Digitized by Google

8
45 F
4

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II
8
45 F
4
ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Quodlibeta Magiſtri Hērici Goethals a Gandauo doctoris Solēnis: Socij Sorbonici: ⁊ archidiaconi Tornaceñ. cum duplici tabella.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Vænundantur ab Iodoco Badio Aſcenſio, ſub gratia & priuilegio ad finē explicādis.

CAROLO HISPANIARVM ATQVE VTRIVSQVE SICILIAE, ET HIERV SALEM CATHOLICO INVICTISSIMOQVE REGI, AVSTRIAE ARCHIDV CI, GALLIAE CELTICAE ET BELGICAE PRINCIPI, OMNI AEVO INCOMPA RABILI, ET SEMPER AVGVSTO, FRATER ALFONSVS DE VILLA SAN CTA MINORITANI ORDINIS REGVLARIS OBSERVANTIAE S.

ALTISSIMA ILLA atq; ineffabili optimi maximi dei prouidentia, quæ
attingit a fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, conſti
tutum eſſe credimus, Carole Rex Catholice, & admirabile ſęculi noſtri
columen, vt eodem ferme tempore atq; adeo temporis momento, Inui
ctiſſima tua dexteritas fortiter agere & ſuauiter omnia diſponere inci
peret, quo ciues tui Gandauēſes, inter quos feliciſſimum ſortitus es or
tum, qui aut olim egregie docuerunt & ſcripſerunt, aut nunc recte fa
cta, beneq; dicta ac ſcripta immortalitati conſecrant, emergere, at-
q; in lucem prodire contendunt. Qua enim tempeſtate exoptatiſſimū
accepimus nuncium de triumphali tua in Mauros Chriſtiani nomi-
nis hoſtes teterrimos victoria, quos parua quidem manu ſed ingēti fe
licitate & incredibili celeritate macte noua virtute puer bello ſuperaſti, Iodocus Badius Aſcenſius
vir & ſcribendo & imprimendo inſignis: & q (vt ego ipſe conſcius ſum) de auguſtiſſima maieſta-
te tua molitur non vulgaria, Henricū a Gandauo qui eximia doctrinę celebritate Doctoris Solē
nis titulum emeruit, tui nominis auſpicatiſſimę fauſtitati, ſua quidem ſponte, ſed accedente & opi
tulante nonnihil noſtro cohortatu, in lucem atq; ſub oculos hominum, chalcographa qua pluri-
mum pollet, emittebat arte. Qđ vt diximus mirifica prouidētia a dño factum eſt, & eſt mirabile in
oculis noſtris, vt eo videlicet anno quo felici auſpicio maximorum regnorum Caſtellæ, Legionis
Aragoniæ, Granatę, vtriuſq; Siciliæ, ac Hieroſolymorū ſceptra tractare prim⁹ hoc auguſtiſſimo no
mine cœpiſti: Henrici Bonicollii primi (qđ ſciam) inter Gandauenſes doctoris theologi opera in
lucem exirent. Sperare ſiquidem facis, id qđ vel maxime ſperamus, & nōis & generis & indolis
tuæ dexteritate fręti, breui fore vt Hiſpanias cæteraſq; regiones tuas & Imperii amplitudine, &
chriſtiana pietate, & doctrinæ excellentia ſuper cæteras florere cōſpicemur. Quemadmodum eñ
Carolus ille merito & cognomento magnus, primus eo nomine, non ſolum Francorum regna feli
citer gubernauit: verū etiam Romanum Imperiū ſceptris ſuis adiecit: ita ſperamus te eodem no-
mine itidem primum, Hiſpaniarum imperium, impoſito Mauris ac cæteris Paganis iugo, vltra
Herculanas colūnas ſuperato Herculeo labore ab arctico ad antarcticū vſq; polum dilataturū. Ea
ſiquidem eſt maiorū tuorū felicitas & generis celebritas, vt talia de te fidenter p̄iudicemus. Auus
etenim tuus paternus Maximilianus Cæſarum Romanorum hoc nomine etiam primus, ex Fede-
rico Romanorum Imperatorū tertio, & Eleonora Eduardi regis Luſitaniæ filia, & Alfonſi aui tui
materni maioris pręclari Hiſpaniarum Regis nepte genitus, duobus & triginta triumphis iampri
dem clarus, vniuerſam Germaniam ſplendide gubernans totum fere (Chriſtianorum præſertim)
orbem illuſtriſſimarum affinitatū plus q̄ adamantinis vinculis & trabalibus clauis ſibi ſuiſq; de-
uinxit. Margarita eñ amita tua ſpectabili nympha, deinde clariſſimę recordationis Philippo patre
tuo generoſiſſimo, Auſtriæ Archiduce auguſtiſſimo, inuictiſſimos Hiſpaniarum reges ſibi coniun
xit, teq; per filiū tot regnorum principatuumq; hæredem feliciter ſuſtulit. Neptium vero quę ſoro
res tuæ, altera Pannonum, altera Dacorum reges multarum regionum clariſſimos principes inde
lebili fœdere colligauit. Auus autem maternus Fernandus Ioannis Aragonenſium Regis filius ex
alto ſanguine Regum inuariata origine a veterrimis annis propagatus, nulli ſuæ tempeſtatis prin
cipū felicitate ac potētia ſecūdus, vt q limites iperii glorięq; Hiſpaniæ p̄cipue propagauerit, & gen
tem Sarracenicā q̄ Granatæ Regnum, Beticæ partem, annis prope ſeptingentis occupauerat, ſuis
armis ac virtute penitus expulit: ac potentiſſimos Pœnorum Reges ſuis maioribus inuictos ſub-
actos dare tributa coegit. qui & Luſitaniæ regem de finibus tumultuantē breuiter armis compreſ
ſit, ignotaſq; orbi inſulas Hiſpanorum Gazę adiecit, ac Gallorum agmina omni ęuo exercita bello
perdomuit, propriaſq; fugauit ad oras, Parthenopenq; adiecto Nauarræ regno ſuis ſubdidit ſce-
ptris. Pro quibus meritis ab Alexandro Pontifice ac patribus Rex Catholicus appellatus oīm con-
ſenſu laureā inter principes Chriſtianos meritis & triūphis atq; auctoritate maiorem retulit. Auia
q; tua cōthoralis eius Iſabella, omni æuo ſumma veneratione memoranda virago Hiſpaniæ regina

& gloria gentis & muliebre decus,ſexum illuſtribus ſuperauit actis,quippe quæ animo virili ma-
trona in vniuerſa Hiſpania mores populis,otiaq; ferro dedit,& mulier longe ſapientiſſima religio-
nem Chriſtianam in tota prouincia magnopere auxit, expulſiſq; Iudæis,Sarracenis,ac pſeudochri
ſtianis, eiectiſq; oībus q in religionibꝰ citra illarum obſeruantiam & inſtituta viuebãt,feliciter mo
riens ordinis noſtri(cuius ipſa mater & amantiſſima erat) veſtita habitu omnibꝰ ſæculis ſuæ æqui
tatis ac incomparabilis virtutis famã reliquit,nullos moriturã per annos. Hi inquã aui tui,qui in
enarrabili ſtrenuitate & fidei catholicæ zelo catholicorum regũ ſibi nepotibuſq; ſuis titulũ elogiũq;
aſciuerunt,filio vnico Margaritã quã dixi amitã tuam deſpondentes Maximilianum auum tuum
ſemper Auguſtum atq; omnes ſuperioris Alemaniæ principes ſibi coniunxerunt. Per filiam vero
Ioannam parentem tuam illuſtriſſimam citerioris Alemanię & Flandrini comitatus affinitatem
conciliauerunt.Per reliquas duas materteras tuas Angliæ & Luſitaniæ Reges ſplendidiſſimos &
opulentiſſimos ſibi generos,tibiq; auunculos comparauerunt. Tute vero Franciſcum primũ Frã-
corum (vnde & pater maternũ traxerat ſtẽma)Regem Chriſtianiſſimum exoptatiſſima affinita-
te deuinxiſti.Quamobrem dum iſta viuentium adhuc tam chara vincula recolimus (nam maiorũ
recẽſere ſtẽmata & longum & ſuperuacaneum foret)non poſſumus nõ optime de regnorum tuo-
rũ incremẽtis cogitare. Accedit ad hęc indolis tuæ heroica plane bonitas,morũ in iſta ætate maior
q̃ optare liceat grauitas,formæ elegantia,& ſtupenda ante canos prudẽtia. Ad q̃ omnia præter in-
genita a parentibꝰ mortalium facile clariſſimis ſeminaria non parum vt opinor contulit natalis ſo
li benignitas & ciuiũ illic itegritas.Gãdaui eñ feliciſſime natꝰ,felicius ſacris chriſtianis initiatꝰ es.
In qua vrbe tanta eſt aeris ſereni ſalubritas,fluuiorum amœnorum & lympidorum & lenium abũ
dantia,ędium antiquiſſimarum magnificentia,ſtratarum viarum munditıes,panis & obſoniorum
integritas,vt cum cæteris quibuſuis aut ex æquo,aut ex ſuperiore loco, etiam merito contendat.
Morum autem tanta grauitas vt nulla ſit quæ cum Romana iuſtius concertet. Vix autem ciuita
tem aliam inueniant mortales,in qua iuſtitia incorruptior, fortitudo inuictior, prudentia rectior
temperantia ac modeſtia Chriſtiano nomine dignior magis polleat. Illinc etiã orta ſunt clariſſima
ingenia,inter quę(vt cætera taceã) egregiũ ſibi locum vendicat *Doctor iſte Solennis*,cuiꝰ Quodli
beticas diſputationes (*Sic* eñ ꝙ pro libito quicq; tractaret vocitabat) vt in quibus p̃cipua enite
ſcit doctrina & eruditionis maieſtas, primas imprimendas & tui nominis felicitati dicandas cura-
uimus , adiecturi mox reliqua eiꝰ opa vt impreſſor paululũ ab onere & labore reſpirauerit: & quæ
reliqua ſunt ſcribenda & recognoſcenda curauerit. Cuius commendandi ſiquis in hoc albo locus
eſſet,non tacerem præter cæteras virtutes & doctrinæ eminentiam eius in ciuem & patriam cha
ritatem,ſummamq; in te principem ſuum obſeruantiam: quibus effectum eſt vt nullis impenſis,
nulliſq; laboribus pepercerit donec hoc opus ad calcem vſq; perduxerit. Quocirca hos conatꝰ nr̃os
princeps incomparabilis in partem accipias bonã rogamus,meq; minoritam exiguũq; ſcholæ Par
rhiſienſis Theologum,& largitatis tuæ munificentiſſimæ ſcholaſticum cum hoc tenuiter culto
munuſculo ſolito,et ſi meruimus , impenſiori proſequaris fauore, ipſumq; chalcographum Ba-
dium maieſtati tuæ deuotiſſimum dedititiorum tuorũ catalogo iubeas aſcribendũ. Vale ac Salue
Ex venerabili conuentu noſtro Parrhiſienſi. Ad. X. Kalendas Septemb. MDXVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

9 Vtrũ aliqs ītellectꝰ creatꝰ ex pur[naturalibꝰ poſ ſit videre ſeu ītelligere nude diuinā eēntiā. 99

10 Vtrũ charitas re differat a gratia xcix.

11 Vtrũ deꝰ a creatura ītellectuali, dilectione pure naturali poſſit diligi ſuper omnia alia. cl.

12 Vtrũ poſt reſurrectionē erũt aliqua indiuidua compoſita in iſto mundo inferiori. ciii.

13 Vtrũ ī qditate rerũ ſenſibiliũ materialiũ cadāt plures formę ſubſtātiales re differentes. ciiii.

14 Vtrũ in materia ſit ratio ſeminalis, quæ eſt for mæ inchoatio. cxv.

15 Vtrũ fōa ſbalis recipiat magis & minꝰ. cxxiii.

16 Vtrũ in angelo ſit materia, vt debeat dici com poſitus ex materia & forma. cxxx.

17 Vtrũ angelus moueaẗ de loco ad locũ. cxxxi.

18 Vtrũ beatus Paulus potuit occidi ante ſuā cō uerſionem. cxxxii.

19 Vtrũ in iſto ſingulari ṗdeſtinato (demonſtrato qcũq;) ſit rō ſiue cā ſuę ṗdeſtinatiōis. cxxxiii.

20 Vtrũ bonũ ſit oīa eē cōia in ciuitate. cxxxiiii.

21 Vtrum intellectus cōiunctus poſſit aliquid in telligere. cxxxvi.

22 Vtrũ morales virtutes ſint ī volũtate. cxxxviii.

23 Vtrum iidem habitus ſint virtutes, dona, bea titudines, & fructus. cxli.

24 Vtrũ bona ꝑ peccatum mortificata reuiuiſcant per poenitentiam recuperata. cxliii.

25 Vtrum charitas aliqua viatoris poſſit adęquari charitati contemplatoris. cxliii.

26 Vtrum liceat mendicātibus petere vltra neceſ ſitatem. cxliiii.

27 Vtrum pro ſeruitio in filio vſurarii inſtruēdo liceat ſumere pecuniam quā ſeruiēs nouit ac quiſitam per vſuram. cxliiii.

28 Vtrũ decimę ſint de iure euangelii. cxlv.

29 Vtrũ alicui liceat repeteẗ debitũ cũ ſcādalo. cxlv

30 Vtrũ adeptus beneficiũ per ſimulationē & hy pocriſim debeat illud reſignare. cxlvi.

31 Vtrum homo poſſit eſſe non riſibilis. cxlvi.

32 Vtrũ in ęq̄li facilitate exequēdi vtrũq; hō ſem per teneatur ad melius faciendum. cxlvii.

33 Vtrum doctoribus contrariantibus circa aliqd agibiliũ. & agere ſecũdũ vnā opinionē eſt ſine omni periculo peccati, agere vero ſecũdũ aliā eſt in dubio peccati mortalis: mortaliter pec cet ille q agit illud de q̄ eſt dubiũ an ſit pecca tũ mortale, vt ī emēdo redditꝰ ad vitā. cxlviii.

34 Vtrũ peccator poenitēs ſtatim tenetur confite ri. cxlviii.

35 Vtrũ religioſus ꝑ abbatē ſuũ epō ṗſentatus ad curā, & ab epō inſtitutus, plus debet obedire abbati reuocanti ipſum a cura ad clauſtrum, an epō ṗcipienti vt in cura ſua ṗſiſtat. cxlviii.

36 Vtrum ſpecies ſacramenti euchariſtię nutriāt. folio. cxlviii.

Vtrum in ſacramentis nouę legis ſit virtꝰ cre atiua gratiæ. cxlix. 37

Quodlib. V. Quæſtiōes. XLI. Fo.

Vtrũ pluralitas & diſtinctio attributorũ eſſen tialiũ accipienda ſit penes reſpectum & cōpa rationem ad aliquid extra: vt ad creaturas, an ad comparationem ad aliquid intra. cl. 1

Vtrum eſſentia alicuius accidentis maneat in deo. cliiii. 2

Vtrum in deo ſit ponere aliquam infinitatem idearum vel cognitorum. clv. 3

Vtrum deus neceſſario producat quicquid ex terius immediate producit. clviii. 4

Vtrum deus ſit cauſa damnationis malorum. folio. clix. 5

Vtrum relatio realis in deo ſecundum intētio nem differat ab eſſentia. clx. 6

Vtrum relatio realis in deo ſit inſiſtens diuinæ eſſentię an aſſiſtens. clxiii. 7

Vtrum ſolum ſuppoſitũ relatiuum ſit in deo, & nullum abſolutum. clxiiii. 8

Vtrũ ſpiritꝰ ſanctus aliqua relatiōe diſtingue retur a filio ſi non procederet ab ipſo. clxvii. 9

Vtrum paſſio Chriſti amouit impedimētũ na turæ ne homo paradiſum ingredi poſſet, ape riendo ianuam paradiſi. clxviii. 10

Vtrum eſſe cuiuſlibet creaturæ ſit in cōtinuo fieri, an ſimul & in facto eſſe. clxviii. 11

Vtrum q̄cunq; diuerſitas intentionum in ali quo, facit compoſitionem in illo. clxx. 12

Vtrũ in quo ſit ſucceſſio aliqua cīno. clxxi. 13

Vtrũ intellectꝰ angeli intelligit res alias a ſe per ſuā eſſentiā, an ꝑ rerũ ſimilitudines, an ꝑ præ ſentiam quiditatum earum. clxxiiii. 14

Vtrũ vnꝰ angelus poſſit aliqd de nouo cogno ſcere ꝑ opationē illuminationis aut locutiōis alterius angeli circa ipſum. clxxix. 15

Vtrũ habitꝰ acqſitꝰ ꝑ quēlibet actũ ptinētē ad ipſum, primo generet, & deinde ꝑ quēlibet ſe quentem augmentetur. clxxxv. 16

Vtrũ oēs virtutes ſint cōnexę, vt q habet vnā neceſſario habeat omnes. clxxxviii. 17

Vtrũ habitus poſſit corrumpi. cxciii. 18

Vtrum habitus infuſus poſſit augeri. cxcv. 19

Vtrũ adultus ſine gratia, quę eſt quaſi habitus generalis ad omnes infuſos, poſſit cauere pec catum mortale. fo. eodem. 20

Vtrum eſſentia habitus fidei poſſit eſſe in in tellectu abſq; omni habitu infuſo in volunta te. fo. cxcvii. 21

Vtrum charitas poſſit augeri in infinitum. fo lio. cxcviii. 22

23 Vtrū charitas poſſit diminui cum effectu. cci.

24 Vtrū neceſſe ſit pœnitētē reſurgere in charitate maiori aut minori, an æquali. cciii.

25 Vtrū itellectus noſter in actiōe formādi verbū ſuū ſe habeat actiue, an paſſiue. cciiii.

26 Vtrū intellectus de re ſibi præſente formet verbum. ccv.

27 Vtrum volūtas per operationem ſuam ſit alicubi vbi corpus nō ſit animatum, cuius eſt illa volūtas. ccvi.

28 Vtrum circa votum cōtinētię ſolēnizatum per profeſſionem vel religionis ingreſſum cadat diſpenſatio. ccvii.

29 Vtrum oēs teneantur ad correptionem fraternam. ccviii.

30 Vtrū liceat dimittere diuitias ſub ꝓpoſito mēdicandi in ſæculo. ccviii.

31 Vtrū alicui liceat aliū occidere ne ab eo occidatur. ccix.

32 Vtrū liceat pugnare in duello. ccx.

33 Vtrū regulā poſitā in certo loco ꝑ quā aliqs dicit faſcinat⁹ aut maleficiat⁹, & nō poſſit curari niſi ꝑ illi⁹ regulæ depoſitionē de loco, liceat eam deponere ſiue de loco illo tollere. ccxi.

34 Vtrū recidiuās i peccatū mortale qđ pri⁹ cōmiſerat ſi decedat pri⁹ q̄ ꝓ illo priore pfecte ſatiſfecerit, de illo qđ remāſit ſatiſfaciēdū punieť ꝑpetuo in inferno. ccxi.

35 Vtrum filius poſſit a deo puniri pro peccato patris. ibidem.

36 Vtrum per eccleſiam poteſt fieri diſpēſatio aut immutatio circa ea quæ ſunt eſſentialia ſacramentis. ccxii.

37 Vtrū religioſo ꝓmoto ad ordines ſacros ꝑ diſpēſationē ex priuilegio ordinis ſui poſſit cura cōmitti ad diſpēſandū ſacramenta aliis. ccxiii.

38 Vtrum clericus poſt matrimonium celebratū per verba de præſenti in facie eccleſiæ, ſed nōdum conſummatum per carnalem copulam ſubſecutam, ſi poſtmodum promoueatur in ſacerdotem, poſſit debitum reddere vxori petenti, aut petere illud ab illa. ccxiiii.

39 Vtrum matrimonium rite & ſolēniter contractum in facie eccleſię poſſit diſſolui per ingreſſum religionis. ccxiiii.

40 Vtrum ſcientes vir & mulier ſororem mulieris eſſe cognitam a marito, poſſint mutuo debitum petere & reddere. ccxiiii.

41 Vtrum matrimonio ſolēniter & rite cōtracto ſine copula carnali, cum ignorent ambo an ex parte alterius ſit impedimētum perpetuum ad copulā, defuncti ſuperſtes poterit diuidere bona, partem ſibi ex iure matrimonii aſcribendo. folio eodem.

Vtrum ſint tres in diuinis perſonæ, nec plures nec pauciores. ccxiiii. 1

Vtrū ꝑſonarū diuinarū ꝓductio in deo ꝓſupponat cauſalr̄ ante ꝓductionē creaturarū. ccxix. 2

Vtrum impoſſibile quod attribuitur deo reſpectu creaturarū (vt ꝙ deus non poſſit facere cōtradictoria eſſe ſimul) oriatur cauſaliter ex parte dei an ex parte creaturæ &c. ccxx. 3

Vtrū Chriſt⁹ ſm ꝙ hō illuminet āgelos. ccxxii. 4

Vtrum Chriſti gloria erat in aliquo diminuta in triduo ſeparationis animę a corpore. ccxxii. 5

Vtrum ſuppoſitum diuinum poſſet aſſumere naturā humanā abſq; eo ꝙ fruatur. ccxxiii. 6

Vtrum plures perſonæ poſſent aſſumere vnā & eandem naturam numero. ccxxiiii. 7

Vtrū anima a corpore ſeparata recordetur eorum quæ nouerat coniuncta. ccxxv. 8

Vtrum in ſomnis habeatur aliqua notitia intellectualis. eodem pag. ſecunda. id eſt ccxxv. 9

Vtrū bona fortuna ſit hoī naturalis. fo. ccxxvi. 10

Vtrum iuſtitia originalis icludat in ſe aliquod bonum infuſum. ccxxx. 11

Vtrum cū virtutib⁹ acquiſitis neceſſariū ſit ponere alias infuſas eis reſpondentes. ccxxxiii. 12

Vtrum ſtatus virginalis ſit ſuper coniugalem: an econuerſo. ccxxxiiii. 13

Si i īfante mōſtruoſo appareāt duo capita, vtrū dum baptizetur debeant ei imponi duo nomina, an vnum tm̄. ccxxxv. 14

Vtrū ſi ſacerdos ſup tale monſtrū dicat. Ego te baptizo &c. ambo ſint baptizati. ccxxxvii. 15

Vtrū ꝓfeſſus in regula arctiori iterdicta nequis nouitius i ea de cętero recipiať: ſi de licētia papę trāſeat ad laxiorē, poterit reuerti & recipi ad ſuam regulam priorem. ccxxxvii. 16

Vtrum omnia q̄ continenť in regula beati Auguſtini ſint præcepta. ccxxxviii. 17

Vtrū ſit licitū, volētes morari in ſęculo ad tria principalia vota religionis inducere, pagina ſecunda. fo. ccxxxviii. 18

Vtrū religionis ingreſſum qs poſſet differre ꝓpter paupertatem parentum. ccxxxix. 19

Vtrū homicida añ baptiſmū poſt ſuſceptū baptiſmū poſſit ad ordines promoueri. ccxl. 20

Vtrū paruulus decedēs nō baptizatus habeat pœnam ſenſus an damni tm̄. ccxli. 21

Vtrum cōmutatio campſoria ſit licita. ccxlii. 22

Vtrū papa poſſit alicui ꝓ vtilitate eccľię concedere decimas de bonis laicorū: & laicos ad earū ſolutionem compellere. ccxliii. 23

Vtrū q habet penes ſe qđ reſtituendū eſt alteri teneatur ipſum ſtatim reſtituere. ccxlv. 24

25 Vtrū receptores donorū aut eleemoſynarū ab eis qui habent bona ſua partim bene, partim male acquiſita: teneanť illa reſtituere. ccxlv.
26 Vtrum recipiens aliquid pro mutuo nō ex pacto, teneatur illud reſtituere. ccxlvi.
27 Vtrum is qui recipit de bonis alterius tantum inquātum ille tenetur eidem: teneatur ad reſtitutionem illius recepti. ccxlviii.
28 Vtrū ꝑſonis eccleſiaſticis male diſpēſantib⁹ bona quę habent de teſtamentis: princeps ad eos cogendos vt bene illa diſpenſent, poſſit mittere manus in bona illorum. ccxlix.
29 Vtrū ſacerdos habeat corripere ſubditos ſuos facto. Ad finem fo. ccxlix.
30 Vtrum actus eccleſiaſticos exercens in peccato mortali occulto, peccet mortaliter. ccl.
31 Vtrum licitum ſit cōicare peccatoribus. ccli.
32 Vtrum primi motus ſint peccata. ccli.
33 Vtrū elemēta ſint diſtīcta ꝑ corpa cęleſtia. ccliii.

Quodlib. VII. Quæſt. XXX. Fo.

1 Vtrū qͣlibet res habeat ꝓpriā ideā in deo. cclv.
2 Vtrum relationes ſiue reſpectus habeāt ꝓprias ideas in deo. eodem.
3 Vtrum deus aliquid influat rebus. cclix.
4 Vtrum diuina eſſentia poteſt cognoſci ab intellectu creato beato, abſq; eo ꝙ cognoſcātur res createę in ea. cclx.
5 Vtrum intellectus beatus videns diuinā eſſentiam omnia creata videat in ea. cclx.
6 Vtrum homo purus in hac vita vtens ſenſib⁹ poteſt eſſe perfecte beatus. cclx.
7 Vtrum laus beatoꝝ in gloria erit vocalis. cclx.
8 Vtrum in angelis ſit compoſitio ex genere & differentia. cclxi.
9 Vtrum ex coſta poſſibile fuit formari mulierē ſine materię additione. cclxiii.
10 Vtrū tranſmutatio aliqua poſſet fieri ſine ſubiecta materia. cclxiiii.
11 Quare fruct⁹ triceſimus ſeu tricenarius appropriatur ab expoſitoribus ſacris, maritatis: ſexageſimus ſeu ſexagenarius, viduis: centeſimus ſeu centenarius, virginibus. cclxiiii.
12 Quare. xxx. & . lx. dr̄r trāſire a dextra ī lęuā. cclxv
13 Vtrum idem ſit eſſe animę ſeparatę qđ erat cōiunctę. cclxvii.
14 Vtrū aīa cōiuncta ītelligere poſſet vlt. cclxviii.
15 Vtrum intellect⁹ poſſit informari ſpecie aliqua aut habitu abſq; actu conſiderandi ſecundum illam ſpeciem aut habitum. cclxix.
16 Vtrum poſſibilis ſit reſurrectio corporū humanorum poſt mortem. cclxix.
17 Vtrū ſit poſſibile hoīem eē ſine quātitate. cclxx
18 Vtrū illi qui nihil habēt qđ māducēt poſtq̄ ieiunauerit, niſi fuerit lucrat⁹ labore ſuo corporali, nec poterit laborare ieiunādo, ſacerdos debeat iniūgere ieiuniū quadrageſimale. cclxxi.
19 Vtrū vadens ad prædicādū recepturus neceſſaria victus in loco vbi debet ꝑdicare, videns autē villā deſolatā & bono paſtore deſtitutā, cū ibi nō putat ſe bonū inuenire hoſpitium, vadit ad aliā villam habentē bonū gubernatorē & ſufficientem prædicatorē, apud quem ſperat bene hoſpitari, peccet mortaliter. cclxxi.
20 Vtrum tacens veritatem propter diuitē, a quo ſperat refici, ne offendat eū, & ne amittat bonam refectionem, peccet mortaliter. cclxxi.
21 Si ſacerdos curatus in parochia ſua paratus ſit & velit ꝑdicare, & ſimiliter frater habēs priuilegiū vt poſſit prędicare, nullo eum impediente, vter eorum potior ſit in iure, & vtri cedere debeat alter. cclxxii.
22 Vtrum ſacramentū poenitentię virtute clauiū reſpectu eorūdem peccatorū poſſit habere effectum plus q̄ ſemel. cclxxiii
23 Vtrum dicere ꝙ vere poenitens & confeſſus rite abſolut⁹ ab eo qui poteſt, teneatur eadē peccata iā cōfeſſa, iterū cōfiteri, ſit erroneū. cclxxv
24 Vtrū confeſſi fratribus virtute priuilegii ipſorum, teneantur confiteri iterato ſuo ꝓprio ſacerdoti, pctā q̄ fratrib⁹ fuerint cōfeſſi. cclxxvii.
25 Vtrum ſubticens in cōfeſſione vnū pctm̄, teneatur omnia alia iterum confiteri. cclxxvii.
26 Si prelatus ſuperior cōmitteret alicui ſacerdoti vt audiret alicuius confeſſionē, & abſolueret eum, & ꝙ ipſa ꝑfecte audita referret ſibi oīa illa pctā cōfitētis q̄ fuerat cōfeſſus: vtrū eſſet fidelis relator, ſi reuerſus ad prælatū diceret: dn̄e iſte eſt mūd⁹ & imunis ab oī pctō. cclxxviii.
27 Vtrum confeſſor abſoluens confitentem teneatur ipſum in aliquo caſu hortari ad alias confitendum. fo. cclxxxix.
28 Vtrum tm̄ habēs neceſſaria vitę, melius & perfectius faciat ea dimittendo neceſſaria mendicaturus q̄ retinendo. cclxxxix.
29 Vtrum habere bona temporalia in cōmuni, diminuat de ſtatu perfectionis. ccxciiii.
30 Vtrū liceat tranſire ab habentibus bona immobilia cōmunia, ad non habētes. ccxcix.

Quodlib. VIII. Quæſt. XXXVII.

Vtrum in deo ſint ideę practicę. ccxcix. 1
Vtrum difformitas ſcibiliū circa creaturas arguat aliquā difformitatem in ſciētia dei. ccci. 2
Vtrū aliqͣs poſſet agere qđ īpoſſibile ē fieri. ccciiii 3
Vtrum effectus contingens poſſet fieri immediate a deo. in fine fo. ccciiii. 4
Vtrū duob⁹ ęqͣliter ſe habētibus ad receptionē 5

pfię, deus eis ſemp gratiá ęqualr cõferat. cccv.
6 Vtrum productio creaturarum a deo poſſit demonſtrari. cccxi.
7 Vtrum in anima Chriſti gaudium fruitionis ſimul fuit cum triſtitia. pag. ii. cccxi.
8 Vtrũ in pfectionibus eſſentialibꝰ creaturarũ ſit ſtatus in accipiendo ſpeciem creaturę pfectiſſimá ſupra quá nõ ſit accipere aliam perfectionem. fo. cccxii.
9 Vtrũ aliqua creatura ſeipſa ſit formaliter neceſſe eſſe. cccxiiii.
10 Vtrũ homo vel angelus quo ad ſtatũ innocẽtię poſſit habere primũ actum malum. cccxx.
11 Vtrũ dánati poſſunt reuerti ad bonũ. cccxxiii.
12 Vtrum intellectus agens intelligat. cccxxiiii.
13 Vtrũ intellectus noſter poſſibilis intelligat phãtaſmata. Ibidem a tergo. id eſt. cccxxiiii.
14 Vtrũ aliqs articulꝰ fidei poſſit demõſtrari. ibid.
15 Vtrũ appetitus rationalis poſſit diuidi in iraſcibilem & concupiſcibilem. cccxxvi.
16 Vtrũ religioſus proponens facere maius bonũ, deberet illud dimittere faciendo minus bonũ propter praeceptũ ſui ſuperioris. cccxxviii.
17 Quid magis eſt proficuũ & vtile, an pſequi negotiũ crucis ſcđm conſiliũ eccleſię: an ingredi & ſtare proficiendo in religione. eodem.
18 Vtrũ opera facta in charitate minore, tantũ diminuunt de poena debita peccatis, quantũ eadẽ vel ęqlia facta i charitate maiore. cccxxviii.
19 Vtrum poena ſatiſfactoria iniuncta a ſacerdote diſcreto vel a iure taxata, ſufficit p tota poena peccatis debita in purgatorio, de quibꝰ cõfeſſus eſt, & pro qbus iniuncta eſt. cccxxx.
20 Vtrũ ſi mulier quę genuit prolẽ in fornicatiõe videat adultũ bene cõuerſari, poſſit ſimul velle habere illum filiũ, & deteſtari actum fornicarium quo illum genuit. cccxxxi.
21 Vtrũ accipiẽs tonſurá clericalẽ ab alieno epiſcopo in excõmunicatione, debeat poſt abſolutionem iterum tonſurari. eodem.
22 Vtrum res pſcripta in bona fide, cũ notum fuerit de mala fide, tenẽs eá teneatur ſtatim reſtituere illá ei ad quem alias de iure debet pertinere. fo. cccxxxi.
23 Vtrũ nõ potẽs cõtinere, nitens tñ cõtinere, ſi voueat ſe intraturũ religionẽ quá ſũme deteſtať, ſi amplius recidiuet: & cõtingat ꝙ recidiuet, teneatur intrare illam religionẽ. fo. cccxxxiii.
24 Vtrum liceat emere redditus perpetuos. eodẽ.
25 Vtrum peccet non gaudens de bono opere alterius. fo. cccxxxiiii.
26 Vtrum p delicto principis poſſint ſubditi iuſte puniri, occiſione, captione, & bonorũ ſuorum temporaliũ vaſtatione & depdatione. eodem.
Vtrũ liceat plátis ſupflua retinere. eodẽ in fine. 27
Si habẽs poteſtatẽ abſoluendi limitatá, abſoluat de aliis, & poſtmodũ a ſuperiori q ſup illis habet abſoluẽdi poteſtatẽ, petat ratihabitionem, vtrũ ratihabitio obtenta ſufficiat. cccxxxvi. 28
Vtrũ abbas monachũ ſuũ cõſtitutũ in cura parochiali, ſi p confeſſionẽ eius ſciuerit eũ eẽ corruptorẽ parochianarũ ſuarũ, teneať reuocare eũ ad abbatiá ſuá & amoueř a cura. cccxxxvii. 29
Vter duorũ fratrũ vterinorũ, quorũ vnus genitus eſt ex matrimonio pcedẽte, tñ clandeſtino alter vero genitꝰ eſt ex matrimonio ſequente preſũpto, ſolẽniter tñ facto i facie eccl'ię, legitimꝰ eſt ad curá animarũ ſuſcipiendá, ſi ambo ſint ſacerdotes. eodem. 30
Si aliqs in cõfeſſione dixerit ſe alterũ quẽ nominauit, occiſurũ, & ꝙ vellet nõ habere volũtatem occidẽdi, vtrũ ſacerdos cui cõfitetur, poterit dicere illi cui minatꝰ eſt: caueas tibi: quidam minatur tibi necem. cccxxxvii. 31
Vtrum locus inferni ſit cẽtrũ terrę. cccxxxvii. 32
Vtrum ſpecies in medio accipit numerũ a ſubiecto an ab obiecto. cccxxxviii. 33
Vtrum ignis corporalis veram paſſionẽ poſſit agere in ſpiritum. cccxxxviii. 34
Vtrum aliquis lapis poſſet ſua virtute fugare dęmones. cccxxxix. 35
Vtrum de ſpeciebus ſacramẽti poſſit generari vermis: eodem. hoc eſt. cccxxxix. 36
Vtrum ignis poſſit frigefieri. cccxxxix. 37

Quodlib. IX. Quæſt. XXXII. Quodlib.

Vtrũ oĩs relatio inter deũ & creaturá ſit quia ipſa creatura refertur ad deum: & non econuerſo. fo. cccxli. 1
Vtrũ deus potuiſſet plures creaturas ſecũdum ſpecies produxiſſe, ſi nõ eſſet in ipo pluralitas idearum. cccxliiii. 2
Vtrũ circũſcripta re ſui fundamẽti relatio poſſit ſignari p nomẽ primę ĩpoſitionis. cccxlvii. 3
Vtrũ ſciẽtia ſit aliqd cõpoſitũ i itellectu. cccliiii 4
Vtrum voluntas moueat ſeipſam. ccclvi. 5
Vtrum imperare ſit actus voluntatis, an rationis ſiue intellectus. ccclxiii. 6
Vtrũ ęuum ſit ſubſtãtia an accidens. ccclxv. 7
Vtrũ dicẽdo, hoc eſt corpus meũ, tenet eccleſia ſcđm vſũ & dicta ſanctoꝝ ꝙ fiat cõuerſio panis in ſubſtantiá aiæ rõnalis ſcđm ꝙ dat eſſe corporeum, an in ſolam materiá, vt habet partes ſuas extenſas ſub partibus dimenſionũ: an in aliqd compoſitũ ex materia & forma alia praeter animá intellectiuam. ccclxv. 8
Vtrum materia panis maneat in ſacramẽto altaris poſt conuerſionem. ccclxxi. 9

27 Vtrũ is q ex priuilegio pdicat maior ſit & veri⁹ pater: q̃ q ex iuriſdictiõe ordinaria. cccclxxvii.

28 Vtrum excõmunicatus ab ordinario loci, quia publice reſtitit vera pdicanti, ſi poſtmodum celebret, ſit irregularis. cccclxxxii.

29 Vtrũ clericus beneficiatus & religioſus mortaliter peccet nõ dicẽdo horas canonicas. eodẽ.

30 Vtrum omnes tales teneantur dicere aut audire quotidie miſſam. cccclxxxiii.

Quodlib. XII. Quæſt. XXXI.

1 Vtrũ deus ſub rõne infinita ex pte ſui, ſit ſubiectũ vl' obiectũ alicui⁹ ſciẽtię creatę. cccclxxxiii.

2 Vtrũ in via poſſit de deo quid eſt, vel ꝙ ſit trinus, clarius ſciri q̃ p lumẽ fidei. cccclxxxv.

3 Vtrum non habens rationem cogentem ad alteram ptem contradictionis, poſſit illi aſſentire ſine formidine. cccclxxxvi.

4 Vtrũ deus poſſet diligi a creatura intellectuali abſq; eo ꝙ ab illa aliud diligat. cccclxxxvii.

5 Vtrũ deus poſſet facere ꝙ ĩtellectus poſſit videre ipſm: & ꝙ tñ volũtas eũ non diligat. eodem.

6 Vtrũ habẽs meliora naturalia cũ ęquali charitate & gloria, itẽſi⁹ videbit & diliget deũ. eodẽ.

7 Vtrũ pctũs i creatura intellectuali incorpea ſm augmentũ procedat in infinitũ. cccclxxxviii.

8 Vtrum cogitationes eiuſdem menſurẽtur mẽſura compoſita ex indiuiſibilibus. eodẽ.

9 Vtrum poſſit pati ab igne abſq; hoc ꝙ calefiat. fo. cccclxxxix.

10 Vtrum ſola anima intellectiua poſſit eſſe forma ſubſtantialis in homine. cccclxxxix.

11 Vtrum corpus hominis damnati i inferno poſſit ſimul eſſe ſumme calidũ & frigidũ. ccccxc.

12 Vtrum Chriſtus ſi fuiſſet mortuus ſenio, fuiſſet ſcd͂m corpus putrefactus. ccccxc.

13 Vtrũ nõ ſperans vitam futuram, debeat ſcd͂m rectam rationẽ eligere mori p rep. ccccxcii.

14 Vtrum prudentia poſſit generari ſine generatione virtutis moralis. ccccxciii.

15 Vtrũ epiſcopus poſſit ſubditis ſuis pro criminibus infligere pœnã pecuniariã cõuertẽdã in vſum ppriũ, vel paupꝛũ, vel eccl'ię. ccccxciiii.

16 Vtrũ ſcholaſtice docẽs falſum ex ſiniſtra affectione motus, peccet mortaliter. ccccxcv.

17 Vtrũ monachus regulę ſancti Benedicti ſcholaris petens per literas ab aliquo officialiũ monaſterii ſui pecuniã, ex indigentia ad opus ſtudii ſui, peccet mortaliter: Et ſimiliter is qui ipſam illi mittit. ccccxcv.

18 Vtrum is ad cuius manus tales literę petitorię veniũt, ſi eas aperiat & legat, abbatiq; ſuo eas oſtendat, peccet mortaliter. ccccxcv.

19 Vtrũ excõicatus ſit q legit aliquid de libro interdicto ſub pœna excõicationis. ccccxcvi.

Vtrũ debens facere aliquid ex vna cauſa, liberet ſe faciendo illud ex alia. ccccxcvi. 20

Vtrum alicui licet dare eccleſię certã pecuniã ad emendũ terras, vel ad opus faciendũ, vt recipiat partem ad vitam ſuam. ccccxcvii. 21

Vtrum intelligere practicum poſſet abſolui ab intentione operis. ccccxcviii. 22

Vtrum aliquis ſcienter ex bono actu poſſet ſe reddere impotentem ad impletionem diuini præcepti. ccccxcix. 23

Vtrum in peccato omiſſionis ſcd͂m ꝙ diſtigui tur cõtra peccatum commiſſionis, requiratur aliquis actus poſitiuus. ccccc. 24

Vtrum aliquis error facti vel iuris excuſet peccatum. eodem. 25

Vtrum voluntas poſſit actuari, & tamen non determinari ab illo a quo actuatur. di. 26

Vtrum ſufficiat ad libertatem arbitrii ꝙ potuit impedire ne actuaretur ab alio de neceſſitate. diiii. 27

Vtrum opera vitę actiuę ſint pferenda operib⁹ vitę contemplatiuę. dv. 28

Vtrum ſtatus platorum maior ſit & perfectior q̃ ſtatus religioſorum. dix. 29

Vtrũ excõicatus p contẽptu vero ab officiali nõ ſacerdote, poſt abſolutionẽ ab eodẽ i forma eccleſię ab excõicatione: teneaẽ petere abſolutionem pro cõtemptu a ſuo ſacerdote. dxvii. 30

Vtrum confeſſus priuilegiato tenetur eadem confiteri curato ſuo &c. dxviii. 31

Quodlib. XIII. Quæſt. XVII.

Vtrũ deus poſſit videri a beato ſub ratiõe veri ſic ꝙ non ſub ratione boni. dxxiii. 1

Vtrũ deus pl⁹ poſſit diligi q̃ cognoſci. dxxiiii. 2

Vtrum deus poſſit facere corpus aliquod extra cęlum qđ non tangat cęlum. eodẽ. 3

Vtrũ deus potuit facere ꝙ aĩa Chriſti i triduo fuiſſet ſepata a corpore i ſepulcro & cõiũcta illi cõſecrato i pyxide ſi fuiſſet cõſecratũ. dxxv 4

Vtrum verbum dei potuit aſſumere ſubſtantiam nõ intellectualem in vnitatem ſuppoſiti. folio. dxxvi. 5

Vtrum angelus moueat corp⁹ imediati⁹ p itellectũ an p voluntatẽ, ſuppoſito ꝙ per vtrunq; moueat ipſum. dxxvii. 6

Vtrum duobus inſtantib⁹ exiſtẽtib⁹ i tpe angeli reſpondeat vnicũ tpis noſtri. dxxviii. 7

Vtrum intellectus agens pertineat ad imaginẽ in homine. dxxix. 8

Vtrum primũ & per ſe obiectum voluntatis ſit bonum ſub rõne boni ſimpliciter, an ſub rõne conuenientis. dxxx. 9

10 Vtrum actus volitionis moralis ſpeciem moris ſortiatur ab obiecto, an a volũtate. Fo.dxxxi.

11 Vtrum ad eliciendũ actũ volitionis ſufficiat ſola obiecti oſtẽſio: an cum hoc requiratur aliqua influentia vel affectio. dxxxiiii.

12 Vtrum beatitudo perficiat principaliter & primo potentiã animę an eſſentiam. dxli.

13 Vtrum aliquis adultus poſſit eſſe nec in ſtatu ſalutis nec in ſtatu damnationis. dxlii.

14 Vtrum aliquod opus bonum ſine voto poſſit eſſe melius q̃ caſtitas ſub voto. dxlii.

15 Vtrum ingreſſus religionem ex voto, & expertus ꝙ poſſit onera illius portare, teneatur ꝓfiteri. dxlix.

16 Vtrũ curatus poſſit aliqd accipere a Iudęis pro iure parochię in qua manent. dli.

17 Vtrum maioris perfectionis ſit viuere de labore manuũ, an de euangelio: an vero de mendicitate. dli.

Quodlibet.XIIII.Quæſt.XVII.

1 Vtrum agens ſecundarium agens in virtute primi agentis, habeat in ſe virtutem illius manſiuam. dlvi.

2 Vtrum in creaturis vnum & idem ſcḋm rem poſſit eſſe fundamẽtum plurium relationum realium. dlviii.

3 Vtrũ forma ſeparata, puta color aut albedo, habeat omnem rationem illorũ quæ ſub ſua ſpecie habent participari in ſubiecto. dlxii.

4 Vtrũ intellectus beatus poſſit ꝑficere in cognitorum multitudine abſq; hoc ꝙ ꝑficiat in cognitione diuinę eſſentię. dlxiii.

5 Vtrum intellectus & voluntas ſint æque liberi ſupponendo ꝙ ambo ſint liberi. dlxiiii.

6 Vtrum eſſe quiditatiuũ ſit ab intellectu poſſibili per actum intelligendi. dlxvi.

7 Vtrum ſoli.xii.apoſtoli cum Chriſto in die iudicii iudicabunt mundum. dlxvii.

8 Vtrum quiſq; ſubditus teneatur ſeruare ſtatuta, licet non ſit euidens ꝙ ad cõmunẽ vtilitatem expediant. dlxvii.

9 Vtrum interdicta generalia in prouinciis, ciuitatibus, aut eccleſiis ſint licita. dlxviii.

10 Vtrum ſubditus cognoſcens ꝙ prælatus ſuus ex rancore ſe punire intendit, debeat ei obedire. dlxviii.

11 Vtrum is cui ſufficienter prouiſum eſt vnde ſecundũ ſtatum ſuũ poſſit ſuſtentari, teneatur receptum in eleemoſynam titulo paupertatis, reſtituere. dlxviii.

12 Vtrum doctores eccleſię deberẽt facere conſciẽtiam de peccato, eo ꝙ non laborant ad conuerſionem infidelium. dlxix.

Vtrum pupilli a tutoribus cuſtodientibus bona ſua, poſſint aliquid abſq; peccato recipere vltra ſortem. dlxx. 13

Vtrum liceat vendere rem aliquam plus debito propter indigentiam ementis. dlxx. 14

Vtrum Iudęus pungẽs hoſtiã cõſecratã ſi viſo ſanguine conuertatur & baptizetur, debeat puniri pro crimine illo a iuſtitia. dlxx. 15

Vtrum religioſus grauius peccans minus puniendus ſit q̃ ſęcularis min⁹ grauiter peccãs. Folio dlxxii. 16

Vtrum multitudo populi defendens prauam conſuetudinem ſuam antiquã, puta tenẽdi forum publicũ in cœmiterio hora miſſę: ſit propter hoc punienda. dlxxiiii. 17

Quodlibet.XV.Quæſt.XVI.

Vtrũ deus poſſit facere vt vacuũ ſit. dlxxiiii. 1

Vtrũ Chriſtus aſcẽdit ſup omnes cęlos. dlxxv. 2

Vtrũ omnis actio Chriſti humana, fuerit ſupnaturalis. dlxxvi. 3

Vtrum operatio qua conuertebatur cibus in corpus Chriſti, erat naturalis. dlxxvi. 4

Vtrum relatio habeat debilius eſſe cæteris prędicamentis. dlxxvii. 5

Vtrum ſit poſſibile ponere plures & diuerſas formas accidentales differentes ſolo numero ſimul in eodem ſubiecto indiuiſibiliter. folio dlxxviii. 6

Vtrum aliquod agens creatũ in agendo poſſit attingere ſubſtantiã primæ materiæ. eodem. 7

Vtrum opatio ĩtelligendi qua angelus aut mẽs humana intelligit ſe, differat ab eis. dlxxx. 8

Vtrum ĩtellectio qua angelus aut mens humana intelligit ſe ſit ipſi eſſentialior q̃ illa qua ĩtelligit deum. dlxxx.in fine. 9

Aĩa glorioſa vtrum reſumpto corpore glorioſo poſſit videre corpus ſenſibile abſq; ſenſu medio. dlxxxi.F. 10

Vtrum homo generatus ex viro & muliere ſi fuiſſet aſſumptus a verbo dei in vnitate ſuppoſiti, fuiſſet filius viri. dlxxxii. 11

Vtrũ horas canonicas propter ſtudia omittẽs itẽdẽs poſtea dicere peccet mortaliter. dlxxxiii. 12

Vtrum conceptio beatæ virginis ſit celebrãda ratione conceptionis. dlxxxiiii. 13

Vtrum indulgentiæ tantum valeant quantũ ſonant. dlxxxix. 14

Vtrum liceat diſputare de poteſtate prælatorũ a magiſtris in ſcholis. dxciii. 15

Vtrum miles ſi præuolando conſortes ſuos in exercitum hoſtiũ cadat, faciat opus magnanimitatis. dxciiii.Q. 16

Finis quæſtionũ.xv. Quodlibetorum.

Tabula Alphabetica.

Tabella complectens breuiter ſub ſerie lite-
raria diſputata i qndecim Quodlibetis docto
ris ſubtilis Henrici a Gandauo.

ABbati reuocāti a cura parochi
ali religioſum ſuū quē ipſe epō
p̄ſentauerat curę preficiēdū,&
epiſcopꝰ p̄fecerat:an religioſus
obedire teneat:potiꝰ q̄ epō iu-
bēti vt i cura p̄ſiſtat.f.cxlviii.G

Abbas ſciēs p̄ cōfeſſionē monachū ſuū eſſe corru-
ptorē parochianarū qbꝰ p̄fectꝰ eſt:vtrū teneat eū
a cura ad clauſtrū reuocare.fo.337.I.Vide p̄latꝰ.

Abdicatio bonorū tēporaliū an ſit laudāda,& p̄fe
ctionis in habēte tm̄ vitę neceſſaria.cclxxxix.D.
vide Bonorum.

Abſolutio ſacramētalis vtrū poſſit ſubdito a p̄la
to ſubtrahi i caſibꝰ a iure cōiter cōceſſis. xxi.P.
An cōtra in pluribꝰ q̄ a iure conceſſis dari.xxii.
Q.Vtrū poſſit ſic a prelato concedi ſubdito vt
de caſibus ad ſe pertinētibus abſoluat:ſed de p̄-
tinētibus ad ſuperiorē ad eum remittat.xxii.R.
Vtrū ſic vt poſſit cōfitentē abſoluere de caſibꝰ
ad ſe ptinētibꝰ & aliis ſub cōditiōe ſi ſupior ra-
tū habeat.ibidē.T.Vtrū p̄latꝰ ſupior pōt dare i
feriori ptātē ſic abſoluēdi.xxii.V.Duo facit.xx.
S.Habet ꝓpriū effectū quem non habet cōfeſſio
peccatoris.xxiii.X.

Abſoluendi poteſtatem limitatam habēs ſi abſol-
uat de iis ſuper quibꝰ habet poteſtatem, & de
aliis petat ratihabitionem, vtrum ea obtēta ple
na ſit abſolutio.cccxxxvi.G.

Abſoluere an poſſit ſacerdos parochianā ſuam cū
qua carnaliter peccauit:nec illa poſſit ad alium
ire ſine eius licētia obtenta.ccclxxxix.T.

Abſoluēdi ptās a maioribꝰ & reſeruatis criminibꝰ
vtrū itelligat data ex gn̄ali priuilegio & gr̄a audi
ēdi cōfeſſiōes & abſoluēdi cōceſſis frībꝰ.ccccl. A.

Accidens aduentitium tm̄.xxxiiii.M.

Accidētis eſſentia vtrum maneat in deo.cliiii.D.

Accidentis exiſtentis in ſubiecto vtrū ſit aliud eſ-
ſe exiſtentię q̄ ſubiecti ſui.ccccxxii.O.

Actio Chriſti an fuerit ſupernaturalis. dlxxvi.A.

Actus voluntatis vtrū præcedat actū intellectus
an contra.x.M.N.

Actu ſeu per actum intelligēdi vtrū ſit neceſſe for
mare verbum.xxxii.Z.

Actus fruitionis in quo perficiatur.ccxiiii.Y.

Actus manens intra,in deo eſt actus volūtatis &
intellectus.ccxvi.X. Vbi plura de ipſis actibus.
Y.& ſequentibus.

Actum malū an poſſit hō vel angelus habere pri
mū in ſtatu innocentię.ccccxx.M.& vtrū dānati
poſſint reuerti ad bonum.ccccxxiii.V.

Actus volitionis moralis vtrū ſpeciem ſortiatur
ab obiecto an a volūtate.cccccxxxi.V. An ad eli
ciendū actū volitionis ſufficiat ſola obiecti oſtē
ſio,an cum hoc requiratur aliqua influētia vel
affectio.cccccxxxiiii.in fine.

Ad aliquid.li.O.vide Relatio.

Adoratione aliq̄ an debeant adorari reliquiæ ſan-
ctorū vt corpus beati Petri.ccccxiii.Q.

Adorare,Reuereri,honorare,laudare,& glorifica
re qd ſint,& quid differant.ccccxiii. Q.R.S.T.

Adultus vtrum ſine gratia poſſit vitare peccatū
mortale.cxcv.V.

Adultos ad annos diſcretionis prouectos ſuo pro
prio ſacerdoti ſemel in anno nō cōfeſſos oīa pec
cata ſua:an debeāt ipſi p̄lati viuētes arcere ab i-
greſſu eccleſiæ:& mortuos ab eccleſiaſtica ſepul
tura:iuxta ſtatutum Oīs vtriuſq; ſex.ccccii.I.

Adultus vtrū aliqs poſſit eſſe neq; in ſtatu ſalua-
tionis neq; damnationis.cccccxlii.O.

Aeuum partes in ſe non habet.clxxii.E.

Aeuum vtrū ſit ſubſtātia an accidens.ccclxiiii.C.

Aeuū oīm æuiternorū an ſit vnū.cccclxv.I.

Agēs cōtra cōſciētiā cōtēnit iudiciū rōnis.xviii.M

Agens operationes vitales quales ſunt omnis ſenſa
tio & intellectio,an ſit intra ſentiētem & intelli-
gentem, an extra.ccccli.S.

Agens aliquod an poſſit ꝓducere ſeipſum de po-
tentia ad actum.cccclii.M.

Agēs ſecūdariū agēs in virtute primi agentis an
habeat in ſe virtutē illius māſiuā.ccccclvi.R.

Agere an qs poſſit qd ſit īpoſſibile fieri.ccciiii.Q

Alienum peccatū an quis luat:hoc eſt vtrū filius
portet iniquitatem patris:an cōtra.ccxi.T.

Alimentum,vide Nutrimentum.

Amicitia vtrum ſit virtus.ccccxxxiii.D.

Amor ꝓcedēs a deo nō eſt ſ'ba actꝰ. &c.ccxvii.H.

Angeli duo ſolis ſubſtātialibus diſtincti:vtrū a deo
fieri poſſint.xxxii.D.

Angelus vtrum ſecundū ſubſtātiā ſuā ſine ope-
ratione ſit in loco. xxxv.T.

Angeli qualis ſit ſimplicitas.xxxv.X.

Angelo an inſit materia vt debeat dici cōpoſitus
ex materia & forma.cxxx.T.

Angelus vtrū moueatur de loco ad locū.cxxxi.F

Angeli æuo an inſit ſucceſſio aliq̄ oīno.clxxi.B.

Angelicus intellectꝰ vtrū itelligat alias res p ſuā
eſſentiā,an p rerum ſimilitudines,an per præ-
ſentiam quiditatum earum.clxxiiii.V.

Angelus vnus vtrū poſſit aliqd de nouo cogno-
ſcere per operationem illuminationis aut locu-
tionis alterius angeli circa ipſum.clxxix.H.

Angelorum cognitio quadruplex.clxxxiii.L.

Angeli vtrū illuminent a Chriſto ſecūdum q; ho
mo eſt.ccxxi.I.

Angeli an ſint cõpoſiti ex gñe & differẽtia.cclxi.P
Angeli duo ęquales ĩ natura & ẽẽntia an poſſint fieri ſub vna ſpecie ſpecialiſſima.cccccxxxviii.O.
Angelus vtrum poſſit aſſumere naturã humanã in ſua perſonalitate.cccclxiiii.in fine.
Angelus vtrum poſſet naturaliter videre corpus Chriſti ſub ſacramento.cccclxviii.D.
Angelus quõ moueat corpus:an immediatiꝰ per intellectũ q̃ p voluntatem.ſuppoſito ꝙ p vtrũq; moueat ipſm.ccccccxvii.in fine.Et vtrum duobꝰ inſtãtibꝰ exiſtẽtibꝰ in tpe angeli, reſpõdeat vnicũ inſtãs exiſtẽs in tẽpore noſtro.cccccxxviii.Y.
Angeli aut mentis humanæ intellectio qua ſe intelligit vtrum differat ab eis. cccclxxx.Z. Et vtrum ſit ipſis eſſentialior q̃ illa qua intelligũt deum.cccclxxx.in fine.
Anima an tardet a glĩa p peccatum veniale.ix.E.
Anima ſeparata vtrum intelligat naturaliter per ſpecies,an per ſuam eſſentiam.& an intelligat ſe per ſpeciem editam a ſe.folio.x.G.& ſeq.
Animę pars ſpeculatiua aut practica non poteſt eſſe proximũ mouens.xiiii.Y.
Anima Chriſti ſeparata a corpore vtrum remãſit aliqua forma ĩ ipſo corpore eiꝰ.xxix.q̃ſt.ii.p tot.
Aĩa Chriſti vtrũ circũſcripta oĩ diſpoſitiõe corpis & donis gratuitiſ ſit nobilior q̃libet aĩa aliꝰ.liii.X
Aĩę vegetatiua & ſenſitiua ĩ Chriſto vtrũ infuſę erant cum intellectiua/an eductę de potẽtia materiæ.liiii.A.
Animę ſubſtantia an ſit eius potentia.lxvi.O.
Anima ſeparata a corpore vtrũ recordetur eorũ quę nouit coniuncta.ccxxv.circa principiũ.
Anima ſomniando vtrum habeat notitiam intellectualem.ccxxv.I.
Animę ſeparatę an idẽ ſit eẽ qđ cõiũctę.cclxvii.T
Aĩa coniuncta an intelligere poſſit vlẽ.cclxviii.Y.
Animę potentię quõ diſtinguãtur.cccxxvi.R.
Anima Chriſti an potuit p diuinã potẽtiam eſſe ſeparata a corpore ſuo exiſtẽte in ſepulchro,& cõiuncta eidẽ exiſtẽti ĩ pyxide,ſi in triduo mortis fuiſſet facta cõſecratio.ccccxxv.Z.
Aĩa ſepata & nõ ĩpedita an poſſit ſua ppria virtute reuniri ſuo corpi oĩno diſpoſito.cccclxviii.K.
Anima intellectiua an ſola poſſet eſſe forma ſubſtantialis in homine.cccclxxxix.A.
Aĩa glorioſa reſũpto corpore glorioſo vtrũ poſſit videre obiectũ ſẽſibile abſq; ſẽſu medio.dlxxxi.F
Apoſtoli duodecim an ſoli cum Chriſto iudicaturi ſunt mũdum.Dlxvii.G.
Appetitus rationalis an poſſit diuidi in iraſcibilẽ & concupiſcibilem. cccxxvi.P.
Appetitus ſenſitiuus vtrum poteſt mouere voluntatem ad cõſentiendum alicui,nulla de hoc notitia exiſtente in intellectu.cccxxxi.Q.
Arbitrii libertas.xii.Q.& R.
Arbitrii libertati an ſufficiat ꝙ ipſa potuit impedire ne actuaret ab alio de neceſſitate.cccciiii.N.
Aſſentire an homo poſſit propoſitioni cuius contrariũ appareat ſibi p rationem.ccccxxxiii.A.
Aſſumere hoĩem ab ęterno an deus potuit.i.C.
Aſſumptio humanæ naturæ a diuino ſuppoſito vtrum fieri poſſit abſq; eo ꝙ fruat eo.ccxxiii.T. Et vtrũ plures perſonę poſſint aſſumere vnam & eandem naturam numero.ccxxiiii.A.
Aſtra agũt p modum naturę ĩ iferiora.ccxxx.E.
Attributorum eſſentialium in diuinis diſtictio & pluralitas vtrũ ſit accipiẽda penes reſpectum & cõparationem ad aliquid extra vt ad creaturas, an ad cõpationẽ ad aliqd intra.cl.A.
Auerſio an cõuerſio ſit pricipaliꝰ ĩ pctõ.xxi.L.
Aureola an cõtingat dignis licentiari ĩ theologia ſed tamen non licentiatis.xxxviii.M.
BAptiſmũ paruulus nõ adeptꝰ licet ſit ad baptizandum portatus,quia pręuentꝰ morte,vtrum damnetur.xxi.G.& ſeq.
Baptiſmus an rehabilitet homicidã ad ordines ſacros ſuſcipiendos.ccxl.E. Paruulus aũt ante baptiſmũ decedens vtrum habeat tm̃ poenã dãni an etiam poenam ſenſus.ccxli.G.
Baptizando ſi duo capita appareant an duo noĩa ĩponenda ſint.ccxxxv.S.& vtrũ ſacerdote dicẽte ad tale monſtrum : ego te baptizo : alter tm̃ an vterq; ſit baptizatus.ccxxxvii.F.
Baptizans aut alia officia eccl'iaſtica exercẽs ĩ peccato mortali occulto an peccet mortaliter.ccl.A
Beati vtrũ vnico intuitu videãt tres perſonas in trinitate diſtinctas.xxxii.C.
Beatꝰ vtrũ videns ſeu intelligẽs deũ nude p eſſentiam eius,formet in ſe verbum de deo.xcvi.L.
Beatorum laus an erit vocalis:& quõ poterũt voces formare beati.cclx.N.
Beatitudines.dona.fructus.virtutes an ſint iidẽ habitus.& quid differant.cxli.C.
Btitudo an cõtigere poſſit hoĩ puro ĩ via.cclx.M
Beatitudo vtrũ pficit principaliter & prio potentiã animę an eſſentiam.cccccxli.L.
Belli neceſſitas q̃ ſit & qđ bellũ iuſtũ.cccccxciiii.
Bñficia eccl'iaſtica an licite teneant plura.xlii.M. Et an liceat p ſe petet diſpẽſationẽ ad hoc.xlv.G Et an liceat ex eis delicate viuere.xlvi.M.
Beneficium adeptꝰ p ſimulationẽ an debeat illud reſignare.cxlvi.K.
Bñficiũ cõpetẽs habẽs ſacerdos vtrũ poſſit alteri deſeruire pro lucro temporali.ccclxxxix.Q.
Beneficia eccl'iaſtica an licite conferant pueris ſcientia vel ætate.cccxcii.X.
Bonitas vtrũ ſit in deo pſonalis an tm̃ eſſentialis.fo.i.p totum.& tenet ꝙ non.ibidem.B.

Bonū minus reſpectu maioris non habet rationē mali. xiiii.V.
Bonū per modum formę nequaꝗ̄ neceſſitat volū tatem ad conſentiendum. xv.A.
Bonū ſolū diligiť ꝑ ſe dilectione naturali. cii.R.
Bona oīa an expediat eſſe cōmuniā. cxxxiiii.V.
Bona mortificata per peccatum an reuiuiſcāt re- cuperata per poenitentiam. cxliii.L.
Bona coniugis defuncti ſed ꝑ carnalē copulā nō cogniti, cū neſciať de vtroq;, vtrū fuerit ad debi tū reddendū ſi exactum fuiſſet, potens/an poſſit ſuperſtes diuidere: partem ſibi ex iure matrimo nii aſcribendo. ccxiiii.D.
Bona alterius detinens aut clam occupans eo ꝙ tanta ſibi ab illo debeantur, an debeat tali debi- tori talia reſtituere. ccxlviii.L.
Bonoꝝ tpaliū abdicatio an ſit pfectiōis, & laudā- da ī hñte trīvitę nocia. cclxxxix.D. Vtrū hſe bo- na tpalia ī cōi diminuat de ſtatu pfectiōis. 194. A. & vtrū liceat trāſire a ſtatu hñtiū bona īmo bilia coia ad illoꝝ ſtatū ꝗ abdicauerť ea. ccxcix.X
Bona tpalia cōcernūt hęc ſex ꝑ ordinē. Poſſeſſio iuris ſiue hęreditaria, proprietas ſiue dñiū: fru- ctus: vſus: factū ſiue poſſeſſio facti. cccxxxv. Y.
Bonum proprium an ſit magis procurandum ꝗ̄ bonum cōmune. ccclxxxviii.F.
Bonū an ſub ratione boni an ſub ratione cōuenie tis ſit obiectum per ſe voluntatis dxxx.L.

C

Campſoria cōmutatio vtrum ſit licita. Folio. ccxlii.T.
Carnes edere an liceat monachis ni- gris. xxv.K.
Caro Chriſti viua & mortua vtrum erat vniuo- ce caro. xxx.P.
Catonis cędes a ſe facta qualis dicēda. xx.T.
Centenarius numerus quomodo trāſit a dextra in lęuam &c. xxiiii.G.
Centrū terrę an ſit damnatoꝝ loc⁹. ccccxxxvii.N.
Charitas vtrū re differat a gratia. xcix.X.ꝑ to.
Charitas aliqua viatoris an poſſit æquari chari- tati contemplatoris. cxliii.P.
Charitas in nobis eſt lumen ſpirituale. ccii.Z. Vtrū poſſit augeri ī īfinitū. cxcviii.K. cxcix.Q Vtrum poſſit diminui cum effectu. cci.X. Et vtrū neceſſe ſit poenitētē reſurgere cū cha- ritate maiori: an etiā minori aut ęquali. cciii.E.
Charitate minore facta opa vtrū tātū detrahant de poena debita quātū ī maiore. cccxxviii. ī fi.
Chriſtus ſub ſpeciebus euchariſtiæ neq; ſe neq; aliud videt neq; a ſe neq; ab alio videtur ocu- lo corporali. iiii. in principio.
Chriſtus vtrum ſit homo propter vnionē aię cū corpore, an ꝑpter vnionē amborū ī diuino ſup poſito. l.D. Et an ī triduo mortis fuerit hō. ibi- dem. & E.
Chriſtus an habeat vnū tm̄ eē an plura. xlix.A.
Chriſt⁹ an ſit naturaliter mortu⁹. lvii.T. & lviii. A.B. & lix.H.
Chriſto an inſint duæ reales filiationes. xc.X.
Chriſtus vtrū ſm ꝙ hō illuminet angelos. ccxxi.I.
Chriſti glīa vtrū erat ī aliquo diminuta ī triduo ſeparationis aīæ eius a corpore. ccxxii.M.
Chriſti aīa an ſimul habuit gaudiū fruitionis cū triſtitia. cccxi.Y.
Chriſtus ſi fuiſſet mortuus ſenio an fuiſſet ſcđm corpus putrefactus. cccxci.M.
Chriſtus vtrum aſcendit ſuper oēs cęlos. dlxxv.Y
Chriſti actio oīs hūana vtrū fuerit ſupnaturalis. folio. dlxxvi.
Cibi in corpus Chriſti cōuerſio an fuit naturalis an ſupnaturalis. dlxxvi.D.
Clericus vtrum poſt matrimoniū celebratū ꝑ ver ba de pñti ī facie eccleſiæ, ſed nōdū cōſūmatū ꝑ carnalē copulā ſubſecutā, ſi poſt modū ꝑmouea tur in ſacerdotem, poſſit debitum reddere vxo- ri petenti, aut petere illud ab ipſa. ccxiiii.H.
Clerici an teneanť ſoluere exactiōes quas laici ſol- uunt ciuitatib⁹ & dñis tpalibus. cccxciii.A.
Clerici in ſacris & beneficiati aut religionē pfeſſi an peccēt mortalr ſi nō dicāt quotidie horas ca- nonicas. ccccxxxii.K. An ſacerdotes teneāť quo tidie dicere vel audire miſſam. ccccxxxiii.Q.
Cogitationes occultę an cognoſcāť a dęmōe. lxv.I.
Cogitationes creaturę ītellectualis vtrū mēſureť mēſura cōpoſita ex idiuiſibilib⁹. ccclxxxviii.N
Cōia an expediat oīa eē bona. cxxxiiii.V.
Cōicare ſacramētis an liceat peccatorib⁹. ccli.K.
Cōmutatio cāpſoria vtrum ſit licita. ccxlii.T. Cō mutatiua iuſtitia reſpicit duo. ibidem.X.
Comparatio triplex cxxiiii.N.
Compoſitio rerum duplex. xxxv.X.
Compoſita īdiuidua vtrū aliqua erūt in hoc mū do inferiori poſt reſurrectionē gñalē. ciii.A.
Compoſito ex materia & forma, vtrū pricipalius creetur: materia an forma. ccccxl.I.
Conceptio virginis Mariæ an ſit celebranda rōne conceptionis. dlxxxiiii. circa principiū.
Cōcupiſcētia nō deordinat iudiciū rōnis niſi me diante deordinatione volūtatis. xvii.H.
Condemnatus ad mortē iuridice, vtrum poſſet li cite abire ſi tp̄s & locum habeat. cccxc.A.
Confeſſio requiratur ī vocabulo Abſolutio. Vtrū habēs peccatum occultum teneatur id publice reuelare prælato cogēti ipſum iurare de verita te dicenda &c. & tenet ꝙ eſt contra charitatem ſic iurare aut iuratum ſeipſum accuſare publi- ce. folio. xxiii.Y. & Z.

Confitēti an liceat dicere peccata aliena.lxxxii.D
Confeſſio an ſit pœnitēti ſtatim faciēda.cxlviii.E.
Confeſſi fratribus priuilegiatis an teneātur iterū
conſiteri curato. cclxxvii. in fine. &.cclxxix.V.
Vtrum obticens ſcienter vnū peccatum tenea
tur omnia iterum conſiteri. cclxxxvii. in fine.
Confeſſor.i.audiens confeſſionem ſi iuſſus recita
re prȩlato peccata alicuius cōfitentis dicat ꝙ il
le ſit totus mūdus,intelligens ꝙ ſit mundifica
tus:ſit fidelis relator cenſendus. cclxxxviii. Y.
Vtrum abſoluens confitētem teneatur ipſum
in aliquo caſu hortari ad alias ſeu alio tempore
confitendum. cclxxxix.A.
Confeſſor ſciēs ex cōfeſſo ꝙ inuitus habeat ꝓpo-
ſitū occidēdi quēdā,an debeat illū p̄monere,vt
ſibi ꝓſpiciat,ga qdā per ipi cȩdē. cccxxxvii.M.
Confeſſum rite & abſolutū ab eo qui pōt eū abſol
uere ex priuilegio,vtrū error ſit dicere eadē de
bere cōfiteri ſuo ꝓprio ſacerdoti ex ſtatuto gene
rali Oīs vtriuſq; ſexus &c. cccxcv. in fine.
Confeſſores eligere cōiter & regulariter pro vo-
luntate ſua vtrum expediat ſubditis. cccciii.P.
Cōfeſſionē audiēs nō ſacerdos an fiat p hoc irre-
gularis & ihabilis ad ordīes ſacros.cccclxxvi. S.
Confeſſus priuilegiato an teneaꝛ iterū confiteri
ſuo proprio ſacerdoti eadem. dxviii.Y.
Coniugalis ſtatus an ſit ſupra virginalem,an con
tra. ccxxxiiii.H.
Contingens effectus an poſſit fieri immediate a
deo.Folio. cccv.S.
Contradictionis parti alteri an quis poſſit aſſen
tiri ſine formidine non habens rationem cogē-
tem ad illam. cccclxxxvi.in fine.
Conuerſio ſubſtātiȩ panis ī corpus Chriſti vtrū
fiat ſubito an ſucceſſiue. lvi.L.&.lvii.Q.
Corpus Chriſti in ſepulcro vtrū habuit aliquam
formā ſubſtantialē qua informabaꝛ eius aīa ab
ipſo ſeparata. ii.F.G.
Corpus Chriſti ī ſepulcro an potuit eſſe ī genere
ſubſtātiȩ ſine forma aliqua ſubſtantiali. iii.M.
Corpꝰ Chriſti verū an tāgaꝛ a ſpēbꝰ euchariſtiȩ
iii.N.Q; nō ſit dimēſiōalit ſub ſpēbꝰ.iii.O.& P.
Vtrū corpꝰ Chriſti ſi fuiſſet cōſecratū ī triduo
mortis Chriſti fuiſſet viuū an mortuū.xxxi.T.
Corpus Chriſti mortuū & viuū vtrū ſit vniuoce
corpus:& vtrū deſinat eſſe vbi prius fuit p deſi
tionē accidentiū ſpecierū euchariſtiȩ. xxxi.X.
Corpus idem an per miraculum poſſit eſſe in di
uerſis locis ſimul & in eodē tpe. ccxciiii.E.
Corpus Chriſti viuū & corpus Petri vtrum ſit
idem corpus ſpecie. cccciii.X.
Corpus Petri mortuū an ſit adorādū.cccxiii.Q
Corpus hoīs dānati in inferno vtrū poſſit eſſe ſi-
mul ſumme calidū & frigidū. cccxci.K.
Corpus an poſſit fieri a deo extra cȩlū ſic ꝙ non
tangat cȩlum. dxxiiii.T.
Correctio fraterna an obliget oēs. ccviii.ante.Z.
Coſta Adȩ an ſufficere potuit ad formationem
Euȩ ſine additione materiȩ. cclxiii.A.
Creatura vtrum potuit eſſe ab æterno.iiii.Q.&
an repugnet ei fuiſſe ab æterno.ibidem per to-
tum.Tenet ꝙ non. v.S.
Creatura vtrum ſit ſuū eſſe. vi.X.&.vii.Y.
Creaturarum a deo productio an poſſit demon-
ſtrari. cccxi.T.
Creaturarum vtrum ſit ſtatus ī perfectionibus
eſſentialibus. cccxii.D.
Creatura an ſit neceſſe eſſe. cccxiiii.K.
Creatura intellectualis videlicet homo aut ange
lus in ſtatu innocentiȩ vtrū poſſit habere pri-
mū actum malum. cccxx.M.
Creatio an poſſit ſaluari a ponente eſſentiam crea
turȩ & eſſe eius idem eſſe. ccccxv.G.
Creatura an poſſit tranſubſtantiari in deitatem.
folio. cccxl.L.
Creaturȩ intellectualis peccatū an ꝓcedat in infi
nitū ſcđm augmētū. cccclxxxviii. K.An cogi-
tationes eius menſurētur menſura cōpoſita ex
indiuiſibilibus.cccclxxxviii.N.Vtrū poſſit pati
ab igne abſq; hoc ꝙ calefiat. cccclxxxix.V.
Crucis negotiū ſequi ſcđm cōſiliū eccleſiæ an ſit
vtilius ǭ ſtare in religione proficiēdo. ibidē.C.
Culpam an aliquam contrahant paruuli a parē-
tibus. xxxvii.L.
Curatus idoneus ad p̄dicandū an debeat cedere
fratri priuilegiato volenti p̄dicare. cclxxii.S.
DAmnationis malorū an deꝰ ſit cā.clix.V
Damnati an poſſint reuerti ad bonum.
folio. cccxxiii.V.
Dæmones vtrum cognoſcant cogitationes no-
ſtras occultas. lxv.L.
Dæmonibus an inſit obliuio. ccclxviii.F.
Debitum an liceat alicui repetere cum ſcandalo.
folio cxlv.E.
Debitum matrimoniale. vide in matrimonio.
Deceptio quō videaꝛ fieri ſm delectationē. 18. K.
Decimȩ vtrū ſint de iure euangelii. cxlv.A.
Decimas laicorū an papa poſſit alicui cōcedere p
pī vtilitatē ecclīȩ & laicos ad eas cōpelleꝛ.143.G
Deordinatio voluntatis in quo conſiſtat. xiiii.X.
Vnde procedat. xv.B.&.xvii.H.
Deus an potuerit hoīem ab ȩterno aſſumere.i.C.
Deus an per vnam ideam cognoſcat diuerſa indi
uidua eiuſdem ſpeciei. xxviii.A.
Deus an videaꝛ a beatis p ſpeciē mediā. xlvii.P.
Deus vtrū poſſit a creatura intellectuali diligi ſu
per omnia dilectione naturali. ci.M.
Deo an īſit & ī eo maneat eētia accītis.cliiii.D.

Deo an inſit aliqua infinitas idearum vel cogni-
torum. clv.O.
Deus vtrum neceſſario producat quicquid exte
rius immediate producit. clviii.I.&.clix.S.
Deus vtrum ſit cã damnationis malorũ.clix.V.
Deus per ſapientiam & amorem eſt cauſa crea-
turarum. ccxix.A.
Dona eorum qui bona habent partim bene ptim
male acqſita/an ſint reſtituenda. ccxlv.P.
Deus vtrum aliquid influat rebus. cclix.E.
Deus an poſſit facere immediate,effectum cõtin
gentẽ.cccv.S.An conferat eãdẽ gratiã duobus
ęqualiť diſpoſitis ad eius receptionem. cccv.T.
Deus vtrum poſſit facere ſub vna ſpecie ſpecialiſ
ſima angeli,aliquem alium angelũ æqualẽ i na
tura & eſſentia ſpeciei angelo iam facto ſub il-
la.folio ccccxxxviii.O.
Deus an potuiſſet plures creaturas ſecundũ ſpe-
cies produxiſſe,ſi nõ eſſet in eo pluralitas idea
rum. cccxliiii.Y.
Deus vtrum poſſit facere aliquid qđ nõ decet,ſi
ue qđ non deceret ipm facere. ccccxxxix.A.
Deum an intenſius & perfectius videbit & dili-
get habens meliora naturalia cum æquali cha-
ritate & gloria:q̃ qui minus bona habeat. fo
lio. ccccIxxvii.F.
Deus ſub ratione infinita ex parte ſui,an ſit ſub
iectum aut obiectum alicuius ſcientiæ creatæ.
ccccIxxxiii.T.Et vtrum de deo poſſit in via cla-
rius ſciri quid eſt,vel ꝙ ſit trinus & vnus,q̃ per
lumen fidei. ccccIxxxv.F.
Deus vtrum poſſit diligi a creatura intellectuali
ſic ꝙ ab ea nihil aliud diligatur. ccccIxxxvii.Z.
Deus vtrum poſſit facere ꝙ intellectus ipſum vi
deat & voluntas videntis eum non diligat. fo-
lio. ccccIxxxvii.B.
Deus vtrum poſſit videri a beato ſub ratione ve
ri abſq; hoc ꝙ videatur ab eodẽ ſub ratione bo-
ni.folio ccccxxiii.I.
Deꝰ vtrũ poſſit plus diligi q̃ cognoſci.dxxiiii.Q.
Deus vtrum poſſit facere corpus aliquod extra
cælum qđ non tangat cęlum. dxxiiii.T.
Deus vtrũ poſſit facere vt vacuum ſit.dlxxiiii.P.
Deo an ſit relatio &c.vide Relatio.
Dei ideę.ſcientia.eẽntia.relatio.& ſimilia videanť
in ipſis vocabulis idea,ſcientia &c.
Dilectione naturali an deus poſſit a creatura in-
tellectuali ſuper omnia diligi. ci.M.
Dilectio & amor quid ſint &c. ci.N.
Diligi an deꝰ poſſit a nobis ſolus.ccccIxxxvii.Z.
& vtrum cognoſci & nõ diligi. ibidẽ.B.
Diligi an poſſit deus plus q̃ cognoſci. dxxiiii.Q.
Diſpenſationis ratio. ccvii.X.
Diſpẽſatio aut imutatio circa illa q̃ ſunt eſſentia
lia ſacramẽtis vtrũ fieri poſſit pecclesiã.ccxii.X.
Et vtrũ religioſo pmoto ad ordĩes ſacros p diſpẽ
ſationẽ ex priuilegio ordinis ſui poſſit cura cõ-
mitti ad diſpẽſandũ ſacramẽta aliis. ccxiii.F.
Diſputare ſup poteſtate pręlatorũ an liceat magi
ſtris in ſcholis. dxciii.K.
Diſtinguenda per eſſentiale & pſonale in diuinis
quæ ſint. fo.i.A.
Diuina eſſentia an poſſit nude itelligi aut videri
ab intellectu creato. xcix.S.
Diuitias an liceat dimittere ſub ppoſito mendi-
candi in ſæculo. ccviii.A.
Doctor principaliť itẽdens honorẽ ſuũ in docẽdo,
vtrũ peccet mortaliter. xxiii.A.
Doctoribꝰ cõtrariãtibꝰ circa aliqđ agibiliũ, & age
re ſcđm vnã opinionẽ eſt ſine oĩ piculo pcti,age
re vero ſecundum aliã eſt in dubio peccati mor
talis,vtrũ mortaliť peccet is q agit illud de quo
eſt dubiũ,an ſit peccatũ mortale,puta in emẽdo
redditus ad vitam: vel accipiendo vltra ſortem
in nõ emẽdo eñ certũ eſt nõ eſſe peccatũ. ſed de
emendo intẽtione accipiendi vltra ſortem,qui-
dam dicunt eſſe vſuram & ita mortale pecca-
tũ:quidam vero nõ. cxlviii.A.B.&c.
Doctor determinãs q̃ſtiões ſiue exponẽs ſcriptu-
ras publice vtrũ peccet mortaliť nõ explicãdo ve
ritatẽ quã nouit. ccccxxxvii.E.
Docens falſum ex ſiniſtra affectiõe motus an pec
cet mortaliter. ccccxcv.Q.
Doctores ecclię an deberẽt facere cõſcientiã eo ꝙ
nõ laborãt ad cõuerſionẽ infideliũ. dlxix.V.
Doloris rõ formalis an ſit in vi apprehenſiua an
in vi appetitiua. ccccIxiii.V.
Dolor verꝰ vtrũ ſit ex ſola imutatiõe p apprehen
ſionẽ,an ex alia imutatiõe reali. ccccIix.A.
Dñico die vtrũ liceat forũ venaliũ tenere.xxvii.V
& vtrũ liceat epõ illud pmittere. xxviii.Z.
Dona fructus beatitudines virtutes &c. cxli.C.
Dos impoſſibilitatis vtrũ ſit diſpoſitio poſitiua
in corpore. ccclxxxiiii.C.
Dubiũ an ſit peccatũ mortale,agens cũ ſit cõtro
uerſia doctorũ,vtrũ peccet mortaliť. cxlviii.A.
Duello an pugnare liceat. ccx.L.
EBrius an peccet cõmittẽdo homicidium
folio. lxxxiiii.K.
Ebrii varii modi. lxxxv.O.
Eccleſiaſticis male diſpẽſantibꝰ bona p teſtamẽtũ
recepta vtrum liceat pricipi ſeculari mittere in
poſſeſſionem eorum qui cogant eos bene diſpẽ-
ſare. ccxlix.V.
Eccleſiaſtici prouẽtus quõ ſint expẽdẽdi. xlvi.M.
Effectus contingens vtrũ poſſit fieri immediate
a deo. ccciiii.in fine.&.cccv.S.
Eleemoſynã recipiens ab eo cuius bona ſcit par-
tim bene partim male acquiſita, an teneatur eã
reſtituere. ccxlv.P.

Eleemoſynę largitio pro eo q defunctus eſt i gratia an pficiat illi licet tā dās q̄ accipiens eam ſit in peccato mortali. cclxxxviii.H.
Eleemoſynam receptam titulo paupertatis an teneatur reſtituere largitori is cui ſatis prouiſum eſt ſecundum ſtatum ſuum. dlxviii.in fine.
Elemēta vtrū ſint diſtincta p corpora cæleſtia.folio. ccliii.Z.
Elementorum diſpoſitio & ordo non eſt a cælo, ſed immediate a deo. ccliiii.K.
Eligendum vtrum ſit magis omnino non eē,an miſerum eſſe. xviii.in fine.
Eligere confeſſores ad libitum vtrum expediat ſubditis. cccccii.P.
Emere redditus ad vitam,vtrum liceat. xxv.L.
Emere vilius & in continenti vendere cari⁹ vtrū ſit peccatum. xxvi.P.
Emere redditus perpetuos an liceat. cccxxxiii.L.
Epiſcopo an liceat ſine piculo pctī mortalis pmittere tenere forū rerū vęnaliū die dñico.xxviii.Z
Epiſcoporū poteſtas vtrum ſit a Chriſto imediate:an mediante papa. cclxxxviii.M.
Epiſcopus an poſſit ſuis ſubditis infligere pœnā pecuniariam conuertendam in vſum pprīū aut pauperum aut eccleſiæ:& id pro criminib⁹ & exceſſibus eorum. cccxciiii.H.
Erroris hominū ſecūdū phīm cauſa. xvii.I.
Eſſe creaturæ non eſt niſi participatum. iiii.R.
Eſſe duplex eſſentię & exiſtentiæ. vii.Y.&.Z.
Eſſe triplex in materia cōſiderandū. ix.D.
Eſſe vnū tm̄ an plura ſint in Chriſto. xlix.A.
Eſſe dei eſt radix omnium quæ ſunt. l.I.
Eſſe alicui inhęrendo cōtingit dupliciter.cliiii.G
Eſſe cuiuſlibet creaturæ vtrum ſit in cōtinuo fieri,an ſimul & in facto eſſe. clxviii.C.
Eſſe quiditatiuū vtrum ſit ab intellectu poſſibili per actum intelligendi. dlxvi.E.
Eſſentia dicit qd abſolutū,pſona reſpectiuū. i.B.
Eſſentia & exiſtentia actualis in qualibet ſunt re.folio. xxviii.A.
Eſſentiam vnam & eandem quomodo intelligibile ſit multiplicari. xxxv.Q.
Eſſentiam vtrum ſit ponere aliquam habētē ſe p indifferētiā ad eſſe & ad nō eſſe. lx.O.&.lxi.P.
Eſſentia accidētis vtrum maneat in deo.cliiii.D.
Eſſentia diuina an poſſit cognoſci ita q non cognoſcant in ea res creatæ.cclix.G.An intellect⁹ beat⁹ videat oīa creata in ea. cclx.K.
Eſſentiam creaturæ ponens idem eſſe cū ſuo eſſe vtrū poſſit ſaluare creationem. ccccxv.G.
Euchariſtię ſpēs an tangāt verū corpus xpī.iii.N An generent vermē. cccxxxix.Z.
Vtrū fiat ſubito,an ſucceſſiue. lvi.L.&.lvii.Q.
Euchariſtię verbis platis vtrū fiat cōuerſio i ſubſtātiā aīę rōnalis an in ſolā materiam. ccclxv.F.
Euchariſtiæ forma verborum in cōuerſione vini in ſanguinem quæ ſit. ccclxiii.S.
Euū vide Aeuum.
Excommunicatus pro contemptu vero ab officiali non ſacerdote, vtrum poſt abſolutionem ab eodem in forma eccleſiæ ab excommunicatione,teneatur petere abſolutionem pro cōtemptu a ſuo ſacerdote. dxvii.X.
Excommunicatus an reuera ſit qui legit de libro iterdicto ſub tali pœna latæ ſentē.ccccxcvi.A.
Experientia ſuperat vires. dxcvi.X.
FAlſum docens peruerſo animo an peccet mortaliter. ccccxcv.Q.
Faſcinatoriam tegulam an liceat deponere.folio. ccxi.Q.
Fidei habit⁹ eſſentia vtrū poſſit eſſe in intellectu abſq; oi hitu infuſo q ſit in voluntate.cxcvii.D.
Fides qualis ſit habitus. ibidem.
Filiatio realis an ſit in Chriſto duplex. xc.X.
Fili⁹ an portet ſiqtatē prīs,aut ecōtrario.ccxi.T.
Filium bene viuētem an mater q̄; ipſum in fornicatiōe cōcepit,ſimul habere velle poſſit & actū fornicarium deteſtari. ccxxxi.S.
Filius dei an potuiſſet aſſumere ſubſtantiam nō intellectualem in vnitatem ſuppoſiti.dxxvi.G.
Forma an noua fuerit i aīa Chriſti ſepata.ii.F.G
Forma in motis naturalibus duo facit.xiiii. Z.
Forma aliqua vtrum manſit in corpore Chriſti mortui. xxix.D.
Forma eſt triplex. liii.Y.
Forma numeri denarii an ſit aliquid extra intellectum. xcii.M.
Formæ plures ſubſtantiales re differētes vtrum cadant in quiditatem rerum ſenſibilium materialium. ciiii.H.
Formæ gradus.ciiii.K.Operationes.cv.per totū.
Forma ſubſtantialis an recipiat magis & minus.folio. cxxiii.I.
Forma cōuerſionis panis i corpus Chriſti.ccclxi.L.Vini in ſanguinem. ccclxiii.S.
Forma ſubſtātialis in hoīe an poſſit eſſe ſola aīa intellectiua ccclxxxix.A.
Forma ſepata pura color aut albedo vtrū habeat rōnē illorū q̄ ſub ſua ſpecie habent participari in ſubiecto. dlxii.Q.
Formas plures & diuerſas accidētales differētes ſolo numero,vtrum ſit ponere in eodem ſubiecto indiuiſibiliter. dlxxviii.N.
Fortuna bona vtrū ſit hoī naturalis. ccxxvi.N.
Fortuna bona an ſit & quid ſit.ccxxvi.Q.R.vbi conſequenter multa de fortuna.
Fortunato bñ quatuor ſūt neceſſaria.ccxxviii.Z.
Forū rerū vęnaliū an liceat tenere die dominico. xxvii.V.& an liceat epiſcopo ſine piculo peccati mortalis permittere. xxviii.Z.

Fratrũ duorũ vterinorum, quorũ prior genitus eſt ex matrimonio ꝓcedẽte, ſed clãdeſtino: alter poſt ex matrimonio ſolenniter facto, ſed pſũpto vter ſit dicendus legitimus ad curam aïarũ ſuſcipiendã ſi ambo ſint ſacerdotes. cccxxxvii.L.

Fructus triceſimus cur coniugatis, ſexageſim⁹ viduis, & cẽteſim⁹ cur aſſignet̃ virginib⁹. cclxiiii.D

Fructus a quo fructuarii. cccxxxv.Z.

Fruitionis actus in quo perficiat̃. ccxxiiii.Y.

Fugere an liceat in bello dxcv.T.

Fugere qñ liceat prælato. dxcvi.Y.

Fundamẽtum relationũ, vide Relationũ.

Furioſus quõ peccet. lxxxvi.X.

Furti cauſa an liceat iudici ſęculari addicere morti in noua lege queq̃. cccclxxiii.X.

GAudere de bono alteri⁹ an neceſſe ſit, ita ꝙ nõ gaudẽs de eo peccet. cccxxxiiii.O

Gaudiũ fruitionis & triſtitia dolorũ an ſimul fuerint in Chriſti aïa. cccxi.Y.

Genera rerum ſunt duntaxat tria. clxi.O.

Generandi ratio in patre q̃ ſit, an diuina eſſentia an proprietas eius, an vtrunq̃. fo.l.I.

Generationi inſunt duo. ibidem. K.

Gñatio hoïs an fiat ab homine. lxxvii.D.

Genus quõ ſumatur a materia. lv.K.

Gloria eſt gratia perfecta. ix.E.

Gloria & gratia vtrum ſint idem. ccclxxix.B.

Gradus formarum ſubſtantialium. ii.E.& ſeque.

Gradus tres incontinentiæ. xvi.E.

Gradus formarum qui & quot ſint. ciiii.K.& ſeq.

Gratia prima poteſt hoï mereri p alios. xxi.H.

Gratia vtrũ re differat a charitate. xcix.X.p totũ

Gratiam an ſemp de⁹ cõferat ęqualẽ duob⁹ ęqualiter ad eius receptionẽ diſpoſitis. cccv.T.

Gratia & gloria vtrum ſint idem. ccclxxix.B.

HAbitus iidem an ſint virtutes, dona, beatitudines & fructus, & qd iter ſe differant. cxli.C.

Habit⁹ acqſitus vtrum p quẽlibet actũ pertinentẽ ad ipſum prio genereretur: & deĩde p quẽlibet ſequẽtẽ augmentetur. clxxv.E. Et quis habitus generandus. ibidem.

Habitus vtrum poſſit corrumpi. cxciii.Y.

Vtrum habeat cõtrarium. ibidẽ conſequẽter. Z

Habit⁹ infuſus vtrũ poſſit augeri. cxcv.P.& vtrũ ſine gratia poſſit adultus vitare peccatum mortale. ibidem. V.

Habituũ ĩfuſorũ & acqſitorum differẽtia quo ad potentias animæ. cci.Y.

Habitibus virtutum acqſitis an neceſſarii ſint infuſi. ccxxxiii.q.xii.

Hoïem vtrum deus ab æterno aſſumere potuerit folio i.C

Homo vtrũ generat hominem. lxxvii.D.

Homo vtrũ ſit liberi arbitrii. lxxviii.Q.

Homo a phyſico & metaphyſico differẽter conſideratur. xci.C.

Hõ quõ nõ dicat̃ eſſe humanitas. xci.G.

Homo vtrũ poſſit eẽ nõ riſibilis cxlvi.O.

Hõ pur⁹ an hic poſſit eẽ btũs. cclx.M.

Hominem an poſſibile ſit eẽ abſq̃ quãtitate. folio. cclxx.I.

Hõ vtrũ ſit ponẽd⁹ ſemp fuiſſe ex hoïe ſcd̃m principia phi. ccclxxxv.N.

Homo generatus a viro & muliere ſi aſſumptus fuiſſet a verbo diuino in vnitate pſonæ vtrum fuiſſet filius viri illius. dlxxxii.H.

Homicida añ baptiſmũ an poſſit ſuſcepto baptiſmo ad ſacros ordines promoueri. ccxl.E.

Honeſtũ & inhoneſtũ opus. xxvii.R.

Honorẽ propriũ pricipalr itẽdẽs ĩ docẽdo aut pdicando vtrũ peccet mortaliter. xxiii.A.

Horas propter ſtudiũ dicere differens cũ ꝓpoſito poſtridie dicẽdi an peccet mortaliter. dlxxxiii.N

Horas canonicas omittẽtes clerici ĩ ſacris exiſtẽtes aut bñficiati aut religioſi, an peccent mortaliter folio. cccclxxxii.K.

Horã officii diuini ꝑueniens in fraudẽ alioꝝ, an debeat gaudere bñficio aut dono ad horã illã cõceſſo, qd̃ añ illã alioꝝ erat. cccclxxiiii.G

IDea vna & eadẽ an de⁹ cognoſcat diuerſa indiuidua eiuſdẽ ſpeciei. xxviii.A. Quid ab eſſentia differat. ibidem.B.

Idearũ infinitas an ſit aliq̃ in deo ponenda. clv.O.

Ideã ꝓpriã in deo an quælibet res habeat. & vtrũ relationes ſiue reſpectus habeat ꝓprias ideas in deo. cclv.p totum.

Ideæ practicę an ſint ĩ deo. ccxcix.A.

Ieiuniũ an ſit ĩponẽdũ nõ hñti qd̃ mãducet niſi ex labore quẽ ieiunãdo neq̃t facere. cclxxi.I.

Idearum pluralitas an ſit neceſſaria in deo ad ꝓducendas plures creaturas q̃ produxit. folio. cccxliiii.Y.

Ignis corporalis an agat in ſpũm. cccxxxviii.T.

Ignis vtrum poſſit frigefieri. cccxxxix. in fine.

Ignis an poſſit agere in creaturã ĩtellectualẽ nõ calefaciendo eam. cccclxxxix.V.

Illuminatio angeloꝝ ptinet ad cognitiuã potẽtiã eorũ. clxxix.I. Vide plura per totã.q.

Illuminationẽ angeloꝝ vtrũ faciat Chriſt⁹ ſm q̃ hõ. ccxxi.I. Et quo ordine procedat. ibidẽ.K.

Imago vtrum conueniat ſpũi ſctõ ſicut filio. folio. xc.T.

Imaginatiuæ inſunt tria. cxxxvi.I.

Immortale ſeu potens non mori diſtinguitur. folio. ccxxxii.V.

Impaſſibilitatis dos an ſit diſpoſitio poſitiua. folio. ccclxxxiii.C.

ẽ iii

Imperare an ſit volũtatis an rõnis. ccclxiii.T.
Impoſſibile qđ attribuit deo reſpectu creaturarũ vt ꝙ deus nõ poſſit facere cõtradictoria eẽ ſimꝰ in rebus, vtrũ oriatur cauſaliter ex parte dei an ex pte creaturarum. ccxx.D.E.
Impoſſibile fieri an poſſit ab aliquo agi. ccciiii.Q
Indiuiduationis quę ſit cauſa. xxxii.D.
Indulgentię an tãtũ valeant quantum ſonant. folio. dlxxxix.N.
Inferni locus an ſit centrũ terrę. cccxxxvii.N.
Infinitas idearũ & cognitorũ an ſit in deo. clv.O.
Influentia dei in res qualis ſit. cclix.E.
Ingreſſus religionem ex voto & expertus ꝙ poſſit onera illiꝰ portare, an teneat pfiteri. dxlix.D.
Inſtantibus duobus exiſtentibus in tpe angeli an reſpõdeat vnũ inſtãs in tpe noſtro. dxxviii.Y.
Intelligere filii & ſpiritus ſancti non eſt ſine cõceptu. xxxii.B.
Intelligere aliqđ abditũ an ſit ĩ nobis. ccclxxxii.R.
Intelligere practicum vtrum poſſit abſolui ab intencione operis. cccxcix.D.
Intellectus creatus videbit aperte eſſentiam diuinam. xlvii.P.
Intellectus creatus vtrũ ſeipſum et ea q̃ p eſſentiã eius ſunt in ipo, intelligat p ſe abſq; oĩ ſpecie rei intellectę: an p aliquam ſpeciẽ eius qua informatur. xciii.P.
Intellectus creatꝰ vtrũ ex puris naturalibꝰ poſſit videre ſeu ĩtelligere nude diuinã eſſentiã. xcix.S
Intellectus cõiũctus an poſſit aliquid intelligere. folio. cxxxvi.F.
Intellectus poſſibilis eſt de genere virtutum paſſiuarum. ibidem.H.
Intellectus angeli quõ intelligat res. clxxiiii.V.
Intellectus noſter vtrũ in actione formãdi verbũ ſuũ ſe habeat actiue an paſſiue. cciiii.I.
Intellectus vtrum formet verbum de re ſibi pręſente. ccv.N.
Intellectui diuino non eſt aliquid inhęrens ab eo differens. ccxvii.G.
Intellectus & volũtatis opationes. ccxvi.Y. & ſeq.
Intellectus beatus vtrum videat in diuina eſſentia omnia creata. cclx.K.
Intellectus an poſſit informari ſpecie aliqua aut habitu abſq; actu cõſiderãdi ſm illa. cclxix.D.
Intellectus agens vtrum intelligat. cccxxiiii.A. & vtrum intellectus noſter poſſibilis intelligat phantaſmata. ibidem.E.
Intellectus vtrũ poſſit ex fundamẽtis Ariſtotelis oſtẽdi ꝙ ſit in oĩbꝰ vnus numero: an contrariũ poſſit demõſtrari. ccclxxx.H. & vtrũ in nobis ſit aliquod intelligere abditum. ccclxxxii.R.
Intellectus agens vtrum pertineat ad imaginẽ in homine. dxxix.G.
Intellectus beatus vtrũ poſſit proficere ĩ cognitorum multitudine abſq; hoc ꝙ pficiat in cognitione diuinę eſſentię. dlxiii.V.
Intellectus & voluntas vtrũ ſint ęque liberi ſupponendo ꝙ ambo ſint liberi. dlxiiii.Y.
Intellectualis notitia vtrum habeatur in ſomnis. folio. ccxxv.I.
Intellectuali ſubſtãtię creatę an poſſit ĩeſſe virtus quę agat in contraria. ccclviii.in fine.
Interdicta generalia in ciuitatibus, puinciis, aut eccleſiis, an ſint licita. dlxviii.N.
Intentio & res quid differant. clxi.K.L.
Intentionũ vtrũ quęcunq; diuerſitas in aliquo faciat compoſitionem in illo. clxxi. T.& X.
Iudęus pungẽs hoſtiã ſacratã ſi ex ea ſanguis fluat, & ob miraculũ ad fidẽ cõuertat, vtrum poſt baptiſmũ ſit puniendus a iudice ſęculari ob crimen in hoſtiam cõmiſſum. dlxx.B.
Iudex ſęcularis an poſſit cogere reum ad confitẽdũ aliquid ad qđ ſequatur mors corporalis. folio ccclxxxix.X.
Iuſtitia cõmutatiua & diſtributiua. xxv.M.
Iuſtitia originalis vtrum includat in ſe aliquod bonũ infuſum. ccxxxi.S. & ccxxxii.A.
LAici vexantes clericorum parẽtes quia clerici nolunt ſibi obedire, vtrum ſint excõmunicati. cccclxxiii.V.
Lapillus aut lapis aliq̃s an ſua virtute valeat fugare daemones. cccxxxix.Y.
Laus beatorum an erit vocalis. cclx.N.
Legens aliquid de libro interdicto ſub poena excõmunicationis latę ſententię an ſit excõmunicatus. cccxcvi.A.
Legis veteris pcepta duplicia. cxlv.A.
Lex duplex, diuina & humana. xli.E.
Libertas volũtatis penes qd conſiſtat principaliter. xii.Q.
Libertas arbitrii in peccando. xvii.F.& G.
Libertati arbitrii an ſatis ſit ꝙ ipſa potuit ĩpedire ne actuaret ab alio de neceſſitate. cccciiii.N.
Liberum arbitrium an ſit in hoĩe. lxxviii.Q. & ꝙ ad ipm non pertineat peccare poſſe. lxxix.I.
Limitatio rerũ multiplex. xxxvi. C.& xxxvii.E.
Literas monachi pecuniã ad vſum ſtudii ab officiario coenobii petẽtis vtrum alter monachus aperiens & abbati legens aut oſtendens, peccet mortaliter. cccxcv.Y.
Literalis ſenſus an ſemper ſit verus in ſacra ſcriptura. lxxix.L.
Locus & ſitus duplex. & locus angelorũ. xxxv. V.
Loca duo diuerſa an poſſint ſimul & ſemel occupari ab vno corpore. cccxciiii.E.
Loqui angelorũ. clxxx.P. De quo ſit. ibidẽ. R.& T.
Lumẽ ĩ medio an ſit res aliqua, an intẽtio. lxv.F.

MAgis & minus q̃ ſit cauſa. cxxv.T.
Magiſter i ſcholis q tenet ad horas canonicas ſi dimittat illas dicere vno die ꝓpter ſtudiū & lectiões cū ꝓpoſito & ſpe recuperãdi & dicẽdi illas alio die, an peccet mortaliter. folio. dlxxxiiii.N.
Magiſtris an licitum ſit diſputare de ꝑtãte platorum. dxciii.K.
Magnanimitas quæ ſit & fortitudo. dxciiii.R.
Matrimoniū ꝑ mortẽ diſſolutū an ꝑ reſuſcitationẽ iſtauret, hoc eſt an reſuſcitato ſupuiuẽs obligetur. lxxxvii.A.
Materia quō poſſit eſſe ſine forma. iii.K.
Materia vtrū poſſit exiſtere ſine forma.8.A.B.C.
Materiæ an iſit rō ſeminalis q̃ ẽ formæ ichoatio. folio. cxv.P.
Materia an ſit in angelo cxxx.T.
Materiæ additione ſecluſa vtrū ex coſta Adæ potuit fieri Eua.cclxiii.A.Vtrū trãſmutatio põt fieri ſine ſubiecta materia. cclxiiii.C.
Materia ne an forma creet ꝑicipali⁹ i cõpoſito ex materia & forma educibili de potẽtia materię creato. cccxl.L.
Matrimonio a clerico nõdū cõſūmato ꝑ carnalẽ copulã ſi clericus ſacerdos fiat an debitū petere aut reddere poſſit. cxxiiii. H.
Matrimoniū rite & ſolẽnit cõtractū i facie eccleſię vtrū poſſit diſſolui ꝑ igreſſū religióis.cxxiiii.L. Itẽ vtrū ſciẽtes vir & mulier ſororẽ mulieris eē cognitã a marito, poſſint mutuo debitū petere & reddere.ibidẽ.N.Itẽ vtrū cū ſint cõiuges ſimul ſtãtes i mr̃imonio ſolẽniter & rite cõtracto ſine copula carnali, ignorãtes an ex ꝑte alteri⁹ ſit defect⁹ & ipedimẽtū ꝑpetuū ad copulã, altero mortuo ſupſtes poterit diuidere bona alteri⁹, ptẽ ſibi ex iure matrimonii aſcribẽdo. fo.cxxiiii.O.
Matrimoniū verū & ꝑfectū vtrū ſtet cū voto virginitatis ſimplr. ccclxxiii.Y.
Medicinæ officia duo. cxxxiiii.Q.
Meli⁹ vtrū aliqs ſemp obliget̃ facere dūmõ illi ſit ad duo bona æqualis facultas. cxlvii.R.
Mendicantibus vtrum liceat petere vltra neceſſitatem. cxliiii.S.
Mendicaturo an liceat dimittere diuitias. folio ccviii.A.
Mentiri an cuiq̃ liceat cauſa humilitatis. 83.H.
Miles præuolando cõſortes ſuos irruẽs i hoſtium exercitū, vtrum faciat opus magnanimitatis dxciiii.Q.& ſeq.ꝑ totū.vbi multū diſputatur ſup fuga licita platorum & illicita.
Miracula ſi ad ea recurrẽdū ẽ, ponẽda ſūt ſm modū q maxime diuinã deceat maieſtatẽ. ii.H.
Miſeria duplex deſcribit ̃ xix.O.
Miſerū eſſe an præſtet q̃ non eſſe. xix.O.
Miſſam an ſacerdotes teneant̃ quotidie aut dicere aut audire. cccclxxxiii.Q.
Monachis nigris an liceat carnes edere. xxv.K.
Monachus ordinis ſancti Bñdicti vtrū petẽdo pecuniã ad vſū ſtudii peccet mortalr: & officiari⁹ illã ei mittẽs. ccccxcv.V
Monſtrū biceps an duo ſint hoĩes ccxxxv.S.
Mori an iuſtitia originalis vetuiſſet. cxxxii.Y.
Mori pro repu.an debeat eligere ſcđm rectã rõnẽ etiã is q nõ ſperat aliã vitã poſt hanc futuram. folio. ccccxcii.P.
Mortem quõ eligere poterãt ethnici priſci.xix.R.
Mors præferẽda eſt miſerię culpæ. xx.S.
Mors Chriſti vtrum fuit naturalis.lvii.T.&.lviii A.B.&.lix.H.
Mors qd ſit. lvii.X.
Morales virtutes an ſint i volũtate. cxxxviii.P.
Motus primi vtrum ſint peccata. ccli.L.
Motus primi an ſint peccata. ccli.L.&cclii.P.
Motus cæli poſt iudiciū ceſſatio an erit cã icorruptionis corporū dãnatorū. cccclxix.N.
Mouens primū nõ ẽ pars aĩæ. xiiii.Y.
Mulier an poſſit ſimul velle hře filiū ex fornicatione genitū eo q̧ bene viuat, & deteſtari actū fornicarium quo illum concepit. cccxxxi.S.
Multitudo populi defendẽs prauã conſuetudinẽ ſuã antiquã puta tenendi forū publicū in cœmeterio hora miſſæ, vtrum ſit ꝑpter hoc puniẽda. folio. dlxiiii.O.
Mūdus nõ potuit fuiſſe ab æterno. v.S.
Mutui cã aliquid recipiẽs, ſed non ex pacto, vtrū teneatur illud reſtituere. ccxlvi.in fine.
NAturarū i Chriſto diuerſitas. xlix.B.
Natura & ſuppoſitum vtrum ſint idẽ re.folio. xc.A.
Neceſſe eſſe an ſit creatura formaliter. cccxiiii.K.
Negatio Chriſti quã fecit Petrus an fuerit neceſſario poſtq̃ Chriſt⁹ eã ꝑdixerat. lxxxiii.F.
Nobilitas generis an proceſſit ab ignobili. folio. ccclxxxvii.A.
Non eſſe multiplex. lxi.P.Q.
Numerū centenarium tranſire a dextra in lęuam & redire in dextram a lęua quomodo intelligãt Hieronymus & Beda. xxiiii.Q.
Nutrimẽti aliqd an conuertatur in veritatẽ humanæ naturæ. xxxvii.G.
Numeri diſcreti principiū quid differat ab vnitate rei ſubſtãtialis.xci.in fine. An eius forma ſit aliqd extra itellectū. xcii.M.
Numerorum.xxx.lx.&.c.ad diuerſos appropriatio.cclxiiii.D.Ad manus tranſitio. cclxv.F.
Numerus ſpeciei in medio vnde ſumatur. folio. cccxxxviii.Q.
Nutritio an fiat ex ſpẽbus euchariſtiæ. cclviii.L.

Obediētia facta de oībus an faciat pfectio rē religionē q̄ facta de aliqbus tm̄ vtpote de p̄ceptis regulę. lxxxi.T.
Obediētia debita plato an merito cogat ſubditū dimittere op⁹ maius & facere min⁹.cccxxviii.A.
Obiectum primū & per ſe volūtatis. dxxx.L.
Obligatus ad audiendam ſubditorū ſuorum confeſſionem,& ad alia ſacramenta adminiſtrāda ſi relaxatur ab obligatione prima vtrum relaxetur ſimul a ſecunda. cccclxxv.O.
Obligatus aliquid facere ex vna cauſa,an ſit liberatus ſi facit illud ex alia cauſa. ccccxcvi.C.
Obliuio an ſit in malis angelis. cccclxviii.F.
Occidere alium an alicui liceat ne ab illo occidatur. ccix.D.
Occidere an liceat in noua lege furti cauſa. folio. cccclxxiii.X.
Officia medicinę duo. cxxxiiii.Q.
Opera quędam ſimpliciter bona:quędam ſimpliciter mala,& quędam ſunt mixta. cxlvi.K.
Opera bona mortificata an reuiuiſcant. cxlvi.L.
Operationis naturalis ſubſtantia expers eſſe nequit. xii.P.
Operatio voluntatis vtrum fiat finaliter propter operationem intellectus,an econtrario.folio. ccccxxxv.Q.
Operationes vitales vt ſunt ſenſatio & intellectio an fiant ab agente exiſtente intra ſentientem & intelligentem,an extra. ccccli.S.
Opus aliqđ ſine voto an ſit dabile melius q̄ opus caſtitatis ſub voto. dxlii.Q.
Operatio qua angelus vel mens humana intelligit ſe,vtrum differat ab eis. dlxxx. Z.
Oppreſſis an liceat repellere iniuriam ſuam per potentiam principum. ccccxxxvii.I.
Ordo hierarchicus eſt duplex. ccxxii.L.
Originale vtrum cōtrahatur a generato per miraculum ex aliqua portione hominis infecti eo. fo. xx.D.
Originalem culpam contrahimus a parentibus. fo. xxxvii.I.
Originalis iuſtitia & culpa. xxxvii.K.
Originalis iuſtitia vtrum includat bonum infuſum.ccxxxi.S.Et quid ea ſit.ibidem.& quid conferat.ibidem conſequenter.
Panis materia an maneat poſt conuerſionem in corpus Chriſti. ccclxxi.L.
Panis ſubſtantia an poſſit tranſubſtantiari in ſubſtantiam deitatis Chriſti. ccccl.L.
Papa vtrum poſſit alicui concedere propter vtilitatem eccleſię decimas laicorum,& eos ad eas ſoluendas compellere.ccxliii.G.Et an poſſit deponere principes. ccxliiii.H.
Parentes clericorum vexātes eo q̄ clerici nolunt ſibi obedire,an ſint excōmunicati.cccclxxiii.V.
Paruulorum quorum vnus venit ad baptiſmū alter non,ſi ambo pręueniātur morte:quomodo alter ſaluetur & alter damnetur. cccx.O.
Paruulus delatus ad eccleſiam & moriens ante baptiſmū,vtrū damneť.xxi.G. Et vtrū æqualē poenam ſuſtineat cum paruulo Sarraceni decedente in ſolo originali. ibidem.K.Et vtrum debeat ſepeliri in terra ſancta. ibidem. L.
Paruulus decedens anteq̄ baptizetur,vtrum habeat tm̄ poenam damni,an etiam poenam ſenſus. ccxli.G.
Paſſio Chriſti vtrum amouit impedimētum naturę ne homo paradiſum ingredi poſſet,aperiēdo ianuam paradiſi. clxviii.A.
Patri in diuinis quę ſit ratio generandi. fo. l.I.I.
Patri infideli an ſit in neceſſitate ſua poti⁹ & pri⁹ ſubueniēdū a filio q̄ extraneo fideli.cccclxxii.P
Peccatum eſſe voluntarium. xiii.poſt T.
Paulus apoſtolus an potuerit occidi ante ſui conuerſionem. cxxxii.K.
Peccatū originale. vide originale. O.In generali aūt vtrū principalius in peccato ſit auerſio an conuerſio. xxi.L.
Peccato omni inſunt duo,actus voluntatis & deordinatio circa ipſum.xxi.L.An quilibet teneať ſcire de quolibet peccato vtrum ſit mortale an veniale. xxi.N.
Peccatum in quo conſiſtat: & quomodo contrahatur a paruulis. xxxviii.L.
Peccata aliena an liceat in confeſſione dicere. folio. lxxxii.D.
Peccatum mortale an poſſit ab adulto ſine gratia vitari. cxcv.V.per to.q.
Peccatū cū ſit volūtariū an ſit in ebrio.lxxxiiii.K
Peccatoribus an liceat cōmunicare. ccli.K.
Peccatorum radices duę. ccl.B.
Peccato originali in non regeneratis duo inſunt mala:incuruatio,quę eſt in voluntatis obliquatione:& reatus ad poenam pro carentia iuſtitię originalis. cclii.S.
Peccatum in creatura intellectuali vtrum ſcđm augmētū procedat in infinitū. cccclxxxviii.K.
Peccato omiſſionis vt diſtiguitur a peccato commiſſionis, vtrum neceſſarius ſit aliquis actus poſitiuus. cccc.K.
Peccatum an excuſet error aliquis vel facti vel iuris. cccc.O.
Perſonam diuinam oportet produci a diuina perſona per actum manētem intra:qui eſt actus voluntatis & intellectus. ccxvi.X.
Pecuniā an licet alicui dare eccleſiæ ad emendas terras,aut ad opus illi⁹ eccleſiæ, vt recipiat certā ſummam ad vitam ſuam. ccccxcvii.P.

Pedagiū aut vectigal cōceſſū a pricipe canonicis ab hora primæ dicēdę qđ antea mēdicātiū erat, an canonici canētes primā tēpore matutinis debito,licite recipiant. cccclxxiiii.G.
Perfectionis maioris vtrū ſit viuere ex labore, an ex euāgelio,an ex mēdicitate. dli.R.
Perſonæ trinitatis an videantur vnico intuitu. folio. xxxii.C.
Perſonę diuinę,vtrū ſint ꝑciſe tres.ccxiiii.in fine.
Perſonas plures q̄ tres impoſſibile eſt in deo ponere.folio. ccxvii.I.
Perſonarū ꝓductio i deo,vtrū pſupponat cauſalit ante ꝓductionē creaturarū. ccxviii.in fine.
Perſonę plures an poſſint aſſumere vnā & eandē naturā numero. ccxxiiii.A.
Petrus, vtrum potuerit non negare Chriſtum poſtq̄ ei Chriſtus dixerat:priuſq̄ gallus cātabit ter me negabis. lxxxiii.F.
Pœna a cōfeſſore diſcreto iniūcta cōfitēti,aut a iure taxata,vtrū ſufficiat ꝓ tota pœna debita peccatis in purgatorio de quibus cōfeſſus eſt: & ꝓ quibus iniuncta eſt. ccccxx.M.
Pœnitens an ſtatim teneat̄ cōfiteri. cxlviii.E.
Pœnitentiæ ſacramentū an virtute clauiū reſpectu eorūdem peccatorum poſſit habere effectū plus q̄ ſemel.cclxxiii. A. Vtrum dicere ꝙ pœnitens & confeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt, teneatur eadem peccata iam confeſſa iterū confiteri : ſit erroneum. cclxv.E. Vtrum confeſſi fratribus priuilegiatis teneantur iterum cōfiteri curato. cclxxvii.in fine.
Pœnitētia in cōfeſſione recepta ſi cōfeſſus poſtridie redeat confitens ſe mentitū fuiſſe,& cōfiteat̄ alia peccata,& petat aliam pœnitentiā,an ſit illi iniungenda noua. cccclxxvi.Q.
Poſſeſſio rerum multiplex. cxxxiiii.X.
Poſſeſſio iuris hęreditaria quę ſit. ccccxxxv.Y.
Potentię aiæ quō diſtinguant̄. ccxxvi.R.
Pręcepto diuino implendo an qs ſe poſſet impotētem facere ex bono actu. ccccxcix.H.
Prędeſtinationē & gratię oblationē cōcernētia. vide multa Quodlibet.viii.quęſtiōe.v.ꝑ totā.
Prædeſtinato cuius an inſit cauſa prædeſtinationis eius. cxxxiii.N.
Prædicans in peccato mortali occulto / aut alia opera ſacerdotalia faciens,vtrum peccet mortaliter.folio. ccl.A.
Prædicator ex prędicatione viuens/ ſi vt lautum habeat victum dereliquerit populum prædicatore indigentē & tranſierit ad non indigentē,an peccet mortaliter.cclxxi.N. Vtrum ad gratiam alicuius reticens veritatem, peccet mortaliter. cclxxi.Q. Vter potior ſit in iure & officio prædicandi curatus an frater priuilegiatus ſi doctrina ſit par. cclxxii.S.
Prædicantem vera publice impediens an ſit excōmunicatus ab ordinario loci, & ſi celebret,irregularis. cccclxxxii.L.
Pręlatus vtrum poteſt ſubdito ſuo audienti confeſſiones ſubtrahere aliquos caſus ex illis q̄s iura cōmuniter ſacerdotibꝰ cōcedunt.xxi.P. Vtrū poteſt ei cōcedere plures caſus a quibꝰ abſoluat q̄ iura cōmunia cōcedant. xxii.Q.
Prælatus vtrum poteſt dare inferiori poteſtatem abſoluendi ſub conditione,ſi prelatꝰ ratū habeat aut ad tempus,donec prælato confiteatur.xxii. V. Vtrū poteſt cogere ſubditum ad confitendū publice peccatū ſuū occultum:& ſi iurauerit ſe verū dicturū ad interrogāda:interrogatꝰ de illo occulto reſpondere teneatur. xxiii.Y.&.Z.
Pręlatus an debeat corrigere ſubditos ſuos facto. ccl.Y. An peccet mortaliter exercēdo officia ſua in peccato mortali occulto. ccl.A.
Pręlatus an poſſit imperare facere opus minus & dimittere maius. cccxxviii.A.
Prælatorum ſtatus.vide Status.
Prælatus an poſſit compellere ſubditum ad indicandum peccatū illi in ſecreto creditum.cccxci. L. & ad reuelandum crimen confratris ipſi ſoli notum. cccxcii.V.
Prælatorum de poteſtate an liceat in ſcholis diſputare. dxciii.K.
Prælatis an liceat ſupflua retinere. ccccxxv.Y.
Præſcriptio omnis ad ius poſitiuum pertinet.folio. cccxxxi.Y.
Præſcripta res bona fide ſi poſtea cognitum fuerit eā ad alium pertinere,an ſit illi reſtituenda. folio. cccxxxi.Y.
Principes an tenere poſſunt bona ſibi adiudicata eorū quos ſciunt inique dānatos. xli.E.
Principes ſeculares an poſſint cogere eccleſiaſticos ad bene diſpenſanda bona per teſtamenta acquiſita. ccxlix.V.
Principis ob peccatū an ſubditi licite puniantur cęde,captione, deprędatione,vaſtatione,et cęteris belli malis. cccxxxiiii.R.
Priuatio an ſit i materia ſine forma cōtraria.iii.L.
Priuilegia ſunt ſtricti iuris. ccxiii.F.
Priuilegium apoſtolicum callide & vafre contra planum ſenſum exponens an ſit commendandus.folio. cccclxxiiii.in fi.
Priuilegiatus ad prędicandum & docendū alios an id faciendo maior ſit & verius pater dicendus q̄ qui id ex iuriſdictione ordinaria faciat. folio. cccclxxvii.C.
Productio qua deus imediate ꝓducit res exterius an ſit neceſſaria. clviii.L.&.clix.S.
Producere ſeipm̄ an cuiq̄ ſit poſſibile. cccclii.M.
Profeſſus in regula arctiori interdicta ne qs nouitius in eam de cętero recipiatur,ſi de licentia papę tranſeat ad laxiorem,poterit reuerti & reacipi ad ſuā regulā priorem. ccxxxvii.H.

Proprietas a qua proprietarius dicꝰ. cccxxxv.Y.
Prouidentia triplex diuina circa nos. ccxxix.C.
Prudentia an poſſit generari ſine generatiõe virtutis moralis. ccccxciii.C.
Pueris ſcientia vel ætate an licite conferantur beneficia eccleſiaſtica. cccxcii.X.
Pupilli vtrum a tutoribus cuſtodientibus bona ſua poſſint abſq; peccato recipe aliquid occaſione bonorũ illorũ vltra ſortem. dlxx.Y.

QVãtitatis expers an hõ eẽ poſſit. cclxx.I.
Quiditas, quid eſt & cuiꝰ eſt. xci.B.
Quæſtiones quę in toto ope diſputatæ ſunt, patuerũt in priori tabula ſuo ordine.

RAdices duę peccatorũ. ccl.B.
Ratio ſeminalis an ſit in materia. cxv.& quid ſit. cxvi.Y.cxviii.H.
Ratio quid ſit. clxi.M.
Rationalis appetitꝰ quomodo diuidaẽ. cccxxvi.P.
Rebus an deus aliqd influat. cclix.E.
Recidiuans in peccatũ mortale quod priꝰ cõmiſerat, ſi decedat priuſq̃ pro illo priore pfecte ſatiſfecerit, vtrum de illo qđ remanſit ſatiſfaciẽdũ punietur ppetuo in inferno. ccxi.R.
Recipiens dona ab hñte bona ptim bene ptim male acquiſita, an teneaẽ ea reſtituere. ccxlv.P.
Recipiẽs aliqd ꝑpter mutuũ ſed nõ ex pacto, vtrũ teneaẽ illud reſtituere. ccxlvi.in fine.
Recipiens aut retinens tantum de bonis alterius quãtum ille ſibi teneẽ: vtrũ debeat reſtituere, folio. ccxlviii.L.
Recordatio notorum in vita an ſit in anima ſeparata. ccxxv.p totũ.
Redditꝰ ad vitã liceat emere. xxv.L.ꝙ nõ.xxvi.N.
Redditus ad vitam vtrum vendere liceat. xl.A.
Redditꝰ perpetuos an liceat emere. cccxxxiii.L.
Regulã arctiorẽ ꝓfeſſus. Vide ꝓfeſſus. In regula Auguſt. cõtẽta vtrũ oĩa ſint pcepta. ccxxxviii.K
Relatio q̃le eſſe habeat in creaturis. li.N.&.lii.R.
Relationum quinq; modi. li.Q.
Relatio in diuinis vtrum maneat. li.N.&.lii.S.
Relatio realis, vtrũ poſſit alicui aduenire de nouo ſine illiꝰ mutatiõe. lxii.T.
Relatio vtrũ priꝰ ſit in diuina eſſentia q̃ in perſona. lxxxix.Q.
Relatio qualiter eſt manẽs in deo. cliiii.D.
Relatio realis in deo ſcđm intẽtionẽ vtrũ differat ab eſſentia. clx.in fine.& ſeq. Vtrũ ſit inſiſtẽs diuinę eſſentię an aſſiſtẽs. clxiii.A. Vtrũ ſolũ ſuppoſitũ relatiuũ ſit ĩ deo, & nullũ abſolutũ. clxiiii E.& vtrũ ſpũs ſanctus aliq̃ relatione diſtingueretur a filio ſi nõ procederet ab ip̃o. clxvii.P.
Relatio oĩs iter deũ & creaturam, vtrũ ſit ꝗa ip̃a creatura referẽ ad deũ, an ecõ uerſo. cccxli.I.
Relatio vtrũ circũſcripta re ſui fundamẽti poſſit ſignari p nomen primę ĩpoſitionis. cccxlvii.M.
Relationũ pluriũ realiũ põt in creaturis vnũ & idẽ ſcđm rẽ eſſe fundamẽtum. dlviii.Y.
Relatio vtrũ habeat debilius eſſe q̃ cætera prædicamenta. dlxii.G.
Religio in ſolitudine an ſit melior q̃ in cõmunitate. xxxviii.R.
Religio quid ſit & quid pfectio. ibidem.
Religionẽ ex voto intrans cũ propoſito exeundi an voto ſatiſfaciat. lxxix.N.
Religiõis regulã vide regulam. Vota Vide vota
Vtrũ religionis ingreſſum liceat differre ꝑpter inopiam parentum. ccxxxix.Y.
Religioſus reſuſcitatꝰ vtrũ teneaẽ ad vota priſtina facta anteq̃ eẽt mortuus. xxiiii.H.
Religioſis nõ licet emere redditꝰ ad vitã. xxvi.O.
Religioſus p abbatẽ ſuũ ep̃o pñtatꝰ ad curã, & ab ep̃o curatꝰ iſtitutꝰ, vtrũ plus debet obedire abbati reuocãti ipſum a cura ad clauſtrũ, an ep̃o præcipienti ꝙ in cura ſua perſiſtat. cxlviii.G.
Religioſo an poſſit cura cõmitti ad diſpenſandũ ſacra aliis, ſi ſit ꝓmotꝰ ad ſacros ordines p diſpẽſationẽ ex priuilegio ordinis ſui. ccxiii.F.
Religioſus volẽs facere opus maius an debeat obedire prẹlato prẹcipiẽti minus. cccxxviii.A.
Religioſus ſubditꝰ q recepit a confratre qppiã in ſecreto nõ vergẽs in dãnũ cuiuſq̃: vtrũ teneẽ illud reuelare p̃lato ſuo petẽti vt reueleẽ. ccccxc.I. Et ſi ſciat ſolus cõfratris ſui crimen, vtrũ peccet reuelando illud p̃lato ante ſecretã admonitionẽ ccccxci.L. Vtrũ religioſus q añ religiõis ĩgreſſum mulierẽ deſponſatã ſibi carnalr̃ cognouit amore venereo iſlãmatꝰ nõ intẽdẽs recedere a ſpõſalibꝰ nec tñ cõſentire ĩ cõtractũ matrimonii, ſi in religione fecerit votũ ſolẽne, teneaẽ in religiõe ꝑmanere, an ad vxorẽ reuerti eam affectione maritali pertractaturus. ccccxcii.V.
Religioſorũ ſtatus an ſit perfectior q̃ prẹlatorum. dix.A.prin.per totum.
Religioſus grauius peccans vtrum minus puniendus ſit q̃ ſecularis minus grauiter peccans. folio. dlxxii.E.
Religioſorũ abdicatio bonorũ tpaliũ, & trãſitꝰ ad aliũ ſtatũ videanẽ in Abdicatio & Trãſitus.
Rerũ vniuerſarũ tria tñ genera: ſubſtãtia, quãtitas, qualitas. clxi.O.
Res qd dicaẽ & quid intẽtio. clxi.K.L.
Reſtitutio an debeat ſtati fieri. ccxlv.K. an debeat fieri ꝑpẽ eleemoſynã aut donũ receptũ ab eo cuiꝰ bona ptim bñ ptim male ſunt acqſita. ccxlv.P. an ꝑpter acceptum ꝓ mutuo, tñ ſine pacto. ccxlvii. A.&.F. An de ſimonia mẽtali. ibidem. An de bonis alteriꝰ inuito aut ignorante dño occupatis, dum ille tãtũdem debeat. ccxlviii.L.
Reſtituẽda ne ſit res bona fide præſcripta vbi cognita fuerit ad aliũ ptinere. cccxxxi.Y.

Reſtituens rem alienā cōfeſſori retinēti eā an ſit liberatꝰ a debito. cccclxxvi.X.
Reſtituēdū ne ſit mēdicatū ſine cauſa. dlxix.S.
Reſurgenti viro an vxor obligetur. lxxxvii.A.
Reſurrectione vniuerſali completa vtrū erūt aliq̄ īdiuidua cōpoſita ī hoc mūdo īferiori. ciii.A.
Reſurrectio an ſit poſſibilis. cclxix.F.
Reuelatio in ſomno cui potētiæ ſiat. xxxviii.O.
Riſibilitas an poſſit auferri ab hoīe cxlvi.O.
SAcerdos curatꝰ an debeat ſuos corripe facto,an verbo tm̄.ccl.Y.Vtrū exercēs officia ſua in peccato mortali peccet mortalr̄. ibidem.A.
Sacerdos exercēs officia ſacerdotalia cuiuſmodi ſit pdicādi,baptizādi,& alia ſacramēta adminiſtrādi,i pctō mortali occulto,vtrū peccet mortaliter. folio. ccl.A.
Sacerdos hñs cōpetēs beneficiū vtrū poſſit alteri deſeruire pro lucro tpali. ccclxxxix.Q.
Sacerdos an poſſit abſoluere parochianā ſuā cū q̄ carnalr̄ peccauit,nec illa poſſit ad alium ire ſine eiꝰ licētia obtenta. ccclxxxix.T.
Sacerdos curatꝰ vtrū poſſit aliqd recipe a Iudęis pro iure parochiæ i qua manēt. dli.P.
Sacra ſcriptura vtrū ſemp habeat veritatē in ſenſu literali. lxxix.L.
Sacramētis nouæ legis an inſit virtus creatiua gratiæ. cxlix.P.&.cl.V.
Scandalizans in verbo otioſo an peccet mortaliter. ccclxxxviii.K.
Scibiliū difformitas an arguat difformitatem in ſcientia dei. ccci.G.
Scientia angeloꝝ. clxxxiiii.X.Y.Z.
Sciētia vtrū ſit aliqd cōpoſitū ex ītellectu.354.T.
Sepultura electa a pricipe i certo loco,ſi pter diſtātiā aut piculū trāſferēdi totū corpus īteſtina fuerint ſepulta de cōſēſu hęredū i tēplo metropolitano loci vbi defūctꝰ ē,& cor cōceſſū fratribꝰ i ęde eoꝝ ſepeliēdū,an platus electę ſepulturę poſſit & debeat poſtulare totū corpus apud ſe ſepeliēdū , & poſtulati obedire.ccclxxvii. per totū
Simonia multiplex,& an i ſimonia mētali teneaṫ quis ad reſtitutionem. ccxlvii.G.
Situs & eē in ſitu determinato bene ſit. iii.N.
Somniantis cui potētiæ ſit reuelatio. xxxviii.O.
Sōniādo aut i ſomnis vtrū habeaṫ notitia aliq̄ intellectualis. ccxxv.I.
Species euchariſtiæ an tāgāt verū corpꝰ Chriſti 3.N.O.an ſub illis ſe videat xp̄s oculo corpali.3.P
Species rei an ſit neceſſaria vt ītelligaṫ. xciii.P.
Spēs euchariſtiæ vtrū nutriant. cxlviii.I.
Species euchariſtiæ an gñent vermē.ccccxxix.Z.
Speciē an ſit dare pfectiſſimā i creaturis q̄ ſit pxima ī gradu naturę prio pfectiſſimo q̄ nō ſit pximior. ccccxii.D.
Spiritus ſanctꝰ vtrū diſtigueret aliqua relatione a filio ſi nō pcederet ab ipſo. clxvii.P.
Statuta de ope alioq licito trāſgrediēs an peccet mortaliter. lxxxi.X.
Statutū illd̄ Oīs vtriuſq ſexꝰ,& priuilegia mēdicātiū diſcutiūṫ. dxviii. & ſeq.
Statuta platoꝝ an ſint ſeruāda licet nō videanṫ expedire ad cōem vtilitatē. dlxvii.K.
Status hoīs duplex. cxxxiiii.X.
Statꝰ virginalr̄ an ſit pfectior cōiugali.ccxxxiiii.H
Statꝰ platorū vtrū ſit maior & pfectior q̄ ſtatꝰ religioſorū ccccccix.in prin.
Statꝰ q nec ſaluatiōis nec dānatiōis ſit,an poſſit reperiri in aliquo adulto hñte vſū rōnis.542.O.
Studio plꝰ adhuc diſcēdi vtrū meliꝰ ſit remaneṫ an ire ad ſalutē aiarū i pochiā cōmiſſā. xxiii.B.
Subditꝰ vtrū teneaṫ ſeruare ſtatuta ſupiorū q̄ nō ſit euidēs expedire ad cōem vtilitatē. dlxvii.K.
Subditꝰ cognoſcēs q platꝰ ſuꝰ velit ſe ex rancore punire an teneaṫ ei obedire. 568.Q.
Subiectū vtrū p ſe poſſit eē cā ſufficiēs ſui accidētis. ccccxxv.H.
Subſtātia nō pōt carere naturali opatione.xii.P.
Subſtantia eſt triplex. lvii.T.
Subſtātia aiæ qd ſit. lxvi.O.&ſeq.
Subſiſtēs p ſe an ſit alteri vnibile forma. lxxi.G.
Succeſſio an ſit in æuo angeli. clxxi.B.
Suppoſitū an tm̄ relatiuū & nullū abſolutū ſit in deo.clxiii.E.Vbi multa de ſuppoſito p totum.
Suppoſiti rō i creaturis. ccxxiii.R.
Suppoſitū diuinū vtrū poſſet aſſumere naturam humanā abſq eo q fruaṫ. ccxxiii.T.
Suppoſitū duplex abſol.& reſpe. ccxxiii.B.
TEgulā q̄ qs dī faſcinatꝰ aut maleficiatus vtrū liceat deponere de loco ſi aliter nō poſſit curari. ccxi.Q.
Tēpus vtrū poſſit eſſe ſine aīa. lxiii.X.
Tōſuratꝰ i excōicatiōe an poſt abſolutionē debeat iterū tōſura donari. ccxxxi.X.
Tranſgreſſio ſtatutoꝝ religioſoꝝ de ope niſi ſtatutū eēt cōtrariū licito, an ſit mortale peccatū lxxxi.X.Et vtrū abſq pctō liceat trāſgredi pcepta pœnalia dūmō ſoluaṫ pœna ſtatuta.81.A.B.
Trāſiēs a religiōe priuilegiata q eā pfeſſus non poſſit recipi niſi ab arctiore,ad minꝰ arctā,an ſit recipiēdus. cccclxxiiii.F.
Trāſitꝰ fratrū a ſtatu hñtiū bona mobilia cōia ad ſtatū nō habētiū ea,an ſit licitꝰ & laudādus. folio. ccxcix.X.
Trāſmutatio an poſſit fieri ſine ſubiecta materia. folio. cclxiiii.C.
Triceſimꝰ fructꝰ &c.vide fructus.Quō trigita & ſexagita trāſeāt a dextra i læuā. cclxv.F.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Vacuũ an deus poſſit facere. dlxxiiii.P.
Vegetatiua aïa in Chriſto an infuſa ſit. liiii.A.
Vegetatiuũ & ſenſitiuũ ĩ hoĩe vñ ſint &c.liiii.B
Vẽdere carius rẽ penit⁹ imutatã ñ licet. xxvii.S.
Vendere & emere ac forum tenere an liceat die dominico. xxvii.V.
Vẽdeẽ an liceat pluris q̃ res ꝑ tũc valeat.87.C.& lxxxix.L.An ꝑpter indigẽtiã emẽtis. dlxx.A.
Veniale peccatum in quo homo decedit an retardet animã decedẽtẽ a gloria. ix.E. An aliquid agit in preiudicium charitatis. ccii.B.
Verbũ vtrũ neccio ſoꝛeẽ ꝑ actũ itelligẽdi.xxxii.Z.
Verbũ an formeẽ ĩ beato intelligẽte deũ. xcvi.I.
Verbi in potentiis animę formatio. cciiii.L.
Verbum verum de re quid ſit. ccv.N.
Verbũ dei an potuit aſſumere ſubſtãtiã nõ itellectualẽ in vnitatẽ ſuppoſiti. dxxvi.G.
Veritatẽ i gratiã diuitis reticens i ꝑdicatione publica vtrum peccet mortaliter. cclxxi.Q.
Veritatem docendo occultãs an peccet mortaliter. cccccxxxvii.E.
Vermis an gñeẽ ex ſpẽb⁹ euchariſtię.cccxxxix.Z
Vexantes clericorum parentes quia clerici ipſis nolunt obedire an ſint excõicati.cccclxxiii. V.
Viator an poſſit eſſe perfecte beatus & deum videre in hac vita. cclx.M.
Videre & diligere deũ : vide in vocabulo Deus.
Virginalis ſtatus vtrum ſit ſupra cõiugalem an contra. ccxxxiiii.H.
Virtutes morales vtrũ ſint ĩ volũtate.cxxxviii.P
Virtutes an oẽs ſint cõnexę ita vt qui habet vnã habeat oẽs.clxxxviii.M.vide ibidẽ mlta de ipſis.
Virtutibus acquiſitis,an ſit neceſſarium addere aut ꝑſupponere infuſas. ccxxxiii.q.xii.
Virtus agens in contraria an ſit in ſubſtantia intellectuali creata. ccclviii.in fine.
Viſio & itellectio nuda diuinę eſſentię an ſit poſſibilis alicui intellectui creato. xcix.S.
Vitę actiuę opa vtrũ ſint ꝑferenda vitę contemplatiuę opribus tanq̃ meliora. cccccv.T.
Vitii incõtinẽtię proceſſus ꝑ tres gradus. xvi.E.
Viuere de labore manuũ, an de euangelio, an de mẽdicitate, qđ hoꝝ ſit maximę ꝑfectiõis.dli.R.
Vnio animę cum corpore an vtriuſqꝫ cũ diuina eſſentia fecerit Chriſtum hominem. i. D.E.
Vnio animę cũ corpore:q̃lis ſit.lxi. & ſeq.ꝑ to.q.
Vnitas de foꝛali ſignificato dicit idiſtĩctionẽ.i.A.
Vnũ qđ eſt principiũ numeri an ſit alterius naturę q̃ vnitas rerũ ſubſtantialis. xci.in fine.
Voces an forment beati. cclx.N.
Voluntas vtrũ ſit potẽtia ſupior intellectu an cõtra.x.K.&.xi.L.Voluntatis actus:videaẽ actus.
Volũtas vtrũ poſſit eligere minus bonũ propoſitis a ratione bono & meliori. x.O.
Voluntatis deordinatio vtrum cauſetur ab errore rationis,an econtrario. xiiii.X.
Voluntas flectiẽ tripl'r ad aliqđ appetẽdũ. xiii.T.
Volũtatis deordinatio i q̃ cõſiſtat.xiiii.X.&.xv.B
Volũtas nõ neceſſitaẽ a bono ꝑ modũ foꝛæ.xv.A.
Voluntatis infectio ꝑ gradus. xvii.F.
Volũtas diſcordãs a rõne errãte vtrum ſit mala. xviii.L.M.& vtrũ magis peccet agẽdo cõtra rõnẽ erroneã q̃ ſecundum eam. xviii.N.
Voluntati an inſint virtutes morales.cxxxviii.P.
Voluntas vtrũ ſit alicubi ꝑ opationẽ ſuã,vbi corpus non ſit aïatũ cui⁹ eſt illa volũtas. ccvi.T.
Voluntas vtrũ moueat ſeipſam. ccclvi.E.
Voluntatis an ſit imperare. ccclxiii.T.
Voluntas vtrum poſſit actuari ſiue reduci i actũ & tñ non determinari ab illo a quo actuatur.folio. ccccci.S.
Volũtas vtrũ poſſit nõ velle qđ rõ dictet faciẽdũ pro aliqua hora. cccccxxxiiii.in fine.
Volũtatis opatio vtrũ ſit finaliter ꝑpter opationẽ intellectus,an econuerſo. cccxxxv.Q.
Volũtatis primũ & ꝑ ſe obiectũ,vtrũ ſit bonũ ſub rõne boni ſimpliciter,an ſub ratione cõuenientis folio. dxxx.L.
Voluntas vtrũ magis iuuet volito q̃ itellect⁹ itellecto. cccxxxvi.A.
Voto priſtino religioſus reſuſcitat⁹ vtrũ teneatur. xxiiii.H.
Votũ itrãdi religionẽ an ſoluaẽ ab itrãte cũ ꝓpoſito exeundi. lxxix.N.
Votũ de obediẽdo i oĩb⁹ an ꝑfectiorẽ faciat religionẽ q̃ ſi fiat de aliquib⁹ tm̃. lxxxi.T.
Votum cõtinentiæ ſolennizatũ per ꝓfeſſionẽ vel religiõis igreſſũ vtrũ poſſit diſpẽſari.ccvii.i pri.
Vota religioſorũ an ſint ſuadẽda volẽtibus manere i mundo extra coenobia eorum.ccxxxviii.Q
Votum virginitatis an prohibeat matrimoniũ. ccclxiii.Y.
Voto caſtitatis an ſit op⁹ melius ſine voto factũ. folio. dxlii.Q.
Vouẽs ſe itraturũ religionẽ ſi itrat cũ ꝓpoſito exeũdi an ſatiſfaciat voto.lxxix.N.An ſi laxiorem intret.folio. ccclxxiii.B.& ſeq.F.
Vouens vt melius contineat ſi ꝑ incõtinẽtiã iterũ peccet ſe itraturũ religionẽ quã deteſtatur, an ſi recidiuet eam intrare teneatur. cccxxxiii.I.
Vſurarii filiũ docens an licite accipiat mercedẽ acqſitã ꝑ vſurã ſi aliã nõ habeat. cxliiii.V.
Vſuræ ne ſit ſpecies recipere aliquid ex mutuo licet ſine pacto. ccxlvii.A.&.F.
Vſuræ ne ſit ſuſpect⁹ q dat ad vſũ eccłię pecuniã vt ide quotãnis ad vitã ſuã ꝑtẽ recipiat.497.P.
Vſus a quo vſurariẽ. cccxxxv.A.

FINIS.

Doctoris Solennis Magiſtri Henrici

Goethals, a Gandauo (ciuis enim erat Gandauenſis) ſocii Sorbonici, & Archidiaconi Tornaceñ. Diſputationes Quodlibeticę de omni genere diuinę ſapiẽtię quã Theologiã vocamus, refertiſſimę. Quarũ hoc eſt Quodlibeticũ Primũ, continens Queſtiones Quadragintaduas.

A QVAEREBANTVR In noſtra diſputatione generali quaeſtiones quadragintaduę. Quaedam circa pertinentia ad primũ principiũ. Quaedã circa pertinẽtia ad proceſſum rerũ ab ipſo. Quaedam circa pertinentia ad res procedẽtes ab ipſo. Circa primũ quęrebantur duo: vnum pertinẽs ad eius diuinitatẽ, alia quędã pertinẽtia ad eius aſſumptã humanitatẽ. De Queſtio. I.
primo ergo erat prima q̃ſtio. VTRVM in deo ſit ponere bonitatẽ perſonalẽ. Et arguebat̃ ꝙ ſic. PRImo: quia vt videtur non minus eſt diſtin Argumẽ. I.
guibilis in deo bonitas q̃ vnitas. Sed in deo diſtinguit̃ vnitas: ꝙ quędã eſt eſſentialis, & quaedã perſonalis: ergo & bonitas. SECVNdo quia licet Argumẽ. ii.
idem ſint re in deo eſſentia & pſona: alia eſt tamẽ cõceptio quã mens ſibi format de eſſentia: alia quã ſibi format de perſona. Poteſt igitur cõcipere illud qđ eſt perſonę non cõcipiẽdo illud qđ eſt eſſentię. De quo quęro an ſit bonũ. Si dicatur ꝙ ſic, habeo propoſitũ: & erit aliqua bonitas pſonalis: cum illud conceptũ nõ ſit niſi pſonale. Si dicatur ꝙ nõ: Contra. Non poteſt negari quin illud perſonale ſit ens ęternũ, & tunc arguitur primo ex parte entis. Cũ enĩ ens & bonũ cõuertãtur: ſi eſt ens pſonale, ergo & bonũ pſonale. Secũdo ex parte ęterni. Cũ enĩ ęternũ nõ min⁹ eſt eſſentiale ĩ diuinis q̃ bonũ, ſi illud eſt pſonale ęternũ, erit & pſonale bonũ. CONtra: cum in deo ſint idem oĩno deitas & bonitas & nõ ſit in ipſo deitas pſonalis ſed tm̃ eſſentialis: neq̧ In oppoſitũ.
ſimiliter bonitas. Dicẽdum ad hoc ſicut & ad oĩa alia ſequẽtia breuiter & quaſi ſummatim, non per Reſponſio.
declaratiões euagãdo niſi in paucis occultiorib⁹: ꝙ aliquid diſtingui in diuinis penes eſſentiale & perſonale hoc non cõtingit niſi quia ipm̃ alia & alia ratione cõuenit perſonę & eſſentię: ita ꝙ ſi aliqđ ſub vna & eadẽ ratione cõueniat perſonę & eſſentię, ipm̃ ſolũ eſt eſſentiale nõ perſonale. Si vero aliquid ſolum vnicam habeat rationẽ qua ſolũ vni eorũ conuenit & nõ alteri: puta pſonae & non eſſentię: ſolum erit pſonale & nõ eſſentiale, verbi gratia. Quia vnitas de formali ſignificato ſuo in deo dicit indiſtinctionem: ſicut in creaturis dicit indiuiſionẽ: & alia eſt ratio indiſtinctionis eſſentię, alia vero indiſtinctionis perſonę: ideo in deo duplex diſtinguitur vnitas, eſſentialis & pſonalis. Eſſentialis, propter ſubſtãtię ſimplicitatẽ, qua deus eſt in ſe vnus & indiuiſus, a quolibet autẽ alio vt a creaturis diuiſus. Perſonalis, propter ſimplicitatẽ perſonalis ꝓprietatis, qua perſona q̃libet in ſe eſt vna & indiſtincta: & ab aliis diſtincta. Deitas vero quia ſub ea ratione qua cõuenit eſſentię, cõuenit & perſonę: non enĩ conuenit perſonę, niſi quia in ipſa habet eſſe eſſentia: idcirco in deo nõ eſt deitas niſi eſſentialis nõ perſonalis. Paternitas vero quia ſolũ habet rationẽ principii generatiui qua ꝑ ſe cõuenit ſoli patri & nõ eſſentię: idcirco in deo paternitas ſolum eſt perſonale nõ eſſentiale. Nunc autẽ ita eſt de bonitate: ꝙ in deo non eſt alia ratio bonitatis in eſſentia: & alia in pſona: immo vna & eadẽ: quia deus ex hoc habet rationem boni, ꝙ habet rationẽ finis & vltimi, a quo omne qđ eſt habet eſſe bonũ inquantũ eſt, vt ꝓbat Boetius in libro de Hebdomadib⁹: & ad quẽ reducit̃ inquantũ bonum eſt. Deus enĩ vt dicit Auguſti Aug. in. xii.
nus, nõ eſt alio bono bonũ: ſed per ſe bonũ: & oĩs boni bonũ. Et philoſophus dicit in tertio Metaphy de ciui. ca. i.
ſicę. Qđ eſt bonũ per ſe & per ſuam naturã, eſt finis & cõplementũ. Et cauſa ſecundũ hũc modum eſt. & xi. ca. x. ſi
Res enim ſunt ꝓpter illud. & ideo dicit in ſecundo eiuſdẽ, ꝙ illi qui negant finẽ vltimũ ponendo cau milit. in li. de
ſas finales ĩfinitas, deſtruũt naturã boni. In deo aũt nõ eſt alia & alia ratio qua finis & vltimũ oĩm bo natura boni
norũ eſt eſſentia & pſona: ſed vna & eadẽ: quia oĩs diſpoſitio diuina (vt ita loquar) ſecundũ quã crea ca. i. xii. & 13.
B tura habet reſpectũ ad deum, vna & eadẽ ratione conuenit eſſentiae & tribus perſonis. ABSOlute ergo dicendũ eſt, ꝙ in deo nõ eſt ponendũ eſſe bonitatẽ perſonalẽ ſed tm̃ eſſentialem. Per iam dicta Ad primũ
patet, ꝙ bene procedit tertiũ argumentũ. Et ꝙ primũ non procedit, quia nõ eſt ſimile de bonitate & ante oppoſi
vnitate in deo vt dictũ eſt. AD Secũdum vero argumẽtũ, ꝙ alia eſt conceptio quã mens ſibi format tum.
de eſſentia, & alia quã de perſona: dicendũ ꝙ verum eſt, quia alia eſt ratio eſſentię & alia pſonę. Eſſen Ad ſecũdũ.
tia enĩ dicit quid abſolutũ: perſona vero quid relatiuũ, & propter hoc alia ratiõe concipitur eſſentia: alia vero perſona, & de ipſis format mens diuerſos cõceptus. Hoc enĩ eſt generale in diuinis, ꝙ de iis quę ſub diuerſis rationibus cõcipimus diuerſos cõceptus formamus: & econuerſo de iis quę ſub eadẽ ratione cõcipimus, eundẽ cõceptum formamus, verbi gratia: cõcipimus ingenitũ, genitum, & proce

dens,diuerſis cõceptibus: qa ſub diuerſis ratiõibꝰ.Cõcipimus autẽ de tribꝰ perſonis ꝙ ſunt deꝰ vni
ca cõceptiõe:quia ſub vnica ratiõe. De deo ergo cõcipimꝰ alia cõceptiõe eſſentiã:alia pſonã:quia alia
ratiõe:ſicut alia eſt ratio eſſentię,alia pſonę.Nõ autẽ cõcipimꝰ de eſſentia,ꝙ ſit bona:& de pſona,ꝙ ſit
bona:alia & alia cõceptiõe,ſed eadẽ:qa nõ alia & alia ratiõe cõuenit eis eſſe bonũ ſed eadẽ. Cõcipiẽdo
ĩgiť bonitatẽ perſonę nõ cõcipimus aliã q̃ bonitatẽ eſſentię incluſę in perſona.Cuius quidẽ eſſentię cõ
ceptus licet ſit alius a cõceptu pſonę: nõ tamẽ poteſt ab eo excludi nõ cõcipiendo id qđ eſt eſſentię cõ
cipiẽdo illud qđ eſt pſonę,vt ſuppoſuit argumẽtũ. & ita bonitas quã cõcipimus cõcipiẽdo pſonã,nõ
eſt niſi bonitas eſſentialis: ſicut deitas quã cõcipimus cõcipiẽdo pſonã,nõ eſt niſi deitas eſſentialis:&
ſimiliter de aeternitate & entitate:ex qbus pceſſit argumentũ:qa ſunt eſſentialia tm̃ & nõ perſonalia.

CIrca pertinẽtia ad primi pricipii aſſumptã humanitatẽ,quęrebanť quędã ptinẽtia
ad eſſe naturale humanitatis aſſumptę.Quędã vero ptinẽtia ad eius eſſe ſacramẽ
tale.Et circa primũ illorũ duo quęrebanť ptinẽtia ad ſtatum vitę ipſius:vnũ vero
Queſtio.ii. pertinẽs ad ſtatũ mortis eius. CIRca ptinẽtia ad ſtatũ vitę: primũ erat.vtrũ deꝰ
Queſtio.iii. ab ęterno potuit ſibi hoĩem aſſumere. SEcundũ:vtrũ Chriſtꝰ eſſet homo pꝑter
Argumẽ.i. vnionẽ aiæ cum corpore:an pꝑter vnionẽ amborũ in diuino ſuppoſito. CIRca
primũ arguebatur ꝙ deus ab aeterno potuit ſibi hominẽ aſſumere:qa erat ęqualis potentia in deo ad
hominẽ aſſumendũ ab ęterno,& ab illo inſtanti quando aſſumpſit eum. Aequalis autẽ potẽtia ſemp
poteſt ĩ opus aequale.ergo illa eadẽ potẽtia qua deus tũc aſſumpſit hoĩem,ab ęterno potuit aſſumere.
In oppoſitũ. CONtra.Si deꝰ ab aeterno potuit hoĩem aſſumere:hõ ab ęterno potuit eſſe.conſequẽs ſupponiť eſſe
Reſponſio. falſum,& falſum eſt.ergo & antecedẽs. SOlutio. Dicendũ ꝙ iſta q̃ſtio depẽdet ab illa q̃ infra ſequiť. C
An deꝰ potuit facere creaturã fuiſſe ſibi coęquęuã. ſi em̃ hoc potuit,& hoĩem quẽ aſſũpſit,ab aeterno
feciſſe potuit,& ſic ab ęterno eũ aſſũpſiſſe.Si em̃ ab ęterno creaturã feciſſe nõ potuit:qa aſſumi nõ po
tuit,niſi factũ & exiſtẽs:nec ab ęterno hoĩem aſſũpſiſſe potuit.Quia igiť(ſicut nos ĩfra dicemꝰ)deus
ab aeterno creaturã feciſſe nõ potuit:dicimꝰ abſolute ꝙ deꝰ ab ęterno hoĩem aſſumere nõ potuit: ſed
Ad argu. hoc nõ pꝑter aliquã impotẽtiã ex pte dei ſed ſolius creaturę,vt ibidẽ diceť. AD argumẽtũ ĩ oppoſi
in oppoſitũ. tũ,ꝙ ęq̃lis potẽtię erat deꝰ ab ęterno ad aſſumendũ hoĩem ſicut quãdo eũ aſſũpſit:dicẽdũ ꝙ illa deter
minatio ab ęterno poteſt determinare illud verbũ erat,& ſic eſt vera:vel illud gerũdiuũ aſſumẽdũ:&
ſic eſt falſa.Deꝰ em̃ ab ęterno ęq̃lis erat potẽtię ad aſſumẽdũ hoĩem ſicut quãdo eũ aſſumpſit:qa ſemp
infinitę potẽtię qua eũ aſſumpſit.nõ tñ erat ęqualis potẽtię ad hoĩem aſſumẽdũ ab ęterno ſicut ad eũ
aſſumendũ ab illo inſtãti quãdo eũ aſſumpſit: qm̃ ipſe nõ erat aſſumptibilis ab aeterno ſicut nec erat
factibilis,ſed ſolũ erat aſſumptibilis ex tpe ſicut & factibilis. Vnde illud non arguit aliquẽ defectũ po
tentię ex parte dei ſed ex parte creaturę ſolum.

Argu.i. CIrca ſecundũ arguebať,ꝙ Chriſtꝰ diciť eſſe homo pꝑter vnionẽ aię & corporis ad
diuinũ ſuppoſitũ:nõ autẽ pꝑter vnionẽ eorum ad inuicẽ.qm̃ ſi diceret eſſe homo
propter vnionẽ eorũ ad inuicẽ,cũ deus aſſumpſit in Chriſto animã & corpꝰ vni
ta,tũc vnio illa qua Chriſtꝰ diciť eſſe homo,natura licet nõ tpe finita & determi
nata eſſet ante vnionẽ eorũdẽ ad diuinũ ſuppoſitũ.ſed vnio corporis & aię qua ali
quis diciť eſſe hõ finita facit hoĩs ſuppoſitũ:deus ergo ĩ Chriſto aſſumpſiſſet hoĩs
ſuppoſitũ in diuino ſuppoſito:& eſſet Chriſtꝰ duo ſuppoſita.conſequẽs eſt falſum.ergo & antecedẽs.
In oppoſitũ. CONtra.pꝑter illã vnionẽ Chriſtꝰ diciť eſſe hõ pꝑter quã habet eẽ hoĩs:qa vt dicit philoſophꝰ q̃rto
Metaphyſicę,nõ eſt differẽtia ĩter dicere hõ aut hõ ens.neq; in generatiõe:neq; ĩ corruptiõe.qa ergo
Chriſtꝰ habet eſſe hoĩs ſolũ ex vnione aię cũ corpore:forma em̃ dat eſſe cõpoſito ex vniõe ſua cũ mate
ria:Chriſtꝰ ergo ſolũmodo diciť eſſe hõ ex vniõe aiæ cũ corpore:non autẽ ex vnione amborũ ĩ diuino
Solutio. ſuppoſito. DIcendũ eſt ad hoc,ꝙ ſuppoſito Chriſtũ eſſe hoĩem non debere dici ſicut nec aliquẽ aliũ D
hoĩem pꝑter ſolũ intellectũ ſiue aiam rationalẽ,licet ſit prĩcipaliſſimũ in hoĩe,vt ex hoc ĩpe ĩtellectus
quodãmodo poſſit dici hõ ſicut vult phus nono Ethicoꝝ.pꝑter qđ etiã Hugo poſuit,ꝙ Chriſtꝰ ĩ tri
duo erat hõ.Hoc inquã ſuppoſito,ꝙ nõ diciť aliqs hõ pꝑter ſolã aiam: neq; etiã multo magis pꝑter
ſolũ corpus:ſed etiã pꝑter aliquã eoꝝ vnionẽ,qm̃ vnio eoꝝ in Chriſto duplex erat,vna ſcilicet ipſoꝝ
Lib.iii.diſti. ad inuicẽ:altera amborũ ĩ diuino ſuppoſito: opinio magiſtri Sentẽtiarũ erat ꝙ Chriſtꝰ erat homo ex
xxii. vnione amborũ ĩ diuino ſuppoſito,pꝑter qđ poſuit ꝙ Chriſtꝰ in triduo erat hõ:qa ambo erãt vnita ĩ
diuino ſuppoſito:aĩa ſcilicet eiꝰ & corpꝰ. vnde vt videť nõ poſuit Chriſtũ eſſe hoĩem ex vnione aię cũ
corpore. Cuiꝰ rõ erat(vt videť)qa forma ſpeciei nulli attribuiť niſi ſuppoſito eiꝰ:Chriſtꝰ aũt nõ erat
ſuppoſitũ hoĩs ex vniõe aię cũ corpore:ſed amborũ cũ diuinitate.ergo neq; erat hõ ex vnione aiæ ſuę
cũ corpore:ſed amborũ cũ eius diuinitate. Sed ſalua eiꝰ reuerẽtia minꝰ videť cõſideraſſe verã deno E

minationē quā facit forma circa id qđ informat. Ex hoc eñ ſolo ꝙ forma informat aliquid, denominat
totū cōpoſitū ex informāte & informato. Impoſſibile eſt eñ ꝙ forma ſit informans & nō denominās:
vt ꝙ aliqđ ſit informatū albedine & nō ſit albū. Cū ergo in Chriſto cōpoſitū ex vnione aīæ cū corpore
informatū ſit forma humana: impoſſibile eſt ꝙ ex hoc nō dicatur eſſe homo. licet ex hac vnione non
habeat hoc cōpoſitū rationē ſuppoſiti: quia non ſubſiſtit in ſe, ſed in illo a quo aſſumptū eſt: qđ quidē
aſſumēs ꝑ ipſam naturā aſſumptā factum eſt ſuppoſitū hoīs: qđ tamē nō denoīatur homo ꝓpter ali
quā informationē in ſe factā: ſed ꝓpter illā quæ facta eſt in aſſumpto. vt ſuppoſitū nō dicaṫ homo niſi
quia aſſumptū ſit homo. Nec valet ratio pro illa opinione. licet eñ ſcđm cōmunē curſum rerū natu-
ralium: ſpecies nō denoīat niſi ſuū ſuppoſitū: quia nullius ſpeciei natura aſſumpta eſt in alieno ſuppo
ſito niſi in Chriſto: nihilominus tamen vbi accidit naturā ſpeciei quę in ſe nata eſt ſubſiſtere & habe-
re rationē ꝓprii ſuppoſiti, aſſumi ab alieno ſuppoſito vt cōtingit in Chriſto: bene poteſt ſpecies illa il
lam naturā denoīare ꝓpter ſolā informationē. Vnde etſi Chriſtꝰ aſſumpſiſſet ſolū animā: quę tamen
eſſet vnita corpori: cōpoſitū illud ex corpore & aīa oporteret dici eſſe hoīem: non tamē haberet ratio
nē ꝓprii ſuppoſiti: qa aīa a qua eſt ꝑſonalitas ꝓpria hoīs, eſt aſſumpta ab alieno ſuppoſito: nec haberet
eſſe ſuū in ſe terminatū: nec etiā ambo corpus & aīa vnita eſſent ī vno cōmuni ſuppoſito. Simpliciter
ergo dicendū eſt ꝙ Chriſtꝰ nō dicíṫ homo ex vnione corporis & aīę in diuino ſuppoſito: ſed ſolum ex
vnione ipſorū ad inuicē. AD argumentū in oppoſitū: ꝙ tūc illa vnio aīę cū corpore eſſet finita & ter Ad primū
minata ante illā quæ eſt amborū in diuino ſuppoſito: Dicendū ꝙ nō oportet. Deus eñ in Chriſto vt argumētū.
dicūt Damaſcenꝰ & Augu. aſſumpſit corpus ꝑ aīam & mediāte aīa. Ita ꝙ licet in eodē inſtāti facta ſit Damaſcenꝰ
vnio aīæ cū corpore & vtriuſqꝫ cū diuinitate: tamen prioritate naturę prius erat vnio diuinitatis cū lib. iii. ca. vi.
aīa: & inde ꝑ aīam ſimul vnio vtriuſqꝫ cū corpore. Adhuc dato ꝙ nō aſſumpſiſſet corpꝰ mediāte aīa: Aug. de ago
ſed vtrūqꝫ æque immediate: nō tamē oportet ꝙ prius fuiſſet terminata vnio aīę cū corpore q̄ vtrūqꝫ ne chriſtia-
cū deitate. quia ſimul in eodē inſtāti quo aīa vniebaṫ corpori, potuit ſimul vtrūqꝫ cū deitate vniri. ita no. Itē ad Vo
ꝙ quocūqꝫ illorū modorū vnio illa intelligaṫ fuiſſe facta, nūq̄ fuit ibi vnio aīæ cū corpore prius quin luſianum.
ſimul & duratione & natura fuit vnio cōpoſiti ab vtroqꝫ cum deitate. & ſic humana natura in Chri
ſto nunq̄ fuit in ſe diſtincta & terminata in ꝓprio ſuppoſito: ſed ſemꝑ in diuino ſuppoſito: & ſic deus
in Chriſto nunq̄ aſſumpſit hominis ſuppoſitum, ſed ſolum naturam.

SEquitur queſtio vnica ꝑtinens ad ſtatū mortis humanitatis aſſumptę in Chriſto. Queſt. iiii.
Et eſt: vtrū corpus Chriſti in ſepulcro habuit aliquā formā ſubſtantialē qua infor-
mabaṫ aīa eius ab ipo ſeparata. Et arguebaṫ ꝙ ſic. PRImo: quia nō poteſt materia Argumē. i.
eſſe ſine forma. Qđ eñ per ſe exiſtit, in actu eſt: & materia nō habet eſſe in actu niſi
per formā: quia de ſe ſolū eſt ens in potētia ſcđm phūm. qm̄ ergo corpus Chriſti in
ſepulcro habuit in ſe materiā quę non informabaṫ aīa: oportuit ipm ergo tunc ha
buiſſe aliquā formā ſubſtātialem qua informabaṫ. SEcundo: qa generatio vnius Argumē. ii.
eſt corruptio alterius, ſcđm phūm: & ecōuerſo. quia ergo Chriſto moriente in cruce in ipſo fuit vera
corruptio & naturalis vnius cōpoſiti naturalis, vt hoīs: ergo fuit ibi alterius cōpoſiti naturalis gene
ratio: ſed hoc nō niſi ꝑ nouę formę introductionē in materiā illā quę prius informabaṫ aīa Chriſti. er
go &c. TERtio: quia mortuū dicit priuationē formę a qua erat vita. Corpus Chriſti vere mortuū Argumē. iii.
erat ī ſepulcro. ergo in Chriſto fuit priuatio formę a qua prius in eo erat vita: ſed nō eſt priuatio for-
mę vnius niſi cū forma cōtraria exiſtēte ī materia, vt vult phūs in prīo Phyſicorꝫ. ergo &c. QVAR Argum̄. iiii.
to: qa nihil eſt in genere ſubſtātię niſi ꝑ ſuā formā ſubſtātialē. corpus ergo Chriſti in ſepulcro aut ha-
buit aliquā formā ſubſtantialē, aut nō erat in genere ſubſtātię. cōſequēs eſt falſum. quia prius quādo
erat viuū erat ī genere ſubſtātię. Si vero mortuū nō fuit in genere ſubſtātię: nō fuit idē corpus nume
ro mortuū qđ prius erat viuū. qa quę nō ſunt eadē genere nō poſſunt eſſe eadē numero. illud autē fal
ſum eſt. falſū eſt ergo antecedēs ex quo ſequiṫ: ſcilicet ꝙ corpꝰ Chriſti in ſepulcro mortuū nō habuit
formā ſubſtantialē. CONtra. Si corpus Chriſti ī ſepulcro habuit formā ſubſtantialē, neceſſario ha- In oppoſitū.
buit aliqđ eſſe ſpecificū. qa oīs forma ſubſtātialis eſt cōſtitutiua ſpeciei: & ſic corpꝰ Chriſti in ſepulcro
fuiſſet lapis, aut vermis, aut aliqđ huiuſmodi. qđ falſum eſt. qa tūc nō fuiſſet vniuoce idē corpus qđ
F prius. falſum eſt ergo & antecedēs. DICENdum ad hoc: ꝙ ponētes aliā formā ſubſtātialē in corpo Reſponſio.
re Chriſti ſuccedere aīę ſeparatę, neceſſe habebāt hoc ponere ex duobꝰ fundamētis ſuis quę veriſſima
eſſe ſupponebāt: & nō poterāt illis ſuppoſitis aliter ponere. PRImū fundamētū eorū erat, ꝙ materia
nō poſſet ſubſiſtere ī actu ſine aliqua forma ſubſtātiali qua informaṫ. SEcūdū erat, ꝙ vna eſt forma
ſubſtātialis ſimplex ī vna materia & nō plures. quę ſi ſepareṫ ab ea, tota ſeparaṫ. & quātū in ſe eſt oīno
denudat materiā a forma, ita ꝙ maneat nuda & pura ab oī forma, niſi aliqua alia forma ſubſtantialis

in ea ſuccedat formę a qua informabať priꝰ. Cū igiť ponebāt aīam Chriſti immediate pficere materiā corporalē eiꝰ ſine alia forma media ſubſtātialitatis vel corporalitatis: & ipſam ſeparari ab illa ī morte Chriſti: nō potuerūt nō ponere aliquā formā ſubſtātialē ſuccedere aīæ in materia corporis Chriſti: & per cōſequēs nō poterūt nō ponere quin corpus Chriſti mortuū æquiuoce erat corpus cū eo qđ priꝰ erat viuū. Aut ergo neceſſe habebūt aliqđ ex ſuis fūdamētis ſuppoſitis deſtruere: aut ſcilicet ꝙ aīa rationalis nō īmediate pficit materiā: ſed mediāte aliq̄ forma ſubſtātialitatis aut corpalitatis: & etiā alicuius cōmixtiōis q̄ poſſit manere ī materia: vt ſub illa materia ſubſiſtat ad ſeparationē aīæ: aut ꝙ materia poſſit p ſe ſubſiſtere ſine ſubſtātiali forma: vel oportebit eos ī illa ſua opiniōe īmobiliter pſeuerare. SED quęrūt an ſit neceſſitas aliqua ponēdi corpus Chriſti ī ſepulcro nō fuiſſe informatū aliq̄ forma ſubſtātiali noua qua priꝰ nō erat informatū. Et poteſt eis dici ꝙ ſic: q̄a aliter nō eſſet idē corpꝰ qđ prius niſi ęquoce pfecta & cōpleta ęquocatione. vt patet ex fine q̄rti Meteoroꝝ. & tamē fides tenet ꝙ pſona Chriſti id idē corpꝰ vniuoce numero qđ aſſumpſit mediāte aīa, nūq̄ dimiſit aīa ab illo corpore ſeparata. Nec reſtat de dubio niſi an māſit aliqua forma ſubſtātialitatis & corporeitatis, mediāte qua aīa pficiebat primā materiā, cōtra ſcđm fundamentū illoꝝ: an ipa materia nuda ab oī forma ſubſtantiali ſtetit habēs partes ſuas ſubſtātiales extēſas ſub partibꝰ quātitatis extēſis, cōtra primū fundamentū pdictoꝝ. & videť ꝙ vterq; iſtorū modorū magis ſit conſonus fidei & dignitati Chriſti q̄ modus illorū. Cōtrario enī mō eſt q̄ſi illorū annexū determinato articulo fidei quā ſacra ſcriptura dictat vt videť cū Dauid loquēs in pſona Chriſti loquētis ad patrē de aīa ſua deſcēdēte ad limbū & de corpe ſuo iacente ī ſepulcro ait in pſal. Caro mea requieſcet in ſpe: qm̄ nō dereliques animā meā in inferno, nec dabis ſanctū tuū videre corruptionē. vbi dicit glo. Caro mea requieſcet: hoc eſt dormiet ſomno mortis in ſpe reſurrectiōis: q̄a nec aīa mea īferno poſſidēda dabiť more aliorū: nec corpus meū ſanctū tuū hoc eſt a te ſanctificatū dabis videre corruptionē hoc eſt putrefactionē. Articulꝰ ergo fidei expſſus eſt ꝙ corpus Chriſti ī ſepulcro aut nō erat oīno putribile: aut ſi putribile, in triduo mortis Chriſti miraculo detentū erat vt nec ī modico putrefieret. Corpꝰ enī mortuū putribile derelictū ſuę naturę neceſſario cōtinuo motu putreſcit: & inceſſanter tēdit ī vltimā elemētoꝝ reſolutionē. Cōſtat aūt ꝙ ſi aliq̄ forma ſubſtātialis noua naturali generatiōe ſucceſſiſſet aīæ Chriſti ī eiꝰ corpus mortuū, illa nō fuiſſet niſi forma putredinis: q̄a talis forma quantū eſt de ſe nō habet eſſe in re vt cōſeruās ipſam: ſed vt diſponēs eā ad putrefactiōnē & ad vltimā corruptionē. diſpoſitiōe dico q̄ ē neceſſitatis: ad quā neceſſario ſtatim cōcomitať actus. Si ergo talis forma fuit ī corpore Chriſti mortuo, aut ergo ſub illo putrefactio cōtinua fuit p totū triduū mortis in corpore Chriſti: & illud corpꝰ aīa reuerſa inueniſſet putrefactū ſaltē in parte: licet accelerata reſurrectiōe pręuētū fuerit ne putrefieret ī toto: qđ oīno videť eſſe cōtra dictū pphetę: & ita nullo modo tenēdum: aut fuit miraculo detentū ne putrefiendo in corruptionē vergeret. NVNC autē ita eſt ꝙ cū ad miraculū oportet recurrere, ponēdū eſt ipm̄ fieri ſecūdū modū q̄ magis decet diuinā maieſtatē, & magis congruit ordini naturę. Multo ſiqdē magis decet Chriſti maieſtatē ꝙ corpꝰ eiꝰ nudū reſerueť ab oī forma noua ſuccedēte aīæ ſeparatę quouſq; reuertať ad ipm̄: q̄ ꝙ ipm̄ corpus vnitū diuinę naturę ī vnitate pſonę filii dei informeť tā vili forma putredinis. Qđ etiā videť magis cōgruere ordini naturę: & hoc tā naturę inſtitutę q̄ naturę deſtitutę. Magis ſiquidē cōgruit naturæ materiæ in quā inſtituta eſt: vt ſit ſubſtātia differēs p eſſentiā a forma, ꝙ ſtet in eſſe p ſe etiā ſine oī forma ſubſtātiali: cū hoc capere poſſit quātū eſt de ſe vt inferiꝰ videbiť: q̄ ꝙ aliqua forma ponať in ſuo pprio paſſibili ſine ppria actione: quia fruſtra eſſet ibi. Congruit etiam magis naturę deſtitutę p peccatū. Cū enī mors, incineratio, forma putredinis ī corpore, & cætera huiuſmodi nō ſint niſi poenę originalis peccati: ſicut tenet fides catholica: ex q̄bus Chriſtꝰ aliq̄s cōtraxit in ſuo corpore nō ex neceſſitate ſuę originis ſeu naturę: quia ſine originali pctō cōceptꝰ eſt: ſed mera volūtate ad cōplendū in eis opus noſtrę redēptiōis: & vt ī eis nobis mereretť: & opus noſtrę redēptiōis, & meritū Chriſti in paſſiōe cōſummatū eſt: poſtq̄ inclinato capite emiſit ſpiritū & dixit Cōſūmatū eſt. Ioānis decimo nono. videť ꝙ nō debuit ī ſuo corpore poſt aīę ſeparationē aliqd noui incidere qđ erat in natura humana p peccatū deſtituta poena peccati. De numero aūt poenarū ex illo peccato puenientiū erat forma putredinis in corpore ſicut ipſe putredinis actus. Idcirco ergo videť oīno eſſe cōtra fidem ꝙ in corpore Chriſti talis forma ſucceſſit, ſicut ꝙ in aliquo putrefactū fuerit. AVT igiť ponemus ꝙ aīa nō immediate perficit materiam ſed ſit aliqua forma ſubſtātialitatis aut corporalitatis: & etiam forte alicuius cōmixtionis, media inter animā & materiā in materia quę manet in ea aīa ſeparata: nec de natura ſua vadit in corruptionē: quia ſi ponatur ire in corruptionē ſicut forma putredinis prædicta: ſicut etiā cōtingit in aliis hoībus cū quibꝰ Chriſtꝰ vniuoce fuit homo: idē eſt incōueniēs cōtra eos qđ cōtra prędictos eſt inductū. Aut ſi velimus ponere ꝙ aīa immediate pficit materiā: nec ſit

ponere gradus formarū in ea: dicemus ꝙ in corpore Chriſti aīa ſeparata remāſit materia nuda ab oī forma ſubſtātiali ſolis dimēſionibꝰ quātitatis determinata. & vtroq; modo ponemus id ipm oīno idē iacere in ſepulcro mortuū qđ prius erat in cruce viuū: vt in omni ea diſpoſitiōe qua aīa ſuū ſubiectū reliquit cū ab eo diſceſſit, ipm inuenerit cū ad ipm reuerſa eſt. Et eſt tūc iſta iterata vnio magis naturalis, ꝙ̄ ſi ſubiectū ſuū ſub forma putredinis inueniſſet: quia tūc oportebat illā formā putredinis ante animę iteratā vnionē corruptā fuiſſe: & cōſtat ꝙ via actiōis naturalis nō fuiſſet corrupta: vt iterato per vnionē animę cū ſuo ſubiecto homo naturaliter regeneraret̄: qa natura nō facit de mortuo viuū niſi prius facta reſolutiōe ad primā materiā, ſicut dicit̄ in octauo Metaphyſicę. Si ergo illa forma fuiſſet corrupta, hoc oportuit fieri nouo miraculo. Quare cū ī diuinis operibꝰ nō eſt recurrēdū ad aliqđ miraculū vbi ſufficit natura: nō eſt hic ponendū talē formā corrūpi miraculo: vt aīa iterato ſuo corpori vniatur: cū ęqualiter ſine tali miraculo poſſit ipſi vniri ponēdo talem formā oīno nō pręceſſiſſe.

K AD primū argumentū & ad ſecundū in oppoſitū, ꝙ nō poteſt materia eſſe ſine forma: & ꝙ generatio vnius eſt corruptio alterius: dicēdū ꝙ verū eſt ſola actiōe naturę: qa natura nō poteſt materiā denudare & ſeparare ab oī forma: forma eñ vna naturaliter alterā non corrūpit: niſi ꝑ hoc ꝙ formā ſibi ſimilē illi cōtrariā ī materia generat. Et ideo dicit philoſophus in ſcđo de aīa ꝙ patiēs naturale in prīcipio eſt cōtrariū: in fine autē ſimile. & in primo de generatiōe, ꝙ generatio vniꝰ eſt corruptio alteriꝰ & ecōuerſo: & ꝙ impoſſibile eſt materiā ſeparari a morpheis & paſſionibꝰ. Actione autē diuina ꝓſeruante materiā ne ad vnius formę corruptionē forma cōtraria introducat̄ in materia: & aliqd generetur ex corrupto: bene poteſt actione naturę corrūpētis & nihil generātis materia denudari & ſtare in ſua ſubſtātia ſine oī forma, vt inferius videbit̄: vel cū aliqua forma pręcedēte animā rationalē, ſi ſit ponere gradus formarū in materia vt dictū eſt. — Ad primū & ſecūdum

L AD tertiū, ꝙ nō eſt priuatio in materia ſine forma cōtraria: dicendū ꝙ verū eſt ſola actione naturę introducta. Concurrēte autē actione diuina cū actione naturę bene poteſt priuatio introduci in materia ſine forma cōtraria vt dictū eſt. Et ꝑ hunc modū corpus Chriſti ī ſepulcro vere poterat dici eſſe mortuū: tanq̄ natū habere in ſe actū vitę & nō habēs: & Chriſtus vere potuit dici eſſe mortuus: tanq̄ aptus natus viuere ex vnione aīæ ſuæ cū corpore & non viuens ſic. — Ad tertiū

M AD quartū dicēdum, ꝙ niſi corpus Chriſti in ſepulcro haberet aliquā formā ſubſtātialē, nō eſſet in genere ſubſtantię, neq; corpus ſubſtantia: dicendū ꝙ ſecundū ponētes gradus formarum: bene poſſet eſſe in genere ſubſtantię, & ſubſtātia corpus: licet ex ſeparatiōe aīę nulla forma ſubſtantialis de nouo eſſet introducta in materia. Si autē reſpuamus gradus formarū: & ponamus in ſeparatiōe animę nullā formā de nouo introduci in materia: ſed materiā nudā ſubſiſtere ſine omni forma ſubſtātiali ſub ſolis dimēſionibus quātitatis: Dicendum ꝙ illud corpus Chriſti nō erat in genere ſubſtātię tanq̄ ſpecies aut indiuiduū ꝑfectū ſub genere. Erat tamē de genere ſubſtātię, tanq̄ principiū & pars eius qđ natū erat eſſe per ſuā formā indiuiduū perfectū ſubſtātię. Et per hunc modū non erat corpus ſubſtātia a forma ſubſtātiali: quia illā in ſe nō habuit: ſed aīa eā ſecū in ſe detulit: niſi ſicut prīcipiū materiale illiꝰ corporis in potētia exiſtēs ad corporeitatē ſubſtantialē: ſed erat ſolūmodo corpus quātitatis ꝑ dimēſiones quātitatis quibus actu informabat̄ & continebat in ſe partes materię primę extēſas ſub partibus quātitatis: ratione quarū partiū materię quę erant ſubſtātię potuit illud totum quodāmodo dici corpus ſubſtātia: nō tamē ſub tam ꝑfecta ratiōe ſicut cū informabat̄ aīa. Vnde ſecūdum hūc modū nō eſt incōueniens dicere ꝙ ęquiuoce dicat̄ corpus de ipſo viuo corpore Chriſti cōpoſito ex corpore & aīa, qđ nō tā eſt corpus quātitas q̄ corpus ſubſtātia a corporeitate formali: & de corpore mortuo qđ erat corpꝰ quātitas tm̄, vł etiā corpꝰ ſubſtātia ſolū ꝑ extēſionē ſubſtātialiū partiū materię ſub illa quātitate, qa ſicut nihil eſt cōmune vniuocū ſubſtātiæ & accidēti: ſic nihil ē pure vniuocū ſubſtātiæ q̄ eſt materia, & ſubſtātię q̄ ē formalis cōpoſita ex vtraq;. Nec dico ꝑ hoc ꝙ id ipm corpus Chriſti qđ priꝰ erat mortuū ſine aīa, & poſtea viuū ꝑ aiam, ſicut altera ps cōpoſiti ex corpore & aīa dicat̄ ęquoce corpꝰ: aut ęquoce ſubſtātia prius & poſteriꝰ. Hoc eñ nō eſt verū: qa ſemꝑ id ipm eſt vt dictū eſt. Sed dico ꝙ corpꝰ Chriſti primo mortuū exiſtēs ſine aīa ex vna parte, & corpꝰ Chriſti poſtmodū viuū cōſtitutū ex corpe & aīa ex altera pte: cuiꝰ illđ corpꝰ primū eſt pars altera cōſtituēs ipm cū aīa: æquoce dicunt̄ eſſe corpꝰ aut ſubſtātia. Corpꝰ eñ illđ mortuū ſolū dicebat̄ ſubſtātia tāq̄ principiū ſubſtātię cōpoſitę: qa ſolū a ſubſtātia q̄ eſt materia: & ſolū dicebat̄ corpꝰ a dimēſiōibꝰ quātitatis & extēſione materię ſub illis. Corpꝰ vero hoc viuū dicit̄ ſubſtātia tanq̄ ſubſtātia cōpoſita: & ꝑ ſe indiuiduū ſubſtātię a forma ſubſtātiali exiſtēte in materia. Et dicit̄ corpꝰ nō tm̄ a dimēſionibꝰ quātitatis: ſed maxīe a forma ſubſtātiali corporeitatis, ꝑ quā ē ī gñe ſubſtātię corporeę. Et nota ꝙ iſta ęquocatio eſt incōpleti ad cōpletū qđ ī ſe cōtinet ipm īcōpletū. Prædicta aūt ęquocatio viui & mortui ſi alia forma putredīs fuiſſet introducta, fuiſſet diuerſoꝝ oīno abiuicē ſpecie diſtīctoꝝ: & ita mľto maior q̄ iſta.

Queſtio.v.
Queſtio.vi.

POſt prędicta quęrebanť duæ quęſtiones de pertinētibꝰ ad Chriſti humanitatē quo
ad eius eſſe ſacramētale. PRIma erat: vtrū ſpecies ſacramēti corporis Chriſti tan
gunt verū corpus Chriſti qđ eſt in eis. SEcūda erat: vtrū Chriſtus videret ſe ſub
illis ſpeciebꝰ oculo corporali.

Argumē.i.

CIRca primū arguebať ꝙ ſpecies illę tangunt verū
corpus Chriſti: quia ſi verū corpus Chriſti qđ eſt tangibile, eſt ibi & nō tāgūt ipm
ſpecies illę, tūc diſtāt ab illo: & hoc nō niſi qa corpus aliqđ aliud ſit mediū inter ſpe
cies illas & corpus Chriſti, aut vacuū. vtrūqꝫ iſtorū falſum eſt & īpoſſibile. ergo & primū.

In oppoſitū.

COntra
ſpecies accidētium vt ſunt illę ſpecies ſacramēti nō tangūt corpus qđ eſt ſubſtātia, cuiuſmodi eſt cor
pus Chriſti, niſi ꝑ hoc ꝙ inſunt ei. Si ergo ſpecies illę tangerēt verū corpus Chriſti: ineſſent ei vt ſubie
cto ſuo: & ita nō eſſent ꝑ ſe ſubſiſtētes ſine ſubiecto. cuius cōtrariū tenet fides. ADintelligendū veri N
tatē circa hoc quęſitū, oportet primo ſcire quomodo verū corpus Chriſti habet eſſe ſub ſpeciebus ſa
cramēti determinātibus ſitū: & ꝑ hoc in illis habet eſſe tanq̄ in ſitu determinato. Notandū igiť ꝙ ali
quid habet eſſe ī ſitu determinato: vel ꝑ ſe & primo vt dimēſiones quātitatiuę, vel ꝑ ſe ſed nō primo:
vt materia & formę materiales q̄ extēdūtur ſcđm extēſionē quātitatis: q̄dā vero nec ꝑ ſe, nec prio ſed
per accidēs & ꝑ aliud & ſecūdario: vt oīa incorporalia quę nō habēt eſſe ī ſitu niſi ꝑ ſuā operationē cir
ca ea q̄ habēt eſſe in loco & ſitu, vel ꝑ paſſionē ab eis. Vnde angelus ibi eſt vbi eſt id circa qđ operať: &
diabolus ibi eſt vbi eſt ignis a quo patiť. PRImo modo Chriſtꝰ corporaliter habet eſſe ꝑ ſuas dimen
ſiones quātitatiuas in aliqua parte determinata cæli. SEcundo modo habet eſſe ibidē ꝑ ſuas diſpoſi
tiones materiales extēſas ſcđm extēſionē quātitatis. & neutro iſtorū modorū habet eſſe in ſacramēto.
ſed tertio modo tm̄: quia ſcilicet ſubſtātia panis ibi ſcilicet ſub ſpeciebꝰ ſacramēti cōuerſa eſt in ſubſtā
tiā corporis Chriſti: ita ꝙ niſi hoc eſſet: nō diceretť corpꝰ Chriſti potiꝰ eſſe ſub ſpecie ſacramēti q̄ ſub
ſpecie ligni vł lapidis. Vñ ꝑ hoc poterit eſſe ſub pluribꝰ ſpeciebꝰ ſacramēti vbicūqꝫ cōuerſa eſt ſubſtā
tia panis ī ipſam ſubſtātiā corporis Chriſti. ſicut angelus pōt eſſe ī pluribꝰ locis ſimul ſi ſimul ī pluri
bus operetť: & ſiliter diabolus ſi ſimul a diuerſis ignibꝰ in diuerſis locis exiſtētibꝰ patiať. Per hoc etiā
ſubſtātia corporis Chriſti tota habet eē ſub qualibet parte ſpeciei panis: qa q̄libet pars ſubſtātię panis
quæ fuit ſub illis ſpeciebꝰ, cōuerſa eſt in totā ſubſtātiā corporis Chriſti: qa ſubſtātia panis cōuerſa eſt
in ipſam, ratiōe qua habet eſſe ſimplex vt vnitas: nō ratiōe qua habet eē ſituale extēſum ſcđm extēſio
nē dimēſionū.

Ad argumē
tū ante op
poſitum.

DIcendū igiť ad quæſtionē ꝙ abſurda eſt & ex falſa & phātaſtica imaginatiōe ꝓcedit O
acſi quātitas ſpeciei panis eſſet cōcaua, & intra cōcauitatē eius dimēſiones corporis Chriſti caperenť
tangēre interiori ſupficie ſpeciei, exteriorē ſupficiē corporis Chriſti: qđ nō eſt verū: tū qa ſpecies ipſę ſo
lidę ſunt: tū quia ſubſtātia corporis Chriſti nō eſt ibi dimēſiue aut extēſiue vt dictum eſt: quia nō eſt
ibi aliquo modo ꝑ ſe, neqꝫ ratiōe ſui, neqꝫ ratiōe ſuarū dimēſionū: ſed ſolū quia ibi aliqđ cōuerſum eſt
in ipſā: & ideo aliquo modo ipſa eſt ibi ſicut dictū eſt. SED quia in dimēſiones ipſas nō fit aliquo mo
do ibi cōuerſio, ideo ipſę nō ſunt ibi aliquo modo virtute ſacramētalis cōuerſiōis: ſed ſolūmodo vt di
ctū eſt ꝑ accidēs: quia ſcilicet ſubſtātia in qua ſunt ibi eſt vt dictū eſt: & ideo ꝑ illas nō fit aliquo modo
ibi tactus. aliter autē ſpecies ſacramēti corporis Chriſti tangere nō poſſent. Idcirco dicendū eſt abſolu
te ꝙ ſpecies ſacramēti nullo modo tangūt corpus Chriſti exiſtēs ſub ipſis.

Ad argumē
tū poſt oppo
ſitum.

AD argumentū in oppo
ſitum, ꝙ verū corpus Chriſti tangibile eſt ibi: ergo tangūt illud ſpecies illę, vel eſt aliquod aliud cor
pus mediū, aut vacuū: patet quomodo argumētū ꝓcedit ex falſa imaginatiōe acſi eſſet corpus Chri
ſti dimēſionaliter & per ſe ſub illis ſpeciebus. & non eſt ita vt viſum eſt.

Argumē.i.
Queſt.vi.

CIrca ſcđm arguebať, ꝙ Chriſtꝰ oculo corporali videt ſe ī ſacramēto: qa nō eſt ī hoc
īpedimētū ex pte obiecti: qa ipſe eſt corpꝰ viſibile: nec ex pte medii: qa corpꝰ eiꝰ glo
rioſū ſufficit illuminare mediū ad ſe vidēdū: nec ex pte vidētis: qa ipe habet oclos
claros ſufficiētes aſpicere qđlibet viſibile. Nūc aūt ꝙ aliqs nō videt ſe, nō eſt niſi p
pter aliqđ dictoꝝ īpedimētoꝝ. ergo &c.

In oppoſitū.

COntra. Naturale eſt, vt diciť ī pſpecti
ua, oē corpꝰ videri ſub angulo deſcripto in oculo īter lineas imaginatas ꝓtrahi ab
extremitatibꝰ rei viſę cōcurrētes in oculo: ita ꝙ naturaliter ſemp corpꝰ maius ſub maiori angulo vi
deť, & minꝰ ſub minori. Chriſti aūt corpꝰ maius eſt ſpeciebꝰ ī ſacramēto: & nō pōt videri ſub ſpeciebꝰ
illis ſub maiori angulo q̄ natę ſunt facere illę ſpecies in oculo. ergo ſi ſub ſpeciebꝰ illis videreť corpus
Chriſti, ſub minori angulo videreť corpꝰ maius: qđ eſt īpoſſibile. nec pōt dici ꝙ fiat poſſibile ꝑ ipſam
gloriā: qa gloria nō deſtruit ſed ſemp ſaluat opus naturę. ergo &c.

Solutio.

DIcendū ꝙ iſta quęſtio ſicut prę P
cedēs abſurda eſt & ex falſa imaginatiōe ꝓcedit acſi corpꝰ Chriſti eſſet dimēſionaliter ſub illis ſpecie
bus: vel ꝙ ipſę dimēſiones eſſent ſimul cū dimēſionibus ſpecierū: vt alibi eſſet aſſignare ſub ſpeciebus
caput Chriſti, alibi pedes, & alibi oculū, alibi naſum: qđ falſum eſt: quia tota ſubſtātia totius corporis

Chriſti eſt vbiqꝫ ſub tota ſpecie ſacramenti: & ſub qualibet parte eius: & nuſq̄ dimẽſionaliter niſi per quãdã cõcomitantiã, vt dictũ eſt. Nec autẽ ad hoc vt Chriſtꝰ alicubi exiſtẽs videat ſe vel aliud oculo corporali, oportet ꝙ ibi ſit ꝑ ſe & dimẽſionaliter. Et ſil'iter eſt de ip̃a re viſa: q̃a nihil videt̃ niſi dimẽſionale: neqꝫ videt niſi oculo dimẽſionali. ABſolute igit̃ dicendũ: ꝙ Chriſtꝰ vt eſt ſub ſpeciebꝰ ſacramẽti, neqꝫ ſe, neqꝫ aliud videt, neqꝫ a ſe, neqꝫ ab alio videt̃. oculo dico corporali. tamẽ bñ verũ eſt ꝙ Chriſtus qui eſt ibi videt ſe & alia: & eſt viſibilis a ſe & ab aliis: nõ autẽ vt eſt ibi ſacramẽtaliter: ſed vt eſt in cælo localiter. ARgumentũ in oppoſitũ nõ cõcludit: ꝙ Chriſtus nullo modo poteſt videre ſe ſub ſacramẽto oculo corporali: ſed ſolũ ꝙ nõ poteſt ſe videre tantũ quãtus ipſe eſt. vñ nõ valet ad ꝓpoſitũ. Ad argumẽtum in oppoſitum.

VIſis igit̃ queſtionibꝰ ꝓpoſitis circa primũ pricipiũ, ſequunt̃ due queſtiões circa exitũ rerũ ab ipſo, que licet erãt due in modo quærẽdi: vna tamẽ ſunt ſcd̃m rẽ. Vñ expedit eas ſimul determinare. Prima erat: vtrũ creatura potuit eſſe ab æterno. Secũda: vtrũ repugnat creature fuiſſe ab æterno. ET arguebat̃ primo ꝙ creatura nõ potuit eſſe ab æterno, quia ĩ ratiõe creature includit̃ ratio termini, non eñ eſt creatura niſi habeat eſſe determinatũ: & qđ tale eſt nullo modo põt equari illi qđ oĩno priuat rationẽ termini, cuiuſmodi eſt eternitas. Aequaret̃ autẽ ei ſi eſſet ab eterno. ergo &c. Quest. vii. Queſt. viii. Argumẽ. i.

Qꝫ oĩno repugnat ei fuiſſe ab æterno, arguebat̃ ſic. Coeterna nõ poſſunt eſſe ſeparabilia: ſecũdũ ꝙ Aug. dicit ĩ ſermõe cõtra Arria. ꝑ hoc ꝓbat ꝑſonarũ diuinarũ cõſubſtãtialitatẽ. ſi ergo creatura eſſet coeterna deo, nõ poſſet in eſſe ſuo ſepari a deo. hoc autẽ repugnat naturæ ſue. q̃a in eo ꝙ creatura eſt, poſſibilis eſt ad nõ eſſe. ergo &c. Argumẽ. ii.

ITEM ſicut ſe habet ſubſtãtia cauſans ad ſubſtãtiã cauſatã: ita mẽſura huius ſe habet ad menſurã illiꝰ. ſed ſubſtãtie creature repugnat ꝙ ſit eiuſdẽ aut eq̃lis ſubſtãtie cũ deo. ergo & mẽſure creature repugnat ꝙ ſit eadẽ vel æq̃lis mẽſure dei. Hoc tñ eſſet poſſibile ſi nõ repugnaret ipſam eſſe ab æterno. ergo &c. Argumẽ. iii.

COntra. deꝰ põt facere oẽ illud in cuiꝰ factiõe nulla includit̃ cõtradictio. In factiõe vero creature ab eterno, vt videt̃, nulla ĩcludit̃ cõtradictio. ergo &c. Primũ poſt oppoſitũ.

ITEM deus fecit creaturã, aut ergo in æternitate, aut extra eã. Nõ extra eã: quia extra eternitatẽ nulla poteſt eſſe duratio. ergo deꝰ fecit creaturã in eternitate. ſed facto in æternitate nõ repugnat eſſe ab æterno. ergo creature nõ repugnat eſſe ab æterno. ergo &c. Scd̃m poſt oppoſitũ.

Q IN hac queſtiõe erat opinio philoſophorũ, ꝙ creatura potuit eſſe ab æterno: & ꝙ nõ repugnat eius nature. & cũ hoc erat de opinione ipſorũ ꝙ licet ex ſe nõ haberet eſſe effectiue, tamẽ quantũ eſt ex parte ſui creatoris ip̃a nõ poſſet non eſſe: ita ꝙ ipſa nõ potuit incipere eſſe, nec vnq̄ potuit deſinere eſſe. Sic eñ dicit Auicẽna ĩ ſexto Metaphyſicæ ſue. Qꝫ aliq̇d (inq̇t) ſit cauſa exiſtẽdi cauſatũ, cũ prius nõ fuit, hoc cõuenit q̃a nõ eſt cauſa eius ꝑ ſuã eſſentiã: ſed ꝑ aliquã determinatã cõparationẽ quã habet ad illud cuiꝰ cõparationis cauſa eſt motus. Cũ igit̃ vt dicit aliqua ex rebus per ſuã eſſentiã fuit cauſa eſſe alteriꝰ rei: ꝑfecto ſemꝑ erat cauſa q̄diu habuerit eſſe. eo ꝙ abſolute ꝓhibet rem nõ eſſe. Et hæc eſt intẽtio quæ apud ſapiẽtes vocat̃ creatio. Et ſic poſuerũt philoſophi illi ꝙ deũ eſſe cauſam creature nõ ſit volũtatis diſpoſitiõe: ſed neceſſitate naturæ: ſecundũ ꝙ dicit Ambroſiꝰ in primo Hexamerõ. Gẽtiles pleriqꝫ coeternũ mundũ volũt eſſe deo quaſi vmbraculũ diuine virtutis. & q̄uis cauſam eius deũ eſſe fateant̃, cauſam tamẽ nõ ex voluntate & diſpoſitione ſua: ſed ita vt cauſa vmbre corpus eſt: & fulgori lumẽ. Vñ ſi lumẽ eſſet æternũ: & fulgor. ſcd̃m ꝙ dicit Auguſt. in alio exemplo ſuꝑ Ioannẽ ſermone trigeſimoſexto. Ponamus inquit virgultũ natũ ſuper aquã. nonne cũ imagine ſua naſcit̃? mox cũ incipit exiſtere, incipit cũ illo ſimul imago ſua exiſtere. nõ preceſſit naſcẽdo imaginẽ ſuam: ſed naſcitur cũ imagine ſua. & tamẽ ab illo imago eſt, nõ illud ab imagine. ergo ſunt coequæua: & ſi ſemꝑ virgultũ, ſemꝑ & imago de virgulto. Solutio. Opinio philoſophorũ.

PHiloſophorũ dictũ aperte hereticũ eſt quo ad hoc, ꝙ dicũt deũ non potuiſſe creaturã nõ cauſaſſe: neqꝫ ĩ nihilũ ĩre ꝑmittere poſtq̄ habuerit eſſe: vt creatura nõ potuerit habuiſſe nõ eſſe ante eſſe duratiõe, nec poſſit habere nõ eſſe poſt eſſe. Ita ꝙ etſi dicant deum volũtate mundũ creaſſe: & in eſſe cõſeruare: hoc dicũt ip̃m facere nõ voluntate libera ad facere & nõ facere: ſed voluntate immutabili immutabiliter cõcomitante neceſſitatẽ nature. Fides eñ catholica expreſſe tenet ꝙ dei volũtate libera quãdoqꝫ creatura incepit eſſe & ſemꝑ durabit: & hoc tam libera dei volũtate ꝙ ipſa ab æterno diſponẽte creatura nunq̄ fuiſſe potuit: & poſtq̄ facta ſit, in nõ eſſe abire poterit. ſcd̃m ꝙ dicit Ambroſiꝰ. Pulchre ait Moyſes quia fecit deus cælũ & terrã. Nõ dixit quia cauſam dedit mũdo vt eſſet: ſed fecit. Ex ip̃o eñ eſt pricipium & origo ſubſtãtiæ vniuerſorum, id eſt ex eiꝰ volũtate & poteſtate. & q̄diu vult eius volũtate manent atqꝫ conſiſtunt: & finis eorum in dei voluntate recurrit & eius arbitrio reuoluũtur. Omnia enim quecũqꝫ voluit deus fecit in cælo & in terra. libera ergo volũtate nulla neceſſitate naturæ coniuncta vult aliquid eorũ que ſunt extra ſe: quia abſolute loquendo non eſt neceſſe deum velle aliquid niſi ſeipſum & ea quæ ſunt intra ſe. SED quid eſt de principali interrogato? repugnat ne creaturæ Improbatio opiniõis philoſophorũ.

fuiſſe ab æterno:vt deus nõ potuerit eã feciſſe ab æterno? Si eñ potuit fuiſſe ab ęterno,& deus potuit facere ab æterno quicqd factioni nõ repugnat,deus ab æterno creaturã feciſſe potuit. PHILOſophi qui ſecundũ modũ prędictũ ſuũ ponũt mundũ fuiſſe ab æterno:& ita ab æterno nõ ſolũ eſſe potuiſſe: ſed & a deo eſſe ſuũ ab æterno habuiſſe:dicerẽt creaturã ſemp factam fuiſſe a deo:& nõ habuiſſe ab eo initiũ durationis:vt modo quodã vix intelligibili mundũ ponãt a deo factum:ſed nunq̃ fieri nec initium factionis ſuę habuiſſe ab eo:ſicut dicit Auguſti.libro decimo de ciuitate dei cap.trigeſimoprio. Si pes ab æternitate ſemp fuiſſet in puluere:ſemp ſubeſſet veſtigiũ:qđ tamẽ a calcante factũ nemo dubitaret.Nemo reuera dubitaret a calcãte factũ eſſe,nõ in ipſo fieri:ſed in ſolo facto eſſe. veſtigiũ eñ in puluere nõ fit:niſi depreſſiõe partiũ pulueris q̃ neceſſario fit aliquo motu aut mutatiõe finita.anteq̃ nõ fuit pes in puluere:erant pulueris partes æquales in ſupficie:ſed poſt illã mutationẽ qua fit & generaẗ veſtigiũ partiũ prius æqualiũ depreſſiõe,pes manẽs in puluere ꝑpetuo veſtigiũ illud poteſt conſeruare:etiam ſi nõ poſſet conſeruari niſi ad pedis pręſentiã:ſicut nec poſſit cõſeruari figura ſigilli in aqua abſq; pſentia ſigilli.Vnde eſt melior ſimilitudo ponẽdo ꝙ philoſophi poſuerũt mundũ fuiſſe ab æterno a deo:ad modũ quo ſi ſol fuiſſet ab ęterno:& radiũ ab æterno ſtantẽ produxiſſet:aut ſicut corpus vmbrã:aut virgultũ imaginẽ ſuam. Ex quo eñ neceſſitas naturę eſt ſtãtem radiũ produci a ſole ſi ab æterno fuiſſet ſol:ab æterno fuiſſet radius ꝓductus ab eo ſtãs per ſe. Vnde ſi ꝑ hunc modũ deus creaturã mundi ꝓduxiſſet:neceſſariũ eſſet ponere ꝙ eam ab æterno ꝓduxiſſet. ęquali eñ neceſſitate fuiſſet radius & eſſe potuiſſet ab æterno ſicut & ipſe ſol:pręter hoc ꝙ ſol ipe,eſſe ſuũ nõ haberet taliter a radio:ſed eõuerſo radius a ſole. & ſicut ſol nũq̃ habuiſſet a deo fieri ſui eſſe:ſed ſemp fuiſſet fixũ & ſtãs in ſuo facto eſſe:ſic & radius ipſe pter hoc ꝙ ſuũ factũ eſſe haberet a ſole:ſol autẽ ſuũ a ſeipſo: vt ſic eſſe creaturę,a deo nõ eſſet niſi cõſeruatio cõtinua & ꝑpetua in ſuo facto eſſe ſine oĩ fieri pcedẽte:ſicut eſſe illi⁹ radii a ſole nõ eſſet niſi cõſeruatio cõtinua & ꝑpetua in ſuo facto eſſe:ſine oĩ fieri pcedẽte: vel ꝙ eſſe creaturę nõ eſſet niſi in cõtinuo fieri:vt ſimul eſſent æternaliter fieri eius & factũ eſſe:ſicut ſecundũ aliquorũ opinionẽ cõſtat in eſſe radii a ſole ꝙ non habet eſſe niſi cõtinuo fieri quãdocũq; eſt.

Opinio duplex de nõ eſſe creaturę.

VT autẽ magis deſcẽdam⁹ ad ꝓpoſitũ,ſciendũ ꝙ cõmunis oĩm tã philoſophorũ q̃ fideliũ erat opinio creaturã inquãtũ creatura eſt nõ habere eſſe niſi participatũ:& ideo nõ a ſe ſed ab alio:qđ eſt ipm eſſe ſuũ ꝑ eſſentiã. Sed circa nõ eſſe creaturę duplex putaẗ fuiſſe opinio. Vna quorũdã philoſophorũ dicẽtium ꝙ creatura ita haberet eſſe ab alio,ꝙ tamẽ ex ſe & ex natura ſuę eſſentię nõ haberet nõ eſſe: neq; realiter,neq; ſcđm itellectũ. quaſi oĩno eſſet ſimile de ꝓductiõe filii a patre in diuinis,& de ꝓductione creaturę a deo:pter hoc ꝙ fili⁹ habet eſſe ſuũ in eadẽ ſubſtãtia cũ patre:creatura autẽ in aliena ſubſtãtia:qđ oĩno abſurdũ eſt.qñ nulla ſubſtãtia ex natura ſua eſt aliena a nõ eſſe:pręter illã q̃ eſt ipm eſſe ꝑ eſſentiã nõ ꝑ participationẽ.Solũ enim ipm eſſe de ſe habet,qđ abſolutũ eſt a nõ eſſe.Ideo alia eſt opinio: ꝙ creatura cũ hoc ꝙ habet eẽ ſuũ ab alio, ita habet ipm,ꝙ quãtũ eſt de ſe & natura ſua habet nõ eſſe.Et i hoc variaẗ ſentẽtia quorũdã philoſophorũ & fideliũ. Habere eñ de ſe nõ eſſe,cõtingit intelligere dupliciter.vno modo apud itellectũ tm̃,vt eſſentia creaturę pri⁹ intelligaẗ i nõ eſſe q̃ in eſſe. Alio modo vt i ſe realiter pri⁹ duratiõe ſit nõ ens q̃ ab alio accipiat eſſe. Primo modo philoſophi qdã ponebãt creaturã habere nõ eſſe ante eſſe.Ita tamẽ ꝙ nullo modo i re ipa:ſed ſolũ in intellectu nõ eſſe eius poſſet pcedere eſſe ſuũ.Et hoc modo habere eſſe ab alio poſt non eſſe:vocabat Auicẽna creationẽ ſcđm ꝙ dicit in ſexto Metaphyſicę ſuę.Hęc eſt intẽtio q̃ apud ſapientes creatio vocaẗ:qđ eſt dare eſſe poſt nõ eſſe abſolute. Creatũ eñ quãtũ eſt in ſe eſt ei vt nõ ſit:quãtũ vero ad cauſam ſuã,eſt ei vt ſit. Qđ autẽ eſt rei apud intellectũ,prius eſt ꝑ eſſentiã nõ tẽpore,eo ꝙ eſt ei ex alio.Omne igiẗ eſſe creatũ eſt ens poſt nõ ens poſteritate eſſentię.Secũdo modo catholici ponũt creaturã habere nõ eſſe ante eẽ. ita ꝙ in re ipa nõ ſolũ in intellectu nõ eſſe poſſet habere ante eſſe. Et ſcđm talẽ modũ intelligẽdi naturã creaturę & ꝓductionẽ a deo nõ neceſſitate naturę ſed libera volũtate:eſt noſtra q̃ſtio: an creaturæ fuiſſe ab æterno repugnet:& deus ideo nõ potuit ꝓduxiſſe eã ab ęterno:an nõ. Et dicũt aliqui ꝙ nõ repugnat ei,ſed tamẽ ꝙ creaturã ex tẽpore ꝓduxit hoc merę volũtatis dei fuit.cuius cauſa quærẽda

Auguſtin⁹.

nõ eſt,quia hoc q̃rere eſſet cauſam ei⁹ quęrere cui⁹ nõ eſt cauſa,vt dicit Augu. Qui & cũ hoc dicũt ꝙ ſola fide teneẗ creaturã nõ ſemp fuiſſe.nec demõſtratiue ꝓbari poſſet:quia qđ qd eſt creaturę ab oĩ duratiõe abſtrahit. Q; autẽ nõ poſſit ꝓbari creaturã incepiſſe ſcđm modũ quo ponebãt philoſophi creaturę naturã & eã habere eſſe a deo:bene verũ eſt:& in hoc cõcordãt dicta exẽpla ſanctorũ.probare eã autẽ incepiſſe ſecũdũ modũ quo ponũt catholici naturã creaturę & eã habere eſſe a deo:bene eſt poſſibile ſuppoſitis qbuſdã q̃ recta ratiõe ſupponẽda ſunt,vt iã videbiẗ.Nec valet eorũ ratio.qñ licet qđ quid eſt rei abſolute acceptũ,abſtrahit ab hic & nunc,exiſtentia tamẽ eius actu ſiue eſſe in effectu nõ ſemp abſtrahit ab hic & nunc.vnde licet qđ qd eſt eclipſis lunę abſtrahit ab hic & nũc,vt ipm ſim

ꝑliciter acceptũ nõ poſſit ꝓbari:exiſtẽtia tñ eius actualis nõ abſtrahit ab hic & nunc.& ideo põt bene
probari hic & nunc eſſe. Vñ licet qđ qd eſt creaturę & eſſe vt ſequit̃ eſſentiam eius, non poſſit proba-
ri: eſſe tñ actualis exiſtẽtię,bñ põt de ipſa probari nouum fuiſſe,inquãtũ eſſe in effectu oſtenditur ipſa
creatura mundi non poſſe habere,niſi poſt non eſſe ꝑcedẽs duratione:qđ eſt ꝓbare creaturam mundi
S incepiſſe eſſe. DICENdũ igit̃ abſolute:ꝙ mũdus non ſolũ incepit eſſe ex tẽpore:ſed etiã ꝙ non potu- Concluſio
it fuiſſe ab ęterno:& ꝙ repugnat naturę eiꝰ dicẽte beato Ambroſio in pricipio Hexamerõ.Quid tã in reſponſiua.
conueniẽs:vt ęternitas opis cũ dei oĩpotẽtis iungeret̃ ęternitate! Vñ Aug.in li.cõtra Felicianũ defini
ens creaturã,dicit ꝙ creatura ẽ ex eo qđ adhuc nõ ẽ,aut aliqñ nõ fuit,rei cuiuſlibet corruptibilis quã
tũ in ſe eſt oĩpotẽtis dei volũtate facta ſubſtãtia. Vñ Auicẽna bñ vidẽs ꝙ id qđ de ſua eſſentia eſt nõ
ens:nõ intellectu ſolo:ſed & in re eſſe nõ recipiat ab alio:niſi ex tẽpore:dicit in fine qnti Metaphy.ſuę.
Poſtq̃ aũt res ex ſe ipſa habet nõ eſſe,ſequit̃ tũc vt eſſe eiꝰ ſit poſt nõ eſſe:& fiat poſtq̃ non fuerat. vñ &
de hoc mõ inceptiõis dicit in principio ſexti. Si aũt laxauerit aliqs nomẽ inceptiõis circa oẽ qđ habet
eſſe poſt nõ eſſe,q̃uis nõ ſit hęc poſteritas tẽpore:tũc omne creatũ erit incipiẽs.ſi aũt nõ laxauerit:ſed
fuerit cõditio incipiẽtis:vt habeat eſſe quo tpe ſit:ſic oẽ creatũ eſt incipiẽs cuiꝰ eẽ ꝑcedit.tẽpus eſt mo
tus ſiue mutatio.Reuera laxat̃ modus inceptiõis cũ tpe & ſua duratione:vt eius eſſe non ſit poſt non
eſſe tẽpore ꝑcedẽti:ſed infinita ęternitate , i quo non eẽ eiꝰ ꝑceſſit ante tẽpora.ꝓpriꝰ aũt eſt modus in-
T ceptionis rei tpalis qñ incipit eſſe in tẽpore,& non eſſe eiꝰ ꝑceſſit in tẽpore. ET ꝙ creatura habẽs eſſe
poſt nõ eẽ:qđ nõ eſſe habet ex natura ſua in re nõ intellectu ſolo:neceſſario incipiat poſt non eſſe dura
tione,manifeſte ꝓbat Auicẽna in fine quinti Metaphy.ſuę duobꝰ vltimis capitulis . & ꝙ ita ſit de ne-
ceſſitate poteſt ſic patere. Creatura eñ q̃ quãtũ ex ſe eſt non ens:vt nec formaliter nec effectiue habe
at eſſe ex natura ſuę eſſentię:nõ ſolũ habet eſſe ab alio,ſicut habet eſſe in diuinis filiꝰ a patre : vel ſicut
radius a ſole: ſi vterq; ſit ęternus,& non habet radius de ſe nõ eſſe,niſi in intellectu:vt dictum eſt: ſed
oportet ꝙ ipſi creaturę acqrat̃ eſſe ſuũ:vt deꝰ nõ ſolũ det cauſam ei:vt ſit in facto eſſe:ſed vt faciat ip-
ſam eſſe de nõ eẽ:qđ appellat̃ creatio.Si.n.deꝰ creaturę daret eẽ in ſolo facto eẽ: nec ꝑter hoc eã alio mõ
faceret: in nullo differẽti modo pater in diuinis daret filio eſſe: & deꝰ creaturę: ꝑter hoc ꝙ ibi filio da
tur eſſe in ſubſtãtia patris:hic autẽ in aliena ſubſtãtia:vt ſupra dictũ eſt,qa cũ oĩs trãſitꝰ factiõis de nõ
eſſe in eſſe ſit trãſmutatio,& haec trãſmutatio naturalis qñ eſt circa ſubiectũ ꝑexiſtẽs actꝰ creatiõis:et
ſi non ſit vera trãſmutatio:vt eſt illa q̃ eſt naturalis:qa tñ eſt de nõ eſſe in eſſe: modũ mutatiõis habet
nõ motus ad modũ actionis qua rei acqrit̃ eſſe p ḡnationẽ naturalẽ.Et nõ eſt differẽtia:niſi ꝙ ḡnatio
eſt ex materia:creatio aũt eſt ex nihilo.Propter qđ dicit Auicẽna.vi.Metaphy.ſuę. Inuenimꝰ qđdã eẽ
qđ eſt ex cauſa ſemp ſine materia: & qđdã qđ eſt ex aliquo mediãte . Cõuenit aũt vt oĩe qđ nõ eſt ex
materia ꝑiacẽte vocemꝰ nõ generatũ ſed creatũ.Nũc aũt oĩs trãſmutatio q̃ eſt ſubita actio , eſt idiuiſi
bilis durationis non ſucceſſiua:ſed carens ſucceſſione & duratiõe,& ex parte ante,& ex pte poſt . Cre-
atio ergo qua cuicũq; rei acqrit̃ eſſe,nõ põt eſſe ab æterno. Actio etiã qua rei eẽ acqrit̃,neceſſario pręterit eiꝰ actionẽ qua ſit cõſeruatio q̃ cõtinuat eſſe in poſterũ. Q̃q̃ ergo res in poſteriꝰ poſſit cõſeruari
in eſſe:vt nõ deſinat eſſe ꝓpter cõtinuationẽ actꝰ cõſeruãdi:nõ tñ in ante poſſet eẽ,niſi icipiat poſt nõ
eẽ:ꝓpter ſimplicitatẽ creatiõis qua ei acqrit̃ eẽ. Vñ patet ꝙ valde inſipiẽter dicit aliq ꝙ eadẽ actione
deꝰ res creat & cõſeruat:ſicut ſol eadẽ actiõe creat & cõſeruat lumẽ in medio.Si eñ ſol haberet eſſe ex
ſe:nec aliquo mõ ex natura ſua cõueniret ei nõ eẽ,& lucis natura ꝓcedẽs ab ipſo de natura ſua habe-
ret eẽ poſt nõ eẽ,q̃q̃ eiꝰ cõſeruatio ſit in cõtinuo fieri:tñ neceſſe eſſet ꝑcedere aliqđ fieri in quo primo
eſſe reciperet.Et ideo ponẽdo ſolẽ ab æterno,& nõ habere de ſe nõ eẽ:neceſſe eſt ponere ſilr̃ radiũ eius
ab ęterno nõ habẽtẽ eẽ poſt nõ eſſe niſi i intellectu,vel forte nec i itellectu:vel ſolẽ nulla neceſſitate na-
turę:ſed libera volũtate radiũ ꝓducere.Magnũ etiã videt̃ eẽ incõueniẽs ꝙ eſſe creaturę cũ ſit eſſe ſub
ſtãtiale ꝑmanẽs,ſemp ſit in cõtinuo fieri:licet nõ poſſit niſi ad ꝑſentiã ſuę cauſę ꝑmanere.vñ ſicut vi-
demꝰ in ḡnatione rerũ naturaliũ ꝙ agẽs particulare:qa eſt ſolũ cauſa fieri rei:eo ꝙ non habet in ſe rõ
nẽ totius ſpeciei,p ſuã ſpeciẽ cauſat ſibi ſilẽ in materia:quo ḡnato ceſſat eiꝰ actio & nõ conſeruat illud
in eẽ:ſed agẽs vniuerſale qđ habet in ſe rõnẽ totiꝰ ſpeciei:vt corpꝰ cęleſte & eiꝰ motor : vt ſit alia actio
ḡnationis & cõſeruationis . Cõſilr̃ ſi agẽs vniuerſale primo rẽ ipſam p ſe,& imediate generaret:& ge
neratã poſtmodũ cõſeruaret:actio eiꝰ eẽt alia generãdi & cõſeruãdi:& ſicut eſſet circa generatũ:ita&
in ꝓpoſito circa creatũ. Vñ vtriuſq; actionis diſtinctionẽ tãgit Aug. cũ dicit lib.de immortalitate aię
cap.iiii. Vis & natura in corpore effectrix corporis vniuerſi ꝑſente potẽtia tenet vniuerſum.nõ enim
fecit atq; diſceſſit,effectumq; deſeruit.illa effectiua vis vacare nõ põt:quin illud qđ ab ea factũ eſt tue
atur:& ea ſpecie carere nõ ſinat qua eſt quãtacũq; eſt.qđ eñ p ſe nõ eſt,ſi deſtituat̃ ab eo p qđ eſt profe
cto nõ erit. Et nõ poſſumꝰ dicere id accepiſſe corpus cũ factũ eſt:vt ſeipſo iã cõtẽtum eſſe poſſet:etſi a

cõditore deſereret. Vñ ſecundũ ꝙ ſancti exponunt illud Geñ. ii. Die ſeptimo requieuit de⁹ ab oĩ ope ſuõ qđ patrarat: requieuit ab omni opere primę creationis: nõ aũt ab opere gubernationis & conſeruationis ſecundũ ꝙ dicit Chriſtus Ioan. viii. Pater meus vſq; modo opat̃ & ego operor. Vñ Aug. in lib. contra Adamãtiũ, vtrũq; verbũ concordãs dicit. Requieuit ab oĩbus operibus ſuis quæ fecit: vt iã vltra non faceret mundũ cũ oĩbus quæ in eo ſunt: nec tamẽ vt etiã a mũdi adminiſtratione requieſceret: vt in faciendo mundo: a quo opere poſt factionẽ ceſſauit: ſed in adminiſtrando operat̃. Quia igit̃ de⁹ nõ põt res creare niſi in aliena ſubſtãtia, ꝓ quã neceſſario habẽt de ſe non eſſe non de ſua ſubſtãtia, ꝓ quã de ſe haberẽt nõ poſſe nõ eſſe: ideo dicit Aug. lib. de Fide ad Petrũ. Deus qui ſine initio ſemper eſt, qđ ſumme eſt dedit rebus a ſe creatis vt ſint: non tñ ſine initio: qa nulla creatura eiuſdẽ naturę eſt cuiuſmodi eſt. Et ſic dicẽdũ abſolute: ꝙ quia creatura inquãtũ creatura, volũtarie a deo de nihilo facta eſt, nõ poſſet eſſe ab ęterno contradictione repugnante: qa eo ꝙ ponitur ſine initio, ponit̃ habere eſſe ſibi non acquiſitum ab alio de non eſſe: & ꝑ hoc ꝙ eſt creatura, ponit̃ a deo habere eſſe acqſitũ de non eſſe. Dicet forte aliqs: ꝙ de ratione creaturę, vt eſt creatura, non eſt ꝙ eſſe ſic ſibi ſit acquiſitũ: vt ipſam oporteat habere nõ eẽ ante eſſe duratiõe: licet hoc ſit ſufficiẽter vt ęſtimo iã ꝓbatũ: ſed ꝙ poſſet ſibi fuiſſe acqſitũ. Vnde ſicut id qđ ab ęterno p̃deſtinatum eſt fore, ab ęterno potuit nõ fuiſſe p̃deſtinatum fore vel fuiſſe p̃deſtinatũ non fore: ſic etſi mundus ab ęterno habuit eſſe a deo: & ita non ſit ei eſſe acquiſitum ab eo: qa tñ nulla neceſſitate naturæ aut voluntatis † inuincibilis cõcomitantis naturam mũdus habet eſſe ab eo ab ęterno, potuit nõ habuiſſe eſſe ab eo: & ita potuit ſibi fuiſſe acqſitum eſſe a deo ſicut nũc eſt ſecundũ fidẽ.

¶ immutabilis cõmunicantis.

SED contra: ſcđm pħm eſſe qđ eſt qñ eſt neceſſario eſt: ita ꝙ ꝓ tẽpore quo eſt nõ eſt potẽtia vt nõ ſit: neq; ex parte ipſius entis neq; ex parte alicuius efficientis: qa ſuꝑ hoc nulla potentia eſt: quia eſſet ad contradictoria facere ſimul eẽ. & ſilr̃ de eo qđ fuit, ꝓ tẽpore quo fuit neceſſarium eſt fuiſſe: & de eo qđ erit ꝓ tẽpore quo erit neceſſarium eſt fore: ita ꝙ in nullo iſtorũ modorũ eſt potentia ad contrarium pro eodẽ tempore quo ponit̃ actus: ſed ſi ſit potentia ad contrarium, hoc eſt ꝑ potẽtiã poſitam in eſſe pro alio tẽpore in quo põt actus impediri: qa contingẽs eſt. Hoc enim modo licet qđ eſt quando eſt neceſſario eſt: non tñ abſolute neceſſario eſt: qa erat potentia in tẽpore p̃cedenti ꝑ quã act⁹ iſte potuit ĩpediri. & ꝑ hoc potuit abſolute nõ eẽ ꝓ tp̃e quo eſt. Et ſilr̃ qđ fuit qñ fuit neceſſario fuit: nõ tñ abſolute neceſſario fuit: qa erat potẽtia in tp̃e p̃cedẽti: ꝑ quã ille act⁹ potuit ĩpediri: & ꝑ hoc potuit ꝓ illo tp̃e abſolute non fuiſſe. Silr̃ qđ erit qñ erit neceſſario erit: nõ tñ abſolute neceſſario erit: quia fuit vel eſt vel erit potentia ante illud futurũ: ꝑ quã actus ille poterat impediri, & ꝑ hoc poterit abſolute non fore. Si ergo aliqđ aliqñ fuit: nec vnq̃ erat potẽtia p̃cedẽs: ꝑ quã actus eſſendi eius pro tẽpore quo fuit potuit impediri, abſolute neceſſario fuit: quia non erat omnino potẽtia, neq; rei exiſtẽtis, neq; cauſę efficientis: ꝑ quã potuit impediri ne tunc fuiſſet. ſed ſi aliqđ ſemper habuit eſſe, & ab æterno nunq̃ erat potẽtia p̃cedens: ꝑ quã actus eſſendi eius poſſet impediri pro aliquo inſtanti in ante aſſumẽdo: neq; rei exiſtẽtis: neq; alicui⁹ cauſę efficiẽtis: abſolute ergo neceſſarium eſt id ſempꝑ fuiſſe. Si ergo creatura mundi ponat̃ ſempꝑ habuiſſe eſſe a deo, & ab ęterno, neceſſariũ eſt abſolute eã ſempꝑ & ab ęterno fuiſſe. & ſi ſic: nunq̃ ab æterno neq; ex parte dei, neq; ex parte rei erat potẽtia aliqua ꝑ quã potuit aliqñ nõ fuiſſe. & ſic creatura mundi ſi ponatur habuiſſe eſſe a deo ab ęterno, non ſolũ nunq̃ erat ei eſſe acqſitũ a deo de nouo ex aliquo tẽporis initio: ſed nec oĩno poſſibile eſt: vt ſibi vnq̃ fuiſſet eſſe acqſitum a deo de nouo in aliquo initio temporis. qđ falſum eſt ſimpliciter & impoſſibile, cum cõtrarium tenet fides q̃ ponit ꝙ mundus a deo aliquando nouus factus eſt. Non ſolum ergo ſimpliciter falſum eſt: ſed etiã ĩpoſſibile: ꝙ mundi creatio habeat eſſe a deo ab æterno: vt nunq̃ ſit ei eẽ acqſitũ ab eo, poſſibile tñ fuiſſet acqri. imo aut neceſſe eſt ponere ꝙ eſſe ſit ei acqſitum a deo de nouo: qđ poſtmodũ ei conſeruet̃ ab eo: vt omnino non poterit aliter habere eſſe ab ipſo: vt oſtẽdit p̃cedẽs demonſtratio: aut neceſſe eſt ponere ſi habet eſſe a deo ab ęterno nõ acqſitum: ꝙ mundus abſolute nõ põt nõ habere eſſe ab eo: & ſic ꝙ nũq̃ potuit ei ab eo acqri eſſe de nouo: nec vnq̃ poterit ꝑmittere vt cadat in non eſſe: vt oſtẽdit iſta vltima demõſtratio. Et hęc fuit ꝓculdubio ſentẽtia & mẽs pħorũ in ęternitate mundi. ſ. ꝙ creatura mũdi qa non habet non eſſe ex ſua natura, niſi in ſolo intellectu, vt ęſtimabãt, nũq̃ erat ei acqſitum eẽ. & ita licet haberet eẽ a deo: vt a prima cauſa: ſempꝑ tñ & ab ęterno ab illo eſſe habuit & habebit. Nec fuit ſecundum hoc apud eos minus impoſſibile creaturam mundi aliquando poſſe non fore, q̃ aliquando non fuiſſe. vnde fuit principiũ apud eos ꝙ creatura de natura & eſſentia ſua non habet ꝙ non ſit: etiã ſi ſibi derelinqueretur quaſi per impoſſibile: & ſic ꝙ de ſe non habet poſſe ad non eſſe: ſed ꝙ quantum eſt ex parte eius, impoſſibile eſt eam non eſſe. Super impoſſibile autem nulla cadit potentia: quę abſoluat ipſum & reducat ad poſſibile reducendo ipm̃ etiam ad actũ. Ex huiuſmodi autem principio poſuerunt ꝙ nullo agente poſſet creatura mundi non eſſe aut non fuiſſe. & per hunc mundum poſue-

runt mundū habere eſſe a deo ab ęterno:non tñ factū eſſe vnq̄ ab ipſo:niſi large ſumendo factionē pro
creatione:modo quo Auicēna exponit actionē creationis:vt ſupra expoſitum eſt:nō modo quo catho
lici eam exponunt de noua mundi factione. Sic ergo poſuerunt mundum ita habere eſſe a deo,ꝙ non
potuit deus ei non dediſſe eſſe:nec eſſe auferre ab eo.quia ſecundum eos mundus habet eſſe a deo ſola
naturę neceſſitate,aut voluntate immutabilitatis cōiuncta neceſſitati naturę:non libera ad dare eē
& non dare. Q; ſiquis dubitat an talis erat pħorum mens & ſententia:videat primum librū de cęlo
V & mundo: & ſextum Metaphyſicę Auicennę: & proculdubio ita eſſe inueniet.vnde philoſophus de-
terminationem ſuam ſuperhabitā primo libro de cęlo & mundo repetit breuiter nono Metaphyſicę
dicens: Nihil ęternum eſt in potentia:& omne verbum & omnis potentia eſt contradictoriorum inſi
mul.qđ eñ non habet potētiam vt ſit,quia non eſt aliquid non erit:& omne qđ habet potentiā vt ſit
poſſibile eſt vt non agat.ergo qđ habet potentiā vt ſit,poſſibile eſt vt ſit,& vt nō ſit:& qđ poſſibile eſt
vt non ſit,corrumpetur aut mō ſimplici per ſubſtantiam:aut hoc modo qualitate aut quātitate.ergo
nullum eorū qđ nō corrumpitur modo ſimplici eſt in potentia mō ſimplici. Omne verbum & omnis
potentia &c.id eſt oīs potētia actiua rationalis,& oīs potētia paſſibilitatis ſecūdū cōmentatorē. vnde
dicit ibidem. Declaratum eſt in ſciētia naturali,ꝙ nullum eorum qđ non corrumpitur ſecūdū ſubſtā
tiā,habet potētiā ꝙ ſubſtātię eorū corrūpanť.& hoc dixit in hoc loco quaſi negando:& declaratio eiꝰ
ꝑfecta eſt in libro de cęlo & mundo.illic enim declarauit ꝙ in ęterno nō ſit potētia ad corruptionem.
Nos igitur q ipſa fidei veritate coacti ſumus tenere ꝙ creaturę mūdi eſſe eſt acquiſitum a deo ex tem
pore,& ꝙ de ſe & natura ſua nulla creatura habeat eſſe:ſed a ſolo deo:& hoc acqſitum:qa de ſua natu
ra habet non eſſe:vt oſtendit ſupra prima demōſtratio:primo debemus deſtruere primum fundamē
tum pħorum:dicendo ꝙ omnis creatura inquantū hmōi ex natura ſua ſimpliciter habet ꝙ nō ſit,eti
am in re:niſi habeat eſſe ab alio.ſi eñ diceremus ꝙ de natura ſua eſt ꝙ ſit,neceſſe habebimus concede-
re oīa alia inducta ex hoc ab eis circa mundi ęternitatem & incorruptibilitatē. Vñ illo primo negato
poſſumus dicere ꝙ mūdus habet eſſe ſibi a deo acqſitū nō ab ęterno. Reuera ſi haberet eē a deo ab ęter
no:non eſſet ei eē acqſitū a deo:nec poſſibile acqri: & ecōuerſo vt dictū eſt. Poſſumus aūt & debemꝰ di
cere cōſequēter nulla neceſſitate nec naturę nec voluntatis mundū habere eſſe a deo. Ex quo patet ꝙ
ſimpliciter falſum eſt dictū ſuperiꝰ cōtra noſtrā determinationē.ſ.ꝙ cū hoc ꝙ ponamus mundū habe
re eē a deo ab ęterno,poſſit poni ꝙ mūdus ab ęterno potuit non habuiſſe eſſe a deo:& ꝙ deus ab ęter-
no potuit mundo acquirere eſſe:vt creatura nō dicať ex hoc creatura ꝙ habet ſibi eſſe acqſitum: ſed
qa ſibi poſſit a deo eſſe acqri:& qa apta eſt vt ſibi acqrať:licet habeat ab ęterno a deo eē nō acquiſitum.
illa eñ ſunt oīno incōpoſſibilia vt dictū eſt. SED ꝙ arguiť p ſiľe de ꝑdeſtinatione:ꝙ illud qđ ab ęter-
no ꝑdeſtinatum eſt fore,ab ęterno potuit non prędeſtinari fore,vel ꝑdeſtinari nō fore: ergo a ſimili de
creatura:& licet ab ęterno ponať habere eē a deo,cum hoc ſtat ꝙ ab ęterno potuit non habuiſſe eſſe a
a deo:& ita ꝙ ab ęterno potuit habere eſſe acqſitū ab eo in aliquo tēpore: Dicēdū ꝙ nō eſt ſimile: quia
habere eſſe a deo dicit qđ nō in reſpectu ad aliquod determinatū ſignū tēporis vel durationis:ſicut ſa
cit eē ꝑdeſtinatū a deo rōne eiꝰ qđ eſt ꝑdeſtinatū. nihil eñ ꝑdeſtinať niſi cuiꝰ eē ꝑterit ipſa ꝑdeſtinatio
quia nō eſt ꝑdeſtinatū niſi incipiēs eſſe in aliquo determinato ſigno tēporis. Et ideo cum in illo ſigno
nulla neceſſitate incipiat eſſe:cum hoc ꝙ eſt ꝑdeſtinatus fore in illo, verum eſt ꝙ poterit in illo nō fo
re:& qđ poterit in re non fore,poterit a deo ꝑdeſtinari nō fore:vel non ꝑdeſtinari fore.quia prędeſtina
tio etſi ſit ęterna,tñ correſpondet ſemꝑ conditioni rei ꝑdeſtinatę.& ideo quia prędeſtinatum fore, di
cit rē diuini actus reſpectu alicuius temporis determinati reſpectu cuiꝰ res pōt ſe aliter habere:habe-
re aūt eſſe a deo dicit rē diuini actus nō reſpectu alicuiꝰ tpis determinati:habere aūt eſſe a deo ab ęter
no omnino dicit actū ſupra oē tēpus ſignatum & finitum:ita ꝙ reſpectu nullius temporis determina
ti poſſibile eſt aliter ſe habere:immo reſpectu infinitę ęternitatis in qua oīno eſt carētia ad poſſe aliter
ſe habere:vt patet ex demōſtratione ꝑinducta.ꝑpter qđ patet plane ꝙ ab ęterno ꝑdeſtinatū fore, po-
tuit non ꝑdeſtinari fore,vel ꝑdeſtinari nō fore.habēs aūt eſſe a deo ab ęterno,nō potuit ab ęterno ha-
bere non eſſe ab eo:neq; habere eſſe acqſitū nullo modo:vt ꝑdeterminatū eſt.ſecūdum ꝙ & bene & ele
ganter dicit pħs,ꝙ in ꝑpetuis q̄ ſemꝑ habēt eē, nō differūt eſſe & poſſe. PER hoc patet argumētum Ad argumē
primū in contrariū:ꝙ falſum ſupponit.ſ.ꝙ non includiť contradictio,ponendo creaturam ab ęterno. ta poſt oppo
AD ſecundū:ꝙ deꝰ fecit creaturā in ęternitate aut extra:Dicendū ꝙ extra non in duratione aliqua ſitum.
quę ęternitatem exceſſerit:ſed quę ſub ęternitate inceperit. ſecundum ꝙ dicit Aug. libro duodeci
mo de ciuitate dei. Deus ſemper fuit ante ipſam:& nullo tempore ſine ipſa:nō eam ſpatio currēte:ſed
manente ęternitate ꝑcedens. ARgumenta autem ad propoſitum bene concludunt neceſſitatem ſi
quis ea interius inſpiciat iuxta iam determinata.

POſt q̃ſtiones de p̄rio p̄ricipio,& de mõ exitꝰ rerũ ab ipſo, ſequunť q̃ſtiões de ipſis re
bus ſc̃dm dictũ modũ ab eo ꝑductis.Et ꝑponebať vna q̃ſtio de creatura in cõmunı
& in gñali.Alię vero plures de ipſa creatura in ſpeciali. IN gñali aũt erat quæſtio
Quæſt.ix. Vtrũ creatura ipſa ſit ſuũ eſſe.Et arguebať ꝙ nõ. PRImo.quia cũ ipſa creatura ſit
Argumẽ.i. q̇d ſubſiſtens:ſi ipſa eſſet ſuũ eſſe,ipſa eſſet ſubſiſtens eſſe.ſubſiſtẽs eſſe eſt eſſe purũ
Argumẽ.ii. q̇d nõ eſt niſi deꝰ.creatura ergo eẽt deus.hoc aũt falſum eſt.ergo &c. SEcundo.q̇a
ſi creatura non eſſet aliud re a ſuo eſſe:cum ipſum eſſe inquãtũ hm̃õi nõ eſt limitatũ:& ita infinitum
Arg.iii. eẽt q̇libet creatura in natura ſua infinita:q̇d falſum eſt.ergo & primũ ſilr. TERtio.q̇a ſi creatura nõ
eſt aliud re a ſuo eſſe:cũ ipſum eſſe non põt a ſeipſo ſepari, eſſe nõ poſſet ſeparari a re creata: & ſic eẽt
Arg.iiii. omnino incorruptibilis. q̇d eſt falſum. QVARto ad idẽ eſt auctoritas Boetii:q̇ dicit in libro de he
Arg.v. bdo.Ita diuerſum eſt eſſe & id q̇d eſt,ꝙ nõ eſſet verũ ſi idẽ re eſſent creatura & eſſe eiꝰ. ergo &c. Itẽ
in eadem.Q̇d eſt,accepta eſſendi forma eſt atq̧ cõſiſtit:ſed q̇d accipit, aliud eſt re ab eo q̇d accipit. er
Arg.vi. go &c. ITEM in hebdomade ſecũda. Fit participatio cũ aliq̇d iã eſt.& in hebdomade. v. Oẽ q̇d eſt ꝑ
ticipat eo q̇d eſt eẽ.vt ſit ergo q̇d eſt in ſe,iam eſt aliq̇d ante ſe q̇d participat.hoc aũt nõ eſſet niſi eſſent
diuerſa re. ergo &c. ITEM hebdomade.vi.Omni cõpoſito aliud eſt eſſe,aliud ipſum eſt. q̇d nõ eſſet
ſi idem eſſent re . ergo &c. HIC primo ad excludẽdã falſam imaginationẽ de p̄ticipatione eſſe: quia
prius oportet dediſcere falſa:q̃ poſſint addiſci vera:vt vult Aug.de Aca.li.tertio:Sciendũ tñ ꝙ crea- X
turam participare eſſe a deo q̇ eſt ipſum eẽ purũ ꝑ eſſentiã,põt intelligi dupliciter. Vno modo intelli
gendo ipſam creaturę eſſentiã:vt aliq̇d ſubtractũ:& ip̃m eſſe quo participat vt aliq̇d in illo receptum
tanq̃ forma q̇dã eſſendi qua diciť eſſe:ad modũ quo diciť corpus eſſe albũ recepta in ſe forma albedi-
nis.q̇d videnť ſonare verba Boetii cũ dicit.Q̇d eſt, accepta eſſendi forma eſt atq̧ ſubſiſtit.Hoc mõ in
telligunt creaturã participare eſſe illi q̇ dicũt ꝙ in creaturis aliud eſt ipſa eſſentia creaturę: aliud ve-
ro re ipſum eiꝰ eſſe. Vnde dicũt ꝙ creaturę ſe habẽt ad deũ ſicut aer ad ſolẽ illuminãtẽ: vt ſicut ſolem
q̇ eſt lucẽs ꝑ ſuã naturã , etiã ponamus ꝑ ſuã eſſentiã:vt nõ ſit aliud q̃ ipſa lux.ſed deus habet eſſe per
ſuam naturam & eſſentiã:quia nõ eſt aliud niſi eſſe.& ſicut aer de ſe eſt obſcurus,& de ſua natura nõ
eſt omnino particeps lucis,niſi a ſole illuminetur participãs ꝑ hoc lumẽ a ſole:ſic creatura de ſe & ſua
eſſentia non habet aliã rationẽ eſſe:ſed eſt in tenebris non entitatis,niſi a deo illuſtreť & deť ei eſſe ſu-
um quo participet. ALIus vero eſt modus intelligendi creaturã participare eſſe intelligendo ipſam
eſſentiã creaturę:vt aliq̇d abſtractũ ꝑ intellectũ indifferẽs ad eſſe & non eſſe: q̇d de ſe eſt quoddã non
ens:habẽs tñ formalẽ ideam in deo:ꝑ quã in deo eſt ens quoddã anteq̃ fiat ens in ꝓpria natura:ad mo
dũ quo q̇libet res habet eſſe ens in deo:ſecũdũ illud Ioan.i. Q̇d factum eſt in ipſo vita erat . & tunc ſit
ens in actu:q̃n deꝰ ipſum ſua potẽtia facit ad ſilitudinẽ ſuę ideæ formalis quã habet in ſe ipſo: & ꝙ ex
hoc diciť participare eſſe ꝙ eſt eiꝰ ſilitudo expreſſa in effectu ab illo eſſe puro q̇d deꝰ eſt.q̃ q̇dẽ ſilitudo
cadit in ipſa eſſentia rei:q̇a ipſa eſſentia rei inquãtũ eſt q̇dã effectus dei eſt q̇dã ſilitudo eſſe dei.non au
tẽ eſt ipſa ſimilitudo dei qua eſſe participat creatura aliq̇d p̃ter eſſentiam ipſius creaturę differens re
ab ipſa & ei impreſſa. Vñ errat p̃cedẽs modus intelligẽdi eſſe participari a creatura:q̇ nõ eſt intellectꝰ
ſed phãtaſtica imaginatio. Nõ eñ debet imaginari creaturę eſſentia ſicut aer indifferẽs ad obſcurita
tẽ & luminoſitatem:ſed ſicut radius q̇dã in ſe natus ſubſiſtere a ſole ꝑductus non neceſſitate naturæ
ſed libera volũtate. Vñ ſi ſol libera volũtate poſſet radiũ ꝑ ſe ſubſiſtentẽ ꝑducere,radius ille quantum
eſt de ſe & natura ſua indifferens eſſet ad eſſe & nõ eſſe : & quãtum eſſet de ſe eſſet nõ ens quoddam:
quãtum aũt eſt ex parte ſolis poſſet eſſe in ſe recipere:& reciperet cũ fieret in effectu a ſole:& eſſet ille ra
dius factꝰ & ſtans in ſe, & lumẽ quoddam ſecundum ſuam eſſentiam,& ſimilitudo lucis ſolaris parti
cipans per hoc ipſa luce ſolis:& ita eſſet ille radius quædam participatio lucis ſolaris per ſuam eſſenti
am,& in ſua eſſentia non per aliquid additum ſuæ eſſentię receptum in ipſa re differens ab ipſa,ſicut
lumen receptum in aere differt ab ipſo.Et ſicut eſt de iſto radio lucis & luce ſolis,ꝙ participat ſolis lu
ce in eo ꝙ eſt in ſua eſſentia exiſtens quædam eius ſimilitudo: ſic eſt de creatura & de deo ꝙ ipſa par-
ticipat eſſe dei in eo ꝙ eſt in ſua eſſentia quædam diuini eſſe ſimilitudo: ſicut imago ſigilli ſi eſſet in
ſe ſubſiſtens extra ceram in ſua eſſentia eſſet quædam ſimilitudo ſigilli,non per aliquid additum ei.
Et ſic in quacunq̧ creatura eſſe non eſt aliquid re aliud ab ipſa eſſentia additum ei vt ſit: immo ipſa
ſua eſſentia qua eſt id q̇d eſt quęlibet creatura habet eſſe inquantum ipſa eſt effectus & ſimilitudo di
uini eſſe: vt dictum eſt. Nec eſt dubitandum in hoc magis de eſſe & entitate rei,q̃ de bonitate,verita
te,& vnitate eius. AB eodem enim habet res eſſe,& ꝙ ſit bona,& vera,& vna.& hoc non niſi ex hoc
ꝙ eſt ſimilitudo & imago quædam in ſua eſſentia eſſe dei bonitatis,veritatis,& vnitatis . De bonita-
te eius probat hoc per intentionem Boetius in libro de Hebdomadibus.De veritate eius probat hoc

Et eo, quia haec essentia, semper habet formalem ideam in deo, est ens. ita ut essentia, quae per essentiam res est, & in deo est ens quoddam ante quam fiat.

Auguſt.libro de vera reli.De vno & ente dicit hoc pliꝰ aperte quarto Metaphyſi.vbi vult ꝙ in nullo
differt dicere homo,& homo vnus,& homo ens.Vbi dicit cõmẽtator.Cū dicimꝰ hõ vnus aut iſte hõ
aut homo ens,iſtę dictiones cõuertunť.Et peccauit Auicēna multū cū ęſtimauit ꝙ ens & vnū ſignifi Auicēnę erratum.
cant diſpoſitiones additas eſſentię,& vnū & ens reducunť ad eſſentiā diſpoſitā,& non ſunt diſpoſitio
nes additę eſſentię ſicut eſt diſpoſitio in albo & nigro.Mirū eſt ergo ꝙ hoc nõ poſſunt videre quidam
Theologi qđ viderunt phi:maxime cū hoc conuincit ratio veridica. PRImo.ſi nihil in creaturis ha
beret eſſe ꝑ ſuā eſſentiā:ſed ꝑ rē additā ſuę eſſentiæ: nihil in creaturis eſſet ens per ſe. SEcũdo.qm̄ ſi il
lud eſſe ſit res aliqua ſup eſſentiā creaturę:cum non ſit dare ꝙ ſit deus,& res increata:erit ergo res cre
ata.res aūt q̄libet creata de ſe habet nõ eſſe: & ſi habet eē, hoc eſt participatum & acquiſitū.Si ergo eſt
acq̄ſitum & participatum ſemꝑ aliud eſt ĩ re ab eo cui acquiriť,& a quo participať, de illo eſſe illiꝰ rei
additę eſſentię primę creaturæ per quā habuit eſſe, quæro vtrū ſit aliud re ab eſſentia illius rei cui ac-
quiritur.& tunc aut erit ꝓcedere in infinitū,aut ſtatus erit in aliqua eſſentia cui acquiriť eſſe qđ nul
lo modo eſt aliud re ab illa eſſentia cui acquiriť:& qua ratione ſtatur in vna eſſentia & natura creata,
eadem ratione & in qualibet. TERtio.qm̄ illud eſſe qđ poniť eſſe re aliud ab eſſentia,q̄ ipſum partici
pat.q̄ro.aut eſt ſubſtãtia aut accidẽs: mediū eñ nõ ē ponere niſi creatorē q neq; eſt ſubſtãtia neq; acci
dens ꝑdicamẽti alicuiꝰ.Et in libro Alph.de diuiſione ſcientiarū diciť:ꝙ omne qđ eſt aut eſt ſubſtantia
aut accidens:aut creator ſubſtantię & accidentis. SI dicas ꝙ ſit accidẽs:ſubſtãtia ergo habet eſſe per
ſuū accidẽs:& ita nõ ꝑ ſe & primo:ſed accidẽs illud ꝑ qđ habet eē magis eſt ens per ſe & primo, qđ eſt
cõtra phiam & oēm rationē.Eſto ꝙ ſit accidẽs:dic in quo ꝑdicamento accidentis eſt.qđ ſi attẽtes,no-
uem genera accidẽtiū non ſufficiunt tibi. SI dicas ꝙ eſt ſubſtãtia:aut ergo ſubſtãtia materia aut for.
ma aut cõpoſitū:quia plures modos nõ habet. SI dicas ꝙ materia,tunc de eſſentia creaturæ q̄ro an
ſit materia an forma an compoſitum:& habebit tunc materia materiā,aut forma habebit eſſe ꝑ mate
riam,aut compoſito erit materia alia a qua habet eſſe:q̄ oīa ſunt abſurda. SI dicas ꝙ cõponiť,hoc nõ
põt eſſe:quia oīs talis ſubſtantia eſt ꝑ ſe ſubſiſtens. SI dicas ꝙ forma:qa ibi vis eſſe:aut ergo ſubſtãtia
lis aut accidẽtalis.Si accidẽtalis:ꝑ illā nõ habet eſſe ſubſtãtia vt dictū eſt.Si ſubſtantialis:aut eſt per ſe
ſubſiſtẽs:& tunc eſt eſſentia q̄dam & intelligentia:quæ habet eſſe per ſuam eſſentiam a ſe indifferen-
tē.Si vero ſit alteri inhęrens & informãs:tunc ipſa eſt eſſentia rei vel pars eſſentię quę in ipſa creatura
creatur.& ſic omnibus modis oportebit dare ꝙ res q̄libet habet eſſe ꝑ ſuā eſſentiā vt eſſe nõ ſit res ali
qua addita eſſentię. SED qd diceť directe ad q̄ſtionem:Vtrū eſſe creaturę ſit ipſum eſſe ſuū?Q; ipſa
eſſentia creaturę ſit eſſe purum ſubſiſtens non eſt dicere:quia tale eē non eſt niſi deus.De quo Boetiꝰ
libro de Tri.ꝙ eſt forma q̄ eē ipſum eſt,& ex qua eſſe eſt: vbi dicit cõmentator.i. q̄ non ab alio habeat
mutuā dictionē:& q̄ cæteris omnibꝰ eādē quadam extrinſeca participatione cõmunicat.Sed tñ quin
ipſa creatura ſit eſſe ſuū:non omnino negandū eſt.quo ad hoc eñ ſecundū iam oſtenſa neceſſe eſt con-
Y cedere ꝙ ſit eſſe ſuum:& ꝙ eſſe eius non eſt aliud re ab ipſa. SED an recipienda ſit iſta ꝑdicatio:eſſen Dubium.
tia creaturę eſt ſuū eſſe:ad qđ tẽdebãt q̄dā argumenta:de hoc põt eſſe dubitatio.Et eſt hic diſtinguẽ- Duplex eē.
dū de eſſe ſecũdū ꝙ diſtinguit Auicēna in quinto in fine Metaphy.ſuę.ꝙ quoddā eſt eſſe rei qđ habet uide 37 ee 6.
eſſentialiter de ſe: qđ appellať eē eſſentię.Q̄ddā vero qđ recipit ab alio: qđ appellať eſſe actualis exiſtē
Z tiæ.Primū eſſe habet eſſentia creaturæ eſſentialiter:ſecũdū tñ participatiue: inquãtū habet formale
exẽplar in deo.& ꝑ hoc cadit ſub ente qđ eſt cõmune eſſentiale ad decem ꝑdicamẽta:qđ a tali eē in cõ-
muni accepto imponiť: & eſt illud eſſe rei definitiuū qđ de ipſa ante eſſe actuale ſolū habet exiſtere in
mentis conceptu.de quo dicitur ꝙ definitio eſt oratio indicans quid eſt eſſe. Secundum eſſe non ha-
bet creatura ex ſua eſſentia:ſed a deo:inquantum eſt effectus voluntatis diuinæ iuxta exemplar eius
in mente diuina.Vnde quia iſtud eſſe non habet ex ſua eſſentia:ſed quadam extrinſeca participatio-
ne:ideo illud eſſe modum accidentis habet quaſi ſuperueniens eſſentię.Propter qđ cõmentator ſuper
quinto Metaphyſicę:exponens differẽtiam vtriuſq; eſſe:dicit ꝙ q̄ſtio de eſſe vno modo ꝑtinet ad præ
dicatum de genere:alio autem modo ad prædicatum de accidẽte.Vñ & q̄q̄ iſtud eſſe ſecũdum redu-
catur ad prædicatum accidentis:quia modum accidentis habet:non tamē rē accidentis dicit: qa non
aduenit ipſi iam pręexiſtẽti:ſed ꝑ ipſum vt dictū eſt habet res exiſterē.vnde participatio huius eē non
diciť extrinſeca ꝑ inhęrẽtiā ſicut participatio veri accidẽtis:ſed ꝑ creatiõis impreſſionē vt dictum eſt.
Vñ cõmentator ſup illud libro de Tri.Boetii.Ex qua oīne eſt,dicit.Nõ de qualibet ſuę eſſentię ꝓprie
tate dicitur eſt:ſed ab eo qui non alieno:ſed ſua eſſentia proprie eſt.quoniam ex eo tanq̄ ex principio
dictio iſta tranſumitur: vt de vnaquaq; diuinæ formæ participatione recte dicatur eſt:ad modum
quo in cęra dicitur eſſe forma: quam in ſe habet participatione impreſſionis a ſigillo: a cuius for-
ma participatur.ſecundum ꝙ ipſe Boetius ſtatim dictū ſuū declarat in ſimili.Si loquamur de primo

eſſe creaturę:illud ſola ratione differt ab eſſentia creaturę.nec poteſt ei abeſſe:quia non habet illud ab alio effectiue:ſed ſolū formaliter. Vñ ꝓpter identitatē rei & inſeparabilē concomitātiā rōnis vtriuſq; eſſe.ſ.talis & eſſentię rei:pōt dici de eſſentia creaturę ꝙ ipſa eſt ſuum eſſe participatum formaliter:licet non effectiue:ſicut de deo dicit̃ ꝙ eſt ipſum eſſe ſimpliciter & abſolute non participatum neq; formaliter,neq; effectiue. SI vero loquamur de ſecūdo eſſe creaturæ:illud licet nō differt re ab eſſentia creaturę:nō tñ differt ab illa ſola ratione,inquātū intellectus diuerſis cōceptionibꝰ capit de ea ꝙ eſt: & ꝙ tale quid eſt ſubſtātia vel accidēs:ſed etiā differt ab illa intentione:qa quātū ad tale eſſe ipſa eſſentia creaturę pōt eſſe & nō eſſe.Eſſe eñ habet inquātū alterius effectus qdē eſt: nō eſſe aūt habet de ſe. & in illud non eſſe cadit qñ ille qui fecit ꝙ eſt,conſeruare deſinit.& ideo de tali eſſe non pōt cōcedi ꝙ eſſentia creaturę eſt eſſe ſuum:qa eſſe eſſentię nunc exiſtēs in actu poteſt eſſe non ens, ſicut prius fuit ens.In ſolo aūt deo verū eſt ꝙ de tali eſſe loquendo ipſe eſt ſuum eſſe:& in hoc excedit ſimplicitatē omnis creaturę:vt expoſuimus in aliis q̄ſtionibus noſtris:licet etiā in pluribꝰ aliis adhuc omnē creaturæ ſimplicitatē excedat : vt non ſit verēdū dicere ꝙ in creatura non differunt re eſſe & eſſentia:ne nimiū ad dei ſimplicitatem creatura videat̃ attingere.in ipſius eñ eſſentiæ natura eſt īuenire cōpoſitionē circa quālibet creaturā:q̄ nō caderet in diuina eſſētia.ſecūdū ꝙ dicit illa ꝓpoſitio Boetii de Trinitate.Diuina eñ ſubſtātia ſine materia forma eſt:atq; ideo vnum eſt:& eſt illud qđ eſt. reliqua aūt nō ſunt id qđ ſunt. Vnūquodcūq; eñ eorū habet eſſe ſuū ex qbꝰ eſt.i.ex partibꝰ ſuis,& eſt hoc atq; hoc: ſed non hoc vel hoc ſingulariter.Qđ quo mō exponatur,nō eſt p̄ſentis intētionis. ſufficit aūt ad p̄ſens ꝙ nō poſſit dici in creaturis quia eſſentia earum ſit earum eſſe:quia ſunt diuerſa intentione licet ſint idem re:vt dictum eſt:vt clarius videmus in exēplis.Idem eñ ſunt omnino re:& idē ſignificāt currēs, curſus,& currere:lux,lucēs,lucere:viuēs,vita,& viuere:ſicut ens,eſſentia,& eſſe:& tñ nō poſſum dicere curſus eſt currere:vel lux eſt lucere.Silr̃ etiā non poſſum dicere:ens eſt ſuum eſſe:licet idē ſint in re.

Ad argu.i. PER iam dicta patet in parte ad omnia obiecta. AD primū:ꝙ ſi eſſentia creaturæ eēt ſuū eſſe: eſſet eſſe ſubſiſtēs:dicendū ꝙ nō ſequit̃:niſi eſſet ipſum eſſe purū non participatū:vt patet ex dictis. & hoc de eſſe eſſentię.De eſſe autem exiſtētię bñ dictū eſt:ꝙ eſſe natura non eſt ipſum eſſe : & tñ ꝙ non ſit re

Ad ſecūdū. aliud. AD ſecundum per idem patet ꝙ nō ſequit̃:licet eſſe natura ſit ſuum eſſe ꝙ nō ſit limitata ſed infinita,niſi poneret̃ eſſe ipſum purum non participatū.qđ nō ita eſt:quia oē eſſe quod attribuimꝰ

Ad tertium creaturę, participatum eſt:vt dictum eſt,& ideo limitatum. PER dicta patet etiā ad tertiū.q̄uis eñ eſſe exiſtētię de quo ꝓcedit argumētū,& creaturæ eſſentia nō differunt re:immo eſſentia ꝑ hoc ꝙ eſt effectus creatoris habet eſſe nullo ſupaddito in re:Creatio eñ vt ſupponimus & verū eſt:nihil rei ponit in creato:niſi reſpectū ad creatorē: tñ qa aduenit ab extrinſeco eſſentię rei non iam exiſtenti:ſed ꝑ hoc ꝙ ſit effectus creatoris, eſſe recipienti: & per hoc etiam habet modum accidentis vt dictū eſt: bene pōt ab ipſa eſſentia ſeparari:ne extra in actu exiſtat.ſit tñ in ſe eſſentia q̄dā ab intellectu concepta inquātū habet rōnē exēplarē ꝑ quā nata eſt fieri effectꝰ creatoris.qua cōcepta:nō eſt neceſſe ſimul cōcipere eius actualem exiſtentiam:ꝙ etſi mens concipiat hinc per ſe ipſam eſſentiam:hinc autem ſeorſum actualem exiſtentiam:non poteſt vere componere & dicere,eſſentia iſta habet actualem exiſtentiam.qđ tamen neceſſe eſt fieri vere in omnibus quæ ſola ratione differunt.ꝓpter qđ diximus ſupra

Ad Boetiū. ꝙ rei eſſentia & actualis exiſtentia non ſolum ratione differunt:ſed etiam intentione. AD auctoritates Boetii,nihil eſt dicendum:niſi ꝙ exponātur:& per hoc videatur quia nihil valet eas adducere ad propoſitum. Vnde ad intelligendum.vii.hebdomades Boetii in quibus loquitur de iſta materia:Sciēdum ꝙ in principio expoſitionis earum cōmētator dicit ſic.In Theologia diuina eſſentia quā de deo prædicamus cum dicimus deus eſt,oim creaturarum dicitur eſſe. Cum enim dicimus homo eſt,vel corpus eſt,vel huiuſmodi:Theologici hoc dictū eſſe intelligūt q̄dā extrinſeca denominatiōe ab eſſentia ſui principii.Non eñ dicūt corporeitate corpus eſſe:ſed eſſe aliquid:nec humanitate hoīem eſſe: ſed eſſe aliquid.& ad eūdē modū qcqd opante ſummo principio eſt,eadē principali & increata eſſentia dicit̃ eē:ſuo vero quolibet gñe aliqd eē.Ergo cū dicit̃ diuerſū eſt eē:& id qđ eſt:ſecūdū Theologos ītelligit̃ eē id qđ principiū eſt:id vero qđ eſt,id qđ eſt ex principio.Secūdū hāc regulā cęteras quæ ſequūtur hebdomades hoc loco accipi debere,ſequētia nos docebūt.Quid ergo mirum ſi diuerſum ſit eſſe & qđ eſt?quia diuerſi ſunt deus & creatura. Vnde eſſe non ſupponit ibi pro eſſe creato: vt ꝓcedit argumētum ex falſo intellectu:ſed pro eē increato. Alia aūt via etiam in naturalibꝰ expoſitione phica proſequitur cōmētator hebdomades illas:ſed de hoc nihil ad ꝓpoſitū. Qꝫ arguit̃ ſcđo ex eadē hebdomade:Qđ eſt accepta eſſendi forma,eſt atq; cōſiſtit:Dicēdum ꝙ illud quod eſt in creatura vt eſſentia eius,eſſe ſuo ſubſiſtens,eſt in effectu atq; ſubſiſtit accepta forma eſſendi:non tanq̄ præexiſtens ipſa eſſentia quæ dicitur ꝙ eſt,accipiat in ſe eſſe qđ dicitur forma eſſendi per inhærentiam : quia ſi eſſet

accidẽs ipſum eſſe vt dictũ eſt, & aliud re: ſed tanq̃ effectꝰ diuinꝰ in effectu diuina ſiĩtudine informatus p creationẽ, q eſt forma eſſendi intrans ipſam eſſentiã rei vt dictũ eſt. Vñ ad expoſitionẽ huiꝰ primę hebdomadis ſubdit ſtatim ſecũdã dicẽs. Qđ eſt vt eſſentia creaturæ pticipare aliquo põt. ſ. ipſo eẽ actuali recepto a deo vt dictũ eſt. ſed ipſum eſſe. ſ. purũ & increatũ: nullo mõ aliquo participat: qa eſſe ſuũ in quo habet oĩa habet a ſe. Et tũc ſeqẽ in eadẽ hebdomade: vñ ſumptũ eſt ſextũ argumẽtũ. Fit eñ participatio eẽ. ſ. cũ aliqd iã eſt. ſ. ex eo qđ p creationẽ recipit pticipationẽ eẽ vt dictũ eſt. Et hoc eſt qđ dicit illud qđ aſſumptũ fuit de quinta hebdomade: Omne qđ eſt pticipat eo qđ eſt eſſe vt ſit. Nõ aũt eſt intelligẽda illa prima regula. fit eñ participatio cũ aliqd iã eſt: vt. ſ. prius exiſtat in actu ipſum qđ eſt: & tũc adueniat ei participatio eẽ: vt aeri illũinatio a ſole: ſicut ꝓcedit argumẽtũ: ſed vt pticipãdo habeat q exiſtat. vñ ſeqẽ. Eſt aũt aliqd cũ iã eſſe ſuſceperit: non aũt prius vel poſt id. fit eñ participatio &c. Exponiẽ de participatione accidẽtiũ in ſubſtãtia pexiſtẽti, qbus poteſt pticipare ſubſtãtia creata ſuſcepto prius eſſe: vt corpus albo aut nigro. & tunc habet argumẽtũ locũ: qa tale non põt participare ſubſtãtia increata. ſed de hoc eſt ſermo in ſequẽti tertia hebdomade: qa eñ in iſtis duabus hebdomadibus aſſignauit differẽtiã dei & creaturę penes participare ipo eſſe & nõ participare, ne credatur q nõ ſit vlterior eorũ differẽtia penes participare & nõ participare addit differentiã eoꝝ in tertia hebdomade: dicens id qđ eſt: vt creata ſubſtãtia, habere aliqd: vt accidẽs in ſe pterq̃ ipſum qđ eſt: vt corpus colorẽ pter ſuã corporeitatẽ. Ipſum vero eſſe vt ſubſtãtia increata nihil pter ſe habet admixtũ ſibi tanq̃ accidẽs eiꝰ. Et ne credat aliqs q nulla eſt differẽtia in participãdo eſſe a creatura: & habere aliqd pter id qđ ipſa eſt, ſubiũgit quarta hebdomade: in qua aſſignat illoꝝ differẽtiã dicẽs. Diuerſum tñ q. d. ita dictũ eſt q id qđ eſt poteſt participare aliquo vt eſſe: vt dictũ eſt in ſcđa hebdomade, & habere aliqd pterq̃ id qđ eſt: vt in tertia hebdomade. Et licet vtrũq; ſic conuenit ei: tñ diuerſum eſt eſſe aliqd. ſ. habẽdo aliqd pterq̃ qđ ipſum eſt: vt in tertia hebdomade. & eſſe aliqd in eo qđ eſt: hoc eſt in participante ipſo eſſe: vt in ſcđa hebdomade. & in quo eſt diuerſum, ſubiũgit. Illic eñ. ſ. in primo mẽbro: accidẽs: hic. ſ. in ſecũdo mẽbro ſubſtãtia ſignificaẽ. qđ multũ notãdũ eſt ad ꝓpoſitũ noſtrũ: q eẽ nõ ſit accidẽs: ſed idẽ re cũ eſſẽtia rei. & hoc eſt qđ magis exprimit hebdomas ſequẽs: oẽ qđ eſt ſubſiſtẽs pticipat eo qđ eſt eſſe: non qdẽ vt p hoc ſit aliqd albũ nigrũ aut hmõi: ſed ſolũmõ vt eo ſit: alio vero vt accidẽte participat vt eo aliqd ſit: vt ens albũ vel nigrũ. at p hoc q illa participatio qua eſt ſimpliciter, prior eſt naturaliter q̃ illa qua eſt aliqd: id qđ eſt participat eo qđ eſt eẽ vt ſit. Eſt vero priꝰ naturaliter vt deiñ p accidẽs participet mediãte eẽ aliquo quolibet quo ſit aliqd: vt accidẽte. in quo apte declarat q eẽ nõ ſit accidens. SEquiẽ ſexta hebdomas ꝓpter ſolutionẽ vltimę rõnis fundatę ſup ſeptima hebdo. dicit ergo. Oẽ ſimplex cuiuſmodi eſt ſolus deꝰ, & diuinę pſonę ſcđm cõmẽtatorẽ, eẽ ſuũ, & id qđ eſt vnum habet: qa in deo idẽ ſunt oĩno eẽ & eſſentia & re & intẽtione: vt in aliis q̃ſtionibus expoſitũ eſt. oĩ autẽ cõpoſito: vt omni creaturę, aliud eſt eſſe qđ eſt non re ſed intẽtione, inquãtũ qđ eſt, ad eſſe, & non eſſe indifferẽs eſt. quæ diuerſitas in deo non cadit vt dictũ eſt: qa vt dicit cõmẽtator de creatura: qm̃ alio eſt, alio aliqd eſt: & ſi non ex diuerſis ſubſiſtẽribꝰ conſtat: ipſum concretũ atq; compoſitum eſt. & hæc eſt illa compoſitio quæ eſt ex eſſe, & ex eſſentia. Ad vltimũ.

SEquunẽ q̃ſtiones de creatura in ſpeciali: & ꝓponebaẽ vna q̃ſtio de primo principio materiali. ſ. de Hyle primordiali materia. plures vero de vltimo pricipio formali. ſ. de aĩa rõnali: & plurimę de cõpoſito ex vtroq;. ſ. de hoĩe. De materia erat quæſtio Quæſt. x. Vtrũ poſſet exiſtere p ſe ſine forma. Et arguebaẽ q ſic: quia magis remotũ eſt accidẽs a per ſe ſubſiſtẽre cuiuſmodi eſt ſubſtãtia q̃ materia: quia materia ſubſtantia eſt & pars ſubſtãtię cõpoſitę: nõ ſic accidẽs. ergo magis põt materia p ſe ſubſiſtere q̃ accidẽs. ſed accidẽs põt p ſe ſubſiſtere: vt in ſacramẽto altaris. multo fortiꝰ ergo & materia põt p ſe ſubſiſtere. Arg. i. CONtra. Materia id qđ eſt in potẽtia eſt nullũ habẽs actum niſi a forma: ſed qđ ſubſiſtit in actu eſt. materiã ergo p ſe ſubſiſtere eſt nõ habẽs actum vel exiſtẽs ſolũ in potẽtia habere actũ vel in actu exiſtere: quæ ſunt incompoſſibilia. ergo & primum. In oppoſitũ.

A HIC primo oportet excludere falſam imaginationem quã habent quidam de materia: videlicet q nihil ſit niſi potentia quædã, & ita quãtum eſt de ſe non eſt: qa qđ ſolum eſt in potẽtia inquãtum huiuſmodi non eſt: ita q in ſua natura eſſẽ appropinquat nõ enti, q ſi careat forma ſtatim cadat in nõ ens. Vñ Plato tangẽs debilitatem eẽ materiæ in ſecundo Timæi, dicit q mira quadam & incomprehenſibili ratiõe inter nullam & aliquã ſubſtantiam poſita videẽ. & ſecundũ Augu. libro duodecimo confeſſ. ca. vi. Prope nihil erat qđ informe erat, iam tñ qđ informari poterat: feciſti de nulla re pene nullam rem. vnde & Auguſtinus dicit ſe quandoq; putaſſe nihil eam eſſe poſſe niſi ſub forma: cum dicit libro duodecimo confeſſionum. cap. iiii. Suadebat enim vera ratio: vt omnis formæ qualeſcũq; reliquias oĩno detrahere ſi vellem proſſus Error de materia.

omnino informe cogitarē:& nō potui.Citius eñ non eſſe cenſebā qđ omnino forma priuatᷣ,ꝙ̄ cogitarē quiddā inter formā & nihil,nec formatū nec nihil:informe ꝓpe nihil.Si dici poteſt nihil,aliquid & eſt qđ nō eſt:hoc eā dicerē. Vnde & ꝓpter p̄dicta dicit Auicēna in.v.Metaphy.ſuæ. Materia eſt qddā qđ nō habet eſſe p ſe vllo mō:nec eſt in effectu,niſi p formā. ET q̄ꝗ materia ita ſit ꝓpe nihil ꝙ ſit media inter ens actu pfectū ſub forma,& non ens,ipſa tñ in ſua natura aliqd eſt. ſecundū ꝙ dicit Aug.libro.xii.confeſſionū.Non eſt corpus,nō forma,nō color,neq; ſpecies : nō tñ oīno nihil.Et id qđ eſt,a deo factum atq; creatum eſt:ſecundū ꝙ dicit Aug.lib.i.ſuper Geneſim.cap.xix.Nec dubitandum eſt ita eſſe vtcunq; iſtā informē materiā prope nihil:vt non ſit facta niſi a deo.& hoc ita:ꝙ licet fecit eam ſub forma,vt ſimul tempore fuerint ſemper materia & forma:origine tamen & natura prius eſt eſſe,& creatio materię ꝙ̄ formę in ipſa:vt non tā creata ſit in materia ꝙ̄ genita de materia.ſecundū ꝙ dicit Auguſt.lib.xiii. confeſſionum.cap.xxxiii.loquens de forma, Non de nihilo a te facta ſunt:ſed de concreata.i.ſimul a te creata materia:quia eius informitatem ſine vlla interpoſitione temporis formaſti.Nam cum aliud ſit cæli & terræ materies, & ſpecies:materiā autem de omnino nihilo : mūdi autē ſpeciē de informi materia ſimul vtrūq; feciſti:vt materiā forma nulla morę intercapedine ſequeretᷣ.& Aug.i.libro de Geñ.contra Manich. Etſi omnia de iſta materia formata ſunt,hęc ipſa tamen materia de nihilo facta eſt.Vnde licet materia habet eſſe ſuum in compoſito:non tamen habet id qđ eſt a forma:ſed tñ eſſe eius tale,ꝙ ſcilicet ſit pars compoſiti.& hoc ideo quia forma eſt formę materia,nō autem cauſa formalis materię:ſed ſolius compoſiti.ſecundum ꝙ dicit Auicenna.vi.Metaphy.ſuę. Forma non eſt niſi formalis cauſa compoſiti ex materia & forma.ergo forma non eſt niſi forma materię & non eſt cauſa formalis materię.Nec ſolum materia aliquid eſt pręter id qđ eſt forma:ſed etiam inquātum eſt aliquid boni eſt indifferens a bono qđ eſt forma.& hoc a deo eſt: ſecundum ꝙ dicit Auguſtinus libro de natura boni. Hylen dico quandā penitus informē & ſine qualitate materiam: vnde iſtę quas ſentimus qualitates formantur,quæ non per aliquam ſpeciem ſentiri,ſed omnimodam ſpeciei priuationem cogitare vix poteſt.habet enim & ipſa capacitatē formarū.Nā ſi capere ab artifice formā non poſſet,nec materies vtiq; diceretur.Porro ſi bonum aliquod eſt forma,proculdubio etiam aliqđ bonum eſt capacitas formę.& Auguſtinus libro de vera religiōe, Bonum eſt formatum. Nōnullum ergo bonum eſt capacitas formę.& ideo bonorum auctor omnium qui præſtitit formam fecit & poſſe formari. QVIA igitur materia non ita eſt prope nihil:nec ita in potentia:quin ſit aliqua natura & ſubſtantia quæ eſt capax formarum differens per eſſentiam a forma:nec habet eſſe ſuum quo eſt quid capax formarū a forma,ſed a deo,& immediatius ꝙ̄ ipſa forma,ita ꝙ ipſarum formarum productio quodāmodo magis ꝓprie poterit dici formatio quædā de ipſa materia ꝙ̄ creatio:non eſt dicendū ꝓpter debile eſſe,& potētiale materię,ꝙ omnino poſſibilitas eſſe eiꝰ ſimpliciter dependeat a forma,ſed magis ecōuerſo:immo ipſa eſt ſuſceptibilis eſſe p ſe,tanꝙ̄ per ſe creabile & propriam habens ideam in mente creatoris.Et licet ſecundum cōmunem curſum inſtitutionis naturę ſic ſit facta materia:vt aliqua actione naturæ non poſſit omnino ſpoliari forma:quia actione pura naturæ non eſt vnius corruptio ſine alterius generatione:tamē actione creatoris ſpoliari pōt ab oīni forma,vt illud qđ formę eſt dimittat ſuę naturę ne conſeruetᷣ ab ipſo:& ideo cadit in nihilū:id aūt qđ materiæ eſt,in eſſe cōſeruet p ſe cuiꝰ ipſa eſt ſuſceptibilis.Nō.n.minus potēs eſt deus materię eſſe conſeruare ꝙ̄ ipſam creare: imo ſi nō cōſeruaret nec in cōpoſito ſtaret.nec minꝰ potēs eſt eā p ſe creare ꝙ̄ eſſe formę in cōpoſito cōcreare;cū natura & origine eius eſſe in actu creationis compoſiti p̄cedat eſſe formę & cōpoſiti, licet nō tēpore vt dictū eſt. SIMpliciter ergo dicēdū ꝙ actiōe diuina ſupnaturali materia pōt p ſe ſubſiſtere nuda ab oīni forma,& hoc multo magis ꝙ̄ accidētia:vt dicit ratio ad hoc inducta.vñ q mō negāt materiā dei actione poſſe ſtare ſine forma,niſi eſſet clarū ꝙ fide tenēdū eſt ꝙ accidentia ſubſiſtūt ſine ſubiecto in ſacramento altaris,multo magis negarēt dei actione accidēs poſſe ſtare ſine ſubiecto. AD argumentum phicū quo vane ſuſtētati ſūt, ꝙ materia de ſe eſt in potētia nullū habēs actū ſine forma:& eē ſubſiſtēs eſt in aliquo actu:qa eſſe eſt actus entis &c.vt argumentum iſtud intelligatᷣ ꝓcedere ex defectu philoſophię nō determinātis oēm modū eſſendi:nō aūt ex cōtrarietate eiꝰ ad Theologicā veritatē ſciēdū ſcđm ꝙ dicit cōmētator ſup ſcđam Hebdomadē Boetii:ꝙ in phīa & in theologia eē ſimpliciter & eē aliqd circa quācūq; rē multipliciter dicuntᷣ.Nam in Theologia ꝙ aliqd dicitᷣ eē hoc itelligūt theologi quadā extrīſeca denoīatione ab eſſe primi principii:qua.ſ.participāt diuino eſſe inquātū ſunt ſimilitudo q̄dā diuini eē vt dictū eſt ſupra. Q aūt aliqd dr̄ eē:vt hō vel corpus,vel aliqd hmōi:hoc dicitᷣ ei cōuenire quadā denoīatiōe intrinſeca a natura ſuę eſſentię.Verbi grā.Nō dicūt theologi ꝙ corpus habet eſſe corporeitate:ſed eſſe aliquid:nec hō habet eſſe humanitate:ſed eſſe aliqd.& eodē modo vnūqđq; alioꝝ pticipatiōe q̄dā eſſe primi principii dr̄ eē ſimpliciter:ex natura aūt q̄dā ſui gn̄is dicitᷣ

aliqd eſſe.Phi vero eodē mō dicūt rē quālibet eſſe:& aliqd eē.Vnde theologus nō diceret ſimplr̄ eē cōuenire ęquoce nouē gn̄ibꝰ entiū:qa eſſe ſimplr̄ eadē rōne habēt pticipatū,ſicut & ipm̄ eē diuinū qđ participāt,eſt vnū & idē.in quo eē ideale diuerſarū rerū eſt vnū & idē,licet ideæ vt reſpiciūt diuerſas eſſentias rerū p quas res habēt diuerſimode eſſe aliquid,dicunt̄ eē diuerſę i deo.Quare tn̄ eē non poſſit dici genus a theologo:rō ē,qa eſſe nihil rei p̄dicamentalis dicit ſup rei eſſentiā,vt dictū eſt:& ita p differētias cōtrahi nō pōt,vt i aliis q̄ſtionibꝰ nr̄is ē declaratū.Phus aūt dicit eē ęquoce cōuenire nouē gn̄ibꝰ:qa nō ē idē neq; eiuſdē rōnis ī nouē gn̄ibꝰ,qa diuerſę ſunt rerū eſſentiæ:qbꝰ ſecūdū ipm̄ hn̄t nō ſolū q̄ ſint aliqd i ſuo gn̄e:ſed q̄ ſint ſimplr̄.

D EST igit̄ ſcđm iā dicta i materia cōſiderare triplex eſſe,ſcilicet eſſe ſimplr̄,& eſſe aliqd duplex.vnū quo eſt formarū q̄dā capacitas: aliud quo eſt cōpoſiti fulcimētū.Eē primū quo materia habet dici ens ſimplr̄,hēt pticipatione qua dā a deo īquātū p creationē ē effectꝰ eiꝰ,ſicut & alia,vt dictū eſt.Eſſe ſecūdū quo materia ē capacitas q̄dā,hēt a ſua natura qua ē id qđ eſt differēs a forma.& loquēdo de tali eſſe:eſſe ſunt diuerſa quorū cūq; eſſentiæ ſunt diuerſę.Eſſe tertiū nō habet materia niſi p hoc q̄ iam capiat ī ſe illud cuiꝰ de ſe capax ē.vnde & id qđ capit dat ei tale eē.& qa illud forma ē q̄ nō pōt alteri dare niſi qđ hēt:eſſe igit̄ qđ habet forma ex natura eſſentiæ ſuæ p hoc q̄ pficit potētiā & capacitatē materiæ,cōicat materię & toti cōpoſito.& tale eē ē illud qđ materia habet i actu:& per quod habet actualem exiſtētiam:ita q̄ quantum eſt ex aptitudine naturæ ſuæ,niſi ſupernaturaliter conſeruetur deſineret eſſe. Nam deſinere eſſe ſub forma,eſt ei deſinere eſſe ſimpliciter: ſicut accidenti deſinere ſubſtātiæ ineſſe eſt deſinere ei eſſe ſimpliciter.vnde philoſophi reſpicientes ad naturalem materię aptitudinē ſolū,dicūt q̄ materia eſt in potētia: & nō habet ipm̄ eſſe niſi p formam:ſecūdum q̄ dicit cōmētator ſuper pricipiū ſecūdi de aīa.Materia nullū habet eē actu i naturalibꝰ ſcđm q̄ ē materia:& eſſe nō ē i actu niſi formæ.Et hoc valde manifeſtū ē i formis rerū ſimpliciū:qm̄ cū fuerit ſublata nihil remanet.qđ verū eſt quantū ē de naturali aptitudine:qua nō hēt ſe aliter ad eſſe q̄ quatenꝰ hēt ſub forma eē,ſicut accidēs quatenꝰ hēt i ſubiecto eſſe.aliter em̄ cōpoſitū ex materia & forma nō eſſet vnū niſi ſicut aggregatū:ſcđm q̄ docet phus:cū dicit i pricipio ſecūdi de aīa.Nō oportet q̄rere ſi vnū eſt aīa & corpus:ſicut nec cęra & figura:neq; oīno vniuſcuiuſq; materia,& id cuius ē materia.hoc em̄ vnū & eſſe cū multiplr̄ dicat̄:qđ pprie eſt actus ē.Vult ergo apte q̄ aliqd aliud ſit eſſe q̄ qđ eſt actus,licet illud ſit magis pprie quātū pfectior i eſſentia ē natura formæ q̄ materiæ:& q̄ illud eſſe formæ ſit illud qđ cōicat̄ materiæ,& toti cōpoſito:p qđ hēt eſſe vnū ſimplr̄:qa aliter nō eſſet niſi vnū aggregatione pp̄ter aliud eē qđ eſt ppriū materię ab illo qđ habet a forma.Apte dicit cōmētator exponēdo p̄dicta verba phi.Hæc inqt noīa vnū & ens licet dicant̄ pluribꝰ modis:tn̄ prima perfectio i oībꝰ iſtis,ſcilicet foſa,magis digna ē vt habeat hoc nomē ſcilicet vnū & ens.Cōgregatū em̄ nō dicit̄ vnū niſi ppt̄ vnitatē exēplarē i forma:& materia nō dicit̄ hoc niſi p formā.Et ſi materia & forma eſſent ī cōpoſito exiſtētes i actu,tūc cōpoſitū diceret̄ vnū:ſicut dicit̄ de rebꝰ q̄ ſunt ſcđm cōtactū & ligamētū vnū.Modo aūt quia materia differt a forma i cōpoſito,& cōpoſitū nō eſt ens i actu niſi p formā: tunc cōpoſitū nō dicit̄ vnū niſi qa forma ſua ē vna.Bene verū eſt ergo q̄ materia de ſe ē in potētia ad actū quē i cōpoſito nata eſt recipere a forma.tali em̄ eſſe materia de ſe eſt in pura potētia,& non eſt in actu niſi p formā:qa cauſa actus in cōpoſito nō eſt niſi p formā.Nihilominꝰ tn̄ ipſa vt eſt effectus qdā dei p creationē,potēs eſt ſupernaturaliter,ſi ei det̄,habere eē ſimplr̄ nō a forma pricipādo in ſua eſſentia diuino eſſe.Ipſo etiā deo cōſeruāte qđ in ipſa pōt creare abſq; oīni actione formæ,poteſt habere a ſua natura q̄ ſit aliqd i actu ſubſiſtēs,licet nō in tā pfecto actu qualē habet in cōpoſito ſub forma:qa ſuus actus pprius eſt in potētia ad illū actū vlteriorem,ſcđm q̄ dicit Auicēna ī.vi. metaphyſicę ſuę:q̄ materiā itelligimꝰ eſſe cauſam q̄ eſt pars eſſentiæ rei i qua eſt,& in qua requieſcit potētia eē eiꝰ.& phus ipſe dicit in.ix.metaphyſicę ſuę.Et etiā qđ materia eſt i potētia nō īpoſſibile ē vt veniat ad formā:& cū fuerit in actu,tūc erit i forma : vt dicit cōmētator . & materia dū eſt i potentia non eſt pfecta neq; habet eſſe qđ habet forma: & cū venerit ad actū,tūc pficit̄ p formā:& hēt eſſe qđ habet forma.Aliter enim materia cum forma nō cōſtitueret vere vnū compoſitū,vt dictū ē.

E SED forte dicet aliqs q̄ ſi materia de ſe habet aliquē actū exiſtētiæ,q̄uis pfectiorē habeat a forma ſaltem duplex erit actꝰ in compoſito: vnus pfectus formæ: alter impfectꝰ materiæ:quē nō includit in ſua eſſentia ille actus perfectꝰ,ſicut nec ipſa formæ eſſentia in ſe includit eſſentiā materiæ. & ita nullo mō poterit cōpoſitū eſſe vnū niſi aggregatione,& ita p accidēs. Dicēdū ſcđm p̄dicta q̄ verū eſſet ſi materia actū ſuū quē pōt habere actiōe diuina ſupnaturali obediētia nata eēt habere ex ſua natura, & haberet illum in cōpoſito ad modū quo materia artificialiū:quia de ſe habet actū ppriū quē habet ſub forma artificiali.tunc em̄ ſicut cōpoſitū ex materia & forma artificiali eſt per ſe ens

Triplex eſſe materiæ.

& vnum p materiã:per accidẽs autẽ per formam accidentalem:ſic compoſitum ex materia & forma naturali eſſet ens & vnum per ſe propter materiam: per accidens aũt propter formã:& eſſent duo eẽ ſubſtãtialia aggregata,aut formæ eſſent accidentia:vt dixerunt antiq.nunc aũt qa materia ſub forma naturali actũ illũ nõ habet oĩno:ſed ſolũ actũ formæ,ad quẽ de natura ſua ẽ in potẽtia: ideo totũ cõpoſitũ ẽ ens & vnũ ꝓpter formã ſolũ,& vnũ ſimpliciter nõ aggregatione. Vnde ſicut accidẽs qđ põt diuina virtute p ſe ſtare ſine ſubiecto,cuius tñ eſſe ex natura ſua nõ eſt niſi ſubiecto ineſſe,q̃q̃ põt ſupnaturaliter habere actum ꝓpriũ: tñ nõ habet illũ in ſubiecto exiſtẽs:nec facit vnũ aggregatũ cũ ſubiecto ex duplici eſſe:ſic nec ipſa materia cum forma ſubſtantiali,vt dictum ẽ.Et qa actus propri⁹ materiæ eſt ſicut in potẽtia ad actũ formę:& qđ eſt actu,iquãtũ hmõi,vere eſt:qđ autem ſolum in potentia,inquantum hmõi,nõ eſt:nõ tñ eſt purũ nõ ens:qa tũc nec ĩ potẽtia eſſet.Itẽ veriſſima ſunt oĩa illa dicta de materia , ꝙ eſt prope nihil:ꝙ eſt inter ens & nõ ens:ꝙ eſt aliqd nihil & cætera hmõi.Vnde Plato q̃rẽs q̃ ſit natura materiæ in ſcđo Timæi,ſibimet reſpõdẽs dicit.Quã igiť ei⁹ vi quãve ei⁹ eẽ naturã putãdũ ẽ:opinor plane oĩm q̃ gignunť receptaculũ ẽ:& cũ velut ĩ ei⁹ gremio formanť,ipſa informis manet,eſtq; vſus eius ſimilis molli cedẽtiq; materię in quã iprimũť varia ſignacula: moueť & cõfigurať oĩmode ab ĩtroeũtibus: ipſa nec formã nec motũ habẽs:ex ſui natura oĩ forma carẽs.ideoq; neq; terrã neq; aquam nec qcqd aliud ex his creatũ appellãdũ eſt:ſed inuiſibilẽ potius ſpeciẽ quandã & informẽ capacitatẽ mira quadã & icõprehenſibili ratione iter nulli & aliquam ſubſtantiam,nec plane intelligibilem,nec plane ſenſibilem poſitam: ſed q̃ ex iis quæ in ea commutantur intelligi poſſe videať:nec tñ nihil.vnde Plato poſuit talem naturam infinito tempore præceſſiſſe mundi factionem.Aequiuocatio ergo & ĩperfecta determinatio veritatis ĩ phĩa decipit credentes ꝙ nullũ ſit eſſe:nec aliqs actus,aut aliqua exiſtẽtia ĩ actu niſi ſit formæ vel a forma vt viſum eſt.Et ſic patent obiecta.

Quæſt.xi. SEquunť queſtiones de aĩa rationali.Quarum q̃dã erant de eis q̃ ꝓprie cõueniũt ei vt ſeparata eſt.Quædam vero alia de eis q̃ ĩdifferenter conueniunt ei, vt ſeparata eſt & vt cõiũcta. CIRca primũ q̃rebatur vnum ptinẽs ad ſtatũ gloriæ. Duo vero pertinẽtia ad ſtatũ naturæ.Pertinẽs ad ſtatũ gloriæ erat,vtrũ peccatũ veniale in quo hõ diſcedit,retardat aĩam a gloria.

Argumẽ.I. ET arguebať ꝙ ſic:Primo,quia in gloria erit ſumma mẽtis eleuatio:ergo nulla depſſio.veniale omne aliquo modo deprimit mentem.ergo &c.

Arg.ſecũdũ. SEcundo,quia q̃cũq; cõpleta cõtraria nõ compatiunť ſe,nec incõpletũ vnius cum completo alteri⁹.verbi gr̃a,ſi perfecte calidũ nõ põt eſſe ſimul cũ pfecte frigido:neq; minimũ frigoris cũ pfecte calido.ſtatus gloriæ cũ perfecto ſtatu pcĩ, ſcilicet mortalis,non põt ſtare ꝓpter eorũ pfectã contrarietatem:ergo neq; cũ incõpleto peccato põt ſtare gloria.ſed veniale eſt peccatũ incõpletũ.ergo &c.

Arg.ĩ oppo. CONtra.in diſcedẽti in veniali poteſt eſſe maior gratia q̃ in aliquo exiſtente in gloria:vtputa in adulto qui multa promeruit,q̃ in paruulo baptizato qui ſtatim expirauit.Maior gratia facit maiorem aſſimilationem ad deum: p aſſimilationẽ autem ad deũ homo habet ſtatũ gloriæ:ergo ille cum veniali magis poteſt habere ſtatum gloriæ q̃ iſte ſine veniali.

Reſponſio. DIcendũ ad hoc:ꝙ cum gloria ſit gratia perfecta ſecundũ ſtatum cuiuſcunq; cõtemplatoris,& gratia pſupponat naturam,gloria debet habere ſub ſe perfectam cuiuſq; naturam. E Nunc autem ſecundum Auguſtinum in pluribus locis peccatum quantumcũq; modicũ eo ꝙ malum eſt contra naturã eſt & aliqd abiicit a natura & nocet naturam.Nõ eſt enim malum niſi quia nocet . Peccatum ergo quantumcunq; veniale aliquid tollit de perfectione naturæ,cum ſtatus gloriæ requirat omnimodã pfectionem naturæ, vt lumine gloriæ natura vltra id quod naturæ ẽ eleuetur ad aliquid ſupernaturaliter cõtẽplandum,& eodem ſupernaturaliter fruendum.Non eñ poteſt eleuari ad id qđ ſupra ſe eſt,niſi prius pficiatur illo qđ in ſe eſt.Nullo ergo modo põt anima cũ veniali intrare ſtatum gloriæ.& ſic veniale retardat a gloria non in aliquo permittendo ipſam & in aliquo repellendo:ſed omnino eam excludendo.Et ideo dicitur Apoca.penul. Nõ intrabit in illã aliquid coinquinatum.& Ephe.quinto.Vt exhiberet ſibi glorioſam eccleſiam nõ habẽtem maculã neq; rugã.Maculã venialis qđ de facili deleť.Rugã mortalis:qđ quaſi cõnaturale fortiter adhæret.

Ad arg. poſt oppoſitum. AD argumentũ in contrariũ dicẽdũ ꝙ licet quantũ eſt ex pte gratiæ habens maiorem gratiam magis deo aſſimilatur:& viator ſic poſſit eſſe maioris q̃ cõprehenſor: & ita magis diſpoſitus eſt ad gloriam q̃ habens minorem quantum eſt ex parte habitus gratiæ,licet nõ quantũ eſt ex pte ſtatus gratiæ & gloriæ:tñ propter impediẽs adiũctum habenti maiorẽ gratiam:non autem habenti minorẽ,põt ille retardari,licet nõ iſte.& q̃ ſit cauſa huius iam dictum eſt.

SEquuntur q̄ſtiones ptinētes ad aīam rōnalem quantū ad ſtatū naturæ.Et ſunt
duæ.Prima q̄ſtio eſt,vtrū aīa ſeparata intelligat naturaliter,ꝑ ſpecies,vel ꝑ ſuam Quæſt.xii.
eſſentiā.Secunda,vtrū intelligat ſe ꝑ ſpeciē editā a ſe.Et quia ſup idē fundantur Quæſt.xiii.
ſimul eas proſequemur. PRImo ergo arguebaẗ ꝙ aīa ſepata itelligat ſe per ſuā Arg.primū.
eſſentiā nō ꝑ ſpeciē:ſicut q̄rit phus in.iii.de aīa.Quare itellectꝰ itelligit:ſpēs aūt i
telligibilis nō itelligit:cū tñ vtrūqꝫ ſit ſepatū a materia.Et rn̄det ꝙ hoc ideo eſt
quia intellectꝰ de ſe actu ē intelligibilis:ſpēs aūt nō: ſed in potētia ſolū.inde eſt ꝙ
intellectus intelligit eo ꝙ eſt actu intelligibilis.ſed actu intelligibilis eſt per ſuam eſſentiam : ergo
per ſuā eſſentiā intelligit. Qꝫ aūt ꝑ ſuā eſſentiā intelligat alia a ſe,arguebaẗ.Sic eſt i creaturis ha Arg.ſecūdū
bentibus ordinē naturalē, ꝙ ſupius eſt in inferiori in potētia:inferius aūt in ſupiori i actu.verbi gr̄a
in vegetatiuo qd̄ poſterius eſt dignitate naturæ eſt ſenſitiuum in potētia:in ſenſitiuo intellectiuū:
econuerſo i itellectiuo actu eſt ſenſitiuū, & in ſenſitiuo vegetatiuū,ſicut in trigono,ē potētia tetra
gonū:& in tetragono pentagonū.econuerſo aūt in pentagono actu eſt tetragonū:& i tetragono tri
gonū:ita ꝙ ſi inferiꝰ eſſet,virtus intellectiua itelligeret qd̄ ſupiꝰ eſt ſolū in potētia:id aūt qd̄ ſupiꝰ
eſt intelligeret qd̄ inferius actu.verbi gr̄a,ſi materia intelligeret,itelligeret i actu ſeipſam eſſe in po
tentia ad formam:formā aūt ipſā nō intelligeret niſi i potētia.& ſic ſi trigonū itelligeret,itelligeret
tetragonum in potētia:& tetragonum pentagonū:econuerſo pentagonū intelligeret in actu tetra
gonum,& tetragonum trigonum.Nunc aūt ita eſt ꝙ ſuperior intelligentia habet actu in ſe qcqd
habet inferior, & inferior ſolū potentia qd̄ habet ſuperior.Supior ergo per eſſentiā ſuā intelligeret
omnia inferiora:& ſic aīa rationalis omnia corporalia q̄ ſunt ſub ipſa. Qꝫ autem non intelligat ſpe Arg. tertiū.
cie edita a ſe,arguebaẗ.qa nō pōt ſpeciē edere a ſe niſi gignēdo ipſam ſuo actu itelligēdi:& ſic priꝰ
intelligeret q̄ ſpeciē qua itelligere debet,gigneret. & de illo actu itelligēdi priori poſſet eſſe q̄ſtio an
ipſa intelligit ſe ſpecie edita a ſe, & ꝓcedit in infinitum,aut erit ſtatꝰ ꝙ intelligit ſine ſpecie edita a
ſe. IN contrarium dicebat opponens ꝙ eſſet cōis opinio,ſcilicet ꝙ itelligeret ſe ſpecie edita a ſe.
Specialiter arguebat ſic.anima nō itelligit ſe niſi i verbo ſuo edito a ſe:ſed verbū de re eſt ſilitudo
G eius:& ita ſpecies eiꝰ.ergo &c. DIcendum ad hoc:ꝙ opinio antiquorū vt Empedoclis & aliorum Reſponſio.
erat ꝙ nō cognoſciẗ niſi ſimile a ſimili:& ideo dicebant animā compoſitā eſſe ex principiis rerū oīm
quatenus omnia cognoſcat, vt recitat phus in li.primo de anima. & erat ille ſermo eorum vulga
ris & nō in toto falſus.Hoc eñ verū eſt ꝙ nihil intelligit niſi quodāmō eſt in actu quod intelligiẗ.
Sicut eñ generaliter ab eo qd̄ eſt in potētia iquātū hmōi nulla ꝓcedit actio, ſic qd̄ eſt ſolū i potē
tia itellectiuū ipm̄ nō itelligit niſi in potētia.Et ſi debet intelligere ipm̄ in actu,oportet ꝙ ſit illud
quodāmō i actu.ſcd̄m ꝙ penes hoc ꝓcedit determinatio philoſophi i lib.iii.de aīa de intellectu quo
ad actū intelligēdi,& in lib.ii.de ſenſu & ſenſato,quo ad actū ſentiēdi.Falſus aūt erat ſermo antiquo
rum in hoc ꝙ intelligebāt intellectū debere realiter eſſe illud qd̄ intelligeret,vt habere ignē de ſua
ſubſtantia ad hoc ꝙ intelligeret ignē:& aquā ad hoc ꝙ intelligeret aquam:& ſic de cæteris rebus
qd̄ non eſt verum.Si eñ ſic eſſet,tunc ipſę res oēs ſeipſas intelligerent,& eſſent oēs itellectiuæ,qd̄ ē
H falſū. Qꝫ ergo ſemp itellectū debet eſſe realiter apud intelligentē,non eſt verū:ſed ꝙ debet eē apd̄
ipſum aliquo mō,indubitanter verum eſt:ita ꝙ quanto verius & actualius eſt apud ipm̄,tanto ve
rius & actualiꝰ rē intelligit.Et ideo primū veriſſime & actualiſſime itelligit oīa ex ſua ſubſtantia:qa
veriſſime habet in ſe omnes rōnes per quas res oēs veriꝰ habēt eſſe i pmo q̄ i ꝓpriis naturis. Qua
re cum anima ſeparata quantum eſt de ſe,intelligibile quid eſt actu:quia omnino ſeparata a mate
ria,& ſibiipſi ſumme actualis & p̄ſens eſt,ſeipſā ꝑ ſe & ſuā eſſentiā inter oēs creaturas pfectiſſime &
ſine oīni alia ſpecie intelligit:hoc ideo:qa ad hoc ꝙ ſit aliqd intelligibile i actu,nihil requiritur quā
tum eſt de ſe niſi ꝙ ſit actu ſepatū a materia & p̄ſens intelligēti:ſecundū ꝙ dicit phus lib.iii.de aīa
In his vero quæ ſunt ſine materia idē eſt intellectꝰ,& id qd̄ intelligitur.Scientia nanqꝫ ſpeculatiua
& qd̄ ſpeculatum eſt,idem eſt:vbi dicit dominus Albertus.qd̄ cum ſit ſeparatum ſibiipſi eſt p̄ns:&
ideo abſtractione non indiget:vt ſecundum hoc poſſimus intelligere illud Auguſtini nono libro
de Trinitate.Mens ſemetipſam ꝑ ſemetipſam nouit.& hoc intelligo de aīa ſeparata.De anima ve
ro coniuncta dicit phus libro.iii.de anima ꝙ itelligit ſe ſicut & alia.Quare autem ſe aliter habet in
hoc anima coniuncta & ſeparata,nihil ad ꝓpoſitum.Quæ intelligit ſecundū ꝙ eſt actu ipſa ꝑ eorū
ſubſtantiā,vt dictū eſt:nec ipſa ꝑ ſuā ſubſtātiā eſt rō rerū exemplaris ſicut eſt primum.& non reſtat
aliꝰ modꝰ quo fieri pōt actu ipſa niſi ꝑ eorꝫ ſpecies iformata:ſcd̄m ꝙ determinat phus i lib.iii.de aīa
ABſolute ergo dicendū ꝙ aīa nihil aliorꝫ q̄ nō poſſunt eē ꝑ ſuā ſubſtātiā apd̄ aīam,& itima ei,itelli
gere pōt niſi ꝑ ſpēs ipſorū.Quō aūt anima cōiuncta intelligat ſeipſam,de hoc nihil ad hāc q̄ſtionē.

Ad primũ argu. Q ergo arguebať ꝙ aĩa ſeparata intelligit alia a ſe ꝑ ſuã ſubſtãtiã: qa actu ẽ illa: qa ſemꝑ iferiꝰ eſt actu ĩ ſupiori, & nõ ecõuerſo: Dicendũ ꝙ verũ eſt ſcḋm idẽ gñe: nõ aũt ſcḋm idẽ ſpecie. & ita ſupiꝰ intelligẽdo ſeipm, ꝑ ſubſtãtiã ſuã intelligit oĩa alia in gñali: nõ aũt ĩ ꝓpria ſpecifica natura, vel ĩdiuiduali, ĩ qua res vere ĩtelligunť. Vnde q hẽt oẽs rerũ rõnes ĩ ſe, & gñales, & ſpecificas, & ĩdiuiduales ille ſolus vt eſt deꝰ ꝑ ſuã ſubſtãtiã põt oĩa ĩtelligere: & q ſic nõ hẽt eas, nõ põt eas ĩtelligere niſi ꝑ ſu

Ad tertium as ſpecies, vt dictũ ẽ. Q arguebať ꝙ intelligit ſe ꝑ ſpeciẽ editã a ſe: qa ĩ verbo ſuo: Dicẽdũ ꝙ aliud eſt verbũ de re apḋ aĩam: aliud ſpẽs eius. Species eñ ẽ imago vel idolũ rei qua aĩa ĩformať, vt determinatũ verbũ de ipſa re cõcipiat & formet de illa, qḋ nullo mõ poſſet facere ſine illa. Verbũ aũt eſt ĩpa notitia mẽtis: q̃ eſt veritas qdditatis rei apḋ aĩam: ĩ qua formaliter rẽ ĩtelligit quã ꝑ ſpeciẽ ĩtelligit, tãq̃ potẽtia & vi formatiua verbi ĩ potẽtia aĩæ exiſtẽte: ĩmo qḋ veriꝰ eſt tanq̃ diſpoſitione determinãte potentiã ad verbũ determinatũ formãdũ: q̃ de ſe indeterminata eſt, ſicut calor naturalis virtute agentis ĩ ſemine determinať: vt agat ad ſpeciẽ determinatã generãdã. Vnde eſt verbũ ſicut forma q̃dã in aĩa gñata: potẽtia aĩæ ſicut calor naturalis actiuꝰ ĩ ſemĩe: ſpecies vero ĩ aĩa ſicut virtꝰ prĩcipalis agẽtis in calore. vnde licet verbũ ſit q̃dã ſilĩtudo rei in aĩa: alia tñ eſt & alteriꝰ rõnis q̃ ſit ſpecies. ſicut eſt ſpecies q̃dã forma gñantis: & virtus eiꝰ ĩ ſemine & forma gñata: alteriꝰ tñ & alteriꝰ rõnis. Cũ ergo aſſumiť ĩ argumẽto ꝙ nõ põt ſpeciẽ edere a ſe niſi ſuo actu ĩtelligẽdi: Dico ꝙ ſpẽs illa q̃ ꝓprie appellať ſpẽs, a phantaſmate & lumine ĩtellectꝰ agẽtis ediť ĩ toto ĩtellectu poſſibili naturaliť ſicut naturaliter ediť ſpecies coloris in organo ꝑ actũ lucis. & ſicut ipſa nõ ediť ĩ organo ꝑ aliquem actũ vidẽdi: ſed eſt prĩcipiũ primi actꝰ vidẽdi: ſic ſpẽs ĩtelligibilis edita, vt dictũ eſt, ĩ ĩtellectu nõ ediť in ipſo ꝑ aliquẽ actũ ĩtelligẽdi: ſed eſt primũ prĩcipiũ primi actus ĩtelligẽdi. Falſum eſt ergo illud aſſumptũ. non valet igiť ꝓceſſus vlterior habitus ex illo ad ꝓpoſitũ maxime. I

Queſt. xiiii. SEquiť de quæſtionibꝰ ꝑtinẽtibꝰ cõiter ad aĩam ſeparatã & cõiũctã. Et erat vna de cõparatione duarũ principaliũ potẽtiarũ eius inter ſe: Vtrũ voluntas ſit potẽtia ſuperior intellectu, an ecõuerſo. Aliæ vero erant quinq; de cõpatione actionũ ipſarũ. CIRca primũ arguebať, ꝙ ĩtellectꝰ eẽt altior potẽtia: Tum qa phũs dicit hoc

Argumẽ. I. in. vi. ethicorum: Tũ qa ſecũdũ ipm rõ practica ẽ primus motor ĩ agẽdis ꝑ volũta

Arg. ſecũdũ. tẽ: Tũ qa Aug. dicit. xxii. cõtra Fauſtũ. Sine dubio ĩ actiõibꝰ aĩę cõtẽplatio ꝑcellit

Arg. tertiũ. q̃ ẽ ĩtellectio: Tũ qa hõ ĩ rõne reformať ſcḋm imaginẽ: Tũ qa dirigẽs ſupiꝰ ẽ eo qḋ

Arg. quartũ dirigiť: & iudiciũ rõnis dirigit volũtatẽ. CONtra eſt. qa volũtas ẽ primũ mouẽs ſe & alia ĩ toto re

Argu. qntũ. gno aĩæ, & tale eſt ſupiꝰ. DICENdũ ad hoc ꝙ potẽtiæ aĩæ cũ nobis occultę & ignotæ ſunt de ſe, ſi K

In cõtrariũ. cut & ipſa ſubſtãtia aĩæ: a poſteriori mõ nobis congruo debemꝰ oẽm notitiã circa eas ĩueſtigare. ꝑ

Reſponſio. eminentiam ergo ponere ſuper potentiã iudicare debemus ex illis quæ ſunt poſteriora potentiis, & nobis via ad cognoſcendum potentias: & ſunt tria, habitus, actus, & obiectũ. Et dicendum eſt ſimpliciter: ꝙ illa potentia præeminet alteri, cuius habitus, actus, & obiectum ꝑeminet habitui, actui & obiecto alterius. Nũc aũt ita eſt ꝙ oĩno habitꝰ & actꝰ & obiectũ volũtatis ꝑeminet actui, habitui & obiecto intellectus. Idcirco abſolute dicẽdũ ꝙ volũtas ꝑeminet ĩtellectui: & eſt altior potẽtia illo. Et patet aſſumptũ: qm̃ ꝓpriꝰ habitꝰ voluntatis quo fertur ĩ bonũ actũ veri amoris, eſt habitꝰ charitatis quo ſcḋm Aug. ꝑ ſe diligimꝰ deũ & ꝓximũ in deo: & ꝓpter deũ. habitꝰ aũt ſupmus intellectus eſt ſapientia qua deũ & æterna ſpeculamur ſcḋm Aug. lib. xiiii. de Trini. Quãtũ aũt ꝑeminet habitus charitatis omni habitui ſapiẽtiali, & cognitiuo, bene exprimit Apoſtolus prima Corin. xiii. vbi dicit. Si linguis hominum loquar & angelorum: charitatem autem non habeam &c. Quantum autem ſupereminet actus voluntatis qui eſt velle ſiue diligere, actui intellectus qui eſt ſcire ſiue cognoſcere: patet ex duplici comparatione. Primo ex comparatione vnius actus ad alterũ. Secundo ex comparatione vtriuſq; ad ſuum ſubiectum perficiẽdum per obiectum. Ex prima comparatione patet ĩtẽtũ. qm̃ vt dicit Aug. lib. xii. ſup Geñ. ad literã: & phũs lib. iii. de aĩa, ſemꝑ agens & mouens nobilius eſt patiẽte. Volũtas aũt eſt vniuerſalis & primus motor in toto regno aĩæ, & ſupior & primum mouẽs oĩa alia ad finẽ ſuũ, vt ĩfra videbiť. Mouet eñ rõnẽ & oẽs vires aĩæ, vt dicit Anſelmus lib. de ſimilitudinibꝰ. & Aug. lib. iii. de Libero arbitrio. Subiacet intẽtioni animi priꝰ ipſe animus: deinde corpus quod adminiſtrat: vnde ad operandum qḋlibet membrorum mouet: vnde voluntas rationi ĩperat vt conſideret, rõcineť, & cõſilieť qñ vult: & de qbꝰ. & ſimiliter facit vt deſiſtat Nõ ſic vllo mõ ĩperat aut mouet ĩtellectꝰ voluntatẽ, vt infra ampliꝰ patebit de comparatione ipſoꝝ amplius loquẽdo. EX ſecũda aũt cõparatione ſimiliter patet intentũ: qm̃ actione volũtatis ꝑficiť volũtas ipſa re dilecta vt ĩ ſe hẽt eſſe, qa voluntas actione ſua inclinatur in ipſam rem. actione autẽ

intellectus pficiť ipſe intellectus ipſa re intellecta, vt habet eſſe in intellectu. quia intellect⁹ actione
ſua trahit i ſeipſū rē ītellectā. volūtas aūt actione ſua trāſfert ſe i ipm̄ volitū ꝑpter ſe vt eo fruať. &
ꝑ hoc vt dicit Dionyſius cap. iiii. de diuinis noib⁹, intellect⁹ actiōe ſua aſſimilat ſe rei intellectę. vo
luntas vero trāſformat ſe in ipm̄ volitū. Cū ergo multo pfecti⁹ & altius eſt trāſformari i ipm̄ bonū
vt i ſe eſt ſcđm ſuā naturā, q̄ aſſimilari ipſi vero: vt eſt i ītelligēte ꝑ modū ītelligētis: & ita mō infe
riori: ſcđm ꝙ dicit Auguſt. lib. ix. de Trini. cū deū intelligimus ſimilitudo ei⁹ i nobis fit: inferioris
gradus tñ: qa in inferiori natura. Multo pfectior ergo & altior eſt operatio volūtatis q̄ ītellect⁹: quā
to melior eſt amor & dilectio dei q̄ cognitio eius. Etſi reſpectu eorum quæ ſunt infra animam cō
tingit ecōuerſo ꝙ intellect⁹ actio ſit altior voluntate: quia altior & nobilior i aīa ē cognitio rerū cor
poraliū q̄ amor earū. Hoc aūt facit ſecūdū qd intellectū eſſe nobiliorē volūtate: primus aūt reſpect⁹
& cōparatio facit volūtatē eſſe ſupiorē ſimpl'r: quia primum bonum & primum verū ſunt ꝑ ſe & ꝑ
prima obiecta volūtatis & intellect⁹: & alia reſpectu illorū ſecūdario & ſcđm qd: ſicut & i aliis verū
& bonū eſt verū & bonū ſcđm qd reſpectu primi veri & primi boni: quia natura non habet ratio-
nē veri & boni niſi ex impreſſione quadam primi veri & primi boni, vt alibi habebit declarari: ita
ꝙ voluntas nullū bonum appetit niſi ſub aliqua ratione primi boni: neq; intellectus aliqd verum
nouit niſi ſub ratione aliqua primi veri: vt magis naturale ſit voluntati perfici primo bono q̄ ali-
quo alio, & intellectui perfici primo vero. & propter hoc in nullius boni perfruitione, vel veri co-
gnitione perfecte quieſcere poteſt ratio & intellectus quoadusq; adipiſcanť primum bonum & pri
mum verum: ſecūdum ꝙ dicit Augu. in primo cōfeſſionum: Feciſti nos ad te: & inquietum eſt cor
noſtrum donec requieſcat in te. Quare cum ſimpliciter eſſe ſimpliciter tale, vel tale vnūquodq; ma
gis iudicandum eſt reſpectu eius ad quod ſimpliciter eſt magis: & ſcđm naturam, vt dicit pħus in
primo Politicæ: ſimpliciter & abſolute melior iudicandus eſt actus volūtatis q̄ intellectus: tū reſpe
ctu ſui primi obiecti ſimpliciter melior eſt illo. & hoc iuxta conſiderationem phi in Topicis. Si
optimum in hoc genere eſt melius optimo in illo genere: & hoc ſimpliciter eſt melius illo. Q₃ au-
tem obiectum voluntatis ſupereminet obiecto intellectus, patet: quia obiectum voluntatis qđ eſt
bonum ſimpliciter, habet rationē finis ſimpliciter & vltimi finis. obiectū aūt intellectus quod eſt ve
rum habet rationem boni alicuius, vt intellectus: & ita vt finis ſub fine, & ordinatum ad aliud vt
ad vltimum finē. Multis eñ exiſtētib⁹ finibus pticularib⁹ omnes ſub aliquo vno continenť: & oēs
virtutes quarū ſunt alii fines, ſub vna qdē quadam virtute ſunt, cuius eſt vltimus finis, vt diciť
in principio ethicoꝝ. Secūdū hoc ergo intellect⁹ omnino ſub voluntate contineť. & ꝑ hūc modum
ſicut in omnib⁹ potētiis actiuis ordinatis ad finē ſemꝑ illa potētia q̄ reſpicit finē vniuerſalē mouet
& impellit in opus oēs alias potētias q̄ reſpiciūt fines pticulares: & regulat ipſas, vt facit architecto
nica alias artes in ciuitate: ſicut dicitur in prīcipio ethicorū: ſic voluntas mouet rationem & impel
lit, & in opus dirigit & omnes vires aīæ & membra corporis. ABSOlute ergo dicendū ꝙ volū
tas ſuperior vis eſt in toto regno animæ: & ita ipſo intellectu. AD argumenta in oppoſitum fa- L
cile eſt reſpondere. Ad primum: ad hoc qđ dicit philoſophus libro ſexto ethicorum, dicendum ꝙ Ad arg. pri-
comparatio eius ad literam intelligitur reſpectu potentiarum in qbus ſunt alii habitus intellectu mum.
ales: & ita nihil de illo dicto ad voluntatem. AD ſecundum ꝙ ratio practica primo mouet, Dicē
dum ꝙ aliquid dicitur mouere dupliciter. Vno modo metaphorice, finem in quem mouēdum eſt Ad ſecūdū.
ꝑponēdo & oſtendendo. hoc modo ratio practica mouet: & hoc volētē nō proprie ipſam volunta
tem: qm̄ mouet volens. neq; adhuc proprie ratio mouet: ſed ipſum obiectum mouens ꝑ ſe rōnē ad
cognoſcendum: & per hoc ſe oſtendendo tanq̄ bonum metaphorice mouet volētem ad appetēdū.
bonum enim cognitum mouet volentem: nō ipſa ratio cognoſcēs voluntatem. Alio mō diciť aliqd
aliud mouere ꝑ modum agentis & impellentis in opus. hoc modo volūtas mouet ipſam rōnem: &
hoc eſt verius mouere. AD tertium, ꝙ in actionibus aīæ cōtēplatio præcellit, dicēdum ꝙ hoc ve Ad tertiū.
rum eſt: ſed hoc nihil ad voluntatem, qa loqtur de cōparatione actiuæ vitæ & cōtēplatiuæ, quarū
vna regiť rōne ſpeculatiua q̄ ſupior eſt: alia rōne practica q̄ inferior eſt: ſed ambæ reguntť a volūtate
quæ eſt ſup ambas. AD quartū, ꝙ in ratione reformať imago, dicendū ꝙ verū eſt: ſed nō ſolum. Ad quartū.
Pars eñ imaginis & cōpletiua ptinet ad volūtatē. vnde verbū mētis in quo relucet pfecta rō imagi
nis ſecundū Augu. eſt in amore notitia. AD qntū, ꝙ dirigēs ſupius eſt directo, dicendū ꝙ dirigēs Ad quintū.
eſt duplex. vel auctoritate, ſicut dñs ſeruū. ille eſt ſupior. ſic voluntas dirigit intellectū. vel miniſte-
rialiter: ſicut ſeruus dominū pferendo lucernā de nocte ne dñs offendat. tale dirigēs eſt inferius. &
ſic intellectus dirigit voluntatem. vnde dirigendo & intelligendo pōt ipſum voluntas retrahe
re quando vult, ſicut dominus ſeruum.

Oſt queſtioné de cõparatione intellectus & voluntatis ſcd̄m ſuá eſſentiá,ſeqban
Queſt.XV. tur q̄ſtiones qnq̄ de comparatione eoꝝ ſcd̄m ſuas actiones. PRIMA:vtrũ actꝰ
Quę.XVI. volũtatis ꝓcedat actũ itellectꝰ,an ecõuerſo. SECVNDA:vtrum a rõne ꝓpoſi
Quę.XVII tis bono & meliori poſſit volũtas eligere minus bonũ. TERTIA:vtrũ deordi-
Quæſtio. natio voluntatis cauſeť ab errore rõnis,vel ecõuerſo. QVARTA: vtrũ volũ-
XVIII. tas diſcordás a ratiõe errante ſit mala. QVINTA:vtrũ volũtas magis peccat
Quæ.XIX. agendo cõtra rõné erroneá q̄ ſecũdũ ipſam. CIRca primũ arguebať ꝙ actꝰ itellectꝰ ꝓcedit actũ vo
Argumen.I. lũtatis:qm̄ ita eſt in agẽtibꝰ ꝑ naturá ſine ꝓpria cognitione ꝙ neceſſe eſt ea habere aliud cognoſcẽs
ſupra ſe: quo dirigunť ab ipſo in finẽ apphenſũ anteq̄ illa moueat.ergo qm̄ in eadẽ ſunt cõiũcta co-
gnoſcẽs & mouẽs,vt ſunt itellectꝰ & voluntas,priꝰ oportet cognoſcẽs apphendere q̄ ſit poſſibile al
In oppoſitũ. terũ mouere. CONtra.ex deſiderio ſciẽdi primo inueſtigant prima ſciẽtiarũ pricipia. Deſideriũ
M eſt actus volũtatis.ꝓcedit ergo cognitionẽ pricipioꝝ:ergo & oĩm alioꝝ. DICENdũ ad hoc: ꝙ ſi
Reſponſio. loquamur de cognitione quacũq̄ idifferenter,planũ eſt ꝙ ſine aliqua cognitione ꝓcedẽte volũtatẽ
impoſſibile eſt velle aliqd.ꝓpter qđ dicit Augu.Diligere iuiſa poſſumꝰ, icognita nequaq̄.Id em̄ de
quo nulla habeť cognitio neq̄ gñalis,neq̄ ſpecialis,neq̄ ſenſitiua,neq̄ itellectiua,oĩno ſub volũta-
te nõ cadit. & ita ſemp qualiſcũq̄ cognitio debet ꝓcedere volũtatẽ:q̄ bene põt ꝓcedere vlteriorẽ co
gnitionẽ.per cognitionẽ em̄ iperfectá inflammať deſideriũ ad cognitionẽ vlteriorẽ perfectam,vt de
terminat Aug. SED cũ in hoĩe duplex ſit cognitio,vna ſenſitiua & altera itellectiua: q̄riť an hõ
poſſit moueri ad volẽdũ aliqd ſola ſenſitiua cognitione ꝓcedẽte ſine oĩni cognitione itellectiua.Q̄
em̄ vtraq̄ cognitiõe poterit volũtas hoĩs tãgi ad volẽdũ,dicit Aug.lib.tertio de libero arbitrio.Fa
tẽdũ (inqt) ex ſupioribus viſis & inferioribꝰ aĩam tãgi vt rõnalis ſubſtãtia ex vtroq̄ ſumat qđ volu
erit.q vult,ꝑfecto aliqd vult.niſi aũt extrĩſecus ꝑ ſenſus corporis moueať,aut occultis modis aliqd
in mẽtẽ veniat,velle non põt. Vnde dubiũ eſt an aliquo iteriori corrupto quo corrũpiť itellectꝰ in
hoĩe:vt dicit Pħus:tñ adhuc habet ſenſus ſanos per quos multas rerũ differentias cognoſcit:ali-
qd velit ꝑ intellectũ ex cognitis ꝑ ſenſũ:an oĩs appetitꝰ circa illa ſit ſenſitiuus & brutalis. ET eſt
dicẽdũ ꝙ nõ ſolũ appetitus reqrit cognitionẽ in eis q̄ nõ mouenť ſola naturali inclinatione:ſed etiá
determinatꝰ appetitꝰ reqrit determinatá cognitionẽ:ita ꝙ ſi appetitꝰ ſenſitiui eſſent diſtincti ſecũ
dũ diſtinctionẽ ſenſuũ,deficiẽte ſenſu aliquo neceſſe eſt deficere appetitũ reſpõdẽtẽ illi ſenſui deter
minato.nũc aũt ſic appetitꝰ rõnalis reſpõdet cognitioni ratiõali ac ſi ſenſui viſus reſpõderet aliqs ꝑ
N prius appetitus circa colores. ABSOlute igiť dicẽdũ ꝙ volũtatis actionẽ neceſſario ꝓcedit cogni
tio intellectꝰ: ſine q̄ ꝓuia nihil põt velle.vnde in amẽtibus in qbus eſt corruptio intellectus,nullus
eſt appetitus voluntatis,ſed ſolũ ſenſualitatis brutalis.excepto em̄ eo qđ intellectꝰ eſt nõ manet hõ
niſi beſtia.ſcd̄m ꝙ dicit Pħus in fine tertii Politicę: Qui intellectũ iubet principari videtur iubere
principari deũ & leges:q aũt hoĩem iubet,apponit & beſtiá. AD argumẽtũ in oppoſitũ patet ꝑ iá
Ad argu.in dicta reſponſio.Q̄ em̄ ex deſiderio ſciẽdi ꝓcedit hõ ad inueſtigationẽ principiorũ:hoc nõ eſt ſine ali
oppoſitum. qua generali cognitione qua voluntas excitať ad ſciẽdũ in ꝑticulari. Vnde pħi,videntes effectus &
ignorãtes cauſas:ſciẽtes in gñali q ſine cauſa non fiebãt:vt eclipſes ſolis & lunæ, inceperũt philoſo
phari:& cauſas rerum inueſtigare,vt diciť.i.metaphyſicę.

Irca ſecũdũ arguebať:ꝙ propoſitis maiori & minori bono nõ põt volũtas elige-
Queſt.XVI re minus:quia malũ nõ eſt eligibile inquãtũ hmõi. Minus bonũ reſpectu maioris
Argumẽ.I. in eo ꝙ minus aliqualiter habet rõnẽ mali:quia deficit.ſicut econuerſo minus ma
lũ reſpectu maioris hẽt aliqualiter rõnẽ boni:q nõ tãtũ abundat i malo:vt dicit
pħus.v.ethicoꝝ.ergo ſimul cũ minori bono ꝓpoſito maiori nõ põt eligere minus.
IN cõtrarium eſt illud Bernardi in libro de Libero arbitrio, Volũtas facit ſcd̄m
In oppoſitũ. rõnẽ:& facit cõtra rõnẽ:q facit ꝑ miniſteriũ:& cõtra iudiciũ rõnis.ſed hoc nõ ni
O ſi eligẽdo minus bonum, vbi rõ iudicat eligẽdũ maiꝰ. ergo &c. AD huius q̄ſtionis intellectũ opor
Reſponſio. tet videre poteſtatẽ voluntatis in vſu liberi arbitrii.Eſt igiť intelligẽdũ:ꝙ voluntas cũ ſit de ſe & na
tura ſua appetitus rõnalis: Vno modo accipiť vt includit in ſe actũ rõnis: Alio modo ꝓciſe vt noiet
appetitũ habẽtẽ ꝓuiam rõnis actionẽ.Primo mõ ſumẽdo voluntatẽ ſemp fuit oĩm concors opinio ꝙ
neceſſitas violẽtiæ poſſit impedire voluntatẽ a ꝓſecutione actus exterioris:& cõtriſtare in hoc vo-
luntatẽ,& eſſe contraria ei.ſed ꝙ nullo mõ poſſit eá euellere a ſuo actu interiori & mutare ipſam vt
faciat opinãtẽ aliquid eſſe faciendũ reuerti & mutari a ſua opinione & appetitu i id qđ eſt cõtrariũ
motui qui fit ꝑ voluntatẽ & cognitionẽ,vt dicit Pħus in.vi.metaphy.Fuit tñ aliquorũ opinio ꝙ ne
ceſſitari poſſet vt moueret ad aliqd:nõ tñ ꝑ inferẽs violẽtiá:quia nõ oẽ neceſſarium eſt violentum.

ſed ſolũ id cuiꝰ principiũ eſt extra, vim inferẽs paſſo nõ cõferẽte, ſed in cõtrariũ agente. Sed fuit eo-
rũ opinio ꝙ naturali motu quo ſeqret diſpoſitionẽ corporũ cęleſtiũ ageret ad volẽdũ. & eſt opinio
iſta cõtraria oĩ phiæ nõ ſolũ Theologiæ. Tollit eñ oẽ meritũ, deliberationẽ, cõſiliũ, admonitionẽ, ex
hortationẽ, & cætera hmõi. Vnde cõtra iſtã opinionẽ dicit phus i. iii. ethi. ꝙ virtutes & malitias nõ
habemꝰ in alia pricipia reducere pter ea q̃ i nobis: quorũ aũt principia i nobis: & hoc i nobis: & volũ
taria qbꝰ teſtant ea q̃ fiũt a legiſlatoribꝰ. puniũt. n. & cruciant opantes mala: bona aũt opantes ho
norant: velut hos qdẽ puocãtes: hos aũt phibentes. & quæcũq; neq; in nobis ſunt, neq; voluntaria
nullꝰ puocat opari: puta nõ calefieri poſitũ ad ignẽ: vel nõ dolere lęſũ: vel nõ eſurire famelicũ. Nihil
eñ minꝰ patiemur hoc. Si aũt ponamꝰ ſeorſũ voluntatis appetitũ: & ſeorſũ rõnis iudiciũ: hoc ma
gis ptinet ad q̃ſtionẽ qua q̃rit, an tũc volũtas habeat liberã electionẽ cũ iudicio: vel cõtra iudiciũ rõ
nis, vel nõ: ſed neceſſe ſit eã adhęrere iudicio rationis ſiue recto, ſiue erroneo. Q; volũtas ſic accepta
neceſſitet p violẽtiã alicuiꝰ qd eã de nõ volẽte faciat volentẽ, hoc a nemine ponit: qa oĩno repugnat
libertati eius. & eſt cõtra phum, vt iã dictum eſt. Si ergo neceſſitatẽ habet volendi aliqd, oportet ꝙ
hoc ſit neceſſitate motꝰ naturalis alicuius figẽtis ipm i volitũ. Quid aũt circa hoc ſentiendũ ſit, cõ-
ſiderãdũ eſt. Cũ igit vt dicit Damaſ. impoſſibile eſt ſubſtãtiã exptẽ eſſe naturali opatiõe, ſicut in re P
bus aliis eſt aliqd principiũ actiuum ppriatũ opationũ, ita & in homine: qd qdẽ eſt volũtas. Princi
piũ aũt actiuũ multipliciter eſt in rebus. Eſt eñ qddã principiũ actiuũ pure naturale ex naturali i
clinatione ad actũ ſine oĩ cognitiõe: ſicut grauia mouent de neceſſitate deorſum, & leuia ſurſum
Tale principiũ nõ põt dici volũtas, qa nõ agit ſine cognitione pcedente, vt dictũ eſt. Eſt aũt & aliud
principiũ actiuũ naturale ex naturali impetu in actũ: cognitione tñ aliqua pcedẽte: ſicut eſt appeti
tus ſenſitiuus in brutis ex naturali iudicio æſtimationis. Ouis eñ vidẽs lupũ naturali iudicio iu-
dicat eſſe fugiendũ: & nõ põt iudicare non eſſe fugiendũ: & ſequit neceſſario naturalis appetitus
fugiendi, & fugit ſi põt: nec poteſt non pſequi iudicium naturale ęſtimationis. ppter qd dicit Da
maſcenꝰ, ꝙ irrationabilia nõ ſunt liberi arbitrii. agunt eñ magis a natura q̃ agant, & nõ cõtradicũt
naturali appetitui: ſed ſiml' cũ appetierint quẽdã ipetũ faciũt. vnde irrõnabilia neq; laudãt, neq; vi
tuperant. Tale igit pricipiũ actiuũ non poteſt dici volũtas in hoie: quia vt dicit Damaſc. homo rõ
nale ens magis agit naturã q̃ agat. ſi qdẽ velit, habet poteſtatẽ refrænandi appetitũ, vel ſequi eum:
& ideo laudat, vel vituperatur. Vnde vt dicit idẽ ibidem, & appetitꝰ eſt irrationalis irrationabili
um, & agunt a naturali appetitu. & ideo volũtas nõ dicit irrationabilis appetitꝰ neq; cõſiliatio. Vo
luntas eñ eſt rationalis & liberi arbitrii naturalis appetitus. in oĩbus eñ rationabilibꝰ entibꝰ ducit
magis rationabilis appetitus q̃ ducit: & hoc libero arbitrio. CIRCA qd adhuc tota vis q̃ſtionis Q
vertit, penes qd cõſiſtit illa libertas pricipalit, an penes itellectũ, an penes volũtatẽ. Quidã eñ opi-
nant ꝙ qa i hoie iudiciũ iſtud circa pticularia opanda nõ eſt ex naturali inſtinctu, ſicut i brutis: ſed
ex collatione quadã q̃ põt i diuerſa ferri: ꝙ ideo homo dicit agere libera voluntate: qa põt i illa di-
uerſa ſcdm rõnis determinationẽ inclinari: tñ q̃ volũtas ipſa nõ poſſit ſe diuertere ab eo qd intellectu
& rõne iudicatũ ẽ. vt ſic naturã liberi arbitrii cõſideremꝰ ex electione icludẽte liberũ diſcurſũ rõnis
in qua ex pte itellectꝰ & rõnis reqrit cõſiliũ p qd diiudicat qd ſit alteri pferẽdũ. Ex pte aũt volũtatis
ꝙ acceptet id qd cõſilio iudicatũ eſt: ita ꝙ voluntas nõ poſſit obuiare nõ appetẽdo id qd rõ ptulit:
vt ſic volũtatis actꝰ ſit qdã iclinatio, cõſequẽs de neceſſitate formã itellectus determinati p iudiciũ
ſicut appetitus naturalis i brutis p cognitionẽ: vel i naturalibꝰ ſine cognitione eſt iclinatio ſequẽs
formã naturalẽ i naturalibus, vel formã delectabilis apphenſam in brutis: ex qbus neceſſario ſequit
actio. Sed in hoc ſolũ ẽ differẽtia: ꝙ forma naturalis, qa de ſe eſt i actu, actu ſemp mouet: & qa ſine co
gnitione & apphenſione, ad vnũ tñ mouet, vt forma grauis deorſum niſi ſit ipedita. ſed appetitus
brutalis: qa nõ mouet niſi p cognitionẽ, nõ mouet de ſe niſi cognitione ſenſitiua iformata ſpecie ap
petibilis & delectabilis: nec mouet ad vnũ determinate: qa diuerſis ſpeciebꝰ diuerſoꝝ delectabilium
põt cognitiua ſenſibilis informari. Sed in hoc differt a voluntate, qa appetitus ſenſitiuꝰ ſtatim mo
uet p ipetũ ad id qd magis appet delectabile ſenſui ſine oĩ collatiõe habita de apphẽſis. Volũtas
aũt nõ neceſſario mouet ad aliqd apprehenſoꝝ niſi facta collatione apphenſoꝝ i iudicio rõnis: ſed
collatione & deliberatione habita & ſententia conſilii apud intellectũ firmata: tũc neceſſe ẽ prio vo
luntatẽ ſequi p appetitũ id qd meliꝰ iudicatũ eſt cõſilio rõnis, & inclinari ad illud: vt in tali puncto
actꝰ voluntatis ſit inclinatio quædã naturalis ſequẽs formã intellectam, ſicut appetitus naturalis
eſt inclinatio quędam naturalis cõſequẽs formã naturalẽ, & appetitus brutalis eſt iclinatio qdã cõ
ſequẽs formam delectabilis apprehẽſam a ſenſu: ita ꝙ ſolũ pro tãto homo dicatur eſſe liberi arbitrii
qa motus voluntatis non eſt ex pura inclinatione naturali: ſicut eſt motus formarum naturalium

Et ꝙ iudicium rationis in ipſo nõ eſt ex naturali inſtinctu:vt ſic volũtas ferat cũ impetu in aliqđ particulare bonum ſtatim apprehenſum:ſed expectat iudicium rationis q̃ cõſiliãdo libero arbitrio põt in diuerſa & cõtraria ferri.Circa contigentia em̃ i q̃bus cadit cõſiliatio:rõ habet viã ad oppoſita:& oia opabilia p̃ticularia.cõtingẽtia em̃ q̃dã ſunt:vnde & circa illa circa q̃ nõ põt rõ variare iudiciũ nõ eſt electio libera vt poſſit ad vtrũlibet:immo ſicut itellect⁹ naturaliter ĩheret primis pricipiis ſcibilib⁹ apphenſis:nec põt ab eis diſſentire:ita & voluntas vltimo fini,vt nõ poſſit ab ipo reſilire quin de neceſſitate velit ipm.Finis em̃ ſe habet i opatiuis ſicut p̃cipiũ i ſpeculatiuis:vt dicit ſcdo phyſicoꝝ,& ſeptio ethicoꝝ.& ſicut cõtigẽtes ꝓpoſitiões nõ habẽtes neceſſariã connexionẽ ad pria p̃cipia,vt ad eaꝝ deſtructionẽ ſequat deſtructio p̃cipiorũ,põt itellect⁹ negare:nec de neceſſitate eis cõſẽtit:ſilr nec cõcluſionib⁹ poſt p̃cipia quouſq; cõnexionẽ earũ ad p̃cipia cognoſcat: ſic voluntas p̃ticularia operabilia,q̃ nõ habẽt neceſſariã connexionem ad vltimũ finem: q̃a ſine illis põt aliq̃s ipm obtinere.Silr & illa q̃ habẽt ad illũ cõnexionẽ neceſſariã ſine q̃bus finis haberi nõ põt non de neceſſitate vult priuſq̃ iudicio rõnis cõſtet ſiue vero ſiue erroneo, ꝙ ſine illis finis haberi nõ poſſit:quo cõſtante volũtas illa neceſſario vult:ſicut intellect⁹ neceſſario adhæret cõcluſionib⁹ demõſtratiõis concluſis ex principiis cognitis : vt ſic ſit tota vis liberi arbitrii penes rõnẽ & nihil ex p̃te voluntatis:niſi quatenus volũtas a rõne dependet,vt non poſſit velle niſi cognitũ,& modo

R quo eſt a ratione iudicatum vt dictũ eſt. SIC dicẽtes dicerent ꝙ ꝓpoſitis maiori bono & minori ſecũdũ iudiciũ rõnis nõ poſſet volũtas ꝑeligere minus bonũ:ſed neceſſe haberet eligere maius bonũ. COntra hoc finale dictũ,plane ẽ auctoritas Bernardi ſupra inducta:& Auguſt.xii.de Ciuitate dei,vbi ꝓbat ꝙ nullo mõ ex apprehẽſo iquãtũ apphenſum & quãtũcũq; iudicio rõnis fuerit firma

S tũ,volũtas neceſſario moueat. SI enim vt dicunt,aliqui duo ęqualiter affecti aĩo & corpore videant vnius corporis pulchritudinem,qua viſa vnus eoꝝ ad illicite fruendũ moueat:alter vero i voluntate pudica ſtabilis ꝑſeueret : quid putam⁹ eſſe cauſæ vt in illo fiat,& in illo nõ fiat volũtas mala?nũ illã res fecit?neq; em̃ pulchritudo illa corporis. nã eã nõ fecit in ambobus: quandoquidẽ amborum nõ diſpariter occurrit aſpectibus.An vero caro intuẽtis in cauſa eſt?Cur nõ illius?An vero alterius?cur nõ vtriuſq;?Ambos em̃ & aĩo & corpore ęqualiter affectos ꝓdiximus.An dicendũ eſt alterum eorum maligni ſpiritus ſuggeſtione fuiſſe tentatũ?quaſi nõ eidem ſuggeſtioni propria voluntate cõſenſerit.Hanc igit cõſenſionẽ,hanc malã quã male ſuadenti adhibuit voluntatẽ,q̃ in eos res fecerit,quęrimus. nã vt hoc quoq; ipedimentũ ab iſta q̃ſtione tollamus,ſi eadẽ tẽtatione ambo tentent:& vnus ei cedat atq; cõſentiat:alter vero is q̃ fuerat ꝑſeueret:quid aliud appareat niſi vnũ voluiſſe,alterũ noluiſſe a charitate deficere?vnde,niſi propria volũtate? vbi eadem fuerat i vtroq; corporis & aĩæ affectio:amboꝝ oculis pariter viſa eſt eadẽ pulchritudo:ambobus pariter iſtitit occulta tentatio.Propriã igitur in vno eoꝝ voluntatem malã q̃ res fecerit ſcire volentibus ſi bene intueatur nihil occurrit.Nõ ergo poſſumus dicere ꝙ illã malam voluntatẽ fecerit iudiciũ rõnis in vno.feciſſet em̃ eam eadẽ rõne in altero,cũ ęqualiter eos aĩo affectos fuiſſe ponamus. Sup libertatẽ ergo arbitrandi in ratione,oportet ponere libertatẽ eligendi arbitratũ in volũtate: vt volũtas nulla neceſſitate eligat etiã qđ rõ ſentiat:dũ tñ tale bonũ nõ ꝓponat qđ finis eſt, vel in quo neceſſariã cõnexionẽ ad finẽ p̃cipiat:vt ſine illo finẽ adipiſci nõ valeat.Propter qđ Ioãnes Damaſcen⁹ libertatẽ ponit ex p̃te vtriuſq;:vt ex p̃te rõnis ſit liberũ arbitriũ in arbitrando,vt dixit p̃cedens opinio:& eſt hæc:vt ipſa volũtas ſit libera in arbitratũ eligendo vel reſpuendo.vnde dicit in lib. ſecũdo cap. xxiiii.In rationabilibus entib⁹ ducit magis rationabilis appetitus q̃ ducit.Libere em̃ in arbitrio & ratione mouet:libere arbitrio appetit:& libere arbitrio vult,& libere arbitrio inq̃rit,& libere arbitrio ſcrutat,& libere arbitrio iudicat,& libere arbitrio diſponit,& libere arbitrio eligit.Falſum eſt ergo ꝙ tota libertas volũtatis accipit ex p̃te rationis,immo etiã eſt ex p̃te ſui:vt poſſit cõtrariũ iudicio rõnis.& ideo dicit Augu.lib.de libero arbitrio,Nulla res alia mẽtẽ cupiditatis comitẽ facit,q̃ propria volũtas.& in libro tertio.Nihil tã in nr̃a p̃tate eſt q̃ ipſa volũtas.Sed verũ eſt (dicit aduerſarius)ſed ſemp mediante iudicio rõnis:q̃a rõ aliter potuit iudicare de opabilib⁹.Eſto etiã ꝙ ita ſit vt dicit dicta opinio:cũ cõſtet ꝙ abſolute intellect⁹ põt cogi rõne:vt ſibi cõcluſo aſſentiat. Seq̃tur ergo ꝑ cõſequẽs ꝙ volũtas rõne põt cogi ad actionẽ:nec ſit op⁹ ſuaſione ad agẽdũ cognita:ſed magis rõne ad cognoſcẽdũ agẽda. Et iterũ:Si ſic eẽt:tũc ſi rõ errãs poſſet iudicare de fine ne eẽt appetẽdus,neceſſe eẽt volũtatẽ finẽ vltimũ deteſtari quãtũ eſt de ſe:in quo tñ naturalit hẽt q̃ſcere,& eidẽ aſſentire.Ex quo patet plane ꝙ ſi ita eſt vt dicit illa opinio, nihil plus libertatis eſt i volũtate humana diſtincta contra intellectum q̃ in appetitu brutali.ille enim diuerſa põt appetere ſcđm ꝙ ſenſus diuerſa delectabilia põt ꝓponere:& voluntas ſilr ſcđm ꝙ rõ poteſt diuerſa appetẽda iudicare.

Libero alibi habetur.

et eſt ex pte cognitionis differētia ſolūmodo:vt cū homo differat a brutis tāq̄ arbitrio liberū a nō libero:tota ratio liberi arbitrii ſecūdū illos ex pte cognitiōis ponēda eſt.Sed ſi ita eſſet:cū ex pte eiꝰ principaliter ſe tenēt virtus & malitia ex pte cuius eſt principaliter liberę actionis potētia: magis eſſent virtutes ī cognitione q̄ ī affectione.& eſſent virtutes ſciētię,vt poſuit Socrates:cui ī hoc cōtrariaẗ Ariſtoteles:cuiꝰ ſentētiā ſe credūt imitari ponētes dictā opinionē:qđ nō eſt verū. SED ꝙ libertas arbitrii,qua de pximo pōt homo acceptare vel renuere qđ cognitio pponit, principaliter ſit ex pte volūtatis:& pciſe: patere nobis maxime pōt hoc mō.Cū eñ ex hoc liberi arbitrii ſimꝰ ꝙ duobus ppoſitis vnū poſſumus acceptare:alterū vero refutare:& hoc eſt eligere:naturā liberi arbitrii ex electiōis actu maxime oportet cōſiderare: vt ibi magis principalius & īmediatius ponamus libertatē arbitrii:vbi magis pricipaliꝰ & īmediatius habet eē electio.Eſt igiẗ ſciēdū ꝙ ad actū electionis cōcurrit,ex pte ītellectꝰ.ſ.duo eligibilia pponere:ex pte volūtatis alterū alteri pferre:& ſi virtuoſa ſit illa electio illud pferre libere qđ p cōſiliū rōnis iudicatū eſt eē meliꝰ.Nō aūt ꝙ ſimpliciter oporteat illud pferre.qđ tñ illi dicūt.Quocūq; aūt mō res ſe habeat,hoc tñ certū ē ꝙ ppt illđ ꝙ electio aliqd hēt rōnis aliqd volūtatis,dicit phs ī ſexto ethicoꝝ:ꝙ electio ē vel ītellectꝰ appetitiuꝰ vel appetitꝰ ītellectiuꝰ.q̄ſi ſub dubio ponēs vtrū electio pricipaliꝰ ptineat ad cognitiuā vl' ad appetitiuā.qa ſi ad cognitiuā,tūc eſt ītellectꝰ appetitiuꝰ.ſi ad affectiuā,tūc ecōuerſo ē appetitꝰ ītellectiuꝰ. Sed hāc dubitationē ex pte priꝰ determinauerat ī tertio ethicoꝝ, vbi dicit ꝙ electio eſt deſideriū cōſiliabile.vbi dicit Cōmētator.Erit vtiq; electio appetitus eoꝝ q̄ ī nobis cōſiliatiuꝰ. Oportet itaq; ſcire q̄ñ electionis genꝰ eſt nō ſimpliciter ītellectꝰ vel appetitꝰ:ſed ꝙ ābo cōmixtū.vñ & phs pbauit prius de vtroq; p ſe ꝙ electio nec eſt volūtas nec opinio.Nota tñ ꝙ electio cū cōpletiue ſit actꝰ volūtatis nō diciẗ cōmixtꝰ ex vtroq;,niſi qa cū ſit p ſe volūtatis,hoc tñ nō ē ſine cognitiōe pcedēte, vel ſimplici vel deliberatiua. SI ergo electio pricipaliter depēdet a volūtate:& ipſa ex natura ſua libera eſt:& qđ pricipale ī ipſa,libertas eiꝰ ē. Libertas ergo pricipaliter ē ex pte volūtatis:vt ſi velit agat p electionē:ſeq̄ndo iudiciū rōnis,vel cōtra ipm ſeq̄ndo ppriū appetitū.ita ꝙ ad volēdū nihil faciat ſimpliciter rō niſi ꝙ pponat volibilia.licet ad volēdū p electionē neceſſe ē pcedere rōnis ſentētiā:qa aliter volūtatis appetitꝰ nō eēt electiuꝰ.Nec aliter pprie eſt rōnalis nec pprie volūtas. ſcđm ꝙ dicit Auguſtinꝰ lib.ii.de ſermone dñi ī mōte.Nō eſt volūtas niſi in bonis.vñ & de tali volūtate dicit phs li.iii.ethicoꝝ.Ex cōſiliari iudicātes deſideramꝰ ſcđm cōſiliū.i.p volūtatē cōſilii,vt dicit Cōmētator.Appoſuit ſcđm volūtatē:qa deſideriū ira & cōcupiſcētia ſunt &c.ſed illę qdē alioꝝ.vt aūt boni alicuiꝰ deſideriū & appetitꝰ volūtas. eſt tñ volūtas ſimpliciter: etſi ſit deſideriū cōtra cōſiliū ſcire cōſilio. Vñ phs ibi ſtatī ſubiūgit determinās hoc ex alioꝝ ſentētiis: dicēs ꝙ volūtas videẗ qbuſdā p ſe boni eſſe,aliis aūt apparētis boni.Cōtigit aūt volūtabile p ſe bonū dicētibꝰ nō eē volūtabile qđ vult q nō recte vult.qa nō eſt p ſe bonū.Rurſus apparēs bonū volūtabile dicētibꝰ nō eſt volūtabile niſi p ſe bonū.quia q̄ñq; nō apparet eē bonū ītelligibile niſi ſit & apparēs.Et qa phō neutra opinionū p ſe placet:ſed aliqd ex vtraq;:q̄ſi volūtas ſit vtriuſq; boni vt volūtabilis:licet diuerſimode ſubiūgit.Si aūt hoc nō placet,dicēdū ergo ſimpliciter qdē & ſecūdū veritatē volūtabile eē p ſe bonū.vnicuiq; aūt qđ videẗ.ſtudioſo aūt ſcđm veritatē eſſe.prauo aūt qđ cōtigit.Et ſicut eſt de volūtate qđ pprie eſt de bono ſimpliciter:ſiliter etiā eſt de apparēti bono. Silr eſt de electiōe.Et vtroq; mō pricipaliter ptinet eiꝰ libertas,qua eſt pricipiū virtutū & malitiarū,pprie ad volūtatē.vñ phs aſſignādo differētiā electiōis p illa pte q̄ attinet volūtati ad opinionē,dicit ī.iii.ethicoꝝ.In eligēdo bona vel mala q̄les qdē ſumus.quoniam boni vel mali.In opinādo aūt nō. Cōmētator.nō eñ q opinaẗ iā bonus.nō aūt eligēs.vñ & ſi pprie & ſtricte volumꝰ loq de electiōis libertate:ipſa in ſola volūtate eſt,& nullo mō ī rōne niſi q̄tenꝰ libere moueẗ ad diuerſa īueſtigāda a volūtate. Ratio eñ cognitiua īquātū hmōi libera nō eſt.neceſſario eñ moueẗ ſimplicibꝰ apphēſis. nec eſt ī eiꝰ poteſtate ea nō apphēdere,ſiliter nec cōnexionē primoꝝ principioꝝ p ſe notoꝝ:neq; cōnexioni cōcluſiōis nō aſſentire.qa ſi cōcluſio apparet ei medio neceſſario:aſſentit de neceſſitate.Si medio apparēti valde de neceſſitate aſſentit opinādo,ſi debiliter apparēti,neceſſario aſſentit dubitādo:niſi ſit mediū pbabilius ī cōtrariū:vt oīs ſentētia rōnis de cōnexo neceſſitate ſyllogiſtica cōcludatur.Nullo mō ergo volūtas pricipiū libertatis a rōne habet.ſed a ſeipſo primo.& ſic electio libera virtutes & malitię morales nō tñ nō ſunt ī rōne cognitiua,vt ī ſubiecto:ſed nec vt ī cā & ī pricipio:ſed ſolū ſicut ī occaſione. EST igiẗ ſciēdū ꝙ volūtas tripliciter flectiẗ ad aliqd appetēdū ſibi p cognitionē ppoſitū,du T
obꝰ modis ſumēdo occaſionē.ſed nō cām aut neceſſitatē vllā ab alio,vt a rōne. Vno vero mō ſumēdo cām & occaſionē a ſeipſa ſolū.vno eñ mō flectiẗ ad appetēdū p electionē ex ſentētia rectę rōnis. et eſt volūtas ſtudioſa & pricipiū virtutū.dr.n. ī.iii.ethicoꝝ.Studioſus ſingula iudicat recte, & in

ſingulis verũ ei apparet.talis eſt volũtas cõtinẽtiũ.Sed qđ dicit̃ ſeptimo ethicoꝝ.Cõtinẽs eñ ſciẽs
q̃ prauę ſint cõcupiſcẽtię,nõ ſequit̃ ꝓpter rõnẽ.Et i lib.iii.de aĩa,abſtinẽtes,appetẽtes,& cõcupiſcẽ
tes,nõ operãtes:quoꝝ habẽt appetitũ ſequũt̃ itellectũ:ſed tñ nulla neceſſitate:qa vt dr̃ Eccle. xxxi.
Potuit trãſgredi,& nõ eſt trãſgreſſus:& facere malũ,& nõ fecit:etiã cõtra ſciẽtiã vt ſtatĩ ſequitur.
ALIO aũt mõ flectit̃ ꝑ paſſionẽ,etiã cõtra rõnẽ. & eſt volũtas vitioſa & pricipiũ malitiarũ mora
liũ & icõtinẽtiũ:ſcđm ꝙ dicit̃ i.vii.ethicoꝝ.Incõtinẽs ſciẽs qm̃ praua agit ꝓpter paſſionẽ.Quomõ
aũt ſciẽs,videbit̃ i q̃ſtionę ſeq̃nti,& i.ii.ethicoꝝ.Propter voluptatẽ qdẽ mala opamur:ꝓpter triſti
tiã aũt a bonis recedimus:ſed tñ nulla neceſſitate. Secũdũ ꝙ dicit Dam̃.Homo rõnalis ens magis
agit q̃ agat̃.ideoq; appetẽs,ſi qdẽ velit aliq̃d,poteſtatẽ habet refrenare appetitũ vel ſeq̃ eũ. TERtio
aũt mõ flectit̃ volũtas ꝑ ſeipſam ſolã:& ad bonũ rõne ſuę libertatis naturalis qua eſt bona creatu
ra dei.Qđ dico nõ excludẽdo primũ motorẽ dirigẽtẽ oẽ agẽs tã naturale q̃ volũtariũ i ſuũ finẽ: ſi
ne cuius virtute & directione nihil ageret ſua ꝓpria actione.Flectit̃ etiã ꝑ ſeipſam oĩno ſolã ad ma
lũ rõne naturalis defectibilitatis qua eſt ex nihilo:per quã põt deficere,& i nihilũ naturę qđ eſt cor
ruptio,& i nihilũ culpę qđ eſt malũ & pctm̃.& ex tali pricipio defectiuo põt bono & malo ꝓpoſito
ꝑeligere malũ:ſub ratione tñ alicuiꝰ apparentis boni.qa nihil oĩno põt eligere,ſiue bona ſiue mala
electione,neq; oĩno velle,niſi ſub rõne alicuiꝰ boni,& maiori bono & minori ꝓpoſito ꝑeligere minꝰ
bonũ,& aequalibus bonis ꝓpoſitis alterũ ꝑferre,eo mõ quo i exẽplo Auguſtini duorũ ęqualiter diſ
poſitorũ vnus põt idẽ ens ꝓpoſitũ eligere,alter vero reſpuere. Vñ Auguſtinꝰ q̃rẽs cãm & rõnẽ ma
lę volũtatis i altero illoꝝ:dicit ꝓpriã i vno eoꝝ volũtatẽ malã.Quę res fecerit ſcire volẽti bñ ſi bñ i
tueant̃ nihil occurrit.Si aũt dixerimꝰ ꝙ ipſe eã fecerit qd erit ipſe ante volũtatẽ malã niſi natura
bona? Dicẽs igit̃ ipm̃ ſibi feciſſe voluntatẽ malã:q vtiq; bonũ ante fuerat,volũtatẽ q̃rat cur eã fece
rit:verũ qa natura eſt, an qa ex nihilo facta eſt.& iueniet volũtatẽ malã, nõ ex eo incipe eſſe,ꝙ na
tura eſt:ſed ex eo ꝙ de nihilo facta eſt. Vñ laborãtes i q̃ſtione de cã mali & peccati ex ꝑte volũtatis,
errãt nõ aſpiciẽdo primo qd ſit malũ.Si eñ,vt dicit Auguſtinꝰ libro cõtra epiſtolã fundamẽti, q̃ſie
rimus qd ſit malũ,neq; hoc naturã eſſe cognouerimꝰ:ſed nihil aliud q̃ corruptionẽ ordinis natura
lis:cõſeq̃nter q̃rẽdũ eſt vñ ſit,qđ ſi ille feciſſet,minus fortaſſis in has tãti erroris anguſtias laberet̃.
Cũ ergo non dubitat totũ illud qđ dicit̃ eſſe malũ nihil aliud eſſe q̃ corruptionẽ nõ naturã,ſed cõ
tra naturã:Corruptio eñ ſapiẽtię inſipientia eſt:corruptio prudẽtię imprudentia:corruptio iuſti
tię,iniuſtitia:nullo modo dubitare debet qui volũtariũ malũ nullã cauſam aliã habet q̃ volũtariũ
defectũ volũtatis,& q q̃rit aliã,nodũ q̃rit i ſcyrpo.Quęrit eñ cauſam poſitiuã vbi nulla eſt:& q̃rit
cauſam defectus volũtarii volũtatis:cuius nulla alia cauſa eſt q̃ ipſa volũtas ſibi.& bene patet per
ph̃m: ꝙ in primis q̃ non habent cauſam aliã nõ habet locũ q̃ſtio ꝑ quare. Vnde dicit Auguſtinꝰ
libr.iii.de libero arbitrio:Qñ volũtas eſt cauſa peccati,tu cauſam ipſius volũtatis inq̃ris.ſi hãc iue
nire potero: nõne & cauſam eius q̃ſiturus es? & quis erit q̃rendi modus? ſed q̃ tandem eſſe poterit
ante volũtatẽ cauſa volũtatis? aut eñ ipſa volũtas eſt,aut non eſt volũtas.& peccatũ nullum habet.
aut ergo volũtas eſt prima cauſa peccati:aut peccatũ nullũ eſt.hoc breuiſſimum tene: q̃cũq; cauſa
eſt voluntatis:ſi nõ poteſt ei reſiſti:ſine peccato ei cedit̃.Si aũt poteſt,non ei cedat̃,& nõ peccabit̃.An
aliud forte fallit incautũ? ergo caueat ne fallatur.An tãta fallacia eſt vt caueri oĩno non poſſit? ſi ita
eſt,nulla peccata ſunt.Quis eñ peccat in eo qđ nullo modo poteſt cauere? Peccatur aũt.caueri er
go poteſt.Ecce ſi ſit error in ratione:qui ortũ non habet ex vitio volũtatis, vel male affectãtis, vel
non mouentis vt oportet,ipſam rationẽ ad conſiderãdũ: ne fallatur.Si eñ illũ ſequit̃ volũtas de ne
ceſſitate non peccat in agendo male. aut ergo error quicunq; eſt in ratione,aut ortũ habet ex vitio
voluntatis,aut illo nõ peccatur oĩno. Si ergo voluntas nũq̃ peccat niſi ex errore rationis ꝑcedẽtis,
nũq̃ voluntas peccat:ſed omnino eſt ipeccabilis. In ꝑeligendo ergo inter aequalia bona alterũ:vel
minus bonũ magis bono:vel bonũ vt nunc bono ſimpliciter: ſola voluntas in hoc cauſa eſt.etſi ali
quãdo ſumit occaſionẽ a ſententia rationis,vel ex tractu paſſionis,vel ex habitus inclinatione.Pro
pter qđ dicit Chryſoſtomus ſup illud qđ dixit pater filio ſuo Matthęi.xxii. Vade opari in vineam
meã.Ille aũt dixit,nolo.habẽs inq̃t intellectũ boni & mali.& ſequit̃.Malũ in cogitationibꝰ ſuis cõtra
dominũ reſpondere videt̃.Nolo.Niſi eñ dixerit i corde ſuo,nolo, non põt fieri vt aliquãdo peccet
Et ideo dicit Auguſtinꝰ libro de vera religi.Defectus iſte qđ peccatũ vocamus,ſi tãq̃ febris inuitũ
occuparet,certe iniuſta poena videret̃,q̃ peccãtem conſequit̃,& quę damnatio nuncupatur. Nunc
vero peccatum adeo voluntarium malum eſt,vt nullo modo ſit peccatum ſi non ſit voluntarium.
Et hoc ita manifeſtum eſt vt nulla huic doctorũ paucitas,nulla indoctorum turba diſſentiat.Qua
re aut negandum eſt peccatum cõmitti:aut fatendũ voluntate cõmitti.Poſtremo ſi non voluntatę

malefaciamus nemo obiurgãdus aut oĩno monẽdus eſt:qbus ſublatis Chriſtiana lex,& diſciplina
oĩs religionis auferaẽ neceſſe eſt.volũtate ergo peccaẽ.Qđ etiã p̃dicti cõcedũt.ſed mõ quo dictũ eſt
Patet tñ ex dictis:ꝙ ſcđm modũ illũ peccatũ tãq̃ febris ex iudicio rõnis habita p̃occupat volũtatẽ
& determinat ne aliter velle poſſit: etſi nõ occupet ĩuitũ:qa quãtũ eſt de ſe aliter velle nõ põt,vt
dicũt,q̃ rõ dictat:etſi diuerſimode,ſecũdũ ꝙ rõ diuerſimode põt dictare. DIcẽdũ igiẽ abſolute ꝙ V
bono & meliori ꝓpoſito põt eligere minꝰ bonũ volũtas. AD Argumẽtũ ĩ oppoſitũ ꝙ minꝰ bonũ Ad arg. in
reſpectu maioris habet rõnẽ mali:Dicẽdũ ꝙ falſũ eſt ſcđm ꝙ dicit Auguſtinus lib.de natura boni. oppo.
Cõmemoremꝰ bona q̃ deo auctori tribuamꝰ.oĩs potẽtia & magna & pua.oĩs ſalꝰ & magna & pua
& cętera hmõi.quibꝰ nũeratis ſubdit. In his oĩbꝰ q̃cũq; pua ſunt meliorũ cõpatiõe cõtrariis noĩbꝰ
appellãẽ.ſic vbi ẽ maior pulchritudo:in eiꝰ cõpatiõe minor pulchritudo deformitas diciẽ:& fallit
ĩprudẽtes tãq̃ id ſit bonũ & hoc malũ. Verũtñ dicẽdũ ꝙ cũ dico minꝰ bonũ:duo dico:& minus &
bonũ.qđ eſt minꝰ,defectꝰ eſt & malũ quodãmõ:& ſub iſta rõne nũq̃ appetiẽ: ſed ſub illa rõne ſolũ
qua bonũ:ita etiã ꝙ ſi oĩs cõditio & rõ boni quã ĩuenit ĩ iſto ĩueniret ĩ alio,poſſet libere hoc illi ſibi
p̃eligere ſola libidine experiẽdi.Etſi eñ ſciret ꝙ nõ eẽt meliꝰ:ſed nociuũ & deteriꝰ: illã tñ experien
tiã apphẽdit tãq̃ quoddã cõueniẽs & bonũ:ſine cuiꝰ apphẽſiõe oĩno nõ appeteret. Etſi nõ ꝓpter il
lã neceſſario appetit,vt dictũ eſt.Et qđ ãpliꝰ eſt,ſi eſſent duo apphẽſa ĩ oĩbꝰ ęq̃lia,& ęq̃lis experiẽtia
in eis habẽda eidẽ ꝓpoſita:alterũ tñ ex libertate illa,q̃ volũtas eſt primꝰ motor ĩ eligibilibus:poſſet
vnũ aſſumere & reliquũ dimittere. Nec eſt dicẽdũ ꝙ ꝓpter ĩdifferẽtiã ĩmobilis pſiſteret,& neutrũ
aſſumeret exẽplo ſitiẽtis & famelici q ęq̃liter ĩdiget cibo & potu,& ęq̃liter ãbo appetit:cũ ãbo ęq̃li-
ter ſunt ꝓpoſita,vt tñ alterũ qđ p̃elegerit,aſſumat: & p illud vitã ſuã ſaluet: & nõ poſſet hſe ãbo
de quo ponit exẽplũ pħs in lib.ii.de cęlo & mũdo.Cõſtat eñ ꝙ talis nõ ꝑmitteret ſe mori quin po
tius alterũ aſſumeret,nõ obſtante indifferentia qua ratio iudicaret ꝙ vtroq; ęqualiter indigeret.

CIrca Tertiũ arguebaẽ Primo, ꝙ deordinatio voluntatis cauſaẽ ab errore rõnis: Queſtio.
quia vt dicit pħs.vii.ethicoꝝ. ſi fuerit opinio vl'is rõnis,& altera pticularis cuiꝰ XVII.
eſt ſenſus:& ĩ vnũ cõueniãt:neceſſariũ ẽ cõcluſũ:& cõfeſti opari ĩ actiuis. Neceſſi Arg.I.
tas aũt hic cõſiſtit ĩ deordinatiõe volũtatis:opinio aũt vl'is cũ ſenſu cõcordãs in
errore rationis: ſcđm ꝙ ĩpe ptractat.ergo &c. CONTRA.oĩs error in ratione In oppo.
eſt poena.ſed poena nõ p̃cedit pctm̃ qđ cõſiſtit ĩ deordinatiõe volũtatis.ergo &c. Reſpõſio.
DIcẽdũ ad hoc ꝙ diſtinguẽdo volũtatẽ cõtra rõnẽ deordinatio volũtatis in p X
uerſo vſu liberi arbitrii cõſiſtit.qđ pricipaliter ĩ ip̃a volũtate ponẽdũ eſt,vt dictũ ẽ ĩ q̃ſtiõe p̃cedẽti.
Scđm aũt ꝙ dicit Auguſtinꝰ lib.iii.de libero arbitrio,Homo ſcđm ſtatũ p̃ſentis vitę,vel ignorãdo
nõ habet liberũ volũtatis arbitriũ ad eligẽdũ qd recte faciat,vl' reſiſtẽte carnali cõſuetudine videat
qd recte faciẽdũ ſit,& velit,nec poſſit ĩplere.Illa eñ peccati poena iuſtiſſima eſt vt amittat qſq; quo
bene vti noluit:cũ ſine difficultate poſſet ſi vellet.i.vt q ſciat recte ñ faciat,amittat ſcire qd rectũ ſit
& q rectũ facere cũ poſſit noluit amittat poſſe cũ velit. Et ſic oĩ hoĩ duo iſta ſunt poenalia ex pctõ
primo,ignorãtia & difficultas. de difficultate ĩ volũtate nihil ad ꝓpoſitã q̃ſtionẽ. ſed de ignorãtia
in rõne & deordinatiõe ĩ volũtate. ET eſt diſtiguẽdũ de illis vt fuerũt ĩ prĩo hoĩe,ex prĩo pctõ:vl'
vt ĩueniunẽ ĩ nobis.Si primo mõ, abſolute dicẽdũ ꝙ deordinatio in volũtate fuit cã erroris ĩ rõne.
Neſciẽtiã eñ ille hõ añ pctm̃ potuit habuiſſe:ſicut & primꝰ angelus:ſed ignorãtiã neq̃q̃.illa eñ nõ
potuit eẽ niſi poena pcti:& ita cõſeq̃ns pctm̃. Si ſcđo mõ,ſciẽdũ ꝙ error ſiue ignorãtia rõnis ĩ no
bis duplex,& ſil'r deordinatio volũtatis. Quędã poenalis ſolũ.q̃dã vitioſa.Poenalis eñ ẽ ĩ nobis illa
ignorãtia quã habemꝰ ĩflictã a primo pctõ ſolũ. & ſil'r eſt de deordinatione volũtatis ex illa conſe-
quuta.Culpabilis aũt quã habemꝰ ex nr̃a diſcẽdi negligẽtia,& ſil'r deordinatio exide cõcomitans.
ſcđm ꝙ dicit ibidẽ.Nõ tibi ĩputaẽ ad culpã qđ ĩuitꝰ ignoras:ſed ꝙ negligis q̃rere qđ ignoras. Nã
illud qđ ignorãs qſq; nõ recte facit,& qđ recte volẽs facere nõ põt,ideo dicunẽ pctã : qa de pctõ illo
liberę volũtatis originẽ ducũt:in ſe aũt nõ ſunt pctã:qa ſicut dicit ĩ eodẽ, qđ natura ẽ rõnalis ad ca
piẽdũ p̃ceptũ,hoc eſt volũtas ad obſeruãdũ.Ex quo aũt ĩcipit hõ p̃cepti eſſe capax,ex illo ĩcipit poſſe
peccare.Duobꝰ aũt modis peccat.Si aut nõ ſe accõmodat ad accipiẽdũ p̃ceptũ,aut cũ accepit nõ ob
ſeruet.Si ergo loq̃mur de errore ignorãtię rõnis & deordinatiõis volũtatis ĩ nobis,vt ſunt poena-
les ſolũ:ſic p̃cedũt vſũ liberi arbitrii.& poſſumꝰ loq de eis vt ſunt ĩ habitu:aut vt ſunt ĩ actu. SI
primo mõ:ſic neutrũ ab altero ẽ:ſed ãbo ſimul & naturaliter a parẽtibꝰ cõtracta.Si ſcđo mõ: cũ de
ordinatio talis volũtatis naturalis eſt: & nõ deliberatiua,ex pria apphẽſione rõnis deordinatæ ve-
nit.& iõ adhuc ĩ puulis ſiq̃ ẽ deordinatio ĩ volũtate,venit ab errore rõnis.Põt etiã & cũ hoc venire
a paſſione.ſed illa deordinatio nõ diciẽ liberi arbitrii.qa ĩquãtũ hmõi eſt ĩ talibꝰ q nõ ſunt nati ha-

bere vſum liberi arbitrii.ſtati em̃ cũ qs ſit capax p̃cepti, teneꝛ ad eius notitiã & obſeruãtiã p̃cepti & fuerit ſtati ignorãtia rõnis & volũtatis deordinatio vitioſa ſi adſint,vt iã diceꝛ. SI ergo loq̄mur de eis ĩ nobis vt ſunt vitioſa,diſtĩguẽdũ eſt de errore. aut em̃ eſt error ex carẽtia ſciẽtię debitę haberi,aut ex obnubilatiõe ſciẽtię iã habitę. Si prĩo mõ:iã error rõnis cauſatꝰ eſt a deordinatiõe volũtatis.Ex quo em̃ ille culpabilis eſt,& nõ habet ortũ culpa niſi ex volũtate,vt p̄dictũ eſt ſcd̃m Auguſtinũ,neceſſe eſt cãm p̃cedere volũtatis deordinationẽ. & hoc dupl̄r ĩ duplici mõ erroris. Vno em̃ mõ ẽ error rõnis ex carẽtia ſciẽtię debitę haberi:qa volũtas ñ mouet rõnẽ ad ſtudẽdũ & ad iq̄rendũ ea q̄ legis ſunt,& de neceſſitate ſalutis. Alio aũt mõ,qa volũtas nõ retrahit rõnẽ cũ temerario ſtudio cadit ĩ erroris excęcationẽ. Et eſt vtroq; mõ volũtatis deordinatio ex negligẽtia & omiſſione p̃cedẽs errorẽ rõnis,vt error ille nõ ſolũ error,ſed volũtariꝰ error dici mereaꝛ. Nam vt dicit Auguſtinꝰ lib.iii.de libero arbitrio. Nulli hoĩ ablatũ eſt ſcire vtiliter q̄rere qđ iutiliter ignoraꝛ.Nã añ oẽ meritũ boni opis nõ parũ eſt accepiſſe naturale iudiciũ quo ſapiẽtiã p̃ponat errori,vt ad hoc nõ naſcẽdo,ſicut forte p̄ueniſſet ĩ ſtatu inocẽtię: ſed ſtudẽdo p̄ueniat.qđ ſi agere noluerit, pc̄ti rea tenebiꝛ tã q̄ nõ bñ vſa ſit facultate quã accepit.Q̃q̄ em̃ ĩ ignorãtia aĩa nata ſit: nõ tñ ad p̄manẽdũ ĩ eo qđ nata eſt aliq̄ neceſſitate cõprimiꝛ.Nã ꝙ naturaliter neſcit,nõ põt hoc aĩę deputari ĩ reatũ:ſed ꝙ ſcire nõ ſtuduit,& ꝙ dignã ad recte faciẽdũ opã nõ dedit.Eſt em̃ ſtultitia rerũ appetẽdarũ & vitãdarũ nõ q̄libet ſed vitioſa ignorãtia. Si ſcđo mõ error rõnis p̄ueniat .ſ.ex obnubilatione ſciẽtię iã habitę: qđ cõtigit ex paſſionis feruore:de hoc ẽ pricipaliter difficultas q̄ſtionis.ſ.de pc̄tõ incõtinẽtis:qui p̄eccat ex paſſione.de quo eſt dubitatio vtrũ paſſio ſenſualis prius inficiat volũtatẽ prauo cõſenſu,& mediãte illa obnubilet rõnẽ,& ĩ iudicio ſuo erret, vel ecõuerſo paſſio illa primo rõnẽ obnubilet,vt erret:& tũc neceſſario cogaꝛ ſeq̄ deordinatio volũtatis appetentis ſcd̃m iudiciũ rõnis errãtis.Et nota ꝙ nõ eſt hic dubitatio,quĩ ĩ eo q ſe cõtinet eſt ſciẽtia opandoꝝ añq̄ veniat ad paſſionẽ:ſed cũ venerit ad paſſionẽ,dubiũ eſt an maneat ĩ eo ſciẽtia:& ſi nõ maneat:vtrũ priꝰ deficiat p̄ errorẽ ſciẽtia ĩ rõne:q error rõnis ſit cã vl̕ occaſio deordĩatiõis volũtatis.vel p̄cedat primo ex paſſione deordinatio volũtatis q̄ ſit cauſa erroris in rõne.Et vt hoc videaꝛ opꝰ eſt prĩo videre de motu volũtatis a quo & p̄ qd moueaꝛ. EST etiã ſciẽdũ iuxta determĩationẽ phi,& etiã Cõmẽtatoris ĩ lib.iii.de aĩa circa capitulũ de mouẽte.ꝙ ps aĩę ſpeculatiua nõ põt eſſe p̄rimũ mouẽs: qa nõ cõſiderat de opãdis qd fugiẽdũ,aut qd imitãdũ.Motꝰ aũt oĩs volũtatis ſemp̄ eſt aut fugientis aut imitãtis.Sil̕r neq; ps aĩę practica.qm̃ tali ĩtellectu dicẽte aliqd eẽ fugiẽdũ aut imitãdũ nõ moueꝛ hõ ab eo qđ affirmat rõ:ſed q̃nq; moueꝛ ex eo qđ cõuenit delectatiõi ſenſuali,vt cõtigit ĩ iabſtinẽte:q nõ refrenat ſe ab illo qđ rõ iudicat fugiẽdũ.Qđ declarat p̄ ſile. qm̃ mltotiẽs videmꝰ ꝙ mlti ſciẽtes aliquã artẽ nõ agũt p̄ illã:ſicut videmꝰ multos medicos nõ curare ſe cũ ĩfirmanꝛ.& hoc nõ eſt niſi qa aliꝰ eſt motor prĩcipalis illarũ actionũ q̄ agũꝛ p̄ cognitionẽ.Et ſi cõtigeret ꝙ oẽ hñs cognitionẽ alicuiꝰ opatiõnis ageret illã rẽ quã ſcit:tũc ſeq̄reꝛ ꝙ idẽ ageret cõtraria ſiml̕: qa ſciẽtia eadẽ cõtrarioꝝ eſt,vt dr̃.ix.metaphyſicę. vbi addit phs. Igiꝛ neceſſe eſt vt dñs verus ſit aliud.& dico ꝙ hoc eſt appetitꝰ, aut volũtas:qm̃ nõ agit niſi id qđ appetit ĩ rei veritate.ergo oẽ hñs potẽtiã ſcd̃m rõnẽ:cũ fuerit appetẽs id ad qđ habet potẽtiã neceſſe eſt vt agat illđ.vbi dicit Cõmẽtator.Qđ facit alterũ magis agere q̄ alterũ cõtrarioꝝ,hoc eſt appetitꝰ & volũtas.Appetitꝰ em̃ cũ fuerit alteriꝰ cõtrarioꝝ:tũc actio agẽtis p̄ẽdet ex illo neceſſario & naturaliter a volũtate: & potẽtię nõ agũt de cõtrariis niſi id qđ magis appetũt,vl̕ appetitu ĩtellectꝰ vl̕ appetitu imaginis.Igiꝛ qđ dñaꝛ ĩ motu volũtatis,nõ eſt cognitio:cũ multotiẽs moueaꝛ volũtas a deſiderio:licet ĩtellectꝰ videat nõ debere moueri: nec ſimplicis notitię:qa illa ẽ cõtrarioꝝ ſiml̕,vt iã dictũ eſt ſcd̃m phm̃.nec iudicãtꝭ p̄ ſententiã. ſcd̃m ꝙ hoc ſufficiẽter determĩatũ eſt ĩ q̄ſtione p̃cedẽti. Vñ mirũ eſt ĩponere phõ ꝙ velit cognitionis iudiciũ limitare:& neceſſitare volũtatẽ ad volẽdũ ſcd̃m formã ĩtellectꝰ. ſed de hoc ãplíꝰ diceꝛ. Qꝫ ſimplicit̃ neq; deſideriũ ſenſitiuũ determĩet volũtatẽ ad motũ,oſtẽdit p̄ hoc:ꝙ multi hoĩes deſiderãt & cõcupiſcũt appetitu ſenſitiuo:ſed nõ agũt volũtate ea ad q̄ moueñꝛ p̄ deſideriũ:quia ſeq̄ꝛ intellectũ:vt cõtinẽtes:et Apl̕s q̄ñ dixit Ro.vii. Video aliã legẽ ĩ mẽbris meis repugnãtẽ legi mentis meę.Sed qa oĩs appetitꝰ eſt ad aliqd,vt ad obiectũ bonũ:ideo determĩat ꝙ primũ mouẽs ẽ appetitiuũ. Appetitiuũ em̃ cũ app̄hẽſũ fuerit,tũc appetit hõ p̄ ſciẽtiã,& p̄ appetitũ mouebiꝛ ĩ opꝰ.& ſic determĩat:ꝙ ad motũ duę cõcurrũt virtutes.ſ.deſideriũ & ĩtellectꝰ.Mouẽtes aũt ĩ rõne vniꝰ mouẽtis primi imobilis,qđ eſt appetitiuũ. Sed quomõ appetitiuũ app̄hẽſũ moueat volũtatẽ vt velit,de hoc eſt tota cõtrouerſia ĩ p̃cedẽti q̄ſtione. Eſt igiꝛ ĩtelligẽdũ:ꝙ ſicut ĩ motis naturaliter forma naturalis duo facit:ex pte em̃ ſubiecti motũ determĩat: ex pte aũt obiecti mobile ad motũ ĩclinat:verbi gr̃a,forma grauis determinat graue ad motũ deorſũ,& ad illũ eũdẽ motũ exercẽdũ ĩclinat: ſic in

Titulꝰ huiꝰ queſtionis.

volūtarie motis:vbi vt dictū eſt,motus fit ex appetitu & cognitiōe appetitiui:ipm appetitiuū duo
facit.Ex pte eñ cognitiōis determinat motū īquātū eſt bonū apphēſum ſub rōne veri: qa nihil pōt
homo velle niſi bonū cognitū,vt ſatis ſupradictū eſt.Ex pte aūt affect⁹ iclinat ad motū iquātū app
hēſum ſub rōne veri natū eſt afficere apphēdētē ſub rōne boni.Idē eñ ē diſpoſitio & forma cogno
ſcētis ſub rōne veri:& obiectū appetētis ſub rōne boni. Sed hic variatꝰ opinio, qa deficit phi deter
minatio.Opinio eñ ſupius expoſita & iprobata dicit ꝙ forma itellect⁹ q̄ cōcipitꝰ bonū cognitū ſub
rōne veri,ſic determiat & ſpecificat motū volūtatis,vt per cōſiliū finito iudicio & cōcluſa ſentētia
rōnis de agēdis,pro pūcto & hora q̄ ſtat ei⁹ iudiciū ſiue fuerit rectū,ſiue erroneū,imobilitatꝰ volun
tas,& iuicibili neceſſitate aſtringitꝰ:vt nō poſſit aliter velle,aut eligere q̄ rō dictauerit:ita ꝙ ſicut
ſi apphēdatꝰ aliqd vt bonū ſcđm oēm rōnē boni:cuiuſmodi eſt bonū beatificās:qđ ſcđm Boetiū eſt
bonoꝝ oīm aggregatiōe pfectū:volūtas nō pōt id nō velle ſaltē i vl'i p ſtatu pñtis vitę:qñ nō cōp-
hēdim⁹ naturā ei⁹ niſi ex pticularib⁹ bonis:in futuro aūt i pticulari qñ videbim⁹ eū ſicuti eſt:ſic qñ
cūqꝫ aliqd cōphēditꝰ vt bonū aliqd pticulare determiatū iudicio rōnis,nō pōt volūtas illud nō velle
ſiue determinetꝰ eē meli⁹ aliis,ſiue i ſe abſolute determietꝰ eē eligēdū.Et hoc ſiue ſit illa determiatio
in cognoſcēte,vt ipa res talis vel tal' videatꝰ:ſiue ex ſolo obiecto cognito:ſiue ex aliq̄ diſpōne i cogno
ſcēte.& hoc ſiue ex aliquo habitu quo informatꝰ,ſiue ex paſſione q̄ i ipo eſt.q̄lis eñ vnuſqſqꝫ eſt, ta-
lis finis videtꝰ ei,vt dr.iii.ethic.ſiue ex diſpōne naturę ſimpliciter:qa bonū & cōueniēs naturę abſo-
lutę nō ſubiacet cōſilio,aut electioni,imo apphenſū ſtati iudicatꝰ appetibile,& naturaliter appetitꝰ,
ſcđm ꝙ oēs naturaliter appetūt eſſe,viuere,ſcire,& itelligere,& cętera hmōi.Tenētes hāc opinio-
nē dicerēt,ꝙ oīs ordinatio & deordinatio volūtatis pcedit ex ordinatiōe & deordinatiōe rōnis: ita
ꝙ ſi ābo & rō & volūtas eſſent ordinata,volūtas deordinari nō poſſet:niſi pri⁹ deordinata rōne.Ra
tionis aūt deordinationē dicūt i icōtinēte icipe a paſſione appetitus ſenſitiui:q̄ obnubilatꝰ & cadit a
ſua recta opinione i erroneā:quā neceſſe eſt ſeq,vt dicūt,appetitū volūtatis: vt ſic ſcđm eos rō ſit
media iter duos appetit⁹:ſenſitiuū.ſ.& rōnalē.Et videtꝰ eis ꝙ hoc habeāt a phō,vbi dicit i.iii.ethico
rū.Multis deceptio pp̄ter delectationē videtꝰ fieri.Nō eñ exiſtēs bonū,bonū videtꝰ. Deſiderāt igitꝰ
delectabile vt bonū.Videtꝰ etiā eis ꝙ habeāt idē ex.vii.ethicoꝝ . vñ ſumpta eſt rō ad hoc ſupindu-
cta.Maxime aūt ꝙ ignorātia i rōne ſit cā prauę actiōis a volūtate in incontinēte, videtꝰ ſentire phs
cōſentiēdo Socrati:ꝙ nō cōtigit opari p̄ter optimū,niſi pp̄ter ignorātiā:dicit,& optimū q̄rere cir-
ca paſſionē.ſi pp̄ter ignorātiā:qs mod⁹ ignorātię? Vñ nō videtꝰ dubitare, qn illud eueniat pp̄ter
ignorātiā:ſed q̄rit ignorātię modū.Qꝫ bonū apphēſum determinat volūtatē ad volēdū: tāq̄ illud ſi
ne quo nihil pōt velle:idubitāter verū eſt,vt habitū eſt ſupra.Qꝫ etiā iudiciū rōnis circa aliqd de-
termiatū magis aſtrigat volūtatē ad volēdū q̄ bonū ſimplr apphēſum,ſilr verū ē. Durū eñ eſt,vt
dicitꝰ i.vii.ethicoꝝ,ſciētia exiſtēte aliqd aliud iperari & trahere ſicut ſeruū.Sed ꝙ iudiciū rōnis ſic
determinat volūtatē:vt oīno aliud nō poſſit velle q̄ determinatū ab ipa:& ꝙ illđ nō poſſit nō velle:hoc
oīno eſt icōueniēs,vt p̄determinatū eſt. bonū eñ apphēſū nō mouet volūtatē ſub rōne boni vt infor
mās ipſam & aliquā affectionē ei iprimēs:ſicut apphēſū ſub rōne veri,mouet rōnē:& iprimit ei no
titiā:et ideo verū apphēſum ſub rōne veri pōt p modū formę neceſſitare rōnē i cognoſcēdo.bonū
aūt apphēſū ſub rōne veri,nullo mō pōt ex rōne boni cogniti neceſſitare volūtatē i appetēdo.appe
titu dico deliberato: q fit p cōſenſum.licet forte poſſet eū neceſſitare ad appetēdū appetitu delibe-
rāte ex apphenſione ſimplici p̄cedēte iudiciū & ſentētiā rōnis.Sed iſte appetit⁹ aut nō eſt pctm̄,ſed
infirmitas q̄dā i volūtate ex primo pctō:aut ſi eſt pctm̄,nō cōtigit niſi ex aliquo pctō volūtatis p̄ce-
dente.ſ.ex hoc ꝙ nō erat diligens ad ſibi p̄cauendū,aut ad rōnē dirigēdū ne talia p̄ſentaret icōſul
ta.ſed hoc oīno nō eſt i nr̄a poteſtate a quo mens tāgatꝰ,& a quo illico volūtas afficiatꝰ. Et ideo hoc
aut oīno nō eſt pctm̄,aut minimū veniale,ſcđm illos q ponūt mot⁹ primo primos eē pctā.ſed i nr̄a
poteſtate eſt:cui volūtas adhęret p cōſenſum verū vel iterp̄tatiuū,ſiue delectatiōis ſiue facti.De ta
A li tñ mō neceſſitādi volūtatē p plenū cōſenſum,eſt q̄ſtionis difficultas. ET eſt oīno dicēdū,ꝙ licet
verū p modū formę rōnē ad diſcernēdū neceſſitet:nullo tñ mō bonū p modū formę neceſſitat vo-
lūtatē ad cōſentiēdū.Eſt eñ & aliter verū obiectū cognitiuę: & bonū obiectū affectiuę. Verū eñ ē
obiectū cognitiuę a quo ipſa mouetꝰ & iformatꝰ,ſicut ab iprimēte ei aliqd.Bonū aūt nō ſic eſt obie-
ctū affectiuę,ſed ſolū vt in qd mouetꝰ.apphendēs eñ bonū cognitū p itellectū ad qđ debet moueri
per volūtatē,i itellectu mouetꝰ a cognito iquātū verū tāq̄ a forma iprimente & inhęrente cognoſcē
ti iquātū cognoſcens eſt:q ab eodē cognito iquātū eſt bonū adhuc i rōne mouetꝰ tāq̄ a fine : nullo
aūt mō ipſo moto i voluntate,neqꝫ a bono iquātū bonū,neqꝫ iquātū verū,neqꝫ vero tāq̄ ab aliquo
imprimēte & iformāte.potentię eñ volitiuę nihil iprimitꝰ a q̄ iformetꝰ vt moueatꝰ niſi metaphorice

tā̄q a fine alliciēte. Nihil em̄ volūtas ipſa cognoſcit, a quo tā̄q a fine alliciaꝛ: ſed volēs ipſa rōne ſua
cognoſcit verū ſub ꝓpria rōne, a quo moueꝛ vt ab obiecto ꝓprio ſibi imprimente. Et eadē rōne co
gnoſcit bonū ſub rōne veri a quo moueꝛ ipſa ratio metaphorice tā̄q a fine & obiecto ipſius volūta
tis: nō a quo ipā volūtas habet moueri: vt ab eo qđ aliqd iprimit ei formaliter, aut alio modo: ſed
ad qđ & i qd ipſe cognoſcēs iquātū volēs habet moueri ipſa ſua volūtate: vt ꝑ iſtrumētū & primū
pricipiū mouēs i finē ſeipm̄ & illū cuius eſt, vel ꝑ delectationē ꝓcedētē, vł ꝑ cōſenſum ſubſequentē:
ita ꝙ a nullo alio agēte ipellaꝛ ad virtutes & vitia, neqꝫ a ſupiori, neqꝫ ab iferiori. ſcđm ꝙ dicit Au-
guſtinus lib. iii. de libero arbitrio. Et hoc cōuenit ei ex naturali ꝓprietate volūtatis: vt cū vult ex ſe
per ſe ſic moueaꝛ: ſicut lapidi ꝙ ſemꝑ deorſum mtaꝛ. Sed differt i hoc: ꝙ lapis n̄ pōt de ſe aliter mo
ueri: volūtas aūt de ſe pōt. ſcđm ꝙ dicit Auguſtinus ibidē. Credo, inqt, ſatis exptū eſſe nulla re fie-
ri mentē ſeruā libidinis, niſi ꝓpria volūtate: neqꝫ a ſupiori neqꝫ ab ęquali eā poſſe ad hoc dedecus co
gi: qa iniuſtū eſt: neqꝫ ab inferiori, qa nō pōt. Reſtat ergo vt eius ſit ꝓprius iſte motꝰ, nō vtiqꝫ natu
ralis, ſed volūtarius. eoqꝫ ſimilis eſt illi motui quo deorſum verſus lapis ferꝛ: ꝙ ſicut iſte ꝓprius ē
lapidis: ſic ille animi. verūtn̄ i eo diſſimilis, ꝙ i poteſtate nō habet lapis quo ferꝛ inferiꝰ. Animꝰ vero
dū nō vult nō ita moueꝛ. & ideo lapidi naturalis eſt ille motus: aīo vero iſte volūtariꝰ: & hoc ita vo
lūtarius vt cōtra naturā volūtatis ſit determiari a rōne (vt illi dicūt) ſed potiꝰ naturę eius eſt libe
re moueri etiā cōtra rōnis determiationē. Qđ ex eo maxime patet, ꝙ eadē erat natura liberi arbi-
trii hōis i ſtatu inocētię, & modo. licet em̄ libertas eiꝰ ꝑ pc̄tm̄ mō ſit debilitata: hoc nihil facit ad va
riationē naturę ſpeciei. Nūc aūt ita eſt, ꝙ homo i ſtatu inocētię ante pc̄tm̄ ꝑ iudiciū rōnis fuit i cer
ta & determinata ſciētia agēdoꝝ: nec potuit errare circa illa: qa error ille poenalis fuiſſet, & poena
pc̄tā ꝓcedere nō potuit. Hō ergo ſcđm dictā opinionē i ſtatu inocētię peccare nō potuit. Quare cū
certa fide teneat eccl'ia catholica ꝙ homo primꝰ i ſtatu illo peccauit, & ꝙ pc̄tm̄ eius i volūtate nul
lus error i rōne ꝓceſſit: nemo eſt q ſe pōt excuſare: dicēdo ꝙ neſciat quomō ille homo peccauit: ſed
ꝙ certus ſit ꝙ nos nō peccamꝰ: niſi ſcđm determiationē dictę opinionis. imo qlibet homo coactus
neceſſaria rōne fundata ex fide, neceſſe habet cōcedere ꝙ nullo errore ꝓcedēte in rōne peccauit ille
primus homo: ſed directe agēdo cōtra determiatū iudiciū rōnis rectę. ꝙ ſi ſic poſſe agere, tunc fuit
volūtatis humanę naturę: et nūc eſt: licet debilior volūtas nūc ſit in nobis vt difficiliꝰ ſe teneat in
ſentētia rōnis rectę, paſſione cōtrariāte, q̄ tūc qn̄ nulla paſſio fuit i hōie ante peccatū. Dicēdū eſt B
igiꝛ abſolute, & aliter ſana fide ſtāte dici nō pōt, ꝙ oīs deordinatio ꝑ errorē i rōne cauſaliter ꝓcedit
ex deordinatione volūtatis ꝑ prauā affectionē, & nō ecōuerſo, niſi occaſionaliter inquātū cognitio
pręuia eſt ad volūtatē, vt ꝓdictū eſt. Nō em̄ inordinate cupimus q̄ i notitia noſtra non capimus. Et
ideo, vt docet phs in fine ſcđi ethicoꝝ, oportet nos pati ad delectationē qđ ſenes plebis patiebanꝛ
ad Helenā, & in oībus dicere vocē eoꝝ. Vox ſiqdē illoꝝ erat cū ſcirēt adeſſe Helenā: fuge, fuge. Ti
mebāt em̄ ne nimiā pulchritudinē eius aſpiciētes: allicerenꝛ ad libidinē. & ſic abiiciēdo delectationē
nō aſpiciēdo delectabile, minus peccabimus. Et ꝙ ſic libere poterit homo agere cōtra certū iudiciū
rōnis: expſſe dicit phs i libro. iii. ethicoꝝ. Videnꝛ, inqt, nō idē, eligere optima, & opinari: ſed opinari
quidē meliꝰ: ppꝛ malitiā aūt eligere q̄ nō oportet. Si aūt ꝓceſſerit opinio electioni vel ſequaꝛ, nihil
differt. Ecce q̄ apte tribuit liberā electionē mali voluntati contrariāti opinioni rectę etiā ꝓcedenti.
Et ideo ad operationes virtutū: quarū ſcđm phm̄ domini ſumus, & quas opari vel nō operari i no
bis eſt, ſcire parū aut nihil prodeſt. eligere aūt & opari nō parum: ſed oīno proſunt. Nihil em̄ ꝓdeſt
ſcire quo ad detminationē volūtatis vt vult ꝓcedens opinio. aliqd tn̄ ꝓdeſt quo ad oſtēſionē eligibi
lis: & i hoc multo minꝰ q̄ habitus virtutū: qa iſti magis determināt volūtatē ad opꝰ q̄ habitus ſciē
tię. ꝓpter qđ dicit phs. ii. ethicoꝝ. ꝙ virtus omni arte certior & melior. Certior qdē ad opis ꝓſe-
quutionē: qa ipellit volūtatē ad opus i modū naturę: licet ſciētia ſit certior ad opis directionē: neu-
trū tn̄ neceſſitatē aliquā volūtati iponit. AD argumentū in contrariū: ꝙ vlīs opinio rōnis cū ſit
vna cū pticulari opione ſenſus: cōcluſū ē volūtati vt neceſſario agat: ergo volūtas oīno ſeqꝛ rōnē.
Hic oportet videre circa hāc materiā mētē & itētionē phi de opibꝰ cōtinētis & icōtinētis: maxime
incōtinētis: qa i eo cōſiſtit tota difficultas itēti. SCiendū igiꝛ: ꝙ ſcđm ꝙ phs ipe dicit i. vii. ethic. C
cap. ii. ꝙ mens & itētio eius circa hoc eſt primo ꝓponere q̄ alii opinati ſunt de cōtinētia & icōtinē-
tia, & dubitare de opinionibꝰ inſtādo cōtra ipas: & deide illas q̄ hn̄t veritatē, aſſumere, & alias pter
mittere. Inquātū ptiet ad noſtrū ꝓpoſitū vnā opinionē ꝓponit de cōtinētia & de icōtinētia, q̄ plane
cōtinet noſtrū itētū. Et eſt ꝙ icōtinēs ſciēs aliq̄ qm̄ praua, agit illa victus a paſſione & concupiſcē-
tia. Cōtinēs aūt ſciēs qm̄ prauę ſunt cōcupiſcētię: non ſequiꝛ eas ꝓpter rationē dicentem quoniam
malę. Et ſtatim in. iii. cap. proſequiꝛ opinionē illā ex parte operis incontinentis: quia de illa eſt tota

dubitatio,qualiter.ſ.poterit cõtingere:cũ aliqs fuerit exiſtimãs recte habẽdo rectã ſciẽtiã & opinio
nẽ:vt appetitus eiꝰ deordinatꝰ ĩ volũtate cõtrariet́ recte ſciẽtie. CIRca illã ergo dubitationẽ primo
recitat ſentẽtiã Socratis,q́ aeſtimabat durũ eſſe ꝙ ſciẽtia p̃exiſtente ĩ aliquo,aliqd vtputa ſenſibilis
cõcupiſcẽtia ĩperaret,& traheret ip̃m queadmodũ ſeruũ ad ĩcõtinẽter op̃andũ. Socrates igit́ oĩno
repugnabat opinioni dicẽtiũ ſciẽtẽ poſſe ĩcõtinẽtẽ eſſe,& ſemp recurrebat ad rõnẽ, dicẽdo ꝙ aeſti
mãs de aliquo qa malũ,nõ eſt poſſibile vt agat ip̃m:& ita ꝙ neminẽ poſſibile ſit aliqd op̃ari p̃ter ill
qd exiſtimat eſſe optimũ: ſed ꝙ tũc ſolũ aliqs op̃at́ malũ,& qd eſt p̃ter optimũ,qñ ignorat hoc eẽ
malũ,& p̃ter optimũ,& ꝙ tũc op̃at́ ip̃m ꝓpter ignorãtiã. Socratis ergo opinio exp̃ſſe fuit ꝙ ordina
D tio & deordinatio volũtatis cauſant́ ab ordinatione & deordinatione rõnis. DICte aũt opinioni
Socratis ſtatĩ iſtat p̃hs dicẽs,ꝙ ille ſermo Socratis,q.ſ.nullũ eſtimãtẽ aliqd eẽ optimũ cõtigit op̃a
ri p̃ter optimũ: ſed ſi aliqs op̃et́ p̃ter optimũ:hoc eſt ꝓpter ignorãtiã:dubitat ĩ eis q̃ manifeſte ap
parẽt,& cõtradicit eis. Videmus eñ habẽtẽ eſtimationẽ mali nõ cõtinere ſe ab eo : ſed ſeq paſſio
nẽ. Dicit etiã ĩ aliquo cõſentiẽdo Socrati: ꝙ ſi ĩcõtinẽs op̃at́ malũ ꝓp̃t ignorãtiã paſſionis:qa.ſ.nõ
eſtimat paſſionẽ:vt moechari eſſe malũ,vt dixit Socrates: optimũ eſt q̃rere qs ſit modꝰ illiꝰ igno
rãtie:propter quã ĩcõtinẽs op̃at́ malũ.an.ſ.ſit modꝰ ignorãtie p̃cedẽtis paſſionẽ:an habite ĩ paſſiõe
& ex paſſione. Et qa iſti ſcd̃o mõ cõſentiet ĩ ſua determiatiõe,ideo primo deſtruit primũ modũ:di
cẽs manifeſtũ eſſe:ꝙ añ fieri ĩ paſſione ĩcõtinẽs nõ eſtimat paſſionẽ eſſe bonã,ſed potius eſtimat eã
eſſe malã,& ita nõ ſequit́ eã ꝓpter talẽ ignorãtiã q̃ añ fieri ĩ paſſione ignoret eã eſſe malã. Deinde
dictũ ſermonẽ Socratis diſtĩguit ſcd̃m quorũdã ſentẽtiã:ĩ qua cõtrariant́ ei qd iã dixit:ꝙ ĩcõtinens
nõ habet ignorãtiã añ paſſionẽ:dicẽs,ꝙ qdã cõcedũt dictũ ſermonẽ Socratis vno mõ,alio aũt mõ
nõ cõcedũt ip̃m. Cõcedũt aũt ꝙ exiſtimãtẽ optimũ ſciẽtia,nõ cõtigit vnq̃ op̃ari p̃ter optimũ. Aeſti
mãtẽ vero optimũ opinione:nõ cõcedũt nũq̃ op̃ari p̃ter optimũ. Vñ dicũt ꝙ ille q́ ſcit optimũ, qa
ſciẽtia firma eſt: a qua nõ cõtigit oĩno recedere:nũq̃ op̃at́ p̃ter optimũ:ſed ille q́ opinat́ optimũ, qa
opinio ĩfirma eſt a q̃ cõtigit de facili recedere, bene op̃at́ aliqd p̃ter optimũ. & ideo dicũt ĩcõtinẽtẽ
qui vicit́ a paſſionibꝰ nõ habere añ paſſionẽ ſciẽtiã optimi:ſed tm̃ opinionẽ,& ideo agere p̃ter opti
mũ ꝓpter ignorãtiã q̃ opponit́ ſciẽtie:nõ q̃ opponit́ opinioni. Et eſt q̃ſi reſpõſio ad illã q̃ſtionẽ p̃hi
quis eſſet modꝰ ignorãtie ꝓpter quẽ aliqs op̃at́ p̃ter optimũ:ꝙ.ſ.ſit ignorãtia añ paſſionẽ: cuius cõ
trariũ iã dixit. Vñ qa dictũ hoc cõtrariũ ẽ ſue ſentẽtie,ei reſpõdet ĩferiꝰ ĩ q̃nto capl̃o: vbi aggredit́
determiationẽ ꝓpriae veritatis de ignorãtia ꝓpter quã ĩcõtinẽs op̃at́ p̃ter optimũ,& vtrũ ſit ſciens
aut nõ, & q̃liter ſciẽs. Et p̃io reſpõdet dicto illoꝝ q́ dixerũt ꝙ ĩcõtinẽs habet opinionẽ q̃ debilis eſt
nõ ſciẽtiã:dicẽs ꝙ falſum eſt dicere ꝙ oĩs opinio debilis eſt:qa hoc nõ eſt de natura opinionis, ꝙ ſit
debilis & infirma. Quidã eñ nõ dubitãt plus de eis q̃ opinant́, q̃ alii de eis q̃ ſciunt. & ideo penes
debile & infirmũ nõ differũt opinio & ſciẽtia. Et ita nõ eſt dicẽdũ ꝙ ĩcõtinẽs op̃at́ malũ ꝓpter igno
rãtiã p̃cedẽtẽ paſſionẽ q̃ opponit́ ſciẽtie nõ opinioni. Hoc ergo habẽs p̃ cõſtãti ꝙ nõ op̃at́ ĩcõtinẽs p̃
ter optimũ ꝓpter ignorãtiã q̃ p̃cedit paſſionẽ: determiat cõſeq̃nter ꝙ ſic op̃at́ ꝓpter ignorãtiã quã
cõtrahit ĩ paſſiõe & ex paſſione: determinãdo, quomõ ĩcõtinẽs habet ſciẽtiam, & quõ non habet.
Vñ ꝙ ſup̃ hoc nõ ſit dubitatio de ĩcõtinẽte prius q̃ veniat ad paſſionẽ,qn tũc habeat ſciẽtiã, dicit
manifeſte trãſlatio Arabica ſic. Manifeſtũ eſt ꝙ apd̃ illũ q́ ſe cõtinet, eſt ſciẽtia eiꝰ a quo ſe cõtinet
añq̃ veniat ad paſſionẽ. An aũt ſit ſciẽtia apud eũ qñ venerit ad paſſionẽ,in hoc eſt dubiũ. Determi
nat ergo p̃ ĩtẽtionẽ ꝙ ĩcõtinens habet rõnẽ rectã op̃andoꝝ añ paſſionẽ,& circa vl̃ia,& circa p̃ticu
laria quoꝝ eſt ſenſus:vt ꝙ nullũ dulce aut delectabile guſtãdũ eſt,& ꝙ hoc dulce & delectabile nõ
eſt guſtãdũ,& ꝙ ſciẽtia vl̃i p̃ſente ĩ actuali cõſideratiõe & p̃ticulari q̃ videt́ eẽ p̃ricipiũ reſpectu op̃e
rãdoꝝ,nũq̃ ſic fiat paſſio vt ea vincat́ ĩcõtinẽs. ſed ſi cõtigat ip̃m ĩcõtinẽter agere,hoc accidit ei re
cedẽdo aliq̃liter a recta rõne ſciẽtie vl̃is & opinionis p̃ticularis. & tũc oportet eũ putare ꝙ q̇cq̇d eſt
dulce & delectabile,guſtãdũ eſt:& ꝙ hoc dulce & delectabile guſtãdũ ẽ:& hoc ꝓp̃t deceptionẽ p̃io
& p̃ ſe circa opinionẽ rectã p̃ticularẽ,a q̃ p̃rio recedit,& p̃ cõſeq̃ns a recta op̃ione vl̃i,vt iã dicet́,qd nõ
cõtigit ꝓp̃t aliquã cõtrarietatẽ opiniõis recte p̃ticularis ad rectã op̃ionẽ vl̃em ſcd̃m ſe:ſed ſolũ ꝓp̃t
cõtrarietatẽ quã habet ad illã p̃ accidẽs.ſ.p̃ cõcupiſcẽtiã circa illũ de quo eſt opinio p̃ticularis,appe
tẽtẽ guſtare dulce delectabile: q̃ trahit ad actionẽ guſtãdi delectabile dulce rõne vl̃i adhuc dicẽte
qa oĩno fugiẽdũ eſt dulce delectabile. & ideo cũ cõcupiſcẽtia vicit rõnẽ attractã,ducit ipſam ad opi
nãdũ ꝙ oporteat guſtare hoc dulce delectabile,& ſic p̃ cõſeq̃ns nõ tenet ſe ĩcõtinens in rõne recta
vl̃i:ſed cadit ab illa putãdo oẽ dulce delectabile eẽ guſtãdũ. Et qa ꝓp̃t paſſionẽ nõ tenet ſe ĩ illa: iõ
p̃ricipaliter dr̃ ĩcõtinẽs. vñ ecõtra beſtie q̃ nõ hñt opinionẽ vl̃em,ſed ſolũ p̃ticularẽ ex ſenſu,iõ licet
ſequãt́ paſſiões,ĩcõtinẽtes ñ dicũt́. Cũ aũt ſic errauerit ĩ rõne vl̃i:putãdo ꝙ oẽ dulce delectabile eſt

guſtandū. Et ideo ei addat̃ opinio ꝑticularis vt de qua eſt ſenſus, vt ꝙ hoc ſit dulce delectabile. tūc
cōcluſum volūtati oportet cōfeſti opari potētē & nō ꝓhibitū. & hoc ꝓpter ignorātiā, vt ꝓceſſit rō
ꝑdicta. Et ꝙ primo & principaliter fallit̃ circa opinionē rectā ꝑticularē, nō aūt circa vl'em, apte de-
termiat ꝑ hoc ꝙ dicit ꝙ opinio ꝑticularis quātū eſt de ſe nō eſt ſciētialis, qa ſciētia vniuerſaliū eſt
& nō ꝑticulariū. ideo nō eſt icōueniēs ſi circa eā hō fallat̃ & peccet icōtinēter agēdo: qa opatio nō
eſt circa vl'ia, ſed ſolū ꝑticularia, circa q̄ fallit̃. hoc aūt eſſet durū & iconueniēs ſi prio & ꝑ ſe falleret̃.
circa vl'ia quoꝗ eſt ſciētia. & ſcđm hoc ꝑ aliquē modū verū eſt qđ dixit Socrates, ꝙ ipoſſibile eſt ali
quē decipi ſcđm ſciētiā quā habet. Nō eñ ꝑſente ſciētia fit paſſio vt vīcat: neqꝫ ipa ſciētia & rō vl'ia
attrahit̃ ꝓpter paſſionē: ſed ipa ꝑticularis & ſenſibilis opinio, circa quā prio fallit̃ icōtinēs. Et ſic pa
tet ꝙ icōtinēs icōtinēter agit ꝓpter ignorātiā duplicis ꝓpōnis. Primo ꝑticularis: circa quā primo
& ꝑ ſe decipit̃. Scđo vl'is, circa quā decipit̃ ſcđario: vt i paſſione victꝰ aut oīno nō habeat eas, vl' ſic
habeat eas, vt nō ſciat eas. Etſi eñ eas habeat voce ſcđm ꝙ moechus i actu moechādi qñqꝫ dicere
pōt: qm̄ moechari malū eſt: & qm̄ moechari cū hac muliere malū eſt: nō tñ eas habet re, vt ita itelli
gat & ſentiat ſicut dicit, quēadmodū dicentes verba Empedoclis, nihil aūt itelligētes eoꝝ q̄ dicunt
quēadmodū dicit i fine ſexti capl'i, quo ad ꝓpōnē vl'em. & i fine ſeptimi quo ad ꝓpōnē ꝑticularē. Et
patet ex dictis qs ſit modꝰ huiꝰ ignorātię, qm̄ nō eſt i priuatiōe & carētia habitꝰ ſciētię: ſed priua-
tione actꝰ & vſus ex ligamine habitꝰ ne poſſit eo hō vti. Sic eñ diſponūt hoies paſſiōes irę & cōcu
piſcētię, quēadmodū ſomnus dormiētē, & ebrietas vinolētū, & furia iſanū. Sūt eñ oēs iſti actu igno
rātes ſi potētes vti ſciētia ſua ꝓpt ligamē. Vñ & diſſolutio ignorātię icōtinētis, vt iterato fiat ſciēs
nō ē nouę ſciētię acqſitio: ſed paſſiōis ablatio. Quēadmodū eñ ſiqs ē grāmaticꝰ cū inebriat̃ aſcēdūt
vapores & itellectū eiꝰ obnubilāt, & vſquequo dñet̃ euaporatio nō pōt vt grāmaticꝰ opari: poſt diſ
ſolutionē aūt euaporationis tūc opat̃: ſic & i icōtinēte cōtigit. Cognouerat eñ primo qm̄ malū eſt
moechari. a cōcupiſcētia aūt vehemēti grauat̃ itellectꝰ ipſiꝰ, & ꝑdit talē cognitionē & ſcientiā q̄diu
dñat̃ talis cōcupiſcētia vehemēs. Poſt diſſolutionē aūt hmōi, cōfeſti diſſoluit̃ ignorātia: et ruſus
ſciētiā quā habuit quoniā moechari malū eſt, reaſſumit. Et cōcordāt oēs i his ꝙ ſit mens & ſentē-
tia phi. ſed qa nō apte diſtiguit: an cōcupiſcētia ſenſualis imediate obnubilet rōnē, vel mediāte ap-
petitu volūtatis cōcordāte cū appetitu ſenſus: in hoc ſolo eſt cōtrouerſia, vt dictū ē. & vident̃ ābo
pro ſe habere phm̄, qa aliq̄ dicta eiꝰ vident̃ expſſius eſſe ꝑ vna opinione: aliq̄ vero ꝓ alia, vt viſum
eſt, et iā videbit̃ āpliꝰ. EST aūt adhuc āpliꝰ aliqd itelligēdū ad veritatis, & itellectꝰ phi maiorē de-
clarationē, ꝙ phs nō tā dānat i vitio & peccato actū exterioris opis q̄ iterioris cōſenſus i delectatio
nē. qa vt dicit ſcđo Politicę de vitio auaritię, magis oportet cōcupiſcentias regulare q̄ ſubſtātias.
Nec etiā ſolū dānat iteriorē cōſenſum i opus: ſed etiā totā delectationē prauā. ꝓpter qđ dicit̃ in. ii.
ethic. ꝙ oportet nos pati ad delectationē, qđ ſenes plebis patiebant̃ ad Helenā, vt ſupra dictū ē. Vñ
phs malū icōtinētię nō ſolū ponit i ope exteriori: ſed etiā i ope iteriori, & ipſiꝰ delectatiōis & cōſen
ſus & i delectationē & i opus exteriꝰ. CIRca ꝓceſſum ergo & vitiū icōtinētię, ſciēdū ꝙ triplex eſt B
in eo gradus pricipalis. Primo eñ delectabile ſenſus mētē tāgit tētādo. Scđo i tentationē inducit al
liciēdo. Tertio tentationē itrare facit volētē inficiēdo. Primū eñ nō eſt i noſtra poteſtate. & ideo vel
in ipo nullū oīno eſt peccatū, vel minimū veniale. ſcđm illos q dicunt ꝙ motus carnis primo primi
ſunt peccata venialia. & ſi ſunt peccata: nō tñ ſunt i ꝑticulari voluntaria nec volūtate cōmiſſa. ſed
ſcđm & tertiū volūtate noſtra cōmittunt̃. & ideo peccata ſunt. Vnde dñs nō docet nos orare ne tē
temur: quia hoc quādoqꝫ nō eſſet nobis ꝓficuū. propter qđ nō fuit Paulus exauditus quādo peti-
uit ſibi ſtimulū carnis auferri: ſed docet nos orare ne iducamur in tētationē. Matthęi ſexto. Et ne
intremus in tentationē. Marci. xiiii. Vnde dicit Auguſtinus in fine de libero arbitrio. Volūtatē nō
allicit ad faciendū niſi aliquod viſum &c. vt dictū eſt ſupra. Vñ ſi cōcupiſcētia ſolūmodo animū tā
gendo tētet, & volūtas eā ſtatim reiicit: in nullo eā inficit: nec in aliquo intellectū obūbrat: ſed obe
diēte appetitu iferiori appetitui ſupiori mox tētatio ceſſat: ſicut cōtigit i cōtinēte. Vñ ſi cōtigat
ex aliqua paſſione corporali quacunqꝫ itellectū obūbrari, & in ignorātiā operādoꝝ cadere, ſine oī
culpa voluntatis ꝓcedente omittēdo vel cōmittendo, illa ignorātia vitioſa nō eſt: ſed ſolū poena na
turę corruptę. Itaqꝫ in eis quę operat̃ homo ꝓpter talē ignorātiā, omnino excuſat̃: etiā ſi ſint de ge-
nere malorum: quia nec initiū & cauſa huius ignorātię voluntariū eſt. ꝓpter qđ huiuſmodi facta
oīno dicunt̃ inuoluntaria, vt ſi furioſus occidat: cuius furię voluntas ſua nō cauſam nec occaſionē
dedit, neqꝫ in omittendo, neqꝫ in committēdo. Vnde ſi Loth inebriatus fuiſſet ſine omni culpa ſua
propter ignorantiā cōcumbens cum filiabus ſuis, non peccaſſet omnino ratione ligata, & per conſe
quens voluntate: vt nullo modo electione aliquid egiſſe potuiſſet. Electio enim ſiue recta, ſiue

erronea:nõ ſit ſine ĩtellectu & volũtate.vt dr̃ in.iii.&.vi.Ethico.licet magis ſe teneat ex pte volũta
tis vt dictũ eſt ſupra.Similiter ſi error rõnis pcederet oĩno a paſſione ſenſus ante oẽm deordinatio
nẽ volũtatis:vt nec cã nec occaſio eſſet illiꝰ erroris neqꝫ omittẽdo neqꝫ cõmittendo:& errorẽ rõnis
neceſſe eſſet ſeq volũtatẽ,vt dicit pdicta opinio,nullo mõ ꝓpter illũ errorẽ in rõne fieret deordina-
tio vitioſa in volũtate ſequẽdo deordinationẽ rõnis:imo ſi deordinatio vitioſa fiat in volũtate,hoc
eſt ex ſua praua delectatione vel cõſenſu in fruitiõe boni apparẽtis cũ ſenſu:vt ipſamet ſit prima cã
ſuę deordinationis ſicut ſupra dictũ eſt:nõ aliq̃ ignorãtia vel deordinatio rõnis.Ex eo igit̃ ꝙ paſſio
ipſa ſolũ tangit aĩm tẽtãdo ſicut ſerpẽs fecit mulierẽ:nulla ſit deordinatio oĩno in hoĩe neqꝫ volun-
F tatis a rõne neqꝫ rõnis a volũtate.Sic eñ bñ tangit paſſio cõtinẽtẽ.SED cũ nõ ſolũ tãgit tẽtãdo: ſed
delectatiõe allicit in tentationẽ ducẽdo:tunc volũtas incipit infici peccato veniali prauę delectatio
nis:& comedit ſola mulier de ligno vetito:& tũc cõſimiliter incipit intellectus a claritate ſuę noti
tiæ obumbrari:nec tñ ſtatim cadit a ſua rectitudine cognitionis: ſicut nec ipſa volũtas a rectitudi-
ne ſui appetitus.imo incõtinẽs ſic inductꝰ in tẽtationẽ adhuc volũtate adhęret rectę rõni & lucta-
tur contra paſſionẽ.Et ideo phũs.vii.Ethico.cap.xv.&.xvii.aſſignat differẽtiã inter incõtinẽtẽ & i
tẽperatũ:ꝙ intẽpatus eligibiliter errãs opat̃ malũ,hñs principiũ corruptũ.Incõtinẽs aũt ineligibi
liter vincit̃ a turpibꝰ paſſionibꝰ:nec habet in ſe principiũ corruptũ.Cõtinẽs etiã ſic bene in tẽtatio-
nẽ inducit̃:ſed ſupat eã ꝓpter rõnẽ:ſcd̃m ꝙ dicit capitulo.xvii.aſſignando differẽtiã inter continẽ-
tem & tẽperatũ,dicẽs.Et cõtinẽs eſt potẽs nihil facere pter rõnẽ ꝓpter corporales delectationes,& tẽ
peratus.ſed hic qdẽ hñs ĩmanet rectę rõni:& ſupat eas:hic aũt nõ hñs prauas cõcupiſcẽtias: & hic
qdẽ qualis non delectari pter rõnẽ:hic aũt q̃lis delectari pter rõnẽ rectã.habet eñ delectatiões pra-
uas ſed non ducit̃.Cõmẽtator,id eſt vincit̃.Et ſic incõtinẽs cõcupiſcẽs & delectãs ſolũ reluctãdo an
te cõſenſum:abante habet rõnẽ rectã cui adhęret:a dorſo habet cõcupiſcentiã.ſ.delectabile ſenſus a
quo trahit̃ volũtas eiꝰ quouſqꝫ ducat̃ in cõſenſum pfectũ actus ad quẽ allicit̃:ſiue actus ille ſit pſeue
rãs delectatio:ſiue exterior opatio.tũc eñ volũtarie quaſi dorſum vertit ad rõnẽ,& faciẽ ad paſſio-
nẽ,ſubintrans vincula paſſionis & tentationis:& incipit comedere vir cũ muliere:& tũc primo ex-
cęcat̃ ratio:& errat ignorãs vt pdictũ eſt: & ſequit̃ cõcupiſcẽtię actũ volẽs:nõ vtiqꝫ ſciens & ſpecu
lans:ſed vt dormiẽs vel vt vinolẽtꝰ,volẽs qdẽ ſcd̃m quẽdã modũ,ſciẽs & qd̃ facit & cuius gr̃a:vt di
cit̃.vii.Ethicoꝝ cap.xvii.Qꝫ ſi oĩno neſciret,nõ ei ĩputaret̃.Nũc autem ſcit quid facit vt mœchus
qa alienã cognoſcit:& cuius gr̃a facit:qa ꝓpter delectationẽ:licet ꝓ hora ignoret qa malũ eſt qd̃ fa-
cit:cuius ignorãtię ipſe volũtarie cauſa eſt:cuius opationis amodo cã eſt ignorãtia.ꝓpter ignorã-
tiã eñ ꝓ hora paſſionis elicitus eligibiliter opat̃ malũ:ſicut intẽperatꝰ ab ĩitio. Et ſe habet tentatio
cõcupiſcẽtię in trahẽdo & ſubiiciendo incontinẽtẽ,ad modũ illiꝰ mulieris de q̃ dicit̃ ꝓuerbiorum
ſeptimo.Ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio pparata ad decipiẽdas aĩas.Ecce eñ tẽtatio de
lectationis.Sequit̃.Apprehenſumqꝫ deoſculat̃ iuuenẽ.ecce cõſenſus in actũ. Sequit̃.Non eſt vir in
domo ſua.ecce obnubilatio rõnis.Statimqꝫ ſequit̃.Quaſi bos ductꝰ ad victimã & quaſi agnus laſci
uiens ignorãs ꝙ ad vincula ſtultꝰ trahat̃: & neſcit ꝙ de periculo aĩę illiꝰ agit̃.ecce voluntariꝰ im-
mo neceſſarius curſus in actũ peccati: de quo ꝓcedit argumentũ.Cũ eñ maior ſit rõnis errãtis na
turalis & minor pticularis opinio de q̃ eſt ſenſus:& cõcurrũt in vnũ opus:cõcluſum eſt voluntati:
& verũ eſt ꝙ opus ſequẽs conſenſum ipm̃ concluſum eſt volũtati ſic diſpoſitę,ita vt non poſſit non
agere opus interioris delectationis:vl' exterioris actiõis ſi fuit cõſenſus in ipm̃ & non ꝓhibeat̃.& ta
lis inordinationis in actũ ignorãtia eſt cã auferẽs ad horã ſcientiã & conſciẽtiã. Et hoc mõ bñ verũ
ẽ qd̃ dixit Socrates ꝙ nullũ ęſtimãtẽ optimũ cõtigit opari pter optimũ:ſed ſi opet̃ hoc ẽ ꝓpter igno
rãtiã.cui bñ conſentit phũs determinans modũ verũ illiꝰ ignorãtię,vt dictũ eſt.Nec eſt aliqd̃ icon
ueniẽs volũtatẽ ſic neceſſitari in actũ peccati,poſtq̃ ꝑ conſenſum amiſit vſum liberi arbitrii in volũ
tate:ſicut rationis rectę in intellectu.ſecũdũ ꝙ dicit Chryſoſtomus ſup Matthęũ.ca.xxi.Oẽs anteq̃
peccemus liberũ habemus arbitriũ:ſi nolumus ſeq diaboli volũtatẽ:ſed ſi ſemel peccãtes obligauerĩ
mus nos opibꝰ eius,iã nr̃a virtute euadere nõ poſſumꝰ.Hõ anteq̃ peccet liberũ habet arbitriũ vtrũ
velit ſub regno eẽ diaboli.Cũ aũt peccãdo ſe tradidit ſub eiꝰ regno,iã non põt de poteſtate eiꝰ exire.
& ſic pria volũtas eiꝰ in neceſſitatẽ vertit̃:ſed nõ habet excuſationẽ:qa potuit non eẽ ſub ptãte dia
G boli ſi voluiſſet.cui concordat phũs in lib.iii.Ethico.cũ dicit.Si aũt non ignorans aliqs opet̃ ex qbꝰ
erit iniuſtꝰ,volẽs iniuſtus vtiqꝫ erit:non tñ ſi velit iniuſtus exiſtẽs requieſcet.vbi addit.a.t.Vt faciat
actionẽ iuſtitię & cohibeat ſe ab iniuſtitia,& erit iuſtꝰ.Neqꝫ eñ q ęgrotat ſanus ſcd̃m a.t.erit qñ vo
luerit.& ſi ſic contingit,volẽs ęgrotat incontinẽter viuens & inobediens medicis.tunc quidem in-
erat ei non ægrotare:ægroto autem non adhuc, quoniam nec demittenti lapidem adhuc ipſum

poſſibile reſumere:ſed tñ in ipſo mittere & piicere.Sic aũt & iniuſto & incõtinẽti ex pricipio qdem
inerat tales non fieri: ppter qđ volẽtes ſunt.factis aũt non adhuc ineſt non eſſe: vt dicit Cõmenta
tor.Neq̧ q in precipitiũ ſeipſum demittit,qñ vult retinebit deſcẽſum:neq̧ deſideriũ cõcedẽs refrę
nabit opus.Nota tu q dicis phum intẽdere deordinationẽ rõnis p ignorãtiã eſſe cãm deordinatio-
nis volũtatis in vitiũ:nõ econuerſo.Nota inquã qa dicit.Si nõ ignorãs aliqs operef ex qbus erit iiu
ſtus.Opus ergo ex quo eſt iiuſtus,pcedit priuationẽ ſciẽtię p pcedẽtẽ ignorãtiã:& eſt deordinatio
volũtatis pria cã in hoc deordinatiõis rõnis:nec excuſat ſequẽs ignorãtia:imo magis auget pctm.
Erat eñ i nobis nõ ignorare qñ in principio eramus nõ ignorãtes,nolentes agere ſcđm ſcientiã.&
iõ dicit phus lib.vi.Ethico.cap.xvii.q incõtinẽs aſſimilaf ciuitati cui calculanf oĩa neceſſaria & le I
ges ſtudioſas habet:vtif aũt nulla.Vñ ibidẽ determinãs quõ icõtinẽs nõ eſt prudẽs,dicit q prudẽs
nõ ſolũ eſt aliqs in ſcire:ſed etiã in operari & practicũ eſſe:& ex hoc incõtinẽs eſt qa nõ eſt practic9
qa vt dicit ibi,cõtinẽtis opus nõ cõgruit ſuę ſciẽtię.Vñ & in eodẽ,capitulo decimoquinto,aſſignãs
differẽtiã incõtinẽtis & intẽperati dicit q incõtinẽs talis eſt qualis nõ ppter pſuaſum eſſe ſequitur
eas q̃ ſcđm ſupabũdãtiã:& q̃ pter rectã rõnẽ corporales delectationes. Intẽperatus aũt pſuaſus eſt.
Vult ergo manifeſte q incõtinẽs ſequif delectatiões nõ pſuaſus.Si aũt ignorãtia & deordinatio rõ
nis eſſet cã deordinationis volũtatis in ſequẽdo delectationes,videf eſſe bonũ ſequi eas hora ignorã
tię anteq̃ volũtas deordinef p illam ignorãtiã.& ſic eſſet ei pſuaſum tũc in paſſione exiſtẽti ſeq eas:
ſicut intẽperato hoc ſemp eſt pſuaſũ q habet principiũ corruptũ.qđ falſum ẽ.Vñ dicit ibidẽ Cõmẽ
tator q incõtinẽs nõ eſt pſuaſus qm̃ bonũ eſt mœchari: neq̧ eligens:ſed ineligibiliter,hoc eſt ſine
electione hoc agit.Vult ergo q p hora actiõis nõ eſt ei pſuaſum:nec eligibiliter agit:ſed paſſiõe cõ
uictus: vt quaſi paſſioni imputef & vis ſit ei facta añ ignorantiã.& ideo peccatũ illđ nõ ex ignorã
tia:neq̧ ex electione:ſed ex paſſione pprie dicif factũ:& quo ad hoc peccatũ,peccãs ẽ ignorãs igno
rãtia cõcomitãte peccatũ tanq̃ pœna peccati:ſed poſtq̃ intrauit ignorãtia tũc pſuaſum eſt ei rõne
erronea qa mœchari bonũ eſt:& tũc ppter ignorãtiã peccat:& eligibiliter peccat peccato volũta-
rio:ad qđ agendũ ſibi neceſſario cõcluſum eſt vt dictũ eſt prius.& oĩs ſic peccãs eſt ignorans ignorã
tia q̃ pcedit & eſt cã peccati ſequẽtis:ipa tñ ſequif ad pctm̃ primę volũtatis malę. ET ita ſcđm iſtũ H
modũ noſtrũ ponẽdi dicimus q cõcupiſcẽtia nõ deordinat iudiciũ rõnis niſi mediãte deordinatio-
ne volũtatis.ita q vt dr ſeptimo Ethico.ca.xvii.prudẽs & ſtudioſus ſcđm morẽ nõ in ſcire ſolũ eſt
prudẽs qđ ptinet ad rõnẽ:ſed etiã in eo qđ eſt practicũ eſſe:qđ ptinet ad volũtatẽ.Incõtinẽs aũt de
ficit primo & principaliter ab eo qđ eſt practicũ eſſe:& deinde ab eo qđ eſt ſcire.Propter qđ phus
ibi diſtinguit incontinentẽ a prudẽte potius penes hoc q non eſt practicus q̃ penes hoc q non eſt
ſciens. Q; aũt ex pte volũtatis qua debet homo eſſe practicus,prius deordinef incõtinẽs(Prius di
co nõ duratione ſed cauſalitate.Simul eñ fiũt error rõnis:& deordinatio volũtatis) q̃ ex pte rõnis
q̃ debet homo eſſe ſciẽs:aperte patet ex determinatione phi circa deordinationẽ rõnis ex paſſiõe.Di
cit eñ q qñ eſt vniuerſalis opinio ſciẽtię phibẽs nõ guſtare dulce delectabile:vt eſt illa q nullũ dul
ce delectabile eſt guſtãdũ:cui cõtraria eſt opinio a lia vlis erronea q̃ dicit qm̃ oẽ dulce delectabile ẽ
guſtandũ.Et eſt alia opinio pticularis ex ſenſu.qm̃ hoc eſt dulce:hoc opaf:hoc ẽ guſtat dulce:ſi for
te inſit cõcupiſcẽtia:tunc eñ illa opinio vlis recta dicif fugere.Hęc aũt cõcupiſcentia trahit ad gu
ſtãdũ.Trahit aũt vt dicit Cõmẽtator ibidẽ nõ circa vlẽm opinionẽ:ſed circa pticularẽ.Vlis eñ nõ
trahif ppter paſſionẽ:ſed ſenſibilis:& ppter tractũ a cõcupiſcẽtia circa illã accidit a rõne vli & opi
nione pticulari aliqualiter incõtinenter agere.Et dicit ſcđm Commenta.q incõtinẽs nõ immedia-
te cadit a recta rõne vli & pticulari:ſed mediante cõcupiſcẽtia q̃ trahit.Sed qd eſt qđ trahif p ſe a cõ
cupiſcẽtia & ducif?Conſtat q hoc non eſt niſi volũtas & appetitus rationalis ab appetitu ſenſibili
ſcđm q dicit phus in lib.iii.de aĩa.Vincit aũt & mouet aliqñ phãtaſia deliberationẽ:aliqñ hæc illã
†incõtinens ſicut ſphęra,appetitus appetitũ,cũ †inabſtinẽs fiat:ſed ſcibile nõ mouef.Illud aũt qđ primo & per ſe
trahif,circa pticularẽ opinionẽ primo fallif:& illud qđ ſcđm accidẽs,ſecũdario.quare cũ volũtas p
ſe trahif a cõcupiſcẽtia non ratio:quia ipſa vt ſciẽtialis eſt nihil appetit:& p huius tractũ ſcđm acci
dens cadit rõ a ſua recta opinione vt dicit:rõne indiget qui nõ videt qđ eius intẽtionis eſt.qa volũ-
tas tracta a cõcupiſcentia prius deordinaf in male appetendo q̃ ratio i male iudicãdo. Et p hoc vt
dicit videf accidere qđ q̃rebat Socrates:q ipoſſibile erat hoiem decipi ſcđm ſciẽtiã quã habebat.qđ
verũ eſt vt in hoc ei conſentit phus,primo & p ſe:p accidẽs autẽ & ſecũdario non eſt incõueniẽs cũ
decipi ſcđm ſciẽtiã vt contrariũ recto opinef:primo circa opinionẽ pticularẽ q̃ ſcientialis nõ eſt:vl
timo aũt circa vlẽm opinionẽ q̃ ſcientialis eſt,vt ſupra expoſitũ eſt. ET nota q cã erroris hoim cir
ca mentem phi ex hoc eſt:q non diſtinguit rationẽ penes illud quod in ea ſcientiale eſt pertinẽs ad

cognitiuã:& penes illđ qđ practicũ eſt ptinẽs ad affectiuã.& dicit rõnẽ duci & trahi & impare & pcipere:qđ totũ ptinet ad ptẽ affectiuã. Dicit etiã eã videre,opinari,ſcire & ignorare:qđ ptinet ad cognitiuã. Nec debet ſic diſtiguere:qa nõ eſt hic ſermo ei niſi de rõne practica q̃ ex cognitiuo & affectiuo integrat̃ vt dictũ eſt. Vnde qa non diſtinguit:& dicit ſimpliciter rõnẽ paſſione trãſmutari ne poſſit vti ſcientia: ſicut cõtingit in ebrio & vinolento & dormiẽte:& ideo incõtinẽtẽ ppter ignorãtiã pter optimũ:& ſumẽtes rõnẽ p pte cognitiua ſolũ:dicũt eã primo & p ſe trãſmutari p paſſionẽ a ſciẽtia in ignorãtiã:& p hoc deordinari volũtatẽ: & ppter ignorãtiã peccare. Sed nõ ſic itelligẽdũ, immo debemus vt dictũ eſt rõnẽ diſtiguere qđ p ſe & primo cõueniat parti vtriq͵:& quõ a paſſiõe primo trãſmutat̃ qđ eſt affectiõis:& deĩde qđ eſt cognitiõis. Aliter eñ nunq̃ in pluribꝰ paſſibꝰ ethicorũ poterimꝰ mẽtẽ phi attingere.

K NIhil igit̃ reſtat nobis in hac q̃ſtione niſi vnũ dictũ phi in tertio Ethicoꝝ exponere:qđ cõtrariũ videt̃ eis q̃ diximꝰ. Deceptio inqt ppter delectationẽ videt̃ fieri. Nõ.n.exiſtẽs bonũ videt̃ bonũ. Deſiderãt igit̃ delectabile vt bonũ. Hoc nõ ẽ nobis cõtrariũ:ſed cõtinet noſtrũ itẽtũ.reuera ppter delectationẽ fit deceptio:ſed prĩo ex pte eiꝰ qđ practicũ ẽ:deĩde ex pte eiꝰ qđ cognitiuũ eſt:vt dictũ eſt:& ſic videt̃ penes cognitiuã eis bonũ qđ nõ ẽ bonũ:& ppter hmõi ignorãtiã deſiderãt p volũtatẽ delectabile:vt circa ipm in ope vel iteriori vel exteriori cõpleãt ſuũ deſideriũ: cui i prĩa volũtatis deordĩatiõe cõſentiebãt:ex q̃ rõnis deceptio ẽ cõſecuta vt dictũ ẽ. Vł põt dici q̧ cũ dicit,ppter delectationẽ fit deceptio,nõ ſtat ibi delectatio ſolũ p delectatiõe appetitꝰ ſẽſitiui ſed etiã volũtatis.ppter volũtatis ei delectationẽ q̃ cõdelectat̃ ſenſui & vicit̃ vt cadat i cõſenſum delectandi,vel delectabile exterius pficiendi,decipit̃:intãtũ vt videat̃ ei bonũ qđ non eſt bonũ propter quã deceptionẽ deſiderat delectabile vt bonum ſicut dictum eſt.

CIrca quartũ arguebat̃ q̧ volũtas diſcordãs a rõne errãte nõ ſit mala. qa volũtas diſcordãs a pcepto iferioris qđ diſcordat a pcepto ſuperioris ẽ bona nõ mala.qa ppter pceptũ ſupioris cõtẽnẽdũ eſt pceptũ inferioris.talis eſt volũtas diſcordans a rõne errãte.qa error eiꝰ eſt cõtra pceptũ diuinę legis:q̃ eſt pceptũ ſuperioris:reſpectu cuius rõ eſt inferior pcipiẽs.ergo &c. Queſt.xviii. Argumen.i.

CONtra.ad Romanos dicit Apoſtolus. Quod non eſt ex fide peccatum eſt. Gloſ. Contra conſcientiam eſt voluntas diſcordans a rõne errante.ergo eſt peccatũ & malũ. In oppoſi.

HIC eſt in pricipio ſciẽ- Reſponſio.
L dum q̧ non ſunt idẽ in opandis rõ recta & cõſciẽtia. Ex vlibus eñ regulis operandoꝝ q̃ ſunt de dictamine legis naturę,quaſi ex ppõne maiori,& pticularibus operandis ſumptis ſub illis regulis vlibus cõſilio rõnis:quaſi ex minori ppõne,format̃ rõ recta operandoꝝ pticulariũ.ſed nõdũ ex hoc habet̃ operãdi cõſciẽtia.qa tũc oĩs habens operandoꝝ notitiã,haberet de operãdo cõſciẽtiã:& habens maiorẽ notitiã:haberet ſtrictiorẽ de opando cõſcientiã.qđ falſum eſt.qm̃ videmus ſępius hñtes maiorẽ operandoꝝ notitiã:minorẽ habere operãdi cõſcientiã.vñ ecõtra rõ erronea nõ eſt idẽ cũ erronea cõſciẽtia:& hoc ideo qa cõſcientia ad ptẽ aĩę cognitiuã nõ ptinet ſed ad affectiuã. Sicut eñ i cognitiua ſunt lex naturalis vt vlis regula operandoꝝ,& rõ recta vt pticularis:ſic ex pte volũtatis ẽ qdã vlis motor ſtimulãs ad opus ſcđm regulas vles legis naturę. Et dicit̃ ſyndereſis:q̃ eſt in voluntate q̃dã naturalis electio ſemp cõcordans cũ naturali dictamine legis naturę. & ideo dicit̃ ſyndereſis hoc eſt cõelectio: a ſyn qđ eſt cõ:& hereſis qđ eſt electio. Et qdã motor pticularis ſtimulans ad opus ſcđm dictamẽ rõnis rectę. Et dicit̃ cõſciẽtia:q̃ eſt in volũtate q̃dã electio deliberatiua ſemper cõcordãs cũ dictamine rõnis rectę.& ideo dr̃ cõſcientia hoc eſt cũ ſciẽtia : qa electioni volũtate deliberata cõcordãs cũ ſciẽtia in rõne recta.& ſemp format̃ cõſciẽtia a cõſenſu & electiõe liberę volũtatis iuxta iudiciũ & ſniam rõnis:vt ſi ſit rõ recta:recta ẽ cõſciẽtia:ſi ſit rõ erronea,erronea ẽ & cõſciẽtia. Et qa cõſciẽtia nõ format̃ niſi ex volẽtis libera electione:licet iuxta notitiã rõnis:ex hoc cõtigit q̧ aliq̃ multã notitiã opandoꝝ hñtes nullã vł modicã hñt in ſe cõſciẽtiã de opando ſcđm ſciẽtiã: & hoc vel qa de operãdo nihil deliberãt:ſed oĩa pcipitãter agũt:vel ſi deliberãt,libere tñ cõtra cõſcientiã eligũt:& oĩno ipam reſpuũt: aut debiliter eã in eligẽdo ſequunt̃:& cõtraria iis q̃ nouerũt agũt. Vñ oẽs tales agũt cõtra ſciẽtiã ſine oĩ cõſciẽtia remordẽte,aut modica,ſolũ hñtes remorſum ſyndereſis:q̃ oĩno extingui nõ põt. Nõ eſt igit̃ idẽ quãtũ ad ppoſitã q̃ſtionẽ,volũtatẽ diſcordare a ratione erronea,& a cõſciẽtia erronea:q̄uis oĩs diſcordãs a cõſciẽtia erronea,diſcordet a rõne erronea:eo q̧ oĩs cõſciẽtia ſiue recta ſiue erronea format̃ iuxta rõnẽ rectã ſiue erroneã.põt eñ volũtas diſcordare a rõne erronea licet non a conſciẽtia erronea:qa forte errãs nõ habet cõſciẽtiã formatã iuxta rõnẽ. Nec tñ reſtat quo ad ppoſitã q̃ſtionẽ niſi q̧ ſemp magis peccat cõtra erroneã conſciẽtiã peccãs q̃ſolũ cõtra erroneã rõnẽ:eo q̧ magꝭ cõtẽnit. Agẽs eñ cõtra cõſciẽtiã cõtẽnit iudiciũ rõnis & volũ
M tatꝭ iclinationẽ ſil. Agẽs aũt cõtra rõnẽ tñ erroneã:nõ cõtẽnit niſi iudiciũ rõnis tñ nõ inclinationẽ

volūtatis quo ad ſynderesim vt dictū eſt. Sed quātū ꝑtinet ad ꝓpoſitā q̄ſtionē, dicēdū ꝙ cū ōis rō erronea ſit ꝑ aliquā ignorātiā: & ſcd̄m phūm in. iii. Ethico. ignorātia q̄nq̄ cauſat īuolūtariū: q̄nq̄ nō & nō eſt malū moris ſiue pctm̄ niſi volūtariū: vt patet ex p̄determinatis: diſtinguēdū eſt ex pte ignorātię q̄ eſt cā rōnis erronę. aut eñ eſt talis ꝙ tollit oēm rōnē volūtarii: aut nō; Si primo modo: tūc tollit oēm rōnē boni & mali moralis: & eſt ignorātia cauſans īuolūtariū ꝓueniēs ex ignorātia alicuius circūſtātię abſq̄ oī negligētia ignorātis: q̄ dicit̄ ignorātia facti. & talis volūtas diſcordās a ratione errāte eſt mala. q̄a ille error oīno excuſat̄: vt ſi ratio erret in hoc ꝙ credat aliquā ſuppoſitam ſuā eſſe: vt Iacob credidit de Lya: in quam nunq̄ conſenſit: & ea petēte nolit cognoſcere eā: volūtas eſt mala ſimpliciter, & bona ſcd̄m quid. Si vero ignorātia nō ſit talis ꝙ tollat oēm rōnem volūtarii ſed manet aliquo modo volūtariū: ſiue directe ſiue idirecte: directe vt q̄ñ erat affectata: indirecte vt q̄ñ ꝓpter negligētiā inq̄ſitionis & ſtudii eſt inducta circa illud q̄d neceſſe erat ſcire: vt eſt legis mandatū q̄ dicit̄ ignorātia iuris: tunc error rōnis nō excuſat volūtatē operantē ſcd̄m rōnē. quia quodā mō eſt volūtarius. vt eñ initiū eſt volūtariū: & oīa ſequētia. Neq̄ etiā pōt excuſari volūtas diſcordās ab ea circa q̄dcūq̄ genus actionis ſit q̄n ſit mala. Q̄m̄ eñ bonitas & malitia volūtatis ꝓprie depēdet ab obiecto inquantū ei ꝑ rōnē ꝓponit̄: vt volūtas eo mō depēdeat a rōne oſtēdēte ei obiectum quo depēdet ab ipſo obiecto: ꝓpter hoc volūtas diſcordās a rōne errātę ſemꝑ eſt mala: etſi nō ꝓpter obiectū ꝑ ſuā naturā: tamen ſcd̄m ꝙ ei mediāte iudicio rōnis ꝓponit̄: vt cū malū ſimpliciter repſentet rō volūtati ſub rōne boni ſimpliciter, volūtas cū ab illa diſcordat fert̄ in cōtrariū ſub rōne boni vt nūc & mali ſimpliciter. & iō peccat ex cōtēptu p̄ponēdo illud q̄d putat eē diuinę legis illi q̄d nō putat eſſe tale: & nō damnat̄ volūtas ex eo q̄d agit: ſed ex eo q̄d intēdit. Talis ergo ꝑplexus eſt: vt neceſſe ſit eū peccare niſi errorē deponat.

Ad argu. AD Argumētū quo dicit̄ ꝙ agēs contra rōnē erroneā obedit p̄cepto ſuperioris: Dicendū ꝙ verū eſt in re p̄cepta: nō tñ apphēdit illud ſub rōne p̄cepti: immo poti⁹ ſub rōne eius q̄d eſt cōtrariū p̄cepto ꝓpter q̄d mala eſt ipſa volūtas ex intētione agētis licet nō ex rōne rei actę, vt dictū eſt.

Ad argu. in opposi. AD Argumētū in oppoſitū: ꝙ omne q̄d nō eſt ex fide hoc eſt ex cōſciētia, peccatū eſt: bene ꝓcedit p̄ter hoc ꝙ ibi nō ſumit̄ conſcientia ꝓprie ſed large pro rōnis putatione.

Queſt. ix. Arg. primū. CIrca quintū arguebat̄ ꝙ magis peccat agēs contra rationē erroneā q̄ cū ipſa. Ille eñ magis peccat q̄ minus habet excuſationis: & minus q̄ magis. Sed peccās contra rationē erroneā nihil habet excuſationis in peccādo. peccās aūt agēdo ſcd̄m ipſam habet ſaltē in excuſationē dictamē rationis, ꝓponētis ſibi obiectū. ergo &c.

In opposi. CONtra: q̄d ſapiēs eligeret facere prę alio, minus eſt peccatū. q̄a de duob⁹ malis minus malū p̄eligēdū eſt. ſapiēs aūt p̄eligit potius facere contra rationē errantē q̄ cū ipſa. ergo &c.

Responsio. DIcēdū ad hoc ſcd̄m diſtinctionem p̄miſſam de ignorātia in ratione erronea. aut cauſat oīno inuoluntarium ſcd̄m p̄dictum modum: aut non. Si ſic: peccatū eſt facere contra rationē. & non eſt peccatū facere cū ipſa vt dictū eſt. Si non: aut ergo eſt ignorantia affectata aut non: ſed neglecta. Si primo modo, maius eſt peccatū agere cum ratione erronea q̄ contra illā. Illa eñ ignorātia in nullo excuſat ſed magis aggrauat. verbi gratia. Si q̄s credit eſſe ſuā quę ei ſupponit̄ & non eſt: ſed procurauit ſe ignorare & ꝓbabiliter deberet non credere eſſe ſuā: magis peccat petēti reddēdo debitū cū ratione erronea q̄ denegando. Si ſecūdo modo, minus peccat agēdo cū ratione erronea q̄ contra eā. q̄a non peccat agēdo cum ea niſi quātū meret̄ ipſa ignorātia. verbi gratia. Si q̄s credat illā eſſe ſuā q̄ ei ſupponit̄ & non eſt: ſed iſtā ignorātiā non habet niſi propter aliquam negligentiā modicā omittēdo diligētiā quā debuit appoſuiſſe inueſtigando q̄ eſſet: iſte magis peccaret denegādo debitū petenti q̄ reddendo ſecūdū erroneā rationē. N

Ad argumē. PER hoc eñ patēt obiecta. Primum ꝓceſſit bene de ignorante erronea conſcientia primo modo: q̄a ille oīno excuſat̄: & tertio modo q̄a ille in parte excuſat̄. Sed de ignorante ſcd̄o modo nullo modo ꝓcedit q̄a ille in nullo excuſat̄.

Ad argu. in opposi. AD argumentū in oppoſitum ꝙ magis eſt eligēdū q̄d eligeret ſapiēs: & hoc eſt ſemꝑ agere contra rationem erroneā: Dicēdū ꝙ verū eſt ab illo q̄ poteſt ſe conformare notitię ſapientis ſaltē credēdo illi. non aūt de illo q̄ ſemꝑ tenet rationē contrariā. quia ille non reputat aliū ſapientē conſulentē contrarium: & ita contemneret ſequendo ipſum vt fatuum contra illud q̄d credit rectā rationē.

Quæst. x. Arg. primū. SEquunt̄ q̄ſtiones de hoīe. Et q̄rebant̄ q̄dam ꝑtinentia ad ſingulos hoīes gn̄aliter. Quędā vero ꝑtinētia ad hoīes conſtitutos in diuerſis ſtatibus eccleſię ſpecialiter. Circa primū q̄rebat̄ vnū ꝑtinēs ad ſtatū miſerię. Plura aūt alia ꝑtinētia ad ſtatum culpę. De primo expediamus primo: q̄a eſt annexū q̄ſtionib⁹ p̄cedētib⁹ de electione volūtat'. Et eſt: vtrū magis eligēdū eſt non eē oīno q̄ miſerū eē. Q̄ꝫ meli⁹ ſit nō eē & magis eligēdū q̄ miſer eē, arguebat̄ ꝑ illd̄ q̄d d̄r de Iuda Matthęi. 26. Melius illi

eſſet ſi nat⁹ nõ fuiſſet homo ille.hoc aũt nõ eſt niſi ꝓpter eſſe miſerię qḋ ei icũbebat.ergo &c.CON In oppoſi.
tra.Ens & bonũ cõuertunť:ſimiliter nõ ens & malũ:ſed malũ inquãtũ hmõi nullo mõ eſt eligibile
O qa nihil eligiť niſi in rõne boni: quæ nulla eſt in nõ eſſe.ergo &c. VT oẽs ſinus q̃ſtionis huius excu Miſeria du-
tiamus ſciẽdũ ꝙ duplex eſt miſeria:pœnę.ſ.& culpę.& ſcd̃m vtrũq; modũ q̃ſtio habet difficultatem plex.
quo ad aliud tñ & aliud vt videbiť.Quãtũ ad miſeriã qdẽ pœnę tractat Auguſt.iſtã q̃ſtionẽ in lib.
iii.de libero arbitrio.Quãtũ ad miſeriã aũt culpę,tractat eã phus in quarto & in nono Ethico.Cir-
ca primũ mẽbrũ Augu.prio deſtruit ſniam erroneã alioꝝ.Deinde determinat ꝓpriã veritatẽ.Sciẽ
dum igiť ſcd̃m ꝙ recitat Auguſt.ꝙ aliqui dicebãt ꝙ nõ eſſe magis eẽt eligẽdũ quãtũ eſt ex parte
eligibilis,q̃ pœnale eſſe:& etiã ex pte eligẽtis.ita ꝙ hõ magis debet eligere nõ eſſe q̃ pœnale eẽ.Sed
ꝙ mõ cõtrariũ cõtingat.ſ.ꝙ aliqs magis eligat pœnale eſſe q̃ nõ eſſe:hoc cõtingit duplici de cauſa.
Vna qua dicitur ꝙ hõ mauult miſer eſſe q̃ non eſſe : ne poſt nõ eſſe ſit miſerior: & ſic minorẽ mi-
ſeriã ꝓferat maiori . Alia qua diciť ꝙ hõ põt dicere,malo miſer eſſe.qa iã ſum.& iõ nõ poſſũ mihi ali
ter cõſulere.ſi aũt priuſq̃ eſſem, potuiſſem mihi aliter cõſulere,eligere deberẽ poti⁹ non eſſe q̃ mi
ſer eſſe.Nũc aũt quia timeo nõ eſſe,ad ipſam miſeriã ptinet qua nũc id qḋ velle nõ deberẽ magis vo
lo.magis eñ nõ eſſe q̃ miſer eſſe velle deberẽ.Nũc autẽ fateor me qdẽ malle miſerũ eſſe q̃ nihil. Sed
tanto ſtultius id volo quãto miſeri⁹.tãto aũt miſerius, quãto veri⁹ video nõ hoc me velle debuiſ-
P ſe. CONtra iſtos Auguſt.prio oſtendit ꝙ nõ eſſe quãtũ eſt ex ſe nullo mõ põt eẽ magis eligibile q̃
miſer eſſe.Sed ecõtra miſer eſſe neceſſario magis eſt eligibile q̃ nõ eſſe.Et eſt eius rõ ꝙ nõ eẽ priuat
oẽm rõnẽ boni:miſerũ aũt eſſe nõ priuat.Per pœnã eñ aliqd de bono eſſe naturę priuať & aliqd re
linquiť:& ſic meli⁹ eſt & magis eligẽdũ tãq̃ id qḋ habet aliqd boni,eo qḋ nullã habet rõnẽ boni.SE
cũdo oſtẽdit ꝙ ſimiliter quãtũ eſt ex pte eligẽtis hõ nõ debet magis eligere nõ eſſe q̃ miſer eſſe:ſed
ecõuerſo:duabus rõnib⁹.Quarũ prima eſt,qḋ aliqs velle & eligere debuit,hoc eſt meli⁹:qḋ nõ ẽ,me
lius eẽ nõ põt eo qḋ miſerũ eſt,vt dicit ꝓcedẽs rõ.ergo nullo mõ magis velle aut eligere debuit hõ
non eſſe q̃ miſer eſſe.Scđa rõ ad idẽ eſt:qḋ qſq; debet eligere:& ita recte eligit:cũ ad id ꝑuenerit ne
ceſſe eſt vt melior fiat.melior eſſe nõ põt q nõ eſt eo q in pœnis eſt,vt dictũ eſt.Nemo ergo recte po
teſt aut debet eligere nõ eſſe magis q̃ miſer eſſe. TERtio reprobat illos duos modos qb⁹ ꝓdicti po
nebãt cõtingere ꝙ aliqs magis appeteret miſer eſſe q̃ nõ eſſe.Primo primũ,dicẽs ꝙ nullus põt eli-
gere miſer eſſe:ne poſt nõ eſſe miſerior ſit.tñ ſimpliciter deberet ꝓeligere nõ eſſe:qa miſeria poſt nõ
eſſe nõ eſt aliud q̃ non eſſe.& ideo ſi ſcd̃m ſe nõ põt velle nõ eſſe,nõ põt velle nõ eẽ ne miſerior ſit
poſt nõ eſſe.Scđo reprobat ſcd̃m dicẽs:ſed nemo põt dicere:malo miſerũ eſſe q̃ oĩno nõ eſſe.qa ſum
&c.vt dictũ eſt iã.qa hoc ſibi cauere debet ne erret vt ſe verũ videre putat,neſciẽs q̃ magnũ bonũ
ſit ipm̃ eſſe.qḋ & boni & miſeri volũt.& ꝙ errat ſtatim oſtẽdit dicẽs.Vide q̃ abſurde & incõueniẽ
ter dicať:mallẽ nõ eſſe q̃ miſer eſſe.Qui eñ dicit ſe malle potius hoc q̃ illud,eligit aliqd.nõ eſſe aũt
nõ eſt aliqd.& iõ nullo pacto potes recte eligere qñ qḋ eligas nõ eſt.Simpliciter ergo & abſolute di
cendũ ꝙ in pœnis eſſe,magis eſt eligẽdũ & meli⁹ eſt tã ex pte eligẽtis q̃ ex parte eligibilis q̃ nõ eſſe.
Ne tñ credať ꝙ nullo modo oĩno nõ eſſe poſſit magis eligi q̃ in pœnis eſſe:ideo cõſequẽter oſtẽdit
quõ hoc ſit poſſibile & quõ non:& diſtiguit:ꝙ volũtas eligere põt:aut vt eſt natura:aut vt eſt deli-
beratiua.Primo modo dicit ꝙ nullo modo põt appetere nõ eſſe: ſed eſſe ſolũmõ qualecũq; ſit,etiã
ſi ſit pœnale,magis appetit q̃ non eſſe.licet eñ vnũ eſſe magis appetat q̃ aliud eẽ:vt eſſe non pœna-
le q̃ pœnale:non eſſe tñ nunq̃ oĩno eligit.non eñ odit eſſe pœnale niſi ꝓpter naturale deſiderium
quietis:q̃ non nihil:ſed aliquid eſt.& ideo dicit. Siquis dixerit:non eſſe q̃ miſerũ eẽ me mallẽ:reſpõ
debo mẽtiris.qa cũ miſer eſſe nolis eſſe vis tñ.Si vero volũtas eligat aliqd vt deliberatiua,tunc ſub
diſtinguit.aut eñ volũtas eſt deliberata ratione recta:aut falſo errore decepta.Primo modo diſtin
gui poteſt de nõ eſſe.qa ipm̃ nõ eẽ ꝓpoſitũ:aut eſt nõ eſſe ſimpliciter.ſic adhuc nõ põt plus eligere
non eſſe q̃ eſſe pœnale.quia vt dictũ eſt non eſſe ſimpliciter nihil habet in ſe eligibilis. & recta ratio
nihil eligit niſi ſecũdum ſe eligibile.aut eſt non eſſe in vno ſtatu ꝓpter eſſe melius qḋ expectať i alio
ſtatu.ſecũdũ ꝙ apoſtolus cupiebat diſſolui & eſſe cum Chriſto magis eligens non eſſe in vita iſta q̃
eſſe propter bonum qḋ expectabat in alia vita:ſicut econuerſo mali magis eligunt eſſe hic in miſe-
Q ria q̃ non eſſe:quia maiorẽ miſeriã timent incurrere in alia vita. Si autem voluntas fuerit falſo er-
rore decepta:& hoc circa ipſum non eſſe tanq̃ eligibile a ratione acceptum : hoc contingit duplici-
ter:aut eñ iſta deceptio contingit circa non eſſe in vno ſtatu ꝓpter eſſe melius circa ipſum qḋ ex-
pectatur in alio ſtatu:ſicut contingit de illis,vt dicit Auguſt.q vrgente miſeria ſeſe interimunt.eo
ꝙ confugiunt vbi melius ſibi fore putauerunt.aut contingit circa ipſum non eſſe ſimpliciter:putã
do non eſſe:eſſe qḋdã eligibile plus ipſo pœnali eſſe.& hoc ꝓpter rationis obnubilationem ex pœnę

ꝑturbatione.q.n. vt dicit Auguſt. vrgente malitia pœnali ſeſe interimũt:ſi nullũ ſe futurũ eẽ oĩnĩ
no crediderit,falſa eſt electio nihil eligẽtis.Nã ſi eligit nõ eſſe,ꝑfecto ſe nihil eligere,etſi nolit,reſpõ
dere cõuincit.Hoc modo Cato impatiẽs ſubiici Cęſari ſeipſum occidit.vnde Auguſtinus cõcludẽs
ſup hoc ſuã itẽtionẽ dicit. Vt de tota hac re ſi potero dicã qđ ſentio.Nemo mihi videt̃ cũ ſeipſm ne
cat aut quolibet modo ſe mori cupit:habere in ſenſu ꝙ poſt mortẽ nõ ſit futurus:tñ etſi aliquãtulũ
hoc in opiniõe habeat. Et itẽdit ibi ſenſum naturalẽ appetitũ.vñ ſubdit.Cũ ergo qs credẽs ꝙ poſt
mortẽ nõ erit:intolerabilibus tñ moleſtiis in totã cupiditatẽ mortis ipellit̃ & diſcernit atq; arripit
mortẽ,in opinione habet oĩmodæ defectionis errorẽ:tanq̃.ſ.melius ſit nõ eſſe oĩno q̃ eſſe pœnale.In
ſenſu aũt naturale deſideriũ quietis. qđ aũt q̃etum eſt nõ nihil eſt.imo etiã magis eſt q̃ id qđ inq̃etũ
eſt.inq̃etudo eñ variat affectiones:vt altera alterã pariat.Quies aũt habet cõſciẽtiã:in q̃ maxime i
telligitur eſt vel eſſe. Omnis itaq; ille appetitus eſt in voluntate mortis nõ vt q morit̃ nõ ſit:ſed vt
requieſcat.Intẽdit̃ itaq; cũ errore ſe nõ futurũ.natura tñ q̃eta eẽ,hoc eſt magis eẽ deſiderat.quapro-
pter nullo pacto fieri põt vt nõ eſſe libeat. Qđ verũ eſt naturali electione aut recta rõne delibera-
ta.errore tñ rõnis bene libet ſeipſos occidẽtes nõ obſtãte amore naturali ad eſſe.qđ bñ inſinuat phi
loſophus cũ exprimit immẽſum amorẽ naturalẽ ad eſſe.Inſinuando tñ tędiũ eſſendi ꝓpter diras poe
nas:cũ dicit in tertio Politicę.Ineſt aliqua boni ꝑticula ſcđm ipm ei qđ eſt viuere ſolũ:ſi non diris ſe
cũdũ vitã excedat̃ valde.palã ꝙ ꝑſeuerãt multa mala ſuſtinẽtes multi hoĩm inuiſcati ad viuere:tã-
q̃ exiſtẽte quodã ſolatio in ipſo & dulcedine naturali.Nota ꝙ dicit,ſi nõ diris:inſinuãs ꝑ hoc ꝙ pro-
pter dira poſſit homo velle amittere vitã:qđ tñ eſt ſumme difficile:nec poſſunt ſcire inexꝑti:ſecũdũ
ꝙ dicit Chryſoſtomus ſup.xx.Matthęi.exponẽs illud.Poteſtis bibere calicẽ quẽ ego bibiturus ſum?
dicunt ei poſſumus.Non tã inq̃t cõfidẽtia cordis ſui,q̃ ignorãtia tẽtationis hoc reſpõderũt.Neſciẽ
tibus eñ deſiderabile eſſe bellũ inexꝑtis leuis videt̃ eſſe tẽtatio paſſiõis & mortis. Similiter ei Chri
ſtus cũ in tẽtationẽ paſſionis & mortis veniſſet dicebat.Pater ſi fieri põt trãſeat a me calix iſte.quan
to magis nõ fuerãt dicturi poſſumus:ſi ſciuiſſent qualis eſt tẽtatio mortis!Magnũ qdẽ dolorẽ habet
paſſio:tñ mors maiorẽ habet timorẽ.Sic ergo patet quõ ꝓpter miſeriã pœnę magis eligi poſſit non
eſſe q̃ eſſe. SEquitur ſi magis poſſit eligi non eſſe q̃ eſſe propter miſeriam culpę.& eſt ſuper hoc ex
ꝑſſa ſententia philoſophi ꝙ ſic.immo ꝙ debet hõ virtuoſus plus eligere mori q̃ in vitio viuere, &
mori in maiori virtutis ope q̃ viuere in minori.tanq̃ illud ſit opus virtutis.dicit eñ in nono Ethi-
coꝝ.Amicoꝝ gr̃a multa agere & pati:& ſi oporteat mori.paucum enim tp̃s delectari valde magis
eliget q̃ multis q̃ete:& viuere bene vnũ annũ,q̃ annos mltos qualitercũq;:& vnã actionẽ bonam &
magnã,q̃ multas & paruas.Quę eſt aũt vt dicit cõmẽtator,actio bona & magna manifeſtãs indu-
xit.Moriẽtib⁹ aũt hoc forſitan accidit.Eligũt itaq; maius bonũ ſibiipſis.& .iii.Ethico.Quędam for-
taſſis nõ oportet agi:ſed magis moriẽdũ patiẽtẽ duriſſima.Eteñ Euripidis Alcmeona deriſoria vi
dent̃ cogẽtia matrẽ occidere.& ibidẽ.Eſt aũt difficile q̃le pro quali eligẽdũ:& qđ ꝓ quo ſuſtinendũ.
vt eñ in multũ q̃ expectant̃ triſtia:q̃ aũt agunt̃ turpia.vñ laudes & vituperia fiũt circa coactos vł
nõ. Cõmẽtator.Laudãt̃ qdẽ q triſtia aut turpia pati eligũt.vituperant̃ aũt q timore triſtiũ ſuſtinẽt
turpia fugientes nõ turpe:ſed triſte vt dicit.iiii.Ethico. Vnde ibidẽ loquẽs de fortitudĩe ciuiũ & ti
miditate militũ dicit.Milites timidi ſunt.primi eñ fugiũt:ciuilia aũt ꝑmanentia moriunt̃. His qdẽ
eñ turpe fugere & mors tali ſalute eligibilior.milites aũt fugiũt mortẽ magis q̃ turpia timẽtes.for
tis aũt nõ talis.cui cũ mors inducit nõ eſſe & oĩs boni priuationẽ ſcđm ꝙ dicit ibidẽ.Terribiliſſimũ
autẽ mors.terminus eñ vitę.Adhuc aũt mortuis videt̃ neq; bonũ neq; malũ eſſe,vt dicit cõmẽta-
tor.Propter hoc mors terribile qm̃ eo qđ eſt eſſe nos priuat.Nullus adhuc mortuo ſenſus,neq; bo-
ni neq; mali.& tñ ſcđm ꝑdicta,mors vita turpiter cuſtodita eligibilior.ꝓculdubio ergo ſcđm ſentẽ
tiã phi magis eſt eligendũ nõ eſſe q̃ in miſeria culpę eſſe:& mori in magna virtute q̃ diu viuere in
parua:& hoc nõ ꝓpter fugã ipſi⁹ eẽ & amorẽ ipſi⁹ nõ eſſe:ſed ꝓpter maiorẽ fugã eẽ vitioſi q̃ nõ eẽ
ſimpliciter & abſq; vitio:& maiorẽ dilectionẽ ad opus virtutis in ꝑpeſſione mortis q̃ viuere in tur
pitudĩe vitii:vel i ope minoris virtutis.vñ & circa mortẽ talẽ maxĩe ẽ virt⁹ fortitudinis ſcđm ꝙ di
cit ibidẽ.Principaliter dicet̃ fortis q circa bonã mortẽ impauidus eſt:& q̃cũq; mortẽ inferũt repẽti-
na exiſtẽtia bona aut virtutis ꝑ ſe maxime eligẽda ſunt & ſemp. SED qđ eſt qđ eligit mortẽ & nõ R
eſſe eligẽs niſi in eligẽdo erret:cũ mors & non eſſe nihil ſint vt dictum eſt ſcđm Auguſt. Vñ videt̃
determinatio phi oĩno eẽ cõtraria dictis Auguſtini.Maxĩe cũ phi nõ expectabãt vitã futurã † in qua
mortis victoria erat remunerãda.Nec eſt dicẽdũ ꝙ ꝓpter famã noĩs ſui celebrãdã poſt vitã hoc fece-
rint.qm̃ hoc virtutis opus nõ fuiſſet.Et ꝑterea ſi ꝓpter bonũ virtutis in forti actione mortis mors eſt
eligẽda:hoc videt̃ incõueniẽs qm̃ nõ eſt eligẽdũ vnũ bonũ adipiſci quo ipm̃ & oĩa alia ꝑdunt̃.tale autẽ

† quę mortis erat remune ratiua,

eſt iſtud bonū qđ morti cōparať. vt eñ dicit in.iiii.Ethico. quāto vtiq̧ aliqs virtutē habeat oēm & felicior ſit: magis i morte triſtior. tali eñ maxie viuere dignū: & iſte maximis bonis priuatur ſciēs. triſte aūt hoc. & in nono dicit. Eligibile autē viuere & maxie bonis. qm̄ eſſe, bonū eſt ipſis & delectabile: vitę autē prauorū neq̧ bonę neq̧ delectabiles. vt ibidē dicit cōmētator. & tñ rñdet ſibiipſi phūs ad hoc cū ſubdit in quarto. Sed nihilominus fortis: forſitan aūt & magis. qm̄ in bello bonū ꝓ illis eligit. & ſic vt dicit in nono magis bonū ſibiipſi tribuit. ſ. magnā delectationē in vnica hora. ſed quō hoc mirabile eſt dictu. Videť ergo phūs dicere ꝙ ꝓpter fructꝰ virtutis magnę magis eligēdū ē in illa hora mori, q̄ viuere diutius in minoribꝰ virtutibꝰ: vt nō ꝑeligat mortē vitę niſi ꝑ accidēs, ꝑeligēdo virtutē virtuti. Per accidēs aūt malū poenę adiūctū maxie bono, ꝓualet alicui bono iūcto cū inferioribꝰ bonis. Multo fortiꝰ ergo pōt eligi malū mortis ꝓpter maximū bonū ex ipſo, ipſa vita turpi & vitioſa.

S SED ſi ꝓpe deſcendendo ad q̄ſtionē velimus cōparare malū mortis ad malū vitii ſcđm ſe vt neutrū ꝑ ſe eligēdo: pōt dupliciter rñderi ad q̄ſtionē ſuſtinēdo ſemꝑ ꝙ mors ꝑferēda ē vitę miſerę miſeria culpæ. Vno mō dicēdo ꝙ eſt aliqd eligibile in ſe & abſolute. tale nō eſt niſi bonū verū. & hoc mō mors vel nō eſſe nullo mō eſt eligibile: & ita nec alteri ꝑeligibile. Alio mō aliqd eſt eligibile cōparatione alteriꝰ. ſcđm ꝙ minus malū qm̄ oportet alterū incurrere habet rōnē boni, & ita eligibilis vt poſſit alteri ꝑeligi. Hoc mō cū nō eſſe & vitioſum eſſe ambo hn̄t rōnē priuationis & corruptiōis: mors & nō eſſe boni naturę: vitiū autē boni moris & gratiæ: deterior eſt corruptio vitioſa q̄ naturalis: quāto meliꝰ eſt bonū moris & gratię q̄ bonū naturę. Et ſic pōt cōcedi ꝙ magis eſt eligēdū, qa meliꝰ cōparatiue eſt nō eē q̄ habere vitioſum eſſe. Alio vero mō pōt rñderi dicēdo: ꝙ voluntatis appetitus non ſolū eſt in electione boni ſumendo ꝓprie electionē: ſed etiā in fuga mali: ita ꝙ ſicut in eligēdis ſcđm rectā rōnē ſemꝑ ꝑeligēdū eſt maius bonū, ita & in fugiēdis ſemꝑ ꝑfugiendū eſt maius malū. & iō cū magis malū ſit miſeria culpę q̄ nō ens naturę. Eſt eñ culpa & peccatū nō ens: ſcđm ꝙ dicit Auguſtinus ſuꝑ Ioannē. Peccatū nihil eſt: & hoīes nihil fiūt cū peccāt: & deteriꝰ eſt nō eē culpę q̄ eſſe naturæ: qa eſt deterior priuatio q̄ priuat maius bonū. multo magis ergo fugiēda eſt miſeria culpę q̄ nō eſſe naturę: & ꝑ hoc quodāmō ꝑeligēdū improprie ſumēdo electionē. Et ſcđm hūc modū intelligiť illud dictū Chriſti de Iuda. Meliꝰ eēt illi ſi natꝰ nō fuiſſet hō ille. Qđ nō dixit tā ꝓpter poenā q̄ ei iminebat q̄ ꝓpter culpā q̄ ei inhęrebat: ꝓpter quā erat ꝓuiſus ad ęternā poenā. Vñ ſuꝑ illud Marci.xiiii. dicit Gregoriꝰ. Meliꝰ eſt nō eſſe q̄ ad tormēta eē: & hoc ꝓpter culpā. & ſumitur ibi meliꝰ abuſiue cōparatiōe maioris mali ꝓ minori malo. & hoc mō vel illo ꝑeligēdo mortē nō errat ꝑeligēs eā miſerię culpę. Non eñ intēdit eligere aliqd ꝑ ſe eligibile: ſed ſolū minus fugibile ex magis fugibilis cōparatiōe: & hoc nō ꝓprie iſtud eligēdo ſed aliud magis fugiēdo, vt dictū eſt. & nō eſt cōtra Auguſtinū. Vñ qa iſto duplici mō ꝑferť nō eſſe eē vitioſo, dicit phūs fortē ſuſtinere mortē: vl' ꝓpter bonū: vel ꝓpter nō turpe: ꝓpter bonū maius. ſ. adipiſcēdū. Bonū eñ magnū vt dicit modici tēporis ꝑeligendū quolibet alio pluris tꝑis: & q̄q̄ illo maiori adepto ipm̄ & alia ſtatim ꝑdanť: hoc nō refert poſtq̄ aliqñ oīa ꝑ mortē erāt ꝑdēda. Si aūt ęternaliter poſſent minora bona i vita poſſideri, ſecus eſſet: qa ęternitas ſemꝑ ꝑpōderaret. & quanto mors tali eſt magis triſte qa plura bona amittit: tāto opus virtutis maius eſt & magis delectabile ex fine. vt ibidē dicit cōmētator. Vñ & ſubire piculū mortis ꝓpter modicū bonū nō eſt fortis: ſed cupidi magis. ſecūdū ꝙ dicit in quarto. Minus fortes parati ad ꝑicula: & vitā ad pua lucra cōmutāt, vt dicit cōmentator. Fortes nō ꝓiciūt ſe in pericula: neq̧ ꝓ q̄buſcūq̧: ſed ꝓ magnis bonis. ꝓpter nō turpe aūt: vt. ſ. nō ſuccūbāt turpitudini vitii. ꝓpter fugā eñ mortis eſſet vituperādus: & mō ꝓpter fugā vitii incurrēs mortē eſt laudādus, vt priꝰ dictū eſt. Sed ſi incurreret mortē ꝓpter culpā minoris mali q̄ ſit nō eſſe naturę: vt eſt oē malū poenę: tunc eſſet iuſte vituperādus: nec eſſet hoc opus virtutis. ſcđm ꝙ dicit phūs in quarto. Fortitudo medietas ē circa auſibilia & terribilia. qm̄ bonū deſiderat & ſuſtinet: vel qm̄ nō turpe. Mori aūt fugiērē inopiā vel aliqd triſte: nō fortis ſed magis timidi. Mollities ei fugere laborioſa. Cōmētator. qa

T nō ſuſtinet mortē ꝓpter bonū: ſed vt fugiat malū poenę. Vñ & iuſte vitupať Cato iunior q̄ īpatiēs ſeruitutis Cęſaris ſeipm̄ occidit. vt dicit Aug. lib. i. de ciui. dei. Tulliꝰ tñ prio libro de officio, virtuti & grauitati aſcribit Catonis. & niſi feciſſet, cęteris q̄ erāt tātę grauitatis, incōſtātię fuiſſe dicit. vñ dicit Tulliꝰ. Catoni aūt cū icredibilē natura tribuiſſet grauitatē, eāq̧ ipſe ꝑpetua cōſtātia roboraſſet, ſemꝑq̧ in ꝓpoſito ſuſceptoq̧ cōſilio ꝑmāſiſſet, moriēdū potius q̄ tyrāni vultꝰ aſpiciēdus fuit. Quaſi turpe & vitioſum fuit ſub Cęſaris ſeruitute latuiſſe. Sed nō erat ita. Seruitus eñ illa nō vitium: ſed poena fuiſſet. ſeipſum ergo nullus pōt habere cām occidendi: qa nullus ſeipſum cogit in vitiū. Cauſam tamen poteſt habere pro bono vel nō turpi ſe ab alio occidere ꝑmittendi. Pro quolibet etiā temporali bono amittendo ſe exponere morti tꝑali & maxime morti ęternę ſumma fatuitas eſt & mollities. Per dicta patent argumenta vtriuſq̧ partis.

SEquuntur queſtiones de homine ptinẽtes ad ſtatũ culpę. Et ꝓponebant̃ quędã ꝑ
tinẽtia ad ſtatũ culpę originalis: quędã vero ptinẽtia ad ſtatum culpæ actualis.
Queſtio.xxi. CIRca primum quęrebant̃ quatuor. PRImum. vtrum gñatus ꝑ miraculũ ex
Queſt.xxii. aliqua portione hoĩs iſecti originali cõtrahat originale. SEcũdũ.vtrũ paruulus
Quæſt.xxiii. delatus ad eccleſiã moriẽs ante baptiſmũ damnet̃. TERtiũ.vtrũ puulus iſte eq̃-
Queſt.xxiiii. lẽ pœnã ſuſtineat cũ paruulo ſarraceni decedẽtis in ſolo originali. QVARtum
Arg.primũ. vtrũ debeat ſepeliri in cimiterio. CIRca primũ arguebat̃ ꝙ generatus miracu-
lo adhuc cõtrahat originale ex Adã.quia ſcd̃m apoſtolũ oẽs fuerũt in Adã:& in ipo oẽs peccauerũt.
In oppoſi. ergo & gñatus miraculo.Sed oẽs tales cõtrahũt ab illo originale.ergo &c. CONtra.nullus cõtra
hit originale niſi fuerit in Adã ſcd̃m ſeminalẽ rõnẽ.Ideo eñ Chriſtus originale nõ cõtraxit,vt di-
cit Auguſtinꝰ libro.x.ſup Geñ.ca.xxvii.Generatꝰ aũt miraculo nõ fuit in eo ſecũdũ ſeminalẽ rõnẽ
Reſponſio. quia illa eſt vis generationis naturalis in ſemine:qua iſte non fuit generatus.ergo &c. DIcendũ ad D
hoc:ꝙ in ſemine de quo format̃ hoĩs corpus,nõ eſt originale peccatũ:niſi q̃ſi i materiali radice,& q̃
ſi q̃dã infectio morboſa exiſtẽs in ſemine cõtracta a parentibus ꝓpter fomitẽ manentẽ in ipſis i pœ
nã poſt originalis ablutionẽ in eis.In aĩa aũt tali corpori cõiũcta eſt q̃ſi in formali cõplemento.Sed
illã morboſam infectionẽ aliq̃ dicũt nõ ꝓcedere a volũtate primi parẽtis niſi mediãte volũtate pro-
ximi.& hoc dupliciter.Vno mõ,vt ex volũtate primi parẽtis dicat̃ ꝓcedere dicta infectio morboſa
in ſemine inquantũ oẽs q ab eo deſcẽdũt mouet motione generationis ꝑ virtutẽ actiuã in gñatione
q̃ principaliter a patre ꝓcedit.Ita ꝙ peccatũ originale nõ cõtraheret fœtus a matre infecta, pr̃e nõ
infecto. Alio mõ.vt qa ex volũtate libidinoſa primus parẽs poſt peccatũ ſuũ generauit:& generatꝰ
libidinoſe,ſimiliter libidinoſe generat:ꝑ hoc ex libidine generati contrahũt originale.Secũdũ iſtas
poſitiones formatꝰ miraculoſe de carne digiti nõ cõtraheret originale. SED modus ponẽdi origi
nalẽ traductionẽ dictis modis nõ videt̃ cõueniẽs.Peccatũ eñ originale dicit̃ peccatũ quaſi naturę.
Epheſi.ii.Eramus natura filii iræ.Simile aũt eſt quodãmõ de traductione naturę humanæ ex prio
parẽte,& originalis peccati.Ita ꝙ ſicut ſcd̃o gñantes nõ traducũt naturã,vt natura eſt,niſi qa talẽ
receperũt a primo parẽte:nec eã ꝓpria actione immutare poſſunt in aliquo:ſic & peccatũ originale
nõ traducũt niſi vt ipm̃ in natura ex primo parẽte acceperũt:vt ꝓpria actione nihil in ipa origina-
lis peccati natura imutare poſſunt.In q̃buſcũq; ergo inuenit̃ natura ab Adã ꝑ ꝓximos parẽtes tra
ducta:illi radici originalis peccati obnoxii ſunt:qa ipa natura infecta q̃ſi materialiter originalis pec
cati in ſe habet radicẽ.Ita ꝙ qcq̃d de illa format̃ neceſſe ẽ ꝙ aĩa eiꝰ ex cõiũctiõe cũ illo cõtrahat ori
ginale.Vnde apoſtolus traductionẽ originalis nõ niſi primo parẽti attribuit in epiſtola ad Rõanos
ꝑ totũ.Vnde & de pœnalibꝰ diſpoſitionibꝰ in nobis ex originali pctõ,dicit Aug.lib.iii.de libero ar-
bitrio:ꝙ ideo dicunt̃ peccata:qa de peccato illo primo liberę volũtatis originẽ ducũt.volũtati vero
aut actioni alicuius ꝓximi parẽtis eas nõ attribuit. DIcendũ ergo ꝙ traductio originalis eſt pro E
pter diſpoſitionẽ morboſam naturę ex volũtate peccatrice primi parẽtis traductę,nõ ex aliq̃ actiõe
ꝓximi generãtis.Ita ꝙ quacũq; ſubſtãtia materiali traducta ꝑ gñationẽ naturalẽ ꝑ medios genito-
res ex primo parẽte ſiue ſit in ſemine vnius parẽtis:vel amborũ:ſiue in ſubſtãtia mẽbri:vt in manu
vel pede:qcq̃d ex illa generet̃:ſiue miraculoſe:ſiue quocũq; alio mõ,niſi ſubſtãtia illa materialis priꝰ
purget̃ a dicta morboſa diſpoſitiõe,ex cõiũctiõe cũ corpe formato ex illa materia cõtrahit aĩa ori-
ginale peccatũ:ad modũ quo ſi aliqs lepra infectus eſſet,quicq̃d ex eius ſubſtãtia procederet ab illa
formatũ lepra inueniret̃ infectũ.Si vero aliqs generet̃ ꝑ miraculũ de alia ſubſtãtia q̃ a primo paren
te traducta,vl' de aliq̃ ſubſtãtia ab illo traducta priꝰ tñ a dicta infectiõe purgata:ille nullũ origina
Ad argu.in le cõtraheret.Per hoc patet quõ ꝓcedit argumẽtũ primũ. AD ſcd̃m:ꝙ ſic generatũ nõ fuiſſet in F
oppoſi. Adã ꝑ ſeminalẽ rõnẽ ſicut neq; Chriſtꝰ:Dicẽdũ ad hoc ꝙ illud generatũ dicit̃ fuiſſe in Adã ꝑ ſemi
nalẽ rõnẽ:qm̃ ex ſuo principio materiali ſub eadẽ rõne & diſpoſitione exiſtente format̃ ſub q̃ erat in
Adã:& ex ipo traductũ eſt:vt ſicut ſub morboſa diſpoſitione in illo fuit: & ſub tali ab illo traductũ
eſt:ſic ab eadẽ diſpoſitione aliud generet̃ ex eo.Qñ aũt ſub alia diſpoſitione ex illo aliquid generet̃ q̃
ex Adã traductũ eſt,dicit̃ corpꝰ gñatũ nõ fuiſſe i Adã ſcd̃m ſeminalẽ rõnẽ.Et hoc mõ Chriſtꝰ fuit i
Adã ſcd̃m ſubſtãtiã corporalẽ,qa ſubſtãtia ſanguinis virginei de q̃ formatũ fuit corpus Chriſti,tra
ducta fuit ſubſtãtialiter de Adã:nõ tñ ſecũdũ ſeminalẽ rõnẽ,qa nõ ſub eadẽ diſpoſitione erat:cum
Chriſtus formatus erat de illa:ſub q̃ deſcẽdit de Adã.Immo vel mater Chriſti prius purgata erat
& ſanctificata a fomite originalis priuſq̃ Chriſtus de ea cõciperet̃:vt nõ haberet niſi ſemẽ mũdũ &
purũ:aut ipm̃ ſemẽ in virgine purificatũ fuit oino vt ex puro ſemine formaret̃ corpus Chriſti.vt
ſic aĩa eius ex cõiũctione cũ corpore illo nullũ originale cõtrahere potuerit.Nõ ſic aũt oportet po-

nare in gñato p miraculũ.bñ enĩ põt p miraculũ gñari aliqd ex morboſa ſubſtãtia: q̃ ſeminaliter i
Adam fuit,& p ſeminalẽ rõnẽ:licet nõ naturaliter & ſeminaliter ex illo generatũ ſit: hoc eſt modo
nat uralis generationis patre ſeminante in matre.

CIrca Secundum arguebatur Primo:ꝙ paruulus delatus ad eccleſiã interim mo Queſti. xxii.
riẽs ſaluať.Matthęi octauo diciť de ferẽtib⁹ curãdũ ad Ieſum. Videns fidẽ illorũ Arg. Primũ.
miſertus eſt eius, & curauit eum. tam in corpore q̃ in anima. Si ergo adulto
potuit valere fides aliorũ ad emundationẽ actualis peccati,multo forti⁹ ꝑuulo
ad emundationem originalis.Contra.Ioannis tertio diciť. Niſi quis renatus fue
rit ex aqua & ſpiritu ſancto &c. Iſte autem non ſic eſt renatus,ergo nõ intrabit In oppoſitũ.
G in regnum. DIcendum ad hoc non ꝑiudicando diuinæ poteſtati & ordinationi qua põt ſalua- Reſponſio.
re quẽlibet qualitercũq; vult,talẽ paruulũ & quẽcunq; aliũ:ꝙ ſicut ĩ lege naturæ non ſaluabatur
paruulus niſi in fide parentũ,in lege Moyſi a die octauo per circũciſionẽ,ſic in lege Euangelii ſecũ
dum cõmunem curſum diuinę gratię nullus ſaluať,niſi ablutus aquis baptiſmi: & hoc ex virtute
edicti legis diuinę.Modũ autem & rationẽ iuſtitię talis edicti imꝑtinens eſt ad propoſitum inten-
H tum exponere. AD Argumentum in oppoſitũ dicendum:ꝙ ſecundũ cõmunem curſum gratiæ Argumentũ
prima gratia poteſt homini mereri per alios:vt p illã excitetur in libero arbitrio ad pręparandum in oppo.
ſe ad ſuſcipiendũ motu proprię voluntatis ſecũdam gratiam. Et ſic fides aliorũ potuit illi adulto
ſubuenire.ſed nõ ſine motu ꝓprię volũtatis interueniente.Quia ergo paruulus nullum motũ pro
prię voluntatis potuit adhibere: etſi primã gratiam recepiſſet merito fidei aliorũ: ideo mediante
illa non potuit ſecundũ cõem legem ſuſceptionis gratię:ſecundã gratiã recepiſſe ad emundationẽ
peccati originalis.& ſic non eſt ſimile de iſto curato & illo paruulo. SI autem oĩno fides aliorum
illum curauit:hoc fuit gratia ſpecialis,& talem potuit iſti paruulo concedere & eum ſaluare.& de
hoc nihil habemus iudicare.

I TErtia quæſtio proponebatur ſine argumento, & ideo breuiter dicendum ad Queſt. xxiii.
ipſam ꝙ in paruulis omnibus originale peccatum ęquale eſt,& ęqualis pœna ei Reſponſio.
debetur in omnibus:pœna dãni ſcilicet,vt carentię viſionis dei:quæ ẽ pura pri
uatio:in qua non cadunt maius & minus. nulla autem eſt pœna ſenſus in qua
maius & minus locum habere poſſunt. & ideo cum, vt iam dictum eſt, par-
uulo decedente ſine baptiſmo in nullo ſuffragantur ſecundum communem le-
gem merita aut fides parẽtum:ęqualis erit dãnatio & pœna ꝑuuli fidelis decedẽtis ſine baptiſmo
& Sarraceni.

K SImiliter & quarta quęſtio ſine argumẽto proponebatur, & ideo ad ipſam ſimi- Queſt. xxiiii.
liter dicẽdũ breuiter ꝙ cimiteriũ nõ ẽ niſi ad reuerẽter cuſtodiẽdũ corpa filio Reſponſio.
rũ eccleſię ĩ terra vſq; ad finalẽ reſurrectionẽ:quorũ animę requieſcũt cũ deo ĩ cæ
lis:ſecundũ ꝙ ęſtimatur.vnde & excõmunicatorũ corpora de quibus pręſumiť
ab eccleſia in foro exteriori ꝙ animę eorũ ſunt ſeparatę ab eccleſia triumphante
in cimiterio non ſepeliũtur.Quare cũ eccleſia ſupponit animã dicti paruuli da
mnatam: corpus eius in cimiterio ſepeliri non debet: maxime ea de cauſa ꝙ per ſacramentũ re-
generationis nunq̃ eccleſiæ membrum fuit.

SEquuntur quęſtiones de homine pertinentes ad ſtatum culpę actualis.& propo Queſti. xxv.
nebantur duę.Prima:vtrum pricipalius in peccato ſit auerſio an cõuerſio.Secũ Queſt. xxvi.
da:vtrum quilibet teneatur ſcire de quolibet peccato:vtrum ſit mortale an ve-
niale. CIRCA Primum arguebatur ꝙ auerſio ſit,quod principale eſt & per Arg. primũ.
ſe in peccato,priuatio eſt.ſed auerſio magis cõſiſtit in priuatione q̃ cõuerſio.er-
go &c. CONtra.illud eſt principalius in peccato quod eſt cauſa alterius.Cõ- In oppoſitũ.
uerſio in peccato eſt cauſa auerſionis.Nũq̃ enim auerteretur homo a bono incõmutabili niſi pro-
L pter conuerſionem ad bonum cõmutabile.ergo &c. DICENdum ad hoc: ꝙ cum in omni pec- Reſponſio.
cato duo ſunt,ſcilicet actus voluntatis & deordinatio circa ipſum:actus materiale eſt in peccato,
deordinatio autem formale.actus enim non eſſet peccatũ niſi propter deordinationẽ contingentẽ
circa ipſum.Illud autem in vnoquoq; principale eſt a quo habet eſſe ſuum formale. Illud ergo qđ
eſt ratio deordinationis in peccato,principale eſt in illo.hoc autem eſt auerſio & non cõuerſio.ſub
ſtantia enim actus voluntatis peccãtis in conuerſione ad bonum cõmutabile conſiſtit vt delecteť
in illo.quæ quãtũ eſt de ſe:non eſt mala. ſicut neq; ipſum bonum cõmutabile malũ eſt.ſed ex hoc
ſolum eſt mala & deordinata,quia eſt contra pręcepta diuinę legis:& fruitur homo creatura non

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

ſub deo ſed contra deum.propter quod dicit Auguſtinus contra Fauſtum. PECCAtum eſt di-
ctum vel factum vel cõcupitum contra legem dei. Item contra Pelagianos.Peccatum non eſt ap
petitus malarum rerum ſed deſertio meliorum. ABſolute ergo dicendum ꝙ auerſio principale
eſt in peccato tanq̃ id in quo conſiſtit tota deordinatio actus peccati, & contẽptus qui eſt in illo.
AD Argumentum in oppoſitum ꝙ conuerſio eſt cauſa auerſionis,Dicẽdum ꝙ verum eſt quã- M
tũ ad ſubſtãtiã actꝰ.& ideo actꝰ peccatoꝝ ſecũdũ ſpeciẽ diſtiguunt̃ ex pte cõuerſiõis. Quãtũ vero
ad deordinationẽ actus i quo eſt pricipalitas peccati vt dictũ eſt,ecõuerſo auerſio eſt cauſa cõuer-
ſiõis.quãtũ eñ ẽ ex pte deordinatiõis, non eſt deordinata conuerſio niſi qa deordinata eſt auerſio.

Queſt.xxvi. CIrca Secũdum arguebatur. ꝙ qlibet tenet̃ ſcire de quolibet an ſit mortale pecca
Arg.Prin. tũ.qa ſecũdũ Boetiũ, non vitat̃ malũ niſi qa cognitũ.qlibet tenet̃ vitare quodli-
In oppoſitũ. bet peccatũ mortale.ergo tenet̃ quodlibet cognoſcere. CONtra.tũc oĩs peccans
Reſponſio. ignorans grauius peccaret q̃ ſciẽs:& nulla eẽt ignorãtia alleuians:qđ eſt falſum
cum dicat Apoſtolus.Miſericordiã cõſecutus ſum qa ignorãs feci. DICENdũ N
ad hoc:ꝙ peccatoꝝ q̃dã ſunt ex gñe ſuo mortalia:vt adulterari,furari.de qbus
dicit Philoſophus,ꝙ mox nominata mala ſunt.Quędã vero rõne cõtẽptus ſolũ ſupueniẽtis actui.
Quod eñ rõne gñis actus alias poſſet eſſe veniale, rõne cõtẽptꝰ põt eſſe mortale.Diſcretionẽ mor
taliũ iſto ſcđo mõ a venialibus nõ eſt hoĩs mẽſurare:niſi exceſſus fuerit multũ notabilis. Vñ Aug.
dicit lib.pmo Soliloq.Quãtũ miſeri eramus:& quo ꝓgreſſi fueramꝰ nec cogitare nec ſentire pmit
timur.& loquit̃ de ꝓgreſſu i peccatũ.Diſcretionem ergo taliũ mortaliũ nõ tenet̃ hõ ſcire niſi mul-
tũ notabilis ſit exceſſus.Loquẽdo aũt de diſcretiõe mortaliũ pmo mõ,tũc diſtinguẽdũ.aut eñ ſunt
diuina lege expreſſa:aut nõ,ſed iuxta ea q̃ expreſſa ſunt,ex rõnis iduſtria iueſtigãda reliquuntur.
Secũdũ eñ ꝙ dicit Phus i tertio Politicoꝝ,Lex vniuerſalia inſtituit:reliq̃ iuſtiſſima ſentẽtia iudica-
re oportet & diſponere.Si ſunt diuina lege expreſſa,tũc tenet̃ qlibet ꝑ tẽpore quo capax eſt p̃cepti
ſcire ea:& ꝙ debet ſe cauere ab eis.tũc eñ obligat̃ ad tenẽdũ p̃cepta:vt dicit̃ lib.tertio de libero ar-
bitrio.Hoꝝ ignorãtia dicit̃ ignorãtia iuris:q̃ nemĩnẽ excuſat.In talibus eñ nullus debet p̃ſumere
aliqd agere ſi non ſit certus,niſi reqſito cõſilio peritiorũ.Si vero nõ ſunt diuina lege expreſſa:ſed i
expreſſis implicita:tũc ſecũdũ gradus & cõditiões pſonarũ q̃dã tenent̃ ſcire magis diſtincte & in
pticulari:quædã vero minꝰ diſtincte & magis i vniuerſali.ſicut ẽ de notitia articuloꝝ fidei. Regu
lã aũt vniuerſalẽ cõem oĩbꝰ de his nullꝰ dare põt.Et qa i taliũ peccatoꝝ diſtictiõe an ſint mortalia
an venialia,nõ ẽ q certã & gñalẽ rĩam diſtiguẽdi dare poterit:Delicta eñ qs itelligit &c.vt dicit̃ in
pſal.cũ cuiq̃ i dubiũ venerit de aliquo taliũ an ſit mortale an veniale,debet a peritiorib9 q̃rere:vel
ppter dubiũ de peccato tali tãq̃ de mortali pœnitere.In hoc eñ caſu habet locũ illđ Gregorii.Bo-
Ad arg.Pri. narũ mẽtiũ ẽ ibi peccatũ agnoſcere vbi peccatũ ñ ẽ.ſcilicet tã grãde quãtũ agnoſcũt. PER hoc pa O
tet ad obiecta.Ad primũ ꝙ nõ vitat̃ malũ niſi cognitũ:verũ ẽ vel i gñali vel i ſpeciali.& hoc mõ qli
bet vſum liberi arbitrii habẽs obligatus ad vitandũ oẽ mortale,debet oẽ agnoſcere vel i gñali vel
i ſpeciali vt dictũ eſt.Et de cognomẽto i gñali cũ occurrit in ſpeciali ſatis reſpõdet de illo teſtimoni
um cõſciẽtię cuiq̃ niſi malitia ipediat:vt vel oĩno nõ agat vel agere nõ attẽtet, niſi prius peritio-
Ad argu. res cõſulat. AD ſecũdũ ꝙ tũc oĩs ignorãtia eſſet aggrauãs:dicẽdũ ꝙ verũ eſt ſi oẽs oĩa tenerẽtur
in oppoſitũ. ſcire expreſſe & in ſpeciali ſicut illa quę exprimit lex diuina.quod non eſt ita.

SEquunt̃ q̃ſtiões ptinẽtes ad hoĩes cõſtitutos i diuerſis ſtatibꝰ eccleſię.Et q̃rebant̃
q̃dã ptinẽtia ad p̃latos:quædã vero pertinentia ad doctores: quædam quidem
ad religioſos: quædam autem ad mercatores. De primo quęrebantur ſeptem.
Quæ.xxvii. PRImũ:vtrum prelatus ſubdito ſuo audiẽti cõfeſſiões põt ei aliquos caſus ſub-
Quę.xxviii. trahere ab illis quos iura cõiter ſacerdotibꝰ cõcedũt. SEcũdũ:vtrũ põt ei conce
Queſt.xxix. dere plures caſus a qbꝰ abſoluat q̃ iura cõcedũt. TERtiũ:vtrũ cõfitẽtẽ q̃dã ad
Quæſt.xxx. ſe ptinẽtia,q̃dã ad p̃latũ ſupiorẽ,poſſit pmo abſoluere ab his q̃ ptinẽt ad ſe:& tũc
Queſt.xxxi. remittere pro aliis abſoluendum ad ſuperiorem. QVARtum:vtrum poteſt ipſum abſoluere de
Quæ.xxxii. eo qđ ptinet ad ſupiorẽ ſub cõditiõe ſi ſupior ratũ habeat. QVINtũ: vtrũ poſſit ipm abſoluere
Quę.xxxiii. de illo & aliis ad tps quouſq; ſupiori cõfiteat̃. VI.vtrũ p̃latꝰ ſupior põt dare iferiori ptãtẽ ſic ab-
ſoluẽdi. VII.Si iferior habet peccatũ occultũ de quo p̃ſumit p̃latꝰ ꝙ illud cõmiſit:& petat i capi-
tulo ꝙ ſub iuramẽto ſuo de illo pctõ veritatẽ dicat corã capitulo ſuo ſi ipm cõmiſit,vtrũ teneat̃ ei
Reſpõſio ad iurare & veritatẽ dicere.& ſi fecerit eũ iurare i gñali de dicẽdo veritatẽ de iterrogatis: vtꝝ de illo
Quæ.xxvii. ſpecialiter iterrogatꝰ teneat̃ dicere veritatẽ.Iſta oĩa ſine argumẽtis erãt ꝓpoſita. AD primũ dicẽ
dũ ꝙ ſubditus ille cui cõmittuntur a prælato ſuperiori articuli & caſus in qbus debet abſoluere P

ſibi cõfitentes, ante ex officio ſibi cõmiſſo habet aliquã ordinariã iuriſdictionem audiendi confeſ-
ſionem, ſicut hñt ſacerdotes curati, aut non, ſicut nõ habent ſimplices canonici: qbus epiſcopus ali
quãdo eorũ cõmittit officium audiendi confeſſiones & abſoluendi. Si ſecũdo modo, cum talis nihil
iuris habet i cõfeſſiões audiẽdo & abſoluẽdo: ſed ſolũ hęc habet facere ex libera cõmiſſiõe: ſicut ꝑla
tus ſuperior aliquid libere cõmiſit: ſic libere põt totũ ſubtrahere & ĩterdicere: vel partẽ cõmittere
& partem interdicere: ſecundũ ꝙ ſibi placuerit iuxta liberum voluntatis arbitrium. Si primo mo-
do: cum pręlatus quilibet tenetur generalem eccleſię ordinationẽ cuſtodire: nec põt ſolus eam im-
mutare: vbi officia ex cõmuni iure ordinario vel ex conſuetudine legitima & ꝑſcripta (ꝙ i hoc iu
ris habet vigorem) habẽt iuriſdictionem ſibi debitã & annexam: illam non põt pręlatus ille ſub-
trahere ſubdito ſuo: niſi ex cauſa legitima, quia ſuperiores tenentur inferioribus iura ſua illęſa cu
ſtodire. Vnde ſi ſacerdotes curati ex officio habẽt & ex iure abſoluere in oĩbus caſibus nõ reſerua-
tis Epiſcopo vel ſummo pontifici, ex curę cõmiſſione eis facta habent executionem abſoluendi in
omnibus caſibus officio curę debitis: & de illis pręlatus nullum põt ſubtrahere. Dico potentia iu-
ris non facti. Id enim vere & ſolum poſſumus quod de iure poſſumus. Dico etiã niſi ex cauſa: vt ſi
habeat eum ſuſpectum de aliquo articulo: puta de furto ꝙ ſit particeps furti & indifferenter fures
abſoluit, & facilem veniam promittit: tũc põt ei interdicere illum articulũ & alios cõſimiles: & cæ
teros dimittere: ſicut ſi iuſta ſuſpitione ſit oĩno ſuſpectus, põt ei omnino interdicere abſolutionis
executionem. De caſibus autem a iure ſuperiori pręlato reſeruatis põt ei cõmittere totum vel par
tem vel nihil, ſicut alteri qui ex officio nullam habet iuriſdictionẽ. Et ſicut dictum eſt de ſacerdote
curato vel ſimplici canonico ſub Epiſcopo, ſic intelligendũ eſt de priore vel ſimplici monacho ſub
abbate.

Q PEr idem patet in parte ad ſecundum. Ex eo eñ ꝙ pręlati ſuperiores habent gene Quæ. xxviii.
ralem ſollicitudinem: & ĩmediatã ſuper oẽs ſubditos ſuos: vtputa Papa in vniuer Reſponſio.
ſali eccleſia: Epiſcop[9] qlibet in diœceſi ſua: Abbas ĩ monaſterio ſuo: & nõ poſſunt
per ſe nec ſufficiunt ad immediate officium exequẽdum ĩ omnes: ideo de iure ha
bent & de conſuetudine cõſona iuri: ꝙ ea quę ad ſe pertinent ſpecialiter aliis poſ
ſunt cõmittere, & hoc libere: quia nulli alii cõpetũt ex officio, & illi ſunt caſus ſup
illos qui eis ſunt a iure conceſſi.

R AD tertium dicendum: ꝙ aliquibus videtur ꝙ ſicut contritio integra debet eſſe Queſt. xxix.
de oĩbus peccatis: & ſimiliter confeſſio: ita & ſacramentalis abſolutio: vt non poſ Reſponſio.
ſit valere abſolutio facta a pręlato inferiori de eis quę pertinent ad ſe: etſi conſe-
quẽter ꝑlatus ſuperior abſoluat de eis quę ꝑtinent ad ipſum. immo debet pręla-
tus ſuperior ſimul abſoluere de eis q̃ ꝑtinent ad ſe: de quibus ſibi ſpecialiter cõ-
feſſus eſt: & de quibus inferiori pręlato confeſſus eſt: & quę pertinent ad illũ: vel
remittere ad inferiorem: vt de omnibus ſimul eum abſoluat. SED contrariũ huius videm[9] obſer
uari cõmuniter in vniuerſali eccleſia: tam in curia ſummi pontificis q̃ aliorũ pontificum. Cum eñ
ſummus pontifex miſſos ad ipſum pro abſolutione ſup caſibus ſpecialiter pertinentibus ad ipſum
abſoluit, ſic reſcribit diœceſanis Epiſcopis. Tali quẽ de tali crimine ad te remittimus abſolutũ: ſalu
tarem pœnitentiã ſecundũ quãtitatẽ delicti ſui ei iniungas. Non autẽ ſcribit: quẽ de tali crimine &
aliis peccatis ſuis tibi vel curato ſuo confeſſis remittimus abſolutum. Vel quem ad te remittimus
a tali crimine & aliis peccatis ſuis tibi & curato ſuo confeſſis vel confitendis abſoluendum. nec ali
ter ſit i curia q̃ ſcribitur. Et per eundẽ modum Epiſcopi miſſos ad ſe a curatis ſimpliciter abſoluũt
de caſibus pertinentibus ad eos, nullã mentionem faciendo de aliqua abſolutione de peccatis iã con
feſſis curato: nec remittunt eos ad curatos ab oĩbus peccatis ſimul abſoluendos. & conſtat ꝙ in his
S eccleſia non errat. SIMPLiciter ergo dicendũ ꝙ inferior pręlatus põt ſimpliciter abſoluere ſubdi-
tum de pertinentibus ad ipſum: & remittere eum abſoluendũ ad ſuperiorem ſup eo quod pertinet
ad illum. Cum enim per contritionẽ & confeſſionem factã pręlato inferiori omnia peccata ſunt re-
miſſa: etiam peccator abſolutus eſt a deo. ABSOlutio enim ſacramentalis facienda per eccleſiã
duo facit. Vnũ, quia partẽ debitę ſatiſfactionis remittit. Aliud, quia abſolutũ eccleſię militãti a qua
per peccatum ſuum ſeparatus fuerat: reconciliat. Omnis enim mortaliter peccans quãtum ad ſe a
cõmunione ſacramentorum & eccleſię ſeparatus eſt & excõmunicatus. Nunc autem neutri horũ
repugnat ſeparare abſolutionẽ & facere eam per partes. Satiſfactio enim per partes bene põt iniũ-
gi. poteſt enim dicere ſacerdos: facias hoc vſq ad illud tempus: & tunc reuerteris & tibi aliud iniũ-
gam. Similiter reconciliatio bene poteſt fieri ꝑ partes: ſicut patet de excõmunicato pluribus excõ-

municationibus:ꝙ bene poteſt abſolui ab vna ſine alia. Vel ſi omnibus modis velimus ꝙ abſolutio de omnibus debet eſſe vnica,dicamus ꝙ prima abſolutio fit ſub ratihabitione de ſecūda ſubſequē da.ita ꝙ factum in prima ſuſpendit:nec habet effectū ſuum quouſqꝫ eueniat ſecunda. & tunc ſecū da agens in virtute propria, & primæ p̄cedentis agit totū qđ vnica abſolutio de oībus ſimul facta agere deberet.& ſic ratificat primā:immo illa cū iſta vnica ſimpliciter & indiuiſa reputaꝛ.Et q̄q̄ ita ſit,tamen in prima abſolutione nulla debet apponi conditio de ſecunda ſubſequēda:neqꝫ in ſecunda de prima p̄cedenti.Nec oportet:quia de iure talis cōditio ſubintelligitur:vt nō ſit neceſſe ꝙ exprimatur:ſed inferior debet abſolute abſoluere de ptinentibus ad ſe:& de aliis remittere ad ſuperiorem:dūmodo ille diſponat ſuperiorem adire.Si eñ eum rebellem videret,de nullo debet illum abſoluere:quia iam impœnitentē ſe oſtenderet.

Quę. xxx.& Quęſt. xxxi. Reſponſio.

AD quartum & ad quintum dicendum ſimul ꝙ inferior de illis quæ pertinēt ad ſe ſtatim poteſt & debet abſolute abſoluere:non ſub aliqua conditione ſi de illis poſtmodum abſoluaꝛ a ſuperiori:neqꝫ ad tempus quouſqꝫ de illis abſoluat eū ſuperior.Nec valeret abſolutio facta hoc modo:quia verba ſacramētalia effectū nullum habent niſi ſub aſſertione illa & forma verborum prolata ſub qua ſunt inſtituta.Cum igitur verba ſacramētalia ſint inſtituta ſub aſſertiōe abſoluta qua dicit ſacerdos in perſona Chriſti acſi Chriſtus diceret,Ego abſoluo te:ſicut ego inungo te: nullo modo valet abſolutio ſub quacunqꝫ conditione vel proteſtatione facta.Q. ſi circa illa quę pertinent ad ſe non valet abſolutio talis:multo minꝰ valet de illis q̄ ptinent ad ſupiorē. T

Quæ. xxxii. Reſponſio.

Et idem patet ad ſextum.Cum eñ ſuper illud quod impoſſibile eſt de ſe nulla poteſt eſſe potentia:& impoſſibile eſt ꝙ ſacramentalis abſolutio aliter fiat q̄ ſub verbis abſolutiuis aſſertoriis vt dictum eſt: nullus autem poteſt dare potentiā ad illud faciendum ſup quod nulla cadit potentia:idcirco abſolute dicēdum ꝙ prełatus ſuperior nō poteſt dare inferiori poteſtatē abſoluēdi ſub illa forma. Q. ſi prełatus ſuperior quia non eſt ſemꝑ præſens committat alteri poteſtatem abſoluendi de illis quæ ad ſe pertinēt,cum fuerit abſens,ſub tali conditione, ꝙ ſibi fiat cōfeſſio de eis poſtq̄ fuerit præſens:tunc prełatus inferior debet confitēti dicere conditionē. Q. ſi nō velit eā acceptare:nō debet eū audire:nec abſoluere:quia pœnitēs non eſt. Q. ſi tunc ex aīo conſentiat & confiteatur & abſoluatur:quod factū eſt tenet.Sed ſi poſtmodū confiteri renuit ſuperiori,quæ dimiſſa ſunt non redeūt:ſed nouum crimen incurrit. Vnde cum dictā conditionē appoſitā acceptat abſolute debet eum abſoluere ſine omni conditione appoſita ex parte abſolutionis.& tunc prełatꝰ adueniēs poteſt ratā habere confeſſionem factam inferiori. Et ſi audire velit confeſſionem vt cognoſcat vultum pecoris ſui,poteſt etiam ex abundanti abſoluere.ſed non oportet poſtq̄ rata fuerit abſolutio pręcedens. Vnde bene poteſt prælatus committere ea quæ ad ſe pertinent ſub hac forma, committo tibi audire confeſſiones & abſoluere de talibus caſibus cum abſens fuero,ſub tali conditione ꝙ mihi cōfiteātur cum reuerſus fuero.quia confeſſio nihil aliud eſt q̄ ligaminis oſtēſio.& idē ligamen pluribus poteſt oſtendi.& tunc non habet vigorem prima confeſſio niſi ſub propoſito faciendi ſecundam.Sub tali autem forma,committo tibi audire confeſſiones & abſoluere de talibus caſibus cum abſens fuero:& abſoluere ab eis ſub tali conditione ꝙ nō valeat tua abſolutio niſi mea ſubſequatur:vel ratam eam habeam:vel quouſqꝫ ego ab illis abſoluam:non poteſt cōmittere nec valet cōmiſſio.Sic enim cōmittere abſolutionem nihil eſt committere,quia abſoluens aut amouet ligamen aut non.Si ſic,nihil manet ad amouendum:& amotum eſt,ſiue ſuperior ratum habeat ſiue non:ſiue iterato quātum eſt de ſe abſoluat ſiue non,quia qđ ſemel eſt diſſolutum non amplius manet diſſoluendum ab eodem ligamine.maxime cum diſſoluendo ligamen deſtruitur.ſicut fit in abſolutione ſacramentali:ad modum quo in abſolutione excōmunicatiōis: a qua abſolutus ſemel nū q̄ ab illa excōmunicatione eſt abſoluendus:ſed ſolum a noua ſi in eam intrudatur. SED dices ꝙ abſoluere ſacerdotis nihil eſt niſi oſtendere abſolutum.& a pluribus ab eodem vinculo poteſt oſtendi abſolutus.ſicut per confeſſionem poteſt pluribus oſtendere vinculum a quo eſt abſolutꝰ vel abſoluendus. X Dicendum ꝙ non eſt ita,immo abſolutio ſacramentalis proprium habet effectum ex virtute ſacramenti.quem non habet confeſſio peccatoris.Illa enim ſolum habet virtutem ex deuotiōe confitentis. Abſolutio autem quantum eſt de ſe ex gratia ſacramentali habet virtutem. vt q̄uis confitens non ſit omnino contritus ſufficienter de peccatis vt ei debeant virtute contritiōis remitti:ſed ſolum attritus vt de proximo ſit diſpoſitus vt ei remittantur:ſi tamen nō apponeretur ſacramentum abſolutionis:non ei remitterentur.poſtq̄ tamen apponitur abſolutio ſacramētalis, datur

gratia qua ſubito perfecte conteratur.& a peccato abſoluitur virtute abſolutionis:& aliquid cum hoc de ſatiſfactione remittitur:quod remitteretur etiã ſi peccatum eſſet prius remiſſum in ſufficienti contritione.Vnde aut non eſt abſolutio:aut aliquid fit virtute abſolutiõis quod nunq̃ reſtat faciendum per actionem cuiuſcūqꝫ ſuperioris.

AD Septimum dicendum:ꝙ quãto homo magis tenetur ſeipſum ex charitate diligere q̃ proximũ,tanto magis & circa ſeipſum debet opera charitatis exercere. Quæ.xxxiii. Solutio.

y Nunc autẽ opus charitatis ſummum hominis erga proximum eſt,cum peccatum eius occultum eſt,eum ad correctionem occultã exhortari & trahere quã tum poteſt:nullo autem modo peccatum eius publicare:ne tã ſit corrector criminis q̃ ꝓditor.Multo ergo magis opus charitatis erga ſeipſum eſt nõ eſſe ſui ipſius proditorẽ ſed correctorẽ.Siquis ergo crimen habet occultum,ſolum ſe debet corrigere.quia contra charitatem erga ſeipſum debitam eſſet crimen ſuum prodere. Nunc autem contra charitatem eſt ab homine petere quod eſt cõtra charitatem ipſum facere. petere ergo a ſubdito ſine iuramento ſiue ſub iuramento vt in aperto confiteatur peccatum ſuum occultum eſt contra charitatem petere.Dico quando eſt ita occultum vt non ſit contra ipſum ſup facto ſuo infamia:vel ſuſpitio talis vt contra ipſum per inquiſitionem opus ſit procedere.Quare cum ĩ quã tiſcunqꝫ obediendum eſt prelato,in illis tamẽ non eſt obediendũ ꝑlato quę ꝑ ſe militant cõtra charitatem. DIcendum abſolute ꝙ prelatus non debet petere a ſubdito vt ſuum peccatum occultũ

Z confiteatur in capitulo.immo ipſe grauiter peccat per hoc ſubditum ſuum de crimine ſuſpectum faciendo:& ipſe ſubditus in caſu iſto non tenetur ei obedire:quia ꝓceptum ſuperioris dei ĩ hoc caſu obuiat ꝓcepto inferioris.& ideo ꝓceptum inferioris hic contemnẽdum eſt.Vnde cum illicitum eſt facere ſub iuramento quod non licet facere omnino ſine iuramento:& illicitum eſt promittere ſub iuramento quod non licet facere:ideo etſi prelatus petat iuramentum ſuũ ſup hoc expreſſum vt dicat de eo veritatem quã nouit,non debet in hoc ei obedire:neqꝫ ſe ad iuramentum tale aſtringere. VLterius ſi aſtringat ipſum generali iuramento ad dicendum veritatem ſup ĩterrogatis:& poſtmodum petat ſpecialiter ſibi dici veritatem caſus ꝑdicti:Dico ꝙ non tenetur ei reſpondere.qa iuramentum generale non intelligitur niſi de licitis quæ iurans ſine offenſa dei poteſt facere:& q̃ ille cui iuratur debet & poteſt ſine peccato petere:cuiuſmõi non eſt petitio ĩ caſu predicto.Vnde ſi peteret a me prelatus ſub generali iuramento ei preſtito vt dicerẽ veritatem ei de aliquo quod non noui niſi ex confeſſione,non tenerer ei dicere.& ſi ipſe ſciret ꝙ aliter illud non ſcirem:non tenetur illud a me interrogare.

SEquuntur quaſtiones pertinentes ad doctores.Et proponebanť tres. Vna pertinens ad actum docentis:Vtrum doctor intendens principaliter honorem ſuum in docendo peccet mortaliter.Alia pertinẽs ad actum diſcendi:Vtrum melius ẽ manere in ſtudio ſpe plus proficiendi, q̃ ire ad aĩas intentione ſalutem eis procurandi.Tertia pertinens ad eorum doctrinam:Quid eſt qđ intendũt Hieronymus & Beda,cum dicunt de numero centenario ꝙ incipit a dextra: & tendit in lęuam:& iterum reuertitur a lęua ĩ dextram. Quę.xxxiiii. Quæ.xxxv. Quæ.xxxvi.

CIRca primum arguebatur,ꝙ licitum ſit intendere honori proprio in docendo.quia dicitur in Eccleſiaſtico de actu docendi. Pro pter hoc habeo honorem apud ſeniores. Argu. prĩn.

CONtra.qui vtitur principaliter aliquo ad quod non ordinatur,in quo deum contemnit,peccat mortaliter.actus enim docendi ſapientiam per ſe ordinatur ad honorem dei & non ad honorem ſui:ſecundum ꝙ dicit Auguſtinus libro primo de doctrina Chriſtiana. Ad fidẽ,ſpem,& charitatem tota militat diuina ſcriptura. quæ pricipaliter ad honorem dei ordinatur:in quo deus contemnitur ſi principaliter ad alterius honorem ordinetur ergo &c. In oppoſitũ.

A DIcendum ad hoc ꝙ quaſtio ſecum importat ſuam ſolutionem. Etſi enim doctor aliquo modo in docendo quęrere poſſet honorem ſuum,vt in ipſo deus amplius honoraretur:& ſtatus doctoris in deo:quod eſt quęrere principaliter honorem dei:quærere tamen in docendo principaliter honorem ſuum:& ſic preferre honorem ſuum honori diuino: hoc omnino eſt illicitum:& abuſus ſacrę doctrinę:& ita peccatũ mortale.De talib⁹ dicit Matthęi.xxiii. Sup cathedram Moyſi ſederũt Scribę & Phariſſęi.Gloſ.i. docentes doctrinam quã Moyſes docuit.de quibus ſequitur. Omnia opera ſua faciunt vt videantur ab hominibus. Gloſ. eo ſine vt venentur gloriam. vbi dicit Chryſoſtomus.Tolle vitiũ de clero:ne velint hominib⁹ apparere,& ſine labore omnia vitia reſecantur. Per dicta patent omnia obiecta. Reſponſio.

Quę. xxxv.
Argu. prin.

CIrca Secundum primo arguebatur. ꝙ melius eſt ire ad ſalutem animarum pro-
curandum q̄ ſtare in ſtudio. Quod dicitur in Eccleſiaſtico. Quodcūq; pōt manꝰ
tua operari, inſtanter operare. hoc maxime dicitur de ſalute aīarum procuranda:
dicente Auguſtino. Ille magis in amore dei conſtituitur qui plures ad amorem
dei trahit. hoc pōt facere qlibet ſufficienter inſtructus. ergo &c. CONtra eſt cō-
munis conſuetudo. DIcēdum ad hoc: ꝙ hic primo ſupponēdū eſt: ꝙ homo ſit be-
ne diſpoſitus ad vtrunq;: & ad amplius in ſtudio ꝓficiendū ſi pſtiterit: & ad ani-
mas ꝓmouēdas ſi prexerit. bene diſpoſitus eñ ad curā aīarū nō autē ad ꝓfectū in ſtudio: fatue agit
cū dimittit curas aīarū trāſferēdo ſe ad ſtudiū. Ecōuerſo autē bñ diſpoſitꝰ ad ſtudiū, indiſpoſitꝰ aūt
ad aīarum curā: multo melius facit ſe transferendo ad ſtudiū vt diſcat illa ꝑ quæ ad aīarum ſalu-
tem promouendā fiat idoneus. SVPpoſito ergo ꝙ homo ſufficienter idoneus ſit ad vtrunq;: tūc B
diſtinguēdū eſt, & ex parte eligentis & ex parte eligibilis. Et ex ꝑte eligētis primo. aut eñ eſt ęquē
idoneus & ęque diſpoſitus ad ꝓficiendū ſibi & eccleſiæ in vno ſtatu & in altero: aut magis eſt ido-
neus & melius diſpoſitus ad proficiendum in vno ſtatu q̄ in altero. Diuiſiones enim gratiarū ſunt
& diuiſiōes adminiſtrationū ſunt: vnicuiq; aūt ad vtilitatē: vt determinat Aplūs primę ad Corin-
thios duodecimo. Nūc aūt vt vult Phūs i primo Politicæ: & Plato i primo Timęo, tūc optima diſ-
poſitio eſt Reip. quando vnuſquiſq; ordinatus eſt, & deputatus officio ad quod maxime eſt idoneꝰ
quia in illo ſibi & aliis maxime proficere poteſt. In iſto ergo caſu i quo aliqs eſt diſpoſitꝰ magis ad
vnū q̄ ad aliud, plana eſt ſolutio. qm̄ illi q melius diſpoſitus eſt ſtudio, & magis idoneus: illi melius
eſt manere in ſtudio ſpe proficiendi, & magis eligendum: alteri autē reliquū. tunc enim vterq; eoꝝ
plus poteſt proficere ſibi & aliis. Si vero aliqs quātū eſt ex parte ſua ęque bene diſpoſitus ſit: & ęq̄
idoneus ad vtrūq;, & ęqua opportunitate pōt ſe diuertere ad vtrūq;: tūc quæſtio eſt magis dubita-
bilis: & ſe tenet difficultas ex parte eligibilis. Aut enim indigēt ęque opera ſua ſtudium & animę
aut alterum eorū magis. Si alterū magis: dico ꝙ tunc melius eſt ſe diuertere ad illud vbi eſt ma-
ior indigētia ſui. SI aūt æque idoneus eſt ad ꝓficiendū in ſtudio, & ęque diſpoſitus, & ęque opera C
eius idigēt ſtudiū & aiæ: tūc diſtinguo. aut eñ tā diſpoſitus eſt vt i ſtudio legēdo & diſputādo po-
terit ꝓficere nō ſolum ſibi ſed & aliis: aut non: ſed oportet eum multū tēporis impēdere ſtudio an-
teq̄ deuenire poſſit ad ſtatū in quo legēdo & diſputando poſſit aliis ꝓficere. Si primo mō: tūc vi-
dendū eſt qs eſt maior fructus eccleſiæ & multitudini aīarum: an bonū & vtilē doctorē vigilare in
ſtudio ad alios inſtruēdū, vt vbiq; terrarū ꝓficiāt, & fiant aīarū magiſtri, & ad veritatē fidei & ſa-
cræ ſcripturæ illucidandā & corroborandā, & contra ipios & hęreſes defendendā: an ipſum ſtudi-
um dimittere: & ad eccleſiā aliquā ſe transferre: & ibi ṗdicādo, cōſulēdo, exhortādo ꝓficere quātū-
cunq; pōt. Certe credo ꝙ in iſto caſu multo melius eſt talē doctorē ſic vtilē ſtudio ſpe ꝓficiēdi aliis
inſiſtere: immo vniuerſali eccleſiæ: q̄ ad quācunq; eccleſiā intentione cōſulēdi aīabus ſe transferre.
SI autē ſtudio ſufficiēter ꝓuiſum eſſet ꝑ alios doctores: vt modicū opera eius idigeret, & multū
indigeret eius opera eccleſia: ad quā ſe poſſet transferre: in iſto caſu certe credo ꝙ melius eſt ei di- D
mittere ſtudiū, & ſe transferre, & aīabus ꝓficere: quæ certe multo adiutorio indigēt. Q; eñ homo
doctor eſt, hoc eſt ꝓpter alios: nō ꝓpter ſeipſum. Quādo ergo & vbi nō eſt opus doctrina eius: imo
qcqd ſcholares addiſcerēt ab eo, eo tp̄e iuenirēt ꝑ alios ꝑ quos meliꝰ diſcerēt: vt pſentia eiꝰ ſit eis q̄
ſi dānoſa: meliꝰ ē tūc ſe ad alios trāſferre: vbi pōt ſingulariter florere, & q mltū idigēt doctrina eiꝰ
opus eñ doctoris & magiſtri nulli quātū ē ex ꝑte ſui debet eſſe i deſiderio: ſed i fuga: ꝓpter alios
aūt aſſumi debet tāq̄ neceſſariū & ex idigētia: ſicut ē de officio ṗlatiōis. hīc dicit Iacobꝰ. Nolite plu-
res magiſtri fieri. ſuꝑ quo dicit Gregorius primo Paſtoral'. Ne ꝑ cōcupiſcētiā culminis: ducatū ſuſ-
cipiatis ꝑditiōis. Vñ antiq patres poſtq̄ eſſent bñ edocti i diuina lege: officiū doctoris aſſumere no-
lebāt niſi moleſtiis hęreticoꝝ cōpulſi: vt ſine peccato ſilere nō poſſent. ſecūdū ꝙ dicit Aug. primo
de Geñ. cōtra Manichęos: expōnēs illud aplī. Oportet multas hęreſes eſſe: vt ꝓbati manifeſti fiant.
Hi igr deo ꝓbati ſunt q bñ poſſunt docere, docere aūt nolūt niſi eos q q̄rūt, q ſi bonę fidei ſunt nō
cedūt hęreticis: ſed multi ad q̄rendū pigri ſunt niſi ꝑ moleſtias & iſultatiōes hęreticorū. Qui ergo
tales ſunt ꝙ opus habēt vt ſcholaſtici ab eis q̄rāt q̄ ignorent: dico ꝙ ꝓ tēpore ſuo, etſi forte nō ęqui-
parent ṗdeceſſoribus ſuis: his multo melius & fructuoſius eſt ꝓ ſe & aliis ſtudio inſiſtere publico
vt faciant magiſtros & aliorum doctores: q̄ ſe transferant & fiant inſtructores ſolummodo paruu-
lorum. Tantum enim diſtat opus iſtorū ab opere aliorum: quātū opus architectoris ab opere ma-
nuartificis. architector enim docet regulas operandorū quas manuartifex applicat ad opus iuxta
regulas ſibi traditas: quarum rationes frequenter ignorat. ſicut rurales doctores & prędicatores

In oppoſitū.
Reſponſio.

eorum quæ prędicant & docent frequenter ignorant rationes. ſed tamen docent confidenter: quia ſciunt ea quę docent a magiſtris ſe accepiſſe. Quātum ergo vituperand⁹ eſſet bonus architector: q multum neceſſarius eſſet in directione alicuius magni ędificii, ſi nollet exercere opus architectonicę: ſed inſiſtere lapidum inciſioni vel operi cęmentario: tantum reuera vituperandus eſſet magnus magiſter: multum neceſſarius & vtilis ſtudio, ſi ſe transferret ad dolandum lapides ſpirituales animarum ſimplicium. immo multo melius eſt vt ſimplices viros doceat regulas dolandi animas. Si autem eſſent in aliquo opere multi meliores architectores q̄ ipſe de quo eſt nobis ſermo: ita ꝙ eius opere architectonico non indigeret: ſed magis ſuo opere alios impediret, & min⁹ idonee operarios regeret q̄ alii regerent ſi ipſe in officio non eſſet: tunc multo melius eſſet ei & ędificio erigendo, ꝙ ſe diuerteret, & ad opus cęmentarii poneret: vbi multum opportunus eſſe poſſet. Similiter etiam de tali doctore: ꝙ multo melius eſſe poſſet ſibi & aliis: ad inferius officium ſe demittere, q̄ locū doctoris occupare.

E Si vero aliquis nondum ſit ſic diſpoſitus in literatura, vt ſtatim poſſit aliis proficere legendo & diſputando: ſed oportebit eum multum temporis expendere priuſq̄ ad illum ſtatū poſſit attingere: iterum diſtinguo. Aut enim eſt magna ſpes i tali ꝙ poſſit ad ſummum & arduū gradum doctoris pręeminentis deuenire, ſi velit ſtudio laborem apponere: aut non eſt ſpes talis de ipſo: ſed merito timendum ne vnq̄ fiat idoneus ad talem ſtatum promoueri. Si primo modo: dico ꝙ multo melius eſt talem ſtudio inſiſtere vt fiat magnus architector, & luminare maius in eccleſia q̄ ſi ſtatim dimitteret & permaneret quaſi cęmentarius & luminare minus. Si ſecundo modo: q̄q̄ ſtando in ſtudio poſſit multum proficere, intantū vt poſſit in aliquo gradu qualicunq; quandoq; fieri doctor Theologiæ: credo tamen ꝙ tali multo melius eſt & vtilius pro ſe & pro eccleſia: cum intantum eſt inſtructus vt aliis in eccleſia poſſit proficere, ꝙ ſe transferat: & bene vtatur eo quod iam acqſiuit, & ponat ſe in officio ad quod iā paratus eſt & idone⁹: q̄ ꝙ ampli⁹ expectaret: & ad incertum anhelaret ad quod vix vnq̄ perueniat, & ſi forte perueniat hoc eſt per magnam moleſtiam: & cum peruenerit vix tamen hmodicum in ſtatu proficiet: intantum vt multi dicant ei vt quid locum occupas? In hoc enim caſu abet locum illud poetæ. Nocuit differre paratis. Non dico quin ſi forte aliquis diu ſtuduerit: & prope ſit tempori vt in doctorem promoueatur: etſi magnum gradum doctoris non p̄ſumat attingere: neq; ſit ſpes adhuc de eo: quin melius ſit vt expectet ſuam promotionem: vt ratione ſtatus ad quem promot⁹ eſt, magis credatur ei: & maior confidentia de eo habeatur: & per hoc magis poterit ſibi & aliis proficere: vt tamen cum ad ſtatum promotus fuerit ſe transferat q̄ cito commode & cum honeſtate poterit.

F ET per hoc patent obiecta: cum obiicitur primo. Quodcunq; poteſt manus tua operari, inſtanter operare, & certe bonum eſt. Sed cum duo poterit operari, melius eſt inſtanter opari melius. Et cū aſſumitur ꝙ illud eſt ſalus animarum Dico ꝙ verum eſt, & ad illam debemus omnes laborare: nō tamen eodē modo: ſed vnuſquiſq; i ſtatu in quo magis valet ad proficiendum eis, & in quo excellentius eis proficit. Et iſte eſt ſtatus doctoris Theologię ſimpliciter & in quibuſdam: in aliis autem alius, vt expoſitum eſt. Si autem oēs ſecundum vnum modū vellent animabus proficere, magnum ex hoc eſſet eis & eccleſię detrimentum. Dedit enim dominus vni quīq; talenta, alii duo, alii vero vnum: vnicuiq; ſecundum propriā virtutem. Matthęi. xxv. Vnde nullus debet ad alium gradum aſpirare q̄ ad illum ad quem ſe ſentiat plus idoneum. ꝙ ſi ſic fieret: optima & conuenientiſſima eſſet pax & vnitas eccleſiæ. & ſi ſecus fiat: hoc non eſt conſuetudo immo corruptela: quę multum modo abundat in eccleſia, vt dicit obiectum in oppoſitum. Vnde vt vnuſquiſq; ſe teneat in ea vocatione qua vocatus eſt ſecundū modū pręexpoſitum: multum hortatur Apoſtolus cū dicit prima ad Corinthios duodecimo, loquens in parabola quā exponit ſecūdum allegoriam. Si totum inquit corpus, oculus, vbi auditus? et ſi totū auditus, vbi odoratus? Nunc autem poſuit deus membra: & vnumquodq; in corpore ſicut voluit. Q ſi eſſent omnia vnū mēbrum, vbi corpus? Nunc autē multa quidē membra: vnum aūt corp⁹. non poteſt dicere oculus manui: opera tua non indigeo, aut iterum caput pedibus non eſtis mihi neceſſarii. vt non ſit ſchiſma in corpore ſed in idipſum pro inuicē ſollicita ſint mēbra. quod ſtatim explicat & exponit dicēs: Vos autem eſtis corpus Chriſti & mēbra, & quoſdam poſuit deus in eccleſia: primū apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio doctores: deinde virtutes. Nunquid omnes prophetę? nunquid omnes doctores? nūquid omnes virtutes? Et ad Eph. Vnicuiq; veſtrū data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti vt adimpleret omnia. & dedit quoſdam quidem apoſtolos: quoſdam autem prophetas: alios vero euangeliſtas: alios autem paſtores: & doctores ad cōſummationem ſanctorū: in opus miniſterii: in ędificationē corpis Chriſti. Et ad Phil. Quicūq; ergo pfecti ſum⁹: hoc ſentiam⁹, & ad qđ peruenim⁹ i eo maneamus, & in eadem regula permaneamus. Ad argu. I.

vt affixę ſunt corpori: nō maneret in aïa ſeparata a corpore p mortē:ſed abſolueretᷣ ſimpliciter: quia
actus pauptatis & cōtinentię non niſi in corpore exerceri poſſunt:& itelligatᷣ obligatio quo ad iſta
duo ſtante anima in corpore:ſicut fit obligatio matrimonialis:q̄a pricipaliter eſt illa obligatio cor-
poralis propter quā vir nō habet ptātē ſui corporis ſed mulier neq̄ ecōuerſo: ſed aïa hāc ptātē nō
habet niſi q̄tenus depēdet a corpore:& ideo oïno ſoluitᷣ obligatio aïa ſeparata ſemel a corpore alte
rius cōiugatorū:ita q̄ ſemel ablata, licet mortuus reſurgat:nō reuertitᷣ priſtina obligatio:tn̄ illa ob
ligatio q̄ eſt deo in voto obedientię quia actus eius qui eſt in ipſa pte rationali, indifferēter manet
aïa ſeparata,& cōiuncta:ſemp manet ſiue aïa fuerit cōiuncta ſiue ſeparata. Et q̄a voto obediētię nō
ſolū ſubiicitur ps rōnalis deo,& obligatᷣ quoad ſe ſolū ſubiiciēdū deo:ſed etiā ad ſubiiciēdū oïa illa
q̄ regimini ſuo ſunt cōmiſſa:vt ſunt vires ſenſitiuę & etiā mēbra corporis: ideo etiā ad hāc obligatᷣ
vis rōnalis ſemp:licet nō ad exercendū ſemp actus obedientię in viribus ſenſitiuis & mēbris corpo
ris:niſi cū fuerit cōiuncta corpori.& quo ad hoc nō ſolum ad votū obedientię obligatᷣ in rōnali:ſed
etiā in iraſcibili & cōcupiſcibili:in cuſtodiēdo paupertatis humilitatē & caſtitatis puritatē. Ideo di
co abſolute q̄ religioſus mortuus reſurgēs ad priſtinū votū religionis obſeruādū manet obligatꝰ.

I AD argumentū in oppoſitū de obligatione in matrimonio corporali: Dicendū ſecūdū iam dicta Ad argu.
q̄ nō eſt ſimile, q̄a in matrimonio nō obligatᷣ aïa niſi quo ad corpus ſuū qđ habet regere in actu: nō in oppoſitū.
quo ad ſeipſam. & ideo cū ſemel ab illo ſeparata fuerit:p hoc ſoluitur oïno illa obligatio:& reuerſa
ad id non tenetur ad priſtinam obligationem: niſi ex nouo cōſenſu. In voto aūt principaliter obli-
gatur anima rōnalis quo ad ſeipſam:& ideo vbiq̄,& quādocūq̄,& quocūq̄ modo habet eſſe, ſemp
eſt & manet in illa obligatione vt teneatᷣ licet nō ſemp, vt actu illud ad qđ tenetᷣ exequatur:vt actū
obedientię in viribus ſenſitiuis & membris corporis vt dictū eſt. Vel fortaſſe dicerent aliqui q̄ etiā
reſurgens tenetur reuerti ad vxorem:ſed de hoc nihil ad præſens.

CIrca ſecundū arguebatur:q̄ non licet monachis nigris carnes edere. Dico ſanis. q̄a Q. xxxviii.
quod nō eſt conceſſum:vbi alia cōcedenda cōcedunturᷣ:videtᷣ eſſe prohibitum. In re Argu. prin.
gula enim nigrorū monachorū nō eſt cōceſſum edere carnes niſi debilibus: ergo
eſt ꝓhibitū. ſed tale nō licet eis. ergo &c. In oppoſitū vero (dixit monachus niger In oppoſitū.
k opponēs) ē abuſus oïm nigrorū monachorū. Dicēdū ad hoc:q̄ ī religionibꝰ du- Reſponſio.
plex eſt cōceſſio eſus carniū. Vna regularis:alia diſpēſatiōis. Regularis eſt illa q̄ ē
ex conceſſione regulę. ſecundū quā quidam religioſi carnes edūt etiā ī refectorio.
Diſpēſationis eſt illa quę poſita eſt ſecūdū regulā in diſpēſatione abbatis:vel quę indulgetur a præ
lato ſupiori vniuerſalis eccleſię. Quantū aūt ad primā cōceſſionē nō licet oïno carnes comedere mo
nachis nigris niſi, īfirmis aut illis q̄ reputantᷣ īfirmi:vt minutis, debilibꝰ, forte etiā & antiq̄s: ſcđm
q̄ arguebatᷣ in prīo argumēto. Quātū autē ad ſecūdā cōceſſionē. bn̄ licet aliis. quoniā (vt dicitᷣ) in
regula nigrorū monachorum ſcribitᷣ q̄ beatus Benedictus finaliter oïa de q̄bus regula nō expreſſit
reliquit in diſpoſitione abbatis.& ſi non erat dimiſſum ī diſpoſitione abbatis, tamē dimiſſum fuit
in diſpoſitiōe ſummi pontificis. Vnde ſi monachi nigri comedāt carnes ſani:nō credo q̄ ſit abuſus:
ſalua pace eius q̄ oppoſuit:ſed magis diſpenſatio ſupioris. Et ſic patēt obiecta vtriuſq̄ partis.

SEquuntᷣ quæſtiones ptinentes ad mercatores. Et ꝓponebantᷣ q̄dā ptinētia ad mo
dum mercādi:q̄dā vero ptinētia ad tempus mercādi. De primo ꝓponebantᷣ duo.
Primū:vtrū liceat emere redditꝰ ad vitā. Secūdū:vtrū emere vilius,& incontinē Quę. xxxix.
ti vēdere cariꝰ, ſit pctm̄. CIRca primū arguebatur q̄ nō licet emere certos red Queſtio. xl.
ditus ad vitā ꝓ ptio ſtatim dato. vbicūq̄ datᷣ minꝰ ſub ſpe recipiēdi maius vſura Arg. princ.
eſt. hęc eſt eñ natura cōtractus vſurarii. talis eñ cōtractꝰ eſt hmōi. ergo ē vſura
rius. ergo nō licet oïno:q̄a oïs vſura illicita ē. CONtra, vt dixit opponēs, hoc cō In oppoſitū.
ſuluit religioſi viri, q̄ ſupponuntᷣ eē peritiores, religioſis fœminis vt beguinis. qđ nō facerēt niſi lici
L tum eſſet. ergo &c. HIC oportet primo videre naturā vſurę in quo conſiſtit:vt ex hoc videatur:ſi
aliq̄d eiꝰ in iſto contractu inueniatur. Eſt igitᷣ itelligēdū ad hoc:q̄ vſura gręco noïe Tocos appellatᷣ. Quid vſura
ſub quo noïe Phus in primo Politicę annumerat eā inter ſpecies pecuniatiuę trāſlatiuę. determinat
eñ ibi q̄ eſt q̄dā pecuniatiua ꝓprie dicta q̄ eſt ps œconomicę:alia vero eſt pecuniatiua tranſlatiua
q̄ nō eſt ps œconomicæ. Prima pecuniatiua eſt acq̄ſitiua pecuniarū de rebꝰ naturalibꝰ:vel de operi
bus artis factis circa res naturales:vt de vino, blado,& hmōi, vel de opere fabrili facto ex ferro, vel
carpētarii facto ex ligno. cuiꝰ ꝓprietas eſt q̄ nō eſt ad infinitā pecuniā:ſed ſolū ad quātā idiget diſ-
pēſator ad bn̄ diſpenēdā domū. Secūda pecuniatiua eſt illa q̄ dicitᷣ campſoria,& ē acquiſitiua pecu
niarū de pecunia, cōtra naturā & inētionē pecunię. Nō eñ iuenta ē pecunia ad eiꝰ mltiplicationē:

ſed ad faciẽdũ p ipſam aliarũ rerũ cõmutationẽ ad vitã neceſſariarũ.Et talis campſorię,vt ibidẽ di-
cit Phus,vna ſpẽs ẽ Tocos:hoc eſt vſura.Cuius opus determinãs, dicit ꝙ ſeipſam facit amplius:de
nũmis ſcilicet paucioribꝰ p mutuationẽ cõceſſis recipiẽdo plures:q̃ſi nũmi ipi quoſdã nũmos alios
generaſſent apud illum cui mutuati ſunt:vt reddanť cũ ſuo fœtu. Vñ vſura hoc noïe Tocos vo-
cať apđ gręcos.Tocos eñ gręce idẽ ẽ qđ partus latine.qa i rebus naturalibꝰ,parta hoc ẽ gñata ſilia
ſunt i forã & ſpecie ſuis gñantibꝰ. & ideo p Tocos q̃ſi ſilẽ numiſma gñať ex ſili cũ vſurarius accipit
nũmos plures ꝓ paucioribꝰ: qđ maxie eſt cõtra naturam nũmi. Ideo dicit Phus ꝙ maxie p̃ter na-
turã ẽ iſta acq̃ſitio pecuniarũ.Hoc dixeri,qa nõ(vt qdã credũt,maxie Iudęi)vſura pc̃tm eſt & iniq-
tas ex ſolo iure poſitiuo.immo eſt iniquitas ex lege naturę quam tractauerũt Philoſophi:qa vt di-
† Amb. qdã putãt:qa nõ ſunt Ciceronis verba. cit † Tullius libro tertio de officiis.Aliter leges poſitiuę, aliter philoſophi tolerant aſtutias. Leges
q̃tenus manutenere nõ poſſunt. Phi quatenꝰ rõne & itelligẽtia. Vñ de vſura ꝙ ſit pc̃tm & iniqtas
ex lege poſitiua nõ habemꝰ niſi qa ſic eſt. ſed q̃re ſic ẽ,hoc rõne ex lege naturę debemꝰ iueſtigare.
Iuſt. duplex. Qđ vt iueſtigare poſſimꝰ,notãdum,ꝙ ſcđm Phm i qnto Ethicorum, Iuſtitię q̃dã eſt ps diſtributi M
ua q̃dã cõmutatiua.Cõmutatiua ẽ illa q̃ ptinet ad nũm ꝓpoſitũ. cuiꝰ natura eſt(vt determinat ibi
dẽ Phus)ꝙ fiat p eãdẽ dignitatẽ & quãtitatẽ p̃tii rei datę & receptę:vt q plus dedit de labore i cul
tura vineę,aliis eiſdẽ exñtibus:plus accipiat a patrefamilias i mercede:& q minꝰ,minꝰ. & hoc iu-
xta ęqtatẽ ꝓportiõis arithmeticę.Circa aũt res q̃ cõmutanť,ſciẽdũ:ꝙ q̃dã ſunt talis naturę ꝙ i eis
differũt ſubã rei & vſus eiꝰ:ita ꝙ ſub alio p̃tio põt cadere ſubã:ſub alio vſus:& ſepati mutuari:vt
videlicet hõ cõmutet ꝓ p̃tio ſuo ſubam rei trãſferẽdo i alterũ ꝓprietatẽ eiꝰ:retento penes ſe ad tps
ſolo vſu:vł vt cõmutet vſum ꝓ p̃tio ſuo:retẽta ſubã & ꝓprietate i re:vł vt cõmutet rẽ ꝓ ſuo p̃tio
vtroq; mõ:cuiuſmõi ſunt domꝰ,agri,& hmõi.Quędã vero ſunt talis naturę ꝙ i eis ſunt idifferẽ-
tia vſus rei & ſubã eiꝰ:ita ꝙ ñ cadit ſub alio p̃tio vſus & ſub alio ſubã:nec põt vnũ illoꝝ cõmutari
neq; trãſferri ſine alio:vt ſunt illa quoꝝ vſus ẽ pfecta cõſumptio aut alienatio ſubę rei:ſicut cõtigit
i pane & vino.nõ ei ẽ aliꝰ vſus ꝓpriꝰ panis q̃ cõſumptio ſubę eiꝰ p comeſtionẽ: & ita accõmodãs vł
cõmutãs alteri panẽ ꝓ p̃tio,ſimul trãſfert i eũ ſbam panis & vſum eiꝰ.Pecunia aũt nũmoꝝ de mõ
taliũ rerũ ẽ:qa nũmꝰ ſcđm Phm ñ ẽ niſi p̃tiũ iuẽtũ ꝓpter neceſſariã cõmutationẽ rerũ pmutabiliũ
indigẽs eñ calceis nõ ſemp habet aliã rẽ quã ꝓ eis poſſit cõmutare:& ſi haberet ouẽ cõmutãdã p
calceis:nõ ſemp eſt ęq̃lis valor ouis & calceorũ.ꝓpter qđ nũmus eſt iuẽtus ad ęquãdũ cõmutatio-
nes & i p̃tiũ † cõmutati.& hoc ñ p vſũ aliquẽ aliũ a ſubã eiꝰ:ſed p trãſlationẽ:& ita p cõſumptionẽ
ſubæ eiꝰ:vt ſic i pecunia nullo mõ ſub alio p̃tio poſſit cadere ſubã:& ſub alio vſꝰ eiꝰ.Et iõ dicit Phi
† cõmutari. loſophus ꝙ numiſma factũ ẽ trãſlatiõis grã: vt ñ poſſit trãſferri vſus ſine ſubã eiꝰ nec ecõuerſo.Di
co de vſu ad quẽ ẽ p ſe:q eſt trãſlatio.Phus eñ diſtinguit duplicẽ rei vſum:vnũ ad quẽ eſt p ſe:aliũ
ad quẽ ẽ p accidẽs:vt ſotular ad calceãdũ eſt p ſe: & ad hauriẽdũ aquã põt eſſe p accidens.ſic nũmi
vſus p ſe eſt trãſlatio ſua.p accidẽs aũt vſus eius põt eẽ põpa & apparẽtia. & ideo ad talẽ vſum põt
aliqs alteri locare pecuniã numeratã i ſacco,ꝓ p̃tio,& pecuniã integrã reſeruare.Qđ nullo mõ cõ
uenit i vſu eiꝰ ꝓprio: qm̃ talis ẽ natura locatiõis vbi ꝓ locatiõe aliqd põt iuſte recipi cũ ſubã rei,
ꝙ aliqs ſit fructꝰ ꝓueniẽs cõducẽti ex vſu rei:q differt ab eiꝰ ſbã quã recipere poſſet ex ſubã rei ipe
locãs:qđ nullo mõ cõtingit i nũmis.ꝓpter qđ ꝓ nũmi locatiõe nihil põt iuſte vltra ſubam eiꝰ reci
pi.Qꝫ ſi fiat, accipit aliqd ꝓ quo nihil dedit:& ita cũ ſuo alienũ tollit:qđ eſt directe cõtra ęqtatem
naturalis iuſtitię cõmutatiuę:i q̃ debet eẽ ęq̃litas oĩmoda i p̃tio dati & recepti,vt dictũ eſt.& hoc eſt
qđ dicit Chryſoſtomꝰ ſup illud Matthęi.xxi.Eiiciebat de tẽplo oẽs emẽtes & vẽdentes.Sup oẽs inqt
mercatores plus maledictꝰ eſt vſurariꝰ:qa mercator dat rẽ vt nõ illã repetat. Iſte aũt poſtq̃ fœnera
uerit:& ſuũ iterũ repetit:& alienũ tollit cũ ſuo.Ad hæc(vt ait)dicet aliqs,q agrũ locat vt agrariã
accipiat,nonne eſt ſilis ei q pecuniã ſuã dat ad vſurã?abſit.Primũ qdẽ:qm̃ pecunia nõ ad aliquem
vſum deputata eſt:ſed ſolũ ad p̃tiũ emẽdi & vendendi,ſcđm ꝙ ſi agrũ habet hõ:arat eũ & fructũ
accipit ex eo:& q habet domũ,vſum manſiõis accipit ex ea.ideo q locat agrũ vł domũ: vſum ſuum
quẽ erat ipe acceptur9 dare videť & pecuniã accipe:& quodãmõ q̃ſi cõmutare videť lucrũ cum lu
cro.Pecuniã aũt ſi i ſacco repoſitã teneas apđ te:nullũ vſũ capies ex ea.Si aũt vti ea vis:neceſſe ẽ vt
eã trãſferas:nec plus q̃ p̃tiũ & valorẽ eiꝰ ꝓ ea recipias,vt ifra diceť.Patet ergo manifeſte ſi pecuniã
tuã alteri locare volueris vt aliqd vltra recipias,cũ nõ ſit i pecunia quã das aliqd qđ ꝓ illa vltra ac
cipiẽdo cõmutes & cõducenti tribuas:tu neceſſario ꝓ aliquo qđ ſimplũ dediſti duplũ repetis,& ſic
cõgregas vbi nõ ſparſiſti,& metis vbi ñ ſeminaſti:vt diciť Lucę.xix.& ſumis aliqd ꝓ nihilo q̃ſi id qđ
de tuo erat apđ aliũ aliqd gñaſſet, vt pecunia tua cõſilẽm pecuniã: qđ apta iniqtas ẽ & oĩno cõtra
legẽ naturę:q̃ vſurariꝰ facit ſe iæq̃lẽ ei a quo accipit p iniuſtitiã auferẽdo ei pecuniã vſurariã quam

reddendo illi a quo accepit,ad ęqualitatem reducuntur. Talis ꝓculdubio locatio ſiue cõmutatio ē
cū qs emit redditus certos:vel certā pēſionē ad vitā:ꝑ certa ſumma pecunię: vel ꝑ valore eiꝰ: ſiqs
interius īſpiciat.Et vt ī ꝑticulari aptior nobis fiat ītellectus,det aliqs cētū libras Pariſieñ.vt ad vi-
tā recipiat quolibet anno qndecim libras Turonē.hic ītra nouē annos recipiet ſortē,& decē libras
Turonē.vltra.Quid refert recipere iſtas decē libras Turonē.vltra ſortē,quolibet āno recipiēdo por
tionē aliquā ſortis ſcd̄m ꝑdictā pactionē,& recipe ī nono anno ſimul totā ſortē & decē libras Tur.
vltra ſub tali pactiōe:ꝙ det aliqs mō alicui centū libras Turoñ.recepturus ꝑ eis poſt nouē ānos cē
tū libras Pariſieñ.cum decē libris Turoñ?Reuera ī nullo refert.imo videt̄ maioris pietatis totū ac-
cōmodare vſqꝫ ad nouē ānos:q̄ ſingulis ānis īfra portionē recipe.tñ ī iſto vltimo cõtractu exp̄ſſa &
manifeſta ē vſura:ſcd̄m ꝑdictū modū vſurarię cõmutatiōis:mlto fortiꝰ & ī iſto cõtractu ergo quo
redditꝰ emūt̄ ad vitā,expectādo aliqd recipe vltra ſortē:ſi forte ſupuixerit receptionē ſortis. Sola ei
ſpe & expectatione plus recipiēdi, etſi aliqd nūq̄ reciperet̄ de ſorte,vſurę tñ iniqtas ī voluntate cu-
pida committitur.Idē eſt ſi ꝑ certa ſumma pecunię ab eccleſiis vel cōitatibꝰ pēſiōes accipiant̄ ad vi
tam,ſpe & expectatiōe recipiēdi aliqd vltra ſortē.hoc eñ ſolū facit vſurā,ꝙ vltra datū aliqd ſperat̄
ſcd̄m ꝙ apte dicit Gaufredus ī ſūma ſua.Quid,inqt,de qbuſdā q dāt pecuniā eccleſiis,& ab eis reci
piunt certas pēſiōes tenendas toto tpe vitę ſuę?credo(dicit ipe)ꝙ illicitꝰ eſt cõtractꝰ:eo ꝙ diu ho
mines ſperāt viuere: & ſic taliter cõtrahētes credūt ſe ampliꝰ ꝑcepturos de ꝓuentibus pēſionum q̄
ſit pecunia quā dederūt.Sola aūt ſpe cõtrahit̄ vitiū vſurariū.Et Gloſſator ſummę Raymūdi dicit.
Quid inqt de illis q a cōitatibus ciuitatū vł a monaſteriis emūt certos ānuos redditꝰ ad vitā ſuā?
nunqd ē vſura? Rñdeo,dicit.Nō ē vſura ex forma cõtractꝰ: cū tñ hmōi redditꝰ annuꝰ ꝑſonalis ſit
N ſiue burſalis non ꝑdialis.Credo tñ ꝙ licet qdā legiſtę dicāt cõtrariū:ꝙ illicitꝰ eſt cõtractꝰ.& ſubdit
cauſas ſuas,dicēs ꝙ vēditor facile poſſet deſiderare mortē emptorꝫ,vt ſic liberatꝰ eēt.tū qa nullū ē
emptoris periculū.Nec ſolū dico ꝙ ē cõtractꝰ illicitꝰ:ſed ꝙ ē exp̄ſſe ex ſoꝛa ſua cõtractꝰ vſurariꝰ:vt
patet ex natura cõtractꝰ vſurarii.Nec debet ſoꝛa huiꝰ cõtractꝰ,ī gñe cuiꝰ cõtractꝰ iniq ſit,peti a Iu
riſtꝫ ſed magis a Theologis & Phis:cū ſit iīqtas cõtra legē iurꝫ diuini & naturę:vt dictū ē.Aliter eī
vſurā ñ dānarēt phi: nec dicerēt eā eē opus vitii:ſicut eā dānat Phus cū dicit ī q̄rto Ethicoꝝ.Secū
dū acceptionē iqt abūdāt ī vndiqꝫ accipiēdo & oē qd̄ pñt:puta illiberales opatiōes opātes oēs vſu
rarii:& ī ꝑuo & ī multo.oēs eī iſti vñ nō optet accipiūt & quātū nō optet.Sed qd ad ꝓpoſitū ad for
mā cõtractꝰ quo peccat emptor ſi vēditor deſiderat eiꝰ mortē?certe nihil.Itē ꝙ nullū eſt piculū em
ptori nihil ad ꝓpoſitū:qa etſi adſit piculū:nō tñ excuſat vſurā:vt exp̄ſſe dicit illa Decretalis.Naui
gātibꝰ ad nūdinas.Itē nūqd magnū ē emptori piculū ꝙ cito mori poſſit,& amittere ſortē & lucrū?
& tñ hoc nō excuſat vſurā q̄ eſt ꝓpter ſolā ſpē & intētionē plus ꝑcipiēdi:ſi forte cõtingeret ſupui
uere.Eſto eī ꝙ facit vſurariꝰ cõtractū ſub tali pacto:accōmodo tibi decē libr. Pariſieñ.vt reddas mi
hi in fine anni duodeci:ꝙ ſi iterim moriar,nihil reddas alicui ex pte mea:& ſors ipa etiā ſit tua.nū-
qd eſt plana vſura ꝓpter ſpem ſupuiuēdi & amplius ꝑcipiēdi: nonobſtāte dubio mortis? certe ita.
Cõtractus ergo ille ī quo emunt̄ redditus ad vitā vt ꝑdictū ē:cū ſit idē ī forma cū iſto vt viſum ē:
O ſimpliciter eſt vſurariꝰ:nec ī aliquo excuſat̄ ꝓpter dubiū mortis ī emēte. QVod arguit̄ ī cõtrariū Ad argum. in oppoſitū.
ꝙ ſancti viri religioſi & ſapiētes dāt cōſiliū emēdi tales redditꝰ religioſis fœminis vt beguinis: Di
co & firmiter credo:ꝙ ſi tale cōſiliū dāt ī hoc ſapiētes nō ſunt:ſed ignorātia iuris naturalis ī vſura
rio cõtractu decepti decipiūt aīas.imo vt veriꝰ credo:licet forte aliqñ ī hoc deceperit:in lōgo tem-
pore non fecerūt:nec faciēt decętero iam melius iſtructi.Et forte licet muliercułę ad ſuę cupiditatꝫ
excuſationem tale conſilium a religioſis ſe accepiſſe dicant:mentiuntur in hoc.

CIrca ſcd̄m arguebat̄:ꝙ emere viliꝰ vt vēdat̄ cariꝰ icōtinēti ſit pctm̄:qa dicit Chry Quæſtio.xl.
ſoſt.ſup illd̄ Matth.xxi.Eiiciebat de tēplo oēs vēdētes & emētes.Qui cōpat iqt rē Argu. prin.
vt illā itegrā & imutatā dādo lucret̄:ille ē mercator q de tēplo dei eiicit̄.talis ē q
viliꝰ emit vt ſtati vēdat cariꝰ:de tēplo ergo dei debet eiici.& hoc ñ niſi ꝓpi pctm̄
ſic emēdo & vēdēdo.ergo &c. ITē nō licet viliꝰ emere rē nec cariꝰ vēdere q̄ ipa
iuſta ęſtimatiōe valeat.ſed eadē res icōtinēti ñ mutat ſuum valorē. Si ergo viliꝰ
emit & cariꝰ vēdat:aut emit eā minꝰ iuſto ꝑcio:aut vēdit eā vltra iuſtū ꝑcium.
Vtrunqꝫ autem peccatū eſt. ergo ſic emere & vēdere oīno peccatū eſt. CONtra.tūc oīs merca- In oppoſitū.
tura q̄ aliqd emitur vt reuēdat̄,eſſet illicita:qa nullꝰ volēs reuēdere emit niſi vt cariꝰ vēdat:aut fru
P tuꝰ eēt oīs mercator laborādo ſine lucro. DIcēdū ad hoc:ꝙ iuſtitia cõtractuū ꝑtinet ad ius naturę Reſponſio.
qd̄ idē debet eē apd̄ oēs gētes. Debet ergo ī cõtractibꝰ emptiōis & vēditiōis ęqtas iuris naturalis

obſeruari:& penes illã determinari debet ęqtas cõtractuũ in iure poſitiuo. Nũc aũt in ęqtate iuſti-
tię naturalis eſt ſcđm ꝙ dicit Phus in qnto Ethicorũ cap.ſecũdo,ꝙ iuſtũ legale ẽ & ęquale: iniuſtũ
aũt illegale & inęq̃le.& ideo iniuſtꝰ ẽ & illegalis q agit cõtra ęqtatẽ legis ſcriptæ,& inæq̃lis q agit
cõtra ęqtatẽ legis naturę.& hoc totũ ꝓpterea cõtingit:qa iuſtitia q̃ ẽ virtꝰ moralis: medietas q̃dã
eſt hoīs ad alterũ inter plus & minꝰ circa cõmutatiões iter eos & cõmunicatiões: vt in mutua cõ
uerſatiõe ſua hoīes cõſeruẽt ęq̃litatẽ:vt nõ ſubtrahaꝛ ĩdebite vni qđ addaꝛ alteri,& ſic fiãt inęq̃les.
Et ſic iuſtꝰ ſemꝑ ſe tenet ĩ medio pluris & minoris:vt nõ ſibi aliqd ſubtrahaꝛ qđ alteri ĩdebite adda
tur:nec ipe alteri ſubtrahat qđ ſibi indebite addat. Iniuſtꝰ aũt nequaq̃ mediũ & ęq̃le eligit:ſed ſem
per ſibi addit plus de bono qđ debet eſſe alterꝰ,& minꝰ de malo:& hoc non vt malũ: ſed vt bonũ
qm̃ minꝰ malũ reſpectu maioris habet aliquã rõnẽ boni. Huiꝰ aũt iuſtitiæ:vt dicit Phus in eodem
duplex eſt ſpẽs. Vna q̃ eſt mercedũ diſtributiua: altera q̃ eſt cõicationũ directiua:q̃ iniuſtitias ĩ cõ
mutatiõibus factas & inæqualitates tẽtat æquare,& ĩ illis æqualitatẽ ſeruare. & ad iſtã ſpeciem ꝑti
net oĩs cõmutatio emptiõis & vẽditiõis:in qbꝰ inęq̃le lucri & dãni reducit ad mediũ. Vñ cũ duo
cõicationẽ habẽtes inæq̃les facti ſunt,vt vni videaꝛ ꝙ dãnũ paſſus ẽ:& alter lucrũ ĩdebitũ a ſe abſtu
lit:& ſuꝑ hoc dubitãt:cõcurrũt ad iudicẽ:q eſt q̃dã aĩata iuſtitia, & libra ĩ põdere iuſtitiæ ambos
cõmẽſurãs:apponẽs vni & ſubtrahens alteri quouſq; ſint ęq̃les. In iſto ergo cõtractu emptionis &
vẽditiõis:ſic debet ſeruari ęq̃litas iter mutuo dantẽ & recipientẽ:ꝙ neuter plus recipiat q̃ det. Iſte
eñ cõtractus ꝓpter neceſſariã cõmutationẽ rerũ naturaliũ inuẽtus ẽ:vt qa q̃ ſunt neceſſaria vni ĩ
ueniunꝛ apđ alterũ & ecõuerſo,& apud neutrũ ambo:puta vnus habet vinũ in abũdãtia & ĩdiget
blado,alter vero abũdat ĩ blado & indiget vino:fit mutua ſubuẽtio vt vnus det alteri de vino ſuo
quãtũ ĩdiget,& recipiat de blado eiꝰ ecõuerſo:& ſic debet ſeruari ęq̃litas. Aeq̃le debet eſſe oĩno ĩ va
lore datũ & receptũ hinc & ĩde. & ĩ hoc ambo debẽt eẽ iudices tãq̃ duo brachia librę & aĩatę iuſti
tiæ:vt q in põdere ꝑtii ſentiat ſe plus recepiſſe de eo qđ ẽ alterꝰ,reſcindat & reddat ei de ſuo quo
uſq; fiat ęq̃le:& ſic ſtẽt q̃ſi brachiis librę eleuatis & depſſis æq̃liter. Qđ Aug.ſcribit feciſſe quendã
iuſtũ,q ſit nobis in hoc exẽplũ:de quo ait Aug.lib.xiii.de Trinitate cap.tertio. Scio hoīem cũ vena
lis codex ei fuiſſet oblatꝰ:ꝑtiiq; eiꝰ ignarũ & ideo qddã exiguũ poſcentẽ cerneret vẽditorẽ,iuſtũ ꝑti
um qđ multo ampliꝰ erat nec opinãti dediſſe. Vñ ſi accepiſſet librũ ꝓ oblato,& nõ ꝓ iuſto ꝑtio:in
æq̃litas fuiſſet. Iuſtus ergo iſte tãq̃ libra iuſtitiæ:ĩpatiẽs inæq̃litatis:iuſtũ ꝑtiũ dãdo ęqualitatẽ te-
nuit. Vñ iuxta æqtatẽ iuris naturalis tantũdẽ res vẽdi debet & emi quãtũ valet:et ſiqs plus ven-
dit eã ſciẽter q̃ valet ꝓ tpe & loco,vel minꝰ eã emit:licet ſic facere ꝑmittaꝛ,proximo ſuo cũ quo cõ
municat nõ cõtradicẽte, vel qa ignorat,vel qa neceſſitas ad minꝰ iuſtũ recipe ſe cõpellit:hoc inæq̃
lis eſt & iniuſti. Nõ eñ dico ꝙ res tãtũ ſemꝑ valeat ꝓ tpe & loco quãtũ vẽdi põt,vel ꝓpter inſcien
tiã,vel ꝓpter neceſſitatẽ emẽtis:ſed quãtũ vendi debet. vt illud gñale dictũ, Tãtũ res valet quãtũ
vendi põt:itelligaꝛ nõ de potẽtia facti:ſed de potẽtia iuris.i.quãtũ de iure ꝓ loco,& tẽpore vẽdi de
bet. HIS viſis breuiter dico ad q̃ſtionẽ ꝙ emẽs vilius re in nullo ĩmutata:nec rõne ſuæ ſubſtantię Q
nec rõne loci:nec rõne tẽporis:nec rõne vẽdentis:vel ſi aliqua alia cõditio hmõi poſſit apponi,ſciẽ
ter vẽdat eã vel vẽdere appetat cariꝰ:etſi nũq̃ eã vendat,iniuſtꝰ eſt & inæq̃lis ꝓpter iniquã volun-
tatẽ vendendi rẽ plus q̃ valet. Si vero vẽdat eã talẽ nõ ĩmutatã:ſiue ſtatim:ſiue poſtmodũ cariꝰ:in-
iuſtus eſt & inęq̃lis ꝓpter factũ inæq̃litatis & iniuſtitiæ accipiẽdo plus ab emptore q̃ tradat eidem
Dico ſi ſciẽter ſic vẽdat: qa ignorãtia ĩ talibꝰ facit ĩuolũtariũ oĩno,& in toto excuſat,qa eſt ignorã
tia nõ in electiõe ꝓpter malitiã obnubilãtẽ rõnẽ:neq; in regulis vl̃ibus legis:ſed ĩ ſingularibus in q̃
bus & circa q̃ cadit opatio. In his eñ ꝓpter inuoluntariũ eſt mia in pte:ſi forte nõ apponat diligen-
tiã oẽm quã debet:vt cognoſcat valorẽ rei ſuę:vel eſt venia ĩ toto, ſi videaꝛ res illa ſibi amplius va
lere q̃ valeat,& in nullo eſt cauſa ſuæ ignorãtiæ. Vñ cũ pauci ſint mercatores q cum tanto ſtudio
ſeruãdę æqtatis vẽdãt & emãt:ſumme ꝑiculoſa eſt vẽditiõis & emptiõis negotiatio. & hoc eſt qđ di
cit Chryſoſtomꝰ ſuꝑ illud Matthęi.xxi. Eiiciebat oẽs emẽtes & vẽdẽtes de tẽplo. Significãs inqt qa
hõ mercator nũq̃ põt deo placere. & ideo nullꝰ Chriſtianꝰ debet eſſe mercator:aut ſi voluerit eſſe
mercator: ꝓiciaꝛ de eccl'ia. Ego ergo iqt oſtẽdã qs nõ eſt negotiator:vt q ſcđm rl'am nõ fuerit:itelli
ganꝛ oẽs negotiatores eẽ. & ſequiꝛ rl'a ſua. Idẽ inqt. Quicũq; ergo rẽ cõꝑat:vt nõ ipſam rẽ ĩtegrã,& ĩ
mutatã vẽdat:ſed opus faciat ex ea:ille nõ eſt negotiator:qa q materiã opandi ſibi cõparat vñ faciat
opus,ille nõ rẽ ipſam vẽdit:ſed magis artificiũ ſuũ.i.q rẽ vẽdit,cuiꝰ ęſtimatio nõ ẽ ĩ ipſa re:ſed ĩ artifi
cio opis:ille nõ ẽ mercator. puta faber cõꝑat ferrũ:facit ferramẽtũ:qđ ſcđm opꝰ ferramẽti apꝑtiaꝛ. fer
rũ eñ ñ tãtũ valet quãtũ ferramẽtũ. Qui aũt cõꝑat rẽ:vt illã ĩtegrã ĩmutatã dãdo lucreꝛ: ille ẽ mer
cator q de tẽplo dei eiiciꝛ. Idẽ ſuꝑ illđ ibidẽ Matthęi.xxii. Dicite ĩuitatis: ecce prandium meũ paraui

tauri mei,& altilia occiſa,& oĩa pata ſunt:venite ad nuptias.Illi aũt neglexerũt & abierũt, alius in
villã ſuã,alius vero ad negotiationẽ ſuã.Oĩs inqt actus quẽ agũt hoĩes ĩ hoc mũdo,duplex eſt.Aut
villa:aut negotiatio eſt.Et qđ labore qdẽ manuũ noſtrarũ facim⁹ ad aliqđ opus terrenũ:puta agrũ
vel hortũ,vel vineã exercem⁹:villã colere videmur.i.terrã. Q; aũt nõ labores manuũ noſtrarũ:ſed
alia lucra cõſeqmur:puta honores gerere,aut diuitias parare:aut mercari:oẽ hoc negotiatio appel
R latur.Duob⁹ ergo verbis oẽ opus hũanũ cõcluſit:ſiue honeſtũ:ſiue ĩhoneſtũ.Honeſtũ qppe eſt vil
lę cultura:inhoneſtũ aũt eſt apđ deũ opus negotiatiõis.Certe talis eſt maxĩe ille q emit vili⁹ vt ſtatĩ
id idẽ oĩno ĩmutatũ vẽdat carius.Idcirco dicẽdũ abſolute ꝙ talis peccat:& ſi oẽs vendẽtes & emen
tes hoc intẽdũt:pculdubio oẽs iniq ſunt:nec multitudo peccãtiũ excuſare põt.Reuera mltũ timẽ-
dũ eſt ꝙ fere oẽs tales ſunt:& ꝙ ideo eos ſnĩa dicta inuoluit. Nullo eñ mõ licet ſcđm dictũ modũ
vilius emere & carius vendere:vt expoſitum eſt.Vñ Aug.lib.xiii.de trinitate vbi ſupra,ĩducit quẽ
dã mimũ:q pmiſit ĩ quodã ſpectaculo dicere oĩbus qđ vellẽt & qđ in aĩo haberẽt.Cũ ad diẽ conſtĩ
tutũ ingẽti expectatiõe maior mltitudo cõflueret:ſuſpẽſis & ſilẽtib⁹ oĩbus:dixiſſe phibeť,vili vul-
tis emere & care vendere.Vbi dicit Aug.& mimus qdẽ ipẽ:vel ſeipm̃ intuẽdo:vł alios quoq; expe
riẽdo vili velle emere & care vẽdere oĩbus credidit eſſe cõe.Sed qm̃ reuera vitiũ eſt: põt qſq; adipĩ
ſci hmõi iuſtitiã q̃ huic vitio reſiſtit & vincit.& ſtatim inducit exẽplũ pđictũ de emẽte librũ. SED
qđ eſt? dãnabim⁹ oẽs q res integras emptas ſic vendũt: vt ſolũmõ opus artificiſ & eoꝝ emptio &
venditio licita ſit,& oĩs negotiatio illicita:in q̃ emiť res vilius:vt integra vẽdať cari⁹?Reuera Ray-
mũdus in Sũma ſua,vnica ſentẽtia dãnatiõis inuoluit oẽs dicẽs.De qbuſdã aũt q tpe meſſis vel vin
demię emũt annonã:vt poſtea vendãt carius:dico ꝙ peccãt & turpe lucrũ eſt: ſecus ſi aliqs pꝑter
neceſſitatẽ emat & poſtea non indiget ſicut credebat.hic põt licite vẽdere put cõiter vendiť ĩ foro:
licet vendať cari⁹ q̃ emerit. Salua pace ſua nõ optet ſic gñaliter dãnare oẽs q emũt res vtiles & ne
ceſſarias:puta pãnũ,bladũ,equũ,& cętera hmõi,nõ vt eis vtanť:ſed vt lucreť:& de lucro viuãt.bñ
eñ verũ eſt ꝙ talia mercimõia qb⁹ qs emit aliq̃:nõ vt vtať eis:ſed vt reuẽdat & vt lucreť,rõne cu
piditatꝭ nimię mltiplicãdi pecunias:ad qđ nõ ẽ cõmutatio emptiõis & vẽditiõis iſtituta:ſed ad ne-
ceſſariã cõmutationẽ faciendã pꝑter neceſſaria vitę habẽda:vt pđictũ ẽ:bñ põt oĩa eẽ pctã:rõne tñ
formę cõmutatiõis & cõtract⁹ nõ oportet,ęqliter eñ põt cuſtodire mediũ & ęquũ iuſtitię:ne plus
emat pro tpe & loco neq; vendat:q emit ad reuendẽdũ,ſicut & ille qui emit ad vtendũ,& ęque facĩ
liter vterq; põt ĩ emẽdo fraudẽ cõmittere vnus ſicut alter.qa tñ mercatio ĩmediate & p ſe ordinať
ad pecuniarũ acqſitionẽ,& vt in plurib⁹ ad ipſarũ cõgregationẽ qđ eſt cupiditatis: licet ſecũdario
mercator põt pecunias acqſitas ordinare ad neceſſarios vſus: emptio aũt nõ vt reuendať emptũ p
ſe eſt ad neceſſariũ vſum nõ ad pecuniarũ cõgregationẽ:licet ſecũdario de empto põt emptor intẽ
dere aliqñ facere pecuniã:ipſa mercatio q̃ aliqđ emiť vt reuẽdať, magis eſt deteſtãda ex intentione
ementis & mõ negotiatiõis q̃ mẽs nimiũ occupať:q̃ ſit ipſa emptio: vt emptor vtať re empta & de
illa accipiat pecuniã vt emat rem aliã q̃ vtať ſiłr ſibi magis neceſſariã. pꝑter qđ Phus ĩ primo Po
litice,diſtinguẽs ſpẽs acqſitiuas pecuniarũ,dicit ꝙ mercatiua ẽ magis trãſlatiue dicta. Illã aũt pecu
niatiuam q̃ pecunia accipiť de reb⁹ ad vſum neceſſariis: vt alia vtilia emanť: vocat pecuniatiuam
S vtilẽ. Ne ergo gñaliter oẽs emẽtes vt reuẽdãt,ĩuoluam⁹ in ſnĩa dãnatiõis pꝑter modũ negotiati
onis:põderãda ſunt verba Chryſoſtomi qb⁹ dicit.Qui cõparat rẽ vt ipſam itegrã & ĩmutatã dãdo
lucreť,ille mercator ẽq de tẽplo dei eiiciť.vt rẽ illã dicam⁹ ĩmutatã q̃ oĩno manet ĩmutata ĩ manu
emẽtis.& rõne ſuę ſubſtãtię,& rõne loci:& rõne tpis:& rõne ipſius emẽtis.Sic eñ iſtis trib⁹ modis
ĩmutatã rẽ,& ſiqs ali⁹ rõnabiliter poſſit apponi:carius vẽdere oĩno pctm̃ eſt ſcđm modũ pđictũ. Si
tñ aliquo dictoꝝ triũ modoꝝ fuerit mutata:cari⁹ põt vẽdi:nõ vendẽdo principaliter ipſam rẽ: ſed
qđ actũ eſt circa ipſam p illã mutationẽ:ſcđm ꝙ ipẽ Chryſoſtom⁹ de vna mutatiõe euidẽtiori po-
nit exẽplũ:de fabro qui ferrũ emit & facit ex eo ferramẽtũ:qđ vẽdit cari⁹ nõ vendẽdo cari⁹ ipm̃ fer
rũ:ſed vltra ptiũ ferri vẽdendo opus ſuũ.& ſic ipſum ferramẽtũ cõpoſitũ ex ferro & forma artis vẽ
dit carius q̃ emit ferrũ.Et licet ſolũ de vna mutatiõe ponat exẽplũ:alias nõ excludit,imo manet ea-
dẽ rõ in aliis:vt cari⁹ vẽdať nõ ipm̃ primũ emptũ:ſed ſup ptiũ ipſi⁹ vẽdať id qđ mutatũ & innoua
tũ eſt circa rẽ,& ſic totũ cari⁹ vẽdať q̃ primo emptũ ſit:verbi gratia,in mutatiõe rei,& rõne loci.ſe-
cũdũ eñ ꝙ dicit Phus in prĩo Politicę:ad acqrendũ pecuniã vtile ẽ eẽ exptũ circa poſſeſſibilia,q̃lia in
qb⁹ locis ſũt rara & ptioſa.alia eñ ĩ aliis regiõib⁹ abũdãt:& qa oẽ rarũ ptioſũ. Vñ q̃ abũdãt ĩ vna re-
giõe:& ideo ſũt vilia:ſi trãſferanť ad aliã regionẽ vbi ſunt rara,iã p loci mutationẽ facta ſunt ibi ptio
ſa.Et ideo ſicut faber poteſt carius vẽdere ferramentũ q̃ emptũ fuerat ferrum,vendẽdo ſuper ptium
ferri ipm̃ opus artis in ferro:ſic mercator poteſt carius vendere merces tranſlatas q̃ merces ipſæ

nudę emptę fuerunt:vendendo ſup p̃tium mercium ipſam trãſlationem.Et ſecundum hoc cũ iuxta
Ph̃um duę ſint ſpẽs mercatiuę ſciẽtię merces transferẽdi de loco ad locũ:Prima naucleria:q̃ exercet
trãſferendo merces nauibus p mare: Secũda fortigia:q̃ exercet trãſferẽdo merces eq̃s & mulis per
terras:Naucleria habet maiorẽ excreſcentiã,& facit maius lucrũ pecuniarũ:q̃a citius & ſub mino-
ribꝰ expẽſis trãſfert merces ad loca remotiora i q̃bus fuerit magis p̃cioſę.Similiter i mutatiõe rei rõ
ne tẽporis:ſicut i mutatiõe rõne loci.Sicut eñ vtile eſt ad acq̃rendã pecuniã eſſe exptũ circa poſſeſſi
bilia:q̃lia in q̃bus locis ſunt rara & p̃cioſa:q̃a in aliis & aliis locis alia & alia abũdant,vt dictum eſt:
ita vtile eſt ad acq̃rendũ pecuniã eſſe exptũ q̃lia i q̃bus tẽporibꝰ ſunt rara & p̃cioſa.alia eñ in aliis
tp̃ibꝰ abundãt.& ideo empta vilius i tẽpore quo abundãt:qñ ſunt vilia:cuſtodita in aliđ tẽpus qñ
ſunt rara:iã p cuſtodiã tẽporis facta ſunt p̃cioſa:& vẽdi pñt cariꝰ:ſicut dictũ ẽ de trãſlatis p loca.Si
militer & i mutatiõe rei rõne emẽtis,& hoc rõne induſtrię eius.vtile eñ eſt vt dicit Ph̃us, exptũ eẽ
circa poſſeſſibilia q̃lia ſunt p̃cioſiſſima,vtputa equoꝝ,boũ,aut ouiũ,& cęteroꝝ aĩaliũ.Quod eñ ẽ p̃
cioſius,carius vendi põt.Vñ ſi aliq̃s i foro vbi vẽdunt equi exptiſſimus ſit circa equoꝝ p̃cioſitatẽ,
& ſcit ipſos itercognoſcere:vt i emẽdis equis q̃libet certificari poſſit circa p̃cioſitatẽ equoꝝ:ſi decer
nat inter equos q ſecũdũ cõem curſum fori valeãt p̃ciũ quo offerunt a vẽditore:aliis hoc ignoranti
bus:q̃a circa equoꝝ valorẽ minus expti ſunt:ſi ille peritꝰ equoꝝ equos illos valẽtes p̃ciũ ſuũ emat,
& cũ eos emerit:alii cognoſcẽtes eiꝰ induſtriã circa equos ſtatim certificati p eũ & eius induſtriã
ſciũt ꝙ equi illi valẽt p̃ciũ ſuũ,& ex hoc p opus induſtrię eius circa equos ſtatim facti ſunt p̃cioſio
res vt illis magis valeãt propter ſecuritatẽ valoris iuſti q̃ prius: ſic ꝓpter talem mutationẽ ęſtima
tionis circa valorẽ equoꝝ bñ põt iſte ſtatim equos ſuos aliquãtulũ carius vẽdere ſupra primũ p̃ciũ
equoꝝ vendẽdo opus induſtrię ſuę:qđ circa equos illos exercuit in emẽdo eos. Iſtis igit modis lici
tũ eſt vilius emere,& carius vẽdere:nõ ipſam rẽ nudã:ſed imutatã dictis modis vel aliis cõſimilibꝰ
ſi iueniant. PER iam dicta patẽt obiecta. Ad primũ,ꝙ vilius emẽs vt carius vẽdat eſt mercator q T

Ad arg.pri.

eiicitur de tẽplo:Dicendũ ꝙ verũ eſt qñ carius vẽdit rẽ in nullo imutatã:nõ aũt qñ vẽdit eã muta
tã:vt dictũ eſt.

Ad argu. in oppoſitũ.

AD ſecũdũ:ꝙ vilius emens,& carius vendẽs aut emit minus iuſto p̃cio:aut vẽdit:
Dicẽdũ ꝙ verũ:qñ res i nullo eſt mutata:qñ vero eſt mutata aliquo dictorũ modorũ,nõ eſt verum
vnde ſi multis equis i mltis nauibꝰ deductis ad portũ aliq̃s emat vnũ equũ iuſto p̃cio iuxta pretiũ
equoꝝ in pñti venaliũ:ſi ſtatim oẽs habentes equos venales extollant vela,& cũ equis ſuis recedãt,
& propter raritatẽ ille vnus equus factus ſit carior:nõ eſt illicitũ vt ſtatim eum multo plus vẽdat
q̃ emit,propter ſolius horæ immutationem circa equum.

Quęſtio.xli.
Quæſti.xlii.

SEquunt q̃ſtiones p̃tinẽtes ad tẽpus vẽdendi,& ꝓponebant duę.Vna:ſi liceat forꝫ
tenere i die dominico rerũ venaliũ ad vẽdendũ & emẽdũ. Scđa: vtrũ Epiſcopus
loci ſine p̃iculo peccati mortalis poſſit ip̃m p̃mittere ne p̃hibeat.Et ꝓponebãtur
ambę ſine argumẽtis. V

Reſponſio.

AD primã igit dicendũ:ꝙ edictum circa ſabbatiſmũ diei
dominicę nõ eſt oĩno de iure poſitiuo:vt in eo vacẽt hoĩes ab ope ſeruili: vt ſi nõ
eſſet ſtatutũ,i nullo tp̃e neceſſariũ eſſet ab illis vacare:ſicut eſt ſtatutũ illud purę
legis poſitiuę:vt in die veneris nõ comedant carnes:ita ꝙ ſi ſtatutũ illud aufera
tur,in nullo die hebdomadę a carnibꝰ abſtinẽdũ ẽ regulariter.immo fundat ſup gñale edictũ legis
naturę:qđ illo edicto poſitiuo eccleſię ſpecificat.Edictũ eñ legis naturę ſcriptũ in tabulis cordiũ eſt
ꝙ oĩs homo vſum rõnis habẽs certis tẽporibus aliis negotiis omiſſis debeat vacare cultui diuino,
& diuinę venerationi.Nũc aũt q̃a hoĩes negligẽtes erãt,intẽti curis tẽporalibꝰ,ſibi determinare tẽ-
pora diuino cultui,determinauit eccleſia illđ tp̃s ſuo ſtatuto:qđ ſtatutũ legis naturę nõ determi-
nauit:q̃a magis timet qđ ſingulariter idicit:q̃ qđ gñali p̃cepto ꝓponit.& ordinauit diẽ dominicũ
reſurrectionis Chriſti in nouũ hoĩem:ſicut in veteri lege ſtatutus erat dies Sabbati in p̃ſignationẽ
regetionis Chriſti in morte veteris hoĩs.Circa iſtud aũt ſtatutũ diei dominicę,intelligendũ ꝙ duo
ſunt articuli. Vnus affirmatiuus: ꝙ in die illo hõ attẽtus eſſe debeat diuino cultui.Et alius nega-
tiuus:ꝙ i die illo hoĩes nõ debeãt ſe occupare aliis ſeruilibus operibus: p q̃ a diuino cultu poſſent
retrahi. Vñ ſicut p̃cepta affirmatiua obligãt ſemp:ſed nõ ad ſemp:ſic obſeruatio diei dñicę quo ad
partẽ ſuã affirmatiuã ſemp obligat:ita ꝙ in q̃libet hora illius diei homo eſt obligatus ad inſiſtendũ
diuino cultui:nõ tñ obligat ad ſemp:vt cõtinue p totũ diẽ dñicũ diuino inſiſtat cultui:ſed ſolũmõ
horis magis opportunis.Sicut vero p̃cepta negatiua ſemp obligãt,& ad ſemp:vt ſemp teneat homo
habere ipſa in executione ꝓ tẽpore p̃hibitionis:ſic inſtitutio diei dominicę quo ad p̃tẽ negatiuã ob
ligat ſemp & ad ſemp:vt in nulla hora diei dominicę liceat alicui exercere opus ſeruile quo a diui-
no obſeq̃o impediat.Si vero nobis p̃ſtare nõ poſſet impedimẽtũ,nõ eſſet vniuerſaliter prohibitum.

Idcirco illis q ſemp debēt eē diſpoſiti diuīo cultui,ſēp ē īhibita mercatio:q̄ maxīe a diuīo ſeruitio ē
retractia. Vñ Chryſoſtomꝰ vbi ſupra loquēs de gn̄ali negotiatiōe quā dn̄s ītelligit noīe cultꝰ villę,
dicit. O miſerrimꝰ mūdꝰ & miſeri q eū ſequunť,ſemp hoīes mūdana opa excluſerūt a vita. Sed for
te īquit Chryſoſtomꝰ: dicet aliqs: villā colere peccatū ē? Si qdē īpedimētū fidei aut religiōis tibi nō
faciat villa: nō habes peccatū. Si aūt a fide vľ religiōe tibi faciat īpedimētū, fit peccatū. Nō ergo ipa
villę cultura peccatū ē: ſed tu p̄ferēdo eā deo facis eā eē peccatū: opa nr̄a authētica, opa ſūt iuſtitię:
qa iuſtitia ad vitā nr̄am ptinet verā: opus aūt terrenū nō ad vitā: ſed ad ſuſtētationē huius vitę tē
poralis. Iā ergo opus iuſtitię attēte agere debemꝰ: opus aūt terrenū trāſitorie. Quia ergo vt dictū ē
dies dn̄icus īſtiturꝰ ē totꝰ diuīo cultui: vt hō nūq̄ ſit īpeditꝰ a diuīo ſeruitio: ſed ſemp ad ipm diſ
poſitꝰ: etiā ſi ipi diuīo ſeruitio ī dn̄ico die nō debet ſemp actu eē intētus: debet tn̄ nūq̄ ab eo eē īpe
ditꝰ. Qualitercūq̧ igiť & q̄ncūq̧ hō ī die dn̄ico opus exercet negotiatiōis quo a diuīo ſeruitio īpe
diť: vľ īpediri iuſte poſſit: opus negotiatiōis p̄fert deo: qđ nō ē ſine pc̄tō: vt dictū eſt. Ideo abſolute
dicēdū: ꝙ foꝝ tenere ī die dn̄ico: & negotiationē agere q̄cūq̧ hora diei dn̄icę pc̄tm̄ eſt: & maxīe hora
X miſſarū & veſparū qn̄ hoīes diuīo obſeq̄o magis ꝑ cęteris horis debēt eſſe intenti. Nūc reſtat iue
ſtigare vtrū ſit remediū aliqđ quo hō negotiās ī die dn̄ico a pc̄tō poſſit excuſari. Notādum igiť ꝙ
circa hoc nō pōt ſubuenire niſi triplex remediū. Primū ē diſpēſatio ſummi pōtificis auctoritate ec
cleſię obſeruātiā diei dn̄icę īſtituentis. Secūdū excuſatio vrgētis neceſſitatis vľ pię vtilitatis. Tertiū
ſtatuti de obſeruātia dn̄icę ī toto vľ in pte abrogatio. Primū remediū nō pōt ī ꝓpoſito ſubuenire.
qa ſup hoc a Papa nūq̄ habita ē gn̄alis diſpenſatio: cū tn̄ inoleuit vbiq̧ iſta gn̄alis corruptela. imo
gn̄aliter ꝓhibitū ē extra. de fe. ca. i. de cōſecra. diſt. iii. Rogatiōes. Nec pōt dici ꝙ eccl̄ia tolerādo qđ
nouit diſpēſat. hoc eīm nō videť: qa cū aliqn̄ ī caſu opus piſcatiōis halleciū diſpēſando pmiſit fieri ī
die dn̄ico: ſimul oībus ab oī ope ſeruili ceſſandū p̄cepit: qđ nō eēt ſi ī nō puniēdo trāſgreſſiones &
diſſimulādo diſpēſare voluiſſet. vt extra. de fer. licet. Scđm remediū nō pōt adhuc ſubuenire. licet
eīm vrgēs neceſſitas & ſuadēs pietas pticulariter ī aliquo loco remediū poſſint exhibere aliqd opādi
ī die dn̄ico: vt extra. de fer. Conqſtꝰ. cū tn̄ nulla ſit gn̄alis neceſſitas vel gn̄alis pietas ꝓpter q̄ vbiq̧
aliqd ſeruile liceat ī die dn̄ico agere: niſi ſint illa q̄ vbiq̧ ptinēt ad neceſſitatē diei: vt cibaria emere,
& vēdere, equos ferrare & hmōi: nullū remediū pōt eē ex hoc illi gn̄ali corruptelę. pticulariter aūt
ꝓpter vrgētē neceſſitatē magis ī vno q̄ ī alio vnꝰ pōt plus excuſari a pc̄tō q̄ alter: vt q libēter eme
ret neceſſaria ſibi alio die: ſed qa nō pōt ea īuenire venalia, compelliť ea emere ī die dn̄ico: & ſimilr
ex pte vēdētis: nulla tn̄ ī hoc pōt eē pietas vel neceſſitas excuſans queq̄ ex toto ī tā publico & gn̄ali
Y ſcelere. Nec tertiū remediū de quo maxīe videť, pōt ī ꝓpoſito ſuffragari: qa cōſuetudo ſi debeat
derogare iuri, debet eē rōnabilis & p̄ſcripta. Rōnabilis n̄ pōt eē cōſuetudo cōtra diē dn̄icū vt gn̄a
liter īfrigať vľ ī toto vľ ī pte, & maxīe hora illa q̄ miſſarū ſolēnia celebrāť, q̄ illa mercimonia p̄cipue
exerceňť: qa nō pōt fieri gn̄aliter illo tp̄e aliqd meliꝰ eo qđ tūc negligiť. Inſup illa mercimōia q̄ tūc
fiūt, magis cōpetēter poſſent alio die ī feria fieri. Nec pōt dici ꝙ cōpetētiꝰ ī dn̄ico die fiūt illa merci
monia: qa pplꝰs eo ꝙ tūc vacat, & nō ī feria: meliꝰ pōt illo die mercaturę ītēdere q̄ alio ī feria. Hoc ī
quā nō pōt dici: qm̄ vacatio illa q̄ ē ꝑ charitate īſtituta, cuiuſmōi ē vacatio diei dn̄icę: vt diuīo cul
tui īſiſtať: cōtra charitatē militare n̄ debet: qđ facit ſi negotiationi q̄ diuinū ſeruitiū īpedit applice
tur. & iterū ſi oīno aliqd omittēdū ē vt vaceť negotiatiōi: meliꝰ ē mlťo ꝑ ipa aliđ opus ſeruile omit
tere: q̄ ſeſe a diuīo ſeruitio ī die dn̄ico īpedire. Item vt videť p̄ſcribi cōtra obſeruātiā diei dn̄icę nō
pōt: qa p̄ſcriptio debet eē in qeta poſſeſſione & cōtinua: q̄lem pplꝰs nūq̄ habuit foꝝ negotiatiōis ī
die dn̄ico celebrādo. Sacerdotes eīm nūq̄ ceſſabāt ad diei dn̄icę obſeruationē maxīe illa hora q̄ fiunt
mercimonia, pplm̄ admonere: & oīa alia feſta p̄cipua ad iſtar diei dn̄icę obſeruāda īdicere: non ad
modū quo populus diem dn̄icū cōſeruare cōſueuit: ipm ſua corruptela īfrigēdo: ſed ad modū quo
ipm de iure obſeruare debuit. Videť igitur mihi ꝙ nullo mō liceat ī die dominico forum tenere &
negotiationes emptionis & venditionis publice exercere.

Z AD ſcđam q̄ſtionē iā patet ex pria. Si eīm nō licet foꝝ ī die dn̄ico tenere & publi- Quæſt. xlii.
cas negotiatiōes exercere: Ep̄us aūt teneť p ſn̄iam & admōitionē eccl̄ię illicita, & Reſponſio.
q̄ publice vergunt cōtra diuini noīs cultū ꝓhibere: ꝓhibere ergo debet Ep̄us qli
bet in ſua diœceſi ne talia cōmittanť: niſi forte timeat de maiori malo qđ exide
oriri poterit. Ne eīm maiora mala eueniāt: minꝰ malū pmittēdū: qa reſpectu ma
ioris mali habet aliqualem rōnem boni, vt dicit Phūs in quinto Ethicorum.

Explicita eſt diſputatio iſta de Quolibet. Primo Magiſtri Henrici a Gādauo Docto
ris Solennis, numero Quadragintaduarum Queſtionum.

Eiuſdem Doctoris Solennis Henrici a Gandauo Quodlibet.II.

IN noſtra generali diſputatio-

ne heſterna proponebātur nouēdecim quæſtiones.Quarū quędā perti
nebant ad Deū:quędā vero ad rōnalē creaturā. CIRca deum q̄rebaꝫ
vnū pertinens ad eius diuinitatē,& alia plura pertinētia ad eiꝰ aſſum
ptā hūanitatē.De primo q̄rebaꝫ:vtrū deus per vnā ideā cognoſcat di-
Quæſtio.I. Argu.prin. uerſa indiuidua eiuſdē ſpeciei. Qꝫ ſic,arguebatur:quia diuerſa indi-
uidua eiuſdem ſpeciei ſecūdū eundē gradū pfectionis earū imitanꝫ de-
um,& creaturæ a deo cognoſcunꝫ ſecundū ꝙ perfectiões earū ſunt in
ipſo:quas ſecundū gradus ſuos imitanꝫ.Idem autē gradus imitationis
reſpondet eidem rationi pfectionis in deo. ergo eadem rōne pfectionis
deus cognoſcit diuerſa indiuidua eiuſdē ſpeciei.ſed ratio perfectionis creaturæ in deo eſt ſua crea
tiua idea in ipſo.ergo &c. CONtra.Plura vt plura diſtiēta & diuerſa nō cognoſcunꝫ vno:q̄a diſti
In oppoſitū. ctio cognitorꝫ vt cognita ſunt neceſſario ſeq̄tur rōnē cognoſcēdi.deus cognoſcit diuerſa idiuidua
eiuſdē ſpeciei vt plura & diſtiēta:ergo nō cognoſcit ea vno. id aūt quo ea cognoſcit idea vocatur
in ipſo.ergo &c. HAnc quæſtionē mouit Nebridiꝰ Aug.quā reputat valde difficilē:dicēs i quadā
epiſtola ad ipm.Queris vtrū ſumma illa veritas,& ſūma ſapientia forma rerū p quā facta ſunt oīa
gñaliter hoīs:an etiā vniuſcuiuſqꝫ noſtrū rōnē cōtineat.magna q̄ſtio.Rñdet tñ:ſed rñſiōe occulta
quā p ſimilitudinē declarat ſecūdū ꝙ pōt. AD cuiꝰ itellectū ſciēdū ꝙ in q̄libet eſſentia ſiue natu-
ra creata ē cōſiderare duo:eſſentiā ipſam vt eſſentia ē,& eiꝰ actualē exiſtētiā ſiue ſubſiſtentiā.Quā A
tū eſt ex rōne eſſentię:vt eſſentia eſt abſolute,duplex eſt in ea idifferētia.Vno eñ mō idifferēs eſt
ad eē actualis exiſtētię,& ad nō eē:q̄a quātū ē de ſe nata ē eē & nō eē:licet differēter:qm̄ quātū ē ex
ipſa ſibi derelicta ſemꝑ habet ñ eē:ſed ꝙ habet eē hoc ē iquātū ē dei effectꝰ a quo eē exñtię ꝑticipat
iquātū eiꝰ effectꝰ ē.Ita ꝙ eiꝰ eēntia nō ſit ſuū eē:ſed q̄ſi adueniēs & accidētale ei ꝑticipatū ab ipſa
ſcd̄m ꝙ i aliis q̄ſtionibꝰ alias diffuſiꝰ expoſitū eſt.Alio vero mō ē idifferēs ad eē vl'e & ꝑticulare.ſe
cūdū eñ Auicēnā:eſſentia rei iquātū eſſentia,ē eſſentia tātū.& ſunt extra eiꝰ itēſionē intenſio vl'is
& ꝑticularis:ſicut & itēſio exiſtētis & nō exñtis:& m'lto magis:q̄a licet res idifferēs ē ad eē & nō eē
tñ ex ſe habet nō eē niſi habeat ipm ex alio.Sic aūt ē idifferēs ad vl'e & ꝑticulare,ꝙ ex ſe nec ē vl'is
nec ꝑticularis:ſed ſolū habet rationē ꝑticularis iquātū recipit ab altero eē ſubſiſtētię i ſuppoſito de
terminato.Eſſe vero vl'is recipit: iquātū p itellectū abſtrahiꝫ a ſuppoſitis i q̄bꝰ habet eē tāq̄ vnū in
m'ltis:& iterū p ꝑdicationē applicabile multis.vl'e eñ ſcd̄m Phm nō ē niſi vnū i m'ltis,& de mul
tis.Et ſicut eſſentia rei dupliciter pōt cōſiderari:ſcilicet vt i ſe, & vt i ſuppoſito vno vel multipli-
cato i pluribꝰ:ſic idea ſcd̄m quā deꝰ habet ipſam rē cognoſcere, cuiꝰ eſt ipſa eſſentia ſimilitudo:du
pliciter pōt cōſiderari:vno mō vt ē eſſentię abſolutæ:alio mō vt ē eſſentię relatę ad ſuppoſita.Pri-
mo modo ſecūdū quālibet ſpeciē creaturę in deo ē tñ vna idea q̄ cognoſcit totā virtutē eſſentię,
& eiꝰ multiplicationē poſſibilē fieri p varia ſuppoſita.Secūdo mō illa vna idea reſpectu eſſentię eſt
vt plures reſpectu ſuppoſitorū multiplicatorꝫ ſub illa eſſentia.Ita ꝙ ſicut ipſa eſſentia rei vna ē i ſe
& plures i relatiōe ad ſuppoſita: ſic ipſa idea eiuſdē eſſentię vna ē vt reſpicit ipſam eſſentiā abſolute
plures ē iquātū reſpicit ipſa ſuppoſita ſub idētitate eſſentię.Nec ē differētia niſi ꝙ eſſentia i diuer- B
ſis ē multiplicata ſcd̄m rē:idea vero eſſentię reſpectu ipſiꝰ eſſentię vna ē:plures vero ſcd̄m reſpe-
ctus ad ſuppoſita diuerſa.quorꝫ reſpectꝰ diuerſi ſub vna rōne reſpectꝰ ad ipſam eſſentiā cōtinenꝫ:ſi
cut ſub vnitate eſſentię cōtinenꝫ plura ſuppoſita.Ita ꝙ ſicut ipſa eſſentia ē vna ad plura ſuppoſita
ſic reſpectꝰ idealis ad eēntiā ē vnus reſpectus ad plures reſpectus ideales ad ſuppoſita:vbi eſſentia
multiplicata ē p ſuppoſita.Reſpectꝰ aūt vnꝰ ideę ad eēntiā manet ſimplex idiuiſus i variis reſpectī
bus ad ſuppoſita.Et poteſt ſic vnus idealis reſpectus eſſe vnꝰ per relationē ad eſſentiam:& manēs
vnus eſſe tamen plures per relationem ad ſuppoſita:quia non reſpicit ſuppoſita niſi mediāte eſſen
tia. Sicut ſi vnus radius deſcendens in aliquem punctū medii, ab illo reflexus multiplicetur i plu
res,præter ꝙ re,& ſubiecto differunt illi radii.Non ſic autē iſti reſpectus. Et ſic ſicut diuina eſſen-
tia vna ſub diuerſis reſpectibus idealibus ad diuerſas ſpecificas eſſentias rerū eſt diuerſę ideæ oīno
non autē vna habens plures reſpectus ideales: q̄ſi vna idea multiplicata: ſic vna idea eſſentię vniꝰ
ſub diuerſis reſpectibus idealibus eiuſdem eſſentię ad diuerſa ſuppoſita eius nō eſt diuerſę ideę:ſed
vna tantum habens plures reſpectus ideales ad diuerſa ſuppoſita eiuſdem eſſentiæ quaſi vna idea
plurificata.Ita ꝙ ſicut diuerſę eſſentię ſpecificę q̄a nō cōueniūt in vna eſſentia ſpecifica habēt i vni
tate diuinę eſſentię plures ideas & nō vnā in qua illę plures inuiunꝫ:ſic econtra diuerſa ſuppoſita

ſub eadẽ eẽntia ſpecifica hñt vnã ideã ꝓpter vnitatem eſſentiæ & ipſas vnitas in vna: ſicut eſſentia
vna eſt & habet plura ſuppoſita in ſe vnita.Ita ꝙ ſicut ipſa eſſentia ẽ vna in ſe,& nõ numerat̃ i ſup
poſita niſi ꝑ aliud qđ eſt cã ſuę indiuiduationis,in qbꝰ tota eſt,licet in nullo ſcđm oẽm rõnẽ ambitꝰ
ſui:ſic idea vna vt eſt eſſentię nõ numerat̃ ſcđm rões diuerſoꝝ reſpectuũ idealiũ niſi ꝑ aliud:vt ꝑ
eſſentię numerationẽ in ſuppoſita:vt cũ idea in diuina eſſentia nõ eſt niſi reſpectus qdam quo ipſa ſe
habet ad res vt ſilitudo earũ q̃ neceſſario diuerſificat̃ ſcđm diuerſitatẽ obiectoꝝ. Quia igit̃ eſſentia
vt ſecũdũ ſe eſſentia eſt,non niſi rõnẽ vnius obiecti habet:vt vero numerata eſt in ſuppoſita ꝑ aliđ
numerãs eã,habet rõnem pluriũ obiectorum,neceſſe eſt ſiliter ꝙ idea eſſentię vt eſſentia eſt ſit vna
tm̃ ꝑ ſe:vt aũt eſſentia eadẽ numerata eſt,plures ꝑ aliđ.Eſt em̃ iſte reſpectus idealis tm̃ ꝓtẽſus vſq₃
ad ipſam eſſentiã abſolutã:vnicus & nõ plures niſi ꝑ ꝓtẽſionẽ, dehinc vlteriꝰ mediante ſuo ꝑ ſe obie
cto ad ſuppoſita illa in q̃ numerat̃. Vnicus ſcilicet a radice diuinę eſſentię vſq₃ ad eſſentiã creaturę
plures vero vlteriꝰ vt ꝓtẽſus eſt ad ſuppoſita eſſentię creatæ:ad modũ virgulæ q̃ a radice ꝓtẽſa vſ-
q₃ ad aliquã diſtãtiã tenet vnitatẽ: & deinde vlterius a cono quodã ꝑ plures virgulas ramificatur
C vt dictũ eſt in exẽplo de radio.Et hoc intellexit Auguſtinus vt credo,reſpondẽdo ad q̃ſtionẽ Nebri
dii de Ideis,inquãtũ ſunt rões ꝓducẽdi res: q̃lis eſt noſtra q̃ſtio in ꝓpoſito de eiſdẽ inquãtũ ſunt
principiũ cognoſcẽdi res.Mihi inqt videt̃ ꝙ quãtũ ad hoiem faciẽdũ attinet,hoĩs qdẽ tm̃ nõ meam
vel tuam ibi eſſe rõnẽ.Quo aũt ad orbẽ tẽporis,varias hoim rões in illa ſynceritate viuere.Itaq₃ q
libet homo vna rõne qua hõ intelligit̃ factus eſt:at vt populus fiat q̃uis & ipſa vna rõ non tm̃ hoĩs
rõ ſed hoim.Si igit̃ pars vniuerſi es o Nebridi ſicuti es,ođ aũt vniuerſum ꝑtibus cõſtat, nõ potuit
vniuerſi cõditor deꝰ rões ꝑtiũ nõ habere.Quãobrẽ ꝙ plurimoꝝ hoim ibi rõ ẽ,nõ ad ipm̃ hominẽ
ꝑtinet q̃q̃ miris rurſum modis ad vnũ oĩa redigant̃.Ecce plane quõ vna & eadẽ eſt idea vt reſpicit
eſſentiam:& in illa vnitate manẽs multiplicata eſt vt reſpicit indiuidua:ſicut dictũ eſt.qđ aliquan
tulũ clarificat̃ ꝑ ſuũ exẽplũ qđ ponit dicẽs.Verũ hoc cũ obſcuriſſimũ ſit,qua ſimilitudine illuſtrari
poſſit ignoro:niſi forte ad artes illas q̃ inſunt aĩo noſtro cõfugiẽdũ eſt.Nã in diſciplina metiẽdi vna
eſt anguli ratio:vna quadrati.Itaq₃ quotiẽs demõſtrare angulũ volo,nõ niſi vna rõ anguli mihi oc
currit:ſed quadratũ nequaq̃ ſcriberẽ:niſi quatuor ſimul angulorum rõnẽ ĩtuerer.Aduerte ꝙ dicit
rõnẽ & nõ rões.Eadẽ em̃ eſt ratio anguli quotquot anguli intelligunt̃ pluribus applicata. PER Ad Argu.
hoc patẽt ambo obiecta.bene em̃ verũ eſt ꝙ idea pluriũ eſt vna inquãtũ reſpicit eſſentiã abſolute.q̃
tñ eſt plures quodammodo vt reſpicit ſuppoſita.& ſic vt dicit ſecunda ratio,diuerſa & diſtincta in
telligit vna idea diuerſificata ſcđm reſpectꝰ:ſecũdũ ꝙ eſſentia diuerſificat̃ in ſuppoſita vt dictũ eſt:

SEquunt̃ q̃ſtiones ꝑtinentes ad humanã naturã a deo aſſumptã:& ſunt quatuor.
Prima.vtrũ aĩa Chriſti ſepata remãſit aliqua forma in ipſo corpore eius.Secũda. Quæſtio.ii.
vtrũ caro Chriſti viua & mortua erat vniuoce caro.Tertia.vtrũ corpus conſe- Quæſtio.iii.
cratũ in triduo mortis Chriſti fuiſſet viuũ an mortuũ.Quarta.vtrũ ad deſitionẽ Queſtio.iiii.
accidẽtiũ deſinit eẽ corpus eiꝰ vbi prius fuit. CIRca primũ arguit̃ ꝙ aĩa Chri- Quæſtio.v.
ſti ſepata aliq̃ forma p̃cedẽs mãſit in eiꝰ corpore.Pri̇o ſic.qa ſi nulla mãſiſſet,aut Argu.prin.
materia nuda ſteriſſet ab oĩ forma:aut forma noua ĩtroducta fuiſſet:vt patet ex
q̃dã q̃ſtione determinata i Quolibet p̃cedẽti.ſed vtrũq₃ hoꝝ eſt ĩpoſſibile:qa tũc nõ fuiſſet vniuoce
corpꝰ.ſ.corpꝰ Chriſti viuũ & mortuũ:vt ibidẽ expoſitũ ẽ.ergo &c.CONtrariũ arguit̃ ſic.Nulla for In oppoſi.
ma ſubſtãtialis p̃ceſſit.ergo nulla remãſit.Q₃ aũt nulla p̃ceſſit ꝓbat̃ mltipliciter. PRImo ſic.Cũ for Argumen.i.
ma aię rõnalis eſt forma ſpeciei ſpecialiſſimę:& illa forma p̃cederet:neceſſario eſſet forma gñis.For
ma aũt gñis in idẽ cadit neceſſario cũ forma ſpeciei.Nõ ſunt ergo diuerſę formę re ſed vna & eadẽ.
SEcũdo ſic.Si ſit forma ſubſtãtialis p̃cedẽs aĩam rõnalẽ in hoĩe:cũ q̃libet forma ſubſtãtialis dat eſſe Argumẽ.ii.
aut ambę mutant̃ in tertiã,& ſic neutra manet:aut vna mutat̃ in alterã,& ſic nõ ſunt duę:aut ſũt
duę diſtinctę manẽtes:ſunt ergo duo eſſe ſubſtãtialia in eodẽ:& ſic nõ eſſet hõ vnus ꝑ eſſentiã.cõſe
quẽs eſt falſum.ergo & añs. TERtio ſic.Si aĩa remota a corpore ſeu materia remaneat aliq̃ forma Argumẽ.iii.
ſubſtãtialis:aut ergo remouet̃ ꝑ mutationẽ ſubſtãtialẽ aut accidentalẽ. Nõ ꝑ accidẽtalẽ tm̃.qa tũc
nõ eẽt ibi ſubſtantialis corruptio:qđ falſum eſt.Si ꝑ ſubſtãtialẽ:tũc ergo nõ põt eẽ idẽ ens manẽs ꝑ
eſſentiã qđ erat priꝰ:eſſet aũt idẽ ꝑ eſſentiã qđ erat priꝰ ſi maneret in eo aliq̃ forma ſubſtantialis.er
go &c. QVARto ſic.Generatio vniꝰ eſt corruptio alterius.cũ ergo in ſepatione aię ſit vera corru Argu.iiii.
ptio:oportet ꝙ ibi ſit alteriꝰ formę gñatio.& ſi ſic,nõ manet idẽ qđ erat priꝰ. QVINto ſic.accidẽs Argumẽ.v.
eſt qđ adeſt & abeſt p̃ter corruptionẽ ſubiecti.ſed ſi mãſit ſcđm poſitionẽ aliqd aĩa ſepata,ipſa adeſt
& abeſt illi p̃ter eiꝰ corruptionẽ.aĩa ergo rõnalis eẽt accidẽs. SExto ſic.ſi aliq̃ eẽt forma p̃cedẽs,a q̃ Argumẽ.vi.
corpus haberet eẽ corpus, & nõ ab aĩa ĩtellectiua:tũc corpus nõ p̃dicaret̃ de hoĩe in recto,dicẽdo hõ
eſt corpus:ſicut neq₃ ꝑs de toto ſed ſolũ in obliquo,dicẽdo corpus eſt aliqd hoĩs.Cõſequẽs ẽ falſum

Reſponſio. ergo & añs.QVAEſtio iſta ꝓpoſita erat(vt credo) ꝓpter determinationẽ habitã in anno ꝓcedẽti D
circa illã q̃ſtionẽ: Vtrũ in corpus Chriſti in ſepulcro,aĩa ſepata ab eo,aliq̃ forma noua q̃ informabaſ
fuit introducta.Et dictũ fuit ibi ꝙ ponẽtes aliquã formã nouã ſuccedere in corpore Chriſti aĩa ſepa
ta:neceſſe habebãt illud ponere ex duobus fundamentis ſuis q̃ veriſſima eſſe ſupponebãt, vt ibidem
fuit declaratũ.Oſtẽſum etiã fuit ibi,quõ illud ponere oĩno fuit impoſſibile.qm̃ tunc corpus Chriſti
viuũ prius,& poſteri⁹ mortuũ nõ fuiſſet idẽ numero niſi ęquiuoce.Oſtẽſum etiã fuit ibidẽ quõ ma-
gis cõgruebat fidei & dignitati Chriſti vterq; hoꝝ duoꝝ modoꝝ ponẽdi:aut ꝙ ſepata aĩa a corpo-
re Chriſti remãſit pura materia ei⁹ ſine oĩ forma ſubſtãtiali,ſcd̃m negãtes gradus formarũ in hoĩe
aut ꝙ remãſit in materia aliqua forma media inter aĩam rõnalẽ & materiã,ſecũdũ ponẽtes gradus
formarũ in hoĩe.Quis tñ hoꝝ modoꝝ ſuſtinẽdus eſſet nõ determinans,vtrũq; hoꝝ modoꝝ expo-
ſui:ſed neutrũ ſuſtẽtaui:qa hoc nõ ptinebat ad illã q̃ſtionẽ.Expoſui tñ magis modũ ponendi aĩa ſe-
parata materiã manere nudã,qa obſcurior erat.Nõ tñ fuit oĩno intẽtionis meę ipſum aſſerere:licet
hoc aliqbus videbaſ qa plixius in eo ꝓſequẽdo imorat⁹ fui.Sed aſpiciẽti ſcriptũ:patet clare ꝙ neu-
trũ illoꝝ modoꝝ ſuſtinui:ſed ſolũmõ vtrũq; ipſoꝝ expoſui ſuo mõ. Vñ qd̃ tũc videbaſ q̃ſi omiſſũ
in dubio,poſitũ eſt in q̃ſtione ꝑſenti. AD quã vt cõplete ſoluaſ,duo neceſſaria ſunt cõſiderãda.Pri E
mũ:quõ via naturę neceſſe eſt ponere ꝙ aĩa rõnalis in hoĩe vniaſ materię mediãte aliq̃ forma natu-
rali de potentia materię inducta via gñationis naturalis.Scd̃m:quõ via fidei neceſſe ẽ ponere ꝙ aĩa
rõnali ſepata illa forma media remãſit. Quãtũ ad primũ ergo oportet ſcire ꝙ in gñatiõe hominis
natura agit aliqd.qm̃ nõ inaniter dictũ eſt illud pħi.Sol & homo generant hoĩem.agit autem natu
ra in generatione hoĩs ſemẽ tranſmutando & materiã parando vt ſit apta ad ſuſcipiendũ in ſe aĩam
rõnalem,& hoc formã ſeminis corrũpendo:qa materia ſub illa forma exiſtẽs non congruit aĩę. per il
lam enim formam nõ eſt quid organicũ cuius aĩa debet eſſe actus.talis aũt eſt diſpoſitio naturę ꝙ
in oĩ actione ſua natura generationẽ ꝑ ſe intẽdit & nõ corruptionẽ niſi ꝑ accidẽs.Nunq̃ eñ actu ca
lidũ corrumperet actu frigidũ niſi intẽderet actu calidũ ex eo qd̃ eſt actu frigidũ in potẽtia calidũ,
dicente pħo in ſcd̃o de generatiõe.Agũt aũt & patiunſ contraria.Eſt eñ actu calidũ potentia frigi
dũ:& actu frigidũ potẽtia calidũ.& ſic in eis q̃ mouentur ꝑ naturã,vt dicit Commẽtator ſup nono
metaphyſicę,oẽ qd̃ moueſ aliquo motu ĩpoſſibile eſt vt moueaſ illo motu a motore niſi habeat ali-
quid eoꝝ q̃ habet motor:vt.ſ.habeat in potẽtia qd̃ motor inquãtũ motor habet in actu : & non mo
ueat niſi vt illud qd̃ materia eſt in potentia,deducat ad actũ:nõ aũt vt id qd̃ eſt in actu deſtruẽdo
ĩpm actũ nihil generãdo reducat ĩ potẽtiam.qa vt dicit Cõmẽtator ibidẽ,Natura & ars itẽdũt actũ
nõ potẽtiã.vt eñ dicit in ſecũdo cęli & mũdi,de aptitudine naturę eſt vt faciat meli⁹ ſemp & nobi
lius.Vñ ſi aliqd eẽt actu frigidũ & nõ in potẽtia calidũ,nunq̃ corrũpereſ ab actu calido.& forte qd̃
amplius eſt niſi agẽs trãſmutãs paſſum natũ eſſet ipſum trãſmutare ſubſtãtialiter formã ſuã paſſo
imprimẽdo & aliã pñtẽ corrũpẽdo:nõ incipet ipm trãſmutare accidẽtaliter.qa nec poſſet oĩno illd̃
accidẽtaliter trãſmutare niſi poſſet ipm trãſmutare ſubſtãtialiter.iuxta illud qd̃ dicit pħus in pño
de gñatione.Si nõ eſſet poſſibile ex igne fieri aquã,neq; ex aqua terrã:neq; ex albo nigrũ erit aliqd:
neq; ex molli durum.eadẽ aũt rõ & de aliis. Et ſic oĩno nõ alterãt ſe ad inuicẽ ſcd̃m accidẽtia q̃ non
poſſunt ſeſe trãſmutare ad inuicẽ generatione q̃ eſt ſcd̃m ſubſtantiã.Cui⁹ rõ eſt:qm̃ vt dicit ibi Cõ
mẽtator,nõ põt aliqs dicere ꝙ ſubiectum primũ in alteratiõe eſt aliud a ſubiecto ĩ ſubſtãtia:& ſub
iectũ alterationis nõ eſt ei ſubiectũ niſi inquãtũ eſt ſubiectũ ĩ ſubſtãtia.Vñ ſi nõ poſſet fieri trãſmu
tatio ſcd̃m ſubſtãtiã ex aqua ignis,aquã calefieri ab igne eſſet ĩpoſſibile.qm̃ aq̃ ſcd̃m ꝙ aq̃ nõ põt ca
lefieri:qa ſcd̃m ꝙ aq̃,eſt frigida:& idẽ ſcd̃m ꝙ ĩpm nõ põt eſſe cõtraria.Vñ aq̃ nõ eſt primũ ſubiectũ
calefactionis:ſed materia:ſcd̃m quã qd̃ eſt ĩ actu aq̃,eſt ĩ potẽtia ignis.Et iõ dicit Cõmẽtator ibidẽ.
Quoquo mõ cõtingit vt ſubiecto in ſubſtãtia ablato,ſubiectũ in alteratiõe auferſ.& ſimiliter eſt ꝙ
agẽte ſcd̃m ſubſtãtiã ablato auferſ agẽs ſcd̃m alterationem ad qdcũq; accidẽs.qm̃ qualitates actiuę
nõ agũt niſi ſicut formę ſubſtãtialis inſtrumẽta.Vñ pħus in ſcd̃o de gñatione cõtra ponẽtes ꝙ ge
neratio nõ eſſet niſi alteratio ꝑ qualitates accidẽtales,dicit ꝙ valde organice attribuũt corpori po-
tẽtias ſcd̃m q̃s generãt,auferentes eã cauſam q̃ eſt ſcd̃m ſpeciẽ.dicendo eñ calidũ & frigidũ eẽ cau-
ſas gñationis ꝑ ſe, ponũt cauſas pĩcipales gñationis q̃ nõ ſunt niſi ſicut inſtrumẽta ei⁹,& dimittũt
cãm principalẽ.ſ.formã ſubſtãtialẽ:q̃ ꝑ ſe agit & ꝑ calidũ & frigidũ tanq̃ ꝑ inſtrumẽta tam in gene-
ratione q̃ in alteratione q̃ eſt via in generationẽ. NAtura ergo ad generationem hoĩs ſi corrum- F
pat formam ſeminis intendens aliqd generare ſubſtantialiter ſeu aliquid alteret aut trãſmutet ĩ eo
diſponendo ad generationem:aut ergo intendit generare aĩam rõnalẽ ad quã diſponit:ſed non po
teſt ad eam attingere:quia non eſt niſi ab extrinſeco:aut aliquam aliam.Non animam rationalem.
Tum quia hoc fruſtra intenderet:& nihil eſt fruſtra in fundamento naturæ & creaturæ, vt dicit

Cōmētator ſup primū metaph. tñ qa nō q̄dlibet agit in q̄dlibet ſed ſolū cōtrariū i cōtrariū: q̄d ē tale
in potētia quale eſt agēs in actu. q̄d nō eſt niſi hñs formā generādā in potētia materiæ: cuiuſmodi
nō eſt aīa rōnalis. Si vero intēdit generare aliā de potētia materię: cū nō corrūpit cōtrariū niſi quia
generat ſimile, oportet ergo q̄ corrūpēdo formā ſeminis aliā formā generet. Aut ergo illa diſponit
ad aīam itellectiuā ſuſcipiēdā imediate, aut non. Si non, illā ergo corrūpit & aliā generat: & hoc in
infinitū: aut eſt ſtare in aliqua generata per naturam diſponētem ad animę ſuſceptionem. Q̄d p
culdubio ſentiebant philoſophi qualitercūq̄ ponebant animam vniri corpori: ſiue vt motorē tm̄
ſiue vt formā & actū. Vnde Auicenna poſtq̄ in quarto metaphyſicę ſuę probauit iuxta modū phi
loſophorum nihil poſſe eſſe poſt non eſſe niſi p aliquid p̄exiſtens in potentia: vt amoueret inſtan
tiam q̄ ſibi dari poſſet de anima rationali, dicit. Non poteſt eſſe vt ei quod p̄manet exiſtēs p ſe nō
in ſubiecto nec de ſubiecto nullo modo ſit eſſe poſt non eſſe: ſed oporteat vt pēdeat aliquo modo ex
ſubiecto ad hoc vt ſit. Cum autē fuerit, eſt res q̄ eſt exiſtens p ſe: ſed eſt ex aliquo vl' cū eſſe alterius
a ſe. Primū vero eſt ſicut corpus: q̄d eſt ex hyle & forma. ſecūdū eſt ſicut animę rationales cū ge
neratione corporum. De quo poſt modicum ſubdit dicēs. Anima quoq̄ non p̄uenit niſi p eſſe ſub
iecti: & poſſibilitas ſui eſſe in ſubiecto eſt exiſtens p illud: propter hoc q̄ illa materia appropriatur
ſibi: & quia anima non habet eſſe poſt non eſſe niſi cum fuerit eſſe corporeum ſecundū modū com
mixtionis p quē aptat̄ fieri inſtrumētū eiꝰ: & p quē diſcernit̄ certitudo ſuę nouę īceptiōis. tūc enim
cū fuerit in illis corporibꝰ pluralitas huius cōmixtionis, erit poſſibilitas eſſendi aīam. Illā ergo for
mā cōmixtionis corporalis adueniēte aīa intellectiua aut corrūpi neceſſe eſt: aut manere ſil' in mate
ria cū aīa itellectiua. Corrūpi ab illa oīno nō pōt naturaliter: qa nullā cōtrarietatē habet forma ſup
naturalis ad formā naturalē: & nihil corrūpit aliud niſi p cōtrarietatē ad ip̄m. Neq̄ ſupnaturaliter
G qa in gñatione hoīs nō oportet quęrere aliud miraculū q̄ aīę creationē & īfuſionē. Oportet igit̄ vt
illa forma naturalit̄ genita de potētia materię maneat i hoīe ſil' cū aīa itellectiua ſupnaturaliter īfu
ſa. Q̄d exp̄ſſe teſtat̄ Auguſt. iiii. libro de trinitate, dicēs. Eſt certe i corpore hūano q̄dā moles carnis
& formę ſpecies & ordo diſtinctioq̄ mēbrorū & tēpatio valitudinis. Hoc corpus īſpirata aīa regit
eadēq̄ rōnalis. Niſi eñ ſic eſſet, nullatenus virginē Mariā genitricē Chriſti fuiſſe poſſemus p̄fiteri
ſcd̄m carnē. Nō eſt eñ pater vl' mater ſcd̄m carnē qa ab eo diſcindit̄ materia q̄ forma carnis ab alio
agēte informat̄: ſed qa virtute ſemini infuſa ab ipſa forma ſeminis nō ſolū corrūpit̄: ſed de potentia
materię forma carnis generat̄. Hinc dicit Auguſt. de fide ad Petrū. Sic eū verū hoīem crede, vt eius
carnē nō cęleſtis, nō aereę, nō alteriꝰ cuiuſq̄ puteſ eē naturę: ſed eius cuius eſt hoīm caro. i. quā ipſe
deus homini primo de terra plaſmauit: & cęteris hoībus plaſmat p p̄pagationē ex hoībꝰ. & quō hoc
ſtatim ſubdit dicēs. Cęterorū vero hoīm carnē p hūanū certū eſt naſci cōcubitū viro ſemināte, foe
mina vero cōcipiēte. Ecce q̄ apte p̄fitet̄ Auguſtinus carnē p̄pagari ex hoībus: q̄d nūq̄ p̄fitet̄ de aīa
H rōnali. Nō ergo rōnalis aīa dat formā carnis: ſed p generātes eſt de potētia materię educta. NEC ē
differentia in hoc in gñatione carnis Chriſti & aliorū: niſi q̄ mater ſola cū ſpiritu ſancto egit q̄cq̄d
in gñatione carnis aliorū hoīm agere ſolēt pater & mater: vt ibidē innuit Augu. Vñ dicit Ambro
ſius in libro de incarnatione dñi. Cū generationis fuerit diuerſa cā, carnis tñ in Chriſto cū hoībꝰ oī
bus vna natura eſt. partus eñ virginis nō naturā mutauit ſed gñandi vſum nouauit. deniq̄ caro
de carne nata eſt: habuit de ſuo virgo q̄d traderet: nō alienū dedit mater: ſed p̄priū e viſceribꝰ ſuis
cōtulit inuſitato modo: ſed vſitato munere. Habuit ergo carnē virgo qñ naturę ſolēnis mr̄ trāſcri
pſit in foetū. Hic etiā dicit Damaſcenus lib. iii. cap. ii. purgās ip̄am & virtutem ſuſceptiuam dei ver
bi tribuēs, ſimul aūt & generatiuā, cōſtruxit ſibi ex caſtis & puriſſimis ſanguinibus virginis carnē
purā. QVANtū ad ſcd̄m, oportet firma fide tenere: q̄ verū corpus idē numero oīno q̄d viuū pē
debat in cruce, mortuū iacebat in ſepulcro: & hoc maxime p̄pter verba ſacramenti. Hoc eſt corpꝰ
meū. quibꝰ cōſecratū fuiſſet in triduo verū corpus Chriſti mortuū: ſicut ipſemet cōſecrauit verum
corpus ſuū viuū vt infra patebit. Patet igit̄ ex iſtis duobus q̄d dicēdū eſt. qm̄. ſ. aīa Chriſti ſepata re
māſit aliqua forma in corpe ſuo: qua erat vniuoce corpus ſicut priꝰ viuū. Cū eñ corpus habet eſſe
a forma: a quo ſeparat̄ forma corpis, nō manet corpꝰ niſi ęquoce. hęc ē regula gñalis in rebꝰ natura
libꝰ: q̄ qñcūq̄ aliq̄d a forma aliq̄ noīat̄ tale: ip̄a amota nō manet tale niſi ęquoce. ſcd̄m q̄ dicit p̄hus
in ſcd̄o de aīa. Si oculus eēt aīal: aīa vtiq̄ eſſet ipſiꝰ viſus. hic eñ ſubſtātia oculi eſt ſcd̄m rōnē. oculꝰ
aūt materia viſus eſt: quo deficiēte nō eſt oculus niſi ęquoce, ſicut lapideus aut depictus. AD Pri Ad primum
mū in oppoſitū q̄ nulla forma cū aīa rōnali p̄ceſſit in materia qa fuiſſet forma generis: & ita coinci Arg. i oppo.
diſſet cū forma ſpeciei: Dicēdū q̄ aliter intelligit̄ coordinatio p̄dicamēti ſubſtātię ſcd̄m negātes gra
dus formarū & ſcd̄m ponētes eos, ſemp tñ gradus formarū neceſſe eſt ponere aut ſcd̄m intētiones

diuerſas ſpeciei & gn̄is ꝓpter differētiā q̄ addita generi cōſtituit ſpeciē,& eſt extra intētionē gene-
ris licet cadat in idē re cū forma generis:aut ſcd̄m res diuerſas. Qd̄ ergo dicit̄, ꝙ forma p̄cedens
ſemꝑ eſt forma generis & coicidat cū forma ſpeciei:Dicēdū ꝙ nō eſt verū:niſi vbi eſt gradus ſcd̄m
intētiones tm̄.vbi vero eſt gradus ſcd̄m diuerſas res,nō eſt verū.qm̄ forma p̄cedēs nō eſt forma niſi
gn̄is ſubalterni:& cōſtituit īdiuiduū generis vt ibi ſit ſtatꝰ illiꝰ formę vt ī īperfecto tm̄:& ꝑ aliā for
mā ſuꝑueniētē cōſtituit īdiuiduū ſpeciei ſpecialiſſimę tanq̄ entis ꝑfecti ī quo ſit ſtatꝰ:qd̄ ſolū ſpecia
liſſimū meret̄ dici.Ita ꝙ ſcd̄m hoc hō eſt aliter ſpecies ſub aīali q̄ aīalia bruta:ſi in illis nō ſit ponere
Ad ſecūdū. gradū formarū. AD ſcd̄m dicēdū ꝙ formę illę in hoīe manēt,& dāt ei diuerſa eē ſubſtantialia: ſed K
vna icōpletū,alia vero cōpletū:q̄ nunq̄ in idē coicidūt.& ſic ponēdo gradū nō eē ī formis alioꝝ,hō
nō habet tātā vnitatē ſcd̄m eſſentiā & definitionē quātā hn̄t bruta aīalia: q atteſtat̄ dignitati ſuę.
Generalit̄ em̄ ī materialibꝰ diuerſis ſcd̄m ſuppoſitū tāto ē aliqd ꝑfectiꝰ quāto eſt ſcd̄m formā cōpo
ſitiꝰ ſiue cōpoſitiōe ītētionū ſiue rerū.Et iō ꝑfectiꝰ eſt aliis cōpoſitis qd̄ nō ſolū habet in ſe cōpoſitio
nē formarū ſcd̄m gradus intētionū:ſed etiā ſcd̄m gradus rerū:licet ꝑfectius eſſet hn̄s ſcd̄m gradus
intētionū tm̄,q̄cūq; habet ſcd̄m gradus rerū.Et licet illa duo eſſe nō coincidūt etiā ī vnitate naturę
alicuius formę:coicidūt tn̄ ī vnitate eē ꝑſonalis ꝓprietatis a forma vltima:vt ſicut duę naturę hūa
na & diuina vniunt̄ in Chriſto in vnitate ꝑſonę alterius earū,& hoc ſubſtantiali vnione:ſic vniunt̄
in hoīe duę naturę aīa rōnalis & caro ī vnitate ꝑſonali q̄ eſt hō ab altera earꝫ principaliter.Nec re-
ſtat niſi ꝙ ibi natura diuina nō ſe habet ad hūanā ꝑ informationē:ſicut hic habet aīa rōnalis ad car
nē.& quo ad hoc iſta vnio apparet eſſe magis ſubſtātialis.& ideo ſiſt̄ ꝑfectius vnitatis ꝑſonę Chriſti
in duplici natura nō eſt, q̄ ſit vnitas ꝑſonę in hoīe in duplici natura.Iuxta illud qd̄ dicit̄ in ſymbo
lo.Sicut aīa rōnalis & caro vnus eſt hō, ita deꝰ & hō vnus eſt Chriſtꝰ.Et ex tali vnitate in eē ꝑſona-
li animę & carnis in hoīe cōſurgit vnitas naturę ſpecificæ in ipſo: dicēte Damaſc.lib.iii.ca.iii.Qui
vnā hoī naturā inquimus,ſciēdū ꝙ nō inſpiciētes in eā q̄ aīę & corporis rōnē hęc dicimus:impoſ-
ſibile eſt em̄ vniꝰ naturę dicere aīam & corpus ad inuicē cōꝑata:ſed q2 plurimę ꝑſonę hoīm ſunt in
Ad tertium. duabus ꝑfectis naturis,aīę dico & corporis. AD tertiū dicēdū ꝙ aīa remouet̄ a ſuo corpore ꝑ mu- L
tationē ſubſtātialē:nō tn̄ ꝓpter hoc eſt aliud ens ꝑ eſſentiā: vt ſicut icōpletū ens aliud eſt a cōpleto
Ad quartū. nō ſicut cōtrariū alid̄ ē a cōtrario.AD quartū ꝙ corruptio vniꝰ eſt gn̄atio alteriꝰ,dicēdū ꝙ hoc nō M
eſt verū niſi natura ſibi oīno derelicta ſit. Actiōe tn̄ diuina ꝑſeruāte ſubiectū a corruptiōe natura
Ad quintū. bn̄ pōt corrūpere ſine gn̄atione:ſicut contigit in morte Chriſti:vt forte alias videbit̄. AD quintū N
ꝙ aīa intellectiua tali ſubiecto ex materia & illa forma naturali adeſt & abeſt p̄ter eius corruptionē
Dicēdū ꝙ illud verū eſt de illo qd̄ ineſt alteri vt ſubiecto a quo habet eſſe: nō aūt de eo qd̄ ineſt alte
ri vt cui dat eſſe.In hoc em̄ eſt differētia inter eſſe formę in materia:& accidētis in ſubiecto.nūc aūt
aīa itellectiua ineſt illi vt cui dat eſſe:nō illd̄ icōpletū qd̄ habuit a forma p̄cedēte:ſed eē cōpletū ſpe
cificū ad qd̄ illud erat in potētia:vt ſub illo nō accidētaliter ſed eſſentialiter & ſubſtātialiter ꝑficia
Ad ſextum. tur:nō aūt vt a quo recipit eē. AD ſextū,ꝙ ſi ab alia forma habet eſſe corpꝰ,ab alia aīa,nō p̄dicare O
tur corpus ī recto de hoīe ꝙ habet eē ab aīa:Dicēdū ꝙ hoc nō eſt verū niſi de eo qd̄ nō eſt niſi pars
materialis ſeu integralis.de eo aūt qd̄ eſt pars eſſentialis & aliquo mō formalis,nō eſt verū oīno.vn̄
bene dicit̄ hō eſt corpus:licet rōne aīę rōnalis nō ſit corpus ſed rōne formę p̄cedētis ſcd̄m gradū rei
ſicut aſinus nō dicit̄ aīal ſcd̄m negātes gradus rei rōne differētię ſuę ſpecificę qua eſt aſinus:ſed rō
ne differentiæ generis:quę eſt ſenſibile:quæ præcedit eam ſecundum gradum intentionis.

CIrca ſcd̄m arguebat̄ ꝙ caro Chriſti mortua & viua nō fuit eadē numero, qm̄ ab
Quæſtio.iii. eadē forma re caro eſt caro:& caro viua.qm̄ etſi ab alio dicat̄ caro & alio viua,il
Argu.prin. la ſe hn̄t ꝑ ordinē:& formę ꝑ ordinē ſe hn̄tes ſub eodē genere neceſſario coicidūt.
ſi ergo caro Chriſti deſinit eſſe viua:ergo deſinit eſſe caro. ſed ſi diceret̄ caro,hoc
In oppoſi. eſſet ęquiuoce. IN oppoſitū eſt fides.qm̄ ſicut tenet ꝙ erat idem corpus ita & ꝙ
Reſponſio. erat eadē caro:dicēte Dauid in pſal.Caro mea requieſcet ī ſpe. IN hac q̄ſtione plus P
docet nos fides q̄ rerū natura.q2 ſi ex natura rei eadē eſſet numero caro viui &
mortui,hoc eſt ponēdū in aliis hoībus.Qd̄ ꝑſcrutari ad pn̄s aſſumptū nō eſt.Sed quōcūq; ſe habeat
in aliis,circa carnē Chriſti firma fide tenēdū eſt vt credo:ꝙ eadē erat nūero viua & mortua: & hoc
q2 aīa ſeꝑata caro illa ſcd̄m formā illā q̄ erat caro māſit:nec iuit in interitū quo ad formā carnis:dicē
te Dauid in pſalmo in ꝑſona Chriſti.Caro mea requieſcet ī ſpe.Gloſſa.i.nō deficiet in interitū:ſed dor
miet:& hoc ſomno mortis in ſpe reſurrectionis:qua qdē reſurrectiōe,reuerſa eſt in eā forma vitę:vt
aīa ſeꝑata id formę ſubſtātialis qd̄ recedēs in carne & corpore Chriſti reliquit mortuū,id ipm̄ reuer
ſa inuenit ī eadē diſpōne ſubſtantiali:& eidē iterato cōiūcta eſt:& fecit viuū. Verū aūt in ſeꝑatione

aīę aliqd corruptũ fuit in interitũ,ꝑpter qḋ corpus ſuũ factũ fuit īproportionale:qḋ reſtaurabať in
eius reuerſiõe:nõdũ eſt manifeſtũ:ſed tñ ad pñs ſit manifeſtũ ꝙ eadẽ numero oĩno erat caro Chri-
ſti prius viua & deinde mortua & poſtmodũ iterato viua. Hinc dicit Auguſtinus de fide ad Petrũ
De matris vtero idẽ hõ factus exiuit:& in cruce idem homo factus pependit: & in ſepulcro idem
factus iacuit:& ab inferis idem homo factus reſurrexit. ſed in ſepulcro ſecundum carnem idem deꝰ
iacuit: & in infernum ſcḋm ſolam aĩam deſcendit de inferis ad carnem tertia die reuertẽtem. Idem
deꝰ q in ſepulcro ſecũdũ carnẽ iacuit,de ſepulcro ſurrexit:& qa caro Chriſti ſicut in morte reman
ſit,ideo nec corporeitatis cõtinuatio ꝑ putrefactiõis incinerationẽ diſcõtinuata fuit. Vñ ſequitur
ĩ eodẽ pſalmo. Nec dabis ſanctum tuum. Gloſſa. Corpus meũ a te ſanctificatũ. Videre corruptionẽ.
Q Gloſſa. putrefactionẽ. Et ſic patet quis gradus formę mãſit in corpore Chriſti aĩa ſepata. Ex quo ve
re & pfecte ſicut alius hõ fuit mortuus, nullũ actũ vitę ĩ ſe habuit:neqꝫ vegetabilis, neqꝫ ſenſibilis,
neqꝫ rõnalis. Sed ſi in hoc terminať gradꝰ naturalis formę in hoĩe eductę de potẽtia materię q̃ ani
mã ĩtellectiuã ꝓcedit,ex hoc nõ ẽ manifeſtũ:ſed ꝙ aĩa rõnalis ſecũdũ ĩtellectualẽ potẽtiã ab extrinſeco
eſt,nulli dubiũ ẽ. Nec reſtat dubiũ niſi de vegetatiuo & ſenſitiuo an ĩ hoĩe ꝑtinẽt ad ſubſtãtiã aĩę ĩtel
lectiuæ:& ſic tota vita corporis hũani ſepať cũ aĩa,manẽte ſolo corꝑe carnis:vt ſic ex duabꝰ formis
naturaliter conſtituať hõ:vna naturali educta ꝑ naturã de potẽtia materię q̃ eſt forma cõmixtiõis
aliq̃:in qua vltimus gradus intẽtionis eſt eiꝰ qḋ ꝑ naturã eductũ eſt de potẽtia materię:in quo con
ſiſtit rõ carnis:ſub q̃ ſcḋm gradus intẽtionis inferiores hñt eſſe rõ mixti ſimpliciter vt mixtũ eſt:&
corporis ſimpliciter vt corpus eſt:& ſubſtãtię ſimplicit vt ſubſtãtia eſt:& altera ſupnaturali ſupna
turaliter infuſa:q̃ eſt aĩa rõnalis:q̃ id qḋ iã pfectũ ſcḋm q̃druplicẽ gradũ ꝑ formã naturalẽ vnitã &
ſimplicẽ ſcḋm rẽ pficiat alio triplici gradu : vegetabilis:ſenſibilis.ſ.& rõnalis. quoꝝ ſupmus eſt rõ-
nalis dãs actũ vitę pfectũ q eſt ꝓprius hoĩbus. mediꝰ eſt ſenſibilis quẽ habet cõmunẽ cũ beſtiis. vlti-
mus ſed ſupra ſupmũ gradũ formę inductę ꝑ naturã eſt vegetabilis:quẽ habet cõmunẽ cũ plãtis. qa
ab ipſo eſt primus actꝰ vitę impfectus,et ideo occultus,q̃lis eſt in plantis: dicẽte phõ in libro de plã
tis. Vita in aĩalibꝰ & plantis inuẽta eſt. In aĩalibꝰ manifeſta apparens. In plãtis vero occulta non eui
dens. An vero vegetabile & ſenſibile ꝑtineãt in hoĩe ad formã mixti,vt ſint duo gradus ĩ ea ſup rõ-
nẽ carnis:an ꝑtineant ad vnã formã mediã vel duas inter formã carnis q̃ manet cõiũcta materię,&
aĩam rõnalẽ q̃ manet ſepata:& ſic ſit ponere in hoĩe tres gradus vel q̃tuor ad minus formarũ diffe
rentiũ ſcḋm rẽ:vt in morte Chriſti ponanť vegetabile & ſenſibile ſcḋm ſubſtãtiã corrũpi:& ideo rõ
nale ſepari:& manere qḋ infimũ eſt nõ vitale:vt ſic facile ſit oſtẽdere quõ Chriſtus mortuꝰ ſit vere
& naturaliter ſicut alii hoĩes. Qḋ valde difficile ſit oſtẽdere ſcḋm alios duos modos. Sed de hoc ni-
hil ad pñs:neqꝫ etiã de illo:quõ manet in corpore Chriſti forma carnis eadẽ numero:an.ſ.naturaliť
vt idẽ ponẽdũ ſit de aliis hoĩbꝰ:an miraculoſe ſolũ:vt hoc fuerit ſingulare in Chriſto. ſed hoc dixerĩ
vt declararẽ q̃liť in labyrinthũ nos ponimꝰ iſtã materiã nimiũ pſcrutãdo. qa vnica difficultate deci
ſa ſtatim pullulant grauiores. ꝑpter qḋ ab initio mihi diſplicuit eã alio anno inchoare:& q̃ſi ĩtactã
R reliq. Quantũ aũt ꝑtinet ad ꝓpoſitã q̃ſtionẽ ſufficit dicere ꝙ caro remãſit eadẽ nũero in forma car-
nis. In ipſa eñ eſt primus gradus in quo deficit rõ vitę. Vñ inter prima mixta poſt ſimplicia elemẽ
ta enumerat phũs carnẽ in fine quarti metaphyſicę: & hoc ĩter mineralia & q̃ ex ſe ſunt inanima-
ta,dicẽs. Dicamus qḋ caro aut os aut alioꝝ homogeneoꝝ. habemꝰ nãqꝫ ex quibus homogeneorũ
natura cõſiſtat ꝑ gñationẽ. ex elemẽtis nãqꝫ homogenea. Ecce vult ꝙ homogenea oĩa ĩter q̃ ſunt ca
ro & os,mediate ſint ex elemẽtis:& talia nõ ſunt niſi illa quoꝝ eſſe cõſiſtit ĩ forma mixti. vñ etiam
ſubdit ibidẽ poſt modicũ dicẽs. Igiť tales ꝑticulas algore & calore & eis q̃ ab iſtis ſunt motibꝰ contin
git fieri coagulata. Dico ſane q̃cũqꝫ homogenea vt carnẽ & os & crines & neruũ. cũcta ei differũt
prius dictis differẽtiis:& aliis talibus motibꝰ fiũt mixtis. & ĩ ſecũdo de gñatione dicit. Qm̃ aũt agũt
& patiunť cõtraria. eſt eñ actu calidũ potẽtia frigidũ:& actu frigidũ potẽtia calidũ. Quapropter ſi
nõ coęquanť,tranſmutanť in inuicẽ. Similiter aũt & in aliis cõtrariis. & prius ita elemẽta trãſmu-
tanť: ex his aũt caro & oſſa & q̃ talia qñ ad mediũ veniet. hoc eñ neutrũ. Similiter aũt ſiccũ & hu
midũ & alia talia ſecũdũ medietatẽ faciũt carnẽ & os & alia. Ecce q̃ plane ꝙ eſſe hoꝝ cõſiſtit ĩ for
ma mixti. & loquiť ibi ad literã de mõ gñationis mixti ex elemẽtis,cũ imediate ſubiũgit, Oĩa autem
S mixta corpora. &c. AD Argumentum in oppoſitũ dicẽdum ꝙ ponẽtes vegetabile & ſenſibile eſſe Ad argu. in oppoſi.
gradus intentionũ in forma mixti & intellectu ſeparato manere in re formã illã vnicã eductã de po
tentia materię in qua ſunt diuerſi gradus intẽtionũ, neceſſe hñt dicere aut ꝙ ſeparato intellectu ma
net ſenſitiuũ & vegetatiuũ ꝑpter formã illã manentẽ:cuius vegetabile & ſenſibile ſunt gradus:aut
licet non ab alia forma differẽti re eſt caro & viua:eſt tñ caro ab alia intẽtione ſecũdũ quã manet for

ma mixti aīa intellectiua ſeparata:& ꝙ corrumpaꝶ ꝑ intētionē vegetabilis & ſenſibilis.ꝓpter quod neceſſe eſt intellectū ſepari tāꝗ a ſubiecto ſibi idiſpoſito.Scdm aūt ponētes vegetabile & ſenſibile eē gradꝰ intētionū in aīa rōnali:vel eē gradꝰ vniꝰ formę medię:vel eē duas formas medias:patet ꝙ falſum aſſumiꝶ.quia omnino ab alia forma eſt caro:& ab alia viua: & ꝙ illę formę per ordinem ſe hn̄t non tm̄ ordine intentionum ſed ordine rerum.& ideo non poſſunt coincidere.formas enim coincidentes ſola intentione differre neceſſe eſt,vt dictum eſt.

Queſtio. iiii. Arg. princi. Circa tertiū arguiꝶ: ꝙ cōſecrās i triduo mortis Chriſti cōſecraſſet corpꝰ mortuū qa nō cōſecrare potuit corpꝰ niſi qd̄ erat.Nō aūt erat tūc corpꝰ Chriſti niſi mortuū.ergo &c.

In oppoſi. CONtra.totꝰ Chriſtus cōtineꝶ ſub ſacramēto euchariſtię.ſed totus Chriſtus cōphēdit aīam & corpus.ergo aīa & corpus fuerūt ſub ſacramēto ſed corpus cū aīa nō eſt niſi corpus viuēs.ergo &c.

Reſponſio. DIcēdū eſt ad hoc:ꝙ i ſacramēto aliqd ē ex vi cōſecratiōis principalit:aliꝗ vero ex cōcomitātia ad illd. Prio mō in ſacr̄o ſolūmō eſt caro ſiue corpꝰ Chriſti,& qd ꝑtinet ad eiꝰ eſſenciā ſiue ſubſtātiā.Scdo modo ſunt ibi accidētia & dimēſiones eiꝰ,& aīa rōnalis,& diuinitas eiꝰ.Nūc aūt iter hęc illud ſolū dꝶ cōſecrari:qd vi cōſecratiōis fit in ſacr̄o. hoc aūt eſt ipm̄ corpus ſolū ſcdm modū quo habet eſſe in rerū natura.qa igiꝶ corpus illud i triduo illo fuit corpꝰ vere mortuū,ſolūmō tūc fuiſſet cōſecratū corpꝰ mortuū.ſed & nūc ipſo viuēte cōſecraꝶ corpus viuū. **T**

Ad argu.in oppoſi. AD Argumētū in oppoſitū ꝙ totus Chriſtus erat ſub ſacr̄o,dicēdū eſt ꝙ nō ē verū:appellādo totū Chriſtū ꝑſonā i duabꝰ naturis ꝑfectis:ſiue cōiūctis ſiue diuiſis.Sic em̄ totus Chriſtus nō fuit in ſepulcro niſi per ſynecdochē:qa rōne carnis cū diuinitate cōiūcta,vt dictū eſt,ꝓ actū.& ſic Chriſtꝰ fuiſſet cōſecratꝰ ſcdm carnē mortuā:nō viuā vt dictum eſt.Et cū aſſumiꝶ ꝙ totꝰ Chriſtꝰ cōphendit corpus & aiam:dicēdū eſt ꝙ nō ē verū niſi qn̄ ſumiꝶ ꝓprie nō ꝑ ſynecdochen.& ideo cū totꝰ Chriſtus nō fuit ſub ſacramento niſi per ſynecdochen nullo modo ſequiꝶ ꝙ ſcdm animam fuit ſub ſacramento:neqꝫ vi conuerſionis:neqꝫ ꝑ concomitātiā & ita nullo modo ſequitur ꝙ ibi erat viuus. **V**

Quæſtio.v. Arg.princi. Circa quartū arguiꝶ:ꝙ ad deſitionē ſpecierū i altari, nō deſinit ibi eē verū corpꝰ Chriſti.qm̄ accidēs nō habet eſſe hic vel alibi niſi ꝑ ſuū ſubiectū : nō econuerſo ſubiectū ꝑ ſuū accidēs ꝓpriū.q̄re multo minꝰ neqꝫ ꝑ accidēs alienū. ſed ſpecies ſacramēti ſunt accidētia aliena corpori Chriſti.ergo ꝑ illa nō habet eē alicubi.ſed res nō deſinit eſſe alicubi deſinēte illo ibi eſſe ꝑ qd ipſa nō habet eſſe ibi,ergo &c.

In oppoſi. IN contrariū eſt fides noſtra.

Reſponſio. DIcēdū ad hoc:ꝙ eſſe vbi,ſequiꝶ ipm̄ eſſe rei ſimpliciter.& ideo ſcdm additionē eſſe rei ſimplicit,res habet eē vel nō eſſe alicubi.Vn̄ incorporalia qa in ſuo eſſe rōne ſuæ ſubſtātię ſunt abſqꝫ ſitu & poſitione:qa ſimplicitas i eis rōnē vnitatis habet nō pūcti ꝑ quā res determinaꝶ ad ſitū:vt infra diceꝶ.ideo vt dicit Boetiꝰ de hebdomadibꝰ,in loco nō ſūt ſcdm ſniam epiſcopi.Qd intelligēdū eſt rōne ſubſtātię:vt ſubſtātia eoꝝ dicaꝶ eis eē rō eſſendi in loco.Quare cū corpꝰ Chriſti nō habet eſſe ſacr̄aliter i altari niſi qa habet eſſe ſub ſpeciebus vi cōſecrationis:idcirco ſpecies ſacr̄i exiſtētis in altari ſunt ei rō exiſtēdi ſacr̄aliter in altari.abſtracto aūt a re illo qd ei eſt rō exiſtendi alicubi:nō ampliꝰ eſt ibi:vt ſi auferaꝶ ſubſtātię quātitas dimēſiua ꝑ quā a loco deſcribiꝶ:nō ampliꝰ eſt circūſcriptiue i loco.Ablatis ergo & deſinētibꝰ ſpeciebus eē i altari:ſtatim deſinit ꝑ hoc corpꝰ Chriſti ſacr̄aliter eſſe in altari. **X**

Ad argu.in oppoſi. AD argumētū in oppoſitū dicēdū:ꝙ eē alicubi pōt eſſe vel i loco naturali:q ſumiꝶ ex determinata ſubſtātia rei corꝑalis cuiuſqꝫ a circūferētia mūdi,ſcdm ꝙ naturale eſt terrę remotiſſimā eē a circūferētia:& ita i cētro mūdi:& poſt terrā aer:& ſic de cęteris,ſemꝑ nobilibꝰ ſuppoṅēdo viliꝰ:vel ſicut in loco mathematico:q ſumiꝶ ex hoc ꝙ ſuꝑficies vniꝰ corporis circūſcribit ſuꝑficiē alteriꝰ corporis vbicūqꝫ ſit.nō em̄ i hoc eſt differētia. Prio modo ſubſtātia nō habet eē i loco ꝑ ſuū accidēs:ſed ecōuerſo.Vn̄ ſubſtātia terrę ꝑ ſe nata eſt eſſe & ġſuari in cētro maxīe.& iō dicit phus: ꝙ quāto res acq̄rit de forma,& de loco ꝓprio ſibi. Scdo aūt modo ecōuerſo nō habet ſubſtātia eſſe i loco niſi ꝑ ſuū accidēs qd eſt quantitas.qa nō niſi rōne quātitatis ab alio ambiꝶ & circūferꝶ.& hoc mō ſicut ſub̄a panis ꝑ ſua accidētia habuit eſſe ſicut i loco nō naturali ſed mathematico i altari & ſub̄a corꝑis xp̄i nō habet ibi eē niſi q̄tenus † trāſubſtātiata ē ſub̄a panis ſub illꝰ ſpeciebꝰ ibi exn̄s i corpꝰ xp̄i.Idcirco ꝑ illa accn̄tia licet aliena bn̄ pōt poni ibi eē corpꝰ xp̄i. **Y**

†tranſlata

SEquunꝶ q̄ſtiones ꝑtinētes ad creaturā rōnalē.Quarū q̄dā ꝑtinebāt ad ipſam ſimplicit acceptā.Alię vero ad ſingulas ſpecies eiꝰ. CIRca primū q̄rebanꝶ duo.Vnū ꝑtinēs ad actū intelligendi ġnalit qdcunqꝫ.Scdm vero ſpecialit ad actū intelligēdi deū a beatis.

Quæſtio.vi. PRImū erat:vtrū ꝑ actū intelligēdi neceſſe ſit formare verbū.

Quæſtio.vii. Scdm vtrū beati vnico intuitu videāt tres ꝑſonas in trinitate diſtinctas.

Arg.princi. CIRca primū arguiꝶ ꝙ nō,qa ad actionē quālibet ſufficiūt agēs,rō agendi,& materia poſſibilis

ſicut patet in viſu,vbi ad actũ vidẽdi ſufficiũt color,& lux agẽs:ſpecies eiꝰ vt rõ vidẽdi ĩ oculo:&
eius diſpoſitio.Iſta tria cõcurrũt in actu intelligẽdi: etſi nullũ verbũ formet̃: ſcilicet ipm̃ intelligibi
le:ſpecies eiꝰ in itellectu:& ipe intellectꝰ poſſibilis.ergo &c. ITEM filius & ſpũs intelligũt:& tamẽ Argu.ii.
nõ formãt verbũ. IN cõtrariũ eſt,qa tũc in diuinis nõ differrẽt pater & filiꝰ,qa nõ eſt filiꝰ niſi ver In oppoſi.
Z bũ formatũ paterno intellectu. DIcendũ:ꝙ ſicut eſt in oĩ actiõe naturali:ꝙ patiẽs nõ ſolũ patitur: Reſponſio.
ſed agit aliquo mõ:& tãto magis agit & minꝰ patit̃ quãto magis eſt formale:& ecõuerſo magis pa
tit̃ & minus agit:quanto magis eſt materiale.Et ideo paſſiones ſenſus & intellectus cũ ſint natura
les a ſenſibili & intelligibili:non ſolus ſenſus & itellectꝰ patiunt̃ a ſenſibili:ſed etiã in patiẽdo a ſen
ſibili & intelligibili quodãmõ cõtra agũt circa ipm̃:minus aũt ſenſus:quanto magis ſenſus eſt ma
terialis.Vnde ſenſus ꝑticularis,quia oĩno eſt materialis,hñs ꝑticulare ꝓpriũ ſenſibilę materialiter
obiectum extra: maxime ꝑ ſe patitur a ſenſibili:minime agit. Et ideo dicitur ꝙ ſenſus maxĩe in pa
tiẽdo ꝑficit̃:aliqd tñ agit.cũ eñ ab obiecto patit̃ in recipiẽdo,cõuertit ſe ſup ipm̃ in cognoſcẽdo ſi-
ue ꝑcipiẽdo.qđ patet in viſu & auditu ex hoc:ꝙ q̃uis obiectũ ꝑ ſpeciẽ ſuã agit imprimẽdo ſe orga-
no:ex hoc tñ nõ videt & audit hõ niſi vis viſiua vel auditiua ad ꝑcipiẽdũ obiectũ ꝑ motũ ſpeciei ſe
cõuertat ad obiectũ.ſcđm ꝙ dicit pħus in libro de ſenſu & ſenſato.Suplatũ ad oculos lumen nõ ſen
tiunt:ſi accidit illos eſſe vehemẽter intẽdẽtes vel timẽtes vel audiẽtes multũ ſtrepitũ. Nec potes di
cere ꝙ talis recipiẽdo videt: licet interiori virtute nõ iudicat. qm̃ etſi dormienti aptis oculis lux
eſſet ꝑ̃ſens,ipſa organo imprimeret̃ & tñ nihil videret:qa vis ꝑticularis viſus ligata eſt:& tñ patit̃.
Cuius ſignũ eſt ꝙ magno ſplẽdore oculis impꝰſſo,vi paſſionis excitat̃:& tũc primo videt.qđ etiã pa
tet in dormiẽtibꝰ q nõ audiũt ꝑuos ſonos etiã auribus impreſſos:& cũ magno ſtrepitu excitantur.
Poſt ſenſũ ꝑticularẽ magis agit ſenſus vĩs.qđ patet:qa nõ ſolũ mouet̃ ad cognoſcẽdũ obiecta oĩm
ſenſuum ꝑticulariũ:ſed poſt cognitionẽ cõfert cõparãdo ea ſecũdũ cõueniẽtiã & differẽtiã,vt vult
A pħus.Deĩde amplius agit imaginatiua:q̃ mota format q̃plurimas imaginatiões q̃s nũq̃ ꝑcepit.Dei
de ſimiliter dicẽdũ eſt de intellectu: ꝙ qa virtꝰ eſt maxime ĩmaterialis,in patiẽdo maxime agit: &
ꝑfectiſſime ꝑ cognitionem cõuertit ſe ſup ſuũ obiectũ nõ ſolũ ꝑcipiẽdo id qđ verũ eſt a quo mouet̃
ſicut etiã apprehendit ſenſus:ſed ipſam veritatẽ q̃ eſt ipſa q̈ditas rei intellecta.ꝓprium eñ obiectũ
intellectus eſt qđ qd eſt,qđ q̈dẽ vt in notitia actuali vt notiꝰ exiſtit:eſt q̃ſi q̈dã lux in itellectu cõce
pta:& qua rem mentaliter videt & diſcernit: qđ appellat̃ verbũ eiꝰ: ſine quo actio intellectualis nul
lo mõ ꝑficit̃:ſine quo nõ plus haberet notitiã veritatis rei q̃ ſenſus:neq; poſt receptionẽ ſpeciei poſ-
ſet inueſtigare & cõferre & elicere cõcluſionẽ ex principiis.Dicẽdũ igit̃ ꝙ in oĩ actu intelligẽdi quã
tũcũq; modicus ſit:neceſſe eſt formare verbũ.Hoc eñ eſt de natura & ꝑfectione intellectus:ꝙ motꝰ
nõ cõuertit ſe ſup obiectũ ꝑ abſtractã app̄hẽſionẽ:ſed neceſſe ẽ eũ aut nihil intelligere:aut qđ quid
B eſt de re in ſe formare. AD primũ in oppoſitum patet ꝑ iam dicta ꝙ ĩ actu quolibet cognitiuo du Ad primum
plex eſt actio:vna ab obiecto in virtutẽ cognitiuã,q̃ eſt paſſio tm̃:altera ab ipſa virtute mota,cõuer in oppoſi.
tẽdo ſe ꝑ notitiã ſup obiectũ:& ſi ꝑfecta ſit notitia,cõcipiẽdo qđ qd eſt obiecti.Qđ ergo aſſumpſit ꝑ
ſimile circa ſenſum,partim falſum eſt:qm̃ ſenſus non ſolũ patit̃:ſed quodãmodo agit: partim nõ eſt
ſimile.quia ꝓpter maiorem ĩmaterialitatẽ neceſſe eſt intellectũ agere cõcipiendo verbum cũ intelli-
git:licet ſenſus nullũ verbũ cõcipit cũ ſentit:& hoc qa ꝓpter maiorẽ materialitatẽ ſuã minus ẽ acti
uus. AD Secundum:ꝙ filius & ſpiritus ſanctus intelligũt & tñ nõ cõcipiunt: Dicẽdũ ꝙ etſi non Ad ſecundũ.
concipiunt tñ intelligere eorum nõ eſt ſine cõceptu.vnico eñ intelligere eſſentiali æternaliter in
telligũt tres ꝑſonę,ſed in illo actu intelligendi verbum cõcipitur ꝑſona patris,in quo ipſe,& filius
conceptus,& ſpiritus ſanctus intelligunt.Ita ꝙ ſine actu cõcipiendi verbum in quo tres ꝑſonę intel
ligũt,impoſſibile eſt eſſe filium & ita intelligere. Similiter neq; ſpiritus ſanctus,qa velle ꝑ̃ſupponit
neceſſario intelligere.Vnde nõ ſequitur:ꝙ licet non formant verbum,ꝙ intelligãt ſine verbo for-
mato.Arduum eſt:& latet in eo difficilius:ſed ſufficit ad pręſens hoc.

CIrca ſcđm arguit̃:ꝙ beati non vidẽt tres ꝑſonas diſtinctas vnico intuitu:qa nõ rõ Quæſt.vii.
ne eſſentię:qa in illa ſunt vnũ & indiſtincti:nec rõne pluriũ relationũ:qa plura vt Arg. princi.
plura nõ vidẽt ſimul. CONtrariũ eſt illud quod dixit dñs. Philippe q videt me In oppoſi.
videt & patrẽ meũ. DIcendum ꝙ ꝑſona in deo nõ põt intelligi niſi dupliciter:vt Reſponſio.
C ſubſiſtit in eſſentia diuina:aut vt vna reſpicit alterã.Prĩo modo q̈libet beatꝰ vni-
co intuitu videt tres ꝑſonas ſed nõ diſtinctas:qa in eo ĩ quo ſunt vnũ.Scđo modo
ſi videt aliquã ꝑſonã nõ videt eã niſi vt relatã,& ſic vt diſtictã. qa nõ niſi relatio
ne diſtinguit̃ in eſſentia ꝑſona a ꝑſona.dicente Boetio.Eſſentia tenet vnitatẽ:relatio autẽ multipli
cat trinitatẽ.Nũc aũt talis eſt natura eoꝝ q̃ nõ intelligunt̃ niſi ex relatione ad alterũ, ꝙ intellectus

vnius depēdet ab intellectu alteri⁹:ita ꝙ qui vnū eoꝝ cognouit,cognouit & alterū:& neutrū ſinē altero itelligi pōt. ſcđm ꝙ dicit phus in ꝑdicamētis. Siquis aliqd eoꝝ q̄ ſunt ad aliqd definite ſciat & id ad qđ dicit definite ſciturus ē:vt ſi hoc aliqs ſcit definite qm̄ duplū ē,& cui⁹ eſt duplū mox de finite nouit. Nā ſi non nouit cuius eſt duplū,nec ſi omnino duplum eſt, nouit.Quātū ergo eſt ex pte pſonarum relatarum,q videt vnam neceſſe eſt ꝙ ſimul eodē intuitu videat & alterā.Et ſic abſo lute dicēdū:ꝙ illæ tres pſonę a beatis non niſi vnico intuitu videri poſſunt.oēs em̄ tres vnū ſunt ī diuina eſſentia inter ſe relatę,pater ad filium, & vterqꝫ eoꝝ ad ſpūm ſanctum.

Ad argu. in oppoſi. AD argumētū in oppoſitū:ꝙ plura vt plura nō intelligunť vnico intuitu:Dicendū ꝙ verū eſt de plurib⁹ omnino ab ſolutis:non aūt de reſpectiuis.quia illa plura vnum ſunt ex ordine & dependentia,propter quā ſi mul intelligi poſſunt.

Queſtio.viii. Quæſtio.ix. Argu.prin. SEquunť q̄ſtiones ptinētes ad ſpecies ipſarum creaturarū rōnaliū:& erāt q̄dā pe tinētes ad āgelos:q̄dā vero ad hoīes.De ptinētib⁹ ad angelos q̄rebanť duo.Vnū ptinēs ad cōparationē eoꝝ inter ſe.Alterū vero ptinēs ad cōparationē eoꝝ ad lo cū. Primū erat: vtrū poſſunt fieri a deo duo angeli ſolis ſubſtātialib⁹ diſtincti. Scđm vero:vtrū angelus ſcđm ſubſtantiā ſuā ſine opatione eſt in loco. CIRca pmū arguiť ſic.qđ pōt fieri p cām ſcđam:& p primā.ſed p cām ſcđam vt p quāti tatē,ſcđm phos, materia q̄ vna ē ſcđm eſſentiā, p quātitatē diuidiť ſiue diſtin guiť in plures numero:& ſimiliter p materiā forma materialis vna in plures.ergo & p agēs pr mū forma etiā oīno imaterialis vel forma materialis vna p eſſentiā ſine materia:vel etiā ipſa materia ſi ne quantitate pōt diſtingui in plures ſcđm numerū.

In oppoſi. CONtra.nihil diſtinguiť niſi p differentias & ea q̄ ſunt diuerſa in diſtinctis.ſed forma vna p eſſentiā in puris ſubſtātialib⁹ nullo addito nō pōt habere differētias neqꝫ diuerſitatē.ergo &c.

Reſolutio.q. QVAEſtio iſta tāgit difficultatē de cā indiuiduatio nis:quō ſcilicet illđ qđ ex ſe eſt vnū ſimplex īdiuiſibile ſcđm eēntiā,poſſit fieri plura ſecūdū nūerū. D
De qua diuerſimode loquunť phi.Ariſtote.em̄ in duodecio metaphy.ponit cauſam ei⁹ fuiſſe mate riā,vbi dicit.Quęcūqꝫ ſunt multa numero hn̄t materiā.in quo ſiſtit:& nihil plus dicit:p qđ dat in telligere ꝙ in ſolis materialib⁹ poſſibile eſt ſub eadē ſpecie & natura ſimplici p eſſentiā eſſe plura in diuidua.& hoc ideo:q͞a cū materia quātū eſt de ſe,oīno ē in potētia:& de natura ſua ē eē ſub forma corpea quātitatiua vt ꝓbat Auicēna:forma aūt corpea quātitatiua p ſe diuiſibilis eſt:naturę igiť materię eſt vt ſit diuiſibilis p quantitatē ſub qua eſt.forma ergo materialis cū neceſſario ſequiť cō ditiones ſuę materię,ex ſe multiplicabilis eſt p materiā.Vn̄ dicit in primo cęli & mūdi.Oē cui⁹ for ma eſt in materia,res illa habet mltas ptes infinitas.Qđ dicit ex ſermone illoꝝ q volebāt oſtēdere ꝙ mūdi poſſent eſſe mlti,argumētādo ſic.Oīs res q̄ ex natura ſua abſoluta ē forma ſola ꝓter diſpo ſitionē ſuā cū materia,ſicut eſt forma orbis qn̄ eſt p ſe ꝓter diſpoſitionē qua eſt cū ęre & auro: nam nō igrediť in ſermone ſuo aurū aut æs:quātū eſt de ſe poſſibile eſt vt ipſa ſit in materiis multis.aut ergo eſt mlta:aut poſſibile eſt vt ſit mlta.cū ergo cęlū ſiue mūd⁹ eſt hmōi.ergo &c.Vbi dicit Cōmē tator. Bene pōt cōcedere īductionē ex oī habēte formā in materia:ꝙ in eſſentia inueniunť plura in diuidua aut infinita.ideo em̄ diciť in definitione vlis ꝙ eſt innatū dici de plurib⁹.forma em̄ eſt ſub iectū vniuerſalitatis.Et reuera bene cōcedit iſtud phus ꝙ verū ſit quātū eſt ex pte formę.vnde dicit ꝙ iſtud eſt rectū ex ſermone cui nō eſt cōtradicere.vult tn̄ ꝙ quātū eſt ex pte materię,pōt eſſe īpedi mētū.Vn̄ dicit ibi Cōmētator: et eſt cōtradictio:q͞a forte hoc poſſibile ē ſcđm formā,impoſſibile ſe cūdū materiā:cū poſſibile ſit ꝙ materia tota ſit iclusa ī hac forma.Vn̄ phs rn̄dēdo illoꝝ rōni dicit. Verūtn̄ cęli n̄ ſūt mlti ꝓpter hūc ſermonē:nec poſſibile ē vt ſint mlti.qm̄ cęlū ē factū ex materia to ta.In formis ergo materialib⁹ cōtinentib⁹ in ſe totā materiā ſuā poſſibilē ad ſuā formā,& in formis ī materialib⁹ patet ꝙ phus plura īdiuidua nō poſuit ſub eadē forma & eſſentia.Quicqd tn̄ dicit cir ca hoc ſiue quātū ad formas materiales,ſiue quātū ad īmateriales:nullā habet neceſſitatē.Qđ prio patet ex pte materialiū.licet em̄ aliq̄ forma materialis vt hui⁹ cęli cōtineat totā materiā iā exiſtētē q̄ poſſibilis eſt ad ſuā formā poſſibilitate naturę:nō tn̄ cotinet ſimpliciter oēm materiā poſſibilē ad ipſam.poſſet enim deus illi cōſimilem creare:qđ tn̄ multū abhorreret phus:qui nihil poneret poſſi bile in rerum natura niſi qđ actu & formaliter vel materialiter & in potentia materię eſſet iam in vniuerſo:nec deum poſſe facere alia in naturis & eſſentiis rerum q̄ fecit:neqꝫ noua aliqua cōuenien tia in natura & eſſentia cum eis quæ ſunt,niſi ex materia per motum cæli vt alibi debet oſtendi. E
Nulla eſt ergo forma materialis qui ſimpliciter quantum eſt ex ſe poſſit ſub ſe habere plura indiui dua materia non impediēte.Secundo patet idem ex parte formarū immaterialiū.qm̄ eſſentia crea turę cuiuſlibet quātūcūqꝫ imaterialis neqꝫ ē exn̄s neqꝫ ſubſiſtēs:neqꝫ habet rōnē ſuppoſiti ex hoc ꝙ in natura ſua abſoluta eēntia q̄dā eſt,q͞a de ſe nō habet eſſe niſi de cōceptu mētis & itellect⁹ diuini

vel angelici & humani:ſi fuerint homo aut angelus in eſſe:ita ꝙ extra intẽtionẽ eſſentię creaturę vt eſſentia eſt:ſit itẽtio exiſtẽtię ſubſiſtẽtię & ſuppoſiti. & ſunt q̃dã duo entia.ſ.in ſuppoſito ſubſiſtẽtia:quoꝝ cõiũctio ſi fuerit:vt ꝙ ipſa eſſentia ſit i ſuppoſito ſubſiſtẽs p exiſtẽtiã:qa nõ põt hoc eẽ p ipſam eſſentiã faciẽtẽ ſeipſam ſubſiſtẽtẽ i ſuppoſito p exiſtẽtiã.tũc eñ qlibet ex eo ꝙ eſt aliqd p eſſentiã,eſſet aliqd p exiſtẽtiã:qđ ẽ ipoſſibile: qa nihil ſeipm ꝑducit ad eſſe vt ſit,ſcđm Auguſtinũ in prĩo de trinitate.Neceſſe eſt igiť vt cõiũctio illoꝝ ſit p aliã cãm faciẽtẽ ipſam eſſentiã fore ſubſiſtẽtẽ i exiſtẽtia actualis ſuppoſiti.Nulla ergo eſſentia creaturę rõne ea q̃ eſſentia ẽ habet rõnẽ ſuppoſiti,aut actualiter ſubſiſtẽtis:ita ꝙ nulla earũ quãtũ eſt ex ſe de ſe ſit ſingularitas q̃dã:nullaq; earũ ſicut neq; effectiue ſic nec formaliter eſt ſuũ eſſe,ſiue ſua exiſtentia.ſed hoc eſt priuilegiũ ſolius

F eſſentię diuinę,ꝙ ipſa ex ſe formaliter ſit ſingularitas q̃dã:& idẽ i eo ſunt eſſentia & exiſtentia.Qđ aũt nõ ex ſe ſed ſolũ ab alio agẽte ſingulare eſt i ſuppoſito ſubſiſtẽs:qa ex ſe nulli appropriať: & eſt eſſentia tñ: quãtũ eſt ex ſe idifferẽter natũ eſt eſſe ſingulare ſubſiſtendo in vnico ſuppoſito,vel vľe ſubſiſtẽdo i plurib⁹.Qđ etiã bñ dicit Auicẽna,& declarat i.v.metaphyſicę ſuę.Ex quo ſequiť aptiſſime ꝙ neceſſe eſt vt nõ ſit eſſentia creaturę iquãtũ creatura eſt,qui poſſit quãtũ eſt ex ſe,i plura idiuidua mltiplicari quãtũcũq; ſit abſtracta a materia.Qđ neceſſe etiã cõcedere habebat phs.ſicut eñ,vt iã dictũ eſt,oĩs res q̃ ex natura ſua abſoluta eſt forma ſolũ ꝑter diſpõnẽ ſuã cũ materia,cõſiderata ſcđm ſe abſq; diſpõne cũ materia quãtũ eſt de ſe poſſibile eſt vt ſit in multis materiis:& ita aut eſt multa numero i materia,aut poſſibile eſt vt ſit multa:ſic oĩs res q̃ ex ſua natura abſoluta eſt forma ſolũ ꝑter diſpõnẽ ſuã i ſuppoſita,ſcđm ſe abſq; diſpõne quã habet i ſuppoſito quãtũ eſt de ſe poſſibile eſt vt ſit i multis ſuppoſitis.Quia quãtũ eſt de ſe nõ magis determiať ad vnũ q̃ ad multa Aut ergo eſt multa numero i ſuppoſitis,aut poſſibile eſt vt ſit mlta. ſicut eñ illud neceſſe habet cõ

G cedere i formis reſpectu materię:ita & hoc reſpectu ſuppoſiti.cõſilis eñ eſt rõ vtrobiq;. Quia ergo oẽm huius formã q̃ ex natura ſua abſoluta eſt aliqd ꝑter diſpõnẽ ſuã cũ materia,aut cũ ſuppoſito poſuit eſſe formã materialẽ:etiã oẽm formã creaturę iquãtũ creatura eſt neceſſe habuit ponere eſſe talẽ,vt dictũ eſt.Ideo etiã neceſſe habuit ponere oẽm formã creaturę eſſe materialẽ: & ſic oẽm eſſe vľem vel multiplicatã vel multiplicabilẽ p plura ſuppoſita.et ſi nõ eſſet multiplicabilis,nõ eſſet ipedimẽtũ ex pte ſui:ſed ex pte materię,vt dictũ eſt.& ſic poſuit cãm q̃re i formis q̃nq; nõ eſt niſi vnicũ idiuiduũ ſub vna ſpecie:ſed q̃nq; ſunt plura idiuidua ſub ea:licet ſemp poſſint eſſe plura quãtũ eſt ex pte formę:nõ eſſe niſi materiã:vt qđ nõ ſit neq; põt eẽ ſub ſpecie niſi vnicũ idiuiduũ, hoc ſit ſolũ ex pte materię:qñ forma cõtinet totã ſuã i vnico idiuiduo:& ꝙ aut ſint aut poſſint eſſe plura quãtũ eſt ex pte materię,qñ forma nõ cõtinet totã materiã poſſibilẽ ad ſuã ſpeciẽ i vnico idiuiduo Vñ ex hoc fundamẽto ſuo arguit i.xii.metaphyſicę:ꝙ ſi plures eſſent cęli,pĩcipiũ qđ eſt circa vnũ qđq;.ſ.deus eſt ſpecie vnũ numero plura.ſed q̃cũq; ſunt numero plura habent materiã.Deus ergo haberet materiã. qđ falſum eſt.& ſic phs vnũqđq; eo ſolo ꝙ ſepatũ eſt a materia poſuit eẽ vnũ numero:& cũ hoc etiã nõ eẽ creaturã: ſed quãdã diuinã naturã,vt alibi oñſũ ẽ.Et ex hoc ꝙ ponit qđlibet eoꝝ eſſe deũ quẽdã,ponit quẽlibet eoꝝ eſſe ex ſe ſingularitatẽ quãdã & quoddã neceſſe eſſe tã ꝓpter ſepationẽ a materia q̃ ꝓpter idifferẽtiã eſſentię a ſuppoſito,& eſſentia ſua,vt alibi declaratũ eſt.Vñ ponẽdo plura eſſe ſepata a materia,ipſe plures deos & plura neceſſe eſſe poſuit:qđ oĩno eſt ipoſſibile vt bene ꝓbat Auicẽna.viii.metaphyſicę,& alibi expoſitũ ẽ.Quid mirũ ergo ſi phs dicit ꝙ

H in formis ſepatis i vna ſpecie.i.eſſentia nõ eſt niſi vnicũ idiuiduũ! hoc eñ de neceſſitate ſequiť non tã ex illo ꝙ falſo poſuit nõ eſſe plura idiuidua ſub eadẽ ſpecie niſi p materiã: q̃ ex alio ſacrilego qđ tãq̃ ſacrilegus poſuit:ꝙ.ſ.q̃libet earũ deus qdã ſit & quoddã neceſſe eſſe. Noſtri ergo philoſophantes ſi velint ſeq phm i hoc cõſeq̃nte:ꝙ.ſ.i formis ſepatis ſub vna ſpecie.i.eſſentia,qa ꝓprie nõ habet ibi eſſe rõ ſpeciei,nõ põt eſſe niſi vnicũ idiuiduũ,neceſſe eſt vt eũ ſequanť nõ tã in añcedẽte primo ꝙ ꝓpter defectũ materię nõ ſint plura idiuidua ſub eadẽ ſpecie: q̃ i añcedẽte ſcđo,ꝙ q̃libet earũ ſit deus qdã & quoddã neceſſe eſſe:i quo nõ differũt eſſentia & eſſe & ſuppoſitũ & exiſtẽtia. Aut ſi negãt hoc primũ añcedẽs & ponãt ſcđm:ꝙ.ſ.formę ſepatę ſunt eſſentię creabiles:& nihil de ſe niſi ſolũ eſſentię i intellectu diuino exiſtẽtes ab ęterno ſicut erãt eſſentię aliarũ creaturarũ:& ꝙ extra itẽtionẽ eſſentię earũ,vt eſſentię ſunt abſolute,ſit intẽtio ſuppoſiti ſubſiſtẽtię & exiſtentię:neceſſe habent ponere ꝙ q̃libet earũ quãtũ eſt de ſe multiplicabilis ſit p plura ſuppoſita,vt patet ex iã declaratis et ſi nõ mltiplicenť actu:qui vľ actu multiplicari poterit:ꝙ in hoc nõ eſt defect⁹ niſi ex pte materię quia nullã habẽt.Vñ & phs ſi poſuiſſet aliquã eſſentiã creaturę imaterialẽ, hoc poſuiſſet p hũc modũ,videlicet ꝙ ſi eſſent aliquę formę creaturarum imateriales oĩno ſeparatę a materia, licet quãtũ eſt ex pte ipſius formę eſſent multiplicabiles per plura ſuppoſita:ꝙ tñ nũq̃ eſſent actu multiplicatę

nec vnq̄ poſſent eſſe actu multiplicatę.& hoc ꝓpter defectū eius quo habet fieri huiuſmodi multi
plicatio:qđ ſcđm ipm nō potuit eſſe niſi materia & quātitas materialis:qa nō vidit aliud quo vna
& eadē forma ſpecifica i ſua eſſentia eſſet diuerſa i hoc ſuppoſito & i illo. Vñ nec poſuiſſet aliquā
formā ſepabilē habere eſſe poſt nō eſſe niſi p materiā & ſubiectū i quo recipeř, vt dictū eſt ſupra p
Auicēnā,i aīa rōnali.Sed ex tali pōne ſequunř duo magna icōueniētia:quoꝝ vnū eſt ꝙ aliqd eſſet
in potētia i fundamēto naturę & creaturę,ſ.poſſibilitas multiplicationis p plura ſuppoſita,ꝗ eſſet
in eius eſſentia,& nūq̄ p qđcūq; agēs poſſet deduci ad actū:& ita eſſet ibi fruſtra & otioſum.Iuxta
illud qđ dicit Cōmētator ſup principiū metaphyſicę:ꝙ ſi eſſent aliq̄ itelligibilia abſtracta,& nō poſ
ſet eſſe aliqs itellectus q ea poſſet itelligere,tūc natura i hoc otioſe egiſſet:qa.ſ.fecit illud qđ in ſe eſt
naturaliter intelligibile:qđ tñ a nullo intellectu poſſet intelligi. Silr otioſe egiſſet ſi feciſſet qđ i ſe
naturaliter eſt multiplicabile,qđ tñ nullo agente poſſet aliqñ eſſe multiplicatū.Sed hoc falſum eſt,
qm̄,vt dicit ibidē Cōmētator,cōceſſum eſt ab oībꝰ ꝙ nulla res ē otioſa i fundamēto naturę & crea
turę.ſed reuera talē potētiā nūq̄ poſuit i fundamēto naturę & eſſentię creaturę.Nūq̄ eñ poſuiſſet
aliqd multiplicari. qui ſimul poſuiſſet p aliqđ agēs potuiſſe actu fore multiplicatū.Et ideo cū non
poſuit formā oīno poſſe multiplicari niſi p materiā:& tñ ponendo eſſentiā creaturę ſepatā neceſſe
erat ponere ipſam multiplicabilē,vt dictū eſt,planiſſime patet ꝙ pħs nullā formā creaturę poſuit
ſepatā a materia,ſed oēm formā creaturę poſuit eſſe materialē,& oēm formā ſepatā eſſe quādā diui
nā naturā,vt dictū eſt.Scđm vero icōueniēs eſt,ꝙ aliqd eſſet poſſibile i fundamēto creaturę,qđ nō
eſſet reducibile i actū p virtutē infinitā creatoris: et ſic ſeqreř ꝙ nō eſſet vere oīpotēs:qa nō poſſet
agere qcqd ex pte rei poſſibile eſſet fieri.Sed adhuc diceret hic aduerſarius,ꝙ non ſequiř:quia illud
nō eſt poſſibile ex pte rei cōpleta poſſibilitate:qa ad hoc ꝙ forma eſſet multiplicabilis cōpleta poſſi-
bilitate ad actū reducibili reqriř ꝙ ipſa eſſet ad materiā poſſibilis,& ꝙ eſſet poſſibile eē materiā eiꝰ
ſuſceptibilē.Et ideo cū forma hmōi nō eſt poſſibilis ad materiā, qa nulla pōt eſſe i rerū natura eiꝰ
ſuſceptibilis:ipſa quātū eſt de ſe multiplicabilis eſt potētia icōpleta.& nō eſt defectꝰ a potētia cōple
ta niſi ex pte materię,ſine q̄ ſcđm ipm forma multiplicari nō poſſit.Et ſic deus quātū eſt ex pte ſui
bñ poſſet illā potētiā ad actū deducere ſi eēt cōpleta poſſibilitas rei ſuſceptibilis.& hoc nō derogat
diuinę oīpotētię:ſicut ꝙ nō pōt facere id qđ i rerū natura nō eſt eſſentia aliq̄: & ita oīno fieri non
pōt.Sed i hoc vnū icōueniēs poniř:videlicet ꝙ poſſibilitas multiplicādi ſaltē quo ad potētiā icōple
tā eſſet i natura p̄dictę formę,& otioſe,vt dictū eſt.qđ eſt icōueniēs tā quo ad poſſibilitatē icōpletā
q̄ quo ad poſſibilitatē cōpletā.Nihil eñ oīno debet eē otioſum i fundamēto naturę & creaturę qn
ſaltē p diuinā ſapiētiā & potētiā ad finē ſuū debitū ſit ordinabile.Aliud vero falſum ibi ſupponiř
videlicet ꝙ nō poſſit fieri formę multiplicatio niſi p materiā,imo p rōnē ſuppoſiti & ſubſiſtētię in
exiſtētia actuali quā nō habet eſſentia formę de ſe,ſed ſumit eā ab alio,vt ab efficiēte:a quo & pōt
illā ſumere abſq; oī materia quātū ē de ſe:bñ pōt vniꝰ & eiuſdē formę ſpecificę p eſſentiā fieri mul
Articuli Pariſieñ. tiplicatio & diuerſificatio p plura ſuppoſita,vt iā dictū eſt,& cōtinuo āpliꝰ diceř. Vñ & iter errone I
os articulos nup ab epō Pariſieñ dānatos eſt illa poſitio.Vnꝰ eñ illoꝝ articuloꝝ dicit ſic: Qꝫ deus
nō poſſit mltiplicare plura idiuidua ſub vna ſpecie ſine materia,error.Alius vero dicit ſic.Qꝫ for-
mę nō recipiūt diuiſionē niſi ſcđm materiā,error:niſi intelligař de formis eductis de potentia ma-
terię.Tertius dicit ſic:ꝙ qa intelligētię nō habēt materiā, deus nō poſſet plures eiuſdē ſpeciei face
re,error.Qꝫ ſi hoc error eſt:patet reuera ꝙ illi multū errāt q ponūt i angelis eē materiā:vt p ipſam
materiā vnuſqſq; habeat ſuā idiuiduationē: & p multiplicationē,ſiue p materię diuiſionē ponāt
angeloꝝ abiuicē diſtictionē ſub eadē ſpecie:qſi ſine materia illa nec idiuiduatio nec diſtictio hmōi
fieri poſſet:cuius cōtrariū ſentētiāt iā dicti articuli.Et i hoc quātū eſt ex pte eſſentię creaturę abſo-
lutę,vt eſſentia eſt excedit i ſimplicitate i ifinitū eſſentia dei eſſentiā cuiuſlibet creaturę:qa.ſ.eſſen
tia deitatis iquātū hmōi nō niſi ſingularitas qdā eē pōt nō mltiplicabilis oīno.Eſſentia aūt cuiuſli
bet creaturę iquātū hmōi p infinita ſuppoſita multiplicabilis eſt:qđ eſt rō magnę pfectionis i diui
na eſſentia,& ipfectionis in eſſentia creaturę,vt alibi oſtēſum eſt.Vñ dicit Cōmētator ſup pricipiū
cęli & mūdi:Qđ iueniř plꝰ q̄ vnū,eſt diminutū:qa ſi eſſet pfectū,ſufficeret eſſe vnū. Et hęc eſt cau
ſa multoꝝ idiuiduoꝝ vniꝰ ſpeciei.ſ.ꝙ ꝓpter diminutionē nō fuit natura cōtēta i eſſe vniꝰ:qđ pcul
dubio ſolida veritas eſt nō ſolū i materialibꝰ & corporalibus,de qbus intēdit:ſed etiā in ſpirituali-
bus creaturis,in qbus contrariū ſentit.& hoc qa Cōmentator cū pħo ſentit,nec creaturas eas po-
nit,vt dictū eſt.Sed ſancti noſtri q vere ſciūt eas eſſe creaturas,ſentiūt hoc i eis factū eſſe a deo q eſt K
natura naturās oīa:quia.ſ.ſunt multa idiuidua i qualibet earū ſpecie.Iuxta illud qđ dicit Damaſc.
in libro de duplici natura & vna hypoſtaſi Chriſti. Sapiēter cōditor naturarū plurimā differentiā

ſecit ad oſtēſionē ipſius & ſapiētię & virtutis, vt vtiq; admiratus deſidereť āplius: deſideratus aūt
vniať: vnitꝰ aūt deiſorme opeť illis, & intellectuale. ꝑpter qđ & mltitudines ſpecierū ordinauit. inui
ſibilia eñ ipſius a creatura mūdi intellecta conſpiciunť: & ex pulchritudine creaturarū, analogicę
generatiōis factor cōphēdiť. Hypoſtaſim aūt rurſus ſcđm vnāquāq; ſpeciē, differētiā, & copulatio-
nē fecit. Copulationē q̄dē naturalē. oēs eñ ſub eadē ſpecie hypoſtaſes rōne naturę vnitę ſunt. Diffe
rētiā aūt hypoſtaſiā habēt. diſcernūť eñ abinuicē characteriſticis q̄buſdā ꝓprietatibꝰ. Propter hoc
aūt ſcđm vnūquēq; ordinē angelicarū virtutū differētes hypoſtaſes cōdidit non ſolū: ſed & ſcđm
vnāquāq; ſpeciē: vt vtiq; cōicātes adinuicē naturā, gaudeāt adinuicē, & naturali habitudine copu
lati ſe curēt: & amicabiliter adinuicē diſponanť. Hypoſtaſum aūt differētia, ꝓpriū diſcernit ab alie
no: vt vtiq; vnuſquiſq; ꝓpriū cognoſcēs curet, & nō ſupueniat alieno vt ꝓprio: & vt vtiq; vniuſcu
iuſq; exiſtētia cognoſcať. Patet igiť clariſſime q̄ materia & quātitas nō poſſunt dici ꝑciſa rō & cā
indiuiduationis & diſtīctionis īdiuiduoꝝ duoꝝ eiuſdē ſpeciei: licet ſunt cā eius ī iſtis rebꝰ materia
libus & corporalibꝰ: in q̄bus pħs ſolū poſuit vnā materiā multiplicari ī plura ſuppoſita: q̄a ſolūmō
talia poſuit eſſe creata, vt dictū eſt. Quomō ergo & penes qđ accipiť ī incorporalibus & īmateriali
bus īdiuiduatio & ſpecierū diſtīctio, Damaſc. iā tetigit cū dixit characteriſticis ꝓprietatibꝰ. Quid
aūt appellat characteriſticā ꝓprietatē, expoſuit priꝰ, vbi dixit ī eodē libro. Oīs res q̄ differt ſpecies
ab altera ſpecie, ſubſtātialis & naturalis & cōſtitutiua differētia diciť, & q̄litas naturalis, vel natura
lis ꝓprietas, & ꝓpriū naturę. veluti differūt homo & bos adinuicē: q̄ñ hō rōnalis eſt: bos aūt irrō
nalis. & eſt rōnale ſubſtātialis differētia & cōſtitutiua hoīs: irrōnale aūt bouis. Siľr aūt & in reliq̄s
ſpeciebus ſubſtātiis & naturis & formis. Oīs aūt res in q̄ differt hypoſtaſis ab eiuſdē ſpeciei cōſub-
ſtātiali hypoſtaſi, diciť aduentitia differētia & q̄litas, & hypoſtatica & catharacteriſtica ꝓprietas:
hoc aūt eſt accidēs. Et hoc eſt qđ etiā dicit Auicēna ī p̄io metaphyſicę ſuę. Singula īdiuidua eiuſ
dē ſpeciei poſtq̄ nō ſunt diuiſa ītellectu eſſentię vnū ſunt: ſed debēt eſſe diuerſa accidētibꝰ. Idē in. v.
Et equinitas ex hoc q̄ ī definitione eius cōueniūt multa eſt cōis: ſed ex hoc q̄ accipiť cū ꝓprietati-
bus & accidētibꝰ ſignatis eſt ſingularis. Equinitas aūt ī ſe eſt equinitas tm̄. Quomō aūt hoc cōtin-
git, & q̄ ſunt hmōi accidētia, magis explicat Auicēna ī eodē, dicēs. Species eſt natura termiata ī eſſe
& ītellectu ſimul: videlicet q̄ñ cū terminatū fuerit eſſe generis ꝑ illa, q̄ termināt ipm̄, erit ī effectu:
& nō erit opus poſtea poni niſi ſignatū tm̄, nec req̄riť aliđ ad determiationē eiꝰ niſi deſignatio tm̄.
Poſtq̄ vero detminata ē ſpecies ſpecialiſſima, erit tūc natura: ſic q̄ accidūt ei comitātia ex accidēti-
bus & ꝓprietatibꝰ, ꝑ q̄ natura īdiuiduať, & fit deſignata. Sed intelligēdū q̄ accidēs accipiť hic lar
L giſſime. Scđm q̄ iuxta modū loq̄ndi Auicēnę accidēs rei appellať oē qđ cōuenit ei, & eſt extra īten
tionē ſuę eſſentię. Vñ dicit Damaſc. vbi ſupra. Et ſimpliciter dicere q̄cūq; ī oībꝰ q̄ ſunt eadē ſpecie
hypoſtaſibus ſiľr cōſideranť, & ſine q̄bꝰ īpoſſibile eſt ſubſtātiā & ſpeciē cōſtitui, ſubſtātialis dr̄ diffe
rētia. Quęcūq; aūt ī aliq̄bꝰ q̄ earū q̄ vniꝰ ſpeciei hypoſtaſum ſunt: in aliq̄bꝰ aūt nō ſunt, accidētia &
aduētitia ſunt. Quę q̄dē accidētia Auicēna diſtinguit ī tria genera: & ſcđm q̄ tāgit tres modos di
uerſos, q̄bus diuerſa diuerſimode īdiuiduanť: tūc dicit īmediate poſt illud qđ iā dictū eſt de q̄nto
metaphyſicę. Ipſę vero ꝓprietates & accidētia, aut erūt aduētitia tm̄: ita vt nō ſint de eſſentia vllo
mō: & hęc ſunt accidētia q̄ accidūt īdiuiduis rerū ſimpliciū: aut erūt diſpōnes ſupadditę, ex q̄bꝰ q̄-
dā ſunt q̄bꝰ intellectis remotis ab hoc ſignato, neceſſe eſt vt nō habeat eſſe hoc ſignatū: qđ eſt ꝑter
alia, q̄a cōtiget deſtrui veritatē ſuę alietatis cōcomitantis. & q̄dā ſunt q̄bus ītellectis remotis nō eſt
neceſſe ꝑuenire deſtructionē ſui eſſe poſtq̄ habuit eſſe, vel corruptionē ſuę eſſentię poſt eiꝰ appro-
priationē: ſed deſtrueť alietas, & eiꝰ diuerſitas ad alia. ſcđm q̄ diuerſū eſt ab aliis abſq; deſtructiōe
ſingularis. Fortaſſis aūt hoc obſcurū eſt penes nos, & nō determiať. Noſter aūt ſermo nō eſt de hoc
qđ ſciť: ſed ſcđm q̄ res eſt ī ſe. Dictū aūt Auicēnę ſatis obſcurū eſt: ad eiꝰ igiť ītellectū ſciēdū q̄ vo
cat accidētia aduētitia tm̄, illa q̄cūq; ſunt extra ītētionē ītellectꝰ eſſentię rei, vt eſſentia eſt abſolute
dicta: licet diſpōnē realem aliā ab ipſa nō dicāt, ad modū quo accidētia eſſentię rei dicunť rō ſup-
poſiti & ſubſiſtētia in eſſe actuali. Nulla eñ re alia addita eſſentię rei ipſamet fit ſuppoſitū ſubſiſtēs
in exiſtētia actuali: hac ſola ītētione adiecta, q̄ ipſa habet eſſe effectꝰ dei, & hoc in natura & eſſentia
ipſam de nō eſſe ī eſſe ꝓducēdo. Qđ q̄dē eē oīs creatura ꝑticipat: ex hoc q̄ ipſa ī ſua eſſentia eſt dei
factura. Nō q̄ ipſi eſſentię q̄ſi ꝑcedēti deus īprimat eſſe quo denoieť exiſtēs: ſicut ꝑexiſtēte pariete
aliq̄s imprimit ei albedinē ſiue creādo ſiue nō, q̄ denoiať albus. hoc eñ falſum eſt & oino hereticū. Ad q̄ſtionē.
Deus eñ totū qđ aliq̄d eſt ī creatura ab initio de nihilo fecit. Quantū ergo ad diſtinctionē vnius
M eſſentię ſcđm īdiuidua ꝑ tale accidēs: qđ ſic appellat Auicēna aduētitiū tm̄, dicēdū ē, deſcēdēdo ad
noſtrā q̄ſtionē: q̄ duo angeli ī ſolis ſubſtātialibꝰ exiſtētes, poſito etiā q̄ nullū accidēs reale differēs

re ab eorum eſſentia in ſe habeāt:neq; .ſ.potentiā,neq; habitū,neq; aliqd hm̄oī,ſunt indiuidualiter diſtincti hoc ſolo q̄ ſubſiſtūt in effectu.vbi extra cōitatē eſſentię i am bob us,ſubſiſtere vnius nō eſt ſubſiſtere alterius:cū vn⁹ eoꝝ ſubſiſtere poſſet ſine altero.Et ſic p hoc abiuicē differūt:q̄ iſte nō eſt ille,duplicata.ſ.natura ſpeciei ſiue eſſentię āgelicę eis p rōnē ſubſiſtēdi ſiue exiſtēdi i actu aliā i vno & aliā in altero: q̄ eſt p̄ter intellectū eſſentię cōis in vtroq;.& ita ſicut cōtinuū ex ſe eſt diuiſibile i ptes quātitatiuas q̄s virtute cōtinet in ſe indiuiſas,& eo ſolo diuidiť ſ.c̄dm eas q̄ abinuicē ſeparanť vtraq; ptiū recipiēte in ſe perfectā rationē cōtinui:ſed ptialiter quātitatē molis: ſic eſſentia ſpeciei angelicę ex ſe ē diuiſibilis in ptes eſſentiales quas virtute cōtinet in ſe idiuiſas:& eo ſolo diuiditur ſc̄dm eas:q̄ p ſubſiſtētiā actualē appoſitā ſeparanť abinuicē,vtroq; eoꝝ recipiente in ſe pfectā rōnē eſſentię,ſed ptialiter quātitatē virtutis eius:qa nō eſt in aliquo illoꝝ ad modū eſſentię abſolute diuiſibilis:ſed eſt in vtroq; eorū vt aliqua deciſio eius idiuiſibilis.Et ſic nō eſt dicēdū q̄ nō hoc ſolo differūt:q̄ natura vnius eoꝝ nō eſt natura alteri⁹: eadē dico ſc̄dm numerū: ſed qa ſubſiſtētia vni⁹ nō eſt ſubſiſtētia alterius:q̄ facit differre eſſentiā vt eſt in vno,ab ipſa vt eſt in altero,& eā q̄ vna ē & ſimplex in eſſentia,facit eſſe plures i exiſtētia.Ipſa eīn exiſtētia in ſuppoſito oīno neceſſaria ē ad eſſentię exiſtētiā actualē tā in vno q̄ in altero: nō ſc̄dm idē numero,ſed ſc̄dm aliud & aliud numero: cōſimile tn̄ ſpecie:vt ſic ſit p aliud & aliud q̄ vterq; illoꝝ dicať eſſe angelus ſimpliciter,& q̄ dicatur eſſe iſte vel ille.quia intētio eſſentię ſimpliciter:qua vterq; diciť Angelus,eſt alia ab intētiōe ſubſiſtētię huius & illius qua dicūtur iſte angelus & ille.Patet ergo quomō p intētiones ſubſiſtētię N duoꝝ angeloꝝ ſit eſſentię cōis indiuiduatio in eis.Sed qa cōiūctio iſtorū duoꝝ.ſ.eſſentię & ſubſiſtētię in vno & in altero nō pōt eſſe ex ſeipſis:qa ex ſe nō habēt q̄ ſubſiſtunt in effectu,vt dictū eſt, ſed oportet q̄ fiat i eis p aliā cauſam facientē vtrūq; eoꝝ eſſe alterū p eſſentiā exiſtētē i actu:& hūc nō eſſe illū,& ecōuerſo,vt ſit totū cauſatū qd̄ eſt in vtroq;:ideo cauſa indiuiduationis eoꝝ efficiēs dicēdus ē deus: q dat vtriq; eoꝝ ſubſiſtētiā in effectu & ſeorſum.Et hoc eſt,vt videri poſſet alicui, qd̄ dicit Damaſc.ſc̄do ſentētiarū.cap.x.Interminatū eſt natura,& principaliter,& ſolū qd̄ increatū eſt.i.deus.Omne eīn creatū ab eo q creauit.i.deo terminať.& infra poſt modicum.Sed quales ſc̄dm ſubſtātiā ſunt differētes abinuicē,neſcimus.Solus aūt deus q fecit eos,nouit.Differūt aūt abinuicē illuminatione & ſtatione,ſiue ſc̄dm illuminationē ſtationē habētes:ſiue ſc̄dm ſtationē illuminationē percipiētes: p̄pter eſſe ſe inuicē illuminantes eminētia ordinis aut naturę.Manifeſtū eſt eīn q̄ q eminēt,inferioribus tradūt illuminationē & cognitionē.In quo inſinuat q̄ ſc̄dm differentiā ſtationū differētes ſumāt illuminationes.Appellat ſtationē ſubſiſtentiā in natura,& ſuppoſito.Sed quia hoc dictū eius referri poteſt ad angelos diuerſarū ſpecierū:in q̄bus eſt eminentia manifeſta ordinis naturę: nō multū valet ad p̄poſitum. Vtrū aūt ſub eadē ſpecie,gradus poſſunt eſſe naturę: vt in eis locū habeat dictū illud:non pertinet ad p̄poſitū.Accidētia vero q̄ Auicenna vocat non aduentitia tn̄,ſed aduentitia accidētia:illa ſunt q̄cunq; aliquid rei addunt alteri vt ſubiecto:licet in rei veritate non ſūnt accidentia,ſed ſubſtātię quādoq;.vnde vocat ea diſpoſitiones ſuperadditas.Inter talia aūt accidentia illa quibus remotis neceſſe eſt remoueri ab eſſe ipſum ſignatū,ſunt illa p quae aliquid habet eſſe hoc in exiſtentia ſua:ita q̄ ſine illo omnino non poſſet exiſtere : ſicut ſecundum ipſum Auicennā,materia exiſtere nō habet in effectu ſine forma materiali & corporali,nec ecōuerſo:qa mutuo p inuicē ſub quātitate indiuiduātur & multiplicāť.Illa aūt qb⁹ remotis nō eſt neceſſe remoueri ipm̄ ſignatū:licet ſignatū recipiat eſſe actuale p illud:ſunt ſicut animę rationales quę indiuiduātur p corpora:quibus creādo infundūtur & infundendo creātur: nec omnino crearentur niſi corporibus diſpoſitis quibus infunderētur,vt dictū ē ſupra,ſc̄dm Auicēnā. Dico ſc̄dm cōem curſum diuinę ordinationis:licet deus p ſeipſas poſſet indiuiduas creare,quę modo ſic per corpora eſſe incipiūt,vt non cū ipſis eſſe deſinūt. Vn̄ cū fides tenet q̄ animę rationales ſunt ſubſtātię ſpirituales per ſe ſubſtare potentes:& q̄ ſunt plures numero ſecūdū hominū pluralitatem, & q̄ deus poteſt eas creare ſine corporibus per ſe ſubſiſtētes anteq̄ corporibus vniantur:qd̄ omnino fieri nō poſſet niſi eſſentia talis creaturę huiuſmodi multiplicationem ſecūdum numerum abſq; corpore pateretur:nulli fideliū debet prouenire in dubiū: quin ſub eadem ſpecie poſſunt eſſe plura indiuidua in ſubſtātia ſpirituali ſolis ſubſtātialibus diſtincta,etiā abſq; omni quātitate & materia.Sic ergo dicendū q̄ nō repugnāte eſſentia naturę angelicę, vel cuiuſcūq; creaturae, eſſent duo indiuidua etiam abſoluta ab omni accidente.Si tn̄ poſſibile ſit ſubſtantiā aliquā creatā exiſtere ſine omni accidente,poteſt fieri a deo ſub vna ſpecie ſpecialiſſima in ſolis ſibi ſubſtantialibus diſtincta per diuerſas ſubſiſtentias in effectu.

Ad arg. I op. AD argumentum in oppoſitum:q̄ nullo addito in eſſentia nō poteſt habere diuerſitatem aut diſtinctionem:dicendum q̄ ſecus eſt in diuerſitate diſtinctionis eius P

in diuerſis indiuiduis ex pte rei,& ex pte noſtrę cognitionis.Propter qđ dicit Auicēna hmōi diſti
ctionē eſſe nobis obſcurā,& nō determinari penes nos:hoc eſt penes itellectū noſtrū:licet determiet
ex pte rei.ꝓpter qđ addidit.Nūc aūt ſermo noſter nō ē de eo qđ ſcit:ſed ſcđm ꝙ res eſt i ſe.q.d. etſi
illa diſtictio obſcura eſt quomō ſit ex pte noſtra:tñ certū eſt ſic eā eſſe i ipſa re. Verūtñ intelligēdū
ꝙ appoſuit fortaſſis:qa vno mōa nobis apud itellectū noſtrū pōt deteriari: alio aūt modo nō pōt:
ſed ꝙ idiuiduū ſingulare vno mō eſt itelligibile a nobis,alio aūt mō nō eſt.Intelligit eñ a nobis vt
Q linea reflexa,nō aūt vt linea recta:ſcđm ꝙ detminat pħs in.iii.de aīa:vt ſtatī declarabit.Dicēdū igi
tur ad argumētū:ꝙ vnā & eādē eſſentiā ex ſe oīno ſimplicē nullo addito,nec re nec intētiōe diffe-
rēs ab ea diſtigui & multiplicari p plura idiuidua,eſt oīno iitelligibile:& ſcđm rē ipoſſibile. ſic eñ
quęcūq; eſſentia i ſe cōſiderata nullā pōt oīno intelligi habere diſtinctionē,multiplicationē,aut di-
uerſitatē.Sic eñ cōſiderata intelligit:vt neq; i vnico idiuiduo exiſtēs,neq; vt i pluribꝰ,neq; vt vlis
neq; vt pticularis: ſed vt cui ambo nata ſunt accidere.Si ergo hmōi eſſentia debeat diſtigui p plu
ra idiuidua numero,oportet ꝙ hoc ſit p aliqd additū diſtinguēs,diuerſitate ſua diuerſificās eſſen
tiā & multiplicās hincide. Sed tale additū pōt intelligi diuerſum ab eſſentia ipſa,vel re vel itētiōe
tm̄,additione diuerſi. Primo mō nō cōuenit eſſentiā ſepatā imaterialē numero diſtigui: qa neq; p
diuerſū additū ſubſtātiale,neq; accidētale.Nō p ſubſtātiale,qa illđ ñ poſſet eē niſi materia aut for
ma:qa p pōnē hęc eſſentia eſt imaterialis & ſpecifica,ſub q̄ nō eſt vlteriorꝰ forma ſubſtātialis,& cui
nō eſt ſubiecta materia.Neq; p accidētale diuerſum hincinde: qa neq; p diuerſum ſpecie,neq; p di
uerſum numero.Nō p diuerſum ſpecie,qa ad eādē eſſentiā ſubſtantialē ſpecies neceſſario ſequunt
quātū eſt ex rōne ſpeciei eadē accidētia ſpecie.eidē eñ inquātū idē ſemp natū eſt accidere idē. Nec
numero ſolo:qa accidēs potiꝰ numerat & idiuiduat p ſuū ſubiectū q̄ ecōuerſo. Vniuerſaliter ergo
verū eſt,ꝙ p nulla accidētia realia,neq; ſpecie,neq; nūero diuerſa ſit idiuiduatio eiuſdē eſſentię ſiue
formę i ſpecie:qm̄ oīs ſubſtātia i ſe recipiēs accidētia oportet ꝙ i ſe priꝰ ſubſiſtat,ita ꝙ ſit idiuidua-
ta,q̄ ſubiectū alterius fiat.Quia ſcđm pħm,ſubſtātia prior eſt accidēte,definitiōe,cognitiōe,& tpe.
Et ideo ſubſtātia idiuiduata potius eſt cā idiuiduatiōis cuiuſcūq; accidētis q̄ ecōuerſo.& ſic nullo
mō pōt itelligi multiplicatio eſſentię imaterialis p additionē diuerſi ſcđm rē. Oportet ergo ꝙ ſit
R additiōe diuerſi ſcđm itētionē ſolū.& hoc eſt poſſibile,imo neceſſariū,vt ſupra eſt expoſitū. Hic tñ
diſtiguēdū ꝙ iſta diſtinctio pōt cōſiderari ex pte rei i ſe : & ſic eſt oīno poſſibilis, vt dictū eſt: vel
reſpectu noſtri itellectꝰ,vt eſt diſtiguēdū diſtictiōe ptacta,ꝙ itellectꝰ noſter tēdere pōt ſup eſſentiā
ad ipſam apphēdēdā aſpectu recto vel reflexo.Primo mō itellectꝰ noſter nō itelligit eſſentiā rei ſpe-
cificę niſi vt eſſentia eſt,& vlis, vel indifferēs ad vle & pticulare,& vt i ipſa oīa idiuidua quotquot
ſub ipſa ſunt,vnū ſunt: & ſic vt eſt oīno abſtracta,nō vt aliqbꝰ accidētibꝰ eſt detminata. Vñ attēdē
tes p itellectū eſſētiā hoc mō ſolūmō:& nullo mō reflectētes eū ad itētionē ſuppoſiti & exiſtētię,vt
ad differēs ab eſſentia ipſa:ſicut neq; reflectūt itellectū ſuū ad materiā neq; ad accidētia realia i ipſa
eſſentia,nullo mō pōt capere quomō forma imaterialis i puris naturalibꝰ nullo realiter diuerſo ad
dito poſſit multiplicari p idiuidua.qa talis itellectꝰ oīno rectus nullo mō capit itētionē idiuidualē.
Auicēna tñ vult i q̄rto metaphyſicę,ꝙ ſpecies q̄ eſt i vnico idiuiduo,recto aſpectu itelligit idiuidua
ta.vbi dicit. Si aūt fuerit ſpecies etiā apud itellectū idiuiduū,erit tūc intellectui via ad illud deſcri
ptum.& hoc eſt indiuiduū,qđ eſt vnū i vna ſpecie, cui nō eſt alterū, ſicut ſol vel Iupiter.Sed cū di-
cat i libro tertio,ꝙ tale vno mō ſpecies,& alio mō nō eſt ſpecies:eo ꝙ vno mō eſt vle,& alio mō nō
eſt vle:& obiectū recto aſpectu itellectus nō eſt niſi vle,ſcđm ꝙ vle,magnā dubitationē habet illud
dictū Cōmētatoris,de quo nihil ad pſens.Q; tñ nō ſit verū ꝙ ſit aliqđ tale idiuiduū vnicū ſub ſpe
S cie,ita ꝙ nō poſſunt eſſe plura: manifeſtū eſt ex pdeterminatis. Intellectu aūt reflexo cōuenit itelli
gere,eſſentię indiuiduationē & diuerſificationē a nobis ſcđm dictū modū:& eſt i materialibus illa
reflexio ad accidētia:licet nō realiter diuerſa ab eſſentia,detminātia ipſam.Hinc aūt dicit Auicēna
in.vii.metaph.Si aūt fuerit ſpecies dilatata i idiuiduis,tūc nō erit via itellectui ad deſcriptionē ali
cuius ſui idiuidui:niſi prius deſignet ei.& ſit iſta deſignatio p accidētia eſſentię,q̄ apphēdit circa
eſſentiā intellectus reflexus,vt ſunt quātitas & materia i corporalibꝰ,& i incorporalibus itētio ſub
ſiſtētię & ſuppoſiti.Sed qa itellectus pluriū iſta nō decernit:ideo recurrit ad accidētia poſteriora:&
ſcđm illoꝝ diuerſitatē diſtiguit idiuidua ſub eadem ſpecie:& hoc vel ſingula accidētia poſteriora
iuxta illud qđ dicit Damaſc.vbi ſupra.Hypoſtatica ꝓprietas eſt q̄ diuidit hypoſtaſim ab alia hy-
poſtaſi:velut ſimū,albū,nigrū,caluū,& talia.vel ꝓpter plurium illorū coniūctionē in vnū:ſcđm ꝙ
dicit Porphyrius.Indiuidua dicūtur:qm̄ ex proprietatibus cōſtat vnūquodq; eoꝝ,quoꝝ collectio
nūq̄ in alio eadē erit.Socratis eñ ꝓprietates nūq̄ in alio erunt particularium.

Queſtio.IX. Arg.prin. CIrca Secundū arguitur, ꝙ angelus ſine operatione ſcđm ſubſtātiā ſuā nō eſt in
loco:quia nō eſt locus niſi quātus: cui nihil poteſt applicari vt ſit in ipſo niſi ꝑ
ſuā quātitatē.Angelus aūt nō eſt quātus niſi virtute.ergo nō eſt ī loco niſi ꝑ ap
plicationē ſuę virtutis. Illā loco nō applicat niſi opeꝛ in eo. Angelus ergo nullo
In oppo. mō eſt in loco,niſi qa opaꝛ in eo.ergo &c. CONtra.error eſt ſubſtātiā ſine opa
Reſpōſio. tione nō eē ī loco,vt dicit vn⁹ Articul⁹ iter dānatos nup ꝑ ſentētiā epi. Dicēdū T
ꝙ loquēdo de eſſe in loco ꝓprie,vt locus ambiēdo circūſcribat ſupficie ſua,& cō
tineat intra ſe locatū:ſcđm ꝙ Io.Damaſcenus ī lib.i.ſentētiarū ſuarū,cap.x.deſcribit locū dicēs.Lo
cus eſt corporalis finis eius qđ cōtinet ſcđm id qđ cōtinet id qđ cōtineꝛ:vtputa aer cōtinet corp⁹,
nō vniuerſus aūt cōtinēs aer eius locus eſt qđ cōtineꝛ corporis,ſed finis eius q cōtinet aeris,& tan
gens id qđ cōtineꝛ corpus.qđ breuiter explicat phs in q̄rto phyſicoꝝ,dicēs ꝙ locus eſt vltimū cō
tinētis: loquēdo ꝓprie de eſſe in tali loco ſub rōne tali,quia angelus ſimplex eſt oī rōne quātitatis
dimēſiuę carens,nullo modo intelligitur eſſe ī loco ſcđm ſuam ſubſtātiā:nec omnino aliqua crea
tura incorporea,nec de hoc modo eſſendi in loco eſt q̄ſtio:ſed ſolū eſt q̄ſtio extendēdo locū ad oēm
rōnē ſitus:vt id dicaꝛ eſſe in loco qđ ſitū ſibi aliquē determinat ꝑ ſui ꝑſentiā alicubi.Qđ,vt credo,
Damaſcenus intellexit cū dixit.Eſt aūt intelligibilis locus vbi intelligiꝛ:& eſt intelligibilis & incor
porea natura vbi eſt & operaꝛ,& nō corporaliter cōtineꝛ,ſed intelligibiliter. Non eñ habet figurā
vt corporaliter cōphendaꝛ.Et infra ibidē.Angelus corporaliter qdē ī loco nō cōtineꝛ,vt typū ac
cipiat & īformeꝛ.verūtamē diciꝛ eſſe in loco:qa adeſt & intelligibiliter circūſcribiꝛ vbi & opaꝛ.Nō
Ꝉlib.xi. eñ pōt ſcđm idē in diuerſis locis opari:velocitate qdē naturę & qa prōpte & cito pertranſit, opaꝛ
in diuerſis locis.& vt dicit libro Ꝉ.ii.cap.iii.circūſcriptibiles.Cū eñ ſunt in cęlo nō ſunt in terra:&
cū ad terrā a deo mittunꝛ:nō remanēt in cęlo.Terminanꝛ aūt & cōtinenꝛ a parietibus & ianuis &
clauſtris & ſignaculis.& quo mō hoc intelligit:qm̄ nō corporaliter ſed intelligibiliter ſolū:ſubdit:
& ſe exponit,dicens.Intellectus vero exiſtentes in intellectualibus locis,non ſunt corporaliter circū
ſcripti.Non enim corporaliter ſecūdū naturā figurātur,neq; tres habēt dimēſiones: ſed quia intel
ligibiliter adſunt, & operātur vbicūq; miſſi fuerint:& quia nō poſſunt ſcđm idē tempus hic & illic
eſſe & operari:& ita vbiq; confeſtim inueniūtur vbicūq; diuina iuſſerit virtus velocitate naturæ.
SED ſecūdū ꝙ ſupra diſtinctū eſt de loco,ꝙ eſt locus naturalis & mathematicus : ſimiliter diſtin V
gui pōt de ſitu,ꝙ eſt qdā ſitus naturalis,qdā vero mathematicus. Appellaꝛ aūt ſitus naturalis rei
ad quē ſe habet ꝑ naturalē dependētiā,vt naturale ſit ei eſſe in loco:& violentū & cōtra naturā eſſe
alibi & extra illū:quēadmodū ſitus terrę eſt eſſe in centro mūdi: qui magis ꝓprie dicitur eſſe eius
ſitus q̄ locus.Locus eñ proprius eius ſcđm phm eſt vltimū cōtinēs ad mediū: qđ neceſſario eſt ex
tra centrū ambiens terrā q̄ naturaliter eſt in cētro . Appellaꝛ aūt ſitus mathematic⁹ applicatio rei
ad vbi aliqđ determinatū ſiue ſupra ſiue infra,ſiue in oriente ſiue in occidēte, ſine aliqua naturali
depēdētia & terminatione plus ad vnū q̄ ad alterū:ita tñ ꝙ neceſſe eſt rei ex ſua natura eſſe in ali
quo illoꝝ:ſicut ſi pūctus eſſet ſeꝑatus a cōtinuo neceſſario eſſet vel ſuperius vel inferius,hic vel ali
bi,& cū eſſet hic nullo modo eēt alibi.Primo modo intelligere angelū eſſe in loco etiā extēdēdo lo
cū ad rationē ſitus,impoſſibile eſt intelligere angelū eſſe ī loco: qa nullā habet naturalē depēdētiā ī
ſua eſſentia vel ſubſtātia aut ī ſua exiſtētia ad totā ſubſtātiā corporeā:vel ad aliquā ꝑtem eius : ſed
magis eōuerſo.plus eñ ī natura ſua & exiſtētia & eſſentia depēdēt corporalia a ſpūalib⁹ q̄ ecōuer
ſo: ſicut inferius & min⁹ nobile ī gradu & ordine naturę a ſupiori & magis nobili.Si eñ ſic eſſet in
ſitu vel ī loco ipſa ſubſtātia eius ꝑ naturalē depēdētiā ad ſitū & locū:eſſet rō eſſendi ipm ī loco,qđ
erroneū eſt:ſcđm ꝙ bñ dicit vnus articulus ab epo damnatus talis. Qꝫ ſubſtātię ſeparatę nuſq̄ ſunt
ſcđm ſubſtātiā,error eſt:ſi intelligaꝛ ita ꝙ ſubſtātia nō ſit in loco.Si aūt ita ꝙ ſubſtātia ſit rō eſſen
di ī loco,verū eſt ꝙ nuſq̄ ſunt ſcđm ſubſtātiā.Vnde nō reſtat dubitatio niſi an angelus habet eſſe ī
loco tāq̄ ī ſitu mathematico:quē ſibi neceſſario alicubi determinat:licet nō determiate hic aut ibi,
ſed vel hic vel ibi.Et hic nihil eſt faciēdū niſi ꝙ inſpiciaꝛ natura angeli quomō ſit determinata & li
mitata:& ex hoc videaꝛ ſi naturę eius limitatio ſitū reqrit an nō:qm̄ ſi ſic, oportet dicere ꝙ eſt ī lo
co:& eo mō quo limitatio eius ſitū reqrit. Eſt ergo hic aduertēdū primo qualis ſit ſimplicitas an X
geli in ſua natura:& cū,vt alibi determinatū eſt,duplex eſt compoſitio rei:vna in ſe ex aliis: & alia
cum alio: determinatio autem rei cuiuſcūq; ad ſitum importat quādam compoſitionē ad vnionē
eius cū alio: etſi nullam haberet cū aliis:illud ergo qđ cū hoc qđ non eſt compoſitum ex aliis non
requirit compoſitionem cum alio, maioris eſt ſimplicitatis q̄ qđ eſt compoſitum cum alio . Et ſe
cundum hoc differunt penes maiorem & minorem ſimplicitatem principia quantitatis:quę ſunt

pūctus & vnitas. Vñ dicit pħs in.ii.metaph. Eorū quę nō diuidūť ſcđm quātitatē illud qđ nō di-
uiditur oīno, nec habet ſitū, diciť vnū: & qđ nō diuidiť oīno & habet ſitū, diciť pūctus. Iuxta qđ di-
cit & in libro Poſterioꝝ: ꝙ pūctus eſt ſubſtātia poſita: vnitas vero eſt ſubſtātia non poſita. & ſcđm
hoc vnitas inquātū vnitas multo maioris eſt ſimplicitatis q̄ ſit pūctus, & ꝑ cōſeqñs quātitas diſcre
ta ſimplicior eſt in natura q̄ cōtinua. & ideo certiores ſunt demonſtrationes arithmeticę q̄ geo-
metricę, ſcđm ꝙ diciť ī primo metaphyſicę. Certiſſimę ſciētiarū maxīe primarū ſunt q̄ aut ex mi
noribus certiores ſunt his q̄ ex appōne dicunť, vt arithmetica, geometria. & ideo arithmetica de
mōſtratio deſcēdit ī geometricā īquātū magnitudines numeri ſunt, vt diciť libro poſterioꝝ. Vni-
tas ergo īquātū vnitas ex rōne ſimplicitatis ſuę qua excedit pūctū ſi ipſa ī aliquo eſt ſepata a rōne
pūcti: cū pūctus nō determiat ſibi ſitū in corporali magnitudine niſi rōne ſuę cōpōnis qua excediť
ab vnitate qua eſt ſepata a rōne pūcti, oīno ꝓpter cōditionē ſuę ſimplicitatis nullo mō ſibi determi
nabit rōnē ſitus: nō ſolū huius vel illius, ſed nullius oīno. Nūc aūt ſic eſt, ꝙ angelus ī ſua ſubſtātia
& eſſentia ſimplicitatē habet nō ad modū pūcti: ſed potiꝰ ad modū vnitatis: qa natura ſua oīno abſ
tracta eſt a natura magnitudinis, nec eſt magnitudo, nec ita ꝙ in ſua natura principiū alicuiꝰ ma
gnitudinis natus eſt eſſe. Qꝫ ergo angelus ſcđm ſubſtātiā ſuā ſit in ſitu vel in loco, vt ipſa ſubſtā
tia angeli ſit rō ipm eſſendi in ſitu aut loco hoc vel illo determinate, vel etiā ſiue in hoc ſiue in illo
indeterminate: vt tñ neceſſe ſit ipſum ad modū pūcti eſſe in aliquo: oīno adhuc eſt īpoſſibile, vt di-
cit p̄dictus articulus. Vnde dicit Auicēna in.iii.metaphyſicę. Natura q̄ eſt aliqd aliud p̄ter hoc qđ
nō diuiditur, ſi illa natura eſt ſitus, vel qđ cōuenit ſitui, hoc eſt punctū, vel ſi natura illa non erit ſi
tus, nec qđ cōuenit ei, eſt igitur ſicut ītelligētia & anima. Intelligētia eñi habet eē p̄ter id qđ intelli
gitur de illa: qđ nō diuidiť. Illud aūt eſſe nō eſt cū ſitu: nec diuidiť ī ſua natura, nec alio modo. Qđ
aūt eſt in quo nō eſt natura alia, ipſum eſt vnitas & vnū, de quo intelligiť ꝙ non diuidiť intellectu
nedū diuidať ī materiā localē. Qui ergo nō poſſunt angelū intelligere ſcđm rōnē ſubſtātię ſuę: vt
y vnitatē abſq; rōne pūcti: ſunt illi de qbus dicit Cōmētator ſup ſcđm metaphyſicę: in qbus virtus
imaginatiua dominať ſup virtutē cognitiuā. Et ideo, vt dicit, videmus iſtos nō credere demōſtra-
tionibꝰ niſi imaginatio cōmiteť eos. Nō eñ poſſunt credere plenū nō eē, aut vacuū, aut tēpus ex
tra mūdū. Neq; poſſunt credere hic eſſe entia nō corporea, neq; in loco, neq; ī tēpore. Primū nō poſ
ſunt credere ꝙ imaginatio eoꝝ non ſtat in quantitate finita: & ideo mathematicę imaginationes
& qđ eſt extra cęlū: videnť eis infinita. Sed in hoc nō eſt rectū credere imaginationi, vt dicit pħs ī
tertio phyſicoꝝ. Scđm nō poſſunt credere qa ītellectus eoꝝ nō pōt trāſcēdere imaginationē vt trā
ſcēdat imaginabilia, & nō ſtat niſi ſup magnitudinē, aut habēs ſitū & poſitionē in magnitudine. ꝓ
pter qđ ſicut nō poſſunt credere nec cōcipere extra naturā vniuerſi hoc eſt extra mūdū nihil eſſe
neq; locū neq; tēpus neq; plenū neq; vacuū: ſcđm ꝙ pħs determinat in primo cęli & mūdi: ſic non
poſſunt credere neq; cōcipere hic, hoc eſt inter res & de numero rerū vniuerſi q̄ ſunt in mūdo, eſſe
aliqua incorporea q̄ in ſua natura & eſſentia careāt omni rōne magnitudinis & ſitus ſiue pōnis ī
magnitudine: ſed quicquid cogitāt & quātū eſt aut ſitū habēs in quāto vt pūctus. Vñ tales melā
cholici ſunt, & optimi ſūt mathematici: ſed peſſimi metaphyſici: quia nō poſſunt ītelligētiā ſuā ex
tēdere vltra ſitū & magnitudinē in qbus fundanť mathematicalia: & metaphyſicalia ꝑ ſe abſtracta
ſūt ſcđm rē a ſitu & magnitudine: qa metaphyſica abſtractio excedit mathematicā. & ſūt natura
les inepti: qa ſub finito nō poſſunt ītelligētiā ſuā excludere. & vt diciť ī.ii.de aīa, Natura conſtātiū
Z oīm eſt terminꝰ & rō magnitudinis & augmēti. Si ergo angelus ſcđm ſubſtātiā ſuā nullo mō poſ
ſit ītelligi eē ī ſitu, aut ī loco, vt ſubſtātia ſit rō eſſendi ipm ī ſitu aut ī loco, oportet ꝙ eiꝰ rō ſit aliqd
aliud ī eo. Nūc aūt p̄ter ſubſtātiā vel eſſentiā ī angelo cōtigit ītelligere eiꝰ potētias q̄ ſunt intelle
ctus & volūtas: vel ipſam ſubſtātię limitationē, vt qdā dicūt, aut aliqd aliud qđcūq; ſit illud. Intel
lectus aūt & volūtas in angelo cōſiderari poſſunt dupliciter. Vno mō vt ſunt in ſuo actu & virtu-
te ſua quā applicāt circa ſubſtātiā corporalē aliqd opando circa ipſam. Alio mō vt ſunt in habitu
vel in actu opandi circa aliqd aliud q̄ circa ſubſtantiā corporalē. Primo mō indubitāter verum eſt
ſubſtātiā angeli eſſe in ſitu & loco ꝑ ſuā virtutē applicatā in opus qđ exercet in ſubſtātia corporali
& ſituali vt iam dictū eſt ſcđm Damaſcenū. Sed hoc nihil determinationis ponit ī eius natura vel
eſſentia. Hoc enim modo deus habet eſſe in loco, dicente Damaſceno. Diciť aūt in loco eſſe, & diciť
locus dei vbi manifeſta eius opatio fit. Nā ipſe q ꝑ oīa inuiſibiliter tranſit, in omnibus tradit ſuam
operationē ſecūdū vniuſcuiuſq; aptitudinē & † ſuſceptiuā virtutē. Sed hoc nō eſt ꝓprie eſſe in loco † ſuſceptionē virtutum.
ſed in moto. vñ ſup illud primo cęli & mūdi: Qđ eſt illic nō eſt ī loco: dicit Cōmētator. Primā cām
tribuit cōtinēti Ariſt. quoniā motio eius apparet prius illic, ſcilicet in cōuexo ſphęrę. Et ideo dixit

in octauo phyſicorum.Motor ergo eſt illic . & manifeſtum eſt ꝙ illud qđ nõ eſt in materia, nõ eſt
in loco. Vñ & dicit ſuꝑ illud verbũ in.viii.phyſicoꝝ:Quia iſte motor nõ eſt i materia.Nõ reſtat di
cere ipm̃ niſi i illis locis in qbus effectus eius apparet,& maxime i loco quo motio ei⁹ ꝑcipiṫ p oẽs
ꝑtes illius qđ moueṫ ab illo. Vñ oẽs leges cõueniũt in hoc,ꝙ deus habitet in cęlo,& neceſſe eſt vt
iſte locus ſphęrę ſit ꝓpingor cęteris motori.Hãc ꝓpingtatẽ,vt dicit,debem⁹ itelligere ſcđm eẽ nõ
ſcđm locũ.qđ eñ nõ eſt in corpore,nõ eſt i loco:& hoc neq̨ i toto neq̨ i ꝑte:& vlt neq̨ i diuiſibili
neq̨ i idiuiſibili,vt dicit in de ſubſtãtia orbis. & tñ iquãtũ motor, diciṫ eſſe in tota ſphęra mota, &
maxime i cõuexitate,qa ibi ſuã opationẽ maxime oſtẽdit:qa ꝑs illa citi⁹ moueṫ:propter qđ etiã ꝑs
illa diciṫ eſſe motori ꝓpingor,vt dictũ eſt.Scđo aũt mõ nõ eſt videre quomõ magis determiaṫ ſub
ſtãtia angeli ſitui rõne potẽtię alicui⁹ q̃ rõne ſubſtãtię:qa nõ eſt minoris abſtractionis a quãtitate
ſituali ſubſtãtia aię q̃ potẽtia,vt videṫ ſeq̄ntib⁹ iudiciũ naturalis rõnis:q̃ forte i hoc deficere põt.
Articulus Cũ ergo error eſt ſubſtãtiã ſine opatione nõ eſſe i loco, vt dicit vnus articulus ex damnatis talis: A
Pariſieñ. Qꝫ ſubſtãtię ſeꝑatę ſunt alicubi ꝑ opationẽ:& ꝙ nõ poſſunt moueri ab extremo in extremũ,nec in
mediũ,niſi qa poſſunt velle opari aut i medio aut i extremis:error:ſi itelligaṫ ſine opatione ſubſtã-
tiã nõ eẽ i loco,nec trãſire de loco ad locũ.Et ne icauta loquutio ſimplices ꝑtrahat i errorẽ,põtifi-
calis ſentẽtia diſtictẽ talia fieri ꝓhibet,& tales articulos totaliter cõdẽnat:excõicãs oẽs illos q dictos
errores vel aliquẽ de eiſdẽ dogmatizauerit:aut ſuſtinere vel defendere p̃ſumpſerit quoquo mõ.Di
co igiṫ ſcđm iã ꝓpoſitã determiationẽ põtificalẽ,angelũ ſine opatione eſſe i loco.ſed tñ,vt dictũ eſt
eadẽ ſentẽtia põtificalis dicit ꝙ verũ eſt ꝙ ſubſtãtię ſeꝑatę nuſq̃ ſunt:ſi itelligaṫ ꝙ ſubſtantia ſit rõ
eſſendi i loco.& hoc ideo: qa ſubſtãtia ipa nõ ẽ rõ eſſendi ſubſtãtiã angeli i loco:etſi ſit i loco. In hoc
eñ cõcordabãt oẽs magiſtri Theologię cõgregati ſuꝑ hoc:quoꝝ ego erã vnus:vnanimiter cõcedẽ
tes ꝙ ſubſtãtia angeli nõ eſt rõ ãgelũ eſſe i loco ſcđm ſubſtãtiã.Et cõſimili rõne verũ eſt idubitãter
ꝙ ſi angelus ꝑ potẽtiã ſuã.ſ.ꝑ itellectũ vel ꝑ volũtatẽ virtutẽ ſuã nõ applicat ad locũ opando circa
ipm̃:ꝙ ſimiliter potẽtia eius,itellect⁹.ſ.& volũtas,nõ eſt rõ eſſendi ipm̃ i loco vt dictũ eſt:niſi forte
potẽtia ei⁹ ſit minoris abſtractionis q̃ ſit ei⁹ ſubſtãtia.Qđ ſi verũ ſit,in hoc itelligẽdo deficio, ſicut
& i pluribus aliis.Igiṫ ſi forte potẽtia angeli nõ ſit rõ ipm̃ eſſendi i loco,qđ ad p̃ſens nec determino
nec ſuſtineo,nec defendo,oportet q̃rere aliqd aliud qđ eſt rõ eſſendi ipm̃ i loco.i quo mallẽ alios au
dire q̃ aliqd dicere:& eſt mihi tutius ꝓfiteri i ꝓpoſito qa ignorẽ qd dicã:q̃ ꝙ aliqd de meo indiſcre
te ingerã.Quid eñ illud ſit,neſcio:niſi forte dicam⁹ ſubſtãtiã angeli ſine opatione eſſe in loco:ſed ꝑ
paſſionẽ quã in ſe recipiũt a rebus corporalibus q̃ ſunt in loco,vt dęmones ab igne infernali,ꝓpter
qđ in inferno ſunt vt ille ignis eſt. Vtrũ aũt huiuſmodi paſſiones naturaliter vel ſuꝑnaturaliter in
ſe recipiunt,de hoc nihil ad p̃ſens.licet eñ ſcđm Damaſcenũ libro.ii.cap.iii.vt incorporei,ſunt ab
omni paſſione corporea eruti:non tñ impaſſibiles.ſolus eñ deus impaſſibilis eſt.Sed hoc,vt credo, B
nihil ad q̃ſtionẽ.ęqualis eñ error iudicabitur forte ſubſtantiã nõ eſſe in loco ſine paſſione,ſicut ſine
operatione.Ita ꝙ intentio epiſcopi ſit ſubſtãtiã eſſe in loco:etſi nihil operetur circa corpus exiſtẽs i
loco,aut patiaṫ ab ipſo.Si tamẽ hoc ſit poſſibile.ſ.ꝙ nihil operetur.Aliqs eñ forte diceret:ꝙ inquã
tũ natura angeli eſt pars vniuerſi alicuius,aliqd neceſſario opereṫ in eo circa aliã partẽ vniuerſi.de
quo nihil ad p̃ſens,nec ad q̃ſtionẽ.Quia etſi forte nõ poſſet eſſe qn angelus circa ſubſtantiã corpo-
ream aliquid operetur,& ꝑ hoc eſt in loco: ſi tñ ꝑ impoſſibile ponaṫ ꝙ nõ opereṫ aliquid circa cor-
pus exiſtens in loco,dicit articulus ꝙ error eſt dicere ſubſtãtiã angeli nõ eſſe in loco. Nõ reſtat er C
go niſi limitatio naturę angelicę,vel forte aliqd aliud:ſed maxime ipſa limitatio:vt ex hoc ꝙ limi-
tata eſt angeli natura,oporteat ꝙ ipe ſit alicubi i vniuerſo corporali nõ nuſq̃,nec vbiq̨, ſicut deus
eſt vbiq̨ ꝓpter ſuã illimitationẽ:ſed alicubi etſi nõ determinate vel hic ſolũmõ vel ibi ſolũmodo.
Qđ videṫ poſſe haberi ex Damaſceno lib.ii.cap.ii.vbi dicit. Fortes ſunt angeli cuſtodiẽtes ꝑtes ter
rę,& gentibus & locis p̃ſidentes ſicut a cõditione ordinati ſunt.Ecce vt videṫ ex cõditione ordina
tionis naturalis p̃ſunt corporalibus.Qđ nõ eſſet niſi determinarenṫ ſecũdũ ſitũ.Sed qa ſcđm ipm̃
ibidem illa p̃ſidentia non eſt niſi per operationẽ: vnde ſubdit.Et ea q̃ ſunt circa nos diſpenſantes &
auxiliantes nobis. Vnde hoc eſt magis pro opinione dicentis ꝙ angeli neceſſario ſunt alicubi per
operationẽ, quia non poſſunt circa corporalia non operari.Non tamen eſt omnino pro ea. Quod
enim dixit ex conditione naturę,reſpicere poteſt tã naturalẽ aptitudinẽ ad ſitum, vel ꝑ operationẽ
vel alio modo, q̃ actũ. Vnde ſubiũgit. Oĩa aũt ſcđm dei voluntatem.Adhuc idẽ qđ prius videtur
poſſe haberi ex verbis Damaſceni libro.i. cap.x.vbi dicit Circumſcriptibile quidem eſt qđ loco,vel
tempore,vel comp̄henſione cõp̄hendiṫ.Incircũſcriptibile vero qđ nullo horũ cõtineṫ.Incircũſcripti
bilis quidẽ igiṫ ſolus deus:angelus aũt & tẽpore circũſcribiṫ: incipit eñ eſſe:& loco,& ſic intelligiṫ

vt prædiximus, & cõprehẽſione:corpus autem & principio & fine & loco corporaliter & cõprehẽ
D ſione.& vt videtur,Damaſcenus non loquiť hic niſi ſecundum cõditionẽ naturæ abſolutæ. SVB
ſtãtia ergo angelica etſi nõ opetur neceſſario eſt circunſcripta loco,etſi intelligibiliter nõ corporali
ter,vt dictum eſt.Quin ita ſit,nec determino,nec ſuſtineo,nec defendo:ſed quid ſit illud ꝑ qđ ange-
lus ita ſit in loco:& quid ſit in eo ratione cuius ita ſit in loco, ſiue ipſa naturæ limitatio, ſiue aliqd
aliud,reuera neſcio:ꝙ tñ ſit ipſa naturæ ſuæ limitatio credere bene poſſum, licet nõ intelligam,vt
credendo intelligere valeam.Hoc enim forte ex illis eſt de qbus dicit propheta.Niſi credideritis nõ
intelligetis.Sed ex parte limitationis creaturę vnũ ſcio:videlicet ꝙ in ea põt intelligi duplex limita
tio. Vna in natura & eſſentia ſua,qua finita eſt & certis terminis cõtenta:& ſic ſolus deus illimita
tus eſt & infinitus in natura & eſſentia.Et propter hoc quælibet ſpecies creaturæ habet definitio-
nem:quæ eſt ſermo qdditatis & eſſentiæ eius: & dicitur terminus & menſura creaturæ & eſſentiæ
rei.ſolus aũt deus definitione caret,vt alibi expoſitum eſt.Vnde qui cognoſcit qđ quid eſt de re,eã
cognitione ſua comprehendit,comprehendendo in ſua cognitione terminos & limites naturæ rei.
Sic etiam deus,vt dicit Damaſcenus,a nullo cognitus ē:ſed ipſe ſolus ſuiipſius cõtẽplator.Nõ tñ
E ex hoc negat qn aliquomõ a beatis videri poſſit.Vt eñ dicit Aug.de vidẽdo deũ,aliud eſt videre,
aliud videndo totũ cõprehendere.qñ qđlibet id videtur qđ pñs vtcũqȝ ſentitur.Totum autem cõ
prehenditur videndo,qđ ita videtur vt nihil eius lateat videntem,cuius fines circũſpici poſſunt.
circũſpicere enim potes fines annuli tui. Sic angeli ĩ rei veritate limitati ſunt,& limites ſuos cogni
tione ſua comprehendunt,dicente Damaſceno.Ad inuicem natura ſciunt qualiter a creatore deter
minantur finaliter.i.ꝑfectione.Hæc ergo eſt prima limitatio creaturæ: q̃ poteſt dici ꝑfectionis:quæ
eſt in natura eius & eſſentia. ALIA vero eſt limitatio creaturæ q̃ dicitur limitatio ad ſitũ:qua ita
finita eſt & certis limitibus contenta:vt neceſſe eſt eam eſſe alicubi non nuſq̃,nec vbiqȝ:ſed ita hic
ꝙ non ibi,ita ꝙ etſi non determinate hic vel vbi,tñ ſub determinatione,vel hic,vel ibi,vel alicubi,
vt dictũ eſt ſupra de ſitu pũcti. Et ꝑtinet iſta limitatio ad ꝑdicamentum vbi:& certum eſt eam eſſe
per ſubſtantiam in qualibet creatura ſub quantitate extenſam,vel ſub ratione puncti intellectam.
Qȝ omnis creatura diſtat & differt a deo per primam limitationem ſuam, clare video: quõ vero
neceſſe eſt omnem creaturam differre & diſtare ab eo per ſecundã limitationem:quia ipſe eſt vbi
qȝ: omnis autẽ creatura neceſſario ē alicubi:ſed non vbiqȝ: & an prima limitatio,in natura ſcilicet
& eſſentia,ſit cauſa & ratio iſtius ſecũdæ limitationis,vel quodcunqȝ aliud illud ſit:dico ꝙ penitus
ignoro. An tñ angelus ſine operatione ſecundum ſubſtantiam ſit in loco:& an ipſa limitatio natu-
rę eius,vel aliquid huius ſit illius ratio,nullatenus dogmatizo,ſuſtineo,ſeu defendo quoquo modo
& qđ amplius eſt,nec mihi,nec cuiq̃ vt contrarium teneat ſuadere intendo ex ꝓmiſſis quæ iam pro
F poſui,vt ſolũmodo rei difficultatem inſinuarem:& aliquem ad eam declarandam ꝓuocarem. AD Ad arg.ĩ op.
argumentum in oppoſitum dicendum ſecundum iam dicta ꝙ angelus ſecundum ſubſtantiam
habet eſſe in loco.& huius ratio poteſt eſſe vel operatio eius vel aliqd aliud vel naturæ limitatio,
vel ſiqd aliud.Vnde cũ operať in loco quanto,& per hoc ē in loco diuiſibili & quãto,tunc verum ē
ꝙ eſt in loco ꝑ virtutis ſuæ quantitatem.nihilominus tñ cum eſt in loco non operando,bene põt
eſſe in loco ſecundum ſubſtantiam per aliud qđ eſt illius ratio:licet non in diuiſibili & quanto:ſed
in ſimplici & indiuiſibili:& forte etiam in quanto & in diuiſibili.quomodo tñ & in quanto loco,pe
dali vel bipedali,maiori vel minori, in ſimplici vel diuiſibili : vt verum fatear:dico ꝙ ignoro pe
nitus.

SEquſitur quæſtiones pertinentes ad homines.Quarum quædã ꝑtinẽt ad omnes
hoies generaliter:quædam vero ad aliques aliquorum ſtatuum ſpecialiter.Perti
nẽtes ad oẽs homines generaliter erant duæ:vna ꝑtinens ad naturam:altera vero
ꝑtinens ad culpam. PRIma erat:vtrum aliquid nutrimenti cõuertatur in verita Queſt.x.
tẽ humanæ naturæ. SEcunda:vtrum paruuli a parentibus cõtrahunt aliquã cul Quæſt.xi.
pam. CIRca primum arguiť:ꝙ nihil nutrimenti conuertitur in veritatem hu- Arg.prin.
manæ naturæ.qm̃ ſi ſic:tunc homo eſſet perpetuus & incorruptibilis:qđ falſum
eſt. Probatio conſequentię eſt. quia nutrimentum reſtaurat deperditum. Poſſet ergo ſemper re-
ſtaurari qcqd deperiret:& ſic nutrimentũ neceſſario hominẽ in eſſe perpetuo conſeruaret. IN cõ In oppoſitũ.
trarium eſt Auguſtinus de vera religione,vbi dicit.Alimenta corrupta id eſt amittentia formam
G ſuam in membrorum iſtorum fabricam migrant. DIcendum ad hoc:ꝙ forma quæſtionis propo Reſponſio.
ſitæ geminum poteſt habere intellectum:Vtrum videlicet alimentum conuertitur in veritatem
humanæ naturæ,& hoc vel ipſius quæ attrahit ſibi nutrimentum,vel prolis quã habet de ſe ge

nerare.Et quo ad vtrunq; modum ſimul determinat Aug.in auctoritate tacta vbi dicit.Alimenta carnis corrupta.i.amittentia formam ſuam in membrorum iſtorum fabricā migrant:& corrupta G reficiunt in aliam formam per conuenientiam tranſeuntia:& per vitalem motum diiudicant̄ quodammodo:vt ex eis in ſtructuram huius corporis viſibilis quæ apta ſunt aſſumant̄ : nō apta vero per congruos meatus eiiciantur: quorum aliud fæculētiſſimum redditur terræ ad alias formas aſſumendas,aliud per totum corpus exhalat,aliud totius aīalis latentes neruos accipit,& inchoat̄ in prolem,& ſiue congruentia duorum corporum ſiue tali aliquo phantaſmate commotū per genitales vias ab ipſo vertice defluit in infima,voluptate.Iam vero in matre per certos numeros temporum coaptatur : vt ſuas regiones q̄q; membra occupent.Etſi modū parilitatis ſeruauerint,naſcitur formoſum corpus:& a ſuis dilectorib⁹ amat̄ acerrime .Sed quia vt patet ex primo argumēto quæſtio principaliter retorquet̄ ad cōuerſionē alimēti ī veritatē naturæ hoīs aliti,non aūt ꝓgeniti illa parte de progenito hoīs amiſſa:dicendum eſt de alito ꝙ in veritatē naturæ ſuæ corporalis per nutritionē conuertit̄ ſubſtātia alimenti.Nec differunt nutritio & generatio niſi ꝙ gn̄atio formā ſuā ſimilē in ſpecie aliā nūero ex materia nutrimenti producit in genito.Nutritio vero ſub forma ſua eadē numero corrūpendo formam alimēti ſibi cōiūgit materiā alimenti:p qđ nutrit̄ & augmētat̄ per actionē carnis ſecundum ſpeciem,augmentando carnē illā q̄ deperdit̄:quæ dicit̄ eſſe caro ſecūdū materiā.de quo magnæ ſunt difficultates:de q̄bus nihil ad ꝓpoſitū.

Ad arg.i op. AD argumētū i oppoſitū:ꝙ tunc hō poſſet eſſe perpetuus:dicendum ꝙ non ſequitur:tum quia calor naturalis in agēdo H in nutrimentum qđ primo eſt contrarium licet in fine ſit ſimile in agendo,patitur:quia forma alimenti cōtra agit:& per hoc ſemꝑ calor naturalis continue debilitatur:& neceſſe eſt ī finē eū oīno extingui:tū q̄a in corpore humano calor viget in humido vnctuoſo,ſicut ignis ardet ī oleo.Humidū aūt hmōi,duplex eſt:radicale ex prima regeneratione a parentib⁹ ī ſemine cōtractū,& nutrimētale p nutritionē a nutrimento attractum.in vtroq; viget calor naturalis:ſed ī humido radicali eſſentiæ cui admiſcet̄ humidum nutrimentale:& ſit cum ipſo pabulum caloris naturalis: ne humidū radicale citius depaſcat:quia illo cōſumpto neceſſe eſt morte naturali hominem mori.Et quia nunq̄ tātū interponit ſe humidum nutrimētale pro humido radicali,vt ſit pabulum caloris,quin ſemꝑ ſimul cum humido nutrimentali neceſſe eſt aliquid conſumi de humido radicali:ideo cū ſit finitum, neceſſe eſt ad vltimū conſumi & hoīem mori:quia humidum nutrimentale p ſe ad continuationem vitæ & conſeruatione naturalis caloris non ſufficit.& quomodo hoc, grauem in ſe habet quæſtionem.

Quæſt.xi.
Argu.prin.
In oppoſi.
Solutio.

CIrca ſecundum arguitur ꝙ paruulus contrahat culpam ſecundum illud apoſtoli.Omnes ī Adam peccauerūt.& hoc nō niſi cōtrahendo culpam ab ipſo.ergo &c. CONtra.Peccatum cōſiſtit formaliter in actu volūtatis.ſed paruulus nūq̄ habuit actū volūtatis ꝓprię:neq; aliq̄d voluntatis primi parētis potuit deuenire ad paruulū.ergo &c. Dicēdū ad hoc,omiſſa recitatione opinionū hæreticorum I dicentiū paruulos nullū peccatū cōtrahere a parētibus:nihilq; eſſe originale peccatū:& diſputatione cōtra illud: dicēdum ꝙ paruuli contrahūt culpam nō ſolū K pœnam ꝓ reatu culpæ:ſecundū ꝙ Auguſt.plixe ꝑtractat in libris cōtra Donatiſtas,q̄ peccatū originale negabant.Sed q̄a vt viſum fuit in opponendo, ꝓpter modū cōtrahendi originale q̄ſtio fuit principaliter propoſita:idcirco ad huius intellectū itelligēdū:ꝙ originalis iuſtitia in p̄io parēte nihil aliud fuit q̄ quędā ſupnaturalis gratia(vtrū gratuita,vel gratis data de hoc nihil ad pręſens) quæ naturalē iuſtitiam roborabat , & pronitatem inclinandi ad bonum quaſi ad dexteram dabat. quā cum primus homo ꝑuerſitate voluntatis ſuæ diuino præcepto contrariando contempſit, illam iuſtitiam amiſit qua inclinabatur ad dexteram virtutis:ſed econtra in rectitudine naturalis volūtatis debilitat⁹ eſt:ac ꝓnitatē cōtrariā iclinatiōis ad ſiniſtrā peccati icurrit.Nūc aūt formalit̄ virtus & vitiū ſiue culpa & peccatum ī voluntate nihil aliud eſt q̄ diſpoſitio quędā dans ꝓnitatem rectitudini naturali volūtatis inclinandi ſe ad bonū dextræ vel ad malum ſiniſtræ:& ab iſta deordinatione voluntatis in ſeipſa conſecuta eſt ſtatim in pœnam quaſi dyſcraſia naturalis in carnem qua caro cum ſenſib⁹ ſuis cœpit rebellare cōtra ſpiritum.Caro autem ſic infecta cum virtute ſua ſemen informare debuit ad procreationem prolis , morbidam qualitatem ſuam ei impreſſit : quæ ſemper in ea remanſit.Cūq; cōplete diſpoſitū eſſet & organizatum ad animam rationalem:& ei infundebatur:ex ipſius animæ rōnalis connexione cū tali carne in ipſa ſtatim ꝓnitatē ad cōſentiēdū carni in peccatū cōcepit:qua paruulus ſtatim aptus erat ad concupiſcēdum:& factus adultus actu concupiſcit.& talis diſpoſitio ꝓnitatis ad peccatū nonniſi culpa eſt.in ea enim cōſiſtit rō formalis

omnis culpę tam actualis q̃ originalis. Quō tñ peccata alias diſtinguunẗ p ſpeciẽ, bonam habet quę
L ſtionem. Simpliciter ergo dicẽdũ ꝙ paruuli contrahunt culpam peccati, nõ ſolũ pœnã reatꝰ. AD Ad arg. ĩ op.
argumẽtũ in oppoſitũ, ꝙ peccatũ formaliter cõſiſtit ĩ actu volũtatis q nũq̃ fuit ĩ paruulo: nec ſuus
nec alterꝰ: Dicẽdũ ꝙ illď dictũ, Peccatũ cõſiſtit ĩ actu volũtatis, verũ eſt tãq̃ ĩ cauſante: non aũt tãq̃
in ſubiecto: ſed in ipſa volitiua potẽtia. Sic ergo dicẽdũ ꝙ peccatũ paruuli tanq̃ in cauſante primo
fuit in actu voluntatis Adæ, in quo eramus oẽs materialiter, ſicut ĩ quo omnes peccauimꝰ ſecũdũ
Apoſto. Vnde Augu. in fine de Libero arbitrio, peccatum originale oſtendit quodãmodo fuiſſe vo
luntarium ꝑpter voluntatem Adę. Tanq̃ aũt in ſubiecto peccatum paruuli originale conſiſtit ĩ ſua
voluntate: non ex actu ꝓprio: ſed ex actu voluntatis Adę imprimentis in voluntate pueri mediãte
natura carnis cui vniẗ: licet p multos medios, per quos virtus generatiua & ſimul ſeminis ĩfectiua
deſcendit ab Adam vſq; ad paruulum.

SEquuntur quæſtiones ꝑtinentes ad aliquos hoĩes ſpecialiter: & erant quædã ꝑti-
nentes ad eorum bona ſpiritualia: quædam vero pertinentes ad eoꝝ bona carna
lia. Et circa primũ erat vnũ ꝑtinẽs ad bonũ vitæ futuræ, & duo alia ꝑtinẽtia ad
bona vitæ ꝓſentis. PRImũ erat: vtrũ digni licẽtiati in theologia, qui non licenti Quæſt. xii.
anẗ, adipiſcanẗ aureolam. ET arguiẗ ꝙ ſic, quia virgo adipiſciẗ aureolã, etſi digni Arg. prĩcĩ.
tas eiꝰ ab hoĩbꝰ nõ approbaẗ. ſed promotio ad magiſteriũ p licẽtiã nõ eſt niſi q̃dã
approbatio dignitatis apud hoĩes. ergo &c. CONtra. Iudiciũ eccleſiæ triumphã- In oppoſitũ.
tis conforme ẽ iudicio eccleſię militantis. Si ergo eccleſia militãs nõ approbat aliquem dignum ad
ſtatũ magiſterii in quo mereẗ aureolam: ergo nec eccleſia triumphãs. non ergo adipiſciẗ aureolam.
M DIcendum ad hoc: ꝙ ad ꝓmerendũ aureolã plus reſpiciẗ actus quo mereẗ, q̃ ſtatus. vnde cuiuſcun Reſponſio.
q; ſtatus & conditionis ſit homo, ſi mortẽ ſuſtinet pro fide & iuſtitia mereẗ aureolam martyrum. Si
militer cuiuſcunq; ſtatꝰ aut cõditionis ſit virgo, ſi pudicitiã virginalẽ cuſtodit propter deum me-
retur aureolam virginum. Similiter ergo docẽs verbo ꝓ̃dicationis & lectionis alios, vt per viam ve
ritatis ad vitam æternam eos perducat, cuiuſcũq; ſtatus ſit ſiue magiſter ſiue non magiſter, mereẗ
N aureolam doctorum. In talibus eñ conſideratur magis actus q̃ ſtatus. AD argumentum in oppo
ſitum, ꝙ eccleſia militans non approbat eum dignum ad magiſterium: ergo nec triumphans ad ꝓ̃- Ad arg. ĩ op.
mium magiſtrorum: Dicendum ꝙ ſi aliq̃s ſit dignus promoueri ad magiſterium omnibus conſide
ratis, credo ſi non promoueẗ cũ aliis error eſt nõ ꝓmouẽtis: & ideo ſi alios docet, ſicut eccleſiæ expe
dit, extra ſtatũ magiſterii, propter actum doctoris, licet non habet ſtatum, aureolam ꝓmeretur. Vn
de etſi non eſſet omnino dignus ad tam arduum ſtatum doctoris cuiuſmodi eſt magiſtri theolo-
giæ: ſi tñ alias bene facit actum prædicando & docendo, credo ꝙ bene ꝓmeretur aureolam. Si vero
per hoc ꝙ non admittiẗ tanq̃ dignus ad magiſterium impediẗ ne alias poterit habere locum vel op
portunitatem docẽdi, licet voluntatem bonam habeat docendi alios: licet propter bonã voluntatẽ
ſuam remunereẗ in pręmio eſſentiali, vt credo, tñ aureolam nõ obtinebit: quia ad ꝓmerendum au
reolam non ſufficit voluntas: ſed req̃riẗ actus, vt credo. q̃ď tñ bonam habet quæſtionem.

SEquunẗ duæ q̃ſtiões ꝑtinẽtes ad bona vitæ ꝓ̃ſtis. Quarũ vna ꝑtinet ad bonũ ĩtel
lectꝰ: altera vero ad bonũ affectꝰ. PRIma erat: vtrũ reuelatio ĩ ſõno fiat potẽtiæ Quæſt. xiii.
ĩtellectiuæ vel imaginatiuę. SEcũda: vtrũ religio viuẽtiũ ĩ vita ſolitaria ſit ꝑfe- Quæſt. xiiii.
ctior religiõe viuẽtiũ ĩ religiõe magna. CIRca primũ arguiẗ, ꝙ reuelatio ĩ ſõnis Argu. prin.
fiat virtuti intellectiuæ: q̃a ſcd̃m cõmẽtatorẽ de Sõno & vigilia ipſa fit ĩmediate
a deo, vel per angelum. taliũ aũt reuelatio q̃a eſt ꝑfectiſſima videẗ ꝙ fiat potẽtiæ
ꝑfectiori cuiuſmodi eſt ĩtellectiua. IN cõtrariũ eſt commẽtator, dicẽs ꝙ ſi alicui In oppoſitũ.
O fieret reuelatio ſecũdum intellectum, ille eſſet æquocę hõ cũ aliis: cõſeq̃ues falſũ eſt ergo &c. DI- Reſponſio.
cendum ad hoc. ꝙ reuelatio diuerſimode põt fieri & facta eſt ſanctis: vel ſecũdũ diuerſitatem eorũ
q̃bus facta ẽ reuelatio, vel ipſoꝝ reuelãdoꝝ, vel cui reuelatio ẽ ꝓponẽda. & ita facta ẽ aliq̃ñ ĩtellectui
ſine oĩ velamĩe imaginũ, ſicut facta fuit Moyſi, ſcd̃m ꝙ diciẗ Numeri duodecimo. Ore ad os loq̃r ei
palã & nõ p ęnigmata deũ videt: & Dauid ꝓphetæ: ꝓpter q̃ď dictꝰ ẽ eximius ꝓphetarũ, vt habeẗ in
gloſ. ſup primũ pſalmũ. Aliq̃ñ vero imaginatiõi ĩ rerũ ſimilitudinibꝰ ſicut facta ẽ Hieremię q vidit
ollã ſuccenſam ab aquilone, & aliis ꝓphetis. Vnde diciẗ in principio gloſſarũ ſuper pſalterium. Cũ
omnes prophetas ſpiritus ſancti reuelatione cõſtat eſſe locutos, Dauid prophetarum eximius quo
dam digniori & excellentiori modo q̃ alii velut tuba ſpiritus ſancti prophetauit. Alii nãq; prophe
tæ per quaſdam rerum imagines ac verborum integumenta, ſcilicet per ſomnia ac viſiones facta ac
dicta propheta runt. Dauid autem ſolius inſtinctu ſpiritus ſancti ſine omni exteriori adminiculo

ſuam edidit ꝓphetiã. Vnde de iſtis duobꝰ modis reuelationũ factis prophetis, dicit̃ Numeri duo-
Ad arg. pri. decimo. Siqs inter vos fuerit ꝓpheta dñi, in viſiõe appebo ei: vel per ſõnia loq̃r ad illũ. AD primũ P
dicẽdũ: ꝙ licet reuelatio fiat immediate a deo, vel ꝑ angelũ: nihilominꝰ tñ põt fieri vtriq; virtuti-
Ad arg. i op. ſicut congruit: nec ꝑfectio reuelantis ad alterum determinat. AD ſecundum, ꝙ cui fieret reue Q
latio apud intellectũ eſſet ęquoce homo: Dicendũ ꝙ hoc dixit iuxta errorem ſuæ philoſophiæ quo
æſtimauit intellectum humanũ nihil poſſe intelligere niſi per faciẽ inferiorẽ conuerſam ad phan-
taſmata, ꝓpter qđ poſuit ꝙ intellectus ſine phantaſmate ꝑ faciem intellectus ſuperiorem qua deũ
& bonos angelos videbunt ſancti in patria, non eſſet intellectus humanꝰ. & ideo dicit ꝙ q ſic itelli
geret, aut nõ eſſet homo, aut eſſet æquoce hõ: qđ error eſt & priuat hoiem a viſione bona, q̃ nõ põt
fieri aſpiciendo ad phantaſmata: ſed facie immediate ad ſuperiora conuerſa.

Quæſt. xiiii. CIrca ſecundum arguit̃: ꝙ perfectior eſt religio viuẽtiũ in magna ſocietate, quia ꝑ
Argu. prin. fectior eſt illa religio in qua ꝑfectiꝰ habet̃ ſocietas Chriſti. hęc ẽ illa q̃ eſt ĩ vita cõĩ
cũ multis. ſecũdũ illud qđ Chriſtus dixit. Vbi duo vel tres congregati ſunt ĩ noĩe
Argu. pri. meo, ego ĩ medio eorũ ſum. ergo &c. IN cõtrariũ dicebat, ꝙ Auguſtinus dicit il-
in oppoſitũ. los ſanctiores, q ab aſpectu hoĩm ſeparati, vt liberiꝰ orõni & cõtẽplatiõi vacẽt, nulli
Secundum. ſuũ ꝓbẽt aſpectũ. Iſti aũt ſũt religioſi ſolitarii. ergo &c. Itẽ cõſideratio phĩ ĩ Topicis
eſt. ſi optimũ in hoc genere eſt melius optimo in illo: ergo hoc ſimplr melius eſt.
ſed optimus in ſolitariis melior eſt optimo in aliis: quia dicit phus in primo Politicę. Homo ſolita-
Reſponſio. rius, aut deus & melior q̃ homo, aut beſtia & peſſimus. ergo &c. QVIA quæſtio iſta eſt de reli- R
gionũ ꝑfectione, videndũ eſt primo quid ſit religio, & qd perfectio: vt ex his duobus appareat quo
modo ꝑfecta dicat̃ religio: & q̃ ꝑfectior. Religio eſt modus quidã & ordo viuẽdi ſub certæ regulæ
ꝓfeſſione & alicuiꝰ ſupioris regimine. Vnde dicit̃ religio quaſi q̃dã religatio ſupiori ꝑ obediẽtiã: &
deo ꝑ vitę obſeruãtiã. DE ꝑfectione dicit Caſſianus in collationibꝰ patrum, collatione pria. Apl'us
inquit. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et ſi tradidero corpꝰ meũ vt ardeã
charitatẽ autẽ nõ habuero, nihil mihi ꝓdeſt. vnde liqdo cõprobat̃ ꝙ ꝑfectio non ſtat ĩ nuditate: nec
priuatiõe oĩm facultatũ ſeu dignitatũ abiectiõe cõtingit: niſi fuerit charitas illa q̃ ĩ ſola cordis pu-
ritate cõſiſtit. ipſa eñ ſcđm Apoſto. eſt vinculũ ꝑfectionis. ꝓ hac ſolitudo ſectãda eſt: pro hac ieiu-
nia & vigilias & labores debere nos ſuſcipere nouerimus: inſuper & vincula & carceres, & deinde
ſi opus eſt mortis ſubire ſupplicium, vt ſcilicet per illa ab vniuerſis paſſionibꝰ noxiis illæſum pa-
rare cor noſtrum & conſeruare poſſimus: & ad perfectionem charitatis iſtis gradibus conſcende-
re. Igitur ieiunia, vigiliæ, meditatio ſcripturarum nuditas ac priuatio oĩm facultatum, & cætera
hmõi, non ꝑfectio, ſed ꝑfectionis inſtrumẽta ſunt: quia non in ipſis conſiſtit illius finis: ſed per illa ꝑ
uenitur ad finẽ. Incaſſum igitur hæc exercitia moliet̃ quiſq; his velut ſummo bono contentus: ha
bens quoq; diſciplinæ illius inſtrumẽta: finẽ vero in quo eius fructus conſiſtit, ignorans. Qui aũt
ſcđm huius diſciplinæ finẽ omnes vitæ ſuæ actus dirigit: & ſecũdũ tale genus vitæ in quadam ꝓ-
rogatiua regulas diſciplinæ huius cuſtodit, de hoc dicimus ꝙ in ſtatu perfectionis ſit. Qui duplex
eſt: ſecũdũ ꝙ homo dupliciter iuxta regulas illius diſciplinæ viuit. Eſt enim quidam ſtatus perfe-
ctionis acquirendæ: quidã vero perfectionis exercendæ. In primo eñ homo per opera virtutis ad ꝑ
fectionis habitũ tendit. In ſecundo vero ex habitu ꝑfectionis acquiſito qui homini in vita iſta cõpe
tit, iam opus ꝑfectũ agit. De quorũ ſtatuũ cõparatione nihil ad præſens. Eſt aũt ſtatꝰ religiõis ſiue S
ꝑfectionis acqrendæ, q inſtitutus eſt ad rudes aĩos, etiam a ſęcularibꝰ actibꝰ trãſlatos, oĩno ad mãda
torũ dei, & moraliũ inſtitutionum obſeruãtias inexercitatos erudiẽdũ per inſtrumẽta virtutũ ſub
certę ꝑfectionis regula. Status vero ꝑfectionis exercendæ duplex eſt: ſcđm ꝙ duplex eſt genus vitę
et duplex opus perfectionis in illis exercitæ: opus ſcilicet vitæ actiuæ & cõtemplatiuæ. Status per
fectionis exercendæ vitæ actiuæ, ꝓlatorũ ẽ ĩ publico cõuerſantiũ. Status vero ꝑfectionis vitæ cõtẽ-
platiuæ, Anachoritarũ ẽ ĩ ſolitudie degẽtiũ. de quorũ opatione nihil ad ꝓſens. Sed ſtatũ anachorita
rũ & religioſorum videt̃ tãgere q̃ſtio: ſed nõ tãgit vt mihi videtur. Statum eñ anachoritarũ ſta-
tum religionis non reputo, q̃uis religioſi viri ſint anachoritæ, ſicut nec ſtatum prælatorum, licet
prælati poſſint eſſe viri religioſi. Anachoritæ eñ ſunt qui in religione, vel alibi religioſe viuendo
iam perfecti facti ſunt: & inſtinctu ſpiritus ſancti dimiſſa fratrum & humanæ ſocietatis cõgrega-
tiõe ad arctiſſimę ſolitudinis ſecretum conuolãt: & ab humano cõſortio q̃tũ vita mortalis patit̃ ſe
ſe ſequeſtrant: vt liberius deo orationibus & deuotionibus vacẽt. qui nulli religioni ĩquãtum tales
ſunt ſpecialiter aſtricti: ſed tãq̃ onagri in montibus liberi: & viri iuſti, qbus non eſt lex poſita, ſpũs
ſancti ductu regunt̃. qa ſcđm Apoſto. vbi ſpũs dñi ibi libertas. & Gal'. quinto. Si ſpiritu ducimini

nõ eſtis ſub lege. Vnde btũs Benedictꝰ ĩ prĩcipio regulę ſuę diſtiguẽs monachos cœnobitas, quorũ noĩe oẽs religioſi ex ſtatu religionis ĩtelligunt, ab anachoritis, dicit ꝙ primũ genꝰ monachorũ ſcilicet cœnobitarũ, hoc eſt monaſteriale militans ſub regula vel abbate. Deĩde ſcdm genꝰ eſt anachoritarũ: hoꝝ ſcilicet q iã nõ cõuerſatiõis feruore nouitio, ſed monaſterii ꝓbatione diuturna didiceſt cõtra diabolũ multorũ ſolatio iã docti pugnare, & bene inſtructi fraterna ex acie ad ſingularẽ pugnã, eremi ſecuri iam ſine cõſolatione alterius ſola manu vel brachio cõtra vitia carnis, vel cogitationũ deo auxiliãte ſufficiunt pugnare. Vnde anachoritæ ĩquãtũ hmõi oĩno ſtatꝰ alterius ſunt q̃ cœnobitę & religioſi ex ſtatu. Et ideo btũs Bñdictꝰ ſtatũ anachoritarũ omittendũ dicit, cũ de ſtatu cœnobitarũ intẽdit ꝓſequi. Vnde ſi aliq in modicis cõgregationibus viuẽtes ſub regula & abbate viuũt: ĩquãtũ hmõi, nõ anachoritæ ſunt: ſed cœnobitę: licet qñq; ĩ aliquo cõueniũt cũ ſtatu anachoritarũ. bene ei pñt ſtatꝰ ꝑfectiõis exercẽdæ mixti eẽ cũ ſtatibꝰ ꝑfectionis acqrẽdę: & ſcdm hoc religio vna ꝑfectior eẽ altera, vt alias poterit exponi. ſed ſufficit nobis ad pñs ꝙ anachoritæ inquãtũ hmõi nõ pñt dici ex gñe ſtatꝰ cœnobitæ ſiue religioſi. ꝓpter qđ ſtatꝰ anachoritarũ ad iſtã q̃ſtionẽ nõ ptinet: q eſt de ꝑfectione religioſorũ ĩquãtũ ſunt ĩ ſtatu religionis, ſiue alicuiꝰ religationis. Anachoreſis eñ religio dici nõ põt: licet forte aliqd maius. Vt eñ patet ex dicto verbo beati Benedicti, ad ſta-
T tum anachoritarũ nullus idoneus eſt niſi q ſuꝑ cæteros in ſtatu religionis cœnobitæ iã ꝑfectus eſt. Hic dicit Hieronymus in epiſtola ad Ruſticũ. Nunc monachi cunabula moreſq; diſcutimus, qui in adoleſcẽtia ſua iugũ Chriſti collo ſuo ĩpoſuit: primumq; tractandũ eſt an ſolus, an cum aliis in monaſterio viuere debeas. Mihi placet vt habeas ſanctũ conturbernium: nec ipſe te doceas, & abſq; doctore ĩgrediaris viam quã nunq̃ ĩgreſſus es: ſtatimq; ad alterã ptẽ declinãdũ ſit: & errorem patiaris. In ſolitudine ſtatim ſubrepit ſuꝑbia: etiã ſi parũper ieiunauerit, hoĩemq; nõ viderit, putat ſe eſſe alicuius momenti: omnes inferiores putat. Quid ergo? ſolitariã vitam reꝑhendimus? Minime quippe quã ſæpe laudamꝰ. ſed de iugo monaſteriorũ hmõi volumꝰ egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant, q ſpecimen conuerſationis ſuæ multo tempore dederint, q oĩm fuerint minimi, vt primi oĩm fierẽt: quorũ habitꝰ, ſermo, vultus, ĩceſſus, doctrina, virtutũ eſt: q neſciũt portẽta confingere, vt apud hoĩes miraculũ ſui faciãt: & exinde lucra ſectent. Idẽ in epiſtola ad Demetriadẽ. Solet inter pleroſq; certamẽ eſſe vtrũ ſolitarii an cum multis vita ſit melior. quarũ prior qdem ꝑfertur ſecundæ. qm̃ vt dicit Caſſianus in ꝓlogo collati. a cœnobiis anachoreſis, & ab actiua vita quæ in congregationibus exercetur, cõtemplatio dei maior atq; ſublimior eſt. Sed vt continuo ſubdit Hieronymus, viris qdem periculoſa eſt: ne abſtracti ab hominum frequẽtia ſordidis & ĩpiis cogitationibus pateant, & pleni arrogantiæ & ſuꝑcilii cunctos deſpiciãt: quãto magis fœminis: quarũ mutabilis fluctuanſq; ſententia ſi ſuo arbitrio relinquat, cito ad deteriora dilabit? Vnde Demetriadi q̃ ad talẽ vitã anhelabat, eã diſſuaſit, q̃q̃ vt dicit ĩ prĩcipio epiſtolę, puellares aĩos fidei ardore ſuꝑauit: & ĩde cœperit vbi alias deſiſſe ꝑfectę cõſummatæ virtutis eſt. Ad quã ĩ fine epiſtolæ dicit Graues fœminę & maximę viduę ac virgines tibi comites eligant, quarũ ꝓbata ẽ cõuerſatio, ſermo moderatꝰ. Vnde & de ꝑfectiõe vitæ anachoriticæ dicit Augu. de moribꝰ eccleſiæ. Multi vſqueadeo dei amore flagrantes, vt eos in ſumma cõtinẽtia atq; mũdi huiꝰ ĩcredibili cõtẽptu etiã ſolitudo delectet, qd eſt q̃ſo qđ vidẽt q nõ pñt hoĩem nõ diligere: & tñ pñt hoĩem nõ videre? ꝑfecto qcqd illud eſt, præſtantius eſt rebus humanis: cuius cõtẽplatione poteſt homo ſine hoĩe viuere. Quis enim neſcit ſumme cõtinẽtiũ hoĩm chriſtianoꝝ multitudinẽ ꝑ totũ orbẽ indies magis magiſq; diffundi & in oriente magis atq; ægypto? q ſecretiſſimi penitꝰ ab omni hominum aſpectu pane ſolo qui eis affertur ꝑ certa tẽporum interualla, & aqua cõtenti deſertiſſimas terras incolunt perfruentes colloquio dei cui puris mentibus inhæſerunt, & eius pulchritudinis cõtẽplatione beatiſſimi: quæ niſi ſanctorum intellectu ꝑcipi poteſt. videntur nonnullis res humanas pluſq̃ opus deſeruiſſe, non intelligentibus quantum nobis eorum animus in orationibꝰ proſit: & vita ad exemplum: quorũ corpora videre nõ ſinimur. Hoc excellens faſtigium ſanctitatis cui non ſua ſponte mirandum & honorandum videtur, intantũ ꝓceſſiſſe tẽperantiam & continentiã ſanctiſſimorum catholicæ fidei chriſtianorum, vt reſtringenda nonnullis & quaſi ad humanos fines reuocanda videatur, & vſqueadeo ſuper hoĩes illorum animus euaſiſſe, ab his etiã quibus nõ diſplicet, iudicatur. Sed ſi hoc excedit noſtram tolerantiam, quis non illos miretur &c. De his etiam Hieronymus in epiſtola ad Euſtochiũ virginem, vbi diſtinguit tria genera monachorum, ſicut diſtinguit ea beatus Benedictus in principio regulæ ſuæ, dicens. De cœnobiis exeuntes excepto pane & ſale amplius ad deſerta nihil proferunt. Huius vitæ auctor Paulus: illuſtrator Antonius: & vt ad ſuperiora conſcendam princeps Ioannes Baptiſta fuit. Sic ergo vt patet ex iam inductis auctoritatibus

anachoriſis eſt aliud aliqd & maius qualibet cœnobitica ſiue monaſtica religiõe viuẽtiũ ĩ vita cõi.

ET ſic quæſtio iſta mota inter religioſos viuẽtes in cœnobitica cõgregatione inquantũ huiuſmo di, debet tractari. De qbus põt intelligi dupl'r. Vno modo vt intelligat' religio ſolitaria viuentium ĩ nemoribus & locis deſertis remotis a cõuerſatione populi. Intelligatur alio modo religio viuentiũ ĩ ſocietate magna eorum qui commorantur in ciuitatibus in ſtrepitu populorum. Alio vero modo vt intelligatur religio ſolitaria q̃ñ eſt in vno cœnobio paucorum congregatio, quę reſpectu multitudinis congregatorum in alio, ſolitudo appellat'. Et eſt tunc in iſto ſcdo caſu dicendum, ꝙ religio inquantum religio non eſt niſi ſtatus perfectionis acqrendæ: & eorum q ſunt in acqrendo pfectioné per exercitiũ & inſtrumẽta virtutũ, & ita tanq̃ imperfectoꝝ inquantum hmõi idigentiũ fratrũ cõſolatione & adiutorio, licet forte multi ſunt pfecti in eis q ſufficerẽt ad ſtatũ pfectionis exercẽdæ. Quia igit' indigẽtes adiutorio & cõſolatione copioſius & facilius & expeditius ea habere poſſunt ĩ religione vbi eſt multoꝝ fratrũ cõgregatio: dico bona ꝓmouẽs & in nullo diſtrahẽs: q̃ in religione ſolitaria vbi eſt paucoꝝ fratrũ cõgregatio: Dicẽdum ꝙ quãtũ eſt ex diſpoſitione paucitatis ſiue ſolitudinis & multitudinis, q̃ inquãtũ hmõi ſolũ materialiter faciũt differre religiones vel cœnobia adinuicẽ, perfectior eſt religio congregationis multorum fratrũ ſiue cõparãdo inter ſe diuerſa cœnobia eiuſdem generis ſiue eiuſdem modi religionis ſiue diuerſi generis. Forte tamẽ in religione ſolitaria vbi eſt paucorum fratrum congregatio, poteſt eſſe maior pfectio per aliquid aliud reformãs inquantũ ſcilicet religio ſolitaria quodãmõ magis cõicat cum ſtatu pfectionis exercendæ in vita cõtẽplatiua anachoritarum, q̃ cõicet religio multorum cõgregatorum, ſicut econuerſo religio multorum congregatorum poteſt eſſe pfectior q̃ ſit aliqua religio ſolitaria paucorum ſiue etiam multorum: inquantum ipſa cõicat quodammodo cum ſtatu pfectionis exercendæ in vita electorum ꝓlatorum ſcdm ꝙ alias põt declarari. Si vero religio ſolitaria viuentiũ extra ciuitates in locis deſertis ſiue ſint multi fratres ſiue pauci cõparet' ad religionẽ viuẽtiũ ĩ ciuitatibus & tumultu populi ſic cum vt dictum eſt religio inquantum religio ſit ſtatus perfectionis acquirendæ: & ei ſemper ſit impedimentum populi ſęcularis conuerſatio: Dico ꝙ religio ſic ſolitaria inquantum eſt extra ciuitates & populi tumultum perfectior eſt illa q̃ degit in tumultu populi. in hoc enim ſtatus religionis inquantũ eſt religio & ſtatus pfectionis generandæ, non conſiderata ea vt communicat cum ſtatu perfectionis exercendæ ſemper tanto eſt pfectior quanto habet plura ꝓmotiua & pauciora impeditiua ad perfectionem citius & facilius acqrẽdam. Vnde dicit beatus Bernardus in epiſtola ad Suggerium abbatem ſancti Dionyſii. Clauſtrum ipſm frequenter ſtipari militibus, vrgeri negotiis iurgiis perſonare, patere interdũ & fœminis: quid inter hęc cæleſte, quid diuinum, quid ſpirituale poterit cogitari? luge quippe ſilentiũ & ab omni ſtrepitu ſæcularium perpetua quies cogit cæleſtia meditari. Vnde ſup illud Canticorum tertio. En lectulũ Salomonis. Glo. dũ aĩa a mundi ſtrepitu ſe diuidit, locũ in quo ſponſus quieſcat in ſe componit. Idem in epiſtola ad Henricum Maguntinum Archiepiſcopum. Monachus non docentis, ſed plangentis habet officium. Quippe cui oppidum carcer eſſe debet, & ſolitudo paradiſus. & Hieronymus in epiſtola ad Ruſticum. Vnuſquiſq ſuo ſenſu ducitur, mihi oppidum carcer, & ſolitudo paradiſus. Item Bernardus ad Henricum Senonenſem archiepiſcopum. Labor & latebræ & volũtaria paupertas: hæc ſunt monachorum inſignia: hæc vitam ſolent nobilitare monaſticã. Vnde religio talis ſolitudinis cũ eo ꝙ eſt perfectior ad perfectionẽ generandã, etiam eſt perfectior inquantũ cõicat cum ſtatu anachoritarũ ad perfectionẽ vitæ cõtemplatiuæ exercẽdã. ita ꝙ ſolũ in vnico religio in oppidis & ſtrepitu populi cuſtodita precellit ſolitariã: ſi ſcilicet cõicet in aliquo cum ſtatu ꝓlatorum ad perfectionem vitæ actiuæ exercendã. Difficillimũ eñ eſt talẽ conſeruare vitæ tenorem, vt etſi in medio vrbis qs videatur habitare quaſi in eremi quieſcat vaſtitate, & inter ſolitudines mõtiũ ſecretaq cõuallium: ſicut de qbuſdã dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæũ cap. ii.

Ad arg. pri. AD primum obiectum ꝙ perfectior eſt religio multoꝝ quia in ea perfectius habetur Chriſti ſocietas: Dicendum ꝙ Chriſti ſocietas habet' a quocũq ĩtãtũ quantũ ſibi aperuerit oſtiũ cordis ꝑ charitatis dilatationẽ. iuxta illud ĩ Ioan. Ego ſto ad oſtium: ſi qs mihi aperuerit, intrabo ad illum & cœnabo cum illo. Cor autem aperitur Chriſto ꝑ charitatis dilatationẽ tã erga ꝓximũ in vita actiua, q̃ erga deũ ĩ vita cõtẽplatiua. & ita vtrobiq habet' charitas Chriſti: & ita vtrobiq habet' ſocietas Chriſti: & etiã in eodẽ genere vitæ ſiue actiuæ, ſiue cõtẽplatiuę tã ĩ cõgregatione multoꝝ q̃ paucorũ, ſiue etiã ĩ cõtẽplatiua oĩno ſolitaria: de cuius cõparatione ad aliã cõtẽplatiuã, ſiue etiã ad actiuã nihil ad pręſens: ſed ſolũmõ de cõpatiõe actiuę & cõtẽplatiuę cõgregatorũ in paucitate & multitudine: in qbus fratres per exercitiũ in cãpo actiõis & opera virtutũ oſtẽdũt ad grad⁹ cõtẽplatiõis & ad illos ſe diſponũt, ita ꝙ ĩ illis cõtẽplatio ſit pricipalis itẽtiõe

etſi qñq; actio ſit magis ĩ exercitio. Et q̃a ſtatus pfectiõis acq̃rẽdę pricipali⁹ cõſiſtit in tẽdẽdo ad pfectionẽ q̃ vtẽdo ea, & ĩ tẽdẽdo plus adiuuat, vt dictũ eſt, maior fratrũ congregatio: idcirco abſolute religio magnæ congregationis inquãtum religio pfectior eſt q̃ ſolitaria paucoꝝ, vt dictũ eſt. qđ & bene concludit argumẽtũ. Q; tñ ſtat⁹ cœnobiticus perfectior ſit anachoritico, ex hoc concludi non põt: q̃a act⁹ ſolitariæ cõtẽplationis ad deũ multo ampli⁹ põt dilatare cor ad Chriſtũ ſuſcipiendum
z q̃ quicũq; act⁹ dilectionis ad ꝓximum. ARgumẽta duo ĩ oppoſitũ nõ ꝓbãt niſi ꝙ ſolitaria vita anachoritarũ vel ſolitaria religio paucorũ inquãtũ habet aliqd anachoriticæ cõtẽplationis, exercẽdo videlicet pfectionẽ vitę cõtẽplatiuæ, pfectior ſit religione multoꝝ cõgregatoꝝ, q̃ ad exercẽdum pfectionẽ cõtẽplatiuæ magis ex cõſortio ĩpediũt q̃ ꝓmouẽt. ꝓpter qđ vt dictũ eſt religioſi perfecti trãſferũt ſe ad ſolitariã vitã: & fiunt anachoritæ. Qđ forte verũ ẽ maxĩe de religione paucoꝝ habĩtantiũ ĩ locis ſecretis quaſi eremitæ, & ĩdubitãter verũ eſt ſecũdũ pdictas auctoritates Hieronymi ſed nõ determino ad pñs. Nõ tñ pñt ꝓbare ꝙ religio ſolitaria paucorũ ĩquãtũ religio pfectior ſit religione plurĩũ cõgregatoꝝ. Inquãtũ eñ hmõi ſanctiores ſunt & citi⁹ acq̃rẽtes pfectionẽ habitãtes cũ multis q̃ cũ paucis: & optim⁹ iſtoꝝ melior eſt optimo illoꝝ: & citi⁹ ſit cœnobita diſpoſitus ĩ cõgregatione multoꝝ, vt ſit bonus anachorita: q̃ in cõgregatione paucoꝝ inquãtũ hmõi ſiue ĩ eodẽ genere religionis ſiue in diuerſis. Nec etiã pñt argumẽta ꝓbare, q̃n religio multoꝝ cõgregatorum poſſit eſſe multo pfectior: etiã forte vita Anachoritarũ: ĩquãtũ cõicat quodãmõ ĩ ſtatu vitę actiuę vtẽdę pfectionis p̃latorum: vel ad minus q̃n poſſit eſſe multo pfectior qualibet religione alia cõgregatoꝝ citra vitã excellentẽ anachoritarũ. Nec etiam pñt cõcludere: q̃n regulariter hoĩb⁹ a ſeculari vita recedẽtibus, & pfectionẽ ſibi acq̃rere volẽtib⁹, multo melior ſit & ſanctior vita monaſtica cũ mltis q̃ anachoritica. licet eñ fortaſſis vita anachoritica ſit pfectior ĩ ſe, & diſpoſito ad ipſã: multi tñ ĩ monaſtica ꝓficerẽt ꝓpter aliorũ ſocietatẽ q̃ p ſe ĩ anachoritica deficerẽt, & fierẽt deteriores ĩ vita anachoritica q̃ in vita ſeculari. Regulare eñ ẽ, ꝙ ibi defectus eſt maior: vbi maior natus ẽ eſſe pfectus: dicẽte btõ Aug. ĩ epiſtola ad Hipponẽſes. Simpliciter fateor charitati veſtræ corã dño deo nõ q eſt teſtis ſuper aĩam meam: ex quo deo ſeruire cœpi quõ difficile ſum expt⁹ meliores q̃ q ĩ monaſteriis pfecerunt: ita non ſũ expertus peiores q̃ q ĩ monaſteriis ceciderunt. Vnde ꝓpter pfectionẽ anachoriſis, dicit phus in primo Politicę, vt aſſumptũ erat in argumẽto, Nullo indigẽs cõicare ꝓpter p ſe ſufficiẽtiã: aut de⁹ eſt, aut melior q̃ homo. Vnde regulariter vita anachoritica a nullo ĩpfecto aggrediẽda eſt: nec ante ſupplantationem vitioꝝ in vita monaſtica cuiq̃ ſuadẽda: ſed tũc demũ cũ q̃ſq; Iacob illi⁹ ĩtelligibile nomẽ carnaliũ vitioꝝ ſupplãtatiõe ꝓmeruerit, diuiæ iã puritatis ĩtuitu ad meritũ, & vt ita dixerim dignitatẽ trãſeat Iſraelis: ſcđm ꝙ dicit Caſſianus ĩ prologo collationũ. Mulierib⁹ aũt ꝓpter ſex⁹ fragilitatẽ oĩno ẽ ĩterdicta: ſed cõſortiũ cœnobiticũ eis eſt ſuadẽdũ, & poti⁹ plurimoꝝ q̃ paucorũ: dicẽte Bernardo ĩ epiſtola ad quãdã monialẽ. Relatũ ẽ mihi te quaſi aſperioris vitæ deſiderio tuum monaſteriũ velle deſerere: potes in hac re zelum dei habere vt excuſabilis ſit tua ĩtentio: ſed quomõ ſecũdũ ſciẽtiam tua talis volũtas ĩpleatur, oĩno nõ video. Cur inquis? Nõ eſt ſapere vt opulẽtiã vt vrbis frequẽtiã vt piguia fugiã & delitias? an nõ mea mihi pudicitia tutior erit in eremo: vbi in pace cũ paucis, aut ſola cõuerſans ſoli placeã cui me probaui? Nequaq̃ Nam volenti ꝑperam agere: & defectus abundãtiã habet: & nemus vmbram. Malum quippe quod nemo videt nemo arguit. vbi aũt non timeť reprehẽſor, ſecurus accedit tentator, licentius ꝑpetratur iniquitas. In conuentu vero bona ſiqua facis nemo prohibet: malum autem facere ſi vis non licet. Mox eñ a plurib⁹ cũ ꝑcipitur, arguiť, emẽdať: ſicut econtrario bonũ cum vident omnes imitãtur, mirantur, venerãtur. Deniq; vt ex illa euãgelica partitione omnem tibi auferam tui excęcationẽ erroris, aut de fatuis virginib⁹ vna es (ſi tñ virgo es) aut de prudẽtibus. Si de fatuis, cõgregatio tibi neceſſaria ẽ: ſi de prudẽtib⁹, tu cõgregationi. Agnoſco filia agnoſco: vtinã & tu mecũ agnoſcas ſerpentinũ virus fraudulenti dolum & verſipellis aſtutiã. Si ſola ouicula vmbras nemoris penetras prędа vis eſſe lupo. Sed audi me filia, fidele audi conſilium, ſiue peccatrix ſiue ſancta ſis noli te ſeparare a grege: nequando rapiat, & nõ ſit q eripiat. Sãcta es? Stude tuo exemplo tuæ ſocias acquirere ſanctitatis. Peccatrix es? Noli addere peccata peccatis. Nec tamẽ Bernardus per hoc implicat eſſe ĩpoſſibile mulierem vitam ſanctam anachoriticã ducere, qualem duxit illa Aegyptiaca: ſed caſus ẽ magis ad admirãdũ q̃ ad regulariter imitãdũ, ſcilicet qualẽ recitat Hieronym⁹ in epiſtola ad Oceanum. In beatiſſimi inquit Martini vita legimus: ꝙ tranſiens ſanctus Martinus quandam virginem morib⁹ & caſtitate præcelſam cuperet viſitare: illa noluit: ſed euxenium miſit ei, ac per feneſtras reſpiciens ait, Ibi pater ora: quia a viro nunq̃ ſum viſitata. Gratias agit deo beatus Martinus ꝙ talibus imbuta moribus caſtam cuſtodierit voluntatem: benedixit eam: & abiit lætus.

Ad arg. 1 op.

SEquuntur quæſtiones pertinentes ad aliquorum hominum bona carnalia ſiue
temporalia. Et erant quędam pertinentes communiter ad bona eccleſiarum & ſe
cularium perſonarum. Quædam vero aliæ pertinentes ſpecialiter ad bona pſona
rum eccleſiaſticarum. CIRca primum erãt duæ: quarum prima erat de modo
acquirendi bona quorumcunq; a quibuſcunq;. Secunda erat ſpecialiter de mo-
Quæſt.xv. do acquirendi bona ſubditorum a principibus & prælatis. PRIma erat: vtrum
Quæſt.xvi. licitum ſit vendere redditus ad vitam. SEcunda erat: vtrum prĩceps licite põt
tenere bona alicuiꝰ ſibi p publicam iuſtitiam adiudicata propter culpam illi impoſitam, quem ĩ rei
Arg.prin. veritate ſcit eſſe innocentem. CIRca primũ arguitur, ꝙ nullo mõ licet vẽdere redditus ad vitam
quia non licet emere redditus ad vitã, vt alias determinatũ fuit. & eadẽ eſt rõ illiciti ex pte vẽdẽtis
quæ eſt ex pte ementis: niſi quia plus expectat accipere de alieno per ptes ſucceſſiue q̃ dedit de ſuo
ſperando diutius viuere poſtq̃ ſortem receperit. & eadem eſt ratio ex parte vendentis. Expectat eñ
minus dare de ſuo p partes ſucceſſiue q̃ recepit ſimul de alieno: ſperando ꝙ emptor citius moriat
In oppoſitũ. q̃ acceperit vltra ſortem. IN contrarium eſt, quoniam facto approbat a multis, & verbo a nullo
Reſponſio. contradicitur. qđ non videtur poſſe fieri niſi eſſet licitum. ISTA quæſtio vt credo mota fuit pro A
Quę.xxxviii pter conuerſam huius, an liceat emere redditus ad vitam: de qua determinaui ꝙ non: qđ vt intel-
determina- lexi aliquibus diſplicuit. quod reuera non dixi in fauorem vel odium alicuius: ſed teſte deo loquar
tũ eſt. ipſa veritate quantum mihi apparuerit coactus, iuxta hoc qđ ibi declaratum fuit. Nec in rei veri-
tate adhuc mihi aliud q̃ tunc dixi apparet. Qđ cũ apparuerit, quocũq; docente, vel etiam eccleſia
contrarium teneri præcipiente, abſq; omni confuſione & rebellione paratus ero obedire in hoc ſi-
cut & in omnibus aliis determinatis & determinandis. aliquantulum tamen certior ſum pro tunc
determinato q̃ tunc eram: quia ſcio ꝙ magni viri idem ſentiunt in dicta quæſtione qđ ego, ſecũdũ
ꝙ dixerũt mihi. Dictum eſt etiã mihi a quodam ꝙ vidit duas bullas papales impetratas cõtra emẽ
tes ad vitam ad reſtituendum pceptum vltra ſortem. Sed hæc hactenus. Ad intellectum ergo eius B
quod dicendũ eſt, in hac quæſtione reducenda ſunt ad memoriam quædam tacta in quadã alia q̃-
ſtione anni pcedentis, videlicet an liceat emere vilius vt incõtinenti vendat carius. de qua determi
natum fuit ꝙ non. Contra quam determinationem ſimiliter, vt intellexi multum fuit murmuratũ
& tñ vt credo non continet niſi naturalis iuris ęquitatem: ſecundum quam pertinet ad theologos
huiuſmodi quæſtiones determinare. Si enim ſecundum ęquitatẽ iuris ciuilis aut canonici poſſent
determinari, hoc non eſt niſi inquantũ ortum habent ex regulis naturalis iuris & diuini. Dictum
aũt fuit in declaratione illius quæſtionis, ꝙ iuſtitia quæ eſt moralis virtus, medietas q̃dã eſt inter
plus & minus circa cõmutationes & cõicationes rerũ faciendas hoĩm inter ſe, vt in mutua cõuerſa
tione ſiue communicatione naturalẽ ſeruẽt æqtatem: nec indebite ſubtrahat vni qđ addat alteri
& ſic fiant inæquales & recedant ab æqualitate quã priꝰ habuerũt inter ſe qñ neuter alteri debebat
aliud q̃ mutuam charitatis dilectionem, iuxta illud qđ dicit Apoſtolus Ro.xiii. Nemini quicq̃ de
beatis niſi vt inuicẽ diligatis. Talis eñ eſt ęqtas ſiue æqualitas: q̃ debet cuſtodiri ĩ mutuis cõtracti
bus inter hoĩes, vt ibi bene (ſicut credo) fuit probatum. & hoc fit qñ neuter plus recipit de eo qđ ẽ
alterius q̃ det de ſuo, vt ſimiliter fuit ibi expoſitum. Dico igit ꝙ quia in mutuis contractibus cõ-
mutationis nullus voluntate abſoluta & ſciens plus dare vellet q̃ reciperet, etſi daret vel quodam
modo iam coactum ſe ſentiret propter neceſſitatem emendi alienum vel vendendi ſuum: vel poſt
modũ cũ pciperet deceptũ ſe intelligeret: qđ aũt a quoq̃ obtinet quaſi coactũ: & ita per extortionẽ
vel p eius neſciẽtiã: & ita p deceptionem iniuſte obtinet: igitur in tali cõtractu quo quis vẽdit red
ditus ad vitã & intẽdit minus dare de ſuo q̃ accipiat vel accepturus eſt de alieno ſperans, vt di-
ctum eſt illum minus victurũ: dicendum eſt idẽ cum eo qđ dicit Gaufridus de ementibus ad vitã
Sicut eñ vt ibi dictũ fuit, Gaufridus inquit, Quid de qbuſdam qui dant pecuniam eccleſiis & ab
eis recipiunt certas poſſeſſiones tenendas toto tempore vitæ ſuæ? credo dicit ꝙ illicitus eſt contra
ctus: eo ꝙ homines ſperant diu viuere: & ſic taliter contrahentes credunt ſe amplius percepturos
de prouentibus poſſeſſionum q̃ ſit pecunia quam dederunt: ſic non video ego, & forte non video
quia decipior, & res aliter ſe habet q̃ mihi apparet: quin hic dicendum ſit de vendẽtibꝰ qđ ibi de
ementibus. Quid ergo inqt de qbuſdam qui accipiunt pecuniam & concedũt certas poſſeſſiones
tenendas toto tempore vitæ illorũ a qbus pecuniã accipiũt? nõ video aio quomodo nõ ſit illicitꝰ cõ C
tractus eo ꝙ hoĩes ſperãt alios cito mori: ſic taliter contrahentes credũt illos minus accepturos de
prouentibus poſſeſſionum q̃ ſit pecunia quã dederũt. Vnde etſi ppter neceſſitatẽ habẽdi paratam
pecuniã iſtud ab initio fecerunt nõ ſperando emẽtes minus pcepturos: ſi tñ cõtingat illos citius

mori & minus pcipere, non video quo titulo naturalis iuſtitiæ pōt vēditor tenere qđ ſupeſt ꝑquo
nihil dedit. Non eñ ratione pactionis dediſſet emptor aliqd de ſuo niſi ſperaſſet ſe ꝓcepturū tātūdem
vel amplius de alieno. Si autem pręter ęquitatem iuris naturalis quæ ſtat in medio indiuiſibili ſecun
dum naturam inter emptum & vēditum, ſicut lingua librę ſtat perpendiculariter inter brachia librę
ęqualiter pōderātia: licet ex parte noſtra mediū illud eſt diuiſibile: quia neſcimus ſingula ad vnguem
ęſtimare: & ideo relinquitur conſcientię emētiū & vendētiū, ne plus quis vendat qđ ſuum eſt, q̄ bona
fide credat pro tempore & loco debere valere: neq; ſimiliter minus emāt. Si inquā ꝑter talē æqtatē ius
humanū poſitiuū aliqd ſtatuerit ꝑ illos qui oēs res humanę poſſeſſionis inter quas ſolent fieri contra
ctus habēt in ſua poteſtate: vt videlicet liceat vēdētes & emētes citra medietatē iuſti ꝑcii ſe decipe: &
ius poſitiuum ſic poterit vſq; ad talē gradū terminare mediū naturæ, vel aliqua alia hmōi ſtatuerit:
& quomō ex virtute iuris poſitiui talia liceant nō me intromitto: oīno tñ ſtatuta iuris poſitiui ſcio
a primis regulis naturę deriuari & ad ipſas reduci: & cū eis cōcordare. Siqua igiť diſcordare iura ſcri
pta videanť in aliquo ab eo qđ credimus nunc & alias circa hanc materiam ex regulis iuris naturalis
inſinuaſſe: credo ꝙ ſane intellecta & exquiſite expoſita in nullo diſcordabūt: quia vel habēt caſus ſuos
ſpeciales alios ab hoc caſu de quo q̄ſtiones noſtræ fuerunt propoſitę: in quibus ſuam habent veritatē
vel loquuntur de aliquibus donationibus ſeu ꝓſtationibus liberalibus vſuſfructus aliquarum poſſeſ-
ſionum factis aliquibus ꝑſonis in recompenſationē eorum quæ liberaliter contulerūt eccleſiis vel piis
locis: non ſub pactione alicuius contractus emptionis & venditionis ſuper iis quæ contulerunt &
acceperunt: etſi forte ea quę acceperunt ſub forma alicuius pactionis de reſtituendo quandoq; eccle-
D ſiæ id qđ ab ea in vſum acceperunt: ne omnino ab ea alienetur. Si vero ecclīa virtute & auctoritate ali
cuius canonici inſtituti iudicet aliter ſentiendum eſſe de ęqualitate iuris naturalis in dictis quæſtio-
nibus q̄ ego inſinuaui, paratus ſum in hoc, & in aliis conſentire cū ea: qui nondum video: vt dixi: quo
modo aliquis contractuum dictorum licitus eſſe poſſit: nec quo modo ſiue ꝑſona ſiue ecclīa pluſq̄ de
dit poteſt ſumere ſcienter, cōtra liberam & abſolutam volūtatem eius a quo recipit. Super quo licet
non video quomodo licitum ſit, an tamen ex parte vēdentis plus accipere q̄ dedit licitum ſit an nō, ni
hil omnino ſententiare curaui. videtur tamen mihi ꝙ æque illicitū ſit vendere ſpe plus percipiendi: ſi
cut emere eadem ſpe: vt probat primū obiectum. AD obiectum in oppoſitum qđ facto approbatur Ad argū. in
dicendum: ꝙ qui illud approbant faciendo ipſi viderint. mihi videtur ꝙ pernicioſum exemplum dāt. oppoſitum.
Q; vero additur: ꝙ verbo non contradicitur: Dicēdum vt credo ꝙ hoc ideo eſt quia in iudicium nō
deducitur & multa per patientiam tolerantur.

Circa ſecundū arguiť: ꝙ princeps non pōt tenere bona eius quē credit eſſe innocētē Quæſt. xvi.
a publica iuſtitia ſibi adiudicata. qa qui punit innocētē volūtarie ſine peccato eſſe Argu. prin.
non poteſt: princeps iſte talis eſt ſi detinet bona talis ſic ſibi adiudicata: quia lex
nō cogit ipſum ea non reddere. ergo &c. CONtra. qđ qs poſſidet auctoritate le- In oppo. i.
gis, iuſte poſſidet nec reddere tenetur: ſed iſte ſic ſibi adiudicata poſſidet auctorita
te legis. ergo &c. Q; etiā debet nō reddere arguitur: quia talis pœna non ſolū eſt Secundum
in fauorē principis: ſed magis in odium criminis. ſed tale non debet iudex omittere: talem ergo pœnā
E debet tenere. DIcēdum ad hoc: ꝙ duplex eſt lex: diuina & humana. Lex diuina lex naturæ eſt: quæ iu Reſponſio.
bet innocentem non puniri. quę cuſtodienda eſt a quolibet erga deum ꝑ pacem conſcientiæ nihil agē
do qđ eſt contra conſcientiam. quia ſecundū Apoſtolum, omne qđ non eſt ex fide. gloſ. contra conſciē
tiam peccatum eſt. Lex humana eſt quæ populis regendis publice inſtituta eſt. quæ vt dicit Augu. i.
de libero arb. ſæpe minoribus malefactis dedit licētiam ne maiora cōmitterenť: vt occidendi volentē
occidere. ſecūdum enim ꝙ dicit, multo minus eſt eum qui alienę vitę inſidiatur q̄ eum qui ſuam tue
tur occidi. Quæ cuſtodiēda eſt erga ꝓximū: & hoc a quolibet ne faciat qđ lex publica ꝓhibet. quia vt
dicit Aug. cauſa tuendi populi lata eſt: & ea vindicanda ſibi aſſumit quæ ſatis ſunt conciliandę paci
hominibus imperitis, & in quanto poſſunt per hominē regi, & multa impunita relinquit, quæ ꝑ diui
nā ſunt prouidentiā vindicāda. Laudo inqt & approbo iſtā inchoatam †minuſq; ꝑfectā iuſtitiam. Ne †vniuſcuiuſq;.
q; enim quia non omnia facit, ideo quæ facit improbanda ſunt. & ita q̄cunq; ꝓhibet ſi lex bona eſt illa
ſimpliciter mala ſunt, vel etiam ſi ſimpliciter mala non ſunt bonum eſt tñ ea eſſe ꝓhibita. Ideo q̄cunq;
huiuſmodi lex prohibet ab omnibus ſunt cauēda. ꝓpter qđ dicit Seneca. Sapiens nō perturbat publi-
cos mores. Non tñ q̄cūq; ꝑmittit illa ſunt licita & facienda. quia vt dicit Aug. Illi homines qui pro vi
ta, ſiue pro libertate, ſiue pro pudicitia hoſtem occidūt: quo modo lege inculpata quę hoc ꝑmittit, in
culpati queant eſſe non video. Non enim eos lex cogit occidere: ſed relinqt in poteſtate. quapropter
legem quidem non reprehēdo quę tales permittit interfici: ſed quo pacto iſtos defendit qui interficiē

f

ſunt non inuenio:quos reos nulla lex fortaſſe tenet:ſed earum quæ apparēt hoībus.Nam neſcio vtrū
aliqua vehementiori ac ſeueriſſima lege teneant:ſi nihil rerū eſt qđ non adminiſtrat diuina prouidē-
tia.Quomodo.n.apud eā illi ſunt omnino liberi, qui pro iis rebus quę contemni oportet, humana cę
de polluuntur! Secundum hoc ergo reſpōdēdum eſt ad ꝓpoſitam quæſtionem.ꝙ princeps, per quē F
intelligo prelatum eccleſię,inquātum ad ipſum pertinet miniſter eſt legis publicę ad iuſtitiam eiꝰ exe
quendam:ſed ſubditus eſt legi diuinæ & aſtrictus ad ei quātum in ſe eſt obtemperandum.Nunc aūt
ita eſt ꝙ lex publica aliquid pricipi vt miniſtro ſuo ad exequēdum ꝑcepit:& aliqđ in ſua poteſtate re-
liquit:ſicut & ſubditis vt dictum eſt.In eo ergo qđ abſolute ei ꝑcepit:vt publicum hoſtem occidere,ei
obtemperare ꝑ executionem debet.Vnde dicit Aug.Miles iubetur lege vt hoſtē necet.a qua cæde ſi
temperauerit ab imperatore poenas luet.Iam miles in hoſte interficiendo miniſter legis eſt:quare offi
cium ſuum facile nulla libidine implebit.Et de omnibus miniſtris(vt dicit)qui iure atq; ordine pote
ſtatibus quibuſcūq; ſubiecti ſunt id dici poteſt.vnde etiam(vt dicit)illi legi quæ tuendorū ciuiū cau
ſa vim hoſtilē eadē vi repelli iubet, poteſt ſine libidine ab omnibus obtemperari. In talibus ergo in q- G
bus princeps neceſſe habet ratione officii ſui legi obtemperare,ſine peccato poteſt & debet exeq legis
edictum:quia ſi lex bona ſit & iuſta,legi diuinę contraria eſſe non poteſt,quia a diuina lege omnis lex
humana bona & iuſta ortum ſumit.Vnde dicit Bernardus in epiſtola ad Comitē Theobaldū.Et qdē
in talibus vbi culpa tam aperta atq; inexcuſabilis eſſe videtur:quatenus nulla niſi cum periculo iuſti
tiæ iniuriæ occaſio relinquatur, etiam tunc tremens & dolēs vindicē vos exhibere debetis: magis vi
delicet officii compulſus neceſſitate q̄ vindicandi libidine.Immo oīno oīs debet abeſſe libido:qa ſecū-
dum Auguſtinum primo de libero arbitrio,clarum eſt nihil aliud q̄ libidinem in toto malefaciēdi ge
nere damnari.In eo vero quod in ſua poteſtate relinquit:nec ad id exequendum vlla neceſſitate aſtrin
git:ſi in hoc lex diuina aliquid exequi prohibet(bñ.n.poteſt prohibere lex diuina qđ bona & iuſta lex
humana permittit,& iuſte permittere debet:quia nō omnia mala debet punire. aliqua enim non pu-
nire expedit humanæ paci conciliandæ vt dictum eſt)hoc oīno a principe exequendum nō eſt.Sic eſt
in caſu propoſitę quæſtionis. cum enim lex publica ſecundum ordinem iuris queq̄ conuictum de cri
mine ſententialiter in certa ſumma pecunię pricipi obnoxium condemnat, accipere pecuniam hmōi
ſibi adiudicatam in poteſtate pricipis relinquit,nec ꝑcepto aliquo ad eam accipiendam ipſum cōpel-
lit.In hoc ergo caſu opus eſt principi:vt ſemetipſum in hoc facto ad diuinæ legis regulam dirigat: &
iuxta illud qđ dicit Bernardus ſecundo de Cōſideratione,tanq̄ ſpiritualis homo omnia diiudicet:vt
ipſe a nemine iudicetur:& omne opus ſuum trina quadam conſideratione preueniat.Primum quidē
an liceat.deinde an deceat.poſtremo an expediat.Nam etſi conſtat in chriſtiana vtiq; philoſophia non
decere niſi qđ licet:nec expedire niſi qđ deceat & liceat:non cōtinuo tamen omne qđ licet, decere & ex
pedire cōſequens erit.dicente Apoſtolo.Omnia mihi licent:ſed non omnia expediūt. Aptemus ergo
iſta tria ſi poſſumus iſti propoſito.Princeps ergo in accipienda emenda pecuniaria, vel alia a lege ſibi H
taxata, quā in ſua poteſtate dimittit,ſic circūſpecte omnia conſideret:vt conſcientię ſuę caueat:& ſcā
dalo qđ ex ſuo facto poſſet oriri,quantum poteſt ſalua veritate vitæ & iuſtitiæ parcat & ne ſcādalum
oriatur,id quod ſibi licet accipere & forte decet:ſi tamen non expedit accipere ꝓpter periculum ſcan
dali,non accipiat:& econtra id quod accipere licet,ſiue deceat ſiue non,dum tamen nō expedit dimit
tere propter pericula ſcandali,omnino accipiat.Propter ſcandalum dico qđ oriri poſſet ꝓpter infirmi
tatem,aut per ignorantiam non propter malitiam:cui omnino indulgendum non eſt: ſed per mediū
ſcandali malitia refrenanda eſt:Chriſto dicente Phariſęis Matthæi.xv.Hypocritę,bene prophetauit
de vobis.Eſa.dicens.Populus hic labiis me honorat cor autem eorum longe eſt a me.& accedentes di
ſcipuli eius dixerunt ei.Scis quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt! at ille reſpondens ait.
Omnis plantatio quā non plantauit pater meus eradicabitur.ſinite eos:cæci ſunt.ecōtra autem Mat
thæi decimoſeptimo,cum peteretur ab eo tributum Cæſaris,& oſtendiſſet Petro quia ipſe & ſui non
tenerentur ad ſolutionem:dixit illi Ieſus:vt autem nō ſcandalizemus eos &c.Vnde Bernardus com-
parans iſta duo dicta Chriſti dicit.Illorum,Phariſęorum ſcilicet,ſcandalum ex malitia procedit:iſto
rum ex ignorantia deſcendit: iſti ſcandalizantur,eo ꝙ veritatem neſciunt:illi quia odiunt.Si ergo vt
ad propoſitum deſcendam:ſcandalum ignorantium & infirmorum eſſet & pernicioſum exemplum
talem ſic conuictū publice non puniri iuxta legis edictum:in hoc caſu debet poenam legis exigere:&
pecuniam taxatam ab innocente quem etiam ſcit eſſe innocentem condemnato auferre: & hoc iuxta
legem diuinam: quę bene patitur innocentem temporaliter puniri ſine culpa ſibi impoſita:ſed non ſi
ne cauſa. pro qua etiam ipſe potius deberet velle poenam illam a ſe exigere q̄ ſcandalum oboriri. Sed
quia iuxta ſuppoſitum in quæſtione ipſum innocentem eſſe cognoſcit, etiam q̄uis lex publica illam

pecuniam principẽ in ſuos vſus conuertere permittit: nec vllo modo ex hoc eum reum tenet: procul
dubio tamen lex diuina id prohibet: et ſi pecuniam illam quaſi ſuam, & in vſus ſuos cõuertendam de-
tineat, eum in conſcientia ſua reum tenet. Vnde ex praecepto diuinae legis debet eam ad euitandum
I ſcandalum quanto poteſt occultius reſtituere. Sic enim propter periculum ſcandali etiam opera mi-
ſericordiae caueri poſſunt ne in aperto fiant: & etiam ad tempus ne fiant: quia licet ſemper obligãt, nõ
tamen ad ſemper. Vnde gloſſa ſuper illud Matthaei decimooctauo. Vę illi per quem ſcandalum venit
Qđ ſine peccato poſſumus facere, debemus facere, pro vitãdo ſcandalo proximi. & Lucę decimoſepti-
mo dicitur. Nota ꝙ inquantum poteſt ſine peccato vitari ſcãdalum proximi, debet. Sed ſi omnino ſi-
ne ſcandalo nec occulte reſtituere poſſet: qđ vix poſſet cõtingere: poſito tamen ꝙ ſic, hic credo adhuc
dicendum ꝙ animo retinendi ne ſcandalum fiat, & reſtituendi cũ opportunitas ſine ſcandalo occur-
ret: debet & poteſt detinere, & non reſtituere, & debet facere quod in ſe eſt, vt illi vel hęredi ſuo ipſe vel
aliquis loco ſui quandoq; reſtituat. Sed ꝙ animo conuertendi in vſus ſuos & ſibi appropriandi de-
tineat: cum nulla lex illud eum contra diuinam iuſtitiam facere iubet: nec periculum aliquod ſcanda
li ad hoc volendum eum compellat: nullo modo licet. Vnde poſito per impoſſibile ꝙ populus animũ
ſuum de reſtituendo ſciret: & niſi animum mutaret vt ſibi illam pecuniam appropriare vellet, popu-
lo ſcandalum fieret: in hoc caſu ſi contingere poſſet, princeps potius ſcandalum oboriri deberet per-
mittere, q̃ veritatem vitę derelinquere. qđ enim indifferenter fieri poteſt vel non fieri ſine peccato, ſal
ua triplici veritate, vitę ſcilicet, iuſtitię, & doctrinę, omittendum eſt ne ſcãdalum fiat. Sed ſi in aliquo
faciendo vel omittendo ne ſcandalum fiat, qualecunq; fuerit, ſiue ex infirmitate: ſiue ex ignorantia: ſi
ue ex malitia, ſi in periculo ex hoc ſit aliqua dictarum trium veritatum: veritas teneatur: & quod fa-
ciendum eſt fiat: vel quod omittendum eſt omittatur: & ſcandalum inde oriri permittatur. Talis eñ
occaſio ſcandali eſt non actiue ſed paſſiue ſolum: & ex tali facto, qđ nullo modo eũ dimittere licet. Vn
de dicit Gregorius ſuper Eze. Si de veritate ſcãdalum ſumitur: vtilius permittitur naſci ſcandalum,
q̃ veritas relinquatur. & Bernardus in epiſtola ad Drogonem. Melius eſt vt ſcandalum oriatur q̃ ve
ritas relinquatur. Vnde ſi ſcandalizentur auditores: quia magiſter docet veritatem optimam ad do-
cendum, nõ debet dimittere propter ſcandalum: quia veritas doctrinae eſſet in periculo. Si etiam reus
& amici eius ſcandalizarentur: quia iudex profert contra eum iuſtam & optimam ſentẽtiam: non de
bet dimittere propter ſcandalum: quia veritas iuſtitiae eſſet in periculo. Si ſcandalizentur parentes
quia poſt votum non exeas religionem vel nubere non vis: non debes votum dimittere propter ſcan-
dalum: quia veritas vitae eſſet in periculo: ſicut eſſet in propoſito. Recedere enim a propoſito reſtitu-
endi alienum retinendum, cõtra conſcientiam & ius diuinum, eſt in periculo, immo in ſubuerſione
K veritatis vitae. AD primum in oppoſitum, ꝙ poſſidet illam pecuniam auctoritate legis: Dicẽdum Ad primũ
ꝙ verum eſt legis humanae permittentis: quę non omnia mala prohibet maxime occulta: ſed non pre in oppoſitũ.
cipientis, vt dictum eſt. Nunc autem licet qđ pręcipit non eſt niſi bonum & iuſtum vt dictum eſt: ma
lum tamen bene poteſt eſſe qđ permittit: & per diuinam legem puniendum, & ideo nullo modo faci-
L endum vt dictum eſt. AD ſecundum: ꝙ princeps non debet eam reſtituere: quia accepta eſt non ſo Ad ſecũdũ.
lum in fauorem principis: ſed etiam in odium criminis: verum eſt quando crimen eſt in veritate com
miſſum. tunc ex praecepto legis diuinę debet illam pecuniam exigere in toto vel in parte: ſecundum
ꝙ ei videbitur expedire: & ſimiliter eam detinere ne peccatum maneat impunitum, & ne facilitas ve
nię incentiuum tribuat delinquendi. Vnde bonum qđ hic forte quandoq; lex humana permittit non
fieri, lex diuina pręcipit fieri. Quando vero crimen nõ eſt in rei veritate cõmiſſum: & hoc nouit prin
ceps: licet innocens ordine iuris legitime ſit conuictus, tunc debet in odiũ criminis ad terrendum ali
os, & ne ſcandalum fiat, pecuniam exigere: & non niſi animo tamen reſtituendi eam detinere, ſecun-
dum expoſitum modum: quia nihil iuris in ea habet ſecundum legem diuinam: licet ſecundum legẽ
humanam deceptam falſis probationibus vel ſuſpitionibus. Lex autem decepta nihil iuris confert co
ram deo in conſcientia: licet tãtum iuris conferat: ꝙ cõtra eius edictum nullus impetitur in iudicio
humano. ſecundum ꝙ priuilegia & diſpẽſationes per fraudem, vel tacita veritate, vel p importunita
tem obtenta coram deo neminem a crimine excuſant in eccleſia triumphante: licet ab inquietatione
defendũt in eccleſia militante: vt infra dicemus loquendo de diſpenſationibus. ARgumentum in Ad argu.
oppoſitum non probat niſi ꝙ princeps non poſſit tenere bona illius innocẽtis tanq̃ propria animo re princi.
ſtituendi. quin tamen poſſit ea ei auferre & detinere: quouſq; ſine ſcandalo poſſint reſtitui: non ꝓbat,
licet enim in hoc puniat innocentem ſine culpa, non tamen ſine cauſa vt dictum eſt.

SEquunť quæſtiones pertinentes ſpecialiter ad bona virorum eccleſiaſticorũ.& erãt
treſ.Duę pertinẽtes ad ius obtinendi ea: Vna vero ꝑtinens ad modum diſpenſaudi
Quęſt. xvii. ea. PRIma erat:vtrum licitum ſit tenere plura beneficia eccleſiaſtica,& an hoc ma
Quęſt.xviii. lum ſit ſecundum ſe. SEcunda: vtrũ licitũ ſit aliquẽ petere ꝓ ſeipſo diſpẽſationẽ
Quæſt. xix. ad tenẽdũ ſimul plura. TERtia vtrũ liceat viros eccleſiaſticos de bonis eccleſię de
licatã ducere vitã ꝓ ſemetipſis, luciis magnis,& delicatis cibariis veſcendo,& ꝓtio
Arg.princi. ſis veſtibus & equis & talibus vtendo. CIRca primũ arguiť ꝙ non licet tenere plu
ra beneficia eccleſiaſtica ſimul.Cõtrariũ eius bonum eſt & iuſtum:quia beneficia ſingula ſingulis ſer-
uitoribus ſunt inſtituta:vt tot ſint ſeruitores in eccleſia quot de bonis eccleſię poterunt ſuſtẽtari.vn-
de extra.de cõſt.Cũq; ſer.diciť:ꝙ in conſtitutiõe q̃libet eccleſię,& cõfirmatiõe ei⁹ a ſede apoſtol.ſup cer
to numero p̄bendarum debet eſſe expreſſum,vel intelligiť ſi nõ exprimať:niſi intãtũ excreuerit eccl̃ię
facultates:ꝙ pluribus poſſint ſufficiẽter competere.ergo oppoſitum eſt malum & iniuſtum. CON
In oppoſitũ tra.Super eo qđ in ſe eſt malum,Papa nõ poteſt diſpenſare:quia eſt contra legem diuinam & euange-
Primum. lium.ſed Papa bene diſpenſat in pluralitate p̄bendarum.ergo ſimul habere plures p̄bendas non eſt in
Secundum. ſe malum.quare neq; illicitũ. SEcundo ſic.eccleſia & ſedes ro. nõ ſuſtinent neq; debẽt ſuſtinere id qđ
vergit in periculum animarum,tanq̃ illicitum factum.eccleſia autem gñalis & ſedes Ro.ſciẽter & pu
Reſolutio. blice hoc ſuſtinent.ergo &c. CVM iſta quæſtio ſit de licito:& ita petat conſilium, an plura benefi- M
cia eccleſiaſtica ſimul tenere liceat:bonum ordinem tenet:vt nemo pręſumat prius impetrare a Papa
vt ſimul plura beneficia obtinere ſibi liceat,q̃ ſciat quomodo liceat,ne petat licentiam faciendi qđ fa-
cere non licet omnino:& ſic quãto licẽtius,tanto ſecurius:& quanto ſecurius,eo & periculoſius quis
peccet:dum non ideo malum eſſe deſiit,aut minoratum eſt,quia Papa cõceſſit.Qđ tamen ſummum
pontificem nunq̃ feciſſe crediderim,niſi aut circũuentum mendacio,aut importunitate victum.ſecũ
dum ꝙ dicit beatus Bernardus in epiſtola ad Adam monachũ.Qm̃ igitur licitum inquantum licitũ
non eſt niſi bonum:& illicitum inquãtũ illicitũ non eſt niſi malũ:& ecõuerſo bonũ etiã inquãtũ bonũ
licitũ eſt:& malũ inquantũ malũ illicitũ eſt:vt ſi bonũ fiat illicitũ,hoc non eſt niſi inquantum non ex-
pedit fieri:& ita inquantũ habet aliquã rationem mali:& econuerſo,ſi malũ fiat licitũ,hoc non eſt niſi
inquantum expedit fieri:& ita aſſumit rationẽ boni aliqualẽ.quia expedientia inquãtũ expediẽtia bo
na ſunt.Oportet igiť incipere a conſideratione boni & mali ſimpliciter,& expedientis vel non expediẽ
tis.Ex hoc enĩ vt credo videbimus clare rationem liciti & illiciti ſimpliciter & in caſu.Eſt ergo ſcien- N
dum in pricipio:ꝙ beatus Bernardus in p̄dicta epiſtola diſtĩguit duplex bonũ, dicẽs. Sane hoc aduer
tendũ:ꝙ q̃dam ſunt pura bona,q̃dam pura mala,& in his nullam debere fieri hominibus obedientiã
qm̃ nec illa omittenda ſunt etiam cũ ꝓhibenť:nec iſta vel cũ iubenť cõmittenda.Porro inter hęc ſunt
media quędam,q̃ ꝓ modo,loco,tempore,vel ꝑſona etiã mala poſſunt eſſe & bona, & in his lex poſita
eſt,& eſt obedientię tanq̃ in ligno ſcientię boni & mali qđ erat in medio paradiſi.de quo dicit Augu-
ſtinus.Si venenoſam hęrbam quis prohibitus tetigerit,pœna ſequitur. etiam ſi nemo prohibuiſſet ſi
militer ſequeretur.Non ſic autẽ in ꝓpoſito:quia ſi homo lignum illud non prohibitus tetigiſſet,non
peccaſſet.ꝙ ergo prohibitum tangi obfuit,non natura ligni,ſed inobedientię malum fecit.In his autẽ
dicit Bernardus,profecto fas nõ eſt veſtrum ſenſum ſententiæ pręſcribere magiſtrorum.In his omni
no pręlatorum nec iuſſio,nec prohibitio contemnenda eſt.De intermediis autem ſubdit exempla di
cens.Fides,ſpes,charitas,& cætera huiuſmodi,pura ſunt bona:quia male non poſſunt vel iuberi vel
teneri,bene non poſſunt vel prohiberi vel non teneri.Pura mala ſunt furtum, ſacrilegium, adulteri-
um,& cætera talia.Quę vtiq; nec vel bene pręcipi,vel perfici poſſunt:nec male prohiberi vel nõ fieri.
aduerſus huiuſmodi non eſt lex.Nullius quippe prohibitio valet obuiare præceptis: nullius iuſſio ꝓ
iudicare prohibitis.Liquido apparet mala imperantibus non eſſe parendum:præſertim dum prauis
obtemperãs imperiis,in quo homini videris obediens,deo plane qui omne qđ perperam agitur inter
dicit,inobedientẽ te exhibes.Quid enim?qđ iubet homo prohibet deus:& ego audiam hominem ſur
dus deo?Non ſic Apoſtoli clamant,quippe dicẽtes.Melius eſt deo obedire q̃ hominibus. Vides q̃ ina
nis eſt excuſatio de humana obedientia:vbi in deum conuincitur facta tranſgreſſio.Sunt deinde me-
dia quæ per ſe nec bona noſcuntur nec mala:poſſunt tamen indifferenter & bene pariter & male vel
iuberi vel prohiberi:ſed male nullatenus in iis a ſubditis obediri.Ex iis ſunt,vt exempli gratia,ieiuna
re,vigilare,legere,& q̃cũq; talia.De primis ergo.ſ.ſimpliciter bonis,& ſimpliciter malis nõ eſt habere
plura beneficia.tunc enim oporteret ꝙ omnes haberent plura ſi eſſet ſimpliciter bonũ : vel nullus ſi
eſſet ſimpliciter malum:ita ꝙ nulla humana diſpenſatio illud faceret licitum : quia eẽt ſimpliciter &
omnino illicitum.Quomodo enim,vt dicit Bernardus,permiſſio papę licitum facere valuit quod

purum malum fuit. Et vt dicit in epiſtola ad Robertum. Quid tibi fruſtra quiſpiam blanditur de ab
ſolutione apoſtolica, cuius conſcientiam diuina ligatam tenet ſententia? Plura ergo beneficia tenere
ſimul neceſſario eſt de bonis mediis. SED aliqui non diſtinguendo media bona dicunt ꝙ omnia ſunt
talia ꝙ quantum eſt de ſe, neq; bona ſunt, neq; mala: bonitate dico moris: ſed omnia indifferentia & li
cita quantum eſt de ſe, licet non ſemper expedientia. Ita ꝙ ſint illicita: hoc non eſt niſi ex ſola prohibi-
tione: ſicut erat illicitus primo homini eſus ligni vitę poſt prohibitionem, qui erat indifferens ante ꝓ
hibitionem, & medius inter ſimpliciter bonum, & ſimpliciter malum. Sic ergo dicunt ꝙ plures præ-
bẽdas habere ſimul, ſi non eſſet prohibitũ: non eſſet magis malũ neq; illicitum habere duas, q̃ habere
vnam: ſicut nõ eſt modo magis illicitum habere vnam magnam, q̃ habere vnam paruam. Sed hoc vt
videtur non poteſt ſtare: immo de mediis videtur eſſe diſtinguendum: licet Bernardus non diſtin-
guat: quia nihil ad ſuũ propoſitum erat: quia illicitum qđ intendebat diſſuadere: erat de malo in ex-
O tremo: vt patet inſpicienti epiſtolam. SCiendũ ꝙ mediorum inter bonum ſimpliciter licitum, & ma
lum ſimpliciter illicitum, eſt triplex medium. Quoddã qđ eſt ſimpliciter bonum & licitum, malũ au
tem in caſu. Quoddam vero qđ eſt ſimpliciter malum & illicitum, bonum autem in caſu. Quoddam
vero medium inter iſta duo, quantum eſt de ſe indifferens omnino, neq; bonum ſimpliciter, neq; ma
lum ſimpliciter, & ita licitum per indifferẽtiam ꝙ ex caſu poſſet eſſe bonum: & ita licitum quo ad qđ
ſicut erat tactus ligni ſcientiæ boni & mali, qui quantum eſt ex ſe, omnino fuit indifferens. fuiſſet aũt
bonus & licitus tanq̃ opportun⁹ ad tactum, ſi fuiſſet præceptus: ſicut malus fuit & illicitus tanq̃ per
nicioſus ad tactum poſtq̃ fuit prohibitus. Ad iſtud genus mediorum omnia media illi reducebant: &
de tali genere dicebant eſſe pluralitatem præbendarum habere. Sed non eſt ita. prædicta enim duo ge
nera mediorum inueniuntur in rebus diuerſis omnino ab iſto tertio, & de altero illorum eſt plurali-
P tas beneficiorum, vt patebit. Eſt igitur aliquid bonum ſimpliciter & abſolute: quia eſt de genere legis
naturæ, qđ tamẽ malum poteſt eſſe in caſu. Verbi gratia. Ordo graduum eccleſiaſticorum qui eſt ex
lege diuinæ ordinationis, & ita ſimpliciter bonus, & ad inſtar hierarchiæ cæleſtis ordinatus, bon⁹ eſt
ſimpliciter: ſecundum ꝙ dicit Bernardus libro tertio de Cõſideratiõe, ad Eugenium Papam loquẽs.
Erras ſi vt ſummam ita & ſolam inſtitutam a deo tuam apoſtolicam poteſtatem exiſtimas. Non tua
ſola poteſtas a domino, ſunt & mediocres, ſunt & inferiores. Nec vilem reputes formam hãc: quia in
terra eſt: exemplar habet in cęlo. ſicut illic ſeraphin & cherubin ac cæteri quiq; vſq; ad archãgelos &
angelos ordinantᷣ ſub vno capite deo: ita hic quoq; ſub vno ſummo põtifice primates, vel patriarchę,
archiepiſcopi, epiſcopi, presbyteri vel abbates & reliqui in hunc modum. Nõ eſt paruipendendum qđ
& deum habet auctorem, & de cęlo ducit originem. Q; ſi dicat Epiſcopus: nolo eẽ ſub archiepiſcopo
aut abbas, nolo obedire epiſcopo: hoc de cælo non eſt: niſi tu forte angelorum quẽpiam dicẽtem audi-
ſti, Nolo eẽ ſub archãgelis. Eſt ergo plane talis ordo ſimpliciter bonus: quia de iure diuino & legis na
turæ. & tamẽ poteſt eſſe malus in caſu: vt nõ expediat ꝙ iſte abbas ſit ſub illo epiſcopo. vnde & in hoc
papa diſpenſat: & abbatem eximit ne ſub epiſcopo ſit. Et ideo Bernardus quia viſus eſt ſic ordinare di
ctos ordines ex iure diuino, ſibiipſi opponens ſubdit: exponendo quando in talibus diſpenſatio habet
locũ & quando non dicens. Quid inquis? prohibes diſpenſare? non. ſed diſſipare. Non ſum tam rudis
vt ignorem poſitos vos diſpenſatores: ſed in ædificationem nõ in deſtructionem: vbi neceſſitas vrget,
excuſabilis diſpenſatio eſt: vbi vtilitas prouocat, diſpenſatio laudabilis eſt. vtilitas dico cõmunis non
propria. nam cum nihil horum eſt, non plane fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt. Vult ergo
ꝙ in illo ordine ſimpliciter bono, & de iure diuino in caſu rationabiliter diſpẽſandum eſt: vt plane di-
cit in epiſtola ad Mediſtanenſes. Plenitudo inq̈t poteſtatis ſuper vniuerſales orbis eccleſias ſingulari
prærogatiua apoſtolicę ſedi donata eſt: poteſt ſi vtile iudicauerit, nouos ordinare epiſcopatus vbi ha
ctenus non fuerunt: poteſt eos qui ſunt, alios deprimere alios ſublimare prout ratio ſibi dictauerit. ali
as enim non reputat Bernardus diſpenſationem: ſed potius diſſipationem: ſecundum ꝙ ante prædi-
cta ad Eugenium pręmiſit dicens. Subtrahuntur abbates epiſcopis, epiſcopi archiepiſcopis, archiepi-
ſcopi patriarchis ſiue primatibus. bona ne ſpecies hęc? Mirum ſi excuſari queat vel opus. Sic factitãdo
probatis vos habere plenitudinem poteſtatis: ſed iuſtitię forte non ita. facitis hoc q̈a poteſtis: ſed vtrũ
& debeatis, quæſtio eſt. & infra. At quomodo non indecens tibi voluntate pro lege vti: & quia non eſt
ad quem appelleris, poteſtatem exercere, negligere rationem? Et infra. Nolo autem prætendas mihi
fructum emancipationis ipſius. Nullus eſt enim: niſi ꝙ inde epiſcopi inſolentiores, monachi etiam diſ
Q ſolutiores fiunt: quid ꝙ & pauperiores? Patet ergo ꝙ aliquid eſt ſimpliciter bonũ, & tamen in caſu nõ
expedit: & ꝙ tunc in eo diſpenſari poteſt & debet. Econtra patet aperte ꝙ aliquid eſt ſimpliciter malũ
vt hominẽ occidere: & tamẽ in caſu eſt bonum: cũ quis eſt publicus hoſtis. in quo diſpenſat cũ iudice

ſus cõmune diuinũ vt liceat eũ occidere, vel etiã cũ toto populo vt dictum eſt: ſecundum Auguſtinũ
in ꝑcedenti qſtione. ſecundũ ꝙ etiam de hoc infra plurima alia ponent̃ exẽpla. Sic ergo plane patet ꝙ
ſunt tria media inter bonũ oĩno & ſimpliciter licitũ: & malũ oĩno & ſimpliciter illicitũ. de quorum
numero vt dictum eſt, non eſt habere ſimul plures prębendas. Reſtat ergo videre ad quẽ modũ dicto- R
rum triũ modorũ ꝑtinet. Et eſt manifeſtũ ꝙ non ꝑtinet ad illũ in quo continet̃ id qđ eſt ſimpliciter bo
num & in caſu malũ: qa tũc abſolute liceret: & nõ eſſet vnq̃ diſpẽſandũ vt plures liceret ſimul tenere:
ſed potius in caſu ꝓhibendum ne plures ſimul tenerent̃. Reſtat aũt an aliqs aliorũ duorũ modorum:
an ſcilicet ſit de ſimpliciter malis: an de oĩno indifferentibus. Si enim de ſimpliciter malis ſit, tunc eſt
malum de genere legis naturæ: & prohibetur quia malum ſimpliciter. Si vero eſt de omnino indiffe-
rẽtibus: tunc eſt malum non ex natura ſua ſed ſolum quia ꝓhibitũ. Sed ꝙ ad minus ſit ꝓhibitũ: & ita
malũ & illicitũ: qa de iure cõmuni interdictũ, ſiue alias ſit in ſe indifferẽs & licitũ, ita ꝙ diſpẽſatiõe nõ
indigeat vt liceat: niſi q̃ ꝓhibitionẽ auferat, & licentiã faciẽdi id qđ ſecũdũ ſe eſt indifferẽs tribuat: ſi-
ue in ſe ſit malum ſimpliciter & illicitum: ita ꝙ diſpẽſatione indigeat non ſolũmõ q̃ ꝓhibitionẽ aufe-
rat, aut quę licẽtiã faciẽdi malũ tribuat: ſed q̃ caſus doceat in qbꝰ qđ ſimpliciter & quaſi malũ eſt, bo-
nũ & expediẽs fiat: manifeſtũ eſt ꝑ iura ſcripta diſcurrẽdo. Et ſic ad qſtionẽ ſimpliciter & abſolute di-
cẽdũ: ꝙ nõ licet quẽq̃ plura bñficia eccleſiaſtica ſimul tenere ſine diſpẽſatione. Nec eſt in hoc differẽtia
de dignitatibꝰ & beneficiis curã aĩarũ habẽtibꝰ & ſimplicibꝰ ꝑbẽdis, niſi quo ad diſpẽſantes. Epiſcopis
eñ eſt interdicta expreſſe poteſtas diſpenſandi in pluralitate dignitatũ & bñficiorũ curã aĩarũ haben-
tiũ. extra. de ꝑben. De multa. Vtrũ aũt epiſcopis ſit diſpẽſatio ꝑmiſſa in ſimplicibus beneficiis: de hoc
ſunt opiniones doctorũ canonis. ſed apud quẽcũq; reſidet poteſtas in beneficiis diſpenſandi: & quali-
ter, & in qbꝰ caſibus, & cũ qualibꝰ ꝑſonis diſpẽſandũ, nihil ad ꝑſens. Hoc tñ certũ eſt: ꝙ de iure cõmu- S
ni ſine diſpẽſatiõe cuilibet illicitũ eſt plura bñficia etiã ſimplicia ſimul tenere, niſi in caſibꝰ a iure exce-
ptis. dicitur eñ extra de Re. in cap. Cũ a deo. ꝙ cum Papa ſcribit pro habẽte vnũ beneficium: vt aliud
ei conferat̃ ſub hac cõditione ſi dignus inueniatur: bene intelligit̃ quomodo literæ ſunt impetratæ:
qm̃. ſ. tacita veritate, vt dicit gloſ. Et ſic patet ꝙ q habet ſufficiẽs bñficiũ, ad aliud beneficiũ reputat̃ in
dignus: & hoc ideo, qa in duobus ſimul deſeruire non põt: vt extra de ꝑbendis. Sup inordinata. vbi di
cit̃: ꝙ q nõ poſſunt in eccleſia deſeruire, in eadẽ non debẽt reputari idonei. vbi dicit gloſ. Nota ergo ꝙ
qui habet beneficium ſufficiens, non reputatur idoneus ad aliud beneficium primo retẽto: qa dũ ad
vtrũq; feſtinat: neutrum bene peragit. xvi. q. i. ca. Preſbyteros. & . lxx. diſt. in cap. Epi, dicit. Singuli tñ.
clerici per ſingulos titulos ponendi ſunt in eccleſia. vbi in gloſ. de hoc. Similiter de except. Cũ eccleſia
ſticę, dicit̃ in gloſ. Fauore eccleſię, & ꝓpter vtilitatẽ ius cõmune ſtatutũ eſt: vt clerici debeãt in eccle-
ſia reſidere: & cõtinuã reſidẽtiã facere. Et de clericis non reſidentibus. cap. Quia multa. dicit̃. Cum ec
cleſia vel eccleſiaſticum miniſterium cõmitti debet, talis ad hoc ꝑſona q̃rat̃, q̃ reſidere in loco & curã
eius ꝑ ſeipſam valeat exercere. Alias eñ vt cap. ꝑximo Relatũ, admiſſi poterunt amoueri. Niſi forte
de licẽtia ꝑlatorũ ſuorũ, vel ꝓ ſtudio literarũ vel ꝓ aliis cauſis cõuenit eos abeſſe. Idẽ oĩno eſt in ꝑbẽdis
qđ in parrochiis: quo ad hoc. vt cap. Tuę fraternitatis. & xxi. q. i. dicitur. In duabꝰ eccleſiis aliquẽ poſ-
ſe cõnumerari ſeptima ſynodus prohibet dicens. Clericus ab inſtãti tempore non cõnumeret̃ in dua-
bus eccleſiis. negotiationis eñ eſt hoc & turpis lucri cõmodũ: & ab eccleſiaſtica conſuetudine penitꝰ
alienum. Vnde ſupra cap. de Electione. Dudũ. gloſſator tractans hanc materiam, in fine totum redu
cẽs in ſummã q̃rit & reſpõdet dicẽs. Quid dicemus? nũqd poſſunt eſſe clerici in pluribus eccleſiis: &
ibi habere ꝑbendas? de iure cõmuni in pluribus eccleſiis clerici eſſe nõ poſſunt. vñ. lxx. diſt. Sãctorũ. di
cit̃. In qua eccleſia qlibet ſtaturꝰ eſt, in ea ꝑpetuo ꝑſeueret. Omnino aũt aliquẽ in duabꝰ eccleſiis intitu-
lari non licet: ſed vnuſqſq; in qua intitulatus eſt in ea tñ caſu habeatur. vbi gloſſator ſimiliter hanc
materiam tractans dicit. In ſumma hęc eſt veritas ꝙ de iure nõ põt qs habere plures eccleſias vel ꝑbẽ
das in eodẽ epiſcopatu vel in diuerſis, niſi in caſibus notatis in ſumma. xxi. q. i. Quorũ duo exprimũ
tur extra de electione. Dudũ. vbi dicit̃ ꝙ nullus põt duas parrochias obtinere niſi vna pendeat ex alte
ra, vel vnã intitulatã, alterã vero cõmẽdatã haberet. Et addit gloſſator tres alios caſus dicens. Item ꝓ
pter paupertatem eccleſiarum. x. q. ii. Vnio. Item propter penuriam clericorum. xxi. q. i. cap. i. Item ꝓ-
pter diſpenſationem Papę, extra de prębẽn. De multa. Sed in talibus nõ licet mõ Epiſcopos diſpenſare
in prębendis autem poſſunt: qa talis diſpenſatio non eſt eis ꝓhibita. aliquando aũt fuit econuerſo: q
in curis & dignitatibus licuit eos diſpenſare: non autem in ꝑbendis ſimplicibus. lxx. diſt. Sanctorum.
& ſic diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorũ quo ad diſpenſantem non eſt niſi iuris poſitiui. habere
autem vnicum tñ eſt de iure communi quãtũcunq; tenue ſit. xxi. q. i. cap. i. Clericus. vbi dicit gloſ.
Eccleſia videtur ſufficere quę tãtũ neceſſaria habet, & alia gloſ. Siqs capiat paruũ beneficium, impu-

T tet ſibi. REſtat videre an plura beneficia habere ſit ſolum malum: quia ꝓhibitum ex iure humano: vnde diſpenſatio auferens prohibitionem reducat rem ad ſuam naturam: & ſic fiat licitum: ꝙ ꝓprie appellatur diſpenſatio quaſi iuris cõmunis quædam relaxatio. Sed ꝙ nõ eſt ita: immo ꝙ in ſe ſimpliciter ſit malum: & ideo prohibitum: & eſſet malum, etſi non eſſet prohibitum, niſi in caſibus: ex hoc vt videtur apertiſſime declaratur. dicit enim Origenes ſuper Exo. de miniſtris eccleſiæ. xxiiii. ca. Ad hoc ſolum debent ſumere carnalia, quia miniſtrant ſpiritualia. ſic enim vt dicit Apoſtolus, Deus ordinauit: vt qui altario deſeruiunt de altario viuant. propter ſeruitia ergo ſunt beneficia. Et etiam vt patet ex iuribus prædeterminatis diuerſa ſunt & diſtincta beneficia: vt diuerſę perſonę in diuerſis & diſtinctis beneficiis diuerſa & diſtincta faciant ſeruitia: & tot perſonę in eccleſiis inſtituantur ad quot ſufficere poſſunt eius facultates. Vnde & qui in maioribus beneficiis ſunt inſtituti, ad maiora tenentur ſeruitia: quia ſecundum Gregorium, cũ creſcunt dona, creſcere debent & rationes donorum: & vt dicit Origenes vbi ſupra, Neceſſe eſt vt qui ad maiorem gradum promouendi ſunt: maiori mẽtis induſtria ad legem dei ſe applicent. Cum igitur clarum eſt ꝙ ſit de iure diuino ꝙ beneficia ſunt ꝓpter ſeruitia. Nunc autem etiam manifeſtum eſt ꝙ de iure naturali eſt in iuſtitia diſtributiua ꝙ fiat ſecundum proportionem arithmeticam: ſicut determinat philoſophus in quinto Ethicorum: qui non deſcribit niſi regulas iuſtitię naturalis. Iuxta illud qđ dicit Tullius, pro ſe, & pro aliis philoſophis in libro de Officiis. Propoſitum noſtrum eſt ſecundum naturam viuere. Proportio autem iuris naturalis in iuſtitia diſtributiua ſecũdum proportionem arithmeticam eſt vt ſit ęqualitas in omnibus dati ſeruitii ad acceptum beneficium ſecundum eandẽ proportionem: licet non ſecundum eandem quãtitatem: vt qui duplum appoſuit de ſeruitio, duplum recipiat de beneficio, & q ſubduplũ ſubduplum, & qui plus plus, & qui minus minus, & qui nihil nihil omnino. ſecundum Apoſtolum: Qui nõ laborat, non manducet. Vnde iniquitas eſt & contra naturalis iuris ęquitatem dare minus beneficium ei de quo præſumit̃ ꝙ debeat & poterit deſeruire amplius: & maius ei de quo præſumitur ꝙ nec debeat nec poterit deſeruire niſi minus: ſicut iniquitas eſſet & contra naturalis iuris ęquitatẽ pro minori ſeruitio dare maius & pro maiori minus. Dico ex debito ſeruitii: non ex gratia: qualiter prælati debent diſpenſare bona eccleſiaſtica. Epiſcopi enim poſiti ſunt, non vt propriarum rerũ largitores: ſed vt alienarum diſpenſatores. x. q. ii. Precarie. & ita de rebus eccleſię iuſtitiam poteſt facere diſpenſando: nullã autem gratiam donando. hoc enim non poteſt quiſq̃ facere niſi de proprio. Iuxta illud. xii. q. i. Res eccleſiæ non quaſi proprię, ſed quaſi cõmunes & dono oblatę: tamen ſummo ſtudio & timore non in alios q̃ in præfatos vſus ſunt fideliter diſpẽſandę. Vnde dicitur diſpenſatio quaſi diuerſorum penſatio. Debet enim diſpenſator omnia diſpenſare: & ſic rationabiliter ad regulam iuſtitię omnia agere: vt etiam de bonis eccleſię minima quã facit nõ ſit niſi rationabilis & iuſta. Cũ igitur vix ſit aliquis qui vnicum beneficium in vnica eccleſia ad plenum deſeruire ſufficiat vt opus eſt: ſicut extra de Cle. non reſi. Quia nonnulli. vbi dicitur. Cũ vnum officium implere vix ſufficiant ſtipendia ſibi vendicant plurimorum. & de prębendis. Quia intãtũ. per totũ. Et ſic contra regularem ęquitatem vt videtur iuris naturalis eſt: vt in eadem eccleſia quis plura habeat beneficia: quare & multo forti⁹ in diuerſis, & maxime in diuerſis epiſcopatibus: aut in diuerſis prouinciis. quia quanto beneficia magis ſunt diſtantia tanto minus poteſt vnus in pluribus deſeruire: q̃q̃ in ſpeciali ratione diſpenſari ſolet: vt aliquis plura beneficia habeat in diuerſis eccleſiis, non autem vt in vnica.

V SIC ergo plura beneficia ſimul tenere quantum mihi apparet non ſolum eſt illicitum & malum: quia de iure poſitiuo prohibitum: ſed quia ex iure naturali illicitum & malum, ideo prohibitum: quia vergit in periculum animarum: eo ꝙ ſibi bona attrahunt pro quibus eccleſiæ deſeruire non poſſunt: quæ aliis deberent concedi qui ea poſſent deſeruire: vt in dicto capitulo. Quia nonnulli. quos ipſi defraudant. Tale tamẽ malum eſt hoc ꝙ in caſu poteſt eſſe bonum. in quo ſolum tamen per diſpenſationem plura beneficia tenere licitum eſt: ſine qua etiam non eſt licitum ex hoc ſolo ꝙ de iure cõmuni eſt prohibitum: etſi in ſe ex natura rei eẽt licitum vt dictum eſt. Vnde Bernardus in epiſtola ad Theobaldum comitem. Honores & dignitates eccleſiaſticas non ignoro deberi iis qui eas digne ſecũdum deum adminiſtrare & velint & poſſint porro eas acqri ꝑuulo veſtro ꝓcib⁹ meis vel veſtris: nec vobis iuſtũ: nec mihi tutũ eẽ noueritis. Nã nec cuiq̃ vel adulto plures in plurib⁹ eccleſiis habere licet: niſi diſpẽſatorie qdẽ ob magnã vel eccl'ię neceſſitatẽ, vel ꝑſonę vtilitatẽ: & hoc nõ ꝓpriã: ſed cõem eccleſię: vt dictũ ẽ ſupra. Iſtę. n. ſũt duę cauſę, ꝓpter quas facienda eſt diſpenſatio. Scđm. n. ꝙ dicit̃ extra. de ſentẽtia & re iudi. In cauſis. diſpẽſationẽ induxit inſpecta neceſſitas & vtilitas. & extra de ꝓbẽ. Expoſuiſti. dicit̃ ꝙ tũc diſpẽſatio fiat: ſi euidẽs neceſſitas & vtilitas exigant: vt dicit gloſ. Iſta duo diſpenſationem inducunt, & propter talem neceſſitatẽ adiunguntur eccleſiæ præbẽdis. Alię vero ſunt cauſę inducẽtes facilitatem diſpenſationis ex ſtatu &

diſpoſitiōe ꝑſonarū.vt eñ extra de electione Innotuit,dicit̃,multa diſpēſationē inducere vident̃:ſciē
tia literarū,morū honeſtas,fama perſonę.& vt dicit̃ extra de ꝑbē.de multa.circa ſublimes & literatas
ꝑſonas quę maioribus ſunt honorandę bñficiis,cū ratio poſtulat poterit diſpēſari. Et aduertendum X
eſt ꝙ dicit cū ratio poſtulat:ne paſſim,& indiſcreta fiat diſpēſatio,quia vt ibi dicit gloſ.Olim in curis
& dignitatibus diſpēſabāt epi:ſed hoc immutatū fuit ꝓpter indiſcretas,& ſtultas diſpenſationes epi-
ſcoporū.Vñ nec papa diſpenſare debet niſi iuſta ratio hoc poſtulet.ita habitū eſt ſupra ex dictis beati
Bernardi.Alias.n.etſi ab eccl'ia militante ſup eo ꝙ diſpenſationē qs obtinet nō ingerat̃,corā deo tamē
nō aſſecurat̃.ſecūdū ꝙ extra de voto,& vo.re.ſup cap.primum dicit gloſ. Non eſt ſecurus quoad de-
um cum quo papa diſpēſat niſi ſubſit cauſa diſpēſandi:nec etiā ſecurū eſt ipſi diſpēſanti,ſi diſpēſando
cuiq̃ licētiā faciēdi tribuat eius qđ ei omnino nō licet,aut nō expediat, aut forte petēti modo quo nec
liceat nec deceat.Cū.n.quodlibet horū in ſe malū ſit vel ſaltē faciēti : nunqd ideo vt ait Bernardus ad
Adā monachū:aut malū eſſe deſiit aut minoratū eſt ꝙ papa conceſſit?quis vero malū eſſe neget aſſen
ſum ꝓbere malo:& ſic ouē in ꝓcipitium erroris ire ꝑmittere,a quo cū diligētia eam reuocare deberet?
Ne forte dicat̃ ei illud Ezechielis.Qđ errabat nō reuocaſti,qđ perierat nō q̃ſiſti.Sic eñ vt dicit Aug.
in ſermone de paſtoribus,debet dicere paſtor oui ſic petēti licentiam errandi:tu vis errare:tu vis peri
re,ego nolo.Non vult ille qui me terret ſi voluero,reuocabo errantē:reqrā ꝑditā:etſi me inquirētem
laniēt vepres ſyluarum:ꝑ oīa anguſta ire coarctabo:omnes ſepes excutiam:omnia peragrabo,reuoca-
bo errantem atq; pereuntem requiram.Si me pati non vis,noli errare:noli perire. Parum eſt ꝙ doleo
te errantem atq; pereuntem:timeo ne negligens te etiam qđ forte eſt occidam. Qđ tamē vt ait Ber-
nardus in epiſtola vbi ſupra, pontificem feciſſe nō credidero niſi aut circūuentum mendacio, aut im
portunitate victum.quando enim aliter huiuſcemodi indulgentiam daret : tunc non eſſet diſpenſa-
tio, ſed crudelis diſſipatio. Dico ex parte eius qui diſpēſari ſecum petit. EST aūt hic conſiderandū Y
ꝙ alius eſt modus diſpenſandi in illis quæ ſunt ꝓhibita quia mala:& in illis quæ ſolum ſunt mala & il
licita quia prohibita.In malis tātū quia ꝓhibita, diſpenſatio vt dictum eſt ſupra,nihil facit:niſi ꝙ au-
fert prohibitionem ipſam:& rem ipſam ſuæ naturæ relinquit:quæ de ſe indifferens eſt , & ideo licita
vt bene poſſit fieri poſt prohibitionem:cum ꝓpter prohibitionem non liceat. licebat autem quando
cum licētia fiebat.In prohibitis vero quia mala,diſpenſatio non aufert ſolum prohibitionem relinquē
do rem ſuę naturæ:tanq̃ de ſe indifferentē:quę abſq; licentia non liceret:liceret autem ſi cum licentia
fieret:ſed cum hoc ꝙ diſpenſatio aufert ipſam prohibitionem,determinat caſus in qbus bonum eſt &
licitū qđ regulariter tanq̃ malum & illicitū vniuerſaliter eſt interdictum:vt quo ad hoc ſecundū iſta
diſpenſatio non ſit niſi iuris q̃dam declaratio in particularibus factis in qbus dubiū eſt : vtrū.ſ. perti-
nere debeāt ad aliquē caſum diſpenſabilē in iure expreſſum , an ad aliquē alium qui forte nō ſit expreſ
ſus:vt tunc detur licētia facti ſecundum formam illius:vt qui habet vnum beneficium intitulatum
teneat alterum tanq̃ cōmēdatum:vel qui habet duas intitulatas , teneat illas tanq̃ tenues reſpectu cō
ditionis perſonę:vel tanq̃ ſit paucitas clericorum ſufficiētium ad alterum:vel tanq̃ vnum ſit alteri an
nexum,& ſiquis alius modus ſit poſſibilis pręter iſtos.Et ſic diſpenſatio proprie non eſt vnus modus
diſtinctus ab aliis quatuor;ſed coincidit cum quolibet & ſemper cum aliquo illorum in omni actu diſ
penſandi:& hoc vt dictum eſt nō niſi in factis dubiis,ſi ad aliquē illorum caſuum pertinent.cuius du
bii determinatio pertinet ad induſtriam & auctoritatem ſolius diſpēſantis.& iſtud dubiū cum in di-
ctis caſibus vel in aliquo eorum ex conſuetudine facti eſt determinatum ex aliqua obſeruatione in ali
qb⁹ bñficiis,tūc ꝑtinet ad ius cōmune:& nō reqrit diſpēſationē:vt vbi obſeruatū ē ꝙ ꝓbēdę alicui ma
ioris ecclīę ānexa eſt capella aliq̃:cui cōfert̃ ꝓbēda,ſimul & cōfert̃ capella vel ſiqđ aliud ſit ānexū ei.Eſt
.n.ab initio facta illoꝝ connexio propter eandē cauſam ꝓpter quā de nouo fieret de eis ſimul obtinen-
dis diſpenſatio.vnde extra de pręben.ſuper capitulū Expoſuiſti, tacta neceſſitate diſpenſandi in eo di
cit gloſ.Propter talem neceſſitatem adiunguntur eccleſię prębendę.Q; autem prædicta iuris expreſ- Z
ſio ſiue determinatio dicat̃ diſpenſatio:patet per hoc:qđ extra de voto & vo.red.ſuper illud capitulū.
Non eſt dicendus voti tranſgreſſor qui qđ vouit auctoritate apoſtolica diſtulit adimplere.dicit gloſ.
Papa in votis non diſpenſat ſed declarat:& tamen diſpēſatio appellatur.eſt enim quo ad hoc diſpenſa-
tio:ꝙ ſtatutum iuris cōmunis de pluribus beneficiis non ſimul tenendis, etiam prohibet ne in caſib⁹
diſpenſabilibus ſimul ſine diſpenſatione teneant:niſi vbi ex antiqua conſuetudine ſimul obtenta ſunt
in aliis enim non licet ſimul omnino plura tenere etiam in caſibus diſpenſabilibus:niſi de licentia pa-
pę vel habentis poteſtatem diſpenſandi:quia hoc de iure cōi ꝓhibetur: & quo ad hoc eſt diſpēſatio ſu
ꝑ alias in ſe licitas:qa ſolūmodo iuris cōis relaxatio.qđ ꝓprie loquēdo eſt diſpenſatio.vt.n.dicit̃.l.diſt.
ſup ca.Vt cōſtitueret̃,in gloſ.aliud eſt ius,aliud rigor,aliud diſpēſatio. Rigor ē exceſſus & auſteritas

ſacta ad terrorē: & nō eſt ſeruādus: niſi vbi timetur exemplū mali. cuius exemplū habemus in articu
lo queſtionis precedētis. Diſpenſatio autē eſt quedā iuris relaxatio: & nō eſt vtendū ea niſi ſit neceſſi-
tas vel vtilitas vt dictū eſt. Ius vero equitas eſt: que media ſtrata incedit. Q autē ea quæ ſunt ſimpli-
citer ꝓhibita de iure naturali tanq̄ illicita & mala, ī caſib⁹ poſſunt eſſe bona & licita: ſup qđ fundaē to
ta pſens determiatio: patet ex pħo: q nō niſi naturale ius ſcđm virtutes morales deſcribit. Ipſe em̄ in fi
ne quīti ethicorū poſtq̄ deſcripſit iuſtitiā naturalē quo ad ptē eius cui⁹ eſt tradere regulas legis natu
rales: q̄ appellaē legis poſitiua: deſcribit in fine libri iuſtitiā gn̄alē quo ad partē ei⁹ cuius eſt declarare
regulas legis naturales, & eaꝝ ītentionē exponere: explicādo caſus in qbus regule legis vniuerſales fal
A lūt: & quib⁹ exceptis verificantur: que appellatur legis directiua. Cauſa autē quare oportet talem iu-
ſtitiam poni, eſt qm̄ lex iuris poſitiua vniuerſales regulas iuris ſtatuit in talibus rebus in quibus non
ſemp qđ vniuerſale eſt rectum eſt & iuſtū: ſed accipit lex vniuerſale pro eo qđ accidit in plurib⁹ recte
Et licet ſciat ꝙ aliquādo fallit: nihilomin⁹ lex q̄ ſic ſtatuit recta & iuſta eſt: & ꝙ regula eius vniuerſa-
lis fallit: nō eſt ex parte ipſius legis, ſed ex parte materie rei mutabilis ſcilicet de qua ſunt legis edicta.
Vnde lex bona eſt que vniuerſaliter ꝓhibet qđ ſimpliciter & in genere malū, licet preter legis intētio
nem que vniuerſaliū eſt, accidat aliquis particularis caſus. tunc em̄ venit legis correctiua: que appo-
nit illud particulare qđ lex poſitiua ī ſuo ſtatuto vniuerſali omiſit: & per hoc legis correctiua qđ vni
uerſale erat legis poſitiue verificat & dirigit ad regulā iuſtitie pfectæ, ad modū quo legiſlator faceret
ſi preſens eſſet vbi caſus ille particularis cōtingeret. illud em̄ qđ olim omiſit apponeret. et ſi illum ca
ſum ſciuiſſet & aduertiſſet cum legem vniuerſalē ſtatuit, eum nō omiſiſſet. Super quo ponit cōmen
tator grecus duo exēpla: ſed & tertiū ponit: qđ ex certa ſciētia omittim⁹. Dicit ergo ꝙ lex peregrinū
ſi ſuper murū aſcendat de nocte in tēpore belli iubet occidi a ciuibus: & eſt hic occiſio iuſta. accidit au
tem quādoq̄ nō eſſe iuſtam ſed peccatū. Oppugnātibus enim adiacentibus, aſcendentē peregrinū in
murū & triumphantē occidere feſtinare, quāto peccato plenū eſt? Lege itaq̄ vniuerſaliter prohibēte
peregrinū murum aſcendere: & propter hoc ad poenas tracto: eo ꝙ aſcēdens murū triūphauit: Epi-
caia dirigit & definit quod deficit. ſi enim ſciuiſſet hoc legis poſitor: quoniam fieret: aſcripſiſſet
vtiq̄ in lege hoc: & haberet vtiq̄ lex ſic. Oportet peregrinū aſcēdentē in bello murum occidi præter
triumphantē. In quib⁹ ergo nō eſt poſſibile de oībus recte legē ponere, de iis quæ vt plurimū fiunt le-
ges ponunt. vt plurimū em̄ malum eſt peregrinū ſuper murū aſcendere, nō tamē ſemp vt dictū eſt. &
pignus ſiue depoſitū non dari malū eſt: ſed interdum bonū. inſipienti nō eſt tradēdus gladius depo-
ſitus: vel furi. Quartū vero exemplū ponit cōmētator Arabicus dicēs. In lege Sarracenorū præceptū
bellādi vniuerſale eſt donec extirpeē radix eorū q diuerſi ſunt ab eis. & ſunt horæ in qb⁹ eligibilior eſt
pax bello. Et qa populus Sarracenorū tenuit ꝓ neceſſario hoc p̄ceptū vniuerſale: & cū hoc fuerit eis
īpoſſibile extirpare ſemp ſuos inimicos: cōſecuti ſūt dāna multa ex hoc: & hoc fuit eis ex ītētiōis igno
rantia legiſlatoris. & ꝓpter hoc oportet vt dicaē eis ꝙ magis querenda eſt pax quādoq̄ q̄ bellū. Quin
tum exemplū ad hoc habemus in primo Maccabeorū, de eo qđ malū eſt ex ſola prohibitiōe diuina: &
habet caſus in quibus ꝓhibitio nō eſt ſeruanda. vbi diciē ꝙ exercitus regis Antiochi cōſtituit præliū
aduerſus Iudeos in die ſabbato: qui non reſtiterunt ei nec lapidē miſerunt dicentes: moriamur oēs in
ſimplicitate noſtra: & mortui ſunt vſq̄ ad mille aīas hominū. Qđ fecerūt propter vniuerſale edictū
de feriatione ſabbati. Et dixit vir proximo ſuo: ſi oēs fecerimus ſicut fratres noſtri fecerunt: & nō pu-
gnauerimus aduerſus gentes: citius diſperdēt nos a terra. & cogitauerūt in illa die dicentes quaſi le-
gem exponētes, oīs homo quicūq̄ venit ad nos in bello in die ſabbatorū pugnemus aduerſus eum: &
B nō moriemur oēs ſicut mortui ſunt fratres noſtri. Ecce q̄ planum eſt ex veriſſima doctrina legis na-
ture quomodo poteſt aliqd eſſe malū ſimpliciter: & prohibēdū quia malū: & hoc per edictū vniuerſa-
le legis. qđ tamē in caſu malū non eſt ſed bonum & tanq̄ licitum faciendū. Sic ergo per hunc modum
ius cōmune prohibet pluralitatē beneficiorū tanq̄ ſimpliciter malū: & cōtra ius legis nature exiſtēs:
& tamen caſus excipit quos legiſlator percepit: qui adhuc plures exciperet ſi aliquos preter exceptos
perciperet vt dictū eſt. Cōcedenda eſt igitur ratio probās ꝙ non licet habere plura beneficia ſimul. In
C tellige ſine diſpēſatione vt dictū eſt. AD primū in oppoſitū, ꝙ in per ſe malo ex iure legis nature nō Ad argu. I.
habet locum diſpēſatio: dicendum ꝙ verū eſt de illo malo qđ eſt extremū malum: & in nullo caſu bo in oppoſitū.
num: vt dictū eſt ſupra. de illo autē malo qđ eſt de mediis qđ habet in aliquo caſu rationē boni, nō eſt
D verū. in illo enim bene poteſt diſpēſari ſecūdum modum preexpoſitū. AD ſecundū, ꝙ pluralitatem Ad ſecūdū.
prebendarū ſuſtinet eccleſia: qđ nō deberet facere in periculū animarū ſi non liceret: Dicendū ad hoc
excuſando eccleſiā vniuerſalē & præcipue Romanā ſedem: ꝙ diſſimulatio huius criminis nō vergit
in culpam eccleſie vel ſedis Romanæ. quia iuſtū eſt multa mala diſſimulare ꝓpter correctionis diffi-

cultatem. Vnde dicitᷣ in antiqua compilatione extra de prębēdis. Cum nō ignores. Ita cōtinuetur mi
rabile genus & indignū, qđ tñ in eccleſia tua vis inducere, conſuetudinē eccleſię Gallicanę: ꝙ cū vnū
ad plura beneficia recipiat, contra ſacrorū canonum inſtituta non approbatur a nobis: licet nō poſſit
prę multitudine deliquentiū emēdari. Verūtamen diſtinguendū: ꝙ crimē aliquod diſſimulare cōtin E
git dupliciter: publicū dico & manifeſtū. Vno modo factum ipſum criminoſum non ꝓhibendo, cum
quis ipſum poſſit ꝓhibere. Alio modo tranſgreſſionē prohibitionis nō publicādo. Primo modo eccle
ſia & pręlatus eccleſię crimē generale & publicū diſſimulare non debēt: ſed per edictū generale prohi
bere. & hoc modo per plurima iuris cōmunis edicta pluralitatē beneficiorum prohibuerūt: nec ſuſti
nuerunt eam quantū in ſe fuit. Secūdo autē modo cum tranſgreſſio reſpicit facta particularia nō de
bet eccleſia vel pręlatus eccleſię in foro publico exceſſus aliquos punire niſi inquantū aperte vergunt
ī derogationē pacis reipublicę: ſicut vergūt vniuerſaliter furta, homicidia, & huiuſmodi: quę ſtatim
puniunt in quocunq; eos inueniunt. vt ſecundū hoc intelligatur illud Auguſtini primo de libero ar
bitrio. Lex iſta quæ populo regēdo ſcribitur recte multa permittit per diuinā prouidentiā vindicāda
etenim vindicanda hęc aſſumit: ſcilicet tātū & nō alia quę ſatis ſunt cōciliandę paci hominib⁹ imperi
tis: quāta poſſunt per hominē regi. & cætera vt habitū eſt ſupra. Qđ autē ibi dicit Auguſtinus de le F
ge, poteſt intelligi & de pręlato miniſtro legis. Sed tunc ſolum tenetur punire delicta quę non vergūt
directe in diſturbationē pacis publicę cū in iudiciū deducūtur. de numero quorū eſt multitudo bene
ficiorū. Sine culpa ergo ſua eccleſia & pręlat⁹ eius culpā huiuſmodi diſſimulare & ſuſtinere poſſunt
ſine aīaduerſione, quouſq; in iudiciū deducātur: & hoc ꝑpter correctionis difficultatē & diſturbatio
nem quę ex hoc in eccleſia poſſet cōtingere. ſed ſi in iudiciū eſſent deducta contra quēcūq;, nullo mo
do deberēt ſuſtinere. vt eñ dicitᷣ de prębēdis. Cum iādudum. multa per patientiā tolerātur, quę ſi de
ducta fuerint in iudicio exigēte iuſtitia nō debēt tolerari. vbi dicit gloſ. Hic reſpōdet papa tacitę quę
ſtioni. diceret enim aliquis: multi ſunt habentes plura beneficia: quare iſtū reprobas dñe papa? & ipſe
reſpondet dicens. multa per patientiā &c. Et tamē vt dicit gloſ. per talem patientiā non diſpenſatur.
Vnde credo, ꝙ ſi contra habentē plura beneficia alterū illorum a dño papa impetraretur: & in iudi
cium deduceretur coram ipſo: ꝙ ipſum poſſidenti abiudicaret & impetrāti adiudicaret. Verūtamen
ſi expediret eccleſiæ, ꝙ dñs papa edicto contra pluralitatē beneficiorum pœnam legalem in trāſgreſ
ſores apponeret: vt ſic metu pœnę oues ſuas a principio coerceret, ipſe viderit qui de hoc redditurus
eſt rationem.

Queſt. xviii. Argu. prin. CIrca ſecūdum arguitur, ꝙ nullus licite poteſt diſpēſationē petere pro ſe: quia nul
lus poteſt licite ſibi procurare id qđ minus eſt: vt vnam dignitatē quā ſine omnī
diſpenſatione poſſet tenere: quia nec appetere licet. dicente Auguſtino decimono
no de ciuitate dei, capitulo decimonono. Locus ſuperior etſi teneatur tacite vt de
In oppoſitū. ceat, indecēter tamē appetitur. ergo &c. CONtra eſt vſus eccleſię, quia cū nemi
Reſponſio. ne diſpēſatur niſi cum petente pro ſe, vel per ſe, vel per alium. DIcēdum ad hoc G
ꝙ in eo ꝙ quis petit diſpenſationē pro ſe, duo ſunt attēdenda: & genus facti, & intētio faciētis. Quan
tum ad genus facti præſumitur eſſe ambitio quādocunq; aliquis aſpirat ad maiora cui ſufficienter
prouiſum eſt. Iuxta illud. vii. q. i. ſi quis epiſcopus ſuæ ciuitatis mediocritate deſpecta adminiſtratio
nem celebrioris loci ambierit & ad maiorem plebem quacūq; ratione ſe tranſtulerit, a cathedra pella
tur. Dicit autē mediocritate deſpecta adminiſtrationē celebrioris loci ambierit: quia ſecūdū gloſ. hęc
eſt pręſumptio canonis. quia eo ipſo ꝙ tranſit ad maiorē, pręſumitur eſſe ambitio. Conſimili ergo ra
tione vel fortiori pręſumitᷣ ambitio, ſi non cōtentus vnico beneficio ſibi ſimul cum illo aliud procura
re voluerit. vt procedit argumentū ad primā partē. Quare cū illud qđ pręſumitᷣ ambitioſum, inquā
tum huiuſmodi habet ſpeciem mali: & tale nō licet ꝑpter ſcandalū: iuxta illud apoſtoli, Ab omni ſpe
cie mali abſtinete vos: idcirco attendēdo ad genus facti: nō licet oīno, aliquem diſpēſationē petere pro
ſe: etſi forte quātum eſt ex intētione faciētis quādoq; liceret. qm̄ petens pro ſe diſpēſationē: aut quęrit
in eo ſup quo diſpenſandū eſt id qđ eſt honoris & tēporalis emolumenti: aut id qđ eſt oneris & ſpiri
tualis ſeruitii. Primo modo ambitioſa eſt petitio. nec aliquo modo licet. Iuxta illud. diſt. l. cap. Multi.
Quicūq; deſiderauerit primatū in terra inueniet confuſionē in cęlo: nec inter ſeruos Chriſti compu
tabitur: qui de primatu tractauerit. In iſto caſu diſpēſatio etſi aſſecurat coram militāte eccleſia ne in
feſtetur, non tamē a crimine abſoluit. dicente Bernardo in epiſtola ad Robertū: & in eo cuilibet taliū.
Quid tibi fruſtra quiſpiam blāditur de abſolutione apoſtolica, cuius conſcientiā diuina ligatam te
net ſentētia? tolle occaſiones: reſpue blandimēta: adulationib⁹ claude aures: te interroga de te: quia tu
te melius noſti ꝙ̄ alius. attende cor tuū. diſcute intentionē: conſule veritatē. tua tibi cōſcientia reſpon

det. Reſpondet reuera multis: quia nō pietas ſed ambitio ad petendum pro ſe diſpēſationem mouet.
Vnde Bernardus in epiſtola ad Henricū Senonēſem archiepiſcopū. Multi non tanta fiducia & alacri
tate currerent ad honores, ſi & ſe ſentirent, & onera, grauari profecto metuerent, nec cum tanto labo
re & periculo quarūlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc vero quia ſola attēditur gloria & nō
poena, purum eſſe clericū erubeſcitur in eccleſia: ſi ſe viles ęſtimāt & inglorios, qui quocūq; eminētio
ri loco nō fuerint ſublimati. & infra. Semp ęſtuante deſiderio, quo vtiq; magis ac magis & dilatentur
in plura, & ad cęleſtia ſublimētur. & ita huius rei gratia nō pigritātur crebro terere limina apoſtolo-
rum: inuenturi & ibi qđ magis dolēdum eſt: illos ſcilicet qui ſuę faueant improbę voluntati. Non ꝙ
valde Romani curent quo fine res terminetur: ſed quia valde diligunt munera: ſequitur retributio
nes. Nude nuda loquor, non detego verenda: ſed inuerecūda cōfuto. De hoc libro tertio ad Eugeniū
papā. An non limina apoſtolorū iam plus ambitio q̃ deuotio terit? an nō vocibus eius veſtrū tota die
reſultat palatium? An non quaeſtibus eius tota legum canonūq; diſciplina inſudat? an nō ſpoliis eius
H omnis Italia inhiat inexplebili auiditate? Si vero petens pro ſe diſpenſationē quaerit qđ oneris eſt &
ſeruitii, aut ergo quaerit illud ex deſiderio & affectione, aut ex neceſſitate & timore. Primo modo om
nino non licet: quia locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, fugientibus offerēdus. vt dicit Gre
gorius octaua, Quęſtione prima, capl'o In ſcripturis. Vnde petens diſpēſationē pro ſe, deſiderās & af-
fectans onus atq; ſeruitiū etiam intentione proficiendi ſibi & aliis, zelum dei habet & deſideriū profi
ciendi, ſed non ſecundū ſcientiam: quia occupatio nō debet eſſe omnino in deſiderio etiam illis quibꝰ
incumbit in vnico beneficio, dicēte Gregorio in gloſ. ſup Exod. xxiiii. Sancti viri qui exterioribus ſer-
uire officii neceſſitate cogūtur, ſtudioſe ſemp ad cordis ſecreta refugiūt. Multo ergo minus affectan
da eſt in pluribus: cum vix ſit aliquis qui vnico ſufficere poſſit, vt dictum eſt. Secundo modo in ca
ſu forte licitum eſſe poteſt. Vnde diſtinguendū eſt: ꝙ petens aut imperfectus eſt virtutibus: & plures
ſuperſunt qui melius oneri beneficii alterius impoſiti ſufficiunt q̃ ipſe ſolus duobus: aut tam perfe-
ctus eſt virtutibꝰ: vt melius ſufficiat oneri vtriuſq; beneficii q̃ aliqs q ſupereſt ſufficere poterit oneri
alterius. Primo modo adhuc nō licet petere pro ſe: qa hoc nō ſine temeritate aut ambitione eſſe poſ
ſet. Hinc dicit Gregorius primo paſtoral. Virtutibus pollens, coactus ad reginē veniat: virtutibus
vacuus, nec coactus accedat. Et ſicut eſt de regimine populi ī eodē beneficio: ita & de ſeruitio eccleſię
maxime in diuerſis: quia eadem cauſa vtrobiq;. Si autē ſit aliquis tam perfectꝰ virtutibꝰ & ſpirituali-
bus dico & corporalibus, vt melius ſufficiat cum onere ſui beneficii qđ obtinet, ad explendum onus
beneficii ſuper qđ diſpenſatio imploranda eſt, vt & neceſſitas impellentis opportunitatis, vel ſuaden-
tis vtilitatis, publicę dico non priuatę, ad diſpenſandū ſuadeat, in hoc caſu aut habēs poteſtatē diſpē-
ſandi quaerit cum quo poſſit diſpenſare imponendo ei onus beneficii vacantis: aut nō. In ſecūdo mo-
do adhuc, vt arbitror, nullo modo petere poteſt vt in ſecūdo beneficio obtinendo ſecum diſpenſetur:
I & hoc propter ſpeciem mali & ambitionis ſuſpitionē. De hac ſarcina ſecundi beneficii credo dicendū:
ſicut dicit Auguſtinus de ſuſcipienda ſarcina epiſcopalis officii. ſupra decimonono de ciuitate dei.
Quā ſarcinā ſi nullus imponit vacandū eſt. Sed in caſu credo ꝙ deberet ſufficienter inſinuare habēti
poteſtatem diſpenſandi vt prouideret de perſona cui poſſet diſpēſando imponere onus illud: & ſic in
eius diſpoſitione relinquere, nec vlterius quicq̃ agere. Si vero quaerens cum quo poſſit diſpenſare, &
non eſt inuentus ab eo: cui poteſt onus illius ſecūdi beneficii conferre ad profectum eccleſię: in hoc ca
ſu credo ꝙ poteſt ſemetipſum offerre paratum ad onus ſuſcipiendū & eccleſiae ſeruiendum: ad mo-
dum quo obtulit ſe Eſaias. ſecundū ꝙ dicit Eſaię ſexto. Audiui vocem domini dicētis: quem mittam
& quis ibit nobis? & dixi. ecce ego: mitte me. & dixit, vade. Hic dicit Gregoriꝰ. Sicut toto deſiderio de
bemus occupationē fugere, ita ſi deſit qui pręſidet occupationis onus libenti neceſſe eſt animo ſubire
Et hoc vt dicit Augu. propter neceſſitatē charitatis: & hoc niſi probabili ꝓcedēte coniectura ꝙ oneri
plus aliis valeat: & ꝙ tunc non niſi cum timore accedat. dicente Gregorio in onere quaſi cōſimili. pri
ma, quaeſtione prima. Nō reputanda. Quiſqs ſacerdotium non ad elationis pompam: ſed ad vtilitatē
adipiſci deſiderat: prius vires ſuas cum eo qđ ſubiturus eſt onere metiatur: vt ſi eſt impar, abſtineat:
& ad id cum metu etiā cui ſe ſufficere ęſtimat, accedat. Quanto magis ergo ad onus plurium benefi
ciorum? cui nullo modo ſe ſufficere aeſtimare poteſt: niſi cōparatiue: quia alii ſufficientes omnino de-
ſunt: & tunc caſus diſpenſandi cum eo occurrit: vt ei plura beneficia quaſi propter clericorum pauci
K tatem cōmittantur. Et ſi ſic promptum ſe offerre vt cum eo diſpenſetur ad obtinēdum ſimul plura
beneficia, appelletur petere pro ſe diſpenſationē: dico ꝙ in hoc ſolo caſu licet petere diſpēſationē. Niſi
forte quis habeat beneficiū intantum tenue ꝙ nullo modo perſonę ſuae ſufficiat. In hoc enim caſu for
te poſſet petere diſpēſationē: ad modum quo pauper clericus qui nullū omnino beneficiū adeptus eſt

& alias dignus,poteſt pro ſe petere vt vnicum beneficium obtineat. Sed tamē Bernardus & Ioannes gloſſatores canonum,volunt ꝙ quātūcunq; tenue beneficiū quis prius acceptauit,nō liceat eum accipere ſecūdū:& ꝙ ſibiipſi imputare debet ꝙ tam tenue beneficiū ab initio acceptauit:& ita nec talis omnino poſſet pro ſe petere diſpenſationē ad obtinēdum beneficium ſecundū. Et tamē forte paucitas clericorum & tenuitas beneficiorū duo caſus ſunt in quibus ſolis licet diſpenſare ſuper pluralitate beneficiorum:& ad quos omnes alii reducendi ſunt. Sed in hoc caſu ſe promptū offerre,non poteſt dici petere pro ſe:quia vt dictum eſt,hoc nō licet ipſum facere pro vtilitate propria & priuata: ſed ſolum pro neceſſitate eccleſię aut vtilitate publica. Nec poteſt hoc dici abſolute petere:ſed magis in debito obedire. in eo enim ꝙ potens diſpenſare quęrit vtilem cum quo diſpēſare poſſit cum opus eſt,& perſona talis non videt ad manū aliquem idoneum qui ſe offerat cum quo diſpenſari de iure poſſit:ipſa inquā talis pſona quaſi in generali per hoc vocata eſt:vt eccleſiæ ſubueniat ſi poſſit. & ſic tanq̄ neceſſitate vrgente in tali caſu non voluntate affectante ad debitum exoluēdum ſe promptū offerre debet. iuxta illud qđ dicit Gregorius in primo paſtoral. Si vnigenitus patris pro explenda omnium ſalute de ſecreto patris ad publicum noſtrum egreſſus eſt,nos quid dicturi ſi ſecretum noſtrum præponimus vtilitati proximorū? ABſolute ergo & proprie loquēdo de petere pro ſe,nullus poteſt licite pro ſe diſpenſationem petere:nec vt cum ipſo diſpenſetur ſuper pluralitate beneficiorū,vel per ſe,vel per

Ad argu. in oppoſitū. alium procurare. AD obiectum in oppoſitum,ꝙ cum nemine diſpenſatur niſi cum petente vel per ſe,vel per alium:Dicēdum ꝙ diſpenſans ſi iuſte diſpenſat:non diſpenſat,vt dictum eſt,niſi vrgēte neceſſitate vel ſuadente vtilitate non priuata ſed publica:& ſic ad petitionem non diſpenſat tanq̄ ad petitionem,ſed tanq̄ ad inſinuationē.iuxta hoc,ꝙ papa in literis ſuis diſpenſatoriis non ſolet allegare petitionem alicuius pro ratione diſpenſandi:ſed vel neceſſitatē eccleſię vel vtilitatem:quę forte ſæpius falſo inſinuanť.propter qđ ex falſi ſuggeſtione frequenter diſpēſationes impetrantur. Sed in hoc prouideat ſibi cuius eſt diſpenſare:quia ſecūdum apoſtolū,iam inter diſpenſatores quęritur:vt fidelis quis inueniatur.ipſius enim potius eſt quęrere cum quibus poterit & debeat diſpēſare:aut honores & dignitates conferre:q̄ illorum petere ab eo vt cum eis diſpenſetur,aut vt honoris dignitates ſiue honores eis conferantur.immo iſti oīno hoc facere non debent:nec licet eis:ſed magis debent talia fugere. Ipſe autem illos qui digni ſunt ad hoc,debet quęrere:& non petentibus ſed fugientibus talia offerre: & quęrentibus & petentibus tanq̄ ambitioſis & indignis ea denegare,vt dictū eſt. Vnde recitat Auguſtinus dictum fuiſſe de Catone:Quo minus petebat gloriam tanto magis illum ſequebatur.& addit ibidem quinto de ciuitate dei. Honores quos non expetiuit Cato,petere non debuit: ſed ei ciuitas ob eius virtutem non petenti dare,Hoc eſt vt credo quod fieri debet.ſi ſecus fiat,ipſi viderint qui faciunt. K

Queſt.xix. Argu. prin. CIrca tertium arguitur,ꝙ non licet viris eccleſiaſticis in expenſis pręterneceſſariis bona eccleſiaſtica conſumere. quia pro eis omnibꝰ dicit apoſtolus. Habentes quibus veſcimur & tegimur iis cōtenti ſumus. Sed in hoc excludiť omnis vſus pręterneceſſarius.ergo &c.

In oppoſitū. IN contrarium eſt cōmunis conſuetudo.

Reſponſio. DICENdū ad hoc:ꝙ ſecūdum ꝙ dicitur.x.queſt.ii. Precarie.res eccleſię quęq; tractare conuenit vt alienarum rerum diſpēſatorem,ſed non vt propriorum largitorem.& vt ſecundum ꝙ dicitur in capitulo proximo ſequenti,epiſcopus habeat poteſtatem in rebus eccleſiæ: vt diſpenſet ea neceſſitatem habentibus cum omni reuerētia & timore dei. Participare etiam opus eum quæ neceſſaria ſunt: ſi tamen ipſe aut qui cum eo ſunt fratres indiguerint aliquo: vt neceſſitatem in nullo patiantur.ſecūdum apoſtolum dicentē. Victum & tegumentū habentes iis cōtenti ſumus. vbi dicit gloſ. Nota qualiter exponitur hoc verbū indiguerint:vt arctetur tantū ad victum & veſtitum,intellige neceſſariū. Vnde Bernardus in epiſtola ad Fulconē. Ne tibi fruſtra blādiaris ꝙ tuis cōtentus aliena non rapias.verūtamen quæ ſunt illa tua?beneficia eccleſię.recte.quia ſurgis ad vigilias: vadis ad miſſas:horis chorum nocturnis diurniſq; frequentas.bene facis. ſic enim prębendam gratis non accipis. Dignum eſt vt qui altario deſeruit de altario viuat. Non autem vt de altario luxurieris vt de altario ſuperbias,vt de altario cōpares tibi fręna aurea, ſellas depictas,calcaria deaurata,varia griſeaq; pellicea a collo & manibus ornatu purpureo diuerſificata. Deniq; quicquid præter neceſſarium victum ac ſimplicem veſtitum de altario retines,tuum non eſt,rapina eſt,ſacrilegiū eſt. Haben M

Alluſio ad Perſiū:q dicit In ſacro quid.f.a. tes inquit apoſtolus victum ſuum & veſtitum,non victum & ornatum. Sic ergo nos contenti ſimus veſtimentis quibus operiamur: non quibus laſciuiamus,non quibus ſuperbiamus,non quibus mulierculis placere ſtudeamus. Ait enim idem ad Henricum Senonēſem archiepiſcopū. Clamant nudi, clamant famelici:cōquerūtur & dicunt. Dicite pontifices in fręno quid facit aurū,nobis fame & fri-

gore miſerabiliter laborātibus? Quid conferunt tot mutatoria veſtium, vel extenſa in perticis, vel pli
cata in manticis? Noſtrū eſt qđ effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur quod inaniter expenditis, no
ſtris neceſſitatibus ſubtrahitur quicquid accedit vanitatibus veſtris, iumenta gradiuntur onuſta gē
N mis: & noſtra non curatis crura nuda caligulis. SIC ergo patet, ꝙ de bonis eccleſiæ viri eccleſiaſtici
nihil poſſunt ſumere ad ſuperfluitatem: ſed ſolum quod pertinet ad victus & veſtitus neceſſitatē, qui
tamen vt dicit gloſ. ſuper capitulum illud Epiſcopus, melior vel peior dandus eſt ſecundum qualita
tem perſonarum. Et vt dicitur diſt. xli. ſecūdū Auguſtinū de doctrina chriſtiana. capitulo Quiſq̄. in
omnibus talibus non vſus rerum ſed libido eſt in culpa. Quid ergo loco & tempore & perſonis cōue-
niat, diligenter attendendum eſt. Fieri enim poteſt vt ſine aliquo vitio cupidinis vel voracitatis pre-
tioſiſſimo cibo ſapiens vtatur: inſipiens autem fœtidiſſimæ gulæ flamma viliſſimis ardeſcat. Nam in
huiuſmodi omnibus rebus non eſt natura earum quibus vtimur: ſed vt cauſa vtendi vel modo ap-
petendi, vel probandū eſt, vel etiam improbandū quod facimus. Sed hanc cauſam vtendi timeo ꝙ ni
mium extendimus. Creuit enim nimium decus eccleſię in his & honeſtas exterior: vtinam magis cre
uiſſet interior. ſecūdum illud qđ dicitur diſt. xli. Epiſcopus vilem ſupellectilem, & mēſam, & victum
pauperem habeat, & dignitatis ſuæ auctorem fide & vitæ meritis quærat. Sed vt dicit ibi gloſ. hoc
hodie non tenet: quia modo habent amplas poſſeſſiones. Sed quid eſt? nunquid quia ampliatę ſunt poſ-
ſeſſiones, ampliandę ſunt expenſę: & non potius eleemoſynę? Aurum enim habet eccleſia nō vt ſeruet
ſed vt eroget & ſubueniat in neceſſitatibus. vt. xii. quęſt. ii. Aurum. Et ſimiliter poteſt dici: aurum ha
bet eccleſia non vt ſumptus amplietur, ſed vt eroget. Sed econuerſo timeo: quia contingit quod dicit
Bernardus in epiſtola ad Innocentium papam. Alienis laboribus locupletātur clerici: comedunt fru
ctum terræ: & prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum. quos reſpicit proprie hodie illa vetus ſcriptu-
ra. Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. De quibus dicit Bernardus in fine ter
tii ad Eugenium. Solent dicere: Num de veſtibus cura eſt deo: & nō magis de moribus? an forte hæc
veſtium difformitas mentium ac morum indicium eſt? Quid ſibi vult ꝙ clerici aliud eſſe, aliud
videri volunt? Nempe habitu milites, quęſtu clericos, actu neutrum exhibent: neq̄ pugnant vt mili-
tes, neq̄ vt clerici euāgelizant. Cuius ordinis ſunt? cum vtriuſq̄ eſſe cupiunt, vtrūq̄ deſerūt, vtrūq̄
confundūt. Vnuſquiſq̄, inquit apoſtolus, in ordine ſuo reſurget. Iſti in quo? an qui ſine ordine pecca
uerunt, ſine ordine peribunt? aut ſi ſumme ſapiens deus veraciter creditur a ſummo vſq̄ deorſum ni
hil inordinatum relinquere, vereor non alibi inordinādos q̄ vbi nullus ordo ſed ſempiternus horror
inhabitat? Ad neceſſitatem ergo pro qualitate perſonarū, temporū, & locorum, & ſocietatum & hu-
iuſmodi, poſſunt viri eccleſiaſtici rebus eccleſiæ vti ſecūdum magis & minus: ad ſuperfluitatem au-
tem & exceſſum nequaq̄. Qualitatē autem illam & quātitatem ad regulam rationis quilibet per in-
O duſtriam ſuam determinabit, nec certa regula vniuerſalis ſup hoc dari poteſt. Q̄ arguitur ꝙ in cō Ad argumē
trarium eſt conſuetudo: Dicendum ꝙ non eſt conſuetudo ſed corruptela pernicioſa. in oppoſitū.

Finitur Quodlibet. Secundum Magiſtri Henrici
Goethals a Gandauo.

Sequitur Eiuſdem Quodlibet. Tertium.

NVPER In noſtra generali diſputatione quærebātur vigintiocto. Quorū
quędam pertinebāt ad primū principium: deum ſcilicet. Quædam vero
ad creaturas procedētes ab ipſo. Vnum vero pertinens ad vtrūq̄ ſimul.
De quo quia vnicū erat: primo expediendum eſt: Vtrum videlicet ab in Queſtio. i.
tellectu creato in vita beata videbitur deus p aliquā ſpeciem mediā. ET Argu. prin.
arguitur ꝙ ſic. quia in actione intellectiua ſicut in qualibet alia requiri-
tur obiectum pręſens & agens exiſtens in actu: in diſpoſitione ſcilicet tali
qua natum eſt agere actionē ſuam circa obiectum. ſed intellect9 creatus
nō eſt in actu quantū eſt ex ſe ad vidēdum quodcūq̄ viſione intellectiua
niſi per ſpeciem ipſius obiecti: qua ſicut per propriā formā habet elicere
actum viſionis intellectualis. ſicut calidum elicit actionē calefaciendi per
ſpeciem caloris quā habet in ſe. Si ergo intellectus creatus videat deum i vita beata, oportet ꝙ hoc ſit

In oppoſitū. per ſpeciem aliquā eius mediam. CONtra. viſio dei per ſpeciem mediam eſt imperfecta: quia ſpecies
omnis qua intellectus informatur, creatura eſt: & ita finita: quę non ſufficit repręſentare viſibile infi
nitum niſi obſcure & imperfecte. In beata autē vita non videbitur deus imperfecte & in ęnigmate: ſed
Reſolutio Queſtionis. clare & perfecte. ergo &c. IN hac queſtione oportet primo ſupponere, ꝙ intellectus creatus videbit P
nudam & apertā diuinam eſſentiā ſibi obiectam. quia vt dicit primæ Ioānis tertio, videbimus eū ſicu
ti eſt. & primę Corinth. decimotertio. Videmus nūc per ſpeculum in ęnigmate: tunc autē facie ad fa-
ciem. Facies dei ſecūdum Auguſtinū de trinitate, dicitur forma in qua non rapinā arbitratus eſt eſſe
ſe ęqualē patri. Et ſic euacuatur diſtinctio dicentium ꝙ perfecta viſione quātum cōgruit intellectum
creatum deū videre, deus poteſt videri per ſpeciem: licet non perfecta viſione quātum in ſe eſt viſibilis
SEcūdo oportet ſupponere, ꝙ ex puris naturalibus nō poteſt quis ad eius viſionē apertam attinge Q
re: ſed oportet eum ad hoc per aliquā luminis ſupernaturalis influentiam eleuari. Qm̄ illa viſio eſt ei
ſupernaturalis: & nihil poteſt attingere ad ſibi ſupernaturale, niſi ſupnaturaliter eleuetur. Quemad
modum nō poteſt humanus oculus attingere ex ſolis ſibi naturalibus ad vidēdum colores: ſed opor-
tet ꝙ ſuper ea quæ ſibi indita ſunt naturaliter ad vidēdum colores, eleuetur per lucis exterioris illu-
ſtrationem. & hoc omnes cōcedunt: dicentes ſcilicet ꝙ ad viſionem dei beatam oportet oculū intelle-
ctus perfundi lumine gloriæ & eleuari: ſicut oculum corporis lumine materiali ad videndū colores.
Vnde ſup illud primę Timo. vltimo. Habitat lucē inacceſſibilē quā nemo hominū vidit. Gloſ. Quia
nullus ad eā accedit ex ſe: ſed cui datur ex eius dono. Qd̄ intelligebat ꝓpheta dicēs: Accedite ad eū &
illuminamini. ET tūc occurrit dubiū queſtionis propoſitę. dicunt enim quidā: ꝙ ſicut ad vidēdum R
colores non ſufficit lumē materiale oculo corporis ſuperfuſum niſi informetur ſpecie coloris qua de-
terminetur: cū oculus ipſe de ſe ſit non color & indeterminatus: ſic ad viſionē dei beatam nō ſufficit
lumen glorię ſupfuſum intellectui creato niſi informetur aliqua ſpecie quæ ſit diuinę eſſentię simili-
tudo: qua determinetur & deo aſſimiletur: vt circa eum actū viſionis immediatę, obiectiue dico, pote
rit elicere. Nec eſt hæc opinio repellēda vt quidā credunt: quia priuat omnino diuinæ eſſentiæ viſio-
nem immediatā, & ſecundū eſſentiam. ſi tamē poſſet eſſe aliqua ſpecies eius effigiem repręſentans: im
mo ſi videretur per talē ſpeciem vt per rationē videndi mediam ſi eſſet immediate: & ſecundū eſſen-
tiam tanq̄ obiectū: quoquo modo licet nō ꝑfecte vt iā patebit, videref. Differt enī videre aliqd ꝑ aliud
medium, vt per ſpeciem & rationē videndi: & vt per obiectum viſum. Videre enim per mediū vt per
obiectum viſum, priuat viſionem immediatā: & ſecūdum eſſentiā. ſicut cum ſol videtur reſplendens
in nube. Et hoc modo quidā ponebant deum non videri ab intellectu creato niſi in quibuſdā reſplen-
dentiis ab ipſo & theophaniis. qd̄ hereticū eſt aperte. Videre autem per mediū vt per ſpeciem infor-
mantem viſum, quę ſolum eſt ratio videndi, & nō obiectum viſum: non priuat immediatā viſionem
& ſecūdum eſſentiam eius qd̄ videtur: ſicut obiectum cuius ſpecie informatur viſus. ſi tamen ſpecies
illa ſufficit ad repręſentādum viſibile: ſicut viſus per ſpeciem coloris immediate & ſecūdum eius eſ-
ſentiam videt colores. Sed tamē dicta opinio repellēda eſt: & hoc eſt ideo, quia priuat viſionē diuinę S
eſſentiæ omnino: eo ꝙ impoſſibile eſt ſpeciem aliquā creatam diuinæ eſſentiæ ſimilitudinē repręſen-
tare: qua immediate & ſecundum eſſentiā tanq̄ obiectum viſionis videri poſſit. bene enim verū eſt ꝙ
per ſpeciem creaturę cōuenit videre diuinam eſſentiā, quia ſit: & quia talis ſit deus: ſcilicet ſapiens &
bonus & huiuſmodi: & hoc ad modū quo cauſa cognoſcif per effectū, vt per medium ſyllogiſticū. Be
ne etiam verū eſt ꝙ in ſpecie creaturę vt in obiecto & in ſpeculo videatur diuina eſſentia: vt in quadā
effigie & ſimilitudine ſua peregrina: & non adęquata. Q; tamē videatur nuda diuina eſſentia vt ob-
iectum viſionis per ſpeciem aliquā ab ipſo creatam quantūcūq; ei ſimilē informantē oculum vidētis
ad modū quo per ſpeciem arcę informantē mentem artificis artifex videt arcam: hoc oīno eſt impoſſi
bile. qm̄ ſpecies talis quæ eſt ratio vidēdi aliud ꝑfecte, debet effigiem eius repręſentare per adęquatio
nē: ad modū quo ſpecies hoīs in ſpeculo effigiem eius repręſentat. Nūc autē ſpecies cuiuſlibet creatu-
ræ magis repręſentat effigiem alterius creaturę: vt ſpecies aſini effigiem hominis: q̄ ſpecies quęcūq;
creata effigiē dei: eo ꝙ ī infinitū diſtat ſpecies quęcūq; creata a diuinę eſſentiæ effigie: cū quælibet ſpe
cies creata ſit finiti & determinati eſſe: diuinę vero eſſentię effigies ſit īfiniti & īdeterminati: qa nō eſt
niſi ipm̄ eſſe. Cuiuſlibet autē creaturę vnius ſpecies, finite diſtat ab effigie alteriꝰ creaturæ. Sed ita eſt
ꝙ ꝑ ſpeciē vnius creaturę, alteriꝰ creaturę eſſentia videri nō poteſt: vt eſſentia hoīs ꝑ ſpeciē aſini: mul
to ergo minus per aliquā ſpeciē creatā videri poteſt nuda eſſentia dei. Nec refert in aliquo de ſpecie ſi
ſit abſtracta ꝑ intellectū a re ſiue īpreſſa ab ītellectu. iuxta hoc qd̄ aliqui dicūt: ꝙ formæ immateriales
intelligūtur a nobis ꝑ formas ſuas quas nobis imprimūt. res vero materiales intelligunf a nobis ꝑ for
mas quas ab eis abſtrahimus. Qualicunq; enim ſpecie ponatur videri per ſpeciē, nullo modo nō ſolū

perfecte: ſed nec imperfecte videretur diuina eſſentia per eam, aliter q̄ modo videtur a nobis per ſpecies creaturarum. Et preterea intellectus intelligens per ſpeciem qua informatur: vt per principium formale intellectualis operationis, nō intelligit rem cuius eſt ſpecies niſi formādo in ſe quandā intentionem rei intellecte que dicitur verbū & notitia: in qua illam intelligit tanq̄ in ſuo qđ quid eſt exiſtēte apud intellectū. Nec plus appropinquat nude eſſentie rei. ſicut patet in omnibus que de creaturis intelligimus. Species enim finita nō eſt niſi ratio actionis ſtātis in termino finito. Sed in tali modo intelligēdi nō repreſentatur nuda eſſentia rei viſe intellectui, ad modum quo preſentatur viſibile extra oculo corporali: ſed ſolum in aliquo qđ eſt ſicut imago & verbum eius apud intellectū. Si ergo nō niſi per hunc modum, per ſpeciem ſcilicet informantē viſum intellectus, videtur deus ab intellectu beato: in verbo aliquo qđ formatur de ipſo per illam ſpeciem ſolūmodo videret ipſum: & nullo modo etiam nudam eius eſſentiā niſi ad modum quo videt eſſentiā creature in verbo ſuo qđ eſt veritas eius apud animā. Et ita cum intellectus retinet ſpecies ad rerum abſentiā quas ſenſus amittit: propter qđ dicit philoſophus in ſecūdo de anima: Cōuenit nobis intelligere & ſcire cum volumus: ſentire autem ſecūdum actum nō eſt in nobis cum volumus. deo ſeparato ſubſtātialiter ab homine ipſum poſſet videre viſione beata in verbo formato de ipſo per ſpeciem ſuā: & eque perfecte: cum preſentia nihil addat rationi videndi intellectus, ſi in ſola ſpecie videretur. Niſi forte dicatur, q̄ ſpecies dei non manet ad abſentiam eius ſicut nec ſpecies ſenſibilis. Sed hoc nihil eſt. Subſtātia enim dei omnibus eſt praeſens, quia ſine ea nihil exiſtit. Si dicatur q̄ cui vult imprimit: & cui nō vult non imprimit: ergo abſens per impoſſibile poſſet eam imprimere: & ſecundū eſſentiam videri per ſpeciem illam. Cū ergo querimus viſionem dei in nuda ſua eſſentia, firmiter ſciendū eſt, q̄ aut nunq̄ videbit eam intellectus creatus: aut

T videbit eam alio modo q̄ per ſpeciem eius. Quia ille modus vt oſtēſum eſt, oīno eſt impoſſibilis. CREdo igitur eſſe neceſſariū ponere, q̄ intellectus beatus diuinam videt eſſentiam: nō per ſpeciem nec in verbo aliquo de ipſo formato: ſicut cōuenit in omni operatione intellectuali que fit per ſpeciem circa creaturas: vt dictum fuit in alio Quolibet praecedenti: ſed q̄ videt eam in ſeipſa in nuda eſſentia ſua: & per nudam eſſentiā ſuam: vt idem ſit in actu videndi viſum & ratio videndi. Qđ qualiter cōtingere poterit, cōſiderandum eſt. Sciendum igitur q̄ ſicut ad viſionem ſenſualem circa obiectum ſumme excellens in viſibilitate, cuiuſmodi eſt ſplendor ſolis in rota, tria requiruntur: ſcilicet viſus, ſanitas, & fortitudo: & q̄ fiat in actu per ipſum viſibile: & q̄ habeat viſibile ſibi praeſens: ſic in iſta viſione ſpirituali circa obiectum ſumme excellēs in viſibilitate, cuiuſmodi eſt diuina eſſentia, tria requirūtur. Primū ſcilicet oculus viſus intellectus creati: q̄ ſit ſanus & fortis. Qđ fit per lumen glorie: quo eleuatur & diſponitur, & fortificatur: vt idoneus fiat ad vidēdum illud viſibile: non quo videt tanq̄ medio & ſpecie videndi. Etenim illius luminis diſpoſitio nō manifeſtat obiectum: ſicut lux ſola non oſtēdit colores, ſed ſolum aptat ſubiectū. Nihil enim ipſum manifeſtat naturaliter: ſed ſolūmodo ipſe ſeipſum manifeſtat voluntarie. vnde Ambroſius ſuper Lucam. Nō eſt in poteſtate noſtra videre deum: ſed in poteſtate illius apparere. Si poteſtas non eſt videndi deum, eſt tamen gratia promerendi vt poſſimus videre. Non ſimiliter ſenſibilia videntur: & is in cuius voluntate ſitum eſt videri: & cuius nature eſt non videri. Nam deus ſi vult videtur. ſi nō vult, nō videtur. Lumē illud ergo ex gratia promeretur: vt intellectus poſſit videre ſi ei manifeſtetur viſibile. Nō autē eſt ſpecies quo videt. Secūdum vero, q̄ fiat in actu per tale viſibile: & fiat quaſi vnum ex vidente & viſo quodāmodo. Vnde cum hoc nō poſſit fieri per aliquā ſpeciem talis viſibilis apud intellectum qua informetur: vt dictum eſt: ad modum quo fit vnum ex ſpecie ſenſibilis & ſenſu: & ex ſpecie intelligibilis aliarū rerum & intellectu, oportet q̄ hoc fiat per huius viſibilis eſſentiā: vt eſſentialiter fiat in intellectu tanq̄ ratio videndi: & vnū quo-

V dāmodo conſtituat cum intellectu: vt fiat illo actu intellectus. Non dico per informationē in eſſe naturali: ſicut vnum fit ex intellectu & ſpecie intelligibilis apud ipſum: nullius enim forma naturalis poteſt eſſe diuina eſſentia, vt alibi declaratum eſt: ſed per ipſius eſſentiae preſentiam quae intimior eſt oculo mentis per praeſentiam illam qua ſolus menti illabitur, q̄ poſſit eſſe aliqua ſpecies informans. Qđ videt expreſſe dicere illa ꝓpoſitio de eccleſiaſticis dogmatibus. Illabi mēti illi ſoli poſſibile eſt qui creauit: qui ſubſiſtēs incorporeus capabilis eſt ſue facture. & ſic illa preſentialitas intima facit ad actū intelligēdi quicqđ faceret informatio ſpeciei: & ꝑfectius diſponit ad ipſum eliciendū q̄ poſſet facere aliqua ſpecies informās: & ſic ipſa pura eſſentia diuina facit ipſum intellectū eſſe in actu intelligentē: & facit quaſi cōpoſitū intellectū cū ipſo: vt ipſa ſit quaſi forma intellectus nō ꝑ informationē in eſſe naturali: ſed ꝑ praeſentiā in eſſe intellectuali. Et hoc verius q̄ faciat aliqua ſpecies intelligibilis. Et iſtud nō repugnat diuine perfectioni: immo cōgruit per hoc q̄ eſt prima & pura veritas: quae per ſe eſt prima & perfecta ratio intellectualis operationis. Ita q̄ etiam in actione intellectus naturali nulla veritas in-

tellig potest niſi ipſa veritas prima aſſiſtat intellectui vt ratio intelligendi. ſicut alibi expoſitum eſt.
Et per eam intellect⁹ ad videndũ ipſam eſſentiã vt obiectũ determinatur: nec poſſet determinari per
aliquã ſpeciem creatam propter infinitam diſtantiã & ſummã differentiam limitati ad illimitatũ: ita
ꝙ ipſius intellectus indeterminatio quã habet de ſe, maior eſt diſpoſitio ad intelligendũ diuinã eſſen
tiam, q̃ determinatio per quãcunq; ſpeciem. immo ipſa impediret magis: & ab intellectu illius diuerte
ret. Vnde ſicut dicit Auguſtinus ex parte obiecti, Bonũ hoc, bonum illud: dimitte hoc & illud: & in- X
tellige bonum ſimpliciter ſi poteris: & deum intellexeris: Similiter poſſum dicere in propoſito ex par
te rationis videndi: bonũ videtur hac ſpecie creata & illa: dimitte hãc & illã: & vide ipſam ſpeciẽ: quę
eſt ipſa bonitas pura, ſi poteris: & deũ videbis. Tertiũ vero qđ requiritur ad huiuſmodi viſionẽ intel
lectualem eſt: ꝙ huiuſmodi viſibile ſit pręſens nõ ſolum vt ratio videndi: ſed vt obiectum viſum: &
ſe voluntarie oſtendat: vt dictum eſt. Non enim ex hoc ꝙ eſt pręſens ſicut ratio videndi, oſtendit ſe ſi
cut obiectum viſum: qđ reuera eſt per ſuam eſſentiã non per aliquod verbũ conceptum de ipſo in quo
videatur, vt dictum eſt. Licet hoc cõuenit in viſione qua intelligimus ipſum per ſpecies creaturæ, vel
in ſpecie creaturæ: ſicut vult Auguſtinus nono de trinitate caplõ vndecimo: vbi dicit ſic. Quẽadmo
dum cum per ſenſus corporis diſcimus corpora: & fit aliqua eoꝝ ſimilitudo in animo noſtro quę phã
taſia memoriæ eſt: ita cum deum nouimus, ea notitia verbum eſt: fitq; aliqua dei ſimilitudo. Et ma-
nifeſtum eſt ꝙ loquitur de notitia quã habemus in præſenti de deo non per eſſentiã ſuam in ſpeciali,
ſed per ſpeciem creaturę in generali, inquãtum eſt ratio omnis intellectualis cognitionis. Vnde præ-
miſit in caplõ ſeptimo, vnde ortum trahit dictum illud. In illa æterna veritate ex qua tẽporalia facta
ſunt omnia, formã ſecũdum quã ſumus: & ſecundum quã in nobis vel in corporibus vera & recta ra-
tione aliquid operamur, viſu mentis aſpicimus: atq; inde conceptã rerum veracem notitiã tanq̃ ver-
bum apud nos habemus: & dicẽdo intus gignimus: nec a nobis diſcedit. & ſequitur: ꝙ verbum mẽte
concipimus ſiue creaturæ ſiue creatoris: immo ſicut ipſa eſſentia nuda pręſens & intimiſſima intelle
ctui eſt ratio videndi eum per ſe & immediate ſine omni alia ſpecie: ſic eadem eſt ipſum obiectum vi-
ſum immediate ſine omni verbo conceptus medio. ſicut enim per ſpeciem quæ eſt alia a re non vide-
tur res niſi in verbo conceptus qđ eſt aliud a veritate naturę ſuę viſę: ſic per ſpeciem quæ eſt ipſa veri
tas rei, non videtur res ipſa niſi nude & aperte in ſeipſa. Ex quo patet, ꝙ tam claro modo videndi quo
videtur deus ab intellectu beato, impoſſibile eſt intellectu naturali videre eſſentiam & naturam ali-
Ad argu. princi. cuius creaturæ. PER hoc patet ad obiectum in oppoſitum. licet intellectus creatus non ſit in actu Y
ad videndum alia creata a ſe niſi per ſpecies illorum: quia non poſſunt ſibi eſſe præſentia per eſſen-
tiam: quia eſſentia vnius creaturę neceſſe ſeorſum eſt ab eſſentia alterius creaturę: nec eſſentia vnius
creaturæ, eſſentiæ alterius illabi poteſt. Intellectus tamen creatus bene ſit in actu ad videndum diui-
nam eſſentiam: vt eſt obiectum viſum per eandem non per aliquã ſpeciem eius vt ratio videndi: quia
eſt pręſentiſſima & intimiſſima omni creaturę, & ſolus ſecũdum Auguſtinũ creaturę illabi poteſt: &
ſicut ad viſionẽ dei apertã per eſſentiã ſuper naturam intellectus creati ſolum tria requirũtur: lumen
ſcilicet glorię creatũ, oculum intellectus ad videndũ parans, ipſa diuina eſſentia ipſum viſibili confor
mans, & ipſum viſibile ſe videnti manifeſtans: de quibus mentionẽ facit apoſtolus cum dicit ſcdę Co
rinth. tertio. Nos reuelata facie gloriã dei ſpeculantes. ecce tertium. In eandem imaginẽ transforma-
mur a claritate in claritatẽ. Trãſformamur inquã in claritatem. ecce ſecũdũ. A claritate. ecce primũ.
perfuſi enim lumine claritatis glorię transformamur in claritatem diuinæ eſſentiæ lucentis: tanq̃ ra-
tio intelligendi in mente: per quã imago dei in intellectu perfecte reformatur: & tunc reuelata. i. in nu
da & aperta facie gloriã dei hoc eſt diuinam eſſentiã glorioſam ſpeculamur. Et hoc eſt qđ dicit Augu
ſtinus duodecimo ſuper Geneſim capitulo decimo. Tertiũ genus viſionis illas res cõtinet quę nõ ha-
bent imagines quę non ſunt qđ ipſę. & ſecũdum eundem in eodem, capitulo. xiii. hoc ſunt deus, mens
ipſa & virtutes eius. Qđ exponũt aliqui dicentes: quę nõ ſunt qđ ipſę, id eſt quæ non ſunt alterius q̃ Z
verę eſſentię rei quẽadmodum ſpecies acceptę a ſenſu non ſunt verę eſſentię rei, ſed accidẽtium eius.
Sed hæc gloſſa deſtruit textum: quia nõ dicit: quę non ſunt niſi ipſius: cui dicto competeret illa gloſ-
ſa: ſed dicit quæ non ſunt qđ ipſę: quod multo aliud eſt. Vnde nõ ſolum deus pręſens animę beatę ab
ipſa per eſſentiam ſuam: immo & ipſa anima ſeipſam videbit per eſſentiam ſuam. Quia ſecũdum Au
guſt. decimoquarto de trinitate capitulo ſeptimo, nihil menti tam pręſens eſt q̃ ipſa ſibi. Et in eodem
libro decimoſeptimo. Quid tam menti adeſt q̃ ipſa mens! ſpecies enim non requiritur ad viſionẽ in-
tellectualem, niſi quia viſibile abeſt per ſuam eſſentiã. Et ꝙ dicunt ſecundum cõmentatorẽ, ꝙ intelle-
ctus ſe nõ intelligit ſicut alia: dicendum ꝙ verũ eſt de intelligere vitę huiuſmodi quo nõ intelligitur
niſi per ſpeciem effectus ſui ſicut neq; deus.

SEquitur de pertinẽtibꝰ ad primũ pricipiũ, deũ ſcilicet. Quorũ q̃dã ptinebãt ad eiꝰ
diuinitatẽ. Quædã vero ad eius aſſumptã hũanitatẽ. Vnũ vero cõiter ad vtrũq;
De quo qa vnicũ erat, prio expediẽdũ eſt. & erat, Vtrũ in Chriſto ſit tm̃ vnũ eſſe Quæſtio. ii.
A an plura. ET arguit̃ ꝙ plura. qm̃ quæſtio ꝑ qd eſt, eſt de eſſe rei, & ſimiliter re- Arg. prin.
ſponſio ad ipſam. ergo ſecũdũ numerũ queſtionũ ꝑ quid eſt, & reſpõſionũ ad ipſã
eſt numerus eſſe in re de qua q̃rit̃. Sed de Chriſto q̃ritur bis ꝑ qd: & bis reſpõdet̃
ſemel de natura diuina eius, & ſemel de humana. ergo &c. CONtra. q̃ differunt In oppoſi.
in eſſe, & in ſuppoſito. qa eſſe ꝑ ſe eſt ſuppoſiti. ergo diuerſa eſſe nõ ſunt niſi diuerſorum ſuppoſito
B rũ. In Chriſto nõ eſt niſi vnũ ſuppoſitũ, ſcilicet ꝑſonæ verbi: ergo neq; niſi vnũ eẽ. QVAEſtio iſta Reſolutio. q.
nõ habet difficultatem niſi propter diuerſitatem naturarum ĩ Chriſto, diuinæ ſcilicet & hũanæ: ꝓ
pter quas vident̃ in ipſo eſſe diuerſa eſſe, vt ꝓcedit primũ argumẽtũ: & ꝓpter vnitatẽ ꝑſonæ ſiue
ſuppoſiti diuini in ipſo: ꝓpter qd̃ videt̃ ꝙ nõ ſit niſi vnũ eſſe in ipſo, vt ꝓcedit ſecũdũ argumentum
Cõſiderãdũ igit̃ eſt ad intellectũ veritatis, ſecũdũ qd eſſe attribuendũ eſt Chriſto: an ſcd̃m naturas
an ſecundum perſonam. Et quia id qd̃ ei attribuit̃ ſcd̃m naturam diuinã & ꝑſonã, attribuit̃ ei quia
deus eſt: etiã cõſiderãdum eſt priꝰ quõ, & ſcd̃m qd eſſe attribuit̃ deo. Sciendũ ergo ꝙ eſſe ĩ deo de
maxime eſſentialibꝰ & abſolutis eſt, & attribuit̃ ꝑſonis: nõ rõne ꝑſonalis ꝓprietatis, ſed rõne eſſen-
tiæ, q̃ quaſi ſubeſt ei. Vnde ſicut vna eſt eſſentia in tribꝰ ꝑſonis, ita vnicũ eſſe: & licet ſint tres entes
propter trinitatẽ perſonarum: hoc tñ eſt ſecũdũ vnicum eſſe qd̃ eſt in tribus, ita ꝙ perſonalis pro
prietas alia & alia in alia & alia perſona non dat aliud & aliud eſſe: ſed ſolummodo dat ad aliud eẽ.
Vnde patri non conuenit aliud eſſe q̃ filio & ſpiritui ſancto: ſed ſolummodo ad alium eſſe. Et ſic in
deo non poteſt diſtingui eſſe vnum ipſius eſſentiæ qd̃ ſit idem in tribus ſuppoſitis: & aliud ſuppo
ſiti, & ſubſiſtentiæ: qd̃ ſit aliud & aliud in alio & alio ſuppoſito: immo non eſt niſi vnum eſſe dei in
tribus ſuppoſitis qd̃ eſt ipſius eſſentiæ, & diuerſa ad aliud eſſe, ſecundum diuerſitatem ſuppoſito
rum. Et hoc ideo, quia in deo non eſt ratio alicuius ſuppoſiti abſoluti, niſi forte vnius quod dicitur
ſuppoſitum qd̃ quid eſt: qd̃ habet̃ ex ſingularitate eſſentiæ: ſed ſolũmodo rõ ſuppoſiti reſpectiui, qd̃
dicitur ſuppoſitum qd̃ ad aliq̃d eſt. cui nõ cõnumerat̃ ſuppoſitũ qd eſt: nec diſtinguit̃ contra ipſum
ſicut neq; ipſa diuina eſſentia: ſed includit̃ in illo. Vnde in deo ſubſiſtere ſuppoſiti vt ſuppoſitum ẽ
proprie loquẽdo, eſt ſubſiſtere nõ qd, ſed ad aliquid. & ſimiliter eſſe ſuppoſiti non eſt eſſe quid, ſed
ad aliq̃d. Et ſic aliter quo ad hoc ſe habet eſſe ſuppoſiti in deo & in creaturis. In creaturis enim eſſe
principaliter conuenit ſuppoſito & naturæ ſiue fuerit materia ſiue forma, non niſi prout habet eſſe
in ſuppoſito. In deo vero eſſe principaliter conuenit naturę in ſuppoſito, & non ſuppoſito, niſi ratio
ne naturæ exiſtentis in ipſo: ita ꝙ ratione ſuppoſiti non conuenit ei eſſe: ſed ſolum ad alium eſſe.
C Ex parte autem eſſe qd̃ conuenit ei ratione naturæ, oportet etiam ſcire ꝙ in eo non eſt diſtingue-
re: niſi forte ſecundum rationẽ intelligendi, eſſe eſſentiæ ab eſſe actualis exiſtentiæ: nec ipſam eſſen
tiam a ſua actuali exiſtentia: quia ipſa eſt ipſum ſuum eſſe, quod non eſt niſi neceſſe eſſe. Iſta tamen
duo eſſe bene conuenit diſtinguere in creaturis in q̃bus eſſe eſſentiæ non eſt neceſſe eſſe, ſed poſſi-
bile eſſe: qd̃ per indifferentiam ſe habet ad eſſe & non eſſe, vt in quadam quæſtione videbitur ĩferiꝰ
Ad ꝓpoſitũ igit̃ deſcẽdẽdo patet, ꝙ Chriſto rõne ſuppoſiti & ꝑſonæ nullũ eſſe abſolutũ attribui põt
Cum enim ipſa ꝑſona diuina in eo rõne qua perſona eſt id qd̃ eſt a perſonali proprietate eſt, non ab
ſoluta, ſed reſpectiua, nullum eſſe abſolutum poteſt habere: ſed ſolummodo ad aliud eſſe. nec Chri
ſtus ipſe ratione ſuppoſiti, & perſonæ in eo poteſt habere eſſe abſolutum: ſed ſolummodo ad aliũ
vel ad alium eſſe. Chriſtus enim deus & homo non eſt ſuppoſitum abſolutum, ſed reſpectiuum tm̃
ſicut neq; ipſe vt verbũ tantũmõ. immo omne eſſe qd̃ Chriſto debet attribui, attribui debet ei rõ-
ne naturæ ſuæ diuinæ, vel humanæ exiſtentis in ſuppoſito, non ratione ipſius ſuppoſiti: ſicut attri
D buitur perſonis diuinis ſolummodo ratione naturæ diuinæ, vt dictum eſt. PATET ergo ꝙ non
valet ꝙ aliqui nituntur diſtinguere de eſſe in Chriſto, ꝙ duplex eſt eſſe, ſcilicet actuale & ſubſi-
ſtentiæ: & eſſe naturæ & eſſentiæ: & ꝙ in Chriſto eſt vnum eſſe actuale & ſubſiſtentiæ, ſicut vnum
eſt in ipſo ſuppoſitum ſubſiſtens: duo vero eſſe naturæ & eſſentiæ, ſicut duæ naturæ ſunt ĩ Chri
ſto, diuina ſcilicet & humana. Quod quidem dicũt habendo conſideratiõẽ ad ſuppoſitum in crea
turis: in quibus ſuppoſito qd̃ abſolutum eſt per ſe conuenit eſſe actuale, & ſubſiſtentiæ: & non
alicui quod eſt in ipſo, niſi per ipſum. Vnde accidẽs ſecundum philoſophum: quia non ſubſiſtit
ſecundum ſe: ſed inhæret alteri, non dicitur eſſe ens, ſed entis: & non dicitur proprie eſſe: ſed in-
eſſe, iuxta commune dictum: ꝙ ſcilicet accidentis eſſe eſt ineſſe. Et ſimiliter eſt de materia & forma
in compoſito, licet non ſint accidentia. Non enim proprie dicũtur entia, ſed entis [illegible] eſſe, ſed ineẽ:

licet alio mõ q̃ accidẽtia,vt determinãt phi.Sed hęc cõſideratio nõ põt applicari ad ꝓpoſitũ.qm̃ alia D
eſt rõ ſuppoſiti i Chriſto,& i aliis.In aliis ei ẽ rõ ſuppoſiti abſolute ſubſiſtẽtis & ꝑ ſe:i quo ſubſiſtũt
alia q̃ ſunt eiꝰ.& ideo eẽ actualis ſubſiſtẽtiæ ei põt pricipaliter attribui.In Chriſto aũt nõ ẽ niſi rõ
ſuppoſiti reſpectiui,qđ nõ ſubſiſtit per ſe abſolute,ſed ſolũ ad aliud,& nõ ſubſiſtit abſolute niſi ꝑ na
turã q̃ eſt i ipſo abſoluta.& ideo eẽ actualis ſubſiſtẽtiæ,qđ abſolutũ intelligit,nõ põt ei attribui niſi
rõne naturæ exiſtẽtis i ipõ.Propt̃ hoc q̃ſtio q̃ eſt de eſſe Chriſti,& nõ de eiꝰ ad aliqd eſſe,ex pte eſſen
tiæ,& naturæ exiſtẽtis i Chriſto debet determinari:& nullo mõ ex rõne ſuppoſiti:qa Chriſtꝰ rõne
ſuppoſiti nõ habet eẽ,ſed ad aliđ eẽ:niſi velimus ſumere cõiter eſſe ad eſſe abſolutũ,& ad eſſe reſpe
ctiuũ.Eſt igit̃ ſciendũ ad q̃ſtionis huiꝰ diſſolutionem,ꝙ certã eſſentiã,& qditatẽ rei duplex eſſe cõ
uenit cõſiderare.Vnum qđ dicit̃ eſſe eſſentię,qđ nihil aliud ẽ q̃ rẽ ſecundũ ſe acceptã eſſe id qđ ẽ in
ſua natura.de quo dicit̃,ꝙ definitio eſt oſo idicãs qd eſt eſſe. & hoc appellat Auicẽna eſſe ꝓprium
rei.Aliud vero qđ dicit̃ eẽ actualis exiſtẽtię:qđ res q̃ ſcđm ſe cõcepta eſt id qđ eſt ꝑ eſſẽtiã tm̃:vt hu
manitas,humanitas tm̃:eqnitas,equinitas tm̃:habet i ſingularibꝰ i qbꝰ exiſtit in effectu,vt hũani
tas i iſto Sorte vel Platone demõſtrato.Et differũt iſta duo eẽ circa diuinã naturã in Chriſto ſcđm
rõnẽ tm̃:quia vt dictũ eſt,ipſa ex ſe eſt neceſſe eſſe,& nõ ſe habet idifferenter ad eẽ,& nõ eẽ i actua
li exiſtẽtia.Nec differũt in ipſo qđ eſt,& eſſe ſine quo eſt, vt alibi declaratũ eſt. Circa naturã hũa
nã in ipſo differunt,nõ ſolum rõne,ſed & intentione:quia eſſentia creaturæ nõ determinat ſibi eẽ E
actualis exiſtẽtiæ, imo ꝑ differẽtiã ſe habet ad eẽ tale & nõ eẽ,vt in fine patebit. Cũ ergo q̃rit̃ ab
ſolute vtrũ in Chriſto ſit vnũ eſſe,vel plura: ſi loquamur de eſſe naturæ & eſſentiæ rei in Chriſto
dicendum ꝙ duo ſunt eſſe in Chriſto:quia duæ ſunt naturæ manentes in eo diſtinctæ,& diuerſæ ꝑ
eſſentiam: q̃q̃ vnitæ in vnitate ſuppoſiti.Non enim tranſit humana natura aſſumpta in diuinam
nec econuerſo.Si vero loquamur de eſſe actualis exiſtẽtiæ,de tali eſſe ſciendum ꝙ nulli proprie at
tribuitur niſi illi quod ipſum habet in ſe, & abſolute, tanq̃ ens diſtinctum ab alio:non autem il
li quod habet ipſum in alio,vel ex vnione cum alio qđ habet ipm̃ per ſe, & de ſe.Verbi gratia : for
ma & materia quia non habent exiſtentiam in actu niſi in compoſito qđ ꝑ ſe, & in ſe abſolute exi
ſtit,& ſubſiſtit,ideo non dicuntur per ſe & proprie exiſtere in actu,ſed ſolum compoſitum & ma
teria & forma:non niſi quia ſunt in compoſito qđ per ſe & proprie exiſtit in actu. Similiter acci
dens:quia non exiſtit niſi in alio,vt in ſubiecto,non dicit̃ eſſe in actu per ſe & proprie,niſi quia eſt i
ſubiecto quod exiſtit in actu per ſe. Cum igitur humanæ naturæ in Chriſto nullum poterit at
tribui eſſe actualis exiſtentiæ ſecũdũ ſe,& ſeparatũ:quia nũq̃ habuit eſſe tale,ſcilicet i ſe terminatũ
nec potuit habere poſtq̃ ad diuinã naturã fuit aſſumpta: aliter eñ filiꝰ dei vel aſſumpſiſſet,vel ha
beret iam aſſumptam non ſolum naturam humanam:ſed etiam perſonam:vt alibi habet determi
nari: ſed ꝙ humana natura in Chriſto habet eſſe actualis exiſtentiæ, hoc habet ſolum in illo cui
vnita, & in quo aſſumpta eſt:idcirco abſolute dicendum eſt:ꝙ Chriſtus ratione humanæ naturæ
nullum habet ex ſe eſſe actualis exiſtentiæ,ſicut nec accidens quod eſt in ſubiecto,vel materia quę
eſt in cõpoſito: ſed ſolũ habet Chriſtus eſſe exiſtentiæ rõne ſuæ diuinæ naturæ qđ cõicatur naturæ
humanæ per aſſumptionem ad ipſam in vnitate ſuppoſiti:ſicut accidenti communicatur eẽ actu
le ſubiecti : vel materiæ cõmunicat̃ eſſe actuale compoſiti:non ꝙ humana natura ſit accidens,vel
materia diuinæ naturæ.abſit hoc ſentire. Eſt autem efficacius ſimile : ſi concipiamus in creatu
ris ꝙ ſuppoſitum aliquod compoſitum ex materia & forma, inquantum ſuppoſitum eſt,non ha
beat rationem eſſendi quid abſolutum,ſed ſolum ad aliquid,ſicut cõuenit in diuinis,& ꝙ materia
& forma ſit quid abſolutum in eo,ſicut ſunt natura humana et diuina in Chriſto. tunc eñ ſicut
in tali ſuppoſito creaturæ non eſſet ratione ſuppoſiti aliquod eſſe abſolutum actualis exiſtentiæ:
ſed ſolum eſſe ad aliquid,& totum eſſe abſolutum actualis exiſtentiæ eſſet formæ ſecundum ſe:&
non conueniret ſuppoſito per ſe:ſed ſolum ratione formæ quam habet in ſe:& ſimiliter neq; ma
teriæ,niſi quia vnitur formę in vnitate ſuppoſiti:ſic in ſuppoſito Chriſti nõ eſt ei ratione ſuppoſiti
aliquod eſſe abſolutum actualis exiſtentiæ:ſed ſolum eẽ ad aliquid.& illud eſt vnicum ſolum:quia
filiatio in ipſo eſt vnica,quæ eſt perſonæ eius conſtitutiua.Sed totum eſſe abſolutũ actualis exiſtẽ
tiæ in eo,eſt ipſius diuinæ eſſentiæ,qđ non cõmunicat ſuppoſitum niſi ratione ipſius eſſentiæ quã
habet in ſe.Similiter neq; hũana natura,niſi qa vnitur diuinæ in vnitate ſuppoſiti.Vt ſic licet i di
uina eſſentia idem ſint omnino eẽ eſſentiæ & actualis exiſtentiæ:communicant tamen eſſe actua
lis exiſtentiæ naturæ humanæ inquantum eſt eſſe exiſtentiæ,vt ipſa nullũ aliud habeat eſſe actua
lis exiſtentiæ q̃ illud qđ eſt eſſe diuinitatis, ſicut non habet aliqđ eſſe perſonale,vel ſuppoſiti,niſi
qđ diuinũ.non autem communicat ei omnino eſſe eſſentiæ ſuæ inquantum eſt eſſentia:quia tũc

humana natura & eſſentia abſorberetur,& conuerteretur in diuinam. Sic ergo patet in ſumma ꝙ in Chriſto eſt vnum eſſe ad aliquid rõne ſuppoſiti,& vnum eſſe actualis exiſtentiæ ratione ſolius
G naturæ diuinæ,& duplex eſſe eſſentiæ, ratione duplicis naturæ, diuinæ ſcilicet & humanæ. PER Ad arg. pri.
hęc patent obiecta. Primum enim argumentum bene probat ꝙ in deo ſit duplex eſſe eſſentiæ propter duplicem quæſtionem per quid eſt:eo ꝙ quæſtio quid eſt de eſſentia rei eſt:non autem de exiſtentia rei vel relatione ſiue eſſe reſpectiuo ad alterũ. Vnde nõ põt ꝓbare ꝑ illud ꝙ in eo ſit duplex
H eſſe ſuppoſiti vel actualis exiſtentię,ſicut patet. SEcunda rõ bene ꝓcedit de eſſe ſuppoſiti & actua Ad arg. ĩ op.
lis exiſtentiæ. Talia eñ non pñt eſſe diuerſa niſi diuerſorũ ſuppoſitorũ:licet ecõuerſo bene pñt eſſe diuerſa ſuppoſita habẽtia diuerſa eſſe ſuppoſitorũ,q̃ ſunt eſſe ad aliud:& habere idẽ eẽ actualis exiſtentiæ,vt patet i ſuppoſitis diuinis. De eſſe aũt eſſentię nõ põt rõ ꝓcedere:q͞a talia eẽ bene pñt eſſe diuerſa i eodẽ ſuppoſito,vt patet i cõpoſito ex materia & forma. Materia eñ & forma differunt in eſſe eſſentiæ:licet non in eſſe actualis exiſtentiæ. Hoc enim forma cõmunicat materiæ i cõpoſito:nõ aũt primũ,vt vult Auicenna: quia forma nõ eſt cauſa eſſe eſſentiæ materiæ,ſed actualis eſſe.

SEquũtur ptinẽtia ad diuerſitatẽ primi pricipii. Et erãt duo. Vnũ ptinens ad emanatione vni⁹ pſonæ ab alia. Alterũ, ad relationẽ qua vna perſona habet diſtĩgui
ab alia. PRImũ erat:vtrũ rõ generãdi i pře ſit diuina eſſentia,vel ꝓprietas ei⁹ vt Quæſtio. iii.
pñitas,vel vtrũq;. SEcũdũ:vtrũ relatio i diuinis maneat. CIRca primũ arguit, Queſtio. iiii.
ꝙ rõ gñandi i patre eẽt pñitas. qm̃ vnũquodq; agit actionem ſibi debitã eo quo Arg. prin.
eſt id qđ ẽ:vt ignis forma q̃ eſt ignis: & calidũ forma qua habet eſſe calidũ. Pater id quo eſt pater eſt paternitas: & propria actio ſibi debita eo ꝙ eſt př, eſt gñare fi
lium. ergo &c. COntra. vnũquodq; eo agit i quo ꝓductum ſibi aſſimilat:vt aſſimilãs ſibi paſſum In oppoſitũ.
ſua actione in calore,agit calore ſuam actionem. Pater filium productum a ſe aſſimilat diuinitate: & non paternitate:quia ipſe deus generat deum:non autem ipſe pater generat patrem. ergo &c.

I DIcendum ad hoc:ꝙ eſſe qđ eſt deus ſiue diuina eſſentia,radix eſt & fundamentum omnium eorũ Reſolu. q.
quæ ſunt in diuinis,& ab ipſa originantur:& ad ipſam reducuntur. Vnde diuina eſſentia eſt radix & origo oĩm diuinarũ actionum & productionum:& omnis actio, & omne productum in deo vel ei attributum realiter non eſt niſi ipſa diuina eſſentia,& eſſe purum ſimpliciſſimum, licet ſecũdum aliam & aliam rationem aliquando dicitur potentia,aliquando relatio,aliquando proprietas perſonalis,aliquãdo perſona,aliquando actio vel operatio:& ſic de cæteris:ita ꝙ quicquid noiat̃ vel cõcipitur in diuinis,licet propter aliam rõnẽ q̃ ſit rõ ſubſtantiæ,alio modo ſignificatur & cõcipit̃ ſemp tñ ipſam diuinam eſſentiam includit:& eſt ipſa, ſub alia tñ & alia rõne q̃ ſit ratio eſſentię vel ſubſtantiæ. Qđ enim in deo eſt potentia,hoc eſt eſſentia ſub ratione potentiæ,& ſimiliter qđ eſt relatio,ẽ ipſa eſſentia ſub ratione reſpectus, & cętera hmõi. Vnde cũ q̃ritur:vtrũ rõ gñandi i pře tãq̃ principiũ quo agit pater in generando,ſit ipſa diuina eſſentia,vel ꝓprietas pſonæ aliqua,vt pñitas non intelligit̃ q̃ſtio iſta,vtrũ rõ illa ſit ipſa eſſentia vel proprietas:tanq̃ aliquid ſeorſum ab eſſentia quod non eſt ipſa eſſentia:ſed intelligitur,vtrum eſſentia ſub ratione qua eſſentia,vel ſub rõne qua
K ꝓprietas aliqua, ſit pricipiũ quo pater generet. QVO ſuppoſito,ſciendũ ꝙ in omni gñatiõe naturali duo cõtingunt ex actione generantis circa genitum,ſcilicet ꝙ genitum ſit ſimile generanti:& ꝙ ſit diſtinctũ ab ipſo. Natura enim eſt vis inſita rebus ex ſimilibus ſimilia procreãs:diuerſa ſiue diſtincta tñ. Nihil enim generat,aut producit ſeipſum in eſſe. & licet ambo ſimul contingant in generãdo per actionẽ generantis:principalius tñ actio generationis,vt actio eſt, determinat̃ ad ſimile ratione qua diuerſum vel diſtinctum,q̃ econuerſo. homo enim generans non generat iſtum homĩnem:quia generat hoĩem ſimpliciter:ſed econuerſo generat hoĩem ſimpliciter:quia generat iſtum hoĩem. Natura eñ occulte operat̃ in his,vt dicit̃ in ſex pricipiis. Et in ethicis dicitur ꝙ omnis act⁹ & operatio ſunt circa pticularia. Et ſimiliter homo non generat hominem ſibi ſimilem:q͞a generat hoĩem ſimpliciter:ſed quia generat iſtum hominem. homo eñ in eo ꝙ hõ,idem eſt cuilibet hominĩ & non diſtinctus ab ipſo:& ideo nec ſimilis ei. Nihil eñ ſibiipſi ſimile eſt inquantum hmõi. Sed ꝙ homo ſimilis eſt homini:hoc eſt quia vnus diſtinctus eſt ab alio:& hoc non q͞a vterq; eſt homo ſimpliciter:ſed quia hic eſt vnus homo,& ille alius homo. Qꝫ ergo homo generat hominẽ,& ſimilis ſimilem,hoc non eſt quia homo ſimpliciter generat hominem ſimpliciter,ſed quia hic homo generat illum alium hominem. Vbi circa hominem duo includuntur,ſimilitudo ſcilicet & diſtinctio,ita ꝙ pricipaliter terminat̃ generationis actio ad naturã:q͞a diſtincta. Et ꝑ hoc etiã vt dictũ ẽ habet̃ pricipaliter generãtis ad genitũ ſilitudo,ita ꝙ idẽtitas naturæ hinc & inde eſt materiale ſimilitudinis diſtinctio formale & cõplemẽtũ. Quia igitur actio generationis principalius terminat̃ ad diuerſũ

rõne qua diuerſũ ſiue diſtĩctũ,q̃ rõne qua ſimile:quia diſtĩctio vt dictũ eſt,pficit ſimilitudinẽ:Id aũt qđ generaẽ ſeqtur rõnem pricipii gñantis : oportet igiẽ ꝙ ex pte generãtis in eo quo generat qđ ẽ rõ generandi,duo concurrant:& ratio qua aſſimilat genitũ generãti: & ratio qua diſtinguit vnũ ab alio:ita ꝙ principalior ſit rõ generãdi ex pte eius qua diſtinguit q̃ qua aſſimilat . Illa enim eſt pfectiua & completiua,& includit in ſe aliam , & appropriata eſt generanti inquantũ generans eſt. Vnde ꝙ iſte homo generat illum:vt Sortes Platonem,hoc non facit principaliter ratione qua homo,ſed ratione qua iſte homo.ita ꝙ humanitas non ſit ratio generandi niſi quia hæc hũanitas.Propter quod pbat pñus in.vii.metaphy.ꝙ formæ vt formæ ſunt non proſunt ad generationem vbi nõ ſunt in ſingularib⁹.

Reſponſio. Dicẽdũ igiẽ ad q̃ſtionẽ:ꝙ pater nõ gñat niſi ſibi ſimilẽ,vt de⁹ deũ: & hoc non niſi diſtinctum a ſe,quia nullus aſſimilatur ſibiipſi. Ratio igitur generandi qua pater generat in ſe , debet complectere geminam rationem : & rationem qua aſſimilat , & rationem qua diſtinguit:ita ꝙ principalis & completiua ratio generandi ſit illa qua diſtinguit ſimilem.Ratio aũt quæ ſimilat eſt eſſentia:& hoc non ſimpliciter,vt eſſentia eſt,ſed vt habet eſſe in ſuppoſito ſingulari,vt in patre.Aliter eñ in quolibet alio ſuppoſito generaret vt in filio & ſpiritu ſancto.Ratio autẽ quæ diſtinguit, eſt paterna proprietas patris conſtitutiua,illa ſcilicet q̃ ſecundũ rationem intelligendi primo eſt cõſtitutiua patris,& deĩde principiũ eliciendi actũ generationis:& tertio mediante actu generationis nota in patre reſpectũ ad filium generatũ:& q tunc demum inquantum per actum generandi habet ſecum filium genitũ,nominatur paternitas:ita ꝙ ſub ratione huius nominis paternitas ſequiẽ actum generãdi. Non enim eſt pater a ſe niſi quia habet filium genitum.Sub ratione autem qua eſt principium elicitiuum actus generandi,innominata eſt,& circũloquitur per potentiam generatiuam,quæ tamen includit in ſe & rõnem ſimilandi: & rationẽ diſtinguẽdi,ſcilicet diuinã eſſentiã:non vt eſſentia eſt abſolute,ſicut dictũ eſt: ſed vt eſt in pře ſub rõne illius pprietatis innoĩatę:ſicut humanitas non eſt principium generandi hoĩem niſi vt eſt ſub ratione ĩdiuiduali ĩ Sorte vel in Platone.Includit etiã potentia generandi illam proprietatem diſtinctã.Ratio ergo qua pater generat ſiue ratio generandi in patre eſt ipſa diuina eſſentia,nõ ſimplr,ſed vt eſt in patre ſub proprietate paterna,ĩmo poti⁹ vt induit rationem proprietatis.quæ cõſiderata circa diuinã eſſentiam,eſt ſicut rõ indiuidualis circa formã naturalẽ humanitatis ĩ Sorte vel ĩ Platone:& non eſt res aliqua addita ſuper eſſentiam formæ per quã indiuiduaẽ:ſed ſolũ intentio q̃dã in modo eſſendi ſecundum quam res habet eſſe in effectu:eo ꝙ eſt ab agẽte,vt dictum eſt in alio Quolibet,circa cauſam indiuiduationis.Sicut ergo in Sorte vt generet Platonem:ratio gñandi non eſt tñ humanitas quæ eſt in Sorte:neq; ratio ſingularitatis eius,ſed ambo ſimul,vel potius vnum ſub ratione alteri⁹ exiſtens:quia non ſunt duo re,ſed intentione ſolum:quoniam hæc humanitas in Sorte eſt præciſa ratio generandi in ipſo ratione qua hæc , non ratione qua humanitas ſimpliciter: ſic in patre vt generet filium, ratio generandi eſt non tñ eſſentia vt diuinitas, neq; proprietas patris: ſed ambo ſimul: immo potius eſſentia,vt habet & induit rõnẽ proprietatis,ipſa ẽ ipſa pprietas:& ita nõ rõne qua diuinitas ſimpliciter,ſed ratione qua deitas in patre,Et qa qđ attribuiẽ ipſi ratione qua induit rõnẽ pprietatis,pricipali⁹ attribuiẽ pprietati vt pprietas ẽ, q̃ ipſi eſſentiæ vt eſſentia ẽ:idcirco abſolute dicendum : ꝙ rõ generandi ĩ pře potius ẽ pprietas q̃ eſſentia,licet ſit vtrũq;.qm̃ proprietas eſſentiã includit:& eſt ipſa eſſentia.Quę qdẽ quia eſſentia eſt,generat illa deum:quia vero pprietas paterna eſt,generat deum qui eſt alius a patre non pater:vt filium:qui tñ eſt idem deus cum pře. quia etſi generat diſtinctum ratione proprietatis qua generat:quia pater non generat patrẽ:gñat tñ nõ aliũ deum:qa non generat ipſum ex alia materia:ſed ex ſua ſubſtãtia.& ſcđm pñum,generãs non generat alium niſi per materiam aliam,ſcilicet ex qua generat:q̃ ſit materia ſua in qua ſubſiſtit.& ſic pater generat deum,quia generat forma diuinitatis,ſicut homo generat hominem:quia forma humanitatis generat:alium tamen in perſona,quia non diuinitate ſimpliciter: ſed vt habet rationem proprietatis incommunicabilis,ſicut Sortes non generat Sortem,qa non gñat hũanitate ſimpliciter,ſed humanitate ſingulari,q̃ incommunicabilis eſt:ſed nõ aliũ deũ:quia nõ ex aliena natura eũ generat,ſicut Sortes generat aliũ hoĩem a ſe:qa ipſe generat eum ex alia materia numero q̃ ſit materia ſua. L

Ad arg.pri· PER hæc patent obiecta.Reuera enim pater principaliter generat paterna pprietate qua diſtinguit a ſe genitũ,vt procedit prima ratio.ſed propter hoc nõ excludiẽ quin generat deitate, qua ſibiipſi aſſimilat genitũ:vt pcedat ſcđa rõ:quia ipſa pprietas includit eſſentiam,imo eſt ipſa eſſentia,vt dictum eſt. nec econuerſo ꝙ generet eſſentia nõ excludit quin generet proprietate,vt dictũ eſt,qa etſi calidũ generet calore:generat tamẽ aliũ calorẽ:quia generat nõ calore ſimpliciter:ſed iſto calore:ſicut pater generat deum:ſed non deũ patrem,vt dictum eſt. M

CIrca ſecūdum arguit̄ ꝙ relatio in diuinis non manet relatio. Q; eñ trāſit in ſub Quæſt.iiii.
ſtantiam ꝑ cōpatione ad ſubiectum i quo eſt, manifeſtū eſt: quia aliter eſſet aliqd Arg. princi.
aliud re pter ſubſtātiā: & faceret cōpoſitionē cū illa. Similit videt ꝙ trāſit i ſubſtā
tiā in comparatiōe ad terminum ad quē eſt. qm̄ reſpectu illiꝰ relatio nō eſt nihil
eſt ergo res aliqua. qcqd autē eſt res i deo, eſt ſubſtātia: ergo relatio reſpectu eius
ad quē eſt, ſubſtātia eſt: & nō habet plures cōpationes. Relatio ergo i diuinis oīno
trāſit i ſubſtātiā, & nō manet aliquo mō. IN cōtrariū ē Boetiꝰ q vult ꝙ duo pdi In oppoſitū.
camenta ſunt i diuinis, ſubſtātia ſcilicet & relatio: qđ nō eēt niſi relatio aliquo mō maneret. Licet
N ergo nō manet reſpectu ſubiecti i quo ē, oportet ꝙ ſaltē maneat reſpectu termini ad quē ē. QVAE Reſolu.q.
ſtio iſta ꝗrit difficultatē de eſſe relationis i deo: q̄ explicari nō pōt niſi paulo altiꝰ ichoādo, quale ſci
licet eſſe relatio habeat i creaturis: a qbꝰ trahimus cognitionē eoꝝ q̄ itelligimus i diuinis. Qđ ergo
diligēter prio cōſiderādū ē de hoc ad itellectū huiꝰ q̄ſtiōis, & cuiuſdā alteriꝰ infra ſequētis, hoc eſt
ſcilicet vt cognoſcamꝰ ſi relatio i ſe hēt eē i ſingularibꝰ, vel ē aliqd qđ nō format niſi itellectu. Et erit
tūc, ſicut multæ diſpoſitiones q̄ cōcomitāt res: q̄ nō habēt eē niſi poſtq̄ habēt i itellectu. Cū eñ res i
telligāt aduenit aliqñ eis i itellectibꝰ aliqd qđ nō ierat eis extra, ſicut vniuerſale, genꝰ, & dr̄a, & alia
hmōi. Et erāt circa hoc antiqꝰ duę opiniōes ſcd̄m ꝙ recitat Auicēna i. iii. metaphyſicę ſuę. Ex hoī
bus eñ, vt dicit, qdā fuerūt q tenuerūt ꝙ certitudo relationū non eſt niſi in aīa cū itelligunt res, di
cētes ꝙ ſi relatio eſſet in rebꝰ oporteret tūc ex hoc nō finiri relationes. inquātū eñ paternitas eſt, pr̄
eſt: & eſt ei accidentalis relatio q̄ eſt paternitas cū patre: & cū alligatione quadā. Oportet ergo vt
relationis paternitatis q̄ eſt ad filium, ſit alia relatio, q̄ eſt eiꝰ ad ſubiectum: & ꝓcedet hoc i ifinitū
Alii vero dixerunt ꝙ certitudo relationū non eſt i itellectu, immo relatio eſt qddam qđ eſt in ſin
gularibus, dicentes, nos ſcimus ꝙ hæc res in eſſe eſt pater: & ille in eſſe eſt filius eiꝰ, ſiue intelligat
ſiue non intelligatur. Et reſpondet Auicēna determinando ꝙ q̄dā relatio realis eſt: & habet eſſe in
ſingularibus ſecundum rē: quædā vero ſecūdū dici ſolū: q̄ nō habet eſſe niſi in itellectu. Relatio aūt
realis q̄ habet eſſe i ſingularibus, eſt illa q̄ cōuenit eis q̄ ſunt ſimpliciter & abſolute ad aliquid. Rela
tio vero ſecundū dici q̄ ſolū habet eſſe in itellectu, eſt illa q̄ conuenit rebus q̄ nō ſunt ſimpliciter &
abſolute ad aliquid: ſed ſolū ſecūdū ꝙ ab intellectu cōcipiunt. Ad aliquid primo modo definit Aui
cenna dicens. Dico ꝙ ad aliqd abſolute eſt cuius quiditas dicitur reſpectu alterius: & quicquid fue
rit in ſignatis hoc modo vt ſcd̄m quiditatem ſuam non dicatur niſi reſpectu alterius, illud eſt ad
aliqd. Hęc autem intentio non intelligit niſi reſpectu alterius rei q̄ ſit alia res a ſe: ſed quia refertur
quantum eſt in ſe, non eſt ibi eſſentia rei quæ ſit relatio: ſed eſt ibi relatum per ſe non per aliam re
lationem. & ſecundum hoc terminabuntur relationes, & non ꝓcedent in infinitum: qa ſcilicet oē
tale relatiuum habet eſſe ad aliqd per relationē q̄ fundat in eſſentia alicuius rei: q̄ ſecūdū ſe eſt ali
quid abſolutum ſecūdum eſſe ſuum: & per ſe, non ꝑ aliquid ſibi additū, habet aliud eſſe quod eſt
eſſe ad aliud, ſicut ſcientia id qđ eſt ſecundum ſe quiditas eſt in ſubiecto, & ſecundum ꝙ ē reſpe
ctꝰ qdā, eſt ad ſcibile. Vnde dicit Auicenna. Eſſe huiꝰ intentionis q̄ eſt ad aliqd per ſe i hoc ſubiecto
eſt: inquantum quiditas eius eſt in hoc ſubiecto dicta reſpectu huius ſubiecti: & habet aliud eſſe: &
hoc eſt eſſe ad aliqd. ſed illud nō eſt hic. Si ergo ad aliquid qđ cōicat ad aliud quoq; vnūqdq; quātū
in ſe eſt, relatū eſt ad id qđ eſt relatū ad ipm abſq; alia relatiōe q̄ ſit qditas ꝑ ſe q̄ intelligat reſpectu
alterius: ſed in ſeipſo eſt relatio: quia hoc qđ dicit relatū eſt per ſe, & in hoc ꝙ eſt relatum per ſe, nō
eget alia relatione qua fiat relatū: quia in ſe habet qditatē intellectiuā reſpectu ſubiecti, ſcilicet qa
ipſa eſt cuius cum intellecta fuerit quiditas, egebit repręſentari intellectui aliquid aliud reſpectu
cuius hoc intelligatur. Hic enim ſunt multæ relationes quæ concomitantur aliquas eſſentias per
ſe non per aliam relationem accidentem, ſicut conuenit relationem ſeq diſpoſitionem paternitatis
& diſpoſitionē ſciētiæ: q̄uis itellectꝰ fortaſſe adueniat huic relatiōi. Cū autē vt dicit Auicēna, nota
ueris hęc, tunc iā notaſti ꝙ ad aliquid eſt in eſſe tali qđ eſt intētio: cuius hæc eſt definitio, q̄ facit nō
debere rem eſſe ꝑ ſe vnam, ſed coniungentem inter duo. & ſic talis relatio nō habet eſſe propter cō
ceptū intellectus: ſed econuerſo quia habet eſſe in re, eam concipit intellectus circa rē. Vnde ſubdit
Auicēna dicēs. Illud igit ē relatio itellectualis cuiꝰ eſſe inquātū itelligit ē itellecta qditas in reſpe
ctu eius eſſe i itellectu. iquātū itelligit reſpectu alteriꝰ habet iudicium i itellectu, ſecūdū ꝙ ē i itelle
ctu. Ex illis igit aliqd hēt eſſe i ſingularibꝰ. AD aliquid vero ſcd̄o mō definit Phus i pdicamētis.
O Ad aliqd talia dr̄ q̄cūq; ipm qđ ſūt alioꝝ dicunt. ſcd̄m quā definitionē, vt dicit ibi, impoſſibile eſt
quin nulla ſubſtantia eſt eorum quę ſunt ad aliquid. quoniam vt ibidē dicit Boetius in Commēt.
illa definitio non magis dixit illa eſſe ad aliqd q̄ id qđ ſunt aliorum dicunt: nō tamen hoc eſt eis eē

ꝙ ſint ad aliqd q̄ id qđ ſūt alioꝝ dicunť:q̄ ea qb⁹ ipm̄ eſſe eſt ad aliud quodāmō ſe habere:& ꝙ talis
relatio nō ē i natura rei ſcđm ſe:ſed in cōceptu itellect⁹ ſolū. Vnde declarat Auicēna de relatiōe q̄ ē
inter pri⁹ & poſteri⁹,dicēs.Scias ꝙ res i ſe nō eſt pri⁹ niſi i eo qđ eſt ſimul i itellectu cū ea q̄ ē poſteri⁹
& hęc ſpecies prioris etiā poſterioris ē: cū vtraqꝫ ſimul ſunt i itellectu.Cū eñ pſentať intellectuí for
ma prioris,& poſterioris,itelliget aīa hāc cōpatiōnē icidere inter duo q̄ ſunt i itellectu. ſed añ hæc
res i ſe nō eſt prior.Quō eñ erit prior in ſe q̄ nō habet eſſe?Igitur vt cōcludit,q̄ fuerit de relatiuis
ſcđm hunc modū,nō erit eorū relatio niſi i ſolo intellectu,& de intētionibus itelligibilibus ex cōpa
tionib⁹ quas ponit intellect⁹ ex reſpectib⁹ q acqrunť reb⁹,cū cōparat eas īter ſe itellect⁹,& deſignat
eas. Vnde qa phus vidit ꝙ talia nō ſunt vera relatiua:nec definitio illa pdicta de relatiuis eſt vera
definitio:& propterea indicās quid ē verorū relatiuoꝝ:ideo in pdicamentis ſubdit definitionē aliā
veris relatiuis tm̄ cōueniētē:q̄ eadē eſt cū definitione Auicēnæ pꝑoſita & declarata,dicens ꝙ ad ali
quid ſunt ea quibus hoc ipſum eſſe quod habent, eſt ad aliud ſe habere. vbi dicit Boetius in com
men.i.Hæc eorum natura atqꝫ ſubſtantia eſt,vt id quod ſunt ad aliud referantur.i. non ſolum re
ferri dicantur,ſed etiam referantur. Non enim i eo qđ eſt dici ad aliquid conſideramus : ſed in eo
quod eſt eſſe.qm̄ non idcirco aliquid relatiuum eſt:quoniam alterius eſſe dicitur: ſed tunc merito
aliqua res relationis noīe continebiť quotiens nō ſolū ad aliqd dicitur: ſed hoc ipm̄ eſſe eius qđ eſt
ad aliqd,eſt quodammō ad aliud ſe habere.& quomodo hoc,expoſitū eſt iā i dictis Auicennę. Cū P
igitur in creaturis cū ſubſtātia vt ſubſtantia eſt in ſua qditate non eſt eius ad aliud ſe habere:licet
forte ad aliud dicatur:vt caput capitati caput,ſicut vult phus in pdicamentis:ſed in omnibus quę
ſunt vere relatiua ſecūdū eſſe eſſentia eius qua ſecūdum ſe id qđ eſt qđ ad aliqd eſt,eſt ad aliud ſe
habere,nō p aliqd ei additum,vt dictum eſt:aperte patet ex iam declaratis ꝙ omnis relatio ſecūdū
eſſe in creaturis fundať ſup aliqđ accidēs: qđ vnum eſſe habet abſolutum in ſubiecto p ratiōnē vni⁹
prædicamēti : aliud vero eſſe reſpectiuū ad aliud ſecūdū rōnē pdicamēti relatiōis. Propter qđ etiā
omnis relatio,vt relatio,accidētalis ē, ſecūdū ꝙ dicit Auicenna cap.xlii.Relatio:quia res eſt quæ nō
intelligiť per ſe:ſed intelligiť alicuius ad aliud:nō eſt relatio quæ nō ſit accidēs.Libro octauo dicit
ꝙ relatio eſt accidens alicui alii ex iis quæ ſunt,& eſt poſterior omnibus entibus:& hoc quia ſuper
omne gen⁹ entis poteſt fundari relatio.Sed relatiōes per ſe & ſecūdū eſſe i duos modos diſtiguunť
penes illa ſup q̄ fundanť: ſcđm ꝙ dicit phus in quinto metaphyſicę.Oīa q̄ dicuntur mō numeri &
potentiæ ſunt relatiua:quia eſſentia eorum diciť ad aliud.vnde ſubdit poſt alia interpoſita . Om
nia igitur quæ dicunť per ſe,quædam dicuntur hoc modo.Et intendit ꝙ omnia quæ dicuntur re
latiua p ſe & ſcđm eſſentiam,dicunť modo numeri,hoc eſt ſecundum accidentia nūerorū,vel ſcđm
ipſorum ſubſtātiam.qa vt ibi dicit cōmētator,Relatiuorum qđdā eſt in accidētib⁹ numerorū,&
quoddam in ipſa ſubſtantia numerorum.aut dicuntur ſecundum accidentia q̄ ſunt potētię actiuę
& paſſiuæ.Primus modus eſt per ſe in reb⁹ abſtractis mathematicis, in qbus nō eſt mot⁹,nec actio
nec paſſio inquantū hmōi.Secūdus vero eſt per ſe i reb⁹ mobilibus & trāſmutabilib⁹ actiuis & paſ
ſiuis. Vnde dicit phus.Paſſiua autem & actiua per potentiam actiuam & paſſiuam,& actiones po
tentiarum,ſicut calefaciens ad id qđ calefacit: & abſcindens ad id qđ abſcindiť : & omne agens ad
patiens.Quę autem ſunt ſecūdū numerum ſicut duplum ad dimidium,& triplum ad ſubtriplum
& omne quod multiplicatur multotiens ad alterū,non habent actiones quæ ſunt per motum. Vbi
dicit cōmentator.i.relatiua collocata in genere actionis & paſſionis ſunt relatiua per potentias exi
ſtentes in eis.Et intendit ꝙ non ſunt ſicut in numero.In nūero enim non eſt actio neqꝫ paſſio. VT Q
autem ex abundanti explicemus omnes modos relatiuorum,ſciendum ꝙ quinqꝫ in vniuerſo ſunt
modi relationum: duo principales.quorum vnus ſubdiuidiť in quatuor.Relationum enim quæ
dam ſunt ſecundum eſſe, q̄dam ſecundum dici,vt iam eſt expoſitum. Et eorum q̄ ſecundum eſſe
relatiua,quædam ſunt relatiua per ſe,& hoc ſcđm duos modos iam expoſitos. Quædam vero per
accidens:& hoc vel p accidens ſibi abſolutum,ſecundum ꝙ homo vnus per ſuam quātitatē diciť
duplus reſpectu alterius,vel per accidēs reſpectiuū quo alterū aliqđ referť ad ipm̄.Scđm ei phum
quinto metaphy.Relatiuorum quoddā eſt qđ diciť modo accidentali,ſicut homo : q eſt relatus,qa
accidit ei eſſe duplum alicuius. Vt enim dicit ibidem cōmentator,homo ſecundum ꝙ hō nō ē du
plū,ſicut neqꝫ albū. Quædā vero ſunt relatiua,qa eſſentia eoꝝ diciť ad illud,& non quia illud aliud
diciť ad illa:ſicut omnia quæ dicuntur modo numeri & potentię.Quædā vero dicunť relatiua,nō
quia eſſentia eoꝝ diciť ad aliud:ſed qa eſſentia alterius diciť ad illa:vt menſuratum intellectum &
ſcitum dicuntur relatiua:quia ad illa dicitur aliquid aliud. Vbi dicit cōmentator.Omnia relatiua
q̄ ſunt in numeris & potentiis,ſunt relatiua,quia eſſentia vtriuſqꝫ eorum collocatur in relatione

eodem ordine:nõ q̃a alterum intrat in relatione per ſe & alterũ nõ:ſed q̃a alterum accidit ei.ſicut intellectum,& ſcitum,& ſenſatum dicitur eſſe relatiuum:quia illud q̃d eſt relatiuũ ꝑ ſuã ſubſtãtiã accidit ei. quaſi dicat,relatio eſt duobus modis:ſcilicet aut relatio erit in ſubſtantia vtriuſq; rela-
R tiui,aut in ſubſtantia alteriꝰ tm̃:& ĩ altero ꝓpter iſtud. Ex oĩbꝰ iam declaratis hoc ſolũ aſſumimus ad pñtẽ q̃ſtionẽ,ꝙ relatiua ꝑ ſe,& ſcd̃m eſſentiã,de q̃bꝰ pricipaliter intendit p̄ſens q̃ſtio,duo eſſe habent. Vnum quo habent rõnem accidẽtis:& hoc rõne accidẽtis abſoluti ſup q̃d fundãtur relatiões ipſæ. Alterum vero quo habẽt ad aliud eẽ:& hoc rõne ſui gñis diſtincti cõtra alia genera. Nunc ita eſt ꝙ omne accidens inquantum deo attribuitur rationẽ accidentis inhærentis amittit:& rationẽ ſubſtãtiæ,& ſubſiſtẽtis aſſumit.ſcd̃m ꝙ dicit Boetiꝰ de Trini. Illa q̃ aliq̃d eſſe ſignificãt ſecundũ rẽ prædicatiões vocant̃.q̃ cũ de rebꝰ ſubiectis dicuntur,vocantur accidentia ſecundum rem: cũ vero de deo qui ſubiectus non eſt,ſecundũ ſuã ſubſtantiã rei p̄dicatio noiatur. Quia igit̃ vt dictũ ẽ relatio rõnẽ accidẽtis nõ habet,niſi rõne eius ſup q̃d fundat̃:ſecundum illud in diuinam p̄dicationem trãſlatũ conuertit̃ in ſubſtãtiã. Relatio igit̃ aſſumpta in diuina p̄dicatione rõne eius ſuper q̃d fundatur,rõnẽ ſubſtantiæ aſſumit,& rationẽ accidẽtis amittit:& retinet ſolummodo rõnem generis ſui,ſcilicet eſſe ad aliud.ſcd̃m ꝙ dicit Auguſt.ſecundo de Trini.cap.iiii. Nihil in eo ſecundum accidens dicitur:quia nihil ei accidit. Nec tñ oẽ q̃d dicit̃ ſecundũ ſubſtãtiam dicitur. In rebus eñ creatis atq; mutabilibꝰ,q̃d nõ ſecũdũ ſubſtantiã dicit̃,reſtat vt ſecũdũ accidens dicatur.oĩa eñ accidũt eis q̃ vel amitti pñt, vel minui,& magnitudines & qualitates,& quod dicit̃ ad aliquid,& ſitus, & habitus,& loca,& tempora,& oꝑa atq; paſſiones. In deo autem nihil quidem ſecundum accidẽs dr̃ quia nihil ĩ eo mutabile eſt:nec tñ omne q̃d dicitur ſecundum ſubſtantiã dicit̃.dicit̃ eñ ad aliquid ſicut pater ad filiũ, & filius ad patrẽ,q̃d nõ eſt accidẽs.licet eñ quo ad eſſe q̃d habet relatio ĩ cõparatione ad id ſup q̃d fundat̃ in diuinis vertit̃ in ſubſtãtiam:ſecundũ tñ rõnem ſui generis & q̃ditatis ſuæ qua relatio eſt, manet ſimpliciter:nõ ſecũdũ aliquã cõparationẽ ad ſubſtantiã in qua fundat̃: ſed ſolũ ſecũdũ cõparationẽ ad terminum ad quẽ refert̃.ad aliq̃d eñ in deo nõ dicit aliquã rẽ additã ad ipſam eſſentiam quam ſupponit:ſed ſolum in comparatione ad terminum a quo diſtinguit. Vñ relatio in deo, & ꝑ cõparationẽ ad terminũ ꝑfecte rationem ſui gñis retinet:q̃ eſt eſſe ad aliud:& ſub illa ex oppoſito diſtiguit̃ ab illo ad q̃d habet eſſe. Per cõparationem vero ad eſſentiam habet nõ eſſe ad aliq̃d:ſed eſſe aliq̃d,& idem ſcd̃m rem q̃d ipſa eſſentia. Aliquam tñ differentiam habet ab ea:immo duplicem:vnam ſecundum ꝙ vnum eorum comparatur ad alterum abſolute:alteram vero ſecundum ꝙ ambo comparantur ad terminum vt oppoſitum:& ſic vnũ eorum ad alterũ reſpectu tertii. Paternitas eñ patris ſecũdũ ꝙ cõparat̃ ad ipſam eſſentiã,oĩno trãſit ĩ ipſam: & quãtũ ad rõnẽ eſſe rei ſup quã nata eſt fundari,& quantũ ad rõnẽ eſſe ſui generis:& non differt ab ipſa niſi ſecundum intelligentiæ rationem:ſicut differunt ab ipſa res aliorum generum. Paternitas vero patris & eſſentia eius ſimul comparata ad terminum oppoſitum,ſcilicet ad filium, & ſic comparata ſibi ĩ reſpectu ad filium:licet tranſeat in ſubſtantiã ratione eſſe rei ſuper quam habet fundari: quia ambo, paternitas & filiatio ſcilicet, idem ſunt in ſubſtantia:non tamen tranſit in ſubſtantiã ratione eẽ ſui generis.ſub illa eñ diſtinguit̃ a ſuo oppoſito:quia aliã rationẽ ad aliquid importat pater : quia fundatã ſup rõnem potẽtiæ actiuæ:aliam vero filius, quia fundatam ſuper rationem potẽtiç quaſi paſſiuæ,vt patet ex prædeterminatis.& per illam communiter differt cum ſuo oppoſito ab ipſa eſſentia:inquantũ illa non p̄dicãtur ſecũdũ ſubſtãtiã,ſed ſecũdũ relationẽ:ſubſtãtia vero ecõuerſo,
S vt dictũ eſt ſcd̃m Augu. EX quo patet plane reſpõſio ad q̃ſtionẽ,dicẽdo ſcilicet ꝙ relatio ĩ deo Reſponſio
& ſcd̃m rẽ,& ſecũdũ rõnẽ ſui generis cadit ĩ ſubſtãtiã cõparata abſolute ad ipſã ſubſtãtiã: cõparata vero ad ſubſtantiã ĩ reſpectu ad ſuũ terminũ,& oppoſitũ reſpectu ſubſtãtię,ſic manet ſecũdũ rõnẽ ſui gñis. aliter eñ adinuicẽ nõ diſtinguerent̃ ſubſtãtia & relatio ĩ deo,ſicut duo gña duos modos p̄dicandi diuerſos habẽtia. Subſtãtia eñ ſe habet ad vtrũq; terminorũ,vt ſubiectũ abſolutũ.vtrũq; vero ſe habet ad alterũ,vt oppoſitũ. Relatio vero vna cõparata abſolute ad aliã manet ſcd̃m rõnẽ generis:& etiã ſecundũ rõnẽ ſpeciei ſub genere qua vna relatio diſtinguit̃ ab altera.& ſic relatio ſecundũ rõnem q̃ditatis nõ ſolũ manet comparãdo oppoſita inter ſe tãq̃ differẽtia ſpecie ſub genere Nõ dico vere differẽtia ſpecie:q̃a in deo nõ cadit vere rõ ſpeciei & gñis. Quia cũ paternitas & filiatio pertinent ad diuerſas ſpecies relationis trãſlata in deum: licet nõ ſunt diuerſarum ſpecierum: ſunt tamen quaſi diuerſarum:vt q̃uis pater generando filium generat ſimilem ſibi ſecundum formam deitatis:generat tñ diſſimilem ſecundum formam relationis. Et ſic relatio diuina vno mõ cadit omnino in ſubſtantiã,& ſecũdũ eſſe,& ſcd̃m rõnẽ ſui gñis,differẽs ſolũ ab ipſa ſcd̃m rõnẽ intelligẽdi,ſcilicet cõparata ad ſubſtãtiã abſolute:q̃a ad ipſam nullã hẽt oppoſitionẽ ſiue relationẽ,& non

eſt relatio ſine oppoſito ad qđ refertur. Alio modo manet ſecundum rationem ſui generis: ſcilicet
cōparata ad ſubſtātiam in reſpectu ad ſuum oppoſitum: quia diuerſimode comparanť ad ipſum.
Tertio modo ſecundum rationem generis: & quaſi ſecundum rationem ſpeciei, ſcilicet comparan-
do vnum oppoſitorum ad alterum. quia non ſolum in relatione conueniūt: ſed ſub ipſo diſtinguū
tur. Vnde cum relatio ſit id quo in diuinis differunt inter ſe perſonæ, & ab eſſentia communi, hoc
eſt alia & alia ratione. Ratione eñ generis communiter conueniunt ipſæ pſonæ, & differunt ab ip
ſa eſſentia: ratione aūt ſpeciali ſub genere differt vna pſona ab alia. Vt ſic, in q̄ditate & eſſentia om
nia ſunt idem quæ ſunt in deo vno mō. Alio modo in relatione ſecūdum rationem generis conue
niunt perſonæ inter ſe, & differunt a ſubſtantia. Tertio mō ſecundum rationem ſpecialiū relatio-
num differunt inter ſe perſonæ ſingulæ: & etiam ab ipſa ſubſtantia, vt patet ex dictis. Patet igitur
Ad arg. pri. ꝙ bene procedit ſecundum argumētū, & quō duo ſunt ꝑdicamenta manentia in diuinis. AD ar T
gumentum primum in oppoſitum, ꝙ relatio in diuinis etiam ꝑ cōparationē ad terminum ad quē
eſt, tranſit in ſubſtantiam, quia nō eſt nihil, ſecundum illum reſpectum: ergo eſt res aliqua: & nō eſt
res in deo niſi illa q̄ eſt ſubſtātia: Dicendū ſcđm iam dicta: ꝙ relatio in cōparatione ad terminū ſiue
abſolute, ſiue reſpectu ſubſtātiæ manet, & nō trāſit in ſubſtantiā ſecundum rōnē q̄ditatis ſui gñis
qua habet ad aliq̄d eſſe, licet tranſit oīno ſecundum rōnē ſui eſſe qua habet q̄d eſſe, vt accidēs aliq̄đ
in creaturis ꝑ illud ſup q̄đ fundať. In deo eñ ꝑrio nō eſt niſi ſubſtātia: q̄a ſup ipſā fundať rō relatio
nis, ſicut & oīa alia ī diuinis cōſiderāda, vt patet ex ꝑdeterminatis. & nō manet difficultas ī argu
mēto niſi vt ſciať quō rō ei⁹ qđ eſt nō eē aliq̄d, ſed ſolū eſſe ad aliquid, ſit res aliqua, & non nihil. Q̄
tū relationes oīno debent dici res aliquę, patet ex hoc ꝙ ſunt conſtitutiuæ realiū perſonarum, & di
ſtinctiuæ earum realiter abinuicē. Pater enim realiter pr̄ eſt: & realiter diſtinguitur a filio, nō ſolū
ſcđm rōnē intelligendi: vt dicit hæreſis Sabellii. qđ non poſſunt facere niſi eſſent relationes ſcđm
rē: q̄a aliter eſſent relationes ſecundum rōnē ſolū: & ſcđm dici: q̄ nihil diſtinguūt, vel conſtituunt
niſi ſecūdum rōnem intelligendi: nō ex natura rei, vt patet ex ꝑdictis. Quō aūt ſit ī eis realitas, nō
oīno eſt perſpicuum. Rem eñ abſolutam relationem dicere non poſſumus. Quiditas enim relatio
nis nō eſt ꝙ ſit aliquid: ſed ſolum ꝙ ſit ad aliq̄d. Res ergo q̄ relatio eſt, nō pōt dici res quæ eſt aliq̄d
ſiue quid: ſed ſolum res quæ eſt ad aliq̄d: immo res q̄ eſt ipm̄ eſſe ad aliq̄d. Hoc autem quomō ipm̄
eſſe ad aliq̄d poteſt dici res, hoc eſt qđ hic obſcurū eſt. AD cuius intellectū oportet reducere ad V
memoriam, differentiam inter relationes q̄ habent eſſe in ſingularibus, & quæ in intellectu ſolum
Qui enim cōſiderant certitudinē relationis ex ꝑte intellectus ſolum circa res quas cōfert adinuicē
nullo modo poſſunt dicere relationes eſſe reales, vel res aliquas, niſi res ſecundum rationem, non ſe
cundum eſſe naturæ, quales quærimus. Hoc mō Gilbertus Porretanus dixit ꝙ relatiōes in diuinis
ſolum ſunt aſſiſtentes: ſiue extrinſecus affixę opere intellectus. Vnde etiam Præpoſitinus in Sum
ma ſua conſentit opinioni Iuonis Carnotenſis, ꝙ in deo nulla eſt proprietas: & ꝙ cum dicimus pa
ternitas ē in patre, vel pater paternitate diſtinguitur a filio: modi loquēdi ſunt. Et ſic iſti vt videtur
nullam relationem ponunt in deo fundatam in re diuinę eſſentiæ: ſed ſolum conſequentē conce-
ptum intellectus. Et ſic nullam relationem ſecundū eſſe, ſed ſolū ſecūdū dici ponebant ī deo. et oēs
inciderunt in hæreſim *Sabellii*. *Si* ergo velimus videre quō relatio dicatur realis, & a quo habet
ꝙ dicatur res aliqua naturæ nō rōnis tm̄: oportet cōſiderare ſcđm prædeterminata: ꝙ q̄dā relatio
habet eſſe in ſingularib⁹ ex natura ipſius rei extra: non ex oꝑe intellectus: ſed quā itellect⁹ cōſiderās
rem, inuenit circa ipſam rē. & eſt relatio iſta realis: quia fundať ī re: cuius q̄ditas eſt reſpectu alteri⁹
ex ſeipſa non ꝑ aliq̄d additū ei. Et habet duplex eſſe. Vnū qua eſt q̄d abſolutū ī ſe & reſpectu ſui ī ſub
iecti ſi ſit accidens, ſicut ſcientia eſt qualitas aīæ. Et aliud eſſe qua ꝑ ſe nō per aliq̄d ſibi additū ē ad
aliq̄d: & nō habet ꝓprie eſſe: ſed ad aliud eſſe: ſecūdū ꝙ ipſa ſcientia eſt relatio q̄dam ad ipſum ſcibi
le: non aūt eſt relatio aliq̄d aſſiſtens & affixū ſcientiæ ab extra. & ſic relatio habet eſſe reale, īquātū
ipſa quiditas, q̄ habet vnū eſſe in ſingularibus & ī ſubiecto, ſeipſa habet eſſe ad aliud: & id qđ ē res
abſoluta ſecūdū vnū eſſe: īduit rationē reſpectus ſcđm aliud eſſe ſiue ad aliud eſſe. & hæc ē natura
relationū q̄ ſunt relatiua ſcđm eē, & ꝑ ſe: vt patet ex ꝑdeterminatis. Talē aūt reſpectū nō pōt de ſe ha
bere eſſentia quę eſt in ſingularibus, niſi ex aliquo ordine quem ex natura ſua determinat ad aliđ:
qualē determinant ſibi inuicē calefactiuū & calefactibile, ex natura potētiæ actiuæ calefactionis in
vno & ſuſceptiuæ in alio. Quia idem ſecūdum idem nō eſt natum agere & pati a ſeipſo: nec poteſt
eſſe ordo niſi inter diuerſa & diſtincta. Et ſic relatio per ſe & ſecūdū eſſe nihil aliud eſt q̄ quidam
ordo eſſentialis vnius ad alterum, fundatus in natura & eſſentia eorū q̄ ex hoc habet ꝙ ſit res &
realis relatio: q̄a ſcilicet in aliqua reali natura & eſſentia fundatur. Et ſimiliter ipſe ordo ab eodē hēt

ꝙ ſit res & ordo realis: quia idem ſunt ordo & relatio. Vnde nihil eſt dicere ꝙ relatio res eſt ſiue
realis, quia eſt ordo quidā qui res eſt & realis: quia hoc eſt idē notificare per ſeipſum, & ignotum
per ęque ignotū. vnde inter q̄cūq; eſt relatio: & nō eſt talis eſſentialis ordo inter relata: non eſt rela-
tio ſecundū eſſe, ſed ſcd̄m dici tm̄: ſiue ſit eiuſdē ad ſeipm̄, ſiue diuerſi ad diuerſum: vt amplius
patet perſcrutanti ſupra determinata.

SEquitur de pertinētibus ad aſſumptā humanitatē a primo principio, deo ſcilicet
Et q̄rebātur quatuor. Duo pertinentia ad animā: vnū ad corpus: tertiū ad cōiū-
ctum ex vtroq;. PRImū pertinebat per ſe ad ſubſtātiā partis animæ eius intelle- Queſt. V.
ctiuę. Vtrū anima Chriſti circūſcripta omni diſpoſitiōe corporis & circūſcriptis
donis gratuitis: ſcilicet ſolum vt in puris naturalibus exiſtēs, ſit nobilior quali-
bet anima cuiuſlibet alterius. Secundū pertinebat ad partē animę vegetatiuā & Queſt. VI.
ſenſitiuā. Vtrū vegetatiua & ſenſitiua in Chriſto infuſę erant cum intellectiua
vel erāt educte de potentia materię. Tertiū erat de fieri corporis Chriſti in ſacramento. Vtrū cō Queſt. VII.
uerſio ſubſtantię panis in ipm̄ fiat ſubito, vel ſucceſſiue. Quartum erat de morte Chriſti: Vtrum Queſt. VIII.
fuerit naturaliter mortuus. CIRca Primū arguit̄: ꝙ anima Chriſti in puris naturalibus non po- Arg. prin.
tuit eſſe nobilior q̄ anima alterius. Quia in natura animę nō ſunt niſi natura ſpeciei & eſſentię ei⁹
& eſſentiales ſiue naturales ꝓprietates. Si ergo anima Chriſti fuiſſet nobilior alia: aut ergo ratione
naturę ſpeciei & eſſentię ſuę, vel naturaliū ꝓprietatū. Nō ratione eſſentię. Quia in eſſentia & natu
ra ſpeciei nō eſt gradus vel ordo, niſi ſcd̄m ſpeciē: ſicut neq; in numeris, vt vult pħs. viii. metaphy-
ſicę. Aut ergo nō eſt anima Chriſti in alio gradu dignitatis & naturę q̄ ſint alię animę: aut nō eſt
eadē ſpecie cū eis: qd̄ eſt incōueniēs. Neq; ratione eſſentialiū ꝓprietatū, quia tales ꝓprietates nō di
uerſificant̄ niſi ꝓpter diuerſitatē naturę: quia ſunt diuerſę & eędem ſcd̄m ꝙ natura ē eadē vel di
uerſa. Si ergo nō pōt eſſe gradus in natura & eſſentia, neq; in iſtis ꝓprietatibus. ergo &c. IN con In oppo.
trarium eſt articulus epiſcopalis, qui dicit ꝙ opinio illa q̄ dicit ꝙ incōueniēs eſt ponere aliquos in
x tellectus nobiliores aliis, error eſt: quia ſic anima Chriſti nō eſſet nobilior anima Iudę. Quæſtio Reſol. q.
iſta licet q̄ſita fuit de anima Chriſti, generaliter tn̄ habet locū de qualibet anima, & generaliter de
qualibet ſeparata a materia: & quodāmodo etiā de qualibet forma materiali, vt patebit ꝓſequēdo
vtrū ſcilicet poterit eſſe aliqua diuerſitas ſcd̄m gradus dignitatis ſubſtātialis vel accidētalis ſup-
y poſitorū exiſtentiū in puris naturalib⁹ ſub eadē ſpecie. AD intellectū difficultatis in hac q̄ſtione
intelligendū ꝙ triplex eſt forma. Quędā pure ſpiritualis nō vnibilis materię: vt eſſentia angelorū
ſi tn̄ angeli carent materia, aut aliqua eſſencia creata. Quædā vero pure materialis ſemp materiæ
vnita: vt formę rerū naturales. Quędā partim ſpiritualis ſeparabilis a materia, & partim materia-
lis vnibilis materię: ſicut ſunt animę humanę rationales, vt infra patebit magis. De primis formis
certa eſt ſentētia pħi i octauo metaphyſicę. ſed de aliis ē dubia. dicit eīn ſic. Quēadmodū in nume
ro nō eſt magis vel minus, nec i ſubſtātia q̄ eſt cū forma: niſi ſit ſubſtātia q̄ eſt cū materia. vbi dicit
Cōmētator. i. quēadmodū i forma numeri: verbi gratia, trinitas & quaternitas, nō recipit magis
aut minus: ſcilicet ꝙ nō eſt vna trinitas magis q̄ alia trinitas, neq; dualitas q̄ alia dualitas: ita for-
ma ſubſtātialis nō recipit magis & minus. Non eīn eſt homo vnus maioris humanitatis q̄ ali⁹ ho
mo ſcd̄m formā: ſed ſi fuerit, erit ſcd̄m ꝙ forma eſt i eo i materia. Si ita ſit, ſicut dicit, i formis oīno
immaterialibus ſicut eſt i numeris: hoc eſt ideo quia eſſe illarū formarū cōſiſtit i indiuiſibili, ſicut
& eſſe nūeri, eo ꝙ forma talis i ſe ſubſiſtēs nō eſt in ſua eſſentia, niſi ipſa ſpecies nō habens i ſe niſi eē
ipſius ſpeciei. Vnde ſi aliud ſuppoſitū eiuſdē ſpeciei ponat̄ in eſſe: q̄uis pħs i talibus ſub vna ſpecie
non poſuit niſi vnū idiuiduū: cū eadē ratione nō eſt i ſua eſſentia, niſi ipſa ſpecies nō habens i ſe ni
ſi eſſe ſpeciei, quicqd eſt i vno, & i altero: & ſic neutrū erit maioris dignitatis altero. Si eīn vnū eorū
ponat̄ eſſe maioris dignitatis altero: aut ergo illud qd̄ dignius ſupaddit alteri eſt de ratione ſpeciei
aut extra rationē ſpeciei. Nō de ratione ſpeciei: q̄a ipſa tota eſt in altero. Qd̄ ergo dignitatis eſt ex
natura ſpeciei i vno, & i altero. Si ergo vnū excedit alterū i dignitate, oportet ꝙ illud ſit extra rōnē
ſpeciei: & ita in accidētalibus: nō aūt in eſſentialibus. Sed tūc illud accidētale, aut ſequit̄ ex natura
ſpeciei tāq̄ ꝓpriū: & tūc, vt argutū eſt, ſequit̄ vniformiter diſpoſitionē ſpeciei: aut ſeq̄t̄ ꝑ adminicu
lum alicuius exterioris. Hoc licet forte pħo eēt incōueniēs: nobis tn̄ incōueniens non eſt: quia ſe-
cūdū accidētia ſub eadē ſpecie diuerſificarētur indiuidua: veluti ſi ſub eadē ſpecie angelorū i vno
eſſent maiora, & plura genera gratiarū & donorū q̄ in alio. Sed ſi hmōi ratio efficaciam habet i for
mis oīno imaterialibus, videtur ꝙ cōſimiliter efficaciā habeat i animabus intellectiuis, licet aliquo
modo materiales ſint. Sicut eīn ſpecies i imaterialibus oīno cōſiſtit i idiuiſibili ſicut & ſpecies nu-

meri: ſimiliter, vt videẽ, & ſpecies animę intellectiuę: ita ꝙ qđlibet ſuppoſitũ eius eſſentiale non eſt niſi ipſa ſpecies nõ habẽs i ſe niſi eſſe ipſius ſpeciei, & totũ eſſe eiꝰ. Vñ ſuppoſita duo ſub hmõi ſpecie, vt videẽ, nõ poſſunt potius differre ſcđm gradũ maiorẽ & minorẽ dignitatis q̄ ſuppoſita duo ſub eadẽ ſpecie angeli: iuxta hoc qđ iductũ eſt. Nũc, vt videẽ, in aliquo reſtat i aĩabus ex parte materię ſine adminiculo corporis: qa nõ niſi icorporãdo creẽtur: qa hoc accidit ſpeciei, vt ſpecies eſt: q̄ põt ꝑ ſe exiſtere. Poſſet etiã deus aĩas q̄s creãdo vnit corporibꝰ, ꝑ ſe ſubſiſtẽtes creare. Propter ergo cõiũctionẽ in eſſentialibꝰ ſpeciei nõ trãſmutabitur circa ſuppoſita ſcđm maiorẽ vel minorẽ gradũ dignitatis i eſſentia ſpeciei: q̄uis etiã nõ niſi ꝑ corpora fieret ipſoꝝ diſtinctio & indiuiduatio: ſicut determinat Auicẽna, qm̄ indiuiduatio nõ fit ꝑ ſe ꝑ aliqd accidẽtale additũ ſpeciei, vt habitũ eſt in alio Quolibet. Videri ergo põt ex hoc alicui: ꝙ ſub ſpecie aĩę rõnalis nõ poſſunt eẽ duę aĩę: quarũ vna excedit aliã in gradu dignitatis, eſſentię, vel accidẽtiũ ꝑ ſe cõſequẽtiũ eſſentiã: ſicut neq̧ ſub eadẽ ſpecie angeli, vt ꝓcedit prima obiectio. Qui hãc poſitionẽ vellet ſuſtinere, diceret ꝙ oĩs diuerſitas actionis animarũ in corpore ex pte intellectus cõuenit ex diuerſitate viriũ iferiorũ animaliũ & naturaliũ: quibus vtitur tãq̄ adminiculis vis intellectiua in ſua opatione. Vnde illi in quibus eſt vis imaginatiua melius ordinata, melius ſunt diſpoſiti ad intelligendũ. Sed hoc damnat alius articulus epiſcopalis: qui dicit ſic. Q; nos melius vel peius intelligimus hoc ꝓuenit ex intellectu paſſiuo, qui eſt potentia ſenſitiua. error. Quia hic ponit vnũ intellectum in omnibus aut equalitatem in oĩbus animabus. Si etiã ita eſſet, videẽ aliquibus ꝙ nõ poteſt eſſe appropriatio aĩarũ ſuis corporibus. Immo aĩa vna nõ magis determinareẽ ad ſuũ corpus: q̄ ad corpus alteriꝰ aĩę: ſi nulla differẽtia vel diſtãtia ſit iter illas. Iuxta illđ qđ phs rephẽdit cõtra Pytha. cum dicit i primo de aĩa. Copulãt & ponũt in corpus animã nihil determinãtes ꝓpter quã cauſam & quomodo habẽte corpore. Et tñ videẽ vtiq̧ hoc neceſſariũ eſſe. ꝓpter cõmunitatẽ eñ, hoc qdẽ agit, illud aũt patiẽ: & hoc quidẽ mouet: illđ aũt moueẽ. horũ aũt nihil ineſt adinuicẽ cõtigẽtibus. Quidã aũt ſolũ argumẽtanẽ dicere quale aliqd aĩa ſit: de ſuſceptibili aũt corpore nihil adhuc determinãt: tãq̄ contingens ſit ſcđm Pythagoricas fabulas quãlibet animã qđlibet indui corpus. Quidã igiẽ in aĩabus vniformitatẽ nõ ponũt, ſed gradus in eſſentia ſpeciei ſcđm maiorẽ dignitatẽ & minorẽ: ſcđm ꝙ ordinanẽ ad ꝑficiendũ corpus bene vel melius diſpoſitũ: vt corpus quãto melius ſit diſpoſitũ tãto meliorẽ in natura & dignitate ſpeciei ſortiaẽ animã. Et forte videri poſſit alicui ꝙ ratio inducta ꝑ opinione ꝓcedenti de formis ſepatis & aĩabus rõnalibus, ꝙ nõ poſſunt habere ſuppoſita differẽtia ſcđm gradus dignitatis in natura ſpeciei, eãdẽ efficaciã habet circa formas oĩno materiales et accidẽtales. de qbus manifeſtius videẽ ꝙ i natura ſpeciei ſuę ſuſcipiũt magis & minus, intẽſionẽ videlicet & remiſſionẽ ſicut patet in albedine. ſicut eñ ſpecies in materialibus oĩno cõſiſtit in indiuiſibili: ſicut & ſpecies numeri: ſimiliter, vt videẽ, etiã ſpecies albedinis: ita ꝙ ſi ponatur albedo ꝑ ſe ſepata in ſuppoſitis, quodlibet illoꝝ nõ eſt niſi ipſa ſpecies nõ habẽs in ſe niſi eſſe ipſius ſpeciei & totũ eius eſſe. Ita ꝙ nõ ſit magis in eis gradus dignitatis maioris & minoris quo ad eſſe ſpeciei, q̄ i duobꝰ angelis eiuſdẽ ſpeciei. Non eñ vna albedo ſi eſſet ſepata eſſet magis albedo q̄ alia: ſicut vnus angelus nõ eſt magis angelus in natura ſpeciei ſuę q̄ alter. Nec huiuſmodi gradus, vt videẽ, põt contrahi ex cõiũctione huiuſmodi formę cũ materia, ſi ipſum nõ patiẽ ex ſe in ſua eſſentia: quia ſuper impoſſibile non cadit potentia, vt deducatur in actum. Si ergo ſpecies in natura ſua nullo modo patitur gradus: coniunctio cũ materia nullo modo poteſt ipſos ei dare. Vnde ſi habet eos in materia, natura ſpeciei patitur eos: vt ſi albedo in corpore vno ſuperiori gradu formę albedinis ſit q̄ alia in alio: vt per hoc vnum corpus dicatur albius alio: patet plane ꝙ natura ſpeciei quantum eſt de ſe patitur in ſe illos gradus. Et ſi natura albedinis patitur eos in materia & non extra: quia nõ eſt nata eſſe extra: ſimiliter pateretur illos ſeparata ſi poſſet ſeparari. Quare conſimili ratione nec vllius ſpeciei creaturę, vt videtur, repugnat: quin dicti gradus poſſunt eſſe in ea. Et ſic nõ eſſet verum illud qđ dicit phs: ꝙ ſic eſt in formis ſicut eſt in numeris. immo licet eſſe numeri cõſiſtit in ſimplici, non tamen eſſe formarum. Immo latitudinem habet in qua poſſunt eſſe gradus, vt natura ſpeciei tota exiſtat ſcđm vnum gradum in vno ſuppoſito: & ſecundum alium in alio. hoc enim eſt non ſecundum plures vel pauciores partes eſſentię: quia ipſa nullas habet integrales, licet eſſentiales quę ſunt genus & differentia: quę tamen in ſimplicem rationẽ ſpeciei cadũt in quolibet eius indiuiduo: ſed eſt ſcđm intenſionem maiorem & minorem vnius eſſentię ſimplicis exiſtẽtis in quolibet ſuo ſuppoſito vt ſic in formis ſubſtãtialibus ponanẽ intẽſiones ſcđm magis & minus: ſicut in formis accidẽtalibꝰ. Quid tñ ſentiẽdũ ſit iudicio rationis & intellectus reuera ignoro: propter qđ ſuꝑ hoc quia epiſcopus in hac queſtione ſententiauit, nihil determino omnino. Z

Circa Secundũ arguitur:ꝙ vegetatiuũ & ſenſitiuũ in Chriſto erant educta de po Queſt.VI.
tentia materię nõ infuſa cum intellectiua. quia phs dicit ꝙ ſolus intellectus ab Arg.prin.
extrinſeco eſt. Nõ ergo vegetatiuũ & ſenſitiuũ. Forma aũt nõ ab extrĩſeco edu
cta ẽ de potẽtia materię.ergo &c. CONtra. Chriſtꝰ qđ ſemel aſſumpſit vniẽdo In oppo.i.
diuinę naturę ſuę de natura humana nũq̃ dimiſit, vt tenet fides:dimiſiſſet autẽ
tẽpore mortis ſuę ſenſitiuũ & vegetatiuũ, ſi fuiſſent educta de potẽtia materię.
Probatio. qa ſi fuiſſent eductę de potẽtia materię, nõ fuiſſent ſepatę cũ intellecti-
uo, nec remãſiſſent:qa tũc corpus eius fuiſſet viuũ vita vegetatiua & ſenſitiua:qđ falſum eſt.ergo
fuiſſent corruptę.in corruptione aũt eoꝝ dimiſiſſet ea diuinitas Chriſti.ergo &c. ITEM homo a In oppo.ii.
ſenſitiua dicit̃ animal, ſicut ab intellectiua dicit̃ homo. Quia ſi ſenſitiuũ eſſet ab intra, & intellecti-
uũ eſſet ab extra:ſenſitiuũ eſſet in hoĩe, ſicut ps in toto. Pars aũt de toto nõ ꝑdicat̃ ĩ recto:ſed ſolũ
in obliquo. Nõ ergo diceret̃ ꝙ homo eſt aĩal:ſed ꝙ aĩal eſt hoĩs.cõſeqns eſt falſum.ergo & añcedẽs.
A QVAEſtio iſta licet ꝓpoſita fuit de ſolo Chriſto, locũ tñ habet æq̃liter de quolibet hoĩe. In qua p Reſolu.q.
culdubio phs ſentiebat, ꝙ vegetatiuũ & ſenſitiuũ ſunt ab intra. Dicit eñ ĩ ſcdo de aĩa, ꝙ ſenſitiui
prima imutatio eſt a generãte. De intellectiuo aũt iuxta expoſitionẽ ſui Cõmẽtatoris, aut nõ ſen-
tiebat ꝙ eſſet forma & actus corporis, ſed ſolũ motor ſicut nauta nauis:aut intentionẽ ſuã ſuper
hoc nõ expreſſit. Illud tñ expſſit Auicẽna tãq̃ de ſua opinione, vt patebit ĩ ſolutione tertii argumẽ
ti. Qui tñ ponebat expſſe aĩas rõnales multiplicari & indiuiduari p corpora, vt habitũ eſt in alio
B Quolibet. & ſic, vt videt̃, poſuit animã rõnalẽ eſſe formã & actũ corporis. Qui ponũt ꝙ nõ eſt niſi
vnica forma in hoĩe ſcđm ſubſtantiã, neceſſe habẽt dicere ꝙ in hoĩe nulla forma ſit educta de potẽ
tia materię: ſed ꝙ in eo nõ eſt niſi forma vnica ab extra infuſa, quę virtute eſt totũ:a qua habet eſſe
viuere, ſentire, & intelligere. Nos q neceſſe habemꝰ ponere ꝙ aĩa intellectiua eſt forma & actus cor
poris, vt in quadã q̃ſtione dicet̃ inferius:& ꝙ ꝑter animã intellectiuã ſit alia forma in hoĩe educta
de potẽtia materię:vt forma mixti, q̃ ſtat in forma carnis & oſſis:ſicut determinatũ eſt ĩ quibuſdã
aliis q̃ſtionibꝰ de Quolibet:ſumꝰ iter duo. Cũ eñ intẽtionis noſtrę ſit nõ ponere plures formas in
hoĩe q̃ duas:vnã eductã de potẽtia materię:alterã vero infuſam ab extra:& ĩ hoĩe neceſſe habemꝰ
ponere ex pte formę ſuę vegetatiuũ & ſenſitiuum:aut neceſſe habemus ipa ponere ex parte formę
eductę de potẽtia materię vel eiꝰ q̃ infuſa eſt ab extra:iuxta q̃ſtionis intẽtionẽ. Sed ꝙ vegetatiuũ &
ſenſitiuũ ponere nõ debemus ex parte formę eductę de potẽtia materię:vt ipſa credãtur generata
de potentia materię:ſed ex parte formę infuſę ab extra, vt credãtur fieri in homine cũ pte intelle-
ctiua per creationem:ad hoc nos compellit auctoritas & ratio. Auctoritas etiam ſacrę ſcripturę &
C ſacrorum expoſitorũ eius. Auctoritas ſcripturę hoc exprimit, vt videtur, cum dicit Geñ. ii. For-
mauit deus hominẽ de limo terrę, hoc quo ad corpus. et ſequitur quo ad animã:Et inſpirauit in fa
ciẽ eius ſpiraculũ vitę, per qđ, vt videt̃, inſinuat ꝙ in illa inſpiratione recepit oẽm actũ vitę. Qđ ex
parte ſenſitiuę explicat Auguſtinus, exponẽs illud ĩ.ii.lib. de Geneſi cõtra Manichęos. Ipſi animę
ſenſus erat additus iſta ex ſufflatione cũ factus eſt homo in animã viuẽtẽ:& nõ ſolũ vita ſenſus:ſed
oĩs actus vitę q ab aĩa haberi põt, iſta inſufflatione infuſus eſt. Apte dicit̃ in libro de Eccleſiaſticis
dogmatibꝰ cap.xix. vbi etiã manifeſte explicat̃ formatio corpis ad aĩę ſuſceptionẽ. Dicit̃ eñ ibi ſic.
Aĩas hominũ nõ eẽ ab initio ĩter cęteras ĩtellectuales creaturas nec ſimul creatas, ſicut Origenes
fingit:neq cũ corporibus p coitũ ſeminant̃, ſicut Luciferianus & Cyrillus & aliqui latinorũ pſum
ptores affirmãt. Sed dicimus corpus tm̃ p cõiugii copulã ſeminari:creationẽ vero animę ſolũ cre-
atorẽ oĩm noſſe:dei vero iudicio corpus coagulari in vulua, & cõpingi atq formari: ac formato iã
corpore aĩam creari & infundi, vt viuat homo in vtero ex aĩa cõſtãs & corpore, & egrediat̃ viuꝰ ex
vtero plenus humana ſubſtãtia. Nec duas aĩas eſſe dicimꝰ ĩ vno hoĩe, ſicut Iacobus, & alii Syrorũ
ſcribũt:vnã aĩalẽ qua aĩetur corpus: & immixta ſit ſanguini:& aliã ſpiritalẽ q̃ rationẽ miniſtret. Sed
dicimus vnã eſſe eandẽq animã in homine q̃ & corpus ſua ſocietate viuificet & ſemetipſam ſua
ratione diſponat, habẽs in ſe libertatẽ arbitrii, vt in ſua ſubſtantia eligat qđ vult nemine cogente.
Solũ hominẽ credimus habere animã ſubſtantiuã quę exuta corpore viuit, & ſenſus ſuos atq inge
nia viuaciter tenet:non cũ corpore moritur. Animaliũ vero animę nõ ſunt ſubſtãtiuę: ſed cũ car-
ne ipſa carnis viuacitate naſcunt̃, & cũ carnis morte finiũtur. Anima humana nõ cum carne morit̃
quia non cũ carne oritur:quia non in carne ſeminatur:ſed formato in ventre matris corpore in-
funditur, vt viuat homo intus in vtero, & ſic procedat natiuitate in mũdo. Duabus ſubſtãtiis con
ſtat homo, anima tm̃ & carne, anima cũ ratione ſua, & carne cum ſenſibus ſuis.i. figuris organorũ
ſentiendi:quę anima aduẽiẽs perficit viribus ſenſitiuis. Vnde ſtatim ſequitur. Quos tamen ſenſus

abſq; animę ſocietate nõ mouet caro. Hinc dicit lib. de ſpiritu & anima.cap.xli. exponendo illud Geñ.ii.Inſpirauit &c.Corpora ſeruiẽte creatori creatura formãt: & deo iſpirãte ſpiraculũ vitę animãtur.Spiraculũ vitę humanę, intelligẽtiam vocat:quã nõ ꝑducit terra vel aqua:ſed deus inſpirat:quo ſenſus corporei animãtur quo ad partẽ ſenſitiuã:ſed & organa nutritionis quoad ptẽ vegetatiuã.Vnde dicit in eodẽ.xvii.cap.Habet anima vires, quibus corpori cõmiſcet: quarũ prima eſt naturalis:ſecũda vitalis:tertia animalis:& p totũ corpus diffundit,nõ locali diſtẽſione,ſed vitali intẽſiõe.Naturalis virtus operat in hepate ſanguinẽ & humores:vis iſta quadrifaria eſt.Diuidit nãq; in appetitiuã,retentiuã,expulſiuã,& diſtributiuã.Et patet manifeſte q; iſta ſunt ptes vegetatiuę.Sic aũt ad idẽ aſtruendũ,videlicet q; vegetabile & ſenſibile ſe tenẽt ex pte intellectus,nos compellit ratio:quoniã apte experimur q; in actionib⁹ viriũ animę vna alterã retrahit cũ fuerit intenſa & obiectũ ſuũ vna vt itellectiua ab altera vt a ſenſitiua abſtrahit:& vna alterã,vt ſenſitiua intellectiuã,in actum ponit.Q̃d nullo modo eſſe poſſet niſi primũ omniũ earũ i radice idẽ eſſet: ſicut idẽ in re qđ primo eſt ſenſibile,poſtmodũ per abſtractionẽ fit intelligibile.Sic ergo in homine vegetatiuũ & ſenſitiuũ infuſa ſunt cũ intellectiuo,& adueniũt compoſito ex materia & forma naturali de potentia materię producta:de quo in alio Quolibet tactũ eſt.Q̃d quidẽ non eſt natũ per ſe in actu ſubſiſtere,ſicut neq; materia nuda abſq; omni forma. imo ſicut materia pura nõ habet eſſe in actu niſi ſub forma aliqua ſpecifica,ſic neq; illud cõpoſitũ ex materia & forma natũ eſt habere eſſe i actu ſub alia forma, ſed ſolũ ab illa q̃ eſt ab extrinſeco infuſa:ad quã eſt materia i potentia mediãte illa. Vnde ſicut in aliis cõpoſitis,in qb⁹ eſt tñ vnica forma,ſola dat eſſe materię & cõpoſito,vt habeat eſſe ſuppoſiti:ſic in homine forma intellectus dat eſſe illi priori cõpoſito potentiali & cõpoſito pfecto,qđ cũ illo conſtituit,vt habeat eſſe per ſe: & p hoc eſt homo vere vnũ in eſſe ſubſtantiali vno ab vltima forma ſolũmõ, licet in ipſo ſint plures formę,a qbus ſpecialiter denominat:qa ambę ſunt ſubſtãtiales.Vnũ dico non ſimplicitate naturę,ſed ſuppoſiti & perſonalitatis, in qua ſubſtãtialiter vniũtur:ꝓpter qđ nõ p accidẽs,ſed p ſe de ſe inuicẽ pdicant.Vñ dicit in primo de ſpiritu & aĩa.xl. cap.Carni ita vnitur aĩa,vt cum carne vna ſit pſona. ſit aũt auctore deo aĩa & caro vnũ indiuiduũ vnus homo.vnde ſalua vtriuſq; naturę ꝓprietate adiicitur carni qđ eſt animę,& animę qđ carnis eſt, pro vnitate perſonę,nõ p diuerſitate naturę.Q̃d igit ibidem ſingulis eſt propriũ: cõmune fit amboꝝ:ꝓpriũ p natura: cõe p perſona.Et eſt iſta cõiũctio animę & corporis in homine in vnitate perſonę quã affert anima,conformis diuinitatis & humanitatis in Chriſto in vnitate perſonę quã affert diuina natura: praeter hoc q; hic anima ſit forma corporis:non autem ibi diuinitas humanitatis. Vnde multo verius poſſunt fieri communicationes & denominationes in homine ſubſtantialiter ſecundũ vtrãq; naturam q̃ in Chriſto. Et quo ad informationem vnitas maior & vnio intimior eſt illa diuerſarum formarum in homine:quia vna ad alteram ſe habet vt in potẽtia ad informationem, & altera vt actus eius : q̃ diuerſarum naturarum in Chriſto, in quo neutra ſe habet ad alteram per informationem:licet alia via maior ſit iſta vnio & intimior quo ad illapſum diuinitatis cum humana natura.De conformitate autem huius cõpoſiti in homine,& illius i Chriſto,dicitur in de ſpiritu & anima.cap.xiii.Mira ſocietas carnis & animæ,ſpiritus vitę,& limi terræ ſicut ſcriptũ ẽ. Fecit deus hominem de limo terrę,& inſpirauit in faciem eius ſpiraculũ vitę:dans ei ſenſum & intellectum,vt per ſenſum lutum ſibi ſociatũ viuificaret:& per intellectum regeret:et vt per intellectũ itus ingrederetur et cõtẽplaretur dei ſapientiam: et per ſenſum foris egrederetur et cõtemplaretur opera ſapientię.Plenũ fuit miraculo q; tam diuerſa et tam diuiſa,adinuicem potuerũt coniũgi.Nec minus mirabile fuit q; limo noſtro deus ſeipſum coniunxit:vt ſibi inuicẽ vnirentur deus & limus:tanta ſublimitas & tanta vilitas.Propter iſtam ſimilitudinẽ bene dicitur in ſymbolo,Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo:ita deus & homo vnus eſt Chriſtus. Vnde Auguſtinus ſup Io.prima.p.ſer.xlvii.Hominem interroga,& de te ipſo fac gradus ad ea quę ſup te ſunt: etſi nondum intelligendo ſaltem credẽdo. quomodo eñ eſt vnus homo anima et corpus ſic vnus Chriſtus verbum et homo. Anima et corp⁹ duę res ſunt:ſed vnus homo: verbũ et homo duę res ſunt:ſed vnus Chriſtus.

Ad arg.pri. Q; ergo arguitur Primo,q; ſolus intellectus eſt ab extra:dicẽdum q; hoc Ariſtoteles intellexit ponendo vegetatiuũ et ſenſitiuũ educi de potentia materię: vt dictũ eſt. Vel ſi ipſe ſicut et nos poſuit vegetatiuũ et ſenſitiuũ infundi cũ intellectu,et q; ſe tenẽt ex parte intellectus: Dicẽdũ q; aliquãdo intellectus nominat ſubſtãtiã animę:aliquãdo vero vnã ſuarũ potẽtiarũ.Scđm q; noĩat ſubſtãtiã,ſolus intellectus ab extra eſt:& nõ excludit vegetatiuũ et ſenſitiuũ, quia ſunt potẽtię in eadẽ ſubſtãtia cũ potentia intellectiua. et ſic intelligit illud dictum phi.Si aũt nominat potentiã,ſic excludit vegetatiuũ et ſenſitiuũ:nec ſic habet intelligi.Sed ſi arguat q; intelle

lectus ſolus ſeparabilis eſt ab aliis ſicut perpetuum a corruptibili: & loquitur de potentia intellectiua reſpectu aliarum: Dicendum q̄ verum eſt. Sed ſeparari aliquid poteſt intelligi dupliciter, vel ſecundum ſubſtantiam & actum vel operationem, vel ſecundum ſubſtantiam tm̄: non autem ſecundum actum & operationem. Primo modo ſolus intellectus hoc eſt potentia intellectiua, ſeparabilis eſt: quia ipſa ſola ſeparata a corpore poteſt in actum intelligendi, & non ſenſus in actum ſentiendi: & vegetatiuum in actum vegetandi. vnde ſecundum ſubſtantiam ſuam ſolum manent quaſi in potentia & in radice. Et hoc eſt quod ſcribitur in fine de ſpiritu & anima. Anima ſine carne rationale ſuū tenet. Senſus autem qui in exteriori homine deſcribuntur, ſimili modo ſecundum
G modum ſuum in interiori eſſe manifeſtantur. ARgumentum ſecundum concedendum eſt: Ad arg. i. in oppo.
quia veritatem meram cuilibet fideli concludit. AD tertium reſpondendum, non propter concluſionē, ſed propter formam argumenti: quia eodem medio poſſet concludere q̄ corpus non prædicaretur ſubſtātialiter de homine: quia ab alia forma homo habet eſſe corpus & homo, vt dictum eſt, & ita corpus eſt pars hominis: et dicendum: q̄ iuxta determinationem Auicennę in. v. metaphyſicę ſuę, Corpus ſubſtātia vno modo dicit̄ materia hoīs, & pars: alio vero modo dicit̄ gen⁹ hominis, & totū. Et primo modo nō p̄dicatur de ipſo niſi in obliquo vt p̄cedit obiectio. Scđo vero mō bene p̄dicat̄ de ipſo in recto. Corpus ſubſtātia, vt dicit, eſt ſubiectū habēs lōgitudinē, & ſpiſſitudinē & p̄funditatē. Et poteſt cōſiderari dupliciter. Vno modo, vt ſumitur tāq̄ aliquod ens p ſuā eſſentiā diſtinctū ab alio qđ ſibi eſt adiūgendū, tāq̄ nō incluſum in ſua intentione, ſed ſuſtentatū in ipſa & additur illi. Sic corpus eſt materia. Alio vero modo poteſt conſiderari vt accipitur tāq̄ aliquod ens non diſtinctū in natura ſua & eſſentia ab illo qđ ſibi adiungendū eſt: ſed tanq̄ includens indeterminate in ſe illud adiungendum ei ſolum tāq̄ ſpecificatum: nō tāq̄ omnino extra, & in illo ſuſtētatū. Sic corpus eſt genus. Genus enim inquantū eſt genus, indeterminatū quid eſt & indeſignatum, expectans eſſe ſui determinationē per differentiā in ſpecie, & deſignationē p ſuppoſitū ſub ipſa ſpecie. Species aūt inquantū ſpecies determinatū quid eſt per differentiā: indeſignatum autem quo ad ſuppoſitum. Suppoſitum autē ſub ſpecie determinatū quid eſt & deſignatū. Vñ dicit Auicēna. Cum genus accipitur ſcđm q̄ eſt genus, eſt adhuc quaſi ignotum. Non enim ſcitur de qua forma p̄dicetur, & quas formas contineat: vnde anima intendit hoc acquirere. nōdū eñ ſtabilitū eſt in effectu aliquod determinatū: ſed q̄rit anima addi aliquid quouſq̄ fiat in effectu aliquid. De natura aūt ſpeciei eſt q̄ nō acquiritur acquiſitio intētionis, ſed deſignationis. De natura aūt generis eſt q̄ nō erit aīæ poſſibile ponere illud eē aliq̄d, ita vt poſſit cōcedi eē quodcūq̄ ſignatū: niſi poſtq̄ adduxerit ei alias intētiones. niſi enim eſſet hic modus reſpectus in p̄dicatione ſpeciei, natura generis eſſet pars non p̄dicata. Corpus ergo primo modo qđ eſt collectio ſubſtātię compoſitę ex materia & forma corporeitatis ſubſtātialis: quę eſt ſcđm intentionē materię: & ita vt altera pars compoſiti materia in homine expectat animam vt formā eius: nullo mō p̄dicatur de homine niſi in obliquo. Corpus vero ſecūdo modo eſt collectio ex materia & forma, quę eſt corporeitas ſubſtātialis: nō ſecūdū intētionē materię expectās additionē animę tāq̄ formę extra intentionē ſuam exiſtentem: ſed ſcđm intentionē formę purę ſub eſſe indeterminato cōplectens intentionē formę animati qua animatū eſt, & inanimati qua inanimatū eſt. Sic corpus eſt totū ad hominē & ad omne inanimatū: ſimiliter & ad animatū. & eſt genus vtriuſq̄ p̄dicatum de vtroq̄: nō tāq̄ pars de toto: ſed tāq̄ totū indeterminatū de toto terminato. Et eſt oīno ſimile de cōpoſito naturę ex materia & forma: ad ipſam materiā eius, q̄ eſt in potētia ad cōpoſitū, vt generet̄ ex ipſa via naturę: & de cōpoſito rationis ſpeciei. ſ. ex genere & differētia ad ipſum genus quod eſt in potentia ad ſpeciem, vt generetur ex ipſo via rationis. In generatione enim naturali, vt dicunt philoſophus & Commentator. viii. metaphyſicę, tranſmutatur illud quod eſt in potentia, donec fiat in actu ſub agente. ſ. ſub extrahente ipſm ex potentia in actū: & tranſlatio non largitur ei qđ primo eſt in potentia multitudinē aliquid addendo ei omnino ab extra: ſicut cōtigit in datione formarum: ſed ſolūmodo largitur ei perfectionē in eſſe: vt generatū ſit cōpoſitū in actu per formā ex eo q̄ eſt in potētia tale. Et eſt quaſi cōpoſitum potētiale cōtinēs in potētia quicq̄d genitū cōtinet in actu: vt cōpoſitū in actu de quaſi compoſito generetur. ſ. de materia, non ſcđm id qđ eſt, & ſubſtantia quędā differēs per eſſentiā a forma: ſed in quātū eſt in potētia ad cōpoſitū, & ad formā in ipſo: p quā cōpoſitū habet eſſe in actu: & materia ſimiliter. propter qđ, totū eſt vnū i actu: licet ſint in ipſo differētia p eſſentiā. ſ. materia & forma. Vñ dicit Cōmētator ſup principiū ſcđi de anima. Si materia & forma eſſent in compoſito exiſtentes in actu: tunc compoſitū diceretur vnū, ſicut dicitur vnū de rebus quę ſunt ſecundū cōtactū & ligamentum vnū. Nūc aūt quia compoſitū non eſt ens in actu niſi per formā: tūc cōpoſitum dicitur

Ad ſcđm.

vnũ quia ſua forma eſt vna. Et per hũc modũ nõ oportet q̃rere:iuxta hoc qđ dicit pħs in ſcđo de H
aïa:ſi vnũ eſt aïa & corpus:q̃q̃ ſcilicet cõtineãt in ſe formã aliã p eſſentiã a forma animę : ſicut ne
q̧ oportet q̃rere ſi vnum ſunt cæra & figura:neq̧ oĩno materia & id cuius eſt materia.Cũ eñ vnũ
& eſſe dicũtur ſcđm potentiã & actũ,tñ qđ ꝓprie eſt,actus & forma vltima eſt. Vñ quia corpus ẽ
totũ cõpoſitũ ex materia & forma q̃ diſponit ad intellectũ:quia id qđ ſunt non ſunt niſi in potẽtia
ad intellectum,& nõ ſunt nata ſubſiſtere ſecundũ ſe abſq̧ intellectu:ſicut neq̧ materia pura abſq̧
forma, vt dictũ eſt : nulli debet verti in dubium quin vnũ ens p ſe ſit homo compoſitus ex dicto
corpore & anima intellectiua:ſicut eſt compoſitũ naturale ex vna materia & vna forma.Et hęc eſt
plana ſententia pħi in q̃ſtione quã determinat,in fine.ſ.octaui metaphyſicę,de vnione animę cum
corpore:in qua errabãt qdã dicẽtes animã vniri corpori p mediũ ligamẽtũ. vbi dicit Cõmentator
Innuit q̃ſtiõnẽ dicentẽ:quomõ eſt homo vnũ:& eſt cõpoſitus ex anima & corpore q̃ ſunt exiſtẽtia
in actu?Oĩs eñ qui ponit q̧ anima & corpus ſunt duo diuerſa,cõuenit ei dicere quid ſit cauſa liga
menti animę cũ corpore.Qui aũt dicit q̧ anima eſt perfectio corporis, & q̧ corpus non exiſtit ſine I
anima: non ſunt apud eum duo diuerſa:nec accidit quęſtio hęc.Et cauſa deceptionis in hoc eſt,q̧a
ponunt idem quando eſt in potentia, & quando eſt in actu diuerſum,& in rei veritate eſt vnum.
Illud eñ qđ fuit in potẽtia,eſt in actu: & non ſunt hęc duo diuerſa,& anima cũ corpore ſunt vnũ
ſicut dicimus q̧ prima materia & forma ſunt vnum . Et ſi forſan nõ intelligãt dictum ſuũ niſi de
aliqua ſenſitiua nobili educta de potẽtia materię qua dicũt hominẽ naturaliter reponi in ſpecie ani
malis,proculdubio etiã dictũ eorũ verum eſt de anima intellectiua:nec eſt differẽtia niſi q̧ ipſa eſt
ab extra:non per agens naturale educta de potẽtia materię.quãtũ eſt ex parte corporis & materiæ
quo ad eiꝰ potentialitatẽ:q̃ nõ eſt natũ habere eſſe in actu niſi per formã intellectus: oĩno eſt idẽ.Si
cut inquã,vt dictũ eſt, cõuenit in generatione naturali de cõpoſito naturę ex materia & forma,q̧
ſcilicet idẽ qđ prius eſt in potentia,ſit in actu per agens:nõ autẽ aliud:ſic conuenit in generatione
rationis de compoſito rationis ex genere & differentia in ſpecie.Genus eñ id qđ eſt in potentia,to
tũ eſſe ſpeciei vtriuſq̧ eſt cõtinẽs in ſe .ſ. vtrãq̧ differentiã ſub eſſe indeterminato & ĩ potentia,&
in actu,ita q̧ illud quod ei de differẽtia superuenit ad cõſtitutionem ſpeciei, ſit aliquid in illo inde
terminato cõtentũ in potentia: nõ vt oĩno ab extrinſeco adiunctũ,& qđ eſt actu in ipſa ſpecie ſolũ
modo.Vnde dicit Auicẽna.Si accipitur animal tali cõditione,vt non ſit in ſua ſubſtãtialitate niſi
corporeitas,vegetabilitas, & ſenſibilitas:& vt illđ qđ eſt poſt hoc,ſit p̃ter ipm nõ incluſũ.ſ.indeter
minate in eius intentione:tũc non erit longe quin ſit materia homini & ſubiectũ : cuius forma eſt
aĩa rationalis.Si vero accipiẽ aĩal tali cõditione vt ſit corpꝰ ex intẽtione qua corpus eſt genus,ĩ in
tẽtione cuius corporis ſcđm potẽtiã ſit ſenſibilitas,& cęterę formę, q̃uis ſit de illis ratiõabilitas vel
differentia oppoſita rationabilitati:nõ apta remouere aliquid ab eo:ſed ſit poſſibile eſſe quodlibet
eorũ:& ſic neceſſe eſſe cũ illis potentiã recipiẽdi nutrimẽtũ & ſenſum & motum:tunc animal erit
ex intẽtione generis:& ſic homo inquãtũ eſt ſpecies rationis,nõ vere dicitur eſſe corpus,aĩal bipes
& rationale.Sic eñ non eſſet vnus:ſed plura.ſ.corpus animal bipes & rõnale: ſed eſt corpus qđ eſt
aĩal,qđ eſt bipes,qđ eſt rõnale,vt vult pħs ĩ.viii.metaphyſicę.Ex quo patet quomodo genus ſumiẽ K
a materia:quia ab eo qđ eſt potentiale ad duas oppoſitas differentias quibus perficiẽ:nec reſtat ad
genus rationis ſi in natura ſit ĩ potẽtia materię:vt de ipſa vtraq̧ earũ educatur.Quemadmodum
corpus a quo ſumitur genus,eſt ĩ potentia ad formã inanimati ĩ lapide,& animati ĩ planta. Dũ tñ
quãtũ eſt de ſe ſit ĩ potentia vt per vtrãq̧ differẽtiarũ natũ ſit perfici in eſſe naturę:quemadmodũ
corpus qđ eſt genus,eſt ĩ potẽtia ad formã irrationabilitatis educẽdã de potentia materię ĩ ſubie
cto:& ad formã rõnabilitatis ĩfundẽdã ab extra:vt in hoĩe.Vnde etſi ẽt nõ ſit aliq̃d materiale ĩ eſſe
naturę,qđ natũ eſt p̃fici duplici differẽtia:ſufficit tñ ſcđm quoſdã ad rationẽ generis q̧ ſit ĩ potẽ
tia in eſſe rõnis.& ſcđm hoc ponũt rationẽ generis ĩ ſubſtãtiis ſepatis.Sed quomodocũq̧ res ſe ha
beat,verior eſt ratio generis qđ ſumiẽ ab aliquo materiali nato p̃fici in eſſe naturę p vtrãq̧ differẽ
tiã:ſicut cõuenit ĩ linea corporaliũ:vel qđ ſumiẽ ab aliquo nato p̃fici ĩ eſſe naturę p vnã differẽtiã ĩ
vno latere & nõ in alio,quẽadmodũ cõtigit ĩ ſubſtãtia,inquãtũ genus eſt ad corporalia & incorpo
ralia. Adhuc verior eſt ratio generis qđ ſumiẽ ab aliquo materiali nato perfici in eſſe naturæ per
vtrãq̧ differentiã eodẽ genere potẽtię,& eodẽ mõ:ſicut cõtingit in corpore corruptibili,qđ vbiq̧
ſe habet conuertibiliter,vt id ipſum qđ eſt in potentia ad vnã differentiã,ſit in potẽtia ad aliam,&
eodẽ modo:quẽadmodũ corpus generabile & corruptibile ſimplex eſt genus ad terrã & aquã:quia
quod eſt in potẽtia aqua,eſt in potentia terra,& forma vtriuſq̧ via naturalis generationis educiẽ
de potẽtia materię:q̃ ſit ratio generis eius qđ ſumiẽ ab aliquo materiali nato perfici in eſſe naturæ

per vtrãq; differẽtiã alio & alio genere potẽtię:ſicut cõtigit in corpe corruptibili & incorruptibili: quia qđ eſt in natura in potentia ad vnam differentiã, nõ eſt in potentia ad aliã:& ſunt eodẽ diuerſi modi potẽtiarũ oĩno. Et ſicut cõtingit in corpore elementari mixto, qđ eſt in potẽtia ad differentiã rationalis & irrationalis:ſed nõ eodẽ modo:quia ad differẽtiam irrationalis tãq̃ ad illã q̃ de ſe educenda eſt, vt de potentia materię: ad differentiã vero rationalis tãq̃ ad illã q̃ ab extrinſeco infundenda eſt. & ſic nõ eſt tanta vniuocatio corporis qđ eſt genus, ſup hominẽ & alia animata: quãta ſuper alia animata ſcđm ſe: neq; ſimiliter animalis ſup hominẽ & bruta, quãta eſt ſup ipſa bruta ſcđm ſe. quia ſenſibile omnino eſt alterius generis quo ad rẽ naturę in qua fundatur in homine & in brutis. In brutis autẽ eſt vnius rationis. Vnde & ſcđm opinionẽ quæ dicit ꝙ anima intellectiua eſt vnica forma in homine:per quã eſt corpus ſubſtãtia & cętera omnia:multo maior eſt ęquiuocatio corporis ſup hominẽ & ſup alia corporalia q̃ ſcđm nos qui ponimus formã corporeitatis vniuoce educi de potentia materię in homine ſicut & in aliis. Sic ergo patet quomodo homo ĩ eſſe naturę cõſtitutus ex corpore & anima, nõ eſt vnus in tãta ſimplicitate eſſentię: in quãta ſunt alia: q̃uis ſit in tãta ſimplicitate pſonæ & eſſe actualis exiſtentię. Q̃m in hoc hoĩe ſunt tria re & eſſentia diuerſa: materia. ſ. foꝛa naturalis: & forma ſupnaturalis. In aliis vero duo tm̃. ſ. materia & forma naturalis. Similiter homo cõſtitutus in eſſe rationis ex animali irrõnali tãq̃ ſpecies ex genere, vnꝰ eſt in tãta vnitate ſpeciei ĩ quãta ſunt alię ſpecies rerũ naturaliũ:& tãta eſt vnitas definitionis eius in eſſe rõnis, ĩquantũ. ſ. id qđ p̃cedit vltimã differentiã ĩ definitione, eſt ens in potẽtia, & nõ eſt ens in actu, niſi p vltimã differẽtiã, vt dicit phs ĩ. vii. metaphyſicę. & expſſius Cõmẽtator ibidẽ. q̃uis non ſit tãta vniuocatio generis alicuius ſup ſpeciẽ hoĩs, & alioꝝ, quãta ſit ſuper alia ſcđm ſe, vt dictũ eſt. Bene ergo dicitur in recto ꝙ homo eſt corpus, ſicut diceretur ꝙ eſt aĩal, etiã ſi ſenſibile ĩ eo eſſet de potentia materię eductũ. & p̃dicatur totũ de toto eſſe rationis, nõ ps de toto, vt dictũ eſt. Nec dubitat aliquis, niſi qui ignorat differentiã inter genus & materiam.

CIrca Tertium arguitur, ꝙ cõuerſio ſubſtãtię panis in corpus Chriſti fiat ſubito. Queſt. VII.
Q̃m actio virtutis infinitę fit ſubito ſcđm phm in fine octaui phyſicoꝝ. cõuerſio Arg. prin.
illa fit actione. ergo &c. COntra. non eſt idẽ inſtãs ĩ quo habet eſſe vltimo ſub In oppo.
ſtãtia panis, & ĩ quo habet primo eſſe corpus Chriſti. Sed inter q̃libet duo iſtãtia
L eſt tẽpus mediũ. In illo ergo tẽpore neceſſario habet fieri illa cõuerſio. DIcendũ Reſponſio.
ad hoc: ꝙ ſcđm phm ĩ. v. phyſicoꝝ: cũ q̃tuor ſunt cõbinationes iter affirmationẽ & negationẽ: q̃ ſunt termini mutationũ: vna illarũ ẽ ĩpoſſibilis: vt iter terminos eius fiat mutatio. ſ. a nõ ſubiecto ĩ nõ ſubiectũ. qm̃ termini iſti nõ ſe habẽt ſcđm aliquã oppõnẽ: contrariã. ſ. vel cõtradictoriã. Nõ ens eñ nõ enti non opponiť. Tres aũt ſunt poſſibiles. ſ. ex ſubiecto in ſubiectũ: in qua ſolũmõ eſt motus: vel a ſubiecto ĩ nõ ſubiectũ, vel ecõuerſo. in qbꝰ nõ eſt motꝰ: ſed mutatio tm̃, q̃ diciť gñatio vel corruptio. & hoc ideo: qa ſubiectũ eiꝰ eſt nõ ens, qđ eſt ens ĩ potẽtia cui ñ cõtigit oĩno moueri: ſed ſolũ enti, qđ ẽ ſubiectũ manẽs cõe ad duo cõtraria vľ priuatiua. Nũc aũt iſta cõuerſio nullo mõ eſt a ſubiecto ĩ ſubiectũ. Nihil eñ ẽ ſubiectũ cõe manẽs eiꝰ a q̃ fit cõuerſio, & eiꝰ ĩ qđ fit cõuerſio. qm̃ tota ſubſtãtia panis ſcđm matiã & formã cõuertiť ĩ totũ corpꝰ Chriſti, & , vt qdã volũt dicere, forma panis ĩ formã corporis Chriſti materialẽ, & matia panis ĩ materiã corporis Chriſti. Accidẽtia aũt panis, licet manẽt, nõ ſũt ſubiectũ huiꝰ trãſmutatiõis: imo ſubſtãtia panis erat ſubiectũ illoꝝ, & ipa ĩformabãt eã. Corpus aũt Chriſti verũ, nec eſt ſubiectũ illoꝝ, qa nõ ĩ formãt ipm: neq; ipa ſubiectũ eius, qa ipm ſubſtãtia eſt et in ſe ſubſiſtẽs, licet ſit ſacramẽtaliter ſub
M illis ſpeciebꝰ. Et ſic patet, ꝙ iſta cõuerſio nec põt dici motꝰ ſucceſſiue factus: qa nõ fit circa ſubiectũ cõe ĩ actu manẽs: nec põt ꝓprie dici ſubita mutatio: qa mutatio vera nõ eſt: qa nec ſubiectũ habet ens ĩ potẽtia manẽs: ſicut habet mutatio gñalis gñatiõis vel corruptiõis. Sed ꝓprie diciť cõuerſio: qa eſt a termĩo poſitiuo ĩ terminũ poſitiuũ. ſ. a ſubſtãtia panis ĩ ſubſtãtiã corpis Chriſti, nullo oĩno manẽte ſubiecto cõi. In q̃ qdẽ cõuerſiõe duplex trãſmutatio cõtigit, large ſumẽdo trãſmutationẽ vna ab eſſe ſubſtantiam panis in non eſſe ſubſtantiam panis: alia a non eſſe corpus, ad eſſe corpus Chriſti. q̃ ſimľ cõtigũt ſicut gñatio naturalis & corruptio. Duę tñ ſpẽs trãſmutationis ſunt ſcđm phm. v. phyſicoꝝ. Et differũt iſtę trãſmutationes a trãſmutationibus naturalibus, q̃ ſunt generatio & corruptio, in hoc ꝙ illę, vt dictũ eſt, ſubiectũ habẽt cõe: iſtę nõ. Et etiã in hoc: ꝙ in illis terminus poſitiuus a quo, nõ mutať p ſe ĩ terminũ poſitiuũ ad quẽ: ſed ĩ nõ eſſe ſuũ, & adhuc nõ purum: ſed qđ eſt potẽtia ipm: & terminus ad quẽ fit p ſe in eſſe, nõ de puro non eſſe: ſed de eo qđ ẽ ĩ potentia ipm: ita ꝙ ſubiectũ cõe cõmutať ab vno termino ĩ alterum p tranſmutationẽ termini a quo de eſſe ſuo in actu in ſuum eſſe in potentia: non in purum non eſſe: et nec in eſſe termini ad quem: & per

tranſmutationē termini ad quē de eſſe ſuo ī potētia ad eſſe ſuū in actu, ſicut patet ī gñatione cū de
aere fit ignis. In trāſmutationibus aūt iſtis terminus poſitiuus a quo, cōmutatur per ſe in terminū
poſitiuū ad quē, nō in nō eſſe purū, neq̧ in eſſe ſuū in potētia: ſed ſolū in nō eſſe ſuū ipſum in actu,
& terminus ad quē nō trāſmutatur oīno: neq̧ de nō eſſe puro, neq̧ de eſſe ſuo in potentia ad eſſe
ſuū in actu: ſed ſolūmodo terminus a quo tranſmutat̄ in ipſum. Subſtantia eñ panis a nō eſſe ſuū
corpus Chriſti trāſmutat̄ ꝑ ſe in eſſe corpus Chriſti. Nō in nō eſſe purū: quia nō annihilatur: nec ī
eſſe ſuū in potētia, quia cōmutat̄: etiā ſcđm materiā ſuā, in qua deberet manere ſuū eſſe in potētia.
Corpus aūt Chriſti nullā ex hoc in ſe recipit tranſmutationem, neq̧ per ſe neq̧ ꝑ accidens. Ex quo N
etiā patet ꝙ iſtę trāſmutationes differūt a creatione quę fit a puro nihilo in eſſe actu: & a finali cor
ruptione ſibi contraria: quę fit ab eſſe in actu in purū nihil contradictoriū enti prius. Sed qualiter
cūq̧ res ſe habet, certū eſt ꝙ in iſta cōuerſione termini trāſmutationis ſunt eē & nō eſſe. Eſſe dico
ſimpliciter: hinc ſubſtātiā panis: illinc corporis ſubſtātiā Chriſti, & nō eſſe dico nō ſimpliciter neq̧
ſubſtātię panis: neq̧ ſubſtātię corporis Chriſti: neq̧ nō eſſe qđ eſt ens in potētia tm̄ huius vel illius
vt patet ex iā dictis. Sed dico nō eſſe ſubſtātiā panis poſt eſſe ſubſtātiā panis, qa prius erat ſubſtā
tia panis, qđ nō eſt mō: & nō eē corpus Chriſti. ſ. ipſam ſubſtātiā panis: qa ipſa ſubſtātia panis priꝰ
nō erat corpus Chriſti, q̄ poſtmodū eſt trāſlata in corpus Chriſti: & ꝑ hoc quodāmō facta eſt cor
pus Chriſti. Qđ qdē corpus Chriſti prius habuit eſſe, & nō recepit iā aliqđ nouū eſſe poſt ſuū nō
eſſe. Hęc ſunt neceſſario intelligēda iuxta fidē catholicā in iſta cōuerſione, vt ſciamus modū tranſ
mutationis ī ipſa. Quia igit̄ clarū eſt ꝙ termini trāſmutationū ī iſta cōuerſione ſunt eſſe & nō eē O
per ſubſtātiā: & ſicut ſubſtātia ſubſtātię ꝓprie nō eſt cōtraria, neq̧ ſuſcipit magis vel minꝰ: ſic ne
q̧ eſſe ſubſtātię cōtrariū eſt alicui, neq̧ ſuſcipit magis aut minꝰ: ſed cōſiſtit ī ſimplici, & īdiuiſibili.
Clarū ēt eſt ꝙ nō ē hic oīno aliqđ trāſmutatiōis ſubiectū. cū hoc etiā clarū eſt ꝙ iſta cōuerſio nō fit
virtute alicuꝰ agētis naturalis virtutis finitę, ſed ſupnaturalis virtutis īfinitę. His tribus cōcurrē
tibus efficaciſſime inducit̄ ꝙ iſta cōuerſio nullo mō pōt fieri ꝑ motū q fiat ſucceſſiue, & in tēpore:
ſed ſolūmō ꝑ abſolutā trāſmutationē ſubito & ī inſtāti. Qm̄ nō fit tranſmutatio ꝑ aliquē motum
ſucceſſiuū in tēpore: niſi quia ipſa trāſmutatio eſt ipſe motus ſucceſſiue factus, qualis eſt trāſlatio
ſcđm locū: ſimiliter alteratio in qualitate, vel augmētū & diminutio ī quātitate: vel qa ipſa tranſ
mutatio nō fit niſi ꝑ aliquē motū ꝓcedētē: ſicut cōuenit ī trāſmutatione generatiōis & corruptio
nis naturalis: quā neceſſario ꝓcedit motus alterationis: & illuminationis medii, quā neceſſario ꝓce
dit acceſſus ſolis ad pūctū rectæ oppōnis: ſicut determinat pħs in ſeptimo phyſicoꝝ: ꝙ oēs ſubitę
mutationes ſunt termini motuū. Primo mō nō pōt trāſmutatio iſtius cōuerſionis fieri ꝑ aliquem
motū: vt ipſa ſit motus ſucceſſiue factꝰ: quia tali mō nō eſt trāſmutatio motus, niſi quia diuiſibile
eſt illud in qđ fit motus, quia ꝑ partes motus acqrunt̄ ptes eius in qđ fit motus: & ſcđm hoc eadē
eſt diuiſio motus & eius ī qđ eſt motus, vt ꝓbat pħs in. vi. phyſicoꝝ. Quia tñ, vt dictū eſt, termini
hmōi cōmutationis in ſimplici & indiuiſibili cōſiſtūt, nullo modo ipſa pōt eſſe motus, ſed neceſſa
rio aut nō eſt, aut eſt tranſmutatio ſubita. Secūdo modo nō pōt trāſmutatio iſtius cōuerſionis fie
ri ꝑ aliquē motū. ſ. qa ipſa trāſmutatio nō fiat niſi ꝑ aliquē motū ꝓcedētē: quia nō requirit trāſmu
tatio ſubita motū ꝓcedentē: niſi ꝓpter duo: aut ſcilicet ꝓpter ſubiecti indiſpoſitionē & cōtrarieta
tem quā habet ad agens qđ debet trāſmutare: qua ei reſiſtit: ſicut cōtingit ī generatione naturali:
aut ꝓpter indiſpōnē agētis: qa nō eſt ī diſpōne in qua natū eſt agere ī paſſiuū: ſicut cōtigit in illu
minatione qñ ſol nō eſt ī recta oppoſitione. Propt̄ qđ generās vt generet debet corrūpere diſpōnē
ſibi cōtrariā ꝑ motū alterationis anteq̄ poſſit generare: vt ſi debet generare de aqua ignem, debet
corrūpere ꝑ motū frigiditatē aquę, & alias diſpōnes repugnātes generationi ignis. Et ſi ſol exiſtēs
in vno hemiſphęrio, debet illuminare mediū in altero hemiſphęrio, oportet ꝙ ꝑ motū localē defe
rat̄ ad rectā oppōnē ſup mediū illuminādū. Primo iſtorū duoꝝ modoꝝ nō requiritur hic motus P
ad iſtā cōuerſionē: quia, vt dictū eſt, nō fit circa aliqđ ſubiectū oīno. Ex pte aūt ſecundi modi diſtin
guendū: quoniā poſſumus in actione hmōi cōuerſionis cōſiderare actionē duplicis agētis: princi
palis. ſ. q deꝰ eſt: q opat̄ in ſacramētis inuiſibiliter: & inſtrumētalis. ſ. ipſius conſecrantis & verba cō
ſecrationis ꝓferentis, vel potius ipſorū verborū quę ſunt principalis agentis inſtrumenta ad iſtam
conuerſionē cauſandam applicantia efficaciam diuinę virtutis ad ipſam materiam ſacramenti. Si
igitur loquamur de iſta conuerſione per reſpectū ad agētem principalē: cum in ipſo nulla omnino
poteſt eſſe indiſpoſitio ad agendū q̄cūq̧ vult ꝓpter principale agens, ad iſtā cōuerſionē nullo modo
requirit̄ motus: imo ſi vellet poſſet ſine depēdētia ad motū aliquē facere iſtā cōuerſionē. pōt eñ in
effectus ſacramētorū ſine ſacramētis inſtrumētalibus mediis. Si aūt loquamur de iſta cōuerſione

per reſpectũ ad agens inſtrumẽtale,ſine quo decreuit deus nõ agere actiones ſacramẽtales:cũ in ꝓpoſito tale agẽs,ſiue ſit ipſe conſecrans,ſiue ipſa verba cõſecrationis,cum non agit niſi per ipſorum verborũ prolationẽ ſup materiã ſacramẽti:& ipſorũ ꝓlatio nõ poteſt eſſe niſi motus ſucceſſiuus:propter tale agẽs dico ꝙ ad iſtam cõuerſionẽ requirit motus:nec poteſt fieri ſine motu.Nõ quia eſt ipſa cõuerſio: ſed ad quẽ ſequit ipſa cõuerſio ſubito:& in inſtãti vltimo in fine motus:ſicut ad delationẽ ſolis ad rectã oppoſitionẽ circa mediũ,ſequit illuminatio medii:& ad cõpletã alterationẽ ſequit generatio.Et nõ eſt in his aliqua differẽtia: niſi ꝙ in iſtis motibus naturalib⁹ vis generatiua eius qđ generat in fine motus naturaliter immiſſa eſt a generãte extra.forma enĩ ſubſtãtialis ignis ſua virtute quã effundit in materia generat aliũ ignẽ.In iſta aũt cõuerſione in motu ꝓlationis,ſiue in ipſis verbis ꝓlatis inſtrumẽtaliter eſt vis cauſatiua cõuerſionis illius quæ fit in fine ſupnaturaliter infuſa. AD queſtionẽ igi- Reſponſio.

Q tur breuiter dicendũ,ꝙ cõuerſio ſubſtantię panis in corpus Chriſti fit ſubito:ſed per motũ ꝓlationis verborũ pręcedentẽ:nõ tanq̃ diſponentẽ trãſmutãdo ſubiectũ ſuſceptibile vel agẽs: ſed tanq̃ in ipſis verbis ꝓlatis,vim conuerſiuã inſtrumẽtaliter cõtinentẽ. Vim dico nõ cõpoſitã habentẽ partes exiſtẽtes in partibus verborũ:vt quęlibet pars verborũ in ſua ꝓlatione agat partẽ actionis: ſic enĩ cõuerſio ipſa in ſua eſſentia neceſſario eſt motus ſucceſſiuus: ſed dico vim vnã ſimplicẽ conuenientẽ ꝓlationi verborũ,nõ cõpoſitã conſtitutã ex viribus partialib⁹ partiũ ꝓlationis:ſicut cõſtat vis tractiua nauis quã nõ poſſunt trahere niſi centũ hoĩes,ex viribus ſingulorũ collectorũ in vnũ:vt ſi deficiat vis centeſimi,nonagĩtanouẽ nõ ſufficiũt nauẽ mouere.Immo ſic ẽ iſta vis ſimplex, vt toti cõueniat tota:nõ tota parti vel pars parti:ita ꝙ cum pars ꝓlationis facta eſt tm̃,nihil adhuc fit oĩno ſi aliqđ eius deſit:

R ſed cũ tota facta,in vltimo inſtãti quo ꝓfertur ꝑfecta fit iſta cõuerſio. ARgumentũ primũ concedẽdum eſt ꝓpter concluſionẽ:nõ autẽ ꝓpter mediũ.Nõ enĩ ad infinitatẽ virtutis ſequit ꝙ agat ſubito: niſi agat neceſſitate naturalis impulſus.Si enĩ agat volũtarie,bene poteſt iuxta libitũ voluntatis ſuæ agere aliquid ſucceſſiue,mõ ſit tale cuius natura eſt vt nõ fiat niſi ſubito:vt quãdo termini trãſmuta- Ad argu. prin.

S tionis ſunt affirmatio & negatio,eſſe & non eſſe:ſicut eſt in ꝓpoſito vt dictũ eſt. AD argumentũ in oppoſitum,ꝙ in alio inſtãti eſt vltimo panis & in alio primo corpus Chriſti:ergo in tẽpore medio fit tranſmutatio ab vno in alterũ: Dicendum ſecundũ philoſophum in octauo phyſicorũ,ꝙ quãdo fit tranſmutatio ab vno termino in alterũ,vtroq; poſitiuo ſecundũ generationẽ & corruptionẽ prioris termini eſt aſſignare primũ inſtãs ſui nõ eſſe:qđ eſt ibidẽ primũ inſtãs eſſe poſterioris: & in toto tẽpore fuit eſſe prioris & nõ eſſe poſterioris.præterq̃ in vltimo inſtanti ei⁹.Semp enĩ vt dicit philoſophus res poſterioris paſſionis eſt: & in omni tẽpore pręcedẽti eſt ſub prima paſſiõe pręterq̃ in vltimo nunc eius.Nõ eſt ergo dandũ aliqđ inſtãs in quo vltimo habet eſſe ſubſtãtia panis ſub ſacramẽto & nõ corpus Chriſti:ſed ſolũ eſt dare primũ inſtãs in quo ſubſtãtia panis facta eſt corpus Chriſti & deſiuit eſſe ſubſtantia panis:& illud eſt inſtans in quo fit ipſa cõuerſio dicta:in quo ſimul ſubſtãtia panis quæ fuit ſub ſpeciebus ſacramẽti per totũ tẽpus pręcedens,mutatur:& mutata eſt a ſubſtãtia panis in corpus Chriſti. Nec eſt ponere aliud ibi inſtans tranſmutationis & primi eſſe corporis Chriſti ſub ſpeciebus ſacramenti:& ſimiliter primi non eſſe ſubſtantię panis ſub eis. Ad argu. in oppoſitũ.

CIrca quartũ arguit,ꝙ mors Chriſti fuit naturalis.qm̃ agẽs naturale nõ facit niſi actionẽ naturalẽ nõ ſupnaturalẽ:agẽs mortẽ Chriſti fuit paſſio ei illata a Iudęis:q̃ non erat niſi agẽs naturale nõ ſupnaturale.ergo &c. COntra.Nõ eſt mors naturalis niſi vbi eſt naturalis corruptio.ſed nõ eſt corruptio naturalis ſine generatione.nullius formę nouæ fuit generatio in corpore Chriſti ꝑ mortẽ eius:quia nõ Queſt. viii. Argu. prin. In oppoſitũ.

T fuiſſet corpus vniuoce qđ erat prius:cuius contrariũ ſupponim⁹.ergo &c. HIC ad cognoſcendũ modũ mortis Chriſti:oportet prius ſcire naturã mortis ſimpliciter.Et quia mors nihil aliud eſt q̃ defect⁹ vł priuatio ſeu carẽtia vitę prius habitę ĩ ſubſtãtia viuẽte:non eſt enĩ mors niſi eius qđ aliquãdo vixit:priuatio enĩ nõ poteſt cognoſci niſi ꝑ habitũ: ad cognoſcẽdũ naturã mortis oportet cognoſcere prius naturã vitę.viuere autẽ viuẽtibus eſt eſſe vt dicit in ſcđo de aĩa.oportet ergo prius adhuc cognoſcere naturã ipſius eſſe ſimpliciter. SCiendũ igit ſcđm artẽ phi in pricipio ſcđi de aĩa,cũ triplex ſit ſubſtãtia,materia,forma,& cõpoſitũ,materia id qđ eſt ex ſe ĩ potẽtia eſt,forma vero ideo ꝙ eſt actus:& eſt cauſa actus in cõpoſito:ita ꝙ forma ĩ effectu exiſtẽs ex ſe formaliter habet eſſe:quia vt dicit,id qđ vere eſt,act⁹ eſt:& eſt cauſa eſſe ĩ actu,cõpoſito & materię:& ſicut vnũ eſſe eſt in cõpoſito qđ per ſe cõuenit formę:& ꝑ formã cõicat materiæ & toti cõpoſito:ꝑ hoc ꝙ habet eſſe in ipſo,vt actus & ꝑfectio totius cõpoſiti & materię.Cũ ergo viuere viuẽtib⁹ eſt eſſe:ſicut cõuenit formę eſſe ꝑ ſe:& ꝑ illã cõpoſito & materiæ: ſimiliter & viuere in viuẽtibus. Viuere enĩ nihil aliud eſt q̃ determinat⁹ gradus nobilitatis in eſſendo,quẽ dicũt habere quęcũq; in ſeipſis ex natura ſua habẽt vt Reſolutio queſt.

in aliquā ſibi propriā operationē,vel actionē ſeſe extēdant,vt vegetatiua in motū cremēti & nutritio
nis:ſenſibilia in apprehenſionē ſenſuum & motū ſecundū locū: intelligētia in operationē ſcd̄m intelle
ctū & rationē.Quecūq; autē hec nō poſſunt vt inaīata grauia & leuia:q̄ in ſuis locis oīno quieſcunt:
nec habēt oīno in ſe principiū aliqd̄ mouēdi ſe,vel aliqd agendi in ſeipſis : & cū ſunt extra ſua loca nō
mouētur ex ſe niſi ꝑ accidēs.ſcd̄m philoſophū octauo phyſicorū.Cū igit̄ mors ſit priuatio vitę:& qd̄
eſt cauſa habitus ꝑ ſuā præſentiā,idē eſt cauſa priuatiōis per ſuā abſentiā:ſicut ergo in viuēte forma
quę aīa dicit̄:quia ad actū vitę informat per pręſentiā vitę actualis exiſtentię in cōpoſito,eſt principiū
vitę eius qd̄ eſt in cōpoſito:ſic ꝑ ſuā abſentiā in ipſo eſt cauſa mortis ipſius.Sed intelligendū ꝙ abſen-
tia hmōi formę a materia:& cōpoſito qd̄ informat,dupliciter poteſt fieri. Vno modo ꝑ ipſius formæ
interitū & corruptionē.hoc modo cōuenit mors viuētibus vita naturali vegetabili & ſenſibili tantū.
Quorū formę quę ſunt in eis principiū vitę,generabiles & corruptibiles ſunt ꝑ naturā.Alio modo ꝑ
ipſius formę ſeparationem a ſubiecto ſiue materia. Hoc modo tm̄ conuenit mors hominibus viuen-
tibus vita intellectuali:non ſolū vegetabili & ſenſibili:eo ꝙ aīa intellectiua quę eſt pricipiū vitę vege-
tabilis,& ſenſibilis:& intellectualis in hoīe,in ſubſtātia ſua nō eſt generabilis,vel corruptibilis corru-
ptione naturali: ſed naturaliter immortalis eſt,& oīno ſeparabilis ab eo cuius eſt forma,ſicut ꝑpetuū
a corruptibili,vt habitū eſt ſupra. Vnde dicit̄ in libro de ſpiritu & aīa.In vita aīæ conſiſtit vita corpo
ris. Aīa em̄ vita ſua facit carnē viuā:& de virtute naturæ ſuę irrigat animādo:aīa tamē de morte ni-
hil habere pōt:nec caro aliqd de vita retinere,niſi ab aīa fuerit irrigata.& ideo ī morte,noſtra vita nō
perit:ſed corpus deſtruit̄ dū diſcedēs aīa vim ſuā nō perdit:ſed qd̄ viuificauerat hoc dimittit:& quā-
tum in ſe eſt mortē alterius facit:ipſa non recipit.Facit inquā nō viuificādo qd̄ deſinit : nō amittēdo
qd̄ viuit.Itaq; mors hoīs nihil aliud eſt q̄ carnis occaſus a qua cū vis potētię viuificātis abſceſſit ī ter
rā de q̄ ſumpta eſt redit amiſſis ſenſibus quos ꝑ ſeipſam nō habuit.Aīa nāq; nō aliter q̄ ſol lucē diei vi V
tam tribuit carni cū venerit:mortē efficit cū recedit. Patet igit̄ ꝙ cū tribus in hoībus attribuit̄ viue
re:aīæ ſcilicet,corpori,& toti compoſito:vitæ aīę in ſeipſa nō opponit̄ mors:ſed ſolū vitæ cōpoſiti &
corporis:qd̄ habēt ex pręſentia aīę:& amittūt ex eius abſentia & ſeparatione. Verūtamē ſciendum:ꝙ
mors alia ratione coniuncto aduenit:alia vero ratione corpori,qd̄ eſt altera pars eius.Cū em̄ vita cō-
iuncto cōuenit ex vnione corporis & aīę inſimul cū cōpoſito:& ſeparatio aīę a corpore oīno corrūpit
& annihilat rationē cōpoſiti: qa aīa ſeparata iā cōpoſitū oīno in rerū natura nō eſt:etſi ſingula ipſa eſ
ſent cōponētia:mors igit̄ compoſiti eſt vitę priuatio:quę totum priuat,& cōpoſitū ſecundū rationē
cōpoſiti & eſſe actualis exiſtētię ſuæ annihilat.& ſecundū hunc modū mortis dicit̄ ꝙ homo morit̄: &
ꝙ homo mortuus eſt.Separatio vero aīę a corpore in morientibꝰ nō oīno corrūpit corpus:neq; anni
hilat rationem corporeitatis in ipſo:immo manet in aliquo eſſe,vt iam dicetur.Mors igitur corporis
proprie eſt priuatio vitę:quæ non priuat totū eſſe corporis:ſed omnino priuat totum eſſe animæ qd̄
ei anima per ſui præſentiā tribuit. Ex quo em̄ anima ab ipſo corpore perfecte ſeparat̄ per ſuam ſubſtā-
tiam,nullū eſſe quod anima ei tribuit ex hoc ꝙ per ſuam ſubſtātiam ipſum animauit,in ipſo conſer-
uat aut relinquit.hoc em̄ oīno eſt impoſſibile. Vnde ſi aīa intellectiua iuxta poſitionē aliquorū vnica
forma ſit in hoīe,quæ virtute cōtinet oēs inferiores formas:& facit totū in hoīe qd̄ formæ inferiores
ſingulę faciūt ī aliis:vt det eſſe ſubſtātię,corporeitatis,mixti,& cuiuſlibet alterius:ſi ſeparet̄ a corpo-
re ſecūdum ſuā ſubſtantiā & actū animādi:nullū eſſe qd̄ ex tali pręſentia dedit corpori,manet in ipſo,
neq; ab aīa conſeruat̄,neq; eſſe ſubſtātię,neq; corporeitatis,neq; alicuiꝰ alteriꝰ.Nō plus em̄ poteſt cō-
ſeruare ī corpore eē corporeitatis aut mixtiōis,q̄ ſenſibilitatis. Qꝫ ſi manere poſſe dicat̄:& nō eſt eſſe
ſenſibilitatis niſi qa poteſt ſentire:aīa ſeparata ſcd̄m ſubſtantiā adhuc per actū eius in corpore poſſet
ſentire.& ſic quantū impoſſibile eſt dicere ꝙ oculus poſſet videre aīa ſeparata,vel corpus eſſe albū ſi-
ne albedine:tantū impoſſibile eſt dicere ꝙ aīa ſeparata aliqd̄ eſſe cōſeruet in corpore qd̄ ꝑ ſuā præſen
tiā tribuebat . Et ſic aīa humana cuiuſcūq; hoīs ſeparata a ſuo corpore,aut induit̄ noua forma q̄ dat
eſſe ei ſubſtātiale corporeitatis,aut manet materia nuda abſq; oī forma ſubſtātiali ſub dimenſionibꝰ
accidētalibꝰ:vt ī pria diſputatiōe noſtra de Quolibet fuit declaratū. Mors ergo corpis vere & ꝓprie X
priuatio eſt vitę:& ſic cum dicit̄ ꝙ homo eſt mortuus:& ꝙ corpus ſiue cadauer qd̄ remanet eſt mor
tuū:alia & alia ratione prędicat̄ mortuū de hoc & illo:& hoc quia aīę ſeparatio oīno annihilat ratio-
nem cōpoſiti ex aīa & corpore:nō autē oīno annihilat corporis rationem: ſed ſecūdum aliam poſitio
nē ipm̄ relinquit,vt dictū eſt.Sed aliter in Chriſto & in aliis hoībus. Quia em̄ vt dicit̄ in de ſpiritu &
anima,viuificat̄,regitur,& cōtinetur lutea illa maſſa humefacta ſuccis ne areſacta diſſoluatur.Et vt
dicit philoſophus in fine primi de aīa.corpus nō continet animā:ſed ecōuerſo magis anima continet
corpus. Egrediente em̄ aīa corpus expirat & marceſcit.idcirco naturaliter in oībus aliis hominibus

in ſeparatione aię forma naturalis pcedēs intellectū in humano corpore corrūpit̃ vſq; in potentiā pri mę materię,& forma cōtraria putredinis diſponēs ad finalē corruptionē introducit̃: vt in aliis nō ſit idem corpus numero viuū & mortuū:nec corpus niſi vniuoce:ita q̄ recedēte aīa nihil manet de cor pore prius viuo niſi materia in potētia ad illā corporeitatē corruptā reducibili ad actū in finali reſur rectione p potentiā infinitā diuinā:quę poſſet reparare idē numero:etſi totum fuiſſet corruptū in ni hilū:qđ natura nō poteſt:nec in eo qđ eſt in potētia materię. Semel eñ generatū actione naturę de po tētia materię,& poſtmodū corruptū in eandē potentiā,impoſſibile eſt q̄ agens naturale de eadē potē tia idē numero generet:quia nec eandē actionē numero qua prius generauit: neq; idē tēpus menſu rans illā actionē poteſt attingere.quod neceſſariū eſt ad hoc q̄ p agēs naturale idē corruptū reparare tur.ſecundū q̄ determinat pħus in quīto phyſicoꝝ.Si cōuenit corruptū iterū fieri vnū numero,erit & mot⁹ vnus numero.Si nō:idē quidē ſpecie vnū.idē aūt nūero nō erit.vbi dicit cōmētator:Q ueſtio prędicta fundat̃ ſup hoc:ſcilicet vtrū generatū poſtq̄ corrūpit̃ ſit idē in numero cū corrupto.q̄ ſi fue rit poſitū idē in numero,cōtingit vt motus qui fuit hodie & qui fuit heri,ſint idem numero.Et ſi po ſuerimus q̄ ſit alius,cōuenit vt nō ſit hic vnū numero. Sed ī Chriſto remāſit forma corporeitatis ı̄ı no incorrupta:& priuilegio ſpeciali māſit corpus illud ſub illa forma ab oī putrefactione & incinera tione pręſeruatū.Iuxta illud qđ de ipſo dictū erat ī pſalmo: Nō dabis ſanctū tuū videre corruptionē, Y ſecundū q̄ dicit Damaſcenus libro tertio caplo.xxviii.Echoras.i.deſtructionis ſiue corruptionis no mē duo ſignificat.Significat eñ paſſiōes,famē,ſitim,laborē,pforationē,mortē,ſcilicet ſeparationē aię a corpore,& quæ talia ſcđm hanc ſignificationē echerō.i.corruptibile corpus dñi aimus. oīa eñ hęc volūtarie aſſumpſit.Significat echoras.i.corruptio,etiā perfectā corporis in ea ex quibus cōpoſita eſt elemēta diſſolutionē & deſtructionē,q̄ magis a multis diaphthora & dicit̃ & nominat̃.Huius experi mentū dñi corp⁹ nō habuit,vt ait ppheta Dauid.Nō dabis ſanctū tuū videre diaphthoron.Igit̃ īcor ruptibile quidē corpus dñi dicere ſcđm primū corruptiuū ſignificatū āte reſurrectionē,impiū eſt. Si eñ īcorruptibile,nō eſt homouſion.i.cōſubſtātiale nobis. Scđm autē ſecūdū ſignificatū incorruptibi le cōfitemur corpus dñi: queadmodū nobis theophori.i.deū ferentes patres tradiderūt: poſt nimirū Z reſurrectionē a mortuis:& ſcđm primū ſignificatū corruptibile corpus dñi aimus. Nota cum dicit Dñi corpus nō habuit experimētū diſſolutiōis & deſtructiōis in ea elemēta ex quibus cōponit̃: q̄ ex preſſe ponit dñi corpus poſt animę ſeparationē fuiſſe vere mixtū ex elemētis: & quo ad corruptionē diſſolutionis in elemēta ex q̄bus cōponit̃ illud corpus,fuiſſe incorruptibile etiā ante reſurrectionem. Vult ergo apte q̄ idē mixtū numero erat viuū & mortuū. Cū ergo aīa ſeparata nō potuit ei eſſe for ma mixtionis:q̄a nihil eſt forma mixtionis dans eſſe mixti,niſi ſubſtātialiter materiā informet,vt di ctū eſt:planū eſt ergo ſcđm Ioānē,q̄ alia erat forma in Chriſto materialis q̄ aīa rationalis. Hæc ex abū A dāti addo ad maiorē declarationē pdeterminatorū. REuerſus ergo ad ppoſitū dico,q̄ aię ſeparatio a corpore aliter corpus reliquit in Chriſto,& in aliis. In Chriſto eñ ipm reliquit ſub forma mixti ea dem exiſtēte in actu:deſerta ab intellectu quę prius erat pfecta forma intellect⁹:cui p pręſentiā aię in tellectiuę impartiebat̃ eſſe vitę qđ nō habebat de ſe:a cuius carētia dicebat̃ vere mortuū aīa ſeparata: & ſubtracta ei ratiōe vitę ſine oī alia corruptiōe ī aliquo qđ erat de ſubſtātia humanitatis Chriſti:ad modū quo pſentia corporis luminoſi diaphanū illuminat: qđ ei⁹ abſentia obſcurū relinq̄t nulla oīno corruptiōe facta in ſubſtātia corporis luminoſi aut diaphani.Si eñ aliq̄d qđ erat de ſubſtātia huma nitatis Chriſti corruptū fuiſſet,illud p corruptionē ſuā diuinitas eius depoſuit,qđ falſum eſt: dicēte Damaſceno libro tertio caplo.xxx.Hęc eadē caro q̄ paſſa eſt reſurrexit. Nullā eñ partiū naturę depo ſuit,nō corpus,nō animā.In aliis autē a Chriſto,aīa intellectiua recedēs nō relinquit corpus ſub eadē forma mixti:q̄m agēs naturale nō cogit animā ſeparari ī aliis p aliquā alterationē naturalē in corpo re:niſi ppter generationē alicuius formę ſubſtātialis de potētia materiæ educēdę ī corpore pfecto ab aīa.quā generationē facere nō poteſt:niſi p formę ſubſtātialis pcedētis in corpore corruptionē. & ſic ī aliis aīa ſeparata nō manet idē corpus ſubſtantialiter,q̄ſi ſolū priuata vita vt in Chriſto:ſed corrūpit̃ ipſa forma corporalis ab aīa viuificata: & nō manet niſi in potētia materiæ forma cōtraria ītroducta. Ex quo claret nobis difficultas hui⁹ queſtionis:An mors Chriſti fuit naturalis.Ex quo eñ in morte Chriſti ambę partes humanitatis ei⁹ manēt integrę nulla corruptiōe oīno facta in ipſis ſcđm ſubſtan tiā,videt̃ q̄ nō fuit aliq̄d naturale cogens animā intellectiuā ſeparari a ſuo corpore.Cū eñ eiuſdē diſ poſitionis in ſubſtātia erat in morte & ante mortem & poſt mortem,non fuit cauſa naturalis quare potius tūc ſeparabat̃ q̄ prius vel poſterius:ſed ſola volūtas.ſcđm q̄ huic videt̃ cōcordare illud qđ di cit̃ Ioānis decimo.Ego pono animā meā & iterū ſumo eā,nemo tollit eā a me,ſed ego pono eam:a me ipſo poteſtatē habeo ponēdi aīam meā,& iterū ſumēdi eā. Vñ Aug.ſup Ioānē.p.ii.ſer.ii.Q uia nihil re

Reſponſio.

māſit qđ anteq̄ moreret̃ fieri adhuc oporteret, tanq̄ ille qui poteſtatē habebat ponēdi aīam ſuā:& ite
rū ſumēdi eā,pactis oībus quæ vt peragerent̃ expectabat,inclinato capite tradidit ſpiritū.Quis itaq̧
dormit qñ voluerit:ſicut Ieſus mortuꝰ eſt:qñ voluit?quis ita veſtē ponit qñ voluerit:ſicut Ieſus car-
nē exuit qñ voluit?qs ita cū voluerit abiit:quō cū voluit obiit? Volūtarie igit̃ videt̃ mortuꝰ nō natu
raliter:& mera volūtate,aīa a ſuo corpe ſubtracta:nulla naturali neceſſitate.Cuiꝰ cōtrariū firma fide B
tenere debemꝰ:videlicet ꝙ Chriſtꝰ vere & naturaliter mortuꝰ fuit ſicut & alii hoīes moriunt̃.Quātū
dico ad illud qđ eſſentialiter mortē cauſat ī hoīe:& aīam facit ſeparari a corpore,vt iā patebit.Vñ ſu
ꝑ illud ad Hebręos nono,Statutū eſt hoībus ſemel mori.dicit gloſ.Statutū eſt hoībus lege naturę ſe-
mel mori.Sic & Chriſtus eadē neceſſitate & iure naturę oblatꝰ eſt.Vt homo ſemel mortuꝰ neceſſita-
te & iure naturę ampliꝰ non morit̃:ſic & Chriſtꝰ eodē iure ſemel oblatꝰ nō poteſt ampliꝰ mori.Si eñ
neceſſitate naturę ex violētia illata a Iudęis mortuus nō fuiſſet:nō fuiſſet verū ꝙ Iudęi ipm̄ facto ſuo
occidiſſent.Cōtra illud qđ dixit Chriſtꝰ Ioan.ii.Soluite tēplū hoc:& ī tribꝰ diebꝰ excitabo illud.& ſe-
quit̃.Ille autē dicebat de tēplo corporis ſui.vnde ſuꝑ illud Soluite.gloſ.Nō imperat.ſed q̄ſi diceret ſol
uetis.hęc autē erat ſolutio dicta ſeparatiōis aīę a corpore.Vere ergo & naturaliter Chriſtꝰ mortuus
fuit ex violētia paſſiōis illata a Iudęis.Nec eſt cōtrariū illud qđ dicit̃ Ioānis decimo.Ego pono animā
meā.&c.Etenī illđ dictū retorquēdū ē ad poteſtatē diuinā nō hūanā.Qm̄ vt dicit ibidē gloſ.caro po
ſuit animā qñ expirauit:& mors ad tēpus carnē & aīam ſeparauit:ſed neutrū a verbo dei:ſed nō po-
teſtate ſua:ſed poteſtate inhabitātis carnē diuinitatis.Poteſtate ergo diuinitatis Chriſtꝰ ſcđm carnē
poſuit aīam ſuā in morte:& iterū reſūpſit eā in reſurrectiōe:ſed aliter & aliter.Illa eñ poteſtate nō ef
ficiente ſed ꝑmittēte & nō reſiſtēte Iudęis poſuit aīam ſuā.ꝓpter qđ dixit Matthęi.xxvii.Deus meus
deus meus,vt qd me dereliquiſti?Dereliquit eñ modo recedēdo ſed nō adiuuādo:q̄a ſi voluiſſet reſi
ſtere:nemo eā tollere potuiſſet.Vnde cum reſiſtere potuit & nō reſtitit,ex hoc cenſet̃ ipſe tollere ani-
mā ſuā nō Iudęi:vt dicit ibi interline.& hoc eſt quod dicit litera ſequens,Poteſtatem habeo &c.q.d.
nō ponerē niſi mea poteſtate ꝑmittēte.Cū iſta tamē ꝑmiſſione fuit naturalis neceſſitas ſeparās aīam
a corpore:ꝓpter quā dictus eſt mori naturaliter:vt iā videbit̃.Illa autē poteſtate ſola:& ꝑ ſe efficiente
ſuꝑ omnē actionē naturę aīam ſuā reſumpſit:& ꝑ hūc eundē modū mortuus eſt qñ voluit,volūtate
diuina nō faciēte ſed ꝑmittēte:& ipedire potēte ſi voluiſſet:nō volūtate hūana niſi ſolū volūtati diui
nę ſe cōformāte.Volūtas eñ hūana,volūtate diuina ꝑmittēte ipedire nō potuit:nec ipſa ſeipſam ſola
volūtate potuit auferre.ſcđm ꝙ dicit̃ ī libro de ſpū & aīa.Aīa ꝑſentia ſua corpꝰ viuificat:& ſic colli-
gata eſt ei vt nec cū velit ſe inde ſegregare poſſit:nec retinere cū iuſſionē creatoris audierit.Vñ Aug.
ſuꝑ Ioannē p.i.ſer.viii.Ego illam pono.non glorientur Iudæi.ſęuire poterunt poteſtatē habere nō po
terunt.ſęuiant quantū poterunt:ſi ego volo ponere aīam meā,quid ſęuiēdo facturi ſunt?Nō gloriē-
tur Iudęi quaſi pręualuerit:ipſe poſuit aīam ſuā.Quis ponit aīam & iterū ſumit?Chriſtꝰ ex eo ꝙ ver
bū eſt ponit aīam:& ſumit eā iterū:caro ponit animā ſuā & iterū ſumit eam:nō tamē poteſtate ſua:
ſed poteſtate inhabitātis carnē.Ponit caro,ſed poteſtate verbi.ſumit caro,ſed poteſtate verbi. SED C
quomodo Chriſtus naturaliter mortuus fuit cū de ſubſtātia ſua ꝑ corrūpens naturale nihil interiit?
Et dicēdū eſt ꝙ itellectiua aīa:vt dictū eſt,ſe habet ad corpꝰ vt actus & ꝑfectio.& actus actiuorū ſecū
dum philoſophū ſunt in patiente diſpoſito.Qꝫ igit̃ aīa corpori infundit̃:& viuificando ipm̄ quieſcit
in eo:hoc eſt ꝑ diſpoſitiones ſibi cōgruentes quę ſunt in ipſo.Non dico ſolū per ſubſtātiales qualis eſt
caro ipſa ad aīam intellectiuā ſuſcipiendā:quæ nō eſt quęlibet:ſed caro ꝓpria ei,alia ſpecies naturalis
formę a qualibet alia carne.Scđm eñ ꝙ dicit Apl'us.i.Corit.xiiii.Nō oīs caro eadē caro:ſed alia caro
hoīm,alia pecorū,alia volucrū,alia autē piſciū.vbi dicit gloſ.Cū ſint cuncta mortalia,differūt tamē
inter ſe pro diuerſitate animātiū.& vt dicit̃ in primo de aīa,vnūquodq̧ videt̃ habere ꝓpriā formā &
ſpeciē.vbi dicit cōmētator,ꝙ mēbra ceruí nō differūt a mēbris leonis:niſi quia aīa differt ab aīa.Sed
etiā ꝙ aīa vnitur corpori,hoc fit ꝑ diſpoſitiones cōueniētes ſibi & ꝓportionales accidētales:quas qui
dam dicūt pręcedētes aīam intellectiuā ꝓductas via naturę in corpore:tanq̄ diſpoſitiōes eius q̄ præ-
parāt ad intellectiuę ſuſceptionē:qđ eſt oīno incōueniens:tū quia naturalis alteratio nō eſt niſi ꝓpter
generationē alicuius formę ſubſtātialis ad quā ꝑ ſe diſponit alteratio:ita ꝙ natura nō īcipit materiā
diſponere aut alterare ad aliquā formā ſubſtātialē quā nō pōt educere ꝑ naturā de potētia materiæ,
vt dictū fuit ī alio Quolibet:immo habita vltima forma quā poteſt educere,ceſſat eiꝰ actio,nec diſ-
ponit ad vlteriꝰ:tū quia ſi eſſet aliqua diſpoſitio ꝓcedēs,aīa nō īmediate vniret̃ corpori,ſed mediātibꝰ
illis diſpoſitiōibꝰ.qđ falſū eſt ſcđm pħum ī fine octaui Metaphyſicę.Sed ꝙ aīa vnit̃ corpori,hoc eſt q̄a
inuenit corpꝰ tale ꝙ poſſit ī eo cauſare diſpoſitiōes ꝓportionales ſibi & cōueniētes,ſine q̄bus nec vniri
pōt corpori:nec in ipo ad ipm̄ viuificādū qeſcere.Et ſic ꝙ aīa vnit̃ corpori,hoc eſt ꝑ diſpoſitiōes quas

cauſat ĩ corpore: ſine qbus in eo eſſe nõ poteſt: q̃ nõ ſunt cauſę & media vniõis: ſed ſunt tanq̃ natura
D liter ſequẽtia ſine qbꝰ nõ ſtat nec fieri põt ipſa vnio gn ſimul fiãt illę diſpoſitiões. DE diſpoſitiõibꝰ er
go accidẽtalibꝰ q̃ habẽt ĩ generato eſſe ꝑ naturã, ſciendũ ꝙ in duplici genere ſũt. Quędã eñ ſũt diſpo
ſitiones ſymbolę: cões ſcilicet genito & illi ex quo generať. Quædã vero ſũt diſpoſitiões ſingulę: q̃ ita
cõueniũt genito ꝙ nõ ei ex quo generať, & ecõuerſo. Nõ eñ ſũt aliq̃ diſpoſitiões ita ſymbolę & cões
vtriq;, quin ſub alio eſſe determinato cõueniãt vni & alteri: nec ſunt cões niſi ſcd̃m aliq̃d eſſe indeter
minatũ. Quęlibet eñ forma ſubſtãtialis determinat ſibi oĩa accidẽtia q̃ ſunt ĩ cõpoſito: & quo ad hoc
propria forma eſt cauſa ꝓpriorũ accidentiũ determinatoꝝ: & accidẽtiũ ĩdeterminatoꝝ ſunt q̃ſi vna
cõis cauſa formę diuerſę & cõtrarię, quẽadmodũ determinat Auicẽna ĩ tertio Metaphyſicę, ꝙ forma
eſt cauſa eſſe materię: ſed nõ vna tñ: qa illa ſeparata corrũpereť materia: ſed diuerſę & cõtrarię: ſcd̃m
ꝙ cõicant in hoc ꝙ ſunt forma. Sed in hoc ꝙ differũt inter ſe, quęlibet illoꝝ dat materię aliq̃d eſſe de
terminatũ in effectu. Et quẽadmodũ eſt de eſſe materię, ſic eſt de oĩbꝰ accidẽtibꝰ cõibus vt ſunt dimẽ
ſiones & qualitates, vt caliditas ĩ aere & igne, quorum cauſa cõmunis quo ad eſſe eorum indetermi
natum eſt materia cum aliqua illarũ formarũ ſub indifferentia inquantum forma eſt: quibus quæli
bet illarum formarum cauſa eſt ꝓpria quo ad eſſe determinatum. Vnde iuxta determinationẽ Auer.
in de ſubſtãtia orbis: cũ de aere debet fieri ignis: natura nõ ceſſat extẽdere dimẽſiones & intẽdere cali
ditatẽ quouſq; fiãt ĩproportionales aeri: & amittãt determinationẽ quã cauſauit ĩ eis forma aeris: &
fiãt ꝓportionales igni, & recipiãt determinationẽ quã nata eſt ĩ eis cauſare forma ignis. Et ſcd̃m hoc
ſicut materia vna & eadẽ numero manet ſcd̃m eſſe indeterminatũ ſub formis diuerſis & contrariis:
ſic huiuſmodi accidẽtia eadẽ nũero ſcd̃m eſſe ĩdeterminatũ ſũt ĩ diuerſis ſubſtãtiis. Diuerſimode tñ
E determinanť ĩ eſſe materia & accidẽtia cõia ſcd̃m diuerſitatẽ formarũ. Eſt igiť ĩtelligẽdũ: ꝙ cũ hõ de
ſanguine genereť, aut de ſpermate, oĩa accidẽtia materialia & corpalia ſub eſſe indeterminato cõmu
niter habent fieri & eſſe ꝑ totã trãſmutationẽ in ſpermate exiſtẽte ſub forma ſpermatis. & tũc cũ cõ
pleta eſt trãſmutatio alteratiõis, ĩ toto ſuo tpe: & ĩ vltimo inſtãti eiꝰ generať forma naturalis huma
nę carnis: & ſimul aĩa intellectiua infundiť tanq̃ in materia q̃ ſibi facta eſt neceſſitas mediante illa for
ma naturali q̃ dat eẽ determinatũ ĩ effectu materię: ĩmo cõpoſito ex ipſa & forma illa naturali carnis:
& terminat vna cũ actiõe formę carnis oĩa accidẽtia vt ſibi ſint ꝓportionalia & formæ carnis hũanæ.
ita ꝙ cũ ſuꝑuenit alteratio cõtraria q̃ habet naturaliter corrũpere illã determinationẽ & appropria
tionẽ accidẽtiũ: ſicut forma carnis & aĩæ ĩtellectiuę naturaliter illã habẽt cauſare: nec poſſũt naturali
ter eſſe ĩ cõpoſito: neq; ei naturaliter dare eſſe ſuũ naturale ĩ effectu ſine illa determinatiõe: ſic corru
pta illa determinatiõe neceſſe eſt naturaliter corrũpi illã formã carnis, & aĩam intellectiuã ſeparari ſi
cut a ſubiecto ſibi ĩproportionali: & inepto ad ꝓpriã operationẽ humanã exercendã in ipſo. Vñ diciť ĩ
libro de ſpiritu & aĩa. Humanũ corpꝰ, nec viuere, nec naſci ſine rationali aĩa poteſt: vegetať tñ & mo
ueť & humanã formã ĩ vtero recipit priuſq̃ rationalẽ aĩam accipiat. Vegetationẽ hic appellat & mo
tũ & cremẽtũ, tranſmutationẽ alteratiõis qua corporaliter figurať ſperma & cõplexionať: vt fiat ma
teria: q̃ eſt neceſſitas vt prius natura licet nõ tẽpore recipiat in vtero formã carnis humanæ: & tunc
ſimul ĩ eodẽ inſtãti tẽporis accipiat aĩam rationalẽ: q̃ ſimul cũ forma carnis terminat oĩa accidẽtia &
figuratiõis & cõiunctionis: & tũc aĩa ipſa ſimul infundit corpori humano cõpoſito ex materia & for
ma humanę carnis, vitã vegetandi: quia tunc primo vnũ augmentũ accipit per alimentũ attractũ: &
vitã ſentiẽdi ĩ organis: & vitã intelligẽdi abſq; organo: ſed nõ ſine organi adminiculo: licet prius exer
cet opera vegetãdi: per quę oſtẽdit vitã vegetalẽ, q̃ opera ſentiẽdi: ꝑ quæ oſtẽdit vitã eſſe ibi ſenſibilẽ:
et tandẽ deide exercet opera intelligẽdi: ꝑ quę oſtẽdit ibi eſſe vitã intellectualẽ: quę ſimul habẽt eſſe tẽ
pore licet nõ opationũ manifeſtatiõe. Et hoc attẽdẽs dixit philoſophꝰ ꝙ fœtus in vtero prius viuit vi
ta plantę q̃ aĩalis. Non eñ ſequiť ꝙ nõ eſt principiũ vitę ſi nõ ſunt opera vitę. Catulus eñ ante nonũ
diem habet perfecte ſenſitiuã animã: quæ eſt principiũ vitæ ſenſitiuę quo ad oẽs ſenſus: & tamẽ ante
nonũ diem non poteſt exercere videndi actum. Et per hunc modũ anima humana eſt actus corporis
organici potẽtia vitam habentis, ſcilicet eius q̃d non eſt abiiciẽs animã. vt diciť in ſcd̃o de anima. ſed
includit eam in ſe, quẽadmodum lux diciť eſſe actus corporis luminoſi: nõ quia per ipſam corpus ha
bet eſſe corpus in eſſe ſubſtantiali, vel organũ in figura corporali, vel potentia qua aliquid eſt vitæ re
ceptibile: ſed quia ab ipſa principaliter eſt determinatio corporeitatis in exiſtentia eſſe actualis & or
gani vt poſſit in debitũ opus: & ipſa aĩa eſt ipſa potẽtia habens in ſe vitã a qua fluit vita in corpus, vt
F dictum eſt. ET nota ꝙ illud vegetari moueri & creſcere de quo dictum eſt in libro de ſpiritu & ani
ma, nõ intelligitur niſi de dicta trãſmutatione: quę eſt alteratio præcedẽs generationẽ: non de aliquo
actu animę. Q̃d patet per hoc q̃d ſequiť. Sicut virgulta & herbas ſine aĩa moueri & ĩcremẽtũ habere

videmus,& cõſtat ꝙ illud nõ eſt niſi motũ & incrementũ in tranſmutatione pręcedẽte in ſemine eorũ
generationẽ quę pręcedit animã & formã geniti:& eſt a virtute generãtis exiſtẽtis in ſemine,qua ge-
nerans generat & aſſimilat ſibi genitũ.ſecũdũ ꝙ dicit philoſophus in ſeptimo Metaphyſicę.Semẽ fa-
cit ſicut illa quę ſunt ex artificio:qm̃ in illo eſt forma in potẽtia:& illud ex quo eſt ſemẽ,cõueniens eſt
in noĩe.vbi dicit cõmentator,Id eſt ſemẽ generat per potẽtiã:quæ eſt in eo,ſimilẽ artificio:& forma ge
nerati in ſemine eſt in potẽtia:quẽadmodũ forma artificii eſt in potentia in artifice:& illud ex quo eſt
ſemẽ cõuenit noĩe & ratione cũ eo qđ fit ex ſemine. Semina enim ſunt illa quę dant formas rerũ gene
ratarũ a ſeminibꝰ per formas quas dederũt ſemina generãtia.In generatiõibꝰ autẽ ex ſe apparet ꝙ cor
pora cæleſtia ſunt illa quę dant iſtis aliquid loco ſeminis & virtutũ quæ ſunt in ſeminibꝰ:& ꝙ oĩa iſta
ſũt virtutes naturales diuinę generãtes ſibi ſimilia ſcđm ꝙ artes ſua generãt artificiata.Et iſtę virtu
tes aſſimilãtur intellectui in eo ꝙ agũt nõ per inſtrumẽtũ corporale: & agũt ꝑ inſtrumẽta terminata
& mẽbra ꝓpria. Et ideo dubitat Galenus vtrũ iſta virtus ſit creator an nõ: ſed vniuerſaliter nõ agit
niſi per calorem qui eſt in ſemine:non ita ꝙ ſit forma,ſicut aĩa in corpore naturali:ſed ꝙ ſit incluſa ſi-
cut anima in corpore cæleſti.Formationẽ vero corporis humani in vtero tali virtute ex ſemine,expri
mit Beda exponẽs illud Ioan.xi.Quadraginta ſex annis ędificatũ eſt templũ.dicẽs.Conceptum ſemẽ
primis ſex diebus a conceptione lactis habet ſimilitudinẽ:nouem ſequẽtibus vertitur in ſanguinem.
Duodecim ſequentibus coagulatur,& in carnis ſoliditatẽ redigitur.Aliis vero.xviii.formaẽ vſq; ad
perfecta mẽbrorum lineamẽta.Hinc iam vſq; ad tẽpus editiõis magnitudine ſemper augeẽ.Sex autẽ
nouẽ,duodecim,& octodecim in ſumma collecti.xlv.perficiũt.quibus ſi ipm̃ diem adiicias quo diſcre
tum per mẽbra corporis incipit ſumere crementũ.xlvi.abſq; errore reperies.Per qđ videlicet tot dies
in ędificatione corporis Chriſti reperies,quot annos in fabrica templi legimus.Et dicit ibi gloſſa.Hic G
numerus conuenit perfectioni dominici corporis.quia vt dicunt phyſici,tot diebus forma humani
corporis perficitur. Quadragintaquinq; diebus a virtute exiſtente in ſemine ſolidatur ſubſtantia
ſeminis & cõdẽſatur:& figuratur figura mẽbrorum humani corporis: & fit materia quaſi neceſſitas
ad formã humanã.& tunc.xlvi. die in aliquo inſtanti eius terminaẽ,& diſcernitur illa ſolidatio,& fi-
guratio,& cõmixtio,& omnia accidẽtia eius per formã carnis eductam de potẽtia materiæ,& animã
infuſam:& generatur homo perfectus in eſſe ſubſtãtiali,& permanet forma in materia per temperan
tiam,& terminationẽ accidentium eius ab ipſa forma:nec recedit quouſq; illa tẽperantia & termina
tio corrumpitur,vt dictum eſt. Qua corrupta actione agentis per naturalẽ contrarietatẽ:neceſſe eſt
corrũpi vel ſeparari formã quę ſine illa ſtare nõ poteſt per naturã:vt formã carnis & humanę corpo-
reitatis eductę de potẽtia materię,neceſſe eſt quãtum eſt de cõmuni curſu naturę,corrũpi:& animã
rationalẽ ſeparari per corruptionẽ mortis in corpore:qualẽ Chriſtus ſuſtinuit: & tunc ipſa ſeparata
incipit corruptio diſſolutiõis cõtinuę via putrefactionis & elementorũ ſeparationis:propter corru-
ptionẽ formę mixti ĩ aliis a Chriſto,& nõ in ipſo: quia illa forma,vt alias dictũ eſt,in ipſo incorrupta
permãſit. Vnde dicitur ĩ libro de ſpiritu & aĩa. Corporis autẽ compoſitio ſic fit:corpus cõſtat ex offi
cialibus mẽbris,officialia ex cõſimilibus,cõſimilia ex humoribus,humores ex cibis,cibi ex elementis
& nihil horũ eſt aĩa:ſed in iſtis tanq̃ in organis agit:& per hoc corpori cõſulit:& huic vitę in qua fa-
ctus eſt homo in animã viuentẽ.Quæ cũ ſenſata & ordinata fuerint,cõgruũt viuificationi,& nunq̃
recedit aĩa ab eis.Si vero diſtemperata & confuſa fuerint,inuita recedit anima ſecum trahens oĩa:ſen
ſum ſcilicet,imaginationẽ,rationẽ,& intellectũ,cõcupiſcentiã,& iraſcibilitatem. Corpus autem qđ
prius integrum tanq̃ organum contẽperatum,diſpoſitũ vt melos muſicum in ſe contineat, & tactũ
reſonet:nunc confractũ & inutile e regione iacet:anima vero recurrẽtibus ad regiones ſuas elemẽto-
rum partibus nõ habens vbi vires ſuas exerceat, requieſcit tñ ab his motibus quibꝰ corpus per tem
pus et locum mouebat,ipſa per tempus nõ localiter mota.qm̃ etſi organum periit: nõ tñ melos,nec
Reſponſio. qđ organũ mouebat. HIS viſis recolligi poteſt breuiter reſponſio ad quęſtionẽ an mors Chriſti fuit H
naturalis. Quoniã cum mors Chriſti,vt habitũ eſt,nihil aliud ſit q̃ priuatio vitę per compoſiti diſſo
lutionem,et animę a corpore ſubtractionẽ:poſſumus loqui de ipſa morte ex parte ipſius animæ quæ
ſeparabatur,vel ex parte corporis qđ erat ſubiectum ſuſtinens eius ſeparationẽ,vel ex parte agentis
et efficientis ipſam ſeparationẽ.Ex parte ipſius animę dupliciter.Quoniã ipſa dupliciter poteſt cõſi-
derari. Vno modo ſcđm ſe.Alio modo reſpectu diſpoſitiõis corporis.Primo mors Chriſti nõ fuit na-
turalis:qa nõ erat in natura animę ꝙ neceſſe erat eã ſeparari a ſuo corpore:ſicut nec cuiuſq; alterius:
immo magis naturale erat ei ſemꝑ manere in ſuo corpore:& ſeparari erat ei extra naturã eius & vio-
lentum:ſicut & animę cuiuſcũq;,quãtũcunq; naturaliter dicatur mori.Per hũc modũ etiã quælibet
corruptio quãtũcũq; naturalis:quãtũ eſt ex parte eius qđ corrũpiẽ,ꝑter naturã eius eſt,& violẽter ei

inferť:quia eſt ei accidẽs ex debilitate ſua:qua nõ poteſt reſiſtere corrũpẽti. Vt eñ dicit in ſcdo cęli & mũdi,oĩs mollificatio eſt ei ꝓpter debilitatẽ eius.debilitas autẽ accidens extra naturã eſt.res autẽ accidẽtalis eſt ꝑter naturalẽ: & eſt receſſio ad hoc vt ſit naturale ad accidẽs extraneum: vel extra naturã Vnde ſcdm hoc ꝓbat ꝙ in corpore cęleſti nõ cadit violẽtia aut corruptio:quia in ipſo nõ poteſt cadere debilitas ſiue mollificatio aut accidẽs extra naturã. Si autẽ loquamur de aĩa in reſpectu ad corpus a quo ſeparať: cũ tẽpore ſeparationis oĩno habet diſpoſitiones cõtrarias ꝑmanentię aię in corpore,vt dictũ eſt:hoc modo mors Chriſti ſicut cuiuſlibet alteri⁹ moriẽtis,& corruptio cuiuſlibet qđ corrũpiť eſt naturalis: quãtacũq; violẽtia ꝓcedat inducẽs illas diſpoſitiões:ſicut & naturalis erat eius generatio. Vnde dicit philoſoph⁹ in quĩto phyſicorũ.In generatiõe & corruptiõe eadẽ ratio eſt. Neq; eñ generatio quidem ſcdm naturã,corruptio autẽ extra naturã eſt. Seneſcere eñ ſcdm naturã eſt : qđ vt

I dicit cõmẽtator,via eſt ad corruptionẽ. Si autẽ loquamur de morte Chriſti ex ꝑte corporis,qđ mortẽ & ſeparationẽ aiæ ſuſtinuit:cũ ſubiectũ illud in corpore Chriſti fuit cõpoſitũ ex materia & forma carnis humanę:in cuius natura nõ erat ſubſiſtere ꝑ ſe ſine aĩa & ſine diſpoſitionibus illis,qbus corruptis neceſſe erat animã ſeparari:immo ablatio illarum diſpoſitionũ erat ſibi extra naturã & violenta: hoc modo mors Chriſti & aiæ eius ſeparatio a tali corpore manẽte potius fuit violenta q̃ naturalis. Nõ ſic autẽ in aliis hoĩbus:vbi ſubiectũ manẽs de eo qđ prius erat ſub aĩa,nõ eſt niſi materia pura:qꝛ aĩa ſeparata in aliis forma oĩs naturalis diſpoſitiua ad aĩam corrumpiť: & forma cõtraria introduciť Subiecto aũt illi qđ eſt materia pura,ęque naturale eſt eſſe ſub vna forma & diſpoſitiõib⁹ ſibi cõgruẽtibus,q̃ ſub alia & diſpoſitiõib⁹ cõgruẽtib⁹ ei.& ideo mors aliorũ hoĩm etiã quo ad ſubiectũ manens

K naturalis eſt. Si vero loquamur de morte ex parte agẽtis,diſtinguẽdũ eſt de agẽte,ꝙ eſt agens verũ imprimẽs motũ:& interpretatiuũ nõ ꝓhibẽs,quaſi cõſentiens ĩ motũ.Iſto ſecũdo modo mors Chriſti erat volũtaria volũtate deitatis actionẽ Iudęorũ impedire potentis & nõ impedientis: ſed paſſioni propter humani generis redemptionẽ cõſentiẽtis:& etiã volũtate ꝓpria,nõ naturali,qua voluit nõ mori:ſed deliberatiua,qua voluntatẽ ſuã diuinę volũtati cõformauit. Vnde & hoc modo de poteſtate voluntatis humanę,vno modo Auguſt.exponit per.i.ſuper illud Ioan.x.Poteſtatem habeo ponẽdi animã meã.Quia ſi hoc poſſet facere purus homo,nõ diceret Ioãnes:ſicut Chriſtus pro nobis animã ſuam poſuit,ſic & nos pro fratrib⁹ debemus aĩas ponere.hoc autẽ eſt ponere animã qđ mori,ſicut dicit. Si autẽ loquamur de agente motum mortis Chriſti:iterũ diſtinguendũ:quia erat agens duplex: agens extra & ſeparatũ,& agens intra & coniunctũ.Agens primũ erãt vulnera mortifera, & inferentes violentiã clauorũ.reſpectu quorũ mors Chriſti erat vere violenta:diſtincta contra mortẽ naturalem aliorũ qui moriuntur ex ſenio,ex actione agentis interioris ſolũmodo. Secũdũ ꝙ philoſophus in quinto phyſicorũ diſtinguit duplicẽ corruptionẽ: vnã violẽtã & extra naturã:quã appellat triſtem: alterã ſecundũ naturã,quã appellat dulcẽ,quia vt dicit cõmentator,ipſa eſt minoris cõtriſtatiõis.qm̃ oĩs corruptio eſt cõtriſtabilis:ſed violẽta eſt magis cõtriſtabilis. Agens vero intra coniunctũ erat defluxus ſanguinis & ſpirituũ naturaliũ & vitaliũ a corde apertis venis & arteriis. qbus defluentib⁹ & corde exiccato,quia ſiccũ lima eſt caloris,per nimiã caloris inflãmationẽ calor naturalis verſus eſt in innaturalẽ:& depaſtus eſt citiſſime in cõplexione tenerrima humidũ radicale. Et ſic corrupit diſpoſitionẽ tẽperantię:ſine qua aĩa nõ poteſt ꝑſeuerare in corpore:& ſic neceſſe erat eã propter diſpoſitionẽ ſubiecti vt prędictũ eſt ſeparari.Et quo ad hoc mors Chriſti vere erat naturalis per naturale agens & naturaliter corrũpens. Sic eñ in rebus materialibus corruptio oĩs violẽtę occiſionis ad corruptionẽ naturalẽ reduci debet. Duo tamẽ in morte illa contigerunt:ꝓpter quę videtur volũtaria oĩno fuiſſe. Vnum,quia valide clamans expirauit. Matthæi.xxvii.Quod non videtur poſſe facere naturali deliberatione accedens ad mortem.Aliud,quia citius mortuus fuit,q̃ illa violentia ei facta,videbať poſſe mortem inducere. ſecũdum ꝙ dicit Auguſti.iiii.capitulo.xiiii.de trinitate.Lõga morte cruciabantur in ligno ſuſpenſi. Vnde latronibus vt morerẽtur:& de ligno ante ſabbatum ponerẽtur,crura cõfracta ſunt.Ioã.decimonono.Ille autem quia mortuus inuẽtus eſt,miraculo fuit.Hoc etiam legimus Marci.xv.Pilatum miratum fuiſſe cum ab ipſo ſepeliendum domini corpus peteretur. Sed hoc fecit vt dictum eſt teneritas complexionis & compoſitionis eius. Ad primũ autem eſt reſponſio:quia clamorem illum emiſit virtute ſua diuina confortatus ſuper ſtatum naturæ:in ſignum ꝙ poteſtate ſua tradidit ſpiritum.dicente Auguſtino ibidem.Non carnem deſeruit inuitus,ſed quia voluit,quãdo voluit,quomodo voluit. Quippe dei verbo ad vnitatem cõmixtus eſt homo.hinc ait.Poteſtatem habeo &c.Ioan.x.& hic maxime mirati ſunt:ſicut euãgelium loquitur Lucę.xxiii.qui præſentes erãt

L cum poſt illam vocem continuo tradidit ſpiritum. SED ꝙ arguitur primo ꝙ fuit naturalis:quia actione Iudæorum qui non erant agens ſupernaturale:ſed naturale:Dicendum,ꝙ ad hoc ꝙ actio ſit Ad argumẽ. prin.

naturalis,non ſufficit ꝙ ſit agens naturale:ſed oportet ꝙ agat modo naturali.Licet igitur Iudæi non erant agens ſupnaturale in paſſione Chriſti:quia tamē non agebāt modo naturali,ſcilicet ab intra & naturali contrarietate & neceſſitate: ꝗꝗ ergo paſſio Chriſti pluribus modis potuit dici naturalis:vt dictū eſt:ex parte tamē Iudęorū paſſionē mortis inferentiū naturalis nō potuit dici:ſed violēta:vt ſimiliter dictū eſt. AD ſecundū,ꝙ nō erat naturalis illa corruptio mortis Chriſti:quia erat ſine generatione:& naturalis corruptio ſine generatiōe nō eſt: Dicendū ꝙ licet generatio & corruptio in reb⁹ naturalibus ſimul cōtingunt in eodē,diuerſę tamē ſunt transmutationes: & ad diuerſos terminos,licet circa idē ſubiectū:vt corruptio ad nō eſſe formę vni⁹:generatio ad eſſe formę alterius.Quas licet agēs naturale i ſimpliciter generabilib⁹ & corruptibilib⁹ ſeparare nō poteſt,ſeparari tamē poſſunt in morte Chriſti dupliciter. Vno mō ex virtute agētis ſupnaturalis cōtinētis miraculoſe formā corporis Chriſti i materia,agēte naturali nitēte ad eius corruptionē in corruptiōe diſpoſitionū:qb⁹ corruptis nata eſt naturaliter corrūpi,ſicut aīa intellectiua ſeparari. Alio modo ex virtute ſubiecti:vt dicamus ꝙ cū duplex ſit corruptio in hoīe:vt diſtinguit Damaſcen⁹ ſicut dictū eſt ſupra:vna mortis & ſeparatiōis aīæ a corpore:& alia reſolutiōis elemētorū p corruptionē formę mixti in ipo:primā corruptionē volūtarie Chriſt⁹ aſſumpſit:ſed ſecūdā nō.Propter agēs naturale corrūpēs,animā ſeparare potuit:illā tamē formā mixtionis i carne & corpore Chriſti tanꝗ incorruptibilē aſſumptā corrūpere nō potuit:& ideo nec generare.Qđ autē horū tenendū ſit,nōdū determino. Vel pōt dici breuiter ad argumentū,ꝙ corruptio nō eſt ſine gñatiōe,dicēdū ꝙ verū eſt de illa ꝙ̄ eſt ad formę non eſſe:nō autē de illa quę ad formę ſeparationē ꝙ̄ manet,qualis eſt corruptio in morte Chriſti,quo ad eſſe formę ſubſtātialis.Quo ad eſſe em̄ formę accidētalis,ad corruptionē vni⁹ cōſecuta eſt generatio alterius. Nō em̄ agēs naturale in morte Chriſti diſpoſitiōes corrupit in corpore:quib⁹ corruptis neceſſariū fuit aīam ſeparari:& neceſſe ſimul fuiſſet formā mixti corrūpi:niſi incorruptibilis fuiſſet aſſumpta,vel miraculoſe preſeruata:niſi quia generauit diſpoſitiones cōtrarias actui vitę in corpore repugnātes:quas aīa reuerſa ad ſuum corpus diuina virtute corrupit:& diſpoſitiones ſibi cōgruentes reparauit.

Ad argu. in oppoſitum. M

N

SEquuntur pertinētia ad procedētia in eſſe a principio primo,ſcilicet ad creaturas Et quęrebatur vnū pertinens ad creaturā ſimpliciter & in generali: ſcilicet ad eſſe & eſſentiā eius.Plurima vero alia ptinentia ad diuerſas creaturas in ſpeciali.PRImū erat. Vtrū ſit ponere aliquā eſſentiā per indifferentiā ſe habētem ad eſſe & ad non eſſe. ET arguitur primo ꝙ non,qm̄ ſecundū Auguſtinū in quinto de trinitate,eſſentia ſe habet ad eſſe ſicut ſapientia ad ſapere.ſed nulla ſapiētia poteſt ſe habere per indifferentiā ad ſapere & non ſapere:quia oīs ſapientia determinare ſe habet ad actum ſapiendi.ergo &c. CONtra.Ad ſcientiā non requirit̄ neq; eſſe neq; non eſſe rei:quia indifferēter ſe habet ſciētia ad eē de re,ſiue ſit in eſſe,ſiue nō.qđ autē ſcit̄,eſt qđ quid eſt,& eſſentia rei. ergo &c. HIC eſt aduertēdū:ꝙ ſcđm ꝙ vult Auicēna i primo Metaphyſicę ſuę,vnaqueq; res in ſua natura ſpecifica habet certitudinē propriā quę eſt eius quiditas qua eſt id qđ eſt,& nō aliud a ſe.ſicut albedo in ſua natura habet certitudinē qua eſt albedo & nō nigredo:nec aliquid aliud.& ob hoc cōuenit ei intentio qua dicitur res:quę eſt intētio alia circa naturā ipſam ab intētione de eſſe.Qm̄ intētio de re,eſt intentio prima ſimpliciter:ad quā cōcomitatur intētio de eſſe,ex hoc ſcilicet ꝙ certitudo rei qua eſt id qđ eſt,ſecūdū ſe habet eſſe in aīa,ſiue in cōceptu intellectus creati vel increati,aut in ſingularibus extra.Et ſequitur ſecundū rationē intelligendi intentio de eſſe,intentionē de re.Qm̄ certitudo naturę cuiuſcūq; quātum eſt de ſe habet cōceptum abſolutū quo ſcitur quid eſt res,abſq; cōmunicantia intelligēdi eam eſſe vllo modo,ſiue in aīa,ſiue in ſingularibus. Non autē dico ꝙ quantū eſt de ſe habet eſſe abſolutū abſq; eo ꝙ habet eſſe in intellectu vel ſingularibus:tanꝗ ſit aliquid ſeparatum: ſed dico ꝙ hoc ipm̄ qđ eſt habet conceptū in ſe abſolutū abſq; oībus cōditionibus quę ſequunt̄:vt cōcept⁹ quo cōcipit̄ eſſe in aīa,vel eſſe i reb⁹,vel eſſe vniuerſale,vel eē particulare,vel eē vnū,vel eē multa.Hoc aūt,videlicet qđ ſic quātū eſt de ſe habet cōceptū abſolutū: nō pōt facere ipm̄ debere eſſe ſeparatum per ſe,vt dicit Auicēna in libro quīto.Ipſum em̄ hoc qđ eſt in ſe natum habere ſecundū ſe conceptum abſolutū ſine oībus cōditionibus quę ſequūtur illud,habet eſſe in iſtis:& nō niſi in iſtis:quia aut eſt in aīa,& vniuerſale,aut in rebus extra & ſingulare.Si enim dicatur ꝙ impoſſibile eſt quin aīal ſit propriū & in ſingularibus,vel cōe & in aīa:& intelligatur ꝙ ipſum in ſua aīalitate debet eſſe:neceſſario alterū illorum falſum eſt. Nam ex ſua aīalitate nihil eorū eſt. Si em̄ ex ſua aīalitate eſſet proprium & in ſingularibus:tunc non poſſet non exiſtere in ſingularibus propriū:neq; exiſtere in aīa cōmune:neq; ecōuerſo ſi ex ſua aīalitate eſſet cōmune,& in aīa. Si autē intelligat̄ impoſſibile in eis quæ ſunt quin ſit aliquid illorū:verax eſt:eo ꝙ neceſſariū eſt aīal eſſe propriū vel cōmune: licet ex ſua aīali

Queſt.ix. Argu. prin.

In oppoſitū.

Reſolutio queſt. O

eatẽ nec ſit ꝓprium nec cõmune:ſed ſit ꝓprium vel cõmune ꝑ hoc qđ accidit ei de cõditionib⁹.vt.n. dicit in eodem cap.ſecundo,animal vel homo vel qddam conſideratum in ſeipſo ſecundum hoc ꝙ ipſum eſt, nõ accepto cum eo hoc qđ eſt ſibi admixtũ.ſ.ſine conditione cõmunis aut proprii,vnius aut multi,in potentia vel in effectu,in anima vel in ſingularib⁹.Animal enim ex eo ꝙ eſt animal,& homo ex eo ꝙ eſt homo.ſ.quantũ ad definitionem ſuam & intellectum ſecundum ſe abſq; cõſideratione omnium aliorum quę concomitantur illud,non eſt niſi animal tãtũ vel homo:& animal cõmune vel ꝓprium:vel ſecũdum reſpectum quo eſt in potentia, vel in effectu,vel in ſingularibus, vel intellectum in anima eſt animal,& aliud qđ nõ eſt animal conſideratum in ſe tãtũ.Poterit autem animal per ſe cõſiderari:q̃uis neceſſario ſit cum alio a ſe.eſſentia eñ ei⁹ eſt ipſa per ſe:& eſt neceſſario cum alio a ſe qđ accidit ei,vel concomitatur naturam eius. Sicut albedo:q̃uis ſit inſeparabilis a materia in ſe: tamẽ habet eſſe albedo:ſic & materia aliqd aliud eſt cõſiderata in ſe,q̃uis veritati ſuę accidit adiũgi alteri.Alterũ eſſe igitur habet.conſideratio.ſ.animalis ex hoc ꝙ eſt animal,ponitur in eſſe,& animal qđ eſt indiuiduum,& vniuerſale,& cętera huiuſmodi:ſicut ſimplex ꝓcedit compoſitum & ſicut pars totum. & hoc eſſe eſt tãtũ aĩal.ſed cõcomitatur aliud eſſe:vniuerſale.n.ex hoc ꝙ eſt vniuerſale eſt qddam, & ex hoc ꝙ eſt cui accidit vniuerſalitas eſt quiddam aliud. Vnde cum in natura ſua fuerit cõſideratum homo vel equus,hęc intẽtio quæ eſt humanitas vel equinitas,alia eſt pręter intentionem vniuerſalitatis.Definitio eñ eqnitatis eſt pręter definitionẽ vniuerſalitatis:nec vniuerſalitas continetur in definitione eqnitatis:ſed eſt cui accidit vniuerſalitas.vnde ipſa eqnitas ſecundum ſe non eſt aliud niſi eqnitas tñ,non multa, non vnum,nec exiſtens in ſingularibus,nec in anima,nec eſt aliquid horum potentia in actu:ita ꝙ contineatur inter eſſentias equinitatis, vel ſit de eſſentia eqnitatis: ſed hoc qđ eſt eſt eqnitas tñ. Vnitas aũt eſt ꝓprietas, q̃ cum adiũgitur equinitati,fit eqnitas ꝓpter ipſam ꝓprietatem vnum.Et ꝑ hunc modum ponit Auicenna ꝙ eſſentię,& qditati rei qua eſt id qđ eſt ſecundum ſe accidunt omnia alia.non quia ſunt ſecundum ipſum re,eſſentia,& natura alię ab ipſa:facientia realem compoſitionem cum ipſa:ſed qa ſunt intentiones ſecundum ſe extra intentionem eſſentiæ rei conceptibiles:ita ꝙ cum eſſentia ipſa cum huiuſmodi diſpoſitionibus conſideratur:vt qddã vniuerſum & compoſitum:hęc vniuerſitas,vt dicit cap.x.non eſt niſi in anima tñ.eqnitas.n.ex hoc ꝙ in definitiõe eius conueniunt multa,eſt cõis & vniuerſalis,& ex hoc ꝙ accipit̃ cum ꝓprietatibus & accidentibus ſignatis eſt ſingularis:& ſic de cæteris extra intentionem ſuam ei attributis.in ſe autẽ eſt eqnitas tñ. Vnde ſi aliqs interrogauerit de eqnitate ſecundum contradictionẽ:an.ſ.eqnitas ex hoc ꝙ eſt eqnitas ſit aliquid vel non:non erit reſponſio niſi ſecundum negationem qđ dicendum eſt de ea extra ſuam intentionem:non autem ſecundum negationem eius qđ ipſa eſt ſecũdum ſe.qm̃ eqnitas ex hoc ꝙ eſt eqnitas,eſt eqnitas tñ : nõ aũt aliquid aliorum,neq; vnum,neq; multa,neq; vniuerſale,neq; particulare,& ſic de cæteris.Si aũt partes quæſtionis fuerint duę affirmatiuę immediatę: vt vtrum equinitas ex hoc ꝙ eſt equitas ſit vnũ,vel multa,vniuerſalis,vel particularis & ſic de cęteris:reſponſio erit ꝑ duas negatiuas:dicẽdo ꝙ eqnitas ex eo ꝙ eſt eqnitas,nec eſt vnũ nec multa: nec particularis nec vniuerſalis. q̃q̃ eñ non ſit niſi vniuerſalis vel particularis, tñ ex ratione eſſentiæ ſuę neutrum ſibi determinat:vt dictum eſt:ſed eſt indifferẽs ad vtrunq; : ſicut homo & album & nigrũ. Vnde humanitas quę eſt in Platone,nõ eſt alia ab humanitate quæ eſt in ſorte: ex eo ꝙ ipſa eſt humanitas, quia ex hoc ꝙ eſt humanitas,eſt humanitas tñ:nec idem alteri,nec diuerſum ab eo. Sed ꝙ hũanitas Sortis eſt alia ab humanitate quæ eſt in Platone, eſt quoddam accidens ei extrinſecum, non ex ratione qua eſt humanitas.Eſt igitur intelligendum: ꝙ circa quiditatem & naturam rei cuiuſcunq; triplicem cõtingit habere intellectum verum,& vnũ falſum. Triplicem qdẽ habet intellectum verum ſicut & tres modos habet in eſſe. Vnum eñ habet eſſe naturę extra in rebus:alterum vero habet eſſe rationis:tertium vero habet eſſe eſſentiæ. Animal.n.acceptum cũ accidẽtibus ſuis in ſingularibus, eſt res naturalis: acceptum vero cũ accidẽtibus ſuis in anima,eſt res rationis:acceptum vero ſecundum ſe,eſt res eſſentiæ de qua dicitur ꝙ eſſe eius eſt prius q̃ eſſe eius naturæ,vel ratiõis:ſicut ſimplex eſt prius compoſito. & eſt ſecundum ſe in intellectu tñ:inquãtum.ſ.concipitur ſine omni conditione rei alterius.Et vt dicit Auicenna cap.octauo.hoc eſſe proprie dicitur definitiuũ eẽ,& eſt dei intẽtione. Qđ intelligo: qa tale eſſe nõ cõuenit alicui niſi cui⁹ ratio exẽplaris eſt in intellectu diuino,ꝑ quã natũ eſt fieri in reb⁹ extra, ita ꝙ ſicut ex relatiõe & reſpectu ad ipſam vt ad cauſam efficiẽtẽ habet ꝙ ſit ens in effectu:ſic ex relatione quadam,& reſpectu ad ipſam vt ad formam extra rẽ,habet ꝙ ſit ens aliquod per eſſentiã, iuxta illud qđ dicit Auicẽna in octauo Metaphy. Neceſſe eẽ cum ſua certitudine eſt ſemp, & cũ ſua ſempiternitate eſt per ſeipſum,& nõ per aliud a ſe. Cęterarũ vero rerum quiditates nõ merẽtur eſſe: ſed ꝑ ut ſunt in ſeipſis non cõſiderata relatione earũ ad neceſſe eſſe merẽtur priuationẽ. & ob hoc ſunt oẽs

ex essentia est ipsa, ... parte existens, unum, ... actu, et sic communis ... vel actu.

triplex est esse.

put ſunt in ſeipſis,falſę.Sed ꝑpter ipſum eſt certitudo earũ : & reſpectu faciei ſequentis ſunt acq̃ſita,
& ob hoc oĩs res perit niſi ſecundũ id qđ eſt verſus faciẽ eius. Vnde illud non ens qđ non habet exem-
plar in deo:& ꝑpterea nõ eſt natũ eſſe extra aliqd in rerum natura : quale circũloq intẽdimus hoc no
mine chimęra vel hircoceruus:illud oĩno nõ põt dici natura vel eſſentia,aut res,vel certitudo aliqua
nata capi ab intellectu:quia non eſt obiectum niſi ꝑ qđ eſt.vñ & de tali non ente non põt eſſe ſcientia.
eius eñ non entitas opponiť omni rationi entitatis,& in ſingularibus extra & ſecundũ rationẽ,& ſe-
cundũ id qđ eſt in eſſe definitiuo in aĩa.Intellect⁹ aũt falſus circa id qđ ſecũdũ ſe eſt quiditas & natu-
ra aliqua eſt intelligere ipſum eſſe ſecundũ ſe aliqd abſq; omni conditione alterius,& extra intellectũ,
& extra ſingularia.Et hoc modo aliq imaginanť eſſe eſſentię rei qđ diſtinguimus cõtra eſſe eius natu
rę,& eſſe rõnis.& male.Sicut.n.eſſe naturæ rei appellať certitudo ei⁹cũ cõditionib⁹ quas habet ab ef-
ficiente extra in particularibus : & eſſe rationis appellať certitudo eius cum conditionibus quas ha-
bet ab intellectu in eius conceptu ĩ relatione & cõpatione ad aliqd aliud:ſic eſſe eſſentię rei appellatur
certitudo eius concepta abſolute:abſq; omni cõditione quã nata eſt habere in eſſe naturæ vel ratiõis.
Vñ vt vult Auicẽna.xv.Certitudo rei ex hoc ꝙ eſt res& natura aliqua abſolute eſt quiddam,ſed non
exiſtens niſi in ſingularibus vel in intellectu ſicut dictũ eſt:& ex hoc ꝙ ipſa nata eſt intelligi vt vniuer
ſale vel particulare,eſt qddam aliud:& ex hoc ꝙ eſt in actu extra in ſingularibus,eſt quiddã tertium.
Rñſio. CVM ergo q̃ritur vtrũ ſit ponere aliquã eſſentiam ſe habere ꝑ indifferentiam ad eſſe & non eſſe: di P
ſtinguendũ eſt de non eſſe.Aut eñ loquimur de nõ eſſe qđ negat oẽm rationẽ eſſendi: quale non eſſe
eſt eius de quo non habet eſſe intellectus vel ſcientia : qđ nõ habet rationẽ extra rẽ in deo:nec natũ eſt
eſſe in rerum natura:nec eſt res aut natura ſiue quiditas aliqua.Aut de non eſſe qđ negat eſſe ſecũdũ
vnam rationẽ eſſendi,ponit tamẽ eſſe ſecũdũ aliam, videlicet qđ negat eẽ actualis exiſtentię in ſingu-
laribus extra:quale poteſt eſſe eius qđ ſcdm ſe eſt natura & quiditas aliqua : ſecundũ ꝙ expoſitum eſt
Loquẽdo de nõ eẽ prĩo mõ:& de quocũq; eẽ ſibi oppoſito,nõ eſt ponere neq; in rerũ natura,neq; in in-
tellectu aliquã eſſentiam,quæ per indifferentiã ſe habeat ad eſſe,& ad non eſſe:qa qđ illo mõ eſt nõ eẽ
de ſe,eſt neceſſe non eſſe: ſicut deus ipſe ita habet eſſe ꝙ eſt neceſſe eſſe. Nihil aũt qđ ex ſua natura eſt
natura & eſſentia aliqua ſecũdũ ꝙ expoſitũ eſt,põt habere tale non eſſe:quia tunc nõ eſſet natura ſeu
res & eſſentia aliqua,& implicareť in ſubiecto oppoſitum prędicti. Vñ dicit Auicenna de tali nõ ente
Quomodo de nõ eẽ põt dici res?q.d.nullo modo.Loquẽdo aũt de non eſſe ſecũdo mõ,quo.ſ. id qđ eſt
in ſe ſecundum conceptum mentis abſolutũ res & natura aliqua non habet eſſe actu in ſingularibus Q
extra:hoc mõ bene eſt ponere eſſentiam & naturam aliquã q̃ ꝑ ĩdifferentiã ſe habet ad eẽ & ad non eẽ
ſed diſtinguẽdũ eſt ex parte indifferentię. qa aliquid ꝑ indifferentiã ſe habere ad eſſe & ad nõ eſſe,po
teſt intelligi dupliciter. Vno mõ ꝙ de facto neutrum habet:ſed ęqualiter ſe habet ad vtrũq;.Alio mõ
ꝙ quantũ eſt de natura & eſſentia ſua non ita ſibi determinat vnũ, quin poſſit habere alterum.Iſto ſe
cundo mõ eſſentia cuiuſlibet creaturę inquãtũ creatura eſt , ꝑ indifferentiã ſe habet ad eſſe & non eẽ.
non eñ ita determinat ſibi nõ eẽ exiſtentię actualis qn põt eſſe reciperet ab alio efficiẽte.Nec ſic habet
eſſe ab alio,quin relictum ſibi cadit in nõ eſſe.Quęlibet eñ eſſentia creaturę hoc qđ eſt in potentia eſt
vt actu ſit:& de ſe nihil eſt in actu:& eſſe in actu non niſi ab alio habet.Et ideo ſecũdũ Boetiũ in quali
bet creatura differunt eſſe & qđ eſt.Et quodammodo eſſe accidit ei qđ eſt:quia ab alio ſibi eſt.dicente
Auicenna in octauo Metaphyſi.Cętera extra neceſſe eſſe habẽt quiditates:q̃ ſunt ꝑ ſe poſſibile eſſe: q
bus non accidit eſſe niſi extrinſecus. ꝑpter qđ in ipſo habet locum queſtio an ſit.Et ideo quia res quã
tum eſt de ſe põt carere accidẽte,qđ nõ habet niſi ab alio,quãtũcũq; creaturę eſſentia habet eẽ in actu
ab alio,quantũ eſt de ſe in potentia eſt vt habeat non eſſe.Si.n.primũ ens nõ exeat aut conſeruet cõti-
nue eſſe in eſſentiis creaturarum:illico nihil erit in eis exiſtens omnino.Sicut nihil erit dici omnino ſi
ſol ad momentum ſubtrahat actum exercẽdi vel conſeruandi lucẽ in medio. Si vero loquamur de in
differentia eſſentię ad eſſe,& non eſſe:ita ſcilicet ꝙ de facto neutrũ habeat:ſed ęqualiter ſe habeat ad
vtrũq;:hoc mõ ꝑ indifferẽtiã ſe habere ad eſſe & nõ eẽ, cõuenit intelligi dupliciter. Vno mõ quo ad
conceptum mẽtis de ipſa. Alio modo quo ad ipſam rẽ in ſe ipſa. Primo mõ dico ꝙ eſſentia cuiuſlibet
creaturę ꝑ indifferẽtiã ſimpliciter & abſolute ſe habet ad eſſe & nõ eſſe.ſicut eñ extra intentionem &
certitudinem eſſentiæ rei eſt eſſe vniuerſale & particulare,vnum & multa, & cætera hmõi:& ꝙ aĩali
tas & humanitas ratione qua aĩalitas vel humanitas non eſt in natura ſua & eſſentia vniuerſale aut ꝑ
ticulare,aut aliquod cęterorum:vt expoſitum eſt ſupra:ſic neq; eſt exiſtẽs in actu, neq; non exiſtẽs in
actu.Si eñ aĩalitas ratione qua animalitas eſſet exiſtẽs in actu,ſicut animalitas nõ põt nõ eſſe animali
tas:ſic non poſſet non eſſe in actu,& eſſet neceſſe eſſe.& econtra ſi ratione qua animalitas eſſet non exi
ſtens in actu,non poſſet non eſſe non exiſtens in actu,& eſſet neceſſe nõ eſſe: qđ falſum eſt.Quare cũ ſe

eũdẽ modũ quẽ res habet in ſua eſſentia nata cõcipi ab ĩtellectu, & res rõne ſuę eſſentię non dicit niſi
quid abſolutum nihil habens in ſe qđ ipſam determinet ad eſſe in actu vel non eſſe: mentis igitur cõ
ceptus quidditatẽ,& eſſentiã rei abſolute concipit abſq; intellectu conditionis eſſendi vel non eſſendi
ſicut abſq; conditione eſſendi vl'e vel ſingulare,vel aliquod aliorũ ſecundũ q ſupra expoſitum eſt. Ta
lis eñ conceptus ſolius quiditatis & eſſentię rei eſt rõne ea qua eſt qditas & eſſentia: ſuper quã ſecun
dũ eſſe tale qđ habet in ſimplici mentis cõceptu , fundať per ſe veritas enũciationũ de inhęrẽtia eſſen
tiali:vt q homo eſt homo,vel aĩal,vel huiuſmodi.Et per accidẽs fundať ſuper hoc q habet eſſe extra
ĩn particularibus.Q; eñ homo eſt homo vel aĩal hoc,p certo hoc eſt eẽ qđ eſt: & res hoc qđ eſt in cer
titudinẽ eſſentiæ ſuę,nõ habet ab alio effectiue:quia quo ad hoc nõ eſt aliqd factum: ſed ſolum habet
hoc qa eſt in alio formaliter:vt in intellectu diuino ſicut dictũ eſt:in quo eſt qd ęternum: ꝑpter qđ ve
ritas enunciationũ fundata ſuper talem certitudinẽ põt eſſe æterna in intellectu ęterno: & æqualiter
eſt re exiſtẽte extra vel non exiſtente:quia illud eſſe extra certitudinis veritatem eſt,& accidit ei,ſicut
dictum eſt. Vnde & ratio talis entis quia eſt aliquid ſecundum naturam & eſſentiam per ſe:eſt obie-
ctum intellectus de quo habent eſſe ſcientiæ:licet nullo modo haberet eſſe extra in ſingularibus:licet
de eo qđ eſt purum non ens,omnino carens eſſe ſecundum eſſentiam,nullo modo põt eſſe ſcientia,ne
R q; formalis cõceptus mẽtis:vt dictum eſt. Vñ dicit Auicẽna. Nec dicemus nos habere ſciẽtiam de nõ
eſſe:niſi cum habeať intẽtio in anima:& q poſſibile eſt in natura hmõi ſciti habere cõparationẽ intel-
lectiuam ad exteriora. Et iterum de veritate dictarũ ꝑpoſitionũ loquẽs, dicit : q q negant huiuſmo-
di prædicationes,non ceciderũt in errorẽ illũ niſi ꝑpter ignorãtiã ſuã de hoc q enunciationes nõ ſunt
niſi ex intentionibus q̃ habent eſſe in anima,q̃uis ſit de non entibus.Ex quo concludit dicẽs. Manife-
ſtũ igiť q id qđ enunciať de aliquo,neceſſe eſt vt aliquo modo habeat eſſe in anima. Enũciationes eñ
reuera non ſunt niſi p illud q habẽt eſſe in aĩa:& ſecũdũ accidẽs ſunt,p id q habẽt eẽ in exteriorib9.Si
vero loquamur de eſſentia creaturæ quo ad ipſam certitudinẽ eius in ſeipſa:ſic dico q nullo modo p
indifferẽtiam ſe habet ad eſſe & ad non eſſe in effectu: ita.ſ.q de facto neutrum habeat:ſed æqualiter
ſe habeat ad vtrunq;.De quolibet eñ affirmatio vel negatio,& non ſimul de eodẽ vtrunq; affirmari
vel vtrũq; negari:vt dicit philoſophus in quarto Metaphy.Si.n.eſſentia creaturę rõne ſua neutrum
ſibi determinat vt dictũ eſt:ſed de ſe eſt nõ neceſſe eẽ,& non neceſſe non eſſe:ſed poſſibile eſſe & poſſi-
bile non eſſe:ſemp tñ alterũ eorũ habet vel eſſe extra in ſingularibus,vel non eſſe in ſingularibus,& ſo
S lum eſſe eſſentię vel rõnis in intellectu:vt ſupra expoſitum eſt. AD primũ in oppoſitum q ſapiẽtia Ad arg. pṙi.
non ſe habet p indifferẽtiam ad ſapere & non ſapere:ergo neq; eſſentia ad eſſe & nõ eſſe. Dicẽdum:di-
ſtinguẽdo de eſſe vel eſſentię vel exiſtẽtię:iuxta hoc qđ ſupra expoſitum eſt.Si loquamur de eſſe eſſen
tię,ſic tenet cõparatio.hoc modo eſſentia nullo mõ ſe habet p indifferentiam ad eſſe & non eſſe.Nullo
eñ modo eſt ponere aliquam eſſentiam qn habeat eſſe eſſentiæ eo modo quo eſt eam ponere : vt ſi po-
natur in intellectu habet eſſe eſſẽtię in intellectu.Si in ſingularibus extra , habet & eſſe eſſentiæ ſuę in
ſingularibus extra.Q; ſi neutro modo ponať eſſentia eſſe.ſ.nec in ſingularib9 nec in ĩtellectu: tũc nul
lo mõ habet eſſentia eſſe eſſentię alicuius:neq; ſimiliter eſſe eſſentię ſuę exiſtit aliquo modo:ita q niſi
exiſteret per exẽplar ſuum in intellectu diuino,nullo modo in certitudine aliqua eſſet res aut eſſentia:
ſed purũ nihil:qđ nec natum eſt eſſe in rerum natura. Vnde cũ illud qđ habet exẽplar in deo:nõ po-
teſt ipſum nõ habere:qcqd in certitudine ſua eſſentia eſt & res aliqua:neceſſe eſt ipſum eſſe tale,& nõ
poteſt nõ eſſe tale,& habere eſſe eſſentiæ:& non põt nõ habere ſolũ in intellectu tñ ſaltem diuino.Sic
habẽt oĩa facta & factibilia ab æterno,vel in intellectu,vel in rebus extra.Et econtrario cũ illud qđ nõ
habet exemplar in deo,non põt ipſum habere:quicqd nõ eſt in certitudine eſſentię res aliqua neceſſe
eſt vt non ſit res aut eſſentia:ſed purum nõ eſſe:qđ nec factibile eſt a deo : qa nullius poteſt eſſe cauſa
efficiens cuius non eſt formalis.Si vero loquamur de eſſe exiſtentię,diſtinguendum eſt ex parte ſapiẽ
tię & ſapere:quia aut intelliguntur de ſapiẽtia & ſapere increato,vel creato.Si primo modo,adhuc nõ
tenet: nec eſt vera comparatio:quia in increato ſapientia eſt ipſum ſapere per eſſentiam:non autem eſ
ſentia creaturæ eſſe ſuum exiſtentię:ſecũdum q expoſitum eſt iam,& amplius expoſitum fuit in alio
Quolibet.Si ſecundo mõ,bona eſt comparatio.ſed tunc minor eſt falſa.Sapientia.n. creata in eſſentia
ſua quę eſt certitudo,& res aliqua, nõ determinat ſibi ſapere in actu ſecundum eam,neq; non ſapere:
immo accidit ei:vt p eã hõ ſapiat vel non ſapiat,ſicut accidit eſſentię rei eſſe vel non eſſe in actu. Niſi
ſumatur non ſapere pro deſipere.Sic.n.ſapientia nullo modo ſe habet ad non ſapere:quia per eam nõ
eſt natus aliquis deſipere.& per hunc modum id qđ eſt res aliqua & eſſentia nullo modo ſe habet ad
non eſſe purum:qđ priuat oẽm rationẽ eſſẽdi, ſicut dictum eſt. ARgumẽtum in oppoſitum bene Ad argumẽ
procedit ſecundum determinatum modum,ſicut patet inſpicienti. tũ in oppoſi.

Quæſt.x.
Quæſt.xi.
Quæſt. xii.
Arg. princi.

SEquunť ptinentia ad pducta a primo principio.ſ.ad creaturas in ſpeciali. Et pponebanť quæſtiones circa quatuor. Plura circa permanẽtia,& abſoluta. Vnicum circa relatiua,& vnicum circa ſucceſſiua,& vnicum circa ſubito tranſeũtia. Et quia tria vltima erant ſingula,de eis primo expediendum eſt. Quorum Primum erat. Vtrũ aliqua relatio realis poſſet alicui aduenire de nouo ſine ſui mutatione. Secundum vero erat circa tempus, Vtrũ poſſit eſſe ſine anima. Tertium erat de lumine in medio. Vtrũ ſit res aliqua,an intentio ſola. CIRca primum arguitur,ꝙ relatio realis poſſit alicui aduenire de nouo ſine ſui mutatione. quia omnis relatio fundata ſuper quantitatẽ,& ſuper potẽtias actiuas & paſſiuas,eſt relatio realis ſcd̃m philoſophum in.v.Metaphy. Et iſta poteſt alicui aduenire ſine omni ſui mutatione: vt ſi aliquis ſit decẽ pedum & alter nouem non eſt æqualis ſecundum quãtitatẽ.ꝙ ſi creſcat vno pede,ſtatim fact⁹ eſt ęqualis ſine omni ſui mutatione.& iſta ęqualitas eſt relatio fundata ſup quãtitatem,vt patet. ergo &c.

In oppoſitũ.

IN contrarium eſt.qm̃ nõ ꝓpter aliud negantur dicta de deo ex tempore eſſe relationes reales q̃ ꝙ deo poſſunt aduenire de nouo ſine omni ſui mutatione.

Reſol.q.

HIC oportet reducere ad memoriam ea quæ ſuperius dicta ſunt de modis relationũ vel relatiuorum.ꝙ.ſ.quædam ſunt relatiua ſecundum eſſe,in quibus.ſ.eſt res & natura aliqua abſoluta, ſupra quã immediate fundatur ratio reſpect⁹.quia ſecundũ Auguſtinum,omne qđ ſic relatiue dicit eſt aliquid p̃ter hoc qđ ad aliud refertur. Quædam vero ſecundum dici:in quib⁹ tota ratio reſpectus fundatur ſuper conceptus animę circa res.vnde eſt relatio rationis tm̃, & hoc in vtroq; extremorum nec eſt aliqua talis relatio inter creatorem & creaturam:quia omnis relatio inter iſtos ſecundum rem eſt in creatura:quia ſecundum omne id qđ eſt,& qđ in ſe habet,a creatore eſſentialiter & realiter dependet: etiam ſecundum ſuum eſſe in ſubſtantia & eſſentia ſua:quod eſt de maxime abſolutis in ipſa:vt habitũ eſt ſecundũ Auicẽnã in quæſtione pręcedenti. De relatiuis etiam ſecundum eſſe dictum erat ꝙ q̃dam erant relatiua p ſe ſecundum duos modos.ſ.modo numerorũ,& modo potentiarũ:quæ ſunt veriſſima relatiua:quia referunť per eſſentialem dependentiam fundatam in aliquo qđ p ſe pertinet ad vtrũq; eorum inquãtum refertur ad reliquum:ita ꝙ ſingulum ſit relatiuorũ per ſe: & id qđ habet in ſe p ſe refertur ad ſuum correlatiuum:ita ꝙ ſi deſinat referri hoc eſt qa deficit per ſe in ipſo illud ſup qđ fundať ille reſpectus:& ſi de nouo incipit referri,hoc eſt qa de nouo incipit eſſe in eo id ſup qđ ille reſpectus fundatur ſiue fuerit ipſa eſſentia eius ſup quã fundať:ſiue aliquid aliud. Verbi gratia.ſi calefactiuũ diciť ad calefactibile per potentiam actiuam calidi a q̃ p ſe habet eſſe calefactiuum, & econuerſo calefactibile ad calefactiuum per potentiam paſſiuam qua per ſe calefit:ſi calefactiuum deſinit eſſe calefactiuum,vel fiat de nouo calefactiuum:hoc non eſt niſi p aliquam tranſmutationem factam in ipſo circa potentiam calefactiuam.& ſimiliter de calefactibili. Similiter ſi numerus referť ad numerum relatione quę fundatur in eſſentia numeri:vt quatuor ad duo: ſicut duplũ ad ſubduplũ. inquantum enim quaternarius ſubſtantialiter conſtituitur ex binario duplicato,duplum fundatur in ſubſtantia quaternarii:& ſubduplum in ſubſtantia binarii:vel relatione q̃ fundať in aliquo per ſe accidente eius:vt numerus abundans ad partem qua abundat.ꝙ eñ abundans diciť,hoc eſt per accidens ꝙ partes aliquotæ omnes ſimul acceptæ ipſum in aliquo excedunt.ſi relatum deſinit eſſet relatum vel de nouo incipit eſſe relatum, hoc neceſſario fit per tranſmutationem in ſe illius accidentis ſup qđ fundatur. Qđ impoſſibile eſt fieri in numero,cui per ſe ineſt:quia res mathematica eſt in qua nõ põt fieri trãſmutatio:licet fiat circa res naturales,in quibus ſunt mathematica. Quia igitur ſolũmodo inter ſic relatiua diciť eſſe relatio realis:abſolute dicendũ eſt,ꝙ relatio realis nulli poteſt aduenire de nouo ſine aliqua ſui mutatione:& talis nullo modo põt eſſe in deo reſpectu creaturæ: cuius cauſa ſiue ratio eſt:quia deus ipſe nihil habet in ſe per qđ aliquam eſſentialem dependentiam ſiue reſpectũ habet ad creaturarum exiſtẽtiã.aliter eñ de neceſſitate creaturas produxiſſet,& ab æterno vt poſuerũt philoſophi. Et ideo ſi deus aliqua relatione ad creaturam refertur: oportet ꝙ hoc non ſit relatiõe reali q̃.ſ.eſt per ſe,& ſcd̃m eſſe:ſed q̃ ſolũmõ eſt ſcd̃m eſſe, ſed per accidens.& hoc non ſecundũ illum modum ſupra expoſitum,quo.ſ.aliqd referť ad aliud ſecũdũ eẽ ſuum p accidẽs abſolutũ. qđ quidem accidẽs p ſe referť ad aliud,& p ipſum id cui accidit:ſicut linea ferrea inquãtũ ferrea dupla dicitur ad aliam lineam ferream.ſ.propter magnitudinẽ mathematicã quę eſt in ferro.cui qdẽ magnitudini per ſe natũ eſt cõuenire eẽ duplũ,& nõ ferro,niſi p accidẽs.ſ.ꝑpt magnitudinẽ q̃ eſt in ipſo. & in talib⁹ de duplo põt fieri nõ duplũ,& ecõuerſo: vt de nouo adueniat talis relatio realis alicui ſine omni ſua trãſmutatione:& hoc quia illa relatio per accidens ei conuenit:& ipſa ſimiliter p accidẽs conuenit illi ad quod referť.propter qđ illo tranſmutato ſecundum illud accidẽs:vt ſi linea ferrea prius ſubdupla extendať & fiat dupla:illa alia prius dupla iã ſine omni ſua trãſmutatiõe facta eſt ſubdupla. Et iuxta

T

V

hunc modum proceſſit argumentum primum, probans ꝙ in relatione fundata ſuper quantitatem poteſt ipſa alicui de nouo aduenire ſine omni ſua tranſmutatione. hoc enim non eſt verum niſi circa illa qbꝰ conuenit iſta relatio per accidens: vt naturalia ſubiecta quantitatibus: ſicut homines de quibus exemplificauit, vel alia huiuſmodi. Circa illa autem quibus conuenit relatio per ſe: vt circa ipſas quantitates, hoc omnino eſt impoſſibile: quia in mathematicis nõ eſt motus vel tranſmutatio, ſecundum philoſophum in tertio Metaphyſicę. Secundum iſtum modum planum eſt ꝙ deus nõ poteſt habere relationem realem ad creaturas per accidens: quia nihil poteſt ei accidere in ſeipſo: nec eſſe in ipſo aliquid qđ non ſit ipſe: ita ꝙ omnis relatio fundata ſuper aliquid exiſtens in ipſo, niſi ſit ſecundum rationem tm̃, eſt ſecũdum eſſe, & realis, & per ſe: qualem non poteſt habere ad creaturam vt dictum eſt. Sed talem ſolũmodo habet infra diuinam eſſentiam vna perſona ad alteram: quæ fundatur ſuper potentiam actiuam & paſſiuam eſſentialiter vt dictum eſt. Si ergo deus refertur ad creaturam oportet ꝙ hoc non ſit relatione reali, & hoc per ſe ex parte ipſius dei: quia iſta non poteſt in ipſo fundari ſuper aliquid qđ intra ſe eſt, vel eſſentialiter, vel accidẽtaliter: vt dictũ eſt. Sed ſi hoc ſit relatione quæ non eſt purę rationis & ſecundum dici ſolum: vt dictum eſt iam: ſed aliquo modo ſecundum eẽ & ſecundum rem: oportet ꝙ hoc ſit per ſe ex parte ipſius creaturæ ſolum, & non per aliquod accidẽs abſolutum: quia relatio fundata ſuper accidens abſolutum in vno correlatiuorum, requirit accidẽs abſolutum reſpondens in alio: quale non poteſt eſſe in deo: & etiam relatio fundata ſuper huiuſmodi accidentia oportet ꝙ ſit realis in vtroq; extremorũ: vt patet ex prędeterminatis. Neceſſe eſt igiť ꝙ relatio qua deus refertur ad creaturam, realis ſit ex parte creaturę per ſe, ex parte vero dei per accidens ſcilicet quia tali relatione creatura primo & per ſe refertur ad ipſum. & etiã neceſſe eſt cum non poſſit fundari in creatura ſuper aliquod accidens abſolutum, ꝙ fundatur in eo qđ eſſentialiter eſt in ipſa creatura vt dictum eſt. Vnde quia creatura realiter & ſecundum eſſe per ſe refertur ad deum: cum nulla poteſt eſſe relatio quin ſit mutua: quoniam omnia relatiua ſi conuenienter aſſignentur, ad conuertentiam dicuntur: vt dicitur in prædicamentis: oportet ꝙ econtra deus aliquo modo refertur ad creaturam, non ſolum ſecundum dici: quia non propter ſolam operationem intellectus circa ipſum: ſed quodãmodo ſecundum eſſe, ſed per accidens: quia ſcilicet aliud ſecũdum eſſe, & per ſe refertur ad ipſum, ſicut contingit in relatione inter ſcientiam & ſcibile: vt ſupra expoſitum eſt. Argumenta vtriuſq; partis patent ſecundum prædicta. Ad arg. pri.

Circa ſecundum arguitur ꝙ tempus non poſſit eſſe ſine anima, quoniam numerus non eſt ſine numerante, tempus autem ſecundum phm. iiii. Phyſi. eſt numerꝰ motus: & non eſt numerans ipſum niſi anima concipiens prius & poſterius in tempore ſecundum prius & poſterius in motu: vt vult philoſophus ibidem. ergo &c. Queſt. xi. Arg. princi.

CONtra eſt illud qđ dicit philoſophus in quarto phyſicorum. Tẽpus & motus ſimul ſunt & non ſunt: potentia & actu. ſed motus habet eſſe ſine anima. ergo &c. In oppoſitũ.

X CVM queſtio iſta ſit de eſſe temporis, oportet intelligere in principio ꝙ eſſe debile valde habet & obſcurum. quoniã vt dicit Rabi Moyſes in libro ſuo ſecundo: res coniungũtur in tempore ſimul. & ꝙ eſt accidens cohęrẽs motui: & veritas motus per ſe exigit vt non quieſcat vllo modo. Et hoc eſt qđ facit naturam temporis latere plures hominũ: & neſciuerunt vtrum vere ſit an non: ſicut Galenus & alii ſapientes. Vnde Plato non diſcernens eſſe temporis ab eſſe motus: poſuit ꝙ tempus eſſet motus cæli: & ꝙ partes motus ſunt partes temporis. qm̃ multotiens æſtimatur ꝙ illud qđ ſequitur ipſam rẽ, ſit ipſa res, vt dicit cõmẽtator ſuper quartũ phyſicorum. vbi philoſophus iſtam opinionem Platonis reprobat. Propter qđ etiam philoſophus tractãs de tẽpore in quarto phyſicorũ, in principio quærit vtrũ tẽpus ſit de numero eoꝶ q̃ ſunt an nõ, & pſuadet ꝙ aut oĩno nõ ſit, aut vix & obſcure. Si eñ aſpiciamus partes temporis: ex quibus tanq̃ totum continuum debet conſtitui: quæ ſunt præteritum & futurum: cũ non ſint: illud. n. factũ eſt: & ſic nõ eſt: hoc aũt futurũ eſt, & ſic nondũ eſt: qđ aũt conſtituitur ex non entibꝰ, impoſſibile eſt ꝙ ſit ens inquantum huiuſmodi: ſecũdũ hoc ergo vt videť tẽpus in rei veritate extra aĩam nõ eſt: nec eſt ſine actione animę ſimul cõcipiẽte ꝑteritũ & futurũ ad inſtans fluẽs copulata: qđ oĩno pars tẽporis nõ eſt. Vnde ſecundum ꝙ vult philoſophus: cum non ꝑcipimꝰ motu intelligentię tranſmutationẽ aliquã currere a priori in poſterius, non ꝑcipimus tẽpus eſſe: quẽadmodũ dormiẽtes in Sardis tẽpus dormitiõis ſuæ non perceperunt: ſed copulabãt nunc primũ quo dormire cœperũt, cũ nũc poſteriori quo euigilauerũt, & non ꝑceperũt tẽpus intermediũ: ſed putabant ꝙ vnum eſſet: qñ dormire inceperũt: & qñ ſurrexerũt: & remouebãt totũ tẽpus mediũ propter inſenſibilitatẽ. Et iterũ ſiqs ꝑcipiat motũ ſolũmodo ſentiẽdo motũ in ratione motus ſecundum fluxum eius qđ mouetur, & non ſecundũ rationẽ defluxus a priori in poſterius, nõ percipit tempus Reſolu. q.

ſed tunc ſolum tēpus percipitur,cum motu animę ꝑcipimus diſtincte diſcurſum motus venire a pri
ori in poſterius.Prius autē huiuſmodi & poſterius in quibus ſic percipitur tēpus: iam non ſunt in re
extra:vt dictum eſt:ſed ſolum in animę ꝑceptione.Idcirco Galenus & Aug.non poſuerunt eſſe tēpo- Y
ris niſi in anima.ſ.in vicibus motuum animæ circa conceptus partium motus:quarū vna iam præ-
teriit:alia nōdū eſt.Quorū opinio videtur confirmari per hoc qđ dicit philoſoph⁹.Si ſint tenebræ,&
nihil per corpus patiamur,motus aūt in anima ſit,ſimul videt̄ viſio fieri:& tēpus cognoſcimus cum
definimus motum prius & poſterius determinantes:& tunc dicimus fieri tempus quando prioris &
poſterioris in motu ſenſum percipimus.Cū enim altera extrema a medio: & dicat anima duo: hoc q
dem prius:illud autem poſterius:tunc dicimus tempus eſſe.determinato em̄ ipſo nunc tempus vide
tur.Quādo enim tanq̄ vnum ipſum nūc ſentimus,aut ſicut idē prioris & poſterioris alicuius , & nō
ſint prius & poſterius in motu non videtur tempus fieri,quia neqꝫ motus. ꝓpter qđ tempus: vt di-
cit philoſophus:non eſt ipſe motus:ſed id qđ ſecundum numerum habet motus.Et concludit dubi-
tationem queſtionis propoſitę dicens.Vtrum aūt cū non ſit anima,erit tempus vel nō,dubitabit ali
quis.& facit argumentum qđ opponens adduxit dicens.Si autem nihil aliud aptum natum eſt nu-
merare q̄ anima & animę intellectus, impoſſibile eſt eſſe tempus anima ſi non ſit. Et eſt intētio Augu
ſtini vt dictum eſt:ꝙ tempus non eſt niſi in anima & niſi ſit anima,& ꝙ ſequitur motum vt numer⁹
& menſura eius:non eum qui eſt extra:ſed eum qui eſt in cōceptibus animę:vel de eo qui eſt extra:vel
de quocūqꝫ alio. Difficultatem tamē in hoc bene percipit. Vnde dixit.xi.confeſſionum . Quid eſt tē-
pus?Quis hoc facile breuiterqꝫ explicabit?Quid autē familiarius & notius in loquendo commemora
mus q̄ tempus?Quid eſt ergo tempus?Si nemo ex me quęrat:ſcio. Si quęrenti explicare velim, neſcio Z
Fidenter tamē dico ſcire me:ꝙ ſi nihil pręteriret,nō eſſet pręteritum tempus:& ſi nihil adueniret,nō
eſſet futurum tempus:& ſi nihil eſſet nō eēt præſens tempus. Duo ergo illa p̄teritum & futurū quō
ſunt?quoniam & præteritum iam non eſt,& futurum nondum eſt.Præſens autem ſi ſemper eſſet præ
ſens,& in præteritum non tranſiret:iam non eſſet tempus,ſed æternitas.Si ergo præſens vt tempus
ſit,ideo ſit quia in præteritum tranſit:quomodo & hoc eſſe dicimus cui cauſa vt ſit illa eſt quia non
erit:vt.ſ.non vere dicamus tempus eſſe,niſi quia tendit in non eſſe?Et reſpondet dicens.Sunt futura
& pręterita. Volo ſcire vbi ſunt.ꝙ ſi nō valeo:ſcio tamē vbicunqꝫ ſint: non ibi ea futura eſſe aut præ-
terita ſed præſentia.Nā ſi ibi futura ſunt,nondū ibi ſunt.ſi etiā ibi pręterita ſunt: iā non ibi ſunt. vbi
cunqꝫ igitur ſunt quæcunqꝫ ſunt,non ſunt niſi præſentia.Et eſt reſponſio Auguſtini ꝙ ſunt:ſed non
niſi in anima concipiente,non autem in re extra.vnde dicit capitulo.xxi . Qđ autem nūc liquet & cla
ret,nec futura ſunt nec præterita.Nec proprie dicitur, tria tempora ſunt:præſens de præteritis:præ
ſens de futuris: præſens de præſentibus. ſunt enim hæc in anima quædam:& alibi ea non video,præ-
ſens de præteritis memoria,præſens de præſentibus contuitus,præſens de futuris expectatio. Si hæc
permittūtur dicere,tria tempora video fateor:quia tria ſunt præſens,præteritum,& futurum.xxvi.
capitulo.Confiteor ignorare me adhuc quid ſit tēpus.xxvii. Viſumqꝫ mihi eſt nihil aliud eſſe tēpus q̄
diſtinctionem:ſed cuius rei neſcio.xxviii.Et mirum ſi nō ipſius animi non metior futurum:quia non
dum eſt:non præſens:quia nullo ſpatio tenditur:non pręteritum,quia iam non eſt , & metimur ta-
men tempora.Non ergo ipſa quæ iam non ſunt:ſed aliquid in memoria mea metior qđ infixum ma-
net affectione quā res prętereuntes faciunt:et cum illæ prętereūt manet ipſa.ergo ipſa tempora ſunt
aut non metior tempora.Sed quomodo minuitur aut conſumitur futurum quod nondum eſt:aut
quomodo creſcit præteritum quod iam non eſt:niſi quia in animo tria ſunt?nam & expectat & atten
dit & meminit:vt illud quod expectat per id quod attendit tranſeat in id qđ meminit . Quis neget
futura nondum eſſe?ſed tamē iam eſt & in animo expectatio futurorum.Et quis negat pręterita iam
non eſſe?ſed tamen adhuc eſt in animo memoria præteritorum.Et quis negat præſens tempus care-
re ſpatio:quia in puncto præteriit?ſed tamen perdurat attentio per quam pergat abeſſe quod aderit.
Non igitur longum tempus futurum quod nondum eſt:ſed longum futurum longa expectatio fu-
turi eſt:neqꝫ longum præteritum tempus quod non eſt:ſed longum pręteritum longa memoria præ
teriti eſt.Ecce plane quid de propoſita quæſtione ſenſit Aug.videlicet ꝙ nō eſſet niſi in anima:& nihil
aliud q̄ affectio ſeu conceptus tranſitus rerum pertranſeuntium,manens in anima:vt ꝙ tempus fu-
turum nihil aliud ſit q̄ conceptus ſecundum expectationem prætereundi: Pręteritum nihil aliud q̄
conceptus ſecundum recordationē iam pertranſiti. Præſens vero nihil aliud q̄ conceptus ſecundum
attētionē iā p̄tereuntis.Et ſecūdū tales cōceptus dicit̄ ſecūdū ipm̄ tēpus lōgū tēp⁹ vel breue:nō ſcd̄m
aliqđ qđ eſt extra. Verbi gratia.ſicut dicit:dictur⁹ ſum canticū qđ noui:anteq̄ incipiā,in totū expecta
tio mea tendit:cū cœpero,quātum ex illo in præteritum decerpſero tēdit in memoriam qđ dixi:& in

expectationem quod dicturus ſum. Præſens cum adeſt, adeſt attentio per quam traiicitur quod erat
futurũ,vt fiat p̄teritũ.qđ quãto magis agit,tãto abbreuiat expectatio,& ꝓlongatur memoria,donec
tota expectatio cõſumat.Et cũ tota tranſierit in memoria,finita eſt actio.Et qđ in toto cantico, hoc in
ſingulis particulis fit eius:hęc in actiõe lõgior ē:hęc in tota vita hoīs:hæc in toto ſęculo filiorũ hoīm.
& ſic ſecũdũ Aug.nõ niſi eo qđ eſt in anima metimur id qđ eſt extra:& nõ niſi ſecũdũ eſſe qđ habet in
A anima. SED quid eſt?nunquid ſentiendum eſt ꝙ ſecundũ veritatē tēpus nõ niſi in anima eſt?Si.n.in
anima, neq; vllus intellectus comprehenderet motus fluxum,& ſecundum partes ſuas de non eſſe
per eſſe medium fluerent in non eſſe iterum:& ſic pars tranſiret poſt partem:quędam citius,quędam
tardius:nũquid in re ipſa ſecũdum ſe eſſet modus durationis ſuę in eſſe ſaltem ſubitaneus eo ꝙ nihil
eſt in toto motu niſi tranſitio ſubita:vt hic ſaltē ſit ponere inſtans in ipſa re tranſeunte inquantũ trã-
ſit?aut ſi inſtans non meret dici aliqd:quia non manet:ſimiliter neq; ipſe tranſitus:quia ſimiliter non
manet?& per conſequens negabit ꝙ nõ ſit motus omnino in rebus, contra clarum iudicium ſenſus
non decepti?Reuera neceſſe eſt ponere inſtans ſiue præſens eſſe in natura rei extra animam,ſi tranſi-
tum vel tranſlationem aliquam ponamus extra aīam:quia inſtans neceſſario ſequitur id qđ transfert
inquantũ transfert:vt vult philoſophus. Et ſi concedatur nunc inſtans eſſe in reb⁹ extra aīam quãtũ
cunq; debiliter:ſicut ponimus motum eſſe in rebus propter ſucceſſionem continuam tranſituũ vni-
us poſt alterum:conſimiliter neceſſe habemus ponere & in ipſo motu tempus eſſe: quia tempus ſeq-
tur motum ex ſucceſſione inſtantium menſurantium tranſitus ſuccedentes qui cauſant motum:ſi-
cut ipſum inſtans ſequitur trãſitum ipſum. Nec plus poſſunt cõcludere perſuaſiones Auguſtini ad
probandum tempus non eſſe in rebus ſed ſolum in anima,q̄ motũ.quia non alium modum eſſendi ha
bet motus q̄ tempus:ſicut patet inſpicienti:quia qđ de motu in p̄terito acceptum eſt nõ eſt, ſicut neq;
tēpus p̄teritũ:& qđ de motu futurũ eſt,nõdum eſt,ſicut neq; tempus futurum: & qđ de motu in p̄-
ſenti eſt,motus non eſt:ſed in ſolo tranſitu eſt:ſicut eſt de inſtanti. Super hoc enim Auguſtinus fun-
dat omnē ſuam perſuaſionem.Salua ergo reuerentia beati Auguſtini,non omnino negandũ eſt tem-
pus eſſe extra aīam. Sed nunqd oīno & pfectũ ſuũ eſſe habet in rebus,& nullo modo in anima : ſicut
habet verus motus eſſe in rebus extra,& nullo modo in anima,niſi per ſuam ſimilitudinem ſicut res
aliæ? Et videret alicui dicẽdum ꝙ ſic:ſi tempus in ſuo eſſe perfecte ſequitur eſſe motus:vt ſicut mot⁹
totum eſſe ſuum habet omnino extra animam in rebus motis:& non habet eſſe in anima niſi per ſuã
ſpeciē tanq̄ in cognoſcēte:ſic neq; tempus habet eſſe in aīa,niſi ſicut in cognoſcēte ꝑ ſuã ſpeciē : ſed ſe-
cũdum rei veritatē in motu extra exiſtente in re.Sed non eſt ita. Dicit.n.cõmētator ſuper cap.de tem
B pore.ꝙ tēpus eſt de numero entiũ,quoꝝ actus cõplet ꝑ aīam,& entibus latētib⁹.quę ſi aīa nõ eſſet,nõ
eſſent niſi in potentia:vt iam patebit.His viſis dicẽdũ ad q̄ſtionē: ꝙ tēpus quodãmõ habet eē ſine aīa
in re extra:& quodãmõ in aīa,& non ſine aīa.in quo reſidet ſentẽtia philoſophi circa eē tēporis.Qđ ex
preſſe patet ex eo qđ dicit ante finem capituli de tēpore.Dignum inquit cõſideratione eſt:& quo mõ
ſe habeat ad aīam,& ꝓpter qđ in oī videtur eſſe tēpus,& in terra,& in mari,& in cęlo.Per hoc ergo ꝙ di
cit.Et propter quid &c. expreſſe inſinuat ꝙ ꝑ motum habet eē in rebus extra. & hoc eſt qđ ſubiungit
reſpõdẽdo ad illud ꝓpter quid,dicens.Aut quia tēpus quędam paſſio eſt:motus.ſ.hic:aut mouentur
omnia:tēpus autē & motus ſimul ſecundũ actum & potentiã ſunt.Per id autē ꝙ dicit,Quo modo ſe
habeat ad aīam,innuit phs ꝙ quodãmodo habet eē in anima.qđ explicat ſatis,cum ſtatim adducit ar
gumentum probans ꝙ tēpus nõ eſt ſine anima:qa tempus eſt numerus motus. Numerus aũt nõ eſt
ſine nũerãte:qđ nõ eſt niſi anima.Sed quomõ tēp⁹ habeat eē vtrũq;, ſatis difficile eſt videre & obſcu-
rũ:& neceſſe eſt ad hoc declarandũ videre quid ſit tēpus re & definitione. In eis eñ quorum obſcurũ
eſt eſſe,quale eſt eſſe tēporis,vt dictũ eſt,prius oportet ſcire quid ſit:q̄ an ſit , & quomodo ſit vt vult
cõmentator ſup capitulum de Vacuo.Cum aũt quæritur,quid ſit tempus oportet incipere quid ſit
motus:vt dicit philoſophus in cap.de Tēpore.De motu autem clarum ꝙ nihil aliud eſt q̄ ſucceſſio q̄
dam tranſlationis ipſius mobilis a priori in poſterius eius ſecundum qđ mouetur.cuius quidem mo-
C tus nihil eſt in actu,niſi ſimplex mutatio,& per eam totus motus vt iam dicet. Qua quidem muta-
tione id quod mouetur motu locali in qua eſt apertior ratio motus,mobile ſemper ſuper ſibi æquale
in ſpatio tranſlatum eſt:vt habetur in ſexto Phyſicorum.In hac aũt tranſlatione quæ motus eſt : tria
eſt conſiderare.Primo eius continuationem qua non ceſſat fluxus eius , nec ſiſtit,aut deficit. Secun-
do id quod de ea acceptum eſt,vt diſtinctum ab eo quod accipiendum,& vtrunq; ſecundum ſe indi-
ſtinctum ab eo quod de ipſa inſtat in præſenti. Tertio eſt conſiderare in ea vtrunq; illorum: vt conti-
nuata ſecundum rem ad id quod inſtat de ea,& vt diſtincta ſecũdum rationem prioris & poſterioris.
Primo modo conſideratur vt continuum. Secundo modo vt diſcretum quid. Tertio vero modo

vt diſcretum in continuo. Primo modo tranſlatio illa quæ motus eſt tm̃, habet eſſe in re mota: q̃a eẽt
in ea, etſi anima non eſſet apprehẽdẽs eam. Secundo modo habet eſſe in conceptione animæ tm̃: quia
diſcretio partium motus a termino medio continuante non eſt in re extra: ſed eam ſolum format mẽ
tis conceptus. Tertio modo partim eſt in re, partim eſt in anima. inquãtum em̃ habet rationẽ cõtinui
eſt in re: inquantũ videt̃ de ratione diſcreti: in anima. Cum igitur ſecundũ veridicã determinationẽ
philoſophi tempus ſequitur motum: vt paſſio q̃dam eius: poteſt ergo tempus conſiderari: vt ſequit̃
motum ſecundum primam eius conſiderationem, vel ſecundũ ſecundam, vel ſecundũ tertiã. Si vt ſe
cũdũ primã: ſic tẽpus ſolũmõ habet rationẽ continui ſicut & motus, & eſt ſolũmodo in re quæ mo
uet̃ ꝑ ipſum motũ, & nõ in anima: niſi forte ſicut in cognoſcẽte ꝑ ſuã ſimilitudinem: ſicut & ipſe mo
tus, & ipſum mobile, & cætera cognita ab ipſa. Et de iſto modo eſſendi dicit philoſophꝰ, ꝙ tẽpus eſt in
terra, & in mari, & in cælo: vt dictum eſt. & ſic proceſſit ſecundũ obiectum, ꝙ tempus poteſt eſſe ſine
anima: quia & motus. Si vero conſideratur tempus vt ſequitur motum ſecundum aliam conſidera
tionem eius: ſic tempus ſolũmodo habet eſſe in anima: & nõ in re extra: quia quod p̃teriit, vt p̃ciſum
ab inſtanti p̃ſenti & nõ copulatũ ei, oĩno in re non eſt, & ideo eſſe qđ habet in conceptu mentis habet.
& ſimiliter qđ futurum eſt: quia nondum eſt. Et ſecundum hanc cõſiderationem temporis procedit
quædam argumentatio philoſophi: qua probat ꝙ tẽpus non eſt: q̃a partes eius, p̃teritum. ſ. & futurũ
non ſunt, & ex non entibus non conſtituitur ens. Talẽ cõſiderationem de tempore habuit beatus Au
guſtinus: & ideo partes temporis quas philoſophus ſecundum primã conſiderationem ponit habere
eſſe ex copulatione ſeu continuatione ad inſtans indiuiſibile p̃ſens: licet illud ſemper ſit aliud & aliud
& partes eiꝰ ſuccedũt: & ſemꝑ ſunt aliꝗ & aliꝗ: aliud em̃ eſſe non reqrunt ſucceſſiua: Auguſtinus ſecũ
dum iſtam conſiderationẽ ponit ſolũmodo eſſe ex hoc ꝙ ſunt in anima: in cuius recordatione perma
nent. Et ſilr̃ eſt de eſſe inſtantis, qđ non aliter habet eſſe q̃ ſic: vt ſtatim tranſeat in non eſſe. Et ſecundũ
eandem conſiderationẽ Aug. dicit ꝙ de pꝛeterito nõ dicimus longum vel breue: niſi ſecundũ eſſe qđ
habet in anima: ſed ſolũ dicimus ꝙ fuit longum vel breue ſecũdum eſſe qđ habet in rebus extra: & ſi
militer de futuro ſolum ꝙ erit longum vel breue: cum philoſophus dicat ꝙ longum & breue dicitur
in vtroq; propter diſtantiam maiorem vel minorem ad inſtans indiuiſibile cui copulatur: ſecundum
ꝙ dicimus tempus qđ fluxit a diluuio eſſe longum: & ſimiliter qđ fluet vſq; in finem mundi. Et bre
ue dicimus id qđ fluxit a mane vſq; in veſperã: & ſimiliter qđ fluet a veſpera vſq; in noctem. prius em̃
in tempore & poſterius eſt ſecundum ad ipſum nũc diſtantiam: ipſum aũt nunc terminꝰ præteriti &
futuri eſt. Quare qm̃ ipſa nunc in tempore ſunt, & prius & poſterius in tempore erunt. in quo em̃ eſt
ipſum nunc, & ipſius nunc diſtantia. Contrario aũt dicit̃ prius & ſecũdum p̃teritũ tẽpus & ſcđm fu
turum. In præterito em̃ prius dicimus qđ longius eſt ab ipſo nũc, poſteriꝰ aũt qđ ꝓpius eſt: in futuro
autem prius qđ ꝓpius eſt: poſterius autẽ qđ procul. Et iterum cũ q̃ritur: ſi tm̃ p̃ſens eſt quomodo illa
duo p̃teritum. ſ. & futurum ſunt, Aug. reſpondet in anima. Philoſophus aũt dicit ꝙ in rebus ex conti
nuatione illorum ad p̃ſens qđ inſtat. Nota ergo, ꝙ ſecundum primam conſiderationẽ tẽporis phũs in
telligit p̃teritum & futurum: q ponit eſſe in rebus eſſe imperfecta quædam & in ſua p̃teritiõe: in qua
reſtat aliquid pꝛetereundum: & ſimiliter in ſua futuritione: in qua ſemper reſtat aliquid accidendũ.
Auguſtinus aũt intelligit ipſa vt iã oĩno ꝑfecta ſecundũ ſua inſtantia terminantia ipſa in ſua p̃teritio
ne, & in ſua futuritione. Quibꝰ conſideratis patere poteſt inſpicienti tota determinatio Auguſtini ꝑ
lixa in vndecimo confeſſionũ. Et reuera qđ dicit, ſecũdũ conſiderationem ſuam verum eſt. Si em̃ pꝛe D
teritum & futurum conſiderentur vt inſtantia inter ſua inſtantia iam omnino præterita & futura:
verum eſt ꝙ non ſunt niſi in anima, & non ſine anima. Sed illa eius conſideratio multum inſufficien
ter reſpexit naturam temporis in p̃terito & futuro, includẽdo ipſa inter inſtantia pꝛeterita & futura
& non copulando ad inſtans p̃ſens: ſicut in ſua cõſideratione copulauit ea Ariſtoteles: & valde bene.
Ipſũ. n. nunc eſt tota ſubſtantia tẽporis in quo conſiſtit totum eſſe tẽporis: qđ ꝑ ſuum fluxum ſecũdũ
aliud & aliud eſſe cauſat vnum tẽpus continuum compoſitum ex pꝛeterito & futuro ab initio mun
di vſq; in finem ſuum. Si vero conſideretur tempus ſecundum eius tertiam conſiderationem: vt ſcili
cet habet partium ſuarum pꝛeteriti & futuri continuationem ſecundum rem ad p̃ſens nunc: & cum
hoc vt diſtincta ſecundum rationem prioris & poſterioris reſpectu inſtantis medii cõtinuantis: ſic cõ
ſideratur ſecundum perfectam rationem eſſentiꝗ eius. Rõ enim ſucceſſionis formaliter conſiſtit in ra
tione prioris & poſterioris: non in rõne cõtinuationis: quia illa conuenit permanentibus: vt quãtita
tibus poſitionẽ habẽtibꝰ. Tã ergo ratio motus q̃ ratio temporis: inquantum ratio eſſendi eorum, tm̃
conſiſtit in continuatione quadam iuxta primam conſiderationem: nec eſt perfecta ratio ipſorum: ſed
eſt quaſi in potentia ad perfectionem: quꝗ conſiſtit in diſtinctione ſecundum prius & poſterius ſecun

dum iſtã tertiã cõſideratione͂. Quę q̄dẽ ratio cõtinuationis corꝑꝰ licet ſit ĩ re extra, & ſequitur na-
turã motus in tẽpore, vt motus ipſe realiter habet eſſe ĩ mobili cõtinue trãſlato: ratio tñ diſtictiõis
E pꝛiũ talis cõtinui ſcd̃m prius & poſteriꝰ nõ habet ex natura rei, ſed potiꝰ ex cõceptu mẽtis. Et ideo
ſcd̃m hãc rõne͂ formalẽ & ꝑfectiuã: tẽpꝰ habet eẽ ĩ aĩa ſolũ, tãq̄ mẽſura & nũerus motꝰ, ſcd̃m priꝰ &
poſterius: ſcd̃m ꝙ definit tẽpꝰ phs. Tẽpꝰ ergo ſcd̃m eẽ q̄ſi mãiale & ĩ radice iſtãtis, habet eẽ ĩ rebꝰ
extra. ſed ſcd̃m ſuũ eẽ formale & cõpletiuũ ſcd̃m ptes prioris & poſterioris habet eẽ ĩ aĩa. & hęc, vt
ſupra dictũ ẽ, natura ẽ ſucceſſiuoꝝ: ꝙ. ſ. ptẽ habẽt eſſe ĩ rebus: ptẽ vero ĩ aĩa. Qđ nõ eſt icõueniẽs, cũ
videmꝰ ꝙ vlẽ ſiue forã vlis ĩ rebꝰ eſt ĩ potẽtia a qbꝰ abſtrahit: & cõpletiue ĩ aĩa. Sic ergo tẽpꝰ ſcd̃m
eẽ verũ ſed ĩꝑfectũ & ĩ potẽtia habet eẽ ĩ rebus, vt ꝓcedit ſcd̃m argumẽtũ. Scd̃m aũt eſſe verũ & ꝑ
fectũ, ĩ aĩa: ſcd̃m ꝙ iam expoſitũ eſt iuxta determinatione͂ phi. Sed eſſe fictũ & nõ verũ habet ĩ aĩa
ſcd̃m cõſideratione͂ Auguſtini: quale haberet etſi oĩno tẽpus nõ eſſet, neq; inſtãs: & cęlũ ſtaret nec
aliquid moueretur: ſed ſolũ recordatio eius in anima maneret.

Circa Tertiũ arguebatur ꝙ lux ſit res vera. qm̃ illud eſt res vera qđ facit veram Queſt. XII.
tranſmutatione͂ realem in hęc inferiora. quia effectus nõ habet verius eſſe q̄ ſua Arg. prin.
cauſa: lux eſt huiuſmodi: quia verũ calore͂ realem generat, & multa alia mediãte
calore. ergo &c. CONtra. Nulla forma realis ſubito introducit ĩ materia. quia In oppo.
nõ eſt generatio ſine alteratione ꝓcedẽte: ſcd̃m phm̃. Lux ſubito introducit ad ꝑ
ſentiã corporis luminoſi. ergo &c. DIcendum ꝙ difficultas tota huius q̄ſtiõis Reſponſio.
F ortũ habet ex modo generationis luminis. Si eñ ponat generatio eius fieri de
potentia medii, vt de materia: cũ oĩs forma educta de potẽtia materię ſit forma realis: oportebit di
cere ꝙ lux ſit res vera. Si vero ponat generatio eius fieri, nõ de potẽtia materię, ſed ſolũ ab efficiẽte
neſcio per quale͂ diffuſione͂ ſeu multiplicatione͂ lucis a corpore luminoſo in mediũ: qđ eſt ĩ ſola po-
tẽtia receptiua ad eius ſuſceptione͂: tũc poſſet quoquo modo negari eſſe res vera. Qđ tñ nõ video
quin aliquo modo res debeat dici, etiã ſi ſic ꝑ tale͂ multiplicatione͂ generetur. Cũ eñ nõ ſit mediũ
inter ens & nõ ens: lume͂ generatũ ꝑ tale͂ multiplicatione͂, aut eſt nõ ens, qđ eſt abſurdũ dicere, &
ponere ꝙ aliquo modo ſit generatũ: qm̃ nõ eſt generatio niſi termineẗ ad aliquod eſſe: aut neceſſe
eſt ergo ponere ꝙ ſit ens aliquod. Nõ eſt aũt ens: niſi ſit aliqua res vera: ſubſtãtia. ſ. vel accidẽs. lume͂
ergo q̄q̄ generet, vt dictũ eſt, ꝑ quãdã multiplicatione͂, oportet dicere ꝙ ſit aliq̄ res vera, ſubſtantia
vel accidẽs. Poteſt tñ diſtingui de re, ſiue ponat lux generari ꝑ quãdã multiplicatione͂, ſiue ꝑ edu-
ctione͂ de potẽtia materię, ꝙ q̄dã eſt res q̄ ad ſui ꝑmanẽtiã ſolũ reqrit ꝙ ſit generata ab agẽte: que͂
admodũ calor generatus ab igne manet igne recedẽte. Quedã vero eſt q̄ requirit cõtinue ꝑſentiã
generantis: vt ſi ad momẽtũ ſubtrahatur, ſtatim euaneſcat. Et illa quę ſunt de primo genere ꝓprie
loquendo res verę ſunt. Illa vero quę ſunt de ſcd̃o genere, & hoc reſpectu rerum q̄ ſunt de p̄io
genere, ſunt itẽtiões: licet in ſe, vt dictũ eſt, aliquę res ſunt. Quomõ aũt lux generetur, aut de potẽ
tia materię, aut non, aut cõtinue, aut ſemel, ſed manet ad ꝑſentiam generãtis, de hoc nihil ad ꝑſen
G tem queſtione͂. PER hęc patẽt obiecta. Illud eñ eſt vera res qđ facit veram trãſmutationem: nõ Ad arg. pñ.
tame͂ ꝙ ſit ita vera quin alia poſſit ea eſſe verior. aliter eñ accidens non poſſet dici eſſe res vera.
H & ſic illud qđ vno modo eſt res vera: alio modo bene poteſt eſſe intentio. Ad Secũdum: ꝙ res ve- Ad arg. in
ra nõ introducitur ſubito in materia: dicendũ ꝙ verum eſt quando materia non eſt in ſummo diſ oppo.
poſita: ſed ſi ſit in ſummo diſpoſita ſine omni contrarietate & repugnantia ad generãdũ: quęcũq;
forma quantũcũq; ſit res vera ſubito introducitur. Vnde ꝙ generatio formarum ſubſtantialiũ nõ
ſit ſubito ſine alteratione pręcedẽte: hoc eſt propter contrarietatem & ĩdiſpoſitionem ſubiecti: quę
remouetur per alterationem. Quare cum in propoſito diaphanũ nullam habet cõtrarietatem vel
indiſpoſitione͂ ad ſuſcipiendam lucis impreſſione͂: ad generatione͂ igitur lucis nihil requiritur ex p
te ſubiecti: ſed ſolũ ex pte agentis, vt ſit in directa oppoſitione ad mediũ: ad quã ſi nõ fuerit, deduci
tur per motum localem. & ſcd̃m hoc oẽs ſubitę mutationes de nouo factę termini ſunt motuũ ſe-
cundum philoſophum in. vii. phyſicorum, vel alterationũ ad remouendum indiſpoſitione͂ ſubie-
cti, vel localium ad pręſentandum alteratis.

SEquũtur pertinentia ad procedentia in eſſe a primo principio abſoluta & ꝑma-
nentia: & hoc ſpecialiter ad creaturam. Et q̄rebatur vnũ pertinens ad dæmones
plurima vero alia pertinentia ad homines. Pertinens ad dæmones erat: Vtrum
cognoſcãt noſtras cogitationes occultas. ET arguitur ꝙ ſic. qm̃ ĩ cognitione no Queſt. XIII.
ſtra non ſunt niſi ſpecies, & habitus, & paſſiones, & actus, & omnia iſta ſunt q̄dã Arg. prin.
intelligibilia: Sed omnia intelligibilia in nobis ſubſunt intellectui dæmonũ: quia

ipſe eſt ſuperioris naturæ q̄ ſunt ea quę in nobis ſunt:& inferiora ſubſunt intelligētię ſuperiorum,
In oppo. ergo &c. CONtra, Hieremię.xvii. Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile,& quis cognoſcet illud?
Reſponſio. Et ſequitur. Ego dominus ſcrutans corda. quaſi dicat:& nō alius. nō ergo dæmones. Q; cogita- I
tiones hominū dæmones aliquādo cognoſcant, aperte dicit Auguſtinus in retractatione libri de
diuinatione dæmonū. Peruenire, inquit, hominū diſpoſitiones: non ſolū voce prolatas, verū etiam
cogitatione cōceptas ad notitiam dæmonū per nōnulla etiā experimenta compertum eſt. Sed quo
modo hoc fiat, aut difficile, vt dicit, aut nullo modo poteſt ab hoīb⁹ inueniri. VT tamē aliquid cir
ca hoc inueſtigando poſſimus quieſcere: ſciendum: ꝙ circa cogitationes noſtras duo eſt conſidera K
re,& ipſius actus cogitandi naturā, qđ pertinet ad intellectus cognitionē, & ipſius actus in finem
ſuū directionē: qđ pertinet ad voluntatis intentionem. Ad ſubſtantiam actus cogitandi & naturā
eius non concurrunt niſi potentię animę & ſpecies rei cogitatę & habitus ſecūdum quem cogitat
ſi artificioſa ſit cogitatio,& verbum cōceptus, qui eſt effectus actus cogitandi,& ipſe actus, qui eſt
motus quidam ſpiritualis in ipſo intellectu. Omnia iſta cum res createę ſint, aliquę intelligibiles ſe
cundum naturam ſuam:& dæmones habeant ingenia naturalia perſpicaciſſima ad intelligēdum
omnia creata: quia omnia ſubſunt eis naturalia: non video quomodo ſubſtantia actionis in cogita
tione cuiuſq̄ dæmones poſſit latere ſi conuertant ſe ad illam conſpiciendam, ſecūdum ꝙ proceſſit
prima ratio. Quantum vero ad ipſius actus directionem in finem ſiue bonum ſiue malum, de hoc
maior eſt dubitatio. Forte enim etſi videat dæmon clare cogitationes noſtras quo ad rem cogitatā
non oportet ꝙ propter hoc perſpiciat ad quem finem dirigimus bonum vel malum. Cogitare enī
poteſt aliquis de pulchritudine mulieris: ita ꝙ diabolus ſtatim actum cogitādi percipiat: ſed cum
homo poteſt cogitationē illam dirigere ad finē illiciti concubitus vel conſulendi ipſi ne pulchritu-
do eius ipſi ſit damnoſa, non oportet ꝙ hoc ſtatim cognoſcat. Hoc enim pertinet ad internam & li
beram virtutem in voluntate humana quę ſoli deo ſubeſt: et ideo in ipſam perſcrutandam ipſe ſo
lus poteſt. Multorum enim forſan dæmon cogitationes videt & tentat: quorum ſi virtutem inter
nam voluntatis qua actionem in finem dirigunt conſpiceret, eos tentare deſiſteret, ne deuictus cō
fuſus abiret. Vnde dicit Auguſtinus.xii. ſuper Gen̄. Certiſſimis indiciis apud nos compertum con
ſiſtit, enūciatas a dæmonibus cogitationes hominū: qui tamen ſi virtutum internam ſpeciem poſ-
ſent in hominibus cernere, non tentarent. Sicut illam Iob nobilem ac mirabilem patientiam pro-
culdubio ſi poſſet diabolus cernere, nollet a tentato vtiq; ſuperari. De virtute autem patientię &
aliis inquantum ſunt habitus accidentales in anima,& res quędā intelligibiles in qualitate & quā
titate virtutis ſuę, ꝙ latere poſſunt diabolum pluſq̄ actus puri cognitionis: nō video. Contrarium
tamen non aſſero: ſed virtutem internam patientiæ, & aliarum virtutum inquantum in ſuis acti
bus dependet ab æterna virtute liberi arbitrii, qua dirigit actiones virtutum in ſuos fines inten-
tius vel remiſſius, poſſibile eſt ꝙ non poſſit attingere: quia nec ipſam vim liberi arbitrii. Et credo ꝙ
ſic dictum Auguſtini debet intelligi. VErūtamen hic diſtinguendum: ꝙ intentio voluntatis diri L
gentis poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo in ſe: inquantum omnino latitat in intimis volun
tatis. Alio modo in ſuo effectu: inquantum ex feruore intentionis actus alicuius affectionis in ipſa
voluntate concipitur,& a voluntate rationali in virtute ſenſitiua, & etiam forte vlterius in cor-
pore. Primo modo, vt dictum eſt, intentionem voluntatis circa actionem cogitationis non poteſt
naturaliter cognoſcere. Secundo modo, non video quomodo eum plus poſſet latere actus affectio
nis conceptus in voluntate q̄ actus cogitationis conceptus in intellectu: cum vterq; res intelligibi
lis ſit extra ſubſtantiam animæ. Sed nunquid intentio voluntatis ſimiliter aliquid eſt intelligibile
ſuper ſubſtantiam voluntatis? Reuera dicendum ꝙ non: quoniam reſpectus ſolus eſt voluntatis ad
finem qui fundatur in eſſentia potentię volendi: quo quidem reſpectu cogitationes diriguntur &
tēdunt in finem. Vnde ſuper illud Heb.iiii. Diſcretor cogitationū & intētionū cordis. Gloſſa.i. diſ-
cernit cogitationes: quæ ſcilicet diuerſa diuerſi cogitent:& diſcernit etiam intentiones cogitatio-
num: ſcilicet quo ſingulę tendunt: quo ſe vertat intentio earum, an ad bonū an ad malum.& ſic in
tentio voluntatis non eſt res aliqua in ſe diſtincta ab illa. Et quia in ſe non eſt intelligibile naturali
ter niſi in ſe determinatum, idcirco etſi totam ſubſtātiam & quęcunq; aliquid rei ſunt in ea, natu-
raliter poteſt conſpicere: non tamen illam voluntatis intentionem. Hęc eſt enim natura reſpectuū:
ꝙ ex perfecta notitia ſubiectorum, in quibus non de neceſſitate inſunt, cognoſci non poſſunt. Non
enim cognoſcēs perfecte hominem in eo ꝙ homo, ex hoc cognoſcit vtrum ſit filius alicuius necne.
Et ſi dæmon per indicium affectionis alicuius in voluntate poſſit conijcere voluntatis intētionem M
multo fortius per indicium affectionis in ſenſualitate & in corpore. Cum enim homines ſubtiles p

indicia viſa in corpore aliquando hominū affectiones, cogitationes, & intentiones perſcrutantur:
quos dæmones in ſenſus acrimonia & experientia multum excedunt, vt dicit Auguſtinus de diui
natione dæmonū. Vnde & dicit in eodem. Aliquādo naturalibus ſignis futura prænoſcunt. quæ ſi
gna in hominū ſenſus venire non poſſunt. quia præuidet medicus, qđ nō præuidet artis ignarus.
Aliquādo etiam hominū diſpoſitiones non ſolum voce prolatas, verūetiam cogitatione cōceptas
conſignant. Quę dum ex animo exprimūtur in corpore, tota facilitate perdiſcūt. Sicut enim appa
ret concitatior animę motus in vultu: vt ab hominibus quidem aliquid forinſecus agnoſcatur qđ
intus agitur: ita non debet eſſe incredibile ſi etiam leuiores cogitationes dant aliqua ſigna per cor
pus, quæ vel obtuſo ſenſu hominum cognoſci poſſunt: atq; huiuſmodi facultate dęmones multa
N prænunciant. Qđ non retractat tāq̄ ſe in hoc erraſſe ſentiat: ſed quia in dubio audacius ſentētiam
ſuam protulit dicens ſic. Rem dixi occultiſſimam audaciore aſſeueratione q̄ debui. & addit. Sed
vtrum ſigna quædam dantur ex corpore, vel ſenſibilia, nobis autem latentia, an alia & ea ſpiri-
talia, aut difficillime poteſt ab hominibus, aut omnino non poteſt inueniri. Quod ergo Auguſti
nus ſub dubio dimiſit: ampliori fiducia aſſerere non audemus. Per iam dicta patent obiecta vtri- Ad obiecta.
uſq; partis.

SEquūtur pertinentia ad hominem. Quorum quędam pertinebant ad hominem
ex parte animæ tm̄. quædam vero ex parte totius cōpoſiti ex anima & corpore.
DE Primo quærebantur duo. vnum de anima in comparatione ad ſuas poten-
tias. aliud vero de eadem in comparatione ad ſuū corpus. PRImū erat: vtrū ſub Queſt. xiiii.
ſtantia animæ ſit ipſa potentia eius. SEcundū erat, vtrum qđ eſt per ſe ſubſiſtēs Queſt. XV.
poteſt eſſe vnibile alteri vt forma. CIRca primū arguitur ꝙ ſubſtantia animę ſit Arg. prin.
ipſa potentia eius. quoniam ſubſtantia maioris eſt virtutis & efficacię ad agen-
dum q̄ quodcunq; accidens eius. Si ergo anima poteſt in opus per aliquod accidens additum ei: er
go multo fortius per ſuam eſſentiam ſimiliter poteſt in aliquod. Sed id per qđ poteſt in opus eſt ſua
potentia. ergo &c. IN contrarium eſt: quoniam potentiarum animę quędam ſunt alligatę organo In oppo.
quædam vero non alligatę: ſubſtantia autem animæ nō poteſt ſic diſtingui: quoniam eſt perfectio
totius corporis ſubſtantialis & cuiuſlibet organi. Et iterum, potentiarum alligatarum eſt differē-
tia ſpecie: vt viſus & auditus: ita ꝙ ſi oculus eſſet animal, viſus eſſet eius anima: et ſimiliter ſi au-
ris eſſet animal, auditus eſſet eius anima: & differrēt ſpecie propter viſum & auditum. viſus ergo
& auditus differūt ſpecie in re ipſa. Non ergo ſunt animę ſubſtantia: quia ipſa a ſe ſpecie nō diuer-
O ſificatur. AD huius queſtionis intelligentiam in qua ſunt contrarietates q̄plurimæ, intelligendū Reſolu. q.
in principio: ꝙ ſecūdum philoſophum in. v. & . ix. metaphyſicę, Duplex eſt genus potentiarum: ad
quas oīs potentia habet reduci: potentia ſcilicet actiua, & paſſiua. Quæ quidem in aliquibus ſunt
purę tāq̄ in extremis: in quibus inueniuntur primo & per ſe. In aliquibus autem permixtę, tāq̄ in
mediis, in quibus inueniūtur ſecūdario per attributionem quandam ad illa prima. Potentia enim
actiua primo & per ſe inuenit in primo agente: in quo ipſa potētia ſua ita eſt pura, ꝙ eſt ſua eſſentia
et ꝙ ſua actio indifferens eſt ab ipſa potentia ſua & eſſentia: eo ꝙ ſi in aliquo eſſet aliqua differen
tia potētię ab eſſentia in re, facerēt in eo compoſitionem, & eſſet illud compoſitum non agens p ſe
ſimpliciter & abſolute: ſed per aliquid ſui: & ita non eſſet agens primum: ſi oporteret reducere ad
agens omnino per eſſentiā ſuam, ad qđ omne aliud agens habet reduci, & potentia illius actiua ad
potentiam actiuam iſtius: ita ꝙ nullum aliorum ſit agēs pure per eſſentiā ſuā, quę eſt ſua potētia
præter agens primū: ſed omne aliud agens eſt per aliquam participationem potentię a potētia pri
mi agentis: ita ꝙ eſſentia ſua non ſit ratio perfecta ſuę actionis: ſed ꝙ ſit per alicuius alterius par-
ticipationē in ſuo eſſe qđ dat ei perfectam rationem potentię. & propter hoc agens primum ſolū
modo ita eſt in potentia actiua: ꝙ caret omni ratione potentię paſſiuę, & ſemper eſt in ſua actione.
Et quia potentia & actus inquantum ſunt prima diuidentia ens, ad idē genus entis debent reduci
idcirco quia ſua potentia omnino eſt ipſa ſubſtantia, debet ſimiliter ſubſtātia ſua eſſe & ipſa actio
eius. Quodlibet autem aliud agens cum hoc ꝙ eſt in potentia actiua aliquo modo eſt in potentia
paſſiua receptiua: ita ꝙ completam rationem potentiæ actiuæ in ſe habere non poteſt ſine paſſio-
ne, & alicuius receptione per quod de potentia quodammodo reducatur in actum, vt infra decla-
rabitur. Propter qđ quātum eſt de ſe: non ſemper eſt in actu ſiue in operatione ſua, ſed ſolū cū fa-
ctum eſt in actu per aliud. ſecūdū em̄ qđ dicitur in. ii. de anima, omnia patiūtur & mouētur ab acti
uo ſcđm ꝙ eſt in actu. Hoc ergo modo loquendo de potētia actiua nullius creaturę ſubſtātia agēs
eſt ſua potentia, vt ſeipſa ſimpliciter & abſolute ex ſe agat, non per aliquid ſui quo fiat in actu: vt

ex ſeipſa ſine omni adminiculo alterius exeat in ſuam operationem,vt infra patebit.Et ſic ſubſtátia animæ non eſt ipſa potentia ſua ad ſic agendum aliquid.ſ.ex ſeipſa,ſecúdum ſeipſam,vt infra patebit.Neq; per cóſequés eſt principium agendi in alio:vt per ipſam agat compoſitú ſecúdú ſeipſam ſolam.aliter enim ſua actio eſſet ſua ſubſtantia: & eſſet ſemper in ſuo actu. Q; tamen aliqua natura creata ſit ex ſua eſſentia potentia aliquid agendi in alio,neceſſariú eſt ponere.Verbi gratia. Cú ignis calefacit calore:vt potentia calefaciédi:ibi nó eſt aliud eſſentia ipſi⁹ caloris,q̄ eſt paſſibilis qualitas,& aliud ipſa potentia:immo ipſa eſſentia caloris eſt ipſa potentia calefaciendi in igne:nó aliqd additú ei naturalit.aliter enim eſſet abire ī infinitú,niſi eſſet ſtare ī aliquo quo aliud agit qđ ī eſſentia ſua eſt ipſa potétia.Quia ſi potentia non eſſet re eſſentia ipſa,eſſet re aliquid additum ei. Et de illa re eſſet quæſtio eadem:vtrum eſſet potentia qua aliud ageret.q; ſi negaretur,queſtio illa procederet in infinitum,vt patet.Vnde etiam in formis ſubſtátialibus quę ſunt actus tm̄, nó nati per ſe exiſtere nec agere ſeparatim,nullum eſt inconueniens q; ipſa eſſentia earum eſt ipſa potentia qua compoſitú agit ſuam ꝓpriam,& p ſe actionem debitá ei ratione formę ſubſtátialis.Non ſolú em̄ ratione formę accidétalis debetur cópoſito q; agat:vt igni q; calefaciat:ſed etiá ratione formę ſubſtantialis:vt q; igné ſibi cóſimilem de materia generet.Cuius pricipiú ita p ſe ē forma ſubſtátialis ignis innominata:ſicut principiú calefactióis p ſe eſt forma eius accidétalis,quę eſt caliditas.Licet em̄ cópoſitú ex forma ſubſtátiali,& ex accidétali p formá accidentalé diſponat ad generationé alterando immediate tm̄ generat p formá ſubſtátialé alteratione cópleta. Vñ phs in.ii.de gñatióe,cótra illos qui dicút q; alterans & tráſmutans eſt p ſe cauſa generationis per qualitates actiuas: dicit q; hi nó recte dicút: quoniá relinquút principalé cauſam auferentes qđ quid eſt & formá. quemadmodú ſi quis vnicuiq; inſtrumétorú attribuat cauſam eorum quę generátur. Quocirca ſi maxime mouet & facit ignis:ſed quomodo mouet non vident.vbi dicit Commentator.Non facit niſi agens in genere inſtrumenti.forma em̄ ſi fieret ab aliquo accidenti,eſſet facta accidens.Forma ergo ſubſtátialis rei eſt ipſa potentia ſcđm ſuá ſubſtátiá qua agit ſuá ꝓpriá opationé eſſentialé. Non em̄ forma ſubſtátialis tm̄ ordinat̃ ad actú dandi eſſe cópoſito per hoc q; eſt terminus gñationis: ſed etiá ad actú opandi:& hoc per ſuá eſſentiá:non p aliquod additú ei. Vniuerſa em̄ opere ſunt determinata,vt dicit phs in.iiii.metaphyſicę.Licet em̄ formę accidétales alterando ad generationé agunt ī virtute formę ſubſtátialis:vt íſtruméta. Aliter em̄ nó agerét niſi ad formę ſubſtátialis ꝑcedéris corruptionem,vt em̄ dicit Cómétator ſup illud.ii.de gñatione,Deterius agút elementa q̄ organa.Inſtrumétum nó mouet ſine artifice:et cú mouebit cú artifice, mouebit ad generationem tm̄: ignis autem cum non mouebit per primú mouens,mouebit ad corruptioné. Non tm̄ attingit actio formarum accidentaliú ad ſubſtátiá formę ſubſtátialis ꝓducendá:ſed eá immediate attingit actio formæ ſubſtantialis,vt ſubſtátia eſt.Non enim generát calidú & frigidú niſi vnita ī materia,vt dicitur ī principio quarti metaphyſicę:& ſic ſunt inſtrumenta formę ſubſtantialis in alteratione,diſponétes ad generationem.aliter enim potius corrumperent q̄ generarent.ſed in actu generandi in fine alterationis non ſunt inſtrumenta.Sed forte talis operatio eſſentialis non debetur homini per ſuá aíam ſicut bruto:quia homo nó generat hominé generando eius animam de potentia matię,ſicut brutú generat animá bruti.Et ideo forte talis potentia ad actum eſſentialem nó cóuenit homini per ſuá animá.ſed de hoc erit ſermo inferius in quadam alia queſtione.Similiter ſi aliquid ſit natum agere ex ſe & ſcđm ſe:ſed non ſine adminiculo alterius,vel eius in qđ agit,vel eius quo agit,non oportet q; aliud ſit eſſentia eius,& aliud potentia qua agit. et tamen actio non eſt ipſa ſubſtantia,nec oportet q; ſemper ſit in ſua actione.Exemplum de primo eſt in calore:qui ſi eſſet per ſe ſeparatus & calefactiuus:non tamen ſubſtantia ſua eſſet ſua actio,neq; eſſet ſemper in ſua actione: quia requirit ad ſuam actionem id in qđ agat : ita q; niſi illi approximetur , non agit: & cum agit in approximatum:ſua actio accidentalis eſt ei:quia eſt in ſubiecto qđ præſupponit.& tamen talis actionis cauſa eſt calor per ſuam eſſentiam.ſecundum q; dicit Auicenna in.vi.metaphyſicæ. Eſt agens per ſeipſum,& eſt agens per virtutem. Sed qđ eſt per ſeipſum agens,eſt ſicut calor ſi eſſet exiſtens expoliatus & ageret:& tunc qđ prouenit ex eo, prouenit ob hoc q; eſt calor tm̄.Agés per virtuté eſt ſicut ignis qui eſt agens per calorem ſuú.Exemplum de ſecundo eſt in operibus animę intellectiuæ vt iam patebit. Hæc dicta ſint de potentia actiua. POtentia vero paſſiua primo,& per ſe inuenitur in prima materia: in qua ſua potentia paſſiua ita eſt pura q; eſt ipſa eſſentia materiæ ſub ſola ratione reſpectus ad formam:qui nullam rem apponit: neq; compoſitionem aliquam in re. quia ſi in aliqua re abſoluta differret potentia ab eſſentia materię, eſſet accidens & forma in materia: cuius proculdubio materia eſſet receptiua,& in potétia ad eá, & de illa potentia eſſet eadé q̄ſtio.

et procederet in infinitum,niſi pura eſſentia materiæ aſſumpto quodam reſpectu eſſet ipſa ſua po
tentia paſſiua, non aliquod accidens eius. aliter enim materia nõ eſſet in potẽtia per ſe:ſed p aliqd
ſui. Et ſic omnẽ potentiã paſſiuam oportet reducere ad primũ potens per eſſentiam ſuam,ſicut &
actiuam. Tñ ſicut materia per eſſentiam ſuam eſt primũ ſuſceptiuũ & immediatũ formarũ ſubſtã
tialiũ, ſic compoſitũ ſubſtãtiale ex materia & forma ex ſe per eſſentiam ſuam eſt primũ ſuſceptiuũ
& immediatum formarum accidẽtalium. Et ſimiliter formę ſeparatę a materia per ſuam eſſentiã
immediate ſuſcipiũt ſua accidẽtia: et ſunt ipſa potentia receptiua . Si enim eſſet potentia illa alia
te ab ipſa eſſentia,illa accidens eſſet in illa eſſentia quæ eius eſſet receptiua.& hoc non niſi per po-
tentiam paſſiuam quæ eſt ipſa eſſentia.vel eſſet abire in infinitum,vt dictum eſt. Vnde quo ad ra
tionẽ potentię paſſiuę receptiuę nulla eſt differẽtia reſpectu formę ſubſtãtialis recipiẽdę,& accidẽ
talis, quin ipſa prima potentia recipiendi tam formã accidentalem q̃ ſubſtãtialem ſit ipſa eſſentia
& ſubſtantia recipientis realis. Et magnus error eſt dicere,ꝙ potentia paſſiua quę eſt ad actũ ſub-
ſtantialem:eſt in genere ſubſtantię: et quę eſt ad actum accidentalẽ,eſt in genere accidentis:vt qua
litatis.immo ipſę ſubſtantię ſunt per ſe cauſę & principia prima accidentiũ primorum: non p alia
accidentia media:& hoc in genere cauſę efficientis & materialis:ne ſit abire in infinitum: cum im
poſſibile eſt eſſe accidens aliquod naturaliter niſi in ſubſtãtia ſit,& ab ipſa ſubſtãtia procedat ĩ eſſe.
ſed accidẽtium ſecũdariorũ ſubſtãtiæ bene poſſunt eſſe cauſę per accidẽtia priora: vt p qualitates
primas actiuas & paſſiuas,q̃ ſunt calidũ & frigidum, humidũ & ſiccũ,ſaporũ,colorũ, & cæterorũ
huiuſmodi. Et ſic patet aperte de forma ſubſtantiali:q̃ eſt per ſe cauſa effectiua accidentium ĩ com
poſito:licet per materiam, ꝙ pręter hoc ꝙ dat eſſe compoſito: quod eſt principium operãdi ad mi
nus ad generationem propriorum accidẽtium:vt ipſa vna & eadem ſecũdum eſſentiam,per hoc ꝙ
eſt ſubſtantia & eſſentia:det eſſe ſubſtãtiale:per hoc vero ꝙ eſt potentia det operari,vt eidẽ in ſub
ſtãtia & eſſentia ſecũdũ aliam & aliam rationẽ ordine quodã cõueniãt iſtę diuerſę operatiões. Vñ
& cum iſta ſecũda operatio manifeſte accidentalis eſt:patet ꝙ multũ friuolum eſt dicere ꝙ forma
ſubſtãtialis,vel ſubſtãtia aliqua per ſuã eſſentiã nõ poteſt eſſe principiũ alicuius operationis accidẽ
talis:ſed ſolũ per aliquod accidẽtale ſibi inhęrẽs:vt idcirco quia ſentire, intelligere, & huiuſmodi
operationes ſunt accidentales animę,dicamus ꝙ nõ procedũt ab anima,niſi per potẽtiã:quę eſt ac
cidẽs in ea,vt anima ſeparata,vel homo informatus anima intelligat nõ p ſubſtantiã ipſius animę
ſed per aliquid de ſcd͞a ſpecie qualitatis,qđ eſt proprietas exiſtẽs in ea,ſicut ignis non calefacit niſi
qualitate ſua:quę eſt calor. Sic ergo patet de extremis: de potentia ſcilicet pure actiua,& de poten
tia pure paſſiua. IDEO ſequitur de mediis q̃ quodãmodo cõmunicãt cũ vtroq; pticipãtes:potẽtia
S actiua per attributionẽ quãdã ad agẽs primũ,& potẽtia paſſiua p attributionẽ quãdã ad primam
materiã: & tãto magis potentia actiua,quanto magis appropinquat in eſſe primo agenti,& tanto
magis potentia paſſiua quanto magis appropinquat in eſſe primæ materiæ.ſecũdum ꝙ dicit phs
in fine quarti Metaphyſicæ, Si vltima ſumatur materia nihil aliud eſt pręter ipſam. Si vero ſubſtã
tia ſcilicet prima agens & forma,nihil aliud eſt q̃ ea. Quod vero medium proportionale in hoc qđ
eſt proprie,ſit vnũqđq; medium,aut eſt eſſe agens creatum. Qđ in hoc plus contingit cum prima
materia ꝙ ſemper de ſe per ſuam eſſentiam in potentia paſſiua eſt ad proximum receptum, ſicut
prima materia. Nihil autem in potentia actiua eſt ex nuda eſſentia ſua,quemadmodum eſt agens
primũ.immo ſiquid creatum agit per eſſentiam ſuam, ipſum de ſe ſolum eſt in potentia agens, &
per aliquam tranſmutationẽ accidit ei,ꝙ fiat agens in actu:& hoc aut quia indiget appropinquari
materiæ,in quam aget:ſicut ſi calor eſſet abſtractus, non ageret in aliud calefaciendo, niſi appro-
pinquatum ei,& hoc per alterius eorũ tranſmutationẽ qua mouetur ad coniũctionem ſi eſſent ſe-
parata.ſed forte tale agens non eſt ponere in vniuerſa creatura. Aut etiam accidit ei ꝙ fiat agens
in actu:quia indiget vt determinetur aliquo quo fiat in eo potentia ad eliciendũ actionem deter-
minatam circa determinatũ obiectũ: ſicut cõtingit in actionibus animę intellectiuis vel ſenſitiuis
ad quas non habet anima ex nuda eſſentia ſua aliquas potẽtias determinatas niſi aliquo alio deter
minetur quo reſpiciat determinatũ obiectũ & determiatã actionem: ita ꝙ eius ſubſtãtia q̃ vna eſt
ſcd͞m rem,ſcd͞m diuerſa eſſe,& ſcd͞m diuerſas determinationes,ſortit̃ rõnes diuerſarũ potentiarũ
intellectiuarũ & ſenſitiuarũ:cũ in radice nihil ſit potẽtia in eadẽ niſi eius ſimplex ſubſtãtia:quæ in
ſe cõſiderata,eſſentia ſiue ſubſtãtia eſt & forma aĩati: conſiderata vero ſcd͞m diuerſa eẽ p diuerſas
determinationes & opationes ad diuerſas actiones,& ad diuerſa obiecta,dicitur potentiæ diuerſæ
quę nõ ponũt ſup eſſentiam eius niſi ſolum reſpectũ ad diuerſos actus ſpecie. Et hoc eſt qđ dicitur
in libro de ſpiritu & aĩa. Anima eſt ſpiritus intellectualis:ſed ſcd͞m officium ſui operis variis nuṁ

cupatur nominibus.Dicitur nanq; anima dum vegetat:ſpiritus dum contemplatur:ſenſus dũ ſen-
tit:animus dum ſapit:dum intelligit mens:dum recordatur memoria: dum cõſentit volũtas: dũ
diſcernit ratio.Iſta non differunt in ſubſtãtia,quemadmodum in nominibus:qm̃ proprietates ſunt
diuerſę:ſed eſſentia vna.Has potẽtias habet anteq̃ corpori miſceaẽ.Naturales ſiquidẽ ſunt ei: nec
aliud ſunt q̃ ipſa: tota videt,tota viſorũ meminit,tota audit,& ſonorũ reminiſcitur: tota odorat:
tota ſaporat,& tota odores ſentit:& tota tangit:& tota ſimul approbat vel improbat:tota eſt volũ
tas. hęc oĩa adiuncta ſunt aĩæ,vt vna ſit res per efficientias multiplex.Hanc ſententiam iuxta pla-
nũ ſermonis ſui tenuit Auguſtinus cum dixit in.x.de trinitate. Memoria:intelligentia:voluntas:
vna ſunt vita,vna eſſentia.Item in.ix.Mens,notitia,amor in anima ſubſtantialiter ſunt.Et ſaluatur T
in hoc expreſſius trinitatis imago in vnitate ſubſtantię,& in trinitate potentiarũ relatiuarũ inter
ſe per ſuos actus: ſi ponantur eſſe ſubſtantia animæ:differẽtia autem ab ipſa & inter ſe ſola ratione
reſpectus:ſicut differunt perſonæ diuinæ ab ipſa eſſentia,& inter ſe: q̃ ſi ponantur eſſe accidentia
addita eſſentię animæ.Et ſiquis velit conſiderare gradus & ordinem animatorum ſecũdũ dignius
& nobilius,perfectius & imperfectius,in quibus dignius & perfectius ſemper ſub eminẽtiori eſſe cõ
tinet in ſe intentionem perfectionis in qua ſiſtebat eius eſſe qđ ſub eo continetur:& addit intẽtionẽ
ſuperioris perfectionis:ita ꝙ quęcũq; in diuerſis animatis inferioris gradus diſtincta ſunt,& diffe-
rẽtia re & natura,omnia virtute ſunt in animato ſuperioris gradus diſtincta & differentia ſola ra
tionis intentione: poterit inuenire potentias iſtas diſtingui in eodem: non ex ſolo reſpectu ad
actus & obiecta ſecundum iam expoſitum modum : ſed etiam ex natura rei. Cum enim,vt dictum
eſt,forma quę eſt i vnoquoq; det actum eſſendi et principium operandi: & inquantum eſt princi-
piũ eſſendi dicitur eſſentia: inquantum principium operandi,potentia dicitur: forma in qua eſſe
ſubſtantiale cuiuſcũq; animati in ſuo gradu ſtat:eſt eius ſpecifica differẽtia ſub genere aĩati.Illa er
go eſt potentia in illo quæ eſt principium proprię operationis ſecũdum cõſiderationem ſui eſſe: ita
ꝙ in vnoquoq; animato potentia:quę eſt principium proprię operationis ſubſtãtialiter,eſt eius ſpe
cifica differẽtia,& fundatur ratio eius q̃ ẽ reſpectus quidam ad operationẽ & ad obiectũ,i ea.Nũc
aũt ita eſt in linea corporaliũ:ꝙ quãto plus deſcendit per differẽtiarũ appoſitionẽ, tanto q̃q; ſunt
ꝑfectiora & ſuperiora i gradu eſſendi quãto ſunt inferiora: & quãto poſteri9 ſtat i eis deſcẽſus ſub
gñe:& tãto iꝑfectiora & iferiora in gradu eſſendi,quãto ſunt ſuperiora,& quãto prius ſtat in eis
deſcenſus ſub genere.Ita ꝙ differentię ſpecificę omniũ ſuperiorũ i linea,in quibus primo ſtat rõ &
diuiſio generis:inuenitur ſecũdum gradum intẽtionis: licet eſſe eminẽtioris in aliquo inferiori: li
cet nõ ſemper i omnibus:ſed vniuerſaliter iueniũtur omniũ animatorũ differẽtię perfectiores ſim
pliciter i perfectiſſimo animato qđ eſt homo:& ſicut differẽtię: ita & potẽtię: vt in hoĩe ſit aſſigna
re omniũ animatorũ potẽtias fundatas ſuper itẽtiones differẽtiarũ ſpecificarum,quæ ſingulas ſpe
cies habẽt cõſtituere i diuerſis animatis.vt quemadmodũ videmus diſtingui vegetabile i plantis
& ſenſibile i brutis,& rationale i hominibus penes ſpecificas differẽtias,quę ſunt vegetabile,ſenſi-
bile,rationale,quę ſunt nomina differẽtiarũ iquãtum ſumũtur a ſubſtãtia animę vegetatiuę,ſenſi-
tiuę,& itellectiuę:& nomina potẽtiarũ iquãtũ ſumũtur a ſenſu reſpectu actus ſentiẽdi,& itellectu
reſpectu actus intelligẽdi,& ab aliquo cõſimili ĩnoiato i vegetabilibus:q̃ tria i ſimplici eſſentia aĩę
rationalis ſunt diſtincta ſolũ ſcđm gradus intẽtionũ ſub eſſe ſimplici & eminẽtiori: quemadmodũ
trigonũ i tetragono,& tetragonũ i pẽtagono, ſicut determinat phs: diſtincta ſolum ſcđm gradus
intẽtionũ,inquãtũ ſcđm vnũ eorum cõmunicat cũ vegetabili:ſcđm alium cum ſenſibili:& diſtin-
guiẽ a vegetabili.ſcđm tertiũ vero perficiẽ ſuũ eſſe:& diſtinguiẽ ab vtroq;:ſic intelligimus diſtin-
gui plurimas differẽtias i genere vegetabiliũ,& plurimas i genere ſenſibiliũ irrationabiliũ.quorũ
omniũ ꝑfectiones ſcđm grad9 eminẽtioris eſſe inueniũtur i homine,& ſcđm eaſdẽ potẽtię diſtictę
in natura & eſſentia ſimplicitatis animę rationalis: q̃ ab ipſa natura & eſſentia eius non differunt V
niſi ratione & reſpectu quodã,vt dictũ eſt. AD ſciendum autem quomodo dicta determinatione
in eſſentia animę determinentur rationes potẽtiarũ,quarũ ipſa nullã ex ſe determinat: intelligẽdũ
ꝙ ſubſtãtia animę nõ diciẽ eſſe re ipſa ei9 potẽtia, tãq̃ ex eo ſolo ꝙ eſt ſubſtãtia & eſſentia q̃dã,pce
dat in actũ ſine omni adminiculo exteriori.Hoc eñ nõ eſt verũ.tũc eñ neceſſario eſſet ſemp in ſuo
actu:Imo ipſa eius eſſentia ẽt eſſet ſua operatio.qđ falſum eſt.hoc eñ modo in ſolo deo ſubſtãtia eſt
ipſa potentia.Sed ſic credũt nos ponere ſubſtantiã animæ eſſe ipſam potentiam eius illi q̃ ponũt q̃
potẽtię ſint accidẽtia animę:qm̃ arguũt cõtra nos ſic . Sicut ſe habet eſſe ad eſſentiã:ita & opari ad
potẽtiã.ergo ꝑmutata ꝓportione ſicut ſe habet eſſe ad opari,& eſſentia ad potẽtiã. ſed in ſolo deo
eſſe ſuũ eſt eius opari.ergo in ſolo deo eſſentia eſt ipſa eius potẽtia. Non ergo in aĩa eſſentia eſt eius

X potentia: imo hoc dicere eſt creaturę attribuere diuinā ſimplicitatē. Et eſt reſpondendū cū dicitur Sicut ſe habet eſſe ad eſſentiam: ita & operari ad potentiā: diſtiguēdo de potentia, ꝙ eſt ꝗdā poten tia quę ex ſe ſufficiēter & perfecte ſine omni exteriori adminiculo procedit in actum ſuū. Alia vero eſt potentia ꝗ non procedit ad actū ex ſe ſine alio adminiculo. De potentia primo modo tenet illa comparatio, & ſimiliter illa cōmutata proportio: & de illa vera eſt concluſio, & illa eſt ſola potentia dei & nullius creaturę. Solus enī deus ex ſola eſſentia ſua ſine oī adminiculo alterius habet rōnē po tentię ſufficientis in omnē eius operationē ſiue manentē interius, ſiue tranſeuntē exterius: & ideo omnis ſua opatio in ipſo ęterna eſt & indifferens ab eius eſſentia: nulla autē creatura ex ſola eſſen tia ſua ſine exteriori adminiculo ſufficit ad operationem ſibi debitam eliciēdam. patet enim ꝙ in operationem tranſeuntem ī aliud extra non poteſt ex ſe, ſic enim ſua actiōe poſſet aliud in eſſe ꝓdu cere ex nihilo. imo idigeret ad talē eius actionē, vt pręcedat aliud in eſſe tāꝗ materia & ſubiectum ſuę operationis: & ꝙ ei approximetur, ſicut dictum eſt de calore agente ſeparato. Similiter neꝙ in operationem manentem in ſeipſa: vt intellectus in operationem intelligendi non poteſt ex ſe ſolo: ꝗa ad intelligendum aliud a ſe qđ ſibi non eſt intimū & pręſens per eſſentiam, indiget ſpecie intelligi bilis qua informetur. Et ſimiliter eſt intelligendo qđ ſibi pręſens eſt & intimū. etenim ſi intellectus non indiget ad intelligendū illud ſpecie aliqua illius qua informet: tamen ex praeſentia eius quaſi ſpecie illius informatus mouetur ab eo, vt ab illo per qđ accidit ei operari. Et ideo loquendo de po tentia creaturę: non eſt verum: ꝙ ſicut ſe habet eſſe ad eſſentiam in creatura, & operari ad poten tiam. Quoniā eſſe licet ſit accidentale eſſentię rei: quia rōne ipſiꝰ eſſentialitatis nō conuenit ei ꝙ ſit ſed habet ipſum ab altero participatū, vt dictum eſt ſupra: non tamen eſt re accidens inditū a deo eſſentię in creādo ipſum: ſicut dealbans parietem imprimit ei albedinē: ſed ſolum accidit eſſentię rei tāꝗ intētio alia ſibi adueniēs: inquantū ſcđm ꝙ eſt aliquid in exiſtentia rerum, eſt effectus dei: ſicut expoſitum fuit in alio Quolibet. Operari autē creaturę omnino accidentale eſt ei: quia hoc non cō uenit ei, niſi omnino accidentaliter, & eſt accidēs ei differēs re ab ipſa eſſentia: & ideo potentia crea turę. Similiter nō eſt vera cōmutata proportio, ſicut ſe habet eſſe ad operari & eſſentia ad poten tiam, imo eſſe re differt in creatura ab operari: ſed eſſentia in pluribus nō differt re ab ipſa poten tia vt dictum eſt. Et ideo non ſequitur concluſio: ꝙ in anima eſſentia nō ſit potentia, ſed in ſolo deo. immo ſequitur ſolummodo ꝙ in anima eſſentia non eſt ipſa potentia ſicut eſt in deo. & hoc

Y verum eſt ſecūdum ꝙ expoſitum eſt. Quia igitur ſubſtantia animę non dicitur ſua potentia tāꝗ eo ſolo qđ eſt ſubſtātia procedit in actum ſuū: ſicut contigit de potentia dei: ſed eget adminiculo exterioris: ſic ergo dicitur ſubſtantia animę eius potentia: quia ſine omni alterius adminiculo ha beat in ſua eſſentia determinate rationem potentię qua proſiliat in actionē. immo vt ipſa eſſentia eius determinate habeat rationē alicuius potentię & determinati reſpectus ad aliquā actionē, opor tet ꝙ hoc habeat ab aliqua ipſiꝰ eſſentię determinatione qua ad actū determinatū inclinetur. poten tia enī nō definitur niſi ex relatione ad actū. Et quia maior differentia potentiarū videtur exiſtere in hoc: ꝙ quędā ſunt alligatę organo, & quędā nō: cū eſſentia animę nō poteſt penes hoc diſtingui cū vniformiter ſe habet ad totum corpus: & omnes partes eius: ꝙ tota ſit in toto, & tota in quali bet parte, ſecundum Auguſtinū, vt eſſentialis eius perfectio: ſecūdum ꝙ proceſſit argumētū ſcđm

Z ſupra īductū. AD declarationem igitur principalis intenti ſimul, & ad diſſolutionem illius argu menti, ſciendum: ꝙ potentię animę quędam dicuntur organo non alligatę: quędam vero dicuntur alligatę, hoc non contingit aliquo modo ex parte potentię, vt fundatur in ipſa ſubſtātia: quia tota ſubſtātia animę quę re eſt omnes eius potentię, actus eſt & pfectio totius corporis: ita etiā ꝙ ſit ſub ſtātialis perfectio organi dans eſſe ſubſtātiale organo īquantū corpꝰ eſt: iuxta definitionē phi: Aīa eſt actus corporis organici. eſt etiā tota in toto corpore, & tota ī qualibet pte. ſcđm ꝙ dicit Augu ſtinus in fine de īmortalitate aīę. Aīa nō tm̄modo vniuerſę moli corporis ſui, ſed etiā vnicuiꝙ p ticulę corporis ſui tota ſimul adeſt: nec quātū in ſe eſt, aliquid ſui plus alligatur vni pticulę corpo ris ꝗ alteri. Sed ꝙ dicitur habere partes quaſdam alligatas corpori, & ptem aliquam non alligatā: hoc cōtigit, quia ꝗdam earū vt oēs potentię ſenſitiuę determinantur in ſubſtātia ipſa p rōnē & diſpō nē organi ad opationes ſuas: potentię vero intellectiuę neꝗꝗ: ſed per aliqd aliud ſcđm ſeipſas, vt in fra patebit. Propter qđ potētię intellectiuę ꝗ ſunt ſubſtātia ipſa aīę, inquātū determinātur ſcđm ſe ad eliciendū operationes intellectuales dicūtur eſſe nō alligatę organo. potētię vero ſenſitiuę quę ſi militer ſunt ipſa ſubſtātia aīę, inquātū determinātur p diſpoſitiones organi ad eliciēdū opationes ſenſuales, dicunt alligatę organo. Et ſcđm ꝙ p diuerſa organa nata diuerſimode determinari, ſcđm hoc diſtiguūtur diuerſę potētię ſenſitiuę, ſiue oī diuerſitate earū iter ſe, vel ad potētias itellectiuas

inquantum habent radicari in ſubſtātia aīę.quę nullo modo quātū eſt ex ſe, diſtinguit̃ vel determinatur ad actus ſentiēdi vel ītelligēdi determinatos:qa id ipm̄ qđ de ea ītelligit ſine organo,illđ ipm̄ ſentit ꝑ organū:& id ipm̄ qđ ſentit vnū obiectū in vno organo,ſentit aliud ī alio organo vt id ipm̄ oēs hm̄ōi potētię intelligāt̃ eſſe in ipſa vna & eadē indiuiſibili ſubſtātia. Vn̄ dicit Auguſtinꝰ de epiſtola fund. Aię vero natura etiā ſi nō illa eius potētia cōſideret̃ qua intelligit: ſed illa inferior qua cōtinet corpꝰ & ſentit in corpore: nullo modo īuenit̃ locorū ſpatiis aliqua mole diſtendi. Nā ſingulis ſui corporis particulis tota pręſto eſt cū ſentit tota in ſingulis tota &c. Idem de īmortalitate animę probat ꝙ tota anima quo ad id qđ ſentit in ea,eſt in toto & in qualibet eius parte:quia paſſiones corporis,vt dicit,tota ſentit:nec in toto tamen corpore. Cum enim quis dolet in pede,aduertitur oculus,lingua loquitur,admouetur manus.qđ non fieret niſi id qđ animę ineſt partibus illis in pede ſentiret. Sed illud tota anima ſentit qđ in particula fit pedis:& ibi tm̄ ſentit vbi eſt. Et de origine animæ ad Hieronymū. Per totum quippe corpus anima non locali diffuſione:ſed quadam vitali intentione porrigitur. Nam per omnes eius particulas ſimul adeſt:nec minor in minoribus, & in maioribus maior:nec alibi intēſius,alibi remiſſius,& in omnibus tota,& in ſingulis tota eſt:ergo ad totā mox peruenit qđ nō ī tota fit:quia & ibi tota eſt vbi fit : nec vt tota ibi ſit,deſinit cętera.viuſit enim & illa ea pręſente:vbi nihil tale factum. Qꝫ ſi vtrūqꝫ ſimul fieret, ſimul vtrūqꝫ totam pariter non lateret. Sic ergo ꝙ tanta eſt diuerſitas & diſtinctio potentiarū aiæ, hoc nō eſt propter aliquam diuerſitatem realem quā habent ipſę ex parte animę:ſed propter diuerſitatem determinationū ſubſtantię animę ſolūmodo diuerſos actus reſpicit:& ex hoc nomina diuerſarum potentiarum ſortitur. Vt dicatur potentia intellectiua ex cōparatione quā habet ad operationē quā ſcđm ſe habet elicere. Dicatur vero potētia ſenſitiua,ex cōparatione quā habet ad operationē quā habet elicere vt exiſtēs in organo. Et dicat̃ diuerſę potētię ſcđm ꝙ diuerſimode habet determinari ad diuerſas operationes ſpecie & intellectuales & ſenſuales. Et per hoc anima totum quoddā eſt ad ſuas potentias,qđ potētiale dicitur. Quia vt dicit Boetius in libro diuiſionū,hę partes animę ſunt non in quantitate,ſed in aliqua poteſtate atqꝫ virtute. Cuius rationem ſubiungit:quia ſcilicet potentiis ſubſtātia animę iūgitur. Qđ nō fit in toto ſcđm quātitatē ptiū integraliū. Qđ ſic intelligo quia ſcilicet in toto poteſtatiuo, vt eſt anima, ipſa ſubſtātia aię q̄ totū dicit̃ ſubintrat naturā partis:ita ꝙ re abſoluta nihil eſt in vna parte qđ nō ſit in alia:quādo ſunt in eodē:ſicut cōtigit in homine: quia vt dictum ē, ſcđm ſe eſt ipſa animę ſubſtantia,aſſumpto reſpectu quodā ad operationē eſt ipſa potentia. In toto vero quantitatiuo integrali ſubſtantia totius nūq̄ tota ſubintrat naturam partis:quia ſemꝑ aliquid rei eſt in vna parte qđ nō eſt in altera. Et propter hoc totum potentiale ꝑdicatur de qualibet parte. Dicitur eñ ꝙ ſenſus eſt ipſa anima. Similiter intellectus:ſimiliter vegetatiuū,ſenſitiuū,& rationale,ſiue accipiūtur vt in eodē,ſiue vt in diuerſis: ꝑdicatione dico ſubſtātiali & eſſentiali,nō accidētali,quēadmodū in diuiſione ſubiecti in accidētia:vt hominū alius albꝰ alius niger:totū vt homo ꝑdicat̃ de ptibus,albo.ſ.& nigro, accidētaliter. Propter qđ Boetius poſuit diuiſionem totius potētialis inter diuiſiones per ſe:& non inter diuiſiones per accidēs:per hoc expreſſe explicans ꝙ potentiæ non ſunt accidētia aīę.tunc enim plane diuiſio animę per potentias eſſet diuiſio per accidens,quia per accidentia. Vnde quia omne totū qđ diuiditur in partes ꝑ ſe & ſubſtātialiter reducitur ad totū vniuerſale,vel ad totū integrale:Boetius totū potentiale reducit ad ambo illa:quia,vt dicit,diuiſio eiꝰ qddā ſimile habet,& diuiſio generis:ſimiliter & diuiſio totiꝰ integralis. Nā q̄libet pars eius ſuſcipit ꝑdicationē totius,ſicut contingit in diuiſione generis & totius vniuerſalis. & hoc ſiue partes animę ſint in eodē,ſiue in diuerſis. vegetabile enim eſt anima, ſimiliter ſenſibile,& rationale:ſiue hęc tria fuerint in eodem vt in homine,ſiue in diuerſis:vt vegetabile in plantis:ſenſibile in brutis,rationale in hominibus.& hoc quia vbiqꝫ tota ſubſtātia animę partibus ſuis cōiūgitur,ſiue vna in eodē pluribus,ſiue plures in diuerſis pluribus,vt dictū eſt. ſcđm ꝙ inuenimus in diuerſis animas diuerſas ſcđm ſubſtantiā ſtantes in diuerſis gradibꝰ differētiarū ſubſtātialiū & potētiarū,vt dictū eſt:vt vegetabilē ī plantis,ſenſibilē in brutis,rationalē ī hominibus: et ſunt q̄dā potētię in anima bruti,q̄ nō ſunt in anima plātę,& q̄dā in aīa hoīs q̄ nō ſunt in aīa bruti:& ſic ī diuerſis cōſiderando animas diuerſas : nō oīs aīa oībus partibus potentialibus coniūgitur:ſed alia aliis:licet in eodē,vt in homine, eadem anima oībus partibus illis cōiūgitur In hoc cōuenit diuiſio totius potentialis cū diuiſione totius integralis: in quo aliud re de toto eſt in alia & alia parte. Qꝫ ergo pħus potentias animæ vocat partes animæ,hoc non arguit ꝙ ſunt accidentia eius:quia tunc eſſent ptes accidētales: & diuiſio in eas eſſet per accidēs, & ſubiecti in accidētia. Qđ eſt cōtra Boetiū,vt dictū eſt,qm̄ nec dicūtur partes, nec dicitur anima totū: niſi ꝓpter

ſimilitudinem quam habet anima ad totum vniuerſale in prædicato de partibus:& ad totum inte
grale, in hoc ꝙ in diuerſis ſunt alia & alia potentia:& alia & alia anima ſecundum ſubſtantiã.Sed
in eodem in quo tm̃ eſt vna aĩa ſecũdum ſubſtantiam,vt dictũ eſt ſupra,re ſunt idem omnes par
tes:& non addit pars ſuper idẽtitatẽ rei in toto niſi reſpectum quẽdã: & in hoc ſolummodo pars
A vna dicitur alia ab alia:ꝙ alium & alium notat reſpectum,vt dictum eſt.ET ꝙ aſſumitur in argu
mento,ꝙ ſi oculus eſſet animal,viſus eſſet eius anima:& ſimiliter auris ſi eſſet animal,eadem ratio
ne auditꝰ eſſet eiꝰ anima,& eſſent diuerſa animalia re, & hoc nõ niſi propter diuerſitatẽ realẽ viſus
& auditus qui nominant potentias: Dicendum ꝙ de anima ſenſitiua quæ in eodem animali eſt ĩ
viſu & auditu,contingit loqui dupliciter. Vno mõ ſecũdum id qđ eſt.Alio modo ſecundum ratio
nẽ,& modum eſſendi quem habet & in oculo,& in aure.Primo mõ certum eſt,ꝙ eadem anima nu
mero eſt in toto animali:quoniam in fine primi de anima reprobat ſententiã Platonis:qui in eodẽ
corpore poſuit animas diuerſas ſecundum ſubſtantiam,ſicut ſecũdum potentias,& diſtinctas pe-
nes loca & partes corporis, vt nutritiuam in hepate, aĩalẽ in corde, rationalẽ in cerebro.Secundo
autem modo licet animæ ſubſtantia ſit vna & eadem in oculo,& in aure:aliam tamen rationem &
modum eſſendi habet in oculo & in aure.Non dico vt anima ipſa ſecundum ſubſtantiam ſuam eſt
vt ratio & principium dandi actum eſſendi,ſicut perfectio habet eſſe in ſuo perfectibili : ſed vt eſt
ratio per ſuas potentias dandi actum eſſendi,& viuendi determinatum corpori & parti eius,vt
organicum quid eſt ,& principium eliciendi actum operandi : videlicet ſicut artifex inſtrumen-
to.Secundum primam rationem eadem eſt & vniformis diſpoſitio in oculo & in aure ad recipiẽ-
dum actum primum animæ, qui eſt viuere, & eſſe ſimpliciter,ſicut ipſa ſubſtantia animæ eadem
eſt & vniformis in ſubſtantia ſua dans vtriq; vniformem actum vitæ ſimpliciter.Secundum ſecũ-
dam vero rationem alia & differens diſpoſitio eſt in oculo qua ordinatur ad recipiendum ſpecies
colorum,vt ſit principium actus videndi:& in aure qua ordinatur ad recipiendum ſpecies ſonorꝫ
vt ſit principium actus audiendi.Et eſt illa diſpoſitio organi ratio determinandi diuerſas poten-
tias ſenſitiuas in ſubſtantia animæ.Sequitur enim diuerſitatem obiectorum ſecundum q̃ ſpecie di-
uerſificãtur actiones ſentiendi.Eadem enim debet eſſe ratio organi & obiecti:& debet organum qđ
libet ſentiendi eſſe media ratio ſenſibilium contrariorum.& inquantum huiuſmodi,ſuſceptiuũ eſt
ſpecierum ſenſibilium ſine materia:& eſt principium ſentiendi.Vnde plantæ non ſentiũt,quia ca-
rent huiuſmodi medietate:& excellentiæ ſenſibilium quæ deſtruunt hmõi medietatem,corrum-
punt ſenſum,vt determinat philoſophus ſecundo de anima.Vnde quia diuerſitas eſt contrario-
rum ſenſibilium reſpectu diuerſorum ſenſuum:alia & alia media ratio & proportio debet eſſe in
organo vnius ſenſus & alterius.Secundum hoc ergo anima ſenſitiua licet eandem rationem eſſen
di habet in oculo & in aure, vt vtrunq; eſt corpus viuens ſimpliciter:tamen aliam & aliam ratio-
nem eſſendi habet in oculo,& in aure,vt vtrunq; eſt organum & inſtrumentum ſentiẽdi.Quo eñ
ſentimus eſt organum in quo potentia hmõi eſt,vt dicitur in ſecundo de anima.Et dicitur oculꝰ
organum illud in quo eſt ſubſtantia animæ,vt potentia videndi,propter mediam rationem ad co
lores quã inuenit in illo.Dicitur aũt auris organũ illud in quo eſt ſubſtantia aĩæ,vt potentia audiẽ
di,propter mediam rationem ad ſonos quã inuenit in illo:& ſic alia & alia rõ in alio & alio organo
facit ꝙ eadem ſubſtantia animæ habeat rationem alterius & alterius potentiæ in alio & alio orga
no.Vnde pħus in ſecundo de anima ꝓbat ꝙ omnes ſenſus habemus,& ꝙ nullus ſenſus deficiat no
bis:cum habeamus quinq;:quia habemus quinq; organa ſenſitiua:& ꝙ non poſſunt eſſe plures ſen
ſus q̃ quinq;:quia non ſunt niſi quinq; cõtrarietates ſenſibiliũ: quorꝫ media materia eſt organum
ſentiendi.Patet ergo ꝙ non diſtinguuntur potentiæ ſenſitiuæ in anima propter aliqua accidentia
diuerſa quæ ſunt in ipſa:ſed ſolum propter obiectorum & organorum diuerſitatem:ex quibus ani
ma habet diuerſam rationem eſſendi:& eſt principium diuerſarum operationum ſentiendi.Quia
igitur oculi vt oculus eſt inſtrumentum,perfectio eſt anima,vt eſt potentia viſiua,q̃ viſus dicitur
ſicut eſt eius perfectio vt eſt forma ſubſtantialis inquantum eſt corpus & materia: ſi oculus eſſet
animal:tunc viſus eſſet eius anima.Nõ dico viſus qui eſt aliquod accidens in anima,qđ dicatur po
tentia viſiua remota ſubſtantia animæ,ſicut nititur procedere obiectio. hoc enim eſt impoſſibile.
Non eñ accidens aliquod poteſt eſſe anima alicuius vt faciat ipſum eſſe animal:ſed ſolũmodo ſub
B ſtantia aliqua.Qđ etiam pħus manifeſte exprimit,cum de huiuſmodi viſu dicit.Hęc enim ſubſtã
tia oculi eſt ſecundum rationem:oculus autem materia viſus eſt:quo deficiente non eſt oculus ni
ſi æquiuoce,ſicut lapideus aut depictus.Qđ nullo modo poſſet eſſe verum de viſu qui eſt accidẽs
Accidens eñ in ſe nullius poteſt eſſe ſubſtantia,vt vult Cõmẽt . Accidente eñ deficiente nõ opor

tet ꝙ maneat æquiuoce id cuius erat accidens. Nec accidens poteſt facere aliquid eſſe animal. ex ſubſtantia enim & accidente non fit niſi ens, & vnum per accidens: non per ſe: quale habet eſſe animal. Sed dico ꝙ viſus ille eſſet anima oculi: qui eſt ipſa ſubſtantia animæ ſub ratione potentiæ viſiuæ tm̃ quam ſolum habet in oculo, ſicut ſenſus ſimpliciter q eſt ipſa ſubſtãtia animæ ſub ratione potentiæ ſenſitiuę ſimpliciter: & in communi acceptione ad omnes potẽtias ſenſitiuas eſt anima totius corporis animati qđ eſt animal inquantum organicum eſt. Vnde ſiquis philoſophi intentionem perſpicaciter iſpiciat, inueniet ꝙ potius definiat aĩam, & determinet de ea inquantũ ẽ totum potentiale dans eſſe, & viuere corpori potius vt organicũ eſt, q̃ vt corpus ſimpliciter eſt. Et ſecundum hoc definitio animæ quam inueſtigat in principio ſecundi, proprie non eſt animę niſi ratione potentiæ ſenſitiuæ, & nõ ratione potentiæ intellectiuæ niſi æquoce, vt dicit Comment. Et patet ꝙ hęc eſt eius itẽtio ad literã. qm̃ per illud dictũ ſuum de viſu oculi: ꝙ eſt anima: tanq̃ per id quod apparet in aliqua parte organica, intendit ꝓbare qđ dixit de toto corpore organico ſimpliciter, ſecũdũ ꝙ anima eſt forma, & actus eius. Oportet enim accipere, vt dicit, in toto corpore viuente, qđ videmus in parte. Silr̃ nanq; ſe habet pars ſenſus. i. ſubſtãtia aĩæ ſenſitiuæ inquãtũ habet rationem vniꝰ ſenſus tm̃, ad ptẽ aliquã organicã. ſ. corpis: ſicut totꝰ ſenſus. i. tota ſubſtãtia aĩę ſẽſitiuę, iquãtũ habet rõnẽ cuiuſlibet ſenſus ad totũ corpus qđ ſenſitiuũ eſt inquãtũ hmõi. Sicut ergo ſi oculꝰ q eſt aliqua pars corporis organica, eſſet animal, viſus, ſcđm ꝙ iã expoſitũ eſt, eſſet eius anima, ſic totius corporis organici ex pluribus organis cõſtituti, ſenſus ſcilicet ſimpliciter. i. aĩa ſenſitiua ſimpliciter ad omnes ſenſus eſt eius anima. i. ſubſtãtia eius, ſecũdũ rõnem, vt expoſitum eſt. Et hoc eſt qđ pℓius poſt modicũ concludit dicens. Quare viſus & potẽtia organi anima eſt: corpus autẽ qđ potentia eſt: & ſicut oculus, pupilla, & viſus: ita anima & corpus aĩal eſt. Dicit ergo manifeſte: ꝙ ipſa anima q̃ eſt actus, cuius potẽtia eſt corpus, eſt ipſe viſus & potẽtia organi. & per hũc modũ ſicut oculus eſt pupilla. i. viſus: & ſubſtãtia animæ in ratione potentiæ viſiuæ tm̃, ſic anima vt eſt cauſa ſenſus, & potẽtiæ ſenſitiuæ: & corpus, vt continet oĩa organica, eſt ipſum aĩal. Quia aũt anima ipſa hominis cõſiderata ſub rõne ſic animandi: nõ tm̃ ſcilicet vt eſt ſubſtantia & actus corporis vt corpus eſt: ſed vt ipſa eſt potẽtia organica, & actus quarundam partium corporis, ſcilicet organicarũ quibus cum exuitur nullo modo habet rationem potentiæ ſenſitiuæ in actu, ſed ſolum ſicut in radice in ſua ſubſtantia: quia ſpecierum ſenſibilium, vt ſenſibiles ſunt, non eſt receptiua ſine organo vt dictum eſt: ſub ratione vero aĩandi vt eſt ſimpliciter ſubſtantia, & actus corporis, vt corpus eſt & non potentia alicuius organi: non actus quarundam partium corporis: rõne ſcilicet qua partes organicæ ſunt: ſed ſolum inquantũ ſunt ſub forma totius: q̃bus exutis retinet rationem potentiæ intellectiuæ in actu: quia ſecundum ſe eſt cõtentiua ſpecierũ intelligibiliũ: etiã ſine organo & corpore: idcirco cõtinue cõcludit philoſophus: ꝙ manifeſtum eſt ex dictis, ꝙ anima humana, aut oĩno non eſt nata ſeparari a corpore: aut ſolummodo ſecundum quandam partem ipſius non eſt nata ſeparari. & verum eſt ꝙ ſecundum partem intellectiuæ nata eſt ſeparari: non autem ſecũdum aliquã aliam partem. Sic igitur patet, quomodo ſi oculus eſſet animal, viſus eſſet eius anima. Et ſimiliter de auditu. Et ꝙ cõcluditur: ꝙ ergo eſſent diuerſa animalia ſpecie: & non niſi ꝑ diuerſa re: q̃ ſunt potentia viſiua & auditiua: Dicendum ꝙ viſus & auditus animalia diuerſa eſſe nõ poſſunt intelligi niſi aut vt per ſe ſubſiſtentia & diuerſa a corpore & ab inuicem, aut vt in ſuo corpore exiſtentia, & aliis partibus corporis continuata. Primo modo non poſſent eſſe diuerſa animalia niſi habendo diuerſas animas ſecundum ſubſtantiam determinantes ſibi diuerſas potẽtias in oculo & aure: q̃a ſola potentia accidentalis animal non facit, vt dictum eſt, ita ꝙ non potentiæ, ſed ſubſtantiæ ipſæ diuerſæ facerent per ſe ꝙ eſſent diuerſa animalia, & nõ potentiæ niſi per accidens: quę nõ different re ab ipſis aĩabus, vt dictũ eſt prius. Secũdo autem modo, etiã diuerſa animalia eſſe nõ poſſent niſi in eodem eſſent diuerſæ animæ in diuerſis partibus: qđ negatũ eſt ſupra. Si eñ in eodem vna eſt anima q̃ eſt actus totius & partium: & eadem in toto & in ſingulis partibus, vt dictum eſt priꝰ. oculus & auris nullo modo diuerſa animalia in eodem corpore eſſe poſſunt quo ad eſſe ſubſtantiale: ſed ſolum quo ad eſſe potentiale diuerſum hincinde: quod non diuerſificat niſi ſecũdum accidẽs ꝓpter diſpoſitionem materiæ, vt dictum eſt prius, nõ ꝓpter eſſentiam formæ: ita ꝙ ſi alibi q̃ i capite eſſet oculꝰ ſub illa diſpoſitione qua eſt media rõ colorꝫ, vt in pede, & ſubſtantialiter ſubſtãtia aĩę informatus, ſicut alia pars pedis, per ipm̃ videret anima in pede, ſicut i capite. Et ſic plane patet ꝙ illud dictũ phi, Si oculus eſſet animal &c. aut non poteſt cõcludere ꝙ ex ſola potentia accidentali viſus eſſet animal: & ita etiam plane patet ꝙ non ꝓpter illud dictum oportet ponere ꝙ potẽtia ẽ accidẽs aĩæ: aut ꝓponit illud quaſi ꝑ ipoſſibile: q̃a eadẽ anima ſubſtãtialiter exiſtẽs i diuerſis ptibꝰ ꝑ di

uerſas potentias in eis faceret eas eſſe diuerſa animalia. Si enim ſic eſſet, tunc in rei veritate ſeqtur
ꝙ ſicut anima facit oculum eſſe animal per potentiam viſus, & aurem per potentiam auditus: ſic
faceret totũ eſſe animal per potentiam ſenſus ſimpliciter. ſed hoc non niſi quia ipſa potentia per
eſſentiam eſt ipſa anima: quia nulla accidẽtalis diſpoſitio poteſt facere aliquid eſſe animal, vt dictũ
eſt. Et ſic non obſtantibus dictis philoſophi, vndecũq; extrahantur, nunq̃ ſeqtur ex eis ꝙ potentiæ
animæ ſint accidentia ei. Sed magis contrarium ſeqtur ex eis: ſi quis bene intelligat ea. immo decla
raret ex omnibus dictis eius, ſecundum ꝙ iã ex aliq̃bus ſatis declaratũ eſt, ꝙ nihil facit rõnẽ poten
tiæ diuerſæ, niſi diuerſa ratio determinationis eius reſpectu opationis: qđ facit diſpoſitio organi ĩ
potentiis ſenſitiuis, ſicut iam declaratũ eſt. ꝙ autem faciat eã in potẽtiis intellectiuis, iam dicet̃. Po
tentia eñ id quod eſt dicitur ex relatione ad actũ: quę ex obiectis ſumit ſpecies: anima aũt ex natura
ſubſtantiæ ſuæ abſolutæ, vt ſubſtantia eſt, non determinat ſibi actum, ſicut neq; materia formam,
quare neq; rationem potentiæ. Oportet igitur ad determinationem potentiæ in ea eam aliquo de
terminari, vt determinate ad actum determinatum habeat reſpectũ: & per hoc rationem potẽtię.

C AD cuius intellectũ ampliorem ſciendum, ꝙ ſecundũ phũm in nono metaphy. aliquid dicitur eẽ
in potentia dupliciter: vel in potẽtia remota: qđ eget pluribus trãſmutationibus vt ꝓcedat ĩ actũ:
vel in propinqua: qđ eget vt ꝓcedat in actũ ſolũ vnica trãſmutatione: & hoc ſolũmodo dicitur ꝓ
prie eſſe in potentia. verbi gratia, terra nõ dicitur ꝓprie in potentia vt fiat arca: ſed lignum. Opor
tet enim primum terram trãſmutari vt fiat lignum: ligna autem ſolummodo coniũgi vt fiat ar
ca. Et ſecundum ꝙ vult in ſcđo de anima, Sentire in potentia dupliciter dicitur, ſicut & ſcire. Vno
enim modo dicitur aliquis ſcire in potẽtia quia eſt de numero illorum qui poſſint ſcire, & ſibi acq
rere habitum ſcientiæ. Alio modo, quia iam habet habitum ſcientiæ: & non conſiderat ſecundum
ipſum: ſed volẽs poſſibilis eſt cõſiderare niſi aliqđ impediat. Similiter ſentire vno mõ dicit̃ aliquid
in potentia qđ in natura ſua eſt tale ꝙ poterit in ſe hr̃e potentiam ſentiendi: ſicut embryo vel cor
pus humanum iam figuratum ante infuſionem animæ. Alio modo, qđ habet potentiam ſenſitiuã
in ſe iam acq̃ſitam: & non ſentit in actu per eam. Primo modo eſt potentia materialis reſpectu for
mæ: & exit in actum per generans. Secundo vero modo eſt potẽtia formalis reſpectu actus, & exit ĩ
actum per ſpeciem obiecti: qua ſic exiſtens in potentia informatur. vnde dicit phũs. Senſitiui pri
ma immutatio fit a generante: cum autem generatũ eſt, habet iam eam, ſicut ſcientiã habet. ſcilicet
ſciens. & ſolum differt in hoc, vt dicit phũs, ꝙ ea q̃ faciunt ſentire ſecundum actũ ſunt ſenſibilia ꝑti
cularia extra: quia ſenſus non eſt niſi ꝑticularium. Ea vero quę faciunt ſcire ſecundum actum, ſunt
vniuerſalia concepta intra in habitu ſcientiæ. Propter quod poſtq̃ ſumus in potentia ſcientes ſecũ
do modo, conuenit nobis ſcire ſecundum actum cum volumus: ſentire aũt non eſt in nobis cũ volu
mus: quia neceſſe eſt ſenſibile extra per ſuam ſpeciẽ immutare organũ. Proprie ergo dicit̃ in potẽ
tia ſentire, qđ eſt in potẽntia ſecundo modo: & illud eſt proprie ſubiectum potentiæ ſenſitiuæ. qm̃
illud eſt ꝓprie ſubiectũ potẽtiæ: qđ ſic eſt in potẽtia, vt ꝓprie dici poſſit poſſe opari. Eius eñ eſt po
tentia cuiꝰ eſt & actus, vt dicit phũs in lib. de Sõno & vigilia. & illud eſt ꝓprie ſubiectũ alicuius qđ
ab ipſo ꝓprie habet denoĩari: quare cum illud qđ poteſt ſentire potentia ſenſitiua tãq̃ potentia ꝓpi
qua, ſolum eget vnica tranſmutatione, vt ex ipſo per potentiam eliciatur actio, non eſt niſi com
poſitum ex ipſa ſubſtantia animæ & organo corporali ſua diſpoſitione determinante animam, vt
eſt in organo determinato ad rõnẽ potentię determinatę, & ad actum determinatum. Anima enim
non poteſt ſentire ſine organo, nec organum ſine aĩa, niſi in potentia remota, vt dictũ eſt. Potentia
igitur ſentiendi per ſe eſt in organo compoſito ex ſubſtantia animæ, & corpore determinante aĩam
ſua diſpoſitione ad rationem determinatę potẽtiæ, & ad determinatum actum, per hoc ꝙ ex ſua diſ
poſitione eſt formabile determinata ſpecie obiecti, vt oculus colore, auditus ſono. & ſic q̃libet ſpe
cies ſenſibilis determinate agit in determinatũ poſſibile: qđ nõ faceret ſi nuda ſubſtantia aĩę eſſet
ſubiectum potentiæ. SED quid tunc dicendum: quõ potẽtiæ ſunt vt ĩ ſubiecto ĩ aĩa ĩtellectiua, ſi

D non ſunt accidẽtia in ea: cum ſpecies determinata tãq̃ actiuũ nõ agit niſi ĩ determinatũ paſſiuũ: &
nuda ſubſtantia animę oĩno eſt ĩdeterminata reſpectu ſpecierũ ĩtelligibiliũ: q̃a nõ determinat̃ ſcđm
ſe ad aliquam illarũ: neq; ex organo corporali: q̃a potẽtias ĩtellectiuas hẽt ꝑter organa. Et eſt dicen
dum primo: ꝙ determinatio potentiarum intellectiuarũ quæ fit in anima ſcđm ſe, quarũ ipſa ſcđm
ſe habet eſſe ſubiectum: non vt eſt in organo: non habet̃ niſi ex determinatione ſpecierum ſimul eli
cientiũ actꝰ intellectiuos, & determinantiũ ipſam animæ ſubſtantiã & rõnes determinatarũ potẽn
tiarũ ſcđm diuerſitatem ſpecierũ intellectualiũ & operationũ intelligendi: quas anima ꝑ ſpecierũ
informationẽ elicit: vt ĩ hoc differat determinatio ſubſtãtiæ aĩæ ad rõnes potẽtiarũ ſenſitiuarũ &

intellectiuarũ:ꝙ ſenſitiuarũ determinatio ſit ex diſpoſitione organi: per quã in aĩa imo potius ĩ or
gano compoſito per aiam radicaliter fit rõ potẽtiæ determinatæ ad determinatum obiectũ,ad de
terminatum actum ſentiendi,vt in oculo ad colores & ad actum videndi. Sed vt ĩ actum procedat
ꝑ talẽ potentiam id cuius eſt,hoc non poteſt ſufficienter ex rõne potẽtiæ.qm̃ cũ huiuſmodi ſenſus
& ſenſibile ſeorſum accipiunt,vtrunq; eorum eſt in potentia tm̃:ſed tunc demum vtrunq; eorum
fit in actu:cum ex ipſis vnũ fit,iuxta hoc qđ dicit pħus in ſecundo de aĩa, Senſibilis actus & ſenſus
vnus & idẽ,eſſe autem ipſorum non idẽ.Dico aũt vt eſt ſonus ſecundum actum, & auditus ſcdm
actum:quare cum vnum non poſſunt fieri per ſubſtantiam ſenſus & ſenſibile:quia ſenſibile ſcdm
rẽ nõ intrat ſenſum,oportet ꝙ hoc fuerit per ſpeciem eius:qua ſenſibile informat ſenſum: qui pri⁹
fuit in potentia,vt fiat in actu.Et hoc eſt qđ pħus quærens in ſecundo de anima: quare ſenſus per
ſe non ſic ſentit ſine ſenſibili:dicit.Habet dubitationem propter quid ſenſuum ipſorum nõ eſt ſen
ſus:& quare ſine his q̃ ſunt extra,non faciunt ſenſũ:vt ſine terra,& igne,& aliis,quorũ eſt ſenſus ꝑ
ſe.& reſpondet ſubdens.Manifeſtum eſt ergo:ꝙ ſenſuum non actu, ſed potentia tm̃ eſt.vnde ſicut
combuſtibile nõ cõburit̃ ſine combuſtiuo:cõbureret eñ ſeipſum,& nihil ĩdigeret actu eẽ ignẽ:ſic
inquã ſenſus non ſentit ſecundum ſeipſum:quia non indigeret ſenſibile eſſe.Potentiarum vero in
tellectiuarũ determinatio non ineſt ex alicuius corporalis diſpoſitione,quia ſuis potentiis non eſt
actus organi,ſicut eſt potentiis ſenſitiuis,vt dictum eſt:ſed eſt ſolum ex ſpeciei intelligibilis infor
matione,quæ ad determinatum actum intelligendi determinat,vel ſcientificum ratiocinatiuum,
aut huiuſmodi,ita ꝙ ante ſpecierum ſuſceptionem aliter eſt intellectus in anima in potentia:& ali
ter ſenſus,hoc eſt potentia ſenſitiua & intellectiua.Intellectiua enim potentia in anima eſt ſolum
modo in potentia remota,& indeterminata:ſenſus vero eſt in potentia propinqua in organo:licet
in eſſentia animæ ſit ſolum in potentia remota:ita ꝙ ſenſus anteq̃ actu per ſpeciem ſentiat quo
dammodo eſt ipſum ſenſibile ꝓpter eandem rationem ſiue proportionem quæ eſt organi,medii,&
obiecti:q̃ potentiã ſenſitiuã determinat in organo,vt dictũ eſt. Sed intellect⁹ anteq̃ actu intelligat
nihil omnino eſt ipſorum intelligibilium,ſicut dicit pħus,& hoc ideo,quia vt dictum eſt,de ſe nul
lam habet determinationem ad ipſa. Vnde ſecundum Commẽtatorem ſe habet ad formas vniuer
ſales,ſicut materia prima ad formas particulares.& hoc reqrit natura intelligibilis vt intelligibi
lis eſt,ſcilicet ꝙ quanto magis eſt abſtracta ab omnibus conditionibus,tanto magis intelligibilis ẽ.
Vnde dicit pħus in.iii.de anima,ſuſceptiua ſpeciei potentia huiuſmodi eſt:& non ſimiliter eſt ſe
habere,ſicut ſenſitiuum ad ſenſibile,ſic intellectiuũ ad intelligibilia. Neceſſe eſt itaq; quoniam oĩa
intelligit ĩmixtũ eſſe:& hoc tãto magis ẽ quãto magis ĩ puris naturalib⁹ cõſiſtit.Aliter ergo ſunt
in aĩa,in potẽtia,ſenſus,& intellectus ante ſpecierũ informationẽ.Cõueniũt tñ ĩ hoc:ꝙ neuter eorũ
eſt in actu ꝑfecto,vt agat actionẽ ſentiendi vel ĩtelligẽdi niſi ꝑ ſpecierũ informationẽ. Poſtq̃ igit̃ in
tellectus nõ vadit in actũ niſi per receptionẽ ſpeciei q̃ informat̃ vt fiat vnũ agens actionẽ intelligẽ
di cõpoſitũ ex ſubſtãtia intellect⁹ ĩdeterminati & ſpecie ĩtelligibili determinãte ipſũ ad rõnẽ deter
minatę potẽtiæ reſpectu determinati act⁹:ꝑ quã vt per formã determinatã elicit actũ intelligẽdi de
terminatum q̃ de ſe nullũ actũ ĩtelligẽdi determinatũ ſibi determinat:& nunq̃ ageret ex ſe ſola,qa
eſt tm̃ in potentia actiua remota ad intelligendum:& in potentia receptiua propinqua ad recipiẽ
dum illud quo fit actus intellectus,vt patet ex p̃determinatis.Cum igit̃ vadit in actũ ꝑ illud qđ ĩ ſe
recipit:& ex nuda eſſentia ſua receptiua eſt ſpecierum,vt oſtenſum eſt: nuda igitur eius eſſentia
cum ſpecie recepta ſufficit ad actũ ĩtelligendi:& ſic nulla reqrit̃ potẽtia accidẽtalis media. Sed quõ
tunc poterit pati a diuerſis ſpeciebus intelligibilium,vt in eo determinent̃ diuerſæ potentiæ,vt q̃
rit quæſtio ꝓpoſita? Et eſt dicendum ꝙ duplex eſt agens,& duplex paſſiuum.quoddam corporale
per veras qualitates actiuas & paſſiuas:in qbus cõtraria mutuo ſe expellũt.& de talibus verũ eſt ꝙ E
quodlibet non agit niſi in ſibi determinatũ contrarium,vel medium. Materia eñ ſicut non habet
ſibi aliquam propriam & determinatam formam neq; priuationem, vt dicit Commentator ſuper
principiũ phyſi.ſic nec potentiam: quia vt dicit ibidẽ,accidit ſubſtantiæ ſuæ vt ſit in potentia oẽs
formæ.Sed ꝙ habet alicuius potentiam determinatam,hoc non eſt niſi quia actu eſt ſub forma cõ
trarii vel medii.Aliud vero eſt agens & paſſiuum ſpirituale per intentiones qualitatum & diſpoſi
tionum ſenſibilium,in quibus contraria ſeſe compatiunt̃ in eodem:nec mutuo ſeſe expellunt.In eo
dẽ eñ puncto medii ſunt ſpecies albi,& nigri ſimul:& de talibus nõ eſt verũ ꝙ qđlibet agit in ſibi
determinatũ:qa ꝑ ſolã ĩmutationẽ agũt:& idẽ ĩ quãtũ ẽ media ratio & proportio aliquorũ cõtrario
rum,poteſt immutari a contrariis,vel a diuerſis generibus contrariorum.Sic enim oculus immu
tatur ab albo & nigro & medio,& tactus a calido,frigido,humido,ſicco:& aer a ſenſibilibus viſus

auditus,& odoratus.Secūdū hunc ergo modū q̄a intellectus eſt q̄ſi media rō oīm ſpecierū intelligibiliū per hoc ꝙ oīno immunis eſt a materia:& nulli aliquid habet cōe,vt habet.iii.de aīa, omnium ſpecierum eſt ſuſceptiuus in ſua nuda ſubſtantia,& per ipſas determinabilis ad diuerſas operationes.Et ſic poteſt ꝑ ſpecierū determinationē diuerſarū ī rōne ītelligibilis,ſicut ſunt ſpecies veri ſub ratione veri,vel ſub ratione boni,aut huiuſmodi:aſſumere in ſe rationē diuerſarum potētiarum quarum nullam ſibi determinat.& ſic omnes accidunt eſſentiæ eius:nō quia ſunt re aliđ ab ea:ſed quia eſt reſpectus ei additus extra intentionem eſſentiæ ſuæ,ſicut primæ materiæ accidunt potentiæ ad formas.Magis autem determinat ſibi ſuum paſſiuum ſenſibile q̄ intelligibile:vt ſcilicet illud non immutet animam niſi in organo determinato,ſicut facit intelligibile,vt dictum eſt.& hoc contingit propter maiorem materialitatem, ſecundum quam immutat ſpecies ſenſibilis,q̄ faciat ſpecies intelligibilis.Et ſic patet ꝙ alio modo determinantur in anima potentiæ ſenſitiuæ:alio vero modo potentiæ intellectiuæ.Illæ enim determinantur in anima ex diſpoſitione organi ante informationem ſpecierum per quas actu ſentit:immo potius determinantur in compoſito:quia proprie,vt dictum eſt,ſunt potentię compoſiti,& non animæ:nec ſunt in anima niſi ſicut ī radice:ex q̄ cauſant diſpoſitiones organi,& determinantur rationes potentiarum aīæ in ipſa,ſcđm ꝙ ſupra dictū eſt.Iſtę vero determinant in ipſa ſubſtantia animæ immediate ex ſpecierum informatione q̄bus actu intelligit:vt ſilr̄ patet ex p̄dictis.Sed tunc reſtat de potentiis intellectus actiuis q̄ nō ꝑficiunt per alicuius receptionem:quomodo poſſit in anima determinari vt nō ſint accidētia ſuꝑ eſſentiam aīæ,quemadmodū voluntas & intellectus agens.Et eſt hic reducendū ad memoriā ex iā ſupra determinatis,ꝙ licet aliqua creatura agat aliq̄d per ſuā eſſentiā:ī hoc tū̄ nullo mō attigit ſimplicitatē potētiæ primi agētis.q̄m̄ ex ſua eſſentia ſcđm ſe nō habet ꝙ pōt agere,ſed depēdet eius actio ex adminiculo alterius,vel vt informātis ipſum,vel qđ p̄ſupponit ab ipſo vt ſubiectum & materia ſuæ operationis, circa quā naturaliter cum appropinquat illi,operatur. Dicendum igitur: ꝙ licet po- Reſponſio.

F tentiæ actiuæ non ſunt in anima per determinationem alicuius informantis eas:ſunt tū̄ in anima ꝑ naturalem determinationem ad ſubiectū & materiam,circa quā habent operari.ſicut caliditas ſeparata ſi eſſet calefactiua in ſe,non eſſet niſi qualitas per eſſentiam,& nō eēt potētia q̄dā niſi ex naturali determinatione & reſpectu ad actum calidi:ita ꝙ iret in actum quandocūq; approximaret calefactibili:& ceſſaret ab actu abſente calefactibili.Similiter in ꝓpoſito dicendū ꝙ volūtas eſt potētia naturalis in anima:& non eſt niſi ſubſtātia animæ:ſed ex naturali determinatione & reſpectu ad actū volēdi bonū vt bonū,ſiue ſimplr̄,ſiue apparēs:qđ neceſſe habet velle naturaliter:cū ei p̄ſentetur in cognitione,licet non de neceſſitate velit hoc bonum,vel illud:& cum bonum vt obiectum & materia ei nō p̄ſentetur: velle ſecundū actum oīno nō pōt.Silr̄ intellect⁹ agēs potētia naturalis eſt in aīa:& nō eſt niſi ſubſtantia animæ:ſed ex naturali determinatione & reſpectu ad actū abſtrahendi ſpecies intelligibiles a phantaſmate,cum ei ꝓponunt:ita ꝙ nō pōt illas non abſtrahere:ſicut lux non pōt nō abſtrahere ſpecies colorꝫ a pariete ſuꝑ quē lucet.Eſt aūt agēs in anima quodāmodo ſicut lux in diaphano,vt vult philoſophus.Cum aūt ſpecies phātaſmatū ei nō ꝓponūt,abſq; actione neceſſe ē eū manere. & ſic in anima determinātur alit potētię actiuę: aliter vero paſſiuę.Actiuę naturaliter,& naturali reſpectu, q̄a ſunt ad vnum tm̄,& ad vnā rōnē agendi ſpecie circa bonū.Paſſiuæ vero nō niſi ꝑ alicuius determinationē: q̄a ſunt ad plura ꝑ ideterminationē.Sed aliter intellectiuæ:aliter vero ſenſitiuæ,q̄a illę ſunt in aīa ſecundū ſe ꝑ indeterminationē ſpecierū intelligibiliū ad intelligendū verū ſcđm diuerſos modos itelligēdi differentes ſpecie.Iſtę vero ſunt ī compoſito per indeterminationē diſpoſitionis organorum ad ſentiendum diuerſa ſenſibilia differētia genere ſecundum diuerſas operationes ſentiendi genere differentes,ſecundum ꝙ expoſitum eſt.

CIrca ſecundum arguebatur,ꝙ per ſe ſubſiſtens pōt eſſe vnibile alteri.quoniam Quæſt.xv.
aīa rōnalis eſt per ſe ſubſiſtēs:q̄a habet actū ſeparatū. & habēs actū ſeparatū in Arg.prin.
ſubſtantia pōt eē ſeparatū.Per hoc enim oſtendit p̄hus intellectum ſeparabilem a corpore,in ſecundo de aīa.& ipſa eſt vnibilis corpori,vt forma & actus:quia aliter homo non eſſet homo per intellectum:quia res non habet eſſe id qđ eſt niſi per ſuam formam ſubſtantialem.ergo &c. CONtra eſt.quoniā per ſe ſubſiſtere In oppoſitū.
& alteri vniri ſiue īhærere ſūt cōtraria.q̄m̄ penes hoc diuidūt ſubſtātiæ ab accidētib⁹.ſed cū vnū cōtrariorꝫ ieſt alicui a natura,reliquū nō pōt iēē eidē naturalr̄. Q̄ꝫ aūt ſm̄ ſe hēt ſubſiſtere,hoc naturalit̄ hēt:& ꝙ hēt alteri īhęrere,vel vniri vt ſoſa,hoc ſilr̄ naturalr̄ hēt.Cui ergo
G cōuenit vnum eorum,illi nullo modo pōt conuenire alterū. AD difficultatem huius quæſtionis Reſolu.q̄.

explicandā intelligēdū:ꝙ nō fuit ꝓpoſita niſi ꝓpter aīam ītellectiuā quā ponimus formā & actū cor
poris & ſepabilē a corpe: & ꝑ ſeipſam poſſe ſubſiſtere. Vt igitur explicet̃ difficultas ei⁹ circa animā
intellectiuā:ſciēdum ꝙ nō debemus ponere eam eſſe harmoniam quādā & cōtemperātiā humorū,
vt eſſe eius ſtet infra gradū formæ mixti,ſicut aliq dixerūt.Hoc eñ poſito nō poſſet poni ꝑ ſe ſub-
ſiſtere:ſicut neqꝫ cōtēperātia,aut harmonia.Sed illud ponere eſt impoſſibile in aliquo gn̄e aīæ.qm̄
vt dicit Cōmēt.ſuper.vii.metaphy.etiā de aīabus eductis de potentia materiæ.Manifeſtū eſt inqȝ
aīam eſſe additam formis complexionalib⁹.Sed hoc ſcd̄m rē ī hoīe.In aliis aūt ad min⁹ ſcd̄m gradū
intētionis,vt dictū eſt ſupra.vt dicit Auicēna i.viii.metaphy. Elemētū ꝑ ſe ſolū nō eſt aptū recipe
formā vegetatiōis & animalitatis. Sed acqritur ſibi aptitudo illa propter qualitatē q̄ venit ī illud
ex cōmixtione.& cōuenit cōmixtioni ſine dubio aliqua cōuerſio ī aliud ſibi naturale: quæ cum acq
ſita fuerit in complexionem:tūc receptio formæ animationis erit pfectio illi⁹ acqſiti in cōmixtione.
Sic enim oportet ſemꝑ ponere ordinē naturalē in gradib⁹ formarū naturaliū,ſcilicet ꝙ forma quā
to eſt prior & propior materiæ, tāto eſt imperfectior:& habet eſſentiam & opationē ꝓpriā ipfectio
rem & magis īmerſam materiæ:& quanto eſt poſterior & remotior a nuditate materiæ,tanto eſt
perfectior:& habet eſſentiā & opationē ꝓpriam perfectiorē,& min⁹ īmerſam materiæ:ſed in virtute
ſua magis eleuatā.verbi gr̄a formæ ſimplices elemētares:qa ſummæ ſunt materiales, virtutē moti
uam oīno non habēt niſi per naturā qualitatum materialium:forma vero mixti virtutē habet ſup
oēm virtutem elemēti,veluti magnes ꝙ attrahit ferrū:vel alius lapis ꝙ ſtringit ſanguinem.Et ſup
omnem formam mixti virtutem viuificam habet forma vegetabilis:qua per ſe ab intra habet ſeſe
tranſmutare ſecundum aliquos modos motus,vt nutritionis vel augmenti:qđ nullum mixtū īaīa
tum poteſt facere.Et ideo in vegetabilibus inuenitur primum principium vitæ:licet occulte. Vl-
tra autem omnem operationē vegetabilis ſe extēdit forma ſenſibilis:vt non materialiter moueatur
a veritate naturæ & ſubſtātiæ rerū obiectarum ſicut mouētur vegetabilia,ſed ſpiritualiter ſentien
do ſcilicet res materiales,& apprehēdēdo eas:& per ſpecies earum immateriales recipiendo eas in
ſe ſine materia,& agendo per hoc actiones pfectas aīalis q̄ ſunt poſt apprehenſionem,vt ſunt mot⁹
localis,& hmōi.& hic ſtat finis formarum materialium quas natura educere pōt ſubſtantialiter
de potentia materiæ.ET tunc reſtat difficultas quæſtionis:vtrū ſcilicet ſit aliqđ gen⁹ formarū ma H
terialium ſubſtantialium perficientium materiam non eductarum de potentia materiæ, & non
redigibilium per corruptionem naturalem in potentiā materiæ:ſed ſine omni materia per ſe potē
tium ſubſiſtere.Si enim ſit aliqua talis,ipſa vltima eſt formarum naturalium & nobiliſſima:& ha
bet operationem cæteris magis ſeparatam:in qua nō cōicat cum materiali corpore organico inquā
tū organicum eſt,vt infra videbitur.Imaginari eñ formam naturalem ſup iſtam magis ſeparatam
quæ ſcilicet omnino ſit ſeparata ſcd̄m ſubſtantiam,& nō eſt actus,aut forma materiæ:q̄ tñ habet
operationem cōiunctam & cōem cū corpore,hoc eſt omnino īpoſſibile.Nihil eñ communicat actio
alicui⁹ formæ quod ab ea non informat̃,vt ab eo qđ eſt actus eius & pfectio.In quo rep̄hendend⁹ eſt
Auerrois:qui aīam intellectualem ſepatā ponit a corpore humano ſenſibili ſcd̄m ſubſtātiam,& cō-
iunctā ꝑ cōionē opationis,ꝑ phantaſmata ſcilicet exiſtētia in virtute ſenſitiua,q̄ ſunt ibi ī potētia ī
tellectiua & in intellectu poſſibili actu intelligibilia,vt ſit modo quodam nō intelligibili ſpecies ea
dem intelligibilis conueniens intellectui,& corpori humano: & per eam actum intelligendi ha-
beat homo,& non intellectus ſeparatus ab eo ſecundum ſubſtantiam.qđ ſtare non poteſt.quoniam
non aliter ſe habent phantaſmata ad actum intelligendi q̄ ſenſibilia in rebus ſenſatis ad actum ſen
tiendi:quæ non dicuntur vllo modo communicare cum ſentiēte in actu ſentiendi ad hoc ꝙ ab il-
lis abſtrahat ſpecies ſenſibiles. Nullo ergo modo ſecundum modum Auerrois homo poſſet com-
municare cum intellectu ſeparato in actu intelligendi,ex hoc ſcilicet ꝙ abſtrahit ab eo ſpecies intelli
gibiles.Et per hunc modum quantumcūqꝫ ponatur intellectus coniungi homini,vt motor:ſi tamē
non cōicat in apprehendēdo & recipiēdo in ſe ꝑ id qđ eſt forma & actus eius,ſpecies actu intelligibi
les,nullo mō ꝓpter intellectū mouētē dicet̃ cōicare in eius opatione:& ſic aut homo in nullo cōmu
nicat actionem intelligēdi,aut intellectus eſt forma eius naturalis,aut homo erit ipſe itellectus,nō
corpus:ſed aliqd vtens corpore,vt Plato dicit̃ poſuiſſe.Qđ etiam ſtare nō pōt.qm̄ homo quicunqꝫ
ratione vtens pfectiſſime experitur in ſe opationes ſenſitiuas:quæ non poſſunt fieri niſi per organū
quas certū eſt nullo modo poſſe communicare intellectui ſeparato:quia ipſe caret quantum in ſe ē
omni organo corporali.& per eandem viam cum nos poſt actum ſentiendi & ex adminiculo actus
ſentiendi experimur in nobis qui homines ſumus,& vt homines ſumus, actū itelligēdi,& hoc vt
ꝑ ſe itelligētes,& nō per accidens,ſicut lignū diſgregat,qa albedo exñs ī eo diſgregat: & ſcd̄m nos

totos, non ſecundum aliquā ptē determinatā noſtri neq̧ integrantem eſſentiam, neq̧ ītegrātē quā
titatē. quēadmodū homo ſcd̄m ptē ſuam ſanaꝛ: qꝛ oculus ſuus ſanaꝛ. Operatio aūt aliqua debita ꝑ
ſe alicui principio, vt quo elicitur ab ipſo, nulli per ſe & ſcd̄m totum conuenit niſi illud pricipiū
de ratione eius, & actus eius ſit: qꝛ nihil eſt ī aliquo principium operandi eius per ſe actiones niſi ſit
principium formale ī ipſo: nō eſt pricipiū opandi in aliquo niſi ſit pricipiū dādi eſſe ī eodē, vt dictū
I eſt in q̄ſtione ꝓcedenti. ABſolute ergo cōcedēdū nō ſolū ex fide & auctoritate: ſed etiā ex rectę rō Responſio.
nis iudicio, ꝙ intellect⁹ q eſt forma ſepata ſecundum ſe ſubſiſtens: etiam ſit forma, & actus corporis
& hoc naturaliter: qꝛ hō eſt ens vnū per naturam per ſe, & non ꝑ accidens. & ſic forma ſecūdū ſe ſe
parata pōt alteri eſſe vnita vt forma & actus. SED quō noſter intellect⁹ dicēdus eſt vt poſſibilita-
tē huius vnionis ratione capiat, in hoc eſt tota difficultas: quæ oriꝛ ex quatuor, & ex parte intelle-
ctus, & ex parte ipſius materiæ, & ex pte vnionis eorū, & ex pte opationis itellectiuæ ī corpore. EX
pte intellect⁹, qꝛ vt dictū eſt intellectus ī ſua ſubſtātia īdeterminat⁹ debet eſſe: & cū nullo habere alī
qd cōe: quatenus oīa intelligat ꝑ īdifferētiā ſe habēdo ad oīa. Hinc aūt omnis forma q̄ eſt actus ma
teriæ determinationem habet naturalem & ꝓportionem ad ſuam materiam. EX pte materiæ eſt
difficultas: & hoc ſiue ipſe itellect⁹ ponaꝛ forma materię īmediate, ſiue mediāte aliqua forma ſbalī.
Qm̄ ſcd̄m phm̄ in octauo metaph. y. vbi tractat hanc q̄ſtionē: quō hō ſit vnus cum ſit compoſit⁹
ex aīa & corpore: dicit ꝙ cauſa vnitatis compoſiti ex forma & materia eſt ꝙ illud idem qd̄ prio eſt
in potentia ab agente fiat actu. vbi dicit Cōment. nec eſt aliquid aliud cauſatum ab eo in qd̄ agit
K ſed illud idem quod eſt in potentia fit in actu: cum agens extrahat illud de potentia in actum. Eſt
ergo hoc aliquid vnum: qd̄ primo eſt in potentia: & transfertur de potentia in actum. Tranſlatio ei
non largiꝛ ei multitudinem: ſed perfectionem in eſſe: & ideo in toto hoc eſt vnum in actu. Sed cum
intellectus ſit in homine cauſatum, eſt aliqd aliud ab eo in qd̄ agit agens, ſcilicet ſubſtantia animæ
rationalis: quæ eſt res alia a corpore cui infunditur, vel a materia: nec materia vel corpus per ip
ſam vadit in actum per hoc ꝙ agens extrahit qd̄ eſt in potentia in actum: qꝛ nō eſt in potentia mate
riæ: qꝛ tunc eſſet forma omnino materialis non intellectualis neq̧ ſeparabilis, ſicut neq̧ ſunt aliæ
formæ materiales eductæ de potentia materiæ. & ſic nō eſt ibi vnū qd̄ de potētia trāſfertur in actū
nec eſt in toto vnum: qꝛ tranſlatio illa non ſolum materiæ largiꝛ vel corpori perfectionē in eſſe: ſed
largitur ei aliquam multitudinem, ſcilicet infundendo ei ab extra id quod non erat ipſi in potētia
Et ſic vt videtur non ſit naturaliter vnum ex anima & corpore: & ſic animam rationalem habere
eſſe ſeparatum: & ꝙ non eſt educta de potentia materiæ, omnino impedit vnionem eius cum mate
ria: vt ſit tanq̄ forma & actus eius, vt videtur. Si vero ponatur materiæ vniri mediante alia for-
ma: hoc apparet magis abſurdum: quia illa forma neceſſario dat materiæ eſſe ſubſtantiale. Qd̄ au-
tem recipit aliud, vt formam & actum, nullum habet eſſe ſubſtantiale de ſe: quia cum forma ſubſtā
tialis aduenieñs neceſſario eſſe ſuum communicat illi cuius eſt forma, tunc in eodem eſſent duo eē
ſubſtantialia: quod eſt impoſſibile. Aut ergo anima corpori vniri non pōt vt forma, vel eſt in eo vt
forma accidentalis. EX parte vnionis eſt difficultas, quoniā ſicut in natura materię id qd̄ eſt, hoc
L eſt qd̄ non habet eſſe ex ſua eſſentia niſi in potētia: ſic ex natura formæ id quod eſt hoc eſt qd̄ per
ſubſtantiam eius habeat eſſe ipſum compoſitum ex materia & forma tanq̄ id cuius diſpoſitio per
ſe eſt ipſum eſſe, non ipſius formæ vel materiæ niſi per accidens, quia habēt eſſe in compoſito: cu-
ius per ſe diſpoſitio eſt ipm̄ eſſe, licet ſit in compoſito a forma, & per materiam. Forma enim id qd̄
eſt non eſt ſibi actus: ſed compoſito, ſicut materia id quod eſt in actu non eſt niſi in compoſito: ita
ꝙ non materia nec forma id qd̄ ſunt eſſe habent, nec ſunt ens in actu niſi quia ſunt entis in actu qd̄
per ſe eſt ipſum compoſitum: & ꝓpter hoc compoſitū eſt vere vnum. quoniam vt dicit Commē
tator ſuper principium ſecundi de anima. Si materia & forma eſſent in compoſito exiſtentes in
actu: tunc compoſitum diceretur vnū, ſicut dicitur de rebus quæ ſunt per contactum, vel per li-
gamentum vnum. Si igitur forma & materia eſſent per ſe in actu in compoſito, & non communi-
carent eſſe & actus ſoli compoſito per ſe, tunc compoſitum non haberet aliter eſſe & actum per
formam niſi ſicut homo videt per oculum. Si tamen oculus dicaꝛ videre per ſe, ſicut diciꝛ ſanari ꝑ
ſe, & hō videre ꝑ accidens, qꝛ ꝑ oculū, ſicut diciꝛ ſanari ꝑ accidēs: quia per oculum: & ſi ſic cum id
qd̄ cōicatur toti per partē non communicaꝛ alteri pti ꝑ ptē illā: nō eñ dicim⁹ ꝙ man⁹ videt ꝑ ocu
lum, ſicut homo videt per oculum: non eſſet compoſitum ex materia & forma vnum ſimplr̄: ſed
ſolum ſicut aggregatum & copulatum ex materia & forma vnū ſimplr̄, quēadmodū liber Ilias vel
hō ſi ē aggregatū qd̄ diciꝛ ex aīali & bipede, vt dicit phus ī. viii. metaphy. Si ergo aliqd natū ē habe-
re eſſe & actū ꝯpoſitū per ſe ſubſiſtendi in ſua eſſentia, difficillimū videꝛ poſſe itelligi ꝙ ſit alicui⁹

forma & actus. EX parte vero operationis itellectiuæ eſt difficultas. Si eñ anima intellectiua eſt M
forma,& actus corporis vel materiæ,actus qui ei debetur,proprie cõpoſito debet attribui.qm̃ for-
ma proprie non agit:ſed compoſitum ꝑ formam, ſecũdũ pħum.Intelligere ergo eſt actus compoſiti
ex anima & corpore vel materia:& ſic actus itelligẽdi nõ eẽt abſtractꝰ nec ſepatus a corpore & ma
teria,ſicut nec actus ſentiendi.Et iterum:cuius eſt actus per ſe, eius eſt per ſe & ipſa potentia:poten
tia igiť intelligendi debet dici ꝑ ſe potentia compoſiti:nõ ſolius aiæ: ſicut neq; potentia ſentiẽdi di
ciť ſolius animæ,ſed organi in quo eſt cõpoſitio aíæ cũ corpore,vt habitum eſt ſupra. Et ſi ſic,tunc
ſpecies intelligibiles recipenť ĩ cõpoſito,& ĩ materia ſub cõditionibꝰ ĩdiuidualibꝰ,& non poſſent eẽ
rõ vniuerſalis abſtracti a materia,nec rõ itelligendi. ISTAE vt credo ſunt difficultates maiores
occurrẽtes ponẽtibꝰ formã per ſe ſubſiſtẽtẽ poſſe eſſe formã & actũ alicuiꝰ.SED quãtũcũq; nos im
pugnãt aduerſarii negãtes aíam ĩtellectiuã eſſe formã & actũ corporis humani ꝑ ſuam ſubſtãtiam: N
etſi rõne ꝑfecte comprehendere non poſſumus : firma tñ fide ſemꝑ tenebimus ꝙ ipſa ſit forma,&
actus humani corporis ꝑ ſuam ſubſtãtiam,vt naturalis eius forma dãs ei eſſe ſubſtãtiale ꝑ ſe.Qđ
certũ eſt nobis a poſteriori, experimẽto actus itelligẽdi adminiculo ſenſus,quẽ apte experimur ĩ nõ
bis:vt dictũ eſt.Sed a priori hoc nobis declarari nõ põt niſi ex naturali diſpoſitione aíæ intellectiuę
quã habet in ordine rerũ vniuerſi: qui iã ſupra tactꝰ eſt in parte, aſcẽdẽdo ſcilicet ab inferioribus
ab vltimo entium quod eſt prima materia, vſq; ad ſenſibilia per formas naturales de potentia ma
teriæ eductas:ĩ q̃bus ſtat finis formarũ pure naturaliũ: ſupra quas non eſt niſi forma ꝗ eſt aía rõna
lis quã oẽs ponũt eſſe ĩ hoĩe, & in eiꝰ corpore quo ad totam ſpeciẽ hũanã:quantũcũq; diuerſimode
ponebãt ipſam eſſe ĩ eo:q̃dã ſcilicet ſicut motorẽ tñ,quo ad actus ſcilicet viriũ ſenſitiuarũ quas cor
pori cõmunicat . Quẽadmodũ Plato ponebat ꝑfectã ſpeciẽ hoĩs eſſe ſolã aíam rõnalẽ ĩ ſe ꝑfecte ſub
ſiſtentẽ non aliq̃d cõpoſitũ ex aía & corpore:ſed ꝙ aía rõnalis ꝗ ſcđm ipm̃ erat ipſe hõ, haberet opa O
tionem ad corpus,qualem nauta ad nauẽ,vel qualẽ indutus ad veſtimẽtum: vtens ſcilicet organis
corporis ad recipiendũ in eis ſpecies ſenſibiliũ:& ꝑ hoc cõmunicãdo ei opatiões viriũ ſenſitiuarum
& abſtrahẽdo a ſpeciebꝰ ſenſibiliũ ꝗ ſunt in organis corporalibus ſpecies intelligibiles ad perficien
dum operationem intellectiuã:quã habet penes ſe:nec cõicat eã aliquo mõ corpori.In qua opinione
Auerrois communicabat cũ Platone, præter hoc ꝙ dicebat ꝑ aíam quodãmodo corpori cõicari ĩn-
tellectualẽ opationẽ,vt dictũ eſt:& ꝙ dicebat vires ſenſitiuas nõ eſſe ſubſtãtię itellectiuæ:ſed formę
eductæ de potentia materiæ in homine, quẽadmodũ & ĩ brutis. ꝙ tñ ſenſitiua hæc in homine no-
bilior erat cæteris ꝗ ſunt ĩ aliis:& ꝓpter ipſam apta erat vt cõicaret cũ ĩtellectu ſeparato ĩtellectuali
opatione:qđ nõ poſuit Plato,ſicut patet ex iã dictis.Sed quocũq; mõ aía rõnalis ponať eſſe ĩ corpe
ſiue modo iã dicto:ſiue alio inferiꝰ dicendo:ipſa tñ ſecũdũ oẽs media eſt ĩter formas corporales ma
teriales,& formas oĩno ſeparatas: ſcilicet deſcẽdẽdo a prima forma ꝗ eſt motor primꝰ,& cauſa prĩa
oĩm,vſq; ad infimã intelligẽtiã. & ſic ꝑ ipſam rõnalẽ aíam diuina ſapiẽtia omnium ordinatrix ſupĩ
ora ſpiritualia inferioribꝰ corporalibꝰ nectit. Vt enim dicit Dionyſius ſeptimo cap.de diuinis nomi
nibus, ipſa ſapientia dei eſt omnium factiua: & ſemꝑ omnia concordans:& indiſſolubilis omnium
& concordationis & ordinationis cauſa fines primorum coniungens principiis ſecũdorum:& vnã
vniuerſitatis conſpirantiam & harmoniam pulchram faciens.Sed quomodo fiat iſta coniũctio ſu-
periorum cum inferioribus per animam intellectiuam,ipſe non exprimit.Planum tamen eſt ꝙ non
debet intelligi niſi vt ipſa anima intellectiua aliquid commune habeat inferioribus & ſuperiori-
bus formis.Aliter enim quęlibet ſpecies ſpiritualium rerum & corporalium,eo ꝙ media eſt inter
ea ꝗ ſunt ſupra ſe:& ea quæ ſunt ſub ſe:poſſet dici coniungere ſuperiora inferioribus : quemadmo-
dũ quilibet numerus poſt binariũ eſt mediũ cõiungens ſupiores numeros inferioribus. Nec debet
adhuc iſtud commune intelligi , vt ſit de natura ſuperiorum : & moueat tñ ſubſtantiam ali-
quã corporalem,præter hoc ꝙ ſit forma & actus eius.Aliter enim intellectiua vltimo mouens cæ-
los quæ ſecundum pħos dicta eſt aía cæli,æquali ratione poſſet dici coniungere ſupiora ĩferioribꝰ
Ipſa eñ ſecundum Auerroem coniungiť corpori cæleſti,quemadmodũ nobis intellectus. Amplius
ergo ꝗ ſecundum rationem mouendi corpus,quemadmodũ Plato & Auerrois ponebant ĩtellectũ
coniungi corpori,debet intelligi ſuperiora cũ inferioribus coniungi per animam ĩtellectiuã:& hoc
maxĩe idcirco, quia fides nŕa nec corpora cæleſtia ponit animata:nec cælos moueri ex aliqua natu
rali commixtione intelligentiæ cum corporibus cęleſtibus:ſed ſolũ ponit ĩtelligẽtias quas vocamꝰ
angelos,ex obediẽtia diuini p̃cepti cælis adminiſtrare motũ:ſicut in aliis opibꝰ rerũ naturaliũ fre-
quenter adminiſtratores ſunt etiam ſupiores eorũ ſi nutꝰ dei p̃cipet.Oẽs eñ adminiſtratorii ſpũs
ſunt,vt dicit Apoſto,ad Hebræos : cæleſtia corpora inſpirãtes,atq; ad arbitrium quo ſeruiunt deo

mutantes atq; verſantes,vt dicit Aug.viii.de Trinitate.cap.iii.Ita.ſ.q; non magis naturaliter colliga
tur corpori cæleſti inferior intelligentia,q̄ ſuperior. Amplius ergo q̄ ſecundum rationem mouendi
corpus,debet anima rationalis ſuperiora connectere inferioribus. qđ non eſt niſi p hoc qđ eſt forma &
actus corporis. Vnde Dionyſius notabiliter dicit. Fines primorum cõiungens principiis ſecundorũ,
non econuerſo fines ſecundorum coniungẽs principiis primorum. Vltima eñ ſunt materialia & cor
poralia:quæ eſſe & perfectionem habẽt ab alio:vt a forma & actu ſuo. Prima aũt ſunt ſpiritualia:quæ
in ſe ſunt forma & actus ſubſiſtens. Nunc autẽ qđ eſt forma & actus alterius:proprie coniungitur ei
P cui eſt forma & actus,non econuerſo. Qđ ergo coniungit priora poſterioribus:cuiuſmodi eſt anima
intellectiua,ſecundum Dionyſium,debet eſſe finis primorum:hoc eſt forma vltima & infima,in ſe ſe
parata potens ſubſiſtere:& debet coniungere hunc finem hoc eſt ſeipſam principio ſecundorum:hoc
eſt ſuperiori & primo in dignitate & gradu naturæ inter infima,corporalia.ſ.perfectibilia,& eſſe ſuũ
ab alio vt a perfectione ſua & forma ſuſcipientia:& hoc non eſt niſi ponere aliqđ p ſe ſubſiſtens: vt ani
mam rationalem corpori vnibilẽ:vt formam & actum eius. Et ideo cõſideratio de anima intellectiua
ad duplicem philoſophum pertinet:ad naturalem.ſ.inquãtum eſt forma & actus corporis acquirens
actum intelligendi ex ſenſibilib⁹ adminiculo ſenſuum,& metaphyſicum inquãtum ſecundum ſe eſt
aliquid potens actu ſubſiſtere & habere actum intelligendi per ſe ſeparatum omnino per ſpecies a ſu
periori impreſſas ſine omni ſenſuum adminiculo:ſecũdum q; dicit philoſophus in ſecundo Phyſico-
rum. Phyſicũ oportet cognoſcere ſpeciem,& quę ſunt ſeparatę ſpecies:in materia aũt,& intelligit ani
mas intellectiuas.vnde ſubdit ad probationem ſui dicti. Homo enim hominem generat ex materia &
Q ſol. Quomodo autem ſe habeat hæc ſeparabilis primę philoſophię determinare opus eſt. Sed quomo-
do poſſit vtrunq; horum conuenire naturæ animæ: vt hoc hominis intellectus capiat:adhuc n̄ ſtat
explicandum.hoc enim mens humana de ſeipſa in corpore exiſtens videre deſiderat:eo q; per ſe ſubſi-
ſtere & alteri vt formam vniri vidẽtur ita eſſe contraria,q; circa idem ſeſe non compatiũtur vllo mo
do: ſecundum q; in difficultatibus ſuprapoſitis inductum eſt. Eſt igitur intelligendum:q; diſpoſitio
nes diuerſas & cõtrarias eidem viciſſim ineſſe cõtingit intelligi dupliciter:vel q; æque naturaliter &
principaliter natum ſit idem ſubeſſe vtriq;,aut q; vni naturaliter,principaliter,primo & per ſe tanq̄
illi cui natura eius requirit ſubeſſe naturali appetitu:alteri vero accidentaliter ſecundario & per ac-
cidens:tanq̄ illi cui natura eius refugit ſubeſſe:& cum eſt ſub illo appetit naturaliter eſſe ſub contra-
rio:licet natura ſua ex ſe:& ex puris naturalibus ſuis poſſit ſuſtinere vt nõ ſit actu ſub illa diſpoſitio-
ne quã naturaliter appetit:ſed ſub contraria. Primo modo impoſſibile eſt q; duę diſpoſitiones contra
riæ naturales ſint eidem:quoniam natura ſemper eſt determinata ad vnum naturaliter. Non eñ va-
let naturalis potentia ad oppoſitum.ſecundum philoſophum nono Metaphyſicę. Secũdo autem mo
do bene poſſibile eſt:quẽadmodum terra naturaliter,& per ſe habet quieſcere in centro:& tamen per
R accidens poteſt expelli a centro & ſurſum detineri. Et per hunc modum poſſibile eſt dictas diſpoſitio
nes contrarias ſuccedere ſibi circa naturam animæ rationalis:vt naturaliter quantũ eſt de ſe non ha-
beat niſi rationem formę vnitę corpori vt materiæ:& non appetat ab eo ſeparari:ſed in eo permanere
perpetuo:& nunq̄ ab eo ſeparari:& ſi ſeparetur,q; hoc ſit ei accidens præter naturam ſuam.ſecundũ
q; dicitur de ſpiritu & anima capitulo decimotertio. Quibuſdã affectiõibus in quadam amicitia ani
ma coniungitur corpori:ſecundum quã amicitiam nemo carnem ſuam odio habuit: ſed nutrit & fo
uet. Sociata nãq; illi licet eius ſocietate pręgrauetur,ineffabili tñ conditione diligit illud: amat car-
cerem ſuum:doloribus vehementer afficitur: formidat interitum qui mori nõ poteſt: timet defectũ
qui per naturam deficere non poteſt. Et Auguſtinus in fine duodecimi ſuper Geñ.loquens de anima
ſeparata dicit. Ineſt ei qđam appetitus naturalis corpus adminiſtrandi,quo appetitu retardatur quo-
dãmodo,ne tota intẽtione pergat in illud ſummũ cælum: Trinitatis.ſ.q̄diu non ſubeſt corpus,cuius
adminiſtratione appetitus ille cõquieſcat. Per accidens tamen & per mortis violentiam : vt ſupradi
ctum eſt de morte Chriſti:neceſſe eſt eam quandoq; a corpore hoc corruptibili & mortali ſeparari:q
ſtatutum eſt hominibus ſemel mori:& tunc natura ſua per hoc q; eſt finis ſuperiorum ſuſtinere po-
teſt vt in ſe ſubſiſtat. Qđ tamẽ præter naturale,& per accidens eſt ei:quia ſemper habet naturalẽ ap-
petitum,& inclinationem ad corpus:ita q; corpore ſibi reparato p reſurrectionem ſtatim dimittit il-
lud præter naturale,& corpori ſuo ſummo amore ſe infundit:vt ſtatum ſuum adipiſcatur naturalẽ,
& eſſe pfectũ naturæ ſuę:qđ eſt eſſe formã & actũ corporis. Eſſe eñ eius ſeparatum:nõ eſt niſi eſſe ſuũ
diminutũ & imperfectum,& ſic in eſſe ſeparato non habet perfectam rationem indiuidui vel perſo-
nalitatis ſiue ei⁹ qđ eſt hoc aliqđ:ſicut angelus habet:ſed diminutã valde:nec habet ſpeciẽ ppriã, niſi
imperfectam: quæ habet rationem partis:& reducẽda eſt ad ſpeciẽ hoīs compoſiti:ſicut principia ſub

ſtantię compoſitę,materia.ſ.& forma,non ꝑtinent ad genus ſubſtãtię,niſi per reductionẽ.In ꝓpria eiꝰ
natura conſiderata,non habẽt niſi rationẽ impfectã generis aut ſpeciei.Et ꝑ hunc modũ etiam:qa aĩa
non habet eſſe ſuũ completũ ſine corpore nec ecõuerſo, eſſentialiter vtrũq; ꝑ alterum complet́,& cõ-
ſtituunt vnũ cõpoſitũ pfectũ in eſſe naturæ & ſpeciei:ita ꝙ ſicut forma quę eſt aĩa rõnalis,in cõpoſito
habet rationẽ formę,& ꝑ hoc eſt in eẽ ſuo cõpleto:ita etiã ſeparata habet pfectiꝰ rõnẽ formæ: licet ſub
eſſe incompleto,q̃ rationẽ eius qđ eſt eſſe hoc aliqđ:quia id qđ eſt ex ſua natura,eſt alterius informati
ua:licet non actu informans.Nec eſt inconueniẽs cõtraria ſub tali eẽ incõpleto ſimul eſſe in eodẽ.Et ꝑ
hoc patet reſpõſio ad obiectũ in oppoſitũ.Sic ergo patet quomõ poſſibile eſt vt eadẽ natura poſſit ſta-
re ſeparata,& alteri eſſe vnita viciſſim:Et quomõ gradus rerũ,& pfectio,& ordo vniuerſi hoc requi-
runt.Nec reſtat niſi reſpondere ad difficultates ſupra inductas,& patent in magna parte ex iam di-
ctis. Q; ergo inducitur primo:ꝙ intellectus debet eſſe indeterminatus: & ꝙ cũ forma determinatur S
& ꝓportionatur materię:Dicendũ ꝙ duplex eſt determinatio. Vna quo ad gradũ naturę & eſſentiæ.
Altera quo ad diſpoſitiones,& ꝓprietates,& accidẽtia ſupaddẽda naturę.Primo modo aĩa intellectiua
determinata eſt:quia finis primorũ,& per talem determinationem habet rationẽ formę,& eſt principi
um dandi eſſe corpori coniungẽs prima ſecũdis:vt dictũ eſt.Secundo mõ aĩa oĩno indeterminata eſt,
& hoc vt aĩa intelligat ſicut dictũ eſt ſupra. Vñ de ipſa aĩa dicit cõmẽtator ſup principiũ tertii de aĩa.
Si habuerit formã ꝓpriã,tũc illa forma ĩpediet a recipiendo diuerſas formas extraneas:qa ſunt alię ab
alia. Vnde in precedẽti q̃ſtione determinauimus,ꝙ nec potentias aliquas accidẽtales ſecundũ ſe in ſe
habet. AD illud qđ inducitur ex parte materię,ꝙ anima ſeparabilis non põt eſſe forma materiæ cõ T
ſtituens cũ ea vnũ eſſe:quia non extrahit́ de potẽtia materiæ:Dicendũ intelligendo primũ:ꝙ ſecun-
dũ ꝙ dictũ fuit in tertia difficultate ſupra inducta,& ſecũdũ ꝙ dicit pħs in.vii.Metaphy. impoſſibile
eſt vt ſubſtãtia vna ſit ex ſubſtãtiis diuerſis,cũ vna earũ ſit ens in actu.Et ſecundum hunc etiã modũ
vt dicit ibidẽ,duo q̃ ſunt in actu non erunt in aliqua hora vnum in actu.Sed ſi fuerint duo in poten-
tia, erunt vnum.Et huius nõ eſt cauſa alia:niſi ꝙ oportet ꝙ in eo quod eſt vnum cõpoſitũ: nõ ſit ni-
ſi vnum eſſe qđ eſt ꝑ ſe cõpoſiti, & neutrius partiũ ſecundũ ſe:ſed ſolũ ſecundũ ꝙ eſt in compoſito:vt
eſt ibi inductum. Vñ vult etiã pħs:ꝙ non niſi cõpoſitũ generat́ ꝑ ſe.Intẽtio ergo pħi ibi inducta defi-
nire eſt ꝙ cauſa vnitatis in compoſito ex materia & forma,eſt quia ſunt vnum in eſſe:& id quod pri-
us erat in potẽtia,vt materia,fit in actu ꝑ formã q̃ dat eẽ & actũ pfectũ cõpoſito. qđ ipſa aĩa rationalis
non habet pfecte in ſe ſecundũ ſe nec habuiſſet etiã ſi priꝰ fuiſſet ſepata,& ſeparatim creata anteq̃ cor
pori vniret́:ſicut mõ ſunt aĩæ mortuorũ ſepatę ſecundum ſe ante corporũ reſumptionẽ . Nõ habent
eñ ſecũdũ ſe niſi actũ & eſſe incõpletũ:vt dictũ eſt:& ita in potẽtia reſpectu actus completi ipſius cõ-
poſiti. Et ſic illud eẽ cõpletũ cauſatũ in cõpoſito,vel ab eo qđ ꝓducit formã de potẽtia materię:vel ab
eo q aĩam vnit corpori creãdo eam,vel iterũ infundẽdo reſumpto corpore,non eſt aliud aliquid re in
materia:neq; ab eſſe materię,quia ipſa materia ex ſe & natura ſua nullum habet eſſe omnino. Neq; ab
eſſe formę,quia ipſa non habet illud niſi incõplete,ſiue per ſe exiſtat ſeparata,ſecundum ponentes aĩ-
mas rationales creari ante corporũ infuſionẽ, ſiue ſit aliquo modo in potẽtia actiua materię:vt aliq dĩ-
cunt:ſiue nihil eius ſit in materia:ſed ipſa materia ſolũmõ eſt in potentia:vt per agens tranſmutetur
ad ipſam,vt dicũt alii:ſiue nec ſit in re extra nec in potẽtia materiæ:ſecundũ ꝙ tenet fides catholica ꝙ
aĩa rationalis non præexiſtit ante corpus:ſed creando infunditur,& infundendo creatur.Neq; ab eſſe
cõpoſiti:quia ipſum cõpoſitũ nõ eſt in potẽtia oĩno ad eſſe niſi ꝑ ipſa cõponibilia.immo illud idẽ ſiue
in ipſis ſimplicibus ſiue in toto compoſito qđ prius erat in potẽtia:poſtmodũ fit in actu:& tranſlatio
de potẽtia in actũ nõ largitur ei multitudinẽ in eſſe:ſed pfectionẽ.Nec reſtat hoc in aliquo,ſiue forma
educit́ de potentia materiæ ſiue non:dũ tñ ſolũmõ principiũ materiale eius nõ habet eſſe de ſe niſi in
potentia pura,& forma non habeat in cõpoſito actũ propriũ ſui eſſe perfectũ:ſed illũ largiat́ compoſi
to vt dictum eſt.Et ſic non eſt incõueniens:imo neceſſarium,ꝙ in cõpoſito quolibet ſunt plura per eſ
ſentiam differẽtia:vt materia & forma:quę in vno eſſe cõueniunt. Q; aũt arguit́ in eadem difficul- V
tate:ꝙ aĩa nõ poteſt vniri vt forma cõpoſito ex materia,& aliqua alia forma media inter animã & ma
teriam:quia tunc anima daret eſſe accidẽtale,vel eſſent duo eſſe ſubſtantialia in eodẽ,Dicendum ſecũ
dum iam dicta hic,& ſupra de eẽ Chriſti,ꝙ ſi loquamur de eſſe naturæ, ſic materia & forma in quoli
bet compoſito ſunt diuerſa in eſſe:& ſimiliter quęcũq; re differunt in eodẽ: vt forma q̃ eſt aĩa rationa
lis,& forma in homine educta de potentia materiæ,& materia nuda.Et ſic in homine puro ſunt tria
differentia re in eſſe naturæ:ſed talis diuerſitas ſecundum eſſe naturæ non impedit quin compoſitũ
vere poſſit dici vnum per ſe & ſubſtantialiter propter vnicum eſſe actualis exiſtentiæ materię & for-
mæ vnius,& alterius in compoſito.Qđ quidem eſſe per ſe,eſt eſſe compoſiti, & per compoſitum eoꝝ

tum quę ſubſtãtialiter ſunt in ipſo. Tale aũt eẽ, vt dictũ eſt, eſt vnũ & idẽ, q̃ñ id qđ pͦdit actũ vltimę formę, non habet ex ſe eſſe in actu vel non cõpletũ in aliquo eſſe ſpecifico: neq; ſimiliter ipſa vltima forma quantum in ſe eſt: immo ipſa ſola pfectum actum eſſendi habet cauſare in compoſito: vt compoſitum per ipſam perfectũ actum eſſendi in eſſe ſpecifico habeat: non ipſa ex ſe ſecũdum ſe. Quia ergo in homine materia ipſa, vt patet, non habet eſſe ex ſua natura: quia non eſt niſi ens in potẽtia tm̃, forma etiam illa educta de potentia materię in hoĩe quę habet rationẽ mixti talis, non eſt nata ex ſua natura dare eſſe alicui compoſito vt per ſe ex ea ſola ſubſiſtat ſine rationali: licet forma mixti ſub ratione mixti alterius nata eſt dare perfectam rationem eẽ compoſiti in alio: ſicut neq; in bruto forma materiæ eſt nata dare eſſe aliquod p ſe ſubſiſtens compoſito ſub intentione vegetabilis talis quale eſt ĩ aĩali abſq; intentione ſenſibilis: licet ſub ratione vegetabilis alterius nata eſt dare eſſe pfectum compoſito pfecto in plantis: & ſic illa forma in hoĩe educta de potẽtia materię: et ſi ratione qua forma eſt, habet dare eſſe, illud non eſt niſi imperfectũ & incompletũ: nõ natũ p naturam ibi ſiſtere: ſed expectans cõpletionem in eſſe ſpecifico p aduentum intellectus. & hoc ſi intelligamus prius tempore vel natura materiam perfici illa forma q̃ aĩa rationali: qđ nõ eſt ponendum. Immo ponendum eſt q; ſicut materia in natura ſua non eſt nata ex ſe ſubſiſtere omnino ſine forma ſpecifica, & non niſi p illam in compoſito: ſic quantum eſt ex ordine naturę vniuerſi in diſpoſitione diuinæ ſapiẽtię qua fines priorum connexi ſunt principiis ſecũdorũ: vt dictũ eſt: nata eſt omnino illa forma educi per ſe de potentia materię: nec habere eſſe naturę completũ, aut incõpletum in ſua eſſentia: nec dare eſſe aliquod materiæ niſi ſimul cum anima rationali extrinſecus infuſa: neq; ſimiliter ipſa anima ſine illa nata eſt dare corpori eſſe: licet ipſa per ſe ſeparata nata eſt habere eſſe incompletum: vt dictum eſt. Et hęc eſt natura rei talis, q̃ñ ſicut in ſe eam habuit diſpoſitio ſapientię dei: q̃ñ omnium cauſas deus in ſeipſo vniformiter præaccepit: vt dicit Dionyſius immediate poſt aſſumptum verbum: & ſecundum q; ſapientia ab æterno diſpoſuit: ſic & voluntas eius in naturæ humanæ productione ab initio ei talem naturam impreſſit, iuxta illud quod dicit Ambroſius in Hexameron. Natura rei voluntas dei. Et ita ſicut dictum eſt ſupra q; in Chriſto non eſt niſi vnum eſſe exiſtentiæ actualis: ſed duplex eſſe naturæ: diuinæ & humanæ: quia natura humana ad actualem exiſtentiam diuinæ naturæ aſſumpta eſt: & nunq̃ ſecundum ſe actualitatem exiſtentię habuit: ſicut neq; rationem ſuppoſiti: ſic in homine puro non eſt niſi vnum eſſe exiſtentiæ actualis: licet poſſit aſſignari triplex eſſe naturæ: vt dictum eſt: materiæ. ſ. formę eductę de potentia materiæ, & formæ ab exteriori. quia materia & forma educta de ei⁹ potentia ſub actualitate quã habet compoſitum ab anima rationali contenta ſunt: & multo fortius q̃ in Chriſto: quo ad hoc. ſ. q; hũanitas eius quantũ eſt de natura ſua, nata erat ſecundũ ſe ſubſiſtere: nõ autẽ hęc materia cum forma illa educta de eius potẽtia: vt dictum eſt. Vnde Auerrois ſuper finem octaui Metaphyſicę dicit. Qui ponit q; anima & corpus ſunt duo diuerſa, cõuenit ei dicere, quid ſit cauſa ligamenti animæ cũ corpore. Qui aũt dicit q; anima eſt perfectio corporis: & q; corpus non exiſtit ſine anima: non ſunt apud eum duo diuerſa: nec accidit ei quæſtio.

X HIC aduerte lector: q; ponens animam & corpus duo diuerſa: vt ſcilicet corpus per formam eductam de potentia materiæ habeat ſeorſum vnum eſſe: & anima ſecũdũ ſe aliud eſſe: ille non poteſt dicere q; poſſit fieri vnum ex corpore & anima: niſi ligamento & aggregatione quadam: vt q; homo ſit corpus & anima vel anima vtens vel induta corpore non corpus animatum: ſicut diceretur q; homo in eſſe logico & rationis ſit animal & bipes: non animal qđ eſt bipes: & ſic non eſſet omnino homo vnus: niſi ſicut liber Ilias. Ponẽs vero q; corpus, materia. ſ. hominis, cum forma in homine educta de potẽtia materiæ non exiſtit omnino ſine anima: vt dictum eſt: ſed q; anima eſt perfectio huius corporis dans eẽ in actu ipſi tanq̃ illi qđ quantum eſt ex ſe & natura ſua non eſt niſi ens in potentia: nullo modo apud eum ſunt duo diuerſa in eſſe, corpus. ſ. & anima: ſed vnum tm̃: nec accidit ei aliqua difficultas aut dubitatio quomodo fiat vnum ex corpore & anima. Et non eſt cauſa erroris aliquorum in hoc: niſi quia vt dicit philoſophus in fine octaui Metaphy. quærunt vnum & idem qđ primo eſt in potentia, & poſtmodum in actu, quaſi diuerſum ſecundum q; iam expoſitũ eſt. vbi dicit cõmentator. Id eſt cauſa deceptiõis in hoc eſt quia ponunt idem quando eſt in potentia, & quando eſt in actu, eſſe diuerſum: & in rei veritate eſt vnum. Illud enim qđ fuit in potentia, eſt in actu: & non ſunt hæc duo diuerſa in eſſe, cum anima non ſit niſi eſſe eius qđ eſt in potentia animatum: cum eſt animatum in actu. Et tunc exitus de potẽtia in actum eius qđ eſt in potentia, & hoc vt per ſe eſt in potentia ad totum compoſitum perfectum in eſſe: nõ autem vt eſt in potentia ad animam rationalem, niſi inquantum ipſa habet eſſe pars formalis illius compoſiti: & ita quodãmodo per accidens: quemadmodum ſecundum pͥm compoſitum eſt id q̃d generatur per ſe, forma autem non niſi per accidẽs: & vt eſt pars in ipſo compoſito. Talis inquã exit⁹ eius

ꝙ ſic eſt in potentia, nec habet cauſam niſi motorẽ extrahentem ipſum de potentia in actum: ſecundũ ꝙ expoſitum eſt iam: & cũ ſic eſt, hoc. ſ. compoſitum ex aĩa & corpore, eſt vnũ & idẽ: quẽadmodũ materia vltima & forma: vt dicit philoſophus ibidem. Super quo dicit cõmẽtator. Anima cũ corpore eſt idem: ſicut dicimus ꝙ prima materia & forma ſunt idẽ. Et contingit in tali compoſito, ex materia ſcilicet & forma duplici, materiali & immateriali, quẽadmodũ ĩ definitionib9. Quẽadmodũ eñ ſecũdũ Auerroim ſup. viii. Meta. vltima differẽtia in definitionibus qm̃ continet formã, per quã ens eſt vnũ in actu: & differẽtiæ quæ ſunt ante vltimam differentiam, ſunt exiſtentes in definito in potentia tm̃: ideo definitum non dicitur multiplex per multiplicationem partium definitionis: ſic quia in tali compoſito vltima forma, per quã eſt ens in actu, eſt vnica, & alia eſt in potẽtia tm̃ in compoſito, & ſimiliter materia: vt dictum eſt. Ideo etſi illę formæ multiplicarenť, nõ tñ eẽ cõpoſiti. & ſic ſemper vni9 rei vna eſt forma, per quã eſt ens in actu: per qđ non excludiť quin poſſit alia forma illam pcedere in materia quę ex ſe eſſe non habet niſi in potẽtia, inquãtũ nõ eſt nata cõplere: ſed tm̃ inchoare diſpoſitionẽ eẽ rei vt dictum eſt. Et per hunc modum nullũ eſt inconueniens: ꝙ vnius rei plures ſunt formæ ſubſtantiales. AD tertiam difficultatem: ꝙ forma ex eo ꝙ eſt aliquid p eſſentiam ſuam, habet eẽ actus compoſiti. cuius ergo eſſentia poteſt eſſe ſeparata: cũ non ſit actus: nullius eſt forma &c. Dicendum ꝙ bñ verũ eſt ꝙ de eſſentia eius qđ eſt forma, ẽ ꝙ ſit actus alicuius, & ꝙ per eam illud habeat eſſe, & ipſa in illo. & in rei veritate, vt iam dictum eſt, in compoſito ex anima & corpore tm̃ eſt vnum eſſe qđ eſt compoſiti p animam non animę: niſi vt eſt aliqd compoſiti: in quo ſi ſecundum ſe haberet aliquod eẽ: non eſſet homo vnus niſi aggregatione, neqꝫ haberet homo eſſe p aĩam aliter q̃ homo videt vel ſanatur ꝑ oculum: vt bene inductum eſt. Nõ tñ ſequitur ex hoc ꝙ nõ poſſit habere in ſe eſſe ſeparatum: qa etiã ipſa ſeparata, vt dictum eſt, in natura & eſſentia ſua, nõ eſt niſi forma alterius propter naturam inclinationis & dependentię in natura ſua ad aliud informandum. ſi enim actu non informet hoc accidit ei, & eſt ei præternaturale: ſed tamen poſſibilitas recipiẽdi in ſe tale accidens eſt de conſideratione naturæ ſuæ ſuper alias formas ſpecialiter, inquantum ſcilicet habet eſſe finis primorum connectens prima ſecundis: vt dictum eſt. ex hoc eñ debet in aliquo cõmunicare cum formis omnino immaterialibus: vt in eſſentia ſua poterit ſubſiſtere ſine materia, licet in eſſe incõpleto: vt dictũ eſt, & cum formis oĩno materialibus, ſcilicet vt per eſſentiam ſuam ſit actus materię nullum habens eſſe proprium in cõpoſito: ſed ꝙ ſolũmõ cõicat cũ materia eẽ cõpoſiti: vt dictũ eſt. Qui iſta ſcit diſcernere & diſtinguere ſcilicet quomodo anima rationalis nata eſt habere eſſe incompletum, & actum ſubſiſtendi incompletũ ſeparata: ita ꝙ in compoſito nullum actum aut eſſe proprium habet: ſed ſolum habet actum & eẽ cõpoſiti qđ cõmunicat ei quia eſt aliquid compoſiti: ei nõ eſt difficile intelligere quomodo anima ſit forma & actus materiæ ſiue corporis per ſuam ſubſtantiam. Qꝫ autẽ hoc ſit alicui difficile, hoc eſt qa neſcit illa diſcernere, aut nõ aduertit, aut diſſimulat. AD quartam difficultatem: ꝙ ſi anima p ſuam ſubſtantiam eſſet forma & actus corporis ſiue materię, operatio intelligendi quæ ſit per ipſam, debet per ſe attribui compoſito: & ſic actus intelligendi in homine non eſſet abſtractus a corpore & materia: ſicut neqꝫ actus ſentiendi: qđ ẽ ĩpoſſibile: quia formę receptę in corpore & materia non ſunt vniuerſales, ſed particulares tm̃: ſicut ſunt ipſum corpus & materia: quæ enim recipiunť in corpore & materia, indiuiduanť per ipſa: Dicendum ꝙ hæc eſt ſententia aliquorum: ꝙ operatio intelligendi nõ eſt niſi per ſpecies vniuerſales abſtractas ab omnibus conditionibus indiuidualibus quibus informať intellectus, & ſit in actu inquantum eſt intelligens. intellectus enim non intelligit, neqꝫ eſt in actu inquantũ ẽ intellectus, niſi informatus ſpeciebus intelligibilium, vt habitum eſt ſupra. Species aũt vl'es abſtractę a cõditionibus indiuidualibus, non poſſunt eẽ in aliquo materiali vel corporali: vt in ſubiecto, quicquid eñ recipiť in materia vel in corpore: p materiã, & p corpus indiuiduať: & p hoc non habet rationẽ intellectualẽ. ſecundum ꝙ dicit Auicenna in octauo Metaphy. Cauſa de hoc ꝙ res non intelligitur materia eſt: & appẽdentię eius non eſſe rei. Idcirco inquã dicũt aliq: ꝙ in operatione intelligendi nõ eſt poſſibile cõicare aliqd corporale vel materiale: ſed oportet ꝙ ipſa anima intellectiua per ſe agat ſiue eliciat actionẽ intelligendi: vtpote ꝓpriã operationẽ quę ſibi conuenit abſqꝫ oĩs materialis aut corporalis cõmunione: & ꝙ ſecundũ hoc in operatione intelligendi conueniunt animæ humanæ & ſubſtãtię ſepatę oĩno: qa. ſ. ambę ĩmaterialiter & incorpaliter cognoſcũt. In hoc autẽ differũt: ꝙ aĩæ hũanę nõ hñt cognitionẽ ĩtellectualẽ: niſi rerũ materialiũ p ſpecies abſtractas a cognitiõe ſẽſitiua materiali materialiũ rerũ: ſubſtantię vero ſepatę hñt cognitionẽ rerũ ĩmaterialiũ & materialiũ p ſpecies naturaliter a prĩo ĩpreſſas. Et ſic dicũt ꝙ aĩę hũanę q̃q̃ ſcdm ſubſtãtiã ſuã ſunt forma, & act9 corpis & materiæ: tñ quantum ad operationem intelligendi eſſe earum eſt vltra eſſe materiale, & corporale eleuatum, non dependẽs aliquo modo a corpore & materia, niſi inquãtũ haurit intellectualẽ cognitionẽ

ex ſenſuali: abſtrahēdo. ſ. ſpecies intelligibiles a ſpeciebus ſenſibilibus exiſtētibus in phātaſmate: ſcḋm
ꝙ alias operatio eius intelligendi omnino ſeparata eſt a corpore & materia, ſicut operatio intelligētię
Z vel ſuiipſius inquantum eſt ſeparata. SED huic ſententię ſtatim obuiat incōueniens: ꝙ actio alicuius
eſſet magis abſtracta q̄ eius ſubſtantia: vt. ſ. ꝙ ſubſtantia animę, ꝓ hoc ꝙ eſt actus corporis & materiæ,
& ſic tranſmutabilis per corpus & materiam, eſſet ſubſtātia ſub momēto tēporis. Actio vero ꝗ a omni
no eſſet abſtracta a materia tranſmutabili, eſſet ſupra tēpus: qḋ eſt īpoſſibile. Subſtantia em̄ pōt eē ma
gis abſtracta q̄ opatio non aūt ecōuerſo: iuxta id qḋ dr̄ in cōmento illius penultimæ ꝓpoſitiōis de cau
ſis inter rē cuius ſubſtantia & actio ſunt in momēto æternitatis &c. vbi dicitur. Impoſſibile eſt vt ſit
res cuius ſubſtantia cadit ſub tempore & actio ſub æternitate. ſic enim eius actio melior eſſet q̄ eius
ſubſtantia. hoc autē eſt impoſſibile. Vnde poſitio iſtorum continet repugnantia. ſ. ꝙ anima humana
ſecundum ſubſtantiam ſuam eſt forma corporis: & ꝙ tamen operatio eius ſit ſeparata: quia operatio
ſeparata non eſt niſi ſubſtantiæ ſeparatæ: & ſic iſtorum opinio manifeſte incidit in opinionē Auerro-
is vel Platonis: vt patet ex prędictis. & ſolum diſtat ab opinione Auerrois, ꝙ iſta opinio ponit ꝙ ſenſi
tiua ſit potentia aīæ rationalis affixa organo: Auerrois aūt ponit ꝙ potentia ſenſitiua ſit forma edu-
cta de potētia materiæ. Solū etiā diſtat ab opinione Platonis: qm̄ Plato poſuit ꝙ potentia ſenſitiua eſt
animæ rationalis: & ꝙ ſentire eſt propria operatio animæ: licet in organo. Iſta vero opinio ponit non
ꝙ operatio ſentiendi ſit operatio aīę tm̄: ſed cōiuncti: ex virtute. ſ. aīę & organo. & ſic Plato potuit po
nere ꝙ hō non eſt niſi anima tm̄: quia oīs operatio humana ſecundū ipſum & ſentiendi, & intelligen-
di nō eſt niſi animæ tm̄. illud aūt tātū eſt qḋ eſt res, qḋ opationes ſibi ꝓprias operatur. Iſta aūt opinio
ꝗ a ponit ꝙ ſentire non eſt operatio animę tm̄ ſed coniuncti: intelligere aūt eſt operatio animæ tm̄: ne-
ceſſe habet ponere ꝙ homo ratione ſuę operationis ſenſitiuę non eſt anima tm̄: ſed compoſitum ex ani
ma & corpore, & ꝙ ratiōe operationis intellectiuę ſit anima tm̄. Et ita cum pricipalius ptineat ad ho-
minē vt hō eſt, operatio intellectus q̄ ſenſus: qm̄ ſecundū philoſophū & cōmētatorem in nono Meta-
phy. intellectus vnuſquiſq; homo eſt, vel magis q̄ ſenſus: igitur ſequitur ad illam opinionē ꝙ homo
principalius dicetur eſſe aīa, vel intellectus: q̄ cōpoſitum ex corpore & aīa. Contra id qḋ dicit philoſo
phus in. vii. Metaphy. Forma hoīs ſemꝑ videt̄ in carnibus, & oſſibus, & partibus ſimilibus iſtis. vbi di
cit cōmentator. Impoſſibile eſt enim hoīem intelligere ſine carnibus & oſſibus. & in eodem. Anima eſt
prima ſubſtantia, corpus vero materia: homo vero, qḋ eſt ex vtroq; ſicut totale. Illius enim opinionis
falſitas patet ex hoc: ꝙ ſecūdū pħm in compoſito actio per ſe eſt compoſiti ex materia & forma: vt ei⁹
qḋ agit licet ꝑ formā & non ipſius formę. non. n. dicimus ꝙ caliditas agit, ſed ignis per ſuam calidita-
tem. Quare cum aīa etiā ſecundū illam opinionem ſubſtātialiter ſit forma & actus corporis: om̄is igi
tur actio cuius anima in corpore exiſtens eſt principium & cauſa ꝑ ſe: debet dici actio cōpoſiti ꝑ aīam,
& non ipſius aīę, ſicut neq; eē qḋ eſt in cōpoſito ab anima, eſt ipſius animę niſi vt eſt in compoſito: ſed
ſolūmō eſt per ſe ipſius compoſiti vt dictum eſt. Operari em̄ & agere non eſt ꝑ ſe, niſi eius ꝗḋ ꝑ ſe ha-
bet eſſe in actu. Non ſolum ergo operatio ſentiendi dici debet operatio coniuncti: ſed etiam opera-
tio intelligendi: vt non dicat̄ ꝓprie aīa hoīs intelligere: ſed homo compoſitus ex anima & corpore ꝑ
ipſam. Aliter enim non diceretur homo intelligere: niſi quia pars eius intelligeret: ſicut non dicit̄ vi-
dere, niſi quia oculus eius videt: quēadmodū dictum eſt de eius eſſe: ſi animę per ſe conueniret aliqḋ
eſſe: vt exiſtit in corpore. Et hęc eſt plane ſententia Ariſtotelis in primo de Anima. vbi ſuꝑ hoc mouet
dubitationem de intelligere cum aliis actionibus & paſſionibus animę, dicēs. Habēt autem dubitatio
nē paſſiones animę: vtrū omnes ſint cōmunes: aut ſit aliqua animæ propria. Videt̄ aūt nihil ſine cor-
pore pati, neq; facere: aut iraſci: cōfidere: & omnino ſentire. maxime aūt videtur proprium intelligere
neq; tñ hoc ſine corpe: ſed ſicut recto inquātū rectū tangere accidit ęneā ſphęrā ſecundum punctum:
non tamē tangeret hoc ſeparatum rectum. Inſeparabile em̄ eſt: ſic ſupple: licet aīę accidit aliquid intel
ligere per ſe: vt. ſ. illud qḋ conuenit ei, cum eſt ſeparata: nullum tamen accidit ei ꝓprium cum eſt in
corpore. Qḋ etiā expreſſius dicit infra in eodē cōtra Platonē: qui poſuit ꝙ anima etiam exiſtēs in cor-
pore moueret ſeipſam, ſumendo motū large, pro quolibet actu animæ, etiā pro actu intelligendi. ſecū
dum ꝙ Macrobius dicit in ſoluendo rationes Ariſtotelis quas ex ratione motus proprie dicti induxit
ſuper hoc contra Platonem in primo de anima. Dicit ergo Ariſtoteles. Si dolere, aut gaudere, aut in
telligere motus ſunt: ſed moueri ab anima eſt: melius erit fortaſſe non dicere, animam miſereri, aut di
cere, aut intelligere: ſed hominem in anima: hoc autem non tanq̄ in illa motu exiſtente. & poſt modi-
cum. Intelligere, amare, & odire non illius paſſiones: ſed huius habentis illud. hoc eſt hominis: ſecun-
dum ꝙ habet illud hoc eſt animam. Bene verum eſt ergo, ꝙ operatio intelligēdi in homine eſt per ſe
compoſiti, neq; abſtracta a materia & corpore: non tñ ſicut actio ſentiēdi. AD cuius intellectū ſciēdū,

ꝙ in homine ex parte corporis duplex eſt compoſitio. Vna corporis inquãtum corpus eſt & ſubſtan
tia,& haec eſt ex materia & forma ſubſtãtiali corporeitatis quæ educitur de potentia materiæ diſpo-
nens ad animam intellectiuam:vt habitum eſt ſupra. Alia vero eſt in eo compoſitio corporis inquan-
tum eſt organicũ:& hoc eſt nõ ſolum ex materia & forma iam dictis:ſed etiam ex propriis diſpoſitio
nibus organi : quæ conſiſtit in qualitate & quantitate accidentibus : ſecundum quas fit media ratio
& ꝓportio ad ſuſcipiẽdum in ſe ſpecies ſenſibilium:de qua dictum eſt ſupra. Nunc autem tota anima
rationalis corpori compoſito primo mõ vnit̃ vt forma & pfectio ſubſtantialis & principium eſſendi
ſubſtantiam ſuam ſecundum totum,& ſecundum omnes partes ſuas organicas, & non organicas,ſi
ſint aliquę tales. Corpori vero compoſito ſecũdo modo ſpecialiter vnitur vt forma & perfectio virtua
lis,& principium operandi ꝑ rationes potẽtiarum ſenſitiuarum:vt patet ex ſupra determinatis. Dicẽ
dum ergo:ꝙ tã actus intelligendi q̃ ſentiendi hoĩs,vt eſt hominis,per aĩam cõiuncti eſt : & nõ aliqs eo
rum abſtractus a corpore & materia quin ſit totius compoſiti. Sed actus intelligendi eſt coniuncti ex
anima & corpore primo mõ:& ſic non ſeparatus a corpore qđ eſt ſubſtantia:neq̧ a materia: ſed in ipſo
exiſtens vt in efficiente,& ab ipſo cõpoſito ex aĩa & corpore ſiue materia procedẽs. Actus vero ſentiẽ-
di eſt coniuncti ex anima & corpe ſecũdo modo:& in neutro eſt ſeparatꝰ a materia neq̧ ab organo cor
porali:ſed aliter & aliter eſt coniuncti,vnus & alter:quia actus ſentiendi eſt compoſiti iam dicti,elici-
tus ab eo per ſpeciem ſenſibilem receptam in ipſo compoſito ratione totius compoſiti,ſcilicet ex mate
ria & forma educta de potentia materię,& ex anima rationali: quæ operatur & perficit diſpoſitiones
proprias organi:& quæ informat organum ſic compoſitum ratione ſuarum potentiarum ſenſitiua-
rũ. Vñ quia per huiuſmodi ſpeciẽ ſenſibilẽ informat̃ ipm̃ cõpoſitũ iã dictũ,virtute potẽtiarũ ſenſitiua
rum exiſtentium in organo,vt ipſum compoſitum eliciat actum ſentiendi,ideo actus ſentiẽdi dicit̃ eẽ
actus ſeu operatio hominis non ſolum per potentiam ſenſitiuam:immo per ipſum organum:inquan
tum ipſa potentia ſenſitiua eſt actus per ſe organi : licet per animam ſenſitiuam radicaliter : vt di-
ctum eſt ſupra:& etiam inquantum ipſę ſpecies ſenſibiles ꝑ ſe recipiunt̃ in organo corporali & dimen
ſionaliter, & ſunt forma organi. Actus vero intelligendi eſt compoſiti prędicti ꝑ ſpeciem intelligibilẽ
receptã nõ in ipſo cõpoſito:ſed in ſola & nuda ſubſtãtia aĩæ intellectiuę quã informat:& determinat
in ea potẽtiã intellectiuã:vt totꝰ homo ꝑ partẽ eius formalẽ ſpecie intelligibili informatã virtute po-
tẽtię intellectiuę eliciat actũ intelligendi. ꝓpter qđ intelligere dicit̃ eſſe operatio hominis ſolũmodo
ꝑ potẽtiã aĩæ itellectiuã,nõ ꝑ aliquã cõditionẽ materię,aut corporis,aut organi. Et ꝑ hũc modũ actio
ſentiẽdi organica eſt nõ abſtracta vllo mõ a corpe:qa ẽ cõiũcti ex corpe & aĩa:vt ꝑ ſe ſenſibilis, & hoc ꝑ
corpus & potẽtiã,& ſilr̃ per ſpecies exiſtẽtes ꝑ ſe in corpore. Actio vero intelligẽdi nõ eſt organica,ne
q̧ materialis,neq̧ corpalis:ſed oĩno abſtracta a corpe & materia & organo corpali: nõ qa non ſit actio
totius hominis compoſiti ex corpore & anima:ſed animæ ſolius licet exiſtẽtis in corpore: vt dicit opi
nio iam improbata,cui forte multi adhęrẽt credẽtes ꝙ ꝑ illum modum operatio intellectiua dicatur
eſſe abſtracta:immo eſt actio totius coniuncti:vt dictũ eſt:nec quia non ſit per potẽtiam quę eſt in ma
teria et in corpore. immo ipſa potentia intellectiua ſicut dictum eſt,eſt ipſa ſubſtantia animæ quæ eſt
forma materię:ſed materia non determinat in ea rationem potentiæ intellectiuę:ſicut diſpoſitio orga
ni determinat in ea potẽtias ſenſitiuas:vt habitum eſt ſupra. Propter qđ potentia ſenſitiua dicit̃ eſſe
potentia nõ ſeparata ab organo:ſed organica et ꝑ ſe diſpoſitio ipſius organi,tanq̃ ꝓximi principii eli
cientis per ſpeciẽ quæ ipm̃ informat actum ſentiendi,et per potentiam ſenſitiuam exiſtentem in ipſo
organo ſubiectiue et radicaliter in ſubſtãtia animę. Potentia vero intellectiua dicit̃ potentia omnino
ſepata ab organo,et a corpe,et a materia:qa eſt ꝑ ſe ſubiectiue ipſius ſubſtãtię aĩę informatæ ꝑ ſeipſam
ſpecie intelligibili. Et ideo opatio ĩtellectiua dr̃ oĩno eẽ abſtracta a materia,et a corpe,et ab organo:nõ
qa nõ ſit ꝑ ſe cõiũcti:vt intelligẽtis principaliter:et ꝑ id qđ eſt in materia et forma corpis : cuiꝰ eſt aĩa
intellectiua:ſed qa ſit ꝑ ipſam inquãtũ recipit ꝑ ſe ſpecies intelligibiles determinãtes in ſe abſolute po
tẽtias intellectiuas:ſi tñ plures ſunt in ea ſpecie differẽtes:vt ſic in opatiõe intelligẽdi nõ ſit poſſibile
cõicare corpus materiã vel organũ aliquod tanq̃ id quo homo intelligens elicit actionẽ intelligendi,
quemadmodum oculus corporalis eſt id quo homo ſentiens elicit actum ſentiendi. Propter qđ ſpeci-
es ſenſibiles non recipiunt̃ in ſenſu:niſi ſub eſſe particulari et materiali:ſpecies vero intelligibiles reci
piunt̃ in intellectu ſub eſſe vl̃i et omnino ſpirituali. Vnde ſicut ſecundum Auicẽnã in. viii. Metaphy.
cauſa de hoc ꝙ res intelligibilis nõ intelligitur,nec eſt intelligibilis in actu quãtum eſt de ſe,ſed in po
tentia tm̃, materia eſt et appendentiæ eius, non eſſe rei. Eſſe enim formale vt dicit eſt intelligibile et
hoc eſt eſſe quod poſtq̃ quieſcit in re intelligente,ſit per id rei intelligentia : ſic per ſpecies intelligibi-
les non eſt intelligibilis neq̧ vniuerſalis in actu quantum eſt de ſe: ſed ſingularis, et in potentia

tũ vniuerſalis & intelligibilis. Quare eius eſſentia: q̃a in materia, vel in organo materiali & corporali recipiť tanq̃ in ſubiecto: a quo cum abſtrahiť & recipiť in intellectu ſolo nõ eſt in materia, neq; in cõpoſito ex ipſo & materia: licet ipſe ſit in materia: iam eſt facta vniuerſalis. & diciť vniuerſalis non quia non ſit vnum aliquod ſingulare in natura qua eſt id q̃d eſt: ſed propter cauſam quæ iam dicetur inferius.

A Ad cuius intellectum oportet ſcire quid operetur in actu intelligendi. de quo dicit Auicenna: ꝙ ſcilicet id q̃d aptũ natũ eſt recipe: illud eſt intellectu a potentia: q̃ cũ recipit illud fit ĩtelligẽtia in effectu, & fit ꝑ hoc vnũ cõpoſitũ in actu ex intelligibili & pĩcipio intellectiuo: q̃d poſt q̃ fuerit ꝑ hmõi ſpeciẽ ĩformatũ pfectũ in eẽ intellectiuo: q̃d ſicut habet eẽ ꝑ pĩcipiũ intellectiuũ hmõi: vt eſt ſubſtantia q̃ eſt forma & actus corporis vel materiæ in ipſo: ſic per idem principium vt eſt potẽtia informata tali ſpecie, habet elicere propriã actionem: vt per id q̃d eſt ꝓpria ratio eius. Actionem dico intelligendi nõ tranſeuntem in materiã: quẽadmodũ actio calidi quã agit ignis ſuo calore: ſed manẽtẽ in intelligente vt propriã perfectionẽ, habentẽ ſolũ reſpectum & relationẽ quandam ad rem intellectam, ex eo videlicet ꝙ dicta ſpecies informans intellectum vt proximum principium eliciendi huiuſmodi actum, eſt propria ſimilitudo illius rei intellectę, & format ſiue generat in anima per ipſam actum intelligendi: immo potius totus homo intelligens per ipſam mediante actu intelligendi intentionem quandã ipſius rei intellectæ quæ diciť verbum ſiue notitia, & q̃quid eſt rei in anima, in qua intelligitur: videť res ipſa indifferenter, ſiue p̃ſens fuerit, ſiue abſens, ſiue exiſtens in exiſtentia actuali, ſiue non exiſtens: ita ꝙ verus intellectus & vera ſcientia rei non dependet omnino ab eo q̃d eſt extra niſi per accidẽs, in quantũ. ſ. indiget receptione ſpecierum intelligibilium a phantaſmate, q̃bus receptis vniformiter manent ſcientia & intellectus: qualitercũq; mutetur & varietur res extra. Et ideo intelligim⁹ & ſcimus cum volumus ſine omni noua alteratione reali in nobis facta. vt eñ dicitur in ſecundo de anima, non bene ſe habet dicere ꝙ ſapiens eſt in habitu alterari: cum poſtmodum ſapiat in actu. Illud autem verbum, & q̃quid eſt de re in intellectu: eſt pfecta rõ & ſimilitudo rei extra pfecte aſſimilans intelligentẽ intellecto. vnde & diciť ipſa veritas: quę eſt diminuta rei entitas, ſiue ipſa adęquatio rei & intellectus: q̃ñ adęquat intelligentẽ intellecto, & facit ꝙ intellectus quodãmodo ſit ipſum intellectum. ꝓpter q̃d dicit philoſophus in tertio de Anima. ꝙ intellectus non eſt aliquid eorum quę ſunt anteq̃ actu intelligat, & verbũ. ſ. tale formeť in intellectu. q̃d q̃dẽ eſt illud q̃d diciť eſſe verũ vl'e: q̃d eſt vnum in anima cõquieſcens: vnum præter multa, principiũ proximũ incõplexũ artis & ſcientiæ ſeparatum a conditionibus materialibus omnib⁹ & particularibus: ſine quibus res extra in rerum natura nõ exiſtit: & etiam a conditionibus quas intellectus ipſe circa ipſum in ſeipſo habet formare cuiuſmodi ſunt vniuerſale, particulare, p̃dicatum, ſubiectum, & huiuſmodi. Vnde eſt idẽ q̃d ſupra diximus rei conceptũ ſimplicẽ abſolutum: quo ad eſſe eſſentię abſolutum. & diciť ſpecies ſupradicta informans intellectum vl'is: quia eſt ratio concipiendi in intellectu huiuſmodi intentionem, quę cum ipſa ſimiliter diciť vniuerſalis: non quia non ſit aliq̃d ſingulare vnũ in natura ſua quę eſt certitudo aliqua, & id q̃d eſt ꝑ eſſentiam: ſed quia omnino ex certitudine ſua ſecundum quod eſt ꝑ eſſentiæ abſolutum conceptum in intellectu non determinat ſibi conditionem aliquam: neq; quã natũ eſt habere quo ad eſſe rationis, in intellectu: neq; quam natum eſt habere quo ad eſſe naturæ extra. Et ideo ꝙ vniuerſale dicitur, hoc eſt a ratione huiuſmodi abſolutionis, & eſt proprie illud quod eſt vniuerſale, quod ſcilicet per indifferentiam ſe habet ad cõditionem vniuerſalitatis & particularitatis: quæ ſunt ei ab intellectu ex reſpectu & comparatione ad particularia: ſicut & per indifferentiam ſe habet ad ceteras omnes ſiue in anima eas habeat ſiue extra. Vnde dicit Auicenna in ſexto Metaphyſicę capitulo nono. Hæc aũt forma q̃uis in reſpectu indiuiduorum ſit vniuerſalis tamen reſpectu animæ ſingularitatis in qua imprimitur eſt indiuidua. ipſa eñ eſt vna ex formis quæ ſunt in ĩtellectu: vt dicit paulo ĩfra. Vniuerſalitas nõ accidit ei niſi cũ eciderit in informatiõe intelligibili. Et manifeſtũ eſt quoniã non eſt poſſibile vt na-

B tura vna habeat eſſe in iſtis ſenſibilibus: ita vt in actu ſit vniuerſalis. i. vt ip̃a vna ſit cõmunis. Et bene dicit in actu: quia natura illa quæ eſt in ſenſibilibus ex ſe in potentia eſt vniuerſalis: ſed in actu vniuerſalitas recipiť ab intellectu inquãtum cadit in ĩformatione. Intellectus eñ eſt qui operatur vniuerſalitatem in rebus: vt dicit cõmentator ſup principiũ de anima. & hoc ꝑ hunc modum: quia vt dicit Auicẽna, ꝙ in anima intelligitur primo de re aliqua puta de homine illud q̃d eſt vniuerſale eius aut vniuerſalitas: qua. ſ. habet rationem vniuerſalis prædicabilis: non eſt ex hoc ꝙ eſt in anima abſolute ſed ex hoc ꝙ conſiderať ad multa vel ſignata vel opinata. Similiter eius ſingularitas hmõi vniuerſalitati opponitur ex hoc ꝙ cõſiderať ad vnicũ: q̃a ſicut idẽ diuerſis reſpectib⁹ eſt genus vel ſpecies, ſimiliter aliq̃d diuerſis reſpectib⁹ eſt vl'e vel ſingulare. Hęc igitur forma ſcd̃m ꝙ eſt in aĩa eſt aliqua forma aĩæ: & eſt ſingularis: & ſecũdũ ꝙ in ea multa conueniunt eſt vl'is. & ſecundum ꝙ eſt vniuſcuiuſq;

rerum extra ſub conditionibus indiuidualibus,eſt iterum ſingularis. Non eſt eñ ĩpoſſibile vt ſit vna
eſſentia:& accidat ei cõmunio vel ſingularitas relatiõe.niſi eñ fieret relatio ad multa,nõ eſſet cõio vł
participatio.Oportet igitur referri multa ad eſſentiã vnã:quę cũ impreſſa fuerit ab vnico indiuiduo
extra prius imaginato,nõ recipit poſtea aliã impreſſionẽ nouã ab alio:niſi ſecundũ iudiciũ prioris cõ
cepti. eius eñ impreſſio eſt talis qualis eſt forma prioris:cũ ſit expoliata ab accidẽtibꝰ. Sic ergo patet
quomodo ſpecies in aĩa eſt vniuerſale quoddam: videlicet tanq̃ forma:& aliqd abſolutũ : & ab oĩbus
cõditionibus expoliatũ exiſtens in aĩa,cui accidit ratio alia vniuerſalis prædicabilis & ſingularis ſibi
oppoſiti:cõparatione ſcilicet ſui ad ſuppoſita formę in aĩa cõcepta:ex qbus illa ratio puta vniuerſalis
abſtrahiť.ſcd̃m ꝙ dicit Boetius ſup Porphy.Cũ genera & ſpecies cogitanť:tũc ex ſingularibꝰ in qbus
ſunt,eorũ ſimilitudo colligiť:vt ex ſingulis hominibꝰ inter ſe diſſimilibus humanitatis ſimilitudo co
gitata ſit ſpecies:quarũ ſpecierũ rurſus diuerſarũ ſimilitudo cõſiderata,quæ nõ niſi in ſpeciebus,aut
eorũ indiuiduis eſſe poteſt,efficit genus.itaq; hęc quidẽ ſunt in ſingularibus: cogitanť vero vniuer-
ſalia.nihilq; aliud ſpecies putãda eſt niſi cogitãdo collecta ex indiuiduorũ diſſimiliũ numero ſubſtan
tialis ſimilitudo.Genus vero collectio cogitata ex ſpecierũ diſſimiliũ ſimilitudine. Et hoc eſt vniuer-
ſale primo modo:qđ eſt vnũ de multis:cui accidit vniuerſale ſcđo modo: ꝑ qđ habet eſſe vnũ in mul
tis:& ſimiliter ſingulare ei oppoſitũ,per qđ vni ſoli appropriať.Nõ eñ vt dicit Boetius ſup Porphy.
eſt interclußum vt in eodẽ ſubiecto ſint rãtiõe diuerſa.Itaq; vt dicit ſingularitati qd,& vniuerſalitati
vnũ quid ſubiectũ eſt. Qđ quidẽ eſt ipm̃ qđ quid eſt & propriũ obiectũ intellectus,vt dictũ eſt:qđ ꝑ
ſpeciẽ rei abſtractã,vt dictũ eſt,cõcipiť in aĩa,vt in potẽtia intelligendi:ꝑ quã totus homo vt per id qđ
eſt aliqđ ſui intelligit.Quę qdẽ potentia nõ cõmunicať materię i hoĩe vel alicui organo corporali,vt
cõpoſitũ ex ſubſtãtia aĩę & materia vel corporali organo:vt ſit ꝑ ſe ſubiectũ potẽtię qua hõ põt intel-
ligere: quẽadmodũ cõicat potẽtiã ſentiẽdi organo corpali:vt cõpoſitũ ex ipſa & organo ſubſtãtialiter
ſit per ſe ſubiectũ potẽtiæ ſenſitiuę,ſicut dictũ eſt ſupra.ꝓpter quã ſpecies ſenſibilis recipitur in ſenſu
ſub eſſe corporali & ĩdiuiduali & materiali:ſpecies vero ĩtelligibilis recipiť in intellectu ſub eſſe oĩno
ſimplici & ſpirituali,expoliata ab oĩ cõditione materiali & indiuiduali. Et ſecũdũ hũc modũ oportet
dicere ꝙ potentia intellectiua in homine magis eſt abſtracta q̃ ſubſtantia eius. & ſimiliter ꝙ ſpecies
intelligibilis exiſtens in intellectu habeat eſſe magis abſtractũ q̃ ſubſtãtia ipſius animę. Subſtãtia eñ
animę vere forma materialis eſt in materia & in corpore exiſtens:vt actus & perfectio eius. Potentia
vero intellectiua q̃uis vt in ſubiecto ſuo proprio & per ſe ſit in eo qđ ſic eſt in materia,vt dictũ eſt:oĩ-
no tamen immaterialis eſt nullo modo exiſtens in materia aut corpore:vt aliqua perfectio materię,vł
cõpoſiti ex materia & forma:tanq̃ habẽtis in ſe potẽtiã intelligẽdi:& quo intellectus poteſt dici intel-
ligere tanq̃ per id qđ per ſe vt ſubiectũ habet in ſe potentiã intellectiuam:quẽadmodum potẽtia ſen-
tiendi materialis eſt exiſtens in materia & in organo corporali vt aliqua perfectio eius tanq̃ haben-
tis in ſe potentiam ſentiendi: & quo ſentiens poteſt dici ſentire,tanq̃ per id quod vt ſubiectum per ſe
habet in ſe potentiam ſentiendi. Non enim poſſumus dicere ꝙ homo intelligit per materiam,vel per
aliquod compoſitum in ſe ex materia & forma:neq; per aliquod organum corporale : ſed ſolũ per ip-
ſam animã:vt per principiũ formale:in hoc ꝙ per ſe habet in ſe potẽtiã intelligẽdi.ſicut dicimꝰ ꝙ ho-
mo ſentit per organũ corporale,vt videlicet per oculũ : vt per partẽ eius integralem:qui per ſe habet
in ſe potẽtiã ſentiẽdi.& ſic ſpecies intelligibilis per ſe habet eſſe in aĩa:quæ eſt in materia & in ſubſtan-
tia:nõ autẽ aliquo modo in materia vel cõpoſito:vt in ſubiecto.Species vero ſenſibilis nõ habet eſſe ꝑ
ſe in aĩa ſed in organo cõpoſito,vt dictum eſt.Sed forte dices.ſi potentia intelligendi eſt in ipſa aĩa vel
potius ipſa anima:vt habitum eſt:& ſimiliter ſpecies intelligibilis eſt ipſa aĩa: cũ tota ſubſtãtia animę
nõ eſt in hoĩe niſi in materia. Et potẽtia ergo intelligẽdi ſimiliter & ſpecies intelligibilis non poſſunt
eſſe in hoĩe niſi ſint in materia:& ſic redit difficultas ſuprainducta. Et eſt dicẽdũ:ꝙ nõ ſimpliciter ne
gandũ quin potẽtia intellectiua & ſpecies intelligibilis aliquo modo ſunt in materia. Vnde intelligẽ B
dum ꝙ differt aliquid eſſe in alio vt forma in materia,& vt accidẽs in ſubiecto:qm̃ ſecũdum cõmẽta-
torem ſuper principiũ ſecũdi de anima,ęquiuoce diciť forma eſſe in ſubiecto:& accidens. ſubiectũ eñ
accidentis eſt aliqđ exiſtens in actu:& non indiget in eſſe ſuo accidẽte.ſubiectum autẽ formę non ha-
bet eſſe in actu niſi per formã & indiget forma vt ſit in actu.Dicendũ ergo ꝙ quia omne per accidens
debet reduci ad per ſe:& potẽtia atq; ſpecies intelligibilis nõ habent eſſe niſi in aĩa vt in ſubiecto ſicut
dictum eſt: ꝙ & anima eſt in materia. per accidẽs igitur ſolũmodo habent eſſe i materia:& hoc nõ vt
in ſubiecto:quia neq; anima per ſe habet eſſe in materia vt i ſubiecto:ſed ſolum vt in perfectibili.Et ſic
bene concedẽdum eſt ꝙ potẽtia intelligendi: & ſimiliter ſpecies intelligibilis habent eſſe in materia ꝑ
accidens vt in perfectibili non ab ipſa potentia vllo modo:neq; ab ipſa ſpecie:ſed ab ipſa anima in qua

illa ſunt vt in ſubiecto. Qm̄ ꝙ per accidēs reducitur ad per ſe, hoc cōtingit dupliciter. Vno modo in
alio & in ſeipſo ſimul. Alio modo in alio tm̄. Primo mō quādo id qđ alicui conuenit per accidens: vt
ꝑ id cui cōuenit per ſe: natū eſt etiā ei cōuenire ꝑ ſe: vt clauus mouet localiter ꝑ accidēs in arca mota ꝑ
ſe: licet non ex ſe: qui etiā natus eſt moueri localiter per ſe extra arcā. Secundo modo qm̄ id qđ cōuenit
alicui ꝑ accidēs ꝑ ſe non eſt natū eidē cōuenire: vt color mouet localiter ꝑ accidens in corpore moto ꝑ
C ſe: qui non eſt natus moueri per ſe extra corpus localiter. Secūdum hoc dicendum in propoſito: ꝙ po
tentia intellectiua, & ſilr ſpecies intelligibilis habēt eſſe in materia vt in perfectibili ꝑ accidēs vt ꝑ aīam
in qua ſunt: qđ eſt ei⁹ ꝑfectio ꝑ ſe. & hoc reducēdo ꝑ accidēs ad ꝑ ſe in alio tm̄. qm̄ potētia intellectiua
& ſpecies itelligibilis nullo mō nata ſunt ꝑ ſe materiā ꝑficere. & ſic nullo mō poſſunt ei ineſſe ꝑ ſe vt ꝑ
fectio ꝑfectibili. vt accidēs aūt i ſubiecto: ſilr nullo mō oīno poſſunt ei ieſſe: neqꝫ ꝑ ſe neqꝫ ꝑ accidēs, qa
qđ ꝑ ſe vel ꝑ accidēs eſt in materia: vt accidens in ſubiecto: neceſſario indiuiduū eſt: & hoc aliqd ma-
teriale. Vñ dicit Auicēna in octauo Metaphyſicę. Quod ꝓhibet rem intelligi eſt hoc quod ipſa eſt in
materia, & in eius appendentiis. Hoc etiam, vt continuo ſubiungit, prohibet ne ſit intelligentia, hoc
eſt intellectiuū. & hoc vel vt ipſum ſecundum ſe intelligat: vel vt ſit quo intelligit id in quo eſt. Sed ꝙ
aliquid ſit in materia vt perfectio in perfectibili: hoc nullo modo prohibet quin ſit principium intelli
gendi in compoſito: cuius eſt pars: niſi ſit forma totaliter comprehenſa a materia ſecūdum ſuam ſub
ſtantiam, & ei immerſa: ſicut ſunt formę eductę de potentia materię: q̄ nullā habent in ſe potētiam ni
ſi cōmunicatam materię: ita ꝙ totum compoſitum ſit per ſe ſubiectum eius: vel niſi ſit omnino com-
prehenſa a materia, & ei immerſa ſecūdum ſuas potentias quas cōmunicat corpori: ſicut anima hoīs
cōicat corpori vires ſenſitiuas: vt dictum eſt: vel ſicut cōtingeret ſi anima haberet materiam partem
eſſentię ſuę. Sed hoc ꝙ aliquid eſt actus materię, impedit om̄ino ne in materia habeat actum intelligē
di proprium ſeparatum tanq̄ agens principale, & ſic facit ꝙ anima ipſa non ſit quod intelligit: ſed to
tum coniunctū, & ꝙ anima ſit ſolūmodo id quo intelligit coniunctum: facit etiam ꝙ licet habet ho-
mo immaterialem operationem intelligendi per ſuam animam: ꝙ tamen non habet illam ſine admi-
niculo corporis, inquantū ipſam acquirit per ſpecies intelligibiles a ſpeciebus ſenſibilibus abſtractas.
Et per hunc modum, quia operatio intellectus non completur niſi per organa corporis: licet ipſe non
ſit virtus organica: naturale tamen eſt ei vniri non cuicūqꝫ corpi: ſed organico tm̄. Et ſic definitio illa
ꝙ anima eſt actus corporis organici: poteſt etiam attribui animę quo ad partem intellectiuam: licet
aliter q̄ quo ad partem ſenſitiuam: vt patet ex prędeterminatis. Hæc anima ergo humana ex eo ꝙ
nō habet materiam partem ſuæ eſſentiæ: neqꝫ potentiam ſuam intellectiuam organo corporali velut
ſubiecto cōmunicet: neqꝫ eſt omnino materię immerſa: vt de eius potentia educta: ſed eſt tanq̄ forma
altior excedens poteſtatem materię, & immediate a primo agēte producta in materia: ex hoc habet ꝙ
ipſa excedit quo ad aliquam potētiam ſuam capacitatem materię: ne ei vim illam cōmunicet: licet ſit
forma & actus eius. ſ. quo ad illā potētiā qua eſt principium actus intelligēdi: & tm̄ compreſſa eſt a ma
teria quo ad alias potētias: ſenſitiuas. ſ. quas cōicat corpori & materię vt dictum eſt.

SEquunť quæſtiones pertinentes ad hominē compoſitū ex anima & corpore, ex par
te ipſius coniuncti. Et erat vna pertinens ad eius generationem: quędam vero alię
ad diuerſos ſtatus hominis generati. Prima erat. Vtrum homo generat homi- Quæſt. xvi.
nem. CIRca qđ arguitur ꝙ non: quia homo dicitur homo ab intellectu: ſed homo Arg. princi.
in homine non generat intellectū: qa ab extrinſeco eſt, ſecundum philoſophū. er-
go &c. IN contrariū eſt id qđ dicit pħs in ſecundo Phyſicorū. Homo generat ho In oppoſitū.
D minem ex materia & ſol. DIcendum ad hoc: ꝙ ſecundum philoſophum in quin- Reſponſio.
to Phyſicorum per ſe termini generationis & corruptionis diſtinguūtur penes eſſe & non eſſe: qa ge-
neratio eſt tranſmutatio a nō eſſe in eſſe: ſicut ecōuerſo corruptio eſt trāſmutatio ab eſſe in non eſſe.
& ideo eo alicui attribuiť gñatio vel corruptio quo ei attribuiť eſſe: qđ habeť ꝑ generationem & de-
ſtruitur per corruptionem. Nūc autem vt dictum eſt ex præcedentibus, eſſe per ſe eſt diſpoſitio com
poſiti: & ꝑ materiā & ꝑ formā aliorū tm̄ nō eſt diſpoſitio per ſe: ſed ſolum ſecundum ꝙ ſunt aliqd cō-
poſiti, & ideo quodāmō ꝑ accidens eis conuenit. & ſic generatio & corruptio ꝑ ſe debent attribui cō-
poſito: qa ꝑ ſe acquirit, vel amittit eſſe: materię aūt & formę ſecundū eſſe qđ habēt in compoſito: quia
ſcilicet acqrūt eſſe aliquid in compoſito, vel amittunt id, nō qa acqrant aliqd, vel amittāt, vel certitu-
dine ſua qua ſunt id qđ ſunt in eſſentia ſua abſoluta: qua vnum eorū diſtinguitur ab alio. Vnde in cō
poſitis naturalibus in quibus forma educitur de potentia materiæ: nihil minus dicitur per ſe gene-
rari compoſitum ab agente per naturam per hoc ꝙ ei eſſe acquiriť: licet non generet eſſentiam mate-
riæ ipſam producendo in eſſe naturę ſuę de nihilo: ſed quia per actionem generantis acquiritur ei eſſe

in tali cõpoſito.Et ſimiliter corrũpens actuale dicit̃ vere corrũpens quãdo deſtruit eſſe cõpoſiti:& per
cõſequens materię qđ habuit eſſe ĩ cõpoſito:licet nõ deſtruat eſſentiã materię:quæ ſcđm pħũ i fine
primi Phyſicoꝝ,ingenita eſt & incorruptibilis. Sic igit̃ alicui cõpoſito acquirit̃ eſſe ꝑ agẽs aliqđ:& ſi
ipſum agẽs nõ poſſit ſuꝑ eſſentiã cõponentiũ ſcđm ſe,ipſam ꝓducẽdo in eſſe quo ad amborũ ſubſtan
tiã & eſſe naturę ſeu eſſentię:ſed ſolũ quo ad eſſe actuale qđ habẽt in cõpoſito,nihil minus dicet̃ per ſe
generare ipm̃ cõpoſitũ.Nunc autẽ ita eſt ꝙ eius corruptio qua deſtruit̃ ab eſſe eſt agẽtis naturalis:&
generatio qua ei acquirit̃ eſſe eſt ei naturalis:quia ſcđm pħũ in primo cæli & mundi, ſi vnũ contra
riorũ eſt naturale & reliquũ.Hoc autẽ ꝑ agens naturale vere corrũpitur & amittit eſſe ꝑ mortẽ ex ſe
paratione partiũ ſuarum eſſentialiũ ſubſtãtialiter conſtituentiũ ipſum:licet non corrũpat in eſſentia
ſua animã eius:neqꝫ materiã:vel qđ ampli⁹ eſt,neqꝫ corpus quo ad formã eductã de potẽtia materiæ
vt dictũ eſt ſupra de morte Chriſti. Vere ergo homo debet dici generari ꝑ agẽs naturale:vt ꝑ hoĩem.
Intelligendũ tamẽ ꝙ aliquantulũ minus ꝓprie homo dicit̃ generare hoĩem:quia intellectũ qui eſt for
ma a qua homo eſt homo:& habet eſſe ſpecificũ:nõ extrahit de potẽtia materię.ſicut bos dicit̃ genera
re bouẽ:& vnum agẽs naturale id cuius formã educit de potẽtia materiæ. generãs eñ educẽs formã
de potẽtia materię,licet per ſe generet cõpoſitũ:quia eſt id cui in ſe acquirit eſſe vt ꝓpriam diſpoſitio
nem eius ſicut dictũ eſt:& nullo modo generet eſſentiã materię:ſed ipſam pręſupponit:& ſolũ acqui
rit ei nouũ eſſe in cõpoſito per formã:tñ aliquo modo etiã generat eſſentiã formæ ipſam ꝓducẽdo in
actum de potẽtia materiæ ipm̃ in ſua ſubſtãtia tranſmutãdo:vt de potentia formato fiat actu forma
tum: ſicut ſigillum exprimens ſubſtantiã cęrę facit de non formato formatũ: & ſic in cõpoſito eſſen
tiam formæ licet quoddã per accidẽs:quia non in ſe ſed in alio:& per ſe generãdo formã in compoſito
de potentia materiæ in actu:qđ ex ſe formaliter eſſe haberet & actum ſi eſſet ſeparata & in ſe ꝓducta:
& nunc quia nõ producitur niſi in alio:& ex potentia alterius,eſt ſolũmodo id alteri quo acquirit̃ eſ
ſe & eſt actus alterius.Proprie ergo tale generans generat cõpoſitum qđ acquirit ei eſſe ſua actione ſe
cundũ eſſentiã eius cauſando id in ipõ quo habet eſſe in actu.homo autẽ generans hominẽ nihil agit
ſuꝑ ꝓductionẽ aĩę humanę in exiſtẽtia eſſentię in materia & in cõpoſito: neqꝫ vt exiſtat in materia:ſi
cut neqꝫ vt exiſtat in ſeipã:quia nullo modo habet eſſe in potẽtia materię:& agens naturale nullo mo
do agit per potentiã ſuper eſſentiã alicuius formę producẽdam niſi quatenus eſt in potentia materię
de qua ſecũdum eſſentiã ſuam producatur in cõpoſito . Et ſic homo non generat hominẽ acquirẽdo
ei eſſe ſua actione cauſando aliquo modo ſecundũ eſſentiã eius illud in homine quo habet eſſe & actũ
ſcilicet quẽadmodum bos generat bouẽ:immo quo ad hoc hominis generatio quodãmodo poteſt di
ci ſuꝑnaturalis magis q̃ naturalis:& potius creatio q̃ generatio: & homo potius debet dici opus dei
in ſua productione,& diuina generatio q̃ humana.Quia tamẽ homo in generatione hoĩs agit admi
niſtrando materiam & ipſam tranſmutando,non ſolum corrũpendo formã ſubſtantialem exiſtẽtem
in ea abſqꝫ omnis formę ſubſtantialis generatione : & denudãdo ipſam materiam quãtum eſt de ſe ab
omni forma ſubſtantiali:ſicut dicit opinio ponẽtium ꝙ forma ſubſtãtialis in homine non eſt niſi anĩ
ma rationalis per creationẽ infuſa:ſed etiam generando formã aliquam naturalẽ de potentia materię
vt dictum eſt ſupra. Aliter enim nihil omnino homo in generatione hominis generaret ſubſtantiale
ſed tantũmodo corrũperet . Illa autẽ forma licet quãtum eſt de ſe,in potentia eſt:neqꝫ eſt nata habere
eſſe propriũ neqꝫ ſecũdum ſe alteri vt cõpoſito dare eſſe vt dictum eſt ſupra: tamen per animã ratio
nalem nata eſt habere eſſe in actu & in cõpoſito & recipiendo eſſe actu ex vnione ſua cum illa licet in
alio:qđ quidẽ actus eſt vnus & idem vtriuſqꝫ:quẽ non poteſt illa forma habere opere agẽtis naturalis
ſine anima:nec anima nata eſt illum habere in homine ſine illa forma:ſed forma illa nata eſt eum habe
re propter animã,& anima propter illam formã.Nõ dico vt ſubiectum cuius habet eſſe per ſe diſpo
ſitio:ſed vt principiũ qđ eſt ratio exiſtendi ipſum in altero vt in compoſito:ſicut patet ex prædeter
minatis:in qđ ambo ſimul perficiendo materiã ſecũdum ſupra determinata tanq̃ actus vnus ab vlti
ma forma principaliter quodãmodo procedẽs ad modũ quo in definitione ſunt plures differẽtię quę
habent eſſe in actu:non niſi per vltimã quæ eſt cauſa vnitatis definitionis vt ſupra dictũ eſt : debent
vnum ſimul eſſe & vnũ actum compoſito:& per eaſdem diſpoſitiones habent eſſe in compoſito quas
cauſant in ipſo: & eas ſibi determinãt.Q; enim ad diuerſitatem formarũ requiritur diuerſitas diſpo B
ſitionum,hoc ſolum verum eſt de formis diuerſis quę cauſant eſſe diuerſa vel nata ſunt cauſare. Vn
de vna & eadem mixtio eiuſdem proportionis conuenit vtriqꝫ dictarum formarum. Et per hũc mo
dum homo vere dicitur generare hominẽ:quod non faceret ſi non eſſet forma in homine niſi rationa
lis anima:quæ omnino ab extra eſt. Nunc enim generat:qđ non faceret tunc:quia ſcilicet ſua actione
in generando hominẽ acquiritur hominẽ eſſe actu in natura & ſubſtãtia ſua per id ꝙ actione ſcilicet

ſecũdũ ſuam eſſentiam producitur in eſſe de potentia materię. Et non reſtat in hoc generatio hominis ab homine, & generatio bouis a boue: niſi q̃a bos generãs de potentia materiæ ſua actione ꝓducit formã quæ ex ſe habet ꝙ ſit actus potẽs dare cõpoſito eſſe i actu: hõ vero generãs, de potẽtia materię ſua actiõe ꝓducit formã q̃ nõ ex ſe habet ꝙ ſit act⁹ potẽs alteri dare eſſe in actu ſed ſolũ ab alio: & per vnionẽ ſubſtãtialẽ alterius cũ ip̃o. Et ſic in hoĩe eſt vere generatio vna ad vnũ terminũ ſcilicet ad eſſe ſimpliciter vnicũ terminata: quẽadmodum quilibet numerus conſtituitur in eſſe ſuo vnico ſimplici vnitate: licet ſub illa ſint plures alię: vt non obſtãte pluralitate ſpecierũ in eodem, ſpecies humana bene aſſimilatur numero: nec eſt inductio formę ſuper formã ſine tranſmutatione & alteratione præcedente: ſed in termino vnius alterationis duæ formæ adueniunt diuerſę: quæ vnum eſſe cauſant vna cum altera & ambę ſimul: licet vna reſpectu alterius actus ſit: & altera vt potentia, propter qđ neutra poteſt eſſe accidentalis reſpectu alterius: ſecũdum ꝙ hæc omnia patent ex ſupradictis. Et hoc requirit dignitas humanæ naturæ: in qua debet compleri actio naturæ adiutorio agentis ſupernaturalis: vt ſit homo horizon & cõfinium naturalium & ſupernaturaliũ, medius inter illa in natura & eſſe

F & modo productionis: quẽadmodum eſt medius in ſua naturali operatiõe intellectiua vt dictum eſt. Et hęc vt credo eſt intẽtio philoſophi in ſeptimo Metaphyſicę: vbi ꝑtractãs quomodo omne qđ generaẽ, generaẽ a ſibi ſimili in natura & ſpecie, dicit. Palã ꝙ generãs tale quidẽ eſt quale generatũ: neq; tamen idem numero: ſicut eſt in rebus naturalib⁹. Homo enim generat hominẽ. Cõmenta. Id eſt, ſicut eſt diſpoſitio in ſpeciebus generabilibus quarũ generatio eſt naturalis, verbi gratia, homo qui generatur ab homine. Et induxit hoc exemplũ vt dicit, ad demõſtrandũ propoſitionẽ vniuerſalem dicẽtem ꝙ omne qđ generaẽ, generaẽ a ſuo ſimili in forma: nũc autẽ non eſſet cõpetens exemplũ: niſi homo generaret hominẽ vt dictum eſt, formã aliquam in eo de potentia materię educendo. Et hoc videtur bene explicare litera poſt modicum ſequens, q̃ dicit. Manifeſtum eſt igitur ꝙ non oportet ꝙ aliqua forma ſit quaſi exemplar: vt pater poſſit agere vt non ſit cauſa formę in materia. i. ſicut dicit ſeip̃m gloſſando: vt generet formã quæ eſt in his carnibus & in his oſſibus: & vt generet Sortẽ & Calliam: & vt generet alium per materiam: & vt ſit idem per formã. Vbi dicit Cõmentator. i. natura non indiget in generatione rerum quæ generantur exemplari: ſed ſufficit in generatione vt in generante ſit potentia ad agendum formã ſibi ſimilem in materia quæ eſt in potẽtia forma eius. i. ſicut dicit, ꝙ actio eius nihil aliud eſt q̃ extrahere id qđ eſt in potentia, in actũ. De hoc eodẽ dicit plius in octauo eiuſdẽ. Cauſa hominis quaſi materia eſt menſtruũ: & cauſa quæ eſt quaſi motor, eſt ſperma: & cauſa quę eſt quaſi forma eſt id qđ eſt quaſi per eſſentiam: & cauſa quæ eſt ſicut illud quod eſt ꝓpter quid, eſt complementum: & forte hęc duo ſunt idem. Vbi dicit cõmẽtator. i. nos videmus in homine quatuor cauſas: cauſam materialem quæ eſt ſanguis menſtruus: & cauſam mouentem quæ eſt ſperma maris: & cauſam quæ eſt ſecũdum formã quæ dat quiditatem rei per quã eſt: & cauſam propter quã eſt generatio ſcilicet finis & cõplementum: & hæc duo ſunt idem: & intendit cauſam formalẽ & finalem. forma enim vltima in generatione eſt id propter qđ generatur ens. ſunt ergo vnum in ſubiecto & duo ſecũdum modũ. Quare cum, vt dicit in ſecũdo eiuſdẽ, nullus incipit agere aliquã actionem niſi intendendo finem: & vt dicit cõmentator ſuper tertium, illud cuius effectus non completur: non incipit fieri: neq; poſſibile eſt vt incipiat fieri: aut ergo homo nunq̃ inciperet agere ad generationẽ hominis aut intenderet aliquẽ actum quẽ produceret ſua actione vt finem & formã aliquam: vt in alio Quolibet dictũ eſt. Sic ergo ſecũdum dictum modum vere dicitur ꝙ homo generat hominem: & patent obiecta vtriuſq; partis.

SEquuntur ea quæ pertinent ad ſtatus diuerſos hominis generati. Et erat vnũ pertinens ad ſtatum naturæ. Plura vero alia pertinentia ad ſtatum ſuperuenientẽ naturę. Illud vnum erat. Vtrum homo ſit liberi arbitrii. Queſt. xvii. ET arguitur ꝙ non: quoniam homo non poteſt velle niſi bonum: quia ſecũdum Dionyſiũ nullus agit aliquid aſpiciẽdo ad malũ. Argu. prin. ſed qđ eſt determinatũ ad vnũ tñ, nõ eſt liberi arbitrii. ergo &c. IN oppoſitũ eſt cõmunis opinio omnium. In oppoſitũ. Ioannes enim Damaſcenus dicit libro ſeptimo ſententiarũ cap̃lo. xxvii. ſermo. de libero arbitrio. Qđ in nobis eſt primã quæſtionẽ habet, ſi eſt quidem in nobis. Multi enim ſunt qui ad hoc obuiant dicẽtes omnia fieri de neceſſitate, negantes liberum arbitrium directe. Quidã enim dicebant omnia in hominibus cõtingere neceſſitate diuinę prouidentię: quidam neceſſitate impreſſionis corporum cæleſtium ſeu fati. Alii autem liberum arbitrium negant: licet indirecte: ponentes omnia fieri a voluntate neceſſitate rationis determinantis: & libertatem ſolum ponunt ex parte rationis in determinando. Alii vero ponebant omnia fieri a caſu & fortuna. & habent hęc ſingula proprias diſputationes quibus debent im

probari.His ergo ad pręſens omiſſis,dicẽdum:ſecũdũ ꝙ dicit Damaſcenus: ꝙ ſi homo nullius actio-
nis ſuę eſſet principiũ liberũ:ſuperflue haberet conſiliari. Ad quid em̃ vtitur conſilio,nullius ens dñs
actus?q.d.fruſtra.Quia ergo nõ eſt fruſtra neq; vanũ conſiliari atq; negotiari:vt vult philoſophus in
libro Peri hermenias:homo dñs eſt aliquorũ actuum ſuorũ:& hoc eſt eſſe liberi arbitrii. Abſolute er-
Reſolutio queſt. go dicẽdum ꝙ homo liberi arbitrii eſt:ſed quomodo,cõſiderandũ eſt. Eſt igitur ſciendũ ꝙ liberũ ar G
bitrium quicquid debeat dici,aut habitus,aut potẽtia,ſiue pertinẽs ad voluntatẽ,ſiue ad rationem:
de quo nihil ad pręſens: hoc tamẽ de ipſo certũ eſt,ꝙ eſt quaſi diſpoſitio media inter voluntatẽ & ob-
iectum volitum,explicãs modũ eliciendi actum volẽdi ex volũtate:vt tendit in obiectum volitũ. Po-
teſt ergo liberum arbitriũ in duplici reſpectu cõſiderari. Vno videlicet inquantũ reſpicit volũtatem
vt elicientem actũ volendi. Alio inquantũ reſpicit obiectũ vt terminũ eius. Et ſecundũ vtrũq; reſpe-
ctum iudicanda eſt ipſa arbitrii libertas:ſed eſſentialius ſecundũ primũ.Quia eſt diſpoſitio volũtatis
vt ſubiecti: licet in reſpectu ad obiectum inquãtũ tendit in ipm̃ per ſuam actionem:qđ nõ oportet ad
pręſens exponere.Si ergo cõſideretur liberum arbitriũ in primo reſpectu:ſic dico ꝙ voluntas dicit̃ li-
berum arbitriũ:quia abſoluta eſt ab omni coactione ipſam impediẽte & cõtriſtãte in ſua actione. Vo
lũtas em̃ oĩs vt libere tendit in ſuã actionẽ,delectabilis eſt.neceſſitas coactionis cõtriſtans:quia eſt cõ-
tra voluntatẽ:& omne qđ cogit,neceſſario eſt cõtriſtabile.vt dicit cõmentator ſup quinto Metaphy-
ſicę.Et hoc modo homo & oĩs rationalis & intellectualis natura liberi arbitrii ſiue liberę volũtatis eſt
quia voluntas rationalis cogi non poteſt:coactione dico impellẽte.iuxta illud qđ dicit Anſelmus de
cõcord.pręd.&c. Voluntatis arbitrium vt rectitudinẽ deſerat,nulla cogitur neceſſitate,q̃uis mortis
impugnet̃ difficultate. Philoſophus in quinto Metaphyſicę.Aeſtimat̃ ꝙ neceſſitas.i.coactio nõ facit
opinãtem reuerti & mutari a ſua diſpoſitiõe:in id qđ eſt contrariũ motui qui fit per voluntatẽ & co-
gitationẽ.Coactione dico impellẽte & oĩno ligante ne poterit velle ꝑpter ligamẽ violẽtię,qđ velle poſ
ſet de ſe.Coactione autẽ inducente ad aliquid agendũ qđ alias nõ ageret:vt proiicere merces in mari
metu mortis:vt per hoc quis euadat:vl' retrahẽte ne agat qđ alias vellet agere:vt timor ſuſpẽdii,qui
tenet latronẽ ne furetur:volũtas bene poteſt cogi.& hoc a ꝓſecutiõe actus exterioris ſolum. Quo ad
hunc em̃ actum nõ ſolum in naturalibus:ſed etiã in ſupnaturalibus:nõ eſt hoĩs via eius vt ambulet.
Hieremię decimo.Et hæc eſt coactio quæ impedit voluntatẽ: & facit inuolũtarium aliquo modo,qđ
tamẽ ſimpliciter eſt voluntariũ.Quia coacta volũtas ſimpliciter voluntas eſt:& coactio ſecũdũ quid
Tali volũtate liberi arbitrii vtentur beati:qui cũ deſiderio & amore volent quicquid volent,non ali-
qua coactione:quia illa neceſſario eſſet contriſtans.neq; em̃ aliquo impulſu naturali vel ſupnaturali,
ſed ſola allectione boni voluntas feretur in id quodcunq; volet. Si autem conſideretur liberum arbi-
trium in ſecundo reſpectu: ſic dico ꝙ voluntas dicitur libera: quia indifferẽs ad diuerſa & contraria
ſine omni determinatione reſtringente ipſam ad alterum eorũ.Et largo modo loquẽdo de actu volũ-
tatis interioris,ſolũmodo ſic libera eſt & circa ea quæ in nobis ſunt & nõ in nobis. Secũdum enim ꝙ
dicit Damaſcenus,vuliſis.i.voluntas eſt appetitus & deſideriũ cuiuſlibet rei in his quę ſunt in nobis
& in his quę nõ ſunt in nobis. & hoc eſt in pluribus & in ſimplicibus. Volumus enim fornicari vel ſo
brii eſſe,vel dormire,vel aliqd taliũ:q̃ in nobis pariter cõtingũt partita:moueri & nõ moueri: appete
re & nõ appetere neceſſaria:mẽtiri & nõ mẽtiri:dare & nõ dare:& quęcũq; talium.Hæc enim ſcimus
liberũ arbitriũ facere. Volumus autẽ & reges eſſe:qđ non eſt eorũ quæ ſunt in nobis. Volumus autẽ
fortaſſis & nunq̃ mori:hoc autẽ impoſſibiliũ nobis eſt.Hoc etiam modo omnis creatura rationalis &
intellectualis liberi arbitrii eſt.ſecũdum ꝙ dicit Damaſcenus caplo.xxix.In quibus eſt rationale,con-
feſtim cõmutatur liberum arbitrium.Omne enim generabile vertibile. Inanimata quidem irrationa
lia vertuntur ſecũdum corporeas alterationes:rationalia vero ſecundum electionẽ.Oportet autẽ [illegible]
re vt dicit Damaſce. quoniã angeli rationales exiſtẽtes liberi arbitrii exiſtũt vt creabiles & vertibiles.
Qđ oſtendit quidẽ ꝙ diabolus bonus a conditione factus libertate arbitrii malitiæ inuentor effectus
eſt.Quomodo autẽ poſſe non ꝑtinet ad naturam libertatis arbitrii:& quomodo non eſt liberi arbitrii
ex puris naturalibꝰ poſſe in bonum meritoriũ:& quomodo peccatum corrũpit naturale liberũ arbi-
Ad argu. prin. triũ:hoc declarare nõ pertinẽs eſt ad ꝓpoſitũ. AD argumentũ in cõtrariũ,ꝙ homo nõ poteſt velle H
niſi bonum:Dicendũ ad hoc,ꝙ ſecundũ philoſophũ in ſeptimo Ethicorũ,qđ cuiꝰ gratia in actionibꝰ
principiũ eſt:quẽadmodũ in Mathematicis ſuppõnes.& vt dicit in fine ſecundi phyſicorũ:neceſſitas
eſt in doctrinis: & in his quæ ſecũdũ naturã fiunt quodammodo ſimiliter. Sicut ergo in doctrinis &
in rebus Mathematicis ſuppõnes:& primę propõnes per ſe notę ſeſe habẽt ad intellectũ & ad conclu-
ſiones ſequẽtes,ꝙ per ſe de neceſſitate & naturaliter ab intellectu cognoſcũtur:& illis cognitis & ap-
plicatis p immediata ex eis neceſſario cognoſcunt̃ cõcluſiões quia vt dicit pñus in ſcdo Metaphyſicę

ſe habẽt ſicut locus ianuę in domo, quẽ nullus ignorat. Vbi dicit cõmẽtator: ꝙ in quolibet genere en
tium ſunt aliqua reſpectu aliorũ, quaſi ianua reſpectu domus: & hęc nõ latẽt aliquẽ: ſicut locus ianuę
domus nõ latet aliquẽ. Et iſta ſunt prima cognita naturaliter a nobis in quolibet genere entium. Sic
in iis quę fiunt volũtarie propter finem aliquem, finis ipſe ſe habet ad voluntatẽ & ad operabilia quæ
ſunt ad finem, ꝙ per ſe de neceſſitate & naturaliter velit illud volũtas: & propter illa vult omnia alia
quæ ſunt ad ipſum, inquantum vult illud. Quia igitur bonum ſimpliciter, qđ eſt vltimũ & ſummũ
bonum & finis vnicus omniũ, in quo ſolo poteſt quieſcere appetitus humani animi: ſecundũ illud qđ
dicit Auguſtin⁹ in principio confeſſionũ. Feciſti nos ad te: & inquietũ eſt cor noſtrũ donec requieſcat
in te. Bonũ igiť illud apprehẽſum & cognitũ determinate nõ põt nõ appeti determinate: & nũc ſicut
indeterminate cognoſciť in creaturis, indeterminate appetiť: & cũ in ſe ſit oĩs boni ratiõis cõtentiuũ
& quicquid boni eſt in creaturis ſiue verũ ſiue apparens: hoc nõ eſt niſi quia aliquã effigiem illius re-
pręſentat: ita ꝙ in omni eo qđ appetitur, aliqua ratio illius boni quęriť: & appetitur. iuxta illud qđ di
cit Auguſtinus ſecũdo de libero arbitrio: Vę qui derelinquũt te ducem: & oberrant in veſtigiis tuis:
qui nutus tuos pro te amant: & obliuiſcunť quid innuas. Nõ ceſſas innuere nos quæ & quãta ſint: &
nutus tui ſunt oĩs creaturarũ decor &c. Ideo cõtingit ꝙ volũtas rationalis in bonum ſimpliciter, vel
verũ, vel apparẽs ferť neceſſario: ita ꝙ nullo modo in id in quo ſpecies boni nõ apparet. Vñ dicit Dio
nyſius capl'o ſexto de diuinis nominibus. Si quidẽ malũ ſit, nõ omnino malũ: ſed habet quãdam opti
mi ſecũdum quã oĩno eſt, partem. Et ſi bonum & optimũ appetũt omnia: quęcunq; faciunt per inſpe
ctum optimũ faciunt: & omnis ſpeculatio principiũ habet & finem optimũ. Neq; enim in mali natu-
ram reſpiciẽs facit qđ facit. Et in eodem. Omnibus etiam malis principiũ & finis erit bonum. propter
enim bonũ oĩa & q̃cũq; bona, & q̃cũq; cõtraria. Etenim & hęc agim⁹ bonũ deſiderãtes. Nemo eñ ma
lum reſpiciens facit qđ facit. De eodẽ etiã dicit Auguſtinus. Si diligenter inſpiciať, forte ipm̃ peccare
nemo velit: ſed propter aliud qđ vult peccat. omnes quippe homines qui ſcienter faciunt qđ nõ licet:
vellent licere: vſque adeo nemo ipſum peccare appetit propter hoc ipſum: ſed propter aliud qđ ex eo
cõſequiť. Et licet voluntas, vt dictũ eſt, neceſſario ferť in bonũ abſolute: & ita non libere a determina-
tione: hoc non eſt contra rationẽ libertatis ſimpliciter. quoniam oppoſitũ bono ſub ratione qua bonũ
non eſt niſi malũ. Qꝫ autẽ volũtas nõ habeat ſe ad malũ, in nullo derogat libertati: ſicut patet in deo
& in beatis: & ex hoc maxime: ꝙ in eis in q̃bus eſt poſſe ĩ malũ: poſſe ex reſpectu illo quo poteſt in ma-
lum, nõ habet rationem libertatis: ſed magis defectus a motu in id in quod libere deberet ferri. dicen-
te Anſelmo de libero arbitrio. Libertatẽ arbitrii non puto eſſe potentiã peccandi & non peccandi. Qꝫ
ſi hęc eſſet eius definitio: nec deus nec angelus qui peccare nequeunt, liberum haberent arbitriũ: qđ
I nefas eſt dicere. Quoniã ergo liberum arbitrium diuinum, & bonorum angelorum peccare non po-
teſt: nõ pertinet ad definitionem libertatis arbitrii, peccare poſſe. Deniq; nec libertas, nec pars liberta
tis eſt peccandi poteſtas. Etſi ergo voluntas non fertur per indifferentiã ad diuerſa contraria bonum
& malum ſcilicet: ſed ſolum in bonum: hoc nihil contra libertatẽ facit. Sed in hoc conſiſtit ratio liber
tatis, ꝙ nulla coactio poteſt impedire quin in bonum vergat ſi velit: nec in hoc ſolo: ſed ꝙ non impe-
tu naturæ præcedente motũ voluntatis & voluntatẽ in actũ impellente vult homo quæ vult & quę
appetit: quẽadmodum appetunt bruta: ſed deſiderio & cõplacentia voluntatis præcedẽte: & natu-
rali impetu volũtatem cõcomitante. voluntas eñ eſt inſtrumẽtũ ſeipſum mouẽs in obiectum bonũ:
K tanq̃ primũ principium ſui motus. Quidã enim negantes volũtatem cogi, poſuerunt eam neceſſita
te naturæ: non libertate moueri erga bonum. Neceſſariũ enim dicitur multis modis, ſecũdum philo
ſophum quĩto Metaphyſicę: & per violentiã: & qđ ex diſpoſitiõe naturę ſuæ impoſſibile eſt ꝙ ſit alio
modo. Qđ bene ſtat cum volũtario vt dictum eſt: quia vtriuſq; principiũ eſt intra: licet nõ violẽtum
quia eius principiũ eſt omnino extra: neq; neceſſarium ex neceſſitate naturę præcedẽs & impellẽs vo-
lũtatem. Sed hoc diſcutere nõ pertinet directe ad pręſentem quęſtionẽ. Vnde Damaſcenus libro ſcđo
capl'o. xix. Aut nõ erit rationale, aut rationale ens dñs erit actuum, & liberum arbitriũ. Vnde & irra
tionalia nõ ſunt liberi arbitrii. Aguntur eñ a natura magis q̃ agũt: & ideo nõ cõtradicunt naturali
appetitui: ſed ſimul appetunt quidẽ & impetũ faciunt ad actum. Homo autem rationalis exiſtẽs ma
gis naturam agit q̃ agatur. Ideoq; appetens ſiquid velit, poteſtatem habet refręnare appetitum vel ſe
qui eum. Et per hunc modũ patet quomodo volũtas erit liberrima in beatis: vbi natura omnino erit
obediens bonę volũtati: quę proprio deſiderio & complacẽtia naturalem impetum naturę libere tra-
het in finem ſuum: a quo quia in ſe cõtinet omnem rationẽ omnis boni, propter naturam cõcomitan
tem: nullo modo poteſt ſe diuertere: ſicut bruta nõ poſſunt ſe diuertere ab appetitu boni apprehenſi
ab eis, quia apprehendiť ſub ratione boni particularis. Sed homo in pñti vita poteſt ſe diuertere

a quolibet alio bono:quia apprehendit bonū aliud ſub ratione vniuerſalis, ſub quo plura bona conti
nentur:in quibus nullum eorum eſt q̄d in ſe omnē rationem boni continet quātūcūq; magnum ſit.
Quēadmodum ſub forma artis vniuerſali cōtinentur multę figurę domorū:ita ꝙ nulla earū poteſt
continere omnem figurationē ſecūdum quā ex forma artis poteſt domus produci.propter quod vo-
luntas artificis libere poteſt inclinari ad faciendum domū cuiuſcūq; figurationis: & ad nullam deter
minatur:neq; etiam ex determinatione rationis:quia cōtra eam poteſt agere volūtas:vt in alio Quo
libet determinatum eſt.

SEquuntur pertinentia ad ſtatum ſuperuenientē hominū naturæ:& erant quædā
pertinentia ad ſtatum gratię.Quædā ad ſtatum peccati.Quędam vero ad ſtatum
indifferentē ad vtrūq;. CIRca primū quęrebatur vnum pertinens ad inſtructio-
nem partis intellectiuę.Alia vero plura pertinentia ad directionē partis affectiuæ.
Primū erat de ſacra ſcriptura. Vtrum in ſenſu literali ſemper habeat veritatē. Et
Queſt.xviii. arguebatur ꝙ nō. quia Iudith nono habet,ꝙ arbores & ligna loquebātur adinui-
Argu.prin. cem:q̄d veritatē habere non potuit. IN cōtrarium eſt Auguſtin⁹:qui dicit,in do
In oppoſitū. ctrina veritatis cuiuſmodi eſt ſacra ſcriptura,nullā reperiri falſitatē:& ita neq; in ſenſu literali. DI- L
Reſponſio. cendum ad hoc ꝙ ſacrę ſcripturę dicta nō ſunt niſi æternę veritatis oracula:nunc autem licet ex ore
veracis poſſint per mutationem ſui,vel per ignorantiam procedere falſa,non tamen ex ore veritatis
quæ immutabilis eſt & omnium cognitiua. Quęcunq; ergo ſacræ ſcripturæ dicta ſecūdum ſenſum
quem intendit veritate ſunt plena. Vnde dicit Auguſtinus in principio de prædeſtinatione gratiæ.
Quilibet lector qui expoſiturus ſacram ſcripturam aggreditur,cum in ſacrarum voluminibus lite-
rarū aliqua velut diuerſum ſonante ſententia ſollicitatur,certa & inconcuſſa fide tenere debet nuſq̃
deeſſe veritatē:etſi non facile propter magnitudinē rei intellectus quęrētibus occurrit. Sic ergo ſcri-
ptura ſacra vbi veritas eius nō occurrit ſtatim ex litera:aut literalem ſenſum nullū habet:& ſolū my
ſticus ſenſus quęrēdus eſt:aut in ſenſu literali veritatem habet,etſi occultus ſit. Non enim ſemp ſcri-
ptura pro ſenſu aliquo literali:ſed aliquando pro ſolo myſtico propoſita eſt.Idem eñ Auguſtinus de
expoſitione ſacræ ſcripturę habet in libro de doctrina chriſtiana:ꝙ quādocūq; litera verū ſenſum hi-
ſtoricum habere nō poterit,ad myſticū recurrendū eſt. Sed intelligendū ꝙ literalis ſenſus aliquando M
proponitur proprie:& ſub ſignificationibus vocū.Aliquādo vero īproprie,& ſub ſignificationib⁹ re-
Ad argu.in rum.Et ſecundū hoc ſi literalis ſenſus ibi quęrēdus eſt in locutione arborū & lignorū,Iudith nono,il
oppoſitū. la quęrenda eſt ex ſignificationibus rerum,ꝙ per arbores homines propter aliquas earum proprieta
tes intelligantur.ſecūdum ꝙ exponit ibi Iſidorus in gloſſa. Et ſic licet non ſecundum ſenſum vocum
pro quo nō ꝓponitur:ſed ſecundū ſenſum rerū dictum illud habet veritatē.Alibi in aliis quęſtioni-
bus noſtris prolixius tractauimus hanc materiam.Ideo ſub cōpendio ad pręſens tranſimus.

SEquuntur ptinētia ad ſtatū gratię,quo ad directionē partis affectiuæ.Et erāt q̄dā
pertinentia ad vota religioſorum. Vnicū pertinens ad votum intrantium & noui
tiorum.Quędā vero ad votum perſeuerantiū & profeſſorum. Primū erat:vtrū
qui vouit ſe intraturum religionē: & intrat cum propoſito exeūdi:ſoluit votum.
Queſt.xix. ET arguitur ꝙ ſic.Faciens perfecte quod promiſit, ſoluit votum:iſte eſt huiuſ-
Argu.prin. modi:quia votū eius non cecidit niſi ſuper actum intrādi.ergo &c. CONtra.vo-
In oppoſitū. uens eodē modo debet votum implere quo promiſit. Iſte votū de intrando promi
ſit cum propoſito remanēdi ſaltem vt experiretur. ergo debet ſoluere cū tali propoſito.Nō ergo ſuf-
Reſolutio ficienter ſoluit votū intrans cū propoſito exeundi. DIcendū ad hoc:ꝙ aliud eſt votum,aliud vero N
queſt. propoſitū. Propoſitū enim eſt ſimplex diſpoſitio volūtatis de faciendo aliq̄d,vel nō faciēdo ſine omni
affectione aut promiſſione.propter q̄d ex natura ſua neminē obligat ad implendū. Ita ꝙ q̄libet ꝓpria
auctoritate ſine omni peccato quātū eſt de ratione ſuppoſiti poterit illud mutare nec opere implere.
et ſi forte quādoq; peccatū annexū ſit mutationi illi,hoc nō cōtingit ex actu mutādi:ſed forte ex alia
praua voluntate & affectione ꝓpter quā mutat.vt qui ꝓpoſuit vitam ſuam mutare in melius & in-
trare religionem,poſtmodum ſtimulis carnis agitatus volēs appetitui carnis ſatiſfacere:& videns ꝙ
hoc in religione non poſſet,ſi mutat propoſitum intrandi propter propoſitum & volūtatem deſide-
rio carnis ſatiſfaciendi, proculdubio peccat non ex actu mutandi propoſitum intrandi : ſed ex actu
propoſiti carnalis delectationis adimplendę:propter q̄d mutat illud primū propoſitū. Poteſt etiam
contingere ꝙ cauſa mutationis illius propoſiti ſit infirmitas vel puſillanimitas quædam naturalis
vel vitioſa:& tunc illi annexum eſt non plus peccati q̃ meretur illa infirmitas ſiue puſillanimitas.Po
teſt etiā cōtigere vt mutatiōis illius ꝓpoſiti cauſa ſit aliqua rationabilis:vt ſi ꝑcipiat ſe lepra occulta

infectum: vel aliquā aliam habere diſpoſitionē propter quā inutilis eſſet ordini, vel aliqs alius ſtatus
O aptior eſſet, & magis idoneus ſibi. VOtum vero eſt vinculū obligans aſſertiua promiſſione ad com
plendum illud qđ in propoſito cōceptum eſt. propter quod nemo propria auctoritate poteſt votum
ſuum mutare. ſi tamē ſit proprie votum: vt in tali perſona quæ poteſt libere vouere: & ſub tali re quæ
propria materia voti eſſe poteſt. Immo qui votum ſuum non mutatū auctoritate ſuperioris imple-
re negligit, proculdubio hoc ſine peccato non facit: & hoc per ſe ex omiſſione qua votum non implet:
& pręciſe pro tantillo ꝙ ſub voto incluſum erat ſolūmodo: ita ꝙ ſi ſimul concipiat homo diuerſa pro
poſita circa idē: verbi gratia, viſitandi limina apoſtolorū peregrinationis cauſa, & nudis pedibus am-
bulando, & intra certum tempus: et vni illorum propoſitorū apponat votum: & promiſſione aſſerti
ua voti ſe aſtringat ad implēdum vnum ſic propoſitorū tm̄: ꝙ videlicet limina apoſtolorū viſitabit
cauſa peregrinationis: & non aliquod aliorū: ſed propoſita alia manent abſoluta ſub ratione propoſiti
videlicet ꝙ viſitabit nudis pedibus ambulando & intra certum tēpus: non video quin talis votum
ſuum perfecte implet & ſoluit ſi limina apoſtolorū peregrinando viſitet: & ſic primū illorum ꝓpoſi-
torum ad qđ implendum ſe tantūmodo voto aſtrinxit, adimplet: licet alia duo propoſita annexa mu
tet & peregrinādo nō ſeruet: videlicet ſi ābulet calceat⁹: & peregrinationē ſuā poſt tēp⁹ ꝓpoſitū inci-
P piat. Nunc autē ſic eſt in propoſito noſtro: vt circa religiōis ingreſſum tria circa idem diuerſa cōtin-
git cadere propoſita. Vnū ſcilicet de intrādo per habitus nouitiorū aſſumptionē. Aliud vero de expe
riendo in fratrum conſortio ordinis aſperitatem. Tertium vero de perſeuerādo vel profitēdo perpe-
tuam ordinis obſeruātiam cum fratribus. quorum nullum ſi abſolutū ſit, obligat proponētem ad ip
ſum opere implendum: quin omnia & ſingula poſſit propria auctoritate mutare & non implere. Qꝫ
ſi ſuper ſingula votum addatur, ſtatim ad ſingula implēda obligatur. Qꝫ ſi ſuper vnum illorū ſolum
præciſe: ita ꝙ alia extra vinculum obligationis voti ſint incluſa: ad implendū illud ad quod vinculo
voti ſe aſtrinxit, proculdubio obligatus eſt: nec poteſt illud mutare propria auctoritate. Sed ꝙ ad ali-
quod illorum quę cadunt extra vinculū voti implendum ſit obligatus quin propria auctoritate poſ
ſit illud mutare & non implere opere, nō video: tum qa nec ratione voti, nec ratione propoſiti ad hoc
obligat. Nō ratiōe voti: qa votū neminē ad ampli⁹ obligat q̄ ſub voto ſuo cadit: & q̄ ſe aſtringere in-
tendit. Nec ratione propoſiti: quia vt dictū eſt, nudum propoſitū neminē obligat. Nec ratione conne
xionis vnius propoſiti ad aliud: quia intentio poteſt eſſe proponētis ſingula ꝙ voto ſuo obliget ſe ad
implendū vnum illorū: ita ꝙ intendit ſe omnino non obligare ad impletionē alicuius illorum. Vnde
qui voto alicui prælato alicuius certi ordinis ſe obligant ad obediendū ei non ſimpliciter & abſolute
in omnibus, ſed tantum ſecundum ſtatuta regulæ illius ordinis: licet in vouendo haberent propoſi-
tum ad aliqd amplius ſuperogādum, vt in orationibus, vel ieiuniis, aut aliquibus huiuſmodi, nō te-
nent nec tenere debent ſe obligatos ad obediendū dicto pręlato: & ad implendū ad eius mandatū alia
q̄ quę cadunt ſub dicta regula: & nullo modo ſentiunt ſe obligatos ad implendū ad eius præceptum
illa quæ ſupererogare abſq; voto propoſuerunt. immo libere poſſunt illa omittere & propoſita ſua
circa illa mutare propria auctoritate. Sed & in cauſa mutandi bene poterit cōtingere error vel pecca
tum: ſed illud actui mutationis accidit. Poteſt eñ aliquis mutare propoſitū vel ex leuitate, vel ex in-
firmitate, vel ex carnalitate, vel ex aliqua malitia. Poteſt etiam ipſum mutare ex prouidentia maioris
boni: & diſcretione. quēadmodum Paulus mutauit propoſitum ſuum ſuper promiſſo quod fecerat
Corinthiis. ſecūdum ꝙ dicit. ii. Corith. vii. Volui venire ad vos: cū ergo hoc volui. gloſ. & nō feci. nū-
quid leuitate vſus ſum? & ſequit. Ego autem teſtem deum inuoco, ꝙ parcens vobis nō veni. vbi dicit
gloſ. Ambroſii. Et ideo non ex leuitate vel carnali cogitatione non impleuit quæ diſpoſuit. Spiritua-
lis autem tunc diſpoſitum nō implet: quando prouidentius aliquid ad ſalutem meditatur. Alias eñ
propoſitum ſuum iuſtus tanq̄ ſapienter cōceptum, debet firmū tenere tanq̄ iuramentum atq; ſtatu
tum. quia Eccleſiaſtici. xxvii. dicit. Sāctus in ſapientia ſua manebit ſicut Sol: ſtultus autē vt Luna mu
Q tatur. DIco autē ad quæſtionem: ꝙ ille qui vouit ſe intraturū religionem: & ipſam intrare per habi
tus nouitiorum aſſumptionem ſolūmodo poſuit ſub voto: circa hoc, propoſitum ſuum de intrando
nullo modo ꝓpria auctoritate poteſt mutare. immo neceſſe habet in eo ſtare & ipſm opere implere. li-
cet iuxta hoc ꝓpoſuit ſe experturū in fratrum conſortio ordinis aſperitates: & pſeueraturum & pfeſ
ſurum tēpore opportuno: ſed neutrū horū propoſitorū poſuit ſub voto ſuo: neq; intēdebat ponere.
Quia in rei veritate ſicut fatuū eſſet vouere aliquē ſe religionem intraturū niſi ſimul ꝓponeret in ea
ſtando eam experiri: & poſtq̄ experiētia ei placeret eam ꝓfiteri: ſic fatuū eſſet quoſcūq; regulariter &
indifferēter vouentes ſe religionē intraturos ſimul vouere & experturos vſq; ad terminū ꝓfeſſionis
ſtatutum a iure: & ꝑpetuo pſeueraturos & ꝓfeſſuros. Cū Decretalis ꝑcipiat ꝙ nullius ꝓfeſſio intra

annũ probationis recipiatur. Dico inquam, ꝙ talis inquantũ eſt ex virtute obligationis voti ſup pri-
mo articulo: nec etiã quãtũ eſt ex ratione ꝓpoſiti ſup duobus aliis articulis: neq; ex cõnexione horũ
propoſitorũ abſolutorũ ſine voto, cum illo qđ poſuit ſub voto, tenet̃ implere duo alia ꝓpoſita: immo
poteſt ea libere & ꝓpria auctoritate mutare: & cõcipere oppoſita ꝓpoſita, de nõ experiẽdo & de nõ ꝓfi
tendo: & cõtinuo poſt ingreſſum exeundo: & hoc ſine omni peccato cõtingente per ſe ex actu exeũdi
vel ex actu mutãdi ꝓpoſitum circa ipſum: licet forte quãdoq; nõ ſine peccato accidẽre ex cauſa mutã
di vt dictũ eſt, vel ex accidente qđ habet cõſequi actum vt ſcandalũ, vt iam dicetur, aut aliqđ huiuſ-
modi. Et ſic dico ꝙ qui vouit ſe intraturũ religionẽ ſecũdum modũ iam dictũ, q̃a videlicet ſolũmodo
vouit ſe intraturũ: licet nude proponit ſe experturũ & profeſſurũ, intrando ſolũmodo votum ſoluit:
etiã ſi intret cũ propoſito exeũdi. Quia vt dictũ eſt, non teneret̃ tale propoſitũ continuare neq; rema R
nere ad experiendũ, vel quaſi ad experiendũ: licet forte exeundo peccet, vt dictũ eſt: & ſic ſimiliter pec
cet proponẽdo exire. Quia nõ poteſt eſſe propoſitũ de actu peccãdi ſine peccato. Peccatũ autẽ qđ con
tingere poteſt ex tali exitu & mutatione propoſiti, maxime eſt fratrũ ſcãdalum, & eorũ qui facti talis
poſſunt habere notitiã. propter qđ forte vitandum, ſi talis eſſet pſona pro cuius facto certitudinaliter
timendũ eſſet ſcandalum imminere venturum: tunc in tali caſu non liceret eum exire: & ita nec ꝓ-
poſitũ mutare quo ad hoc. Q̃m licitum ſecundũ ſe & abſolute, in tali caſu bene põt fieri illicitũ. iuxta
illud qđ dicit Apl'us in ſimili. primæ Corinth. x. Siquis dixerit vobis hoc immolatum eſt idolis: noli-
te manducare. & ſequit̃ ratio vna: Propter conſcientiã: non tuã ſed alterius. gloſ. infirmi. Quia nihil
manducandũ eſt cum ſcãdalo infirmorũ. q. d. pro quo dimittendũ eſt: quia ſi aliter facerẽ de licito dã-
nabilis eſſem. vnde dicit ibidẽ. Omnia mihi licent ſed non oĩa expediunt. gloſ. id eſt adiuuãt me in cur
ſu ſed magis impediũt. Omnia mihi licẽt: ſed non oĩa ædificant. gloſ. proximos: vt cũ quis ſcandalum
facit proximo. in illo eñ caſu alias licitũ, fit illicitũ. Vnde dicit Roma. decimoquarto. Ne ponatis of-
fendiculũ fratrib9 vl' ſcandalũ. Si eñ ꝓpter cibũ tuũ frater tuus cõtriſtatur, iam nõ ſecundũ charita
tem ambulas. gloſ. nõ dico ſcandalizat̃: ſed qđ minus, ſaltẽ cõtriſtatur, ex hoc ſolo patet ꝙ non ambu
las ſecũdũ charitatẽ: in quo peccas. Vnde ſequit̃ in apoſtolo. Omnia quidẽ mũda ſunt: ſed malum eſt
homini qui per offendiculũ manducat. Si ergo qui vouit dicto modo & intrat cũ propoſito exeundi, S
talis eſt ꝙ nõ poſſit exire ſtatim niſi cum ſcandalo fratrum & ordinis illius, etſi votum ſoluat, peccat
tamen hoc agere ꝓponendo qđ ſine ſcandalo facere non poteſt licet abſolute liceret: Sed hoc non pro-
pter obligationẽ aliquã ex dicto voto: neq; ex ipſo ꝓpoſito, neq; ex ſubſtantia actus ſtatim exeũdi: ſed
per accidẽs ex ſcãdalo annexo vt dictũ eſt. Vnde etiã ſi oĩno nõ vouiſſet intrare, & intraret cũ ꝓpoſi-
to permanẽdi ad experiendũ: & eſſet talis ꝙ non poſſet ſtatim exire ſine ſcandalo fratrũ & ordinis, nõ
licet ipſum ſtatim exire: immo ſtatim exeundo peccaret: qđ oĩno non licet. Et qđ amplius, ſi talis eſſet
ꝙ cõpleto anno ꝓbationis non poſſet exire ſine graui ſcandalo fratrũ & ordinis, non video quomodo
liceat eum exire obſtante ſcandalo: licet ex natura facti abſolute & de iure liceret. immo potius etiã ſi
ne profeſſione ſi ei ꝓfiteri nõ placeret, in habitu fratrũ perſeuerare deberet. Si enim tale ſcandalũ præ
uideret futurum ex ſuo exitu & exiret, non eſt iudicandũ ꝙ factum ſuũ ſit ſcandalũ pure paſſiuũ: im
mo etiam eſt actiuũ. vt patet ex iam dicta ſentẽtia apoſtoli in caſu (vt æſtimo) cõſimili. Vnde Bernar
dus in epl'ã ſua ad Adã Monachũ & ad cõplices ſuos dicit: ꝙ etiam de licẽtia papę ꝓfeſſos nõ licet di
mittere monaſteriũ ſuũ ſi vergat in ſcãdalũ fratrũ: quia hoc eſt pure malũ: nõ mediũ inter pure bonũ
& pure malũ: qđ nulli9 ꝑmiſſio põt facere licitũ: dicẽs ſic. Apoſtolicã inquit licẽtiã quęſiuim9 & ipe-
trauim9. vtinã nõ licentiã q̃ſiſſetis ſed cõſiliũ. i. nõ vt liceret ſed an liceret. Niſi forte tale hoc fuiſſe di
cat̃, ꝙ abſq; licẽtia qdẽ nõ liceret: liceret autẽ ſi cũ licentia fieret. Verũ nec deus vbi ait, Nolite cõtẽne
re vnũ ex his puſillis q in me credũt, addidit niſi cũ licẽtia: aut dicẽs, Qui ſcandalizauerit vnũ de pu
ſillis. &c. determinauit ſubiũgẽs ſine licẽtia. Cõſtat igit̃ vbi veritas & neceſſaria veritas ĩ cauſa nõ eſt,
nõ licere ſcandalũ quodlibet a quolibet poſſe cõmitti. Nũquid igit̃ aut malũ eſſe deſiit aut minoratũ
eſt quia papa conceſſit? Qđ tamẽ ſummũ pontificẽ feciſſe nequaq̃ crediderim: niſi aut circũuentum
mẽdacio, aut importunitate victum. Nec timẽdum mihi arbitror: ꝙ ad illud dñi reſpõſum denũcia
to ſibi ſcandalo Phariſſęorũ refugias: vt quomodo nihil pendebat dicens: Sinite illos: cęci ſunt: duces
cęcorum: ita & noſtra vobis ſcandala nõ eſſe timẽda æſtimes. Vide nempe q̃ nil ſimile habeat in hac
parte ꝓportio. Nam ſi cõpares perſonas, illic Phariſſęi ſupbi, hic pauperes Chriſti ſcãdalizant̃. Quãq̃
ergo intrans cũ propoſito ſtatim exeundi ſoluit votũ & liceat ei facere abſolute: & etiam ſtatim exire
poſt introitũ: ſi tamẽ hoc nõ poſſit fieri ſine magno ſcandalo fratrũ, propter ſcandalũ imminens pec-
catũ eſt: & non licet intrare cũ propoſito exeundi: nec ſtatim exire vt dictũ eſt: licet hoc faciẽdo votũ
ſoluat. Vnde ſiquis habeat rationabilem cauſam de mutãdo ꝓpoſitum, vel ante ingreſſum, vel poſt

ingreſſum, debet quantũ poterit ꝓuidere ne accidat ſcandalũ ex ſuo exitu: & cãm ſui exitus fratri-
bus & aliis quibus cõmode poterit, indicare: vt ꝓſpecta rõnabili cauſa ſup exitu ſint pacati: & ſcã-
dalum nõ patiant̃ ex ſuo facto. ET patet ꝑ iam dicta reſponſio ad obiecta vtriuſqꝫ partis. Ad obiecta.

SEquuntur pertinẽtia ad votum ꝓfeſſorum. Et erat vnum ſuper eo qđ pertinet
ad votũ ſubſtãtiale, ſcilicet de obedientia religioſorũ. Alia vero duo pertinentia
ad votũ accidentale: ſcilicet de ſtatutis regulę ipſorum quo ad poenã & culpam
in tranſgreſſione ipſorum. Primum erat. Vtrũ religio illa ſit ꝑfectior in qua vo Queſt. xx.
uet̃ obedientia oĩno, & in omnibus, q̃ illa in qua vouet̃ ſolũmõ obedientia ſcđm
determinata ꝓcepta regulę. Scđm erat. Vtrum tranſgrediens ſtatuta circa ea Quæſt. xxi.
quę ſunt alias licita, vt eſt ſtatutũ nõ loquẽdi poſt cõpletoriũ, qđ alias liceret, pec Queſt. xxii.
cet mortaliter. Tertiũ. vtrum abſqꝫ peccato liceat tranſgredi præcepta poenalia: dũ tamen ſoluat̃ Arg. princi.
poena pro illorũ tranſgreſſione ſtatuta. CIRca primum arguit̃: ꝙ illa religio eſt ꝑfectior ĩ qua vo
uetur vniuerſalis obedientia. Qm̃ non minus facit votum obedientiæ ad ꝑfectionem religionis, q̃
votum paupertatis. Sed religio illa iudicat̃ eſſe perfectior in qua fit vniuerſalis abrenuntiatio tem
poralium etiã mobilium & ĩmobilium & in proprio & in cõmuni: q̃ vbi in aliquo non fit abrenũtia-
tio omnium. ergo &c. IN contrariũ eſt: ꝙ tunc nulla religio eſſet perfecta: quia in qualibet fit ꝓfeſ- In oppoſi.
T ſio ſiue votum obedientiæ ſecũdum certam regulam tm̃. DIcendum ad hoc: ꝙ votum obedientię Reſponſio.
ad hoc finaliter ordinat̃, vt homo homini per votum obedientiæ ſe ſubiiciat: quatenus ipſum alius
melius q̃ ipſe ſeipſum regat: & per hoc ex alterius regimine q̃ ex proprio magis proficiat: & melius
deo & perfectius ſeruiat: & ſic ei amplius placeat. ſic enim ſe homini per obedientiam ſubiicere, eſt
ſe homini ſubiicere propter deum: alias non: & hoc per illum modum quodammodo quo expedit
ſeruis vt ſint ſub regimine dominorum: ſecundum ꝙ determinat philoſophus in Politicis. Vñ cõ
trario ꝙ peritior committeret ſe regimini minus periti, hoc fatuitatis eſt. Sed quia cuilibet rationa
biliter præſumendum eſt ꝙ in magna congregatione ſemper peritior ſe inueniatur: qui toti mul-
titudini ꝓficiatur: ſecurum eſt ei ſe regimini religionis quo ad obedientiam committere: & qua ra
tione hoc eſt ſecurum quo ad aliquid, eadẽ ratione quo ad omnia. Vnde ſi votum obediẽtiæ per ſe
pertinet ad religionis perfectionem qua homo ſe committit alterius regimini: quanto ergo eſt obe
diẽtia vniuerſalior tanto maior eſt & perfectior. Et ſic abſolute dicẽdũ: ꝙ religio illa ꝑfector eſt in q̃
vouetur vniuerſalis obedientia in omnibus, q̃ particularis & in aliquibus tm̃: qualẽ obedientiã vni
uerſalem petiuit Apl̃us a Corith. cum dixit. ii. Corin. ii. Cognoſcã experimẽtũ veſtrũ an in omnib⁹
obedientes ſitis. Et hoc nõ ꝓpter argumẽtũ a ſimili de pauꝑtate. Votum enim paupertatis nõ eſt
niſi vt ſollicitudo a rebus temporalibus abſtrahatur: vt liberius poſſit homo diuinis vacare & ſpiri
tualibus. vnde quanto abrenũtiatio temporalium eſt maior, dum tamen magis a ſollicitudine libe
rat, tanto eſt perfectior. Sed quia homo viuere non poteſt ſine neceſſariis corpori: nec ſpiritualibus
intendere: qm̃ vt dicit Rabi Moyſes in quarto libro, ad corpus pertinet præparatio victus neceſſa
rii: homo namqꝫ non poteſt apprehẽdere intelligibile dum eſurit vel ſitit vel frigus vel calorem pa
titur: ſi igitur tanta eſſet abrenuntiatio omnium neceſſariorum vt neceſſe eſſet hominem cũ ma-
iori ſollicitudine alia via ſibi quęrere neceſſaria, vt de proprio labore vel de alieno: q̃ haberet ĩ diſpẽ
ſando cũ bona ſocietate cõmunia, perfectius eſſet (vt æſtimo) in caſu tali abrenuntiatio particula-
ris: ſcilicet propriorum, cum obſeruata poſſeſſione ſufficienti communiũ: & hoc in tali menſura q̃
minorem requirat ſollicitudinẽ circa eius diſpẽſationem. Sed de hoc aliquid determinare nihil pti
V net ad præſentem intentionem. AD argumentum in oppoſitum: ꝙ tunc nulla eſſet religio perfe- Ad argu. in
cta: quia in omni religione ſit votum obedientiæ ſecundum aliquam certam regulam: Dicendum oppoſi.
ꝙ illud non ſequitur. Quoniã etſi certa regula ſit in qualibet religione quo ad illa quæ ſunt acciden-
talia religioni: non tamen oportet quin in aliqua religione exiſtente vel quæ poſſet eſſe, quo ad arti-
culum obedientiæ ſit regula vniuerſalis & indeterminatę obedientiæ quo ad omnia. Quod tamen
ſemper debet intelligi circa illa in quibus homini licitum eſt obedire tam ĩ indifferẽtibus q̃ neceſſa
riis ad ſalutem. Qꝫ ſi forte nulla religio ſit in qua talis obedientia vniuerſalis promittitur, nulla ẽ
perfecta quo ad hoc.

CIrca ſecundũ arguit̃: ꝙ tranſgrediẽs ſtatuta religionis etiam circa indifferentia Quæſt. xxi.
de ſe, q̃ licita eſſent ſi nõ eſſent prohibita, peccet mortaliter. Quia ſecũdũ apoſto Arg. prin.
lũ, qui poteſtati reſiſtit, diuinę ordinationi reſiſtit: & damnationẽ ſibi acqrit. Sed
tranſgrediẽs poteſtati reſiſtit: quia ordini ſuo & prælato ordinis ſui: qui ſtatue-
runt id quod tranſgreditur, ergo &c. IN contrarium eſt: qm̃ tunc ſecurior eſſet In oppoſi.

ſtatus ſecularium q̃ multorum religioſorum: qui in aliquibus religionibus tot habẽt ſtatuta ꝙ
Reſponſio. quaſi neceſſe ſit ſæpius hominem tranſgredi. Dicendum ad hoc: ꝙ circa inſtitutionem ſtatutorũ X
duo ſunt attendenda: ſcilicet inſtitutionis forma & intentio inſtituentis per formã ſtatuti expreſ-
ſa: quia vtrunq; in obſeruatiõe ſtatuti cuſtodiendum eſt. De vtroq; igitur iſtorum obſeruandorum
in ſtatutis diſtinguendum eſt. Quoniã ſtatutum aut ſimpliciter & abſolute inſtitutum eſt: & inſti
tuens ſimplicem & abſolutam intentionem habuit eius obſeruantiæ abſq; omni obligatione adiũ-
cta culpæ aut poenæ: aut inſtitutum eſt ſub certa obligatione. Si ſecundo modo, licet prohibita eſ-
ſent ex natura ſua licita, obligarent tamen ad culpam & ad poenam, iuxta id qđ in forma ſtatuti eſ-
ſet expreſſum, iuxta illud Geñ. ſecundo. De ligno ſcientiæ boni & mali non comederis: in quacunq;
autem die de eo comederitis, morte moriemini. Super quo dicit Auguſtinus octauo libro ſuper
Geñ. ad literam. Si aliquid mali eſſet lignum illud vñ hoiem edere prohibuit, eſu ipſi⁹ mali venena
tus videretur ad mortem. Quia vero omnia ligna in paradiſo bona plantauerat, qui fecit omnia bo
na valde, ab eo ligno quod malum non erat, prohibitus eſt vt ipſa per ſe præcepti obſeruatio bonum
illi eſſet, & malum tranſgreſſio. Nec potuit melius & diligẽtius demõſtrari quantũ malum ſit ſola
inobedientia: cum ideo reus iniquitatis factus eſt homo quia eam rem tetigit contra prohibitionẽ
quã ſi non prohibitus tetigiſſet: non vtiq; peccaſſet. In hoc ergo caſu videat qlibet ſtatuta religio-
nis ſuæ: & iuxta formam obligationis inſtitutorum intelligat tranſgreſſorem obligari ad culpam
mortalem vel venialem, vel forte ad ſolam poenam, vt patebit in ſequenti quæſtione. Si primo mo-
do: tunc obligatio ſtatuti intelligenda eſt ſecundum cõmunis iuris & rationis rectę interpretatio-
nem. Nunc autem certum eſt ꝙ ſtrictior & maior non debet eſſe obligatio ad obſeruantiam in præ
ceptis humanis q̃ diuinis, dicentibus apoſtolis in actibus, Magis oportet obedire deo q̃ hominibus
Ita ꝙ ſi diſſentiant, præcepto diuino obtemperandum non humano. Hic dominus phariſęos in
euangelio increpans. Quare & vos, inquit, tranſgredimini mandata dei propter traditiones veſtras?
& per Eſa. Sine cauſa, ait, colũt me, mandata & doctrinas hominum tenentes. Vnde dicit Bernar-
dus in epiſtola ad Adam. Quod iubet homo, prohibet deus: & ego audiam hominem ſurdus
deo? In diuinis autem ſtatutis negatiuis prohibitoriis ſimpliciter & abſolute propoſitis ſine ali-
qua obligatione expreſſa & determinata, omnia peccata generaliter & mortalia & venialia quę per
tinent ad genus illius peccati, prohibentur. Vnde Auguſtinus ſuper illud Leuitici decimonono.
Non facietis furtum: non mentiemini: quærit in gloſſa: vtrum aliqua compenſatione facienda
ſunt mendacia ſicut & pene videtur omnibus: ꝙ mentiendum ſit pro ſalute vbi nemo læditur.
Et reſpondet dicens. Mendacium non poſſumus dicere tunc tñ eſſe cum a nocente dicitur. Men-
dacium enim eſt ſiue quis lædat ſiue nemo lædatur. Abſolute autem dicitur non mentiemini: ſi-
cut illud, Non facies tibi idolum: non moechaberis. Et ſequitur poſt modicum. An ex quo dictum
eſt in lege, Non mentiemini, ex illo dictum eſt quia non licuit in cauſa mentiri? Sed magis quia in-
iuſtum erat mendacium, ideo prohibitum eſt: non quia prohibitum, ideo iniuſtum eſt. Ecce ꝙ Au
guſti. mendacium illud quo nemo læditur, quod ſit pro ſalute, quod clarum eſt eſſe veniale tñ,
plane dicit prohiberi ex mandato legis diuinæ quo dicitur Non mentiemini. Quia igiť ſtatutum
legis diuinæ generaliter vnico ſtatuto & mortalia & venialia illius generis: dum tamen de genere
ſuo poſſit eſſe veniale, prohibet: & ſecundum modos prohibitorum diuerſos diuerſę poſſunt eſſe
tranſgreſſiones eis correſpondentes: tranſgreſſio contra ſtatuta diuinæ legis abſoluta non ſolũ ſem
per eſt mortalis ſed aliquando venialis. Quare cum vt dictum eſt non magis obligant ſtatuta hu-
mana in regula religionis q̃ diuina in lege decalogi: Dicendum eſt ſimpliciter ꝙ tranſgrediens ſta- Y
tuta religionis maxime circa illa quæ alias ex ſe eſſent indifferentia, de quibus procedit quęſtio: non
ſemper peccat mortaliter quantum eſt de natura talis ſtatuti ſimpliciter & abſolute propoſiti. Ni
ſi forte ex ſpeciali intentione ſtatuens intenderit tranſgreſſores obligari ad mortale, quæ intẽtio de-
bet ſubditis eſſe nota: vt ſi forte ſtatutum ſit ſimpliciter & abſolute in aliqua religione ꝙ nullus bis
comedat feria ſexta. Immo aliquando peccant venialiter: & non diſcernuntur in talibus trãſgreſſio
venialis & mortalis ex natura ſtatuti ſed ſolum ex qualitate & quantitate contemptus & libidinis
in tranſgrediente.
Ad arg. pri. AD obiectum in oppoſitum dicendum: ꝙ bene concedendum eſt ꝙ ſic tranſ- Z
grediens diuinæ ordinationi reſiſtit. Sed non oportet ꝙ hoc ſit mortaliter propter genus talis pro
hibitionis, ſed ſolum ratione contemptus. & in hoc caſu ſolummodo ſibi damnationem acquirit: in
tranſgreſſione autem veniali nõ acquirit ſibi damnationem niſi per occaſionem in quãtũ veniale eſt
occaſio ad inducendum mortale.

CIRca Tertium arguitur: ꝙ abſq; omni peccato ſoluendo pœnam poſſit homo Queſt.xxii.
tranſgredi ſtatuta pure pœnalia. Quia ſimile quo ad hoc (vt videtur) eſt in ſtatu Arg. princi.
tis principum & religionum. Sed tranſgrediens ſtatuta principum & ſoluēs pœ
nam, non peccat in aliquo prouocando principem. ergo &c. CONtra. Talis facit In oppoſi.
A contra ſuum votum quod nemo poteſt tranſgredi ſine peccato. ergo &c. AD Reſol.q.
huius quæſtionis intelligentiam ſciendum ꝙ ſecundum philoſophum in fine q̃r
ti Ethicorum, ſermo doctrinæ de virtutibus & virtutum operibus, & de feli
citate & delectatione quæ eſt in ipſa, nō ē per ſe ſufficiēs ad hoc vt fiamus boni & felices. quoniam
hoc non fit in nobis ex ſpeculari ſingula operabilium, & cognoſcere in quo ſtat finis ſcientiæ mora
lis: ſed magis ex operari ea quæ ſecundum virtutem ſunt opera. Sermones enim morales prouoca
re & mouere bene natos & bene educatos a pueritia poſſunt ad bonum: bonos autem facere nō poſ
ſunt ſine exercitio operum virtutis: ad quod oportet eos præparatos eſſe bonis conſuetudinibus
& præexiſtere mores virtuoſos: quos difficile eſt ſortiri aliquos ex iuuentute niſi educati fuerit re
ctis legibus. Tēperate enim viuere & perſeueranter, paucis eſt propter ſe delectabile, maxime iuueni
bus. Et ideo oportet metiri vitam & actus eorum per conſuetudinem legum. Cum enim creue
rint ſecundum eas, tunc non erunt eis contriſtabiles virtutum operationes propter earum conſue
tudinem. Propter quod ſuper ſermones morales de virtutibus quibus docetur quid operādum &
quid non operandum, neceſſarii ſunt ſermones politici de legibus: quibus homo in operibus virtu
tis exercet: & habilitatur in bonis ſtatutis diuinis & humanis. Sed quia multos nec ſermones mora
les de virtutibus ad amorem boni aliquo modo poſſunt prouocare: quia nec nati ſunt obedire ſer
monibus ſecundum virtutem: nec ſermones politici de legibus & ſtatutis operandorum poſſunt
ad bene operandum aſſuefacere amore iuſtitię, ſed tm̄modo timore pœnę: vt illos qui non verecun
dia ducuntur ad bonum ſed metu: nec recedunt a prauis propter turpe: ſed propter pœnas: & ne
ceſſitati magis obediunt q̃ ſermoni: & iacturæ q̃ bono: propter quod oportet legiſlatores non ſolum
præſcribere ſermones de virtutum operibus & per eos prouocare ad bonum: & inſtituere leges de
bonis conſuetudinibus: & ſecundum eas educare boni gratia: & eius quod eſt obedientes fieri ſtu
dioſos: ſed etiam oportet propter degeneres & inobedientes pœnas tranſgreſſorum apponere: vt
quem non erudit ſermo, erudiat flagellum: ita vt qui punitus & caſtigatus propter ſuam tranſgreſ
ſionem inſanabilis manet, omnino de aliorum ſocietate extirpetur. Patet igitur ex dictis ꝙ pœna
lis inſtitutio ſemper præter principalem intentionem legiſlatoris intrat legis edicta: vt ſcilicet qui
operibus virtutum & obſeruantiis legalibus noluerint aſſueſcere amore iuſtitiæ: ſaltem aſſueſcere
cogantur timore pœnæ. Obedientes enim oportet honorare vt angelos. Inobedientes autem flagel
lare vt aſinos. In omni ergo ſtatuto pœnali principalis intentio ſtatuentis non attendit ad pœnā:
hoc enim tyrannidis eſſet & crudelitatis: ſed attendit ad alicuius operis virtutis & legalis conſue
tudinis obſeruantiam: ad quam vt legi ſubiectos fortius aſtringat: ne per inobedientiā trāſgrediā
tur: pœnam adiungit. Quare cum tranſgredi opus virtutis vel legis obſeruantiam quam in ſtatu
to quocunq; pœnali legiſlator principaliter intendit: cui pœnam ipſam ſecundaria intentione an
B nectit: non poteſt eſſe quin ſit culpabile ſi contra legiſlatoris intentionem tranſgrediatur: DIcen Reſponſio.
dum eſt igitur abſolute: ꝙ non eſt aliquod ſtatutum pœnale quin etiam tranſgreſſores obliget ali
quo modo ad culpā. Sed quando hoc, & quomodo? Ad cuius intellectū ſciendum: ꝙ ſtatutum pœ
nale dupliciter poteſt inſtitui. Vno modo ſeorſum a ſtatuto obſeruantiæ legalis: vt ſint duo ſtatu
ta. Verbi gratia: in aliqua religione primo ſtatuitur ꝙ nullus loquatur poſt completorium: quod
eſt vnum ſtatutum legalis obſeruantiæ: & ſtatim adiungitur, ꝙ ſiquis poſt completorium loqua
tur, ꝙ dicet ſeptem pſalmos pœnitentiales: quod aliud ſtatutum eſt & pœnale. In iſto modo ſta
tuendi, primum ſtatutum proculdubio eſt pricipale, & quo ad modum ſtatuendi, & quo ad intētio
nem ſtatuentis, vt patet ex dictis. Et quia in tali modo ſtatuendi ſtatutum primum non dependet
omnino a ſecundo: licet e conuerſo: ipſum per ſe habet ſuam obligationem, & quantum ad modum
ſtatuendi, & quantum ad intentionem ſtatuentis: propter quod eius tranſgreſſio obligat ſem
per ad culpam: & nullo modo poteſt ipſum homo ſubditus religioni illi tranſgredi abſq; cul
pam quantumcunq; ſoluit pœnam annexam in ſecundo ſtatuto. Niſi in caſu neceſſitatis: qui ra
tionabiliter debet intelligi exceptus ex intentione ſtatuentis: ſi illum aduerteret. Talis enim
ſimpliciter & abſolute facit contra ſuum votum: vt procedit ſecunda obiectio. Alio vero modo
poteſt inſtitui ſtatutum pœnale ſimul implicando circa ipſum obſeruantiam illam propter cuius

cuſtodiam poena ſtatuitur propter eius tranſgreſſores citra talem caſum neceſſitatis iam dictum
vt non ſit niſi vnum ſtatutũ.verbi gratia:in aliqua religione forte ſtatuiť aliqd ſub hac forma.Qui
cunq; loquatur poſt completorium dicet ſeptem pſalmos.In quo modo ſtatuendi eſt duo conſide
rare:& formam & modum ſtatuendi:& intentionem ſtatuentis.Si quidem conſideremus huiuſmo
di ſtatutum primo modo,ſcilicet quantum ad formam & modum ſtatuendi, patet ꝙ in eo poena
principaliter ſtatuitur & obſeruantia propter quã ſtatuitur: ſcilicet ne aliquis poſt completorium
loquatur , nullo modo ex forma ſtatuti inſtituitur : ſed ſolum tanq̃ factum materiale , quo con-
tingente poena reddenda eſt quæ in ſtatuto implicatur . Et ideo dicendum:ꝙ huiuſmoddi præce- C
ptum poenale, quantum ad formam & modum ſtatuendi,obligat ſolummodo ad poenam illam ſol
uendam & nullo mõ ad culpam,niſi per accidens propter contẽptum,ſi debita & ſtatuta poena eo
modo quo ſtatuta eſt non ſoluatur. Si vero huiuſmodi præceptum conſideretur referendo ipſum
ad intentionem ſtatuentis,tunc intelligendum ꝙ in huiuſmodi vel conſimili ſtatuto intentio in-
ſtituentis poteſt eſſe per poenam ſtatutam aſtringere, & timore poenæ ex obliquo inducere,ne omĩ
no fiat illud factum circa cuius tranſgreſſionem poena illa inſtituitur:vel poteſt eſſe eius intentio
aſtringere & inducere timore poenę non ne omnino fiat,ſed ſolum ne fiat paſſim & ſine rationabi-
li aut ex leui cauſa.Secundum primum modum ſit ſtatutum poenale ſuper illo qđ ſimpliciter eſt
illicitum,& de natura ſua malum,nec in toto poteſt extirpari a populo propter ſtragem multorũ:
puta ſiquis commiſerit ſimplicem fornicationem ſuper qua fuerit accuſatus a ſynodo,ſoluet epi-
ſcopo nouem libras.quemadmodum hoc obſeruatur de conſuetudine in multis locis. Tale ſtatutũ
poenale cum hoc ꝙ ſolum obligat ad poenam determinatam ex forma & qualitate ſtatuti,tamẽ ex
intentione ſtatuentis & natura rei quia eſt de ſimpliciter malis,obligat ad culpam:quæ ex ſolutiõe
hmõi poenæ non ſtatim expiatur.Secundum alium modum ſit ſtatutum poenale ſuper illo quod
de ſe eſt indifferens:vt in propoſito eſt loqui poſt completorium:ſuper quo ſtatuitur in poenam ꝙ
loquens dicat ſeptem pſalmos.In tali eñ ſtatuto poenali, eo ꝙ eſt ſuper indifferẽti,intentio ſtatuẽ
tis ſi rationabilis ſit,debet eſſe nõ vt nõ loquať aliqs omnino poſt completorium:qꝛ hoc in caſu ali
quo poſſet vergere in magnum damnum aut incommodum. Et etiam debet eſſe intentio eius nõ
ſolum vt non loquatur in caſu magnæ neceſſitatis de quo iam dictum eſt: ſed ꝙ non loquatur in
multis caſibus inferioribus:ſcilicet ne paſſim & temerarie aut ex leui cauſa loquatur tunc.Sed ſi ra
tionabilis cauſa loquendi occurrat etiam citra dictam magnam neceſſitatẽ,ꝙ tunc ſi loquatur hoc
ſit ſub poena appoſita,quæ apponitur in tali caſu,vt cogat eum ponderare an cauſa propter quã ei
videtur loquendum ſit rationabilis.Hoc enim cõuincitur ex qualitate & quãtitate poenæ:per hoc
ꝙ iuxta regulam rationis rectam ponderantis mauult huiuſmodi poenam ſubire q̃ loqui ex tali
cauſa poſtponere.Dico ergo ꝙ ſi loquamur de huiuſmodi ſtatuto poenali referendo ipm̃ ad inten-
tionem ſtatuentis: ꝙ obligat tranſgreſſorem ex rationabili & probabili cauſa ſolummodo ad poe-
nam:& nullo modo ad culpam:immo cum talis cauſa occurrit:potius meretur q̃ demeretur ſi lo
quatur & poenam legitime perſoluat:quã etſi in hoc caſu ſuſtinet ſine culpa,nõ tamen ſine cauſa.
Tranſgreſſorem vero paſſim & temerarie ſine cauſa rationabili,ęſtimo ꝙ nõ ſolum obligat ad poe
nam ſed ad culpam.Quia ſtatutum ex intentione ſtatuentis rationabiliter implicat ne temerarie
quis loquatur omnino & ſub hac poena:ſed tunc ſolummodo cum rationabilis cauſa occurrit , vt
dictum eſt.Et ſic tranſgreſſor temerarius talis ſtatuti poenalis non poteſt ipſum tranſgredi abſq;
omni culpa ſoluendo poenam.Et ſimile eſt de ſtatutis principum & prælatorum in conſimili ma-
Ad obiecta. teria.Ex quo patent obiecta vtriuſq; partis.

SEquuntur pertinentia ad ſtatum culpæ ſiue peccati.Et erat vnicum de reuela-
Quęſt.xxiii. tione peccati alieni.Et quædam alia de cõmiſſione peccati proprii.Primũ erat.
Argu.prin. Vtrum liceat dicere in confeſſione peccata aliena. ET arguitur ꝙ ſic.Quia li
citum eſt peccata aliena deflere:ergo & conſilium ſuper eorum expiatione pe-
In oppoſi. tere.Qđ non poſſet eſſe niſi alterius confeſſionem reuelando.ergo &c. CON-
tra. Super illud,Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino.dicit
Reſponſio. gloſſa.Peccata propria confiteri debemus non aliena . ergo &c. Dicendum ad D
hoc:ꝙ peccatum alienum poteſt homo reuelare in confeſſione dupliciter.Et ſecũdum hoc diuerſi
mode diuerſos modos confitendi tetigerũt duo obiecta.Vnum eorum proceſſit ſecundum vnum
modum:aliud vero ſecũdũ aliũ.Eſt eñ confeſſio qua hõ ſe oſtendit ſacerdoti ad confitẽdũ ſua pctã

propria.Eſt alia confeſſio qua homo vnus reuelat aliquid alteri ſub ſecreto & ſigillo confeſſionis.
Si ergo intentio quæſtionis ſit de confeſſione primo modo,ſic dico ꝙ non licet quenq̄ reuelare i cō
feſſione peccatū alterius:ſed ſolum peccata ꝓpria:vt ꝓcedit ſecūda obiectio.Qđ intelligēdū eſt niſi
ex peccato alterius eſſet conditio aggrauans annexa,quæ erat quaſi differentia ſpecifica faciēs ſpe-
ciem peccati diſtincti:& ideo confitenda expreſſe. Verbi gratia,ſiquis ſolam & vnicam habeat ſo-
rorem quā cognouit, non ſolum debet confiteri dicendo ꝙ cognouit mulierem quandam,ſed ex-
preſſe debet dicere ꝙ cognouit ſororem ſuam.cognoſcere enim ſororem non eſt peccatum de gene
re ſimplicis fornicationis vel adulterii:imo eſt inceſtus.Et ſic in confeſſione non ſolum licitū eſt:im-
mo neceſſarium cum reuelatione directa proprii peccati indirecte reuelare peccatum alterius.Vn
de gloſſa illa,ꝙ non ſunt confitenda peccata aliena:ſed tm̄ propria:intelligenda eſt de confeſſione
E directa tm̄.Si vero intentio q̄ſtionis ſit de cōfeſſiōe ſcđo mō:ſic dico ꝙ non licet quēq̄ peccatum al
terius reuelare in confeſſione,niſi intentione cōſulentis, tanq̄ medicus quærens a medico conſiliū
ſuper curatione ægroti,vt procedit prima obiectio.aliter em̄ eſſet criminis proditor,& diffamator
Et in illo caſu nequaq̄ reuelare debet peccatum alterius niſi tali de quo præſumit firmiter ꝙ poſ-
ſit & velit prodeſſe:& expiationi peccati ſalubre conſilium apponere aut adiutorium.Et tunc ma-
gis eſt reuelandum, quando timetur ꝙ niſi tali reueletur, ipſum peccatum iam commiſſum eſt in
præcinctu vt cauſa vel occaſio alterius committendi.Iuxta caſum illum de quo dicitur Leui.quin
to.Si peccauerit anima & audierit vocem iurantis:teſtiſq; fuerit ꝙ aut ipſe vidit aut conſcius eſt
niſi indicauerit.gloſ.ſacerdoti vel ei qui proſit non obſit.portabit iniquitatem ſuā.Vbi dicit Augu.
in gloſ.marginali. Videt̄ dicere peccare hominē qui audit aliquē falſum iurare & ſcit eum falſum
iurare & tacet.Tunc autem ſcit ſi rei de qua iurat̄ teſtis fuit: aut vidit ſcilicet:aut conſcius fuit vt
aliquo modo cognouit:aut oculis conſpexit:aut qui iurat indicauit illi.Ita enim conſcius eſſe po
teſt.Sed inter timorem huius peccati & proditionis non parua exiſtit plerūq; tentatio. poſſumus
enim paratum ad periurium admonēdo vel prohibendo a tam graui peccato reuocare. Sed ſi nō
audierit & coram nobis falſum iurauerit: vtrum prodendum ſit etiam ſi proditus incurrat peri-
culum mortis:difficillima eſt quæſtio.ſed quia non expreſſit cui indicandum ſit,an ſcilicet cui iu
ratur,an ſacerdoti: aut cuipiam qui non poteſt eum perſequi irrogādo ſupplicium:ſed pro illo po
teſt orare:videtur mihi ꝙ ſe a tali peccato exuit qui talibus indicat qui magis periuro prodeſſe q̄
obeſſe poſſunt:corrigendo ſcilicet vel orando ſi peccator ipſe confeſſionis ſibi adhibet medicinam.
Per iam dicta patent obiecta vtriuſq; partis. Ad obiecta.

SEquuntur pertinentia ad cōmiſſionem peccati proprii.& erant tria. Vnum de
peccato quod videtur commiſſum ex prænuntiatione diuina. Secundum de eo
quod videtur cōmiſſum ex pietate & miſericordia. Tertium de eo qđ videtur
commiſſum ex ebrietate & ignorantia. PRImum erat. Vtrum Petrus potuit Queſt.xxiiii.
non negare Chriſtum, poſtq̄ dixit ei: priuſq̄ gallus cantet,ter me negabis. Se- Quæſt. xxv.
cundum.Vtrum liceat mentiri cauſa humilitatis. Tertium. Vtrum commit- Queſt.xxvi.
tens homicidium in ebrietate,peccet. CIRca primum arguitur ꝙ Petrus non Argu.prin.
potuit Chriſtum non negare poſtq̄ ei dixit,ter me negabis.Quia veritas ipſa non potuit falli.Chri
ſtus ipſa veritas eſt.Ioan.decimoquarto.Ego ſum via veritas & vita. falleretur autem in eo quod
prædixit,ſi Petrus non negaſſet ipſum:quod potuit feciſſe ſi potuiſſet eum non negaſſe.ergo &c.
CONtra.qui facit qđ non poteſt non facere,in eo non peccat.ſi ergo Petrus non potuit nō negare In oppoſi.
F non peccauit in negando.conſequens falſum eſt.ergo &c. DIcendum ꝙ difficultas huius queſtio Reſponſio.
nis eadem eſt cum difficultate quæſtionis de prædeſtinatione: vtrum prædeſtinatus poteſt dāna-
ri. Et eſt diſtinguendum vtrobiq; de potentia:ꝙ ipſa potentia ad actum aliquem exercendum po-
teſt comparari dupliciter. Vno modo ſecūdum reſpectum ad actum ſimplicem & præciſum. Alio
modo ſecundum reſpectum ad actum vnum:vt habet ordinem ad aliquem alium actum.verbi gra
tia,dicitur Sedentem ambulare eſt poſſibile.Iſta multiplex eſt ſecundum philoſophum in elenchis.
quia poteſt eſſe diuiſa:vt ly poſſibile determinet actum ambulādi ſecundum ſe & abſolute vt ſepa
ratus eſt ab actu ſedendi.& ſic eſt vera ſub hoc ſenſu:qui nunc ſedet habet poteſtatem vt aliquando
ambulet. Vel poteſt eſſe cōpoſita:vt ly poſſibile determinet actū ambulādi vt cōiūctū actui ſedēdi.
ſic eſt falſa ſub hoc ſenſu:aliqs habet poteſtatē vt ſedēdo āmbulet.Dico igit̄ ad ꝓpoſitā q̄ſtionē de ne-
gatione Petri ſcđm ꝙ dicendū eſt ad q̄ſtionē de prædeſtinatione:ꝙ potentia reſpectu actus negandi

poteſt conſiderari vt dicit reſpectum ad ipſum actum negandi præciſe & abſolute: vel ſecundum ꝙ dicit reſpectum ad ipſum vt ordinem quendam habet ad actum prȩnuntiationis Chriſti.SI primo modo,dicendum ſimpliciter ꝙ Petrus potuit poſt illam Chriſti p̄nuntiationē libere nō negare Chriſtum:ſicut potuiſſet ſi Chriſtus illud non prænuntiaſſet.Quia Chriſti prænuntiatio nullam neceſſitatem vel inclinationē oīno poſuit in Petri voluntate ad ipſum negandū. SI ſecundo modo G
hoc ſimiliter contingit intelligi dupliciter.Qm̄ potentia negandi poteſt conſiderari ſecundum ꝙ dicit reſpectum ad ipſum actum negandi:vt ordinem quendam habet ad actū p̄nuntiationis Chriſti dupliciter:vel inquantum actus ille p̄nuntiationis Chriſti conſideratur in ſe & abſolute vt actus eſt:vel ſub reſpectu quodam ad poſſibilitatem ſui oppoſiti:ſecundum ꝙ Chriſtus potuit non prænuntiaſſe de negatione Petri id qđ ipſe prænuntiauit.Si primo modo,ſic dicendum ꝙ Petrus poſt prænuntiationem illam factam a Chriſto non potuit non negare Chriſtum.qm̄ non potuerūt illa ſimul ſtare:ꝙ Chriſtus prænūtiaſſet Petrum negaturum ſe,& ꝙ tamen ipſe omnino non negaſſet. tunc enim Chriſtus falleretur vt procedit obiectio prima.Prænuntiatio tamen illa nullo mō fuit cauſa negationis Petri:nec Petro aliquam neceſſitatem negandi impoſuit.verbi gratia,in ſimili,ſi ego videam aliquem currentem non eſt poſſibile ipſum non currere:ita ꝙ omnino neceſſitatur ſtāte actu vidēdi quo eum video,currere:& tamen viſio mea nihil facit ad hoc ꝙ ipſe currat: neꝗ impedit quin poſſit dimittere actum currendi,& ceſſare ab ipſo.Si ſecūdo modo,ſic dicēdum vt prꝰ ꝙ Petrus ſimpliciter & abſolute potuit non negare Chriſtum etiam poſtꝗ̄ ipſe eum negaturum p̄nuntiauit.quia & ipſe Chriſtus illud qđ de negando ipſum prænuntiauit ſimpliciter, libere & abſolute potuit non prænuntiaſſe. Vnde niſi in iſto tertio modo & primo prædicto habuiſſet potentiam non negandi Chriſtum poſtꝗ̄ erat prænuntiatum,ſequeretur ꝙ de neceſſitate eum negauit:nec peccauit vt procedit ſecundum obiectum.

Quæſt. xxv.
Arg.princi.

CIRca ſecundum arguitur:ꝙ non licet mentiri cauſa humilitatis. Quia Auguſtinus dicit de vera & falſa pœnitentia. Si cauſa humilitatis mentiris,peccator efficeris:qđ vitare intendis.Item iniquus eſt teſtis qui condemnat innocentem: talis eſt iſte qui contra veritatem teſtatur mendacium.ergo &c.

In oppoſi.

IN contrariū videtur eſſe beatus Gregorius,cum dicit.Bonarum mentium eſt ibi peccatum agnoſcere vbi peccatum non eſt. Qđ non fit niſi cauſa humilitatis mentiendo de ſeipſo.ergo &c.

Reſol.q.

DIcēdum eſt hic ſecundum ꝙ diſtinctum fuit & declaratum in alio Quolibet, H
ꝙ humanorum actuum quidam ſunt ſimpliciter & omnino boni, vt deum & proximum ex charitate diligere:parentes honorare:& huiuſmodi.Quæ non poſſunt omnino male fieri.Quidam vero ſimpliciter & abſolute mali,vt idola colere,deum blaſphemare,quæ non poſſunt omnino bene fieri.Alia ſunt media quæ de ſe ſunt indifferentia:quæ poſſunt in diuerſis caſibus bene & male fieri. Si igitur forte alicui videtur eſſe mentiendum cauſa humilitatis : hoc eſt quia credit ꝙ mentiri ſit de mediis:vt ſit ponere aliquem caſum in quo liceat mentiri,puta in caſu propoſito cauſa humilitatis,vel aliqua alia de cauſa.ſecundum ꝙ Auguſtinus ſuper illud Leuitici decimonono,Non mētiemini,mouendo ſuper hoc quæſtionem dicit.Quęritur vtrum aliqua compenſatione ſicut pene videtur omnibus,mentiendum ſit pro ſalute vbi nemo lęditur:quemadmodum furandum quādo ei cui furatū fuerit conſulitur:veluti ſiquis volenti ſe occidere furetur gladium.Et reſpondet Auguſtinus ibidem dicens.Fortaſſis furtum non eſt niſi qñ alieno occulte ablato proximus læditur. Mendacium autem non poſſumus dicere tunc tm̄ eſſe cum a nocente dicitur. Mendacium eſt ſiue quis lędat ſiue nemo lędatur.Abſolute autem dicitur.Non mentiemini.Sicut illud,Non facies tibi idolum.Cum homo iuſte occiditur,lex occidit:tu non. Nunquid ſimiliter poteſt dici,cum homo iuſte mentitur,lex mentitur? An ex quo dictum eſt in lege,Non mentiemini,ex illo dictum eſt quia non licuit in tali caſu vel tali mentiri? Et reſpondet ſubdens. Sed magis quia iniuſtum erat mendacium,ideo prohibitum:non quia prohibitum,ideo iniuſtum.Forſitan ergo ſicut obſtetrices non remuneratę ſunt quia mentitę ſunt:ſed quia infantes liberauerunt:et propter hanc miſericordiam veniale fuit peccatum:non tamen nullum: Sic Raab liberata eſt propter liberationem exploratorum pro qua fuit veniale peccatum.Mentiri ergo non eſt de mediis: ſed pertinet ad extremū illud quod omnino malum & nullo caſu bonum & non malum vel indifferens eſſe poteſt:licet in caſu attenuari poteſt vt veniale fiat.Pro nullo ergo bono adipiſcendo vel a ſe vel ab alio, mentiendum eſt quantūcūꝗ leuiter. Vnde Auguſtinus in libro de mendacio.Neꝗ recte teſtimonii veritas

pro cuiuſcunq; temporali commodo ac ſalute corrumpitur:ad ſempiternam vero ſalutem nullus
ducēdus eſt opitulante mendacio. Vnde omnia quæ in ſacra ſcriptura videntur mendaciter dicta:
aut non ſunt mendacia:quia dicta ſunt ſub conditione. Sicut illud Geñ. xx. Dixit dominus ad Abi-
melech. Morieris propter mulierem quā tuliſti. & tamen mortuus non eſt. Intelligitur enim niſi ci-
tius eam reddas. vnde ſequitur. Redde vxorem viro ſuo & viues, ſin autem nolueris reddere mo-
rieris. Aut ſunt prophetice dicta. Sicut illđ Geñ. vigeſimoſeptimo. Dixit Iacob Iſaac patri ſuo. Ego
ſum Eſau primogenitus. Aut figuratiue dicta. Sicut illud Iudith nono. Ierunt ligna ſyluarum vt
vngerent ſibi regem. Vel ſi in ſcriptura inueniantur mendacia certa:illa ponuntur non ad imitan-
dum:ſed ad inſtruendum quam pœnā merentur etiā pia mēdacia. ſecundum ꝙ hæc omnia in aliis
queſtionibus noſtris expoſuimus. Nec humilitatis igitur cauſa mētiri licet. quia id pro quo fit mē
dacium, non eſt humilitas vera, ſed ficta, & pericul oſa ſuperbia:qua quis ſe profitetur peccatorem
vt fingat ſe iuſtiorem. Quia iuſtus in principio accuſator eſt ſui. Vnde ſi homo in rei veritate ſi-
ne omni peccato eſſet:& hoc de ſe crederet:inſinuando ſe habere peccatum, mentiendo peccaret. Iu
xta illud qđ dicit Auguſtinus in libro de pœnitentia. Quotidie tundimus pectora: qđ nos quoq; an
tiſtites ad altare aſſiſtentes cum omnibus facimus. Vnde & orantes dicimus: qđ in tota vita iſta
oportet vt dicamus:Dimitte nobis debita noſtra. vtiq; de quotidianis peccatis hoc dicimus. Nā ſi
non habemus peccata:& tundentes pectora dicimus:dimitte nobis debita noſtra:ex hoc ipſo certe
I grauiter nullo dubitante peccamus, cum inter ipſa ſacramenta mentimur. AD illud in contra- Ad argu. in
rium de Gregorio, Bonarum mētium &c. Dicendum ꝙ peccatum agnoſci poteſt vbi nō eſt, dupli oppoſi.
citer:vel aſſertiue vel timoroſe. Aſſertiue hoc non eſt bonarum mentium:ſed preſumptuoſarum &
arrogantium, vt dictum eſt. Et non ſic intelligit Gregorius dictum ſuū:ſed intelligit timoroſe me-
tuendo:ſcilicet ne peccent in quocūq; opere ſuo. Iuxta illud quod dicit Iob. Verebar oīa opera mea.
Quia in talibus dubiis ſemp contra nos debemus præſumere deterius. Quia nullum periculū eſt
pœnitere de talibus tanq̄ peccatum adeſſet etſi non ſit. ita ꝙ eſſet periculum non velle pœnitere
quia forte poſſet peccatum adeſſe.

CIrca tertium arguitur:ꝙ committens homicidium in ebrietate, nō peccet. Quia Queſt. xxvi.
non peccat niſi qui agit ex voluntate & libero arbitrio. dicente Auguſtino de ve Argu. prin.
ra religione. Adeo peccatum voluntarium malum eſt, vt nullo modo ſit pecca-
tum ſi non ſit voluntarium. Sed ebrius non habet vſum voluntatis, neq; liberi
arbitrii ſecundum philoſophum. ergo &c. IN contrarium eſt. quoniam An- In oppoſi.
ſelmus dicit de gratia & libero arbitrio. Impotentia peccandi quæ prouenit ex
K culpa, non excuſat peccatum. hęc eſt huiuſmodi qua ebrius occidit. ergo &c. DI Reſponſio.
cendum ad hoc: ꝙ ſecundum Auguſtinum de vera religione: aut negandum eſt peccatum com-
mitti:aut fatendum voluntate committi. Si non voluntate malefacimus, nemo obiurgandus om̄i-
no aut monendus eſt. Quibus ſublatis chriſtiana lex & diſciplina omnis religionis auferatur ne-
ceſſe eſt. voluntate ergo peccatur. Si ergo in aliquo opere de genere malorum ſit peccatum operan
tis: oportet ꝙ tantum ſit in agente de ratione voluntarii, quantum ſit in actione de ratione pec-
cati: & econuerſo. Ita ꝙ oportet eſſe perfectam rationem voluntarii: ſic vt nullo modo actio ſit
inuoluntaria in qua ſit perfecta ratio peccati: ſic vt nullo modo ei debeatur venia vel miſeri-
cordia. In qua autem eſt in aliquo diminuta ratio peccati, vt in aliquo debeatur venia aut miſe-
ricordia:oportet ꝙ ſit aliquo modo voluntaria & aliquo modo inuoluntaria: & ſic mixta ex vo-
luntario & inuoluntario. Et ſi actio omnino & perfecte ſit inuoluntaria: oportet ꝙ in ea nulla ſit
ratio peccati. Vt ergo ſciamus an in actione ebrii ſit ratio aliqua peccati vel nulla, oportet videre
quomodo in eo ſit ratio voluntarii & inuoluntarii. Et quia ratio voluntarii pura & abſoluta non
eſt niſi ex carentia inuoluntarii admixti: & non deficit niſi per rationem contrariam inuoluntarii
ſuperuenientis & commixti: ex amotione igitur rationum inuoluntarii oportet cognoſcere ra-
tionem voluntarii. Cum enim inuoluntarium duplex ſit ſecundum philoſophum & Damaſce.
interimit voluntarium vtranq; partem inuoluntarii. Neceſſe eſt igitur conſiderare rationes inuo
luntarii ſimpliciter:& per conſequens quomodo inuenitur in ebrio:& ſic videbitur an ſit in eo ali-
L qua pticula voluntarii:& ita per hoc an in eius actione ſit aliqua ratio peccati. Eſt aūt inuolūtariū
duplex ſcđm phm̄ in tertio Ethico. & Damaſc. in libro ſuo ſecūdo. p violētiā, & per ignorātiā. Q; in
actionibus ebrii inquantū ebrius eſt non cadit inuoluntariū p violentiā, manifeſtū eſt:quia ſecundū
philoſophum, quæ fiunt propter paſſiones & p delectationem non debent dici violenta. Ebrius au-

tem propter paſſionem & delectationem & appetitum agit quod agit.Si ergo inuoluntarium cadit
in ebrio,hoc eſt ſolummodo inuoluntarium per ignorantiam,hoc eſt præter ſcientiam.Qđ dicitur
dupliciter.qm̄ operari aliquid de genere malorum pręter ſcientiam ſiue per ignorantiam,cõtingit
dupliciter. Aut quia agit illud propter ignorantiam:vt ſcilicet ipſa ignorãtia facti vel operati in
ratione exiſtens ſit proxima cauſa operis:non autem aliqua diſpoſitio praua in voluntate. Aut q̄a
agit illud ignorans:vt ſcilicet aliqua diſpoſitio praua in voluntate ſit proxima cauſa operis:quam
ſequitur ignorantia in ratione.Et differunt facere propter ignorantiam & facere ignoranter.quo-
niam qui facit aliquid per ignorantiam,non nouit ſubſtantiam facti ſui ignorati,bene tñ nouit ali
ud operatum circa qđ contingit illud: & habet circa illud aliud vſum liberi arbitrii.verbi gratia,
ſiquis ſecat arborem in nemore vbi neminem ſcit latere, & apponit diligentiam quã debet ne ali-
quem ex caſu arboris lędat:ſi forte tunc aliquis ibi lateat,& arbor cadens eum occidat,ille dicit̃ oc
cidere propter ignorantiam:& ita inuoluntarie:quia vt dicit philoſophus,non eſt operatus volens
quia neſciuit qđ operabatur:neq; nolens, quia non eſt contriſtatus in operando: ſicut triſtat̃ quan
doq; qui per violentiam occidit volens ex parte:quia coactus a principe.Et in eo qui ſic operatur ali
quid propter ignorãtiam,diſtinguit philoſophus.Quia qui triſtatur & pœnitet de facto ſuo cum
deuenit ad eius notitiam:vt forte quia fuit amicus eius qui occiſus eſt:ille ſecundum philoſophum
videtur quodammodo nolens facere.Qui vero poſt notitiam facti non triſtatur nec pœnitet, ille
ſecundum philoſophum dicitur non volens facere:vt ſic diſtinguatur notitia iſtorum:licet ambo
agunt malum propter ignorantiam.Qui vero facit aliquid ignoranter:nouit ſubſtantiam facti ſui
qđ agit:ſed circa illud nõ nouit rationem fugibilis.Sed hoc contingit tripliciter:aut ex imperfectio
ne naturæ vt in pueris:aut ex defectu eius,vt in naturaliter fatuis:aut ex corruptione alicuius pri
cipii naturalis,vt ex percuſſione vel veneno furibundis.Iſta enim tria genera hominum non ſunt
nata inquantum huiuſmodi habere diſcretionem inter bonum & malum :eligendum & fugiẽdum
& per conſequens neq; vſum liberi arbitrii.Aut contingit illud ex liberi arbitrii volũtaria infectio
ne per vitium rationem exoęcans.Primo modo ignoranter agunt pueri propter naturæ animę ra
tionalis in ipſis imperfectionem & ſerui propter rationis defectũ in eis,& naturaliter fatui ſiue ſer-
ui.quoniam vt dicit philoſophus in ſecundo Politicæ,ſeruus non habet omnino quid conſiliatiuũ
puer autem habet quidẽ, licet imperfectum.Et per eundem modum conſimiliter ignoranter agũt
furioſi ꝓpter alicuius pricipii naturalis corruptionẽ in ipſis.De q̄bus dicit Auguſt.xv.cau.q.i.Ali
quos ſcimus ſubito dementes factos ferro & fuſte,morſibus,lapidibus,multos nocuiſſe:quoſdã etiã
occidiſſe:& iudiciis oblatos minime reos factos:eo q; non voluntate:ſed impellente vi neſcio q̄ hoc
geſſerunt neſcientes. Quomodo enim reus conſtituitur qui neſcit quid fecit?vnde nec voluntarie
nec inuoluntarie proprie dicuntur operari:ſed non voluntarie & ſinę omni peccato delinquũt.Se-
cundo autem modo ignoranter agunt ebrii & irati:quia vt dicit philoſophus, non agunt propter
ignorantiã quia ſciunt quid agunt.vnde ignorantia non eſt ꝑxima cauſa facti eoꝝ.ſed agunt igno
ranter:quia propter ebrietatis vel iracundiæ vitium inficientis voluntatem:& per conſequens ex
cæcantis rationem.Non quin cognoſcant ſubſtantiam eius quod agitur : ſed non ſcientes & igno
rantes,vt dicit philoſophus ea quæ oportet operari & a quibus fugiendum.vbi dicit Commenta-
tor Arabicus.Qđ faciunt ſciũt:ignorant autem an fiat bene an male.& hoc vt iam dixi propter vi
tium ebrietatis inficientis voluntatem:& per hoc exoęcantis rationem. Vnde vt dicit philoſophus
propter tale peccatum iniuſti & vniuerſaliter mali fiunt:& ſecundum talem ignorantiam ſic in ſui
is actibus peccant. omnis enim peccans ignorans. Vnde & ebrius & iratus in eis quæcunq; agunt
mala propter huiuſmodi diſpoſitionem vitioſam in eis exiſtentem cuius ipſi ſunt cauſa in omnib⁹
illis peccant.Nec debet eorum actio mala ex ebrietate aut iracundia procedens proprie dici inuolũ M
taria licet fiat ignorãter.Quia hoc q; aliquid fit ab eis ignoranter hoc procedit ex ignorantia vni-
uerſalium in ratione:quæ procedit ex malitia electionis in voluntate.Inuoluntarium enim,vt dicit
philoſophus, vult dici non ſiquis ignorat quod confert.Non enim quæ in electione ignorantia,cau
ſa eſt inuoluntarii ſed malitiæ.Neq; quæ vniuerſalium.vituperantur enim propter hoc.Sed igno-
rantia eorum quæ ſunt in ſingularibus,in quibus & circa quæ eſt operatio,eſt cauſa voluntarii.In
his enim eſt miſericordia & venia.horum enim aliquid ignorans inuolũtarie operatur. Vnde phi
loſophus conſequenter ex oppoſito inuoluntarii per coactionem & per ignorantiam definit volũta
riũ,dicẽs.Exiſtẽte aũt iuolũtario qđ vi & ꝓpter ignorãtiã,volũtariũ videt̃ vtiq; eẽ cui⁹ pricipium ẽ
in ſeipſo ſciente ſingularia in quibus eſt operatio.vnde quia quicunq; aliqđ opus malũ agũt ꝓpter
iram vel concupiſcentiam malam habent principium agendi in ſe , ſcilicet voluntatis arbitrium

licet imperfectum & impeditum per malitiam in ipſo exiſtentē:vt ira & concupiſcētia libere ſecum
voluntatē trahant licet non cogant.Quicquid enim,vt dicit ibi Cōmentator,propter hoc peccāt,in
ipſis principiū operandi eſt.Ideoq; omnia quę ſic fiunt ſub definitione voluntarii Phus comprehen
dit dicens.Forſitan eñ non bene dicitur inuolūtaria eſſe quæ ꝓpter iram vel concupiſcentiā fiūt.
Et poſitis rōnibus ſuis ad hoc,in fine cōcludit dicens.Incōueniēs itaq; ponere inuoluntaria hęc.Et
prius etiam in illa pte, Siquis autem delectabilia bona &c.probauit ꝙ nō cogunt:neq; violentiā vo
luntati inferunt.Simpliciter ergo iudicanda ſunt volūtaria quęcūq; ex ira vel concupiſcētia fiunt:
& hoc propter ignorantiam quę eſt i electione vt dictū eſt. Cui concordat expreſſa ſentētia Augu-
ſtini:qui exponens illud quod dixit de vera religione:qđ in argumento aſſumptū eſt,Adeo volun-
tarium &c.dicit in libro retractationū:reducendo peccata quæ fiūt ex ira & cōcupiſcentia: vel ex
coactione p timorem ad illā definitionem.Illa(inqt)quę nō immerito nō voluntaria peccata dicun
tur:quia a neſcientibus vel coactis perpetrantur:non oīno poſſunt ſine volūtate cōmitti:quoniam
& ille q peccat ignorās,volēdo vtiq; facit qđ cū faciēdū nō ſit putat eſſe faciēdū:& ille q cōcupiſcēs
aduerſus ſpiritū,carne nō ea quę vult facit,cōcupiſcit qdē volēs,& in eo nō facit qđ vult:ſed ſi vin
citur,cōcupiſcētię cōſentit volēs i eo ꝙ nō facit niſi qđ vult,liber ſcilicet iuſtitię,ſeruuſq; peccati.In
talibus ergo cōmiſſis volūtas eſt,nō nulla ſed aliq̄ libertate agens, diminuta tamen.Vnde Aug.de
natura & gratia(qđ ſumit ex tertio libro ſuo de libero arbitrio) de tali & taliter agēte mala dicit.
Nec mirū ꝙ vel ignorādo nō habet liberum arbitriū volūtatis,vel ad eligēdū qđ recte faciat,vel re
ſiſtente carnali conſuetudine,quæ violentia mortalis ſucceſſionis quodammodo naturaliter inole
uit,videat quid recte faciēdū ſit:nec poſſit implere.Illa eſt enim peccati poena iuſtiſſima vt amittat
quiſq; quo bene vti noluit:cum ſine vlla poſſet difficultate ſi vellet.i.vt qui ſciens recte nō facit a-
mittat ſcire quid rectum ſit,& qui rectū facere cū poſſit noluit,amittat poſſe cum velit. Nā ſunt
reuera omni peccāti animę duo poenalia,ignorantia & difficultas. Cui oīno concordat ſententia
N Phi qua dicit i tertio Ethicorum.Eius qđ eſt diligentes eſſe dñi ſumus:& eius qđ eſt tales fieri ipſi
ſumus cauſa viuētes remiſſe.Irrationabile eñ eſt iniuſta facientē nō velle iniuſtum eſſe: aut ſtuprā
tem incontinentem.Si aūt non ignorans aliquis operatur ex quibus erit iniuſtus,volens vtiq; erit.
vbi dicit Cōmentator. Inerat enim ipſi non facere hoc: in ipſo enim erat talem eſſe cauſam.volens
ergo malus.ſi autē volens malus,volēs facit: & propter malitiam faciēs peccat:peccat ergo ſic agēs
& voluntarie agens.& hoc q̄q̄ debilitata ſit in eo libertas arbitrii vt q̄ſi motum cōtinere non poſſit
Vnde ſubdit Phus.Non tñ ſi velit,iniuſtus exiſtēs requieſcet vt faciat actiones iuſtitię:& cohibeat ſe
ab iniuſtitia.Non eñ q ęgrotat ſanus ſit quādo voluit.& ſi ſic cōtingit,volens ęgrotat incōtinēter
viuens & inobediens medicis.tunc qdem inerat ei non ęgrotare:emiſſo aūt non adhuc.quēadmo-
dum neq; dimittenti lapidem adhuc ipſum reſumere: ſed tamē in ipō mittere & proiicere.Sic aūt
iniuſto & incōtinenti ex principio quidem inerat tales non fieri: propter qđ volētes ſunt: factis aūt
non adhuc ineſt nō eſſe.Vbi dicit Cōmentator.Inerat enim ipſi primū non incidere ſiue laxare:ſe
mel aūt conſtituto tali qualē exercitatio talium operata eſt:nec adhuc eius qđ eſt velle talem mo-
tum continere.Neq; eñ qui in ꝑcipitium ſe demittit,quādo vult retinebit deſcenſum:neq; deſide
rium cōcedens refrenabit opus:neq; dięta mala repletus prohibebit ab hac factam corporis lęſionē
neq; vt comprehēſiue ſit dicere,qui aliqd taliū amplexatur,& exercitatur iſiciēdo ſe volūtarie,circa
hoc volūtariā tenebit cōmutationē qñ vult.Quoniā non qñ vult deſiſtet.Iā ergo eſt pricipium in
uoluntarium.Similiter etiam vt dicit Phus eſt in eis quicunq; p negligentiā ignorare videtur vt
in ipſis exiſtente non ignorare.Vnde ſuper illud,Ignorat quidem oīs malus,dicit Cōmētator.Pro
pter ſeipſum eñ nō eruditus quę erat in ipſo diſcere:non tamē propter ignorātiam neq; inuolun
tarie.In ipſo eñ ignorātię cauſa eſt.Omnia ergo talia quę fiunt ignoranter & quadam impotentia
reſiſtendi paſſionibus & concupiſcentiis propter malitiam habitam in voluntate ex libera electiōe
voluntaria ſunt quodāmodo & ideo culpabilia.Si eñ eſſent oīno iuolūtaria & oīno eſſent abſorpti
vſus liberi arbitrii & iudicium rōnis:tunc nullū eſſet oīno in actione peccatum. Vnde Aug.de ve
ra religione.Defectus iſte qui peccatum vocaŕ ſi tanq̄ febris inuitum occuparet recte iniuſta poe-
na videretur quę peccantē conſequiŕ.Item idē q̄rens & ptractans quę ſit cauſa voluntatis malę,di
cit in ſumma,de lib.arb.tertio.Si laborioſū eſt oīa mādare memorię,hoc breuiſſime tene.Quęcūq;
iſta eſt cauſa voluntatis:ſi nō ei pōt reſiſti ſine peccato ei cediŕ.Si aūt pōt, non ei cedaŕ & non pec-
cabitur.An forte fallit incautū?ergo caueat ne fallatur.An tanta fallacia eſt vt oīno caueri nō poſ-
ſit?Si ita eſt nulla peccata ſunt. Quis eñ peccat i eo qđ nullo modo caueri pōt?peccatur autē,caue
ri ergo pōt. Et tamē per ignorantiam facta quędā improbantur & corrigenda iudicanŕ.Sunt [illegible]

neceſſitate facta improbanda, vbi vult homo recte facere & non poteſt. Cui etiam concordat Phūs cum dicit in tertio Ethicorū: ꝙ legiſlatores puniunt & cruciant o perantes mala: quotquot nō vi aut propter ignorantiam cuius nō ipſi cauſa: bona autē operātes honorant: velut hos quidē prouocantes: hos autē prohibētes: & ignorātes aliquid eorū quę in legibus, quæ oportet ſcire, & nō difficilia ſunt, puniunt: ſimiliter autē in aliis quicūq; propter negligētiam ignorare videnť. DE ebrio igiť mihi videť diſtiguēdū. Aut eñ ita abſorpt⁹ ē vt i eo ſit oīno ſic liberū arbitriū ligatū ne poſſit quicq̄ eligere: & ſimiliter iudiciū rōnis ne poſſit quid bonū & qd malū, quid eligendū & quid fugiendum vllo modo diſcernere. Quēadmodū eſt in dormiēte & furioſo, aut potius in puero. Aut nō eſt ita abſorptus quin in eo aliquid potentię liberi arbitrii manet, & aliqua ſcintilla rationis. Ebri⁹ primo modo, ſi tamen poſſibile eſt hoīem tanta ebrietate abſorberi, vt vigilans aliqua opereť libero arbitrio & rōnis iudicio oīno ligatis, vt dictum eſt, in tali ſtatu exiſtens brutum quoddā & irrōnalis beſtia vel quaſi infans ſiue puer iudicandus eſt: & non liberi arbitrii: nec dominus ſuorū actuum vt iuxta dictum Damaſceni tanq̄ beſtia magis agatur a natura per iram & cōcupiſcentiam carnalem q̄ agat: & nō pōt oīno contradicere tali appetitui: ſed cum appetit, neceſſario ſimul impetum ad actum facit: nec habet poteſtatem refrēnandi appetitum. Et ideo mihi videť ꝙ ſic ebrius in ſuis actibus bonis vel malis neq; laudādus eſt: neq; vituperandus, & ita ꝙ nec peccat etiam ſi homicidium in tali ebrietate cōmittat, ſicut neq; dormiens, aut furioſus: aut infans. Dico ex actu voluntatis aliquo adhęrenti ipſi in perpetrando hmōi homicidiū. qđ reuera nemo negare poteſt, ſi verū eſt ꝙ peccatum eſt adeo voluntariū malū ꝙ nullo modo ſit peccatum niſi ſit voluntariū. ſecundū ſententiam Auguſtini. Sed tñ ꝙ nullo modo dicendū ſit male actum a tali in tali ſtatu eſſe peccatum abſurdū & irrationabile videtur eſſe: & cōtrariū dictis ſanctorū & phorum: vt patet ex p̄dictis: cū talis ignorantia qua ſcilicet ebrius homicidium tale cōmittit, ex culpa eius prouenit, & ex malitia electionis exiſtentis ſua culpa in voluntate eius: quæ malitia exiſtens in voluntate eſt cauſa mali exiſtentis in opere: & non ꝓprie inuoluntarii vt dictum eſt. Vñ dicit Damaſcenus libro ſecūdo ca. xxvi. ꝙ p ignorantiā, inuoluntariū eſt cum nō ipſi tribuimus cauſam ignorantiæ: ſed ita contingit. Si enim ebrius qdā homicidium facit ignorās ꝙ occidit: non tñ inuoluntarie. cauſam eñ ignorantię ſcilicet ebrietatem ipſe egit. Et Phūs in tertio Ethicorum. In ipſo ignorare puniunt legiſlatores ſi cauſa ignorantię eſſe videatur: principium enim in ipſo. dñs eñ eſt eius quod eſt non inebriari: hoc autē ignorantię cauſa eſt. Cum autē contingēter factum aliquod incidit ei qđ agimus operam exhibendo rei licitę: & illud q̄ latet nos ignoramus: hoc proprie per ignorantiā inuolūtariū eſt: vt dictū eſt. Et ſic quia malitia in voluntate & in electione exiſtens in tali ebrio eſt p ſe cauſa propter quam occidit: non autem ignorantia quę eſt ſequela illius malitię: idcirco non dicitur occidere propter ignorantiam ſed ignorans tantū: licet in actu occidēdi neq; habebat liberum arbitrium in electione: neq; diſcretionē eligibilis in diſcretione. nullo tamē modo veniam meretur: ſed actus ille ſimpliciter actus peccati debet dici: quia malitię imputatur. Et hoc eſt qđ apte dicit Phūs i quinto Ethicorum: vbi aſſignat differentiam inter inuoluntarium eius qđ fit per ignorantiam, & eius qđ fit ignoranter, dicens. Inuolūtariorū aūt hęc quidē ſunt venialia: hęc autē nō venialia. Quęcūq; autē non ſolum ignorātes: ſed propter ignorātiam, peccata venialia: q̄ aūt non propter ignorantiā ſed ignorantes propter paſſionē, nō venialia. ꝓpter ignorātiā qdē factū cognoſcitur qñ agens non eſt cauſa ſuæ ignorantiæ: neq; omittēdo: neq; cōmittēdo. velut vt dicit Cōmentator ſi ſagittā aliquis in tali loco in quo nullus cōſueuit ambulare, emittens repēte aliquis vulneratus eſt. Ignorantiū aūt peccata in nullo ignoſcunť illis q ignorantiæ ſuę cauſa ſunt: vel omittendo diſciplinā eius qđ ſcire potuerūt: vel cōmittēdo vt in diſpoſitiōe ebrietatis. Peccat ergo ꝓculdubio q in ebrietate etiam ſine vſu liberi arbitrii occidit. Sed tñ vt ſepius dictū eſt peccatū iſtud nō pōt reduci ad actū volūtatis q̄ tūc eſt. reſpectu eñ illius volūtatis inuoluntariū pōt dici factū illud. & tñ iuxta definitionē Aug. oē peccatū ad actū volūtatis opꝫ reduci. Neceſſariū ē ergo vt reducať ad actū volūtatis q tūc fuit qñ ſe iebriauit & i ſe fuit nō iebriari, & ita nō cauſare i ſe diſpoſitionē malitiæ i volūtate & toti⁹ rōnis ligamē, ꝓpter q̄ occidit. Cū eñ dicit Aug. de vera religiōe, Adeo pc̄tm̄ volūtariū malum eſt &c. volūtarium ſumit ibi large: nō ſolum ꝓ volūtate quæ tūc eſt cum peccatum incurrit: ſed etiam pro illa quæ p̄ceſſit, & hoc non ſolum in eodem qui per voluntatem ſuam prauam quæ facit peccatum precedens, cauſat in ſe diſpoſitionem prauā in voluntate quę eſt cauſa peccati ſequentis, vt contingit in ebrio ſicut dictū eſt: ſed etiam in alio. ſecundum ꝙ ad illam definitionem peccati reducit in libro Retractionum: vbi verificat illam definitionem: non ſolum peccata non voluntaria quæ a neſcientibus vel coactis perpetrantur: cū dicit: Illa quæ non immerito peccata

o

p

non voluntaria dicuntur &c. vt habitum eſt iam: ſed etiam peccatum originale, cum ſubdit imme
diate dicens. Et illud quod in paruulis dicitur originale peccatum, cum adhuc non vtantur arbi
trio voluntatis, non abſurde vocatur etiam voluntarium. Quia ex prima hoīs mala voluntate cō-
tractum factum eſt quodāmodo hęreditariū. Ebrius ergo cum praua aut incauta voluntate ſua ſe
inebriat: illa voluntate qua cōmittit peccatū inebriationis tanq̄ peccatum principale, cōmittit tāq̄
in cauſa prima oīa peccata quę cōmittit in ſtatu inebriationis per iram vel per cōcupiſcentiā, tāq̄
per cauſam illorum peccatorum proximā & oīno inuoluntariam. Quoniā in ipſo, vt dictū eſt, non
eſt illa tenere vel refrę nare: ſed in tali ira vel cōcupiſcentia tanq̄ in cauſato manet virtus illius vo
luntatis ꝓcedentis. Propter qđ peccatū ebrii licet dici poteſt inuoluntarium in reſpectu ad cauſam
eius proximam: non tamē ſimpliciter poteſt dici inuolūtarium: quia volūtarium eſt habendo reſpe
Q ctum ad cauſam eius primam. SED tūc dicetur: ergo qui inebriat ſe illa voluntate praua nō ſolū Inſtantia. I.
vnicum peccatū cōmittit: ſed plurima. immo quaſi infinita ſecundū ꝙ in vnica ebrietate diu durā
te pōt ebrius plurima peccata cōmittere. Et iterū. tunc peccatū ꝓcedit actum illū quo habet gene Secunda.
rari: vt peccatum fornicatiōis & incōtinentię actū fornicandi: & peccatum homicidii actū hominē
occidendi, ſiquis in ebrietate fornicetur & occidat. Et ſic qui cōmittit peccatū inebriationis, ſimul
cōmittit peccatum fornicationis, & oīa alia quę cōmittit intra inebriationem. Amplius vt vi- Tertia.
detur, non ſolū cōmittit peccatū ſup eis quæ agit in ebrietate: ſed ſup oībus malis quæ agere poſ-
ſet in ebrietate ſua. Quia qua rōne ſup illis, & ſuper iſtis. Quia quę in ebrietate agit, poſſet impedi-
tus omittere: & illa quę impeditus omittit, vel ꝓpter aliqd aliud non impeditus, vel cōtraria diſpo
ſitione exiſtente poſſet agere. ADhuc ſi ebrio qa eſt cauſa inebriationis ſua praua volūtate impu Quarta.
tātur in peccatum oīa mala quę facit in ebrietate: tunc ſiquis ex ſua culpa incurrat furiam lunati-
cam: vt ſcilicet per hoc excedente incōtinentia nimium euacuat humorē cerebri: tali inquā impu-
tarentꝰ conſimili rōne in peccatū quęcūq; agit in ſua furia. & ſic cum talis habet dilucida interual
la in qbus pœnitere pōt & perfectam agere pœnitētiā de peccato incōtinentię, manente tamē mor
bo quo in certis periodis neceſſe habet furere, & in furia multa mala agere: tunc oīno peccato pra-
uę voluntatis ſuę dimiſſo poſſet ſine omni minutione bonę voluntatis ſuæ de nouo plurima pec-
cata cōmittere: qđ valde videtur abſurdū. ET iterū. tūc ſic inebriatus tantū peccaret nihil mali Quinta.
faciens in ſtatu ebrietatis, & plurima cōmittēs: & duobus ęqualiter inebriatis tantū peccatum ha
beret ex inebriatiōe neminē occidēs: neq; aliqd mali faciēs: quātū plurimos occidēs & plura mala fa
R ciens. Iſta ſunt vt credo quę occurrunt in iſta materia cōtra dictam determinationē. ET eſt dicē- Ad primam
dum ad primū: ꝙ inebrians illa praua volūtate qua ſe inebriat quodā modo ſimul plurima & infi Reſponſio.
nita peccata cōmittit, & quodā non, ſed vnicū. Licet enim in vnico ſimplici actu peccati vbi nō eſt
actualiter niſi vna ſimplex intētio peccandi, nō poteſt cōmitti niſi vnum peccatum principale: il-
lius tamen peccati plures poſſunt eſſe circūſtantię annexę, quę ſeorſum habēt eſſe alia peccata. Sed
huiuſmodi circūſtantia poteſt accidere peccato principali: vel in cōmittendo & intentione explici-
ta: ſecundum ꝙ in illo qui fornicatur vt ditetur & extorqueat pecuniam a fornicaria, fornicatio ē
peccatum principale: qđ eſt in eius actu peccandi: cuius auaritia eſt quaſi circūſtantia. Et econuer-
ſo auaritia eſt peccatum principale in intentione voluntatis: cuius fornicatio eſt circūſtantia. Vel ī
omittendo & intentione implicita & interꝑtatiua, vt in propoſito. Peccatū enim inebriationis vnī
cum eſt & principale, qđ eſt peccatum cōmiſſionis: cuius circūſtantię ſunt peccata cōſequētia ex in
ebriatione: quæ ſunt peccata omiſſionis: contra quę voluntas inebriantis ſe omittit adhibere cau-
telam ne poneret ſe in ſtatu ebrietatis in quo poſſet illa peccata cōmittere: ita ꝙ peccatū qđ cōmit-
titur in ebrietate tali potius debet dici peccatum omiſſionis, ex omiſſione ſcilicet habita in prima
voluntate, q̄ cōmiſſionis propter actum in ebrietate cōtingentem. Quia ex nulla voluntate agen-
te per ſe inebriatus illū elicit: ſed ſolum a volūtate omittente elicitur mediāte ſuo effectu vt dictū
eſt. Propter qđ ſolum poteſt dici peccatum cōmiſſionis reducēdo actionē effectus ad cauſam eius
S primam. Ad ſecundum patet per iam dictum. quoniā in rei veritate peccatum ebrietatis inquā
tum eſt omiſſionis ꝓcedit actum ſuū in prima voluntate, vt dictum eſt. qđ nullū eſt incōueniens. Ad ſecundū
Inquantū vero eſt peccatum cōmiſſionis non fit niſi ſimul cum ſuo actu vt dictum eſt: ſed rōnem
T peccati cōmiſſionis non habet niſi per accidens: vt dictum eſt, & iam amplius dicetur. Ad tertiū
dicendū ſecūdū iā dicta: ꝙ pctā ebrietatis ſic ſunt pctā cōmiſſionis, vt tñ pricipaliꝰ ſint pctā omiſſi Ad tertium
onis. & hoc intātū, ꝙ ſi nō cōtigeret quoad aliquē actū cōmiſſum i ebrietate pctm̄ omiſſionis i pri
ma volūtate inebriandi: nullo mō in actu ipſo debet dici ꝙ fiat vllo mō peccatū cōmiſſiōis: vt ſi ta
li mō cōtingit ſe inebriari ꝙ non potuerit ſibi ab inebriatiōe tali ꝓcauere, nō peccat ex eo ꝙ inebri

atur:& per conſequẽs nec in aliquo qđ agit in ebrietate tali. Vnde ſi forte filię Loth talẽ herbam ha buerũt de cuius ſucco gutta vna vino cõmixta cõtinuo de neceſſitate hoiem violenter inebriat: & ſuper tali facto non debuit Loth ſuſpitionem aliquã habuiſſe contra filias ſuas: ex actu inebriationis non peccaſſet, neq; ex cõcubitu cum filiabus ſubſequẽte ex inebriatione. Quia huiuſmodi cõmiſſa nullo modo erant voluntaria: ſicut nec facta furioſorum. de quib⁹ dicit Ambroſius in Hexameron. Voluntarios reos non neceſſitate cõpulſos culpa conſtringit: pœna condẽnat. Neq; eñ ſi per furo rem aliquis innocentẽ perimat, obnoxius morti eſt. Similiter ſi tale malum contingat fieri ab ebrio ſuper quo non debuit ſibi ꝓuidere cum erat ſobrius: non imputatur ei oino. Et ꝙ aliqua taliũ inue niantur, patet: qa nõ de omnib⁹ malis quę per ipſum pñt contingere, etiã cum manet in ſobrietate debet ſibi homo intantũ ꝓuidere quin ab ipſo in caſu poſſint fieri ſine omni peccato. ſecũdũ ꝙ Phi loſophus in quinto Ethicorum diſtinguit ea quæ fiunt in ignorantia, dicens: ꝙ quando aliquid fit talium paralogice, infortunium dicitur: quãdo aũt nõ paralogice, peccatum. Vbi dicit Cõmẽta tor. ꝙ paralogice facta ſunt illa q̃ raro fiunt & inexpta: de qb⁹ nõ debet hõ opinari ꝙ debeãt fieri. & exemplũ ponit ſupradictum de emiſſione ſagittæ: licet nõ ſit competens ex toto: quia ſagittã emit tere in incerto homo nuſq̃ debet. ſed exemplum eſt bonum ſi alicui ſupponatur ĩ lecto ſuo mulier aliena loco ſuę: ſicut Iacob ſuppoſita fuit Lia loco Rachel. Geneſis. xxix. ſecundum ꝙ hoc dicitur xv. queſt. i. in. §. Ex ꝓmiſſis. vbi reprobatur dictum exemplum de ſagitta. Cęcitas ignorantiæ ſimilis eſt. ex vtraq; eñ quædam fiunt quę imputantur: quædam vero minime. Cęcus vero ſi debitũ vxo ri ſuę credens ſe reddere alienam polluit: nõ eſt reus adulterii. Si autẽ ludo vel exercitatione vel ve natione iaculum mittens aliũ perimat, quia ab eo hoc penitus debet eſſe alienum, homicidii reus habetur. Dicendum ergo ꝙ ebrius inebriando ſe cõmittit peccatum omiſſionis circa omnia de q bus debet eſſe cautus ne ſibi contingãt: de quibus debet timere ne in ebrietate ei eueniãt: circa alia autem nequaq̃. Sed hoc ſecundum magis & minus: ſecundũ ꝙ de vno maior debet adhiberi caute la q̃ de altero & magis ab vno q̃ ab altero: Ita ꝙ ſi alicuius nunq̃ ſequaṫ actus, bene põt tamen eſſe de eo peccatum omiſſionis in prima voluntate inebriationis: ſicut põt eſſe in illo qui manet in ſo brietate. ſed cum in ebrio actus ſequitur: fit peccatum cõmiſſiõis ſecundum dictum modum pon derandum in culpa iuxta peccatum omiſſionis in prima voluntate ſecundum maiorem vel mino rem cõtemptũ. Semp tamẽ ĩ eodẽ genere peccati culpa minor ẽ ſup facto ab ebrio q̃ a ſobrio: & ſem per dãnatur magis omiſſio in eo ꝙ quis incaute & leuiter permittit ſe inebriari, q̃ ipſum factũ cõ miſſum. Vnde Ambroſius de Pr̃iarchis & habeṫ. xv. q. i. Sane dixim⁹ ebrietatem vitandam: per quã crimina cauere non poſſumus. Nã q̃ cauemus ſobrii, per ebrietatem ignorantes cõmittimus. Ne ſciunt quid loquantur qui nimio vino indulgent: iacent ſepulti. Ideoq; ſiqua per vina deliquerunt apud ſapientes iudices, venia quidẽ facta donanṫ. i. minori pœna q̃ ſi ex certa ſcientia feciſſent: ſed leuitatis dãnantur auctores. i. redarguunt eos quia fuerunt nimis faciles ad inebriandũ. Alii vero intelligunt ꝙ homo non punitur pro eo quod fecit ebrius: ſed tantũ pro eo ꝙ leuis erat ad inebri andum ſe. Sed hoc vltimum non eſt verum vt dictum eſt: niſi quia principaliter ratio peccati qđ cõmittitur in ebrietate cõſiſtit ĩ illa leuitate omittẽdi qua ſibi debuit prouidere ne exponereṫ diſ crimini: & in tali ſtatu in quo non poteſt cauere ebrius crimina illa quę caueret ſobrius. Ita forte ꝙ etſi nullum hmõi criminum in ebrietate cõmittatur: omiſſio tamen cautelę per quã exponit ſe diſ crimini, vt de facili poſſit ea cõmittere, peccatum eſt. Propter qđ Pittacus vnus ſeptem ſapientum græcorum ſecundum ꝙ recitat Phus in tertio Ethicorum, dixit ꝙ ebriis debentur duplices incre pationes ſiue maledictiones. & hoc non, ſicut quidam dicunt, vna pro peccato inebriationis: altera pro peccato cõmiſſo in ebrietate: puta homicidii vel adulterii: ſed altera pro peccato omiſſiõis cau telę contra illud peccatum quod poſſet cõmittere in ebrietate: etſi forte propter bonam cuſtodiã nullum permitteretur committere. Ita ꝙ in omni actu inebriandi cuius principium eſt in ipſo inebriante ſe, de quo loquitur ad literam, neceſſe ſit incidere ſtatim & ſimul duplex genus peccati vnum cõmiſſionis: alterũ vero omiſſiõis. Qđ etiã poteſt eſſe multiplex vt patet ex iam determina tis.

Ad quartũ. AD quartum dicendũ: ꝙ forte bñ ſimile ẽ de furioſo ex ſua culpa q̃diu manet in actu & vo lũtate ſiue cõſenſu illius culpę: ꝙ ſcilicet ſemp peccat ĩ actu quolibet malo quẽ agit ex furia: ſicut ebrius ex ſua culpa in omni actu malo quem agit ex ebrietate: & ſimiliter de furioſo nõ ex ſua cul pa, & ſimiliter de ebrio non ex ſua culpa: ꝙ ſcilicet neuter eorum peccat in actu malo facto in furia vel ebrietate: ſicut dictum eſt. Sed de furioſo ex ſua culpa poſt pœnitẽtiam perfectam, & ebrioſo, nõ eſt ſimile. Quia enim ebrius ex ſua culpa nemo poteſt eſſe niſi per totam illam ebrietatem ſit in

ipſa culpa,qua totus ſtatus inebriationis eius dicitur eſſe culpabilis,non ſolum voluntas prima:
ideo certum eſt ꝙ omne malum actum in ebrietate peccatum eſt. Sed furioſus ex ſua culpa bene
poteſt eſſe poſt peractam pœnitentiam in actu furendi: ita ꝙ nihil culpæ propter quam incurrit
furiam,ſit in eo:& eſt ipſa furia ei pœnalis ſolum non culpabilis, quẽadmodum motus primi: qui
ſecundum omnes peccata ſunt in non renatis:in renatis autem ſecũdum aliquos pœnę ſunt & nõ
peccata.Propter q̃d licet talis furiam iſtam incurrit ab initio ex ſua culpa: quia tamẽ iſtam furiam
ſuſtinet vt pœnam tantum: non eſt ita clarum:ſi male actum in tali furia ei debet imputari. Sed
Y de hoc certificare nihil ad propoſitũ. AD quintum:ꝙ inebriatus ex ſua culpa nõ ſolũ meretur vt
ei imputetur ad culpam: ꝙ actu cautelã cõtra mala quæ poſſunt ei cõtingere ex ebrietate, omit-
tit:ſed etiam meretur vt ei imputetur ad pœnam malum q̃d ex ebrietate cõmittere poſſit:ſi tamẽ
illud cõmittat. Si vero non cõmittat:non amplius imputatur q̃ ꝙ cautelam cõtra illud omiſit,q̃d
forte contingere potuit:vt quicunq; inebriat ſe ſtatim duplex peccatum incurrit.propter quod,vt
dictum eſt,ebrio duplex debetur maledictio:& diſcrimini ad incurrendum pœnam pro malo actu
ſubſequenti expoſitus eſt.Et eſt ſimile de iſto tertio actu cõmittendo ab ebriis,& de ſuffragiis quę
fieri poſſunt ꝑ mortuis.Sicut enim illa,ſecundum determinationem Auguſtini libro de cura pro
mortuis agenda,ſuffragia proſunt defunctis quantum merebãtur viui vt eis prodeſſent:ſi tamen
pro eis fierent:nec prodeſſent omnino,niſi pro eis fierent ad pœnę relaxationem. Sic iſta facta com
miſſa ab ebriis tantum obſunt eis iam ebriis ad maiorem pœnam ſuſtinendam,quantum merebã-
tur ſobrii vt eis obeſſent:ſi tamẽ ab eis fierent:nec tamẽ obeſſent omnino niſi ab eis fierent. Reuera
ergo æqualiter peccare poſſunt duo in primo actu peccandi:& æqualiter per hoc mereri vt eis im-
putentur facta quæ fieri poſſunt in ebrietate: & ſic tantum peccatum habet vnus ex primo actu
inebriandi quantum alius.Aliquid tamen pœnę,immo multum ĩcurrit in actu inebriãdi,qui mul
tos occidit & multa alia mala agit:q̃ qui nihil mali agit:qui etiam multas pœnas incurreret mala
illa agendo,quæ non incurrit non agẽdo,vt dictum eſt.Et per hunc modũ hoc factũ in actu inebri
ationis ad voluntarium reducitur:ita ꝙ ſi nõ eſſet voluntarium, ex merito primæ volũtatis nul-
lum eſſet pœnale:quemadmodum nec primi motus ex paſſione:vel ex inuincibili ignorantia actio
nes procedentes in nobis eſſent pœnales:vel ſecundum aliquos culpabiles,niſi ex voluntate primi
parẽtis & eius peccato in nobis proceſſiſſent,æſtimando totum genus humanum quaſi inebriatũ
in peccato primi parentis , & adhuc propter concupiſcentiam fomitis quaſi in illam ebrietatem
per interualla cadere:& in ipſa pœnam primorum motuũ ſuſtinere.dicente Auguſtino tertio de li
bero arbitrio.Illud q̃d ignorãs quiſq; nõ recte facit,& q̃d recte volẽs facere non poteſt:ideo dicũtur
peccata:quia de peccato illo liberę voluntatis originem ducunt. Illud enim pręcedens meruit iſta
Z ſequentia. SIC ergo patet quid ſentiendũ eſt de peccato ebrii primo modo,in quo ſcilicet ſunt oĩ-
no ſopita liberum arbitrium & ratio . Si vero loquamur de ebrio ſecũdo modo:ĩ quo ſcilicet ma-
net aliquid liberi arbitrii & rationis: de iſto proculdubio verum eſt ꝙ in malo q̃d facit ex ebrieta-
te, non ſolum peccat ex reſpectu ad primã voluntatẽ qua ſe inebriauit:ſicut peccauit ebrius primo
modo:ſed etiam peccat ex ipſa voluntate & vſu rõnis pro tanto ꝙ nõ ſunt oĩno abſorpti:licet non
quantum requirit genus facti ſi fieret in ſobrietate & perfecto vſu rationis.Hoc enim eſt generale
ꝙ actus peccati ex natura actus ſemper eſt magis venialis cõmiſſus in ebrietate q̃ extra,& minus q̃
meretur genus actus ex ſua natura. Vnde dicit Auguſtinus contra Fauſtum.Inebriauerunt Loth
filiæ eius & ſe neſcienti miſcuerunt: quapropter culpandus eſt quidem non tantum quãtum ille
inceſtus:ſed ebrietas illa meretur.PER iam dicta patent obiecta vtriuſq; partis. Ad obiecta.

SEquuntur quæſtiones pertinentes ad ſtatum mediũ indifferẽtem ad ſtatum cul
pæ & gratiæ.Et erant duæ ꝑtinẽtes ad cõtractus humanos. Prima de contractu
matrimoniali:Vtrum mulier viro ſemel mortuo & reſurgenti in aliquo plus ob
ligatur matrimonialiter q̃ alteri. SEcunda de contractu emptionis & venditio Quæ.xxvii.
nis.Vtrum licet aliquem rem ſuã locare vł vẽdere pro pretio maiori q̃ tunc va
leat quando vendit,vł locatur:vel ꝑ pretio illo quod nunc ꝓſumitur valere pro Quę.xxviii.
tempore futuro quãdo ꝑfecta ſolutio eſt facienda. CIRca primum arguitur:ꝙ
viro reſurgẽti nõ plus obligatur mulier q̃ extraneo.Quia ſi eſſet cõiũcta matrimonialiter alteri,nõ Arg.prin.
magis deberet ab illo ſeparari vt cõiũgeretur priori: q̃ iũcta priori ſeparari ab illo vt cõiũgeretur Primum.
alteri:quia quos deus coniũxit,homo non ſeparet.Quod non eſſet,ſi plus illi obligaretur q̃ alteri.
ergo &c. ITem animæ poſt ſeparationem in corporis reſurrectione non eſt eadem vnio.quia non
in eodem inſtãti facta.ergo nec idem vnitum.& ſic nõ eſt idẽ homo numero:ſed alter a priori.Sed Secundum.

In oppoſitũ. ex illis non magis obligatur vni q̃ alteri, viro ſuo mortuo. ergo &c. IN cõtrarium eſt, vt videtur

Reſponſio. illud qđ dicit Apoſtolus ad Hebręos. Acceperunt mulieres de reſurrectione viros ſuos. IN quę- A
ſtione iſta pręciſe eſt tenenda ſententia apoſtoli: qua dicit expreſſe. Ro. ſeptimo. Quæ ſub viro eſt mulier, alligata eſt legi. Gloſ. viri: vt non poſſit diſcedere ab eo. Si autem mortuus fuerit vir eius: ſoluta eſt a lege viri. & primæ Corinth. ſeptimo. Mulier alligata eſt legi. Gloſ. viri. Quanto tempore vir eius viuit. Gloſ. vt nõ liceat ei alii nubere. Q; ſi dormierit vir eius, liberata eſt a lege viri. Gloſ. & permittitur ei vt cui vult nubat. Statim ergo viro mortuo morte naturali diſſolutũ eſt vinculum matrimonii quo mulier ligata erat ad ipſum: & liberata eſt ab omni obligatione quam habuit ad ipſum acſi ei nunq̃ obligata fuiſſet: niſi ꝙ ꝓpter communicantiã quam inuicem habuerãt maiori vinculo charitatis ei debet eſſe alligata tam mortuo ad intercedendum pro anima eius ad dominum orationib⁹ & eleemoſynis: q̃ viuo: ſi forte ipſa viuente diuino miraculo reſurgat. Nõ tamen ita, ꝙ ad eum propter obligationem priſtini matrimonii reuerti debeat. Vnde ꝙ mulieres illę, de quibus dicitur Heb. vndecimo: Acceperunt de reſurrectione viros ſuos. Gloſ. viuẽtes reſuſcitatos per Heliam & Heliſæum, hoc nõ fecerunt propter priſtini matrimonii obligationem: ſed propter charitatis alligaturam qua eos plus aliis viris dilexerũt: & matrimoniale vinculum cum eis

Ad ſecundũ principale. iterauerunt nouo ſuperueniente conſenſu tacito vel expreſſo. ET ſic patet ad obiectum vltimũ & primum. SED argumẽtum ſecundũ ad veram cõcluſionem falſo vtitur medio: ſcilicet ꝙ nõ ſit B
idem homo moriens & reſurgens. cuius contrarium tenet fides catholica. Et ꝙ arguitur ad eius probationem: ꝙ non eſt eadem vnio animæ cum corpore quæ prius: Dicendum ꝙ vnio quandoꝙ ſtat pro ipſo vnito: quandoꝙ pro actu vniendi. Primo modo oĩno eſt eadem vnio quę prius: quia eadem vnibilia. idem ſcilicet corpus numero & eadem anima. Secũdo autem modo bene verũ eſt ꝙ non eſt eadem vnio: quia prima & ſecunda fiunt in diuerſis temporibus ſecundũ prius & poſteri⁹ ſe habentibus. Et eadem actio numero debet fieri in eodem tempore ſecundũ Phum in quīto Phyſicorum. Et ꝙ concluditur: ergo non eſt idem vnitum: quia ad idem numero non terminantur diuerſę actiones numero, ſecundũ Phum ibidem: Dicendum ꝙ verũ eſt actione naturę. licet enim forma naturalis de potentia materię educta per corruptionem in potẽtiã materię redit non in nihilũ non tamen per agens naturale poteſt eadem numero de illa potentia iterato educi. Quia potẽtia materiæ eadem eſt in materia ad omnes formas eiuſdẽ ſpeciei numero ſolũ differentes: de q̃ nõ poteſt bis eadem forma numero educi actione agentis naturalis. Quia idem numero productũ debet produci per eandem tranſmutationẽ numero, & in eodem tẽpore numero: qđ impoſſibile eſt fieri quia eadẽ tranſmutatio numero & idẽ tempus numero non poſſunt iterari. ſecundũ ꝙ omnia hæc patent ex quinto phyſicorũ. Verũtamen actione ſupernaturali per quam fit mortuorũ reſurrectio bene poteſt alia actione q̃ prius idẽ numero reſtitui etſi per corruptionem in purum nihil fuiſſet redactum.

Quę. xxviii. Arg. prin. CIrca ſecundum arguitur: ꝙ non licet vendere vel locare aliquid pro pretio nunc æſtimando qđ pſumitur valiturum tempore futuro. Quia Leui. vigeſimo quīto dicit lex quędam de locatione facienda terrarũ vſꝙ in iubileũ: ꝙ veniẽte iubileo fructus pcepti ab emptore ſiue cõductore, hoc ẽ vtilitas pcepta de ſibi locatis, cõputabuntur in ſortem ex eo tempore quo locans vẽdidit: hoc eſt locauit. Et ſi aliquid reſiduũ fuerit de pretio promiſſo, qđ nõ eſt perceptũ in fructib⁹ locans redderet emptori hoc eſt conductori. & ſic conducens non plus debet dare, nec locãs recipere, q̃ debita cõputatione facta res in fine temporis quo perfecta ſolutio eſt faciẽda, eſt valitura. Nõ ergo ẽ licita pactio: qñ in pñti plus æſtimat̃ pro futuro q̃ forte ẽ valitura: qa nõ licet vẽditori illud plus tempore illo accipere: ſcđm legẽ iã poſitã. de qua dicit Gloſ. ꝙ moraliter informat. tenẽda eſt ergo nũc ſicut tũc. Et ſicut ẽ de locatiõe: ſic ẽ de vẽditiõe alicui⁹ qđ tradit̃ nũc, & æſtimat̃ va-

In oppoſitũ. lor ꝓ ſolutione i futuro tpe faciẽda maior q̃ tũc forte res eſt valitura. ergo &c. IN contrariũ eſt. Illud qđ rectę rõnis iudicio factũ ẽ, licitũ eſt tenere. pactio dicta dicto mõ facta rectę rõnis ęſtimatiõe facta eſt: qa nõ plus æſtimat̃ res valitura q̃ ſit ꝓbabile ꝙ valere poterit: ergo licitũ eſt illã pactionẽ tenere. licita ẽ ergo dicta pactio. CAſus hui⁹ q̃ſtiõis quo ad emptionẽ talis eſt. Modio bladi vili⁹ vẽdito i exitu auguſti, videlicet ꝓ qnꝙ ſolidis eo ꝙ ſit tpſ vbertatis & magna copia bladi: Petr⁹ bladũ C
ſuũ nõ vẽditurus citra paſcha: quãdo iam tẽporis pſumitur rõnabiliter ꝙ poſt paſcha vẽdi debeat cari⁹ videlicet ꝓ octo ſolidis: ꝓ tãto vẽdit iã bladũ ſuũ Paulo: ptiũ octo ſol. recepturus poſt paſcha. Caſu autem tali contingente ꝙ tunc non valeat niſi ſex ſol. queſtio ergo eſt: vtrum contractus ille fuit licitus: vt Petrus licite poſſit accipere a Paulo poſt paſcha octo ſolidos pro modio bladi.

Conſimilis caſus eſt quo ad locationem. Eſto ꝙ Petrꝰ habeat terram arabilem: de qua pſumit nunc
temporis ꝙ rationabiliter debeat valere vſqꝫ ad decennium qualibet menſura. xx. ſolidis annua-
tim, & locat eam Paulo pro tantundem. Caſu autem contingente ꝙ elapſis decem annis omnibus
computatis ſingulis annis non valeat niſi quindecim ſolidis: quæſtio eſt: vtrum contractus ille
licitus fuit: vt Petrꝰ licite poſſit accipere a Paulo pro ſingulis. x. annorũ. xx. ſolidos. HIC reuocari
D debẽt ad memoriã determinata in pcedentibꝰ qſtionibꝰ de Quolibet circa emptionẽ & vẽditionẽ:
videlicet ꝙ homines ĩ mutua cõmunicatione emptiõis & venditionis ſeu etiam locatiõis quę eſt
quodammodo venditio quedam ad tempus, iuxta ꝙ lex Leui. xxv. ſupra ĩducta vocat eam venditi
onem: debet naturalis æquitas cuſtodiri: vt videlicet neuter eorũ plus recipiat de eo qđ eſt alterîꝰ
q̃ det ei de ſuo. Dico ſciens & volens: & ſolũmodo ex titulo contractus: ita ꝙ propter temporis di-
lationem non debet venditor nec ĩ minimo pretium augmẽtare. hoc enim ſecundum omnes pla-
num eſt eſſe vſuram. Ex hoc etiam ꝙ iura permittunt ementes & vendentes circa medietatem iu
E ſti pretii ſeſe mutuo decipere non debent conſcientiæ ſuæ ſecuritatem ſic ſcienter & voluntarie p-
ximum decipiendi aſſumere. Licet enim iura hoc fieri permittunt & tolerant: quia huiuſmodi con
tractus in quibus ementes decipiuntur citra medietatem iuſti pretii: niſi probari poterit facta de-
ceptio, non retractant iura: vel vſqꝫ ad iuſtum pretium defectum ſuppleri cogunt. vt tamen ſimpli
citer licite ſic fiant: auctoritatem non dant. quia auctoritate iuris nemo male agit aut peccat. Vñ
x. cã. q. ii. Hoc ius porrectum. de alienatione rerum eccleſiarum titulo vẽditionis. ſuper verſiculum
illum. Per. xx. dies rem eſſe venalem publice ſit notum: vt plus offerenti detur. querit Gloſ. Quid ſi
offerat plus q̃ valet? & reſpondet dicẽs: Tunc tãtum iuſtum pretium recipiet: licet lex dicat ꝙ cõ
trahẽtes ſe poſſunt inuicem fallere. ff. de minoribus. Vicem. Sed eccleſia in ſuis contractibus nõ de
bet dolum facere: vt extra de donationibus. Per tuas. vbi dicit Gloſ. Vbi quis decipitur in quãtita
te rei agatur ad ſupplemẽtum, etiam ſi deceptio fiat citra dimidiam rei. Sectus eſt ſi decipiatur in
pretio: quia toleratur vſqꝫ ad dimidiã iuſti pretii. extra de vẽditione & emptione. Cũ dilecto. vbi di
cit Gloſ. Si ſim deceptus minus dimidia iuſti pretii, non poſſum ad aliquid agere. Quia licitum eſt
contrahentes ſeſe inuicem decipere vſqꝫ ad dimidiam iuſti pretii. Ecce ꝙ licitum eſt. Et intelli-
ge ꝙ decepti quoad hoc ꝙ decepti nõ pñt agere vt cõtractꝰ reſcindatur: vel ad ęqtatẽ redigatur:
ſed ſi vltra medietatem decipiatur, vt ſi qđ valet decem emat pro quatuor: vel vẽdat pro ſexdecim
tunc ſolummodo cogitur pactio reſcindi: vel ad æquitatem reduci: vt notatur extra de empti
one & venditione. Cum cauſa. Et tunc cum per iudicem eccleſię reductio fit ad æquitatem: ſi pre-
tium æquum nouit, manifeſtum eſt ꝙ pro eo quod valet decem ſi venditum fuerit pro quatuor nõ
tantum faciet addi ad ſupplemẽtum vſqꝫ ad dimidiam iuſti pretii vel citra: ſed vſqꝫ ad iuſtum pre
cium quod in denario cõſiſtit. Et ſimiliter cum venditum ſexdecim tãtum valet decem, non faciet
reddi ſtatim ſupra decem, ſed pręciſe vſqꝫ ad decem: vt iuris naturalis æquitas obſeruetur. qđ in
F omni contractu debet obſeruari ſine omni fraude & deceptione quantum poſſibile eſt. Sed quia
impoſſibile eſt hominibus eam cuſtodire ad vnguem propter defectum iudicii rationis humanæ, q
non ſufficit medium & ęquale vbiqꝫ diſcernere, vt ſemp obſeruetur in contractibus æquitas in me
dio indiuiſibili: ementibus & vendentibus permittunt iura poſitiua latitudinem magnam, ſcilicet
vſqꝫ ad medium iuſti pretii. Ne videlicet propter deceptionem quæ citra huiuſmodi medium facta
eſt, reſcindant pactionem vel reducant eam ad æquitatem vel puniant ſic decipiẽtes ſcienter. quos
tamẽ diuina lex puniendos iudicat: & tales deceptiones ſimpliciter prohibet: etſi humana iuſtitia
in talibus homines conſcientię ſuę relinquit. Videtur ergo mihi (vt vtar verbis Auguſtini primo
de libero arbitrio) & legem iſtam quæ populo regẽdo ſcribitur, recte iſta permittere: & per diuinã
puidentiã vindicari. Ea enim vindicanda ſibi hic aſſumit, quę ſatis ſint cõciliandę paci hominibus
imperitis, & quanto poſſunt per hominem regi. Videtur enim lex iſta quæ regendis ciuibus fer-
tur, multa cõcedere atqꝫ impunita relinquere, quę per diuinam tamẽ prouidẽtiam vindicantur. Et
recte. neqꝫ enim quia nõ omnia facit: ideo quæ facit improbãda ſunt. Laudo ergo & probo iſtã q̃uis
G inchoatam imperfectamqꝫ iuſtitiam. Nec ſolum iudicio meo iuſtitia humana: ſed etiam iuſtitia
iuris naturæ cõcedit etiam latitudinem: vt videlicet quando non poterit ementibus & vendenti-
bus eſſe certũ de ęquo & medio ſecundũ naturã, licitũ ſit eis emere & vẽdere plus vel minus iuſto
pretio: dum tamen bona fide & pura intentione & conſcientia hoc faciunt, non credentes ſeſe mi-
nus dare q̃ recipere: & excuſantur a peccato oĩno propter inuincibilẽ ignorãtiã. Vnde propter hoc
permittuntur placitationes inter ementes & vendentes: vt ſcilicet venditor rem appretiet plus, &
emptor offerat minus: quouſqꝫ venditore auferente de appretiato, & emente apponente ad oblatũ

ſine omni coactione & deceptione deueniaꝰ ad aliquod mediū,in quo ambo cōſentiūt:& putāt eſſe
medium & æquale. Et ſecundum hoc habet intelligi ꝙ tantum res valet quantum vendi poteſt.
Pretia enī rerum nō ex affectu ſingulorum:ſed cōmuniter ęſtimātur. VNde in caſibus prępoſitis: H
vtrum cōtractus expreſſi in eis liciti ſint: ſolūmodo eſt dubitatio an iuſtum ꝑtium ęſtimandū eſt
rebus vendendis vel locandis ſtatim pro tempore initi cōtractus: vel pro tēpore futuro,quo ſolu-
tio eſt facienda.Et eſt dicendū:ꝙ ſi venditor intentionē ſuam in vendēdo & aſpectum ad hoc habe
at ꝙ res ſua minus valere debeat in tempore ſolutionis futuro ꝗ ipſe vendat eam, & niſi hoc cre-
deret non eſſet pro tantillo ad tale tēpus ſolutiōis merces ſuas venditurus:ita ꝙ etſi minus cōtin
gat rem eſſe valituram ꝗ taxata eſt,ꝙ tamen tantundem accipiet:quod reuera intendit in contra
ctu:aut cōtractus hmōi oīno nullus eſſe videtur:ſine dubio contractus huiuſmodi vſurarius eſt:
ſaltem quo ad itentionē contrahētis.Iuxta illud qđ dicit illa Decretalis.extra de vſuris. Conſuluit
nos tua deuotio:an ille in iudicio aīarū quaſi vſurarius debeat iudicari q nō alias &c. Vbi ſeqtur
Et an negotiator poena cōſimili debeat cōdēnari qui merces ſuas lōge maiori pretio diſtrahit ſi ad
ſolutionem faciendam prolixi temporis dilatio prorogetur,ꝗ ſi ei incontinenti pretium perſolua-
tur.Et reſpondet ſubdēs.Verum quia quid in his caſibus tenendum ſit,ex Euangelio Lucę mani-
feſte cognoſcitur:in quo dicitur,Date mutuum nihil inde ſperantes:huiuſmodi homines propter
intentionem lucri quam habent,cum omnis vſura & ſuperabundantia prohibeatur in lege: iudi-
cādi ſunt male agere, & ad ea quę taliter ſunt accepta reſtituēda ī animarum iudicio efficaciter in
ducendi.Reuera,ſicut patet inſpicienti,cum iſto caſu coincidit caſus noſter.Nec differt ab eo,niſi
ꝙ in caſu noſtro taxatur ꝑtium venditi vel locati ſoluendū in futuro ad iuſtam æſtimationē factā
tempore venditionis & initi contractus: quia veriſimile eſt tunc ꝙ tantūdem valere debeat in tē-
pore ſolutionis faciendę. In caſu autem Decretalis non habetur reſpectus aliquis ad aliquam æſti
mationē valoris in pñti pro tempore futuro:ſed vēditor ad libitū ſuum taxat excreſcentiā. Quan
tum autem ad formam cōtractus: ſi tamen aliquis ſit q iam dictam intentionem de plus accipiē-
do in omnem euentum ꝗ res modo valitura ſit nō ꝑtendat: dicit alia Decretalis in conſimili caſu
extra de vſuris.In ciuitate.ꝙ non eſt vſurarius.Sed de hoc nihil ad nos:qui ad conſcientiam princi
paliter intendimus. Nec propter euentum dubium ꝙ res poſſit tantūdem valere quantum taxata
eſt:poteſt vendens quo ad intentionem ſuam dictam excuſari,ne in ea ſit vſurarius:licet forte pro-
pter hoc non dicatur vſuraria forma contractus. Quoniam ſic eſt in rei veritate: ꝙ etſi in aliquo
contractu ceſſet pactio oīs de plus recipiendo ꝗ res ſit valitura,& ſolummō mutuo cōcedaꝰ reddi-
tura in ſe vel in ꝑtio qđ eſt ꝑ tēpore futuro valitura,& ponaꝰ in volūtate & curialitate mutuū re-
cipientis dare plus vel nō:vt oīno ſit dubiū an plus debeat recipe vel nō:tñ ſi mutuās habeat ſpem
& intentionem de plus recipiēdo: ita ꝙ alias nō eſſet mutuo daturus:in conſcientia vſurarius eſt
cenſendꝰ:nec oīno propter dubiū excuſaꝰ. Ergo multo fortius in caſu noſtro vbi eſt pactio de plus
recipiendo:ꝗuis ſecundū rectam ęſtimationē ꝗ apparet in pñti:dum tñ ſpes ſit & intētio in vēden
te de plus accipiēdo:etiam ſi merces vēditę minus ſint valiturę.In ſpe enī amplius ęquo ꝑcipiendi
eſt radix vſuræ: etiam ſi dubiū eſſet:an forte in aliquo caſu poſſet cōtingere ꝙ minus eſſet ꝑceptu
rus. Qꝫ aūt omni pactiōe ceſſante mutuās vſurarius eſt cēſendus ex ſola ſpe ꝑcipiēdi: expſſe dicit I
illa Decretalis.Cōſuluit nos tua deuotio:an ille in iudicio aīarū ꝗſi vſurarius debeat iudicari,q nō
alias mutuo traditurꝰ eo propoſito mutuo pecuniam credit, vt licet omni cōuētiōe ceſſante plus
tamē ſorte recipiat.Et reſpondet ſubdens. Verū qa in his caſibus &c.vt ſupra dictū eſt.Nec reſtat
ſiue mutueꝰ pecunia ſiue merces:vt reddātur vel in ſe vel in pecunia: ſi tñ quis mutuat eo propo
ſito vt plus ſorte recipiat:ſecundum ꝙ dicit Hiero.ſup Ezechielē.& habeꝰ.xiiii.q.tertia.Putāt qui
dam tantum vſuras eſſe in pecunia: qđ ꝓuidens diuina ſcriptura, omnis rei aufert ſuperabundan
tiā:vt nō plus recipias ꝗ dediſti.Alii ꝑ pecunia fœnerata ſolēt munuſcula diuerſi gñis accipere: &
nō intelligunt ſcripturā vſurā appellare ſupabūdantiā:quicqd illud eſt: ſi eo qđ dederint plus ac-
ceperint. Sed qđ eſt?Nūqd decretalis illa,In ciuitate,dicit ꝙ pctm̄ icurrūt niſi dubium ſit merces k
ſuas plus minuſve tpe ſolutiōis valituras:ergo ſi dubiū ſit:peccatū nō incurrūt. Dicēdū ꝙ verum
eſt quo ad iudiciū eccleſiæ:q nō iudicat in foro cōtentioſo niſi de manifeſtis.pctm̄ tñ incurrūt ī iu
dicio cōſciētię:ſcđm ꝙ ſup decretalē illā:Cōſuluit.ꝗ i ſimili caſu loquiꝰ cū caſu illiꝰ,In ciuitate:ſup
illđ,Iudicādi ſunt male agere.īduciꝰ ī Gloſ.decretalis iſta.In ciuitate.tāꝗ illi cōtraria:qa ſcilicet iſta
dicit.Pctm̄ icurrūt:niſi dubiū ſit.q.d.ñ icurrūt pctm̄ ſi ñ ſit dubiū. Qđ tñ decretalis illa Cōſuluit
dicit eſſe malū abſolute.Et ſoluit in Gloſ.diſtinguēdo ꝙ illa decretalis,In ciuitate,loqꝰ de icurrere
pctm̄ quātū ad iudiciū eccleſię.Iſta vero loquiꝰ de male agere quātū ad iudiciū cōſcientię.vñ dicit

L Male agere.arg.cõtra ſupra.c.In ciuitate.Illud ĩtelligiť quantũ ad iudiciũ eccleſię:& põt excuſari ꝓ
pter dubiũ. Iſtd de iudicio aĩæ:& ita nõ eſt cõtra. SIC ergo deſcẽdẽdo ad q̃ſtionẽ dicimꝰ ꝙ ĩ nullo Reſponſio.
caſu titulo emptiõis,vel venditionis,vel alicuiꝰ cõmutatiõis,licet queq̃ ex certa ſciẽtia plus accipe
q̃ dedit,vt declaratũ ẽ ĩ aliis q̃ſtiõibꝰ nr̃is de Quolibet:& iã claruit ex dicto Hiero. ĩmo cõmutãtes
ſua ſiue emẽtes & vẽdẽtes debẽt bona fide cõtractꝰ quãtũ pñt ꝓpiquus ad mediũ ęq̃litatis ĩdiuiſibile
reducere:& ibi excuſanť vbi ꝑ eos nõ ſtat:nec eſt ĩ volũtate eoꝝ plꝰ accipe q̃ dare:ſed deficit iudiciũ
rõnis nõ potẽtis mediũ diſcernere:ſed ęſtimant mediũ ſecũdũ rẽ vbi nõ eſt. Et ſic dicimus ꝙ vẽdẽs
merces ſuas ad ſtatim ſoluendũ,nõ debet eas vẽdere carius q̃ ſecũdũ iuſtã & cõem ęſtimationẽ æſti
matę debeãt valere ſtati:ita ꝙ ſi ſciat q̃ debeat eſſe iuſta,& cõis ęſtimatio hoc tp̃e, & det minꝰ,hoc
ei non licet: & ſi non ſtatim ꝑcipit q̃ ꝓnũc deberet eſſe iuſta ęſtimatio,ſi poſtmodũ illđ ꝑcipiat,ſup
excreſcens reſtituet ſi iuſtus ſit. Silr̃ dicimus, ꝙ ſic vendentes merces ſuas pro pluri q̃ valeant in
p̃ſenti ſoluendas in futuro, ſi certi eſſent in p̃ſenti quantum eſſent valiturę in futuro, nõ poſſent
licite eas vendere pro pluri,& ĩtẽdere illud ampliꝰ recipe in futuro:q̃a vſura eſſet vt dictũ ẽ.Sed cũ
non ſunt certi in p̃ſenti quantũ merces eorũ valiturę ſunt in futuro,& decepti ſunt ꝑ cõem ęſti-
mationẽ vẽdẽdo ipſas ꝓ pluri recipiẽdo ĩ futuro,tunc aduenlente futuro,& cognito iuſto p̃tio de-
M bẽt errorẽ ſuũ corrigere,& non plus accipe eo qđ tunc valẽt.Quicq̃d eñ ex certa ſciẽtia nõ ẽ licitũ
facere,ſi fiat ꝑ errorẽ,cum error percipitur reſcidẽdũ eſt,& ſecũdũ eum vlterius ꝓcedendum nõ ẽ
ſed error corrigendꝰ, iuxta rectę ſcientiæ regulã,acſi ab initio habita fuiſſet.Sed quouſq; error pci
pitur,ꝓpter dubium de futuro hmõi cõtractꝰ excuſať. permittiť eñ a iure naturæ ſine peccato.
Et ſecundũ hoc poteſt exponi qđ dicitur de ſic vendentibus in litera illa In ciuitate.Vẽditores pec
catum incurrunt niſi dubium ſit &c.Et in illa Nauigantibꝰ.Rõne ergo dubii excuſantur q pãnos
granum &c.& hoc ſolummõ in caſu illo in quo vendens mõ prædicto bona fide credit merces ſuas
tempore illo tm̃ valituras,vt dictũ eſt.Si eñ ſperat plus accipere,etiam ſi minꝰ eſſent valituræ,tũc
locũ habet p̃dicta expoſitio.Vnde ĩ talibꝰ in tali dubio a talibus cõtractibus propter periculũ cõſci
entiæ potiꝰ eẽt abſtinendũ.Qñq; eñ fingunt ſe aliqui dubitare vbi dubitandũ non eſt,vt dicit gloſ.
ſuper cap.Nauigantibus.Si ergo ſecure debeant fieri hmõi cõtractus de ſolutione facienda in tem
pore futuro ſpe maioris lucri q̃ valeant in p̃ſenti,debẽt fieri ſecundũ ęſtimationẽ p̃tii faciendã non
N pro tempore venditionis:ſed ꝓ tẽpore faciẽdę ſolutionis. SIC ergo reſpondẽdũ eſt in caſu quæ-
ſtionis noſtræ quo ad emptionem & venditionem:& ſecundum eundem modũ reſpõdendũ eſt ad
eam in caſu locationis.Cum enim locatio ſit commutatio q̃dam,in ea debet ſeruari æqualitas dati
& accepti,iuxta prædeterminatum modum:& ita ſi terræ,vel domus,vel aliqua alia locanda ſunt
pro tempore futuro,pro tanto locari debent quantum vſus rerum iuſta æſtimatione valere pote
rit cõductori.Aeſtimatione dico faciẽda nõ tp̃e initi contractus,ſed tp̃e ſolutionis faciendæ,vel par
tialiter,vel ſimul,ita ꝙ ſi locans ab initio locat rem ſuam pro pluri q̃ iuxta rationabilẽ æſtimationẽ
poſtmodũ faciendam deberet valere vſus eius conductori,æſtimo ꝙ ſuperexcreſcens debet reſcin-
dere nec licet ipſum accipere.Et ſi econtra conducens pro minus rationabili pretio obtinuit vſum
rei locatę,ſi ad notitiam eius deuenerit debet ſolutionem vſq; ad iuſtum pretium ſupplere. Sed
in talibus non oportet ſemp recurrere ad diſtrictũ examẽ,ſed tamen ꝙ ſic debet obſeruari maniſe
ſte dicit lex.Leui.xxv.de qua ſumptum eſt argumentum,quæ vt dicit Gloſ. ſuper literam,morali-
O ter informat.Nec poterit aliquis dicere ꝙ illud erat morale tm̃ genti Iudæorum. quoniam ra-
tio quæ oſtendit ꝙ ſit morale, generaliter pertinet ad omnes,& plus ad homines noui teſtamenti
q̃ veteris.Dicit enim vt in contractibus ꝓximis compatiamur:nequis nimium moleſtus de paupe-
rum neceſſitatibus negotietur,qđ plane conſtat plus ad nouum teſtamentum pertinere q̃ ad ve-
tus:& ita ſicut alia moralia literaliter in lege noua debet obſeruari,ſicut & obſeruabatur in vete-
ri.Nec reſtat,niſi ꝙ in veteri teſtamento venditio poſſeſſionũ non fiebat niſi vſq; ad annũ iubileũ,ſi
cut loq̃tur lex iſta:& ſumit lex large venditionem pro locatione ad longum terminũ.In nouo aũt
teſtame[illegible] non eſt terminꝰ præfixus:ſed cõtrahẽtes poſſunt eum p̃figere ad certũ numerũ annoꝝ
vel ad incertum,vt ad vitam emẽtis.Illud eñ de Iubileo ſolũmõ cerimoniale eſt ĩ lege hac.Qua in-
ſtruimur qualiter debet obſeruari ęquitas in locationibus ſeu venditionibus penſionum ad vitam
vt neuter contrahentium alteri iniurietur.Debet aũt forma hmõi cõtractuũ ſcđm ꝙ lex iſta dicit
eſſe talis.Qñ vendes q̃ppiã cõciui tuo,vel emes ab eo, ne contriſtes fratrẽ tuũ. Tu inquã emptor
venditorem:quod facis ſi vſus rei locatæ tibi amplius valeat q̃ valeat pecunia ex pactione ſibi tra-
dita.vel tu venditor emptorem,qđ facis ſi vſus rei quam ei locas minus valeat q̃ pecunia quam ti
bi tradit.& hoc eſt qđ ſequitur.Sed iuxta numerum annorum Iubilei emes ab eo.i.qui reſtãt vſq;

ad futurũ iubileũ. Emes ab eo, ſi plures reſtẽt anni, dabis plus de ꝓtio: ſi pauciores, min⁹. Et iuxta ſupputationem frugũ vẽdet tibi. Id eſt ſcḋm gloſ. iuxta hoc ꝙ fructificare põt: hoc ẽ iuxta hoc ꝙ vtilis, & fructuoſa põt eſſe cõducẽti res locata, vt ſi plus põt fructificare ei pro pluri locabit eam tibi ſi minus, pro minori, ita ꝙ ſi plures anni reſtãt vſq; ad iubileum, aut plus poterit fructificare, pro pluri locabit eam tibi: ſi pauci anni reſtẽt vſq; ad iubileũ, pro minori. & hoc eſt qḋ ſequtur. Quãto plures anni remãſerunt trãſeundi, ſcilicet vſq; ad iubileũ futurũ poſt iubileum præcedentem, tanto creſcit ꝓtium qḋ emptor debet dare vẽditori ꝓ re locata, & quãto min⁹ tpis numeraueris vſq; ad iubileũ, ſcilicet ꝓxime vẽturũ, tãto min⁹ de ꝓtio emptori cõſtabit. Et eodẽ mõ ex pte fructificatiõis terræ. & hoc eſt qḋ ſeqr. Tẽpus eñ frugũ vẽdet tibi. i. quãtũ poterit fructificare. i. quãtũ poterit fructuoſa & vtilis eẽ emptori, ſicut dictũ eſt. Aliter eñ alter eoꝝ grauaret. Nolite affligere cõtribules veſtros graue onus iponẽdo. qḋ reuera venditor faceret emptori ſi plus æquo vẽderet ei: & emptor venditori, ſi minus ęquo emeret ab eo. Super quo dicit Ioſephus in magnis hiſtoriis ſuis libro tertio verſus finem. Ab Hebræis vocatur annus quinquageſimus Iubileus: in quo debitores a creditoribus laxantur. Inſtante ſiquidẽ Iubileo reſtituunt agros antiquis dñis. iſto modo cõueniũt vẽditor agri & emptor, & reputantes fructus & expenſas in agro factas, fructibus exuberaſſe compertis vẽditor recipit agrum: cum vero expenſæ trãſcẽdũt, hoc qḋ deeſt recipiẽs emptor a poſſeſſione diſcedit. cõſũeratis ſcilicet ex ęquo fructib⁹ & expẽſis priorib⁹ poſſeſſorib⁹ reddit agrũ. Eãdẽ legẽ voluit & ĩ domibus obtineri: q̃ per vicos quoſq; venduntur. Sic ergo in oĩbus contractibus locationum iuxta formã dictę legis ęqtas dati & accepti obſeruabaẽ apud Iudęos. vt videlicet ĩ iubileo emptor & venditor agri, vel vineæ, vel cuiuſcũq; rei in vſũ locatæ conueniebant & cõputabãt fruct⁹ pceptos & impẽſas factas circa agrũ, vel vineam: et ſi fruct⁹ exuberabãt, venditor recipiebat: ſi vero impẽſę tranſcẽdebãt, qḋ deerat, recipiebat emptor. Vnde ſeqtur ĩ lege. Cõputabunẽ fructus ex eo tpe quo vendidit: & qḋ reliquũ eſt reddet emptori. & ecõtra ſupple, ſiqd emptor recipit plus in fructibus reſtituet venditori. & ſic redibat in anno iubileo oĩs poſſeſſio ad dñm ſuũ. ET ſicut erat tunc apud Iudæos de locatione poſſeſſionum vſq; ad iubileum: ſic nunc debet eſſe apud Chriſtianos de locatione quarumcunq; poſſeſſionum pro certa ſumma pecuniæ, vel penſa annuali, vel ad terminum certum, vel ad vitam emptoris: cũ lex illa omnino moralis ſit excepta tẽporis determinatione quo ad annum iubileũ, vt dictum eſt. Ad ęqtatẽ ergo ſcḋm iuſtam æſtimationem oĩa vendenda & locanda. Aeſtimationẽ dico faciendam non tunc cũ valor eſt omnino dubi⁹ & iudiciũ rõnis incertum: ſed tunc cum valor ſit certus, & rõnis iudicium non de facili poſſit falli: non ſcilicet tempore initę pactionis: ſed tempore faciendę ſolutionis, vel partialiter, vel perfecte, vt dictum eſt ſupra. Concedẽ

Ad arg. ĩ op. da eſt ergo ratio aſſumpta ex lege iã expoſita. AD argumentũ in oppoſitũ, ꝙ æſtimatio facta tpe pactionis initę, cum facta eſt rectę rationis æſtimatione, debet teneri: Dicendũ ꝙ verum eſt quouſq; error percipitur: ſed cum pcipitur debet corrigi, vt dictum eſt. Aliter enim ab initio pactio nõ fuiſſet licita ſi certũ fuiſſet venditori contingens futurũ, vel ſi intentionem habuiſſet recipiẽdi plus q̃ venditũ erat valiturum. Vnde licet ex forma cõtractus nihil eſſet illicitum, ſed recta ratiõe factũ ex intẽtione tamẽ vẽdẽtis erat illicitũ: & cõtra rectã rõnẽ, ſcḋm ꝙ oĩa iſta patẽt ex ſupra expoſitis.

Finis. XXVIII. Queſtionum Quodlibeti. III. Magiſtri Henrici a Gandauo, diſputatarũ, & determinatarũ ab ipſo in ſcholis eius. Anno Do. MCCLXXVIII. circa Paſcha.

Eiuſdem Magiſtri Henrici Goethals a Gandauo, Doctoris Solemnis, Quæſtiones Quodlibeti Quarti.

IN ſuperiori diſputatione noſtra generali q̃rebanẽ trigĩta ſeptem. Quędam circa deũ. Quædã circa creaturas. Circa deũ q̃ſita ptinebãt ad pſonales relationes. Quoꝝ vnũ erat de eis ĩ cõi. Alia vero duo circa relationẽ filiationis in ſpeciali. DE primo ergo erat q̃ſtio, Vtrũ relatio pri⁹ ſit ĩ diuina eſſentia q̃ ĩ pſona.

Quæſt. I. Arg. princi. Q; in eſſentia, arguitur. qꝛ videmus ꝙ in creaturis relatio prius eſt in eo in quo fundatur, vt ſimilitudo in albedine q̃ in ſuppoſito albo, qḋ refert ad aliud. Non eñ eſt in ſuppoſito, niſi quia albedo ineſt illi ſuppoſito. ergo &c.

In oppoſitũ. CONtra. relatio diſtinguit per ſe & primo ſuppoſitũ. ergo per ſe & primo ineſt ei.

Reſponſio. DIcendũ ꝙ relatio in diuinis nõ eſt niſi reſpe

ctus qdá vniꝰ pſonę ad aliá fundatarũ i eadẽ eſſentia,quas diſtiguit abinuicem.ppter qđ neceſſario
hẽt eſſe i duobꝰ, licet diuerſimode,ſcilicet i diuina eſſentia inquãtũ exiſtit i ipſa pſona,vt i ſuo fun
damẽto:& in ipſa pſona iquãtũ pſona ſubſiſtit in eſſentia,vt i cõſtituto p eã. Quia igiť ſimul natu
ra & naturali itelligẽtia eſſentia habet exiſtere in pſona,& pſona ſubſiſtere i eſſentia: ideo ſilr natu
ra & naturali intelligẽtia relatio pſonalis ſimul hẽt eſſe,& ęque prio i eſſentia diuina vno modo:&
R in pſona alio mõ:& ſic qſtio falſũ ſupponebat. AD primũ ergo arg.dicẽdũ,ꝙ nõ eſt ſimile de rela- Ad arg.pri.
tione in deo & i creaturis:qa relatio ſuppoſito creaturę iá in eſſe cõſtituto accidẽtaliter aduenit:&
ſuũ fundamẽtũ ſilr,licet vnũ eorꝝ per alterũ inſit,vt ponit argumẽtũ.Relatio vero & eſſentia i deo
ſubſtãtialiter cõſtituũt ipm ſuppoſitũ p hoc ꝙ relatio hẽt eẽ i eſſentia,ita ꝙ in eo ipſo quo hẽt eſſe i
eſſentia hẽt cõſtituere pſoná,& eẽ i pſona.Per ambo eñ ęque prio & imediate pſona cõſtituta ẽ:&
relatio i vtroq; hẽt eẽ.Si vero relatio nõ eſſet pſonæ cõſtitutiua:& nõ p hoc i ipa eẽt:ſed ſolũ qa res
ſup quá relatio fũdať ẽ i ipſa pſona:tũc oporteret cõcedere vt argumẽtũ cõcludit,ꝙ eſſet priꝰ relatio
S in eſſentia q̃ i pſona. AD ſcđm dicẽdũ,ꝙ licet relatio diſtiguit prio & p ſe pſoná:& ſic prio & p ſe Ad arg.i op.
hẽt eſſe i pſona,vt i cõſtituto & diſtincto p ipſá:nõ tñ ſeqtur ex hoc qn etiã prio,& p ſe habeat eſſe
in eſſentia vt i ſuo fundamẽto.Seqretur aũt ſi eodẽ mõ haberet eẽ i pſona & i eſſentia.ſ.vt i ſubiecto
ſiue i fundamẽto,ſcilicet vt prio eẽt i eſſẽtia vt i ſubiecto:& p illá i pſona vt i ſubiecto,vel vt i diſti
cto p ipſá,vt.ſ.prio diſtigueret pſoná,& diſtiguẽdo pſoná diſtigueret eſſentiá:qđ nõ eſt verũ.

SEquunť qſtiones duæ de relationibus diuinis i ſpeciali.Vna i cõpatiõe ad ſpũm Quæſt.ii.
ſanctũ:Vtrũ ſcilicet imago cõueniat ſpiritui ſancto ſicut & filio.Alia vero i cõ- Quæſt.iii.
paratiõe ad eiꝰ genitricem ſcđm hũaná naturá:Vtrũ ſcilicet i Chriſto ſint duæ
reales filiatiões:vna ad patrẽ,alia ad matrẽ. CIRca primũ argumẽtať,ꝙ imago Argu.prin.
cõueniat ſpiritui ſancto,ſicut & filio. quia filiꝰ eo eſt imago quo ẽ ſilis.Siliťudo
aũt i diuinis eſt rõne eſſentiæ.ſed eſſentia eqliter hẽt eſſe i ſpiritu ſancto, & i filio In oppoſitũ.
ergo &c.Cõtra.filiꝰ eo ẽ imago quo pcedit p modũ naturæ. Spiritus ſanctꝰ aũt Reſponſio.
T nõ pcedit p modũ naturę.ergo &c.DIcẽdũ ad hoc:ꝙ oĩs imago hẽt rõnẽ ſilis:ſed nõ ecõuerſo.plus
eñ reqritur ad imaginẽ q̃ ad ſimilitudinem.Simile enim hẽt rõnẽ ſimilis ex eo ꝙ cũ altero quodá
modo cõuenit: licet ab illo non procederet,nec ab illo haberet ꝙ ei ſimile eſſet:ſed ſimile ex hoc ſo-
lũmõ hẽt rõnem imaginis alteriꝰ:ꝙ ſcđm rõnẽ aſſimilãdi ab ipſo vt ſimile ei pcedit.Imago enim ẽ
id cuius generatio eſt ad alteriꝰ imitationẽ,vt dicit phus.Quia igiť ſpũs ſanctꝰ pcedit cõiter a pa
tre & filio in eadẽ eſſentia i qua pcedit filiꝰ a ſolo pře:& eſſentia eſt rõ ſimilitudinis diuinarũ pſona
rũ:ideo bene verũ eſt,ꝙ ſpũs ſanctus ſilis eſt patri & filio,ſicut filiꝰ patri.Quia tñ filius pcedit a
patre ſcđm rõnẽ aſſimilãdi: nõ ſic aũt ſpũs ſanctꝰ : ideo filiꝰ vere dicendus ẽ eſſe imago:& nõ ſpũs
ſanctꝰ. Aſſumpti declaratio cõſiſtit i duobꝰ ex natura pceſſiõis amborũ ſumptis, ſcilicet i pricipio
ſiue in rõne originãtis pductionẽ:& i mõ pducẽdi differenti huiꝰ & illiꝰ.Filiꝰ eñ pcedit a patre p
modum naturæ vt a naturaliter generãte p pricipiũ i eo qđ eſt natura:& etiã per modũ opationis
intellectualis.Spũs ſanctꝰ aũt pcedit ab vtroq; p modũ liberalitatis vt a liberalr ſpirãte p pricipiũ i
eo,qđ eſt volũtas:& ita p modũ opatiõis volũtarię.Nunc aũt ita eſt ꝙ i genere pricipii qđ eſt natu
ra,naturale eſt generanti aſſimilare ſibi genitum.Natura eñ eſt vis inſita rebus ex ſimilibus ſimi-
lia pcreans.Similiter intellectualis opationis eſt pducere ſimile de ſimili,vt de notitia in memoria
verbũ in intelligentia:tanq̃ artẽ de arte.Liberalitatis aũt vt liberalitas eſt, nõ eſt niſi id qđ ſuũ eſt
V alteri amicabiliter cõicare.Similiter volũtarię opationis non eſt niſi abſolute de voluntate qđ ſibi
placitũ eſt pducere.quorꝝ neutrũ iportat illá rõnẽ aſſimilãdi.Ex quo patet: ꝙ filiꝰ ſimplr pcedit p
rõnẽ aſſimilãdi: nõ aũt ſpũs ſanctus. ppter qđ vt dictũ eſt ſpiritꝰ ſanctꝰ licet ſimilis ſit ſicut & filiꝰ
non tñ debet dici imago,ſicut & ille.Vnde ſuper illud.ii. Corin.iiii.Qui eſt imago dei.Glo.patris
quia de illo eſt.Vbi enim eſt imago,cõtinuo ſimilitudo eſt: vbi ſimilitudo,non eſt cõtinuo imago. Ad obiecta.
Per qđ patent obiecta.

CIrca ſecundum arguiť: ꝙ duæ ſunt reales relationes filiationis: vna ad patrem:
alia ad matrẽ i Chriſto.quia ſi pater fuiſſet incarnatꝰ,noua fuiſſet ei filiatio acq- Quæſt.iii.
ſita ex gñatiõe tpali. ergo ſimilit Chriſto pter filiationẽ ex generatiõe æterna a Argu.pri.
patre,acqſita eſt noua & alia filiatio per generationem temporalem ex matre.
COntra.filiatio eſt ſuppoſiti.& vniꝰ ſuppoſiti tñ vna ẽ filiatio.DIcẽdũ ad hoc In oppoſitũ.
X per ſimile:qđ i paternitate cõtraria filiationi videmus cõtingere in creaturis.ibi Reſponſio.
eñ aliqs dictꝰ př ex reſpectu ad vnũ filiũ generatũ ab ipo primitꝰ, etſi poſtmo

dũ generat aliũ:ad quẽ ſilr ex generatione habet reſpectũ ſicut ad primũ filiũ:vnica tñ paternita-
te ſcđm numerum reſpicit vtrunq;.Primum ex antiquo: ex cuiꝰ reſpectu cauſata eſt primo in ipſo
illa paternitas.Secũdũ de nouo p antiquã paternitatẽ ſine oĩ noua paternitate de nouo ĩ ipſo cauſa-
ta ex generatione illius:aut ex reſpectu ad illũ.& hoc ideo:q̃a idẽ eſt ſuppoſitũ generãs: & duæ diſ
poſitiones differentes nũero, & eędẽ ſpecie nõ pñt eſſe ſimul ĩ eodẽ.Cõſimiliter oĩno cõtingit ĩ cõ
traria relatione in ꝓpoſito:q̃a ĩ Chriſto eſt tñ vnũ & idẽ ſuppoſitũ filiatione æterna cõſtitutũ:qđ
ab æterno terminauit æternã gñationẽ patris: p quã accepit illã filiationẽ:& qđ ſimiliter ex tpe ter
minauit tẽporalẽ gñationẽ matris.Idcirco abſolute dicẽdũ eſt ꝙ tñ vnica eſt realis relatio filiatiõis
in filio dei ad duas gñationes & natiuitates duas:& differt ſolũ ſcđm rõnẽ:quia ſcilicet per naturã
hũanã aſſũptã ad filii dei pſonalitatẽ:& ita ad filiationẽ cõſtitutiuã illiꝰ pſonalitatis,ipa filiatio ęter
na de nouo reſpicit matrẽ ꝓpter nouã naturã:vt ſcđm hoc virgo Maria potiꝰ dicaƭ genuiſſe deũ p
Ad arg.pri. pter pſonã,q̃ hoiem ꝓpt naturã,& deũ humanatũ potiꝰ q̃ deificatũ hoiem. AD argumẽtũ ĩ oppo Y
ſitũ de patre incarnato:Dicendũ ꝙ non eſt ſimile:quia ſi pater fuiſſet incarnatus:ex hoc pſona eiꝰ
æterna filiationẽ realẽ nõ haberet:q̃a ex reſpectu ad tẽporale nihil reale recipiƭ in æterno:neq; etiã
æternum ex ſe habet reſpectum realem ſiue relationem ad temporale.Si ergo ex incarnatione opor
teret eũ filiationem habere,illa nõ poſſet eſſe realis ſuppoſito rõne ſuppoſiti,immo ſcđm rõnẽ ſolũ
& hoc q̃a temporale in ipſo aſſumptũ eſſet,rõne cuiꝰ referreƭ ad temporale:qđ relatione reali refer
retur ad ipm.Si ergo pater ĩcarnatꝰ fuiſſet rõne hũanæ naturę q̃ virtute generatiua matris pcede
ret in eẽ,aſſumptę in ſubſiſtẽtiã ſuppoſiti patris,filiationẽ nouã oporteret eſſe ĩ pſona patris:q̃a ipſe
eſt terminus generationis tẽporalis,ĩ quo nõ pceſſit alia.ſicut ĩ patre q nũq̃ alias genuit ꝓuenit no
ua paternitas.In ſuppoſito aũt filii:q̃a habet eſſe relatio filiationis æterna:ideo cum per incarnatio-
nem eſt terminus generationis tẽporalis,nõ oportet aduenire illi nouã filiationem:neq; põt poſtq̃
vna inſit.quemadmodum in patre ſecundo generante non põt aduenire noua paternitas,vt dictũ
eſt.& hoc quia relatio non habet numerari per naturam ſecundum quam eſt,quia nec eſt eius diſ-
poſitio: ſed ſecundum ſuppoſitum in quo eſt:quia eſt diſpoſitio ſuppoſiti vt termini vel principii
alicuius emanationis:non aũt naturæ.Ex quo patet quomodo aliter filiatio eſſet realis relatio in pa
tre incarnato: & multo minus realis q̃ eſt modo in filio incarnato . Quia filiatio in filio incarna-
to omnino eſt realis relatio.ſ.& ratione perſonæ,& ratione duplicis naturæ.In patre vero incarnato
ſolummodo ex rõne humanæ naturæ aſſumpeæ eſſet realis,& ſolũ ſecundum rõnẽ quãtũ eſt de rõ Z
ne pſonalitatis paternæ & naturæ diuinæ.Patet etiã ꝙ Chriſtus q mõ ẽ filiꝰ ęternꝰ & tẽporalis ſim
pliciter,naturalis filiꝰ eſt & patris & matris.Sed Chriſtus q filiꝰ eſſet temporalis patre ĩcarnato, eẽt
filiꝰ naturalis tñ matris:& nullo modo filius dei niſi p adoptionem:& hoc quo ad eius humanita
tem:ſi tamen adoptiuus filius poſſet dici. Quemadmodum ſiqs forte modo diceret ꝙ Chriſtus ſe-
cundum humanitatem ſit filius adoptiuus ſpiritus ſancti. Vnde ne talis confuſio contingeret,ſola
perſona filii incarnata eſt.ſecũdum ꝙ dicitur in quodam ſermone de natiuitate.Solus patris filius
non pater ipſe vel ſpiritus ſanctus carnem aſſumpſit,ne alius in diuinitate eſſet filiꝰ alius in huma
nitate:& ne idem eſſet pater & filius,ſi deus pater de homine naſceretur,magno dei conſilio & in
effabili ſapientia,non pater carnem aſſumpſit,vel ſpiritus ſanctus,ſed filius tñ: vt q erat in diuini
tate dei filius,ipſe fieret in homine hominis filius:natus ſecundum veritatem naturę ex deo dei filiꝰ
& ex hoĩe hominis filius, vt veritas geniti nõ adoptione vel appellatione:ſed vtraq; natiuitate filii
nomen naſcẽdo haberet.

SEquuntur quæſita circa creaturas. Vbi primo quærebantur quędam cõiter ad
omnes creaturas pertinentia.Deinde plurima alia circa diuerſa genera creatura
rũ ſpecialiter.Circa primum erãt duo q̃ſita. Vnũ pertinẽs ad creaturę eſſentiam
Alia vero duo pertinentia ad quoddã creaturis omnibꝰ accidẽtale,ſcilicet ad nu
Queſt.iiii. merũ.Illud vnũ ptinẽs ad eſſentiã oĩs creaturę,erat,vtrũ ſint idẽ re natura & ſup
Arg.princi. poſitũ. ET arguiƭ ꝙ ſic.q̃a natura hoĩs eſt ipm cõpoſitũ ex aĩa & corpore:& idẽ
eſt ſuppoſitum.ergo &c. CONtra. tunc hõ eſſet humanitas : quia humanitas
In oppoſitũ. eſt natura:homo autem ſuppoſitum participans humanitatem,quæ eſt natura. QVAEſtio iſta A
Reſolu.q. quærit,vtrũ ſint idem quiditas ſiue quod quid eſt,& id cuius eſt.quã tractat phus pricipalr per to
tum ſeptimum & octauum metaphyſicę.de qua in q̃buſdam aliis quæſtionibus noſtris fecimus
ſermones prolixos. Vnde ex illis quæ ibi exquiſitius expoſuimus,in ſumma dicemus ꝙ natura pro
prie appellatur quiditas & eſſentia rei,dicta nomine abſoluto.Suppoſitum autem dicitur res na-
turæ:& id cuius eſt quiditas ſiue eſſentia concretiue ſignificata,tanq̃ participans naturam.verbi

gratia, humanitas dicitur eſſe hoīs natura, ſcđm quā dicit̄ ꝙ homo eſt homo. Homo vero dicitur
eſſe ſuppoſitū, ſiue res naturę. Similiter (ſi liceat fingere nomē) angelitas dicitur eſſe natura. Ange
lus vero dicitur eſſe res naturæ. vt ponamꝰ eē naturā & rē naturæ & cōpoſitionē ex eis ī oīni crea
tura tā corporali q̄ ſpirituali, vt alibi declarauimꝰ, q̄uis differenter. Qđ prio inſpiciēdū eſt ī rebꝰ
B corporalibus & materialibus: deīde ī rebꝰ ſpiritualibus & īmaterialibꝰ. EST igit̄ ſciēdū, ꝙ ī rebꝰ ma
terialibꝰ, vt ſunt hō, & aſinꝰ, & hmōi, ſcđm cōſiderationē & modū ītelligēdi aliud ē q̄ditas: aliđ qđ
quid eſt: aliud illud cuius vtrūq; illoꝝ eſt. verbi gr̄a, q̄ditas ē ipſa eſſentia dicta noīe abſoluto, vt hu Quiditas.
manitas, aſininitas. Id vero cuius eſt, ē res ipſa, vt hō iſte hō, aſinus iſte aſinus. Qđ qđ ē aūt, ē eiꝰ defi Cuius eſt.
nitiua rō, cōtinēs pricipia rei eſſentialia expreſſa p̄ definitionem. Quę duplr̄ habent aſſignari ſcđm Qđ quid eſt
duplicē cōſiderationē rei in ſe ſubſiſtētis: intellectu ſcilicet phyſico & metaphyſico. Phyſicus enim
intellectus cōſiderat pricipia ex q̄bus res habet cōponi ī eē naturæ. ſ. materiā, vt eſt ſubiectū trāſmu
tationis & gñatiōis naturalis: & formā, vt eſt altera pars cōpoſiti īducta per generationem natura
lē in cōpoſito. Metaphyſicꝰ vero conſiderat pricipia ex q̄bus res habet cōponi in eſſe intentionali
& cognoſcitiuo. ſ. materiā, vt ē qđdā potētiale īpfectū pfectibile p̄ formā ſcđm eſſe īcōpletū, qđ ſigni
ficat̄ noīe generis, & cōpletū qđ ſignificatur noīe ſpeciei: q̄ cōplectit̄ ſcđm hoc ſub rōne formæ totū
C cōpoſitū ex materia & forma, vt iā patebit. Vnde cū hō differēter cadit & ī cōſideratione phyſica
vt eſt cōpoſitū qđdā naturæ, & ī cōſideratiōe metaphyſica, vt eſt cōpoſitū rōnis ex ītētionibus: ſe
cundū hoc etiam differenter hoīem definiūt phyſicus & metaphyſicus. Phyſicus eñ definit hoīem
dicēs: ꝙ eſt cōpoſitū ex aīa & corpe: Metaphyſicus aūt definiēs hoīem dicit ꝙ ē aīal rōnale. Et ſicut
phyſicꝰ īcipit ſuā cōſiderationē a ſingularibꝰ, quorū ē p̄ ſe gñatio, vt ab hoc hoīe, cōſiderādo ī ipo
cōpoſitionē ex hac aīa ſingulari & ex hoc corpore, & ab illo alio abſtrahit hoīem ſimpliciter, quē cō
ſiderat eſſe cōpoſitū ex aīa ſimplr̄, & corpore ſimpliciter: & ibi ſtat & ſiſtit: ſic metaphyſicus īcipit
ſuā cōſiderationē a maxīe vniuerſali: cōſiderando materiā oīm corporalium vt vnam & ſimplicem
quātū eſt de ſe, & vt potentiale qđ ſub eſſe formę incōpletiſſimæ & cōiſſimę ad omnia corruptibilia
verbi gratia corporeitatis cōis ad corpꝰ ſimplr̄ elemētare & ad mixtū: & illā cōſiderat ſub rōne for
mæ gñis, vt includētis in ſe materiā oīm corporaliū ſub rōne incōpletiſſima formæ: & ita vt cōpo
ſitū formale īcompletiſſimū cōtinēs in potētia differētias omnes q̄bꝰ determinari pōt & cōpleri. eſt
eñ forma cuiuſlibet differētiæ tanq̄ complementū formæ gñis, vt ex ambabus ſicut ex incompleto
& complemento fiat vnum completum. ſ. forma ſpeciei, & maxīę vltimæ. ſ. ſpecificę. Si enim inter
primū genus & ſpeciem ſpecialiſſimā ſunt plures differentiæ cōſtitutiuæ ſpecierū ſubalternarum
oēs illæ vnā faciūt cōſtitutiuā vltimæ ſpeciei, vel cadūt ī formam generis, cū p̄ diuiſionem fuerit
venatæ & appoſitæ generi, ſecūdū artē venandi definitionē, traditā ī libro Poſteriorum Ariſtotelis
& diuiſionum Boetii, quouſq; deueniatur ad vltimam differentiam in qua ſtatur: appoſitione cuiꝰ
ad genus conſtituitur ſpecies atoma: quæ non recipit additionem differentiæ: neq; diuiſibilis eſt ſe
cundum formas ſpecificas: ſed per formas ſingulares ſecundum diuerſas partes materiæ. Mate
ria enim naturalis ad omnia communicantia eam ex ſe vna & ſimplex nata eſt eſſe, & in continuo
ſub prima forma corporali vnica, totam materiam corporeitate vnica informante. Quæ primo di
uiditur & multiplicatur ſecundum diuerſa continua per formas differentes ſecundum ſpeciem.
Actus enim diuidit, ſecundum philoſophum in ſeptimo metaphyſicę. Forma vero naturalis vlti
ma ſpecifica ſingularum rerum, quæ ex ſe vnica, & per ſe tota nata exiſtere in vno ſuppoſito, & in
vna materia, vltimo diuiditur & multiplicatur ſecundum diuerſa ſuppoſita conuenientia in ſpe
cie: ſed differentia in numero: & hoc per diuerſas materias, vt diuiſionis materiæ primæ ſint pri
mo diuerſæ formæ ſpecificæ: diuiſionis vero formæ vltimæ ſint diuerſæ materiæ. Generans au
tem non generat aliud niſi per materiam, ſecundum philoſophum ibidem, Et ſic conſideratio
D metaphyſica incipit a materia & forma ſub rōne vniuerſalis ſine compoſito ex eis: & terminatur
ad eandem ſub ratione ſingularis. Conſideratio vero phyſica procedit econtrario a ſingulari incho
ando, & in vniuerſali terminando. Et ideo dicit phyſicus partes compoſiti eſſe materiam ex vna
parte, et formam perfectam ex altera: verbi gratia, in homine corpus et animam: vt intelligamus
corpus ad modum materiæ puræ, et animam pro tota ratione formali: ſi anima comprehendat
quicquid eſt formale in homine. Metaphyſicus vero dicit partes compoſiti eſſe formam generis
ſub qua comprehendit materiam et differentiam, quæ eſt complementum additum ad for
mam generis in ſpecie, vt ita ſit omnino idem re compoſitum, & definitiones eius diuerſæ, ſecun
dum metaphyſici et phyſici conſiderationem. Idem enim re quod intelligit phyſicus, cum di
cit hominem eſſe corpus et animā: intelligit metaphyſicus, cum dicit ꝙ eſt animal rōnale. Materiā

eſt quã phyſicus intelligit p eſſentiã diſtictã cõtra totã formã, intelligit metaphyſicus ſub forma
gñis, & i icompleto cõpoſito,qđ itelligit noie gñis:& formã illã quã phyſicus cõſiderat ſub rõne to
tius,& ſimplicis ſcđm rẽ,metaphyſicus diuidit ſcđm intellectũ penes icõpletũ,qđ ſcđm ipm ptinet
ad rõnẽ gñis,& penes cõpletũ,qđ eſt forma differẽtiæ,ex qbus ſcđm ipm cõſtituit pfecta forma ſpe
ciei. Vnde idẽ re eſt aĩal rõnale,& aĩa,& corpꝰ i hoie ſimplr,& econuerſo,& hoc aĩal,& hoc rõnale
& hæc aĩa,& hoc corpus in hoc hoie:& eſt idem re homo,& iſte hõ,vt cõſideraẽ vno modo compo
ni & alio.qm̃ in omnibus hmõi non cadit differẽtia niſi ſcđm rõnem,& modũ cõſiderãdi. Ex quo
patet,quõ qđ qd eſt ſcđm vtrũq; modũ,idipm eſt,& idẽ cũ re cuius eſt.Sed nõ adhuc patet ex hoc
quõ qditas ſiue eſſentia,vt hũanitas,ſiue aſininitas ſignificata noie abſoluto,ſit idẽ re cũ eo cuiꝰ eſt
vt cum homine & aſino:& cum eo quod quid eſt eorum ſecundum vtrunq; modum definiendi.
E AD cuius intellectum ſciendum: ꝙ conſideratio quiditatis ſub ratione qua quiditas eſt, aut eſſen
tia noie abſoluto conſiderata.ſ.veluti forma participabilis & pticipata in cõpoſito p eã,habet eſſe id
qđ eſt,vt ꝙ hõ eſt hõ humanitate:& aſinus eſt aſinꝰ aſininitate:hæc inquã cõſideratio ptinet ad ſo
lũ metaphyſicũ:cuiꝰ eſt ppria abſtractio huius formę.Et patet ex iã dictis,ꝙ eſſentiæ ſiue naturæ ẽ
idẽtitas ſcđm rẽ cũ eo cuius eſt:& cũ eo qđ quid eſt de eo,ſcđm metaphyſici cõſideratiõẽ.qm̃ ſolũ
mõ differunt ſcđm rõnẽ ſignificandi & intelligendi mõ abſtracto, & cõcreto.Sicut eñ re hõ nõ eſt
niſi aĩal rõnale,ſic re nõ eſt humanitas niſi animalitas rationalitas,vt dicit Cõment. ſupra.vii. me
taphy.Idẽ ergo re ſũt hũanitas & homo,ſiue vt cõſideranẽ a metaphyſico,ſiue a phyſico:ſicut idẽ
ſunt animalitas rationalitas,& animal rationale,differẽtia ſolum penes abſtractum,& concretum
Et per cõſequens idem eſt cum eis corpus & anima,& ipſa ſunt idem cum eo qđ eſt animal rationa
le,vt dictũ eſt.Nõ eñ põt dici ꝙ aliqua res ad eſſentiam,& ſubſtãtiã ptinẽs addaẽ ſuppoſito ſuper
eſſentiã,per quã ab ipſa ſubſtantialiter poſſit differre:qa talis res non poteſt eſſe niſi materia,vl' for
ma,q̃ pfecte i eſſentia,& i ſuppoſito cõplectunẽ.Si vero dicaẽ ꝙ accidẽs per qđ differre poſſit addat
nihil ad ppoſitũ,cũ de differentia eſſentiali ſit q̃ſtio.Et ſic patet ad q̃ſtionem,ꝙ idẽ ſunt re i materia
libus & corporalibꝰ natura,& ſuppoſitũ:& hęc natura,& hoc ſuppoſitum:q̃uis natura vt hũanitas
non pprie diciẽ hoc ſuppoſitum , vt alibi expoſitum eſt. IN rebus vero ſpiritualibus multo clariꝰ F
eſt ꝙ ſunt idem re natura & ſuppoſitum: eo ꝙ i eis ſuppoſitũ nõ eſt niſi forma ſubſiſtẽs participãs
qditatem inquantũ eſt quid in exiſtẽtia a cauſa agente pticipans eſſe:vt idẽ ſunt re angelꝰ,& ange
litas:vt angelitas ſignificet formã ſub rõne pticipabilis:angelus vero ſignificet eãdẽ ſub rõne rei pti
cipantis.Propter qđ i qualibet creatura,etiã imateriali quãtũcũq; ſimplici cadit cõpoſitio: ex quo
eſt,& quo eſt, hoc eſt ex re,& natura.& etiam ſub qualibet ſpecie rei immaterialis nata ſunt eẽ plu
Ad arg.i op. ra indiuidua pticipantia formam ſpeciei & eſſentiæ,vt alibi dictum eſt,& expoſitum. AD argu G
mentum in oppoſitũ ꝙ homo non dicitur eſſe humanitas:Dicendum ꝙ verũ eſt. Sed hmõi pdi
cationem non impedit aliqua diuerſitas quæ eſt in re:ſed ſolum illa quæ eſt in modo ſignificandi
& conſiderandi iam expoſito.Et ideo dicit Commentator ſuper ſeptimũ metaphy.ꝙ quiditas ſiue
eſſentia hoĩs,ſicut humanitas,vno modo eſt homo,alio mõ non eſt homo. Eſt homo,quia eſt forma
hoĩs:non eſt hõ,qa non eſt cõpoſitũ ex anima & corpore.& intẽdit ꝙ re idẽ eſt qditas ſiue natura ſi
gnificata noie abſoluto,& forma ſpeciei cõprehẽdẽs genꝰ & differẽtiã:& ſub noie vel rõne generis
materiã ſcđm cõſideratiõnẽ metaphyſici , & materiam & formam ſecundum cõſideratiõnẽ phyſi
ci . Et ita intendit ꝙ humanitas eſt homo:quia eſt forma quam ſignificat ſpecies:& ꝙ ſolũ differũt
in modo ſignificandi,& abſtractiue,& cõcretiue,quẽadmodũ differunt animalitas & rationalitas
ab animali rationali.Humanitas vero non eſt homo compoſitus ex materia & forma:quia.ſ. hũani
tas non ſignificat partes hoĩs ſub ratione illa qua ſunt partes,quantũ ad cõſideratiõnẽ phyſici:ſed
ſolũ ſub ratione illa qua ſunt partes eius quantũ ad cõſideratiõnẽ metaphyſici.Et ſic amplius quã
tum ad rationem conſiderandi differt natura ſiue eſſentia a re naturæ ſiue a ſuppoſito,vt cadit in
conſideratione phyſici q̃ vt cadit in cõſideratione metaphyſici : id ipſum tñ re eſt totum ſecundũ
oẽm conſiderationem,& modum conſiderandi,vt expoſitũ eſt.

Quæſt.v. SEquitur de pertinentibus ad numerũ iuẽtũ in creaturis . Et erant duo. Primũ
de pricipio materiali eiꝰ,qđ ẽ vnitas:vtrũ videlicet vnũ pricipiũ nũeri quãtitatis
Quæſt.vi. diſcretę ſit alteriꝰ naturę q̃ vnitas rerũ ſubſtãtialis.Scđm vero erat de eiꝰ prici
Arg.pri. pio foꝛali.ſ.vtrũ foꝛa nũeri denarii ſit aliqd extra ĩtellectũ. CIRca primũ arguiẽ
ꝙ vnitas pricipiũ quãtitatis diſcretę ſit alteriꝰ naturę q̃ vnitas rerum ſubſtantia
In oppoſitũ. lis,quia ſunt in diuerſis pdicamẽtis:illa in prædicamento quantitatis accidenta
les:hæc vero i pdicamẽto ſubſtãtię. CONtra.eiuſdẽ naturæ ſunt oẽs pportiões

nūerales in nūero cōſtituto ex vnitate vna ſæpius multiplicata, & altera, vt patet. ergo & ipſę vni-
H tates. Dicendum, ꝙ i qbuſdam aliis q̄ſtionibus nr̄is de ſimplicitate dei, ſufficienter expoſita ē a no Reſolu. q.
bis differētia i natura vniꝰ qđ eſt prīcipiū quātitatis diſcretę, & vniꝰ qđ eſt rei ſubſtātiale. Secūdo
eñ modo res eſt vna vnitate fundata in eiꝰ entitate. de qua dicit phus in. iiii. metaphy. Non ſignat
vnum aliud ab ente. & eſt etiam expoſitū i q̄ſtionibus dictis, quō differt i modo ſignādi. Vnde vni
tas qua iſto mō dicit̄ res vna, ſubſtantialis eſt. Prio aūt mō res ē vna vnitate creata i ea per aliqd ad
ditū ſuæ eſſentiæ. Vñ qa, vt dicit Auicēna i. iii. metaphy. vnū ē prīcipiū mltitudinis: & multitudo
eſt id qđ numerat̄ ꝑ vnū: ideo ſcđm diuerſitatē vniꝰ ꝓgredit̄ ꝑ eius multiplicationē diuerſitas nūe-
I rorū & eoꝝ ꝓprietatū. AD itelligēdū ergo diuerſitatē vniꝰ ſubſtātialis ab vnitate accidētali, Sci
endum ꝙ ſcđm ꝙ dicit Dionyſius. capi. v. de diuinis noībus, in monade oīs numerus ſubſiſtit. Sed
hoc pōt eſſe dupliciter, vel ſecūdum virtutē & ꝑfectionē in eſſe: vel ſecundum ſubſtātiā & naturā.
Primo modo monas oīno prima ſubſtantialis eſt vnitas diuinæ eſſentiæ: a qua primo intra ſe ꝑ ſui
cōicationē ꝓcedit primꝰ numerus ternariꝰ. ſ. diuinarū ꝑſonarū. de quo nihil ad pñs. Scđo ab eadē
extra ſe ꝓcedit omnis numerꝰ multitudinis creaturarū ſcđm gradus & ordīes naturarum ſpecie
differentiū. Et eſt vterq; numerus ab illa vnitate procedens, vt dictum eſt in quæſtionibꝰ ꝑdictis
ſubſtātialis. Secūdo modo eſt duplex monas in creaturis: a qua duplex numerus procedit: vna ſub
ſtātialis, & alia accidētalis. Vnitas ſubſtātialis eſt q̄libet forma creaturæ in eſſe ſpecifico conſiderata
q̄ eſt pars numeri prędicti eſſentialis. Et talis vnitas eſt maxime forma ſpecifica vniuſcuiuſq; in eſſe
q̄ditatiuo abſoluto cōſiderata, vt eſt humanitas vel aſinitas. cui accidit ſecundū Auicēnā, vt alibi
expoſitū eſt, ꝑticipari i ſuppoſito, ſiue ſit i rebus materialibꝰ & corporalibus, ſiue in rebus imateria
libus & īcorporalibꝰ. & ab hac vnitate ꝓcedit numerus ſuppoſitorum diuerſorum ſub eadem ſpe
cie: q in rei veritate ſubſtantialis eſt: quia idē re omnino ſunt natura quę eſt eſſentia, & res ſiue ſup
K poſitū naturæ, vt in ꝑcedēti q̄ſtione dictū eſt. Eſt tamen accidētalis ꝑ tāto, quātū accidit naturę &
eſſentiæ ꝑticipari in ſuppoſito & multiplicari per plura ſuppoſita. Vnitas vero accidētalis q̄ eſt pri Reſponſio.
cipiū numeri vere accidentis, qui eſt diſcretę quātitatis ſpecies, ē in magnitudine cōtinua ſolūmō
& eſt in re accidētalis: qa ꝑ formā cōtinuitatis qua totū eſt aliqđ vnū accidētaliter īdiuiſum ſcđm
actū tā quo ad ſeparationē realē ptiū abinuicem, tam quo ad diſtinctam ſignationem earum in ipo
tū natum diuidi vel ſignari in plura: quę ante diuiſionem & ſignationem actu in ſe continet con-
tinuata. A tali enim vno cōtinuo, ꝓcedit nūerus quantitatis diſcretę: cum illud vnū cōtinuū actu
ſcđm ſuas partes diuidit̄, vel ſignatur: q accidētalis eſt: qa q̄libet vnitatū ſuarū accidētalis eſt: qa ꝓ
pter naturam cōtinui & accidētaliter generatur: qa ꝑ diuiſionē vel ſignationem q̄ accidit vni cō-
tinuo in quo erant vnitates illæ aggregatæ: ſcđm ꝙ dicit Boetius in libro de vnitate & vno. Plura
litas non eſt niſi ex aggregatione vnitatum: quæ ſi ſunt diſgregatæ, faciunt multitudinem: ſi ve
ro fuerint congregatæ, faciunt magnitudinem. Et hæc eſt propria generatio numeri accidentalis,
de quo dicit phus in tertio phyſicorum, ꝙ non procedit ſecūdū augmentum in infinitum niſi prę
cedente diuiſione continui. Et ſic licet ſecūdū abſtractionem intellectus prior eſt ſimplicitate quan
titas diſcreta in numeris creata ex diuiſione cōtinui per ſeparationem partium abinuicem: q̄ conti
nua in magnitudine, ex cuius actuali diuiſione talis diſcreta quantitas ꝓcedit, & ſecundum hoc di
cit Boetius de vnitate & vno: Continuū nō eſt niſi ex diſcreto: qa intellectꝰ cōtinuitatis in continuo
non eſt niſi ex continuatione diſcretorum: re tamen & natura prior eſt quantitas cōtinua q̄ diſcre-
ta facta per iam dictam diuiſionem: qa non habet generari niſi ex continua in qua eſt in potentia.
Quantitas vero diſcreta per ſolam ſignationem partium in continuo abſtractione & natura præ-
cedit ipſum cōtinuū: quia ex talibꝰ diſcretis cōponit̄ ipm cōtinuū: & eſt vtriuſq; quantitatis radix
vna, ſcilicet materia, vt alibi expoſuimus. Gñatio aūt ex cōtinuo quātitatis diſcretę fit duplr̄, aut ꝑ
actualē ſignationē factam in cōtinuo manēte cōtinuatione ſecūdū actū, ſcđm ꝙ aliqua magnitudo
dicit̄ pedalis, bipedalis, tripedalis: & ſic deinceps: vt ſic magnitudines in ſemetipſis etiā numeri ſint
ſcđm ꝙ dicit philoſophus i libro poſteriorū: aut alio mō per actualē ſepationē ſiue diuiſionē: & hoc
duplr̄, aut ꝑ actualē diuiſionē natorū cōtinuari, nunq̄ tñ cōtinuatorū, aut ꝑ actualē diuiſionē vniꝰ
actualiter continui exiſtentis in actu. Primo mō eſt vere numerus accidētalis in oībus cōicantibus
in materia. Omnis enim materia, & omnis magnitudo, vna materia & vna magnitudo continua
nata eſt eſſe quātū eſt ex rōne materię & magnitudinis: ſed diuiſio fit per formas ſpecificas & indi
uiduales, vt dictū eſt. Et ſic in illis i quibus quantū eſt ex rōne formæ diximꝰ eē numerū ſubſtātialē
ratione diuiſionis ſecundum materiam & magnitudinē: dicimus etiā eſſe quodāmodo numerum
accidentalem. Secundo modo generat̄ numerus ex quolibet continuo ꝑ diuiſionem ꝓcedentem in

infinitum.Ex his ergo patet,quō differunt in natura vnitas ſubſtantialis & accidentalis:& per cō
Ad argu. ſequens numeri ex vtraq; procedentes. AD argumentum in oppoſitum,ꝙ eędē ſunt proportio L
in oppoſitū. nes numerales in vtroq; numero,& numeri iidem natura:& per conſequens vnitates: Dicendum
eſt ꝙ non eſt verum niſi ſecundum nomen.Proportiones enim numeri ſubſtantialis ſubſtantiales
ſunt rebus,ſicut accidētalis accidētales.Eſt em̄ duplum,triplū, & cętera hm̄ōi,ſubſtātiale ī nume-
ratis ſubſtantialiter:& accidentale in numeratis accidētaliter.

Quæſt.vi. CIrca ſecūdū arguit̄,ꝙ forma denarii nō ſit extra intellectum:qa vnitates ei⁹ ſunt
Arg.prici. oīno diſgregatæ,& in nullo vnitę in re ipſa.Si ergo ſub forma denarii ſunt vnitę
In oppoſitū. illa non poteſt eſſe niſi in anima. CONtra.tunc bene diceret̄ ꝙ denarius eſſet
Reſolu.q. bis quinq;:qđ eſt contra pħium. HIC oportet ſcire quid ſit materiale,& qd for-
male in numero. Et eſt dicendum,ꝙ vnitas quæ eſt in potentia numerus,ſecun M
dum ꝙ in quæſtione præcedenti determinatum,eſt tota ſubſtantia numeri,&
ſecundum materiam,& ſecundum formam.Ratione enim formæ vnius conti-
nui quæ eſt forma cōtinuitatis,ſiue quæ eſt continuitas,& eſt forma accidentalis continens ſub ſe
vnitates ſeparandas participantes illa, vnitas illa accidentalis quæ eſt in potentia omnis numerus
accidentalis,ipſa eſt forma omnium numerorum ex ſe multiplicatorum,ſiue per diuiſionem eius p
partes,& ſecundum formam, & ſecundum materiam,ſiue per diſtinctam ſignificationem earundē
ita ꝙ appoſitio ad numerum,& numerorum augmentum pcedit per vnitates diuiſas ſecundum
materiam,& ſecundum partes formæ totius continui diuiſas per materiam.Reſolutio autem nu-
merorū in vnitatem a qua proceſſerunt,procedit per eaſdem vnitates ſecundum ſuas formas vniē
do eas:et ſimiliter pces materiæ ſub partibus formę econtrario augmento in cōtinuis:qđ procedit
ſcđm formam:& diuiſio eius ſecundum materiam. Dico principaliter.Et propter hoc ſecundum
philoſophum in.iii.phyſic.Appoſitio numerorum creſcit in infinitum:diuiſio vero ſtat ī vnitate.
econtra autem in magnitudinis augmento.Vnde generatio numerorū non eſt intelligenda, ꝙ pri
mo accipiatur aliqua vnitas ſeorſum:deinde dualitas extra illam vnitatem,non includens eam &
ſic deinceps:ſed ꝙ accipiatur aliqd qđ primo eſt ī ſe vnum indiuiſum ſecūdum actum:& pria diui-
ſione fiat duo:& ſecunda diuiſione in vna partiū eius quacūq; fiat tria:& ſic deinceps:vt oīs nūer⁹
componatur ex vnitatibus ſingulis ſingillatim acceptis,& non ex numeris,vel vnitatibus diuerſis
vel ex vnitate,& numero,ſecundum ꝙ alibi amplius expoſuimus: ita ꝙ huiuſmodi vnitas prima
ſecundum formam cōtinui quam habet in ſe,eſt quodammodo forma omnium numerorum ex di-
uiſione,& ſignificatione illius procedentium,qui diuerſificantur ſecundum ſpecies diuerſas,ſecū-
dum diuerſas diſtantias vel elongationes ex additione vnitatis ad vnitatem a ſimplicitate illi⁹ pri-
mæ vnitatis.Econtra aūt reſolutio numerorū non fit,vnitates, vel numeros abiiciendo a numero
dato,ſed vltimam vnitatem puta denarium in numero denario reducendo in vnam cum vnitate
nouenaria:& ſic deinceps plures vnitates diſcretas ſecundū intellectum in vnam copulando:quo
uſq; reſtituatur vnum illud vnde erant deciſę.Vnde facta diuiſione vnitatum abinuicē ſecundum
materiam & quantitatem ſub eadem forma vel ſpecie continui contentarum,proprie fit numerus
exiſtēs vnus ſecundum illam formam vnius cōtinui.Propter quod dicit pħus in decio Metaphy.
Non eſt numerus niſi multitudo mēſurata p vnū. Vnum autem plura menſurare non poteſt niſi
ſit vnius formæ & naturæ cum illis. ſicut vno homine propter ſpeciem hominis quam habet in
ſe, menſuramus plures, & vna oue plures oues. Vnum enim & multa numero ex ipſo conſtituta
ſe habēt ſicut albū & alba, & vnum & vna. Multa enim ſunt vno plura,vt pħus dicit.iiii.metaphy.
& Auicenna in tertio metaphyſicę.Ea quæ ſunt multa numero mō dicuntur vna alio non niſi pro
pter conuenientiam quam habent in intentione aliqua, eo ꝙ in eis ſunt vnitates plus q̄ vna . Et
Auerrois ſuper ſecundum metaphy. Si vnaquæq; vnitas numerorum formalium fuerit diuerſa
ab alia,non eſt numerus. Diuerſa enim non numerant ſe adinuicem: numeri autem numerant
ſe adinuicem,aut p numerū,aut p vnitatem,& tunc,vt dicit Auicenna in tertio metaphyſicę, ſunt
multa ſine numero.Et ſecundū hunc modum,vt dicit Dionyſius. xiii.cap.de diuinis nominibus
omnis numerus monade participat.Vnum ergo dicuntur & duo & decem,ſiue binarius & dena-
rius,& quilibet alius numerus:inquantum ſunt vnitates eius eādem rationē ſpeciei in qua conue
niunt habentes.Aliter enim eſſent plura aggregata, non numerus vnus.Vnde denarius nō eſt nu
merus vnus:quia eſt decem vnitates ſimpliciter:ſed qa eſt decē vnitates cōuenientes in vno ſcđm
formā a quo deciſæ erant:ita ꝙ ſecundum diuerſitatē & pluralitatem & ſectionem ſiue ſignorum
ſignatorū in illa forma,ſequitur omnium ſpecierū numeri diuerſitas , quarum vna includit alte-

N ram. Et ideo ſecundũ phm̃: decem nõ ſũt bis quinq̃, ſed ſemel decẽ. ſed de hoc ampli⁹ alibi. DIcẽdũ Reſponſio.
ergo breuiter ad quæſtionem: ꝙ forma denarii & ſimiliter cuiuſlibet numeri: qui vere numerus
eſt: eſt aliquid in re extra intellectum. licet hoc difficile ſit imaginari ſecundũ ꝙ alibi expoſuimus.
O FALſum ergo ſupponit primũ argumẽtum cum dicit ꝙ decem vnitates in denario in nullo vno Ad arg. prin.
ſunt vnitę ſecundum rem.

SEquntur de pertinentibus ad diuerſa genera creaturarũ. Vbi primo q̃rebantur
quędã pertinentia ad oẽs creaturas intellectuales. Scđo quędã pertinẽtia ad oẽs
creaturas corporales. Tertio q̃dã ſpecialiter ptinẽtia ad creaturas incorporeas
ſcilicet ad angelos. Quarto q̃dã ſpecialiter pertinẽtia ad creaturas intellectuales
corporeas. ſ. homines. CIRca primũ iſtorũ q̃rebantur primo quędã pertinẽtia ad
intellectum intellectualis creaturę. Secũdo q̃rebantur q̃dã alia pertinẽtia ad ei⁹
voluntatẽ. Et circa primũ iſtorũ q̃rebaẽ vnũ de intelligendo ſeipſas: & duo alia
de intelligendo deum. Illud vnũ erat, vtrũ intellectus creatus ſeipſum & ea quæ p eſſentiam ſuã Queſt. VII.
ſunt in ipſo, intelligat p ſe abſq̃ omni ſpecie rei intellectę: an p aliquã ſpeciem eius qua iformatur.
Qꝫ non niſi per ſpecies, arguitur p hoc qđ dicit phs in. iii. de aĩa. Intellectus cognoſcit ſe ſicut alia Arg. prin.
a ſe. & loquitur de illis aliis q̃ ſunt extra ipm̃. Illa aũt nõ cognoſcit niſi p eorũ ſpecies. vt enĩ dicit
ibidem, lapis nõ eſt anima: ſed ſpecies lapidis. ergo &c. CONtra, Intellectus intelligit rem p id qđ In oppo.
penes ſe habet de re: ita ꝙ tãto verius intelligit rem, quãto verius habet eſſe apud intellectum. Cũ
ergo verius ſit res apud intellectũ per ſuam eſſentiã q̃ p ſuam ſpeciẽ: veriſſime ergo intellectus ſe
ipſum, & quę per eſſentiã ſuã ſunt apud ipm̃, per eſſentiam illoꝝ exiſtẽtẽ apud ſeipm̃ intelliget, &
P non p aliquã ſpeciẽ eorum. QVAEſtio iſta non ſolũ eſt de ipſo humano vel angelico intellectu, in Reſolu. q.
telligendo ſe & alia creata q̃ ſunt in ipſo p eſſentiã: ſed etiã de intelligendo deum viſione beata: in
qua per eſſentiã ipſe eſt in intellectu ſicut in cognoſcente & intelligente. Sciendum eſt ergo hic i
principio: ꝙ quorũdam erat opinio de intellectu quocũq̃ creato: ꝙ ex ſe ſolum in potentia eſt ad
actum intelligendi q̃cũq̃. propter qđ oportet ipm̃ determinari per aliqđ ad illud qđ debet ab ipſo
intelligi: quo de potẽtia intelligente fiat actu intelligens: etiã ſi illud ſit intelligibile primũ ꝙ deus
eſt: ita ꝙ ſine illo determinante nullo modo quicq̃ poteſt intelligere. & hoc quẽadmodũ oculus cor
poris colorẽ pſentẽ i luce, ſine aliquo determinãte ipm̃, vt aliqua ſpecie qua informatur ad colorẽ
videndũ, ipm̃ videre non poſſet omnino. Et, vt dicũt, per huiuſmodi determinans, intelligibile cõ
iunctũ eſt intelligenti, ſicut & viſibile videnti: & eſt forma quodãmodo intelligẽtis & vnũ cũ ipſo
& ſimile ei. Tale autem determinans, vt dicit illa opinio, non eſt niſi ſpecies intelligibilis informãs
intellectum & impreſſa ipſi vt ſubiecto: ſicut ſpecies coloris ſe habet ad oculũ. Idcirco ergo dicunt Opi. quorũdam.
Q tenentes eam, non ſolum ꝙ intellectus non intelligit ſe neq̃ alia quæ ſunt præſentia ei per eſſen
tiam ſine huiuſmodi ſpecie media: ſed etiam ꝙ nec deum in viſione glorioſa videt aut intelligit ſi
ne huiuſmodi ſpecie media: quã (vt dicũt) res ipſa intellecta maxime cũ deum vidẽdo intelligit
ex ſe ipſi menti imprimit: & diſponit ipſam ad intelligendum ſiue videndũ. Sic tñ ꝙ ſpecialiter i
videndo deum ſpecies illa ex ſe non ſufficit ad hoc niſi cum hoc ſit pręſens ipſa res viſa vel intelle
cta: ſicut oculus corporis informatus ſpecie coloris non poteſt videre niſi ſit coloratũ præſens. Et
dicunt ſpecialiter de huiuſmodi ſpecie quæ eſt impreſſa a deo ad intelligendũ ipſum: ꝙ per ipſam
fortificatur aſpectus ipſius intellectus vt dirigatur in deum tanq̃ i obiectum: & vt intelligatur de
us non naturaliter, vt qui non poſſit latere intellectũ huiuſmodi ſpecie informatũ: ſed ꝙ ſolum in
telligaẽ aut videaẽ ſcđm ꝙ vult, & inquãtũ vult, & qñ vult. Et cũ hoc etiã dicũt ꝙ illa ſpecies de
deo nõ eſt tãq̃ obiectũ: vt i eã dirigatur aſpectus: quia talis viſio dei nõ eſſet niſi ęnigmatica, & per
theorias. Vnde dicũt in ſumma, ꝙ illa ſpecies dei nõ ſufficit repñtare eſſentiã diuinam ſicuti eſt
licet deo aſſimiletur quantũ poſſibile eſt creaturã deo aſſimilari: qm̃ ipſa diuina eſſentia omnino
eſt ſimplex, & in ea ſua eſſentia eſt ſuũ eſſe: qđ eſt fundamentũ omniũ diuinorũ attributorum, &
emanationis perſonarũ, & ratio intelligendi creaturas omnes, & ordinẽ omniũ ſęculorũ: et ꝙ ideo
illa ſpecies deficit diuinã eſſentiã, ſicut eſt, repñtare. Et videtur iſta opinio cõfirmari per hoc qđ Cõfirmaẽ.
R dicit Auguſtinus. ix. de trinitate. cap. ix. Quemadmodũ cum p ſenſus corporis diſcimus corpora
fiat aliqua ſimilitudo in animo noſtro q̃ i phantaſia memoriæ eſt. et infra poſt aliqua iterpoſita. Ita
cũ deũ nouimus. et infra. Verbũ eſt: fitq̃ aliqua dei ſimilitudo. vbi continuo ſubdit Auguſtinus, ꝙ
ſpecies coloris in anima melior eſt q̃ in ipſo corpore: inquãtũ in meliore natura eſt. Illa vero quę dei
inferior eſt, quia i iferiore natura eſt: & cũ mens ipſa ſe nouit æqualis eſt, quia neq̃ inferioris eſſen
tię notitia, ſicut corporis, neq̃ ſuperioris ſicut dei. HAEC ſunt fundamenta rationum, vt credo,

ponentium neq; deum neq; ſeipſum neq; aliqd qđ in eo praeſens eſt per eſſentiam, poſſe intelligi a
Cõtra opi. quocunq; intellectu creato niſi per ſuã ſpeciẽ informantẽ intellectum. CVius contrariũ opinamur S
eſſe verum. Vnde ad euellenda fundamẽta opinionis illius maxime circa dei viſionẽ per eſſentiam
nudã, Primo ſupponendũ eſt: ꝙ ſemp dignius eſt & melius ponere per pauciora & minora quę poſ
ſibile eſt poni per illa, q̃ per plura. Sup̃fluũ eñ eſt fieri per plura, qđ poteſt fieri per vnũ aut per pau
ciora, ſicut dicit pħs i.i.phyſic. cõmẽdato in hoc dicto Empedoclis ſup dicta aliorũ. & hoc maxime
verũ eſt i opib⁹ naturæ & gratię: vbi agens primũ qđ deus eſt, eſt ſumma ratio: cuius nihil eſt age
re ſuperflue aut invanũ. Secũdo ſupponẽdum eſt: ꝙ licet plurib⁹ modis vtitur Auguſtin⁹ hoc no
mine ſpecies, vt infra dicemus: illa tamen opinio loquitur ſolummodo de ſpecie impreſſa intelle
ctui, vt forma ſubiecto. Quibus ſuppoſitis, diſcurrẽdo per ſingula dicta in fundamẽtis eorum, dici
mus primo ad primũ articulũ: ꝙ bene verũ eſt ꝙ potẽtiam intellectus oportet determinari ad in
telligibile, ad hoc vt ipm̃ intelligat: & ꝙ hoc fit ſemper per ſpeciẽ intelligibilis informãtẽ intellectũ:
quãdo res intellecta p eſſentiam abſens eſt intellectui: quẽadmodũ cõtingit de lapide ꝙ nõ intelli
gatur niſi p lapidis ſpeciẽ: cuius nõ eſt ratio, niſi quia per ſuã eſſentiã abſens eſt intellectui. Vnde
in.iii.de anima: vbi ſumitur radix ponẽdi intellectũ p ſpeciẽ determinari: qa ſcilicet anima eſt quo
dãmõ ea q̃ ſũt itelligibilia.ſ.p intellectũ, & ſenſibilia p ſenſum, dicit pħs: ꝙ neceſſe eſt ꝙ aut ipſa res
ſit i anima, aut ſpecies eius. Ipſę quidẽ res nõ ſunt in aĩa, vt lapis. vnde neceſſe eſt ꝙ ſpecies rerũ ſint
in aĩa. Sed hoc intellige de ſpecie impreſſiua quo ad ſenſitiuã partẽ, & de rep̃ſentatiua quo ad in
tellectiuã, vt infra dicetur. Vbi ergo cõtingit ꝙ res p ſuã eſſentiã eſt in intellectu, aut p̃ſens ei, mul
to melius poteſt eũ ad ſe intelligendũ determinare per ſuã p̃ſentiã q̃ per ſuã ſpeciẽ informantẽ. Vñ
etſi veritas rei vel vera entitas eius nõ eſſet alia q̃ illa quã habet apud intellectũ: tunc ipſa ſpecies
rei in intellectu eſſet ipſa veritas rei per eſſentiã: vt ſi balneũ nõ eſſet in materia, verũ balneũ eſſet
in anima, vt dicit Cõmẽtator ſuper.xii.metaphyſicę. Sicut ergo nũc ſpecies balnei in anima eſt ra
tio & diſpoſitio ſufficiẽter determinãs intellectũ ad intelligendũ balneũ qđ eſt extra: ſic ſi ipſa eſſet
vera eſſentia balnei apud intellectũ, ſeipſa determinaret ſufficiẽter intellectũ ad intelligẽdũ ſeipſam
dũ tñ eſſet intellectus diſpoſitus ad intelligendũ q̃ ſunt in ipſo aliter q̃ p ſpecies a phantaſmatib⁹:
qualẽ diſpoſitionẽ habebit itellectus noſter ſeparatus: vel in glorificatione etiã cõiũctus. Sed de in
tellectu ſcđm hũc ſtatũ nõ eſt hic quaeſtio. Vnde intellectui creato cuicũq; exiſtẽti in ſtatu tali quo T
Opi. aucto-ris. natus eſt intelligere abſq; ſpeciebus a phantaſmatibus: dicimus ꝙ ſufficit interior p̃ſentia intelli
gibilis, ſcilicet vt intelligatur abſq; omni alia ſpecie determinãte. Vñ Auguſtin⁹.viii.de trinitate.
cap.vii. dicit de cognitione dei. Potes iam notiorẽ deum habere q̃ fratrẽ. Plane notiorem quia prę
ſentiorem: notiorem quia certiorem. Vnde tunc omnino non videbimus deum per aliquam con
iunctionem qua inhęrebit nobis vt forma intellectus, ſecundum ꝙ dicit dicta opinio, ſcilicet quia
nobis inhaerebit per aliquam ſpeciem ſui, tanq̃ naturae inferiori: ſed quia nos inhaerebimus ipſi tã
q̃ naturę ſuperiori, dicente Auguſtino.ii.de trinitate.cap.x. Qui credũt, digni habebuntur perdu
ci a fide ad ſpeciẽ.i. ad viſionẽ, quo p̃ducẽs dictus eſt tradere regnũ deo & patri. & ſequitur. Tũc
eos ſibi illic faciẽs inhęrere vbi eſt aequalis patri. Et cõſtat ꝙ hoc eſt in puritate eſſentię ſuę. Vnde
& generaliter de cognitione intellectus noſtri de ſeipſo, & illorũ quę incorporaliter ſibi ſunt p̃ſen
tia, dicit.ix.de trinitate.cap.iii. Mens ipſa ſicut corporearũ rerũ notitias p ſenſum corporis colligit
ſic & incorporearũ p ſemetipſam. ergo & ſemetipſam p ſemetipſam nouit: quoniã eſt incorporea.
& vt dicit in cap. proximo ſequenti, neq; ex alia natura eſt eius cognitio cum ipſa cognoſcit ſe. Et V
ſcđm hunc modũ ſimiliter dicimus ad oẽs alios ſequẽtes articulos dictę opinionis: videlicet ꝙ in
tellectũ coniũctũ eſt intelligenti verius per eſſentię p̃ſentiam q̃ p aliquã eius ſpeciẽ: & eſt forma il
lius non inhęrens vt ſubiecto ad aliquã actionẽ eliciẽdũ in aliud vel circa aliud: ſed eſt forma ipſi
obiecta vt cognoſcenti, ad intellectũ mouendũ ad ſe percipiẽdum. Et p hũc modũ vnũ ex eis fit: vt
ex intelligẽte & intellecto: vt ex mouẽte & moto: non autem vt ex forma & ſubiecto. Et quia actus
intelligẽdi elicitus in intelligẽte ex tali vnione informat ſcđm ſpeciẽ & formã non impreſſiuã: ſed
expreſſiuã talis obiecti: & ipſe actus informat intellectũ tãq̃ operatio intrinſeca ei inhęrẽs: ac p hoc
ipm̃ intellectũ aſſimilat ſibi intelligẽtẽ: qđ intellexit Io. cũ dixit primę Io.iii. Cum aũt apparuerit, ſi
miles ei erimus. & in quo, & quomodo ſubdit. Quoniã videbimus eũ ſicuti eſt. Nõ dicit qa ſpecie
eius inferiori ſe, informati erimus. Vnde ad iſtã ſimilitudinẽ in anima noſtra nihil ſufficit niſi ipſa
ſola p̃ſens diuina eſſentia, dicẽte Auguſtino in.x.de trinitate.cap.xv. Nec ipſa ſibi nec ei q̃cq̃ ſuffi
cit recedẽte ab ea illo qui ſolus ſufficit. Et p hũc modũ determinans intellectũ ad intelligibile & in
formãs ipm̃ tãq̃ ſimilitudo intellecti & ſpecies eius, potius poni debet eius actus qui conſiſtit i no

titia de re intellecta, q̃ aliqua alia ſpecies ab ipſo impreſſa. Vnde actus videndi quo oculus percipit
extra rē viſam obiectiue, perfectius aſſimilat oculū rei viſę q̃ ſpecies rei impreſſa ei: quia ſpecies iſta
non informat neq; aſſimilat oculū niſi ſub ratiōe ſpeculi. Actus vero ille informat & aſſimilat ocu-
lum ſub ratiōe cognoſcētis. & ſic ſpecie illa principalius informatur, & aſſimilatur rei viſę organū
X q̃ vis viſiua. in actu aūt videndi cōtingit ecōuerſo. Et ꝙ deus pſens animę per eſſentiā vt obiectū
manifeſtans nude eſſentiam ſuā, immediate videatur abſq; omni ſpecie impreſſiua pter actum vi-
dendi, ſi tamē ille ſpecies poterit dici, patet rōne alia quā induximus ſup hoc alias in quadā quæ-
ſtione de veritate dei incidenter ad diſſolutionē cuiuſdam argumēti quę ibidē diffuſius eſt tracta
ta. Et erat ratio illa: ꝙ ſi ſpecies aliqua a deo intellectui beato impreſſa eſſet: quæ eſſet ratio videndi
ipſum p eſſentiam: illa ſpecies neceſſario haberet repſentationem eius qđ de deo per ipſam videtur.
qđ omnino eſt impoſſibile propter infinitatē illius qđ intellectus beatus videt de deo, ſiue viſum il
lud ſit ipſa diuina eſſentia, ſiue quodcūq; aliud ratione ab ipſa differens: vt ratio alicuius attributi
vel emanationis perſonalis, aut perſona, aut perſonalis proprietas, aut huiuſmodi: vt ſic non tm̄
ſit impoſſibile dicere ꝙ ſpecies illa eſt repſentatiua trinitatis perſonarū in vnitate eſſentię: immo
etiā impoſſibile eſt dicere ꝙ ſit repſentatiua vnitatis eſſentię: vt ipſa eſſentia primo cognita p ſpe-
ciem, vlterius cognoſcatur trinitas p ipſam, quia trinitas in eſſentia fundatur. Qđ etiā ex hoc pa
tet aperte eſſe impoſſibile: quia trinitas non fundatur in eſſentia niſi ratione infinitatis eſſentię. Si
ergo trinitas cognoſcitur p eſſentiā vt ipſa cognita eſt p ſpeciē: per ſpeciē igitur finitā cognoſcetur
eſſentia ſcđm rationē ſuę infinitatis. qđ eſt omnino impoſſibile. Nec eſt in hoc aliqua differētia: ſi-
ue hoc fiat naturaliter ſiue volūtarie deo ſe manifeſtante, ſiue etiā non niſi deo pſente vt obiecto
cognito; dū tamē ponatur deus cognoſci per huiuſmodi ſpeciē: vt ipſa ſit ratio cognoſcendi ſcđm
ꝙ ſpecies in oculo eſt ratio videndi hominē qui volūtarie repſentat ſe cōſpectui hominis: etiā ſi po
natur ꝙ voluntarie ſpeciē ſuam illi imprimat. ET cū hoc ad idem eſt ratio alia ducēs ad impoſſi-
bile. Si enim ſpecies dei informans intellectū eſſet ratio intelligēdi ipſum vllo modo: vt per hoc in-
tellectus eēt aſſimilatꝰ deo ſicut viſus colori p ſpeciē coloris: tāq̃ ratio vidēdi nudā dei eſſentiā &
aſſimilādi ei quātū creatura pōt aſſimilari: tūc neceſſario iſta ſpēs plus eſſet repſentatiua de deo ex
eis q̃ ſūt in eiꝰ natura & eſſentia: q̃ ſit aliq̃ creatura alia: aut etiā imago dei ī hoīe aut ī angelo: & ſic
potiꝰ deberet dici imago dei q̃ creatura itellectual' hō vel angelꝰ. Quare cū ſcđm Auguſtinū, Hō
eo imago dei ē quo capax eiꝰ ē, p intellectū. ſ. aut capax eē pōt: tūc ergo illa ſpēs plus capax dei eſſet:
q̃ aliqua alia creatura quātūcūq; itellectualis. & ſic neceſſario illa ſpecies eēt creatura ītellectualis.
ET iterum, ſi talis eſſet illa ſpecies: tunc plus aut tm̄ repræſentaret de illis quæ ſunt ſupernaturali-
ter cognoſcibilia de deo: q̃ ex creaturis aut per fidem in ænigmate cognoſcitur: aut poſſibile eſt co
gnoſci de ipſo. Et ita cum illa ſpecies in intellectu vnius beati viſibilis eēt obiectiue ab intellectu
naturali alterius beati pura naturali cognitione: in illa ergo plus vel tm̄ cognoſceret de deo pura
naturali cognitione ex ſupernaturaliter cognoſcendis per fidem, q̃ modo cognoſcatur per fidem.
& hoc eſt impoſſibile, ſcilicet ꝙ alicuius creaturæ naturalis cognitio poſſit attingere ad illa quæ
ſunt purę cognitionis fidei. & ſic illa ſpecies quæ eſſet vni ratio videndi diuinam eſſentiam nudā
in ſe, eſſet alii vt Theophania: in qua videretur de deo qđ nūc a nobis cognoſcitur de ipſo per fidē
Qđ tamē illi negant omnino: ſecūdum ꝙ iſtam rationem alias induximus in quæſtione iam dicta.
y PER qđ patet aperte ꝙ impoſſibile eſt omnino ponere aliquam ſpeciem repræſentātem aliquid eo
rum quæ in nuda diuina eſſentia videnť. Quia in rerum natura non poteſt eſſe neq; eſt creatura
receptibilis effigiei quę repręſentare illud poteſt: dicente Auguſtino. viii. de trinitate. cap. vi. Ho-
mo qui creditur iuſtus, ex ea forma & veritate diligitur quā cernit & itelligit ille apud ſe qui dili
git. Ipſa autē forma & veritas non eſt quo aliūde diligatur, & tūc ſequitur qđ intēdimus. Nō enim
inuenimus aliquid tale pręter ipſam: vt eam cum incognita eſt credēdo diligamus ex eo ꝙ iam ta
le aliquid nouimus. quicquid enim tale aliquid aſpexeris, ipſa eſt: & nō eſt quicq̃ tale, quoniam ſola
ipſa talis ē q̃lis ipſa eſt. Si aūt ſpeciē hēet ī itellectu, planū eſt ꝙ ei eſſet ſimilis: vt per ſpeciē hmōi eā
incognitā credamus ex eo ꝙ iā tale eſt nō ipſa: vt nō ipſa ſola eſſet tale quale ipſa eſt. et ſic nō eſſet
omnino tale. Si ergo ſpecies aliqua dei ponatur in intellectu beato: nullo tamē modo poni poteſt vt
ratio cognoſcēdi, neq; vt ſufficiēs, neq; vt inſufficiens, neq; omnino vt intellectū in obiectū dirigēs
Quare nullo modo eſt ratio aſſimilādi: quia in hoc ſpecies eſt ratio cognoſcēdi qđ eſt ratio aſſimilā
di: quia ecōtra qđ nō eſt ratio aſſimilandi, nō eſt ratio cognoſcēdi. Deus eñ creaturas p ideas vt p
ſpecies nō cognoſcit: niſi quia ſunt rationes aſſimilandi ſibi creaturas, quibus & ipſe eſt eis ſimilis,
& cognoſcit eas tāq̃ ſimilis. Sed nō eſt pdicta ſpecies impreſſiua vllo modo ponēda in ipſo itellectu

ad videndum deum, vt diſpoſitio : niſi propter rationem cognoſcēdi & aſſimilādi: quia aliter nihil faceret ad actū intelligēdi glorioſum:niſi forte ponat̃ ꝓpter mētē eleuādā & fortificādā: qđ tñ ſufficiēter facit lumē glorię. Nullo ergo modo poteſt poni talis ſpecies i intellectu beato, niſi ponat̃ aliquid qđ ꝑtinet ad lumē gloriæ intellectū eleuans: vt diſpoſitio q̄dā ſanitatis in oculo mentis ad vidēdū deū. Maxime aūt nō debet poni ad intelligēdū deū eo ꝙ ſumme p̄ſens eſt & intimus creaturis: propter qđ ſeipſo intelligit̃, vt dictū eſt. Et ꝓpter eandē cām, vt etiā dictū eſt, mēs ſe cognoſcēs ſine omni ſpecie media ſe cognoſcet. Vñ dicit Auguſtin⁹.x. de trinita. cap. vii. Non ſe tā̄ ſibi deſit mens regrat. quid eñ tā cognitioni adeſt q̄ id qđ mēti adeſt: aut quid tā mēti adeſt q̄ ipſa mens? Et ēt ſequit̃ in cap. ix. Cognoſcit ſeipam, nec ob aliud q̄ eo ꝙ ſibi p̄ſens eſt. Vñ etſi mēs ſe ſpecie ſua cognoſceret: illā ſpeciē i ſeipſa, ſicut i ſpeculo ſpirituali reſpiceret: vt nō ſolū ſpecies illa eſſet ratio tā̄ mediū ad cognoſcēdū ſe: ſed etiā poſſet eſſe obiectū cognitū i quo ſe cognoſceret. Qđ aperte negat Auguſtinus in lib. eodē cap. iiii. vbi q̄rit: cur mēs vna cū alias mētes nouit, ſe nō nouit: cū ſeipſa nihil pōt eſſe p̄ſentius. Et q̄ſi praua reſpōſione data: vt ſtatim ꝓſequit̃: ꝙ hoc cōtingit i mētib⁹ ſicut in oculis corporis: vbi vnus oculus videt alios: nō aūt ſeipm̄ niſi in ſpeculo alio a ſe: illā ſtatim improbat: quia tūc nec mēs oīno poſſet ſe videre, niſi vt i ſpeculo, ſicut nec oculus corporis ſe pōt videre. Qđ ſtatim ꝓbat eſſe falſum dicēs. Nec vllo mō putādū in rebus incorporeis cōtēplādis tale aliq̄d adhiberi ei: vt mēs tā̄ i ſpeculo ſe nouerit: & hoc ſiue i ſpeculo alio a ſe, ſiue qđ ipſa eſt. Prętera ſi in aīa ponat̃ hmōi ſpecies, in ipſa cognoſcibilis eſt, ſicut obiectū: & in illa ſpecie mēs, ſicut in ſpeculo ꝑ ſuā imaginē. Sed tunc de ipſa ſpecie q̄ro, vtrū mens illam cognoſcat ꝑ ſeipſam vel ſuā eſſentiā, aut ꝑ aliā, q̄ eſt ſpecies ſpeciei. Si ꝑ aliā cū illa, eadē rōne eſſet cognoſcibilis ab intellectu. Si nō niſi ꝑ aliā: ibit ꝓceſſus in infinitū. Ergo ꝑ ſeipſam: & hoc nō niſi quia eſt p̄ſens in anima. quare ergo mens ſeipſam ꝑ ſeipſam cognoſcet cū ſit ſibi præſens. Si dicat̃ ꝙ ſpecies eſt p̄ſens ſcđm rationem informantis, nō ſic mens ipſa: hoc nō refert: quoniā vna mens nō poteſt eſſe alteri p̄ſens niſi ꝑ ſuā ſpeciē in notitia eius. Et tñ q̄rit Auguſtinus, vt iam dictū eſt: cū alias mentes nouit, cur ſe nō nouit: cū ſeipſa nihil poteſt eē p̄ſentius. Vnde quia mēs ſibi p̄ſentior eſt ꝑ idētitatē eſſentię q̄ mēs alia p̄ſens eidē ꝑ informationē ſpeciei: ſentētia Auguſtini eſt ꝓculdubio ꝙ ſi aliā mētē poteſt noſſe per hoc ꝙ aliquo modo poteſt eſſe p̄ſens apud eā, multo forti⁹ & ſeipſam : cū ipſa ſibiipſi alio modo eſt magis p̄ſens. Et ꝙ hæc ſit ſententia Auguſtini videbitur in diſſolutione argumenti. Si vero adhuc ponatur ꝙ ſpeciem illam qua ſe ponitur cognoſcere, cognoſcat per aliam ſpeciem: vt per illam quæ eſt in memoria. Ipſa enim cum ſit creatura aliqua, conſtat ꝙ ſit intelligibile quid obiectiue. Aut ergo per ſeipſam: aut per aliam. Si dicatur ꝙ per ſeipſam: tūc eadē ratione, vt iam dictū eſt, mens ſine omni ſpecie cognoſcet ſeipſam. Si dicatur per aliā: tunc q̄ro in quo formatur. Manifeſtum eñ eſt quoniā neq; in ipſa intelligētia, neq; in memoria: quoniā iam vtrūq; eorū ſpecie informatū eſt, & oēs huiuſmodi ſpecies ſunt eiuſdē rationis, & plura numero eiuſdē rationis: vt plures albedines in eodē ſubiecto: vel plures ſpecies eiuſdē coloris in eodē oculo. Sic ergo de diuina eſſentia p̄ſente intellectui creato, vt viſibili ꝑ eſſentiā, & de ipſo intellectu ſibi p̄ſente ꝑ ſubſtātiā, ponim⁹ ꝙ ſine omni ſpecie media cognoſcūtur ab intellectu. Simili modo ponimus hoc idē de omni qđ ꝑ ſuam eſſentiā p̄ſens eſt in intellectu quocūq; modo. Et ponimus omnia neceſſaria ad cognitionem & intellectū impleri ꝑ ſolam rei eſſentiā. propter q̄ videbat̃ illis ponēda ſpecies. ꝑ ipſam eñ eſſentiā rei p̄ſentē intellectui determinabitur ad ipſam intelligendā melius q̄ ꝑ ſpeciē inhęrentē, vt dictum eſt. Dum tñ intellectus ſit in tali diſpoſitione ꝙ abſq; ſenſu res ꝑ eſſentiam videre poterit: tūc nihil aliud ex parte vidētis requirit̃: niſi ꝙ ad viſibile ſe cōuertat quadā ſpirituali & incorporea cōuerſione, vt dicit Auguſtinus de cognitione mentis a ſeipſa. xiiii. de trinitate. cap. vi. Tale eñ qđ eſt p̄ſens per ſuā eſſentiā intellectui: ſimiliter magis eſt cōiunctū ei, vt forma eius exiſtens in ipſo, nō vt in ſubiecto, tā̄ forma inhęrens impreſſiua & informans ad actū eſſendi, ſed vt obiectum in cognitiuo, tā̄ forma exemplaris expreſſiua ſiue rep̄ſentatiua, p̄ſens & mouens ad actū itelligēdi. Et hoc eſt eſſentiale ad hoc ꝙ aliquid ſit ſibi ratio intelligendi: & eſt perfectionis & in cognoſcente & in cognito, & eſt modus intelligendi quo deus intelligit ſeipſum ſeipſo: & ꝑ cōſequēs ſeipſo omnia alia a ſe: vt alias habet determinari. Q; aūt in creaturis requiritur ſpecies alia a re, vt ratio intelligēdi ſiue rep̄ſentatiua ſiue vt impreſſiua: hoc eſt imꝑfectionis ex ꝑte intelligentis: quia ſcilicet eſſentia eius nō eſt ratio exemplaris in cognoſcēdo omnia alia a ſe: ſed ſuiipſius ſolū: ſicut eſt diuina eſſentia: quę nō ſolū eſt aliorū ratio in cognoſcēdo per hoc ꝙ eſt ratio exemplaris in cognoſcendo ſe: ſed etiā in eſſendo: īquātū eſt principiū eſſendi omnia alia a ſe. Similiter eſt imꝑfectionis ex parte intellecti: quia ſcilicet ipm̄ nō poteſt eſſe ꝑ ſuā eſſentiā i intellectu. Et ideo vtrūq; eorū ſcđm hoc quātū

eſt ex ſe, prius eſt in potētia reſpectu vtriuſq;, hoc vt itelligat, illud vt intelligatur: deinde fiunt in actu cum hoc actu intelligit: illud vero cū actu intelligitur. Et ſcd̄m primū modū vtrūq; eorū eſt alterū eorū i potētia: in actu vero ſcd̄m aliū. Et ſcd̄m hūc modū etiā fiūt vnū intellectus & intellectum: ſcilicet per actū intelligendi exiſtentē in intellectu informatū per eſſentiā intelligibilis: vt eſt forma & ratio intelligendi ſeipm̄ i intelligēte. Et hoc eſt qd̄ dicit pħs in. iii. de anima. Oīa ea q̄ ſunt quodammodo eſt anima. Eſt enim ſcientia ſcibilia quodāmodo: ſenſus autem ſenſibilia. Secātur igiť ſciētia & ſenſus ſcd̄m diuiſionē entiū. vbi dicit Cōmētator. Queadmodū eñ ſenſus & intellectus aut ſunt in potētia aut actu: ſimiliter ſenſibile & intelligibile: et ſi ſentiēs fuerit in potētia, ſenſatum erit in potētia: et ſi fuerit in actu, ſenſatū erit in actu. Similiter eſt de intellectu cū intellecto Neceſſe eſt igitur vt illa pars animæ ſit illa pars entiū. Res eñ quarū differētię ſunt eędem, ſunt eędē in illo modo ſcd̄m quē habēt eaſdē differētias. Intellectus ergo eſt intellectū, & ſenſus eſt ſenſatum. Secūdū hūc etiā modū intelligens & intellectū ſibi aſſimilātur: & hoc p actū intelligēdi potius q̄ p aliquā informationē ſpeciei impreſſiuę. Illa eñ aſſimilatio q̄ fit ex ſpeciei informatiōe, ineſt ſcd̄m actum abſq; actuali cōſideratione, vt patet de aſſimilatione memoriæ ſenſitiuę per ſpeciē impreſſam ad id cuius eſt: qualis nō eſt in vi intellectiua. Memoria eñ intellectiua, ſi tamē ſit proprie loquēdo ponere eā, aſſimilatur rei p notitiā habitualē quā tenet: & quę eā informat: etiam cū mens nihil actu itelligat. vñ eſt i potētia reſpectu illius notitię q̄ actualiter iformat itelligentiā: a q̄ ꝓprie dicitur intelligens eſſe in actu: ſcd̄m ꝙ dicit pħs in. iii. de anima: ꝙ nihil eſt actu eoꝝ quę ſunt ante intelligere. Et per hoc etiam intelligere debemus et ex dicto modo intelligendi impleri cæteras conditiones quę ad actum intelligendi requirūtur, vt patet etiā ex ſupra determinatis. Falſum eſt ergo qd̄ dicit dicta opinio: ꝙ illa oīa nō habēt fieri i intelligente niſi per ſpeciem impreſſiuam, Imo fiūt per eſſentiā intelligibilis informātem actū intelligendi: & p hoc ipm̄ intelligētem, vt eſt forma expreſſiua exemplaris: licet nō vt forma inhęrēs: ſcd̄m ꝙ alibi de cognitione dei hoc ſpecialiter expoſuimus.

B AD intellectum igitur dictę auctoritatis Auguſtini & cōſimiliū, & etiā ad ampliorem notitiam totius libri de trinitate: maxime a libro. ix. & deinceps, oportet hic ſcire ꝙ Auguſtinus vtitur ſecūdū tres ſignificationes nominibus iſtis quæ ſunt ſpecies & ſimilitudo: q̄ inducūt obſcuritatem in libris eius. Expoſitio Auguſtini. Vno enim modo appellatur ſpecies forma cuiuſq; rei naturalis quam habet in ſeipſa. & ſecūdum hoc ſpecies dicitur forma diuinę eſſentię. ſecundū quā viſio nuda & aperta diuinę eſſentię, & aliorum per ipſam dicitur cognitio ſiue viſio per ſpeciem, ſiue facie ad faciem. Vñ ſuper illud primę Corinth. xiii. Videmus nunc per ſpeculum in ęnigmate, tunc aūt facie ad faciē, dicit Auguſtinus primo de trinitate. cap. viii. Omnes iuſtos i quib⁹ nūc regnat ex fide, perductur⁹ eſt ad ſpeciē: quā viſionē dicit Apoſtolus facie ad faciem. De qua ſpecie diciť lib. ii. cap. xix. Illa eſt ſpecies quæ rapit omnem animā rationalem deſiderio ſuo. Sed dum peregrinamur a domino, per fidem ambulamus: non p ſpeciē. Eodem modo appellatur ſpecies forma rei corporalis extra intellectum. Vnde Auguſtinus lib. iii. de trinitate. cap. iii. Eſt certe in corpore humano q̄dā moles carnis, ſpecies, & ordo. Et ſcd̄m hūc modū etiā oīs forma rei naturalis ſpecies appellari poteſt generaliter, ſed ſpecialiter forma ſpecialiſſima. de qua dicit Auguſtin⁹. viii. de trinitate. cap. vi. Cur diligimus Paulū? nunqd ꝓpter humanā ſpeciē quā notiſſimā habemus?

C Scd̄o mō diciť ſpecies ſimilitudo formę rei naturalis, iformās impreſſiue ptē ſenſitiuā. nō dico intellectiuā. Vñ dicit Auguſtin⁹ lib. x. cap. viii. Imagines in parte quadā ſunt animę, quā habēt & beſtię, ſcilicet in ſenſitiua, & exteriori pticulari, & etiā in qualibet alia iteriori. In ſenſu eñ pticulari viſus hm̄ōi forma eſt a re extra. Qd̄ apte ꝓbat Auguſtinus. xi. de trinitate. cap. ii. p totū. Qꝫ etiā fiat a ſenſu i memoria, & a memoria in acie intelligētię: aperte dicit in fine eiuſdē capituli, & de illis tribus ſimul, cap. iii. per totum. vbi apertte tangit iſtū modū ſpeciei & ꝓcedentē, cum dicit. Pro illa ſpecie quæ ſentiebatur extrinſecus, ſuccedit memoria retinēs illam ſpeciē quā p corporis ſenſum condidit anima. Item cap. viii. Sēſus accipit ſpeciem ab eo corpore quod ſentimus, & a ſenſu memoria, a memoria vero acies cogitātis. Item cap. ix. In hac igitur diſtributione cum incipimus a ſpecie corporis, & ꝑuenimus ad ſpeciem quę eſt in contuitu cogitātis, quatuor ſpecies reputantur quaſi gradatim natę altera ab altera, ſcd̄a de prima, & tertia de ſcd̄a, quarta de tertia. a ſpecie q̄ppe corporis qd̄ cerniť exoriť q̄ fit i ſenſu: & ab hac ē q̄ fit i acie cogitātis. Et hoc totū itelligēdū eſt de ſenſitiua pte. Hm̄ōi eñ ſpēs vlteri⁹ nullā ſibi ſimilē ſpēm impſſiuā format i pte intellectiua, nec de hoc Auguſtin⁹ aliqd exprimit: ſed poti⁹ cōtrariū exprimit, cū dicit. x. de trinitate. cap. v. loquēs de tota aīa nr̄a. Nec ſecū pōt itrorſum tāq̄ in regionem incorporeę naturæ ipſa corpora inferre: imagines eorum cōuoluit & rapit factas in ſemetipſa de ſemetipſa, dans eis formandis quiddam ſubſtantiæ ſuæ. Seruat autem aliquid quo

libere de ſpecie taliū imaginū iudicet:& hoc eſt magis mens.i.rationalis intelligentia.Nam illas p̄
tes animæ quæ corporum ſimilitudinibus informātur,etiam cum beſtiis nos cōmunes habere ſen
timus. & clarū eſt ꝙ hic ſimilitudinē & imaginē accepit pro ſpecie hoc ſecūdo modo dicta.& lib.
xiii.cap.primo in fine.Habet memoria noſtra imaginē ſuā incorporalē:ſed corpori ſimilem.Sed de
his imaginibus corporum incorporalibus,habētibus tñ ſimilitudinē corporū:& ad vitā exterioris
hominis pertinentibus:iam ſatis locuti ſumus.Nūc aūt agimus de homine interiori, & eius ſcien-
tia:q̄ſi intelligat ꝙ ad ipm non pertinent imagines corporū.Sed de hoc forte alias erit ſermo. Ter-
tio modo dicitur ſpecies res cognita:vt obiectiue exiſtēs eſt in cognoſcēte vt eſt cognoſcens,dans
formā actui intelligendi:nō aūt vt forma impreſſiua inhærens intelligēti.de qua dicit Auguſtinus
viii.de trinitate.cap.v.& ſimiliter de ſpecie primo dicta. Cū alicuiꝰ ſpecies vel loci vel hominis vl'
cuiuſlibet corporis eadē occurrit oculis noſtris quę occurrebat animo cū prius eam q̄ videremus
cogitabamus:nō paruo miraculo mouemur. Cū occurrit ſcilicet tāq̄ obiectū viſus exterius. ecce
ſpecies in re extra.Cū eā prius cogitabamus.ecce eadē in notitia mētis. Vnde ſequitur ibidē.Et tñ D
firmiſſime cōcedimus ꝙ ſpeciem generalēq; notitiam,quę certa nobis eſt,cogitamus.Ecce quomo
do iſtā ſpeciē appellat notitiā.& hoc nō quia dat formā actui cognoſcendi . Et hmōi notitia habet
eſſe,& in memoria,& i intelligentia.vt in cap.eodē.Habemus quaſi regulariter infixam naturę hu
manę notitiā:ſcd̄m quā quicquid tale aſpicimus, ſtatim hominem eſſe cognoſcimus. Ecce notitia
vt eſt in memoria.ſequit̄ cōtinuo de eadē vt eſt i intelligētia. Scd̄m hāc notitiā cognitio noſtra in
formatur:& ſcd̄m ſpecies & ſcd̄m genera rerū vel natura inſita vel experientia collecta.Specialiter
aūt ſcd̄m hūc modū dicitur ſpecies notitia poſitiua ex oppoſito notitię priuatiuę.de qua dicit Au
guſtinus.ix.de trinitate.cap.x.Omnis ſcd̄m ſpeciē notitia ſimilis eſt ei rei quā nouit.Eſt eñ & alia
notitia quę eſt ſcd̄m priuationē. Sil'itudo ſeu ſimile etiā dicit̄ pluribus modis. Vno eñ modo dici E
tur ſimilitudo ſpecies creaturę quę eſt ſpecies primo modo p̄dicto. Sed hoc modo dicit̄ ſpecies oīs
creaturę ſimilitudo,reſpectu modi illius ſpeciei quo forma diuina ſpecies dicit̄:cuiꝰ oīs forma crea
turę ſil'itudo quędā eſt nō proprie & abſolute ſpēs.ſcd̄m ꝙ dicit Auguſtinus.xi.de trinitate.cap.v.
Quid nō pro ſuo genere,ac pro ſuo modulo habet ſimilitudē dei?Et hoc modo in ſimilitudine cre
aturę miniſtrare per angelos dicit ſe deus patribus:& adhuc nobis oſtenditur in ſacramentis. De
qua ſimilitudine dicit Auguſtinus primo de trinitate. cap.viii. Tunc reuelabitur a filio pater cū
euacuauerit omnem principatum & poteſtatem:vt non ſit neceſſaria diſpenſatio ſimilitudinū.De
quibus etiam dicitur in pſona angelorum:Canticoꝝ primo.Similitudines aureas faciemus tibi cū
diſtinctionibus argento,quouſq; rex in cubiculo ſuo eſt. qd̄ anteq̄ fiat,videmus nunc p ſpeculū in
ęnigmate & in ſimilibus.Secūdo modo dicit̄ ſimilitudo ſpecies ſcd̄o mō dicta:et ideo in ſola ſenſiti- F
ua ſcd̄m p̄dicta.De hmōi ſimilitudine dicit Auguſtinꝰ.x.de trinitate.cap.v. Nec ſecū poteſt intror
ſus,vt ſupra.De hac etiā ſimilitudine i pluribus auctoritatibꝰ Auguſtini p̄dictis habita eſt mētio.
Tertio mō dicit̄ ſimilitudo notitia tertio mō dicta.de qua dicit Auguſtinꝰ.xi.de trinitate. cap.iii.
Volūtas aciē recordātis cū cōuertit ad memoriā,vt ex eo qd̄ illa retinuit iſta formet̄, fit in cogita
tione ſimilis viſio.Et.ix.de trinitate.cap.x.Oīs ſcd̄m ſpeciē notitia ſimilis eſt rei quā nouit. Vñ ap-
pellās formam rei extra ſpeciē,iuxta ſcd̄m modum p̄dictū,dicit in cap.xi.Habet ergo animus non
nullam ſpeciei notę ſimilitudinē.Ex quo cōcludit quidā:qd̄ iſti p ſe ſolent īducere.Quocirca īquā
tum deum nouimꝰ, ſimiles ſimus.& infra.Notitia placita verbū eſt,fitq; aliqua dei ſimilitudo.qd̄
eſt illud qd̄ ſupra allegatū eſt.Et eſt luce clarius ꝙ ſumit ibi ſimilitudinē in iſta tertia ſignificatiōe
& p̄cipue p notitia quę verbū eſt in intelligētia formata de notitia qua deū nouimus i memoria:&
hoc in ſpeciebus creaturę. Vñ & cōtinuo ſubdit. Illa tñ notitia inferior eſt quia i inferiore natura
eſt.Et hęc quā ſic habemus de deo in p̄ſenti p fidem,& p ęnigmata creaturarum,eſt notitia qua ei
aſſimilamur diminute.ſed illa qua intelligemus ipſum per ſuam eſſentiam in futuro,multo perfe-
ctior erit:quia facie ad faciē.Iuxta illud qd̄ dicitur primæ Ioannis tertio. Fratres ſcimus quia nōdū
apparuit qd̄ erimus. cum autem apparuerit:ſimiles ei erimus.Et quare? quoniā videbimus eum ſi
cuti eſt.Et hoc eſt qd̄ dicit Auguſtinus loquēs de iſta notitia q̄ verbū dei eſt:accepta a creaturis,q̄
eſt ſimilitudo in nobis, qua ei in pręſenti aſſimilamur.xv.de trinitate.cap.xvi.Cum tanta ſit nūc
in iſto ęnigmate diſſimilitudo dei & verbi dei:in qua tamen nonnulla ſimilitudo cōperta eſt:illud
quoq; fatendum eſt:ꝙ etiam cum ſimiles ei erimus quando eū videbimus ſicuti eſt. Qd̄ vtiq; qui
dixit,hanc proculdubio quæ nunc eſt diſſimilitudinē attendit. Nec tūc naturæ illius erimꝰ ęqua
les.& infra. Tamen cum hoc fuerit, formata erit creatura quæ formabilis fuit:vt nihil iam deſit
eius formæ,ad quam peruenire deberet,quod intelligo quo ad actum actualis notitiæ intellectus

non alicuius ſpeciei impreſſę ad ipſum actū eliciendum. Sic ergo patet ꝙ illa auctoritas Auguſtini
nihil valet ad eorū ꝓpoſitū ꝓbādū: ſcilicet ꝙ aliqua ſpecies ſecūdo modo ſpeciei, vel ſimilitudo pe
nes ſcđm modū ſimilitudinis, ſit in nobis de deo: nec hoc inuenietur, vt credo, in aliquo dicto Au-
G guſtini. Patet etiā p idē ad aliud de triplici ſpecie: dicēdo ꝙ ſimiliter Auguſtinus nō loquitur ibi
niſi de ſpecie tertio modo, & ſimilitudine tertio modo: quę eſt ipſa notitia in cognoſcēte. Vnde ſpe
ciem hmōi vel ſimilitudinē corporis in anima, quā dicit meliorem eſſe q̄ in re, exprimit. ix. de trini
tate, cap. xi. noſe phantaſię vel imaginatiōis: cū dicit. Cum per ſenſum corporis diſcimus corpora
fit aliqua ſimilitudo in animo noſtro: quę phantaſia memorię eſt. non enī omnino ipſa corpora in
animo ſunt cum ea cogitamus: ſed eorū ſimilitudines. Melior eſt tamē imaginatio corporis in ani-
mo q̄ illa ſpecies corporis: inquātū hęc in meliore natura eſt. ET eſt hic aduertēdū: ꝙ corporū ſimi
litudo duplex fit in nobis. Vna quę eſt ſpecies ſecūdo modo, & ſimilitudo ſecūdo modo, informans
animā impreſſiue. Altera, quę eſt notitia & ſimilitudo tertio modo, & ſpecies tertio modo, quæ eſt
forma rei q̄ eſt extra, expreſſiua. De prima ſimilitudine falſum eſſet illud dictū Auguſtini, Et quē
admodū cū p ſenſum &c. et ſimiliter illud. Itaq; cū deū nouimus &c. Non enī eſt oīno ſimile, vt pa
tet ex dictis. Sed de ſecūda ſimilitudine ſimile eſt: & ſic intelligiť dictum eius. qđ ſatis inſinuat ex
eo ꝙ dicit Quę phātaſia. & ꝙ dicit, Cū ea cogitamus. & ꝙ dicit, Imaginatio corporis. Hæc enī tria
notitiā actualem exprimūt. Speciē vero ſimilitudinē dei in anima, quā dicit inferiorē, exprimit: cū
dicit in eodē cap. Illa tn̄ notitia inferior eſt: quia ĩ inferiore natura eſt. Speciē vero mētis & ſimilitu
dinē de ſeipſa, quā dicit eſſe æqualē, exprimit continuo cum dicit. Cū ſe mens ipſa nouit, eſt eadē
notitia verbū eius vt ſit omnino ęquale: quia neq; inferioris eſſentię notitia eſt ſicut corporis: neq;
ſuperioris ſicut dei. Ecce q̄ manifeſte exprimit ꝙ de ſimilitudine quæ conſiſtit in notitia actuali nō
de alia, dictum ſuū intelligit. Qđ etiam idem magis expreſſit libro eodem. cap. quarto dicēs. Noti-
tia ſi minor eſt q̄ eſt illud qđ noſciť, & plane poteſt noſci, perfecta non eſt. Qđ intendit pertinere ad
notitiam quam habet mens de deo. Si autem maior eſt, iam ſuperior eſt natura quę nouit q̄ illa q̄
nota eſt, ſicut maior eſt notitia corporis q̄ ipſum corpus qđ ea notitia notum eſt. Mens vero cum
ſeipſam cognoſcit, nō ſe ſuperat: q̄a ſeipſam cognoſcit, & ipſa cognoſciť. Ecce ꝙ magna ignorātia &
incuria in perſcrutando verba Auguſtini, fecit credere Auguſtinum verbis p̄dictis voluiſſe pone
re triplicem ſpeciem ſeu ſimilitudinem a triplici re menti impreſſam: vt formam inhærentem ſi-
ue impreſſiuā: cū tamen nomen ſpeciei nullibi expreſſerit: niſi ſolūmodo cum loquebatur de noti
H tia corporis. & reuera illud eis fuit cauſa erroris. AD illud qđ arguitur: ꝙ intellectus cognoſcit ſe Ad arg.
ſicut & alia: Dicēdum ꝙ intellectus humanus: de quo procedit obiectio, duplicem habet ſtatum. prin.
Vnū ſeparatum a corpore, in quo intelligit ſicut angelus ſeu intelligentia, non niſi per ſeipſm illa
quæ ſunt apud ipſum per eorum eſſentiam. Alium vero coniunctum corpori, in quo habet eſſe ſe
cūdum duos ſtatus. Quorū vnus eſt naturalis, alter ſupernaturalis. Secūdū ſtatū naturalē, ĩ quo
non diſtinguo inter ſtatum naturæ inſtitutę per innocentiam: & naturæ deſtitutę per peccatum:
quia ad propoſitum nō differt: ſecūdum ĩquā ſtatum naturę cōmuniter acceptę nō intelligit niſi
p abſtractionē a ſenſibilibus, & per ſenſuū adminiculū. Secundū ſtatum ſupnaturalē, qui eſt ſtatus
glorię, pręter dictum modū intelligendi adminiculo ſenſuū: habet duos alios modos intelligēdi ad
modum angelorum: vnū in verbo, alterum in propria rerum natura abſq; omni ſenſuū admini-
culo: quia corpus glorioſum in nullo actu intelligēdi erit animę in nocumētū: ſed magis in pmo-
tionē. Scđm illum modū cognoſcēdi animā cōiūctā pure naturalem tractat Auguſtinus q̄ſtionē
de intellectu ſiue mente, quomodo ſe cognoſcet: vtrū p ſeipſam ſolam: vel p aliquid aliud mediū.
Et quęrit. x. de trinitate. cap. iii. vtrū mens ſe deſiderat noſcere. Et quęrit vtrum quęrat tāq̄ oīno
incognitam. Et arguit ꝙ neceſſario nouit ſe cum ſe quęrit noſcere, vſq; ad cap. v. ſed non cogitat
ſe, ĩplicata nimis ſpeciebus ſenſibiliū, licet ſit ſibi p̄ſens, vt ſic nō oporteat ipſam q̄rere ſe tanq̄ ab-
ſentem: ſed intētionem ſuam quæ per alia vagatur, figere in ſe: vt ſe præſentem diſcernat ab aliis
quæ nouit: vt tractat vſq; ad vltimum capitulum libri decimi. Et reuertitur ad eandem mate-
riam libro. xiiii. capitulo. v. determinans ꝙ licet ſe non poteſt ignorare: non tamen propter phan
taſmatum impletionem poteſt ſe cogitare, vt de illa ſuus formetur obtutus. Sed tamen nouit ſe
tanq̄ ipſa ſibi ſit memoria ſui: ſicut multarum diſciplinarum peritus ea quæ nouit eius memo-
ria contuetur: nec eſt inde aliquid in conſpectu mentis eius, niſi vnde cogitat: cætera in arcana
quadam notitia ſunt recōdita, quæ memoria nuncupatur. Ex quo concludit ĩ capitulo. vi. Mens
ergo quando ſe cogitatione conſpicit, intelligit ſe, & recognoſcit: gignit intellectum & cogitatio-
nem ſuā. Res quippe incorporea intellecta conſpicitur, & intelligēdo cognoſciť. ſed ante ſibi nota

er,ſt quemadmodum notæ ſunt res quę memoria cõtinẽtur:quoniã dicimus hominẽ noſſe literas
cum de literis non cogitat.Et in hoc finit ſentẽtiã ſuã in hoc.vi.cap.Et eſt plane dicendum:ꝙ nullã
actualem notitiam de ſe habet ſecũdum ſtatum naturæ:et qđ amplius eſt,nec habere poteſt : niſi ꝑ
ſpecies ſuorum effectuũ: qui ſunt viuere, & intelligere.quã notitiam determinat in libro.x.ca.iiii.
Qꝫ tamen poſſit haberi a ſe,ſatis aperte inſinuat,maxime libro.xiiii.cap.x.vbi dicit ꝙ quando ad ſe
ipſam cogitatione conuertitur,fit trinitas:in qua & verbum iam poſſit intelligi.Aperte etiam in-
ſinuat ex hoc ꝙ dicit ꝙ ipſa eſt memoria ſui:ꝙ nullam ſpeciem habet in memoria, quæ eſt ſpecies
impreſſiua: ſiue etiam quæ eſt notitia & ſpecies expreſſiua, differens a ſua eſſentia : ſicut contin-
git cum intelligit ea quæ ſibi ſunt abſentia per eſſentiam. & ſimiliter contingit ex parte intelligen
tię,vt patebit in quæſtione ſequenti.

Queſt. VIII. Queſt. IX.
SEquũtur quæſtiones duę circa intellectuales creaturas in intelligẽdo deũ.Qua
rum prima ꝑtinet ad ſtatũ glorię: Vtrũ beatus vidẽs ſeu intelligens deũ nude
per eſſentiam ſuã,formet in ſe verbum de deo.Secũda vero pertinet ad ſtatũ na-
turæ.Vtrum aliquis intellectus creatus ex puris naturalibus poſſit videre ſeu
intelligere nude diuinam eſſentiam.CIRca primũ:ꝙ intellectus intelligens deũ
Arg. prin. format verbũ de ipo: arguit.Quia verbũ ſecũdũ Auguſtinũ.ix.de trinitate, eſt
cum amore notitia. Intellectus videns ſiue intelligens deum, format in ſe de eo
In oppo. notitiam cum amore,vt patet.ergo &c. CONtra.verbũ intelligens ab intellectu concipitur,& eſt
idem ſecũdũ formam cum eo de quo concipitur:vel vnũ eorum eſt expreſſa ſimilitudo alterius:vt
patet de circulo quẽ concipit in intellectu ſuo,& quẽ ad illũ deſcribit in materia extra.ſi ergo ver-
bũ formaret intellectus in ſe de deo,illud eſſet idem in forma cum deo:vel vnũ eorum eſſet exem-
plaris forma alterius.hoc aũt non poteſt eſſe: quia ſic idem eſſent in forma. Forma autẽ diuinitatis
non eſt niſi vnica & ſingularis:vt in quęſtionibus de vnitate dei declaratum eſt , ergo deum con-
ciperet mens humana de deo:qđ omnino eſt impoſſibile,quia nullo modo cadit in ipſo aliqua di-
ſtinctio propter noſtrũ cõceptum:& ſemper debet eſſe diſtinctio aliqua verbi ad id de quo cõcipit.
Si autem forma cõcepta de deo eſt ratio exemplaris, ergo deus haberet ſimilitudinem creatam in
illo verbo nõ minus expreſſam q̄ eſſet illa impreſſiua quã iam in quæſtione ꝓcedẽti reprobauimus.
DIcendum ad hęc:ꝙ videns ſiue intelligens intellectu glorioſo nudam diuinam eſſentiam,intelli- I
Reſponſio. git id qđ eſt deus,ſiue qđ quid eſt eius:qđ omnino eſt ſimplex & purum eſſe eius:cui nõ poteſt ali-
quid aliud eſſe ſimile:aut tãq̄ ſpecies ſiue forma impreſſiua:& ratio cognoſcendi,vt patet ex quę-
ſtione præcedẽti: neqꝫ ſimiliter ſicut forma expreſſiua qua obiectiue cognoſcatur:quemadmodũ
forma hominis,vt quiditas & eſſentia,obiectum eſt intellectus vt cognitum in ipſo:& vt ratio co
gnoſcẽdi omne qđ nobis occurrit:an ſcilicet ſit homo vel non,vt dictum eſt ſcđm Auguſtinum in
quæſtione præcedenti.Et hmõi forma habet eſſe in intellectu,vt cognitum in cognoſcẽte:nõ vt in
ſubiecto:ſcđm ꝙ dicit Commẽtator ſuper tertiũ de anima.Intellectus materialis & intẽtio intelle-
cta cõponũtur,& qđ cõponitur ex eis nõ eſt aliqđ tertiũ aliud ab eis: ſicut eſt de cõpoſitis ex ma-
teria & forma.Et ſic forma iſta & illa de qua mẽtio eſt ĩ q̄ſtione, modo cõtrario q̄ſi ſe habẽt ad in-
tellectum. illa enim habet eẽ in cognoſcẽte,non vt cognitum,ſed vt accidẽs in ſubiecto:& hęc for-
ma in cognoſcẽte habet eſſe vt cognitũ:& habet in eo eſſe ſuũ diminutũ:in re autẽ extra habet eſſe
perfectum:licet ſit eadẽ ratio formalis eius,vt in intellectu eſt,& in re extra.Nec poteſt aliqua talis
forma concipi de diuina natura. Primo,quia talis forma non eſt niſi ratio vniuerſalis in anima,vt K
dicit Cõmẽtator ſup tertiũ de anima.q̄ habet determinari ꝑ ꝑticularia. Diuinitas aũt rationẽ vni
uerſalis habere nõ poteſt:vt habet declarari in quęſtionibus de totalitate dei. Secũdo nõ cõcipitur
in itellectu de deo forma talis:quia ẽ creatura aliqua & expreſſiua eius cuiꝰ eſt: ſed nulla poteſt eẽ
expreſſiua dei,vt pertractat argumentum ad hanc partem:et hoc propter eaſdẽ rationes,propter
quas in ꝓcedẽti q̄ſtione negauimus ſpeciẽ impreſſiuã in intellectu de deo.Eſt eñ talis forma quaſi
pictura rei extra in acie intelligẽtię:licet vt obiectum cognitum,quemadmodũ eſt alia forma im-
preſſiua.& ſunt neceſſario quãdo ſunt de eodẽ ſimillimę inter ſe,& cũ forma quæ eſt ĩ re extra: vt
ambæ vere poſſent dici imago & ſimilitudo eius.Ita ꝙ qui videt aliquã rem in ſua propria forma
extra,ſi poſſet videre aliquam illarum ſecundum modum quo ſe habet in intellectu,expreſſe per-
ciperet ſimilitudinem earum inter ſe,& ad formam quæ eſt in re extra. Quo ſuppoſito ſciendum L
ꝙ nihil exiſtẽs in nobis verbum dici poteſt niſi intelligẽtia actuali notitia & determinata fuerit in
formata,dicente Auguſtino.xv.de trinitate.cap.xv.Quæ ſemper ſciuntur:tamen quia non ſemꝑ
cogitantur:quomodo de his dicatur verbum ſempiternũ:cum verbum noſtrũ noſtra cogitatione

dicatur, inuenire difficile eſt. & ſequit̃. Niſi forte dicẽdum eſt ipſam poſſibilitatẽ cogitationis, qm̃ id
qđ ſcitur, etiã quando nõ cogitat̃, poteſt tamẽ cogitari, verbũ eſſe ꝑpetuũ. Sed quomodo eſt verbum
qđ nondũ in cogitationis intelligẽtia formatũ eſt: quomodo erit ſimile ſciẽtiæ de qua naſcitur, ſi eius
formã nõ habet: & ſequit̃. Quid eſt formabile nõdum formatũ, niſi quiddã mẽtis noſtræ qđ hac atq̧
illac volubili quadã motione iactamus: & tunc fit vere verbũ quãdo id ad id qđ ſcimus ꝑuenit: atq̧
inde format̃ eius oĩmodam ſimilitudinẽ capiens: vt quomodo res quęcunq̧ ſcitur ſic etiã cogitet̃. Et
ſequitur in caplo decimoſexto. Cogitatio quippe noſtra ꝑueniẽs ad id qđ ſcimus, atq̧ inde formata
verbum noſtrũ verum eſt: ſed nondũ perfectũ: quia nec perfecte formatũ, quouſq̧ viderimus deũ ſicu
ti eſt: & ab eſſentia ſua abſq̧ volubili cogitatiõe formetur. De qua ſubdit. Cũ hæc fuerit formata, erit
creatura quæ formabilis fuit: vt nihil iam deſit eius formę ad quã ꝑuenire debet. Ecce expreſſa ſen-
tentia Auguſtini quid appellet verbum. qm̃ formatã notitiam in intelligẽtia de re cuius notitiam ha
bemus in memoria. In qua notitia intelligẽtię eſt duo conſiderare: ſcilicet ipſum noſcendi, ſiue intelli
gendi, ſiue cogitandi actum: & id quo informat̃. Quorũ primũ: vt iam dixit Auguſtinus, ex ſe nõ ha
bet rationẽ verbi niſi in potẽtia. Qꝫ ergo habet rationẽ verbi, hoc nõ eſt niſi ratione eius quo informa
tur: non ſicut forma in cognoſcente: ſed ſicut obiecto cognito. Nec reſtat dubitatio niſi quid debeat
dici verbum: an tantum illa duo ſicut informans & informatum conſtituant rationem verbi: ita ꝙ
neutrum ſecundum ſe poſſit dici verbum: an ipſum informans ſecundũ ſe poſſit dici verbum: & pro
pter illud etiam informatum: & eſt illud informans res intellecta exiſtens obiectiue in intelligente: vt
forma expreſſiua non impreſſiua. dicẽte Auguſtino decimo de trinitate. capitulo duodecimo. Inqui-
ſitio eſt appetitꝰ inueniendi. vbi, niſi in ipſa notitia? Ibi eñ quaſi expreſſa formant̃: veluti lux ſpiritua
lis intus lucens & ſe manifeſtans intellectui. Sed ꝙ iſtud ſecũdũ ſe verbũ dicat̃: bene exponit Auguſti
nus cũ dicit octauo de trinitate. capitulo ſexto. de verbo in vi ſenſitiua. Carthaginẽ (inqt) cũ eloqui
volo, apud meipſm quęro vt eloquar: & apud me inuenio phãtaſiã Carthaginis: ſed eã ꝑ corpus acce-
pi memoriaq̧ retinui: vt apud me inuenirem de illa verbum cum eam vellem dicere: quod in animo
meo cerno. Et libro nono capitulo decimo dicit de verbo intellectꝰ. Qđ noui & definio qd ſit intẽpe-
rantia: hoc eſt verbũ eius. Et naſcit̃ verbum hoc: ſeu concipit̃ de notitia latente in memoria: quę eſt ſi
cut parẽs eius. dicente Auguſtino decimoquĩto de trinitate. capitulo decimo. Cũ verbũ loquimur. i.
qđ ſcimus loquimur, ex ipſa ſcientia quã memoria tenemus naſcitur verbũ: qđ eiuſmodi ſit omnino
cuiuſmodi eſt illa ſciẽtia de qua naſcit̃. Sed quia in hoc verbo & in ſciẽtia ſeu notitia: de qua naſcitur
M magna adhuc latet quæſtio: vt ipſam determinemus, Sciendum ꝙ intellectus noſter de ſe nudus eſt
ſicut tabula cõplanata: & eſt ſicut materia carens omni informatione notitiæ ſiue ſcientiæ: & ſecun-
dum actum: & ſecundũ habitũ: anteq̃ moueatur ab obiecto qđ eſt vniuerſale: & qđ quid eſt de re cõ-
prehenſa ſub ratione ſingularis ab imaginatiua exiſtẽte in actu: a qua abſtrahit̃, ſecundũ modum in-
ferius in quadã alia quęſtione exponendũ. Et ſecundũ ꝙ ibi declaratur, actum intelligendi ſecũdum
intellectũ poſſibilẽ præcedit actio intellectus agentis denudantis obiectum imaginatũ in phãtaſmate
a cõditionibus particularibus: & per hoc ꝓponentis illud intellectui poſſibili vt ſit præſens ei: & per
ſuam præſentiã actu moueat ipſum: & eliciat ex ipõ actum intelligendi terminatũ ad ipſum ſicut ad
obiectum a quo informat̃: ex cuius perceptione ſub ratione veri concipit̃ amor eius in voluntate ſub
ratione boni. Et per hoc obiectum idipſum perficit mentem ſecundum tres potẽtias ſuas. Inquãtum
enim habet eſſe pręſens intellectui poſſibili: vt intelligẽti in potentia: perficit memoratiuã intellectua
lem: inquantũ vero immutat ipſum eliciẽdo actum intelligẽdi terminatum ad ipſum vt eſt præſens
in memoria, eſt perfectio intelligẽtię: inquãtum vero ſub ratione boni mouet ad actum amoris volun
tatem: immo potius volũtas per actum amoris mouet̃ in ipſum: eſt perfectio volũtatis coniungentis
intelligẽtiam per actũ intelligẽdi ipſi memorię: ne ſcilicet auertat aciem ab aſpectu eius qđ conſpicit
pręſens in memoria. Illud autẽ obiectum vniuerſale: vt eſt pręſens memorię & perfectio eius, ſecundũ
vnum modũ ſcientię ſiue notitię, dicit̃ eſſe notitia habitualis exiſtens in memoria: & idipſum inquã-
tum actu mouet intelligentiã: & ad ipſum actus intelligendi terminat̃. Et ſcđm alium modũ notitię
dicit̃ eſſe notitia actualis in intelligẽtia: & quia ſit in intelligẽtia ꝑ hoc ꝙ prius natura etſi non tẽpore
habet eſſe, vt dictũ eſt, præſens in memoria: vnde mouet intelligentiã: ideo dicit Auguſtinꝰ ꝙ eſt no-
titia de notitia: & eſt idipſm re vt eſt in memoria, parens reſpectu ſuiipſius: vt eſt in intelligẽtia, velut
proles & verbũ. Tertio autẽ modo dicit̃ notitia ipſe actus intelligendi: qui etiã quãdoq̧ ab Auguſti-
no dicitur verbũ: ſed hoc nõ niſi inquantũ informat̃ obiecto qđ ꝓprie habet rationẽ verbi, vt iam dice
tur. Hoc igit̃ modo informatis per notitiã & actum intelligẽdi memoria & intelligẽtia, nõdum habe
tur proprie ſcientia: neq̧ in habitu memoria, neq̧ in actu intelligẽtia: quia notitia illa ſolũmodo ſim-

plicium eſt cõprehenſio:in qua nõ percipitur niſi id qđ verũ eſt ſub ratione vniuerſalis:quẽadmodũ
percipitur a ſenſu & ab imaginatiua ſub ratione particularis:nõ autem ipſa veritas:vt ſępius in aliis
queſtionibus expoſuimus.Scientia autẽ proprie dicta nõ conſiſtit in perceptione eius qđ eſt verum:
quia ſic eſſet in cognitiua ſenſitiua:ſed ſolum in perceptione veritatis. Vnde ex dicta perceptione ſim
plex notitia habetur:quæ eſt principiũ ad generandi ſcientiã in intellectu: nulla autem ſcientia neq̧
in habitu,neq̧ in actu.immo ſi ſcientia habeat fieri in intelligẽtia, hoc fit per eius frequẽtes operatio
nes intellectuales ſiue ſcientiales:quibus quaſi ex doctrina acquirit ſibi habitus virtutũ contẽplatiua
rum:ſicut per frequentes operationes electiuas boni voluntas acquirit ſibi habitus virtutum mora-
lium. EST igitur ſciendum ꝙ duplex eſt operatio intellectus noſtri ſcientialis ſiue acquiſitiua ſcien N
tię,ſecundũ ꝙ determinat Boetius in principio Topicorũ ſuorum dicẽs.Omnis ratio diſcernẽdi &c.
Quarũ vna definitiua ad cognoſcendũ qđ quid eſt de incõplexo:& hoc via diuiſiua ſecũdũ artẽ tra-
ditam in ſecũdo poſteriorꝝ:& in libro diuiſionũ Boetii. Alia vero ſyllogiſtica ad cognoſcẽdũ propter
quid eſt de cõplexo: & hoc via argumẽtatiua ſecundũ artem traditã in tota noua logica . Ex quibus
duabus operationibꝰ intellectus terminãtur quatuor quæſtiones ſcientiales ꝓpoſitę a philoſopho in
principio ſecundi poſteriorũ:Si eſt,quid eſt,quia eſt,propter quid eſt. Cognito eñ quid eſt,cognoſci
tur ſi eſt:& habito ꝑpter qd eſt,habetur qa eſt:vt determinat philoſophus ibidẽ. Habita igiť in prin-
cipio prędicta notitia ſimplicis intelligẽtię qua ab intellectu cõprehẽdiť id cuius eſt quod quid eſt,vt
puta Sol,eclipſis,Luna,terra & cętera huiuſmodi q̃ naturaliter cõprehẽdimus ex ſenſu ſine ſtudio &
vlla inueſtigatione,ſtatim vis intellectiua cõprehẽſa admiratur:& format ſibi queſtiones de incõple-
xo:vt qd eſt ſol,quid eſt eclipſis & cętera huiuſmodi.Et ſi percipit ꝑ ſenſum eclipſim ineſſe ſoli,ſtatim
quęrit cauſam:ſcilicet propter quid ſol eclipſatur.& propter huiuſmodi admirari,ſtatim incipit phi
loſophari. Et primo diſcurrẽdo & pertractando vniuerſale cõmuniſſimũ via diuiſiua per differẽtias
vſq̧ ad ſpeciem,inuenit notitiã eius qđ quid eſt,de vnoquoq̧ : quã format ſibi i verbo qđ intellectua
li operatione ſua cõcipit:& dicit intellectu cõponente:qm̃ hoc puta homo,eſt animal rationale.Dein
de diſcurrẽdo per ea quę media inuenit inter prædicatũ & ſubiectũ,cum cõcipit quia ſol eclipſať via
artis ſyllogiſticę inueniẽdo mediũ qđ eſt cauſa inhęrẽtię prædicati ad ſubiectũ,concipit notitiã quæ
eſt propter quid: quã format in verbo qđ cõcipit intellectuali operatione:& dicit intellectu cõponen
te ꝙ ſol eclipſať:quia luna directe inter nos & ipſum interponiť.Et ſe habet talis operatio intellectus
intelligẽtis vel cognoſcẽtis verum ſcientificũ de eo qđ quid eſt,vel ꝓpter quid,ad generandũ in ipſo
intellectu habitus contẽplatiuos ſiue ſpeculatiuos:ſicut ſe habet operatio volũtatis eligentis bonum
de eo qđ eſt operabile ad generandũ in ſe habitus morales:Ita ꝙ ſicut ante primũ actum electionis bo
ni nihil eſt in volũtate de habitu morali:ſed per huiuſmodi actum primũ incipit fieri in ipſa volũtate
diſpoſitio quædã ad habitum moralẽ:quæ per frequẽtes actiones cõſimiles intendiť ſeu augmẽtatur
& firmatur:& demũ fit habitus:ſic ante primũ actum intellectus ſcientificũ cognoſcẽtis verum ſecũ
dum iam dictũ modũ,nihil eſt in intellectu oĩno : neq̧ in eius memoria de habitu aliquo ſpeculatiuo
ſcientiali:neq̧ vlla ſcientia oĩno: ſed ꝑ huiuſmodi actũ primũ incipit fieri in intellectu diſpoſitio quæ
dam ad habitũ ſcientialem:quæ per frequentes actiones intellectuales intenditur ſeu augmẽtatur &
firmať: & per hoc demum fit habitus . Et hoc eſt quod pħus in ſecundo Ethicorũ, loquens de habi-
tu,nõ virtutis generatiõe,dicit.Duplici autẽ virtute exiſtẽte,hac intellectuali,hac autẽ morali:quæ
quidẽ intellectualis plurimũ ex doctrina habet & gñationẽ & augmẽtationẽ: ideoq̧ experimẽto idi-
get & tẽpore:moralis vero ex more fit.vbi dicit cõmentator. Propriis eñ operationibus habet habi-
tum aduenientẽ.Et ideo ſicut habitus moralis in voluntate nihil aliud eſt q̃ habilitas quædã acqui- O
ſita per frequentes voluntatis operationes in eligendo bonũ operabile,per quã inclinatur in modum
naturæ vt expedite & de facili & delectabiliter eligat in operandis qđ bonum eſt : ſic habitus intelle-
ctualis ſiue ſcientialis in intellectu:nihil aliud eſt q̃ habilitas quædã in intellectu acquiſita per frequẽ
tes intellectus operationes in cõcipiendo intellectu componẽte verum ſpeculabile:vt nõ intelligamꝰ
habitum ſciẽtię quaſi collationẽ plurium propoſitionũ quę ſunt principia vel cõcluſiones:ſed id per
qđ intellectus inclinatur in modum naturæ:vt expedite & de facili concipiat in pertractando qđ ve
rum,ſiue qđ quid eſt,ſiue propter quid eſt.& per hoc in ipſo habitu ſcientifico virtute ſunt oẽs con-
ceptus,& de pricipiis,& de cõcluſionibꝰ,& ex ipſo eliciũtur.Et ꝓpter hoc huiuſmodi habilitas in in-
tellectu dicitur ſcientia in habitu:quia manſiua eſt:& cũ ex ea,vel ſecũdum eã non conſiderať in actu
dicitur eſſe in intellectu quo ad potentiã eius memoratiuã:& cum ex ipſa elicitur actualis conſidera-
tio & conceptus verbi in intelligentia,dicitur procedere ſiue naſci verbũ ſiue notitia in intellectu de
notitia quæ eſt in memoria : qualis eſt ipſa quæ eſt in memoria. Vnde præter dictos tres modos no-

titię in comprehenſione ſimplici quæ non poteſt dici proprie ſcientia: ſunt alii tres modi notitię, quę
proprie dicenda eſt ſcientia. Vnus enĩ modus notitię quę eſt ſcientia, eſt habitus intellectualis latens
in memoria intellectuali. Alio modo verbũ conceptũ ex illo in intelligentia. Et tertio modo ipſe actus
intelligendi quo cõcipitur, qui nõ poteſt dici verbũ niſi ea ratione qua verbo conceptus informatᵉ: vt
P iam amplius dicetᵉ. REcapitulãdo igitur dico, ꝙ primo modo notitia in intellectu dicitᵉ obiectũ vni Anacephalæoſis.
uerſale: vt pręſens intellectui: & perfectio memorię: & nõ eſt in intellectu niſi de notitia pręcedente in
imaginatiua. Iſta autẽ notitia ſicut obiectũ mouet aciem intelligẽtiæ ad ſe cõuerſę: & elicit ex ea actũ
intelligẽdi: qui etiam dicitᵉ notitia alio modo: & notitia de notitia. Et terminatᵉ actus iſte in obiectum
ipſum vt in cõprehenſum ab intelligẽtia: & ſic illud obiectũ dicitur eſſe notitia in intelligentia: & pro
cedens ſecundũ dictũ modum a notitia quę precesſit in memoria. Et ſunt iſtę notitię non ſcientiales,
nec poſſunt dici ſcientię: ſed cũ intellectus illuſtratur tali modo, incipit negotiari & diſcurrere & per
tractare ſecundũ actum intelligẽdi ad cognoſcendũ de vnoquoq; quid & propter quid. Cũ eſt in per
tractando & diſcurrendo, actus ſui vagi ſunt & informes: nec dicunt eſſe notitię: neq; etiam poſſunt
aliquo modo dici verbũ, ſecundũ ꝙ determinat Auguſtin⁹. Sed cum poſt perſcrutationẽ cõcipit ver
bum veritatis de eo qđ quid eſt, vel ꝓpter quid: ille actus intelligendi dicitur notitia ſcientialis: & ſi
militer ipſe conceptus ad quẽ terminatur vt ad obiectum qđ eſt verbũ veritatis. Nec eſt aliqua harũ
notitiarum ex aliqua notitia alia præcedenti in actu vel in habitu: immo ſicut in concipiendo verbũ
prædictũ ſimplicis intelligẽtię: intellectus agens ponit vt pręſens memorię obiectum vniuerſale incõ
plexum: ex quo ſicut ex notitia memorię procedit duplex notitia intelligentię, ſcilicet ipſe actus intel
ligendi: & ipſum obiectum perceptũ: ſic in concipiẽdo iſtud verbũ ſcientiale intellectus cõponentis
ipſe intellectus ſui inueſtigatione habet vt præſens in memoria illam notitiã vt obiectum vniuerſale
cõplexum: ex quo ſicut ex notitia memorię procedit duplex notitia ſcientialis in intelligẽtia: ſcilicet
ipſe actus intelligendi cõplexus, & ipſum obiectũ vt verbum cõceptum: qđ adhuc pręcedit omnẽ ha
bitum ſcientię: ſed eſt primũ principiũ ad generãdi ſecũdum dictũ modum habitum ſcientiæ, ex quo
vlterius pro tanto ꝙ eſt generatus abſq; alio diſcurſu, eliciuntur actus intelligẽdi quibus verba ſcien
tifica eliciuntur ex ſcientia: quæ latet in habitu memorię, ſecũdum ꝙ dicit Auguſtin⁹ in auctoritate
pręmiſſa, Cũ verum loquimur &c. Et ſic neceſſario duplex genus verbi cõcipitur in intellectu anteq̃
Q poſſit concipi verbum ex habitu ſcientiali: immo etiã anteq̃ habeat generari. Et ſecũdum hos modos
Auguſtinus varie loquitur de verbo & de ſcientia ſiue notitia: vt patet perſcrutanti librum eius de
trinitate. Tale ergo verbum cõceptum nõ ab exiſtẽte realiter: ſed ſolum vt cognitũ in intellectu, non
formatur niſi de re quæ eſt aliquid extra intellectũ per eſſentiã ſecũdum eſſe perfectũ, pręter illud qđ
eſt in intellectu ſecũdum eſſe diminutũ. quẽadmodũ forma domus eſt aliquid in materia præter hoc
ꝙ eſt aliquid in intelligẽtia. generatur enim domus a domo, domus in materia a domo quæ eſt in ani
ma: & ſimiliter ſanitas de ſanitate: vt dicit philoſophus in ſeptimo Metaphyſicę. Vnde ſi domus non
haberet eſſe niſi in anima: tũc vera domus eſſet illud qđ eſt verbum domus in anima: vt eſſent idem
re verbum: & id cuius eſt: differentia ſola ratione, aut nõ poſſet dici verbum omnino: vt ſecũdũ hoc
forma illa ſecũdum id qđ eſt ſecũdum ſe, quiditas quædam eſſet & res vera: verbum autem ſecundũ
rationem qua cadit in actuali conſideratione intellectus. Et ſicut eſſet de domo ſi ſecundũ perfectum
eſſe eſſentiæ ſuæ eſſet in anima: conſimiliter dicẽdum eſſet de omnibus quæ per præſentiam eſſentiæ
ſuæ actione viſionis ſunt id qđ ſunt in eſſe ſingulari: ꝙ in intellectu nõ formarent in ſe aliqđ verbum
differens re ab eo cuius eſt ſecundũ modum dictum: ſed ſi aliquo modo dicatur verbum de eo eſſe in
intellectu: illud ſolum differt ratione ab eo cuius eſt: Vt ſecundũ hoc quẽadmodum mens cum nõ co
gitat ſe: nullum habet habitum notitiæ ſui in vi memoratiua, quæ eſt alia ab ipſa: immo ipſa ſibi me
moria eſt: ſecũdum ꝙ dictũ eſt ſecũdũ Auguſtinũ in præſenti quęſtione: quia ipſa eſt ſuiipſius notitia
per eſſentiam exiſtens in ſua memoria: qua (vt dictũ eſt ſupra ſecũdum Auguſtinũ) nouit ſe ſemper
etſi nõ ſemp ſe cogitat: Similiter mens cum ſe ſingulariter ſecũdũ actum cogitat, nihil habet ſingula
ris notitię de ſe in vi intellectiua quæ eſt alia a ſua eſſentia: immo ipſa ſibi eſt actualis notitia ſiue ver
bum in intelligentia: niſi ſit actus intelligendi: ita ꝙ illa quę ſunt per eſſentiam in anima vel per exiſtẽ
tiam ſingularia in re extra ipſi intellectualiter præſentia ſecũdum ſtatũ quo nata eſt intelligere abſq;
ſenſuum adminiculo, non habent in anima ſpeciem impreſſiuam de ſecũdo modo ſpeciei: de qua pro
ceſſit precedens quęſtio: neq; ſpeciem expreſſiuam de tertio modo ſpeciei: de qua eſt præſens quæſtio:
ſed ſolũmodo ſpeciem repræſentatiuã: quę vere ſeipſam immediate intellectui repręſentat: niſi ꝙ ipſa
ſingularia extra animã actualiter ſub propria forma intellecta habent ſpeciem ipſius vniuerſalis: quæ
eſt ratio intelligendi vnũquodq; ſingularium: ita tamẽ ꝙ nullius ipſorũ eſt propriũ verbum: ſed tũ

naturę cõmunis. Cum ergo, vt habitum eſt in pręcedẽti queſtione, Deus cum videtur viſione beata videtur per praeſentiá ſuae eſſentię: in tali viſione ſiue intellectu de ipſo, nullo modo cõcipitur verbũ qđ ꝓprie dicit̃ verbũ: ſcilicet notitia aliqua expreſſiua eius alia ab ipõ: ſed ipſemet ſiue ſua eſſentia eſt intelligenti verbũ ſola ratione differẽs: qua in ſe eſt eſſe quoddã ſubſiſtens. In intellectu vero vt informat actũ intelligẽdi, verbũ eſt. Immo talis viſio dei eſſet viſio eius in theophania. Illa enim forma cõcepta vera eẽntia dei nõ eſſet: ſicut nec forma q̃ eſt extra, vt eſt ĩ mẽtis cõtuitu, eſt re id qđ extra eſt: ſed ſimilitudo eius: quę licet in ſe ſit vniuerſalis, tamen nata eſt eſſe ratio cognoſcẽdi illam in particulari intellectuali viſione: in qua multo clarius & perfectius cognoſcit̃ res ipſa obiecta intellectui q̃ viſione illa in qua obiicitur ei in ſua ſpecie vniuerſali expreſſiua. & differt tãtũ cognitio vna intellectualis ab altera, quãtũ differt cognitio imaginaria alicuiꝰ abſentis, & eius viſio oculo corporis. Sic ergo loquẽdo de verbo proprie dicto, de illis quae mens intelligit per praeſentiá eorum, nullũ format in ſe verbũ re aliud ab illis. Quia tamẽ illa intellecta per ſe informãt actum intelligẽdi: ſicut faciũt per ſuum verbum illa quae non ſunt per eſſentiá ſuam pręſentia menti: appellando actum intelligendi ſic informatum verbũ: bene poteſt dici ꝙ mens de eis quę praeſentia ſunt ei per eorũ eſſentiá cõcipit verbum, qđ tamẽ dici non debet, qm̃ verbũ in creaturis debet eſſe proportionale verbo increato: qđ cõcipitur de mẽte paterna intellectuali operatione: q̃ tamẽ nõ eſt de ratione verbi: quia eſſentialis eſt: & tribus perſonis cõmunis. Similiter neq̧ de ratione verbi eſt actus dicendi quo verbũ producit̃: ſed ſolum ipſum verbũ productũ ſiue cõceptum per actum dicendi fundatũ in actu intelligendi. De eſſentia ergo verbi creati nõ eſt actus intelligẽdi niſi inquantũ ipſo informat̃. Vnde de tali verbo debet dictũ Auguſtini intelligi quãdo dicit ꝙ mens verbo ſuo ſe intelligit: aut deus: aut aliquid talium. ſecundũ ꝙ de tali verbo dicit Auguſtinꝰ decimoquĩto de trinitate caplõ decimo. Formata cogitatio ab ea re quã ſcimꝰ verbũ eſt qđ in corde dicimus. Hoc verbũ inquãtũ eſt actus informatus per obiectũ, eſt ſpecies de tertio modo ſpeciei: & tale verbũ format̃ in intellectu de omni eo qđ ab ipõ percipit̃: ſiue per ſpeciem ſuę pręſentię, ſiue per ſpeciem vniuerſalis notitię. Tale ergo verbũ dicimus formari de deo in viſione beata ꝑ ſpeciem ſuę eſſentię: & ab ipſa: & hoc verbũ dicimus eſſe ſpeciẽ qua deus formaliter videt̃: & qua intellectus creatus deũ videns informat̃: & ei ſumme aſſimilatur: & in imagine naturali reformat̃, vt iam dicet̃. In viſione autẽ de deo in pręſenti ꝑ ſpeciem creaturę & ęnigma fidei, ſimiliter format̃ verbũ de eo ꝓportionale illi ſpeciei obiectę a qua format̃: & eſt diminuta dei ſimilitudo reſpectu illius, ſecundũ ꝙ dicit Auguſtinꝰ decimoquĩto de trinitate caplõ decimoſexto, cõparans verbũ illud ad iſtud. Cũ tanta ſit nunc in iſto ęnigmate diſſimilitudo dei & verbi dei: in qua tamẽ nõnulla ſimilitudo cõperta eſt: illud quoq̧ fatendũ eſt: ꝙ etiã cum ſimiles ei erimus quãdo eũ videbimꝰ ſicuti eſt: qđ vtiq̧ qui dixit, hãc ꝓculdubio quae nũc eſt diſſimilitudinẽ attendit: nec tũc erit ſimilitudo oĩno aequalis. Qm̃ verbũ omne creaturę de quocũq̧ ante formabile eſt q̃ formatũ: ſolꝰ aũt deꝰ habet verbũ nõ formabile anteq̃ formatũ: ſed ſemꝑ actu formatũ: in quo ratio verbi in creaturis naturaliter deficit a perfectiõe verbi in deo. ſecũdũ ꝙ dicit Auguſtinꝰ decimoquĩto de trinitate caplõ decimoquĩto. Si poteſt eſſe in aĩo noſtro aliqua ſciẽtia ſempiterna: & ſempiterna nõ poteſt eẽ eiuſdẽ ſciẽtię cogitatio: & verũ verbũ noſtrũ intimũ niſi cogitatiõe noſtra nõ dicamꝰ: ſolus deus intelligat̃ habere verbũ ſempiternũ ſibiq̧ coęternũ. qđ in forma dei ſic eſt, vt nõ ante fuerit formabile q̃ formatũ: nec aliquãdo eſſe poſſit informe. Cogitatio quippe noſtra vt dicit in caplõ decimoquĩto, ꝑueniẽs ad id qđ ſcimus atq̧ inde formata, verbũ noſtrũ verũ eſt. Vnde etſi fortaſſis in aperta dei viſione (vt dicit ibidẽ) nõ erũt volubiles cogitationes noſtrę ab aliis in alia eũtes & redeũtes: ſed omnẽ ſcientiã noſtrã vno ſimul aſpectu videbimus: tamẽ cũ hoc fuerit, & ſi hoc fuerit, formata erit creatura q̃ formabilis fuit: vt nihil iã deſit eiꝰ formę ad quã ꝑuenire deberet. Sed tñ ęquãda nõ erit illi ſimplicitati: vbi nõ formabile aliqđ formatũ vel reformatũ eſt: ſed forma neq̧ ĩformis, neq̧ formata. Vñ cõmuniter loquẽdo de huiuſmodi ſilitudine ſiue vt ꝑfecta eſt vidẽdo deũ per ſuã ſpeciem, ſiue vt ĩperfecta eſt videndo ipſum per ſpeciẽ creaturae & ęnigma fidei: de huiuſmodi verbo & ſilitudine dei exponẽdũ eſt illud Auguſtini libro nono de trinitate caplõ decimo: de quo ſermo habitꝰ eſt in ꝓcedẽti queſtione. Cum deũ nouimus verbum eſt: fitq̧ aliqua dei ſimilitudo. Quia ſermonẽ de verbo incepimꝰ ex abũdãti, vt ſermonẽ de hoc cõpletũ ꝑponamus, Sciendũ ꝙ dicit̃ verbũ nõ ſola notitia q̃ eſt forma obiecta intellectui: nec ipſa notitia q̃ eſt actꝰ eius informatꝰ ꝑ obiectũ: ſed & ipſa potẽtia intellectiua, vt informata eſt ꝑ actũ informatũ ab obiecto. & tale verbũ eſt pars imaginis ĩ nobis. licet eñ intelligẽtia vt potẽtia eſt abſoluta, nõ oriatur a memoria: neq̧ voluntas ab ambobus: quantum tamen ad rationem intelligendi actualiter & volendi intelligentia oritur a memoria: quia non eſt in creaturae intelligentia notitia actualis: quin procedat de notitia habituali latente in memoria, vel habente vicem eius. Quia ergo, vt iam dictum eſt,

uē verbū creaturę formabile eſt priuſq̄ ſit formatū actu: ĩ btā viſiōe diuina eſſentia erit nobis ꝑfectio in memoria ꝑ ſuā ꝑſentiā: & īformando actū intelligēdi ꝑ ſuā ſpeciē q̄ ipſe eſt, erit ꝑfectio nobis ĩ intelligētia: & ligādo aciem intelligētiæ cū memoria ne recedat ab actuali intelligētia, erit nobis immediata ꝑfectio, ſicut amor in voluntate: ſecūdum ꝙ dicit Auguſtin⁹ in ſermone de imaginib. Sicut deus pater, deus filius, deus ſpiritus ſanctus, eſt non tres dii ſed vnus deus habens tres perſonas: ita anima intellectus, anima volūtas, anima memoria nō tres animę: ſed vna anima tres habēs dignitates. Atq; in his tribus eius imaginē gerit mirabiliter noſter interior homo in natura ſua. Ex his iubemur deū intelligere: nec ſufficit intellectus niſi fiat voluntas in amore: immo nec hæc duo ſufficiunt niſi memoria addatur: qua ſemper in mente intelligentis & in voluntate diligētis maneat deus: vt nullum

R poſſit eſſe momētum quo pręſentem eum non habeat. PER hæc patent obiecta. ſi enim in primo obiecto ſumatur notitia pro re ipſa vt obiectum cadit in cognitione: ſic de deo & eis quæ per ſuam eſſentiam ſunt cognita, cōcipitur verbum non re differens a cognito: ſed ratione tantū. Et hoc modo non eſt incōueniens mētem creatam concipere diuinam eſſentiā: ſcilicet quo ad actum cognoſcēdi ipſam licet nō quo ad actum eſſendi eius in ſe. Si vero ſumatur notitia pro actu cognoſcētis vt informatur obiecto cognito: hoc modo re differt a cognito: & cōcipitur de diuina eſſentia: non tamē ad modum verbi primo modo dicti. — Ad obiecta.

CIrca ſecundum arguitur, ꝙ ex puris naturalibus ab intellectu creato poſſit videri nuda diuina eſſentia. Quoniā quicquid eſt in deo, deus eſt. ergo idea creaturæ in deo eſt diuina eſſentia. creatura autē eſt ſimilis ſuę ideæ: & ſimile habet cognoſci ꝑ ſimile. Cū ergo intellect⁹ creatus ex puris naturalib⁹ poteſt cognoſcere nude creaturam: ergo & ideam eius: & ſic diuinam eſſentiā. CONtra. tunc ex puris naturalibus poſſet creatura eſſe beata: quia nuda viſio diuinę eſſentiæ facit beatū. — Queſtio. ix. Argu. prin. In oppoſitū. Responſio.

S DIcendum ad hoc, ꝙ nulla vis pure naturalis ſiue actiua ſiue paſſiua, neq; in agendo in aliud, neq; in recipiendo in ſe actionem alterius poteſt ſe extendere vltra limites ſuę naturę. Vnde cum actus cognitionis contingit ſecūdum ꝙ cognitū habet eſſe & recipi in cognoſcente: & hoc ſecūdum modū non cogniti ſed cognoſcētis, cognoſcibile ergo qđ natum eſt eſſe in cognoſcēte limitato ſecūdum modum limitationis ſuę quā habet in cognoſcēdo, ab illo poteſt cognoſci: & qđ omnino excedit modū limitationis ſuæ in cognoſcēdo, nullo modo habet ab ipſo cognoſci. & hoc ideo: qa nō eſt natum eſſe in ipſo ſecundū modum limitationis ſuæ in cognoſcēdo. verbi gratia, virtus ſenſitiua quia habet limitatū modum in cognoſcēdo, ſcilicet per organum corporeū, cognoſcere habet illa quę ſpecie corporali habent eſſe in cognoſcēte: vt ſunt ſenſibilia in materia ſingulari indiuiduali exiſtētia: non autem illa quæ ſine ſpecie corporali habent eſſe in cognoſcente: vt ſunt vniuerſalia rerum ſenſibilium: quæ nata ſunt eſſe in intellectu noſtro: vt noſter eſt coniunctus ſecūdum ſtatum ſibi naturalem eo ꝙ nō eſt virtus organica: per organum tamen vniuerſaliū rerum ſenſibilium receptiua: & ideo habent intelligi ab illo: nō autem illa quæ ſine adminiculo ſenſuū habēt eſſe in intellectu: vt ſunt quiditates rerum immaterialiū quæ habent intelligi ab intellectu ſuperiori angelico: eo ꝙ oīno abſtractus eſt a materia. Quia tamē limitatus eſt naturaliter ſecundū magnitudinē determinatam virtutis cognitiuę receptiōe alterius per cognitionē: ne ſine aliqua informatiōe a cognito aliqđ poſſit cognoſcere: eo ꝙ nuda eſſentia ſua nō eſt ratio formalis alicuius alterius naturę a ſe: hoc enim ſolius diuinę eſſentię propriū eſt: illud ergo qđ omnino excedit virtutē eius, nullo modo poteſt cognoſcitiui creatū illud capere in ſe per cognitionē: cuiuſmodi eſt diuina eſſentia nuda: quia vt ſupra oſtēſum eſt, nullā poteſt habere ſpeciem ſibi ſimilē qua informetē intellectus creatus ad ſe naturaliter intelligendū tanq̄ principiū proximū intra eliciens actū intelligēdi circa pręſens intelligibile: ſicut ſpecies præſentis rei

T in oculo elicit actum quo naturaliter illā videt: ita ꝙ neceſſe eſt hoc videri ab illo. Quia ergo diuina ſubſtātia nuda plus excedit in infinitū in intelligēdo capacitatē ſummi intellectus creati q̄ excedant quiditates rerū immaterialiū capacitatē intellectus noſtri coniuncti ad capiendū ipſas per cognitionē ex puris naturalibus eius: etiā abſq; oīs ſpeciei informatiōe: nullo igit̄ modo ab intellectu quocūq; creato poteſt intellectualiter videri ex puris naturalibus nuda diuina eſſentia. Ad cuius intellectum ſciendū: ꝙ ſicut eſt in ſenſibili reſpectu ſenſus naturalis optime diſpoſiti: ꝙ aliquādo eſt aliquid ſenſibile virtute: qđ tamē eſt inſenſibile actione: ſecūdum enim ꝙ dicit philoſophus in de ſenſu & ſenſato, Decimū milleſimum milii fallit viſum: & hoc propter ſuam paruitatem in quantitate molis: Color enim non eſt oculo viſibilis actione niſi ſub aliqua determinata quātitate molis: licet ex ſe virtute viſibilis ſit: ſi eſſet limpiditas viſus ſufficiens ad ipſum diſcernendum: facit enim ſe inuiſum vt ſit viſus: & q̄uis circa ipſum fallatur, tamē ſupuenit, vt dicit philoſophus: ſic ſuo modo eſt in intelligibili

reſpectu intellectus naturalis creati optime diſpoſiti: ꝙ aliquádo eſt aliquid intelligibile virtute: qđ tamẽ eſt inintelligibile actiõe: & hoc ꝓpter ſuã paruitatẽ in ſimplicitate virtutis. Intelligibile eñ nõ eſt intelligibile ab itellectu creato: niſi ſub determinata quãtitate virtutis ſcđm ſimplicitatẽ pfectiõis in eſſe. Vnde propter ſimplicitatẽ nimiã perfectionis in eſſe ſuo quiditatiuo, excedit vniuerſale rerũ ſenſibiliũ notitiã ſenſus: & vniuerſale rerũ immaterialiũ notitiã intellectus coniuncti. Nunc autẽ in infinitum paruitas ſimplicitatis diuinę eſſentię in perfectione plus excedit ſupremũ intellectũ creatũ qui poſſet eſſe: q̃ excedat ſimplicitas quiditatis rerũ immaterialiũ intellectũ noſtrum coniunctũ: & q̃ quãtitatis cẽteſimi milleſimi milii excedat viſum: quia poſſet augeri vſq; ad granũ finitum acumẽ viſus secũdum ꝓportionẽ gradus finiti quo illud milii excedit in paruitate illud qđ viſibile eſt actione: & ab illo videri poſſet iam factũ proportionale. Augmẽtãdo autẽ in infinitum acumẽ intellectus creati: nunq̃ poſſet aſcendere vt fieret ꝓportionale ſimplicitati infinitę diuinę eſſentię: quia ſimplicitas diuinę eſſentię excedit in infinitum in ſimplicitate ſimplicitatẽ cuiuſlibet intelligibilis in creaturis: nõ autem paruitas milleſimi milii excedit in infinitum a quocũq; maxime viſibili. Illud enim minimũ ſępius multiplicatũ quãdoq; excedet maximũ. Simplicitas autẽ creaturę aucta in infinitũ, nũq̃ proportionale tanq̃ naturaliter cognoſcẽs attinget ſimplicitatẽ diuinę eſſentiæ. Propter qđ dicendũ eſt abſolute, ꝙ diuina eſſentia naturaliter inuiſibilis eſt a quolibet intellectu naturali, ex puris naturalibus dico. Et hoc nõ ſolũ amplius q̃ minimũ milii ſit in vidẽte ab oculo noſtro ſpecie ſua quã facit in oculum, etſi per illã non videaŧ: immo adhuc multo amplius q̃ ſit inuiſibile ab ipſo abſq; omni ſpecie.

Ad argu. prin. AD obiectum in oppoſitũ, ꝙ creatura eſt ſimilis ſuę ideę: Dicendũ ꝙ verũ eſt: ſed eſt ſimile omnino improportionale: & a remotis: qa nõ eſt natum ducere in nudã notitiam ſuæ ideę: & ita neq; diuinæ eſſentiæ. Simile autẽ nõ ducit in notitiã ſimilis: niſi ſit oĩno proportionalis: ſicut eſt ſpecies coloris in oculo colori extra. Sed tale ſimile ad cognoſcendũ diuinam eſſentiã impoſſibile eſt inueniri in creaturis: vt patet ex determinatis in duabus quęſtionibus pręcedentibus. V

SEquuntur quęſtiones pertinẽtes ad voluntatẽ creaturę intellectualis. Et ſunt duę.

Quęſtio.x. Quarũ vna pertinẽs ad quẽdam eius habitũ eſt, Vtrum charitas re differat a gratia.

Quęſtio.xi. Alia pertinens ad eius actum eſt. Vtrũ deus a creatura intellectuali dilectione pura naturali poſſit diligi ſup omnia alia.

Argu.prin. CIRca primũ arguitur ꝙ nõ: quia tũc poteſt gratia ineſſe ſine charitate: & ſic creatura dãnari cũ gr̃a, aut glorificari ſine charitate.

In oppoſitũ. Contra eſt: ꝙ gr̃a pficit ſubſtantiã animę: charitas autẽ potentiã. X

Reſponſio. DIcẽdum ad hoc: ꝙ quęſtio de idẽtitate reali, vel diuerſitate gr̃ę cũ aliquo habitu, vel virtute, nullam habet dubitationẽ quo ad habitus acquiſitos: quia illi habẽtur abſq; gratia: & pręcedere ipſam poſſunt & acquiri ex puris naturalib⁹: gratia autẽ omnis habeŧ per infuſionẽ. Quo ad habitus autẽ infuſos, cuiuſmodi ſunt fides, ſpes, & charitas, nõ obſtat illud qđ obſtat ĩ acq̃ſitis: quin poſſint eſſe re idẽ cum gratia: eo ꝙ ex puris naturalibus nullus eorum poteſt acquiri: ſed ex ſolo dono habentur: & ideo neceſſario gratię quædã ſunt. Propter qđ eſt opinio, ꝙ gratia & virtus infuſa ſint idẽ: ita ꝙ gratia ſit vna numero perficiens ſubſtantiã animæ vnam numero eadem re cum triplici habitu exiſtente in tribus potentiis: ſicut & ipſę tres potentiæ ſunt eędem cum ipſa ſubſtantia aĩę.

Opi.pri. SED hoc ponitur dupliciter. Vno modo ꝙ gratia vna & eadem numero ſecundũ omnẽ & eundem gradũ intentionis exiſtens in eſſentia animę diffundit ſe ſecũdum tres habitus in tres potentias: quẽadmodum in generatione Iridis lux vna & eadem exiſtens in tota ſubſtantia nubis, ſecũdũ ꝙ nubes eſt, ſimpliciter & abſolute diffundit ſe per diuerſas partes nubis diuerſimode diſpoſitas in rore protenſo humido & ſicco ſecundũ diuerſas ſpecies coloris. Y

Opi.ſecũda. ALIO modo ꝙ gratia vna & eadem numero exiſtens in eſſentia animæ, ſeſe habens ſecundum diuerſos gradus ſicut cõpletum & incõpletum, intẽſum & remiſſum, diffundit ſe per diuerſas potentias ſecundũ diuerſos habitus: vt dicamus ꝙ vna & eadem gratia numero in eſſentia animæ nata ſit primo eſſe ſub aliquo gradu incompleto & remiſſo naturæ ſeu eſſentię eius. Et ſecũdum ꝙ eſt in tali gradu, habet ſe diffundere in potentiã vnam ſub ratione fidei: deinde vero augmẽtata in alio gradu, habet ſe diffundere in potentiã aliquã ſub ratione ſpei: adhuc autem amplius augmentata ſub tertio gradu determinato, habet ſe diffundere ſub ratione charitatis. Ita quælibet harum virtutũ habet gradum determinatũ in minus: ita ꝙ in minori non poſſet in ſuum actum: & ita neq; habere rationem virtutis: licet ſub iſto perfecto gradu primo infundatur: & ita ſimul tres virtutes dictæ. Z

Contra opi. primã. PRIMA iſtarum opinionum non poteſt ſtare duplici ratione. Prima: quia gratia exiſtens in potentia æqualiter nata eſt ſe diffundere, licet diuerſimode, per potentias ſemper vniformiter exiſtentes in eſſentia animæ: ſicut lux exiſtens in eſſentia nubis per partes eius diuerſimode diſpoſitas. Si ergo eſt in eſſentia animæ, neceſſario diffundit ſimul tres A

virtutes:ita ꝙ neceſſario ſimul habent eſſe gratia & tres virtutes.Si ergo vna virtus deficiat vt cha-
ritas,in aliqua potētia animę:neceſſe eſt deficere gratiā in eius eſſentia:& per cōſequens alias virtutes
vt fidem & ſpem.cōſequens falſum eſt:ergo & antecedēs.Niſi dicatˀ ꝙ fides & ſpes manent ſolū ſecun
dum aliquē actum credulitatis acquiſitū ex conſuetudine:vt iſti habitus fidei pręcedētis: & ſimiliter
ſpes:& nullo modo ſecundū eſſentiā habitus infuſi: vt fides & ſpes nullos habitus remanētes ſine cha
ritate ponant:qđ non tenet eccleſiæ vnitas. Secunda ratio eſt:quia tunc ęqualiter fides & ſpes eſſent
B virtutes gratuitę ſicut & charitas:nec poſſent eē īformes ſicut neqꝫ charitas. SEcūda opinio,vt for Contra opi.
te videbitˀ alicui,nō poteſt ſtare. qm̄ tunc charitas nō corrumperetˀ ſimpliciter:ſed ſolūmodo per gra ſecundā.
tię diminutionē. Sed hoc nō valet qm̄ ſimpliciter corrumpitˀ ſub ratione qua charitas. licet enim nō
corrumpatˀ quoad eſſentiam gratiæ:corrumpitˀ tamē ſecundū gradum,illū in quo ſecūdum infimū
eſſe ſuū habet fundari in gratia:& nō per cōtinuam diminutionē a gradu pfectiori charitatis augmē
tante vſqꝫ ad corruptionē illius gradus.In charitate eīn vltra gradum illum ſecundū quē primo fun
datur charitas in gratia:nō recipit gratia diminutionē propter naturā charitatis: in qua ſecundū ra
tionem charitatis nō cadit diminutio,licet cadat augmētū . quod explicare nō pertinet ad ꝓpoſitam
quæſtionē. Adhuc forte dicet aliquis:ꝙ illa opinio ſtare nō poteſt:qm̄ magis & minus in eodem nō
differunt ſpecie,immo nec numero.Si ergo fides & ſpes nō differant in charitate niſi ſecundum ma-
gis & minus,nō ſunt habitus differētes ſpecie neqꝫ etiam numero. Qđ ſimiliter non valet. qm̄ habi-
tus illi nō ſolum fundantˀ in gratia ſup magis & minus: ſed ſup determinatos gradus in quibꝰ ſtant
magis & minus:& ſecūdum hoc penes diuerſos reſpectus quibꝰ reſpicit gratia diuerſos actus elicien
dos circa obiectū qđ deus eſt,ſecūdū diuerſas rationes.Quæ ſunt ſupnaturale verum,qđ eſt creden-
dum:& ſupnaturale arduū,qđ eſt ſperandū:& ſupnaturale bonum,qđ eſt diligēdum:ita ꝙ licet quā
tum eſt de ratione gratiæ abſolute & magis & minus in ea ſimpliciter,neqꝫ ſpecie,neqꝫ etiā numero
differrēt illi habitus:tamen quātum eſt de ratione graduū ſuper quos fundātur in gratia,circa quos
nullo modo poſſent in ſuos actus:vt fides in actum ſupnaturaliter credēdi:& ſpes in actum ſupnatu
raliter ſperandi:& charitas in actum ſupnaturaliter diligendi:& quantum eſt ex ratione diuerſitatis
actuū ſuorum:& rationū quas reſpiciūt in obiecto:vt dictum eſt,bene differunt ſpecie:Vt ſicut ani-
ma eadem eſt ad tres potētias ſpecie differentes ſecūdum diuerſitatē actuum & rationū in obiecto ſe-
cūdum ſpeciem:Potētię eīn diſtinguūtur per actus:& actus per obiecta:ſecundū philoſophū in ſecū-
do de anima:& determinauimus hoc alias in quadā quæſtione de Quolibet : ſic gratia eadem eſt ad
tres virtutū habitus ſpecie differētes ſecūdum diuerſitatē actuum & rationū in obiecto ſecundū ſpe
ciem.nec ſolū ſecundū hoc,ne ponamus habitus eſſe ſolūmodo reſpectus quoſdā:ſicut poſuimꝰ alias
potētias animę:ſed ſecundū diuerſos gradus abſolutos ſecundū quos diuerſimode fundantˀ in eſſen-
tia gratię:vt ſecundū hoc huiuſmodi habitus aliquid habeant abſolutum:& aliquid reſpectiuū qui-
bus differunt: ita tamē ꝙ illud abſolutum in eis eſt quaſi materiale:reſpectiuum vero quaſi formale.
C Vnde & dicit philoſophus in ſeptimo phyſic. ꝙ virtutes & malitiæ ad aliquid ſunt. ALIter igitur Aliter cōtra
dictę opinioni obuiandum eſt:videlicet ꝙ ſi ita eſſet vt dicit illa opinio : cum gratia ſecūdum omnes ſecundā op.
gradus ſuos manet in patria:maneret ergo in ea fides & ſpes ſicut & charitas:& ſi non ratione ſui re
ſpectus ad obiectum mediantibus ſuis actibus qui ibi eſſe non poterunt: quoniam nō eſt fides niſi nō
viſi: neqꝫ ſpes niſi nō habiti:in patria autē ſimul erit obiectum viſum & habitū:manerent tamen ra-
tione ſui eſſe abſoluti in eſſentia gratię ſecundū proprios gradus:& ſic verius manerent q̄ deficerent.
qđ nō credimus eſſe tenendū:quoniā tunc mens in patria notitiā fidei ſuę & ſpei per eorū eſſentiā ha
beret:non per verbū ſiue notitiā cōceptam de eis ex memoria,differens ab ipſa eorum eſſentia: & for
maretˀ de fidei notitia,memoria & amore,imago eadem in patria quę & nunc habetur in nobis. Quā
do enim,vt dicit Auguſtinus decimoquarto de trinitate,caplo ſcdo,ad ſpeciē nos per fidē ꝑductos
eſſe gaudebimus: neqꝫ fides erit qua credantur quę non videntˀ:ſed ſpecies qua videantˀ quæ credebā
tur.Tunc ergo etſi vitę huiꝰ mortalis tranſactę meminerimus,& credidiſſe nos aliquando recolueri
mus:in pręteritis & tranſactis reputabitur fides:ac per hoc etiam trinitas quæ nunc in eiuſdem fidei
præſentis memoria,contuitu,dilectione conſiſtit:tunc tranſacta reperietur non permanens.Et ſequi
tur in capitulo tertio.Quæ vero tunc erit quando eā recordabimur in nobis fuiſſe & nō eſſe:alia pro
fecto erit.hanc enim quæ nunc eſt facit res ipſa præſens: & animo credentis affixa.at illam quæ tunc
D erit,faciet rei pręteritę imago in recordantis memoria derelicta. ALIAE autem ſunt duæ opiniones Opi.cōtra-
dictis duabus contrariæ:ꝙ gratia & charitas & omnino virtus ſunt re diuerſa.Sed vna illarū dicit ꝙ ria primę.
charitas & gratia (dico gratum faciens,de qua eſt ſermo)ſemper ſimul ſunt:poſſent tamen ab inui-
cem ſeparari deo agente,vt homo poſſet eſſe in charitate ſine gratia,& ecōuerſo: & ꝙ in vtroqꝫ ſtatu

Opi. illi con traria, inuentus glorificaret. Alia vero huic eſt contraria dicẽs, ꝙ licet fides & ſpes propter earum imper- E
fectionem poſſint eſſe ſine gratia: charitas tamẽ propter eius perfectionẽ neceſſariã habet connexionẽ
cum gratia, vt nõ poſſit eſſe ſine gratia, nec gratia ſine ipſa. Contra vtrãq; opinionũ ſimul arguitur
per illud qđ dicit Auguſtinꝰ in ſermone de laude charitatis. Radix omniũ bonorũ eſt charitas. Sed nõ
poteſt eſſe omniũ radix eſſendo in potẽtia: quia bonũ qđ eſt in potẽtia, fluit a bono qđ eſt in ſubſtãtia
& nõ ecõuerſo. oportet ergo ꝙ charitas ſit in eſſentia animæ. Sed in eſſentia animę exiſtens nõ eſt niſi
gratia: quia vt habitus, nõ ponit̃ niſi in potẽtia: nullo etiam modo ponit̃ in eſſentia, niſi ponẽdo eam
idem eſſe qđ eſt gratia. ergo &c. Pręterea Auguſtinꝰ dicit in eodẽ ſermone: ꝙ eſt vita morientiũ. ſed
cõſtat ꝙ illđ qđ eſt vita ſpũalis, ꝓprie i aĩa eſt q̃ſi actꝰ primꝰ: charitas ergo habet rationẽ primi. ſed nõ
ſecũdum ꝙ eſt in potẽtia: quia in ea eſt principiũ operãdi: & ita actus ſecũdi. charitas ergo nõ ſolũ ha
bet eſſe in potẽtia animę: ſed etiã in eius eſſentia: in illa autẽ nõ eſt ꝑ eſſentiã niſi gratia vt prius. ergo
Contra pri- mã iſtarũ. &c. CONtra primã illarũ opinionũ aperte eſt dictum apoſtoli .i. Corit. decimoquito. Si linguis ho- F
minũ loquar &c. Sine charitate ergo nullo modo eſt ſalus. ponere ergo per gratiã ſine charitate poſſe
perueniri ad ſalutẽ, oĩno impoſſibile eſt. Vnde Auguſtinꝰ de verbis dñi ſermone .xlix. exponens illud
Si linguis &c. dicit. Adde charitatẽ, proſunt oĩa: detrahe charitatẽ, nihil proſunt cętera. Idem in epi
ſtola ad Sixtũ. Charitas eſt ſine qua nemo bene viuit. Error eſt ergo oĩno ꝙ ſine charitate peruenit̃ ad
regnũ. immo ſine charitate nec hic poteſt homo quicq̃ boni. Q; ſi ita ſit, ꝙ charitas facit vt cętera ꝓ-
ſunt: & nihil ſine charitate prodeſt: gratia autẽ qualitercũq; in nobis eſt nõ poteſt etiã ſi ſola eſſet, nõ
ꝓdeſſe: impoſſibile eſt ergo ponere gratiã eẽ aliud q̃ charitatẽ. Forte dicetur: ꝙ aplꝰs & Auguſtinꝰ
loquũtur de charitate in cõparatiõe ad alias virtutes, nõ ſeparãdo ab ipſa gratiã: qa inſeparabilis eſt.
Contra. Etiam ſi inſeparabilia eſſent, differrẽt tamẽ virtute & actiõe ſi eſſent diuerſa re, ꝙ ergo cęte
ra ꝓdeſſent quę per ſe nõ poſſent ꝓdeſſe, aut hoc agit ſola charitas, aut ſola gratia, aut ambę. Nõ ſola
gratia: quia tunc illud nõ attribueret̃ charitati: quia nec charitas ꝓdeſſet ex ſe plus cæteris, licet in ſe
eſſet plus cęteris ab eo quo ꝓdeſſet. Si ambę: aut ergo vtrũq; eorum ad illud ſufficit ex ſe: aut neutrũ
ſine altero. Si ſecũdo modo, neutrum eſſet donum perfectũ: & vtrũq; eorum ſecũdum ſe nihil prodeſ
ſet: ſed ſiquid ꝓdeſſet ſumeret ex alio: & eſſent mutuo in hoc vtrũq; cauſa vtriuſq;, qđ eſt impoſſibi-
le. Qđ etiã eſt aperte contra Auguſtinũ: qui cõparans charitatẽ nõ ſolum ad cęteras virtutes: ſed ad G
dona generaliter, dicit i epiſtola ad Iulianã. Ipſa charitas oĩbus donis dei ſic excellit: vt etiã deus dicta
ſit: qua vna implet̃ in nobis ſiquid diuinę legis implet̃. Si vero vtrũq; eoꝝ ſufficit ſine altero ad omne
bonum perficiendũ: alterum ergo ſupfluit: qđ nõ iudicat recta ratio, ꝓpter qđ in operibus dei hoc po
nẽdum nõ eſt: quia quicquid recta ratione ponendũ eſt, deum feciſſe fatendũ eſt. vt vult Auguſtinus
tertio de libero arbitrio. Nullo ergo modo poni debet gratia eſſe aliquid aliud re a charitate: q̃q̃ poni
debet differre re a quacũq; alia virtute: quia ſine illa informes manẽt & mortuę. Eſt eñ vita ſpiritua
lis ſecundũ ꝙ eſt gratia & in eſſentia animę: & forma virtutũ, ſecũdũ ꝙ eſt charitas, & in volũtate: &
vt eſt perfectio ſubſtãtię dat quaſi actum primũ qui eſt eſſe: vt autẽ eſt perfectio potẽtię, quaſi dat actũ
ſecundũ: qui eſt operari operationẽ propriã ſibi. Cum eñ oĩa operatione ꝓpria determinant̃: ſecundũ
ꝙ dicit phus in primo Politicę ſuę, & in q̃rto Metaphyſi. ita videlicet ꝙ quælibet res naturalis in eſſe
naturę ab eodẽ vt a ꝓpria forma duo habeat: actum ſcilicet primũ, qui eſt eſſe ſcđm rationẽ illius for
mę: & actum ſecundũ, qui eſt operari operationẽ aliquã ſibi debitã ſecundũ illã: vt nõ poſſit vna actio
eſſe ab vno & alia ab alio: quẽadmodum graue ab eodẽ habet eſſe in ſpecie grauis & moueri ad locũ
grauis: non ab alio & alio. Conſimiliter igit̃ oportet ꝙ ſit in ſupnaturali eſſe & gratuito, quo ſumus
quodãmodo diuinę naturę ſupnaturaliter cõformes, ꝙ ſcilicet vno & eodẽ habeat ꝙ ſit in eſſe gratui
to: & quaſi generatũ in eſſe ſupnaturali: ſicut erat primo generatũ in eſſe naturali: & ſimiliter opera-
ri operationẽ illi debitam, ſcilicet actionem gratuitã. Vt in hoc nõ ſit ſimile de actionibus virtutũ ac- H
quiſitarum & virtutũ infuſarum. virtutes enim acquiſitę perficiũt in eſſe naturæ ſecundũ operatio
nem ꝓpriam quę debet̃ naturę ſecũdũ ſuã ſpeciem. nõ dico eliciendo ipſam principaliter: ſed ſolũmo-
do vt prompte & faciliter eliciat̃. Anima etiã humana per ſuas potẽtias elicit oẽs actus humanos: ſed
habitus virtutũ acquiſitarũ inclinant potentias vt faciliter & expedite eos eliciãt. Et quia nõ eodẽ eſt
ordo ad actum & ad actus facilitatẽ & expeditionẽ, propter naturæ indifferentiã & indeterminatio-
nem: ideo oportet ꝙ virtutes acquiſitę ſint aliæ a forma rei qua cõſtituunt̃ in eſſe: & cuius eſt ꝓprias
rei actiones elicere: vt ſic neceſſe ſit virtutes acquiſitas eſſe diſpoſitiones & ꝑfectiones alicuiꝰ naturæ
præſuppoſitę: ad cuiꝰ actus ordinant̃. Et ſcđm hæc definit phus virtutẽ: cũ dicit in ſecũdo Ethicoꝝ.
ꝙ virtus eſt quæ habentẽ perficit & opus eius bonũ reddit. Virtutes vero infuſę perficiũt in eſſe gra
tuito nõ ſecũdum gradũ operationis ꝓprię qui debetur rei ſecundũ ſuam ſpeciem: ſed ſecundũ gra-

dum quo eſt ſupra naturam ſpeciei:vt cū illis forma naturalis q̄ eſt aīa hominis,opationes ſuas eliciat inquantū gratuitę ſunt.ita ꝙ virtutes infuſę non ſunt cauſa ad diſponendum naturam:vt faciliter illas operationes eliciat:ſed vt ſimpliciter ſecundū gradū illū eas eliciat,eo ꝙ ſine illis oīno elicere nō poſſet. Nunc aūt id qđ ſic ordinaṫ ad actum ſcđm ꝙ ſine ipſo elici non poſſit:debet eſſe ſicut dictum eſt idipſum qđ dat actum primū & eſſe cui correſpondet ille actus ſecundus.propter qđ debet eſſe idipſum re qđ in gratuitis pficit aīam:ſecūdum ꝙ ſubſtātia eſt,dādo ei actum primū in eſſe ſupernaturali,& ſecūdū ꝙ potentia eſt dando ei actum ſecundum in eſſe ſupernaturali.ſ.opari ſupernaturaliter:ne ſic virtutes infuſę non ſint diſpoſitiones,& pfectiones alicuius rei pſuppoſitę, & conſtitutę in eſſe gratuito,ad cuius actionem ſecundam ordinantur:ſicut virtutes acquiſitę ſunt diſpoſitiōes naturæ præſuppoſitę & conſtitutę in eſſe naturæ:immo ꝙ virtus infuſa ſecundum rem non eſt vt diſpoſitio alicuius conſtituti in eſſe gratuito:ſed vt forma dans ipſum eſſe gratuitum : quemadmodum dicitur virtus rei ipſa vltima pfectio rei in natura & forma ſua eſſentiali. ſecundū ꝙ dicit philoſolophus in.ii.Phyſi. Vnūquodq; tunc maxime pfectū eſt cū attingit virtuti ppriæ, & tūc maxime eſt ſecundū naturā.hoc eſt ſecūdū aliā trāſla.in fine diſpoſitiōis naturalis.& dat exēplū: ſicut circulus tunc maxime eſt ſecūdū naturam cum maxime circulus eſt.Et virtus iſto mō eſt perfectio ſimpliciter: quia dat eſſe primū. Virtus vero mō pcedēti dat eſſe ſecundū.Et ideo ſecūdū ꝙ dicit phs ibidem,eſt perfectio q̄dam.& ſecundum hoc virtus infuſa non diſponit in reſpectu ad aliud eſſe pręexiſtēs per aliud a quo differt ſecundum rem,niſi ad eſſe naturæ: ita ꝙ ſecūdum illud qđ eſt in ſe, eſt pfectio ſimpliciter in eē gratuito,ipſum dans ſiue conſtituens.Eſt autem perfectio aliqua eius qđ pręſupponit in eſſe naturæ

I ipſum ſupnaturaliter & in eſſe & in operari pficiens.Et qđ amplius eſt, ſi virtutes infuſæ non perficerent in ordine ad quoddā eſſe gratuitum pſtitutum ab alio ſecundum rem:quēadmodū pficiūt virtutes acquiſitæ:tunc ſicut non poſſunt eſſe neq; manere virtutes acqſitę,niſi exiſtente & manēte illa natura in ordine cuius perficiunt,ſic neq; virtutes infuſę poſſent eſſe,aut manere:neq; aliqua earū,niſi exiſtente & manente illa natura in ordine cuius pficiunt:vt cum virtutes acqſitæ quia perficiunt in ordine ad lumen naturale qđ pſupponunt,tanq̄ re differentes ab eo,nullo mō poſſunt eſſe aut manere in anima,niſi exiſtente in ea & manēte illo lumine,neq; aliqua illarum.Si ſimiliter virtutes infuſæ perficerent in ordine ad aliquod lumen gratiæ re differens ab eis:tūc ſimiliter non poſſet aliqua virt9 infuſa eſſe,vel manere in anima ſine illo lumine.Cōſequēs falſum eſt:quia ſine lumine gratię gratum faciētis,q̄ pprie gratia dicit,bn̄ manēt fides & ſpes.Nō ergo hn̄t illæ virtutes aliqd aliud re pſuppoſitum,in ordine cuius perficiunt,niſi puram naturam animæ. Virtutes ergo infuſę inquantum virtutes ſunt,non oportet ꝙ aliquid re differens ab eis aliud a natura aię præſupponāt in ordine cui9 perficiunt:ſicut neq; præſupponunt aliud virtutes acquiſitę:vt ſecundum hoc nulla ſit differentia inter eas. Et ſecūdum hoc nullum reſtat dubium de differentia gratiæ gratum facientis ad alias virtutes a charitate,quin re differant.Patet etiam ex iam dictis,ꝙ nullo modo debet poni re differre a charitate:eo ꝙ actus eliciendus a charitate eſt proprius actus rei conſtitutę in eſſe gratuito,qđ non habet elicere natura rei,niſi per formā illam qua conſtituitur in tali eſſe gratuito:ita ꝙ ſi charitas ponaṫ differre ſecundum rem a gratia,non eēt neceſſaria ad eliciendum illum actū ſola natura rei : ſed ipſa natura rei adiuta gratia ſupernaturaliter eliceret ipſum,& charitas eēt ſolūmodo ad ipſum faciliter & expedite eliciēdū.Et ſic oporteret ponere ꝙ charitas eſſet habitus & diſpoſitio q̄dam in anima,nō ſolū in potentia aīæ,ſed etiā in aliquo qđ eſſet potentia ipſius gratiæ:quia principium actionis ad faciliter eliciendum non eſt niſi vt diſpoſitio in potentia principaliter elicientis.qđ patet de virtutibus acquiſitis quæ ſunt in potentiis animę.Et ſic charitas non eſſet ſolum in anima,aut in aliqua potentia animę:vt in ſubiecto,ſed in ipſa gratia,aut in aliqua potentia eius:vt neceſſe habeamus ponere charitatem habere potentiam ſicut & animam:quæ omnia abſurda ſunt.

K AD propoſitam ergo quæſtionem decidēdam dicimus, ꝙ gratia pprie loquendo quæ eſt gratum faciēs,non ſolum gratis data, de qua intelligo quęſtionem,eſt donum dei ordinatum ad gratificandum ſibi intellectualem naturā,& voluntatem liberam:& hoc vt p eam ſit digna vita ęterna.Charitas aūt vię proprie vt charitas, principium eſt actionum quibus natura deo grata habet promereri vitam æternam:vt ex hoc ſecundum ꝙ proceſſit ſecundum argumentū, gratia,vt gratia, dicatur eſſe in eſſentia: vt eſſentia eſt deo grata charitas vero dicaṫ eſſe in potentia,vt potentia eſt, quæ habet extendi in opus.Nūc autē ita eſt ꝙ ſecundū eundem modū debent pfectiones ſe habere adinuicem & pfectibilia.Cum igitur ſecundum ꝙ alias determinauimus in quadā quæſtione de Quolibet,anima & ſuę potētię re idem ſunt: ita ꝙ nulla ſubſtantia ſpiritualis,& ſuę potentiæ naturales re differunt: ſed ꝙ potentia nominat ipſam eſſentiam ſub ratione cuiuſdam reſpectus ad actionem:cum eſſentia ratione qua eſſentia dicit quid in ſe & Rn̄ſio ad.q.

abſolute.Secundũ hoc ergo dicendum eſt ꝙ gratia & charitas non differunt re:immo id ipſum quod L
in ipſa eſſentia eſt gratia,inquantũ conſideratur abſolute,vel ſub ratiõe eſſentię,id ipſum eſt charitas
in ea inquantũ conſideratur ſub ratione potentię.& hoc ideo maxime:quia in actu gratificandi con-
ueniunt,& ſimiliter eliciendi actum gratum vt dictum eſt. Vnde & charitas ſecundum ſuum nomẽ
dicitur a charis gręce qđ eſt gratia latine:vt ſicut non eſt aliud, ſed idẽ re eſſentia in ſe & extẽſa in ope
ratione:ſic eſt eadẽ perfectio eius re,differẽs ſolum ratione in ſtatu vtroq;: ne ſit neceſſarium propter
hoc aliquam realem differentiam inter gratiam & charitatem fingere. Virtus enim ſecundum phi-
loſophum eſt, quæ habentem perficit,& opus eius bonũ reddit, non alia & alia:ſed vna & eadẽ. Et cõ
ſimiliter dicendum eſt de fide & ſpe: ꝙ ſi ex ſe ſunt gratię gratis datę non gratum facientes:licet ſi-
ne illis nullus poſſit gratificari:inquantum ſunt gratiæ,ſunt in eſſentia animæ:inquantum virtutes
Ad obiecta. ſunt in potentiis.Et per hoc patent obiecta.
Quæſt.xi. CIrca ſecundum arguiť: ꝙ deus nõ poſſit diligi ſup omnia dilectione naturali.quia
Arg. princi. dicit philoſophus in octauo Ethicorꝝ.Amicabilia ad alterum procedũt ex eis quæ
ſunt amicabilia ad ſeipſum.ſed origo amicitię ſemper magis diligiť. ergo dilectio
ſemp maior eſt cuiuſcũq; ad ſeipſum q̃ ad alterũ:& ſic plus q̃ ſeipſum nullus põt
In oppoſitũ. diligere deum. CONtra.bonũ per ſe & naturaliter eſt diligibile.ergo magis bo-
nũ magis:& maxime ſiue ſumme bonũ,maxime ſiue ſumme eſt diligibile naturali
ter.deus eſt bonum huiuſmodi,& naturali dilectione diligitur bonũ ſecundum ꝙ
Reſolutio.q. naturaliter diligibile.ergo &c. HIC oportet primo videre quid ſit dilectio ſiue amor. Secundo qui M
Quinq; de- ſunt gradus dilectionis ſiue amoris.Tertio quę ſit differentia dilectionis naturalis & liberalis ſiue vo
claranda. luntarię.Et ex hoc Quarto quomodo ſunt duę ſpecies dilectionis.Quinto oportet videre modos dili
gendi:& tunc demũ p ſingulos diſcurrere:vt videamus quo vel quibus eorum deus diligi vel non di
Primum. ligi poſſit ſuper omnia. CIRca primum ſciendum:ꝙ amor ſeu dilectio eſt inclinatio vel motus in bo N
num.Bonum enim eſt proprium obiectum dilectionis:ita ꝙ omnis dilectio eſt boni:& ꝙ nihil diligi-
tur niſi bonum:& ꝙ omne bonum quãtum eſt ex ſe,diligibile eſt:ita ꝙ dilectio ſimpliciter ſit motus ſi
ue inclinatio in bonum.Dicente Auguſtino ſuper pſalmũ nonũ.Amore mouetur tanq̃ ad locum:ita
ꝙ ſemper moueatur in ipſum:niſi habet impedimentum motus: qđ nõ eſt niſi vnicum in dilectione
pure naturali:quę eſt abſq; cognitione,& non eſt niſi appetitus quidam naturalis.Illud autem eſt cõ
trarium prohibens:ſecundum ꝙ terrę naſcens naturali amore inclinatur in actum pullulandi & ger
minandi,qđ eſt bonum ſuum,& opus ſuę perfectionis. ſed quandoq; impeditur calor viuificus quo
actus hmõi habet exequi, per frigus contrarium.Similiter graue naturali dilectione inclinatur deor
ſum:tanq̃ vbi eſſe eſt ſibi bonum & perfectũ: ſed impeditur a determinãte ſurſum,& motum eius p
hibente.In dilectione vero quę eſt per cognitionem, eſt duplex impedimentum motus,ſcilicet ignorã
tia boni in quod eſſet mouendum. Dilectio enim per cognitionem nõ mouetur niſi in cognitum vel
apprehenſum.ſecũdum ꝙ determinat Auguſtinus nono de Trinitate vt iam dicetur. Vel violentia
aliqua metus,aut timoris,aut alicuius alterius:quę impedit motum exteriorem:licet nõ motum de-
ſiderii interiorẽ.qui eſt vel in bonũ non habitũ vt adipiſcatur:vel in bonũ habitum:& hoc vel fruibi-
le:vt eo delectabiliter fruať:vel viſibile:vt ad operandum vel obtinẽdum id quo fruendum eſt,eo vta
Secundum. tur.ſecundum ꝙ patet ex definitionibus frui & vti.Et ſecundum hoc ſunt diuerſi gradus dilectionis O
quibus motus ſit in bonum dupliciter:vel per impetum naturæ cui non poteſt reſiſtere motum: vel
per libertatem electionis.Motus in bonum primo modo eſt dilectiõis naturalis, vt naturalis eſt,tam
in inanimatis & inſenſibilibus: in quibus dilectio naturalis nihil aliud eſt q̃ naturalis inclina-
tio ſiue appetitus in ſibi bonum & conueniens:q̃ in animatis ſenſibilibus irrationalibus: vt in bru-
tis:in quib⁹ motus naturalis,licet ſit cum aliqua præcedenti cognitione:tamen vt vult Ioannes Da-
maſcenus,in ſuis appetitibus plus aguntur q̃ agant. Vnde de appetitu duplici naturali in iſtis dicit
cõmentator ſuper finem primi Phyſico. Appetitus alius eſt naturalis ſine ſenſu: vt appetitus plan-
Tertium. tarum ad nutrimentum:& alius cum ſenſu:vt appetitus animalium ad nutrimentum.Mot⁹ in bo- P
num per libertatem electionis,eſt dilectionis liberalis vel deliberatiuę:& eſt ſolum in mouẽtibus ſe &
appetẽtibus aliqđ p liberũ arbitriũ in omnib⁹ talibus. Et quia motus dilectionis naturalis eſt p impe
tum naturæ, dilectio naturalis eſt quaſi pondus naturaliter inclinans ad motum:quẽadmodum gra
ue inclinat deorſum.Et ideo Auguſtinus naturalem dilectionem comparat ponderi:cum dicit libro
Confeſſionum. Amor meus põdus meum: eo feror quocũq; feror.Motus autem dilectionis liberalis
eſt q̃ſi pes,voluntarie ſe extẽdens ad proceſſum & ad proſequendum bonum cõueniens.Et ideo Au-
guſtinus liberalem dilectionem comparat pedi.ſecundum ꝙ dicit Auguſt.ſup illud pſal.noni.Com-

prehenſus eſt pes eorum.Pes animę recte intelligitur amor.Ex quo patet ꝙ dilectio naturalis & deli-
Q beratiua differunt ſicut impetuoſum & liberum ad motum. PAtet etiam quomodo ſunt duę ſpeci Quartum.
es dilectionis diſtinctę penes modos inclinatiōis & motus in bonum.Nō ergo de illa quę naturalis eſt
abſq; cognitione,neq; de illa quæ naturalis ex cognitiua ſenſitiua:ſed de illa quę naturalis eſt ex cogni
tione rationali ſiue intellectiua:q̄ appellatur dilectio voluntatis vt natura eſt:& per hoc etiam de illa
quæ eſt voluntatis, eſt præſens quæſtio pertractanda:vt libera vel deliberatiua.Cuius ſpecies & mo-
dos oportet ſubdiſtinguere non penes modum mouendi ſe in bonum vt in obiectum: quia ille nō eſt
niſi vnicus.ſ.per impetum:ſed penes modos boni in quod volūtas mouetur vt natura . Et eſt hmōi di
ſtinctio neceſſaria ad propoſitū: quia cōpatio in diligendo aliqd naturaliter ſup alia diuerſificat̄ ſecū
dum diuerſitatem bonorum quæ diliguntur naturaliter,& ſecundū rationes diligibilis in eis, & mo
R dos diligendi:vt patebit in proſequendo. SCIENdū igitur: ꝙ nihil diligitur ſiue amatur per ſe ni- Quintum.
ſi bonū ſimpliciter dilectione naturali . Natura enim nō eſt niſi ad bonū ſimpliciter:licet voluntas vt
libera ſe habeat indifferenter ad bonum ſimpliciter & apparēs.Qđ bonum ſimpliciter naturaliter di
ligibile ab aliquo,duplex eſt. Aut bonū ſimpliciter & abſolute qđ ſimpliciter diligit̄ naturaliter:quia
bonum ſimpliciter:aut bonū ſimpliciter ſibi quod diligitur naturaliter:quia eſt bonum ipſi qui di-
ligit.Et vtrunq; horum poteſt diligi dupliciter vel afficiendo vel appetendo.Primo modo diligit̄ bo
num qđ ipſum eſt:& dicitur dilectio beneplacentiæ.Secūdo mō diligitur aliquid ad hoc vt ſit illi bo
num:& dicitur dilectio beniuolentiæ . oīs.n.creatura intellectualis voluntaria voluntate naturali ſi-
ue vt natura eſt,diligit bonum quia bonū in illo ſibi cōplacendo. ſic diligit etiam eſſe ſuum, & natu-
ram ſuam:diligit etiam vtrunq; vtriq; bonum volendo.Cum igitur quæritur, vtrū dilectione natu
rali deus poſſit diligi ſuper omnia:diuerſimode reſpondendum eſt ſecūdum diuerſas ſpecies dilectio
nis naturalis,& diuerſa bona diligenda naturaliter.Sed quia tali dilectione,voluntatis, ſcilicet natu-
ralis,vt natura eſt,nihil poteſt diligi niſi cognitum:dicente Auguſtino octauo de Trinitate capitulo
quinto.Quis diligit qđ ignorat?ſciri enī aliquid & non diligi poteſt.Diligi autem qđ neſcitur quęro
vnde poſſit?Et libro decimo capitulo primo.Qđ quiſq; prorſus ignorat:amare nullo mō poteſt. De⁹
igitur ſi diligit̄,hoc eſt ſecundū ꝙ cognoſcitur & ſcit̄.Sed cognitio de deo duplex eſt.Vna in particu
lari:qua cognoſcitur ꝙ ſit ſingularitas quædā quę eſt ipſum neceſſe eē abſolute:& hoc ex creaturis ſe
cundum modum quem expoſuimus in quęſtionibus de eſſe & vnitate dei:aut qua cognoſcitur cum
hoc ꝙ ſit finis beatificans creaturam intellectualem.& hoc vel nūc per fidem & in ęnigmate:vel in vi
ta glorioſa ab omnibus beatis per ſpeciem nudę eſſentitię ſuę , ſecūdum modū quem iam ſupra expo
ſuimus in q̄ſtionibus de modo ſciendi.De cognitiōe ſiquidem dei in particulari vel per fidem vel per
ſpeciem ꝓpriam vel per ſpeciem creaturę,nihil ad propoſitum:quia omnis talis cognitio dirigit ſolū
modo dilectionem deliberatiuam qua diligēdus eſt deus in ſpeciali:ſicut illa cognitio eſt in ſpeciali de
qua non erat principalis intentio quæſtionis(de hoc tamē infra aliquantulum videbitur)nō autem
naturalem:niſi inquantum ipſa dilectio naturalis ab illa p̄ſupponitur & perficitur per deliberatiuā:
ſed ſolūmodo ad propoſitam quæſtionem pertinet cognitio dei in creaturis aut in ſeipſo:quæ dirigit
dilectionem pure naturalem qua cognoſcitur in vniuerſali deus ſolūmodo:vt dictum eſt: ſicut & di-
lectione pure naturali nō habet diligi niſi dilectiōe in vniuerſali.Eodē enī curſu currunt dilectio & co
gnitio circa deū. & ſic de dilectione qua deus diligit̄ in vl̄i, ſolūmodo habet locum quæſtio. Dilectiōe
enī in particulari nullo modo diligitur pura naturali dilectiōe, & ſic in particulari dilectiōe nulla pu
re naturali poteſt de⁹ diligi ſuper oīa:ſed in vniuerſali quadam dilectione naturali ſuper omnia diligi
S poteſt,& quadam alia non,vt iam dicetur. SI ergo quæſtio de dilectiōe dei naturali ſuper omnia alia
intelligatur de dilectione beneplacentiæ: cum huiuſmodi dilectione diligatur bonum ſimpliciter qa
bonum:& nullum bonum participatum diligit̄ niſi quia in ipſo eſt participata aliqua ratio boni ſim-
pliciter:quæ perfecte habet eſſe in ſolo primo bono qđ deus eſt:gratia cui⁹ illud bonum participatum
diligitur tanq̄ gratia eius quod eſt in ſe per ſe & primo dilectum,& cuius cognitione bonum partici
patum cognoſcitur eſſe bonum,tanq̄ illo quod in ſe eſt per ſe & primo cognitum:vt patet plane ex di
ctis Auguſtini:quo ad cognitionem veri.octauo de Trinitate capitulo tertio,& lib. nono capit.ſexto
& ſeptimo,& quo ad amorem boni libro octauo capitulo tertio & ſexto. Vera eſt autem illa regula
generalis,Si ſimpliciter ad ſimpliciter &c.Et ſilr̄ illa: ꝓpter qđ vnumqđq; tale,& illud magis.Idcirco
igitur abſolute dicendū eſt:ꝙ dilectione naturali beneplacentię deus diligitur a quacunq; voluntate
intellectualis creaturæ naturaliter ſuper omnia alia inquantū.ſ.eſt bonus ſimpliciter,& quia bon⁹eſt
& ratio diligendi oīs alteri⁹ boni,& bonum vl̄e,cuiuſcunq; aliud bonum eſt quaſi pars:& ſic quilibet
diligit magis bonū qđ deus eſt:& quia bonum eſt dilectione naturali complacentię:q̄ bonum qđ ipſe

met diligens eſt: & quia ipſe illud eſt: qm̄ nō diligit bonū qđ ipſe eſt: & q̄a ipſe eſt: niſi q̄a habet aliquā
rationem boni ſimpliciter: quæ primo diligit: et in illa bonū qđ deus eſt. ita ꝙ in bono ſimpliciter quia
bonum nullo modo poteſt habere diſplicentiam. Poteſt n. contingere ꝙ ſibi nō cōplaceat in ſuo bono
ꝓpter diſplicentiā annexā ei alicuius qđ odit ſibi adeſſe, & propter illud occidit ſe. ſecundum ꝙ dicit
pħs in nono Ethicorū. Quibus multa & dura operata ſunt, & ꝓpter malitiam odiunt, fugiūt viuere
& interimunt ſeipſos. Idem in tertio Politicæ. Ineſt aliqua boni particula: & ſecūdū ipſum viuere ſolū
ſi non diris ſecundū vitā excedat valde. Palā aūt quo perſeuerant multa mala ſuſtinētes multi homi-
nū inuiſcati ad viuere tanq̄ exiſtente quodam ſolatio in ipſo & dulcedine naturali. SED eſt aduer- T
tendū ꝙ dilectio dicta naturalis qua deus diligitur ſuper omnia, eſt valde imperfecta: & habet perfici
per dilectionem deliberatiuam, quę ſequitur cognitionē dei in creaturis in ſpeciali: & hoc quo ad bo-
na moralia: & cum informata fuerit charitate, quo ad bona gratuita. ſecundum ꝙ dicit Aug. octauo
de Trinitate cap. quarto. Tunc volūtas naturæ cōgruit vt ꝑficiat in bono animus, cum illud bonum
diligitur conuerſione voluntatis. vñ eſt & illud qđ non amittit niſi auerſione voluntatis. Sic ergo pa-
tet ꝙ dilectione naturali beneplacentię deus naturaliter diligitur ſuper oīa. Cum enim poſt deum
diligit quęlibet natura ſe ſuper alia a ſe: quia bonum alterius nō eſt ratio boni qđ ipſe eſt: neceſſe eſt ꝙ
diligendo dilectione naturali complacentię deum ſupra ſe diligat etiam poſt deum dilectione cōpla-
centię ſe ſup alia a ſe. Et vlteri⁹ quia in dilectione amicitię & beniuolentię nihil diligit, niſi ſecūdū ra-
tionem alicuius complacentię: ſequit ꝙ plus diligat deum naturali dilectione complacentię, q̄ etiā di-
ligat ſe, aut aliū dilectione amicitię aut beniuolentię. Sed vtrū dilectione naturali amicitię & beniuo-
lentiæ deus diligatur ſuper omnia, nō eſt ex hoc manifeſtū: quia nec eſt in ſe manifeſtum vtrū tali di-
lectione abſolute diligendus ſit. ET eſt dicēdum: ꝙ cū amicitia ſcđm pħm quęrat ęqualitatē: & nimia V
diſtantia amicitiā corrūpit: ꝓprie loquendo deus nullo modo diligendus eſt dilectione amicitię: quia
non decet eum. Sic ergo proprie loquendo dilectione deliberatiua amicitię nulla creatura diligit deū:
quare multo fortius nec dilectione naturali amicitiæ: cum dilectio deliberatiua perficiat naturalem:
& ita nec dilectione amicitiæ proprie dictę diligitur deus naturaliter ſuper omnia. Nec ſequit ꝓpter
hoc ꝙ dilectio naturalis amicitię eſt peruerſa, & per charitatem nō perficiatur: ſed deſtruatur: immo
ipſam manētē in ſtatu ſuo perficit, etiam illam quā habet homo ad ſeipſum reſpectu aliorum. qm̄ or-
dinata charitas a ſeipſo incipit. Deo aūt propter eminētiā bonitatis ſuę debet maior dilectio q̄ ſit ami-
citiæ proprie dictę. & hoc quēadmodū ſecūdū pħm, felicitati nō debetur laus: ſed honor: qđ eſt aliqđ
maius. Et ſic dilectio amicitię & naturalis & deliberatiua recta eſt non peruerſa in non diligēdo plus
qđ non tenetur omnino hm̄ōi dilectione diligere. Non eñ omnibus eadē & æqualis debetur dilectio
vt amicis, cognatis, parētibus, & diis: vt expreſſe dicit pħs. Et ſic charitas dilectionē amicitiæ non de-
ſtruit: ſed perficit vbi eam inuenit. ſ. in hominibus: vt ille qui diligebat dilectione pure naturalis ami-
citię vel deliberatiuę, diligatur & charitatiue ad maius bonum q̄ diligi poſſet amicabiliter ſine chari-
tate: vt dicit Aug. octauo de Trinitate cap. vi. reducendo dilectionē amicitię ad dilectionē charitatis.
Qui amat hoīes: aut q̄a iuſti ſunt, aut vt iuſti ſint amare debet. ſic eñ & ſeipſum amare debet: aut q̄a
iuſt⁹ eſt: aut vt iuſt⁹ ſit. Sic eñ diligit ꝓximū ſuū ſine vllo ꝑiculo. Et dicit in tertio libro de Acad. ca. x.
Mecum eſt familiariſſimus amicus meus nō ſolum probabilitate humanę vitę. ecce dilectio amicitiæ
verū etiā de religione ipſa concordat: qđ eſt veri amici manifeſtum indiciū. Sic quidem amicitia re-
ctiſſime atq; ſanctiſſime definita eſt rerum humarum & diuinarum cū beniuolentia & charitate con
ſenſio. ET ſecūdum hoc ad quæſtionē quātū pertinet ad hanc ſpeciē dilectionis: Dicēdum ꝙ dilectio X
ne naturali amicitiæ vt eſt proprie dicta amicitia, deus non diligitur ſuper omnia: quia nec decens eſt
vt ſic diligat. ſ. quaſi par & ęqualis: ſicut nec debet diligi dilectione vtilis, ſed fruibilis. SI vero quæſtio
intelligatur de dilectione naturali beniuolentię: Dicendum ꝙ cum iſta dilectio ſi proprie accipiatur
conſpiciat bonum qđ q̄s vult ſibi & alteri qđ non eſt ipſe: aut qđ non habet in ſe: & talis dilectio vere
pediſſequa eſt dilectionis amicitiæ proprie dictę. Sicut enim dilectione amicitiæ diligit primo & ꝑ ſe
ſeipſum & extendit ex ſe hm̄ōi dilectionē ad alium: ſicut dictum eſt: diligendo primo bonum qđ ipſe
eſt in natura & eſſentia ſua: & deinde bonum qđ eſt alius: ſic dilectione beniuolentiæ primo vult ſibi
bonum qđ non eſt ipſe: deinde alteri. Vnde dicit philoſophus. Oīs intellectus eligit optimum ſibi.
vbi dicit cōmentator. Per ſe naturaliter proprie loquendo: ſicut deo non debetur dilectio amicitię, ſic
nec beniuolentiæ. Quodāmodo tamen debemus deo dilectionem beniuolentiæ & amicitiæ: quia ſe-
cundum ſuperabundantiā in oīi mō dilectionis debemus habere ad deum dilectionē beniuolētiæ. ſ.
volendo ei bonum: immo optima bona. & hoc vel volendo ei bonum qđ ipſe eſt. ſ. volēdo eum eē ſum-
mum bonum, vel volendo ei bonum qđ non eſt ipſe: non quia aliquibus bonis aliis a ſe egeat: ſed quia

decear vt omnis creatura ea ei aſcribat & exhibeat:& in eis pro ſuſceptis beneficiis debitum pro poſſe reddat. Et ſimiliter diligendus eſt ſuperexcellenti amicitia. propter qđ dicit philoſophus octauo Ethicorũ in fine loquens de amicitia analogiæ: quæ eſt ſecundum ſuperabundantiam: ſcđm ꝙ in ſe cõprehendit dilectionem beniuolentiæ. Poſſibile amicitia requirit non ſecundum dignitatẽ: non enĩ eſt poſſibile in omnibus: quẽadmodũ in his ꝙ ad deos & parentes. Nullus enim ſecundum dignitatẽ aliquãdo retribuet: ſecundũ potentiam aũt famulans epiices eſſe videtur. Tali ergo naturali dilectione amicitiæ & beniuolentiẹ deus diligitur ſup omnia. Vniuerſaliter enĩ quicquid recta ratione conſulente plus diligibile eſt aliis in quocũq; genere dilectionis, hoc plus diligit voluntas naturalis vt natura eſt: & hoc inclinatiõe naturali abſq; omni motu inclinante in illud: dum diligibile nullam penitus habet notitiam: & inclinatione flexa in motum ſecundum gradum & modum cognitionis, dum aliquã notitiam diligibilis accepit. Ita ꝙ appetitus naturæ vt natura eſt, ſemper eſt in melius ſimpliciter. cui ſi voluntas deliberata cõcordaret, ſemper qđ melius eſt eligeret & magis diligeret. ad quod etiam eam dirigit charitas perducendo eam perfecte ad id in quo natura ſe inclinat: ſed motu proprio perducere nõ põt. Et ſecũdũ hoc dicẽdũ eſt in ſumma, ꝙ nõ ſolũ dilectiõe deliberatiua informata charitate deus a creatura intellectuali diligitur ſuper ſe & ſuper omnia alia: verũetiam dilectione beneplacentiæ naturali, non ſolum pro ſtatu naturæ integrẹ: ſed etiam nunc corruptẹ. In quocũq; enĩ ſtatu naturã habeat eſſe, ſemper eodem motu naturalis dilectionis fertur in deum ſiue in bonum, ſecundum ꝙ bonum: licet ex quacunq; corruptione naturæ aliquãtulum in ſuo motu remittatur: ne ita perfecte vel intenſe in bonum ſimpliciter feratur: & in hoc etiam dilectione amicitiæ ſupereminentis. ſ. diligendo in deo bonum qđ ipſe eſt, pluſq; in ſeipſo qđ ipſe eſt: & plus qa dei bonum eſt, q̃ quia ſuiipſius bonũ eſt: ita ꝙ ſi oporteret alterutrũ ipſorum detrimentũ pati, potius vellet detrimentũ boni qđ ipſe eſt, q̃ qđ dei eſt: & ſe opponeret inferenti nocumentum bono qđ deus eſt: q̃ bono qđ ipſe eſt, & optaret ſeruari bonum qđ deus eſt, q̃ bonum qđ ipſe eſt. Et ſimiliter ſuper omĩa diligitur dilectione beniuolẽtiæ. ſ. volendo deo, & appetendo optima bona & potiora q̃ ſibiipſi ſecũdũ modũ iã dictum. Vñ ſi eſſet poſſibile dilectione recta voluntatis deliberatiuẹ deum diligi dilectiõe amicitiẹ proprie dictẹ, aut per ſe dilectione vtilis aut delectabilis, ſecũdum hos etiam modos, aut quoſcũq; alios ſi eſſent plures: cum ſimiliter de eiſdem modis dilectione pure naturali diligeretur ſuper omnia: ita ꝙ ſi ſit aliqua dilectio, qua non diligitur ſuper omnia, hoc non contingit niſi quia illo modo non eſt diligibilis. & hoc aut propter excellentiam: quia dilectio illa non attingit ad tam arduum: vt eſt dilectio amicitiæ proprie dictẹ: aut propter indecentiam: quia indignum eſt deum huiuſmodi dilectione diligi: vt eſt dilectio delectabilis vel vtilis: aut quod magis impoſſibile eſt, dilectione cupiditatis alicuius. Ex quo patet, ꝙ ſi omnis dilectio deliberatiua dilectioni naturali congrueret, ſicut congruit in omni ſtatu in quo natura eſt ſine peccato: ordinata ſemper eſſet: & deum ſuper omnia diligeret. Propter qđ dixit Tullius in libro primo de officiis in perſona phorum. Propoſitum noſtrum eſt ſecundũ naturam viuere. Qđ re uera bonum erat: & ad gratiã charitatis ordinãs. Sed propoſitum perfectiſſimum eſt ſecundum charitatem viuere: qđ eſt bonorum chriſtianorum. Cum vero deprauata per vitium naturæ non cõgruit, tunc illo vel illis fruitur quæ ſunt obiecta ſui peccati. Et ideo dilectione deliberatiua pro tali ſtatu deum ſuper omnia diligere non poteſt: & hoc, quia deliberatiua dilectio determinata ſequitur notitiã determinatã illorũ. qua ſtante in actu, non põt deũ diligere ſup illa: niſi retrahẽdo ab illis amorẽ: vt diligat illa ſub deo. Super omnia vero alia quibus per talem fruitionẽ nõ inhẹret, dilectione deliberatiua ſicut & naturali deum diligere poteſt. Sic ergo abſolute concedendum, ꝙ deus naturaliter diligiť ſuper oĩa. Sed dilectione aliqua. ſ. dilectione amicitiẹ & beniuolentiẹ proprie dicta: quẹ circa deũ nõ ſe extendunt diligit vnuſqſq; ſeipſum ſuper cætera. Vnde voluntas rõnalis in omnib⁹ actionibus ſuis, etiam quãdo iubetur bona aliqua proiicere & mala ſuſtinere: hoc facit propter ſibi optimũ qđ eligit. ſecundum ꝙ dicit philoſophus in. ix. Ethicorum. Omnis intellectus eligit optimum ſibi: epiices autem obedit intellectui. Verũ enĩ eſt qđ de ſtudioſo dicitur: & amicorum gratia mlta agere & pati: & ſi oporteat mori. proiicit enĩ pecunias & honores & totaliter circũpugnabilia bona, pcurans ſibi ipſi

Z bonum. SIC ergo patent obiecta. Primum enim bene probat ꝙ dilectione amicitiæ proprie dictẹ non poteſt deus naturaliter diligi ſup omnia: quia nec tali amicitia aliqua creatura intellectualis põt aut debet deum diligere. indignum eſt enĩ ei hmõi genus amicitiẹ: vt dictum eſt: ſicut & ꝙ diligatur dilectione vtilis aut delectabilis. q̃uis enĩ & ex ipſo habent eſſe omnia vtilia: & ex ipſo & in ipſo oĩa delectabilia: peruerſa tamen eſt dilectio qua principaliter propter vtilitatem vel delectationẽ diligitur. ſolum autem propter ſeipſum diligendus eſſet, etſi nihil inde aliud boni nobis prouenirer. Argumẽtũ in oppoſitum bene procedit ſecundum prædicta. Ad obiecta.

Queſt.xii. Arg.princi. In oppoſitū. Reſol.q.

SEquitur de ptinentibus cōmuniter ad omnes creaturas corporales. Circa qđ pri-
mo quęrebatur vnū pertinens ad compoſitum ex materia & forma. Secundo alia
quædam pertinētia ad principium formale in ipſo. Primum erat, Vtrum poſt re-
ſurrectionem erunt aliqua indiuidua compoſita in iſto mundo inferiori. Et argui
tur ꝙ ſic: quia totū eſſet fruſtra cum nihil inhabitaret. Contra. In pſalmo dicitur
Dies formabuntur, & nemo in eis. AD iſtam quæſtionem ex curſu rerum natura A
lium nihil certi reſpondere poſſumus. Sicut enim eſſe ſuum & modum eſſendi in
natura ſua res naturales non habent ex ſeipſis: ſed ex mera dei voluntate: dicente Ambroſio in Hexa
merō, Volūtas dei natura rei: Sic defectum a ſuo eſſe vel modo eſſendi in natura ſua: vt aliū q̄ modo
habent aliqñ recipiant: non expectant niſi ſecundū merā diſpoſitionem voluntatis dei. Propter quod
philoſophi ex eis quæ iam videbant circa ſtatum & diſpoſitionem creaturarum, ratiocinantes ſu-
per futuro cōſilia fore, temerariam proferebant ſententiam de rerum naturalium permanētia & du
ratione perpetua ante & poſt in ſtatu in quo nunc ſunt: dicente philoſopho in libro de plantis. Mun-
dus nec ceſſauit nec ceſſabit generare animalia & plantas & cunctas ſuas ſpecies. Et in.x. Metaphy-
ſicę. Et oīno ſol ſemper agit, & ſtellę, & totum cælū: & non eſt timēdū ꝙ quieſcat in aliqua hora. Quia
ergo in propoſita quæſtione ſenſus non dirigit: nec ratio quid ſit ſentiendum oſtendit: hoc ſolūmodo
in ea ponendū eſt qđ fides catholica ex canonica auctoritate demōſtrat. iuxta illud quod dicit Augu
ſtinus tertio de Trinitate capitulo vndecimo. Exiſtit auctoritas diuinarum ſcripturarum: vñ mens
noſtra deuiare non debet: nec relicto ſolidamēto diuini eloquii per ſuſpitionum ſuarum abrupta præ
Auctorita- tes ad.q. cipitari: vbi nec ſenſus corporis regit: nec perſpicua ratio veritatis elucet. AD huius autem quæſtio- B
nis determinationē viam nobis oñdūt auctoritates multiplices. Quarū vna eſt expreſſa Eſaię vltimo
Sicut cæli noui & terra noua quę ego facio ſtare coram me dicit dominus: ſic ſtabit ſemen veſtrū. vbi
gloſ. interli. quæ eſt quaſi titulus huius partis libri Eſa. vſq; in finem, dicit ſic. Hoc vſq; ad finem libri
pertinet ad diem iudicii. Vnde claret ꝙ dictum hoc pertinet ad diſpoſitionem rerum naturalium &
vniuerſaliter mūdialium in die iudicii: de qua formata eſt præſens q̄ſtio. Vnde, nuſq̄ in ſcriptura ſit
mentio expreſſa de hac materia, niſi vbi eſt ſermo de die iudicii: vt Matthęi decimoquarto. & Lucę vi
geſimoprimo. Cælum & terra tranſibunt. & Apoc. vigeſimoprimo. Vidi cęlum nouum & terrā no-
uam. Primum enim cælum & prima terra abiit: & mare iam non eſt. vbi dicit gloſ. In hac ſeptima viſi
one agit de innouatione elementorum, & glorificatiōe ſanctorum. Et ſecūdę Petri vltimo. Aduenie
autem dies iudicii vt fur: in quo cæli magno impetu tranſient: elementa vero calore ſoluentur. terra
autem & quæ in ipſa ſunt exurentur. & ſequitur poſt pauca. Properantes in aduētū diei dñi: ꝑ quē cę
li ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent. Nouos vero cælos & nouam terram ſecun-
dum ipſius promiſſa expectamus. Ex quibus patet reſponſio ad quęſtionem non ſolum de mixtis cō-
poſitis ex elementis: vt mineralibus, plantis, & animalibus: ſed etiam de corporibus ſimplicibus, ele-
Reſponſio. mentaribus, & cæleſtibus. prædictas em̄ auctoritates plures gloſſę exponūt ad literam. QVANtum C
ergo ad propoſitam quęſtionem de mixtis, dicēdū ſecundū ſententiam beati Petri: ꝙ ipſa omnia cum
terra exurenť: & per hoc oēs ſpecies mineraliū plantarū & brutorū redigenť in primā materiā vnde
formata erant & hoc ideo qa nō erat eſſe eorū, neq; continua generatio: niſi ꝑ hominē & vſum eiꝰ. Vñ
illud Deutero. iiii. Non vidiſtis aliquā ſimilitudinē in die qua locutꝰ eſt dñs vobis in Oreb de medio
ignis: ne forte decepti faciatis vobis ſculptā imaginē, aut ſiſitudinē maſculi vel fœminę, ſiſitudinem
omniū iumētorū q̄ ſunt ſup terram, vel auiū ſub cælo volātiū, atq; reptiliū quę mouenť in terra, ſiue
piſciū qui ſūt ſub terra & mouenť in aquis: ne forte oculis eleuatis ad cælū videas ſolē & lunā & aſtra
cęli: & errore deceptus adores ea quæ creauit deus tuus in miniſterium cunctis gentibus quæ ſub
cælo ſūt. Propter qđ etiam dixit philoſophus in.ii. Phyſi. Vtimur tanq̄ propter nos omnibus q̄ ſunt.
Sumus enim quodāmodo & nos oīm finis. Vñ qa mixtorū illorū gñatio nō erit futura, ceſſabit mo-
tus corporū cæleſtiū & elementorū, & tranſmutatio eorum, & generaliter omnis ſtatus eorum ꝑ quē
ordinabanť ad generationē. Qđ intellexit Ioānes cum dixit. Primū cælū & prima terra peribūt & ma
re iā nō eſt. Gloſ. ſecūdū primū ſtatū: quia ſtatus illeq prius erat, amplius nō eſt neceſſarius. Nō peri
būt ergo ſecūdū ſuā ſubſtātiā: ſed manebūt innouati. Vñ ſequiť ibidē. Ecce noua facio omnia. gloſ. ſu
perius dicta. Vnde ſuper illud ꝓdictū Petri. Cęli magno impetu tranſiēt. dicit gloſ. in aliam formam.
vnde ſequitur. Nouos cælos &c. vbi dicit gloſ. Priora deficiēt. intellige non ſecundum eſſentiam aut
formam ſubſtantialem: ſed ſecundum diſpoſitionem accidentalem. ſecūdū ꝙ ibidē dicit alia gloſ. No
uos cęlos nō ait alios: ſed veteres & antiquos in meliꝰ cōmutādos. vñ ſup illđ ꝓdictū i Matthæo dicit
gloſ. Cælum & terra tranſibunt ſecundum imaginem: manent inęternum ſecundum eſſentiā. & ſup

D idem in Luca. Innouabuntur depoſita priori forma: permanente autẽ ſubſtantia. ET quia vt dictum eſt, tunc motus omnis deficiet, & tempus ſequitur motum: tunc deficiet & tempus. ſecundum illud Apocal.x. Iurauit angelus per viuentem in ſęcula: quia tempus amplius non erit. Super quo dicit Beda in originali. Tempus impiorum inæternum erit: ſed mirabilis ſæculariũ temporũ varietas in nouiſſima tuba ceſſabit. De modo mutationis prædictæ erat opinio q̃dam ꝙ ignis cõflagrationis alius erit ab igne qui eſt elementum, & duo elementa. ſ. aquam & ignem omnino deſtruet: alia vero duo ſcilicet terram & aerem purgabit. ſecundum ꝙ dicit quædam gloſſa ſuper illud prędictum Petri. Elementa (inquit) quatuor q̃bus mundus conſiſtit ille maximus ignis abſumet: nec cuncta intãtũ cõſumet vt non ſint: ſed duo ex toto conſumet: duo vero in meliorem reſtituet faciem. Et ꝙ duo reſtituenda intelligat terram & aerem: duo vero conſumenda intelligat aquam & ignẽ: manifeſte explicat alia gloſ. ibidem, aſſumens illud pſalmi centeſimi primi. Initio tu domine terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli. Ipſi peribunt &c. quæ dicit ſic. Conſtat pro certo quia conſumpti per ignem mox abeunte igne gratiorem reſument ſpeciem. De igne & aqua nihil tale habemus: qn potius habemus in Apoca. Et mare non eſt. Et in prophetis. Lux lucernę nõ lucebit tibi amplius. & ſumit ibi gloſ. cælum pro elemento aeris, ſecundum ꝙ exprimit gloſ. ſup illud, Cælũ & terra. in Matthęo dicens. Cælum aereum a quo aues cæli. Et ad hoc adducit auctoritatẽ Petri dicens. Vnde Petrus. Cæli autem q nunc ſunt & terra eodẽ verbo repoſiti ſunt igni reſeruati. aperte docens: quia non alii cęli ſunt igne perituri q̃ aqua perditi, id eſt inania & nebuloſa. Aqua enim diluuii quæ tm̃ cubitis quindecim cacumina montium tranſcendit, vltra aeris ætheriſq; confinia nõ peruenit. Cui etiam concordat gloſ. ſuper prædictum verſiculum pſal. cum hoc exprimens cælos veros ſuperiores omnino eſſe perituros: quę dicit ſic. De cælis proximis terræ hoc conſtat, ꝙ peribunt ſecundum qualitatem. & adducit eandem auctoritatem Petri quæ iam poſita eſt. ſed addit. De ſuperioribus autem cælis cælorum non eſt

E certum: ſed ſi manent, non in ſe ſed in deo manent. Sed vt credo, non obſtantibus opinionibus gloſſarum alias catholico modo exponendarum, melior & cõmunior opinio eſt & verior vt partes omnes eſſentiales mundi corporalis, vt omnia corpora cæleſtia & quatuor elementa, manebunt ſecundum ſuam ſubſtantiam, & ſecundum qualitates ſuas mutabuntur in melius: vt elementa quatuor in ſtatum incorruptibilitatis & immutabilitatis. ſecũdum ꝙ ſuper illud. i. Corinth. ſeptimo, Præterit figura huius mundi, dicit gloſſa. i. pulchritudo non ſubſtantia quotidie ſeneſcit: & tandẽ in iudicio mundanorum ignium conflagratione peribit non ſubſtantia ſed figura: atq; ipſa ſubſtantia eas qualitates habebit quæ corporibus immortalibus mirabili mutatione conueniant. Et ideo non dixit, mundus tranſibit: ſed figura: quia ſubſtantia non peribit: ſed qualitas. Vnde quod dicit alia gloſ. ſuper canonicam Petri. Et mare non eſt. expoſitum eſt iam ſecundum gloſ. Et qđ dicit de Eſa. lx. Lux lucernæ &c. ſecundum aliam tranſlationem. vbi habet noſtra tranſlatio. Non erit tibi amplius ſol ad lucendum per diẽ. ſcilicet hic viſibilis. Neq; ſplendor lunę illuminabit te. gloſ. quã modo cernimus: quia fulgebunt iuſti ſicut ſol. vel potius vt ſequitur in litera: quia dominus erit in lucem ſempiternam: & hoc quo ad iuſtorum illuminationem ſpiritualẽ. de qua dicitur Apoc. xxi. Ciuitas non eget ſole neq; luna vt luceant in ea. nam claritas dei illuminabit eam. vbi dicit gloſ. Hic egẽt ad circuitum diei ſole & luna: ibi non. Vnde quia tunc nõ erit indigentia lucis ſolis & lunæ: videtur dicere gloſ. ſuper illud dictum Eſa. ꝙ nec tunc lucebunt: ſed ab omni officio lucendi & mouendi ceſſabunt. quæ dicit ſic. Cæli terræq; ſolis atq; lunæ ceſſabit officium. Sed tamen videtur melius dicendum ꝙ manebunt lucentes ad decorẽ & ornatum vniuerſi: ſicut manebunt ſubſtantialiter ad integritatem perfectionis: ſecundũ ꝙ dicitur Eſa. xxx. Erit lux lunæ ſicut lux ſolis: & lux ſolis erit ſeptempliciter. vbi dicit gloſ. Non eſt mirum ſi luna ſolis fulgorem recipiat: quia fulgebunt iuſti ſicut ſol. Secũdum hęc ergo patet quid fide tenendum de eis quę erunt in mundo inferiori poſt reſurrectionem & poſt diem iudicii.

F AD primum ante oppoſitum: Quia tunc erunt omnia illa fruſtra: dicẽdum ꝙ verum eſt in ſtatu quo prius erant ſeruiendo generationi per ſua officia: ſed non erunt fruſtra quantum ad ſuam ſubſtantiam propter perfectionem vniuerſi: ſicut non erunt fruſtra aliqua membra in beatis: vt genitalia & quædam alia quæ ad ſua officia exercenda non erunt diſpoſita. Beſtiæ autem terræ naſcentia & mineralia non ſolum quo ad eorum aliqua officia: ſed etiam quo ad eorum ſubſtantias: non ſunt niſi ad vſum aliquem hominis viatoris: vt dictum eſt. Ideo homine omnino tranſlato a ſtatu viatoris: nullo modo debent illa manere. *Ad arg. pri.*

G AD oppoſitum: ꝙ dies formabũtur & nemo in eis. gloſ. exponit omnino ſpiritualiter: vocando dies formatos a Chriſto poſt ſuam aſcẽſionem, apoſtolos ad illuminandum corda hominum: non ad credendum in ipſos & cõfidẽdum: ſed in Chriſtum: cuius luce ſpirituali formati. Dictũ eſt enim, ꝙ omnis temporum viciſſitudo ceſſabit. *Ad argu. in oppoſitum.*

SEquunť queſtiones pertinētes ad principium formale compoſiti ex materia & for
Quæſt. xiii. ma, & hoc inquantū habet eſſe in cōpoſito. Et erāt tria. Vnum erat de eius vnitate
Vtrum in quiditate rerum ſenſibilium materialiū cadunt plures formæ ſubſtan-
Quæſt. xiiii. tiales re differentes. Secundum de eius inchoatione. Vtrū in materia ſit ratio ſe-
Quæſt. xv. minalis: queę eſt formę inchoatio. Tertium de eius cōpletione. Vtrū forma ſubſtā-
Arg. princi. tialis recipiat magis & min⁹. CIRca primū arguiť, ꝙ in q̄ditate rerū ſenſibiliū ma
terialiū cadūt plures formę ſimul re differentes. Et arguiť ꝙ ſic: q̄a in ſeptimo Me-
taphy. dicitur ꝙ oīs definitio habet partes, & ꝙ partes definitionis ſunt partes formę, & eędem defini
In oppoſitū. tionis & eſſe rei. hoc aūt non eſſet niſi eſſent plures formę cuiuſlibet talium. CONtra. ex materia &
forma ſit vnū ſicut ex eo q̄d eſt in potentia, & q̄d eſt in actu: ita ꝙ materia ſit potētia & forma ſit act⁹
q̄ eſt cauſa vnitatis in cōpoſito: ſicut & eſſe. Si ergo eſſent plures formę in eodem: & ita plures actus:
eſſent plura in actu, & in eſſe, nō vnum. q̄d falſum eſt: dicente Boetio. Omne q̄d eſt ideo eſt quia vnū
Reſolutio. q. eſt. CVM ſecundum philoſophū in principio ſecūdi de Anima, Triplex ſit ſubſtātia, materia. ſ. for- H
ma, & cōpoſitum: nobis aūt manifeſta ſunt, & certa magis mixta & compoſita, vt dicit in primo Phy
ſicorū. & vt dicit poſt pricipiū ſeptimi Metaphy. manifeſta eſt materia quoquo mō. in forma vero eſt
maximus error, & præcipue temporibus iſtis de gradu formarum ſubſtantialiū quo ad numerū earū
& ordinē in eodē: ſuper quo mota eſt propoſita queſtio: & ſimiliter quo ad articulos duarum q̄ſtionū
proxime ſequētiū de principiis ſeminalibus formarum, & de magis & minus in eiſdem: Idcirco ergo
eas proſequemur non breui ſermone quid nobis viſum ſit reſpōdendū ad eas ꝑponendo: ſed ſermone
Tria declarā exquiſito ꝑ poſſe noſtro quid in ea ab aliis ſentiri cognoſcere potuimus pertractando. Et primo circa
da. iam ꝑpoſitam quæſtionem hoc ordine. Primo eñ perſcrutabimur poſitionē ponētium gradus pluri
mos & pluralitatem formarū ſubſtātialiū in oībus rebus materialibus, cum rationibus eorum. Se-
cundo perſcrutabimur poſitionē remouentium gradus & pluralitatem formarū ab omnibus, ſimili-
ter cum eorum rationibus, & defenſionibus. Tertio declarabimus ſecūdum intentionem noſtram in
Primum. quibus poni debet gradus & pluralitas formarū, & in q̄bus non, & quare, & quomodo. CIRca pri- I
mū ergo ſciendū: ꝙ ſicut in formis ſeparatis a materia ꝙ ſint, & quō hæc q̄dem ſit prima: hęc aūt ſecū
da: hoc ph̄s perſcrutatus eſt ex numero & ordine motuū cęleſtiū: vt determinatur in duodecimo Me
taphy. ſimili modo ponētes numerū, & gradū, & ordinē formarū materialiū in eodē, hoc ponūt motū
ex numero, gradu, & ordine actionū formarū materialiū. Formę eñ propriū eſt agere. vñ etiā forma
dicitur actus ab agendo: & formas nobis occultas cognoſcere non poſſumus, niſi ex actibus earū no-
bis manifeſtis. Agit aūt forma naturalis, & materialis triplicem actum, tanq̄ principiū eius & origo.
Primo eñ agit dando actum eſſendi compoſito ſeipſa informando materiam. Vñ philoſophus vocās
formā ſubſtantiam: dicit in ſecundo de amima. Cauſa ipſius eſſe in oībus ſubſtantia eſt. & ab hoc actu
forma ipſa nominať perfectio ſiue q̄d quid eſt in re. Secundo agit dando generaliter actū operandi cō
poſito, diffundēdo ꝑ ipm̄ ſuam virtutē ad manifeſtationē alicuius effectus. & ab hoc actu dicitur na
tura in quinto Metaphy. & .ii. Phyſicorū, & virtus ſiue potentia cōpoſiti, in ſecundo de Generatione.
Materiæ enim pati eſt & moueri: mouere autem & facere alterius potentiæ: vt dicitur ibidem. Vn-
de vnaqueq; res ſicut habet propriam formā: ſic habet propriā oꝑationē ei debitam. Secundum eñ ꝙ
diciť in fine. iiii. Meta. vniuerſa ſunt determinata oꝑatione. Tertio agit forma dando compoſito ſpe-
cialiter actū intelligēdi. i. vt ipm̄ intelligať ꝑ abſtractionē: trāſferēdo. ſ. ꝑ adiutoriū intellectus agentis
ſeipſam in aīam ſub ratiōe vl̄is. vñ diciť in ſeptimo Metaphy. Res totaliter aggregata: verbi gr̄a: iſte
circulus aut aliq̄d ꝑticulariū cū recedunt a ſenſu non manifeſtanť: ſed cognoſcuntur ſermone vniuer
ſali. vbi dicit cōmentator. i. ꝑ formā. & ſecūdū hoc forma nominať ſpecies, idea, exēplar, rō, aut para-
digma. EST aūt poſitio ponentium gradus formarū in omnibus, talis, videlicet ꝙ in qualibet re na K
Secundum. turali & indiuiduali ſunt plures formę ſubſtantiales naturales ordinem & colligantiam naturalem
adinuicem habentes, ſimul per ſuam ſubſtantiam exiſtentes in eodem: quarum illa queę eſt vltimo ad
ueniēs, completiua eſt entis illius. & hoc ſecundum alios ex eis, tanq̄ formalis & completiua reſpectu
præcedentium: ſed ſecundum alios tanq̄ illa ex qua cū aliis ꝓcedentibus reſultat vna forma: quæ non
eſt ſimplex: ſed ex illis multis compoſita: alia ab omnibus aliis cōponentibus eam: quæ eſt forma toti⁹
compoſiti, & materię, & oīm aliarum formarum ex quibus componitur. Et per hunc modum ſecūdū
illos quodlibet ens naturale indiuiduum vnum eſt ab vna forma perfectiua totius: ſub qua tamē plu
Operatiōes res alię continentur. Et hoc declarant primo ex operatione formę prima, quā agit in cōpoſito ꝑ ſuam
formarū. eſſentiam. Secundo ex ſecunda: quā agit per ſuam virtutem. Tertio ex tertia: quā agit per ſuā abſtra
Prima. ctionem. EX prima operatione ſic. Cum enim (vt dicunt) forma ꝑ ſuā eſſentiā dat eſſe naturale com L

poſito: aliud ergo & aliud eſſe naturale in compoſito erit ab alia & alia forma. Sed in quolibet cõpoſito naturali (vt dicũt) videmꝰ plura eẽ naturalia alia & alia: verbi gr̃a: qd̃libet ĩdiuiduũ habet naturale eẽ ſimplex quo ens ẽ & nõ ſuba aut accidẽs: & quo ſuba ẽ, & ñ corporea aut ĩcorporea, & eẽ corpis quo corpus ẽ: a quo nõ habet eẽ corpus ſimplex aut mixtũ: & p̃ter hoc habet eẽ quo ẽ corpus ſimplex: vt elementũ: vel mixtũ, vt cõpoſitũ ex elemẽtis: & mixtũ habet alid̃ eẽ quo ẽ mixtũ ſimpliciter: aliud vero quo ẽ mixtum hoc, vt vegetabile: & alid̃ quo ẽ vegetabile hoc, vt ſenſibile: & alid̃ quo eſt ſenſibile ſimpliciter q̃ quo eſt rõnale. Vñ dicũt: ꝙ ſicut ĩ corpe aĩalis plures ſunt ptes materiales: vt mẽbra figuris ſuis diſtĩcta: plures materias ptiales habẽtes ſibi ꝓprias: q̃rũ nulla ẽ altera: ſicut neqꝫ vnũ mẽbrũ ẽ alterũ: tñ cõſtituũt oẽs materię illę p cõpoſitionẽ vnã materiã cõpoſitã totiꝰ corpis: ſicut & ip̃a mẽbra vnũ corpus p ordinẽ & colligãtiã quã habẽt adinuicẽ naturalẽ, non ſimplex ſed compoſitum: ſic & in eodem corpe plures ſunt formæ eſſentialiter, differentes tamen, p colligantiã & ordinẽ naturalem quẽ habẽt ad vnã ſimplicẽ cõpletiuã illarũ: vel adinuicẽ in conſtituẽdo vnã cõpoſitã ex ſimplicibus reſultantem. & hoc (vt dicũt) quemadmodum contingit in homine ꝙ ex rõnali adueniente ſenſitiuo & vegetabili & organico mixto reſultat hũanitas: q̃ eſt vna forma in hoie cõpoſito ex multis, & pfectio totius.

M Ex ſecũda autẽ operatiõe formę declarant idẽ ſic. *Secunda.* Cũ eñ (vt dicunt) forma p ſuã virtutẽ cõpoſito dat opari: alia & alia opatio naturalis in cõpoſito erit ab alia & alia forma: qa cuiuſlibet formę determinaꝛ ꝓpria virtꝰ & ꝓpria operatio ſecũdũ illũ dicente Pħo in primo Politicæ. Oĩa propria virtute & opatione determinanꝛ. licet hoc nõ ſit æque manifeſtũ in oĩbus: vt dicitur in fine quarti metaphyſicę. Vñ vt determinatur ibidẽ, per hmõi operatiões iudicaꝛ vnũquodqꝫ qñ exiſtit: vt ignis vel aqua, caro aut neruus, ſeu ęs: vel argentũ, & cętera hmõi. Quæ eñ poſſunt facere, ſuiipſius opus eſt ſingulũ: quẽadmodũ oculus videns: qd̃ vero nõ põt, ęquiuoce: quẽadmodũ mortuus aut lapideus. Sed in quolibet compoſito naturali videmꝰ plures opatiões naturales. verbi gratia, in lapide p̃ter operationẽ quę ei cõuenit rõne qua mixtũ ẽ & lapis ſimpliciter q̃ cõmunicat cũ alio lapide: ſicut cõmunicat cũ eo in forma rõne qua talis lapis eſt a ꝓpria ſcẽa ſpecifica cõuenit ei talis opatio: & alia q̃ cõueniat alii lapidi. Iſti enim cõuenit ꝙ attrahit ferrum: illi vero ꝙ fugat venenũ, aut aliquid hmõi. Et ſimiliter homo rõne qua vegetabile, vegetat: ſentit vero rõne qua ſenſibile: & intelligit rõne qua rõnale. Ergo (vt dicũt) in quolibet tali plures formæ: a quibus ꝓcedũt hmõi plures operationes.

N Ex tertia operatione formæ declarant *Tertia.* idem ſic. Cũ eñ (vt dicũt) forma per ſuã abſtractionẽ dat compoſito vt intelligaꝛ ab intellectu abſtrahente: alia & alia abſtractio formãs alium & aliũ conceptum mẽtis erit ab alia & alia forma. ſed a quolibet compoſito naturali videmus plures fieri abſtractiones: quibꝰ alii & alii cõceptꝰ de eodẽ formanꝛ in intellectu: vt de hoĩe ꝙ ſit ſubſtãtia: ꝙ corpus: ꝙ animatum & cætera hmõi. ergo oportet ꝙ in quolibet tali ſint plures formæ, quibus fiunt plures hmõi operationes: & formãtur plures cõceptus: & plures p̃dicationes eſſentiales: in q̄bus p̃dicatum forma eſt reſpectu ſubiecti. Qd̃ etiam vt dicunt ad confirmationẽ opinionis ſuę: videꝛ velle Pħus cũ dicit in octauo metaphyſicę: ꝙ eædẽ ſunt partes definitionis & eſſe rei. partes eñ definitionis ſecundũ eundẽ ſunt hmõi formę abſtractę tanq̃ differẽtię aggregatæ generi ad cõſtituendũ formã ſpeciei. Differẽtia eñ eſt q̃ abundat ſpecies a gñe. Alia q̃dã cõſimilia ſũt & authẽtica: q̄bus ſimiliter ſolent opinionẽ ſuã fulcire: de q̄bus erit ſermo inferius. Iſta ſunt fundamẽta (vt credo) ponentiũ gradus formarũ in oĩbus cõpoſitis naturalibus: licet forte ſint rõnes plures alię apparentes ad idem: quas nõ oportet recitare: ſed in pſcrutatione elidere.

O Et eſt aduertẽdũ: ꝙ ponit iſta poſitio circa pluralitatẽ rerũ naturaliũ principaliter duo: ſcilicet aut pluralitatẽ formarũ oĩno ſimpliciũ in ſua ſimplicitate manẽtiũ: aut compoſitionẽ vnius ex oĩbꝰ illis. Nõ eñ poteſt poni ꝙ aliq̃ forma cõpoſita ex pluribꝰ ſit oĩno pr̃ia & primo adueniẽs materiæ: vel oĩno media vel vltima p ordinẽ, & immediatiorẽ ſe habens ad alias ſimplices. Qd̃ patet de forma illa q̃ poniꝛ primo aduenire materię. Si eñ illa forma nõ eẽt ſimplex: ſed cõpoſita ex aliis: vna prĩo adueniret materiæ, & alia ſecundo. Si oẽs formæ ſunt in materia ſecundũ gradus, q̃ro de illa prima: vtrũ ſit ſimplex, aut cõpoſita. Si ſimplex, habeo ꝓpoſitũ: ſcilicet ꝙ pr̃ia forma prĩo adueniens materiæ, ſimplex oĩno eſt in natura formę: & ſic illa quę ex hac cum alia cõponiꝛ, nõ eſt prima. Si vero ſit cõpoſita, hoc nõ eſt niſi ex aliis duabus ad minꝰ: q̃rum vna primo: alia ſecundo aduenit materiæ. Et eſt quæſtio eodem modo de iſta prima: vtrũ ſit ſimplex aut compoſita: & ꝓcedeꝛ in infinitum ex parte ante in cauſis formalibus: qd̃ eſt contra Pħum in ſecundo metaphyſicę: aut erit ſtatus in prima ſimplici & incõpoſita. Eadem rõne ꝓbatur ꝙ forma prima poſt iſtã primã: & ſimiliter proxima ſequens eã: neceſſario ſimplex eſt & incõpoſita. Si eñ illa forma proxima ſequẽs primã formam iam datam non eſt ſimplex: ſed compoſita: hoc eſt ad minus ex duabus: quarum vna pri-

mo aduenıret:altera vero ſecundo.aliter eſſ non eſſet gradus & ordo ín eís.Et tũc quęro de ílla pri
ma:vtrum ſit ſimplex aut cõpoſita:& eſt idem ꝓceſſus vt prius.Forma ergo aduenıens ímmediate
poſt primá formam neceſſario ẽ ſimplex & incõpoſita.Et eadem ratione ꝗlibet poſteriorũ:ſi pertra-
ctetur eadem ratio vſq; ad formam vltimo aduenientẽ:& ſimiliter ſi nullę ponantur intermedię.Et
eadem ratione etiam illa forma vltima neceſſario eſt ſimplex & incompoſita:qa aliter erit ꝓcedere
in infinitũ ex parte poſt i formis vltimis:ſicut & ex parte ante i formis primis:vt patet pertractãti.
Quãtũcũq; ergo formæ plures ſecundũ gradũ & ordinem ſe habentes ponanť eſſe in eodem:oẽs tamẽ ne-
ceſſe eſt eſſe ſimplices i natura & eſſentia ſua.& hoc ſiue fuerint extremę,ſiue medię.Si vero ſit ali-
qua forma cõpoſita in ſua eſſentia ex aliis formis,oportet ꝙ non ſit vna ex illis quæ ſecundum gra
dum & ordinẽ per immediationem ſe habent in eodẽ:ſed ꝙ ſit cõpoſita ex oĩbus eis quæ ſecundũ
gradum & ordinem ſe habent:vel ex quibuſdã aliis ordinẽ inter ſe non habentibus.Et hoc nõ põt
intelligi niſi dupliciter.Aut ꝙ illę formę ſimplices in illa forma cõpoſita integrę non maneant: ſed
ſolum ſecundũ virtutes ſuas licet remiſſe: ſicut formę elementorũ in forma mixti manere dicũtur
a ꝗbuſdã.Aut ꝙ maneant integrę i ea,& hoc dupliciter.Aut tanꝗ plura,quorũ primũ ſe habet vt
potentia:& ſequens vt actus:& tunc ꝙ ex eis fiat vnũ ꝑ informationẽ vt ex potẽtia & actu.Sed hoc
iterum cõtingit intelligi dupliciter. Vno modo ꝙ illud vnũ cõtineat in ſua eſſentia illa cõpoſita:
nec ſit i re aliqd extra illa:quẽadmodũ cõpoſitũ ex materia & forma nihil ẽ rei ꝑter materiã & for
mam:ſed ſolũmodo cõtinens ea per informationẽ & cõpoſitionẽ.Alio modo vt ſit forma alia ꝑter il
las adinuicem compoſitas, nullã illarũ cõtinens in natura ſua & eſſentia:ſed ex eis reſultans,quem
admodũ ſi ex ſenſibili & rationali compoſitis in hoie reſultet humanitas:& ſit forma tertia,alia o-
mnino ꝑ eſſentiã ab ambabus illarũ:ſecundũ ꝙ dicũt aliqui: vt ſic in vniuerſo quatuor modis ima
ginetur forma cõpoſita ex formis.Si primo modo eſſet vna forma compoſita ex pluribꝰ,hoc eſſet ꝑ
earum corruptionem & illiꝰ generationẽ:ſicut cõtingit in gñatione mixti ex elemẽtis.Sed cũ vna
forma gñať ꝗ eſt ꝑfectio materiæ & cõpoſiti ſubſiſtẽtis ꝑ aliarũ corruptionẽ in materia,illę nõ ſunt
dicendę eſſe vel fuiſſe vnꝗ formæ illius cõpoſiti,cuius forma illa gñata eſt ꝑfectio:ſed magis compo
ſiti corrupti vnius vel plurium:quẽadmodum cõtingit cũ corrũpunť formæ elementorum & ipſa
elemẽta:quãdo ex eis gñatur mixtũ in forma mixti.Propter pluralitatem ergo formarũ ex quibus
vna dicitur cõponi,ꝗ eſt ꝑfectio indiuidui ſubſiſtentis,cõtinẽs alias virtute ſolũ,nullo mõ pñt dici
plures formæ ſecundũ gradus & ordinẽ eſſe in eodẽ:ſicut neq; in mixto dicũtur eſſe plures formæ
ꝓpter formas elementorũ ex ꝗbus gñatur mixtũ.Si vero ſecundo modo ponať vna forma cõpoſi-
ta ex pluribꝰ vt quarũ vna ſe habet ad alterã ſicut potentia ſe habet ad actũ: & ſit de eſſentia com
poſitę ex eis,quẽadmodũ vnũ corpus ex pluribꝰ mẽbris: cũ prima illarũ neceſſario prius adueniat
materiæ vt ſuo fundamento,ꝗ alia aduenit ei,illa prima cũ materia facit cõpoſitũ & hoc aliqd: &
ſic quęlibet alia forma ei accidentaliter aduenit: nec poteſt facere vnũ ꝑ ſe & per eſſentiam cũ ea.
Nõ reſtat ergo eis niſi tertius modus,& ille(vt credo)eſt in quo cõfidunt ſcilicet ꝙ ex pluribꝰ for
mis componatur tertia:quæ per eſſentiam omnino differt ab illis.Sed apparet ſtatim ꝙ illa forma
tertia ex quo alias non includit in ſua eſſentia,eſt æque ſimplex cũ qualibet earũ: & ſic nõ ſit ex eis
niſi per generationem & illarum corruptionem.non enim eſt ponere formam conſequentem com-
poſitum manens niſi ſecundum rationem & intellectum:vt infra videbitur.Sic ergo patet ꝙ im-
poſſibile eſt aliquã formarũ ſubſtantialium quę eſt ſubſtantialis ꝑfectio materiæ,ponere eſſe cõpoſi
tam in aliquo indiuiduo materiali.Si ergo ponatur gradus formarũ ſubſtantialiũ in aliquo,opor-
tet ꝙ ille ponať in formis oĩno ſimplicibus:ita ꝙ vltima earũ ſit cõpletiua & ꝑfectio materiæ & o-
mnium ꝓcedẽtiũ & totius compoſiti.Vñ falſum eſt qđ dicũt: ꝙ formæ ſimplices colligatę cõſtitu
unt vnam compoſitã,qualis eſt humanitas in hoie ex colligantia ſenſibilis & rõnalis:ꝗ eſt ꝑfectio to
Cõtra ſimile adductum. tius,vt infra videbitur. Nec valet ſimile qđ adducunt de diuerſis ꝑtibus integralibus corporis cõ Q
ſtituentibus vnũ corpus compoſitum:& de diuerſis ꝑtibus materiæ cõſtituentibus vnã materiam
totius.quoniã diuerſę ꝑtes corporis & diuerſę materiæ ꝑtes ſub ipſis colligantiã habẽt & cõtineť
in compoſito ſub vna forma totius.ſecũdum ꝙ vult Phus i fine primi de anima.Quas quidẽ ꝑtes
neceſſe eſt ponere diuerſas ꝓpter diuerſas operationes animæ,in ꝗbus vtitur eis vt organis appro
priatis diuerſis operibus & diuerſis partibꝰ animę.Propter nullã aũt neceſſitatẽ operationũ neceſ-
ſe eſt ponere diuerſas formas in eodem pręterꝗ in hoie,vt in ſequẽtibus videbitur. Et ꝙ aſſumũt: R
Contra aſſumptum. ꝙ humanitas in homine eſt forma totius reſultans ex ſenſibili & rationali: Dicendum ꝙ hoc per
errorem dictũ eſt.Eſt enim quædam forma quę eſt principiũ indiuidui cõpoſiti & altera pars com
ponẽtiũ ipſum, quoniã homo in eſſe naturali cõponiť ex corpore & aĩa:ꝗ eſt forma eius naturalis:

de qua nobis eſt ſermo ad præſens. Et eſt forma quæ eſt quiditas & eſſentia rei:quæ etiam dicitur
vniuerſale abſtractū in aīa ab indiuiduis:vt ſunt ſpecies vel genus:quæ ſunt forma conſequens in
diuiduū cōpoſitū ꝑ abſtractionē. Vñ ex hac aīa & hoc corpore cōponitur iſte homo vt Callias, &
ex illa aīa & illo corpore cōponit̄ ille homo:vt Socrates:a quibus abſtrahitur homo ſimpliciter di-
ctus:qui dicit̄ ſpecies & forma vniuerſalis:maxīe ſecūdū cōſiderationē metaphyſici:vt patet ex ſu
pra determinatis in quadā alia queſtione. Quę tñ in cōceptu intellectus dicit aliquid cōpoſitū ſe-
cundū cōſiderationē Phyſici ex corpore & aīa ſimpliciter:ſicut dicit iſte homo ex hoc corꝑe & ex
hac aīa:vt vult Phūs in ſeptimo metaphyſicæ,ſecūdū cōſiderationē metaphyſici ex gñe & differē-
tia ſecundū ꝙ expoſitū eſt ſupra in dicta queſtione. Hęc aūt forma dupliciter pōt nominari:vl' ſub
ratione cōcreti ꝑdicabilis de indiuiduis:aut ſub ratiōe abſtracti ab eis. Primo mō ſignificatur hoc
noīe homo:ſecundo modo hoc noīe hūanitas:& ambo ſcilicet homo & humanitas idē ſignificāt:ſci-
licet cōpoſitū ex materia & forma ſub ratione vl'is. Nō ergo humanitas eſt forma cōſequēs aliquā
formarū cōpoſitionē in materia:quæ ſit principiū dans eſſe & ꝑfectionē materiæ & ſuppoſito:ſed ē
forma cōſequēs totū indiuiduū cōpoſitū per abſtractionē,tanꝙ quiditas & eſſentia eius cōplectens
in ſe īdiuidui cōpoſiti & materiā & formā ſub rōne vl'is:vt ſupra ē expoſitū. Aliter aūt ponēdo eſ-
S ſentiā:ꝙ cōſequit̄ totū cōpoſitū:falſa imaginatio eſt & figmētū. Qꝫ vero nitunt̄ arguere pluralita Cōtra argu,
tem formarū in eodē ex pluralitate actuū formę:nullā habet efficaciā. omnē eñ operationē attribu
endā compoſito per plures formas:ęque conuenienter poſſumus ponere ꝑ vnam ſimplicem etiam
in hoīe,niſi in ipſo aliud repugnaret:vt infra videbitur. Qđ aūt pōt fieri ꝑ vnū,natura nunꝙ agit
ꝑ plura:qa nihil agit fruſtra:neq; deficit in neceſſariis ſecūdū Phūm. Sed in hoc erāt decepti: putā
tes ꝙ diuerſitas actuū nō eſſet niſi ex diuerſitate rerū ꝓcedēs. Qꝫ eñ oēs opationes in triplici gñe
opationū ꝓaſſumpto,ꝙ attribuūt̄ pluribꝰ formis a ponētibꝰ gradꝰ formarū i quolibet naturali,pñt
fieri per vnā formā ſimplicē:declarat̄ ſic. Forma quę ſecū dū ſe ſubſtātia ꝗdā eſt:ſiue eēntia: licet ab
ea actio vel opus īmediate elicit̄:tñ nō dicit rōnem principii alicuius actiōis aut opationis inquan
tum ſuba eſt vel eſſentia:quia vt ſuba vel eſſentia nominat̄,qđ abſolutum dicit:ratio aūt principii
addit ſuꝑ eā rōnē reſpectꝰ ad opus quo dicit̄ virtus:vt iſta tria cōſiderent̄ i vnaquaq; re:ſuba,qua
in ſe aliquid eſt:virtus,ꝙ eſt pricipiū opatiōis elicitiuum:& ipſa opatio elicita. Nunc aūt ita eſt ꝙ in
oībus materialibus formis habētibus diuerſos gradus ꝑfectiōis in diuerſis & diuerſas virtutes ꝑ-
fectionibus illis reſpondētes:qbus ſunt diuerſarū opationum principiū:quēadmodū ſe habet forma
mixti in lapidibus:vegetabilis in plantis:ſenſibilis in brutis:rōnalis in hoībus:ſemꝑ forma prior &
imꝑfectior:etſi non ſecūdū ſubſtantiā diuerſa ponat̄ eſſe ſimul in eodē cū poſteriori & perfectiori
quēadmodū dicūt ponētes gradus formarū in oībus:ponenda eſt tñ virtute eſſe in ea. Ita ꝙ poſte-
rior in æquali ſimplicitate exiſtēs ſecūdū ſubſtantiā ſiue eſſentiā cū priore,aut in maiori,ſemꝑ ha-
bet in ſe rōne ſuæ perfectiōis ſuꝑioris virtutē oēm quā habet inferior:& ſic cū forma rōne virtutis
ſuæ ſit principiū opatiōis ꝓpter pluralitatē opationū,& in primo genere opationū,& i ſecundo,&
in tertio,non oportet ponere plures formas in eodē eſſe:imo ſufficit ponere vnicā quæ virtute oēs
alias in ſe cōtineat:vt ab eadē forma ſimplici in bruto ponamus ipm̄ eſſe corpus mixtū vegetabile
T & ſenſibile. ET nō eſt ſimile qđ adducūt de ꝑtibus corporis. Illas eñ oportet eſſe re diuerſas:quia Cōtra ſimile
ſunt organa ꝓxima:determinātes ſubſtātiā ad diuerſas rōnes virtutū organicarū:qbꝰ virtutibꝰ &
in qbꝰ organis ē pricipiū diuerſarū opationū corporaliū. Nulla tñ neceſſitate oportet ſubam ipſam
poni diuerſam niſi virtute:vt dictū eſt. Vñ ponētes vnicam formā ſubſtātialē in hoīe: ſicut & in
quolibet vel i quocūq; alio:dicūt ꝙ illa dat actū primū q ē eſſe,cōpoſito & oībus ꝑtibus eius:qui ē
vnus & idē in toto & in ꝑtibus. Vñ caro,os,manus,caput & huiuſmodi,non habent eſſe primum
in corpore niſi ab anima: ꝙ eſt ſubſtantialis forma totius & cuiuſlibet ꝑtis:nec differūt inter ſe ni
ſi accidētaliter i tēperātia ꝗlitatū actiuarū & paſſiuarū & diuerſitate figurarū,ꝑ ꝙ diuerſimode or-
dinant̄ ad opus. Ita ꝙ oīs hmōi differētia & oīa accidētia ꝗ ſunt in cōpoſito & in ꝑtibus eiꝰ ſequū-
tur poſt eſſe qđ habet̄ ab aīa:& diuerſificant̄ ſecūdū diuerſitatē aię:quia ſcilicet ab anima hominis
eſt caro hoīs:alia a carne equi:quæ habet eſſe ab aīa equi. Ita ꝙ caro hominis ab eodē habet eſſe ca-
ro ſimpliciter & caro hoīs:& ſimiliter de carne equi & ſic de oībus aliis. Vñ dicit Cōmētator ſuꝑ
primum de aīa. Nō differunt mēbra leonis a mēbris cerui niſi qa anima differt ab anima. Et ſicut
dicūt ꝙ aīa rōnalis,quæ eſt vna forma in homine,agit omne qđ ꝑtinet ad actum primū in homine
& in omnibus ꝑtibus eius,qui eſt eſſe:vt dictū eſt: ſimiliter dicūt ꝙ agit omnem actū ſecundū:qui
eſt operari. & hoc diuerſimode ſecundum diuerſas virtutes & potentias quas habet in ſe ſecundū
diuerſitatem eius determinationis ab organo vel ab obiecto vel ab aliis accidentibus conſequētibꝰ

eſſe in compoſito aut in partibus eius:vt expoſitum eſt in quadam queſtiõe alterius Quodlibet. Et
ſimiliter dicunt de tertio actu q̧ conſiſtit in operatione rõnis: ꝙ videlicet ab eadem forma ſimplici
in homine inquantum continet virtute omnes inferiores,fit abſtractio omnium intentionum quæ
prędicantur de homine:quibus differt ab aliis:vł conuenit cũ eis abſq; omni differẽtia reali:ſed ſola
differentia intentionum. Propter qđ dixit Philoſophus ꝙ vegetatiuũ eſt ĩ ſenſitiuo,& ſenſitiuum
in intellectiuo:ſicut trigonum in tetragono,& tetragonum in pẽtagono. Vñ partes definitionis
partes ſunt ſecundũ rationẽ intentionis:non ſecundũ rem.homo eñ nõ eſt ab alia re rõnale & ſen
ſitiuum:neq; ſenſitiuum hominis eſt aliud re a ſenſitiuo ſimpliciter exiſtente in hoie.& ſimiliter de
vegetatiuo & aliis ſuperioribus:ſed ſolũ ſecundũ intẽtionẽ. Non decet ergo ponere in aliqua re na
turali plures formas ſubſtãtiales ſimplices vel vnam ex pluriũ compoſitione, quæ eſt forma perfe
ctiua totius.Neq; oportet hoc ponere propter diuerſitatem quarũcunq; operationũ: vt viſum eſt.

Contra alio-rũ opinionẽ. Vnde quia aliquibus apparet ꝙ nõ ſit alia ratio quare in eodẽ plures formas ſecundũ gradus po V
nere oportebat,q̃ diuerſitas dictarum operationum,negãt pluralitatem formarũ de qualibet re na
turali & etiam de homine.Quorum poſitio eſt:ꝙ in vnoquoq; ente vno ſingulari vna tãtũ eſt for
ma ſubſtantialis dans eſſe eſſentiale ſubiecto compoſito ex ipſa & materia, & omnibus quæ in eo
ſunt.verbi gratia:anima rõnalis in hoie adueniens corpori humano dat homini ꝙ ſit homo, & ꝙ
ſit iſte homo:ꝙ ſit animal & ꝙ ſit hoc animal,ꝙ ſit corpus & ꝙ ſit hoc corpus, ꝙ ſit ſubſtantia &
ꝙ ſit hæc ſuba,ꝙ ſit ens & ꝙ ſit hoc ens.dat etiã carni ꝙ ſubſtãtialiter ſit caro & iſta caro q̃ ẽ homĩ
nis:& oſſi ꝙ ſit os & hominis os,& ſic de aliis.& ꝙ rõnes differentes inter ſe non habet niſi accidẽ
taliter:p quæ ſiũt organa apta ad exercẽdũ diuerſas aię actiões per ipſa:vt oculo ꝙ videat: auri ꝙ
Medium pri audiat,& ſic de cæteris operibus animalis. Ad iſtam ſuam poſitionẽ confirmandã adducunt vnũ
mũ aliorum medium ex primo actu entis qui eſt eſſe,ſic. Eſſe ſimpliciter vnum,eſt vnius entis: eo ꝙ eẽ eſt act[9] X
primus:& primum in vnoquoq; non eſt niſi tantum vnum illus generis. Quare cum eſſe qđ eſt
actus primus,ſit a forma ſubſtantiali:& eſſe vnum a forma vna vnius entis non eſt niſi vnica for
ma ſubſtantialis.Ita ꝙ oĩs forma alia ſuperueniens erit accidentalis compoſito: & eſſe accidentale
erit illud qđ confert:quia ſequitur poſt conſtitutionẽ rei in eſſe primo. & ſic quãtum eſt de ratiõe
Secundum. ſubiecti poteſt ei adeſſe & abeſſe præter ſuam corruptionẽ.Inducũt autem mediũ aliud ex ratione
primi compoſiti cõſtituti in eſſe ex materia prima & forma: ſic.Prima materia cũ prima forma fa
cit cõpoſitum quoddã & hoc aliquid: ſecunda autem forma ſuperueniẽs ſi facit hoc aliquid & cõ
poſitũ,hoc erit non ex materia & forma:ſed ex forma & cõpoſito:qđ iã per aliã formã erat hoc ali
quid.Et ſic idem erit plura hoc aliquid:& in eodẽ erũt plures cõpoſitiones ſubſtãtiales:& non erũt
Ter. mediũ. proxima principia cuiuſlibet cõpoſiti ſubſtantialis materia & forma:qđ abſurdũ videtur.Tertium
mediũ inducunt ex vnione formę cũ materia,ſic.Si plures ſint formę in eodẽ ſecũdũ gradũ & ordĩ
nem,poſterior vnietur materię mediante priore:& ſic non ſunt eadem ratione pfectio materię: nec
Quartum medium. habẽt eandem rationẽ formę niſi ęquiuoce dictã:qđ non videť eſſe ponendũ in formis. INducunt
etiam quartũ medium ex actu generatiõis,ſic.Gñatio hoĩs eſt vna trãſmutatio numero & eſt mo
tus ad formã:ergo debet habere vnũ terminũ numero:& vna numero debet eſſe forma geniti. er
go &c. ISta vt puto ſunt fundamenta negantium oĩno gradus formarũ:licet forte poſſunt eſſe ra
Op. reſol. tiones plures alię apparentes:quas ptractatio excludet. Iſta poſitio multum applicabilis eſt animo: Y
quia ſubſiſtenti vnico ſimplici attribuit quicquid pluribus eidem poſſit attribui. Dignius autẽ eſt
fieri per pauciora q̃ per plura vnumquodq;:vt diciť in primo phyſicorum.Et vt dicitur ſecundo
cæli & mundi:de aptitudine naturæ eſt vt faciat melius ſemper & vtilius & nobilius. & hoc non
eſt niſi dignius. Sed additur,Secundum ꝙ eſt poſſibile. Si ergo non ſit poſſibile ex natura
rei in aliquo omnia prædicta fieri vno:vt videbitur: non eſt inconueniens ea ponere non fieri
niſi a pluribus: vt in homine: ab vno videlicet ꝙ ſit forma corporis mixti, carnis, & oſſis &
huiuſmodi: ab alio ꝙ ſit vegetabile, & ſenſibile,& rationale. SED ꝙ in omnibus aliis ab ho
mine debeamus negare formarum ſubſtantialium pluralitatem, contra primam poſitionem,
arguitur ſic. Vt dicit Philoſophus in ſexto phyſicorum,tria ſunt quæ dicuntur ſecundum mu
tationem,quod mutatur,& in quo,& in quid,vt homo,tempus,& album.Et vt dicit i quinto,mo
tus ſimplex vnus qui eſt vnus numero eſt ſecundum tria prædicta:quorum vnũquodq; oportet
eſſe vnum numero:ſcilicet quid,& in quid,& quãdo. Vnus ergo motus vel mutatio numero non
eſt niſi in vnũ terminũ nũero. Sed gñatio cuiuſlibet rei naturalis eſt mutatio numero vna: quia
ſecũdũ Boetium in Cõmẽto ſup Porphyriũ,Omne qđ eſt,ideo eſt qa vnũ numero eſt.ergo in oĩni
gñatione naturali eſt tantũ termin[9] vnus nũero:in quẽ ſcilicet.hic aũt nõ eſt niſi forma acquiſita

in compoſito:etiam licet compoſitum per ſe dicatur generari: quia ſecundum formas acquiſitas ꝑ mutationē diſtinguuntur mutatiões genere,ſpecie,aut nũero:vt vult Phus in qnto phyſicorũ.Ergo vna generatio naturalis tantũ ad vnã formã numero terminaẗ.ſed in re naturali gñata non eſt aliqua forma ſubſtãtialis niſi ꝑ generationē habita:vt patebit in ſequenti quæſtione de principiis

Z ſeminalib⁹.In eadē ergo re naturali generata nõ eſt ponere plus q̃ vnã formã ſubſtãtialem. FORte dicet Aduerſarius:ꝙ in gñatione rei naturalis nõ eſt tantũ vnica mutatio gñationis ſecundum numerũ:ſed plures ſecũdũ pluralitatē formarũ:ita ꝙ q̃libet forma eſt terminus vnius mutatiõis in generato. Euaſio aduerſarii. Qđ nõ põt ſtare.qm̃ mutationes ſiue motus illi plures numero ad diuerſas formas i eodem mobili vel mutabili aut ꝓcedunt ſucceſſiue vnus poſt alterũ: vt vbi terminaẗ gñatio vnius formę,incipiat gñatio alterius:aut fiunt oēs ſimul:vt idē ſimul i eodem tēpore:aut inſtãti moueẗ: aut mutatur diuerſis motibus aut mutationibus.Si primo mõ:aut ergo de eadem potentia materiæ:aut de diuerſis.Et cum ſecũdũ Cõmentatorē ſup duodecimũ metaphyſicę potētię materiæ diuerſificanẗ ſecũdũ diuerſitatē formarũ ſpecialiſſimarũ:vt iam diceẗ,ſi de eadē,tũc ergo forma primo gñata & ſecũdo & tertio,& ſic deinceps,non ſunt niſi vna forma in ſpecie ſpecialiſſima differētes ſolo numero.Nũc autem in eodem numero nõ poſſunt eſſe formę eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſimę diuerſæ numero & re:vt duæ albedines:aut duę terreſtreitates:aut duę carneitates:ſed ſi differentia aliqua cadat in eodem ſecundũ eandē formã ſpecialiſſimã,hoc nõ põt eſſe differentia reali:ſed ſolum intētionis: ſecundũ ꝙ in eadem albedine in numero fit motus a gradu intentionis minoris ad gradũ intentionis maioris.Si ergo de eadem potentia materię ꝓcedat gñatio ſucceſſiue:aut nulla erit oĩno diuerſitas ſecũdũ gradus in generato:aut eſt ſolũmodo ſecũdũ diuerſos gradus intētionis:ſecũdũ magis & minus.Aut igitur nõ eſt poſſibile ꝙ fiant plures formæ ſubſtãtiales in eodem genito ꝑ quodcũq; agens vnũ vel plures:aut ſolũ eſt illa pluralitas ſecũdũ differētias graduũ & intentionũ penes magis & minus.& ſic non erit re & numero niſi vna forma ſubſtãtialis:qua vnum & idem diciẗ ens,ſubſtãtia,corpus &c.differēs ſolũ ſecũdũ eſſe & magis & minus.Et ſic forma ſubſtantialis ſpecifica q̃libet cuiuſlibet rei naturalis educta de potētia materiæ vna & eadē nũero manens ſuſciperet magis & minus:quēadmodũ & forma accidētalis:qđ eſt impoſſibile:vt patebit i ſequenti queſtione. Si vero formę diuerſæ ꝓducantur ſucceſſiue in eodē vna poſt alterã de diuerſis potentiis materiæ:quia aliter vt dictũ eſt nõ poſſunt eſſe re diuerſę.De formis eñ re diuerſis ꝓducendis ex materia dicit Cõmentator ſup.xii.metaphyſicæ:ꝙ non quodlibet fit ex qualibet potētia ſed vnũquodq; entiũ fit ex eo qđ eſt in potentia id qđ fit:eo ꝙ numerus potentiarũ ſit ſicut numerus ſpecierũ entiũ generabiliũ & corruptibiliũ.Et hoc ita ꝙ ęque īmediate & de proximo quęlibet potētia ſiue habilitas materiæ ad formã,ſecundũ quã forma ꝓducitur ex materia,inhęret materiæ. Si inquã de diuerſis huiuſmodi potentiis eiuſdem materiæ in eodem plures formę ſucceſſiue producantur in eſſe:tũc ſicut in potentiis illis non eſt ordo reſpectu materiæ inhęrendo ſecundũ pri⁹ aut poſterius:quia oēs ęque immediate inhęrent illi,& nulla illarũ mediante altera:ſimiliter neq; ĩ formis ex eis productis:maxime cũ quęlibet forma immediate ex propria potētia producitur:vt dictum eſt:quia oĩno non eſt ponere aliquã eius inchoationē in materia tanq̃ principiũ eius:vt patebit in ſequenti queſtione.Ita ꝙ ſi ſit aliquis ordo in ipſis formis:ille eſt quo ad naturæ dignitatē maiorem & minorem:qđ & ipi ponũt:nõ aũt quo ad modũ inhęrēdi materiæ.Ex quo ſequiẗ ꝙ q̃libet illarũ ęque īmediate & perfecte ſecundũ gradũ ſuũ ꝑficit materiã,& nulla illarũ mediãte alia.Ita ꝙ nulla illarũ reſpectu materiæ ſit ꝓcedens aliã:aut materialis:aut diſpoſitiua ad illã,faciens compoſitum quoddã incõpletum cũ materia qđ cõpletur per formam aliã ſuperuenientē.immo nulla alteri ſuperuenit:aut aliquid imperfectũ relictũ ab ea complet:ſed q̃libet perfecte complet materiam & cõpoſitum quoddã cũ ipſa facit perfectũ in eſſe ſecundũ genus & gradũ naturæ ſuæ:quēadmodum facit i diuerſis.ita eñ eſt lapis perfectus in genere mixti per formam mixti:ſicut planta in genere plantę per formam vegetabilis:aut animal in genere animalis ꝑ formã ſenſibilis.Et ſic quēadmodũ illic diuerſa ꝑ diuerſas formas hmõi ſunt diuerſa perfecta in actu:ſimiliter hic idem ꝑ diuerſas formas erit diuerſa entia in actu perfecta. Nec reſtat:niſi ꝙ illic ꝑ diuerſas materias ſeꝑatas:hic vero per vnicã.Et ſic ſequitur ꝙ idem ſimpliciter erit habens plura eſſe ſubſtãtialia: & ꝙ ſit plura hoc aliquid,& alia plurima incõuenientia.Et ſic ſequiẗ etiã apte ꝙ idē ſecũdũ materiã eandem numero erit vere mixtũ inanimatũ ſecũdũ vnã formã,& ſecũdũ aliã vera plãta,& ſecũdũ tertiã brutũ animal:& ſecũdũ quartam homo.& hoc nõ cõcurrentib⁹ eis in cõſtitutionē alicui⁹ vni⁹ vt formæ alicui⁹ cõpoſiti:ſicut dictũ ē ſupra:aut ſuppoſiti:aut cõpoſiti: qa oĩno ſunt diſtictę & diuiſę abinui

A cem ſcđm aliam & aliam potentiam materię: vt dictũ ē iam. Si autem motus illi ſiue mutationes

diuerſę quibus diuerſas formas dicunt in eodē produci,ſiant ſimul ī eodē tempore:aut inſtanti:&
per hoc formas illas ſimul producũt in eodē:tũc iterum ſubdiſtinguẽdũ vt prius. Aut intelligun
tur educi de eadem potentia materię:aut de diuerſis.Non de eadem:quia tunc vt dictũ eſt de ea-
dem potentia materiæ non habet educi niſi eadem forma ſpecie, & diuerſæ numero,ad quas non
ſunt motus aut mutationes,niſi eędem ſpecie,diuerſę autē ſolo numero.ſecundũ Phũm in quinto
Phyſicorũ.Idē ergo nũero vt ipſa materia ſecundũ eandē ſpeciē mouebiť aut mutabiť diuerſis mo
tibus aut mutationibus ſecundũ numerũ,& in diuerſas formas ſecundũ numerũ: eaſdem aũt ſpe
cie:qđ oīno eſt ipoſſibile:vt ſcilicet ꝙ idem ſimul moueatur ſecundũ duas dealbationes, & ſint in
eodem duæ albedines,dico ſecundũ idem.Et cum hoc fruſtra & oīno ſuperfluum eſſet plures for-
mas eiuſdem ſpeciei ſimul eſſe in eodem:quoniā qcqd per plures illarũ fieri contingeret,& per vni
cam,& ſic aliquid ſuperfluum fieret naturaliter & fruſtra:qđ non eſt naturę opus.non eñ contin
git fruſtra in fundamento naturę & creaturę:vt dicit Cōmentator ſup principium ſecundi meta
phyſicę.Vñ & dicit ſuper duodecimũ metaphyſicę.Si materia fuerit vna,& gñans vnũ,& potētia
vna:tũc nulla erit cauſa multitudinis.Et ideo(vt determinat ibidē)ꝙ materia eſt vna ſecũdũ ſub
ſtantiam,& plures ſecũdũ potētias,& habilitates ad formas: hoc eſt cauſa in multitudine entium
ex eadem materia.Si vero diuerſæ formæ per diuerſos motus aut mutationes ſimul exiſtentes per
naturam producantur in eſſe:hoc non contingit niſi quia illud qđ mouetur,eſt vnũ non per ſe:ſed
ſecundũ accidens,ſecũdum ꝙ dicit Phus in quinto Phyſicorum. Simpliciter motũ eſſe vnũ nume
ro,conſiſtit in his tribus.etenim in quo eſt,vnũ oportet eſſe & indiuiſibile vt ſpeciem ſiue formam
& vnũ tempus non deficiens:& qđ mouetur vnũ eſſe non ſecũdum accidens:vt albũ & nigrũ fieri
& Coryſcũ ambulare.vnũ eñ eſt Coryſcus & albus:ſed ſecundum accidēs.Vbi dicit Cōmentator
Si fuerit vnũ per accidens: tũc erit poſſibile vt moueatur duobus motibus ſimul in eodem tempo
re.verbi gratia:quoniā album & Sortes ſunt idem per accidēs:& nigrificat ſecundũ ꝙ eſt albus:&
ambulat ſecũdũ ꝙ eſt Sortes.Et cōſimiliter cōtingit:ſi duo accidũt eidē:vt albũ & dulce: ꝙ pōt ni
greſcere ſcđm ꝙ ē albũ:& amareſcere ſcđm ꝙ ē dulce.Si ergo materia moueť ſimul ad diuerſas for
mas diuerſis motibꝰ:cũ nō ē motꝰ vel mutatio ſcđm formā niſi a termino ī terminũ:ab vna ſcilicet
forma in aliā:oportet ergo ꝙ moueať ſimul a diuerſis formis in diuerſas.Ita ꝙ illę a qbus moueť,ſi-
mul ſint ī materia,& ꝙ ſint vnum per accidēs in ea.Qꝫ ſi ſic:ergo illud ſuppoſitum corrũpēdũ ha
bens in ſe plures formas ſubſtantiales corrũpēdas, ꝙ eſt compoſitum ex illis cum materia,nō eſſet
vnũ niſi per accidens,& ita neqꝫ eſſet ens niſi per accidens,& eſſet ſuum eſſe:qđ habet ab illis oībꝰ
ſimul,vel qđ habet ab aliqua illarũ accidētale:& hoc ſecũdũ duos modos vnius per accidēs:vel ali-
quē ex eis.Dicuntur eñ plura vnũ per accidens:aut quia accidũt eidē:vt album & dulce in lacte:
aut quia vnũ accidit alteri:vt album Sorti.Eſſe aũt qđ ab illis eſt quę ſunt vnũ ſecundũ accidens
primo modo accidentale eſt,ſecundũ ꝙ eſt ab omnibus illis. & eſſe qđ eſt ab illis quę ſunt vnũ p ac
cidens ſecundo modo,poteſt eſſe accidentale ab vno,vt ab albo qđ eſt in Sorte,& ab altero ſubſtan-
tiale,vt a Sorte ratione ſuæ formæ ſubſtantialis.Et quocũqꝫ modo per accidens illud ens qđ corrũ
pitur ſecundũ plures formas ſubſtantiales eſt ens & vnũ ſecũdũ accidēs,eadem ratione & illud qđ
generatur ex illo ſimul ſecundum plures formas ſubſtantiales erit vnũ ens.& non niſi per accidēs
hoc autem eſt inconueniens : ſcilicet ꝙ ſecundum formas ſubſtantiales habet aliquid eſſe ens &
vnum ſecundum accidens : quia ſequeretur ꝙ omnes formæ illę ſubſtantiales acciderent materię:
vel ꝙ aliqua eſſet ſubſtantialis materiæ, & aliæ accidentales,ſecundum modos iam dictos:vel ali-
quem eorum, quibus conſtituitur vnũ per accidens ex diuerſis ſecũdũ formas.Hoc autem eſt im-
poſſibile:quia nulla forma ſubſtantialis poteſt eſſe alicui accidentalis:quia qđ in ſe eſt ſubſtātia,nul
li poteſt eſſe accidens:ſicut vult Cōmētator ſup ſecũdũ Phyſicorũ de calore, ꝙ non poteſt in hoīe
eſſe de pđicato qualitatis:in igne vero de pđicamēto ſubſtantię.Falſum eſt ergo illud ad qđ omnia
hæc ſequunť:ſcilicet ꝙ idē ſimul diuerſis motibꝰ moueť ad diuerſas formas ſubſtātiales ī eodē.Si
vero dicatur ꝙ oīa pđicta vera ſunt de compoſito perfecto ſiue completo:ſcilicet ꝙ cuicunqꝫ illud
aduenit,accidentaliter illi aduenit,& quodcũqꝫ ei aduenit, accidētaliter aduenit ei:non aũt de cō-
poſito imperfecto ſiue incōpleto: CONtra hoc arguitur:quia tranſmutatio docuit materiā eſſe, & B

Arg. contra dicta.

diuerſitas trāſmutationũ diuerſitatem formarum.Ita ꝙ vbi ſubiectum nō manet idem nomine &
definitione,diciť trāſmutatio ſecũdũ ſubſtātiā, & forma acqſita p talē trāſmutationē diciť forma
ſubſtātialis:vbi vero ſubiectũ manet idē noīe & definitiōe,diciť trāſmutatio ſcđm accidēs & ad for
mā accidētalē.verbi gfa.cũ de albo ligno fit nigrũ,manet ſubiectũ ſcilicet lignũ idē noīe & definiti
one:& ideo albũ & nigrũ ſunt accidētia:cum vero fit tranſmutatio de terreſtreitate ī igneitatē,nihil

idē manet noīe & definitione. & ideo terreſtreitas & igneitas ſunt ſubſtātię. Cū ergo in illa trāſmu-
tatiōe a dicto incōpleto p formā pcedentē ad cōpletū p formā ſupaduenientē idē vt ſubiectū ſcilicet
illud incōpletū noīe & definitiōe manet: ergo illa trāſmutatio eſt ad formā accidētalem. Si dicatˀ q
verū eſt hoc quādo manet idē completū, & non incōpletū: tūc eadē via poſſet dici q in omni trāſmu
tatione ſubiectū eſt incōpletū reſpectu eius ad qđ transmutatur: & q ſecundū hoc oīs tranſmuta
tio eſſet ſubſtātialis & ad formā ſubſtātialem. Et ſic eadē via qua tenetˀ: q in formis ſubſtātialibꝰ eſt
gradus & tranſmutatio ab incompleto ad cōpletū, poſſet teneri q oīs forma eſſet ſubſtātialis: neqꝫ
C poſſet aſſignari differentia inter formas ſubſtātiales & accidētales. Si ergo oportet aſſignare dif-
ferētiā inter formas ſubſtātiales & accidētales: ſcđm iā dictū modū oportet q in trāſmutatiōe ſub
ſtantiali nihil maneat idē noīe & definitiōe: neqꝫ incompletū: neqꝫ completū. Sic ergo rationibus na
turalibus propriis fundatis in pricipiis naturę & gñationis rerum naturaliū, & a priori, nō aūt ex
rōnibus cōibus analyticis a poſteriori, quæ pbabilitatē quandā faciunt, ſcientiā aūt nō generāt, pa
tet q in vna & eadē re naturali quę habet fieri & eſſe per ſolum agēs & gñans naturale: impoſſibi
le eſt poni pluralitatē formarū in eodē ſecundū rem & naturā, niſi ſolū ſecundū cōceptus intentio
num, inquantū forma eſt pricipiū intelligendi in eſſe rōnis: vel ſecundū virtutes, & principiū actio
num, inquātū forma eſt principiū agendi in eſſe naturę: vt tactū eſt ſupra, & alibi ſępius in aliis quę
ſtionibus noſtris. Vñ etſi quādoqꝫ in ſcriptis aliquorū Phōrum: vel aliorum doctorū inueniatˀ gra
dus & ordo formarū ſubſtātialiū i eadē re a ſolo agēte naturali pducta i eē, ſemp debet exponi quo
ad diuerſas rationes itētionū i intelligēdo: vel quo ad diuerſas virtutes & pricipia agēdi. Scđm eñ
q tactum eſt ſupra, forma vna re & numero habet in ſe diuerſas intentiones ſecundum diuerſas
differētias qbꝰ differt ab aliis & cōuenit cū aliis. Ita q forma pfectior i natura eſſentię ſuę ſemp ha-
bet in ſe intētiones oīm aliarū formarū: vt forma ſenſibilis i aīali habet in ſe intētionē & virtutē for
mæ mixti: q̄ ſub rōne mixti ſtat in lapidibꝰ. habet & intētionē formæ vegetabilis: q̄ ſub rōne vege
tabilis ſtat in plātis. addit aūt intentionē propriā ſuæ formæ q̄ eſt ſenſibilis: q̄ differt ab aliis, & eſt
ſuperior illis in gradu naturæ. Et ſcđm hoc exponi debet illud qđ dicit Cōmētator ſup illud pri-
mi metaphyſicæ. In fundamēto nō eſt aliquid diſtinctū. Materia (inquit) ex eis quę recipit nullam
habet formā oīno: neqꝫ vniuerſalē: neqꝫ pticularē: ſed primo recipit formā vlēm: & poſt mediāte for
ma vniuerſali recipit alias formas vſqꝫ ad indiuiduales. Per qđ videtˀ innuere gradus formarū i ea
dem re natura differentiū: vt formā vlēm appellarit aliquā formā primā incompletā i gradu eſſen
tię, & formā indiuidualē appellarit vltimā & pfectiſſimā quæ dat eſſe ſpecificum. Sed non eſt ita. ſer
mo eñ ille non intelligitur de illa ordinata receptione in eodem: niſi ſecundum gradus intentiō
num. qa ſicut naturaliter materia habet ſtare primo ſub forma impfectiori i vna re: & deinde ſub
pfectiori in alia: vt dictū eſt: ſic in eadē re forma naturę pfectiſſima, vt aīalis, prius naturaliter pficit
materiā ſub rōne & intētiōe mixti q̄ vegetabilis, & vegetabilis q̄ ſenſibilis. Et ſecūdū hoc etiā i eo
dem priꝰ manifeſtat opus ſuū ſub rōne q̄ perficit corpus vt mixtū eſt: & ſecūdo ſub rōne qua vege
tabile: & tertio ſub rōne qua ſenſibile. Propter qđ Phūs dicit i lib. de aīalibus, q embryo priꝰ viuit
vita plātę q̄ aīalis. Et Cōmentator ſup finem primi Ethicorū Quæ natura vel arte fiunt nō repen
te gñationes pficiuntˀ: ſed ex impfectis ad pfecta pfectus fiūt. A principio qdem homo natus vitam
ſimpliciter videtˀ habere, & natura irrōnaliū potētiarū operatiōes ex neceſſitate pueniunt ea q̄ rō-
nis: ante oēs qdem potētias operante plātatiuo: poſt autem eo qđ eſt aīale: poſterius autem ratione
D Secundum gradus autem rerū & naturarum pōt intelligi illa ordinatio receptio formarū in di-
uerſis: qa primo nata eſt ſtare in vna re ſub forma ipfectiſſima a qua ſumitur ratio magis vniuer-
ſalis: vt ratio generis: & deinde in alia re ſub gradu pfectiori formæ, a qua ſumitur ratio inferioris
generis: & vltimo i re perfectiſſima ſub forma perfectiſſima, a qua nō ſumitˀ niſi rō ſpeciei ſpecialiſſī
mę: quę i indiuiduis nō recipit formarū additionē: ſed diuiditur p materię multiplicationē. Et ſe
cundū hunc eundē modū debet exponi illud qđ dicit Cōmentator ſup pricipiū Phyſic. exponēdo
illud. Cū cognoſcimꝰ cauſas primas. Et intēdit (inqt) cauſas exiſtētes in re primas nō cōpoſitas: &
ſunt prima materia & vltima forma. q̄ eñ ſunt pter materiā & vltimā formā cuiuſlibet rerū na-
turaliū, ſunt materiæ compoſitæ & formæ cōpoſitæ. Per qđ ſimiliter videtˀ inuere gradus formarū
eſſe i eadē re naturali. Sed nō ē ita. tūc eñ vltima forma adueniret compoſito iā cōſtituto i eſſe ex
materia & forma: qđ ipoſſibile eſt in eis q̄ generantˀ a ſolo agēte naturali: vt dictū ē. Sed itelligitˀ iſta
cōpoſitio materiæ & formæ iter primā materiā & vltimā formā: ſi intelligantˀ hęc oīa i eadē re ſe-
cūdū gradꝰ & ordinē intētionū: vt i ordine & pceſſu naturalis gñatiōis prīo itelligamus materiā
nudā: vt ē in potētia ſola ad formā recipiendā, & recipiendo formā prīo ordine naturæ informatur.

ea ſecūdū rationem & intētionē eē incōpletiſſimi formalis,vt ſub ratiōe mixti,& ſic gradatim vſq; ad rōnē vltimæ intētiōis ſub q̄ informaẗ ſub rōne eē formę naturalis cōpletiſſimę,vt ē ſenſibile i aiali. Si vero intelligaẗ in diuerſis rebus,tūc intelligiẗ illa compoſitio ſecūdum gradus & ordinē rerū & formarū:vt ſic inter primā materiā nudā & formam vltimam q̄ eſt ſenſibile in aiali ſub intētiōe ſenſibilis,dicamus eſſe plura compoſita ex materia & forma:in quibus ſecundum diuerſos gradus ſunt materiæ & formæ compoſitę:vt in mixto ſub ratione mixti:& in planta ſub ratione vegetabilis:& ſic de aliis ſi plura ſint media.Et ſecundum huiuſmodi gradus vel rerum in diuerſis vel intentionum in eodem debet procedere ordinata doctrina in rebus naturalibus.Vnde Commentator poſt illud dictum ſuum ſubdit immediate.Et innuit per hoc ꝙ doctrinæ ordinatę eſt incipere a cognitione primarum cauſarum rei cognoſcendę perfecte vſq; ad cauſas propinquas.Et ſecūdum hoc iuxta determinationem in fine quarti Metaphyſicæ, quanto conſideratio rei eſt magis ſecundum materiam & eſſe materiale & minus formale,tanto habet in naturalibus cōſiderari in priori ſcientia:& quanto eſt magis ſecundum formam & eſſe magis formale,tanto habet in naturalibus conſiderari in poſteriori ſcientia . ſemper enim materialiter poſterius eſt in priori:formaliter vero prius in poſteriori.ſecūdum ꝙ dicit ibidem Commentator & exponit. Si nos(inquit)ſecūdum formam conſideramus res naturales,ſemper prius formaliter erit in poſteriori: quia in ipſo formam accipit & eſſe . Vnū enim elementū cum alio compoſitum accipit eſſe mixti:mixtū aūt carnis:caro autem cum alio manus:manus autem cum aliis,animalis:cuius forma per modum proportionalem informat & terminat omnes formas diſſimiles & ſimiles . Econtrario autem accidit ſi res naturales conſiderentur materialiter.tunc enim poſteriora ſunt in prioribus: quia īdiuiduum cōpletum eſt in partibus diſſimilibus compoſitis:illę autē in ſimilibus:ſimilia vero in mixto in communi:mixtum aūt in elementis.Per hunc ergo modum p̄dictum,gradus & ordo formarū ſubſtantialium cum inuitur in ſcripto philoſophi eſſe in vna & eadē re: aliquādo debet exponi ſecundum diuerſos gradus rōnum ſiue intentionum:aliq̄n etiā ſecūdū gradus virtutū & principiorum operandi.ſemp eñ prius in eſſe īperfecto & magis materiali virtute,etſi nō re,eſt in poſteriori magis formali:vt ſupra dictum & expoſitum eſt. & ſic elemētū eſt in mixto:mixtū in vegetabili:vegetabile vero ī ſenſibili.

Cōmentatoris opinio. VNde illud qđ Cōmentator ſup duodecimū metaphy.dicit de Pħo.Opinatur ꝙ prima materia eſt vna ſcđm ſubiectū,& multa ſecundū habilitates.Primo eñ habet habilitates ad recipiendū primas cōtrarietates:ſcilicet formas quatuor elementoꝝ.Secūdo vero habet potentias cōſimiliū ptiū mediātibꝰ formis quatuor elemētoꝝ.debet exponi quo ad diuerſas virtutes & ſcđm gradꝰ earū q̄ ſunt pricipia agēdi.Materia eñ diciẗ prio habere habilitates ad formas elemētorū:q̄a maxie materiales ſunt:in q̄rū formis eſt prima virtꝰ formarū materialiū,quę eſt in poſterioribus magis formalibus.Propter qđ ſecundo & mediātibus formis elemētorū diciẗ eſſe in potētia ad formas mixti cōſimiliū ptiū,nō q̄a ī mixto ſub forma mixti actu ī materia ſunt formæ elemētorū:imo in mixto nō ē niſi vna forma mixti ęque ſimplex ī natura & eēntia ſua,ſicut forma elemēti:ſed q̄a in forma mixti virtutes ſunt formarū elemētoꝝ ſub eſſe cuiuſdā temperamēti & medii.Et ꝑ eundē modū materia mediāte forma mixti recipit formā vegetabilis.eſt eñ virtus mixti in vegetabili.Similiter mediāte forma vegetabili recipit formā ſenſibilis.eſt eñ vegetabile virtute in ſenſibili.Et talis cōpoſitio formæ penes diuerſitatē intētionū virtutū in ipſa,atteſtaẗ multū ſup eius nobilitate & elongatiōe a materia.Vñ niſi aliud obſtaret in hoīe,cōpetenter ponendū eſt ꝙ in ipo eēt vnica forma ſcilicet aīa rōnalis:virtute & intentione habens in ſe q̄cq̄d habēt formæ p̄cedentes oēs & agens in cōpoſito q̄cq̄d ſeparatim in aliis agūt oēs formę alię ſubſtātiales & materiales. In quo F
plures ſuffulti negant pluralitatē formarū in hoīe: ſicut & in aliis pure naturalibꝰ ab agente vnico naturali ſcđm formā ſpecificam in eſſe ꝓductis. SED cōtra iſtos ad ponēdū gradus duarū formarum in hoīe eo modo quo poſuimus eas in Chriſto in q̄dā quęſtiōe de Quolibet:videlicet vtrū anima Chriſti a corpore ſuo ſeparata remāſit aliq̄ forma in ipo eius corpore:oportet ꝓcedere aliter probando gradus formarū in hoīe, q̄ p̄dicti ꝓbabant eos in omnibus rebus:ſcilicet ex diuerſitate operationū formę.hęc eñ nullā habet efficaciā:neq; ī hoīe:neq; in aliis:vt ſupra tactū ē.Sed oportet cōtra eos procedere duplici alia via:vna a priori & a cauſa,arguendo oſtēſiue ex eis quę in operibus naturę cōuicimꝰ:altera vero a poſteriori & ab effectu,arguēdo ad īpoſſibile ex eis q̄ ī operibꝰ G
Argu. primi modi. gratiæ ex fide tenemus. Secūdum primum modū arguitur ſic. Diuerſorum agentiū & diuerſis mutationibus impoſſibile eſt terminū eſſe vnum & eundē numero.q̄m ſecundum Pħm in ſecundo phyſicorū.Sanitas primo corrupta & iterum generata in eodem,non poteſt eſſe eadem ſanitas numero:ſi actus vel motus q eſt ad primam ſanitatem & ſecundam,ſunt duo nūero.Sed homo ſiue

natura in generatiõe hoīs agit ex p̄ſuppoſita materia.iuxta illud quod dicit Pħus.Homo generat
hoiem ex materia,& Sol.Et Deus agit ad generationem eiuſdem non ex preſuppoſita materia cre
ando aiam in corpore diſpoſito:ſecundum q̄ dicit Auicenna,& fides tenet.& ſimiliter Pħus dicit
de animalibus:q̄ intellectus ab extrinſeco eſt.Sūt ergo diuerſa agentia & diuerſis mutationib⁹.er
go impoſſibile eſt terminum actionum eorum eſſe vnum & eundē numero.Cū ergo terminus pro
prius actionis diuinę ſit anima rationalis ſiue intellectualis in hoīe:oportet q̄ terminus actiōis hu
manę ſit aliqua forma ſubſtātialis alia in hoīe:cum generatio oīs ſit mutatio in ſubſtantiam a non
eſſe in eſſe ſubſtantiale.ſecūdum Pħm in quinto phyſicoꝝ.Et accipio terminū generatiōis large p
eo qd̄ p generationē acquirit̄.proprie eñ nō generat̄ niſi compoſitum.Similiter tantū extendo no-
men mutationis:vt creationē ſub ſe cōtineat.Et ſic ſequit̄ neceſſario q̄ ad minus duæ ſint formæ
ſubſtātiales in hoīe:Vna educta in potentia materię p agēs naturale:altera vero producta ab extra
p agens ſupnaturale. HIC forte æſtimabit aliquis eſſe dicendū:q̄ aīa rōnalis in hoīe q̄q̄ ſit a deo
p creationē infuſa:vt ponit fides catholica:tñ aduenit vt forma materiæ in compoſito qd̄ eſt ho-
mo,& eſt terminus naturalis generationis in homine:ad quē per ſe terminat̄ generatio:nec eſt ibi
alia forma terminans generationem hominis,& hoc p hunc modū:qa ſcilicet generans nō intēdit
niſi aſſimilare ſibi genitū ſecūdū ſuā ſpeciem.Vñ & illo quo aſſimilat̄ habito,tūc primo ceſſat ge-
nerationis motus. Hæc aūt ſimilatio fit per animam rationalem: quæ in fine motus generationis
creando infunditur. & ſic anima rationalis eſt terminus naturalis generationis. HIC aduerten
H dum eſt q̄ iſte in ſuo dicto dicit duo.Vnum videlicet:q̄ ipſa rationalis anima aduenit vt forma
& terminus naturalis generationis in homine.Alterum:q̄ non eſt ibi alia forma terminās hominis
generationem. Primū veritatē quoquo modo habet:indiget tamen ꝓpria declaratione quō hoc
fiat, vt infra videbit̄. Secundū omnino non poteſt eſſe verum: immo oportet ponere q̄ agens na
turale aliquā formā educat de potētia materię:aliā a forma ab extra infuſa.Quia ſcd̄m q̄ dicit phi
loſophus.xii.metaphy.recolligendo ab ipſo in naturalibus determinata circa tranſmutationes na-
turales,in omni tranſmutatione tria ſunt:a quo mutatur,& eſt motor:mutabile aūt eſt materia:il-
lud autem ad qd̄ tranſmutat̄ eſt forma.Nunc aūt materia non eſt mutabile niſi qa eſt in potentia.
vnde dicit Commentator ibidem. Si potentia non eſſet ens,non eſſet agēs omnino.Si ergo agit tā
q̄ agens naturale ad generationem,non agit niſi tranſmutādo materiam vt eſt in potentia ad ali-
quid qd̄ eſt ſubſtantia:non aūt qd̄ eſt in potentia ad quale aut quantū aut vbi.quia iſtę ſunt tranſ
mutationes a ſubiecto in ſubiectū:& ideo ſunt motus.Generatio vero eſt a nō ſubiecto in ſubiectū
& ideo nō eſt motus ſed mutatio,vt determinatur in quinto phyſicorū.Agit ergo homo generādo
hominem tranſmutando materiā vt eſt in potentia ad eſſe & ad formam ſubſtantialem.Potētia di
co non ſolum paſſiua:vt tñ in ea forma recipiatur:quēadmodū eſt in potētia ad animā rationalem
vt infra dicet̄:ſed vt ex qua forma ꝓducit̄ in eſſe p agens.Et cum hoc etiā vt potētia eſt ꝓpria & de
terminata ad propriā formā,dicēte Cōmētatore ibidē.Scimus q̄ in ſpermate & ſemine cuiuſlibet
animalis ſunt ꝓportiones proprię:ita q̄ ex ſpermate hominis non fit equus:neq; equi,homo.Neceſ
ſe eſt enim,vt dicit,vt ꝓportiones formæ ſint i natura:ſecūdū quas facit id qd̄ facit.homo eñ q̄uis
generat̄ ab hoīe,tamen pater nihil facit qd̄ impoſſibile eſt vt fit:ſed fit talis diſpoſitionis p id qd̄ po
ſitum eſt in natura ex ꝓportionibus.Aliter enim homo non ageret ad hominis generationem ma
teriam ſeminis tranſmutando & corrumpēdo formam ſeminis vt fiat talis diſpoſitionis q̄ ſit con-
ueniens ad ſuſceptionem formæ quæ eſt anima rationalis.Qꝫ ſi ſic eſt:& agens naturale non tranſ
mutat materiam corrumpendo formā præcedentem niſi vt generet aliam:quia natura per ſe intē-
dit generare & corrumpere non niſi per accidēs:qd̄ ſemper reducit̄ ad id qd̄ eſt per ſe:neceſſe eſt er-
go q̄ homo generans & corrūpens ſua actione formā illā ſeminis ꝓcedētē,aliā formam ſubſtantialē
producat ex illa potētia materię: vt p illam formā materia fiat talis diſpoſitionis vt ſit ſuſceptiuū
in ſe aiæ rationalis. Aliter enim aliqd̄ corrūperet aliud ſubſtātialiter in materia nihil generādo ex
ipſa:& ad illam corruptionem inducendā alteraret nihil oīo ex materia generando:eo q̄ nihil eſſet
in potentia in materia ſubſtātialiter qd̄ p huiuſmodi agens poſſet deduci ad actum:qd̄ oīno eſt im
poſſibile in actione naturali:vt multū diffuſe ꝑtractatum eſt in ſupra nominata queſtione de Quoli
bet.Et cū hoc etiā ſi ſic eſſet,tunc in ſemine eſſet tranſmutatio corruptionis & nulla generatiōis:&
ſic forma ſeminis corrupta & anima infuſa,ſine oī trāſmutatione materię aīa materię vniret̄ vt eēt
cōpoſitum:& ſic fieret compoſitum ſine oī tranſmutatione naturali terminata p ſe ad illud cōpoſi
tum.Illa enim corruptio nō poteſt eſſe tranſmutatio qua quis generat.Qꝫ ſi ſic eſſet:nō diceret̄ ho
mo omnino generare hominem: neq; etiam poſſet dici q̄ homo generat̄ aut compoſitum aut for-

ma ipſa:ſed ꝙ ſola anima vt forma crearetur in materia.ſecundũ ꝙ dicit Cõmentator ſup.xii.metã phy.Si aliquid fieret ſine mutatione:tunc aliquid fieret ex nihilo.& totum hoc ponit magnum in conueniens.Sic ergo patet ꝙ ante infuſionem animę rationalis eſt ibi forma aliqua:quã in prędicta poſitione vocaui formã mixti:q̃ dat eſſe carnis & oſſis & aliarum partium ex quibus fit corpus or ganicũ. ET forte ad argumentũ reſpondẽdo diceret:ꝙ motus diuerſi differentes re,ſemp habẽt di uerſos terminos.ſed ſi vnus eſt motus ſecũdũ veritatẽ rei:qualis eſt motus generationis:& alius ſit non vere motus niſi tm̃ ſecũdũ modũ ſignificandi vt eſt motus creationis:illud nõ oportet: & hoc maxime qñ vnus agentiũ eſt tota cauſa qua eſt virtus agendi in alio.tunc enim vnus motus nõ po nit in numerum cum alio:quia ſine vno nõ põt alius habere ſuum terminũ:& vbi vnum propter

Cõtra reſpõ ſionem. alterũ,ibi eſt tm̃ vnum. Sed ꝙ huiuſmodi reſponſio ad propoſitum non valeat: aperte arguitꝰ ſic. I

Terminus mutationis aut ſumitꝰ proprie:quẽadmodum ſecundũ philoſophum in ſexto metaphy. ſolum dicitꝰ per ſe fieri compoſitum non forma niſi per accidens vt habet eſſe in compoſito: aut cõ muniter quẽadmodũ dicitꝰ fieri forma quæ fit in compoſito.Si primo modo,manifeſtum eſt ꝙ non eſt idem terminus generationis humanę & creationis diuinæ.tũc eñ homo compoſitus ex anima & corpore eſſet terminus creationis ſicut & generationis:qđ falſum eſt.Si ſcđo modo:tunc in ꝓdu ctione creaturæ cõmunicaret agens naturale & ageret aliquid ex nihilo:& non eſſet tunc ſua actio proprie generatio ex materia:ſed creatio quædã qua communicaret cum deo creãte principaliter ad ꝓductionẽ creaturę ex nihilo.Qualitercunq̧ ergo creatio ſit mutatio,cum nõ habet vnum ter minũ realem:videlicet idqđ per eam factum eſt ex nihilo:terminus eius nõ poteſt per ſe eſſe termi nus generationis naturalis:ſed ſolũmodo coincidit cum termino naturalis generationis,vt iſtra vi debitꝰ.Qꝫq̃ ergo creatio non eſſet vera mutatio:quia tñ habet vnũ terminũ:non poteſt habere cũ ea eundẽ terminum generatio naturalis:etiã q̃q̃ habet homo a deo qđ generet:quia ab eo nõ habet vt generet,niſi ex materia. Qꝫq̃ ergo ſine mutatiõe cre ationis nõ poteſt generatio hoīs habere ſuũ terminum:ſcilicet vt generet hoīem pfectũ in ſuppoſito:p ſe tñ habet ſuũ terminũ: & hoc non niſi in ꝓducẽdo aliquã formã ex materia:ſine q̃ etiã hoīs gñatio in ſuppoſito nõ cõpleretꝰ.Et ita quo ad hoc nõ eſt hic vna mutatio ꝑpter alterã:imo ſunt oĩo diſtinctę. SIC ergo a priori,ſcilicet ex actio K

ne naturę,patet ꝙ in hoīe oportet ponere aliã formã q̃ illã q̃ eſt anima rationalis. Idem etiã patet clarius ex eis q̃ fide tenemus in operibus gratiæ circa corpus Chriſti viuũ & mortuũ,& circa ſacra mentum altaris.Credo eñ ꝙ pro fidei articulo tenet eccleſia ꝙ idem numero penitus erat corpus Chriſti viuũ animatũ,& mortuum inanimatum.qđ multipliciter niſus fui declarare in quibuſdam aliis quæſtionibus noſtris de Quolibet.Et pręter ibi inducta hoc videtꝰ expſſe dicere Auguſtinus ĩ originali,ſup illud pſalmi.Deus deorũ dñs locutus eſt.Diſcipuli(inquit)primo non crediderũt do nec tangerent atq̧ palparent.Sed caro reſurrexerat quia caro mortua erat:diuinitas quę mori non poterat adhuc in carne reſurgentis latebat. Oſtendebat tum dominus eam formam eamq̧ carnẽ quã in cruce viderãt: quæ in ſepultura poſita erat:vt quos crucifixus dimiſerat titubantes,reſur gẽs faceret fortes.Ecce q̃ plane dicit ꝙ eadẽ forma eadẽq̧ caro,hoc ẽ ea forma carnis poſita erat ĩ ſe pulchro mortua: quę prius pendebat in cruce viua.Forma autem carnis non eſt niſi alia forma ab anima:quia aliter fuiſſet ſeparata cum anima,ſicut fuit & forma ſenſus.Erat ergo forma illa educta de potentia materiæ.de qua etiam in dictis quæſtionibus perſuaſimus multipliciter ꝙ eſſet aliqua forma mixti corporis.vt ſecundum hoc oporteret concedere ꝙ idẽ corpus ab aliqua forma corpo rali erat corpus Chriſti viuum & mortuum.Quare cum hoc nullo modo eēt verum niſi eſſet in Chriſto homine viuente per aīam rationalẽ alia forma q̃ aīa: quę permaneat in materia anima ſepa rata,& qua manet corpus idem numero ſecundum formam mortuũ quod prius erat viuum : in Chriſto ergo homine erant plures formæ ſubſtantiales.& ſi in ipſo:ergo in omnibus hominibus:vt natura hominis ſit ex ſua ſpecie conſtitui ex pluribus formis & materia.Chriſtus enim non niſi no

Argumẽ. ii. ſtram naturam & perfectam accepit. Idem arguitur ſecundo ex vi ſacramẽti altaris:de quo fides L

tenet ꝙ ſubſtantia panis tota ſecundum materiam & formam eius ſubſtantialem , non ſecundum aliqua eius accidentia conuertitur in verum corpus Chriſti: hoc eſt in id quod ſubſtantialiter eſt corpus Chriſti præciſe:& non in aliq̃ accidentia eius:neq̧ in aīam eius:neq̧ in eiꝰ diuinitatẽ: vt de illo ĩ qđ facta eſt cõuerſio,poſſit dici,Hoc eſt corpus Chriſti qđ intelligitꝰ eſſe ſub ſpeciebꝰ ſacramẽti virtute conſecrationis.In Chriſto ergo ꝑter eius diuinitatẽ & eius aīam & eius accidentia , opor tet eſſe aliqđ qđ vere & ſubſtãtialitꝰ ſit & vere põt dici corpus. aliter eñ nõ eēnt veracia illa verba cõſecratiõis qbꝰ dicitꝰ.Hoc ẽ corpus meũ. Sed ſubſtãtialitꝰ nihil põt dici corpus ĩ Chriſto ſecluſa aīa & accidentibus & diuinitate eius,vel ſecundũ intellectũ,quõ ſecluduntur ipſo viuente:vel ſecun

dum rem,quomodo fuit ſecluſa anima ſeparata tempore mortis:niſi ponamus formam aliquā ſub
ſtantialē in ipſo præter animam:quæ informando materiam dat eſſe ſubſtantiale corporis inquan
tum corpus ſubſtātia eſt.Niſi eñ talis forma ſubſtantialis ibi ponat̃ p̄ter aīam,ſecluſa anima & ac-
cidentibus omnibus & diuinitate ſecundum intellectum,de humanitate Chriſti nihil manet quod
ſubſtantia eſt,niſi pura materia:q̄ non poteſt dici corpus niſi in potētia:& ita nō verū corpus.quia
quod eſt in potentia hoc nondum eſt illud ſecundū actū.& ita aut nō fit trāſubſtātiatio panis ī ve
rum corpus ſed in puram materiā:aut eſt in eo ponere aliam formam pręter animam.Et ſi in ipſo,
ergo eadem ratione in omnibus aliis, vt dictum eſt. Illud autem falſum eſt & contra fidē.ergo &c.
M NEC poteſt dici ꝙ ſola forma ſcilicet anima exiſtente in homine:a qua quidē habeat homo rationē
corporis mixti & animati:ſcilicet & vegetabilis & ſenſibilis & rationalis: licet conuerſio non fiat ī Euaſio va-
ipſa anima:fit tamen in id quod informat:inquantum ab ipſa habet rationem corporis mixti:non na.
autē inquātū habet rationē aīati:ſcilicet vegetabilis,vel ſenſibilis,vel rōnalis.qm̄ illa ratio cōſidera
ta præter ſubſtantiam animę,nō eſt niſi intētio rōnis,in quam nō fit tranſlatio ſi ſit in id qđ res eſt
qđ p̄ter aīam non eſt niſi prima materia.Pręterea tūc in triduo mortis Chriſti aīa ſeparata,non po-
tuit dici ꝙ fieret trāſubſtātiatio in aliqđ Chriſti ſub ratione mixti: quia tūc nullum eſſe dare pote Reſpōſio fri-
rat anima materiæ:a qua ſcđm rem & veritatem erat ſeparata:licet aliquis hoc aliquando finxerit uola.
N irrationabiliter & abſurde. Ad hoc forte dicet aliquis:ꝙ tota ſubſtantia panis cōuertitur in totam
ſubſtantiam corporis Chriſti:non quia corpus eſt vel quia hoc corpus eſt ſimpliciter : ſed ſolūmō
quia corpus Chriſti ē.ſecūdū ꝙ p̄tendere videtur vis verborum:quibus dicitur in perſona Chriſti
Hoc eſt corpus meum.ly meū enim determinat ly corpus ad eſſe corporis vt Chriſti eſt.Et iō ſecū
dū rationē illā qua corpus dicit̃ corpus Chriſti:& ſecūdū illā diſpoſitionē quā habet in Chriſto,fit
conuerſio ſubſtantiæ panis in ipſum.Et ideo in vita Chriſti ante paſſionem quando ipſemet conſe
crauit,facta erat conuerſio in corpus mortale.Si vero intra tēpus mortis facta fuiſſet conuerſio,fa-
cta fuiſſet in corpus mortuū.Nunc vero cum fit poſt Chriſti reſurrectionem,fit in corpus immor
tale.Et ſicut quantum ad corporis diſpoſitiones,ſimiliter & quantum ad verum eē corporis Chri
ſti in omni ſtatu eius fit conuerſio in ipſum verū corpus ſecūdū illā rationem qua vere dicit̃ eē cor
O pus Chriſti:q̄ ſemp̄ vna eſt & eadem. HOC totum concedimus.Sed ꝙ ſic reſpondēs dicit fieri cō
uerſionem in corpus Chriſti ſecundū illā rationē qua vere dicitur eſſe corpus Chriſti : ſi intellige-
ret illā rationē eſſe rationem formę alicuius ſubſtantialis,a qua habet eſſe & dici & corpus ſimplici
ter & corpus Chriſti ſiue viuum & animatum ſiue mortuum & inanimatum:tunc nobiſcum ſen-
tiret.Sed abnegando huiuſmodi formā præter animam ineſſe homini,illa ratio non poteſt fundari
in aliquo reali ſupra eſſentiā materię.quia pręter illam ſubſtātialiter ſecundū intellectū illius ani-
ma ſeparata non remanet de ſubſtātia humanitatis in Chriſto homine niſi pura ſubſtātia materię
P quę non poteſt vere dici corpus:vt cōuerſio panis intelligatur facta in purā materiā. SED tamē
forte non propter hoc dicet ꝙ tota ſubſtātia panis conuerſa ſit in materiā purā:ſed in aliquid am
plius:per quod habet eſſe verum corpus ſine forma aliq̄. Forte eñ dicet:ꝙ materia licet habeat ra
tionem materię reſpectu animę:tamē cū hoc habet rationem ſubiecti.quod plus dicit q̄ materiā.
Sed quæro de illo plus:ſi aliquid ſit rei,quid ſit re. Aut ſubſtantia: aut accidens. Si accidens: qua
lecunq; fuerit ſiue abſolutum ſiue reſpectiuum,nihil ad ꝓpoſitum. quia fides tenet ꝙ in nullum
accidens fit tranſubſtantiatio.oportet ergo ꝙ illud ſit ſubſtantia ſi in ipſum fiat tranſubſtantiatio:
& per hoc non in materiam puram:eo ꝙ illud eſt plus q̄ materia Et ſi ſit ſubſtātia aliqua:aut ergo
ſubſtantia materia:aut ſubſtātia forma:aut ſubſtantia cōpoſitum.Non ſubſtātia materia:quia tūc
eſſent plures materiæ in eodē: quod nec aduerſarius ponit.Neq; ſubſtantia cōpoſitū:vt patet etiā
ex conſenſu aduerſarii.Oportet ergo ꝙ ſit ſubſtantia q̄ eſt forma.Et hoc eſt qđ intendimus: & ipſe
cogitur idem intendere: aut dicet contra veritatē ſacramenti,vt videt̃: aut manifeſte apparebit ꝙ
nihil eſt qđ dicit.Sed tamē vt declaret ſubſtantiā materiæ ſine alia forma addita poſſe dici corpus
non ratione qua dicit̃ materia ſed ratione qua dicit̃ ſubiectum formę:forte dicet adhuc ꝙ materia
& eſt materia & eſt potentia & eſt ſubiectum:& ꝙ potentia materię non eſt aliquid realiter aliud q̄
ipſa materia:ſicut neq; actus formæ aliud q̄ forma:ſed tm̄modo ratione differentiæ. Et ꝙ ſimiliter
ratio ſubiecti ſe habeat ad materiā vt non ſit niſi ipſa ſubſtantia materiæ:ſed ratio materiæ eſt ratio
ſubſtantiæ abſolute:ratio vero potentiæ eſt ratio materiæ determinabilis p̄ actū formæ:ſed idefini-
tæ & indeterminatæ : quia potentia de ſe eſt indefinita & indeterminata . Ratio vero ſubiecti eſt ꝙ
ſit potentia determinabilis per vnicā formam:& ſic ratio ſubiecti ſup rōnem materiæ nihil addit:
ſed tm̄ potentiā ordinatam ad formam ſpecificā determinatam cū materia ratione potētiæ ſimpli-

citer indifferenter ſe habet ad omnem formã:vt ſic ratio huius ſubiecti in generatione hominis ſit ꝓ
parans ad vnionẽ animæ rationalis cum corpore:& mediũ ꝑ intellectũ habens rationẽ formę:ſed ꝑ
veritatẽ & rem habet rationem materię:ſecũdũ ꝙ materia dicit̃ ſubiectũ.Et ſic forte dicet ꝙ mate-
ria ꝑ hoc ꝙ habet rationẽ ſubiecti qđ vt dictũ ẽ habet rõnẽ formę,etiam habet veritatẽ carnis & ve
ritatẽ corporis & veritatẽ organizationis:& ꝙ hoc habet ab aĩa anteq̃ ei vniat̃ pfecto actu:& mlto
magis cũ eſt vnita ei perfecto actu. Et ſecũdũ hoc forte dicet ꝙ tranſubſtantiatio panis etſi non ſit
facta in animã Chriſti,aut in compoſitum ex corpore & anima:facta eſt tñ in verũ corpus Chriſti
ſecundũ rõnem qua eſt corpus Chriſti:hoc eſt i illud ſubiectũ aĩę Chriſti:ſecũdũ illã rationem qua
ſubiectum animę Chriſti eſt. SED hoc eſt valde mirabile:qñ ratio illa ſubiecti qua ſubiectum eſt, Q
nihil rei addit ſup ſubſtantiam materiæ:niſi ꝙ ſecundum intellectũ habet rationem formę vt ipſe
met dicit.Aſpiciendo ergo ad id qđ rei eſt,clarũ eſt ꝙ etiã ſecũdũ dictũ illi⁹ non ſit tranſubſtantia
tio niſi in puram ſubſtantiã materię:& non in amplius re.Non ergo fit tranſubſtantiatio realiter in
verũ corpus Chriſti:niſi appelles materiã,nullo ãpli⁹ ſcđm rẽ addito,corp⁹:quẽadmodũ appellaret̃
ſubiectum ſolo reſpectu addito ad formam determinatam,vt dictũ eſt. Et quocunq; modo tu ap-
pelles materiam,ſiue animæ ſubiectũ,ſiue corpus,ſiue carnẽ,trãſubſtantiatio ſacramenti nõ fit rea-
liter niſi in puram materiã:& non in amplius:quia fit in ſolam ſubſtantiam:non in reſpectũ aliquẽ.
Sed in rei veritate materia nulla re ſuꝑaddita non poteſt dici corpus vel caro niſi in potentia.nihil
eñ eſt corpus aut caro in actu,niſi ſit aliquod cõpoſitum ex materia & forma aliqua, quæ ſubſtan
tialiter dat eſſe corporeitatis & carneitatis,vt patet ex alibi determinatis. Et iterũ in triduo quan-
do Chriſtus erat mortuus,& materia corporis Chriſti non informabat̃ ſua anima,aut ipſa materia
nuda & pura remanſit abſq; omni alia forma de nouo per generationẽ introducta:et ita ſub eadem
ratione ſubiecti qua erat cum primo ei anima vniebat̃:aut non remanſit ſub eadem ratione ſubie-
cti omnino:quia materia viui facta ſub materia mortui,quantum eſt ex curſu communi naturę,nõ
habet ꝓpriam rationẽ potentiæ determinatę ad formã viui:ſicut neq; materia aceti ad formã vini.
Cum enim vinũ corrupta forma vini mutatur in acetum accepta forma aceti: & corpus viuũ cor
rupta forma vitæ mutat̃ in corpus mortuũ,accepta alia forma:non manet materia ſub forma ace-
ti:tanq̃ ſemen & ratio ſubiecti vt ex ipſa tanq̃ ex materia exiſtente in potẽtia proxima determina-
ta generet̃ vinum : neq; ſimiliter materia ſub forma mortui reſpectu viui . Immo vt philoſoph⁹
& ſuus Commentator determinant in octauo metaphyſicæ,cũ eadẽ materia ſit contrariorũ:nõ ta
mẽ ſemp eodẽ mõ:vt ſcilicet cũ alterũ duorũ cõtrarioꝝ fuerit i actu, erit reliquũ in potẽtia.ex hoc
eñ ſeq̃ret̃ vt oĩa cõtraria trãſmutarent̃ æq̃liter adiuicẽ:quẽadmodũ ex aqua imediate gñat̃ aer:&
ecõuerſo:& ẽ actu aq̃,potẽtia imediata aer & ecõuerſo.Hoc aũt nõ eſt verũ:qñ aq̃ nõ ẽ materia ace
ti donec accipiat formã vini:& qñ aq̃ facta ẽ vinũ actu,eſt acetũ in potẽtia:& nõ quãdo fuerit acetũ
actu,eſt vinum in potẽtia.nõ eñ reuertit̃ vinũ donec reſoluat̃ in elementa. Et ſimiliter viuum ha-
bet potentiam ad mortẽ immediate ꝑ vitę corruptionẽ,& nõ econuerſo.Oportet enim prius deue
nire ad materiã:deinde ad viuũ ꝑ media elementa. Verbi gratia.Si ex viuo fiat mortuũ,tñc ex mor
tuo non fiet viuũ donec mortuũ reuertat̃ in elementa:deinde formæ q̃ ſunt inter quatuor elemen
ta & vitã generabunt̃:& ſic generabit̃ vita. Chriſto ergo mortuo aut materia eius nuda remanſit
abſq; omni forma:qđ forte ille negaret:aut ſi erat ſub alia forma naturali introducta : qđ forte ille
concederet:tunc manſit quantum eſt ex cõmuni curſu naturę ſub ratione ſubiecti qua erat in potẽ
tia proxima ad formam viui.& ſic ſi in triduo mortis Chriſti fuiſſet conſecratum,nullo mõ ſubſtã
tia panis fuiſſet cõuerſa in corpus Chriſti etiã ſecũdum illam rationem qua ille diceret eſſe corpus
Chriſti:immo in nudã materiam & vt in remotã ad corpus Chriſti fuiſſet facta illa cõuerſio.Quæ
quidem materia ſub illa ratione non ſolum nõ poſſet dici corpus Chriſti vt Chriſti eſt:ſed nec etiã
materia Chriſti vt Chriſti eſt,niſi ꝑ diuinitatem in qua ſubſiſtebat. ECce quantum cõtra articu- R
lum fidei quo ad ſacramentum altaris militat poſitio ponens nullam formam in homine ꝑter ani-
mam:& ſimiliter neq; in Chriſto.Per dictam viam forte volet oſtendere ille ꝙ corpus Chriſti viuũ
& mortuũ erat idẽ numero ſine omni alia forma:dicendo ꝙ in corpore Chriſti mortui erat duo cõ
ſiderare:quorum vnũ eſt ratio ſubiecti: ꝑ quã ſuberat priuationi vitæ:aliud vero ratio indiuidui
qua in ſe ſubſiſtebat pfectũ ꝑ illam aliã formã.Primo modo eſt vna ratio ſubiecti reſpectu habitus &
priuationis:ſicut vna eſt ratio eius vt eſt in potentia ad formã:& vt eſt iam pfectum ꝑ formam.Et
ſic corpus Chriſti viuũ & mortuũ idẽ eſt numero,ex eadẽ ſcilicet relatione ſiue ꝑ relationẽ ad eãdẽ
formã:& ꝑ illã relationẽ(vt diceret)vnit̃ ei diuinitas.Et q̃ſi ꝑ cõſimilẽ modũ volũt aliq̃ dicere:ꝙ nõ
obſtante ꝙ non eſt niſi vna forma in homine,tamen fuit idem nũero corpus Chriſti viuẽtis & mor

tui.Dicit̃ eñ aliquid eſſe idẽ numero ſimpliciter,quia eſt idem ſuppoſito. Corpus aũt Chriſti viuũ
& mortuum fuit ſuppoſito idem,quia nõ habuit aliá hypoſtaſim viuum & mortuum præter hypo
ſtaſim verbi dei. Corpus tñ alterius hominis cuiuſcunq; viuẽtis & mortui non poteſt ſic dici vnũ
numero ſimpliciter:quia tale corpus mortuũ non remanet vnitum alicui permanenti,ſicut corpus
Chriſti mortuũ.ſed huiuſmodi corpus poteſt dici idem ſolum ſecundum quid,quia eſt idem ſecũ-
dum materiá non ſecundum formam.& ſic vlterius in idem corpus fit tranſubſtantiatio Chriſto
S mortuo & viuo. SED etiá patet ex dictis:ꝙ nullo modo manet materia in mortuo in ratione ſub-
iecti reſpectu viui ſub alia forma. Qđ eñ exiſtit actu ſub vna forma,non habet rationem ſubiecti
ad aliam:niſi per principium proximum qđ eſt in materia ad illam aliá formá,vt dicetur in ſequẽ-
ti quæſtione.qđ non poteſt eſſe naturaliter in mortuo reſpectu viui,vt infra dicet̃,& iam dictũ eſt
in parte.Et in hoc non eſt maior identitas corporis Chriſti viui & mortui,q̃ alterius hominis:niſi
quo ad hoc ꝙ in Chriſto anima & materia illa ſeorſum inter ſe exiſtẽtia erãt vnita in vno ſuppoſi
to verbi.Sed hoc nihil ad identitatem corporis numero: ſecundum ꝙ de ea hic loquimur: ſcilicet
de numero naturæ,non ſuppoſiti.Et iterum:quantũcunq; illa identitas ſit ſubiecti reſpectu habit⁹
& priuationis, non tamen re eſt aliud q̃ pura materia,vt patet ex dictis.& ſic vt prius nõ erat ibi
tranſubſtantiatio niſi in purá materiá.Et ſic patet q̃ abſurdum ſit dicere ꝙ materia ꝑ hmõi rõnẽ
qua eſt ſubiectum animæ,habet veritatẽ carnis & corporeitatis & organizationis: cum hmõi ra-
tio non poteſt manere anima ſepata & alia forma introducta,vt dicit.Et ſic illud qđ manet anima
ſeparata,aut non eſt caro ſeu corpus omnino:aut non eſt caro & corpus Chriſti:ſed illius compoſi
ti qđ generatum eſt.Et ſic iſti incidunt in duo inconuenientia:ſcilicet contra veritatẽ ſacramenti.
Nam tranſubſtantiatio fieri debet in aliquid Chriſti,qđ non tñ ſit materia,ſed qđ ſit aliquod vnũ
compoſitum ex materia & aliqua forma:a qua vere dicitur corpus & caro:habens rationem vnita
tis ſubiecti ex relatione ad formam,vt dicit vna opinio:aut habẽs rationem vnius numero ex vnio
ne ĩ vno ſuppoſito diuino,vt dicit alia opinio. Et hoc potiſſime patet ex auctoritate & vſu eccleſię
quæ ſemper tenuit & tenet ꝙ ſemper vniformiter vi ſacramenti habet fieri tranſubſtantiatio ĩ cor
pus Chriſti viui & mortui.ſed cõſtat ꝙ eccleſia tenet ꝙ ĩ Chriſto viuo non fit tranſubſtantiatio vi
ſacramenti in ſolam materiam:ſed in aliquod verum compoſitum quod vere eſt corpus,& tale qua
le non poteſt dici ſola materia.ergo etiam Chriſto mortuo corpus Chriſti in quod poterat trãſub-
T ſtantiatio fieri:erat vere compoſitum ex materia & forma. Item contra veritatem vnitatis corpo
ris Chriſti: qđ viuum & mortuum debet eſſe ſimpliciter vnum numero : non ſolum ſecundum
materiam ſicut ponit,ſed etiam ſecundum iam dictam formam. Et etiam abſurdius eſt dicere : ꝙ
illud habet ab anima anteq̃ ei vniatur:quia nec ipſa ante vnionem habet eſſe:quia ſecundum fidem
catholicam creando infunditur & infundendo creatur:& nihil dat eſſe aliquod anteq̃ illud in ſe ha
beat.De ſola autem organizatione poteſt dictum illud habere aliquid rationis:inquantum ratio ſe
minalis exiſtens in materia ſub forma ſeminis organizat ante eius corruptionem ad aliam formam
recipiendam:& ſic añ aduẽtũ animæ fit organizatio ab anima:non ab anima geniti : ſed generan-
tis:inquantum ab ipſa infuſa eſt ratio ſeminalis in ſemine,vt in ſequenti quæſtione dicetur. Ad
eandem opinionem confirmandam, audiuimus aliam quandam poſitionem dicentem ꝙ in homi-
ne eſt tñ cum materia anima rationalis,& accidentia ſequentia compoſitum ex materia & forma
quæ eſt anima rationalis. Sed ꝙ in homine triplex poſſit diſtingui corpus. Vnum mathemati-
cum a forma quantitatis & dimenſionis accidentalis:quod eſt de prædicamẽto quantitatis. Aliud
naturale a forma naturali ſubſtantiali,quæ eſt anima rationalis,habens virtute quicquid cęterę for
mæ naturales habent:vt habitum eſt ſupra: qđ eſt per ſe de prædicamento ſubſtãtię. Tertiũ mate
riale a partibus materiæ extenſis ſub partibus quantitatis:quod eſt præter animam rationalem &
præter omnia accidentia compoſiti:& eſt de prædicamento ſubſtantiæ per reductionem tanq̃ prin
cipium ꝓximum & ſubiectum formæ,ad conſtitutionem corporis ſecundo modo compoſiti ex ma
teria & forma,non tanq̃ potentia & materia remota ad formam. & eſt aliquid pluſq̃ materia:quia
materia ſecundum puram rationem materiæ eſt quid omnino ſimplex & indiuiſibile non extẽſum
neq; ſubſtantialiter neq; accñtalit̃,neq; habẽs partẽ extra ptẽ.hoc aũt nõ habet niſi a quãtitate:cui⁹
natura & eſſentia eſt habere partem extra partem.dicente philoſopho in primo phyſicorum.Si qui
dem ſubſtantia eſt & quantũ,duo ſunt,& non vnum eſt quod eſt.Si vero ſubſtantia ſolũ eſt,non infi
V nitum eſt neq; magnitudinem habens vllam. Secundum hoc ergo dicit ꝙ tranſubſtantiatio fit in Opinio alia.
tale corpus ſecundũ materiam:inquantũ ſcilicet ipſa materia habet partes extra partes extẽſas ſub
quantitate:licet non in animá neq; in quãtitatẽ.Ita ꝙ ſicut eędẽ nũero ſint ptes materiæ ĩ corpore

viuo & mortuo:licet ſub alia & alia forma ſubſtãtialiter:ſic idẽ eſt corpus vtrobiq̧ & ſit ſemper trã ſubſtantiatio ſacramẽtalis in vnum & idem corpus ſecũdũ numerũ,nõ ſecundum formam : ſed ſe-

Impugnatio opinionis.

cundum materiã. Iſta opinio tacta fuit alias a nobis in quadã queſtione de Quolibet:quę licet pro X
babilius ponat corpus poſſe dici aliquid in homine ſubſtantialiter præter animam rationalẽ in qđ fiat tranſubſtantiatio,& in idem,ſiue ſit viuũ ſiue mortuũ: tñ ſecũdũ rẽ non ponit tranſubſtãtiatio nem fieri niſi in ſubſtantiã materię.Illud eñ corpus quãtũcũq; habeat partes materię extenſas ſub quantitate,nihil tamen eſt pręter ſubſtantiam materiæ:ẽt ſi ꝑ accidens ſuum qđ eſt quãtitas,habeat partem extra partẽ:qđ non haberet ex ſe.Et quo ad hoc videť eſſe aliquid plus q̃ materia.qđ etſi pro pter hmõi plus dicať corpus,hoc eſt valde ęquoce cũ corpore illo qđ eſt corpus a forma ſubſtantia li.Et iterũ aperte patet ꝙ de tali corpore ſuo non intellexit Chriſtus ꝙ in ipſum deberet fieri tran ſubſtantiatio:quia alibi Chriſtus ſatis explicat tranſubſtantiationem fiendã non niſi in corpus ſuũ quod vere poſſit dici caro & ſanguis:cum dixit in Ioanne.Niſi manducaueritis carnem filii homi nis,& biberitis eius ſanguinẽ,nõ habebitis vitam in vobis.Et tale corpus qđ poteſt dici caro & ſan guis,intelligimus manſiſſe idem in Chriſto viuo & mortuo:& in ipſum fieri conuerſionem.Con-ſtat autem ꝙ materia extenſa ſecundum partes ſubſtantiales pura, non eſt neq; poteſt dici caro aut ſanguis:quia caro non dicitur caro:neq; ſanguis dicitur ſanguis,niſi ab aliqua forma ſubſtantiali i formante materiam:vt ſatis oſtenſum eſt in quibuſdam aliis quæſtionibus de Quolibet.Q; autem ſic debeat intelligi de ſanguine:ſcilicet ꝙ id in quo fit tranſubſtantiatio in conſecratione ſanguinis eſt compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali quæ dat termino tranſubſtantiationis ſiue illi in qđ fit per ſe tranſubſtantiatio, ꝙ poſſit dici ꝙ eſt verus ſanguis compoſitus ex materia & vera for ma ſubſtantiali ſanguinis:patet.qm̃ eccleſia tenet ꝙ verba conſecrationis effectiua ſunt trãſubſtã-tiationis ſubſtantiæ vini in id qđ in forma verborum exprimitur eſſe terminus cõſecrationis. Sed in forma verborum quæ ſunt tranſubſtãtiatiua vini,terminus tranſubſtantiationis q exprimiť,eſt ſanguis.ſecũdũ ꝙ dixit Chriſtus Matthęi.xxvi.cũ primo conſecrauit.Bibite ex hoc oẽs.Hic eſt ſan guis meus.ergo verba conſecrationis ſubſtantiæ vini ſunt effectiua eius qđ vere eſt ſanguis Chri-ſti.Sed manifeſtum eſt ꝙ non poteſt vere dici ſanguis Chriſti ſola materia:quocũq; modo intelliga Y
tur habere partes eſſentiales extenſas ſub quantitate.non eñ diciť aliquid eſſe vere ſanguis niſi a vera forma ſanguineitatis. Aut ergo mendaciũ fictũ eſt in verbis conſecrationis ſuper ſubſtãtia vi ni:aut tranſubſtantiatio fit non ſolum in materiã:ſed in id qđ compoſitũ eſt ex materia & vera for ma ſubſtantiali.Sed eadem veritas & efficacia debet eſſe in verbis cõſecrationis ſuper vinum & ſu-per panem.Si igitur in verbis cõſecrationis ſuper vinum vt in ipſis verbis veritas habeať neceſſe ẽ ꝙ fiat tranſubſtantiatio non in ſolam materiã,ſed in cõpoſitũ ex materia & forma ſubſtantiali ſan guineitatis,vt oſtenſum eſt:ergo ſimiliter vt veritas conſimilis in conſecratione panis habeať,opor tet ꝙ tranſubſtantiatio panis fiat nõ in ſolam materiam ſed in compoſitum ex materia & vera for ma ſubſtantiali corporeitatis. Si forte dicat aliquis ꝙ non eſt ſimile de tranſubſtantiatione in ſan guinẽ , & de tranſubſtantiatione in corpus:quia ſanguis exiſtens in venis non informať ſubſtan-tialiter ab anima, ſed ab aliqua alia forma propria a qua ſanguis dicitur: in quam non obſtante fi de eccleſiæ quæ dictat ꝙ in animã non fit tranſubſtantiatio,poteſt dici fieri tranſubſtantiatio ipſius vini.Sed corpus Chriſti non informatur alia forma ſubſtantiali q̃ anima:in quã,vt dictum eſt,ſecũ dum ꝙ tenet eccleſia,non fit tranſubſtantiatio.Et ſic nõ poteſt dici ꝙ in aliquã formã ſubſtantialẽ fiat tranſubſtantiatio panis:ſed ſolum in aliquid qđ in Chriſto eſt,& citra ipſam formã ſubſtantialẽ corporis Chriſti. CONtra hoc arguitur.In id qđ denominat terminum conſecrationis,debet vni Z

Arg. contra iã dicta.

formiter fieri tranſubſtantiatio virtute verborũ in cõſecratione panis & vini.quia Chriſt⁹ nullã di uerſitatem circa hoc expꝛeſſit:ſed vniformiter ſicut in conſecratione ſanguinis dixit:Hic eſt ſanguis meus:ita in conſecratione panis,Hoc eſt corpus meum.In conſecratione autem panis exprimiť tan q̃ terminus conſecrationis corpus Chriſti:ſicut in conſecratione vini exprimiť tanq̃ terminus con ſecrationis vini,ſanguis eius.Vniformiter ergo debet fieri trãſubſtãtiatio in id a quo corpus Chri ſti qđ eſt terminus conſecrationis panis,diciť corpus:ſicut & in id a quo ſanguis Chriſti,q eſt ter-minus conſecrationis vini,diciť ſanguis.Sed in formã ſubſtantialẽ a qua ſanguis Chriſti denomina tur ſanguis,vt terminus conſecrationis vini,fit tranſubſtantiatio vini.ergo ſimiliter in id qđcunq; ſit illud a quo corpus dicitur corpus,qđ eſt terminus conſecrationis panis,debet dici fieri tranſub-ſtantiatio ipſius panis.Si ergo illud eſt quantitas:ergo in quantitatem fit tranſubſtantiatio:cui⁹ cõ trariũ tenet eccleſia.quę tenet:ꝙ ſicut tranſubſtantiatio nõ fit in animam,ita nec i aliquod accidẽs Nõ põt ergo dici ꝙ illđ corpus qđ eſt terminus cõſecrationis panis,diciť corpus ꝓpter corporeitatẽ

quantitatis. Non reſtat ergo niſi ꝙ illud dicatur corpus ab aliqua forma ſubſtãtiali: alia ab anima in quã fiat tranſubſtantiatio: hoc autem eſt qđ oſtendimus: aut a partibus materiæ extẽſis ſub partibus quantitatis. Sed hoc ſecundum eſt impoſſibile: ergo primum eſt neceſſarium, ſi debeat veritas ſacramenti & efficacia verborum eius integre obſeruari. Probatio aſſumpti eſt: quia Chriſtus illud corpus vocat panem, dicens ſeipſum panem. Ioan. vi. Ego ſum panis viuus. & panem inquam comeſtibilem ſacramentaliter: ſecundũ ꝙ ibidem dicit. Siquis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et de hoc quidem pane qui eſt idipſum qđ illud corpus de quo loquimur, continuo dicit ꝙ eſt caro ſua, cum ſubdit. Et panis quem ego dabo, caro mea eſt. Illud ergo corpus Chriſti debet dici eſſe vera caro Chriſti: maxime cum hoc totum ſacramentum inſtitutum ſit ad parandum plenam refectionem in cibo & potu. ſecundum ꝙ Chriſtus dicit vbi ſupra Ioannis ſexto. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. Qđ etiã confitent̃ dicẽtes in hoĩe non eſſe niſi vnam formam: ſcilicet animã rationalẽ. Dicũt enĩ, ꝙ ex vi ſacramenti altaris ſub hoc ſacramento continetur quantum ad ſpeciem panis non ſolum caro ſed totum corpus Chriſti: ſcilicet oſſa & nerui & alia huiuſmodi. Quã etiam nullo modo vi ſacramẽti dicunt eſſe ſub hoc ſacramento: ſed ſolummodo per cõcomitantiã. Et dicunt ꝙ ideo, cum dicitur Ioan. vi. Caro mea vere eſt cibus: caro ponitur ibi pro toto corpore: eo ꝙ ſecundum conſuetudinem humanam caro eſt magis manducationi accõmodata: prout homines carnibus animalium veſcuntur cõmuniter: non oſſibus vel aliis huiuſmodi. In forma vero verborum tranſubſtantiãtiũ ponitur non caro: ſed corpus: eo ꝙ non ſolum eſt ibi caro vi ſacramenti, ſed omnes partes corporis, vt dictum eſt. Caro autem & alię partes corporis corpus ſunt, & nomine corporis intelligunt̃. Sed materia ratione ſuarum partium extẽſarũ nullo modo poteſt dici eſſe vera caro Chriſti: ergo ratione earũdem partium non poteſt dici eſſe verum illud corpus Chriſti, niſi peruerterent̃ verba ſacramẽti. Quare cum caro nõ dicatur caro niſi ab aliqua forma ſubſtantiali: ſicut neq; ſanguis: ergo neq; illud corpus poterit dici corpus niſi ab aliqua forma ſubſtantiali. Et ita ſicut in conſecratione ſanguinis fit tranſubſtantiatio in compoſitũ ex materia & vera forma ſubſtantiali, vt dictũ eſt: ſimiliter in conſecratione corporis fit trãſubſtantiatio panis in compoſitum ex materia & vera forma ſubſtantiali: vt ſic vniformiter ponatur fieri tranſubſtantiatio in vtraq; conſecratione: & æqualis efficacia verborũ vtriuſq; conſecrationis: & vt etiã ſecundum hoc ſicut perfecta eſt refectio in potu ex eo ꝙ ſumitur vere ſanguis Chriſti ſecundũ materiam & formam ſubſtãtialem: ſic etiam ẽ perfecta refectio in cibo ex ſumptione veri corporis & verę carnis Chriſti, ſecundum materiam & formam ſubſtantialem. Q; autem quantum ad illam partem ſacramenti quæ eſt refectio ſecundum cibum, id quod corpus dicitur etiam caro vniformiter appellatur, patet ſatis per id qđ dicitur Ioan. vi. Patet etiã per gloſſam ſuper illud Lucę. xxii. Hoc ẽ corpus meum &c. vbi Chriſtus dedit formam huius ſacramenti. dicit enim ibi gloſſa. Pro carne & ſanguine agni ſuæ carnis & ſanguinis ſacramentum in panis & vini figura ſubſtituit. Si ergo ſecũdum prædictam opinionem non ſit in homine niſi vna forma ſubſtantialis perficiens omnes partes eius ſubſtantialiter, ſcilicet anima rationalis: oportet ꝙ caro ſit caro per illam formam: & ſic etiã neceſſarium eſt ꝙ in illam formam fiat tranſubſtantiatio: cum per ſe fiat tranſubſtantiatio in compoſitum ex materia & illa forma. Qđ forte concederent tenentes illam opinionem, dicendo ꝙ in ſubſtãtia animæ fit tranſubſtantiatio non ſecundum ꝙ animans ſeu vitã dans: ſcilicet vegetatiuã vel ſenſitiuam vel intellectiuam: ſed ſecundũ ꝙ dat compoſito eſſe mixti: ſcilicet carnis, oſſis, & huiuſmodi.

A SED hoc non poteſt ſtare: quia ſicut ſupra dictum eſt, eccleſia tenet ꝙ ſemper vniformiter habet fieri tranſubſtãtiatio in corpus Chriſti Chriſto viuo & mortuo. Sed conſtat ꝙ Chriſto mortuo non poſſet fieri tranſubſtantiatio in corpus qđ eſſet cõpoſitũ ex materia & forma ſubſtantiali, quę eſt anima: quia in morte anima a corpore totaliter ſeparatur. Ergo nec Chriſto viuo fit tranſubſtãtiatio in cõpoſitum ex materia & anima: ſecundum qualecunq; eſſe in ipſa dicatur fieri tranſubſtãtiatio: dum tamen fiat in ſubſtãtiam eius. ET ꝙ nullo modo poſſit fieri tranſubſtantiatio vi ſacramenti in compoſitũ ex materia & anima: ſecundum ꝙ ipſa anima dat vnũ eſſe determinatũ compoſito: & non ſecundum ꝙ dat aliud vel alia eſſe, vt dicit prędicta opinio: ratione patet. qm̃ vna & eadem tranſmutatio realis numero habet vnum & eũdem numero per ſe terminum realem. Et ſi ad aliquid aliud differens ratione vl' intẽtione præter illud terminatur: hoc ẽ per accidẽs: ſcilicet quia concomitatur illud qđ eſt terminus per ſe. Sed quandocunq; ad aliquid ratione vel intentione differens ab eo ad quod terminatur tranſmutatio per ſe, terminatur tranſmutatio per accidens: ęqualiter terminatur illa trãſmutatio ꝑ accidens ad oĩa illa quę ęqualiter cõcomitãt̃ illud idẽ qđ ẽ terminus trãſmutatiõis ꝑ ſe. Sed termin⁹ realis ꝑ ſe tranſmutatiõis q̃ realis ẽ, cuiuſmõi ẽ trãſubſtãtiatio, nõ

eſt niſi id quod eſt res abſoluta naturæ:ſecundum ꝙ eſt res naturæ,& ſecundum ꝙ eſt abſoluta
a qua ratione vel ſola intentione differunt eſſe diuerſa tanq̄ cõcomitãt ia ad ipſam. Vnde oĩa eſſe q̄
dat anima ſiue forma aliqua ſubſtantialis,nõ ſunt re niſi id ipſum qđ ſubſtantia animæ,differẽtes
inter ſe vt intentiones intellectus,& vt reſpectus.Ergo ad oĩa illa eſſe tanq̄ ad ea quæ ęqualiter con
comitanť ad illã rẽ quæ ꝑ ſe eſt terminus realis tranſmutationis ęqualiter ꝑ accidens terminať illa
trãſmutatio q̄ ẽ trãſubſtãtiatio. Falſum ẽ ergo dicere ꝙ trãſubſtãtiatio fiat ĩ cõpoſitũ ex aĩa & ma
teria corporis Chriſti ſecũdũ eſſe corpis ſeu carnis, & non ſecũdũ eſſe vegetabilis ſenſibilis vel ra-
tionalis.immo non poteſt fieri tranſubſtantiatio in id ſecundum vnum eſſe:ita ꝙ nõ ſecundũ alia.
Dicere ergo in corpus prædictum fieri trãſubſtanciationẽ:& ipm̃ manere idem in viuo & mortuo:

Reſponſio Auctoris.

nihil aliud eſt q̄ peruertere & deprauare ſcripturas. SIC ergo patet q̄ impoſſibilis ſit poſitio po- B
nentiũ pluralitatẽ & gradum formarum in omnibus entibus naturalibus,& etiam negantium gra
dum formarum in homine. Dicimus igitur negando pluralitatem formarum re & natura diffe-
rentium in rebus naturalibus a ſolo vnico agente naturali productarum, ꝙ neceſſe eſt ponere plu
ralitatem & gradum formarum in homine propter duplex agens,vnum naturale,& alterum ſuper
naturale:quod propter excellentiam naturę eius ad eius generationem requiritur.Ex quibꝰ agens
ſupernaturale producit de nihilo formam quę eſt anima perficientem hominem completiue in eſſe
ſpecifico ad quã ſuſcipiẽdã diſponit materiã agens naturale vt fiat ꝓprium ſubiectum ad aĩę ſuſce
ptionem,formã aliquam de potentia materię educendo.qđ facit non niſi tranſmutando materiam
& corrumpendo formas exiſtẽtes in materia:quæ repugnant ſuſceptioni animæ quouſq; corrũpa-
tur vltima.qua corrupta per vltimam corruptionem,iam materia ꝓprie facta eſt ſubiectum,& ne
ceſſitas,vt vna ſimplici tranſmutatione materię quę appellať hominis generatio,forma vna natu-
ralis producatur de potentia materiæ:& anima rationalis infundatur eidem:& ſic perfectus homo
ex materia & duplici forma generetur:vt iam patebit. Ad qđ nihil faceret agẽs naturale,niſi aliqđ
produceret in eſſe de potentia materię,quod eſſet conueniens diſpoſitio ad animæ ſuſceptionẽ ma
nens cum ipſa.Nunq̄ enim agens naturale corrumpit aliquid ſecundum vnam formam quin gene
ret ſecundum aliam. Nec trãſmutationem etiam aliquam alterationis inciperet niſi aliquid eẽt in
potentia materiæ quod ſubſtantialiter producere poſſet,vt ſupra tactum eſt,& alibi diffuſius ptra
ctatũ. Vbi autem agens naturale & generans ſua actione generando & corrumpendo diſponit ad
aliquid:cum vnius corruptio non ſit niſi vnius generatio:aut procedet in infinitum generãdo vnũ
& corrumpendo aliud:aut ſtabit in fine in vnico quod generatum non corrumpet. Et ita ſicut in
hominis generatione neceſſe eſt vt præter formam ſupernaturalem agens naturale formam gene-
ret naturalẽ:ſic neceſſe eſt vt ſicut ſua actiõe diſponit ad vnicam formã ſupnaturalẽ,ſic iducat tm̃
vnicam formam diſpoſitiuam naturalem:vt ſic in homine ponamus ſecundum gradum & ordi-
nem duas formas:vnam naturalem:& aliam ſupernaturalem:& tm̃ has duas. Ita ꝙ materia cum
iam facta eſt neceſſitas ad ſuſceptionem illius quæ producenda eſt de potentia materiæ,ſimul facta
eſt neceſſitas ad ſuſceptionem formæ ſupernaturalis:tanq̄ vnum ſubiectum vnica habilitate potẽ-
tiali proxima,& vnica tranſmutatione naturali quæ dicitur generatio,fit ſuſceptiuum dictarũ dua
rum formarum ſimul & in eodem inſtanti: etſi prius natura illius quæ naturalis eſt:eo ꝙ de potẽ-
tia materiæ educitur tanq̄ diſpoſitione ad illam aliam quę eſt ab extrinſeco:& ſic mediante illa ſuſ
cipiat aliam:ita ꝙ iſta ſine illa naturali ſuſcipi non poteſt in materia:quia ſine iſta non appropria-
tur illi materia tanq̄ potentia propria,q̄ eſt neceſſitas & ſubiectum eius. Nec enim aliter magis
vniretur anima humana materiæ exiſtenti ſub forma ſeminis hominis,q̄ exiſtenti ſub forma ſemi
nis equi: nec magis generareť hõ ex ſemine hominis q̄ ex ſemine equi.& ſicut illa ſine iſta ſuſcipi
in materia non poteſt:ſic nec iſta nata eſt ſubſiſtere in materia ſine illa,nec conſtituere omnino in
diuiduum perfectũ in ſpecie ſpecialiſſima.Immo ſicut vna ſine altera nõ eſt nata aduenire materię C
ſed ambæ ſimul: ſic nec vna earum nata eſt dare eſſe aliquod ſuppoſiti & ſubſiſtere ſine altera: nec
dant aliud & aliud eſſe ſubſiſtentiæ ſuppoſito ſed vnum & idem ſimplex & indiuiſibile: vt non in-
telligamus formam naturalem primo per naturam aduenire materiæ & dare eſſe compoſito ex ſe
& materia ſub ratione indiuidui incompleti:& animam ſuperuenientem dare completionem illiꝰ
eſſe,& rationem indiuidui perfecti: ſed vt intelligamus ꝙ ſicut forma naturalis non eſt nata ſubſi
ſtere in compoſito neq; in materia niſi cum anima rationali & econuerſo:ſic nec vna nata eſt dare
eſſe ſubſiſtentiæ compoſito,& facere ſuppoſitum vnum niſi ſimul cum alia: vt ſi dicamus ꝙ illa
forma naturalis reſpectu animæ eſt vt diſpoſitio in materia præcedens naturaliter ad recipiendũ
animam vt vltimum actum ad perfectionem materiæ: reſpectu vero materiæ eſt cum forma illa

quæ eſt anima habens rationem vnius formę dantis vni ſuppoſito, vnũ eſſe ſubſiſtẽtię: qđ eſt viue
re ipſius. Sed illud eſſe ſub ratione eſſe ſimpliciter, & ita incompleti & imperfecti eſt cõmuniter ab
illa forma naturali & ab anima: ab anima vero ſola ſub ratione viuere & eſſe completi. Idem ta-
men ſunt ſimpliciter viuere & eſſe in eodem, habens tñ in ſe rationes plurium intentionũ: quia cũ
intentione eſſe illa forma naturalis dat intentiones mixti ſub ratione corporeitatis ſubſtantialis &
carnis & oſſis. Eſſe autem ſub ratione vitæ vegetabilis & ſenſibilis & rationalis dat ipſa anima ra-
tionalis: quia iſta pertinent ad rationem vitæ. Secũdum hoc ergo vnicũ ẽ eſſe ſuppoſiti & eius qđ
eſt hoc aliquid in homine conſtituto in eſſe ex vnica materia & duplici forma: qđ quidem eſſe ſub
ratione exiſtentiæ abſolutæ triplex eſt: ſecundum ꝙ ſunt tres naturę re differentes. Et ſic illę for-
mæ duę in conſtituendo ſuppoſitum rationem vnius formę habent: & vnum ſuppoſitum in vnico
eſſe ſubſiſtentię conſtituũt: & ambę vt formę ſunt dantes eſſe, ęque immediate perficiũt materiam
& ipſi inhęrent: vt neutra earum inquantum forma eſt adueniat compoſito iam in aliquo eſſe con
ſtituto: vt etiam neq; inter ſe conſtituant aliquam compoſitam formam: licet illa quę eſt naturalis
vt eſt diſpoſitio ad animam, immediatius adhęret materiæ. Et tale mediũ inter omnes formas ma-
teriales requirit ſola anima rationalis, tanq̃ aliud genus formę exiſtens plus cæteris elongatũ a ma
teria: vt non poſſit in ſe habere rationem perficiendi materiam immediate ſub ratione eſſe incõple
tiſſimi, & maxime materialis, qđ eſt eſſe mixti. EX quo patet ꝙ quatuor rationes prędictę niten- Solutio quã
D tes probare nullo modo pluralitatem formarum ſubſtãtialium poſſe eſſe ſimul in eodem. Licet eñ tuor rõnũ ꝓ
vt patet ex earum diſſolutionibus ſuperius aſſignatis quantũ eſt de ſe non valẽt in aliquo compo- miſſarum.
ſito materiali contra ponentes plures formas naturaliter in quolibet: minime tamẽ valent in ho-
mine. Qꝫ enim dicit prima illarum: ꝙ in vno nõ eſt niſi vnicum eſſe, qđ nõ eſt niſi ab vnica forma Primę.
ꝗa alia & alia forma ſubſtãtialis dat cõpoſito aliud & aliud eſſe ſubſtãtiale: Dicendũ ꝙ duplex eſt eſſe
exiſtentię & ſubſiſtentię. Primũ diuerſificatˀ & in eodem & in diuerſis ſcđm diuerſitatem natura-
rum: & ſic in compoſito ex vna forma & pura materia habet in ſe diuerſa eſſe exiſtẽtię, ſcđm ꝙ di-
uerſę ſunt naturæ materia & forma exiſtentes in compoſito. Secundũ vero eſſe ẽ vnũ in quolibet
ente vno ab eadẽ forma quę dat ei naturaliter rationem diſtinctã ſubſiſtendi in ſuppoſito: & eſt ab
vnica forma quãdo ipſa ſola dat rationẽ ſubſiſtendi omnino, & a pluribus quãdo nõ datur compo
ſito niſi a pluribus: ſicut contingit in homine ꝙ inchoatiue habet ipſum cõpoſitũ a forma natu
rali: completiue vero a forma ſupernaturali. & hoc propter gradum dignitatis naturę humanę ſu
per cętera materialia. Ex hoc eñ contingit, vt cũ omnes potentię paſſiuę in materia quæ ſunt ha-
bilitas in ipſa, ſic ſe habent ꝙ ſingulæ vnica ſimplici forma perfici habẽt: ita ꝙ in eis quæ a diuerſis
formis ſecundũ gradũ & ordinem naturæ ſe habẽt, ſemꝑ illa quæ eſt poſterior in formis materiali
bus virtute continet omnes præcedẽtes habẽtes diuerſas virtutes ſecũdum diuerſos gradus in di
uerſis. Et ſic ingeniauit natura vt diuerſas virtutes eidem per eãdem formã infereret, non per di-
uerſas: quæ tamen diuerſis per diuerſas ſunt inſertæ: ne fieret per plura quod poſſibile eſſet fieri
per vnũ: qđ non eſt naturæ opus, quæ nihil agit fruſtra, neq; deficit in neceſſariis, ſicut dicit phus
in ſecũdo cęli & mundi. Sola autem potentia paſſiua ſiue habilitas ad ſpeciem humanam per vni-
cam formam perfici non potuit: quia ad eam virtus aliqua requiritur quę in forma imateriali eſſe
non poteſt: & aliqua quæ non poteſt eſſe in forma materiali. Virtus enim mixti q̃ debet eſſe in ho-
mine, nõ poteſt eſſe niſi in forma materiali educta de potentia materiæ, quia nõ eſt mixtum niſi ex
elementis: neq; virtus mixti niſi ex vi elementari. Anima vero rationalis, forma imaterialis eſt: quia
virtus intelligendi quæ debet eſſe in homine, nullo modo poteſt eſſe in forma materiali educta de
potentia materiæ, vt determinat phs. iii. de anima. Oportet ergo ꝙ ĩ homine duę ſint formæ. Vna
naturalis materialis educta de potẽtia materiæ quę eſt forma mixti determinata, & homini appro
priata. Altera ſupernaturalis imaterialis: hoc eſt non educta de potentia materiæ: quæ tamen poſ-
ſit eſſe forma & actus materiæ cum prædicta forma materiali, vt dictum eſt. Vnde & huiuſmodi
forma immaterialis quæ eſt anima intellectiua, media eſt inter formas pure materiales & pure im
materiales: vt ſuprema ſit inter materiales quæ ſunt actus materiæ, & aliter omnino imateriales in
fima, medio modo ſe habens ad vtraſq;, & aliquid cõmune cum vtriſq;. Habet enim ſupremas vi-
res formarum materialium in ſe, vt ſunt vegetatiuum & ſenſitiuũ: & inferiorem formarum im-
materialium, vt vim intellectiuam adminiculo ſenſuum: & ſic mediante anima intellectiua vniũ-
tur materialibus immaterialia: & fit homo per animam intellectualem & ſubſtantiam corpora-
lem quæ in ſe coniũguntur, limes vniuerſę creaturæ. Quæ etiam inter ſe vt vniantur, habent cõ-
uenientiam. ſecundum enim ꝙ dicitur in libro de ſpiritu & anima, vtriuſq; ſimilia ſunt: corporis

ſcilicet ſupremű, & ſpiritus infimű. quibus ſine naturarű confuſione, perſonali tamen vnione necti poſſunt facile. ſimilia enim gaudent ſimilibus. Itaq; anima quæ vere ſpiritus eſt, & caro quę vere corpus eſt, in ſuis extremitatibus facile & conuenienter vniűtur: id eſt in phantaſtico animæ: qđ non eſt corpus: ſed ſimile corpori: & ſenſualitas carnis: q̃ ſpiritus eſt corporeus. Sicut enim ſupremum animæ, id eſt intelligentia ſiue mens imaginem & ſimilitudinem gerens ſui ſuperioris: id eſt dei: vnde eius ſuſceptiua eſſe potuit ad vnitatem perſonalem: ſic ſupremű carnis animæ gerens ſimilitudinem ad perſonalem vnionem eſſentiă eius ſuſcipere poteſt. Mira ſocietas carnis & animæ ſpiritus vitæ & limi terræ. Sicut enim ſcriptum eſt, fecit deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, dans ei ſenſum & intellectum, vt per ſenſum lutum ſibi ſociatum viuificaret, & per intellectum regeret. Plenum fuit miraculo, ꝙ tam diuerſa & tam diuiſa ab inuicem: adinuicem potuerűt coniungi. Nec minus mirabile fuit, ꝙ limo deus ſeipſum coniűxit. E
Vnde ſi tam diuerſę naturę, vt diuina & humana, vniri potuerűt vere in vnitate eſſe & perſonalis ſubſiſtentiæ: quod ſolum ab vna illarum naturarum erat alteri cõmunicatű: vt humanę a diuina: quid mirum ſi caro quę eſt forma naturalis cum materia, vniri potuit cum rationali anima in vnitate eſſe & perſonalis ſubſiſtẽtiæ: quod ſimul ab ambabus, licet ab vna imperfecte & inchoatiue, ab alia vero completiue cauſatur: et ſimul ab vtraq;: ita ꝙ a neutra naturaliter cauſari poſſet neq; in toto neq; in parte prius q̃ ab altera: neq; ab vna ſine altera: ſed tm̃modo ſimul ab vtraq;: & ab vna per alteram & cum altera: quemadmodum a duplici trahente ſecundum virtutem fit vnicus & ſimplex tractus. Et ſic quemadmodum in Chriſto ſunt plura eſſe naturæ & a pluribus formis: vnicű tñ ſuppoſitű: ſic & in homine. Cum ergo dicitur in argumẽto: in vno non eſt niſi vnum eſſe: verum eſt ſuppoſiti. poſſunt tamen plura eſſe naturæ eſſe in eodẽ. Et cum aſſumitur ad eius probationem ꝙ eſſe vnum non eſt niſi ab aliqua forma: verum eſt loquendo de eſſe naturæ non ſuppoſiti, vt viſum eſt. Et ſic procedit probatio in ęquiuoco. Et in tali ęquiuoco ſiliter proceſſit vlterior probatio: qua dicitur ꝙ alia & alia forma ſubſtantialis dat aliud & aliud eſſe ſubſtantiale compoſito. Dicendum ꝙ verum eſt loquendo de eſſe naturæ: non autem de eſſe ſubſiſtentiæ, vt patet ex dictis. Sed forte dices ꝙ iſta reſponſio non tm̃ eſt contra negantes gradus & pluralitatem formarum generaliter in oĩbus, ꝓ ponentibus eã in hoĩe: ſed etiam eſt pro ponentibus eam in quolibet alio. Illi enim bene concedunt ꝙ in eodem non eſt niſi vnum eſſe ſuppoſiti completiue ab vltima forma ſpecifica, & inchoatiue ab aliis præcedentibus: ſed ponunt ſecũdum diuerſas formas in eodem diuerſa eſſe naturæ ſecundum gradus & ordinem ſe habentes in eodem. Sed non eſt ita. licet enim ponentes gradus formarum in aliis ab homine poſſunt ponere ex illis diuerſa eſſe naturæ ſecundum diuerſas formas in eodem: non tamen ſicut nos in homine, quoniam ponendo per impoſſibile, licet minus euidens ſit quibuſdam ꝙ ſit impoſſibile, plures formas eſſe in eodem alio ab homine: neceſſe eſt tamen ponere illas eductas de diuerſis potentiis materiæ, vt ſint diuerſæ: non ſolum ſpecie, ſed etiam quodammodo genere ſubalterno. Quia ꝙ ponantur eędem ſpecie, differentes ſolo numero in eodem: hoc eſt omnibus apertum & manifeſtum impoſſibile. Et ſic oportet ponere ꝙ quælibet illarum formarum per ſe non cum altera vel per alteram nata ſit perficere materiam in perfecto eſſe, & in gradu naturæ determinato, ſecundum ſingulas potentias materiæ. quia proprię formæ reſpondet propria habilitas ſiue potentia in materia, vt dicit Commentator ſuper .xii. metaphyſicæ. Et per hoc quælibet illarum formarum quantum ex ſe eſt, conſtituet compoſitum & ſuppoſitum & hoc aliquid cum materia: dans ei & cõmunicans ſuum eſſe ſubſtantiale ac ſi eam ſola perficeret. Non ſolum autem ponet in ea quælibet illarum eſſe ſuum naturæ: vt ex omnibus proueniat vnű eſſe ſuppoſiti, quia nullam habent in ſe ĩ perficiendo cõmunicãtiã. In homine autem diuerſę formæ non ponuntur productę, neq; de eadem potentia materiæ, neq; de diuerſis: quia altera illarum tm̃ educta eſt de vna potentia materiæ naturaliter, vt dictum eſt: altera vero eſt ab extrinſeco infuſa per creationem, vt tenet fides. & etiam philoſophus videtur ſentire cum dicit .xvi. de animalibus: ꝙ ſolus intellectus ab extra eſt. Quæ tamẽ ambæ ordinantur ad perficiendum materiam ſecundum eandem potentiam & habilitatem: ita ꝙ neutra per ſe: ſed vna cum altera & non ſine altera nata eſt materiam ſecundum illam potentiam perficere in aliquo gradu perfecto in actu alicuius eſſe reſpondenti illi potentiæ. Et ita neutra per ſe nata eſt facere compoſitum, aut ſuppoſitum, aut hoc aliquid cum materia. Vnde & corrupta naturaliter illa forma naturali, naturaliter ſeparatur anima a corpore: & econuerſo etiam ſupernaturaliter anima ſeparata deficit ſtatim illa forma naturalis: ſi proprię naturę relinquatur. ſecundum ꝙ dicit philoſophus in fine primi de anima. Anima ſeparata corpus expirat & marceſcit. Per quod probat ibidem ꝙ

Ad aſſumptum. F

anima potius continet corpus q̄ ecõuerſo. Vnde illa forma naturalis cum manet anima ſeparata:
vt poſuimus in aliis q̄ſtionibus de Quolibet: hoc non eſt ex aliqua vi naturali ipſius formę, aut na
turæ indita: ſed ſolum ex vi ſupernaturali in deo abſcondita. ſecundum ꝙ Auguſtinus diſtinguit
duas potentias actiuas, ſecũdum quas aliqua fiunt in rebus naturalibus: & duas potẽtias paſſiuas
ſibi reſpondentes in materia: vel, vt verius dicamus, duo genera potentiarũ actiuarum, & duo paſ
ſiuarum. ſecũdum ꝙ dicetur in ſequenti quæſtione. Vnde & illa forma naturalis ſupernaturaliter
manens, licet facit compoſitum cum materia: & hoc aliquid, & ſuppoſitum, & det eſſe ſuppoſiti: il
lud omnino incompletum eſt ſecũdum naturam: eo ꝙ illa potẽtia materiæ eadem numero adhuc
ampliorem perfectionem expectat accipiẽdam ab anima: qđ non facit in aliquo alio ab homine: cum
eſt perfecta per vnam formam, vt patet ex prędeterminatis. Vnde quemadmodũ materia ſi pona-
tur diuina potentia agente ſecundum ſe exiſtere in actu naturæ ſuæ ſine omni forma: tamen non
eſt hoc aliquid neq; ſuppoſitum niſi incompletiſſimũ, & in potentia: & nullum habet eſſe ſubſiſtẽ-
tię niſi imperfectiſſimũ: eſſe autẽ perfectum habet ſuæ naturæ: ſic cũ diuina potentia agente ſubſi-
ſtit materia ſub illa forma naturali ſola in actu, nõ eſt compoſitũ niſi imperfectũ, imperfectã habẽs
rationem ſuppoſiti: & hoc aliquid. perfectiorem tamẽ q̄ habuit materia ſola. & nullum eſſe perfe-
ctum dat materiæ, & illi compoſito niſi naturæ ſuæ: ſed perfecta ratio compoſiti & ſuppoſiti tanq̄
a complemento, habetur ex anima ſuperueniente. Et ex hoc contingit ꝙ forma hæc illi formæ ſu-
perueniens accidens non eſt, neq; accidentaliter aduenit in homine dans eſſe accidentale. qđ ſequi
tur in aliis ab homine propter dictam cauſam. Et hoc idcirco maxime, quia ſic dare eſſe materię ſe
ipſa ſola, non eſt ei naturale, ſed preternaturale vel ſupernaturale. ſicut neq; eſt naturale, ſed præ-
ternaturale, vel ſupernaturale materiæ, ꝙ agẽte virtute diuina ſubſiſtat in actu abſq; omni forma.
Nunc autẽ ꝙ illud qđ aduenit rei poſt eius conſtitutionẽ in eſſe actuali, ſit ei accidentale: hoc non
contingit niſi quia naturaliter habet in ſe huiuſmodi eſſe: aut naturaliter cõmunicatur ei ab alio
Vnde ſicut quia non eſt naturale ſed ſupernaturale materiæ ꝙ per ſe poſſit habere ſubſiſtere in
eſſe actuali: ideo non ſequitur ꝙ formæ ei aduenientes accidentales ſunt, & accidẽtaliter adueniũt
ei, dãtes eidem eſſe accidentale non ſubſtãtiale: Sequeretur tamẽ illud ſi eſſet ei naturale habere ſe
cundũ ſe eſſe in actu abſq; omni forma. Propter qđ omnes philoſophi ponentes materiã eſſe ens in
actu: poſuerũt omnes formas eſſe accidentia. Sic in propoſito, quia illi formę naturali in homine nõ
eſt naturale, ſed ſupernaturale ꝙ det aliquod eſſe in actu materiæ ſine anima rationali: non ſequit̃
ꝙ anima rationalis aduenienſ illi compoſito incõpleto ſit ei accidentalis. Quare neq; multo forti⁹
quando ſimul cum ea aduenit materiæ, non ſequitur ꝙ ei ſit accidentalis vel accidentaliter adue-
niat, aut materiæ, aut compoſito ex materia & illa forma naturali: ſecũdum ꝙ natura intelligitur
precedere animam in materia vt diſpoſitio ad ipſam: licet non tempore. Qđ tamen neceſſario ſeq̄-
retur ſi naturale eſſet illi formæ dare eſſe materiæ per ſe ſine anima rationali. Propter qđ q̄a omnis
forma educta de potentia materiæ per ſe perficit vnam potentiã materiæ abſq; omni alia: & in hoc
per ſe ſolũ quantũ eſt de ſe naturaliter nata eſt dare eſſe actuale materię: ideo quãtũcũq; ſit ĩpfectũ,
oĩs forma alia ſuperueniẽs eſt accidentalis dans eſſe non niſi accidentale: et cum q̄libet forma ſub
ſtãtialis quãtũcũq; impfecta rõne perfectionis aduenienſ materiæ cõſtituat aliqđ ſuppoſitũ, & hoc
aliqđ ſcđm ſuũ eẽ, erit idẽ plura hoc aliqđ habens plura eſſe ſubſtãtialia, vt dictũ eſt ſupra. ET ſic
rõnes illę q̄tuor p̄dictę efficaciã habẽtes cõtra ponẽtes plures formas in eodẽ ꝓductas ab agẽte na
turali, nullam habent efficaciã cõtra pluralitatẽ formarũ in homine: quia ponimus vnam natura
lem, & aliã ſupernaturalem, & ambas reſpondere eidẽ potentię in materia. Per dicta patet ad alia Secundę.
G tria. Cum arguitur ſecũdo: ꝙ ſi plures eſſent in eodem formæ, ꝙ ſecunda adueniret compoſito qđ
eſt hoc aliquid: Dicendum ꝙ verum eſſet ſi prima ſine ſecunda nata eſſet ſecũdum ſe naturaliter
dare actum materiæ, quemadmodum contingit in formis pluribus poſitis in eodem ſecũdum di-
uerſas potentias materiæ: non autem in formis exiſtentibus in homine, vt dictum eſt. AD tertiũ Tertię.
H dicens ꝙ vltima forma non eſſet eiuſdem rationis cũ p̄cedenti: Dicendum ꝙ forma & eſt natura
ſiue eſſentia, & eſt forma. Inquantũ ergo duę formæ in homine ſunt eſſentiæ & naturæ, non ſunt
eiuſdẽ rationis: quia eſſentia vnius generabilis eſt & corruptibilis, & educta de potentia materiæ:
alterius vero non. Inquantũ vero ſunt formæ, ſunt eiuſdẽ rationis magis q̄ quęcũq; aliæ duæ for-
mæ naturales: quia informant & perficiũt materiam ſcđm rationem vnius habilitatis & potentiæ
I paſſiuę: qđ non faciunt aliæ duæ, vt dictum eſt. AD quartum: ꝙ generatio hominis quia eſt vna Quartę.
debet terminari ad vnam formã: dicendũ ꝙ verũ eſt de producta ex potentia materiæ. tales enim
vt determinatũ eſt, nõ poſſunt eſſe plures in eodẽ, Sed cũ altera eſt ab extra: bene poteſt terminari

ad duas ſub cõmuni ratione pꝑficientes materiam ad generationem cõpoſiti: ad qđ per ſe termi-
Aliorum natur generatio. Præter dictas rationes ſunt adductę a quibuſdã philoſophãtibus ad idẽ quædã
Rõ prima. aliç. Prima talis, ſi plures ſint formę in homine ſecũdũ dictũ modũ, de homine nõ ꝓdicarenť ꝑ ean
dem formã ſimplicẽ genus & differentia: quia diceretur corpus a forma naturali educta de potẽtia
materię: & vegetabile & ſenſibile & rationale per formã quę eſt ab extra. ſed ſcđm artẽ philoſophi I
vii. metaphyſicę, ſi hoc eſſet verũ, definitũ nõ eſſet vnũ ſimpliciter & eſſentialiter: qđ per huiuſmo
di genus & differentiã definireť. homo ergo nõ eſſet vnus ſimpliciter & eſſentialiter: qđ falſum eſt,
Secunda. ergo &c. Secũda talis. ſi homo componeretur ex corpore & anima, vt ex partibus differentibus in
Ad primã. eſſe: cũ ps nõ ꝓdicať de toto: tũc corpus nõ ꝓdicareť vt genus de hoie. AD iſta intelligẽdũ, ſciẽdũ K
ſecũdũ illa quę expoſuimus de differentia inter formam quæ eſt altera pars compoſiti in eſſe natu
ræ: & de forma quæ eſt quiditas rei & eſſentia expreſſa per definitionem. Diximꝰ enim ibi: ꝙ forma
quæ eſt altera pars compoſiti etiam in eis quæ componũtur ex ſimplici materia & ſimplici & vni-
ca forma in eſſe quiditatiuo, trãſformatur ſecũdum rationem & conceptũ mentis in duplicẽ intẽ
tionẽ, ſcilicet in intẽtionẽ formę incompletę & indeterminatę: quæ diciť forma generis: & includit
in ſe materiã & intẽtionẽ formæ illiꝰ q̃ eſt illius determinatio & cõplementũ: q̃ diciť forma differẽ
tiæ: q̃ addita ſecũdũ rõnẽ intellectus formæ generis, ex vtraqꝫ fit forma cõpleta ſiue pfecta: q̃ diciť
forma ſpeciei. Et nominãt forma generis & forma ſpeciei idipſm re, ſcilicet formã includentẽ ſcđm
diuerſos modos concipiendi in ſe materiã. propter qđ ꝓdicatur genus de ſpecie in quid, ſicut inde
terminatũ de determinato: & compoſitũ de compoſito. Forma vero differentię nominat formã: vt
dans eſſe tali cõpoſito determinato: nõ vt altera pars cõpoſiti, ſed pars aliqua ſolius formę, nõ i eſſe
naturæ ſed rationis. & ꝓpter hoc ꝓdicať de ſpecie in quale: cũ tamẽ tota forma nõ pręd iceť de ſpe-
cie, vel de toto cõpoſito ex materia & forma, dicendo animal eſt anima: quia anima nõ eſt pars niſi
in eſſe naturę: & nominũ impoſitio fit ſcđm eſſe quiditatiuũ: cuius ptes ſunt genus & differentia
Reſpõſio ad tãq̃ formæ. Deſcendẽdo ergo ad propoſitũ: dico ꝙ licet in homine ſunt duę formę: vt partes com L
quęſt. poſiti diſtinctę contra materiã, & licet differãt re & natura, habent rationem eãdẽ formæ in infor-
mãdo materiã, & dando eſſe compoſito, vt dictũ eſt. Et tota ratio formæ exiſtens in duobus diffe-
rentibus re, cum trãſfertur in formã ſpeciei ſecundũ eſſe quiditatiuũ, totũ formale in homine trãſ
formatur in formã generis & formã differentię. Non ita ꝙ forma generis ſiue proximi ſiue remoti
dicatur forma de potentia materiæ educta. Ab illa enim non diceretur homo animal: nec etiam ab
illa ſola ſumitur forma generis qđ eſt corpus: ſed totum qđ eſt formale in homine trãſformatur i
formã generis & differentiæ: Ita ꝙ totum ſub ratione incõpleti & indeterminati fit forma generis
ita ꝙ quanto eſt forma generis ſuperioris tanto eſt ſub ratione magis indeterminati. Forma vero
differentiæ vltimæ eſt ipſa tota eſſentia duarum formarum ſub ratione complementi determinã-
tis, ex quibus componiť forma ſpeciei. Ita ꝙ cũ dicitur: ꝙ homo eſt animal rõnale: rõnale nõ ſumiť
pręciſe a forma quæ eſt ab extra, ſed a tota forma ſecundũ duas naturas. pro illo tamen, qđ in ea ad
ditur ſuper ſenſibile. nõ eſt enim differẽtia niſi qua abũdat ſpecies a genere. Similiter ſenſibile ſumi
tur i homine pro eo qđ addit aïal ſuper vegetatiuũ & vegetabile. In vegetatiuo ꝑ eo qđ addit ſup
mixtũ ſimpliciter. Ita ꝙ ſcđm hoc iſtę tres differẽtię ſequunť in homine rõne formæ ſupnaturalis
& alię priores ratione formę naturalis. oẽs tñ includũt illas duas formas re in ſuo ſignificato. & hoc
nõ aliter q̃ ſi omnes acciperẽtur ab vnica & ſimplici forma exiſtente in vno & eodem. ET per hoc
patet ꝙ nõ eſt minor vnitas definitionis & ptium eius cum definitur homo, q̃ cũ definitur q̃cũqꝫ
alia res: neqꝫ maior vnitas hominis definiti inquãtum in eſſe quiditatiuo componitur ex genere &
differentia, q̃ aliorum: licet ſit differentia in eſſe naturæ, vt dictũ eſt. Immo ſicut idem omnino ſi-
gnificãt ſecũdũ formã genus, & differẽtia, & ſpecies: cũ ſumũtur ab vnica forma ſimplici naturali
in aliis ab homine: ſic & in homine cũ ſumũtur a duplici forma: ita ꝙ ratiõale ęquiuoce accipitur
pro ſubſtãtia animæ rationalis: & pro potẽtia eius, & ꝑ differentia. Vñ ſicut in aliis genus & diffe
rẽtia nõ dicũt multa in actu: neqꝫ actus plures i ſpecie: ſed eũdẽ oĩno: licet diuerſimode cõceptũ &
ſcđm ordinẽ rationis: ſimiliter & cõtingit in homine. Et ſcđm hoc iuxta determinationem phi in
vii. & viii. metaphyſicæ, vnitas definitionis & definiti ſecũdum eſſe quiditatiuũ æqualiter ſaluať
in homine & in quocũqꝫ alio. Ita ꝙ ex determinatis ibi, nihil valet quicqd argui poſſit cõtra plura
Ad primũ litatẽ formarũ in hoie ſcđm eſſe naturę. PER hęc patet ad primũ illoꝝ obiectorũ: dicendo ꝙ non M
obiectum. obſtante pluralitate formarum in homine ſecundum eſſe naturæ, per eandem rationem in eſſe
quiditatiuo prædicantur de ipſo genus & differentia: ſicut & de aliis: licet ab vna forma ſimplici
Ad ſecũdũ. ſumantur in aliis: in homine vero a pluribus ſimul modo prædicto. PER idem etiam patet

ſecũdum: dicẽdo ꝙ corpus qđ eſt genus, a toto qđ dat eſſe formale in homine, ſumitur: licet prin-
cipaliter ratione partis. Et ideo ꝓdicatur de toto completo & determinato, tanq̃ totum incomple-
tum & indeterminatũ. Et dicit̃ corpus ęquoce de corpore qđ eſt altera pars compoſiti in homine
N ſcđm eſſe naturale: & de corpore qđ eſt totũ & genus eius in eſſe quiditatiuo, vt dictũ eſt. EX quo Euchariſtię
patet veritas ſacramenti: quomodo ſcilicet trãſubſtantiatur panis in verũ corpus Chriſti: ſcilicet ĩ veritas.
compoſitum ex materia & forma naturali: & hoc æqualiter Chriſto viuo & mortuo. Manet enim
illa forma naturalis in materia anima ſeparata ſupernaturaliter, ſcilicet per virtutem diuini ſup-
poſiti: in quo tota natura humana aſſumpta erat: & nunq̃ dimiſit quicquid in re ſemel aſſumpſit
& hoc erat quicquid pertinebat ad veritatem humanæ naturæ. Patet etiam quomodo idẽ corpus
numero erat Chriſti viui & mortui: ab vnitate ſcilicet formæ non ſolum ex relatione ad eandẽ for
O mam, vt dicit mod⁹ ſuperius improbatus. EX dictis patet reſponſio ad obiecta. Ad primũ ꝙ ſunt Ad obiectũ
partes plures definitionis & definiti quę ſunt formę: dicendum ꝙ illa pluralitas eſt formarũ in eſſe primũ.
quiditatiuo non ſcđm naturã rerũ, ſed ſcđm intẽtionẽ rationis. Et ideo in nulla re arguit hoc plu-
ralitatẽ formarũ in eſſe naturæ, vt patet ex dictis. AD ſcđm ꝙ tunc idẽ eẽt plura in actu & ſcđm Ad ſecũdũ.
eſſe: ſimiliter patet plane ex dictis.

CIrca Secundũ arguitur: ꝙ ſit ponere dicto modo rationes ſeminales in materia Quęſt. XIIII.
reſpectu formæ generandę ex ea. Quoniam aliter generatio formæ eſſet creatio Arg. prin.
quia etſi dicatur generari ex materia: ipſa tamen materia nihil eſt formæ. & ſic
forma generaret̃ ex eo qđ nihil eſt ſecũdũ eſſe formæ, & ſic ex nihilo. CONtra. Arg. I oppo.
P Cõmentator dicit ſup. vii. metaphyſicæ: ꝙ definitio accidentis eſt duo in actu:
& hoc propter formam accidentalẽ ſuperadditam formę ſubſtantiali. Definitio
vero ſubſtantiæ eſt tm̃ vnũ in actu. Nunc autem ſi eſſet formæ ſeminarium in materia, qđ eſt ali-
quid formæ: cum per generationem aliquid formæ ſcđm ſubſtãtiam acquiratur qđ eſt aliud ab illo
qđ ꝓceſſit: aliter enim forma eſſet anteq̃ generaretur: tunc neceſſario definitio ſubſtãtię vere eſſet Reſolu. q.
Q duo in actu, propter duo ſubſtãtialia ſecũdum formam. ergo &c. DIcendum ad intellectum hui⁹ Quinq; ſe ꝑ
quæſtionis: ꝙ iſta quinq; ſe habent per ordinem in eodem, materia, potentia, ſubiectum, ratio ſemi- ordinem ha-
nalis, & ſemen. Materia nominat ſubſtãtiam quãdam abſolutã inquantũ materia eſt, differentem bentia.
per eſſentiam a quacũq; forma, & a qualibet diſpoſitione formali, & eſt fundamentũ ſuſceptiuum Materia.
R omniũ. Potentia vero nominat eſſentiã materię ſub quodã reſpectu ad formas ſuſcipiendas ſub Potentia.
indifferentia ad omnes, & hoc inquantum nec eſt in motu vel trãſmutatione ad aliquam illarum
nec ſimiliter in actu ſub aliqua earum: nec vt determinata ſiue diſpoſita ad trãſmutationem in ali
quam formã determinatã. Et ſic potẽtia nominat reſpectũ fundatũ in eſſentia materię, & hoc ex ſe
non ex aliquo alio exiſtente in materia differente re ab ipſa. quemadmodum ſimilitudo habet eſſe
in homine albo ex reſpectu ad alium album, per ſuam albedinem quam habet in ſe. Et hæc eſt po-
tentia pure paſſiua, ad quã habet reduci omnis ratio potentię paſſiuę, vt determinat philoſophus
S in. v. & in. ix. metaphyſicę. Subiectum vero appellatur ipſa materia cũ potentia iam dicta: & hoc Subiectum.
inquantum eſt actu ſub tali forma: vt per illius corruptionẽ vnica trãſmutatione & immediate po
teſt tranſmutari in alterã formã. hoc enim non contingit ſemper. Materia enĩ aliquãdo eſt ſub vna
forma a qua non poteſt per eius corruptionẽ immediate tranſmutari vnica tranſmutatione, & ab
vnico trãſmutante in quãdam aliam formã determinatam, niſi prius & immediatius trãſmutetur
a priori forma in quãdam aliam: & ab illa immediate in formã illam determinatã. Verbi gratia:
ſecũdũ ꝙ dicit pħs in. ix. metaphyſicę, Terra immediate non poteſt trãſmutari ꝑ artificẽ in idolũ:
ſed neceſſe eſt ꝙ primo ꝑ agẽs naturale trãſmutet̃ in cuprũ: & de cupro ꝑ artificẽ imediate põt fie
ri idolũ. Et ſcđm ꝙ dicit Cõmẽtator ſup. viii. metaphyſicę. Aqua non eſt materia aceti, donec pri-
mo habeat formã vini. & hoc q̄a materia ſub forma aquę exiſtẽs nõ põt trãſmutari imediate vnico
agẽte naturali vt de aqua fiat acetũ: ſed prius trãſmutari oportet ad formã vini, & ꝑ illius corru
T ptionẽ põt fieri ſub forma aceti. Et ſcđm hoc pħs in. viii. metaphyſicę diſtinguit duos modos mate
rię. Quia q̃dã eſt materia ſcđm formã: quædã vero ſcđm corruptionẽ formę. Scđm formã, quẽad
modũ aqua eſt materia aceti mediãte forma vini, cuius eſt ſuſceptibilis materia aquę. Scđm corru
ptionẽ formę: quẽadmodũ vinũ eſt materia aceti ꝑ ſuę formę corruptionẽ. Et ſcđm hoc diſtinguit
duplicem potentiã materiæ paſſiuã: propinquã ſcilicet, q̃ eſt ad formã ordinata per vnicam tranſ-
mutationem: & remotã quæ per plures. Potentia primo modo eſt ſimpliciter potentia: & debet̃ ma
teriæ ſcđo mõ. Potẽtia vero ſecũdo modo nõ eſt potentia ſimpliciter, & debet̃ materię primo modo
ſcđm ꝙ dicit Commẽtator. ix. metaphyſicæ. Materia quæ poteſt ſimpliciter, non indiget in hoc ꝙ

exeat in actum,niſi vno motore.Materia autem quæ non dicitur poſſe ſimpliciter:ſed per potentiā
remotam,exit in actum per plures vno,ſecundum remotionem & propinquitatem:ita ꝙ aliquādo
requiruntur plures,aliquando pauciores.Materia primo modo dicitur materia tm̄ propter potē-
tiam remotam,& non ſubiectum.Materia vero ſecūdo modo dicitur ſubiectū propter potētiā pro
pinquā:ſed nō eodē modo.quoniā ſecūdū Cōmentatorē in.viii.metaphyſicæ, ipſa quādoq; eſt ſub
iectum diuerſarū formarū eodē termino: vt.ſ. viciſſim immediate tranſmutatur ab vna in alterā,
& ecōuerſo:quēadmodū prima materia ſub forma cuiuſcūq; quatuor elemētorū eſt in potētia ad
alia.Quādoq; vero eſt ſubiectū eorū non eodē termino:vt ſcilicet nō viciſſim fiat immediata trāſ-
mutatio ab vna in alterā,& ecōuerſo.quoniā quādo materia eſt vinū actu,eſt acetū in potentia:&
nō qn̄ fuerit acetū in actu,eſt vinū in potentia. Acetū enim non reuertit̄ ī vinū,donec reſoluatur

Materia dicitur ſubiectū ſcd̄m triplicē ſtatum.

in elemēta.& ſimiliter eſt de viuo & mortuo. Eſt etiā hic aduertendū: ꝙ materia dicitur ſubiectū V
ſecūdū triplicem ſtatum. Vno ſcilicet prius q̄ actu trāſmutat̄ ad formā.& dicit̄ ſubiectū abſolute,
Alio īquātū iā actu tranſmutat̄ ad formā.& tūc dicitur ꝙ eſt ſubiectū generationis,& ens in potē-
tia:medium inter non ens purū,qđ nihil eſt omnino,& ens ſimpliciter:vt vult pħus in ſcđo meta
phyſicæ,& in.v.phyſicorū.& ſimiliter Plato in Timęo.Tertio modo inquantū actu eſt ſub forma,
& tūc habet in actu eſſe illius formæ:ad quā quantū eſt de ſe erat in potentia habēs ſolūmodo actū
ſuæ eſſentiæ quē recepit a creante: ſecūdum quē materia eſt ingenerabilis & incorruptibilis.Ge-
neratione dico & corruptione naturali ſcđm philoſophū ī fine primi phyſicorū. Secūdū enim actū
quē habet a forma per accidens,eſt generabilis & corruptibilis ſcđm generationē formæ & cōpoſi-

Ratio ſeminalis.

ti ex ea,vt vult pħs in.vii.&.viii.metaphyſicę. Ratio autem ſeminalis ſcđm ꝙ de ea omnes con-
ſentiūt,eſt quiddā in ea aliud ab eius ſubſtātia:qđ inclinat & determinat materiā ī trāſmutationē X
ad actum formæ. ſecūdū ꝙ dicit Auguſtinus.ix.ſuper Geñ.cap.xx. Omnis naturæ vſitatiſſimus
curſus habet quaſdam naturales leges ſuas: ſecūdum quas quid de quo fieri poſſit vel non poſſit.
Ex his velut primordiis rerū omnia quæ gignūtur ſuo queq; tempore exortus proceſſuſq; ſumūt
Super hunc autem modū curſumq; rerū naturalem, poteſtas creatoris apud ſe habet de his oībꝰ
facere aliud,q̄ eorū q̄ſi ſeminales rationes habēt,nō tm̄ id qđ ī eis poſuit, vt de his fieri vel ab ipſo
poſſit,ſcilicet ſecūdū curſum cōmunē naturæ. Semen autē proprie appellatur ſubiectum qđ eſt
materia: habēs in ſe rationem ſeminalem ꝑ alicuius formæ determinationem:ita ꝙ nō niſi ſub illa
forma habet ratio illa eſſe in materia:quemadmodū ſperma eſt ſemen hominis,& granū tritici:&
nucleus arboris. & hoc propter illud ſeminale exiſtens in eo ſub illa determinata forma. ſecūdum
ꝙ dicit Auguſtinꝰ.iii.de trinitate,cap.viii. Alia ſunt ſemina iā cōſpicua oculis noſtris ex fructibꝰ
& animātibus. Alia vero ſunt occulta velut ſeminū ſemina. Ecce breuiſſimus ſurculus ſemen eſt
huius autem ſemen, eius generis granum, iam vero huius grani ſemen q̄uis oculis videre ne-
queamus:ratione tamen coniicere poſſumus. Vnde ſemen proprie loquendo eſt ratio ſeminalis in
materia,ſiue potiꝰ materia cū vi ſeminaria ſine forma aliqua determinata ad generandum propa-
gata:vt vbicūq; ſit ſemen,& ratio ſeminalis:non econuerſo.Cōmuniter tamē omne habēs in ſe ra-
tionē ſeminalem,ſemen dicitur: ſecūdū ꝙ dicit Auguſtinus ibidē. Omniū rerū quæ corporaliter
viſibiliterq; naſcūtur,occulta quædam ſemina in iſtis corporeis mūdi huius elementis latent. Et
infra.Quoniā q̄cūq; naſcendo ad oculos noſtros exeūt, ex occultis ſeminibus accipiāt primordia
& incrementa debitę magnitudinis:diſtinctiones quoq; formarum ab originalibus tanq̄ regulis
ſumunt. DE rationibus autem ſeminalibus non diſtinguendo, ſed generaliter in generatione
omniū ipſas vt primordia ponendo in materia, propoſita eſt quæſtio : vtrum ipſas oporteat po-
nere ſicut formarum inchoationes in materia: quæ ſunt per eſſentiam aliquid formę generandę.
Neceſſe enim habemus ſecundum aliquem modum ponere eas: ſi ponamus aliquid fieri, non per
violentiam, aut non per creationem,ſed per naturam.& hoc ſicut ex materia. Si enim nihil confe-
rat paſſum: non eſt generatio neq; actio naturalis: ſed violenta. Si contra agat, vt contingit cum
lapis proiicitur ſurſum:aut eſt creatio:vt contingit in animæ rationalis infuſione in corpore: pa-
tet ergo ꝙ in generatione conferat aliquid paſſum.Et illud quo confert, eſt id quod ratio ſemina-
lis, & principiū naturale intra, quo tranſmutatio dicit̄ naturalis. Et cum natura eſt principium
primū:& cauſa mouendi & quieſcendi eiꝰ in quo eſt per ſe nō per accidens,vt dicit̄ in ſcđo phyſi-
corū.Et hoc dupliciter ſcđm pħm in eodem, ſecūdū ꝙ natura dicitur materia, & ſimiliter forma.
Materia,vt ſubiectum recipiens in ſe tranſmutationem, & formam per tranſmutationem. For-
ma vero vt agens eam.Cum igitur ratio ſeminalis ſit principium naturalis generationis: aut er-
go ſe habet ex parte materiæ tm̄:aut ex parte formæ tm̄:aut ex parte vtriuſq;. Et q̄q̄ aliqui non

ãttendentes, vt oporteret, ad ſignificatum nominis dicant ꝙ pertineat ad materiam tm̃: vt nihil
aliud ſit q̃ potentia ſiue habilitas in materia ad formam, aut ꝙ pertineat ad vtrunqꝫ ſimul, vt ni-
hil aliud ſit q̃ potentiæ actiuæ in rebus naturalibus cum ſuis paſſiuis: tamen ſi ad naturam rei ſi-
gnificatę attendamus: plane apparet nobis: ꝙ pertinet ſolum ad naturam formæ. Eo enim ꝙ for-
mæ proprium eſt agere, pati autem alterius potentiæ, vt dicitur in libro de generatione, omne qđ
habet rationem agentis, ad naturam quę eſt forma pertinet. tale autem eſt ratio ſeminalis. Eſt enim
ratio ſeminalis potentia & vis actiua ducens ad ſpeciem id in quo eſt, vt vere poſſit dici natura: quē
admodum in ſecundo phyſicorum dicitur natura quo pullulat pullulans, & eſt in eo. ſecundum
ꝙ hæc ſonant omnia verba Auguſtini de principiis ſeminalibus, in tertio de trinitate, & in nono
Y ſuper Geñ. & alibi per totum. Sed de huiuſmodi ratione ſeminali in materia quid hic appelletur
& quid per hoc intelligere debeamus: difficultas eſt quæſtionis, dicentibus aliquibus ꝙ ratio ſe-
minalis ſit aliquid formæ exiſtens in materia naturaliter per creationem, ingenerabile & incorru-
ptibile per naturam: ſicut eſt ẽt ipſa ſubſtantia materiæ. Et ꝙ illud vt eſt ſic in materia eſt quid-
dam in potentia ad recipiendam perfectionem ꝑ agens generans, educens ipſum ad actum per ma
teriæ tranſmutationem. Aliter enim, vt dicunt, generaretur forma in materia ex nihilo: & non ge
neraretur aliquid ex aliquo. Cuius contrarium, vt dicunt ad confirmationem ſui propoſiti, deter
minat philoſophus in octauo metaphyſicæ: reſpondens quæſtioni qua quęritur: Cum cuprum &
rotundũ ſunt duo: quid erit cauſa vt ſphæra ſit vnũ quę eſt ex his? dicens, Cauſa illius eſt ꝙ id qđ
eſt in potentia in actu fit ab agente in omnibus in quibus eſt generatio. non enim eſt aliud cauſa-
tum, ſed erit illud quod eſt in potentia in actu ſphæra. Vbi dicit Commentator. Id eſt, cauſa illius
vnitatis eſt, vt tranſmutetur illud quod eſt in potentia donec fiat in actu ſub agẽte. Id eſt, ſub ex-
trahente ipſum de potentia in actum. Eſt igitur hic aliquid vnum quod primo eſt in potentia: &
poſt transfertur de potentia in actum. Tranſlatio enim non largitur ei multitudinem: ſed perfectio
nem in eſſe. Et hoc intendebat cum dixit. Non enim eſt aliud cauſatũ. id eſt non eſt hic aliud cau-
ſatum ab agente ab eo in quod agit: ſed illud idem, ſcilicet quod eſt ſphæra in potentia, fit ſphæra
in actu: cum agens extrahat ipſum de potentia in actum. Et hæc duo dant eſſe rei quod ſignificat
definitio in omnibus rebus habentibus materiam & formam. Sic ergo dicunt ꝙ cauſatum ſiue ge-
neratum non eſt aliud ab eo in quod agit agens: nec tranſlatio de potentia in actũ largitur ei mul-
titudinem, ſed perfectionem in eſſe. Sicut ergo generatum eſt compoſitum perfectum in eſſe ex ma
teria & forma: ſic & illud ex quo generatur, compoſitum eſt ex materia & forma imperfectum in
eſſe: vt ratio ſeminalis ſit eſſentia formæ imperfectę, & per generationem ei acquiritur eſſentia
cõpletiua eius quo habet eſſe perfectum: vt hæc duo contineat definitio ſicut partes formæ. ſecun
dum determinationem philoſophi in ſeptimo metaphyſicæ. Et ꝙ illę partes ſunt genus & diffe-
rentia, ex quibus conſtituitur forma ſpeciei: vt ſecundum hoc ratio ſeminalis dicatur forma ma-
terialis incompletiſſima materiæ cõmunicata: ex qua per agens naturale ſicut per actuale ex poten
tiali gradatim, & ſecundũ ordinem educantur omnes formæ poſteriores vſqꝫ ad vltimam com-
pletiuam: dicente Commentatore ſuper illud ſecundi metaphyſicæ: In fundamento naturæ. Cui
etiam, vt dicunt, ratio videtur congruere: quia materia id quod eſt, in potentia eſt: & ſingulare
compoſitum id quod eſt, in actu eſt. Vniuerſale autem quaſi medium quodammodo eſt aliquid in
actu: quia eſt forma: & quodãmodo in potentia, quia eſt incompleta. Et ideo debet materia educi
de potentia in actu procedendo a formis vniuerſalibus ad ſingulares. Cui etiam videtur concor-
dare progreſſus cognitionis naturalis noſtræ: cui ſecundum philoſophum in primo phyſicorum
innata eſt via ab vniuerſalibus cõfuſis ad determinata, vt ſecũdũ hoc ratio ſeminalis dicaẽ quodã
modo forma vniuerſalis nõ ꝑdicatione ſed cauſalitate: qa. ſ. multę formę poſſunt ꝓduci ex ipſa. Pri
mo illa q̃ habet rationẽ magis vniuerſalis: & ſic deinceps. Dicit eñ phs. xvi. de aĩalibus: ꝙ embryo
prius eſt aĩal q̃ homo. Et ad huius poſitionis ſuę cõfirmationẽ adducũt omnia dicta Auguſtini de
rationibus ſeminalibus in. iii. de trinitate, & in. ix. ſuper Geñ. quę videntur prędicta ſonare, vt di-
cunt: in quibus tamen nunq̃ inueniũt ſeminalem rationem vocari formam vel inchoationem: ſed
ſemper eam nominat vel vim, vel potẽtiam, vel virtutẽ, vel aliquid huiuſmodi, qđ principii actiui
importat rationẽ, vt dictum eſt. Sed huic opinioni obuiant difficultates plurimę. Si enim aliquid
formæ ſit in materia ante generationem ex qua habet generari forma perfecta & completa in eſſe
& in quã per corruptionem habet reſolui ne fiat generatio ex nihilo: & corruptio in nihilum: de
illo quod acquiritur per generationem ſuper id quod naturaliter eſt inditum materiæ: quæro
vtrum re ſit idem cum illo quod inditum eſt, differens ſolum penes eſſe completum & incompletũ

Adhuc de ratione ſeminali quid ſit.

ab eodem, aut aliquid aliud re. Si primo modo, tunc generatio naturalis non eſſet tranſmutatio
in ſubſtantiam, ſed in eſſe eius, non ſubſtantiale ſed accidentale: quia ab vna forma ſubſtantiali ſecũ
dum rem nõ eſt niſi vnũ eſſe ſubſtantiale qđ dat illi forma per ſuam ſubſtãtiam ſtatim cum habet
eſſe in materia. Aut ſi eſſet idem eſſe ſubſtantiale prius habitum per eſſe formæ in materia: & poſt
per trãſmutationem naturalem acquiſitum differens penes completum & incompletum: tunc eſſe
ſubſtantiale reciperet magis & minus, & ita forma quælibet materialis in ſua ſubſtantia magis &
minus reciperet: quia eſſe ſubſtantiale ſemper vniformiter ſequitur formam ſubſtantialem: & ſic
forma ſubſtantialis reciperet magis & minus. qđ falſum eſt, vt patebit in ſequenti quæſtione. Et
iterum: ſi eſſet inchoatio formę in materia ante generationẽ: tunc non eſſet ſubiectum generatio- Z
nis ens in potentia & materia pura: ſed compoſitum ex materia & forma: et ita ens in aliquo actu.
Omne autem adueniens enti iam in actu conſtituto naturaliter in eſſe per formam, accidens eſt ei
ſecundum ꝙ dictum eſt in quæſtione præcedenti. & ita eſſe illud eſſet accidentale, vt prius: & ſic
generatio poti⁹ eſſet alteratio q̃ generatio. Præterea de illo eſſe q̃ro: aut eſt res aliq̃ abſoluta, aut re
ſpectus quidam in re quæ ſubiecta eſt & abſoluta. Nõ ſecundo modo: quia cum relatio nõ eſt per
ſe terminus motus, aut mutationis, oporteret aliquid aliud per ſe generari in materia q̃ illud eſſe
ſuper quod fundatur: de quo eſſet quæſtio quæ & de illo eſſe: & erit proceſſus in infinitum, aut ſta
bitur in abſoluto. Si igitur ponatur res abſoluta: tũc reuertitur prima quæſtio, an ſit idem re cum
forma quæ præcedit in materia, an aliud. Si ſit idem re & eſſe quoddam eius: ergo idem re ab-
ſoluta prius eſſet in re, q̃ eſſe ei in re per generationem acquireretur: & eſſet idem in re prius &
poſterius ſeipſo. Si ergo forma ſiue eſſe aliquod acquiratur per generationem ſuper rem illam quę
eſt ratio ſeminalis in materia & forma aliqua, oportet ꝙ ſit re abſoluta alia ab illa: ita ꝙ nihil eſſen-
tiæ ſuæ præcedat in materia: immo ꝙ per eſſentiam differt a forma præcedente in materia, ſicut
& ab ipſa materia. Et de illa quæro: an de aliquo generetur quod cadit in eſſentiam ſuam, an de
nihilo. Non de aliquo: quia per poſitionem forma præcedens in materia per eſſentiam differt ab
iſta: & ita non cadit in eius eſſentiam: & ſimiliter differt per eſſentiam a materia. Ergo generabi-
tur de nihilo: non minus q̃ ſi nulla forma ponatur præceſſiſſe in materia. Sequitur ergo conſimi-
lis difficultas de generatione formæ abſq; eo ꝙ aliquid eius præcedat ipſam in materia. Sicut ergo
propter illud, difficile non negatur generari forma ex materia habente aliquam formam: neq; de-
bet negari propter idem generatio formæ ex materia nuda. Præterea de iſta ſecunda forma quæ
ponitur generari ex materia iam informata alia forma: cum non generatur forma niſi de poten-
tia materiæ: nec habet eſſe in materia, niſi fundata in aliqua potentia paſſiua materiæ: quæro: aut
generatur de eadem potentia materiæ in qua fundata eſt præcedens forma, aut de alia. Si de eadẽ
cum ſecundum Commentatorem ſuper .xii. metaphyſicę, vt dictum eſt in præcedenti quæſtione,
& dicetur in ſequẽti, potentię in materia ſunt ſcđm ſpecies rerũ ſpecialiſſimas: oportet ergo ꝙ eiuſ-
dem ſpeciei ſpecialiſſimę ſit forma generata cum ꝓcedenti. Aut ergo ſunt eadem re ſecundum nu
merum: aut diuerſę. Si eadẽ, & differunt ſecundum completũ & incompletũ: talis autẽ differentia
in eodẽ numero nõ poteſt eſſe niſi ſecundum magis & minus: forma ergo ſubſtantialis ſuſciperet
in ſpecie ſpecialiſſima magis & minus. Si vero ſunt numero diuerſę: ergo eiuſdẽ ſpeciei plura indi-
uidua ſunt ſimul in eodem ſecundũ idem, vt duę albedines: qđ eſt impoſſibile. Præterea ſiue ſunt A
eadem forma numero, ſiue diuerſa, cum neceſſario ſunt eadem ſpecie: & ab eadem ſpecie ſecundũ
rem non poteſt ſumi forma generaliſſimi, ſubalterni, & ſpecialiſſimi: ſi ratio generaliſſimi ſubalter
ni & ſpecialiſſimi fundetur ſuper formas diuerſas re differentes: ergo in eodem generato per na
turam nullo modo dicem⁹ eſſe rationem generaliſſimi & ſubalterni, ſed ſpecialiſſimi ſolum. quod
falſum eſt. Si vero de alia potentia materiæ generata ſit forma ſecunda: oportet ergo ſecundũ iam
dicta ꝙ differant abinuicem vt ſpecies ſpecialiſſimę, ſiue ambæ ponantur in æquali gradu digni-
tatis naturę, ſiue in diuerſo. Et ita ſicut ab vna illarum nõ poteſt ſumi ratio generis generaliſſimi
aut ſubalterni: ſed ſpecialiſſimi tm̃: ſimiliter neq; ab altera. Et ſic vt prius in nullo generato p na-
turã eſſet ratio generaliſſimi & ſubalterni, ſed ſpecialiſſimi tm̃. ita ꝙ vnũ & idẽ ſcđm materiã eẽt
duo ſcđm ſpecies ſpecialiſſimas. Et iterũ: cũ vna illarũ nõ ꝑficit materiã mediãte altera: etſi vna ſit
in gradu naturæ imperfectiore altera, neutra tamẽ alteram perficit: quia perfectum & imperfectũ
debent eſſe eiuſdem naturæ in numero. Immo quęlibet earum habet in ſe gradum ſuę perfectionis
naturalis determinatũ: cui nihil poteſt apponi p aliquid alterius ſpeciei: quẽadmodũ maior ꝑfectio
in ſenſibili nihil põt addere in arbore ſup ꝑfectionẽ vegetabilis: imo vtrũq; ſcđm ſuã naturã eſt in
ſummo perfectionis ſuę, & in indiuiſibili, vt videbitur in quęſtione ſequenti. Et ſic ex iſtis duabus

formis nihil conſtituitur tanq̄ procedens ab eſſe incompleto ſub prima forma ad eſſe completum
B ſub ſecunda. ET præterea cū iſta ſecunda forma educatur de alia potentia materiæ q̄ ſit illa in qua
fundata eſt prima: quæro, vtrum in illa materia ſecūdum eandem potentiam actiuā fundata erat
aliqua ratio ſeminalis ex qua iſta ſecunda educatur, aut non. Si non: ergo ad generationem formæ
de materia non oportet ꝙ in materia præcedat omnino forma, vt principium ſeminale. qa qua ra-
tione præcederet generationem vnius, & alteri⁹. ergo vniuerſaliter propter generationem formæ
ex materia, non oportet ponere formam præcedere, ex qua generatur tanq̄ ex incōpleto: ne fiat ge-
neratio ex nihilo. Immo ſi hoc eſſet fieri formam ex nihilo, ꝙ non ſit ex forma præcedenti in mate-
ria, tunc oportet ꝙ omnis generatio ſit creatio, & fiat ex nihilo non obſtāte eoꝙ ponamus formā
aliquam præcedere in materia formam generatiuam. Si aūt dicatur contra dictum fundamentum
naturalis philoſophiæ: ꝙ ſcilicet omnis forma ſubſtantialis generetur immediate ex aliqua poten-
tia paſſiua materiæ: dicendo ꝙ non generetur forma de aliqua materia: ſed de forma incomple-
ta concreata materiæ: quæ licet ſit vna numero in quacunq; materia: tamen ſumitur ab ea ratio
communiſſimi prædicabilis, vt entis vel ſubſtantiæ & huiuſmodi, & ab illa per agentia generan-
tur aliæ formæ vſq; ad formas vltimas: a quibus non accipitur niſi ratio ſpeciei ſpecialiſſimæ, vt
de forma entis huius exiſtentiæ in materia generetur forma huius ſubſtantiæ: & de illa huius cor
poris: & de illa huius mixti: & de illa huius vegetabilis: & de illa huius animalis: & de illa hu
ius equi, vt ſint omnes re differentes non ſolum ratione: ſecundum quem modum ponunt aliqui
C gradus formarum in omnibus rebus naturalibus: CONtra iſtam poſitionem argutum eſt ſuffi Cōtra dictā
cienter ſupra in quæſtione præcedenti, quantum pertinuit ad q̄ſtionem illam. Sed quantum perti poſitionem.
net ad quæſtionem iſtam: arguo hic ſecundum hunc modum. Si de forma prima. ſ. quę ſit a. genere
tur ſecunda quæ ſit b. & differunt re: aut ergo ipſius b. anteq̄ generaretur, præceſſit aliquid in ma
teria, aut nihil. Si aliquid: & per poſitionem illud non eſt ſubſtantia materiæ neq; aliq̄d eius quod ē
a prima forma: oportet ergo ꝙ ſit aliquid aliud: & cum b. ſit forma quædā, oportet ergo ꝙ illud ſit
aliq̄d ſecundum formam differens re ab a. quia ipſum a. differt a toto b. Illud ergo ipſius b. vocetur
c. De quo quæro, vtrum p̄ceſſit in materia generationem ipſius b concreatum in materia, aut eſt
generatum ab illa. Si generatum: cum per poſitionem nihil ſui ſit a, quæro vtrum aliquid ſui prę
ceſſit in materia, aut nihil. Si aliquid, de illo erit eadem quæſtio, & erit proceſſus in infinitum, aut
ſtabitur: ꝙ cum generatur, nihil ſui præceſſit in materia per generationem. Ergo eadem ratione
ſi b ponitur generari ex a, nihil ſui oportet poni quod præcedat in materia per generationem. Si er
go aliquid ſui vt c præcedit in materia, oportet ꝙ hoc ſit per concreationem, vt non ſolum opor-
tet a. formam poni cōcreatam materiæ, quæ nihil eſt ipſius b. ſed etiam c. formam, quæ ponitur eſſe
aliquid ipſius b. Q; ſi ſic ponitur, cum res potius dicatur generari ex aliquo ſui q̄ non ſui: potius
ergo dicetur b generari de c q̄ de a. Propter generationem ergo b, ne generetur de nihilo, nō opor-
tet poni tanq̄ eius ſeminarium a. materiæ concreatum, ſed ſufficit c. SED tunc quæro. ſi c ſit ali-
quid ipſius b, & b generetur ex c: aut ergo ſecundum id ſui quod eſt c, aut ſecundum aliud. & ſit
illud d. Si primo modo: ergo idem generabitur ex ſeipſo, & erit concreatum materiæ, & genera-
tum in materia, & prius & poſterius in duratione ſeipſo: quæ omnia ſunt incompoſſibilia. Si ſecū
do modo, tunc quæro vtrum c ſit aliquid ipſius d, vel nihil. Si aliquid, reuertetur idē proceſſus ad
impoſſibile: qui habitus eſt ponendo c eſſe aliquid ipſius b. Oportet ergo ſi d generetur ex c, ꝙ gene
retur ex eo vt ex illo quod nihil ſui eſt. ergo eadem ratione ſtandum eſt in primo, ꝙ b generetur ex
a tanq̄ eo quod nihil eſt. Si ergo hoc appelletur creari & fieri ex nihilo, non obſtante poſitione quæ
ponit inchoationes formarum in materia tanq̄ principia ſeminaria, neceſſe eſt ꝙ generatio natu-
D ralis ſit ex nihilo. & hoc eſt ex eo, ꝙ non eſt aliquid ſui. AD iſtud ergo vitandum non oportet
ponere principia ſeminaria in materia. quoniam non minus ſit forma ex nihilo ſui ponendo hu-
iuſmodi inchoationes formarum, q̄ ſi non ponantur, & ponatur forma generari immediate ex ma
teria quæ nihil ſui eſt, vt multo rationabilior ſit poſitio ponens ꝙ principia ſeminaria ſint po-
tentiæ paſſiuæ ſiue habilitates exiſtentes in materia ad formam: q̄ ponens principia ſemina-
E ria eſſe inchoationes formarum. IDCIRCO ergo eſt alia opinio, & omnino contraria dictæ opi- Opinio con
nioni, ſcilicet ponentium ꝙ prima materia omnino eſt in potentia: & nihil formæ habens rei gene- traria.
randæ ante generationem: & ꝙ per generationem habet quicquid formæ ei ineſt. Qui dicunt
ꝙ licet prima materia ſit ingenerabilis, & incorruptibilis, & omnino intranſmutabilis in ſua eſ
ſentia ab eſſe in non eſſe, actione tranſmutationis naturalis, ſicut dicitur in primo phyſicorum, &
in ſecundo metaphyſicę: tranſmutatione tamen quæ eſt creatio, quocunq; modo creatio tranſmu

tatio dici debeat, accepit in principio temporis eſſe a deo. ſecundum ꝙ exponunt ſancti illud.In
principio creauit deus cęlum & terram.Cui deus non ſolum contulit eſſe in natura ſua & eſſentia
qua eſt id quod eſt,ſed etiam contulit in ſua eſſentia tale eſſe ſiue talē gradū in natura eſſendi,vt
non ſolū eſſet in natura materiæ ſecundum ſe id qđ eſt,quēadmodū & forma q̄ eſt intelligentia in
natura formæ eſt ſcđm ſe id qđ eſt,ſed etiā cōtulit ei potētiam recipiendi formā per ſui trāſmuta-
tionem ſubſtātia ſua manēte.& hoc non vnico mō tn̄,ſed duplici. Vno.ſ.modo ab agēte naturali
mō naturali.Alio mō ab ipſo deo agente modo ſupnaturali.ſecundum ꝙ hæc eſt ſententia Augu.
plane ſuper Geneſim,vt iam dicet.Ex q̄bus aperte apparebit cōtra intentionem Auguſtini eſſe ꝙ I
choatio aliqua formæ in materia ſit ſeminalis rō.Qđ apertiſſime ex hoc cōuincimus.quoniā ſi re-
rum omnium producendarum naturaliter eſſent in materia pricipia ſeminaria dicto modo ex pri
ma creatiōe,cum naturaliter ex qualibet materia cuiuſlibet rei naturalis qđlibet habet fieri,licet p
multas tranſmutationes medias:quælibet ergo forma cuiuſlibet rei generandę ex materia, eſſet in
materia ſeminaliter.Quicqd ergo deus facit ex materia naturali in rebus naturalibꝰ,licet nō ſcđm
cōmunem curſum naturę:qđ tn̄ alias naturaliter poſſet fieri ex ea & ſcđm curſum naturę:ſemper
habet formæ īchoationē in materia:& ſic licet ageret deꝰ id ſupernaturaliter,tn̄ nō ageret niſi ex ſe
minalibus rōnibus,ſicut & natura:formam ſcilicet incompletam exiſtentem in materia pducendo
ad complementum.Et iterum:cum Chriſtus vt homo eiuſdem naturæ eſt cum cæteris hominibꝰ
ſicut formarum aliorum hoīm ſunt in materia rationes ſeminales ad ipſos generandos ex materia
ſimiliter & formæ Chriſti hois.Quare cum materia nō habet eſſe ſine illa ſeminali ratione,eo ꝙ na
turaliter eſt ſibi indita a creatione: ergo in quocūqꝫ patrum ſuorum fuit Chriſtus homo ſecundū
rationem materialis ſubſtantiæ,& rationem rationis ſeminalis ſimiliter ſicut & alii:& tunc ſimilit̄
a quo deſcendit ſecundum rationem ſubſtantiæ materiæ:& ſimiliter ſecundum rōnē ſeminalem:ſi
dicta inchoatio formæ naturalis in materia eſſet ſeminalis ratio.cōſequens eſt falſum,ergo & ante
cedens.Probatio aſſumpti eſt ex illo qđ dicit Auguſt.decimo ſup Geñ.cap.xxvii.Non parū me mo
uet q̄uis nullius anima ſit in lumbis patris ſui,ſecundum carnem tamen in lumbis Abrahæ con-
ſtitutum Leui determinatum:& ibi conſtitutum ſecundum carnem Chriſtum nō determinatum
Secundum rationem quippe illam ſeminalem, ibi fuit Leui: qua rōne per coitum venturus erat in
matrē.ſcđm quā rōnē non ibi erat Chriſti caro,q̄uis ſcđm ipſam ibi fuerit Marię caro.Quapropter
nec Leui nec Chriſtus ī lumbis Abrahæ ſcđm aīam:ſecūdū vero carnē & Leui,& Chriſtꝰ. Sic ergo F
omnino negamus formarum inchoationes eſſe in materia.Negamꝰ etiam illas ab Auguſtino dici
principia ſeminaria.Ipſe enim non ponit ꝙ caro ab alia forma ſit corpus,& ab alia caro.ſcđm ꝙ di-
cit ſuper illud Coloſſ.ſecundo.In expoliatione corporis carnis.Gloſ.i.corporis qđ eſt caro.Nō igit̄
duas res intelligi voluit:quaſi aliud ſit caro,aliud corpus carnis:ſed q̄a non omne corpus caro.Per
qđ aperte vult ꝙ ab eadē forma eſt corpus & caro.qđ eſt & contra ponentes gradus formarum:&
cōtra ponentes inchoationes formarum. Sed dicimus ꝙ materia de ſe nullam potentiam habet ni
ſi paſſiuam.Nō dico receptiuam tn̄:quaſi forma in ipſa generari poſſit & recipi abſqꝫ omni ſui trāſ
mutatione,ſicut locus eſt in potētia paſſiua receptiua locati.Si enim ſic eſſet formæ pductio ī ma-
teria, non eſſet generatio compoſiti,ſed ſolius formæ creatio,vt dicit Commentator ſuper.xii.me
taphyſicæ.Sed materia eſt in potentia paſſiua ad formam,vt de ipſa per ſuam tranſmutationē poſ
ſit forma in compoſito produci per agens,& generari compoſitum. Et propter huiuſmodi poten-
tiam ex parte materiæ generatio eſt naturalis,quia naturaliter per ſuam tranſmutationem nata ē
ab agente tranſformari in illius ſpeciem,vt de non formato fiat formatum . quemadmodum cera
mollis quantum eſt ex ſe eſt in potentia ad recipiendum per ſuam tranſmutationem ex impreſſio
ne ſigilli figuram ſibi ſimilem,vt de non figurato fiat figuratum.Mollis enim cera & ad forman-
dum facilis, etiam ſi artificis & plaſtæ ceſſent manus,tamen virtute eſt totum quicquid eſſe po-
teſt , vt dicit beatus Hieronymus in prologo galeato. Huiuſmodi autem tranſformationem ma
teria nata eſt ſuſcipere per obedientiam naturalem potentiæ ſuæ paſſiuæ ad agens , quæ multi-
plicatur ſecundum multitudinem formarum materialium, quarum eſt ſuſceptiua. ſecundum ꝙ
dicit Cōmentator ſuper duodecimū metaphyſicæ cap.ii. Vnūquodqꝫ entium fit ex potentia pro-
pria : eo ꝙ numerus potentiarum ſit ſicut numerus ſpecierum entium generabilium.quia mate-
ria eſt vna ſecundum ſubſtantiā , & multa ſecundum habilitates. Vnde vocant aliqui huiuſmodi
potentias rationes obedientiales.& eſt talis potentia duplex in materia,ſecundum ꝙ duplici agenti
nata eſt obedire, & forma ab ipſo impreſſa informari. Vna qua nata eſt obedire agēti naturali ſecū
dum naturales leges ſibi naturaliter inditas.Alia qua nata eſt obedire agenti ſupernaturali ſecūdū

ſupernaturales leges: quas rebus non indidit: ſed ſibi reſeruauit, vt dictum eſt ſupra ſecundum Au
guſtinum nono de Trinitate capitulo. xxvi. vbi etiam dictum ſuũ exponit ſubdens. Eſt modus quo
illa herba ſic germinat: ſic illa ætas parit: illa non parit. horum & talium modorum rationes nõ
tñ in deo ſunt: ſed ab illo etiam rebus creatis inditæ atq; concreatæ: vt aut lignum de terra ex-
ciſum, aridum, perpolitum, ſine vlla radice, ſine terra, & aqua repente floreat & fructum gignat, vt
per iuuentutem ſterilis fœmina in ſenectute pariat. et ſiqua eiuſmodi ſunt. Dedit quidem natu-
ris quas creauit, vt ex eis fieri hæc poſſent. Neq; enim ex eis vel ipſe faceret, quod ex eis fieri non
poſſe ipſe præfigeret. quoniam ſeipſo non eſt nec ipſe potentior. Veruntamen alio modo dedit vt
non haberent in motu naturali: ſed in eo quo ita creata eſſent vt eorum natura voluntati poten-
tiori illius ſubiaceret. Habet ergo deus in ſe abſconditas quorundã factorum cauſas. dico actiuas
quas rebus conditis non inſeruit, ſed paſſiuas ſolum eis reſpondẽtes, eaſq; implet non illo opere p
uidentiæ quo naturas ſubſtituit vt ſint: ſed quo eas adminiſtrat vt voluerit, quas vt voluit condi
dit. HVIVSmodi aũt potentiæ paſſiuæ vt ſunt in materia obediẽtiales ſiue reſpectu agẽtis natu
ralis, ſiue ſupernaturalis, rationes ſeminales dici non poſſunt, quia ratio ſeminalis principium agẽ-
di eſt non patiendi. Propter quod philoſophus in ſecundo phyſicorum, quinto & ſeptimo metaphy
ſicæ, & generaliter vbicunq; loquitur de cauſis & principiis rerum naturalium, ſemper computat
ſemen inter cauſas agentes & mouentes: & quomodo hoc, iam exponetur. Nec etiam rationes ſemi
nales poſſunt dici leges diuinarum operationum circa res naturales: quas eis non indidit: ſed pe
nes ſe reſeruauit: quia ratio ſeminalis eſt principium operationis naturalis: & ideo debent eſſe in
rebus inditæ. Et ſic rationes illæ in deo abſconditæ proprie dicuntur rationes cauſales, quibus etiã
res produxit ab initio abſq; omni materia præcedente. Illæ vero quæ ſunt ĩ rebus inditæ vt princi
pia actionum naturalium, proprie dicuntur rationes ſeminales: quæ etiam inquantum ſunt prin
cipia rerum naturalium, etiam vere dicuntur rationes cauſales: cauſatæ tamen ab aliis quæ ſunt
in deo abſconditæ. Cauſales autem rationes appellat Auguſtinus eas, cum dicit in fine noni ſu-
per Geneſim. In mundo ſunt abſconditæ cauſales rationes omnium rerum naturaliter oritura-
rum, ſicut abſconditus erat Leui in lumbis Abrahæ. SED hmõi rationes cauſales actiuas ali-
qui dicunt eſſe rationes ſeminales ſecundum eſſe completum quod habent in rebus perfectis in
ſuis formis quibus natæ ſunt agere: & non ſolum actiuas, ſed etiam paſſiuas: vt ꝙ principia ſemi-
nalia, ſiue rationes ſeminales dicantur omnes virtutes completæ actiuæ in rebus naturalibus, &
cæleſtes & elementares cum propriis paſſiuis. Et ꝙ dicuntur ſecundum illos rationes ſeminales,
non propter rationem alicuius imperfectionis exiſtentis in eis, vel eis annexæ: quemadmodum im
perfecta eſt virtus formatiua ĩ ſemine: ſed quia huiuſmodi virtutes primis indiuiduis rerum crea
tarum collatæ erant: ex quibus quaſi ex quibuſdam ſeminibus alia, & conſimilia per temporis
progreſſum producerentur. Sed cum ſemen ex ratione ſeminis dicat quid imperfectum, & in po-
tentia ens: & ratio ſeminalis, vt ſeminalis, rationem actiuam non dicit niſi vt ſeminis eſt. hæc au-
tem non eſt ratio actiua completa, vt alicuius iam perfecti in actu per formam: ſed vt habentis ſo-
lum in potentia formam. quoniam vt dicit philoſophus in ſeptimo metaphyſicæ: in ſemine eſt for
ma in potentia. & ibidem. Semina dant formas rerum generatarum ex ſeminibus per formas quas
dederant ſemina generantia. & ſuper. xii. dicit Commentator. Virtutes in ſeminibus quæ faciunt
animam non ſunt animatæ in actu, ſed in potentia, ſicut domus quæ eſt in anima ædificatoris, eſt
domus in potentia, non in actu. Et ideo Ariſtoteles facit aſſimilationem de iſtis virtutibus ad vir-
tutes artificiales. Idcirco nec rationes actiuæ perfectorum exiſtentes in actu ſecundum formas per-
fectas quæ ſunt illarum rationum in ſeminibus cauſæ, & principia, nec eorum paſſiua debẽt dici p
prie rationes ſeminales: ſed tales dicendæ ſunt cauſales magis: qa propriæ cauſæ ſunt illorum quę
fiunt ex eis, vel immediate, vel mediãte ſemine: non autem ſemina, niſi inquantum illa in ipſis quo-
G dammodo ſunt virtute. Q; autem ratio ſeminalis ſumitur ſecundum rationem cauſæ mouẽtis &
agentis: non autem materialis & paſſiuæ: ex hoc apparet, quia in lumbis Abrahæ Leui non fuit
ſecundum corporalem ſubſtantiam materialiter: qa non niſi de reſiduo nutrimenti in proximo pa-
rente generatur ſemen ex quo procreatur proles, vt iam dictum eſt ſecundum Auguſtinum de ve
ra religione: ſed fuit in illis ſecundum corporalem ſubſtantiam efficaciter, quia de virtute genera
tiua eius deſcenſura erat generatiua virtus in proximo parente deciſiua ſeminis ad gñationẽ Leui
de illo ſecundum corporalem ſubſtantiam. qa ſemen eſt illud in quo habet eſſe virtute ipſum ge-
H nerandum, & ſecundum rationem cauſæ mouẽtis & materialis ſimul, vt infra declarabitur. Idcir-
co dicendũ eſt ꝙ proprie rõnes ſeminales dicũtur ab Auguſtino virtutes exiſtentes in eis ꝗ proprie

Rõnes ſeminales ſecũdũ Auguſtinũ.

ſemina ſunt:vel in eis quæ ſunt loco ſeminum immiſſę eis a perfectis ad ꝓducēdū aliq̄d perfectum
ſecundum formam ex ſemine,vel ex eis q̄ ſunt loco ſeminū.dicente Ambroſio in Hexameron.Ineſt
ſingulis,aut ſemē,aut virtꝰ aliqua ſeminaria,vt q̄d naſcit̃ ex ea,ſimile ſit eoꝝ q̄ ſata ſunt,de tritico
triticum,de milio miliū,de pyro pyrus.Idem in eodem. Ineſt naſcentibus aut ſemē,aut aliqua vir
tus ſeminaria:quia nequaq̄ fieri poteſt vt non aut ſeminibus vniuerſa vtantur gignentia,aut ha-
beant aliqua cum virtute ſeminis communicare.Nihil videntur ſeminis habere ſalices:habent ta-
men in foliis granum quoddam,q̄d habet virtutem ſeminis,vt eo commiſſo terris tanq̄ ex ſemine
ſe excitet.Vnde cum primo de terris & aqua producta ſunt iuſſu dei plantæ & animalia,ſemē nō
erat in terra,vel aqua ꝓducendo:ſed vis quædam a deo indita ad producendum ꝑfecta,ex quibus
poſtmodum producenda erant ſemina,in eo ꝙ dixit deus.Producat terra,aut producat aqua.Vn
de ſuper illud.Germinet terra hærbā virentem.Gloſ.interli.Potens ſit germinare.Vbi dicit gloſ.
Bedæ ſuper illud,Protulit terra.Prima rerū generatio non eſt ex ſemine.& ibidē gloſſa interli.Actu
aliter nō ex ſemine:ſed ex virtute terrę a deo collata.Vnde Baſilius ī Hexamerō.In illa prima ꝓdu
ctione non ex iactis ſeminibus:ſed omnia producta ſunt & perfecta voce dei.Et Ambroſius ſuper
illud.Producant aquæ.Venit mandatū,& ſubito aqua iuſſos fundebatur in partus:generare flu-
uii:viuificare lacus:mare ipſum cœpit diuerſa reptilium genera parturire:non exigui gurgites
non cœnoſæ paludes vacabant quin omnia datā ſibi a creatore aſſumerent poteſtatem. Vnde Au
guſtinus aperte explicans ſuam intentionem circa primam productionem rerum,exponendo illud
Geneſis ſecundo(ſecundum Auguſtinum)Cum factꝰ eſt dies fecit deus cælum & terram,& omne
viride agri anteq̄ eſſent ſuper terram:& oē fœnū agri anteq̄ factum eſt.vbi dicit tranſlatio noſtra
Iſtę ſunt generationes &c.dicit quinto ſuper Geneſim cap.quarto.Quid eſt hoc?vbi ea fecit anteq̄
eſſent ſuper terram:& anteq̄ orta ſunt?an ī verbo dei?ꝙ ſi hoc modo facta ſunt,anteq̄ fieret dies fa
cta ſunt.Aperte autem ſcriptura dicit,Cum factus eſt dies.Sed tamen anteq̄ orirent̃.An in ipſa ter
ra cauſaliter,ſicut in ſeminibus?ergo ſemina primum terra produxit.Sed non ita ſcriptura loquit̃
cum diceret.Producat terra hærbam ſeminans ſemen ſecundum genus ſuū.His enim verbis ma-
gis apparet ſemina eſſe orta ex hærbis:non autem illas ex ſeminibus,vt ſemen ex hærba non hærbā
inſinuaret ex ſemine.Qualiter ergo anteq̄ eſſent ſuper terram:& anteq̄ orirent̃?quaſi eis aliud fuit
fieri cum cælo & terra:aliud oriri iam ſuper terram.Cauſaliter ergo produxiſſe terram hærbam.i.
producendi accepiſſe virtutem. In ea quippe iam facta erant, quæ per tempora futura erant. Sic
enim terra ad verbum dei ea produxit anteq̄ exorta eſſent: accipiens numeros eorũ quos pro
tempore exereret ſecundum genus ſuum:& hoc primo in ipſis primo productis: a quibus pro-
ducta ſunt ſemina ad ſibi ſimilia propaganda.dicente Ambroſio vbi ſupra. Aqua animat,& creat
& adhuc mandati illius primi tanq̄ legis perpetuæ munus conſequitur.Et hoc non niſi per virtu-
tes diffuſas in ſeminibus a primis productis,dicente Auguſtino quīto ſuper Geneſim capitulo de
cimo.Omnia ſeminum primordia humida ſunt.Inſunt enim illis efficaciſſimi numeri trahentes
ſecum potentias ex illis perfectis operibus dei a quibus in die ſeptima requieuit.Et ſunt virtutes
iſtæ determinantes potentias paſſiuas materiæ ad determinatas formas:& dant materiæ rationē
ſubiecti.Et dicuntur virtutes illæ proprie potentiæ actiuæ exiſtentes in materia:quia tanq̄ princi
pia intra mouent & tranſmutant naturaliter materiam,& generant compoſitum ex materia ipſa
& forma educta de eius potentia.Et ſunt virtutes iſtæ in ſeminibus generatorum per propaga-
tionem a virtute producentium ſemina.Vnde fit(vt dicit Auguſtinus nono ſuper Geneſim)ꝙ
de grano tritici non naſcitur faba,vel de faba triticum,vel de pecore homo,vel de homine pecus.
In non generatis autem per propagationem ſunt in eo quod eſt loco ſeminis a virtute generan-
tis,vt in generatione ſimpliciū elementorū ī elemento corrūpendo a corrūpente illud & gn̄ante ſi
bi ſimile:in generatione autem mineralium terræ:quæ eſt quaſi ſemen ad generationem mineraliū
cupri,auri,lapidis,& aliorum mixtorum inanimatorum a virtute corporum cæleſtium:in ma-
teria vero putrefacta ad generationem vermium ab eadem.Animalia enim naſcuntur ex putrefa-
ctis:eo ꝙ diſgregans caliditas naturalis cum ſit,conſtare facit diſgregata,vt dicitur in quarto Me
teororū.& illud conſtans eſt loco ſeminis,ſecundum ꝙ dicit Commentator ſuper duodecimū me-
taphyſicę.Nulla eſt differentia inter virtutē quæ eſt in putrefactione,& eam quæ eſt ī ſemine.Sed
ea quæ eſt in ſemine,fit ex habente ſemē,& ſole.Illa autem quæ eſt in putrefactione,a ſole tm̄:& ha
bet potentiam vt moueatur ex ſe motu quo ſemen mouet.Semen enim facit ſicut illa quæ ſunt ex
artificio.quoniam in eo eſt forma in potentia,vt dicitur in ſeptimo metaphyſicæ.vbi Commenta-
tor exponit qualis ſit virtus ſeminalis:& qualiter agit & tranſmutat materiam vt generetur ſe

tus,dicens.Illa quæ inueniuntur a natura ſunt ſicut illa quę inueniuntur ab artificio.Et hoc decla
ratum eſt in decimoſexto de animalibus.Forma enim generati eſt in ſemine in potentia : quemad
modum forma artificiati in artifice.Et cum conſiderata fuerit demonſtratio Ariſtotelis hoc ĩ loco
apparebit ꝙ ſemina ſunt illa quæ dant formas rerum generatarũ a ſeminibus,per formas quas de-
derunt ſemina generantia.In generabilibus autem ex ſe,hoc eſt per putrefactionem,apparebit ꝙ
corpora cæleſtia ſunt illa quæ dant illis aliqd loco ſeminum & virtutum quæ ſunt in ſeminibus
et in eis quæ generantur ex ſemine: & ꝙ iſta omnia ſunt virtutes naturales diuinæ generantes ſi-
milia,ſecundum ꝙ artes generant ſua artificia.Et ideo dixit Ariſtoteles in libro de animalibus,ꝙ aſ
ſimilantur intellectui,ſcilicet quia agunt actione intellectus:& in hoc ꝙ non agunt per inſtrumen
tũ corporale.Et in hoc differunt iſtæ virtutes generatiuæ,quas medici vocant formatiuas,a virtu
tibus naturalibus quæ ſunt in corporibus animalium.Iſtæ eñ agunt actione intellectus operatiuſ
ſed illæ agunt per inſtrumenta determinata,& mẽbra propria:virtus autẽ informatiua non agit ꝑ
membrum proprium.Et ideo dubitauit Galenus,& dixit.Neſcio vtrum iſta virtus ſit datot,aut
non:ſed vniuerſaliter non agit niſi per calorem qui eſt in ſemine:non ita ꝙ ſit forma in eo ſicut aĩa
ſed ita ꝙ ſit incluſa in eo,ſicut anima incluſa eſt in corporibus cæleſtibus.Et ideo Ariſtoteles magni
ficat hanc virtutem:& attribuit virtutibus diuinis.Vnde & dictis ſuis hic addit ſuper duodeci-
mum metaphyſicæ,dicens.Et Ariſtoteles facit aſſimilationem de iſtis virtutibus ad virtutes arti-
ficiales:& dicit in libro de animalibus,ꝙ ſunt virtutes diuinæ,cum habeant potentiam dandi vitã
& ſunt ſimiles virtutibus quæ dicuntur intelligentiæ:quia adducũt ad finem: & quia ſemina nõ
agunt niſi per calorem q eſt in eis:& calor non facit niſi calefactionem,aut deſiccationem, non figu
ram,neq; formam animatam.Ideo dixit Ariſtoteles ꝙ iſte calor nõ eſt ignis.Ignis enim corrumpit
aĩalia non generat,ille generat.Et ideo videtur ſimilis calori artificiali quẽ ars mẽſurat ad aliquam
l operationem:& ideo vocat ipſum calorem animæ:& eſt in ſeminibus ab habẽte ſemen,& a ſole.Vn
de dixit Ariſtoteles ꝙ homo generatur ex homine & ſole.& factus eſt ille calor in terra & aqua ex
calore ſolis admixto calore aliarum ſtellarum.& ideo ſol & aliæ ſtellæ ſunt principium vitæ cuiuſ-
libet viui.Calor ergo ſolis & ſtellarum diuiſus in terra & aqua generat animalia nata ex putrefa-
ctione:& vniuerſaliter omnia quæ fiunt non ex ſemine.Calores ergo generati ex caloribus ſtella-
rum generantes quamlibet ſpeciem ſpecierum animalium,habent menſuras proprias illius caloris
ex quantitatibus motuum ſtellarum,& diſpoſitionibus earum adinuicẽ in propinquitate & remo
tione.Et iſta menſura procedit ab arte diuina intellectuali,quæ eſt ſimilis vni formæ vnius artis
principalis,ſub qua ſunt artes plures.Secũdum hoc ergo intelligendum eſt ꝙ natura facit aliquid
perfecte & ordinate,q̃uis non intelligat:quaſi eſſet remediata ex virtutibus agentibus nobiliorib⁹
ea,quæ dicuntur intelligentiæ.Et ideo dicitur ꝙ omnes proportiones & formæ ſunt in potentia ĩ
prima materia,& in actu in primo motore:& aſſimilantur aliquo mõ eſſe eius qđ fit in anima arti-
ficis.Et ideo etiam dicitur ꝙ opus naturæ eſt opus intelligentiæ.Et eſt aduertendum:ꝙ cum vt iã
dicendum eſt ſecundum Auguſtinum,ſunt quædam rationes a deo creaturis naturaliter inditæ
quædam in deo abſconditæ, de primis loquuntur philoſophi nihil ſcientes de aliis. IN hoc dicto
k Commentatoris ſunt multa difficilia incluſa ſatis declarantia propoſitum noſtrum.ſ.quales ſunt Declaratio Cõmẽtat.
virtutes ſiue rationes ſeminales,& quæ & qualiter agunt.Qđ eſt ꝓculdubio intẽtio Auguſtini.qđ
maxime declaratur nobis ex illo qđ determinat circa generationem Chriſti ſecundũ hoiem ĩ Chri
ſto ſuper Geñ.exponendo,quare dixit Chriſtũ fuiſſe in lumbis Abrahæ ſecundũ corporalẽ ſubſtã-
tiã:& hoc ſcđm modũ iã expoſitũ ſupra de Leui,& nõ ſcđm rõnẽ ſeminalẽ,dicit.Cũ eñ ſit ĩ ſemine
& viſibilis corpulentia,& ĩuiſibilis rõ,vtrunq; cõcurrit ex Abrahã:vel etiã ex ipſo Adam vſq; ad
corpus Mariæ:quia & ipſum eodẽ modo conceptũ eſt & exortum.Chriſtus autem viſibilem car-
nis ſubſtantiam de carne Virginis ſumpſit.Ratio vero conceptionis eius non ex ſemine virili,ſed
longe aliter ac deſuper venit.Ecce q̃a corpus Mariæ formatum eſt de ſemine formato in matre ſua
per virtutem procedentem ab Adam per omnes medios vſq; ad matrem Marię.Ideo Maria dici-
tur fuiſſe in Adam & in Abraham ſecundum corporalem ſubſtantiam.Et ſimiliter Chriſtus,quia
corpus eius formatum fuit de ſemine in matre formato per virtutem deſcendẽtem ab Adã & ab
Abraham,dicitur fuiſſe in illis eiſdem ſecũdum corporalem ſubſtantiam. Quia tñ corpus Mariæ
conceptũ fuit in vtero matris ſuæ : & exortũ ex illo ſemine per virtutẽ ſeminalẽ deſcendentem ab
illis:ideo virgo Maria dicitur fuiſſe in illis etiã ſecundũ rõnẽ ſeminalem.Quia vero corpus Chri-
ſti conceptum in vtero Mariæ non fuit exortum ex illo ſemine per virtutem ſeminalem deſcenden
tem ab illis:ideo dicitur Chriſtus non fuiſſe in illis ſecundũ ſeminalẽ rationẽ,ſed ſcđm ſpũs ſancti

obumbrationem. ſecundum ꝙ dicit Ioannes Damaſcenus. Poſt aſſenſum virginis Spiritus ſanctus
ſuperuenit ſuper ipſam purgans ipſam, & virtutem ſuſceptiuam dei verbi tribuens ſimul & gene-
ratiuam. & hoc qa virgo nihil egit virtute ſua propria naturali effuſa in ſemine. Si tamen aliæ ma
tres naturales virtutem ſeminalem effundunt qua coagunt cum ſemine viri ad generationem ꝓ-
lis, vt vere mater naturalis Chriſti dicatur. Illud autem addo, ſi tamen &c. quia aliquorum opinio
eſt, ꝙ non eſt agens in generatione niſi ſemen viri, & ꝙ ſic ratio ſeminalis non ſit niſi in ſemine vi-
ri: ratio autem materialis tm̄ in ſemine vel mēſtruo mulieris: vt etiam nō ꝓprie dicatur ſemen qđ
a muliere deſcinditur. ſecundum ꝙ dicit philoſophus in octauo metaphyſicæ, Cum quæſiuerit
aliquis quæ eſt cauſa cū multipliciter dicatur cauſa, oportet dicere omnia quæ poſſunt eſſe cauſæ:
Verbi gratia, vt cauſa hominis quæ eſt quaſi materia. ſ. menſtruum & cauſa quæ eſt quaſi motor
vt ſperma: & cauſa quæ eſt quaſi forma, & eſt illud quod eſt per eſſentiam: & cauſa quæ eſt propter
quid, & eſt complementum. Vnde etſi virgo ponatur aliquid egiſſe ſua ratione ſeminali, vt ſecun-
dum illud Chriſtum aliquis poſſet putare fuiſſe in Abraham ſecundum ſeminalem rationem: illa
tamen rō erat principium generatiuum inſufficiēs omnino: & reſiduū compleuit virtus ſpiritus
ſancti. Vnde Auguſtinus in fine noni ſuper Geneſim, reputat formationem Chriſti in vtero vir-
ginis ex ſemine Abrahæ factam eſſe ſecundum illud genus operationis quo de materia non ſecun
dum rationes ei naturaliter inditas: ſed ſecundum rationes in deo abſconditas aliquid fit deo ope
rante: quemadmodum etiam mulier fuit formata ab ipſo de coſta Adæ. SECVNdum ergo p̄de- L
terminatum modum exponenda ſunt quæcūq; dicta inueniuntur ab Augu. & aliis ſanctis de rō-
nibus ſeminalibus. Et loco oīm tangamus aliqua quæ videntur aliquantulum obſcura, ex ſexto lib.
ſuper Geneſim, & ex tertio libro de Trinitate. Sciendum igitur ꝙ in ſexto ſup Geneſim cap. xiii. tā
git quatuor genera cauſarū, & principiorū per ordinem ſe habentia: in ꝗbus res aliæ habent eſſe vt
in ſuis cauſis originalibꝰ & diuerſimode. Quorū primū habet eſſe ab ęterno, ſecundum a primo in
ſtanti temporis, tertiū in primis ſex diebus, quartum per totum reſiduū decurſum tēporis. ALI M
ter (vt dicit) in verbo dei nō facta, ſed ęterna ſunt, aliter in elementis mundi: vbi omnia ſimul facta
ſunt. Et intelligit elementa mundi cælū & quatuor elementa creata in primo inſtanti tēporis: qui-
bus indidit virtutes omnia animalia ex ſe producendi, non ſecundum decurſum ſex dierum ꝑ in-
terualla tēporum, ſed connexione cauſarum. Non enim temporali, ſed cauſali ordine prius facta ē
informis formabilis materies, vt dicit lib. v. cap. quarto. Vnde & determinat dicendum, ꝙ ſimul fa
cta ſunt omnia: & ſpiritualiter deſcribit creationem rerum ꝑ ſex dies. Secundum alios autem per tē
porum interualla vt primo ſit creata nuda materia, vel ſolum ſub formis elementorum: deinde ꝑ
ſex dies facta ſit diſtinctio, & formatio etiam mixtorum plātarum & aīaliū ſecundū ſpecies in ſuis
primis indiuiduis. de quibus ſubdit. Aliter ī rebus quæ ſecundum cauſas ſimul creatas non iam ſi
mul, ſed ſuo ꝗq; tempore creantur, ex quibus nata ſunt ꝓcreari ſemina ad generationē oīm aliorū.
de ꝗbus ſubdit. Aliter in ſeminibꝰ ī ꝗbꝰ ſunt rurſus quaſi primordiales cauſæ reperiunt̄ de rebꝰ du
ctę: ꝗ ſecūdū cauſas quas primū cōdidit extiterant velut hærba ex terra, ſemen ex hærba: ex ꝗbus oī
bus ea ꝗ iam facta modos & actꝰ ſui tēporis acceperūt, ex occultis atq; inuiſibilibꝰ rationibꝰ ꝗ ī crea
tura cauſaliter lucent, in manifeſtas formas naturaleſq; prodierunt. Sed etiam iſta ſecū gerūt tanꝙ̄
vterū ſeipſa inuiſibiliter in occulta quaſi vi generandi: quam extrahunt de illis primordiis cauſarū
ſuarū. Et per hanc vim non aūt per aliquam inchoationem formarum debēt intelligi eſſe in ſemine
oīa quæ generantur ex ipſo: ſecūdū ꝙ dicit Aug. v. ſuper Geñ. ante finē. Cōſideremus cuiuſlibet ar
boris pulchritudinē ī ramis, frondibꝰ, pomis. In ſemine illa oīa primitꝰ fuerūt, nō mole magnitudi-
nis, ſed vi potēti atq; cauſali. Scđm iſta igit̄ quatuor gña cauſarū: res tēporales materiales primo N
ſunt in deo ab æterno ſecūdum cauſas principales: quæ etiam dicuntur rationes cauſales primæ: ꝗ
ſunt rationes ideales. Secundo ſunt in primis elemētis mūdi ſcđm cauſas originales: quæ etiam di-
cuntur rationes primordiales. de quibus dicit Auguſtinus tertio de Trinitate cap. octauo. Oīm re
rū ꝗ corporaliter viſibiliterq; naſcunt̄ occulta quædā ſemina in iſtis corporeis elemētis mundi hu
ius latent. Et ſimiliter de eodem in cap. nono. Iſta quippe originaliter ac primordialiter in quadā te
xtura elementorum cuncta iam creata ſunt: ſed acceptis opportunitatibus prodeunt. Nam ſicut
matres grauidæ ſunt fœtibus, ſic ipſe mundus grauidus eſt cauſis naſcentium. Quæ in illo
non cauſantur niſi ab illa ſumma eſſentia, vbi nec oritur aliquid, nec incipit eſſe, nec deſinit.
Nota hic ꝙ dicit acceptis opportunitatibus. quia licet in primis quatuor ſimplicibus elementis
adhuc manerent virtutes illæ ſeminales primordiales omnium generandorum ex elementis
ex quibus prima indiuidua rerum ſimul ſecundum Auguſtinum ꝓducta ſunt, tamen tūc ſpeciali

Aug. declaratio.

virtute diuina prodierunt in effectum ad producendum hærbas,plantas,& animalia,ſecūdum ꝙ
dicit in cap.præcedenti,comparando ſemina ſecundū illud ſcd̄m genus cauſæ quo pria mūdi ele-
menta dicuntur ſemina aliorum ad ſemina ſecundum quartum gen⁹ cauſę,q̄ materialia pricipia ꝓ
ducta ex rebus quæ ſunt in tertio genere cauſæ,dicūtur ſemina eorum q̄ modo generanť. Alia (in
quit) ſunt enim ſemina hæc iam pſpicua oculis noſtris ex fructibus & animātibus. Alia vero illa oc
culta ſeminum ſemina. Vnde iubēte creatore produxit aqua prima natatilia: Terra aūt ſui generis
prima germina: & prima ſui generis animalia. Neq̧ eñ tunc in huiuſmodi fœtibus producta ſunt
vt in eis quæ producta ſunt vis illa conſumpta ſit,ne ſcilicet maneat adhuc in eis a qbus producta
ſunt. Et q̄uis ita ſit: tamen ſicut per illa ſemina ex illis primis elementis non proceſſerunt prima re
rum indiuidua ſine ſpeciali iuſſu dei,nec procedere potuerunt: ſic nec mō per illa ſemina: ſi tamē ibi
aliqua ſunt ex illis elementis,vel ſine ſpeciali dei iuſſu,q eſt opportunitas quædam,vel ex aliqua
alia opportunitate naturali,vt impreſſione aliqua facta a corpore cæleſti ad generationem mixto-
rum inanimatorum. Vel etiam aliquorum animalium,ſecundum ꝙ dicit ibidem. Niſi talis aliqua
vis eſſet in iſtis elementis,non plerunq̧ naſcerentur ex terra quæ ibi ſeminata non eſſent. Intellige
ſecundum quartum genus cauſæ prædictum.& ſequitur. Neq̧ ſimilium tam multa nulla ma-
rium fœminarumq̧ commixtione præcedente, ſiue in terra,ſiue in aqua: quæ tamen creſcunt: &
coeundo animalia pariunt, cum illa nullis coeuntibus parentibus orta ſint. Incertę apes ſemina
filiorum ſuorum non coeundo ſuſcipiunt,ſed tanq̄ ſparſa per terras ore colligunt. Vel elementis
deductis in forma mixti in cibo animalis impreſſione facta ab ipſo in illo,vt fiat ſemen generandæ
ſobolis per propagationem: vt ſic generaliter omnium ſeminum proximorum in mixtis ſunt prio-
ra ſemina in elementis.ſecundum ꝙ ſequitur. Inuiſibilium enim ſeminum creator ipſe creator eſt
omnium rerum: quoniam quæcunq̧ naſcendo &c.ſicut ſupra. Et accepta tali opportunitate tūc
primo ſicut matres grauidæ ſunt &c.vt ſupra. Sicut enim matres concipiendo proprium ſemen
propter imperfectam rōnem ſeminalē in ipſo nō poſſunt fieri grauidæ ſine opportunitate accepta
a ſemine virili: ſic mūd⁹ nō pōt eē grauid⁹ ex rōne ſeminali q̄ eſt ex creatiōe i primis elemētis,niſi
opportunitate accepta ex aliis cauſis iā dictis. Qua accepta,adhibitis naturalib⁹ cauſis part⁹ artifi
cialr̄ pōt accelerari ad fœtū, & per hoīes,& per angelos bonos & malos,ſecundum ꝙ determinat
Auguſtinus idem tertio de Trinitate,capitulo octauo & nono per totum. Quia tamen omnia iſta
principia,& agentia,& materialia non habent eſſe,neq̧ conſeruari in eſſe,neq̧ vires ſuas niſi a deo
ipſa in primis operibus creante: ideo quæ per hęc fiunt deo tanq̄ creanti attribuūtur,ſecundum
ꝙ ea ei attribuit Auguſtinus cum dicit duodecimo de Ciuitate dei,capitulo vigeſimo ſexto. Cum
alia ſit ſpecies quæ adhibetur extrinſecus,ſicut operantur homines, & effigiant formas ſimiles cor
poribus animalium: alia quæ intrinſecus efficientes cauſas habeat de ſupradicta: illa ſpecies arti
ficibus quibuſq̧ tribuatur: hæc autem alteri non,niſi vni artifici & creatori & conditori deo. Qđ
poſtq̄ declarauit inducendo in multis generātionibus naturalibus, in fine capituli concludit di-
cens. Quapropter ſi in illa ſpecie quam forinſecus corporalibus opifices rebus imponunt,vrbem
Romam, & vrbem Alexandrinam non fabros,non architectos,ſed reges,quorum voluntate, conſi
lio,& imperio fabricatæ ſunt: illam Romulum,illam Alexandrum dicimus habuiſſe conditores
quanto potius nō niſi deū debemus conditorē dicere naturarum: qui neq̧ ex materia facit aliquid
quam ipſe non fecerit, neq̧ operarios habet niſi quos ipſe creauit? Et ſi potentiam ſuam,vt ita di-
cam,fabricatoriam rebus ſubtrahat, ita non erunt ſicut antea q̄ fierent non fuerunt. Quis enim
alius creator eſt temporum niſi qui fecit ea quorum motibus currunt ipſa? Ecce q̄ manifeſte dicit
deum facere ſiue creare illa quæ dicimus fieri ex cauſis naturalibus: quia ipſe eis dedit vt agerēt
non quin ipſæ res naturales virtutibus ſibi inditis ſunt proximæ cauſæ rerum naturalium & for
marum earundē: quēadmodū artifices ſunt proximæ cauſæ formarū artificialiū. Et ſecundum hoc
exponenda ſunt dicta Auguſtini, vbicunq̧ attribuit productionem formarum naturalium deo ꝑ
creationē. Peruenit enim (vt dicit Auguſtinus tertio de Trinitate capitulo ſecūdo in fine) poten
tia voluntatis dei per creaturam ſpiritualem vſq̧ ad effect⁹ viſibiles atq̧ ſenſibiles creaturæ corpo
ralis. Vbi eñ non operatur ſapientia dei omnipotentis qđ vult? q̄ pertingit a fine vſq̧ ad finē forti-
ter & diſponit omnia ſuauiter,vt dicitur Sapientiæ quarto. Et ſecūdum hoc,vt cauſæ primæ oīa q̄
fiunt naturaliter deo vt creatori tribuenda ſunt: vt cauſis tamen ꝓximis,rebus naturalibus,vt apte
determinat Auguſt. in cap.proximo ſequēti.& ſcd̄m hoc ꝓcedit ſua determinatio vlteri⁹ ꝑ totū
librum: vbi attribuit deo & creationi quæcunq̧ fiunt in rebus naturalibus ex principiis ſeminali-
bus. ASPICIENDO igitur ad iam declarata,rationes ſeminales ponere debemus primo in ele-

mentis tanq̄ in cauſis remotis penes ſecundum genus cauſæ:quæ primo inditæ erant eis per crea
tionem ad generationem primorum animalium & plantarum:& vſq; modo imprimuntur a vir
tute cæleſti ad generationem mineralium,& quorundam animalium & plantarum,ſicut dictum
eſt.Et non debent dici ipſa elementa vere ſemina generatorum ex eis:quia ſemina proprie dicta nõ
ſunt niſi ex perfectis ſui generis,vt dictum eſt ſupra ſecundum Auguſtinum,ſed ſolum ſunt qua
ſi ſemina.Secundo debemus ponere rationes ſeminales in mixtis generatis ex elementis:ex quibus
penes tertium genus cauſæ prædictum habent produci ſemina ad generationem ſibi ſimilium,ſi-
cut ꝓduxerunt poſt mixta plantę & animalia producta a deo ex terra & aqua.In quibus quodam
modo conſummata ſunt opera dei circa rerum productiones, & quodammodo inchoata , ſecun-
dum ꝙ dicit ſexto ſuper Geneſim.Conſummata quidem,quia nihil habent illa alia ex iſtis produ
cta in naturis propriis quibus ſuorum temporum curſus agunt,quod in iſtis cauſaliter factum
non ſit.Inchoata vero,quoniam erant quaſi ſemina futurorum per ſęculi tractum ex occulto in
manifeſtum locis congruis exerenda.Ipſius enim ſcripturæ verba ſunt: Et conſummauit deus in
die ſexto opera ſua quæ fecit.Et rurſus.In illa die requiuit ab omnibus operibus ſuis quæ inchoauit
deus,vt faceret.Non alia conſummauit:alia inchoauit.Conſummaſſe quidem intelligimus deum
qui creauit omnia ſimul ita perfecte,vt nihil ei adhuc in ordine temporum creandum eſſet.Incho
aſſe autem:vt qđ hic præfixerat cauſis,poſt impleret effectus.Tertio vero debemus ponere ratio-
nes ſeminales in ipſis ſeminibus productis a perfectis ad producendum ſimilia.In q̄bus proprie ra-
tiones ſeminales dicuntur.In aliis vero magis proprie dicuntur rationes cauſales. EX iam deter P
minatis in hac queſtione,& in præcedenti,patet in parte ad obiecta. Cum ergo arguitur primo:ꝙ
Reſponſio ad obiecta. niſi eſſent rationes ſeminales,& inchoatiões formarũ in materia:forma generaretur eſt nihilo:Di
cendum ꝙ ratio illa ęqualiter eſt & contra ponentes formarum inchoationem in materia:& con
tra negantes eam.quia niſi ponatur per generationem non acquiri aliquid præter nouum eſſe for
mæ,quod non poteſt poni niſi ponendo formam ſubſtantialem ſuſcipere magis & minus,impoſſi-
bile eſt poni ꝙ generetur aliquid qđ re eſt aliud a præcedenti niſi ex nihilo,vt ſtatim ſupra argutũ
eſt.Vnde ad euadendum iſtam difficultatem, non tam pro negantibus gradus formarum in eo- Q
dem q̄ pro aſſerentibus eos : Dicẽdum eſt ꝙ ſecũdum artem philoſophi in ſeptimo & octauo me-
taphyſicæ,id qđ per ſe & primo generatur,vt generationis terminus, eſt compoſitum ex materia
& forma,qđ eſt hoc aliquid in eſſe naturę:quod ante generationem ſuam habet materiam ꝑexiſten
tem in actu ſub alia forma : quæ materia eſt in potentia aliter ad ipſum cõpoſitum: & aliter ad for
mam compoſiti. Ad ipſum compoſitum tanq̄ ad ens completum,habẽs eẽ in actu perfectum:reſpe
ctu cuius materia eſt in potentia,vt incompletum ens:qđ ſolum eſt in potentia compoſitum illud.
Ad ipſam vero formam compoſiti tanq̄ ad complementum quo compoſitum habet eſſe in actu:re
ſpectu cuius materia eſt in potentia,vt habile aliq̄d ad ſuſcipiendum impreſſionem eius per agens
cui a deo data eſt virtus per naturalem tranſmutationem illud agẽdi,ita ꝙ compoſitum eſt in po
tentia in materia tanq̄ in eo quod eſt aliquid ſui. Materia enim eſt pars eſſentiæ compoſiti: for-
ma vero eſt in potentia in materia tanq̄ in eo qđ nihil eſt ſui:ſed qđ ſolummodo per ſuam naturalẽ
tranſmutationem ſuſceptiuum eſt eius.Et ideo dicit Auerrois,ꝙ ex materia nõ generatur forma
ſed formatum.per quod concludit ꝙ formæ generatio eſt non creatio.Si enim forma eſſet termin⁹
generationis per ſe & primo,& ſecundario compoſitum:quia ſcilicet forma ipſa fit in materia:aut
ſi non per naturalem tranſmutationem materiæ fieret,eius fieri eſſet creatio non generatio: quem
admodum contingit in productione animæ rationalis: & vniuerſaliter quæcunq; fieri habent in
materia,& in creaturis deo ſolo,& immediate agente non ex materia.Quia vero formæ naturales R
fiunt per materiæ tranſmutationem naturalem circa materiam , vt obedienter recipiat formam
vt iſta ſimul fiant naturaliter,materiæ perfecta obedientia et formæ perfecta impreſſio: & per hoc
compoſitum per ſe , & primo generetur,& recipiat eſſe ſubſiſtens:ideo non eſt formæ creatio:ſed
generatio in compoſito:& eſt materia in potentia ad formam,per hoc ꝙ eſt in potentia ad compo
ſitum.Materia enim cum facta eſt neceſſitas ad recipiendum agentis impreſſionem,tũc proprie eſt
in potentia formata:non autem eſt in potentia ipſa forma.Et per hoc ꝙ eſt potentia formata,quo
dammodo eſt ipſum compoſitum generandum.Vnde quia in opere naturæ nihil fit in actu niſi
quod eſt præexiſtens in potentia,patet cauſa eius qđ dictum eſt,ſcilicet ꝙ nihil fit vt terminus fa-
ctionis niſi compoſitum:& ꝙ ſemper generatur compoſitum in actu ex compoſito in potentia,vt ſi
guratũ actu ex figurato in potẽtia,qđ eſt non figuratũ actu:vt i eo ex quo generat̃ ſemper ſimul cõ
currunt priuatio cum potentia.Non autem generatur figura:quia non erat aliquid per ſe in potẽ

tia ipſa figura:ſed generatur figuratum:quia materia pars eſt eſſentialis in eo quod eſt actu figu-
ratũ:& ſimiliter forma vt quo eſt figuratũ,& vt affectio vel ſubſtantialis diſpoſitio in eo qđ eſt poſſi-
bile figurari:& hoc a virtute generantis:quẽadmodum cerę mollificatę per aliquam alterationem cũ
ei imprimitur ſigillum: & hoc p̱ quarũdã partiũ depreſſionẽ,& quarũdã complanationem: & ſic per
huiuſmodi impreſſionẽ cęra nõ figurata actu ſed potẽtia,fit actu figurata recipiẽdo ſigilli ſimilẽ figu
ram:nõ ex aliquo materialiter eſt in potẽtia figura:ſed ex eo eſt in potentia figuratũ:& a ſola figura ſi
gilli corporaliter tangente cęram:vt ab agente. Siłr cũ materia fuerit in generatione naturali propin
quior formę generandę diſpoſita per alterationẽ:ſicut cęra illa erat ad figurã per mollificationẽ:ei im
primitur vis generatiua,quæ eſt ratio ſeminalis ſimilis formæ generantis, imprimentis ab extra, &
ſimiliter formę generandę.per quã rationẽ ſeminalẽ intra agẽtẽ cũ ſomẽtis ab extra mutatione gene-
rationis de non formato in actu:ſed in potẽtia fit formatũ in actu,ex eo qđ eſt in potentia formatum
& hoc recipiendo formã ſimilẽ imprimenti,non ex aliquo qđ eſt in potentia forma,ſed a ſolo agente ſe
parato ſola virtute ſua ſeminali generatiua ſp̃ialiter tangente materiam:& imprimente in eam ſicut
dictum eſt de ſigillo.non enim poteſt dici ꝙ figura impreſſa cæræ habeat ſeminarium in cęra qđ ſit ali
quid formę ipſius figuræ: cum ſit vera res abſoluta de quarta ſpecie qualitatis:non autem reſpectus
tñ:quia tunc pertineret ad prędicamentum relationis proprie dictę,vel ad aliquod accidentium ex-
trinſecus aduenientium, quæ important rationem reſpectus:qđ falſum eſt. Sed conſtat ꝙ cũ per di-
ctum modum fit de non figurato figuratum per agẽs creatum,fit vere compoſitum ex cæra quæ eſt
res vera:& figura:quę ſimiliter res vera eſt,quæ nõ fit ex aliquo ſui. Nec tamen ob hoc dicitur ipſa fi
gura creari:immo dicitur totum ipſum compoſitum vera trãſmutatione generari. Ergo ſimiliter q̃
uis forma naturalis non generetur ex aliquo ſui:quia tamen per tranſmutationem naturalem mate-
riæ ab agente naturali fit in generatione compoſiti:& hoc ex potentia materię:per hoc ꝙ ex ipſa per ſe
generatur compoſitum:vt dictum eſt:non debet dici creari:ſed ſolũmodo generari. Si tamẽ aliqui p̱-
teruiẽdo pertinaciter velint aſſerere:ꝙ omne illud qđ non fit ex aliquo ſui dicatur creari:& forma na-
turalis ſecundum ꝙ ponimus, nõ fit ex aliquo ſui: & ſic ſecundum ꝙ nomine creationis tales volunt
vti,oporteat dici formam naturalem creari:nõ omnino a creatura abnegamus potentiam creãdi: ne
fiat controuerſia de nominibus cum certum ſit de rebus. Sed huiuſmodi factio non debet vere dici
creatio:quia illud quod vere creatur per ſe,eſt terminus illius factionis quæ creatio eſt:& abſq; tranſ
mutatione recipientis:niſi ſit forte aliqua impreſſio ipſius creantis. Nullum eſt ergo inconueniens ꝙ
in generatione forma naturalis generet̃ non ex aliquo omnino,ſcilicet neq; ex eo qđ eſt tota ſubſtan-
tia eius:quemadmodum cum de eo quod eſt minus fit magis:neq; qđ ſit pars ſubſtantiæ eius:quem
admodum materia eſt pars compoſiti.immo hoc eſt neceſſarium:aut forma per ſe & primo fieret in
materia,& abſq; tranſmutatione materiæ naturali ſecundum quã fieret:quod non eſt opus naturæ:
quia natura nihil agit niſi per motum:aut ad eius ſubſtãtiam pertineret materia. qđ apertum eſt in
conueniens. Non tamen debet forma dici creari:quia non eſt terminus factionis per ſe:& q̃a fit p̱ trãſ
mutationem naturalem naturaliter in materia naturali ab agente naturali:quę repugnãt creationi:
vt dictum eſt. Et etiam quia in ſuo fieri neceſſario requiritur ꝙ ſubiiciatur aliquid ex quo fiat compo
ſitum:cuius illud eſt pars.& hoc proprie fit ex aliquo nõ autem ipſa forma:quia aliter eſſet compoſi-
ta,vel ex materia & forma,vel ex forma & forma:cuius contrariũ oſtenſum eſt in quæſtione præcedẽ
ti. Quemadmodum cum forma dicitur generari,vel fieri per accidẽs: quia generatur in compoſito:
ſic per accidẽs forma dicit̃ generari vel fieri ex potentia materiæ:quia ſcilicet ex ipſa per ſe generatur
vel fit compoſitum. Et ſic generatio formę per ſe dependet ab agente:per accidens autẽ a materia. Ge-
neratio autem compoſiti per ſe dependet ab vtroq;. Quia tamẽ materia eſt pars compoſiti potentia-
lis,forma vero vt actus eius:& potentia omnis depẽdet ab actu: idcirco ſecundum Auicennam gene
ratio compoſiti non dependet a materia:niſi quatenus dependet a forma. Et hæc eſt plane ſententia
S Ariſtotelis. Et cum,vt dicit cõmentator ſuper duodecimũ Metaphyſicę,quæſtio de generatione & p̱
ductione ſubſtantialium formarum in materiis eſt valde difficilis:ſentẽtia Ariſtotelis eſt minoris du Opi.triplex.
bitationis omnium ſententiarum & magis conueniens. Sed oẽs dicentes agens eſſe & generationẽ Prima.
ſunt bipertiti:& habẽt medios. Quidam enim dicunt latitationem formarum,& ꝙ generatio eſt exi- Secunda.
tus:& ꝙ agens non eſt niſi diſtinguens. Contrarii horum ſunt dicentes creationem,& qđ agens cre-
T at de nihilo totũ eſt. Opiniones mediæ reducuntur ad duas:quæ ponũt tranſmutationem in ſubſtã
tia:& ꝙ nihil generat ex nihilo, ſcilicet ꝙ neceſſe eſt in generatiõe ſubiectum eſſe,& ꝙ generatum eſt
ab eo quod eſt ſui generis in forma. Vna iſtarũ opinionũ eſt ꝙ agens creat formas:& ponit eas in ma
teria. Opinio Ariſtotelis eſt:ꝙ agens non facit niſi compoſitum ex materia & forma,& ꝙ hoc fit mo-

uendo materiam,& tranſmutádo donec exeat de ea illud quod erat in ea de potentia ad illam formá
in actu.Et ſic ſicut ad generationem naturalem non oportet ponere formas ſeparatas quę imprimunt
formas in materiis.ſ.datores formarum:ſic neq; oportet ponere inchoatiões formarum:qđ in rei ve
Media. ritate ponit latitantiam formarum.Sed oportet ſecũdum philoſophum ire media via:dicendo ꝗ ſuf
ficit potentia agentis potentis formam ſibi ſimilẽ imprimere paſſo,& ꝗ paſſum natum ſit ipſam reci
pere per tranſmutationem naturalem.hoc eſt ſecundum ꝗ dicit philoſophus in ſeptimo Metaphyſi
cę:vt pater poſſit agere:& vt ſit cauſa formę in materia,& vt generet formá quæ eſt in iſtis carnib⁹ &
iſtis oſſibus. Vbi dicit cõmentator.Sufficit in generatione,vt in generante ſit potentia ad formá ſibi
ſimilem in materia.Cui etiam expreſſe concordat Aug.in.iii.de Trinitate:aſſignando rationem qua
re oues Iacob colorabantur ſecundũ virgas aſpectas in cõceptu,cõparando factũ Iacob facto magorũ
faciendo ſerpentes & vim ſeminalem occultam qua fiebant ſerpentes vi impreſſę foetib⁹ ad varios co
lores generandos.Nec eſt in hoc differentia de generatione ſubſtantiarum & accidentium: vt iam di
cetur ſecundum cõmentatorem ſuper duodecimũ Metaphyſicę.Dicit ergo Auguſtin⁹. Vt de varie
tate virgarum pecorum conceptorum color aliqd duceret:fecit hoc anima grauidæ pecudis per ocu
los affecta forinſecus & intrinſecus ſecum pro ſuo modulo formandi regulam trahens:quá de intima
potentia ſui creatoris accepit. Vnde anima quæ erat forma naturalis animalis,habẽs in ſe vim gene
ratiuam quę eſt regula formandi ſibi ſimilis,quá a creatore accepit,cum per oculos eſſet affecta in ho
ra qua illam regulá traiiceret in ſemen deciſum:quá appellamus vim ſeminariam, illam regulam de
terminauit in paſſibili,& in tenero ſemine ad foetum ſub tali colore producendum.Et per hoc anima
pecudis mediante impreſſione corporali quá fecit in ſemen,illud operata eſt:vt iſte intelligatur fuiſſe
ordo.Primo enim anima afficiebatur per ſenſus:deinde per animam afficiebatur corpus:qđ ipſa ani
mabatur:per corpus autem affectum afficiebatur ſemen deciſum:per ſemen autem affectum afficie
batur genitum.Et quia hæc fiebant vi naturalis actionis in ſubiecto paſſibili,creatio nõ erat:q̃q̃ ex ni
hilo formaliter producebatur forma in eſſe. Vnde Auguſtinus præmiſit dicens.Nec ipſę pecudes cre
atrices fuerunt varietatis prolis ſuę:quia inerat aĩæ earũ diſcolor phãtaſia ex cõtuitu variarum vir
garum per oculos impreſſa:quę non potuit niſi corpus,qđ ſic affecto ſpiritu animabat,ex compaſſio
ne cõmixtionis afficere:vt teneris foetuum primordiis colore tenus ſpargeretur.Et ꝗ ad huiuſmodi
affectiones cauſandas ab vno in alterum agunt ſufficienter vires naturales,continuo ſubdens ex
plicat. Vt enim ſic a ſemetipſis afficiantur:vel anima ex corpore,vel corpus ex anima: cõgruentiæ ra
tiones id faciunt:quæ incõmutabiliter viuunt in ipſa ſumma dei ſapientia.Et iterum ſubdit plus ex
plicando.Sed quanta ſit vis animę ad afficiendam,atq; mutandam materiam corporalem:cum tamẽ
creatrix corporis dici non poſſit:quia omnis cauſa mutabilis ſenſibiliſq; ſubſtantię:vt ſit & natura ſit
vel ita ſit,ab intelligibili,& incõmutabili vita exiſtit & peruenit vſq; ad extrema & terrena.Mult⁹ ſer
mo eſt: quem ſatis explicat duodecimo de Trinitate capitulo ſecundo in fine:vbi videat̃ ſi placet. Per
idem patet reſponſio ad illud qđ inducebatur in ſoluendo ꝗ illud qđ eſt in potentia fit in actu ab agẽ
te:hoc eſt extrahente ipſum.Et eſt dicẽdum ꝗ ad literã loquitur ibi de cauſa vnitatis compoſiti:quo
modo.ſ.poſſit eſſe vnum cum habeat in ſe duo.ſ.materiam & formá. Cui⁹ vnitatis cauſam aſſignat:
quia illud ex quo generatur compoſitum, eſt in potẽtia illud:vt ſemen hominis eſt in potentia homo
& per agens transfertur de potentia in actum,& largitur ei perfectio in eſſe.Et hoc appellat cõmenta
tor extractionem. Vnde nihil valet dictum illud cõtra ꝓpoſitum noſtrum de forma.de ipſa enim nõ
intelligitur dictũ philoſophi,& cõmentatoris:vt ponere debeam⁹ ipſam extrahi ſecũdũ eſſe perfectũ
in actu,& prius in eſſe,ſecundum eſſe imperfectum in potẽtia.hoc eñ nullo modo eſt verũ de forma
quaſi aliquid ſuæ eſſentiæ in materia præexiſtat eius eſſe reale qđ habet per generationem:cuius con
trarium ſupra oſtenſum eſt:ſicut pręexiſtit materia quia eſt de eſſentia compoſiti:immo quia eſt quo
dãmodo totum compoſitum.materia enim cum potentia proxima ad generationem compoſiti:in eo
ꝗ eſt in potentia compoſitum, eſt quodãmodo ipſum compoſitum:ſed aliter in eẽ naturali:aliter ve
ro in eſſe quiditatiuo.in eẽ eñ naturæ materia pura ſub potẽtia ſola ſiue habilitate ad formá eſt in po
tẽtia cõpoſitũ.Et de huiuſmodi potẽtia extrahitur cõpoſitũ ꝑ generationẽ formæ in cõpoſito.Et hoc
intellexerunt philoſophus & cõmẽtator in dicto ſuo.In hoc eñ cõſiſtit cauſa vnitatis in oĩbus quæ
conſiſtunt ex pluribus:vt ex materia & forma cõpoſitis:vt eſt cõpoſitio cupri,& triũ angulorũ,& ſu
perficiei,& albedinis,& aĩæ,& corporis.Et ꝗ aliquibus ex hoc oritur difficultas:cauſa eſt vt dicit phi T
loſophus ibidẽ in fine octaui Metaphyſicę:ꝗ q̃rũt vnũ qđ eſt in actu,& qđ eſt in potentia, quaſi diuer
ſum. Vbi dicit cõmẽtator.Et in veritate qđ eſt in actu,& qđ eſt in potẽtia,eſt vnũ.illud eñ qđ fuit in
potentia eſt in actu.Sed intelligẽdũ ꝗ alio eſt in actu,& alio in potentia . In potentia ſecundũ materiã

in actu per formā exiſtentē in materia. Ita ꝙ quicūq; ponit ꝙ aīa & corpus ſiue forma & materia ſunt
V duo exiſtentia in actu, cōuenit ei ponere ligamētum aliquod animæ cum corpore. Qui autem dicit ꝙ
anima eſt perfectio corporis: & ꝙ corpus nō exiſtit in actu ſine anima non ſunt apud eum duo diuer-
ſa in actu, nec accidit ei queſtio: vt dicit cōmentator ibidem. Et ſecundū hoc diximꝰ ꝙ corpus non eſt
natū eē aliqd actu in hoīe p formā naturalē ſine aīa. & in ꝓpoſito dicimꝰ ꝙ forma nihil aliud habet qđ
ipſam materię vnit, niſi motorē educentē (ſicut dictū eſt) id qđ eſt in potentia, ad actū. ſecūdū ꝙ ibidē
concludit pħs dicens. Ergo non habent cauſam omnino ꝑter motorem de potentia in actum educen-
tem. Anima eñ non eſt niſi eius qđ eſt in potentia animatum. & cum eſt animatum: tunc exitus eius
de potentia in actū nō habet cauſam niſi motorē extrahentē ipſum de potentia in actum. Non autem
dicit extrahentē aīam de potentiá in actū. Et ſecundū hoc materia non eſt potentia forma: ſicut eſt po
tentia compoſitū: nec forma prius eſt ens in potētia poſtea in actu ſicut cōpoſitū: ſed ipſa eſt actus tm̄
compoſiti & materię in ipſo. & hoc ideo: quia non ſe habet aliter ad potentiam materię: q̄ ſe habet ad
generationē: ſicut & contingit de cōpoſito. qa eñ cōpoſitū per ſe generatur, per ſe eſt in potentia ma-
terię, & materia eſt in potentia cōpoſitū: forma vero non, qa non generatur per ſe. Et quia generatur
ſolū per accidēs: quia nō generatur niſi in cōpoſito qđ generaƭ per ſe: conſimiliter nō habet aliter eſſe
in potentia materię: neq; materia eſt in potētia ad ipſam ſiue ipſa niſi p accidēs. ſ. qa cōpoſitū eſt per ſe
in potētia materię, & materia in potētia ipm̄ ſiue ad ipſum. Et qa ſicut res habet eſſe in potentia mate
rię: & materia in potentia ad ipſam, conſimiliter habet generari ex materia & ex potentia eius: & extra
hi de potentia in actum. Ideo etiā ſecundum hunc modū dicitur forma generari de potentia materiæ
X & extrahi de potentia ad actū. Et ſecundū hoc dicit cōmentator ſuper. xii. Metaphy. ꝙ conueniens nō
agit per ſe, & per ſuam formam, formam ſibi conuenientis: ſed extrahit formam ſibi conuenientis ex
potentia in actum, & non eſt agens: quia addit in illam materiam aliquid extrinſecus. & ſic eſt in hoc
de ſubſtantia ſicut in accidentibus. calidum enim nō inducit in corpus calorem extrinſecum: ſed fa-
cit calidum in potētia, eſſe calidū in actu. Et ſecundū hoc mō ꝓportionali quēadmodū forma generaƭ
& de potentia materię educiƭ: ſed aliter q̄ cōpoſitū: quēadmodū cōpoſitū aliter generatur: vt dictum
eſt. Ita ꝙ ſit verum dicere: ꝙ agēs nō generat formā ponendo eā ab extra in materia: neq; ꝙ generat eā
p ſe in materia: et ſilr ꝙ nō generat eā ex eo qđ eſt aliqd ſui, cedēs in eius eſſentiā, vel qđ eſt vere natu-
rę materię, vel naturę formę: vt ſupra oſtēſum eſt: ſed ſicut generat formā in cōpoſito generando per
ſeipſam cōpoſitum de materia, tanq̄ de eo qđ eſt aliquid ſui cedens in eius eſſentiam: ſic debet dici ꝙ
generet formā in cōpoſito de materia cōpoſiti, tanq̄ de eo quod eſt aliquid cōpoſiti non ſui: vt ſic ſim-
pliciter dicamus formā fieri ſiue ꝓduci aut generari non de aliquo ſui: qđ. ſ. cedat in eius eſſentiam &
naturā: & ita de nihilo ſui: de aliquo tm̄ qđ eſt alterꝰ: vt ſui compoſiti. Et in hoc differt generatio for-
mę naturalis a creatione & ꝓductione formarū ex agente deo oīno de nihilo: ſed in aliquo, vt in ma
teria & ſubiecto: vt ſunt aīæ rōnales, & dona gratię: q̄rū ꝓductio licet ſit in aliquo, vera tamē eſt crea
tio: qa eſt omnino de nihilo: qa neq; de eo qđ eſt aliquid ſui: neq; de eo qđ eſt aliqd alterius: ſed ſolū in
aliquo: vt aīa in corpore: & dona alia in aīa. Et hoc eſt qđ dicit cōmētator ſup. xii. Metaphy. cōparās
productionē formarum ſubſtantialium in eſſe ſecundū opinionē Ariſtotelis, & aliorū ꝑiorum, ſic in
quiens. Agens apud Ariſtotelē nō eſt congregans inter duo in rei veritate: ſed quaſi congregat intus
potentiam & actum: ſecundū ꝙ extrahit potētiā ad actū, non deſtruēdo ſubiectū recipiens. & tunc ef
ficit in cōpoſito duo. ſ. materiā & formā: & aſſimilaƭ creatiōi, inquātū illđ qđ eſt in potētia, fiat actu.
Sed differt a creatione: qa non contingit p formā ex non forma, hoc eſt ex eo qđ nec eſt aliquo mō for-
ma in potentia: quia vt dictū eſt, ſit aliquo modo ex materia, q̄ aliquo mō eſt in potentia forma: in eo. ſ.
qđ eſt in potentia formatū: vt dictum eſt. Et in hoc ſecundum ꝙ dicit cōmentator: ſilr aſſimilaƭ latita
tioni aliquātulū. vñ ad cōmendationē dictę opinionis Ariſtotelis circa generationē formarū ſubdit
dicēs. Et omnes dicentes creationem, aut latitantiā: aut congregationē, & ſegregationē, hoc intende-
bant: & non potuerūt pertingere ad illud. Et infra ibidē. Et Ariſtoteles ſuſtentaƭ ſup hoc ꝙ agens nō
inuenit creādo eā: qm̄ ſi creaſſet eam, tunc aliqd fieret ex nihilo: & ideo forma apud ipſum non habet
generationem neq; corruptionē neq; accidētaliter. ſ. p generationē & corruptionē cōpoſiti. & dū ho-
Y mo conſiderauerit hoc fundamentum, nullus error accidet ei. SEcūdum igitur iam expoſitum mo
dum id qđ eſt in potentia compoſitum in eſſe naturali, eſt quodāmodo ipſum compoſitum. Alio aūt
modo eſt quodāmodo ipſum cōpoſitum in eſſe quiditatiuo: quia in eſſe quiditatiuo non pura mate-
ria cum ſola potentia ſiue habilitate ad formam eſt in potentia ipſum compoſitum: cuiuſmodi eſt ſpe
cies compoſita: vt homo: quia ſicut in eſſe naturali componitur ſpecies ex forma: vt eſt altera pars cō
poſiti: & materia: & hoc ſiue forma ſit vnica in eſſentia ſiue plures: in hoc enim nihil reſtat: ſic in eſſe

quiditatiuo componitur ex materia vt eſt ſub ratione incompleta formę generis contenta: & differē
tia vt eſt complementum tanq̄ ex potentia & actu:ita ꝙ in eſſe quiditatiuo genus eſt potētia ſpecies
compoſita:ex quo vt de potentiali extrahitur ſpecies compoſita,quaſi per rationalem generationem
differentiæ in ſpecie per ſe ſignata.& ſcđm hoc hęc duo q̄ ſunt potentia & actus , dant eſſe rei qđ ſigni
ficat definitio in omnibus rebus habentibus materiam & formā:vt in definitione circuli ꝙ eſt figura
plana:figura eſt quaſi materia,& plana quaſi forma.Et dicit quaſi:quia genus nō nominat ſolam ma
teriam:ſicut nominat eam id qđ eſt in potētia compoſitum in generatione naturali:ſed nominat ma
teriam cum forma ſub ratione incompleti.Propter qđ dicit philoſophus in quinto Metaphy. ꝙ genꝰ
eſt pars formæ.Forma aūt ſpeciei,vt dicit cōmētator, diuiditur in genus & differentiam : ita ꝙ licet
forma in eſſe naturę nō habet partem & partē:habet tñ in eſſe rōnis:qđ eſt accidētale reſpectu eſſe na
turæ:& accidit formæ vt natura eſt in eſſe naturæ,ꝙ habeat rationem formæ generis & differentiæ.
Propter hanc tamen diuerſitatem diſtinguūtur in quinto Metaphyſicæ,diuerſi modi partium eiuſ-
dem compoſiti,ſcilicet ꝙ partes ſunt illa in quę diuiditur totum:vt forma:& habens formam:& etiā
illa quæ ſunt in definitione. Vbi etiā dicit commentator:ꝙ forma ſecundū ꝙ eſt genus,& differentia
differunt a formis ſecundum ꝙ ſunt formę.Illas enim eſſe genus aut differentiam:accidens eſt quod
accidit eis. Ex quo patet:ꝙ ex magna ignorantia procedit ꝙ propter diuiſionem formæ ſecundum Z
partes in eſſe rationis & quiditatiuo,penes completum & incompletum, ponunt aliqui conſimilem
eius diuiſionem ſiue partitionem in eſſe naturę,& generationis naturalis:vt ſcilicet forma ſub eſſe in
completo ſit in materia naturali ſecundum eſſe naturæ principium ſeminale ad formam compoſiti
acquiſitione complemēti per generationem naturalem:quemadmodum forma ſub eſſe incompleto
eſt in materia ſecundum eſſe rationis conſiderata in genere:ex qua in eſſe rationis appoſitione diffe-
rentiæ acquiritur eſſe perfectum formæ ſpeciei. Vt ſecundum hoc exponant illud quod dicit cōmen
tator ſuper illud ſecundi Metaphyſicę.Quoniam in fundamento &c̄.falſo,& contra intentionem cō
mentatoris,ad ſuam opinionem confirmandam illud adducendo.Quomodo autem vere exponi de-
bet dictum illud,habitum eſt in quæſtione præcedenti.Q; autē illorum expoſitio omnino repugnet
dicto & intentioni cōmentatoris:patet ex hoc:qm̄ ſi ita eſſet vt dicunt:tunc materia vt ſubiectum ge
nerationis naturalis,non differret a genere:immo ipſa eſſet genus:quia non eſt ſubiectum generatio-
nis ſecundum illos materia nuda abſq; omi forma & completa & incompleta:ſed eſſet informata for
ma incompleta,quæ eſt forma generis ſecundum ipſos : cui expreſſe contrariatur ipſe in illo dicto
ſuo,dicit enim ſic.In principio ex quo eſt generatio,ſcilicet in principio ſecundum materiam,non de
bet eſſe aliquid omnino eorum quæ generantur ex eo in actu.Quoniam ſi ex eo fiunt omnes diſpoſi-
tiones ſubſtantiales & accidentales : & generatio nō eſt ex eo qđ eſt ens:ſed ex eo quod eſt non ens:ma
nifeſtum eſt ꝙ illud principium non debet eſſe in aliqua diſpoſitione: neq; ſecundum accidentalem:
neq; ſecundum ſubſtantialem.quoniam ſi diceretur de eo aliquod iſtorum: tūc eſſet anteq̄ generare
tur.Manifeſtum eſt enim quoniam non generaretur niſi quod nō eſt:& ideo neceſſe eſt,vt in eo ſit ne-
gatio omnium formarum,id eſt ꝙ cum eo non admiſceatur aliqua natura. Vnde ſuper hoc fundatæ
ſunt rationes noſtræ contra eos ſuperius inductæ:vt patet inſpicienti. Vnde etiam ex hoc eodem ibi-
dem aperte impugnat eos commentator ſubdēs.Quoniam ſi ita eſſet:tunc entia eſſent ſpecies:& ma
teria eſſet genus eorum. quod falſum eſt,quia ſecundum ꝙ ſubdit, genus eſt aliud a materia . Ge-
nus enim eſt forma vniuerſalis:materia autem ſecundum ꝙ in ea non debet eſſe aliquid in actu om-
nino,ex eis quæ recipit nullam habet formam omnino:neq; vniuerſalem.Et eſt ſimilis generi:ſed dif-
fert a genere:quia eſt vna numero in multis:ſecundum ꝙ eſſe eius eſt in potentia. Genus autem eſt
vnum media forma inter actum & potentiam.Et ideo genus prædicatur de pluribus ſpeciebus & in
diuiduis earum:materia autem non poteſt prædicari de ſpeciebus generatis ex ea. & hoc ideo maxi-
me:quia etſi eſſet in ea forma ſeminalis:vt dicunt:ipſa non eſſet niſi indiuidua & vna numero:q̄a ma
teria non recipit niſi formas indiuiduales:vt dicit ſuper tertium de Anima:& ita re differret a forma
ſuperaddita in ſpecie:& eſſet in ſpecie formarum aggregatio : quarum vna de alia non prædicatur:
quare neq; de toto . ſicut enim pars non prædicatur de parte : ſic neq; de toto. Sed genus præ-
dicatur propter communitatem quæ eſt ſecundum eſſe rationis . Intellectus enim ſiue ratio recipit
formas vniuerſales:vt dicit ſuper tertium de Anima. EX quo patet q̄ erroneum eſt dicere:dictum A
illud rationi congruere,ſcilicet quia materia eſt in potentia,& ſingulare in actu,& vniuerſale eſt ſimi
liter in potentia ad ſingulare in actu . Patet enim ex dictis q̄ æquiuoce materia eſt in potentia
in eſſe naturæ : & genus ſiue vniuerſale in eſſe rationis . Nec deberet talis æquiuocatio decipe-
re viros induſtrios. EX quo etiam patet q̄ abſurdum ſit dicere ꝙ dictum illud concordat B

progreſſui cognitionis naturalis a confuſis ad determinata.quoniã ſuper vnũ & idem ſimplex in na-
tura ratio intellectus noſtri fundat varios & diuerſos cõceptus ſecundũ ordinem ſe habentes in pro-
greſſu cognitionis naturalis,diuidendo conſideratione quæ ſunt indiuiſa re:vt dicit cõmentator ſu-
per duodecimũ Metaphyſi.Qđ etiam bene expoſitum eſt in pręcedẽti quæſtione exponendo dictum
C cõmentatoris ſuper principium phyſicorum de proceſſu ſciẽtiæ ordinatæ. ET ꝙ penultimo addu-
cũt philoſophum dicere: ꝙ Embryo prius eſt animal q̃ homo:& pri⁹ viuit vita plãtę q̃ vita aĩalis:oĩa
talia dicta quotcũq; induci poſſunt, refellẽda ſunt nutu vnico.dicendo ꝙ tunc res vſu conſueto dici
tur primo fieri vel eſſe cũ primo innoteſcit:licet prius fuerit in re.Et ſecundũ hoc prius eſt animal q̃
homo:quia prius nata ſunt ſe manifeſtare in gñato ex Embryone vel in Embryone: ſic vt & ipſe foet⁹
nouellus vocetur Embryo,opera aĩalis ꝑ motũ q̃ hoĩs per intellectum: & prius act⁹ vitę plantæ q̃ ani
malis,non quia alia ſit forma qua prius fuit plãta:alia qua poſtmodum fiat animal:& tertia qua poſt
D modũ fiat homo.ET ꝙ dicunt vltimo ꝙ dictis eorum congruunt dicta Auguſtini de rationibus ſe-
E minalibus:hoc patet ex dictis illis iam expoſitis non eſſe verum.AD illud qđ arguitur in ſecundo ar- Ad ſecundũ argu.princi.
gumento principali ad quęſtionem: ꝙ definitio ſubſtantiæ eſt tm̃ vnum in actu : ergo tm̃ vnica ſim-
plex forma eſt in materia habita per generationem:& ita nullum ſeminarium: Dicendum ꝙ verum
eſt concluſum quo ad quæſtionem illam de principiis ſeminalibus. & bene ſequitur ex medio.Quo-
niam ſi eſſet ſecundum modum præexpoſitum principium ſeminarium materia,illud prius natura
perficeret per ſemetipſum materiam,q̃ illud de ſe ipõ poſtmodũ ꝑ generationẽ acquireretur:& ita to
tum ſecundum duas formas non poſſet eſſe vnum in actu.Si tamen idẽ medium quis vellet applica-
re quæſtioni pręcedenti, ꝙ.ſ.in eodem,vt in hoĩe,non poſſent eſſe plures formę:ibi reſpondendũ eſſet
dicendo ꝙ homo ſecundum duas formas eſt tm̃ vnum in actu.& hoc quia,vt ſupra dictum eſt,ambæ
illę formę ſimul natura,& vna per alteram,& cum altera:& neutra earũ ſine altera nata eſt dare actũ
materię:qđ non contingit ponendo diuerſas formas in aliis ab homine ex principiis ſeminalib⁹: vt pa
tet ex pręſuppoſitis:& non ſolum propter plura alia q̃ ſingularia ſunt pluralitati formarũ in homine
& in nullo alio:quę in pręcedẽtibus ſunt declarata.Quorũ vnũ eſt,ꝙ forma ſupernaturalis in homine
F non eſt naturaliter nata vniri materię vt forma & actus eius:niſi per tranſmutationem illam qua ꝓ-
ducitur in eſſe forma naturalis de eius potentia. Aliud vero eſt ſecundum eandem potentiam mate-
riæ perficiendam.Et ad dandum idem eẽ ſpecificum naturaliter ordinant̃ in homine illę duę formæ:
quæ licet diuerſę ſunt re & natura:tamẽ habent rationẽ vnius formę ſpecificę:ita ꝙ non eſt dicere ꝙ
ſint formæ differentes gñe generaliſſimo:quia ambę reducunt̃ vt principia ad prædicamẽtum ſub-
ſtantiæ : neq; ꝙ ſint eædem in genere & differentes ſpecie:quia hoc ſolum conuenit formis idem ge-
nus diuidentibus in diuerſa non ſolum numero ſed ſpecie:quę non ſunt niſi in diuerſis ſpecie:neq; ꝙ
ſint diuerſę numero eędem ſpecie:quia tunc non poſſent eſſe ſimul in eodẽ: neq; ꝙ differunt ſicut for
ma generis & forma ſpeciei : qualem differentiam formarum ponunt ponẽtes gradus formarum in
aliis ex principiis ſeminalibus.Et ſunt omnes modi prædicti differentię illorum quę ſunt per ſe in ge
nere,non ſicut principia.Vnde nullo dictorũ modorum poſſunt dici differre materia & forma:quia
ſunt ſolum in genere vt principia per ſua principiata,quæ per ſe ſunt in genere. Vnde cum illę duæ
formę in homine non ſunt niſi principia formalia ad conſtituẽdum vnam formã ſpecificam: vt dictũ
eſt:nõ eſt mirum ſi nullo prædictorum modorũ dicant̃ differre.Sed alius modus quęrat̃ qualis debet
eſſe inter ea quę ſunt in genere vt principia.Et tunc eſt dicendũ,ꝙ ſicut proprius modus eſt principi
atorum & cõpoſitorũ ꝙ differunt non ſeipſis,ſed ſub aliquo cõmuni ſuis formis ſpecie vel numero
differentibus.actus em̃ diuidit:vt dicit̃.vii.Metaphy.Sic proprius modus ſimpliciũ & pricipiorũ eſt
ꝙ ſub nullo cõmuni ſub quo ſunt vt proprie ſpecies vel indiuidua:ſed ſolũ differãt ſeipſis, & penes di
uerſos modos principiandi.& ſic quẽadmodum materia & forma differunt ſeipſis , & ſecundum di-
uerſos modos principiandi idem,qui ſunt potentia & actus:ſic differunt ſeipſis diuerſæ formę in ho-
mine,& ſecundum diuerſos modos principiandi idẽ:qui ſunt ratio incompleti,& complemẽti in eſſe
G reali & naturæ:ſicut differunt forma generis,& differentię in eſſe quiditatiuo & rationis. ET ideo
quemadmodum genus & differentia concurrunt in homine,vel in quocunq; alio ad conſtituendum
aliquid in eſſe ſpecifico rationis: ſic in homine concurrunt diuerſę formæ ad conſtituendum idem in
eẽ ſpecifico naturæ.Et quare potius in homine q̃ in aliis:patet ex prædeterminatis:quia ſcilicet nõ eſt
poſſibile ex eadem materia educi diuerſas formas:reſpondentes eidem potentię materię ad conſtitu-
endum idem in eſſe ſpecifico:ad qđ nulla impoſſibilitas occurrit,quãdo altera inducit̃ ab extrinſeco,
& ad quod impellit ordinis naturę neceſſitas ad copulandum in vnica ſpecie creaturæ ſuperiora in-
corporalia inferioribus corporalibus,in qua neceſſe ęrat concurrere formam partim conuenientem

cum materialibus.ſ.quo ad ſuperius eorum:quę ſunt vegetatiuū & ſenſitiuum:nō aūt quo ad inferi
us:cuiuſmodi eſt eſſe mixtum corporeum. Et partim conueniētē cum immaterialibus.ſ.quo ad infe
riorem gradum intelligēdi adminiculo ſenſuum:non aūt quo ad ſuperiorē.ſ.immediate:vt habitum
eſt ſupra.Et ꝙ talis naturę ſit anima rationalis, teſtatur cōmētator dicens ſuper.ii. Phyſi. Intellectus
naturalis conſiderat de eſſe formarum quouſqꝫ perueniat ad vltimā formarum materialium,& pri-
mā abſtractā:aut ad formas quę ſunt medię in eē inter illas.ſicut ęſtimaṫ de forma hoīs vltima.vbi no
ta:ꝙ non diceret vltima,niſi eſſet præcedens alia.Hoc eñ eſt certum, ꝙ quicunqꝫ philoſophorum po H
ſuerunt animam rationalem in homine & formam hominis:& quomodocūqꝫ hoc poſuerunt, omnes
poſuerunt cum ipſa eſſe formā aliā eductā de potentia materiæ.aliter enim homo non eſſet opus na-
turæ:qđ ſatis patet ex ſupra determinatis.Qđ eñ eſt opus naturæ & termin⁹ gñatiōis naturalis,eſt
cōpoſitū . Et ꝙ etiā generatio naturalis terminaṫ ad aīam rationalē : vt ad formā pfectiuā compoſiti:
hoc non contingit,niſi ꝙ agens naturale inducit trāſmutationē talē in materia:qua de ipſa ſecūdum
modum prępoſitum naturaliter habet educi forma:& ꝑ illā tranſmutationē naturalē & non ſine il
la nata eſt aīa ſimul creata in eodē inſtanti,in quo alia eſt generata, vniri materię ad perficiendum cō
poſitum vna cum illa forma naturali. Vnde licet in materia nihil eſt potētiale: vt de quo anima ratio
nalis educatur:eſt tñ aliqđ potentiale in ipſa qđ per illam perficitur:& hoc mediante tranſmutatione
facta in materia ab agente.Et ſic licet per illam tranſmutationē tñ vnica forma in eē producitur,du-
plex tñ forma per illam materię vnitur.Et ideo compoſitum per ſe quo ad vtrāqꝫ formā dicatur ter-
minus generationis naturalis,& etiā forma quę eſt aīa in ipā,vno modo:& alia forma duobus modis
anima eñ eſt pars compoſiti non educta de potentia materiæ:& alia forma, & pars cōpoſiti eſt:& de
potentia materiæ educta. Vnde & Auicenna & alii naturales qui poſuerunt diuerſas aīas rationales
creari a deo ſecundum diuerſitatem corporum,ponebant ipſas non creari niſi diſpoſitis corporibus:
vt dictum eſt ſupra ſecundū Auicennā.Et cum hoc quia poſuerunt creaturas omnes produci a deo
naturali neceſſitate,ponebant ꝙ deus animas producere non potuit niſi ꝑparatis corporibus: vt ter-
minus motus ꝑparationis corporis eſſet inſtās creationis animę.Et hoc quēadmodū determinat pħs
in.vii.Phyſi.ꝙ ſubiectiuę alterationes non ſunt niſi termini alterationū:& nō ſine illis. ſecundū illos
eñ nihil nouū poſſet fieret a deo,niſi ꝑ nouam tranſmutationē factā in altera.quēadmodū ſol nō po-
teſt generare lucē in medio,niſi cū venerit per motū ad rectā oppoſitionē. Vnde ſicut poſuerūt ꝙ lu-
men non poſſet generari,vel produci a ſole,niſi in medio:& hoc non niſi mediū ſe haberet ſecundū re
ctā oppoſitionē ad ſolē,vel ꝑ motū ſolis,vel ꝑ motū medii, vel vtriuſqꝫ:ſic poſuerūt ꝙ aīam nouā de⁹
non poſſit creare niſi in corpore.Et ꝙ nō in corpore niſi in diſpoſito per ſuam tranſmutationē:vt ne-
ceſſe ſit omnem eius operationem nouum motum aliquem naturalē præcedere. Quā limitationē di
uinæ potentiæ fides catholica merito reſpuit,licet hoc bñ cōcedat ꝙ abſqꝫ corpore aīa naturale eſſe ꝑ
fectum non habeat.Propter quod dicit Auguſtinus.xv.ſuper Geñ.in fine.Ineſt ei naturalis quidā ap
petitus corpus adminiſtrandi.

Quæſt.xv. Arg.princi.

Irca tertium primo arguiṫ ꝙ forma ſubſtantialis recipiat magis & minus,quēad-
modū & accidētalis.qm̄ forma accidētalis ſecundū ſuā eſſentiā in ſe nō recipit ma
gis aut minus.Nō eñ dṙ albedo aut nigredo magis aut min⁹ albedo vel nigredo
ſed ſolū recipit magis aut minus ſecundū eſſe ſuū in ſubiecto.immo ſubiectū ſecū-
dū ipſam dṙ albū magis vel minus. Hoc mō pōt ſubſtātia recipere magis vel min⁹
ſcđm ꝙ dicit pħs in.iiii.Metaphy.Quēadmodū in numero nō eſt magis & min⁹,

In oppoſitū.

ſilṙ nec in ſubſtātia:quę eſt quaſi forma:niſi ſit ſubſtātia quę eſt cū materia.ergo &c. CONtra.tūc eē
formę ſubſtātialis nō cōſiſteret in indiuiſibili:ſed in diuiſibili,& nō eſſet in ipſam mutatio:ſed motus

Reſolutio.q. De ſuſceptione magis& minus.

qđ eſt cōtra pħm in.v.Phyſi. VT materiā de eo qđ eſt magis & minus plenius exequamur,paulo al- I
tius ꝓpoſito inchoandū eſt a prīo principio in quo eſt ſumme ęquale & mediū:a quo deficiēdo ad ma
gis & minus in creaturis ꝓcediṫ. SCiendū eſt igiṫ in pricipio : ꝙ cū deus ſit in vnitate trinus,triplex
eſt cōditio vnitatis:a qua ꝑ defectū alicui⁹ illarū a deo oīs creatura ꝓcedit.Eſt.n.de⁹vn⁹ in ſubſtantia

Vnitas triplex.

primo:vnitate.ſ.ſingularitatis:qa abſqꝫ ſubſtātię plurificatiōe.Et qa in ſubſtātia ſingulari poſſunt ali
qua intelligi vnū ſecūdū gradus qb⁹ vnū eorū cōtineṫ in altero:ſecundū ꝙ magnitudo vna ſingula-
ris tripedalis continet in ſe bipedalē,& illa pedalem:hæc autē nō eſt perfecta vnitas:ideo eſt vnus ſecū
do:vnitate ſcilicet ęqualitatis eorum quæ ipſi inſunt:& hoc abſqꝫ oīni gradu & inęqualitate.Et quia
talis vnitas in ſe poſſet pati aliquam compoſitionem:propter quam non eſſet perfecta vnitas:ideo eſt
vnus tertio:vnitate ſcilicet ſimplicitatis:& hoc abſqꝫ omni diuerſitate. CREAturæ autem econtra K
neceſſe habent procedere ab ipſo ſub ratione pluralitatis : vt ſcilicet in eis ſit primo eſſentiarum

ſeu naturarum numerus ſub ratione inęqualitatis: vt in eis ſit ſecūdo menſura in naturis & eſſentiis ſecundum gradus ſub ratione compoſitionis ſaltem ex eſſentia & eſſe: vt in eis ſit tertio pondus inclinationis ad caſum diſſolutionis. Et ſupponit inęqualitas numerum in inęqualibus: & compoſitio gradus in cōponētibus: ita ꝙ cū de⁹ habet rōnē vnitatis in eē & eſſentia ſua īfinite, oīs creatura ꝓcedit ab ipſo ſub rōne vnitatis in eſſe & eſſentia ſua limitate limitatione tali, ꝗ ſecundū gradus perfectionis naturalis procedit a ſumma creatura producta in eſſe: vel etiam producibili. de qua dicit Augu. ꝙ creauit eam deus prope ſe: ꝗ neceſſario in creaturis eſt ſumme formalis pōnēs alias perfectiones in ratione alicuius eſſe formalis vſqꝫ ad infimā creaturam: ꝗ eſt pura ſubſtantia primę materię. de qua dicit Auguſtinus ꝙ creauit eam prope nihil: ita ꝙ ordine naturali gradatim ſe habent: ſic vt ſemper vna ſit ſupior alia: & primo principio ꝓpinqor. Non dico loci diſtātia: ſed naturę excellētia: ita ꝙ qcqd perfectionis naturæ & eſſentiæ eſt in poſteriori: in ſuperexcellentiori gradu eſt in priori, ſecundum modum inferius exponendum. Et tñ in qualibet creatura cadunt duo ſecundum aliqualem cōpoſitionē & hoc ad minus: ſcilicet ex eſſentia ſiue natura quę ex ſe eſt poſſibilis ad eſſe & non eſſe: ꝙd ei cōmunicatum eſt a primo ente: vt alibi determinatum eſt: ordo dictus ſecūdum gradus pfectionis, & in eſſentia & in eſſe cuiuſlibet creaturæ. & hoc proportionabiliter: ita ꝙ ſemp in gradu pfectiori naturæ ſunt eſſe & eſſentia vnius creaturæ ꝗ alteri⁹. Vbicūqꝫ aūt & in quibuſcunqꝫ eſt ponere gradus aliquos, ſecundum gradus illos ponere eſt in eiſdē magis & minus. gradus eñ non ſunt niſi magnitudinum aliquarū: vt nō ſit ponere gradus in aliquibus, niſi ꝑpter magnitudinē maiorē vel minorē, vel quātitatis molis, vel bonitatis, vel vigoris. ſecundum hęc eñ tria dicunť maius & minus in reb⁹ ſiue magnū

L & paruū: vt infra diceť ſecundū Aug. POST ꝗ ergo gradus ſint ordinati tā in eſſe, ꝗ in eſſentia oīm creaturarū: vere dicendū eſt: ꝙ ſemp ſuperior creatura ſecūdum gradus maior eſt ſcđm quātitatē, in bonitate perfectionis naturalis & eſſentię & eſſe ſui: & minor eſt illa quę eſt inferior. Et ſic inter eſſe & eſſentias diuerſas omnium creaturarum cadit comparatio ſecūdū maius & minus: vt eſſentia vnius

M vere dicatur maior altera, non mole: ſed perfectione & eſſentia alterius. SImiliter dicatur eſſe minor illa, & ſimiliter maius dicitur ipſum eſſe. ſed maior dicitur entitas eſſe quę eſt vnius, ꝗ quæ eſt alteri⁹ & eſſentia dei diciť eſſe maxima, & eſſe eius maximū: vt ſic omnes creaturæ in eſſe & eſſentia poſſint comparari ſecundum maius & minus inter ſe & ad deum. Sed comparatio earū ad deum impropria

N eſt: propria autem inter ſe. EST enim triplex modus comparationis. Quędam. ſ. ęquiuoca. ſecundū quā dicitur vox acutior ſapore. Eſt enim acutum æquiuocum in voce & in ſapore. Contra iſtam comparationem dicit philoſophus ſexto Phyſicorum. ꝙ æquiuocorum non eſt adinuicem comparatio. Alia vero eſt abuſiua: ſecundum quam dicitur ꝙ lux eſt clarior tenebris, cum tenebrę nullam participent claritatem, vel cum dicitur ꝙ quadrangulus eſt magis vel minus circulus ꝗ triangulus, cum neutrum eorum participet rationem circuli. Et generaliter quæcunqꝫ in aliquo comparantur ſecūdum magis & minus ambo debent participare rationem eius in quo comparantur: dicente philoſopho in prędicamentis. Nihil quadratum magis longiori forma circulus eſt. Nullum enim horum recipit circuli rationem. Smpliciter autem ſi vtraqꝫ non recipiant appoſitionis rationem, non dicetur alterum altero magis. TERtia vero eſt exceſſiua, ſecundum quam infinitum dicitur maius eſſe quolibet finito. de qua remouet philoſophus cōparationē ꝓprie dictam: cū dicit in primo Cęli & mundi, ꝙ infinitum non eſt comparabile finito: neqꝫ ſecundum magis, neqꝫ ſecundum minus, neqꝫ ſecundum ęquale. Et hoc modo deus quia infinitus eſt, comparabilis eſt creaturis ſecundum maius & minus: Dicendo ꝙ eſſe dei maius & verius eſt ꝗ eſſe creaturę: & ſilr eſſentia eius eſt maior ꝗ eſſentia creaturę. ſed in creaturis vere & proprie dicitur ꝙ eſſe vnius maius eſt ꝗ eſſe alterius: et ſimiliter entitas & eſſentia vnius ꝗ eſſentia alterius: inquantum eſſentia vnius in ſuperiori gradu proximitatis naturalis ſe habet ad deum, & per hoc capabilis eſt eſſe ſuperioris gradus & magis naturaliter elongati a

O ſuo contrario, quod eſt non eſſe. & ſic ſunt modi comparationis diuerſi inter magis & minus. Conſimiliter inter maius & minus. vniformiter enim ſeſe conſequuntur comparatio ſecundum maius & minus & ſecundum magis & minus cum ſunt circa idem. Comparatio eñ ſecūdū maius & minus, ſemper cauſa eſt comparationis ſecūdum magis et minus. vbicūqꝫ eñ eſt comparatio ſecundum magis et minus, et ſecūdū maius et minus, licet non econuerſo: vt infra patebit. Quæ ſolūmodo in hoc differunt: ꝙ comparatio ſecundum maius et minus eſt duorum: quorum natura conſiſtit in quantitate aliqua comparatorum inter ſe ſecūdū ipſas eorum quātitates: et hoc vel molis corporalis, vel pfectionis naturalis vel vigoris actualis: ſecundum ꝙ ſuperficies vna dicitur maior altera vel alia in extenſione latitudinis, vel vna eſſentia alia maior in complemento perfectionis: vel vigor vnus maior alio in feruore actionis. Comparatio vero ſecūdum magis et minus eſt duorum inter ſe vel vnius

Compatio triplex.

ad ſeipſum in diuerſo ſtatu ſecundũ illa duo quæ comparanť inter ſe ſecũdũ magis & minus:vt ſolũ modo illud dicatur magis in quo inueniť maius:& illud minus in quo inuenitur minus. Dicitur eñ vna linea magis longa q̃ alia:qa maior eſt longitudo vnius q̃ alterius:& diciť vna eſſentia magis eſſe q̃ alia:qa entitas vnius eſt maior & perfectior q̃ entitas alterius: & oculus vni⁹ diciť eſſe magis acut⁹ ad videndum q̃ ſit oculus alterius:quia acuties vnius maior eſt q̃ ſit acuties alterius : ita ꝙ omne qđ dicitur ſecundum magis & minus in ſubiecto,dicitur ſecundũ maius & minus in ſua eſſentia:vt maius & minus in eſſentia rei ſit propria cauſa eius qđ eſt maius & minus in ſubiecto:nec eſt differentia vt infra videbitur in hoc ex parte alicuius qđ in ſubiecto dicitur ſecundum magis & minus: licet aliqui ſint qui dicunt ꝙ in aliquibus mixta dicuntur ſecundum magis & minus:& immixta ſecundum magis & minus. Dicitur enim vnus altero magis & minus iuſtus:& dicitur vna iuſtitia maior & altera minor. In aliquibus vero mixta dicuntur ſecundum magis & minus:immixta autem non dicuntur ſecundum magis & minus:vt ꝙ vnum dicatur eſſe albius alio,vna tamen albedo non dicitur eſſe maior alia. Vnde reprobatur opinio dicentium cauſam ſuſceptionis eius quod eſt magis & minus,ꝓpter ſubiectorum magnitudinem aut paruitatem:quando ſit comparatio inter diuerſa,vel ſecũdum incrementũ quando eſt comparatio eiuſdẽ ad ſe. Prima pars reprobatur in ſex principiis:qm̃ tũc ſubſtantię dicerentur eadem ratione ſecundum magis & minus:quia vnus homo eſt maior in ſubiecto q̃ alter:vt vir q̃ puer. Item quia margarita dicitur albior equo . Secunda pars reprobatur ex illo qđ dicit philoſophus in poſtprędicamentis. Sunt quędam creſcentia quę non alterantur : vt quadrãgulus circũpoſito gnomone:cum alteratur nihil factum eſt. & tamẽ ſi ſecundum crementũ ſubiecti eſſet inteñio eius qđ eſt in ipſo,quadrangulus factus eſſet magis q̃ prius: qđ eſt cõtra philoſophum dicẽtem in prędicamentis, Triãgulus & quadrangulus non videntur magis & minus ſuſcipere,nec aliarum figurarum. Similiter per eaſdem rationes reprobatur opinio dicẽs fieri ſuſceptionẽ eius qđ eſt magis & minus propter incrementum vel decrementum,aut etiam propter magnitudinem,aut paruitatẽ Dico molis & extẽſionis in quanto: vt patet literam inſpicienti. Et ex vtroq; ibidem concluditur : ꝙ neq; per incrementum vel decrementum:aut etiam propter magnitudinem,aut paruitatem in vtroq; determinatur ibidem ſecundum opinionẽ auctoris ſex principiorũ: ꝙ ea quæ ſecundum magis & minus dicuntur, hmõi dicuntur qm̃ eorũ q̃ ſunt in voce impoſitioni propinquiora ſunt:ſiue ab eadẽ remotiora:vt ſecundum magis quæ propinquiora:ſecundum minus quæ remotiora. Albũ eñ imponitur ad ſignificandum id in quo eſt pura albedo:qm̃ huiuſmodi impoſitio in termino qdem facta eſt vltra quem tranſgredi non licet:quẽadmodum & in ſuperlatiuis:eteñ albiſſimus nigerrim⁹, & q̃ huiuſmodi ſunt amplius habent eo ꝙ hmõi impoſitio in termino eſt:vltra quẽ progredi eſt impoſſibile. Quãto igitur vt dicit qs ad vocis impoſitionẽ accedẽs puriori inficitur albedine:tanto cãdidior hoc eſt albior aſſignabiť:vt ſit eius opinio ꝙ nominũ in abſtractione impoſitio:vt albedinis vel nigredinis facta eſt ad ſignificãdũ rem ſecundum gradum perfectionis in ſummo quodam indiuiſibili:quemadmodum & ſignificant ſuꝑlatiua:& ꝙ magis & minus dicitur res in appropinquãdo ſecũdum diſpoſitionẽ albedinis illi ſummo ſecũdũ plus & min⁹. SED opinio iſta ſi intelligat ꝙ hoc nomẽ albedo imponiť ad ſignificandũ ꝓciſe id qđ eſt albũ in termino,manifeſte ĩplicat qđdã ĩpoſſibile. Si eñ ita ſit vt dictũ eſt,ſecundũ hãc opinionẽ tunc id qđ eſt albũ ſimplr̃ nõ eſt albũ,& in termino,& in ſuꝑlatiuo,vt ſimplr̃ poſſit dici albiſſimũ non diceť albũ albedine:cũ nihil eſt in eo quin ſit citra terminum:& quod eſt citra terminũ,non eſt illud qđ in termino. Falſum eſt ergo illud ex quo ſequitur:ꝙ noĩs ĩpoſitio ſit ad ſignificandũ rẽ in termino. Falſum eſt ergo & illud qđ ſuper hoc fundatur ꝙ magis & minus ſumuntur ſecũdũ approximationẽ & remotionẽ eius ad qđ ſignificãdũ nomẽ imponiť. Sed cũ magis & minus non dicuntur niſi reſpectu eius qđ eſt ſimpliciter. Vt eñ dicit Simplicius ſuꝑ cap. de Qualitate,in prędicamẽtis. oĩs eius qđ magis & minus eſt,aliquid ſemꝑ eſt , & qd ſummũ . & vt dictũ eſt iam ſcđm pħm magis & minus nõ dicuntur niſi quę recipiunt rationẽ eiuſdẽ in quo ſecundum magis & min⁹ cõparanť. oportet igiť ꝙ ſit aliqs termin⁹ in natura rei:ex cui⁹ approximatiõe ſcđm plus & min⁹ dicanť magis aut min⁹:nõ aũt ſolũ in ſignificatiõe rei. aliter. n. vt dictum eſt natura illius rei non cõueniret ei qđ eſt minus . Q; ſi ſic eſt & ei qđ eſt minus non poteſt illa natura conuenire,niſi citra terminũ. quare oportet ꝙ natura & eſſentia illius ſit latitudo alicuius quãtitatis ſecundum prædictos modos:& vt nomẽ ſimpliciter imponatur ad ſignificãdũ ſimpliciter naturã rei : quo ad omnẽ gradũ latitudinis ſuæ,& prædiceť de eo concretiue qđ participat ea ſecũdum quẽcunq; gradum:vt ſic non quanto quis ad vocis impoſitionẽ:ſed quãto ad quãtitatis naturalis perfectionem eſt accedens,puriori dicatur albedine,tanto cãdidior hoc eſt albior formæ aſſignetur. Qđ reuera auctor ille ſex pricipiorum intendebat proferre:quod bene apparet per exemplum de magis & minus ſecundum gradus

quãtitatis molis. Q đ cõtinue indicãdo ſubdit. Et paruius dicit̃, qđ alterius cõparatũ ſtaturæ quãti-
tate vincitur. Quicquid igit̃ in natura quãtitatis ſuperat̃, cõtinuo paruius nunciat̃. Similiter autem
eſt & de aliis. Vñ etiã qđ cõtinuo ſubdit dicẽs, ꝙ ſubſtãtię & qualitatibꝰ in quãtitate magis & minus
nõ cõuenit: qm̃ ipſarũ ĩpoſitio ĩ termino eſt: vltra quẽ trãſgredi ĩpoſſibile eſt. Q đ nõ eſt ſufficiẽs cau-
ſa: ſed quia ipſorũ natura & eſſentia in gradu indiuiſibili ꝑfectionis cõſiſtit: hoc eſt illius ꝓpria: & ꝑ ſe
S cauſa, vt iam dicet̃. ET per hoc idem deſtruit̃ quorũdam aliorũ ſentẽtia de eo qđ eſt magis & minus
ſcilicet ꝙ cauſa eius qđ eſt magis & minus, ſit contrariũ in materia. Q đ ideo dicunt: quia philoſophꝰ
dicit in Topicis, ꝙ illud eſt albius quod eſt nigro impermixtius: & quia philoſophus oĩbus illis quibꝰ
attribuit magis & minus, tribuit & cõtrarium. Si eñ natura & eſſentia rei eſſet in indiuiſibili magni-
tudinis ſibi debitę, nullo cõtrario agente eſſet ſecũdum ipſam magis & minus quãtũcunq; cõmiſcere-
tur ſuo cõtrario: ſicut neq; ſuplatiuũ. Vnde etiam ſine omni cõtrario contingit in aliquo eſſe magis
vel minus. ſecũdum eñ ꝙ dicit̃ in ſex principiis, habitui nihil eſt contrariũ. Et tamẽ, vt dicit̃ ibidẽ, ha-
bitus ſuſcipit magis & minus: armatior eſt eñ eques pedite, qđ etiã cõtingit ĩ aliis vt ĩfra videbitur.
Vnde cõtrariũ nõ eſt cauſa magis & minus: ſed id idẽ qđ eſt cauſa magis & minus, eſt cauſa ꝙ cõtra-
rium tale res habeat, qđ ſecum cõpatitur citra gradũ in termino. tale eñ contrariũ ꝓprie dicitur ha-
bere cõtrariũ. Illud autẽ eſt ſecũdũ prędicta, quia natura & eſſentia rei nõ cõſiſtit in termino definito
ſeu determinato magnitudinis ſibi debitę: ſed in latitudine quadã. ꝓpter qđ dicit ph̃us in prędicamẽ-
tis. Quãtitati nihil eſt cõtrariũ. Indefinitis eñ manifeſtũ qm̃ nihil cõtrariũ eſt: vt bicubito, vel tricu-
bito, vel ſupficiei, vel alicui taliũ. Itẽ in eodẽ. Ineſt ſubſtãtiis nihil eſſe cõtrariũ. Nõ eſt autẽ ſubſtãtię ꝓ-
priũ: ſed alioꝝ multorũ. cuius cauſã ſubiũgit dicẽs. Determinatorũ vero nulliũ nulli eſt cõtrariũ. Vñ
oĩno eadẽ cauſa eſt eiꝰ qđ eſt magis & minꝰ: & habere cõtrariũ qđ poteſt ei cõmiſceri ĩ eodẽ numero
Propter qđ cõtingit ꝙ differẽtia inſenſibilis & irremiſſibilis eſt ꝙ impermixtę ſunt cõtrarię differen-
tiæ. Accidẽtia vero magis & minus recipiunt: & mixta ſunt accidẽtia cõtraria, vt dicit Porphyrius
de differẽtia differẽtię & accidẽtis loquẽs. Et ꝓpter hoc ſępius philoſophus cõiungit cõtraria cũ ma-
gis & minus. Et verũ dicit ꝙ albius eſt nigro impermixtius: ſed contrariũ nõ eſt cauſa quare ſit albiꝰ
vt dictum eſt. Vnde dicit Simplicius ſup prædicamentũ ſubſtãtiæ. Nihil autẽ contrariũ eſſe ſubſtã-
tiis & nõ ſuſcipere magis & minus in rerum eſſentia cõſiderãtur: eodem modo intelligere de habere
contrariũ & ſuſcipere magis & minus. ſcilicet ꝙ hæc etiã cõſiderãtur in rebus ſecũdum eſſentias ea-
T rum. NIhil ergo quęrendũ eſt qđ ſit cauſa magis & minus, niſi ꝙ natura & eſſentia ſecundũ quã di-
cũtur magis & minus non cõſiſtit in determinato & indiuiſibili termino: vt potius tanto aliqd dica-
tur infici puriori albedine & eſſe albius: quãto accedit ad terminũ illius indeterminati: q̃ quãto acce-
dit ad vocis ĩpoſitionẽ. & eſt illa cauſa generalis in omni ſcđm ꝙ dicitur magis & minus. Nõ bene er-
go dicitur ꝙ vnus eſt magis albus q̃ alter: ſed vna albedo nõ eſt maior q̃ altera. Immo nunq̃ ſubiectũ
dicitur ſecundũ aliqd magis, niſi illud in ſe ſit maius: licet ecõuerſo contingat ꝙ aliqd in ſe ſit maius
ſcđm qđ tamẽ nihil dicit̃ magis. quẽadmodũ vna res in natura & eſſentia ſua dicit̃ maior altera ſecũ-
dum gradũ perfectionis. Sed ſecundũ eſſentiã nõ dicit̃ eſſe ſecundũ magis vel minus ad alterũ: ſicut
neq; vna eſſentia in ſe dicit̃ magis eſſentia q̃ alia. licet eñ vnius angeli ſit maior ꝑfectio q̃ alterius ſe-
cũdum eſſentiã: & eſſentia vnius angeli ſit maior ſecundũ perfectionis quantitatẽ, q̃ ſit eſſentia alte-
rius: ſicut tñ eſſentia vniꝰ angeli nõ dicit̃ eſſe magis eſſentia q̃ eſſentia alteriꝰ: ſic vnꝰ angelꝰ nullo mo-
do ratiõe eſſentiæ ſuæ maioris dicit̃ maior reſpectu alteriꝰ. Nõ bene etiã a qbuſdã dicit̃ ꝙ a ſubiecto
euenit ꝙ dicant̃ aliqua ſecũdum magis & minus. hoc eñ non cõuenit accidentibus per ſubiecta, ſed
ecõuerſo. Vnde Simplicius ſup prędicamentũ qualitatis, pertractatis cæteris opinionibus de magis
& minꝰ, in fine adhęret opiniõi Archytę, dicẽs. Mirabiliter Archytas breui ſermõe cauſam eiꝰ qđ eſt
magis & minus, inſinuauit dicens. Qualitati cõtraria quędã cõnectuntur: veluti cõtrarietatẽ ſuſci-
pere & magis & minus, vel vt in paſſionibꝰ. quia eñ infinitate quadã participant paſſiones, propter
hoc recipiunt quãdam intenſionẽ indeterminatã ſcđm magis & minus, & nõ a participantibus. Nã
in participãtibus cõſiderata eſt intẽſio & remiſſio. Idem ibidẽ dicit: ꝙ Ariſtoteles participatas ſpecies
perfectas conſiderans ſecũdum relationẽ ad illas, eas quę deficiunt ab ipſis, magis & minus vult habe-
re: & profundũ & ſummitatẽ ipſorũ cõſiderans magis & minus: ſecundũ eam quę in latitudine par-
V ticipationẽ. ET cum hoc ſciẽdũ: ꝙ licet dictum in ſubiecto ſecundũ magis & minus in ſe neceſſario
ſecũdũ eſſentiã dicit̃ ſcđm magis & minus: nõ tamẽ in ſe ſecũdum ſuã eſſentiã dicit̃ ſecundũ magis
& minus neq; aliqđ alioꝝ. dicẽte philoſopho in prędicamẽtis. Iuſtitia a iuſtitia ſi dicatur magis & mi-
nus, põt qlibet ambigere. Similiter & ĩ aliis affectibꝰ. Quidã nãq; iuſtitiã a iuſtitia aiũt nõ dici magis
nec ſanitatẽ a ſanitate: minus autẽ habere ſanitatẽ aiũt: & iuſtitiã minus alterũ altero. Sic autẽ & grã

maticam & alios affectus. Sed tamē ea quæ ſecūdum eos affectus dicūtur, indubitāter recipiunt ma-
gis & minus. grāmaticalior eñ & iuſtior alter altero dicit, & ſanior, & ſic in aliis. & hæc eſt opinio ve
ra. *SED* quare ſcđm quędā ſubſtātia dicunt magis & minus: et nō ſcđm oīa eius: non eſt alia cauſa X
quærēda q̄ prędicta, vt infra amplius patebit. Propter qđ dicit phūs ī decimo Ethicorꝝ. Sanitas deter
minata exiſtens recipit magis & minus. Intelligo, determinata exiſtens ſine receptione eius qđ eſt ma
gis & minus in ſua eſſentia, recipit magis & minus in ſubiecto. qđ ad literā intelligit phūs, ſiquis in-
ſpiciat. Id etiā qđ in ſe ſecundū ſuam eſſentiā dicit ſcđm magis & min⁹, nō ſemp: ſed aliquādo in ſub-
iecto dicitur ſcđm maius & minus. & hoc quādo per accidens ſe cōmenſurat quātitati molis in ſub-
iecto. non eñ iuſtitia ſcđm ſubiectū dicit maior vel minor, ſicut dicit albedo. CVM igitur vt dictū
eſt, omne qđ ſubiectū facit dici ſecūdū magis & minus, in ſe neceſſario dicitur ſcđm maius et minus:
ſed non ecōuerſo omne qđ ſcđm ſe dicitur maius & minus, facit aliquid aliud dici ſecūdum magis &
minus: ad ſciendum ſcđm quę & qualia entia dicūtur aliqua ſecundum magis & minus: & ſecundū
quæ & qualia non: intelligēdū ꝙ in entib⁹ quędā ex ſua natura & eſſentia ſunt determinata in gradu
naturę ſuę & eſſentię, vt in termino indiuiſibili magnitudinis, citra vł vltra quem nō exiſtit natura.
Alia vero ex natura & eſſentia ſua nō ſunt determinata ī gradu eſſentię & naturę, vt ī termino indi-
uiſibili magnitudinis: ſed in latitudine quadā. Quę autē ſunt de primo genere entium, ſecundum ea
nihil dicitur ſcđm magis vel minus: quia in quocūq; habent eſſe, non ſunt in eo niſi in eodē gradu in-
diuiſibili magnitudinis. & tales ſunt oēs formę immateriales: de quibus principaliter intelligit dictū
philoſophi in ſeptimo Metaphyſicę: ꝙ ſe habēt ſicut numeri: ita ꝙ ſicut ſcđm gradus indiuiſibiles de
terminatur ſpecies numerorū. quęlibet eñ vnitas indiuiſibilis ī numero appoſita aut remota variat
& determinat ſpeciem. Et ſi in tali gradu determinato ſe habeat natura in formis ſubſtātialibus natu
ralibus: tunc non eſt magis & minus ſecūdum formas ſubſtātiales. Qđ de primis formis aſſerit: de ſe
cundis non: cum dicit in octauo Metaphyſicę. Quēadmodum in numero nō eſt magis & minus: ſi-
militer nec in ſubſtātia quæ eſt quaſi forma: niſi ſit ſubſtātia quę eſt cū materia. Vbi dicit quaſi: quia
ſubſiſtens in ſe nō eſt proprie forma: quia nihil informat: & non dicit forma niſi ab actu informādi. Et
per eundem modum in relatione neq; ſecūdum genus: neq; ſecūdum aliquā eius ſpeciem accipit ma
gis aut minus: neq; ſecundum ſpecies aliquorū aliorum prædicamētorum: vt ſunt ſpecies numeri &
omnia determinata in quātitate continua modo numeri, vel ſub ratiōe quātitatis determinatę in ter
mino: vt ſunt cubitum, bicubitum, & cętera huiuſmodi. Vnde philoſophus ī prædicamētis aſſignās
rationē quare qualitates in quātitate vt triangulus vel quadrangulus & huiuſmodi non ſuſcipiunt
magis & minus, dicit. Quęcūq; enim definitionē trianguli, vel circuli recipiunt, ſimiliter trianguli,
vel circuli ſunt. Similiter, hoc eſt ſecūdum rationem eiuſdē gradus & termini indiuiſibilis. Quæ ve-
ro ex ſe & natura ſua nō ſunt determinata ī gradu indiuiſibili: aut ſunt determinabilia ex aliquo qđ
exiſtit in natura eorum & eſſentia tm̄: aut cum hoc ab eo in quo ſubſiſtunt. Primo modo quantitas
in ſe & in primis eius ſpeciebus quę ſunt continua & diſcreta, eſt indeterminata ſecūdum gradus: ſed
determinatur cōtinua quātitas per punctū, & diſcreta per vnitatem: quæ ſunt principia eorum: non
autem per ſubiectum. immo ecōuerſo: inquātum ſunt menſurę ſubiectorum. Et ideo neq; in genere:
neq; in aliqua eius ſpecie dicitur magis & minus ſecūdum quātitatem: licet tamē hæc ſpecialis ratio
ſit in aliquibus ſpeciebus ſuis vt iam dictum eſt in numeris. Indeterminata autē ſecūdo modo recipiē
tia determinationē ab eo in quo ſunt, iſta ſunt ſcđm quę dicitur magis & minus. Qđ exprimit in de
cimo Ethicorū: aſſignans rationē quare ſanitas in ſubiecto recipit magis & minus: dicens. Sanitas de Y
terminata ens recipit magis & minus. Non enim eadem cōmenſuratio in omnibus eſt, neq; in eodem
vna quædam ſemper, ſed remiſſa manet vſq; ad quid. Et intelligit vſq; ad terminum in quo nata eſt
deficere. De talibus dicit Simplicius ſecundum Archytam, ꝙ differenter fiunt præcedentibus paſ-
ſionibus alteris. Qđ tamen nunq̄ fieret niſi natura ipſa in ſe exiſtente in determinato. *SED* de tali
determinabili eſt diſtinguendū. Aut eñ determinabile vniuoce: vel analogice. Secundo modo ſubſtā Z
tia & accidens cōparantur in ente ſecundū magis & minus. eſt enim ſubſtantia magis ens q̄ accidēs.
Et ſic bene dicitur ꝙ magis & verius ſit eſſe aut entitas ſubſtantiæ q̄ accidentis: inquantum ſcilicet
ſubſtantię eſſentia maior eſt: & habet perſiſtere & eſſe in ſeipſa: q̄ ſit eſſentia accidentis: quę non habet
eſſe niſi in alio. Secūdum eñ philoſophū in ſeptimo Metaphyſicæ alia a ſubſtantia dicunt entia: quæ
ſunt entis qđ eſt huiuſmodi. ſcilicet ſubſtātię. Et non ſolum cōparātur in ente ſecūdum magis & mi-
nus ſubſtātia & accidens: ſed etiam diuerſa accidentia & diuerſę ſubſtātiæ: ſecūdum ꝙ perfectiorē ha
bent in ſe gradū naturę & eſſentię. Dicitur eñ quātitas magis ens q̄ qualitas: & qualitas q̄ relatio: &
ſubſtantię incorporales q̄ corporales: & vniuerſaliter incorporalia & intrāſmutabilia, q̄ corporalia &

tranſmutabilia. & ſemper magis habẽt eſſe minus corporalia & tranſmutabilia, q̄ ea quæ magis ſunt
tranſmutabilia & corporalia. Vnde dicit Auguſtinꝰ de vera religione. Si ea quæ moriunẽ penitꝰ mo
rerẽtur, ad nihilum ſine dubio peruenirẽt. Si tanto minus moriunẽ quãto magis eſſe participant, qđ
vt breuius pōt dicit, tãto magis moriunẽ quãto minus ſunt. Et ſumit mori generaliter ꝑ omni trãſ-
mutatione ſcḋm ꝙ dicit duodecimo confeſſionũ capl'o decimo. Inquantũ quiſq; nõ eſt qđ erat: & eſt
qđ nõ erat, intantũ moritur & oritur. Et ideo deus quia oĩno eſt immutabilis, maxime habet eſſe: &
creaturæ reſpectu illius minime. immo, vt dicit Auicẽna, vix ſunt: aut nõ ſunt. Et expoſitũ eſt in vltí
ma queſtiõe de imutabilitate dei. Vnde nõ eſt verũ vſquequaq; qđ cõmuniter dicit: ꝙ magis & minus
non diuerſificant ſpeciem: nec habent fieri niſi in aliquo vniuoce dicto. Vnde contra quoſdã æſtimã
tes eſſe ſufficiens ſignũ non æquiuocam eſſe amicitiã, recipere ipſam magis & minus: tanq̄ recipiẽtia
magis & minus habeant ſub vno genere eſſe & vniuocari adinuicẽ: puta calidum recipiens magis &
minus nõ eſt æquiuocũ: dicit phus in octauo Ethicoꝝ. Vnã amicitiã exiſtimãtes qm̃ recipit magis &
minus, nõ ſufficienti crediderũt ſigno: recipiunt eñ magis & minus altera ſpecie. vbi dicit cõmenta
tor. Nõ cõmunicãtia eodẽ genere. Etenĩ ens dicit multipliciter. Eſt autẽ magis quod eſt ſubſtãtia. Mi
nus autẽ accidẽtia. Et iuxta hunc modũ dicit phus in prædicamẽtis: ꝙ primæ ſubſtãtiæ maxime ſunt
ſubſtãtiæ. Subſtantiarũ vero ſecundarũ magis ſubſtãtia ſpecies eſt q̄ genus: & hoc non ſolum propter
actũ ſubſiſtẽdi: ſed quia nõ eſt ꝓprie ſubſtãtia niſi ſingulare & vniuerſale: inquãtũ cõmune nõ habet
rationẽ niſi vt eſt in ſingulari: & tanto minus quanto habet rationẽ magis vniuerſalis: ſicut determí
nat phus in ſeptimo Metaphyſicæ. Et Simplicius ſuꝑ prædicamentũ ſubſtãtiæ dicit. Eſt magis ſubſtã
tia ſpecies q̄ genus: nõ inquãtum ſubſtãtia neq; ſecundũ ꝙ eſt: ſed inquãtũ propinquior indiuiduæ &
A primæ ſubſtãtiæ. SI autẽ determinabile ſecundũ ꝙ aliqđ habet recipere magis & minus, ſit determi-
nabile vniuoce: hoc neceſſario eſt ipſa prima materia rerũ materialiũ aut aliqua forma ſiue diſpoſitio
materialis. Vnde quia materia maxime indeterminata eſt & infinita in ſua ſubſtãtia: & determinabí
lis per formã rerum materialiũ: ideo formæ in cõpoſitis determinantes materiã faciunt cõpoſitum ex
materia & forma dici magis & minus ſecundũ eam: & vnũ magis materiale q̄ alterũ: vt vnus cubus
terræ q̄ vnus cubus ignis. & hoc quia ꝓpter denſitatẽ terræ & raritatẽ ignis plus materiæ dicitur eſ-
ſe in vno cubo terræ q̄ in vno cubo ignis: inquantũ ſcilicet ſub vno cubo terræ ab agente naturali ꝓ-
pter denſitatẽ terræ poteſt materia plus extẽdi ſub quãtitate terræ q̄ ſub vno cubo ignis, ꝓpter ignis
raritatẽ. vt ſecundũ hoc propter partes materiæ ſecundũ quas eſt extẽſibilis plus ſub vno cubo terræ
q̄ ſub vno cubo ignis: quas neceſſario habet in ſe virtualiter ſub cubo terræ & nõ ſub cubo ignis, ma
ior dicit materia virtualiter quæ eſt ſub cubo terræ: q̄ quæ eſt ſub cubo ignis. Propter qđ dicit cubus
terræ materialior q̄ cubus ignis, quẽadmodũ caliditas vna maior eſt intẽſione virtualiũ partiũ q̄ alte
ra: vt iam videbit. ꝓpter qđ vnum ſubiectũ dicitur calidius altero. Sed ſi hoc modo dicitur magis vel
minus, nõ eſt ex eſſentia materiæ vllo modo: ſed ex diſpoſitione quã recipit a forma. dicẽte Simplicio
ſuper prædicamentũ ſubſtantiæ, loquẽdo de materia. Ipſa ſecũdum ſe nequaq̄ differt. potẽtia enim eſt
omnia eodẽ modo: æqualẽ exhibitionẽ habẽs ad oĩa entia: ab habitudine autem ſpeciei prouenit ipſi
talis permutatio. qđ tamẽ nõ fit niſi ꝓpter eius indeterminationẽ in ſua eſſentia. Vnde & dicit ſecun
dũ opinionẽ Platonicorũ ſuper prædicamentũ qualitatis. Omne materiale ſuſcipit magis & minꝰ: ma
teria magis exiſtente & minus propter naturalẽ ipſius infinitatẽ. SED iſte modus dicendi materiã
magnã vel paruã: ſcilicet ſecundũ virtutẽ ad extenſionẽ circa materiã, nõ eſt cõſuetus: ſed ſolum ille
qui eſt ſecundũ actualem extenſionẽ. ſicut nõ eſt conſuetũ dicere ꝙ albedo ſit magna propter virtutẽ
intenſionis: ſed ſolum propter quantitatẽ extenſionis ſecundũ quantitatẽ. ſecũdum ꝙ dicit philoſo-
phus in prædicamẽtis. Aſſignans album quantũ ſit ſuꝑficie, definiet quãta erit ſuperficies & albũ tm̃.
Vnde ſolet ſecũdum aliquos materia dici magna vel parua: ſecũdum ꝙ eſt extenſa ſub quãtitate: ſe-
cundũ vero ꝙ eſt ſub dẽſo & intẽſibilis, tm̃ multa vel pauca. Sed nihil reſtat ex ꝑte rei. Nõ eſt eñ mul
ta vel pauca niſi quia virtute eſt magna magnitudine extenſionis quã recipit ſub quãtitate cõtinua
actione. & ſe habent multũ & paucum ad magnũ & paruũ, ſicut diſcretũ in continuo. SEcundũ for
mas autẽ materiales ſi fiat intenſio & remiſſio ſiue magis, & minus & in vniuoco ratione ſui: hæc eſt
opinio Platonicorum: vt iam dictum eſt ſecundum Simplicium, ꝙ omnes formæ materiales propter
materiam indeterminatam in gradu naturæ contrahunt quandam indeterminationẽ & infinitũ in
ſua natura: per quã ſecũdum ipſas poſſit aliqua dici ſecũdum magis & minus. Vnde Simplicius ibi-
dem recitans ſententiã Iamblichi Platonici dicit. Quærit autẽ Iamblichus ꝓpter quid magis & minꝰ
cõmune ponit Ariſtoteles plurium prædicamentorũ. Et ait ꝙ hæc in participatione conſiderantur:
alio quidẽ exiſtente participante: alio vero eo qđ participatur. Et ſi quidem participationẽ quæ eſt in

materia dicit,oportebat & ſubſtãtiam,& quãtũ,& alia prædicamenta ſecũdum ſe tota ſuſcipere ma-
gis & minus.omnia enim in materia proueniunt. SI vero participari dicit ſuperuenientia prædica- B
menta oportebat ſecundũ ſe totam qualitatẽ:& ad aliqd ſuſcipere magis & minus.Sed ꝙ propter infi
nitatem materiæ cõpoſitum ſecundũ materiam dicatur ſecundũ magis & minus,vt iam dictum eſt:
bene cõueniens eſt:ſed ꝙ ſecũdum formã dicatur ſecundũ magis & minus propter materiã:hoc oĩno
eſt impoſſibile.Quod enim ex ipſa ſua natura ĩ ſe eſt indeterminatũ in indiuiſibili in gradu:ab illo tra
hi non poteſt niſi mutata natura : ſicut numerus,a quo nihil addi poteſt vel ſubtrahi,niſi ſpeciei na-
turam mutando ſecundũ philoſophũ vt dictum eſt.Hoc etiam manifeſtũ eſt in formis materialibus,
licet eñ ſubſtantia in genere dicitur ſecundũ magis & minus de prima & de ſecũda quæ eſt genus,
& quæ eſt ſpecies vt iam dictum eſt:tamen vt dicit philoſophus vnaquæꝗ ſubſtantia:hoc ipſum qđ
eſt:non dicitur magis & minus:vt hęc ſubſtãtia nõ eſt magis & minus:neꝗ ipſa a ſe,neꝗ altera ab al
tera.Qđ etiam determinat in eodem de ſpeciebus quãtitatis vt dictũ eſt.Non eſt ergo ponendũ oẽm
formã materialẽ ex coniunctione cum materia contrahere indeterminationẽ ex materia:vt ſecũdum
ipſam poſſit dici aliquid ſecũdum magis & minus.Ex quo patet,ꝙ praua eſt expoſitio illius dicti phi
loſophi in octauo Metaphyſicę.In ſubſtãtia quę eſt quaſi forma,non eſt magis & minus:niſi ſit ſubſtã
tia quæ ſit cum materia . Quæ dicit ꝙ q̃tum ad participationẽ ſpeciei non dicitur ſecũdum magis et
minus:ſed ſecundũ diſpoſitiones materiales inuenitur magis & minus in ſubſtãtia.immo eſt alia ex-
poſitio bona vt infra videbitur. SI ergo ſecundum formã aliquã materialem recipiatur magis & mi C
nus:& hoc alio modo q̃ per naturam:vt iam dicetur:illa forma aut eſt vna genere,aut ſpecie,aut nu-
mero. SI primo modo:aut ergo formę ſub ipſa diſtinctę ſpecie diſtingui intelligũtur per differentias
additas illi:aut gradus naturæ differentes: quẽadmodum ponitur diſtinctio in formis immateriali-
bus.Secũdũ primũ modũ diſtinguendi in materialibꝰ ſpecies ſub genere,genꝰ ſignificat formã mate-
rialem ſub eſſe incõpleto:ſub qua includit ipſam materiã: vt determinauimus in quęſtione de verita
te & intelligibilitate dei.puta corpꝰ ſignificat formã corporeitatis ſubſtãtialis ſub eſſe incõpleto:im-
mo ipſum cõpoſitum ex materia & forma ſub eſſe incõpleto.Aliter eñ nõ prædicaretur de ſpecie.Et
expectat additionẽ duplicis differẽtiæ:quarũ vna eſt vilius extremũ cõtrarietatis:altera vero nobiliꝰ
ſecundũ philoſophũ:ita ꝙ differentia nobilior continet virtute quicquid imperfectionis importat vi
lior:& aliquã rationem alicuius perfectionis ſibi propriã.Quẽadmodum cum prima diuiſione diui-
ditur corpus per ſimplex & mixtum:differentia mixti continet virtute quicquid continet differẽtia
ſimplicis:& addit propriã rationẽ quæ debetur ſibi:& conſimili modo cũ vlterius proceditur diuidẽ
do quouſꝗ perueniatur ad formas brutorũ animaliũ perfectorum habentiũ omnes ſenſus & interio
res & exteriores:quibꝰnulla ꝓpria virtus ſenſitiua addi poteſt:q̃ vni cõueniat ita ꝙ nõ alteri:& ꝑ hoc
nulla differẽtia appoſita ſupra incõpletũ pręcedẽs diſtinguit:quia non poteſt eſſe in rerũ natura.Sed
ſi diſtinguantur,oportet ꝙ hoc ſit ſecũdũ gradus eius perfectionis formalis in natura ſenſitiui perfe-
cti:ad quã ſequitur lympiditas aut ingenioſitas ſecundũ omnes virtutes ſenſitiuas,vel plures,vel ali-
quas,aut aliquã ſecundũ magis & minus.puta ſi in lympiditate viſus ſecundũ gradus ſuarum ſpecie
rum differãt aquilę & corui. Secundũ formã generis diſtinctam in ſpecies primo modo: nullo modo
cõtingit dici ſpecies ſecundũ magis & minus:quia vbi eſt magis & minus, debet eſſe penitus vna ra-
tio cõmunis vniuoca vel analoga, ſecundũ quã cõparantur quæ dicuntur ſecundũ magis & minus:
ita ꝙ non ſecundũ diuerſas rationes partiales ſint in comparatis:ſed ſolum ſecundũ diuerſos gradus
eiuſdem rationis penitus:vt ſe habet ratio entis ad ſubſtantiã & accidẽs:& ratio albi ad magis & mi-
nus album. Illę autẽ ſpecies proprias rationes addunt ſuper cõmunem rationẽ generis quæ ſunt ex-
tra eam : & cum hoc virtutẽ aliquam addit in vna ſpecie vna differentia quam non dat alteri ſpeciei
alia differentia vt dictũ eſt.Propter hoc licet ſpecies huiuſmodi differunt ſecundũ gradus perfectio-
nis:quia tamẽ hoc ſit omnino ſecundũ diuerſas rationes differentiarũ additas formę cõmuni:idcirco
ſecundũ huiuſmodi formã generis nihil dicitur magis & minus niſi tranſumptiue:& per quãdam ſi
militudinẽ. quẽadmodum dicitur in ſex principiis ꝙ animãtius eſt brutũ arbore:rationale vero irra
tionali.& hoc eſt quia hæc ſub genere cõmuni differunt ſecundũ gradus perfectionis,licet alio modo
q̃ vere cõparabilia ſecũdũ magis & minus vt dictũ eſt. ET propter eandẽ rationẽ ſecundũ nullã for D
mã generis etiam in prædicamentis quorũcunꝗ accidentiũ dicitur ſpecies ſecundũ magis & minus
neꝗ indiuidua ſub ſpecie. Sicut eñ nõ dicitur homo magis aĩal q̃ aſinus:nec vnus homo q̃ alter:nec
idem ipſe in alio & alio tẽpore : ſic neꝗ in accidẽtibus. Vnde ſi aliquo modo in ſpeciebus ſubſtãtię ca-
dit cõparatio ſecundũ magis & minus in forma generis:hoc ſolum contingit in ſpeciebus differenti-
bus ſolo gradu non per differẽtias generi ſuperadditas.& hoc quia in eis forma indeterminata deter-

minatur per ſolos gradus naturę. Si eñ cõtingat aliquas ſpecies ſic diſtinctas ponere ſub forma alicu
ius, dicẽdũ eſt ꝙ vniuoce dicũtur ſecũdũ magis & minus in forma generis: vt magis ſenſitiua dicaƭ
E vna taliũ ſpecierũ q̃ alia. ET quia dubiũ eſt vtrũ ſit ĩ formis materialibꝰ vel poſſit eſſe aliq̃ huiuſmo
di diſtictio ſpecierũ ſub genere: ideo credo pħum verbũ ꝓpoſitũ de magis & minus in ſubſtãtia pro
poſuiſſe ſub dubitatione: & ſub cõditione: cũ propoſuit ipſum ſub hac forma. Quẽadmodũ in nume
ro nõ eſt magis & minus: nec in ſubſtãtia quæ eſt quaſi forma: niſi ſit ſubſtãtia quę ſit cum materia. i.
niſi magis & minus ſit in ſubſtãtia illa quæ eſt forma cũ materia, hoc eſt forma materialis. q. d. ſi in ali
qua ſubſtãtia quę eſt forma ſit magis & minus, illa eſt forma materialis: ita ꝙ in nulla ſubſtantia quæ
eſt forma ſit magis & minus: niſi ipſa ſit materialis. Et ſi non ſit in ſubſtantia quæ eſt forma materia
lis: tunc in nulla ſubſtãtia eſt quæ eſt forma omnino. Non eñ eſt in formis ſeparatis. propter q̃d dixit
quaſi formæ, vt dictũ eſt ſupra. INter formas autẽ materiales ſi ſit in aliqua earũ: hoc non eſt niſi in
F forma generis, quæ ſecundũ gradus diuiditur per ſpecies, non autẽ per differentias appoſitas. Dictũ
eſt eñ: ꝙ in forma generis diuiſi per differẽtias non cadunt magis & minus. Et vt iam dicetur, in nul
la forma ſubſtantiæ ſpecifica cadunt magis & minus. ET eſt hic aduertendũ: ꝙ tale genus diuiſum
per ſpecies ſolo gradu differentes ſicut in rebus materialibus non ſolũ eſt forma rationis: ſed etiã na
turæ: inquãtũ ſcilicet cõſideratur in materia naturali ſtante ſub ipſa in vno gradu: cũ alia forma con
tra ipſam diſtincta ſit in alia materia eiuſdẽ naturæ cũ prima: ſub qua ipſa ſtat in alio gradu: & hoc ſe
cũdũ diuerſas differẽtias: quarũ vna virtute ĩcludit aliã & nõ ecõuerſo ſicut dictũ eſt: vñ ſua ideter
minatio in natura & eſſentia ſua non eſt ſola indeterminatio rationis: ſed naturæ. & hoc per materiã
ſecũdum ꝙ verum genus naturæ ſecũdum philoſophũ ſumitur non ſolũ a forma: ſed etiã a materia
quia vtrũq; in ſuo ſignificato includit: ita ꝙ formę hmõi indeterminatio ſecundũ conſideratiõẽ ra
tionis ſine materia, eſſet rationis tm̃: quẽadmodum eſt cõmunis generis ĩ formis ſeparatis a materia
& ſimiliter illius formę indeterminatio. Et per hunc modũ verum eſt ꝙ omnis indeterminatio mate
rialis formæ eſt ꝑ indeterminationẽ materiæ: quæ cũ diuiditur ꝑ ſpecies ſolo gradu differẽtes in illis
dicitur ſecũdum magis & minus: immo potius ſpecies ipſę ſecũdũ illam vt dictũ eſt. Formę autẽ ſepa
ratę diſtinctę ſolo gradu cõſimili: quia cõmunitas illarũ eſt in forma generis quæ nullã habet in ſe in
determinationẽ naturæ ſed rationis tantũ. Ideo ſecundũ illam non dicũtur inter ſe ſecundũ magis et
minus. Ita ꝙ nõ eſt verũ ꝙ oĩs forma materialis ſic eſt indeterminata per materiã: vt ſecundũ eã poſ
ſint ſpecies dici ſecũdum magis et minus: vt dixit pręcedens opinio. Verum eſt tamen generaliter ꝙ
omnis forma ſecundũ quã dicunƭ aliqua ſecundũ magis & minus, indeterminationẽ ſuam habet per
materiã: quia per eſſe ſuum in materia principaliter: tamen ex natura eſſentiæ ſuæ. q̃d ſi non haberet
G ex ſe: nec acciperet a materia oĩno vt dictum eſt. SI autẽ forma ſecundũ quã ſuſcipitur magis & mi
nus ſit vna ſpecie: hic iterum eſt aliorum opinio, ꝙ natura & eſſentia cuiuſlibet formæ ſpecificę quæ
ex ſe habet rationẽ ſpeciei, ſit in ſimplici & in indiuiſibili exiſtens: ita ꝙ nihil cõtineatur ſub ſpecie niſi
illud indiuiſibile attingendo: nec citra ſiſtendo: nec vltra progrediendo. quẽadmodum ſiſtitur in vni
tate determinata ſecundũ quãlibet ſpeciẽ numeri. Qꝫ cũ ab illo indiuiſibili recedit ĩ plus vel minus,
ad aliã ſpeciẽ ꝑtinet: ſicut cõtingit ĩ numeris. q̃d autẽ tale eſt, quia nõ põt ꝓcedere ĩ plus: nec deficere
in minus ipſo manente. SEcundũ talium igitur opinionẽ neceſſe eſt ponere ꝙ nulla forma ſpecifica
in ſua eſſentia habet latitudinẽ alicuius quãtitatis: & ita ꝙ impoſſibile eſt eã participari ſecũdũ plus
& minus: ſed neceſſario ſecũdum æquale & ſecũdum rationem indiuiſibilis. ET ita ſecũdum hanc
opinionem non eſſet amplius intenſio vel remiſſio ſecũdum formas accidentales aliquas q̃ ſubſtantia
les. SED dicunt ꝙ verũ eſt quãtũ eſt de natura & eſſentia formę: quę ex ſe habet rationẽ ſpeciei. Ipſa
eñ in ſe nõ habet magis aut minꝰ ſed ſimplex ĩdiuiſibile. Aliter eñ eſſentia ĩ abſtractiõe de ſuis ĩdiuĩ
duis ꝓpriis per ſe prędicaretur ſecundũ plus & minus. q̃d nõ plus cõtingit in ſubſtãtiis q̃ in accidẽti
bus. Sicut eñ vnus homo nõ eſt magis homo q̃ alter: ſic nec vna albedo, aut ſanitas eſt magis albedo,
H aut ſanitas q̃ altera. DICVNT etiã ꝙ quantũ eſt de natura ipſius formæ, non participatur etiam
ſecundũ magis aut minus: ſed ſecundum ꝙ magis & minus non contingit ex natura formarum: ſed
ab aliquo extrinſeco. Et hoc dupliciter. Vno modo ĩ formis quas dicũt habere ſpeciem ex ſe. Alio mo
do in formis quas ex alio dicunt habere ſpeciem. Illa quę ſunt de primo genere, dicuntur habere ſpe
ciem ex eo ad q̃d ordinãtur: & ſecũdum illa poſſe diuerſificari ſecundũ magis & minus: & nihilomi
nus manere eadẽ ſpecie propter vnitatem eius ad q̃d ordinãtur. quẽadmodum motus habens ſpeciẽ
a termino ad quẽ eſt, manẽs idẽ ſpecie ſecũdũ ſe eſt ĩtẽſior & remiſſior. Illa de ſcđo genere debẽt diuer
ſificari ſecũdũ magis & minus: ſecũdũ ſubiecti participationẽ: diuerſo ſcilicet modo participãdi. quĩ
ꝓuenit nõ ex ꝑte participati: ſed ex ĩdeterminatiõe potẽtię ipſiꝰ ꝑticipãtis: inquãtũ diuerſimode põt

vnā formā participare. Et hoc dupliciter. Vno modo ex indeterminatiōe potētiæ participātis. inquā tum diuerſimode poteſt diſponi ad receptionē formę participatę: inquantū æqualis ſanitas poteſt variari in aīali ſecūdum magis & minus penes diuerſas rationes cōtēperantiæ humorū. Similiter eſt de ſcientia: ſecundū ꝙ eadem ſciētia aliquādo limpidius: aliquādo obſcurius cōſiderari poteſt. Alio modo ex indeterminatiōe potētię participātis: inquantū pōt diuerſimode extēdere habitū formę ad plura vel ad pauciora. & ſic augmentū & diminutionē habituū ponunt ſcđm dictos modos. Q; dicūt I
formā in eſſentia ſua nō dici ſecundū magis & minus: ſed ſolum ſubiecta in participādo ea: hoc plane verum eſt ſecūdum prædeterminata. Sed ꝙ dicunt magis & minus nō cōtingere ex natura ipſarum formarū: hoc apparet eſſe falſum ex prædeterminatis. Sicut eñ cauſa nō ſuſcipiendi magis & minus ſecundum formā eſt ꝙ ipſa natura formę cōſiſtit in indiuiſibili abſq; omni latitudine cuiuſcūq; quātitatis: ſic cauſa ſuſcipiendi magis et minus eſt ꝙ natura formæ nō cōſiſtit in ſimplici & determinato: ſed in latitudine quadam indeterminata: in qua ſcđm gradus diuerſos poteſt ſaluari forma ipſius ſpeciei: vt penitus ſit falſum dicere, ꝙ oīs forma quæ ex ſe habet rationē ſpeciei in indiuiſibili quātitatis exiſtit. Vnde q̄cūq; ſunt formę ſecūdū q̄ aliq̄ dicūtur magis & minꝰ: natura ſpeciei in latitudine q̄dā cōſiſtit: vt taliū ſpecierū ratio nullo modo habeat ſe ſcđm rationē nūeri: cui nihil poteſt ſpecie manēte abſtrahi vl' apponi. ET ꝙ diſtīguūt ꝙ q̄dā formę habēt ſpeciē ab alio: quędā a ſe: falſum eſt. Species enim rei eſt eſſentialiter ipſa res: & eſt in ea: licet habeat eam ab alio effectiue: ſicut & eſſe ſuum & habet eam ex ſe formaliter. Vnde ꝙ dicitur motus habere ſpeciē a termino, hoc eſt quia iuxta diſtinctionem ſpeciei in termino diſtinguit̄ ſpecies in motu. Vnde ꝙ aſſumūt ꝙ motus & cōſimilia diuerſificā tur ſecūdum magis & minus manēte ſpecie ꝑpter termini idētitatem: & ſcđm hoc idem motus ſpecie vel numero dicit̄ intēſior & remiſſior qa eſt ad idē: nō eſt verū. Sed eſto ꝙ ſit idem ꝑpter terminū: quęro tamē quę eſt cauſa intēſionis & remiſſionis in ipſo. Nec poteſt dici ꝙ eſſentia motus eo ꝙ conſiſtit in diuiſibili & cōtinuo: quia ꝑpter eandē rationē & quātitas cōtinua magis & minus in ſua eſſentia ſuſciperet: q̄d falſum eſt ſecūdum determinata. In quātitatis eñ eſſentia & ſimiliter motus cadūt maius & minꝰ: nō autē magis & minus. Dicit̄ eñ vna magnitudo maior altera: ſed nō magis magnitudo altera: & vnꝰ motꝰ maior altero: vel ſcđm tēpus vel ſcđm id in quo fit motꝰ: nō autē dicit̄ vnus motꝰ magis motus altero: ſicut neq; vna magnitudo dicit̄ magis magnitudo altera: vt magis & minus ſi inueniant̄ in motu, hoc nō eſt vt in eiꝰ eſſentia & ſecūdū eiꝰ eſſentiā: ſed vt in ſubiecto: & ſecūdum diſpoſitionē aliquā ipſius, quæ duplex eſt. Vna ex tēpore: a qua ſecūdū ſeipm̄ dicitur motus velocior & tardior: alia ex eo in quo eſt: a qua nō dicit̄ motꝰ ſecūdū ſe ſecūdū magis & minus. Sed ſubiectum eius q̄d mouetur ſecūdum q̄d, in actione dicitur calefacere ſecūdū magis & minus: & ſimiliter calefieri in paſſione. Nō eſt ergo motus de numero formarum: ſecundum quas aliquid dicitur ſecundum magis & minus: ſicut neq; quātitas. Abſurdum eſt ergo magis & minus plus attribuere motui q̄ magnitudini. Q; dicunt de aliis formis ſecundum quas indubitanter dicuntur magis & minus: K
ꝙ hoc non eſt ex indeterminatione participati ſed participantis: ex hoc ſequitur ſecundum prædeterminata ꝙ ipſum participatū potius denominaret̄ ſecūdum magis et minus q̄ econuerſo. Q; eñ aliquid indeterminato eſt gradu, eſt cauſa quare ſecundū ipſum dicatur magis & minus: ſicut determinatus gradus cauſa eſt ꝙ non dicitur. Et ꝙ dicunt ꝙ magis & minus cōtingit in formis ex diſpoſitione ſubiecti: vt in ſanitate ex cōmixtione humorū: bene verum eſt. Sed & ipſa cōmixtio et contemperatio ſimiliter recipit magis & minus in ſubiecto. Quęro vtrum aliqua alia diſpoſitione: an illa diſpoſitione recipiat magis & minus. Si ſic, erit ire in infinitū: aut ſtare in aliquo primo, q̄d ſcđm magis & minus eſt in ſubiecto: & non cauſatur ab aliqua diſpoſitione ſecūdum quā dicit̄ magis vel minus. Et ſi ſic: cū ratio illius diſpoſitionis ſit in termino: et ita vno modo ſemp ſe habēs: ipſa nullo modo poteſt eſſe cauſa magis & minꝰ in aliqua diſpoſitione. Alia ergo cauſa quęrēda eſt eius q̄d eſt magis: & illud nō eſt omnino ab alio formaliter: niſi quia ſua eſſentia formæ non conſiſtit in indiuiſibili, & effectiue a generante ipſam ab imperfecto in perfectū. Per actionē enim calefacientis acquiſita perfectiori & maiori caliditate, ex hoc ſolo dicitur ſubiectum magis calidum. & per conſimilē rationē licet per alium modū cauſandi: vt habetur ex ſeptimo Phyſicorū, acquiſita perfectiori ſcientia magis ſciens & limpidius dicitur quis. SIMIliter ꝙ dicūt ſcientiā maiorem & minorē: quia eſt ſecundū plura ſcita: & per L
hoc ſciens dici magis vel minus: hoc verū eſt: ſed non propter illa plura: ſed propter ipſum habitum qui ex ſua virtute poteſt ſe extēdere ad illa. Nec ſecundū hoc debet aſſignari aliquis ſpecialis modus eius quod eſt magis & minus: ſed eſt ſolummodo vnicus: ſcilicet ꝙ natura rei non exiſtit in termino: ſed nata eſt in ſe habere latitudinem alicuius magnitudinis: & ſecundum illam magis & minus. Et ideo ꝙ ſecundum aliquas formarum dicitur magis & minus: huius cauſa eſt natura & eſſentia

formarũ in ſe. Secũdum illas eñ quæ cõſiſtunt in indiuiſibili:& nõ ſunt natæ habere magis & minus
in ſua eſſentia, nihil dicitur ſecũdũ magis aut minus. Propter qd̃ in genere ſubſtantię ſecũdum nul-
lam formã ſpecificam dicũtur magis & min⁹: nõ quia ſubſtãtialiter i ſubiecto nõ participanť vt dicũt
aliqui. licet eñ forma ſubſtãtialis ſubſtãtialiter participetur: ſi tamẽ ſecũdũ rationẽ ſuã ſit naturæ in
determinatę, bene diciť ſecũdũ magis & minus. Vnde ſi forma humanitatis vel aĩę rationalis ſit talis
inter oẽs formas ſpecificas ſubſtãtię, ꝙ nõ cõſiſtat i indiuiſibili: vt ꝑticipabilis ſit ſcd̃m gradus a Chri
ſto ſcd̃m vnũ gradũ: & ab aliis hoĩbus ſcd̃m aliũ gradũ: bene verũ eſt ꝙ Chriſti aĩa in natura ſua no
bilior & ſuperior eſt in gradu naturę q̃ aĩa Iudę. Vel forte eſt alius modus ſcd̃m quẽ hoc poteſt cõtin
gere quẽ ignoro. Et ꝓpter illã eãdẽ rationẽ qua i formis ſpecialiſſimis ſubſtãtię nõ eſt ſcd̃m eos magis
vel minus niſi in forma humana vel aĩa rationali. iuxta hoc qd̃ determinauit quondã epiſcopus Pari
ſieñ. cuius ſentẽtię nõ cõtradico. Cõſimiliter neq; in aliis quęcũq; ſint, ſecũdum quas non dicitur ma
gis aut minus. Sed hoc cõuenit primo & per ſe formis ſubſtãtialib⁹: eo ꝙ eis conuenit ex ſe ꝑ ſe & pri
mo eſſe qd̃ cõmunicant materię & cõpoſito. eſſe autẽ vnicuiq; vnum & idem, neq; intenſionẽ, neq; re
miſſionem recipiens. vt dicit Porphyrius. Et ex hoc cõtingit ꝙ in formas ſubſtãtiales nõ eſt motus.
Formis autẽ accidẽtalibus illud cõuenit ꝓpter ſubſtantiales quibus eſſentialiter ſunt cõnexæ. Vnde
cõmentator ſuper tertio cæli & mundi, aſſignans cauſam quare figuræ elementorum non recipiunt
magis & minus: cũ vt determinat, formę eorũ recipiunt magis & minus, dicit. Figurę ſunt ex quali-
tatibus aſſociatis formis ſubſtãtialibus ꝑfectis in hoc ꝙ nõ recipiũt diuiſionẽ: & ideo carent motu al-
terationis. vt diciť in quĩto Phyſicorũ. ET cõtra in illis formis ſecundũ quas diciť magis & minus
huius eſt cauſa contraria: ſcilicet indeterminata ratio in natura ſpeciei: quæ ſcilicet ſaluatur ſecun-
dum diuerſos gradus in augmẽto & decremẽto vſq; ad quid: hoc eſt vſq; ad terminũ in vtroq; latere
vltra quem et citra quẽ nõ ſtat ſpecies. Et hoc cõtingit eis: quia nõ ſunt eſſentialiter aſſociatæ formis
ſubſtãtialibus. cum eñ aſſociantur eis, in termino ſunt: quẽadmodum dicit commentator tertio cæ
li & mũdi. Ignis nõ eſt in actu niſi calore & ſiccitate quę ſunt i ſummo. Generaliter ergo ſciẽdũ eſt: ꝙ
propter indeterminationẽ formarũ quę in ſua eſſentia habẽt maius & minus, cõuenit ſcd̃m magis &
minus eas participari: ita ꝙ ipſę nõ in ſe dicunť ſecũdum magis & minus: ſed ſubſtãtia ꝑ illa: ex eo ꝙ
in ſe dicunť ſecundũ magis & minus. Vnde cõmẽtator ponit ibidem etiã: ꝙ formæ elementorũ, quia
in ſe determinatã non habent rationẽ, cognatę ſunt formis accidẽtalibus: & recipiunt ex ratione inde
terminationis & actualitatis ſuæ magis & minus, dicens. Neceſſe eſt cũ ex eis generetur vna forma:
M vt corrũpantur formę eorum ſecũdũ medietatẽ. SI autẽ aliqs dixerit ꝙ ſequitur ex hoc ꝙ formę eo
rum recipiunt magis & minus: & hęc eſt diſpoſitio accidentiũ non formarũ ſubſtantialiũ: Dicem⁹ ꝙ
formę iſtorũ elementorũ ſubſtantiales diminutę ſunt a formis ꝑfectis ſubſtantialibus: & ſuum eſſe eſt
mediũ inter formas ſubſtãtiales ꝑfectas & accidentia. & ideo fuit poſſibile vt formę eoꝝ ſubſtantiales
admiſcerenť: & ꝓueniret ex collectione eorũ alia forma: ſicut cũ nigredo & albedo admiſcentur, fiunt
ex eis multi colores. ET eſt hic aduertendũ: ꝙ aliter contingit magis & minus in accidẽtalibus for-
mis q̃ ſcd̃m prædeterminatũ modũ in formis ſubſtantialibus & in ente. qm̃ in iſtis eorum eſſentialia
ſuppoſita genere vel ſpecie dicũtur inter ſe magis & minus in forma: non autẽ idẽ numero ad ſeipm̃.
& ſic in iſtis dicuntur aliqua ſcd̃m magis & minus. Sed nihil per incrementũ vel decrementũ recipit
magis & minus: ſed ſunt magis & minus in iſtis ſine augmẽto & decremento: in illis autẽ dicũtur ſe
cũdum magis & minus per formas nõ ſuppoſita eoꝝ eſſentialia, ſed ſubiecta: in quibus habẽt eſſe in-
ter ſe: vel idem numero ad ſeipm̃. ſecũdũ ꝙ dicit philoſoph⁹ in prædicamẽtis. Eſt albũ altero magis al
bum: & bonum altero magis. Sed & ipſum a ſe magis & minus diciť: vt corpus album magis album
dicitur eſſe nunc q̃ prius. Et ideo in iſtis non ſolũ dicitur magis & minus: ſed et dicitur ꝙ per incre
mentũ et decrementũ recipitur magis et minus: et ſunt in iſtis augmentũ & decrementũ ſecũdum
magis et minus. et hoc tã in formis ſpecialiſſimis q̃ ſubalternis: et hoc quãdocũq; ex ꝓpria ratiõe ſua
habẽt propriã rationẽ ſuę indeterminationis. qd̃ quãdoq; verius cõtingit ſecundũ rationẽ formę ſpe
cialiſſimę q̃ ſubalternę. Et ſecundũ hoc verius quãtũ ad apparẽtiã diciť magis et minus ſecũdum for
mã ſpecialiſſimã q̃ ſecundũ ſubalternã. verbi gratia i albedine et colore. Secundũ vtrũq; eñ magis et
minus: ſed verius ſcd̃m albedinẽ: ꝓpter cõtrariũ in ſubiecto: cũ quo modo cõtrario intẽdiť et remitti
tur: et contrariũ iuxta contrariũ magis elucеſcit. Minus autẽ vere dico quãtũ ad apparentiã ſecũdũ
colorẽ: et hoc cũ ſcd̃m ꝓpriã rationẽ coloris ſcd̃m ipm̃ diciť magis et min⁹: hoc eſt nõ ꝓpter cõtrariũ
in ſubiecto: ſed ꝓpter maiorẽ et minorẽ diſpoſitionẽ q̃ habet eſſe i ſubiecto: q̃ cõſiſtit ſcd̃m aliã q̃litatẽ
q̃ in ſubiecto intẽdiť et remittiť, q̃ eſt ꝑſpicui terminatio: ꝑ quã color ſcd̃m rõnẽ q̃ color habet eẽ i cor
pore, ñ rõne q̃ albedo aut nigredo: et hoc iuxta definitionẽ coloris q̃ i de ſẽſu et ſẽſato diciť extremitaꝰ

perſpicui in corpore terminato. Vnde ſecũdũ ꝙ magis eſt terminatũ, perfectior eſt in eo coloris ratio
qua eſt color ſimpliciter: & minus pfecta ſecundũ ꝙ minus terminata. Vnde cũ lumẽ eſt in perſpicuo
ſub ratiõe luminis, cum perſpicuũ incipit terminari incipit ibi eſſe ſub ratiõe coloris: & quãto magis
terminaẽ, ſub maiori & perfectiori ratione coloris. vt patet in generatiõe colorũ iridis in nube. Et ecõ-
tra. cũ nubes incipit diſſolui & rareſieri: & deficit pſpicui terminatio: deficit ſcd̃m magis & minꝰ ra-
tio coloris quouſq; oĩno corrũpaẽ. & hoc eſt magis & minus qđ dicitur ſcd̃m propriã rationẽ coloris
de quo dicit Porphyrius. Aquilũ eſſe vel eſſe ſimum vel coloratũ remittiẽ & intenditur. ALiter au N
tem cõtingit ſecũdum colorẽ magis & minus: vt habet eſſe in ſuis ſpeciebus, ſecũdum quas p ſe & ſe-
cũdum proprias rationes pcedit intẽſio aut remiſſio: & p illas & in illis ſecundũ colorẽ. de quo dicit
ibidẽ. Aethiops ab alio æthiope habebit colorẽ, vel remiſſũ ampliꝰ, vel intẽſum ſcd̃m nigredinẽ. Et ſe
cũdum hunc modũ p formas ſpecialiſſimas cũ ſecundũ eas dicitur magis & minus, diciẽ & ſecundũ
omnes ſuperiores: etiã ſi ſecundũ propriã rationẽ alicuius formę ſuperioris forte nõ diceretẽ magis &
minus: quẽadmodũ cõtingit in qualitate. Forte eñ nõ dicitur ꝙ vnus ſit magis qualis q̃ alter ſecũdũ
qualitatẽ: ſicut diciẽ ꝙ vnus ſit magis coloratꝰ aut albus q̃ alter. Aliquãdo ecõtra verius & vſitatius
dicitur magis & minus ſecũdum formã ſubalternã, q̃ ſecundũ ſpecialiſſimã. quẽadmodum ſecundũ
ſapientiã diciẽ vſitatius vnus ſapiẽtior alio: q̃ ſecũdũ grãmaticã vnus dicaẽ altero grãmaticalior. Et
iuxta dictũ modũ magis & minus eſt qđ cõtingit ſecũdum accidẽtia: ita ꝙ cũ cremẽto & decremẽto
in eodem. Ita & cõtingit ſecundũ materiã: vt patet ex prędeterminatis. Et eſt generaliter verũ: ꝙ ma
gis & minus cũ cõtingũt p incrementũ & decremẽtum, ꝙ illud fit per partiũ appoſitionẽ, vel ſubſtra
ctionem: ſecundũ quas illud ſecũdum ꝙ diciẽ maius, vel minꝰ, dicitur magis, vel minus in ſe. Et hoc
maxime apparet vbi fiũt magis & minꝰ p cõtrariũ exiſtẽs i ſubiecto ex remotiõe partiũ vniꝰ & acqui-
ſitione partiũ alterius. ſecũdum ꝙ dicit cõmẽtator ſup ſcd̃m Phyſicoꝝ. Generatio albi ſecundũ ꝙ eſt
motus, indiget pricipio oppoſito: & partes oppoſiti ſucceſſiue recedunt a ſubiecto: & fiunt in ipo par
tes generati. Similiter eſt in ſubſtãtia. in ſpermate eñ apud generationẽ hoĩs non ceſſant partes ſper-
matis recedere: & partes hoĩs fieri, donec forma hoĩs pficiaẽ: & hoc ſi forma hoĩs recipit participatio-
nem. Sic autẽ illud nõ neceſſario accidit in accidẽtibꝰ ppriis formę generatę. Vñ gñatio neceſſario ſe
quitur alterationẽ. Vnde & dicit ſup tertiũ eiuſdẽ. Motus nihil aliud eſt q̃ generatio partis poſt aliã
illius perfectionis ad quã intẽdit motus, donec perficiaẽ: & ſit in actu. Secundũ hoc ergo oĩs forma, ſe
cũdum quã diciẽ magis vel minus, in ſua natura habet partes qualeſcũq; ſcilicet multas vel paucas:
ſecũdũ quas diuerſimode in diuerſis gradibꝰ põt ſiſtere inter terminos, & dici in ſe ſcd̃m illas partes
magna vel parua: & ſubiectũ magis vel minus. Aliter eñ ſecũdum nullam formã diceretẽ aliquid ma
ius vel minus oĩno. Et cõſiderandę ſunt illę partes in formis ſimplicibꝰ ſecũdum quãtitatem ſpũalis
virtutis in pfectione ſecundũ naturam rei in ſe, vel in vigore eius, ex cõparatione ad opus propriũ: &
hoc per ſimilitudinẽ ad partes in quãtitate molis acceptas ſecũdum rationẽ continui: ſecundũ quas
dicitur magnũ & paruũ ſiue maius & minus: vel ſecũdum rationẽ diſcreti cadentis in cõtinuo, ſecũ
dum quas diciẽ multũ & paucũ, ſiue plus & minus. Iſtę enim cõparationes & gradus i quãtitate vir
tuali habẽt conſiderari ſecundũ quandã proportionẽ ad eadem: ſecundũ ꝙ ſunt in quãtitate molis: ſi
cut cætera quę a quãtitate corporali ad quãtitatẽ ſpũalem tranſferũtur. Sicut eñ in quãtitate molis
vnũquodq; dicitur magnũ ſecũdum ꝙ ad debitã formę & ſpeciei ſuæ quãtitatẽ peruenit: & paruũ ſe
cũdum magis & minus, inquãtum deficit ab illa ſecundũ diuerſos gradus inter maximũ & minimũ
determinata ab vnaquaq; forma naturali: vt equus diciẽ magnꝰ vel paruus: & miliũ magnũ vel par-
uum: ſimiliter & in quantitate virtutis dicitur magnum, ſecundum ꝙ ad debitam quantitatẽ per-
fectionis in eſſentia formę vel vigoris eius attingit: & paruũ ſcd̃m ꝙ citra ſiſtit. ET quẽadmodum O
ibi qđ maius eſt mole, cõtinet in ſe minus pluries, vel ſemel, vel aliquã eius partẽ ſcd̃m partes molis
cõſimiliter maius virtute in ſe continet minus ſcd̃m partes pfectionis. Et ſicut ibi puta in longitudi
ne extenſa corporaliter, inter imum centri & ſummũ circũferentię ſunt infiniti gradus in potẽtia ſi-
gnandi: quoꝝ quilibet diciẽ ſupra reſpectu centri & eorum quę ſunt pximiora cẽtro: & ſubtus reſpe-
ctu circũferentię & eorũ quæ ſunt pximiora circũferẽtię: ita ꝙ vbicũq; in intermedio ſignetur ſignũ
in actu, inter illud & ſignũ centri aut circũferẽtię ſunt infinita ſigna in potẽtia ſignãda ſcd̃m ſurſum
& ſcd̃m deorſum, diſtãtia a ſurſum ſimpliciter ſcd̃m magis & minꝰ, & ſimiliter a deorſum. Et ſimili
ter eſt de ſignis inter quęlibet duo ſignata in actu inter centrũ & circũferẽtiam. Et ppter hoc omnis
tranſlatio localis inter centrũ & circũferentiam eius qđ ſe cõmẽſurat ſpatio, eſt ſecũdum motum lo-
calẽ continuo, acquirẽdo ſibi cõtinuo ſurſum aut deorſum ſcd̃m plus & plus, quouſq; motus ſtet in
ſurſum, aut deorſum ſimpliciter, aut in ſigno intermedio ſignato in actu: in quo actu acquiſitus eſt

ſibi ꝑ vltimã mutationem motus ꝓcedentis determinatus gradus ſcđm ſurſum & deorſum inter
cẽtrũ & circũferẽtiã: qui & reſpectu centri dicit̃ ſurſum & reſpectu circũferẽtię dicit̃ deorſum. Cõ
ſimiliter hic puta in caliditate extẽſa virtualiter inter ſummũ ei⁹ qđ habet in igne. Ignis em̃ vt di-
cit pħus in .ii. meteoro. eſt in fine caliditatis: & inter imum qđ habet in corpore minime ſuſceptiuo
caloris ꝑ naturã, ſunt infiniti gradus in potẽtia ſignandi: quorũ q̃libet reſpectu ſummi & eoꝝ gra-
duũ q ſunt ſummo ꝓximiores dicit̃ minus itẽſum & minus calidũ, & magis reſpectu imi & eoꝝ q̃
ſunt ei ꝓximiores. Ita ꝙ i intermedio aliquo gradu intẽſionis ſignato in actu inter illũ & ſummum
aut imũ, ſunt infiniti gradus intẽſionis in potẽtia ſignandi ſcđm magis intẽſum & minus. Simili-
ter inter quoſlibet duos gradus actu ſignatos i medio iter ſummũ & imũ. Et ꝓpter hoc oĩs trãſla
tio alterationis inter ſumme calidũ & minime calidũ ei⁹ qđ calore afficit̃ eſt ſecundũ motũ calefa-
ctionis cõtinuũ acq̃rẽdo ſibi calorẽ ſcđm plus quouſq; ceſſet motus: aut in ſumme calido: aut i mi
nime calido: aut in aliquo gradu intermedio ſignato, q ſibi eſt iam actu acquiſitus ꝑ vltimã muta-
tionẽ: q eſt terminus motus ꝓcedentis. Qui qđẽ dicit̃ min⁹ calidus reſpectu ſummi: & magis reſpe
ctu imi. Et eſt hic aduertẽdũ: ꝙ ſicut in lõgitudine dicta extẽſa mole inter centrũ & circunferentiã
cuius vnus punctus in vna extremitate centralis eſt: alter aũt punctus eius in alia extremitate cir-
cũferentialis eſt: duo eſt cõſiderare: ſcilicet eſſentiã ſiue naturã ipſi⁹ longitudinis, q̃ quãtitas q̃dam
eſt: & rõnẽ ſitus ſiue ordinis partiũ in toto & inter ſe: q̃ eſt differẽtia q̃dã quãtitatis, ſcđm ꝙ diuidit̃
quãtitas in quãtitatẽ poſitionẽ habẽtẽ & nõ habẽtẽ poſitionẽ, a pħo in ꝑdicamẽtis. Cõſimiliter in ca
liditate virtute ſecũdũ rõnẽ intelligẽdi inter ſummũ & imum in calore: vt cuius vnus terminus ſit
imũ: alter vero ſummũ: duo eſt conſiderare: ſcilicet eſſentiam & naturã ipſius caliditatis, q̃ eſt quali
tas quędã: & rõnẽ intẽſionis & remiſſionis: q̃ ſunt quaſi gradus: & ordo partiũ ꝑfectionis & vigoris
q̃ eſt differentia q̃dã qualitatis: ſcđm ꝙ qualitas diuidi põt in qualitatẽ habentẽ intẽſionem & non
habẽtẽ: quẽadmodũ quãtitas in hñtẽ poſitionẽ, & nõ hñtẽ. Et ſicut i illa lõgitudine ſecũdũ ꝙ lõgi
tudo eſt cõſiderant̃ magnũ & paruũ ſecũdũ ptes extẽſiõis molis: & ſecũdũ hoc i natura & eſſentia
lõgitudinis cõſiderat̃ cõparatio ſecũdũ mai⁹ & minus: vt dicat̃ maior linea q̃ intelligit̃ inter alterũ
terminorũ & ſignũ mediũ iter extrema: q̃ illa q̃ itelligit̃ inter alterũ extremorũ & ſignũ inter ipm
extremũ & mediũ: ſecũdum vero ꝙ ſituata eſt conſiderant̃ in ea magis & minus ſecũdum ſigna ſi-
tuationis ſurſum & deorſum, vt dicat̃ ſignũ vnũ ſignatum magis ſurſum, vel minus q̃ alterũ: ſecũ
dum ꝙ eſt ꝓpinquius vel remotius ſigno qđ eſt ſimpliciť ſurſum: aut ſigno qđ eſt ſimpliciter deor
ſum: & accipimus hic ſurſum & deorſum, ſecũdũ ꝙ ſunt eſſentiales termini dimẽſionis ſiue quanti
tatis vnius hñtis poſitionẽ partium in toto: non autẽ ſecũdũ ꝙ ſũt termini poſitionis ſiue ſitus ſe-
cũdũ locũ: quia ſic ſunt accidentia quãtitatis locatę, & differẽtię eſſentiales poſitionũ diuerſarũ ſpe
cie: priori autẽ mõ non ſunt differentiæ ſed partes vel ſigna diſtinctiua partium integraliũ eius di
menſionis ſiue quantitatis ſcđm numerum: conſimiliter in iſta caliditate ſecũdum ꝙ caliditas ẽ cõ
ſiderat̃ magnũ & paruũ ſcđm partes virtutis: vt ſecundum hoc in eſſentia & natura caliditatis cõ-
ſiderẽt̃ cõparatio ſcđm maius & minus: vt dicatur maior caliditas quæ intelligit̃ in gradu qui mi-
nus diſtat a ſumme calido: & minor quæ intelligitur in gradu qui magis diſtat. Non dico diſtãtia
ſituali quæ non eſt niſi eius qđ eſt magnũ mole: ſed diſtantia naturali quæ eſt eius qđ eſt magnum
p non mole: ſed bonitate virtutis. & hoc ſecundum duplicem perfectionẽ. Quarũ vna conſiſtit in na
tura & eſſentia rei: alia vero in potẽtia eius operatiua. Quarum prima ꝓprie appellatur naturalis
bonitas: ſecunda vero naturalis vigor. De prima dicit Auguſtinus in quinto de trinitate capitulo
octauo. In his rebus quæ non mole magnę ſunt, hoc eſt maius eẽ quod eſt melius eſſe. De ſecũda ve
ro dicit in nono de trinitate capitulo .iiii. Vita qualibet corpore quolibet maior eſt non mole: ſed
vi. Et poteſt addi ſimile verbum illi qđ prius. In his em̃ rebus quæ mole magnę non ſunt, hoc eſt ma
ius eſſe quod eſt vigoroſius eſſe. Secundum vero ꝙ caliditas ipſa habet in ſe perfectionem in na-
tura & vigore, conſideratur in ea magis & minus ſecundum ſigna & gradus perfectionis ma-
ioris et minoris: vt dicatur ſecundum ſignum ſiue ſecundum gradum vnum caloris maior q̃
ſecundum alterum: ſecundum ꝙ plus vel minus diſtat ſimpliciter a calore qui eſt in ſumme cali-
do. non dico diſtantia ſituali: ſed virtuali vt prius. Et eſt hic ſecundum hoc aduertenda diuerſi-
tas & conuenientia partium totius integri per extenſionem, et totius virtualis per perfectionem.
Ibi enim eſt pars extra partem ſecundum rem et naturam: & minor pars aut eſt extra maiorem:
aut maior continet in ſe minorem cum quadam alia, vel quibuſdam aliis: quarum vna eſt extra
aliam. Hic vero ẽ totum idipſum ſimplex in re: nec habet partẽ extra partem: aut partem in parte:
ſed in ſimplici habet gradus perfectionis contentos virtute. Ita ꝙ ſicut vna quantitas molis

queͅ excedit ſecundū extēſionem quicquid continet queͅcūq; alia quantitas molis minus extenſa ſi-
gillatim ſibi applicādū: & in hoc dicit͛ eſſe maior quantitas molis,& continere omnē minorē,& am
plius:per qđ etiā amplius conſtituit͛ in gradu maioris ſecundū molē: ſic vna quātitas virtutis quæ
excedit ſecūdū perfectionē quicquid continet queͅcunq; alia quantitas virtutis minus pfecta ſigilla
tim ſibi applicandū:& in hoc dicit͛ eſſe maior quātitas virtutis:& cōtinere oēm minorē & amplius
p qđ etiā & amplius cōſtituit͛ in gradu maiori ſcđm pfectionē.verbi gratia,in quantitate molis ex
vna parte & vigoris ex alia q̄ vniformiter ſequitur quātitatē natureͅ,ſit aliqua magnitudo cētū &
vnius pedum :& ſit aliquis homo tāteͅ virtutis ꝙ poſſit eam portare:ita ꝙ nihil amplius oino:ſed
nullus alius poſſit eam portare:ſed poſſit quidā alius portare centipedalē & nihil omnino amplius
& quidam tertius illā quæ eſt nonaginta pedū & nihil omnino āplius:& ſic deſcendēdo ſecūdū nu-
merū pedū vſq; ad talē q poſſit portare pedalē & nihil amplius omnino:ꝙ primus poſſit portare il-
lam quæ eſt centū vniꝰ pedū:& alius illā queͅ eſt cētū pedū tm̄:& ſic deinceps:hoc eſt in ſingulis poſ
ſe ſecūdū virtutem,vt determinat phus in primo cæli & mundi. Iſtis autem ſic diſpoſitis & ordi Q
natis contingit ꝙ ſicut ſe habet magnitudo ferenda ad magnitudinē ſecundū quātitatē molis, ſic
ſe habet in ferentibus virtus ad virtutē ſecūdū quantitatem vigoris.& hoc ſecūdū regulas phi da-
tas ſuper hoc in fine ſeptimi phyſicoꝝ.Ita ꝙ ſicut quantitas molis vna ferenda maior eſt alia i mo
le:ſic quātitas vigoris ferētis vnius eſt maior q̄ alteriꝰ.Sicut ergo quātitas vna molis eſt maior alia
pluralitate partiū molis extēſeͅ:ſic quātitas vigoris vna eſt maior alia pluralitate partiū vigoris.Se-
cūdū hunc ergo modum in omni eo ſecūdum qđ.dicitur magis & minus cōparando aliqua in illo
oportet intelligi ꝙ ipſum in ſeipſo dicatur ſecūdū maius & minus quantitate virtutis: etſi aliquan
do cum hoc quantitate molis. Vnde regulariter queͅcūq; cōueniunt in aliquo qđ eſt ratio dicendi
aliqua ſecūdū magis & minus,oportet ꝙ illud ſit ratio cōmunis participata ab ambobus:q̄ ex ſe na
ta eſt ſe habere ī gradu maioris & minoris.Nec reſtat ſiue illud fuerit generale ſiue ſpeciale,ſiue ſit
cōmune analogū ſiue vniuocū:dū tn̄ non ſit pure eͅquiuocū ſicut ſunt eͅquiuoca a caſu.PER iam di R
cta patēt obiecta.Verū eſt em̄ illud aſſumptum in primo argumēto:ꝙ forma accidentalis nō ſuſci
pit in ſua eſſentia magis aut minus:ſicut neq; eſſentialis vel ſubſtantialis.Sed falſum eſt qđ adiūgi
tur:ꝙ recipit magis & minus ſecundū eſſe ſuū in ſubiecto & a ſubiecto:ita ꝙ oīno ratio magis &
minus contrahatur a ſubiecto in accidens:vt accidens p ſubiectum dicat͛ magis & minus.Et ideo ī
ſola concretione,nō in abſtractione.quia illud qđ accidenti cōuenit ex parte ſubiecti,nō aūt ex ipſa
rōne accidētis,nō attribuit͛ accidenti niſi ex cōcretione:qa accidētiū rō in cōcretione a ſubiecto inci
pit qđ ſumit in ſe loco generis:ſicut ecōuerſo rō accidētiū abſtractorū incipit a proprio genere: &
terminatur ad ſubiectū qđ ſumit in ſe loco differentiæ. Dicimus enim ꝙ ſimum eſt naſus curuus
& ꝙ ſimitas eſt curuitas naſi:ſecundū ꝙ aliqui ſolent dicere.prout em̄ patet ex p̄determinatis,pria
& per ſe cauſa magis & minus eſt in ipſa forma : quia in ſe eſt natura indeterminata:ita ꝙ ſpecies
eius in latitudine quadā virtualis quātitatis habet cōſeruari.& licet aliquando regrat diſpoſitionē
aliā in ſubiecto vt in eodē nūero creſcat & decreſcat ī ſua quātitate: queͅadmodū & albedo regrit cō
trariū:& color diuerſam corporis terminationē:& ſic quodāmō ex ſubiecto: qa nō ſine diſpoſitione
exiſtēte in illa agēs pōt in ipſa cauſare cremētum vel decremētū: ꝙ tn̄ habeat aliquo mō a ſubiecto
vt dicat͛ ſecūdū magis & minus:ſiue ꝙ recipiat magis aut minus:hoc dicere oīno falſum eſt.quia
nullo modo ipſa forma neq; cōcreta ſubiecto neq; abſtracta dicit͛ ſecūdū magis & minus: neq; etiā
recipit magis & minus cōcreta ſicut neq; abſtracta:ſed ipſum ſubiectū recipit magis & minus per
hoc ꝙ forma in ipſo recipit eē maiꝰ vel minus.& p hoc dicit͛ ſubiectū ſecūdū magis & minus:qa for
ma qua afficit͛ habet eſſe maius & minus.& ſecundū hoc eſt albiꝰ qđ perfectiori albedine afficit͛,cui
ēt accidit ꝙ ſit purior ꝓpter amotionē ptiū cōtrarii admixti.Vn̄ cū albū dicit͛ maiꝰ & minꝰ,tāq̄ ſub
iectū eiꝰ qđ ē magis & minꝰ:hoc cōuenit ei ſubiectiue rōne ſubiecti albedinis:vt idipm̄ qđ denoiat͛
albedine denoietur eo qđ eſt magis & minus. Effectiue autem conuenit ei ratione ipſius albedinis
efficientis.id enim eſt magis & minus qđ puriori albedine in ſeipſo afficit͛: nō aūt ipſa albedo iquā
tū ea afficit:ſed ipſa ſecūdū ſe,& vt cōcreta,& vt abſtracta,dicit͛ maior & minor ſcđm p̄determina
tum modū.Vnde & ꝙ neq; ſecūdū hunc modū forma ſubſtātialis dicat͛ ſcđm magis & minus: ſcili
cet quia eſt in materia & p materiā,patet ex p̄determinatis.Licet em̄ ipſa forma ſubſtātialis q̄ diuidit͛
p ſpecies ſcđm gradꝰ ſine appoſitione differentiarū p indeterminationē materieͅ ſcđm modū p̄deter
minatū cōtrahat indeterminationē:q̄ latitudinē quādā quātitatis ſpiritualis habebat i eſſentia ſua
vt poſſit aliquo mō dici maior vel minor:nullo mō tn̄ ſcđm ſeipſam dicit͛ magis vel minus,neq; ēt
materia p ipſam:ſed formeͅ ſpecierū cōtentarū ſub ipſa,& diſtinctarū ſolo gradu naturæ inter ſe,di

cunť illam participare ſecundũ magis & minus. Et licet talis forma ſecũdum dictum modũ cauſet
magis & minus: & in ipſa habet eſſe magis & minus effectiue & non ſubiectiue: ſicut & in forma ac
cidẽtali: nõ tñ ſequiť ex hoc ꝙ in omĩ forma ſecũdũ hũc modũ ſit magis & minus: qa in multis for
mis tam ſubſtantialibus q̃ accidẽtalibus nõ poteſt eſſe magis & minus: ſicut & in quibuſdam aliis
S vt patet ex ſupra determinatis. Ad argumẽtũ in cõtrariũ: ſi in forma ſubſtantiali eſſet magis & mi Ad Argu. in
nus: tũc in ipſam eſſet motus non mutatio: Dicẽdũ ſecũdũ p̃determinata: ꝙ differunt eſſe magis & oppoſi.
minus: & recipere motũ cremẽti vel decrementi ſecũdũ magis & minus. Primo modo hñt eſſe in
diuerſis a diuerſis generãtibꝰ nõ p aliquẽ motũ inchoatũ in vno, & ſtantem in gradu inferiori, & p
cedentẽ in alio ad gradũ vlteriorẽ. Hoc eñ eſt impoſſibile: quia motus vnus numero eſt ad eundẽ
terminũ numero, & in eodẽ ſubiecto ſecũdũ numerum: vt determinať in. v. phyſicoꝝ. Secundo mõ
habent eẽ in eodẽ, & hoc ab eodẽ agẽte generãte albũ, & continuo motu ꝓcedẽdo a minori albo ad
maius vſq; ad ſummũ, aut ſtando citra ſummũ: & poſtmodũ alio motu ꝓcedẽdo a minus albo ad
magis album. Primo mõ magis & minus hñt eſſe ſecundum formã ſubſtantialẽ & ſecũdũ acciden
talem, licet diuerſimode: vt ſupra determinatũ eſt. Secundo aũt modo ſecũdũ formam accidẽtalem
ſolum. Et eſt forma indeterminata habens latitudinẽ quantitatis diuerſimode in primo mõ & i ſe
cundo. In primo eñ modo habet latitudinẽ & indeterminationem ſub rõne vniuerſalis in materia
ſub ratione cõmunis conſiderata. In ſecundo mõ ſub ratione ſingularis in hac materia ſignata. Et
quia in materia ſignata ſecũdum quã nata eſt fieri tranſmutatio in forma accidentali ſecundũ ma
gis & minus: ideo vt ipſa i aliquo gradu pfectiori habeatur q̃ iam habita eſt, oportet ꝙ ad illũ deue
niat per motum partes formæ acquirendo per partes motus, vt dictum eſt ſupra. Latitudo autem
ſub ratione vniuerſalis indeterminata dupliciter debet determinari per ſuppoſita quo ad ratio
nem vniuerſalis: quæ inquantum eſt vniuerſalis, indeterminata eſt: & quo ad rationem na
turæ conſiderata ſub illa vniuerſalitate: & hoc per gradus in illa natura. De prima determina
tione & ideterminatiõe nihil ad ꝓpoſitũ: ſed de ſecũda tñ: q̃ fieri habet aliter & aliter in ſubſtantia
& accidẽte. In accidente eñ cũ vniuerſale determinať p ſuppoſita, ipſa natura ſub æquali & cõſimi
li indeterminatiõe ſua qua eſt in ipõ vniuerſali, recipiť in quolibet ſuppoſito. Nam ad quẽlibet gra
dũ limitať in illis: ſiue ſit forma generis determinata p ſpecies vt color p albedinẽ & nigredinẽ: ſiue
ſit forma ſpeciei determinata p indiuidua: vt albedo per hanc albedinẽ exiſtentẽ in lapide: & illã exi
ſtẽtem in ligno. Et ꝑpter hoc natura ipſa non determinať ſecũdũ aliquẽ gradũ naturę: niſi p motum
potentẽ ſiſtere in quolibet gradu vſq; ad ſummũ i cremẽto vnius formę vel in decremẽto. Quę qdẽ
incrementũ & decrementũ, ſunt in eſſentia formę quo ad maius & minus: & in ſubiecto eius ipſam
formam recipiente quo ad magis & minus. Et ita ex diuerſa participatiõe indeterminata dupliciť
debet determinari p ſuppoſita quo ad rationẽ vniuerſalis formę a ſubiecto: nõ aũt ex diuerſa parti
cipatione ſubiecti a forma: vt quidã ſolẽt dicere: ſecũdũ ꝙ debet declarari cũ occurret q̃ſtio de mo
do augmenti & diminutionis habituũ ſiue formarũ accidentaliũ. In forma aũt ſubſtantiali cũ deter
minať vniuerſale p ſuppoſita, ipſa natura non ſub ęquali & cõſimili indeterminatione ſua qua eſt i
ipſo vniuerſali recipiť i ſuppoſito: ſed cũ talis forma ſit forma generis, vt dictũ eſt ſupra, in qualibet
ſpecierũ ſuarũ ad aliquẽ gradũ determinatũ & indiuiſibilẽ limitať: vltra quẽ vel citra quẽ nõ ſaluať
ſpecies: ſicut cõtigit in numeris, vt ſupra dictũ eſt. Et ita nullã habet in ſe indeterminationẽ natu
ræ: ſed ſolũ vniuerſalis: quæ determinať p ſuppoſita ſub qualibet ſpecie: in qbus natura ſub ęquali
determinatione recipitur: vt i indiuiduis ſub tali ſpecie acceptis nõ ſit priꝰ & poſterius ſecundum
gradũ dignitatꝭ & ordinis naturalis ſub eadẽ ſpecie. Et iõ cũ motꝰ & trãſmutatio ad formã eſt i idi
uiduis ſcd̃m rõnem formę in qua eſſe eorum cõſiſtit: cum in vnoquoq; cõſiſtit ſub eſſe indiuiſibili
& hoc ẽt ſi ſcd̃m diuerſos gradꝰ ponať ſub forma ſpecifica deſcẽdere i indiuidua: i indiuiſibili aũt
nõ eſt motus ſed mutatio tñ: idcirco nõ obſtante ꝙ in forma ſubſtãtiali aliqua & aliquo modo ſint
magis & minus, non erit motus in ipſam: ſed mutatio tñ. Et nullo modo eſt ſimile de forma ſub
ſtantiali & accidentali, vt dictum eſt.

SEquunť Quęſtiones ptinẽtes ad creaturas intellectuales incorporeas: ſcilicet ad
angelos. Et erãt duę tñ. Vna ptinẽs ad eius ſubſtãtiam & naturã. Altera erat p
tinẽs ad eius actionẽ egredientẽ ex natura. Prima erat: Vtrum in angelo ſit mate Queſt. xvi.
ria vt debeat dici cõpoſitꝰ ex materia & forma. Secũda erat: vtrũ ãgelus mouea Quæſt. xvii.
tur de loco ad locum. CIRca primũ arguitur: ꝙ in angelo ſit materia: & ꝙ eſt Arg. princi.
cõpoſitus ex materia & forma: qa eſt in p̃dicamẽto ſubſtãtię: & ſubſtãtia q̃ eſt p̃
dicamẽtũ ſcd̃m Boetiũ ſup p̃dicamẽta Ariſto, ẽ ſba cõpoſita ex materia & forma:

In oppoſi. COntra,tunc angelus eſſet naturaliter trāſmutabilis circa materiā ſecundū ſuā formam.qa mate
Opinio pria ria ſecūdū phm, eſt principiū omnis trāſmutationis. ALiquorꝫ erat opinio quā tenet Anicebron T
in libro fontis vitæ,ꝙ oīa citra primū,cuiuſmodi ſunt omnia creata,habent materiā.Cuius rō vna
eſt ex natura generis iam poſita.Et alia erat ꝓprietas ſubiecti & recipientis: q̄ nō eſt niſi a materia
quia ſcđm Boetiū de trini.Forma ſimplex ſubiectū eſſe nō pōt.Angelus aūt receptiuus ē multarū
diſpoſitionum vt ſubiectum.Et tertia ratio erat ꝙ vnus angelus conuenit cū alio angelo ſecundū
rationē eſſe ſubſtantialis indeterminati:& differt ab eo ſcđm rōnē ꝓprii eſſe determinati.Rō autem
indeterminati ſicut & ratio infiniti non eſt niſi a materia:quēadmodū rō determinationis & finiti
eſt a forma. SCiendū eſt ergo:ꝙ qdā ponebant materiam in oībus:& dicebāt eā vniꝰ rōnis:de quo V
rū numero videt̃ eſſe Anicebron.qđ patet ex rōnibus q̄ vniformiter oīa cōplectunt̃.Quidā autē
ponūt materiā in corporalibꝰ tm̄:ſed dicunt eā eiuſdē rationis in oībus in quibus inuenitur:eo ꝙ cū
materia ſcđm ſe ſit quoddā ens in potētia tm̄,nullā actualitatē habens:non pōt eſſe in materia ſecū
dū ſe aliquid:vñ vna poſſit ab alia differre.Alii vero ponebant materiā in corporalibꝰ tm̄:ſed diuer
ſę rōnis in diuerſis.Sed ꝙ nec prima opinio nec ſcđa pōt ſtare,declaratur ꝑ hoc qđ dicit Commenta
tor ſup finē primi phyſicorꝫ,ſecundū mentē phi: ꝙ trāſmutatio docuit materiā.Vñ & dicit in ſe
cundo metaphyſicę, ꝙ oportet imaginari primā materiā in re mota.vbi eſt ergo vniformis rō ma
terię,& trāſmutationis.Cū ergo materia in elemētis & elementaribꝰ ſit trāſmutabilis ꝑ naturalem
generationē ſcđm formas ab vna in alterā:& cum eſt actu ſub vna eſt in potentia ad oēs alias:eadē
ergo materia tranſmutabilis eſſet a forma elementi in formam cæli aut angeli & econuerſo:quod
aperte falſum eſt.ergo &c.Ergo cū a nulla harū formarum fiat tranſmutatio ad alteram:nō eſt er
go materia ſub forma elementi eiuſdem rationis cuius eſt illa quæ eſt ſub forma cæli:neqꝫ aliq̄ iſta
rum eſt eiuſdem rationis cum illa quæ eſt ſub forma angeli.Sed dices:reuera materia cuiuſlibet ho
rum eſt in potentia ad quodlibet:ſed deficit agens naturale quod poteſt formam educere. CON X
tra.tunc inuanum & fruſtra eſſet ibi potentia:vel deficeret aliqua vis actiua naturalis quæ eſſet de
perfectione vniuerſi:cum de perfectione vniuerſi ſit vt cuilibet paſſiuo reſpondeat proprium acti
uum.Vñ & philoſophus ponit pro impoſſibili in ſecundo cæli & mundi:ꝙ ſtellę ſint factæ mobiles
motu progreſſiuo:cum natura non dedit eis ꝓpria inſtrumenta neceſſaria ad huiuſmodi motum.
Si ergo in illis omnibus ſit materia, neceſſario oportet ꝙ ſit rationis diuerſę nō vnius.Propter qđ
dicit philoſophus in vndecimo metaphyſicę: ꝙ omnia quæ tranſmutantur habent materiam,ſed
diuerſam. Ita ꝙ ſecundum diuerſitatem tranſmutationis oportet iudicari diuerſitatem materiæ.
Propter hoc ergo illa quæ non tranſmutantur ſecundum ſubſtantiam & formas ſubſtantiales,non
habent materiam qualem habent elementa & elementaria : vt angeli & corpora cæleſtia. ſecun
dum ꝙ dicit philoſophus in octauo metaphyſicę. Nullum eorum quæ non corrumpuntur modo
ſimplici,eſt in potentia modo ſimplici.vbi dicit Commentator. Nullum eorum quæ nō corrūpun
tur ſecūdū ſubſtantiā,habēt potētiā ꝙ ſubſtātię eorum corrumpant̃.Quare neqꝫ materia cui com
petit talis potentia,cū eſſe materiæ in potētia cōſiſtit.Materia enim ſubſtantificat̃ ꝑ ſuū poſſe:vt di
citur in de ſubſtātia orbis.Propter qđ phus in primo cæli & mundi remouens a corporibꝰ cęleſtibꝰ
materiā elementorꝫ,dicit ꝙ non habent materiā:quia eſſent generabilia & corruptibilia.& ſup finē
decimi metaphy.dicit Cōmētator.Si corpus incorruptibile eſt cōpoſitū ex materia & forma,dicet̃
ęquiuoce cū materia & forma generabilis & corruptibilis.Et propter idē cū angeli nō trāſmutant̃
motu locali ſecūdū vbi,quēadmodū cæleſtia corpora:vt in ſequenti queſtiōe apparebit: nō habēt ta
lē materiā qualē habent corpora cæleſtia.de quorꝫ materia dicit̃ in.viii.metaphy.ꝙ nō eſt in poten
tia niſi ſit de vbi in vbi.& hoc nihil prohibet vt hoc ſit materia.vbi dicit Cōmētator.Hoc quo cor
pus cęleſte nō denudat̃ a potentia in vbi:nihil prohibet vt ſit materia.hęc eſt eñ diſpoſitio materię.
vnde & philoſophus in duodecimo metaphyſicę loquens de intelligētiis quas nos vocamus ange
los,ſcđm Auicennam in decimo metaphyſicę,dicit.Iſtę ſubſtātię ſunt extra materiā.Cōment.Cui
Opinio ſcđa nō admiſceat̃ potentia neqꝫ in ſubſtātia neqꝫ in loco. DIcūt ergo alii ꝙ angeli hn̄t vnā ꝓpriā rōnē Y
materię.Qđ ſi rōnabiliter dicat̃:oportet ꝙ ſcđm iam dicta ſup hoc nos doceat aliqua trāſmutatio.
Tranſmutatio autē quā rōne cōuicere poſſumus in angelis:ꝓpter quā rōne receptionis ponere poſ
ſumus materiam in eis ꝓpriā:illa non eſt niſi ſcđm itellectū & voluntatē.quia illa quæ eſt ſecundū
locum ponitur ꝓpter limitationē:q̄ indifferenter in angelis ponitur ſiue ſint formę purę ſiue mate
riales. Sed hoc non poteſt docere nos aliqua tranſmutatio ſecūdum intellectū:quare neqꝫ ſecundū
volūtatē:cū actio intellectꝰ magis cōſiſtit in recipiēdo q̄ volūtatis.cuiꝰ ꝓbatio eſt ſūma ex rōne opa
tionis intellectualis.& hoc ꝑ ea quæ dicit phus circa intellectus noſtri imaterialitatem.Cum enim

angeli ſunt ſuperiores in gradu naturæ & magis ſeparati q̄ intellectus noſtri: oportet ꝙ ſint maioris ſimplicitatis & immaterialitatis. Vñ dicit Cōmentator ſup tertiū de aīa: ꝙ ex eo qđ ſcimus de intellectu noſtro ex ſciētia aię, ſcimus & intelligimus ea q̄ ſunt circa intellectus ſeparatos. Circa intellectum noſtrū determinat phus in tertio de anima: & ſcđm hoc Cōmentator eū exponit: ꝙ nō habet de intētione paſſionis niſi hoc tm̄: ſcilicet ꝙ recipit formā quā apprehendit: & eſt in potentia ad eam: nec transmutat̄ a forma quā apprehēdit, quēadmodū ſenſus: quia non ē materialis, nec corpus, nec virtus in corpore. Et ꝓbat ꝙ oportet ꝙ talis naturę ſit ex eius opatione qua oportet ꝙ oīa intelligat materialia. Qm̄ ſi eſſet forma materialis: vt tota p eſſentiam ſuam eſſet educta de potētia materiæ: vel in eſſentia ſua eſſet pars quæ eſſet materia, & pars quæ eſſet forma: & ſic vel tota eſſentia ſua: vel pars eſſentię ſuæ eſſet forma imerſa eſſentialiter materię: tunc eſſet eiuſdem naturæ cum aliis formis materialib⁹: & nullam earū poſſet recipere, quia recipiens non debet eſſe de natura recepti: aliter em̄ reciperet ſeipſam: & eſſet mouens & motū ſimul ſecūdum ſeipſam: qđ eſt impoſſibile. quēadmodū impoſſibile eſt ꝙ coloratū recipiat colorē. Impoſſibile ergo eſt ꝙ intellectus ſit totus forma materialis vel pars eius. Et eſt huius rationis pertractatio talis, vt determinat Cōmentator: ꝙ intellectus vt intelligat oportet ꝙ recipiat formas ſimpliciter ſecundum ꝙ ſunt formæ: & vniuerſales, nō ſcđm ꝙ ſūt hoc aliqđ. Materia aūt & oīs forma materialis maxime de cui⁹ eſſentia eſt materia nō recipit formas niſi vt hoc aliquid & particulare: q̄ ſunt ſolū potētia ītelligibiles, non in actu. Et ideo ſub tali eſſe recipiēs formas, non eſt cognoſcēs eas neq̄ cōprehendēs: & hoc ſiue ſit forma corporalis ſiue ſpiritualis. nulla em̄ in hoc eſt differētia: quia vniuerſale ſemp prio intelligit̄ obiectiue, & non ſingulare: niſi p rōnē vniuerſalis vt p mediū intelligendi: qđ nō ptinet ad ꝓpoſitā

Z queſtionem. SI ergo tota aīa intellectiua vel pars eius ponat̄ forma materialis ſicut forma corporalis aliqua: qualiſcūq̄ materia ibi ponatur: impediret ne poſſit eſſe actu intelligēs aut actu ītellectum. Cuius ſignū eſt ꝙ intellectus cōiunctus quanto magis ſe abſtrahit a materia & corpore, tanto magis intelligit: & quanto magis vult intelligere, tanto magis nitit̄ ſe abſtrahere a corpore & materia. Cū ergo angeli ſint ſubſtantiæ ſumme intellectuales: omnino debent eſſe ſeparatę a materia: maxime ne ſit materia pars eſſentiæ ſuæ. Illud enim multo magis īpediret q̄ ſi omnino eſſet actus materiæ dū tm̄ nō educeret̄ de potētia materiæ: ſicut eſt intellectus hūanus. Hęc eſt ergo vera via ꝓbādi im-

A materialitatem naturæ intellectualis. vnde etiam ſi cōpoſitio in ea inueniat̄, illa non eſt ex materia & forma: ſed ex aliquo ſe habente ad modū materiæ, & aliquo ſe habente ad modum formæ: inquātum oīs creatura deficit a diuina ſimplicitate: ſecūdū ꝙ declarauimus in quibuſdā q̄ſtionibus de ſimplicitate dei. Et de tali modo compoſitionis loquit̄ Cōmentator cū dicit ſup tertiū de aīa. Quēadmodum ſenſibile eſſe diuiditur in materiā & formā: ſic intelligibile eſſe oportet diuidi in conſimilia his duob⁹. ſcilicet in aliquod formę ſimile, & in aliqđ ſimile materię. Et hoc neceſſe eſt in omī intelligentia abſtracta quæ intelligit aliud. Et ideo declaratum eſt in prima philoſophia: ꝙ nulla eſt forma libera a potentia ſimpliciter niſi prima forma quæ nihil intelligit extra ſe: ſed eſſentia eius eſt quiditas eius. Aliæ autem formæ diuerſificātur in quiditatē & eſſentiam quoquo modo. hoc eſt habet compoſitum ex quiditate & eſſentia ſiue ex quod & quo eſt: appellando quiditatem quo eſt, & eſſentiam quod eſt. quam in quæſtionibus dictis de ſimplicitate dei, appellauimus naturam ſiue ſup-

B poſitum. AD illud quod arguebatur primo per Boetium de ſubſtantia ꝙ eſt compoſitum: dicendū ꝙ de ratione ſubſtantiæ quæ eſt generaliſſimum, non eſt ꝙ nominet quiditatem in ſe compoſitā ex diuerſis vt ex principiis cōponentibus, & hoc neq̄ in eſſe rationis neq̄ in eſſe naturę. Non in eſſe rationis: quia in eſſe rationis non ē cōpoſitio in prędicamento niſi in ſpecie ex intentione generis & differentię. Neq̄ in eſſe naturæ: quia de ratione prædicamenti ſubſtantiæ in eſſe naturę ſuę non eſt niſi ꝙ ſit aliquid cui conueniat eſſe non in alio: ſed ſecundum ſe: vt determinauimus in quæſtione quomodo rationes prædicamentorum deo attribuuntur. Ad hoc autem ꝙ aliquid ſit tale, non requiritur compoſitio aliqua in eſſentia eius. licet neceſſe ſit ꝙ ſit habens compoſitionem quiditatis ſuæ cum eſſe: vt ſecundum hoc genus ſubſtantię ſit compoſitum quodāmodo ex eſſentia & eſſe & per conſequens omne contentum ſub ipo. Propter qđ dicit Auicenna: ꝙ deus non eſt in prędicamento ſubſtantię: quia non eſt aliquid cui proprie conueniat eſſe: ſed potius qđ ſit ipſum eſſe. Sed tamen ratio pdicamēti ſubſtantię nō conſiſtit ꝓprie in illo cōpoſito vt cōpoſitū ex q̄ditate & eē ſecūdum ſe ſit ipm pdicamētum: ſed in ipſa q̄ditate ſolūmō. Illa em̄ eſt q̄ ſolūmō contrahit̄ p differentias in ſpecies. Boetius ergo large ſumit materiam in ſuo dicto, ſicut & Auerrois: non intendens ꝙ ſubſtantia pdicamētū ſit cōpoſitū ſicut cōpoſitū ex materia & forma: ſed ex aliquo materiali & formali: vt per ſubſtantiam quæ eſt forma, intelligat formam primam quæ eſt ipſum eſſe. per

Ad arg. per Boetium.

materiã,primũ ſubiectũ:cui ex natura ſua nõ cõuenit ſcd̃m ſe eẽ.& p cõpoſitũ ĩtelligat id cui cõue
niat ſcd̃m ſe eſſe, qd̃ tñ non eſt ipſum eſſe. Vnde Boetius intẽdit diſtinguere genera entiũ q̃ nullo
mõ p ſe ſunt in p̃dicamẽto ſubſtãtiæ,ab illis q̃ ſunt in p̃dicamẽto ſubſtãtiæ: & dicere ꝙ eſt aliq̃ ſub
ſtãtia q̃ nullo mõ eſt in p̃dicamẽto ſubſtãtię:& aliqua q̃ nõ ſcd̃m ſe eſt in p̃dicamento ſubſtantię:vt
ſunt illa forma,& iſta materia:& aliq̃ q̃ eſt cõpoſita:cui ſoli cõueniat ſcd̃m ſe eſſe:& ideo p̃dicamẽtũ
ſubſtãtię cõſtituere.nõ autẽ intẽdit ꝙ ſit cõpoſita ex illa forma & illa materia,quibus relictis Ariſt.
Ad rõnem egit de medio. AD rationẽ ſecũdã adductã in ſoluẽdo ꝙ receptio non eſt niſi materię:dicendũ ꝙ C
ſecundũ pħm & Cõmentatorẽ in tertio de aĩa,recipiens in eo ꝙ recipiens habet naturã aliquã ma-
terię.ſed ſicut ſecũdũ diuerſitatẽ recepti diuerſificaẽ modus paſſiõis in recipiẽdo, vt dicit ibidẽ,ſic
& modus materię.Dicẽdũ ergo:ꝙ licet angelus recipit,nõ tñ mõ quo materia recipit : ſcilicet for-
mas ſub ratione particularis hic & nunc:ſed recipit formas ſub ratione qua formę ſunt ſimpliciter
in vniuerſali.& hoc obiectiue in cognoſcendo:non autẽ ſubiectiue. Nõ ſunt eñ formę vniuerſales
in intellectuali natura niſi ſicut in cognoſcẽte. ſiqua añt ſubiectiue ſunt in eo,vt habitus ſciẽtiarum
& virtutũ:cũ illis ipſa q̃ditas eorũ cõpoſitũ q̃ddã cõſtituit, & recedit a ſimplicitate formę diuinę.de
qua dicit Boetius, ꝙ ſubiectum eſſe nõ põt: vt ſcilicet cõponaẽ cũ alio.quãtũ eñ ei repugnat com
poni cũ aliis,tantũ ei repugnat cõponi cũ alio,vt patet ex quæſtionibus de ſimplicitate dei.Et ſic eſ
ſentia angeloꝝ ratione q̃ creata eſt in ſeipſa,quaſi materia eſt ad talia recipienda:non requirit mate
riã aliã.Et quo ad hoc loq̃.Damaſcenus libro primo cap.iii.Angelum reſpectu dei non ſolum ma-
terialẽ ſed corporeũ dicit eſſe,ſic inquiens.Incorporeus & immaterialis diciẽ quantum ad nos:com
patũ ad deum,groſſum & materiale inueniẽ.Abſolute tñ loquendo vere debent dici immateriales
& incorporales.dicẽte Dionyſio de diuinis noĩbus cap.iiii.Primæ creaturę incorporales & immate
Ad aliam. riales intelliguñẽ. AD ſecundum:ꝙ in angelo ſunt determinatũ & indeterminatũ : Dicendum ꝙ D
determinatum & indeterminatũ poſſunt eſſe in aliquo ex natura rei in ſe:vel ex ratione & mõ con
ceptus ſiue intellectus.Primo modo non eſt indeterminatum niſi materia , & determinatum for-
ma vt procedit obiectio.Et verum eſt: ꝙ omne in quo ſunt determinatum & indeterminatum iſto
modo,compoſitũ eſt ex materia & forma.ſed ſic non ſunt in angelo:ſed ſolum inquantum appre-
hẽditur eſſentialis quędam ſimilitudo in natura communi ſuper omnes angelos ſecundum conce-
ptum intellectus noſtri,qui idẽ ſimplex bene diuidit per diuerſos cõcept⁹.Et illud eſt q̃d indetermi
natum ad omnes angelos:& nullum habet determinatum gradum in natura intellectuali.Id vero
q̃d ꝓprie indicat rationem naturalis perfectionis ſecundũ gradũ quo vnus ab altero differt,eſt ra-
tio determinationis & differentię:quæ adiuncta illi indeterminato conſtituit ſpeciem determinatã i
quacũq; ſpecie angelorum ſecundum diuerſitatẽ graduũ pfectionis.& hoc ſumẽdo vtrũq; & genus
& differẽtiã ſiue determinatum & indeterminatum ab itellectu:ſed diuerſimode q̃ in materialib⁹
Et quõ hoc,nõ eſt p̃ſentis ſpeculationis.Ratio etiã inducta p ſecũda opiniõe ponẽte materiã eẽ eiuſ
dem rationis in omnibus corporibus:quia ſcilicet non eſt dare vñ materia ſcd̃m ſe a materia diſtin
guaẽ:eo ꝙ diſtinctio ſeu differentia eſt a forma:Nõ valet:quia alia ẽ ratio diſtinctionis ſiue differẽ
tię principiorũ,& eoꝝ q̃ ſunt poſt principia.Quæ eñ ſunt pricipia,ſunt ſimplicia:& ideo ſeipſis dif
ferunt , quẽadmodũ materia differt a forma.& hoc modo etiã materia cæleſtiũ differt ſeipſa a mate
ria elementorum:eo ꝙ eſt aliud genus materiæ in cæleſtibus & aliud in elementis:ſicut aliud gen⁹
eſt quantitas a qualitate.Quæ vero ſunt poſt principia,compoſita ſunt:& differunt per ea ex q̃bus
componuntur.& etiam ea quæ ſimplicia ſunt in compoſitis,vt materię in diuerſis compoſitis,dif-
ferunt per diuerſas formas ſibi additas in compoſitis: & tanto plus quanto magis differunt formę
eis additæ. Et ꝙ aſſumitur ꝙ diſtinctio ſiue differentia eſt per actum vel per formam,qualem non B
habet aliqua materia de ſe:Dicendũ ꝙ licet materia nõ habeat de ſe actum formę,habet tñ actũ ſuę
eſſentiæ & exiſtentiæ,inquantum eſt effectus dei non exiſtens pure nihil:ſed aliquid in ſua eſſentia
& in ſua exiſtentia,differens a formæ exiſtentia & ab eius eſſentia: licet in compoſito ſuper actum
ſuæ exiſtentiæ nata ſit recipere actum formæ , inquantum forma eſt actus compoſiti & materiæ
in compoſito.

Quæſt.xvii. CIrca ſecundũ arguitur:ꝙ angelus non mouetur localiter:quia nullam habet ma
Arg.princi. gnitudinem p quã id q̃d mouetur debet eſſe partim in termino a quo,& partim
In oppoſitũ. in termino ad quem. CONtra.Geñ.xxviii.Iacob vidit angelos in ſcala aſcenden
Reſponſio. tes & deſcendentes.aſcenſus autem & deſcenſus motus locales ſunt. Dicendũ: E
ꝙ motus localis non debetur niſi exiſtenti in loco.Ita ꝙ iuxta modum quo habet
eſſe in loco, debeatur ei motus localis de loco ad locum.De modo eſſendi ange-

lum in loco, dictum eſt in alio Quolibet in q̄ſtione mota ſuper hoc. Et dictum eſt ibi ꝙ angelus non habet ꝑ ſubſtātiā niſi forte in aſſumpto corpore & ita ꝑ accidens eſſe in loco vt contentum & circūſcriptum a loco. Hoc em̄ proprium eſt magnitudinū extenſarum: quæ etiā proprie habent moueri localiter partim exiſtendo in termino a quo: & partim in termino ad quē: vt procedit prima ratio. q̄d nō conuenit angelis niſi per accidens per corpora q̄ ab ipſis mouētur localiter per ſe: ſi tamen verū ſit ꝙ ꝑ accidens moueantur & non moueant ſine ſua mutatiōe locali. Dico quēadmodum dixerunt philoſophi, intelligentias motrices orbium in mouendo non moueri localiter nec per ſe nec ꝑ accidens. Alio modo dictū eſt in dicta queſtione ꝙ dicitur eſſe aliquid in loco extēdēdo rationē loci ad ſitū: vt dicatur eſſe i loco q̄d ſitum aliquem ſibi determinat in loco in quo eſt nunc vel tunc: ita ꝙ non alibi. Q̄d poteſt intelligi vno modo determinatione facta per applicationem virtutis in aliquid agendo vbi dicitur ſituari. Alio modo determinatione ſiue applicatione facta ꝑ ſubſtātiam ſolam abſq; om̄i applicatione virtutis & operationis. Primo mō dupliciter. Aut naturaliter: aut voluntarie. Primo modo animæ habent eſſe determinatū naturaliter in ſuis corporibus: per quæ determinatur eis initiū eſſendi: quæ localiter mouent̄ ꝑ accidens motis ſuis corporibus. Hoc mō angeli dicendi ſunt nō moueri localiter: niſi quis ponat ꝙ habent corꝑa ſibi cōnaturalia ſicut aīę: aut ꝙ diuerſi angeli in ſuo eſſe naturali diuerſis partibus vniuerſi determinantur, quibus naturaliter præſideant, & circa quas actiones aliquas naturales exerceāt, quibus dirigantur in ſuū finem, licet non ſint forma & perfectio illarum. quēadmodū philoſophi poſuerunt diuerſas intelligentias icluſas diuerſis orbibus corporum cæleſtium. Et vterq; horum modorum eſt impoſſibilis circa angelos: quia non ſunt actus corporum ſicut animæ: & quia proprię operationes eorum eſſentiales ab omni ſubſtantia corporali abſtrahuntur: quæ ſunt velle & intelligere: ad q̄ nullo corporali indigēt vt organo vel inſtrumento. Vnde ſi per applicationem virtutis intelligātur applicari loco, hoc nō eſt niſi quia locus vel ſituale indiget eius operatione & influentia voluntaria. Hoc enim modo ſecūdum fidem catholicam angeli intelliguntur mouere orbes cæleſtes. dicente Auguſtino octauo de trinitate capitu. iii. Cogitantur angeli mundi ſpiritus cæleſtia corpora inſpirantes, atq; ad arbitriū quo ſeruiunt deo mutantes atq; verſantes voluntarie. Ergo angelus poteſt dici moueri localiter innouando operationes ſuas & influentias circa loca & corpora. & hoc vel continue influendo ab extremo in extremum per totum medium: & ſic mouebitur ab extremo in extremum per medium ī continuo & tempore. vel alternando influentias modo in vno extremo, modo in altero & nō in medio: & tunc mouebitur ab extremo in extremum ſine medio. & hoc vel continuando in vtroq; vel altero extremorum opus, vel transferendo opus a ſigno in ſignum per atoma temporum. Sed hoc ē improprie moueri & per accidens: & eſt proprie iſtud moueri eius circa quod operatur angelus, nō angeli. Quia huiuſmodi motus inquātum reſpicit angelum actio eſt, & actus perfecti ſecundum ꝙ perfectum eſt. Inquantum vero reſpicit id circa q̄d operat̄, paſſio eſt, & actus imperfecti ſecundū ꝙ imperfectum eſt. Et licet in tali operatione angelus non poteſt vere dici ſecundum ſubſtantiam ſuā moueri: vere tamen dicitur ꝙ ſubſtantia eius eſt in loco: quia nihil operatur niſi applicatione virtutis ſuæ circa illud in quod operatur. & hoc nō per emiſſionē eius: ſed via generationis & multiplicationis eius extra ſe. quēadmodum ſol multiplicat lumen & virtutes ſuas in toto medio: & ſecundū hoc per virtutem ſuam habet eſſe i toto medio. In angelo enim huiuſmodi generatiua vis non eſt ad tranſmutādum aliquod corporale. Oportet ergo ꝙ applicatio virtutis ſuæ ſit per præſentiā ſubſtantiæ ſuæ illi cui eam applicat: vnde per eam illud moueat: & ſic operetur modo hic modo ibi: & ſit præſens modo hic mō ibi: & cū operatur alicubi præſens ſit ibi & non alibi. ſecundum ꝙ videtur ſentire Ioan. Damaſcenus in prænominata quæſtione. Si tamen ita non ſit ꝙ per ſuam eſſentiā ad omnem ſitum ęqualiter ſe habet dum nihil omnino operatur: immo ꝙ improprie dicatur ꝙ ꝓpior ſit eſſentia ſua orienti q̄ occidenti, vel per æquidiſtantiam ſe habeat ad ambo: quēadmodum hoc dicitur proprie de quolibet puncto ſignato in medio: eo ꝙ natura angeli nullo modo ſecundum ſuam eſſentiam habet eſſe prope vel longe: ſicut neq; albedo habet eſſe dulcis vel amara: eo ꝙ prope & longe ſolum nata ſunt conuenire ſitum ſiue poſitionem habentibus in natura ſua: ſicut amarum & dulce ſaporibus: vt ſic angelicus intellectus abſq; om̄i operatione circa rem corporalē intelligatur eſſe in vniuerſo ſicut pars in toto: q̄d eſt vnū non continuatione & ſituatiōe ſed partiū ſcd̄m diuerſos gradus ꝑfectionis ordinatiōe reſpectu vniꝰ finis: & ſcd̄m hoc ꝙ ſubſtātia āgeli nō determinat̄ loco oīno, ſed ſolū virtus eius applicat̄, nō ꝑ generationē alicuius tranſeuntis ꝑ aliquid in quo vel vbi nō ſit eiꝰ ſubſtātia, quēadmodū virtꝰ ſolis tranſit ꝑ mediū: in quo tū nō eſt eiꝰ ſubſtātia

nec per ſubſtantiæ determinationem illi loco:ſed per naturalem naturæ gradum quo ſupiꝰ natũ eſt
influere i inferiꝰ virtutẽ:quẽadmodũ facit vnꝰ angelus alteri angelo.Et ſcdm hoc nõ ꝓprie p accñs
dicit moueri localiter pp applicationẽ virtutis ab vna pte medii ad aliã:ſicut nec ſol dicit moueri
p accidens in ſua ſubſtãtia p mediũ:licet virtutẽ ſuã vndiq; mittat.Et multo minus q̃ ſol:inquãtũ
ille virtutẽ non multiplicat niſi per contactũ naturalẽ & continuã generationẽ ꝓcedẽtẽ ab vna pte
medii ad aliã: Angelus vero non niſi p ſuũ intellectũ & voluntatem.Et ita ſi angelus ſecundũ hanc
poſitionẽ aliquo mõ dicat moueri:hoc ſolũ erit accidẽtaliter p accidẽs:qa ſcilicet virtꝰ ab eo corpori
mobili influxa mouet p accidẽs:qa p corpus cui iſluit,& ipſe p illã virtutẽ.& ita ipſe accidẽtaliter p
accidẽs:nõ tñ accñtalitate exñte in ſe ſiue in ſua ſuba,ſed i alio.& hoc etiã mõ accñtaliter p accidẽs
habet eſſe determinatiue vbi agit,& intercludi parietibus.Nec tamẽ negabit eſſe ſecundum ſubſtã
tiã,abſq; tamẽ omni determinatione vbicũq; operet. SED tunc quid eſſet dicendũ ſi ponatur eſſe G
abſq; omnis virtutis applicatione & actione circa aliquod corporale? Nunquid dicendus eſt nuſq̃
eſſe:& ita nullo modo moueri de loco ad locum?Non enim mouetur de loco ad locum aliquid ni-
ſi ſecundũ q; habet eſſe in loco.Hoc non dico.Eſt enim contra hoc articulus quidã damnatus talis
Q; ſubſtantię ſeparatę ſunt alicubi p operationẽ:& q; non poſſunt moueri ab extremo in extremũ
nec in mediũ niſi qa poſſunt velle operari in eis:error,ſi intelligatur ſine operatione ſubſtantiam nõ
eſſe in loco nec tranſire de loco ad locum.Cui ſententiæ non contradico: neq; nego angelum p ope
rationem eſſe in loco & moueri de loco ad locũ.Q đ ſicut mihi facile eſt ad credendum de eſſe in lo
co:difficile autem ad intelligendum:vt dixi in prænominata quæſtione,cauſam difficultatis expli-
cans ibidem:ſic in ꝓpoſita quęſtione facilius eſt mihi credere angelum abſq; omni operatione ſecũ
dum ſuã ſubſtantiam moueri de loco ad locum,q̃ valeam hoc intelligere.in quo impedit me præci
pue q; non eſt vere motus a termino in terminũ niſi pertranſeundo mediũ . Ita q; anteq̃ deueniat
ab extremo in extremũ,oportet q; omnia æqualia ſibi inuenta in medio,quorum vnum eſt omnino
extra aliud pertranſeat ſucceſſiue vnum poſt alterum. Verbi gratia,ſi magnitudo pedalis debeat
moueri ab extremo ſibi ęquali in quo quieſcit,in aliud extremum ſibi ęquale in quo quieſcit ſimili
ter:& ſit ſpatium medium inter duo tripedale:oportet q; prius pertranſeat in medio per motũ pri
mum pedale,& poſtmodũ ſecundum,& vltimo tertiũ,ſemper vnum poſt alterũ & non duo vel tria
ſimul.Cum ergo angelus in ſua ſubſtantia omnino ſit impartibilis & indiuiſibilis & ſimplicior pun H
cto:vt in prænominata quæſtione expoſitum eſt:oportet ergo, vt videtur,ipſum omnia ęqualia ſi-
bi inuenta in medio ,quorum vnum eſt extra alterum, ſucceſſiue ptranſire vnum poſt alterũ, an-
teq̃ deueniat ab vno extremo in aliud.Cum ergo ſibi ęqualia ſunt indiuiſibilia:& illa ſunt infinita:
in quolibet cõtinuo etiam minimo: infinita ergo oporteret ipſum pertranſire vnum poſt alterum
ſignando in actu anteq̃ minimum ſpatium tranſiret.Infinita autem vnum poſt alterum trãſiri nõ
poſſunt niſi in tempore infinito. Ante ergo elapſum temporis infiniti minimum ſpatium nõ trãſi-
bit,vt videtur.Et q̃q̃ non apparet mihi rationis ſolutio:nunq̃ tamen coget ad dogmatizãdum aut
ſuſtinendum vel defendendum quod dogmatizare,ſuſtinere,vel defendere prohibet pontificalis in
Ad obiecta terdictio. PER hęc patent obiecta.Secundum obiectum concedendũ eſt:dicendo q; ſecundum ſen I
Ad argu.in tentiam epiſcopi illi angeli deſcendebant & aſcendebant ſecundum ſuam ſubſtantiam.Aut forte ſi
oppoſitum. placet dicere,hoc fecerunt in aſſumptis corporibus:vel q; hoc non eſt factum in rei veritate: ſed q;
myſterium rei futuræ Iacob oſtenſum fuit in tali imaginaria viſione.

SEquitur de eis quæ pertinent ad creaturam ſpiritualem corpoream vt ad ho-
minem.Circa quã quærebatur vnum pertinens ad quendam hominem ſingu-
Quęſt.xviii. larem definite: Vtrum beatus Paulus potuit occidi ante ſuam conuerſionem.
Aliud pertinẽs ad vnum hominem ſingularem indefinite:Vtrum in iſto ſingu
Quęſt.xix. lari prædeſtinato(demonſtrato quocũq;)ſit ratio ſiue cauſa ſuæ prædeſtinatio-
Quęſtio.xx. nis . Tertium pertinens ad communitatem hominum in vna ciuitate:Vtrum
bonum ſit omnia eſſe communia in ciuitate. Alia vero plurima pertinebant ge
Arg. princi. neraliter ad hominum vniuerſitatem. CIRca primum arguitur : q; Paulus ante ſuam conuer-
ſionem non potuit occidi:qa fuit prædeſtinatus ad conuerſionẽ:& ſi tunc occiſus fuiſſet,conuerſus
In oppoſitũ. non fuiſſet:& impeditus fuiſſet prædeſtinationis effectus:quod eſt impoſſibile. CONtra.Status
peccati non tollit poſſibilitatem naturæ:immo cauſa eſt eius : potuit ergo in ſtatu illo peccati oc-
Reſolu.q. ciſus fuiſſe. QVAEſtio iſta nihil plus difficultatis habet de Pauli occiſiõe ante ſuã cõuerſionẽ q̃ K
de quocũq; alio nõ facto tpe aliquo ſi potuiſſet priꝰ fuiſſe factũ.Et ẽ abſolute dicẽdũ:q; Paulꝰ añ ſuã
cõuerſionẽ potuit occidi qa mortal'erat & corpalis.Nec eſt i hoc aliqd obſcurũ:niſi qa ad cõuerſionẽ

L erat p̄deſtinatus,vt tangit argumentum propter qđ(vt credo)inducta fuit quæſtio. Et eſt dicēdū
ad argumentum,& per hoc ad difficultatem quæſtionis huius & conſimiliū,ꝙ p̄deſtinatio quādo
eſt reſpectu alicuius,non eſt ipſius ſolius in ſe & abſolute,ſed cū tota coordinatione omniū aliorum
effectuum vel non effectuum qui ordinantur ad illum.Ita ꝙ ſicut p̄deſtinatum fuit ꝙ Paulus cō-
uerteretur,ita ſimul p̄uiſum fuit ꝙ non prius occideretur.Ita ꝙ poſſunt ſtare ſimul: ꝙ præuiſum
eſſet eum non occidi,& p̄deſtinatum ipſum ante mortem cōuerti.Si ergo potuit occidi, potuit &
non conuerti.& ſimpliciter & abſolute potuit effectus p̄deſtinationis impediri rōne qua effect⁹:li-
cet nō ſimul ſub rōne qua p̄deſtinat⁹,quēadmodū ille quē video ſtare,potuit cecidiſſe tempore illo
quo ſtetit:licet nō ſub rōne qua viſus eſt ſtare:vt ſicut nō ſunt poſſibilia ſimul & cōiunctim:ꝙ ego
videam aliquem ſtare:& ꝙ tempore quo video eum ſtare corruit:ſic eſt impoſſibile ꝙ p̄deſtinatum
eo modo quo p̄deſtinatum eſt euenire,non eueniat. Abſolute tamē & diuiſim p̄deſtinatū potuit nō
euenire vt erat p̄deſtinatum,& ſimiliter non p̄deſtinari .Qđ quidem poſſe ad variabilitatem con-
tingit ex parte variabilitatis effectus non prædeſtinantis.ſicut ſi natura mea eſſet non poſſe non vi
dere quæcunq; in præſentia mea contingunt:ꝙ ſtantem poſſem videre non ſtare,hoc eſt ex muta-
bilitate ipſius, ſcilicet ꝙ poterit non ſtare. Et ita ſicut ſtatio pōt non eſſe obiectū viſionis meę abſq;
viſionis mutatione:ſic non obſtante immutabilitate p̄ſcientię vel p̄deſtinationis dici poſſunt obie-
cta ipſi abſolute mutari.& ideo abſolute pōt p̄ſcitum vel p̄deſtinatum non p̄ſciri ſeu p̄deſtinari.&
hoc ſecundum rationem illam qua reſpicit rem p̄deſtinatam: non qua reſpicit p̄deſtinantē. Om̄is
enim actus a duob⁹ depēdēs,quorū vnū eſt neceſſariū:alterū vero cōtingēs:licet habet neceſſitatē
ex parte neceſſarii:habet tamen cōtingentiam ex parte contingentis.verbi gratia:Illuminatio do-
mus dependet a ſole lucente & exiſtente in directa oppoſitione tanq̄ a cauſa neceſſaria vt per eū
domus illuminetur: & ab apertione feneſtræ tanq̄ a cauſa contingente , vt eius apertione illumi-
netur. Secundum hunc modum omnis diuina actio ſiue operatio determinans connotatum ali-
quod ex parte creaturæ,inquātū cōnotat temporale depēdet & a deo & ab ipſo temporali:& ex p̄te
ipſius dei immutabilis eſt & neceſſaria:quia non eſt niſi ipſa diuina eſſentia:& nullā habet cauſam
ſiue rationem aliā a ſeipſa.Ex parte vero connotati contingens eſt & mutabilis:licet nunq̄ muta-
bitur.Quia diuina ſapientia totum decurſum vniuerſæ creaturæ ſecundum modū quo ſe habitu
ra eſt quantūcunq; cauſaliter ex parte creaturæ, non pōt ignorare,& ita non p̄uidere ſingula ſecū
dum modū quo ventura in ſeipſa tanq̄ in arce & cauſa prima exemplari oīm quæ fiunt. Similiter
diuina iuſtitia ſiue bonitas non pōt non ordinare quæcunq; fiunt ſecundū modum quo iuſtiſſi-
me ordināda ſunt,& hoc ex ſeipſa,tanq̄ ex cauſa effectiua oīm q̄ fiunt:vt ſuę ſcientiæ,p̄ſcientiæ,vo
luntatis,& p̄deſtinationis ex parte dei non ſit ratio niſi eius naturalis ſapientia & bonitas:vt idcir
co facta & fienda quantumcūq; ex p̄te rerum ſunt contingētia & poſſibilia aliter ſe habere, vel ha-
buiſſe,ſtante ex parte eorum omnimoda cōtingentia:nunq̄ tamē aliter q̄ p̄uiſa ſunt & p̄deſtinata
ſunt euentura vel facta,nihil mutante oīno ipſa p̄uiſione vel p̄deſtinatione in ipſa rerum contingē
M tia.Secundum hunc ergo modum Paulus ante ſuam conuerſionē occidi potuit nulla neceſſitate p̄
hibente ꝙ non eſt occiſus:& nulla etiam neceſſitate cogente eſt perductus ad cōuerſionē:q̄a & nul
la neceſſitate cogente: ſed libero arbitrio motui primo gratiæ non contradicente(vt patebit in ſe-
quenti quæſtione) eſt conuerſus. Contigit tamen ſua p̄deſtinatio ſecundum modum quo præui-
ſum & p̄deſtinatum fuit,& ex parte rei ſimpliciter & abſolute effectus p̄deſtinationis fruſtrari po-
tuit:& ſimiliter ex parte dei, inquantū actus p̄deſtinandi reſpicit cōnotatum. vt verū ſit dicere ꝙ
p̄deſtinatum potuit non p̄deſtinari:licet non inquantū reſpicit ſuum obiectum:ſcilicet ipſum p̄de
ſtinatum:vt non ſit verum dicere ꝙ deſtinationis actio potuiſſet non fuiſſe ſub ratione qua actio
licet potuit non fuiſſe ſub ratione qua eſt p̄deſtinatio. Ipſa enim deſtinatio eſt actio abſoluta diui- Deſtinatio.
nę volūtatis naturalis & neceſſaria & abſoluta.Sed cū p̄ę addit,iā ad tēporale aliq̄d fit reſpectiua. Prędeſtina-tio.

CIrca ſecundum arguitur:ꝙ i ſingulari p̄deſtinato hoc vel illo ſit cauſa ſuę p̄deſti
nationis.Quoniā finalis perſeuerantia & p̄deſtinatio in eūdem effectum ſalutis Queſtio.xix.
concurrunt.Sed perſeuerantia habet cauſam in perſeuerante:quia ipſa meretur Argu.princ.
ſicut & ſecunda gratia.ergo &c. CONtra.q̄cq̄d in p̄deſtinato eſt,eſt temporale.p̄ In oppoſitū.
deſtinatio autem eſt ęterna.Si ergo in p̄deſtinato eſt cauſa vel ratio p̄deſtinatiōis
tūc temporale eſſet cauſa ęterni:qđ eſt impoſſibile.quia cum omne temporale ſit
mutabile,& ęternum ſimiliter eſſet mutabile:quia ad mutabilitatē cauſę neceſſa-
N rio ſequitur mutabilitas effectus. IN quæſtione iſta paulo altius ordiendum eſt , non ſingula ta Reſolutio.q.
cta proſequendo:ſed ab illis ad articulū queſtionis propoſitæ competentius deſcendendo.Sciēdum

eſt igitur: ꝙ ꝗcūqꝫ in tota vniuerſitate fiūt, a deo fiūt, vel operāte mediate vel immediate, aut pmit
tente: ſed omnia ordināte. dicēte Auguſtino tertio de trinitate. capitulo tertio. Nihil fit niſi dei vo
luntate. Sed pleriſqꝫ nō apparet. Licuit vanitati philoſophorum cauſis aliis ea quæ fiunt tribuere:
ſed proximis: cum omnino videre non poterant ſuperiorem cæteris cauſam: id eſt voluntatē dei.
Et ſequitur in capitulo quinto. Illam cæleſtem atqꝫ ſupernam, vñ peregrinamur, patriam cogite
mus: illic dei voluntas tanꝗ in excelſa, & ſancta, & ſecreta ſede ꝓſidens inde ſe quibuſdam ordina-
tiſſimis creaturę motibus primo ſpiritualibus deinde corporalibus ꝑ cuncta diffundit: ac per hoc
voluntas dei eſt prima & ſumma cauſa omnium. Nihil enim fit qđ non de interiori inuiſibili atqꝫ
intelligibili aula ſummi imperatoris aut iubeatur aut permittatur, ſecundum ineffabilem iuſtiti-
am præmiorum atqꝫ poenarum, gratiarum & retributionum, in iſta totius creaturæ ampliſſima
quadam immenſaqꝫ Republica. Et ſecundum hoc cuncta relata ad diuinam volūtatem cauſam ne
ceſſariā & rationabilem habent inquantum reſpiciunt regulas inflexibiles iuſtitiæ quę ſunt in deo
quæ ſunt id qđ ipſe. Et ita cauſa rerum qua vult ipſa fieri vel non fieri, inquantum fieri vel non fie
ri reſpicit ipſum, non eſt niſi ipſe: nec accipit omnino cauſam vel occaſionem aliunde ſuper quocū
qꝫ. Relata vero ad inferiora circa quę fiunt quandoqꝫ iuxta curſum inſtitutum rerum naturalium
cauſas determinatas habēt naturales & neceſſarias, ꝗbus fiunt vt ſemper vel ſępe: quę dicūtur cau
ſæ rerum proximę: quas conſiderauerunt Phi: ſuper quas eſt voluntas dei vt cauſa prima potēs fa
cere in ſingulis aliud ꝗ habent eorū cauſæ naturales: vt habitum eſt ſupra in quæſtione de cauſis
ſeminalibus. Quandoqꝫ aūt habent cauſas indeterminatas & per accidens: vt illa quę dicuntur fie O
ri a caſu & fortuna: quorū tamē volūtas diuina eſt cauſa determinata, & quantū eſt ex parte ſui ne
ceſſaria. Iuxta illud qđ dixit Plato in Timæo. Nihil eſt cuius ortum non pręceſſit cauſa legitima
& neceſſaria. Et Aug. primo de Academicis. Nihil aliud in rebus caſum vocamus niſi cuius ra-
tio & cauſa ſecreta eſt. Quandoqꝫ vero habent cauſas determinatas non neceſſarias: ſed liberas
vt illa quæ fiunt circa ea quæ tangunt liberū arbitriū creaturę intellectualis: quorum vnū eſt effe
ctus ꝓdeſtinationis: de qua quęſtio propoſita eſt. CIRca quā ſciēdū: ꝙ ꝓdeſtinatio & nominat ope
rationem æternā diuinę volūtatis: & cōnotat effectū circa creaturā: vt dictum eſt in ꝓcedenti quæ
ſtione. Inquantū ergo reſpicit diuinam voluntatē: vt iam tactū eſt in gñali, & ibidē dictum eſt ma-
gis in ſpeciali: nullam cauſam aliam habet ꝗ ipſam & regulas iuſtitię æternę, quę ſunt ipſa. Et quo
ad hoc: nec in hoc ſingulari ꝓdeſtinato: nec in communi de ꝓdeſtinatis vlla eſt cauſa vel ratio ꝓde-
ſtinationis oīno: neqꝫ alicuius oīno qđ fit vel non fit. Nec in hoc eſt differentia in ꝓdeſtinatione, & i
reprobatione, & in quocūqꝫ alio actu. Vñ de actu electiōis q includit in ꝓdeſtinatiōe, dicit Aug. ſup
illud pſalmi. xxx. In manibus tuis ſortes meæ. Sortem dicit quantum ego æſtimo gratiam ꝗ ſalua
ti ſumus. Nam vbi dicitur iſte facit: iſte non facit: merita conſiderantur: electio eſt non ſors. quādo
autē deus nulla noſtra merita inuenit, ſorte voluntatis ſuæ ſaluos nos fecit: quia voluit: non ga di
gni fuimus. hæc ſors occulta eſt in humano genere, veniens de occulta dei voluntate: apud quem
non eſt iniquitas. Non eñ perſonas accipit: ſed occulta illius iuſtitia ſors eſt. Item ſup idem in alio
tractatu. Neqꝫ vllū video meritum quo de vniuerſitate generis humani me elegiſti ad ſalutē. Etſi
apud te eſt iuſtus & occult9 ordo electionis meę: ego tamen quem hoc latet, ad curiā domini mei
ſorte perueni. Et ſuper illud Col. primo. Dignos nos fecit i partem ſortis ſanctorum. Omnia facit
per iuſtitiam etſi occultam. Si ergo cauſam quęrimus actus prędeſtinationis in prędeſtinato, illam
ſolummodo circa ipſam creaturam, vt innuunt prędictę auctoritates, quęrere debemus: inquantū
reſpicit creaturam circa quam fit, & connotat effectum temporalem. Et ſimiliter de quibuſ-
cūqꝫ aliis diuinis actionibus: vt ſunt electio, pręſcientia, reprobatio, obduratio, & cætera quæ-
cunqꝫ fiunt circa creaturam: vel aliquid connotant circa ipſam. ET eſt dicendum: ꝙ generaliter P
omnium talium ratio eſt non ſolum ex parte diuinæ voluntatis, quæ neceſſaria eſt, æterna, &
immutabilis: ſed ex parte eius quod habet fieri: licet non neceſſaria: ex eo ſcilicet ꝙ non fuiſſe
potuit: vt ſecundum illam quæcunqꝫ fiunt quantum eſt ex parte creaturæ iuſte fiant ſiue mala
moris: vel poenæ: ſiue bona: & cum hoc tamen miſericorditer quantum eſt ex parte dei. Vnde
ſup illud pſalmi. xxx. Diligit miſericordiam & iudicium. dicit Auguſtinus in originali. Ne putetis
fratres quia iſta a ſe poſſunt in deo aliquo ſeparari modo. Neqꝫ enim in miſericordia amittit
iudicium: neqꝫ in iudicio miſericordiam. Habet iudicium in ipſa miſericordia. Rurſum in illo iu
dicio habet miſericordiam. Sed huiuſmodi cauſa cum dicitur miſericordia: aliter poni debet circa
malos & damnandos in operibus obſtinationis, & reprobationis quo ad mala culpæ: aliter vero
circa bonos & ſaluādos i opibus electiōis, ꝓdeſtinationis, & hmōi. Illa eñ ex pte maloꝝ hñt cauſam

condignam propter quam fiunt quantum eſt ex parte ſubiecti,ſine qua iuſtitia dei illa fieri non
exigeret:licet non ſit cauſa ex parte dei quare ea agat: ſed ſolummodo vt dictum eſt,ſua ipſius
iuſtitia.Illa autem ex parte bonorum: alia circa bonum primæ gratiæ: & alia circa bonum gratię
vlterioris vſq; ad gloriam cõſummatã. Poſt primam enim gratiam gratum facientem quodlibet
gratiæ augmentũ in p̄ſenti,& cõſummatio eius in futuro,cauſam habet in nobis meriteriã de di-
gno:opus ſcilicet elicitum a libero arbitrio in adiutorio gratiæ p̄cedentis vſq; ad primam gratiam
gratum facientẽ.Illa enĩ non habet in nobis cauſam meritoriam vllã oĩno:quia gratis data condo-
nat peccata:& p̄cedit primũ motũ liberi arbitrii meritorium.Dicente Auguſtino ſuper illud pſal.
quinti.Scuto bonę volũtatis tuę.Bona voluntas dei p̄cedit bonam voluntatẽ noſtram vt peccato-
res vocet in poenitẽtiam.Idem ſup illud pſal.xvii.Retribuet mihi ſecũdũ iuſtitiã meã.Bonę volũta
tis:quæ prior tribuit miſericordiam anteq̃ haberẽ bonã volũtatem.Vñ prima gratia datur ex me
ra miſericordia.Secũda autẽ ex iuſtitia,quia meretur ex prima.Secundũ ꝙ dicit Auguſt.ſup illud
Q pſal.ſeptimi.Iuſtum adiutorium meũ a domino.Duo ſunt officia medicinę.Vnum quo ſanatur in
firmitas.Alterum quo ſanitas cuſtoditur.Iuxta illud primũ dicitur.Saluum me fac ſecundũ miſe-
ricordiam tuam.Iuxta hoc dicitur.Iuſtũ auxilium meũ a domino.Ibi miſericors auxiliũ:quia nul-
lum habet meritum peccatorum.Hic aũt iuſtum auxilium:qa iam iuſto tribuitur.Et licet iuſtum
pro eo ꝙ agit cum gratia in merendo liberũ arbitriũ:eſt tamẽ gratuitũ:quia a gratia habet ꝙ agit
liberũ arbitriũ.Propter qđ dicit Apl'us Phil'.primo.Deus eſt q operat̃ i nobis velle & perficere pro
ſua bona voluntate.Gloſ.Nõ pro meritis noſtris.Et ſuper illud Phil'.primo. Qui incepit in vobis
bonũ opus,perficiet.Gloſ.Vt velimus operatur incipiens,qui volentibus cooperatur p̄ficiẽs ad bo
na opera:ſine illo nil valemus.Hęc igitur prima gratia nullã cauſam habet in nobis meritoriam ſi
cut habet ſecunda:habet tamen cauſam congrui non propter quã:ſed ſine qua non conferret̃ vni
prima gratia gratum faciens quæ alteri denegatur: cum apud deum non ſit perſonarũ acceptio
ſicut dicit apoſtolus.Sed ęqualiter fauet omnibus:vt dicit Auguſtinus in originali ſup illud pſal-
mi.xvii.In circuitu eius tabernaculum eius.Vñ ex parte vnius iſtorũ reſpicitur aliquid ſine quo
nullo modo alteri eſſet p̄ferendus:qđ eſt ratio p̄ferendi ipſum alteri.& hoc nõ ex parte dei & reſpe
ctu actus eius vt eſt ab ipſo & in ipſo:ſed ex parte ſubiecti in nobis & reſpectu actus:vt effectus eiꝰ
habet recipi in nobis.Sed tale quid ſit oĩno nobis inueſtigabile eſt: & eſt opus clamare cum apoſto
lo.O altitudo.&c.Vñ ſuper illud Epheſi.tertio.Vt poſſitis comprehendere.Gloſ.Quia iſti dat,illi
R non dat,de profundo iudiciorum dei procedit:qđ ſcrutari nequimus.Exemplum tamen ſit nobis
circa habentes vſum liberi arbitrii.puta ſint duo peccatores vel infideles:quorum corda aliquo mo
tu gratiæ p̄uenientis ſtimulet ad aliquod bonum ſpirituale credẽdum,& vnus reſpuat,recalcitret
ſtatim & contradicat, alter vero ſiſtat nec contradicat. non dico ꝙ aliquem motũ in bonũ elici-
at.Non eſt congruũ ꝙ contradicenti & non contradicenti ęquale fiat.immo cõtradicẽs forte mor
taliter peccat:& meretur dãnationem ſiue reprobationem quo ad effectum eiꝰ qui eſt poena ęter
na:alter vero nihil meretur oĩno:quia adiutorium gratię gratum facientis non habet adhuc. Con
gruũ tñ eſt,vt diuina liberalitas p̄uideat ei ſup adiutorio gratię gratũ faciẽtis & cõdonãtis pecca
ta:q̃ poſſit ſalutẽ ſuã promereri:ſuper quo nõ eſt ęque congruũ prouideri alteri:eo ꝙ voluntarie a
parato liberaliter conferre gratiam ſe auertit:alter autem non. Et hoc reputatur conuerti: vt ſibi
peccata condonẽtur.Iuxta illud qđ dicit Auguſt.ſuper p̄nominatũ pſal. Omnipotẽs deus neq; in
miſericordia amittit iudicium:neq; in iudicio miſericordiam:cõuerſis ad ſe donat peccata:non cõ
uerſis non donat. Miſericors eſt iniuſtis.nunquid & iudicium amiſit: aut non debuit iudicare in
ter cõuerſos & non conuerſos? An nobis iuſtũ videtur vt conuerſus & nõ cõuerſus ęqualiter ha
beantur?vt eodem modo ſuſcipiantur humilis & ſuperbus? Secundum hoc ergo deſcendendo ad
quæſtionem dico:ꝙ in iſto ſingulari p̄deſtinato quocunq; eſt aſſignare cauſam & rationem p̄deſti
nationis ſuę.Non ſecundum rõnem qua ipſa p̄deſtinatio actio voluntatis eſt in p̄deſtinante:ſed ſe
cundum rationem qua connotat effectum receptum in p̄deſtinato. Nõ dico cauſam ſiue rationem
S meritoriam propter quam ſit:ſed congruentię:ſine qua non,vt expoſitum eſt. AD obiectum pri Ad ar. prin.
mum qđ nititur probare ꝙ p̄deſtinationis cauſam in hoc p̄deſtinato eſt aſſignare ſicut & perſeue-
rantię:Dicendum ꝙ nõ eſt oĩno verum neq; ſimile.ad plura enim ſe extendit p̄deſtinatio q̃ perſe-
uerantia.Perſuerantia enim nõ eſt niſi reſpectu glorię adipiſcendę in futuro.Qui enim perſeuera
uerit vſq; in finem,hic ſaluus erit.Prædeſtinatio vero eſt reſpectu gratiæ cuiuſlibet adipiſcendę in
præſenti etiam reſpectu primę:quę ſola nõ habet cauſam meritoriã ex parte ſubiecti:ſicut & oĩs
alia ſequens,& etiam gloria.Et propter illam primam gratiam non eſt ſimile de p̄deſtinatione & p

ſeuerantia:eo ꝙ perſeuerantia nõ eſt niſi in gratia finali & reſpectu glorię:q̃ ambo cadunt ſub me-
rito:& habent cauſam meritoriam.Prędeſtinatio autem reſpectu illius primæ gratiæ nullam cau-
ſam meritoriam habet:licet habeat eam reſpectu cuiuſlibet ſequentis:includẽdo ſub prędeſtinati-
Ad argu. in oppoſitum. one & gratiã finalem ꝑſeuerãtię:& etiã gloriam:ſecundũ ꝙ patet ex iam determinatis. PER di- T
cta patet reſponſio ad argumentum ſecundũ : dicendo ꝙ quãdo dicimus,rationem ꝓdeſtinatiõis
eſſe in prædeſtinato:non ponimus illam rationem ipſius actus ꝓdeſtinationis ſecundum id qđ eſt
in deo:quaſi deus propter illud ꝓdeſtinet:& illud ſit deo cauſa prędeſtinandi.Abſit.tũc enim tem-
porale aliquo modo eſſet cauſa æterni.Sed ponimꝰ illam rationem ipſius effectꝰ ꝓdeſtinatiõis quo
ad receptionem eius in ſubiecto:& per hoc ipſius diuinę actionis:vt tali effectu procedente ab ipſo
determinatur:qui temporalis eſt.& ſecundum hoc non eſt cauſa niſi temporalis ſecundũ ꝓdictum
modũ.Nec reſtat ſiue illa ratio ꝓcedat aliquando actu primam gratiam in prædeſtinato,ſiue in ſo
la diuina præſcientia.

Queſtio. xx. Circa tertium arguitur : ꝙ bonum eſt omnia eſſe communia: quia hoc approbat
Argu. prin. eccleſia in viris religioſis.In contrarium eſt Phus in primo Politicæ. Dicendum
In oppoſitũ. ꝙ ſecũdũ doctrinam apl'i & Philoſophi in primo Politicæ, homines diuerſi & ſin V
Reſponſio. gulares ſe debẽt habere in ciuili cõmunitate ſicut partes ĩtegrales in toto. Sicut
enim natura partiũ eſt eſſe in toto:& in ipſo habere bene eſſe ex cõmunione par
tium inter ſe:ita ꝙ omnes partes bonum proprium deducunt in bonũ totius:ſic
natura hominum vt homines ſunt,eſt viuere in cõmunitate ciuili. Propter qđ
dicit Phus,ꝙ homo natura ciuile animal eſt,& ĩ huiuſmodi cõmunitate habet ſuum bene viuere.
Facta enim eſt ciuitas,vt dicit Phus,gratia bene viuẽdi: & hoc ex cõmunione hoĩm inter ſe: dicẽte
Pho,ꝙ non eſt per ſe ſufficiẽs ſibi vnuſquiſq; ſegregatus.Ita tñ ꝙ propria bona deducant in bonũ
totius:ſecundum ꝙ dicit Tullius in primo de officiis.Quoniam vt ꝓclare ſcriptum eſt a Platone
nõ nobis ſolis nati ſumus:ortuſq; noſtri partẽ patria vendicat:partẽ amici.Atq; placet Stoicis ho
mines hoĩm cauſa eſſe generatos:vt ipſi inter ſe alius alii prodeſſe poſſint.In hoc naturam debemꝰ
ducẽ ſequi,cõmunes vtilitates in mediũ afferre,mutationẽ officiorũ dando: accipiendo:tum arti
bus,tum facultatibus deuincire hoĩm inter homines ſocietatem.Cum ergo vt dicit Tullius ibidẽ
vt placet ſtoicis,quę in terris gignũtur habent ad vſum hoĩm oĩa ꝓcreari,vſus nõ eſt niſi eiꝰ qđ
habet ordinari ĩ finẽ.Talis ergo eſt optima diſpoſitio bonorũ quæ veniũt in vſum hoĩm:de quibꝰ
eſt quæſtio:q̃ tali modo poſſidenẽ quo ipſorũ poſſeſſio magis cõferat ad optime & pacatiſſime vi-
uendum in vita ſociali.Modus aũt ille neceſſario varius eſt ſecũdũ varios ſtatus hoĩm.Secũdũ ali-
quem enĩ ſtatũ ad optime & pacatiſſime viuendum plus conferet poſſeſſio oĩm in cõmuni:ſecũdũ
aliũ vero plus conferet poſſeſſio priuata.Et ſecundũ hoc diuerſimode deſcribebãt Plato ſub nomi-
ne Socratis,& Ariſtoteles optimã ciuitatis diſpoſitionẽ quo ad vſum & poſſeſſionem bonorum tẽ
poralium. EST igitur hic diſtinguendũ in principio duplicem ſtatum hoĩs,& triplicem modum X
poſſidendi bona quæ pertinẽt ad hominis vſum.Eſt enĩ ſtatus quidã naturę humanę inſtitutę in
Status hoĩs duplex. innocentia & originali iuſtitia.Et eſt alius ſtatus naturę humanę deſtitutę ꝑ peccatum,& ab origi
nali iuſtitia obliquatæ.Eſt etiã quædã poſſeſſio bonorũ cõmunis ſiue in cõmuni,nihil oĩno quo ad
vſum & poſſeſſionẽ quocunq; mõ appropriãdo.Et eſt quædã priuata,oĩa ſibi appropriando,& ni-
Poſſeſſio multiplex. hil in vſum cõem deducendo.Et eſt tertia media:aliqua ſecundũ vſum propria habendo: ſed ea ſe-
cundum ꝙ ratio dictat pro tempore & loco communi vſui exponendo . Prima poſſeſſio eſt inuti-
lis:quia non eſt manſiua.Secunda eſt iniqua quia ſolitaria.& ideo neutra ciuitati bene diſpoſitę cõ
grua.Tertia vero eſt rationabilis & inter vtrãq; media:quę ciuitati bene inſtitutę eſt idonea.Quæ
quia ex inſtinctu rectę rationis prouenit:quę quodãmodo natura dicitur:ideo dicitur eſſe de iure
naturę in Decret.diſt.i. Ius naturale commune eſt oĩm nationũ:eo ꝙ inſtinctu naturę habetur vt
cõmunis oĩm poſſeſſio.Sed hoc intelligi potuit dupliciter:aut ꝓpria vſui rõnabili ſingulorũ expo-
nendo qñcunq; opus eſſet:aut ſolũ qñ neceſſitas vrget. Secundũ primũ horũ modorũ Socrates in
ciuitate ſua oĩa cõſtituit eſſe cõia.Et Ariſt.ſcđm ſecũdũ cõſtituit in ciuitate ſua oĩa debere eſſe ꝓ-
pria.Sed arguit Ariſt.cõtra Socratem:acſi poſuiſſet oĩa debere eſſe cõia ſecũdũ modũ inutilẽ ſu-
pradictũ:& ſcđm hũc modũ diſputat cõtra eũ Ariſt.in ſecũdo Politicę:imponẽdo ei ꝙ poſuit & pu
eros,& matres,& poſſeſſiões oportere eſſe cõmunes.& hoc q̃a ponebat maximã vnitatẽ debere eſſe
ĩ optima ciuitate:nec diuiſit ſiue determinauit quo ad qđ ſinguli q̃bꝰ vti debebãt.Eidẽ enĩ nõ ſemꝑ
licet vti diuerſis ſecũdũ eũdẽ modũ: vt infra videbiẽ.Vñ arguit contra illud: ꝙ nõ oportet ciuita
tem eſſe q̃ maxĩe vnam:quia tũc ꝑfectius ſtaret in vno homine q̃ in pluribus:& quia oportet in ci-

uitate optima eſſe homines differentes conditione & artificio. Et patet ꝙ Ariſt. arguit contra Socratẽ in ęquiuoco. Ipſe eñi poſuit ciuitatẽ optimã oportere eſſe q̃ maxime vnã vnitate curę, dilectionis, & ſollicitudinis circa ea quę eſſent aliorũ: ſicut circa propria: vt vnuſquiſq; in ciuitate ſaluet & ꝓmoueat bonũ cuiuſlibet ſicut & propriũ: vt in hoc ſinguli ſint alter alterius mẽbra: ſecundũ doctrinã Apl'i: eo ꝙ oĩa ꝑtinẽt ad cõem vſum: ſecũdũ ꝙ recta ratio regrit ꝑ loco & tẽpore: vt qlibet ſecundũ hoc de qualibet re dicere poſſit vno modo hoc eſt meũ, & alio mõ hoc non eſt meũ, meũ ꝑ vſu opportuno: nõ meũ ꝑ poſſidẽdi q̃litate. Et ſic ꝑ hoc remouerenť oĩa ſtudia ꝓprietatis: & oĩs materia diſcordię abſcinderetur, dicente Seneca de moribus. Quietiſſimã vitã agerẽt hoĩes in terra: ſi hęc duo verba a natura rerum tollerẽtur, meũ & tuũ. Hinc etiam dicit Tulli9. Sũt autẽ priuata nulla natura: ſed veteri occupatione. Sed iſtã occupationem Ariſt. dicit in ſua ciuitate eſſe bonã & vtilẽ. Iuxta illud qđ ſubdit Tulli9. Ex quo eorũ quæ cõia erant qđ cuiq; obtigit id quiſq; teneat: eo

Y pl9 ſiqs appetet violabit ius humanę ſocietatis. ARguit etiã Ariſt. cõtra illud qđ dixit Socrates: omnia oportere eſſe cõia, quia tunc nunq̃ hoĩes ſibi conſentirent, diuerſis volentibus ſimul vti vna re: & ſingula negligerenť: qa de propriis magis curãt hoĩes: de cõmunibus aũt min9. Et ꝙ nõ eſſet bonum temperantiæ: ſi ſinguli ſingulis vterentur: & ꝙ filii & nepotes omnino eſſent incerti, & filii & ſorores adinuicem coirent, & filii & ſorores cũ patre & matre: qđ indecentiſſimũ eſt. Et patet ꝙ oĩa iſta non ſunt niſi cõtra ponentes oĩa cõia ſecundũ ꝓdictum modũ inutilem. Sed ꝙ Socrates proprias poſſeſſiones haberi determinauit: cõmunicãdas tñ vt diximus: patet ex eo qđ dicit in primo Timęi. Cultores agrorũ cęterarũq; artiũ ꝓfeſſores a deſtinata bellicis negotiis iuuẽtute ſecernimus. Tributo nẽpe cæteriſq; qđ cuiq; eximiũ a natura datũ ẽ ſolis illis q ꝑ ſalute oĩm bella tractarẽt auri, argenti, & ſupellectilis cęteræ poſſeſſionẽ cuiuſq̃ ꝓpriã nullã eſſe aut ęſtimari licere prędixim9: ſed ſola mercede cõtentos: exhibentibus quorũ ſalutẽ tuerenť. Ecce quomõ hæc poſſent ſtare ſine ꝓprietatũ poſſeſſione. De poſſeſſione aũt fœminarũ ſubdit dicens. De fœminis quoq; opiner ꝙ ſimiles eiuſdem naturæ maribus cõueniant ſine vlla morũ differẽtia: quo vterq; ſexus cõibus inſtituris regať. Ecce quomõ hoc ſtare põt cũ cõmunitate vxorũ. Sed ꝙ retulit dictũ ſuũ ad cõmunitatẽ oĩm ſecundũ ꝓdictũ modum, ſatis explicat cum ſubdit. Quid de ꝓcreandis ſuſcipiendiſq; liberis? An hoc ita vt cætera de ęſtimandis cõibus nuptiis cõmuniq; ꝓle: ſi ſuos quiſq; minime internoſcat affectus: ipſam omnibus religionẽ conſanguineitatis exhibeant: dũ ęquales qdem fratrũ & ſororum charitate beniuolentiaq; ducantur: maioribus vero parentum religio eorumq; antiquiorib9 auorum exhibeatur atq; atauorum reuerẽtia: Infraq; & vt nepotibus debita charitas atq; indulgẽtia conualeſcat? Quid illud ꝙ ſine odio atq; ęmulatione nubentiũ meliorib9 procis melius morigeratę virgines ſortitę obueniant: inferiores vero inferioribus? Illud etiã ꝓmulgatũ: puta electorũ fœtus parentum ſumma cura vtpote naturalis bonitatis priuilegiũ ꝓferentes alendos cæteroſq; alendos aliquo vſu patrię ꝓfuturam. Ecce nũqd Socrates voluit deducere ciuitatem ad talem vnitatẽ qualem opponit ei Ariſt? Nequaq̃: ſed ſummã intellexit in ciuibus pacem & concordiã ex voluntatum cõformitate & affectionũ. Et nunqd negauit ꝓprias poſſeſſiões aliis a bellatoribus q vſui communi ſtudent, & proinde publicam recipere mercedẽ? Nequaq̃: ſed oĩa inſtituit communi affectione cuſtodienda & procuranda ad publicũ vſum oĩm & ſingulorũ pro tempore & loco: ſecundum

Z ꝙ recta ratio dictaret. Quid? cum voluit quẽq̃ accipere vxorem conformem ſuis moribus? negauit ne proprias tenendas vxores? certe nequaq̃. Cęterũ cum electos & elegantes pueros ſumma cura: ruſticanos vero ad aliquẽ vſum patriæ inſtituit: nunquid ꝓprios fœtus noluit recognoſci? Reuera neq̃q̃. Sed vt dicit nuptiæ erat æſtimãdę cões non dixit faciẽdę. Et ſimiliter proles & poſſeſſio omnis cõis erat æſtimanda: vt licet circa quãcũq; rẽ ꝓprietaria eſſet poſſeſſio: proprietaria tñ ceſſaret affectio: ſed circa oĩa eſſet cõmunis affectionis beniuolentia, & æq̃lis, quãtũ patitur regula charitatis humanę. Et ſecundũ hoc poſſibile erat ſecundũ inſtitutionem Socratis de quolibet qđ alienum erat ꝓprietate & poſſeſſione dicere diuiſim ꝙ ſuũ erat pietatis amore, & ſecundũ ꝙ opportunitas rõnabilis occurreret in vſum ſuũ ꝑ fruitionẽ. & eſſet cauſa maxię pacis & concordiæ ſiue ami-

A citiæ inter ciues. Quid eſt ergo ꝙ Ariſt. intantũ cõtra Socratem inuehitur? Reuera rõnabile multum. eo ꝙ licet Socrates ſuã ciuitatẽ ſecundũ dictũ modũ melius diſpoſuit ſimpliciter: nõ tñ ꝑ ſtatu quẽ Phi inuenerunt & videre potuerũt in hoĩm natura: cui magis cõgruebat diſpoſitio quam Ariſt. ſtatuit circa ſuã ciuitatẽ. Non eſt eñi incõueniens ꝙ id qđ melius eſt ſimpliciter, non melius ſit alicui ſtatui hoĩm determinato. Vt eñi dicit Phus i ſecũdo Politicę. Melius eſt ſimpliciter ſemp eoſdẽ principari in ciuitate ſi ſit poſſibile. Sed tñ hoc inſecurũ eſt & ſeditiõis cauſa apud animoſos & bellicoſos: qui ſcilicet nollent pati: quin aliqñ principarenť. Vñ optimum eſſet ꝙ ſemper optimi

& aliis ꝑcellētes rōnis induſtria & virtute principarētur,ſi taliū vnū genus hoīm poſſet inueniri
ſcḋm ꝙ dicit Gloſſ.ſup illud Coloſſen. vltimo.Hæc pax domeſtica & cohabitantiū ordinata a deo
cōcordia & clara iuſtitia.Vt ſcilicet q excellāt rōne,excellāt dn̄atiōe.ꝑpter tamē malitiā hoīm am
bitioſorū & ſeditioſorū aliqñ in aliq̄ ciuitate illud nō eſſet optimū. EST igiť aduertendū:ꝙ ad iu B
dicādū de duobꝰ aut pluribꝰ qd eorū ſit melius ſimpliciter & naturaliter:oportet attēdere hoc in
ſcḋm naturā ſe habētibus & nō in corruptis: ſcḋm ꝙ determīat Ph̄s primo Politicę.verbi gratia,
meliꝰ ē ſimpl'r ꝙ in domo vir dn̄etur q̄ mulier:qa meliꝰ ē vtriſqꝫ bene diſpoſitis ſcḋm naturā:qa
vir ī naturali diſpōne exiſtēs habet cōſilia tm̄ ꝑfecta: mulier naturaliter hēt debile cōſiliū:vt dicit
tertio eiuſdē.Si tn̄ vir eſſet peſtilēs habēs conſilia tm̄ corrupta,meliꝰ eēt mulierē dominari.ſemper
enī qḋ eſt melius meliori bene diſpoſito ſcḋm naturā,illud eſt meliꝰ ſimpl'r:vt cibꝰ ille ſimpliciter
eſt ſanꝰ,q eſt ſanꝰ ſano:nō autem ille,qui eſt ſanꝰ ęgro:& dulce ſimpl'r,qḋ apparet dulce ſano:non
autē qḋ febricitāti,vel aliter diſpoſito:vt vult Ph̄s in.x.Metaphy.Et eſt ſuper hoc cōſideratio q̄dā
in Topicis.Cū igiť duplex ſit ſtatus hominū ſiue naturę humanę,vt dictū ē iam ſupra: diſpoſitio
illa ciuitatis melior ē ſimpl'r,q̄ eſt melior hoībꝰ ſcḋm ſtatū naturę inſtitutę:licet alia poſſet eē me-
lior hoībus ſcḋm ſtatū naturę iam ꝑ peccatū deſtitutę.Si igiť reſpiciamꝰ ad ſtatū hoīm conuiuen-
tiū in ſocietate & cōitate ciuili:cū illa nō potuit eē niſi connexa ſūma amicitia,q̄ qlibet reputareť
a quolibet alter ipſe,& ſūma charitate,q̄ qlibet eorū alterū diligeret ſicut ſeipm̄,& ſūma beniuolen
tia,q̄ quilibet eorū vellet alteri qḋ ſibi:& qḋ nō ſibi nec alteri:patet plane ꝙ hęc ē diſpoſitio ciuita
tis quā Socrates imo Plato ſub noīe Socrat| depixit: aſpiciēdo licet a lōgiquo & q̄ſi lippiētibꝰ ocu
lis ad ſtatū hūanę naturę,vt nata eſſet exiſtere in ſtatu optimo naturę vt natura erat:q nō erat ni-
ſi ſtatꝰ innocētię naturalis:& q̄ſi quodāmodo trāſgrediēdo curſū cognitionis naturalis:immo for
te tranſgrediendo curſum naturalis cognitiōis,ſcḋm naturā ꝑ peccatū iā corruptā,ſpeculabať ꝙ
ſtatꝰ ille,quē vidit ī natura hūana iam exiſtere,nō eſſet eidem ſtatꝰ naturalis ſed innaturalis:licet
modū,quo in ipm̄ hmōi ſtatum deuenit,forte ignorauit.& forte diuina viſitatꝰ illuſtratiōe agno-
uit.legiť enim in maiori ꝓlogo ſup Platonē:ꝙ Plato in Aegyptū ꝓfectꝰ ē,vt legē Moyſi,& ꝓpheta
rū oracula cōſpiceret. ET ſcḋm hoc,dicēdū ad q̄ſtionē,ꝙ licet peſſimū eēt ſimpl'r,& in omni ſtatu C
hoīm,ꝙ oīa eēnt cōia ſcḋm primū modū cōitat| ſupradictę,quē Ariſt.īpoſuit Socrati,vt iā patebit:
Ille ei nullā ciuitatē oīno,neqꝫ optiorū,neqꝫ peſſimorꝫ,neqꝫ mediocriū ſuſtinere potuit:neqꝫ ciuitas
illū:vt optie ꝓbat Ph̄s: Simpl'r tn̄ & abſolute meliꝰ eēt oīa eē cōia ſcḋm modū illū quo iā expoſui-
mꝰ Socratē oīa deſcripſiſſe debere fore cōia:q̄ oīa habere oīno appropriata ſcḋm modū ꝑdictum:q
in rei veritate cōſtituit ciuitatē diaboli:Socratis aūt īſtitutio obſeruata,quātū patiť hūana fragi-
litas,cōſtituit in p̄ſti ciuitatē dei:q̄ tn̄ ex viribꝰ humanę naturę ſeruari nō poteſt,nec potuit, nec
vnq̄ poterit.Propter qḋ Ariſt.diſpoſitionē illā īprobat.vt iā diceť.Obſeruať tn̄ a fidelibus in eccle
ſia quātūcunqꝫ imperfecte ꝑ adiutorium diuinæ gratiæ.Vnde & qui perfectiores eſſe nituntur in
fidelibus,illi obſeruationi magis ſeſe conformant: quemadmodū ſeſe cōformabant cōuerſi omnes
in primitiua eccleſia.de qbus dicitur in Actibus ꝙ erat oīm credētium cor vnū & aīa vna &c.Vn
de Clemens Papa approbans deſcriptionem Socratis tanq̄ conformem communitati vitæ in pri-
mis ad fidem cōuerſis:& exhortans alios ad eandē,ſcribit in epiſtola ad fratres Hieroſolymitanos
quæ habetur.xii.quæſtione.i.capitulo.ii.dicens. Dilectiſſimis fratribus & condiſcipulis Hieroſo-
lymis cū chariſſimo fratre Iacobo & coepiſcopo habitantibus Clemēs epiſcopus.Communis vita
omnibꝰ eſt neceſſaria fratres,& maxīe iis,q deo irrepħēſibiliter militare cupiūt,& vitā Apoſtolorū
eorūqꝫ diſcipulorū imitari volūt.cōis enim vſus oīm q̄ ſūt in hoc mūdo,omnibꝰ hoībꝰ eſſe debuit.
ſed ꝑ iniqtatē aliꝰ dixit hoc ſuū eē,& alius iſtud.& ſic īter mortales facta ē diuiſio.Deniqꝫ qdā Grę
corꝫ ſapiētiſſimꝰ hoc ita ſentiēs:cōia debere eē ait oīa amicorꝫ.In oībꝰ aūt ſūt ſine dubio & cōiuges.
Sicut nō pōt diuidi,iqt,aer neqꝫ ſplēdor ſolis:ita nec reliq̄ q̄ cōiter oībꝰ data ſūt ad habendū diuidi
oportere:ſed hn̄da eē cōia.Vnde dn̄s ꝑ Prophetā loqtur.Ecce q̄ bonū & q̄ iucūdū &c.Iſtiꝰ em̄ con
ſuetudis more retēto ēt Apl̄i eorūqꝫ diſcipl̄i,vt ꝑdictū ē,vna nobiſcū & vobiſcū cōem vitā duxe-
rūt.vt eni bn̄ noſtis erat mltitudis cor vnū &c.vt ſeqť i eadē epl'a.Socrat| ergo diſpō ſimpl'r & abſo
lute erat optia & melior diſpōne Ariſt.Quia tn̄ aſpiciēdo ad naturā hoīs iā ꝑ pctm̄ deſtitutā q̄lē eā
reſpexit Ariſt.& hoc vt cōſiderať ſcḋm pura naturalia abſqꝫ oī adiutorio diuinæ gr̄æ īpoſſibile erat
ꝑ naturalē & carnalē amicitiā ad illā cōionē oīm ī vna ciuitate oēs cōnectere:qa naturalis amor cir
ca bōa īferiora poſſidēda & vtēda ſemꝑ recuruus ē plus ſemꝑ diligēdo qḋ ſuū ē q̄ qḋ ē alterīꝰ & ſibi
& ſuis bonū q̄ alteris,vltra ēt modū & rl'am charitat|:iō deſcriptio Ariſt.talibꝰ hoībꝰ ī tali ſtatu me
lior erat:vt ſcilicet ſingula eēnt ꝓpria:& n̄ niſi ī neceſſitate ſūma vſui rōnabili alteri cōmunicāda.Et

conſtituit ciuitatem nec pure diaboli nec pure Dei, ſed medio modo ſe habentem, ſcilicet rationalis & pure naturalis ingenii: in qua homines viuunt vt homines, & beati fieri qrũt vt homines, ſicut determinat in Ethicis. DISpoſitio enim illa quã Socrates ſtatuit, ſtatum humanę naturæ in homine excedit: ad quem totũ dictum ſuũ Philoſophus retulit: ad quem etiam retorquẽdo dictum Socratis, ipſum impugnat: quia vere impugnãd⁹ eſſet, ſi ad illum ſtatũ aſpiciẽdo dictum ſuum firmaſſet. Et reuera inquãtũ homo purus, phyſice loquens, ad illũ ſtatũ quem in natura hominũ inuenit: omne dictum ſuum retorqre debuit. & quo ad hoc, vere & iuſte eũ impugnauit. Et ꝑ hũc etiã modũ vbiq; in libris ſuis Ariſtoteles Platonẽ impugnat, quia de rebus naturalibus ſupnaturaliter ſemper loquut⁹ eſt. Vnde aſpiciendo ad ſtatũ naturę humanę ſic inuentę vt nunc ſe habet, neceſſario diſpoſitio Socratis reducenda erat ad diſpoſitionẽ cõmuniõis omniũ peſſimam ſupra nominatã. Cõmunio enim illa, quã poſuit in vxoribus, & in omnibus, & in filiis, & rebus aliis naturæ, ſecũdũ ſtatum iſtũ, non eſt poſſibilis ſecundũ amicitiam naturalis dilectionis: niſi in cõmuniõe corporali omnis poſſeſſionis. Nõ enim poteſt eſſe vt homo exhibeat diligentiã cuſtodiæ vxori alienę ſicut ſuę, niſi cũ ipſa ſolitarius conuerſetur quãdoq; ſine rephenſione ſicut cũ ſua. & hoc nõ patitur humana fragilitas, niſi carnaliter quãlibet pro tẽpore cognoſcere liceat ſicut & ſuam. bene tamẽ pateretur cũ gratię adiutorio. Et ſecũdum hũc modum probat Philoſophus, ꝙ non æqualiter diligendi ſunt alieni filii & ſui: qa diminueretur debit⁹ amor ad ſuos. Verũ eſt ſtãte natura intra limites ſuos: ipſa tamẽ adiuta gratia, bene hoc patitur: diligendo tamẽ vnũ plus alio ſecundum regulas & ordinem charitatis. Et ſic aſpiciendo ad illa quæ debent ſtatui in rebus humanis modo hũano ꝓportionaliter naturæ humanę deſtitutę: meli⁹ loquut⁹ eſt Ariſtoteles, & bene reprobauit ſtatuta Socratis. Aſpiciẽdo vero ad ſtatuẽda in reb⁹ hũanis mõ ſuphũano ꝓportiõaliter naturę inſtitutę & maxime gratia adiutę, meli⁹ loquut⁹ eſt Socrat. Et nihil valet qcqd idicit cõtra eũ Ariſt. qa totum ſcdm aliũ ſtatũ hoĩs ꝓcedit q̃ Socrates intẽdit. Et iõ dicit Pħs in Topicis de Platone: ꝙ Plato ſemp cõſuetus eſt loqui i parabolis. Et licet diſpoſitio Socratis erat melior ſimpliciter: diſpoſitio vero Ariſt. melior ſecundũ ſtatũ naturæ lapſę in ſolis naturalibus ſine gratia exiſtentis: neutra tñ eſt melior homini in ſtatu naturę ꝑ gratiam reparatę quãtũ ad totũ populum Chriſtianũ: aut quãtũ ad cõmunitates ciuitatũ. Immo expedit diſpoſitio media, ꝑtim cõmunicãs cũ diſpoſitione Ariſt. quo ad ꝓprietatẽ poſſeſſionũ: & ꝑtim cũ diſpoſitione Socratis: ſcilicet quo ad cõmunitatẽ affectionũ. Quãto em̃ quis plus i gratia ꝓficit, tanto cõmuniorẽ affectionem habet ad oẽs, & minus afficitur circa proprietarias poſſeſſiones: ita ꝙ pfectio gratię oĩa ꝓpria facit abiĩcere & ſua oĩa aliis cõmunicare: ſicut nũc iter pfectiores in ſacris religionib⁹ obſeruatur. qđ tñ in communitatibus ciuitatũ ꝓpter fragilitatẽ & impfectionẽ hoĩm oĩno obſeruari nõ poſſet. SEcundum

E dicta ergo falſæ ſunt oẽs gloſſę ſup Platonem: exponẽtes ad literã dicta Socratis ſecundũ ꝓdictum modũ cõis oĩm: licet ſecundum illũ Ariſt. bene inuehitur cõtra eũ. Quæ dicunt ꝙ inſtitutũ erat in lege Socratis: ꝙ licet quiſq; haberet ꝓpriã vxorẽ moribus ſuis conformem: q̃ cũ ipſo cohabitaret oẽs tamẽ in ſtatuto tempore ſimul cões celebrabãt nuptias, & in certo loco, vt ſic q̃libet mulier eẽt vxor cuiuſlibet viri: & ibidẽ ſingulis annis cũ qualibet quã ſors ſibi offerret coiret: vt ſic quodãmõ ignoraret quis a quo genitus eſſet: licet qlibet non niſi conformẽ ad ſecũ cõmorandũ duceret: & cũ hoc ꝙ prole genita ipſa ꝓpriæ matri nutrienda nõ committeret: ne etiam matres ſuas proles recognoſcerent. & cætera hmõi: ſup qbus Pħus inuehitur contra Platonẽ & Socratẽ: vt patet inſpiciẽti ſecundum Politicę. PER iam dicta patent clare argumenta vtriuſq; partis. Ad obiecta.

Queſti. xxi. Argu. princ.

SEquitur de generaliter pertinẽtibus ad omnes hoĩes. Vbi primo quærebãt quædam prĩcipaliter ptinẽtia ad aĩam. Secũdo q̃dam ptinẽtia prĩcipaliter ad corp⁹. Tertio q̃dã ptinẽtia principaliter ad vtrũq;. CIRca primũ q̃rebãt vnũ ptinens ad intellectũ: & plura alia ad voluntatẽ. Illud vnũ erat: vtrũ intellectus coniũctus poſſit aliqd intelligere. Et arguitur ꝙ non: qa neq; ens neq; nõ ens. Non nõ ens quia ſcibile & ſcientia dicunt relatiue: ita ꝙ ſi non ſit ſcibile, non eſt ſcientia. qua re ſimiliter ſi nõ eſt intelligibile, nõ eſt de ipſo intellect⁹. Nõ ens: qa nõ eſt ens niſi ſingulare: cuius nõ eſt niſi ſenſus, ſecundum Boetiũ ſup Porphyriũ. IN oppoſitũ eſt Pħus tertio de anima. DIcendũ ad hoc: ꝙ intellectus nobis cõiunct⁹ põt ex natura ſua intelligere & vniuerſalia rerũ ſenſibilium vt obiecta abſtracta ab imaginatiua exiſtente in actu virtute intellectus agentis ꝓponẽtis ea, ſicut i cognoſcẽte i itellectu poſſibili: & ſimiliter pticularia vt ſunt exiſtẽtia i imaginatiua ſcdm actũ ꝑ vlia abſtracta, vt ꝑ rõnes intelligendi. Qđ em̃ eſt obiectũ intellect⁹ vt vlẽ abſtractũ

In oppoſitũ. Reſponſio.

F

ab eo qđ eſt in imaginatiua ꝑticulare:idē ē ratio intelligēdi illud ꝑticulare qđ eſt in imaginatiua ſe
cundū actū tanq̄ obiectū intellectiuę.Sunt eñ in hoc phantaſmata exiſtētia in imaginatiua obiecta
intellectus:quēadmodū ſenſibilia extra ſunt obiecta ſenſus:ſicut dicit Phus in tertio de aia.AD cu G
ius intellectū notādū circa ꝓgreſſum hunc notitiæ,ꝙ ſenſibile,puta color,primo eſſe naturale ha
bet in obiecta ſua,& eſt in potentia actiua vt intentionaliter ſibi ſimile gñet in medio & a medio in
organo viſus:ſecundū tñ actum luminis.Qđ requirit̃ ꝓpter duo.Et ꝓpter mediū: vt fiat materia
quę eſt neceſſitas ad ſuſceptionē intētionis:quā niſi mediāte luminis informatiōe nō eſt natū reci
pere:& ꝓpter ipm colorē qui non agit ſeſe gñando in medio niſi cū virtute luminis:quo ꝑſente co
lor facit ſpeciē impſſam in medio ſibi contiguo:q̄ cōtinue gñatur & diffundit̃ in directū ꝑ totum
mediū vſq; ad organū viſus:i quo ſpecies recipit̃ ab aere ſibi cōtiguo,& formať ꝑ ipſam viſio.i.actio
videndi:q̄ ꝑcipit virtus viſiua ſenſibile ꝑticulare obiectū extra pñs:& abhinc gñať in vi memorati
tiua q̄ ē ſpecierū retētiua:& ab illa in vi imaginatiua:q̄ ſpeciei illiꝰ informatiōe actu imaginādi ꝑci
pit idē ꝑticulare ſcđm rōnē ꝑticularis vt abſens.Poſt hác appҕenſionē ſeq̄tur appҕenſio itellectiua
de q̄ ꝓcedit q̄ſtio:& quęrit modum quo itellectꝰ cōiūctus poſſit aliq̄d intelligere adminiculo ſenſꝰ
& imaginatiōis ſiue phátaſię. AD cuius intellectū oportet ſcire,ꝙ ſcđm Phum in tertio de aia & H
Cōmētatorē,intellectꝰ nr̃ poſſibilis ē de gñe virtutū paſſiuaꝝ quoquo mō:qa ſcilicet recipit formā
quā appҕēdit:& eſt i potētia ad eā:ſed nō tráſmutabilis ab ea qa nō eſt materialis ſicut ē ſenſus:vn
ꝑ hoc nō ſic eſt intellectus i potētia intelligibile:ſicut eſt ſenſus ſenſibile:in eo videlicet ꝙ ſenſus ab
obiecto habet ſpēm receptā impſſiuā q̄ deducit̃ ꝑ tráſmutationē naturalē ſenſus de potētia in actū
non ſolum vt in potētia formatum actu informet̃ receptiōe ſpeciei impſſiuę in ſubiecto: vt ibi ſit
ſtatus:ſed vt vlterius potētia ſentiēs fiat actu ſentiēs receptiōe ſpeciei expſſiuæ:non vt in ſubiecto
ſed in cognoſcēte.Intellectꝰ vero materialis ab obiecto nullā recipit ſpeciē impſſiuā:ſed ſolū expſſi
uam:q̄ de potētia intelligēte fit actu intelligēs.oportet eñ ꝙ ſcđm aliquā ſimilitudinē ſicut ſenſus
ſe habet ad ſenſibilia,ſic itellectꝰ ſe habeat ad itelligibilia.Cū eī res nō mouet niſi ſcđm ꝙ eſt i actu:
& mouet̃ ſcđm ꝙ ē i potētia:neceſſe ē iquātū formę ſunt i actu extra aīam:ꝙ moueát aīam rōnalē
ſcđm ꝙ appҕēdit eas:licet nihil iprimát i eā:quēadmodū ſenſibilia iquātū ſūt extra i actu,neceſſe ē
vt moueát ſenſus:& vt ſenſus moueat̃ ab eis receptione ſpeciei expſſę & impſſę.Et ideo aīa rationa
lis:qa nihil ſibi habet de rebꝰ ꝑ ſenſus impſſum:cū indigeat adminiculo ſenſuum intelligere:debet
cōſiderare intētiones q̄ ſunt in virtute imaginatiua: ſicut ſenſus inſpicere ſenſibilia extra.Sed an
teq̄ illas actu itelligat:oportet ꝙ mēs prio auferat eas a cōditiōibꝰ ꝑticularibꝰ:& ſic faciat eas intel
lectas i actu poſtq̄ erát in potētia itellectę:vt ſcđm hoc ad actualē itellectū duplex actio neceſſario
cōcurrat. Vna q̄ eſt prima intellectꝰ circa obiectum qđ de ſe nō eſt niſi in potentia intelligibile:vt
ꝑ abſtractionē fiat actu intelligibile.Alia q̄ eſt ſecūda,obiecti abſtracti circa intellectū ad eliciēdū ex
ipo actū intelligēdi:q iterato terminať in idē obiectū:ꝑ qđ informat intelligendi actū:vt ſecūdū hoc
mens rōnalis inquātū intellecta mouēt eā,eſt vis paſſiua:ſecūdū ꝙ mouet̃ ab ea eſt vis actiua.Vt
ideo neceſſe ſit ponere in ea duas virtutes:ſcilicet actiōis,& virtutē paſſionis:quarū vna dicit̃ intel
lectus agēs:alia vero dicit̃ intellectus poſſibilis.Et eſt intellectus agēs abſtrahēs de potētia intelligi
bili actu intelligibile:ponēs illud vt obiectū intelligibile in itellectu poſſibili vt intelligēte:extrahē
do ipm de potentia intelligendi in actū:& faciēs de potētia intelligēte actu intelligentē.Et ꝑ hoc pri
mo denudat formas a materiis:& deinde eas iam factas vl̃es facit intellectas in actu poſtq̄ erát intel
lectę in potētia.quēadmodum eñ obiectū viſus qđ eſt color,nō mouet ipm niſi ꝑ ꝑſentiā lucis,effi
cientis ꝙ color ſit in actu agēs poſtq̄ erat in potētia:ita intētiōes imaginatæ nō mouēt vt obiecta i
tellectū materialē:niſi qñ efficiunt̃ i actu vl̃es poſtq̄ erát i potētia:& ꝑ hoc fiát in intellectu poſſibili
nō ſicut i ſubiecto:ſed ſicut i cognoſcēte.vt ſic cōponant̃ itellectꝰ materialis & intētio itellecta.Ita ꝙ
cōpoſitū nō ſit tertiū ex eis ſicut ē de aliis cōpoſitis ex materia & forma:vt dicit Cōmētator ſup.iii.
de aia.Et vt dicit ibidē,reſpectꝰ agētis ad itellectū materialē eſt ſicut reſpectꝰ lucis ad diaphanū:& re
ſpectus formarū materialiū ad ipm ē reſpectus coloris ad lucē.quēadmodū eī lux ē ꝑfectio diaphani
ſic itellectꝰ agēs ē ꝑfectio materialis.& quēadmodū diaphanū ñ mouet̃ a colore:nec recipit eū niſi
qñ lucet:ita iſte itellectꝰ ñ recipit itellecta q̄ ſūt hic:niſi ſcđm ꝙ ꝑficit̃ ꝑ illū intellectū:& illuminať ꝑ
ipm.& quēadmodū lux facit colores i potētia eē i actu:ita ꝙ pñt mouere diaphanū: ita itellectꝰ agēs
facit itētiōes i potētia itellectas itellectas actu:ita ꝙ recipiat eas obiectiue itellectꝰ materialis & moue
atur ab eis. AD cuiꝰ vlteriorē itellectū ē aduertēdū:ꝙ i virtute imagīatiua ſūt tria:ſcilicet ſpēs ipſa I
ſa a ſpecie exiſtēte i memoria:ſine q̄ nihil poſſet ꝑcipe ꝓpter eē ſuū organicū & materiale:& ipſe actꝰ
imaginandi:& tertium eſt ipm obiectum imaginatum.Quorum ſpecies eſt imaginatiua vt forma

accidẽtalis in ſubiecto. Actus imaginandi,ſicut motus in moto. Imaginatum,ſicut obiectũ ĩ cogno
ſcente. Et cum iſta tria ſint ĩ ea:abſtractio tñ non fit neq; a ſpecie impreſſa:quia intellectꝰ ſpeciei ma
terialis impreſſionem nõ recipit,qa eſſet vere alterabilis & tranſmutabilis ſicut ſenſus.cuius cõtra-
riũ vult phus ĩ.vii.phyſicorũ. Neq; fit abſtractio ab actu imaginandi eadẽ ratione,ſed ſolum ab ob
iecto imaginato.vt illud qđ eſt ſicut cognitũ in imaginatiua cognoſcẽte vno modo, ſit vt cognitũ
in intellectu cognoſcente alio modo,qa,ſ.eſt obiectum imaginatiuæ ſub ratione ſingularis. Penitus
eñ idipſum numero obiectum eſt viſus particularis & imaginatiuæ & intellectus: præter hoc ꝙ
obiectũ eſt viſus,vt eſt ſingulare præſens in re extra: obiectum imaginatiuę, vt eſt ſingulare abſens
& vt exiſtẽs in aĩa tñ,ſicut in cognoſcente:obiectum vero intellectꝰ eſt idẽ ſub rõne vniuerſalis qđ
conſpicit in phantaſmate abſq; omni ſpecie ipreſſiua. Siqua eñ eſſet, illa eſſet ratio concipiendi ob
iectum ſub ratione particularis,ſicut & ipſa in ſe particularis eſt,& alia numero a ſpecie impreſſa in
intellectu alterius:qua ille cõprehẽderet obiectũ ſub rõne alterius pticularis : & eſſet intellectus in
actu ĩ intelligẽdo hoc determinatũ per illam ſpeciẽ impreſſam.qđ eſt cõtra determinationem phi.
Et ex hoc contingeret ꝙ cum hoc mõ res intellecta a diuerſis eſt multa numero:& ita vna ſpecie:ꝙ
res intellecta haberet ſupra ſe rem intellectam,& procederet in infinitum, aut ſtabitur in itellectu ĩ
telligẽte ſpeciem abſq; omĩ ratione determinati:& erit ĩpoſſibile vt diſcipulus addiſcat a magiſtro
niſi ſcientia q̃ eſt in magiſtro ſit virtus generans & creans ſcientiam q̃ eſt in diſcipulo,ſecũdum ꝙ
ignis generat alium ignem.ſecũdũ ꝙ iſta inconuenientia cõcludit Cõment.ſup.iii.de anima,cõtra
Alexan.ponentẽ ꝙ intellectus eſſet virtus generata ex cõmixtione elementorũ:& ꝙ p hoc ſunt di-
uerſi intellectus in diuerſis. *Si enim ita eſſet*, tunc intellectus eſſet forma materialis, & aliquid in
genere formarum materialiũ:nec natus in ſe recipere omnes formas materiales:qa reciperet ſe ea-
dem ratione qua & alia,& eſſet idem ſcđm idem mouẽs & motũ,qđ eſt impoſſibile,vt cõcludit Cõ
mentator ſuper tertiũ de anima. Vnde non reſtat quin intellectꝰ reciperet formas,ſecundũ ꝙ ſunt
diuerſę:& hoc ſiue ponatur eſſe forma materiæ ſiue informari ſpecie impreſſa. Vnde vt intellectus
recipiat formas,ſcđm ꝙ formæ ſunt,non ſcđm ꝙ iſtę,& ſecundum ꝙ ſunt intelligibiles in actu:nõ
autem in potentia tñ,ſicut oportet ꝙ in ſubſtantia ſua ſit immaterialis,vt neq; ſit de potentia ma
teriæ,neq; eã habeat ptẽ ſui,ſicut ſupra dictũ eſt de angelis, ſic oportet ꝙ ĩ ſua ſubſtãtia ſit denuda
K tus ab omni ſpecie impreſſiua eorum q̃ ſunt nata ab ipſo intelligi. PER iſtum ergo modum poni-
mus ꝙ intentio intellecta eſt vna modo vno,& multa duobus modis. *Secundum ſe enim* eſt vna
intentio ſpeciei tñ:& ita vna vnitate ſpecifica non indiuiduali.quæ licet non habet eẽ ſecundũ ſe ex
tra intellectum:quemadmodum dicitur Plato eas poſuiſſe: bene tamen ſub iſta ratione habet eſſe
in intellectu,ſecundum ꝙ poſuit Ariſtoteles. Eſt autem plures vno modo ſecundum recipiens.ſ.ſe
cundum ꝙ intellectus ſunt plures in pluribus:econtrario ei qđ dixit Comment.ſuper.iii.de anima
ꝙ eſt vna ſecundum recipiẽs.et hoc qa poſuit intellectum materialẽ in omnibꝰ vnum numero.qđ
nullo modo oportet ponere propter actum intelligendi:niſi ponendo intellectũ formã materialem
eductam de potentia materiæ generabilem & corruptibilem. Ponendo autem intellectum creati p-
paratis corporibus,ſicut poſuit Auicenna:et ponit fides catholica:quod tñ ipſe ponere non potuit
ſecundũ fundamenta magiſtri ſui Ariſtotelis:bene ponitur ꝙ idem ſecundum ꝙ forma eſt, & non
ſecundum ꝙ hęc,intelligitur a diuerſis.quæ licet ſit vna in ſe omnibus modis,contingit tñ ꝙ vnꝰ
ſciat qđ non alter:qa contingit ipſam bene intelligi ab vno,ita ꝙ non ab altero,eo ꝙ eſt plures ſecũ
dum recipientes. Et non ſolum ſic,immo alio modo eſt plures.ſ.ſecundum intentiones imaginatas
quæ ſunt diuerſæ in diuerſis ſecundum rationes indiuiduales:a q̃bus tñ in ſingulis concipit̃ vna
& eadem ſecundum rationẽ ſpeciei vniuerſalem:& per hoc contingit ꝙ idẽ ſcit̃ a diuerſis & ab vno
& nõ ab altero:& ꝙ diſcipulus mediante phãtaſtico diſcat a magiſtro,ſecundum ꝙ expoſuimus in
quęſtionibꝰ de modo ſciẽdi. Et per hunc modum ſoluunt̃ oẽs difficultates ꝑpter quas Auic.poſuit
intellectũ vnũ in omnibꝰ:ponẽdo ꝙ poſſibilis eſt æternus,qa incorruptibilis per naturã:& ſiſt agẽs
& tñ factum,vt intellectꝰ ſpeculatiuꝰ,eſt generabile & corruptibile. Sed nõ eſt opus nũc materiã il
lã ptractare. *S*Ecundũ hunc ergo modum intellectꝰ cõiunctꝰ intelligit vniuerſale. Quomodo aũt
L intelligat ſingulare, de hoc eſt alia difficultas:& tanta,ꝙ aliqui omnino negabant intellectum hu-
manum poſſe intelligere ſingularia,qđ non eſt ponendum.qa ſi intellectus rationalis ſingularia nõ
cognoſceret:nec voluntas rationalis ad ſingularia amorem habere poſſet,neq; naturalem,neq; deli
beratiuum,neq; gratuitũ.quia ſcđm Auguſt.incognita diligere non poſſumus.qđ falſum eſt. Va-
M num eñ eſſet præceptũ de dilectione proximi:q̃ non niſi ſingularis ẽ. Dicendũ igitur ad iſtum ar
ticulum,ꝙ intellectus noſter coniunctus, primo aſpectu & directe,ſingularia intelligere nõ poteſt

quia vt iam dictũ eſt,ſingulare ſub rõne ſingularis apphendi ſiue cognoſci nõ põt,niſi ꝑ aliquã de-
terminationem in cognoſcẽte reſpondentẽ determinationi ſuper rõnẽ vniuerſalis in ipſo ſingulari,
vt enim dicit Cõment.ſup.iii.circa intellectum ſingulariũ vniuerſaliter diſpoſitio rerũ quas appre
hẽdit intellectus,inuenit̃ in eo modo ſecũdum quẽ ſunt in ſe in ꝓpinquitate & diſtantia abſtractio
ne a materia.Determinationem aũt ad rationem ſingularis nullo modo põt in ſe recipe intellectus
quia impediret receptionem formæ ſub ratione vniuerſalis.Vnde dicit Cõmẽt.in.iii.de aĩa:ꝙ ĩ hoc
differt intellectus a materia,ꝙ intellectus eſt in potẽtia oẽs intẽtiones formarũ materialium vni-
uerſaliũ.Prima aũt materia eſt in potẽtia oẽs formæ ſenſibiles.Iſte intellectus aũt nõ,ſiue ſint cor-
porales,ſiue ſpirituales.Directe ergo & ꝑ ſe intellectus noſter nõ cognoſcit niſi vniuerſale abſtractũ
a ſingulari.Indirecte aũt & quaſi quadã reflexione conuertendo ſe ad phantaſmata in quibus ſunt
formæ ſub ratione ſingularis,ſecũdum ꝙ dicit Comment.ſup.iii.de aĩa, diſpoſitio habita ab intelle
ctu qñ apprehendit formas rerũ ſenſibiles,eſt ei per ſenſus: & diſpoſitio quæ diuerſat̃ in eo ꝑ appre
henſionem q̃ditatis,eſt ei diſpoſitio diuerſa in ſe non per ſenſus.Et ideo aſſimilat ipſam Ariſto.lineę
ſpirali in hac diſpoſitione.Sed quõ hoc fiat,adhuc latet.Et debemus cõiicere modum ex hoc qđ di
cit ph̃us:ꝙ diſpoſitio qua intellectus noſter ĩtelligit ſingularia,eſt ſicut linea ſpiralis ſiue reflexa.at
tendẽdo videlicet ꝙ linea reflexa in ſpiram prĩo intelligit̃ ꝓcedere directe a pũcto ĩ pũctũ: & deĩde
incuruatione punctũ extremũ puncto initiali coniũgere,vt cedant in vnũ punctũ ſcđm rẽ,differen
tem ſolum ſcđm rõnẽ.Cũ igit̃ intelligere vniuerſale ſit ſicut ſecundum diſpoſitionẽ lineę rectę abſ
trahendo a ꝑticulari phãtaſmate formã vniuerſalẽ obiiciendo eã intellectui plurali vt actu eã ĩtelli
gat,per hoc ꝙ vniuerſale mouet ipſum ſicut color viſũ,vel ad modũ quo literę ſe ſcriberẽt ĩ tabula
obiectæ illi.Propter qđ cõparat ph̃us intellectũ tabulæ ĩ qua nihil eſt ſcriptũ,imparante ſolũ,vt literę
ſeipſas ſcribant in ea.Licet eñ nõ ſit omnino ſimile:magis tñ ſimile eſt ꝙ põt inueniri in corporali
bus. & ſic diſpoſitio lineę rectæ ſecũdum ꝙ intelligit̃ vniuerſale,habet quaſi pũctũ initialẽ ſingulare
in phantaſmate,& pũctũ finalẽ vniuerſale abſtractũ.Intelligere ergo ſingulare cũ eſt ꝑ lineã reflexã
oportet ꝙ fiat retorquẽdo & reflectẽdo vl'e cõceptũ ab ĩtellectu ad ſuũ ſingulare phãtaſma,reducẽ
do ambo ĩ idipm̃ ſcđm rẽ,vt ſit vniuerſale in ſingulari:vt ita vno mõ ĩtellectꝰ intelligat ꝑ ſenſũ vni
uerſale.ſ.abſtrahendo ab ipſo ſicut ab obiecto.vt ſcđm Cõmẽt.vniuerſale intelligibile ſe habeat ad
ſingulare ſenſibile,ſicut ĩtẽtiões coloris ĩ medio ad corpus coloratũ.Propter qđ etiã dicit ph̃us ꝙ in
tellectiuæ aĩæ phantaſmata vt ſenſibilia ſunt,& nequaq̃ ſine phantaſmate intelligit. Alio vero mõ
intellectus intelligit per ſenſum vniuerſale abſtractũ a ꝑticulari in idipſum reducẽdo.Et ſic ſcđm
ꝙ dicit ph̃us ſpecies ĩtelligibiliũ ĩ phantaſmatibꝰ intelligit.ſ.intelligẽdo obiectiue ipſa phãtaſmata
Ac ꝑ hoc ſcđm ꝙ determinat ph̃us ibidẽ,& exponit Cõmẽt.ſicut motꝰ ꝑuenit ĩ oĩbꝰ ſenſibꝰ ꝑticu-
laribus ad vnũ finẽ q eſt ĩ motibꝰ illis quaſi punctꝰ qui eſt in medio circuli,ad quẽ exeũtes lineę a cir
cũferẽtia terminant̃:& in illo pũcto eſt virtꝰ ſenſus cõis iudicans de ſenſibilibꝰ ꝑticularibꝰ oĩm ſen-
ſuũ ꝑticulariũ:ita eſt de intellectu materiali cum intẽtionibus imaginũ intellectis:ꝙ motꝰ oĩm ter
minat̃ ĩ ĩdiuiſibile intellectꝰ: qđ eſt vna medietas iudicãs de omnibꝰ ĩtẽtionibꝰ imaginariis ꝑticula
ribus.Quemadmodũ enim iudicãs eſſe diuerſum apud ſenſum debet eſſe vnũ:ita iudicãs imagĩes
rerũ diuerſarũ debet eſſe vnũ. Et in iſto actu intelligẽdi ſe habet ſpecies vniuerſalis ĩ intellectu ad
intellectum ad phantaſmata,ſicut ſe habet ſpecies coloris in oculo ad viſum,& ad obiectũ extra co
loratũ.in hoc.ſ.ꝙ ſicut ſpecies primo quaſi ſecũdũ lineã rectã eſt abſtracta ab obiecto colorato ſenſi
bili extra:& deinde eſt ratio in oculo ad recipiendũ ſenſibile extra quaſi linea reflexa ĩ id a quo incœ-
pit:ſic ſpecies vniuerſalis primo quaſi ſecũdũ lineam rectam eſt abſtracta a phantaſmate,& obiecta
intellectui:& deinde eſt ratio in intellectu ad intelligendum ipſa phantaſmata quaſi linea reflexa
in id a quo incepit.Nec eſt differentia in hoc,niſi ꝙ oculus non videt primo in ſe obiectiue ſpeciem
coloris abſtractã a colorato,ſicut intellectꝰ intelligit primo ſecundũ ſe obiectiue ſpeciẽ vniuerſalem
Epilogus. abſtractã a phãtaſmate. DICO ergo quaſi dicta recolligẽdo:ꝙ illud qđ cõprehẽdit viſus vt hoc ſin N
gulare p̃ſens extra,hoc idẽ comprehẽdit imaginatio vt abſens re,ſed vt p̃ſens intra in ſua imagina
ria intẽtione:& hoc idẽ apprehẽdit intellectiuã directo aſpectu ſicut imaginatiua,p̃terq̃ ꝙ nõ cõp̃
hendit vt hoc,ſed vt ſimpliciter concipiẽdo p̃ter cõditiones q̃ ſunt huius vt eſt hoc: quemadmodũ
mathematica abſtrahit a ſenſibili nõ re:ſed nõ cointelligendo diſpoſitiones naturales ſenſibilium
ita ꝙ ſicut idem re eſt magnitudo naturalis & mathematica,ſic idem eſt re comprehenſum ab ima
ginatiua vt ſingulare,& ab intellectu vt vniuerſale.Propter qđ hoc idem vniuerſale quod primo
eſt in intellectu vt obiectum cognitum recto aſpectu,quaſi ſi viſus primo videret ſpeciẽ coloris qua
reformat̃ reflectendo intellectum ad phantaſmata,ſit vt ratio & medium intelligendi ab intellectu

ſingularia,q̃ ſunt in phantaſmate quodãmodo,ſicut color in oculo eſt ratio vidẽdi coloratũ extra
vt id ipſum qđ eſt obiectũ cognitum vniuerſale,ſit ratio intellectus in cognoſcẽdo pticulare.vt non
ſit in hoc mirabile opus naturæ ꝙ forma vniuerſalis ſub ratione qua vniuerſalis eſt ratio cõcipiẽdi
ſeipſam ſcđm rõnẽ eẽ ſingularis ĩ alio obiectiue.quẽadmodũ nõ eſt mirabile ꝙ forma ĩmaterialis co
loris ĩ oculo ſit ratio vidẽdi colorẽ materialẽ ĩ corpore colorato:vt ſic idẽ ſub eadẽ rõne ſingularis
qua eſt imaginatũ a vi imaginatiua,ſit ĩtellectũ a vi intellectiua:vt nõ niſi ratione poſſimus in no
bis diſcernere actionẽ qua intelligim⁹ ſingularia, ab illa qua ea imaginamur: & in nullo differant
intelligere & imaginari ſingulare,niſi ex pte medii:ꝙ imaginatiua mouet̃ p ſpeciẽ ſingularẽ ſibi im
preſſam: ĩtellect⁹ vero p ſpeciẽ vniuerſalẽ ĩ ſe expſſam. EST aũt pter hũc modũ intelligẽdi ſingu
laria ĩtra ad modũ quo ſentiunt̃ ab imaginatiua:q ppri⁹ eſt intellectui nr̃o vt cõiunct⁹ eſt ſecundũ
ſtatũ viæ: alius mod⁹ ĩtelligẽdi ſingularia extra ad modũ quo ſentiunt̃ ab oculo:q eſt ppri⁹ intelle
ctui ſepato,vel forte etiam cõiũcto p ſtatu ſuæ glorificationis.Sed de hoc nihil ad ppoſitã q̃ſtionẽ.
O AD argumentum primũ dicẽdũ:diſtiguẽdo ꝙ triplex eſt non ens ſcđm phm in.xii.Metaphyſicę Ad arg.pri.
Vno mõ qđ non põt imaginari.Alio modo priuatio ĩ materia.Tertio mõ ens in potentia: & hoc
vel in potentia materiæ,vt ſunt naturalia,generabilia,& corruptibilia:vel ĩ potentia efficientis,vt
ſunt eſſentiæ rerũ anteq̃ fiãt.Nõ ens primo modo ẽ omnino nõ intelligibile:nec de illo põt eſſe ſci
entia:nec eſt natũ eſſe in actu.Non ens ſecũdo mõ eſt intelligibile p habitũ.Non ens tertio mõ eſt ĩ
telligibile quantũ eſt ex natura eſſentiæ ſuæ,ſiue ſit in actuali exiſtẽtia formæ,ſiue in potentiali exi
ſtẽtia materiæ,ſiue nõ.& ſcđm hoc nõ hẽt niſi rõnẽ vlis,& eſt ſolũ ĩ ĩtellectu vt obiectũ ĩ cognoſcẽ
te,nõ vt diſpoſitio ĩ ſubiecto diſpoſito.Nõ ei ſit vnũ ex cognoſcẽte & cognito, ſicut ex materia ſiue
ſubiecto & forma.ſicut dicit Cõmẽt.ſup.iii.de aĩa.Quãtũ vero ẽ de potẽtia efficiẽtis,hẽt eẽ ſingula
re ĩ re extra:cui⁹ nõ ẽ niſi ſẽſus vt ẽ oĩno extra aĩam:ĩtellect⁹ aũt vt ẽ ĩ imaginatiua.Alia ei nõ ẽ dĩa
inter ſingulare vt eſt obiectũ ſenſus,& ĩtellect⁹:ſcđm ꝙ determinat Cõmẽt.ſup.iii.de anima.

SEquiſ de ptinẽtib⁹ ad volũtatẽ,vt de ei⁹ habitib⁹. De qbus q̃rebantur duo. Vnũ
in cõpatione ad eorũ ſubiectũ.Secundo aliud in cõpatione eorũ inter ſe.Tertio q̃
dã alia ĩ cõparatiõe ad ſtat⁹ diuerſos.Primũ erat,vtrũ morales virtutes ſint ĩ vo Quæſt.xxii.
luntate.Secũdũ.ſi iidẽ habit⁹ ſint virtutes,dona,beatitudines,& fructus. CIRca Queſt.xxiii.
primũ arguit̃ ꝙ non,qa moderant̃ paſſiones.ergo debent eſſe in potẽtia illa ĩ qua Arg.princi.
ſunt paſſiones.Paſſiones aũt ſunt nõ ĩ volũtate,ſed in iraſcibili pte & cõcupiſcibi
li,ſcđm phm ſeptimo phyſicorum.ergo &c. CONtra.virtutes nõ ſunt niſi rõ In oppoſi.
nalis.qm̃ in omnino irrationali vt in bruto, non habẽt eſſe.qđ aũt eſt in aliquo, nõ ineſt ei niſi ſecũ
dũ id eius in quo eſt.In eo ergo qđ eſt rationale per eſſentiam,debẽt virtutes morales eſſe p eſſentiã
& in eo qđ eſt rationale per participationẽ,debẽt eſſe p pticipationem.Cũ ergo iraſcibile & cõcupi
ſcibile non ſunt ſecundum phm rõnalia niſi per participationem:ergo morales virtutes ĩ ipſis nõ
P habent eſſe niſi per pticipationẽ.In alio ergo habẽt eſſe:qđ nõ eſt niſi in voluntate. IN q̃ſtione iſta Reſolu.q.
eſt opinio aliquoꝝ:ꝙ morales virtutes de qbus ſpecialiter erat ppoſita q̃ſtio,non ſunt in voluntate Opi.pria.
ſed in pte ſenſitiua, iraſcibili,& cõcupiſcibili.Qđ prĩo cõfirmãt auctoritate phi:q ĩ fine primi ethi
corũ diuidit rationem habẽs pricipaliter & pticipatione,dicẽs ꝙ ſecũdũ hãc differẽtiã determinat̃
virtus.Dicimus enim has qdẽ intellectuales,has vero morales.In principio aũt ſexti determinãt ꝙ
intellectuales ſunt in rationali principaliter. ergo relinquit̃ ꝙ morales ſunt ĩ irrationali. Dictietiã
ſui aſſignant rõnẽ.qm̃ virt⁹ moralis potentiæ neceſſaria eſt,vt ipſam ordinet ĩ bonum & ĩclinet:&
ſic per ipſam actus pprii cõplemẽtũ acqrit̃,& eã pficit:ſcđm virtutis moralis definitionẽ,qua dicit
philoſophus ꝙ virtus eſt quæ habentem perficit,& eius opus bonum reddit.Hoc aũt modo habit⁹
non eſt neceſſarius potẽtiæ niſi quia ſeipſa non inclinat̃ ſeu ordinat̃ ſufficiẽter in bonũ:neq; mot⁹ p
prii complementũ põt acqrere:& ita neq; ſuam pfectionẽ.Nũc aũt ita eſt ꝙ voluntas nõ indiget or
dinante aut inclinãte in bonũ.qm̃ ſeipſa ordinat̃ & inclinat̃ in bonũ, ſicut concupiſcẽtia in delecta
Q tionem,& auditus in ſonum.Et per hoc voluntas ſeipſa ſibi ſufficit ad acqrendum actus ſui cõple
mẽtũ,& perfectionẽ ſuã ſcđm ipm:ita ꝙ volũtas ex ſeipſa rõne potẽtiæ ſuæ naturalis habet,& opa
ri poteſt quicquid habet quæcunq; alia potẽtia ex ſuo habitu:& qcqd habitus circa ipſam põt opa
ri.& nõ reqrit volũtas cũ naturali potentia ad opationis ſuę pfectionẽ plus q̃ iudiciũ rõnis,qa natu
rali inclinatione,& appetitu naturali mouet̃ in bonum ſibi oſtẽſum a rõne,nõ ſolũ ſimplr̃,qđ eſt vl
timum bonum:ſed qualecunq; fuerit : ex quo iudicio rõnis determinatum eſt eſſe bonũ.Licet eñ
in naturalibus ſemp finis eſt bonũ ſimplr̃:in volũtariis tñ nõ refert an ſit bonum ſimplr̃,an ſit bonũ
apparẽs. Sed vires inferiores qa non ſic ſunt determinatę ad bonum ſcđm iudiciũ rõnis, qa pp̃ter

maiorem diſtantiam a ratione,& propter paſſiones q̃ ſunt in eis contrariæ rationi, q̃ nõ ſunt in võ
luntate ſecũdũ pliũm ſeptio phyſicorũ,habẽt ꝓpriã inclinationẽ:non aũt volũtas:ideo poſſunt iu
Confirmaẽ. dicio rõnis contrariari:qđ nõ põt volũtas:ita ꝙ illæ poſſunt repugnare,nõ aũt volũtas. AD cui⁹
etiam confirmationẽ adducũt iſtud dictũ phi in prio Politicę:ꝙ ĩ hoĩe ẽ cõtẽplari & deſpoticũ pri
cipatũ & politicum.Aĩa enim corpori dñatur deſpotico principatu:quia.ſ.corpus ĩperio & motui
ab anima nullo modo põt contradicere:Intellectus autem appetitui,ſcilicet ſenſibili,iraſcibili,& cõ
cupiſcibili,politico & regali:quia ſcilicet in aliquibus,& aliquando contradicere poſſunt,vt milites
regi.Propter qđ vt de facili & prompte obediãt rõni,habitu virtutis indigent:nõ aũt corporis mẽ
bra. vnde quantũcũq; perfectum ĩperiũ procedat a ratione & voluntate ſuper ſenſibiles appetitus
niſi ſint in perfecta diſpoſitione per habitus virtutum,repugnabunt rationi, vt aut omnino vin
cant appetitum rationalem per violẽtiam paſſionũ,ſicut patet in ĩcõtinẽte:aut ſi vincanẽ per inſtã
tiam & violentiam imperii,cũ triſtitia & murmure a proſecutione appetiti retrahanẽ, ſicut patet
in cõtinente.& ſic niſi illi appetitus perficiãtur ꝑ habitus , neceſſe eſt vt opationes rõnis circa eos
ſemper maneãt impfectę quo ad ipſorũ cõplemẽtũ:quãtũcũq; id qđ eſt principale in actiõe virtutis
ſcilicet rectũ iudiciũ,& recta electio, ꝓcedat ĩ ratione.Nõ eñ ponũt virtutes eſſe ĩ pte ſenſibili:qa id
quod principale eſt in actione virtutis,per illã ptẽ cõpleaẽ:ſed qa in ea ſunt paſſiones circa quas ab
ea in actione virtutis ꝓcedit cõplementum.Pars eñ rõnalis ĩperat & mouet tm̃:pars ſenſitiua mo
uetur,& exequẽdo imperatũ mouet:mẽbra aũt corporis exteriora ĩ exequẽdo opus mouenẽ tm̃.&
ſunt extrema determinata & mediũ ĩdeterminatũ.propter qđ (vt dicunt) virtus in medio ponẽda
Contra op. eſt,& nõ in extremis.Hæc eſt poſitio remouẽtium morales habitus a voluntate,ſicut credo. SED Q
virtute eiuſdem medii quo arguunt morales habitus non eſſe in voluntate,arguimus cõtra eos cõ
trarium hoc modo.Potentia q̃ de ſe indifferẽs eſt & indeterminata reſpectu finis in quo debet acq
rere ꝓpriam pfectionẽ per ſuã opationem, indiget habitu virtutis vt determineẽ finis a quo ꝑ in
differẽtiam ſuam & indeterminationẽ põt ſua operatione declinare & errare a fine,& ꝓpria pfectio
ne fruſtari,ſecũdum ꝙ patet in cognitiua.Quãtũcũq; eñ naturaliter ipſa ordinaẽ & inclinaẽ in ve
rũ,quẽadmodũ volũtas in bonũ:& quãtũcũq; obiectũ qđ quid eſt in quo relucet id qđ verũ eſt de re
ꝓponaẽ ei ꝑ abſtractionẽ intellect⁹ agẽtis a phãtaſmate:qa tñ a ſenſib⁹ abſtractũ ſcđm modũ quo ap
paret in ſenſu,aliqñ eſt apparẽs verũ nõ ſolidũ,ita ꝙ iudiciũ rõnis circa illud abſtractũ põt errare,
nec ſyncera & indubitabilis veritas ſemꝑ a ſenſibus expetẽda eſt,ſcđm ꝙ expoſuimus in q̃ſtionibus
de modo ſciendi:idcirco in virtute cognitiua etiam quo ad cognitionẽ principiorũ,q̃ dicuntur na
turaliter ab ipſa cognita,indiget habitu cognitiuo qui diciẽ intellectus. voluntas autem eſt potẽ
tia q̃ de ſe eſt indifferẽs,vt dictũ ẽ,quẽadmodũ & rõ.Licet eñ rõ & volũtas ad primũ verũ & ad pri
mũ bonũ naturaliter ſunt determinata,vt ſi nude pſenteẽ rõni & volũtati nõ põt rõ ipſi nõ aſſenti
re,neq; voluntas ab eo reſilire:& per hoc ſunt determinata ad verũ,& ad bonũ ſimpliciter:inquan
tũ in eis manifeſtaẽ rõ veri & boni:ita ꝙ ratio nulli aſſentit niſi ſub rõne veri,neq; volũtas niſi ſub
ratione boni: tamen in hoc nihil reſtat ex parte rationis & voluntatis in eis q̃ ſunt extra primũ ve
rũ & bonũ,qđ ſit verũ aut bonũ ſimpliciter vel apparens.Et ideo poſſunt circa qđlibet aliud verum
& bonum errare,ratio in iudicãdo,voluntas in eligendo:dum tamen in eis non relucet clare primũ
verum & bonum. Voluntas ergo indiget habitu virtutis quo determinetur in electione boni.hic
aũt eſt habit⁹ amoris q continet oẽs virtutes morales.dicente Auguſt.de morib⁹ eccleſiæ cap.xv.Il
lud qđ diciẽ virtus,ab ipſius amoris vario quodã affectu diciẽ.Vnde dicit ſuper titulũ pſalmi.xxxi.
Quid eñ in quoq̃ hoĩe etiã malũ operaẽ niſi amor?dilectio vacare non põt.Num vobis dicitur,ni
hil ametis?Abſit.amate:ſed quid ametis videte:purga amorem tuum:aquam fluẽtem in cloacam
conuerte ad ortum. Dicimus ergo ſimpliciter propter iam dictam rationem: ꝙ omnes morales
habitus ſunt in voluntate,& pertinent ad voluntatis amorem circa bonum ſimpliciter, vel appa
rens.Ita ꝙ virtus moralis nihil aliud ſit q̃ habitus inclinans voluntatem ad amorem boni ſim
pliciter. Vitium autem eſt habitus contrarius inclinans ad amorem boni apparentis. Quod no
bis maxime ex hoc apparet . quoniam cum virtus moralis ſecundum philoſophum in ſecun
do ethicorum,ſit mediatrix paſſionum et actionum, vndecunq; inſurgant & a qua vi primo ori
antur : in omnibus (vt dicit in fine libri illius) maxime obſeruandum delectabile , & delectatio
nem, quæ eſt paſſio in amante amori annexa: ita ꝙ (vt dicitur in eodem) oportet genera
ti habitus ſignum facere ſuperuenientem delectationem, ita ꝙ bona delectatio de bono ſimpli
citer eſt ſignum boni habitus: & delectatio de bono apparenti eſt ſignum mali habitus. Vbi er
go nata eſt eſſe delectatio bona,ibi habet eſſe virtus & non alibi , hoc eſt voluntas rationalis non

R pars aliqua ſenſitiua.ergo &c. ASSVMPTA declaratur per illud quod dicit Auguſtinus ſuper illud pſalmi ſeptimi. Scrutans corda & renes deus. Cogitationes nomine cordis ſignificatæ ſunt:& delectatiões noie renum. Et ſup illud qđ ſequitur: Qui ſaluos facis rectos corde,dicit.Nō ſicut ſcrutaẽ corda & renes,ita ſaluos facit rectos corde,& renib⁹. quia cogitationes & malę ſunt in prauo corde,& bonę in recto corde.Delectationes aūt nō bonę ad renes pertinēt:bonę autem nō ad renes,ſed ad ipſum cor.Q₃ autem per cor intelligit partem rationalem,clarum eſt. AD videndum autem quomodo morales virtutes ſint in voluntate,intelligendum ꝙ voluntas tripliciter cōſideratur,vt natura,vt deliberatiua,vt arbitrio libera. Vt natura,inclinatur naturaliter in bonum ſimpliciter ga bonum,vt ſupra expoſitū eſt de dilectiōe dei naturali.Propter qđ dicit Aug.vii.ſup. Geneſim cap.xv.Naturale eſt nobis velle viuere bene.Male aūt viuere,iam non eſt naturæ,ſed peruerſæ voluntatis. Vnde Damaſcenus loquens de voluntate vt natura,dicit de eodem ꝙ eſt præter voluntatem: & etiam contra voluntatem. Vt autem eſt deliberatiua,bono præſentato in cognitiua ſub ratione veri retinet naturalem motum differens proſecutionem illius boni, & impellendo cognitiuam ad perſcrutandum de circunſtantiis,an proſequendū ſit,vel nō.qđ ex parte voluntatis appellatur deliberatio:ex parte vero rationis dicitur conſiliatio.Et quia in tali deliberatione voluntas indeterminata eſt ad vtrumlibet ſe habens:ita etiā ꝙ data ſentẽtia rationis adhuc pōt ſe tenere in ſua indeterminatione:& ꝓferre in electione ſua contrariū ei⁹ qđ eligendū ſentẽtiauit rō vt determinatū fuit in alio Quolibet: ideo vt velit aſſentire cōpleta deliberatione ei qđ iudicatum eſt recta ratione,multū indiget habitu ipm̄ inclinante vt velit illud.Nec ſufficit ad hoc illa inclinatio qua inclinaẽ vt natura,immo requirtur virtus cooperans in modum naturæ.ſecundū definitionem Tullii.Virtus eſt habitus voluntarius in modum naturę rationi conſentaneus.vt in hoc differenter mouere & inclinare dicamus voluntatē habitū naturalem & moralem ſiue deliberatiuum quia naturalis inclinat ad bonum ſimpliciter,& ad bonum concluſum a ratione,inquantum in eo relucet bonum ſimpliciter. Virtus autem inclinat & mouet ad bonum inquantum hoc boni circa tale obiectū,& alia & alia virtus moralis circa aliud & aliud obiectū.& mouet i modū naturę,ga ſicut natura ſubito mouet ꝓueniẽdo deliberationē & ſubreptitie,ita mouet & virtus iam generata. Vnde ꝙ qs ſic repētine ſiue ſubreptitie mouet,ſignū eſt maximū in eo generati habit⁹,ſecundū ꝙ dicit ph̄us circa fortitudinem in quarto ethicorum. Principaliter dicetur fortis,qui circa bonam mortem impauidus, & quæcunq; mortē inferunt repentina exiſtentia.vbi dicit Commentator.In repētine eñ accidentibus ſufferentia eius qui circa fortitudinē habit⁹ ſignum:qa & nō fortis aſſuetus aliquando & præparatus ad periculū,ſuſtinebit vtiq; ipm̄. Volūtas aūt vt ē arbitrio libera,poſt plenā deliberationem non obſtante habitu naturali inclinante voluntatem vt natura eſt,neq; habitu morali inclinante volūtatem vt deliberatiua eſt,adhuc tenet motū vtriuſq;,& differt libere ſui ipſius determinationē quo aliqđ velit:et ſi velit libere eligit cōtra rationis determinationem,& cōtra vtrāq; inclinationem.Nec eſt aliquo habitu determinabilis voluntas inquātū eſt arbitrio libera quia hoc eſt cōtra naturam libertatis.Si eñ a ſua libertate poſſet in modū naturæ inclinari circa aliud q̄ circa primum bonū nudū & aptū, poſſet cōtra ſuā libertatem naturalē neceſſitari. HOC

S ergo modo loquēdo de voluntate.ſ.inquātū eſt naturalis aut arbitrio libera,nō indiget ordināte,dirigēte vel inclinante in finem: qm̄ ſeipſa naturæ neceſſitate et ꝓpria poteſtate ordinaẽ in ipſum.Inquantum tñ deliberatiua,bene indiget habitu,vt dictū ē:nec ſufficit ſibi ſine habitu,vt ipſa iquātū libera, expedite & facilr̄ act⁹ ſui cōplemētū opeẽ,licet abſolute poſſet habito ſolo iudicio rōnis ante generationem habit⁹ virtutis moralis illud cōplemētū actiōe ſua i ſe acqrere.Nō tñ ſic ꝙ ꝓpoſito iudicio rationis ſtatim iclineẽ & moueaẽ i illud:queādmodū audit⁹ moueẽ a ſuo pcepto. Volūtas eñ ſemp hēt liberā electionē cōtra ſentẽtiā rōnis,vt dictū ē. Q₃ aūt dicit ph̄um ponere virtutes morales in eo qđ eſt ſolū rōnale p participationem:& ꝙ hoc non ſit niſi concupiſcibile & iraſcibile:quæ ſunt partes ſenſitiuæ:ad hoc non video eos plus habere probabilitatis q̄ illud qđ dicit ph̄us in fine primi ethico,vbi primo diuidit partes animæ dicēs.Et hoc eſt irrationale:illud vero rationē habēs. & ſubdiuidit irrōnale,dicens. Videtur vtiq; & irrōnale duplex.Plantatiuū eñ nequaq̄ cōicat rōne cōcupiſcibile autem & vniuerſaliter appetibile pticipat aliqualiter rōne.& infra poſt modicū.Si autem oportet & hoc rationem habere,duplex erit & rōnem habēs: hoc quidē principaliter, & i ſeipſo:hoc aūt queādmodū a patre audibile. vbi nullā mētionē facit ph̄us de iraſcibili niſi ſub illo qđ dicit,Et vniuerſaliter appetibile,per qđ nos dicimus indifferenter intelligi volitiuū & iraſcibile, vt p rationem habens in ſeipſo intelligamus ſolūmodo cognitiuā virtutē,in qua ſtatim dicit eē virtutes intellectuales per irrationale & audibile:quemadmodum a patre voluntatem & concupiſcibilem

Alii i tertio.

& iraſcibilem virtutes.in quib⁹ oībus ponimus diuerſimode virtutes morales,vt iā dicet. Q₃ aūt
ſub audibili habente rationem comprehendat voluntatem,patet per eundem:qui diuidit circa me
dium primi partes aīæ in qbus non ſunt opationes hoīs inquantū homo.& diuidit prio plantatiuū
contra ſenſitiuum,& ſenſitiuū cōtra rationē habēs.& illud inſuadibile & intelligēs dicit ſepandū
ergo nutritiuā & augmētatiuā vitā:ſequēs aūt ſenſitiua.videt̃ aūt & hęc cōis equo,homini,& oīm
aīali.Relīqtur ergo opatiua q̃dā rōnē habētis.hui⁹ aūt hoc vt bene pſuadibile rōne:hoc vero vt ha
bens & intelligēs.Cōferendo ergo literā iſtā illi ſub audibili ſiue ſuadibili,cōprehendit voluntatem
cū iraſcibili & concupiſcibili.Et eſt intentio phi ꝙ ſolum cognitiua eſt in ſe rationem habens.Pro- T
pter quod poſuit in eo principalem operationem hominis, ſecundum ꝙ homo . Secundum hoc
enim aſpiciendo ad opera hominis pure naturalia,perfectior eſt operatio hominis ſecundum ꝙ ho
mo ſecundum ipſam,q̃ ſcđm aliquam aliā virtutē.& ipa eſt potentia ſuperior aliis, dicente phio ibi
dē.Duplr autem & hac dicta, ſcilicet virtute,q̃ rationem hēt eam q̃ ſecundū rationē operationū po
nendū.ſ.principalem in homine.cuius cauſam ſtatim ſubdit. Principaliter enim hoc videtur dici
& licet principaliter dicitur quo ad hoc:principalius tñ dicitur ſimpliciter volūtas , vt expoſitum
eſt in q̃ſtione praenoīata. & ita operatio quæ eſt ſecundum voluntatem,licet non p habitū moralē,
ſed gratuitū,eſt pfecta operatio hominis ſecundum ꝙ homo ꝙ omnes habit⁹ & potentiæ & act⁹ in
finem vltimum perfecte beatificantem ducunt.ſecundum ꝙ Aug.poſt longum tractatum de mo-
ribus eccleſiæ concludit, dicens.Non arbitror cum de moribus,& vita ſit quaeſtio,amplius aliquid
quaerēdum quid ſit hominis ſummum bonum quo referenda ſunt omnia.Illud enim eſſe patuit,&
ratione quantum valuimus,& ea quæ noſtræ rationi antecellit auctoritate diuina,nihil aliud q̃ ip
ſum deum.Nam qđ eſt illud optimum hoīs niſi cui eſt hærere beatiſſimum? Illud aūt ſolus de⁹ eſt
cui hærere certe non valem⁹ niſi dilectione,amore,charitate.Cū ergo philoſophus poſuit virtutes
morales in eo qđ non eſt principaliter habēs rationem in ſeipſo: ſed in eo qđ eſt ſuadibile a ratiōe:
diſtinguendo hanc partē cōtra illā q̃ eſt habens in ſeipſa rōnē, cuiuſmodi eſt pars ītellectiua:ſub il
la pte cōphendit voluntatem.Aliter enim aut diminuta eſſet eius diuiſio, aut ſolū diuiſiſſet partes
aīæ q̃ ſunt ſubiectum virtutū.& ſic ſcđm phium,nulla virtus omnino,neqꝫ etiā iuſtitia ponēda eēt
in voluntate:cuius contrariū ſentiunt aliqui:qui negant in volūtate ponendas temperātiam & for
titudinem.Sed tunc intelligendum ꝙ rationale tripliciter accipitur,cōiter,large,& ſtricte.Cōiter
dicitur rōnale quicquid ad hoīem pertinet p ſe mouēs ad actum rationis.Et ſic rationale dicitur in
homine anima humana quo ad intellectiuum, volitiuum,& ſenſibile appetitiuum . Large dicitur
rationale id quo homo diſtinguitur a bruto.Stricte vero dicit̃ rationale cognitiuum ſiue intellecti
uum tñ:ita ꝙ ſtricte non dicitur rationale niſi pars intellectiua.& hoc quia nata eſt rationabiliter
diſcernere . Large vero dicitur rationale pars volitiua:& hoc quia nata eſt rationabiliter mouere
Communiter vero dicitur rationale pars appetitiua:qa nata eſt rationi obedire . Quorū primum V
dicitur rationale ſimpliciter: & nullo modo irrationale:& ideo rōnale per eſſentiā.& hoc ideo:quia
ſeipſo de cognito iudicat rationabiliter,& nullo modo depēdet ab altero eius iudicium . Tertium
dicitur irrationale ſimpliciter:quia nec de ſe rationabiliter iudicans de cognito,nec mouens ratio
nabiliter ad ipſum,ſed impetu tñ.& naturaliter magis.Et ſolū dicit̃ rationale quo ſcilicet per par
ticipationem,quia natum eſt obedire iudicio & imperio rationis. Iudicio ſcilicet intellectus:& im-
perio volūtatis.Secundum vero dicitur ſimpliciter per eſſentiam rationale:quia rationabiliter na-
tum eſt intellectum ad diſcernendum mouere anteq̃ moueat ad bonum cognitum proſequendum
& completa diſcretiōe rationabiliter natum eſt ſeipſum ad volēdum libere determinare,& vires in-
feriores ad motum impellere.Dicitur aūt participans ratione & irrationale:quo ſcilicet inquantū
eius rōnalis electio,& mot⁹ ī pſequēdo dependet a rationabili iudicio & diſcretione intellectus.Nō
ꝙ propter hoc voluntas ad diiudicatum determinetur, vt oporteat ipſam eligere & proſequi qđ
diiudicatum eſt: quaſi in hoc ſolo conſiſtat libertas arbitrii , qđ ratio hoc modo vel illo poteſt di-
iudicare: hoc enim modo ſolum determinatur per nudam viſionem primi veri & vltimi boni.Sed
ꝙ voluntas ex ſe caeca eſt,nec poteſt circa qcq̃ moueri amore niſi fuerit prius cognitum, vt dictum
eſt ſupra ſecundum Auguſtinum.Et quo ad hoc ꝙ voluntas ē rationalis per eſſentiā,diſtinguit eā
phus circa medium primi ethicorū,vt dictum eſt.vbi determinat ꝙ morales virtutes habent eē in
irrationali, rationali tamen per participationem: inſinuando per hoc ꝙ habent eſſe in vtroqꝫ ra-
tionali per participationem.ſ.ſenſibili & rationali.Circa medium aūt eiuſdem determinat ꝙ in ſen
ſibili irrationali non poteſt eſſe proprium op⁹ hominis ſecundum ꝙ homo:ſed in duplici rationali
prędictis:voluntate.ſ.& intellectu.Per hoc potenti aduertere ſatis inſinuat:cum operatio moraliū

virtutum ſit homi ꝛis ſecundum ꝙ homo: ꝙ vno mō pōt eſſe in voluntate ſola: alio aūt modo etiā
in ſenſuali appetitu. Qđ expreſſius determinat in primo Politicoꝝ. vbi comparās rationale & ſenſibi
le domino & ſeruo, determinat ꝙ virtus moralis tēperantia, fortitudo, & iuſtitia eſt & in domino
& in ſeruo, ſicut eſt in rationali & ſenſibili. vbi dicit ſic. Neceſſe eſt vtraſq; ꝑticipare virtute. & hoc
ſtatim explicatur ſecundum animam. In hac eīn eſt natura, hæc quidem participans: hoc aūt ꝑtici-
X patū. quarum alteram dicimus eſſe virtutem, puta rōnem habētis & irrationalis. Sed conſtans eſt
ꝙ rationē habens ꝙ principans eſt, non eſt niſi voluntas. Intellectus eīn ſiue ſit practicus, ſiue ſpecu
latiuus, principari non habet: ſed ſolum iudiciū dare. Et hoc ſtatim explicat attribuendo principā
ti virtutes morales, cum dicit. Principem perfectam oportet habere virtutem moralē. Et non eſſet
ſimile niſi de principante in anima loqueretur: ad quod pertinēt morales virtutes. quod nullo mō
eſt pars intellectiua, vt manifeſte dicit in fine primi, & principio ſecundi, & ſexti ethicorum. Eſt igi
tur intelligendum: ꝙ cum receptū in aliquo eſt in eo ſecundum modū recipientis, & non rei receptę
vt dicit quædam ꝓpoſitio libri de cauſis: & ſecundum determinationem in fine primi ethicorum,
Moralis virtus non eſt niſi in quodammodo rationem habenti: ſecūdū modum igitur quo volūtas
differenter rationem habet ab appetitu ſenſibili, ſecundum hoc differenter erūt in eis virtutes mo-
rales. Quia ergo volūtas vt dictū eſt, licet ſit quodāmodo ꝑticipans ratione: ſimpliciter tñ eſt rōna
lis per eſſentiam: appetitus autem ſenſibilis eſt rationalis per participationem tm̄: idcirco dico ꝙ
virtus moralis ſimpliciter & eſſentialiter eſt in voluntate & eſſentia habituū eius: per ꝑticipationē
autem & impreſſionē quādā in appetitu ſenſibili. Et ſcđm hunc modū ꝓcedit determinatio Ariſt.
de virtute morali, & maxime ex definitione quam inueſtigat de ea ſecundo ethicorum, ꝙ eſt habit⁹
voluntarius in medietate conſiſtens, determinatus ratione prout ſapiens determinabit. Vnde di-
cit ibidē ꝙ virtutes ſunt electiones ꝗdā, vel nō ſine electione. vbi dicit alia trāſlatio, volūtatis, vel nō
ſine voluntate. & eſt vtrunq; eorum verum, q̄a ſunt voluntates inquantum ſunt in voluntate per
actū voluntatis: non ſunt autem ſine volūtate inquantū ꝗdā impreſſio eorū eſt ĩ appetitu ſenſitiuo
ſecundum ꝙ obedit rationi. & per hoc actio earum ꝓcedit ſecundum regulam virtutis & rectæ
rationis: & ideo dicitur ꝙ ſit bona, & ꝙ ſit actio virtutis. Et non ſolū dicitur actio virtutis appetiti
uæ, iraſcibilis, & cōcupiſcibilis, ſed & ſenſus ꝑticularis, vt oculi vel auris: & nō ſolū hmōi, ſed etiā in
ſtrumenti inanimati: inquantum eius motus regitur ad quandam impreſſionem rationis. Ita ꝙ nō
ſolum virtus per participationem quādam & impreſſionem dicitur eſſe in appetitu iraſcibili & cō
cupiſcibili, ſed ĩ ſenſu particulari, & in bruto omnino irrationabili, ſecundū ꝙ per quādam impreſ
ſionem factam in illis relucet opus virtutis, quæ vere eſt in hominibus, ſecūdū ꝙ dicit Ariſtoteles
in ſecundo ethicorum. Omnis virtus cum vtiq; fuerit virtus, id bene habens perficit, & opus eius
bonum reddit. puta oculi virt⁹, & oculū ſtudioſum facit, & ei⁹ opus. Oculi eīn virtute bene vide-
mus. Similiter & equi virt⁹ equū ſtudioſū facit, & bonum ad currendum & ferēdū aſcenſorē, & ex-
pectādū bellatores. vbi dicit Cōmēt. Primum communis virtutis aſſignat rationem: deinde ſecun-
dū hanc & rationem appropriatā hominis virtuti aſſignat. Vnde & concludit. Si vtiq; ita in omī
bus, ita habet & hominis virtus &c. Sicut ergo virtus non dicitur eſſe in equo, aut in oculo niſi ꝑ
quandā impreſſionem, ſic nec in iraſcibili aut concupiſcibili ſenſitiuo, licet per impreſſionē maiorē
& fortiorē: quanto vires iſtę cōiunctiores ſunt rationi q̄ oculus aut equus: & etiā per maiorē impreſ
ſionē in oculo q̄ in equo: inquantū eſt vis naturalis ab anima ĩ organo: equus autē non: ſed habet vi-
Y res ſuas ſeparatas domabiles & aſſuefactibiles ab hoīe. AD cuius intellectū ſciendū: ꝙ oculus aut
equus dicitur ſtudioſus, nō quia oculus habet viſum acutum, & equus vires magnas: ſed quia ad
nutū rationis ex aſſuefactione prompte & abſq; difficultate oculus temperet aſpectum, & equus
motū, vt oculus a libidinoſo ſe retrahat aſpectu: & equus domeſtice & non irrefrenate ſeſſorem fe-
rat. In iraſcibili ergo & cōcupiſcibili, ſicut neq; in oculo vel in equo non ſunt habitus alicuius vir-
tutis ſicut neq; vitii: ſed ꝗdā virtutis refulgētia per quandam naturalem impreſſionem. ad quam
recipiendam per aſſuefactionem omnia nata ſunt obedire rōni & voluntati: nec egent ad hoc ali-
qua alia diſpoſitione ſiue habitu. Modo quidem pro ſtatu culpæ rebelles ſunt vires inferiores ſu-
perioribus, vt propter hoc videatur aliquibus ꝙ illis neceſſarii ſint habitus vt de facili obediant.
Propter quod etiam Ariſtoteles aliquo modo poſuit morales habit⁹ in eis, q̄a credidit ſtatū eſſe na
turalem naturæ ſtatum qui nūc eſt. Sed non eſt verū. Pro ſtatu enim naturæ inſtitutæ ſub perfecta
obedientia & promptitudine erāt naturaliter vires iſeriores ſub ſupiori abſq; oīni potētia ad bellā
dū, ita ꝙ nullus mot⁹ ĩ eis fuiſſet niſi a rōne ĩpatus. Nec ꝓuenire potuit regimē rōnis ſubreptitiæ,
ſicut mō, ſine ꝓcedēte pctō, & negligētia rōnis. Vñ & licet mō nō obediāt ꝓpter peccatū ꝓ quo ſūt

in pœnā motus eorum irrationabiles quibus poſſunt rebellare contra rationē: tamen natæ ſunt na
turaliter obedire: ita q̄ ſi inſtet voluntatis imperium omnino reſiſtere non poſſunt: & ſolū per quā
dā impreſſionem & aſſuefactionem prompte & ſine murmure obediunt. PER dicta patet q̄ falſū Z
eſt dicere q̄ voluntas non indiget ordinante ſeu inclināte eā in finē, q̄a ſeipſa inclinatur in bonū, &
libere pōt in opus, cum determinata fuerit a ratione. Quis enim inclinaẞ in bonum, vt natura, il
la inclinatio non ſufficit, q̄a adhuc manet indifferēs & indeterminata ante electionē vt eſt delibera
tiua. & ideo cum inclinatione ad bonum ſimpliciter, vt eſt natura, indiget inclinatione p̄ habitum
vt eſt deliberatiua ad determinatam rōnē boni: qua voluntas vt libera attrahaẞ vt faciliter & expe
dite eligat, licet libere, ad quod habitus inclinat. Licet enim rō oſtendēs obiectum volūtatē determi
net vt poſſit eligere oſtenſum, eo q̄ nihil poſſit appeti niſi cognitū, non tamē ſic determinat ipſam
quin contra eius determinationem libere eligere poteſt, vt in quæſtionibus de voluntate alias expo
ſitum fuit. Non enim eſt ſic per rationem determinata ad bonum oſtenſum eligendum, ſicut ē vis
cōcupiſcibilis quantum eſt ex ſe ad delectabile appetendum, aut auditus ad ſonum percipiendum
vt aliqui ponunt. Neq̨ etiam ipſa volūtas vt libera eſt aliquo habitu determinaẞ, ne cum virtus ſit
inclinans ad vnum in modum naturæ, aliquid libertati derogetur, q̄ ſicut poſſibilitas rationalis ol
no per æqualem diſtantiam debet ſe habere ad oppoſita: & per omnimodam libertatem moueri in
bonum: et per actuum frequentiam in ſeipſa, vt eſt deliberatiua, generare habitꝰ virtutum quibus
inclinatur ad cito deliberandum: aut etiam præueniendum ante omne rationis iudiciū: & per hoc
alliciatur ad expedite eligendum, vt ſic, illa inclinatio a virtute in voluntate inquantum eſt delibe
ratiua in modum præcedentis inclinationis quæ eſt in illa inquantum eſt natura. Eſt eñ volun
tas vt deliberatiua media inter ſeipſam, vt eſt natura, determinata omnino ad vnum: vt eſt libe
ra, omnino indeterminata, & ſemper manet niſi ſemetipſam determinet. Propter q̄d nō bene dicūt
virtutem eſſe in voluntate quia poteſt ad oppoſita: quaſi ſit in ea, ſecundum q̄ eſt libera determi
nando eius libertatem. Hoc enim eſt contra naturam ſuam, & actio virtutis eſt in modum naturę.
FALſum eſt etiam dicere q̄ vires ſenſitiuæ concupiſcibilis, & iraſcibilis, q̄a non ſunt determinatę ſe A
cundum iudicium rationis: & propter paſſiones quę in eis ſunt contrariæ rationi: ideo indigēt ha
bitu. q̄m licet ex ſe ſint indeterminatæ: tñ quantū eſt ex natura earū, neceſſe eſt eas ſequi determina
tionem volūtatis. Et ideo ſicut in volūtate non eſſet ponēda virtꝰ ſi determinata eēt naturaliter ad
ſequēdū iudiciū rōnis: ſimiliter neq̨ ī illis viribꝰ p̄ determinationē quā habēt a voluntate. recipiūt
tñ quandā īpreſſionē virtutis, vt fiāt virtutis participes: īquātū. ſ. natę ſunt aſſueſcere, vt rōni ſub
danẞ, q̄a hoc naturale eſt eis, & res q̄libet de facili ad ſuam naturā reuertiẞ: & ſic ſequendo frequen
ter rōnis imperiū p̄ pticipationem habēt in ſe virtutes q̄ ſunt in voluntate per eſſentiā. Nō ſic autē
vis vegetabilis, q̄a nullo modo nata eſt ſubdi rationis imperio. Q̨ aūt paſſiones circa quas eſt exer
citiū moralium virtutum ſunt in illis viribus, de hoc nihil ad ponendum principaliter virtutes ī
illis. Non enim ex motu ſecundum paſſiones habeẞ virtus: ſed ex modo ſe habendi rationabiliter cir
ca illas, & comprimendo eas, & moderando. Operari enim ex ratione eſt opus virtutis. Sed tale
operans mouens non motum ex ſe indeterminatum ad actum, ſemetipſum determinans, eſt volun
tas: quia eſt inſtrumentum ſeipſm mouens, vt dicit Auguſt. de libero arbitrio. & vt dicit ibidē, vo
luntas mouet ſe & alia. Mouēs & motū eſt vis ſenſibilis, cōcupiſcibilis, & iraſcibilis. quia licet de ſe
eſſet ad alterum cōtrariorū determinata: comparatione tñ eius ad voluntatē indeterminata eſt, & po
teſt ad diuerſa & contraria determinari per imperiū volūtatis. Motū vero non mouens ſunt mem
bra exteriora: & ideo in mēbris eſt modica, aut nulla virtutis impreſſio, ſicut & in beſtiis: in vi ſen
ſitiua magna, & per eſſentiam ſuam eſt in volūtate, quia ab ipſa procedit omne regulare imperium
ſecundū dictamē rationis. Primo mō rationabiliter ſeipſam libere: deinde alia quę ſunt ſub ſe, impe
rioſe. ET eſt magnum inconueniens dicere q̄ in mouendo per imperium alia a ſe, virtutem in ip
ſis generat, & non in ſe. quaſi ad actionem virtutis nihil faciat niſi q̄ rationabiliter imperet, & vi
res inferiores totum opus virtutum moralium agant, vt per hoc ſolū in ſe virtutem acquirant. im
mo ipſa ſeipſam primo in volendo rationabiliter mouet priuſq̄ alteri quodcunq̨ rationabiliter im
peret: & per hoc ex frequētia actuum prius generat virtutes in ſeipā q̄ ſecundū eas aliquas impreſ
ſiones faciat ī vires inferiores. Aliter eñ non faciliter īperaret bene, neq̨ expedite. priꝰ eñ debet in
ſe q̄dcūq̨ eſſe bene ordinatū q̄ ordinet ea quę ſunt extra ſe. Nec obeſt q̄ de ſe pōt ī ſubſtātiā opis, cū
virtus non tā ſit propter ſubſtantiam operū q̄ p̄pter modū operādi ſecūdū circūſtantias. Non eñ
ſecundum phūm, tēperatus eſt q̄a delectabilibꝰ abſtinet, ſed q̄ taliter. Vt ſcd̄m hoc multum abſur
dum ſit dicere q̄ volūtas non indiget habitu ad bonum operandum niſi q̄d eſt ei proportionatum

cuiuſmodi eſt bonum ſeparatum,ad quod eſt charitas: & bonum ad alterum,ad quod eſt iuſtitia. Immo quantūcūq; ſit bonum proportionatum,propter indeterminationem ad ipſum,& ad modum operādi circa ipſum,indiget virtute qua ordinatur ad ipſum:& hoc non propter ſubſtātiam actionis:ſed propter agendi modū. Vnde & charitas quæ eſt ſupm⁹ habitus in volūtate,nō requiritur propter ſubſtātiā actus qui eſt diligere deū ſup ſe,& ſuper oīa: hæc eñ poteſt creatura naturaliter,& ex puris naturalibus,vt ſupra habitū eſt: ſed requiritur ꝑpter modū diligēdi: & ex parte actus in ſe:& vt determinatur in obiectū.Facit eñ charitas diligi deum ſuper ſe & ſuper oīa ſupnaturali mō:& vt bonū beatificās,ad qđ nō attingit natura ex puris naturalib⁹.Nullus eñ eſt actus cuiuſcūq; virtutis,quin ſit ſcđm ſuā ſubſtantiā eſſentialis potentię, vt ex puris naturalibus poſſit in ipm quātūcūq; impfecte.aliter eñ eſſet ei omnino accidentalis: qđ abſurdum eſt ponere.

B Qđ aūt dicit phus,ꝙ ratio dominat̄ iraſcibili & cōcupiſcibili principatu politico non deſpotico: vt ideo neceſſe ſit ponere potentias illas habere virtutes: reuera bene arguit illud ꝙ habeāt in ſe aliquā impreſſionē virtutis:nō tñ ꝙ principaliter,& p eſſentiā ſit virtus in illis,& nō in volūtate. Intelligendū igitur ꝑpter dictū phi:ꝙ humanæ naturę duplex eſt ſtatus, ſcilicet naturę inſtitutę abſq; peccato,& naturę deſtitutę p peccatū.Secūdū ſtatum primū nō plus cōtrariaretur appetitus ſenſibilis volūtati aut rationi,q̄ ipſa volūtas.Rationi dico ſcđm actū.licet enim appetitus ſenſibilis quantū eſſet ex ſe naturaliter moueretur ad delectabile ſcđm ſenſum, & deteſtaretur triſtabile: & ita ad bonū vt nūc eſſet motus eius determinatus: volūtas aūt per indifferētiā ſemp ſe haberet quantū eſt ex ſe ad bonū ſimpliciter,& vt nūc:& ſcđm hoc in habitu magis cōtrariaretur rectę rationi appetitus ſenſibilis q̄ volūtas:tamē quo ad actū naturaliter erat volūtatis appetitus ſic ordinatus vt ſemp ſuo imperio pueniret ſenſibile. & erat appetitus ſenſibilis ſic ordinatus:ꝙ q̄q̄ ex ſe eſſet ad vnū determinatus:tamē oīno natus eſſet obedire imperio volūtatis,& moueri ſcđm ipam: etiā cōtra id qđ quantū eſt ex ſe naturaliter appeteret:ita ꝙ in actu nullo modo cōtrariaretur appetitus ſenſibilis rationi plus q̄ volūtas. Q etiā nec poſſet cōtrariari niſi prius rationi cōtrariāte volūtate,etiā ipſa ſenſualitate ſequēte in hoc imperiū volūtatis,& ꝙ modo poſſit ſenſualitas cōtrariari & rationi & volūtati ſimul:hoc eſt ei accidentale & pœnale,inflictū ꝑpter peccatū in natura deſtituta per peccatū. Vñ vt dicit Auguſtinus de verbis Apoſtoli ſermo.xi.Ipſe qui hominē creauit,carnē animę ſubdidit,animā ſibi.Si ſemp illa ſtaret ſub domino ſuo,ſemp & iſta obediret dominę ſuę.Noli ergo mirari ſi quę deſeruit ſupiorem,pœnas patitur per inferiorē.Caro eñ cōcupiſcit aduerſus ſpiritū. Vbi aperte ſumit carnē pro tota ſenſualitate: animā vero pro tota rationali ſubſtātia.Statum illū priorē humanę naturę nō vidit phs:quia ex puris naturalib⁹ videri nō potuit: nec de humana natura ſcđm illum ſtatum in dictis ſuis pluribus intelligi debet. Vnde ad iſtum ſtatū aſpiciendo:dico ꝙ ratio dominat̄ iraſcibili & concupiſcibili non politico principatu, in quo ſubiectum poteſt aliquo modo ſuperiori cōtradicere:ſed magis deſpotico: in quo nullo modo poteſt ſubiectū contradicere ſecundum actū ſupiori:ſicut dominatur & corpori.Propter qđ quātum eſt ex parte naturę hominis ſcđm iſtum ſtatum ordo qui proprius eſt deſpotico principatui,id eſt domini ad ſeruū, debet attribui rationi & ſenſibili appetitui:& eſt ille quē deſcribit phs in primo politicę:vbi q̄rit vtrum virtus ſit aliqua ſeruo, puta temperantia,fortitudo,& iuſtitia.Et reſpondet ꝙ ſic:ſed differenter q̄ in domino,dicens.Si princeps nō erit ſobrius & iuſtus,quomodo principabitur bene? Si vero ſubiectus,quomodo ſubiicietur bene? Igitur neceſſe eſt vtroſq; participare virtute,licet nō eodē modo:ſed quātū vnicuiq; ad ſuiipſius opus. Propter qđ principē quidē perfectū oportet habere moralem virtutē: aliorū aūt vnūquodq; quātū immittit ipſis.Secundū ſtatū vero naturæ lapſę cōtrariatur appetitus appetitui,& appetitus rationi.& hoc in pœnā peccati:in quo adhuc amplius virtute indiget appetitus ſenſibilis q̄ in ſtatu naturę inſtitutę.Sicut & magis indiget volūtas ꝑpter maiorem ad malū pronitatē,& cōtrarietatis ad rationē. ita ꝙ nō ſolū oportet ponere virtutem in ſenſibili ꝑpter rebellionē ad rationē:immo ad prompte ſequēdū in ſuo ſtatu rationē,vt dictū eſt. Propter qđ oportet virtutē principatus ponere in volūtate:& ꝑpter ſuam indeterminationē naturalem,& ꝑpter ſuā pœnalem ad vitiū inclinationē etiā in regeneratis,& ppter viriū inferiorū regimen. Vnde phs ad hūc ſtatū reſpiciens,quia aliū nō nouit:poſuit hūc eſſe homini naturalem,& poſuit rationalis ad irrationale principatū politicū: cum tñ quātū eſt ex parte naturę inſtitutę ꝓprie ſit ſeruilis ſiue deſpoticus: et ideo principaliter ſiue naturaliter deſpoticus nō politicus.quoniā vt dicit phus ibidem,Oportet aūt attendere ex ſcđm naturā habentibus magis qđ natura,& nō in corruptis:propter qđ & optime deſpoticū, & ſcđm corpus & ſcđm animā hominē conſiderandū: in quo hoc palam. Peſtilētiū eñ & praue ſe habentiū videbitur princi-

pari multotiẽs corpus animæ propter praue & pręter naturam ſe habere. Reuera ſic modo eſt de rationali & ſenſibili : ꝙ multotiẽs principatur rationi, aut omnino cõtrariatur quocũq; modo in ſuo actu. Hoc nõ cõtingit niſi ꝓpter praue & pter naturam inſtitutã ſe habere: qđ ipſe nõ vidit: & ideo principatũ politicũ naturaliter inter eos poſuit: credens correptionẽ eſſe ex ratione naturæ: qđ falſum eſt. Breuiter ergo in ſumma dicimus: ꝙ virtutes morales per eſſentiam ſunt in voluntate: ſicut in eo qđ eſt rationale per eſſentiam, quoquo modo: in iraſcibili & concupiſcibili per quãdã participationẽ ſcđm modũ quo ſunt participantes ratione, vt dictũ eſt. Q; ſi virtus debeat dici & habitus, in iraſcibili & cõcupiſcibili eſt omnino aliud genus virtutis q̃ eſt in volũtate: per correſpõdentiam tamẽ ſe habẽs ad illud, quemadmodũ aliud genus virtutis eſt virtus quæ eſt in ſeruo, ab illa quæ eſt in domino. ſecũdũ ꝙ determinat phus in primo Politicę. & multo magis q̃ ſeruus : in quantũ, ſicut dicit, homo eſt cõmunicans rõne ſcilicet per eſſentiã, qđ non facit iraſcibile vel cõcu-

Ad obiecta. piſcibile. PER iam dicta patent obiecta vtriuſq;.

Quęſt. xxiiii. CIrca Secũdum arguitur: ꝙ virtutes, dona, beatitudines, & fructus ſunt habitus

Arg. prin. differentes ſpecie: quia habẽt actus differentes ſpecie. quia donũ poteſt in id in qđ nõ poteſt virtus: & beatitudo in id ĩ qđ nõ poteſt donũ ſcđm rationẽ doni: & fructus in id in qđ nõ poteſt beatitudo ſub ratione beatitudinis. quia nõ ſemper

In oppoſi. beatus beatitudine vię percipit fructus. CONtra. differũt ſicut perfectũ & imperfectũ: ſicut patet: quę nõ diuerſificãt ſpeciẽ.

Reſol. q. HVIꝰ q̃ſtionis mẽbra explicare nõ intendimus diſcurrẽdo ꝑ ſingula: ſed in generali & in ſumma tangere quomodo debeant ſe habere adinuicẽ illa de quibus ꝓpoſita eſt quęſtio: & explicare cõueniẽtiã eorũ & differentiã. C

Sciendũ eſt igiẽ: ꝙ ſicut ſpiritualis homo carnẽ ſuã nutrit & fouet vt ſaluetẽ dei creatura: & in deſideriis eius implendis eam negligit ne offendatẽ diuina iuſtitia: ſic econtra homo carnalis carnem ſuã ꝑ vniuerſa vitia effluere ſinit contemnẽdo diuinã iuſtitiã: ne offendantẽ eius deſideria. Qđ tam in viris ſpiritualibus q̃ in carnalibus quidã modo humano faciũt: quidã modo ſuphumano: quidã modo inhumano. Et ſcđm hoc tãq̃ ex operibus nobis cognitis ſcđm gradus perfectionũ per ordinẽ diſtinctos diſtinctionẽ ponimus ſcđm gradus & ordinẽ in habitibus laudabilibus: & ſimiliter in vitiis eis oppoſitis. Qđ vt manifeſtius declaremus per exẽpla, aſſumamus ad hoc vnũ D habitũ virtuoſum ex parte ſpiritus: videlicet fortitudinẽ: & vnũ vitioſum ex pte carnis, videlicet luxuriam: & ꝓſequamur in illis noſtrũ ꝓpoſitũ: & ꝑ hoc idem intelligemus eſſe in aliis. Modo humano carnem ſuã in deſideriis ſuis explendis negligit, qui ne offendat iuſtitiã carnẽ ſuã etiã mortis periculo exponit. & hoc facit homo ſpiritualis proprie per virtutem fortitudinis, vt virtus eſt & pręciſam rationem virtutis habet: cuius eſt mediare inter audaciam & timiditatẽ, vt diciẽ tertio Ethicoꝝ. Quarũ audacia carnis curã gerẽs minimã, temeritate quadã carnẽ ſuã nõ paueſcit exponere maximo mortis periculo: tali videlicet qđ terribile eſt omni homini ĩtellectũ habenti, vt diciẽ. iii. ethicoꝝ. vbi dicit Cõmentator. Puta terręmotus, fulmina, exuſtiones: quæ ſunt terribilia forti ſcđm ꝙ eſt homo, & nõ inſenſibilis. Timiditas vero curã carnis gerens nimiã, puſillanimitate quadã carnẽ ſuam exponere mortis periculo formidat in minimo: timendo ſcilicet non terribilia vt terribilia: ſicut diciẽ. iii. ethicorũ. vbi dicit Cõmẽtator: Vt ſiquis timeat muris ſonũ. Fortitudo aũt quæ virtus eſt, curam carnis gerit non exponens eam mortis periculo niſi quando, & quomodo oportet: & hoc ne offendat iuſtitiã & bonũ virtutis. ſecũdũ ꝙ diciẽ. iii. ethicorũ. Fortis inſtupefactibilis eſt: vt homo timebit quidẽ vt oportet: & vt rõ dictabit ſuſtinebit boni gra. Hic enĩ finis eſt virtutis: & in hoc conſiſtit fortis dilectio. Qui tamẽ vt fortis eſt ſecũdũ fortitudinẽ quę eſt virtus, cũ triſtitia, & dolore ſuſtinet aſpera carnis, & vellet non ſuſtinere nec adeſſe opportunitatẽ ſuſtinendi talia: ſed cum adſunt, quaſi conditionaliter mauult talia ſuſtinere: q̃ bonũ virtutis offendere. Vnde dicit Auguſtinus. xiii. de trinitate. cap. vii. loquens de tali forti. Q; uis enĩ per fortitudinem ſit paratus excipere, & ęquo ferre animo quicqd aduerſitatis acciderit: mauult tamẽ vt nõ accidat: et ſi poſſit facit: atq; ita paratꝰ eſt ĩ vtrũq;: vt quãtũ ĩ ipſo eſt, alterũ optet, alterũ vitet: & ſi qđ vitat incurrerit, ne opprimatẽ ſuſtinere: ſed premi nollet. Vñ & dicit phs. iii. ethicorũ. In ſuſtinẽdo triſtia fortes : ꝓpter qđ triſte fortitudo: ſed ſecũdũ fortitudinẽ finis nihil delectabile videtẽ habere. vbi dicit Cõmẽtator. Vulnera enim & mortes a quibus cooperiẽ & obſcuratẽ in fortitudine delectabile. & ſequiẽ in textu. Mors qdẽ & vulnera triſtia forti et volẽti erũt. Alia trãſl. ĩſpõtanea Et ſequiẽ. Suſtinebit aũt hoc: quoniã bonũ. Vnde ſup illud Phil. primo. Deſiderium habẽs diſſolui dicit Glo. Sunt quidã homines impfecti: qui adhuc deſiderãt iſtã vitã: et cũ venerit dies mortis patienter tolerant mortẽ: luctãtur aduerſus ſe, vt ſequantẽ voluntatẽ dei: et adhibent patientiam et

fortitudinem vt ęquo animo moriātur. Scd̄m hoc ergo humano modo ſpiritualis habet carnis cu
ram nō iņ deſideriis. contra aūt modo humano carnalis curam carnis ſuę habet in deſideriis eius
explēdis: qn̄ hoc facit quęrēdo delectationes modo naturali, & intra limites naturæ: quēadmodū
illi qui cū ſingulis mulieribus nullam diſcernēdo, modo tn̄ naturę cōuenieti carnis voluptate ꝑ
fruūtur. ſcd̄m ꝙ dicit phs. vii. Ethicoꝝ. Malitia q̄ eſt ſcd̄m hominē ſimpliciter dicit̄ malitia: vt cir-
E ca venerea hominib⁹ cōuenietia. i. cū mulierib⁹ cōmiſceri: ſicut dicit ibidē Cōmētator. MOdo ſup
humano homo ſpiritualis carnē ſuā in deſideriis ſuis explēdis negligit, qui ne offendat iuſtitiā &
virtutis bonū, modo ſuperhumano carnem ſuā periculo mortis exponit. Qd̄ facit per donū forti-
tudinis. qd̄ tamen non facit niſi quādo & quomodo oportet, & cætera, prout dictum eſt iam cir-
ca fortem per virtutem fortitudinis: hoc excepto: ꝙ fortis virtute fortitudinis ſubit mortis peri-
culum cū anxietate & dolore: fortis dono fortitudinis cū gaudio & exultatione. quemadmodū fe-
cerūt plures ex ſanctis martyribus Chriſti. Vnde legitur Beatus Laurentius in articulo mortis ſu
per craticulam poſitus dixiſſe. Gaudeo plane ꝙ hoſtia Chriſti fieri merui, attēdens illud Lucę. vi.
Gaudete & exultate in illa die &c. Econtra mō ſuphumano hō carnalis curā carnis ſuę habet in
deſideriis eius explendis, quando hoc facit modo ſupernaturali & ſupra limites naturæ. quemad-
modum ille qui circa venerea non quęrit delectationes niſi per malitiam exquiſitas, non ad quas ꝑ
ſe natura inſtigat: vt eſt delectatio coitus in corrumpendo paruulas puellas, vt dicit Commenta-
F tor ſuper. vii. Ethicorum. MOdo inhumano homo ſpiritualis carnē ſuam in deſideriis eius explē
dis negligit: qui eidē inhumaniter valde velut aſino vix neceſſaria victus & veſtitus adminiſtrat,
& omnibus miſeriis eam exponit deſiderans & affectans quantum in ſe eſt opportunitatem vt ei
pro bono virtutis & iuſtitiæ morti exponat: & dolet & triſtatur quia tardat: quaſi odio habens vi
tam præſentem prę deſiderio vitæ futuræ. attendens illud Io. xii. Qui odit animam ſuam in hoc
mundo, in vitam æternam poſſidebit eam. Vnde dixit Paulus Phil. primo. Cupio diſſolui & eſſe
cum Chriſto. Vbi dicit Gloſſa. Qui deſiderat ſicut Apoſtolus diſſolui, & eſſe cum Chriſto: non pa
tienter moritur: ſed patienter viuit: delectabilius moritur. Vide Apoſtolum hic non amare vitam
ſed tolerare. tędium illi erat manere in carne. vnde paſſioni appropinquans vehemēter exultabat
& gloriabatur. Qd̄ facit fortis per fortitudinē: quæ beatitudo eſt illa, de qua Matthæi. v. Beati qui
perſecutionem patiuntur ꝓpter iuſtitiam. Et Lucę. vi. Beati cū vos oderint hoīes, vbi dicit Gloſ.
Ecce fortitudo. Et vt dicit Interli. Matthæi. v. Beatitudo quæ a martyrio terminat̄: quæ probatū
reddit. Vnde beatus Andreas cum perueniſſet ad locum vbi ſibi crux parata erat, legitur dixiſſe.
Salue crux quæ ī corpore Chriſti dedicata es. Anteq̄ te aſcenderet dominus deus noſter timorem
terrenū habuiſti. modo autem amorem cęleſtem obtinēs pro voto ſuſciperis. Securus ergo & gau
dens venio ad te, quia deſideraui amplecti te. Econtra modo quodam inhumano homo carnalis cu
ram carnis ſuæ habens contra modum naturæ, & extra naturæ limites eam libidine commaculat
vt exerceat venerea cum beſtiis, vel cum maſculo maſculus, vel vt ponamus exemplum circa gu-
lam, cū delectatur veſci humanis carnibus, & potari humano ſanguine, de quo phs ſufficien-
ter & expreſſe tractat. vii. Ethicorū, vocando malitiam hanc beſtialitatem quandam: ſub qua etiā
comprehendit malitiam ſuperhumanam. & per huiuſmodi malitiam ſuperhumanam & inhuma-
nam coniectat a contrario tanq̄ per nobis notius habitus contrarios, vt dicit ibidem Cōmētator.
Quos ſub vno habitu comprehēdit: quem appellat virtutem heroicam: diuinam ſcilicet quādam
& ſuper nos virtutem: qua vt dicit ex hominibus fiunt dii propter virtutis excellentiam. ſed hoc
quidē honorabilius virtute. Vbi dicit Cōmentator. Heroica eſt diuina virtus cū aliqs dirigit vir
tutem ſuper omnem hominē: verbi gratia, amorem ſuper omnē humanū amorem, temperantiam
ſuper omnē humanam temperātiam. ſimiliter ſi aliquis eſt fortis ſuper omnē fortem. Talis virtus
vt dicit, eſt hominibus iam deo vnitis vt ſemideis admirabilis quędā & ſupernaturalis, cū ad ſum-
mū virtutis attingat, & ſuper omnes homines virtutē dirigēs, & deos homines faciēs. Reuera q̄uis
phs virtutem heroicam quoquo modo coniectabat ex vitio contrario in qd̄ poteſt humana na
tura ex ſe labi: tamē naturā & ſtatū eius ignorauit, niſi ꝙ ſciuit quia ſine ſpeciali diuino munere
haberi non potuit. Si tamē hoc nouit: & nō ex puris naturalibus hominē ad hmōi gradū virtutis
G aſcendere poſſe credidit. Sic ergo patet quomodo adinuicē ſe habēt virtutes, dona, & beatitudi-
nes: ꝙ videlicet ſemper dicitur eſſe opus virtutis, vt virtus eſt, in quolibet genere virtutis: cum il
lud agat vt homo, & modo humano. Dicitur vero eſſe opus doni: vt donū eſt, cum illud agit vt
homo: ſed modo ſuperhumano. Opus vero beatitudinis tūc dicit̄ vt beatitudo eſt, cum illud agit
non vt homo: ſed vt iam deus quidam factus ē. & ideo modo inhumano, tanq̄ non exiſtens homo

& nihil curans de carne hominis:vt idcirco fatuus homo & inſenſatus reputeť ab hominibus car
nalibus.ſecũdũ ꝙ dicunt talibus Sapientię.v.oſtenſa eis veritate.Hi(inquiũt)ſunt quos habuimus
aliquando in deriſum,& in ſimilitudinem improperii:nos inſenſati vitam illorum exiſtimabamus
inſaniam,& finem illorum ſine honore.quomodo ergo computati ſunt inter filios dei? Et quid mi
rum ꝙ ab inſenſatis inſenſati reputabanť,eo ꝙ tã inhumaniter ſeſe gaudebãt & affectabant tracta
ri? ſecũdũ ꝙ ſcribitur Heb.xi. Diſtenti ſunt,ludibria & verbera experti ſunt,inſuper & vincula &
carceres,lapidati ſunt &c.Et ſequitur. Quib⁹ dignus nõ erat mundus.vt ſcilicet eo in delitiis car
nalibus vterentur.Bene ergo agentes ſecũdum virtutes inquantum virtutes ſunt,boni homines
ſunt:vt homines ſecũdum cõmunẽ ſtatum bonorũ cõuerſantur.Bene aũt agentes ſecũdum dona
inquantum dona ſunt,boni homines ſunt vt homines:ſuper caeteros homines tamẽ.Bene aũt agẽ
tes ſecũdũ beatitudines,boni homines ſunt,nõ vt homines ſed vt dii: non ſolũ vt homines ſup cae
teros homines ſeſe erigentes. Ad quem ſtatũ nos vocat deus ſecundũ Auguſtinũ ſup Ioannẽ:ſer-
mõe primo.vbi exponẽs illud primę Corin.x.Nõne homines eſtis? dicit.Quid eos volebat facere q
bus exprobrabat ꝙ homines erãt? Vultis noſſe q̃d eos facere volebat? audite pſalmũ.cvii. Ego dixi
dii eſtis.Ad hoc ergo nos vocat deus ne ſimus homines. Et quomodo ad hoc perueniamus ꝑ gra-
dus ꝓcedentes,ſubdit dicens.Ad hoc ergo nos vocat deus ne ſimus homines: ſed tũc in melius nõ
erimus homines,ſi prius nos eſſe homines cognouerim⁹: vt ad illam celſitudinẽ ab humilitate ſur
gamus.hoc eſt vt a virtutibus humanis inquantũ humanę ſunt inchoantes perfectionẽ virtutum
inquantũ humanae ſunt, primo requiramus. quae ſecũdũ pħm eſt humana felicitas & operatio q̃-
dam ſecũdũ virtutẽ perfectã.Et hoc in virtutibus moralibus ſecũdũ virtutẽ prudentiae.In opera-
tione eñ boni iperturbabiliter agẽtes & nõ impediti ſedatis paſſionibus beati ſumus vt homines
felicitate ciuili:vt determinat pħs primo Ethicorũ.In virtutibus aũt intellectualibus ſcd̃m virtu-
tem ſapientiae.In ſpeculatione eñ veri impturbabiliter & nõ impediti vacantes ab omni opere ex-
teriori beati ſumus vt homines felicitate ſpeculatiua,vt determinat pħs.x.Ethicorũ . Harum fe-
licitatũ fructus eſt operi ſupueniẽs delectatio,vt determinat ibidẽ. Sed hic nõ debet eẽ ſtat⁹ Chri H
ſtiano:ponendo ſcilicet finẽ virtutũ in boni operatione quo ad regimen vitę,& in veri ſpeculatio-
ne circa creaturas ex creaturis accepta.Sed finem earum debet ponere in boni illius quod eſt ſum
ma omnis boni,dilectione, & in veri illius quod eſt ſumma omnis veri, cognitione.Non quantum
ſcilicet naturaliter ex puris naturalibus diligi habet & cognoſci:ſed quãtum per fidem & adiuto-
rio gratiae.Et tunc virtutes quae humanae dicuntur a philoſophis,a Chriſtianis dicũtur gratui-
tę:& nõ differũt niſi fine.Et hũc finem vt ſunt gratuitę,communem habẽt cum donis & beatitu-
dinibus.quibus cũ homo perfectus fuerit, tũc fructũ ex finis adeptione & cõiũctione cũ ipſo quãtũ
pręſens vita patiť percipit:tãq̃ vere beatus felicitate q̃ felices ſumus:nõ vt homines,neq; ſolũmodo
vt ſuper homines cęteros excellentes:ſed vt iam nõ homines:ſed quodãmodo dii facti ſunt, vt di-
ctũ eſt.Eſt aũt fructus iſte dulcedo ſiue refectio ſeu ꝑguſtatio quędã in pſenti delectationis vitae fu
turae ineffabilis,ſubſequẽs in aĩa beata ex adeptione finis.de quo fructu dř i cãticis. Et fructus illi⁹
dulcis gutturi meo.In quo quidẽ fructu tolerabilior fit pręſens miſeria,& feruentior fit homo in
operatione bona,coauget eñ operationẽ ꝓpria delectatio:vt diciť.x.Ethicoꝝ.Et fortius fini adhę-
ret ſubtractus ab omni alio, vt dicit Auicẽna in vltimo libro Metaphyſicae ſuae.Animae ſanctę cõ
iũgũtur ſuę perfectioni ꝑ ſe:& imergũtur i delectationẽ veriſſimã,& liberãtur a ſpeculatione eius
q̃d eſt poſt ipſas,& a ſeruitute i qua erant,omnimoda liberatione.Seruitus iſta peccati eſt.qui eñ
facit peccatum ſeruus eſt peccati.Ab iſta ſeruitute liberant fructus iſti.Et ideo, vt dicit Auguſti-
nus ſuper hũc locũ in originali, cũ enumeraſſet opera carnis quibus homo ſeruit peccato: ſubie-
cit fructus.Regnant aũt,inquit,iſta bona in homine ſi tãtũ delectãt: vt ipſa teneant animũ in ten
tationibus ne in peccati conſenſionẽ ruat.Q̃d eñ amplius nos delectat,ſecũdũ id operemur neceſſe
eſt.Hos fructus enumerat Apoſtolus Gal.v. dicens. Fructus autẽ ſpiritus ſunt charitas,gaudiũ,
pax,patientia,longanimitas,bonitas,benignitas,manſuetudo,fides,modeſtia,continentia,caſtitas.
Et ſunt duodecim:quos profert lignũ vitae impfectos & immaturos in ſtatu pſentis miſerię: ſed ꝑ
fectos & maturos in ſtatu glorię.quos nõ ſecludit abinuicẽ niſi fluuius mutabilitatis pſentis mor
talis vitę.Apo.xxii.Ex vtraq; pte fluminis lignũ vitę afferẽs fruct⁹ duodeci.Qui citra flumẽ ſunt
Reſponſio. ſunt iuſtorũ pfectorũ in pſenti vita. Qui vero vltra flumen ſunt, ſunt beatorum in patria . HIS I
viſis reſpõdemus ad q̃ſtionẽ, primo ſeparãdo fructus ab aliis: dicẽdo ꝙ virtutes, dona,beatitudi-
nes habitus ſunt:Fructus vero delectationes ex actionibus illoꝝ circa obiectũ ꝓueniẽtes,vt dictũ ẽ
Virtutes vero acquiſitę,vt acquiſitę,differũt ab eiſdẽ vt ſunt gratuitę, & etiã a donis & beatitu-

dinibus,non ſolū ſcd̄m gradū ſed ſcd̄m finem. Virtutes em̄ acquiſitæ vt morales: & ſimiliter ſpe-
culatiuę vt ſunt acquiſitę,habēt finē boni operationē vel veri cognitionē:vt eſt conſiſtens intra li-
mites naturæ & modo naturali.Illa aūt alia & etiā virtutes acquiſitę inquātū ſunt gratuitę habēt
finē nō operationē vel cognitionē circa bonū & verū:niſi ſup limites naturę cōſtituta,& modo ſup
naturali.Ita etiā ꝙ nulla operatio noſtra ſiue ſcd̄m voluntatē ſiue ſcd̄m intellectū debet ꝓprie dici
nobis finis:licet hoc poſuit phs:ſed id circa qđ habēt eſſe illę vltimę noſtræ & perfectiſſimę opera-
tiones. Vnde i ſubſtātia habituū acquiſitę virtutes,vt ſunt acquiſitę, & vt ſunt gratuitę differūt
fine,inquātū em̄ gratuitę factę ſunt ꝑcharitatē quæ eſt forma virtutum, finē aliū ſibi ꝯſtituūt ꝙ̄
habent ex ſe inquātū pure acquiſitę.vt pure em̄ acquiſitę habēt finem actū perfectum ſecundū ge
nus cuiuſcꝫ virtutis,vt determinat phs:vt aūt ſunt gratuitę finē ſuū habēt finē charitatis. Diffe
rūt aūt in ſubſtantia habituū non ſolum ſecundū ſpeciē virtutes acquiſitę a virtutibus infuſis:ſci
licet a Theologicis: ꝗ ſolū ſunt infuſę,& a donis, & a beatitudinibus:& ſilr̄ virtutes infuſę a do
nis,& dona a beatitudinibus.quia inferior ſemper in illis habitibus ad actionē propriā ſuperioris
nullo modo poteſt attingere,ſicut necꝫ aliqua moralium virtutū ſcd̄m genus ſuū ad actionē ma-
gnanimitatis:necꝫ virtus ſerui vt ſeru[9] ē, ad virtutē domini vt dominus eſt.Quæ vt dicit phs in
primo Politicę: non differūt ſolū ſecūdū magis & minus: ſed ſecūdū gradus naturæ, vt inferius
nūq̄ poſſit attingere ſuperius.propter qđ oportet vt ſemel principans ſemper principetur:& ſemel
k naturaliter ſeruus ſemper ſit ſeruus, ſicut determinat. PER hęc patet ad obiectum quo dici- Ad arg.
tur ꝙ differunt ſecundum perfectum & imperfectum. Dicendum ꝙ perfectum & imperfectum in oppo.
differūt dupliciter. Aut enim imperfectū natū eſt fieri perfectum,vel ei adæquari. Iſta ſpecie non
differunt: vt album & albius, puer & vir. Aut ipfectū non eſt natum fieri perfectum,necꝫ ei ad-
æquari.ſecundum ꝙ planta eſt quid imperfectum reſpectu bruti:& brutum reſpectu hominis.
Iſta bene differunt non ſolum ſpecie ſed & genere.& ſecundum hunc modum ſe habent ſicut per-
fectum & imperfectum dicti habitus.

SEquūtur quęſita de habitibus volūtatis in cōparatione ad diuerſos hominū ſta
tus. Et erant duo. Vnū in cōparatione ad diuerſos ſtatus eiuſdē. Vtrū videlicet
bona mortificata reuiuiſcāt recuperata. Aliud in cōpatione ad diuerſus ſtatus Queſt.xxiiii.
diuerſorū:ſcilicet vtrū charitas aliqua viatoris poſſit adęquari charitati cōtem Queſt.xxv.
platoris. CIRca primū arguitur ꝙ nō reuiuiſcāt:quoniā proprius effectus nō Arg.prin.
habet eſſe niſi exiſtente propria cauſa: quia ſcd̄m phm in.ii.Phyſicoꝝ, & in.v. Primū.
Metaphyſicę,Propria cauſa & proprius effectus ſimul ſunt & nō ſunt.Sed cha-
ritas illa quę fuit cauſa bonoꝝ mortificatoꝝ,nūq̄ reuiuiſcit:quia nūq̄ eadē numero redit.ergo &c.
ITEM ſi reuiuiſcūt ab aliquo,hoc non eſt niſi a charitate recuperata:quę poteſt eſſe minor amiſſa Secūdū.
& ita non poteſt eſſe tantę efficaciæ vt reſtituat totum effectum maioris deperditę. IN contra- In oppoſi.
L rium eſt cōmunis opinio,& tenet contrariū eccleſia. HIC oportet videre quomodo bona dicātur Reſol.q.
viua,& quomodo mortua,& quomodo mortificata,& quomodo viuificata. Viuere enim ſcd̄m ꝙ
alias determinauimus i quęſtionibus de vita dei, dicūtur proprie illa quę habēt aliqđ principiū in
ſe mouendi ſeipſa ſcd̄m ſe ſcd̄m aliquod genus motus,quemadmodū plantę ſecūdū augmentum,
animalia ſecūdū progreſſum,intellectualia ſecūdū intellectū. Et inde tranſumitur viuere cōmuni
ter ad illa quęcuncꝫ habent efficaciam in aliquo vigore eliciendi propriā operationē:quemadmo-
dum dicitur ignis viu[9] cum acriter vrit. Et vlterius tranſumit̄ ad illa quæ ad finem aliquem or-
dinantur:& ſunt in tali ſtatu vt illum poſſint attingere.hoc modo dicūtur viua opera quæ fiunt
in charitate:quia charitas eſt cauſa vitæ ſiue eſſe ſpiritualis in homine,vt dictum eſt in quæſtione
de identitate charitatis & gratiæ ſupra. Et ꝙ opera dicūtur viua,ex operantis vita & principio
vitæ in ipſo,procedit:ita ꝙ charitas inquantū eſt gratia,acceptam & gratam facit deo eſſentiā ani
mæ:& ſub ratione qua virtus,omnem operationem. Ex potentia autem grata & habitu grato in
quantum huiuſmodi,non elicitur niſi operatio grata & accepta.Ex eo autem ꝙ operatio grata eſt
& accepta,eſt in ſtatu tali ꝙ pro ea in diſpoſitione diuina parata eſt homini vita æterna: quod eſt
eam eſſe viuam. Et econtra operatio quæ non eſt procedens ex radice charitatis tanq̄ ex operan-
tis vita ſiue principio vitæ,vt ꝙ̄ fit in mortali peccato,nō eſt deo accepta:nec eſt i tali ſtatu vt ꝑ ea
reddatur homini vita æterna: ad quā oīs operatio de genere bonorū debet ordinari. Et quia vt
vita æterna alicui reddat̄ ꝑ opere regritur vt & grata ſit pſona cui reddēda:& ſilr̄ opatio ꝑ qua
reddenda.vt q̄q̄ perſona ſit grata,ſi actio in ortu ſuo non fuerit grata,nihil in vita æterna red-
dendū eſt:& econuerſo quantūcūq; actio ſeu operatio in ortu ſuo grata fuerit & manet quantum

in ſe eſt in diuina reputatione tanq̄ digna vt pro ea reddatur vita æterna: dum tamen perſona in grata eſt, pro illa tempore illo nihil in vita ęterna reddendū eſt. Et ſecūdū hoc licet operatio quātū eſt ex ſe non eſt mortua: quia quantū eſt ex ſe pro illa vita æterna reddenda eſſet niſi eſſet ex parte perſonę impedimentū: & ſic quātū eſt ex ſe viua eſt: quia tamē neceſſario per alterū fruſtratur eſſe ctu ſuo ſiue fine vero, mortua reputāda eſt: & hoc eſt eam eſſe mortificatā. Et quia iſta mortifica tio cōtingit ex alteri⁹ indiſpoſitiōe: ex cuius diſpoſitione dependet adeptio finis ſui ſiue effectus: ideo cū gratia ſiue charitas recuperatur & aduenit ſubiecto diſpoſito per quā fit idoneū dicto fini ablata dicta indiſpoſitione, ſtatim opera per indiſpoſitionē & carētiā gratiæ mortificata, per diſpo ſitionem reuerſam recuperata gratia fiūt iterū viua: quia ad attingēdū finē ſuū directa. & hoc nō per aliquid nouum eis aduenïens: ſed alteri ſcilicet ſubiecto, vt dictū eſt. Ideo ꝑ accidēs opera morti ficata fiūt viua nō per ſe: & hoc quēadmodū leue deorſum detentū ꝑ prohibēs, amoto prohibēte aſcendit. Ex quo plane patet ratio quare mortificata poſſunt ꝑ ſupueniētē charitatem viuificari: M
non aūt mortua. quia ſcilicet a cauſa ꝑ accidēs nihil poteſt fieri niſi cauſa ꝑ ſe ſubſit: vt amoto pro hibente nō aſcēderet leue niſi actu haberet in ſe formā leuis, qua ex ſe aſcēdit. Nūc aūt in mortuis operibus quæ nunq̄ viua fuerūt in re: et ita neq̄ in diuina diſpoſitione: non eſt cauſa vllo modo ꝑ ſe ad obtinēdum p̄miū vitæ æternę, ſicut eſt in operibus mortificatis. Illa enim cauſa eſt forma cha ritatis operationi impreſſa: quādo primo ex libero arbitrio eſt illicita: quę ipſa tranſeunte ſcd̄m actū cum ipſa operatione manet in diuina diſpoſitione ſiue reputatione. Illā aūt impreſſionē nūq̄ habe bant opera mortua ſed mortificata: quia illa nō fuerūt ex charitate elicita ſicut iſta. PER hęc patet N
Ad primum principale. ad argumentū primū: ꝙ charitas deperdita nūq̄ reuiuiſcit: ergo nec opera quorum fuit cauſa. Di cendum ꝙ opera dicuntur reuiuiſcere non quo ad ſubſtantiam operationū & in rerum exiſtentia: ſi cut neq̄ eadem charitas numero reuertitur: ſed quo ad diuinam reputationem & in eius diſpoſi tione: in qua etiam charitas deperdita reuertitur quo ad effectus eius vel etiam i ſibi ſimili: vt in charitate alia iam infuſa. AD ſecūdū qđ eſt cōtra hoc: ꝙ opera non reuiuiſcūt niſi a charitate re O
Ad ſecūdū. cuperata: Dicendum ꝙ falſum eſt niſi per accidens: quia a charitate recuperata non viuificantur opera mortificata niſi remouendo prohibens, vt dictum eſt: non autem per ſe creando in eis vi tam. Et cum aſſumitur, ꝙ illa poteſt eſſe minor prius amiſſa: & ita non tantæ efficaciæ vt reſti tuat totum effectum prioris: Verum eſt ſi per ſe reſtitueret: ſed per accidēs ſufficit minima chari tas reſtituere effectum maximę charitatis. Vnde licet minor charitas non poſſit viuificare opera maioris charitatis, dando eis valorē, ſiue dignitatem, ſiue quātitatē meriti qđ habebant a charita te maiori ſi illam omnino amiſiſſent: qualem modū viuificandi ſupponit argumentū: & falſo: mi nor tamen charitas bene poteſt remouere dictū impedimentū: quia minima charitas gratū faciēs remouet omne peccatum mortale: qđ ſolum erat impedimentū ne opera dicta effectū ſiue finē ſuū conſequerētur. Sed in argumento afferē difficultas maior q̄ ſit principalis: an ſcilicet tota chari tas amiſſa recuperatur cum gratia vel charitate ſecūda: ita ꝙ neceſſe ſit ꝙ pœnitens reſurgat in gratia maiori: an nihil de ea recuperatur, vt ſolum reſurgat in gratia ſecunda: an ſolum aliqua pars eius recuperatur vt poſſit reſurgere in charitate minori, maiori, aut æquali. Sed de hoc nihil ad propoſitum.

Queſt. xxv. Arg. prin. CIrca Secundum arguitur: ꝙ charitas viatoris poſſit æquari charitati contem platoris. quia charitas viatoris ſemper poteſt augeri ipſo permanente in via. Si enim manens in charitate ſemper viueret, ſemper bene ageret, & augmen tum charitatis mereretur: qđ a deo iuſtitia exigente ei nō denegaretur. ſed mi nimum per augmentum multotiens factum neceſſe eſt quādoq̄ adæquari ma ximo finito. & conſtat ꝙ charitas contemplatoris creata eſt finita. ergo &c.

In oppoſi. CONtra. cum maiori charitate ſemper deus poteſt magis diligi: ergo viator magis diligere poſſet deum q̄ contemplator. Sed viator quātūcūq̄ magnus in charitate, neceſſario minorem habet co gnitionē q̄ cōtemplator. ergo in minori cognitione poſſet deus plus diligi. Quare cum cognitio & amor conſtituant eſſentiam beatitudinis: poſſet ergo tunc viator eſſe aliquo modo magis beatus

Reſol. q. q̄ contemplator. conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. IN hac quæſtione ſupponitur ꝙ regu P
lariter charitas contemplatoris maior eſt charitate viatoris. Qđ reuera ſupponendum eſt in eodē dicente Apoſtolo Phil. iii. Non ꝙ ia..i acceperim aut iam perfectus ſim, ſequor: ſi quo modo com prehendā &c. Quicūq̄ ergo perfecti ſumus hoc ſentiamus. vbi dicit Gloſ. ꝙ imperfecti ſumus cōpa ratione futuri: & ita iuſtitia qua iuſtus ex fide viuit, nūc vera iuſtitia eſt: quæ licet non immerito in aliquibus iuſtis pro huius vitæ capacitate perfecta dicatur, parua tamen eſt ad illam magnam

quam recipit æqualitas angelorum. Cum ergo illo ſuppoſito quęritur vtrũ charitas viatoris poſſit æquari charitati contemplatoris: de minori autem non peruenitur ad æqualitatem maioris, niſi per minoris augmentum: quæſtio ergo quęrit, vtrũ charitas viatoris ipſo manente viatore poſſit intantũ augeri ꝙ poſſit adæq̃ri charitati contemplatoris. Et eſt dicendum ꝙ charitatis augmẽtum poteſt intelligi aut quo ad ſubſtantiæ eius ſeu eſſentiæ quãtitatem, ſiue quo ad actionis eius feruorem. Secundo modo non poteſt omnino charitas viatoris æquari charitati cõtẽplatoris. Charitas enim patriæ propter aptam viſionem ſummi boni & propter amotionem omnis infirmitatis ex parte corporis & animæ, impedientis in pręſenti ne tota noſtra cogitatio feratur in deum: & tota noſtra affectio ligetur in ipſum ſemper feruentius ſecũdum actum: licet non ſecũdum habitum ſemp deũ diligit: & perfectius q̃ poſſet diligere q̃cunq; charitas viæ quãtũcũq; eſſet maior. Vñ dicit Augu. vbi ſupra. Charitas q̃ nũc eſt nõ auferetꝰ ſed augebitꝰ & implebitꝰ. In qua plenitudine illđ præceptum charitatis implebitur. Diliges dominũ deum &c. Nam cum adhuc eſt aliquid carnalis concupiſcẽtię, non omni modo ex tota anima diligitur deus. Intelligendo autem charitatis viæ augmentum quo ad eſſentię eius quantitatem: eſt opinio aliquorum ꝙ quãtũcũq; augeatur charitas viatoris, nunq̃ tamen attinget quantitatem contemplatoris: quia non habent quantitatẽ eiuſdem rationis ſicut neq; habent linea & ſuperficies. propter qđ linea quãtũcũq; augeatur nunq̃ venit ad quantitatem ſuperficiei, Sed hoc non poteſt ſtare: quoniã quantitas charitatis vię & patrię

Q eiuſdem rationis eſt, & eadem ſpecie in diuerſis, & eadem numero in eodem, differens ſolum ſecundum magis & minus. Omnis autem talis quãtitas ſiue in eodem ſiue in diuerſis eiuſdem rationis eſt. Nõ ergo charitas viæ & patriæ ſe habent ſicut quantitas lineæ & ſuperficiei: ſed potius ſicut quantitas lineæ maioris & minoris. Quare cum ita eſt: ꝙ finitum per cõtinuam additionem alicuius portionis multotiẽs, neceſſe eſt aliquando attingere ad quantitatem alterius finiti eiuſdem ſpeciei quãtũcũq; maioris: cum ergo charitas viæ continue augetur per additionem alicuius portionis virtutis multotiens: ſequitur ergo neceſſario ꝙ charitas viæ poteſt adęquari charitati patriæ.

R Q; charitas viæ cõtinue poteſt augeri, patet ex parte charitatis, & ex parte ſubiecti. Ex parte charitatis: quia ſuper illud Phil. iii. Ad ea quæ priora ſunt extendens meipſum. dicit glo. Ad potiora extenſus eſt, vt ſemper proficiat in melius. i. ad futura merita: a quibus ſi ceſſaret ẽt perderet præterita. Similiter ex pte ſubiecti: q̃a dicit gloſ. ibidẽ. Extende ſinũ, vel ſacci, vl' vtris, vel alicuiꝰ rei & extendendo facis capaciorẽ. Sic ſi deſiderando extendis animũ, extendendo facis capaciorẽ. Q; ſi forte tanta ſit charitas patrię vt charitas hic habita quãtũcũq; magna ſit & quãtũcũq; augeatur: vt nullius viatoris puri charitas ei adæquetur: nec adæquata vnq̃ fuerit, neq; vnq̃ adæquabitur: vt ſecũdum hoc intelligatur illud euangelii. Qui minor eſt in regno cęlorũ maior eſt illo. ſcilicet Ioanne Baptiſta. de quo dixit Chriſtus. Inter natos mulierũ &c. hoc non impedit quin quantũ eſt ex parte charitatis recipiendę, & ex parte ſubiecti recipiẽtis, ſi in ſtatu meriti perſeueraret, ad tãtũ augmentũ p̃uenire poſſet. Sed qđ amplius eſt, non eſt omnino manifeſtũ vtrũ charitas patrię quo ad eſſentię ſuę quiditatẽ aliquod augmẽtũ recipiat ſup illud qđ accepit in p̃ſenti. Sed de hoc nihil ad propoſitã quęſtionem. PER hæc patet ſolutio ad obiecta. Ad obiecta.

SEquſitur q̃ſtiones circa hominẽ pertinẽtes principaliter ad corpus & ad corporis vſum. vbi q̃rebantꝰ duo de acq̃rendis: & q̃dã alia de iã acquiſitis. Primũ illorũ erat de acq̃rẽdis p eleemoſynã: vtrũ liceat mẽdicãtibus petere vltra neceſſitatẽ. Quęſt. xxvi. Secũdũ de acq̃rẽdis p ſeruitiũ: Vtrũ p ſeruitio in filio vſurarii inſtruẽdo liceat ſumere pecuniã quã ſeruiẽs nouit acq̃ſitã p vſurã. Quęſt. xxvii. CIRca primũ arguitꝰ: ꝙ nõ licet mẽdicãtes petere vltra neceſſitatẽ. Arg. prin. Quia dicit Apoſtolus. Habẽtes q̃bꝰ veſcimur & tegamur his cõtẽti ſumus. Q; ſi hoc ptinet ad Ap̃los p̃dicatores, q̃bus debitũ erat a ſubditis ſumptus accipere abſq; omni mẽdicatione: multo fortius ergo ptinet ad mẽdicãtes: & ad illud obſeruãdũ tenentꝰ. Sed q̃cq̃d eſt vltra illud: illud eſt vltra neceſſitatẽ: quia victus

S & veſtitus cõp̃hẽdũt oĩa quę ptinẽt ad neceſſitatẽ. ergo &c. CONtra eſt factũ cõe: quia mẽdicantes recipiunt quicq̃d eis offertꝰ. In oppoſitũ. SVPpoſito ꝙ licitũ ſit aliq̃bus mẽdicare: qđ q̃ſtio iſta ſupponit: qđ & nos ſcđm determinationẽ Auguſtini in lib. de opere monachorũ, ſupponimꝰ: Dicendũ ꝙ neceſſitas pertinentiũ ad vſum humanę vitę magnã latitudinẽ habet: & ſcđm conditiones & ſtatus p̃ſonarũ qđ enĩ vni eſſet ſupfluũ & multũ: alteri eẽt parum & modicũ: & hoc aſpectis circũſtantiis perſonę loci & temporis, & cæteris exterius cõcurrẽtibus. Habet etiam latitudinem ex parte ſuiipſius in ſe ipſa circa vnã & eãdem perſonam ſecundum eaſdem circũſtãtias interius & exterius cõcurrẽtes. Reſolutio & Solutio q. Quędam enim eſt neceſſitas extrema, ſine qua vita corporalis ſuſtentari non poſſet: ad quam ſup-

plendam in proximo quilibet tenetur. Iuxta illud.i.Io.iii. Qui habuerit ſubſtantiam huius mun-
di:& viderit fratrem ſuum neceſſitatē hr̄e.Gloſ.Victus vel veſtitus.Et clauſerit viſcera ſua ab eo.
glo.Vt nō cōpatiatur eius miſerię vel nihil det:etiā ſi cōpatiatur. Quomō charitas dei manet in
illo? Alia vero eſt neceſſitas opportuna:ſine qua vita tēporalis cōmode haberi nō poteſt:& ad quā
ſupplendā quilibet pietate prouocatur.Ro.xii.Neceſſitatibus ſanctorū cōmunicātes. Tertia vero
eſt neceſſitas proficua:ſine qua vtiliter vita tēporalis deduci nō poteſt:ad quā ſupplendā perfectus
amore boni cōmunis animatur.Exo.xxxvi. Plus offert populus q̄ neceſſariū eſt. Vltra neceſſitatē T
primā,cuilibet cui nō licitū eſt mendicare,quia nō oībus licet ſine peccato,quos decernere nō per-
tinet ad pſentē qſtionē:licet petere id qđ ptinet ad ſecūdā neceſſitatē. & hoc penſatis circūſtātiis ꝑ
ſonę,loci,& tēporis,& aliorū adiacentiū.Etiā huiuſmodi circūſtātiis exiſtētibus licet petere etiā id
qđ pertinet ad tertiā neceſſitatē:vtputa ſi frater mēdicās vtilis ſit ſtudio ſacrę ſcripturę,& pdica-
tioni,ad quę libris indiget,qui ptinēt ad iſtā tertiā neceſſitatē:bene licet eum petere ea quibus ſibi
ipſos cōparet:penſatis tamen circūſtātiis quę vltra id qđ opus eſt petere non licet:quia plus ad cu-
rioſitatē & cupiditatem ptineret q̄ ad neceſſitatē. Vnde etiā illi qui habent legitime ſufficientia
bona temporalia:quibus non opus eſt alias mendicare,ſiue habeāt illa de bonis eccleſię ſiue aliūde
vltra huiuſmodi neceſſitatem nec vti licet eis,quia eſſet abuti. Vnde ſuper illud primę Theſſal. vl-
timo. Vigilemus & ſobrii ſimus &c.Glo.Vigilet mens noſtra attendens hæc caduca:& ſobrie eis
vtamur,non quaſi bonis noſtris,ſed ad ſuſtentationē datis.ſequit̃. Vigilemus moderate his vtētes.
Ad obiecta. Per hęc patent obiecta.

Queſt.xxvii.
Arg.prin.
In oppoſitū.
Reſponſio.

CIrca ſecundum arguitur ꝙ non licet ſumere pecuniam vſurariam pro ſeruitio
in filio fœneratoris inſtruendo. quia nemo poteſt tenere ne reſtituat rem fur-
tiuam. pecunia vſuraria eſt quaſi res furtiua, ergo accipiens eam pro ſeruitio
non poteſt eam tenere:quare neq; recipere.CONtra.dignus eſt operarius mer-
cede ſua. DIcendum ꝙ vſurarius aut nihil omnino habet in bonis niſi acqui- V
ſitum ſit per vſurariam prauitatem:aut habet taliter acquiſita,& quędam alia
iuſte acquiſita. Si ſecundo modo,tunc licet ſumere pecuniam quam nouit acquiſitam per vſuram
Cuius ratio accipitur ex parte dantis,& ex parte dati.Ex parte dantis,quia ei maneat tantū in bo-
nis ꝙ ſufficit ei facere reſtitutionem omniū iniuſte acquiſitorum. Ex parte etiam pecunię: quia in
pecunię tranſlatione:quia in ea nō differunt ſubſtātia & vſus:cum eo ꝙ in ea transfertur ſubſtātia
ſiue poſſeſſio,transfertur ſimul & dominiū:vt nō teneatur reſtituere eādē pecuniam quā accepit.
Sed ſufficit ꝙ poſſit reſtituere æquiualentē.Ita ꝙ non eſt ſimile de iniuſta poſſeſſione alterius rei,
vt libri vel equi,& pecuniæ.Aliam enim rem iniuſte poſſeſſam non liceret alienare,neq; dādo, neq;
vendendo,neq; debitum ſoluendo:ſed eandem in re non in ſuo pretio tenetur quilibet reſtituere.
Et qui ſciret rem eſſe talem,non liceret ei eam emere,vel pro ſeruitio vel dono recipere.Pecuniam
autem quia non eſt niſi pretium & medium commutationis,non tenetur iniuſtus poſſeſſor maxi-
me vſurarius eandem numero reddere:dum tamen potens eſt eam competenter aliter reſtituere.
SI vero nihil habet in bonis niſi male acquiſitum,tali nullo modo licet aliquid de eis quæ poſſidet X
alienare.quia tali modo impotentem ſe redderet ad eam reſtituendū. Neq; licet alicui eā tali mo-
do alienandi recipere:quia reciperet quod omnino eſt alterius,& ſuper cuius alienatione tali nul-
lam de iure talis poſſeſſor poteſtatem habuit . niſi forte pro labore illo quo vtiliter negotium
illius ageret cui pecunia reſtituenda eſt , vt videlicet pecunia ſua ei reſtituatur. quemadmo-
dum comedere licet cum vſurariis illos qui procurant ꝙ reſtitutionem faciant. Et tunc in re-
ſtitutione facienda expenſæ illæ ſunt deducendæ. Quare cum talis vſurarius ſi pro tali ſer-
uitio daret pecuniam acceptam de vſura,ſe impotentem ad eam reſtituendam redderet: quia ni-
hil manet ei niſi reſtituendum alias: pecuniam ergo de vſura acquiſitam dare inſtructori filii ſui
pro eius ſeruitio nō licet,quare neq; licet eam illi pro ſeruitio ſuo ſumere.Et eſt ſimile in hoc caſu
de pecunia & alia re iniuſte poſſeſſa:videlicet ꝙ debet eam reddere in ſua ſubſtātia:quia non habet
Ad arg. pri. quicq̄ remanens aliis reſtitutis in quo poſſet eam reſtituere in valore ſuo ſiue in pretio. PER di- Y
cta patet obiectum primum:quia omnino eſt ſimile.niſi ꝙ rem furtiuam aliam a pecunia ſiue male
acquiſitam tenetur eandem numero reſtituere:non autem pecuniam: vbi non habeat vnde alias
Ad arg.in oppo. æque competenter eam reſtituere poſſit. AD ſecundum dicendum ꝙ dignus eſſet ille vt pro ſer- Z
uitio ſuo ei ſatiſfaceret,ſi aliter habeat vnde ei ſatiſfacere poſſet.Poſtq̄ autem non habet vnde, de-
bet debitum dimittere:vel quouſq; ſoluēdo fuerit credere:& nullo modo pro ſatiſfactione id quod
alienum eſt,recipere.

SEquitur queſtiones de iam acquiſitis. Et erat vna de bonis cōmunibus eccleſię: &
duę de bonis priuatis. De bonis cōmunibus vna quæſtio erat: ſcilicet de decimis. Qu. xxviii.
Vtrū ſint de iure euāgelii. ET arguitur ꝙ nō: quia ſunt de præceptis cerimonia Argu. prin.
libus legis Moſaicę: eo ꝙ nō pertinent ad præcepta moralia: quia illa ſunt de iure
naturali rationis: nō ſic autem decimę. CONtra. Chriſtus loquens de ſolutione In oppoſitū.
A decimarū dicit Matthei. xiii. Hęc autē oportet facere: & illa non omittere. DIcen Reſponſio.
dum ad hoc: ꝙ in veteri lege erāt quędā pręcepta pure moralia: vt illa de dilectio-
ne proximi: quę erāt in ſecūda tabula: & duo de dilectione dei, in prima tabula. Quędā vero pure ceri
monialia & nō niſi ad aliquid ſignificādū inſtituta: vt illud. Nō arabis in boue & aſino. Quædā vero
mixta partim moralia, & partim cerimonialia: vt eſt illud de obſeruantia ſabbati. In quo erat morale
& de iure legis naturæ ꝙ aliquod tempus opportunū habere debuit & ſibi determinare quilibet ho-
mo rationalis, hoc eſt habēs vſum ratiōis, quo præciſe vacaret diuino obſequio, oīb⁹ aliis illa hora pre
termiſſis. Erat autē ī illo pręcepto cerimoniale, ꝙ ad hoc determinata erat certa dies, ſcilicet ſeptima
in ſeptimana. Propter qđ adueniente lege euāgelica, & ceſſantibus cerimoniis, ceſſauit & obſeruātia
ſabbati pro determinatione illa legali: quo ad diem ſeptimū in quo fieret ſabbatiſmus. Sed pro eo qđ
eſt iuris naturalis ceſſare nō potuit: ſed ad hoc lex euangelica hominē reduxit: ſecūdum ꝙ prædixit
Moyſes filiis Iſrael. Vetera veterū comedetis: & aduenientib⁹ nouis ceſſabūt vetera. Vetera erāt pręce
cepta legis Moyſi quo ad cerimonialia. Noua erāt ꝓcepta euāgelica. Vetera veterū erāt præcepta le
gis naturæ: ad quæ abiectis cerimoniis reduxit nos lex euāgelica, ipſa exponendo: & pauca ꝑfectionis
conſilia apponēdo. Vnde ꝙ modo pro ſabbato mortis Chriſti celebram⁹ diem dominicū reſurrectio-
B nis Chriſti, hoc ex ſtatuto & determinatione eccleſię eſt. De numero etiā taliū pręceptorū mixtorū
erāt decimę: quę habebāt in lege Moyſi aliquid morale, & de lege naturę. Erat eñ ſemꝑ de lege natu-
ræ ꝙ iugiter vacātibus diuino miniſterio cōmuniter ab oībus de bonis ſuis debuit ꝓuideri. Erat au-
tem in illo cerimoniale & figuratiuū quiddā: determinata ſcilicet quota terrę naſcentiū & in fœtib⁹
animaliū: vt ꝙ decima pars ſolueret: nō nona vel octaua, niſi vellet quis: non vndecima vel duodeci-
ma etiā licet vellet ſoluere ſic. Propter qđ aduenīete lege euāgelica, & ceſſātib⁹ cerimoniis, ceſſauit &
ſolutio decimę pro quota illa: ſed manſit pro illo qđ in illa erat de iure legis naturæ: & ad illud redu-
xit lex euāgelica. Vnde ꝙ poſtmodū decimę ſoluebātur in eccleſia, hoc non erat quia erāt inſtitutę in
lege Moſaica: neq; ea intētione, ſcilicet in ſignificatiōe futuri per illā quotā: hoc eñ omnino illicitum
erat diuulgato euāgelio: quēadmodum illicita eſt obſeruātia ſabbati Iudæorū & neomenię & circū-
ciſionis & cęterorum cerimonialiū: ſed hoc erat ex noua inſtitutione eccleſiæ: & introductū & præ-
ſcriptum ex pia fideliū deuotiōe. & ſic decimę modo partim ſunt de iure euāgelii & naturali: partim
C de iure humano & poſitiuo. PER hęc patet ſolutio ad primū obiectū. Dicendū eñ ꝙ decimę licet nō Ad argu. prin.
pertineāt ad pręcepta moralia quo ad quotā denariā: tamen pertinent ad illa quo ad aliquid indeter-
minate ſoluendum ſecundum æſtimationē rectę rationis in ſoluentibus iuxta pluralitatē facultatis.
D AD ſecundum de dicto illo Chriſti in euangelio: dicendum ꝙ licet illud ſcriptum ſit in euāgelio, Ad argu. in oppoſitum.
non tamen Chriſtus dixit illud pro tempore euāgelii: ſed pro tempore legis Moyſi: in quo nondum
ceſſabant cerimonialia. & ideo adhuc de lege Moyſi quota illa erat ſoluenda. Et ideo nihil ad propoſi
tum de ſolutione eorum facienda.

SEquuntur queſtiones duę de bonis priuatis. Quarū prima erat de bonis repeten- Queſt. xxix.
dis. Vtrum alicui liceat repetere debitum cum ſcādalo. Secunda erat de bonis re- Queſt. xxx.
tinēdis. Vtrum adeptus beneficiū per ſimulationē debeat illud reſignare. CIR Argu. prin.
ca primū arguitur ꝙ ſic: quia opus iuſtitiæ eſt repetere qđ ſuum eſt: & illud ſem-
per eſt licitum. CONtra eſt: quoniā ordo eſt in charitate: vt quis plus diligere de In oppoſitū.
beat animā proximi ꝗ quodcunq; bonum temporale ſuū. Potius ergo debet amit
tere bonum temporale qđ ſibi debetur: & per hoc illud nō repetere: ꝗ in ſcādalizā-
E do proximū animam eius perdere. DICENdum: ꝙ eorum quæ fiunt quædam ſunt ex ſe & ex ſua Reſponſio.
natura ſimpliciter bona. Quędam vero ſunt ſimpliciter mala. Quædā indifferentia. De primis ſunt
illa quæ pertinent ad præcepta affirmatiua de diligendo deum & proximū: ad quæ explenda homo
obligatus eſt ſemper: nō autem pro ſemper: ſed ſolum pro tēpore opportuno. Et quidem quo ad actū
interiorem ſemper eſt tempus opportunū cum occurrit memoriæ de faciendo vel non faciēdo. Quo
ad actum vero exteriorem, non eſt tempus opportunū niſi cum eſt expediens, debitis circūſtantiis in
terius & exterius conſideratis. Aliquādo enim expedit ꝙ quis ignoretur eſſe pater alicuius. propter
qđ pro tempore illo non debet filius ille patri paternū honorem in opere exteriori exhibere: quia non

expediret:& poſſet caſus contingere in quo ſcandalizaret. Quēadmodum in credēdis & eis quæ per-
tinent ad veritatē fidei:non omnia ſunt omni tēpore proponenda:ſed quędam non niſi tēpore oppor
tuno. Secūdum ꝙ Paulus loquens ſapientiam inter perfectos, loqui non potuit Corinthiis tanq̃ ſpiri
tualibus ſed tanq̃ carnalibus. Talia autem in tempore non opportuno propter ſcandalū q̄d inde poſ
ſet contingere, omittenda ſunt:tempore vero opportuno nequaq̃:etiam ſi ſcandalum oporteat inde
exoriri, quēadmodum Chriſtus tēpore opportuno prędicauit myſterium ſacramēti corporis & ſan-
guinis ſui: licet multi abierunt retro dicētes durus eſt hic ſermo. DE ſimpliciter malis ſunt omnia F
illa quę pertinēt ad præcepta negatiua de nō nocēdo proximo. Ad quæ explēda ſcilicet in non facien
do, obligatus eſt homo ſemper & ad ſemp:& quo ad actum interiorem & exteriorem: ita ꝙ pro nullo
ſcandalo euitando aliquod eorum agendum eſt. DE indifferentibus ſunt quæ de ſe neq; bona, neq;
mala ſunt:nec obligatur homo ad ea facienda vel non facienda:ſed ex modo faciendi bonum eſt quan
doq; ea facere & malū omittere:quandoq; econuerſo. quēadmodum erant indifferentia poſt mortem
Chriſti ante euāgelii diuulgationē cerimonialia legis Moſaicę: vt determinat Auguſtin⁊ in epiſtolis
ad Hierony. Vnde Paulus ea celebrauit more Iudęorū:ſpem tamen non ponendo in eis:ne Iudęi ſcan
dalizarentur putantes Paulū credere ea omnino reſpuenda: quēadmodum reſpuenda erāt ſacrificia
idolorum. Vnde ſuper illud Gal. primo. *Sed neq; Titus cum eſſet gentilis compulſus eſt circuncidi*
Gloſſa. Ne occaſionē daret eis qui ſine circūciſione dicebant credentes ſaluos eſſe non poſſe:& hoc ad
deceptionem gentium : ſcilicet ne ſcandalizarentur. Alibi vero vbi non obfuit circuncidit Timo-
theum pro ſcandalo Iudęorum:ne ſic videretur deteſtari circunciſionem ſicut idololatria deteſtanda
eſt. Petrus vero ea obſeruans diſcernendo cibaria cū Iudęis quaſi ſpem poneret in ipſis, gentes ſcanda
lizabat ſeu iudaizare coegit:vt dicit Paulus in epiſtola ad Gal. De numero taliū eſt id de quo quæſtio G
dicta propoſita eſt. Repetere enim debitū quātum eſt ex ſe, indifferens eſt: quia poteſt bene fieri & ma
le:& ſimiliter non repetere. *Si enim voluerit creditor*, omnino poteſt remittere:vt nunq̃ poſſit vel de
beat repetere. *Si autem non vult remittere*:& qui tenetur eſt ſoluēdo, & non vult ſoluere:ſi per viam
iuſtitię in iudicio ſine ſcandalo poſſet obtinere vt ille cogeretur ſoluere:pietas eſſet repetere tali inten
tione vt ille ab iniuſta poſſeſſione liberaretur:& per hoc facilius ad pœnitētiam: quia rē detinuit alie
nam, deduceretur. dicente Auguſtino de tali, libro ſecundo de ſermone domini in monte. *Si modeſte*
ac leuiter omni modo egerit vt ſibi reſtituātur debita (ſcilicet pecunia de qua loquitur) non tam in
tendens fructum pecuniæ:q̃ vt hominem corrigat:ſine dubio pernicioſum eſt habere vnde reddat &
non reddere. Non ſolum non peccabit, ſed proderit etiam plurimū: ne ille dum alienam pecuniam lu
crifacere vult, damnum fidei patiatur. *Sed cum ſine ſcandalo debitoris nolentis ſoluere per viam iu-*
ſtitię obtinere ſeu repetere debitū non poterit, hic debet deliberare q̄d præeligēdū erit:quia aut opor
tet creditorē amittere pecuniam:aut per nouum peccatum mortale ſcilicet ſcādali, ſuper peccatum
cupiditatis retinendi alienum introductum domini, amittere debitoris animā. Nunc autem clarum
eſt:ꝙ quilibet plus velle tenetur deo conſeruare animā proximi ſui: & facere ꝙ conſeruetur quātum
in ſe eſt:q̃ ſibi pecuniam debitam recuperare: quāto magis ſpirituale bonum ordinatum ad ęternam
beatitudinē percipiendā cuiuſmodi eſt anima proximi, plus debemus diligere q̃ quodcūq; bonū tēpo
rale! Immo tenetur quilibet bonum temporale vt ſtercora reputare:& quātum in ſe eſt animā proxi-
mi deo cuſtodire:ita ꝙ non ſolum hoc ſit in conſilio ſed in pręcepto. Vnde & ſano conſilio:vt quietus
homo deo poſſit vacare, potius huiuſmodi pecuniam debet perdere q̃ cum contētione repetere. ſecū
dum ꝙ conſulit apl's cum dicit Epheſ. ii. Redimētes tempus quoniā dies mali ſunt. vbi dicit gloſſa.
Redimit tempus ille qui perdit. i. dat de ſuo vt vacet deo non litibus. vnde dn̄s ait Matthæi. c. *Siquis*
vult tecū in iudicio cōtēdere & tunicā tollere, dimitte ei & palliū. *Simpliciter ergo dico* ꝙ in tali caſu
debet quilibet pecuniam perdere potius q̃ proximū ſcandalizare: quia in tali caſu repetere nō manet
indifferens : ſed factum eſt ſimpliciter malum:& ideo eſſet occaſio ſcandali data non accepta ſolum.
Tunc enim eſt ſolūmodo accepta quando conſiſtit in dicto vel facto quod non eſt malum, neq; ex ſe,
neq; ex circunſtantia:immo potius bonum pro tempore & loco:vt in eo quod pertinet ad veritatem
vitæ iuſtitiæ & diſciplinę, quæ cum opportuna eſt vt proponatur in dicto vel facto, pro ſcandalo in-
de oriundo nullo modo omittenda eſt. Tunc vero eſt occaſio data quando conſiſtit in malo dicto vel
facto:& hoc vel ex ſubſtantia operis vel ex eius circunſtantia. ſecundū ꝙ & definitur Scandalum acti
uum:ꝙ eſt dictum vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinę. & tale eſt omne dictum vel
factum, vel non dictum, vel non factum : quod poteſt omitti & fieri ſine peccato & maxime mortali.

IN prædicto ergo caſu qui eſt caſus ꝓpoſitę quęſtiōis, pecunia nō eſt repetēda ſed dimittēda, ſi nos H
volumus nobis dimitti peccata noſtra. ſecūdū ꝙ dicit Auguſtin⁊ libro. ii. de ſermone domini in mon

te,exponens illud.Dimitte nobis debita noſtra:ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Debi-
ta peccata dici manifeſtum eſt.Non hic quiſq; vrgetur pecuniam dimittere debitoribus:ſed qui-
cunq; in eum alias peccauerit. Nam pecuniam dimittere illo potius iubetur præcepto. Siquis tibi
tunicam tollere voluerit,& in iudicio tecum contendere, dimitte illi & pallium. Nec illi neceſſe eſt
omni pecuniario debitori dimittere debitum:ſed ei qui reddere noluerit,intantũ vt velit etiam liti-
gare.Qui ergo,vel ſponte,vel conuictus pecuniam debitam reddere noluerit, dimittenda illi eſt.
Duas enim ob res nollet reddere,vel ꝙ non habeat,vel ꝙ auarus ſit reiq; alienæ cupidus. Vtrunq;
autem pertinet ad inopiam.nam illa inopia eſt rei familiaris:hæc animi.Quiſquis itaq; tali dimittit
debitum,inopi dimittit:opuſq; chriſtianum operatur.Ex quo intelligimus etiã in iſta quinta peti-
tione qua dicimus Dimitte nobis debita noſtra &c. non de pecunia tm̃ ſcilicet dici:ſed de omnibus
quæ in nos quiſq; peccat:ac per hoc etiam de pecunia.Peccat nãq; in te qui pecuniam tibi debitam
cum habeat vnde reddat,recuſat reddere.qđ peccatum ſi non dimiſeris:non poteris dicere Dimit-
I te nobis ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. PER DICTA patet ad obiectum primũ:di- Ad argu. prin.
cendo ꝙ repetere debitum eſt opus iuſtitiæ quo ad hoc videlicet ꝙ creditor poteſt per iuſtitiam il-
lud petere: & debitor iuſtitia exigente non debet illud denegare.Et tunc maxime eſt opus iuſtitiæ
petere quando hoc facere ſine ſcandalo & contentione poteſt:ex eo ꝙ damnabile eſſet debitori illud
retinere:ſed cum ex receptione ſcandalum oriri oportet,tunc ceſſat omnis iuſtitia repetendi: quia
eſſet contra ordinem charitatis,vt procedit ſecunda obiectio.

Circa ſecundum arguitur: ꝙ qui acquiſiuit beneficium eccleſiaſticum per ſimu- Queſt.xxi.
lationem & hypocriſim,tenetur illud reſtituere ſiue reſignare: quia non intra- Argu. prin.
uit per oſtium:quia non per Chriſtum qui eſt oſtium. Ioannis decimo. & ideo
vt dicitur ibidem,fur eſt & latro. Fur autem & latro adepta per latrocinium te-
netur reſtituere.ergo &c. CONTRA. Iacob benedictionem ſuam ſimulatio- In oppoſitũ.
ne acquiſiuit:& tamen non tenebatur eam fratri ſui:cui eam ſurripuit.reſtitue-
K re,ſicut nec reſtituit. DICENdum ad hoc ꝙ in collatione & receptione beneficiorum eccleſiaſtico- Reſponſio.
rum quæ conferri debent eccleſiaſticis perſonis conſiderandum eſt qui ſunt apti & idonei diuino
miniſterio in eccleſia dei:ita ꝙ huiuſmodi conditionem debet reſpicere dans in recipiente ne ſit per-
ſonarum acceptor in dando,& recipiens in ſeipſo ne ſit mercenarius in recipiendo.Sed tunc diſtin-
guendum eſt. Aut enim iſte ſimulauit ſe vt ille aſpiceret ad id quod ſimulauit: & propter illud be-
neficium ei conferret:& ille in conferendo ad illud reſpexit. Aut iſte propter aliud quidem ſe ſimu-
lauit,non intendẽdo per hoc ab illo obtinere beneficium: neq; ille cõtulit aſpiciendo ad ſimulationẽ
ſed ad hoc ꝙ ſimpliciter erat idoneus. Aut iſte ſimulauit vt ille aſpiceret ad ſimulationem:ſed ille
L non aſpexit:aut econuerſo ille aſpexit,ſed iſte ad hoc non ſimulauit.Si primo modo,nullo modo te-
netur ad reſignationem: quia ſimulatio impertinens erat collationi beneficii.Si ſecundo modo,aut
ergo ſimulatio fuit de illis vel ſuper illis quæ ſunt ſimpliciter bona,& pertinent ad illa quibus per-
ſona eſt nata eſſe idonea diuino ſeruitio: vt ſunt eſſe iuſtum,pudicum,timoratũ,miſericordem &
huiuſmodi:aut fuit ſuper illis quæ ſunt ad hoc ſeruitium impertinentia & indifferentia:vt ſunt fa-
uor & amicitia humana,ſiue dilectio & huiuſmodi.Si primo modo:cum conferens etſi reſpiciat ad
id quod ſimulatur: quia tamen nullus ſanę mentis in conferendo reſpiceret ad id inquãtum ſimu-
latur,ſed ſolum inquãtum credit ineſſe ſecũdum rei veritatem id quod ſimulatur: quod vt crede-
re faciat ille ſe ſimulat: etſi iſte ergo peruerſa intẽtione ſimulat & fingit eſſe in ſe quod non eſt:quia
tamen conferens beneficium inquantum confert non reſpicit niſi illud quod ineſſe credit: etſi non
inſit:ipſe ſancte confert:& in conferendo non peccat: ſed pro bona voluntate & intentione probabi-
liter decepta potius meretur.Et ſi ille qui ſe ſimulat,alias ſit idoneus in obtinendo beneficium,pec-
cat tamen in ſimulatione intendendo beneficium obtinere per ſimulationem: etſi non propter eam
obtineat: licet non ſine ſimulatione. Et debet agere poenitentiam de ſimulatione. Sed nullo modo
tenetur ad reſignationem.Et eſt ſimile de illo qui alias eſt idoneus obtinere beneficiũ,& prælato of-
fert munus vt ſibi beneficium cõferatur:quod prælatus reſpuit & non acceptat:aut ſi acceptat,nõ
tamẽ propter munus illud confert ei beneficium:ſed pro eo ꝙ eſt alias idoneus. Vnde ſi ille qui ſe ſi-
mulat,non eſſet alias idoneus,ipſe dupliciter peccaret:& in ſimulando:& in temerarie beneficium
M ſibi incompetens acceptando. Et ſi prælatus eum inidoneum ſciret,multum in conferendo pecca-
ret. Ad reſignationem tamẽ non tenetur ille:niſi ita ſit ꝙ mortaliter peccet omnis qui tenet benefi-

cium ad quod eſt & ſcit ſe inidoneum eſſe ad deſeruiendum. Quilibet enim tenetur a ſe amouere illud qđ tenet ipſum in peccato mortali. de quo nihil ad pręſens. Si vero ſimulatio fuit de eis quę pertinent ad fauorem & amicitiam carnalem: cum fauor & amicitia pertineant ad bona perſonalia tm̄: & ideo ſunt quaſi munera oblata a lingua vel ex obſequio: in iſto caſu credo ꝙ peccat conferēs tanq̄ acceptor perſonarum pro munere: & ita quantum in ipſo eſt ſymoniacus eſt. Et peccat etiam recipiens in ſimulatione: & in vitio ſymoniaco incidēti pro muneris collatione. & ſi per ſimulationē intendebat obtinere beneficium, tenetur ſicut ſymoniacus beneficium reſignare: ſi tamen ſtatutum eccleſiæ ꝙ ſymoniaci beneficia eccleſiaſtica percipere nō poſſunt: aut percepta tenent reſignare: intelligatur de omni genere ſymonię. Super hoc enim eſt quorundam opinio ꝙ ſtatutum eccleſiæ intelligitur de illo genere ſymoniæ quæ contrahitur per munus a manu vel ab obſequio proprie dicto: quia per vtrunq; iſtorum aliquid reale recipitur a conferente beneficium: non autem de illo genere ſymoniæ quæ contrahitur per munus a lingua, & in aliis modis ſimulationis, in quibus nihil reale recipit conferens beneficium. Aliorum vero opinio eſt, ꝙ ſtatutum eccleſiæ intelligitur de omni genere ſymoniæ. Si vero non intendebat per illam ſimulationem obtinere beneficium: & ſit alias N
idoneus: licet ad munus ſimulationis aſpiceret conferens: & ipſe quantum in ſe eſt ſit ſymoniacus: non tamen credo ꝙ ſymoniacus ſit recipiens: nec beneficium tenetur reſignare: niſi firmiter credat & præſumat ꝙ propter ſimulationē principaliter beneficium ei ſit collatum: & niſi ſymonia ex altera parte, faceret collationem ex vtraq; parte eſſe ſymoniacam. Si vero alias nō ſit idoneus, tunc peccat recipiens: & non tenetur aliter reſignare niſi ſecundum iam tactum modum.

Ad argu. in oppoſitum. PER dicta patet reſponſio ad obiectum primum. AD Secundum de Iacob, dicendum ꝙ eius ſimulatio facta eſt in prophetia & myſterio: ſecundum ꝙ exponit Auguſtinus contra Fauſtum. Vnde licet non ſine illa ſimulatione quo ad factum exterius obtinuit Iacob benedictionem: non tamen propter illam ſed propter myſterium quod fortę pro hora Iſaac latuit: ſed tamen in ipſo ſpiritus ſanctus intendebat.

SEquitur de pertinentibus ad omnes homines generaliter: ſed principaliter ad totum compoſitum ex anima & corpore. Quorum vnum erat vt diſpoſitio in natura. Alia vero quędam vt operatio egrediēs a natura. Et tertio alia ad ſanctificandum naturam.

Quęſt. xxxi. PRImum iſtorum erat: vtrum homo poſſit eſſe non riſibilis.

Argu. prin. ET arguitur ꝙ ſic. Quia deus poteſt plus facere q̄ intellect⁹ cogitare. ſed intellectus poteſt cogitare hominem non cogitando riſibile in illo. ergo deus poteſt facere hominem abſq; hoc ꝙ ſit riſibilis. ſed nihil poteſt facere niſi quod poteſt eſſe. ergo &c.

In oppoſitū. CONTRA. homini proprium eſt eſſe riſibile: ſicut creaturæ ꝙ ſit creatura. ſed creatura non poteſt eſſe quin ſit creatura. ergo &c.

Reſolutio quęſt. SCIENdum eſt hic primo: ꝙ in omnibus talibus quæſtionibus circa naturas quæ fundantur ſuper potentiam diuinam, attendendum eſt quid O
poſſibile eſt eſſe, vel fore, vel fuiſſe in creatura. ſuper omne enim quod tale eſt, poteſt deus. & tale eſt omne quod cōtradictoria non includit in ſe, aut repugnantiam aliquam quę reducitur ad contradictionem. Et ſic non eſt quærendum quid deus poſſit circa creaturas: ſed quid circa eas fieri poſſit: quia omne tale poteſt deus. et quod circa eas nullo modo poteſt fieri, deus circa eas nullo modo poteſt facere. dicente Auguſtino ſuper Geneſim: Quia illud facere nullius eſt potētię: & propter hoc ipſum non poſſe facere nullius eſt impotentiæ.

Reſponſio. DIcendum ergo ad quæſtionem, ꝙ aut riſibile P
intantum inhæret humanæ naturæ, quātum habere tres angulos inhęret triangulo, & omnino ſicut accidens inſeparabile: aut ſicut accidens ſine quo nunq̄ inuenitur: poſſet tamen ſtare natura humana in eſſe ſine illo, quemadmodum materia poteſt ſtare in eſſe exiſtentiæ naturæ ſuæ abſq; omni forma: vt in quadā alia quęſtione de Quolibet determinauimus: licet in rerū natura materia nunq̄ inuenitur in eſſe ſine forma. Si primo modo: planum eſt ꝙ homo non habet eſſe quin ſit riſibilis. licet enim ſit accidens eius: tamen eſſentia hominis in eo ꝙ homo, non eſt niſi ſit habilitas quædam ad actum ridendi: quod appellatur eſſe riſibile. Et ideo nec deus poſſet facere ꝙ homo eſſet & non eſſet riſibile. Si vero ſit de ſecundo genere, ſic poſſet eſſe & non riſibile: & deus poſſet illud facere. Et puto ꝙ riſibile ſit de primo genere. Et ideo dicendum ſimpliciter ꝙ homo non poſſet eſſe quin ſit riſibilis. Et concedēda eſt ratio ad hoc ꝙ riſibile nō eſt niſi reſpectus in eſſentia & natura hominis ad actum ridendi: ſicut creatio in eſſe creaturæ ad creatorem, inquātum creatio dicit creatū

eſſe non actum creandi. & eſſentia a ſuo eſſentiali reſpectu abſolui non poteſt, ſicut neq; materia a ſua
Q poſſibilitate ad formã: licet poſſet abſolui a forma. AD Secundum dicendum: ꝙ aliud eſt intellige- Ad argu. iij oppoſitũ.
re hominem non cointelligendo riſibile: aliud vero intelligere hominem intelligendo ipſum non eſ-
ſe riſibilem. Primum eſt bene poſſibile: quia intellectus ſeparat quæ natura inſeparabilia ſunt, ſecun-
dum philoſophum in. xii. Metaphyſicæ. Non tamen ſequitur ex hoc ꝙ intellectus poteſt intelligere
quod deus non poteſt facere: quia intelligere hominem, non cointelligendo ꝙ ſit riſibilis, non eſt intel
ligere quid ſit: ſed ad aliquid negatiue dictum. Vnde eſt in argumento figura dictionis, commutan-
do quid, in ad aliquid.

SEquuntur quæſtiones de illis quæ ſunt vt operatio egrediens a ſubſtantia vel na
tura. Et erant duo. Vnum pertinens ad electionem. Aliud vero ad fugam. Primũ
erat: Vtrum in æquali facilitate exequendi vtrũq; homo ſemper tenetur ad me- Qu. xxxii.
lius faciendum. Secundum: vtrum doctoribus contrariantibus circa aliquod agi Qu. xxxiii.
bilium: & agere ſecundum vnam opinionem eſt ſine omni periculo peccati, agere
vero ſecundum aliam eſt in dubio peccati mortalis: mortaliter peccet ille qui agit
illud de quo eſt dubium an ſit peccatum mortale. puta in emendo redditus ad vi
tam vel accipiendo vltra ſortem. In non emendo enim certum eſt non eſſe peccatum. Sed de emendo
intentione accipiendi vltra ſortem, quidam dicunt eſſe vſuram: & ita mortale peccatum: quidam ve
ro non. CIRCA primum arguitur, ꝙ homo cæteris paribus tenetur ad melius: quia aliter poneret Argu. prin.
R modum in amore: qđ non licet. CONTRA. tunc quilibet teneretur ad conſilia. DICENdum ad In oppoſitũ.
hoc, ꝙ licet peccata tanꝗ defectus & priuationes diſtinguantur penes conuerſionem: quia conuerſio Reſponſio.
fit ad aliquid poſitiuum ſubtractum: circa quod contingit defectus vel priuatio quæ eſt in peccato:
& defectus ſiue priuationes non habent diſtingui niſi penes ſubiecta circa quæ ſunt: quia ratione ſui
nihil ponunt: & in nihilo nulla cadit differentia ſeu diſtinctio: quemadmodum cæcitas & ſurditas
non diſtinguuntur ex hoc ꝙ defectus ſunt ſiue priuationes: ſed ex hoc ꝙ hoc contingit circa viſum,
illud vero circa auditum: tamẽ ratio formalis in quolibet peccato qua peccatum eſt, conſiſtit in auer
ſione: quæ fit deſcendendo a ſumme poſitiuo: a quo quanto quis amplius recedit, tanto magis ad
non eſſe accedit & ad defectum ſiue priuationem. Nunc autem ita eſt ꝙ auerſio a bono ſecundum ꝙ
bonum non eſt ſine contemptu illius. Radix ergo & cauſa peccati ex parte peccantis non eſt niſi con
temptus boni ſecundum ꝙ bonum. vbicunq; ergo eſt contemptus in electione boni ſecundum ꝙ
bonum eſt: neceſſe eſt ponere peccatum. Hoc autem contingit in caſu propoſitæ quæſtionis: ſi duo-
bus propoſitis quorum vnum eſt melius altero cæteris paribus, eligat quis minus bonum. hoc enim
non poteſt contingere niſi per contemptum boni ſecundum ꝙ bonum. peccat igitur non eligens me
lius. Quare cum quilibet tenetur tale & ſic agere ꝙ non peccet: & ſic non poteſt facere in propoſito
caſu niſi faciendo quod melius eſt: idcirco dico abſolute ꝙ quilibet cæteris paribus ſemper tenetur
S agere & eligere melius. Q; autem non poſſit agere ſeu eligere minus bonum ſine contemptu boni
ſecundum ꝙ bonum: patet ex hoc: ꝙ cum præeligit minus & dimittit maius: dimittendo maius
ipſum contemnit præferendo ei minus facto, plus reputando minus. Nunc autem cæteris paribus
cum comparantur maius bonum & minus, nulla eſt differentia in ipſo niſi ꝙ plus de bono eſt in vno
T ꝗ in altero. quod enim eſt in minori, eſt in maiori & amplius. Q; ergo contemnit maius bonum,
hoc non eſt niſi ratione boni quod eſt citra illud amplius, aut ratione eius quod eſt amplius. Non ra-
tione eius quod eſt citra: quia illud etiam eſt in minori bono: & ſecundum eandem rationem, ſecun-
dum hypotheſim. Et quia omnino ſunt eiuſdem rationis non eſt quo vnum eligatur: & alterum
contemnatur. immo talibus duobus propoſitis, ſi vtrunq; non poteſt homo aggredi, ſed alterum
tm̃: ſi vno dimiſſo alterum capiat, hoc non fit per electionem conſiliatiuam: quia nulla poteſt huius
aſſignari ratio: ſed per electionem caſualem. Quod tamen aliquibus viſum eſt abſurdum: quia
ponunt ꝙ voluntas ſemper ſequitur iudicium rationis: & quia ratio hic neutrum præfert alteri,
dixerunt ꝙ neutrum eligeret: & ꝙ in caſu propoſito non poſſet omnino minus bonum præeligere:
quorum contraria declarauimus eſſe vera in quæſtionibus de voluntate & ratione in quadam alia
diſputatione de Quolibet. Si ergo in caſu propoſito contra iudicium rationis & non caſu, eligen-
do præfert quis minus bonum maiori hoc non eſt niſi ratione boni quod amplius eſt in maiori &
non eſt in minori. Ita ꝙ licet nihil agit aſpiciendo ad malum purum: & ſic non eligeret minus bo-
num niſi ſub ratione boni: tamen eligendo ipſum in minori & non in maiori, in quo æquali facilitate

eligi poſſet,eligit in illo in quo ipſum eligere non deberet:ſicut eligit bonū omnis peccator:& ideo electio illa eſt mala: quia eligit bonum vbi habet rationem defectus contēnendo ipſum vbi habet rationem perfecti.& ſecundum hoc id qđ eſt minus bonum,bonum eſt abſolute:quaſi malum tamē:quia defectiuum reſpectu boni maioris: & ſic præfert in ſua electione defectum boni ipſi bono. Propter quod ſequuntur duo. Vnum ꝙ ſtatuit ſibi in illo bono minori finem boni in eo ꝙ excludit maius ſeu quod amplius eſt in maiori.dicente gloſ.ſuper illud ad Phil'.Non ꝙ iam acceperim aut iam perfectus ſim. Nemo fideliū etſi multum ꝓfecerit dicat,ſufficit mihi. Qui enim hoc dicit,hęſit in via ante finem.Alterum eſt: ꝙ contēnendo illud bonum qđ amplius eſt in maiori, cum non ſit in eo niſi ratio boni,contemnit in eo bonum quia bonum.Quare cum ratio boni contemni nō poteſt niſi contemnēdo primum & ſummum bonum in illo:quia omne bonum eſt aliqua ratio primi boni: eligendo ergo minus bonum contemnit primū bonum,non ſolum indirecte ſicut ipſum contemnit quilibet peccator appetendo bonum delectabile vt nūc in alio a primo bono:in quo ſimul ſibi ſi poſſibile eſſet vellet adeſſe primū bonum & delectabile quod eſt in ipſo:ſed quia hoc eſt impoſſibile niſi hoc bonum omittat & delectationem quā habet in illo,contemnit primum & ſummū.Iſte vero non ſic:immo abſolute non vult ſibi illud bonum adeſſe:& ita neq̧ bonum ſimpliciter quia bonum:ſed quia hoc:& ſic ſimpliciter contemnit abſolute bonum ſimpliciter nolens in bono proficere:qđ ſecūdum Bernardum eſt a bono deficere.& ſecūdum ꝙ ſuper illud Phil'.Ad ea vero quæ ſunt priora extendens.dicit gloſſa.ad futura merita.a quibus ſi ceſſaret,etiā perderet præterita.Quin ergo nō agēs melius in propoſito caſu non peccet ex pura malitia & magno contemptu:& ita mortaliter,non video. VOlunt tamē aliqui diſtinguere tam in eis quæ fiunt ad alium,ſiue in agendo negotium proprium,& agendo negotium alterius:dicendo ꝙ refert in minimis & magnis operibus:& ꝙ in magnis operibus quæ ad magnum bonum ordinantur,eligens minus bonum mortaliter peccet.verbi gratia,in eis quę ſunt ad alterum,puta in electione pontificis,qui aliis eiſdem retentis minus bonum & idoneum ad pontificale officium exercendum, & licet ſimpliciter bonum præferret meliori & magis idoneo.Hoc enim non poſſet fieri niſi ex ſumma malitia quia non diligeret honorem & promotionem eccleſię: aut ex aliqua carnali affectione circa minus bonum:et ideo neceſſario eſſet acceptor perſonarum.In hoc tamē non habet locum caſus propoſitę quæſtionis:quia propter affectionem trahentem non æque faciliter poſſet maius bonum præferre minus bono ſicut econuerſo.Similiter in eis quæ ſunt ad ipſum:vt in collatione eleemoſynę propriæ:qui duobus pauperibus egentibus propoſitis:ſed vno multo magis:cui offerendo multo plus mereretur ꝗ offerendo alteri qui minus indiget: ſi dimiſſo magis indigenti conferret eam minus indigenti aut valde modicum: hoc non poſſet fieri niſi aut ex malitia qua ſibi non vult meritum maius,aut ex carnali affectione qua perſonam accipit.In minimis vero dicunt ꝙ bene poteſt illud contingere ex veniali contemptu.verbi gratia in eis quæ fiunt ad alterum:ſi dominus det denarium miniſtro:vt det vni ex duobus pauperibus propoſitis: & videt ꝙ vnus modicum quid plus indiget ꝗ alter: & dat minus indigenti. Et conſimile exemplum eſt in eis quæ fiunt ad ſeipſum ſi denarium det de proprio. SED planum eſt ex iam dictis ꝙ hoc non facit talis niſi aut motus paſſione & carnali aliqua affectione plus ad minus indigentem ꝗ ad magis indigentem: aut ex ſola malitia electionis ſiue eligentis. Q; ſi primo modo: bene verum eſt ꝙ tunc ſecundum exigentiam affectionis & libidinis in ea bene poteſt eſſe contemptus ille venialis.ſed hoc nihil ad caſum propoſitum:qui debet eſſe cæteris paribus:& ꝙ cum æquali facilitate poteſt attribui vni & alteri. Si ergo in propoſito caſu præferat minus indigentem quantūcunq̧ modicum: alter autem plus indiget hoc non facit niſi quia non vult alteri aut ſibi maius bonum:qđ non poteſt eſſe niſi ex magna malitia & ex magno contemptu.vt patet ex iam dictis. Sed dices:quomodo ergo carnalis affectio ad minus indigentem poteſt facere veniale qđ alias eſſet mortale? Et patet hoc etiam ex prędictis: quoniam mutat genus contemptus: quoniam iſte qui præfert minus indigentem ſine affectione,non contemnit bonum niſi quia bonum quod non vult ſibi aut alteri adeſſe: & ita directe ipſum contemnit: quod non poteſt eſſe niſi ex certa malitia. Ille vero qui præfert illum ex affectione,non contemnit bonum ratione qua bonum:quia bene vellet habere tantum meritum in conferendo huic quantum habuiſſet in conferendo alteri.propter tamen affectionem præeligit minus bonum & cōfert huic:& cōtemnit indirecte maius meritū nō cōferendo illi.Nō video ergo ꝙ quantū ad genus peccati mortalis differunt in maiori & minori:licet maius peccatū ſit in maiori ꝗ in minori. PER hæc patet quomodo concedenda eſt prima ratio. AD rationē ſecūdam ꝙ tunc homo tenetur ad conſilia:quia ſunt maiora bona ꝗ præcepta:Dicendum ꝙ hic deficit conditio quæ eſt cæteris paribus & æquali facilitate.

Margin notes: V (beside "Propter"); X (beside "VOlunt"); Y (beside "SED planum"); Z (beside "PER hæc"); Ad argu. in oppoſitum. (beside "concedenda")

Non enim eſt paritas: quia poſſunt impleri pręcepta ſine conſiliis, & non ecõuerſo. & per hoc neq; eſt æqualis facilitas implendi præcepta & conſilia.

CIrca ſecundum arguitur ꝙ mortaliter peccat exponẽs ſe illi periculo. Quia dicitur Eccleſiaſt. iii. Qui amat periculũ peribit in illo. CONtra. tũc multi eſſent in Qu. xxxiii. Argu. prin.
A periculo mortalis peccati & damnationis. DICENdum ꝙ quęſtio iſta generalis In oppoſitũ.
eſt de omnibus in quibus doctores contrariantur. Et certum eſt ꝙ in altero cõtrariorum in quibus eſt peccatum mortale, ſicut eſt in tenere redditus ad vitã, & accipiendo vltra ſortẽ, ſi hoc ſit vere vſura: ſuper quo variantur opiniones doctorũ. Reſponſio.
B ET ſunt circa eius diſſolutionẽ tria aduertẽda. Primo ſtatus doctorum: Secundo rationes & fundamẽta eorum: Tertio conditio auditorum: quos appello omnes qui agere volunt Adnotãda tria.
ſecũdum conſilia alterius partis doctorum. Primo ſtatus doctorum aduertendus eſt: quales inuenti Primũ.
ſunt in aliis determinationibus ſuis: vtrum veraces, dubii, vel mẽdaces ſecũdũ magis & minus: qualiter viuunt: ſi oſtendunt ſe eſſe amatores veritatis non tam ſermone ꝗ̃ opere: qualiter inſtructi ſunt & illuſtrati in notitia eorum quæ pertinent ad quæſtiones terminandas: qua affectione in determinãdo moueantur: qualia hactenus determinabant ipſi vel amici eorum: ad quæ ſequitur forte vel non ſequitur id quod nũc ſuper propoſita quæſtione determinãt: qualia cõſilia dare ſuper caſu propoſitę quęſtionis ipſi vel coniuncti eis dare conſueuerunt. Facilius enim homines ſententiant ſecundum ta-
C lia. SECVNdo rationes & fundamẽta doctorũ in ſententiando reſpicienda ſunt: quorum rationes Secundum.
D efficaciores & validiores & auctoritates expreſſiores. TERtio conditio auditorum: an ſint literati Tertium.
& diſcreti potẽtes diſcernere determinationes, & eas cõparare: an ſimplices quos oportet alteri parti credere: & etiã an vtraq; pars doctorum quo ad omnia æqualiter nota eſt eis, an altera tantũ. Et ſecundum hoc combinãdo prædicta varie tenẽtur conſcientias ſuas ipſi auditores informare. Et ſecũdum hoc eſt aliquando vni peccatum mortale exponere ſe dubio illi & periculo & non alteri. Si enim auditor peritus ſit, & nouit ſtatum doctoris qui ſentẽtiat contra partem periculoſam, habere omnes bonas conditiones prædictas, aut plures ex eis ꝗ̃ alius: nouit etiã rationes eius eſſe efficaciores & expreſſiores auctoritates quas adducit: iſte proculdubio exponẽs ſe illi periculo mortaliter peccat: quia qđ agit non eſt ex fide ſiue conſciẽtia: ſed cõtra dictamẽ cõſciẽtię & rationis rectę. Si vero auditor ſimplex ſit non potens diſcernere doctorum determinationes neq; cõditiones prædictas circa doctorem qui ſtat contra partem periculoſam: ſed nouit probos eſſe illos qui ſentẽtiant contrariũ: aut præſumit eos magis eſſe fide dignos: iſte exponẽdo ſe illi periculo nõ peccat mortaliter: qa nõ reputat illud periculũ, etſi ſit ĩ rei veritate. Q; ſi ſit ĩ rei veritate, licet nõ peccet exponẽdo ſe illi periculo peccat tñ mortaliter faciendo qđ regula fidei ꝓhibet licet occultũ ſit ei ꝙ illud prohibet: quia huiuſmodi ignorantia non eſt facti ſed iuris, quæ neminem excuſat. Niſi forte diſtinguendum ſit inter ea quæ pertinent ad principia legis naturalis: vt ſunt illa quæ ſunt expreſſa in præceptis decalogi: quæ neminem habentem liberum arbitrium ignorare licet: & inter ea quæ ſunt poſt illa principia: & ex illis ductu rationis elicienda: quę forte licet aliquos ſimpliciores ignorare: & maxime habentes ignorantiam inuincibilem ex debilitate ingenii ad illa cognoſcenda. PER hęc patet primum obiectum. AD ſecundum, ꝙ tunc multi eſſent in periculo mortalis peccati, dicendum ꝙ ex caſu propoſitæ quęſtionis Ad argu. in contra.
non ſunt aliqui in periculo mortalis peccati: niſi ſolũ illi qui contra conſciẽtiam illi periculo ſe exponunt: etſi forte ſint multi qui peccant ratione rei factę: vtpote potentes ex ſeipſis circa hoc veritatem diiudicare. non quia ille qui huiuſmodi periculo ſe exponit ſemp duo ex hoc peccata incurrit: vnum ex temeritate: aliud ex facto: ſed quia etſi factum nõ eſſet mortale in veritate, propter temeritatẽ tamen in agendo contra conſcientiam qua illud reputatur mortale, eſſet mortale.

SEquuntur quæſtiones pertinentes ad ſanctificationem naturę: quæ erant de per- Qu. xxxiiii.
tinentibus ad ſacramenta. Et erat vnum pertinens ad ſacramentum pœnitentiæ. Qu. xxxv.
Vtrum peccator pœnitẽs ſtatim tenetur cõfiteri. Et aliud ptinens ad exequutio- Qu. xxxvi.
nem ſacramẽti ordinis. Vtrũ religioſus per abbatem ſuum epiſcopo præſentatus ad curã, & ab epiſcopo inſtitutꝰ, plus debet obedire abbati reuocãti ipſum a cura ad clauſtrum: an epiſcopo præcipienti ꝙ in cura ſua perſiſtat. Et tertium pertinẽs ad effectum corporalẽ ſpecierũ in ſacramẽto altaris vel Euchariſtiæ. Vtrũ ſcilicet ſpecies ſacramẽti Euchariſtię nutriant. Et quartũ pertinẽs ad ſpiritualẽ effectum cõmuniter omniũ Qu. xxxvii.
ſacramentorũ. Vtrum in ſacramentis nouę legis ſit virtus creatiua gratię. CIRca primũ arguitur Argu. prin.
ꝙ pœnitens non tenetur ſtatim cõfiteri: quia tũc nõ cõfitens ſtatim: ſtatim peccaret. qđ eſt abſurdũ. In oppoſitũ.
E CONtra. aliter ſeſe exponit periculo: quia non habemus diem neq; horam. Dicendum ad hoc: ꝙ Reſponſio.

poenitẽs ſtatim ab hora poenitentię habens ſacerdotem paratum cui poſſit cõfiteri:aliter enĩ confite
ri nõ poſſet nec deberet:aut ergo expectat tẽpus cõfitẽdi magis cõgruũ ſibi & opportunũ ſecundũ di
uerſas circũſtantias quæ ad confitendũ requirũtur:aut nõ.Si non,ſtatim confiteri tenetur.Alias enĩ
non eſſet vere poenitens: immo ſacramentũ poenitentiæ ſacramẽtalis quæ per ſacerdotis abſolutionẽ
cõfertur,contẽnẽs.& ita cum magis bonũ eſſet ſtatim confiteri q̃ diutius expectare:& ęqua facilitate
poſſet ſtatim cõfiteri & diutius expectare:immo ſi nulla eſſet opportunitas expectandi:iam nõ ęqua
facilitate:immo laborioſe contẽneret maius bonũ quia bonũ:qđ nõ poteſt eſſe ſine mortali peccato:
vt habitũ eſt in quadã queſtione pręcedẽte.Si ſic,aut ergo inſtat tẽpus quo exponit ſe periculo qđ poſ
ſit ab ipſo pręcludere actũ poenitẽdi:vt ſi ingreſſurus eſt mare tẽpeſtuoſum,aut bellũ crudele,aut ali
quid huiuſmodi:aut nõ inſtat tẽpus tale.Si primo modo,ſtatim debet cõfiteri eadẽ de cauſa qua priꝰ.
Si ſecũdo modo,non debet ſtatim confiteri:ſed poteſt expectare tẽpus magis opportunũ:ſed nõ tranſ
gredi tẽpus ab eccleſia ſtatutum.extra de poenitẽtiis & remiſſionibus.c.Omnis vtriuſq; ſexus.Et per
Ad argu. prin. hoc patet reſponſio ad primũ:qm̃ non peccat ſtatim non cõfitens niſi in caſu. AD ſecũdum dicen- F
dum:ꝙ nõ habemus diem neq; horã. Verũ eſt in certitudine:habemꝰ tamẽ in rationabili coniectura
Ad argu.in oppoſitũ. ſecũdum diſpoſitionem ſtatus noſtri ab interius & ab exterius:quã deus acceptat.infra quã ſi iuſtus
poenitens etiam pręoccupatus fuerit,tamen in refrigerio erit.

Queſt.xxxv. Argu.prin. In oppoſitũ. CIrca ſecũdum arguitur:ꝙ religioſus inſtitutus in cura plus debet obedire Epiſco
po in remanẽdo in cura,q̃ abbati in recedendo ab ipſa.qm̃ ſemp poteſtati ſuperio-
ri plus obediendum eſt.poteſtas epiſcopi ſuperior eſt,ergo &c. CONtra. ei plus
obediendũ eſt cui factũ eſt votum de obediendo:q̃ cui non eſt factum. ſed religio-
Reſponſio. ſus ille votum fecit de obediendo abbati & nõ epiſcopo.ergo &c. DICENdum G
ꝙ vnicuiq; ſuperiori obediendum eſt quantum ad eius iuriſdictionẽ & obedien-
tiam pertinet . Cũ ergo quãtum ad regimẽ animarũ exercendũ quilibet curatus ſiue religioſus,ſiue
ſęcularis ad iuriſdictionẽ pertineat epiſcopi & ad eiꝰ obediẽtiã: ita ꝙ de iure cõmuni nullus curatus
poteſt curam ſuã ſine epiſcopi licẽtia dimittere:vt extra de renũciatiõe.Admonet. A cura ergo eũ re
uocante abbate cui in hoc ad nullã obedientiã eſt obligatus:& epiſcopo pręcipiente ſtare in cura,cui
Ad obiecta. ad hoc per obedientiã eſt obligatus:obedire debet epiſcopo & nõ abbati. ET per hęc patent obiecta. H
Magis enĩ debet quilibet obedire poteſtati ſuperiori in eo qđ pertinet ad eius obedientiã:q̃ inferiori:
vt dicit primũ argumẽtũ:& ẽconuerſo inferiori magis in eo qđ pertinet ad eius obediẽtiã:cuiuſmo-
di eſt obſeruantia regularis:q̃ ſuperiori:niſi ſit talis ſuperior cui debeatur omnimoda obedientia:cu
iuſmodi eſt ſummus Pontifex.

Qu.xxxvi. Argu.prin. In oppoſitũ. Reſponſio. CIrca tertium arguitur ꝙ ſpecies in ſacramento altaris non nutriant:quia nõ ſunt
ſubſtãtiæ.ex eiſdem enĩ ſumus & nutrimur : vt dicitur ſecundo de generatione.
CONtra eſt experimentũ ꝙ ſpecies ſacramenti nutriant. OPORtet credere: I
ꝙ ſecũdum ꝙ dicitur hoc habet experimentum ſi in magna quãtitate fieret con-
ſecratio.Et ꝙ ſpecies illę huiuſmodi virtutẽ habeant,hoc multũ cõgruit ęnigma
ti fidei:ne ſcilicet ſi nutrire nõ poſſent,experiẽtia ſenſibilis doceret ꝙ ſubſtãtia quę
ibi prius erat,tranſlata eſſet.Qđ ſolũmodo ex fide tenẽdum eſt.Non ſolum ergo credere,ſed ſimplici
ter debemꝰ ponere ꝙ ſic debet eſſe:ꝙ ſcilicet ſpecies illę nutriãt:ne carendo vi nutritiua fidei ęnigma
Quomodo ſpẽs Euchariſtię nutriant. detegerent. SED quomodo nutriant,in hoc cõſiſtit difficultas tota.Et eſt manifeſtũ ꝙ ſecũdum ꝙ K
cõcludit primũ argumentũ,non nutriunt naturaliter:quia nõ ſunt niſi accidẽtia:& illud qđ augmẽ
tat & nutrit debet eſſe in potẽtia tale ſecũdum formam ſubſtãtialem quale eſt in actu augmẽtabile &
nutribile.Dicẽte philoſopho in primo de generatiõe:Secundũ ꝙ eſt potẽtia vtrũq;:verbi gratia quã-
ta caro,auget.purũ autẽ accidẽs ad formã ſubſtantialẽ in potentia nõ eſt.Et iterum.Forma quæcũq;
ad formã non eſt in potẽtia:quia ipſa in ſe eſt actus quidã:ſed qđ eſt in potentia ad formã quãcũq; nõ
eſt niſi materia,vel habens in ſe maximã partem ſui per ipſam materiã:ſub ſpeciebus autẽ illis non eſt
oĩno materia:quia trãſlata eſt vt fides tenet. POnendũ eſt ergo ꝙ ſpecies illę nutriant:ſed ꝙ ſupna-
turaliter nutriãt:ponendo ſcilicet ꝙ diuinitus & ſupnaturaliter a deo data ſit eis eadem vis in agen-
do & patiendo quã haberẽt verus panis & verũ vinum. Et ideo ſecũdum illũ eundẽ modũ quo panis
& vinum ponũtur nutrire,dicimꝰ ꝙ nutriũt illę ſpecies. ET nõ reſtat videre niſi quõ in ſpeciebꝰ illis
ſit poſſibilitas recipiẽdi in ſe talẽ virtutẽ.In eis enĩ q̃ deꝰ facit in rebꝰ creatis ſupnaturaliter vel per ip-
ſas,nõ reſtat videre niſi quõ in ipſis poſſit fieri:aut ꝑ ipſas.deꝰ enĩ in ipſis & ꝑ ipſas poteſt facere qcqd
in ipſis vel ꝑ ipſas poteſt fieri. qđ enĩ in ipſis vel ꝑ ipſas nõ poteſt fieri, hoc nec deus ꝑ ipſas vel in ipſis
poteſt facere,quia nec eſt fieri poſſibile occurrente cõtradictione.& ideo illud defectui nullius poten-

tię in deo debet aſcribi. CIRca modũ igiẽ augmẽti, & ꝑ illud circa modũ nutrimenti: quia ſimul fiunt vt videbitur: ſciẽdum ꝙ ſentẽtia philoſophi in primo de generatione eſt ꝙ augmentũ fit adueniente aliquo. & cum om̃e habens ſpeciẽ in materia, & materia eſt & ſpecies: vt caro & os: augmentũ conuenit augmẽtato ſecũdum ſpeciem, non aũt ſecundũ materiam: & illud quo augeẽ oportet eſſe illud in potentia qđ augeẽ: actu autẽ aliud. quo corrupto generatum eſt illud. Verbi gratia, corrupta forma panis & vini, & vniuerſaliter nutriti & augmẽtati. Nec differt hæc generatio a generatione vera: niſi ꝗa non eſt ſecundũ ſe ſeparatim, ſed in alio. Cum enim eſt ſeparatim ſecũdũ ſe, eſt ſolũ generatio nõ nutritio neq̧ augmentatio. Sed cum fit in alio, tũc non dicitur generatio: ſed nutritio & augmentatio & hoc ſecundũ ꝙ adueniens eſt in potẽtia vtrũq̧ eorũ quæ ſunt in eo cui aduenit. ſ. quid ſecũdum formam ſubſtantialẽ, & quãtũ. Verbi gratia, caro quãta, nutrit eñ ſecundũ ꝙ eſt caro in potentia: & augeẽ ſecũdum ꝙ eſt in potentia quãtũ. Hæc eſt in ſumma ſententia philoſophi vera ſed occulta.

L Dicit tamẽ Alexãder. Q₂ augmẽtũ fiat ſecũdũ formã, & nõ ſecũdũ materiã, inuentũ fuit ab Ariſtotele non per viam rationis probantis: ſed quia pauciora ad hoc videbantur ſequi incõueniẽtia. Et ſecundũ ſuã opinionem determinãs modũ augmẽti, dicit ꝙ materia quia eſt pars compoſiti, ſemper manens eſt in re: nec vnq̃ ſecundum totum diſſoluiẽ: quia aliter eſſet poſſibile formã ſeparari: & ipſa augmentaẽ & nutriẽ. Et ideo vt dicit, ad hoc ꝙ fiant augmẽtũ & nutritio oportet ꝙ in partibus augmentati & nutriti ſit humiditas diſperſa: cũ qua admiſceẽ cibus adueniens: & quando mutatur in naturã illius humiditatis, augeẽ figura partis per augmentum illius humiditatis in oĩbus partibus, & diminuiẽ ꝑ ei⁹ diminutionẽ, & natura eſt quę conſeruat formam illius partis hora augmẽti. & ſumpſit hunc modũ ex eo qđ dicit philoſophus: ꝙ oportet augmentum intelligere queadmodũ ſiquis menſurabit eadem mẽſura aquã. ipſa eñ menſura tunc ſe habet ſicut pars mẽbrũ dictũ ſecũdũ formã: & aqua ex ipſa fluens & refluens ſicut pars ſecundum materiã. Et ſit mẽſura illa, vas de corio molli: cui ſi multũ aquæ infundaẽ multum extenditur: & quando aliquid effluit cõtrahitur. ſic & membra principalia & formalia primo generata habẽt in ſe poros & cõcauitates recipiẽtes humores implentes illas: ꝑ quarũ ingreſſum diffunduẽ formalia, & egreſſum diminuunẽ. Sed manifeſtũ eſt ꝙ in tali mõ augmẽti nihil ſubintrat intra ſubſtantiam augmenti, niſi ſicut in vas continens, & ſic nihil accreſcit ſubſtantię eius neq̧ quãtitati realiter, niſi ſicut corio cũ mõ extẽdiẽ, mõ cõtrahiẽ, qđ nec augmẽtũ verũ eſt, nec nutritio quã q̃rim⁹.

M ET ideo dicẽdũ ſecũdũ Auic. ꝙ Ariſto. dicẽs augmẽtũ eẽ ſecũdũ formã, & nõ ſecũdũ materiã, nõ vult dicere formã augeri, ſecundũ ꝙ forma eſt: augmẽtũ. n. eſt ſcđm magnitudinẽ, forma aũt eſt ſubſtãtialis q̃litas: ſed id qđ augeẽ, nõ augeẽ ſecũdũ ꝙ eſt quãtũ tm̃: ſed ĩ eo ꝙ eſt quãtũ habẽs formã. Et eſt ſecũdũ Ariſtotelẽ augmẽtũ in re augmẽtata ſecũdũ formã, nõ ſecũdũ materiã. Nõ quin vtrũq̧ ſimul ſecũdũ materiã & formã extẽdaẽ tanq̃ ſubiectũ augmẽti: ſed id qđ augeẽ iquãtũ augeẽ, debet eſſe permanẽs. ſed nõ ꝑmanet niſi ꝑ formã. Vnde nõ dixit Ariſtoteles ꝙ augmẽtũ eſt in materia ſiue forma: vel ecõuerſo: ſicut intellexit Alexander: ſed ꝙ in oĩbus partib⁹ fiat augmẽtũ ſecũdum formam nõ ſecundum materiã: quia partes in fluxu ſunt ſecũdũ materiam: in ꝑmanẽtia aũt ſecundum formam. & augmentũ non eſt augmenti: niſi inquantum eſt permanens. Et cum hoc qđ amplius eſt: quia non eſt augmẽtum in aucto, niſi a virtute quã habet agẽdi in cibũ, & cõuertẽdi ipſum & vniẽdi ſibi: actio aũt omnis a forma eſt & pati a materia: ideo augmẽtum nõ eſt augmẽtũ: niſi ſecũdũ actionem ſuę formę. Et ſic ſecũdũ vtrũq̧ modũ etſi auctũ augeẽ ſecundũ materiã & ſecundũ formã: ꝓprie tamen qđ augetur in eo eſt forma non materia. Vnde vt dicit Aug. ſi imaginamur vnã mẽſurã, quæ aliquando creſcit ꝑ id qđ intrat, & aliquando diminuitur conſeruãdo formã eius: recte imaginamur diſpoſitionẽ formę in ſuo cremẽto reſpectu materiæ. ꝙ ſi materia creſceret pricipaliter, aut corpus intraret corpus, aut pręeſſet vacuum, & eſſet augmentum per accumulationẽ: ꝗa materia vt materia nec ex ſe manſiua eſt nec actiua.

N AD maiorem autẽ intellectum iam dictorum ſecũdũ philoſophos circa augmẽtũ & nutritionẽ: ſciendum ꝙ pars formalis quæ proprie diciẽ augeri in augmento, habẽs formã in materia ſibi determinatam in quã formaẽ, ſumptã ex humido radicali & ſeminali, ex quo formatur totum corpus phyſicũ organicum, cuius actus & perfectio eſt anima, cuius virtus eſt exiſtens in partibus ſiue mẽbris: agit in humidũ nutrimentale attractum & diuiſum in minutis foraminibus, ſiue poris ꝑ omnes partes corporis. agit autem tranſmutãdo illam humiditatẽ a propria forma illam corrumpendo, & formã ſuam ei imprimendo: ita ꝙ ſi materia humiditatis illius ſeparata maneret & ſeparatim reciperet formę agentis impreſſionẽ, eſſet vera generatio. Nunc autẽ quia materiam illam vnit ſuæ materiæ, & illi vnita ſubintrat formã illius præexiſtentem: nutritio dicitur nõ generatio. vſi quia humiditas illa in poris facta eſt neceſſitas: vel quaſi neceſſitas: vt ſubintret formã membri, diſcinditur portio eius & deriuatur ad genitalia vt formetur in prolem. portio autẽ reſidua propria forma

Opinio Alexandri.

ſubſtantiali omnino expoliat ſine omni eductione alterius de potentia materiæ. Sed in inſtanti illius expoliationis materia illa vnit materię mẽbri: & in illa forma illi⁹ informat: & ſic q̃ſi mixtio q̃dã fit ibi cibi cũ cibato. In qua etiã expoliatiõe formę ſubſtãtialis expoliat ſimul ſuo accidẽte, & etiã quãtitate vſq; ad potentiã, per quã habet fieri augmentatio abſq; omni accumulatione & penetratione. Materia autẽ addita materiæ cui aduenit, dat virtutẽ extenſibilis maioris ſub quãtitate, manẽte ęquali dẽſitate. qđ requirit ad verũ augmẽtũ materię. & ſic materia illa adueniẽs inquantũ eſt in potentia quãta, vt. ſ. potens ſubintrare quãtitatẽ materię cui aduenit, auget: inquantũ vero eſt in potentia caro potens ſubintrare formã carnis p̄cedẽtẽ, nutrit. NON reſtat ergo difficultas quo ad ꝑpoſitã queſtionẽ niſi q; in ſpeciebus non eſt materia q̃ eſt in potẽtia qđ & quãtũ (vt dictũ eſt) materiæ augmentabilis. Sed eſt dicẽdũ q; ſpecies illę quo ad accidẽtia quę ſubſiſtunt in ſe miraculoſe, & habent in ſe virtutem nutriendi & augmẽtandi: ſicut habuiſſet eorũ ſubſtantia: miraculoſe reducunt in potẽtiã materię illius: quẽadmodũ naturaliter fuiſſent reductę in illa ſua materia in potẽtiam ſuę materię, quę facta eſſet vna materia cũ materia nutriti. & ſic recipit materia illa p accidẽtia illa reducta in eius potẽtiam, idẽ eſſe ſub forma ſua ſubſtantiali: vt per ipſam fiãt augmẽtatio & nutritio ad modũ quo facta fuiſſent ſi materia aliqua eidem vnita fuiſſet. PER hęc patent obiecta. Q

Ad obiecta. Qu. xxxvii. Arg. princi.

Circa quartũ arguit. q; in ſacramentis nouæ legis ſit virtus ſupernaturalis creatiua gratię. videmus em̃ q; ignis naturalis agit in aiam ſeparatam vel in angelũ ſup naturaliter ad cauſandũ dolorẽ. quare vt videt poteſt ſacramẽtũ corporaliter ſup naturalr in aiam ad creãdũ gratiã.

In oppoſitũ. IN cõtrariũ eſt, q; tunc creatura crearet vel cõmunicaret deo: quia gratia nõ fit niſi p creationẽ: qđ nõ tenet eccleſia.

Reſponſio. DIcẽdũ ad hoc: q; ꝑpter ſupeminẽtiã virtutis, quã neceſſe habemus ſecũdũ fidẽ ponere in ſacramẽtis nouæ legis ſup ſacramenta veteris legis, in hoc videlicet q; ſacramẽta veteris legis quia non habebãt adiutricẽ gratiam: ſicut ſacramenta nouæ legis: occidere em̃ dicebant tranſgreſſores: Sacramenta vero nouę legis viuificare, & iuſtificare, ſecũdũ doctrinã apłi, queſtio p̄ſens a Theologis introducta eſt. Non eſt em̃ euidens in quo conſiſtit illa virtutis ſupeminẽtia: niſi cõſiſtat in aliqualiter creando gratiam: de quo tñ multũ dubium eſt vtrũ poſſit virtus. ſ. ſacramenti ſup hoc: cum ſacramentũ ſit creatura ſiue creatũ qđ, & gratia nõ cauſat niſi per creationẽ: in creando aũt potius creditur creaturam nihil omino poſſe cooperari creatori q̃ poſſe: licet credat poſſe miniſterium aliquod exhibere vt orationis vel alicuius talis, ordinans & diſponens ad gratiæ ſuſceptionẽ quę habet p creationẽ. qđ Q non ſolũ creditur: immo rationabiliter aſſeritur. & hoc ratione ſumpta, & ex parte ipſius actus creandi generaliter, & ex parte gratię creatę ſpecialiter. Ex parte aũt act⁹ creãdi ratio eſt: q2 creatio eſt actio ex non ſubiecto, hoc eſt ex nihilo: & omnis actio creaturæ eſt ex ſubiecto ſuſceptibili p̄ſuppoſito, eo q; eſt potentię finitę: & ꝑductio ex nihilo omnino eſt opus potentię infinitę. Quia inter omino nihilum & ens in actu eſt diſtãtia infinita: quã nõ põt abſoluere niſi potẽtia infinita. Inter vero id quod eſt ens in potentia p̄cedens: & ens in actu: non eſt niſi diſtantia finita: quę poteſt abſolui p agẽs finitũ. Ex parte vero gratię creandę etſi non haberet eſſe per creationẽ: ratio eſt: quia gratia eo q; eleuat aiam ad eẽ quoddã ſupernaturale, neceſſario eſt effectus quidã ſupnaturalis: licet in ſe ſit natura & creatura aliqua: in quem nulla creatura poteſt: quia virtus eius non eſt niſi virtus naturalis, & nulla virt⁹ naturalis poteſt in effectũ ſupnaturalẽ: inquãtũ. ſ. ſupernaturaliter habet fieri: licet in ſe ſit natura aliqua neq; põt ad ipſum etiam vllo mõ attingere. In quo ergo conſiſtit ſupereminentia ſacramẽtorũ nouæ legis, q; habẽt adiutricẽ aſſiſtẽtem gratiã ſup ſacramẽta veteris legis q̃ illam non habebant, cum non poſſit conſiſtere in ipſam gratiam creando ſiue cauſando virtute ſua naturali. Vtrum cõſiſtat in creando ipſam ſupernaturaliter, & ad hoc habeat virtutem ſupernaturalem: ſecũdum q; quęrit propoſita queſtio, & tenet cõmunitas doctorũ, & in ipſis vniuerſalis eccleſia: q; ſacramẽta veteris legis nullo modo ſunt effectiua gratiæ preſentis: ſed tm̃ ſigna ſignificatiua vel figuratiua gratiæ futuræ: q̃ ſignificatio q̃ſi q̃dã de futuris erat inſtructio: Sacramẽta vero nouæ legis nõ ſolũ ſunt ſignificatiua gr̃ę nõ dico futuræ ſed p̄ſentis: vt in hoc tm̃ ponamus differẽtiã ſacramẽtorũ veteris legis & nouæ: ſed ſimul ſunt & ſigna gratię præſentis, & cauſa eius. Quæ tamen duo. ſ. eſſe ſignum & cauſam gratię, nõ R bene determinauit illa opinio aliquorum quę dicebat q; ſacramenta nouæ legis nõ ſunt cauſa gratiæ p virtutẽ aliquã eis inditã ipſam creando: ſed quia deo aſſiſtẽte ſacramẽtis cũ exhibent, gratiam creãdo confert. Sed hoc mõ ſacramentũ nõ eſt cauſa gratiæ ꝑpter quã fit: immo ſine qua non. & hoc non ſicut ſine qua nõ poſſet fieri: quẽadmodũ figura nõ poſſet imprimi cerę a ſigillo, niſi eſſet mollis: non tamen propter ipſam imprimitur: ſed ſolũmodo ſine qua ordinauit, quaſi ex quadam pactione ſiue ſtatuto, ne imprimens eam imprimeret. Et ſic quantum eſt ex ſe nõ agit, niſi q; gratiam p̄ſentem eſſe

ſignificat:vt ſecundum hoc in modo ſignificandi differãt ſolũmodo ſacramẽta veteris legis, & nouæ
S q.ſ.illa ſignificabãt gratiã futurã:iſta vero iam pſentem.Qđ quia eſt nimis modicum,pferre ſacramẽ
ta nouę legis ſacramentis legis veteris:ideo eſt aliorum opinio φ ſacramenta nouę legis aliquid operanť in creando grãm:non ſicut p ſe agens,& per formã in ſe exiſtentẽ:queadmodum actione naturali calidũ calefacit & lucidũ illuminat:ſed ſicut inſtrumentũ motũ ab agente per ſe:queadmodũ ſerra operať in ſectione lignorũ regulari: qđ nõ competit ei,niſi inquantũ eſt artificialiter mota ab artifice.
T Qđ nõ poteſt ſtare.qm̃ quandocũq; aliquid cooperať ad aliquẽ effectũ: vt inſtrumentũ in virtute principalis agentis:oportet φ habeat aliquã virtutẽ propriã in agendo illud.queadmodũ agit calidum in calido:pter hoc φ agit generando vt inſtrumentũ in virtute agẽtis principalis,aut φ habeat in ſe aliquam diſpoſitionẽ naturalẽ qua attingit effectum in agendo.queadmodũ ſerra ſecũdũ ſuã formã ſiue figuram habet diſpoſitionẽ qua attingit ligna in diuidẽdo ea. Cum ergo ſacramẽta nouæ legis nõ plus habeant propriam virtutem in agendo aliquid ad creandum gratiam , neq; diſpoſitionẽ ſupnaturalem qua attingunt gratiam creatam,q̃ ſacramẽta veteris legis etiam ſupernaturaliter:quia quãtũcũq; eſſet ſupernaturaliter in eſſe pductum:tñ aliqua creatura eſſet in natura ſua,q̃ nullo modo attingere poſſet ad purum non ens,quale eſt omne creabile.Nullo ergo modo penes iam dictũ modum
V plus ſunt cauſa gratiæ ſacramenta nouę legis q̃ veteris. ET ideo dicendũ eſt:φ ſacramenta nouæ legis nullo modo aliquid agunt ad gratiam creandam:neq; in creando attingunt eam plus q̃ ſacramenta veteris legis:ſed ſolum dicunť eſſe cauſa gratiæ præſentis, cuius ſunt ſigna in hoc, φ ſunt cõtentiua eius quod eſt per ſe cauſa creatiua gratię inquantum creat eam. Licet em̃ deus qui eſt creator gratię, per eſſentiam & ſubſtantiam in omnibus ſit,tamẽ quo ad aliquem effectum eſt in vna re:ita φ nõ in alia:ſecundum φ deitas exiſtens in carne Chriſti per gratiam vnionis ad tactum manus eius curabat leproſos:vt deitas dicať illud egiſſe:non vt deitas tm̃:ſed vt exiſtens in manu Chriſti.& per hoc φ illa exiſtens in manu Chriſti curabat illum ſicut agens principale,diciť φ curabat ipſum manꝰ Chriſti vt agẽs inſtrumẽtale : vt ſecundũ hunc modum dicamus φ ſacramenta nouę legis ſunt cauſa gratiæ inſtrumẽtalr.non quia aliquid agũt in producendo gratiam plus q̃ ſacramenta veteris legis: ſed quia deus vt exiſtens eſt in ipſis ad tactum eorum circa illos quibus adminiſtratur,confert gratiam creando eam in ipſis.Et per hunc modum dicunť eſſe inſtrumenta creatiua gratiæ:inquantum.ſ.ad tactum eorum deus exiſtens in eis confert gratiam:& ſimiliter vaſa gratiæ, inquãtum continẽt eum qui eſt fons & origo,a quo emanat gratia vt eſt in eis. Vnde & illud ſacramentum nouæ legis in quo Chriſtus cõtinet corporaliter,habens ſibi vnitam diuinitatem corporaliter, cuiuſmodi eſt ſacramentum altaris,pręcipue diciť ſacramentum gratię & contentiuum & effectiuum. Alia vero ſacramenta inquantum aliquid virtutis eius participant:in cõtinendo.ſ.virtualiter qđ illud ſacramẽtum pręcipuũ continet realiter:ſecundũ φ aqua baptiſmi habet virtutẽ ſanguinis Chriſti,ppter qđ ſecundũ
X φ dicit Aplˢus,quotquot baptizati ſumus in ſanguine eius baptizati ſumus. ET per hoc plane differũt ſacramẽta nouę legis a ſacramẽtis veteris legis:qm̃ ad tactũ ſacramẽtorũ veteris legis aut nõ dabať regulariter gřa a deo:ſicut contingebat in aliis ſacramentis eius a circũciſione,aut ſi aliqñ dabať hoc nõ erat inſtrumẽtaliter ex pte tactus illius:ſed ex deuotione tangentis. Et ita dabať a deo,non vt erat in illis ſacramentis:ſed vt erat in corde deuoti. In ſacramento vero circũciſionis:etſi regulariter ad tactũ dabať gřa a deo:hoc erat ſolũmõ q̃ſi ex ſola pactiõe habita cũ Abrahã:ad quã implendã deus vt aſſiſtens ſacramento dabat gřam:non vt exiſtẽs in ipſo,& de ipſo.& ſic neq; illud ſacramentum vllo modo dabat ſiue cauſabat gratiã inſtrumentaliter,ſicut dant ſiue cauſant ſacramẽta nouę legis:vt
Y dictum eſt iam. PER iã dicta in parte patet ad obiectũ.Dicendũ em̃ ad primũ φ non eſt ſimile de agẽdo ſupernaturaliter ignem in aĩam vel angelũ & creaturã in aliquid ad ipſum creandum: qm̃ effectꝰ ille paſſionis quãtũcũq; ſupnaturaliter fit in aliquid ſubtractũ,fit vt ſupernaturalr tanq̃ inſtrumẽtũ virtute ſuperiori poſſit illud attingere:actio aũt quę eſt creatio in nullum ſubtractum omnino fit.& ideo id nulla creatura omnino poteſt attingere,& per hoc neq; ad ipſum creandum inſtrumentaliter *Ad arg. pñ.*
Z agere vt dictũ eſt. AD ſecundũ dicẽdũ φ creatũ creare vel coagere in creãdo vt agens principale,vel aliqua diſpoſitione ſua attingendo creatum,inquantũ creať tanq̃ agens inſtrumẽtale,omnino eſt impoſſibile:vt dictum eſt.Creare tamẽ inſtrumentaliter id qđ creatur tanq̃ continens in ſe creans principale:& vt de quo agit creatura:non eſt inconueniens creaturæ:vt iam expoſitum eſt. *Ad argu. in oppoſitum.*

Reſponſio (margin beside V)

Explicitę ſunt Quæſtiones.XXXVII.de Quarto Quolibet.Magiſtri Henrici a Gandauo, Archidiaconi Tornacenſis,diſputatę in ſcholis eius.

Sequuntur Quęſtiones eiuſdem.XLI.de Quolibet Quinto.

IN noſtra diſputatione genera
li nuꝑ facta de Quolibet, ꝓponebãtur q̃ſtiones.xli. Quędã circa creato
rẽ:& quędã circa creaturas.Circa creatorem q̃dã pertinentia ad eius di-
uinitatẽ.Quędã vero ad eiꝰ aſſumptã humanitatẽ.Et circa diuinitatem
quędã ꝑtinentia ad eſſentiam:quędã vero ad relationes.Circa eſſentiam
q̃dam ꝑtinẽtia ad eius ꝑfectionẽ:quędã vero ad eſſentiales actiões.Circa A
eſſentię ꝑfectiones duo.Vnũ ꝑtinẽs ad rõnes attributorũ: & eſt:Vtrũ.ſ.
Quęſt.I. pluralitas & diſtinctio attributorũ eſſentialiũ accipiẽda ſit penes reſpe-
ctũ & cõparationẽ ad aliq̃d extra vt ad creaturas: an ad cõparationẽ ad
Quæſt.ii. aliq̃d intra.Aliud ꝑtinẽs ad rationẽ accidentis in ipſa diuina eſſentia,eſt.
Arg.princi. Vtrũ.ſ.eſſentia alicuiꝰ accidẽtis manet in deo.CIRca primũ arguitur ꝙ pluralitas & diſtinctio attri-
butorũ in deo ſit accipiẽda penes reſpectũ & cõparationẽ ad intra,ſic.Vbi poteſt eſſe maior pluralitas
& diſtinctio,& minor.Maior eſt pluralitas & diſtinctio perſonarũ diuinarũ q̃ attributorũ:quia illa eſt
ſecundũ rem:iſta vero tñ ſecũdũ rationẽ.Illa aũt eſt in deo ad intra ſine omni cõparatione,& reſpectu
ad aliquid extra.ergo & iſta poteſt eſſe ad aliq̃d intra,abſq; omni reſpectu & cõparatione ad extra.Sed
In oppoſitũ. ſic in deo ponenda eſt,ſicut eam poſſibile eſt eſſe:q̃a in ipſo non differunt poſſe & eſſe.ergo &c.CON-
tra.q̃ncũq; plura diſtincta ſecundũ rõnẽ tñ habẽt alia ſibi correſpondentia plura & diſtincta ſecundũ
rem,pluralitas illorum accipienda eſt ex reſpectu & comparatione ad iſta. Verbi gratia:Si dextrũ & ſi
niſtrũ differunt in columna ſecundũ rõnẽ tñ:q̃a habẽt alia q̃ diuerſa ſunt & diſtincta penes dextrum
& ſiniſtrũ ſecundũ rem:ideo dextrũ & ſiniſtrũ ſecũdũ rationẽ dicunt̃ eſſe in colũna: & hoc non niſi ex
reſpectu & cõparatione eius ad illa alia a ſe,quę ſunt diuerſa ſcd̃m rẽ,& diſtincta ſcd̃m dextrũ & ſini-
ſtrũ.Et ſilr̃ eſt de puncto ꝙ non differunt in ipſo principiũ eſſe & finẽ niſi ex comparatione ad diuer-
ſas lineas:quarum vnius eſt principiũ,alterius vero finis.ſed omnia attributa diuina,quæ vere attri-
buta ſunt,habẽt aliqua alia re plura & diſtincta in creaturis ſibi correſpondẽtia,a q̃bus deo attribuũ
Opinio quo- tur:vt ſapientia in deo,ſapiẽtiã in creatura:bonitas bonitatem:& ſic de aliis.ergo &c.ADhęrẽtes ap- B
rundam. parentiæ huius rõnis dicũt ſimpliciter ꝙ pluralitas & diſtinctio diuinorũ attributorũ ſubſtãtialiũ
quæ verę attributa dicunt̃.qd̃ dico ꝓpter proprietates quaſdã eſſentiales diuinitatis: vt ſunt ſimpli-
citas,immutabilitas,ęternitas,& hmõi:q̃ ꝓprie attributa nõ dicunt̃:ſecũdũ ꝙ determinauimus in q̃
ſtionibus ordinariis.Dicũt inquã ſimpliciter,& pro maxima,ſiue ꝓ primo principio habẽt,ꝙ plurali
tas & diſtinctio illorũ vere attributorũ nõ accipit̃ niſi ex reſpectu & cõparatione ad correſpondentia
eis in creaturis: quibus circũſcriptis nullo mõ in deo pluralitas rationum in attributis accipi vel aſ-
ſignari põt:ſed ſolũmõ vna & ſimplex rõ deitatis:ſicut ipſa eſt vnica res & ſimplex: ita ꝙ nõ niſi vni-
cus cõceptus & ſimplex de illa formari poſſit:qui vnico nomine ſit exprimendus. ita ꝙ ſi ſecũdũ hoc
plura noĩa imponant̃,penitꝰ erunt ſynonyma,ꝓpter idem penitꝰ re & rõne correſpondens in re: aut
omnia præter vnum erunt vana:quia nihil eis correſpondet in re.Et ſimiliter erit de conceptibus di-
uerſis de illa re formatis, ꝙ erunt ſynonymi omnes,aut oẽs vani p̃ter vnum.Cũ igitur abſurdum
ſit dicere ꝙ noĩa plura attributorũ in deo ſynonyma ſint,aut vana,aut ꝙ plures conceptus ſecundũ
pluralitatẽ attributorũ ſint etiã ſynonymi aut vani:neceſſe eſt dicere ſecũdũ ꝙ dicũt,ꝙ pluralitas &
diſtinctio attributorum in deo ſumit̃ ab intellectu quocũq; ſiue creato ſiue increato ex diuerſis reſpe
Opi.declara- ctibus deitatis ad diuerſa re correſpondentia eis in creaturis. AD huius opinionis declarationem & C
tio. planiorẽ inueſtigationẽ ſciẽdum,ꝙ poſitio & modus ponendi diuerſas rationes in deo, eſt talis.dicũt
eñ ꝙ omnibꝰ rationibꝰ q̃ ſunt in deo reſpondet vnitas realis diuinæ eſſentiæ,non ſecũdum eſſe quod
habet in ſe abſolute:ſed ſecundum eſſe qd̃ habet in reſpectu ad creaturas.& hoc non ſecundum genꝰ
cauſę efficiẽtis:ex illo enim reſpectu nulla ſumit̃ ratio attributi:vt ſapientia in deo q̃a ſapientiã in no
bis efficit:ſed ſcd̃m genus cauſę formalis.Non eñ noĩa attributorum deo imponũt vel ad aliquid re
mouẽdũ ab ipſo,vel ſecũdũ habitudinẽ efficiẽtis ad effectũ:vt q̃dã dicũt:maxime vt videt̃ Auicenna
& Rabi Moyſes dicere:ſicut patet alibi ex q̃ſtione de ſignificatis diuinorũ attributorum:ſed oĩa im
ponunt̃ ad ſignificãdũ ipſam diuinã eſſentiã inquantũ in vno ſimplici oĩmodam perfectionem habet
quã ſingula creata habẽt ſcd̃m gradus diuerſos diuerſarũ naturarũ,& valde diminuto mõ.Secundũ
eſſe ergo tale qd̃ habet diuina eſſentia in reſpectu ad creaturas.ſ.ſcd̃m genus cauſæ formalis, reſpon-
det vnitas eſſentię multitudini rõnũ q̃ ꝑfectiones dicũt in deo,& in creaturis.Eſſentia enim diuina in
vno ſimplici ratione ſuę omnimodę ꝑfectionis integritatem omnis perfectionis in ſe cõtinet,quę qua

ſi per partes & ſub eſſe diminuto diſperſa eſt ſup oẽs creaturas.Iuxta illud de maximis Alani. Solers
naturæ ſtudium q̃ ſingula munera cõtulit aliis,cõcluſit in vnã.Et ꝑ hoc diuinitas ſimplex imitabilis
eſt ab oĩbus creaturis:& habet in ſe imitabilitates: ſecundum quas oĩs eſſentia creaturæ eam licet di
uerſimode imitat̃: ſed habet eas in vno ſimplici vt vnã & omnino indiſtinctã ſecũdũ actũ:ſed diſtin-
guibilem per intelligentis conceptũ:ita ꝙ pluralitas illarum perfectionum vt eſt in eſſentia,eſt quaſi
potentia:vt vero eſt in ipſo conceptu intelligentis,eſt ſecundũ actũ:& hoc quodãmodo ſicut vniuer-
ſale potentia eſt in rebꝰ:actu vero in intellectu.ſed diuerſimode in intellectu increato & creato,qm̃ ex
plenitudine perfectionis vnica & indiſtincta in diuina eſſentia prouenit multitudo conceptionum
plurium ſecundũ actũ in eius intelligentia:& hoc non concipiente ſecũdũ diuerſas huiuſmodi ratio-
nes ipſam ſimplicẽ eſſentiã:niſi ex reſpectu ad perfectiones diuerſas re,quę reſpõdent eis in creaturis.
D EX plenitudine aũt perfectionis in diuina eſſentia indiſtincta & vnica,non prouenit illa multitudo
plurium conceptionum ſecundum actũ in intelligentia creata:niſi in viſione beata.& hoc vt dicunt
E nõ niſi ex reſpectu ad creata. VT aũt intellectus creatus intelligit ſolum in virtute luminis naturalis
concipit illas a poſteriori:inquantũ per diuerſas perfectiones ſecundum rem reſperſas per creaturas a
poſteriori ꝑducit̃ ad percipiendum illas in eſſentia diuina,formãdo de deo perfectiones proportiona
les,& correſpondentes perfectionibus procedentibus a diuina perfectiõe ſuper creaturas:quę vt ſunt
in intellectu, plures ſunt & diſtinctę.Et hoc ſimiliter non niſi ex reſpectu & cõparatione ad ſibi corre
ſpõdentia in creaturis,ſine quo reſpectu omnino non intelliguntur, neq; ab intellectu creato,neq; ab
increato.ſicut neq; intelligunt̃ dextrũ & ſiniſtrũ in columna,neq; principium & finis in puncto ſine
reſpectu & cõparatione:vt dictum eſt arguẽdo. Et inquãtũ ꝑfectiones hm̃õi ſunt in conceptu intelle
ctus:rationes vocantur.Ratio eñ ſecundũ ꝙ hic accipit̃,nihil aliud eſt niſi ꝑfectiõis conceptio in deo
determinatę ex reſpectu ad determinatã perfectionem ei correſpõdentẽ in creatura.Et ſecundum hu
iuſmodi rationũ diuerſitatem,vt dicunt,imponuntur nomina diuerſa diuinorum attributorum ſi-
gnificãtium diuinã eſſentiam ſub ratione attributi & reſpectus cuiuſdam : quæ tamen ſicut in ſe eſt
F vna & ſimplex,non niſi vnico nõie habet nominari. HIC primo ad videndũ inuolucrum huius poſi-
tionis,aduertẽdum:ꝙ iſta tria:idea,perfectio creaturę:& attributum in deo : licet ſecundum ꝙ plu-
rificantur non ſunt niſi rõnes in deo:tñ inter ſe diuerſas rõnes important in cõceptu intellectꝰ circa
eſſentiã diuinã.In hoc videlicet ꝙ omnis perfectio in creatura inquantum ipſa eſt res & eſſentia quę-
dam,habet in deo rationem ideæ:et ſimiliter rationem perfectionis ſibi reſpondentem. Eſt eñ in deo
perfectio & idea aſini.ſimiliter lapidis & cæterarum omnium abſolutarum eſſentiarum,tam ſubſtan
tiarũ q̃ accidẽtiũ,& alia & alia ſingulorum ſecundũ Aug.lxxxiii.queſt.vbi dicit. Oĩa ratione ſunt condi
G ta:nec eadẽ ratione hõ qua equus : ſed ſingula ꝓpriis ſunt creata ratiõibus. ET ſolũ inter ſe differũt
rõ ꝑfectionis,& rõ idealis:ꝙ ratio ꝑfectionis reſpicit diuinam eſſentiam:vt concepta eſt in eius intelli
gentia:et ſilr̃ oẽs rõnes q̃ ſunt in ea ex reſpectu ad creata,inquãtũ ſunt obiecta diuinę intelligentię:&
hoc in reſpectu ad perfectiones creaturarũ:vt ſimpliciter ſunt ꝑfectiones. RAtio vero idealis reſpicit
eandẽ vt cõceptã in eiꝰ intelligẽtia:& ſilr̃ oẽs rõnes ꝓdictas nõ ſolũmõ vt ſunt obiecta intelligentię in
reſpectu ad ꝑfectiões in creaturis:vt ſunt ſimpliciter ꝑfectiones:ſed vt ſunt rationes intelligendi ipſas
H ꝑfectiones quæ ſunt in ipſis creaturis:& hoc in reſpectu ad illas:vt natę ſunt intelligi per eas. ATtri-
butũ vero ſub rõne attributi nõ habet in deo q̃libet ꝑfectio eſſentię & naturę in creatura exiſtens.Nõ
eñ attributũ inquãtũ attributũ in deo rñdet eſſentię creaturæ,aut ꝑfectioni eiꝰ inquãtũ ipſa eſſentia
habet illã ꝑfectionẽ in ſe vt ſibi eſſentialẽ,& q̃ ꝑficit̃ in eſſe: ſic.n.ab eſſentia cuiuſlibet creaturę ĩquãtũ
eſſentia eſt accipet̃ attributũ: ſed rñdet eſſentię creaturę & ꝑfectioni eiꝰ inquãtũ creatura in ſe habet
illã ꝑfectionẽ vt ſibi accidẽtalẽ:vt q̃ ꝑficit̃ in bñ eſſe. Vñ nõia q̃ imponunt̃ a rerũ ꝑfectionibꝰ inquantũ
ꝑficiunt eas in eſſe eſſentię ſuę:nullo modo transferuntur ad diuina:nec ipſę res ſecũdũ hm̃õi nõia vl
lo mõ dicunt̃ eſſe in deo:ſed ſolũmõ nõia q̃ imponunt̃ a rerũ ꝑfectionibꝰ inquãtũ ꝑficiũt eas in bñ eſſe
Vnde nõ dicimꝰ ꝙ deꝰ eſt aſinus aut lapis:ſiue ꝙ aſinꝰ aut lapis eſt in deo,ſicut dicimꝰ ꝙ deus eſt ſa-
piens & bonus,& ꝙ ſapientia & bonitas in deo ſunt.Cuius ratio eſt, ꝙ illa nomina imponuntur ad ſi
gnificandum rerũ eſſentias ſecundum modum eſſendi determinatę perfectionis qua q̃libet creatura
differt a deo,& a quolibet alio.Iſta aũt imponunt̃ ad ſignificãdum id qđ ſignificãt non ſecundum ra-
tionem determinati modi perfectionis:ſed ſub ratione ꝑfectionis ſimpliciter:vt melius & perfectiꝰ ſit
cuiq; eſſe ipſum q̃ nõ ipſum:ſecundum ꝙ alibi expoſuimus. Vñ oĩs res & perfectio exiſtẽs in crea-
turis ſiue ſit ſubſtãtialis ſiue accidẽtalis,inquãtũ res eſt,& natura habẽs determinatũ gradũ ꝑfectio-
nis in ſua eſſentia:habet rõnẽ ꝑfectiõis in deo,& ideã in ſua ſapiẽtia,vt hõ,& lapis,color, & ſapor,ſa-
piẽtia,& bonitas,& cętera hm̃õi.Sed tñ nõ oĩs habet ĩ diuina eſſentia rõnẽ attributi:ſed ſolũ res illa q̃

ſignificat qđ eſt pfectionis ſimpliciter noīe ſuo.& hoc non inquantũ eſt res in natura,habens determi‑
natũ gradum pfectionis in ſua eſſentia:ſed inquantũ dicit qđ eſt perfectiõis ſimpliciter in ſubiecta ſub
ſtãtia:vt ſunt ſapiẽtia bonitas & hmõi:de quibꝰ eſt ꝑpoſita quæſtio ſpecialiter intelligenda:quorum
quodlibet cõtinet in ſe diuinã eſſentiam ſecundum omnẽ rationem pfectionis idealis. De quorũ plu‑ I
ralitate & diſtinctione nõ eſt iudicandũ omnino ſecũdũ modũ pluralitatis & diſtinctiõis pfectionum:
vt perfectiones ſunt eſſentiarũ creaturæ aut idearũ.De ideis eñ & hmõi pfectionibus bene verũ eſt q
nõ eſt earũ pluralitas,aut diſtinctio oĩno accipiẽda a quocũq; intellectu creato vel icreato:niſi ex reſpe
ctu ad eſſentias creaturarũ:ſed de rõnibꝰ attributorum nequaq̃.cuiꝰ ratio pręciſa hęc eſt: qm̃ pfectio
nibus quę ſunt in eſſentiis creaturarũ:vt eis pficiunť in eſſe quiditatiuo: nõ reſpondet perfectio & ra
tio idealis,inquãtũ illæ in creaturis ſunt pfectiones abſolute.Sic.n.eis rñdet vnũ attributũ cõe in deo
vt bonitas aut pfectio ſimpliciter:vt alibi dictũ eſt.Sed illis ſolũmõ reſpõdet pfectio idealis in deo,in‑
quãtũ ſunt limitatę & gradus habẽtes:qđ eſt ratio impfectiõis:cui nihil abſolute exiſtẽs in deo põt re
ſpondere:qa nihil ipfectionis eſt in eo.Si ergo eis reſpondet aliqd in deo:hoc eſt ſolũmõ inquantum p
fectũ in deo habet reſpectũ ad imperfectũ in creatura. PERfectionibꝰ aũt q̃ in creaturis ſunt:vt quibꝰ K
pficiunť in bene eſſe:reſpõdet attributũ in deo:vt ſunt pfectiones in creaturis ſimpliciter, & abſolute
& melius eſt ſimpliciter eſſe ipſum q̃ non ipſum.Q VICqd aũt eſt ſimpliciter perfectionis in creatura L
principalius eſt in deo ex ſe & natura ſua,& non ex reſpectu aliquo.Sic ergo rõ perfectionis idealis nõ
diciť eſſe in deo:niſi quia ſit in creatura correſpondens rõ pfectionis ideati. & hoc non ſecũdũ rationẽ
qua perfectũ eſt:ſed ſcđm rõnẽ qua limitatũ. Vnde & ſcđm diuerſos gradus limitationis illius perfe‑
ctionis in creaturis,ſumunť diuerſę idęę in deo:vt alia ſit idea hoĩs, alia equi, vt dictũ eſt.SI ergo ita
eſſet in attributis,non dicereť bonitas aut ſapiẽtia eẽ in deo:niſi qa ſit bonitas aut ſapientia ei reſpon‑
dens in creatura:ſicut neq; econuerſo dr̃ eẽ bonitas aut ſapiẽtia in creatura, niſi qa ſit bonitas & ſapi
entia in deo.Et ita cũ ſapiẽtia & bonitas non eſt in creatura ſecũdũ actum,niſi ex tempore effecta in il
la a bonitate & ſapiẽtia exiſtẽte in deo:non ergo dicetur deus ſapiens aut bonus ſecũdũ actum,niſi ex
tẽpore:qñ ab ipſo bonitas & ſapientia in creatura ſunt effecta ſecundum actum. Et ſic ſolum dicetur
bonus & ſapiẽs:qa ſapiẽtiã efficit in nobis:& qñ eã efficit.Qđ oĩno falſum eſt:qm̃ ab æterno dicẽdus
Euaſio. eſt fuiſſe bonus & ſapiens.ET ſi forte ad hoc dicať q deus diciť bonus & ſapiẽs ex reſpectu ad ſapien‑ M
tiã & bonitatẽ creaturę:nõ inquãtũ actu eſt in ea:ſed inquantũ apta nata eſt eſſe in ea:vt ſic ab ęterno
dicať ſapiẽs & bonus:hoc non reſtat quin ſolum dicať bonus aut ſapiẽs ex reſpectu ad ſapientiã & bo‑
nitatem creaturæ,inquantũ nata eſt effici a ſe in illã.& ſic ſapiens & bonus ſolũmõ dicereť ſecũdũ ge
nus cauſę efficientis:& non ſecũdũ genus cauſæ formalis:qm̃ ad ſapiẽtiã & bonitatẽ creaturę inquan
tũ ſunt res & naturę ſiue eſſentiæ q̃dã de pđicamẽto qualitatis,nõ magis habet diuina ſapiẽtia reſpe‑
ctũ,q̃ ad eius ſaporẽ,aut eius colorẽ,aut eiꝰ eſſentiã in ſubſtãtia ſua. Oĩa eñ q̃ ſunt in creatura habẽt
reſpectũ ad ſapientiã diuinã nõ rõne q̃ eſt attributũ:ſed rõne q̃ eſt in ea idealis rõ cuiuſcũq;:quã reſpi
cit ſcđm eẽ eſſentię ſuę,vt rõnẽ formalẽ:ſcđm eẽ exiſtẽtię,vt rõnẽ effectiuã quodãmõ . Vñ dr̃ Eccli.i.
de Sapiẽtia increata.Effudit illã ſup oĩa opa ſua.Si ergo intellectꝰ ſe referat ad ſapiẽtiã:vt eſt attribu‑
tũ q̃ſi ad aliqd qđ formaliter denoiat diuinã eſſẽtiã:eſt eñ veluti qualitas q̃dã in diuina eſſentia: dicẽ
te Aug.xv.de Trini.cap.iiii. Si dicimꝰ,ſapiẽs,potẽs,ſpecioſus,iuſtus,bonus,beatꝰ,ſpũs,horũ oĩm no
uiſſimũ qđ poſui quaſi tãtũmõ videť ſignificare ſubſtãtiã:cęterę vero hmõi ſubſtãtiæ q̃litates:nullo
mõ debet poni in deo ſapiẽtia vt eſt attributũ ex reſpectu & cõpatiõe ad ſapiẽtiã creaturę, & ſic de ali
is,niſi quo ad innoteſcẽtiã eorum ab itellectu creato lumine ſuo naturali : nullo aũt modo quo ad eo
rũ eſſentiã in deo, neq; ſilr̃ quo ad innoteſcentiã cognitiõis eoꝶ ab intellectu increato:q intelligit oĩa
q̃ ſunt in deo ſcđm modũ quo habẽt eẽ in ipſo.IN tellectus eñ creatꝰ lumine ſolo naturali illas rões N
ſapiẽtiæ,bonitatis,& hmõi nõ põt cognoſcere deo ineſſe,niſi ex eis q̃ videt in creaturis eſſe nobilita‑
tis & pfectionis ſimpliciter:q̃ ſemp melius eſt eſſe ipm̃ q̃ nõ ipm̃.Queadmodũ etiã neq; aliqd aliud po
teſt cognoſcere deo ineſſe niſi adminiculo creaturę:aut p eminẽtiã:queadmodũ cognoſcit ei ineſſe at
tributa:vel p remotionẽ & cauſalitatẽ ſicut cognoſcũť ei ineſſe q̃dã alia ab attributis,ſicut alibi decla
ratũ eſt.Nõ ſic aũt cognoſcit ea q̃ ſunt in ſe intellectus increatus:quia nihil cognitionis accipit a crea
turis.& ſcđm hoc quãtũ eſt de reſpectu ad creaturas nõ magis dicẽda eſt ſapiẽtia aut bonitas deo ineẽ
ex reſpectu ad creaturas q̃ ipſa exiſtẽtia ſiue ſubſtãtia aut ſpũs:imo abſq; reſpectu ad creaturas,eq̃ ab
ſolutũ qd eſt in deo ſapientia aut bonitas q̃ eſſentia.Nec plus dicenda eſt rõ ſapientię eſſe in deo ex re
ſpectu ad creaturas q̃ ratio ſubſtãtię:licet quo ad innoteſcentiã intellectus creati oĩa hmõi nomina a
creaturis æqualiter transferuntur ad deum.ſicut enim intellectus creatus non cognoſcit ſapientiam
dei niſi manuductione a ſapientia creaturę,& non ſine reſpectu ad eã:ſic nec cognoſcit ſubſtãtiam vel

O eſſentiam dei,niſi ex manuductione ad eſſentiā & ſubſtātiā creaturæ,& ex reſpectu ad eam. ET tamē
plane abſurdum eſt dicere, ꝙ non eſt ponere ſubſtantiā in deo,niſi ex reſpectu quodā ad ſubſtantiam
creaturę:nec ipſum eē ſpiritū,niſi ex reſpectu ad ſpiritū creatū.immo ſicut ſubſtātia ſiue eſſentia pri-
or eſt in deo ſecundū naturā & certā rationē intelligēdi q̄ in creatura:quēadmodum perfectum & cō
pletum in ratione ſubſtantię & eſſentiæ pri⁹ eſt ip̄fecto & incompleto: & ꝑ illud habet cognoſci ſicut
obliquus ꝑ rectum:& habitus ꝑ priuationē.Semp.n.perfectū ſub rōne pfecti abſolutū eſt,& indepēdēs
ab imperfecto,& ecōuerſo imperfectū inquantū ip̄fectū dependens eſt a pfecto.Secūdū naturā ergo &
ſecundū rectā rationē intelligendi priores ſunt rationes attributorū in deo,q̄ in creatura:& abſoluta
nullo modo ꝑ dependētiā,& reſpectū ſe habētia ad illā:ſed econuerſo. Quare neq; pluralitatem eorū,
& diſtinctionē per reſpectū ad creaturas vllo modo ſumere oportet:niſi inquantū intelliguntur ab in
P tellectu naturali creato.A quo etiā non concipiunt̄ generatio & ſpiratio:neq; perſonę aut proprieta-
tes pſonales in deo,niſi per ea quę conſpiciuntur in creaturis:& ita non niſi per reſpectus ad ea quę eis
correſpondent in creaturis.& tñ non eſt dicendum ꝓpter hoc ꝙ in diuinis non habent eſſe illa, niſi ex
quodā reſpectu & cōparatione ad creaturas.Et ſicut non eſt dicendū hoc de illis relatiuis realibus:ne
q; ſimiliter de iſtis attributis:qm̄ diſtinctio & pluralitas ſecundū rationē in attributis, fundamētū eſt
pluralitatis emanationū pſonalium.Cum eñ filius ꝓcedit naturaliter naſcendo tanq̄ verbum conce-
ptum in intellectu mō intellectualis operationis:Spiritus ſanctus procedit liberaliter ſpirando tanq̄
amor conceptus in voluntate modo operationis voluntariæ,& non econuerſo ſpiritus ſanctus natu
raliter naſcendo &c. neq; filius liberaliter ſpirando &c. Quod omnino non eſſet verum, niſi eſſet ali-
qua diſtinctio & pluralitas intellectus & eius operationis & aliorum quæ pertinent ad ipſum : & vo-
luntatis & eius operationis,& aliorum quę pertinent ad ipſam.Quæ cōmuniter pertinent ad diuina
attributa,& ad quæ omnia attributa habent reduci:vt alibi determinauimus. Abſq; oīmi ergo reſpe
ctu & comparatione ad creaturas: oportet diſtingui in deo ſecūdū rationē, intellectū & voluntatem,
& eorum operationes:& ꝑ cōſequēs cętera attributa:vt ſunt ſcientia,ſcibile,veritas & hmōi, ex parte
intellectus:amor,diligibile,bonū & hmōi ex parte volūtatis. Vnde non dicit̄, ꝙ in deo diuina eſſen-
tia intelligit̄ inquantū bonū,ſed inquantū verū:neq; ꝙ deus eam vult inquantum verum,ſed inquan
tum bonum.Et cum ipſe ſit ſubſtātia omnino ſeparata a materia,& ideo intellectualis & volitiua: vt
alibi expoſitum eſt:ipſe ab ęterno intelligendo ſuā eſſentiam,intelligit ſe intelligere eā per ſe abſq; om
ni reſpectu ad creaturas inquantū verū nō inquantū bonū.Intelligit etiā ſe eſſe intelligentē, & intelle
Q ctū,& iſta oīa eſſe idē re,& ſola ratione intelligēdi differre.Q đ omnino nō eſſet:niſi abſq; omni reſpe-
ctu & comparatione ad creaturas eſſet pluralitas,& diſtinctio attributorū ſecundū eſſentiā. EST er-
go vt in ſumma colligamus iā expoſita,in ſimplici vnitate diuinæ eſſentię triplex pluralitas & diſtin-
ctio.Quędā differētiū ſola ratione ꝑ reſpectū ad creaturas extra:vt ſunt rōnes idealium pfectionum.
Quędā vero differentium ſola ratione reſpectu ad intra,vt ſunt rōnes attributorum. Quędā aūt diſ
ferentiū re relatiua ad intra:vt ſunt pſonę & pſonales ꝓprietates. A pfectionib⁹ quę ſunt in creaturis
vt reſpondēt rōnib⁹ idealiū pfectionū ſumit̄ ratio veſtigii in qualibet creatura:quę importat rationes
imitationis imperfectę:vt dictum eſt. A pfectionibus vero q̄ ſunt in creaturis:vt reſpōdēt perfectioni
bus attributorum in deo:ſumit̄ ratio ſimilitudinis in creatura rationali & intellectuali. dicēte Aug.
in ſermone de Imagini.De ſimilitudine intellige q̄ in moribus cauēda eſt:vt ſicut de⁹ charitas eſt bo-
nus iuſtus & cętera virtutū inſignia q̄ de eo legunt̄:ita hō creatus eſt vt haberet charitatē:vt bonus
eſſet.Quas virtutes quāto qſq; habet plus in ſe,tanto maiorē gerit ſimilitudinē ſui cōditoris. Quis
maior honor homini eſſe poſſet q̄ ꝙ ad ſui conditoris ſimilitudinē cōderet̄: & eiſdē virtutibus quaſi
veſtimētis ornaret̄ quibus & conditor! de quo legit̄.Dñs decorē indutus eſt.i.oīmi ſplēdore virtutū,
& totius bonitatis decore ornat⁹.Multū ergo differenter in deo conſiderari debet ratio attributorū,
& perfectionū Idealiū.Aliter.n.ſimilitudo dei in creatura rationali nō eſſet niſi expreſſius veſtigium
vni q̄ ſit in aliis: & ſolum differrēt veſtigium & ſimilitudo ſecundum magis & minus: ſicut gradus
perfectionum creaturarum differunt ſolum ſecundum magis & minus perfectum.Et ſic homo eo di
ceretur dei ſimilitudo quo veſtigium,quod falſum eſt.Homo enim dicitur veſtigium a gradu perfe-
ctionis in ſua eſſentia,qua habet in deo perfectionem Idealem.Dicit̄ aūt dei ſimilitudo a pfectione ſu-
peraddita (vt dictū eſt) eſſentię ſuę.Et cum hoc niſi eſſet alia ratio veſtigii & ſimilitudinis : ſicut di-
citur ꝙ homo factus eſt ad ſimilitudinem dei : ſic poſſet dici de aliis ꝙ eſſent facta ad veſtigium dei.
Quod non eſt recipiendum:ne ratio reſpondens in deo veſtigio in creatura,intelligatur naturaliter
prius eſſe in deo,abſq; omni reſpectu ad creaturam: ſicut ratio reſpondens in deo ſimilitudini in ho-
mine, naturaliter intelligit̄ prius eſſe in deo,abſq; oīmi reſpectu ad creaturam. Et hoc quēadmodum

trinitas perſonarum in vnitate eſſentiæ in deo prius eſt & intelligit in deo q̃ imago quę ei reſpondet.
& hoc abſq; omni reſpectu ad creaturā. vniformiter enim homo factus eſt ad imaginē & ſimilitudinē
dei. Sicut ergo id qđ eſt in deo reſpõdēs imagini in homine, eſt in ipſo ſecundū ſe abſq; omni reſpectu
ad creaturam: ſimiliter ergo & id qđ reſpondet in deo ſimilitudini eius in homine: vt dictum eſt. Q; R
ergo ponentes contrarium in declaratione ſuę poſitionis dicunt ꝙ diuina eſſentia cum concipitur ſe
cundum rationem ſuę ſimplicitatis ſecundum ſe abſq; reſpectu & comparatione ad creaturas, nulla
omnino diſtinctio vel pluralitas concipi poteſt in ipſa: ſed ſolūmodo vnicus ſimplex cõceptus formaꝛ
de ipſa vnico ſimplici vocabulo exprimendus: quēadmodū formatur de puncto ſi conſideretur abſq;
reſpectu ad diuerſas lineas, ſecundum quas de ipſo concipitur ꝙ eſt principiū & finis: & ſimiliter de
columna ꝙ ſit dextra & ſiniſtra. Dicēdum ꝙ de ſimplicitate diuinę eſſentię dupliciter poſſumꝰ loqui
Vno modo ſecūdū eſſe qđ habet in ſe abſolute: vt res & natura aliqua. Alio modo ſecundū eſſe quod
habet inquantū vt veritas cognita cadit in ipſa intelligentia. Si primo mõ: ſic nullam om̃ino in ſe ha-
bet diuerſitatē ſiue pluralitatem etiā rationū, niſi quaſi in potētia tm̃. Vñ ſi ſecūdū modū talis eē cõ-
cipiatur ab intellectu, concipiꝛ ſecundū rationem ſuę ſimplicitatis, abſq; omni reſpectu & pluralitate
rei vel rationis. Sed ſic nullus intellectus creatus ex puris naturalibus poteſt eam concipere, aut intel
ligere omnino ſine adminiculo creaturarū. Quia em̃ pelagus illius ſimplicitatis om̃ino capere ſimul
non poteſt in ſe, concipit ipſum particulatim in attributis conceptis de ipſa ex reſpectu ad correſpon
dentia eis in creaturis. SI vero loquamur de ſimplicitate diuinæ eſſentiæ ſecūdo modo: ſic adhuc cõ S
ſideratur dupliciter. Aut inquantū mouet intellectū quaſi ſimplici intelligentia. Sic adhuc concipiꝛ
ꝑ rationem ſuę ſimplicitatis abſq; omni reſpectu, & pluralitate rei vel rationis, nec habet in ſe plurali-
tatē attributorum: niſi quaſi in potentia tm̃: & ſic capit eā oīs intellectus beatus quaſi prima & ſim-
plici actione intelligendi. Aut inquantū intellectus quaſi poſt cõprehenſionē huiuſmodi negotiaꝛ cir
ca huiuſmodi ſimplex comprehenſum per actum intelligendi pluralitatem dictam attributorum, re
ducendo quaſi de potentia in actū. Hoc mõ cõprehēditur in ſua ſimplicitate reali & abſq; omni reſpe-
ctu ad creaturas: & tamen bene concipitur pluralitas & diſtinctio rationum in ipſa. Et hoc eſt quod
dicit commentator ſuper. xii. Metaphyſicæ. ponendo differentiam inter pluralitatem quam opera-
tur intellectus in compoſitis ex materia & forma: & pluralitatem quam operatur in ſimplicibus: ex-
ponendo illud philoſophi de intellectu dei. vbi dicit. Quia intelligit ſe eſt intellectꝰ per acquiſitionem
intellecti. vbi dicit cõmentator. Magna eſt differentia inter ea quæ differūt in eſſe tm̃, & quę differūt
in intellectu tm̃. Multiplicitas igitur in deo nõ eſt niſi in intellectu differētia, non in eſſe. Eſt igitur in
deo omnimoda vnitas abſq; ratione pluralitatis in diuina eſſentia: vt res eſt ſecundū eſſentiam conſi
derata: & ſimiliter vt cadit in intellectu ſimplicis intelligentiæ ſecundum modum quo habet eſſe in
ſe. ſed tamē eſt in ea multitudo, inquantū intellectus circa ipſam negotiaꝛ, diſtinguendo penes ſe quæ
ſunt in eſſentia adunata. Hoc em̃ eſt de eſſentię perfectione: ꝙ in ſimplici ſecundum eſſe plura cõtine-
at diſtinguenda per intellectum. aliter enim non eſſet in ſine ꝑfectionis: niſi in ſimplicitate oēs ſimpli
citer perfectiones ſola operatione intellectus ſecundum ſe abſq; omni reſpectu ad extra diſtinguēda
contineret: & in ipſo intellectu vt intellectus eſt, & in ipſa re vt cadit ſub actuali perceptione intelle-
ctus, non ſimplicis intelligentię: ſed quaſi cõponentis & diuidentis. licet hoc intellectus diuinus faci-
at vno ſimplici intuitu: quo totum pelagus infinitatis diuinę eſſentiæ comprehendit. Non em̃ eſt cõ
ponens vel diuidens vt alibi dictū eſt: & nõ ſolū cõcipit hmõi pluralitatē intellectꝰ diuinꝰ circa ſuam
eſſentiam: immo etiā & quilibet intellectus beatus: q̃uis infinitatem pelagi illius, intellectus nullus fi
nitus attingit: vt forte q̃dam lateāt ei ex diuinis perfectionibus, nec vlli creaturę cõmunicabiles ſunt
Sunt ergo vt dictum eſt, rationes plures attributorum in diuina eſſentia: ſed non niſi ſecundum eſſe
qđ habet in ītelligētia, & hoc abſq; omni reſpectu & comparatione ad creata, non tamē abſq; reſpectu
omnino. Rationes enim attributoꝝ ſecundū quas intellectus diuerſos conceptus de ſimplici eſſentia
format: non ſunt niſi reſpectus fundati in diuina eſſentia. Sūt autē reſpectus plures ne ſynonymi ſint
cõceptus: q̃a cõceptū pluriū abſolutoꝝ circa diuinā eſſentiā impedit ſimplicitas. SVNT aūt in diui T
na eſſentia ne vani ſint & inanes: quēadmodū eſt cõceptꝰ rõnis cū figmētū cõcipiꝛ: quēadmodū cõci-
pi habet hircocerūꝰ. AD vidēdū aūt q̃liter dicti reſpectꝰ rõnis accipianꝛ: Sciēdū ꝙ large ſumēdo reſ- V
pectꝰ rõnis vel relationē ad reſpectꝰ q̃bꝰ aliq̃d diciꝛ relatiue ad aliud, & quibꝰ nõ diciꝛ: quorū differē-
tiā alibi expoſuimus: in deo præter reſpectus ad creaturas, Duplex eſt genus reſpectuum ſiue relatio
nū ad intra. Sunt enim in deo q̃dā relationes ſecundū rē ſiue reales, quędā vero ſecundum rationē ſi-
ue rationales. Relationē ſiue reſpectū realē importāt diuinæ perſonę & perſonales proprietates. Secū-
dū rationē vero important oīa attributa. oīa. n. in ſuo ſignificato includunt diuinam eſſentiā ne ſint

vana:ſub ratione alicuius reſpectus ne ſint ſynonyma.Non dico ad extra, vt ad creaturas.talis eñ
reſpectus non eſt niſi ſecundũ rationem alicuius cauſalitatis. Qualiter Auicenna & Rabi Moyſes
poſuerunt reſpectus plurificari in Deo & diuina attributa. ſicut patet alibi in quæſtione de ſigni-
ficatis attributorũ. Sed ſumuntur omnes reſpectus attributorũ veriſſime ad intra:inquantũ vide
licet intellectꝰ diuinꝰ cõcipiens diuinã eſſentiã,concipit ſeipſum & oĩa cõcipiẽda circa eã:vt mu
tuo ſeinuicem reſpicientia in perficiendo diuinas operationes ſecundum intellectum & voluntatẽ
in quibus eius actualitas,perfectio,nobilitas,& beatitudo conſiſtit: vt determinat Phus.xii.meta-
phyſicę.Ita ꝙ qualis eſt in Deo cõparatio reſpectuũ & relationũ realiũ ad ſua correſpõdentia non
niſi ad intra:talis eſt cõparatio reſpectuũ & relationũ rõnaliũ ad ſua correſpõdẽtia:& non niſi ad
intra : vt non ſit mirum ſi in Deo ſit per reſpectus mutuos reales in diuina eſſentia abſq; reſpe-
ctu ad extra diſtinctio realis: ꝙ ſit in ipſa per reſpectus mutuos rationales diſtinctio rationalis ſi-
ue ſecundũ rationem abſq; omni reſpectu ad extra:ſecundum ꝙ proceſſit ratio ſecundum hoc in
ducta.Sicut ergo perſonę diuinę pater,filius,ſpiritus ſanctus realiter diſtinguũtur in diuina eſſen
tia per ſuos reſpectus mutuos reales abſq; reſpectu ad extra:ſic attributa,bonitas, ſapientia,& hu
iuſmodi per ſuos reſpectus rationales, quibus cuncta quæ in deo pertinent ad intellectum,mutuo
ſeſe reſpiciunt ex vno latere:& ſimiliter quæ pertinent ad voluntatem ex alio latere:& hoc inquan
tum omnia & quæ pertinent ad voluntatem,& quæ pertinent ad intellectum,& ipſemet intellectꝰ
cadũt ſub apprehẽſione intellectꝰ. Qui vt dictũ eſt primo & ſimplici itelligẽtia cõcipit ipſam eſſen
tiam ſub ratione eſſentię,& deinde negotiando circa eſſentiam conceptam concipit eam vt intel-
lecta eſt,& vt intelligẽs ẽ,& vt ratio intelligẽdi:& quia in cognoſcẽdo & intelligẽdo ſeipſam cõpla-
cet ei in ſeipſa, deinde concipit eam vt volitum volens & ratio volendi. ET ſecundum hoc rei q̃
ſecundum ſe eſt vna & ſimplex, nomine vno nominanda : ſicut vnico conceptu eſt cognita: plura
nomina imponunť diuerſa nõ ſynonyma: ſicut pluribus cõceptibus concipiť. Cõceptibꝰ pluribꝰ
dico quo ad rationes attributorum:inquantum ſunt obiecta ratione diuerſa intelligẽtiæ:licet vno
ſimplici ituitu deus oĩa ſimul cõcipit. ET ſic diuina natura vt in ſua ſimplicitate cõſiderata dici
X tur natura aut eſſentia.Cuius ratio propria eſt ꝙ reſpicit alia ſicut in qua ſunt fundata. VT ve
ro eſt concepta & motiua intellectus ad actum intelligendi dicitur veritas. Cuius propria ratio
eſt vt reſpiciat eſſentiam vt eſſentia eſt,ſicut id cuius eſt declaratiua apud intellectum.Reſpiciat ve
ro intellectum:vt id cui habet declarare ſeu manifeſtare.Reſpiciat vero actum intelligendi: vt quo
declarat & manifeſtat.Reſpiciat vero ſapientiam tanq̃ habitum quo potentia intellectus habilis eſt
vt ſibi fiat hmõi declaratio & manifeſtatio. VT vero ipſa eſſentia eſt concepta per actum intelli-
gendi ſuiipſius,dicitur intellectus vel intelligentia.Cuius ꝓpria ratio eſt vt reſpiciat eſſentiam ſe-
cundum ꝙ eſſentia eſt,ſicut id qđ eſt conceptiuum eius.Reſpiciat autem veritatem:vt id per qđ
habet ſibi manifeſtari:actũ vero intelligendi ſicut id quo manifeſtatur: Sapientiã vero vt diſpoſiti
onem in ſe per quam de facili ſibi manifeſtatur:& ſic de aliis tam ex parte intellectus q̃ ex parte vo
luntatis. ET non ſolum attributa ſecundum reſpectuum rõnem diſtinguũtur inter ſe: quinetiã
eſſentia ꝑ operationẽ intellectus diſtiguitur ab oĩbus attributis vt differens ſecundum rationẽ ab
omnibus. EX quo patet clare,ꝙ nõ ſumiť rõnum differẽtia in deo ex cõparatione ad extra: vt di
cantur aliqua diuerſa ratione in deo:q̃a ſunt diuerſa re extra eis correſpõdentia. Tũc eñ cũ in deo
rõne differunt eſſentia & ſapientia,nõ minus q̃ eſſentia & bonitas:ſi ſapientia & bonitas nõ dican
tur eſſe in deo & differẽtia rõne,niſi quia ſunt bonitas & ſapiẽtia in creatura re differẽtia q̃ reſpi-
ciunt:ſimiliter nõ diceñť in deo eſſe & differentia ratione eſſentia & ſapientia: niſi q̃a ſunt in crea
tura ſapiẽtia & eẽntia re differẽtia q̃ reſpiciũt:qđ abſurdũ eſt dicere.tũc eñ deitas nõ diceret eſſen
tia niſi ex reſpectu ad eſſentiã creatã:qđ oĩno verũ eſt apud intellectũ creatũ ſcđm eius naturalem
cognitionẽ.Nõ plus eñ itelligit deitatẽ eẽ eſſentiã aut ſubam niſi ex reſpectu ad ſubam creaturę,q̃
Y ſapiẽtiã niſi ex reſpectu & cõpatiõe ad ſapiẽtiã creaturę. DIcẽtes ergo pluralitatẽ & diſtictionẽ rõ
nũ i deo nõ ſumi niſi ex cõpatiõe ad creata,minꝰ dicũt ſufficiẽter,& ex pte rõnũ cõceptarũ & intel
lectus cõcipiẽtis.Ex pte rationũ:qm̃ nõ diſtinguũt inter reſpectus rõnũ idealiũ & pfectionũ creatu
rarũ vt i deo ex vna pte:& reſpectꝰ rõnũ attributaliũ ex alia pte: ſed metiunť rõnes attributales
ad modũ rõnũ idealiũ.Qđ plane patet i mõ poſitiõis eorũ ſupra recitatę:cũ tñ aliud genꝰ rõnũ eſt
Z ratio idealis a rõne attributali vt patet ex pdictis. QVod etiã ex hoc maxĩe patet:ꝙ ſcđm pdicta
gradꝰ pfectionũ i creaturis diuerſi:reſpectu cuiꝰ ſumũť rõnes pfectionũ i deo: ſũt ſcđm modos eẽn
di determĩatos limitationũ diuerſarũ i creaturis:ſcđm q̃s & a deo & abiuicẽ diſtiguũť.Et iõ licet pfe
ctio i creaturis iquãtũ pfectio ẽ ſit dignitatis ſimplr:ꝙ tñ ſit iea gradꝰ aut limitatio hoc ẽ ipfectiõis &

indignitatis ſimpliciter. Vñ rationes perfectionum in deo ſecundum ꝙ rationes ſunt diuerſę, ſu-
muntur a gradibus perfectionum:non ſecundũ ꝙ perfectiones ſunt:ſic enim transferuntur ad De
um ratione vnius attributi generalis quod eſt bonitas aut perfectio:vt alibi expoſuimꝰ: ſed ſumun-
tur ab eis ſecundum ꝙ in gradu ſunt. Nunc aũt qđ in creaturis ĩperfectionis eſt:& non ſimpliciter
dignitatis,non poteſt ei abſolute attribui:vt ſimiliter expoſitũ eſt alibi. Si ergo ei aliquo modo at-
tribuatur:& non ſecundũ metaphoram:oportet ꝙ hoc ſit ſecundũ reſpectum quendã ad perfectũ
in creatura. Rationes vero attributorũ in Deo ab eis q̃ in creaturis ſunt ſumunť ſcđm rõnẽ q̃ ſunt
ꝑfectiones & aliqđ dignitatis ſimpliciter:nõ ſecundũ rõnẽ alicuius limitationis quã habent in crea
turis: vt ſimiliter expoſitum eſt alibi. Ideo nec metaphorice:nec ſecũdũ rõnem reſpectus ad ea quę
ſunt ĩ creaturis debẽt attribui,ſed ſimpliciter & abſolute abſq; omni reſpectu ad extra. ꝓpter illas
eñ rõnes attributorũ fit illorũ attributio ſecundũ metaphoram. Nõ enim diciť metaphorice leo
niſi q̃a proprie eſt audax:neq; metaphorice ſerpens:niſi q̃a proprie eſt prudens:& ſic de aliis. Minꝰ
etiã dicũt ſufficienter ex ꝑte intellectus:q̃a determinat ratiões attributorũ circa diuinam eſſentiã
ſolum,inquantũ cadit in cõceptione intellectus naturalis creati,qui nõ capit diuina niſi per creata
cum tñ verius debet accipi ꝑ reſpectũ ad intellectũ beatũ,maxime increatũ:vt patet ex ꝓdetermina
tis:q̃ intelligit primo & ꝑ ſe diuina & conſequenter alia:& diuina per ſe:alia nõ niſi ex reſpectu &
cõparatione eorum ad diuina. AD id ergo qđ arguitur in cõtrariũ:ꝙ plura ſecundũ rõnẽ tantũ A
nõ ſunt plura neq; diſtincta:niſi reſpectu & cõparatione ad plura diſtincta ſecundũ rem &c. Dicen
dum ꝙ illi q̃ tali rationi innituť decepti ſunt ꝑ exempla q̃ adducunt in creaturis de differentia
ſecũdũ rationẽ in puncto & colũna:quæ nõ ſunt oĩno ſimilia. ET eſt hic ſciendũ in principio ad
rationis diſſolutionem:ꝙ res quæcũq; non habet niſi duplex eſſe:vnũ in ſe abſolute vt eſt extra in-
tellectũ: aliud vt eſt in conceptu intellectus:& hoc dupliciter:vel ſimplici intelligentia:vel collati-
one circa eã facta. Vñ cũ attributorũ diuerſitas nullo mõ habet eſſe ĩ re ex natura rei abſolute vt ẽ
extra intellectũ:neq; etiã vt in ſua abſolutione eſt cõſiderata & in ĩtellectu ſimplicis intelligẽtię:ni
ſi quaſi in potentia, vt patet. Solũmodo ergo habet eſſe in ea vt cadit in conſideratione intellectus
ꝑtractantis & conferentis circa eam,per hoc quaſi educẽtis rõnes illas q̃ erãt potentia in re ſecũdũ
ſe conſiderata,de potentia in actũ. Sed eſt diſtinguẽdum de mõ educendi: qm̃ diuerſitas ſecũdum
rõnem circa rem quæ de ſe ſolum eſt vt in potentia ad illam:aut eſt facta circa eã ex ſola & mera
operatione intellectus circa rem:aut partim ab extrinſeco circũſtãte eam:partim ab intellectu. De
differentibus ſecundũ rõnẽ iſto ſecundo modo adhuc diſtinguendũ. qm̃ aut habent eſſe ex rebus
diuerſis circũſtantibus diuerſimode & corporaliter:aut ex eadẽ re circũſtãte diuerſimode & ſpũali
ter. PRImo iſtoꝝ duorũ modorũ veritatẽ habet illa maior ꝓpoſitio:& habet locũ ĩ illis duobꝰ exẽ-
plis de puncto & colũna. Nõ eñ ex ſola & mera cõſideratiõe intellectꝰ circa punctũ vt pũctus eſt po
nit intellectus circa ipm̃ rõnẽ principii & finis: ſed habẽt eſſe in eo abſq; eo quodammõ ꝙ cadat in
cõſideratiõe intellectꝰ. ex ſola eñ circũſtãtia linearũ diuerſarũ e diuerſo in punctũ cõcurrẽtiũ,abſq;
eo ꝙ cõcipiatur ab intellectu,punctꝰ ipſe ſcđm ſe habet rõnẽ pricipii vnius & termini alterius. Sed
cõpletiue & in actu perfecto non habẽt eſſe in ipſo:niſi vt cadit in cõceptione intellectus ſub dupli-
ci reſpectu ad circũſtantias extra:ita ꝙ in puncto ſecundum ſe vt eſt abſq; omni linea conſideratus
ſunt diuerſę rationes principii & finis in potentia oĩno:& hoc quaſi eſſentiali. Cum vero in ipſum
ex aduerſo lineæ concurrunt,ſunt in ipſo quaſi in habitu & in potentia accidentali. CVM vero B
cadit ſecundum illos duos reſpectus in actuali conceptione:tunc ſunt in ipſo ſecundum actum
perfectum. hoc enim eſt regulare ꝙ diuerſitas rationum vel intentionum non habet eſſe in actu
perfecto circa rem niſi ex cõſideratione intellectus: vt infra patebit. & ſimiliter cõtingit de dextro
& ſiniſtro in columna. Secundo autẽ modo duorum vltimorum modorum differunt ſecundum
rationem in qualibet re creata verum & bonum. Iſta enim licet habent eſſe in re qualibet ex reſpe-
ctu & comparatione ad idem:hoc tamen eſt ſecundum diuerſas rationes in ipſo:quæ ſunt bonitas
in voluntate diuina:ſapientia in diuina intelligentia. Ex hoc eñ ẽ veritas in eſſentia cuiuſlibet cre
aturę ĩquãtũ eſt eẽntia & natura,ꝙ eſt declaratiua ſui apud ĩtellectũ diuinũ: declarãs ſe eſſe tale qđ
in ſe,quale eſt in ſuo exemplari primo:ex hoc vero bonitas,ꝙ ipſa ex ſe ordinatur vt in finem & cõ-
plementum in diuinam bonitatem. & per hoc complacet eius voluntati. IN iſto autem ſecundo
modo manifeſte apparet falſitas illius maxię quã habẽt pro principio & fundamento. licet eñ di- C
uerſitas rationum in re creata,non habet eſſe niſi ex reſpectu ad rem extra:nõ tamẽ ad diuerſas cor
reſpondentes illis diuerſis rationibus : ſed ſolum ad eandem ſecundum diuerſas rationes in ipſa.
CVM vero ſecundum primũ modum principalem diuerſitas rationum eſt in re,ſcilicet ex mera

operatiõe intellectus, tunc nõ requiritur reſpectus ad aliquid extra: ſed ſcdm ꝙ vnã & eãdem rem in ſe ipſa, vt ſcilicet habet eſſe in ſuo cõceptu, conſiderat vel ſub ratione definitiõis explicãtis partes rei, vel ſub ratione definiti coadunantis eas. & per hunc modũ accipiť differentia ronum in attributis diuinę eſſentię abſq; omni reſpectu ad aliud. Si vero oĩno oporteret oẽm diuerſitatẽ rõnũ diuinorum attributorum reduci ad aliquã realem diuerſitatem: vt reſpectu illius accipiatur diuerſitas rõnũ: ipam tamẽ realẽ diuerſitatẽ nõ poneremus extra: ſed intra ipam diuinã eſſentiã: quæ eſt diuerſitas perſonarũ & perſonaliũ emanationũ. Cum enim oĩa attributa diuina ptinent vel ad intellectum aut ad voluntatẽ: filius aũt procedit per modũ intellectualis operatiõis: Spiritus ſanctus autẽ per modum operationis liberalis & volũtarię: quæcunq; igiť in attributis pertinent ad intellectum: reducunť & habent reſpectum ad emanationẽ verbi. Quęcunq; vero pertinẽt ad voluntatem: reducunť & habent reſpectũ ad emanationẽ ſpiritus ſancti: vt ſic ſicut apud intellectũ creaturæ naturalẽ nõ concipiunť diuerſæ rationes circa diuinã eſſentiam, vt bonitas aut ſapientia, niſi ex reſpectu ad bonitatẽ vel ad ſapientiam ſibi correſpondentem in creaturis ad quas reflectit omnem ſuum intellectũ: ſic apud intellectum diuinũ aut beatũ non concipianť diuerſæ rationes ſapientiæ & amoris circa diuinam eſſentiam: niſi ex reſpectu ad emanationem filii qui eſt ſapientia genita: & ad proceſſionẽ ſpiritus ſancti: qui eſt amor procedẽs: ad quos dirigit omnẽ ſuũ intellectũ. Et tũc diuerſa attributa pertinentia ad intellectũ & voluntatẽ diſtinguunť per reſpectũ ad illas emanationes: inquantũ ſecundum rectã rõnem intelligendi mediatius vel ĩmediatius ordinanť ad illa: & ſic recto ordine rõnis a reali ſimplicitate diuinæ eſſentiæ ſecundum rationem intelligendi diuini intellectus aut beati, primo cõcipiuntur diuerſę & diſtinctæ rõnes attributorũ: & ex eadem ſecundũ diuerſas rõnes attributorũ procedũt diuerſę & realiter diſtinctę emanationes perſonarũ: vbi ceſſat oĩs eſſentialis reſpect⁹ q eſt in diuinis: & mediantibus diuerſis pſonarũ emanationibus ꝓcedit a diuina eſſentia vniuerſitas creaturarũ ad quas accidentalẽ habent reſpectũ. & ſecũdũ hoc gradatim ſecundũ rationẽ intelligendi a prima vnitate quę eſt in fine ſimplicitatis virtute oĩa cõtinẽtis ꝓcedit oĩs nũerus & rõnũ & rerum relatiuarũ in deo: necnon & rerũ abſolutarum in creaturis.

CIrca ſecundum arguebatur: ꝙ eſſentia alicuius accidentis tranſlati a creaturis Quæſtio. ii. ad deum maneat in deo. Quoniã relatio quę eſt vnũ ꝑdicamentũ accidentis, & Argu. prin. transfertur a creatura in deum, duplicem habet reſpectum & ad ſuum fundamẽtum & ad ſuũ oppoſitum: & in deo ſecundum reſpectum ad ſuũ fundamentum cadit in ſubſtantiam: quia illud eſt diuina eſſentia. manet tamen in deo vera relatio ex comparatione ad ſuum oppoſitum. Sed ex tali comparatiõe habet eſſentiam & eſſe eſſentię: ꝑ qđ conſtituit vnum prædicamentorũ in creaturis. Genera D enim diſtinguuntur ꝑ eſſentias rerum. ergo &c. IN oppoſitũ eſt Boetius de trinitate. AD clariorẽ intellectũ: qᷓliter relatio eſt gen⁹ manẽs in deo, & qrundã aliarũ qᷓſtionũ ſequẽtiũ: oportet reducere ad memoriã aliqua q̃ alias determinauimus in qᷓſtione de rationib⁹ ꝑdicamẽtorũ in deo: & aliquãtulũ paulo alti⁹ ĩchoando, ſciẽdũ ꝙ prim⁹ cõceptus cõmuniſſim⁹ & cõis ad cõceptũ vanũ quo cõcipitur ſaltẽ modo priuatorio id cui nihil natũ eſt reſpondere in re, vt eſt concept⁹ fictitius chimęrę vel hircocerui: & ad cõceptũ verũ quo cõcipiť mõ poſitiuo id qđ ẽ aliqd ꝑ eẽntiã, & natũ exiſtere extra intellectũ in rerũ exiſtẽtia, vt eſt cõcept⁹ diuinę eſſentię & creaturę: PRImus inquã cõceptus cõiſſimus & cõis ad illũ cõceptũ, & ad iſtũ, eſt cõceptus quo cõcipitur res a reor reris dicta. quæ cõtinet ſub ſe rẽ imaginariã quæ eſt purũ non ens: quia neq; ens ꝑ eſſentiã neq; natũ eſſe ꝑ exiſtẽtiã. De quo dicit Phus: Qđ nõ ẽ nõ cõtigit ſcire. Et cõtinet ſub ſe rẽ verã q̃ ẽ natura & eẽntia alicuius vel rei increatę vel createę habẽtis ideã in mẽte diuina & natę exiſtere extra: in q̃ nõ cõſiderať ratio eius qđ eſt eſſe aliqd ꝑ eſſentiã niſi ex reſpectu quodã ad rõnẽ exẽplaris in deo. Res enim quæcũq; ſiue exiſtẽs ſiue nõ exiſtens, ſi habet eſſe in deo ſcdm exẽplarẽ rõnẽ, nõ ſolũ diciť ꝙ eſt res dicta a reor reris: ſed etiã ꝙ ſit natura & eſſentia aliq̃. Et ideo dicitur res a ratitudine. Et hęc res eſt ſuper quã fundať prima ratio ꝑdicamẽti. Inquãtũ eñ habet rõnẽ idealẽ in diuina eſſentia q̃ non eſt niſi purum eſſe qđ eſt neceſſe eſſe: ſecũdũ ꝙ determinauimus in qᷓſtionibus de eſſe dei: eſt in ſua eſſentia ꝑticipatio q̃dã diuini eſſe: qđ nõdũ eſt eſſe exiſtentię: ſed qditatiuũ: qđ indicat definitio: ita ꝙ in tali re eſt conſiderare differẽtia ꝑ intẽtionẽ cõem quæ ſunt vnũ re. primo ſcilicet ratio realitatis, & ratio eſſentię: quam nõ habet res ex ſe: ſed ex participatiõe exẽplaris ſui. Item ſcilicet ratio ipſius eſſentiæ non ſecundum rationem eſſentiæ: ſed ſecundum rationem realitatis a reor reris dictæ quam in ſe includit & ratio eſſe eius quiditatiui. Vnde res creata in ſimplicitate eſſentiæ ſuæ abſq; exiſtentia actuali conſiderata rationem compoſitionis habet ex qđ eſt & quo eſt: ſiue ex eſſen-

In oppoſitũ.
Reſolutio q.

tia inquantū eſt ipſa realitas dicta:& ipſo eſſe participato:vt ſecundum hoc oīs eſſentia creaturæ recedit a diuina ſimplicitate in qua eſſentia eſt ipſum eſſe. ET ſecundum illa duo quæ cadunt in E
creatura ſecundum eſſe quiditatiuū conſiderata, conſtituiť natura ꝑdicamēti:& hoc ex illis duobus quæ ſunt res prædicamenti & ratio prędicamenti.Res enim ſiue eſſentia:inquantū res eſt: nō eſt ꝑdicamentū:neq; eſſe:neq; ens inquantū ens eſt.tunc eñ deus caderet ſub ꝑdicamento. SED cum aliquid ens dicatur dupliciter:aut quia eſt ipſum eſſe,vt deferens & delatum differāt ſecūdū rationem tantū:aut quia eſt habens eſſe participatum: vt deferens & delatum differant intentiōe eſſe primo modo cōuenit ſoli deo:eſſe ſecundo mō cōuenit enti creato:qđ cum re cuius eſt,conſtituit naturam ꝑdicamenti.Vñ dicit Auicenna,ꝙ ꝑdicamentū eſt res cui conuenit eſſe vt res dicatur id qđ in prędicamento ſubiicitur.Eſſe vero ſecundum ꝙ participatū eſt,dicať ratio ꝑdicamenti qua ꝑdicamentū eſt.Ita ꝙ ratio participationis eſſe eſt ratio quæ facit rem ipſam eſſe in prædicamento ſimpliciter.Res vero ſubiecta eſt q̄ facit determinatum ꝑdicamentū. Ita ꝙ diſtinctio ꝑdicamentorū adinuicem ſumitur penes diuerſos modos ipſius eſſe in participando ipm a diuerſis eſſentiis rerū diuerſimode:niſi ꝙ in ꝑdicamentis relationū nō ſunt diuerſę res a rebus ꝑdicamentorum abſolutorū ſuꝑ quas fundanť:quę ſola intentione differunt:inquantū ſunt res ꝑdicamētorū abſolutorum & relatiuorū.Diſtinctio vero cuiuſlibet.x.ꝑdicamētorū in ſe,ſumitur penes diuerſitatem rerū quæ ſunt ſub ꝑdicamento eſſe participantiū ſecundū ꝑdicamenti determinatā rōnē. PRImo F
ergo eſſe participatū inquantū eſt ratio cuiuſlibet ꝑdicamenti generalis,diuidiť penes duas rationes ſpeciales:quę diſtinguūt ꝑdicamentū ſubſtantiæ a ꝑdicamentis accidentiū.Eſſe eñ participať a re aut ſubſiſtendo:aut ſubſiſtenti inhęrendo.Primo mō eſt ꝑdicamētum ſubſtātię q̄ eſt ꝑdicamētum:qꝛ nominat rem cui conuenit eſſe ſubſiſtendo.Secundo mō eſt gn̄aliter ꝑdicamentū accidentis:quia nominat rem cui conuenit eſſe alteri inhærendo. Vñ & accidētia non definiunť niſi ſubſtantiam includendo in ſua definitione.ſecundū Phum.vii.metaphyſicæ.Ex quo eſt hic aduertendum: ꝙ ſicut nomē accidentis qꝛ imponitur a rōne prædicamenti:quæ eſt modus eſſendi inhęrendo alteri:ideo eſt nomē intentionis:nō rei: ſic nomen ſubſtantiæ inquātū imponiť a ratione ꝑdicamenti,quę eſt modus eſſendi ſubſiſtendo,eſt nomen intentionis non rei.Generaliter eñ verum eſt ꝙ nomē impoſitū a rōne ꝑdicamenti nomen intentionis eſt inquantū hmōi. PRAEdicamētum G
vero accidentis diſtinguiť ſecundū duos modos ꝑticipandi eſſe alteri inhærēdo.eſſe eñ conuenit alicui alteri inhęrendo:aut ſecundū ſe & abſolute:aut in reſpectu ad aliud. Primo modo ſunt duo ꝑdicamenta accidentiū:ſcilicet quātitas & q̄litas.Secundo modo ſunt alia ſeptem ꝑdicamēta relationis cōmuniter dictę:quæ ideo ad vnū ꝑdicamentū habent reduci:vt expoſitum eſt in ꝑnominata quæſtione. PRAEdicamentū ergo relationis licet duo in ſe cōtineat:rem cui conuenit eſſe nō H
in ſe ſubſiſtendo, ſed alteri inhærendo:ꝑ qđ cōmuniter cū aliis ꝑdicamentis accidentiū diſtinguitur a ſubſtantia:nec abſolute exiſtendo,ſed ad aliud ſe habendo:per qđ diſtinguitur communiter contra ſubſtantiam,quantitatem,& qualitatem:tamen ratione rei ſubiectæ nō cōſtituit ꝑdicamentum determinatū qđ eſt relatio.Quia ꝙ ꝑdicamētū ſignificet rem cui cōuenit eſſe,hoc oībus ꝑdicamentis cōe eſt.Sed ꝙ determinatū ꝑdicamētum relatiōis diſtinctū contra alia tria dicit:hoc conuenit ei rōne modi determinati eſſendi quē dicit: qui ſibi ſoli cōuenit, q eſt ratio ꝑdicamenti. NVnc I
autē q̄q̄ ꝑdicamētū accidētis duo dicit ſicut & alia:ſcilicet rē ſubiectā & determinatū modū eſſendi:totā tñ accidentalitatē habet relatio rōne ſuę realitatis:quā nō habet propriā: ſed cōtrahit eam a re alterius ꝑdicamenti accidentis ſupra quā fundať:vt ſupra determinatū eſt in q̄ſtione ꝑnominata.Ita ꝙ ratione eius qđ eſt eſſe ad aliud vt ad obiectū:nullā rōnem accidentis habet: ſed ſolum ex cōparatione quā habet ad ſubiectū in quo habet eſſe id a quo habet ſuam accidētalitatē.Quia eñ albedo accidēs eſt in ſubiecto:ideo ſil̄itudo fundata ſuꝑ albedinē accidēs eſt in eodē:ita ꝙ qcunq; reſpectus ſuꝑ nudā ſubſtātiā fundať,nihil accidētalitatis oīno in ſe habet:ſed eſt relatio ſubſtantialis nō accidentalis:ſicut cōtingit de reſpectu oīm relationū quæ ſunt in deo:in quo ꝑdicamentū relationis cū trāſfertur ad deū,idcirco ratione rei ſubiectę & accidentalitatis ſuę quā dicit in creaturis non manet:ſed tranſit in ſubſtantiā:& manet ſolum rōne eſſe ad aliud.Ita ꝙ eſſe ad aliud eſt commune relationi in creaturis & in deo. Sed ex parte realitatis quam contrahit relatio a ſuo fundamento hic & ibi,eſt tota diuerſitas. EST ergo dicendum ſimpliciter ad quæſtionem:ꝙ eſſe nullius accidentis manet quocunq; prædicamento tranſlato ad deum etiā relatione de qua principaliter quæſtio proponebatur:vt patet ex argumēto pro ſola relatione inducto. Qualiter autem oīs ratio accidentis & accidentalitatis tranſumitur in ſubſtantiā quocunq; ꝑdicamēto trāſlato in diuinam ꝑdicationem,ſufficienter in ꝑdicta quęſtione eſt expoſitū.Sed quęſtio ꝓpoſita aliquātulū eſt

arctata.nõ enim quærit vtrum aliquod accidẽs manet in Deo:ſed vtrũ manet eſſentia alicuius ac-
cidentis:quaſi etſi certũ ſit,ꝙ nullũ accidens manet in Deo,dubiũ tamen ſit an maneat in ipſo eſ-
ſentia alicuius ꝑdicamenti accidentis:licet ipm̃ accidens non maneat. quaſi aliud ſit eſſentia acci-
dentis & ipm̃ accidẽs ſiue res accidẽtis. Quod nõ eſt verũ:immo eſſentia tam ſubſtãtię q̃ acciden
tis eſt realitas ſua:cui cõuenit modus eſſendi vt ratio ꝑdicamenti ſui ꝓpria.Quia tamen qcq̃d rei
eſt in ꝑdicamẽto cuiuſcũq; accidẽtis:in eo cõſiſtit ſua accidẽtalitas ꝓpria:ſcd̃m quã diſtinguit̃ co-
ordinatio ꝑdicamẽti,manẽte eodẽ modo eſſendi tanq̃ rõne ꝑdicamẽti in tota coordinatione:& res
nullius ꝑdicamẽti accidẽtis trãſlati ad Deum,manet:idcirco etiam nullius ꝑdicamenti accidentis
K eſſentia cum transfertur ad Deum,manet in Deo. ET ꝙ obiicitur de relatione quæ eſt accidens
in creaturis:ꝙ eſſentiã habet ab eo qđ eſt eẽ ad aliud:& quo ad hoc manet:quare manet eiꝰ eẽntia
& ſic eẽntia accidẽtis:Dicẽdũ ſcd̃m iã dicta ꝙ cũ duo ſunt in quolibet ꝑdicamẽto,res ꝑdicamenti,
& ratio ꝑdicamenti:quæ in ꝑdicamento relatiõis eſt eẽ ad aliud:& eẽntia ꝑdicamenti,ſcd̃m quam
procedit diuiſio in ſua coordinatione,conſiſtit in ſua realitate:patet ꝙ eſſentia relationis non con-
L ſiſtit in ſuo eſſe ad aliud,ſed in ſua realitate. ET Q; ARGVITVR ꝙ relatio ex comparatione
& eſſe ad aliud habet eſſentiam prædicamenti:quia per hoc in creaturis diſtinguitur ab aliis prę-
dicamentis:& diſtinctio generum eſt per ſuas eſſentias: Dicendum ꝙ in prædicamentis duplex eſt
generũ diſtinctio. Vna qua vnum ꝑdicamentum diſtinguit̃ ab alio. Alia qua quodlibet ꝑdicamen
tum diſtinguitur in ſua coordinatione. Prima,vt dictũ eſt,ſumitur penes rõnem ꝑdicamẽti: vt in
ꝑdicamentis accidentiũ penes modum ineſſe. Ita ꝙ ſi oĩs res & oẽs eſſentiæ accidentiũ haberẽt vnũ
& eundem modum inhęrendi ſubſtãtię,omnes eſſent eiuſdem ꝑdicamẽti. Vñ quia omnis res quæ
qualitas appellatur vnũ & eundem modum habet inhęrendi:& ſimiliter oĩs res quę appellat̃ quã
titas,alium habet modum inhęrendi ſubſtantiæ q̃ illę quę dicunt̃ qualitates: ideo oẽs illę res ſunt
vnius ꝑdicamẽti:& illę ſimiliter vnius,ſed alterius:nec dicerent̃ ꝓpter rerũ & eſſentiarũ differen-
tiam eſſe diuerſorum ꝑdicamentorũ niſi haberent diuerſum modũ inhęrendi ſubſtantiæ ſiue eſſen
di in ea. Secunda vero diſtinctio ſumit̃ penes rem ꝑdicamenti: & fit per rerũ eſſentias diuerſas ſub
eſſentia cõis generis,& ſub eadem rõne cõi quę eſt ipſius ꝑdicamẽti:ſcd̃m modum inhærẽdi ſubſtã
M tiæ ſiue eſſendi in eadem. In quo ſi nõ cõmunicarent,non eſſent eiuſdem ꝑdicamenti. DE ꝑdica-
mento ergo relationis:verũ eſt ꝙ ad aliud eſſe cõſtituit ipm̃, diſtinguẽdo ipſum ab aliis ꝑdicamen
tis. Id autẽ qđ cõſtituit ipm̃ tanq̃ illud ꝑ qđ habet diſtingui in ſua coordinatione,nõ ẽ ad aliud eſſe
quia hoc eſt ratio cõmunis quæ circuit omnia quæ ſunt in eodẽ ꝑdicamento. Nec ẽ alia ratio eſſen
di ad aliud relationis quæ eſt ſuppoſitionis,ab illa q̃ eſt ſuppoſitionis:quia tũc eſſent diuerſorũ prę
dicamentorũ. Sed iſtę relationes & ſimiliter oẽs alię abinuicem diſtĩguunt̃ penes ipſas res in quibꝰ
conſiſtit eſſentia earum:ſicut eſt earũ realitas. In nullo enim ꝑdicamento eſt aliud res ꝑdicamẽti q̃
N eius eſſentia. ET ſic cũ in ꝑdicamento relationis in creaturis tria cõueniãt:Primũ ꝙ ſit res aliqua
licet per illud ſuper qđ fundatur:vt dictum eſt:Secundum ꝙ ſit in alio vt in ſubiecto cui inhęret:
Tertium ꝙ cum hoc oportet ꝙ hoc eſſe habeat in reſpectu ad aliud : quoad prima duo quæ cõia
habet cũ aliis ꝑdicamentis accidentiũ,cum transfertur ad diuina,mutatur res eius in rem ſubſtã
tię ſuper quam fundatur in deo:& eſſe in ſubiecto in ſecundũ ſe & non in alio eſſe:& manet ſolum
quoad illud qđ ſibi proprium eſt:quo diſtinguitur & a ſubſtantia & a quolibet accidente alio: qđ
eſt ratio ꝑdicamẽti relationis:ſcilicet ad aliud eſſe nudũ. Non ꝙ iſta ratio ſola ſit ipſum ꝑdicamẽtũ
relationis in deo:ſicut nec eſt in creaturis: ſed prædicamentum relationis in deo eſt res cui conue
nit in ſe eſſe non abſolute:ſed in reſpectu ad aliud:quemadmodum in creaturis prædicamẽtum re
lationis eſt res cui conuenit in alio eſſe nõ abſolute,ſed in reſpectu ad aliud. Sed non eſt relationi
propria realitas alia a realitate ſui fundamenti in deo:ſicut neq; i creaturis. Neq; ſimiliter eſſentia
alia eſt relationis in deo ab eſſentia ſui fundamenti:ſicut neq; in creaturis.

SEquũtur q̃ſtiones q̃ pertinẽt ad diuinę ſubſtantię actionẽ. Vbi q̃rebatur vnum Quęſtio. iii.
de eiꝰ actione interiori:ſcilicet vtrũ in Deo ſit ponere aliquã infinitatem idea-
rũ vel cognitorum. Et alia duo de eiꝰ actione tranſeunte in aliq̃d extra. CIR- Arg. princ.
ca primũ arguitur ꝙ ſic. quoniã ex hoc eſt idea i Deo, & ex hoc cognoſcit alia
a ſe,ꝙ ipſe ratione ſuæ perfectionis eſt imitabilis a creaturis: & ꝙ ipſe omnes ſu
as commutabilitates cognoſcit. ſed ipſe ratione ſuæ perfectionis infinitę ſcd̃m
ĩfinitos gradꝰ imitabilis ẽ a creaturis:& oẽs illos ſil' actu cognoſcit. Ergo ĩfinitę
ideę ſunt ĩ ipõ:& infinita ĩ ſe ſimul actu cognoſcit. Quod ẽt maxĩe apparet ex ꝑte cognitiõis.qm̃ et
ſi eẽnt in ipõ ideæ ſpecierũ finitæ : tñ ſub vna ſpecie infinita pñt eſſe ĩdiuidua ſcd̃m ſucceſſionẽ:q̃

In oppoſitũ. non ſucceſſiue:ſed ſimul omnia cognoſcit.ergo &c. CONtra.ſi in Deo eſſent infinitę ideæ,& per
Primum. illas infinita ſcd̃m ſpecies cognoſcerẽt:cũ cuilibet ideę reſpõdeat gradus determinatꝰ pfectionis in
creatura:ergo licet eſſentia cuiuſlibet creaturę ſcd̃m ſpẽm eẽt finitę pfectionis:tamẽ totalitas,ſiue
vniuerſitas eſſentiarũ pfectionis omnium creaturarũ,ſimul infinitatẽ quandã perfectionis impor-
taret.Et cum ſcd̃m Philoſophũ primo Cæli & Mũdi, infinitum infinito neq; maius ſit,neq; minꝰ:
ergo perfectio Dei non erit maior perfectiõe vniuerſitatis creaturarum:neq; iſta minor illa.quod
Secundum. eſt abſurdum. EX parte vero cognitiõis arguitur ſpecialiter ſic.Quod repugnat entitati,repu
gnat cognoſcibilitati.Quia ſicut ſe habet vnũquodq; ad eſſe:ſic ſe habet ad cognitionem.vt dici-
tur.i.Metaphyſicę.Infinitũ repugnat entitati creaturę.ergo & cognoſcibilitati . Deus autem non
Reſponſio. cognoſcit niſi cognoſcibile.ergo &c. DICENdum q; alia eſt difficultas quæſtionis huius ex par- O
te idearum,& ex parte cognitorum.quoniam idea reſpectum dicit ad eſſentias rerum:ita q; infini
tas idearum neceſſario ponit infinitatem eſſentiarum creaturę ſcd̃m ſpeciem.Et cũ ſpecies quæli-
bet diuerſæ diuerſos gradus perfectionis habẽt in ſe:infinitas idearum ponit infinitos gradus per
fectionum infinitarum eſſentiarum ſpecie differentiũ.Cognitio autem infinitorum poteſt attendi
quo ad ea,quę ſunt de ipſa diuina eſſentia:vt eſt infinitas rationũ attributaliũ:ſi forte eſſet in Deo
vel quo ad ea quę ſunt extra eum.Et hoc vel quo ad differentia ſpecie.in quo eodem curſu currũt
infinitas idearũ,& infinitas cognitorum:niſi forte quo ad ſpecies numerorũ,vel quo ad differen-
tia numerorũ:vbi forte poteſt eſſe infinitas cognitorũ:quia indiuidua proprias ideas in Deo non
habẽt. QVANtũ ergo ad iſtam quæſtionem pertinet,de infinitate idearũ,& cognitorum extra P
ſe ſpecie differentium,vel quorumcunq; abſolutorum intra ſe:dicendum q; in omnibus quæſtio-
nibus quę tangunt potentiam actiuam in aliquid agendo,huiuſmodi oportet tenere regulã,q; vi-
delicet inſpiciendum eſt ad potentiam paſſiuam ex parte recipientis in ſe diuinam actionem in fi-
endo:vtrũ ſcilicet potentiæ actiuę in illo reſpondeat aliqua potentia paſſiua in iſto.hoc eſt:vtrum
poſſibile ſit fieri,vel eſſe:de quo quęritur vtrum poſſibile ſit Deum facere. VNDE cum propo
ſita q̃ſtio de infinitate idearũ,& cognitorũ ſcd̃m ſpeciem extra,vel quorũcunq; intra ſe in Deo de Q
pendeat ab infinitate eſſentiarum ſpecificarũ rerũ factibiliũ a Deo ſcd̃m gradus infinitos extra ſe,
vel quorũcunq; infinitorũ intra ſe:nihil enim habet ideam in Deo,aut imitabilitatẽ,aut cognoſci-
bilitatem:per quã res ipſa cognoſcibilis eſt a Deo:niſi ſit natura aut eſſentia ſpecifica in eſſe q̇ditati
uo: licet nõ ſit aliq̇d in effectu:inſpiciendum eſt ergo in propoſita q̃ſtione, vtrũ ſit poſſibile in re-
rũ natura eſſe eſſentias rerũ ſcd̃m gradus pfectionis ſeſe excedentes eẽ infinitas,quoniã ſi ſic: cum
eſſe rerum q̇ditatiuũ non dependet a tẽpore,ſed ſit in æternitate ꝑ rationem extra rem quã habet
in ęterno:& in ęternis nõ differũt eſſe & poſſe:ponẽdũ eſt q; eſſentiæ rerũ ſcd̃m gradus perfectio-
nis ſunt infinitæ:& q; Deus infinitas earũ ideas habeat in ſe,& infinitorum ſcd̃m ſpecie notitiam
ſcd̃m eas.Sin autẽ nequaq̃,depẽdet ergo diſſolutio ꝓpoſitæ quęſtiõis a cuiuſdã alterius quęſtiõis
diſſolutione:An ſcilicet poſſibile eſt in eſſentia & natura creaturę ponere q; vna aliam in imitãdo
diuinam perfectionẽ poſſit ſemper ſcd̃m gradum maiorem & minorem excedere in infinitũ.quia
ſi ſit poſſibile:neceſſarium eſt ponere in Deo eſſe infinitas ideas:& ipſum ĩfinitorum habere cogni
tionem.Si non,ecõtra impoſſibile eſt illud ponere in eſſe:nec Deus habebit infinitas ideas,nec co-
gnitionem infinitorum ſcd̃m ſpeciem.Et ſimiliter eſt de infinitate cognitorum intra ſe. Quid R
autem de hac vltima quęſtione ſentiendum eſt:obſcurũ,& multum remotũ eſt a nobis:propter in
comprehenſibilitatem infinitatis.Certum tamen eſt nobis in hac quęſtione,quantũ ad ideas,& eſ-
ſentias rerum ſcd̃m ſpeciem: q; proceſſus ille ſcd̃m gradus perfectionis,ſecundum magis & minꝰ
imitãdo diuinam perfectionẽ in infinitum eſt per additionẽ ad formã:q̄a oĩs perfectio eſt a forma.
Et ita gradus ſuperior in imitãdo eſt a forma perfectiori. Si ergo proceſſus ille poſſibilis eſſet pro
gredi in infinitum in forma:ergo per appoſitionem procedere poteſt augmẽtum ſimpliciter & ab
ſolute in infinitum.ſicut & diuiſio in quantitate ſecundum materiam per diuiſionẽ procedere po
teſt in infinitũ.quod plane eſt contra determinationẽ Philoſophi.iii.Phyſicorũ.cap. de infinito. vbi
plane dicit q; infinitũ potentia eſt ſicut materia.& non accipiendũ ſicut hoc aliquid permanẽs: vt
hominem aut domitum:ſed ſicut dies dicitur, & agon,quibus eſſe nõ eſt:ſicut ſubſtantia quędam
facta,ſed ſemper in eo quod ſit alterũ & alterum.Sed in magnitudinibus quidem permanẽte acce
pto hoc accidit:in hominibus autẽ & tẽpore corruptis. Vnde q̄a generatio hoim̃ & vniuerſaliter
multiplicatio indiuiduorũ ꝑ materiã eſt aut modo materiali ſub ſpecie,ſicut & diuiſio continui,
ideo abſq; omni incõuenienti põt ꝓcedere ĩ infinitũ,nec oportet dare ꝓceſſum hmõi aliquãdo finiri
ſcd̃m actum. ECONuerſo autẽ multiplicatio ſpecierũ ſcd̃m gradus perfectionis eſt per formam S

determinationem Phi non poteſt propter naturam formæ augmentum procedere in infinitum:qa
neceſſe eſſet dare poſſibilitatē eſſendi aliquod corpus infinitū.dicit enim ſic.Finitum omne excellēs
ſecundum appoſitionem neq; potentia poſſibile eſt eſſe:ſi vere non eſt ſecundum actum infinitum
vbi dicit Cōmentator.Entitas materiæ & infiniti potentia eſt:forma autem & finis ſunt in actu.
Finitas ergo eſt ſimilis formę:& infinitū materiæ. Quoniam ſi poſuerimus ꝙ magnitudo poterit
creſcere in infinitum:tunc infinitum exibit in actum.Et cum poſuerimus ꝙ diminutio procedit ĩ
infinitum,non accidit impoſſibile.& cauſa eſt:qm̄ diminutio eſt in re ad nihil:cuius cauſa eſt mate
T ria:& additio eſt ad eſſe:cuius cauſa eſt forma.Et infinitas ineſt penitus per materiam:ſicut finitas
per formá.Nec eſt vt videtur in hoc differentia inter magnitudinē molis & perfectionis. PRAE-
terea cum ordo eſſentiarum ordinatarum ſit eſſentialiter adinuicem ordinatarum: quia eſt par-
tium principalium vniuerſi: quæ eſſentialem inter ſe habent ordinem per naturalem influentiam
ſuperiorum incorruptibilium inter ſe & ſuper inferiora corruptibilia:& hoc ſecundū genus cauſę
mouentis ad conſtituendum vnitatem vniuerſi:non tantū partium aggregatione:ſed naturali col
ligantia & connexione:vt infra dicetur in quadam queſtione de angelis:in eſſentialiter autem ordi-
natis non poteſt eē proceſſus in infinitum:ſumendo vnum poſt aliud vel ante aliud : ſicut patet in
ordinatis accidentaliter:licet enim ſecundum determinationē Phi homo poteſt eſſe ab homine in
infinitum ante & poſt:nec ſit ponere primū nec vltimū:& hoc quia vt dicit octauo phyſicorū,oīa
ſunt infinita:ſed non ſimul:& habent extra vnumquodq; eorum aliá cauſam per ſe eſſe eorū:& ipſa
abinuicem fiunt per accidēs:inquātum ſunt illius inſtrumenta:vt dicit ibi Cōmentator:tamē ſe-
cundum ipſum in mouentibus & motis eſſentialiter ordinatis neceſſe eſt ꝙ omnia ſint finita.ſicut
expreſſe dicit Cōmentator ibidem,& ſimiliter ſecundo metaphyſicę:vbi in talibus cauſis mouenti
bus & motis adinuicē probat eſſe ſtatum in aliquo primo mouente non moto:& in aliquo vltimo
moto nō mouente:& etiá in intermediis mouentibus & motis ſimul.dicit eñ Cōmētator.Sic ma-
nifeſtum eſt in motis quæ mouent ſe adinuicem habentibus ſitum quæ ſunt ſimul.impoſſibile eſt
enim vt ſint infinita eſſentialiter aut accidentaliter.Si autē hoc fuerit poſitum in vniuerſo carente
ſitu,tūc erit impoſſibile eſſentialiter:ſed eſt neceſſariū accidētaliter : & hoc in generatiōibus & cor
ruptionibus non ſimul exiſtētibus.ſecundū ꝙ dicit ſuper quintū phyſicorum.Cum ante tranſmu-
tationē in actū demonſtratū,eſt alia tranſmutatio: & ante illam alia: & hoc eſſentialiter:tunc in-
ueniuntur trāſmutationes infinitæ.ſupple ſimul:qđ eſt impoſſibile:ꝑ accidens vero eſt neceſſariū
vt ꝙ homo ſemꝑ generetur ab hoīe.Cum ergo infinitas ſpecierum in infinitū accepta in dei ſcien
tia ſi habet ideas earum infinitas non poteſt eſſe in habentibus ſitum:in eis enim infimū in gradu
eſt vnicū vt prima materia,& ſimiliter ſupremū:vt cęlū vltimū:oportet ergo ꝙ ſit ĩ eſſentiis ſeꝑatꝭ
etiá excluſis oībus corporalib⁹ ſitum habētibus. Illę aūt ſecūdū doctriná ſanctoꝝ:vt infra patebit
in q̄ſtione de angelis,adinuicē eſſentialē hñt ordinē influēdo & mouēdo ſcđm illuminationē.Si er-
go aliqd valet doctrina Phi,ĩpoſſibile eſt oīno ponere talē infinitatē ĩ eis in actu:q̄re neq; in potētia.
quia ĩ hoc nulla accidit differētia. Vñ qa ĩ hoc nō differūt eē & poſſe:etiá ſcđm Phum q ponit oīa
fieri a prīo neceſſitate naturę:vt infra patebit:quæcūq; pñt eſſe ĩ eſſentiis rerū eſſentialiter ordina-
tis neceſſe eſt illa eſſe ĩ actu.Ideo Phus poſtq̄ viſum ē ei ipſas eſſe nūero finitas magis q̄ ĩfinitas,nu-
merū hmōi eſſentiarū ponit eē ĩ nūero certo & finito ſcđm nūerū orbiū mobiliū aut motuū:vt de
terminat.xii.metaphyſicę.q̄rū prīa ē motor oīm & vnic⁹:ſed aliæ ſunt plures ſingulos mot⁹ agen-
tes.Vñ de Platonicis q poſuerūt formas rerū ideales eē nūeros,dicit.xii.metaphy.Nihil certi dixeſt
de nūero earū:qa aliq eoꝝ dicebāt nūeros earū eē infinitos:alii vero vſq; ad decē tantum.Q; ergo
eētiæ creaturarū differēter poſſint imitari ſcđm magis & minus diuiná ꝑfectionē ĩ infinitū,nō vi
deo niſi ponať aliq̄ earū ꝑfectiōis ĩfinitæ.Qm̄ licet ꝓcedēdo cōtinue ab vna ad alterá nūq̄ ē deueni
re in aliquá ĩfinitá:ſed ꝓcedit ꝓceſſus ĩ infinitū:neceſſe tñ eēt ponere ꝙ poſſibilitas in forma crea-
ta eēt ad perfectionē infinitá:vt videtur ſecūdū dicta Philoſophi.Et ſi eſſet poſſibilitas, eſſet actua-
litas: quia plures eſſentiæ rerum eſſe non poſſunt q̄ ſunt ſecundum ideas ſuas in deo. Et ſic nō
ſolum oportet hic accipere infinitatem ſicut diem & agonē:ſed ſicut hominem aut domum,& ſe-
cundum actum.Ita ꝙ ſi nulla illarum eſſet infinita ſecundum actum: nec omnes ſimul vt ſimul
acceptæ:licet proceſſus huiuſmōi acceptionis ab vna in alteram procederet in infinitum:& per hoc
nunq̄ eſſet deuenire ad infinitam. SECVNdum hunc ergo modum idearum ſi quis vellet
ſequi viam naturalis rationis ſecundum doctrinam Philoſophi , diceret ꝙ in deo non ſit infi
nitas idearum : & ꝙ non habet notitiam infinitarum eſſentiarum ſpecie differentium. Et hoc
non propter aliquem defectum in ipſo,aut impotentiam:ſed propter impoſſibilitatem ex parte re-

rum. ET diceret ad primũ argumentũ,cũ arguitur,ꝙ Deus ratione ſuæ infinitę pfectionis ſcđm
infinitos gradus imitabilis eſt a creaturis &c.ꝙ Deus non eſt imitabilis ſcđm aliquem gradum q̄ſi
paſſiue,niſi ſecundum illũ creatura nata ſit imitari quaſi actiue.ita ꝙ quantacunq; ſit infinitas in
diuina pfectione,ſi tamen ſit finitus terminus in forma creaturæ, vel vltra quem creatura non po
teſt imitari:Deus vltra illũ nõ eſt imitabilis a creatura.non propter aliquem defectum aut imper
fectionem in ipſo:ſed ſolum propter imperfectionem aut limitationẽ in creatura. Et ſic gradus vl
terioris pfectionis nõ habet in Deo rationem ideæ.Imitabilitas enim determinata nõ poteſt eſſe in
deo ex natura ſua in ſe:quia tunc ex ſe gradus & diuerſas limitationes haberet.licet enim imitabi-
litas a creaturis vt imitabilitas ſimpliciter,perfectionis eſt ſimpliciter in deo:& ex ipſa diuina natu
ra ſecundum ſe:ꝙ tamen ſit imitabilis ſecundum gradum limitationis in imitante: hoc non eſt ali
cuius perfectionis ſimpliciter in Deo:ſed hoc contingit ex imperfectione creaturę.& ideo imitabili
tas determinata deo non attribuitur:niſi ex reſpectu ad creaturam.Ita ꝙ ſi non ſit aliquis gradus
perfectionis ſecundum ſignatam determinationẽ in eſſentia creaturæ:deus ſecundum illum nullo
modo dicitur eẽ imitabilis a creatura:quia abſq; omni reſpectu ad creaturam nõ dicuntur eſſe in
deo niſi illa quæ ſunt perfectionis ſimpliciter:vt dictum eſt ſupra in quæſtione prima. ET per eũ V
dem modum reſpondendum eſt de infinitate cognitorum intra ſe.ſi enim ſint cognoſcibilia aliqua
numero infinita in ſe vt rationes attributorum:& ſunt plura attributa in eo,quæ nec habent:nec
nata ſunt habere ſibi correſpondẽs in creatura: ponẽdum eſt neceſſario ꝙ omnia illa nouit. Si aũt
non ſit ponere aliq̄ hmõi infinita ſecundum numerum in eo:cum non ens non contingit ſciri: po-
nendum eſt ꝙ non habet infinitorum talium ſecundum numerum intra ſe notitiã. Qđ tamen in
nullo derogat infinitati ſuæ eſſentiæ:quia ſub ratione cuiuſlibet vnius attributi tantam habet in-
finitatem eſſentię quantam ſub infinitis.quemadmodũ & ſub vno gradu perfectionis ſecundũ quẽ
eum imitatur minima creatura,tantã habet infinitatem ſubſtantiæ quantã ſub infinitis. Etenim ſi
per impoſſibile aliquid infinitum ponatur ſecundum ſpeciem ſiue magnitudine molis,ſiue magni
tudine perfectionis:aut etiam plura:ſiue differẽtia ſpecie,ſiue numero: iſta nullo modo poſſunt at
tingere infinitatem dei:neq; etiam vniuerſitas eorum:quia creatura inquantum creatura perfecti
onem illam infinitã receptã haberet,& participatã a deo qui habet infinitã perfectionẽ pesſentiã: &
imparticipatam:inquãtum impticipatum ſemp alterius naturę eſt & eminentioris q̄ participatũ.
ET cum hoc licet creatura haberet perfectionem illimitatam quoad quantitatẽ gradus in perfe-
ctione: neceſſario tamẽ haberet perfectionem limitatam ad ſpeciem in eſſentia naturę vel ad gen⁹.
Non ſic autem deus:quia non eſt niſi eſſe illimitatum:vt alibi viſum eſt.Ita ꝙ ſolus deus dicendus
eſt ſimpliciter infinitus & perfectus:vt alibi debet declarari.Ita ꝙ ſi aliqua creatura,vel plures,vel
vniuerſitas creaturarum haberet perfectionis infinitatem:non tamen poſſet dici perfecta aut infi-
nita ſimpliciter & omnino ſicut deus.Quantũ ergo ad infinitatem idearum in deo, vel ad cogni-
ta circa eſſentias creaturarum,non video quomodo poteſt in deo poni infinitas.qđ tamen propter
rei profunditatem & eius elongationem a noſtro intellectu:negare non audeo:nec contrarium aſ-
ſero:ſed tantum ingenia ſtudioſorum ad tam abditorum inueſtigationem excito. Quãtum autẽ X
ad ĩfinitatẽ rationum attributalium:nõ video quin poſſit poni eorum infinitas in deo.Cum enim
rõnes attributorum dicunt aliquid quod eſt dignitatis & perfectionis ſimpliciter,& quãtum eſt de
ſe abſq; omni reſpectu & cõparatiõe ad creaturas: vt dictum eſt, & nõ tot poſſunt deo attribui q̄
ſunt perfectionis ſimpliciter,quin plura competunt propter perfectionis eius omnimodam illimi-
tationem:ponere rationes huiuſmodi infinitas in deo,in nullo derogat eius perfectioni.immo con
uenit multum.Ita etiam ꝙ aliquæ ſint ita profundę & eleuatę ꝙ nec ſupremi ſpiritus ipſas attin-
gere poſſint : nec habent in creaturis ſibi correſpondens ſicut habent bonitas & ſapientia. Q; ſi
ponantur in deo:quia nihil exiſtens in ipo latet eum:ponendum eſt etiam ꝙ oĩes cognoſcat: ma
xime q̄ nõ ſunt niſi rõnes eſſentiæ cõceptę in intellectu:inquãtũ actualiter eſt intellecta : vt dictũ
eſt prius.De quo etiã nihil audeo aſſerere:nec pro,nec contra:ſed tantũ vt pri⁹ ingenia ſtudioſoꝝ
excito.Nõ reſtat igĩt de ptinẽtibus ad iſtã queſtionẽ:niſi illud de ĩfinitate indiuiduorũ ſub eadem
ſpecie,& ſpecierũ nũeroꝝ mathematicoꝝ.Quãtũ ptinet ad ĩfinitatẽ ĩdiuiduoꝝ ſub eadẽ ſpecie,pa Y
tet qd ſit dicẽdũ.cũ eĩ ei ęq̄liter nota ſunt entia & nõ entia:q̄ tũ ſunt vel pñt eẽ aliqd in ſua natura
& eſſentia:ita ꝙ nõ ſolũ ſciat quæcunq; ſunt in natura aliq̄ & eſſentia rerũ: ſed etiã quęcũq; ſunt
in potẽtia ad eẽ vel ſua vel creaturæ, vt alibi declarandum eſt : talia autem conſtat eſſe infinita:
Deus ergo talium ĩfinitorum habet notitiam:cuiuſmõi ſunt ĩdiuidua poſſibilia fieri ſub quacũq;
ſpecie:quoꝝ notitiã de⁹ habet nõ ſcđm decurſũ acceptiõis ĩ ĩfinitũ ſicut dies & agõ:q̄liter potẽtia

huiuſmodi infinitorum reducibilis eſt ad actum exiſtentiæ ab agente naturali vel ſupnaturali: vel
ad actũ cognitionis ab intellectu creato: ſed totã infinitatẽ ſimul accipiendo ſecũdũ ſimplicẽ intui-
tum: intellectus enim dei non eſt diſcurſiuus, vt alibi declaratũ eſt. Hinc dicit apoſtolus Hebrę. iiii.
Viuus eſt ſermo dei. gloſ. i. eius notitia. Efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti. gloſ. i. perſpi-
cacior omni ingenio qđ circunſpicit carnalia & ſpiritualia. Et non eſt vlla creatura inuiſibilis &c.
gloſ. Quia ex om̃i parte plene viſa. & hoc non notitia ſimplici ſolũ: qua noſcuntur indifferenter en
tia & non entia, futura & non futura: ſed etiam notitia viſionis: qua ſolum dicunť cognòſci ea quę
ſunt vel aliquando erunt quia infinita: vt non tot quin plura erunt accipienda etiam cum effectu
ꝑ ſucceſſionem, licet non ſimul, tam ĩ indiuiduis producendis ſub ſpeciebus generabilium & corru
ptibilium ſi generatio duret in æternum, q̃ in cogitationibus & affectionibus cordium bonorum
& damnatorum. Ita ꝙ in notitia dei ſub eadẽ ſpecie cadit duplex infinitas indiuiduoꝝ non exiſten
tium & non præteritorum ſub eadem ſpecie. Vna ſcilicet, eorum quæ nunq̃ fuerũt, nec ſunt, nec
Z erunt: poſſunt tamen fieri. Alia eorum quæ nec fuerunt nec ſunt: erũt tamẽ per ſucceſſionẽ. Quã
tum vero pertinet ad infinitatem numerorum diuerſarum ſpecierum, magis patet quid ſit dicen-
dum apud rectam rõnem, q̃ de indiuiduis ſub eadem ſpecie. Iſta enim in eſſentia vt eſſentia eſt, non
diſtiguunť: ſicut diſtinguunť ſpecies numeroꝝ ĩfinitorum. dicente Auguſtino de numeris. xii. de ci
uitate dei cap. xiiii. Eos infinitos eſſe certiſſimum eſt: ſuiſqꝫ numerus ꝓprietatibus terminať: vt nul
lus eorũ par eſſe cuiq̃ alteri poſſit. Diſpares inter ſe atqꝫ diuerſi ſunt: & ſinguli quiqꝫ finiti ſunt: &
omnes infiniti ſunt. Si ergo nouit infinita indiuidua non eſſentiis ſpecificis, ſed indiuiduali diſtin
cta: multo fortius & infinitos numeros ſpecie diſtinctos. dicente Auguſtino de numeris ibidem. Ita
ne numeros ꝓpter infinitatem neſcit omnipotens deus: & vſqꝫ ad quandam ſummam numerorum
ſcientia dei ꝑuenit, & cæteros ignorat? Quis hoc vel demẽtiſſimus dixerit? Abſit itaqꝫ vt dubitemꝰ
A ꝙ ei notus ſit omnis numerus: cuius intelligentię, ſicut in pſalmis canitur, non eſt numerus. SED
quomodo contingit hoc: ꝙ ſpecies numerorũ ſecundũ ſpeciem ꝑ appoſitionem ꝓcedunt in infini-
tum: & non ſpecies eſſentiarũ in creaturis? Eſt dicendum: ꝙ ratio huius eſt: qm̃ dicta appoſitio in eſ
ſentiis non eſt niſi ad formã: quia eſt ſecundum ꝑfectionem in eſſentia. & vt dictum eſt, proceſſus ad
dendo ad formam non poteſt procedere in infinitũ. In numeris autem eſt appoſitio ad materiã. nõ
ꝓcedit eñ appoſitio in numeris niſi per vnitatẽ diſtinctam ab alia vnit . e: q̃ ſub vnitate alicuiꝰ for
mæ coniunguntť ſicut eius materia. inquantum omnis numerus per aliqualẽ ꝓcedit diuiſionem: vt
numerus naturalis & mathematicus ex diuiſione continui: & numerus ſpecierum ꝑ diuiſionẽ ge-
neris: & numerus indiuiduorũ ꝑ diuiſionem aliqualẽ formę ſpecificæ: et numerus vniuerſitatis en-
tiũ per aliqualem diuiſionem vnitatis ſummæ ꝑ eſſentias omniũ creaturarũ. Ita ꝙ in numeris ſpe-
cies non determinanť neqꝫ diſtinguunť per ipſas vnitates. Quantũ enim eſt ex natura vnitatũ, nu
merus non eſt vnus niſi vt vnitũ aggregatione pluriũ. Sed ꝙ numerus dicatur vnus ſpecie, hoc cõ
tingit ꝓpter determinatã diſtantiam vltimę vnitatis ad primã. ꝓpter quod quælibet vnitas appoſi
ta numero: etſi vna ſit eiuſdem naturæ cũ altera: propter tamen aliã diſtãtiam ad vnitatem primã
nouã ſpeciem numeri conſtituit. Inde etiã cõtingit ꝙ ex infinitis numeris differentibus ſpecie inui
cem coniunctis, quia in eis non eſt ponere vnitatem vltimam habentem determinatam diſtantiam
ad vnitatẽ primã, nõ cõſtituitur aliq̃s nũerus formalis ſiue ꝑs ſpeciei vnius: vt cognoſcendo illũ per
ſuã ſpeciẽ ꝑ illũ & ſub illo cognoſcat alios ĩfinitos. Immo ſub illo nũero ĩfinito q̃ eſt nũerus ſcđm ma
teriã tm̃, & vnꝰ tm̃ aggregatiõe ſecũdũ ſuã infinitatẽ materialẽ, ĩquãtũ oĩs nũerus finitꝰ ꝑ ſpeciẽ ma
terialis eſt illi ſub nulla vnitate formę reductus ipſe cognoſcit omnes numeros ſecundũ ꝙ dicit Au
guſtinus vbi ſupra. Infinitas itaqꝫ numeri q̃uis infinitorũ numerorũ nullus ſit numerus, non eſt ta
men incõprehenſibilis ei cuius intelligẽtiæ non eſt numerus. Propter qđ bene dicif & vere ꝙ deus
cognoſcit numeros infinitos, nõ aũt numerũ infinitũ ſecũdũ ſpeciem, vt dictũ eſt. Et ita appoſitio
ad nũerũ q̃ eſt ſecundũ materiã ꝓcedit in infinitũ abſqꝫ eo ꝙ neceſſe ſit ponere nũerũ infinitũ aut
in exiſtentia: aut in diuina intelligentia: nõ aũt appoſitio ad eſſentias creaturarum, vt dictum eſt.
Vnde ſecundũ oẽs concedenda eſt ſecunda ratio de cognitione infinitorum indiuiduorũ ſub vna
ſpecie, ꝙ eſt poſſibilis. Cõmuniter etiã cõcedit ſecunda ratio de cognitione infinitarum creatura-
rum ſecũdum ſpecies & infinitarũ ideatũ in deo. Poſſet tamen reſponderi, vt videť, ſecundum præ
determinata. AD tertiũ: ꝙ ſi ideę eſſent infinitę in deo, & per illas infinita ſecundũ eſſentias deꝰ co
B gnoſceret: ergo totalitas creaturarum eſſet infinita non minor diuina infinitate. Dicendum ſecũdũ
ꝑdicta: ꝙ licet totalitas eſſet infinita, vel etiam ſi aliqua vna poneretur infinita, non tamen diuinã
infinitatem attingeret. Et licet hoc verum ſit: tamen vt videť non euitať inconueniens. Non eñ ſo

lum eſt incõueniens ꝙ vniuerſitas creaturæ aut aliqua creatura ęquetur in omnibus diuinæ infini
tati:immo incõueniens eſt ꝙ ſcḋm aliquã rationem infinitatis ei ęquiparet̃:vt ſic non eſt magis in-
conueniens ponere vnam creaturam in eſſentia ſua infinitę perfectionis:& ponere ꝑfectionẽ infinitã
aliquo modo in vniuerſitate creaturarum. AD Quartum:ꝙ infinitũ repugnat entitati ergo re- C
pugnat cognoſcibilitati:Ad hoc ſolet dici ꝙ verũ eſt loquẽdo de infinito ſecundum rationem infi-
niti:nõ autem loquendo de infinito ſecũdum id qḋ eſt infinitum.De ratione enim infiniti eſt ꝙ ha
beat partẽ poſt partẽ & extra partem.ꝓ hoc eñ quantitati conuenit: de cuius ratione eſt ordo par
tium.Dicũt ergo, ꝙ cognoſcere infinitum ſecundum rationem infiniti,eſt ipſum cognoſcere ſecun
dum ordinem partiũ & diſcurſum ĩ ſemꝑ ſumendo aliud & aliud:ſed ſic a nullo intellectu contin
git cognoſcere infinitũ ſimpliciter,ſicut neq; contingit ipm̃ eſſe:quia quantũcũq; accipiatur ſiue in
cognitione ſiue in exiſtentia,ſemper acceptũ eſt finitum:& ſemper reſtat aliud accipiendum:nec ſic
deus cognoſcit infinitum,vt dicunt: ſed ſecũdo modo:ſcilicet totum ſimul vnico ſimplici intuitu.
SED adhuc ſtat argumentũ ꝙ infinitũ tale ſcḋm omnes ꝑtes ſimul acceptũ repugnat omnino enti D
tati:vt ꝙ ſimul ſint infiniti homines in exiſtentia.ergo vt videt̃ repugnat & cognoſcibilitati. Deus
autem nihil cognoſcit niſi cognoſcibile.Et qḋ dicũt,ꝙ cognoſcere infinitum ratione ſuę infinitatis
eſt cognoſcere ipſum ꝑ ſucceſſiuam acceptionem partiũ:hoc ſolũ verũ eſt de infinito ſcḋm quid:qḋ
cognoſcitur ſicut dies & agõ.Sed infinitũ ſimpliciter cognoſcit deus ſimplici intuitu ſcḋm omnes
ſuas partes:qḋ magis eſt ipſum cognoſcere ſecũdũ rõnem ſuę infinitatis,q̃ cognoſcere ipm̃ ſecũdũ
partium ſucceſſionem.Ideo aliter dicẽdũ eſt,diſtinguẽdo eſſe & cognitionẽ. Eſt eñ quoddã eſſe qdi
tatiuũ & eſſentię:& eſt aliud eſſe actualis exiſtentię:qḋ repugnat entitati primo modo,ſicut figmẽ
tũ & chimęra vel hircoceruus & hmõi.Illud oĩno repugnat cognoſcibilitati intellect⁹:ſcilicet qa ſo-
lum cadit ſub imaginatione & per accidẽs.Qḋ vero repugnat entitati ſecũdo modo:nõ oĩno repu
gnat cognoſcibilitati. SED eſt diſtinguendũ de cognitione:dicendo ꝙ duplex eſt rei cognitio.Vna E
ꝑ ipſam rem obiectiue in ſe & in ſua eſſentia.Alia in ſua ratione formali & exemplari.Primo mõ ar
tifex cognoſcit domũ poſtq̃ facta eſt ab ipſo,ipſam inſpiciendo.Secundo mõ noſcit eam in ſuo exẽ-
plari:ꝑ qḋ nouit eam faciendam.Primo modo cognoſcit eſſentiam cuiuſcunq; creaturæ quilibet in
tellectus creatus.& eſt proprius modus cognoſcendi intellectus creati.Nullus eñ intellectus crea
tus ſeipſum obiectiue cognoſcẽdo,in ſe obiectiue cognoſcendo cognoſcit alia a ſe:qḋ eſt cognoſcere
ſecũdo modo:qui ſoli deo conuenit.immo omnis intellectus creatus vt cognoſcat creaturam aliam
a ſe, neceſſe eſt ꝙ quiditas & eſſentia eius ei ꝓſentet̃ vt obiectum & habeat eſſe in ipſo ſicut cogni-
tum in cognoſcente. DE Primo modo cognoſcendi vera eſt ꝓpoſitio:qḋ repugnat entitati repu- F
gnat cognoſcibilitati:& hoc modo infinitũ non poteſt cognoſci ſicut nec eſſe:quia ſicut non poteſt ſi
mul ſecũdũ omnes ſuas partes exiſtere in eſſe naturę,nec in eſſe cognitiuo ſimul:ſcilicet cognoſcen
ti creato ſe rep̃ſentando:vt ſicut non poteſt haberi eſſe niſi ſicut dies & agon:ſic nec cognoſci aliter
a creato intellectu cognoſcente.Et de hoc modo cognoſcendi propoſito intellectui creato loquitur
philoſophus cum dicit infinitum inquantum infinitum incognitum eſſe. Vnde dicit.ii.metaphyſi
cę:ꝙ qui ponit formas quę ſunt partes definitionis,infinitas numero, deſtruit ſcientiam.Res enim
infinitæ quæ ſunt hmõi diſpoſitionis, impoſſibile eſt vt comprehendantur ab intellectu. Et eſt iſte
proprius modus cognoſcendi infinitum inquantum infinitũ : non autem ille qui eſt ſicut dies &
agõ,vt ponit dicta reſponſio.Iſto enim modo qḋ intelligitur eſt infinitũ ſimpliciter.Infinitum autẽ
ſecundum quid non ſimpliciter, ſecundum ꝙ dicit Commentator ſuper.ii.metaphyſicę : impoſſi-
bile eſt nos intelligere lineam infinitam niſi accipiamus eã finitã iterãdo eam infinities.& hoc non
facit intelligere infinitũ:& ideo q imaginatus fuerit lineã infinitã,nõ poteſt intelligere eã.De ſcḋo
aũt modo cognoſcẽdi non loquit̃ ꝑhus:nec ſic habet veritatẽ illa ꝓpoſitio:eo ꝙ nullo mõ neq; ſimul
neq; ꝑ ſucceſſionẽ diuino intellectui obiectiue ſcḋm ꝓpriã naturã rep̃ſentant̃ infinita:immo ſua eſ
ſentia ſola ſibi repręſentata obiectiue eam cognoſcendo,nihil põt eũ latere qḋ quocunq; mõ eſſentiã
natũ eſt participare ſiue ſimul exiſtendo ſecũdum totum,ſiue per ſucceſſionem.& hoc ꝓpter eſſen-
tiæ eius perfectionẽ, in qua rõ omnis eſſe & eſſentiæ relucet: tanq̃ in illa q̃ quodammodo eſt omne
eſſe,vt alibi eſt expoſitũ . Semꝑ eñ ſecũdum virtutem medii in quo aliquid obiectiue cognoſcitur
cognitio ad plura vel pauciora ſe extẽdit:ſcḋm ꝙ vniuerſale obiectũ intellectum qa quodãmõ natũ
eſt ab omnibus indiuiduis ſuis participari ,eſt ratio cognoſcendi omnia ſua particularia : & co-
gnoſcendo vniuerſale cognoſcit quodammodo omnia particularia. Et non oportet ad hoc ꝙ
actu illa cognoſcat,niſi ꝙ vniuerſalis forma determinetur vt obiectum intellectum: ſecundum con-
ditiones quibus appropriatur particularibus.Ipſa autem diuina eſſentia,quia non eſt niſi purum

eſſe, ratio eſt omniũ cognoſcibilium quæ eſſe participant: non tñ quo ad rationẽ cõis eſſentiæ, ſed
quo ad rationem eorũ quæ ſunt minima in ipſis, quibus differunt abinuicem. Nec reſtat igit̃ apđ
intellectum diuinum ſiue ſint entia actu ſiue non: ſiue ſimul poſſibilia exiſtere ſiue non: dum tamẽ
G eſſe ſui ſint aliquo modo participabilia. EX quo ſoluit̃ difficultas quã arguũt aliqui contra prẹde
terminata ſic. Si deus cognoſcit infinitũ in hominibus, & infinitos homines vt factibiles ꝑ ſucceſſio
nẽ a natura: & quicquid poteſt facere mediante natura, poteſt facere immediate: & ſua factio non re
quirit ſucceſſionẽ, ſicut requirit̃ in opere naturẹ vbi vnus homo fit ab alio: quia immediate quili-
bet eorũ fieri poteſt a deo: poteſt ergo deus facere ſimul infiuitos eſſe ſi ſimul nouit eos: aut ſi non
poteſt, videtur ꝙ non noſcit ſimul. Et eſt dicendum: ꝙ quicquid eſt de veritate huius quæſtionis:
Vtrum deus poſſit facere infinita ſimul actu exiſtentia: cum infinita ſimul actu cognoſcat: de q̃ ad
ꝑſens nihil determino: tamen iſta ratio non cogit ad ponendum ꝙ infinita ſimul fieri poſſunt a deo
quia deus, vt dictum eſt, res non cognoſcit obiectiue ſecũdũ naturas rerũ, licet veriſſime cognoſcat
ꝓprias naturas rerum: ſed ſecũdum naturam ſuam. & res habent eſſe in cognitione dei non ſecun
H dum naturas ſuas: ſed ſecundum naturam dei. ENtitas autem non cõuenit rebus niſi ſecũdum
naturã ipſam rerum. Nõ eſt aũt incõueniens: ꝙ aliquid conueniat naturæ creatæ ſecũdum naturã
dei, licet non conueniat ei ſecundũ naturã ſuã: & hoc ꝓpter naturẹ illius excellentiã ſuꝑ naturã ſuã
Idcirco ergo contingit ꝙ cognoſcibilitas ſimul creaturis infinitis non repugnat: quia hoc conuenit
eis ſecundum rationem naturæ dei: licet entitas ſimul eis repugnat: quia hoc eis conuenit ſecundũ
rationem propriẹ naturæ.

SEquunt̃ duo quæſita de actione dei tranſeunte in aliud extra. Quoꝝ primũ erat: Quæſt. iiii.
Vtrũ deus neceſſario producat quicquid exterius immediate ꝓducit. Secũdum Quæſt. V.
erat: Vtrum deus ſit cauſa damnationis malorum. CIRca primũ arguit̃ ꝙ ſic. Argu. prin.
qm̃ ſi deus vult hoc facere, dato quocunq; ex eis quæ ipſe exterius immediate fa
cit, ſequit̃ ergo hoc fit. quia in pſalmo dr̃. Omnia quęcũq; voluit fecit dñs. Antece
dens eſt neceſſariũ ſimpliciter & abſolute. ergo & cõſequẽs. Q₂ antecedẽs ſit ſim Secundum.
pliciter & abſolute neceſſarium, arguit̃: quia quicquid de⁹ vult non poteſt non
velle. aliter eñ eſſet ſua voluntas mutabilis. IN contrariũ eſt illud qđ dicit ꝗdam Articulus con- In oppoſi.
demnatus a Stephano quondã epiſcopo Pariſienſi: qui dicit ſic: Q₂ deũ neceſſe eſt facere quicq̃d im
I mediate fit ab ipſo, error. Ad hoc eſt ſentẽtia ꝑiorũ, ſecundum ꝙ recitat Auicenna. viii. &. ix. me- Opi. ꝑiorũ.
taphyſicẹ ſuẹ. ꝙ deus triplici neceſſitate in vnũ cõcurrente agat illa q̃ immediate agit: & etiã quæ
mediate in prima rerũ & eſſentiarum productione: quẹ eſt eſſentia, ſcientia, & voluntas. vt videlicet
primo & per ſe agat neceſſitate ſuæ eſſentiæ. Qm̃ vt dicit, veritatis primæ non eſt ſua prima actio
niſi ꝑ eſſentiam. ſed hoc non niſi ſecũdũ modũ ſcientiæ ſuæ diſcernentis, & voluntatis ſuæ compla-
centis. Vñ de ſcientia dei dicit ibidem. Sua ſcientia eſt ſciens qđ ſua perfectio: & ſua excellentia eſt
vt fiat ab eo bonitas. & hoc eſt de cõicantibus ſuam gloriam: & ex hoc ꝙ intelligit ſe, ſequitur or-
dinatio bonitatis in eſſe: & intelligit qualiter eſt poſſibile & elegantius prouenire eſſe totius. Vnde
vt dicit, ex hoc ꝙ intelligit ordinationẽ & bonitatem q̃ melior eſſe poteſt ſecundũ ꝙ intelligit eam
fluit ipſa tali fluxu quo ꝑfectius ꝑuenit̃ ad ordinẽ ſcđm poſſibilitatem. De voluntate vero dei dicit
ibidem. Oĩs aũt ſcientia qua ſcit qđ ꝑuenit ex ea, nec miſcet̃ ei impedimentum, placet ei qđ ꝑue
nit ab ea. Igit̃ primo placuit vt ex ſua eſſentia flueret omne quod eſt. POſitionis autem eorum rõ
K talis erat: vt dicit ĩ eodẽ. Quicquid ab eo eſt, neceſſario eſt quantum ad illud. alioquin eſſet ei diſpo
ſitio q̃ non erat: qua ſcilicet fieret agens & ad actionem applicaretur, ſi non ageret de neceſſitate.
Et quia natura non eſt niſi ad vnũ, ideo, vt dicit in eodẽ, primũ non poteſt agere niſi vnũ immedia-
te numero ꝓcedens ab eo. quæ omnia vana ſunt & friuola. Poſitio principalis ꝙ agat de neceſſitate
naturæ in ſe, eſt impoſſibilis. qm̃ agens aliquid de neceſſitate naturæ abſolutũ & independens, non
poteſt eſſe ab illo qđ agit. quia neceſſitas tendendi in aliud & abſolutio ſiue indepẽdentia ſunt con
traria. agens ergo aliquid de neceſſitate naturæ, dependens eſt ad illud qđ agit. Hoc aũt non eſt ni-
ſi propter ꝑfectionem quã ex illo acquirit. Primum ergo in eo quod agit, ꝑfectionem aliquam ſui vt
finem intẽderet. vnde vult ꝑhus primo phyſicoꝝ ꝙ natura agit ꝓpter finem. hoc autem repugnat
L ꝑfectioni primi. ergo &c. SED diceret Auicenna: ꝙ verũ eſt de eo qđ tendit in aliud ꝓpter ſuã im
perfectionem vt aliquid ab illo acquirat. Sed primum tendit in aliud ꝓpter ſuam perfectionem. Vn
de dicit, ꝙ hoc eſt ſecundum viam conſequendi & cõmunicandi eſſe eius. Non ꝙ eius eſſe ſit pro-
pter aliud a ſe: ſicut aqua refrigeratur per ſeipſam ad conſeruandam ſuam ſpeciem, non vt refrige
ret aliquid extra ſe: ſed hoc conſequitur eam. Qđ non prodeſt ei. qm̃ qđ nunc conſequitur aquã, ꝙ

refrigeret aliud extra,hoc nõ conuenit ei niſi qa illud approximatur ei.Ita ꝙ ſecundum ſe ſi nihil ei
appropinquet,ſtat pfecta in ſua ſpecie abſqꝫ eo ꝙ refrigeret.qđ ſi ei non poſſet contingere,neceſſario
pfectionẽ ſuam habere nõ poſſet ſine dependentia ad aliud,ſicut deo conuenit ſecundũ illoꝝ poſi-
tionẽ.ergo &c.Et qđ dicit:ꝙ niſi ſic ageret: ad hoc ꝙ ageret neceſſaria eſſet ei diſpoſitio qua de non
agente fieret agens:Non oportet.qm̃ volũtate libera & imutabili æterna nullũ eſt impoſſibile age
re effectum nouũ:ſecundum ꝙ declarauimus in queſtionibus de immutabilitate dei:& nõ tm̃ vni
cum:ſed plures & diuerſos & in diuerſis temporibus ſecũdũ determinationẽ voluntatis ſuæ,vt iã
patebit.vnde vno inconuenienti poſito neceſſe habebat ponere alia. Qꝫ etiã deus nullo modo agit M
neceſſitate ſcientiæ ſuæ,ſiue vt concomitantis naturam,ſiue vt abſolutę,ſecundum ꝙ aliqui poſ-
ſent dicere ꝙ deus agit neceſſitate ſuæ ſcientiæ licet non neceſſitate ſuæ naturæ : eo ꝙ ſua ſcientia
comprehendit ordinem meliorẽ & digniorẽ in rebus:& ſecũdũ ꝙ apprehẽdit fluit ab ipſo in eſſe:pa
tet hoc modo.qm̃ deus intelligendo ſeipſum intelligit alia a ſe:vt etiam ipſe phus & Auicenna ple
ne determinant.Ipſe autem cum ſit purum eſſe , omnis eſſe rationem in ſe comprehendens:ratio-
nes enim perfectionum omniũ ſunt in deo,vt dictum eſt ſupra:omnia ergo alia a ſe quæcunqꝫ ſunt
intelliget:& ita omnem ordinem poſſibilẽ rerum.Sed diceť ꝙ ſcientia eius cum ſit ars producẽdo-
rũ, determinat modum meliorem: & perfectione ſua exigente non poteſt aliũ determinare.Sed tũc
ſequitur dependentia eſſentialis ad producta ſicut prius. PRAEterea diuina ſcientia pure ſpecula N
tiua eſt & non practica:quia non habet aliã ſcientiã de aliis q̄ de ſe,& de ſe ſcientia ſua penitus ſpe
culatiua eſt.Sed ſcientia ſpeculatiua non determinat operãda ſecũdũ ꝙ expoſuimꝰ in q̄ſtionibꝰ de ĩ
tellectu dei.ergo &c.Vñ & ſciẽtia dei ſi ſit ars,illa pure ſpeculatiua ẽ & nõ practica,vt determinaui
mꝰ alibi in q̄ſtionibꝰ.art.xxxvii.queſt.vii.de habitibꝰ ſpeculatiuis ĩ deo. Qꝫ ſimiliter deꝰ nullo mõ O
agit neceſſitate ſuę voluntatis ſiue cõcomitantis naturam ſiue abſolute conſideratę:ſcđm ꝙ aliqui
poſſent dicere: ꝙ licet non agit neceſſitate ſuę naturæ neqꝫ ſuæ ſcientiæ,agit tamen neceſſitate ſuę
voluntatis,eo ꝙ ſcientia ſua apprehendit meliorem ordinem in rebus:& voluntas perfecta neceſſa-
rio ei adhęret qđ melius neceſſitate voluntatis ad id qđ melius ipſum ſecundum illum modum ab
eo fluit in eſſe:patet ſic.qm̃ cum voluntas nõ ſit per ſe niſi finis ſui:& qđ eſt per ſe alicuius,licet ne
ceſſariũ ordinem habet ad illud & ad ea quæ eſſentialẽ habent habitudinẽ ad illud : non tamen ad
ea quæ ad illud habẽt habitudinẽ accidentalem. Verbi gratia,intellectus noſter qui naturaliter pci
pit veritatem principiorum cum ordine naturalis deductionis,concluſiones habentes eſſentialẽ ha
bitudinem ad principia , elicitas ex eis,ſimiliter naturaliter cognoſcit : ſed non eas quæ habent ac-
cidentalẽ habitudinẽ ad illa:immo contingenter.In viribus autem ſenſitiuis ea quæ ſunt eſſentiali
ter annexa ſuis obiectis naturaliter ſimul percipit cum obiectis:vt tactus ſentiendo calidum ſimul
ſentit tepidum & acutum neceſſario:accidentaliter autem annexa penitus non poteſt percipere:vt
ſi calidum ſit dulce vel album nequaq̄ poteſt percipere.Quare cum voluntas dei per ſe ſit ſicut fi-
nis boni qđ ipſe eſt:etſi neceſſario vult illud, & quæ neceſſariam ad ipſum habent habitudinem:vt
ſunt quæcunqꝫ ſunt in diuina eſſentia:non tamen neceſſario vult illa q̄ habẽt habitudinem accidẽ
talem ad illud.Talia autem ſunt omnia alia ab eo:quia nihil ex eis bonitati ſuę accreſcit.Nulla er-
go neceſſitate vult aliquid illoꝝ.Sed nihil facit niſi qđ vult.Nihil ergo aliorũ a ſe quæ facit,de ne
ceſſitate facit.Sed ad huius rationis declarationem oportet ſcire ꝙ ea quæ alia ſunt ab ipſo,duplici
ter poſſunt conſiderari:Vno modo quo ad eſſe eſſentiæ eorum qđ eſt eſſe eorum quiditatiuũ.Alio
modo quo ad eſſe exiſtentiæ.Primo modo ea q̄ ſunt extra ipſum,eſſentialem habent depẽdentiam
ad ipſum & ad eius bonitatem.Qđ enim eſt aliquid per eſſentiam & naturam,licet non ſit in exiſtẽ
tia aliqua extra intellectum : non poteſt non eſſe tale : nec poteſt non habere rationem perfectionis
idealis in deo.Nec econuerſo deus põt non habere rationem perfectionis ſuę idealis ad illud.habet
enim de neceſſitate perfectionis ſuæ rationẽ pfectionis idealis & imitabilitatis ad omne illud quod
eſt aliquid in eſſe quiditatiuo & eſſentiæ:& qđ poteſt eſſe aliquid in eſſe exiſtẽtiæ:q̄uis ratio talis
non ſit in deo niſi ex reſpectu & comparatione ad creaturam,ſicut dictum eſt ſupra in prima q̄ſtio-
ne.vt relatio ſecundum hmõi reſpectum dei ad creaturas ſit ſecundum rationẽ tm̃:econuerſo crea
turæ ad ipſum ſit ſecundũ rem. LOquendo ergo de eo qđ eſt extra ipſum iſto primo modo:ſcili- P
cet quo ad eſſe eorum quiditatiuũ & eſſentiæ,bene concedendum eſt ꝙ deus vult de neceſſitate q̄-
cunqꝫ vult:eo ꝙ omnia hmõi vult volendo ſeipſum:& hoc propter neceſſariam habitudinẽ illorum
ſecundum id qđ habent bonitatis naturæ & eſſentiæ ad bonitatem quæ ipſe eſt,quẽadmodum ve-
ritas omnium cõcluſionum dependet a veritate ſuorum primorum principiorũ:vt ſecũdũ hũc mo
dum bonitas ſuæ eſſentiæ ſit ei ratio volendi omnia,ſicut veritas eiuſdem eſt ei ratio ſciendi oĩa.

vt ſicut de neceſſitate ſcit q̃cunq; ſcit: quo. ſ. ad eſſe eorum q̃ditatiuũ: ſic de neceſſitate vult quodq; vult quo ad idẽ: & ſimpliciter & abſolute omnia ſcit & vult de neceſſitate ſuæ ſcientiæ & voluntatis in
Q ſciendo & volendo ſeipſum de neceſſitate. SEcundo autem modo, ea q̃ ſunt extra ipſum omnino habent accidentalẽ habitudinem & depẽdentiam ad bonitatem ipſius: eo q̃ rerum eſſentiæ quantũ eſt de ſe, ꝑ indifferentiã ſe habent ad eſſe & non eſſe exiſtentię: licet ſibi primo determinent non eſſe exiſtentię, vt alibi expoſuimus. & ſecũdũ hoc eſſe nulla res habet rationem pfectionis idealis in deo: quia in reſpectu quodã conſiſtit, vt ſimiliter alibi expoſuimus, & reſpectus ideas non habent in deo quia nihil realitatis ꝓprie important, vt dictum eſt. Vnde nec Plato poſuit relationes habere ideas.
R ET ideo quo ad hoc eẽ, itelligim⁹ q̃ de⁹ nõ vult de neceſſitate q̃ ſunt extra ipſum. Propter qđ quã do facit ea in eſſe exiſtentiæ, de quo eſt quæſtio: non de neceſſitate voluntatis ſuæ facit ea: vt ſecun dũ hũc modũ bonitas ſuæ eſſentiæ non ſit ei ratio volendi omnia: quia poſſet aliqua velle q̃ nec vult nec volet: ſicut neq; veritas ſuę eſſentiæ eſt ei ratio ſciendi omnia quæ ſcire poſſet, ſed ea quæ poſ ſent eſſe vel fore nec tamen erunt. vt ſicut non de neceſſitate ſcit ſe facere quæ ipſe facit, ſic nec de neceſſitate vult facere q̃ facit, vt iã dicetur. Similiter neq; de neceſſitate ſcit aut vult eſſe quę ſunt.
S dico neceſſitate abſoluta. DIcendum eſt ergo ſimpliciter & abſolute: q̃ quæcunq; deus facit extra ſe, nullum eorũ de neceſſitate facit. Neq; eorum q̃ facit immediate, qđ ſcdm phos erat vnicum tñ qđ de neceſſitate, vt dictum eſt, ponebant ipſum facere. Neq; quę facit mediantibus aliis: in quo phi loſophi nobiſcũ concordant. Neq; etiã illorum quicq̃ facit neceſſitate coactionis, q̃ voluntatem cõ tra ꝓpriam inclinationem, vel naturalem, vel voluntariam impellit in actionem: eo q̃ impaſſibilis ẽ & omnipotens. Neq; neceſſitate immutabilitatis quæ veritatem ſimpliciter & abſolute in actũ li gat & tenet, vt bene dicit Articulus condemnatus, ſicut dictum eſt opponendo. AD argumẽtũ
T in oppoſitum: q̃ de neceſſitate illud fit qđ deus vult facere: Dicendũ q̃ verum eſt neceſſitate conſe quentiæ non cõſequentis. quia antecedẽs nõ eſt neceſſariũ ſimpliciter: ſcilicet q̃ deus vult illud fa cere quod facit, niſi conſiderando actum voluntatis vt eſt in deo: q̃a ẽ ipſa diuina eſſentia: q̃liter nõ conſideratur in ꝓpoſita quæſtione: ſed ſolum ſecundũ q̃ tranſit actualiter in volitum exterius. Et q̃ arguit q̃ antecedens eſt neceſſariũ ſimpliciter: quia qđ deus vult non poteſt non velle: quia ali ter ſua voluntas eſſet mutabilis: Dicendũ q̃ illa ꝓpoſitio: ſcilicet qđ deus vult non poteſt nõ velle, poteſt eſſe de re, vel de dicto, diuiſa vel compoſita. Si ſit de dicto & cõpoſita, ſic eſt vera ſub hoc ſen ſu: qđ deus vult &c. i. deum non velle qđ vult non eſt poſſibile, ſiue illa ꝓpoſitio non eſt poſſibilis deus non vult qđ vult. qđ bene verũ eſt: quia hmõi propoſitio implicat q̃ pro eodem inſtanti deus idem vellet & non vellet: vt cõtradictoria eſſent ſimul circa eius volũtatẽ. qđ non põt cõtingere ne q̃ circa rẽ imutabilẽ neq; circa mutabilẽ. Si vero ſit de re & diuiſa, ſic ẽ ſenſus, qđ de⁹ vult &c. i. de⁹ non habet poteſtatẽ de non volẽdo qđ vult. q̃ de virtute locutionis duplicẽ põt habere cauſam ve ritatis: quarũ vna eſt, deus non habet poteſtatem qua aliquando nolit qđ modo vult. Qđ verũ eſt: quia talis poteſtas poneret in deo poſſibilitatem in ſuccedẽdo circa dei voluntatẽ actũ nolendi poſt actum volendi. ſic enim eſſet mutabilis vt procedit obiectio. Sed ſecundum illum ſenſum iſta eſt fal ſa in ſenſu diuiſo, ſedentem non ſedere non eſt poſſibile. quia homo ſedens nunc, poſtea põt actu nõ ſedere. Alia aũt cauſa veritatis eſt: deus non habet in ſe potentiam qua poſſet ipſi ineſſe nolũtas ei⁹ quod vult. qđ falſum eſt: quia poteſtas in voluntate dei circa eſſe actuale creaturarum, vt dictũ eſt, nulla eſt neceſſitate determinata: immo quantum eſt de ſe eſt ad vtrũlibet de volendo illud & non volendo, nihil connotando de poſſibilitate vel de non poſſibilitate ſuccedendi circa volũtatem dei actum nolendi poſt actum volendi: ſed præciſam dicit poſſibilitatem ad vtrũq; quantum eſt de na tura diuinæ volũtatis. Et in iſto ſenſu illa ſimiliter eſt falſa in ſenſu diuiſo: nõ ſedentẽ nõ eſt poſſibi le ſedere. Nec ponit talis potentia aliquam mutabilitatem. Sicut enim ad actualem mutationem duo requiruntur: ſcilicet potentia ſimpliciter ad contrarium eius qđ nunc ineſt: & actualis ſucceſ ſio vnius eorum poſt alterum: ſic ad mutabilitatem duo requirunt: ſcilicet potentia dicta, & poten tia ad actualem ſucceſſionem: vt. ſ. ea potẽtia qua aliquid eſt ad vtrũlibet, ſit potentia ad ſucceſſionẽ vnius poſt alterum. Quod circa voluntatem dei nullo modo poteſt contingere: quare neq; muta bilitas. licet in aliquo ſenſu poſſit non velle quod vult, vt ideo illud nullo modo de neceſſitate ve lit. Vnde de eo quod ſemp voluit ab æterno & vult & volet, ſimul ab ęterno habuit & habet & ha bebit poteſtatem de non volendo: & potuit voluiſſe vel non voluiſſe ab æterno: & poteſt nunc non velle: & poterit in æternum non velle, vel non velle in æternum: & hoc abſq; omni ſui mutabilitate vel mutatione.

Queſt.v. CIrca ſecundũ arguit̃:ꝙ deꝰ eſt cauſa dãnationis malorũ.Quia qđ eſt cauſa ſalu
Arg. princi. tis ꝑ ſuã p̃ſentiã,idẽ eſt cauſa periculi per ſuã abſentiã.ſcđm phm.ii.phyſicoꝝ.
Sed deus per ſuam p̃ſentiã in donis ſuis eſt cauſa ſalutis: ergo per ſuam abſen-
Secundum. tiam in ſubtractione donorum ſuoꝝ eſt cã damnationis eoꝝ. Item mala eſſe ꝑ
mixta bonis congruit decori vniuerſi:eius autem quod pertinet ad decorẽ vni-
In oppoſitũ. uerſi cauſa eſt deꝰ:ergo deus eſt cã malorũ.illa aũt ſunt cauſa dãnatiõis maloꝝ
& quicquid eſt cauſa cauſę,eſt cauſa cauſati.ergo &c. CONtra eſt illud Ezechiel.xviii.Nolo mor
tem peccatoris.& loquitur de morte damnationis. Sed eius qđ non vult deus,non eſt cauſa.ergo
Reſol.q. &c. CVM damnatio malorum includit culpam propter quã damnant̃,& poenã ſecũdum quam V.
damnantur , quaeſtio iſta de cauſa damnationis poteſt referri ad culpam vel ad poenam. De cauſa
damnationis malorum quo ad malum culpae eorũ,planũ eſt ꝙ deus non ſit cauſa damnationis eo
rum:qm̃ nullo modo neq; per ſe neq; per accidens eſt cauſa culpae eorum.Quoniam culpa ẽ ma-
lum qđ contingit in actione voluntatis ex defectu eius:quoniam etſi malum culpę ſit p̃ter intẽtio-
nem voluntatis,vt dicit Dionyſius.iiii.capitulo de diuinis nominibus:quoniã nihil operat̃ aſpiciẽ-
do ad malum:tamen eſt defectus voluntarius.agens enim voluntarium in omni actione ſua inten
dit aliquod bonum particulare:quia in particularibus eſt actio ſecũdum philoſophum.Qđ quidẽ
bonum particulare non intendit : niſi quia in eo reſplendet aliqua conditio vniuerſalis & vltimi
boni, ad quod omne bonum particulare operabile debet ordinari.Hoc autem bonum cum quęrit
in eo in quo ordinabile eſt ad primũ vniuerſale bonũ:& ad illud ordinat:tunc eſt bonũ virtutis.Cũ
vero quaerit illud aut in eo in quo non debet quaerere,vt delectationem concubitus in non ſua:vel
in eo in quo debet aut poteſt quaerere,non tamen ordinando ad primum vniuerſale,vt ſufficientiã
in diuitiis,tunc eſt malum vitii.Deus autem talis defectus cauſa omnino eſſe non poteſt,nec in ſe
ipſo nec in alio,neq; per ſe neq; per accidens.qa a fine vltimo quod ipſe eſt,deordinari nullo mõ po
teſt nec per ſe nec per accidens:quia ſeſe naturaliter vult.qđ requirit omnis cauſa mali culpę. Vn
de tale malum in deum nullo modo poteſt reduci : quia per ipſum homo a deo ſe deordinat di-
uertendo ſe a deo,ſine quo deus nullo modo ſe diuerteret ab homine. Ita ꝙ ſi deꝰ ſit homini p̃ſens
per gratiam & ipſe mortaliter peccet,ſua deordinatio qua auertit ſe a deo eſt cauſa quare ſe deus
auertit ab homine.Ita ꝙ licet ſimul ſint ambę auerſiones,naturaliter tamen prius auertit ſe homo
a deo,faciendo ſe indignum conuerſione dei ad ipſum per donum gratiae:q̃ deus ſe auertat ab ipſo
definẽdo donũ gratię qđ dederat ĩ ipſo cõſeruare:per qđ cadit ĩ nihilum.Ex quo patet clare ꝙ ꝑ do
nũ gratię in homine peccato & malo culpę reſiſtit & nullo modo illud operat̃.Si vero referat̃ q̃ſtio
de cauſa damnationis malorũ quo ad malũ poenę,cũ duplex malũ poenae damnatꝰ incurrat.ſ.dãni
& ſenſus,ad vtrũq; illorum poteſt referri quaeſtio. Quorum primum appellatur malum defectus:
Secundum vero appellatur malũ qđ eſt triſtitia vel dolor. VT aũt latius de vtroq; queſtionẽ ꝓ- X
ſequamur de malo damni ſeu defectus primo ſciendum eſt ꝙ contingit ex defectu alicuius qđ p̃ti-
net ad p̃fectionẽ rei.Si em̃ res caret eo qđ non eſt nata habere,non poenę defectus eſt in ea:vt ꝙ ho
mo non habet alas:vel ꝙ non ſit incorruptibilis. DEfectus aũt eius qđ habet eſſe de p̃fectiõe rei,cõ Y
tingere poteſt dupliciter:vel amouẽdo id qđ p̃fectionis eſt in eo:vel nõ inducendo id qđ eſt p̃fectio
nis.Primo modo contingit dupliciter:vel amouendo omnino praeter intentionem:ſcđm ꝙ hõ intẽ
dẽdo ſecare lignũ abſcindit ſibi digitũ.Talis defectus nunq̃ a deo poteſt contingere:quia nõ põt de
ficere ab intẽto:neq; poteſt aliqđ non intẽtũ in ſua actione incidere:quia oĩa praeuidet . Vel amo-
uendo ꝑ intentionẽ:& hoc vel intẽdẽdo per ſe abſq; ordinatione ad aliquod bonum ſimpliciter,licet
forte bonum ſibi:vt cũ homo volũtarie alteri abſcindit digitum in vindictam.Sed accidit ꝙ tale ma
lum poenę non eſt ordinatũ ab iſto,nec in quãtũ ſic ẽ ordinabile quia redũdat ĩ malũ culpę.Talis de
fectus cã deꝰ eſſe nõ põt :quia non põt intẽdere niſi bonũ ſimpliciter qđ ipſe eſt,& qđcũq; aliud in
quantũ ad ipſum ordinabile eſt:vel intendẽdo ꝑ accidẽs:quẽadmodũ natura intẽdẽs generare vnũ
cũ hoc non poſſit facere ſine alterius corruptione,ꝑ accidẽs intẽdit corrumpere qđ eſt p̃fectionis &
cauſare eius defectũ. HOC mõ deus poteſt eſſe cã mali.Sed hoc non niſi ordinãdo ad aliquẽ finẽ Z
bonũ.Sed hoc nõ agit ſolũmõ intẽdẽdo bonũ qđ eſt p̃fectio contraria,niſi mediante natura operan
te : quae intẽdens generare in aere formam ignis,formã aeris corrumpit:quod eſt malum aeri:ſed
qđ p̃tinet ad bonũ vniuerſi. imediate aũt hoc non agit niſi modo ſupernaturali et hoc ad finẽ aliũ
vlteriorem q̃ ſit perfectio contraria,quẽadmodum conuertit virgã in ſerpentẽ, vt oſtẽderet ſe mi-
ſiſſe Moyſen. SI vero contingat defectus in re nõ ordinãdo ad aliud, ſed p̃ciſe id qđ p̃fectionis ẽ nõ A
inducẽdo,hoc contingit dupliciter:vel intẽdẽdo perfectionem inducere aliquam quam non inducit

vel intendendo aliquem finem vlteriorem. Primo modo contingũt defectus in naturalibus vel ex vi-
tio materiæ quá agens naturale non ſufficit corrigere, vt ſunt partus monſtruoſi, vel ex virtutis
defectu, qua agens non valet perfectionem intentam attingere: vt cum non valet generare viſum &
dimittit oculum cęcũ. Neutro iſtorũ modorũ deus põt eẽ cauſa mali: quia propter omnipotentiá
ab eo qđ intendit deficere non poteſt. Vnde defect⁹ talis debitę perfectionis vel decoris in diuinam
B cauſalitatem non habent reduci: quia non habent cauſam efficientem: ſed ſolum deficiẽtẽ. SEcun-
do modo: videlicet intendendo finem vlteriorẽ, bene poteſt deus eſſe cauſa talis defectus p accidẽs:
vt in cęco nato: vbi egit cum natura vſq; ad viſus inductionem: et ibi ſtetit: non intendendo priua-
tionem per accidens abſolute: ſed accidentaliter per accidens intendendo priuatum eſſe. Et hoc p-
pter manifeſtationem gloriæ, vt dicit Ioan. x. quá intẽdit per ſe: et propter illam priuatũ eſſe. Quod
licet ſit malum priuato & malũ naturę, non tamen ſimpliciter. Quia in genere melioris per hoc ipſa
res quæ priuatur melius ordinatur deo operante in finem vltimum, q̃ ſi non eſſet priuata. i quem
qa natura non poteſt deducere priuationẽ & defectũ naturæ, malum ſimpliciter eſt, & nullo modo
poteſt ipſum intendere nec per ſe nec p accidẽs aliquo mõ. Ipſa aũt priuatio, vt pura priuatio eſt &
defectus, nullo modo eſt bonũ nec huic priuato nec ſimpliciter. Et ideo p ſe a nullo agente poteſt in-
tendi: p accidens autem ſcilicet p priuatũ eſſe, qđ non poteſt eſſe vt tale ſine priuatione, põt intẽdi
a ſolo illo qui poteſt priuatũ ordinare in finem ad quem natura ſua ſe ordinare non poteſt: q; in-
tendit per ſe & propter illũ priuatum eſſe de proximo & vltimo ipſam priuationẽ: vt abſolute p ac-
cidens intendat priuatum eſſe: accidẽtaliter aũt p accidens ipſam priuationem. Et per hunc modũ
licet mala culpæ non poſſit agere omnino neq; illorum eſſe vllo modo cauſa: quia tamen volunta-
te ſua poteſt ea ordinare: ideo põt ea fieri pmittere: nõ faciẽdo tñ ad ipediẽdũ talia quãtũ in ſe ẽ cir-
ca liberum arbitrium & eius conditiones ſecundum cõem curſum: qđ nulla alia voluntas niſi pec-
cando facere poteſt. Cũ enim facit quicquid facere ſimpliciter poteſt: ad quod tenetur: nullo mõ di-
cendum eſt eam malum contingens permittere: quia cum non poteſt ea ordinare: permittere ea fie-
C ri cum poteſt ea impedire, dicto modo ẽ eis cõſentire. Sed de hoc nihil ad ppoſitũ. SI vero ſit malũ
quod eſt dolor vel triſtitia, hoc ptinet in ppoſito ad malorum damnationem: & cũ dolor nõ habet
fieri niſi ex apphẽſione vel damni ex re amiſſa, vel alicuius ex actione contrarii alicuius afflictiui ſi-
mul cum illa amiſſione incidentis: verbi gratia: dolor vno modo eſt ex membri abſciſſi amiſſione: &
alio mõ ex punctura caloris diſſoluentis: principale malũ poenę qđ eſt poena damni in damnatis, eſt
carentia & amiſſio glorię: inquantum ſcilicet ad ipſam adipiſcendam ordinati erant. Huius mali
cauſa non eſt deus: quia paratus erat quantũ erat ex ſe, & potẽs gloriam dare. Sed culpa eorum exi-
gente ipſi non erant diſpoſiti vt poſſent eam recipere. quẽadmodum contingit malum in naturali-
bus ex vitio materiæ: pter hoc q; ibi agens intendit perfectionem inducere: ſed non poteſt: hı̃c autẽ
nequaq̃: ſed ſolum intendit malum culpę inductum ordinare primo per malũ poenę damni: qđ con-
ſiſtit in illa amiſſiõe: & deinde per malum poenę ſenſus: qđ eſt triplex: duplex ſcilicet ab intra tanq̃
neceſſario concomitans: quorum vnum eſt dolor incidens ex apprehenſione amiſſionis illius boni
aliud vero eſt vermis cõſciẽtię: q eſt dolor incidẽs in remorſu cõſciẽtię p pctõ: qđ ẽ cá amiſſiõis illi⁹
boni. Ex quo eñ propter ſuá culpam mali amiſerũt gloriá, culpa deordinata remanere nõ debuit.
Tertium vero malum eſt malum poenę ſenſus contingens ab extra. Quare cum per duplicem iam
dictam poenam ſenſus neceſſitate naturę ſequentem dictam amiſſionem perfecte ordinari non po-
tuit: ideo oportuit aliquod afflictiuum ab extra apponere: cuius apprehenſio inquantũ impropor-
tionalis eſt apprehendenti, inquantum apprehendens eſt, doloris puncturá induceret ibi in vi ſpiri-
tuali intellectiua a quocunq; ſit: quẽadmodum hic inducitur dolor, ſed in vi corporali ſenſitiua a
calore diſſoluente & excedente. In hoc malo eſt duo conſiderare: & cauſam inferentem q̃ eſt crea-
tura aliqua: quam dicimus eſſe ignem infernalem: & ipſum dolorẽ ex illius apprehenſione conce-
D ptum. Quo ad primum, adhuc ẽ diſtinguendum: quia cauſalitas poteſt attendi quo ad rem illá
inquantum eſt natura & creatura aliqua: vel inquantum ſua apprehenſione eſt doloris illatiua. Pri-
mo modo deus eſt cauſa illius mali per ſe: quia inquantum creatura eſt ab ipſo eſt. Secundo mo-
do non eſt cauſa eius niſi quatenus eſt cauſa doloris illius. Qui poteſt conſiderari dupliciter. Vno
modo inquantum repugnans bono pacis naturę in damnato ſecundum ſe & abſolute. Aut inquá-
tum eſt ordinatiuus culpæ: & eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ. Primo modo doloris illius non eſt
cauſa deus. Non enim per ſe & abſolute ipſum intendit: quia non delectat ipſum per ſe dolor crea-
turæ ſuæ. Eſt etiam præter naturalem intentionem illius ignis: ſed ſolum incidit in eius actione
q̃ nõ intendit niſi generare calidum. Secũdo aũt modo illius doloris eſt cauſa: & ipſum intẽdit nõ

per ſe, vt dictum eſt, ſed per accidens vt eſt ordinatiuus culpæ, ne maneat dedecus eius ſine deco-
re iuſtitię. & eſt finis vlterior q̃ ordinari poſſit ex natura ꝓpria abſoluta. Propter qđ hoc mō intēdi
pōt ab agente principali: licet nō ab agēte inſtrumētali. Et ſic licet pœna vt pœna ſit mala ſimplici
ter & huic: & ſcd̃m hoc nullo modo poteſt intendi: eſſe tamen punitum licet iſti ſit malum ſimpli-
citer tñ reſpectu vniuerſi eſt bonū. & ſic intendit̃ ꝑ accidens a rectore vniuerſi: & in illo ipſa pœna
Ad primum princip. accidentaliter per accidens, vt dictum eſt. AD primum in oppoſitū, qđ nitit̃ oſtendere ꝙ deus eſt E
cauſa damnationis malorū quo ad malū culpę in eis per ſui abſentiam: eo ꝙ eſt cauſa ſalutis eorum
ſcilicet boni gratiæ in eis, ꝑ ſuam p̄ſentiā: Dicendū ꝙ aliter deus ſe habet ad ſalutē bonoꝝ ꝑ ſuā p̄-
ſentiam q̃ ad damnationē malorū ꝑ ſuam abſentiam. qm̄ ſalutis ꝑ ſuam p̄ſentiam ipſe cauſa princi
palis eſt, & q̄ſi tota cā: eo ꝙ infuſione gratiæ q̃ præſens ſit, ꝑuenit oēm actum boni & meritoriū li-
beri arbitrii: qđ ꝑ gratiam in omne opus meritorium mouet̃: & eius vi ipſum exequitur: qđ nequa-
q̃ poſſet ſine ipſa. Ita ꝙ etſi liberum arbitrium in merēdo cooperat̃ gratiæ, hoc non facit niſi ꝑ actū
gratiæ: vt id quod agit liberū arbitriū tanq̃ cauſa ſecundaria, attribui debeat gratię tanq̃ cauſę pri
mariæ. Propter quod deus ꝑ ſuam p̄ſentiam vere & bene dicit̃ eē cauſa ſalutis bonorū. DAMNA F
tionis vero quo ad culpam per ſuam abſentiam nullo modo eſt cauſa: eo ꝙ ſubtractionem gratiæ
ſuæ qua abſens ſit, præuenit malitia: ita ꝙ ſi nō præueniret, non ſe abſentaret deus. Propter qđ nul
lo modo poteſt dici per ſuam abſentiam cauſa damnationis malorum: & hoc quoad eorum culpā:
licet quodammodo quo ad pœnā, vt dictum eſt. Vnde reſpondendo ad formā argumenti dicendū
ad maiorem: ꝙ illud quod eſt cauſa ſalutis per ſuam præſentiam, eſt cauſa periculi per ſuam abſen-
tiā: ibi verum eſt quādo abſentia præuenit periculum qđ pręcaueret & pręcauere deberet ipſa præ
ſentia, ſicut cōtingit de ſalute & periculo nauis ꝑ abſentiā & p̄ſentiā nautę: de quo ponit exē
plū. Nō aūt eſt verū qn̄ abſentia ſequitur periculum, & per præſentiā facit quantum debet ne con
tingat periculum, ſicut patet cum nauta natando ſe ſubtrahit & fugit de naue periclitata. Sic au-
tem contingit in ꝓpoſito. deꝰ eīm p̄ſens per gratiam ſuam ante ꝑiculum mortalis peccati facit quā
tū debet ne homo cadat in peccatum: nec ſe ſubtrahit abſentando niſi poſt periclitationem, vt di-
Ad ſecundū ctum eſt. AD ſecundum: ꝙ deus eſt cauſa eius qđ eſt ad decorē vniuerſi, cuiuſmodi eſt malū dāna G
tionis: Dicēdū ꝙ aliquid eſt ad decorē vniuerſi vel ex ſe & ſua natura: vl̃ ex bono opere ſapiētis ar-
tificis circa illud: quēadmodū ſcyphꝰ pretioſus ad decorē domus, non autē eius fruitio, niſi ex ope
ꝑtioſę ligaturę adhibitę. Qđ primo modo eſt ad decorē vniuerſi, aliqđ boni habet i ſe vel abſolute
& per ſe: vt oīa q̃ ſunt aliqđ ꝑ eſſentiā in rerū natura: vel ex reſpectu & ꝑ accidēs, vt malū pœnę, ex
eo ſcilicet ꝙ eſt adhibitū & comparatū malo culpę, vt ſecūdū quātitatē delicti ſit & plagarū modꝰ.
Et cuiuſlibet talis cauſa eſt deus etiā mali pœnę, vt dictū eſt. Sed hoc modo non eſt omnino malum
culpæ ad vniuerſi decorē: quia ex ſe nullo modo eſt ordinabile ad finem vniuerſi. Malum eīm culpæ
huic malum eſt & ſimpliciter malum. Malum aūt pœnę etſi huic ſit malū, ſimpliciter eſt tamen bo
nū, inquātū eſt ordinabile ad bonū ſimpliciter. PROpter qđ & malitia culpę, & malū eē malo culpę H
vtrūq; ſimpliciter malū eſt: pœna autem & vniuerſaliter defectus aut priuatio licet ex ſe ſit malū
ſimpliciter: ſimpliciter tñ eſt bonū priuatū eſſe vel in pœnis aliquos eſſe, licet ſit illis malū. Et ideo
malū culpæ non eſt ad decorē vniuerſi, niſi ſcđo modo: ſcilicet ꝑ pœnā ſibi adhibitā: propter qđ ne
vniuerſum ad horā omnino maneat indecorū, Deus nullū malum peccati fieri ꝑmittit, niſi ſtatim
pœnā annectat: vt verum ſit ſcd̃m hoc illud qđ dicit Auguſti. in pricipio Acad. Nihil ſeu cōmodi
ſiue incommodi contingit in parte qđ nō cōgruat vniuerſo. & vndecimo de ciuitate dei. Nec mala
voluntas quæ ſuæ naturæ ordinē ſeruare noluit, iuſtas dei leges oīa bene ordinātis effugit. Quoniā
ſicut pictura cum colore nigro & ſuo loco poſita: ita vniuerſitas ſiquis poſſit intueri, etiam cū pec
catoribus pulchra eſt: q̄uis ꝑ ſeipſos cōſideratos ſua deformitas turpet, conſideratos ſcilicet abſq;
pœna, ſine qua etiam deturparēt vniuerſum. quēadmodū mltitudo latronū & homicidarū impu
ne deambulātium ꝑ ciuitatē ipſam deturpant. Sed ipſam ſuo modo tantū honeſtant pendentes in
patibulis: quantū iudices ſedētes in tribunalibꝰ. Et qđ ſic eſt ad decorē vniuerſi nihil boni habet ex
ſe: nec habet niſi cauſam defectiuam: qualis non poteſt eſſe deus, vt dictum eſt.

Quæſtio.vi. SEquūt̃ queſtiones ꝑtinētes ad diuinā relationē: & erāt quatuor. Prima: Vtrum
Quæſt.vii. relatio realis in deo ſecundum intentionem differat ab eſſentia. Secunda: Vtrū
Quæſt.viii. relatio realis in deo ſit inſiſtens diuinæ eſſentiæ vel aſſiſtens. Tertia: Vtrum ſo-
Quæſtio.ix. lum ſuppoſitum relatiuum ſit in deo & nullum abſolutum. Quarta: Vtrum
ſpiritus ſanctus aliqua relatione diſtingueret̃ a filio ſi nō procederet ab ipſo. CIR
Argu. prin. ca primū arguit̃: ꝙ relatio realis i deo ꝑ intētionē differat ab eētia ſic. Si relatio

in deo non differt ab eſſentia ſcd̃m intentionẽ,hoc non eſt niſi quia in ipſo non dicit niſi reſpectum purum ad aliud.Sed hoc non repugnat differentię ſecũdũ intentionẽ: quia hoc in creaturis ponit differentiã ſecundũ intentionẽ ab eſſentia:quia in eis eſſe ſecundũ intentionẽ differt ab eſſentia: & tamen non ponit ſuper ipſam niſi reſpectum quẽdam ad efficientẽ. Ex hoc em̃ ſolo dicit̃ creatura eſſe in effectu,quia ſecũdũ actũ eſt dei effectus.ergo &c. COntra eſt.qm̃ ea quorũ vnũ mutuo p̃dicatur de altero,maxime in abſtractione:vnũ non differt ab alio ſecũdũ intẽtionem,quemadmodum differũt homo & humanitas: licet idipſum ſecũdum rem ſignificãt. Deitas aũt & relatio realis,vt paternitas in deo,mutuo p̃dicãtur in abſtractione dicendo paternitas eſt deitas, & deitas eſt In opposi.
I paternitas.ergo &c.HIC oportet ad propoſitæ quæſtionis declarationẽ & quarũdam ſequentium Resol.q.
videre quæ & qualis ſit differentia ſcd̃m intẽtionem:& quia hoc dependet a notitia aliorũ modorum differentiæ:qui quidem ſunt ſecũdum rem & ſecũdum rationẽ, ideo altius inchoando oportet videre quid hic appelletur res,& quid intentio: vt ex hoc pateat quæ ſint differentia re,& quę
K intentione,& quæ tm̃ ratione. Res hic appellatur non figmentum & ens ſecundum animam tm̃, quod dicitur a reor reris,neq; reſpectus aliquis : licet quoquo modo res appellari poſſit maxime in deo: vt aliquantulum patebit in tertia quæſtione ſequente: ſed quicquid eſt natura & eſſentia aliqua abſoluta habens rationem exemplarem in deo,nata exiſtere in exiſtentia operatione diuina ſiue ſit compoſitum,vt homo aſinus,ſiue principium compoſiti, vt materia forma: ſiue fuerit vniuerſale:ſiue particulare. Vnde re differunt quæcunq; diuerſas naturas & eſſentias im portant ſecundum rem:ſiue fuerint ſimplicia,vt materia & forma:ſiue compoſita,vt homo & aſinus. Re vero ſunt eadem,quæcunq; eandem rem ſiue ſimplicẽ ſiue cõpoſitã iportãt:nec vnũ eorũ aliquid rei ſuper alterum ponit:vt ſunt vniuerſaliter definitio & definitum,& partes definitionis inter ſe, & cũ definito,& ſimiliter res abſoluta & reſpectus fundatus ſuper ipſam. Nullus enim reſpectus aliquid rei ponit pręter rem eius ſuper qd̃ fundatur. Res autem iam dicto modo intellecta eſt fun
L damentũ intẽtionũ & rationũ.Super idẽ enim re fundãtur intentiones & rationes diuerſę. Intentio autem hic appellatur, non id quod dicitur intentio ſecũda:qualia ſunt iſta, indiuiduũ, genus ſpecies, proprium, accidens, definitio, definitum,et talia quæ dicuntur intentiones non niſi quia opus intellectus ſunt.Et ideo etiam nomina quæ imponũtur ad ſignificãdum eas,dicuntur nomina ſecũdarum intentionũ:& ſimiliter ſecũdæ impoſitionis:quia iponũtur illis quę primo ſunt impoſita ad ſignificãdum res: de quib⁹ ſtatim dicetur.Vnde & dicitur nomina nominũ. Dicuntur autẽ intẽtiones ſecũdę,& nomina ſecũdarũ intentionũ,& ſecũdę impoſitionis, & nomina nominũ reſpectu primarũ intentionũ & impoſitionis nominũ ipſorũ:de quibus adhuc nõ eſt hic ſermo.cuiuſmodi ſunt homo,aſinus,rationale,irrationale &c. quæ ſignificant id qd̃ vniuerſale eſt. qd̃ quia res eſt & forma naturalis reſpectu ſecũdarũ intẽtionũ, dicuntur res:& nomina eorũ,nomina rerũ reſpectu vero ĩdiuiduorũ quæ verę res ſunt,& dicunt̃, qa ſunt opus naturę,vt Sortes, brunellus dicunt̃ intẽtiones,quia quodãmodo ſunt ab ope intellectus:& nomina eorũ dicunt̃ nomina intentionũ.Et dicunt̃ primę intẽtiones propter alias intẽtiones ſecũdas. De quib⁹ ſimul cõſideratis dicit Auicẽna:q; logica eſt de ſecũdis intẽtionibus adiunctis primis. Nomina autẽ tam vniuerſaliũ quæ ſunt primæ intentiones,q̃ ſingulariũ quę proprie ſunt res, cõmuniter dicũtur primæ impoſitionis:quia immediate imponũtur rebus,propter qd̃ etiam dicũtur nomina rerũ:& hoc reſpectu nominũ ſecũdarũ intentionũ quæ impoſita ſunt nominibus quæ primo impoſita ſunt rebus.Homo em̃ & Sortes primo immediate rebus ſunt impoſita.Genus vero ſpecies, indiuiduũ,nomẽ,verbũ & cætera noĩa ſecũdarũ intentionũ tam ad logicam q̃ ad grammaticã pertinẽtia,impoſita ſunt illis nominibus rerũ vniuerſaliũ & ſingulariũ,quæ ſunt animal,homo,ſortes,currit,diſputat.Animal em̃ genus dicitur,homo ſpecies,ſortes indiuiduũ ſcd̃m logicũ.Et omnia hęc ſecũdũ grammaticum dicũtur nomina:currit vero & diſputat verba.Sed appellatur hic intentio aliquid pertinẽs realiter ad ſimplicitatem eſſentiæ alicuius:natũ p̃ciſe concipi abſq; aliquo alio a quo nõ differt re abſoluta.quod ſimiliter pertinet ad eandem.Vnde dicitur intentio quaſi intus tentio: eo q; mens cõceptu ſuo ĩ aliquid quod eſt in re aliqua determinate tẽdit,& non in aliquid aliud quod eſt aliquid eiuſdẽ rei:vt ſic ſuper idem in re per intellectũ,cuius eſt diuidere ea quæ ſunt idem in re,fomentur diuerſi conceptus, vt de diuerſis penes conceptũ mẽtis, eiſdem autẽ in re.Sed in eis quę intentione differũt ſunt gradus ſecundũ differentiã maiorem & minorem. De eis enim quæ ſunt idem re in eodem,aliquando ſic formãtur conceptus diuerſi,vt neutrũ eorum in ſuo cõceptu alterum includat:vt ſunt conceptus diuerſarum differentiarum quæ concurrũt in eodẽ: ſicut ſunt in homine rationale,ſenſibile,vegetabile,inquantũ differentiæ ſunt. Et ſimiliter cõceptus generis

quid res proprie

quid p^a intentio, et 2^a p^a impositio, et 2^a nomen, nomen nominis

vnde dicatur intentio

& differẽtiæ:q̃ cõſtituũt ſimplicẽ ſpeciẽ:ſicut ſunt animal & rationale.Et in iſtis duobus modis eſt maxime differentia intentionũ.Sunt & alii quatuor modi:in quibus minor eſt differẽtia:quia cõceptus vnius intentionis includit alterũ:ſed nõ ecõuerſo, vt cõceptus ſpeciei conceptum generis et differentię,nõ aũt ecõuerſo.Similiter conceptus viuere in creaturis, conceptũ eſſe: nõ ecõuerſo.Similiter cõceptus ſuppoſiti ſicut hoĩs, cõceptũ naturę,vt humanitatis,nõ aũt ecõuerſo. Et ſimiliter cõceptus reſpectus ſicut entis conceptũ eſſentiæ,nõ econuerſo.Et eſt hic aduertendũ:ꝙ in iſtis quatuor modis id qđ alterũ cõtinet nõ differt intẽtione ab illo qđ ab eo continet̃,niſi ratione alterius partis cõtẽtę in ſignificato eiuſdẽ.Ita ꝙ iſta duo proprie dicuntur differre intentione ſicut cõtingit in p̃dictis duobus modis.In iſtis aũt quatuor vltimis modis ipſum totũ qđ alterũ cõtinet non proprie dicitur intẽtio,neq; proprie dicit̃ differre intẽtione ab eo qđ eſt ſicut pars ei⁹,niſi quatenus includit in ſe aliquid aliud cum quo in toto illo ponit aliquã rationẽ compoſitionis. Q; ſi ſcđm ſe concipiat̃, ꝑprie debet dici intẽtio. RAtio aũt hic nõ appellat̃ vis quędam cognitiua ſubſtãtię intellectualis a qua anima noſtra dicit̃ rationalis,neq; etiã opus ipſi⁹ rõnis:ſcđm ꝙ argumẽtũ dicit̃ rõ rei dubię faciẽs fidẽ.i.certitudinẽ.Sed rõ hic appellat̃ generali noĩe modus aliquis circa rem,ſub quo nata eſt cõcipi determinate abſq; eo ꝙ concipiat̃ ſub alio:ſub quo ſimiliter nata eſt cõcipi.& hoc ſine omni eius differẽtia re vel intentione:ita ꝙ idẽ re & intẽtione cõceptũ diuerſis modis cõcipiendi dicit̃ differre ſcđm rationẽ inquãtũ cõcipit̃ vno illorũ modorũ & nõ alio, ſicut patet in cõceptione definitionis & definiti, & in diuerſitate diuinorũ attributorũ , vt habitũ eſt ſupra. M

Reſponſio. AD quęſtionẽ ergo propoſitã ex iam dictis patet quid ſit dicendũ.Cũ eñ,vt dictũ eſt,diuerſitas intentionũ non poteſt eſſe niſi inter illa quæ vniũtur in eodẽ ſcđm rem : ita ꝙ cõceptus vni⁹ penitus excludit cõceptũ alterius,& ecõuerſo: vt patet in primis duobus modis:vel ita ꝙ aliquid qđ eſt in conceptu vnius excludit̃ extra illud qđ eſt in conceptu alterius,vt patet in aliis quatuor modis:& quęcũq; ſunt talia neceſſario ponũt aliquã compoſitionẽ in eo in quo ſunt vnũ: relatio autẽ & eſſentia in deo nullam penitus compoſitionẽ facere poſſunt:neq; cadit aliquid in conceptu vnius eorum:qđ non cadit in conceptu alterius: idcirco in deo eſſentia,& relatio nullo modo differunt ſecũdum intentionẽ:ſed ſolum ſecũdũ rationẽ,hoc eſt ſecũdũ diuerſum modũ concipiendi aliquid.ſ.ſecũdũ rationes diuerſas p̃dicamẽti ſubſtãtiæ,& ad aliquid:quæ circa idem cadũt abſq; oĩ cõpoſitione & diuerſitate rei,ſine qua non poteſt eſſe diuerſitas intentionũ, vt dictum eſt. N

AD cuius intellectũ ſciẽdum eſt:ꝙ in tota vniuerſitate creaturę non ſunt niſi tria genera rerum,videlicet ſubſtantia,qualitas,quantitas.quæ vt dictum eſt ſupra,in hoc inter ſe conueniũt ꝙ ſignificãt rem quæ eſt natura & eſſentia aliqua cui conuenit eſſe,& differunt a re ĩcreata ꝙ illa eſt natura & eſſentia quæ eſt ipſum eſſe.Et ſimiliter in toto eſſe creaturę non ſunt niſi duo modi eſſendi principales & primi,ſcilicet per ſe, & in alio. qui ſubdiſtinguũt p̃dicamentum rei ſubſtantiæ qđ dicitur ſubſtãtia, a p̃dicamentis rei quãtitatis & qualitatis: quæ dicũtur p̃dicamenta accidẽtis:ita ꝙ hoc nomen accidens ſit nomen intẽtionis ſecũdę impoſitũ a modo eſſendi ,ſcilicet in alio,& nõ a re cui conuenit eſſe ſecundũ illum modũ a qua imponũtur illa nomina quãtitas & qualitas. Vnde & nomen ſubſtãtiæ inquantũ diſtinguitur contra nomẽ accidẽtis:& imponitur a modo eſſendi per ſe ſicut accidens a modo eſſendi in alio:eſt nomen ſecũdæ intentionis.ſicut eſt nomen accidẽtis:licet ſit nomen rei inquantũ ſignificat id cui conuenit eſſe:qđ magis proprie nominatur eſſentia q̃ ſubſtantia.a nomine enim eſſentiæ intellectus accipit eſſe qđ p̃dicat̃ de ipſa ſecũdũ rationẽ ĩformãtis. Modus eſſendi per ſe non diſtinguitur:& ideo nõ multiplicat p̃dicamẽta.Sed modus eſſendi ĩ alio diſtinguit̃ penes modũ eſſendi in alio abſolute & penes modũ eſſendi in alio in reſpectu & ĩ cõparatione ad aliud.Qui nõ ex ęquo diſtinguũt modũ eſſendi in alio ſicut ꝑ ſe & in alio,diſtinguũt eſſe ſimpliciter:imo quia ſemper cõparatũ neceſſario p̃ſupponit abſolutũ,mod⁹ eſſendi ĩ alio ĩ cõpatiõe ad aliud,neceſſario p̃ſupponit modũ eſſendi ĩ alio abſolute.Ex quo cõtigit ꝙ illis modis ꝑ ſe & ĩ ſe rñdẽt diuerſę res ſubiectæ.Iſtis aũt modis q̃ ſunt in alio abſolute & in alio ad aliud : non reſpõdẽt diuerſę res:imo res q̃ ſubſunt modo eſſendi ĩ alio abſolute,vt ſunt qualitas, quãtitas:quę cõtinent̃ ſub duobus p̃dicamentis, quæ diſtinguũtur penes duos modos eſſendi in alio abſolute:& ſubſunt mõ eſſendi in alio in cõparatione ad aliud.Nihil eñ realiter cõparat̃ ad aliud niſi per id qđ in ipſo eſt abſolute. Vñ ſeptẽ p̃dicamẽta alia q̃ ad vnum p̃dicamentũ relationis habẽt reduci, vt alibi art. xxxv.q̃ſt.v.expoſuimus,non habent in ſe aliã rem ſignificatã q̃ ſit res p̃dicamenti abſoluti: ſupra quã fundãtur in ſubiecto. Vnde propriã rẽ nõ habent,nec addũt ſupra eſſentiã rei,ſupra quã fundãtur.Dicente Boetio cap.xii.de trinitate.Patet quę ſit differẽtia p̃dicationũ:ꝙ alię quidẽ quaſi rẽ monſtrant: aliæ vero quaſi circũſtantias rei:ꝙ ſi illa prædicantur vt eſſe aliquid rem oſtendãt:illa O

vero vt non eſſe: ſed potius extrinſecus aliquid quodāmodo affigant. Et infra cap. xiii. Non igitur
dici poteſt p̄dicatione relatiua q̄cq̄ rei de qua dicit̄ ſcd̄m ſe vel addere vel minuere vel mutare: q̄
tota nō i eo qd̄ eſt eē, conſiſtit: ſed in eo qd̄ eſt i cōpatione aliquo mō ſe habere. Et īfra. Relatio ve
ro nō p̄dicat̄ ad id de quo p̄dicat̄ q̄a ipſa res ſit: & ſcd̄m rē de qua dicit̄ non faciet alteritatem rei.
P VNde etſi rem aliquā in ſuo ſignificato includit p̄dicamentū relationis: tamē propria ratione ſui
prędicamēti illa nō eſt niſi res p̄dicamenti abſoluti ſup quā fundatur: quæ cōmuniter ſignificatur
& nomine ſui p̄dicamēti abſoluti, & nomine relationis: ſed ſcd̄m aliā rōnē tm̄ in deo: ſecūdū aliā ve
ro intētionē in creaturis. Qd̄ oportet ſic intelligere: qm̄ circa ens qd̄ ponit rē & naturā aliquam ī
creaturis, cuiuſmodi ſunt ſubſtantia, quātitas, q̄litas, duo genera ḡnaliū p̄prietatū cōſiderātur: q̄
ſunt vnū, multum, actus, potētia: quę ſunt origines & principia relationū circa entia abſoluta, &
fundādi relationes ī illis. Vñ ſcd̄m illa duo genera p̄hs. v. Metaphyſicę, diſtinguit ſolūmō duo ge
nera relationū: ad quas omnes alię habent reduci. ſcilicet q̄ quędam ſunt relatiua mō numeri ſiue
ſecūdum numerū: quædā vero mō potentiæ actiuę & paſſiuę, ſiue per potentiā actiuam & paſſiuā
licet non eodem modo: ſed diuerſimode ſecundū diuerſos modos relationū in vtroq̄ genere rela
tionū. Secūdū numerum dicūtur relationes ſiue relatiua non quia conſiſtit eorum relatio in pro
portionibus numerorum, vt ſunt duplum, triplū, & huiuſmodi, vt aliqui credūt: ſed quia funda
tur in rebus abſolutis per naturam vnius & multi qd̄ eſt in eis. qd̄ quidē multū eſt numerus reſpe
ctu vnitatis. de quib⁹ dicit. iiii. Metaphyſicæ: q̄ vnū & multum opponūtur ſicut diuiſio & nō di
uiſio. Vnde relationes modo numeri non ſolum fundantur in numeris ſecūdū vnā ſpeciē: ſed cōī
ter & in ſubſtātia, & quātitate, & qualitate: ſecūdū q̄ ſcd̄m tria p̄dicamenta diuidit modos relatio
nū quę fundantur in vno, & quæ fundātur in multo: cum dicit ibidem. Vnū habet idem ſimile &
æquale: & multum habet diuerſum diſſimile & inæquale. Ab vno eīm & multo ī ſubſtātia cauſant̄
idem & diuerſum: ab vno & multo in quātitate æquale & inæquale: ab vno & multo in qualitate
Q ſimile & diſſimile. Et in q̄nto dicit. Aequale ſimile & idē oīa dicūtur ſcd̄m vnū modū. Sūt igit̄ ea
dē quorū ſubſtātia ē vna: & ſilīa, quoꝝ q̄litas ē vna: & ęq̄lia quoꝝ quātitas ē vna. Sed ītelligēdū
q̄ ibi ſumit̄ ſubſtātia large p̄ ſubſtātia p̄prie dicta & eſſentia quātitatis aut q̄litatis: in qb⁹ cōſide
rātur idē & diuerſum ſicut in ſubſtātiis, qm̄ in abſtractione fit in eis cōparatio: ſiue penes idem nu
mero, ſpecie, & genere, ſiue penes diuerſum. Simile etiā & diſſimile cōſiderātur in eiſdē tribus gene
ribus loquendo de ſimilitudine eſſentiali quā habent indiuidua in ſpecie: aut ſpecies in genere. Et
ſimiliter de ſimilitudine ei cōtraria. quoniā ſimile & diſſimile huiuſmodi cōcurrūt in idem cū eo
dem & diuerſo genere & ſpecie: quę ſunt relationes eſſentiales quia fundant̄ ſuper eſſentiis rerū in
quātū eſſentię ſunt: & ſcd̄m rē quia fundātur extrema in diuerſis eſſentiis ſcd̄m rem. Idem aūt nu
mero quia fundat̄ non niſi ſup idē re, ideo relatio eſt ſcd̄m rationē tm̄. Simile aūt & diſſimile æqua
le & inæquale ſcd̄m q̄ ſunt relationes accidētales, fundātur in qualitate & quātitate: non quo ad
eſſentias earū, vt in abſtractione cōſiderant̄: ſed quo ad ipſarū inhęrētias & concretionē in ſubiecto
tali eīm ſimilitudine dicit̄ ſimile quale nō qualitas. & quomodo hoc, vidēdū eſt ī vno eorū, ſcilicet ī
R ſimilitudine, & per hoc patebit in aliis. DE ſimilitudine aūt clarū eſt q̄ nō fundat̄ niſi in qualita
te ſimpliciter inquātū qualitas eſt. Vnde & poteſt cōſequi quālibet ſpeciē qualitatis, vt ſup eā poſ
ſit fundari ſimilitudo. Sed planū ē hoc q̄ nō fundatur in qualitate ratione ſuę exiſtētię, vt eſt ſub
ſtātia concreta & vna numero, vt in hoc albo: quia nihil ſimile dicitur ſibiipſi. Neq̄ vt eſt idē gene
re diuerſum ſpecie, niſi large ſumendo ſimilitudinē: quia ſup eādem qualitatē genere diuerſam ve
ro ſpecie proprie fundatur diſſimilitudo. Fundatur ergo ſimilitudo ſup qualitatē concretā in di
S uerſis ſubiectis ſpecie eādē, nūero autē diuerſam: vt ſup albedines ſcd̄m q̄ ſunt ī hoc albo & ī illo.
EX quo patet recolligendo membra: q̄ ſimilitudo accidētalis nō fundat̄ ſuper qualitatē, vt quali
tas eſt: ſcilicet ratione eſſentiæ ſuæ, vt ſcd̄m ſe eſſentia quædā eſt: ſed ſolum vt concreta eſt ſubie
cto, ſcilicet ratione ſuę inhęrentię. Nec adhuc vt eſt vna numero concreta in vno ſecūdum nume
rum, ſed ſolum vt eſt in diuerſis: & ratione ea qua eſt numero diuerſa. Et ſic in ſumma ſimilitu
do fundatur ſuper qualitatem, vt eſt inhęrens diuerſis ſubiectis numero diuerſa. Nūc autem cla
rum eſt: q̄ extra conceptum qualitatis, vt qualitas eſt, ratione ſcilicet ſuę eſſentię, eſt q̄ ſit inhęrēs
& concreta ſubiecto: & qd̄ amplius eſt q̄ ſit determinata ad hanc albedinem: & ad illam in hoc ſub
iecto & in illo: quoniā iſtę rationes accidentales ſunt eſſentię inquātū eſſentia eſt. Quare cū ſimili
tudo accidentalis, vt dictū eſt, fundatur ſuper qualitatē nō ratione eſſentię ſuę vt eſſentia eſt ſim
pliciter, ſed ratione ſui eſſe & inhęrentię in ſubiecto, & vt determinata eſt p̄ hanc albedinē in hoc
ſubiecto, & per illam in illo, aut per aliquā huiuſmodi qualitatem numero diuiſam in diuerſis ſub

eadem ſpecie.ratio ergo eſſe ſuper quã fundatur ſimilitudo accidentalis eſt extra conceptum eſſe quo concipitur ſecũdum rationẽ ſuę eſſentię quę eſt qualitas ſimpliciter. Sed qđ fundatur ſup rẽ ſecũdũ aliquã rationem ſequitur ipſam ſecũdũ modũ illius ratiõis. Similitudo ergo ſic ſupra eſſe qualitatis fundatur:vt ſit omnino extra conceptũ eſſe qualitatis ſcđm rationem eſſentiæ ſuæ, vt qualitas eſt ſimpliciter. talia autẽ,vt dictũ eſt ſupra,neceſſe eſt ſaltẽ ſecũdum intẽtionẽ differre in ter ſe.Relatio ergo accidentalis quę eſt ſimilitudo, q̃q̃ fundať in qualitate ſecundũ ꝙ qualitas eſt: T & eam capit in ſua ſignificatione cum modo proprio eſſendi,videlicet in comparatione ad aliud: quia tamẽ non fundatur in ea ratione ſuæ eſſentię,& eſſe eius ſimpliciter,ſed ratione ſuę acciden talitatis & eius eſſe in alio:neceſſe eſt vt intentione differat a qualitate,puta albedine ſuper quam fundatur,& faciat compoſitionẽ cum ea,ſed per accidens:ſcilicet per rationem cõpoſitionis: quam addit ratio ſecũdum ꝙ ſuper illam rem fundatur.Et nõ ſolum ſimilitudo accidẽtalis: immo patet etiam ꝙ & ſimilitudo eſſentialis:quoniam ipſa nõ fundatur ſuper qualitatem vel quãtitatem vel etiam ſubſtãtiã ratione eſſentię ſuę vt in ſe ſimplex eſt & indiuiſa, ſed ratione eſſe qđ habet in diuerſis indiuiduis:ſcđm ꝙ in humanitate Socrates diciť ſimilis Platoni ſiĺitudine fundata ſup humanitatẽ,vt eſt in hoc & in illo,Nũc autẽ omnino extra rationẽ & intẽtionẽ formę ſpeciei eſt ꝙ ſit in hoc idiuiduo & in illo.propter qđ in ſubſtãtię indiuiduis diciť eſſe cõpoſitio ex natura & ſuppoſito.Et ſicut eſt in ſimilitudine,ſic eſt in diſſimilitudine,ſiĺr ĩ ęq̃litate & inæqualitate. Et ſimiliter ĩ idẽtitate genere & ſpecie, & ĩ diuerſitate.Et ſimiliter in alio genere relationũ qđ fundatur ſup potentias actiuas ex vno latere,& ſuper potentias paſſiuas ex altero latere: vt ſunt pater filius, dominus ſeruus.Et ſimiliter in relationibus quæ fundantur in quantitate ſuper rationem numeri,vt duplum,ſubduplum,triplum,& huiuſmodi. Quæ licet non fundentur ſuper eſſentiam quantitatis vt habet eſſe in ſubſtantia: fundantur tamen ſuper eam ratione alicuius accidentalitatis cõtingentis ei; inquantum ſcilicet pręter hoc ꝙ quantitas quælibet menſura eſt in ſe mẽſurans ſubiectũ in quo eſt:accidit ei menſurari minimo ſui generis tãq̃ menſura extrinſeca. Cui ẽt accidit ꝙ illa menſuret,vt dualitati ꝙ menſuretur vnitate bis replicata:& vnitati ꝙ ſic replicetur:& in hoc excedatur a dualitate:vt ex hoc dualitas dicatur dupla,& vnitas ſubdupla. Similiter accidit quaternitati ꝙ mẽſuretur vnitate quater replicata:& per hoc ſit duplum ad dualitatẽ quæ menſuratur vnitate bis replicata: & per hoc dicitur ſubduplum ad quaternarium.In deo autẽ relatio realis fundatur in diuina eſſentia ratione qua ſecũdum ſe eſſentia eſt ſingularitas quædam:quia non ratione qua huius ſuppoſiti vel illius.Hoc enim non conuenit ei niſi per relationem in ſe fundatã qm̃ per id qđ relatio habet eſſe,& fundať in eſſentia,ſimul cõſtituit rationẽ ſuppoſiti, ſicut viſum eſt in quadam queſtione in alio Quolibet,& nũc ſtatim videbitur in tertia queſtione ſequẽti. Nec etiam ſecũdum aliquam aliam rationem:quia nihil poteſt addi ſuper rationem diuinę eſſentię, vt eſt eſſentia,niſi ratio reſpectus:aliter enim in ipſa eſſet cõpoſitio.Propter qđ extra conceptũ eſſentiæ eius non poteſt eſſe conceptus relationis:Ita ꝙ de ratione diuinæ eſſentiæ eſt ꝙ ſit fundamentum relationũ.Propter qđ dicit Boetius de tri.cap.vltimo.Neq; acceſſiſſe poteſt dici aliquid deo, vt pater fieret.Non enim cœpit vnq̃ eẽ pater:eo ꝙ ſubſtãtialis eſt ei ꝑductio filii. FVNdamentũ V autem relationũ eſt tota realitas earum,vt dicetur in quæſtione ſequenti.Et in eo ꝙ eſt realitas relationum, eſt tota eſſentia earum,vt dictum eſt in quadam pręcedenti queſtione.Inquantum aũt ſic eſt eſſentia earum,neceſſario ſubintrat earum rationẽ & induit.quia nihil eſt realitatis & eſſentialitatis alicuius niſi ſit ĩ eo.In omni ergo relatione res ſuper quã fundať relatio, ſubintrat intentionem ſiue rationem quo ad illam rationem ſecũdum quã ſuper eam fundatur: vt ſecũdũ hoc in deo deitas ſecũdũ ꝙ eſt deitas intret paternitatem & filiationẽ:& in creaturis qualitas, vt albedo ſecũdũ ꝙ inhęrens ſubiecto,ſubintrat ſiĺitudinẽ,& ſecũdũ rõnẽ qua ſcđm ſe eſt eſſentia,& natura qualitatis differt a ſimilitudine itẽtione,& a ſeipſa vt cadit ĩ ſignificato ſimilitudinis.Ita ꝙ ſi oĩno velint aliqui ꝙ reſpectus ille dicať res propria relationi: tũc dicimus rẽ iſtã fundari ſup illam rẽ abſolutam,& ab ea ſuam trahere realitatem:ita ꝙ in deo propter hoc ſola ratiõe differat eſſentia vt eſt eſſentia,& vt induit rationem relationis,ſcilicet paternitatis & filiationis,vt eſſentia dicat deitatem,vt eſt ſecũdũ ſe exiſtens, qđ eſt propria ratio eſſentiæ ſecũdũ ꝙ eſſentia eſt & ſubſtãtia : relatio vero,vt paternitas dicat eãdẽ deitatẽ vt induit rationẽ reſpectus. Relatio enim quæ eſt prædicamentũ,vt dictũ eſt ſupra, non ſolũ dicit ad aliud eſſe ſed rẽ cui cõuenit eſſe ad aliud.Ita ꝙ in creaturis relatio nominat rem quę eſt in alio ſecũdũ ꝙ habet eſſe ad aliud:quia fundať ſup accidẽs abſolutũ.In deo vero relatio nominat ad aliud eſſe : qđ eſt ratio ꝑdicamẽti ſcđm rẽ ſecũdũ ſe exiſtẽtẽ ſcđm ꝙ habet ad aliud eſſe:q̃a fundať ſuper ſubſtãtiã:vt ſic eadẽ res cadat ſemꝑ ĩ ſignificato

relationis quę eſt ſignificata per abſolutū:& hoc ſcd̄m illam rationem qua eſt eius fundamētum.
Licet enim alia & alia ratione in deo concipiūtur eſſentia & relatio:tamē in vtraq; ratione nō for-
matur realiter niſi idem conceptus.Ita q̄ concipi nō poteſt diuina eſſentia nō cōcipiendo relatio-
nem ſiue relatiuū reſpectū:licet non neceſſario ſimul concipiatur ſcd̄m vtrāq; rationē:ſicut nō po
teſt concipi definitio ſine definito, licet non neceſſario ſemper ſecundū vtriuſq; rationē:ſed alteri⁹
tm̄. Et ſic ī deo eſſentia non differt a relatione niſi ratione tm̄. Et ſunt illę rationes eorū diuerſę ra
tiones p̄dicamentorum ſuorū,ſubſtātiæ ſcilicet & relationis.In creaturis vero pręter rationes p̄di
camētorum differunt eſſentia ſuper quā fundatur relatio:& ipſa relatio,non ſcd̄m rem vt ponant
diuerſas eſſentias ſicut ponūt pręd icamenta abſoluta:neq; ſecūdum rationem tm̄:quia non funda
tur relatio in eſſentiis abſolutorum ſecūdum rationem eſſentię,ſed ſecūdum intētionem:& hoc p̄
pter rationem ſuper quā fundatur relatio in illa re,aliā a ratione qua ipſa in ſe eſſentia quædam
X eſt,vt patet ex iam dictis. PER iam dicta patet reſponſio ad obiectum in oppoſitū: q̄ reſpectus ad aliud differt intentione a re ſuper quam fundatur: Dicendum q̄ verū eſt in creaturis: non aūt in — Ad arg. in oppo.
deo.Quoniā,vt dictū eſt,aliter fundatur relatio ſiue reſpectus in deo ſuper diuinā eſſentiam:aliter
in creaturis ſuper eſſentiam creaturæ.In deo enim fundatur reſpectus ſuper ipſam diuinā eſſentiā
non ſecūdum aliam rationē eſſe q̄ illam quę eſt eſſentię vt eſt eſſentia. Et ideo ſecundum illam ca-
dit in ſignificatione relationis,vt paternitatis & filiationis, licet ſecūdū aliam proprietatē impoſi-
tionis nominis,abſq; omni diuerſitate intētionū.Sed eſt ſolū inter eſſentiā,vt eſt eſſentia, & vt in-
duit rationē relationis, diuerſitas ſecūdū rationes p̄dicamētales ſcd̄m quas nomina imponūtur:q̄
ſunt ſecūdum ſe exiſtere & ad aliud referri,vt dictum eſt.Et ex hoc cōtingit q̄ non per rationē ali-
quam informationis: ſed realis idētitatis,ſcilicet eo q̄ eſſentia ſcd̄m rationē eſſentię cadit in ſigni-
ficato relationis,p̄dicat̄ de relatione & ecōuerſo:licet nō ſcd̄m proprietatē nominis : quēadmodū
ſuperius in linea p̄dicamentali p̄dicatur de ſuo inferiori. Dico de relatione quæ ſignificat rem pri
mæ impoſitionis ſub ratione reſpectus,cuiuſmodi eſt paternitas aut filiatio, dicēdo paternitas eſt
deitas,& econuerſo deitas eſt paternitas: non aūt de relatione quę ſignificat ſolum modū eſſendi
ad aliud:vt eſt hoc nomen ſecūdę intentionis q̄d eſt relatio: q̄d non imponitur ab aliqua re: ita q̄
deitas non cadit ī ſignificato illius.propter q̄d nō pręd icatur de ipſa: licet pręd icet̄ de paternitate
& filiatione:quę imponūtur nō ſolum reſpectui:ſed rei ſub ratione reſpectus. Non enim dicitur q̄
deitas eſt relatio nec econuerſo:eo q̄ de ſe reſpectum nō notat:neq; includitur p̄ciſe in ratione reſpe
ctus:vt reſpectus eſt.Quia ſi ſic ſignificaret,ſcilicet non ſolum reſpectū:ſed etiā rem ſub ratione re-
ſpectus,& eſſet nomen primę intentionis,& primæ impoſitionis,non ſecūdę ſolū:cōſimiliter p̄dica
Y retur de deitate ſicut paternitas & filiatio,ſic tamen non eſt vſitatum. IN creaturis autem reſpe-
ctus realis nūq̄ fundatur ſuper eſſentiam rei vt eſt eſſentia ſimpliciter:ſed ſolum ſecundū rationē
alicuius accidentalitatis ei contingentis:quæ eſt extra cōceptum eſſe eſſentiæ,vt eſſentia eſt, quē
Z admodum dictum eſt de ſimilitudine,& per illam patet in omnibus aliis reſpectibus. Similiter pa-
tet in eſſentia cuiuſlibet creaturę & reſpectus importati nomine eſſe in actu qui fundat̄ ſup ipſam.
eſſe enim non conuenit eſſentiæ ratione qua eſſentia eſt : quia tunc non poſſet non eſſe ſicut non
poteſt non eſſe eſſentia.Et ita haberet eſſe abſq; factore:ſicut habet q̄ ſit eſſentia abſq; factore: ex ſo
la ratione reſpectus ad exemplar in deo. Sed eſſe cōuenit eſſentię ratione qua eſt effectus dei,q̄ ra-
tio eſt extra intētionē eſſentiæ,vt eſt eſſentia.Propter q̄d ſcd̄m p̄dicta neceſſario differūt intētione
in qualibet creatura eſſentia,& reſpectus ī ipſa fundatus ſub noīe eſſe.propter q̄d per idētitatē non
poteſt iſtud eſſe pręd icari in abſtractione de eſſentia : dicēdo q̄ eſſentia eſt ipſum eſſe aut entitas:
ſicut in deo dicitur q̄ deitas ē paternitas.Quia tamē ipſa eſſentia nō ſolum ſe habet vt fundamē
tum reſpectu illius reſpectus: ſed etiā vt ſubiectū:idē eīn reſpectus eſt in creatura ſcd̄m rē.ſ.eē effe
ctus dei,& habere eē exiſtētię ab ipſo:ideo ſcd̄m rationē denominātis bene p̄dicat̄ de ipſa reſpectus
ille dicēdo q̄ eſſentia eſt ens:q̄d nō pōt fieri in reſpectibus aliis poſt eſſe fundatis ī eſſentia rei ſcd̄m
aliam intētionem eſſe q̄ ſit eſſe ipſius eſſentiæ ſcd̄m ſe,vt patet in ſimilitudine & albedine. Neq;
enim p̄ idētitatē in abſtractione,neq; per denominationem in concretione poſſumus dicere q̄ albe
do ē ſimilitudo aut ſimilis. Ratio quare nō pōt dici ſimilitudo patet ex iā dictis:q̄a.ſ.ſilitudo fun-
datur ſup albedinē ſcd̄m rōnē quę eſt extra cōceptū eſſe eſſentię albedinis.Rō vero q̄re nō pōt dici
ſimilis eſt,quia ſilitudo fundat̄ ſup eſſe albedinis:vt eſt inhęrēs ſubiecto:& ita nō vt habēs rationē
ſubiecti.propter q̄d ſolūmodo albū q̄d eſt cōpoſitū ex albedine & ſubiecto dr̄ ſilē,& hr̄ ī ſe ſilitudi
nē,vt eius ſubiectū p̄priū,& nō lignū aut lapis niſi q̄a albū.Et tm̄ ſilitudo nō ſignificat niſi albedinē
vt habet eſſe in ſubiecto ſub quodā reſpectu ad aliud:ita q̄ ſi ſimilitudo nō fundaret̄ ſuper albedi-

nem ſecūdū ratione͂ eſſentię ſuę:ſecūdū ſe ſcilicet,neq; ſecūdū ratione͂ qua habet ee͂ i ſubiecto i hac albedine ſingulari,bene p̄dicare͂t de ea ſimilitudo in abſtractione,ſicut ſimile p̄dicatur de albo in cō cretione. & hoc ſcd̄m illū modū quo in deo dicit̄ ꝙ eſſentia eſt paternitas,vt ſupra dictū eſt,& tūc ſupra eſſentiā albedinis ſub ratione eſſe ſui in ſubiecto,nihil remaneret ſignificatū in noīe ſimilitudinis:niſi reſpectus q̄ eſt ad aliud ee͂:quo remoto nō manet ſimilitudo: ſed tm̄ ratio albedinis inhęre͂tis abſoluta:quę iterato adueniēte reſpectu cadit i ſignificato ſimilitudinis.Qđ nullo mō poſſet eſſe:ſi relatio aliquid rei ꝓprię haberet p̄ter ratione͂ ad aliud circa eſſe inhęrens.Res eīn talis inhęrens ſubiecto nō poteſt ei adeſſe & abeſſe p̄ter ſui mutatione͂ : ſicut pōt fieri in aliquo trāſmutatio ſcd̄m denominatione͂ relatiuā abſq; omni trāſmutatione reali i ipſo.Scd̄m ꝙ Boetius de dominio in domino, libro de tri.cap.xiii.dicit. Conſtat nō eū p ſe dn̄io accidere:ſed p ſeruorū quodāmodo extrinſecus acceſſum.Nō igit̄ pōt dici p̄dicatione relatiua &c. vt ſupra. Praeterea,ſi ad aliud eſſe res eſſet vel eſſentia i relatione:cū illđ ſimpliciter manet relatione trāſlata i deū, aliqua res q̄ eſt in creaturis,aut eſſentia,maneret trāſlatione facta i deo.& hoc nō niſi alia a diuina eſſentia.Eſſet ergo in deo eſſentia alia a diuina natura.Qđ q̄ ſit abſurdū,qui poterit videat. Sic ergo p hūc modū intelligimꝰ ꝙ relatio habet realitate͂ & eſſentiā a fundamēto:ꝙ ſcilicet ipſa res & eſſentia fundamēti cadit in ſignificatione relationis ſub ratione reſpectus qui manet in deo:cū relatio a creaturis trāſfertur in deum,& mutatur res creaturę in rem diuinę eſſentię.

Queſt.VII. CIrca Secūdū arguit̄:ꝙ relatio in deo ſit aſſiſtēs nō inſiſtens. quia ſcd̄mq; reſpicit
Arg.prin. ſubſtātiā ei inſiſtit:& ſcd̄m hoc nō manet. Aſſiſtit aūt ſcd̄m ꝙ reſpicit obiectū
In oppoſi. ſic aūt manet,& e͂ vera relatio.ergo &c. CONtra eſt: ꝙ illud fuit opinio Porretani damnata. A
Reſol.q. HIC eſt aduertēdū:ꝙ q̄ſtio iſta nō q̄rit de relatione vt eſt nomen ſcd̄ę impoſitionis & ſecūdę intētionis,& nome͂ nominis, ſcd̄m ꝙ exprimit̄ hoc noīe relatio:ſed ſolū vt eſt nome͂ primę impoſitionis & nome͂ rei,ſcd̄m ꝙ exprimitur hoc nomine paternitas.Tale eīn nome͂ duplice͂ circa ſuū ſignificatū importat reſpectū,& ad ſubſtātiā,& ad oppoſitū,vt probat obiectio.Nomen aūt relationis,vt eſt ſecūdę intētionis, ſolū notat reſpectū ad obiectū.& ſic eſt hoc nome͂ ad aliquid . DE relatione igit̄ ſignificata hoc nomine B
paternitas aut filiatio : ſciendū ꝙ vtrūq; eorū de quo q̄rit queſtio,attendit̄ in reſpectu que͂ habet ad ſubſtātiam in deo.Cū eīn ſupra diuinā eſſentiā relatio nihil rei apponit in deo:nec ſe habet ad ipſam ſicut accn̄s inhęrēs eide͂ eſſentię ſuę:neq; ſicut aliq̄d pertinens ad naturā ipſius eſſentię:qm̄ ſcd̄m Boetiū,ſimplex eſt & ſubiectū alicuius eſſe nō poteſt : dubiū erat quomodo ad eſſentiā relatio in deo ſe habeat:qm̄ neceſſe erat aliquā cōparatione͂ ad eſſentiā eide͂ attribuere.Sed q̄a viſum e͂ ꝙ nō poſſet oīno ſeparari ab eſſentia,nec tū vt accidēs,aut ps eius eſſet ei cōiūcta,ad amouendum vtrūq; reſpectū,ſcilicet accidētis & ptis,q̄dā dicebāt cā inſiſtere eſſentię,vt p ly i denotarēt inſeparabile͂ eſſentię & relationis cōiūctione͂.Per actū vero ſiſtendi remouebāt inhęrētiā accidētis toti & partis cōpoſitione͂ pti.Qui reſpiciebāt oīno ad relatiōis realitate͂ quā habet a ſuo fundamēto. Alii vero reſpiciētes ad rōne͂ p̄dicamēti in ipo q̄ nō reſpicit niſi ad extra: dicebāt eā aſſiſtere. & q̄a tam pars eſſentialis q̄ accidēs ſubintrāt quodāmō ipſam re͂ verbo aſtādi,quia denotat aliq̄d eſſe extriſecū:vtrūq; illorū excludebāt.Sed q̄a aſſiſtēs nō oino amouet̄ ab eo cui aſſiſtit,p hoc inſeparabilitate͂ relationis ab eſſentia inſinuabāt.Sed cū relatio duo req̄rat,vt dictū eſt in p̄cedenti q̄ſtione,ſcilicet ſubiectū in quo fundatur,& obiectū qđ reſpicit:ita ꝙ vtrūq; eorū cadat in ſua ſignificatione: ideo ſinguli deficiebāt ad alterū illorū aſpiciēdo.Propter qđ ſimul aſpiciēdo ad vtrūq;, dicēdū ꝙ cū relatio ſit vnū p̄dicamentū manēs in deo ſcd̄m p̄dicamēti rōne͂ q̄ eſt ad aliud eſſe:& mutās id accide͂talitatis qđ habuit in creaturis quo ad re͂ accidētis,& modū inhęrendi in re͂ ſubſtātię & modū ſubſiſtendi,vt dictū eſt ſupra:ita ꝙ relatio diuina in ſignificato ſuo duo includat,& re͂ ſui fundamēti inquātū fundat̄ in ipſa,& modū ſubſiſtēdi eius:vt ideo dicat̄ relatio ſubſtātialis nō accidētalis vel ſubſiſtēs nō inhęrēs: & ſimiliter modū eſſendi ad aliud:vt ſicut i creatura relatio eſt res cui cōuenit eſſe alteri inhęrendo in reſpectu & cōparatione ad aliud: ſic relatio in deo ſit res quae eſt ipſum ee͂ in ſe ſubſiſtēdo in reſpectu & cōparatiōe ad aliud.Scd̄m hoc dicēdū eſt ꝙ aſpiciendo ad id qđ eſt reale & fundamētale & quaſi materiale in ſignificato relationis : relatio ꝓprie dicit̄ eſſentię diuinę inſiſtēs.qđ intēdebat prima opinio p̄dicta. Inſiſtēs dico: queͣdmodū ędificiū iſiſtit ſuo fundamēto & innitit̄.queͣdmodū eīn ędificiū iſiſtit fundamēto ſicut illi qđ eſt ps ſuę eſſentię:ſic relatio inſiſtit eſſentię tāq̄ illi qđ eſt quodāmō ps ſui ſignificati,vt dictū e͂ ſupra.Aſpiciēdo vero ad modū eſſendi C
ad aliud q̄ eſt quaſi formale, a quo nomen relationis imponitur, relatio quodāmō debet dici aſſiſtens:q̄a talem modū non tam habet ex natura fundamēti q̄ ex correſpondētia obiecti. Iuxta illud

qđ dicit Boetius de trinitate de domino:& habitū eſt in quaeſtione pręcedenti: ꝙ ſcilicet dominiū diuinū non per ſe domino accidit:ſed ꝑ quodāmodo extrinſecus acceſſum. Et iterū ibidē de relatiuis dicit,ꝙ prędicātur non vt eſſe aliquid oſtendant:ſed potius extrinſecus aliquid quodāmodo affigāt. Vbi dicit Commentator. Non igitur hęc ſecūdū rem:ſed recte extrinſecus cōparatione ꝓdicationes dicūtur. Et eſt tamē aduertēdū:ꝙ Boetius per illud ꝙ dicit quodāmō, notat temperamentū:vt non intelligatur relatio omnino aſſiſtens:quemadmodū dicit Porretanus trahendo realitatem ſuā ab obiecto, vt ſic nihil habeat a ſuo fundamēto:nec cadat fundamentū in eius ſignificatione: ſic enim relatio in deo omnino eſſet ab extra & non ab intra ex natura fundamenti:quod falſum eſt & erroneū:vt in parte patet ex dictis ſupra,& amplius in ſequēti quęſtione patebit: ſed vt intelligaẗ ꝙ non habet eē reale ex ſuo fundamēto abſolute:ſed quodāmodo ſub quodā reſpectu ad aliud. quēadmodū diximus in quęſtione ꝓcedenti: ꝙ relatio in creaturis dicit rem cui conuenit eſſe in alio,ſed ſub reſpectu & cōparatione ad aliud: vt ſic ratio aſſiſtendi & ratio īſiſtēdi ſimul cōueniant relationi diuinę,nec vnū eorum poſſit abſolui ab alio:vt nec ſolum dicatur inſiſtens nec ſolum aſſiſtens:quia vtrūq; eſt diminutū. Per qđ patent obiecta. CVM enim arguitur primo ꝙ re- Ad arg. prin.

C latio nō eſt inſiſtens ſed aſſiſtens:quia non manet in cōparatione ab ſubiectū reſpectu cuius intelligitur inſiſtens:ſed ſolū in cōparatione ad obiectū reſpectu cuius intelligitur aſſiſtēs: Dicendū ꝙ licet ſcđm ꝙ abſoluitur a cōparatione ad obiectū:& ſolū cōſideratur in cōparatione ad fundamētū non manet ſed tranſit in ſubſtantiā abſolutā:vt non ſolū nō poterit dici aſſiſtens ſed etiā neq; inſiſtēs:quia idē inquantū idē omnino nō exiſtit in ſeipſo : ſcđm tamē ꝙ cōparata ad obiectū nō abſoluitur a ſuo fundamēto:ſed ipm̄ quaſi ſubintrat rationē reſpectus,vt dictū eſt ſupra,ſic ſimul cū ratione reſpectus tenet fundamentū in ſuo ſignificato: non ſub ratione ꝓdicamenti ſubſtātię qđ eſt ſcđm ſe & abſolute ex aſſiſtere ſiue ſubſiſtere: quō ſignificaẗ hoc nomine deitas:ſed ſub ratiōe reſpectus & eſſe ad aliud qđ eſt propria ratio ꝓdicamēti relationis. Sub qua tā꙼ ſub ratione formali ſui ſignificati ſignificat rē ſui fundamenti quicqd eſt in ꝓdicamento relationis. ita ꝙ ſpecies & indiuidua in ꝓdicamento relationis creaturarū nō diſtinguūtur penes rōnē q̄ eſt eſſe ad aliud:hāc enim omnia aequaliter tenent:ſed ſolum penes res ſuorum fundamentorū:quę ſunt ſubſtātia,quantitas aut qualitas ſecūdū rationem vnius & multi:aut potētię & actus . & hoc diuerſimode ſecūdū diuerſitatem rerum in quibus cōſiderātur vnū & multum:& ſecūdū diuerſitatem potentiarū actiuarum & paſſiuarum,vt tactū eſt ſupra in parte. AD ſecūdū de opinione Porretani patet ex di- Ad arg. in

D ctis quid ſit dicendum. oppo.

CIrca Tertium arguitur:ꝙ ī deo ſit ſuppoſitū aliquod abſolutū:quia omnis actio Queſt. VIII.
attribuitur ſuppoſito. ſed ī deo ſunt quędā actiones quę nulli ſuppoſito proprie Arg. prin.
& per ſe cōueniūt:vt ītelligere, velle, creare,& huiuſmodi:& omni actioni reſpōdet propriū,& ꝑ ſe agens. ergo &c. CONtra. tunc in deo eſſet ſuppoſitorū quaternitas:qđ fides abhorret. In opposi.
HIC oportet aduertere de natura & ratione ſuppoſiti,quomodo poſſibile ſit in diuinis ipſum poni,& modo alio & differēti q̄ ī creaturis. Resol. q.

E Inchoando igitur a ratione ſuppoſiti in creaturis, ſciēdū ꝙ in creaturis eſt quędam forma quę ſecūdū rem & naturam nullā vnitatē habet in ſe omnino: ſed in ſe eſt naturaliter diuiſa:& habet ſolūmodo vnitatē ſcđm intellectū rationis:ita ꝙ in puritate illius vnitatis abſq; alicuius formalis poſitiui adiectione in nullo indiuiduo ſubſiſtit,vt eſt forma generis,quę in rerū natura nō eſt niſi diuiſa per formas ſpecierū: ī qua nō cadit proprie ratio ſuppoſiti niſi inquantū a vero ſuppoſito indiuiduali ſub ſpecie ſpecialiſſima contento abſtrahitur abſtractione logica:licet nomine ſuppoſiti & ſubſiſtētis ſignificeẗ:vt nomine animalis aut arboris. & hoc ideo,quia tale ſuppoſitū rationē vniuerſalis habet, qđ ſcđm rē in ſe nō ſubſiſtit:ſed ſolū in ſingularibꝰ ſpecierū ſibi ſubiectarū. Vū ꝓbat phs. vii. Metaphy. ꝙ vniuerſale inquātū vniuerſale nō eſt ſubſtātia:& ꝙ nō eſt ſubſtātia niſi ſingularis. Alia vero eſt forma q̄ ſcđm rē & naturā in ſe ſic eſt vna et īdiuiſa,et ab alia diuiſa:vt in ſuppoſitis nullo formali ſibi addito ſubſiſtit:vt eſt forma cuiuſlibet ſpeciei ſpecialiſſimę:cuius vnitas nō eſt niſi ſcđm rationē. Indiuiſa dico quātum eſt ex ſe quo ad partes ſubiectiuas. Habet eñ in ſe partes integrantes eſſentiam:in quas diuiditur operatione intellectus:vt hō in aīal & rōnale,vel humanitas in aīalitatē & rōnalitatē. de quo alias ſermo habitꝰ eſt. De hac aūt diuiſione nihil ad ꝓpoſitū:ſed ſolū de illa q̄ habet fieri in ꝑtes ſubiectiuas: in quibus proprie cōſiſtit ratio ſuppoſiti in ſe ſubſiſtētis. Propter qđ ſecūdū phm ſolę indiuiduę ſubſtantię maxime et ꝓprie ſubſiſtūt:eo ꝙ ipſę ſubſiſtūt in ſeipſis. Alia autem omnia vt vlīa et accidentia in ipſis ſubſiſtunt vt ſic ſolum in ſubſtantiis ſingularibus ratio ſuppoſiti inueniatur. Forma aūt quęlibet ſpecifica ex

ſe & natura ſua diuiſioné in ſuppoſita nó recipit:ſed ſimplex eſt:& in quocūq; exiſtit tota eſt in eo
humanitas eñ ex ſe eſt humanitas tñ:nec habet eſſe ex ſe hęc vel illa.ſed tñ cū eſt hęc & illa tota
eſt hęc: & tota eſt illa:ſed deſignata í hac & í illa. Vñ dicit Auicéna.v.Metaphyſicę.De natura ſpe
ciei non q̃ritur acquiſitio intentionis:ſed acquiſitio deſignationis.Item in eodē.Natura ſpeciei de-
terminata eſt in eſſe & í intellectu ſimul.Nec q̃ritur aliqd ad determinationē eius: niſi deſignatio
tñ.propter qđ dicit Porphyriꝰ: ꝙ ſpecies ad idiuidua nullá habet habitudiné.qđ exponēs Boetiꝰ
in cōmēto dicit.Idcirco qm̃ illa q̃ ſpeciei vltimę ſupponunť,talia ſunt: vt quātū ad ſubſtātiá vnū q
dē ſiīt:vt pene dici poſſit,nō pluribꝰ ꝑeſſe ſpeciē,& quodāmō nulli oino.Homo eñ Socratis & Pla
tonis tota ſubſtātia eſt:q̃ qdē ſubſtātia eſt humanitas:& ex ſe ſcđm ꝙ dicit Auicēna,nō eſt niſi hu
manitas tñ.Vt ꝓpterea difficile ſit aſſignare differētiá illius humanitatis q̃ eſt í Socrate,& illiꝰ q̃
eſt in Platone:cū tñ clarū eſt ꝙ hęc nō ſit illa,& ꝙ non ſit vna numero in hoc & in illo.Sed planū
eſt ꝙ nō differūt ex eo ꝙ eſt humanitas ſimpliciter.Nec tñ ꝓpter cōueniētiá in eodē oportet dice
re ꝙ ſunt eadē. qm̃ vt dicit Auicēna, ſiquis interrogauerit an humanitas q̃ eſt in Platone ex hoc
ꝙ eſt humanitas ſit alia ab ea quę eſt in Socrate:& neceſſario dixerimꝰ nō: nō oportet cōſentire ei
vt dicat,ergo hęc & illa ſunt vna numero.quoniá qm̃ negať hęc eſſe alia ab illa ex eo ꝙ eſt humani
tas,eſt negatio ſimplex,qua ſcilicet negať humanitatē ſimpliciter dictá eſſe cauſam illius alietatis:
qđ vere negatur,quia humanitas ſimpliciter dicta in nullo genere cauſe poteſt eē illius alietatis
cauſa. ꝙ eñ humanitas ſit hęc & illa:& ꝙ hęc nō ſit illa, hoc eſt extraneum, & extra naturá hu-
manitatis ſimpliciter vt humanitas eſt. Vnde dicit Auicēna,ꝙ humanitas illa quæ eſt in Platone
ex hoc ꝙ eſt humanitas,eſt humanitas tñ.Sed ꝙ ipſa eſt alia ab humanitate q̃ eſt í Socrate, quid
dam extrinſecū eſt. Aliter eñ humanitas ſimpliciter diceref humanitas ex eo ꝙ eſt in Platone. qđ
eſt abſurdū.tūc eñ nō diceretur humanitas ſimpliciter illa quæ eſt in Socrate.Et iterū.ſi humani
tas Platonis eſſet hęc humanitas ex eo ꝙ eſt humanitas tñ:tunc fruſtra eſſet nominatio Platonis
vt in eo dicatur humanitas hęc.humanitas ergo Platonis nec eſt hęc eo ꝙ eſt humanitas ſimplici
ter,nec eſt alia ab ea q̃ eſt Socratis:& tamē hęc eſt hęc & alia ab illa. Oportet ergo ꝙ accidat hu- F
manitati aliquid extrinſecum ei quo fiat hęc & hæc: & alia í hoc & í illo. & hæc eſt deſignatio ſua
quæ neceſſario accidit ei per aliquod extraneū ſuperueniens eſſentię ſimpliciter dictæ.Aliter enim
oporteret concurrere partes contradictionis ſcilicet ꝙ humanitas Socratis & Platonis nec eſſet
vna nec multę,& ꝙ iſta non eſſet illa nec alia ab illa. Illam aūt deſignationem non ſic poſſibile eſt
intelligi : vt forma in ſua vniuerſalitate maneat & fiat nullo addito hęc & illa, & in hoc & in illo,
neq; vt in aliqua eadem ſingularitate numero ſit hęc & illa,& in hoc & in illo: vt tamen hæc non
ſit illa ſed alia ab illa. Nam ſicut dicit Commentator ſuper vlt.c. Boe.de tri. Plura numero ſicut
vno ſingulari non ſunt aliquid,ita vnum aliquid ſine numero eſſe non poſſunt . Sicut ergo Pla-
to & Socrates vna ſingulari humanitate non ſunt homo:ita homo eſſe non poſſunt ſine numera-
tione ipſius humanitatis in eis:vt non ſolum fiat deſignatio adueniente extrinſeco formam deſi-
gnante,ſed ipſam formam numerante: vt ſic ſecundum formá ſecundum ꝙ forma eſt ſimplex, ex
ſe indiuiſa & indiuiſibilis ſit ipſoꝝ cōueniētia & ſimilitudo: ſcđm aūt ꝙ numerata eſt ꝑ deſignās:
ſit ipſorū differētia & diſſimilitudo. Illud aūt qđ hoc facit,eſt cauſa & ratio indiuiduationis for G
mę:vt indiuiduatio nihil aliud ſit,q̃ ꝙ forma q̃ de ſe ſimplex eſt & indiuiſibilis,ꝑ aliud plurificeť
& deſigneť in pluribus.Vbi ad vidēdū modū indiuiduationis formę:per quá cōſtituiť ratio ſup- H
poſiti abſoluti in creaturis:q̃le neceſſe habemꝰ negare in deo:vt ꝑ illud ſciamus qualiter ratio talis
ſuppoſiti in deo eſſe non poſſit, ſciendū ꝙ ſicut dictū eſt, forma indiuidualis vt humanitas vel aſi
ninitas de ſe & ex natura ſua ſimplex eſt & indiuiſibilis , eo ꝙ ex ſe & natura ſua partes nō habet
forma differētes:vt habet forma generis.Quę in hoc differt a forma ſpeciei,ꝙ forma generis,vt di
ctū eſt ex ſe & natura ſua eſt diuiſa ꝑ partes forma differētes:& ex ſe vnitatē non habet naturalem
ſed ſecūdū rationē & conceptū intellectus tñ.Forma vero ſpeciei ex ſe & natura ſpeciei eſt indiui
ſa ſecundū formá,ex ſe habens vnitatem terminatá in eſſe naturę & in intellectu ſimul,vt dictum
eſt ſecūdum Auicenná.Propter qđ cum ab alio ſit hęc & illa,hoc nō eſt niſi quia eſt huius & illius
in quibus accidit diuerſitas ex diuerſitate deſignationis.Nec dicitur proprie iſta plurificatio for-
marū indiuidualiū diuiſio formę ſpeciei:ſed indiuiduatio eius:vt licet forma ipſa ſpeciei nō poſſit
dici diuiſibilis ex ſe & natura ſua:tñ bñ diciť indiuidualis:vt quēadmodū formę generis plurifica
tio ꝑ diuiſioné eſt í ſua eſſentia ꝑ eiꝰ ꝑticipationé vt vna ps ſit í vno,& alia í alio:ſic ſpēi ꝑ indiuidu
ationé eius í diuerſa ſuppoſita plurificatio ex eiꝰ ſit deſignatiōe: vt tota ſit í vno & tota í alio,ſicut
dictū ē.Et ſic licet ex ſe & natura ſua ē idiuiſibilis & idiuiſa: per accñs tñ & ꝑ aliud quo deſignať

eſt per ſuppoſita diuiſa. quia tota ſecundum ꝙ eſt in vno, diuiſa & diuerſa eſt a ſe tota vt eſt in alio
& ſic per accidens eſt diuiſibilis: ſed vt eſt in hoc et in illo, omnino et per ſe et per accidens eſt
indiuiſibilis: & pluribus deſignationibus indeſignabilis. & ideo vt eſt in hoc & in illo appellatur
indiuidua, aut indiuidualis: & econuerſo ſecundum ſe appellatur diuidua, aut diuidualis, licet ſit
indiuiſibilis. indiuiſibilis dico, quia diuiſibilitas ex ſe naturæ aptitudinē ad diuiſionē nominat ex
ratione naturæ, & in natura formæ ſpeciei ex ratione formæ nulla eſt ex ſe aptitudo ad diuiſionem,
ſed tm̄ potētia obedientiæ nuda vt per aliud diuidatur: quā abſq; omni aptitudine ex ſe importat
nomē diuidui: & potētiā illā priuat hoc nomē indiuiduū. vt p hoc ꝙ illa potētia in forma ſpecifica
per aliud ad actum diuiſionis deducitur, in diuiſis eſt omnino ſecundū actum indiuidua & indi-
uiduata: & ſecundū ſe per eſſe quod nata eſt habere in ſuppoſito, eſt īdiuidualis. Per hoc vero ꝙ na-
ta eſt eſſe ſimul tota in diuerſis ſuppoſitis, & diuerſis deſignationibus in eis indiuiduari, ex ſe dicit̄
diuidua. Forma eñ ſpeciei ſi nata eſſet ſolū eſſe in vnico ſuppoſito, in ſuppoſito eſſet īdiuidualis & ī
I diuiduata: ſed nullo modo diuidua. Nulla ergo reſtat difficultas in videndo quō in creaturis fiat
per indiuiduationem ſuppoſitū abſolutum, niſi in modo indiuiduationis quem Porphyrius poſuit
per accidentales proprietates, q̄ vt dicit nunq̄ ſimul in eodem contingit reperiri. Et ſimiliter Boe
tius dicit in commento ſuper Porphy. de indiuiduis ſub eadem ſpecie. Quantū ad ſubſtātiā vnū
ſunt non habentia ſubſtantialem differentiam: ſed accidentibus efficiuntur, vt accidentibus ſaltē
diſtare videantur. Plures ſunt de q̄bus ſpecies prædicantur, non ſubſtantiæ diuerſitate, ſed acci-
dentium multitudine. Et in primo de Trinitate. In numero differentiam accidentium varietas
facit. Et Ioānes Damaſcenus in libro de duplici natura, & vna hypoſtaſi in Chriſto, dicit circa pri
cipium. Omnis res qua differt ſpecies ab altera ſpecie ſubſtantialis & naturalis, cōſtitutiua differē
tia dicitur: omnis autem res in qua differt hypoſtaſis ab eiuſdē ſpeciei conſubſtantiali hypoſtaſi, di
citur aduētitia differētia, & qualitas, & hypoſtatica & characteriſtica ꝓprietas. hoc autem eſt acci
dens: velut differt homo ab homine altero, quoniam hic quidem eſt longus, hic autem breuis: hic q
dem albus, hic vero niger. Et Auicenna in q̄nto Metaphyſicæ ſuæ dicit. Poſtq̄ determinata eſt ſpe-
cies ſpecialiſſima, erit natura ſic ꝙ accidunt ei comitantia ex accidentib⁹ & proprietatibus: per quę
K natura indiuiduatur, & fit deſignatum. QVOD nō pōt ſtare. quoniam accidentia omnia huiuſ
modi ſunt poſterioris & aduētitię naturæ, ſicut & iſti confitentur. ergo naturaliter p̄ſupponunt et
ſi non tempore, ſubſtantiam vt eis ſubiectam. ſubiecta autem ſubſtantia non eſt niſi indiuidua &
vt indiuidua. quoniā vt dicit Porphyrius, accidētia cōmunia per ſe ſunt in indiuiduis: & ſunt eoꝝ
accidētia non ſpeciei, niſi accidentaliter. Naturaliter ergo iſta accidētia p̄ſupponunt ſubſtātiæ indi
uiduationem: non ergo fit per illā, immo ecōuerſo cum ipſa hm̄oi accidentia, vt albedo, longitudo,
& huiuſmodi ex ſe ſunt formæ ſpecificæ, egent indiuiduatione vt fiat hæc albedo, hæc longitudo.
Aut ergo per aliud accidēs: & erit eadem ratio de indiuiduatione accidentis illius, & fiet proceſſus
in infinitū: aut erit dicere ꝙ albedo & longitudo non indiuiduant̄ per alia accidentia. Si ergo opor
tet ponere ꝙ p aliq̄d aliud indiuiduantur: & non reſtat niſi ſubſtantia ſubiecta: potius ergo dicen-
L dū eſt, ꝙ accidentia indiuiduant̄ per ſubſtantiam, q̄ ſubſtantia per accidētia. Ideo erat opinio phī
& ſequacium eius, ꝙ eadem eſt formæ indiuiduatio quæ eſt eius plurificatio. ita ꝙ in formis ſepa-
ratis quibus non poteſt contingere plurificatio, nulla contingit omnino indiuiduatio: immo quæ
libet earum ex ſe & natura ſua ſingularis eſt, nullo modo indiuiduata, neq; multiplicata, neq; indi
uiduabilis, neq; plurificabilis. Vnde indiuiduationē non poſuit niſi formarum materialium quæ eē
ſuū nō habent niſi in materia quāta. quæ quia ſignata eſt, neceſſe eſt huiuſmodi formam, q̄uis ex
ſe & natura ſua vniuerſalis eſt, & indeſignata, per materiam recipere deſignationem. Vnde & ta-
lium formarum plurificationem non poſuit fieri per ſe ex natura formæ & intentione agentis, aut
ipſius materię: ſed per accidēs: per aliquid ſcilicet quod ex ſe plurificabile eſt, vt ex natura ſua non
eſt niſi in habendo partes conſimiles in natura: mediante quo forma habet naturaliter ineſſe mate-
riæ. ita ꝙ ſi natura ſua eſſet ſeparabilis, & non eſſet per quantitatem ſuam in materia, plurificari
non poſſet omnino: ſed ſingularis eſſet, & nullo modo indiuidua aut indiuiduata. Multum enim
differunt ſingulare & indiuiduum, vt ſtatim videbitur. Illud autem q̄d ex ſe plurificabile eſt, & cu
ius natura eſt habere partes in natura conſimiles, quantitas eſt continua. cui⁹ natura eſt vt habeat
partē extra partē: ita ꝙ ſi non eſſet in materia materia, ſimplex eſſet, & oīno ipartibilis & non plu-
rificabilis: neq; per cōſequēs forma recepta ī materia, ſed & ſimiliter forma etiā ī ipſa eſſet vnica & ī
diuiduata, & nullo modo plurificabilis in effectu. Vnde & ſecūdū ipſum quando quantitas deter-
minata eſt per formam in materia: & continet ſub ſe omnem materiam poſſibilem ad illā formam

indiuiduata eſt in illa & vnica nõ plurificabilis oĩno propter materiæ defectum, licet quantum eſt
de ſe multiplicabilis ſit, vt ẽ forma ſolis & lunę, vt dicit in ſcđo cæli & mũdi. Vnde per ꝑ hoc ꝙ quã
titas habet eſſe in materia: & ſub ꝑtibꝰ quãtitatis diuidiẜ materia ſcđm ꝑtes, ita ꝙ ſub alia ꝑte quã
titatis ſit alia pars materiæ: & hoc æqualiter poſſibilis ad formã ĩ qualibet parte, ſicut & in tota: po
nit ꝙ ſolũ formę materiales ꝑ materiã hmõi plurificabilem ſcđm ꝑtes quãtitatis plurificabiles ſunt
Et ꝙ per hoc ꝙ forma habet eſſe in hac materia ſignata ſub hac ꝑte quãtitatis, & illa ĩ alia, ſit hmõi
indiuiduatio illius & plurificatio earũ, ita ꝙ ſicut naturaliter quantũ eſt ex natura materiæ oĩs
materia naturalis nata eſt eſſe vna materia: & ſimiliter oĩs quãtitas continua vnũ cõtinuũ, quãtũ ẽ
ex natura quantitatis: ſic oĩs forma naturalis ſpecifica nata eſt eſſe vna in tota materia & tota quã
titate terminanda ſcđm naturam formæ, & in ipſa indiuiduãda: & exiſtere in vnico indiuiduo ſup
poſito: ita ꝙ etiam forma ex natura ſua nõ plurificatur niſi qa materia plurificaẜ, ex qua ꝓduciẜ, iu
xta illud qđ dicit ꝑhus. vii. metaphy. Generãs nõ generat aliud niſi ꝑ materiã: & ꝙ plurificabilitas
materiæ finaliter reduciẜ ad plurificabilitatem quãtitatis cõtinuę habẽtis ꝑtẽ materiæ ſub ꝑte quã
titatis. Vnde etiã qa plurificabilitas formæ non eſt niſi ꝑ plurificabilitatẽ materiæ: & ideo in mate
ria naturaliter oportet prius eſſe plurificabilitatem q̃ in forma: & plurificabilitas materiæ eſt
per hoc ꝙ habet eſſe ſub quantitate: poſuit, vt dicit Comment. in lib. de ſubſtantia orbis, ꝙ quan
titas præcedit formam ſubſtantialẽ in materia. qa tñ formæ eſt terminare & finire materiã & quã
titatẽ ſecũdũ exigentiã naturæ ſuæ: & ita quantitatem ſcđm dimẽſiones terminatas nõ potuit po
nere præcedere in materia: poſuit ꝙ dimenſiones interminatæ p̃cederẽt formã naturalẽ ſubſtãtialẽ
in materia: eo ꝙ q̃libet ꝑs materiæ eſt ĩ potẽtia ad totã formã: et ita forma multiplicabilis ſecũdum
oẽs ꝑtes materiæ. In cæleſtibus autem poſuit ꝙ formæ ſubſtãtiales oĩno p̃cederẽt in materia, & di
menſiones terminatas & interminatas. & hoc ideo, quia non eſt ꝑs materiæ ĩ potẽtia ad totã formã
ſed tota tm̃mõ. ſcđm ꝙ hoc explicat Cõment. ſecundũ opinionẽ ſuã in libello de ſubſtantia orbis.
Hæc ergo eſt opinio ſua de cauſa indiuiduatiõis & determinationis formæ ad ſuppoſitũ in formis
materialibus plurificabilibus ꝑ ſuppoſita quãtũ eſt ex ꝑte formæ: & eſt vera in talibus formis vt ſe
cundum curſum naturæ: ſed non explicat p̃ciſam & proximam cauſam indiuiduationis, vt iam di
ceẜ, & ꝑ ipſã verificanẜ opiniones p̃dictæ inquãtũ taliũ formarũ indiuiduatio ſit ꝑ materiã, vt ẽ ſub
quãtitate q̃ eſt accidẽtalis, & vere cauſa indiuiduationis ſcđm eſſe ſuũ quo p̃cedit formã ĩ materia
inquantũ aũt ſequitur formam ſicut & alia accidẽtia magis ſunt declarantia formæ indiuiduatio
nẽ q̃ cauſantia. In formis autem ſeparatis ꝑhus nullam oĩno poſuit indiuiduationẽ, qa ſecũdũ ipm
qualibet illarum ex ſe ſingularis eſt non habẽs rõnẽ vniuerſalis. de cuius rõne eſt ꝙ ſit plura, vel M
poſſit eſſe plura. Ex hoc aũt ſolo forma dicitur indiuiduari ꝙ ex ſe ſimplex eſt non plurificabilis ex
ſe & ſecũdum ſe, nec diuiſibilis, ſed ſolum ꝑ aliud qđ habet ex rõne illa qua de ſe vniuerſalis eſt, &
diuidua, vt ſupra eſt habitum. Ex hoc enim dicitur forma ſingularis ꝙ vna numero eſt nullo mo
do plurificabilis, & hoc ſiue ex alio fuerit facta vna numero: vt cum ex ſe eſt diuidua, ſicut contin
git in forma indiuiduata, ſiue ex ſeipſa, ſicut ſecundum philoſophum cõtingit in qualibet forma
ſeparata. ita ꝙ omne indiuiduũ eſt ſingulare: ſed non cõuertiẜ. Sed nec ex hoc, nec ex illo adhuc ha
bet rõnẽ ſuppoſiti niſi ſit in ſe ſubſiſtẽs non in alio. Vnde quia ſuppoſitũ ꝓprie acceptum non eſt niſi
in indiuiſibili atomo, ſicut ꝑhus poſuit in formis materialibus quæ ſunt ĩ magnitudine indiuidua
tionẽ ꝑ materiam, ſic etiã poſuit rõnem ſuppoſiti in compoſito per materiam: et propter formam
indiuiduatam ꝑ materiam et determinantem materiã. Sicut enim materia formã ſignat, ſic forma
materiã determinat. IN formis vero ſeꝑatis poſuit ꝙ ſicut q̃libet illarũ ẽ ſingularis ex ſua natura
ſic quælibet illarum ex ſe eſt ſuppoſitũ quoddam. Et per hunc modum deum poſuit abſolutum
quoddam ſuppoſitum, quemadmodum deitas ex ſe ſingularis eſt et vnica. Non eñ poſuit differen
tiam inter deum et alias formas ſeparatas niſi qa poſuit eum primum principium in genere for
marum ſeparatarum. Quamlibet enim illarum deũ poſuit quemadmodum alibi expoſuimus, pro
pter qđ neq̧ vniuerſale, neq̧ indiuiduũ, aut ꝑticulare poſuit in eis, ſicut nec debet poni in deo. Po
nendo autem ſicut ſecundũ veritatem et fidem catholicam debet poni, ꝙ omnes formæ ſeparatæ p̃
ter primam creaturæ ſunt, et ꝙ q̃libet forma creaturæ inquantum forma et eſſentia eſt habet rõ
nem vl̃is, ſicut alibi expoſuimꝰ, oportet eas indiuiduari, vt habeãt rõnẽ ſuppoſiti. Et hoc non debet
fieri per accidentia alia a quantitate, vt iam oſtenſum eſt: neq̧ poteſt fieri per materiam ſub quan
titate, quia nullam habent. Oportet igitur in eis ponere alium modum indiuiduatiõis. Quare cũ
illa quæ non dependent a materia eſſe non recipiant niſi per ſolum agens: et ab eodem habent res
eſſe et eſſe hoc aliquid in ſuppoſito diſtincto: et ab eodem ſimiliter habent multiplicari ſiue plurifi

cari.In talibus ergo ſimpliciter ſciendum eſt ꝙ eorum indiuiduatio et ratio ſuppoſiti habet fieri per agens:inquantum ſcilicet terminat actionem agẽtis:q̃ non habet determinari niſi ad hoc aliqd quia vl'e & commune non ſit niſi in ſingulari:ita ꝙ licet hmõi formæ ſint ſimplices:in eiſdem tamẽ indiuidualiter ſubſiſtũt,ita ꝙ ĩ eis forma ex ſe dicit aliqd vt ſimpl'r & abſolutũ:ſuppoſitũ vero dicit aliqd vt determinatũ,habẽs ĩ ſe formæ determinatæ pticipationẽ.Quæ qdẽ rõ determinationis ſicit principal'r, & ab intra rationem ſuppoſiti:& hoc ſiue ſit per materiam,ſiue per agens.Vnde angelitas non ex eo ꝙ eſt angelitas,neq; ex eo ꝙ eſt hæc angelitas, habet rationem ſuppoſiti ab intra ſed angelus iſte habens determinate hanc angelitatem quia ex ſe, non eſt hic niſi quia eſt huius. Ratio enim determinationis ſuper formam adueniens eſt ratio cõſtituendi ſuppoſitum determinatum in quo deſignat̃ forma.q̃ proprie non eſt determinata,neq; indiuiduata,niſi quia eſt ſuppoſiti determinati & indiuiduati tã in materialibꝰ q̃ ĩ ſpiritualibꝰ.Sed quid eſt in ſuppoſito ſuper formã quo habet eſſe hoc:et quo p ipm forma hẽt eſſe hoc qa eſt huiꝰ?Dico aliqd pter materiã,& pter agẽs qd eſt q̃ſi diſpoſitio ſuppoſiti ĩquãtũ ſuppoſitũ eſt:qd nõ põt eẽ materia nec agẽs.Hęc eñ diſpoſitio derelicta eſt circa formã in ſuppoſito,& facit ſuppoſitũ eſſe ſuppoſitũ,vt habẽs formã & rõnẽ cõpoſitionis ex forma & rõne determinationis in ipſa.Hoc eñ viſo videbit̃ ratio ſuppoſiti & indiuiduationis proxima,& qd eſt quod ſuppoſitũ formaliter faciat in creaturis.Et eſt dicendum: ꝙ ẽ aliquid extra intẽtionem formę cõcomitans eiꝰ pductionẽ,vel per agẽs,vel p materiã,vel p vtrunq;.Quare cũ ſuper naturam rei factæ cõcomitans ipam ex ſua pductione nõ põt eſſe aliqd poſitiuũ & abſolutũ:qa illud oporteret eſſe factũ:& ſimiliter in ſua natura eſſet determinabile,ſicut & ipſa forma,neceſſario faceret compoſitionẽ realẽ cum ipſa forma tanq̃ aliqd aliud ſecundum formã ab ipo appoſitũ ipſi:quẽadmodũ forma differentiæ eſt aliud a forma generis:niſi ponamus in forma ſubſtantiali intenſionẽ & remiſſionẽ ſicut eſt in accidẽtali,vt in vno ſuppoſito ſubſiſtat ſub gradu intenſiori: in alio vero ſub gradu remiſſiori.Sed tñ adhuc reſtat difficultas q̃ſtionis,ſuppoſito ꝙ ſubſiſtat ĩ duobꝰ ſuppoſitis eiuſdẽ gradꝰ.Oportet ergo ꝙ ſit aliqd negatiuũ aut poſitiuũ reſpectiuũ. Nõ poſitiuũ reſpectiuũ,qa reſpectus ille neceſſario fundaret̃ in ipſa re vt facta eſt:& ita vt determinata ĩ ſuppoſito.Oportet igit̃ ꝙ ſit aliqua conditio negatiua.Eſt igitur dicendũ ꝙ in formis creatis ſpecificis vt ſpecificę ſunt,rõ indiuiduationis ipſarum qua determinant̃ ĩ ſuppoſitis:& q̃ eſt rõ cõſtitutiua ſuppoſiti,eſt negatio qua forma ipſa q̃ ex ſe ẽ ſpecifica ĩ eſſe rõnis,vt eſt terminꝰ factionis,facta eſt idiuiſa oĩno in ſuppoſito & indiuidualis & ſingularis priuatione oĩs diuiſibilitatis per ſe & per accidẽs & a quolibet alio diuiſa,vt ſic ſit pceſſus in formis creatis. qa forma generis habẽs ſolã vnitatem rõnis ĩ ſe eſt p formas diuiſa,q̃ ipam determinãt ad ſpeciẽ.Forma vero ſpeciei determinata eſt ĩ forma ſpecifica non diuiſibilis neq; determinabilis p formas diuerſas nec quãtũ eſt de ſe p formas eaſdem ſpecie:ſed ſolũ per aliquid aliud a ſe,non ſolũ vt per agẽs formã in eſſe pducẽs,vt ĩ formis ſeparatis aut per materiã,vt in rebus materialibꝰ,vt dictũ eſt:ſed cum hoc ꝙ habet eſſe p agens,aut per materiam,habet etiã eſſe per aliqd aliud & cõpletiue,qa agẽs aut materia non eſt vltimũ & cõpletiuũ quo quaſi formaliter ſit indiuiduatio,& rõ ſuppoſiti,imo per hoc ꝙ forma ab agente pducẽte eam, aut per materiã in ſe habet eſſe indiuiſum oĩno,& a qualibet alia forma diuiſum:cum qua in ſpecie cõicat.Quę quidem negatio non eſt ſimplex,ſed duplex:qa eſt remouens ab intra oẽm plurificabilitatẽ & diuerſitatẽ,& ab extra oẽm idẽtitatẽ,vt dicat̃ ita hæc ꝙ tñ hæc,nõ habendo.ſ. intra ſe poſſibilitatem ad eſſe aliud & aliud ſicut habet forma ſpeciei:& iterũ tñ hæc ꝙ non ſit aliqua aliarum ſuę ſpeciei. Et hæc duplex negatio oĩno formaliter rõnẽ formæ determinat.qua determinatione ſupra eſſentiam formæ cõſtituit̃ ſuppoſitũ abſolutũ,qd vere dicit̃ hoc aliqd:quaſi tñ hoc, & nõ aliud nec intra ſe nec extra:& ſic nullo modo aliud quid.Et qa talis negatio ſiue determinatio,licet nihil rei apponit in ſeparatis ſupra eſſentiã qua determinet̃,inquãtũ tñ eſt extra intẽtionẽ formæ,vt forma eſt,large ſumẽdo accidẽs põt dici accidens,vt ſecundum hoc huiuſmodi indiuiduatio dicatur fieri per aliquod accidens formæ ſuperueniens:cum tñ formæ materiales habeant aliqd accidens ſcilicet quantitatem in materia,qua indiuiduentur. Vnde Auicenna aſſignans differentiam inter accidens quo indiuiduantur formæ ſeparatæ & formæ materiales generabiles & corruptibiles,dicit quinto metaphy.Poſtq̃ determinata eſt ſpecies ſpecialiſſima accidunt ei concomitantia ex accidentibus & proprietatibus per quæ natura indiuiduat̃,& ſit deſignata.Ipſę vero proprietates & accidentia,aut erunt aduentitia tñ:ita ꝙ non ſunt de eſſentia vllo modo:& hęc ſunt accidentia quæ accidunt indiuiduis rerũ ſimplicium:aut erunt diſpoſitiones ſuperadditæ:quibꝰ intellectis ab hoc ſignificato neceſſe eſt vt nõ habeat eẽ hoc ſignificatum qd eſt præter alia,qa contingit deſtrui ſuæ alietatis concomitantiam.Sic ergo non niſi determinatione negationis circa formam contingentis

ei i ſua factione fit cõpletiue,vt ratione formali, & indiuiduatio & ſuppoſiti cõſtitutio,vt hmõi de
terminatio formæ i ſuppoſito determinato q̃ per negationẽ i ipa cõcipiẽ,ponat quãdã rõnẽ cõpoſi-
tionis formæ in ſuppoſito,vt alibi expoſuimꝰ.Vnde de tali determinatione formæ i ſuppoſito crea
turæ quãtũ ad ea q̃ ſunt extra ſe,dicit Cõmẽt.ſup vltimũ cap.de Trini.Boetii.Generaliter dici põt
ꝙ q̃cũq; res ſubſiſtens alii collata ab ea eſt alterutrius numero alia,nullo illorum eſt aliqd aliorum
quęlibet alia a qua eſt alia aliquid eſt.Nã etſi vtręq; ſubſiſtũt aliqbus de ſeinuicẽ eiſdẽ ſimilitudine
nunq̃ tñ eiſdem eſſentiæ ſingularitate.Res eñ a re nunq̃ dicit̃ alterutrius numero alia niſi oĩbus
quibus eſt ſit ab ea diuerſa.Sic igitur vnaquęq; res a qualibet alia quolibet eorũ qbus aliqd eſt ab
ea a qua alia eſt aliqd aliud eſt. Si ergo huiuſmodi determinatio formæ conſtituat rõnẽ ſuppoſiti
abſoluti,vt determinatũ qđdã habẽs in ſe formã ſibi determinatam:q̃ non re ſed ratione & intẽtio
ne ſola differunt in eodẽ: forma autem deitatis indeterminabilis eſt,qa omnino illimitata:q̃ non eſt
niſi eſſe purũ:in ipſa ergo nulla ratio ſuppoſiti abſoluti conſiderari põt,neq; vlla ratio indiuidua-
tionis,ſed eſt in ipſa ſingularitas pura abſq; omni rõne determinabilis & indiuidualis. Hoc eñ nõ
poteſt contingere niſi formæ q̃ de ſe habet rõnem vniuerſalis:& per hoc determinari põt vt in ali
quo ſit hoc,& i alio aliud ab illo,vt dictũ eſt. vbi eſt ſtatus in formis creatis,& vlterius nec partiri
nec cõicari põt.Sed ꝓpter illam determinationẽ & limitationem,qua.ſ.forma hæc determinata eſt
non põt eſſe niſi huius.Vnde qcunq; nitit̃ intelligere deitatẽ ſub ratione talis ſuppoſiti abſoluti,du
plex ſequitur eum incõueniẽs.Vnũ ꝙ intelligit deitatẽ vt formam determinatã & limitatã.Vnde N
& phi q vere deitatem intellexerunt,etſi eam intellexerunt vt quandã ſingularitatem: nũq̃ tamen
eam intellexerunt vt ſuppoſito determinatam,ita ꝙ circa eã nullo mõ dixiſſent conſiderari rõnem
ſuppoſiti niſi extẽdẽdo rõnẽ ſuppoſiti ad rõnẽ ſingularis in ſe exiſtentis,iuxta illud qđ dicit Aug.
ſeptimo de Trini.cap.iiii.Oĩs res ad ſeipſã ſubſiſtit,quãto magis deus? Qui verus erat itellectus i-
telligendo rõnem ſingularis: falſus aũt intelligendo rõnẽ ſubſiſtentis,non ſolũ ꝑ determinationem
ſed etiã abſq; oĩ determinatione. qa ſicut formã creaturæ in eſſe ꝓcedentẽ ſiue in materia ſiue extra
impoſſibile eſt eſſe vel intelligere ſubſiſtere ſua ſingularitate abſoluta abſq; ꝓdicta negatione qua ne
gat̃ eſſe aliud ab itra,vel extra:ſic ipoſſibile eſt formã deitatis eẽ & itelligere vt ſubſiſtẽs ſua ſingula
ritate abſoluta abſq; eo ꝙ circa ipſam ſint & intelligantur rationes reſpectuũ,quæ non eam deter-
minant:ſed determinant rõnẽ ſuppoſiti qđ cum ea cõſtituunt.Et ſic ſicut forma creaturæ non põt
intelligi niſi vt forma tñ niſi ſub forma negationis,ſic nec deitas niſi ſub ratione reſpectꝰ.Et faciunt
hic ſuppoſita reſpectꝰ,ſicut ibi negationes: hoc excepto ꝙ negatio ibi formã limitat & determinat
& diſtinguit ſuppoſita diuerſis rebus:hic aũt non determinat reſpectꝰ formã:ſed ſuppoſita,cõican-
do diuerſis ſuppoſitis eandẽ rem numero.Vnde vbi terminat̃ cõmunicabilitas formæ creaturæ,ſci
licet cum ſingularitate fuerit exiſtens,eo ꝙ eam non habet ſine determinatione quæ omnino vlte-
riorem priuat communicationẽ,vt dictum eſt:ibi incipit cõmunicabilitas formæ deitatis,ſcilicet a
naturæ ſuæ ſingularitate:& hoc quia ſingularitatem habet abſq; omni determinatione & limita-
tione.Propter quod ſimplicitate & fœcunditate naturæ requirente neceſſe eſt eam relatiue com-
municari & reſpectibus relatiuis,& in ſuppoſitis relatiuis nullo modo abſolute ſubſiſtere. Nun-
q̃ enim eſt ratio ſuppoſiti ſine ratione alicuius determinationis,quæ in deo eſſe non poteſt niſi ſup
poſitorum relatiuorum.Qualitercunq; enim ſiue ſingularitate abſolute ſubſiſtente,vt poſuerunt
philoſophi in deo, & vniuerſaliter in ſubſtantiis ſeparatis,ſiue natura de ſe vniuerſali in ſuppoſito
aliquo determinata intelligatur ſuppoſitum abſolutum,relationes illi ſuperuenientes non ſunt
fundatæ in eſſentia niſi vt eſt i ſuppoſito: & ita non ratione illa qua eſſentia eſt eſſentia,ſed ratione
qua eſſentia eſt in ſuppoſito.Et ita relationes illæ eſſent huiuſmodi ſuppoſiti proprietates, & nul-
lo modo per eſſe ſuum fundatæ in eſſentia conſtitutione ſuppoſiti alterꝰ.Vnde dicit Auguſt.xiiii.
de Trini.in principio.Credamꝰ patrẽ & filiũ & ſpũm ſanctũ vnũ eſſe deũ:nec patrẽ eſſe filiũ,nec ſpi
ritũ ſanctum vel patrẽ eſſe,vel filiũ,ſed trinitatẽ relatiuarũ adinuicẽ perſonarũ & vnitatẽ eſſentiæ.
Non dicit alicuius communis pſonæ.Itẽ Ioannes Damaſcenus in epiſtola de Triſagio hymno.Triſa
gium in ſancta trinitate locũ habet.Tres eñ ſolas hypoſtaſes habens vnaquaq; ſancta exiſtente &
hymnizata.Nullum ergo ſuppoſitum abſolutũ ponendum eſt in deo,ſed ſolum tria ſuppoſita re-
latiua conſtituta relationibus fundatis in ſingulari deitatis eſſentia,vt vbi deficiat proceſſus & di-
uiſio formæ naturalis,ſcilicet in ſua ſingularitate,qua nec diuidi poteſt,nec vlterius per ſuppoſita
plura diſtigui,aut determinari: ſed in ſe & in vnico ſuppoſito ſtat omnino indiuiſibilis,& alietate a
quolibet alio diuiſa,quæ nec alii præterq̃ ſuo ſuppoſito poteſt communicari:ibi incipit diuinæ eſ
ſentiæ per ſuppoſita communicatio,& procedit per relatiuas proprietates perſonarum diſtinctio

Propter ſimplicitatem enim & illimitationem & infinitatem in ſuppoſito abſoluto per negationem
O determinari non potuit. AD argumētū in oppoſitū ꝙ in deo ſunt actiones eſſentiales q̄ nulli ſup- Ad arg. pri.
poſito proprię ſunt: ergo &c. Dicendū ꝙ omnis actio diuina ſoliꝰ ſuppoſiti eſt vt agentis, & ſolius
eſſentię, vt q̄ eſt rō agēdi: vel ſecundū rōnē eſſentiæ, vel ſecundum rōnē alicuius ꝓprietatis. Et nō di
citur actio eſſentialis, vel perſonalis ꝓpter agentem, ſed ꝓpter id qđ eſt rō agendi, vt qn̄ eſſentia ſe
cundum ꝙ eſt eſſentia eſt rō agendi, dicit̄ actio eſſentialis. quando vero eſt rō agēdi nō ſcđm rōnē
eſſentiæ vt eſſentia eſt, ſed ſolū ſecūdū rōnē alicuiꝰ ꝓprietatis q̄ ꝓpria eſt ꝑſonæ, tunc dicit̄ perſona
lis, ſecundum ꝙ alibi expoſuimus: non quia illę actiones ꝓcedant a ꝑſona eſſentiali: iſtę vero a perſo
nis relatiuis. immo oēs actiones eſſentiales cōiter ꝓcedūt a tribꝰ ꝑſonis, ſicut habent cōem eſſentiā
quæ eſt rō agēdi ipſam. Vnde q̄a hoc nomē deꝰ ſignificat ꝑſonā ſub īdifferētia ad tres, vel ad duas
vel ad vnicam ſupponēdā: ideo actiones cōes tribus ipſis attribuunt̄ hoc noīe deus, dicēdo deus in-
telligit aut creat. Vbi quia nulla trium perſonarum exprimit̄, quaſi videt̄ q̄buſdā ꝙ ꝓ aliqua ꝑſona
cōmuni tribus ſupponat ibi hoc nomē deꝰ. iuxta illud quod dicit Aug. primo de Tri. cap. xi. Nec
nos aliq̄d ꝓhibet illas voces factas ad Adā, nō ſolū a trinitate factas intelligere, ſed etiam ꝑſonam de
mōſtrantes eiuſdē trinitatis accipere. vbi intelligit Aug. ꝙ nō ſolū illas voces formauit trinitas, ſed
& ipſa tota oſtendit̄, quemadmodū vox facta ſuꝑ Chriſtū a tota trinitate oꝑata eſt, ſed ſola perſona
patris oſtēdit̄. Dicit aūt in ſingulari perſonā trinitatis, q̄a noīe deus ſingulariter quaſi vnica ſignifi
catur, ſcđm ꝙ ipſemet ſe exponit: cum lib. eodem cap. decimotertio de voce facta ad Moyſem ꝑ an-
gelū, ſcđm ꝙ dicit ſcriptura, dicit. Si vnus ex angelis erat q̄s facile affirmare poſſit, vtrū ei filii ꝑſo-
na nunciāda impoſita fuerit, an ſpiritus ſancti, an patris, an ipſius oīno trinitatis, quæ eſt vnus &
ſolus deus?

Circa quartum arguitur ꝙ ſpiritus ſanctus non diſtingueret̄ a filio niſi procede- Quæſt. ix. Arg. pri. pri.
ret ab ipſo, quoniam ſecūdū Boetiū omnia in diuinis ſunt vnum, vbi non obuiat
relationis oppoſitio. Si autem ſpiritus ſanctus non procedit a filio, inter ipſum &
filium nulla obuiat relationis oppoſitio, q̄a nullo modo dicunt̄ relatiua inter ſe.
ergo &c. PRAEterea ſi nō ꝓcederet ſpiritus ſanctus a filio, nō diſtigueretur ab Secundum.
eo niſi quia iſte naſcit̄: ille vero ꝓcedit: eo ꝙ in omnibus aliis cōueniunt, ſed per
hoc diſtingui nō poſſent, quia ſunt actiones q̄bus perſonæ producuntur: & ita
præcedunt eas: talia autem perſonas non diſtinguūt. ergo &c. Item relatio realis quæ debet diſtin Tertium.
guere, debet habere fundamentum reale, & ſubiectū qđ refert. Aliter eñ eſſet relatio ſcđm rōnem
tm̄ eiuſdē ad ſeipſum. Subiectū aūt relationis i deo nō pōt eſſe aliud q̄ eſſentia q̄ eſt ſuū fundamen-
tū, quia non perſona. qm̄ ſubiectū p̄ſupponit̄, & relatio non p̄ſupponit perſonā: ſed ipſam conſtituit
in diuinis. ergo &c. CONtra eſt Anſelmus de ꝓceſſiōe ſpiritꝰ ſancti, vbi dicit. Naſcendo filius di In oppoſitū.
P ſtinguit̄: ſpūs ſanctus ꝓcedendo. Et ſi nō eſſet alius modus diſtinguendi: ex hoc tñ eſſent diuerſi. ſed
ſic procederent ambo a patre, et ſi ſpiritus ſanctus non procederet a filio. ergo &c. HIC oportet in Reſolutio.
telligere in principio, cum perſonarū diſtinctio in deo non ſumit̄ niſi penes emanationes, ꝙ emana
tiones aliter reſpiciunt id a quo emanant, & aliter id ad qđ terminantur. Ex parte eius a quo ema-
nant, ſufficit ꝙ ſint in ipſo diuerſæ rationes & principia, ſecundum quæ dicantur emanare. Ex
parte vero eius ad quod terminantur, requiritur illorum diuerſitas in eſſe perfecto & diſtincto, ſi
cut ſunt emanationes diuerſæ. verbi gratia generare filium & depingere imaginem ſuam, diuer-
ſæ emanationes ſunt, quæ ab eodem ſuppoſito procedunt penes diuerſas rationes & principia in
ipſo: quæ ſunt natura, & ars. ad idem tamē terminari non poſſunt: ſed ad diuerſa neceſſario. Trāſ-
ferendo ergo ea quæ videmus in creaturis, ſecundum ꝙ poſſibile eſt, ad diuina: cum emanatio-
nes penitus diuerſæ ſunt in deo, ſcilicet generatio filii, & proceſſio ſpiritus ſancti, q̄uis poſſint
ambo elici ab eadem perſona ſecundum diuerſas rationes indiſtinctas perſonaliter in ipſo quæ
ſunt natura & voluntas: tamen neceſſario requirunt verā diſtinctionem terminorum in eſſe perfe
cto emanantium: qui ſunt filius & ſpiritus ſanctus. talis autem diſtinctio non poteſt eſſe niſi ſe-
cundum rem aliquam quæ non eſt niſi perſonalis in diuinis. Oportet ergo ponere ꝙ ſpiritus ſan
ctus diſtinguit̄ a filio perſonaliter, et ſi nō procedit ab eo: & hoc propter diuerſum modū emanādi
Iſtę eñ diuerſæ emanationes nullo mō poſſunt ad eādē perſonā terminari: ſecundū ꝙ ſuꝑ hoc fun-
Q dat Anſelmꝰ ſuū dictum i argumēto aſſumptum vltimo, vt iam patebit. Sic ergo oportet ponere
ſpiritum ſanctum diſtingui a filio inquantum ambo procedunt a patre diuerſimode: etiam ſi a filio
R non procederet. SED tamen forte aliquis hoc negabit innitendo dicto Boetii aſſumpto in alio

argumento:ꝙ relationes perſonas diſtinguere nõ pſit niſi ſecũdum ꝙ ſunt oppoſitæ.Aliter eñ nõ
poſſent ſimul eſſe duæ relationes,vna ſcilicet ad filiũ,alia ad ſpũm ſctm̃, q̃ tñ nõ ſunt eiuſdẽ pſonę:
qa non ſunt oppoſitæ relationes.Propter ergo duas relatiões,q̃rũ vna filiꝰ referſ ad patrẽ:alia vero
ſpiritus ſanctus:cum tñ illę inter ſe non ſint oppoſitæ, ſi non referatur filius ad ſpũm ſanctum, vt
iſte procedat ab illo,ſicut pater eſt vna perſona nõ obſtantibus duabus relationibus non oppoſitis
quæ ſunt in ipſo:ſimiliter filius & ſpũs ſanctꝰ non obſtantibꝰ duabus relationibus ad patrem erũt
vna perſona.Et patet ſecundũ iam dicta ꝙ multũ eſt diſſimile ex parte eius qđ eſt pricipium actio
nis,& ex pte termini.Licet enim ex parte principii nõ requiriſ diſtinctio perſonarũ:reqriſ tñ ex pte
termini.qm̃ termini emanationum debent eſſe perfecti,vt perfecti in eſſe ſubſiſtentię:non aũt prici
pia:ſed ſufficit ꝙ ſint in eodem perfecto vt diuerſæ rationes agendi, ſicut dictũ eſt. SI ergo filius S
& ſpiritus ſanctus aliquo modo eſſent indiſtincti, hoc non eſſet niſi inquantum vnus eorum ab al-
tero non procederet,quia nihil diſtinguit niſi diuerſa proceſſio, vt ſic reſpectu eius a quo proce-
dũt diuerſimode eſſent diſtincti:ſed ſi inter ſe compararentur, nulla poſſit diſtinctionis ratio inueni-
ri.Quia vt dicere videtur Boetius,Relationes nõ diſtinguunt niſi ſecundum ꝙ ſunt oppoſitæ:vt
ſic ſequantur impoſſibilia.ſ.ſpiritum ſanctum a filio diſtingui,& non diſtingui ſi non ꝓcedat a fi-
lio:& per hoc plane oſtendatur ĩpoſſibile poni ꝙ ſpũs ſanctus non procedat a filio.Sed ꝙ forma hu
ius argumẽti nõ valet,qua diciſ ꝙ ſpiritus ſanctꝰ diſtinguiſ a filio inquantum cõparaſ ad patrem
& non diſtinguiſ a filio inquantum comparaſ ad ipm̃ filiũ,manifeſte apparet.qa ſi aliquid cõuenit
alicui ex comparatione per quam natũ eſt ei cõuenire:& nõ ex comparatione per quam nõ eſt natũ
ei conuenire:non ſeqtur vtrunq; contradictoriorum.vt ſi duo eſt duplum ad vnum,& non eſt du-
plũ ad tria:nõ ſequiſ ꝙ ſit duplum & nõ duplũ,imo ſimpliciter eſt duplũ,qa ẽ duplũ ad vnum: &
ſecundum quid non eſt duplũ,qa nõ eſt duplũ ad tria.Similiter ergo in propoſito ſi ſpiritus ſanctꝰ
diſtinguiſ a filio in comparatione ad patrem a quo diuerſimode procedunt: ex hoc ſimpliciter di-
ſtinguitur,quia ſecũdum illam comparationem natus eſt diſtingui a filio.Si autem non diſtingui-
tur ab eo ex comparatione quam habet ad ipſum,quia ad ipſum nullam comparationem diſtin-
guentem natus eſt habere:ex hoc non diceſ non diſtingui ab eo niſi ſecundum quid.Non ergo ſe-
quiſ ſecũdũ qđ induciſ.ſ.ꝙ nec diſtingueſ a filio,nec non diſtingueſ ſi non ꝓcedat ab ipſo. Qꝫ etiã T
principale dictũ ꝙ ſpũs ſanctꝰ nõ diſtinguiſ a filio, ſcđm ꝙ comparatur ad filium,qa non procedit
ab ipſo,non habet veritatem,ex hoc patet.qm̃ ſi non diſtinguiſ ab eo,hoc non eſt niſi qa aut ſunt tm̃
vnum in ſubſtantia, aut tm̃ vnꝰ in pſona.Nõ primo modo,qa nec ſic dicerenſ diſtigui a pře. immo
nõ obſtãte diſtinctione vnũ ſunt cũ patre in ſubſtantia.Sunt ergo neceſſario vnꝰ in pſona,ſcđm ꝙ
ſpũs ſanctus comparaſ ad filiũ:& hoc quia ſic non habẽt oppoſitionẽ relatiuam. SED cõtra. ſolũ V
per id habet res eſſentialiter diſtingui a quolibet alio,& perſonaliter:per qđ eſſentialiter & pſonalr
ter conſtituitur in eſſe,vt patet p ſingula in creaturis.ſed pater cõſtitui habet in eſſe ſuæ perſonali
tatis ꝓprietate paternitatis & non alia.qm̃ communis ſpiratio actiua nulliꝰ eſt pſonæ cõſtitutiua,
qa quaſi ſeqtur perſonas iam cõſtitutas in eſſe perſonali.ergo pater ſola pñitate habet perſonalr
a quolibet alio diſtĩgui.ergo & pater paternitate a ſpiritu ſancto diſtingueref:etiã ſi non ꝓcederet
a patre:dum tñ eſſet ꝓcedẽs a filio.Qꝫ q̃ ergo ſpũs ſanctus nõ procederet a filio,nihilominus ab ipſo
in ſua ꝓprietate filiationis diſtingueretur:quia etſi ꝓcedat,non tamen cõi ſpiratione ab illo diſtin-
Ad pri.prl. guiſ pſonalr,qa non eſt pſonæ conſtitutiua. AD primum in oppoſitũ ſcđm Boetiũ,ꝙ totum eſt X
vnũ in deo vbi nõ obuiat relatiõis oppoſitio:Dicendum ꝙ duobus modis relationis oppoſitio põt
intelligi obuiare:ne illi quorũ ſunt illæ relationes cum vnitate in ſubſtantia,ſint penitꝰ idẽ vnitate
& nullo mõ diſticti.Vno mõ,qa illę relatiões ſibi ĩuicẽ coobuiãt p cõtrarietatẽ,ſicut pñitas obuiat
filiatiõi.Alio mõ,qa illę relationes obuiãt vnitati ſubſtãtię nõ p cõtrarietatẽ ad illã,vel ẽt ĩuicẽ:ſed
ſic ne ſit ſola vnitas ĩ ſubſtãtia eoꝝ,quoꝝ ſũt illę relatiões ſine oĩ diſtictiõe ĩ ſuppoſito. Prĩo mõ nõ
exponiſ illđ dictũ: ſi tñ ſit dictũ Boetii,ꝙ videlicet nõ ſit ĩter pſonas diſtinctio quin ſint idem ĩ ſub
ſtantia oĩno niſi adinuicem habeãt relatiuã oppoſitionẽ. Scđo modo exponiſ ſic.ſ.ꝙ non ſit inter p
ſonas diſtictio ſiue diuerſitas niſi vnitati ſubſtãtiæ diuerſæ relatiões ſic obuiẽt ne ſola vnitas ſub-
ſtãtiæ ſit ĩ eis.Prĩo aũt mõ obuiatio relationis nõ eſt niſi ſecũdũ relationes cõtrarias.Scđo vero mõ
bene eſt ſecũdũ relationes diſparatas.Vnde ſi ſpiritus ſanctꝰ nõ ꝓcederet a filio,licet inter filium &
ſpiritum ſanctum non eſſet oppoſitio relationis cõtraria, qa nõ dicerenſ ad ſe,eſſet tamẽ diſparata
qua diuerſimode dicunſ ad tertiam perſonam.Et ſecundum hoc debet exponi illud dictum:ſcđm
ꝙ exponit Anſelmꝰ vbi alia auctoritas erat ſumpta: ſed aliter q̃ iacet in litera.Dicit eñ Anſelmus
ſic.Habẽt a patre eſſe filius & ſpiritus ſanctus:ſed diuerſo modo,quia alter naſcẽdo,alter ꝓcedẽdo

vt alii ſint p hoc adinuicē.nā qm̄ filius extitit de deo naſcēdo:& ſpiritus ſanctus pcedēdo:ipſa diuerſitate natiuitatis & proceſſionis referūtur adinuicem,vt diuerſi,& alii abinuicem. Et ideo cum naſcitur vnus, non poteſt cum eo naſci ille qui per hoc eſt alius ab illo:quia nō ſimiliter procedit:ſed naſcitur.Et ideo non bene poteſt hic vnitas ſubſtantiæ tenere ſic procedentes in tanta vnitate ne perſonaliter diſtinguantur : quia pluralitas obuiat : quæ ex natiuitate naſcitur & proceſſione. nam & ſi per aliud non eſſent plures filius & ſpiritus ſanctus: per hoc ſolum eſſent diuerſi.& cō-
Y ſtat ꝙ diuerſitas in perſonis non eſt niſi eorum diſtinctio. AD ſecundum ꝙ per naſci,& procedere non poſſunt diſtingui filius & ſpiritus ſanct⁹,quia illæ actiones perſonas pcedunt: dicendum ꝙ non per illas actiones diſtinguuntur principaliter propter actiones:ſed propter perſonales proprietates perſonarum differentes:quas habent ad generantem & ſpirantem inquantum ſunt termini illarum actionū,vt dictum ē. Vel poteſt dici ꝙ illæ actiones licet inquantum conſiderantur ſub ratione actionum ſecundum rationem noſtram intelligendi præcedunt perſonas:& quaſi differentes a perſonalibus proprietatibus intelliguntur:ſecundum rem tamen & naturā ſimul ſunt & eadem relatio cum perſonalibus proprietatibus perſonarum cōſtitutiuis. AD tertium quod generaliter probat ꝙ nulla relatio in deo eſt realis,quia non poteſt habere ſubiectum præſuppoſitum: Dicendum ꝙ prędictum eſt ſupra,ꝙ relatio aliquando fundatur ſuper eſſentiam ſui funda- Ad ſecundū Ad tertium
Z menti ratione ſuæ eſſentiæ:aliquando ratione ſuæ in ſubiecto inhærentiæ. Et in iſto ſcdo modo verum eſt ſolummodo ꝙ relatio habet ſubiectum præſuppoſitum , vt dictum eſt, albedine & ſimilitudine fundata ſuper illam quæ per ſe habet pro ſubiecto album : hoc eſt aliquid informatum albedine: & fundatur tamen ſuper ipſam albedinem. Sic autem non fundatur aliqua relatio in diuina eſſentia:quia nulli habet ineſſe vt fundari poſſit ſuper ſuam inhærentiam:& relatio habeat illud pro ſubiecto:immo fundatur ſuper ipſam eſſentiam , vt eſt eſſentia. & ita aut nihil habet pro ſubiecto,aut omnino idem pro ſubiecto & pro fundamento.pro fundamento inquantum eſt inſiſtens:pro ſubiecto inquantū ē aſſiſtens.Et qđ obiicitur contra hoc,ꝙ tunc non eſſet relatio realis: Dicendum ꝙ verum eſt ſi iſta relatio referret ſuum ſubiectū qđ eſt fundamentū : qđ non proprie poteſt dici ſubiectum.Nunc autem non refert ſubiectum tale:ſed perſonam ipſam ſubſiſtentem in huiuſmodi ſubiecto,& per ipſam relationem conſtitutam & determinatam: quæ ſimul habet eſſe in eſſentia vt in fundamento , & in perſona vt in determinato & per ipſam conſtituto & relato,ita ꝙ in deo non eſt ſubiectum relatum,ſicut eſt in creaturis,ſed ſolum ſuppoſitum conſtitutum per relationem,quod non preſupponit relatio:quemadmodum in creaturis ſimul habet eſſe in forma creaturæ ſua indiuidualis determinatio,et per idem ſuppoſiti conſtitutio, vt dictum eſt in præcedenti quæſtione.

SEquitur quæſtio vna de Deo quo ad humanitatem aſſumptam. Vtrum ſcilicet paſſio Chriſti amouit impedimentum naturæ ne homo paradiſum ingredi poſſet aperiendo ianuam paradiſi. ARguitur ꝙ non,quia paruulus non habet niſi impedimentum naturæ , vt ſcilicet peccatum originale impediens ne paradiſum ingrediatur : & tamen poſt paſſionem Chriſti ſine baptiſmo decedens Quæſt.x. Arg.princi.
A non poteſt ingredi ianuam paradiſi.ergo &c. IN cōtrarium eſt fides.Dicēdū ꝙ paſſio Chriſti meritorie aperuit ianuam paradiſi , & amouit omne impedimentum introeundi ipſam,& quo ad impedimētū naturæ per peccatum originale: & quo ad impedimentum perſonę per peccatum actuale:& hoc omnibus quo ad ſufficientiam:quo ad efficaciam aūt ſolum his q ſibi erāt membra viuēd; p ſacramētū baptiſmi & in eo pmāſuri:p quos pticipes ſiūt ſaluādi paſſionis Chriſti.dicēte Apoſto . Ro.ſexto.Quicūq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu ī morte ipſius baptizati ſumus.Cōſepulti enim ſum⁹ cum illo per baptiſmū in morte:vt quō Chriſt⁹ reſurrexit a mortuis per gloriā pr̄is,ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.Si eīm cōplantati facti ſum⁹ ſiītudini mortis ei⁹,ſimul & reſurrectiōis erim⁹ &c.Quia tñ ſacramētū baptiſmi ſiue paſſio Chriſti principaliter ē cōtra originale:& ex adiūcto cōtra actuale:ideo dicitur ꝙ paſſio Chriſti amouit In oppoſitū. Reſponſio.
B impedimentum naturæ potius q̄ perſonæ. AD argumentum in oppoſitū ꝙ paruulus non habet niſi impedimentum naturæ:& tamen non eſt ei amotum impedimētum,Dicendum ꝙ immo per ſufficientiam,& per efficaciam ſi per baptiſmum membrum Chriſti fiat,& in eo perſeueret.iuxta illud qđ dicitur de Chriſto Hebræ.quinto.Ex eis q paſſus eſt didicit obedientiam , & conſummatus factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi cauſa ſalutis æternæ.Licet enim vt ibi dicit Gloſſa,tñ valet paſſio Chriſti ꝙ omnibus ſufficit ad ſalutem,eam tamen non obtinent per efficaciam niſi ſibi in vita & in moribus obtēperātes et in membris eius perſeuerātes. Ad arg.prī.

SEquuntur q̃ſita pertinentia ad creaturas. Quorum quædam pertinent generali
ter ad omnes creaturas. Quædam vero ſpecialiter ad quaſdã. CIRca primũ q̃
Quæſt.xi. rebanť duo. Quorum primum erat. Vtrum eſſe cuiuſlibet creaturæ ſit in conti
Quæſt.xii. nuo fieri: an ſimul, & in facto eſſe. SEcũdũ: Vtrũ q̃cũq; diuerſitas intentionum
Argu.prin. in aliquo faciat compoſitionem in illo. CIRca primum arguiť ꝙ eſſe cuiuſlibet
creaturæ ſit in continuo fieri. q̃m illud q̃d continue quantum eſt de ſe tendit in
non eſſe nõ habet eſſe niſi illud ab alio continue recipiẽdo, vt cõtinue repareť ſi
cut continue decidit. ſicut patet de eſſe motꝰ & tẽporis. eſſe cuiuſlibet creaturæ eſt hmõi, quãtum
eſt ex pte ipſiꝰ creaturę: quia ex ſe omnino non habet eſſe ſed non eſſe: & quælibet res quantum eſt
ex ſe tendit in id q̃d eſt nata hr̃e ex ſe ab illo q̃d habet ab alio: ſicut aqua calida in ĩfrigidationẽ. er
In oppo.pri. go &c. CONtra. ſi eẽ creaturæ eẽt ĩ cõtinuo fieri, cũ nõ hẽt neq; recipit eẽ niſi ꝓductiõe ſua ĩ eẽ: cõ
Secundum. tinue ergo ꝓduceretť ĩ eſſe: & ſic pluries crearetur, q̃d falſum eſt. Itẽ ſi eſſe creaturæ eẽt ĩ cõtinuo
fieri: aut ergo illud eſſet vnũ & idẽ, aut ſemp aliud & aliud. Nõ idẽ: q̃a iã habitũ eſſet anteq̃ fieret
Nõ aliud & aliud. q̃a tũc aut ꝓcedẽs corrũperetur adueniẽte ſequẽte, aut nõ: ſed ſimul cũ ipſo ma
neret. Nõ primo modo, q̃a non eſt aſſignare cauſam corruptionis. Nõ ſecũdo modo, q̃a tunc eſſent
diuerſa eſſe ſimul, aut vnum fieret ex pluribus, & eſſet augmentum, & ſemper maius & maius. q̃ C
omnia falſa ſunt. Quidam conſiderantes eſſe creaturæ in comparatione ad eſſe dei, dicunt ꝙ ſicut
Opi. quorũ dam. eſſe dei dicitur vere eſſe, quia ipſe ſtabilitatem & fixionem habet in ſuo eſſe, quod eſt omnino im
mutabile eſſe: a quo neceſſe eſt omnem creaturam deficere: ſic eſſe creaturæ dici debet non vere eẽ
tanq̃ non habẽs ſtabilitatem et fixionẽ in ſe & ꝑmanẽtiam immutabilitatis, ſed potius aliquem flu
xum & mutationem. Fluxus autem & mutatio ĩ ipſo eſſe nõ eſt niſi fieri q̃dda eius, ſicut fluxus in
ſtantis nõ eſt niſi cõtinuũ fieri eius ĩ tẽpore: & fluxus albedinis non eſt niſi cõtinuũ fieri eiꝰ ĩ motu
SEcundũ hoc ergo dicunt ꝙ eſſe creaturæ nõ eſt ſtans neq; permanẽs, ſed ĩ cõtinuo fieri & fluxu D
a primo ente. ſecundũ ꝙ dant exemplũ de luce: cuiꝰ eẽ eſt in cõtinuo fieri: nõ aũt in facto eẽ & ꝑ
manenti. Aliter eñ recedẽte (vt dicunt) corpore luminoſo maneret mediũ illuminatũ. Nũc aũt
(vt dicũt) eſſe cuiuſlibet creaturæ ſe habet ad deũ, ſicut eẽ luminis ſiue lucis in medio. Tãtũ eñ de
pendet eſſe creaturæ ab eſſe dei, quantũ eſſe luminis ab eſſe lucis. q̃a ſicut luce recedẽte & ceſſante ĩ
fluere lumẽ, omnino deficit lumẽ ĩ medio, ſic primo eẽ recedẽte a creatura ne eſſe continuo ĩfluat ei
neceſſe eſt eſſe creaturæ deficere oĩno. Neceſſe eſt ergo ponere (vt dicũt) ꝙ eſſe creaturæ non ſit
in ꝑmanentia ſiue in facto eſſe: ſed in continuo fluxu et fieri ab eſſe primi: quemadmodum eſſe lumi
nis vel lucis in medio non eſt in medio in ꝑmanẽtia & facto eſſe: ſed ſolummodo in continuo fluxu
& fieri a corpore luminoſo. dicente Auguſtino. viii. ſup Geneſim cap. xix. Aer pręſente lumine nõ
factus eſt lucidus: ſed fit. quia ſi factus eſſet: non autẽ fieret: etiã abſente lumine lucidus eſſet. POſi E
Cõtra opi. tio iſtorum ſtare non poteſt omnino in ſubſtãtiis, neq; in accidẽtibus aliis a motu & tempore, niſi
quatenus eſſe eorum motui & tempori cõtĩgiť, vt ſtatim patebit. Si enim eſſe rei ſit in continuo fie
ri & ſucceſſiue, hoc nõ poteſt intelligi niſi aut ꝙ res ipſa & natura ſubiecta ipſi eſſe ſit vna & eadem
manens, aut ſemper alia & alia. SI ſecundo modo, tũc nulla res eſſet vna & eadẽ numero in duo
bus momentis: & ſequeť opinio dicentium ꝙ nihil idem eſt manens propter rerum mutationem
ita ꝙ non ſit idem bis ſignare: quia in ſecunda ſignatione non eſt idẽ q̃d prius erat. Contra quam
diſputat Ariſtoteles, & eã improbat in quarto metaphyſicę, ſecũdũ ꝙ ſufficienter huius poſitiõis
falſitatem expoſuimꝰ ĩ quadã q̃ſtione art. i. quęſt. i. de poſſibilitate ſciendi. SI prĩo mõ, aut ergo res
manẽs eſt eadem ſimpliciter abſq; intenſione & remiſſione, aut diuerſificata penes eſſe intenſum &
remiſſũ. SI ſecũdo mõ, ſeq̃reť ꝙ oĩa creata intẽſionẽ et remiſſionẽ reciperẽt, cuius oppoſitũ deter
minauimus in alio Quolibet. Sequereť etiã ꝙ res quælibet in quolibet ĩſtãti ĩueniretť variata ꝑ in
tẽſionẽ et remiſſionẽ. q̃d nõ oportet: cũ cauſa eadẽ poſſit eſſe, et vniformiter agẽs priꝰ et poſteriꝰ. SI
primo mõ, aut eſſe manet circa rẽ vnũ et idẽ, aut cõtinue variať. SI ſecũdo modo, hoc non põt ſtare
q̃m res nõ manet niſi inquãtũ effectꝰ dei ẽ: & ex hoc habet eſſe actuale ꝙ eſt dei effectꝰ, vt alias ſępiꝰ
habitũ eſt. Non ergo manet vna et eadem res niſi vno et eodẽ eſſe manẽte in ipſa. PRAEterea nõ F
poſſet eſſe aliud et aliud eſſe niſi quia vno corrupto fieret aliud eſſe, eo ꝙ plura eſſe ſubſtãtialia nõ
poſſunt eſſe ſimul in eodem: ſed quocunq; eſſe corrupto et alio generato ſit proceſſus ad nõ eſſe, con
trario eſſe corrupto, et ab ipſo non eſſe contrario eſſe generato. et ſic idẽ cõtinue ſecundum eſſe ſub
ſtantiale eſſet generatũ et corruptũ pluries, q̃d eſt impoſſibile. q̃m non eſt idẽ numero generatũ et
corruptũ, niſi ſiat eadẽ tranſmutatio ad vtrũq;, ſcd̃m ph̃um quinto Phyſicoꝝ de ſanitate prĩo cor
rupta, et deĩde iterum regenerata. Eadem aũt trãſmutatio nõ poteſt eſſe illa quæ poſterior cũ illa q̃

eſt prior: quia non ſunt eodem tempore,quod requiritur ad eandem tranſmutationem numero ſe-
cūdum phm in eodē.Primo modo,ſ.prout eſſe circa rem manet vnū & idem,intelligitur eſſe rei cōſi-
ſtere in cōtinuo fieri,nō ex parte eſſe ipſius aut eſſentię rei:ſed ex parte ipſius fieri quo res ſuū eſſe ha-
bet ab alio.Qđ nō cōtingit ītelligi niſi tripliciter:qm̄ illud fieri aut eſt vnū & idē ſimplex manēs, aut
G vnum continuum diſtinctum penes prius & poſterius:aut ſemp aliud & aliud diſcretum . CONtra
primū modū vt videtur fundať aliquorum intētio:videlicet ꝙ res in ſua eſſentia,& in eſſe ſuo ſubſtā-
tiali & eſſentiali manet vna & eadē:ſed tamē ꝙ nō habet eē niſi per fieri ab alio,hoc nō pōt habere vni-
co fieri ne ſit ſimplex & totum ſimul:ſicut eſt eſſe dei,& ne ponať in ſe ſubſiſtere abſq; actiōe aliqua pri
mi agentis:ſicut expoſitum eſt:ſed ſicut in principio eſſe ſuum habet per ſuum fieri: ſic & ipſum con
tinue habet & ꝑmanēter ꝑ ſuū cōtinuum fieri vnicum,aut per diuiſa fieri vnū poſt alterū.Sed ꝙ ſunt
diuerſa diſcreta ſimul exiſtentia ſiue ſeſe cōcomitātia,hoc oīno eſt īpoſſibile:qa vt dictum eſt diuerſæ
trāſmutatiōes nō ſunt niſi ad diuerſos terminos:vt diuerſę trāſmutatiōes gīę ad diuerſos terminos
genere:diuerſę vero ſpecie ad diuerſos terminos ſpecie:diuerſę vero numero ad diuerſos termios nu-
H mero, ſecūdū phm qnto Phy.Sed ꝙ ſit fieri vnū cōtinuū habēs prius & poſteri⁹ : hoc ſimiliter eſt im-
poſſibile:quia illud fieri non eſt niſi mot⁹.& ſecundū phm.vi.Phy.eadē eſt diuiſio tpis & motus & ei⁹
in qđ fit mot⁹.Cū ergo eſſentia ſiue eē rei vt dictū eſt ſit ſimplex & indiuiſibile:nō pōt fieri eſſe ei⁹ cō-
tinuum & diuiſibile.Sed propter hoc forte videbiť aliquibus hic diſtinguēdum: ꝙ cōtinuū diſtinctū
penes prius & poſterius duplex eſt:qđdam cū innouatione & veteratione:quoddā abſq; innouatione
& veteratione.Primo mō quēadmodū aqua exit de fonte quę ſemper eſt alia & alia. & tale fieri conti-
nuum habēs prius & poſterius eſt motus:cuius vna pars cum innouať & recipit eſſe, pars pręcedens
recedit ab eſſe & inueteraſcit.& tale continuū vt dicūt nō eſt fieri quo cōtinuatur eſſe rei: ſed eſt fieri
ſecūdo modo: quēadmodū eñ dicūt radiū procedere a ſole:a quo nō ſemper aliud & aliud emittitur
ſed qđ ſemel emiſſum eſt,vnico & ſimplici fieri & in eſſe cōſeruať & cōtinuať cōtinuo fieri:ſic dicūt eē
creaturę ꝓcedere a deo.Non ꝙ aliqd creaturę vel eſſe eius amittiť,& aliud acqritur:aut ſiľr ei⁹ fieri:ſi
cut cōtingit in motu ꝙ ſemp aliqd ei⁹ acqriť & aliqd amittiť,& in re in q̄ eſt motus ſemp aliqd poſt ali
ud acqriť ꝑ generationē,& aliqd poſt aliud amittiť ꝑ corruptionē:vt infra magis apparebit in quęſtio
ne de ęuo angeli.Sed ꝙ eſſe creaturæ primo datum vnico & ſimplici fieri per continuam influentiam
conſeruatur:ita ꝙ propter continuitatem conſeruationis eſt ibi ſucceſſio in fieri : ſed quia conſerua-
I tur in eſſe eſt vnum ſimplex totum ſimul:ideo ibi nulla oīno eſt innouatio.Qđ nō pōt ſtare, qa prius
& poſteri⁹ q̄ ſunt in illo cōtinuo fieri conſeruationis toti⁹,aut ſunt ſimul ſecundū totum & manent:
aut ſibi mutuo ſuccedēdo:& vna decidit qñ altera aduenit. Si iſto ſecūdo mō, tūc dicere ꝙ eſt pri⁹ &
poſterius ſine innouatione,& inueteratione,cōtradictionē implicat:qa qđ decidit inueteraſcit , & qđ
aduenit innouať.Nec valet qđ dicunt ꝙ ibi nulla eſt inueteratio vel innouatio,quia qđ conſeruatum
eſt in eſſe eſt,ſimplex totū ſimul & in eſſe,& in eſſentia ſua.licet eñ in hmōi termino ſuo,ſ.in ipſo con-
ſeruato nō habet innouationē: habet tñ eā intra ſe & ſuā eſſentiam ꝑ ſuas partes aduenientes & dece-
dētes:vt dictum eſt.Si vero partes ponanť eſſe ſimul,hoc eſt contra naturā continui in tranſmutatio
nibus exiſtētis.Præterea ponendo ſimul partes exiſtere ipſius fieri,non poterunt obtinere intētū.pro
K pter qđ negāt vnū ſimplex fieri in eſſe rei,& ponūt ipſum habere partes.Hoc eñ ponūt non moti rō-
ne:ſed ꝓpter fugā incōuenientiū:quæ tñ ex hoc nō effugiūt.ſ.ne eſſe creaturæ ponatur actus purus
ſine futuritione & ꝑteritiōe:ſed totū ſimul & ſimplex erit īfinitū. Siue.n.fieri illud ponať ſimplex,ſiue
habens partes ſimul exiſtētes, nō plus ex vno illorū vitanť illa incōuenientia q̄ alia:vt patet inſpicienti.
Dicēdū eſt ergo ſimpliciter ꝙ eſſe creaturę & quo ad ſe,& quo ad eſſentiā cui⁹ eſt,& quo ad fieri eius
L eſt totū ſimul:nullo aūt mō in cōtinuo fieri:vt patet ex iam dictis in proſecutiōe mēbrorū.Ad cui⁹ ta
mē intellectum ſciendū eſt:ꝙ eorū q̄ ſunt,q̄dā habēt ſubſiſtere in ſe:vt ſubſtātię:q̄dā vero alteri inhę
rere:vt accidētia realia.Quorū q̄dā inhęrēt ſubiecto:vt in ſe,& abſolute conſideranť:q̄dam vero vt cō
ſideranť ſub reſpectu quodā ad aliud diuerſimode ſcđm diuerſitatē partiū exiſtētiū,& ꝑmanētiū in ip
ſo.Primo mō habēt eſſe in ſubiecto oīa alia accidētia a tēpore & motu.Scđo mō habēt eſſe in ſubiecto
tēpus & motus:ſed tēpus per motū.mutatio eñ quę eſt īdiuiſibile qđ in motu ſequiť ſubſtantiā ſiue
ſubiectum ſcđm ꝙ mutatum eſt ſup aliquod ſignū determinatū in ſitu,vel in qualitate,vel in quāti-
tate.Inquantū vero tranſfert ſucceſſiue a priori manente in loco,vel in qualitate,vel in quātitate: ipo
aūt nō manēte in illo:ſed tranſeūte ab vna parte in aliā, ſeqť eā mot⁹. ꝓpter qđ ſiue qđ acqriť ꝑ motū
ſit manēs:ſiue ī motu:vt cū acqriť q̄litas in ipſo moto ꝑ alterationē,aut quātitas ꝑ augmētationē,vel
in eo ſuper qđ mouet localiter:vt ſi aliqua qualitas manſiua maneret in pariete per motū ſolis ſuper
ipſum:ſiue ſit aliquid tranſiens vel circa mobile localiter:vt ſitus diuerſi quos acquirūt vnum poſt

aliū,vel circa id ſuper qđ moueṫ:vt cū ſol trāſit ꝑ aerē lux quā generat in eo in recta oppoſitione,defi
cit qn̄ recedit a recta oppoſitione:ſiue ſic inquā:ſiue ſic fit de eo qđ acquiriṫ ꝑ motū:ſemꝑ tn̄ motꝰ ſe-
cundū partes ſuas decedit & aduenit : diuiſibiles tn̄ ſecūdū diuiſiones partium rei in qua fit motus.
Tēpus aūt cōſimiliter ſequiṫ motū : ſicut motꝰ id qđ fertur ſecundū prius & poſterius in id in qđ eſt
motus.ꝓpter qđ etiā cōſimiliter tēpus partes nō habet permanētes:ſed tm̄ ſuccedētes.Aliis aūt omi
bus entibus ſiue ſint ſimplicia,ſiue partes habeāt in eſſentia:vt habēt locus,quātitas,& qualitas in q-
bus habet eſſe motus,eſſentiale eſt ꝙ ſint ꝑmanētes in natura ſua,& eſſentia ſimplici,ſi ſunt ſimplicia
& ſilr ꝙ partes ſuas habeant ſimul.accidit aūt ꝙ ſuccedētes.Vn̄ cū fit augmētū in quātitate,manent
partes acquiſitę ꝑ motum partibus motus non remanētibus.Et ſilr cū fit motus in qualitate.Si enim
nō maneāt hmōi res vel in eſſe ſuo ſimplici,vel ſcđm partes ſuas,hoc accidit eis ꝓpter aliquem modū
dependentię ad ſuam cauſam.Eſt igiṫ intelligēdum ꝙ in cauſis actiuis q̄dam ſunt a quibꝰ cauſata de
pendent quo ad fieri tm̄:vt contingit in partibus propagantibus aut aliquid generantibus inſtru-
mentaliter & miniſterialiter tm̄.quēadmodū medicus agit ad generationem ſanitatis inſtrumentali
ter:vbi agēs principale eſt natura agēs intra.& quēadmodū agit aſinus ad generationē aſini qui agit
inſtrumētalr:vbi agens principale ſunt corpus cæleſte,& intelligētia,maxīe pria.In talibꝰ agēs princi
pale manet genitū recedēte agēte ſecđario.Alia vero ſunt a qbꝰ depēdēt cauſata, non tm̄ quo ad fieri:
ſed etiā quo ad eſſe eorū:ſicut vlr depēdet creatura a deo,& lumē i aere a corpe luminoſo.In talibꝰ nō
manet oīno cauſatū ad abſentiā veritatis ſuę cauſę.Nō qa alia actiōe ſecūdū rē agēs eē dat & datū cō
ſeruat:vt vult opinio iā dicta:ſed qa nō habet aliđ coagēs ad fieri ſui eē:ſed idē ipſū:ita ꝙ id ipſū i agē
te qđ eſt cauſa fieri eſſe cauſati ex quadā directione ad ipſum,& coniunctione cum ipſo,id ipſum ex ꝑ
manentia in eadē directione & cōiunctione eſt cā cōſeruatiōis ipſius eſſe cauſati. Ita ꝙ ſicut ipſa virtꝰ M
agens,& eius directio & coniunctio cū creato eſt eadē numero manens:ſic eſt actio ſua eadē circa cau
ſatum manens vna & eadē numero.Et ſilr ipſum cauſatum pręter hoc ꝙ cum effectus primo recipit
eſſe a tali cauſa:tunc diciṫ fieri cauſatū:deinceps aūt cōſeruatio eſt.Nihil tn̄ aliud egit agēs prio cau-
ſando fieri,q̄ mō cauſando conſeruari:nec econuerſo:ita ꝙ ſicut ex parte agentis idē ſunt re facere &
& conſeruare,ſic ex parte cauſati idem ſint re fieri & conſeruari:differentia aūt ſola rōne:& hoc quē-
admodū cū ſigillū imprimiṫ aquę,ex cōtactu partiū aquę ad partes ſigilli fit in aq̄ ſigilli figura:& eo-
dē contactu conſeruaṫ in eſſe q̄diu manet ille cōtactꝰ:et hoc abſq; omni alia influentia : & abſq; omni
alio & nouo fieri in aqua procedente a ſigillo:quo figura illa conſeruet q̄ prius erat impreſſa. Vnde ſi N
cut ibi circa eſſe figurę ſigilli in aqua contingit,ꝙ nō ſolū ipſum eſt ſimplex & totū ſimul: ſed etiā cō-
ſimiliter ſimplex eſt:& totū ſimul fieri illud quo primo habet eſſe & deinceps conſeruari: & hoc abſq;
omni ſucceſſione,& innouatione nō ſolum ex parte ipſius eē figurę,ſed etiā ex parte ipſius fieri: ſic eē
cuiuſlibet rei creatę alterius a tēpore & motu,& eorū quę annexa ſunt eis inquantū hmōi,q̄diu ma-
net eadē directio cauſę ad ipſam,& coniunctio cū eadē,ſimplex eſt & totum ſimul abſq; omni ſucceſſi
one partium,vel in ſe vel in fieri ſuę cōſeruationis:ita ꝙ in eodē inſtanti quo ſubtrahiṫ ęi ſua cauſa,ne
ad ipſam dirigaṫ & cōiungaṫ ſicut prius,cadit in nihilum.Q; ſi talis cauſa generet aliquid in alio:vt
corpus luminoſum lumē in aere,ſi cōtinue ꝑ motū ſuū localē aliā & aliā directionē & cōiunctionem
rectę oppoſitionis habeat ad aerē,cōtinue generat aliud & aliud lumē in aere alio & alio fieri,& conti
nue vno de cedēte oriṫ aliud ſecundū ſucceſſionē ꝑtium motus & tēporis quo cōnectunṫ.Si tn̄ ſtet ſol
in eadē directione,oppoſitione,& coniunctiōe,nō eſt ibi niſi vnicū lumē generatū & cōſeruatū vnico
ſimplici fieri,ſi tn̄ fieri dici poſſit.Immo vt videṫ nō debet dici fieri vel factio,niſi quo ad primū inſtās
quo cauſatū ꝓſilit in eſſe ad p̄ſentiam ſuę cauſæ. Poſtmodū aūt quo ad totā tēporis ſucceſſionē debet
dici rei manētis cōſeruatio abſq; omni factione.Per qđ apte euitanṫ omnia incōueniētia ꝓpter q̄ vitā-
da prædicti contraria ei qđ dictum eſt poſuerunt.non obſtāte eñ ꝙ eſſe creaturę ſimplex ſit & ſimul
vt dictū eſt,ipſum deficit oīno a ſimplicitate & ſimultate eſſe dei tanq̄ nō habēs eſſe fixū & ſtabile re-
ſpectu eſſe dei:immo fluidū oīno & mutabile.Non ꝙ ſemꝑ fluat & muteṫ,vel in ſe ſecūdū ſuarū par-
tium ſucceſſionē,vel in ſuo fieri ꝑ partiū illiꝰ ſucceſſionē:vt ꝑ hoc eſſe creaturę ſemꝑ ſit in potentia &
nūq̄ in eſſe ponatur:vt illi dicūt ſed:ꝙ eſſe eius fixionem & ſtabilitatē ſuam ex ſe nō habet:ſed ab alio.
immo quātum eſt ex ſe ſimul cū ſua fixione,& eſſe ab alio habet potētiam qua prona eſt ſtatim cauſa
ſua ſubtracta cadere in nihilū:ita ꝙ iſta potentia ad non eſſe ſemper eſt coniuncta actui quo habet ab
alio eſſe.Propter qđ eius actualitas non eſt actus purus:ſed admixtꝰ potētia.Et ideo nō eſt in eo perfe
cta ſimplicitas,ſed compoſitio ex potentia & actu:neq; perfecta ſimultas: quia deficit aliquid a perfe-
cta ratione actus:licet illud actus qđ habet eſt totum ſimul & ſimplex. quoniā fluxibilitas iſta & mu-
tabilitas non eſt niſi in potentia tm̄.et ideo nullum fluxū aut mutationem actualem ponit.quare neq;

vllũ fieri aut ſucceſſionem omnino. Propter qđ quo ad actum oppoſitũ illi, potẽtia nõ eſt in facto eſſe
nec põt eſſe omnino: quia eſſet actus purus. Vnde exemplum de luce a ſole in aere bonum eſt ad ꝓpo-
ſitum noſtrum. nec eis valet. falſum eñ ſupponunt. ſ. ꝙ ſit in continuo fieri a ſole: nõ aũt in facto eſſe:
eo ꝙ non manet recedente corpore luminoſo. Illud eñ nõ manere recedente ſole non repugnat eiꝰ fa-
cto eſſe ſtante ſole. Vñ ꝙ mõ lumẽ nunq̃ eſt in aere i facto eſſe: ſed ſemp eſt i fieri alterius, & alteriꝰ par
tis lucis ſecũdũ aliud & aliud fieri, hoc accidit eſſentię, & eſſe lucis ſiue luminis in aere: qm̃ quantum
eſt de ſe, nata eſſet manere tota ſimul in facto eſſe, ſi cauſa ſua in eadẽ cõiunctione & oppoſitione ad ae
rem maneret: ſicut dictum eſt. Sed ꝙ nunc nõ manet, hoc ei accidit ꝓpter motum ſolis & mutationẽ
oppoſitionis: vt dictum eſt. Vñ vbi non mutať coniunctio cauſæ cum cauſato, manet in facto eſſe cau
ſatum q̃diu manet coniunctio: vt patet in gratię & charitatis influentia in animã ſanctam a deo, quę
tota ſimul eſt in eſſe ſimplici conſiſtens p̃terq̃ cum augmentať: tunc eñ innouať in eſſe & eſſentia ſua
O per nouum fieri. Nec valet eis auctoritas Auguſtini pręinducta. Ad cuius intellectum notãdum eſt
ꝙ res exiſtens ex eo diciť in facto eſſe, ꝙ potentiam habet reductam ad eſſe ſtans & manens, ſecundum
ꝙ domus dicitur eſſe in facto eſſe: quando potentia quę erat in lignis & lapidibus ad formam domus
iam ſic eſt deducta: vt in eis ſecundum actũ ſit forma domus. Vnde qñ potentia non põt deduci niſi
ad eſſe ſecundum actum fluens: vt eſt potentia ad eſſe temporis, & motus vel diuiſionis infinitę in cõ
tinuo, aut appoſitionis in diſcreto: tale quid ſemper dicitur eſſe in fieri ſolo; & nunq̃ in facto eſſe. Sed
potentiam reduci ad actum eſſe ſtantis, cõtingit intelligi dupliciter. Vno modo ꝙ reducať ad actum
ſic perfectum ꝙ nullo mõ indiget ad actus conſeruationem cauſa qua habet actũ ſui eſſe: quemadmo
dum domus ſic p artificẽ reducitur de potẽtia materię ad eẽ domus in actu ꝙ nullo mõ eget eo ad ſui
conſeruationem. Et hoc q̃a non eſt omnino cauſa eius eſſe. ſ. quo ad eſſe ſuũ & principiorũ eius in quo
cõſeruatur eſſe formæ inductæ ab artifice ad eius abſentiam. Hoc modo lumen non reduciť ad actum
in aere per ſolem, neq; eſſe alicuiꝰ creaturę a deo: qm̃ tũc nulla omnino maneret potentia admixta eſſe
P creaturæ: qđ eſt impoſſibile: vt dictũ eſt. Vnde quãtũcũq; creatura habet perfectum eſſe a deo: ſemper
tamen habet potentiam ad non eſſe dupliciter ſibi admixtã, & ſimpliciter & abſolute quantum eſt de
ſe: quia non poteſt ſibi auferri: & reſpectu ſuæ cauſæ: quia ſine ipſo conſeruante eſſe neceſſe eſt eam ad
actum purum non eſſendi perduci. Et conſimilem potentiam, ad non eſſe. ſ. & ſimpliciter, quãtum eſt
de ſe & reſpectu ſuæ cauſæ, habet lux vel lumen in aere, & gratia vel iuſtitia in aĩa. Sed potentiam ta-
lem ad non eſſe non habet forma domus in lignis & lapidibus. q̃uis eñ habet potentiam ad non eſſe
ſimpliciter & abſolute, quãtum eſt ex ſe: non tamen habet eam ex reſpectu ad artificẽ: vt. ſ. ſit neceſſe
eam perduci ad actũ non eſſe niſi eã conſeruet in eſſe. talẽ eñ dependentiam non habet res a ſua cauſa
accidentali producente eam in eſſe: ſed a ſua cauſa eſſentiali. talis autem cauſa accidentalis eſt omne
agens artificiale. Eſt etiam om̃e generãs ſibi ſimile in naturalibus. vnde talia egent eſſentialr̃ cauſante
& conſeruante, non qđ eſt agens motũ: ſed qđ eſt agens omnino immobile ad qđ reducuntur omnia
alia agẽtia: ſine cuius actione non poſſet continuari actio aliorũ agẽtiũ. ſecũdũ ꝙ dicit p̃hs. viii. Phyſi.
Q̃uis milies ſint q̃dã principia immobiliũ, quædã mouẽtium, & multa ſeipſa mouentia corrumpã-
tur, alia autem fiant: et hoc q̃dẽ imobile: aliud aũt moueť: ſed nihil minus eſt aliq̃d qđ continet extra:
ex hoc extra vnũq̃dq; eſt ꝙ eſt cauſa alia q̃dem eſſe: alia vero non & cõtinuæ motionis. Vbi dicit com
mentator. Iſta indigent motore extrinſeco: vt largiať eis eẽ q cõtinet totũ: quia generans in iſtis non
dat niſi principium generationis: deinde dimittit generabile. Neceſſe eſt ergo vt ſit complẽs genera-
tũ ex ſe per principiũ qđ eſt in eo p ſe, & conſeruãs ipſum vt non compleatur generatio alicuius corũ
q̃ generant ſe, niſi ſit ille generans extra p̃ter generans ꝓpinquum. Et in hoc non diſcordamus omni-
no a philoſophis, niſi ꝙ nos ponimus primũ agens cum omni agente agere immediate: philoſophi au
tẽ nõ niſi mediante motu corporum cęleſtium. Et ſic tam nos q̃ ipſi proprie loquendo dicimus ꝙ pri
mũ mouens in vnoquoq; ente per ſe eſt cauſa eſſe & cauſa conſeruationis eius: omne aũt aliud agens
Q eſt cauſa fieri tñ. Vnde Auguſt. in dicto ſuo comparat eſſe eius qđ fit a tali cauſa a qua omnino depẽ Auguſtinꝰ.
det, ad eius eſſe qđ fit a cauſa a qua non dependet omnino: negando comparationẽ eſſe eandem: in eo
videlicet ꝙ ſicut res ſe habent ad cauſas ſecundas. ſ. ꝙ reſpectu eius ſunt in facto eſſe perfecto: quia nõ
eſt neceſſe eas per illas in eſſe conſeruari, aut in non eſſe ꝑduci, ſi nõ ab illis in eſſe conſeruentur: ſic po
nantur ſe habere ad cauſam primam. hoc enim non eſt verum. reſpectu enim talis eſſe nullum cauſa-
tum eius hoc mõ habet eſſe in facto eſſe. Quin tamen ſimpliciter & abſolute ſit in facto eſſe nullo mo-
do negat: qđ manifeſte liquet ex verbis ſuis quę omittunt: quibus exponẽdo illud. Mihi autem adhæ
rere deo bonum eſt. oſtendit q̃ multo amplius noſtrum bonum quo ſumus, eſt a deo, q̃ bonum quo
ſunt quædam alia cauſata a cauſis ſuis. et hoc ſecundum modum iam expoſitum. vnde dicit ſic. Neq;

aliqd tale eſt homo vt factus deſeréte q fecit eũ poſſit aliqd agere bñ tanq̃ ex ſeipſo. Sed tota eius actio bona eſt ad eum conuerti a quo factus eſt,& ab eo iuſtus,pius,ſapiens,beatuſq; ſemp fieri:non fieri & recedere:ſicut a corporis medico ſanari & abire:quia medic⁹ operarius corporis ſiue extrinſecus ſeruiens naturæ,intrinſecus operanti ſubditur.Non igiť ita ſe debet homo ad deum cõuertere: vt cum ab eo factus fuerit iuſtus,abſcedat:ſed ita vt ab illo ſemper fiat.& quippe ipſe cũ ab illo nõ diſcedit ei⁹ ſibi pſentia iuſtificatur,& illuminatur,& beatificať operante,& cuſtodiente deo. Neq; eñ ſicut operatur homo terram vt culta atq; foecunda ſit: qui cũ fuerit operatus abſcedit relinquẽs eam,vel ſiqd aliud manente opere qđ factum eſt cum operator abſceſſerit:ita deus operať hoiem iuſtũ iuſtificando eum:vt ſi abſceſſerit maneat in abſente qđ fecit.Sed potius ſicut aer pręſente luce non factus eſt lucidus:ſed fit:qa ſi factus eſſet:non autem ſi fieret,etiam abſente luce lucidus maneret:ſic homo deo pręſente illuminať:abſente aũt cõtinuo tenebrať.Ille itaq; opereť hoiem bonũ: atq; cuſtodiat:qui incõmutabiliter bonus eſt.Semp eñ ab illo fieri ſemperq; perfici debemus inhęrẽtes ei,& in ea cõuerſione quę ad illum eſt pmanentes.Ipſius enim ſumus figmentum:non tñ ad hoc vt homines ſimus:ſed etiá ad

Aug. ĩtẽtio. hoc vt boni ſimus.ATTENde lector ſi vales quid Auguſt in⁹ intẽdat:& aduerte q; cum dicit: Neq; R
aliquid tale eſt homo vt factus &c.non negat quin verum ſit dicere de creatura q; ſit in facto eſſe.Sed non ſic vt deſerta maneat:immo ſic vt ei coniuncta pſeueret.Qđ appellat eam ſemp fieri non aliud & aliud recipiendo:nec idem p aliud & aliud fieri continuo tenendo vt illi dicunt:quẽadmodum ſi peluis in fonte ſuper aquam aliam & aliam ſcaturientẽ ſemp in ſupnatãdo teneret : ſed idem per eandẽ actionẽ qua id in eſſe pduxit,in eſſe cuſtodiat.Quę tñ actio nõ pprie fieri diciť,niſi quo ad primũ inſtans quo res primo producta eſt.Vnde exponẽs quomodo intellexit qđ dixit,Semp fit iuſtus: ſubdit duo dicens.Operãte & cuſtodiente deo,vt vnum pertineat ad primá pductionẽ:alterũ vero ad conſeruationẽ.Nec eſt in hoc differentia neq; quo ad eſſe naturę totius creaturę,neq; quo ad bñ eẽ gratię neq; quo ad eſſe luminis in aere & aliorũ hmõi.Patet etiam ex hoc quomodo ſecundũ dictũ modũ ponendi eſſe creaturę in facto eſſe non oportet ipſum ponere ſecundum ſe ſubſiſtere abſq; omni diuina actione.Patet etiá quomodo intellectus bene põt cogitare qualiter ab illo ſimplici eſſe poteſt creatura cadere in nõ eſſe.Quę oĩa illi negant,& inducũt cõtra iſtá poſitionẽ,& plura alia quæ ptinent ad rationem menſuræ & durationis creaturæ in eſſe,quibus reſpondebimus inferius,loquendo de ęuo an-

Ad argu. in oppoſitum. geli.Per idẽ patet quomõ duo obiecta ad iſtam partem inducta bene procedunt.AD obiectum in oppoſitum:qđ continue ex ſe tendit in non eſſe,continue recipit ab alio eſſe.&c. Dicendum q; continue S
tendere in non eſſe poteſt intelligi dupliciter:vel ſemper continue partem ipſius eſſe amittendo poſt partem,vel eſſendo ſemper diſpoſitum ſi cauſa ſua deſeratur:vt ſtatim cadat in non eſſe. De eo quod primo ſemper tendit in non eſſe : verum eſt q; continuatur in eſſe partem eius recipiendo poſt partem,& per aliud & aliud fieri.Sed ſic non eſt verum q; creatura continue tendit in non eſſe. immo qa eſſe ſuum conſiſtit in ſimplici,ſimul totum & in inſtanti deſerente ſuo conſeruatore cadit in non eſſe ſicut & ſimul procedit in eſſe:niſi forte in illis quæ recipiunt magis & minus poſſit fieri continua acquiſitio partis eſſe poſt partem in augmento,& amiſſio in diminutione, ſicut & partis eſſentiæ poſt partem,ſecundum q; alias in quarta diſputatione noſtra de Quolibet dictũ eſt:& infra aliquid videbitur.De eo vero quod ſecundo modo continue tendit in non eſſe,non eſt verum.Sic enim exiſtens ſimul in creaturis continue tendit in non eſſe:quia nullum eſt nunc quin deſerente ſuo conſeruatore ſtatim de neceſſitate in illo cadat in non eſſe.Et ſimiliter conſeruatur cõtinue in eſſe:quia nullum eſt nunc,quin niſi præſeruetur a ſuo conſeruatore ſtatim in illo cadat in non eſſe.quod appellat Auguſtinus continue eam fieri:licet totum ſit ſimul:ſicut illud appellatur tendere continue in nõ eſſe cum eſt,licet nunq̃ tendat in nõ eſſe ipſum pfectum,niſi totum ſimul tẽdat:vt dictum eſt.Et qđ dixit Auguſtinus in ſua auctoritate ſemper fieri,non intellexit illud fieri circa rẽ ipſam ſecundum ſe & abſolute conſideratá:ſed ſecundum reſpectum quendam ad tempus in quo ſunt prius & poſterius : quæ complectitur æuum quod eſt menſura permanentium inquantum permanentia ſunt : vt infra dicetur:reſpectu quorum dicitur ſemper fieri illud licet in ſe fixum ſit totum ſimul ſtans.

Quęſt.xii. Arg. princi. In oppoſitũ. CIrca ſecundum arguitur q; diuerſitas intentionum nõ ſemper facit compoſitionẽ in qualibet re:qm̃ tunc eſſet compoſitio in deo:quia in ipſo eſt diuerſitas intentionum.ſ.relationis & ſui fundamenti:quæ faciunt compoſitionem : vt patet de eſſe & eſſentia in creaturis.CONtra.quæ poſſunt aliquando abinuicem remoueri,dicendo q; hoc non eſt hoc,neceſſario faciũt compoſitionem in eodem.quia vbi nulla eſt omnino compoſitio,nulla eſt diuerſitas:ſed penitus idem & econuerſo:ſecũdum Boetium de Trini. Talia ſunt quę diuerſa ſunt ſecundũ intentionem.ſ.q; ſemper vnũ contingit

T remoueri ab altero: vt patet inducendo per ſingula. ergo &c. Diſſolutio huius Quæſtionis patet Quæſt. diſſolutio.
in parte ex dictis ſupra in diſſolutione. vi. quæſtionis. Vt enĩ patet ibidem diuerſæ intẽtione ſunt quę
fundata in ſimplicitate eiuſdẽ rei diuerſos de ſe formãt conceptus. Qui ex hoc intelliguntur eſſe di-
uerſi ꝙ vnus eorum alterum excludit vel totaliter: vt patet in duobus primis modis differentium in
tentione ibi diſtinctis: vel in parte: vt patet in quatuor aliis. Et differunt differentia ſecundũ inten-
tionem ab illis quæ differunt ſecundum rem: & ſimiliter ab illis quæ differunt ſecundum rationem
tñ: ꝙ hæc in eadẽ ſimplici re fundanť: non ſic illa, vt forma generis & differentia in forma ſpeciei: ita
ꝙ illa res in ſignificato vtriuſqꝫ intentionis continetur ſecundum alium & alium modum concipien
di. in quo conueniunt cũ differentibus ſola ratione. Sed in hoc differũt: ꝙ in diuerſis ſecũdum intẽtio
nem vnus conceptus ſecundum vnũ modũ excludit alium ſecundum alium modum: non ſic autem
V differentia ſola ratione. Ex quo contingit: vt patet ex dictis in illa quæſtione: ꝙ quęcunqꝫ differunt in
tentione differunt ratione, non econuerſo. propter qđ frequenter intentio ratio appellať. Quare cum
ꝗcunqꝫ ſe habẽt in eodem ſecundum diuerſitatẽ tãtã ꝙ vnũ eorũ vere poteſt ab altero remoueri: dicẽ
do ꝙ nõ eſt hoc: illa nõ ſe habẽt in illo ſecũdũ rationẽ ſummę ſimplicitatis & vnitatis: quia non ſecun
dum rationem ſummę identitatis. Idẽtitas enim ſequiť vnitatem & diuerſitas multitudinẽ ſiue plu-
ralitatem: vt etiã dictum eſt ibi. Quę talia autem ſunt, non poſſunt eſſe in eodem abſqꝫ aliqua compo
X ſitione. Dicendũ igiť ſimpliciter: ꝙ ꝗcunqꝫ diuerſitas intentionum in quocũqꝫ ſit ſemp in eo facit ali- Reſponſio.
quã cõpoſitionẽ: ſecũdũ ꝙ de pluribus modis compoſitionum circa creaturas in quæſtionibus de dei
ſimplicitate expoſuimus. Multo tamen minor eſt iſta cõpoſitio ꝗ̃ illa ſit quę ex differentibus re: quan
to maior eſt diuerſitas differentium re ꝗ̃ differentium intentione. Ita ꝙ quia illa vt ſunt in re abſo-
lute habent perfecte differentiam ſuam in ſe, & abſolute res illa in perfecto actu habet illam realem cõ
poſitionem: iſta vero quæ in re eadem, differunt intentione: quia vt ſunt in re abſolute nõ perfecte ha
bent ſuam differentiam: ſed ſolum vt res illa cadit in conſideratione intellectus circa idem concipien-
tis illos diuerſos conceptus actu ſuo diuidendi quæ ſecundum ſe ſunt indiuiſa, & vt in ſimplici intel
ligentia tm̃ vnicum cõceptum formãt: vñ & intẽtio nõ eſt niſi opus rõnis inquantũ intẽtio eſt: Idcir-
co res eadem in ſe & abſolute in pfecto actu nõ habet cõpoſitionẽ hmõi intẽtionũ: niſi virtute & qua-
ſi in potentia tm̃: quẽadmodũ genus habet in potẽtia quodãmodo cõtrarias differẽtias. Quę ope in-
tellectus producibilis eſt in actu circa rẽ, nõ vt extra intellectũ & ſcđm ſe exiſtens: ſed vt eſt in actuali
eius cõſideratione: quẽadmodũ rõ vl'is in re extra eſt in potẽtia: actu vero eſt in ea ſecundũ ꝙ cadit in
Y eius actuali conſideratione. Vñ & intentio non diciť eſſe aliquid in re vt eſt extra: ſed ſolũ vt cadit in
actuali intellect⁹ cõſideratione cõſiderãtis vnum in re vt duo intẽtione. qđ vere non fictitie duo eſt in
tẽtiõe. Quia in natura illius rei vt in fundamẽto, & ꝗ̃ſi in radice eſt vtraqꝫ ĩtẽtio educẽda de ea ope in
tellect⁹ tãꝗ̃ res rõnis & intellect⁹. quẽadmodũ ĩ ligno velut ĩ radice ſunt folia & fruct⁹ vt diuerſa edu
cẽda ope naturę tanꝗ̃ res naturæ. Qđ patet ſic gr̃a exẽpli in intẽtionibus abſolutis: vt p hoc pateat in
intẽtionibus quarũ vna eſt abſoluta alia reſpectiua. Cũ. n. quęqꝫ ſcđm gradus diuerſos pfectionũ ſe ha
bent per ordinẽ in creaturis: ſemp qcqđ eſt pfectiõis ĩ inferiori ſcđm gradũ virtute, eſt & in ſupiori cũ
aliquo virtutis ſupaddito: ita ꝙ idẽ ſcđm rẽ ſimplex vere diciť differre ab aliquo ſecundum vnũ illorꝫ
& cõuenire cũ illo ſcđm aliud: vt cum iſta ſe habent ſecundum gradus & ordinem. ſ. mixtum vegeta-
bile ſenſibile, in lapide, in arbore, & bruto: mixtũ eo ꝙ mixtũ non eſt vegetabile: ſed oẽ vegetabile eo ꝙ
vegetabile eſt mixtũ: ita ꝙ vegetabile ſecũdũ rationẽ mixti cõuenit cũ lapide, & ſcđm ꝓpriã rõnẽ qua
diciť vegetabile: vt arbor, differt ab eodẽ ſimpliciter. Senſibile vt brutũ ſe habet ad mixtũ ſimpliciter:
& ſilr ad vegetabile: ſicut ſe habet vegetabile ad mixtũ: ꝙ. ſ. ſenſibile cũ aliquo cõuenit cũ vegetabili, &
aliquo differt ab eodẽ. hoc aũt nõ cõtingit, niſi quia pfecti⁹ in vno & eodẽ ſimplici virtute cõtinet qc
qđ cõtinẽt gradus iperfectiores, etſi indiſtincte ſecũdũ actũ quãtũ eſt de ſe, diſtĩguibilr tñ ſcđm ĩtẽtio
Z nes p intellectũ. Quã diſtinctionẽ in nullo vere facere põt, niſi qđ ſic eſt diſtĩguibile: qualis ſolũmõ eſt
eſt res creata: quia creaturę cõueniẽtia & differẽtia ſunt reales: ita ꝙ aliquã realẽ naturã participent
cõiter ſi conueniãt: et ꝙ vna aliqđ virtute ꝑticipet qđ nõ alia. Non aũt res increata: vt deus: qui cum
nullo eſſentialiter cõuenit: vt alibi declarauimus. Propter hoc. n. in oĩni creatura habẽt cõſiderari rõ
vl'is & ꝑticularis: in deo aũt nequaꝗ̃: vt alibi habet declarari. & ſic hmõi cõpoſitiõis in re cã originalis
eſt ex ꝑte rei: pfectio vero ei⁹ ex ope, & cõſideratiõe ĩtellect⁹. Et ideo qđ illi⁹ cõpoſitiõis cauſa eſt ex par
te rei, eſt ipſa pfectio ei⁹ virtute cõtinẽs pfectionẽ inferiorũ, ꝗ̃ eſt ipſi rei eſſentialis: & p noſtrum intelle
ctum perficitur: ita ꝙ ſi intellectus noſter illam perfectionem non conciperet: licet illa perfectio perfe
cta res naturæ eſſet abſqꝫ intellectu: non tamẽ eſſet perfecta ſecundum rationes illarum intentionum
quę quantũ eſt de ſe ſolum ſunt in ipſa virtute: vt dictum eſt. Non enĩ eſt inconueniẽs ꝙ aliquid perfe

ctum ſecundũ ſe quo ad eſſe naturę,ſit imperfectũ & pficiẽdũ quo ad eſſe rõnis. Sic eñ definitũ qđ eſt
perfectum in eſſe naturæ,iperfectũ eſt quo ad eſſe definitiuũ: anteq̃ cadit ſub operatione rõnis actua-
liter definientis.Et ſicut eſt in iſto modo cõpoſitionis intentionũ: ſic per ſimile intelligaſ in omnibus
aliis.& ſecundũ hoc cõcedenda eſt ratio ad hanc partẽ inducta.AD rationem in oppoſitũ ꝙ eſſet tũc A
compoſitio in deo:quia in ipſo ſunt relatio & eius fundamentum q̃ in creaturis ſemper differunt in-
tentione:Dicendum ſecũdũ pdeterminata in diſſolutione ſextę quæſtionis:ꝙ licet in creaturis diffe-
rant intentione,in deo tñ ſolum differunt ratione.qm̃ in creaturis fundatur non ſup eſſentiam rei al
terius pdicamẽti:vt ſilitudo ſup albedinem ratione qua albedo eſt:ſed rõne alicuius intẽtionis extra
intentionem albedinis ſimpliciter: quę eſt inhęrẽtia eius in ſubiecto:cũ quo habet aliquã cõpoſitionẽ
ppter qđ fundatũ ſup albedinẽ ſecũdũ illã intẽtionẽ neceſſario intẽtiõe differt ab ipſa.In deo autẽ fun
daſ relatio ſup eſſentiã deitatis rõne qua eſt deitas ſimplr:& hoc quo ad relationes pſonarũ cõſtituti-
uas,aut rõne qua eſt in perſona determinata:& hoc quo ad relationes importatas nominib⁹ relationũ
potẽtiarũ & actionũ diuinarum maxime pſonalium. Quę ratio.ſ.eſſendi in pſona:tm̃ eſt alia a ratio-
ne eſſentiæ ſimpliciter:quia pſona & eſſentia in deo,non intẽtione:ſed tñ differunt ratione. ppter qđ
& illa relatio fundata ſuper eſſentiã:etſi non ratione qua eſt eſſentia ſimpliciter: ſed ratione qua eſt in
in perſona:non niſi ſola ratione ab eſſentia poteſt differre.

SEquunſ q̃ſita circa quaſdã creaturas ſpecialiter. Quorũ q̃dã q̃rebanſ circa creatu
ram pure ſpiritualẽ.ſ.circa angelũ.Quędã vero alia circa creaturã partim ſpiritu
Queſt.xiii. alẽ,& partim corporalẽ.ſ.circa hominẽ.Circa angelũ quęrebaſ vnũ ptinẽs ad eius
durationẽ. Vtrũ.ſ.in ęuo ſit ſucceſſio aliqua omnino.Quędã vero alia q̃rebanſ per
Arg.princi. tinẽtia ad eius cognitionẽ.CIRca primũ arguiſ ꝙ in ęuo qđ eſt menſura duratio-
nis angeli,ſit ſucceſſio.qa eſſe æuiterni nunc eſt & ſecũdũ fidẽ ſemp erit a deo con-
ſeruatũ in eſſe cõtinuo.Aut ergo nunc habet de eſſe ſuo totum ſimul qđ habiturũ
eſt in perpetuũ,aut nõ.Si ſic,tunc nihil accipiendũ de ſuo eſſe expectaret ſua conſeruatione a deo: &
ſic cõſeruatione non egeret:ſed eſſet ex ſe fixũ & pmanens.Si non, ergo in eſſe ęuiterni vt angeli eſt ve
ra ſucceſſio qa prius & poſterius.Duratio aũt habens prius & poſterius tempus eſt. æuum ergo eſſet
Reſol.q. tempus.hoc autẽ falſum eſt.ergo &c.HIC oportet reducere ad memoriam aliqua quæ determinaui- B
mus alias articulo.xxxi.q.prima,circa dei ęternitatẽ:videlicet ꝙ ęternitas ęuum & tẽpus non ſunt ni
ſi q̃dam morę rei in eſſendo:per hoc ꝙ non ſunt niſi menſurę ipſius eſſe rei in qua moratur in eſſendo
reſpiciẽtes eſſe rei non ſub ratione eius qđ quid eſt aut quale,ſed ſub ratione qua quãtũ qd eſt.Menſu
ra eñ ſecũdũ phm̃.iiii.Metaphy.eſt id p qđ cognoſciſ quãtitas rei.& vt dicit ibidẽ,mẽſura debet eſſe
vnigenia menſurato.Et ideo ſpecies & qualitas menſuræ debet cognoſci ſecũdũ qualitatẽ & ſpeciem
rei mẽſuratę:ſicut ecõuerſo quãtitas rei mẽſuratę ſecũdũ quãtitatẽ mẽſurę.Diuerſitatẽ igiſ in ſpecie
& qualitatẽ dictarũ menſurarũ oportet accipere ſcđm diuerſitatem mẽſuratoꝝ: & ſecũdũ ꝙ differũt
ſpecie & mõ eſſendi, differunt & ipſę mẽſuræ:quia ſcđm hoc differt duratio ſiue mora in eſſendo:in
qua cõſiſtit q̃titas.de qua ad pſens intẽdimus.Proprio eñ modo eſſendi reſpondet propri⁹ modus du
Eſſendi mo- rationis in eſſendo.MOdus aũt eſſendi nõ eſt niſi triplex in vniuerſitate entiũ. Eſt eñ q̃dã ens oĩno C
dus triplex. imutabiliter exiſtẽs actu abſq; oĩni potẽtia ad mutationẽ.Eſt & aliud ens oĩno actu exiſtẽs imutabili-
ter:in potentia tñ quantũ eſt ex ſe,eſt ad mutationẽ ſi ſibi relinq̃reſ.Eſt tertiũ ens oĩno actu mutabile
exiſtẽs & potẽtia.Mẽſura quãtitatis eſſendi ſiue mora i eſſendo prio mõ ęternitas dr̃ q̃ ppter eẽ oĩmo-
dã immutabilitatẽ neceſſario eſt tota ſil':qa nihil reſtat acq̃rẽdũ ſicut nec in eẽ ſic nec in ei⁹ mora ſiue
æternitate. Propter vero ipotẽtiã ad mutationẽ eſt ex ſe ſtans fixa in eodem. ppter qđ tota æternitas
nõ eſt niſi nunc ſtans ex ſe immutabiliter & indiuiſibilr, partes nõ habens,nec ſimul exiſtentes:nec ſi
bi ſuccedẽtes,& quãtũ eſt ex ſe & ratione ſui mẽſurati nullã habet rõnẽ cõtinui:ſed ſolũ quãtũ ad cõ-
ſiderationẽ noſtri intellect⁹ in reſpectu & cõparatione ad tpis ſucceſſionẽ ptẽdẽtis ipm̃ p eſſe præteritũ
eſſe pſens & eẽ futurũ.Et nõ eſt cõtinuitas hmõi ptẽſiõis in ipſo tunc ſolũ:ſed in ipa itellect⁹ nſi acce-
ptione eſt diuiſibile ſtãs diuiſibili mõ applicãtis ſcđm oẽs partes ſuas. Et ſcđm hoc aĩa diſtiguit inter
eſſe pſens pteritũ & futurũ:vt de eo dicaſ illud Apoc.i. Qui eſt q erat,& q vẽturus eſt.Menſura quã D
titatis eſſendi ſiue mora in eſſendo ſcđo mõ,æuum dicif: quæ ppter actualẽ imutabilitatẽ neceſſario
eſt tota ſimul:quia nihil reſtat in eſſe æuiterni accipiẽdũ.Propter vero potentiam ad mutabilitatem
in æuiterno ſecundũ ꝙ expoſitum eſt ſupra in quæſtione.xi.præcedente non eſt ex ſe ſtans fixa:ſed ab
alio ſolum:non quia poſſit fluere in continuum habens ex ſe partes,ſicut poteſt nũc tẽporis: ſed qa ca
dere põt,& neceſſitatẽ cadẽdi habet in non eſſe niſi ab alio in eſſe cõſeruẽſ : vt dictũ eſt ſupra.Propter
qđ totũ ęuũ ęuiterni nõ eſt niſi nũc ſtãs imutabiliter ab alio & idiuiſibilr, partes nõ habẽs neq; potẽs

habere omnino ſicut nec æternitas: niſi ꝑ intellectus ꝓtẽſionẽ in reſpectu & cõparatione ad partes temporis: vt dictũ eſt, licet aliq̃ hic cõtradicant vt iã videbit̃. Menſura vero quãtitatis eſſendi ſiue mora in eſſendo tertio modo, dicit̃ tẽpus qḋ ꝓpter actualẽ mutationẽ rei tẽporalis, cuius tẽpus eſt ꝑ ſe menſura, nõ eſt totũ ſimul ſed ſuccedẽs: quia in eſſe rei tẽporalis ꝓprie, cuiuſmodi eſt motus, ſemꝑ reſtat aliqḋ accipiẽdũ: & ꝓpter potentiã ſemꝑ admixtã ſuo actui, ſemꝑ eſt fluẽs, nũq̃ fixũ ſtãs, habẽs partes cõtinue ſibi ſuccedẽtes, & nunq̃ manẽtes. In quo cõi differentia differunt ęternitas & ęuum a tẽpore: ſicut patet in cõmẽto antepenultimæ ꝓpoſitionis de Cauſis. vbi dicitur ꝙ durabilitatis duę ſunt ſpecies: quarũ vna eſt ſtãs fixa: alia tẽporalis & mota.

E RESpõdeo ergo ad q̃ſtionẽ & dico ſimpliciter & abſolute: ꝙ ęuũ ptes in ſe nõ habet oĩno: nec in eo eſt aliq̃ ſucceſſio, ſicut nec in eſſe ſubſtãtiali ęuiterni, nec in fieri cõſeruatiõis ei⁹: vt patet ex dictis in q̃ſtione .xi. ꝓcedẽte. Sed huic dicto duę opiniones cõtrariãtur. Vna dicẽtiũ ꝙ ęuiternũ deficit ab ęterno & abundat i temporali: eo ꝙ ęternũ eſt res fixa ſtans immobilit̃ ſcḋm ſubſtãtiã & oꝑationẽ tẽporalẽ, & tẽpus eſt res fluẽs ſecũdũ ſubſtãtiã & oꝑationẽ. Vñ cũ vt dictũ eſt mẽſura debet rñdere mẽſurato: ſicut ęternitas nullo modo habet partes: quia eſt menſura rei oĩno ſtãtis: & tẽpus non eſt niſi habẽs partes: q̃a eſt mẽſura rei oĩno fluẽtis: ſic ęuum eſt mẽſura media iter vtrũq̧ cõueniẽs ſecũdũ aliqḋ cũ vna & ſcḋm aliqḋ cũ alia: vt .ſ. ſit indiuiſibilis: iquãtũ reſpicit ſubſtãtiã: ꝓtẽſa vero & habẽs partes ſecũdũ ꝙ reſpicit oꝑationẽ. & ſic in vltima cõditione attingit tẽpus: in prima attingit æternitatẽ. Sed plane apparet ꝙ dictũ iſtorũ defectiuũ eſt: qm̃ in re q̃ fixa eſt ſecũdũ ſubſtantiã, & fluẽs ſcḋm oꝑationẽ: aliud eſt eſſe ſecũdũ rẽ ipſius ſubſtãtię, aliud ipſius oꝑatiõis: ſicut alia res eſt ſubſtãtia: alia res ipſa oꝑatio. Cũ igit̃ vt iã dictũ eſt ſcḋm q̃litatẽ & ſpeciẽ eſſe rei ſit ſpecies & diuerſitas mẽſurę: ſicut ergo aliud eſt in forma & ſpecie & mõ durandi eẽ ſubſtantię & operationis: alia in ſpecie debet eſſe mẽſura huius eſſe & illius. Nec debet dici ꝙ mẽſura eſſe ſubſtãtię ꝓtendat̃ vt fiat mẽſura oꝑationis. hoc .n. ĩplicat cõtradictionẽ .ſ. ꝙ idẽ ſimplr̃ ſit ſtans oĩno nõ habẽs partẽ reſpectu vni⁹ mẽſurati: fluẽs aũt & ſtans reſpectu alteri⁹. Illud etiã patet manifeſte in corpore cæleſti, cui⁹ ſubſtãtia mẽſurat̃ ęuo: motus vero & oꝑatio circa hęc inferiora nõ niſi tẽpore. Et hoc eſt qḋ dicit illa penultima propoſitio de Cauſis. Inter rẽ, cui⁹ ſubſtãtia & act⁹ ſunt in momẽto æternitatis &c. ſe-

F cundũ ꝙ patet ex cõmento. Nec eſt diſtinguẽdum ęuũ ab æternitate & tẽpore, ꝙ tẽpus mẽſura eſt eẽ oĩno mutabilis, ęternitas vero ĩmutabilis: æuum vero eſt mẽſura eſſe ĩmutabilis: cui⁹ eſt primo menſura: ſed ſecum compatitur eſſe mutabile: cuius eſt menſura ſecundario. Immo in hoc differunt a tẽpore ꝙ eſt menſura eſſe omnino immutabilis ſecundum partes ſuccedentes: & in hoc ab æternitate, quod eſt menſura eſſe mutabilis in non eſſe, & ab alio ſtantis in eſſe. Vnde ſi in angelis eſt motus & ſucceſſio affectionum, & conceptuum, eſſe illorũ nõ menſuratur ęuo: ſed tẽpore, cuiuſcunq̧ generis

G ſit illud tẽpus. Aliorũ eſt opinio quę in præfata queſtiõe .xi. tacta eſt circa eſſe creaturæ. ꝙ .ſ. in æuo eſt accipere partes & ſucceſſionẽ ſcḋm prius & poſterius: aliter tñ q̃ in tẽpore, qm̃ in tẽpore eſt ſucceſſio partium cum variatione, renouatione, & inueteratione: in ęuo vero ſcḋm durationis extenſionẽ tñ: abſq̧ variatione, innouatione, & inueteratione. Et hoc quia, vt dictũ eſt, ſcḋm eos nullũ cauſatum in vno ſimplici totũ ſuũ eẽ poſſidet: qm̃ vt ꝓbat̃ libro de Cauſis, nihil ſcḋoꝝ accipit bonitatẽ q̃ fluit a primo ſecũdũ illũ modũ ſimplicẽ quo eſt in primo. ꝓpter qḋ cum nõ poſſit recipe eſſe ſuũ totũ ſimul, accipit ipſum i fieri ſcḋm ptes & partes, vt ſic ęuiterna nec ſecũdũ ſuã oꝑationẽ, nec ſcḋm ſuã ſubſtãtiã ĩmobiliter habeãt eẽ. heſternũ eñ eẽ eorũ, & modernũ, et craſtinũ non ſunt ſimul: neq̧ vnũ et idẽ. eſſe eñ ſcḋm iſtos nõ eſt niſi cõtinua influẽtia a primo principio. Sed ſicut in eẽ rei ſucceſſio ſine innouatiõe et veteratiõe ĩplicat cõtradictionẽ: vt oſtẽſum eſt ſupra: ſic in ęuo. Et ꝙ dicũt ꝙ nullum cauſatũ in ſimplici totũ ſuũ eẽ poſſidet ſimul: Dicẽdũ ꝙ ſi poſſidere ĩtelligat̃ in ſimplici nõ habere totũ ſuũ eẽ ſimul, hoc falſum eſt, ſiue ĩtelligam⁹ de ipſo eẽ rei, ſiue de fieri ei⁹ quo habet ꝓduci et cõſeruari: vt patet ex ꝓdeterminatis. Si vero poſſidere ꝓprie ĩtelligat̃: ſicut ĩtelligit̃ poſſeſſio in definitiõe ęternitatis tãq̃ ex ſe ab intus, et in poteſtate ſua habitũ: ſic nulla creatura eſſe ſuũ poſſidet, nec ſimul nec ſucceſſiue: q̃a ꝙ ipm̃ habet hoc nõ ẽ ex ſe: ſed ab alio mẽdicatũ et cuſtoditũ. et ita nullo mõ nec ꝓprie poſſeſſum: et quo ad hoc nõ recipit bonitatẽ a primo eadẽ ſimplicitate qua eſt in primo: q̃a .ſ. in prĩo eſt act⁹ pur⁹, in creatura eſt act⁹ mixt⁹ in potentia nõ q̃a fluat: ſed q̃a neceſſe habet fluere ſi a ſuo cõſeruatore deſeratur: vt dictum eſt ſupra. Habet etiam plures modos cõpoſitionis eſſe ſiue eſſentia in creaturis quibus exceditur a ſimplicitate diuina: vt determinauimus in queſtionibus de ſimplicitate dei articulo .xxix. Vnde ꝙ dicto modo creatura habeat ſuum eſſe totum ſimul: in nullo derogat ſimplicitati eſſe dei. Vnde falſum eſt dicere ꝙ eſſe creaturæ heſternum et craſtinum non ſit idem et ſimul.

H Eſt enim ſimul quantum eſt ex ſe et ex parte ęuiterni. Si autem intelligatur non eſſe ſimul, hoc eſt ſecundum modum intellectus noſtri protendentis æuum ad partes temporis. Intellectus enim videt̃

R̃ſio ad q̃.

Opi. aliorũ.

ſic eſſe cũ cõtinuo & tẽpore: vt ea quæ in ſe fixa ſunt in eſſe ſecũdũ totũ tẽpus nõ poſſit intelligere, niſi
intelligendo eſſe eorũ protẽſum ſecũdum differentias tẽporis. & in hoc omnino eſt defectiuus. Vnde
qđ dicit Anſelmus pro ſol. cap. x. Tu tranſis omnia æterna: quia tua & illorũ ęternitas tibi tota præ-
ſens eſt: cũ illa nondũ habent de ſua ęternitate qđ vẽturũ eſt, ſicut iã non habẽt qđ ꝑteritũ eſt. hoc nõ
dicit niſi in reſpectu ad ꝓtenſionẽ tp̄is. eo. ſ. ꝙ in ipſis non eſt ꝙ. ſ. eſſe qđ habẽt in pręſenti nunc, habe-
ant in nunc ſequenti: neq; ex ſe habent nunc eſſe quod prius habuerunt: immo eſſe creaturæ vt ange
li quantum eſt de ſe, habet terminari: dei autem eſſe nequaq̃. Vnde eſſe creaturę non eſt habitum per
continuum influxum, niſi habendo aſpectum ad temporis protẽſionem, ſicut dictum eſt. ad quod eti
am ſecũdũ protenſionẽ ſiue ꝓceſſionẽ aliter ſe habent æternitas & æuũ: q̃a æternitas ſe habet ad totũ
tempus non potens omnino deficere: æuum autem poteſt in quolibet inſtanti quantũ eſt ex ſe defice-
re & concludi ſub tempore. Et ſic ratione ſuę potentię ad corruptionem quodãmodo habet rationem
tp̄alis, quã nullo mõ habet æternitas. Oĩa eñ illa ꝓprie habẽt eſſe in tẽpore q̃ excedũt a tempore. qua-
re & illa quoquo modo quę poſſunt concludi ſub tempore, & ab illo excedi: ſed nullo modo niſi ſecun
dũ noſtrã rationem intelligendi deus q̄ excedit æuũ, & oĩa tempora. Et ſcđm hoc dicit Hieronymus
ad Marcellã: ꝙ tm̄ deus non nouit fuiſſe aut futurum eſſe: ita ꝙ in eo qđ eẽ habet ſimul & ex ſe, nullo
modo differunt eſſe, fuiſſe, & fore: differũt aũt in quolibet qđ habet eſſe ſimul: ſed ab alio: ita ꝙ poſtq̃
fuit iuxta protenſionem temporis præteriti, de cætero impoſſile eſt ipſum non fuiſſe iuxta illud præ
teritum. Simpliciter tamẽ impoſſibile eſt nõ fore iuxta protenſionem illam factam nõ fuiſſe. Et iuxta
talem temporis protenſionẽ etiã dicit̃ angelica duratio infinita ad modũ duratiõis temporis cũ in ſe
ſimpliciter finita ſit, ſicut eius eſſe & eſſentia. Et iuxta hmõi protenſionem, dicit̃ vnum æuiternũ diu
tius fuiſſe q̃ alterũ: et ſi nunq̃ tempus fuiſſet, protenſio æui ſumenda eſſet per imaginationem aut in
tellectum iuxta diſcurſum tẽporis qđ imaginari, aut intelligi potuit fuiſſe. ita etiam ꝙ ſi ponatur nõ
fuiſſe poſſibile tẽpus fore in exiſtentia: tunc illa protenſio durationis fuiſſet in ſolo intellectu aut ima-
ginatione. Sed ſi ponat̃ nec fuiſſe poſſibile tẽpus fore nec in re neq; in intellectu aut imaginatione: tũc
nullo modo circa angelũ & eius durationẽ intelligi poſſent, neq; ſecundum ſe, neq; in cõparatione ad
aliũ angelũ: q̃ mõ intelligunt̃ circa ipſum ex reſpectu & cõparatione ſiue ꝓtenſione facta ſecũdũ intel
lectum aut imaginationẽ dicto mõ ipſius nunc ęui angelici ad tẽpus. Primo eñ nullo mõ eẽt poſſibile
circa durationẽ angeli itelligi aut imaginari alicuius durationis ꝓtẽſionẽ ſecundũ fuiſſe aut fore. im
mo angelus non intelligeret̃ eſſe in diuiſibili nunc, qđ eſt ſuũ æuũ & mẽſura ſui eſſe: qđ cũ angelus
accepit a deo: accepit & illud nunc ſimul eſſe ſuũ. & ꝑ hoc angelus incipit ſuum eſſe habere in illo nũc
ſicut mẽſuratũ in ꝓpria menſura ſua, & ſimiliter iſtud nunc habere eſſe ſuũ in angelo & in eius eſſe ſi
cut menſura in proprio menſurato: ꝙ ſi deus angelũ & eius nunc defineret conſeruare in eẽ, ambo ili
co caderẽt in nõ eſſe, & per hoc angelus defineret eſſe in illo nunc, & nõ haberet eſſe, & illud nũc defi-
neret eſſe in angelo. & ſic mõ contrario vnũ eorũ incipit eſſe in alio & definit eſſe in eodẽ. Vtrũq; eñ
incipit eſſe in alio incipiendo eſſe ſimpliciter: vtrũq; vero eorum definit eſſe in alio deſinendo eſſe ſim
pliciter: vt incipe vnũ eorũ in alio exponat̃ oĩno poſitiue: definere aũt vnũ eorũ eẽ in alio exponat̃ om-
nino negatiue. vt nõ ſequat̃ argumẽtatio qua aliqui arguũt ſic. Angelus cũ incipit eſſe habet eſſe, & I
cũ definit eſſe habet nõ eẽ, ſi ergo incipit eſſe in illo nũc indiuiſibili. & definit eſſe in eodẽ. ergo in eodẽ
nũc indiuiſibili habet eẽ & nõ eẽ: qđ eſt ĩpoſſibile. ergo ĩpoſſibile eſt ꝙ poſtq̃ angelus ĩcepit eſſe in illo
nũc indiuiſibili, deſinat eẽ in illo, & nõ eſt dare in alio: quia illud ſcđm ꝓtẽſionẽ eẽt acceptũ, q̃le poſitũ
eſt nec eſſe nec poſſe eẽ aut intelligi aut imaginari: nec põt deſinere eſſe, niſi in eodem, aut in alio. nul
lo ergo mõ angelus poſſet deſinere eſſe ſi non haberet niſi ſimplex nũc indiuiſibile in quo incipet eſſe.
Et patet ꝙ prima deductio ꝓcedit acſi angelus diceret̃ deſinere eẽ ĩ illo nũc poſitiue: ſicut intelligitur
in illo incipere eẽ poſitiue. qđ nõ eſt verũ: quia poſitiue nec in illo nec in alio definit eſſe: vt loquendo
de deſinere eſſe in aliquo nunc poſitiue, falſum ſit qđ vltimo aſſumit̃. ſ. ꝙ nõ põt deſinere eſſe niſi in il
lo nũc aut in alio. ſolũ eñ negatiue definit eſſe & hoc in illo & nõ in alio: quia ſolũmõ per defectũ eſſe
& ſuiipſius & illius nũc: & illud nũc angeli ſi ponat̃ diuiſibile per diuerſa nũc nõ poteſt poni deſinere
& nullo mõ poſitiue in aliquo vltimo ſigno aut indiuiſibili nunc illius diuiſibilis niſi idem inconue-
niens quod prius cõſequatur eos: vt patet. Vnde ſiue nunc angelicę durationis ponatur indiuiſibile
ſiue diuiſibile, & neceſſe ſit ponere ꝙ angelus nõ poſſit deſinere eẽ. ꝙ hoc ſit in alio nunc vltimo indi-
uiſibili quo menſuratur ſuum eſſe: hoc nõ poteſt eſſe niſi negatiue, ſcilicet quia ſimul cum eſſe ange-
li neceſſario definit omnino eſſe illud nunc: ſicut ſi oĩno deſineret eſſe motus nõ deſineret eſſe in tp̄e:
neq; in nũc tp̄is: niſi q̃a ſimul oĩno deſinerẽt eẽ mot⁹ & tp̄s & nũc tp̄is. Vñ nõ ſeq̃t̃ illud: ſi angelus ĩci- K
pit eẽ in illo nũc indiuiſibili & definit eſſe in eodẽ: ergo in eodẽ nũc habet eſſe & non eſſe, q̃a affirmat̃

ly habet in vtraq; parte copulatiuę.Sed ſequit̃ ſolũmodo:ergo in eodẽ nũc habet eſſe:& nõ habet eſſe
vt ly habet ĩputat̃ ſub negatiõe ex altera pte copulatiuę:ſcilicet quo ad deſinere eſſe ĩ illo nũc.Cũ eñ
ly habet nõ cadit ſub negatiõe,poſitiue dicit̃ deſinere eſſe in illo:q̃ſi in aliqua duratiõe iã exiſtenti cũ
angelus nõ eſt: quẽadmodũ in illa incipit eſſe cũ eſſe.vt ſit ſenſus,angelus deſinit eſſe in a.ſi ſit a illud
nũc.i.angelꝰ ĩ a habet ſuũ nõ eẽ: vt a ſit duratio exiſtẽs & mẽſura illiꝰ nõ eſſe.quẽadmodũ ſenſus eſt:
angelꝰ incipit eſſe in a.i.angelus ĩ a habet ſuũ eſſe:qꝫ eſt duratio exiſtẽs & mẽſura eiꝰ eſſe.Sed cũ ly ha
bet cadit ſub negatione,negatiue dicit̃ deſinere eſſe in illo nũc,quaſi in mẽſura ſimul deſinente eſſe &
accipiente nõ eſſe,cũ angelus deſinit eſſe & accipit nõ eſſe.Et ſic ponẽdo nũc æui eſſe ſimplex & indi-
uiſibile,ęque faciliter ponitur angelus poſſe deſinere eſſe,ſicut ponẽdo ipſum eſſe diuiſibile.& eadem
L ſequitur difficultas & eodẽ modo diſſolubilis:vt patet ex iam dictis. AMplius.ſi ponat̃ nec fuiſſe tẽ
pus,nec poſſibile fore,nec in re,nec in intellectu aut imaginatiõe:tunc ſecũdo circa duratiõe angeli
ſecũdum ſe nullo modo poſſibile eſſet intelligi primũ & vltimũ: ſed tñ ſimul totum: vt cũ angelus
incipit eſſe nõ exponamus ſic.i.nunc primo habet eſſe:ſed præciſe dicamus,ergo nũc nõ habet nõ eſ-
M ſe. SIMIliter tertio circa eſſe angeli cõparati ad ſuũ non eſſe nullo modo poſſibile eſſet intelligi prius
N & poſterius,neq; ſimul,ſcilicet duratiõe,ſed natura tñ. QVARto etiã ſequit̃ ꝙ circa duratiõe eſ
ſe angeli cõparati ad eſſe & duratiõe alterius angeli,nõ eſſet poſſibile intelligi prius & poſterius: vt
vnꝰ intelligat̃ priꝰ eẽ recepiſſe & alter poſteriꝰ:aut ꝙ vnꝰ intelligit̃ priꝰ dimiſiſſe eſſe:alter vero poſte
O rius. Quinto ſequeret̃ etiã ꝙ nõ eſſet poſſibile intelligi vnũ angelũ longiorem habere duratiõe q̃ al
terũ.Et oĩa iſta ſequerent̃:quia longũ,breue,prius,& poſterius in duratiõe nullo modo poſſunt intel
ligi circa aliquã rem niſi in ſe ſit diuiſibilis & extẽſa ſicut eſt tẽpus:aut niſi ſit intellecta & imaginata
in protẽſione ſeu cõparatione quadã ad duratiõe illã quę in ſe ex natura ſua diuiſibilis eſt & extenſa
P ad hoc vel ad hoc vt eſt in re exiſtẽs,vel vt eſt intellecta,vel imaginata. SED rem protendi & cõpara
ri ad huiuſmodi duratiõe ex ſe diuiſibilem poteſt eſſe dupliciter.aut eñ cõſiſtit in opere intellectus
ſolũmodo abſq; aliquo in re ſup quod fundat̃:aut concipit intellectꝰ in re aliqd ſup qd fundatur eius
cõparatio in faciendo illam protenſionẽ.Primo modo dicit̃ homo ille qui vltimo naſceret̃ diutius ha
Q buiſſe nõ eſſe q̃ Adam primus homo:& nõ eſſe illius longiorẽ habuiſſe duratiõe q̃ illius. SEcundo
modo dicitur angelus nũc primo habuiſſe eſſe cũ eſſe incepit:et ſi nunc deſineret eſſe,diceretur nunc
vltimo habere eſſe:aut nunc primo habere non eſſe:& in quolibet nunc intermedio habuiſſe ſuũ eſſe.
Et ſiliter dicit̃ prius habuiſſe nõ eſſe q̃ eſſe.Et ſimiliter dicit̃ vnus angelus prius recepiſſe eſſe q̃ alter:
& prius poſſe dimittere eſſe q̃ alter.Et ſimiliter vnus longiorẽ habere duratiõe in eſſe q̃ alter,& diu
tius extitiſſe.Et ſecũdum hoc,etiã modo deus dicit̃ ſemp fuiſſe & futurus eſſe:& prius habere eſſe ſe-
cũdum duratiõe q̃ creatura:& poſſe eſſe poſt omnẽ creaturam. Et eſſet ſic prius & poſterius & lon
gius & breuius intelligere aut imaginari circa dei ęternitatẽ & circa ęuũ angeli,ex protẽſione quadã
& cõparatione ꝑ intellectũ,aut imaginationẽ æternitatis,aut ęui ad tẽpus: etſi non eſſet in re ſecũdũ
ꝙ haberet eſſe in intellectu aut imaginatione fundatis ſup id qđ cõcipit̃ in re,ſiue ſup ipm nũc æter-
nitatis & ęui.Aeternitas eñ ſicut mẽſura excedẽs cõtinet in ſe virtute totũ diſcurſum tẽporis:quẽ-
admodũ cõtinet creatura ſuperior virtute & modo quodã ſupemĩnẽti quicqd eſt in iferiori.Ita ꝙ po
nendo æternitatẽ aut ęuũ exiſtere in rerũ natura:nõ ſolum impoſſibile eſt ponere ſecũdum ſe tẽpus
nõ poſſe exiſtere,neq; in re,neq; in intellectu aut imaginatione:immo eſt impoſſibile ponere poſito ꝙ
ſit in re ęternitas aut ęuũ.quẽadmodũ nõ ſolũ ĩpoſſibile eſt ponere ꝙ nulla creatura poſſit eſſe:ſed eſt
etiã incõpoſſibile ponere poſito ꝙ deus ſit deꝰ. de natura eñ deitatis eſt ꝙ poſſit creaturas ꝓducere:
& ꝙ habeat rationes perfectionũ earum:qđ non eſſet ſi incõpoſſibile eſſet oĩno creaturam eſſe. Q; er
go ex iſto impoſſibili poſito,ſcilicet ꝙ tẽpus non poſſit eſſe,nec in re,nec in intellectu aut imaginatio
ne:qđ nõ ſolum ſecũdũ ſe eſt impoſſibile:ſed incõpoſſibile illi poſito:ſcilicet ꝙ æternitas ſit in deo aut
æuum in angelo,ſequant̃ illa impoſſibilia in vltimis quatuor modis incõuenientium cõcluſa, nõ eſt
mirũ.Quę tamẽ nullo modo ſequi poſſunt ex hoc ꝙ nũc ęui ponitur ſimplex & ĩdiuiſibile:qm̃ virtu
te habet in ſe ꝙ ſic protẽdatur per intellectũ aut imaginationẽ ad tẽpus.eodem eñ modo ſequeretur
alia illarũ circa dei æternitatẽ:ſcilicet ꝙ nõ poſſit intelligi prius fuiſſe angelo:aut diutius duraſſet:ſi-
cut patet in quarto modo & quinto.Sed ſequitur oĩa illa ex illo nõ ſolum impoſſibili:ſed incõpoſſibi
li prædicto:cuius oppoſito poſito tanq̃ neceſſario,ſcilicet tẽpus eſſe aut poſſe eſſe in rerũ natura:aut
in intellectu ſeu imaginatiõe in protẽſione ęui ad ipſum qđ eſt in re extra:aut in intellectu ſeu imagi-
natione cõtraria omniũ illorum cõcluſorũ,facillime intelligitur,vt patet ex dictis,quę alio modo na
tura rei requirẽte oĩno nõ habẽt eſſe nec intelligi:ita ꝙ ſi nõ intelligat̃ ęuum diuerſorũ angelorũ ſub
protẽſione quadã & in cõparatiõe ad tẽpus,vel in re,vel in intellectu aut ĩ imaginatiõe nullo modo

eſt prius,aut poſteriꝰ,aut ſimul itelligere in eis,aut etiã principiũ & finis,ſicut neq̄ in puncto,niſi in
cõparatione ad diuerſas lineas:& hoc ꝓpter ęui ſimplicitatẽ.Neq̄ etiã intelligere eſt quomõ deus ha
beat eſſe ante creaturã omnẽ poſtq̃ habuit initiũ ſui eſſe:cũ clarũ ſit q̄ abſq̄ omni cõparatione ad tẽ
pus in ęternitate dei nullo modo eſt accipere,aut intelligere prius aut poſterius:& tamẽ ibi neceſſe eſt
intelligere deũ fuiſſe prius & creaturã poſterius:& ſimul eſſe vtrũq̄ poſtq̃ creatura ab eo eſſe accepit.
Vñ cũ q̃rit̃ qs priꝰ erat deus aut angelꝰ:& qs plus durauit:ſi poſitiue intelligamꝰ prius & poſterius
plus & minus:& queſtio intelligat̃ ab omni ꝓtẽſione ad tẽpus cuius eſt ĩ ſe habere prius & poſterius:
queſtio falſum ſupponit:ſcilicet q̄ in aliq̃ duratiõe ſit prius & poſterius,plus & minꝰ:quia iſta cũ po
nant cõparationẽ:& cõparatio non eſt niſi in vnico:oportet ea eſſe in aliqua natura vniuoca quę in ſe
hoc habet:qualis natura nõ eſt natura æternitatis aut ęui.Et nõ eſt aliud quęrere qs erat priꝰ altero:
& quęrere an vox albior ſit colore.Et ſic poſitiue ĩpoſſibile eſt dicere deũ eſſe prius angelo:ſed ſolũ ne
Opi.alia. gatiue debet dici deum eſſe angelo non exiſtente: & angelum non fuiſſe deo exiſtente. DIcant ergo R
qui non ponunt prius & poſterius tale in comparatione ad tempus intellectum in qua vna menſura
habeãt eſſe ipa prius & poſteriꝰ.Et nõ eſt ponere in qua. Vnde quia æuiterna quodãmodo appropin
quãt tẽporalibus & tempori, recedunt ab ęterno & æternitate:quia cum in ſuo eſſe nõ habeãt niſi ſta
tũ licet ab alio in quo cõmuniter differunt a tẽporali & ęterno: vt dictũ eſt,potẽtiam iſtam ad nõ eſſe
habẽt diuerſitate diuerſa:q̃ tamẽ habẽt ęuũ ſuũ ſub maiori vicinitate ad tẽpus q̃ alia. Sciendũ igit̃ q̄
tp̄e ꝓprie ꝑ ſe & primo nõ mẽſurat̃ niſi motus habẽs partes defluẽtes & nõ mobile niſi inquãtũ eſt in
motu.Sed motꝰ iſte duplex põt eſſe.vel cõtinuus ſcd̃m partes cõnexas, & indiuiſibile qd̃ eſt mutatio
qualis eſt ĩ corporalibꝰ.vel diſcretꝰ ſcd̃m partes incõnexas: cuiuſmodi ſunt angeloꝝ cõceptus & affe
ctiones & cęterę hm̃õi coꝝ actiones:q̃ large loquẽdo motus dicunt̃:& dicunt̃ in angelis mẽſurari tp̄e
alterius generis q̃ ſit tẽpus motuũ corporaliũ:de quo nihil ad præſens. Et q̄a trãſmutatio ſcd̃m illos
motus nihil abiicit a ſubſtãtia angeli vel ab eo a quo depẽdet eiꝰ ſubſtãtia:idcirco etſi op̄atio coꝝ mẽ
ſuret̃ quodã tẽpore:ſubſtãtia tñ & eius eſſe ſubſtãtiale nõ dicit̃ mẽſurari niſi ęuo. MOtus autẽ cõ
tinuus in corporalibꝰ aut fit ſcd̃m diſpoſitiões nõ imprimẽtes ꝑ ſe in ſubſtãtiam rei vt eſt variatio ſe
cundũ ſitus & ſcd̃m illuminationẽ & obſcurationẽ:q̃ dicunt̃ nõ imprimẽtes:q̄a ꝑ ſe variatio in eis ni
hil abiicit a ſubſtãtia rei neq̄ ab eo a quo ĩ re depẽdet eiꝰ eſſe ſubſtãtiale vnde habet eẽ in corporibus
cęleſtibꝰ:quoꝝ variatio ſecũdũ illas mẽſuratur tẽpore:cum ſubſtãtia eorũ nõ mẽſuret̃ niſi æuo. Aut
ſunt diſpoſitiões ꝑ ſe ĩprimẽtes in ſubſtãtiã rei:quarũ variatio etſi nihil abiicit ꝑ ſe de ſubſtãtia rei:q̄a
nõ habet partem & partem vt vna corrumpat̃ poſt aliã:abiicit tñ ab eo a quo depẽdet eſſe ſubſtãtiale
rei vt eſt variatio ſcd̃m calidum & frigidum humidũ & ſiccum: quę tantũmodo eſt in generabilibus
& corruptibilibꝰ:in q̄bus motꝰ huiuſmodi ꝑ ſe & primo tp̄e mẽſurat̃:nõ autẽ ipa mobilia:niſi inquã
tũ aliq̄d abiicit ĩ eis hm̃õi trãſmutatio vel adiicit.Quę hm̃õi trãſmutatio vel adiicit aliq̄d abiecto:vł
ſit ſucceſſiue aliq̄d abiiciẽdo & cõtrariũ adiiciẽdo vel tota ſimul.Primo mõ quãtitas & q̄litas ĩ q̄s ſiũt
motꝰ vel a q̄bꝰ ꝑ ſe tp̄e mẽſurant̃:ſed nõ primo.verbi gr̃a,cũ albedo continue generet̃ motu augmẽti
ſcd̃m intẽſionẽ ĩquãtũ ꝑ partes motꝰ cõtinue acq̄runt̃ p̄tes albedinis,albũ & albedo ꝑ ſe licet nõ p̄io,
tẽpore mẽſurant̃. SEcũdo mõ eẽ rei ſubſtãtiale qd̃ mutatiõe gñatiõis acq̄rit̃ & mutatiõe corruptio
nis ĩ fine motꝰ augmẽti vel alteratiõis,tp̄e mẽſurat̃: inquãtũ ſcilicet periodo tẽporali determinat̃:in
tra quẽ ꝑ alterationẽ ſcd̃m q̄litates ĩprimẽtes neceſſe eſt in fine corrũpi.Ita q̄ eẽ taliũ rerũ generabiliũ
& corruptibiliũ eſt cõſiderare dupl'r. Vno mõ inquãtũ ĩter gñationẽ & corruptionẽ manẽt ĩ toto eẽ
ſuo ſubſtãtiali ſine adiectiõe.ſic tp̄e nõ mẽſurat̃.Alio modo inquãtũ ab inſtãti gñatiõis cõtinue ſcd̃m
periodũ currit motꝰ alteratiõis ſcd̃m q̄litates ĩprimẽtes:q̄bꝰ ĩ fine eſt neceſſe corrũpi.ſic tẽpore mẽſu
rat̃:ſed minus q̃ accidẽtia in q̄bus ſit abiectio & adiectio cõtinua ſcd̃m partes,iuxta partes tẽporis &
motꝰ.q̃ dupliciter poſſunt cõſiderari. Vno modo aſpiciẽdo ad p̄tes cõtinue adiectas vel abiectas. Alio
modo ad partes ſimul habitas poſt abiectionẽ aut adiectionem. Primo modo ꝓprie tp̄e mẽſurant̃:nõ
autẽ ſcd̃o modo:q̄a ſcd̃m illas partes ſimul habitas ĩquãtũ huiuſmodi eẽ in eis ſtãs eſt & fixũ:& quę
cũq̄ talia ſunt inquãtũ hm̃õi accedũt ad mẽſurã æui. Eſt igit̃ intelligendũ q̄ talis eſt ordo ĩ eſſe rerũ
vniuerſali,q̄ eſt q̃dã res q̃ nõ habet eẽ niſi ĩ partiũ ſucceſſiõe vt motꝰ:& talis ꝑ ſe & primo mẽſurat̃ tẽ
pore & ſolo tẽpore:q̄a partes eiꝰ oriunt̃ & moriunt̃ cũ tẽpore & partibꝰ eiꝰ. Eſt alia res q̃ habet ĩ ſua
eſſentia partiũ ſucceſſionẽ: vt ſunt qualitates & quãtitates ĩ q̄bus ſunt motꝰ alteratiõis & augmẽti:
& retinẽt partes ſimul poſt acq̄ſitionẽ:neceſſario tñ periodialiter amittẽdas per motus cõtrarios.Iſta
quo ad partes ſuccedentes per ſe & nõ primo mẽſurantur ſolo tẽpore. Inquãtum tamẽ ſimul habent
eas ĩ eſſe,nõ mẽſurat̃ niſi quodã modo ęui:tẽpore aũt inquãtum periodialiter neceſſe habẽt q̃ñq̄ ſuũ
eſſe amittere: ſed hoc ꝑ accidẽs:ĩquãtũ quies & q̄eſcẽtia apta moueri,dũ nõ mouent̃,dicunt̃ mẽſura

S ri & eſſe ſiue quieſcere ĩ tẽpore, vt dicit phũs. iiii. Phyſicoꝝ. POST has quãtitates & qualitates ſunt ſubſtãtię & accidẽtia in qbus nõ eſt motus, ſed quędã pmutatiões, quę in fine motuũ generanť & cor rũpunť: quę inquãtũ habẽt eſſe & eſſentiã ſuam ſimul medio tẽpore: nõ menſuranť niſi ſicut qeſcen tia & inquãtũ periodialiter neceſſe habẽt corrũpi ſub tpe: ſed neceſſario menſuranť aliquo modo æui Poſt has ſubſtãtias generabiles & corruptibiles ſunt corpora cęleſtia: quorũ mot⁹ per ſe menſurať tẽ pore: ſubſtãtia autẽ nequaq̃: niſi inquãtũ ſunt poſſibilia corrũpi deo deſerẽte: eo ꝙ nullã habẽt poten tiam ad corruptionẽ periodialẽ ſub tẽpore p trãſmutatiões quaſcũq; poſſibiles fieri in tpe. Vñ ſcdm ſuã ſubſtantiã habẽt æuo mẽſurari tantũmodo. Poſt cęleſtia corpora ſunt ſubſtãtię ſpirituales in cor pore, quę nõ mouenť motibus cõſimilib⁹ corporũ, ppter qđ etſi mouenť, motus eoꝝ mẽſuranť alio tẽ pore q̃ ſit tẽpus noſtrũ. Subſtãtia autẽ earũ quę nõ recipit ĩpreſſiones aliquas qbus habeat neceſſitatẽ corrũpẽdi: nõ niſi æuo menſurať: ita ꝙ ſi nõ dicamus pprie tẽpore mẽſurari niſi illa quę ſuccedũt ſe cũdũ partes penes partes tẽporis & motus q̃ ſolũmõ per ſe dicunť tẽpore menſurari: nõ ſolũ ſubſtan tiæ ſpirituales & cæleſtia corpora: ſed etiã generabilia & corruptibilia inquãtũ eſſe ſuũ habent ſimul æuo debent dici mẽſurari. licet alia cõſideratione tẽpore mẽſurari dicunť vt dictũ eſt. Vnde & ſcdm hoc quidã dicũt æuũ diuerſum eſſe ĩ ſubſtãtiis ſpiritualib⁹ & ĩcorruptibilib⁹ cęleſtib⁹: & in generabi libus & corruptibilib⁹: eo ꝙ ſubſtãtię ſpirituales qa nõ habẽt formã exiſtentẽ in potẽtia materię ſicut habẽt oĩa corporalia, minus tendũt in nõ eſſe q̃ corpora cęleſtia. Et illa corpora quia nõ habent formã in materia cõtrarietati ſubiectã, ſicut habẽt corporalia alia, mlto min⁹ tẽdũt ĩ nõ eſſe q̃ illa quę ppter cõtrarietatẽ in materia neceſſe eſt ſcdm periodos certos corrũpi: de quo nihil ad pſens. Cõcedenda eſt

T ergo ratio probãs ꝙ in æuo nõ eſt ſucceſſio. AD argumentũ in oppoſitũ ꝙ ęuiternũ aut habet totũ eſſe ſimul qđ habiturũ eſt, aut nõ: dicẽdũ ꝙ ſic, loquẽdo de æuiterno pprie dicto quale eſt angelus vel corpus cęleſte. Et qđ aſſumiť: ꝙ tũc nihil expectaret aſſumẽdũ a deo cõſeruãte: dicendũ ꝙ verũ eſt. Et qđ ex hoc inferť: ergo deo cõſeruãte nõ eget: dicendũ ſcdm prędicta ꝙ falſum eſt & nõ ſequiť. licet eñ nõ egeret ad accipiendũ nõ habitũ, indiget tamẽ ad ipſum conſeruandũ ſcdm modũ determinatum. Ad argu. in oppoſitũ.

SEquũtur quęſita ad cognitionẽ angeli pertinentia. Et erãt duo. Primũ. Vtrũ intel lectus angeli intelligit res alias a ſe p ſuã eſſentiã: an per rerũ ſimilitudines: an per præſentiã quiditatũ earũ. Secundũ: vtrũ vnus angel⁹ poſſit aliqd de nouo cogno ſcere p operationẽ illuminationis aut locutiõis alterius angeli circa ipm. CIRca primũ arguiť, ꝙ angelus non cognoſcit res alias a ſe p ſuã eſſentiã: qa hoc ſoli deo cõuenit: nec per ſpecies rerũ ei impreſſas: qa aut p illas intelligit eas actualiter, aut in potẽtia tm̃. Si primo mõ, tũc angelus neceſſario ſemp & ĩ actu ſimul oĩa alia a ſe intelligeret: qđ falſum eſt. Si ſecũdo modo, tũc egeret alio trãſmutãte vt exeat de potẽtia in actũ: & eſ ſet quęrere qd ſit illud: & qd faceret in intellectu ad actũ intelligẽdi qđ nõ poſſet facere ſine ſpecie: nec eſſet aſſignare quid: nec p præſentiã quiditatũ ipſarũ rerum: quia tũc nõ intelligeret nõ entia: qđ fal ſum eſt: & præterea qa res illę oĩno non ſunt, agere nõ poſſunt. CONtra. nõ eſt alius intelligẽdi mo Queſt. xiiii. Queſt. xv. Argu. prin. In oppoſitũ.

V dus. aut ergo angelus nihil oĩno intelligit: aut aliquo dictorum trium modorum intelligit. IN diſ ſolutione huius quęſtionis nõ eſt difficultas alia q̃ illa q̃ tacta eſt in argumẽto: quo ſcilicet agẽte intel lectus de potentia intelligẽte fiat actu intelligẽs. Et propter fugã huius difficultatis, nõ propter noti tiã alicuius cauſalitatis quã ſpecies ſiue ſimilitudo rei intellectui ĩpreſſa operareť in intellectu ad actũ intelligẽdi: introducta eſt opinio de ipſis ſpecieb⁹ intelligibilib⁹ impreſſiuis. Vnde oſtẽdendũ eſt ꝙ hu iuſmodi ſpecies ſi ponãtur nõ operanť ad eliciendũ actũ intelligẽdi: vt ppter ipm nõ oporteat eas po nere. imo etiã ipſis poſitis oportet ponere aliud motiuũ ad eliciendũ actũ intelligẽdi: qđ etiã ſine ipſis æqualiter natũ eſt ipm elicere & cũ ipſis. Quo inueſtigato patebit ꝙ oĩno fruſtra & otioſum ſit pone re illas & eſſe ſimiliter ſi ſunt. Quare cũ non ſit ponere aliqd eſſe fruſtra in fundamẽto naturę & crea turę: nullo igiť modo ponendũ eſt in virtute intellectiua eſſe aliquas huiuſmodi ſpecies. Qꝫ intellect⁹ ſeparatus ex ſe abſq; omni informatione ſpeciei poſſit in actũ intelligendi, arguiť ſic. Si ad actũ intelli gendi indigeat ſpecie qua informeť: aut ergo ppter rationẽ intellectiui in ipſo: vt ſine ipſa intellectiuũ qđ cõſiſtit in eſſentia angeli, nullo modo ex ſe ſufficit vt actu intelligat: ſicut neq; forma ſubſtãtialis ignis vt ignis calefaciat, niſi informeť forma caloris. Aut requiriť ppter rationẽ intelligibilis: qa opor tet quodãmodo eſſe vnũ in actu intelligẽs & intellectũ: & intelligibile nõ ineſt ei: neq; illabiť per ſuã eſſentiã. oportet ergo ꝙ inſit ei per ſuam ſpeciẽ. Nõ primo modo. qm̃ eius qđ aliquid ſit intellectiuũ & intelligibile vna ratio cõmunis eſt. ſcilicet ꝙ ſit forma ſeparata a materia. Cũ ergo ſeparatũ a materia quantũ eſt ex ſe, intelligibile eſt ſecũdũ actũ abſq; omni alio informãte qđ ſit ratio in eo qua actu in telligať: ſeparatũ ergo a materia cõſimiliter quãtũ eſt ex ſe, eſt intellectiuũ ſcdm actũ abſq; oĩ alio in Reſolutio q.

ſormãte qđ ſit ratio in eo qua actu intelligat. Præterea tunc nullũ intellectiuũ oĩno intelligere poſſet
niſi ſpecie illius informat⁹: ſicut nec ignis nõ informatus calore calefacere poſſet. cõſequẽs falſum eſt
quia vt alias oſtẽdimus, deũ intellectualiter videt & intelligit abſq; omni informatiõe alicui⁹ ſpeciei.
PRAEterea ſeipm̃ intelligit abſq; oĩs ſpeciei informatiõe quã de ſe habeat. Ex parte ergo intellectiui X
inquãtũ intellectiuũ nõ requirit̃ ſpecies ĩ ipſo. QVOD ſimiliter neq; ex pte intelligibilis, vt ꝑ ipſam Y
pręſens ſit intelligẽti & quodãmodo vnũ cũ ipſo cõſtituat. qm̃ pręſentia ĩtelligibilis nõ reqrit̃ in intel
ligẽte ad actũ ĩtelligẽdi niſi tãq̃ obiecti actu ĩtellecti ex ſua pſentia. Vñ qa ip̃a eſſentia angeli ſemp pręſ
ſens eſt intellectui angeli in ratiõe obiecti: & ſimiliter ea q̃ ꝑ eſſentiã ſunt ĩ ipſo: non requirit̃ ſpecies vt
fiat vnũ ex intelligibili & intellectu tanq̃ ex cognoſcẽte & cognito: nõ autẽ tanq̃ ex materia & forma
& ſit intellectũ in ĩtellectu vt ĩ intelligẽte: nõ aũt vt in ſubiecto. Sed intelligibile ꝑ ſpeciẽ ſuã nõ habet
eſſe apud intellectũ vt obiectũ cognitũ: qa nõ eſt obiectũ niſi ſub ratiõe vniuerſalis: & ſpecies impreſſa
nõ poteſt eſſe repręſentatiua alicuius niſi ſub ratione ſingularis. qm̃ ſi ſpecies alicui⁹ alicui imprimat̃
ab alio q̃ ab eo cui⁹ eſt, ſi ſit vera ſpecies ei⁹ repſentatiua, oportet ꝙ ſcd̃m eũdẽ modũ imprimat̃ ab illo
ſicut ab ip̃a re imediate nata eſſet ĩprimi. Sed nulla ſpẽs nata eſt ĩprimi ĩ intellectu ab vniuerſali ſcd̃m
ꝙ eſt vniuerſale ĩ ſe: ſed ſolũ ſcd̃m ꝙ habet eẽ ſignatũ ĩ ſuppoſito pticulari: qa ſcd̃m ſe nõ habet exiſte
re ĩ rerũ natura: ſed ſolũ vt ſignatũ ĩ ſuppoſito: & nihil natũ eſt agere ĩpreſſionẽ ſuæ ſpeciei ĩ alio, niſi
ſcd̃m ꝙ habet eẽ ꝑ exiſtẽtiã ĩ rerũ natura. Sic autẽ nõ põt ĩprimere niſi ſpeciẽ pticularis ſub rõne qua
pticulare eſt: q̃ nũq̃ eſt repſentatiua vniuerſalis ſub rõne q̃ vniuerſale eſt. ergo &c. PRAEterea ſicut Z
ſe habet ſpecies viſibilis ĩ oculo ad viſibile particulare extra ſub ratiõe particularis, ſic ſpecies ĩpreſſa ĩ
intellectu ſe habet ad ĩtelligibile vniuerſale ſub ratiõe qua vniuerſale. Sed ſpecies illa ĩ oculo ĩ ſuo eſſe
magis depẽdet a re extra q̃ ecõuerſo: ita ꝙ pſentia rei cauſa eſt qua ſpẽs habet eẽ in oculo, & nõ ineſſe
ſpeciei ĩ oculo cauſa eſt pſentię rei extra. Vñ etſi ꝑ agẽs ſupnaturale ſpecies illa ĩprimeret̃ & cõſeruare
tur ĩ oculo, pſentia ei⁹ nõ faceret rẽ ſic eſſe pſentẽ vt videri poſſet ab oculo: ſed reqrit̃ ꝙ ꝑ aliud fiat pre
ſens. Ergo & ſimiliter ſpecies ĩpreſſa ĩ intellectu ab alio q̃ ab ip̃a re vniuerſali & cõſeruata ĩ ip̃o nõ põt
cauſare pſentiã rei vt cognoſcat̃ ab intellectu ſub ratione obiecti. imo reſtat adhuc vt ꝑ aliud repſen
tet̃: ita ꝙ ꝑ illud repſentãs aut ꝑ ip̃m obiectũ pſentatũ reducat̃ de potẽtia ad actũ ĩtelligẽdi. Quare cũ
nõ niſi ꝓpter huiuſmodi repſentationẽ ponit̃ ſpecies ĩpreſſa ĩ ĩtellectu, vanũ eſt ergo eã ponere ĩ ipſo.
Præterea cũ vniuerſa ſunt determinata opatione ſcd̃m phum in fine q̃rti Metaphyſicę: ita ꝙ nihil ſit
quin habeat ſuã ꝓpriam opationẽ naturalẽ debitã ſuæ ſpeciei: qđ autẽ habet ꝓpriã opationẽ natura
lem, naturaliter habet ea qbus habet eam explere: ita ꝙ ipſa eſſentia ſpeciei & naturę non eſt oĩno na
ta eſſe ĩ rerũ natura ſine illo qđ ei neceſſariũ eſt ad explẽdã illã opationẽ: iuxta illud qđ dicit phus ĩ ſe
cũdo cęli & mundi: ꝙ extra rationẽ eſt vt natura poſuerit ſtellas mobiles ĩ ſuo orbe motu ꝓceſſiuo ſi
cut qdã ponebãt ipſas moueri: & nõ pparauerit eis ĩſtrumẽta naturalia talis mot⁹: cũ natura nihil po
nat vacuũ ſine cauſa: ĩtellect⁹ autẽ ſeparat⁹ vt ĩtellect⁹ eſt nõ habet opationẽ ſibi ꝓpriã naturalẽ niſi
intelligere ſingula naturalit̃ ĩtelligibilia: ita ꝙ nõ plus determinat̃ ad vnũ q̃ ad aliud: ſi ergo ſpẽs ĩtel
gibilis informãs ſit ei neceſſaria ad huiuſmodi actũ intelligẽdi explendũ: naturaliter ergo habet ſpẽs
oĩm ĩtelligibiliũ q̃ nata eſt ĩtelligere: ita ꝙ natura ei⁹ & eſſentia nõ eſt nata eẽ ſine illis ĩ rerũ natura. im
mo ſi cõtingat eã eſſe ſine illis vel aliqua illarũ, defect⁹ naturalis eſt ĩ ea. Quẽadmodũ cõtingit in hoĩe
ſi naſcat̃ ſine pedib⁹: cũ ſit aĩal naturaliter greſſibile. Cõſequẽs falſũ eſt. qm̃ tũc ſpẽs ĩfinitæ eſſent ſimul
actu infinitorũ intelligibiliũ differẽtiũ ſpecie in ĩtellectu angeli: eo ꝙ nat⁹ eſt ĩtelligere ĩtelligibilia infi
nita differẽtia ſpecie: q̃ reqrũt infinitatẽ ſpecierũ ĩ ipſo naturaliter exiſtere, et ita ſimul. cõſequẽs falſũ
eſt. ergo & añs. ſcilicet ꝙ naturaliter ad expletionẽ opationis ĩtellectualis requirit̃ ſpẽs ĩtelligibilis rei
intellectę ĩ intellectu ip̃m ĩformãs. PRObatio vltimo aſſũpti eſt: qm̃ vt dicit̃ cõiter infinitę ſũt ideæ A
in deo ĩfinitarũ ſpecierũ creaturæ vt tactũ eſt ſupra. Quarũ quãlibet ſcd̃m ſe qlibet angelus ſiue intel
lectus ſeparat⁹ naturali cognitiõe ſua qua cognoſcit res in ꝓpria natura, nõ in verbo, nat⁹ eſt ĩtellige
re. habet ergo ſpẽs cuiuſlibet illorũ: & ita ĩfinitas neceſſario. Qđ etiã declaratur ex hoc: quia iſte ange
lus intelligẽs illã eſſentiã quę habet ideã in deo, ſi non poteſt intelligere ip̃am niſi ſpecie ſua qua infor
matur, eadẽ ratiõe nec poteſt ĩtelligere ſecundã nec tertiã. ergo pręhabuit neceſſario ſpecies illarũ. &
adhuc eadẽ ratiõe nõ põt ĩtelligere quartã, quintã, ſextã: & ſic in infinitũ: vt nõ ſit dare tot ĩtellectas
ordinatim vnã poſt aliã, quin plures cõtingit dari actu ab eo intellectas, vel plures intelligi. oĩm autẽ
illarũ neceſſario ſpẽs phabuit ſimul ex ſua creatiõe vt dictũ eſt. ergo neceſſariũ eſt dicere ip̃m nõ tot ha
bere qn ſit verũ dicere ip̃m habere plures: hoc aũt nõ cõtingit niſi ſint ĩ eo ſimul ĩfinitę. VEL erit di B
cere ꝙ habet ſpẽs aliq̃rũ creaturarũ finitarũ tm̃. Quod ſi ſic: ergo deficiũt a naturali diſpoſitiõe ſua: ita
ꝙ nec põt in ipſis pfici: ſi nõ ſit poſſibile eas ſimul habere niſi ſicut dies & agõ: ſi ponat̃ creari ĩ eis vnã.

ſpeciē poſt aliā. Hoc autē ponere eſt incōueniēs in tam nobilibus creaturis. Maxime cū aliis inferiori-
bus dedit in pfectiōe ſuæ naturę ea qbus poſſunt explere ꝓpriā opatiōnē & naturalē. iuxta illud qđ di
cit pħus ſcđo cęli & mūdi: ꝙ natura ſi poſuiſſet ſtellas mobiles nō priuaſſet eas naturalibꝰ inſtrumen
tis explēdi huiuſmodi motū. Quia vt dicit ĩpoſſibile eſt vt natura ĩgeniet aĩalibus: dādo eis ſcilicet in
ſtrumēta naturalia ad motū ꝓgreſſiuū: & ꝑ hoc intēdat eis & recedat ab illis corporibꝰ nobilibꝰ ſubli
mibꝰ habētes ꝓprietates & naturas vltimas: & ſpoliet eas rebus qbus poſſibile eſt vt incedāt ꝑ ſe. Silr
ter in ꝓpoſito mlto magis ĩpoſſibile eſt vt iſtas creaturas ſūme nobiles ſpoliet ſpeciebꝰ qbus ĩtelligūt

C oĩa a ſe ĩtelligibilia. SI vero aliqs ponat ꝙ nō ſūt ĩfinitę ideę: nec ſunt ĩfinitę rerū eſſentię poſſibiles fie
ri: & oĩm illarū ſpēs habet qlibet angelꝰ: nec plures eſſētię creaturarū ſūt ĩtelligibiles: tūc idē qđ priꝰ
arguo in ſpeciebꝰ numerorū ꝙ ſunt infinitę ĩ diuina cognitiōe: quorū nullꝰ eſt qn ſcđm ſe ſit cognoſci
bilis: & ꝑ ordinē cognoſcibiles ſunt ab illo nō tot qn plures. Cuiuſlibet ergo numerorū infinitorū ſpe-
ciem habet ſimul qlibet angelꝰ in ſe, vel pōt habere, vel natura ſua pfici abſolute nō pōt. Cū ergo hoc
tanq̄ ĩpoſſibile ſequit̃ ex poſitiōe ſpecierū tanq̄ rationū ĩtelligibiliū: videt̃ ergo ꝙ poſitio illa ſit falſa &
ĩmpoſſibilis. Sed ſiue ponat̃ ſpēs dicto mō in ĩtellectu ſiue nō: adhuc manet difficultas q̄ſtiōis: quō ſci
licet intellectꝰ de potētia ĩtelligēdi deducat̃ in actū ſi ſemꝑ ſpeciebꝰ actu informat̃, & nō ſemꝑ eis actu
intelligit: quō etiā rerū eſſentiæ q̄ nō ſunt in exiſtētia poſſunt eis eſſe p̄ſentes vt obiecta ĩ cognoſcēte.
Sed ante hmōi inueſtigationē oportet hic aduertere: ꝙ cū hæc actio intelligēdi nō cōplet̃ niſi ex duo
bus ſcđm oēs, ſcilicet ex ĩtellectiuo & intelligibili aliquo mō vnitis: vt iā videbit̃: & ſcđm ꝙ dicit Au
guſtinꝰ nono de trinitate caplō vltimo, ab vtroq; notitia parit̃: a cognoſcēte ſcilicet & cognito: ratio
igit̃ intelligēdi in ĩtelligēte actu tanq̄ id quo ĩtelligit: dupliciter intelligi poteſt: vel ex parte intellecti
ui vt ĩtellectiuū eſt: & q̄ſi actiue quo ad modū ſignificādi ſe habet ad actū ĩtelligēdi: vel ex pte ĩtelligi-
bilis vt intelligibile eſt: & q̄ſi paſſiue quo ad modū ſignificādi ſe habet ad actū intelligēdi. Primo mo-
do diximꝰ iā ꝙ ĩtellectꝰ quicūq; etiā creatꝰ ſeipō eſt ratio ĩtelligēdi q̄cūq; ĩtelligit, id eſt ꝙ eſſentia ſua
nuda eſt ratio ĩtelligēdi q̄cūq; ĩtelligit: qua ꝓcedit ab ipā actiue actꝰ ĩtelligēdi: ita ꝙ plus nō reqrit̃ ex

D pte ĩtellectiui ĩquātū intellectiuū eſt ĩ actu ĩtelligēs. SEcūdo mō ſolū ĩtelligibile increatū, vt diuina
eſſentia, eſt ratio intelligēdi ſeipām & oĩa alia: nō aūt eſſentia aliq̄ creata: licet pħi ponētes ĩtelligētias
ſuperiores cauſas eſſe inferiorū, ſicut poſuerūt deū eē cauſam ĩtelligētię, pxime ĩ gradu naturę poſue
rūt ꝙ ꝑ eſſentias ſuas cognoſcebāt inferiores, ſicut deꝰ cognoſcit oĩa. Sed hoc nō poteſt ſtare: qm̄ poni
mus deū oēs rerū eſſentias ĩmediate creare: ita ꝙ nulla creatura in hoc cauſalitatē habet ſuꝑ aliā. Pro
pter qđ nec eſſentia ſua ĩtelligibilis ē ratio ĩtelligēdi aliqd aliorū, nec creaturę niſi ĩ vniuerſali: ĩquātū
ſcilicet cū aliis cōuenit ĩ genere vel ĩ ſpecie: nec dei niſi vt effectꝰ dei eſt. Sed quo ad ꝓpria q̄ ſunt ĩ deo
& ĩ aliis creaturis nō pōt eſſentia vniꝰ creaturę eē ratio ĩtelligibilis ad ĩtelligēdū aliā: nec eadē ratiōe
qcq̄ aliud ab ipſa eſſentia rei cognoſcēdę, neq; ſpēs, neq; qcq̄ aliud: vt ſcđm hoc oĩs cognitio ſit ſcđm
ꝙ cognitū ſcđm eſſentiā cogniti ſit ĩ cognoſcēte. & hoc nō vt ĩ ſubiecto cui ĩhęreat formaliter: ſed vt
in cōcipiēte obiectiue. Sed quō habet eē ĩ cognoſcēte vt ĩ cognoſcēte cū nō ſit oĩno ĩ exiſtētia: & ita nō
poſſit ei eſſe p̄ſens vt cognoſcibile ex ſe: niſi ſcđm opinionē Platonis: q poſuit eſſentias rerū eē formas
ſcđm ſe ſeparatas exiſtētes: & ꝑ hoc p̄ſentes cuilibet intellectui ad mouēdū in actū intelligēdi. ſcđm ꝙ
ei ĩpoſuit Ariſtoteles: & ſufficiēter ĩprobat ſeptimo Metaphyſi. Hoc ergo modo nulla eſſentia alicuꝰ
intelligibilis pōt ex ſe eſſe p̄ſens ĩtellectui priuſq̄ ſit: aut ratio ĩtelligēdi alteriꝰ a ſe ex pte intelligibilis.
Quare cū nō pōt eſſe ratio intelligibilis in ĩtelligēte creato ad intelligēdū aliud a ſe, ipſa ĩtelligibilitas
eſſentię ſuę: ſed ſolū ipſa ĩtelligibilitas eſſentię rei intelligēdę: & hoc nō pōt eſſe niſi ſit p̄ſens intelligē-
ti: & ex ſe nō poteſt eſſe p̄ſens ei qa nullo modo exiſtit, nec in ſe ſubſiſtēdo, nec ſcđm ſe alteri inhærēn-
do: oportet ergo ꝙ fiat ei p̄ſens ꝑ aliquid alterū qđ ſit aliqd ſui. Qđ ſcđm vſitatā opinionē ſpecies eſt
intellectui ĩpreſſa vt ſimilitudo eſſentię cognoſcēdę: qua formaliter intellectui inhęrēte ex vtroq; eli-
ci habet actus intelligēdi terminatus ad dei eſſentiā ſicut ad obiectū: non qui dicit̃ factio ꝑ quē aliqd
fiat in rem exteriorē: vt per actū illuminādi lumen in aere: ſed qui eſt ſicut pfectio in agente: qui dicit̃
operatio. Vt eñ lucere ĩ corpore luminoſo eſt tanq̄ opatio q̄dā: cuius vnū pricipiū eſt ipſm luminoſū
formaliter per ſuā lucē: ſic intelligere eſt in intellectu informato ſpecie intelligibilis. cuius vnū princi-
piū eſt intellectiuū: & intelligibile ꝑ ſuā ſpeciem ꝓut ex eis effectū eſt vnū qd: qđ eſt illud qđ eſt intel-
lectus in actu: formaliter tamē per ipſam ſpeciē qua informat̃. Sed ſtatim apparet ꝙ modus iſte ponē-
di actū intelligēdi nō eſt cōueniens. qm̄ oĩs talis actio neceſſitate naturali pcedit ab agente diſpoſito:
ita ꝙ nō poteſt poni in eſſe vt diſpoſitꝰ forma illa qua agit quin agat actu per ſe perfectiſſimo illā ope

E ratiōnē. QVEMadmodū ergo luminoſū nō pōt nō lucere: & de neceſſitate pfecte ĩ ſe lucet ꝓportio
naliter pfectioni lucis ĩ ipſo: ſic intellectꝰ angelicus ĩformatꝰ ſpecie intelligibilis nō pōt nō intelligere;

& de neceſſitate ꝑfecte intelligit omne illud cuiꝰ habet ſpeciem ꝓportionaliter ꝑfectioni ſpeciei i ipſo.
Quare cū angeli ſpecies nō recipiūt ab ipſis eſſentiis rerū: quia habēt eas a deo impreſſas, vt dicūt: ſed
nō quocūq; mō: ſed vt ꝑtinentes ad naturalē ꝑfectionē eorū, ſine qbꝰ nō poſſunt elicere ſuā opationē
propriā debitā ſuæ ſpeciei: quę eſt vita intellectualis. cuius nō eſt alia operatio ꝓpria & naturalis niſi
intelligere: oīa ergo quoꝝ habet ſpecies ſimul, ſimul actu ꝑfecto de neceſſitate itelligeret ſcđm modū
illum quo habet ſpecies: & actu ſimul itelligere poſſet quorūcūq; ſimul poſſet habere ſpecies. Cū ergo
oīm itelligibiliū ſimul actu ſpecies habet & vt plures: ſimul de neceſſitate oīa illa itelligeret & vt plu
ra: ita ꝙ nullū eoꝝ nō intelligere poſſet. Et etiā ſi haberet infinitas ſpecies aut poſſet habere ſimul: qđ
neceſſe habēt ponere: vt patet ex ꝓdictis: infinita ergo ſimul intelligeret, aut ſimul intelligere poſſet.
Quod nō poſſet eſſe vt videt̄, niſi eſſet virtutis infinitę, qđ falſum eſt. ITEM ſequeret̄ ꝙ intellectus F
in itelligēdo nō eſſet patiens niſi ꝑ accidēs: inquātū ſcilicet recipit ſpeciē ꝑ impreſſionē a deo: quā reci
pit ſicut ſubiectū ſuū accidens. Et hoc inquantū eſt aliqd in genere entis, nō inquantū eſt aliqd de ge-
nere intelligibiliū. Et ſic talis paſſio nō fit ab intelligibili inquātū eſt itelligibile natū mouere itellectū
vt eſt de genere intellectiuorū: & ſic intellectꝰ vt eſt de genere intellectiuoꝝ reſpectu actus intelligēdi
ſe haberet vt actiuus & nullo modo vt paſſiuus: & nō eſſet intelligere pati quoddā: nec intellectualis
actus eſſet motus a re ad animā, ſed ecōuerſo. immo nec eſſet motꝰ ab aīa ad rem oīno: quia talis actus
eſt oīno abſolutꝰ nō terminatus ad aliud: ſed ſtās in agēte: ſicut lucere nō habet ad aliqd terminari: &
ſic actu intelligēdi res intellecta nō perciperet̄. Cū igit̄ ad actū intelligendi oportet intelligibile ꝑſens
eſſe intelligēti: & ꝑ pręſentiā ſuā intellectiuū deduci in actū intelligēdi de potētia: pręſens autē nō po
teſt eſſe in ſua eſſentia ꝑ ſe: nō ergo reſtat modus quo aliter poſſit eſſe ꝑſens niſi ꝑ aliquid aliud exiſtēs
apud intellectū qđ eſt aliqd eius: & vt oſtēſum eſt, hoc nō poteſt eſſe ſpecies intelligibilis impreſſa in-
tellectui: aliqd ergo aliud exiſtēs apud itellectū oportet ponere. Cū igit̄ ſecūdū phm ſcđo Ethicoꝝ, G
apud ipm non poſſunt eſſe niſi tria: ſcilicet paſſiōes: ſub quibꝰ ponētes ſpecies dicūt cōtineri ſpecies:
licet phus ibi nō loquit̄ niſi de paſſionibꝰ quę ſunt ex ꝑte affectꝰ: ſicut patet in ſuis exēplis: & potētiæ
& habitus: & manifeſtū eſt ꝙ illud quod hic quęrimꝰ eſt aliqd aliud a potētia: quia vt dictū eſt ex par
te itelligibilis nihil qđ eſt i vna creatura poteſt eſſe ratio itelligēdi aliā: hoc em̄ ſolius dei eſt ꝓpriū: vt
iā dicet̄: & id qđ q̄rimꝰ eſt ratio itelligēdi ex parte itelligibilis: ſine quo ꝑ ſe nō ſufficit intellectiuū in-
quātū eſt intellectiuū, licet ex ſe ꝑfectā habet rationē intellectiui vt imutatū ab itelligibili ſtatim exeat
in actū intelligēdi: planū eſt igit̄ ꝙ neceſſe habemꝰ ponere ꝙ illud ſit habitꝰ ſciētialis intellectui ange-
lico naturaliter ipreſſus tanq̄ illud qđ ſibi cōnaturale eſt ad explēdā operationē naturalē inquātū eſt
vnū intellectuale. quę opatio eſt ipm intelligere. Dicimꝰ ergo ꝙ qa obiectum ꝓpriū & primū ſcđm ſe
intellectꝰ: nō eſt niſi vniuerſale ſub ratiōe qua eſt vniuerſale: qđ debet imutare itellectiuū ad actū in-
telligēdi: nō poteſt ꝑ ſe eſſe ꝑſens itellectui iquātū eſt itellectiuus vt ipm imutet: qa quātū eſt ex ſe eſt
quiditas q̄dā rei ſimpliciter abſtracta a loco & tpe & ab eē & nō eſſe: vt alibi expoſitū eſt. Nec pōt ipa
eſſentia angeli vt intelligibile quoddā eſt eſſe ratio intelligēdi alia vt imutet ipm intellectū angelicū:
quēadmodū immutat intellectꝰ dei intellectū diuinū tanq̄ ratio itelligibilis ad itelligēdū oīa alia: nec
pōt hoc facere itelligibile ꝑſens itellectui ꝑ ſpeciē q̄ eſt ꝓpria ſilitudo ei ipreſſa. Idcirco dicimus ſimpli
citer: ꝙ id qđ apud itellectū angelicū vt eſt itellectiuū qđ, eſt ex ꝑte intelligibilis ꝑſens itellectui i quo
pręſens eſt ei ipm itelligibile: nō tn̄ vt ei ihęrēs ꝑ illud: ſed vt ꝑſens & inſiſtēs obiectiue in illo: eſt habi-
tus ſciētialis ſibi cōnaturalis, & a deo naturaliter cōcreatꝰ ad intelligēdū ſub ratiōe intelligibilis ſuā
eſſentiā & cuiuſlibet alterīꝰ creaturę: & vniuerſaliter qcqd naturali cognitiōe cognoſcibile eſt in crea
turis: vt iſta tria ſcilicet itellectꝰ angelicus, habitꝰ ſciētialis ipi inhęrēs, & ꝑ ipm itelligibile ſplēdēs in
ipſo intellectu tanq̄ forma & ſpecies ipreſſa in eo: nō aūt inhęrēs & ipreſſa niſi ꝑ ipm habitū: ſint vnū
pricipiū actus itelligēdi quo cōſtituit̄ intellectus in actu intelligēdi: tanq̄ ꝑ ſibi naturalē & eſſentialē
operationē. quæ tn̄ formaliter fieri habet ꝑ obiectū expſſum, qđ ꝑ operationē intelligēdi aſſimilat ſibi
perfecte ipm itellectiuū. Et ꝑ hūc modū oīs cognitio itellectiua fit ꝑ aſſimilationē intelligētis ad rē in
tellectā & cōuenientiā in forma, nō minꝰ ꝑ huiuſmodi habitū q̄ ꝑ ſpeciē aliā ipreſſam. SED quomo
do ꝑ huiuſmodi habitū pręſens ſit itelligibile intellectiuo: & quō immutat̄ vt de potētia itelligēte ſit
actu intelligēs, in hoc latet quęſtionis difficultas. AD intellectū primi ſciendū eſt ꝙ habitꝰ ſciētialis H
in itellectu eſſentialē reſpectū & depēdētiā habet ad ſcibile cuiꝰ eſt: ita ꝙ licet ſit in itellectu ſicut qua
litas de prima ſpecie, tamē ſup ipam fundat̄ eſſentialis reſpectꝰ ſibi: q ab ea ſolui nō poteſt tanq̄ ad id a
quo in eſſe & eſſentia ſua depēdet. VNde i angelis licet nō ſit ſciētia accepta a rebꝰ & generata: quia I
tamē eſt eis ſciētia cōnaturalis: & diuinitus indita: non minus habet illū reſpectū eſſentialē ad ſcibile:
ita ꝙ quādo pręſentia ſcibilis nō depēdet ab aliquo ſenſu a quo eſt abſtrahēda, ſicut in nobis dependet

in angelis autē nō, ex natura habitus ſciētialis ſplēdet ꝑ intelligile obiectū in ipſo intellectu perceptū in actu cū ſcientia eſt in actu: & perceptū in habitu cum ſcientia eſt ſolū in habitu. Et hoc quēadmodum apud ponētes ſpecies ponit̃ per ſpeciem ſuā prꝫſentari obiectū: non ſolū vt inhęrens in ſua ſpecie

k ſed vt obiectū in ſeipſo. Qđ & multo naturalius fit ꝑ habitū ſcientialē q̄ poſſibile eſſet fieri ꝑ ſpeciē: quāto eſſentialius dependet ſcientia a ſcibili q̄ ſpecies a re a qua nō habet cauſari: eo ꝙ vnicus habitꝰ ſcientię virtute continet oīa intelligibilia circa q̄ eſt ſciētia: & tāto magis actualiter quāto ſimplicior eſt: ita ꝙ intellectꝰ capere nō poſſit id qđ eſt ſcientia in re, niſi accipiēdo ſcibile cuiꝰ eſt: vt non ſolū ſit ſcientia in intellectu tanq̄ accidēs ei inhęrēs ſub ratiōe qua intellectꝰ eſt aliquid in rerū natura: ſed potius ſub ratiōe qua eſt aliqđ in genere intellectiui. Propter qđ ꝑ habitū ſciētialē habet ītelligibile eſſe in intellectu: nō ſolū impreſſiue ꝑ ipſm habitū, ſed expreſſiue ſecundū ſeipſm. Et ſi aliqua difficultas ſit in hoc modo ponēdi, multo magis eſt in poſitiōe ſpecierū impreſſarū. Vnde q̄a iſte modus habēdi ī ſe ſpecies expreſſas ꝓprius eſt intellectꝰ & nō ſenſus: ideo phus tertio de aīa cōmēdat dicētes animā eſſe locū ſpecierū: nō ꝙ tota, ſed ītellectiua. Qđ dicit ad differētiā ſenſitiuę: in qua nō eſt niſi ſpecies īpreſſa: in intellectu vero eſt expreſſa: & ꝓpter hoc quodāmodo ſicut ī loco, nō autē ſicut ī ſubiecto. Vnde cū dicit inferius: ꝙ oīa ea q̄ ſunt, quodāmodo eſt aīa: quia oīa q̄ ſunt aut ſenſibilia ſunt, aut intelligibilia: eſt autē ſciētia quidē ſcibilia ſenſus autē ſenſibilia: & ſenſus eſt ſenſibilia ꝑ ſpecies ſibi impreſſas: oportet ꝙ hic loquat̃ ex parte ītellectiuę de alio modo eſſendi res q̄ ibi: ſcilicet nō ꝑ illā ſpeciē expreſſam: ſed ꝑ habitū ſciētię q̄ eſt ſpecies īpreſſa alterīꝰ generis ab illa quā negamꝰ. vnde expreſſe dicit Sciētia quidē ſcibilia. Propter qđ cū ſtatim ſubiūgit ꝙ neceſſe eſt ꝙ res ipſę ſunt in aīa, aut ſpecies earū: ipſę quidē res nō ſunt in ea: nō eñ hic lapis eſt ī aīa ſed ſpecies: ex parte ſenſus ītelligit̃ ſolū de ſpecie organo impreſſa q̄ nō eſt ratio ſentiēdi niſi materialiter. Ex pte vero intellectꝰ intelligit̃ quo ad iſtū locum de ſpecie īpreſſa: quę eſt habitꝰ ſciētię: quo ad locū ꝓcedētē de ſpecie expſſa, q̄ eſt q̄ditas & ratio lapidis vniuerſalis: & ſpecies reſpectu huiꝰ lapidis particularis. de quo dicit & bñ ꝙ nō eſt ī aīa. Et ſic q̄ditas & eſſentia rerū abſtrahēs a loco & tp̄e dupliciter habet eſſe in intellectiua potētia: & īpreſſiue ī habitu

L ſciētię: & expſſiue ſcđm ſe ſed ꝑ habitū ſciētię: ſine quo nec ſic eſſet ī illa. NVNC reſtat de ſcđo quō ſcilicet intellectꝰ angeli de potētia intelligēdi reducat̃ in actū. Ad cuiꝰ intellectū ſciēdū ꝙ multo aliter fit īmutatio intellectꝰ angeli & noſtri & ſenſitiuę virtutis vt exeāt de potētia in actū. Quia certū eſt ꝙ nullū horum ſolū nō eſt ſua actio: qđ ſoli deo cōpetit: ſed etiā verū eſt ꝙ nullū eorū circa ſingula etiā naturaliter ab ipſo cognoſcēda ſemꝑ eſt in actu vt dictū eſt ſupra. INchoando igit̃ ab immutatione virtutis ſenſitiuę & reductiōe eiꝰ de potētia in actū, ſciendū eſt ꝙ ſcđm phum ſcđo de aīa, ſenſitiui prima īmutatio qua exit in eſſe de potētia materię ad actū formę, eſt a generāte ipſm in forma ſenſitiui: qualis īmutatio nō eſt ī aliqua vi intellectiua: quia habet eſſe a ſolo creante: qđ declarare imptinēs eſt ad ꝓpoſitū. Cū aūt iā generatū eſt: eſt ī potētia ad duo: & ad ſpeciē ſenſibilis: & ad ſentire ſcđm actū: & ad vtrūq; eorū eget aliquo exiſtēte in actu qđ educit & tranſmittit ipſm de potētia in actū. Et hoc eſt ſenſibile extra ſine quo nihil ſentit ſcđm actū: quēadmodū neq; cōbuſtibile ſeipſo cōburit̃ ſine

M cōbuſtiuo. AD ſpeciē ſenſibilis ſenſus eſt ī potētia: q̄a recipiēdo eiꝰ intētionē fit nō ipſm ſenſibile: vel tale aliqđ ſcđm veritatē & ꝑfectionē talis formę qualis eſt ī ſenſibili extra: ſed fit vt ſenſibile recipiēdo intētionē qua quodāmodo eſt illud. Quę tamen forma aliqđ rei eſt: & fit ſcđm aliquā realē alterationem quæ etiā fit in ipſo medio: qđ ob hoc ſolū non poteſt immutari ad actū ſentiēdi: q̄a nō eſt in ipſo vis formalis ſenſitiua. Quo eñ ſentimus eſt id in quo eſt potentia huiuſmodi vt dicit phus: Et eſt illud ī quo īquātū eſt ī potētia ad receptionē dictę ſpeciei, eſt media ratio & ꝓportio ſenſibiliū, vt pupilla, nec alba, nec nigra, nec medii coloris, ſed qualitatis medię ęque ꝓportionalis oībus. quēadmodum temperatū in tactu eſt mediū inter calidū & frigidū excellens. Medium eñ vt dicit phus, diſcretiuū eſt: & fit ad vtrūq; alterum vltimorū. Et propter hoc excellētiæ ſenſibiliū intēſius imprimētes ſpecies ſuas q̄ valet ſuſtinere illud mediū, corrūpit illud. ſicut Symphonia corrūpit̃ chordis fortius ꝑcuſſis q̄ oportet. Sed talis immutatio per impreſſionem ſpeciei a nulla re oīno fit in quacūq; vi intellectiua: quia nō eſt niſi materialis & per materialē trāſmutationē: & quęlibet vis ītellectiua immaterialis eſt. Propter qđ dicit phus ſcđo de aīa ꝙ manifeſtū eſt ex eis quę apparent in organis ſenſuū, ꝙ non eſt ſimul paſſibilitas ſenſitiui & ītellectiui. Senſus eñ nō poteſt ſentire poſt valde ſenſibile, minꝰ. Intellectꝰ autē poſt valde ītelligibile nō minꝰ ītelligit īfima: ſed magis. vbi dicit cōmētator, ꝙ reſpectu talis trāſmutabilitatis priuatio ī ſenſu nō eſt ſilis priuatiōi trāſmutatiōis exiſtētis ī ītellectu. q̄a priuatio illa ī intellectu debet eſſe pura. ita ſcilicet ꝙ nulla ſit ei potētia admixta. Nō ſic aūt eſt de priuatiōe trāſmutatiōis in ſenſu. Ad actū aūt ſentiēdi ſenſus eſt ī potētia: q̄a diſpoſitꝰ materialiter ad ſuſceptionē īmutatiōis ad actū ſentiēdi ex parte pricipii formalis in ipſo. Qualē diſpoſitionē nō reqrit ītellectꝰ ad actū

intelligendi vt dictũ eſt ſupra. Statim em̃ per ſenſibile preſens extra tranſmutatꝛ vt fiat de potẽtia ſen tiente actu ſentiens. Et nõ eſt differẽtia in hoc ad immutationẽ intellectꝰ ab intelligibili ad actũ intelligẽdi: niſi ꝙ ſenſibilia ſunt pticularia exiſtẽtia extra animã & itellectũ. Intelligibilia autẽ qa ſunt vniuerſalia, quodãmodo ſunt in aĩa & in ipſo intellectu. ſicut dicit phus. Et quomodo hoc, viſum eſt in parte: & amplꝰ videbitꝛ iam. Vnde quo ad iſtam alterationẽ ſenſibile quãtũcunq; excellẽs ꝑ ſe nõ corrũpit ſenſum nec impedit: ſicut neq; intelligibile intellectũ. Et eſt aduertendũ circa tranſmutationem ſenſus, ꝙ ſicut a ſenſibili extra ꝑ medium generatꝛ ſpecies eius in organo ſenſus particularis extra: & ipſum immutat ad actum ſentiẽdi: ſic a ſenſu particulari extra ſpecies per mediũ numerorũ intra generatur in organo memorię, in qua cõſeruatur ad abſentiã ſenſibilis extra. & eſt ſpecies illa in memoria reſpectu imaginatiuæ virtutis, ſicut ſenſibile reſpectu ſenſus particularis. vt em̃ dicit Auguſtinꝰ nono de trinitate capl̃o. iii. pro illa ſpecie corporis quę ſentiebatꝛ exterius, ſuccedit memoria retinens illam ſpeciẽ quã ꝑ corporis ſenſum cõdidit aĩa, & abſentia corpora cogitantꝛ. Vñ generatꝛ a memoria in imaginatiuã ſicut a re extra in ſenſum particularẽ & imaginatiuã informatã ſpecie. Species exiſtẽs in memoria immutat ad actũ imaginandi imaginatiuã, ſicut ſenſibile extra immutat ad actũ ſentiendi ſenſum particularẽ. ET ſunt oĩno ſiles modi trãſmutationũ, ꝑter hoc ꝙ in ſentiẽdo, obiectũ qd̃ ſenti N
tur eſt illud qd̃ immediate immutat ſenſum duplici immutatione iã dicta ad actũ ſentiẽdi. In actum vero imaginãdi, obiectũ qd̃ imaginatꝛ nõ eſt ꝓximũ imutãs: ſed primũ: ita ꝙ idẽ penitꝰ ſubſtãtię particularis qd̃ eſt obiectũ ſenſus pticularis ad eiꝰ p̃ſentiã, eſt obiectũ imaginatiuę ad eiꝰ abſentiã: licet nõ ſub eadẽ rõne particularitatis vt infra dicetꝛ. Et ĩ hoc terminatꝛ opus virtutis imaginatiuę: ſub imaginatiua & eiꝰ operatiõe cõprehẽdẽdo oẽs vires ſenſitiuas cognitiuas & eius operatiões. POST hoc ſe Q
quitꝛ opatio ĩtellectꝰ agẽtis ĩ nobis circa phãtaſmata, hoc eſt nõ circa ſpecies ĩpreſſas in mẽoratiua vel imaginatiua: ſed circa obiectũ particulare imaginatũ intra, qd̃ prius ſentiebatꝛ extra. ſcd̃m ꝙ dicit cõmẽtator ſup tertiũ de aĩa. Itẽ intẽtio ĩtellectiua eſt eadẽ cũ re quã ſenſus apphẽdit ĩ ſentiẽdo, licet alio modo: qm̃ ſenſus eã apprehendit ſub ratione ſingularitatis qua eſt in re: & ſecundũ eã res ipſa mouet ſenſum: nõ ſic autẽ intellectũ: quia neq; ſub ea ratione ſingularitatis qua eſt in re extra & apprehẽſa a ſenſu aut imaginatione primo & ꝑ ſe mouet intellectũ: neq; apprehẽditur ab intellectu. Propter qd̃ licet ſecũdum phum phãtaſmata ſe habent ad intellectũ ſicut ſenſibilia ad ſenſum: non tamẽ oĩno ſic. qm̃ phãtaſmata addunt hoc ſup ſenſibilia, ꝙ ſenſibilia extra apprehẽſa a ſenſu ſunt in materia & materialia: & vt materialia apphenſa a ſenſu: licet ſpeciẽ ſibi impreſſam recipit ſine materia. Phãtaſmata autẽ apprehẽſa ab imaginatiõe, vt apprehẽſa ab illa, ſunt immaterialia abſtracta a materiæ preſentia: nõ autem abſtracta a cõditionibus particularibꝰ quæ accidũt formæ ſecũdum ꝙ eſt in materia indiuiduata: ſicut ſunt figura vbi & huiuſmodi. Quę quidẽ phãtaſmata ſub talibus cõditionibus intellectum mouere nõ poſſunt primo & ꝑ ſe, neq; ab ipſo apprehẽdi, ſed ſolum ſecundũ ꝙ ſunt abſtracta: nõ ſolũ a materię particularis preſentia, ſed etiã a dictis cõditionibus indiuidualibꝰ. ita ꝙ phãtaſmata in imaginatiua apphẽſa nõ ſunt niſi ĩ potẽtia vniuerſalia: & ĩ potẽtia mouẽtia ĩtellectũ. Propter qd̃ cũ intellectus noſter poſſibilis nõ habet intellecta niſi a phãtaſmatibus, eget virtute quæ phãtaſmata potẽtia vniuerſalia & intellecta abſtrahẽdo ea a dictis cõditionibus materialibꝰ faciat ea eſſe actu vniuerſalia & actu intellecta: quę appellatꝛ intellectus agẽs: qui eſt ſicut vis quędã actiua in intellectu poſſibili ad abſtrahẽda phãtaſmata a dictis cõditionibus. Quo facto eſt actu vniuerſale & mouẽs obiectiue: & imutãs intellectũ poſſibilẽ ad ſimplicẽ apprehẽſionẽ eſſentiæ & qditatis rei. Et eſt reſpectꝰ eiꝰ ſcilicet intellectꝰ agẽtis ad ĩtellectũ poſſibilẽ, ſicut eſt reſpectꝰ lucis ad diaphanũ: & ad phãtaſmata, ſicut eſt reſpectꝰ diaphani ad colores: ꝑter hoc ꝙ lux eſt pfectio accidẽtalis diaphani & forma ei ĩhẽrẽs: agẽs aũt nõ eſt pfectio ĩtellectꝰ poſſibilis, neq; ei inhęret: ſed ſolũ vis & potẽtia actiua cõſubſtãtialis ei: ſicut & vterq; ſcilicet ĩtellectꝰ agẽs & poſſibilis, ẽ cõſubſtãtialis aĩę ĩtellectiuę: & ꝑter hoc ꝙ diaphanũ actione lucis faciẽtis colorẽ quãtũ eſt de ſe ſolũ ĩ potẽtia mouẽtẽ eſſe ĩ actu mouẽtẽ diaphanũ recipit ſpeciẽ eius ſibi impreſſam. Intellectus autẽ poſſibilis ſpeciẽ impreſſam nullã recipit a phãtaſmate: ſed actiõe agẽtis facientis phãtaſmata quãtum eſt de ſe ſolũ in potẽtia mouentia intellectũ eſſe actu mouẽtia & exiſtẽtia in eo vt in cognoſcẽte ſolũ: & hoc ſub ratione vniuerſalis qd̃ idẽ re eſt vt eſt ĩ cognoſcẽte, ſcilicet imaginatiua ſub ratiõe particularis, & in intellectu ſub ratione vniuerſalis. ita ꝙ in ipm̃ ſpeculãtur intellectus & imaginatiua: nec eſt preſens intellectui niſi quia preſens eſt imaginatiuę. Et hoc per actionẽ quã agit in imaginatiua ſpecies exiſtẽs in memoria ſenſitiua, nõ ſolũ imprimẽdo ei ſpeciẽ ſuã: ſed etiã immutãdo ad actũ imaginãdi. ita ꝙ intellectus noſter nihil intelligit niſi coniunctũ cum ſua imaginatiõe. vt em̃ ipſe ſpeculetꝛ phãtaſmata ſub ratiõe vniuerſalis, neceſſe eſt imaginatiuã idẽ ſimul ſpeculari ſub ratione particularis. Propter qd̃ bene dixit Auicenna in ſuo libro de aĩa, ꝙ in intellectu

poſſibili nō manet intelligibile niſi cū actu intelligit: ſed ſolū manet vt in potētia in phantaſmati-
bus exiſtentibꝰ in vi ſenſitiua: a quibꝰ iterato abſtrahit actione agentis ſi intellectꝰ noſter aliquid
debeat intelligere. Intellectꝰ autē motus dicto modo ab obiecto ad ſimplicē itellectum eſſentię rei
vim habet ex ſe negotiandi circa illud & circa rei adhęrentia poſtq̄ ea ſimpliciter ſimplici itelligē-
tia cōphenderit & componēdo & diuidendo iueſtigandi notitiam qđ quid eſt & propter qd eſt de
re. q̄ per ſtudium & inueſtigationē diligēter ſępiꝰ percepta generat in ſeipſo habitū ſciētialē: ex quo
prompte & faciliter ad ꝑceptionē obiectorum exit in actū ad illa & cōſimilia ꝑcipiēda: ſecūdū ꝙ in
diſputatiōe noſtra quarta de Quolibet latiꝰ expoſuimꝰ. Cūq; pfectꝰ fuerit intellectꝰ noſter p habitꝰ
ſciētiales oim eorū q̄ p ipſum nata ſunt cognoſci & actu ea itelligit ex habitu: hoc eſt pfectiꝰ & ſū-
mum ad quod poteſt peruenire ex puris naturalibus et ſecūdum ſtatum vitę præſentis. ſed eſt infi
mum in intellectu angelico. Ipſe enim habet habitum ſcientialē omniū rerum naturaliter a ſe cogno
ſcibilium naturaliter ſibi inatum: q̄ſi ſecūdum modum & curſum rei generatę naturaliter, nō ſecū
dū modū & curſum ſcientiarū ab intellectu noſtro acquiſitarū. quoniā intellectus noſter in genere in
tellectualium reſpectu formarum vniuerſalium intelligibilium eſt ſicut materia prima reſpectu for
marū particulariū. Quia quādoq; habet informationē habituū ſciētialiū, quādoq; non habet, & priꝰ
eſt ſicut tabula nuda ad eos recipiēdum in ſe. Deus autem ſicut in genere entiū ſic in genere itelligi
p biliū eſt forma pura: cuius eſſe eſt ſuū ſcđm actū intelligere. ANgelus aūt medio mō ſe habet. Ha
bitus eñ ſciētiales nō recipit poſtq̄ in actū fuerit ꝓductus potētia actū ꝓcedēte duratione: ſed ꝑti-
nent ad ſuā naturalē pfectionē: ſed in potētia eſt ad actus itelligēdi vt nō ſit neceſſe eū ſingula itelli
Q gere ſimul, vt dictū eſt ſupra. VT ſic ſemp inferiora in ſupmo ſuo cōnexa ſunt infimo ſupiorum:
& q̄ in inferiori ſunt ſcđm maiorē cōpoſitionē & potētialitatē, ſunt in ſupiori ſcđm maiorē ſimpli
citatē & maiorē actualitatē. q̄ oīa finaliter cōcurrūt in primā & pfectiſſimā vnitatē & actualitatē.
ſecūdū ꝙ dicit Dionyſius. vii. capi. de diuinis noibus. Ipſe eſt ſup oīa cōpaginans & inſolubilis oīs
cōgruētię & ordinationis cā: & ſemp fines primoꝝ cōnectēs principiis ſecūdoꝝ: & vnā vniuerſita-
tis cōſpirantiam & harmoniā pulchrā faciēs. Et cap. xi. Viuificās oīa & cōiūgēs ima p media ſum-
mis. Vnde ſenſus in ſentiēdo pficit ſpecierū impſſione & obiecti imutatiōe: & ſtat ſua pfectio in ſen
ſibili perceptione abſq; materiali pſentia ſub cōditionibus tñ indiuidualibus. In quo in ſuo imo cō
iungit noſter intellectus idē apprehendēdo abſq; cōditionibꝰ illis ſingularibꝰ: cuius eſt pfectio ifor-
matio ſecūdū habitꝰ ſciētiales: quibꝰ tñ ſeipſo nō pōt deduci in actū abſq; apphēſiōe intelligibilis i
phātaſmate, vt dictū eſt. & tūc eſt in ſuo ſummo: cū ſecūdū illos habitꝰ intelligibilia abſtracta actu i
telligit: qđ eſt imū cū angelis. Ipſi eñ obiecta nō ſumūt abſtracta ab aliis: ſed habitꝰ ſciētiales hñt i
ſe naturalit: qbꝰ ex ſe ꝓcedūt i actū de potētia. ſecūdū ꝙ dicit phs. viii. phyſico. Qui iā habet habitū
ſciētię: licet ſit potētia cōſiderās: nō indiget motore q reducat eū de potētia in actū niſi remouente
ꝓhibēs. & pōt ipſe in actū ꝓut vult. q tranſitus eſt ſcđm minimū trāſmutationis & alteratiōis mo
R dū, vt vult phus ſecūdo de aīa. AD ꝓpoſitū igit deſcēdēdo dicimus ꝙ ſola vis ſenſitiua ſpecies ha
bet impreſſas a ſenſibus: & nulla vis intellectiua habet ſpecies impſſas itelligibilium, vt ſupra oſten
ſum eſt: & ꝙ natura noſtri intellectus eſt ꝙ ſpecies intelligat in phātaſmatibꝰ abſtractas tñ, vt dictū
eſt. q̄ in ſe non ſunt niſi ſicut obiectū apprehēſum in cognoſcēte: qđ imutat intellectū prīo ad actū
intelligendi ſimplicium: qui vlterius motu volūtatis imperātis & in actionē intellectum impellen-
tis, ſeipſo imutat p habitū ſciētialē ad notitiā eiꝰ qđ qd eſt & ꝓpter qd circa oīa naturaliter ſibi co-
gnoſcibilia. Intellectus vero angelicus p obiectū ab alio ſibi pſentatū nō intelligit: neq; de potentia
in actū deducit: ſed habet in ſe habitū ſciētialē pfectū ad oīa naturaliter a ſe cognoſcibilia: q virtute
eſt oīa ſcibilia ab ipſo: & naturalē colligātiā correlationis habet ad ipa: non ſecūdū ꝙ ſunt vel nata
ſunt extra ſubſiſtere. hoc eñ accidit ſcibili ſecūdū ꝙ ſcibile eſt. Ex hoc eñ ſolo eſt aliqd ſcibile ſim-
pliciter ꝙ eſt aliqd p eſſentiā hñs rōnē extra rē i deo. Angelo ergo creato & tali hītu ei naturaliter
cōcreato, hītu illo naturalit iclinabat ad cōcipiēdū rerū ſimplices qditates. Quēadmodū graue ſur
ſū nō ipeditū ſtati ſua grauitate iclinat deorſū. & tāto magis ad aliq̄s q̄ ad alias quāto eſſentialiꝰ or
dinat ad illas: vt forte ad cognoſcēdū qditatē eēntię ſuę vel creaturę magꝭ abſtracte & pfecte q̄ ma-
gis intelligibilitatꝭ habet. Et tūc demū cū actu pfectꝰ eſt in hītu prio libero volūtatis iperio ex hītu
diſcurrit ad ſingula tā cōplexa q̄ icōplexa cognoſcēda. Diſcurſu dico q̄ cognoſcit hoc poſt hoc: nō
hoc ex hoc: q̄lis ē i nobꝭ. ita ꝙ p talē imutationē itellectꝰ āgelici ex ſeipō hoc ē ex eis q̄ naturalit habet
i ſe, ſtati hītu eū iclināte imo ipa re ſcibili iq̄tū virtute ē i ipō hītu mouēdo itellectū naturalit ſtati
reſplēdet i actuali itelligētia āgeli: & p hoc fit actu ſciēs & itelligēs idē q priꝰ erat ſciēs & itelligēs po
tētia tm̄: & ſcibile ſiue itelligibile qđ virtute ei ihęret i hītu ſcię, fit ei ođm i actuali ſcia. Et ſicut ex ipō
iq̄tū ē virtute i hītu ſcię & itellectu fit vnū ſicut ex materia & forma: ſic iq̄tū cadit i actuali itelligētia

fit vnū ſicut ex intelligente & intellecto. Et eſt forma expreſſa inquātū hmōi nō impſſa: nō tñ aliter
exiſtens ſcđm actū exiſtētiæ ꝙ in ipſo habitu ſcientię inhęrendo intellectui: ne ponamus formas Pla-
tonicas. & hoc quēadmodū vlē obiectū intellectui noſtro nō alibi exiſtit niſi in phantaſmate qđ ī vi
imaginatiua nō habet eſſe niſi ſicut in cognoſcente, & hoc ꝑ ĩmutationē factā in ipſo ad actū imagi
nandi a ſpecie exiſtēte in memoria vice obiecti extra, vt dictū eſt. Et ſecūdū hoc rerū eſſentię anteꝗ̃
ſunt in rerū exiſtētia nō ſunt aliud ī re niſi ipſa earū ſciētia: & cū eſſe earū in actuali intelligētia nō
eſt niſi earū ſciētia, ꝗ̃ naturaliter veluti pōdere ſuo quodā mouet̃ intelligētia: & hoc ĩquātū ſciētia ĩ
hitu quodāmō ē res ī hitu: & ſciētia in actu quodāmō ē res ī actu. & nō ſolū ſic: imo ipſe ītellectꝰ in
quātū ĩformat̃ hitu abſq; actuali cognitiōe, dr̃ ꝗdāmō ſecūdū habitū eē ipſę res: & ĩquātū ĩformat̃
actuali cognitione, dicitur quodāmō actu eſſe res ipſę. Et ſimiliter de ſenſu reſpectu ſenſibiliū. Et iō
dicit phus in primo de aīa, ꝙ ſecant̃ ſciētię quēadmodum & res. & ſimiliter ſenſus: ꝗ ꝗdē potētia eſt
in ea ꝗ ſunt potētia: ꝗ vero actu, in ea ꝗ ſunt actu. vbi dicit Cōmētator. Differētiæ entiū qbꝰ diuidūt̃
ſunt eędē cū differētiis aīę. Neceſſe ē igit̃ vt vere dicat̃ ꝙ illa ps aīę ē illa ps entiū. Intellectꝰ igit̃ eſt ĩ
tellectū & ſenſus ſenſatū: in quo cōſiſtit ꝑfecta aſſimilatio cognoſcētis ad cognitū: ſine qua nō ꝑficit̃
actus cognoſcēdi. Et ſic ad actū intelligendi oportet ꝙ in intelligendo intelligibile inquātū eſt ītel
lectū ſcđm habitū agat in intellectū immutādo ipm̃ vt exeat de potētia in actū: & intellectus ipe eſt
ipſum patiens. Nec in hoc formaliter & cōpletiue cōſiſtit actus intelligendi: ſed inchoatiue tm̃: ſed
cōſiſtit cōpletiue & formaliter in hoc ꝙ ꝑ hoc ꝙ intellectꝰ mouetur ab habitu & ſplēdet ꝑ hoc ītel
ligibile ſcđm actū in intellectu: vnū iā fit ex ītellectu ĩquātū eſt vis ītellectiua, & ītellecto ĩquātū eſt
obiectū intelligibile. qđ ꝗdē eſt vnū principiū actionis ꝗ eſt intelligere: ꝗ eſt opatio & ꝑfectio intelli
gētis inquātū intelligēs eſt: ſed formaliter ꝑ ipm̃ obiectū: quēadmodū lucere eſt actꝰ corporis lumi-
noſi: ſed formaliter ꝑ ipſam lucē. Ita ꝙ intelligere ſit cōis ꝑfectio intellectus & intellecti: ita ꝙ in in-
telligēte ſcđm actū tria ſunt ex quibus cōſtituit̃: videlicet intellectus, intelligibile, & operatio intel-
ligendi cōpoſitū ex vtroq; ꝑficiens. Et in illo cōpoſito ſimiliter ꝑficit vtrūq; cōponibiliū. Intelligibi
le inquātū informat intellectū vt ratio formalis eliciēdi in ipſo actū intelligēdi. Intellectum vero in
quantū eſt potētia habitu informata: & ſic inquātū eſt hñs potētiā ſciēdi: nō ſicut materia: quēad-
modū eſt intellectus noſter potētia ſciēs ante habitum generatum. ſic eñ ſcđm potētiā ſciēs anteꝗ̃
actu ſciat ꝑfecte, ꝑ doctrinā alterari, & ex cōtrario habitu mutari in cōtrariū oportet, addiſcēs & ac-
cipiens ſciētiā ab eo qđ eſt actu ſciēs vt a didaſcalo vel ꝑ ſe īueniēdo qđ appellat̃ alteratio ſiue muta
tio ſcđm priuatiuas diſpoſitiones: ſed inquātū eſt ſcđm potētiā ſciēs: ſicut ille qui eſt de nūero ſciē-
tiū & ſciētiā habentiū. ſic eñ ſcđm potētiā ſciens priuſꝗ̃ actu ꝑfecto ſciat nō oportet alterari diſcen-
do: ſed ſolūmodo alterat̃ ꝓcedēdo ab otio in actū: qđ nullius cōtrarii corruptio eſt: ſed ſalus magis
eius qđ eſt in potētia ſub eo: & ab eo quod eſt actus & perfectio eius inquātū hñs ſciētiā fit ſpecu-
lans qđ eſt ductio in actū ſcđm ſeipſum: tanꝗ̃ eum ꝗ cum eſt volēs poſſibilis eſt cōſiderare niſi aliđ
impediat extrinſecus. qđ non eſt vere alterari: aut eſt alterū genus alterationis ab alteratione ꝓ̄di-
cta: ſicut determinat phus in .ii. de aīa. SIC ergo applicādo iā expoſita ad ꝗ̄ſtionē: vtrū. ſ. angelus ĩ S
telligat res alias a ſe ꝑ ſuam eſſentiam: an ꝑ rerū ſimilitudines ſibi impreſſas: an ꝑ ꝓ̄ſentiā ꝗditatum
& eſſentiarū ipſarum rerū: Dicimus diſtinguendo. Cum eñ ſecundum ꝓ̄dicta ad actū intelligendi
ꝗ eſt opatio & ꝑfectio intelligētis ſcđm actū vt eſt intelligēs duo requirunt̃. ſ. ipſum intellectiuū: qđ
in ſe pōt recipere talē ꝑfectionē in ſuo intellectu tanꝗ̃ potētia paſſiua: & ipſum intelligibile qđ pōt
agere in ipſo intellectu talē ꝑfectionem tanꝗ̃ vis actiua & ratio formalis in intellectu ad eliciēdum
ipm̃ de potentia intellectus paſſiua tanꝗ̃ opationem factā & naturalē cōpoſiti ex intellectu & intel-
ligibili qđ illa opatione eſt ꝑ ſeipm̃ ſcđm actū intelligēs. Per aliꝗd ergo angelum intelligere res alias
a ſe pōt intelligi dupliciter ſcđm duo iā dicta: ꝗ cōcurrūt ad actū intelligēdi ſil' vnita vt vnū princi
piū actꝰ intelligēdi cōpoſitū ex illis velut ex materiali & formali ꝑ ſe: vt agēs actū ītelligēdi elicitū ꝑ
ſuum formale. Non enim materiale per ſe agit neq; formale: ſed totum compoſitum per ſuum for
male: vt patet in agentibus naturalibus: nō eñ calor calefacit, neq; ignis ſubſtantia ſecundū ꝙ ſub
ſtantia eſt, ſed calidū. Poteſt enim intelligi aut ꝑ aliꝗd ſicut itellectiuo & paſſibili ſiue materiali: aut
per aliquid ſicut itelligibili & actiuo ſiue formali. Primo modo dico ꝙ angelus intelligit res alias a
ſe per ſuam eſſentiam: quia ipſa potentia intellectiua eſt ſua eſſentia non accidens aliquod addi-
tum ſuæ eſſentię. Quēadmodum enim declarauimus in quadam alia quæſtione de Quolibet, potē-
tiæ animæ non ſunt aliquid aliud re ab ipſa ſubſtātia aīę. & idē intelligimꝰ & ꝓpter eaſdē rationes
de potētiis angeli ꝗ ſunt intellectus & volūtas. Et ſecundū hunc modū ſimiliter dicimus ꝙ homo ĩ
telligit & ſentit per ſuam eſſentiam, ꝗa per potentiam intellectiuam & ſenſitiuam, quæ ſunt ipſa eſ-

ſentia aię humanę q̄ eſt formalis pars in eſſentia humana. Vñ ad hoc ꝙ angelus actu ītelligat alia a
ſe ex parte intellectiui ſcd̄m ꝙ ad actū intelligēdi referť, vel vt intellectiuū, nihil amplius requiriť ſu
ꝑ ipſam rõnē intellectiui: ſicut neq̧ ſuꝑ eſſentiā materię & eiꝰ potētiā paſſiuā ex parte eſſentię nihil
reqriť vt recipiat formā q̄ cõpoſitū ex materia & forma poſſit ī opationē debitā ſuę ſpeciei: ſcd̄m ꝙ
T hoc apte ꝓbat ph̄us in fine octaui metaphyſicę. VNde quicqd ad actū intelligēdi in angelo reqri
tur ſuꝑ eſſentiam ſuā & potētiā qua eſt aliquid ītellectiuū, illud requiriť ex parte intelligibilis, ſine
quo nõ poteſt in actū intelligēdi intellectiuū: ſicut neq̧ materia ex ſe in actū cõpoſiti debitū formę
Et in hoc deficit omnis intellectus creatꝰ ab intellectu increato. Ille eñ extra ſuā eſſentiā nihil aliud
requirit ad actū ſuū intelligēdi. imo ipſa ex ſe nõ eſt niſi eſſentia ſimplex illimitata: qđ eſt ipm̄ viue-
re intellectuale & ita ipm̄ intelligere: ita ꝙ nõ niſi rõne in ipſa eſſentia differāt ītellectiuū & intelli
gibile & actus intelligendi: quēadmodū ſupra diximus. Vt ꝑ hoc plane pateat ꝙ ſcd̄m iſtū modum
intelligendi ꝑ aliqd vt ꝑ intellectiuū, multo differēter deꝰ diciť intelligere ꝑ ſuā eſſentiā & angelus
& hõ. Deꝰ eñ intelligit ꝑ ſuā eſſentiā vt ꝑ aliqd ītellectiuū: qđ nihil aliđ reqrit ſuꝑ eſſentiā ad actū
intelligendi: etſi reqrat differens rõne. quia nõ eſt intelligere actū intelligendi ſine rõne intellectiui
& intelligibilis: q̄ ſimul ſunt vnū intellectiuū ſcd̄m actū, vt dictū eſt. ANgelus aūt vel hõ intelli-
V git ꝑ ſuā eſſentiā vt ꝑ aliqd intellectiuū qđ ad actū intelligēdi reqrit ſuꝑ eſſentiā ſuā aliqd aliud dif
ferens re ab ipſa eſſentia: qđ fit ex ꝑte intelligibilis. Si ergo q̄ſtio intelligať ſcđo mõ. ſ. de intelligēdo
ꝑ aliqd ſicut per intelligibile formale & actiuū in actu ītelligendi: dico ꝙ angelus nõ intelligit res
alias a ſe ꝑ ſuā eſſentiā: & qđ plus eſt neq̧ ſuā eſſentiā ꝓpriā, vt iā diceť: ſed ſolum ꝑ aliqd additū
ſuæ eſſentiæ re differens ab illa: ex quo cū intellectiuo fundato in eſſentia angeli fiat vnum princi-
piū actꝰ intelligēdi. & ꝑ actū eſt vnum intelligēs ſecūdum actum ipſa res intellecta. Per ſuam enim
eſſentiā tanq̄ ꝑ rationē intelligibilis intelligere primo & per ſe ſiue ſeipſum ſiue alia a ſe: hoc ſoli deo
conuenit: vt infra patebit quoad intellectū ſuiipſius. Quo ad intellectū vero alioꝝ a ſe, patet ꝙ nul
lo mõ põt ꝑ ſuā eſſentiā intelligere alia a ſe. qm̄ ſua eſſentia nõ eſt ꝓpria rõ alicuius alioꝝ a ſe, quē
admodū eſt eſſentia dei: niſi ſcd̄m opinionē ph̄orū q ponebāt ꝙ intelligētia ſupior eſſet cauſa pro-
pria inferiorū. Ipſi eñ neceſſe habebāt ponere ꝙ intelligētia ſupior inferiora quoꝝ eſt cā, intellige-
ret ꝑ ſuam eſſentiam tanq̄ ꝑ id qđ eſt ꝓpria ratio eius: quēadmodū nos dicimus deū oīa alia intel-
ligere ꝑ ſuā eſſentiam vt per id qđ eſt ꝓpria ratio omniū. Vnūquodq̧ eñ intelligiť ꝑ id qđ eſt ſua
propria ratio non ꝑ aliud niſi in vniuerſali. qm̄ oīs cognitio fit ꝑ aſſimilationē q̄ cõſiſtit in ratione ī
telligendi ex parte intelligibilis. Vñ quia eſſentia vnius angeli nõ aſſimilať eſſentię alterius niſi in
natura cõis generis aut ſpeciei: neq̧ multo minus eſſentiæ cuiuſcūq̧ rei alteriꝰ: per ſuā ergo eſſen-
tiam vnus angelus nihil aliud a ſe intelligit niſi incõplete & in vniuerſali. quia ſemꝑ in quacūq̧ re
alia eſt ratio qua cõuenit cū alia, ab illa qua differt ab eadē. Sed illud ſuꝑadditū eſſentiæ dicit cõmu
nis opinio eē ſpeciē ſiue ſimilitudinē aliquā intelligibilis impreſſam a creatione intellectui: quēad-
modū ſpecies ſenſibilis imprimiť organo ſenſus. Ita ꝙ cuiuſlibet rei quā debet actu ītelligere, debet
habere ſpeciē ſibi īpreſſam qua informeť vt ꝑ ipm̄ fiat quodāmõ ipm̄ intelligibile: & ſit cõpoſitū ex
vtroq̧ vnū principiū actꝰ intelligēdi: & vnū intelligēs ſcd̄m actū, vt ſupra expoſitū eſt. Sed tunc ſe
quunť incõueniētia: q̄ ſupra in rõnibus cõtra illā poſitionē ſunt poſita. Cū igiť p̄ter ſpecies nõ poſ-
ſit ſuꝑ eſſentiam angeli apponi niſi habitꝰ, vt dictū eſt ſupra: dicimꝰ ꝙ illud eſt habitꝰ ſciētialis quo
intelligit res etiā anteq̄ ſint in exiſtētia: quo etiam ipſe intellectus educiť de potentia intelligendi
ad actū. Qui licet īmutet & inclinet intellectū ad actū intelligendi in modū naturæ: quia tamē ſci-
bilia in ipſo nõ ſunt niſi habitu & virtute: ideo ꝑ inclinationē habitus & īmutationē quā facit in ī
tellectu ꝑ ſuā inclinationē non reducunť ad actū vt actu agāt in ītellectū de neceſſitate ſimul: ſicut
reducerēt ſpecies ſi de ſe ſufficerent, vt dictum eſt: ſed ſolum reducuntur ſecūdū poſſibilitatē capa
citatis intellectus diſcurrentis ab vno in alterū, vt tactum eſt in parte. Sed cum vt ſæpe dictum eſt
potentia intellectualis vt ītellectualis & receptiua eſt, ex ſe oīno diſpoſita eſt ad immutationem alte
rius ſuſcipiēdā: et habitus ſcientialis ex ſe ſufficit inclinare & ꝑ hoc īmutare: ad immutationem er
go huiuſmodi faciendam per habitum vanum eſt & omnino ſuperfluum ponere ad actum intel-
ligendi dictas ſpecies in intellectu angelico: quia etiam ab illis qui huiuſmodi ſpecies ponunt, po
nuntur habitus ſcientiales in angelis. Vnde ponimus ſolum habitum ſufficere ſuperadditum
eſſentiæ angeli ad intelligendum neceſſarium. Qui quidem habitus dupliciter poteſt conſidera-
ri. Vno modo vt eſt habitus de prima ſpecie qualitatis. Alio modo vt virtualiter eſt quodammo-
do ipſa ſcibilia: & per naturalem connexionem habet ipſa intellectui ſecundum actum præſen-
tare. Primo modo eſt forma intellectui inhærens & impreſſa. & ideo ſpecies appellari poteſt.

Et de tali ſpecie rerū loquendo dico ꝙ angelus alia a ſe intelligit nō ꝑ ſpecies diuerſas diuerſarū re-
rū:ſed ꝑ vnicā ſpeciem in ſe virtualiter omnes eſſentias rerū vt ſcibilia ſunt cōtinētē: & ꝑ actū imu
tationis circa intellectū angeli cui inſunt ſingulas eſſentias in eſſentię ſuę veritate pſentare obiecti
ue potētē.ſcdm ꝙ ſupra expoſitum eſt.Secūdo mō ſe habet in ratione obiecti mouētis & imutātis
intellectū ad actū intelligēdi.Hoc mō loquēdo de rerū eſſentiis.ſ.vt virtualiter habent ineſſe intelle
ctui in habitu ſcientiali & per ipſum ei obiectiue pſentari: dico ꝙ angelus intelligit res alias a ſe ꝑ
ipſas eſſentias rerū ſibi ꝑ habitū & in habitu ſciētiali actualiter pſentatas. Et quia habitus ſcientia X
lis ſcdm hanc ſecūdā rōnē eſt ꝑ ſe ratio intelligendi in intellectu,ideo ſimpliciter dicendum:ꝙ ange
lus intelligit alia a ſe per ipſas rerū eſſentias ſibi pſentes non in ſe ſubſiſtenteſ ſed ꝑ habitū ſcientia
lem in intellectu exiſtētes,& eidē obiectiue pſentatas:ſed ꝑ ſe mouentes ſcdm actū quo ad actualē in
telligentiam qn̄ actu ſunt pſentatę:ſecūdum habitum quo ad habitualem intelligētiam qn̄ habitu
ſunt pſentatę:Ita ꝙ per ſe obiectū & primū itellectus angelici nō eſt niſi id qđ de re ſic ꝑ habitū ei im
preſſum habet pſentari,& inquantum ſic habet pſentari.Ita ꝙ ſi per ſe in nuda ſubſtantia ſua ꝑ im
poſſibile ponatur abſq; oīm habitu ſcientiali,a nullo omnino imutaret ad actum intelligendi,neq; a
ſua propria eſſentia,neq; ab alia. Vñ qa eſſentię rerū vt ꝑ ſe & primo pſentāt intellectui nō pſentan
tur vt eſſentiæ ſunt abſtractæ ab omnibus conditionibus particularibus & ſingularibus:quia ſciē-
tia non eſt niſi eoꝝ q̄ neceſſaria ſunt,& incōmutabilitatē ſuæ eſſentiæ ſortiuntur,ſecūdum Boetiū
in pricipio Arithmeticę:quales ſolūmō ſunt eſſentiæ rerū iquātū abſtrahūt a tēpore & loco & oībꝰ
particularibus cōditionibꝰ: ꝓpter qđ ꝑ ſe & primo intellectꝰ angelicus ſicut neq; noſter nullā eſſen
tiā aut naturā pticularē itelligit,etiā nec ſuā eēntiā,niſi ſub ſua ſpecie ſub rōne vniuerſalis.Et q̄ ad
hoc non aliter intelligit iſte angelus ſingularis iſtā eſſentiā ſuā ſingularē:q̄ eſſentiā ſingularē illius
alterius angeli.Immo ſpecies ſua vlīs cognita a ſe obiectiue,eſt ſibi ratio & mediū cognoſcēdi ſuam
eſſentiam ſingularē obiectiue:ſicut & quælibet alia ſpecies eſt ſibi ratio cognoſcendi q̄cūq; ſingula-
ria ſub ipſa:vt ipſe angelus ſibiipſi intelligibilis ſit:& intelligit ſuā eſſentiā ſicut & alia intelligibi-
lia & non aliter. EX quo patet:ꝙ magna diuerſitas eſt ex pte intelligibilis in dei intellectu & ange Y
li q̄uis non intelligat res ꝑ ſpecies earū ſibi impreſſas.Patet etiā ſiquis aduertat:ꝙ iſto modo ponen
di cōgruūt dicta ſanctoꝝ & pliorū:& oīa apparentia facillime ſaluanť, & contraria ſoluunť.Conce
dendū eſt ergo illud qđ aſſumptū fuit in primo argumento.ſ.ꝙ angelus non cognoſcit alia a ſe per
ſuā eſſentiā:ſecūdū ꝙ ſupra expoſitū eſt:quia hoc ſoli deo cōuenit:nec etiā ꝑ ſpecies rerū ei impreſ
ſas:quia aut ſemper actu neceſſario & ſimul oīa intelligeret:aut egeret alio tranſmutante vt exiret
de potentia intelligendi in actū:q̄ non oportet contingere ponendo ꝙ intelligat ꝑ habitꝰ ſcientiales
PRImum nō oportet contingere intelligendo per habitus.qm̄ habitus ſciētialis vnicus eſt in quo- Z
libet angelo non determinatus ad aliquā eſſentiam.Propter qđ inclinando intellectū in actum itel
ligendi non naturaliter inclinat a primo actu ad quālibet indeterminate & ſimul quātū eſt ex ſe:et
ſi forte ad aliquam illarum vt ad notitiā eſſentiæ ſuiipſius aut illius qđ magis habet de ratione in-
telligibilitatis. Sed poſtq̄ in actu intelligendi aliqđ intelligibiliū fuerit, voluntate mouente intelle
ctum ipſe ab vno in alterū diſcurrit:& ſecūdum ꝙ ad aliqđ determinate tendit,ad illud habitus in
clinat determinate.Species autem impreſſę quia ſingulę ſunt & diuerſæ ſecūdum diuerſitatem eſ-
ſentiarū:& actio vnius quantum eſt de ſe non dependet ab alia:quantū ergo eſt de ſe quælibet illa-
rum ſecundū totā ſuā virtutem inclinat ad immutandum ſuum intellectum ad actum intelligen-
di pſentando ſuum intelligibile.Et ideo quantum eſt ex parte ſpecierū mouētiū ſimul immutať ad
intelligendum ſimul ſingula.Et ſi forte non intelligat ſimul,hoc eſt quia non poteſt ſimul conuer-
tere ſe ad ſingula vt ipſe aduertat:imo ſi aduertat vnum poſt alterum,hoc non ſit noua immuta-
tione,qua de nouo per ſpeciē inclinatur , & de nouo obiectum pſentatur:ſicut cōtingit cū aliqđ ſit
pſens oculo & ſpeciem iprimit & non videť quia non adeſt intentio:cūq; adfuerit intentio non ſit
noua a ſenſibili immutatio,ſicut neq; nouæ ſpeciei impreſſio.Et ſic ponendo ſpecies,ad minus an-
gelus ſic in habitu omnia ſimul intelligeret, vt ſi vnum poſt alterum differentium per eſſentiā in-
telligeret:hoc non eſſet noua immutatione nec noua verbi vel obiecti præſentis cōceptione:ſed ſo-
lum noua aduerſione:quia ſolummodo nouo reſpectu ſe habēdo ad obiecta percepta.quod eſt incō
ueniens.Et patet quomodo hoc nō ſequiť ponēdo intelligere per habitus.quia ibi ad quēlibet actū
intelligēdi pōt poni noua immutatio ꝓpter habitꝰ indeterminationē ab obiecta,vt dictū eſt. Simili A
ter ſcdm nō eſt neceſſe contingere ponēdo intellectū fieri ꝑ habitꝰ.qa eī ex ſe inclinat & nō deter-
minate ad qđlibet,ſed ſolū ad aliquod primū:poſt qđ cū intellectū fuerit & a itellectus moueť ab ipo
per imperium voluntatis tunc determinate mouet ad aliud ſecundum ꝙ impellitur erga illud a

volũtate:ita ꝙ ſi curſu & ordine naturali procederet intellectus angelicus intelligendo,intelligeret
ordinate vnũ poſt aliđ ſcđm ordinẽ graduũ naturarũ:queadmodũ ſi ĩtelligẽdo numeros ꝓcederet
ab vnitate in binariũ,& a binario in ternariũ,& ſic deinceps:inquãtũ ſpẽs rerũ ſe hñt mõ numeroꝝ
ſcđm phm.Sed ꝙ modo interſcalatim intelligit vnũ poſt aliđ media intermittẽdo:hoc facit ſecũdũ
imperiũ liberę voluntatis:inquãtũ ꝓcedẽte cognitione alicuius in q̃ alia incognita actu cognoſcunt
aut vt in vlĩ aut vt in ſilĩ aut cõtrario aut diſpato.q̃ cognitio ſufficit ad mouẽdũ deſideriũ volũta
tis,vt moueat intellectũ vt diſcurrat ad actualẽ ꝑceptionẽ ſcđm ſe incognitorũ,ſcđm ꝙ dicit Au-
guſt.iiii.de tri.cap.prio.In his rebꝰ in q̃bus vſitate ſtudiũ dr̃,ſolẽt excitare amores.Et ĩfra.Qđ q̃ſq
prorſus ignorat amare nullo mõ põt.Et infra.Quo igit̃ notũ eſt:ſed nõ plene notũ:eo cupit animꝰ
de illo noſſe qđ reliquũ eſt.& ca.ii.Quilibet igit̃ ſtudioſus q̃libet cupidioſꝰ nõ amat icognita ẽt cũ
B ardẽtiſſimo appetitu inſtat ſcire qđ neſcit.& ſic ſemꝑ poſt vnũ intelligit aliđ noua ĩmutatiõe.PER
ſpecies vero impſſas ſi nõ ab initio moueret̃ naturaliter ab aliqua illarũ ꝑ ſe,nec ĩ poſterũ ſine alio
educẽte de potẽtia ĩ actũ cõpoſitũ ex ĩtellectu & illa ſpecie.q̃a nihil educit ſeipm̃ de potẽtia in actũ.
Nec põt dici ꝙ ad hoc ſufficit ĩtẽtio volũtatis.qm̃ voluntas nõ mouet ĩtellectũ ꝑ ĩtẽtionẽ niſi poſt
aliquã cognitionẽ.Oporteret ergo ꝙ aliq̃ ſpẽs moueret naturalit̃ priꝰ intellectũ:& q̃ rõne vna & ſin
gulę:q̃a quãtũ vna eſt in actu & intellectu,& alia.Et ſic q̃ rõne vna mouebit ĩtellectũ ĩ actu,eadẽ rõ
ne & q̃libet alia ſcđm analogiã ſuę virtutis.Qđ nõ oportet ponere in habitu:etſi prio naturalit̃ mo
ueat ad vnã eſſentiã cognoſcẽdã q̃ alteram.qm̃ in ſua eſſentia nullã illarũ determinat tanq̃ ſilĩtudo
C ꝓpria eius:vt ſic ſemꝑ eẽt noua attẽtio & aduerſio obiecti ſine noua ĩmutatione,vt dictũ eſt.PRAE
terea etſi voluntas mouet intellectũ ĩmꝑando vt intelligat & diſcurrat, nõ tñ eſt ponẽdũ ꝙ aliquo
mõ ipm̃ ad actũ intelligẽdi ĩmutat.imo qđ ĩmutat nõ põt eſſe niſi obiectũ:& hoc vel in ſua ſpecie ĩ
preſſa vel in habitu.Si ergo ſpecies nõ ſemꝑ actu ĩmutaret,neceſſe eſſet ꝙ noua ĩmutatio in cõpoſi-
to ex intellectu & ſpecie fieret ab obiecto vt eſt in ipſo habitu:ita ꝙ nunq̃ ad actũ intelligẽdi nouũ
in angelo ſufficit ſpecies ſine habitu.qm̃ ſi ſufficeret vt eſſentia angeli nuda ab oĩ habitu ſcientiali
poſſet ꝑ ſpecies innatas intelligere:ſicut intellectꝰ noſter ꝑ vlĩa abſtracta a phãtaſmate: & ita ꝑ ſpe-
cies exiſtẽtes in phantaſmatibus:tũc habitꝰ ſciẽtiales poſſent in angelo gñari de nouo ſicut & in in
tellectu noſtro.qđ falſum eſt.q̃a tunc intellectus angeli eſſet quo ad hoc materialis ſicut eſt intelle-
ctus noſter:nec ſupmũ intellectꝰ noſtri eſſet ĩfimũ intellectꝰ angelici:qđ falſum eſt. Qm̃ ſcđm ꝑde
terminata angelus habet naturaliter habitꝰ ſciẽtiales ſibi cõcreatos.Quare cũ ſpecies ad actũ ĩtelli
gẽdi ãgeli nõ ſufficiũt ſine habitu,& ipſe ſolus habitꝰ ſufficit,ſicut dictũ ẽ,ſupfluũ aũt ẽ ſemꝑ pone
re aliquid fieri ꝑ plura qđ ęqualiter põt fieri ꝑ vnũ aut ꝑ pauciora,ſemꝑ meliꝰ eſt ponere ſi ſit poſſi
bile fieri qđcũq; ꝑ vnũ aut ꝑ pauciora q̃ ꝑ plura, & ꝑ finita q̃ ꝑ infinita,ſicut dicit phus prio phy-
ſicoꝝ.Etſi igit̃ nulla eſſet ratio alia mouẽs ad negãdũ ſpecies impreſſas q̃ ꝙ habitꝰ ſufficit ad actũ
intelligẽdi ſine illis:& nõ ecõuerſo:nullo mõ poſſem aſſentire poſitioni ſpecierũ impſſarũ. PRAE-
D terea qđ argutũ eſt cõſequẽter cõtra formas impſſas:ꝙ.ſ.neceſſario eſſent impreſſę:vt ſpecies ꝑticu
laris ſub rõne vlĩs:nullo mõ poteſt induci contra poſitionẽ de habitu.Illud eñ cõuenit ſpeciebus ĩ
preſſis:quia determinatę ſunt ipſis eſſentiis & ſpeciebus rerũ.Et ideo vt oĩno reſpõdeãt eis,oporte
ret eas ſub eadẽ ſpecie imprimi ab alio ſub qua imprimerẽtur ab ipſa rei eſſentia : queadmodum ſi
figurã quã ſigillum aliquod imprimeret in cęrã mollẽ,aliquis aliꝰ imprimeret,neceſſe eſſet ad hoc
ꝙ omnino figurę ſigilli reſpõderet illa figura ab illo impreſſa : ꝙ oĩno talem & ſecundum eandem
rõnẽ imprimeret,qualem & ſecundum quã rationem ipſam imprimeret ſigillum.qđ nõ conuenit
habitui:eo ꝙ ipſe eſt qualitas vnica nulli eſſentię determinata ſcđm actũ:ſed ſolũmõ in virtute cõ
tinẽs oẽs & in actuali ĩmutatiõe determinata ad ſingulas,ſucceſſiue ſingulas reprę̃ſentans,vt dictũ
E eſt. PRAEterea illud aliud argumentum contra ſpecies impreſſas:ꝙ ꝓ̃ſentia rei magis eſt cauſati
ua ſpeciei in intellectu,ſicut & in ſenſu,q̃ econuerſo:cũ tamen illud quo fit actus intelligẽdi ſit cau
ſatiuum per ſe ꝓ̃ſentię obiecti in intellectu,nullo modo poteſt induci contra poſitionem de habitu.
Illud eñ conuenit ſpeciei ex eo ꝙ ſecundum ſe eſt determinata ſimilitudo obiecti:q̃ potius eſt cau
ſata a re q̃ ſit eius aliquo modo per praeſentiam alicuius exiſtentiae cauſatiua,vt dictum eſt.Habi
tus autem,vt dictum eſt,nullam omnino habet determinationem ad obiecta:& nullo etiam modo
in nobis habet cauſari per ſe a rebus.Ex eo enim ꝙ intellectus noſter immutatur ab obiecto ſimpli-
ci intelligẽtia,nullus habitꝰ ſciẽtialis gñat̃:ſed ſolũmõ gñat̃ ex actibꝰ intellectꝰ cõferẽtis ſimplicia ĩ
F tellecta,vt infra videbit̃ de gñatiõe habituũ.PRAEterea qđ arguebat̃ de ĩfinitate ſpecierũ q̃ ſimul
eſſent intellectui angelico impſſę:illud nullo mõ eſt cõtra poſitionẽ de habitu.qm̃ habitus vnicus ẽ
non determinatus ad aliquod obiectum,virtute tamen in ſe habens ſingula.Ita ꝙ ſi eſſent infinitę

ſpecies & eſſentię creaturarũ,vnico habitu ſufficeret intelligere ſingulas,& in ĩfinitũ ꝓcedẽdo vnã
poſt aliã:& hoc tãto expeditiꝰ & lympidius ſingula intelligẽdo:quãto habitꝰ ſimplicior fuerit & mi
nus determinatꝰ in natura & eſſentia ſua: ſecũdũ ꝙ angeli ſuperiores ponunť intelligere ꝑ habitꝰ
ſimpliciores & minus determinatos q̃ angeli inferiores:de quo nihil ad pñs. AD illud:ꝙ nõ intel G
ligit ꝑ rerũ eſſentias:quia tũc non intelligeret nõ entia:qa ipſa ſicut nõ ſunt in re extra,ſic nec ſunt
in intellectu niſi ſint ibi in ſuis ſpeciebꝰ:Dicẽdũ ꝙ falſum eſt.immo bñ ſunt in ipſo in vna ſpecie q̃ ẽ
habitꝰ ſcientialis & quõdãmodo oĩa ſcibilia,vt prædictum eſt,& vt credo quantũ oportet ad p̃ſens
ſufficienter eſt expoſitum.

Queſtio.xv. Arg.princi. Circa ſcd̃m arguitur,ꝙ vnus angelus nõ põt aliqd de nouo cognoſcere ꝑ alteriꝰ
angeli oꝑationẽ ſiue loquẽdo ſiue illuminãdo:qa tũc vnus ab alio aliqd reciperet:
& vnus in alio aliqd ageret:qđ eſſe nõ põt.qm̃ nõ põt agere in eo lumen ſpũa-
Secundum. le aut ſpeciẽ:qa hoc deꝰ facit ꝑ creationẽ. Neq; etiã p̃ſentiã obiecti.quia ex ſe in
In oppoſitũ. actu ꝓprio ĩtelligẽdi qlibet angelus habet res obiectiue ſibi p̃ſentes.ergo &c.IN
Reſolu.q. cõtrariũ eſt doctrina ſanctoꝶ,Dionyſii.ſ.& alioꝶ. Quæſtio iſta tres habet ar- H
ticulos.Primus eſt de angeloꝶ illuminatione.Secũdus vero de eoꝶ locutiõe.Tertiꝰ de vtriuſq; no-
Angelorum illuminatio. uitate.De qbꝰ ꝑ ordinẽ eſt ꝓſequẽdũ. DE illuminatiõe igiť ẽ ſciẽdũ:ꝙ ad cognitiuã potẽtiã ange- I
loꝶ illumĩatio ꝑtinet.Ita ꝙ oĩs cognitio ex illumĩatiõe ꝓcedit:vt ſcire ſeu ĩtelligere aut vlř natura
lit cognoſcere.Cũ cognoſcere nihil aliđ ſit q̃ intellectũ lumĩe q̃ illuminatꝰ eſt ĩ ſe ſpũalił lucere.Sciẽ
tia ei ſcd̃m actũ nihil aliđ eſt q̃ cogniti manifeſtatio apđ ĩtellectũ.Iuxta illđ qđ dicit Aplꝰs ad Ephe
ſios.Oĩa a lumĩe manifeſtãť.Ita ꝙ cum oĩs ſciẽtia & manifeſtatio ĩtellectui ſcd̃m actũ ẽ ꝑ obiectũ ſplẽ
dẽs ſcd̃m actũ in ĩtellectu:& hoc ſicut lumẽ in ĩtellectu:& ꝑ hoc ipm̃ ſcd̃m actũ ĩmutãs ſcd̃m modũ
expoſitũ in p̃cedẽti q̃ſtiõe:oẽ obiectũ cognitũ ſcd̃m actũ lumẽ diciť.dicẽte aplo.Oẽ qđ manifeſtať lu
men eſt.Et hoc qa ſicut lumẽ in corporibꝰ eſt viſibile primũ & ꝑ ſe:ꝑ qđ etiã alia videnť ĩquãtũ ſũt
luminis ꝑticipãtia,& inquãtũ ſunt lumine exteriori illuſtrata:ſic & in ſpũalibus lux prima q̃ deus
eſt, primum eſt & ꝑ ſe intelligibile: cuius ꝑticipatione in eſſe formali vniuſcuiuſq; & illuſtratione
oĩa alia intelligunť.Quare ſicut illuminatione corꝑali ille diciť domũ illuminare:aut oculos corꝑa
les ad vidẽdũ: q facit quocũq; mõ vt lumẽ in medio ſplẽdeat & ad actũ vidẽdi immutet:ſic in pro-
poſito ſpecialiter de illuminatione angeloꝶ ille diciť angelũ illuminare q quocũq; mõ facit in intel-
lectu angelico quo actu illuſtrať ad intelligendũ:& ſic ſpũaliter lucet.qa illud quo immutať non eſt
niſi lumen:quo illuminať vt luceat,ſicut dictũ eſt.Qđ põt duplicił fieri ĩ ſpũalibus ꝓportionaliter K
illuminationi q̃ fit in corporalibus.Vno modo lumen infundendo.Alio mõ aliqd faciẽdo quo facto
lumen infundiť,ab alio tamen. Lumen infundẽdo cõtingit illuminare dupliciter tã in corporalibꝰ
q̃ in ſpiritualibus.Vno modo ipſam lucẽ qua oculus illuminať ad vidẽdũ alia ab ipſo lumine ꝑ ſe ĩ
oculo cauſando & multiplicãdo:quẽadmodũ ſol lumẽ ſuũ infundit oĩ oculo corꝑali e directo oppo-
ſito.Alio mõ aliqd lumen participãs oculo vt eo illumineť ad ſe vidẽdũ ꝓponẽdo:quẽadmodũ an-
te ponẽs oculo aperto in tenebris piſcium ſquammas aut lignum putridum:cuius lumen ex ſe vi
detur in tenebris. Secundum primum modum ſolus ille habet intellectum angelicum illumina-
re q habet in eo tale lumẽ cauſare:qđ nõ eſt niſi lumen naturale intellectus angelici qđ ſolus deus
ei ꝑ creationem infundit:aut aliqđ lumẽ ſupnaturale gratię:aut glorię: qđ ſimiliter ſolus deꝰ ĩfun-
dit nõ faciẽdo ipm̃ eſſe vbi nõ erat:ſed faciẽdo ipm̃ ibi eẽ ſcd̃m aliũ modũ q̃ priꝰ erat.ſ.aut tãq̃ rõnẽ
& mediũ cognoſcẽdi obiectiue alia a ſe nõ aũt ſeipſum:quẽadmodũ ponit Auguſt.ꝙ oẽ verũ in lu
ce primę veritatis cognoſciť.maxime verũ ſupnaturaliter cognoſcẽdũ,ſcd̃m ꝙ expoſuimꝰ alibi:aut
tãq̃ obiectũ cognitũ ſicut ſe manifeſtat beatis vel ſimpliciť vel ad horã. Vñ cũ angeli nõ poſſunt eẽ
creatores luminis alicuius vel naturalis intellectui vel ſupnaturalis eidẽ: nec ẽt ipm̃ lumen increa
tũ manifeſtare põt aliquo dictoꝶ modoꝶ:dicẽdũ ſimpliciter ꝙ ſcd̃m iſtũ modũ vnus angelus aliũ
illuminare nõ põt.Sed phi q ponebãt intelligẽtias inferiores creari a ſupiorībꝰ,ponerẽt ꝙ intelligen
tię ſupiores illuminarẽt ĩferiores infundẽdo eis lumẽ intelligẽtię naturalis.Illuminare aũt ꝓponẽdo
oculo intellectꝰ aliqd participãs lumẽ illuminãs intellectũ ad ſeipſum ĩquãtũ habet rõnẽ luminis
cognoſcẽdũ:hoc mõ angelus angelũ põt illuminare:ea q̃ intelligẽda ſunt & cognoſcẽda ꝓponẽdo
& manifeſtãdo eidẽ:q̃ ꝓpoſita intellectũ illiꝰ ĩmutãt ad ſe cognoſcẽdũ.Sed iſte modus ad doctrinã
& locutionẽ ꝑtinet angeloꝶ:de qbus erit ſermo in ſcd̃o articulo.vñ Auguſt.exponẽs illud pſalmiſtę
Leuaui oculos meos in mõtes:vñ veniet auxiliũ mihi &c.per mõtes ĩtelligẽdo creaturas ſupiores
illuminatas a deo in qbus non eſt ponẽda noſtra ſpes: nec finale auxiliũ expetẽdũ:de quoꝶ montiũ
numero nõ tã erant apoſtoli & maiores in eccleſia de qbus loquiť Auguſt,q̃ angeli ſancti:dicit ſer
mo.ſcd̃o ſup Ioannẽ ſic.Mõtes poterũt loqui vt nõ poſſint illuminare:qa & ipſi illuminati ſunt au

diendo.Si vero loquamur de illuminatione ſcdo mō pricipali,ſic eſt dicēdū ꝙ angeli inferiores hn̄t
a ſupioribus illuminari.poſſunt eni̅ aliqd agere circa inferiores:quo facto lumen qđ illuminat ad co
gnoſcendū alia a ſe infundatˀ: qđ,vt iā dictū eſt,angeli non poſſunt īfundere.Et ſic licet non poſſint
illo lumine illuminare ipm̄ principaliter infundendo:illo tn̄ illuminaut aliquid operando,quo facto
lumen illud īfunditˀ.Qđ dupliciter fieri pōt:vel mere cōtrariū impediēs amouēdo,vel cū hoc diſpo
ſitionē neceſſariā inducēdo.Primo mō qui facit feneſtrę apturā in pariete amouēdo obſtaculū clau-
ſurę impediēris ne.ſ.lumē ſolis poſſit īfundi:ille dicitˀ lumē infundere & domū illuminare. Per hūc
modū dico angelum vnū aliū illuminare. Vn̄ Auguſt.ſup illud pſalmi.cxviii.Da mihi itellectū,oſtē
dens qualiter hō illuminetˀ ad cognitionē ſupnaturalē a deo mediāte angelo illuminante:qđ idē eſt
de illuminatione angeli inferioris a ſuperiori:quia illuminatio nō fit p ſe ad cognitionē naturalem
ſed ſupernaturalē:eo ꝙ talis illuminatio ſupnaturalis eſt & lumine ſupnaturali,vt iam dictū eſt,di
cit ſic.Qui dicit deo da mihi intellectū vt diſcam mandata tua,nō oino expers erat.Intellectū dari
petit q iā ſcit itelligere.Sed ſi pōt hoc & āgelus facere,qd ē qđ iſte hō a deo ſibi poſcit vt fiat:& rn̄-
dens ſubdit. Deꝰ itaqꝫ p ſeipſum, qa lux eſt,pias mētes illuminat,vt diuina intelligāt.Et ſi ad hoc
miniſterio vtitˀ angelorꝫ,pōt qdē aliqd agere angelus in mētē hoīs,vt capiat lucē dei:& p hāc intelli
gat:ſed ita dicitˀ intellectū dare hoi & q̄ſi(vt ita dicā)illuminare hoiem:quēadmodū qſqꝫ dicitˀ lumē
dare domui vel illuminare domū cui feneſtrā facit:cū eā nō ſua luce penetret & illuſtret:ſed tn̄mō
L aditū quo penetretˀ atqꝫ illuſtretˀ apiat. Scđo mō medicina i vitiato oculo amouēs ęgritudinis vi
tiū & ſanitatē iducēs neceſſariā ad hoc vt ab aīa vim cernēdi recipiat,q̄ ē ſicut lumē oculi naturale
dr̄ oculū illuminare ſiue lumē ei īfundere.Per hūc ēt modū dico angelū vnū aliū illuminare:vt nō
ſolū dicamꝰ āgelū agere aliqd i āgelū q̄ facto illuminetˀ:& hoc remouēdo ꝓhibēs,hoc ē diſpoſitionē
cōtrariā luminis infuſioni & receptioni in intellectu:quēadmodū remouēs ab aere fumū ei cōmixtū
facit vt clarius illuminetˀ:ſed cū hoc dicamus angelum vnum in aliū agere,diſpoſitionē cōtrariā lu
minis ab intellectu angeli remouēdo,& diſpoſitionē cōtrariā cōgruētē luminis receptioni inducē-
do:qua adiuuatˀ quodāmō vt lumē recipiat:& hoc quēadmodū ille q aerē dēſum rarificat ad ſuſce-
ptionē luminis clarioris eū quodāmō adiuuat.Vnde Auguſt.poſt verba ſua ꝑdicta ſubdit.Deus &
hois mētē rōnalē & intellectualē fecit q̄ poſſet capere lumen eius:& angelum talē fecit q opari aliqd
tale poſſit:vn̄ ad capiendū lumen dei mēs adiuuaretˀ humana:& eandē ſic adiuuat mentē vt ange
licā recipiat opationē:& eā ſic adiuuat de ſeipſo vt nō ſolū q̄ a veritate mōſtrantˀ: ſed ipſam quoqꝫ
ꝑficiēdo ꝓſpiciat veritatē.Ad quorꝫ ampliorem intellectū ſciēdū:cū oīa naturaliter & ordinatim in
uicem ſint cōnexa ſcđm ꝙ tactum eſt ex dictis Dionyſii in ꝓcedenti quæſtione,illa cōnexio nō tn̄
eſt intelligēda ſcđm gradū & ordinē naturarū,vt vbi deficit & cōſummatˀ ꝑfectio inferiorꝫ ibi inci-
piat & ꝓcedat ad gradū altiorē ꝑfectio ſupiorꝫ:vt ibi i pte expoſitū eſt:ſed cū hoc itelligēda eſt pri-
cipalius ſcđm gradus.ſ.& influentiarū & opationum:vt ſemp creatura inferior in gradu & ordine
naturę quo ad aliqd naturaliter eſt in potētia ſecūdū ꝙ ſupior eſt in actu:p quā inferior reducibilis
eſt naturaliter de potētia ad actū.Et hæc eſt influentia vl̄is q̄ incipit a principio prīo:& ꝓtēditˀ gra
datim p media vſqꝫ ad infimā creaturā q̄ eſt materia prima:quā phi appellauerūt cathenā auream
qua vniuerſa adinuicē cōnectuntˀ ad cōſtituēdū vniuerſi vnitatē.Ita ꝙ ſi cōnexio p influētiā talem
nō eſſet in vniuerſo,vniuerſum nō eſſet vnū niſi ordine aggregatorꝫ,ſicut eſt murus vnus vel lapi-
dū aceruus.Vn̄ dicit Auguſt.iii.de trini.ca.v.Volūtas dei i ſpiritibꝰ tāq̄ in excelſa & ſancta & ſecre
ta ſede præſidens in domo & tēplo ſuo,inde ſe qbuſdā ordinatiſſimis creaturę motibꝰ primo ſpūali
bus deinde corporalibꝰ p cuncta diffundit.Sed quēadmodū corpa craſſiora & īferiora p ſubtiliora
& potētiora ordine quodā reguntˀ:ita oīa corporalia p ſpiritū vitę rōnalē,atqꝫ vniuerſa creatura p
M creatorē ſuū. HINC etiā dicit phus.xii.metaphy. Oīa ordinata ſunt inſimul aliquo mō.ſ.p mu-
tuā depēdētiā influētię.Vn̄ qa iſtā influētiā nō ponebāt phi niſi p motū cæleſtium corporꝫ,ideo ſe-
cundū numerū motuū ponebāt numerū itelligētiarū.Et ꝙ ſi qua eſſet q̄ nō moueret aliqđ corpus
illa eſſet otioſa & fruſtra.ſcđm ꝙ dicit.xii.metaphy.Cōmentator. Angelus ergo inferior quodam-
modo eſt in potētia & impfectus,reducibilis ad actū p naturalē influētiā ſupioris in ipm̄,qua i ſtatū
N naturalis ꝑfectionis vltimate cōſtituatˀ. CVM igitˀ ꝑfectio oīs in naturalibus creaturarū eſt ꝓpter
opus ſibi ꝓpriū:quo habet ſuā ꝑfectionē:ſolus eni̅ deꝰ habet ſuā ꝑfectionē abſqꝫ opatiōe alia a ſubſtā
tia ſua,ſcđm phm̄ & Cōmētatorē.ii.cęli & mūdi:vltima aūt ꝑfectio ꝓpter opus vltimū:opus aūt an
geli inquātū eſt intellectualis natura,eſt intelligere:& vltimū & ꝑfectiſſimū opus intelligēdi eſt itel
ligere p diuinā illuſtrationē & illuminationē ſup oēm curſum itelligēdi lumine itellectꝰ naturalis:
per illā ergo īfluētiā q̄ angelus ſupior agit in īferiorē ipm̄,vt dictū ē,de potētia reducēdo i actū,agit

vt angelus iferior a deo illuminet: qđ appellauit Auguſtin⁹ iuuamētū: quo ãgelus inferior a ſupiori adiuuat vt a deo illuminet. CIRca ſcđm.ſ.de angelorum locutione, ſciēdū: q aliquorum eſt opinio q O locutio in angelis aliud eſt ab intelligere, vt nutus qdã aut ſignū quo id qđ p actū intelligēdi vnius cōcipit alteri indicat. ſcđm q prime Corinth.xiii.ſup illud. Si linguis hoim loquar & angelorum, dicit gloſ. Quibus angeli ppoſiti ſignificãt minoribus qđ de dei volūtate pręſentiūt: qđ fit aliqbus nutibus. SED ſi angelus loquat angelo nutibus hmōi, neceſſe eſt q ſint aliqd opatū ab angelo operatione itellectuali: quia loqui itellectus eſt & rōnis. Si igit loqui nō ē intelligere: nut⁹ hmōi eſt aliqd operatū ab intellectu pter actū intelligēdi, nō ipſe cōceptus mentis. & ſic nō eſſet verbū niſi quēadmodū facta ſenſibilia verba dicunt, & nutus monachorum. Quare cū non eſt pprie loq ſine verbo proprie dicto, loqui ergo in angelis tranſumptiue & nō pprie diceret: qđ nō eſt verū. Sic enim ois creatura ſcđm Auguſtinum eo q nutus dei quodãmō eſt, loquit & clamat quia de⁹ fecit eã. Si igit loq pprie ponam⁹ in angelis, dico ſcđm pprietatē rei non vſitatiōis nois qua loq dicunt hoies verbo vocis: ſed verbo mētis qđ veri⁹ dicit verbū q̃ verbū vocis: cū hmōi verbo mentis nemo loquat, niſi actu intelligēdi: quo actu cōcipit ipm verbū: nō eſt dicēdū q aliud ſit in ãgelo loq q̃ itelligere. Et hoc ideo maxime: qa nō eſt pprie loq ſine pprio verbo. Et ppriū maxīe verbū in ãgelo nō eſt niſi cōceptus p opationē intelligēdi. Nihil ergo re aliud eſt dicēdū eſſe in angelo loqui q̃ intelligere. SED Q differt ab intelligere rōne: quia dicit intelligere vt intelligentem reſpicit abſolute, & in verbo ſuo aliquid apphendit. Dicit aūt loq inquantū ordinat ad indicãdū alteri rē q̃ i ipſo verbo cōcipit: quã ille ſcđm ſe nō pōt cōcipere. quēadmodū nos qa nō poſſum⁹ indicare alteri hoi verbū mētis noſtra vtimur verbo corporis ad illud indicãdū p ipſo. Ita q ſi hō poſſet verbū mētis noſtrę videre, nō vteremur ad idicãdū illud aliquo verbo vocis: ſicut ſi angelus vnus oēm cōceptū quē habet in ſe naturaliter videret ali⁹ angelus, nō vteret alio cōceptu ad illū indicãdū, vt iã patebit. Et hmōi verbū ſiue cōceptus patēs indicatiuus alterius latētis: qui dicit verbū locutionis: vt i intelligente abſolute cōſiderat, dicit cōceptus: vt vero ordinat ad aliū cōceptū alteri idicandū, dicit nut⁹. Quia igit verbū quo angelus loquit, eſt cōcept⁹ mētis angelicę ordinat⁹ ad aliqd alteri indicãdū p verbū illud: ad vidēdū quō hoc fiat, & qs cōcept⁹ dicat verbū, aut loqui, & qs nō: oportet intelligere q notitia angeli eſt duplex. Quędã pure naturalis: qdã ſupnaturalis. Naturalis aūt nō eſt niſi qditatū vniuerſaliū & eſſentiarū oīm creaturarū vel in verbo vel in ppria natura. Viſo eñ verbo naturaliter videtur illę in ipſo. Et ptinet quodãmō ad beatitudinē eſſentialē cognitio hmōi eſſentiarū. q̃ etiã naturaliter in habitu angeli ipſi cōcreato intelliguunt ab ipſo: licet nō ſimul ſicut i verbo. Eſt etiã notitia angeli naturalis ſingularium exiſtētiū pticipãtiū qditates: quæ ſtatim cū ſunt i rerū exiſtētia, naturaliter cognoſcit. Sūt ei vlia cognita rōnes cognoſcēdi ſingularia, vt iã declarabit. Cognitio vero ſupnaturalis omnino eſt cognitio ſingulariū futurorū depēdētiū a ſola volūtate diuina & pſcientia. Qualis erat notitia de q̃ gēte & in quo tpe & in quo loco et de q̃ virgine Chriſtus carnē erat aſſumpturus priuſq̃ ipſam aſſumpſit. Hoc eñ nō verbo naturaliter angelus cōcipe potuit: nec i ppria natura: ſed ad hoc indiguit ſpeciali reuelatione. DE eis q̃ naturaliter cognita ſunt ab ãgelis beatis: R ſiue in verbo: ſiue in ppria natura, non fit pprie locutio. Quia omnia illa quilibet angelus videt: licet differenter ſecundum maiorem & minorem lympiditatem: ſecūdum q lympidius vident verbum, et habitu ſimpliciori & magis vniuerſali ſuperiores cognoſcunt res creatas q̃ inferiores. Vanum enim videt angelum angelo indicare qđ ex ſe nouit tãtū quantū poſſet illud noſſe altero angelo indicante: niſi forte ad admirationē: aut excitationem diuinæ laudis: aut alicuius huiuſmodi ad inſtructionem autem nullo modo. Vnde locutio angelorum proprie non fit niſi de illis particularibus factis: quæ.ſ. ſpeciali reuelatiōe ab vno ſupernaturaliter cognoſcunt, ita q non ab alio: quæ non poteſt cognitione naturali videre angelus vnus in alio: neq in verbo: neq in exiſtentia rerū. licet enim angelus quilibet non ſolum in ſe videt rerum eſſentias, conceptus eſſentialiter formando circa eas: ſed etiã ſimiliter in alio: cū ille de eis formet huiuſmodi conceptus: videt etiam particularia naturaliter quæcunq ſunt in exiſtentia rerum: & hoc in ipſis rebus extra: particularia tamen contingentia futura: & conceptiones formãdas circa ea aliorum nullus videre naturaliter poteſt cum ea vni reuelantur. qm̄ ratio intelligendi particularia: ſiue reuelentur: ſiue nō, ſic ex rerum exiſtentia cognoſcuntur ſicut obiecta vlia intellecta: quia non repſentantur intellectui angelico ſicut neq humano niſi ſub formis ſuorum vniuerſalium indiuiduatis actualiter in ipſis. Vnde huiuſmodi indiuidua reuelata in ratione ſuorum vniuerſalium ſupernaturaliter cōcipiuntur: ſicut cū poſtmodum fuerint facta in exiſtentia rerum concipiuntur in ratione illorum vniuerſaliū naturaliter. Ita q licet vnus angelus videt in alio formas vniuerſales quæ ſunt rationes cognoſcendi

particularia quæcunq;: non tamen per illas formas vniuerſales q̄s videt in illo: videt in illo particularia quæ videt ille, ſiue ille videat reuelatione: ſiue in exiſtētia rerum, licet illa pticularia quæ ſunt
S in rerum exiſtentia videat per vniuerſalia quæ videt in ſeipſo. ANgelus enim videns obiectiue in ſe eſſentiam humanitatis priuſq̄ fiat ille homo: verbi gratia, Antichriſtus: per illam nōdum nouit Antichriſtum: ſed cum eſt in exiſtentia habens humanitatē participatam, aut cū notitia eius ei ſupernaturaliter fuerit reuelata. Vñ cū reuelatum fuerit vni angelo: ſcilicet homo ille qui erit Antichriſtus: & hoc nō fuerit alteri reuelatū: & ille cognitiōe naturali nō poſſit hoc ſcire: de tali proprie habet locutio fieri: vt illud qđ videt de illo particulari ſignato in atomo indiuiſibili per reuelationem in rōne ſui vniuerſalis abſq; oīs conceptus & notitiæ innouatione quam addat ſingulare vt ſingulare cognitum ſup vl'e cognitum vt vniuerſale, formet ſibi vnum nouum cōceptum intellectualē quē alius naturaliter poſſit conſpicere de particulari vago: ad exprimendū illud particulare ſignatum. Sicut em̄ nos ſingularia ſignata a nobis cognita ſub ratione ſignati alteri loquēdo exprimere nō poſſumus niſi verbis indicātibus ſingularia vaga cū qualibuſcūq; ꝓprietatib⁹ deſignātibus & determinantibus exprimantur: conſimiliter angelus ſingulare ſignatū cognitum a ſe dicta reuelatione alteri loquendo non poteſt exprimere niſi per verba ſua, quæ ſunt conceptus indicantes ſingulare vagum: ita ꝙ ſemp de ſignatis ſingularibus fit locutio per ſingularia vaga: nec pōt vnus angelus ſub eadem ſignatione ſub qua ipſi reuelatū eſt, alteri loquēdo manifeſtare. Quē quidem conceptū de hmōi ſingulari vago: alius angelus videt in intellectu illius angeli: & format conſimilem cōceptum vagum in ſuo intellectu de illo particulari ſub ratione ſui vniuerſalis. Et ꝑ hoc ille angelus alius verbum locutiōis alterius dicitur audire, quia in angelis videre & audire nō differunt. Et ita licet, vt iam diximus, loqui eſt intelligere: tamen intelligere qđ eſt loqui, & verbū conceptum quo loquitur, quæ ſunt idem re: & intelligere & verbum conceptū quæ indicanť per illa, differūt re ſicut diuerſi cōcep⁹: vnus vagus, alius ſignat⁹ de eodē. Hoc em̄ itelligere qđ eſt loqui, eſt nouus conceptus formatus ab angelo volūtarie ſecundū illud qđ eſt ei reuelatum ad illud indicandum. Et ſecundum hoc nutus eius proprie dici poteſt. Et iſte cōceptus indicatiuus in ſe verus conceptus eſt: & intelligere quoddā ſecundum ſe. Sed loqui diciť vt in ſe accipit rationem nutus ad illum conceptum indicandum. Et ſic ille conceptus vt eſt intelligere, & vt eſt loqui, inter ſe differunt ſola ratione. ET quia ex natura ſua non ordinatur neq; concipitur niſi ad indicandum alium conceptum occultū: qui non eſt niſi intelligere quoddā: ſicut verbum vocis non ordinatur niſi ad indicandum verbū occultū mentis: ideo ille ſecundus conceptus non proprie dicitur intelligere ſed loqui: licet re non ſit niſi intelligere quoddā. AD vidēdum autem quomodo vnus angelus reuelatione concipit conceptū de pticulari ſignato futuro contingenti: qđ latet oīno alterū
T angelum: oportet videre quomō angelus cognoſcit ſingulare in rōne vniuerſalis conſpecti in ſingulari: & non alia notitia noua q̄ illa qua nouit prius vniuerſale ſub rōne vniuerſalis in ſe conſiderati. ADcuius intellectum ſciendū eſt ꝙ quęlibet forma particularis in natura ſua eſt tota eſſentia ſpeciei: & ſolum differēs intentione: vt ſupra, & alias ſępius diximus: quia eſt vl'is vt eſt ſub indeterminatione cōſiderata: particularis aūt ſiue ſingularis vt in hoc eſt ſignata: & hoc formaliter & cōpletiue per ſolam appoſitā negationem q̄ forma de ſe vl'is in hoc ſic ſe habet eſſe hęc vt in ſua natura non eſt nata cōtinere aliqua q̄ ſecundū formā ſuę ſpeciei poſſunt eſſe hoc & hoc: ſed ꝙ ipſa
V ita ſit hæc ꝙ non illa, aut quæcūq; alia ſiue exiſtens ſiue non exiſtens. Quare cum ſecundū Phūm ſecūdo metaphyſicæ, vnumquodq; ſicut ſe habet ad eſſe: ſic ſe habet ad cognitionem: forma ergo ſingularis ſicut in eſſe nihil ponit ſuper formā vl'em niſi negationem: ſic neq; in cognitione. Immo illa eadem forma oīno prius cognita ſub ratione vl'is, ipſa eſt poſtmodum cognita ſub ratione ſingularis: nihil noui poſitiui ſecundū rem appoſito in cognitione. Et hoc ſiue cognoſcatur in pticulari exiſtente naturaliter, ſiue in non exiſtente ꝑ reuelationem: cuius quantitas, figura, & cætera reuelantur ſub ratione vl'is acſi exiſteret in re extra. qđ ſpecialiter declaratur in notitia ſingularium ab angelo. Si enim non perciperet formā ſingularem indiuiduatā ſub ratione ſui vl'is: cum pręter formam vniuerſalis vt vl'is eſt, non habet in intellectu aliquā rationē intelligibilis qua intelligať: quia neq; eſſentiā angeli: vt enim dictum eſt, illa non eſt ratio cognoſcibilitatis alicuius alterius a ſe: neq; habitum ſcientialē: quia ipſe nō eſt per ſe & primo niſi vl'ium: oporteret ergo ꝙ ſeipſo p̄ſentaretur intellectui ad mouēdū ipſum tanq̄ per ſe & primum obiectum: quia non moueret ipſum niſi ſecundum propriā rationē ſuæ ſingularitatis. Quę aūt ſunt obiecta per ſe, ſed nō primo, nō mouent niſi ſub ratione illorum quæ ſunt obiecta per ſe & primo: ſecundū ꝙ magnitudo & figura nō mouent viſum niſi ſimul cum colore. Illud autem eſt falſum: nihil enim eſt obiectum intellect⁹ primo & per

ſe niſi vl'e ſecūdū rōnem vniuerſalis:vt dictum eſt ſupra. PRAEterea ſi ponatur forma ꝑticularis
ſecundum rationem particularis p̄ſentari intellectui angelico:vel ꝑ actualitatem exiſtentię ſuę in
re extra,vel operatione diuina:vt ſit in ratione obiecti cognoſcibilis tantum:priuſq̄ habeat eſſe in
actuali exiſtentia:& ſic p̄ſentatum moueat intellectum angelicū primo & ꝑ ſe: tunc mouebit ipm̄
ducendo ipſum de potentia in actum:tanq̄ id qđ eſt ſicut materia: & ſicut addiſcens ante habitū
ſcientię,non poſſibile conſiderare niſi velut a didaſco alteretur ꝑ doctrinam a contraria diſpoſitiōe
quemadmodū intellectus noſter mouetur ab vniuerſali exiſtente in phantaſmate: vt patet ex di-
ctis. EX quo ſequuntur inconueniētia multa.Primo enim ſequitur ꝙ eſſet intellectꝰ angeli ſe ha X
bens ad ſingularia non ſolū incorporalia:ſed etiam ſenſibilia corporalia:quia nō eſt dare ꝙ illa igno
ret:ſicut intellectus noſter ſe habet ad vniuerſalia exiſtentia in phantaſmatibus. Et ideo ſequit̃ ꝙ
ſit magis terminatus & limitatus in eſſentia ſua q̄ ſit intellectus noſter. QVod patet: quoniam Y
vt dictum eſt,& expoſitū in ꝓcedenti quaeſtione,virtus cognitiua aliqđ apprehendens ſecundum
rationem alicuius determinationis,oportet in apprehendendo eam eſſe determinatam proportio-
naliter illi qđ apprehendere debet. INtellectus ergo apprehendens ſingulare vel corporale vel in
corporale aut natura ſua eſt determinatꝰ proportionaliter determinationi illius ſingularis:vt im-
mutari poſſit ab illo ſingulari ſine ſpeciei receptione:ſicut immutat̃ intellectꝰ noſter a forma vni-
uerſali quae eſt in phantaſmate: aut determinaretur per ſpeciem ſingularis illius in ſe receptā ſi-
cut recipitur in noſtro ſenſu ꝑticulari a ſenſibili extra:vt ſic mediante illa determinatiōe poſſit im
mutari determinate a forma ſingulari intelligibili:quēadmodum ſenſus noſter ꝑticularis immuta
tur a forma ſingulari ſenſibili. Et ſi primo modo,tunc intellectus angeli magis eſſet determinatꝰ
ad ſingulare & limitatus non ſolum q̄ intellectus noſter:ſed etiam magis q̄ ſenſus noſter.Et ſic ſe-
quitur vlterius ꝙ nullo modo vniuerſale cognoſcere poterit. Quia ratio vniuerſalis quęrit rōnē
indeterminationis in cognoſcente:vt in ꝓcedenti quaeſtione eſt dictum. SI ſecundo modo,tūc in
natura ſua eſſet vt ſpecie ſingularis determinabilis foret:qđ nō eſt niſi ꝑ limitationē & determina-
tionem aliquā in ſua natura,quā non habet intellectus noſter,qui ſic determinabilis non eſt.& im-
pediret,vt videtur,hm̄oi limitatio apprehenſionem vniuerſalis:ſicut impedit eam in ſenſu: & mul
to magis:qa in ſenſu nō recipit̃ pricipaliter illa ſpecies niſi in organo:& nō in vi ſenſitiua:niſi ꝑut
habet eſſe in organo.In intellectu autem angeli recipitur per ſe in intellectu & in vi intellectiua:vt
ſic etiam magis paſſiuus ſit intellectus angeli a re particulari extra etiā ſenſibili q̄ ſit ſenſus noſter
& multo amplius q̄ intellectus noſter:qđ oīno abſurdum eſt. PRAEterea ſi cōprehenſionem vni Z
uerſalis non impediret cōprehenſio dicta particularis:quia vniuerſalis cōp̄hēſio,vt dictum eſt,fit
ab intra per habitū:qualem non habet ex ſe noſter intellectus:particularis vero ſiue ſingularis app̄
henſio fit ab extra:tunc ſicut per apprehenſionem vniuerſalium ab extra in noſtro intellectu gene
ratur habitus ſcientialis: conſimiliter per cognitionem ſingularium ab extra in intellectu angeli
generaretur habitus ſcientialis acquiſitus praeter vniuerſalium ſuorum ſcientiam: quod falſum
eſt:quia non eſt alius habitus ſcientialis ſingularium & vniuerſalium: ſecundum Ph̄um ſeptimo
& octauo metaphyſicę.Immo vt vult ibidem,ſingularia ab intellectu non cognoſcuntur niſi ſuoꝝ
vniuerſalium cognitione.Et hoc vel in vniuerſali cognoſcendo obiectiue vniuerſalia: & vt vniuer
ſalia:vel in ꝑticulari cognoſcendo obiectiue ſingularia per vniuerſalia: vt per cognoſcendi rationes
Ita ꝙ aliter nullo mō ſingulare cognoſcere poſſet. VT ſic,ſicut vna & eadem in re extra eſt forma
vniuerſalis & ſingularis:quae in re de ſe non eſt niſi ſecundum actum ſingularis: vniuerſalis autē
in potentia:per operationem enim intellectus fit vniuerſalis: ſic eadem re eſt notitia formae ſecun-
dum rationem vniuerſalis & ſingularis: quae in intellectu de ſe non eſt niſi vniuerſalis: ſingularis
vero in potentia: per hoc ꝙ habet eſſe in ſingulari extra in quo eam videt.Vnde ſecundū ꝙ dictū
eſt ſupra,eadem re eſt forma quę eſt in intellectu vt obiectum in cognoſcēte:& quę eſt extra vt for
ma in formato & participante.Et differunt in eodem ſola intentione ratio vniuerſalis & particu-
laris:vt patet ex ſupra determinatis. ET ſecundum hoc forma qua obiectiue intelligitur angelus A
vnus ab altero:ſiue in vniuerſali:ſiue in particulari,eſt forma qua ſingulariter in ſe ſubſiſtit.In quo
vileſcit & deficit modus intelligēdi angeli,a modo intelligēdi ipſius dei: ꝙ obiectiue ſolū ſeipſum in
telligit.Licet eīn ſimul cū hoc ſit ratio intelligēdi alia a ſe:illa tn̄ nō ſunt ſecundū ſe obiecta intelle
ctus diuini:ſed ſolūmō ſcđm ꝙ ſunt aliqđ ī diuina eſſentia.aliter eīn ītellectū dei ꝑficeret aliquo mō
eſſentia creaturae,ſicut dicit philoſophus.xii.Metaphy.Sed ſic ꝑficit ītellectū angelicū licet nō ſcđm
id qđ eſt aliqđ in natura & eēntia ſua,ſed ſcđm ꝙ ē aliqđ ī gn̄e cognitiui ī potētia exiſtēs illud qđ in
telligibile ſcđm ſe eſt ī actu.Sic eīn nō eſt incōueniēs:ꝙ ſcđm rōnē eſſe ītellectualis & ſenſibilis ſubia

vt eſt quoddā ītelligibile nobilior ſit ītellectu angelico inquātū ītellectualis eſt:& de ſe potētia ītelli
gens:licet mlto ignobilior ſit īquātū eſt aliqd ī natura exiſtēs. Qđ nō poteſt cōtingere deo:qa ex ſe
eſt intelligens ſecūdū actum. Vbi ergo in ratione vniuerſalis cogniti angelus ſingularia nullo mo
do cognoſcit ſine ipſa forma vniuerſalis deſignať naturaliter in ſingulari per exiſtētiam eius vel ꝑ
reuelationem:vt cum vl'e ſecundū ꝙ vniuerſale ſit obiectum primo & per ſe intellectus:ita tamen
ꝙ ſemp eſt abſtractum per habitum ſcientialem:& non accipit ipſum a ſingulari: econuerſo ei qđ
contingit vniuerſali reſpectu intellectus noſtri:quia reſpectu eius vniuerſale primo nō eſt niſi po-
tentia in phantaſmate ſingulari ad abſtrahendum per agens. Nō ꝙ ſeparet re vniuerſale a ſingula
ri:ſed in eo qđ ſecundum rem eſt ſingulare quo ad exiſtentiam,concipit formam eandē ſecudū rati
onem vniuerſalis non ſecundum rōnem ſuę deſignationis. Ita ꝙ id ipſum re cōprehendit intellectꝰ
& imaginatiua ſecūdum aliam & aliam rationē ſiue intentionē. Et ex hoc contingit ꝙ intellectus
noſter & angeli partim modo cōſimili cōprehēdunt ſingularia: ꝑtim mō diſſimili. Quēadmodum
partim modo cōſimili cōprehendūt vniuerſalia:ꝑtim mō diſſimili. Cōueniūt eñ circa cōprehēſio
nem vniuerſalis in re cōprehēſa & in modo cōprehendēdi: quia ambo eandem formā q̄ in re extra
eſt ſingularis,cōprehēdunt:ſed ſub ratione vniuerſalis. Differūt autē in ordine cōprehendendi: qa
intellectus noſter eā capit a phantaſmate ſingulari:ita ꝙ naturaliter prius ſit indiuiduata in illo,q̄
ab intellectu ſub rōne vniuerſalis cōcepta. Circa cōprehēſionē vero ſingularis cōueniūt in re cōpre
henſa & in modo cōprehendendi: quia eadē forma re q̄ eſt vniuerſalis,vt primo & ꝑ ſe cōprehenſa
ab ītellectu, eſt ſignata in ꝑticulari. Quā ſicut intellectus noſter apprehēdit in particulari phanta-
ſmate rei:ſic intellectꝰ angelicus apprehēdit naturaliter in ſingulari ſuppoſito:qđ exiſtit extra ī re:
B vel ſupnaturaliter ī ſingulari ſuppoſito, qđ reuelať ſupnaturaliter de re acſi exiſteret. ET nō eſt
differentia niſi in hoc ꝙ intellectꝰ noſter nō apprehendit formā ſecūdū rationē vniuerſalis niſi ab
ipſo & in ipſo phantaſmate actu exiſtente in imaginatione actuali. Intellectus vero angelicus com
prehendit formam ſecundum rationem vniuerſalis, non ab ipſo ſuppoſito ſingulari vllo mō: ſed
C a ſuo habitu:vt dictum eſt. SED poſt q̄ ſuppoſitum ſingulare habet eſſe vel exterius vel in reuela
tione, ſtatim formam apprehēdit in illo. Ita ꝙ nō ſit alia re forma quā prius apprehendit ſecundū
ſe & poſtmodum in illo:immo eadem penitus. Ita ꝙ quodcunq; ſit ſuppoſitum exiſtens participan
do formam in eo,cōprehendit illam ſub ratione vniuerſalis primo & per ſe,eadē cōprehēſione qua
eam apprehendit anteq̄ fuit participata in illo: ſicut intellectus noſter in phantaſmate. Et accidit
angelico intellectui ꝙ cōprehendit eā in illo:ſicut accidit eſſentiæ rei ꝙ ſit ꝑticipata ab illo: cū ta-
men eſſentiale ſit intellectui noſtro ꝙ cōprehendat eam in illo:vt ſecundum hoc intellectus ange-
licus ſequatur rei naturam:nō tamen intellectus noſter. Et ideo ſicut intellectus noſter etiā ſi eſſet
vnus nūero oīm,a cuiuſcūq; phātaſmate abſtraheret idē vniuerſale: poſt q̄ ſemel ipm̄ habet abſtra
ctum:& in illo a quo abſtrahit illud intellexerit:ſi ſtāte illo ītellectu,in alio incipit illud intelligere
nō nouo ītellectu nouū vniuerſale ꝑciperet:ſed ſolū antiquū ꝯceptū ꝑciperet ſub nouo reſpectu:vt
in hoc phantaſmate,& etiā intellectꝰ noſter nūeratꝰ nūero hoīm & imaginatiuarū virtutū:ſi vni-
uerſale poſt q̄ haberet ſemel ꝯceptū & abſtractū poſſet cōſeruare in actuali notitia ad abſentiā phā-
taſmatis ſingularis:& cum hoc natus eſſet eam comprehēdere in phantaſmate,cum ipſum exiſte-
ret mutatis & variatis phantaſmatibus ſecundum numerum de eodem ſenſibili ſecundū ſpeciem:
differentibus autem numero:non nouo intellectu ſiue actu intelligendi nouū vniuerſale ꝑciperet
ſed,ſolum antiquum & antiquo actu intelligendi ꝑciperet ſub nouo reſpectu in hoc & in illo phan-
taſmate:ſimiliter dico de intellectu angelico:quia intelligit ex ſe vniuerſale:vt dictum eſt:non autē
ex aliquo ſingulari. Sed ſuum obiectum in quocūq; fuerit ſiue exiſtente ſiue reuelato,non poteſt ei
latere:ſicut neq; intellectui noſtro vniuerſale ſuum in quocunq; fuerit phantaſmate,ſiue abſtracto
a ſenſu ꝑticulari,ſiue in ſe formato:vt iam dicetur. Poſt q̄ ergo ex ſe prius intellexerit vniuerſale ſe
cundum ſe:ſi poſtmodū in ſingulari exiſtente de nouo extra vel in reuelatione incipit de nouo for-
mam vniuerſalem intelligere in illo, non nouo intellectu nouum vniuerſale percipiet:ſed ſolum
prius cōceptum ſub nouo reſpectu ꝑcipiet: ſcilicet vt habet eſſe in hoc ſingulari. Vbi eſt aduertē
dum:ꝙ intellectus angeli ex eo ꝙ cognoſcit vniuerſale in hoc ſuppoſito ſingulari:nō ex hoc cogno
ſcit ſingulare ſiue rationē ſingularitatis ipſius formę:ſicut neq; intellectꝰ nr̄ ex eo ꝙ cognoſcit vni-
uerſale in phantaſmate ſingulari,ex hoc cognoſcit ipſam formam ſecundum rationem ſuæ ſingula
ritatis:quia tunc in nullo differret oīno apud ipſum cognoſcere vniuerſale & ſingulare: ſed æque
primo cognoſceret ſingulare & vniuerſale:qđ falſum eſt. Immo intellectus tam noſter q̄ angelicus
primo & per ſe cognoſcit in ſingulari formam ſub ratione vniuerſalis,hoc eſt ſub rōne eſſe indeter-

minati & indeſignati. Qđ eſſe inquãtũ huiuſmodi in nullo habet eſſe vt in ſubiecto:ſed ſolũ in in
tellectu vt in apprehendente & cognoſcẽte. Sed quia eadem ipſa forma vt eſt in ipſo phantaſmate
aut in ipſa re eſt determinata & deſignata,intellectus ſecundario apprehendit illam deſignationẽ.
Quæ quia,vt dictum eſt,non eſt niſi per negationem formaliter & completiue: & negatio ſicut ni
hil rei addit ſuper formam deſignatam quæ de ſe habet rationem indeſignati:ſic neq; notitia deſi-
gnationis illius nihil rei põt apponere ſuper illam notitiam qua prius cognoſcitur indeſignatum:
ideo ſine aliqua immutatione reali vniuerſale cognitum apud intellectum eſt ratio cognoſcẽdi ſin
gulare:immo qđ plus eſt,penitus eſt eadem cognitio vniuerſalis & ſingularis:addito ſolo reſpectu
quo intelligitur forma in hoc ſingulari,& negatione qua intelligitur vt in hoc deſignata ſecundũ
prędictum modũ. ET non eſt differẽtia in hoc quo ad intellectum noſtrũ & intellectum angelicũ D
Niſi ꝙ intellectus noſter ſub ratione vniuerſalis intelligit ſingulare: quaſi ſecundum lineam circũ
flexam:ſicut determinat Phũs.Intellectus vero angelicus intelligit ſingulare quaſi ſecundum line
am protenſam:& hoc propter diuerſum modũ intelligẽdi vniuerſale.Verbi gratia,in nobis prius
eſt phantaſma ſecundum actum in imaginatiua: & deinde intellectus agens ſua abſtractione facit
de vniuerſali in potentia vniuerſale in actu: qđ obiectũ intellectui poſſibili immutat ipm̃ ad actũ
intelligendi ipſum vniuerſale abſtractum:ſed in phantaſmate.Et protrahitur quaſi quædam linea
ſpiritualis intelligibilis a phantaſmate ſingulari ad vniuerſale abſtractũ:vt ab a.in b.Et ab illo vni
uerſali vlterius protenditur in intellectũ:vt a b.in c. vt ſit totũ hoc quaſi vna linea recta a.b.c. De
inde poſtq̃ intellectus immutatus eſt ad actum intelligendi ab vniuerſali exiſtente in phantaſma-
te,actu ſuo intelligendi terminato in illud vniuerſale vt in obiectum,protrahitur quaſi quædã li-
nea reflexa a c.in b. Poſtq̃ autem vlterius illam ſpeciem primo intellectam in phantaſmate ſecun-
dum rationem vniuerſalis,intelligit ſecundũ rõnem ſuę deſignationis & ſingularitatis quã habet
in ipſo phantaſmate,protrahitur quaſi quędam linea reflexa a b.in a.vt ſit totum hoc quaſi vna li
nea reflexa c.b.a.vt ſi lineam hanc componamus lineæ ꝓcedenti: tunc illa erit linea vna circunfle-
xa:complens actum intelligendi reuertentem in id a quo incepit:vt ſit in actu intelligẽdi quaſi mo
tus a re in animam per lineam quę eſt a b.c.& econuerſo motus reflexus ab aĩa in rem ſuper ean-
dem lineam vt eſt c.b.a.& ſic ſit totus motus cognitiuus intellectualis noſter circũflexus:quaſi ſu-
per lineam circunflexã incipiens ab eodẽ ſigno: & terminatus in idem qđ eſt a.per eadẽ media bis
tacta:quæ ſunt b.c.In angelo vero primum eſt eſſentia & quiditas rei vniuerſalis mouens in ipſo
habitu ſcientiali inclinante & immutante primo ſua inclinatione naturali intellectum angelicum
vt habitum eſt ſupra.Et per hoc intellectus immutatur ad actum intelligendi terminatũ in eſſen E
tiã vt in obiectum cognitum exiſtẽs in intellectu non vt in ſubiecto:ſicut exiſtit per habitũ:inquã
tum mouet in ipſo:ſed vt in cognoſcente tantũ:ad qđ primo terminat̃ actus intelligendi vt in ob
iectũ cognitũ ĩdeterminate abſq; omni deſignatione.A quo vlterius poſtq̃ forma obiecti habet eſſe
in ſuppoſito exiſtẽte vel reuelato, habet ad ipm̃ adhuc terminari ſub rõne vniuerſalis: ſed in ſup-
poſito deſignato:& tandẽ ab ipſa in ſuppoſito ſub rõne indeſignati ad eãdẽ:vt linea recta ꝓtẽſa ab
habitu ſciẽtiali ĩ ſingulare ĩtellectũ.a b.c.d.e.cognitã ſcd̃m rõnẽ deſignati: vt ſic ĩ actuali intellectu
angelico ꝓtrahat̃: q̃ſi linea ſpũalis ĩtelligibilis recta ab habitu ſciẽtiali mouẽte ad ĩtellectũ motũ:vt
ab a.ĩ b.& deinde ab ĩtellectu cognoſcente ad obiectũ vt cognitũ ſcd̃m ſe: q̃ſi a b.in c.& deinde ab
obiecto cognito ſecundũ ſe ad ſeipm̃ vt cognitũ in ſuppoſito:tamẽ ſub ratione vniuerſalis: quaſi a
c.in d. & tũc demũ ab eodem vt in cognito in ſuppoſito ſub ratione vniuerſalis & ĩdeſignati ad idẽ
vt cognitum ſub ratione ſingularis deſignati:quaſi a d.in e.vt ſit totum hoc complẽs totum actũ
intelligendi angelicũ quaſi linea recta protenſa ab habitu ſcientiali inhęrente angelico intellectui
quaſi ab a.ſigno in ſingulare intellectum quaſi in e.ſignum per media ſigna:quæ ſunt b.c.d. vt ſit
tota linea intellectualis angelica a.b.c.d.e. In q̃ nullã contingit inuenire reflexionem aut circunfle
xionem: niſi forte in hoc ꝙ eſſentia rei in habitu intellectum immutat ad actum intelligendi qui
terminatur ad eandem.Sed nõ eſt ibi proprie circunflexio:quia in ipſa debet eſſe motus ab eodem
in idem ſecũdum eandẽ rationẽ ipſius.Quoniã in cognitione noſtra intellectiua motus eſt a phan
taſmate ſub ratione obiecti ſingularis deſignati: & terminat̃ ad idem ſecũdum eandem rationem
hic autem eſſentia in habitu mouet,nõ ſub rõne obiecti ſingularis:ſed potius ſub rõne inhęrẽtis in
habitu & immutãtis ad cognitionem. Terminat autẽ actum intelligẽdi ſub ratione obiecti cogni-
ti & non alicuius inhærentis:vt patet ex dictis.Sic ergo ex eo ꝙ obiectum intellectus per ſe & pri-
mo eſt vl'e ſub rõne vniuerſalis,nõ oportet negare ꝙ virtus intellectiua angelica vllo mõ cogno-
ſcat ſingularia tanq̃ illa quæ habent in ſe rationem vniuerſalis: ſed oppoſiti magis. Neq; oportet F

dicere ꝙ cognoſcat ſingularia vniuerſaliter:& in vniuerſali:non autem ſingulariter:neq; in ſingu
lari:neq; ꝙ cognoſcat ſingularia per aliquam applicationem formæ vniuerſalis ad formas ſingu-
lares exiſtentes in rebus extra: neq; etiam ꝙ cognoſcat ſingularia ſpecies abſtrahendo ab eis. Sed
ex eo ꝙ obiectum intellectus per ſe & primo eſt vniuerſale ſub ratione vniuerſalis, magis oportet
aſſerere ꝙ ipſe cognoſcat ſingularia. Eo ꝙ forma intellecta ſub ratione vniuerſalis efficax eſt ad
mouendum intellectum non ſolum ad cognitionem vniuerſalium:ſed etiam ſingularium:abſq; o-
mni abſtractione alia & applicatione:eo ꝙ cognitio vniuerſalis & ſingularis non differunt ex par-
te rei cognitę & actus cognoſcēdi: ſed ſolum ex parte modi cognoſcendi indeſignate & deſignate.
Quorum vnum ſuper aliud non apponit niſi rationem negationis: vt dictum eſt. Et quia alia eſt
deſignatio vniuerſalis in hoc ſingulari & in illo, ideo cognoſcendo vniuerſale vt in hoc ſingulari ſi
gnificato, ex hoc nō cognoſcit in illo. Et ſic cognoſcēdo vnū ſingulare nō oportet ꝙ alia cognoſcat:
ſed renouando cōceptus multotiens cōcipiēdo vniuerſale in diuerſis particularibus:non autē ſub
conceptu vniuerſali aliquid innouando vt concipiatur ſingulare: vt dictum eſt ſupra. Nec in hoc
eſt differentia ex parte intellectus noſtri & angelici:neq; ex parte cognitionis ſingularium ſenſibili
um aut intelligibilium:quoniā forma quæ eſt eſſentia & quiditas & per ſe obiectum intellect⁹ no-
G ſtri & angelici, includit materiā ſub ratione vniuerſalis ſicut & formā: vt expoſuimus alibi. ET
ideo licet intellectus noſter ſiue intellectus angelicus habeat formas in ſe expreſſas abſtractas a con
ditionibus materiæ ſingularis determinatę:ipſę tamen ſunt ſimilitudines rerum & ſecundum for
mam & ſecundum materiam ſimul:non ſecundum materiam tantum vt quidam dicunt. Vt quē
admodum deus rōnibus ſuis idealibus quia ſunt rationes rerum quo ad materiam & formam,
cognoſcit res non ſolum vniuerſaliter ſecundum conditiones formæ:ſed etiam ſingulariter ſecun
dum conditiones materiæ:ſcilicet in cognoſcendo ſeipſum:ſic intellect⁹ angelicus & humanus co
gnoſcit ſub ratione formarum vniuerſalium res materiales ſenſibiles: nō ſolum vniuerſaliter, ſed
etiā ſingulariter. Et per hunc modū a deo impreſſi ſunt habitus cognitiui angelis ad cognoſcēdū
formas & in ſua vniuerſalitate:& in ſua ſingularitate:qđ nullo modo poſſibile eſt poni:ponēdo ꝙ
angelus res intelligit per ſpecies impreſſas alias ab habitu:vt dictum eſt ſupra. Et huic concordat
illud Dionyſii cap. vii. de diuinis nominibus. Deus exiſtentia cognoſcit non ſciētia exiſtentium:ſed
ipſa ſua. Etenim & angelos ſcire aiunt eloquia quæ ſunt ſuper terram : non ſenſibus hæc cogno-
ſcentes ſenſibilia terrena:per propriam vero deiformis animi virtutem & naturam. Secūdum hoc
ergo reuertentes vnde ſermo prius, dicimus ꝙ locutio angelorum non eſt niſi aliquis cōceptus ex
preſſus in cōceptu vnius angeli poſſibili videri in ſe ab intellectu alterius angeli;quēadmodum ſi
legeret in libro: quo eidem explicat conceptum aliquem:quem naturaliter in illo neq; in rebus ex-
tra, neq; in ſeipſo videre poſſet. vt cum modo Antichriſtus non ſit homo exiſtens in rerum na-
tura, quis, qualis, & quantus, quando & vbi & de quibus & quid operaturus eſt:& huiuſmodi pti-
cularia nulla creatura ſecūdū ſe & ex naturalibus puris ſcire poteſt: ſed ſolum ex pura reuelatiōe
diuina ſub ratione formę humanitatis vniuerſalis reuelando cōditiones indiuiduales pticularis ſi
lius acſi videret ipſum in re extra. Quod nulla alia creaturarum videre poteſt ſic fuiſſe illi reue
latum:quia abſq; omni immutatione cognitionis & ſine nouo cōceptu ſit illa reuelatio:vt dictum
H eſt. Exemplum autē talis reuelationis intellectualis qua cognoſcaī res anteq̄ fiat:acſi iam facta eſſet
poteſt videri in vi imaginatiua. Videmus enim ꝙ virtus imaginatiua:cuius eſt cōprehendere for-
mas ſenſibiles non ſub ratione formę determinatę ad ſignatam materiam:ſicut eſt ſenſus particu-
laris: ſed tantū ſub conditionibus particularibus ſitus, magnitudinis, figurę:& aliorum huiuſmo
di:eo ꝙ poteſt formas ſenſibilium cōprehenſas tranſmutare & diuerſimode diuidere & vnire: pōt
fortuito deuenire ad hoc vt imaginetur formam alicuius īdiuidui iam exiſtētis:aut poſſibilis fieri
qualem accepiſſet ab illo ſi in exiſtentia illud vidiſſet:qđ tamē nunq̄ neq; eius ſimile vidit. ſecun-
dum ꝙ dicit Cōmētator ſup tertiū de anima. Poſſibile eſt vt homo cogitet in aliqua re adeo ꝙ in-
ueniat aliquod indiuiduū qđ ante non ſenſit: & imaginationē veram cuius indiuiduū nunq̄ fuit
ſenſatum a cogitante. Virtus eñ cogitatiua quando adiuuabit ſe cū informatiua & memoratiua
innata eſt pręſentare ex imaginibus ſpecierum aliquam quam nunq̄ ſenſit in ea diſpoſitione ſecun
dum quam eſſet ſi ſenſiſſet eam. Et tunc intellectus qui ſequitur iudicabit primo illam imaginati
onem iudicio ſingulari ſecūdū ꝙ expoſitū eſt. Itaq; intellectualiter poſſet oēs diſpoſitiones ſenſibiles
Antichriſti cognoſcere anteq̄ fieret: ſed nō determinate qđ illi⁹ eſſet aut alicuius futuri: & qualia
eſſet operaturus:& quando & vbi & de quibus naſciturus. Quę oīa ptinent ad reuelationem ſecre
tam. Cum quibus etiam intellectualiter abſq; ſenſus adminiculo nobis & angelis intellectualiter

imaginabiliter poſſet illa imaginatio reuelari. quemadmodum reuelationes factæ ſunt prophetis
imaginariæ & intellectuales. Quia quod poteſt fieri a nobis vel in nobis naturaliter, multo for-
tius poteſt fieri in nobis & in angelis deo reuelante ſupernaturaliter. Q; etiam illud naturaliter I
fieri poteſt in nobis,teſtaẽ Auguſti.vbi dicit de tri.lib.viii.cap.vi.Cum alicuius ſpecies,vel loci,vel
hominis,vel cuiuſlibet corporis eadem occurrit oculis noſtris quæ occurrebat animo: cum eã pri
uſq̃ videremus cogitabamus,non paruo miraculo mouemur:ita raro & pene nunq̃ accidit: & ta-
men firmiſſime credimus:quia ſecundum ſpecialem generalemq́ꝫ notitiam quæ certa nobis eſt co-
gitamus. Vnde ſi huiuſmodi ſpeciali notitię intellectus apponatur in intellectu angeli vel hominis
de Antichriſto deſignatio indiuiduationis per reuelationem, & quo ad ſubſtãtiam,& quo ad acci
dentia determinantia ſubſtantiã indiuiduã quę poteſt homo in ſenſibilibus capere ex ſenſu:aut vi
cogitatiua ſibi formare:vt dictũ eſt:& cũ hoc reueletur ei modo conſimili ꝙ illa eſt perſona Anti-
chriſti,& quę,& qualia futura ſunt per eam & circa eam:quæ nulla creatura naturaliter abſq́ꝫ reue
latione extra verbum poteſt cõcipere:talis cui huiuſmodi ſunt reuelata:poteſt in ſuo intellectu ſu-
per hoc nouos cõformare cõceptus:quos legere alius angelus poteſt in illo,& formare in ſe conce-
ptus illis conſimiles.Et ſic per iſtos ſecũdos cõceptus apertos loquitur angelus angelo priores cõ-
cept⁹ occultos.Et ſunt iſti ſecũdi cõcept⁹ verba & nutus priorũ:vt licet omne loqui ſit intelligere:
non tamẽ econuerſo. ET per hũc etiã modũ omnis angelus loquẽs docet vel illud cui⁹ habet cõ-
ceptum occultum quem nõ nouit angelus cui loquitur & qui quo ad hoc docetur: aut ſi conſimi
li reuelatiõe illud nouit,& nõ nouitq̃a illi ſimiliter reuelatũ eſt,illa locutiõe quo ad hoc eũ iſtruit:
aut ſi vtrunq́ꝫ nouit,tunc eſt locutio tantũ:non autẽ doctrina. Et ſicut poteſt loquendo reuelare
ſibi eſſe aliquid de aliquo particulari reuelatũ:ita etiam cum per ſe cogitat aliquid de aliquo par-
ticulari ſignato: qđ etiam alius angelus non poteſt percipere de ſe:ſcilicet illũ de huiuſmodi par-
ticulari cogitare:poteſt hoc quidẽ reuelare:ſcilicet ſe de huiuſmodi cogitare. CIrca tertium arti K
culum duo ſunt conſideranda. Vnum circa nouitatem illuminationis. Aliud circa nouitatem lo-
cutionis. CIRca primum aduertendi ſunt quatuor modi cognitionis angelorum prędicti: ſcili- L
cet naturalis in verbo: naturalis quo ad rerum vniuerſalia in propria natura: & naturalis quo ad
ſingularia in rerum exiſtentia: & accidentalis quo ad ſingularia contingẽtia cognita non naturali
ter:ſed ſpeciali reuelatione.Cum igitur omnis illuminatio ordinatur ad modum alicuius cognitio
nis: & prima illuminatio nõ fit niſi ꝑ primã ꝑſentationẽ diuinæ eſſentiæ nudę angelico intellectui
ad ipſam aperte videndam:ad cuius pręſentationem oportet intellectum angelicum diſponi: etſi
non ſpecie deitatis ſibi impreſſa:quia nullam poteſt habere:vt oſtendimus alibi: aliqua tamen diſ-
poſitione ſupernaturali:qua intellectus angelicus eleuatur:& ſpiritualiter quadam ſupernaturali
ſanitate fortificaẽ & clarificatur:quæcunq́ꝫ ſit illa: vt lumen glorię, vel aliquid huiuſmodi : ſi igi-
tur angelus ſuperior in inferiorem naturaliter aliquid agat tranſmutando ipſum in naturalibus
vt huiuſmodi diſpoſitionem in ſe recipiat per quam pręparetur ad illuminationem: Dicendum ꝙ
ſicut illa illuminatio facta fuit in primo inſtanti glorificationis angeli a deo ſe ipſum lumen qđ ipſe
eſt angelico intellectui pręſentante:ſic & illa illuminatio inquantum diſpoſitiue ſecundum pręde
terminatum modum dicitur fieri ab angelo: non eſt facta de nouo: ſed in prima eius glorificati-
one. VNde quo ad illa quæ per talem illuminationem cognoſcit angelus,dicendum eſt ad quæ- M
ſtionem: ꝙ vnus angelus non poteſt aliquid de nouo cognoſcere per operationem alterius angeli
circa ipſum in illuminando. SImiliter dicendum eſt de illuminatione quæ habet fieri ad ſecundã
cognitionem. Cum enim illa ſit in angeli creatione in eo ꝙ datur ei lumen naturale intellectus: &
imprimitur ei habitus ſciẽtialis:aut ergo angelus nihil operatur ad illam illuminationem:aut nõ
de nouo:ſed in prima angeli creatione. SImiliter dicendum eſt de illuminatione quæ habet fieri N
ad tertiam cognitionem. Illa enim eſt naturalis ſequela cognitionis ſecundæ poſtq̃ rebus acquiritur
per deum immediate aut mediãte agente naturali eſſe actualis exiſtentię:ſicut patet ex ꝑdetermi-
natis.Non reſtat igitur niſi de illuminatione quæ fit ad quartam cognitionem: ſcilicet accidenta-
lem de ſingularibus contingentibus.Quę fit per reuelationem dupliciter. Vno modo in verbo cir
ca naturalem cognitionem eſſentiarum vniuerſaliũ rerum:vt cognoſcuntur in verbo. Alio modo
in propria natura circa cognitionẽ naturalẽ eſſentiarũ vniuerſaliũ rerum vt cognoſcuntur ex ha-
bitu ſcientiali. COGnitio autem talis:quia ſecundum neutrum modum pertinet ad beatitudi- O
nem eſſentialẽ,non derogat in aliquo ſtatui beatitudinis:vt fiat in angelo de nouo: & vt ſic ponaẽ
ꝙ ad hmõi notitiam formaliter & effectiue a deo illuminetur de nouo:per quam illuminationem
ei talis notitia reueletur: ſed propter immutabilitatẽ,quæ multũ congruit illi cognitioni quę eſt

in verbo, videtur mihi ꝙ potius eſt ſentiendum ꝙ omnia talia quæcunqꝫ angelis ſuper eſſentialem
beatitudinem reuelantur in verbo: a primo inſtanti ſuę beatitudinis ſint reuelata: & ita ꝙ ſi alter
angelus operatus eſt aliquid circa eum ad huiuſmõi illuminationem ſuſcipiendam: & per hoc ad
huiuſmõi cognoſcenda: illud non de nouo: ſed ab initio operatus eſt. VNde de talium notitia an
gelorũ in verbo: ꝙ non ſit noua ſed antiqua, Auguſtinus dicit expreſſe. xv. de trinitate cap. xiii. de
angelis inquiens ſic. Bonum eorum eſt de operibus ſuis eius cõſulere veritatem. & ſequitur. Totũ
ab illo per illud verbum eius audientes. i. in eius virtute inuenientes quid ſibi faciendum quid qui
bus quando nunciandum ſit. Et conſtat ꝙ conſulendo eam: hoc in ea non inuenirẽt: neqꝫ ab ea au
dirent , ſi noua in ſpeciali reuelatione indigerent. Si tamen ponatur hoc de nouo audire & inue-
nire: & hoc ſpeciali reuelatione: & angelus ponatur ad illam aliquid operari: dicendum eſt ꝙ ope-
P ratur cõſimiliter illud de nouo: ſecũdũ ꝙ inuenit in ipſa veritate illud operandum. PLus tamen
credo ꝙ ad reuelationẽ faciendã in verbo nulla noua requirit illuminatio: imo ſufficit ad hoc illu-
minatio antiqua: q̃ verbũ vt verũ lumẽ ſe ingerit angelicę menti: licet non ſtatim reuelet. quia re
uelatio hmõi dependet a voluntate reuelantis: ſicut & omnis alia actio circa creaturas. ET ſic pu
to dicendum ꝙ angelus vnus nihil poteſt de nouo cognoſcere per alterius angeli operationem de
nouo circa ipſum illuminando. Põt tamẽ per eius operationem antiquam illuminando aliquid co
gnoſcere de nouo. Si enim aliquid operatus eſt ſecundum iam dictũ modũ vnus angelus ad illumi
nationem alterius glorioſam: & per illam ſecundũ voluntatem dei aliqua de nouo alteri reuelant:
hoc neceſſario fit per illius operationẽ antiquam in illuminãdo. SI vero angelus intelligatur ali-
quod contingentium de nouo cognoſcere circa cognitionem naturalem ex habitu ſcientiali: hic ẽ
vna magna dubitatio: vtrum angelus põt ignorare in propria natura q̃d nouit in verbo. Q2 ſi ſic
cum notitia talium ex reuelatione ſit ſupra naturalem diſpoſitionem virtutis cognitiuę angelorũ
oportet ꝙ ad illam fiat aliqua ſupnaturalis illuminatio: quã principaliter nõ niſi deus infundit: &
angelus operatur diſpoſitiue ſecundum modum p̃determinatum. Et ſecundum hoc eſt dicendum
ꝙ vnus angelus aliquid poteſt de nouo cognoſcere per operationem alterius angeli: illuminando
Q ſcilicet de nouo. AVT ſi forte tota illuminatio fuit facta in prima glorificatione: ſed nouitas co-
gnitionis dependet a voluntate reuelantis: tunc eſt dicendum ꝙ operatione antiqua angelus vn⁹
operatus eſt ad cognitionem nouã alterius angeli. Si vero angelus non põt ignorare in propria na
tura de talibus poſtq̃ ea nouit in verbo: tunc iudicandum eſt de modo huius cognitionis ſicut di-
ctum eſt de illa. ET ſi ita eſt: tunc potius credo ꝙ angeli quæcunqꝫ erãt ineternum ſcituri ſciue
runt a primo inſtãti ſuæ glorificationis. Dico notitia ſpeculatiua. Sed poſtq̃ talia de nouo conti-
gerũt in eſſe: tũc de nouo ſciuerunt illa notitia experimentali. Aut ꝙ omnis illuminatio ad quæ-
cunqꝫ ſcienda ab antiquo facta eſt. Sed reuelatio fiendorum fiat per illam illuminationis diſpoſitio
nem p̃uenientem: quia ipſa non neceſſario inducit notitiam reuelandorũ: eo ꝙ, ſicut dictum eſt, re-
uelatio dependet a voluntate reuelantis. Et hoc quo ad ſuperiores a deo immediate ſecundum no
titiam quam habent in verbo: quo ad inferiores aũt per ſuperiores: & ſecundum notitiam quã ha
bent in propria natura. ET huic magis concordat textus prophetalis iuxta expoſitionem catho
licorum: qui non de nouitate illuminationis: ſed doctrinę & reuelationis faciunt mentionem. Vn-
de & de tali reuelatione de nouo facta a deo immediate angelis ſuperioribus habetur Eſa. lxiii. vbi
primo proponitur eorum interrogatio ignorantiam eorũ inſinuans: & dicitur. Quis eſt iſte qui
venit de Edom &c. Et ſubditur Chriſti doctrinalis reſponſio. Ego qui loquor iuſtitiam & pro-
R pugnator ad ſaluandum. QVod exponens Dionyſius ſecundũ Amb. cap. vii. Angelicæ hierar.
dicit ꝙ Theologi introducunt quoſdam hierarchiarum apud Ieſum Chriſtum quærentes: & eos
ipſum Ieſum immediate docentẽ. Ego inquit diſputo iuſtitiam & iudicium ſalutaris. Et ꝙ illam in
terrogationem ex ignorantia & deſiderio ſciendi fecerunt ſuperiores iam illuminati, declarat ſub-
dens. Miror autem quia & cæleſtium eſſentiarum primę & tantum ſimul omnes ſupereminentes
diuinis illuminationibus &c. Vnde vt dicit ibidem Dionyſius, non primo interrogant Ieſum
quare rubrum eſt veſtimentum tuum: ſed apud ſe primo deliberant ante interrogare oſtendentes
ꝙ diſcunt, & deificam ſcientiam appetunt. Super quod dicit Hugo. Sciendum eſt ꝙ hæc quæ-
ſtio non doctrinæ inquiſitio eſt: ſed ignorantiæ profeſſio: & quia doceri opus habent. Quęrunt er-
go intra ſe docendi ſupra ſe: nec audent interrogare quouſqꝫ ſe offerat dicens. Ego q loquor iuſti-
tiam. Tũc demum aſſumpta fiducia ad ipſum quæſtionem dirigunt: quare eſt rubrum veſtimen-
tum tuum &c. ET eſt hic aduertendũ ꝙ illuminatio ęquiuoce dicitur. Vno modo luminis infu-

ſio quo angeli mens diſponitur & eleuatur ad accipiēdam ſcientiam per reuelationem. Alio vero modo appellatur illuminatio ipſius ſcientię aſſumptio. PRImam intelligimus illuminationem ꝓprie dictā: quæ diſtinguitur cōtra locutionem, de qua Dionyſius ſubdit. Num ergo prima cæleſtium intellectuum Hierarchia ab ipſo perfectionis principe ſanctificata: extenditur ſanctiſſima purgatione? Multo lumine ante perfecta cōſummatione porportionabiliter eam implens purgatur & illuminatur atq; perficitur: omni quidem ignoratione pura: primi vero luminis plena: & primo data cognitione: & ſcientia participans perfecta. SEcundam vero illuminationem intelligimus minus proprie dictam: ſed potius locutionem: de qua ſubdit Dionyſius cōprehendens. Et hoc dixerim fortaſſis non immerito: quia purgatio eſt & illuminatio & perfectio diuinæ ſcientię aſſumptio. Vt non dicamus ſecundum ꝙ Hugo exponit, iſtam ſecundam clauſulam eſſe expoſitoriā præcedentis: ſed vt per has duas clauſulas duo genera illuminationum, perfectionum, & purgationum intelligamus: in angelis etiam ſupremis vnam per ipſum lumen proprie dictum: ſiue ſit ipſum lumen diuinę eſſentię ſiue lumen glorię: quod datū eſt ab initio glorificationis: & per quod ſtatim facta ſunt illuminatio, perfectio, & purgatio, quæ ad eſſentialem beatitudinem pertinēt. Vnde ſignāter dicit in pria clauſula: Multo lumine ante ꝑfecta cōſummatiōe: & primi luminis plena: & primo data cognitione: vt per hoc intelligat aliam ſequentem perfectionem poſt ſecundo lumine & ſecūda cognitione: quæ ſit lumine ſcientiæ habitæ per reuelationem. Vbi dicit fortaſſis: quia nō eſt ita certum ꝙ iſta ſecunda illuminatio nō ſit ſimul facta cum prima: ſicut eſt de illa prima ꝙ ab initio ſit facta. Ita ꝙ lumē illud proprie dictum illuminat, perficit, & purgat proportionabiliter quēlibet angelorum per ſcientiam quam confert pertinentem ad beatitudinem eſſentialem: quā totā ſimul habuerunt: quam habituri ſunt inęternum. VNde de tali eorum ſcientia pręmiſit Dionyſius in eodē cap. Perfectas autē ſimiliter non vt ſacra varietate analyticā ſciētiā illuminatas: ſed vt prima & ſupereminēte deificatione repletas ſecundum excellentiſſimam quātum in angelis diuinorum operum ſcientiam. Vbi dicit Hugo. Perfectas æſtimandum eſt: non tamen quaſi illuminatas ſiue eruditas ſcientiam analyticam, hoc eſt reſolutoriam ſacra varietate. i. multiplici doctrina, ſicut homines multiplici ſermone erudiuntur: ſed per ſimplicem intus contemplationem illuminati acceperunt vt ab eorum cognitione nihil eorum quæ ſcire poſſunt abſcondatur: lumen vero illud ſcientiæ ſuperadditæ illuminet purget & perficiat quo ad illa quæ pertinent ad accidentalem beatitudinem. Vnde Dionyſius poſt illam clauſulam comprehendens, & hoc exponens quo modo hæc ſcientia ſupaddita purgat, illuminat, & perficit, dicit ſic. Ignorantiam quidem vtpote purgans ſecundum ordinē indita ſcientia ꝑfectorum doctrina. Illuminans autē ipſa diuina cognitione: per quam & purgat nō prius contemplantem q̄ manifeſtat ꝑaltiorem illuminationem: & perficiens iterum ipſo lumine ſecundum habitum ſcientiarum lucidiſſimarum doctrinarum. Et per huiuſmodi ſcientiā dicitur fieri purgatio inquantum remouet præcedentem ignorantiam: & iſta ſcientia dicitur doctrina: quia inſtructione ſpiritualis reuelationis habetur poſt præcedētem ignorantiam: & ideo dicitur indita ſecundum ordinem. Vnde & ſubdit ſeipſum exponens. Per quam & purgat non prius contemplantem. Dicitur autem ſcientia perfectorum: quia illorum quæ naturaliter ſciri non poſſunt: vt dictum eſt. VNde quia etiam iſta ſcientia eſt poſt illam qua ſciuntur naturaliter cognoſcenda: ideo etiam dicitur, Secundum ordinem: licet Hugo aliter hoc exponat. Dicitur autem illa ſcientia fieri illuminatio, inquantum dat diuinorum ſecretorum cognitionem: & ideo merito illuminatio per iſtam ſcientiam altior eſt q̄ illa: & perficere ſecundum habitum lucidiſſimarum doctrinarum. De illuminatione vero tali de nouo facta angelis ſecundis per primos expreſſe Dionyſius dicit capitulo ſeptimo ſic inquiens. Theologi aperte declarant ſuppoſitas quidem cæleſtium eſſentiarum diſpoſitiones ſuper firmatis ordinate erudiri deificas ſcientias: omnium vero altiores ab ipſa diuinitate quantum fas eſt doctrinam illuminari. Illuminatio ſuperiorum immediate a deo: iam expoſita eſt ſecundum Dionyſii exempla. De illuminatione vero doctrinali inferiorum per ſuperiores inducit Dionyſius exemplum Pſalmiſtę dicens. Quaſdam enim earum introducunt a prioribus ſacte eruditas: dominum eſſe cæleſtium virtutum & regem gloriæ in cælum humanitus receptum. vbi dicit Hugo. Saluatore ſecundum carnem acceptam aſcendente in cælum quibuſdam angelorum eius exaltationem adhuc ignorantibus atq; ideo admirantibus & dicentibus: Quis eſt iſte rex gloriæ. Ab aliis autem illuminatis dictum eſt. Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Et erat iſta dictio eorum locutio ſecundum præexpoſitum modum. CIRCA nouitatem autem locutionis: & hoc ſolum

circa quartū ꝓdictorū modorū ſcientię: circa quā ſolum ponimus locutionem, vt ꝓdictū eſt. Scien dū ꝙ ſi oīa ſcienda oībus angelis a principio ſunt reuelata in verbo, & ī habitu notitiæ naturalis cō creatæ: tunc angelus ꝓprie nihil agit de nouo circa angelū loquēdo quo de nouo aliqd cognoſcat & hoc ad inſtructionē etiam, niſi ad admirationē, & ad diuinæ laudis ꝓuocationē. Si ergo angeli in feriores ab initio ſingula non ſciuerūt: ſed de contingentibus reſeruabantur eis quædam ſuis tem poribus per reuelationem ſcienda: iſta reuelatio intelligitur fienda in verbo, ſicut ſolus deus reue lat aliquid de nouo angelo loquendo, vt aliqd de nouo cognoſcat. Quantum vero ad reuelationē faciendam circa notitiam extra verbum, ſic angelus ſuperior ſecundum prædicta agit loquendo de

B nouo angelo inferiori ſcdm modū ꝓdeterminatum, vt aliqd ipſe cognoſcat de nouo. PER iam di cta patet reſponſio ad obiectum in cōtrariū determinatis. Si vnus angelus agat aliqd loquēdo vel illuminando in alium vt cognoſcat aliqd de nouo, tunc vnus aliqd ab alio reciperet qđ ille ī eo age ret & cauſaret. Dicēdū ꝙ verū eſt in illuminatione ipſum ſecundum aliquam diſpoſitionem ſcdm virtutē alterando, vt expoſitum eſt. Et ſimiliter in locutione non agēdo aliqd in illū ꝑ ſe & immedia te: ſed in ſe locutionis cōceptū nouum formādo: quo tanq̄ aliquo exiſtente in rerū natura ſecundū ſe & poſitiue īmutatur intellectus alterius angeli non ſolū ad illud ꝑcipiendū tanq̄ rē aliquā ſecū dū ſe, ſed tanq̄ ſignū conceptus latentis: quēadmodū verbū noſtrū vocale concipit̄ tanq̄ ſignū verbi

C mentalis latentis. Et ꝙ aſſumitur ꝙ vnus angelus non poteſt agere in aliū lumen intellectuale, aut ſpeciem aliquam: Dicendum ſecūdum prædicta: ꝙ etſi lumen intellectuale non poſſit agere in ipſū effectiue lumen infundendo: poteſt tamen diſpoſitiue illud efficiendo. quo facto lumen a deo effecti

D ue recipit̄, vt eſt ꝑexpoſitum. Q₃ ſilr aſſumit̄ ꝙ nō pōt agere ꝑſentiam obiecti, qa angelus illā na turaliter habet, qđ pertinet ad locutionē: Dicendū ꝙ licet ex habitu ſcientię habeat naturaliter ob iecta ꝑſentia ad cognitionem naturalē: non tamē ad cognitionē cōtingentiū ſcibiliū ſola reuelatiōe ſcdm ꝙ plane patet ex ſupradeterminatis.

Ad arg. pri. primum.

Secundum.

SEquūtur quæſtiones pertinentes ad hominem. Et erant quædam pertinentes ad habitus in ipſo. Quædam vero ad actiones eius. Quædā vero ad paſſiones eius. Quædā autem ad ſacramenta ipſius. CIRca primū q̄rebantur quædam circa habitus acquiſitos, & q̄dam alia circa habitus infuſos. Circa habit⁹ acquiſitos q̄ rebantur tria. PRImum de generatione eorum, vtrum. ſ. habitus acqſitus per quemlibet actum pertinentē ad ipm primo generet̄: & deinde ꝑ quēlibet ſequē tē augmētet̄. Secūdū de eoꝝ cōnexiōe, vtrū. ſ. oēs virtutes ſint cōnexę, vt q hēt vnā, neceſſario habeat oēs. Tertium de eoꝝ corruptiōe, vtrū habit⁹ poſſit corrūpi. CIRca primū arguitur ꝙ quolibet actu primo habitus generetur: & deīde augmentet̄. Q̄m primus act⁹ aut aliqd operatur ad generationem habitus, aut nihil. Si nihil: ergo eadē ratione actus ſecundus nihil opa bitur: ſimiliter tertius, quart⁹, & ſic deinceps, & ſic habitus nunq̄ generaret̄. Si autem aliquid: illud non eſt niſi diſpoſitio potentiæ ad actus cōſimiles: qui non eſt niſi habitus. ergo &c. Et eodem mo do argumentandum eſt de augmento. CONtra eſt illud qđ dicit pħus primo ethicorum de gene ratione habitus in exemplo ſimili: ꝙ vna hirundo non facit ver cum aduenerit, ſed cum venerint plures vna poſt aliā. ergo ſilr ſcdm ipm vnus actus nō generat habitū, ſed plures, vn⁹ fact⁹ poſt aliū Et ſimiliter eſt de augmēto. HIC oportet primo conſiderare quid appellatur habitus generandus

Quæſt. xvi.

Quæſt. xvii.

Quęſt. xviii.

Arg. princi.

In oppoſitū.

Qu. reſolu.

B & acquirendus per actus ſecundum rem. Ad cuius intellectum ſciendum, ꝙ habitus ſecundum ꝙ hic de habitu loquimur, eſt qualitas generata in mouente ſeipſum per appetitū cognitiuū in actio nem ex eo ꝙ eſt ex alio motum. Dico mouente, quia ex hoc ꝙ aliqd mouet̄ ſolum, & non mouet, niſi ꝗ̄ ī ipſo habitus generatur, vt in oculo ad actū videndi. Dico mouēte ſeipm, qa ex hoc ꝙ aliqd non moueat niſi aliud in qđ agit, nunq̄ habitus in ipſo mouente generatur, vt in igne ex eo ꝙ calefacit aliū. Dico aūt mouēte ſeipſū appetitu cognitiuo, qa mouēs ſeipſū appetitu naturali nūq̄ ſua actiōe in ſe gñat habitū, vt graue ex eo ꝙ deſcēdit. Dico vero mouēte ſeipm appetitu cognitiuo ex eo ꝙ eſt ex alio motum: quia mouens ſe ſeipſo non moto prius ab alio habitū in ſe oīno non generat, vt angelus ex actu ſuo intelligēdi. Et in omnibus iſtis ratio communis eſt, qa. ſ. talia naturaliter vadūt in ſuum actum, & ſunt determinata ad vnū tm̄: & habitus non eſt qualitas niſi eius qđ de ſe non ē naturaliter determinatum ad vnum: eo ꝙ habitus generabilis ex actione agentis in agente habet ip ſum determinare: ita ꝙ ſi ineſſet naturaliter, naturam habitus non haberet, de quo intēdimus: qua

F lis eſt habitus ſcientialis in angelis. Eſt igitur habitus de quo ad præſens intendimus, qualitas in mouente ſeipſum per appetitum cognitiuum motum ab alio, generata in ipſo per ſuam actionem qua habilis eſt vt conſimiles actiones eliciat. Verbigratia: intellectus motus ab aliquo intelligibili

appetitu voluntario moueť circa apprehenſum rõcinãdo,cõferẽdo,diuidẽdo,colligẽdo,& cęteros
actus rõnis collatiuæ cõpoſitiuę & diuiſiuæ exercẽdo.ex q̃bus frequentatis generat i ſe habitũ ſciẽ
tialẽ:per quẽ prompte & de facili poteſt hoc facere.Et ſecundum hoc ſcd̃m diuerſitatẽ obiectorũ &
modorũ conſiderandi ea,generat in ſe diuerſos habitus ſpeculatiuos. Similiter volũtas ꝑ apprehen
ſionem boni appetitu rõnali moueť in ipſum:& ex frequẽti motu habitũ generat in ſe quo expedite
& faciliter poteſt illud moueri.Et conſimilem impreſſionem facit in vires inferiores appetitiuas cir
ca proſecutionem delectabilis,vel triſtabilis ex frequẽti motu circa obiecta,& ſiľr in membra corpo-
ris,& etiam in iumẽta & aĩalia bruta,quẽadmodũ pica ad locutionem inſtruiť.Vnde de talibus di
cit phus ſecundo ethicorũ.Quę oportet diſcentes facere hoc facientes diſcimus,puta ędificãtes fiũt
ędificatores:& citharizãtes citharıſtæ:ſic & operãtes iuſta iuſti efficiũť,& ecõuerſo facti tales talia
agere poſſumꝰ,quẽadmodũ,ſicut dicit,ex multum cibũ ſumere,ſequiť multos labores poſſe ſuſtine
re & fortẽ eſſe:& fortis factus maxime põt multum cibũ ſumere.& ſic vniuerſaliter ex oꝑationibus
habitus fiunt:& ex ſimilibus augentur ex quibus fiunt.Ita ꝙ licet per appetitum & voluntatẽ ta-
les actiones eliciuntur,naturaliter tñ ſuam impreſſionem in moto derelinquũt,ita ꝙ licet taliũ ha
bituum generatio ex parte mouentis appetitiui nõ ſit naturalis:ex pte tñ actiõis imprimẽtis i motũ
eſt pure naturalis.Quo ſuppoſito locũ habet q̃ſtio noſtra:vtrum.ſ.ex vnico actu,vel nõ niſi ex plu- G
ribus habitus generetur & augmenteť.& non eſt in hoc maior difficultas circa generationẽ & au-
gmentum huiuſmodi habituum q̃ circa generationem & augmentationem aliarum qualitatum
recipientium magis & minus,vt ſunt album nigrum,calidum frigidum. Qñcũq; enim qualitas
aliqua generatur in principio paſſiuo ex actione principii actiui naturaliter,oportet a tali principio
actiuo cum approximatur paſſiuo pati paſſiuum principium: et per hoc recipere aliquam impreſ
ſionem ab ipſo.quia talis agentis eſt ſibi paſſiuũ aſſimilare quoquo modo, quantumcunq; etiam
paſſiuum ſit indiſpoſitũ ad recipiendum eius impreſſionẽ: & contrariũ & excellẽs ad repellendum
actionem illius ne patiatur naturaliter ab eo.Actiua enim & paſſiua naturaliter ſecundũ phum pri
mo de generatione impoſſibile eſt non agere & pati:ita etiam ꝙ ſi ſint contraria,neceſſe eſt ꝙ quan
tumcunq; vnum eorum excellat, in agendo in aliud ſimul patiať ab illo. vt ſi gutta aquæ calidæ
ꝓiiciať in mare frigidum,in contactu contrariorum neceſſe eſt frigidum pati a calido qñ abſorbeť
ab ipſo.& ſemp quãto paſſiuum eſt minus cõtrarium & minus indiſpoſitum ad ipreſſionem actiui
repellendum,tanto actiuum in paſſiuum fortius agit,& tanto magis paſſiuum eiꝰ recipit impreſſio
nẽ.Quare cũ vt dictũ eſt,actiones generatiuę habituũ naturaliter agunt in paſſiuum elicientes ip
ſos,& ſunt coniunctæ ei in eo ꝙ eliciũtur:neceſſe eſt igitur quãtumcũq; paſſiuum ſit idiſpoſitum
ad eius impreſſionem ſuſcipiẽdam ꝙ tñ patiatur ab ipſo & aliquam impreſſionem ab ipſo recipiat
Quælibet ergo actio de genere actionum q̃bus aliquis habitus habet generari elicitus de potentia
in qua habet generari,neceſſario aliquam impreſſionem ſui derelinq̃t in ea. Nunc aũt ita eſt ꝙ qñ H
cunq; impreſſum in paſſiuo ab vno agente non abſorbetur aut corrumpiť modo quocunq; in ſub
iecto prius q̃ appropinquet eidem paſſiuo conſimile agens, illud approximatũ ſua impreſſione au-
gmẽtat priꝰ impreſſum,aut de nouo facit ſuã impreſſionem ſecundum analogiam ſuæ virtutis.Et
eadem ratione niſi illa ipreſſio corrumpať & abſorbeať prius q̃ appropinquet eidẽ paſſiuo aliud
conſimile agens,illud agẽs approximatũ ſua impreſſione aut augmentat quod inuenit prius ipreſſũ
vel ab vno agẽte,vel a duplici,aut de nouo ſuam facit impreſſionem in illud ſecundum analogiam
ſuæ virtutis.& ſic de qualibet actione conſimili elicienda. ET ſeq̃tur de neceſſitate,aut ꝙ nunq̃ I
ex conſimilibus actibꝰ quãtũcũq; etiã multipliceť vnus poſt alium,habitus generetur, aut ꝙ ſemp
vnus actus ſolus perfectum habitum generet,aut ꝙ pluribus actibus concurrẽtibꝰ ſucceſſiue vnꝰ
poſt alterũ primus ex illis aliq̃d imprimat qd̃ ſecũdus augmẽtet aliq̃d apponẽdo ſup illud qd̃ a pri
mo impreſſum eſt & generatũ:et ſimiliter tertius aliq̃d apponẽdo ſup illud qd̃ ipreſſum ẽ a ſecũdo
& ſic de cæteris per ordinẽ vſq; ad generationem habitus perfecti.Cũ ergo primum eſt falſum:& ſe
cundum aut eſt impoſſibile,aut non ſemp neceſſe eſt contingere: tertium ergo verum eſt. ET re K
gulariter ponendũ eſt ꝑ illum modũ ex pluribꝰ actibꝰ habitũ generari.Q, enim nullus eorũ per ſe
habitũ potuit generare hoc cõtingit quia nullus eorũ totaliter paſſiuũ deuincere ſic potuit vt vni
ca impreſſione totam indiſpoſitionem,aut contrarietatem paſſiui amoueret.Hoc enim neceſſariũ
erat ad hoc ꝙ totam ſimilitudinem ſuam ſimul eidem imprimeret, quemadmodum neceſſarium
erat vt aliquo modo ipſum deuinceret ad hoc ꝙ agens ſimilitudinem ſuam ſecũdum aliquem gra
dũ perfectionis mouentis in paſſiuum imprimeret. EX hoc enim contingit ꝙ ignis combuſtibi- L
le ſuum non ſtatim inflammat:ſed paulatim abiicit diſpoſitiones contrarias quouſq; omnino diſ-

poſitum pfecte recipit impreſſionem ignis,vt inflammetur perfecte. Et non eſt hic differentia in combuſtibilis inflammatione:& ibi in habitus generatione:niſi ꝙ ibi eſt vnum agens continue deuincēs & actionem continuās:hic autem diuerſa agentia actionem iterantia. Ibi autem qđ ipreſſū fuit ab igne in combuſtibile in primo inſtāti,aut in primo minimo tempore in quo impreſſit aliqđ prima mutatione,aut primo minimo motus quo aliquid imprimere potuit,neceſſario eſt aliqđ determinatum,ſecundum ꝙ dicit Commentator ſuper ſextum phyſicorum.Primum in generatione eſt minima pars ꝗ poteſt generari de generato terminatæ quantitatis. Verbi gratia,ꝙ minima pars ignis eſt terminata,ſcilicet minima pars ꝗ pōt eſſe ignis.Et hoc vt dicit ſuper primū phyſicorū,ſi recipit partitionem.Si autem non,neceſſario accidit in accidentibus. Vt enim dicit ſuper octauum
M phyſicorum,Forma eſt terminata magnitudine & paruitate in vnaquaqꝫ rerum naturaliū. Hoc enim modo ſicut in cauatione lapidis & in tractu nauis fit aliqđ ſimul in virtute plurium:qđ licet ſit diuiſibile,totum tñ fit ſimul:vt partis expulſio de lapide:& non pars eius expellitur a parte guttarum cauantium in parte temporis,vt infra dicetur:ſecundum hunc modum contingit de alteratione quacunqꝫ:ꝙ illud in quod primo fit alteratio fiat ſubito,etſi ſit alicuius quantitatis determinatæ in actu,vt dicitur octauo phyſicorum.vbi dicit Commentator.Si prima pars quæ fit ex tranſmutatione non eſſet determinata, & agens non eſſet determinatæ virtutis,tūc omnia eſſent in continua tranſmutatione.Sed prima pars in actu motuum qui fiunt ſiue fuerit tranſmutatio in loco,aut in qualitate,aut in quantitate,fit ſubito.i.in inſtāti non ī tempore.Et ſi non,tunc ante trāſmutationem eſſet tranſmutatio,& non inueniretur tranſmutatio noua:& illa pars ſecundū ꝙ exit in actū eſt terminata,ſed nō eſt naturaliter in actu niſi quieſcat motus.Sed qualibet alia parte motus & in qualibet alia parte tēporis ſecundum analogiam virtutis imprimentis augmentum eſt vſqꝫ ad perfectam inflammationem.dicente Commentatore ſuper primum phyſicoꝝ.Oppoſiti ptes ſucceſſiue recedūt a ſubiecto, & fiunt in ipſo ptes generati.Et ſuper tertium.Mot⁹ nihil aliud eſt ꝗ generatio partis poſt aliam illius perfectionis ad quam intēdit motus donec pficiatur: & ſit in actu ita ꝙ ſi forma inducenda contrarium habeat in materia,immo quia habet aliquo modo:aliter eñ per agens ſubito fieret in materia: oportet ꝙ in toto motu ſint cōtraria ſimul,vel citra ſuas excellētias,vel in aliquo mixto.Secundum enim ꝙ dicit philoſophus.vi.phyſicorum,omne in qđ aliquid mouetur neceſſe eſt diuiſibile eſſe:& ſimiliter omne a quo mouetur,& cum mouetur,eſſe partim in eo ad quod moueť,& partim in eo a quo mouetur : non ſecundum totum in vno, aut in altero.Et ita cum primo mouetur ab vno extremo nō ſtatim mouetur in alterum extremum,ſed in mediū vt ex albo in fuſcum non in nigrum.Super qđ dicit Commentator.In primis qualitatibus,ſcilicet ī caliditate & frigiditate,videtur ꝙ medium eſt temperatum.Tranſmutatum enim cum primo trāſmutatur a calido in frigidum, dicitur ꝙ quiddā eius eſt in calido, & quiddam in temperato,cum inter calidum & temperatum non ſit qualitas media diuerſa ſecundum ſpeciē,ſed ſecūdū magis & minus.qm̄ manifeſtum eſt ſecundū ſe ꝙ cum tranſmutatur amittit partem calidi & acquirit ptē frigidi:& quædam pars eius eſt calida: & quædam temperata.quoniam non calidum ſecundum totum:neqꝫ temperatum ſecūdum totum.Similiter omittendo partem albi acqrit partem pallidi tēperati.Non enim eſt in albo ſecundum totum,neqꝫ in pallido ſecundum totum,ſed qddam in albo & qddam in pallido.Et hoc quidem non diſtinguiť in actu,ſed in potentia tm̄. VT ex his intelli-
N gamus ꝙ cum aliquid ſit nigrum in extremo:& ſint tres partes eius a b c:& debet fieri album,cuius ſimiliter ſunt tres partes d e f, in prima tranſmutatione generatur aliqua pars albedinis minima,ſit d,& remouetur pars minima nigredinis,ſit a.quę quidem d cum alia parte nigri commiſcetur:& fit ex eis fuſcum,vt ſecundum hoc motum partim ſit in fuſco,& partim in nigro:ſed pl⁹ in nigro.Motuqꝫ vlterius procedente acquiritur per augmētum alia pars albedinis quæ eſt e, & remouetur pars nigredinis quæ eſt b.Commiſcenturqꝫ d e partes albedinis cum c parte nigredinis & fit pallidum:vt ſit partim in pallido,& partim in nigro,ſed plus in pallido.Motuqꝫ vlterius pro
O cedente acqriť per augmentū pars albedinis vltima quæ eſt f, & corrumpiť pars nigredinis vltima quæ eſt c.& fit album purum.Et ſimiliter eſt ſi plura media interponanť. Vnde dicit Commentator ſuper ſecundum de anima,eſſe verum virtutum paſſiuarum eſt admixtum ex potentia & actu Paſſiuum enim anteꝗ patiatur eſt contrarium agenti:& cum paſſio completur eſt ſimile: & dum patitur eſt admixtum ex ſimili & contrario.Non enim ceſſat dum mouetur in eo corrumpi pars contrarii,& fieri pars ſimilis.Sicut eſt in igne comburente : & in exemplo iam dicto de generatione albi ex nigro primo impreſſo ab agente deuincente paſſiuum,vt impreſſum ab ipſo maneat quouſqꝫ adueniat actio ſecundi agentis,licet ſit interciſa ſecundum analogiam ſuæ virtutis illud

augmentabit:& ſic de ſuperuenientibus aliis:quouſq; illud ĩ habitũ pficiatur. Dico vt maneat,quia aliter ſequens agens oporteret eſſe primũ:& quęcunq; actiones ſeqrẽtur, nunq̃ ex eis habitus generaretur niſi aliqd impreſſum a primo maneret augmentandũ per ſequentia vſq; ad habitus perfectionem,ſicut patet ex dictis.Secundum hunc ergo modum generaliter de formis quæ ſuſcipiunt P
magis & minus,vt ſunt habitus de qbus loquimur , & vniuerſaliter formæ quæ in natura eſſentiæ ſuæ gradus & latitudinem habẽt:ſecũdum quos in eſſentia ſua forma dicitur magna vel parua:& ſecundum hoc ſubiectum denominat magis & minus recipiendo intenſionem & remiſſionẽ in ſubiecto,ſcđm ꝙ in quarta noſtra diſputatione de Quolibet ĩ queſtione de cauſa ſuſceptionis ei⁹ qđ eſt magis & minus,expoſuimus:Dico ꝙ per quẽlibet actum q ordinaẽ ad habit⁹ generationẽ,aliqd de eſſentia ipſius formæ generaẽ ſecundum analogiam virtutis in agente,ita ꝙ ſi intãtũ deuincat paſſiuũ,& tã fortiter imprimat,ne abſorbeaẽ & corrumpatur a contrario exiſtẽte in ſubiecto,adueniente ſecundo agente nihil noui generaẽ,ſed prius generatum augetur ĩ gradu aliquo determinato ſcđm analogiã virtutis agẽtis,& ſic de ſingulis quouſq; habit⁹ pficiatur,& ceſſet mot⁹ in fine vt ex actu non ꝓcedant actus vt factio ad aliqd agendum:ſed actus vt operatio ad potentiam agẽtis perficiendam,ſecundum ꝙ determinat phus in primo ethicorum.cap.ix. Et ſecundum hoc dico ad quæſtionem propoſitam,ꝙ in quolibet actu qui eſt ſecũdum habitum,aliquid de eſſentia habitus generaẽ ſcđm analogiam virtutis eius,ita ꝙ ſi omnino deuicitur a contrario, illud ſtatim abſorbetur,neq; põt procedere vt habitus perficiatur.Si autem deuincit contrarium vt impreſſum a ſe maneat quouſq; alter actus augmẽtans adueniat:& ſic deinceps:oẽs ad generationem habitus operantur:ſed ſemper poſterior in virtute ꝓcedentis , immo oĩm ꝓcedentium:non vt ſecũdũ ſe agẽtium,qa adueniente poſteriore,neceſſario tranſierunt priores:ſed in virtute ĩ eo qđ ab ipſis impreſſum eſt mouentium,ſine quo poſteriores non haberent quid augmentare poſſent: ſed neceſſe haberent ꝙ augmentandum per alios ſequentes generarent. Nec tamẽ ex hoc ꝙ dico per quemlibet R
actuum huiuſmodi fieri aliqd qđ pertinet ad eſſentiam habit⁹,intelligo ꝙ per quẽlibet actuũ habitus fiat q ꝑ vlteriores augmẽtetur:ſed ꝙ ſolum fiet ꝑ aliquẽ vnum ex ĩtermediis,& hoc per augmẽtum qđ apponit generato per priores,quemadmodũ albedo cõpleta abſq; omnis admixtione nigredinis generaẽ per aliquẽ actũ vltimum nigredinis corrũpẽtẽ & augmẽtãtẽ qđ a ꝓcedentib⁹ generatum eſt. Ad cuius intellectum ſciendũ eſt:ꝙ in omni genere habilitatũ ad act⁹ eliciẽdos potẽtiarũ S
intellectus & voluntatis,in qb⁹ principaliter habit⁹ habent eſſe tam boni q̃ mali,quatuor ſunt ſtatus.ſ.initium,progreſſus,perfectio,& exceſſus.verbi gratia in habilitatibus moralibus ad eliciẽdũ actus morales.de qbus phus.vii.ethicorum ponit exempla appellans ipſa genera bonitatum & malitiarum: quę ſunt in bonitatibus,perſeuerantia,cõtinẽtia,tẽperantia,heroica:in malitiis vero incõtinentia,imperſeuerantia,intemperantia,beſtialitas.Quarum pſeuerãtia & incõtinẽtia ptinent ad bonitatum & malitiarum initium : continentia & imperſeuerantia ad progreſſum , temperantia ad perfectionem,heroica & beſtialitas ad exceſſum.Eſt autem perſeuerantia prout hic de ea loquimur,habilitas qua quis occurrẽtib⁹ fortib⁹ triſtitiis,aut delectationibus malis,a qbus multi vincũtur,ſe tenet ne ſtatim ab eis vincaẽ,& ſuccumbat.Vñ dicit philoſophus.Perſeuerare eſt in eo qđ eſt detinere.Cõmẽt.i.non laxare.Cõtinentia aũt vt dicit Ariſt. eſt ĩ eo qđ eſt vicere.propter qđ eligibilior eſt continentia q̃ perſeuerantia.vbi dicit Commentator.Detinens & non relaxans,non iam ſuperat.Melius eſt autem eo qđ eſt detinere hoc ipſum ſuperare.Vnde bonum perſeuerantiæ eſt in eo,quo quis tolerando detinet ſe ne ſtatim laxet,& eſt infimus gradus bonitatis.quẽ ſequitur ſtatim gradus continentiæ:quæ vincit & repellit tentationes,licet cum dolore & labore. Et in hoc differt a temperãtia quæ ſequitur in tertio gradu.quoniam vt dicit continens habet fortes & prauas concupiſcentias:temperatus autem non.vbi dicit Commentator.Temperatus nequaq̃ habet turpes delectationes vexantes ipm̃,ſed ratione ꝓcipiẽte oportere detinere a turpibus delectationib⁹ cõfeſtim habet cõcupiſcẽtiã ſequẽtẽ & manet qetus.Cõtinẽs aũt hẽt rõnẽ cõtẽdẽtẽ nõ ſeq vexat⁹ a cõcupiſcẽtiis. Et ſeqẽ heroica q̃ eſt ĩ quarto & vltĩo gradu bonitatis.de q̃ dicit phus ꝙ ẽ ſup nos T
& qđã diuina virt⁹.vbi dicit Cõmẽt. Vt cũ aliqs dirigit oẽm virtutẽ ſup oẽm hoiem.ſcđm ꝙ ĩ quadã diſputatiõe nr̃a de Quolibet alias expoſuim⁹.In malitiis vero ĩfima eſt incõtinentia qua qs ĩ reſiſtendo paſſionibus in principio,in fine ſuccumbit.Vnde dicit philoſophus circa pricipium ſeptimi ethicorũ:ꝙ incontinens ſciens qm̃ praua agit ꝓpter paſſionẽ.Cõmẽt.i.vict⁹ a paſſiõe. Poſt hũc in ſecundo gradu peior eſt imperſeuerans,quem philoſophus mollem appellat,& delicatum,qui nec ſe tenet,nec reſiſtit,ſed ſtatim laxat & obedit cõcupiſcẽtiæ . Et tertio ſequitur peſſim⁹ q eſt itẽperatus:qui prauas paſſiones ex electione proſequitur. Et tunc in excellenti gradu malitiæ eſt V X Y

beſtialitas.de qua dicit philoſophus ꝙ eſt malitia excedens genus malitiæ humanę.Et fundãtur iſti
quatuor gradus bonitatis in idem ſecundum rem & eſſentiam:& ſimiliter quatuor gradus mali
tiæ eis oppoſitæ.qd̃ omiſſis malitiis declaremus in bonitatibꝰ.In omni enim genere habilitatis bo-
nę,ſiue ſecundum caſtitatem,ſiue ſecundum fortitudinem,ſiue ſecũdum iuſtitiã, initiũ & inchoa-
tio dicitur perſeuerantia:cũ aũt receperit aliquãtulũ augmẽti,fit continẽtia,q̃ p vlteriꝰ augmẽtũ
fit temperantia.illud aũt augmentum ampliori augmento tranſgrediens dicitur heroica.Ita ꝙ qñ
eſt habilitas actibus bonis generata in gradu perſeuerãtię & continentiæ,vocaẽ diſpoſitio.qñ vero
in gradu temperantiæ & heroicæ,vocaẽ habitus.Sed tunc dicitur proprie habitus q eſt virtus,qñ
tenet medium gradum inter diſpoſitionem & habitum.qñ vero excedit determinatũ tẽperantiæ
gradum, tunc habitus heroicus dicitur. Cum igitur habitus ſtat in gradu determinato augmẽti
inter continentiam & heroicam,tunc habitus virtutis proprie dicit̃:& eſt temperantia iſta genera-
lis ad tres virtutes morales in medio conſiſtens,ſecũdũ ꝙ de partibus eius enumerat phus ſecũdo
ethicorum.Et ſecundum hoc habitus & diſpoſitio in eodem idipſum re ſunt: & differunt ſolum ſi
cut completũ & incõpletum:ita ꝙ id quod ſubeſt incõpleto & imperfecto,diſpoſitio dicitur. Cũ p
augmentum acceptum ad determinatum complementum & perfectionem puenerit,nomen diſpo
ſitionis amittit,& vocatur habitus:vt diſpoſitio ipſa fiat habitus,quemadmodũ puer fit vir, & vir
Z factus pueri nomen amittit. Vnde in eſſentia rei non differunt habitus & diſpoſitio,niſi ſicut per-
fectum & imperfectum:vt habitus includit in ſe quicqd rei eſt in diſpoſitione & non econuerſo,vt
ideo omnis habitus poſſit dici diſpoſitio, ſecundum ꝙ dicit phus in p̃dicamẽtis.Sunt aũt habitus
& diſpoſitiones:diſpoſitiones vero non neceſſe eſt habitus eẽ. Qui eñ retinent habitum,& quodã
modo diſpoſiti ſunt,qui aũt diſpoſiti ſunt,non omnino retinent habitũ. Vbi ſignanter dicit non oĩ
no.qa habitus aliquid futuri habent:& aliquid apponendum,vt habitus fiat ſecundum iam deter
minatum modum,eis deeſt. vbi dicit Boetius in commento.Senſus talis eſt.quoniã oẽs qcunq; ha
bent habitum, habent quoq; in eodem habitu diſpoſitionẽ. Siquis vero habet diſpoſitionem nõ ſic
neceſſe eſt habitum habere. Vbi notabiliter dicit in habitu diſpoſitionẽ,qa tanq̃ imperfectũ quod ſe
cundũ rem manet in perfecto licet nomẽ ſuum amittat,iuxta illud qd̃ Auguſtinus vocans diſpoſi
tionẽ affectionem,dicit in ſuis prædicamentis.Habitus etiam affectio videri poteſt.ab hac namq; in
cipit,et ſi ipſa permanſerit habitus naſcitur ,affectio autem habitus videri non poteſt.Si enim ad
habitum peruenerit,vocabulum proprium non tenebit.Nota ꝙ dicit ab ipſa incipit.quod verum
eſt ſecundum p̃determinatum modum,ſcilicet vt ab imp̃fecto. qa ſi manſerit quouſq; actio aliqua
ſequatur ipſam augmentans:& non priꝰ a contrario in ſubiecto,vel alio modo fuerit abſorpta,vt di
A ctum eſt. Vnde de perſeuerentia & cõtinẽtia,& eorũ contrariis,q̃.ſ.ſunt incontinẽtia & mollities
dicit phus.vii.ethicorum,ꝙ neq; vt eiſdem habitibus virtuti & malitiæ vtraq; earum ſuſcipienda
neq; vt alterum genus.vbi dicit Comment.Sed quomodo ſunt eadem?quomõ aũt altera?Continen
tia enim ſecundum ꝙ quidẽ eſt habitus electiuus,approximat virtuti,ſecundũ aũt ꝙ in virtute eſt
concordia partium animę:in continentia autem non:nõ eſt virtus cõtinentia.Et rurſus: ſecũdũ ꝙ
malitia eſt habitus præter rectam rationem:eſt autem incontinẽtia præter rectam rationem: incõ
tinentia idem eſt malitiæ.Secundum aũt ꝙ in malitia eſt concordia partium animæ, in ĩcontinen-
tia autem non:incontinentia altera eſt a malitia.Hoc autem dixit vt oſtendat quomodo non vane
B debeat tractare ſeparatim de ipſis. Ex quo ſumit̃ differentia ſecunda inter habitum & diſpoſitio
nem,ſcilicet ex parte actus,ꝙ videlicet diſpoſitio habet paſſiones impugnantes & vexantes:habitꝰ
autem nequaq̃,ſed habet ipſas ſuppreſſas:vt iam dictum eſt ſupra.Et hæc eſt differentia principa-
lis habitus & diſpoſitionis in moralibꝰ,qa in eis op̃ationes duæ ſunt,vt dicit phus ſecũdo ethicorũ
Vnde & phus differẽtiam eorum iſtam attendens habitũ virtutis non appellat niſi cum diſpoſitio
ad talẽ ſtatum & gradum perducta fuerit. Vnde dicit ibidẽ.Signum oportet facere habituũ ſuper
uenientibus voluptatem,vel triſtitiam operibus.Qui enim recedit a corporalibus voluptatibꝰ: &
hoc ipſo gaudet:temperatus eſt.Qui autem triſtat̃, intẽperatus. Vnde voluptas & triſtitia ĩ actio
C nibus ſigna ſunt generati habitus,vel non generati. Tertia vero differẽtia inter habitum & diſpo-
ſitionem ex parte ſubiecti ſumitur:q.ſ.diſpoſitio non firmiter ſubiecto inhæret,ſed de facili moueẽ
ab ipſo: habitus vero non.ſecundum ꝙ dicit philoſophus in prædicamentis.Differt aũt habitus
a diſpoſitione: quoniam permanentior & diuturnior. Diſpoſitiones vero vel affectiones dicun-
tur facile mobiles , & cito permutabiles. vbi dicit Boetius in commento . Quemadmodum
ipſe Socrates dum eſſet paruulus: poſt vero pubeſcens a ſeipſo ipſe diſtabat: eodem quoq;
modo habitus & diſpoſitio. Nam habitus firma eſt diſpoſitio , diſpoſitio infirmus eſt habitus.

Sicqꝫ habitus & diſpoſitio cum ſint idem vtraqꝫ, ſola differunt intentione: ꝙ auctior quodãmodo
cremẽto & ꝑmanẽtior firmiorqꝫ eſt habitus diſpoſitione. EX qbus patet ꝙ i generatiõe habituũ D
diſpoſitionis generatio ꝓcedit tãq̃ imꝑfecti generatio generationẽ perfecti, vt cõueniẽter diſpoſitio
imperfectus habitꝰ dici poſſit. Cum ergo q̃ritur, vtrũ.ſ. primo actu habitꝰ generet: Dicendũ ꝙ nõ
loquendo de habitu ꝓprie, quemadmodum pħus loq̃tur de ipſo, niſi ſit talis ꝙ poſſit omnino deuĩ
cere cõtrariam diſpoſitionẽ, & habilitatem ad actum in tali augmento virtuali generare, vt delecta
biliter poſſit actiones ſibi ꝓprias elicere: & eam ſic ĩ ſubiecto firmare ne amoueri de facili poſſit. Sic
enim habitus cuiuſlibet primi principii poſt notitiam terminorum vnico actu intelligendi quo
intellectus ipſum in ꝓpoſitione affirmatiua vel negatiua concipit, generatur & firmat. Et ſiſr
generatur & firmat habitus cuiuſcunqꝫ cõcluſionis ꝑticularis ex actu vnico intelligendi ſyllogiſti
ce cõſequentis ex ꝓpoſitione per ſe nota & cognita in primo prĩcipio, quemadmodũ ex medicina
potente contraria morbo cũ forti virtute vnico actu alterationis generat ſanitatem. Non ſic autem
habitus ſcientiæ q eſt vnius generis ſubiecti pluriũ principiorũ & concluſionũ potẽtialiter cõtẽtiui
& hoc propter diuerſum ordinẽ quẽ habẽt cõcluſiones & principia proxima ad principia prima ſe
cundũ remotius & propiquius. Neqꝫ ſimiliter habitus virtutum moraliũ ꝓpter volũtatis liberta
tem: q̃ ꝑ bonũ q̃d eſt finis virtutis opabile a nobis neceſſitari non põt, ſicut põt neceſſitari intellectꝰ
per veritatem principiorꝫ: q̃ ſe habent in ſpeculatiuis ſicut finis in moralibus, ſecũdum pħum ſepti
mo ethicorum, & ſecundo phyſicorum. Vnde neqꝫ habitibus ſciẽtialibus vnius generis ſubiecti, de
quibus loq̃tur philoſophus. vii. Ethicorum, neqꝫ in habitibꝰ moralibus nunq̃ actus primꝰ generat
habitũ, generat tamẽ aliq̃d, vel in ſe vel in cõmixto ex ſe & ſuo cõtrario ſecundũ modũ ꝓdictũ, q̃d ẽ
de eſſentia habitus, immo tota eſſentia eiꝰ ſecundũ rem & virtutẽ: cui nihil extra ſuam eſſentiam
apponendum eſt, vt fiat habitus. immo per ſui augmentũ in eſſentia ſecundum modũ determina
tum in q̃ſtione de magis & minus circa formas ꝓducitur ad gradũ talẽ: cui ſiquis gradus vlterior
augmenti apponat, exit rationem diſpoſitionis: & nomẽ eius amittit: & induit rationem habitus
& nomẽ eius aſſumit: & tunc ꝑ vnicum actũ elicitũ ex potentia cum eo q̃d de habitu in ea iã gene
ratũ eſt, ſtatim habitus generatur: ſed hoc in virtute actuum oĩm ꝓcedentiũ manentium in eo q̃d
per ipſos impreſſum eſt, licet in ſe tranſierunt, vt dictũ eſt: ſicut exemplum cõpetens eſſet in tractu
nauis quæ moueri non poſſet niſi virtute tractiua cẽtũ hoĩm cõcurrentium: ſi primo apponente
manum ad chordam qua trahenda eſſet, maneret virtꝰ eius eo recedẽte: & ſimiliter de ſecũdo & cæ
teris vſqꝫ ad cẽteſimũ, tunc cẽteſimus apponẽdo manũ ad chordã ſolus traheret eam, ſed ĩ virtute
oĩm ꝓcedentium. Sed eſt omnino ſiſe de cauatione lapidis ex caſu centũ guttarum, quarum vna ca
dit poſt aliam: quarum q̃libet ꝓcedentium humectãdo mollẽ facit ꝑtẽ expellẽdã, ita ꝙ mollificatio
facta a priore manet quouſqꝫ ſequatur humectatio a ſequente: et per illam augmẽtet illa mollifica
tio, & hoc vſqꝫ ad guttam cẽteſimam quæ ſic lapidem inuenit mollificatũ, vt vnico caſu totam ꝑtẽ
illam expellat mollificationem ꝓpriam apponendo. Secundum hoc eñ dicit pħus. viii. phyſico E
rum, ꝙ ita eſt de guttis ſicut eſt de motu nauis. ſ. ꝙ aliqua guttarum, vltima ſcilicet, mouet ali
quam quantitatem quæ diuiditur in multas partes: ſed nulla earum mouetur per ſe, ſed ſimul om
nes: pars autem guttarum non mouet illam omnino neqꝫ aliquam partem eius, vt in propoſito
aggregationem virtutum trahentium nauem ante centeſimum: & mollificationem a guttis præ
cedentibus centeſimam, comparemus ad illud quod generatum eſt de diſpoſitione vſqꝫ ad actum
vltimum iam dictum: & eius impreſſionem qua ſic augmentat illud quod præceſſit & firmat in
ſubiecto, vt mereatur habitus dici: comparemus etiam actioni & impreſſioni virtutis centeſimi
hominis quam ſequitur motus nauis, & centeſimæ guttæ quam ſequitur expulſio partis lapi
dis. Et qui ſic intelligunt ꝙ per vnum actum abſqꝫ aliis præcedentibus, quorum virtus colliga
tur in vnum, non generatur habitus, ſed ſolum per multos, bene intelligunt. Et eſt ſimile de tra
ctu nauis & cauatione lapidis prout dictum eſt. Et hunc modum generationis habituum tã mo
ralium q̃ intellectualium exprimit plane philoſophus, cum dicit in poſtprædicamentis. Ex prauo F
ſtudioſum poſſibile eſt fieri. Prauus enim ad meliores exercitationes adductus & doctrinas vel mo
dicum aliquid proficiet vt melior ſit. Si vero ſemper vel modicum incrementum ſuſceperit, pa
lam eſt quia aut perfecte mutabitur, aut ſaltem multum crementum ſumet. Si enim bene mo
bilior fiat ad ſalutem: vel q̃dcũqꝫ crementum ſumpſerit a principio: & hoc veriſimile eſt amplius
ſumere crementum: & hoc cum ſemper ſit, in contrarium habitum reſtituetur, niſi forte tem
pus ſuſpenſum ſit. Tunc autem tempus ſuſpenditur quando homo ab actione ceſſat, & in bo
no virtutis imperfecto permanet, aut moritur prius q̃ perficere poſſit. Propter quod dicit

Boetius ſuper prædicamentum de qualitate. Non qui ſemel iuſte iudicat iuſtus eſt: neq; qui ſemel
G adulteriū facit adulter eſt, ſed cum ipſa voluntas, cogitatioq; pſeuerant. Habitus ergo & ex vno
actu generatur, & ex plurib9. Ex vno. ſ. prio ſimpl'r quo ad ré: q̄ eſt tota eſſentia habit9. & hoc ex ei9
ꝓpria virtute, & ſecūdū eius analogiā. Silr ex actu vno prio. ſ. quo ad inductioné illius compleméti
quo prim9 habit9 noiat. & hoc ex virtute ꝓpria: & in virtute actuū præcedentium ſecundū modū
H ꝓdictū. ſed iſta generatio non eſt niſi q̄dā ꝓcedētis augmētatio. Ita ꝙ ad ſecūdā ptē q̄ſtionis. Vtrum
ſcilicet ꝑ quēlibet actū ſequētē primū habitus augmentet: reſpōdētes dicim9 ꝙ ſic, ſed ſemp in vir
tute ꝓcedentis vel ꝓcedentiū, ita ꝙ nō eſt ponere ꝙ plures ꝓcedūt qui nihil augmentēt. Sed virtus
colligitur ex plurib9 actibus paruis, vel ex paucis cū vno magno ſequente: & tunc ꝑ vltimū fit ha-
bitus generatio ſi non ꝓceſſit, vel eiuſdem augmentatio ſi generatus præceſſit, ita ꝙ neq; vno actu
generet, neq; augmentet, ſcdm ꝙ ponunt exempla de cauatione lapidis & tractu nauis. Et patet
I ex ꝓdictis quomodo valere poſſunt ad ꝓpoſitū & quō non. Sed poſitio illa ipſorū oīno eſt īpoſſibi-
lis, q2 ſi q̄libet actuum ꝓcedentiū nihil imprimeret, ipſo trāſeunte nihil maneret: & ita nec in virtu-
te eius poſſet actio ſecunda aliqd agere, neq; eadē rōne actio tertia, & ſic in infinitum, aut nūq̄ habi
tus generaretur, ſecundum ꝙ ratio induxit ad iſtam partem ꝓpoſita. & hoc patet ex iam ꝓdictis.
Sed de iſto augmento in virtute non oportet ꝙ fiat continue in continuo tēpore actione continua
ſed per actus interpolatos cōſequenter ſeſe habentes, ſcdm ꝙ per hūc modū poteſt fieri augmētum
virtuale per alterationem in qualitatū intenſione: & corporale per verū augmentum ī quantitate.
Secundum enim ꝙ dicit Cōmēt. ſup quartū phyſicorum, quando aliqd creuit ſcdm quātitatem di
giti in vno anno īpoſſibile eſt vt diuidatur, ita ꝙ q̄libet pars ſenſibilis illius tēporis habeat ptē ſenſi
bilē illi9. Q̄d dicit cōtra illos q dicūt ꝙ oīa ſemp mouent licet hoc lateat: & ad probandū ꝙ nullum
motū eſt neceſſe eē perpetuū & cōtinuū niſi localē circularē. cōtra quos etiā induxit illa exempla de
lapidis cauatione & tractu nauis. Ex quo patet ꝙ frequenter motus augmenti & alterationis ī ali-
qd notabiliter diuiſibile ſecundum quantitatem, aut virtutis ſunt plures motus cōſequētes, nō au
tē vn9 continuus. ſecundū ꝙ dicit Cōment. ſuper. v. phyſicorū. Videmus ꝙ motus augmenti dimi-
nutionis & alterationis ſunt plures motus. Non enim poſſumus dicere ꝙ augmentatū eſt motum
vno motu de initio augmenti vſq; in finem. Motus igitur vt dicit augmenti vſq; in finem cōponit
ex pluribus motibus & pluribus quietibus. In eo autem qui eſt vnus de principio vſq; in finem nō
interponitur quies. & credimus hoc in augmento & alteratione, q2 videmus aliqua augmentari ꝑ
annum digito: & remotum eſt vt ille digitus diuidat ꝑ oēs ptes temporis illi9 anni. PER iam di- Ad arg. pri.
K cta patent obiecta ſupra inducta. Concedendum enim eſt aſſumptum in primo argumento: ꝙ ſcili-
cet primus actus aliqd facit in generatione habitus, videlicet rem illam generando ſub ratione diſ
poſitionis quæ nata eſt fieri habitus per ſuum augmentū: non tamē eſt habitus ſcdm rōnem habit9
L vt patet ex dictis. AD argumētū in contrarium de dicto philoſophi primo ethicorū, ꝙ vna hirū- Ad arg. ī op.
do non facit ver: ſecundū Cōment. nuncia veris exiſtens, ſed oportet multas apparere vt per ipſas
cognoſcamus temperiem effectam. Dicendum ꝙ phus non inducit illud exemplū ad declarationē,
generationis, aut augmenti habitus: ſed ad declarandū perfectionem beatitudinis: qualiter. ſ. actus
vnus ſecundum virtutem perfectam, aut actus plures in pauco tēpore ceſſantes non faciunt beati-
tudinem, neq; ſunt ſigna beatitudinis: ſicut neq; vna hirundo apparēs eſt certa nuncia ꝙ adeſt ver
ſed illam ſolum faciunt & ſunt eius ſignum q̄n ſunt ſecundum virtutem perfectā, & in vita pfecta.
Secūdū eñ ꝙ ibi dicit Cōmēt. oportet vſq; ad finē pſentis vitæ talē opationē nō iterruptā extēdi.

Irca ſecundum arguitur ꝙ virtutes non ſunt connexæ, quia virtutes generant Quæſt. xvii.
exercitio actuum circa materias determinatas. Aliquis autem poteſt eſſe exercita Argu. prin.
tus circa materiam vnius virtutis qui non eſt exercitat9 circa materiam alteri9 In oppoſitū.
M ergo &c. IN oppoſitū ſunt ſancti & ſimiliter phus. vi. ethicorum. Dicendum ad Reſponſio.
hoc: ꝙ cū ſecūdū phum primo ethicorum, perfectio hominis ſecūdū ꝙ homo cōſi
ſtit in aliqua eius operatione ꝓpria q̄ debet ei ſecundum ꝙ homo, in qua conſiſtit
eius finis & beatitudo ſcdm determinationē phi ibidē: & præter hoc ſunt aliæ opa
tiones eius q̄ ordinant in finē illum, vt ꝑ opationes ſecundū virtutes, vt vult in eodē. In eo autem in
quo eſt aliquis finis, & aliqua q̄ ſunt ad finē, duplex debet eſſe de neceſſitate ordo & cōnexio, vnus
videlicet inter ſe eorum quæ ſunt ad finem, & alius omnium ipſorum ſimul ad ipſum finem. De
talibus enim dicit philoſophus duodecimo Metaphyſicæ ꝙ omnia ſunt ordinata ad inuicem re-
N ſpectu alicuius, vt qui ſunt in exercitu inter ſe & ad ducem. CVM igitur in homine fe-
licitas ſit operatio perfecta ſicut finis: & virtutes & operationes ſecundum ipſas ſicut ea q̄ ſunt

ad finē,duplicē ordinē & connexionem oportet conſiderare virtutū in hoīe:vnū ipſarū inter ſe:aliū
in ſuo fine.Homo aūt ſicut vnus eſt & ſcd̄m ſe & natura & eſſentia formæ & ſpeciei,ita habet vnā
operationē vltimam finalē ad quā oēs aliæ ordinanť,licet quædā earū reſpiciunt alias ſicut ſuos fi-
nes.Vt eñ dicitur in principio ethicoꝝ,multis oꝑationibꝰ exiſtentibꝰ multi fiunt fines.Aliquis eſt
finis quē propter ipm̄ volumus:alia autem ꝓpter illū,& nō oīa ꝓpter alterū deſideramus ī īfinitū.
Et ideo oēs virtutes hūanæ & morales,& intellectuales,& earū oꝑationes ſimul ad illū finē ordinā-
tur.Et ſic eſt q̄dā cōnexio oīm hmōi inter ſe & in illo fine.iuxta illud qd̄ diciť.vi.ethicorum cap.xix.
Sapientia felicitatē facit pars exiſtens totius virtutis,q̄ conſtituiť vt totū qd̄dā ex ſpeculatiuis vir-
tutibus & practicis.de qua connexione nihil ad præſens.Homo tamē ſecundum ꝙ eſt politicus ope
rans ſcd̄m virtutes politicas,q̄ ſunt temperantia,fortitudo,iuſtitia,prudētia,aliquā habet oꝑatiō-
nē vltimā ſecundū ꝙ talis eſt.ſ.virtutis perfectioris inter illas ad quā oēs aliæ oꝑationes virtutum
politicarum ordinantur.de quarū connexione ſpecialiter ad præſens intendimus,ſicut ſpecialiter
ſuper hoc q̄ſtio ꝓpoſita fuit.Quæ qa in ſe recipiunt magis & minus,& non cognoſcitur ꝑfecte cō
nexio niſi cognoſcanť gradus connexorum ſecūdum magis & minus, & æquales:ideo vt perfectiꝰ
cognoſcatur earum cōnexio,oportet eam cōſiderare dupliciter:& ex pte cōnexorū primo:et deīde
ex parte modorū cōnectēdi ſecūdum gradus ꝑdictos. Ex parte aūt connexorū ſcd̄m iā dicta opor
tet cōſiderare duplicē cōnexionē:vnā oīm earum inter ſe: aliam triū earū in vnam vt in finē earum **O**
Sic enim eſt ordo in politicis oīm ad finē vltimum in ſuo genere,ſicut eſt in naturalibus ad primū
principium.In naturalibus enim omnes mouentes ſecundum omnes motus eorū idē intendunt,ſci
licet motum primi motoris,& motus omnium orbium motum orbis ſtellati,q eſt motus primi mo
toris,& alii ſunt propter iſtum.Et diſpoſitio illorum eſt in adiuuando ſe adinuicem & conſeruan
do,ſicut eſt diſpoſitio bonorum regentium qui iuuant ſe adinuicē in regendo bonam quietem.qm̄
omnes actiones eorū ſunt gr̄a actionū primi principii.Ponunt enim actiones ſuas ſeruientes actio
ni primi principii.Et ſicut eſt diſpoſitio in artificiis quæ iuuant ſe adinuicem erga vnum artificia **P**
le,quemadmodum iuuant ſe inuicem artes ſermocinales,grammatica logicam & rhetoricā in ora
tionis congruitate,logica grammaticā & rethoricam in argumētationis neceſſitate,rhetorica grā-
maticā & logicā in ſermonis venuſtate:et hoc erga notitiam ſcientiarū realium ad quas ordinanť
finaliter:Ordo ergo conſimiliter debet eſſe in politicis oꝑationū ſecūdum oēs virtutes, & ipſarum
virtutum inter ſe,in iuuando.ſ.ſeſe mutuo & cōſeruando,& hoc reſpectu alicuiꝰ operationis vlti
mæ & perfectæ q̄ eſt finis aliarum.Et eſt operatio illa propria operatio prudentiæ,in qua conſiſtit
felicitas politica,vt dicitur primo ethicorum. Et ſic ex parte ipſorum connexorum duplex conne
xio inueſtiganda eſt:vna ſcilicet ipſarum quatuor inter ſe:alia vero trium earum ſcilicet moralium
vt temperantiæ,fortitudinis,& iuſtitiæ in quartā earum,vt in prudentiam. ita ꝙ quo ad primam
iſtarum duarum connexionum quælibet virtutum trium moralium reqrit quamlibet aliarum:et
etiam prudētiā ad ſui exiſtētiam.Et quo ad ſecūdā econuerſo prudentia ad ſuam exiſtētiam reqrit
quamlibet trium virtutum moraliū.Virtutes autē morales,& earum fines,quia ſunt tanq̄ ea quę
ſunt ad finem,vt ad prudentiam & ad eius finem:ideo connexio omnium inquantum quælibet re
qritur ad exiſtētiā cuiuſlibet virtutū moraliū,eſt cōnexio ſicut eorum q̄ ſunt ad finē inter ſe.Cōne **Q**
xio vero virtutum moraliū cū prudētia inquātū reqruntur ad eam,eſt connexio ſicut ī fine eorū quę
ſunt ad finē.Vnde prudētia inquātū cōnectiť virtutibꝰ moralibꝰ & reqritur ad earū exiſtentiā or-
dinať ad ſeipſam vt in finē: inquātū ipſa regulat morales ī ſeipſa:& ꝑ hoc morales cōnectunť ī ipſā
& ad eſſe reqrunť ipſius. Et ſic viſa hmōi duplici cōnexione perfecte patebit cōnexio ipſarū ex pte
cōnexorū.Cōnexio autem prima declaratur per hoc ꝙ duo ſunt cōſideranda ī qualibet virtute.ſ.fi
nis ꝓprius ꝑter finē illū vltimū vnicū ad quē fines ꝓprii ordinanť : & ea q̄ ſunt ad finē:quēadmodū
finis fortitudinis bellicæ eſt pax ciuitatis vel patrię ī obtēta victoria.et generaliter finis fortitudinis
eſt pacis tranquillitas. Ad hoc enim ſolummodo debemus belligerare vt poſſimus in pace viuere.
In caſtitate vero finis eſt munditiæ puritas:in iuſtitia autem finis eſt ꝓportionalis æqualitas:finis
vero prudētiæ eſt directiōis oꝑabiliū īfallibilitas:& hoc ī q̄libet virtute,vel hoīs ſcd̄m monaſticā,vł
domꝰ ſcd̄m oeconomicā,vel ciuitatis ſcd̄ politicā: īquātū eiſdē virtutibꝰ hn̄t regi hō,domꝰ,& ciui
tas.Ea vero q̄ ſūt ad finē ī fortitudie,ſūt tolerare dura & aſpa & aggredi terribilia,ī tēpātia opa car
nał delectatiōis reſpuere,ī iuſtitia ſuū vnicuiq; tribuere,ī prudētia regulas oꝑādoꝝ diſcernere.Vt
aūt virtꝰ q̄libet firmiť, & īpmutabiliť opeť ea qbꝰ finē adipiſcať,& nō cōtraria qbꝰ eo fruſtreť,aut ca
dat ab eo:ſed cōſerueť ī ipſo,quātū ē in ſe,ſufficit ei vt delectabiliť opeť q̄ ſibi ſūt ꝓpria,qbꝰ finē ſuū
adipiſcitur,& ī fine ſuo cuſtodiť:& abhorreat cōtraria:vt caſto vt opereť caſta & abhorreat incęſta,

Quia tamẽ voluntas quæ eſt domina operationũ q̃ ſunt ſecũdũ virtutes, vt dicit phs. ii. Ethicoꝝ,
bono vnius virtutis non eſt alligata: neq; bono virtutis acquiſitę omnino: ſed liberã habet electio-
nem talis boni ſimpliciter, & vt nũc ſiue ſit finis, ſiue ad finẽ: cũ hoc igiẽ q delectabiliter operatur
quæ ſibi ſunt propria, quibus in fine ſuo ſtat vel adipiſcitur ipm: vt ad ipm perfecte perueniat & p
ſiſtat, requirit alia adiutoria. Licet eñ quęlibet virtus volũtatẽ ſic afficit, & ad finẽ ſuũ inclinat, vt
per ſe delecteẽ in eis quę cõgruũt ſuo fini: & per ſe abhorreat cõtraria: per accidens tamẽ pferendo
aliud bonũ vt nũc fini ſuo, nõ directe cõtrariũ ſed diſparatũ ab eo: a quo nõ per ſe retrahit virtus
illa: ſed alia cuius fini directe opponitur ne appetẽdo illud agat actionẽ contrariã ſuo fini: & impe-
diatur ne ipm attingat, vel deiiciatur ab eo: neceſſario eget ſe iuuari & fulciri per illã virtutẽ quæ
voluntatẽ ipam ſic per ſe afficiat, & in finẽ ſuũ inclinet, vt in opibus fini ſuo cõgruentibus delecteẽ
& omne contrariũ ei abhorreat & contrariã actionẽ: & per hoc firmeẽ voluntas, ne per illud bonũ
R vt nũc ipm appetendo impediaẽ illa alia virtus a fine ſuo, vel cadat ab ipſo. Et quia bonũ contra-
rium fini cuiuſq; virtutis ſi fuerit ſola poſſet dicto modo per accidens retrahere voluntatem a fine
cuiuſq; virtutis: ne finem ſuũ proſequatur: aut vt cadat ab ipſo: idcirco dico q q̃libet virtus vt tu
ta ſit & ſecura ne impediatur a finis pſequutione, vel ne deiiciatur a fine adepto, debet habere quã
libet virtutem aliã ſibi annexam. Verbi gratia: *Siquis* habẽs virtutẽ caſtitatis: & per ſe delectetur
in operibus caſtitatis: & diligat mentis & corporis puritatẽ: & abhorreat p ſe contraria: ſi non ſit
fortis, & offerãtur ei terribilia ſuſtinẽda niſi adulteriũ cõmittat: timore poenę contra quẽ nõ caſti
tas ſed fortitudo firmat volũtatẽ, pferendo corporis illęſionẽ puritatis bono, cõmittet adulteriũ:
& cadet a virtute caſtitatis. Nũc autẽ nõ eſt vera virtus quæ in contrariũ fini ſuo obliquari poteſt
& deficere: ſcdm q dicit Auguſtinus de charitate: in Sermone de operibus miſericordię. Charitas
S quæ deſeri poteſt, nũq̃ vera fuit. Caſtus ergo vere ille nõ eſſet niſi fortis fuiſſet. Præterea ſi illi qui
poſitus eſt eſſe caſtus, proponaẽ copia munerũ vt inceſtum cõmittat: ſi nõ ſit iuſtus vt deteſtetur
male acquiſita, forte volũtas pferet pudicitię munera, cõmittendo inceſtũ, & cadet a caſtitate quã
T habuit. Præterea ſi prudens nõ ſit, dupliciter cadet a caſtitate, vel nõ pſequetur ipſam. Primo ex
parte prudentiæ quę eſt ratio vniuerſalium, & iudicat de fine: quoniam ſi putet in veritate cor-
poris incolumitatẽ, aut munerũ copiã pudicitię eſſe pferendã: etſi nõ flecteretur terrore aut cupi
ditate: errore tamẽ in electione deceptus in alterum illorũ caderet: & pudicitiã amitteret. Secũdo
ex parte prudentię quæ eſt particulariũ experientia: quia illa determinat operãda, ſine quib⁹ virt⁹
nulla habet eſſe aut generari. Et ita ſi ſit caſtitas virt⁹, virt⁹ vera nõ põt eſſe niſi ſint ei alię cõnexę,
ſcilicet fortitudo, iuſtitia, & prudentia. Et ſimiliter eſt de vnaquaq; illarũ reſpectu aliarũ triũ ſiqs
V inſpiciat. Hinc dicit Gregorius. xxii. Moraliũ. cap. primo, Quiſquis virtute aliqua pollere crediẽ
tũc veraciter pollet cũ vitiis ex aliã parte nõ ſubiacet. Nam ſi ex alio vitiis ſubiacet: nec hoc eſt ſo-
lidum vbi ſtare putabatur. Et lib. xxi. cap. iii. Omnes virtutes vicaria ope ſe ſubleuant: vt quia vna
virtus ſine alia, vel nulla eſt omnino, vel minima, viciſſim ſua cõiũctione fulciantur. Et Cõmẽtator
ſuper principiũ. vi. Ethicorũ. Non exiſtẽte tẽperãtia qualiter erit iuſtitia! Sed & ſi prudentia auſer
X tur irrationalitate rationi dominante! his aũt ſic ſe habẽtibus vbi fortitudo apparebit! Vnde qa
quęlibet quatuor virtutũ cardinaliũ ſic aſſiſtendo alteri propriũ opus & finẽ illius intẽdit cui aſſi
ſtit: & eſt quaſi miniſterialis ei: ideo id qđ ſibi propriũ eſt, eſt quaſi alterius cõditio ſeu circũſtantia
vt quatuor generales cõditiones quatuor virtutũ principaliũ ſimul cũ qualibet virtute cõcurrãt
vna tãq̃ ſibi propria: alię tres tãq̃ ab aliis ſibi ſubminiſtratę. Quę ſunt: modus ſcilicet quo ad tẽpe-
rantiã, firmitas quo ad fortitudinẽ, rectitudo quo ad iuſtitiã, diſcretio quo ad prudentiã: vt non
Y ſit vera virtus niſi habeat moderamen, firmitatẽ, rectitudinẽ, & diſcretionẽ. Et ex hoc cõtingit q
quidã aduertẽtes pdictã connexionẽ nõ in radice & in cauſa, ſed in ſigno & in effectu, dicũt con-
nexionem virtutũ eſſe penes earũ generales conditiones. Cõtingit etiã ex hoc q quęlibet virtutũ
quatuor principaliũ diciẽ generalis, & particularis. Particularis inquãtũ quęlibet earũ cõditionẽ
ſibi propriã habet circa materiã & actionẽ, & finẽ propriũ ſcdm ſe: vt diſtinguaẽ a qualibet alia. Ge
neralis inquantũ quęlibet earũ conditionẽ ſibi propriã cõmunicat alteri, & in miniſteriũ eius aſſu
miẽ. Vnde Cõmẽtator ſup illud. vi. Ethicorũ. Temperãtiã hic appellamus nomine velut ſaluantẽ
prudẽtiã, dicit ſic. *Sorores adinuicẽ virtutes ſunt, & multã ferũt adiuicẽ ſimilitudinẽ: quare & ad
inuicem conferri confeſſę ſunt: quoniã multiformia ſunt delectabilia & triſtia, & non omnia oĩbus
ſubiacent, & delectatio & triſtitia omnibus ſubiacent. Specifica quidem temperantia nõ ſimplici-
ter circa oĩa delectabilia & triſtia operatur: ſed ſolũ circa ea quæ ſcdm guſtum & tactũ ſunt. Sũt
autẽ & altera delectabilia circa quæ eſt fortitudo. Sed neq; iuſtitia ſine delectabilibus & triſtib⁹ eſt.*

Qui quidem igitur in omnibus ſimpliciter delectabilibus & triſtibus ratiocinatiuę pticulę animæ
naturalem ſeruat dominationem:vt neq; ab vna delectatione vel triſtitia ſupetur : erit vtiq; ille
ſimpliciter tēpatus:vt ſanā habens prudentiā & virtutibus oībus ornatus. Specifice vtiq; dicet
temperatus qui ſecūdum guſtum & tactū delectabilibus nequaq̄ ſubiectus eſt. Quare hic Ariſto-
teles temperātiā non ſpecificā aſſumpſit:ſed cōmunē omnibus virtutibus.Et non ſolum in tempe-
rantia cōmune & ſpecificum inuenimus aſſumptum:ſed eſt hoc & in aliis inuenire. Iuſtitia enim Z
dicitur ſpecifice quę in cōmutationibus directiua, & diſtributionibus. Dicitur aūt & cōmuniter
quæ legalitas appellat̄,ſeruans propriū vniuſcuiuſq; particularū animæ, vt rationē quidē habere
paſſionibus dominātē ex natura ſimpliciter iuſtitię. Similiter etiā fortitudinē qualiter non vtiq; A
quis dicet cōmuniter & proprie!Simpliciter enim ad oēs paſſiones viriliter iſtare:vt nulli irratio-
nabiliū ſuccūbat:qualiter nō bonę audacię!Secūdū,vt ſicut ſcilicet quęlibet triū moralium eſt ge
neralis & particularis ſcđm ꝙ iam patuit p Cōmētatorē:ſic etiā eſt de prudētia.Scđm hūc modū
duplicē etiā eſt accipere prudentiā.Vnā quę eſt ratio vniuerſaliū principiorū operandorū, ſecūdū
ratiocinationē coniecturādo:quę ſunt in moralibus fines. Aliā quę eſt experimētatiua particula-
riū operandorū,quę ſunt in moralibus ea quę ſunt ad finē. Harum prudentiarū diuiſionē ponit
pħs.vi.Ethicorū dicens:ꝙ eius hęc eſt vt architectonica prudētia legis poſitiua:hęc aūt ē vt circa B
ſingularia cōmuni nomine Politica.Et ſunt ambę idē re:ſed eſſe nō idem:quia ſcđm primū eſſe de
terminat fines virtutib⁹:& vniuerſalia operādorū cōſiderat:qđ eſt propriū opus prudentiæ ſcđm
ſe.& ſcđm hoc eſt virtus ſpecialis. Scđm vero eſſe ſecūdū pticularia determinat operāda circa ma
teriam aliarum triū virtutū moraliū.Et ſecūdū hoc eſt virtus cōmunis:& eſt quaſi ars manu ope
ratiua imprimēs formā rationis materiæ morali in tribus aliis virtutibus:quēadmodum ars car-
pentaria manu operatiua imprimit formā artis domificatiuę architectonicę in materia lignorum
Vnde quia moralis virtus ex hoc habet perfectā rationē virtutis: ideo contingit ꝙ iſta prudentia
experimentalis eſt quodāmodo omnis virtus.Vnde & propter hoc dicit pħs in fine ſexti Ethicorꝝ
Socrates dixit omnes virtutes prudentias quaſdā eſſe.Sed,vt dicit,errabat in hoc ꝙ eas prudētias
eſſe dixit:quoniā aūt nō ſunt ſine prudentia,bene dicebat: quia vt dicit,non ſolum virtus eſt ha-
bitus q ſcđm rectā rōnē eſt,cuiuſmōi eſt prudētia ſcđm operationē quā habet ſcđm ſe:ſed etiā qui
eſt cū ratione recta,cuiuſmodi eſt quilibet habituū aliorū moraliū inquantū a prudētia regularī.
SEquitur de cōnexione ſecūda ex parte cōnexorū,ſcilicet triū moraliū virtutū cū prudentia. Et C
hoc quo ad duplicē modū prudentię pdictę,ſcilicet illius quę eſt ſpeculatiua vniuerſaliū operando
rū tāq̄ finiū: & illius quæ eſt experimentatiua particulariū operādorū: & directiua tāq̄ eorū quæ
ſunt ad finem.De connexione illarū cum prudentia particulariū ſimul & de connexione pruden- D
tiæ particularium cum illis,de qua iam dictum,dicit pħus.vi.Ethicorū.Non eſt poſſibile bonum
eſſe principaliter ſine prudentia,neq; prudētiā ſine morali virtute. Qđ ſolūmodo itelligit de pru
dentia ſingulariū.ſecūdū ꝙ alia tranſlatio loquens de morali virtute dicit ſic. Non eſt poſſibile vt
ſit abſq; prudentia:ſicut nō eſt poſſibile vt prudētia ſit ſecūdū ꝙ eſt opatiua abſq; virtute morali.
Cuius ratio eſt ſcđm pħm patū ſupra:quoniā ſcilicet virtus dirigit intentionē in finē bonū ex mo
rum melioratione.Qualis enim vnuſquiſq; eſt talem ſibi finē pponit,vt dicit in.iii. Prudētia autē
determinat operationes ad fines dirigēdas.Et ſic virtus indiget prudentia ne fines vani ſint quos
pręſtituit,niſi operet̄ ad finē.Sicut in vanū finis pponit̄ ſagittaris niſi bene ſagittent. Non eñ ſuf
ficit per habitum virtutis moralis inclinatio in bonū: ſed requirit̄ determinatio per prudentiam
actionū vt in finē dirigendarū.Prudentia ergo indiget virtute: qa aliter nō ſciret qualia opa in fi-
nem dirigenda determinaret . Et hoc quemadmodū in ſpeculatiuis concluſiones ſciri nō poſſunt
niſi per principia. In moralibus eñ fines ſe habēt ſicut principia ſpeculatiuorū:ſicut concluſiones
vero ea quæ ſunt ad finē ordinata. SED eſt aduertēdū:ꝙ virtutes morales pſtituāt finē prudētiæ E
vt experimentatiua eſt particulariū:hoc nō cōuenit eis p ſe primo & directe,ſed prudentiæ vt vni
uerſaliū cōſideratiua eſt:quę p ſe & directe cōſtituit finē ipſis moralibus:immo potius volūtati:li
cet ſub eſſe incōpleto,cuius actibus virtutes ſunt in ipſa generādę. Sed cū aliqđ de ipſis generatū
eſt in volūtate, firmant in prudentia vniuerſali id qđ volūtati pſtituit.Et p hoc pſtituūt prudētiæ
experimentali ipm finē ad quē operationes debēt dirigere: quem tamē principalius ipſa prudētia
vniuerſaliū pſtituit ſibiipſi inquantū eſt experimētatiua pticulariū:quē ſolū ei moralis virtus pſti
tuit inquātū ipm in prudētia vniuerſali firmat.quēadmodū etiā ecōtrario malitia virtuti morali
cōtraria verā ęſtimationē finis quē pſtituit prudētia corrūpit.ſcđm ꝙ hęc iam amplius declarabū
tur in pſequēdis, DE connexione vero moraliū virtutū cū prudentia vniuerſaliū,dicit pħs ſexto F

Ethicorũ. Temperantiá hoc appellamus nomine velut ſaluantẽ prudentiá.vbi temperãtia ſumitur
cõmuniter pro tribus virtutibus moralibus,vt dictũ eſt.Et in fine ſexti dicit.Malitia mentiri facit
circa practica principia.excęcando eñ intellectũ facit videri cõtraria. Vnde.vii.Ethicoꝝ. cap.xv.
pħs aſſignás differentiá inter incõtinentẽ & intẽperatũ,dicit ꝙ intẽperatus nõ perſuaſus proſequi
tur corporales delectationes.Incõtinẽs proſequit̃ eas perſuaſus.Quia vt dicit ibi cõmẽtator,itẽpe-
ratus æſtimat bonũ eſſe mœchari.Et ſequit̃ ibidẽ. Virtus & malitia principiũ:hoc quidẽ corrũpit:
hoc aũt ſaluat, Vnde habẽti habitũ malitię vident̃ bona cõtraria principiis finalibus moraliũ. Vt
ergo prudẽtia vniuerſaliũ iam generata & perfecta retineat verá æſtimationẽ principiorũ,oportet
ꝙ ſint omnes morales virtutes cũ ipſa:quia vna deficiẽte,vt dictũ eſt,a perfectione ſua deficiũt aliæ
& omnibus deficiẽtibus ſequit̃ malitia,& deficit principiũ ſecũdũ analogiá defectus virtutis & au
gmenti malitię. Vnde cũ primo acquirit̃ virtus moralis:quia oportet finẽ ſibi ꝓſtitui:& hoc nõ po
teſt facere virtus prudentię acquiſitę,neq̧ vniuerſalis,neq̧ experimẽtalis,neq̧ volũtas:quia nõ eſt
per ſe principiũ actiuũ niſi ratio ꝓcedat demonſtrãs obiectũ: oportet ꝙ hoc faciat virtus naturalis
intellectus practici:quę ante oĩs habit⁹ qualẽcũq̧ generationẽ habita notitia terminorũ ĩ operãdis
naturaliter cõcipit prima principia operãdorũ generaliſſima:q̃ ſunt prima principia legis naturæ.
Quemadmodũ intellectus ſpeculatiuus in ſpeculatis cognitis terminis cõcipit naturaliter prima
principia ſpeculandorũ . Et eſt illa virtus naturalis,naturalis potẽtia intellectus practici:cui reſpõ
det potẽtia volitiua naturaliter tendẽs ĩ bonũ ꝑ cognitionẽ ſibi ꝓſtitutũ. Huic potẽtię naturali pra
ctici intellectus qua cõcipiũtur cognitis terminis prima principia finalia operandorũ:in quę volũ-
tas fertur naturaliter:annexa eſt in bene natis potẽtia quędá,quę eſt naturalis habilitas ex qua prõ-
pte inuenit ꝑticularia dirigẽda in finẽ intẽtũ & ꝓſtitutũ,& vniuerſaliter ad intẽtũ cõferẽtia.Et eá
vocat pħs Dinoticá.vi.Ethicorũ.vbi dicit.Eſt vtiq̧ quędá potẽtia quá vocãt Dinoticá. Hęc autẽ
talis eſt,vt ad ſuppoſitá intentionẽ cõtendẽtia poſſit oꝑari & ſortiri ipſis.Eſt aũt prudentia nõ po-
tẽtia hęc,ſed nõ ſine potẽtia hac.vbi dicit Cõmẽtator.Sed indiget hac potẽtia vt ĩ ipſam ſuꝑueniat
ſicut in ſubiectũ receptiuũ.Quoniá prudẽtia qdá habitus eſt ex multa experiẽtia adueniẽs animę
q̃ ĩdiget dinotica potẽtia exiſtẽte bonę natiuitatis:et ex natura adueniente ei quę in nobis rationi.
Vnde in generatiõe prudẽtię & habituũ moraliũ:primũ eſt ratio naturalis practica vniuerſaliũ: q̃
anteq̃ quicqd habitus habeat̃ cognitis terminis operãdorũ naturaliter cõcipit moraliũ prima prin
cipia:q̃ ſunt initiũ habitus prudẽtię in ratione practica:ad q̃ ſtatim ꝓſequẽda inclinat̃ naturaliter
G volũtas naturalis:& vult illa & concipit initia virtutũ moraliũ in ſeipſa. Habilitatẽ vero natura-
lem in volũtate ad inclinationẽ huiuſmodi vocat pħs virtutẽ naturalẽ moralẽ, ſicut vocat Dino-
tem prudentiá naturalẽ:ſecũdũ ꝙ dicit in penultimo cap.vi.Ethicorũ. Quẽadmodũ in opinatiuo
duę ſunt ſpecies,Dinotes & prudentia:ſic in morali duę ſunt ſpecies:hęc quidem virtus naturalis:
hęc aũt principalis:& harũ principalis nõ fit ſine prudẽtia:& tũc deinde Dinotes. Immo ratio pra
ctica habilitate hac ſibi naturali ꝑ appetitũ & inclinationẽ volũtatis ad obtinendũ intẽtũ mota mo
uet̃ ad determinandũ volũtati operabilia ꝑticularia ad illa proſequendũ:q̃ volũtas libere exeqtur:
ita ꝙ per experiẽtiá circa hmõi ꝑticulariũ determinationẽ augmẽtat in ſe rõ practica habitũ pru
dẽtiæ:& eorũ executione in ſe augmẽtat volũtas habitus virtutũ moraliũ.ita ꝙ ſemp naturaliter
ſecũdũ analogiá habituũ prius generat̃ prudentia vlis, & augmentat̃ ex experiẽtia particulariũ ĩ
ratione q̃ virtus moralis ex oꝑatione in volũtate.Sed ipſa generata ĩ volũtate ſaluat,& firmat pru
dentiá prius generatam in ratione,& mouet eá vlterius ad particulariũ determinationẽ: quibus
amplius proſequat̃ intentũ.Et ſic ſemp ſecũdũ analogiá quouſq̧ habitus perficiant̃ ex parte ratiõis
& volũtatis.Et ꝑ hũc modũ prudẽtia vniuerſalis cõnexa eſt virtutibus moralibus: ſine qua nõ ha
bent fieri aut augmentari ꝓſtituẽdo eis fines. Virtus aũt moralis quia ꝑ quãto eſt generata firmat
& conſeruat prudentiá:ideo ipſa cõnexa eſt prudẽtię vniuerſali:qa vero etiá mouet rationẽ ad de
terminationẽ ꝑticulariũ,ẽ principiũ prudẽtię experimẽtalis vel ſingulariũ, & connexa illi:qa vero
prudẽtia experimẽtalis determinat oꝑanda volũtati ad augmẽtũ virtutũ moraliũ,ex hoc prudẽtia
experimẽtalis cõnexa ẽ virtutibus moralibus:Ita ꝙ ſiquis aduertat,prudẽtia duplicẽ cauſalitatem
& prioritatẽ habet circa morales virtutes. Vná inquãtũ eſt vniuerſaliũ,ſcilicet in ꝓſtituẽdo finem
volũtati ad morales virtutes generãdas.Et in hoc ꝓcedit prudẽtia ſimpliciter natura morales vir
tutes.De iſto ordine talis prudẽtię & cõnexione eius ad morales virtutes modicũ pħs loquit̃. Aliá
vero cauſalitatẽ & prioritatẽ habet circa morales virtutes prudẽtia,inquãtũ eſt experimẽtalis ope
rãda eis determinãdo. & in hoc ꝓcedit morales virtutes quoad id qd̃ generãdũ ẽ de eis per hmõi
oꝑationes.De iſto ordine talis prudẽtię & connexione eius ad virtutes morales, loquitur pħus

vbicũq; tractat quomõ virtus moralis nõ habet eſſe ſine prudẽtia.ſcd̃m illud in fine ſexti Ethicoꝝ.
Nõ eſt electio ſine prudẽtia,neq; ſine virtute.hęc eñ finẽ:hęc aũt quę ad finem facit operari. Sed H
ordinẽ vtriuſq; iſtarũ ad virtutes morales,& principalitatẽ cauſalitatis ſup eas, tangit Cõmẽtator
exponẽs pdictũ verbũ phi,Et harũ principalis nõ fit ſine prudentia,dicẽs.Quoniã naturales virtu
tes ſine intellectu virtutes ſunt.Intellectum autẽ aſſumentes ipſas dirigentẽ ad fieri morales perfi-
ciunt,& principales virtutes perficiũtur.& poſt aliqua ĩterpoſita ſequitur. Qualiter vtiq; nõ erit
multo moralibus virtutibus prudentia ſupexcellens:quãdo & vt recta ratio mẽſurã & ordinem
appetitibus imponit:& eius qđ eſt boni habere fines cauſa ſit:& attigere ad hos ipſi tribuit!Cauſa
ſit ſecũdũ ꝙ eſt vniuerſalis:attingere aũt facit ſecũdũ ꝙ eſt experimẽtalis. Facit dico nõ opus exe-
quẽdo:ſed qd & quomodo exequẽdũ mõſtrãdo.qđ bene exponit alia trãſl. q̃ circa finẽ.vi.Ethicoꝝ
loco illius,Nõ poſſibile principaliter bonũ eſſe ſine prudẽtia &c.dicit. Virtus igiẽ moralis eſt illa q̃
agit bonũ, & virtus prudentia eſt illa quę mõſtrat illi quid agit. Ideoq; non attribuitur hęc actio
prudentiæ cum nõ ſit operatrix actionis moralis.Sed eſt quidẽ mõſtratrix illi potentiæ. Eſt igitur
quaſi effectrix potentiæ operantis finem:ſed ipſa nõ operatur finem.Et ideo non attribuitur actio
moralis alicui ex virtutib9 moralibus. quemadmodũ actio ſanationis nõ attribuiẽ arti medicinę.
Ipſa eñ ars nõ ſanat:ſed mõſtrat quomõ fiat ſanatio auditori medicinę. quoniã prudẽtia eſt quæ
imperat,& mos eſt qui operaẽ:& nõ attribuitur actio prudentię niſi quia imperat eã,non ꝙ opereẽ
eam,vt ſit ei quaſi princeps habitus moralis:quẽadmodũ gubernatio ciuilis oĩbus habitib9 q ſunt
in ciuitate. Ecõtrario etiã ſiquis aduertat pdicta,moralis virtus duplicẽ cauſalitatẽ & prioritatẽ I
habet circa prudẽtiã. Vnã circa prudẽtiã vniuerſalẽ inquãtũ firmat & ſeruat habitũ.Alterã circa
prudẽtiã experimẽtalẽ:qua in actũ experiẽdi mouet ſcd̃m determinationẽ finis ad quẽ inclinaẽ vo
lũtas. & hoc vel pure naturaliter ante omnẽ generationẽ alicuius ptinẽtis ad eſſentiã habitus: &
ita virtute pure naturali:vel deliberatiue aliquo qđ ptinet ad eſſentiã habitus iã generato.& p hoc
virtute morali.Propter qđ poſtq̃ phs dixit in.vii. Ethicoꝝ,In actionibus qđ cui9 gratia principiũ
quẽadmodũ ĩ Mathematicis ſuppõnes:ſtatim ſubdit. Neq; vtiq; illic rõ edoctiua principioꝝ,neq;
hic:ſed virtus naturalis vel aſſuefactiua.i.moralis ſcd̃m Cõmẽtatorẽ.Et ſcd̃m hoc hęc virtus ſiue
naturalis ſiue moralis ſimpliciter & tẽpore & natura pcedit prudẽtiã experimẽtalẽ:& p cõſeq̃ns id
qđ p experiẽtiã opationũ generaẽ ĩ prudẽtia vlĩ.& p hoc etiã virtus moralis quodãmõ eſt cauſa au
gmẽti prudẽtię vlis.Et de vtroq; ordine iã dicto moralis virtutis ad prudẽtiã loquiẽ freq̃nter phs
vt patet ex dictis.Et ptinet vterq; iſtoꝝ ordinũ moraliũ virtutũ ad cõnexionẽ earũ cũ prudẽtia,vt
in finẽ eoꝝ q̃ ſunt ad finẽ:duo vero pcedẽtiũ ordinũ prudẽtię ad cõnexionẽ eius cũ virtutib9 mo-
ralibus ſicut eoꝝ q̃ ſunt ad finẽ inter ſe virtute finis.& ſic p iã dicta magis declaraẽ vtraq; dictarũ
cõnexionũ.Et ſi aduertaẽ vtraq; cõnexio:ſcilicet inquantũ eſt virtutũ moraliũ cum prudentia, &
econuerſo,apparebit ꝙ prima pcedit via generationis principiatorũ ex principiis opabilibus: quẽ
admodũ in doctrinis procedũt cõcluſiones ex principiis ſpeculabilibus:Secũda vero via reſolutio-
nis principiatorũ in principia operabilia:quẽadmodũ cõcluſiones reſoluũtur in principia ſpeculati
ua. Et ideo ſicut in hoĩe eſt perfecta ſciẽtia principiorũ & cõcluſionũ in intellectu ſpeculatiuo, quã
do habetur illo duplici proceſſu:vt principia cognoſcat in concluſionibus ſicut cauſam in effectu
in quo percipiẽ cauſę virtus & efficacia,& cõcluſiones ĩ principiis ſicut effectũ in cauſa:in qua ha
bet perfectũ eſſe ſuę naturę:ſic in homine eſt pfecta virtus Politica ſecũdũ prudentiã & morales vir
tutes in volũtate & intellectu practico:quãdo habeẽ illa duplici cõnexione:vt prudentiã habeat in
virtutibus moralib9 ſicut formalẽ cauſam ĩ effectu materiali:et ecõuerſo virtutes morales ĩ pru-
dẽtia vt pfectibile in ſua pfectione.Sic ergo patet de cõnexione virtutũ Politicarũ ex pte cõnexorũ.
Et reſtat videre de cõnexione earũ ex pte modorũ cõnectẽdi ſecũdũ gradus cõnexorũ. Circa quã K
ſciendũ eſt:ꝙ cũ ſecũdũ pdeterminata in pcedenti q̃ſtione:quatuor ſint ſtatus ĩ qualibet virtute.ſ.
inchoationis,pfectus,pfectionis,& exceſſus:ĩ primis qdẽ duobus virtutes oĩno impfectę ſunt:nec
mereñẽ dici habitus aut virtutes:ſed tãtũ diſpõnes ad virtutes. Diſpõnes aũt põt hõ exercitio ali
quo defectiuo acq̃rere ad vnã virtutẽ:ita ꝙ nõ ad aliã:ſecũdũ ꝙ naturaliter põt eſſe diſpoſit9 ma-
gis ad vnã virtutẽ q̃ ad aliã,aut magis habere occaſionẽ ſeu opportunitatẽ ſe exercendi ad vnã q̃
ad aliã.Et ideo loquẽdo de virtutibus quo ad iſtos duos ſtatus infra gradũ illũ ĩ quo mereñẽ dici
eẽ virtutes: dicendũ eſt ꝙ nõ oportet ipſas eſſe connexas.Immo aliquis poteſt habere vnã ſine aliis
tribus:vel duas ſine aliis duabus.Et ſecũdum hoc procedit determinatio phi in fine.vi.Ethicorũ,
vbi inducit rationem probantium ꝙ virtutes abinuicem ſunt ſeparatæ & non connexę.Quia non
ſemper idẽ natus eſt æqualiter ad oẽs:ſed ſecũdũ ꝙ dicit ibidẽ Cõmentator:contingit aliquẽ bene

natū ad hāc virtutē ineptū eſſe ad quādā alterā: ad quā nō eſt natus. Ex quo cōtiget ꝙ aliquātulū ſe exercitabit ſecūdū opa vni⁹ virtutis & aliquātulū acqret eā: nō ſecūdū aliā: et ſic nullo mō habebit eā. Ad quā argumētationē reſpōdet pħs, dicēs ꝙ hoc cōtingit ſecūdū naturales virtutes. ſecūdū quas, vt dicit Cōmētator: non dicit̃ homo principaliter bonus. Secūdū quas aūt ſimpliciter dicit̃ bonus, nō cōtingit. Simul eñ prudētię inhęrēti vni oēs alię inerūt. Et cōphēdit ibi ſub virtutibus naturalib⁹ oēs habitus virtutū circa ſtatū ſupra determinatū: i quo nō merent̃ dici virtutes: qm̄ ſcd̄m illos nemo dicit̃ bonus ſimpliciter, ſicut neq̄ ſcd̄m virtutes naturales.
L Si vero loqmur de virtutibus ſcd̄m ſtatū i quo merent̃ dici virtutes: ſciēdū ꝙ licet pfectæ ſunt reſpectu virtutum naturaliū & diſpōnū: vt hō ſcd̄m ipſas dicat̃ ſimpliciter bon⁹: quia tñ bono melius iuenit̃: & i iſto ſtatu exiſtētes recipiūt intēſionē: vt de pfectione ſimpliciter dicta tēdāt i cōſummationē: quā ſi excedāt, ſubitrāt ſtatū virtutū heroicarū: idcirco dicēdū ꝙ habit⁹ virtutū ſecūdū ꝙ ſunt ſimpliciter virtutes, dupliciter poſſunt cōſiderari. Vno mō vt abſolute pfectę ſunt. Alio mō vt impfectę habēt cōſummationē: in gradu tñ alicuius latitudinis citra heroicas: reſpectu cuius prima pfectio impfectio quędā eſt: vt ſcd̄m hoc diſtinguamus virtutes penes duplicē ſtatū. ſ. impfectionis, & pfectę cōſummationis: vt ſecūdū primū ſtatū dicant̃ virtutes impfectæ: ſecūdū aūt ſecūdū, dicant̃ perfectę.
M Si cōſiderent̃ prio mō: cū vt iā dictū eſt, aliqs natus ad vnā virtutē magis ꝗ ad aliquā aliarū: pōt ſe exercere magis i vna virtute ꝗ circa alias: & p hoc pōt citius deuenire ad ſtatū virtutis ipfectū: in quo tñ mere͂t dici virtus ſimpliciter: ꝗ deueniet ad alias: ita ꝙ vnā habeat ſecūdū rationē habitus alias vero ſecūdū rōnē diſpōnis: idcirco dico ꝙ virtutibus iſto mō conſideratis, vnā homo pōt habere ſine aliis. Si vero cōſiderent̃ ſecūdo mō, ſic dicimus ipſas neceſſario eſſe cōnexas. Talē eñ pfectionē nulla earū poteſt habere niſi aliarū qualibet fulciat̃, illis exiſtētibus ad minus in gradu pfectionis abſolute: vt ſic ex virtutibus fiat cōſtitutū in hoīe quoddā ędificiū ſpirituale. Cui fundamētū pꝛiicit in quadro prudētia vniuerſaliū in primis principiis opandorū cognitis terminis opabiliū naturaliter cōceptoꝝ, vt dictū ē: ꝗ ſunt fines virtutū moraliū. Sup ꝗ primo erigit̃ vn⁹ paries ſcilicet prudētię pticulariū ſub primis vl'ibus expriēdo de pticularib⁹ oīm opandoꝝ: ſecundū tres morales virtutes: ex quoꝝ expriētia generat̃, augmētat̃, & pficit̃ Prudētia vniuerſaliū ſicut dictū eſt. Secūdo erigit̃ ſecūdus paries. ſ. tēprātię exequēdo ea ꝗ prudētia pticulariū determinauit operāda circa delectationes & triſtitias guſtus & tactus. Vt ſic homo in ſe circa ea ꝗ eū infeſtāt interi⁹ primo incipiat ordinari: et deinde circa ea ꝗ ipm̄ infeſtāt ab exteriori & in ordine ſui ad aliū. Tertio erigitur tertius paries. ſ. fortitudinis, exequēdo ea ꝗ prudētia pticulariū determinauit operāda circa delectationes & triſtitias in aſpera ſuſtinēdo, & terribilia exteriora aggrediēdo. Quarto erigit̃ ſimiliter quart⁹ paries. ſ. iuſtitię, exequēdo ea ꝗ prudētia pticulariū determinauit operāda circa delectationes & triſtitias in cōmutationibus & diſtributionibus exteriorū bonorū: quę ſimul ordinātur in prudentiā vniuerſaliū inquātū virtutes pfectę ſaluāt & firmāt prudētia opinionē bonam circa principia opandorū: a qbus proiiciebat̃ fundamētū. Et p hoc ædificio in quadro poſito tectū ſupponit̃. Et mutuo ſeſe inuicē virtutes morales fulciūt ex lateribus: qbus prudētia ſingulariū operibus pticulariū ꝗ mōſtrat opanda ſingulis earū, vires adminiſtrat, vt fini ſuo inhęreat, & aliis tribuat fulcimentū. Prudentia vero vniuerſaliū p experientiā operū roborata ſolidū tenet fundamētū: vt ex primis vniuerſalibus opanda pticularia eliciant̃: & indelebile vel inuiolabile tenet tectū: vt in ea parietes ex operibus pticularibus & pticulariū expriētia erecti cōſūment̃. Et hoc ſcd̄m modū cōnexionis paſſignatę, vt ſic homo Politicus ædificet ſibi domū ſupra firmā petrā. Et deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerūt venti, & irruerūt in domū illā. Gloſ. ædificiū virtutum. Et non cecidit, vt dicitur Matthęi. vii.
N Vnde de connexione virtutū ſecūdum ꝙ perfectę ſunt, & de connexione ſecūdum ꝙ impfectę ſunt, aperte Gregorius. xxii. moralium dicit ſic immediate poſt auctoritatem eius ſupra poſitā. Vnaqueq̄ virtus tūc minor eſt quando deſunt cæterę. Nam ſæpe quoſdā pudicos vidiſſe nos contigit, ſed non humiles, ſed non miſericordes: quoſdam vero quaſi humiles, ſed nō miſericordes: quoſdā quaſi miſericordes, ſed nūꝗ iuſtos. Sed certū ē ꝙ neq̄ caſtitas in corde eius vera eſt cui humilitas deeſt: nec humilitas vera eſt, cui miſericordia iūcta non eſt: nec miſericordia vera eſt quæ a rectitudine iuſtitiæ exiſtit aliena. Et ſequitur paucis īterpoſitis. Vna vtiq̄ virtus ſine aliis, aut nulla eſt, aut imperfecta. Reuera nulla eſt quādo eſt in ſtatu diſpoſitiōis. Imperfecta etiā quādo eſt in ſtatu alicuius pfectionis. Et ſequit̃. Vt eñ ſicut qbuſdam viſum eſt de primis quatuor virtutibus loquar: ꝗ ſunt prudētia, tēprātia, fortitudo, atq̄ iuſtitia, tāto pfectæ ſūt ſingulę quāto viciſſim ſibimet iūctę: diſiūctę aūt nequaꝗ pfectę eē poſſunt. Quia nec prudētia vera eſt quę iuſta, tēperans, & fortis non eſt: nec perfecta temperantia quæ fortis, iuſta, & prudens

non eſt:nec fortitudo integra:quæ prudens,tẽperans, & iuſta nõ eſt: nec vera iuſtitia,quæ prudẽs temperans & fortis nõ eſt.Et quomodo hęc omnia cõtingũt patet ex ſupra determinatis. SED eſt O
aduertendũ,illud qđ ſupra diximus:ꝙ virtutes cũ impfectæ ſunt:ſimpliciter tñ virtutes,vna ſine aliis eſſe põt: hoc de prudẽtia verũ nõ eſt.Quãtũ eñ ineſt de virtute ꝗcũꝗ,& de prudẽtia, & vniuerſaliũ ꝗ ſuũ finẽ ei determinet:& a finis æſtimatione ſi ſine illa ſit cadat,& pticulariũ cui finẽ pſtituat:& ꝗ operãda ſecũdũ finẽ determinet.ſecũdũ ꝙ patet ex ſupra dictis.Sed niſi alię adſint:ambę impfectę,& de facili mobiles,& quaſi diſpoſitiões ſunt.Vñ & phs veras virtutes nõ appellat,do nec in tãta cõſummatione ſunt:vt oẽs ſimul eſſe oporteat.Vt ſecũdũ hoc intelligamus illud dictũ eius in fine.vi.Ethicoꝝ.Simul prudẽtię vni inexiſtẽti oẽs inerũt. vbi dicit Cõmẽtator.Ratione pſtãte appetitibus & faciẽte hos ipſi obediẽtes,ſic neceſſario oẽs adinuicẽ cõſequunť. Intelligo appetitibus oĩbus. EST adhuc vlterius aduertẽdũ: ꝙ cũ ſic virtus aliqua ad talẽ ſtatũ cõſummatiõis venerit: vt oẽs ſimul eidẽ ineſſe neceſſe ſit : quia tñ ꝓpter diſpoſitionẽ naturalẽ & exercitiũ ſequẽs ſimul in æquali pfectione cõuenire neceſſe nõ eſt: immo vna earũ prius põt illũ ſtatũ attingere,& ĩ vlteriorẽ pfectionẽ pcedere, ꝗ alia illũ gradũ ptingat: vt licet ſecũdũ ꝙ dictũ eſt, vna illarũ exiſtẽte in tali gradu perfectionis, vtpote prudentia:quę prima & cauſa aliarũ eſt ſcđm pdicta: oportet ꝙ habeat alias ſibi connexas:quia tamẽ hoc nõ neceſſario ſit ſcđm eũdẽ & æqualẽ gradũ pfectiõis: ideo nõdũ adhuc ſunt pfecte cõnexę:quia nõ p æqualitatẽ laterũ in altitudine ſpirituali,ꝗ requiriť ad pfectã cõnexionẽ.Quia vt ĩ Gloſ.ſup illud Apo.xxi.Ciuitas erat ĩ quadro poſita,diciť: quatuor latera quatuor principales virtutes ſunt:quarũ vna nõ debet aliã excedere in hoĩe. Et ſicut neceſſe nõ eſt venire eas ad æqualitatẽ, cũ vna earũ ſtatũ cõſummationis citra heroicã attingit:eadẽ rõne neꝗ vllo modo neceſſe eſt eas citra heroicã adęquari:immo anteꝗ alię venerint ad gradũ æqualitatis primę,illa cremẽtũ accipe poterit vt in heroicã trãſmuteť.Oẽs eñ virtutes & bonitates ad eſſentiã habitus alicui⁹ quatuor virtutũ cardinaliũ ptinẽt. Ita ꝙ nũꝗ neceſſe eſt pfecte p omnimodã æqualitatẽ cõnectĩ virtutes,niſi prudentiã ꝗ ſemp ę quať illi ex cui⁹ actuũ exercitio acqriť.In aliis aũt nũꝗ eſt neceſſe quouſꝗ ſingulę ad terminũ augmẽti ſui cõueniãt in heroica cõſtituentes vnũ hominẽ Politicũ, diuinũ,perfectũ omnimode: qui nõ in virtutib⁹ pficiat:ſed ſolũmodo ĩ operatione perfecte ciuilis ſiue Politicę beatitudinis viuat,ſic fulcitus vndiꝗ virtutibus:vt oĩno immobilis in eodẽ ſtatu pſiſtat: ſi tñ augmentũ virtutũ in infinitũ nõ vadat:aut ad finẽ earum in hac vita venire contingat. CONtra hoc tamẽ Auguſtinus eſſe videtur,qui,vt videtur,inſinuat. vi. de tri.ca. P
iiii.omnes virtutes ſemper eſſe in eodẽ per omnimodã æqualitatem connexas. vbi dicit ſic.Virtutes quę ſunt in animo humano,ꝗuis alio & alio modo ſingulę intelliganť:nullo mõ tñ ſeparanť ab inuicẽ:vt quicũꝗ fuerint æquales(verbi gratia) in fortitudine,æquales ſint & ĩ prudẽtia,& iuſtitia,& tẽperãtia.Si eñ dixeris iſtos æquales eſſe in fortitudine:ſed illũ pſtare prudẽtia:ſequiť vt huiuſmõdi fortitudo minus prudẽs ſit:ac p hoc nec fortitudine æquales ſunt:quoniã eſt illius fortitudo prudẽtior.Atꝗ ita de cęteris iuenies ſi oẽs eadẽ cõſideratiõe pcurras. ET eſt hic aduertẽdũ:ꝙ duoꝝ æꝗlitas ĩ virtutib⁹ ꝗtuor:vt ꝙ tãta ſit vnius fortitudo quãta alterius:& ſic de aliis:põt dupliciter intelligi. Vno mõ ꝗa virtutes cõnexę ĩ eodẽ quocũꝗ ſint æquales inter ſe. Et ideo ꝗ habet vnã virtutẽ ęqualẽ virtuti alteri⁹,neceſſariũ eſt ꝙ virtutes alię cõnexę ſuę virtuti ſint æꝗles virtutibus cõnexis virtuti alteri⁹.Alio mõ,ꝗa licet virtutes cõnexę ĩ eodẽ ſint inæꝗles:tñ ſicut vna excedit alterã ſecũdũ aliquã ꝓportionẽ in vno:ſic excedit eã ſecũdũ eãdẽ ꝓportionẽ in alio:vt ſic habẽdo vnã æqualẽ virtuti ꝗ eſt ĩ alio,habeat cõſiliter alias æquales aliis. Si primo mõ intelligereť Auguſtinus,plane eſſet cõtra pdicta.Sed ipſe nõ ſic ĩtelligit:ꝗa alibi aliter ſe ſentire oſtẽdit. In epl'a eñ Q
ad Hieronymũ de ſentẽtia Iacobi in cap.iii.exponẽs ſententiã phoꝝ de cõnexione virtutũ:dicit ſic. Certe hinc pſuadẽt quidam,qui vnã habuerit virtutẽ habere oẽs, & oẽs deeſſe cui vna defuerit:ꝙ prudentia nõ ignaua, iniuſta,nec intẽperãs eſſe poteſt.Nã ſi aliquod iſtoꝝ defuerit,prudentia nõ eſt.Porro ſi prudentia erit,tunc & fortis,& iuſta,& temperans. Sic profecto vbi fuerit ſecum habet cæteras.Sic & fortitudo imprudens non poteſt eſſe vel intemperans vel iniuſta. Sic & temperantia neceſſe eſt vt prudens ſit,fortis, & iuſta.Si & iuſtitia non eſt ſi non ſit prudens,fortis, & tẽperãs.Ita vbi vera eſt aliqua earum,& aliæ ſimiliter ſunt. Vbi autem aliæ deſunt,vera illa non eſt: etſi aliquo modo eſſe videatur.Sed contra hoc dicit in cap.quinto ſic.Non iſta diuina ſententia eſt qua diciť qui vnã virtutem habet omnes habet:& ꝙ ei nulla eſt cui vna defuerit:ſed hoĩbus hoc viſum eſt multum quidem ingenioſis,ſtudioſis,otioſis:ſed tamen hominibus.vnde ſubdit in cap. viii.Et ſi verũ eſt eum qui habet vnam omnes habere virtutes:eum qui vnam non habet,nullã habere,nec ſic oportet peccata eſſe paria. Quia vbi virtus nulla eſt,nihil quidẽ rectũ eſt.Nec tamen

ideo non eſt prauo prauius, diſtortoq; diſtortius. Si autē (q̄d puto eſſe verius, ſactiſq; literis con-
gruentius) ita ſunt animę intentiones, vt corporis membra: et illius illuminatur aliud amplius,
aliud minus, aliud omnino caret lumine: profecto ita vt illuſtratione piæ charitatis affectus eſt in
alio magis, in alio minus, in alio nihil: ſic incipit & hr̃e aliā, & aliā nō habere: alius magis aliꝰ minꝰ
habere virtutem. Nam & maior eſt in iſto charitas q̄ in illo, recte poſſumus dicere: & aliqua in
iſto: nulla in illo, & ĩ iſto ipſo vno homine, vt maiorē habeat pudicitiā q̄ patientiā: et adhuc nō ha
R beat cōtinentiā: & habeat nō paruā miſericordiā. Ecce ꝙ non ſolū negat virtutes eſſe pares in eo
dem: ſed etiam ꝙ neceſſe ſit eas eſſe ſimul & connexas. Sed vtrūq; horum intelligendū eſt ſecundū
modū ſupra expoſitū. Dictū ergo ſuū Auguſtinus in ſexto de tri. non intelligit ſic ꝙ quicūq; ha
bēt vnam virtutē æqualem habent omnes æquales vt ſingulę in eodem ſint æquales inter ſe: quia
hoc alibi negat aperte: ſed ꝙ ſingulę in vno ſint æquales ſingulis ſui generis quę ſunt in alio, licet
ſingulę diuerſorū generū nō ſunt æquales inter ſe, neq; in vno, neq; in altero. Hoc enim modo ſi-
cut dicit & bene, neceſſe eſt vt qui habent vnam virtutem æqualiter puta fortitudinem habeant
omnes alias æquales: non eorum fortitudini: et per hoc habeāt eas æquales inter ſe ſcd̄m primum
modū: ſed ſibi inuicē ſingulas ſingulis ſui generis ſecūdū modū ſecūdū. Poteſt eñ in vno fortitu-
do eſſe maior q̄ ſit ſua temperantia, & ſimiliter q̄ ſit ſua iuſtitia. Et ideo ſiquis æqualis eſt illi in for
titudine, non eſt neceſſe ſic cum eſſe illi æqualem in aliis, vt ille aliæ ſint æquales fortitudini. hoc
enim ſolūmodo verum eſt de prudētia: quia ipſa prout habet eſſe circa materiam cuiuſq; virtutis
S neceſſario ei æquiparatur, vt dictū eſt. Sed ſi non ſit ei æqualis in aliis ſecundū illum modum, tūc
neceſſe eſt ꝙ ſit ei æqualis in illis ſecūdū alium modū: ſcilicet vt ſingulę in vno ſint æquales ſingu
lis ſui generis in alio: vt æqualem proportionem ſecūdum excedens & exceſſum habeant in vno ſi
cut & in alio: et ſic ſit in eis æqualitas virtutum ſecūdū proportionem geometricam, etſi nō ſit
ſecūdum arithmeticam proportionem. Cuius neceſſitas patet ſic. Aequalitas enim virtutum con
ſiſtit in earum magnitudine ſpeciali: quæ circa quamlibet virtutum cōnexarū in duobus cōſiſtit.
Et in quantitate habitus: ſecūdum ꝙ vna iuſtitia dicitur maior alia in ſua eſſentia: et ob hoc vnꝰ
magis iuſtus alio, vt determinauimus alibi de magis & minus. Et etiam conſiſtit in vigore roboris
firmiter perſiſtendi in ſuo fine, ne permittat hominem declinare in contrariū vitium. Quem vigo
rem habet non ſolum a natura & quantitate habitus, ſed etiam ab aliis virtutibus eam fulcienti-
bus: ſecundum ꝙ ſupra expoſitum eſt in primo modo connexionis. Si igitur aliqui duo æquales
ſint in vna virtute, puta in fortitudine, non eſt perfecta ęqualitas earū in fortitudine niſi cum hoc
ꝙ eſt æqualitas ſecundum ſubſtantiam & eſſentiam habitus in fortitudine huius & illius, ſit
æqualitas illarum fortitudinū in vigore roboris ad perſiſtendum in ſuo fine. Quem tamen non ſo
lum habent a ſubſtantia habituū: qui ſecūdum ꝙ eſt ab habitibꝰ, neceſſario ęqualis eſt in eis: ſicut
æquales ſunt & habitus: ſed etiam ex vigore aliarum virtutum fulcientium eas: qui ſecūdum ꝙ
eſt ab illis, neceſſe eſt eſſe æqualem in ambobus. Vigor autem huiuſmodi non eſt a virtutibus ful
cientibus niſi ex ſubſtātia habituū ſuorū. Aequalis autem vigor neceſſe eſt ab æquali habitu. Si er-
go ſunt æquales in fortitudine quo ad vigorem & ſubſtantiam habitus: oportet ꝙ ſint æquales in
aliis habitibus fulcientibus eam & quo ad vigorem, & quo ad ſubſtātiā habituū. Quare cū huiuſ-
modi æqualitas non poteſt eſſe niſi dupliciter: ſcilicet primo modo ſecūdū æqualitatē arithmeticā
et ſecundo modo ſecūdū æqualitatē geometricā: non eñ ſunt plures modi æqualitatū vel ꝓpor-
tionū in genere: ſi ergo nō ſunt æquales in aliis primo mō: neceſſe eſt ꝙ ſint æquales in eis ſecūdo
modo. Vnde ſi aliqui nō eſſent æquales in tēperātia, nullo modo ſecūdū vigorē roboris poſſent
eſſe æquales in fortitudine: quia ex latere tēperātię plus fortitudo fulciretur in vno q̄ in altero: ita
tamē ꝙ ſi ille minus tēperatus etiā eſſet magis iuſtus: et ſic fortitudo ſua plus fulciretur & vigo-
raretur in robore ex latere iuſtitiæ q̄ alterius: hoc nō roboraret latus fortitudinis ex parte tempe-
rantiæ: quin ex illo latere ęque faciliter impugnaretur maxima exiſtēte eius iuſtitia ſicut & ea exi
ſtente minima. Propter q̄d non eſt fortitudini eius tātū robur ad perſiſtendū in ſuo fine æquali-
ter alteri cum minori temperantia & maiori iuſtitia: ſicut eſt cum æquali temperantia & æquali
T iuſtitia. ET ſecūdū hoc verū eſt dictum Auguſtini: ꝙ ſi eſſet minor in tēperantia: ſequeret̃ vt for-
titudo eiꝰ eſſet minus tēperās: et ꝙ ſic nō eſſent fortitudine æq̄les: ſed vnius fortitudo eſſet minor
ſimpliciter q̄ fortitudo alterius: q̄a minori vi impugnāte poſſet deiici, etſi ſolū ex latere vno. Non
enim reſtat ipſam deiici, ſiue ex vno latere tm̄, ſiue ex pluribus, ſicut non reſtat hominem occidi
vno letali vulnere & pluribus, aut fures domum intrare per vnum oſtium aut per plura. Sic er-
go patet ꝙ perfecta connexione, per æqualitatem ſcilicet, non eſt neceſſe virtutes connecti citra

omniũ illarũ conſummationem:in qua nihil omnino poſſunt habere commixtum de vitio. Quā
lem intēdebant cum dicebant Stoici. Qui habet vnā habet omnes:& qui caret vna oībus carere
neceſſe eſt. Qui nō ponebāt virtutē eſſe virtutē niſi cū eſſet in ſummo,ſimiliter neq; vitium. Pro
pter qđ non ſolū virtutes neceſſario æquales eſſe dicebāt:ſed & vitia:cum tamen alii phi ponentes
virtutes neceſſario connexas,vitia eſſe neceſſario paria:aut virtutes nō ponebant. ſecūdū ꝙ dicit
Auguſtinus de ſentētia Iacobi.cap.iii.Illud de parilitate virtutū omnibus phis placuit.Hoc aūt de
parilitate vitiorum ſoli auſi ſunt ſtoici diſputare contra cōmunē ſenſum generis humani. Simili
ter idem intellige de parilitate virtutū. Vnde contra parilitatem virtutū,& connexionē ſtoicorū,
cap.v.dicit. Pudicitia coniugalis cū proculdubio virtus ſit:non enim aut nihil aut vitium eſt: nō
tamen ſecū habet omnes virtutes.Nam ſi omnes eſſet,nullum eſſet vitiū,nullū omnino peccatum.
quis autē ſine aliquo peccato?Et ſequit̃ cap.vii.Proinde mihi vidētur ſtoici ideo falli qui proficien
tem hominē nolūt omnino habere ſapientiā: ſed tūc habere cū in ea fuerit omnino perfectus.Sicut
enim nihil intereſt ad hominē ꝑfocandū vtrum aquā ſtadiis multis ſup ſe habeat altam: an palmo
vel digito:ſic illos qui tendūt ad ſapientiā:proficere quidē dicūt tāq̄ in imo gurgitis ſurgentes in
aerem:ſed niſi totā ſtultitiam velut opprimentē aquā proficiēdo velut emergendo euaſerint, non
habere virtutē,nec eſſe ſapiētes. Vbi aūt euaſerint, mox habere totam:nec quicq̄ ſtultitiæ remane
re: vnde omnino nullum peccatū poſſit exiſtere.Cui ſimilitudini Auguſtinus reſpōdēs,& eam de
ſtruēs, oſtendendo verā generationē ſapientiæ & habituū virtutis ſcđm modū ꝑdeterminatum in
queſtione proxima,ſubdit continuo dicens.Hęc ſimilitudo vbi ſtultitia velut aqua,& ſapiētia ve
lut aer ponit̃,vt animus a ꝑfocatione ſtultitiæ tāq̄ emergens ī ſapiētiā repente reſpiret: non mihi
videtur ſatis accōmoda noſtrarū ſcripturarū auctoritati:ſed illa potius vt vitium aut ſtultitia te
nebris:luci aūt virtus vel ſapientia comparet̃: inquantū iſta ſimilia de corporalibus ad intelligibi
lia duci poſſunt.Non igit̃ ſicut de aquis in aerem ſurgēs, vbi earū ſummū tranſierit repēte ſapiē
tia tāq̄ aere inſpiratur:ſed ſicut de tenebris in lucē procedēs,paulatim progrediēdo illuminatur.
Qđ donec pleniſſime fiat:iā eū tñ dicimus tāq̄ de abditiſſima ſpelunca egredientē vicinia lucis af
flatum tanto magis quāto magis appropinquat egreſſui: vt illud qđ in eo lucet ſit vtiq; ex lumi
ne ad qđ progredit̃:illud autē qđ adhuc obſcurū eſt,ſit ex tenebris vnde egreditur. Et induti ſunt
ſancti iuſtitia alius magis alius minus:ſed nulla pura: quia vt dicit, Non iuſtificabitur in conſpe
ctu dei omnis viuens.Et tamē iuſtus ex fide viuit.Et ſic in vita iſta illa connexio p ſummā æquali
tatem in extremis virtutum: qualem poſuerūt ſtoici:qui nō poſuerūt virtutes niſi extrema, & in
indiuiſibili, fruſtra expectatur. Vnde Auguſtinus virtutes morales reducens ad charitatem ſine
qua impoſſibile ē eas perfici, & in qua perficiūtur:qđ non viderūt phi:dicit in cap.viii. Vt genera
liter breuiterq; complectar quā de virtute habeam notionē quantū ad recte viuendum, Virtus eſt
charitas qua id qđ diligendū eſt,diligitur.Hæc in aliis maior,ī aliis minor,ī aliis nulla eſt.Pleniſſi
ma aūt q̄ nō poteſt augeri,q̄diu homo hic viuit in nemine:q̄diu aūt augeri pōt ꝑfecto id qđ min[9]
eſt q̄ debet ex vitio ē.Ex quo vitio nō eſt iuſtus ī terra q faciat bonū & nō peccet. De eius vero cō V
ſummatione dicit in fine,ſexto cap.Quāto magis eſt in hoie,tanto magis eſt virtute ꝑditus,quā
to aūt minus tāto minus.Quia ipſa eſt virtus.Et quāto minus ineſt virtus,tāto magis ineſt vitiū.
Vbi ergo illa plena & perfecta fuerit:nihil ex vitio remanebit. Vnde quia Auguſtinus vidit virtu
tes ad perfectā connexionē in æqualitate deduci non poſſe,niſi charitate inclinante ad finē vltimū
qđ eſt bonū ſeparatū,a nobis non operabile, & ad operandū ad finē inſtigāte: & hoc multo ꝑfectius
q̄ hoc ſcđm phm virtus prudentię faciat: idcirco Auguſtinus connexionē omniū virtutū poſuit
in charitate,in libro de mo.eccleſię.cap.xv. vbi ſic dicit. Hominis ſūmū bonū quo referenda ſunt
omnia,eſſe patuit nihil aliud q̄ ipm deum cui eſt hęrere beatiſſimū.Cui hęrere certe nō valemus,
niſi dilectione,amore,charitate. Q; ſi virtus ad beatā vitā nos ducit:nihil oīno virtutē eſſe affir
mauerim niſi ſummū amorem dei.Nam illud qđ quadripartita dicitur virtus,ab ipſius amore va
rio quodā affectu quantū intelligo dicit̃.Illas vtiq; quatuor virtutes ſic definire nō dubitem:vt tē
perantia ſit amor integrum ſe ꝑbens ei qđ amat̃.Fortitudo amor facile tolerans oīa propter id qđ
amatur.Iuſtitia amor ſoli amato ſeruiens.Prudentia amor ea quibus adiuuatur ab eis quibus im
Ad arg.prin. peditur ſagaciter eligens &c.Secundum ꝙ prolixe proſequitur per totum librum. PER iam dicta X
patēt obiecta.Qđ ergo primo arguitur ꝙ non oportet virtutes eſſe connexas:quia aliquis poteſt
exercitari circa materiam vnius virtutis, & non alterius:Dicendum ꝙ verum eſt ad imperfectam
earum generationem ſub forma diſpoſitionis:vt perſeuerantiæ vel continentię.Ad generationem
autem alicuius virtutis vt perueniat ad formam habitus, & mereatur dici virt[9] abſolute: etſi nō

In cõſummatione virtus perfecta nõ ſufficit exercitari circa materiã vnius virtutis: ſed oportet ꝙ ex
ercitetur circa materias omniũ: vt ſicut ad eſſe alicuius virtutis in cõſummatione citra heroicam re
quiritur connexio aliarũ ad eius fulcimẽtum vt dictũ eſt: ſic exercitiũ actionis circa materiam vnius
virtutis: vt perueniat ad perfectionẽ habitus: requirit ſimul exercitiũ actionis omniũ aliarũ. Sicut eñ
vna virtus in fine non poſſet conſeruari niſi fulciretur a qualibet earũ eam præſeruãte ab eis quæ ad
virtutes alias pertinẽt: & volũtatem retrahere aut deiicere poſſunt a fine ipſius: ſic exercitium circa
ſuam materiã vt generetur requirit ſimul exercitium aliarũ quo impedimenta illa repellunt̃ quę im
pedirent exercitium illud ad generationẽ perfectę virtutis procedere. Et ita licet homo poſſit exerci-
tari circa materiã vnius virtutis tm̃: vt generetur in eo diſpoſitio perſeuerantię aut cõtinentię ad il-
lam: ad hoc tamẽ vt generet̃ perfectus habitus ſecũdum illam neceſſe eſt vt ad generationẽ eius exer-
citetur ſimul circa materias omniũ virtutum, licet nõ ſimul incipiat circa ſingulas. Q; ſi procedat &
proficiat circũquaq;, omnes habitus perfecte acquiret, licet nõ ęque primo. Sed neceſſe eſt vt ſimul ha
beat eos acquiſitos: anteq̃ aliquis illorũ perueniat ad perfectionẽ cõſummatã citra heroicam. Eſt etiã
poſſibile vt ſimul incipiat exercitari circa materias omniũ: & ſimul vel quaſi intra breue tẽpus inter
perfectam generationẽ primę & vltimæ ſimul oẽs habeat acquiſitos. Poſſibile eſt etiã, ꝙ habeat eas in
oĩmoda æqualitate: ſed hoc non eſt neceſſe. Si vero vna earũ fuerit generata abſq; aliis (dico de mora
libus: quia ſine prudẽtia priꝰ generata ſaltẽ natura nulla alia poteſt generari vt dictũ eſt) diu perſiſte
re nõ poteſt abſq; aliis eã fulcientibꝰ ꝓpter impedimẽta occurrẽtia circa materias aliarũ vt dictũ eſt.

CIrca tertium arguit̃ ꝙ habitus generatus nõ poſſit corrũpi: quia ſi corrumperet̃ Queſt. xviii.
hoc non eſſet niſi aut propter defectum ſubiecti: qđ non poteſt eſſe: quia aĩa ratio Argu. prin.
nalis quę eſt ſubiectum habituum, incorruptibilis eſt. Aut propter contrariũ: qđ
ſimiliter nõ poteſt eſſe: quia non habent contrariũ: vitium eñ & ignorantia pri-
uationes ſunt: quæ opponunt̃ habitibus intellectualibꝰ & moralibus. Aut ꝓpter
actuum ceſſationẽ. Qđ etiam nõ poteſt eſſe: quia corruptio tranſmutatio quędã
eſt: quę nõ fit niſi per agens aliquid: et ceſſatio actio nõ eſt: & ipſa nihil agit. ergo &c. CONtra. in li- In oppoſitũ.
bro de longitudine & breuitate vitę dicit philoſophꝰ. Corruptio ſcientię nõ ſolũ eſt deceptio: ſed obli
Y uio: quę nõ eſt niſi ceſſatio. ergo poteſt corrumpi ex ſola ceſſatione. DIcendũ ad hoc: ꝙ pręter origi- Reſponſio.
nalem corruptionẽ qua omne qđ eſt in creaturis corruptibile eſt & cadit in nihilũ niſi manu diuinæ
potẽtię conſeruet̃ in eſſe: qua habitus inquantũ ſunt aliquid creaturę corruptibiles ſunt ſicut & alia:
& ſimiliter pręter corruptionẽ qua neceſſe eſt eos corrumpi ad corruptionẽ ſubiecti: dicente philoſo
pho. Corruptis nobis neceſſe eſt corrumpi ea quæ in nobis ſunt: vnde manẽte ſubiecto in incorrupti
bili tali corruptione, incorruptum manet quicquid eſt in ipſo: & ſimiliter præter corruptionem or-
ganorum & viriũ ſenſitiuarũ: a quibus depẽdet actio intellectualis: vt eis corruptis neceſſe ſit intelle
ctualem & per conſequens voluntariã operationẽ deficere: & ſic habitum corrũpi vt dicetur: eſt alia
corruptio eorum naturalis vl' modo naturali, ſicut eſt eorum cõtraria generatio. Cuius cauſa & mo
dus quia latet propter difficultates inductas in obiectis, ideo de tali corruptione quęſtio ꝓpoſita eſt,
non quin ſit certum habitus poſſe corrũpi: quia hoc cõtinue experimur in nobis: & hoc oẽs clamant
& dicunt: ſed vt modus corruptionis & cauſa corrũpens explicent̃. Et quia illa vt dictũ eſt nõ poteſt
ſumi ex parte dei neq; ex pte ſubiecti: qa illa ſunt cauſę corrũpentes alio modo & alię q̃ hic ſunt q̃ſitæ
vt dictũ eſt: oportet igit̃ ꝙ aut ipe habitus ſeipm̃ corrũpat: aut ꝙ ſit aliqd aliud qđ efficienter vel de-
ficienter ipſum corrũpat: nõ ipſe ſeipſum: quia ſeipm̃ vnũquodq; naturaliter ſaluat. Habitus etiã nõ
eſt niſi accidẽs: & ita nõ habẽs niſi naturalẽ potentiã: quia non eſt niſi ad actus cõſimiles illis a quibus
habẽt generari: & per quos etiã habẽt ſaluari. ſecũdũ philoſophũ ſcđo Ethicoꝝ. Corrũpens ergo habi
tum aliud eſt a ſubiecto & habitu & aliis ſupra tactis. Et qa corrũpens naturaliter: & id qđ debet cor
rũpi oportet eſſe ſimul, oportet igit̃ ꝙ ſit aliqd ſimul exiſtẽs in ſubiecto cũ ipo habitu: ſcđm ꝙ agẽtia
& patiẽtia oportet eſſe ſimul: & vnũ alteri ſuccedere in eodẽ ſubiecto: & ꝙ ex eo ipm corrũpit, ꝙ ipm
ſecũ nõ compatit̃. Illud autẽ nõ cõtingit niſi ꝑ aliquã naturalẽ contrarietatẽ. Oportet igit̃ ꝙ illud ſit
habẽs aliquã ad habitum contrarietatẽ. Cõtrarietatẽ autẽ aliquid poteſt habere ad aliud: vt per hoc
qđ ſit principiũ corruptiuũ eiꝰ dupliciter, vel ꝑ ſe & imediate, vel ꝑ accidẽs & mediate. Primo mõ nõ
eſt cõtrarietas ꝓprie niſi in naturaliter actiuis mutuo cõmunicantibꝰ, vt ſunt calidum & frigidũ: ad
quoꝝ contrarietatẽ reducit̃ cõtrarietas oĩs alia naturalis: ſicut habet declarari in naturalibꝰ. Secũdo
modo cõtrariat̃ alteri vt effectui id qđ per ſe cõtrariat̃ ſuę cauſæ: ſicut calidũ contrariat̃ albedini quę
a frigiditate eſt generata: & vniuerſaliter generatũ per vnũ contrarioꝝ contrariat̃ ei qđ generatũ eſt
Z per alterũ. PRImo modo habitus vt habitꝰ nõ habet contrariũ. ꝙ ergo habitus corrumpat̃, hoc ſit

neceſſario ab eo qđ eſt cõtrariũ ſuæ cauſę p quá generat̃. Habitus autẽ vt patet ex ſupradictis, nõ ge-
nerat̃ niſi ex actionibus volũtatis quo ad morales, vel intellectꝰ quo ad intellectuales. Nihil ergo habi
tus corrũpit qui ſunt in volũtate, niſi cõtrariũ actibus ſcđm virtutes qui ꝓcedũt ex volũtate: & nihil
corrũpit habitus q ſunt ĩ intellectu niſi cõtrariũ actibus ſcđm ĩtellectuales virtutes qui ꝓcedũt ex in-
tellectu. CONtrariũ aũt hmõi actibus poteſt aliqđ eſſe duplr̃, vel formaliter vt eſt actꝰ directe cõtra
rius: vel originaliter vt eſt vis mouẽs & inclinás volũtatẽ & intellectũ ad hmõi actus cõtrarios. PRI
mo mõ ſicut habitus p actꝰ ſibi cõuenĩẽtes generant̃ & ſaluant̃, ſic p actus cõtrarios corrũpunt̃: quẽ-
admodũ albedo generata p infrigidationẽ a frigido, ecõtrario corrũpit̃ in nigredinẽ p contrariũ actũ
calefactiõis a calido. verbi gr̃a ĩ habitibꝰ moralibus: cum habitꝰ moralis nõ ſit niſi firmitas q̃dá ĩ volũ
tate directiua eiꝰ ĩ finẽ bonũ quẽ ſtatuit prudẽtia vniuerſaliũ gñata ex actibꝰ cõgruẽtibꝰ fini illi actĩ
bꝰ dico determinatis a prudẽtia pticulariũ elicitis a volũtate ſcđm ꝙ ſunt determinati a rõne: qbꝰ cõ-
trariant̃ actus cõgruẽtes fini qui eſt cõtra rectã rationẽ: qui cõtrario modo diſpoſiti ſunt determina-
tioni rectę rationis, & a volũtate intẽdẽte contrariũ eliciunt̃, ſiue ex ignorãtia, ſiue ex paſſione, ſiue ex
malitia. ꝓpter qđ volũtatẽ relaxát & remolliũt: & a rectitudine ſua ſi frequẽter fiũt incuruát. Remol-
liunt. ſ. generádo diſpoſitiones ĩperſeuerantię & incõtinentię. Incuruant autẽ habitus virtutis corrũ
pentes: & cõtrarios inducẽtes. IN habitibꝰ vero intellectualibꝰ habitus nõ eſt niſi illuſtratio quædã
in intellectu monſtrás ei principiũ cõplexum qđ eſt verũ, vel ſcđm rationẽ veri quo ad intellectũ ſpe-
culatiuũ, vel ſcđm rationẽ boni quo ad intellectũ practicũ. Qđ poſtq̃ motũ fuerit ab intelligibili exi-
ſtẽte in phãtaſmate, format in ſeipſo p actũ ſuũ intelligendi collatiuũ ſcđm modũ ſupra determinatũ
in quęſtione de modo intelligẽdi angelorũ: & p hoc naturaliter vnico actu intelligẽdi naturaliter ge-
nerat in ſe habitũ principiorũ: nõ ex aliqua rationis deductiõe: ꝓpter qđ ratio nõ eſt edoctiua princi-
piorũ vt dictũ eſt in quęſtione pręcedẽti ſcđm phũm. vii. Ethi. ſed habito prĩcipio rationis deductio-
ne actibꝰ intellectualibꝰ ratiocinádo cõcipit verũ cõplexũ cõcluſionũ: ꝓpter qđ ipſarũ ratio eſt edocti
ua. qualibꝰ actibus frequẽter elicitis generat̃ in ipſa habitus ſciẽtialis. Quibus actibus intellectualibꝰ
generãtibꝰ habitus principiorꝫ & cõcluſionũ, ſiue ſpeculatiuę in ſpeculabilibus, ſiue practicę in agibi
libus aut factibilibꝰ cõtrariant̃ actus intellectuales qbus cõcipiunt̃ cõtrarię cõplexiones principiis vl'
cõcluſionibꝰ: & generant̃ cõtrarii habitꝰ: q ſunt obnubilatiões q̃dã in ĩtellectu palpitare faciẽtes ipm
in cõtrariũ prĩcipio aut cõcluſiõi. Ex quo corrũpunt̃ habitꝰ tã prĩcipiorꝫ q̃ cõcluſionũ. Qđ fit ex par
te intellectus ſpeculatiui circa habitũ principiorũ: & hoc vel ꝓpter malitiã naturæ, aut educationis,
aut erroris in eis quę ſunt poſt principia. Ex primis duabꝰ fit corruptio habitus prĩcipii: qa ſicut ho-
mines cũ tales fuerĩt ab initio: aut ſic educati, nõ poſſunt ſcire niſi cõtraria prĩcipiorũ: ſic ſi tales diſpo
ſitiones poſt notitiã principiorꝫ ſupueniant bene poſſunt habitꝰ principiorũ falſa æſtimatiõe corrũpi
& cõtrarii habitus introduci. Propter malitiã autẽ naturę cõtingit illud: in quibꝰ virtus imaginati
ua oĩno dñat̃ ſup intellectiuã. Sic em̃ eam imaginatiua obnubilat ꝓpter organũ cognitiuę: vt nõ poſ
ſit trãſcẽdere ſimplicia intellecta ĩ phãtaſmatibꝰ cõferẽdo circa ea ſcđm ſe vltra id qđ eis mõſtrat ima
ginatiua. intantũ ſicut dicit Cõmẽta. ſup ſcđm Metaphyſicę, ꝙ tales nõ poſſunt credere demõſtratio
nibus niſi imaginatio cõcomitet̃ eas: ita ꝙ imaginari poſſit qđ demõſtratio cõcludit: & qđ ponit pro
medio. veluti bene imaginabile eſt ſolẽ eclipſari ꝓpter interpoſitionẽ lunę inter nos & ipm. Nõ ſic aũt
oĩa in oĩbus demõſtrationibus. Vnde & talibus nõ poteſt ſuaderi vacuum nõ eſſe extra cælũ: neqꝫ ꝙ
credãt aliqua eſſe entia incorporea, neqꝫ in loco, neqꝫ in tẽpore exiſtẽtia. Et tales ſunt (vt dicit) de qui A
bus dicit phus ꝙ triſtant̃ audire ſermonẽ perſcrutatũ: qa nõ poſſunt retinere ipm neqꝫ cõprehẽdere.
Et iſti vt dicit Cõmẽta. impoſſibiles ſunt vt addiſcant. Iſti etiã vt dicit nõ poſſunt ptranſire ꝓbabilia:
& cũ cõcedunt prima intellecta, non concedũt ea niſi inquantum ſunt famoſa: ita ꝙ ſi accidat vt con
traria eis ſint ſic famoſa, negabũt ea. De numero taliũ erant illi qui negabãt illud principiũ principio B
rũ: De quolibet affirmatio vl' negatio: & nõ ſiml' de eodẽ. cõtra quos diſputat phus. iiii. Metaph. Vn
de ſup illud Heb. v. Grandis ſermo & interpretabilis ad dicendũ qm̃ imbecilles facti eſtis ad audiẽdũ.
gloſ. loquens de talibus dicit. Mente adhuc paruulis & lacte nutriendis pcipere talia nõ valẽtibus oĩs
ſermo quo agit̃ vt non ſolũ credat̃ verum etiã intelligat̃ ſciaturqꝫ qđ dicit̃, oneroſus eſt: facilius p̃mit
q̃ paſcit: vt volentes eos perducere ad intelligẽtiã nõ capacẽ, facilius faſtidire faciãt in veritate ſermo
nẽ q̃ in ſermone pcipere veritatẽ. Et ſequit̃ de talibꝰ inferius ĩ gloſ. Facile ad vanas & ſacrilegas fabu-
las ꝓmiſſione ſcientiæ ſeducunt̃: vt bonum & malũ non niſi corporalibus imaginibꝰ cogitẽt: & ipm
deũ nõ niſi corpus aliqđ eẽ exiſtimẽt: & malũ niſi ſubſtãtiã putare nõ poſſunt, cũ ſit potiꝰ mutabiliũ
ſubſtantiarũ quidã defectus. Idem cõtingit aliis ꝓpter educationẽ a talibus & inſtructionẽ in eis quę C
ſunt cõtraria prĩcipiis. ſcđm ꝙ dicit Cõmẽta. ſup ſcđm Metaphy. Quæ impediũt virtutẽ ſciẽtię for-

tiſſimū eoꝝ eſt cōſuetudo in pueritia.Iſti eñ ꝑpter conſuetudinē loquentiū negāt naturā eſſe,& vir
tutes,& neceſſariū eſſe,& ponūt oīa cōtingētia & poſſibilia eſſe. Sup hęc autē ipedimēta ex parte in-
tellectꝰ ſpeculatiui eſt vnū impedimētū ex parte intellectꝰ practici.ſ.malitia moris:ſcđm ꝙ dicit phus
vi.Ethi.Peruertit malitia & mētiri facit circa practica pricipia.& hoc impediendo ne habitꝰ eorū ge-
nereť quādo ꝑuenit:& contrariā ęſtimationē cauſando qñ ſupuenit:vt ſic iā gñatus corrūpať.Ex er-
rore ſilr̄ iter circa ea q̄ ſunt poſt pricipia regrediendo cōcludit cōtrariū pricipioꝝ:& corrūpiť eorū ha
bitus.de quo errore ſtatim patebit loquēdo circa habitꝰ cōcluſionū.Sciendū ergo ꝙ ſcđm ꝑtactū mo-
dū fit corruptio circa habitū cōcluſionū ꝑ corruptionē pręcedētē i habitu pricipiorū:vt de cōtrariis
principioꝝ frequēter elicitis actibꝰ intellectualibꝰ quibꝰ cōcludiť cōtrariū verarū concluſionū,corrū
pitur habitꝰ earū & iduciť cōtrariū:& hoc ꝑ ſyllogiſmū ignorātię ſine falſigraphum:de quo determi
nat phus i libro poſterioꝝ:tanq̄ peccātē cōtra demōſtrationē q eſt ſyllogiſmꝰ generatiuꝰ ſciētię ſicut
ille eſt ignorātię:nō quę eſt neſciētia & pura priuatio:ſed q̄ eſt habitus cōtrarius.Vel ꝑ ſyllogiſmū ſo
phiſticū peccantē in materia cōtra ſyllogiſmū dialecticū qui generat opinionē verā:ſicut ille opinio-
nē falſam.Cōtingit eñ opinionē opiniōi eſſe contrariā ſcđm phum libro ꝑdi.& lib.Peri hermenias,ſi
cut & orationē orationi.Aut ꝑ ſyllogiſmū ſophiſticū peccantē in forma.quo ſcđm phum in elenchis:
D ſapiētes ab inſciis quādoqꝫ decipiunť:& hoc etiā poſt generationē habitus ſciētialis. CONtrariū au
tem originaliter actibꝰ illis q̄bus habent habitꝰ gñari mouēs & inclinās volūtatē & intellectū in actus
& i fines cōtrarios,eſt ſicut i aqua bulliēte naturalis frigiditas:q̄ eſt origo frigiditatis actualis ꝑ quā
aq̄ bulliēs ablato calefactiuo & ſuę naturę derelicta ſine alio exteriꝰ infrigidāte corrūpiť i ea caliditas:
E & ꝓcedit i actū frigiditas. TAle cōtrariū habitibꝰ tā moralibꝰ q̄ itellectualibꝰ ē fomes i nobis ex pctō
manēs etiā in renatis:ꝑ quē obnubilatus eſt i nobis oculꝰ naturalis intelligētię:imo lippus factꝰ ſcđm
Hugo.lib.iii.ſup cæleſtem hierarchiā: & infectus eſt guſtus naturalis appetitꝰ:vt intellectus pronus
ſit ad errores & volūtas ad prauas affectiōes: & manet ille fomes infixus noſtrę naturę vt origo oīm
actionū erronearū intellectualiū & affectionū prauarū voluntariarū:& hoc quātūcūqꝫ intellectus ſit
informatꝰ habitibꝰ intellectualibꝰ:& volūtas habitibꝰ moralibus.ſtatim eñ cū ceſſat aut tepeſcit vel
minorať intellectualis aut volūtaria operatio actus virtutū eliciens:quibꝰ ſupprimiť fomes ne pullu
let i ſpinas:& tribulos motuū errorū & prauarū affectionū,incipit fomes pullulare & germē errorū
q̄ſi cōnaturaliū nr̄ę corruptiōi ꝓponere itellectui & prauarū affectionū iprimere volūtati.q̄bꝰ creſcē-
tibus extirpať omne ſemē virtutū.Hic diciť ꝓuerb. xxiiii. Propera foris opus tuū & diligēter exerce
agrū tuū:& poſt ędifices domū tuā.Vbi dicit gloſ. Domū ędificat q primū agrū corporis a ſpinis vi-
tiorū purgat,ne ſi deſiderioꝝ ſentes in carnis agro ꝓficiant,intꝰ tota virtutū fabrica fame boni creſcē
te deſtruať.Agrū exercere eſt euulſis iniq̄tatis ſentibus actionē noſtrā ad frugem retributiōis excole
re:& poſt agri exercitium domū ædificare:ꝙ plerūqꝫ ex bonis operibꝰ diſcimus quātam vitę mundi-
F tiā in cognitiōe cōſtruamꝰ.Vnde nō exercēti ſic agrū ſuū cōtigit qđ ſequiť.Per agrū hoīs pigri trāſi
ui & ꝑ vineā ſtulti:& ecce totū repleuerāt vrticę:operuerāt ſupficiem eiꝰ ſpinę:& materia lapidū de-
ſtructa erat.Vbi dicit Interlin.gloſ.Quia reprobi ꝑdicta facere negligūt,recte ſubiūgit:per agrū &c.
& gloſ.Margin.Per agrū vineāqꝫ pigri ac ſtulti trāſire:eſt cuiuſlibet vitā inſpicere negligētis:quā vr
ticę vel ſpinę replent:quia in corde negligentiū terrena deſideria & pūctiones pullulāt vitiorū.Mate
ria lapidū in vinea vel agro ſtulti deſtructa iacet,cum incepta virtutū incuria vel improbitate dece-
ptus vel diaboli ꝑſuaſione q̄ſqꝫ negligens prodit.Et ſic licet ceſſatio per ſe habitum non corrūpat:nec
cōtrariū eius inducat:quia tamē ceſſantibꝰ actibus quibꝰ reprimi fomes deberet,inſurgūt motus fo-
mitis virtutis habitū corrūpētes:vt ſic ceſſatio ꝑ accidēs nō per ſe eſt cauſa corruptionis habituū vir
G tutis & gñationis contrariorū.ſcđm ꝙ hęc ampliꝰ iā in ſolutione argumētoꝝ declarabunť. AD pri
mū igiť obiectū dicendū:ꝙ habitus etſi nō corrūpanť ꝑpter defectū ſubiecti,nec immediati,in quo ra
dicať:q̄a nō eſt corruptibile vt ſubſtātia ſeu potētia animæ rationalis:nec mediati,a quo depēdet eiꝰ
generatio & exercitiū operū:vt ſunt vires ſenſitiuę ꝑ quarū corruptiones oīno ceſſant actiones intel-
lectus & volūtatis:& per cōſequens corrumpunť habitus actuū ceſſatione vt dictū eſt.deficiente eñ
ſenſu neceſſe eſt ſcientiā deficere quę eſt ſcđm illū ſenſum.corrūpiť tamē ꝑ cōtrariū:etſi nō ſibi ꝑ ſe &
immediate:ſed per contrariū actibus q̄bus generať,vl' formaliter,vel originaliter vt dictū eſt.ꝑ ſe eñ
a ꝓprio cōtrario cuiuſmodi eſt vitiū nō corrūpiť.immo etiā nec ꝓprie poteſt dici ꝑ ſe corrūpi aut ge
nerari. Primum patet ex hoc:ꝙ ſicut in actione intellectus & volūtatis duo ſunt.ſ.ſubſtantia actio-
nis & ordo eiꝰ in finē qui eſt verū aut bonū:ex ſubſtātia actiōis quātū ad ſubſtantiā actionis nō cōtra
riať actio actioni ꝑ ſe:quia ex hac oīs actio volūtatis & intellectus bona eſt:quia oīs actio volūtatis eſt
motus ad bonū ſub ratiōe boni.Nihil eñ agit aſpiciēdo ad malū,vt dicit Diony.Bonū autē bona cō

trariū nō eſt. Q; aūt actio volūtatis ſit mala: hoc ē ſolūmō ex hoc ꝙ deficit ī hoc ꝙ nō agit eā qñ, vbi H
& quō debet eā agere: adhibitis debitis circūſtātiis ſcdm iudiciū rectę rōnis: & ꝑ hoc deuiat a fine. Ex
hoc aūt dr̄ actio bōa ꝙ agit eā ſub debit circūſtātiis qbꝰ ordiat̄ ī finē. Nūc aūt ꝓportionalr̄ hitꝰ ſequūt̄
actꝰ. ita ꝙ a ſb̄a actꝰ vitioſi ſb̄a hitꝰ vitioſi effectiue gn̄at̄: & defectꝰ iclīatiōis hitꝰ ad finē rectę rōnis de
relīqt̄ ex defectu ordīatiōis debitę ipſiꝰ actꝰ ī eūdē finē. ſ. rectę rōnis: vt ſic ꝓportionalr̄ ſicut ab eo qd̄ ē
poſitiuū ī actu gn̄at̄ id qd̄ ē poſitiuū ī hitu: ita ab eo qd̄ ē priuatiuū vl' defectiuū ī actu: ꝑ qd̄ foꝛalr̄ hꝫ
ꝙ ſit vitioſꝰ, derelīqt̄ id qd̄ ē priuatiuū vl' defectiuū ī hitu. ꝑ qd̄ ſilr̄ hꝫ foꝛalr̄ ꝙ ſit vitioſꝰ: vt ſic ſicut id
qd̄ ē poſitiuū ī hitu hꝫ eē ab eo qd̄ ē poſitiuū ī actu effectiue: ſic id qd̄ ē priuatiuū ī hitu hꝫ eē ab eo qd̄
eſt priuatiuū ī actu defectiue. & ſic quātū ad ſb̄am hituū nulla ē cōtrarietas: ſed ſolū ex defectu a fine
& directiōe ī finē ipm̄. quēadmodū motꝰ a ſurſū in deorſū nō cōtrariat̄ ei q eſt a deorſū ī ſurſū rōne q̄
motꝰ ſūt: ſed ſolū rōne q̄ ad terminos cōtrarios: qa motꝰ ſpēm ſumit ab eo ī qd̄ ē. ſm̄ pħm. v. phy. Ha-
bitꝰ aūt rōne eiꝰ qd̄ ē nō eſt q̄litas actiua ī aliud a ſb̄o qd̄ iclinat ī finē: & ī ea q̄ ſūt ad finē. Pricipia. n.
actiua ī aliud aut ſunt pricipia actionū: vt ea q̄ ī accidētibꝰ ſūt de ſcd̄a aut ı̄tia ſpē q̄litatis, aut ſūt ipę
actiones. Hitꝰ aūt nō ſic ē actio nec aliqd de ſcd̄a aut ı̄tia ſpē q̄litatis: vt pricipiū actiōis ī aliud ſcdm I
ꝙ aliud eſt. nec ſilr̄ cōtigit ei agere ī aliud rōne q̄ in finē iclinat vel a fine: qa hic reſpectꝰ tm̄ eſt q nō eſt
pricipiū actiōis ꝑ ſe ſicut neq; terminꝰ. ſm̄ pħm. v. phy. Nullo ergo mō hitꝰ ꝑ ſe & prio corrūpit hitū
effectiue. ſ. ipm̄ expellēdo. Sed qa nō poſſūt eē cōtrarię iclinatiōes ī eodē: ideo actꝰ generās vnū hitū in K
clinātē ad vnū, nccio corrūpit aliū iclinātē ab illo: nō ꝓpt aliquā cōtrarietatē actiōis ad hitū quē cor
rūpit: ſed qa effectus eiꝰ illū nō cōpatit̄. licet em̄ hitꝰ nō cōtrariant̄ ī agēdo: vt vnꝰ alterū ꝑ ſe effectiue
corrūpat: cōtrariant̄ tm̄ ī īformādo: vt vnꝰ ſil' cū altero idē ſb̄m īformare nō poſſit: ſicut calidū gn̄ans
nigredinē nō cōtrariat̄ albedini quā corrūpit: nec corrūpit eā ꝓpt cōtrarietatē ad ipſā: ſed qa ipſā nō
cōpatit̄ nigredo. Ex quo patet vlteriꝰ ſcdm. qa em̄ actꝰ ꝙ agit gn̄ando hitū, hoc facit rōne ſb̄ę ſuę nō L
rōne directiōis in finē: qa ille nō eſt niſi reſpectꝰ: q nō eſt ꝑ ſe actiōis pricipiū: & hitꝰ nō gn̄at̄ ꝑ ſe ab illo
niſi rōne ſuę ſb̄ę nō rōne eiꝰ ꝙ eſt ī finē directiuꝰ: qa illd̄ nō ē niſi reſpectꝰ: q nō eſt ꝑ ſe terminꝰ actiōis
& habitꝰ nō habet rōnē virtutis ꝑ ſe niſi ex rōne reſpectus ad finē: vt patet ex ꝑdeterminatis: Ideo cō-
tigit ꝙ hitꝰ iquātū ſcię & virtutes ſūt: nō hn̄t ꝑ ſe gn̄ari aut corrūpi. ſ. rōne eiꝰ qd̄ dat ei rōnē ſcię aut
virtutis: qa illud nō niſi reſpectꝰ eſt. Propī qd̄ dicit pħs. vii. phy. Ex pricipio ſcię accepto nō eſt gn̄atio
aut alteratio. Alterari aūt aliqd accidit. ſ. potētiā itellectiuā ꝑ actuū exercitiū quo ad ſb̄am hituū. Sed
vtrūq;. ſ. & ſb̄a & reſpectꝰ, ꝑtinēt ad rōnē hitꝰ virtutis: ſicut & priuatio hmōi reſpectꝰ cū eo qd̄ ei ſub-
ſternit̄ ꝑtinet ad rōnē vitii vel ignorātię. pura em̄ catētia virtut aut ſcię q̄ neſcia dicit̄, nec vitiū: nec
hitꝰ eſt: q̄lis eſt ī itellectu nr̄o & volūtate anq̄ vtat̄ ſenſibꝰ. Nec ſolū dicto mō corrūpit̄ hitꝰ: ſed etiā vt
dictū eſt ꝑ actuū ceſſationē. Nō ꝓpt ceſſationē ꝑ ſe: qa vt obiicit̄ illa nō agit: ſed purꝰ defectꝰ eſt: ſed ꝓ-
pter motū naturalē interiorē fomitis: quē nō ſic cōprimit hitus quin inſurgat ī actū q̄ſi ex habitu vt
ipm̄ repellat ꝑ actū ſolius cōſenſus & delectatiōis voluntatis, niſi actu cōtrario repellat̄. Quēadmodū
frigidū naturale ī aqua ſurgēs ī actū quaſi ex hitu repellit calorē ipſiꝰ. Et qa iſtd̄ nō fit niſi eodē gn̄e
actiōis q̄ frigidū extra ageret remouēdo: & q̄ volūtas ſine motu fomitis īſurgeret ex ſe eliciēdo hmōi
affectiones & delectatiōes: q̄ ſūt motꝰ volūtatis a fine virtutis: ideo iſte motꝰ corruptiōis hituū habet
ad illū aliū reduci: & nō differūt niſi ī hoc ꝙ in illū actū ſcdm quē prio mō ſuprapoſito corrūpit̄ hitꝰ
virtutis, itelligit̄ īſurgere volūtas ex ſe nō iclinata ab alio: in iſtū aūt iclinata & mota a fomite a quo
neceſſe habet moueri ī actū vitii, nō obſtāte iclinatiōe hitus quātacūq; etiā ſit in hoīe ꝑfectiſſimo niſi
obuiet ꝑ actū virtut cōtrariū: & ī illo ſe exerceat. ita etiā ꝙ oportet actꝰ ex hitu virtutis elicitos eē for
tiores & maiores q̄ ſunt motꝰ ex fomite pullulātes. Q m̄ ſi actꝰ etiā ex habitu virtutis eliciti eēnt par
ui & tepidi vel remiſſi: & ſcdm ꝓportionē ſuę virtutis ſemp augmētarēt hitū: tm̄ motꝰ fortiores pul-
lulātes ex fomite plus corrūperēt de habitu & ipm̄ diminuerēt q̄ ex eis gn̄aret̄ vel augmētaret̄. Et ſic
hmōi actꝰ parui tepidi vel remiſſi ſi dicant̄ diminuere habitū: hoc eſt ꝑ accidēs. ſ. quia ꝓpt eoꝝ remiſ-
ſionē inſurgūt actꝰ fortiores fomitis quos nō poſſunt reprimere: q ꝑ ſe hitū diminuūt: & ī fine corrū
pūt: vt dictū eſt: ita ꝙ īpoſſibile ē ponere ī nobis oīmodā ceſſationē ad horā niſi viribꝰ ligatis: vt ī ſom
no: ſcdm ꝙ īfra magis patebit ī q̄dā q̄ſtiōe de actiōibꝰ pctī. Vnde ſi ponat̄ ī nobis oīmoda ceſſatio ab
actiōe virtutis & vitii & ſtimulo fomitis: & maneret hō ꝑ aliqd̄ tēpus abſq; oī hmōi imutatiōe: nō vi
deo vllā cauſā corruptiōis hituū niſi dicat̄ ꝙ ſic ꝑ actiōis ꝑſentiā hitus cōſeruat̄: ſicut & lumē ꝑ ꝑſen-
tiā luminoſi. Sed tūc nō eēnt hitꝰ ī dormiētibꝰ: īmo qa hitꝰ ex ſe eſt q̄litas ꝑmanēs: ita ꝙ ſit de difficili
mobilis, maneret ſubiecto ſuo ſine oī trāſmutatiōe dicto mō manēte: nec haberet corrūpēs naturale.
Qd̄ videt̄ neceſſario eē cōcedēdū habēdo aſpectū ad naturā ī ſua ītegritatę īſtitutā. Sed poſtq̄ deſtitu
ta eſt ꝑ pctm̄, etiā renatis ex fomite manet q̄ſi grauitas naturalis retrahēs a bonis virtutū & ſciarū, &
etiā q̄ſi naturales tenebrę ignorātię ī ītellectu, & q̄ſi naturalis īfectio poenalis malitię ī affectu: ad quā

ſi ceſſāt oīno opatiões alicuꝰ hītꝰ virtutis vl' ſciētię p tractū & iclinationē naturalē fomitis,etiā abſq;
actibꝰ cōtrariis ex fomite pullulātibꝰ reuertunť. Quēadmodū res ab inaturali ſua diſpoſitiōe ſi ſibi re
M liquať reuertiť i ppriā diſpoſitionē naturalē. Sicut poſitū eſt exēplū de aq̄ calefacta. AD ſcdm,q̄ cor Ad ſecundū
N ruptio ſcię nō ſolū eſt deceptio ſed obliuio: Dicēdū q̄ ex p̄dictis patet quō deceptio corrūpit p mediū
falſigraphū vel ſophiſticū. De obliuiōe vero ſciēdū q̄ aut dicit purū defectū ſciētię,aut motū ad igno
rātiā priꝰ ſciti. Prio mō dicit diſpoſitionē cōtrariā habitui ſcię:& eſt corruptio ſcię formalr:ſicut pri
uatio ē corruptio hītꝰ:& cęcitas i oclo ē corruptio viſus. Sed de tali corruptiōe formali nō loqť:ſed
de effectiua:de q̄ etiā loqť phs:quēadmodū deceptio q̄ cōſiſtit i actu rōcinādi q̄ itellectꝰ circa cōcluſū
decipiť,ē corruptio ſcię. Et talis ē obliuio ſcđo mō dicta.de q̄ dicit Aug.xv.de trini.c.xv. Quę p mēo
riā quodāmō viuūt,obliuiōe quodāmō moriunť. Iſta aūt obliuio dicit motū ad ignorātiā nō q̄ ē hītꝰ
ſicut ē illa q̄ fit corruptiōe ſcię p deceptionē:ſed q̄ ē ſola neſciētia:& opponiť motui doctrinę i addiſcē
do q eſt ad ſciētiā. Talis aūt obliuio fit i mēoria itellectiua p notitiæ rerū deletionē pportionalr ei quo
fit i mēoria ſenſitiua p ſpecierū ſēſibiliū abſtractionē. Sicut eñ mēoria ſenſitiua ē vis retētiua ſpecierū
ſenſibiliū:de q̄ Aug.li.xi.de trini.c.iii.loquiť:ſic mēoria itellectiua eſt vis cōtētiua notitię itelligibiliū:
de q̄ loqť.xiiii.de tri.c.vi. Fit aūt i mēoria ſēſitiua.prio p hoc q̄ vis meditatiua nō ſe exercet circa ea q̄
ſūt i mēoria:vt p hoc firmeť mēoria.meditatiōes eñ mēoriā ſaluāt:qđ nihil aliud ē q̄ mltotiēs ſpecu-
lari.vt diciť i libro de mēoria & reminiſc.& habet p hoc aliquā habitꝰ rōnē. Sed p hoc nō fit corruptio
habitꝰ memorię effectiue,ſicut nec ceſſatiōe actuū i itellectiua p ſe corrūpiť habitꝰ vt dictū eſt:ſed fit
habitꝰ memorię corruptio p motꝰ naturales paſſionū corporaliū:quæ ſic ipediūt ne generet:ſcdm q̄
dicit phs.vii.phy. Neq; infantes poſſunt addiſcere:multa eñ turbatio circa eos. Et i lib.de memoria
& reminiſcētia loquēs de gñatiōe mēorię dicit. Oportet aliquā fieri p ſenſū in aīa:& i parte corpis ha
bētis ipſā:cuiꝰ habitū dicimꝰ mēoriā,ſicut ſigillātis ſigilli. Vñ & his q in motu multo ppter paſſionē
aut ætatē ſūt nō fit mēoria:tanq̄ in aquā fluētē incidēte ſigillo:ſic eā corrūpit cū iā gñata eſt.ſcdm q̄
dicit ibi q̄ i ſenibꝰ nō fit mēoria: qa ppter mltū motū decremēti ſūt ſicut antiq̄ ędificia q̄ cōtinue de
cidūt. Cōſilr & i mēoria itellectiua q̄ eſt itellectꝰ poſſibilis iquātū eſt cōſeruatiuꝰ habitꝰ fit corruptio
ſcię prio p actuū ceſſationē:ſed nō effectiue:imo a motibꝰ & paſſiōibꝰ. Nō dico corporalibꝰ factis cir-
ca ſenſitiuā ptē:p quos p accidēs deficit actꝰ itellectiuę:nō aūt p ſe corrūpiť hītꝰ ſcialis i ipa:ſed ſpūa-
O libꝰ a fomite q magis fluidū faciūt itellectū q̄ motꝰ corpales ptē mēoratiuā. Et eſt iſte vnꝰ modꝰ corru
ptiōis habituū ex p̄dictis:q oībꝰ habitibꝰ cōis ē:ſed prudētia habet ſpecialē:p malitiā.ſ.in vitiis oppoſi
tā bonitati virtutū. Vñ qđ phs dicit:qa artis ē obliuio,prudētię vero nō:hoc nō dicit qn habitꝰ pru
dētiæ fiat obliuio ſicut & aliorū:ſed hoc dicit aſpiciendo neceſſitatē opis.hoc eñ ſcdm Cōmēta. dicit
phus qa ſcdm artem nō ſemp oportet opari:ſcdm prudentiā aūt oportet ſemp.ſubiecta eñ prudētię
ſemp piacēt hoī: i virtute eñ viuere ſep eſt naturę hoīs debitū:& vbiq; & i oībꝰ opibꝰ & i oībꝰ paſſiōi
bꝰ:i qbꝰ oībꝰ ē prudētia. Quin tñ cadat i eū motꝰ obliuiōis quo ſp fiat minor & minor q̄uſq; oīno de-
ficiat ſicut & in aliis:ita tamē q̄ quouſq; deficiat,ſemp ſit i aliquali actu: nō eſt oīno ſuæ intentionis.

SEquitur de eis quę ptinent ad habitus infuſos. Vbi quęrebātur q̄dā de ipis cōmu
niter quo ad oēs. Deinde quædā ſpecialiter circa quoſdā ſpeciales. CIRca primū
quęrebātur duo:vnū de ipis cōſideratis ſcdm ſe & abſolute:alterū de eis i cōpara-
tione ad ſuū contrariū.ſ.ad peccatū. Primū erat:vtrū habitꝰ infuſus poſſit augeri. Queſt.xix.
Secundū vtrū adultus ſine gr̄a q̄ eſt q̄ſi habitus generalis ad oēs infuſos poſſit ca- Queſt.xx.
uere peccatū mortale. CIRca primū arguiť q̄ nō:qm̄ qđ augetur eſt in potētia ad Argu.prin.
perfectionē quā recipit p augmētū: habitꝰ infuſus nō eſt in potētia:quia eſt forma
P quę nō habet ſubiectū qđ ſit ad ipam i potētia. IN cōtrariū autē ſunt determinatiōes ſanctorū. DI In oppoſitū.
cendū ad hoc q̄ duplex eſt augmentū formarū:vnū in natura & eſſentia earū:aliud in ipa operatione Reſponſio.
Q ſcdm q̄ iferiꝰ declarabiť magis i q̄ſtiōe de augmēto charitatis. Queſtio autē iſta ppoſita nō fuit niſi
propter modū augmēti in ſubſtātia formarū. de quo opinio eſt:q̄ augmentū earū non eſt ex natura
eſſentię earū:ſed ex diſpoſitiōe & modo eſſendi in ſubiecto.qđ ſatis improbatū eſt in quadā quæſtiōe
R de magis & minꝰ in quodā alio Quolibet. Vnde quia formæ infuſę nō habēt eſſe i ſubiecto ex natura
ſubiecti:& ita ſicut ex ſubiecto nō habēt eſſe,ſic neq; ſuū augmētū:habēdo aſpectū ad iſtā opinionē nō
apparet modus quo in habitibꝰ infuſis ſit poſſibile poni augmētum,ppter qđ pponebať queſtio iſta.
Sed vt determinatū eſt in pręfata quæſtiōe:& ſimiliter tactū eſt ſupra de generatiōe habituū: intēſio
& remiſſio in formis habēt fieri in eſſentia formarū ex ipa natura qua i ſua eſſentia latitudinē habent.
Et ideo non ex natura ſubiecti:ſed ex natura ipſiꝰ formę ſcdm ſe iueſtigāda eſt ratio & cauſa augmē-
ti.eſt eñ eadē cū eo qđ eſt cauſa magis & minꝰ:magis eñ & minꝰ ſūt diſpoſitiōes ſubiecti: ex eo q̄ for

ma i ſua eſſentia eſt maior & minor ſcđm modū in dicta q̄ſtiōe:& infra i ſpeciali circa augmētū chari tatis exponendū:& ſupra in cōmuni:in q̄ſtione de habituū generatiōe:expoſitū eſt.Eſt eīn idē motus augmēti in oībus formis. SED quātū ad ꝑpoſitū ptinet: Dicendū ꝙ habit⁹ oēs infuſi poſſunt auge- S
ri.cui⁹ poſſibilitas accipi debet & ex parte poſſibilis & ex parte agētis. Ex parte poſſibilis:quō.ſ.virt⁹ infuſa ſit augmētabilis,ratio non eſt accipiēda ex parte ſubiecti in quo recipiť: q̄a ex parte ſubiecti nō eſt poſſibilitas ad augmentū formę niſi ſit educta de potētia materię: ꝙ nō ſunt infuſę.Sed eſt accipiē da ex parte ipſius formę in ſe.ſ.quia i ſua eſſentia partes habet:ad quas cū eſt ſub minori quātitate eſt in potētia vt deducať ad actū:& fiat maior ſicut & q̄libet alia. Et non eſt in hoc aliqua differentia ex parte formarum materialiū & aliarū.Sed eſt ſolūmodo differētia ex parte agētis: ꝙ materiales habēt agēs in materia quo generanť & generatę augmentanť:alię autē īmateriales & ſpūales vt ſunt habi- tus acq̄ſiti,ab eo.ſ.in quo ſunt vt in ſubiecto, habēt p actus generari & etiā augmētari. Habitus autē infuſi licet in eodē vt in ſubiecto habent eſſe cum acq̄ſitis:tamē nō habent ab actib⁹ nr̄is gn̄ari:& ideo neq̄ augmētari:dico effectiue:ſed ſolūmodo meritorie.q̄a ſicut ſolū habent gn̄ari ab agente ſuperna turali:imo creari:ſic nō niſi ipo īmediate agēte habēt augmētari:& hoc nō p alicui⁹ eiuſdē naturę ap poſitionē:q̄a augmētū i formis nō eſt p ptiū appoſitionē i ſubſtātia vl' eēntia earū:ſed i virtute:p quā poteſt augmētū efficacius in ꝑpriā operationem.q̄đ nō poteſt facere ſimile additū ſimili:quia tepidū additū ęq̄liter tepido nō facit magis calidū. Fit autē augmentū extractiōe partiū virtualiter in ſub- T
ſtātia habitus:quarū quęlibet educta nō ſolū in ſubſtātia ponit augmētū,ſed etiā in virtute: & hoc p idē agēs ſupnaturale p q̄đ habit⁹ in eſſe ꝑduciť. Vnde ſup illud Hebr.vi. Terra ſup ſe venientē bibēs īmbrē accipit benedictionē a deo.dicit gloſ. Hic augmētū virtutū,& i futuro p̄miū.Q̄đ ergo arguiť ꝙ habit⁹ infuſus nō eſt i potētia ad augmētū,verū eſt potētia ſubiecti vt arguiť.eſt tamē in potentia ad augmētū potētia ſuę naturæ & eſſentię. Vn̄ & alię formę materiales nō ſunt in potētia materię ſi ue ſubiecti ad augmētū niſi q̄a ſūt i potētia ad idē quātū eſt ex natura ſuę eſſentię.Nō eīn eſt magis & min⁹ in ſubiecto ſcđm formā niſi q̄a forma ſit p ſe maior & minor:vt declaratū eſt in q̄ſtiōe ꝑdicta.

Queſt.xx.
Argu. prin.
Primum.

CIrca ſcđm arguiť ꝙ adult⁹ ſine gr̄a nō poſſit cauere pctm̄ mortale: q̄a talis aut eſt i ſolo originali pctō:aut eſt i mortali,ſiue ſit i originali ſiue nō.abſq̄ mortali.n.& ori ginali exiſtēs nō eſt ſine gr̄a.ita ꝙ q̄cūq̄ eſt ſine gr̄a,hoc eſt vel q̄a eſt i originali,vl' q̄a eſt i mortali.Sed exiſtēs i ſolo originali,de quo magis videť,nō poteſt vitare pctm̄: & ideo multo min⁹ exiſtēs i mortali. ergo nullus adult⁹ pōt vitare mortale pctm̄ ſine gr̄a. Q̄ȝ aūt exiſtēs in ſolo originali nō poſſit vitare pctm̄ mortale,patet.quia adult⁹ exiſtēs i ſolo originali,primo pctō quo peccat nō pōt nō peccare mortaliter.q̄a ſi ſic,poſſet pri- mo pctō ſuo peccare venialiter:cū quo in originali ſine mortali exiſtēs poſſet decedere:q̄đ eſt inconue niēs:q̄a nō eſſet locus puniēdi eū debita pœna p illo veniali:q̄a nec infern⁹:q̄a pœna inferni nō debeť niſi pctō mortali:nec limb⁹:q̄a in eo nō eſt niſi pœna dāni q̄ debeť ſolo originali:pctō autē veniali de- beť pœna ſenſus alia ab illa q̄ debeť mortali. Q̄ȝ exiſtēs i originali ſolo magis poſſit vitare pctm̄ mor tale q̄ exiſtēs i mortali,patet.q̄a exiſtēs i pctō originali ſolo nō eſt corruptus niſi actu alieno:exiſtēs ve

Secūdum.

ro i mortali,corrupt⁹ eſt actu ꝑprio:& plus corrūpit actus ꝑprius q̄ alien⁹. ITEM ſi exiſtēs ſine gr̄a poſſet aliq̄đ mortale vitare,illud vitādo ex hoc facili⁹ poſſet vitare aliud:q̄a vnus actus bon⁹ diſponit ad aliū:& eadē ratiōe ſi i vna hora multo forti⁹ & i alia:& ita ſi pōt vitare vnū pctm̄ mortale in vna

In oppoſitū.

hora,pōt cōſimiliter vitare oē pctm̄ mortale i oī hora:q̄đ eſt incōueniēs.IN cōtrariū eſt q̄a hoc eēt po nere errorē Pelagianoꝝ.CVM,vt iā tactū eſt i p̄ria obiectiōe adult⁹ ſine gr̄a nō eſt niſi q̄a aut ē i ſolo originali aut i mortali,ſiue ſit i origiali,ſiue nō:biptita eſt ergo q̄ſtio & cōiter ptinēs ad vtrūq̄ illorū.

Opinio ali- quorum.

propter q̄đ quo ad vtrūq̄ diſtīcte reſpōdēdū eſt q̄ſtioni. Quo ad exiſtētē i ſolo originali dixerūt aliq̄ V
ꝙ īpoſſibile eſt pctm̄ veniale eſſe i aliquo adulto cū ſolo originali.q̄a vt dicūt,anq̄ eſt adult⁹ nō habēs diſcretionē ſufficientē: neq̄ liberi arbitrii vſum p cōſequēs:oīno excuſať a pctō & mortali & veniali. Sed ſtatim cū adult⁹ diſcretionē habuit:& p hoc vſū liberi arbitrii : a neutro pctō excuſať oīno: & de bet ſtatim ante oēm actū deliberare de ſtatu ſuo & modo viuēdi quē igredi debeat & obſeruare:dicē- te Tullio i primo libro de officiis. Regna,iperia,nobilitates,honores,diuitię,& q̄ ſūt his cōtraria i ca ſu ſita tēporib⁹ gubernātur: ipſi autē quā pſonā gerere velim⁹ a nr̄a voluntate pficiſciť. ita ꝙ alii ad phiam:alii ad ius ciuile:alii ad eloquētiā ſe applicāt: ipſarūq̄ virtutū i alia ali⁹ magis vult excellere: Hęc igiť oīa cū q̄rim⁹,i primis hoc cōſiderādū ē:quos nos & q̄les eē velim⁹:& i quo gn̄e vitę.Quę de liberatio oīm ē difficillima.Nāq̄ Herculē dicūt cū primū pubeſceret,q̄đ tp̄s a natura ad eligēdū quā q̄ſq̄ viā viuēdi īgreſſur⁹ eſt datū eſt,exiiſſe i ſolitudinē : atq̄ ibidē ſedētē diu ſecū multūq̄ dubitaſſe cū duas cerneret vias vnā voluptatis alterā virtutis,vtrā īgredi meli⁹ eſſet.Quo facto ſi viā virtutis

eligeret: & ad debitũ finem ſe ordinaret ſtatim per gratiã ſibi ad deo datã remiſſionẽ conſequeret̃ originalis peccati: & prouideret̃ ſibi a deo qui eũ in fide doceret: ſicut actũ fuit cũ Cornelio. Actuũ. x. Si vero viã voluptatis eligeret, nec ſe ad finẽ debitũ ordinaret, in hoc mortaliter peccaret nõ faciens qđ in ſe eſt vt gratiã conſequeret̃ vt de cætero nunq̃ poſſit eſſe in ſolo veniali cum ſolo originali. Qđ nõ videtur eſſe niſi fuga incõuenientis: quia nõ apparet eis vbi decedens cũ originali & ſolo veniali poſſet puniri vt tactũ fuit in arguẽdo. Ratio em̃ hui⁹ poſitiõis in ſe nullã oĩno habet neceſſitatẽ, qn adultus exiſtens in mortali nõ minus debet eſſe ſollicitus de ſe & ſtatu ſuo: & quomodo debeat cõuerſari q̃ adultus exiſtẽs in ſolo originali. Debet ergo iam poſtq̃ commiſit mortale cum habeat vſum liberi arbitrii deliberare de ſe ſicut & ille: & ſtatim aut gratiam obtinebit qua remittetur ei illud peccatũ: aut nouo peccato mortali peccabit ſicut & ille. Quo cõmiſſo ante oẽm aliũ actũ debet de ſe deliberare vt prius: & gratiã obtinebit: aut tertiũ peccatũ mortale cõmittet: & ſic ĩ infinitũ. Et cõtinue peccatũ
X mortale nouũ adderet in quolibet momẽto quo deliberatiue ſe cõuertere quantũ eſt in ſe, poſſet. ET idem poteſt cõcludi cõſimili deductione de exiſtẽte in ſolo originali: quia nõ minus debet ſibi ꝓuidere poſt cõmiſſum mortale q̃ prius. Qđ magnũ incõueniens eſſe videt̃: ex hoc em̃ ſequit̃ ꝙ nunq̃ poſſet peccare venialiter aliqs eorũ quin ſimul peccaret mortaliter: quia in illa hora qua venialiter ponit̃ peccare deberet deliberare ſicut prius. ETIAM ſequetur ꝙ abſolute nũq̃ poſſit peccare venialiter: qm̃ habens mortale peccatũ nõ minus eſt diſpoſitus ad aliud mortale q̃ habẽs ſolum originale: quia illud eſt maius. Qđ patet ex hoc ꝙ illi debet̃ maior poena. ſ. ſenſus & dãni: iſti autẽ poena ſenſus tm̃: & peccatũ maius hominẽ magis deordinat: & ad peccatũ aliud diſponit. Si ergo qui habet ſolũ originale nõ poteſt poſt illud imediate cõmittere niſi mortale: neq; ſimiliter qui habet mortale. cũ ergo talis ante gratiã nunq̃ eſt ſine mortali, nunq̃ poteſt in ipſo immediate ſuccedere peccatũ niſi mortale poſt mortale. Quod ſimiliter incõueniens magnũ videtur. PRAEterea ille adultus exiſtẽs in ſolo originali deliberando de ſe & ſtatu ſuo, tempus & ſucceſſionẽ requirit: quia nõ fit ſubito: quia neq; intelligere inquãtum depẽdet a phãtaſmate poteſt eſſe ſine cõtinuo & tẽpore ſcđm pħum. interim autẽ poteſt inſurgere motus ꝑtinens ad actũ venialis peccati anteq̃ cõpletã habeat deliberationẽ. & ita ante primũ mortale peccatũ cõmittendũ peccabit venialiter. Nec eſt dicere ꝙ in illo tẽpore deliberationis nõ poſſit oĩno peccare: qm̃ aut toto illo tẽpore vſum liberi arbitrii habuit: aut nõ. Si ſic: ergo peccare
Y potuit. Si nõ: ergo nec deliberare. quare nec ex omiſſiõe aut cõmiſſione mortaliter poſſet peccare. DIcendũ ergo ad iſtum articulũ: vno modo ſuſtinẽdo concluſionẽ. ſ. ꝙ talis nõ poteſt ſibi cauere quin ſi peccet primo peccato ſuo mortaliter peccet: ſed alia ratione q̃ eã ſuſtinẽt prędicti videlicet ꝙ hoc cõtingit: quia talis eo ꝙ nõ habet peccatũ niſi ex alieno facto: & ꝙ oẽm vſum liberi arbitrii pręoccupauit in illo: ideo miſericordia dei etiã omnem vſum liberi arbitrii in ipſo & in quolibet ſic pręoccupat vt eodẽ inſtãti quo debet liberũ arbitriũ ſolui in ipõ vt eius vſum habeat, motu aliquo gratiæ ſpiritu ſancto aſſiſtente, liberũ eius arbitriũ vel de ſe, vel per aliqđ donum gratis datum ei infuſum ſic excitetur ad bonũ & inclinetur, ꝙ ſi reſiſtat motui ex contẽptu & rebellione, mortaliter peccet: ſin autẽ, de⁹ gratiã gratum facientẽ infundat: quę eũ a peccati originalis cõtagione expurget. Quia vero peccãs mortaliter ꝓprio facto & vſu liberi arbitrii ſe cõmaculat, ideo tali gr̃a ante omnẽ vſum liberi arbitrii poſt illđ peccatũ ꝓueniri nõ debet. & hoc ideo etiã forte: ꝙ quãtũ eſt ex indiſpoſitiõe liberi arbitrii nõ ſtatim refrigerati ab ardore peccati, talẽ motũ recipere nõ poteſt quẽ põt recipere liberũ arbitriũ exiſtens in ſolo originali: qa ardorẽ libidinis ĩ actu illius pc̃ti nunq̃ habuit. ꝓpter qđ etſi exiſtẽs ĩ ſolo originali primo peccato ſuo nõ poſſet peccare niſi mortaliter, poſſet tamẽ exiſtens in mortali. PER qđ patet reſpõſio ad vnã dictarũ rationũ iã inductarũ: q̃ eſt cõtra iã dicta: ꝓbans ꝙ ſi exiſtens in ſolo originali nõ põt peccare primo niſi mortaliter: ꝙ neq; exiſtẽs ĩ mortali: quia magis diſponit mortale ad mortale q̃ originale. DIcendũ ꝙ verũ eſt quãtũ eſt de ſe: ratiõe tamẽ adiũcti. ſ. mot⁹ grãe datæ cũ originali nõ cũ mortali ꝓpter contẽptũ & ingratitudinẽ diuini adiutorii cõtingit ꝙ exiſtẽs in originali in hora illa & prio pc̃õ nõ põt peccare niſi mortaliter. põt tamẽ exiſtẽs in mortali vt poſtea dicet̃. Illa tamẽ ratio & alię bene ꝓcedũt cõtra illã aliã cauſam ponẽdi hanc cõcluſionẽ. POteſt & aliter dici qđ nõ aſſerẽdo dico: ꝙ. ſ. adult⁹ exiſtẽs ĩ ſolo originali ſic põt vitare mortale vt nõ ſit neceſſe eũ prio peccato quo peccat peccare mortaliter: ſed põt peccare venialiter anteq̃ peccet mortaliter. Qđ autẽ aſſumit̃ ĩ arguẽdo: ꝙ nõ põt peccare venialiter: qa nõ eſſet locus ĩ quo puniret̃ ſi añ mortale decederet: & hoc q̃ſi de⁹ nõ haberet vbi vel vñ talẽ punire poſſet: de quo timẽdũ nõ eſt. ET põt rñderi ſine aſſertiõe dicẽdo: ꝙ puniret̃ in ĩferno poena ſenſus ęterna ſibi ꝓportionali q̃li puniret̃ ſi eẽt cõiũctũ cũ mortali quã nõ ſentiret: nec haberet locũ ſuũ ĩfernũ, niſi eẽt illđ veniale pc̃tm̃ ĩiũctũ origiali: cui debet̃ ſola carẽtia viſiõis dei ĩ limbo vt ĩ loco ſibi ꝓprio. Et qđ aſſumit̃ ꝙ poena ĩferni nõ debet̃ niſi mortali: dicẽdũ q;

Reſpõſio ad rationes.

verũ eſt ꝑ ſe:quia ex ſe ei debeť poena ęterna:per accidẽs autẽ bene debeť veniali:ſcilicet quia cõiunctũ
ei cui debetur poena æterna,vel ſenſus vt quãdo eſt coniunctũ mortali,vel damni vt quando eſt con
iunctũ ſoli originali. Vel poteſt dici ꝙ omni peccato inquãtũ peccatũ eſt poena æterna debeť in acer-
bitate ſibi ꝓportionalis:& etiã veniali.Qđ qa de genere ſuo tale eſt ꝙ cõpatiť ipm ſecũ gřa:ideo ꝑ ac-
cidens.ſ.per gratiã cui coniungitur,poena ei tẽporalis debetur. Ita ꝙ ex hoc veniale dicatur ꝙ.ſ.tale
eſt ꝙ de natura ſua eſt ꝙ coeſſe põt illi.Per qđ duplex venia ei debeť poſt hanc vitã:vna.ſ.vt remittať
quo ad culpã : alia vt per poenã tẽporalẽ pro ipſo ſatiſfiat quo ad reatũ. Et ſic poena inferni debeť per
ſe & mortali & veniali:ſed mortali tãq̃ illi cui de natura ſua nullo modo debeť venia:nec poteſt adhi-
beri poſt hanc vitã:veniali vero tanq̃ illi cui de natura ſua per accidẽs venia poteſt adhiberi poſt hanc
vitam. Quo ad ſecũdum articulũ de exiſtẽte in peccato mortali,dixerunt aliqui hęretici ꝙ homo in Z
mortali abſq; gratia poſſet propriis viribus perdurare & nõ peccare mortaliter:& ꝙ gratia datur nõ
tam vt homo peccato reſiſtat q̃ vt in bono proficiat.Quod Auguſt.in libris ſuis ſufficiẽter improbat
Alia opi. cõtra Pelagianos,maxime de ꝑfectione iuſtitiæ:nec ad p̄ſens oportet nos de hoc eſſe ſolicitos. Aliorũ A
eſt opinio cõtraria:ꝙ nullo modo poteſt vitare quacũq; tẽtatiõe mortali occurrẽte.Sed ex hoc ſequiť
ꝙ oĩs exiſtẽs in mortali vnius vitii ſit intẽperatus intẽperãtia generali:q̃ circuit oĩa vitia,vel ad minꝰ
incõtinẽs.Qđ nõ eſt ponẽdũ.Nõ ſic enĩ vitia ſunt cõnexa,vt q habet vnũ,habeat oĩa: & peccãs ĩ vno
factus ſit omniũ reus.prout determinat Auguſt.de ſententia Iacobi.Illud tamẽ neceſſario ſequiť illã
opinionẽ:qa nullus habet neceſſario ſuccũbere tẽtationi ſcđm aliqđ genꝰ vitii:qn aliquo modo diſpo
natur illo. Q; ſi nõ:habẽdo habitum ſaltẽ acquiſitũ virtutis cõtrarię poſſet ei per ſe reſiſtere aliquan
do.ſ.quãdo tentatio eſſet ꝑ ſe de vitio ſibi cõtrario.Et hoc maxĩe quia vnus actꝰ qui eſt peccatũ mor-
tale,non tollit habitũ acquiſitũ:& non eſt habitus acquiſitus quin ſaltẽ alicui tentationi poſſit reſiſte
re.Ideo dicẽdum eſt aliter & medio modo:dicendo ꝙ liberũ arbitriũ hominis etiã in mortali peccato B
exiſtẽtis poteſt cõſiderari dupliciter. Vno modo ex parte ſuę libertatis ſecũdum ſe. Alio modo vt ex-
ponitur tentationibus ſibi occurrentibus. PRImo modo dico ꝙ ſimpliciter poteſt cauere ne incidat
in peccatũ aliud mortale : eo ꝙ nulla neceſſitate ĩ aliqđ incidit,ſed ſi incidat ſic volũtarie incidit,vt ſi
voluntarie nõ incideret,& incideret,incidẽdo nõ peccaret.Si ſecũdo modo:dico ꝙ diu ſibi cauere nõ
poteſt:qn neceſſe ſit ꝙ aut in mortale incidat ſatis cito: aut ꝙ a deo gratiã qua perfecte ſibi cauere po
teſt,& qua a mortali liberatur recipiat.Quodcũq; tamẽ horũ ei cõtingat,nõ niſi volũtate eius cõſen
tiente cõtingit : ſicut neceſſariũ eſt ꝙ curram cras vel nõ currã.quodcũq; tamẽ eorũ mihi contingat
volũtarie mihi continget:vt ſub diſiunctione alterũ ſit neceſſariũ , ſed vtrũq; ſecũdum ſe & abſolute
volũtariũ. Qm̃ quicũq; eſt in mortali peccato,ſiue in vno,ſiue in pluribꝰ,ſiue alias bene in virtutibꝰ
politicis politice exercitatus,ſiue nullo modo,ſiue mediocriter,ſiue plus,ſiue minꝰ,poſtq̃ ſit in mor-
tali,aut quãtũ eſt in ſe bene ſe habet circa peccata a ſe cõmiſſa,& circa alia,ea deteſtando ſecũdum ꝙ
poſſibile eſt ei pro ſtatu illo:vel nõ.Si ſic:non poteſt eſſe ꝙ diu ſic bene ſe habeat circa actus morales ſi
ue politicos in quos poteſt ex puris naturalibꝰ abſq; gratia gratũ faciente: quin deus liberũ arbitriũ
eius moueat motu aliquo gratiæ gratis datę vt bono ſimpliciter aſſentiat. Cui ſi nõ reſiſtat,deus ſta
tim gratiã gratum facientẽ:& ab omni peccato liberantẽ cõfert. Si vero reſiſtat,ex contẽptu & ingra
titudine diuinę vocationis ſtatim mortaliter peccat. AD talem autẽ ſtatum quilibet poteſt venire
faciẽdo qđ in ſe eſt:& in hoc quãtũ eſt ex libertate arbitrii poteſt aliũ præuenire vel ſimul cũ ipſo ac-
cedere. Regulariter tamẽ quãto quis eſt occupatus peccatis paucioribꝰ & minoribus,& alias melius
& diutius & perfectius exercitatus eſt politice in pluribus virtutibꝰ politicis,tanto habilior eſt vt ci-
tius ad huiuſmodi ſtatũ perueniat : vt ſic ſicut dictũ eſt a deo viſitatus prius aliis iuſtificeť obediẽdo
motui gratiæ:aut prius aliis in mortale peccatũ per ingratitudinẽ & contemptũ diuinæ vocationis
ei reſiſtendo cadat.Si vero nõ bene ſe habeat circa cõmiſſum aut cõmiſſa,& circa alia, ipſa deteſtando
quãtũ in ſe eſt,hoc nõ cõtingit niſi quia actu aut habitu vni generi vitii aut pluribꝰ faueat & cõſen-
ſum prębeat. Q; ſi actu cõſentiat:& actiõis exterioris nõ fuerit opportunitas:iã mortaliter peccat.Si
autẽ in habitu:tunc tentatione adueniente neceſſe eſt vt aut melius q̃ prius erga peccatũ vel pecca-
ta ſe habeat penitus ipm vel ipſa deteſtãdo:aut vt ei aſſenſum prębeat. Qđ ſi faciat,iã mortaliter pec
cat.Si autẽ aſſenſum non prębeat:ſed bene in tentatione ſe habeat,aut ſtatim,aut ſatis cito ſi in ſtatu
huiuſmodi perſeueret,deus eũ modo p̄dicto viſitat,vt neceſſe ſit alterũ: aut ꝙ gratiã iuſtificantẽ per
cipiat,aut per ingratitudinẽ mortaliter peccet,ſicut dictũ eſt. AD talem autẽ ſtatum quo male ſe ha
bẽdo circa peccata vni vel pluribꝰ actu faueat cõſentiẽdo tentationi : & ſic mortaliter peccet,vel cum
tentatur cõſentiat:& ſic ſimiliter peccet:aut ꝙ in tentatione bene ſe habeat & iuſtificetur:vel per in-
gratitudinẽ peccet:tanto quoq; citius quantũ eſt ex parte exterioꝝ tentationũ,aduenire regulariter

neceſſe eſt: quanto quis pluribus peccatis obnoxius eſt & maioribus: & alias magis & diutius & perfe
ctius in vitiis pluribus exercitatus eſt. Quāto eñ magis ſunt tales, tanto plures tentationes exterio-
res, & occaſiones earum eos circundāt: & ſi tentationes extra non adſint, cōcupiſcētię tñ eoꝝ pulſant
cogitationes. maxime ſi magnę ſunt & vehementes: vt dicitur. iiii. Ethicorum. & tanto magis quan-
to ſunt maiores: ita ꝗ concupiſcentiis ſuis neceſſe ſit eos tentari abſtractos & illectos quaſi a rebus
extra: vt omino ſit impoſſibile diu ſtare ſine caſu in mortale, vel iuſtificatione. poſſunt tñ tāto diuti⁹
quanto minus ſunt tales. Et ſicut eſt dictum de exiſtente in mortali: ſic dico de exiſtēte in ſolo origina
li: ſi tamen ſit poſſibile eum peccare venialiter priuſꝗ mortaliter peccet ſecundum primum modū ſu
C peri⁹ tactū. Qđ arguitur primo: ꝗ adultus ſine gratia non poteſt cauere peccatū mortale: neqꝫ exi- Ad primū
ſtens in ſolo originali: qa ſi poſſet cauere pctm̄ mortale, poſſet prius īcidere in veniale ſecūdū vnū mo principale.
dum ponendi tactum: Dicēdum ꝗ verum eſt. Et tunc rñdēdū ad illud inductū contra hoc: ꝗ nō eēt
locus punitionis ei⁹: ſicut ſupra. ca. iii. ſecūdū alium modū, cui fauco magis, non ꝑpter rationem ad
fugam hmōi incōueniētis ſupra īprobatum: ſed propter aliam ſupra poſitam: dicēdo ꝗ falſum eſt: &
falſum eſt ex quo ſeqꝰ. ſ. ꝗ primo peccato ſuo poſſet peccare non mortaliter. Et ſic verum eſt ꝗ primo
peccato quo peccat nō poteſt nō peccare venialiter: ſed tñ nunꝗ neceſſe eſt ipſum peccare mortaliter
niſi ſub diſiūctione. ſ. ꝗ neceſſe eſt eum cito iuſtificari aut mortaliter peccare: vt dictū eſt: aut ꝗ ne-
ceſſe eſt eum cito peccare mortaliter, ſi in originali perſeuerauerit. ſed hoc non niſi ꝑpter neceſſitatem
illius diſiunctionis ſicut patet. Ita etiam ꝗ ſi ponatur poſſe peccare venialiter anteꝗ mortaliter, ne-
ceſſe eſſet eum ſatis cito venire ad ſtatum in quo neceſſe eſſet eum aut iuſtificari, aut ſecūdum aliquē
modum peccare mortaliter ſicut dictum eſt. Qđ aūt ꝑmittiꝰ: ꝗ magis videtur ꝗ exiſtens in ſolo ori-
ginali poſſet non peccare mortaliter ꝗ exiſtens in actuali, patet ex prædictis ꝗ falſum eſt, ponendo ꝗ
primum peccatū eius oportet eſſe mortale. Ponendo autem contrarium, verum eſt. & tunc reſpondē
dum eſt de vtroqꝫ vt dictum eſt. Ad ſecūdum: ꝗ ſi ſine gratia exiſtēs poſſet vitare vnum mortale in Ad ſecundū
vna hora: tunc facilius aliud in alia hora: & eadem rōne omnia in omnibus horis: Dicēdū ꝗ verū eēt
ſi illa vitatio nō diſponeret ipſum quātum eſt in ſe, vt ſit in ſtatu quo neceſſe ſit eum iuſtificari, aut
ex cōtēptu & ingratitudine mortaliter peccare. Sed hoc non eſt poſſibile: vt ꝑſiſtat in bene ſe habēdo
& deteſtando peccata, & deus non viſitet eum dicto modo.

SEquunꝰ pertinētia ad habit⁹ quarūdā virtutum infuſarum ſpecialium. Quorum Quæſt. xxi.
vnum & primū erat de fide: Vtrū eſſentia habitus fidei poſſit eē in intellectu abſqꝫ
omni habitu infuſo in voluntate. Alia vero erāt pertinentia ad charitatem. ¶Rca Arg. princi.
primū arguiꝰ ꝗ non: quia intellectus per habitum fidei non aſſentit eis quę ſunt fi
dei ex rei aut rationis euidentia: ſed ex ſola voluntatis inclinatiōe. Quia ſcđm Au
guſtinum de verbis Apl'i, cętera poteſt homo nolens: credere aūt nō poteſt niſi vo
lens. Sed ad aliquid ſupernaturale nō poteſt voluntas: vt illud velit ſine aliquo ha
bitu ſupernaturali: ſupnaturaliter inclinante ad illud volendū, ergo &c. CONtra. non eſt habitus in In oppoſitū.
fuſus in voluntate niſi charitas aut gratia. fides ergo non poſſet eſſe in itellectu ſine gratia aut chari
tate in voluntate. per hoc aūt habet eſſe formata. Non ergo eſſet fides niſi formata, & nulla informis
D qđ falſum eſt. QVIA difficultas q̄ſtionis huius oritur non tam ex habitu fidei ꝗ ex eius actu qui eſt Reſolutio q.
creditis aſſentire: ideo oportet hic primo videre qualis habitus ſit fides, & ad quem actum: ſuppoſito
ſicut quæſtio ſupponit ꝗ ſit habitus intellectus. Sciendū igiꝰ ꝗ cum intellectus noſtri duplex ſit ope
ratio: Prima. ſ. ſimplicium apprehenſio qua apprehendit vl'ia rerū in phātaſmatibus, & coniuncta eſt
operationi imaginatiuę, non multum diſtans ab ea: Alia vero ſimpliciū apprehenſorum, & circa ipſa
collatio, diuidendo, cōponendo, & colligēdo, & cætera hmōi ꝗ pertinēt ad inquiſitionem veritatis cō
plexorum intellectu diſcurrente ab vno in aliud quouſqꝫ perueniat ex primis per ſe notis ad id qđ per
immediationem ſe habet ad id qđ quęrimus ſcire: illo enim cognito ex aliis præcognitis intellect⁹ ſta
tim cadit in notitiam ei⁹ qđ q̄ſiuit: & eius notitia informatur: et ſimiliter totus diſcurſus præcedens
qui prius informis dicebaꝰ: vnde & tūc primo actio noſtri intellectus habet naturam verbi in quo ſi-
nitur intellectualis operatio ſicut motus grauis in centro: In operatione prima intellectus non inue
nitur credere, eo ꝗ non niſi complexorum eſt. Propter qđ fides non eſt habitus intellectus: vt eſt ſim-
plicium intelligētia inclinans ad intelligendum cuiuſcūqꝫ intelligibilis quiditatem, aut eſſentiam: ſed
ſolūmodo inuenitur in operatione intellectus ſcđa. Cum ergo fides ſit habitus quo elicitur actus cre-
dendi: fides igitur ſolūmodo eſt habitus intellectus: vt eſt cōpoſitiuus & diuiſiuus inclinās ipſum nō
ad concipiendum complexiones: ipſæ eñ concipiuntur per auditum & per inſtructionem: ſed ad aſ-
ſentiendū ipſis. Propter qđ dicit Aug. in libro de prædeſt. ſanctorū. Credere eſt cum aſſenſione cogi-

tare.vt ſic actꝰ fidei p̄ſupponat cōceptū terminorū cōplexionū articulorꝫ fidei. Quo ad hoc.n.fides ē
ex auditu.ſcd̄m Apl̄m Ro.viii. AD aſſenſum aūt & diſſenſum credēdorū itellectꝰ noſter quātū ē de E
ſe p indifferētiā ſe habet:qa nec pōt illá p euidētiá rei cōſpicere,nec rō vera naturalis p ſuá ingſitionē
pōt ipſorum veritatem oſtendere:vt ſic eis perfecte conſentiat. Nec etiá poteſt contrariū eis conuin-
cere:vt omnino eis diſſentiat:nec etiam ſignum probabile,vt alterū illorū opinetur:nec etiá tenue ſi
gnū:vt ſaltē hoc vel ſuū cōtrariū ſuſpicetur,& vni parti adhęreat cum formidine alterius : vt in hoc
verificetur proprie illud qd̄ dicit Apl̄s. Non ſumus ſufficientes cogitare aliqd ex nobis q̄ſi ex nobis.
De credendis aūt quo ad ſimplicium intelligentiam cogitare aliquid poſſumꝰ ex nobis, ſuppoſita ge
nerali influentia dei,vbi cogitatio idē eſt qd̄ actualis intelligentia.de qua dicit Aug.xiiii.de Trini.Di
co intelligentiā cū intelligimus cogitantes. Sed quo ad intellectum complexorum continentium ar-
ticulos fidei non ſufficit homo ex ſe cogitare:vt ſaltem ex ſe,& ex propoſito ex ſimplicibus intellectis
concipiat vnum illorum:& ſic eum cogitet.Continet.n.qd̄ nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in
cor hominis aſcendit.Sed vt dicit Aug.ſermo.i.ſuper Ioan.Cor hominis aſcēdit in illud.Qd̄ eīm aſcē-
dit in cor hominis,ſed de imo,eſt ad hominē. Quo aūt aſcēdit cor hominis ſurſum eſt ab homine.Qꝫ
ſi forte vnum illorum eſt ſurſum per auditum ab alio vel aliquo alio modo aliquē illorum cōcipiat,&
de illo cogitet:ad nullum intellectum capiendum de eo aſcendere poteſt:immo neceſſe eſt vt nihil de
eo ſibi determinate iudicet ſentiēdum:aut ꝙ ꝓpria fragilitate ſtatim propter aliquod apparens veriſi
mile contra ipſum de ipſius veritate in dubitationem cadat : neutram tñ partē contradictionis per
aſſenſum ſiue aſſertionem determinet.Qꝫ ſi ad inueſtigationē ex eis quæ videt in creaturis procede-
re pręſumat, ex puris naturalibus proficere non poteſt:per propriam tamē infirmitatem deficiens in
perfidiam infidelitatis cadere poteſt omnino diſſentiēdo eis tanq̄ falſis & erroneis.Cum igitur crede-
re neceſſarium eſt ad ſalutem:quia ſine fide impoſſibile eſt placere deo , & accedentē ad deum oportet
credere:vt dicit Apl̄s:poſtq̄ ergo intellectus naturalis ad hmōi actū eliciendum ex puris naturalibus
non poſſit aſcendere:neceſſarius eſt ei habitꝰ ſupernaturalis qui ad hoc intellectum inclinet:qui dicit
habitus fidei. Sed vtrū ad hunc actū eliciendū.ſ.vt intellectus aſſentiat veritati cōplexionis,quá nul F
lo modo intuetur ex ſe,requiratur aliquis habitus in voluntate,de hoc eſt quęſtio.ſuper talē.n.aſſen-
ſum qui non pręſupponit niſi naturalem incomplexorum intellectum,& complexionis volubilem co
gitationem,fundatur omnis fidei ſcientia:quæ purificat mentē ad creditorum intelligentiam : vt ſit
media inter naturaliter intellecta & ſupernaturaliter intelligenda.dicente Auguſti.ſuper illud pſal.
cviii.Da mihi intellectū. Qꝫuis niſi aliqd intelligat nemo poteſt credere,tamē ipſa fide qua credit ſa-
natur vt intelligat ampliora.Alia enim ſunt quæ niſi intelligamus non credimus: & alia quę niſi cre
damus non intelligimus.Proficit ergo intellectus ad intelligenda quę credit, & fides proficit ad cre-
denda quę intelligit:& eadem vt magis magiſq; intelligantur in ipſo intellectu,proficit mēs:ſed hoc
non propriis tanq̄ naturalibus viribus , ſed deo donante atq; iuuante,ſicut medicina fit non natura
vt oculus vitiatus vim cernendi recipiat.SEcundum hunc ergo modū difficultate quęſtionis intel- G
lecta ſciendū eſt ꝙ aliquorū eſt opinio ꝙ intellectus noſter,quia vt iam dictum eſt ex ſe eſt indetermi-
natus ad hoc ꝙ aſſentiat articulo complexo credendorū vel non aſſentiat:indeterminatū aūt ad duo
ad alterū eorū non determinate mouet,niſi p aliqd̄ determinate mouēs ipſum ad illud: intellectꝰ aūt
noſter vt dicunt nō eſt natus moueri niſi a duobus.ſ.ab obiecto proprio qd̄ eſt forma intelligibilis,&
a voluntate: q̄ ſecundū Anſel.eſt vniuerſalis motor in toto regno animę: cū nullo horum intellectus
mouet circa aliquid,nec habet aliqd apparens veriſimile plus pro vna parte contradictionis,q̄ ꝓ alia
tunc per ęqualitatem fluctuat intellectus inter vtráq; partem cōtradictionis,ſicut in problemate de
quo neutro modo opinamur:vt dicit p̄hs primo Top.Cū vero habet aliqd̄ debile ſignum apparēs ve
riſimile plus pro vna parte,q̄ ꝓ alia:tunc aliquantulū vni adhęret: ſed dubitando,& formidinē habē
do de alterius veritate.Cū aūt ſignū magis multū veriſimile habet pro illa parte, dimiſſo dubio iá ſu
ſpicat de illa.Cū vero habuerit mediū ꝓbabile,tūc dimittens ſuſpitionē opinat.Cū vero habuerit me
dium demonſtratiuū,tunc ſcit rem ſicut concluſionem:cum autē abſq; medio:ſed cognitis terminis
cognoſcit:tunc intelligit rem ſicut principium.Hoc modo intellectus determinatur ad alicui aſſen-
tiendum ex natura & euidentia rei.Alio modo determinatur a voluntate : quando.ſ. ipſa ex liberta-
te ſua præeligit intellectum alteri parti aſſentire determinate.Cum igitur ex natura rei intellectus,
vt dictum eſt, non poteſt aſſentire rei credendæ : et præter rem non habet aliud mouens niſi volun-
tatem:dicunt ꝙ intellectus ad actum credendi,vt aſſentiat credendis , neceſſe habet moueri a volun
tate.Et hoc dicunt Auguſt.dixiſſe quando dixit,ꝙ cętera poteſt homo nolens,credere aūt non poteſt
niſi volens.Et Apoſtolus cum dixit.ii.ad Corin.x.In captiuitatem redigentes omnem intellectū . Ex

quo ſumunt pro principio ꝙ operatio intellectus ex duobus procedit principiis. Et arguunt vlterius ꝙ cum aliquis actus ex principiis duobus procedit: vt ipſe ſit perfectus, oportet ꝙ vtrunqꝫ illorum in ſe ſit perfectum. Perfectio aũt potẽtiæ qua ordinatur ad actus, eſt habitus reſpõdens illi actui Ad actum ergo credẽdi pfectum requirunť & intellectus & voluntas perfecti per habitus ordinatos ad actum intelligẽdi. Cum ergo ille vt dictũ eſt ſupnaturalis eſt, & ad actũ ſupernaturalẽ nõ ordinať niſi habitus ſupnatnralis: ad actũ ergo credendi reqriť aliqs habitus ſupnaturalis in intellectu ad aſſentiendũ: vt poſſit aſſentire cuiuſmodi eſt fides: et in voluntate vt velit mouere intellectũ ad aſſentiẽdũ qcũqꝫ ſit ille. Et qa fruſtra eẽt habit⁹ fidei in ĩtellectu, ſi nõ eẽt habit⁹ ille alius in volũtate, eo ꝙ nõ poſſet in ſuum actum: ideo reſpondent ad quęſtionem, dicendo ꝙ fides nõ poteſt eſſe in intellectu abſqꝫ omni habitu infuſo in volũtate.

H Falſitas huius poſitionis ſiſť & rationis ponendi eam clare patet ex hoc ꝙ. ſ. omnis habitus inquantũ eſt habitus determinate diſponit & inclinat ex ſe ſubiectũ in quo eſt in actum determinatum circa determinatum obiectum. Qꝫ ſi nõ niſi pfecte inclinat: oportet ꝙ ſit natus perfici, vt inclinet perfecte. Secũdũ tñ gradum & analogiam ſuę perfectionis, neceſſe eſt ponere ꝙ inclinet: ita ꝙ ſi hoc non facit, habitus dici non poteſt: ſicut patet in oĩbus habitibus vniuerſaliter: quẽadmodum lux lucidum ad actum lucendi: ita ꝙ non debet dici lux ſi hoc non faciat. Fides ergo in intellectu aut non eſt habitus: aut intellectũ diſponit & determinate inclinat in actum credendi omne credibile inquãtum credibile eſt: ita ꝙ ſi perfecta ſit, perfecte inclinat: vt per ipſam perfecte intellectus credat. Si aũt imperfecta: ſaltẽ imperfecte inclinat: & imperfecte credit intellectus per eam: vt opus habeat dicere. Domine adauge in nobis fidẽ. Sic autẽ inclinare intellectũ eſt ipſum in actum ſuum mouere. Fides ergo cum ſit habitus in intellectu ordinatus ad actum credendi, nõ ſolum eſt in intellectu: vt poſſit credere motus adhuc ab alio: immo ipſa ex ſe ſufficit ad mouẽdum: aut habit⁹ omnino dici non debet: ita ꝙ ſi voluntas ipſum moueret in actum credendi & aſſentiendi, poſſet ipſum ad hunc actum eliciendum abſqꝫ omni habitu in ipſo intellectu exiſtente mouere. Qđ ergo proponũt in ſua ratione: ꝙ intellectus vt naturalis eſt ex ſe indeterminatus eſt ad actũ aſſentiendi credibilibus: aliquo ergo determinate mouente in ipſum debet moueri, bene verum eſt. Et qđ aſſumunt ꝙ intellect⁹ noſter nõ eſt natus moueri niſi a duob⁹. ſ. a re intelligibili, & a volũtate: Dicẽdũ eſt ꝙ non eſt verũ: immo mouetur ab habitu intellectuali: vt dictum eſt ſupra de intellectu angelorum: in quib⁹ ſic mouẽt res ipſę: vt ex hoc fiant obiecta actualis intelligentię angelicę. In nobis autem moueť intellect⁹ & a voluntate poſt prima cognita, & ab vniuerſali in phãtaſmate, & ab habitu ſciẽtiali ad inquirendũ, & pertractandũ, & ratiocinandũ circa cognita: ita ꝙ licet voluntas rationi imperet vt diſcurrat & ratiocineť, proprio tñ habitu abſqꝫ omni impulſu volũtatis ſuos elicit actus: dum tñ voluntas non ſe opponat: ſed ſolũmodo conſenſum adhibeat & intelligat actu voluntatis cõcomitante non pręmouẽte. Sic & in propoſito dico ꝙ intellectus noſter in credendo moueri habet a tribus, & a voluntate: poſtq̃ concepit complexiones intelligibilis informi cogitatione: et ab ipſis incomplexis intellectis in phãtaſmatibus: de quibus dicit Aug. viii. de Tri. ca. v. Ea firmiſſime credimus quæ ſecundum ſpecialẽ generalẽ ꝙ notitiã quę certa nobis eſt cogitamus. & ab habitu fidei. ita ꝙ licet voluntas rationi imperet vt credat & aſſentiat, proprio tñ habitu, abſqꝫ omni impulſu voluntatis actum hũc poteſt elicere, dũ tamẽ voluntas nõ ſe opponat. ppter qđ dixit Aug. Credere non poteſt niſi volens. Nõ quia neceſſe ſit vt voluntas intellectum impellat: vt ſic poſſibile ſit ex ſolo habitu fidei eũ credere ſolo conſenſu voluntatis cõcomitãte & nullo modo pręmouente. Qđ vero inducũt de ſcđa ad Corin. non eſt de intento Apoſtoli: quia ibi loquitur ad literam contra impugnatores fidei & Chriſto contradicẽtes: quorum intellectum dicit ſe redigere in captiuitatẽ vt humiliter obediant fidei Chriſti quã ĩpugnauerant ante: ſecũdũ ꝙ gloſ. exponit. Falſum eſt ergo qđ etiam aſſumũt. ſ. ꝙ fidei act⁹ ex duob⁹ pcedit. Et ſic nõ oportet dicere ꝙ fides non poteſt eſſe in intellectu, niſi ſit aliquis habitus infuſus in voluntate quo vult mouere intellectum in actum credendi. Forte hoc poteſt eſſe verum de prima fidei infuſione in ĩtellectu: quia non infunduntur ab initio virtutes, fides, ſcilicet & ſpes ſine charitate. Quia tamẽ poſſunt eſſe informes, recedente charitate poſſunt manere & actus ſuos exercere informiter: licet non meritorie ſine habitu charitatis in voluntate.

I AD argumentum in oppoſitum ꝙ intellectus non aſſentit eis quæ ſunt fidei, niſi ex ſola voluntate: patet ex iam dictis ꝙ falſum eſt: & ꝙ dictum Auguſtini non currit ad hanc intentionem. Argumentum ſecundum nullam efficaciam habet. Etenim habitus voluntatis neceſſarius ad actum fidei non dicetur a volentibus dictam opinionem ſuſtinere ꝙ ſit charitas, aut gratia gratum faciens: ſed aliquod donum gratis datum. — Ad argu. in oppoſitũ.

SEquunẽ q̃ſita ſpecialiter circa virtutẽ charitatis.Et erant tria.Primũ de eiꝰ augmẽ
Quæſt.xxii. to. Vtrũ poſſit augeri in infinitũ.Scd̃m de eiꝰ diminutiõe. Vtrũ poſſit diminui cũ
Queſt.xxiii. effectu. Tertiũ de eiꝰ repatiõe poſt lapſum. Vtrũ neceſſe ſit pœnitẽtẽ reſurgere in
Queſt.xxiiii charitate maiori,minori,aut ęq̃li. CIRca primũ arguiẽ ꝙ charitas nõ poſſit auge-
Arg.princi. ri in infinitũ:q̃a tũc charitas vię poſſet eẽ maior q̃ charitas patrię i beatis, cũ illa ſit
In oppoſitũ. finita q̃ põt excedi a minima finita cõtinue augmẽtata.IN cõtrariũ eſt ꝙ bonꝰ ſem
ꝑ põt ꝓficere vt gloſ.dicit Phil.iii.Nõ eſt aũt ꝑfectus ſine charitatis augmẽto. Cũ
augmẽtũ rei cuiuſq; augmẽtabilis ſit motꝰ i ꝑfectionẽ ſcd̃m aliquẽ modũ quãtitatis molis aut virtu-
tis:quia omne augmẽtabile inquantum augmẽtabile imperfectum eſt in quãtitate ſua,& inquãtum
augmẽtatũ eſt:iam habet aliq̃d plus de ꝑfectione q̃ prius:& tũc prio eſt ꝑfectũ cũ nihil reſtat quod ad
Reſolutio.q. di poſſit ad perfectionẽ maiorem. Sciẽdum ad veritatis quæſitæ q̃ſtionis ãpliorẽ declarationem ꝙ in K
re duplex habet cõſiderari ꝑfectio:ſcd̃m quã in ipſa põt cõſiderari duplex modus augmẽti.Eſt.n. vna
ꝑfectio q̃ cõſiſtit in natura rei & eſſentia eiꝰ. Alia vero eſt q̃ in ſua ꝓpria opatiõe cõſiſtit.Prima ꝑfectio
ne diciẽ ꝑfecta quãtitas molis in ſuppoſito alicuius ſpeciei q̃n ipſum attingit extremũ quãtitatis debi
tę ſuę formę & ſpeciei,aut ſimpl'r,aut ſcd̃m ꝙ habet eẽ in hac materia vel in illa:vt ꝑ naturã nõ eſt na-
tum augeri vlteriꝰ.Iſta etiã ꝑfectione in formis q̃ ſcd̃m intẽſionẽ recipiũt magis & minꝰ, diciẽ forma
ꝑfecta q̃n attingit extremũ quãtitatis ſpeciei ſuę debitæ,aut ſimpl'r,aut ſcd̃m ꝙ habet eſſe in iſto vel
in illo.Iſto mõ quãtũ mihi apparet licet forte cõtrariũ verũ ſit q̃cũq; forma creata, ex eo ꝙ creatura ẽ
ſicut eſt limitata ad ſpeciẽ ſic limitata eſt ad gradũ ꝑfectionis in ſua eſſentia:ita ꝙ ſit terminꝰ ei natu-
ralis citra quẽ non põt ſiſtere in minimo:& etiã vltra quẽ ꝓgredi nõ põt in ſummo. vt in forma natu
rali,puta albedine, eſt ſumere in primo gradu intẽſionis:citra quẽ ſpecies nõ habet eſſe:q̃ primo actu
motꝰ dealbationis induciẽ, & ꝓcedit in ea augmentũ vſq; ad gradũ ſũmũ vltra quẽ ſpecies albedinis
nõ eſt nata ꝓcedere.Iuxta illud dictũ phi.ii.de Aia.Oĩm natura cõſtãtiũ ſtatuta ẽ rõ & terminus ma-
gnitudinis.ſ.in minimo,& augmẽti.ſ.in maximo.Et intelligo ꝑ naturã oẽm creaturã.non video enĩ ſi
poſſet augmẽtari in infinitũ,quin ſpecies rõne qua eſt ſpecies,poſſet eſſe infinita:vt nullũ eſſet ipoſſi
bile ponere aliq̃d indiuiduũ ſub ſpecie actu infinitũ, ſi augmẽtũ eiꝰ natũ ſit ꝓcedere in ĩfinitum:ſecũ-
dũ ꝙ tetigi ſupra in q̃ſtione de infinitate idearũ. Et ſic forma talis non dr̃ ſimpl'r ꝑfecta niſi attĩgat ter
minũ vltimũ ſuę ſpeciei.Diciẽ tñ aliquo mõ ꝑfecta q̃n habet vltimũ gradũ q̃ cõgruit ſubiecto i quo ẽ
vel rõne ſpeciei,vel rõne ĩdiuidui.Perfectiõe aũt ſcd̃o mõ dicta dr̃ ꝑfecta ſimpl'r vnaquæq; forma & na
tura,q̃ eſt rõ alicuiꝰ opatiõis i aliquo,q̃n ꝑ illã opꝰ habet fieri mõ ꝑfectiori quo natũ eſt fieri.Citra aũt
ſiſtẽdo nõ dr̃ ꝑfecta niſi quo ad q̃d.Quo viſo nõ reſtat niſi pricipale.ſ.quõ ſcd̃m dictos duos modos ꝑ L
fectiõis in charitate ſiat circa eã in augmẽto ꝓceſſus:vtrũ vz ſit aliq̃s ſtatꝰ i eo: an ꝓcedat in infinitũ.
Et eſt hic opinio vna q̃ nõ diſtinguit modos ꝑfectiõis,neq; augmẽti:ſed videẽ pricipal'r aſpicere ad ꝑ-
fectionẽ & augmẽtũ in ſubſtãtia,& eſſentia eiꝰ:& ꝑ cõſequẽs in opatiõe:q̃a modus opationis ſeq̃ẽ mo-
dũ ꝑfectionis in ſubſtãtia rei ſcd̃m eũdẽ ſtatũ.Secꝰ aũt eſt ſcd̃m diuerſos:vt ꝓſequendo patebit.Dicit
aũt illa opinio ꝙ charitatis augmẽtũ ꝓcedit in ĩfinitũ:q̃a nec põt ei terminꝰ figi vltra quẽ nõ poſſit ꝓ-
cedere ex pte ipſius formę augmẽtabilis:q̃m ipſa eſt pticipatio ĩfinitę charitatis ſpũs ſancti:nec ex pte
agẽtis dei:q̃a ipẽ eſt ĩfinitę virtutis:nec ex pte ſubiecti ĩ quo augmẽtaẽ:q̃m ſemꝑ creſcẽte charitate cre-
ſcit in ſubiecto habilitas ad ſuſcipiẽdũ ãpliorẽ.ꝑ ipſã.n.cor dilataẽ. Veritatẽ huiꝰ poſitionis nõ ſuffi- M
cio videre:neq; rõnibꝰ eiꝰ poſſum eẽ cõtẽtꝰ:ſed hic puto eẽ diſtiguẽdũ de augmẽto charitatis,ſiue cõ
ſidereẽ augmẽtũ in eiꝰ eſſentia,ſiue in opatione ſua:dicẽdo ꝙ dupliciẽ poſſumꝰ loq̃ de augmẽto in ea.
Vno mõ ſcd̃m ꝙ cõſideraẽ i ſe & abſolute ſcd̃m quẽcũq; ſtatũ ſit. Alio mõ ſcd̃m ꝙ cõſideraẽ ſcd̃m ſta
tꝰ diuerſos:cõpando.ſ.charitatẽ ipfectã viæ ad charitatẽ ꝑfectã patrię.Prio mõ ẽ poſitio iã dicta ponẽs
augmẽtũ charitatis ꝓcedere in infinitũ.Ego aũt vt vtar verbis Aug.in ſer.de Aſſumptiõe beatę vir-
ginis:q̃a hoc ſẽtire nõ valeo, dicere ptimeſco,vñ nihil aſſerẽdo nitar modũ ponẽdi cõtrariũ declarare
& inſufficientiã huiꝰ poſitiõis oſtẽdere.Quãtũ igiẽ mihi apparet vt iã incepi dicere ſupra.q.ii.& iſto N
Quol.adhuc dico ꝙ q̃libet forma creata etiã ſuſcipiẽs magis & minꝰ i ſua eſſentia limitata eſt ad gra
dũ ꝑfectiõis nõ ſolũ in ſpecie:ſed etiã in eſſentia & i opatiõe ſua. Nõ.n.video in alicuiꝰ natura & eſſen
tia aut opatione poſſe ꝓcedere augmẽtũ in ĩfinitũ q̃n poſſibile ſit ſcd̃m illã ſpeciẽ aliq̃d eſſe actu ĩfini-
tũ ſcd̃m ꝑfectionẽ,& in ſubſtãtia:& ꝙ in ꝓpria eiꝰ opatione. Et ſic dico ꝙ ex pte formę creatę & opera
tiõis eiꝰ neceſſe eſt in augmẽto certũ terminũ figi:vltra quẽ oĩno nõ põt ꝓcedere.& hoc nõ obſtãte ꝙ
charitas ipſa creata ſit participatio charitatis ĩfinitę increatę:q̃m vt dicit Diony.ii.ca.de di.no.Nõ eſt
diligens ſĩlitudo cauſatiuis & cauſalibꝰ:ſed habẽt q̃dã cauſatiua cauſaliũ repſentatiuas imaginatio-
nes:cauſalia vero cauſatiuis remoueñ & ſupcollocanẽ iuxta ꝓprii pricipii rõnẽ. Vñ q̃a infinitas q̃ eſt

ad formā & pfectionē,eſt propria rō primi principii,cōueniens ei rōne ſuę pfectionis:vt in q̄ſtionibus
de pfectione dei expoſuimus:iſta ꝓprietas nulli creaturæ cōuenire pōt.licet.n.ſit charitas creata pti-
cipatio q̄dā icreata:hoc tñ eſt ſcdm gradū inferiorē cui repugnat īfinitas.Per hāc etiā rōnē q̄libet cre
atura cū ſit q̄dā participatio diuinæ eſſentiæ ī eo ꝙ eſt aliq̄d p eſſentiā,nō haberet terminū fixū ſuę p
fectionis vltra quē nō eſſet poſſibile trāſgredi:q̄d pnicioſum eſt dicere. Q̄ ſi creatura hoc nō poteſt p
cipere:deus nō pōt hoc dare:& hoc nō ꝓpter aliquā īpotentiā in deo: ſed quia hoc poſſe poneret īcō-
poſſibilia & cōtradictoriorum cōcurſū,ſup q̄ nulla oīno cadit potētia,& nulla eſt in deo impotētia re
pugnans omnipotētię ſi nō poſſit nō ſolū impoſſibilia:ſed & incōpoſſibilia.Nec ſolū eſt incompoſſibi
litas ex parte formę charitatis eam poſſe augeri in infinitū,ſed etiā ex parte ſubiecti,& hoc eadē ratio
ne qua ex parte formę: q̄ habet eſſe in ſubiecto. Vt eñ dicit Auerrois in de ſubſtātia orbis:ſi fuerit cō
ceſſum ꝙ oīs virtus in materia fuerit finita, nulla eſt differētia in hoc ꝙ ſit actiua, aut paſſiua.ſ.rece-
ptiua.ſi eñ actiua,non poteſt eſſe infinita:nec receptiua:quia non eſt potentia receptiua,niſi reſpectu
alicuius cuius eſt potētia actiua,quia aliter receptiua eſſet fruſtra. Sic ergo pdicto modo cōſiderādo
charitatē:dico ꝙ nō eſt poſſibile procedere augmētū in ea in īfinitū in pſenti,neq; in futuro.Nō in prę
ſenti,ſic intelligēdo:ꝙ ſi pficiens ſemp viueret in infinitū ſcdm ſtatū vitæ pſentis, ꝙ ſemp vtroq; mō
charitas & feruor dilectionis in deū poſſet cōtinue augmentari:qm̄ poſſibile eſſet eam actu eſſe infini
O tam:vt dictū eſt.Scdm aūt vitæ pſentis ſtatū a deo homini ordinatū ſcdm totā humanā ſpeciē: quia
finitus eſt,ſcdm illud Iob.Poſuiſti terminos eius qui pręteriri non poterunt:ſi toto tempore pſenti vi
tę humanę cōceſſo aliquis viueret,ſemp charitas quo ad ſubſtantiā, & feruor dilectionis in eo augeri
poſſet:quia non poſſet in toto illo tēpore in quocūq; quātūcūq; merenti ſcdm cōem curſum vitę na-
turalis ad terminū ſuū venire.Et ſcdm hoc dicit gloſ.ſuper illud Phil.iii.Quæ retro ſunt obliuiſcens
.i.merita iā pterita:priora.ſ.acta: nō q̄a mala ſint:ſed q̄a parua ſunt ad meritū collocādū.Sed ad poſte
riora extenſus eſt:vt ſemp pficiat in melius.vnde ſubdit.Ad ea vero quę ſunt priora extēdens.i.ad fu
tura merita:a q̄bus ſi ceſſaret perderet & pterita. Ex quo patet rñſio ad ſcdm obiectū q̄d ſuper hanc
gloſſam fundaē. Neq; ſiłr in futuro:q̄a in charitate ſcdm ſtatū vitę futurę, neq; ſcdm ſubſtātiā chari
tatis in ſe,neq; vt exiſtit in ſua actione, cadet aliq̄s mot⁹ augmenti:quia dilectio illa ex charitate pſen
te bono finali,vt beatificans eſt, non eſt meriti:ſed pręmii.In pręmio eñ ſubſtātiali beatorū nulla ca-
dit mutatio aut variatio oīno.Bñ tñ verū eſt ꝙ in illo ſtatu charitas vnius in ſua eſſentia maior eſt q̄
alterius:et actio dilectionis beatificans maior:quia feruētior in vno q̄ in alio , ſecūdū diuerſos gradus
de q̄bus nihil ad pſens.Si vero loquamur de charitate inquātū cōſideraē ſcdm ſtat⁹ diuerſos:compa-
rando.ſ.charitatem impfectā vię ad charitatē patriæ pfectā:hic aliquātulū variatur iudicium de au-
gmento charitatis:vt cōſideraē ſcdm ei⁹ ſubſtātiā:& vt cōſideraē ſcdm ei⁹ opationē. qm̄ charitas vię
& patrię in ſubſtātia penit⁹ eſt eiuſdē rōnis:nō aūt opatio eius q̄ eſt dilectio.qm̄ actus dilectionis ſeq̄ē
cognitionē:ita ꝙ aliud gen⁹ cognitiōis & ſupi⁹,neceſſario ponit aliū gradū dilectiōis:quo ad aliū mo
dū diligendi.Q̄d patet ex hoc ꝙ cognitio q̄ de⁹,q̄ eſt p ſe bonū q̄d eſt diligibile ex charitate,cognoſciē
in pſenti cognitione ęnigmatica p fidē qua cognoſciē deus vt abſens per eſſentiam ſuā:pſens aūt ſolū
per ęnigma.Cognitio aūt qua cognoſciē in patria : eſt p pſentiā ſuę nudę eſſentię.Nunc ergo q̄a ad p
ſens delectabile naturaliter augeē voluntas:vt diciē.ii.de Aīa: gradū aliquē in feruore dilectionis ne-
ceſſario habet charitas patrię, ad quē nullo modo pōt attigere charitas vię, etiā ſi ponaē ſiue per poſ
ſibile,ſiue p impoſſibile ꝙ charitas alicui⁹ viatoris ſit maior in ſua eſſentia q̄ ſit charitas alicui⁹ de nu
mero cōtēplantiū.Si ergo loq̄mur de charitate īperfecta vię,& eius augmēto in reſpectu & cōparatio
ne ad charitatē patrię:dico ꝙ q̄a oīno eiuſdē rationis eſt quo ad modū ſubſtantię ſiue eſſentię:licet for
te differat ſcdm gradū in eadē eſſentia,& charitas patrię cuiuſq; beati neceſſario finita eſt:& finitum
minimū aliquo ſcdm eandē quantitatē licet minimā multotiens addito neceſſe eſt illi maiori æquari:
idcirco charitas vię reſpectu charitatis patrię ſicut ſcdm ſe nō pōt dici ꝙ ſit augmentabilis in infini-
tū:ſic nec reſpectu charitatis patrię:imo neceſſario haberet ſtare ī tali gradu ī quo neceſſe eſt ſtare cha
ritatē patrię,& abſq; poſſibilitate augmētatiōis in īfinitū charitas vię poſſet poni poſſe ęq̄ri charitati
patrię:imo charitates mltoꝝ beatoꝝ excedere: niſi aliq̄d obſtaret:vt rñdēdo patebit ad primū obiectū
P q̄d quaſi ſuper hoc fundatur.Si vero loquamur de charitate vię,& eius augmento in ſua operatione
q̄ eſt diligere deū vt abſentē, in reſpectu ad charitatem patriæ vt cōſideraē in ſua opatione : q̄ eſt di-
ligere deum vt pſentē:quia omnino alius gradus dilectionis ſecundum alium modū diligendi deū eſt
dilectio qua diligitur in patria,ab illa qua diligitur ī via:ita ꝙ quātūcūq; ponaē augeri quātitas cha-
ritatis vię,& ſcdm ſubſtantiā,& ſecundū ſuā ꝓpriā actionem diligendi etiam ponendo ſiue per poſſi-
bile,ſiue per impoſſibile ꝙ augmentū eius in ſubſtātia in infinitū procedat,nunq̄ attingit gradū illū
& modū dilectionis quo diligiē intenſiue a minima charitate in patria : Dico ergo ꝙ ſecūdū hūc mo-

dū charitate vię comparata ad charitatem patrię:ponendū eſt charitatē vię augmentari poſſe in infi-
nitum.Et hoc non ſimpliciter & abſolute:ſed ſub conditione,& in reſpectu ad charitatē patrię.ſ.ꝙ au
gmentaret̃ potius in infinitū q̄ adęquaret̃ ei, aut prius q̄ ei poſſet adęquari: quia nunq̄ poſſet ei adę-
quari:vt dictū eſt.Per hūc eñ modū charitas vię quātūcūq; ſit perfecta ſecūdū eſſentiā & oṗationem
imperfecta eſt in reſpectu charitatis patrię ad minus quo ad illius operationem:vt iam dicet̃. Et ideo
ꝑ illā debemus niti venire ad iſtā:& ſcd̄m hūc modū intelligi debent dicta ſanctorū,quę inſinuāt cha-
ritatis augmentū in via in infinitū ꝓcedere.ſcd̄m ꝙ aperte exprimit gloſ.Phil'.iii.quæ dicit ſic.Curra
mus:intendamus.In via enim ſumus: nō retro reſpiciamus: ſed in anteriora extendamur intentione
& deſiderio.Vita.n.boni chriſtiani,ſanctum deſideriū eſt.Qđ aūt deſideras nōdū tenes:ſed deſiderio
capax efficeris:vt cū venerit qđ vides,implearis.Sicut eñ ſi velles implere aliquē ſinū: & noſti q̄ ma-
gnū eſt qđ dabit̃,extendis ſinū,& extēdendo facis capaciorē:ſic deus differendo rem extendit deſideri
um:deſiderando extendit animū:extendēdo facit capacē:deſideremus ergo & implendi ſumus. SIC Q
ergo breuiter recolligēdo dico ꝙ charitas creata ſiue viæ,ſiue patrię:ſimiliter & eius oṗatio,ſi ſimpl'r
abſq; oī ſuppoſitiōe,& abſolute abſq; oī reſpectu cōſideret̃,nō ꝓcedit: neq; pōt ꝓcedere ī īfinitū ſcd̄m
augmentū.Silr̃ neq; charitas vię quo ad augmentū in eius eſſentia:aut operatione,cōpata quomodo
cūq; ad charitatē patriæ habendo reſpectū ad quātitatē in eſſentia illius,nullo modo poteſt augeri in
infinitum.ſed charitas vię:& ſcd̄m augmentū ſubſtantię,& oṗationis ſuę cōparata ad charitatem pa
trię habendo reſpectū ad quātitatē eius in ipſius oṗatione:dico ꝙ potius charitas viæ augmētaretur
in infinitū q̄ adęq̄ret̃ charitati patrię.Et ſic ad negādū poſſibilitatē illi⁹ poſitiōis vel ſuppoſitiōis q̄ po
neret̃ charitas viæ dicto mō poſſe adęq̄ri charitati patrię dicim⁹ ꝙ in infinitū augmētaret̃ prius q̄ ei
adęquaret̃:ita ꝙ īpoſſibile eēt adęq̄tionē venire oīno.Sed hāc poſſibilitatē charitatis vię ad augmentū
in infinitū:ſicut nō ponim⁹ niſi ī reſpectu ſub cōditiōe,ſic nō ponim⁹ eā in re ipſa oīno:ſed in aīa & in
cōſideratiōe intellectus tm̄.Cuius ſil'e videmus in naturalibus. Q̄uis eñ ſcd̄m ꝙ dicit pħs. iii. Phy.
non eſt poſſibile eſſe infinitū actu corpus ſenſibile: & ideo neq; potētia quātū eſt ex parte rei: propter
qđ etiā ſicut ibi dicit cōmen.propoſitio naturalis dicēs ꝙ oīs linea poſſit creſcere in īfinitū,falſa eſt:cō
ſideratio eñ naturalis de linea eſt ſcd̄m ꝙ eſt finis exiſtens in materia:& ſic contingeret magnitudinē
eſſe infinitam in actu:tñ poſſibile eſt eſſe infinitū actu corpus in imaginatiōe mathematici:& hoc ne-
gatiue:imaginādo.ſ.ipſum abſq; ſuperficie claudēte ipm̄:quēadmodū imaginat̃ vacuū infinitū extra
mundū:& ideo vt dicit cōmen.Propoſitio geometrica dicēs ꝙ poſſibile eſt imaginari omni linea ma
iorē,illa vera eſt:quia conſideratio geometrica eſt de linea ſcd̄m ꝙ eſt abſtracta a materia ſenſibili.Et
vlr̃ additio menſurę qua vtit̃ geometra,eſt de capitulo ꝓpoſitionū imaginabiliū, quę ſunt quaſi fun-
damēta geometrię,abſq; eo ꝙ ſunt extra aīam. In ītellectu aūt mathematici nō eſt poſſibile eē corpus
qđcūq; infinitū in actu.qa vt dicit pħs.ii.Metaph.diſpoſitio de linea eſt talis.ſ.ꝙ īpoſſibile eſt ꝙ cōpre
hendat̃ ꝑ intellectū,niſi ꝑ ſuū ſtatū.ſ.inter duo puncta. Tūc circa intellectū infiniti mathematici me-
dio modo ſe habet inter intellectū naturalis de quāto naturali,& mathematici de quāto mathemati-
co:qm̄ nō pōt intelligere infinitū ſimul,ſicut poteſt imaginari mathematic⁹:ſed in hoc conuenit cum
naturali.pōt tñ intelligere infinitū ſicut dies & agon:finitū ſuꝑ finitū infinities replicādo:ſicut poteſt
metaphyſic⁹,in quo differt a naturali. Vñ dicit cōmē.ſuꝑ illud.ii. Meta.Impoſſibile eſt nobis ītellige-
re lineā infinitā,niſi qñ cōcipim⁹ eā finitā iterādo eā infinities. & hoc nō facit ītelligere infinitū.Et iō
q̄ imaginat⁹ fuerit lineā infinitā nō pōt ītelligere eā.Et iō vt cōtinuo dicit pħs, q cū ſua imaginatiōe
accepit lineā infinitā,nō determinabit diuiſiōes ei⁹.ꝑ qđ expouit modū quo linea īfinita habet imagi
nari negatiue nō poſitiue:vt dictū ē.Scd̄m ergo modū q̄ ſcd̄m ītellectū mathematicū ē poſſibile lineā
aut magnitudinē augmētari in īfinitū abſq; eo ꝙ oīno poſſibile ſit hui⁹ augmētū eſſe in re extra:ſed ī
aīa tātūmō:cōſilr̃ penit⁹ dico in ꝓpoſito:ꝙ ſcd̄m p̄determinatū modū poſſibile eſt ſcd̄m ītellectū cha
ritatē vię augmētari in īfinitū abſq; eo ꝙ ſit poſſibile ipm̄ eē in re extra:ſed ī ītellectu tm̄. Vñ qa ſcd̄m
hoc charitas patrię nō oīno excedit charitatē vię,niſi quo ad oṗationē ei⁹:q̄ tñ nō ē īfinita:iō charitas
vię poti⁹ dr̃ ꝑfici ꝑ charitatē patrię,quo ad augmētū dilectiōis in mō diligēdi q̄ ī ſubſtātia charitatis,
etſi forte ꝑficiat̃ ſcd̄m vtrūq;:vt iā dicet̃.Et ſic capacitas de q̄ loq̄t̃ gloſ.iā dicta Aug. quā auget in no
bis deſideriū,nō tā eſt ad augmētū charitatis mai⁹,quo ad ei⁹ eſſentiā retorquēdo:q̄ ad ītētionē actio
nis diligēdi in apta viſione q̄ p̄ſens ſit ipm̄ diligibile.Qm̄ etſi quo ad ſubſtātiā charitatis charitatē pa
trię attigeret charitas vię hoīe cōſeruato a deo ī ſtatu meriti ſupra cōe; curſū vitę hūanę, nūq̄ tñ atti
geret dilectio vię in feruore diligēdi ad abſentiā obiecti ad gradū dilectiōis patriæ in feruore diligen-
di ad p̄ſentiam obiecti.qđ apte gloſ.inſinuat per hoc ꝙ dicit ꝙ deus differendo rem extendit deſideri
um.ſ.faciendo mētem eius capacē.Res.n.illa non eſt aliq̄d ſubſtātię charitatis:ſed ipſe deus obiectum

pcedens exponens illud, Proſequor brauium, dicit. Nō tria vel duo: ſed vnum ſummū bonum: quod eſt vnum: in quo ſunt omnia bona: & illud eſt noſtra beatitudo increata: & circa ipſum in actu dilectionis præſentis obiecti per apertam viſionem conſiſtit noſtra beatitudo creata: ad quam non poteſt attingere, niſi ſanato oculo intellectus, & guſtu affectus, fomite ex peccato, & omi illecebra peccati ex
R purgatis. DE oculi purgatione Aug. ſermo. i. ſuper Ioan. loquens de luce quę deus eſt, & de homine viatore, dicit. Cęc⁹ pręſens eſt: oculus ei⁹ abſens eſt: ſordidos & ſaucios oculos habet: quomō ſi videre non poſſet irruente puluere vel fumo diceret illi medicus purga de oculo tuo quicqd mali eſt, vt poſſis videre lumē oculorum tuorū? Puluis & fumus peccata & iniquitates ſunt: tolle omnia iſta & videbis ſapientiā quę pręſens eſt: quia deus ipſe eſt ſapientia: et dictum eſt: Beati mūdo corde, qm̄ ipſi deū videbūt. De purgatione affect⁹ dicit li. lxxxiii. q. q. xxxvi. Charitatis venenū eſt ſpes adipiſcēdorū, aut retinendorū temporaliū: nutrimētum eius eſt immutatio: charitatis perfectio nulla cupiditas. Et loquit̄ nō tm̄ de cupiditate veniali & mortali, ſed virtuali in eſſentia fomitis: q̄ non repugnat eſſentiæ charitatis, neq; eius augmento. qa non repugnat augmēto niſi eius actus: eius aūt eſſentia illi augmēto per ſe non repugnat. qđ cōſiſtit in pfecta dilectione: ſcđm q; dicit Auguſt. de ſen. Iacobi. In aliis maior: in aliis minor, in aliis nulla eſt. Pleniſſima aūt quę non poteſt augeri, q̄diu homo hic viuit in nemine: q̄diu aūt augeri poteſt, pfecto illud qđ minus eſt, ex vitio eſt. Ex quo vitio non eſt iuſtus in terra qui faciat bonum & non peccet. Pleniſſimā intelligo quo ad perfectionem, non tam in ſubſtātia charitatis, q̄ in actione dilectionis, quæ reuera in nemine hic viuente poteſt eſſe: etſi intelligatur ſecundum prædictum modū charitas quo ad ſubſtantiam augeri in infinitum. Tale. n. augmentum q̄diu poteſt fieri in re ipſa, nō poteſt adeſſe illa perfectio: quia ipſa finem ponit augmento in ipſa ſubſtantia charitatis ratione ſtatus: licet quantum eſt de ratione ſubſtātiæ charitatis abſolutę, charitas exiſtens in multis bonis poſſet augmentari: quia nondū peruenit ad terminū naturæ charitatis poſſibilem: qa charitas vnius beati minor eſt q̄ charitas alterius beati: cum tm̄ cuiuſlibet charitas quātum eſt ex natura ipſius charitatis poſſibilis eſt ad æqualem gradum & terminum augmenti. Et q; non poſſit ille ſtatus in pſenti adeſſe: hoc euenit ex vitio fomitis qđ ſemp adeſt: & ſemp adeſſet etiā ſi in ipſa re pcederet tale augmentum in infinitum, quia eſſe charitatis non contrariatur eſſentię fomitis. Et ideo eſſentia tota fomitis ſemper maneret integra in radice quātūcunq; charitas ponatur in ſtatu vitæ huius augmentari. Q; enim ei contrariat̄, hoc eſt quo ad concupiſcendi poſſibilitatem ſecundum actū: quę in infinitum minui poteſt: eo q; ſua imminutio in negatione conſiſtit: quia ſemp minus & minus poteſt exigere, ſecundum q; charitas augmentatur magis ſemper & magis, cuius augmentatio conſiſtit in poſitione. Propter qđ nō ſequitur: q; licet fomitis cupido poſſit in infinitum diminui: vt ſit ſemper minor & minor: q; ſimiliter charitas poſſit augeri vt ſit ſemper maior & maior proportionaliter: quoniam limitationi creaturæ infinitas negatiua ſiue priuatiua non repugnat: ſicut ei repugnat infinitas poſitiua. Vnde philoſophus in cælo licet ſit corpus finitum poſuit priuationem infinitā potentiæ, & virtutis mouentis ipſum ad corruptionē. Et iō vlterius poſuit q; cęlū in ſuo eſſe haberet infinitam quietem oppoſitam motui qui eſt ab eſſe in non eſſe: & illam quietem in eſſe, non poſuit eſſe in eo per virtutem alicuius alterius conſeruantis in eſſe: ſicut ponit fides: ſed q; eſſet in eo per priuationem virtutis: & ideo poſuit ipſum incorruptibile ex ſe: vt dicit Auerrois in fine de ſubſtantia orbis.
S VNde qa argumentum primum probat augmentum charitatis vię non poſſe procedere in infinitū quia adęquaretur charitati patriæ: & hoc quo ad augmentum charitatis, quaſi in illo ponatur charitatis vltima perfectio, & non in eius actione: ad cuius perfectionem, vt dictum eſt, charitas nullo modo poſſet attingere, etſi augmentaretur in infinitum: ideo reſpondendum eſt ad ipſum, quantum ad hoc q; ponimus aliquo modo charitatē vię poſſe augeri in infinitū: Dicendo q; ſi loquamur de charitate patrię in ſua perfecta dilectione, ſimpliciter falſum eſt: vt patet ex dictis, etiam ſi procederet in infinitum ſecundum ſubſtantiam & ſecundum dilectionem viæ: quemadmodum ſi cognitio intellectualis ex fide intenderetur in infinitum, nunq̄ tamen adæquaretur apertę viſioni: quia eſt alterius generis. Et ſimiliter augmentum cognitionis qđ additur in aperta viſione, eſt alteri⁹ generis q̄ ſit augmētum quod recipit intellectualis cognitio ſecundum ſe. Sic etiam augmentum dilectionis, qđ dilectio patriæ addit ſuper dilectionem viæ, eſt quodammodo alterius generis ſecundum prædicta, q̄ ſit augmentum dilectionis vię ſecundū ſe. Et hoc quēadmodū cū in imaginatione mathematica, linea moueatur ad latus in ſuperficiē, augmentum qđ addit̄ linę in cōſtitutione ſuperficiei, omnino eſt alterius generis q̄ ſit augmētū qđ cōuenit linę in longū ſecūdum ſe. Propter qđ cognitio aut dilectio vię nunq̄ adęquari poteſt tali cognitioni aut dilectioni patrię, etſi in infinitū ponatur augmētari: quēadmodū ſi in infinitū augeret̄ linea ſub ratione lineæ nunq̄ adæquaret̄ ſuperficiei. Vel vt aliud exemplum cla Ad arg. i.

rius aliquantulũ ponamus de angulo incluſo inter lineam rectã diametri,& curuã ſemicirculi,qui ſi in infinitũ augmentaref ad augmentationem lineę ſemicircularis, nunq̃ attingeret ad quantitatẽ anguli recti clauſi inter lineam rectã perpendiculariter cadẽtem ſup extremitatẽ eiuſdẽ diametri .& hoc quia licet angulus ex natura eſſentię ſuę qua angulus eſt,eiuſdẽ rationis ſit ſiue claudaf ſub linea curua,ſiue ſub linea recta:cũ ꝗa alterius rõnis eſt linea curua,& linea recta includens ipſum:ideo quantũ eſt ex natura ſua cũ eſt minor recto poſſit fieri ęq̃lis:tñ inquãtũ eſt incluſus ſub linea curua manẽs ſub curua nullo mõ põt ei ęquari.Conſilr in ꝓpoſito licet charitas vię quo ad feruorẽ dilectiõis ei⁹,quãtũ eſt de eſſentia charitatis & ipſius feruoris,poſſit adęquari eſſentię charitatis patriæ & feruori eius in quãtum cõſequif eſſentiam charitatis ſcd̃m eius analogiã:tñ inquãtũ ille feruor charitatis eſt coniũctus preſentię obiecti in apta viſione,nunq̃ poteſt attingi a feruore charitatis vię inquãtũ eſt circa obiectum ſolũ preſens in ęnigmate,ꝑ ęnigmaticã cognitionẽ.qm̃ cognitio apertæ viſionis omnino eſt alterius rationis q̃ ſit illa q̃ eſt in ęnigmate.Si vero loquamur de charitate patrię,quo ad ſuã pfectionem in ſubſtãtia habitus charitatis, poſſet dici ſecũdũ iam dicta ꝙ nõ eſt incõueniẽs ꝙ ęqualis ſit aut maior charitas vnius viatoris,q̃ alterius contemplatoris: vt dicaf ꝙ cuilibet in pñſenti datur quicq̇d mereretur de augmento eſſentię charitatis:vt ipſo vtaf ad ꝓmerendũ amplius q̃ ꝓmereref ſi pars reſeruaref conferẽda in patria:& ꝙ hoc multũ atteſtaf diuinę miſericordiæ.Si.n.dat gratiam immeritam in pñſenti vt videtur,multo fortius dat & omnem meritam.Sed adhuc multũ diſtat a perfectione charitatis patriæ:vt dictum eſt:vt ſic finis charitatis vltimus nõ ſit terminus augmenti in ſua eſſentia:ꝙ ſecundũ iſtã poſitionẽ hoc poſſet haberi in fine vitę alicuius:ſed cõſiſtat in eius operatione,quę nõ poteſt eſſe in hac vita:ſed ſolum in patria:vt dictum eſt:in qua conſiſtit plenitudo charitatis quę augeri non põt,quę in nemine eſt q̃diu hic viuit. Et ſcd̃m hoc ponẽdo ꝙ motus augmenti in charitate viæ procedat in infinitum ſecundum dictum modũ,ponendũ eſt cum hoc ꝙ eſt ordinatus ad terminũ,& ad finem,etſi non ad adipiſcẽdũ in hac vita, tñ in futura. Vnde & præceptum de tali modo dilectionis non fuit datum vt omnino in præſenti adimpleref:quia hoc eſt impoſſibile:ſed vt pfectio illa quæ impleri poſſet deſideraref.dicente Auguſt.de ſen.Iacobi.Ibi videt qui recte videt vbi & quando & vnde ſperanda ſit illa perfectio cum non ſit q̃d adiici poſſit.Si aũt ꝑcepta non eſſent nõ vtiq; eſſet vbi homo ſe inſpiceret & videret vnde auerteref: quo coronaref : quare gratularef : quid preccaref. Vnde iſtam perfectionem expectandam in futuro ſub comparatione ad illam quæ habef in pñſenti:bene exponit gloſ.quę ſuper illud Phil.iii.Quicũq; pfecti ſum⁹ hoc ſentiamus:dicit ſic.Hoc ſentiam⁹.ſ.ꝙ nõdũ perfecti ſumus reſpectu futuri.&c.q.d.non loquor de impfectis quibus adhuc non valeo loqui ſapientiam:qui adhuc lacte potanf:nõ ſolido cibo paſcunf:ſed illis dico qui iam pfecti eſſe videnf: qui mãducant ſolidũ cibum:quia intelligunt ęqualitatẽ verbi cũ patre:ſed nondũ vidẽt adhuc quomodo videndũ eſt facie ad faciẽ.Certa enim fides hic vbiq; inchoat cognitionẽ:cognitio vero certa non perficitur niſi poſt hanc vitã,cũ viderimus facie ad faciẽ. Et infra. Et ſciendum ꝙ iuſtitia qua iuſtus ex fide viuit:nũc vera iuſtitia eſt:q̃ licet nõ imerito in aliq̃bus iuſtis nũc vera ꝓ hui⁹ vitę capacitate & perfecta dicaf:parua tñ eſt ad illam magnã quã cepit ęqualitas angelorũ.Minor iſta iuſtitia facit meritum illa maior facit premium.

Alia opinio. ALIA vero eſt opinio cõis ꝙ charitas quo ad ſuã eſſentiã non habef hic perfecta,nec poteſt habere perfectum augmentũ.& ſecundũ illam dicendũ ꝙ tãta eſt quãtitas charitatis patriæ ſcd̃m eſſentiam in minimo beato:vt nullius vita prolixa hic ſanctiſſima ſufficiat ad promerẽdum augmentũ æquale charitati illius.Secũdũ hoc exponif illud. Qui minor eſt in regno cęloꝝ maior eſt illo.q̃d ſcd̃m priorẽ opinionem exponif quo ad feruorem actus. Iſti autem ad confirmationem dicti ſui adducunt gloſſam ſupra idẽ q̃d ſtatim ſupra:q̃ dicit.Quotquot pfecti ſumus hoc ſentiamus ꝙ nõdũ perfecti ſumus:vt illic pficiamur quo perfecte adhuc currimus, vt cũ venerit q̃d pfectum eſt deſtruaf q̃d ex parte eſt.i.nõ iam ex parte ſit:ſed tota. quia fidei & ſpei res ipſa q̃ videf & tenef ſuccedit.charitas vero q̃ his maior eſt nõ auferef,ſed augebif & implebif. In qua plenitudine implebif illd̃ ꝑceptũ charitatis.Diliges dominũ deũ tuum ex toto corde &c.Et cõſtat vt dicit iſta ſecũda opinio,ꝙ hoc non intelligif niſi de charitate ſcd̃m ſuam ſubſtantiam. Illa.n.ſola ſcd̃m ꝙ hmõi non auferf: etſi actus eius alterius modi in diligendo q̃ habuit hic ſuccedit:vt patet ex dictis.Si ergo impletur vt fiat tota:q̃d aũt eſt primo ex pte: & poſtmodũ fit totũ: ſi illud ſit ſcd̃m partẽ integrantẽ rei quantitatẽ ſicut cõtingit in propoſito:oportet ꝙ hoc fiat per additionem alterius partis integrantis quantitatem quę non ponit augmentũ niſi ſcd̃m rei ſubſtantiã.q̃d expreſſe inſinuat gloſ.quę ſequif.In q̃ plenitudine &c.vt oporteat ꝙ aliud ſit plenitudo ipſa,aliud operatio quæ impletur ex ipſa plenitudine. Auguſtinus tamẽ in fine Enchi.videtur innuere ꝙ iſta plenitudo poſſit haberi in vita iſta.vbi dicit ſic. Minuitur autem cupiditas charitate creſcente: donec veniat hic ad tantam magnitudinem qua maior

eſſe non poſſit. Et ſignanter dicit hoc, ad differentiam illius quę erit in patria, de qua cõtinuo ſub
dit dicens. Ibi quis explicet quanta charitas erit, vbi cupiditas quam nunc coercendo ſuperat nul
la erit? Et amplius Auguſt. primo Retracta. cap. vii. illud qđ dixerat in libro de morib. eccleſię, De
um quẽ cognoſcere volumus prius plena charitate diligamus: retractãs exponendo ait. Melius di-
ceret ſyncera q̃ plena: niſi forte putatur charitatẽ Dei non futurã eſſe maiorẽ quãdo videbimus fa
cie ad faciem. Sic itaq; accipiat tanq̃ plena dicta ſit qua maior eſſe non poſſit q̃diu ambulamus p
V fidem. Erit eñ plenior immo pleniſſima, ſed p ſpeciẽ. VNde ſecundũ iſtã opinionẽ quæ certior ẽ Ad arg. pri.
& cui magis Aug. conſentit in iam dicta auctoritate libro Retract. reſpondendũ eſt argumento qđ
pro ſe implicat pcedens opinio: ſcilicet q Deus dat in pñti charitatẽ immeritã, multo fortius ergo
& meritam. Dicendũ q charitas neceſſaria fuit: quia ſine illa iuſtificatio non fit vt iuſtificatus poſ-
ſit mereri. In merito aũt ex pte merentis ſimul agunt charitas & liberum arbitriũ: ſed plus chari-
tas: propter qđ plus meret: vt pro quãto meretur liberũ arbitriũ ſtatim detur ei ad vſum: pro quã
to vero meretur charitas, reſeruetur ad pmium: qđ neceſſe nõ eſt dari ſicut charitatem primã: qa
ſine illo poterit mereri: & forte dari nõ expedit: vt cũ minori adiutorio liberũ arb. pficiat glorioſi⁹.

CIrca ſecundum arguitur q charitas poſſit diminui cum effectu: qm̃ vt dictũ eſt Quæ. xxiii.
ſupra in pcedenti quæſtione, venenum charitatis &c. Cum ergo charitas poteſt Arg. princ.
augeri ſecũdũ diminutionẽ cupiditatis, & diminui poterit ſecundũ eius augmen
tum: & hoc cũ effectu. cupiditas eñ cũ effectu & augeri põt & diminui. CON In oppoſitũ.
tra: illa cupiditas q̃ charitas diminuit, cũ nõ diminuitur niſi p augmẽtũ charita-
tis, aut eſt mortalis aut venialis. Nõ mortalis: qa illa oĩno charitatẽ corrũpit. Nõ
X venialis: qa illa charitati nõ cõtrariat: qa ſimul ſtat cũ ipſa. CVM ſcđm ſuperi⁹ Reſolutio q.
dicta & alias ĩ qſtione de cauſa ſuſcipiẽdi magis & min⁹ declarata, quãtitatẽ non ponam⁹ in formis
ex cõparatione ad aliqd vt ad ſubiectũ aut vt obiectũ: imo ex natura rei q̃ in ſua eſſentia latitudi-
nem habet, & priũ virtualiũ integrantiũ quãtitatẽ eſſentiæ multitudine ſua: ſecundũ quas ex par-
te formæ in ſe ſumitur magnũ & paruũ: ſicut caliditas vna dicit eſſe maior alia: ex parte vero ſub
iecti & obiecti magis & minus: ſicut vnũ ſubiectũ dicitur magis calidũ q̃ aliud: & vnũ dicit magis
calefacere q̃ aliud: augmentũ igitur & diminutionẽ charitatis neq; ſumere debemus ex pte ſubie-
cti, neq; ex pte obiecti, neq; ex compatione ad vnũ vel ad alterũ: ſed ſolũ ĩ ipſa in ſe cõſiderata: vt ipſa
primo ſecundũ ſuũ augmentũ & diminutionẽ in ſe dicatur maior & minor: & ex hoc ſecundario
ſubiectũ ſecundũ ipſam dicatur magis vel minus tale: & tertio dicat vtrũq; ſimul poſſe ppriã acti
onem reſpectu ſui ſubiecti ſecũdũ magis & min⁹. Cũ ergo oĩe augmẽtatũ & diminutũ debet ha-
bere aliqd augmẽtans & diminuens aliud a ſe: nihil eñ ſeipſum deducit de potẽtia ad actũ: virtu-
tes aũt ſecundũ Phum. ii. Ethicorũ eodẽ habẽt generari, augmentari, & ſaluari: & a cõtrario corrũ
pi & diminui: charitas aũt generari nõ habet ſicut virtutes acquiſitæ ab actibus noſtris: ſed a ſolo
Deo eam infundente, Ro. v. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris &c. nullo ergo mõ ab acti
bus noſtris habet corrũpi aut diminui ſecundũ aliquẽ modorũ tactorũ ſuperius quo generant ha
bitus aut augmẽtant, corrũpunt aut diminuunt. Ita etiã q p ſe effectiue nec ab actib⁹ peccati cor
rũpi aut diminui poſſit. A Deo aũt vt ſupra habitũ eſt in q̃dã qſtiõe, nõ cauſat aliqs defect⁹ in no
bis p ſe, ipſo per ſe efficiente. Etſi eñ paccidens ab ipſo fiat defectus pœnalis: nec per ſe tamẽ nec p
accidens defectus culpabilis. Diminutio ergo aut corruptio charitatis etſi fiat ab ipſo, hoc eſt ſolũ
per accidẽs & nõ p ſe: & inquantũ habet rõnem pœnę non culpę: & hoc non niſi debitę peccato. Ita
q ſi peccatũ nõ ſit cauſa effectiua corruptionis aut diminutiõis charitatis, eſt tñ cauſa meritoria
Peccatũ aũt mortale nõ meret niſi charitatis corruptionẽ. Nõ põt aũt diminui niſi aliqd eius ma-
neat. Pctõ ergo mortali merẽte nõ diminuit charitas. Relinqt ergo ſi charitas diminuat, q hoc fit
aut merente pctõ veniali, aut ſolo Deo agẽte abſq; merito oĩs peccati. Secundũ eſt incõueniẽs: qa
nõ põt eſſe pœna a Deo inflicta ſine culpa: qa hoc crudelitatis & iniqtatis eſt. Relinqt ergo ſi chari
tas diminuat q hoc nõ ſit niſi merito venialis. qđ forte alicui videri poſſet volẽti ponere charita-
tẽ diminui p veniale. qm̃ cupiditas q̃libet maior & minor cũ ſit eiuſdẽ rõnis, qa ex eadẽ radice fomi
tis pueniẽs, eiuſdẽ debet eẽ efficacię ĩ agẽdo: ſed pportionaliter. In talib⁹ aũt illđ qđ natũ ẽ corrũpi
a maiori, ſaltẽ natũ ẽ ſcđm ſuã anologiã a minore diminui. Cũ ergo magna cupiditas vt in mortali
pctõ oĩno charitatẽ corrũpat, & pua ĩ veniali ſaltẽ aliquãtulũ diminuet charitatẽ. Et hoc cõfirmat
hoc mõ, quoniam Deus ex ſe nullo mõ eſt cauſa corruptionis charitatis niſi p auerſionẽ voluntatis
hominis a Deo: ergo ſicut voluntate omnino auerſa a Deo vt per mortale omnino corrumpitur
charitas: ita & voluntate partim auerſa a Deo vt per veniale, quo conuertendo ſe ad creaturam

non amando eam propter deum,nec in deo,neceſſario a deo quodāmō auertiť,deum ex hoc tanto
minus amando quāto magis ſic amat creaturā:dicēte Aug.lib.confeſſ.O magne minus te amat q
tecū aliqd amat qđ nō propter te amat.Saltē in pte diminuiť.aliter eñ cū duo ab initio in ęq̄li cha
ritate æq̄liter deū diligentes ſint:& vnus peccet venialiter & alter nō: & ſic Deū vnus diligit mi-
nus q̄ alter:ſequereť ꝙ æq̄liter diligeret magis diligētē ſe & minus diligentē:qa æq̄liter diligit æq̄
lem charitatē habētes.Præterea feruor venialis diminuit feruorē charitatis in actu:feruor aūt actꝰ
nō diminuiť niſi diminutione habitus:qm̄ actus proportionalis eſt habitui.Maior eñ caliditas fer
uentius calefacit:ergo &c.Illā aūt diminutionē ponet forte aliqs ꝑ hūc modū:dicendo ꝙ ꝑ vnū ma
gnum veniale aut ꝑ plura ꝑua gñať aliqs habitus cupiditatis prauæ in voluntate:quo neceſſario
diminuiť habitus cupiditatis bonę:q̄ diciť charitas:eo ꝙ ſunt in eodē & inclināt ad contraria.Pro
pter qđ volūtas in q̄ ſunt,quāto inclinať ad aliqd ex habitu malo veniali,tāto minus habilis eſt in-
clinari ad aliud ꝑ habitū charitatis.Diminutio aūt habilitatis inclinādi potētiā ad actū,nō eſt niſi
ex diminutiōe habitus:qa ipſe habitus nihil eſt aliud q̄ id quo potētia habilitať & inclinať. Q; ſi
ſic: cū charitas quę eſt in quolibet,finita eſt:& illud quo diminuiť ꝑ illū habitū venialiū neceſſario
eſt aliqua ps eius finita:qua aliquotiens ablata neceſſario cōſumiť & auferť totū:ergo cōſimile aut
cōſimilia venialia iterata ī tantūdē diminuēt:& ſic multotiens venialia multiplicādo & habitū illū
augmētando,infinita charitas ex venialibus ſine mortali corrūpereť oīno:qđ nō teneť.Sed dicet ꝙ
habitus hmōi ex venialibus gñatus habet terminū in gradu quodā vltra quē nō eſt natus augmē-
tari ſtante charitate:ita ꝙ ꝓportiōaliter illi gradui diminuet charitatē: & illud qđ manet nō dimi
nuiť oīno ꝑ venialia:ſed corrūpiť ꝑ mortale:qm̄ poſtq̄ deuentū eſſet ad illū gradū nō poſſet pecca
re niſi mortaliter ſi ageret aliquē actū cōformē illi habitui.Sed tūc agēdo actū ex illo habitu ipſi cō
formē in q̄litate,aut neceſſe eſt eū agere actū conformē habitui in quātitate:vt tāta libidine ponat
ſe in actum,ad quātam habitus quātum eſt in ſe inclinat:aut non:ſed poteſt voluntas ſemetipſam
tēperare vt actū eliciat ex minori libidine q̄ ſit illa ad quā inclinat habitus. Si iſto ſecundo mō:tūc
qua ratione pōt voluntas ſe tēperare modicū cōtra inclinationē habitus:eadē ratione multū ꝓpter
eius libertatē:cū etiā ſe poſſit totaliter retrahere actū talē conformē habitui nō agēdo: aut actū eti
am cōtrariū agēdo.Sed multū ſe tempando nō peccaret niſi venialiter: & tñ illo actu ꝑdictꝰ habitꝰ
augereť ſtāte charitate:q tñ poniť ſcđm dictū ꝑmiſſum eē in termino vt nō poſſit augeri vlterius
qn efficereť mortalis:q̄ charitas corrūpereť.Si aūt prio mō:tūc talis exñs ī charitate aut poſſet ſtare
cōtinue nō peccādo oīno nec mortaliter nec venialiter:aut neceſſe haberet peccare mortaliter.quo
rum neutrū teneť.Sed dicet ꝙ talis poſſet vitare omne qđ de gñe ſuo eſſet mortale: & illud quod
alias de gñe ſuo eſſet veniale, & ex veniali libidine natū ꝓcederet. Rōne tñ illius habitꝰ vitioſi cō-
nexi multū inclinantis ad libidinē,actꝰ ille ex ſuo gñe venialis elici nō poſſet niſi ex libidine morta
li:& ideo neceſſario eſſet peccatū mortale.Qđ non pōt ſtare,vt patet ex dictis circa mēbrum ſcđm
qm̄ actus elicitus non debet elici ſecūdū totam virtutē habitus cui eſt cōiunctus.Q;q̄ ergo actui
illi veniali de gñe ſuo ſit cōiunctus habitus ille: nō tñ oportet ipm̄ elici libidine ꝓportionali illi ha
bitui:ſed ſolū ꝓportionali actui iuxta tēperamētū voluntatis:& ſic non erit niſi venialis:& neceſſa
rio augebit dictū habitum ſolꝰ vel cōiunctus cū pluribus conſimilibus: & ſequeť ſicut prius,ꝙ ha
bitꝰ charitat[ꝑ ſola venialia poſſit corrūpi:ſi ꝑ ea poſſet diminui.Quid eſt ergo?diminuiť ne cha-
ritas merito venialis peccati?Hoc reuera nullo mō ponēdū eſt. AD cuius intellectū ſciendū eſt ꝙ y
aliter ſe habent habitus infuſi ad potentias aīæ:& habitus acq̄ſiti.Habitus eñ acquiſiti nihil aliud
ſunt niſi ipę habilitates q̄dam ad actus conſimiles in potētiis aīæ illis a quibus ſunt gñati,vel ꝑ ſtu
diū quo ad intellectuales,vel per exercitiū quo ad morales.Habitus vero infuſi nō ſunt ipę habilita
tes in potētiis:qa tunc nō eſſent alterius rōnis q̄ habitꝰ acquiſiti:& non differrent niſi per gñans &
generādi modū,ꝓpter q̄ generatū non diuerſificaret ſpeciē. quēadmodū non differret calor gñatꝰ
in aqua naturaliter ab igne:& ſupernaturaliter a deo. Sed ſunt habitus infuſi quædam picturæ ſpi
rituales quaſi colores in potentiis animę ipſis potentiis ſuperadditæ:a quibus habilitates q̄dam &
inclinationes imprimuntur in potentiis:& hoc ꝑ ipſam ſubſtantiam habituum:& per ſuos actus ſu
pernaturales circa ſua obiecta vt iam dicetur.Dicēdum eſt igitur ꝙ circa eſſentiam habituum ſu
pernaturalium nihil oīno agere poſſunt noſtræ actiones ſiue bonæ ſiue malæ niſi meritorie. Vnde
& actiones bonæ ſicut non generant charitatem in nobis:ſed ſolus Deus eam creat in nobis:ſic cha
ritatem generatam non augmentant niſi meritorie:ſed ipſe ſolus immediate augmentat qui gene
rat.Et econtra ſicut bonæ non generant nec augmentant niſi meritorie:ſic nec corrumpunt nec di
minuunt effectiue:ſed meritorie tātum eam corrumpunt malę morales.Sed illud qđ faciunt actio-

ries noſtræ per ſe & effectiue, eſt ꝙ generant in nobis habilitates quę ſunt habitus acquiſiti boni vł
mali: & deſtruunt habilitates cōtrarias. Sed differentia eſt in hoc circa actiōes noſtras bonas & ma
las: ꝙ actiones noſtrę malę non ſolum deſtruunt habilitates ad actus morales virtutū moralium &
infuſarū & generāt contrarias: ſed etiā oīno diuertūt a fine vltimo, vel retrahunt cum hoc ꝙ auer
tunt a fine virtutum moralium, quia omnis finis bonus inferior ordinatur ad ſuperiorem ſecun
dum Philoſophum ſecundo Ethicorum. Et ideo omnes ſimul ordinantur ad vnum finem vltimū
Opera vero noſtra bona etſi per habilitates quas inducunt ad finem operabilem a nobis: in quali
Philoſophus poſuit noſtram felicitatem: qua ſecundum ipſum debemus eſſe beati vt homines: vt
illum finem includunt: non tamen ordinant ad finem vltimum ſeparatum a nobis: in quali ponit
Theologus noſtram felicitatem qua beati erimus vt angeli: ſed ſolum quaſi diſponunt a remotis
ad ipſum: & hoc quia illud bonum eſt ſuperexcellens & ſupernaturale: propter quod meritorie
poſſunt opera mala corrumpere habitus infuſos: non autem bona poſſunt eos generare. Peccata er
go nec mortalia nec venialia attingūt per ſe habitū virtutis charitatis: nec aliquid circa ipſum ope
rantur: ſed per peccata mortalia aliquid efficitur priuatiue circa hominem, quo facto neceſſario
charitas corrumpitur in homine potius q̃ aliquo modo diminuatur. Per peccata vero venialia
nihil efficitur quo charitas corrumpatur aut diminuatur. Sic ergo dicendum ꝙ charitas a nulla
Z operatione noſtra nec mortali nec veniali poteſt diminui: ſed tantum a mortali corrumpi. AD
cuius intellectum debemus aduertere, ꝙ charitas in nobis eſt lumen ſprituale in recta ordinatione
noſtra ad Deum cōuertentem nos ad ſe: in nobis generatum a deo vt a luce quadam: quemadmo
dum in noſtro oculo eſt lumen corporale in recta oppoſitione ſecundum ſitum oculi noſtri ad lu-
men ſolis generatū ab ipſo. Nūc aūt per peccatum mortale homo ponit ſibi aliū finē a Deo ſimpli
citer & abſolute in creatura: non ſecūdum ꝙ eſt ordinata ad Deum neq; in ordinatione ad Deum
neq; ſub Deo: immo ſimpliciter & abſolute quęrit delectari in ea: etiam ſi perpetuo deberet Deo ca
rere: per qđ homo oīno ſe diuertit ex ordinatione ad lucem illam: in quo aliquid agit quo quantū
eſt de ſe dignus eſt vt fine priuetur omnino. quemadmodum diuertens ſe a recta oppoſitione ad
ſolem, priuat ſe lumine ſolis. Quo facto meretur ꝙ Deus deſinat facere circa lumē gn̄atū in eo qđ
prius fecit: qđ erat ipſum conſeruare in eſſe: & ſic deo non faciente aliquid: ſed deſinente virtutē ſu
am tenere in eo qđ fecit, charitas in nihilū cadit: ipſo tamē manente ꝑ eſſentiam vbi prius erat per
gratiam charitatis: quia lux in tenebris lucet: ſed non illuminat: & manet ſemꝑ pręſens oculo cęco
paratus ad iterum illuminandū: ſed oculus manens auerſus, vt dictum eſt, non eſt præſens illi: gͣ
non eſt habēs ordinem voluntatis ad illum, ſicut nec oculus auerſus a ſole. Qđ enim ibi facit ſit⁹
hoc facit hic ordo. Per peccatum autem veniale etſi homo alium finem ſibi ponit a Deo, ſcilicet
creaturam: & hoc quo ad illum actum tanq̃ vltimum dilectionis libidinoſæ: quia non eſt in or-
dine ad vlteriorem libidinem mortalem: neq; etiam in ordine ad finem vltimum omnis boni qui
Deus eſt: non tamen ſimpliciter & abſolute ponit ſibi talem finem quærendo delectari in eo, ſi-
cut facit in peccato mortali: vt dictum eſt. In quo peccator ponit finem non ſolum quo ad illum
actum: ſed ſimpliciter oīno excludendo finem vltimum omnis boni vt dictum eſt. immo ſi per hoc
exiſtimaret omnino alienari a Deo, nullo modo illud ageret. Hunc ergo finem ponit ſibi ſub Deo:
Deum ſcilicet per amorem præferendo. Propter quod hoc peccato penitus ſe non diuertit a recto
ordine ad Deum: ſed manet in ipſo, quemadmodum aliquis non diuertit oculum a recta oppoſi-
tione ad ſolem per hoc ꝙ attendit aliquid viſibile medium inter ipſum & ſolem: & maxime cum
vlterius ſimul protendit oculū ad ſolem. Sed ſicut iſte actualem intenſionem intuendo ſolem ali-
quātulum minuit: ſic ille actualem affectionem circa Deum. Cum hoc tamen ꝙ eam aliquantu-
lum in creatura ponit, ipſam vlterius extendit feruentius quod nō facit peccans mortaliter. Vn-
de Auguſtinus exponens illud primę Corinthi. tertio. Ipſe autem ſaluus erit: ſic tamen quaſi
per ignem. de ædificantibus ſuper fundamentum qđ eſt Chriſtus, lignum, fœnum, ſtipulam, ſu-
per Pſalmum octogeſimum in originali dicit ſic. Rebus infirmitati conceſſis inhærent aliquan-
tulum delectatione. Et exponit quomodo, de aliquo illorum ſubdens. Non rapit villam alie-
nam: ſed ſic amat ſuam, vt ſi perdiderit conturbetur. Non appetit vxorem alienam: ſed ſic in-
hæret ſiue commiſcetur ſuæ vt modum ibi non teneat: non totum cor ſuum leuat: ſed aliquam
partem in terram trahit. Ad quem dirigens ſermonem ſubdit dicens. Si ſic amas poſſeſſionem
tuam, vt ſi dicatur tibi, ipſam vis an Chriſtum: etſi triſtis eam perdis, plus tamen amplecteris

Chriſtum quem poſuiſti in fundamento,ſaluus eris tanq̄ per ignem. Et eſt ſimile in ſpeculatiuis ĩ
quibus principia ſunt ſicut fines moraliũ,& concluſiões ſicut ea quæ ſunt ad finem: vt dictum eſt
ſupra.Peccans ergo mortaliter & venialiter ambo adhęrent eis quæ ſunt ad finẽ ꝑ amorem: ſicut
cõtrariis cõcluſionũ adhęrent alii per errorem.Sed peccans mortaliter ſic adhæret eis quę ſunt ad
finem ꝑ tam feruẽtẽ amorẽ:quẽadmodũ ille qui adhæret ſic cõtrariis cõcluſionũ per ꝑtinacẽ erro-
rem:vt errorẽ ſuum circa concluſiões reſoluat in principia & neget ea.Peccans vero venialiter ſic
adhęret eis quę ſunt ad finẽ per amorẽ modicũ:quẽadmodũ ille qui adhęret cõtrariis cõcluſionum
ꝑ modicã deceptionẽ: vt ex errore circa concluſiões non neget principia:ſed cum errore circa con-
cluſiões ſuſtineat veritatẽ pricipiorum. EX quo patet ꝙ peccãs venialiter nõ agit quãtũ in ſe eſt A
vt nõ recipiat illuminationẽ : ſicut nec ille q habet oculũ in recta oppoſitione ad ſolẽ: etſi aliud at-
tendat itermediũ.& ideo nec deꝰ debet ei ſubtrahere lumẽ ſuũ:ſicut nec ſol illi ſuũ.Nullo ergo mõ
ꝑ veniale charitas amittit̃:ſilr̃ nec diminuit̃,ſicut nec diminuit̃ influxus luminis a ſole in oculũ et-
ſi attẽderet aliud intermediũ:dũmõ illud ſoli in influẽdo nullũ obſtaculũ poneret: ſicut nec poteſt
ponere creatura deo:quia intꝰ eſt. SED quid?nunqd veniale aliqd agit in ꝓiudiciũ charitatis?vti B
ꝙ.agit eñ minuẽdo in actione elicienda vel elicita ex charitate feruorẽ:ne tanto feruore dilectiõis
voluntas poſſit ferri in Deum,quanto ſi veniale non cõmiſiſſet:& ſimiliter minuendo habilitatem
in volũtate ex eius actibus gn̄atam.Sed cum ad actũ dilectiõis duo cõcurrant.ſ.liberũ arbitriũ eli-
ciẽs,& charitas mouens ipſum:& in actũ inclinãs:quę ſecundũ Aug. ſe habet ad liberũ arbitriũ ſi-
cut ſeſſor ad equũ:quãdo aũt aliqua duo ad vnũ actum cõcurrunt põt eſſe actꝰ impedimentũ vel
ex parte vniꝰ vel ex ꝑte alterius:Dico ergo ꝙ veniale ponit impedimentũ actioni dilectionis: ne in
debitũ feruorem ſecundũ exigẽtiam charitatis eliciatur:nõ ex ꝑte charitatis ipſam in aliquo dimi
nuẽdo:nihil eñ vt dictũ ẽ agere põt circa ipſam ꝑ ſe:ſed ex ꝑte liberi arbitrii tanq̄ inſtrumẽti & or
gani charitatis:& hoc illã inclinationẽ in finẽ quã ei charitas actibꝰ ſuis impreſſit,diminuẽdo,& ſi-
militer actuũ feruorẽ remittẽdo.Et licet charitas itegra maneat: liberũ tamẽ arbitriũ reſpectu actꝰ
diligẽdi continue tepeſcit:vt in fine fere intãtũ frigeſcat q̄ſi charitate omnino careret: & ꝑ hoc ꝓ-
nus ſit ad cõmittẽdũ mortale:& ſit ĩ tali ſtatu aliquãdo vt neceſſe ſit ꝙ aut cum adiutorio charita
tis teporẽ excutiat:qđ ſemꝑ aſſiſtẽte charitate ĩ ſua poteſtate ẽ:aut ꝙ diu ſtare nõ poſſit,& ĩ morta
le peccatũ nõ cadat:ſicut neq; exiſtẽs in mortali: qa charitas eſt ſibi quodãmõ acſi nõ eſſet oĩno.&
ꝑ hunc modũ diſponit veniale ad mortale:& per hoc ad charitatis corruptionẽ abſq; oĩni diminu-
tiõe eiꝰ ꝓcedẽte. Charitas igit̃ nec a veniali nec a mortali oĩno diminui põt,neq; potẽtialiter neq;
cũ effectu.Si ergo ſit diminuibilis cũ effectu & ad eiꝰ diminutionẽ nec effectiue nec meritorie aliqđ
agit pc̄tm̄:vt dictũ eſt:& ꝓter deũ nõ eſt aliqđ aliud agẽs ad hoc niſi peccatũ:oportet igit̃ ꝙ fiat di-
minutio grãæ ſi fiat deo agente oĩno,nec rõnem nec occaſionẽ hoc faciendi accipiendo ab alio:vt ab
illo deordinatũ in culpa ordinet̃ in poena vel aliqd hmõi.Sic aũt non agit aliqd niſi ex propoſito &
abſoluta voluntate:q̄liter nõ põt agere aliquẽ defectũ etiã poenalẽ:vt habitũ eſt ſupra.Dico igit̃ ꝙ
deo agente eſt charitas:& nõ põt diminui.Vt ſic q̄q̄ ex ꝑte ſua in ſe diminuibilis ſit cõtinue eaſdẽ
ꝑtes auferendo quę adiectę erant ꝑ augmentũ:nullo tñ mõ diminuibilis eſt cũ effectu niſi a Deo,&
hoc de potẽtia eius abſoluta ſolũ:q̄liter poſſet oẽm creaturã in nihilũ redigere:& ſcđm hoc.ſ.quẽad
modũ Phũs poſuit cælũ incorruptibile:quia nõ erat virtus corruptiua ipſius:vt dictũ eſt in ꝓcedẽ
ti q̄ſtione:excepto ꝙ ſicut poſuit cælũ carere principio corruptiuo,ſic poſuit ipſum carere potẽtia
corruptiõis receptiua.Nos aũt in charitate ponimus potẽtiã ad recipiendũ diminutionẽ ex diuina
potẽtia abſoluta.Vnde ponimus charitatẽ non eſſe diminuibilẽ ꝑ eundẽ modum quo Plato poſuit
mundũ icorruptibilẽ:& hoc qa licet ſecũdũ ipm̄ ĩ ſe eſſet in potẽtia ad corruptionẽ:ſcđm illud Dii
deorũ &c.nõ tñ erat agẽs eiꝰ corruptionẽ:qa deꝰ licet potuit tñ nõ voluit:& ſcđm ipm̄ & ſcđm ve
ritatẽ:qa vt dicit,qđ bona rõne cõpactũ ẽ,diſſolui velle nõ eſt Dei:aliꝰ aũt ab ip̄o nullo mõ potuit
Ad argu. in oppoſitũ. AD arg.in oppoſitũ ꝙ cupiditas poteſt diminui:diſtinguẽdũ eſt de fomite qui eſt origo cupidi C
tatis:& de charitate ꝙ duplr̃ pn̄t cõſiderari.Vno mõ ſcđm id qđ ſunt & ſecundum ſuã eſſentiam
in ſe:modo quo fomiti vel morbidæ diſpoſitioni carnis poteſt attribui eſſentia.Alio modo in ſuo
effectu duplici:quorum vnus eſt pronitas in volũtate:& inclinatio eius in fines ad quos ſunt:alius
feruor in actiones quibus in fines ſuos tendunt.Pronitas vero illa & inclinatio duplex eſt:natura
lis & eſſentialis ex ipſa ſubſtãtia charitatis aut fomitis:& accidẽtalis ex actibus elicitis ex charitate
& fomite per aſſuetudinem derelicta in voluntate.Et ſic quatuor modis fomitem conſiderando:
Primo ſcilicet ſecundum ſuam eſſentiam.Secundo in eſſentiali inclinatione quam facit in volunta
te:Tertio in accidẽtali inclinatione quam facit in eodem:Quarto in feruore ſuæ actionis:ſimiliter

eiſdē quatuor modis cōſiderando charitatē, Dicendum eſt ꝙ ſi loquamur de concupiſcentia vt eſt in radice ſua:ſcilicet in eſſentia fomitis:ſic non diminuiť per charitatem ſicut nec ecōuerſo: ꝗa eſt extra ſubſtantiam aiæ latens in carne originaliter,ex qua p cōiunctionē cū ipſa cōtraxit originale manente fomite in carne in pœnā,oīno eodē nō diminuto in eſſentia ſicut prius. Quo impediēte charitas in vita iſta pfici non pōt in ſuo actu etſi in infinitū augmentet ſecundū ſubſtantiā:vt dictū ē ſupra.& hoc ꝗa in eſſentiā fomitis vt ē in carne tanꝗ in radice nihil agit oīno ipm̄ diminuendo.Nō eſt eñ qđ ipm̄ diminuere poſſit queādmodū nec charitatē,niſi ſolus deus:q ſolus pōt oīno ipm̄ auferre:ſicut & faciet in glorioſa reſurrectiōe.& hoc operante meritorie charitate:ſicut fomes meritorie operať corruptionē charitatis:vt dictū eſt. Si loquamur de cōcupiſcentia vt conſiſtit in eſſentiali & naturali inclinatione quā facit in volūtate,ſic dico vt pri⁹ ꝙ nō diminuiť per charitatē immo ſemp manet æqlis:ſicut & fomes in ſua eſſentia.eſt eñ fomes vt pondus annexū voluntati: quod neceſſario ſecūdū ſuā menſurā & modū quātitatis ſuę trahit ſemp & æqualiter quātum eſt ex ſe,voluntatis affectionē deorſum aggrauādo eā ne poſſit pfecta dilectione eleuari.Iuxta illud prouerbi.ix.Corpus qđ corrūpitur aggrauat animā. Corp⁹ qđ corrūpitur.i.habēs morbidā diſpoſitionem fomitis ꝙ neceſſe eſt corrumpi ipſum.Et eſt ſimile ſi alis auis eſſet lapillus annexus,quantumcunꝗ virtus alarū augmētareť & pēnæ ſimiliter vt facilius ſemp & plus poſſet aſcēdere, etſi in infinitū augmētareť, nunꝗ pōdus in ſe nec inclinatio & tractus ei⁹ deorſum diminuereť:qn ceſſante actu pēnarū pondus ſemp deorſum traheret: dicēte Aug.i.Retract.cap.vii. Ardor charitatis tā magnus vt vitia cūcta cōſumat in hac vita naſci & creſcere pōt:pficere vero pꝑter qđ naſcitur,vt nullū inſit oīno vitiū non conſequenter hoc pōt. Reuera tantus pōt eſſe in hac vita vt conſumat cuncta vitia actualia ꝙ ſunt in voluntate ex inclinatione fomitis exorta . Qꝫ tñ ſic cōſumat vt nō ſit in radice fomitis,& inquātū in ſe eſt qñꝗ inſurgat,oīno cōſumere non pōt in hac vita.Et econtra charitas eſt penna ſpiritualis voluntatē eleuās ſurſum ſecundū mēſurā & modū ſuæ quātitatꝭ & hoc ſemp & ęqualiter ꝗdiu eſt,quātū eſt de ſe:& ſecundū diſpoſitionē illā quā ſic ex ſeipſa imprimit,nunꝗ diminuiť:ſicut neꝗ in ſua ſubſtantia.Si vero loquamur de concupiſcentia vt cōſiſtit in inclinatiōe dicta accidētali quā cauſant in volūtate actus peccati & charitatis:ſic dico ꝙ diminuiť cupiditas p charitatē:& hoc pręter illū modū ſupradictū:quo diminuiť negatiue ne poſſit in actū inſurgere.Et ecōuerſo charitas quo ad iſtā iclinationē in volūtate derelictā ex actib⁹ elicitis ex charitate diminuiť p actus veniales.Et conſimiliter ſi loquamur de cōcupiſcētia vt cōſiſtit in ipſo feruore actus,ipſa diminuiť per act⁹ charitatis:& ecōtra actus charitatꝭ p pctā venialia.Et ſecūdū hoc exponēdę ſunt auctoritates:ſiquę exprimūt charitatē poſſe diminui:vt ſuper illđ primę Theſſ.vlt. Deus pacis ſanctificet vos &c. dicit Gloſſ.Gratia ſpiritus ſancti ꝙ data eſt nobis in baptiſmo,ſeruetur integra & incorrupta:ne vitio nr̄o & immūditia corrūpať:vel minuať:vel fugeť. Nā dum

D agit homo ꝙ odit ſpūs ſanctus:recedit ab eo gratia eius penitus vľ diminuiť. AD aliud qđ inducitur in ſoluēdo ꝙ ſi magna cupiditas corrūpit,parua diminuit:quia ſunt eiuſdē gn̄is:Dicendū ꝙ nō eſt verū in gn̄e moris vbi actiōes diſtinguunť a fine.Cupiditas eñ venialis nō diuertit a fine ſicut facit moralis.Et ideo peccās venialiter nō facit quātū eſt de ſe aliqđ p qđ nō ſit luminis gratię ſuſceptiuus vt pri⁹ habitū ē:ſicut facit peccās mortaliter. Et ideo cū nihil agāt pctā cōtra gratiā nō merēdo: & de⁹ nō punit niſi ſecūdū ꝙ ex ſe mereť:nec ſubtrahit aliqđ ab eo niſi ꝗa inſuſceptibilē ſe facit:vt dictū ē: iō etſi mortale merēdo corrūpat,nō tñ veniale diminuit. PER idē patet ad aliud quo diciť ꝙ homo p vēiale pcī a Deo auertiť.Dicēdū ꝙ falſū ē ꝗa nō ē hōis cōuerſio ad Deū niſi p volūtatꝭ itētionē.& hāc vēiale nō obliquat ſed tm̄ remittit vt minus amet:vt dictū ē.& ſicut ibi dicit auctoritas Aug. Ad aliud:ꝙ tūc de⁹ ęqliter diligeret peccātē venialiter & nō peccātē:Dicendū ꝙ dilectio dei nō ē affectio i ipo:ſed effectū amoris notat i iuſtis pręmiū pparādo.Vñ ꝗa eēntiale pręmiū ęqle pparat de⁹ vni & alteri ꝗſi amore eſſentiali æqliter amat vtrūꝗ:Quia vero peccāti pœnā tēporalē ſeruat i purgatorio vel in pn̄ti:alteri nō:in hoc ꝗſi amore accidētali vnū magis ꝙ alterū amat. Ad vltimū ꝙ veniale diminuit feruorē,qui ſemper pportionatur habitui,igiť diminuit habitū: Dicēdū ſecūdū pdicta ꝙ in bono opere cōcurrunt liberū arbitrium & charitas:ita ꝙ actus nō neceſſario ſequitur quantitatē charitatis in feruore:ſed etiā diſpoſitionē voluntatis.Propter quod quia per venialia voluntas fit indiſpoſita:vt dictum eſt:ideo non neceſſario ſequitur feruor habitus quantitatem.Nō enim ſequitur actus diſpoſitionem habitus niſi pro quanto ab ipſo dependet.& ideo ſi ex ſolo habitu dependeret,quantitatem eius in feruore conſequeretur:quemadmodum feruor in calefaciendo quantitatem caloris,vt procedit obiectio.

Ad aliud.

Ad aliud.

Ad aliud.

Ad vltimū.

Quę. xxiiii. CIrca tertium arguitur:ꝙ non ſit neceſſe pœnitentē reſurgere in ęquali vel maio-
Arg. princ. ri charitate,qa innocēs magis eſt diſpoſitus ad charitatis ſuſceptionē ꝗ peccator
Sed innocēs recipiēdo gratiā ĩ innocētia ſua,nō neceſſario tātā accipit aut ęqualē
In oppoſitū. illi quā ille amiſit:ergo &c. In cōtrariū eſt Ambr. q dicit ꝙ ꝑ pœnitētiā oīa re
Reſolutio.q. parant. CVM quęſtio iſta gñaliter ſit ꝓpoſita de quātitate charitatis in reſurgē
te ſecundū magis & minus vel ęquale,quę dicit cōpationē,& non exprimit ad cu
ius charitatē cōparatio fiat:an ad ipſiꝰ reſurgētis quā cadēdo amiſit:aut quā pri-
mo iuſtificatus accepit:an ad charitatē alteriꝰ ſimiliter reſurgētis:aut gratiā iuſtificationis primo
recipiētis:& de omniū iſtorū gratia cōpatio poſſit intelligi:multiplex ergo valde q̃ſtio ē,& multos ſi E
nus habet. EXplicantes ergo eā per partes,dicimus:ꝙ ſi intelligat compatio ad charitatem alte
rius reſurgentis,tunc eſt quęſtio:vtrum oēs reſurgentes a peccato in ęquali gratia reſurgant:ſiue
vtrū ſit ęqualis gratia pœnitentialis in omnibus.Et dicūt aliqui ꝙ gratia pœnitētialis mēſuratur
ſecundū conatū illius qui eam recipit:& ideo cum poſt peccatū pōt homo multū conari aut parū
& vnꝰ plꝰ ꝗ alter:& Deꝰ quātū in ſe ē paratꝰ eſt gratiā dare ſecūdū ꝙ q̃ſq; paratꝰ ē eā recipere:nec
ei aliqua mēſura charitatis cōferēdę ꝑfigit:oportet dicere ꝙ aliqs poteſt reſurgere in maiori chari
tate vel minori aut ęquali cū altero.Sed cū ille conatꝰ qa eſt in deteſtatiōe peccati & ad gratię ade-
ptionē,& ita ad ſupnaturale bonū,nō poteſt eſſe ſine aliqua gratia ꝑueniente liberū arbitriū:& incli
nāte ipm ad illū motū:& ita ꝑueniens omnē conatū,nec ē data ſcd̃m mēſurā conatus: quia nō dat
regulariter gratia ꝑueniēs ſcd̃m mēſurā operū ſequētiū:quoniā tūc oēs q maiori gr̃a ex meritis ſuis
habita glorificant,maiori gr̃a ꝑuenirent: qd̄ nō ponit:ſi ergo illa gr̃a ſit gratum faciēs & iuſtificās
non eſt verum ꝙ datur ſecūdū menſuram conatus.Si vero ſit gratia gratis data ꝑueniens iuſtifica
tionē,& liberi arb.conatū:oportet ergo ꝙ ipſa ex ſe ſine oīm liberi arbitrii coopatiōe liberū arbit.icli
net & trahat aut impellat in peccati deteſtationē & gratiæ appetitū ſuo prīo impulſu,vt liberū ar-
bitriū nō moueat niſi motū.Cui impulſui primo ſi liberū arbitriū non reſiſtit:q̃ro vtrū ſtatim an-
teq̃ aliud coagat,datur gratia iuſtificans,aut nō: ſed expectatur eius coactio ſeu coopatio:quæ di-
citur conatꝰ. Si primo mō,ergo vt priꝰ nō dat illa gratia ſecūdū aliquā conatꝰ menſurā.Si ſecūdo
modo: ſicut ergo ꝙ reſiſtenti illi impulſui nō data eſt gratia iuſtificans,hoc eſt ſuo merito rebelli-
onis:ſic ꝙ iſti datur hoc non ſolū eſt qa nō demeret eā ſolū in hoc ꝙ nō rebellat: ſed quia eā meret
in eo ꝙ conatur.merito ergo quodāmodo habet iuſtificatio ſicut & reprobatio.Sed dicetur ꝙ ve-
rum eſt:ſed illud ē meritū cōgrui nō cōdigni: qa nō eſt ex gratia gratificāte. Contra qd̄ nō mul
tū initi volo:ſed minꝰ in hoc miſericordię & largitati dei dari puto:qa videt ꝙ ſancti,maxīe Aug.
in libris cōtra Pelagianos,vident ſentire ꝙ etiā gr̃a iuſtificās oēm motū ex electiōe liberi arbitrii ꝑ
uenientē ꝑueniat.De quo etſi nihil definirēt:tamē ratio naturalis dat ꝙ plus deo dat:& minus libe
ro arbitrio in iuſtificatione:ponendo ꝙ ſtatim libero arbitrio a gratia prima impulſo & nō rebellan
ti gratia detur iuſtificans:vt ipſum nō rebellare motui ꝑceptibili gratiæ ſit meritum & diſpoſitio
congrui:& nō negatiue quantū eſt ex parte liberi arbitrii:ꝗ ꝙ non detur niſi poſt impulſum conā
ti:vt hoc ſit meritū & diſpoſitio poſitiue ex parte liberi arbitrii ad ſuſcipiendum gratiā iuſtifican-
tem.Nūc autem ita eſt ꝙ deo ſempattribuere debemus qd̄ eſt dignius & glorioſius & magis atte
ſtatiuū ſuę bonitatis & liberalitatis:ſi ſit ęque poſſibile. In propoſito autem nihil apparet impoſſi F
bile etiā ex pte liberi arbitrii: quī deus inclinato ꝑ gratiā gratis datā ad bonū ſupnaturale & in pec
cati deteſtationē ſupnaturalē gratiā iuſtificantē dare poſſit:dū tamen motui non reſiſtat:& nōdū co
netur vel cooperet. qd̄ mihi videtur magis ſentiendū. Nihil tamē ſup hoc definiēdo dico:vt ſic in
prima iuſtificatione deus non iuſtificat te ſine te non rebellante:licet iuſtificet te ſine te cooperan-
te:vt cooperatores dei ſimus ſolūmodo gratiæ iuſtificantis augmentum merēdo:vt ſic licet men-
ſuram charitatis iuſtificantis ponamus pręfigi a deo non niſi ſecundū libitū ſuę voluntatis:quātū
tamē eſt ex parte liberi arbitrii recipiētis : eius diſpoſitioni quodā mō cōmenſurari habet.qd̄ enim
recipitur in aliquo quātū eſt ex parte eius,recipitur per modū recipientis:cū diſpoſitio in non reſiſtē
do ſit negatiua,& in pura negatione non cadit magis & minus. immo quicūq; penitus nō reſiſtūt
vnus non magis nō reſiſtit ꝗ alter:ſed oēs ęqualiter:licet reſiſtere recipiat magis & minus:qa ſit ꝑ
aliqd poſitiue.Ideo puto nō definiēdo,ꝙ gratia prima iuſtificās inquātū iuſtificās,quātū eſt ex par-
te liberi arbitrii ęqualiter oībus dat:& ꝙ ſic oīs reſurgēs inquātū reſurgens eſt,in ęqualitate chari
tatis reſurgit. SI vero itelligat compatio ad charitatē recipiētis primo iuſtificationē a peccato ori
ginali tantū in paruulis,ibi nō requirit gratia ꝑueniēs ad aliquo mō inclinandū liberū arbitriū:cu-
ius inclinationi poterit fieri rebellio:neq; pręparatio aliqua poſitiua in actu liberi arbitrii: vt in ad

ultis:ſed ſolum requiritur ꝙ non ponatur obiex.ſ.motus aliquis in peccatum mortale contrarius
gratiæ.& ſic iſta diſpoſitio negatiua eſt. Propter qđ puto eadem ratione qua prius, ꝙ omnis talis
gratia æqualis cōferť oibus innocētibus:ſed alia eſt ratio huius negationis in nō ponendo obiicē:&
alia illius in nō rebellando. Iſta eñ eſt negatio ꝓceſſus in malis. Illa eſt negatio pugnæ cōtra bonū
Et pertinet iſta ad cōcupiſcibilē & cōuerſionē ad bonū vt nūc.Illa vero ad iraſcibilē & auerſionē a
bono ſimplr̄.Cum ergo quāto peius eſt impugnare bonū ſimplr̄ q̄ cōcupiſcere bonū vt nūc, inquā
tum rō formalis peccati magis cōſiſtit in auerſiōe a bono ſimpliciter q̄ in cōuerſione ad bonum vt
nūc:nō eñ mala eſt cōuerſio niſi ga mala eſt auerſio:tanto ecōtra melior eſt impugnationis nega-
tio q̄ cōcupiſcentię.& melior diſpoſitio ad gratiā maiorem diſponit ſuſcipiēdā:ideo puto ſimiliter
non definiendo vt prius,ꝙ maior eſt gr̄a iuſtificationis q̄ dať quibuſcūq; reſurgentibus de peccato
actuali mortali q̄ q̄ dať innocentibus purgatis a ſolo originali.Nō reſtat ergo niſi compatio ad cha
ritatē quā cadēdo amiſit:de q̄(vt puto)principaliter intelligēda eſt q̄ſtio:an ſcilicet ſi cadēs habue
rit gratiā puta ad mēſurā denarii nūeri quā peccādo amittit:cū reſurgit i eadē menſura gratiā iu
ſtificantē recipiat:an in maiori puta in duodenario nūero:aut minori puta in octonario vel mino-
ri. ET eſt hic aduertendū ꝙ alia quæſtio ꝓcedit:immo duę aliæ.Vna:vtrū mortificata opera per
G mortale reuiuiſcūt in reſurgente. Et conceſſo ꝙ ſic: ſicut cōiter ponitur:alia:vtrū charitas ex qua
præceſſit rep̄atur in charitate illa qua iuſtificať reſurgens: an diuina diſpoſitione reſeruatur con-
ferēda in augmēto charitatis qđ fiet in glorificatione.Si primo mō:tūc qlibeť in maiori reſurgit.Si
ſecūdo mō:tūc nō reſurgit niſi i minori ſi poſt primā gr̄am ꝑ bona opera aliqđ augmētū gratię me
ruiſſet. AD primū de inocēte, patet ꝙ non ꝓcedit obiectio niſi de ſecūda cōpatione.Et qđ arguiť
ꝙ nō eſt minus diſpoſitus ad gratiā q̄ peccator:Dicendū ꝙ verū eſt quantū eſt de ratione peccati
originalis in innocente:& actualis in alio:ga actuale mortale magis deordinat volūtatē q̄ originale.
H Sed iſto mō neuter diſponiť ad gratiā:ſed magis ad perpetuā carentiā eius. QVantū vero eſt de
rōne negationis,q̄ ſi in innocēte nō poniť obiex:in alio nō eſt gratiæ impugnatio: magis diſponiť
peccator ad gratiā vt dictū eſt. Ad Ambroſiū qui dicit ꝙ pœnitētia optima res eſt:q̄ oēs defe-
ctus reuocat ad ꝑfectū: Dicēdū ꝙ planū eſt dictū eius ponēdo ꝙ deus in gratia iuſtificāte ſtatim re
ſtituit gratiā prius amiſſam,qđ certius eſſe puto. Ponēdo vero cōtrariū:dicēdū ꝙ etſi nō reſtituit
ſtatim i actu,reſtituit tñ in diuino ꝓpoſito:nō ex pte dei ſcđm ſe:ga in ipſo nihil inouať:ſed vt ꝓ-
poſitū dei reſpicit liberū arbitrium cui in futuro vt dictū eſt illa gratia eſt reſtituenda.Quomodo
aūt in p̄nti pœnitētia alios defectus reducit ad ꝑfectū:nihil ad propoſitum.

SEquunť q̄ſita circa hois opationes.Et erāt q̄dā ex pte intellect⁹: q̄dā vero ex pte Queſt. xxv.
voluntatis.Ex pte intellect⁹ erāt duo.Primū:vtrū intellectus noſter i actiōe for Quæ. xxvi.
mādi verbū ſuū ſe habeat actiue vel paſſiue.Scđm:vtrū intellect⁹ de re ſibi præ
ſente formet verbū. CIRca primū arguiť ꝙ intellectus ad formationē verbi ſe Arg. princ.
habeat paſſiue:qm̄ intellect⁹ reſpectu verbi noſtri ſe habet vt perfectibile ab ipſo.
ꝑfectibile aūt paſſiue ſe habet ad ſuā ꝑfectionē.ergo &c. Qꝫ aūt actiue,arguiť In oppoſitū.
qm̄ intellect⁹ dei ad verbū ſuū ſe habet actiue: format eñ deus pater i intellectu Reſolutio.q.
ſuo verbū gn̄ando:cui verbū nr̄m debet cōformari. HIC recurrēdū eſt ad q̄dā determiata in q̄rta
I diſputatiōe nr̄a de Quolibet i q̄dā q̄ſtione de verbo nr̄o itelligēdo,& in q̄dā alia q̄ſtione de poſſibi
litate intelligēdi intellect⁹ nr̄i cōiuncti: & in duab⁹ q̄ſtionibus ꝓcedētibus de notitia angelorū.Di-
ctū eſt.n.in aliis q̄ſtionibus ſparſim,ꝙ intellect⁹ nr̄ ex ſe nudus eſt ſicut tabula cōplanata:q nihil no
uit aut itelligit ab initio niſi ope intellect⁹ agētis:q irradicādo ſup phantaſmata ſp̄ialiter,ſicut lux
materialis ſup colores,dat eis rōnē vl̄is:& mouent itellectū poſſibilē ſimplici itelligētia:in q̄ intelle
ctus nr̄ pure paſſiuus ē & vl̄e actiuū.Per hoc.n.ꝙ i eadē ſub̄a aię ſunt phātaſticū & intellectiuū idē
qđ vt ſingulare ē ob̄m imaginatiuę & tāq̄ cognitū i ea:idē vt vl̄e eſt ob̄m itelligētię,& ſimplr̄ vt co
gnitū i ea.& vt p̄ns ē ſimplr̄ ē i ipo quodā mō vt i memoria itellectuali.vt aūt imutat ipm̄ ad actū
itelligēdi,ē i ipo vt i itelligētia actualit cognoſcēte:cui⁹ notitia termiať ad ob̄m. Vñ verbū pōt ap
pellari ipm̄ ob̄m vt ē i actuali notitia,cōceptū de ſeipo vt ē i hituali notitia prius exn̄s i memoria:
vt ſic fit notitia de notitia.Vel pōt verbū appellari ipe act⁹ vt ē iformat⁹ obiecto ſiue iformatū cōpo
ſitū ex actu itelligēdi & obiecto vt ē intellect⁹ ſcđm ipm̄ i actuali itelligētia cōcepta de habituali itel
ligentia ſuipi⁹ vt eſt i memoria.vl̄ pōt appellari verbū tota actualis intelligētia,vt cōtinet ipm̄ itel
lectū & actū itelligēdi:& ipm̄ ob̄m iformās actū:& ꝑ actū iformās itellectū qđ cōceptū ē a tota mēo-
ria vt cōtinet ſub̄am itellect⁹ i hituali notitia cōtinēte ipm̄ ob̄m:vt ſic fit ꝓcedēs itelligētia de itelli
gētia. EX q̄ pꝫ ꝙ reſpectu tal' verbi itellect⁹ nr̄ ſiue ſe hēat ex pte mēorię ſiue ex pte itelligentię oino
K paſſiu⁹ ē.Et inquātū itellectus habet rationem memorię cōtinētis obiectū:& verbum illud ſic mo

uens intelligentiam vt ipſa poſt cõpletam formationẽ huius verbi incipiat quaſi fodere acumine
naturali & diſcutere in vnoquoq; quid ſit,& cui & propter quid inſit,componendo & diuidendo
& ratiocinando,& per hoc format in ſe verbum incõplexum de eo quod quid eſt ſecundũ ſe vel cõ-
plexũ,applicãdo quod quid eſt ei cuius eſt,vel quod ineſt ei cui ineſt:terminãdo quæſtionẽ propter
quid eſt reſpectu ipſius verbi concepti in intellectu conferente & diuidente & cõponente,vt noti-
tia in actuali intelligentia ipſa memoria actiue ſe habet:vt ſic ſit notitia in intelligẽtia generata de
notitia in memoria.& reſpectu huius verbi intellectus,vt eſt diſcurrens,actiuus eſt : licet paſſiuus
ſit vt cõcipiens eſt ipſum.Et poteſt illud verbum diſtingui tripliciter ſicut verbum præcedens,vt
patet intuenti. SED nondum in hoc cõſiſtit perfecta ratio verbi:immo per hoc ꝙ intellectus fre
quẽter actu ſuo intelligẽdi concipit tale verbũ,generatꝰ in ipſo habitꝰ ſciẽtialis: ꝑ quẽ iclinatꝰ vt de
facili & expedite huiuſmodi verbũ cõplexũ iã dictũ cõcipiat,qquidẽ in itellectu cõſiſtit vt in memo
ria.Ita ꝙ memoria intellectualis nihil aliud ſit ꝓprie dicta q̃ intellectus poſſibilis vt eſt cõtentiuus
habitus ſcientialis:qui virtute eſt omnia ſcibilia: dicente Aug.xiiii.de trinitate cap.vi.Multarum
diſciplinarum peritus ea quæ nouit eius memoria continentur.Nec eſt inde aliquid in conſpectu
mentis eius niſi bene cogitat.Cętera in arcana quadam notitia ſunt recondita quę memoria nun
cupatur:vnde formantur cogitantis obtutus.Cumq; ex huiuſmodi habitu vt eſt in intellectu me-
moria formatur actualis intelligentia de eis de quibus prius actualiter non cogitauit,tunc concipi
tur verbum in nobis tanq̃ notitia actualis de habituali: ſed non fit in nobis niſi aſſiſtente ſimplici-
um intelligẽtia formata ex vniuerſali exiſtẽte in phãtaſmate.Quod contingit ex intellectus noſtri
materialitate:cui non ſunt nata repræſentari vniuerſalia obiecta ex habitu ſcientiali:ſicut angelo
propter eius maiorem abſtractionem:ſicut habitũ eſt ſupra. Vt ſecundum hoc memoria intelle-
ctualis,ſiue in homine,ſiue in angelo,non ſit contentiua ſpecierũ impreſſarũ:ſicut eſt memoria ſen
ſitiua:ſed tantũmodo habituũ ſcientialiũ qui angelo ſufficiunt ad actum intelligendi oĩa abſq; ſpe
ciebus:homini aũt non abſq; ſpeciebus:non quas habet in ſe intellectus:ſed in vi ſenſitiua.Ita ꝙ in-
tellectus noſter põt ſine habitu intelligere:ſed nõ ſine phantaſmate.Et ſic verbũ nõ formatur in no
ſtra intelligẽtia ex habitu ſciẽtiali niſi aſſiſtente ſimpliciũ intelligentia ex phantaſmatibus cõcepta
DE modo autẽ formationis huius verbi ſciendũ:ꝙ quę latent in memoria,quandoq; nõ niſi poſt L
cogitationis diſcurſum occurrunt vt eis formetꝰ intelligentia & certa ſcientia:ita ꝙ cũ anteq̃ occur
rãt quãdoq; de eis an ipſa ſint dubitamus:tũc vt dicit Aug.xv.de trinitate cap.xv.nõ eſt verbum
de re de qua dubitamus:ſed de ipſa dubitatione verbũ eſt. q̃uis eñ nõ nouimus an verũ ſit vñ du
bitamus,tñ dubitare nos nouimus:ac ꝑ hoc cũ hoc dicimꝰ verbũ,verũ eſt:qñ qđ nouimus dicimꝰ
& mentiri poſſumus.qđ cũ facimus vtiq; volentes & ſcientes,falſum verbũ habemus:vbi verbũ ve
rum eſt mentiri nos.hoc eñ ſcimus.Multa etiã dicimus quę neſcimus. Nec dubitãtes ea dicimus:
ſed vera eſſe arbitrãtes:quę ſi forte vera ſunt,in ipſis rebus de quibus loquimur nõ in verbo noſtro
vera ſunt.Falſum eſt ergo iſto modo verbũ cũ fallimur.Sed qa vt dicit ibidẽ,verbũ verũ nõ eſt ni-
ſi qđ de re q̃ ſcitur gignitꝰ, cũ formabile qddã mẽtis noſtrę nõdũ formatũ hac atq; illac volubili q̃-
dam motione iactamus:cum a nobis nunc hoc nunc illud ſicut inuentum fuerit vel occurrerit co
gitatꝰ,tunc illud fit verum verbũ:qñ ad id qđ ſcimus ꝑuenerit:atq; inde formatꝰ eius omnimodã ſi
militudinẽ capiẽs: vt quõ res q̃cunq; ſcitur ſic & cogitetꝰ.i.ſine voce ſine cogitatiõe vocis in corde
dicatur. Verbũ aũt iſtud noſtrũ de noſtra ſciẽtia genitũ,nec cõcipitꝰ cũ dubitamus:nec cũ fallimur
nec cũ mẽtimur: nec cũ volubili cogitatiõe diſcurrimus:ſed cũ cõpleto diſcurſu in inſtãti in id qđ
quęrimus tanq̃ vere cõcluſum incidimus,& actualiter cognoſcimus in itelligentia:quẽadmodũ eſt
latẽter i memoria:& exiſtit i rerũ natura.Et põt tripliciter diſtingui:ſicut & verba pſentia.Sed mi-
nus ꝑfecte dicitꝰ verbũ ipm obiectũ cõceptũ:pfecte vero vt eſt iformatiuũ actus: pfectiꝰ aũt ipe actꝰ
informatus:ſcđm ꝙ dicit Aug.cap.xvi.Cogitatio noſtra ꝑueniẽs ad id qđ ſcimus:atq; inde forma
ta verbũ verũ eſt.Qđ vt dicit cap.xiiii.nõ habet ſonũ neq; cogitationẽ ſoni:ſed eius rei q̃ intꝰ lucet
cui magis verbi nomẽ cõpetit:quaſi qđ vidẽdo intꝰ dicitꝰ:& ideo nullius linguæ.Atq; ita ĩde vtrũ
q; ſimile eſt illi verbo dei:qm̃ ſic & de noſtra ſcientia naſcitꝰ quẽadmodũ illud de ſcientia dei patris
natũ eſt:niſi ꝙ verbũ dei ſine cogitatione iformi debet itelligi vt forma ſimplex nõ habẽs aliud for-
mabile qđ poſſit eſſe informe:qđ contingit de verbo noſtro: vt dicit cap.xvi. ET eſt aduertendũ M
ꝙ q̃uis vt dictũ eſt verbũ perfectius dicat Aug.formatã cogitationẽ:tñ ſi pfectiſſime loq̃mur de ver
bo,nõ dicitꝰ niſi ipa itelligẽtia tali cogitatiõe iformata illđ cuiꝰ tota memoria ẽ parẽs:& ambo ſeqꝰ
in tota volũtate amor vtrũq; cõnectẽs:vt ſicut eſt trinitas perſonarũ actualiũ parẽtis verbi & amo-
ris i vnitate ſubſtãtię diuinæ: ſic eſt trinitas pſonarum iformatarum in vnitate ſubſtantiæ animæ

ſecũdũ ꝙ dicit ca.xx. Quantum valuimus aũt monuimus eos q ratioñe poſcunt vt ꝑ intellectualẽ
creaturã velut ꝑ ſpeculum cernerent trinũ deũ in noſtra memoria, intelligẽtia, volũtate. Et ſequiẽ
cap.xxi. Memorię tribuẽs oẽ qđ ſcimus, etſi nõ iñ cogitemꝰ. Intelligẽtię vero ꝓprio mõ quãdã cogita
tiõis iformationem. Cogitãdo eñ qđ verũ iuenimꝰ, hoc magĺ itelligere dicimꝰ. Et hoc gđe i mẽoria
rurſus relinqmꝰ: ſed illa eſt obſtruſior profunditas noſtræ memoriæ. Vnde etiam hoc primum cũ
cogitaremus inuenimus & gigniẽ intimũ verbũ qđ nullius linguę eſt tanq̃ ſcientia de ſcĩa & viſio
de viſione: & intelligẽtia q̃ apparet in cogitatione, de intelligentia q̃ in mẽoria iã fuerat ſed latebat.
Ex quibus multũ clarent ſuperius dicta de notitia angelorꝶ ꝑ habitus non ꝑ ſpecies impreſſas. De q
bus nũq̃ circa vim intellectiuã Augu. facit mẽtionẽ. Sed oẽm notitiã actualis intelligẽtiæ ex habiti
bus ſcientialibus contentis in memoria, non autem ex ſpeciebus aliis ſibi impſſis procedere ponit ĩ
hoc mõ verbi & i ꝓcedẽti: appellando verbũ ipſum obiectum conceptum aut actum ipſo informatũ
inquantum intellectus diſcurſu ſuo illud venatꝰ actiue ſe habet ad ipſum: inquantũ vero ipſo ifor
matur paſſiue: ſicut proceſſit prima obiectio. Appellando aũt verbũ totam actualem intelligẽtiam
vt eſt informata actu intelligendi informato ꝑ obiectũ, et parentem totam memoriã, & amorẽ totã
volũtatẽ: ſecundum ꝙ ſunt ꝓprię partes imaginis: hoc modo intellectus vt eſt informatꝰ habitua-
li notitia veluti parens generans actiuus eſt: & actiue ſe habet ad verbum: non quo ad ſubſtãtiam
potentiæ: ſed quo ad eius actualem informationem: ſecundum ꝙ ꝓceſſit ſecunda obiectio.

CIrca ſcđm arguiẽ ꝙ intellectus de re ſibi pſenti non format verbum aliud ab ipſa Quæſt. xxvi.
qm̃ propterea de deo cum eſt pſens intellectui creato ꝑ eſſentiã, nõ põt formari Ar. ug prin.
aliud verbum q̃ ſit ipſe. CONtra, diuina eſſentia eſt pſens diuino itellectui: & ta In oppoſi.
mẽ de ea format verbũ. DIcẽdũ ſecũdũ iam dicta in ꝓxima q̃ſtione: ꝙ verbum Reſponſio.
N verum de re non eſt niſi vera notitia eius apud intellectum: qua res cognita ſi-
cut eſt in rerũ natura intus obiectiue lucet in ipſa intelligentia. Lucere aũt põt
res obiectiue in ipſa intelligentia cognoſcentis dupliciter: aut ſimplici intelligentia: aut intelligen-
tia collatiua. Secũdo mõ nulla res q̃ſi ex ſe pſens eſt intelligentiæ: qa nihil eſt in rebus niſi ſub ratiõe
icõplexi. Sex qđ ſub rõne aliq̃ cõplexi pſens eſt itelligẽtiæ: hoc ẽ ꝑeiꝰ opatiõnẽ. Ita ꝙ verbũ oẽ intelli
gẽtiæ collatiuę quodãmõ aliud eſt a re de q̃ concipiẽ. Primo modo adhuc diſtinguendũ: quia res in
ſimplici intelligentia põt lucere aut in ea forma & natura quã gerit in ſua eſſentia: qua eſt illud qđ
eſt: & qua cõſiſtit in ſua exiſtẽtia: quẽadmodũ videt oculus colorẽ in pariete: aut in eius effigie: quẽ
admodũ ouis imaginaẽ lupũ in generali quadã eius effigie, vt determinata nõ ad hanc materiam
ſicut videt eum viſu: ſed ad rõnẽ ſitus & vbi: a qbus abſtrahit intellectus effigiẽ ꝑ quã oẽm lupũ co
gnoſcit cũ ei occurrit. Primo modo intellectus noſter nihil in mundo cognoſcit per eſſentiã cogni-
tũ vt eſt in corpore ſecũdũ ſtatũ vitę pſentis: quia non cognoſcit niſi vniuerſale in phãtaſmate vt ob
iectum per ſe & primum: & niſi ex reflexione nõ cognoſcit ſingularia vt in phantaſmate ad modũ
quo i ſecũdo modo pdicto cognoſcũẽ abſentia ab imaginatiua ouis: nõ aũt ad modũ quo cognoſcũ
tur ſenſibilia extra a ſenſu ꝑticulari. Ita ꝙ eſt difficile diſcernere quando ſingularia itelligimus &
quando ea imaginamur. Vnde q̃ ꝓpria phãtaſmata nõ habent ꝑ ſe a priori illa nullo mõ cognoſcit
ſed a poſteriori & ꝑ effectus ſenſibiles: ſicut cognoſcit deũ & ſeipſum: et ea quę modo ꝑ eſſentiã ſuã
ſunt in ipſo. Quare cũ illud qđ de rebus concipit nõ eſt niſi effigies generalis vel ſecũdũ conditiões
ꝑticulares quæ ſunt hic & nunc: vel vt abſtractum ab eis: non aũt id qđ eſt ſecũdũ eſſe particulare
in materia determinata: igiẽ de itellectu noſtro planũ eſt ꝙ nihil ſibi habet pſens ꝑ eſſentiã vt obie
ctũ cognitũ ſcđm modũ quo i ſe exiſtit ſub eẽ ꝑticulari extra. Et ſic qcqd cognoſcit de re ꝑticulari,
nõ cognoſcit niſi i effigie vel ꝑticulari vt exiſtit i phãtaſmate iuxta ſecũdũ modũ pdictũ, alia quodã
mõ a re ipſa. Et ſic de oĩbꝰ q̃ ſunt i rebꝰ format itellectꝰ noſter verbũ aliud ab eis. Intellectꝰ aũt ange-
li ſicut & noſter qñ intelligit ſeparatus vel cõiũctus abſq; adminiculo phãtaſmatis intelligit res ſibi
pſentes ꝑ ipſarum rerum formas & eſſentias. Sed de ipſis rebus aliis a deo duplicẽ habet cognitio-
nẽ. Cognoſcit eñ circa res prĩo aliqđ ſicut eius obiectũ primum & ꝑ ſe cuiuſmodi eſt qditas vniuer-
ſalis cuiuſq; rei. Secũdo cognoſcit aliqđ circa res ſicut eius obiectũ ſecũdariũ: cuiuſmodi eſt forma
rei ſingularis. Prĩo mõ cognoſcit res q̃ pſentes ei nõ ſunt niſi in ſuo vlĩ: ſicut ẽt nũc cognoſcimꝰ res
ĩ ſuo vlĩ: licet vt exiſtẽte i phãtaſmate. Scđo mõ ſunt ei pſentes i ſuis formis ꝓpriis. Prĩo ei mõ res co
gnoſcit i vniuerſali cognoſcẽdo earũ qditates & eẽntias ex inatis habitibꝰ ſecũdũ ꝙ ſupra eſt expo
ſitum in q̃ſtione de notitia angelorũ. Quas nos ꝑ ſtatu pſenti non cognoſcimus, niſi per abſtractio
nem hmõi vniuerſalis a phantaſmatibus: non aũt ꝑ habitus propter materialitatem noſtri intelle-
ctus: inquantum eſt inferioris gradus naturę q̃ ſit itellectus angelicus. Secũdo modo cognoſcit eas

in ſingulari cognoſcendo formas entiū ſingulariū in ratione ſui vl̃is:ĩquātū qđ quid eſt & vl̃e rei vi
det in eius natura particulari in qua eſt idē qđ ip̃a,ſecūdū modū ſupra determinatū.Si ergo loqua
mur de rei ꝑſentia primo modo: ſic oia ſunt ĩtellectui ſeparato ꝑſentia in ſuis qditatibꝰ vl̃ibus etiā
anteꝗ̄ ſint in exiſtentia rerū:& ſicut in illis ſunt ei ꝑſentia,ſic in vl̃i cognoſcit ea in illis.Et quia ip̃m
vl̃e eſſentialiter eſt in ipſo ꝑſens ei vt obiectū cognitū qđ informat eius actū:& tale verbū intellectꝰ
eſt inquātū hmōi:ideo dico ꝙ nec de qditatibꝰ rerū vl̃ibus nec de rebꝰ vt in ipſis ſunt, & cognoſcū
tur in vl̃i,format verbū aliud ab eis niſi quo ad hoc ꝙ actus intelligendi & etiam potētia intellecti-
ua ꝑtinent ad ꝑfectam verbi rationem,vt dictum eſt in ꝑcedenti quæſtione.quæ qa alia ſunt ab ip-
ſis rebus intellectis, de ipſis format aliud verbum ab eis.Loquendo aūt de iſto modo ꝑſentialitatis
nullum ſingulare creaturę eſt ꝑſens ĩtellectui vt obiectū cognitū:quia nullū ſingulare poteſt eſſe eiꝰ
obiectū ꝑ ſe & primo cognitū ab eo:et ideo diſtinguendo rationē vl̃is contra rationē particularis
cū iſto modo cognoſcit,nō cognoſcit ſingulare niſi in ſuo vl̃i.Nō ergo ip̃m cognoſcit niſi in verbo
alio a ſe.Vnde nec etiā ſuā ꝓpriam eſſentiam primo & ꝑ ſe vt obiectum primū & ꝑ ſe ſui intellectꝰ
cognoſcit niſi ĩ vniuerſali.Et ita nō niſi verbū aliud a ſe, ſicut cognoſcit alia a ſe, vt in hoc nulla ſit
differentia in cognoſcendo ſe & cognoſcēdo alia a ſe.Si vero loquamur de rei ꝑſentia ſecūdo modo
ſic omnia ſunt intellectui ſeparato præſentia in eorū ſingulari & ꝓpria eſſentia:ſed ꝑ rationem ſui
vniuerſalis ꝑ ſe obiecti ſui qđ in illis videt:& in illius ratione illa cognoſcit,vt determinatū eſt in q̃
ſtione de locutione angelorū.Et ſic ꝓprias rerū eſſentias et naturas cognoſcit vt ſibi obiectas ꝑ hoc
ꝙ habent in ſe rationem ipſius vl̃is.Et ſicut ſunt ei obiecta,ſic ſunt ei ꝑſentia vt cognoſcenti. Ita ꝙ
inquantū huiuſmōi non format de eis verbū aliud ab eis niſi ratione actus intelligendi & potentię
intellectiuę:inquātū cadit in rōne verbi,vt dictum eſt.Sic eñ intellectꝰ angelicus ꝑ eſſentiam rei ſi
bi ꝑſentem determinaꝛ ad ip̃am intelligendā.Et ſic ſecūdum ꝙ res ſunt in eſſe ſingulari cognitę,in
tellectus de ipſis nō format aliquod verbum re differens ab ipſis.vt in hoc nulla ſit differentia præ
ſentialitatis in formando verbū in quo intelligit ſiue ſeipſum,ſiue illa quæ per exiſtentiā eſſentię ſuę
ſunt extra ipſum. NEC eſt in hoc differentia in cognoſcēdo alia & deum nude ꝑ eſſentiam ſuam O
niſi ꝙ ſingularitas diuinæ eſſentiæ nunꝗ̄ cognoſciꝛ in vl̃i ꝓprio neq; in ſingularitate ſua ſub ratio
ne alicuius vl̃is: quia non habet eā ſicut habent oēs creaturæ,vt alibi expoſuimus.Et ſic ſola diui
na eſſentia ratione ſingularitatis ſuę intellectum proprium & creaturę poteſt mouere.Eſſentia aūt
creaturæ ſecūdū rationem ſingularitatis ſuæ vt ꝑ ſe & primū obiectum nullum intellectum poteſt
Ad argumē. oīno mouere.QVOD ergo arguiꝛ primo de deo:Dicendū ꝙ non eſt ſimile de ipſo & de rebus aliis P
qm̄,vt dictū eſt,ipſe non eſt niſi ſingularitas quædam non habēs rationem vl̃is ſicut habet oīs crea-
tura.ꝓpter qđ aut non intelligitur aut ſua ſingularitas eſt per ſe & primo propria ratio qua intelli
gatur:ita ꝙ ex nullo habitu ſcientiali habet cognoſci.propter qđ intelligēs eum nullo alio verbo cō
cipit eū.Vnde quia verbum complexum,vt dictum eſt,quodāmodo aliud eſt a re de qua formaꝛ cū
deus in ſua nuda eſſentia videtur aut intelligiꝛ:ex tali viſione nullo verbo cōplexo concipi pōt:ſed
tm̄mō ſimplici intelligentia:qua ſimplici intuitu repſentenꝛ ip̃a & qđ in ea intelligiꝛ:licet viſo ver
bo intellectu naturalis intelligentiæ poſſit formare verbū cōplexū de his q̃ videt in diuina eſſentia
ſiue ſint attributa diuinę eſſentię,ſiue alia.Cętera aūt oīa vt oēs creaturę nō niſi ſub ratione vl̃is in
telliguntꝛ in ſua ſingularitate.Et ideo nō ſolū verbū cōplexū poſſunt habere aliud a ſe,ſed incōplexū
quodāmō,vt viſum eſt.Ex quo patet:ꝙ multū alio & alio mō intelligiꝛ diuina eſſentia q̃ creaturæ Q
& ꝙ multo ſimplicior ſit eius cōceptꝰ:ita ꝙ nulliꝰ rei cognitio cōpleꝛ niſi reducaꝛ ad cognitionem
diuinę eſſentię vt in ipſa cognoſcaꝛ:ita etiā ꝙ ꝑfectio intellectualis creaturę q̃ cōſiſtit in ſua opatiōe
intellectuali ꝑfici nō poteſt oīa alia cognoſcēdo in ꝓpriis formis:ſed ſolū ea cognoſcēdo in ſimplici
intuitu diuinę eſſentię:cū.ſ.oēm noſtram ſciētiā vno ſimul intuitu videbimus:ſicut dicit Aug.xv.
de trini.ca.xvi.vt ipſa diuina eſſentia ſit ſeipſa informans actum noſtrū intelligendi:& ꝑ hoc ſit ver
bū cōceptū in nobis,& forma intellectus noſtri in ipſo ꝑ actū intelligēdi expſſa licet non impſſa.Qđ
aūꝗ̄ cōtinget ꝑfecte ei ſimiles eſſe nō poſſumus.ſecūdū ꝙ dicit Auguſt.xv.de trini.ca.xvi.Illud quo
ꝙ fatēdū eſt ꝙ ſimiles ei erimꝰ qn̄ videbimꝰ eū ſicuti eſt:qđ vtiq; qui dixit,hāc ꝓculdubio q̃ nūc eſt
diſſimilitudinem attēdit.& ſubdit dicēs.Tū cū hoc fuerit,formata erit creatura.ſ.potentia intelle-
ctus noſtri & eius actus intelligendi,quę formabilis fuit,vt nihil deſit eiꝰ formæ ad quā ꝑuenire de
beret:ad quā reminiſcendam,videndam,diligendam,vt eam recordetur,eam contempletur,in eam
delectetur debeat homo referre totum ꝙ viuit:vt ſic diuina eſſentia non cognoſcatur niſi ſeipſa ĩ
mediate informante actū conceptus noſtri.Ita ꝙ de ipſa nullum verbum aliud ab ipſa concipimus
niſi quo ad hoc ꝙ actus conceptus noſtri inquantum pertinet ad verbum noſtrū,aliud eſt ab ipſa.

Nullū etiam aliorum ꝑfecte cognoſcit niſi verbo:qđ non ipſum ſed ipſa diuina eſſentia eſt inquātū
R eſt forma actus & intellectꝰ noſtri,vt dictū eſt. AD ſecūdū ꝙ de diuina eſſentia ꝑſente mēti diuinę Ad ſecundū
formatur verbum aliud a ſe quodammodo:Dicendum ꝙ ſecūdū ꝑdicta tūc dicit de re formari ver Argumētū.
bū aliud ab ea qñ obiectū actū intelligendi informans in quo cōcipit,nō eſt penitꝰ id qđ ipſa. & per
hoc dr formare de ea verbū qđ ſit aliud ab ipſa.Quare cū actus intelligendi in deo q nō eſt niſi eēn-
tialis toti trinitati,non informetur niſi ipſa diuina eſſentia,de ipſa in actu intelligendi dei vt eſt for
ma actus intelligēdi nō cōcipit aliud verbū q̄ ſit ipſa.Propter formā aūt argumēti ſciēdū eſt ꝙ ver
bum formari de re aliqua,cōtingit ītelligi dupliciter:vel obiectiue,vel ſubiectiue.Obiectiue format
verbū de re,quia ipſa res eſt forma verbi qđ eſt cōpoſitum ex actu intelligēdi & obiecto vel ex vtro
ꝙ cū potentia intellectiua.Subiectiue format verbū de re quādo res ipa eſt quaſi materia circa quā
intellectus operatur actione ſua verbum producendo.Primo modo diuina eſſentia inquantum ha
bet rationem intellectꝰ ſecūdū rationē noſtri ītellectus quodāmodo rationem quaſi verbi eſſentialis
habet:licet ex hoc ꝓprie nō poſſit dici verbū:eoꝙ verbū in diuinis nō eſt niſi perſonale. Et ī tali ītel
lectu etiā eſt cōſiderare rationē memorię & intelligentiæ:qa ipſa diuina eſſentia inquantū ſibi ſem
per eſt ꝑſens,ſibiipſi eſt memoria ad mouēdū vt intelligat ſeipſam ſuam eſſentiam.Et hoc modo for
mādo verbū intelligimus ꝙ de eo qđ ꝑſens eſt obiectiue intellectui,non format aliud verbū a ſe.Ta
li autē quod ī intellectu diuino modo ꝑdicto habet quaſi rationē verbi eſſentialis,ꝓportionale eſt in
nobis verbū ſimplicis intelligentiæ in concipiendo rerū quiditates vniuerſales:de quibus nō forma
tur verbum aliud ab ipſis. Secundo modo de diuina eſſentia formatur verbū ꝑſonale in diuina in-
telligētia:q̄ eſt dei trinitatis: ſed vt eſt dei patris actu dicēdi ſiue cōceptu dictiuo ꝓducendo perſo-
nam.qđ quidē dicere licet ſit actio intellectualis perſonæ.ſ.patris:nō tñ eſt ipſum intelligere:qa in-
telligere non eſt niſi eſſentiale:dicere vero non niſi ꝑſonale:licet non ſit ſine ītelligere ſubtracto:quē
admodū in nobis cōponere diuidere ratiocinari conferre diſcurrere & hmōi : licet ſint actus ītel-
lectus noſtri:non tñ ꝓprie dicitur eſſe intelligere quædam. Dicitur enim hmōi actio intellectꝰ ꝓ
prie cogitatio quaſi cogitatio quædam eſt ſiue volūtatio,vt dicit Auguſt.xv.de trini.ca.xvi.Intel-
ligere ꝓprie eſt quædam cogitatiōis informatio poſtq̄ ꝑuenerit ad id qđ ſcitur,vt dicit ca.xxi.et ha
bitum eſt ſupra.Vnde ſicut actio cogitationis intellectus noſtri ꝑſupponit,vt patet ex ꝑdictis,actū
intelligendi ſimplicis intelligentiæ:& cogitando negotiat circa ſimplicia intellecta quouſq; perue-
niatur ad id qđ ſcitur:quo peruento de ipſis ſimplicibus cōcipit intellectus verbum cōplexum quo
ſit cogitatio q̄dam formata illo verbo vt eſt obiectū intellectus: quæ cogitatio nō eſt niſi intelligere
illud verbum qđ informat illū actū intelligendi : & in quo exiſtūt & intelligunt ipſa ſimplicia : ſic
actio dicendi patris quaſi ꝑſupponit actum intelligendi a patre ipſam diuinam eſſentiam:& dicen
do quaſi operatur circa ipſam diuinam eſſentiam vt verbū concipiatur de ipſa eſſentia quaſi pụen
to ad id qđ ſcitur.Hoc ergo modo formandi verbū de illo qđ eſt ꝑſens obiectiue intellectui ſecūdū
rem bene formatur verbum quodāmodo aliud a ſe. vnde & tali verbo perſonali in deo proportio-
nale eſt in nobis verbum cōplexum per intelligentiam collatiuā cōceptū:qđ eſt quodāmodo aliud
a rebus ipſis ſimplici intelligentia compꝛhenſis.qđ poſtq̄ conceptum eſt mouet intellectū vt obiectū
cognitum in quo cognoſcunt ipſa ſimplicia:vt in nobis intellectus ſimplicium reſpōdeat ītellectui
eſſentiæ diuinę a patre,quem prę ſupponit dicere.Actus vero cogitandi collatiuus rñdet ei qđ eſt di
cere patris præter hoc ꝙ dicere dei nunq̄ eſt neq; intelligi poteſt aut debet ſicut aliquid informe
S quod tendit ad formationem:ſicut eſt noſtra cogitatio diſcurſiua. Verbum vero conceptum ex
collatione reſpondet verbo patris:& maxime quando verbum noſtrum ex collatione ſimplex eſt vt
ipſum quod quid eſt quod eſt declaratiuum definiti ſicut verbum patris eſſentiæ diuinitatis. Præ
ter hoc ꝙ verbum noſtrū formabile eſt anteq̄ formatum:non ſic verbum dei,dicēte Auguſt.xv.de
trini.ca.xvi. Verbum dei ſine cogitatiōe dei debet intelligi vt forma ipſa ſimplex intelligat nō ali
qd habens formabile qđ etiam eſſe poſſet informe.Vnde de verbo formato in nobis perfecte in pa-
tria in aperta dei viſione vt amplius perfici non poterit,vt dictum eſt ſupra:ita vt fortaſſe ſicut di
cit ibidē Auguſt.non erunt volubiles cogitationes:ſed oēm ſcientiā noſtrā ſimul vno conſpectu vi
debimus,vt ſecundum hoc nulla ſit ibi informis cogitatio ſed tm̄ actu formata : comparādo illud
ad verbum dei cōtinuo dicit.Cū hoc fuerit et ſi hoc fuerit formata erit creatura q̄ formabilis fuit:
vt iam nihil deſit eius formę ad quā peruenire debet.Sed tñ coæquanda non erit eſt illi ſimplicita-
ti vbi non formabile aliqd formatū vel reformatū eſt,ſed forma neq; informis neq; formata.Ex quo
eſt aduertendum:ꝙ cum,vt dictum eſt ſupra,perfectiſſima ratio verbi qđ in nobis eſt comprehēdit
intelligētia cū ſuo actu intelligendi informatos obiecto:& tota memoria reſpondeat ꝑſonæ patris:

ſicut ergo in productione verbi dei actꝰ dicēdi proprius eſt patri:ſic in formatione verbi noſtri per
fectu totus diſcurſus & actus intelligendi in diſcurrendo debet attribui memoriæ:vt ſolummō di-
caſ eſſe actus intelligentiæ intelligere formata cogitatione.Et ſic qđ ſupra determinatum eſt,ꝙ itel
lectus noſter actiue ſe habet ad verbum formandū:hoc non intelligaſ de intellectu vt eſt intelligen
tiæ:ſed ſolummodo vt eſt memoriæ.Ita ꝙ intellectus intelligentiæ vt intelligentia eſt, non niſi paſ
ſiue dicatur ſe habere ad verbum noſtrum.

Quæ.xxvii. SEquunſ pertinentia ad actiones volūtatis.Quorū primū & vnicū erat de actio
ne eius in cōmuni:Vtrū voluntas ꝑ operationē ſuā ſit alicubi vbi corpus nō ſit
animatū cuius eſt illa voluntas.Quædā vero alia de actibus volūtatis in ſpecia
Arg.prin.i. li. CIRca primū arguitur ꝙ ſic,quia dicit Ber.de diſpen.& ꝑcepto. Voluntas
Secundum. non minus eſt vbi amat q̄ vbi animat.ſed amat vbi corpus non eſt.ergo &c. Itē
Auguſt.ix.de trini.dicit ꝙ voluntas extēditur extra ſuū ſubiectū. qđ non eſt ni
In oppoſi. ſi agendo vbi corpus ſuum non eſt.ergo &c. CONtra.potētia nō ſeparaſ a ſub
ſtantia neq; operatio a potentia.cū ergo ſubſtantia nō eſt niſi vbi corpus eſt, ipſo exiſtente anima-
to:quare neq; voluntas ꝑ eius operationem.Quia vt dicit Auguſt.loquens de raptu Pauli.xii.ſup
Geñ.cap.iii.neq; ſpiritus ſine corpore ad loca corporalia rapi poteſt.Et ſi non ipſe ſpūs,multo minꝰ
Reſponſio. nec potentia ſpiritus, cuiuſmodi eſt voluntas:agere aūt nihil poteſt ſeipſo vbi non eſt. DIco igi T
tur ꝙ voluntas ſpūs exiſtentis in corpore,per operationem ſuam nullo modo poteſt eſſe vbi corpus
non ſit.Et hoc maxime quia non habet operationem niſi intellectus & voluntatis.Operatio aūt vo
luntatis dependet ab operatione intellectus:operatio aūt intellectus dependet ab organo corpora-
li.propter qđ operari nō poteſt niſi vbi habet organum corporale.hoc autem nō habet niſi vbi ani
mat: & non eſt niſi vbi animat.Propter hoc igitur non operaſ niſi vbi eſt: quia ſuū operari alicu-
bi pſupponit ſuum eſſe ibidem.maxime cū eſt coniūcta anima.Quia ſi eſſet ſeparata vt angelus,tūc
ſecūdū opinionem dicentē ꝙ angelus non eſt alicubi niſi per ſuam operationem:contingeret econ-
trario ꝙ non eſſet alicubi niſi quia ibi operareſ.Item ꝙ ſi poſſet in pluribus locis operari ſimul, po
neretur in pluribus locis eſſe ſimul.Quō autem in extaſi vel in ſomno apparet ei ꝙ ſit vbi tñ cor-
pus ſuum non eſt.& ꝙ voluntate ſua aliquid ibi operetur:cum tñ totum qđ apparet iterius in vi
ſione intellectuali aut imaginaria perficiſ:ſecūdū ꝙ Auguſt.determinat in conſequentibus capitu
lis:de hoc nihil ad pſens.Ratio aūt illius eſt,ꝙ ſpiritꝰ creatus limitatus eſt,vt vbicūq; ſit,totus ibi ē:
ita ꝙ nihil eius poſſit alibi eſſe.& ideo cū ſecūdū ſubſtantiam ſuā eſt actus alicuius corporis,extra
Ad arg.pri. ipſum nihil eius eſſe poteſt:quare neq; operari:quia non operaſ niſi vbi eſt. AD primū in oppoſi- V
primum. tū de Bernar.dicēdū ꝙ cū eſſe vbi dicaſ eſſe in loco, & eſſe in aliquo,licet multis modis dicaſ:maxi-
me tñ ꝓpriꝰ modus eſſendi in aliquo eſt ſicut eſſe in vaſe & oīno vt in loco eſſe.ſicut dicitur.iiii.
phyſico.Nunc aūt ita eſt:ꝙ cū aliquid mltipliciter dicif,modus ille ſecūdū quē dicif pricipaliter ad
alios ſignificādos frequenter transfertſ ꝓpter aliquā ſimilitudinē ad illū:ſicut ga currere dicitur de
motu veloci aīalis & de fluxu veloci aquæ:& pricipaliter dicif curſus q ſit pedibus in aīali:ideo trāſ
latiue aqua dicif currere.Nūc aūt ꝓprietas loci eſt ꝙ terminat motum eius qđ habet eſſe in ipō na
turaliter:& res habet in ipſo quieſcere.Inter alios aūt modos eſſendi enumeratos.iiii.phyſico.vnus
eoꝶ eſt ſicut in optimo,& oīno ſicut in fine.Illud aūt qđ motu ſuo moueſ in finē,in fine habet mo
tū ſuum terminare & quieſcere.Motus aūt voluntatis eſt in amatū vt in finē.Et ideo cum compla-
cet ei in illo , in ipſo ſiſtit motus voluntatis & quieſcit,non aliud extra quærēdo:ſed circa illud af-
ficiēdo.Propter qđ cum hoc voluntati cōtingit circa amatū,dicitur ſuū vbi ſiue locus eſſe amatū:
& per hoc ipſe dicif eſſe vbi amat.Non quia ꝑ ſubſtātiam vere localiter ſit vbi localiter eſt amatū:
ſed quia per affectionem requieſcit in ipſo. per ſubſtantiam enim ſuam & ſuæ actionis nō amat ni
ſi in ſuo corpore vt in ſuo locali qđ propriiſſime habere poteſt.& ſic non minus eſt vt in fine ī quo
finaliter motus affectionis quieſcit vbi amat:q̄ vbi animat.In illo eñ ſicut in ſuo ſitu & loco quie-
ſcit:vel potius ſicut forma in materia.Et ſic ęquiuoce ſumit eē vbi Ber.& argumētū procedit ac ſi
Ad ſecundū eodem modo ſcilicet localiter exiſtendo alicubi acciperetur vtrobiq;. Ad ſecundum dicēdum ꝙ
voluntas extra ſubiectum extenditur non quo ad potentiæ eſſentiam:ſed quo ad obiecta volibilia
in quę tendit.quēadmodum dicit Auguſt.iiii.de trini.cap.xii.Secundum ꝙ mente aliquid æternū
ſecundum ꝙ poſſumus capimus,non in hoc mundo ſumus: & omnium iuſtorum ſpiritus etiam
adhuc in carne viuentium, inquantum diuina ſapiunt, non ſunt in hoc mundo.

SEquuntur quæſita de actibus voluntariis in ſpeciali. Vbi primo quærebaẗ vnũ
de actibus interioribus.ſ.de voto: Vtrum circa votũ continẽtiæ ſolennizatũ per Quę.xxviii.
profeſſionem vel religionis ingreſſum cadat diſpenſatio. Deĩde quędam alia de
actibus exterioribus. CIRca primum arguitur ꝙ non,quia extra de ſta.mo.& Arg.princi.
cañ.reg.Cum ad monaſterium.dř ꝙ abdicatio proprietatis ſicut & cuſtodia ca
ſtitatis a deo annexa eſt regulæ monachali vt nec ſummus pontifex contra eam
poſſit licentiam indulgere. CONtra. in ſimili diſpenſatur.ſ.in voto pauperta- In oppoſi.
tis & obedientiæ:cum multi poſt profeſſionem ad epiſcopatus aſſumanẗ.ergo &c. HIC ſunt opi- Opinio pria
niones. Super decretalẽ enim inductam dicit gloſſator.In his duobus:ſcilicet in abdicatione ꝓprie
tatis & cuſtodia caſtitatis papa diſpenſare non poteſt:quia nullum inueniẗ æquale bonum in quo
poſſit commutatio fieri.Iuxta illud Eccleſiaſti.xxvi.Omnis ponderatio non eſt digna animæ conti
nẽtis. Ratio iſta falſum ſupponit & ex parte rei ſecũdum ſe & abſolute, & ad propoſitum. Primo
ſupponit ꝙ non ſit maius bonum q̃ continẽtia aut abdicatio proprietatis:qđ falſum eſt.Immo ora-
tio,contemplatio,deuotio ꝓ̃tioſiora ſunt:quia nec ſine ipſis & conſimilibus valeret continentia cor
poralis.Secũdo ſupponit falſum ad ꝓpoſitũ:ſcilicet ꝙ non poteſt recõpenſari.Si eñ hoc verũ eſſet:
nec ĩ eo deberet nec poſſet papa de iure diſpẽſare.qm̃ nõ habet locũ diſpẽſatio:vbi locũ nõ habet re
cõpẽſatio. Aliter eñ ſecũdũ dictũ Bernar.nõ eſſet diſpẽſatio ſed diſſipatio.Illud aũt bonũ ꝓ tẽpo-
re & loco recompenſari poteſt dupliciter,ſecũdum duos modos recompenſandi. Vno enim modo
recompenſatur bonum qđ amittitur per euitationem mali:quo maius bonum ne amittaẗ ꝓ̃ſeruaẗ
quẽadmodum cum proiiciuntur merces in mare vt ſaluetur vita.Alio modo per adeptionem ma-
ioris boni:quẽadmodum dat quis denarium argenteum vt recipiat aureum.Nec reſtat in ĩpa recõ
penſatione facienda:vtrum principaliter cedat in vſum perſonæ priuatę:aut reipublicę:quia in bo
no publico conſiſtit bonum vnuſcuiuſq;. immo non poteſt cedere in vſum & in bonum reipublicæ
quin cedat in maius bonũ perſonæ priuatę cũ qua diſpenſatur,q̃ ſit bonum qđ amittiẗ:licet diſpẽ
ſans ad hoc non debet principaliter aſpicere,ſed ad bonũ publicũ.Verbi gřa:in primo eñ mõ diſpẽ
ſandi recompenſatur bonum caſtitatis ſolenniter profeſſę quando ne fiat ſeditio in eccleſia regibus
adinuicẽ ſeſe debellantibus & rempub.& eccleſiam deuaſtantibus virgo profeſſa ſolenniter filia
vnius alteri datur in vxorem: vt per hoc pax & concordia habeatur. Similiter in ſecundo mõ qñ
virgo profeſſa datur regi infideli in vxorem ſi huius occaſione conuertatur ipſe & populus ſuꝰ ad
fidem:aliter non conuertẽdus.In quo non ſolum ſit abundans recompenſatio reipublicę ſicut patet
ſed etiam pro cõtinentia ſua ipſi perſonæ cum qua diſpenſatur.Plus enim habet de merito in hoc
ꝓ̃lato ſuperiori eccleſiæ obediendo,& bonum reipublicæ obedienter procurando: q̃ continentiam
priuatam quantũcũq; deuote cuſtodiendo.immo ſi ſe in hoc eccleſiæ opponeret,meritum caſtita-
tis amitteret.dicente Auguſt.in ſermone de obedientia.Vna obedientia plus valet q̃ omnes virtu
tes.Ieiunium aut continentia niſi diligenter attenderis ſuperbiam tibi facit.Multa ergo ſunt bona
maiora q̃ continentia:in quæ poteſt fieri eius cõmutatio & recompenſatio.& ſi non eſſet aliud,ſuf-
ficeret bonum & meritum obedientiæ.Cum ergo cætera bona vt oratio,deuotio,& contemplatio
recipiant diſpenſationem quantũcunq; ſint ſub voto:vt quis contemplatiua vita dimiſſa tranſfe-
rat ſe ad actiuam:recipiet ergo & continentia.Vnde in illo Eccleſiaſti.Omnis põderatio &c.ſumiẗ
continencia large pro omni virtute comparata ad temporalia bona quibus non poteſt recompenſa
ri.vnde ſuper illud Põderatio gloſ.inter.Opes ſcilicet mũdi & ſapientia ſęcularis.& ſuper illud Cõ
tinentis gloſ.inter.Quæ Chriſto fuerit in ſpirituali ſcientia iuncta. quia ſapientia dei animas ele-
ctorum imbuit: & tribuit eis cuſtodiam oris:et efficaciam operis: nec eos a ſe declinare permittit
Vñ cũ virgo poſt votum ex diſpenſatione & obedientia nubit,non contrarium vitium,ſcilicet incõ
tinentiæ incurrit:ſed vnam continentiam in aliam mutat:quæ licet ſit minor ex genere,maior ta-
men ſit obedientiæ cõnexione,quẽadmodum maioris meriti eſt ex genere ieiunare q̃ carnes come-
dere.Neutrum tamen pertinet ad vitium inabſtinentiæ:& illud quod minoris meriti eſt in ſe,ma-
ioris poteſt fieri ex diſpenſatione & obedientiæ opportunitate. Per qđ patet ꝙ non habet efficaciã
illud quod alii dicunt:ſcilicet ꝙ ſemel ſanctificatum deo non poteſt in alios vſus commutari,vt di-
citur Leuiti.vlt.& non poteſt fieri vt ſanctificatum ſanctificationem amittat etiam in rebus inani
matis:puta in calice ſi maneret integer.Solennitas autem voti conſiſtit in quadam conſecratione
qua anima deo ſanctificatur.Non ergo poteſt non eſſe ſanctificata:& ita neq; deo eſſe per votum nõ
obligata: ſicut ſemel factus ſacerdos non poteſt non eſſe ſacerdos.Non ergo poteſt papa facere vt
ſit non ſanctificata:neq; poteſt facere ꝙ religioſa ſit non religioſa.Vt ſic ſequatur ꝙ nec poſſit ĩ vo-

to conti nentiæ diſpenſare.& hoc quando continentia eſt per ſe ſub voto,vel eſſentialiter ei annexa
qđ eſt ſub voto.Secus autem eſt ſi ſit accidentaliter annexa:quēadmodum eſt annexum ordini ſa-
cro,ſcilicet ex ſtatuto eccleſiæ.In tali enim poteſt permanere ſanctificatio ſine continentia.Propter
qđ in eo poteſt cadere continētia ſub diſpenſatione:nō autem in illa quæ habet continētiam ex vo-
to principaliter vel ex eſſentiali connexione:quēadmodum habet religioſa profeſſa.& ideo non po-
teſt in ea diſpenſari vt nubat. EST enim dicendum ꝙ deo ſanctificatum manens ſanctificatum X
non poteſt commutari per diſpenſationem in alios vſus:ſcilicet contrarios. Poteſt tamen commu-
tari in vſum magis proficuum in quo virtute ſaluat votum, nec ſoluitur: quemadmodum ſi ne-
ceſſitate vrgente lapides altaris in aliquem alium vſum magis proficuum diſpenſatiue conuerte-
rentur.Nec eſt in aliquo differentia ſiue eſſentialiter ſiue accidentaliter ſub voto cadat.qualitercū-
ꝙ enim quis ad indifferentia ſe obligat ſiue voto,ſiue iuramento,ſiue facto,in omnibus intelligitur
excepta ſuperioris auctoritas.vt extra de iureiurando. Veniētes.Eſt autem aduertendum ꝙ bonū
eſt conditio finis:ita ꝙ nihil eſt ſimpliciter & per ſe bonum niſi omnium finis.Iuxta illud Chriſti ī
euangelio Matth.Nemo bonus niſi ſolus deus:alia autem nec dicenda ſunt bona niſi ex ordine ad
illud bonum vt ad finē.Econuerſo autem malum non eſt ſimpliciter & per ſe(Dico moris de quo
ad præſens loquimur)niſi quia auertit aut retrahit ab illo fine cuius eſt cupiditas in creatura vo-
litiua vel præferens bonum temporale qđ eſt ad finem,per amorem,bono finis:cuius eſt cupiditas
mortalis quæ a fine auertit:vel laxans amorem finis propter amorem temporalem:cuius eſt cupi-
ditas venialis a fine retrahens.In tali malo nulla cadit diſpenſatio nec dei, nec hominis.Sicut eñi
deus in ſe peccare non poteſt:nec a ſe retrahi vel auerti:ſic nec poteſt facere vt creaturam a ſe per
cupiditatem auerti vel retrahi liceat vt non peccet.Talia mala ſunt quæ pertinent ad ſtrictam le-
gem naturæ:& propter quæ cauenda & contraria agenda ſunt præcepta & prohibita legis natu-
ræ. Aliud vero eſt malum qđ fragili voluntati creaturæ maxime hominis poſt peccatum de faci-
li eſt occaſio mali ſimpliciter primo modo dicti:vt eſt vſus plurium rerum temporalium,& quo ad
ſubſtantiam vſus,& quo ad modum vtendi vel non vtendi.Super quo malo cauendo inducta ſunt
ſtatuta legis poſitiuæ.Quorū quædam ſunt immediate inſtituta a deo:vt ſunt ea quæ ptinent ad
ſacramenta,et ſiqua alia ſunt quę pertinēt ad credenda & agenda.In talibus ſolus deus habet diſpē
ſare.Talia ſunt mala quæ pertinēt ad legem diuinam:quę largo nomine pertinent ad legem natu-
ræ.quia lex diuina explicat edicta legis naturę. INſtituta per hominem ſunt illa quæ pro loco & Y
tempore & circa perſonas expedit pcipi fieri vel prohiberi,conſuli aut permitti.Quæ licet ratione
circunſtantiarum loci & temporis & perſonarum habeant reduci ad ius naturę:accidētalem tamē
ordinem habent ad ipſum. quia circunſtantiæ illę accidentales ſunt & variabiles.Vnde illa quę re-
ducuntur ad prima principia naturæ habendo eſſentialem ordinem ad ipſa,ſimpliciter ad ius na-
turæ pertinēt,& non ad ius poſitiuum.niſi quatenus replicantur in ipſo iure poſitiuo ad ſtatuto-
rum ipſius confirmationem.In omnibus talibus quæ ſunt proprie inſtitutionis hominis,homo le-
gis conditor poteſt diſpenſare:& hoc ex cauſis contrariis eius propter quæ edicta ſunt condita:ſe-
cundum ꝙ clarius expoſuimus alias in quæſtione de pluralitate præbendarum. Q; ſi maneant
eædem circunſtantiæ ratione locorum,temporū,& perſonarum,& etiam ceſſantibus omnibus quę
iuſte debent mouere legiſlatorem ad contrarium ſtatuēdum, aut diſpenſandum, nullo modo de
berent mutari neq; ſtatuto contrario neq; diſpenſatione: quemadmodum ab initio nec debet ſta-
tuere niſi quod iuxta circunſtantias prædictas extantes recta ratione iudicatur eſſe ſtatuendum.
Quod neq; debet omitti a prudenti & iuſto legiſlatore ne ſtatuatur: q̄uis in libera poteſtate eius
ſit ſtatuere vel non ſtatuere & ſtatuta reuocare vel non reuocare:ita ꝙ non obligatur niſi ſicut ſta
tuta nulla diſpenſatione habita circa ea.Quia ergo omnia humana facta quæ non ſunt de gene
re ſuo contra legem naturæ aut diuinæ edicta, vt in continentia virginali viuere, vel in matri-
monio propria habere vel non habere & cætera huiuſmodi quæ pertinent ad conſilia legis natu
ræ,& quæcunq; alia quo ad legem naturæ & diuinam ſunt indifferentia vt fieri poſſint & non
fieri:& non ſunt mala niſi quia aut lege humana ſunt prohibita,aut ex voto vel iuramento ſuſ
cepta: nec debent prohiberi nec ex voto vel iuramento ſuſcipi niſi quia pro loco,& tempore
et huiuſmodi ſunt occaſio mali aut promotio boni vel ſimpliciter vel huic: idcirco dico ꝙ cum
pro loco & tempore & huiuſmōi ſunt occaſio mali & īpedimentum boni vel huic vel ſimpliciter
reipublicæ: tunc non ſolum poteſt, ſed debet in eis fieri diſpenſatio. Cum igitur votum quan-

tiſcunq́ ſolenne & quæcunq́ hmói, ſint de genere talium: dico q́ occurrentibus cauſis diſpenſatio nis in talibus, non ſolum poteſt ſuperior legiſlator in eis diſpenſare: immo debet & reuocare quicquid in contrarium actum eſt: & ad hoc cogere ſi eſt opus. AD illud quod dicit decretalis q́ nec ſummus pontifex poſſit licentiam indulgere. Dicendum q́ illud ſecundum communem vſum loquendi cenſetur impoſſibile ad qđ homo non debet inclinari vt faciat niſi in ſumma neceſſitate: & cum ſumma difficultate: quēadmodum de aſſuetis ad mala dicitur q́ bene agere non poſſunt. ſic ſumitur hic. Et ideo dicit gloſſator. Non poteſt. i. non conſueuit. Et ideo tales diſpēſationes debēt rariſſime fieri & cum difficultate: nec in conſuetudinem deduci. Ad arg. pri.

SEquuntur quæſita de actibus voluntatis exterioribus. Et erant quædam pertinentia ad actus virtutis: q̄dā vero ad actus peccati. CIRca primum duo quæruntur. Primum: vtrum omnes teneantur ad correctionem fraternam. Secūdū: vtrum liceat dimittere diuitias ſub propoſito mēdicādi in ſæculo. CIRca primum arguitur q́ non. quia nec de peccato occulto debet vnus corripere aliū: nec de manifeſto. & non ſunt plura corrigenda. Non occulto: quia dicitur Matthæi. xiiii. de peccato corripiēdo. Aduoca vnum vel duos teſtes. tale autem peccatum de quo poſſunt haberi teſtes, occultum non eſt. Nō de manifeſto: quia dicit, Dic eccleſię. Manifeſtū aūt dici non oportet. Item nec inferior debet corripere ſuperiorem. quia. ii. Reg. iiii. dicitur de Aſa. q́ morte punitus eſt quia tetigit arcam: quę tamē ſe inclinauit. Per arcam inclinatam ſignificaē prælatus delinquens: per Aſa vero ſubditus. Nec ſuperior inferiorem: quia in actuū. v. Petrꝰ Ananiam & Zaphyram nō corripuit: ſed ſtatim damnauit. Nec par parē: q̄a nec de occulto nec de manifeſto, vt dictum eſt. IN cōtrariū eſt gloſſa q̄ dicit ſuper illud, Si peccauerit in te. Tātū peccat qui fratrem ſuum peccare videt & tacet: ſicut qui peccanti non indulget. Quilibet autem tenetur indulgere ne peccet. ergo &c. DIcendum ad hoc: q́ ſi aliquis alium diligit, bonum eius pro- Queſt. xxix. Queſt. xxx. Arg. princi. In oppoſitū.

Z curare ſatagit. quia ſecundum Greg. probatio dilectionis exhibitio eſt operis. Nunc autem eiuſdē rationis ſunt bonū dilecto procurare, & eum a malo liberare. Cum ergo oēs ad proximi dilectionem teneantur iuxta illud Matthæi. xxiii. Diliges proximum tuum ſicut teipſum: ſicut ergo ex p̄cepto de dilectione proximi omnes tenentur ad fraterni boni procurationem: omnes ergo tenentur ad fraterni mali amotionem: hoc autem fit fraterna correptione: Dico ergo q́ oēs ad fraternam correptionem tenentur. Hinc dicię Eccleſiaſtici. xxvii. Mandauit deus vnicuiq́ de proximo ſuo. Modus autem corrigendi dependet ex ſolutione argumentorum. AD primum in oppoſitum q́ nec de occulto debet fieri correptio nec de manifeſto: Dicendum q́ duplex eſt peccati correptio, quædam charitatiua, ad ſolam emēdationem peccātis: alia vero eſt poteſtatiua ad terrorem aſpicientis. Prima eſt correptio admonitionis: quæ tm̄ debet eſſe de occultis & in occulto, ad quā quilibet tenetur inquantum eſt peccanti proximus. Secunda eſt correptio punitionis: quæ tm̄ debet eſſe de manifeſtis: aut per rei euidentiam: aut per teſtes: aut per propriam confeſſionem. & debet fieri in aperto: ad quā ſolum tenentur prælati. de qua dicit Paulus primæ Timo. v. Peccantem coram omnibus argue vt cæteri timorem habeant. vbi dicit gloſ. Quando in te peccauerit corripe eum inter te & ipſum ſolum. i. quando tu ſcis q́ peccauerit tunc ſecreto argue: ne ſi publice argueris, non ſis corrector ſed proditor. Hinc dicit Auguſt. ſermo. xv. de verbis domini. Corripe inter te & ipſum intuens correptionem non pudorem. Forte eñ p̄ verecundia incipit defendere peccatum ſuū: & quem vis facere correctiorem facis deteriorem. Et qđ obiicię contra hoc de eo qđ dicit dominus: Aduoca vnum: vel duos teſtes: tale autem non eſt occultum: Dicendum q́ aduocari poſſunt teſtes dupliciter. vel coram iudice vt teſtificentur illud. Sic non eſt occultū: nec ſic intelligit dominus. vel ad percipiendum peccatum ſoli correptori notum: quibus adhuc eſt occultū Et ſic intelligit dominꝰ q́ poſt ſecretam correptionem ſi peccatū defenderit & ſe emendare noluerit, ante denūciationem debet vocare illos quos nouit velle prodeſſe & non obeſſe vt cognoſcant peccatū qđ ipſe nouit, attēdēdo facta illiꝰ correpti: vt poſtq̄ teſtes habuit iudici denūciet: vt habeat iudex teſtes per quos factū ſibi notorium fiat vt ipſum corrigat. melius eſt enim vt per diſpendiū aliquantulum famę ſuæ emendetur q̄ i peccato ſuo permaneat. AD ſecūdum q́ nec ſuperior debet corripere nec inferior: Dicendum q́ omnes indifferenter fraterne tenētur corripere. Et qđ idu citur de Aſa: dicendum q́ immundus erat & indignus tangere arcam iuxta præcepta legis Moſaicæ. Et ſignificat ſubditum qui imperioſe & cum ſcandalo prælatum corripit & in aperto: non il- Reſponſio. Ad argumētum princi. Ad aliud.

Ad tertium lum qui in occulto modeſte & verecunde corripit ipſum. AD illud inductum de Petro, Dicendum ꝙ Petrus illud non fecit vt homo ſed vt miniſter dei:cui reuelatum fuit ꝙ ſic puniendi eēnt Et ideo factum illud ad conſequentiam trahi non debet.

Quæſtio.XXX.

Quæſt. xxx. Arg.prin. CIrca ſecundum arguitur ꝙ licet dimittere diuitias ſub propoſito mēdicandi in ſæculo,qnia dominꝰ ſollicitus eſt de egenis.in pſalmo,Ego ſum mēdicus & pauper:dominus autem ſollicitus eſt mei. Sed licet hominem ſe committere diuinę ſollicitudini.ergo &c.

In oppoſi. CONtra,talis multis periculis ſe exponit qđ nō licet.

DIcēdū ꝙ duo tangit queſtio. Vnū an liceat dimittere diuitias. Alterum eſt, an dimiſſis diuitiis liceat mendicare. Niſi enim vtrūq; in ſe licitum eſſet, diuitias dimittere intentione mēdicādi non liceret.

Reſol.q. CIRca primum ſciendum:ꝙ poſſidens diuitias aut poſſidet eas ſicut perſona publica:qui habet aliis neceſſaria miniſtrare:aut ſicut perſona priuata. A Primo modo prælatis ſimpliciter non licet diuitias eccleſiæ dimittere eas alienando. Et ideo neq; hoc licet eis intentione mendicandi vt ꝙ ipſi & alii miniſtri eccleſiæ mendicent. Sic etiam non licet eas dimittere virum politicum habentem vxorem & filios, vt ſe & ipſos ſimul mendicare compellat. debent enim ſecundum apoſtolum parentes theſaurizare filiis. Si vero ſit perſona priuata, ſic ſimpliciter licitum eſt cuiq; dimittere diuitias: dum tamen ex hoc in talem egeſtatem non ſe ponat vt eum mori aut ſummam egeſtatem pati neceſſe ſit. In eis enim quæ ſunt neceſſaria ad competētem victum tenetur quilibet ſibi licite prouidere.

CIRca ſecundum ſciendum ꝙ aut veriſimile eſt exponenti ſe mendicationi ꝙ mēdicādo non ſibi prouideatur de neceſſariis vitę: aut veriſimile eſt ꝙ ſic. B Si primo modo, ſic non licet habere intentionem mēdicādi ſicut non licet ſe exponere periculo neceſſitatis. Si vero ſit veriſimile ꝙ mēdicādo ſibi de neceſſariis prouideatur ab aliis: aut ergo veriſimile eſt tali ꝙ maiorem oporteret eum habere ſollicitudinem & diſtractionem in mendicitate petendo aliena, aut non. Primo modo non licet: quia praua eſt intentio qua quis ſollicitudinem & diſtractionem habere quærit. Ad hoc enim ſunt diuitiæ & vniuerſaliter bona temporalia vt neceſſitatem ſuppleant: & ad opera virtutum nos expediant. Vnde ſunt pro tanto dimittenda pro quāto nos impediunt vel nimia ſollicitudine vel nimia affectione vel aliquo hmōi circa eas. & quo ad hoc laudabilis eſt paupertas. Si vero veriſimile eſt ꝙ dimittendo diuitias minorem ſollicitudinem habeat in ſibi neceſſaria mendicando q̄ propria conſeruando: aut ergo in aliquo ea quæ ab aliis in ſui ſuſtentationem recipit mendicando eis recompenſat, aut non. Si non, illud non licet. Talis enim non eſt bona mendicitas: quia non eſt vt quis magis proficiat, ſed vt otio vacet. Si eñ illam intenderet vt proficeret, proficiendo in doctrina vel orationibus plus valeret aliis ſpiritualiter q̄ ipſi ſibi temporaliter. Vnde in ſolo caſu quo veriſimile eſt intendenti mendicare ſiue in ſæculo ſiue in religione, ſuper quo nihil ad præſens puto diſtinguendum, ꝙ ſibi mendicando prouideatur de neceſſariis vitæ: & hoc cum minori ſollicitudine q̄ propria cuſtodiendo: & cum hoc ꝙ in aliquo eis a quibus temporalia recipit recompenſet: licitum eſt ſua dimittere intentione mendicandi. Vnde Auguſtinus de opere monachorum capitulo decimoquinto. Propter occupationes ſeruorum dei vel infirmitates corporales non ſolum permittit apoſtolus ſanctorum indigentias ſuppleri a bonis fidelibus: ſed etiam ſaluberrime hortatur. Et ne aliquis diceret: Verum C eſt de p̄latis eccleſiæ & ſacramētorū miniſtris: in q̄bus accipe ab aliis eſt poteſtas nō mēdicitas: nō aūt de aliis, in q̄bus accipere eſt mēdicitas nō poteſtas: cōtinuo ſubdit dicēs. Excepta eñ illa poteſtate q̄ ſe dicit ipſe nō vſum cui tñ ſeruiēdū eſſe a fidelibꝰ p̄cepit: etiā ſanctis q oīa ſua vēdita diſtribuerāt ab eccleſiis gētiū neceſſaria cōferri p̄cepit & hortat̃. & capitu. decimoſeptimo. Non ceſſauit apoſtolus immo ſpiritus dei poſſidens & implens & agens cor eius exhortari fideles qui haberent huius mūdi ſubſtātiā vt nihil deeſſet neceſſitatibus ſeruorū dei q celſiorē ſanctitatis gradum in eccleſia tenere voluerint: vt ſpei ſæcularis vincula cuncta præciderent & animum diuinæ militiæ libere dedicarent. Coniungendo ergo membra, in quo ſcilicet licitum eſt diuitias dimittere, & in quo licitum eſt mendicare: dico ꝙ licitum eſt diuitias dimittere intentione mēdicādi: iuxta illud qđ dicit Auguſtinus de eccleſi. dogmatibus. xxxvii. Bonū eſt facultates cū diſpenſatione pauperibus erogare: melius eſt pro intētione ſequendi dominū ſemel donare & abſolutū ſollicitudine cum Chriſto egere.

Ad arg. pri. DE tali ergo proceſſit prima obiectio. Talis eñ qui habet has duas

cõditiones: ꝙ ſcilicet omnia donat: & hoc intentione ſequendi dominũ nõ otiandi, vt proficiendo recõpenſet in bonis ſpũalibus bona tpalia q̃ mẽdicat: & ꝙ p hoc ab omni ſollicitudine abſoluit, & nõ maiori fatue implicat: ad curã dei ptinet ſpecialiter. AD ſecũdũ: ꝙ talis ſe multis periculis ex- Ad aliud.
ponit: dicendũ ꝙ hoc non eſt verum, dum tamẽ cor in deũ habeat fixũ: & cũ diſcretione hoc agat & adſint aliæ conditiones prętactę.

SEquitur quęſita pertinẽtia ad actus peccati, & erãt tria. Primũ: vtrũ liceat aliũ Queſt. xxxi.
occidere ne occidatur. Secũdũ: vtrũ liceat pugnare in duello. Tertiũ: vtrũ tegulã Queſt. xxxii.
poſitam i certo loco per quam aliquis dicitur faſcinatus aut maleficiatus: & nõ Queſt. xxxiii.
poſſet curari niſi p ipſi⁹ tegulę depoſitionẽ de loco: liceat eã deponere ſiue de loco illo tollere. CIRca primũ arguit ꝙ nõ: q̃a Auguſtin⁹ dicit lib. de libero arbi- Arg. prin.
trio. Nõ ſunt liberi a peccato qui pro his reb⁹ quas cõtemni oportet, humana cęde polluti ſunt. Inter quæ cõputat vitã propriã. CONtra. vnuſquiſq; potius In oppoſi.
debet vitã ſuã conſeruare q̃ alteri⁹. ergo poti⁹ debet aliũ occidere vt ſaluetur vita ſua q̃ pmittere
D occidi vt ſaluetur vita alterius. HIC eſt aduertẽdũ: ꝙ ſicut ſcd̃m phm ſecũdo Phy. eorũ quę ſunt Reſol. q.
generaliter in vniuerſo, quędã fiunt a natura: quędã a caſu: quędã a pposito: ſic & q̃cũq; fiũt in nobis. In q̃bus ita ſe habet in nobis, ꝙ ab eis q̃ in nobis fiũt a natura, neq; boni neq; mali efficimur, neq; laudamur, neq; vituperamur: vt dicit ſecũdo Ethicorum: et ita neq; meremur neq; demeremur. Similiter etiã neq; ab eis q̃ fiũt i nobis a caſu, optima eni cõcedere fortunę pniciosum, vt dicit primo Ethi. Et ſi non optimũ vt virtus: quare neq; peſſimũ vt vitiũ: quia ab eiſdẽ generat & corrũpit & vitiũ iducitur. Virtus ergo & vitiũ & vñr a quibus laudamur aut vituperamur, aut meremur aut demeremur, neceſſe eſt fieri a pposito & volũtate & electione. In eligendo eñi bona aut mala q̃les quidẽ ſumus, vt dicit. iii. Ethi. vbi dicit Comment. Vel eñi boni vel mali. & hoc ideo: quia ſcilicet electio in moralibus determinat ea quę ſunt ad finẽ. Volũtas aũt per intẽtionẽ ad finẽ dirigit Morales aũt actiones ſpeciẽ ſcd̃m operantis intẽtionẽ recipiũt. Cũ eñi intẽtio nihil aliud ſit q̃ volũtas directa in finẽ: & in finẽ nõ dirigit niſi concupiſcẽtia & amore: q̃ ſi bona fuerit bonũ eſt op⁹ inquãtũ eſt ex parte operãtis: malũ aũt ſi mala. Vnde Auguſtinus in principio de libero arbitrio inueſtigans q̃ ſit cauſa mali in exteriori ope, dicit. Dũ tu foris in ipſo facto qd̃ iã videri poteſt malũ q̃ris pateris anguſtias. Et ſequit poſt pauca. Clarũ eñi eſt iam nihil aliud q̃ libidinẽ i toto malefaciẽdi genere damnari. q̃ nihil aliud eſt q̃ cõcupiſcẽtia mala: q̃ facit intentionẽ malã: q̃ vt dicit Auguſtinus ibidẽ alio noĩe cupido nominat, vt ſi intentio ſit bona, ſi aliquid pter intentionem in opere vel ex ipſo cõtingit non reputat ad laudẽ vel meritũ opanti ſi ſit bonũ: neq; imputat ad vituperiũ vel demeritũ ſi ſit malũ: ſed inter fortuita & caſualia reſpectu opantis cõputat. dicẽte Auguſtino i eplã ad Publicolã. Nec reus eſt mortis alienę q cũ ſuę poſſeſſioni murũ circunduxerit aliq̃s ex ipſo muro percuſſus intereat. Nec reus eſt Chriſtianus ſi bos eius aliquẽ vel equ⁹ calcẽ iaciẽdo occidat: Aut igit nõ debẽt Chriſtiani boues habere cornua, aut equ⁹ vngulas: aut dẽtes canis. aut vero beat⁹ Paul⁹ quãdo ſatiſegit vt in tribuni notitiã pferret iſidias ſibi a q̃buſdã pditis pparari: & ob hoc deductores accepit armatos: ſi in illa arma ſcelerati hoĩes cecidiſſent, Paulus in effuſione ſanguinis eorum ſuum crimen agnoſceret. Et ſequit, quod notabile ẽ. Abſit vt ea q̃ ppter bonũ aut licitum facimus, aut habem⁹: ſi q̃d p hoc pter noſtrã volũtatẽ cuiq̃ mali acciderit, nobis imputet. alioquin nec ferramẽta domeſtica, nec agreſtia ſunt habẽda: ne quis ſe vel alterum interimat, nec arbor aut reſtis, ne quis ſe inde ſuſpendat, nec feneſtra faciẽda eſt, ne p hanc ſe quis pcipitet. Quid eſt enim in
E vſu hominũ bono aut licito, vnde etiã nõ poſſit pernicies irrogari? AD propoſitũ igit deſcẽdẽdo an liceat quẽq̃ aliũ occidere ne ipſe ab illo occidat: cũ talis occiſio nõ ſit niſi ſub ſpecie defenſionis, vt ppria vita cõſeruet: q̃ ſi aliter ſalua eẽ poſſet, nullo mõ occideret, aut occidere vellet: diſtĩguo ꝙ huiuſmodi defenſio aut eſt cũ moderamine iculpatę tutelę, i. ꝙ tã moderate ſe defendat ꝙ i tuẽdo ſe nulla omnino culpa cadat: aut eſt cum aliquo exceſſu illatę violentię. Si ſecũdo mõ: tũc ſubdiſtinguo. quia occidens aut vice aut ordine peſt publica poteſtate: aut non. Si ſecũdo modo, ſic neminẽ licet occidere ne occidatur: quia licet hmõi actus occidendi ex principali intentione finis principalis bonus eſt, vt iam dicetur: malus tamẽ eſt ex modo directionis eius in finem. Vt enim actio moralis ſit bona, neceſſe eſt ſcd̃m phm. vi. Ethicorũ, ꝙ opus perficiatur & ſecũdũ prudentiã, & ſecũdũ moralem virtutẽ. Moralis enim virtus eſt quę finem volũtati pſtituit informando intentionem, vt ſit recta: & prudentia particulariũ quę ſecũdũ exigentiã finis opera in finem dirigenda determinat vt ſint moderata. quia vt dicit ibidem phs, Virtus enim intentionẽ facit rectã: prudẽtia aũt quę ad hãc. Vnde talis licet expreſſe nullo modo haberet in ſua intẽtione occidere: ſed ſolũmodo ſe tueri:

ſta etiam ꝙ ſi crederet occidere quocūq; modo, non ſe tueretur: interp̄tatiue tn̄ cenſetur velle occi
dere pro tanto inquantū modū excedit: eo ꝙ hoc volūtarie facit & nō ſine libidine & nimio amore
viuendi, hoc eſt improba cupiditate. quę tunc maior eſt quādo expreſſe habet in intentione occi-
dere, ne occidatur: & ideo in defenſione excedit exaſperatus ex iniuria ſibi illata. Vnde Auguſtin⁹
metū quo qs occidit iſto mō, ad libidinē reducit i principio de libero arbitrio, vbi dicit. Qui metu
ens hominē occidit: cupit vtiq; ſine metu viuere. Et infra. Cupe nāq; ſine metu viuere, nō tm̄ bono
rum, ſed etiā malorū oīm eſt. verū hoc itereſt: ꝙ id boni appetūt, auertēdo amorē ab his reb⁹ q̄ ſine
amittēdi piculo nequeunt haberi. Mali aūt vt his fruēdis cū ſecuritate incūbāt, remouere ipedimē
ta conant̄. Talis ergo qui in tuendo ſe excedit: & per hoc occidit: hoc nō niſi nimio amore viuēdi F
facit qui eſt cupiditas illa quæ libido nominatur: quę nihil aliud eſt q̄ nimius amor earum rerum
quas qſq; pōt inuitus amittere. Vnde Auguſtinus cōtinuo de tali homicidio loquit̄ ſubdēs. Mihi
diſcutiendū videtur vtrū hoſtis irruens vel inſidiator ſicarius ſiue pro vita, ſiue pro libertate, ſi-
ue pro pudicitia, ſine vlla interficiatur libidine. Et reſpondet dicens. Quomō poſſum arbitrari ca
rere iſtos libidine: qui p̄ his rebus digladiātur quas poſſunt amittere inuiti? aut ſi nō poſſunt, quo
modo opus eſt p̄ his vſq; ad hominis necē progredi? Si vero occidens ex ordinaria iuriſdictione p̄
eſt publicę poteſtati, aut gerit vicem illius: iterum diſtinguo. Aut eīn lex dedit pręceptum occidē
di talem, & cōſimilem, aut nō, ſed ſolum permiſit. Si ſecūdo modo: ſic adhuc nō licet occidere vllo
modo, primo modo licet. Vnde arguendo legē eſſe iniuſtam quæ permittit, aut p̄cipit occidere illū
qui vult occidere, ſi nō licet quēlibet talem occidere, dicit Auguſtin⁹ de lib. ar. Non ergo lex iuſta
eſt quę dat poteſtatem vel viatori, vt latronē ne ab eo ipſe occidatur, occidat, vel cuipiam viro vel
fœminę, vt violenter ſtupratorem irruentē ante illatum ſtuprum ſi poſſit interimat. Nam militi
iubet̄ ēt lege vt hoſtē necet. a qua cęde ſi tēpauerit, ab imperatore pœnas luit. Num iſtas leges in-
iuſtas, vel potius nullas dicere audebimus? Nā lex mihi eſſe nō videt̄ quę iuſta non fuerit. Et reſpō
det cōtinuo dicens. Legem quidē ſatis video eſſe munitam cōtra hmōi accuſationē in eo populo
quē regit, quæ minoribus malefactis ne maiora cōmittātur, dedit licentiā. Multo eīn minus eſt eū
qui alienę vitæ inſidiatur q̄ eum qui ſuam tuetur occidi: & multo eſt immanius inuitum hominē
ſtuprum perpeti, q̄ eum a quo illa vis infertur ab eo cui inferre conatur interimi. Iā vero miles ho-
ſtem interficiendo miniſter eſt legis: quare officium ſuum facile nulla libidine impleuit. Porro ipſa
lex quæ tuendi populi cauſa lata eſt, nullius libidinis argui poteſt. Poteſt ergo illi legi quę tuendo
rum ciuiū cauſa vim hoſtilem eadē vi repelli iubet, ſine libidine obtēperari. & de oībus miniſtris
qui vice atq; ordine poteſtatibus quibuſq; ſubiecti ſunt, id dici poteſt. Sed illi homines lege incul-
pata quomodo inculpati queant eſſe nō video. Non enim lex eos cogit occidere, ſed relinquit in po
teſtate. Liberū itaq; eis eſt neminem occidere pro his rebus quas inuiti poſſunt amittere. Et poſtq̄ G
continuo oſtendit ꝙ vita, & pudicitia, & talia ſunt hmōi, ſubdit dicens. Quapropter legem non
apprehendo quæ tales permittit interfici: ſed quo pacto iſtos defendit qui interficiunt nō inuenio:
quos reos nulla lex tenet: ſed earum quæ ab hominibus leguntur. Nam neſcio vtrum nō aliq̄ vehe
mentiore, ac ſecretiſſima lege teneantur: ſi nihil rerum eſt qđ non adminiſtret diuina prouiden-
tia. Quomodo enim apud eam ſunt iſti peccato liberi, qui pro his rebus quas cōtemni oportet, hu
mana cęde polluti ſunt? Videtur ergo mihi & legem iſtam quæ populo regendo ſcribitur, recte
iſta permittere, & per diuinam prouidentiam vindicari. Ea enim vindicanda ſibi hic aſſumit quæ
ſatis ſint conciliandę paci hominibus imperitis: & quanta poſſunt per hominem regi. Illę vero cul-
pæ alias pœnas apertas habent: a quibus mihi videtur ſola poſſe liberare ſapientia. Soli ergo qui p̄
ceptum habent ex lege occidere, poſſunt licite occidere illos qui ſe volunt occidere, & quoſcunq;
etiam alios publicos malefactores. Qui tn̄ ſi in hoc aliquid proprię libidinis apponerent, tūc apud
deum culpabiles haberentur. Vnde Auguſtinus quęſtioni Publicolæ in caſu propoſitę quæſtionis
quā propoſuit ei per hęc verba. Si Chriſtianus videat ſe a Barbaro vel a Romano velle interfici, de
bet eos ipſe Chriſtianus interficere ne ab illis interficiatur? vel ſi liceret īpugnare vel repellere: quia
dictum eſt, Noli reſiſtere malo. reſpondens ad primum articulum dicit. De occidēdis hominibus
ne ab eis quiſq; occidatur non mihi placet conſilium niſi forte ſit miles aut publica functione te-
neatur: vt non p̄ ſe hoc faciat: ſed pro aliis aut pro ciuitate, accepta poteſtate legitima ſi eius con-
grueret perſonę. Nota ꝙ dicit ſi ei⁹ congrueret pſonę. Ex quo videtur ꝙ lex non eſſet iuſta quæ p̄-
ciperet cuiq; indifferenter ꝙ occideret volentem ſe occidere: & ſic poneret in hoc quēlibet ſui eſſe
miniſtrum: quemadmodum forte aliquis diceret quēlibet licere occidere ne occidatur. quaſi tale p̄
ceptum ſit de intentione legis latoris ponentis legem de occidendo impune volentes occidere. Sed

hoc non congrueret multis: qui ſub prætextu huius libertatis multos libidinoſe occiderent: vt id
circo lex illa iuſta non eſſet. Non enim iuſtitia legis pendet ex volūtate legiſlatoris, quaſi iuſtum ſit
quicquid ipſe præcipere velit: ſed a iuſtitia legis diuinæ & naturalis, cui congruere debet etiam ſi
ab iniuſto legiſlatore ſtatuatur. dicente Auguſtino de libero arbitrio. Lex quæ tuendi populi cau-
ſa lata eſt, nullius libidinis argui poteſt. Siquidē ille qui tulit, dei iuſſu tulit. i. qđ pręcepit æterna iu
H ſtitia. Si autem occiderit quis defendendo ſe cum moderamine inculpatę tutelę, ibi diſtinguo: q̄a
talis aut habet voluntatem & intentionem vt ipſe potius illum occidat ex tali defenſione ſua q̄ qȝ
occidatur ab eodem: aut non. Si primo modo, dico ꝙ non licet quātum eſt ex intentione animi, q̄-
uis liceat ex qualitate facti, vt iam dicetur. Qđ enim de genere facti eſt peccatum, velle hoc fieri po
tius q̄ temporale bonum amittatur: vt ſi vellet ꝙ potius bos ſuus hominem occideret q̄ ꝙ bos
ſuus occideretur ab ipſo: hoc nō licet omnino: q̄q̄ non niſi ſub conditione præeligatur etiā ſi nul-
lus effectus conſequatur: quia non eſt illa voluntas ſine libidine. Si ſecundo modo, in illo caſu licet
ſimpliciter, immo debitum naturę eſt vt quilibet vitam ſuam quantum poſſit lege diuina ſeruata
tueatur, & alium quēcunqȝ impediat ne occidat quēcunqȝ, & maxime ſeipſum: dicente Auguſti-
no ad Publicolam. Qui repelluntur aliquo terrore ne malefaciant, etiam ipſis aliquid fortaſſe pręſta-
tur. Per qđ ſtatim reſpondet ad illud quod ipſe adiunxit in ſua quæſtione ſubdens. Hinc autem di-
ctū eſt vt non reſiſtamus malo: ne nos vindicta delectet quæ alieno malo animū paſcit. Vnde ſi nul
lo modo vindicta excedat defenſionis modum: nec ex vero propoſito occidendi: nec ex interpreta-
tiuo: nec etiam habendo voluntatem occidendi ſub conditione ex moderata defenſione: & tunc ex
tali defenſione occidatur: cum illud ſit omnino pręter intentionem eius: nec actus ex circūſtantiis
ſuis: quia non excedit proportionem finis virtutis: ad hmōi occiſionem per ſe ordinatur: talis occi
ſio i reſpectu occidentis, & actus eius quo occidit omnino caſualis eſt, nec debet ei imputari omni-
no: quia qđ fecit propter bonum & licitum fecit. Ex quo ſequens homicidium non debet imputa
I ri agenti ad peccatum: vt patet ex dictis Auguſtini ſupra poſitis. AD argumentum in oppoſitū Ad arg. in
ꝙ vnuſquiſqȝ potius debet vitam ſuam conſeruare q̄ alterius: dicendum ꝙ verum eſt ſalua diui- oppo.
na iuſtitia. Si tñ oporteret eum facere contra diuinam iuſtitiam eam conſeruando, potius deberet
eam perire permittere, q̄ alium occidere, aut etiam abſqȝ cuiuſlibet alterius damno contra diui-
nam iuſtitiam facere. Vnde quęſtioni quā ſub hac forma propoſuit Publicola: Si Chriſtianus vi-
ctus fame multorum dierum: in qua videt iam mortem proxime imminere: inuenerit cibū in Ido-
lio poſitum: & non poſſit inuenire alium cibum: debet mori: an ex inde cibari: Auguſtinus reſpō-
det breuiter dicens. Aut certum eſt idolothytū eſſe: aut certum eſt non eſſe, aut ignoratur. Si cer-
tum eſt eſſe, melius Chriſtiana virtute reſpuitur. Si autem non eſt, vel neſcitur, ſine vllo conſcien-
tiæ ſcrupulo in eſum neceſſitatis aſſumatur. Et Anſelmus in meditationibus ſuis. Si peccatum eſt
deum exhonorare, hoc homo facere non deberet: etiam ſi neceſſe eſſet quicquid eſt qđ deus nō eſt
perire. Et cap. penultimo de ſimilitudinibus. Si hinc peccati pudorem & illic cernerem inferni hor-
rorem: & neceſſario vni eorum haberem immergi: prius in infernū me immergerem, q̄ peccatū in
K me immitterem. Ad illud ex Auguſtino: ꝙ illi non ſunt liberi a peccato: dicendū ꝙ verū eſt quā- Ad aliud.
do habent aliquam voluntatem & intentionem occidendi vere vel interpretatiue, abſolute, vel ſub
conditione. Quādo vero omnino eſt præter voluntatem ſecundum dictum modū: tunc eſt omni-
no ſine peccato. Et tali modo præſuppoſuit iura humana ipſum fieri quando occidens non poteſt
effugere: & ad hanc intentionem bene & iuſte ipſum impune permittunt. Si eñ adſit occulta volū
tas, quę iudicio humano probari non poteſt, illam diuino iudicio relinquunt.

CIrca ſecundum arguitur: ꝙ non liceat pugnare in duello: quia in hoc tentatur Quę. xxxii.
deus: qđ prohibetur Deut. vi. CONtra. Duello principes & prælati pręſtāt au Arg. prin.
L ctoritatē. qđ nō facerent niſi liceret. HIC attendendum eſt: ꝙ in tali quęſtione In oppoſi.
& in conſimilibus in quibus aliqua ſtatuunt iura humana de permittendo ali- Reſol. q.
qua fieri vel non fieri ſimpliciter, aut aliquibus permittunt, aliquibus prohibēt
aut in quibus aliquid detinetur ex conſuetudine: theologi eſt iudicare quid iu-
xta ſtatuta diuinæ legis & naturalis liceat, & quid non liceat. Quicquid enim inuenit legi diui-
næ & naturali repugnans & contrarium, quacunqȝ lege humana ſtatutum fuerit, ſiue vt præce-
ptum, ſiue vt permiſſum, debet illud damnare tanq̄ illicitum, & ſimiliter legem ſiue ſtatuentem, ſi-
ue permittentem, & etiam contrariam conſuetudinem. Si autem aliqua ex genere ſuo inuenian-
tur eſſe licita: quæcunqȝ circa talia ſtatuant iura vel obtineat conſuetudo permittendo fieri ea a
quibuſdam, & a quibuſdam non: & in quodam tempore ſic: in quodam vero non: & cætera hmōi

ſuper hoc aliquid in contrarium ſententiare ad theologum non pertinet inquantum theologus eſt.
Vnde non eſſet theologo hic diſtinguendum de perſonis: ſuppoſito ꝙ duellum eſſet licitum: ꝙ lai-
cis liceat: non autem clerico: quia ex ſolo ſtatuto legis humanæ quæ quibuſdam duellum prohibe
ret quibuſdam vero permitteret, talis diſtinctio ortum habet: & in hoc diſtinguere non habet theo
logus inquantum theologus: ſed iuriſta: neq; conſimiliter in cæteris talibus: quorum diſtinctio ex
ſolo ſtatuto legis humanæ habet ortum. Nobis ergo inueſtigandum eſt principaliter qđ in quæ M
ſtione propoſitum erat: vtrum in duello pugnare liceat in ſe. Si enim inueniri poſſet ꝙ liceret ſim-
pliciter ex genere & natura facti: tunc quib⁹, & quando, & pro quibus rebus eſt pugnandũ, ex hu
manis ſtatutis & conſuetudinibus inueſtigandum eſt. Si vero inueniatur ꝙ ex ſe non licet, tũc oĩs
diſtinctio q̃ circa hoc poni ſolet exufflata eſt: quia tunc nulli omnino, & nunq̃, & pro nullis rebus
duellũ pugnare licet. Eſt igitur ſciendum ꝙ duellum eſt ſingularis pugna inter aliquas perſonas N
ad probationem veritatis alicuius rei occultę per victoriam alicuius tanq̃ per ſignũ diuini iudicii
quæ aliter humano iudicio clarere non potuit. Dicitur autem duellum quaſi duũ vel duorũ bel-
lum. Vnde & grǫce dicitur monomachia, a monos qđ eſt vnũ, & machia qđ eſt pugna: q̃ſi vni⁹ cũ
vno pugna ſingularis. Eſt autem ſolũ ſuper occulto: quia pro eo qđ aliis modis apud humanũ iu-
dicium poſſet clareſcere, nullo modo iudex ex duello diuinũ iudicium expectare deberet: et hoc iu
dicando vincẽtem per victoriam intentum ſuũ probaſſe contra victũ: & verũ fuiſſe qđ propoſuit
ſicut verũ eſt ꝙ victoriam obtinuit. Vnde apud quoſdam duellum appellatur iudiciũ, eo ꝙ ĩ ipſo
dei iudicium expectatur. Iudicium autem dei expectare in aliquo ſigno ſenſibili, cõtingit dupliciter
aut ex diuina reuelatione qualitercũq; illa fiat: qua ſcitur ꝙ deus ſic velit iudicium ſuum aperire:
aut ex ſola humana coniectura qua p̃ſumit̃ ꝙ deus ſic iudiciũ debeat aperire. Primo mõ licitũ eſt
expectare in ſigno ſenſibili diuinũ iudicium: quale expectauit Moyſes cum populo Iſrael in virga
Aaron germinante, de quo dicitur Nu. xvii. Quem elegero, germinabit virga eius. Quale etiã ex-
pectauerunt Apoſtoli in electione Matthię, de quo dicitur Act. primo. Dederunt eis ſortes: & ſors
cecidit ſuper Matthiam, & annumeratus eſt cũ. xi. apoſtolis. Et hoc modo licitũ ẽ duellũ: quale cõ-
miſit Dauid cum Golia. Etenim ipſi Dauid inſpiratum erat diuinitus vt tale bellum iniret: et ꝙ
iudiciũ voluntatis ſuę ꝑ illud aperiret. Ipſi etiã Saul inſpiratũ fuit ꝙ ad tale bellũ cũ Golia Dauid
admitteret. ſcđm ꝙ Auguſt. in ſermo. quodam de pugna Dauid & Golię dicit. Auſus eſt iſte puer
Dauid nõ p̃ſumẽs de viribus ſuis: ſed in nõie dei ſui ꝓcedere aduerſus eũ: nũciata eſt regi nõ au-
dacia pueritię: ſed fiducia pietatis: nec rex abnuit, nec recuſauit. Intellexit cũ videret audẽtẽ puerũ
aliqđ diuinitatis in eo eſſe: nec illã tenerã ætatẽ ſine diuino inſtictu talia poſſe p̃ſumere. Vñ qa du-
ellũ ſic cõmittere diuina diſpẽſatiõe licuit, ĩ hoc etiã naturã duelli ſcđm ꝙ cõiter de duello loquũt̃
amiſit. Sed ſic pugnãs ab auctore legis q̃ſi legis miniſter inſtituit̃. Quẽadmodũ ſpoliũ quo Aegy-
ptios filii Iſrael ſpoliauerũt: qa factũ fuit auctoritate dñi, nõ habuit rõnẽ ſpolii vel furti. Si vero
dei iudiciũ expectat̃ in aliquo ſigno ſenſibili ex ſola humana cõiectura: ſciẽdũ ꝙ ĩ duello eſt duo cõ-
ſiderare. ſ. & ſubſtãtiã rei factę, & intẽtionẽ faciẽtis. Subſtãtia rei factę ĩ duello eſt occidere ꝓximũ
qđ de ſe indifferẽs ẽ, quia põt bene & male fieri, vt patet ex p̃determinatis ĩ p̃cẽdẽti q̃ſtiõe. Propter
qđ cõtra legẽ iuris naturę nõ eſt niſi ex circũſtãtia qua adiecta nõ põt bene fieri. INtentio aũt hoĩs O
circa actũ duelli duplex eſt. Vna ſpecialis ex p̃te bellãtiũ. Alia vero cõis ex p̃te ipoꝝ & alioꝝ. ſ. iudi-
cũ auctoritatẽ p̃ſtãtiũ, cõſulũ, & cęteroꝝ hmõi. Intẽtio aũt bellãtiũ ẽ mutuo ſeſe occidere vł ĩ cã cri
minali ꝓ vita ꝓpria cõſeruãda, vł ĩ cã ciuili ꝓ aliquo bono tp̃ali obtinẽdo. quoꝝ vtrũq; illicitũ ẽ: vt
patet ex p̃cedẽti q̃ſtione. Intẽtio vero cõis & bellãtiũ & alioꝝ eſt ex euẽtu belli diuinũ iudiciũ expe-
ctare. Hoc mõ duellũ ſumme illicitũ eſt & ꝓhibitũ ĩ lege diuina. Deut. vi. & Matth. iiii. Nõ tẽta-
bis dominũ deum tuũ. Illud eñ eſt tẽtare dominũ. ii. q. iiii. Monomachiã. Et eſt crimen ſimile ſortile
gio. Vt enim dicit Auguſtinus ſuper illud pſal. xxx. In manibus tuis ſortes meæ: Sors non eſt ali-
quid mali: ſed eſt res in dubitatione humana diuinam indicans voluntatẽ. Vnde nõ eſt hic diſtin-
guendũ de pugnãtibus ꝙ ſit aut clericus aut laicus, & ꝙ clerico non liceat: ſed ꝙ de laico diſtin- P
guẽdum eſt: ꝙ aut eſt offerens bellum: & ꝙ non licet tunc: aut ſuſcipiens: & hoc vel in cauſa ci-
uili: & ꝙ nõ licet tũc: aut in cauſa criminali: & hoc vel ſponte: & ꝙ ſimiliter nõ licet tunc: vł iudi
ce cõpellente: & ꝙ tũc licet. imo nec in hoc caſu, nec in aliquo caſu licet: qa ſtatim intrando duellũ
homicidiũ volũtariũ in affectu, licet nõ ĩ effectu cõmittit ſiue vincat ſiue vincat̃. Vñ nec ꝓ vlla re
tp̃ali, nec etiã ꝓ ꝓpria vita ſuſtinẽda debet conſentire duello: ſed poti⁹ ſe deberet pmitti ſuſpendi.
Vnde quia contra præceptum legis naturæ eſt quo ad affectum & intentionem occidendi, & ex-
preſſe contra præceptum legis diuinæ eſt quo ad intentionem ſigno ſenſibili propria ſuſpitione di

minũ iudicium experiẽdi:igitur nulla lex iuſta fieri duellũ pmittit, aut permittere poteſt, nec cu-
iuſq̃ auctoritate,aut quacunq; conſuetudine contraria diutiſſime obſeruata licite poteſt pugnari
per duellum:immo quicunq; in duello pugnant:& quicunq; ei auctoritatẽ, conſiliũ, auxilium,fa-
uorem,aut permiſſionem praeſtãt, cum poſſint impedire, participes ſunt homicidii, & mortaliter
peccant. PER haec patent obiecta.

CIrca tertium arguitur:ꝙ non licet deponere maleficium intẽtione curandi ma- Queſt.xxxiii
leficiatum:quia in hoc deponens adhiberet fidem maleficio,qđ nõ licet. CON- Arg.prin.
tra.qđ de genere ſuo non eſt malũ,& poteſt fieri intentione bona, licitũ eſt. De- In oppoſitũ.
ponere autem maleficium vt dictam tegulam de loco ſuo,ex genere ſuo non eſt
malum:& ſit bona intentione quando fit ad amouẽdum malum qđ eſt in proxi-
Q mo.ergo &c.DIcendum ad hoc ꝙ maleficia virtutem aut efficaciam non habẽt Reſponſio.
ex natura propria:ſed cuncta quae apparent fieri compoſitis maleficiis,immediate fiunt libera vo-
luntate a dęmonibus, vt eis ſibi homines aſſocient,& aſſociatos decipiant a vero deo auertentes:
ſecundum ꝙ dicit Auguſtinus loquens de talibus factis ſuper pſal.xxxviii.Exurge in adiutorium
mihi.Nihil maxime ſuggeritur humano cordi ab inuiſibiliter expugnantibus inimicis: niſi quia
deus non eſt adiutor:vt requirentes aliena adiutoria inueniamur inualidi,& ab inimicis ipſis ca-
piamur.Vt enim dicit.ii.de doctrina Chriſtiana, quęcũq; fiunt in maleficiis, ſunt ex inſtitutione
ſuperſtitioſa:& pactione quadã daemonũ. Ad quae pertinẽt omnia molimina artium magicarum,
ſortilegoꝝ, aruſpicum,& augurum,& omnia hmõi: nec debet homo eis fidem aliquam adhibere:
quia aliquid ex ſe agant: ſed daemones pactum ſeruantes ea faciunt.Quorum fiendorum ipſa ma-
leficia ſigna ſunt:quẽadmodũ a prima pactione obſeruata ſunt. Vñ qa perniciosum eſt ea fieri,ad
hęc adiutoriũ ferre,aut cõſiliũ, oĩno illicitũ eſt,maxĩe ea facere.Quẽadmodũ illicitũ ẽ idolothytũ
comedere eo ꝙ ſupſtitioſe ab idololatris in veneratione idoli fieri ſolet.Licet aũt pniciosum ẽ opib⁹
ſupſtitioſis cõicare, aut facere talia qualia faciunt ſuperſtitioſi cõmunicando operibus daemonũ:
catholicum tamẽ eſt deſtruere opus ſuperſtitioſum daemonis,& in hoc ei contrariari.Et ſic dico ꝙ
licitum eſt maleficium deponere ſimpliciter:quemadmodum licitum eſt idolothytum in cloacam
proiicere:& etiam vt curet̃ infirmus maleficiatus:nõ credendo ꝙ virtute illius maleficii morbus il-
le contingat:hoc enim infidelitatis eſſet vt procedit prima obiectio: ſed credendo contrarium: &
ꝙ fiat ſola daemonũ actione ex diuina permiſſione:qui nõ conſueuerũt ſecũdũ pactionem ſuam ma-
leficiatum vexare niſi ſtante illo maleficio.PER haec patent obiecta.

SEquũtur duo quaeſita circa hominis paſſiones.Quorum primum erat de poenã Quę.xxxiiii.
ſuſcipienda pro delicto proprio:vtrum recidiuãs in peccatum mortale qđ prius
commiſerat,ſi decedat prius q̃ pro illo priore perfecte ſatiſfecerit,de illo qđ remã-
ſit ſatiſfaciendum punietur perpetuo in inferno.Secũdum erat de poena ſuſti- Queſt.xxxv.
nenda pro peccato alieno: vtrum filius poſſit a deo puniri pro peccato patris.
CIRca primũ arguitur ꝙ non:quia in inferno nullus punitur temporaliter: & Arg.prin.
poena quae illi reſtat ſuſtinenda,non eſt niſi temporalis. pro debito autem poenę
temporalis nullus debet puniri poena aeterna.ergo &c. CONtra. non eſt alius locus in quo dece- In oppoſitũ
dens in mortali habet puniri niſi infernus. Item ſemper manet obligatus,nec poteſt ſatiſfacere:qa primi.
non eſt poena ſatiſfactoria niſi ſit deo accepta,& non poteſt eſſe accepta niſi ſit in gratia,quam ha- Secũdum.
R bere non poterit.DIcendum ꝙ aliqui putant eſſe diſtinguendum inter opera meritoria & ſatiſfa- Opinio quo-
ctoria:ꝙ videlicet meritoria non ſunt opera niſi facta in charitate, ꝙ tamen ſunt ſatiſfactoria rundam.
etiam ſi fiant extra charitatem. Sed cum in ſatiſfaciẽdo non reſtat ex parte poenae ſiue fiat agendo
ſiue ſuſtinendo, dummodo adſit poena:niſi ꝙ poena eſt magis ſatiſfactoria in agendo q̃ in ſuſtinen-
do:ſecundum ꝙ minor poena quã agimus ſiue nobis voluntarie infligimus plus ſatiſfacit q̃ maior
quã in purgatorio patiemur: ſequit̃ ergo ſecũdũ illorũ opinionẽ ꝙ ſicut poena quã agimus extra
charitatẽ ẽ ſatiſfactoria:ita & poena quã extra charitatẽ patimur.Scd̃m quos dicẽdũ: ꝙ ſicut poſt
hãc vitã põt ſatiſfactio cõpleri q̃ nõ ẽ pfecta ĩ hac vita ĩ gr̃a:ſimiliter & extra gratiã:& ꝙ ſcd̃m hoc
etiam ſi ille de quo eſt q̃ſtio puniat̃ ĩ inferno p ſatiſfactiõe omiſſa ĩ pſenti:nõ tñ aeternaliter: ſed tñ Contra opi.
tp̃aliter p illa puniret̃: etſi forte diutius aut acerbi⁹ q̃ hic eẽt puniẽd⁹ a ſeipſo. Sed hęc opinio ſta-
re nõ põt. qa ꝙ actio aut paſſio ſit meritoria vel ſatiſfactoria,hoc habet ex eadẽ radice.ſ. ex hoc ꝙ
ſit deo grata. Quare cum non eſt deo grata niſi per charitatem: dico ergo abſolute: ꝙ ſicut cum
ſit extra charitatem,nullo modo eſt meritoria ſiue poenalis actio ſiue paſſio: ſic cum ſit extra cha-
ritatem,nullo modo poteſt eẽ ſatiſfactoria. Et ideo vt procedit ſecũda obiectio, ille de quo eſt q̃ſtio

ſemper manet obligat⁹ ad poenam quę reſtat pro culpa cõmiſſa:per quã debet ordinari. Quare cũ nõ poteſt eſſe quin culpa ſit per poenam ordinata ad quã obligat:poenam igitur quę reſtat vt culpa ordinetur,eum in inferno pati oportet, aut forte acerbiorem.quia vt dictum eſt,minus ſatiſfacit poena inflicta q̃ voluntarie acta. Et quia ſemper manet obligatus, & ſemper manet culpæ ordinatio quantum eſt ex ſe, quouſq; manet obligatio:non ſolum ergo vt culpa de qua non erat ſatiſfactum in pręſenti,ordinetur per poenam,neceſſe eſt eum pati in inferno poenam æqualem,aut maiorem in acerbitate q̃ erat illa quæ hic vel in purgatorio erat agenda vel ſuſtinenda in gratia : ſed etiã neceſſe eſt eũ pati illam poenam quouſq; reddat vniuerſum debitũ. Quare cum impoſſibile ſit eum de cætero reddere,quia nũq̃ grata poterit eſſe deo poena quã ſuſtinet: impoſſibile eſt ergo eũ eſſe ſine illa poena:& ſic neceſſe eſt eum eam ſuſtinere perpetuo. AD argumentum in oppoſitum

Ad arg.prin. ꝙ poena debita non erat niſi temporalis:pro qua non debet reddi æterna: Dicẽdum ꝙ mortali peccato inquantum mortale eſt per ſe debetur poena æterna.& non ſolum forte inquantũ mortale eſt: ſed etiam inquantum eſt peccatum:vt etiam veniali ratione qua peccatũ eſt,poena debeatur æterna, ſicut tactum eſt ſupra.& hoc propter immanitatem peccati,& magnitudinem eius, inquantũ peccatum deum offendit:& debitum honorem & reuerentiam ei ſubtrahit:& hoc ſiue fuerit mortale ſiue veniale:ſiue peccatũ cõmiſſionis,ſiue omiſſionis. A damnatione aũt ęterna nõ liberat niſi fructus bonus in charitate factus.dicente domino in euãgelio. Omnis arbor quę nõ fecerit fructũ bonũ, excidetur & in ignem mittetur,ſcilicet æternum. Qđ exponens Anſelmus in ſuis meditationibus dicit. Arbor infructuoſa vbi ſunt fructus tui! Forte paruũ quid putas aliquod peccatum: ſed heu me nõne omne peccatum per p̃uaricationẽ deum exhonorat! Qđ ergo peccatum audebit peccator dicere paruum! deum enim exhonorare quando eſt paruum! Vnde ꝙ alicui peccato debetur poena temporalis,hoc eſt ſolum per accidẽs,ſcilicet ex diuina acceptatione qua acceptat exiſtentem in gratia,& pro poena æterna taxat ei ſaltem temporalem: ne malefacta maneant omnino impunita. Ita etiam ꝙ ſi peccatum de genere ſuo mortale poſſet ſecum compati gratiã: ſicut compatiť ſecũ illud qđ de genere ſuo eſt veniale,ei non deberetur niſi poena tẽporalis,ſicut neq; veniali facto in charitate:dũmodo in charitate finaliter perſeueraret. Non enim meretur gratia temporalem poenam peccato pro æterna, niſi quatenus ipſa exiſtente in ipſa poena ſoluitur. Ita ꝙ ſi perfecte non ſit ſoluta poena peccato debita ſiue mortali deleto per gratiam, ſiue veniali etiam facto in gratia,gr̃a dep̃dita p̃ eo qđ reſtat de poena ſoluenda manet obligatio ac ſi homo nunq̃ fuiſſet ĩ gratia. Vt non ſolũ dicamus ꝙ ex coniunctione cum peccato mortali iſta poena ſiue quę reſtat p̃ mortali,ſiue quę debetur veniali ſit æterna:immo ꝙ ex ſe debet eẽ æterna:quia eſt ſine gratia,licet eñ æterna non poſſet eſſe ſi non eſſet coniũcta mortali:hoc tamen ꝙ eſt æterna nõ eſt principaliter ex ipſo mortali:ſed ex gratiæ defectu:quæ non deficit niſi per exiſtentiam mortalis. & hoc etiam non ex defectu gratiæ illud agentis : ſed recompenſationem & commutationem æterni in temporale non merentis per hoc ꝙ non exiſtit:ita ꝙ poena ex natura ipſius peccati ſecũdum ſe debet eſſe æterna niſi per gratiam recompenſetur:& hoc per efficaciam in re:ſicut recõpenſatur cum tota in gratia peragitur:non ſolum per charitatis ſufficientiam ſi perſeueret in ſpe. Recompenſatio enim anteq̃ fiat ſatiſfactio cum effectu perfecta,non niſi conditionalis eſt:ſi ſcilicet contingat eam perfici ĩ gratia cum effectu:ita ꝙ ſi deficiat conditio,non ſtat recompenſatio : ſed redit prima obligatio,& tunc nõ punitur æternaliter pro debito temporali: ſed pro debito æterno. qđ ſimpliciter quantũ erat de ſe ſemper erat æternum & non temporale niſi ſecundum quid: ſcilicet ſub conditione p̃dicta:qua non ſtante iam nullo modo eſt temporale ſed æternũ tm̃.

Queſt.xxxv. Circa ſecũdũ arguitur:ꝙ filius poſſit a deo puniri p̃ peccato patris. quia dicitur

Arg.prin. Nu.xiiii. Filii veſtri vagi erunt in deſerto annis.xl.& portabunt fornicationem

In oppoſi. veſtram. CONtra eſt illud Eze.xviii. Filius non portabit iniquitatem patris.

Reſpõſio. DIcendũ ad hoc:ꝙ cũ poena nõ debeať niſi peccato:quicũq; ergo puniť,p̃ pc̃tõ puniť vel p̃prio,vel alieno,vel mixtim p̃ vtroq;. Pro pc̃tõ p̃prio a ſeipſo cõmiſſo nõ eſt dubiũ quẽlibet eẽ puniẽdũ:qa Eze.xviii.diciť. Anima q̃ peccauerit: ipſa morietur. Pro pc̃tõ pure alieno nullus punitur poena inflicta:ſed ſic punitus fuit ſolus Chriſtus poena voluntarie aſſumpta. CVM ergo de poena inflicta procedat quæſtio, pro peccato ergo patris qđ pure alienum eſt a filio,nunq̃ filius punitur. Et de hoc modo punitionis intelligebant hęretici, calumniantes vetus teſtamentum.illud ſcilicet Nu.xx. Ego ſum dominus deus tuus fortis zelotes viſitans iniquitatẽ patrũ in filios. ſecũdum ꝙ ibidẽ dicit gloſſa. Aiunt hæretici ꝙ non boni dei ſermo ſit qui p̃ peccatis alterius alterũ dicat plecti. & ſcd̃m hoc ĩtelligitur dictũ Eze.inductũ. Si ergo

filius puniatur pro peccato patris:hoc nõ eſt niſi quia quodãmodo eſt ſuũ.Quodãmodo aũt pecca
tũ patris eſt ſuũ vel p naturalẽ ꝓpagationẽ,vel p volũtatis imitationẽ.Primo modo oẽs ꝑ peccato
primi parẽtis Adę puniũtur: inquãtũ oẽs cũ ipſo cũ peccauit eramus:& p hoc in ipſo oẽs peccaui-
mus.dicẽte Apoſtolo.Ro.v.In quo oẽs peccauerũt.& ab ipſo delictũ i omnes deſcẽdit:dicẽte Aplõ
ibidẽ.Per vnũ hominẽ peccatũ in hũc mũdũ intrauit.Qđ qdẽ inquãtũ eſt in vnoquoꝗ, proprium
V peccatũ eſt eiꝰ:& pœna quã ꝑ eo ſuſtinet:nõ tã eſt ꝑ peccato alieno ꝗ ꝓprio.Quodãmõ aũt pecca-
tũ patris eſt ſuũ p volũtatis imitationẽ,aut quia actu imitati ſũt. Sic etiã cũ ꝑ illo puniũtur planũ
eſt ꝙ nõ tã puniũtur ꝑ alieno ꝗ pro ꝓprio.& ſcđm hoc Exo.xx.ſup illđ.Eorũ qui oderũt me, dicit
Gloſ.Qui peccãtibus hominibus ſocii aſſiſtũt, aut quia ipm imitari poſſunt. Sic adhuc nõ punit
filius tam pro peccato patris ꝗ proprio:non ꝙ fuerit ꝓpriũ:ſed ꝙ propriũ eſſe potuit:vt ab illo p̃-
ſeruetur.Sed pro tali peccato patris nũꝗ punitur filius ęternaliter,ſed tñ tẽporaliter. PER hęc pa
tent obiecta vtriuſꝗ partis.

SEquũtur quęſita circa hominis ſacramẽta. Vbi primo ꝗrebãt quędã de diſpẽſa
tione circa ſacramẽta. Deinde ꝗdã alia circa vſum ſacramẽtorũ. CIRca primũ
quęrebãt duo.Primũ reſpectu diſpẽſantis:vtrũ p eccleſiã poteſt fieri diſpẽſatio Queſt.xxxvi
aut imutatio circa ea ꝗ ſunt eſſentialia ſacramẽtis. Secũdũ reſpectu eius cũ quo Quę.xxxvii.
diſpẽſat:vtrũ religioſo ꝓmoto ad ordines ſacros p diſpenſationẽ ex priuilegio or
dinis ſui poſſit cura cõmitti ad diſpẽſandũ ſacramẽta aliis.CIRca primũ arguit Arg.prin.
ꝙ nõ:quia inſtitutio eorũ ꝗ ſunt eſſentialia ſacramẽto,ad ſolum deũ pertinet. er
go & diſpenſatio,aut imutatio circa illa. IN cõtrariũ eſt ꝙ ſubditus eſt materia eſſentialis pœnitẽ In oppoſi.
tię ſacramẽtalis quã ſacerdos circa ipm adminiſtrat;& pſonę ſunt matia eſſentialis circa quã admi
niſtrat ſacramẽtũ matrimonii.Nũc aũt eccleſia in ſuo capite bene mutat hmõi materiã,faciẽdo de
ſubdito nõ ſubditũ:vt ordinatus ſacerdos nõ poſſit eũ abſoluere:neꝗ circa eũ pœnitẽtiã ſacramẽ-
X talẽ adminiſtrare.Silr pſonas legitimas ad cõtrahẽdũ facit illegitimas. DIcẽdũ ad hoc:ꝙ ſubiectꝰ Reſponſio.
legi qui eã obſeruãdã recepit ab ipiꝰ iſtitutore,circa eã nihil imutare põt.iuxta illđ qđ Auguſtinꝰ
dicit de vera rel.In iſtis tpalibus legibus ꝗꝗ de his hoies iudicẽt cũ eas inſtituũt:tñ cũ fuerint inſti
tutę atꝗ firmatę, nõ licebit iudici de ipſis iudicare:ſed p ipſas cõditor legũ tẽporaliũ ſi vir bonus
eſt & ſapiẽs,illã cõſulit aeternã,de qua nulli animę iudicare datũ eſt : vt ſcđm eas imutabiles regu
las quid ſit ꝑ tẽpore iubẽdũ vetandũꝗ diſcernat. Vñ & de lege Moyſi dictũ eſt populo Iſrael.Au-
di p̃cepta & iudicia ꝗ ego doceo te,vt faciẽs ea viuas.Et ſequit.Nõ addetis ad verbum qđ vobis lo
quor,nec auferetis ab eo.Exo.xii.Qđ p̃cipio hoc ſolũmõ facito : nec addas qcꝗ nec diminuas. Cũ
ergo legi euãgelicę ſubiecta eſt eccleſia,& eã a Chriſto latore & inſtitutore eius recepit:integrã er-
go & incõtaminatã debet eã ſeruare:& nihil circa eſſentialia p̃ceptis eius imutare, Si eñ, vt dicit
Apls Heb.vii.qui per angelos dictus ſermo.ſ.veteris legis,factus eſt firmus,& oĩs p̃uaricatio & in
obediẽtia accepit iuſtã retributionẽ mercedis,quomõ nos euademus ſi tãtã neglexerimus ſalutem
quę cũ initiũ accepiſſet enarrari per dominũ,ab eis qui audierũt in nos p̃uenit? Queadmodũ ergo
eccleſia ab Aplis accepit legẽ euangelicã qui eã audierũt a Chriſto p̃dicãte & enarrãte eã:ſic opor
tet eã cõſeruare,& nihil ab eiꝰ iſtitutis ſubtrahere,nec in eis aliquid mutare qđ vergat cõtra illa ꝗ
ſunt de ſubſtãtia eiꝰ.Quare cũ ꝗcũꝗ ſunt eſſentialia ſacramẽtis ſunt illa ꝗ pertinẽt ad principalia
Y inſtituta euãgelica:idcirco dico ſimplicit ꝙ eccleſia circa eſſentialia ſacramẽtis nihil põt imutare
nec circa ea diſpẽſare in aliquo,vt aliquid circa ea immutet. Quãtũ vero ad accidẽtalia quę perti-
nent ad ritũ & modũ adminiſtrandi ſacramẽta,ſtatuere poteſt & variare atꝗ mutare, In quibus
tñ Chriſtus eccleſiam ſuã grauari noluit varias inducẽdo conſuetudines ac ſtatuta : ponendo qđ
iam tempore ſuo Auguſtinus deplanxit factum in eccleſia:in fine ſecũdi libri ad interrogationes
Ianuarii.vbi ſic dicit.Hoc nimis doleo ꝙ in diuinis libris p̃cepta minus curantur,& tam multis p̃
ſumptionibus plena ſunt omnia.Et ſequitur aliquibus interpoſitis.Ipſam religionem quam pau-
ciſſimis & manifeſtiſſimis celebrationũ ſacramẽtis miſericordia dei liberam eſſe voluit , ſeruilibꝰ
oneribus p̃mũt:vt tolerabilior ſit conditio Iudęorum: qui etſi tempus libertatis non agnouerunt
legalibus tamẽ ſarcinis nõ humanis pręſumptionibus ſubiiciuntur.Rabi Moy. inter legalia praece
pta & prohibita ſexcenta & tredecim computauit.Sed quot ſint quibus eccleſia onerata ſubiici-
tur quis ſufficit enarrare?Sed vt cõſequenter dicit Auguſtinus,Eccleſia dei inter multam paleam
multaꝗ zizania conſtituta multa tolerat:& tamẽ quę ſunt contra fidem vel bonam vitam nec ap-
Z probat,nec tacet.Ad illud qđ arguit i cõtrariũ:ꝙ eccleſia i ſuo capite mutat aliqđ circa ſacramẽto Ad arg.in
rũ materiã:dicẽdũ ꝙ nõ eſt credẽdũ ꝙ circa eſſentialia ſacris aliqđ adhuc mutauit:imo ꝙ integra oppo.

tenet quemadmodum ab Apoſtolis edocta ea ſuſcepit,ſiue in ſcriptis,ſiue in obſeruantiis.Quæ in
ſcriptis tenet,clarū eſt qa ea ab ipis Apoſtolis aut eorū diſcipulis in ſcriptis recepit:a qbus ſi in ali-
quo per aliquā ſubtractionē, aut mutationē,aut cōtrarii additionem deuiaret, hoc intelligēti ſcri-
pturas clareret.Qđ ſi forte contingeret,nullo modo a ſcriptura ſane intellecta ꝓpter cuiuſcūq; au
ctoritatē recedēdū eſſet,In eis eñ quę ſunt fidei,magis adhęrendū eſſet ſcripturę q̄ eccleſię:quo ad
aliq̄ mēbra a veritate ſcripturę aberrantia:ſcđm ꝙ determinauimus alibi in q̄ſtionibꝰ noſtris ordi
nariis de auctoritate ſciētię theologicę.Propter qđ dicit Apl'us Gal'.i. Sed licet nos aut angelus de
cęlo euangelizet vobis p̄terq̄ qđ euāgelizauimꝰ vobis,anathema ſit . Et vt nō ſolū anathema illud
latę ſententiæ oſtendat eſſe cōtra puertentes euangeliū Chriſti quo ad id qđ ipſe de eo ſcripſit & p̄
dicauit: ſed etiā quo ad illa quę de eo alii ſcripſerūt & p̄dicauerūt: eandē ſententiā generalius repe
tit ſubdens.Sicut p̄dixi: & nūc iterum dico de iſtis. Siquis vobis euāgelizauerit p̄ter id qđ accepi-
ſtis,anathema ſit. Vnde cōtra ea quę ſunt veritatis euangelicę,nō eſt poteſtas in terris,dicēte Apo
ſtolo.ii.ad Corinth.in fine.Non eñ poſſumus aliquid aduerſus veritatem,ſed pro veritate.Ad qđ
dicēdū accepit Apl's occaſionem ex illo qđ p̄miſit : His qui peccauerūt ſi iterum venero nō parcā.
q̄ſi dicat ſcđm Gloſ.Habemꝰ poteſtatē iniuſte dominari poſſe :ſubdit.Nō eñ &c.q̄ſi dicat,nō vale
mus iniuſte vti illa poteſtate:quia nō eſt data poteſtas arguēdi bene viuētes:ſed p veritate tuenda
ſcilicet vt vindicet in legis inimicū: ſcđm ꝙ dicit ibidē.cap.x. Arma militię noſtræ nō ſunt carna
lia,ſed potentia deo ad deſtructionē munitionū : cōſilia deſtruētes:& omnē altitudinē extollentem
ſe aduerſus ſcientiā dei. Tam legūperitorū q̄ pħorꝫ dicit Gloſ.qui moderno tēpore magis cæteris
aduerſus ſciētiā dei ſe extollūt,dicētibus malis pħis quia vana eſt:& peruerſis legiſperitis ꝙ regnū
eccleſiæ nō eſt neceſſarium.Contra quos ſequit̃ in apoſtolo.In captiuitatē redigentes omnē intelle-
ctum in obſequiū Chriſti: etiā in prōptu habētes vltionem in obediētia.Eccleſia ergo poteſtatē ha
bet veritatē ſcripturę defendendi:nullo modo aūt eā impugnādi addendo,ſubtrahēdo,aut mutā-
do. & ſic legitime vtit̃ poteſtate ſua ligandi atq; ſoluēdi : ſcđm Gloſ.quā dedit ei deus in ædifica-
tionē,& non in deſtructionē,vt dicit̃.ii.ad Cori.in fine.Vnde cauendū eſt in hoc multū eccleſię ne
poteſtate ſibi conceſſa abutat̃ quoquo modo in p̄iudiciū ſciētię dei, ponēdo falcem ſuā in meſſem
alienā. Etenim etſi liberā habet poteſtatē ī oībus quę ſunt iuris poſitiui ab hoīe inſtituti cuiuſcūq;
auctoritatis,etiā vt eccleſia cōtra inſtituta Apoſtolorꝫ,& cōcilia generalia in eis q̄ nō ſtatuerūt ſe-
cūdū p̄cepta euangelica vel ſcripta,vel ſcđm ꝙ ea a Chriſto audierūt obſeruata,poſſit diſpēſare &
addere vel ſubtrahere & īmutare:nihilōm horū poteſt cōtra inſtituta legis naturę & diuinę:ſcđm
ꝙ in pte tactū eſt ſupra.Et nō ſolū cauendū eſt eccleſię ne aliqđ horū fiat p ipſam,ſed etiā multū ti A
mendum eſt ne fiat in ipſa.Eteñ q̄uis ſecuri ſumus ꝙ p bonos in eccleſia in quibus ꝓprie eſt eccle-
ſia,hoc nūq̄ fiet: ſed ſemp in eis ſtabit eccleſia intemerata,& fide integra,aſſecurante nos Chriſto q
in Petro dixit eccleſię.Luc.xxii.Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua:timendū eſt tñ multū
de malis de quibus dicit Apl's.i.Timo.iiii. In nouiſſimis tēporibus diſcedēt quidā a fide: vt ſe ex-
tollant quādoq; aduerſus ſcientiā dei:ſcđm ꝙ dicit Apl's.ii.Cori.xi.Timeo ne ſicut ſerpens Euam
ſeduxit aſtutia ſua,ita corrūpātur ſenſus veſtri vt excidant a ſimplicitate quę eſt in Chriſto. vbi di
cit Gloſ.Senſus.i.intellectus veſtri. a ſimplicitate.i.a paradiſo ſimplicis fidei Chriſti:quę nil alienū
recipit.Siquid eñ dixeris cōtra fidē,intrat putredo de veneno ſerpentis,& naſcūtur vermes mē-
daciorū:& nihil integrū remanet.Ideoq; ſicut patribus noſtris aduerſus leonē opus erat patientia
ſic nobis aduerſus draconem vigilantia.tunc enim cogebat:nūc docet: tunc ingerebat violentias
nūc inſidias:videbatur tunc fremens,nūc lubricus & oberrās difficile videt̃. Hic dicit Auguſtinꝰ
ſuper pſal.xxxix.vnde ſumpta eſt gloſſa. Sparſus eſt ſanguis iuſtus:& illo tanq̄ ſeminatore per to-
tum mundum facta ſeges ſurrexit eccleſię.Cōſequēs aūt tempus eſt ſcandalorum & ſimulationis
Hoſtis ille noſter tunc leo fuit cum aperte ſęuiebat: modo draco eſt cum occulte inſidiatur. Perſe
cutio ſiue a leone ſiue a dracone nunq̄ ceſſat eccleſiæ,& magis metuendus eſt cum fallit q̄ cum ſę
uit.Illo tēpore cogebat Chriſtianos negare Chriſtū.Iſto aūt tpe docet Chriſtianos negare Chriſtū.
& ideo fallit:qa qui docet̃ negare Chriſtū: quaſi nō ſibi videt̃ recedere a Chriſto.modo dicitur ab
hęretico:Veni,eſto Chriſtianus:& nō dicit nega Chriſtū.Nam eū coronatis martyribus quis au
diret! Et dat exēplū de baptiſmo. quādo eñ hęretici docent ꝙ ſemel baptizatus,puta ab eis quos
reputāt hęreticos, rebaptizandus eſt:qđ eſt verū baptiſma,docent non eſſe verum baptiſma: & er
rando circa vim baptiſmatis quā negāt,in ipſo negāt Chriſtū.& ſic de ſingulis q̄ ptinēt ad eſſentiā
ſacramēti. Vt ſi forte fm rei veritatē ī ſacramēto altaris ſubſtātia panis cōuertit̃ i aliqđ cōpoſitū ex
matia & forma:vt vtrūq; i cōpoſito ſcđm ſuā ſubſtātiā ſit t̃minꝰ trāſubſtātiatiōis:vt corpꝰ Chriſti

ſacramentaliter & virtute verborum ſacramenti ſit aliquid compoſitum ex materia & forma,qđ
dicitur corpus Chriſti:docentes ꝙ ſubſtantia panis conuertitur in aliquid ſimplex,vt videlicet ſo
la ſubſtantia materiæ Chriſti ſit terminus trãſubſtantiationis,vt corpus Chriſti ſacramentaliter &
virtute verboꝝ ſacramẽti ſit ſubſtãtialiter ſola materia,quõcunq; dicatur corpus Chriſti,ipſi do-
cent Chriſtum negare in ſacramento altaris:& ſi veritas ſe habeat modo contrario,tunc docent ip
B ſum negare qui primum modũ tranſubſtãtiationis docent. Cõſimiliter eſt in cæteris ſacramẽtis
puta in matrimonio.Si eñ ſimpliciter & abſolute prohibitum fuit a Chriſto matrimonium in ſecũ
do gradu conſanguineitatis: & pſonæ quæ in tali gradu ſibi attinẽt omnino eſſent ad matrimoniũ
contrahendum illegitimę:& ſic nullo modo materia ſacramenti matrimonii,ſicut nullo mõ panis
ſiligineus eſt materia ſacramenti altaris,tunc qui docent matrimonium poſſe contrahi in ſecundo
gradu conſanguineitatis,ſiue verbo vel facto docent,Chriſtum in ſacramento matrimonii negare
docent.Et ſicut hoc contingit in ſacramentis,conſimiliter & in omnibus aliis quę pertinent ad fidẽ
maxime in articulis fidei,vt propterea oporteat ſumme ſollicitã eccleſiam eẽ circa ea quæ ſunt fi
dei & ſacramentorum: ne nimium extendendo clauem ſcientiæ in doctoribus,aut clauem poteſta
tis in rectoribus,excedat limites & terminos circa ea quæ ſunt fidei & ſacramentorũ a Chriſto po
ſitos,& ab apoſtolis ad nos vel ſcripto,vel obſeruantia deductos.iuxta illud Prouerb.xxii.Ne tranſ
grediaris terminos antiquos quos poſuerunt patres tui. iuxta illud qđ dicit Ioan.Dama.in princi
pio ſententiarum ſuarũ.Oĩa quæ tradita ſunt nobis,& per legem,& prophetas,& apoſtolos,& euã-
geliſtas,ſuſcipimus & veneramur,nihil vltra hoc inquirentes.Bonus enim exiſtens deus vt omnia
ſciẽs,& qđ confert vnicuiq; puidens,qđ vtile eſt nobis cognoſcere reuelauit:qđ autem non pote-
ramus ferre ſiluit.Hoc nos diligamus,& in his maneamus,& non tranſeamus terminos æternos:
& neq; tranſeamus diuinã traditionem.Iuſti autem ſi aliqñ forte videant eos tranſgredi,vel verbo
vel facto,faciunt qđ dicit Auguſt.vbi ſupra.Et videmus & toleramus, & quantum poſſumus re-
primere conamur diſputando,conuincendo,terrendo:tum omnes diligendo: & cũ hoc nobis agen
tibus perſeuerant in malo,ex abundãtia iniquitatis ẽ. QVAE vero eccleſia circa ſacramẽta,& ea
C quæ ſunt fidei non tenet in ſcriptis,ſed in obſeruantiis:certum eſt etiam ꝙ illa ab obſeruantia apo
ſtolorũ & alioꝝ diſcipuloꝝ,vel exẽplo,vel verbo recepit: & ꝙ ad nos ſunt deducta ex eccleſię gene
ralis obſeruantiis:vel a generalium conciliorum inſtructionibus.ſecundum ꝙ Auguſt.in pricipio
primi libri ad interrogationes Ianuarii,dicit. Sic tenere te volo dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ
ſicut ipſe in euangelio loquitur:leui iugo ſuo nos ſubdidiſſe & ſarcinę leui. Vnde ſacramentis nũ
mero pauciſſimis,obſeruatiõe facillimis,ſignificatiõe pſtantiſſimis ſocietatẽ noui populi colligauit
ſicut eſt baptiſmus trinitatis nomine conſecratus,communio corporis & ſanguinis ipſius,et ſi ali
quid aliud ſcripturis canonicis commendatur.Illa autem quæ non ſcripta,ſed tradita cuſtodim⁹
quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur,dantur intelligi vel ab ipſis apoſtolis vel a plenariis
conciliis:quorum eſt in eccleſia ſaluberrima auctoritas commendata atq; ſtatuta teneri.Alia ve-
ro quæ per loca terrarum regioneſq; variantur,liberas habent obſeruationes.Nec diſciplina eſt in
his vlla melior graui prudentiq; chriſtiano niſi vt eo modo agat quo agere viderit eccleſiam ad
quã forte deuenerit.Vnde etſi a talibus in aliquo per aliquam ſubtractionem, aut mutationem,
aut contrarii additionem eccleſia deuiaret, hoc inſpicienti antiquas eccleſiæ conſuetudines atq;
obſeruantias & regiſtra pateſieret.Ita ꝙ vltra id qđ in ſcriptis diuinæ ſcientiæ, vel in conſuetudi-
nibus & obſeruantiis & regiſtris eccleſiæ inuenitur, periculoſum eſt rectori & doctori aliquid
attentare.Si enim alicui horum contrarium fiat vel doceatur,totum reſiduum in dubium reuo-
caẽ,vt eadẽ ratione cõtrarium ei⁹ fieri poſſit,aut doceri.Quemadmodũ ſi vnũ mẽdacium ſcriptũ
concedatur in canone ſacro,non eſt aliqua particula in eo quæ in dubium vocari non poteſt &
mendacio deturpari. Iuxta illud quod dicit Auguſtinus in epiſtola pria ad Hiero.Admiſſo ſemel
in tãtũ auctoritatis faſtigiũ officioſo aliquo mẽdacio, nulla illorum librorum particula remanebit
quæ non vtcunq; videbitur ad fidem incredibilis.Et in epiſtola ſecũda.Si ad ſcripturas ſanctas ad
miſſa fuerint officioſa mendacia,quid in eis remanebit auctoritatis?quæ tandem de ſcripturis il-
lis ſententia proferatur cuius pondere contentioſæ falſitatis occæcetur improbitas?Statim enim
vt protuleris,ſi aliter ſapit qui cõtra innititur,dicit illud qđ prolatũ eſt honeſto aliquo officio ſcri-
ptorem eſſe vel fuiſſe mentitum.Similiter dico in propoſito:ꝙ ſemel admiſſo in tantũ auctoritatis
D faſtigium aliquo contrario,vel in dicto,vel in opere,nulla ipſius particula remanebit quæ non vi-
debitur ad fidem incredibilis,quin conſimiliter in ea contrarium poſſit admitti.Et ſic non remane
bit aliquid quo hæreticorum improbitas contrarians eis quæ fidei ſunt,& ſacramentorum,poſſit

obtundi:ſed quicquid prolatum fuerit, tanq̃ firmum & ſtabile dicet ille qui contrarium ſentit.qđ immo mutabile eſt eadem ratione qua & aliquid aliorum.& ſic in omnibus ſcriptura & eccleſiæ obſeruantia in dubium reuocabitur:& peribit fides:& per conſequens poteſtas eccleſiæ. Vt ergo omnia inconcuſſe teneantur,in omnibus ſtatuendis ſeruanda eſt ratio legis naturæ, & auctoritas ſcripturæ,& eccleſiæ conſuetudo.quia vt dicit Aug.iiii.de Trinitate, Contra rationem nemo ſobrius contra ſcripturas nemo chriſtianus,contra eccleſiam nemo pacificus ſenſerit. Q₂ ergo in argumẽto aſſumitur: ꝙ eccleſia mutat circa materiam ſacramenti pœnitentiæ:Dicendum ꝙ perſona rõnalis habens vſum liberi arbitrii per ſacramentum baptiſmi renata,ſubdita regimini ſacerdotis cuius eſt abſoluere,& pœnitens,& confeſſa,eſt eſſentialis materia ſacramenti pœnitentiæ: ita ꝙ circa ſuppoſitum irrationale,aut circa perſonã intellectualẽ dæmonis,aut circa pſonam hominis fatui, aut circa pſonã hoĩs nõ baptizati,aut quæ nõ eſt ſubiecta ſacerdoti qui debet ipſam abſoluere,aut non pœnitens nec confeſſa,ſacramentum pœnitentiæ efficaciam habere non poterit. Nec quo ad hmõi cõditiones eccleſia poteſt immutare aliqđ,vt ꝙ aliqs(verbi gr̃a)in vltimis duobus.ſ. non pœnitens,aut non cõfeſſus abſoluatur. Cætera autem accidẽtalia ſunt,& diſpoſitio circa ea commiſſa eſt miniſtris eccleſiæ:quemadmodũ opus artis accidentale eſt circa opus naturæ. Et de numero accidẽtaliũ ẽ eẽ ſubditũ huic ſacerdoti,aut illi.qa ſubdit⁹ vni ꝑ eccleſiam põt ſubtrahi ipi & ſubiici alteri:ita ꝙ nõ põt abſolui ſacramẽtalr̃ niſi ſit ſubdit⁹.Dico de mortalib⁹.accidit tñ ei ꝙ ſit ſubdit⁹ iſti & poſſit abſolui ab iſto:aut illi,& ꝙ poſſit abſolui ab illo.Cõſilr̃ reſpõdẽdũ ẽ ad aliđ de materia ĩ matrimonio ꝙ materia eius ſunt vir & mulier vſũ liberi arbitrii habẽtes vltra gradũ a diuina lege attinentes,& per conſenſum eccleſiæ conuenientes.ita ꝙ niſi ſint tales matrimonium efficaciam circa illos habere non poteſt. Vnde etſi aliæ conditiones adſint, & eccleſia diſſenſum ſuum per generale ſtatutum circa eos prius expreſſit,matrimonium efficaciam habere nõ põt. In hoc enim omnes ſicut filii pertinent ad generalẽ tutelam eccleſię,vt vltra gradus prohibitos a iure diuino prohibere poteſt alios gradus & perſonas facere illegitimas. cuius potẽtiam ſe nouit habere ex antiquo vſu prædeceſſorum ſuorum, qui patet ex regiſtris antiquis in corpus iuris redactis, & non redactis. Vnde de nouo aliquid immutare circa ea quæ ſunt fidei,aut ſacramentorũ,periculoſum eſſet nec poſſet eſſe certum vtrũ in eo potentiã aliquã haberet eccleſia.Propter qđ gloſſator iuris canonici,vbi inuenit ꝙ ſuper aliquo caſu papa diſpenſare non poteſt,optime gloſſat.i.non conſueuit.quia inconſuetudo facit veriſimile ꝙ illud ſimpliciter non poſſit, licet firmã fidẽ ſuper hoc nõ facit.qa forte plurima poteſt q̃ nullus prædeceſſorum ſuorũ in vſum habuit:ſed difficile eſſet hoc certificari ei.vnde multum periculoſum eſſet tale quid attentare. R

Quæ.xxxvii
Arg.princi.

CIrca ſecundum arguitur, ꝙ ꝓmotus ex diſpenſatione ad ordines poſſit promoueri ad curã.quoniã cui conceditur maius,& minus.ſed maius eſt corpus Chriſti conficere & dignius q̃ curam exercere.eo ergo quo illi conceditur per diſpenſationem promotio ad ordines,eadem diſpenſatione conceditur ei promotio ad curam.

In oppoſitũ.
Reſpõſio.

IN contrarium eſt ꝙ papa ſæpius diſpenſat cum aliquibus vt promoueantur ad ordines, quos tñ prohibet promoueri ad curam. Dicendum ꝙ priuilegia ſtricti iuris ſunt eo ꝙ gratiam continent.propter qđ nõ extenduntur niſi ad ea quæ in priuilegiis exprimunť,& maxime in diſpenſationibus: quãdo ea quæ in priuilegio nõ exprimunť,ſpecialem cauſam diſpenſandi requirunt. Nunc autem in fauorem religionis ſæpius tale datur priuilegium,virtute cuius diſpẽſatur vt alias fratres illegitimi ad promotionem.ad ſacros ordines poterunt promoueri, eo ꝙ ex religione præſupponitur diligentia in miſſam celebrando, ad quod non reqrit ur magna induſtria aut inſtructio,quæ ad curam tenendam reqritur,& ex religione ineſſe non præſumitur:ſed potius contraria ſimplicitas.ita ꝙ in talibus ex alia cauſa diſpenſať ꝙ poſſint promoueri ad ordines,ex alia vero ꝙ ad curam. quarũ illa põt eſſe ſine iſta: ſed iſta non debet eſſe ſine illa.Propter qđ dico ꝙ ex priuilegio ſtricto quo diſpenſatiue poteſt promoueri ad ordines,non poteſt promoueri ad curam: ſed indiget priuilegio alio,vel diſpenſatione ſpeciali ad hoc. Et ſecundum hoc concedenda ſecunda ratio ad iſtam partem ꝓcedens. F

Ad arg.pri.

Ad primũm q̃ erat in contrarium:ꝙ maius eſt conficere: Dicendum ꝙ in factis aliquid dicitur eſſe maius alio,aut quo ad factorum dignitatem,aut quo ad periculum & difficultatem in modo faciendi. Primo mõ maius eſt corpus Chriſti conficere q̃ curam exercere,quia illud pertinet ad caput eccleſię,hoc aũt ad membra. Secundo modo mai⁹ eſt curã exercere q̃ corpus Chriſti conficere,quia ad hoc maior reqriť induſtria q̃ ad illud. Et ꝓterea error in cõficiẽdo ſolũ vergit in detrimentum conficientis.error vero ĩ curã exercẽdo vergit ĩ detrimentum ſuũ & alioꝝ. Nũc aũt ĩ diſpẽſando nõ ſit aſpect⁹ ad G

dignitatẽ ei⁹ qđ fieri debet:ſic enim vt procedit obiectio,diſpenſatio in vno includeret diſpẽſationẽ
in alio,quia maius includit minus:ſed fit aſpectus ad periculũ & difficultatẽ opis.Nunc aũt ĩ mino
ri nõ ĩcludiť mai⁹,ſed econuerſo.propter qđ bene diſpenſať ad vnũ illorũ,ita ꝙ nõ ad aliud,ſed nõ
econuerſo.

SEquitur ꝑtinẽtia ad vſum ſacramẽtorum.Vbi primũ erat vnũ cõiter ꝑtinens
ad ſacramẽtũ ordinis & matrimonii,vtrũ clericus poſt matrimoniũ celebratum Qu.xxviii.
ꝑ verba de ꝑſenti ĩ facie eccleſiæ:ſed nõdũ conſummatum ꝑ carnalẽ copulã ſub
ſecutã,ſi poſtmodum ꝓmoueať in ſacerdotem,poſſit debitũ reddere vxori petẽ-
ti,aut petere illđ ab ipſa.Alia vero tria erãt ſpecialr̃ circa ſacramentũ mr̃imonii.
CIRca primũ arguiť ꝙ ſic,ꝗa illud nõ eſt ꝓhibitũ.IN contrariũ eſt ꝙ ſacer ordo Arg.princi.
in cõtinẽdo cõparať voto caſtitatis.quare cũ poſt votum caſtitatis non poſſit illi In oppoſitũ.
H debitũ reddere,aut ab ea petere,nec põt poſt ordinẽ ſacrũ aſſumptũ. DIcendũ ꝙ ĩ hac q̃ſtione & in Reſponſio.
cõſilib⁹ eſt aliqđ cõſiderãdũ qđ ꝑtinet ad naturã matrimonii,& ſilr̃ ſacramẽti ordĩs,ĩquãtũ ꝑtinẽt
ad ius diuinũ & ĩſtitutionẽ Chriſti,qđ ꝑ ſe ꝑtinet ad cõſiderationẽ theologi,& aliqđ qđ ꝑtinet ad ei⁹
accidẽtalẽ obſeruãtiam,ĩquãtũ ꝑtinet ad ius humanũ & hominis puri ĩſtitutionẽ.qđ per ſe ꝑtinet
ad cõſiderationẽ canoniſtę.Quãtũ qdẽ ẽ ex natura matrimonii ſcđm ꝙ ẽ ĩſtitutũ a Chriſto,nulla ẽ
repugnantia actus mr̃imonialis poſt ordĩes ſacros ſuſceptos,neq̧ ipſius ordinis ſuſcipiẽdi poſt mr̃i
moniũ iã cõtractũ.Et ideo talis quãtũ eſt ex natura inſtitutionis matrimonii a Chriſto,poſſet debi
tũ reddere & petere.Si ergo in aliquo ſit impedimẽtũ ne poſſit reddere,aut petere,hoc ꝓuenit ex ali
qua inſtitutione eccleſiæ. Circa conſtitutionẽ aũt eccleſiæ ſciẽdũ ꝙ quouſq̧ eccleſia circa aliqđ aliq̃
ſtatuat, vtẽdũ ẽ eo ſcđm modũ q̃ ꝑmittit vti eo ius cõe diuinũ.Cũ aũt ĩ caſu ꝓpoſito nihil eccleſia
I ſtatuit niſi ꝙ caſtitatis obſeruantia ordinib⁹ ſit annexa:nõ aũt ꝙ eorũ ſuſceptio ſeparet matrimo-
niũ prius cõtractũ:ſed ꝑ carnalẽ copulã nõ conſummatũ:ſicut ſtatuit hoc de religionis ingreſſu:
ideo tenẽdũ ꝙ taliũ matrimoniũ nõ ſepaŕ ꝑ ordinũ ſequentẽ ſuſceptionẽ,& ſtante matrimonio mu
lier ꝑ viri factũ non debet ſuo iure priuari.Ideo dico ꝙ tenetur aut religionẽ ĩtrare vt ſit abſolutus
a muliere,& ipſa poterit alteri nubere,aut teneť debitum reddere mulieri petenti.ꝗa nõ põt ei obli
gatio viri ad caſtitatẽ ꝑ ordinũ ſuſceptionem in aliquo derogare. Niſi forte ei poſſit obiicere forni
cationem carnalem, aut ſpiritualem.Sed ꝗa volũtarie ordinibus ſuſceptis ſe ſecundũ ſtatutũ eccle
ſiæ obſeruantiæ caſtitatis obligauit,ideo quantũ eſt ex ſe,ipſam cuſtodire debet,& nõ petere debitũ
ab vxore. PER iam dicta patet reſponſio ad argumentũ in oppoſitũ: ꝙ inquãtum eſt ex ꝑte viri Ad arg.ĩ op.
K ordo comparatur voto,vt tãtũ teneatur cuſtodire caſtitatẽ ꝓpter ſtatutum annexũ ſuſceptioni or
dinum, quantum propter votum ſolenne.Quantum autem eſt ex parte mulieris & ſubſtantiæ
matrimonii,non eſt verum.ꝗa circa ordinis ſuſceptionem nullum eſt ſtatutum ad diſſoluendum
matrimoniũ:ſicut eſt circa votum,non qđcunq̧,ſed qđ fit per religionis ingreſſum.Quãtumcũq̧
eñ ſolenniter voueret ſine religionis ingreſſu,cum circa illud nullũ ſit ſtatutũ de matrimonio ſol-
uendo per ipſum,ſicut neq̧ circa ordines,nullo modo impediret quin deberet ius ſuũ reddere mu
lieri petenti,licet non petere ab ea,quemadmodũ dictum eſt de ordine.

SEquuntur tria vltima quæ ſpecialiter pertinent ad ſacramentum matrimonii.
Quorum primũ pertinet ad diſſolutionẽ matrimonialis vinculi. Vtrum matri Quę.xxxix.
monium rite & ſolenniter contractũ in facie eccleſię poſſit diſſolui per ingreſſum
religionis.Secundum vero pertinẽs ad diſſolutionẽ thori eſt.Vtrũ ſcientes vir & Quæſt.xl.
mulier ſororem mulieris eſſe cognitam a marito poſſint mutuo debitũ petere &
reddere.Tertium vero pertinẽs ad diuiſionem bonorum temporalium eſt,vtrũ Quæſt.xli.
cum ſint coniuges ſimul ſtantes in matrimonio ſolẽniter & rite contracto ſine co
pula carnali,ignorãtes an ex ꝑte alterius ſit defectus & impedimentum perpetuũ ad copulam,al-
tero mortuo ſuperſtes poterit diuidere bona alterius,partem ſibi ex iure matrimonii aſcribendo.
CIRca primum arguiť ꝙ non.quia de communi conſenſu poſſunt ſimul ſtare & continere,& cõ- Argu.prin.
tinentiæ obſeruantiam ſimul ambo vouere,vt de cætero non debeant ſeſe cognoſcere,& tamen per
hoc matrimonium inter eos non diſſoluiť,quare nec ſilr̃ per religionis ingreſſum. IN contrarium In oppoſitũ.
L eſt:ꝙ ſi ſit mulier ꝑmanens in ſęculo,ꝑmittiť alteri nubere:qđ nõ eſſet ſi matrimonium ſtaret. DI- Reſponſio.
cendũ ad hoc ꝙ ſacramẽtis vtẽdũ eſt ſecundum modũ quo a Chriſto erãt ĩſtituta. Nũc aũt ita eſt
ꝙ circa diſſolutionẽ matrimonii quo ad thori ſeparationem habemus Chriſti ſtatutum.vbi dicit
Matth.v.Ego dico vobis,ꝙ oĩs q dimiſerit vxorẽ ſuam excepta cauſa fornicatiõis &c. & circa iſtam
diſſolutionẽ eccleſia aliã cãm nõ ſtatuit,ſed ſolũ exponit ſcđm ĩtellectũ ei⁹ quẽ ĩ ea Chriſt⁹ habuit

& apoſtolis reuelauit,& ipſi tenuerũt in ſuis obſeruantiis,licet nõ redigerũt in ſcriptis.Circa diſſo lutionem autem quo ad mr̃imonii vĩculũ,Chriſti ſtatutũ ĩ ſcriptis nõ habem⁹,ſed obſeruãtiã eccleſię ab apoſtolis deſcẽdẽtẽ p cõſuetudinẽ obtinuimus,ꝙ.ſ.p religiõis ĩgreſſũ vir mulierẽ ante copulã dimittere poterit. Vnde & ſic vſus fuiſſe creditur Chriſt⁹.Dicit eñ Hiero.ĩ ꝓlogo euãgelii ſup Ioã.ꝙ ipm volẽtẽ nubere de nuptiis vocauit.Et credit̃ ꝙ hoc fuit de illis nuptiis q̃ deſcribũt̃ Ioan.ii. vt ĩ ipſis Ioãnes ipſe ſpõſus fuerit mr̃imonio iã p verba de p̃ñti cõtracto : ſed nõdũ p carnalẽ copulã cõſũmato.Quia igit̃ matrimonia ex natura rei efficaciã nõ habẽt ĩquãtũ matrimonia ſunt,ſed ſolũ ex diuina inſtitutiõe:ipſe autem Chriſt⁹ de⁹ & hõ ſicut ĩſtituit cõiũgi p cõſenſũ mutuũ aĩorũ: ſic etiã ſtatuit p aĩoꝝ diſſenſum poſſe diſſolui:dum tñ non eſſet vlteri⁹ ꝓceſſum: & hoc ĩ caſibus ab eccleſia conſtituendis:ſi forte ſit aliquis alius q̃ religionis ingreſſus.Et ſic potius credo dicendum ꝙ vinculũ matrimonii oĩno diſſoluit̃ p religionis ĩgreſſũ,q̃ ꝙ maneat. Hoc tñ ponẽdi quantũ video M
nulla eſt neceſſitas.Poſſet eñ dici ꝙ ille eſt vn⁹ caſus ſeparandi thoꝝ ante copulã,ſicut ẽ fornicatio ali⁹ caſus ſepandi thorum poſt copulã,vĩculo vtrobiq; manente.Et ꝙ ſepatione facta ante copulam licet alteri nubere,nõ aũt facta poſt,hoc nõ contingit ex aliqua natura rei,ſed ex mero inſtituto dei & ꝙ ſecundum hoc nullum eſt inconueniens vnã mulierẽ duos habere viros in vinculo ſpirituali vnũ aũt tñ in vinculo carnali.Priorem tñ modũ ponendi ſuſtinendo dicendũ eſt ad argumẽtũ primũ ꝙ abſtinẽtia a copula etiã cũ voto de nõ cognoſcendo ſe,vinculũ nõ ſepat,ſed diſſenſus alterius nõ abſolut⁹,ſed ſolũ p ĩgreſſũ religionis,aut forte in alio caſu ſtatuẽdo p eccleſiam, ſi hoc oĩno Chriſtus in eccleſiæ diſpoſitione reliquit.

Quæſt.xl. Circa ſecũdum arguit̃ ꝙ nec reddere poſſunt,nec petere,q̃a iã ẽ affinitas cõtracta
Arg.princi. q̃ copulã ĩpedit,ſicut & matrimoniũ cõtrahẽdũ,vt videt̃. IN cõtrariũ ẽ illud qđ
In oppoſi. dicit̃ extra de eo q̃ cogno.cõſangui.vxo.ſuę, Nec affinitas q̃ poſt cõtractum legi
Reſpõſio. time matrimoniũ ĩter virũ & vxorẽ inique cõtrahit̃ ei debet officere q̃ hmõi ĩni gratis ꝑticeps nõ exiſtit : cũ ſuo iure nõ debeat ſine ſua culpa priuari. DIcẽdum ad hoc ꝙ diuina lex,etſi aliqua tãgit de affinitate ĩpediẽte matrimoniũ cõtrahẽ N
dũ Leu.xx.de affinitate tñ ĩpediẽte aliq̃d circa iã cõtractũ nihil oĩno exprimit,ſed hoc ĩ eccleſię diſpoſitiõe reliq̃t.Et ideo quãtũ ẽ de iure diuino affinitas talis ſuperueniẽs nec ĩpedit debitũ petere nec exigere:ſed quo ad hoc tenẽdũ eſt qđ eccleſia ſtatuit.Id aũt eſt ꝙ mulier q̃ñ nõ eſt ĩn culpa,petere põt,& vir debet ei reddere.Q̃ñ vero mulier ẽ ĩ culpa,vterq; ius ſuũ amiſit oĩno:nec debẽt petere, nec reddere,vt ĩſinuat decret. ĩducta,& magis exprimit illa alia Tuæ fraternitatis

Ad arg.i op. Per hæc patet obiectũ:ꝙ nõ ẽ ſiĺe de affinitate ꝓcedẽte & cõſequẽte,q̃a præcedẽs mr̃imoniũ põt ĩpedire cõtrahẽdũ ſine alicui⁹ ĩiuria: copulã ĩ iã cõtracto,ſine vxoris cõſẽſu ĩpedire nõ põt,vt dictũ ẽ.

Queſt.xli. Circa tertiũ arguit̃ ꝙ ignorãs defectũ fuiſſe p̃dictũ ĩ cõiuge mortua, nõ debet bo
Arg.princi. na illi⁹ diuidere,q̃a forte nõ erat matrimoniũ ĩ rei veritate,& ita ꝑiculũ eẽt ne ſi
In oppo. bi attraheret rẽ alienã.In cõtrariũ ẽ ꝙ p̃ſumit̃ fuiſſe matrimoniũ:& hoc ſufficit
Reſponſio. ad bonoꝝ cõicationẽ. DIcẽdũ ꝙ ſi mr̃imoniũ nõ ſit eis de ĩpedimẽto,ſed placuit etiã ſe ſtare abſq; cõmixtiõe , ſtãdũ ẽ p matrimonio:& debẽt p̃ſumere verũ mr̃i O
moniũ fuiſſe,nec facere aliquã cõſciẽtiã ſup ĩpedimẽto ĩcognito,q̃a ſcrutiniũ ſup
Ad arg.I op. eo facere non debuerũt,ꝓpter qđ licite põt ſupſtes defuncti bona diuidere. Et patet ad argumẽtũ ĩ oppoſitũ.q̃ñ etſi forte ĩ rei veritate nõ fuit mr̃imoniũ ꝓpter ĩpedimẽtũ, fuit tñ p̃ſumptũ: qđ ſufficit ad diuiſionem bonorũ abſq; omni ſcrupulo conſcientiæ.

Explicitę ſũt q̃ſtiões de Quolibet magiſtri Hẽrici a Gãdauo Archidiaconi Tornaceñ.quito diſputatę ĩ ſcholis ſuis & determinatæ ab ipſo:& erãt.xl.& vna.

Hic incipit Sextum Quodlibet Magiſtri Henrici a Gãdauo.

PRidie in noſtra diſputatiõe generalis ꝓponebant̃.xxxiii. Quędam pertinẽtia ad deũ.Quędã vero ptinẽtia ad creaturas.Inter ptinẽtia ad deũ ꝓponebat̃ vnũ ptinẽs ad deũ ſecũdũ ſe.Et q̃dã alia ptinẽtia ad ipm ĩ reſpectu ad creaturas.Illud vnum
Quæſt.I. ptinẽs ad deũ ſm ſe erat de diuinis pſonis, Vtrũ ſint tres,nec plures,nec
Arg.prĩci. pauciores.Et arguit̃ ꝙ tm̃ ſunt duę,q̃a ſm Anſel.de ꝓceſſu ſpũs ſancti
primum. ois pſona diuina vel eſt de⁹ de deo,vel de⁹ nõ de deo. ſed tm̃ vnica ẽ pſo
Secundum. na de⁹ nõ de deo ſcđm Hila.de Synod.ergo &c.Pręterea cũ de⁹ ꝓcedat de deo ratio agendi qua procedit , non eſt niſi diuina eſſentia,quia ipſa

ſola eſt forma & principium agendi in deo non de deo. Eſſentia autem eſt vnica. ergo & actio. quia
ab vna ratione agendi non procedit niſi vnica actio. ſed vnica actione nõ ꝓcedit niſi vnica perſona
q̃ eſt deus de deo. ergo &c. Q, ſint ad min⁹ perſonæ quatuor, arguit̃. qm̃ duæ ſunt actiões qb⁹ ꝓce In oppoſitū.
dūt duæ pſonæ, vna intellectualis, alia voluntaria. quarū vtraq; dicit̃ habere terminū a quo & ter-
minū ad quē. & ſicut actiões ſunt diuerſę, debēt & termini earū eē diuerſi. Cū ergo actio itellectual'
hēt duas pſonas penes duos terminos ei⁹, quia per ipſam procedit deus de deo: ſimiliter actio volū
taria habebit duas alias perſonas penes duos terminos eius: qa filr̃ p ipſā ꝓcedit de⁹ de deo. Sicut
ergo duæ ſunt perſonæ ꝓcedentes & termini ad quē: ſic ſunt duæ a qbus ꝓcedūt & termini a quo.
P & erunt duæ perſonæ q̃ ſunt de⁹ nõ de deo, ſicut & ſunt duæ pſonæ q̃ ſunt de⁹ de deo. Dicēdū ad
hęc: q̄ ꝓpter duas rõnes pricipiādi duas emanationes q̃ ſunt i vna & eadē pſona ex ſe vt i pricipio Reſponſio.
a quo ꝓcedūt emanationes illæ, & p duas emanationes habēt eē duę pſonę emanātes: idcirco ad mi
nus i deo ſunt tres pſonæ, vna q̃ eſt de⁹ nõ de deo, & alię duę q̃ ſūt de⁹ de deo. Propterea vero q̄ ſūt
tm̃ duę rõnes pricipiādi actiões emanationū i deo, q̄rū tota fœcūditas i ſingulis emanatiõib⁹ ſuis &
pſonis pfectis ex eis effuſa ē & exhauſta, vt nec i pducēte nec i pducto reſtet fœcunditas aliq̃ ad ali
quā aliā emanationē pductiuā pſonæ: idcirco nõ pñt eē i deo plures perſonę pductę q̃ illę duę, q̃ cū
vnica nõ pducta ſunt ideo tm̃ tres nec plures, nec pauciores. AD cuius itellectum vt a ſupremo
ordiamur hierarchicum ordinem vniuerſi inchoādo, ſciendum: q̄ q̄cūq; in rebus vniuerſi ſūt plā
& differētia ſiue diuerſa, ad aliquā vnitatē & idētitatē rñdētē ſibi, habēt reduci vt i finē vltimū: a q̃
& hñt educi vt a pricipio. & ſilr̃ q̄cūq; diuerſitas ſiue dr̃a maior hēt reduci ad minorē, ſicut & a q̃
habet educi. Vñ oīs plalitas ſiue multitudo differētiū re i creaturis hēt reduci ad vnitatē realē, &
plalitas illa i creatur] q̃ ē differētiū i idiuiduis ſepatis re abſoluta, reducit̃ ad plalitatē i deo: q̃ ē i ſup
poſitis diſtictis re relatiua. Ampli⁹ aūt plalitas illa perſonarū re relatiõis differētiū i deo hēt reduci
ad vnitatē pſonalē pr̃is: iquātū pſonę illę q̃ ſūt de⁹ de deo, qa ſunt pricipiatę reducunt̃ i earū primū
pricipiū a quo ſunt pricipiatę. Propter qđ dicit Aug. de Trini. lib. iiii. q̄ pr̃ eſt origo ſiue pricipiū to-
ti⁹ diuinitatis, & plalitas illa q̃ ē i deo, re ſaltē relatiõis reducit̃ ad pluralitatē q̃ ē i diuina eſſentia tm̃
mõ rõne. cuiuſmõi ē dr̃a attributorꝝ. Et adhuc vlteri⁹ iſta plalitas rõne differētiū i diuinitate hēt re
duci ad vnitatē rõnis pricipalis & primę oīm diuinarū pticipationū, cuiuſmõi ē ipm̃ eē. qđ ſm̃ Aui.
eſt primū obiectū itellect⁹, & mõ ſimpliciſſimo imutat itellectū: & hoc ſiue cõcipiat̃ de re creata, ſi-
ue icreata. Eſſe eñ ē primū diuinarū pticipationū: quā prio itellect⁹ hēt cõcipe inter oīa q̃ habet cõ
cipere in deo & in creaturis. Vñ deus abſolute non eſt niſi ſimpliciſſimū & purū eſſe, in ſe habens
rationem omnis eſſe ſecundum quemcunq; modum eſſendi, ſiue conſideratum in deo in diuerſis
attributis & perſonis, ſiue in creaturis vt in diuerſis rerum eſſentiis, vt non propriiſſime dicat̃ ens
aut exiſtens quaſi aliquid habens eſſe ſecundum aliquem ſpecialem modum eſſendi: quemadmodū
dicit̃ viuēs, intelligēs, aut volēs: ſed tm̃mõ dicat̃ ipm̃ eē. dicente beato Diony. cap. v. de di. no. Opti-
mū & vere ens & exiſtētiū oīm ſubſtātificū laudam⁹ qđ toti⁹ eē ſm̃ virturē ſupnaturalē ē ſubſiſtēs
cauſa & creator. & infra. Etenim deus non quodammõ eſt exiſtens ſed ſimpliciter & incircumſcri-
pte totum in ſeipſo eſſe coaccepit, & praeaccepit. Propter quod & rex dicitur ſaeculorum. & infra
Neq; erat, neq; erit, neq; factus eſt, neq; fit, neq; fiet: magis autem neq; eſt, ſed ipſe eſt eſſe exiſten-
tibus. & infra. Et ſimpliciter quicqd vtcunq; eſt in ante exiſtente, & eſt ſimpliciter, & ſaluatur, &
ante alias dei ipſius participationes eſſe proprofitum eſt, & eſt ipſum ſecundum ſe eſſe ſum-
mum eo q̄ eſt per ſe vitam eſſe, & eo q̄ eſt per ſe ſapientiam eſſe, & eo q̄ eſt per ſe ſimilitudinem
diuinam eſſe, & alia exiſtentia. & infra. Conuenienter igitur cunctis aliis principalius ſicut exi
ſtens deus laudatur: vt ex digniore aliorum donorum eius. & infra. Et quidem principium
exiſtentium omnia eſſe participant, & ſunt, & principia ſunt: ſed primum ſunt: deinde principia
ſunt. & infra. Prima igitur ipſius per ſeipſum eſſe donationum per ſeipſam ſumma bonitate prae-
miſſa & maxima prima participantium laudatur, & ſunt ex ipſa & in ipſa & in ipſum eſſe & exi
ſtentium principia, & exiſtentia omnia, & quaecunq; ab eſſe continentur: & hoc inmenſurate & cõ-
uolute & vnite. & in monade omnis numerus vniformiter ante ſubſiſtit, & habet numerū om-
nem: monas autem in ſemetipſa ſingulariter. & omnis numerus vnitur quidē in monade: quātū
autem a monade procedit tantum diſcernitur & multiplicatur, & ſupple tantū etiam in ſeipſa ma
gis diuerſificatur. Vnde cõtinuo ſubdit. Et in ipſo centro oēs circuli lineæ vniuerſaliter adunātur
ad ſeinuicem & ad vnum principium ex quo procedebant. Parum aūt ab eo diſtātes, parum etiam
diſcernuntur, magis aūt recedentes, magis: & ſimpliciter quantū centro ꝓpingores ſunt tm̃ & ipſi
& ſibi inuicē adunant̃, & quantum ab ipſo tm̃ & a ſe inuicē diſtant. Sic & in tota oīm natura ſecū-

dum ſingulas naturæ rationes conuolutę ſunt per vnam & inconfuſam vnitatem. PRImum igi Q
tur ſecundum rationem intelligendi qđ de deo concipitur, eſt ipm eſſe eius: qđ quaſi in radice oĩa
quæcunq; in deo, & in creaturis conſiſtunt & conſiderari poſſunt, continet quaſi in ante exiſtẽte tã
ꝗ̃ in prima & pricipali oĩm diuinarũ rationum: ex qua quaſi ordine quodam omnia alia procedunt.
qđ eſt idẽ omnino re & rõne cum ipſa diuina eſſentia, differens ab ipſa ſolummodo in modo ſigniſi
candi dictionis, quẽadmodũ differũt currere & curſus, ſicut alibi clari⁹ expoſuimus. Et primo quaſi
ordine rationis ꝓcedunt ſecundum modum intelligendi noſtrum alię diuinæ rationes tanꝗ̃ minus
differẽtes inter ſe & ab eſſe: & hoc vſq; ad diſtinctionẽ perſonarũ ꝗ̃ ꝓcedũt ab vno ordine originis,
quarũ differẽtia eſt maior inter ſe & ab ipſo eſſe, & hoc vlterius vſq; ad diuerſitatẽ creaturarũ: ꝗ̃rũ
eſt ſumma diuerſitas & inter ſe & a diuino eẽ, quẽadmodũ patet i lineis ꝓductis a centro ſcđm exẽ
plũ Dionyſii. Eſt igiẽ eſſe pria & pricipalior & dignior diuinarũ pticipationũ ſcđm iã dictũ modũ
a qua ſecundũ ordinẽ rõnis quaſi procedit, quẽadmodum principiũ lineæ a puncto, ipſum qđ eſt R
eſſe vitã ſiue viuere, & a vita ipm qđ eſt eſſe ĩtelligẽtiã ſiue ĩtelligere, & ab ĩtelligẽtia ipm qđ ẽ eẽ vo
lũtatem ſiue velle. Et quaſi addit viuere ſuper eſſe ſpecialẽ modum eſſendi. Viuere enim viuẽtib⁹
eſt eſſe. Et ſignificãt ambo actũ primũ per modum agere. Intelligere autem & velle ſignificãt p mo
dum agere quaſi actum ſecundum qui eſt opari, & quaſi addit intelligere ſup viuere quaſi ſpecia
lẽ modũ opationis vitæ: & ſilr velle. Intelligere eñ & velle ſcđm pliũm viuere ꝗ̃dã ſunt. Intelligere
autem & velle non ſic ſe habẽt quaſi per ordinẽ, vt vnũ eoꝝ quaſi addat aliquid ſuper aliud: ſed ſic
velle ſe habet ad intelligere, ſicut illud cuius ratio & actus quaſi ſupponit rationem & actum ei⁹
qđ eſt intelligere. Nemo enim vult niſi cognita & vt cognita, quia bonum cognitum eſt obiectum
volũtatis. Intelligit aũt non volita, hoc eſt nõ vt volita, qa verũ abſolute eſt obiectum intellectus, nõ
verum volitum. Et eſt quaſi ſimplicior & prior ratio veri ꝗ̃ boni. Vnde licet intelligere & velle ha
bent quaſi ordinem rationis inquantum velle quaſi ſupponit intelligere, non econuerſo, tñ inquã
tum vnum non quaſi addit aliquid ſup alterum, quaſi ex æquali habent ordinem rationis ad viue
re, & in ipſis ineſt ſtatus diuinarum rationum, & omnes aliæ rationes attributales ptinẽt vel ad al
terum eorum, vel ad vtrunq; eorum communiter, vt alibi expoſuimus. Nunc aũt ita eſt ꝙ ſubſtã S
tia ens, viuens, intelligens, & volens non exiſtit niſi in ſuppoſito vno vel pluribus ſubſiſtat: diuini
tas ergo ſiue diuina ſubſtantia, aut eſſentia, ens, viuens, intelligens, & volens, cum ſit quid exiſtens,
quia in deo non differunt eſſentia & exiſtentia: ſubſiſtens ergo eſt in ſuppoſito vno vel pluribus.
Suppoſitum aũt in quo primo ſubſiſtit, ſiue primum ſuppoſitum eius, non poteſt habere in ſe ip
ſam eſſentiam ab alio, qa tunc in illo alio eſſet primo ſubſiſtẽs. Dico primo ſecundum rationẽ ĩtel
ligendi. Oportet igitur ꝙ ſit habens in ſe diuinã eſſentiam, & oẽs rationes eius. ſ. ꝙ ſit ens viuẽs, in
telligens, & volens, ex ſe non ab alio habens hoc, & ita oportet ipm eſſe innaſcibile & ingenitũ. Tale
autẽ in diuinitate non poteſt eſſe niſi vnicum. qm̃ plura relatiua eſſe non poſſunt, quia nec inter ſe
habent relationem vt diſtinguanẽ relationibus contrariis, cum neutrum eſſet ab altero, nec ad ali
qđ aliud habent relationes diuerſas vt diſtinguantur relationibus diſparatis, quia non ad aliquid a
quo, ex eo ꝙ innaſcibiles, nec ad alios vt q ab ipſis pricipiati, qa ratio principiandi in eis non poſſet
eſſe quin eſſet communis vtriq;: eo ꝙ fundaretur ſuper aliquid eſſentiale vnicum in ambobus, cui⁹
fœcunditas eſſet inexhauſta in vtroq;. quemadmodum nunc contingit in productione ſpiritus ſan
cti a patre & filio per communem voluntatem quæ a patre communicata eſt filio cum ſua fœcũ
ditate, ꝙ ſi cõicata fuiſſet ei non inexhauſta, ſed quaſi exhauſta, non poſſet ipſe filius ꝓducere ſpm̃
ſanctum cum patre. Et pluribus modis non poſſunt inter ſe diſtingui ſuppoſita relatiua, nec pñt T
eſſe plura abſoluta. quoniam i eadem natura abſoluta plura ſuppoſita eſſe non poſſunt niſi naturæ
illius participatione: qđ eſt impoſſibile fieri in natura diuinitatis. quia diuinitas cũ ſit ſingularitas
quædam, vt alibi habitum eſt, non poteſt partiri partitione vniuerſalis in particularia, & cum
ſit ſimplex omnino carens quantitate partium potentia & actu, per ſe & per accidens, non põt par
tiri partitione totius integri. Ad rationes aũt iſtorum duorum modorum totius reducitur omne
totũ: & omne partibile, qa oẽ ptibile habet rationẽ totius: & ea in quę ſit partitio habẽt rationem par
tis. Suppoſitũ ergo igenitũ & inaſcibile qđ ſubſiſtit i diuinitate ſcđm oẽs rõnes ſuas eſſẽtiales, opor V
tet ꝙ ſit vnicum tñ. Propter quod dicit Hilari⁹ de Synod. ꝙ qui cõfiteẽ i diuinis duos inaſcibiles,
cõfitetur duos deos. vnum enim deum ſimpliciter confiteri ratio vnius innaſcibilis exigit. In quo
ſub ratione vnius perſonalitatis, ſiue vni⁹ in perſona, omnis pluralitas differentiũ ſecundũ rationẽ
tñ continetur, quaſi in prio & in ſolo ipſo: ſi nõ ſubſiſtat i eadẽ diuinitate ſimul cũ aliis ſuppoſitis
Qđ contingeẽ neceſſario ſi ſuppoſitum inaſcibilis ponaẽ eſſe abſolutum propter rationẽ iã dictam.

quemadmodum poſuerūt pħi vnum ſuppoſitū in deo,quēadmodū & in oībus quorꝫ ſpecies nō eſt in materia,ponendo formam in plura ſuppoſita non poſſe multiplicari niſi per materiā. Vnde hęretici,vt Arrius,& Sabellius,& eorum ſequaces,qa ſuppoſitum innaſcibile in deo poſuerunt abſolutum:neceſſe habebant errare circa diſtinctionem perſonarum diuinarum vel diuidēdo,vel cōfundēdo pſonas. Vnde cū Arrius nō potuit ponere plures pſonas abſolutas in diuinitatis natura,coactus tamē veritate catholica ponere plures perſonas,indeterminate poſuit filiū & ſpiritum ſanctū alteriꝰ naturæ a patre, & eſſe creaturas duas nobiliſſimas quas deꝰ pater creauit,& dono gřæ ſuper cæteras ſublimauit. Sabellius vero cū veritate catholica coactus eſſet ponere plures perſonas in diuinitatis natura:& cū hoc voluit ponere abſolutas,poſuit ꝙ pater & filiꝰ & ſpiritꝰ ſanctꝰ ſolo nomine diſtinguerentur,& ꝙ deus cum vellet eſſet pater,cum vellet filius ,cum vellet ſpiritus ſanctus. Neuter aūt iſtorū potu't ponere ꝙ tm̄ tres ita ꝙ non plures neceſſe eſſet ponere in deo perſonas:quia cum non ſit poſſibile ponere tam nobilem creaturā quin deus poſſit creare ęque nobilem eo ꝙ omnis ſpecies creaturæ rationem vniuerſalis habet,& per plura ſuppoſita multiplicabilis eſt q̄ æqualitatem habēt ſub ſpecie ſecundum pħum,poſſet deus creare aliū æq̄lē filio, & alium æqualem ſpiritui ſancto,immo plures in infinitum,qđ eſt contra Arrium. Pluribꝰ etiam nominibus in infinitum poſſibile eſt deum nominari,qđ eſt contra Sabellium. Quare ſi cū perſona innaſcibili alię pſonæ ponēdæ ſunt ī deo,oportet ꝙ illæ nō ſubſiſtant abſolute ſed relatiue. Neqꝫ em̄ oēs aut plures ex eis poſſunt eē abſolutę propter cauſam iam dictā,neqꝫ etiā vnica earū,vt illa quæ eſt innaſcibilis ſit abſoluta,& aliæ ſint relatiuæ. qa tunc illi abſolutæ accideret relatio qua refertur ad illas relatiuas,eo ꝙ non eſſet conſtitutiua perſonæ eius:ſed eſſet adueniens iam cōſtitutæ in eſſe perfecto ſuppoſiti. Quia igitur ī deo neceſſe eſt ſecundum veritatem catholicam ponere plures perſonas,oportet ꝙ omnes ponātur relatiuæ eſſe: etiam illa quæ dicitur eſſe innaſcibilis,vt ipſa non ſit cōſtituta in ſua pſonalitate niſi ex reſpectu quo habet eſſe origo aliarū. Perſona aūt prima aliarum non habet eſſe origo niſi mediante actu ſuo quo illas habet producere.& hoc non per actum tranſeuntem extra,quia ille eſt creatio qua producitur creatura in aliena ſubſtantia,& omnes diuinæ perſonæ debent

X ſubſiſtere in diuino eſſe. Reliquitur ergo ꝙ oportet diuinam pſonam pduci a diuina perſona per actum manentem intra.actus aūt manens in deo,intra non eſt:nec poteſt eſſe niſi actus volūtatis & intellectus. Plures em̄ in deo eſſe non poſſunt,nec pauciores. Non plures:quia in tota rerū natura continente creatorem & creaturam,non poſſunt eſſe plura principia agentia per ſe niſi natura & volūtas,ſecundum omnes philoſophos & theologos loquentes de principiis agentibus per ſe. Nō pauciores:quia non eſt intellectus ſine voluntate,nec econuerſo, vt dicit Dama. libro ſecūdo neqꝫ cognitiuū pōt eſſe ſine appetitiuo,& in ſenſibili tm̄,vt determinat pħus ſecundo de anima. Oīs aūt ſubſtantia ſeparata a materia qualis maxime eſt deus ,neceſſario intelligentia eſt, vt alibi determinatum eſt. Si ergo in deo ſit perſona procedēs de alia,oportet ꝙ hoc ſit per actum ītellectꝰ aut voluntatis,aut vtriuſqꝫ. Quare cum actus volūtatis & intellectus,quales ſunt intelligere,ſcire velle,amare,& huiuſmodi,ſint actus neceſſario communes omnibus perſonis diuinis ſicut eſt ipſa eſſentia, quia pertinēt ad eſſentialia eius attributa:nulla autem perſona habet pduci per actionem quę ſibi conuenit:ſic enim eſſet pductiua ſuiipſius, qđ omnino eſt impoſſibile,oportet ꝙ p̄ter iſtos & tales ſint alii qui non ſint cōmunes omnibus perſonis diuinis,ſed proprie illis,vel illi,a quo vel a quibus alia vel aliæ perſonæ procedunt. Et quia duæ perſonæ ſolū duabus actionibus pducūtur ad videndum ergo quomodo in deo ſint tres pſonæ & tm̄ tres, oportet videre vt in principio propoſitum eſt,quomodo in deo ſunt tm̄ duæ actiones intellectus & volūtatis , præter eorum actiōes eſſentiales:quæ ſunt proprię perſonis,vel perſonæ pductæ vel producenti:& quomodo oportet ꝙ illæ ſunt tm̄ duæ ſecundum rem nullo modo plurificatæ.quia ſcilicet non reſtat fœcunditas ad ipſas

Y vlterius. EST igitur ſciendum tanq̄ a principio,ꝙ actus intellectus & voluntatis non complētur niſi in duplici genere actionis:quorū vnus in deo tā ex pte intellectus q̄ volūtatis eſt eſſentialis alter vero notionalis,ſiue pſonalis. Ita ꝙ cū actꝰ itelligēdi & volēdi pficiūť, vt nō ſtēt intellectꝰ & volūtas ī actibꝰ itelligēdi & volēdi eſſentialibꝰ,ſed pcedāt vlteriꝰ ad actus volēdi & ītelligēdi vt ſunt notionales: ſcđm vtrunqꝫ eorum inuenitur aliqđ pſonaliter procedens,& tm̄ vnicum ſecundum alterutrū eorū. Intellectꝰ em̄ ī itelligēte nūq̄ ſm actū ītelligēdi pficiť donec ex actu ipſius pcedat aliqđ qđ ſit & dicať verbū. Silr neqꝫ volūtas ī volēte ſcđm actū volēdi: donec ex actu volūtatis pcedat aliqđ qđ ſit & dicať amor pcedēs. Cuiꝰ ppriū nomē nobis deficit. Sicut ei ī verbo qeſcit itellectꝰ ī vero & nō pl'at ī actiōe ītelligēdi donec ipm attigat,ſic ī amore pcedēte quē zelū poſſumꝰ appellare cōpetenti

Z vt īfra videbiť,qeſcit volūtas in bono,& non in actione voluntaria donec ipm attingat. Qđ vt

clarius innoteſcat circa deum intuendum eſt primo quomodo hoc contingat circa actus volun-
tatis & itellectus i nobis. Ex pte aūt intellectꝰ nō ita cōtingit, ꝙ ſcdm ꝙ alibi expoſuimꝰ, ipſe ptim
paſſiuꝰ eſt: partim vero actiuus: ſed prio paſſiuꝰ: deide vero actiuꝰ. Eſt aūt paſſiuꝰ p hoc ꝙ pficit ex
motu qui fit a re itellecta in ipſum per quē perficitur ex intellectu & intelligibili ipſe actus intelligē
di: qui eſt eius operatio pria: q̄ perficit in ſimplici notitia habita de re intellecta. Et eſt iſta notitia ac
cidens inhaerens in intellectu noſtro aliud ab ipſo intellectu, & ipſa re intellecta: etiam cum ſeipſm
intelligit. Eſt etiam iſta notitia de re quaſi quaedam confuſa & indeterminata manifeſtatio eius, A
quia per ipſam cognoſcitur res tanq̄ quiddam definibile confuſum & indiſtinctum, vt circu-
lus qui complete ab intellectu non cognoſcitur donec formet in ſe eius definitionem, cognoſcen-
do de eo, ꝙ eſt figura plana &c. AD formandum autem in ſe de re ipſum quod quid eſt ex- B
preſſum per definitionem, ſe habet intellectus noſter actiue diſcurrendo via artis inueſtigandi qd
quid eſt diuidendo & componendo generi alterū diuidentium quouſq; habeatur conuertibile cum
definito, iuxta regulas artis definitiue traditae ſcdo Poſteriorum. Cum aūt poſt ſimplicem noti- C
tiam de re iam dictam intellectꝰ eſt in ſuo diſcurſu iam dicto: actus eius dicitur cogitatio & eſt ver
bum, ſed adhuc informe non iam formatū, ſed formabile quoddam. Cum vero vltima differētia D
adiuncta concipit definitiuam rationem, illa eſt verbū in intellectu de re iam perfectum & forma-
tū per actū eius ſecundū ad quē ſe habet pure actiue, & i eo qeſcit diſcurſus intellectus, qa omnino
pfectus eſt quoad notitiam ſimplicis intelligētiae de intelligibili icōplexo cognoſcēdo ipm tanq̄ ali
quid diſtinctum & determinatum. ſecundū ꝙ dicit phus in principio phyſi. Et ſimiliter eſt de eo qd
eſt propter quid, habito p demonſtrationē: qa ipſum eſt verbū de complexo intelligētiȩ collatiuae
Et naſcitur haec notitia quae verbum eſt de alia notitia pcedente, hoc eſt de ipſo intellectu illa noti
tia informato. & formatur de eo tanq̄ proles de parēte, & formabile eſt anteq̄ opere intellectus actu
formet, dicente Aug. xv. de Tri. cap. xv. Quid eſt qd pōt eſſe verbū, & nō iā dignū eſt verbi noīe? qd
eſt inquā hoc formabile nōdūq; formatū niſi qddā mētis noſtrae qd hac atq; illac volubili quadā mo
tione iactamus, cū a nobis nūc hoc nūc illud, ſicut iuentū fuerit vel occurrerit cogitat. Tūc fit ve
rū verbū: qn̄ illud qd nos diximꝰ volubili motiōe iactare, ad illd qd ſcimꝰ puenit: atq; ide format eiꝰ
omnimodam ſimilitudinē capiens, ac p hoc cōcedamus iam vocandum eſſe verbum quoddā illud
mentis noſtrae qd de ſcientia formari pōt, etiam prius q̄ formatū ſit, quia iam, vt ita dicam, formabi
le eſt. & infra. Cognitio quippe noſtra perueniens ad illud qd ſcimus atq; inde formata, verbū nrm
verum eſt. Vnde multum deficiunt a ratione verbi, q dicunt ꝙ prima notitia ſimplex concepta in
intellectu de re itellecta verbū eſt. Iſta eī notitia nō ē diſcurſu & cogitatione itellectꝰ formata de
alia. Et eſt iſta notitia quaedam ſimplex rei manifeſtatio. Verbum autem eſt qddam declaratiuū &
manifeſtatiuum eius tāq̄ praebens in ſe ampliorem rei manifeſtationem. Et eſt in prima notitia ope
ratio intellectualis incompleta, & in verbo completa. ET ſicut, vt iam dictum eſt, duplex eſt ope- E
ratio ex parte intellectus: ſimiliter duplex eſt operatio ex parte voluntatis, licet non ſit ita clarum
Vna. ſ. incompleta in amore ſimplici. Alia vero completa in amore procedente. Volūtas enim licet
ſimpliciter ſit omnino actiua ſecundum veritatem: paſſione tn̄ metaphorica: quemadmodum finis
dicitur metaphorice agere & mouere. ſ. alliciēdo voluntas quodāmodo paſſiua, & quodammō acti
ua. Eſt aūt metaphorice paſſiua per hoc ꝙ allecta a bono vt a fine, actu volendi fertur in ipſum qd
eſt eius operatio prima: qua perficit in ſimplici amore habito in bonū, imo potiꝰ ſimplici amatione
quia amor magis proprie eſt nomen habitus q̄ actionis ſiue operationis: vt alias diximus. Solet tn̄
ſumi i propoſito p ipſa actiōe. Vnde & ſic ipſo vtamur loquēdo vt plures. Et ē iſte amor accidēs in
haerens voluntati aliud re a voluntate & volito: etiam cum ſeipſum vult. & eſt iſte amor in re ama
ta q̄ſi tepor qdam: q cōplete a volūtate non amat donec ferat i ipſam quodā feruore ſiue feruido
amore. Et ē pcedēs a volūtate pcedēte amore iformato actiōe ſua ſecūda ad quā ſe hēt pure actiue:
& i illo qeſcit vt perfecte imerſum & in amatū per amorē cōuerſum. Et reſpōdet ille amor ſecundus
verbo ex parte intellectus, & amor primus ſimplici notitiae, quia ſicut ex parte intellectus ſimplex
notitia eſt quaedam abſoluta rei manifeſtatio: verbum aūt eſt quoddam declaratiuū per qd habe-
tur rei manifeſtatio amplior, ſic ex parte volūtatis ille ſimplex amor eſt quiddam in re amata quaſi
quoddam ſimplex incendium. Amor vero ille ſecundus eſt quaſi quoddam incendium voluntatis
per quod habet in rem amatam ardentiorem motum. Vnde quia zelare nimietatem quandam fer
uoris & incendii amoris in rem amatam & volitā addit ſuper ipſum amare (ſi liceret nomina impo
nere) iſtum ſecundum amorem ex parte voluntatis poſſemus appellare zelum: ſicut ille ſecundus
ex parte intellectus dicitur verbum. Deſcēdendo igitur ad propoſitum dicimus ꝙ ſecūdum iam F

dicta de intellectu & voluntate in nobis ad cõpletionẽ & pfectionẽ actionis intellectualis & voluntariȩ nõ ſufficit illa q̃ eſt ſimplicis notitiȩ & amoris: quȩ eſt pure eſſentialis ex parte intellectus & volũtatis: ſed reqrit̃ ex parte intellectus notitia ꝓcedẽs q̃ eſt fili⁹, & dr̃ verbũ: & ex pte voluntatis amor ꝓcedens, qui eſt ſpiritus ſanctus: & vnico verbo poteſt dici Zelus. Et q̃uis notitia diuina eſſentialis non ſit imperfecta: tñ habet tñmodo rationẽ ſimplicis manifeſtationis. Verbũ aũt habet rationem manifeſtatiui & declaratiui eius qđ notitia eſſentiali manifeſtũ eſt. Silr̃ q̃uis amor ſimplex eſſentialis perfectiſſimus ſit: tñ habet tñmodo rationem ſimplicis incendii ſeu ardoris. Zelus autẽ ſeu amor procedens qui eſt ſpiritus ſanctus, habet ſup hoc rationem incentiui, & inflãmatiui in illud qđ amat̃. Vnde ad pfectionem intellectualis operatiõis in deo ſup ſimplicẽ notitiã ex actu intelligendi eſſentiali q nõ eſt ꝓprie ex ipſo actu: imo dicit eſſentiam ipſius actus: requirit̃ verbũ ꝓcedens p actũ non eſſentialẽ intelligendi: ſed p actũ notionalẽ intellectus: q fundat̃ ſup ipſum. qđ quidẽ verbũ nõ eſt vt ſubſtãtia ipſius actus per quem procedit: ſed vt terminus q ab ipſo ꝓcedit. & hoc quẽadmodũ verbũ noſtrũ nõ eſt ſubſtantia actus dicendi in nobis: quẽadmodũ notitia ſimplex eſt ipſe actus intelligendi: ſed eſt terminus procedens ad illo, & aliud accidens inhȩrens intellectui præter accidens ſimplicis notitiæ. & hoc inquantũ res intellecta ſimplici notitia vt terminus eius, non habet eſſe in intellectu per ipſum actũ intelligendi: imo magis ecõuerſo: qa eſt principiũ eliciẽdi ipſum actũ intelligẽdi de ipſo intellectu. Sed verbũ noſtrũ in intellectu habet eſſe vt terminus actus dicendi, & vt qđ cõſtitutũ in intellectu p ipm: nõ aũt vt principiũ elicitiuũ ipſius. In deo aũt neq̧ ſimplex notitia, neq̧ verbũ eſt aliquid inhȩrens diuino intellectui: ſed eſt ſimplex notitia ſiue intelligere dei re idẽ intellectui & ſubſtantiȩ intellectȩ: differens ſola ratione: quia non ſe habet vt procedens terminus alicuius act⁹: ſed ſolũmodo vt actus procedens. Verbũ aũt qa nõ eſt vt ſubſtantia alicuius actionis: ſed vt terminus ꝓcedens ab intelligente ſecũdũ actũ p actũ dicendi, nõ poteſt ſolũ differre ratione ab eo a quo ꝓcedit: neq̧ re abſoluta: quia eſt intra manens in ipſa diuina eſſentia. Oportet igit̃ ꝙ ab ipſo differat relatione: nõ quacũq̧: ſed qua ad illum refert̃: vt a quo eſt. Nihil autem ad ſeipſum refert̃: vt a quo eſt: ſicut neq̧ habet oriri a ſeipſo, dicẽte Auguſtino contra Maxi. Cum quæritur quis de quo ſit: quæſtio originis eſt. Oportet igitur verbum cum nõ ſit aliud ab eo a quo eſt, neq̧ ſola ratione differẽs ab eo: ꝙ propter relationem qua habet eſſe ab eo ſit aliud ab eo. qđ eſt eſſe pſonã aliã & diſtictã ab eo. Et ſicut hoc cõtingit ex parte intellect⁹ de verbo: ſic ex parte voluntatis de Zelo, hoc eſt de ſpiritu ſancto: ꝙ. ſ. ad perfectionem volũtariæ operationis in deo ſuper ſimplicem amorem ex actu volendi eſſentiali qui ſilr̃ non eſt ex ipſo actu procedens, ſed nominat eſſentiam ipſius actus: requiritur amor procedens per actum non volendi eſſentialem: ſed per actum ſpirandi qui fundatur ſuper illum. Qui quidem amor procedens nõ eſt vt ſubſtãtia actus per quẽ procedit &c. quemadmodum dictum eſt de verbo ex parte intellectus. Quare cum

H vt dictum eſt, in deo ſit vnica perſona innaſcibilis: quȩ habet eſſe & ſubſiſtere in diuina eſſentia cũ omnibus eius eſſentialibus attributis: quæ omnia pertinent ad intellectum & volũtatem: quȩ ſunt duo principia agendi, ꝓter q̃ nõ ſunt alia: a qbus non ꝓcedũt niſi duo actus eſſentiales, intelligere. ſ. & velle & vlterius duo actus perſonales: prȩter quos non poſſunt eſſe alii aut plures: ſicut nõ poſſunt eẽ plura principia agendi q̃ intellectus & voluntas: neq̧ plures actus eſſentiales ſuper quos fundentur act⁹ perſonales: prȩterq̃ intelligere & velle: per duos autẽ actus perſonales neceſſario procedunt duæ perſonæ: idcirco in deo cum perſona innaſcibili non procedente, quȩ eſt deus non de deo: neceſſe eſt ponere duas perſonas alias ꝓcedentes quæ ſunt deus de deo. Et ſic ad minus oportet eſſe in deo perſonas

I tres: non vnicam aut duas tantum. VLterius autem eſt aduertendum ꝙ præter illas tres impoſſibile eſt ponere aliam aut plures in deo. & hoc ideo vt dictum eſt in pricipio ſupra, ꝙ tota fœcũditas ſecundum duas rationes principiandi duas emanationes & pſonas emanantes, exhauſta eſt in duplici emanatione: vt illa quȩ eſt ex parte intellectus in productiõe filii: & illa q̃ eſt ex parte voluntatis, in productione ſpiritus ſancti. Productio autem ſiue emanatio perſonæ non poteſt fieri niſi per aliquam

K fœcunditatẽ non omnino effuſam in actum a producente. Et eſt hoc declarandum ex parte intellect⁹ in productione verbi: quomodo. ſ. ex cauſa hac hoc contingit in productione filii. i. quomodo ex ipſa ſequit̃ ꝙ in deo non poteſt eſſe niſi vnicus filius tñ: & per hoc patebit ex conſimili: ꝙ ſic oportet eſſe ex parte volũtatis in productione ſpiritus ſancti: tanq̃ per notius. Notiora enim nobis ſunt, vt dictũ eſt, quæ ſiũt ex parte intellectus: q̃ quȩ ex parte voluntatis. Quo oſtenſo patebit quomodo in deo non eſt niſi vnicus filius productus modo intellectus: & vnicus ſpiritus ſanctus productus modo volũtatis: qui ſunt duȩ perſonæ, & deus de deo: & cum illis perſona innaſcibilis quæ eſt deus non de deo: & ſic erunt tres perſonȩ diuinæ: ꝙ oportet eſſe tres ſecundum cauſam præaſſignatam, & non plures q̃ tres ſecundum cauſam iam declarandam: & ſic patebit totum quæſitum, ꝙ erunt tres, & tñ tres

vt nec plures,nec pauciores eſſe poſſint.INtentum autẽ propoſitum ex parte intellectus habet decla- L
rari ſiue probari vno ſyllogiſmo principali , & vno ꝓſyllogiſmo ad ꝓbationem minoris. Syllogiſmus
principalis eſt iſte. Vbicũq; tota fœcunditas ad generationem filii exhaurit vnius filii generatione: il
lo generato impoſſibile eſt ibi aliũ filium generari:in diuinis aũt ſiue in deo tota fœcunditas ad gene
rationem filii exhauritur vnius filii generatione. ergo in diuinis ſiue in deo vno filio generato,impoſ
ſibile eſt alium filium generari.Q; ſi ſic,neceſſe eſt ergo in deo eſſe vnicũ filium tm̃:& eadẽ ratiõe vni-
cum ſpiritũ ſanctũ : quia cõſimiliter in deo tota fœcunditas ad productionem ſpiritus ſancti exhauri
tur, ſpiritus ſancti vnius ꝓductione . Maior huius ſyllogiſmi de ſe clara eſt:quia ſi tota fœcunditate
ad generationem filii ordinata exhauſta in vnius filii generatione poſſibile eſſet cum illo alium gene-
rari:ille generaretur ſine omni fœcunditate ordinata ad filii generationem. qđ om̃ino eſt impoſſibile
qa principiatũ non põt eſſe ſine ratione principiãdi : cuiuſmodi eſt fœcũditas in principio. Si ergo cũ
illo alius filius poſſet generari,fœcunditas ad eius generationem ordinata non eſſet exhauſta in gene
ratione illius primi.cuius contrarium aſſumitur in illa maiore. Minor vero probat tali ꝓſyllogiſmo
vbicũq; actu vno generationis ſemper manente producitur vnus filius ſemper manens ex eodem ſem
per vniformiter ſe habente:tota fœcunditas ad filii generationem exhauritur vnius filii generatione
ſed in diuinis ſiue in deo vnico actu generationis ſemper manente producitur vnus filius ſemper ma
nens ex eodem ſemp vniformiter ſe habẽte.ergo &c. Maior huius ꝓſyllogiſmi clara eſt : quia vbi vno
actu generationis ſemper manente ꝓducitur vnus filius ſemper manens ex eodem ſemper manente
vniformiter,ibi non poſſet reſtare fœcunditas ad alterius filii productionem:niſi poſſent eſſe duę pro
ductiones omnino vnius & eiuſdẽ rationis ſimul,ex eodem,vt ex quo fit generatio,& circa oĩno idem
vniformiter ſe habente : cũ omnis productio filiorũ in eadem natura eiuſdẽ rationis eſt:ſicut & om̃es
filii & omnes filiationes eoꝝ.Impoſſibile eſt enĩ ſimpliciter:ꝙ filiatio vna ab alia differat aliqua differẽ
tia aut rõne formali:niſi forte ſcđm differẽtiã naturarũ diuerſarũ in qbꝰ ſunt q̃ eis p gñationẽ cõican
tur.Et hoc vel ſcđm ſpeciẽ differẽtiũ: quẽadmodũ põt poni alia ſpecies filiationis qua hic hõ eſt filius
illiꝰ hoĩs:& alia qua hic equꝰ eſt filius illiꝰ equi:quẽadmodũ alia eſt ſpecie natura hoĩs , & alia natura
eq. Vel ſecundũ numerũ differẽtiũ:quẽadmodum poteſt poni alia filiatio numero qua hic homo eſt
filius illius hominis:& qua alius homo eſt filius vel eiuſdẽ cuius eſt alter filius, vel alterius : quemad
modum alia eſt numero natura hominis in vno & in altero.Nec refert ſiue ſint filii eiuſdem patris, ſi
ue diuerſoꝝ:quia ordo illorum ad ſuos patres accidẽtalis eſt.ILLVD autẽ cõſequẽs.ſ.ꝙ ſimul poſſint M
eſſe duę productiones omnino vnius & eiuſdem rationis ex eodem & circa idem om̃ino vniformiter
ſe habens:omnino eſt impoſſibile:ſiue ab eodem generãte,ſiue a diuerſis:ſicut impoſſibile eſt vnam &
eandem naturam omnino ſemper vniformiter ſe habentẽ ſimul & ſemel moueri ſiue ab eodem ſiue a
pluribus diuerſis motibus generationis vel alterationis in idem ſecundum ſpeciem,differens autem
ſecundum numerum:& hoc iuxta artem philoſophi:qua determinat.v.Phy.ꝙ motus eſt genere vnꝰ
ſecundũ figuras ꝓdicamenti.Quia motus eſt vnus gñe,qui eſt in rẽ vnius ꝓdicamenti genere.Specie
autem vnus eſt:cum eſt genere vnꝰ & indiuidua ſpecie . id eſt motus eſt vnus ſpecie qui eſt in rẽ eã-
dẽ ſpecie.& ſicut dicit,eẽ motũ vnum genere aut ſpecie,eſt a re in quã mouet : ſi.ſ.vna genere aut ſpe
cie.Sed nõ requiritur ꝙ ſit vnum qđ mouetur:neq; ꝙ in eodem tempore:ſed motus ſimpliciter vnus
eſt in omnibus his:quia.ſ.oportet ꝙ ſit vnum genere & ſpecie in qđ mouetur.Et ꝙ motus in eodẽ tẽ-
pore indiuiſibili : & ꝙ ſubiectum ſuſtinens motum ſit vnum per ſe,& non ſecundum accidens. ſi enĩ
ſit vnũ per ſe,& tẽpus eſt vnũ,& ſecũdũ ſpeciẽ eſt vnũ:in qđ nõ põt motus eſſe niſi nũero vnus.Dicit
aũt nõ p accidẽs:qa vt dicit Cõmẽt.ſi fuerit vnũ p accidẽs:tũc erit poſſibile vt moueat duobꝰ motibꝰ
inſimul in eodẽ tpe.Verbi gratia.qm̃ albũ & Sortes ſunt idem per accidens,& nigrificat ſecundum ꝙ
eſt album:& ambulat ſecundum ꝙ eſt Sortes.Vnde non eſt plus poſſibile ꝙ idem per ſe moueatur di
uerſis motibus ſecundum eandem ſpeciem motus:q̃ ſit poſſibile duos homines ſanari ſecundum eun
dem motum ſanationis ſecundum numerum.Minor dicti ꝓſyllogiſmi clarior eſt.qm̃ cum in deo nul
la cadat transmutatio:omnis actus in diuinis ſemper eſt permanens:& ſimiliter om̃e productum per
actum,& vniformiter neceſſe eſt ſemper ſe habere illud ex quo ꝓducit,cuiuſmodi eſt diuina eſſentia.
AD declarationem autem omnium prędictorum quaſi a capite inchoando dicimus ꝙ eſſentialia om N
nia in diuinis ſũt in vna pſona inaſcibili q̃ eſt deus,nõ de deo, habẽs illa oĩa naturaliter ex ſe.& iõ ex ſe
habet in ſe intellectum & voluntatẽ quę ſunt per ſe principia omnium productionum. Licet enim in
ter ſe ſola ratione differant:vt ſunt eſſentialia:ſunt tamen radices proceſſionum notionalium a per-
ſona innaſcibili.Quorum in om̃i ordine differẽtiũ vbi inuenit minor differẽtia:vt in eis quę minime
differunt in ordine illo:ibi eſt initiũ differẽtię maioris:quẽadmodum ratio primę vnitatis ſimpliciſſi

inę in eſſe dei,quaſi origo eſt multitudinis & differētię diuinarū rationum & attributorum, quę ma
xime eſt inter intellectum & voluntatem:ad quā omnis diuerſitas diuinarum rationum & attributo
O rum debet reduci.Perſona ergo innaſcibilis exiſtēs:qa ex ſe habet in ſe omnia diuina attributa,& aliæ
ab ipſa:q̄uis ipſa eſſentia diuina & oīa eius attributa cōmuniter habēt eſſe in ſingulis perſonis:ordi-
ne tamen quodam rationis habent eſſe in eis,& eis cōueniunt : inquantū.ſ.perſona innaſcibilis habet
illa ex ſe vt principium aliorū per illas:vt per intellectum & volūtatem. Alię vero habent illa a perſo-
na innaſcibili per actus generationis & ꝓceſſionis fundatos in actione intellectus & voluntatis.Qui ſi
cut inter ſe habent ordinem quēdam rationis:vt dictum eſt:ſic ordine quodam ſunt origines funda-
mentales productionum perſonalium, quę inter ſe habent ordinem quendā originis:ita ꝙ ſiue ſimul
& abſq; omni ordine ſint in patre intellectus & voluntas,ſiue cum quodam ordine rationis: tñ quē-
admodum eſt ordo quidam rationis & intellectus ad voluntatem,ſic ad perficiēdum actionem intel-
lectualem in patre.Et per hoc in tota trinitate,ordine quodam a ſolo patre quaſi primo procedit act9
dicendi ſiue generandi perſonalis quo producitur filius ſiue verbum:& quaſi ſecūdo ꝓcedit actus ſpi
randi quo producitur ſpiritus ſanctus:qui etiā cōmunis eſt filio.Per eundē enim actū quo pater gene
rat filium:pater cōmunicat filio quicquid habet pręter proprietatem qua filius ſiue verbum habet eē
ab ipſo. Vnde etiam & ipſum intellectum & actum intelligendi eſſentialem ſuper quem fundaƭ illa ꝓ
prietas,ipſi cōicat, & non retinet ſibi proprium niſi proprietatē innaſcibilitatis cum ratione illa qua
ab ipſo eſt filius ſiue verbū. Vnde & cōmunicat ei voluntatē & actum volendi, & etiam ꝓprietatē no
tionalē fundatam ſuper actum volendi,qua cōmuniter producit cum patre ſpūm ſanctum ad perfici
P endum actum voluntatis.Ex parte igitur intellectus cōſiderandū quō vnico verbo producto a ſola ꝑ
ſona innaſcibili perficitur operatio intellectualis in tribus perſonis:licet alię non dicant ipſum verbū
& quomodo impoſſibile eſt ꝙ dicāt . Per hoc enim patebit ex parte volūtatis: quomodo vnico amore
producto cōiter a patre & filio:perficitur operatio volūtatis in tribus perſonis: etſi ſpiritus ſanctus il
lum amorem non producat nec alium:& quomodo etiam impoſſibile eſt:ꝙ ipſum ſpirādo producat.
Q Ex parte autem intellectus adhuc primo ſciendū eſt:ꝙ poteſt cōſiderari aut vt natura eſt ſimpliciter
aut vt eſt natura & operationis intellectualis principium.Primo modo actio innaſcibilis perſonę no-
tionalis fundata ſuper ipſum:dicitur generare,& productū dicitur filius:quia procedit vt ſimile: in
quantum natura eſt principium aſſimilandi.Secundo modo appellatur dicere:& productū dicit̃ ver
bū , qđ ꝓcedit vt declaratiuum & manifeſtatiuū eius cui eſt ſimile:inquantum actus dicendi eſt act9
manifeſtandi.Et ſic licet idē ſunt re verbum & filius:quia eo eſt verbum quo eſt filius:differūt tamen
ratione:vt ratio verbi ſit quaſi completiua:nō ſic aūt poteſt diſtingui ex parte volūtatis: qa natura in
ratione eiuſdem principii cadit cum intellectu:non ſic autem voluntas:immo ex oppoſito diſtingui-
R tur.Quia igitur,vt dictum eſt, ordine quodam ratiōis habet intellectus eſſe in perſona innaſcibili,&
in aliis & ordine quodam originis habent dicere,& ſpirare fundari ſuper actum dicendi & volendi: li
cet ergo tres pſonę ſimul naturalr̃ & eſſentialr̃ intelligāt : & eis cōueniat act9 intelligēdi ſup quē fun-
daƭ act9 dicēdi:act9 tñ dicēdi fundaƭ ſup actū intelligēdi vt patris eſt.licet eñ aliqd eſt cōe plurib9:ali
qd tñ ꝑtinet ad ipſum vt cōſideraƭ in vno ſuppoſito,& nō vt cōſideraƭ i alio , vel ordine quodā rōnis
fundari in eo ſcđm ꝙ habet eſſe in pluribus.Et ſic etiā non ſolū ordine quodā cōuenit intelligere pſo-
nę innaſcibili & aliis:ſed etiam ordine quodā conuenit ei dicere:& aliis intelligere:quia ordine ſimili-
ter quodā rōnis ſe habēt adinuicē dicere patris:& eſſe & intelligere filii.Quapropter igit̃ qa perſonæ
innaſcibili conueniunt & intelligere & dicere,reſpectu intelligere aliarum perſonarum ordine quo-
dam vt dictum eſt:ſoli igitur perſonæ innaſcibili cōuenit dicere. Ita etiam ꝙ ſi aliis conueniret:hoc eſ
ſet ordine quodam rationis:vt patet ex dictis.Qđ tñ non conuenit:imo quia ordine quodam ei con-
uenit reſpectu intelligere aliarum,ei ſoli conuenit ,& hoc ratione ſuæ primitatis reſpectu aliarum:&
quia in ſe & ex ſe habet diuinam eſſentiam,et omnia eius attributa,et oēs eius rationes,et non aliæ
perſonæ niſi ab ipſo.eo eñ ꝙ ſic conuenit ei intelligere et dicere fundatum ſuper ipſum , totam fœ-
cunditatem ad generationem filii,et ad ſpirationem ſpiritus ſancti in ſe ſolo habet ex ſe.Et quia gene
rat filium ſeu dicit verbum non de aliena ſubſtantia:ſed ſua:et non de parte: ſed de tota,ipſam verbo
cōmunicādo, totam fœcunditatem ad generandum filium exhaurit in generando vnicum filium.et
hoc ideo: quia vt oſtēſum eſt, actus generationis eius eſt ſemper manens,et ſimiliter filius productus
et de ſubſtantia ſua ſemp eadē et vniformiter manēte ſit gñatio hmōi.Quibus cōcurrentibus impoſ
ſibile eſt ſecundum declarata ꝙ ſit alia generatio in deo:quia in eadem eſſentia eſſent ſimul plures ge-
nerationes:qđ non poteſt eſſe:qa ſunt eiuſdem rationis:vt dictū eſt.Quemadmodū ſi vnus homo ha
beret vnicum ſemen,et nō eſſet poſſibile aliud ad generationem hominis,et ſemper perſeueraret act9

generationis:ſemper eſſet filius genitus:& impoſſibile eſſet alium hominē generari præter vnum ab
vno. Hic autē filius ſic productus quia procedit per actum dicendi inquantum verbum eſt, de intelli
gente intelligentia eſſentiali: & inquantū eſt intelligens actu intelligendi, qui etiam conuenit aliis,&
vnicꝰ,licet ꝓcedat de ſola pſona ingenita,& innaſcibili:eſt tñ perfectiuum totius intellectualis opera
tionis:vt eſt trium perſonarum:& declaratiuum ſiue manifeſtatiuum notitię ſimplicis intelligentiæ
vt eſt trium perſonarum:ac ſi a tribus procederet.procedit enim ab vno : quaſi vice trium . Q꞉ dico
verbum hoc eſſe perfectiuum & declaratiuum ſimplicis notitię & eſſentialis vt eſt trium: hoc intelli
go ſicut prædicta ordine quodam rationis,vt eſt pſonę dicentis eſſentialis notitia,& aliarum . ſimpli
citer tñ & abſolute eſt eius vt eſt omnium declaratiuum.& ſic eſt verbum omnium diuinarum per-
ſonarum quo ad actum declarandi & manifeſtandi:licet non quo ad actum dicendi. EX quo cōtigit S
ꝙ licet ſolus pater dicat verbum:tres tamē dicunt verbo & in verbo:licet alia ratione dicendi,ſecun-
dum ꝙ alibi declarauimus. Vnde non eſt neceſſitas poni productionem verbi in diuinis niſi pro-
pter pfectionē opatiōis intellectualis:vt dictū eſt ſupra:et iſta pfectio æqliter fit p vnū verbū ſicut per
plura,aut infinita:& p vnū verbū ꝓcedens ab vno tātū quātū ſi procederet a pluribꝰ.propter qđ dicit
Aug.contra Maximinū. Filius nō genuit:neq; enī nō potuit:ſed nō oportuit.Hoc eſt illud ꝙ non ge
nuit non fuit ex non potentia ſiue impotentia ſua: quia in ipſo non erat aliquis defectus contrarius il
li potentię:ſed non genuit:quia non oportuit:quia pater in hoc quaſi eū præuenit dicendo quaſi vice
ſua,& aliorum eum vt verbum qđ eſt ſufficiēs ad perficiēdum intellectualem operationem triū. Vñ
per hoc ꝙ dicit non oportuit: Auguſt.implicat ꝙ non accidit filio ex impotentia aliqua ꝙ non gene-
rat:ſed ꝙ ideo nō generaret:quia hoc opportunū nō fuit: eo ꝙ ſufficeret ī diuinis generatio filii vniꝰ
quaſi filius haberet potētiam vt poſſet generare,quā nō oporteret ipſum deducere ad actum:etſi poſ
ſit.Sed hoc nō implicat.tunc enī iſta potentia eſſet fruſtra:quia vt dictum eſt,impoſſibile eſſet ipſam
deduci ad actum:qđ ſignificat per hoc ꝙ dicit non oportuit:quia ſi nō oportuit ſi generaret ſuꝑfluū
& incōueniens eſſet. minimū inconueniens in deo ſimplr eſt impoſſibile.Sed ſi ſubtiliter inſpiciat̃ im-
plicat ꝙ rō hmōi īpoſſibilitatis non orit̃ ex parte ipſius filii:ſed ex pte eius ꝙ actus gñationis a patre
ſemper eſt manens in diuina eſſentia:cū quo impoſſibile eſt eſſe aliū:vt ſupra dictum eſt.& ſic iſta im
poſſibilitas oritur ex aliquo poſitiuo circa diuinam eſſentiam:non autē ex aliquo priuatiuo,neq; cir-
ca filium,neq; circa aliqd aliud in deo. Et eſt talis īpoſſibilitas ꝓprie impoſſibilitas. Qualis eſt oīs im-
poſſibilitas quæ conſideratur in deo ſecundum ſe. Vnde ex parte huius impoſſibilitatis accipiēda eſt
cauſa:quare non poſſunt eſſe plures filii in deo:& p cōſimilē ex parte voluntatis quare non plures ſpi
Ad arg. pri. ritus ſancti. AD illud quod arguitur primo:ꝙ tñ eſt vna perſona deus non de deo:ergo eſt tñ deꝰ de T
deo:Dicēdum ꝙ non ſequitur:quia vt dictum eſt,vnitas debet eſſe in principio reſpectu eorum quæ
ꝓcedunt ab ipſo:vt ſic neceſſe ſit eſſe tñ vnam perſonam deum nō de deo:cum tamē ab illo poſſint eē
Ad ſecūdū. immo neceſſe ſit plures:qui ſunt deus de deo, ꝓpter rationem prędictam. AD ſecundum ꝙ ratio qua
filius procedit a patre,eſt diuina eſſentia quæ eſt in filio:ergo in filio ſimiliter poteſt eſſe ratio produ-
cendi alium filium ab ipſo:Dicendū ꝙ non:licet enī diuina eſſentia ſit ratio productiua oīm diuinaꝝ
actionū:hoc tñ non eſt niſi ſub ratione alicuius attributi vel proprietatis fundatæ in ipſo : ita ꝙ ſint
ratio diuerſorum actuum diuerſa attributa, aut ꝓprietates . Licet ergo diuina eſſentia ſit in filio quę
eſt in patre:quia tñ non eſt in ipſo ſub rōne proprietatis ad generandum actiue ſicut eſt in patre:ideo
Ad tertium qđ eſt in oppoſitū. in patre ipſo eſt ratio generandi filium actiue:nō autem in filio. AD tertium ꝙ duæ ſunt actiones ꝓ
ductiuę perſonarum habētes duas perſonas productas,quę ſunt deus de deo: ergo debet habere duas
ꝓductiones q̄ ſint deꝰ nō de deo:Dicēdū ꝙ non ſeqt̃:qa licet ſint duę productiones ad duas pſonas di
uerſitate reali relationis:fundat̃ tamē ſuꝑ duo principia diuerſa ſolum ratione:quę neceſſario in eadē
pſona innaſcibili concurrunt : ita ꝙ pluralitas in eis quæ per actiones diuerſas procedūt a principio,
nullo modo poteſt arguere diuerſitatem principiorum ſeu pluralitatem,qualis eſt in principiatis.

SEquunt̃ ptinētia ad deū ī reſpectu ad creaturas. Et erāt duo de deo in reſpectu ad
creaturas ſimpliciter:& iterum duo in reſpectu ad creaturā aſſumptā in Chriſto
Quæſt.ii. & adhuc duo ī reſpectu ad creaturā poſſibilē aſſumi. Primū de duobꝰ primis:erat
Quæſt.iii. vtrū pſonaꝝ ꝓductio in deo pſupponat cālr añ ꝓductionē creaturarū. Scđm erat
Vtrū īpoſſibile qđ attribuit̃ deo reſpectu creaturarū:vt ꝙ deꝰ non poſſit facere in
creaturis vel in rebꝰ cōtradictoria eē ſil':oriat̃ cauſalr ex pte dei:an ex pte creaturę:
Arg. princi. primum. vt ꝙ nō pōt fieri ī creaturis:qa deꝰ nō pōt illđ facere:an ecōuerſo. Circa primū ar
guit̃ ꝙ creaturarū ꝓductio pſupponit ꝓductionē diuinaꝝ pſonaꝝ:qa alit̃ creaturę eſſēt a deo ꝓductę
prio & imediate:& ita de neceſſitate,qa vt poſuerūt phi,ꝓmū & imediate a deo ꝓductū de neceſſitate

producitur ab ipſo, hoc aũt falſum eſt: quia non ſunt producte ab ipſo non volente: quia omnia quecũ
ꝙ voluit dominus fecit in celo & in terra, ergo &c. Q; aũt productio perſonarum præſupponat ante Secũdum
productionem creaturarũ vt cauſa productionis earum: arguit, quõ ſicut ſe habet bonitas creatura-
rum ad bonitatem dei: ſic & productio ad productionem: ſed bonitas creaturarum preſupponit boni
tatẽ dei vt cauſam, ergo &c. Contra, qđ eſt ex ſe cauſa alicuius, ſine omĩ alio põt illud agere. pater ex ſe In oppoſitũ
eſt cauſa productionis creaturarum: quia nihil habet ab alio: & eſſentia diuina eſt ratio productionis
creaturarũ quã ex ſe habet, ergo ſine aliis poteſt illas producere. Productio creaturarum a ſolo patre
V ſine aliis nõ preſupponit perſonarum productionem, ergo &c. DISSOlutio huius quæſtionis omĩno Reſolutio q.
dependet ex queſtione pcedẽti. Errãtes aũt circa diuinarum perſonarum productionẽ, neceſſe habẽt
errare circa productionem creaturarũ. Vnde philoſophi qa negabãt: immo potius ignorabãt diuina
rum perſonarum productionem, ponebant deum pducere creaturas de neceſſitate ſuæ eſſentie, non
X volũtatis libertate. Quia enim in deo nõ ponebant niſi intellectum ſimplicis intelligentie qua intelli-
git ſe & omnia alia: et ſimiliter ſimplicem voluntatẽ qua placent ei omnia; ſecundum ꝙ ſunt bona in
ſua eſſentia: et ponebant iſta differre ſola ratione: talis autẽ intelligentia cum hoc ꝙ in ſe naturalis eſt
modo naturali ſe habet ad intellecta producẽda ab ipſa, producendo. ſ. ſecundũ vnum modum deter
minatum: & ſimiliter eſt de voluntate ſimplici cõcomitante talem intelligentiã: Idcirco neceſſe habe-
bãt ponere ꝙ deus per eſſentiam ſuam & neceſſitate naturæ ſue: res produceret ſecũdum optimum
modum producendi: ita ꝙ alio modo produci non poſſent: et ꝙ voluntas & intellectus ſe haberent in
hoc vt natura: non vt diſpoſitiua & electiua ratio, dicente Auicen. ix. Metaphy. Omẽ eſſe qđ eſt, ab eo
eſt ſecundum viam nature, vt eſſe om̃ ſit ab eo non per electionem, nec per beneplacitum eius. Quo
modo enim hoc eſſe poſſet cum ſit pura intelligentia: qui intelligit ſeipſum? & ideo neceſſe eſt vt intel
ligat ꝙ euentus omnium ſit ab eo: ſic ꝙ ſua eſſentia eſt ſciens ꝙ ſua perfectio & ſua intelligentia eſt vt
fluat ab eo bonitas. & hoc eſt de cõcomitantibus ſuam gloriam quã diligit per ſeipſum, & placet ei
qđ prouenit ex ea, & vt ex ſua eſſentia flueret omne qđ eſt. Veritatis aũt prime nõ eſt ſua prima actio
niſi per eſſentiã. Et quomodo determinate & vno mõ tñ, magis exprimit infra dicens. Cauſe altiores
non conceduntur intendere: nec accidit eis electio. hic autem multæ impreſſiones mirabiles fiunt in
hoc ꝙ generãtur in hoc mundo inducte ad videndum ꝙ omnia fiunt ex gubernatione & diſpoſitio-
ne. Oportet aũt vt ſcias de hoc ꝙ prim[9] ſcit ſeipſum, & ab ipſo eſt neceſſitas ordinis bonitatis & per-
fectionis: ſecundum ꝙ poſſibile eſt in rebus & placet ei. Intelligit ergo ordinẽ bonitatis que melior eſ-
ſe poteſt: & ſecundum ꝙ intelligit eam: fluit ipſa vniuerſali fluxu: quo perfectius peruenitur ad ordi
nem ſecundum pluralitatẽ. Et per hunc modũ ponebant defluxum rerũ a primo ex neceſſitate ſue eſ
Y ſentie iuxta vnum modum determinatum ſue ſcientie & beneplaciti ſue voluntatis. Sed hæc ipſorũ
poſitio non põt ſufficere ad ponendũ pductionẽ creaturarũ, imo nec pductio creaturarũ poſſet poni
ex hoc ſolo ꝙ in deo nõ eſſet niſi ſimplex intelligẽtia & ſimplex volũtas. Et hoc iõ: qa nõ ponebãt in di
uina intelligẽtia notitiã aliquã ſe habẽtẽ vt artẽ manifeſtatiuã & declaratiuã eoꝝ q̃ cognoſcit in ſim
plici intelligentia: neq; vt diſpoſitiuã eorum & ordinatiuã q̃ cognoſcit vt producẽda, & alia a ſe, quæ
non eſt determinata ad vnum modũ producendi res: ſed diſponit. ſecundum quem modum ex pluri
bus poſſibilibus fieri conueniens eſt iuxta ordinem eterne iuſtitie res produci. Similiter quia non po-
nebãt in diuina voluntate amorẽ aliquẽ ſe habentẽ vt incentiuũ & affectatiuum in illa que vult ſim-
plici voluntate, neq; vt electiuum eorum quæ ei placent vt producenda & alia a ſe: que notitia & qui
amor nõ habent in deo ſine productione verbi & amoris ſuper notitiã & amorem ſimplicem, & neceſ-
ſe eſt eas poni in deo ad perfectionem intellectualis & voluntarie operationis, ſicut habitum eſt ſupra
vt huiuſmodi amor & notitia non diſtinguantur ab eis a quibus procedunt, ratione ſolũ: ſed perſona
li relatione. Licet enim ex puris naturalibus creature in deo percipi non poſſent iſti proceſſus propter
ſimplicitatem diuini intellectus: quia & propter ſimplicitatẽ intellect[9] angelici cognoſcẽtis abſq; diſ
curſu concluſiones in principiis, & rerum eſſentias in ſuas definitiuas rationes, etiam non percipe-
remus huiuſmodi verbi & amoris proceſſionẽ, ſicut etiã in nobis non percipimus amoris proceſſio-
Z nem ex parte voluntatis: ſicut percipimus proceſſionẽ verbi ex parte intellectus. & hoc ideo: quia nõ
eſt diſcurſus ex pte volũtatis noſtre, ſicut eſt ex pte intellectus. Poſt q̃ tñ ex fide tenem[9] iſtas emanatio
nes in deo: ipſarũ neceſſitatẽ in ſe manuductione ratiõis poſſumus pbare: vt patet ex pdicta q̃ſtione:
& ex verbo qđ in nobis pcedere ex diſcurſu act[9] cogitãdi ppẽdim[9], declarare: licet mltũ diſtet iter ver
bũ noſtrũ, & verbũ diuinũ & ex pte ſubſtãtie verbi: & ex pte modi pcedẽdi ipſius. In hoc vz ꝙ verbũ
noſtrũ pri[9] formabile eſt q̃ formatũ p actũ diſcurſus, vt ſupra expoſitũ eſt. Verbũ vero diuinũ neq̃q̃.
dicẽte Aug. xv. de tri. c. xvi. Verbũ dei ſine cognitiõe dei debet intelligi vt forma ipa ſimplex itelligat:

nõ aliq̄d formabile:q̄d eẽ non poſſet informe. Nos igiť ex fide tenentes,& ex ſubſequente rõne declarã
tes, ꝙ ad perfectionem operationis intellectualis & voluntarię in deo neceſſe eſt in ipſo ponere produ
ctionem verbi & amoris:& cum hoc ſupponẽtes ꝙ deus creaturas produxit non ex naturę neceſſita
te,ſed ex diſpoſitione ſuę ſapientię,& voluntatis electione,vt nulla neceſſitate,ſed ſolũmodo ipſas pro
ducit liberi arbitrii ſui electione ſecundum ꝙ alias poterit declarari:dicimus ꝙ productio diuinarũ
perſonarum neceſſario praecedit productionem creaturarũ tanq̃ cauſa earum.AD cuius intellectum A
ſciẽdum,ꝙ deus eſt cauſa productionis creaturarum per ſapientiam qua ipſas cognoſcit, & amorem
quo eas diligit. Nõ tñ per ſapientiam & amorem quocunq; modo ſe habentes:quia non per ipſos vt
ſunt ſimplicis intelligentię & voluntatis:ſed per ſapientiam vt eſt intellectus diſponentis operanda:
& per amorẽ vt eſt voluntatis opus affectantis.quãtũcũq;.n.intellectus cognoſceret operanda:ſi non
de eis vt de operandis diſponeret,& quãticunq; voluntas operanda diligeret,ſi productionẽ eorum
non affectaret:nunq̃ per intellectum & voluntatem ſiue ꝑ ſapiẽtiam & amorem illa produceret:quia
ſapientia & amor hmõi ad puram ſpeculationem pertinẽt.Sed tunc primo opus producitur cum ſa
pientia diſponiť,& voluntate affectatur:quia ſapientia & amor hmõi ad proximũ pertinent.Quẽad
modum enim forma naturalis non eſt principium actionis ſecundum ꝙ eſt perfectio eius in quo eſt:
ſed ſolũmodo ſecundum ꝙ habet reſpectũ ad effectum: ſimiliter ſapientia aut amor ſecundum ꝙ eſt
forma intellectus aut voluntatis non eſt actionis principium:ſed ſolum ſecundũ ꝙ habet reſpectũ ad
effectum.Sapiẽtia aũt diſponens & amor affectans qui reſpiciũt actũ, non ſunt niſi ſapientia & amor
procedens. Q̄d patet per exẽplum in artifice primo ex parte intellectus.Artifex enim in ſapiẽtia ar
tis duplicem habet notitiam de artificio.Vnam ſimplicis notitię in arte vniuerſali,qua intueť operã
da pura ſpeculatione,& aliam notitię diſpoſitiuę ad opus,qua in arte particulari cõcepta de arte vni
uerſali intuetur ordinem productionis ſuę in opus.& eſt cognitio practica:ſine qua artificẽ impoſſibi
le eſt in opus ꝓcedere.Silr & ex parte voluntatis.Artifex primo duplicẽ habet amorẽ artificiati.Vnũ
ſimplicẽ quo placet ei forma artificii:qui non ordinat ad opus.Aliũ vero affectiuũ quo opus fieri deſi
derat.Et eſt primus amor beneplaciti:ſecundus vero concupiſcentiae.Primo enim placet bonum: ſe
cũdo vero bono q̄d placet vult bonũ.& procedit iſte amor ſecundus in volũtate de primo.q̄a eñ pla
cet mihi bonum,ei bonũ deſidero.Cõſilr autẽ eſt & ex parte dei.In ſimplici enim notitia ei⁹ quę eſſen
tialis eſt:quã agit in ĩtellectu forma ĩtellecta,& eſt ipſe act⁹ intelligẽdi: nouit ſingula ſimpliciter & ab
ſolute:tanq̃ in manifeſtatione quadã habita de re intellecta.In notitia vero producta de ea per actum
dicendi,nouit eadem vt in declaratiuo & manifeſtatiuo quodã:& hoc ſiue pertineãt ad ſuam eſſentí
am,ſiue ſint operanda extra.Sed ſpecialiter nouit in ea operanda tanq̃ in quodã diſpoſitiuo & ordi
natiuo eorum ad opus:ita ꝙ licet iſtae duae notitiae ſint vna & eadem re, ſicut omnia quae ſunt in deo
vna tñ eſt vt manifeſtatiua & diſpoſitiua,altera vero ſolũmodo vt manifeſtatio quędã:& eſt vna pro
cedens de altera ęqualis ei per omnia.Et ſicut eſt de duplici notitia ex parte intellectus:ita eſt ſuo mo
do de duplici amore ex parte voluntatis:ita ꝙ notitia & amor ſecundum ꝙ ſunt procedẽtes ſunt ra
tiones ſecundũ quas creaturę producuntur in eſſe:ita ꝙ ꝓductio creaturarum p̄ſupponit cauſaliter
productionem perſonarum:non q̄a a tota trinitate,& ita ab ipſis perſonis productis producunť crea
turę ſecũdum genus cauſę efficientis:ſed quia ſapientia & amor producti,ſunt rõnes in intellectu eſ
ſentiali & voluntate trinitatis diſpoſitiuę & ordinatiuę ad creaturarum productionem ſecũdum ge
nus concauſę formalis:ſine quibus intellectus & voluntas eſſentialis cũ ſapientia & amore eſſentiali
non ſufficiẽter diſponerẽt intelligẽtes & volentes ad ipſas creaturas producendas.Sapiẽtia eñ vt eſt
eſſentialis,non eſt niſi ſpeculatiua.& ideae vt ſunt in tali ſapientia,nõ ſunt niſi rationes cognoſcendi.
Sapientia vero vt eſt perſonalis ſiue genita in verbo, non tñ eſt ſpeculatiua ad cognoſcenda ea quae
ſunt in deo & extra ipſum, habẽdo in ſe rationes ideales:vt ſunt ſolum principia cognoſcendi:ſed eti
am eſt practica reſpectu operandorum: continens in ſe ideas vt ſunt principia operandi. Propter q̄d
dicit Apoſtolus.i.ad Corinth.i.Prędicamus Chriſtũ dei virtutẽ,& dei ſapiẽtiã.Virtutẽ inquãtũ ha
bet rõnẽ ſapiẽtię practicę:prout etiã verbũ dicitur operatiua potentia.Sapientiã inquantũ habet ra
tionem ſapientiae ſpeculatiuae:non qua ſapuit ſapientia ingenita: ſed in qua ſapit. Ex quo aperte pa B
tet:ꝙ ſicut ordo quidam rationis in eſſentialibus deo ſecundum intellectum noſtrum in eſſe dei qua
ſi ortum habet vt in primo & ſimpliciſſimo & principaliſſimo cõceptu diuino: ſiue de deo:& termi
nať in intelligere & pręcipue in ipſo velle:quae ſunt eſſentialia maxime diſtantia & differentia ſecũdũ
rationem:quae includunť in vna & prima ꝑſona quae innaſcibilis eſt,& deus nõ de deo: a quo ordine
quodam originis in ꝑſonalib⁹ inchoatur & terminať i ꝑſona ſpũs ſancti:in quo hierarchia ſupcęleſtis
terminať.Quae quodãmõ in eẽ diuino ichoať:ſecũdũ ꝙ habitũ eſt ꝓtĩ in ꝓcedẽti q̄ſtione,partĩ in iſta,

Poſt ordinē aūt huius hierarchię non reſtat niſi ordo hierarchię cęleſtis & eccleſiaſticę, quæ incipit a creaturis,quę in ſua differentia emanant a trinitate pſonarum diuinarum vt vniunſ in diuina eſſentia,q̄ ſub ratione qua eſt voluntas arbitrio libera,eſt principalis ratio productionis oīm creaturarum quę quo ad actum producēdi in deo nullum inter ſe habēt ordinem reſpectu dei.Forte enim deus creando omnia ſimul ꝓduxit:aut ſi non fecit:ſed primo ꝓduxit angelicā naturā: deinde alias ſcd̄m ordinem ſex dierū:potuit tn̄ ſimul oīa producere:& illam creaturam prius,quā forte produxit poſterius.Inter ſe aūt duplicē habēt ordinē:& ſecundū hoc creaturę duplicit in hierarchia ſua ordināſ: ſecū-
C dū ꝙ declarabimus in parte in tertia quæſtione ſequente. AD illud ergo qđ arguiſ contra determinata:ꝙ pater ex ſe eſt cauſa ꝓductionis:ergo ſine aliis pſonis pōt creaturas ꝓducere:& ita &c.Dicēdum ꝙ ex ſe aliqd diciſ agere:quia in ſe habet rationē formalē qua agit.qđ poteſt contingere alicui dupliciter.Vno modo habendo illā in ſe ſolo.Alio modo habendo eā in ſe:ita ꝙ ſimul habeaſ in aliis.Qđ primo modo agit aliqd ex ſe:poteſt illud agere ſine aliis:non aūt qđ agit aliqd ſecūdo modo.Et iſto ſecūdo modo pater creat ex ſe,& tn̄ coniunctim & inſeparabiliter cū filio & ſpiritu ſancto.quia omnes habent in ſe naturā diuinitatis q̄ creāt.Quia tn̄ ordine quodā rōnis habēt eā in eo,vtꝫ ꝙ pater habet eā a ſe:filius aūt a patre:ſpūs ſctūs ab vtroqꝫ:etiā ordine quodam rationis cōuenit eis actus creādi in eo videlicet ꝙ pater habet a ſe ꝙ creat:filius vero a patre:& ſpūs ſanctus ab vtroqꝫ.nō tn̄ hoc ponit ordinē aliquē rōnis in creādo.Et eſt aduertendū ꝙ pater,& filius,& ſpiritus ſanctus,nō ſolū creāt ex ſe cōiunctim:quia omnes in ſe habēt naturā cōmunē,licet differenti modo:in eo.ſ.ꝙ pater habet eam a ſe filius a patre:ſed quia oēs in ſe & in intellectu ſuo cōmuni & eſſenciali habēt verbum vnū cōmune,& vnū amorē procedētē,qui reſpectu eſſentię ſunt principium formale actus creandi quaſi proximū,& eſſentia remotū.Et habet illud verbū pater in ſe:hoc eſt in ſuo intellectu eſſentiali ad pficiendū ipſum & filii filius qui eſt ipm̄ verbū:& etiā ſpūs ſanct[9].Sed pater habet ipſum a ſe:qa ipſum dicēdo: filius & ſpiritus ſanctus a ſolo patre: qui vice omniū verbū vnicū dicit ad pficiēdū intellectū cōmunē eſſentialem:vt patet ex ſupra dictis:q̄uis filius non proprie diciſ habere ipſum verbum:ſed eſſe ipſum verbū. Et ſicut eſt de verbo ex parte intellectus:ſic eſt de ſpiritu ſancto ex parte voluntatis.

Circa ſcd̄m arguiſ.ꝙ ipoſſibilitas circa fieri rerū debet dici oriri ex parte dei: quia ex parte dei ē ſicut ex parte actiui:ex parte rei ſicut ex parte paſſiui.qđ aūt eſt in paſſiuo tn̄ eſt ab actiuo:quia ſcd̄m auctorē ſex principiorum paſſio eſt effect[9] illatioqꝫ actionis.ergo &c.Itē ꝙ cōtractoria non poſſūt eſſe in eodem contingit quia non habent ſeminalē rationē in ſe.illā autem non habēt:quia deus eā non dedit:quia ſi dediſſet:eam haberent,& poſſent ex ipſa contradictoria eſſe ſimul.ꝙ ergo nō poſſunt eſſe ſimul:ratio eſt pura ex parte dei.IN cōtrarium eſt illud qđ dicit Auicenna.iiii. Quæſt.iii. Arg. princi. Primum. Secundum. In oppoſitū.
D Metaphy.Agens non poteſt:quia non eſt poſſibile in ſe.Dicendum ad hęc:ꝙ in omnibus quę deo attribuunſ cōſiderādū eſt an illud qđ ei attribuiſ ſignificat ſcd̄m rōnē ſui nominis aliqd qđ eſt dignitatis ſimplr̄:qđ debet eſſe tale qd ꝙ in quolibet ſimplr̄ melius eſt eſſe ipſum q̄ nō ipm̄.ſecundum regulā Anſel.quā expoſuimus alibi.Qꝫ ſi tale fuerit,q̄lia ſunt illa quæ ſignificanſ nominibus diuinorū attributorū eſſentialiū:vt ſunt ſapientia,bonitas & huiuſmodi:tunc ſimpliciter illud ſecūdū ſe & primo deo attribuēdū eſt tanq̄ illi a quo ortū habet: & habet eſſe ab illo in aliis ſecundum rationem rei: licet ſecundum nominis impoſitionē primo cōueniat creaturis: quæ nomina eis quæ videntur in creaturis,primo ſunt impoſita.Si vero illud qđ attribuiſ deo ſcd̄m rationē ſui nominis ſignificat aliqd qđ non eſt dignitatis ſimpliciter:etſi tale deo attribuiſ:hoc non eſt ſecūdū ſe & primo:ſed quia aliqd attribuiſ creaturę:& ex reſpectu eius ad deum,illud deo attribuiſ.Sed tale qđ nō eſt dignitatis ſimpliciter,eſt tale:aut quia ſi ſit dignitatis:non tn̄ ſimpliciter & abſolute melius eſt deum eſſe ipſum q̄ nō ipſum:aut quia non eſt aliqd dignitatis:quia nihil poſitiue dicit:ſed priuatiue ſolū.Primo modo deo attribuunſ omnia nomina q̄ reſpectū dicunſ in eo ad creaturas:quia creaturę reſpectū dicūt ad ipſum ſcd̄m ꝙ deo attribuiſ eē dn̄m:qa ex tēpore habet ſeruū.Et oriſ iſte reſpect[9] a creatura i q̄ eſt relatio ſcd̄ū rē & eē:& nō a deo,in quo eſt relatio ſcd̄m rōnē & ſcd̄m dici.Vn̄ de[9] dſ dn̄s:quia habet creaturam ſeruam:& non econuerſo creatura dicitur ſerua:quia habet deum dominū. & ſic etiam attribuitur deo poſſe aliqd ſuper creaturam actiue:quia creatura eſt in ſe poſſibilis ad recipiendū in ſe actionem creatoris.Sed eſt aduertendū tā ex parte poſſibilitatis dei actiue q̄ creaturę paſſiue:ꝙ vtrūqꝫ eſt dupliciter cōſiderare,aut in cōparatione ad ſuum ſubiectum in quo eſt,vel in comparatiōe ad ſuum obiectum ad qđ eſt.vt potentiam paſſiuam creaturę poſſumus conſiderare in cōparatione ad ſubſtantiam creaturę:vel in reſpectu ad deum qui aliqd poteſt actiue ſuper ipſam:& ſimiliter potētiā dei actiuā ad ipſum vt ad ſubiectum:& ad creaturam vt ad obiectum.Et ſic ſe habet ipſa potentia creaturę

in iſto duplici reſpectu ꝙ idem eſt ſcđm rē & ſubiectū, differens ſola ratione, & ratio comparatiōis ſuę
ad ſubiectū eſt ratio cōparationis ſuę ad obiectū. Et ſilr eſt de potentia dei actiua: præter hoc ꝙ non di
cit deus ad creaturā ꝑ ſuā potentiā actiuam: niſi quia creatura dicitur ad ipſum per ſuam potentiam
paſſiuam. Vñ quia prior eſt ſcđm rōnem cōparatio cuiuſlibet potentię ad ſubiectū q̄ ad obiectū: ideo
dicit Auicen. vi. Metaphy. Omne qđ incipit eſſe anteq̄ ſit neceſſe eſt vt ſit in ſe poſſibile. Si em̄ non fue
rit poſſibile in ſe: illud nō erit vllo modo: quia non eſt potentia actiui in reſpectu ad paſſiuū: niſi quia
paſſiuū habet reſpectū ſua potētia ad ipſum. Ideo cōtinuo ſubdit. Nō ē aūt poſſibilitas ſui eē eo ꝙ agēs
ſit potēs ſuper illud: qa agēs nō eſt potēs ſup illud: cū ipm̄ nō fuerit poſſibile in ſe. Et appellat poſſibile
i ſe: ex reſpectu potētię cōpatę ad ipſum: vt ad ſubiectū. Vñ poſtq̄ induxit ꝓbationē ſuā ſup iā p̄miſſa
ſubdit. Aperte igit̄ manifeſtū eſt ꝙ intentio eſſendi rem in ſe poſſibilē, non eſt intentio ipſam eſſendi
ſic vt ſit poſſibile ſup eā, q̄uis quātū ad ſubiectū ſunt vnum. ipſam. n. ſic eſſe vt ſit poſſibile ſup eā cō-
municās eſt ad ipſam eſſe poſſibile in ſe eſt ratio ſuiipſius. & ipſam eſſe ſic & ſic poſſibile ſuper eā: eſt
reſpectu ſuæ relatiōis ad datorē eſſendi. Et ſcđm hoc deꝰ nō dicitur poſſe ſuper creaturā aliqd: niſi qa
ſimpliciter eſt potēs in ſe: & qa ipſa eſt potēs reſpectu eius. & ipſa nō dicit̄ potēs reſpectu eiꝰ: niſi quia
ſimpliciter eſt potēs in ſe. Simpliciter tñ & abſolute ipſa creatura non dicit̄ potēs in ſe aliquo mō paſ
ſiue: niſi quia deus eſt in ſe potēs potētia actiua rñdente illi potentię paſſiuę. qđ ideo cōtigit: qa ſic poſ
ſe in deo reſpectu ſui ipſius & in ſe cōſideratum, eſt deo dignitatis ſimpliciter & abſolutę. poſſe. n. acti
ue ſcđm ſe melius eſt ſimpliciter cuiq; q̄ non poſſe. Sed qa poſſe hoc cōſiderat̄ in reſpectu ad creaturā:
q̄uis ſit dignitatis: non tñ eſt dignitatis ſimpliciter: qa nihil dignitatis ſimplr̄ pōt deo ineſſe ex reſpe-
ctu ad creaturas: qa i ſeipſo nō minꝰ dignitatis habet ſi ſcđm ſe abſolute cōſiderat̄, q̄ ſi cōſideret̄ in re
ſpectu ad creaturas: eo ꝙ nihil dignitatis recipit a creaturis: quia bonorū noſtrorū non eget. Et ꝙ poſ
ſe dei in reſpectu ad creaturas conſideratū: aliqd dignitatis dicit licet nō ſimpliciter hoc cōtingit qa
idē poſſe vt habet ſcđm ſe & reſpectu ſui: eſt poſſe ſimpliciter. ꝓpter qđ creatura habet i ſe & ſcđm ſe
& reſpectu ſui poſſe paſſiuum illi rñdens: a quo habet ꝙ dicit̄ poſſe reſpectu dei: & propter illud poſ-
ſe quo dicit̄ creatura reſpectu dei, dicit̄ vice verſa deus poſſe reſpectu creaturæ. Et ſic abſolute loquen
do, non eſt poſſe paſſiuū in creatura: niſi quia eſt poſſe actiuum in deo. Vnde cum quatuor ſunt reſpe
ctus ſcđm poſſe: duo ſcđm poſſe actiuum: vnus quo poſſe dei cōparat̄ ad deum: vt cuius eſt: aliꝰ quo
cōparat̄ ad creaturā: vt ad quā eſt: & duo ſcđm poſſe paſſiuū: vnus quo comparat̄ ad creaturā vt cu-
ius eſt: alius ſcđm quē cōparat̄ ad deū vt ad quē eſt ı ipſis talis eſt ordo: qm̄ ex poſſe dei actiuo ſecūdū
ſe eſt poſſe paſſiuum i creatura ſcđm ſe: & ex poſſe paſſiuo creaturę ſcđm ſe: cōmunicat̄ poſſe paſſiuū
creaturæ reſpectu dei: ex poſſe creaturę paſſiue reſpectu dei, dicitur deꝰ poſſe actiue reſpectu creatu
ræ: vt ſcđm hoc in creatura nō eſt ſimplr̄ poſſe paſſiue ſcđm ſe: niſi qa poſſe actiue eſt in deo: nō aūt qꝛ
poſſe aliqđ actiue rñdēs illi poſſe paſſiue in vna creatura ſit in alia creatura: vt dicat̄ aliqd paſſiue ꝑ ſe
& ſimpliciter poſſibile in creatura, reſpectu potētię creatoris. ſ. qa ipſe habet potētiā actiuā ad illud ad
qđ creatura habet potētiā paſſiuā: nō reſpectu potētię alicuiꝰ alteriꝰ creaturę. ſ. quia habet potētiam
actiuā ad illud ad quod alia creatura habet potentiam paſſiuā: niſi ꝑ accidēs. Vt quēadmodum cibꝰ
nō dicit̄ ſanus ſimpliciter, niſi reſpectu ſimpliciter ſani: nō aūt reſpectu ęgroti niſi ꝑ accidēs: eſt em̄ ſa-
nus ſimpliciter qui eſt ſanus ſano: nō aūt qui eſt ſanus egroto: ſic poſſe ſiue poſſibile paſſiue ꝑ ſe & ſim
pliciter non dicitur in creatura niſi in reſpectu ad illud qđ eſt ſimpliciter poſſe potentia actiua. quale
eſt in ſolo deo: non aūt reſpectu illius qđ eſt poſſe actiue ſcđm quid. cuiuſmodi eſt poſſe actiue cuiuſli
bet creaturę reſpectu poſſe dei actiue. Poteſt enim paſſiue ſimpliciter creatura qđ pōt, & qđ pōt agen
te illo qui eſt potens ſimpliciter: nō aūt qđ pōt ſeu quia poteſt agente illo q nō eſt ſimplr̄ potēs attigit
cuiuſmodi eſt oīs creatura. Etem̄ potētia actiua creaturę nō ē niſi q̄dā participatio potētię actiuę crea
toris. Si vero iuxta ſecūdū mēbrū ſupra poſitū aliqd non eſt dignitatis ſimpliciter: quia nihil dignita-
tis habet oīno aut importat. ſ. qa nihil poſitiue dicit: ſed tm̄ priuatiue: hoc modo nihil deo attribuitur
ſcđm ſe, aut ex ſe: neq; primo & pricipaliter: ſed ſolum attribuit̄ ꝑ ſe & ex ſe & primo & principaliter
creaturæ ſecūdum ſe, & exinde in reſpectu ad deum: & ex hoc tertio deo in reſpectu ad creaturā. Vñ
alibi declaratum eſt quomodo illa quę modo priuationes dicunt̄ de deo ſecundum ſe: vt incorruptibi
le, & inuiſibile & hmōi reales potentię importāt multū inconſallibiles a nobis. DEſcēdendo ergo ad E
propoſitum dicimus de impoſſibili ꝙ dicitur priuatiue, & realiter: non impotentia niſi a priuatione
eius qđ eſt vere poſitiuū cuiuſmodi eſt potentia actiua aut paſſiua: ꝙ in creaturis habet eſſe ſcđm ſe,
& per ſe in reſpectu ad deū: cum impoſſibile attribuitur ex reſpectu impoſſibilis in creatura ad ipſum
& nullo modo ſcđm ſe, & ex ſe. & ſic modo cōuerſo: ſicut poſſibile ſimpliciter primo attribuitur deo
actiue ſecundū ſe: & ex hoc attribuitur creaturę poſſe paſſiue ſecundū ſe primo: & deinde in reſpectu

ad deũ: ex quo demũ attribuit̃ deo in reſpectu ad creaturã ſicut iam dictũ eſt: ſic ĩpoſſibile ſimpliciter primo attribuit̃ creaturę ſcd̃m ſe: & ex hoc ĩ reſpectu ad deũ. ex quo deĩde attribuit̃ deo ĩ reſpectu ad creaturas. Nullo autẽ modo attribuit̃ ipſi ſcd̃m ſe & ex ſeipſo. Et hoc qm̃ queadmodũ nõ poſſe illuminare aliq̃d extra extremã circũferẽtiã cęli attribuit̃ ſoli: q̃a ĩpoſſibile eſt ibi eẽ aliq̃d illuminabile: nõ q̃a ipſe ĩ ſe ſcd̃m ſe habeat aliquã ĩpotẽtiã ad illud: imo quãtũ eſt ĩ ſe, ipẽ ſol æque potẽs eſt ad illuminãdũ ſupra cælũ ſicut infra: ſic nõ poſſe facere cõtradictoria eſſe ſimul attribuit̃ deo: q̃a ĩpoſſibile eſt ꝙ ipſa in ſe recipiãt ſimultatẽ. Nec eſt huius aliqua ratio quęrẽda ex parte dei, ſiue ex parte idearũ, ſiue alio modo: quia nõ habet rationẽ niſi pure priuatiuã: quæ ex parte dei ſcd̃m ſe inueniri non poteſt. vt patet in exemplo de ſole. Ex quo patet ꝙ licet impoſſibile ſimpliciter dicat̃ in creatura paſſiue ex reſpectu ad deum. ſ. quia eſt impoſſibile deo: & ſecundũ quid ex reſpectu ad creaturã. ſ. quia impoſſibile eſt creaturę: Ezechiam enim ſuperuiuere licet erat impoſſibile reſpectu potentię actiuę creaturæ: non tamen erat impoſſibile ſimpliciter: quia nõ erat ĩpoſſibile reſpectu dei. Et hoc queadmodũ poſſibile ſimpliciter non dicitur paſſiue in creatura ex reſpectu ad creaturã: ſed ſolum ex reſpectu ad deũ: vt iam dictũ eſt & expoſitũ: Nõ tñ eodẽ mõ poſſibile & ĩpoſſibile ĩ creatura: dicunt̃ reſpectu poſſibilis & ĩpoſſibilis in deo. Q m̃ poſſibile ĩ creatura paſſiue, dicit̃ reſpectu poſſibilis in deo actiue: vt a quo habet eſſe in creatura: quia habet eſſe primo in deo. Impoſſibile vero in creatura paſſiue dicit̃ reſpectu impoſſibilis in deo actiue: non vt a quo habet eſſe in creatura: ſed quia ex eo ꝙ ĩpoſſibile creaturę dicit̃ in reſpectu ad deum, ideo econuerſo dicitur eſſe impoſſibile in deo in reſpectu creaturæ. Et hoc alio modo q̃ ab eo ꝙ impoſſibile paſſiue vnius creaturę dicitur in reſpectu ad impoſſibile actiue alterius creaturę. Dicitur econuerſo impoſſibile actiue in illa altera creatura reſpectu prioris: quoniam impoſſibile paſſiue vnius creaturę eſt impoſſibile ſecundum quid reſpectu impoſſibilis actiue alterius creaturę: ſimpliciter vero eſt impoſſibile reſpectu ĩpoſſibilis in deo. Nõ enim ſequitur: Ezechias nõ potuit ſuperuixiſſe agẽte potentia naturali, ergo non potuit ſupuixiſſe ſimpliciter & abſolute: ſed ſequeret̃ non potuit ſuperuixiſſe potẽtia ſupernaturali diuina agente: ergo ſimpliciter & abſolute non potuit ſupuixiſſe. Vnde q̃d eſt ĩpoſſibile reſpectu agentis creati eſt poſſibile ſimpliciter: non quia eſt ĩpoſſibile illi: ſed quia eſt poſſibile reſpectu agentis increati. maior eñ virtus includit minorẽ: ſi eñ ſit aliquid poſ-

F ſibile agẽti increato: ſimplr̃ eſt poſſibile: etſi nõ ſit poſſibile agẽti creato. Silr̃ q̃d eſt ĩpoſſibile agẽti increato, eſt impoſſibile agẽti creato: & eſt ſimplr̃ ĩpoſſibile: nõ q̃a eſt ĩpoſſibile agẽti ĩcreato: ſed q̃a eſt impoſſibile agenti creato. ꝙ eñ impoſſibile agenti creato: ex hoc non eſt ĩpoſſibile ſimpliciter: ſi ſit ſo-

G lum poſſibile agẽti increato. Q d̃ ergo arguit̃ primo in contrariũ: ꝙ ĩpoſſibile in actiuo eſt cauſa impoſſibilis in paſſiuo: dicendũ ꝙ nõ eſt verũ: nec eſt ſimile de poſſibili q̃d in actiuo eſt cauſa poſſibilis in paſſiuo: quia poſſibile dicit aliq̃d pure poſitiuũ: & poſitio in effectu non eſt niſi a poſitione in ſua per ſe cauſa. Impoſſibile nihil dicit niſi priuatiue. priuatio autẽ & defectus bene habet eſſe in effectu abſq̧ omni defectu & priuatione in ſua ꝑ ſe cauſa. creatura eñ ex ſe habet defectũ licet nõ profectum. AD ſecũdũ ꝙ creatura nõ recipit cõtradictoria ſimul: quia nõ habet ſeminale principiũ ad illud: Dicendũ ꝙ verũ eſt: & illud ſi haberet, a deo haberet: & hoc nõ niſi q̃a poſſet agere ꝙ contradictoria eſſent ſimul. Et q̃d aſſumit̃: non habet illud ſeminale principium niſi quia deus nõ dedit: Dicendũ ꝙ falſum eſt. immo ex natura rei inquãtum eſt res cõmuniſſime dicta, prouenit ꝙ nõ habet ſeminale principiũ ad cõtradictoria eſſe ſimul. ſ. quia ipſa ex ſe non habet potentiam ad habendum illud. Et hoc q̃a illud eſt tale ꝙ non poteſt haberi: q̃a nec eſt res etiã a reor reris dicta: & ex hoc cõtingit ꝙ nõ habet ideã in deo. licet enim res a ratitudine dicta ex hoc eſt res & natura vel eſſentia aliqua ꝙ habet ideam ĩ deo: illud tamẽ quod non eſt res a ratitudine dicta: & maxime nec a reor reris dicta: non ex hoc nõ eſt res quia non habet ideam in deo: ſed potius nõ habet ideam in deo quia ſecundum ſe nõ eſt res. Poſitiuũ eñ in eſſentia creaturę non eſt niſi a poſitiõe in deo. Priuatiuũ vero in creatura aut etiã pure negatiuum circa creaturã non eſt ab alio priuatiuo vel negatiuo in deo: ſed ex ſeipſo. ſcd̃m ꝙ malum & non ens priuatiuũ non habet niſi cauſam priuatiuam: malum vero vel nõ ens negatiuũ nullam cauſam oĩno habet. dicente Diony. iiii. c. de diui. no. Malũ eſt ſine cauſa & indefinitũ: & ſine germine. vbi dicit alia trãſl. Cauſale infinitũ infœcũdũ. Eſt aũt infœcundũ & ſine germine q̃d eſt ſine prĩcipio ſeminali

H ſecundũ ꝙ alias expoſuimus loquẽdo in alio quolibet de principio ſeminali. Vnde patet ꝙ non ſequitur illud q̃d illud vltimo aſſumit̃: ſi deus dediſſet rei prĩcipiũ ſeminale ad cõtradictoria, habuiſſet. ergo nõ habet illud q̃a deus nõ dedit. & hoc ꝑpter cauſam iã dictã. Ex quo ſumit̃ regula philoſophi in Topi. ꝙ in contradictoriis quæ ſunt per ſe non tenet conſequẽtia in ipſo, ſed econtrario. Non enim ſequitur: ſi album eſt: coloratũ eſt: ergo ſi non albũ eſt, non coloratũ eſt: ſed ſi non eſt coloratum non eſt albũ. Similiter in propoſito ſequit̃: ſi deus dediſſet rei ſeminariũ ad eſſe cõtradictoria ſimul, habuiſſet

Ad argũ. prin. pri.

Ad ſecundũ

ſllud. Nõ tamẽ ſequitur in ipſo: ergo quia deus nõ dedit ipſa, nõ habuit: ſed ecõtrario quia nõ habuit ideo nõ dedit. Nõ dare. n. nõ eſt ratio nõ habere: ſed ecõtrario nõ habere eſt ratio eius qđ eſt non dare. Ratio dico nõ eſſendi ſed cõſequẽdi ſeu denominãdi. Et hoc iuxta determinationẽ Anſel. de caſu diaboli. vbi per totum. c. iii. determinat: ꝙ nõ ſequiť ſi angelus bonus ideo ꝑſeuerauit qa perſeuerãtiã habuit: & ideo habuit quia accepit: & ideo accepit quia deus dedit: ergo cõſequens eſt vt ille qui in veritate non ſtetit, quẽadmodũ nõ perſeuerauit quia ꝑſeuerãtiã nõ habuit: & ideo nõ habuit quia nõ accepit: ſic ideo non accepit quia deus non dedit.

Queſt. iiii. Queſt. v. SEquũtur duæ queſtiones de deo ĩ reſpectu ad creaturã aſſumptã in Chriſto. Quarũ prima erat. vtrũ Chriſtus ſcđm ꝙ homo illuminet angelos. Secunda: vtrũ eius gloria erat in aliquo diminuta in triduo ſeparationis animę a ſuo corpore.

Argu. prin. CIRca primũ arguitur ꝙ nõ: quia Chriſtus ſcđm ꝙ homo, eſt natura ĩferior angelis: natura autẽ ſuperior habet illuminare inferiorẽ, vt angeli ſuperiores ipſos inferiores, iuxta determinationẽ Diony. de cęleſti Hierar.

In oppoſitũ. IN contrariũ eſt illud qđ dicitur de Chriſto primę Petri primo. In quẽ deſiderant angeli ꝓſpicere. etiã ſecũdũ ꝙ eſt homo. hoc autẽ nõ deſiderarẽt niſi ab ipſo modo aliquo illuminarenť. ergo &c.

Reſponſio. Dicẽdũ ad hoc ꝙ omnis illuminatio ꝓcedit ſecũdum ordinẽ & gradus illuminantiũ & illuminatorũ. Ita ꝙ ſuperiora in gradu & ordine, nata ſunt illuminare ĩferiora. dicẽte Diony. c. xiii. cęľ. Hierar. Iuxta naturalis ordinationis rationẽ ſupernaturalis ordinatio dilucidationis claritatem primo excellẽtiſſimis manifeſtat eſſentiis: & ꝑ eas quę poſſunt eſſe naturę diuinũ participãt radiũ: ipis tradẽtes ex ſupueniente in eas claritate: & illę iterũ ſubiectis: & per ſingulas primo quę eſt poſt eã tradit. Eſt igitur ſimul cunctis illuminatis pricipiũ illuminãdi deꝰ natura & vere & ꝓprie vt luminis eẽntia & ipſiꝰ eſſe. Ecõtrario autẽ inferiora non illuminãt ſuperiora. dicente eodẽ. c. xi. Nouiſſimarũ ſanctã decorã illuminationẽ ſuperpoſitarũ eſſentiarũ diſpoſitiones participant: vltimę vero perſonarũ nullo modo. I

ET quia vt patet ex dictis Diony. iuxta naturalis ordinis rationẽ ordo ſupnaturalis illuminationis procedit, ſciẽdum ꝙ duplex eſt ordo rerũ: quibus quędã ſuperiora habẽt eſſe quibuſdã. Et ſecundũ hoc duplex eſt modus illuminationis inferiorũ a ſuperioribus. eſt eñ quidã ordo rerũ in eſſe naturæ: quidã vero in eſſe gratię. Ordo rerũ in eſſe naturę eſt ſcđm quẽ deus trinitas naturaliter eſt ſupomne ens: & ab ipſo oẽs creaturę ſecũdum ordinẽ gradus naturalis habẽt ꝓcedere a prima & ſumma creatura vt a summo angelo vſq; ad infimã creaturã. ſ. primã materiã. De quibus dicit Aug. in libro confeſſionũ. Duo feciſti dñe: vnum ꝓpe nihil. ſ. primã materiã: & alterũ prope te. ſ. primũ angelũ. Ordo vero rerũ in eſſe gratię eſt: ſecũdum quẽ deus trinitas ſuper oĩa bonus exiſtẽs: donis gratię creaturã intellectualẽ ad ſe ipſum perfecte habet reducere. K

q. 23.

De primo ordine rerũ dicit Diony. de di. no. iiii. c. Oĩbus exiſtentibus ſubmittit totius bonitatis radios: per quos & ſubſiſtunt inuiſibiles & intellectuales oẽs & eſſentiæ & virtutes & operationes quę per eas ſunt. & ĩfra. Sed poſt illos ſacros & ſanctos intellectꝰ aĩę & quęcũq; ſunt aĩarũ bona. & infra. Sed & de his & ſi oportet dicere irrationalibꝰ aĩabꝰ aut aĩalibꝰ ꝗcũq; aera ſecant & quęcũq; in terra gradiunť: & germina omnia nutritiuã habẽt animã etiã quęcunq; ſit inanima & non vitalis eſſentia &c. DE ſecũdo ordine rerũ dicit in fine tertii. c. cel. Hiere. vnuſquiq; hierarchicę diſpoſitionis ordo ſcđm propriã analogiã reducitur ad diuinã cooperationẽ illam perficiens gratia & deo data virtute quæ diuinitati naturaliter & ſupnaturaliter inſunt: & ab ea ſupeſſentialiter acta: & ad poſſibilẽ amantium deum animorum imitationem hierarchice manifeſtata. Poſt hierarchiã ergo diuinã & ſupercæleſtẽ quæ cõſiſtit in ordine eorũ quæ in diuina eſſentia cõſtituũtur: vt ſunt rationes attributales & perſonę: ſecũdum ꝙ expoſitũ eſt in prima & ſecunda queſtione pręcedẽ-

pag. 219. 220. tibus, ad perficiendum totius mundanę hierarchię ſtatũ ſequitur ordo hierarchicus creaturarũ duplex ſecũdum duplicẽ ordinẽ rerum prædictũ. Secũdum primũ enim ordinem hierarchia creaturarum incipit a ſuprema creatura in gradu naturę cęteras præcellente: quæ lucifer fuiſſe creditur, dicente Grego. in fine. xxxii. mora. de ipſo. Cõparatiõe claritatis ſuæ obũbraſſe cęterorum claritatẽ creditur: quia eorũ magnitudinẽ excellentia maiore trãſcendit. & infra. Quid vero ille niſi vnus ex cęleſtibus ſpiritibꝰ: & qđ adhuc maius eſt, ſũmus? poſt illũ autẽ cæteri ſcđm gradus excellẽtię & dignitatis naturę ſuę vſq; ad infimũ. Nec reſtat ad pñs quomodo diſtinctio eorũ ſumenda ſit: an ſcđm genus & differẽtias vt corporaliũ: an alio modo. Poſt illos autẽ cęleſtes ſpiritus ſequiť ſpiritꝰ humanꝰ ſuperior oĩbus rebus corporalibus, etiã cęleſtibus corporibꝰ. Quibus etiã homo ratiõe ſuæ animę ſuperior eſt: licet ratiõe corporis naturaliter ſubiectus ſit. Nec ſolũ homo: ſed etiã oĩa quæcũq; vel vnã vim habẽt aĩę inquãtũ aĩata ſunt. licet ĩferiora ſunt multo inquãtũ corpora ſunt. Vnde ĩter corpora ꝓrio ſunt cęleſtia corpora: & poſt illa inaĩata mixta: deĩde elemẽta ſimplicia: ĩ quibꝰ ſemp inferiora ſu

periorum impreſſiones ſunt recipientia, quibus ad perfectionem naturę ſuę: & ad aſſimilationem pri
mi pricipii ꝑueniant: quātum eis poſſibile eſt ſcd̄m cuiuſq; naturā, licet ipſum nō attingāt. Propter
qđ eſt ordo ſecūdus ꝑ gratiā: qui ꝑ ſe pertinet ad creaturā intellectualē: qui per gratiā & gloriā perfe-
cto circulo principiū a quo procedit vt finem ſuū vltimū includit. Vnde & ordo gratiæ ſuperior eſt
ordine naturę: & naturalē principatū principat⁹ gratię ſibi ſubdit. Etenī licet in angelis bonis gratui
ta forte ſunt data ꝓportionaliter naturalib⁹: vt ꝓpoſiti in natura: ꝓpoſiti ſint in gratia: boni tamē ſtā-
tes per gratiā ꝓlati ſunt vt dominent̄ illis qui ceciderūt: licet eis prelati ſunt ꝑ naturā. Vnde Augu-
ſti. loquēs de ordine mūdanę hierarchię mixto ex naturali & gratuito, dicit tertio de trini. c. v. Dei vo
luntas quę fecit angelos ſuos ſpūs: & miniſtros ignē ardētem, in ſpiritibus ſumma pace atq; cōcordia
copulatis, & in vnam voluntatē quodā ſpiritali charitatis igne cōflatis: tanq̄ in excelſa & ſancta & ſe
creta ſede pręſidens velut in domo ſua & in templo ſuo, inde ſe quibuſdam ordinatiſſimis creaturæ
motibus primo ſpiritalibus deinde corporalibus ꝑ cūcta diffundit: & vtitur oībus ad incōmutabile
arbitrium ſentētię ſuę, ſiue in corporeis rebus, ſiue rationalibus, ſiue irrationalibus ſpiritibus, ſiue bo
nis per eius gratiā, ſiue malis per propriā voluntatē. Sed quēadmodū corpora groſſiora & inferiora ꝑ
ſubtiliora & potentiora quodā ordine regūtur: ita oīa corpora per ſpiritum vitę rationalē: & ſpiritus
vitæ rationalis deſertor atq; peccator per ſpiritū vitæ rationalē pium & iuſtum: & ille per ipm̄ deū: ac
ſic vniuerſa creatura per creatorē ſuū. Ac per hoc voluntas dei eſt prima & ſumma cauſa omniū rerū
atq; motionū. Nihil enim fit viſibiliter & ſenſibiliter qđ nō de interiori inuiſibili atq; intelligibili aula
ſummi imperatoris aut iubeat̄, aut permittatur, ſecundū ineffabilem iuſtitiā pręmiorū atq; poenarū
gratiarū & retributionū: in iſtius totius creaturę ampliſſima quadam immēſaq; republica. Nec ſolū
boni angeli naturę inferioris per gratiā pręferunt̄ ſuperiorib⁹: immo & homo inter intellectualia na-
tura inferior oībus, poteſt ſuperiorib⁹ ſibi ſub deo pręferri. vt patet ī Chriſto hoīe & deo. Qđ nō ſolū
tenet de deo fidelium deuotio: ſed etiā de virgine glorioſa, & q̄plurib⁹ aliis: vt ſecūdum hoc ſuperior
ſit ordo gratię q̄ naturæ. Secundū quē ordo hierarchię militātis eccleſię ad inſtar triūphantis ſub an
L gelorum bonorū regimine: conſiderandū eſt in quadā quæſtione ſequēti. Quātum ergo ad quęſtio
nem pręſentem pertinet, deſcendēdo ad ꝓpoſitū dicim⁹: ꝙ ſecūdū ꝙ duplex eſt ordo hierarchicus: na
turæ & gratię: & ſuperiora habēt illuminare inferiora non ecōtrario: ſi cōſideremus illuminationem
quæ ſequitur ordinē naturę: cum ſpecies tota humana inferior ſit infima ſpecie naturæ angelicę: hoc
modo Chriſtus nō habet angelos illuminare: quia in naturalibus excedunt angeli. Si autē conſidere-
mus illuminationē quæ conſequitur ordinem gratię: ſic Chriſtus ſicut eſt omnibus angelis ſuperior
in gratia: ſic lumine ſuę gratiæ oēs habet illuminare. Qđ nō ſolum verū eſt de Chriſto: ſed etiā de ho
mine puro angelicam gratiam excedente. ſemper enim ſuperior gratia inferiorem ſua illuminat gra-
tia. Vnde Auguſt. loquēs de gloria beatę virginis in quodā ſermone de natiuitate eius dicit. Cælum
ipſum qđ penetraſti necnō cūcta quę cōtenta in eo ſunt, noua & ineffabili gloria decoraſti: quia prio-
C rem eius gloriam ex pręſentia tui vltra q̄ dici poſſit aut cogitari, magnificaſti: noua illic ac præexcel
lenti virtutū tuarum dignitate irradias: immenſaq; gratiarū tuarum luce perluſtras. Vnde quo ad
iſtam lucem gratiæ irradiantē in Chriſto: qua angeli illuminant̄ pręter illuminationē quā habent ex
eius diuinitate: dicit Petrus ꝙ angeli in eū proſpicere deſiderant: ſi exponēdum ſit de ipo quo ad eius
humanitatē. Et per hæc patent obiecta vtriuſq; partis. Ad obiecta.

Circa ſecundum arguit̄ ꝙ aīa Chriſti ſeparata a ſuo corpore: eius gloria fuit dimi- Queſt. v.
nuta. ꝑ Augu. qui in fine ſup Geneſim ad literā dicit ſic. Dubitandū nō eſt raptā a Argu. prin.
carnis ſenſib⁹ mētē, & poſt mortē ipa carne depoſita: trāſcēſis etiā ſilitudinib⁹ cor
porū nō ſic videre poſſe incōmutabilē ſubſtātiā vt ſancti angeli vidēt: ſiue aliqua
latentiore cauſa: ſiue ideo quia ineſt ei naturalis quidā appetitus corpus admini-
ſtrandi. Quo appetitu retardatur quodāmodo ne tota intentione pergat in illud
ſummum cælum. ſed eius anima exiſtente in corpore tota intentione perrexit in illud: quia fides te-
net ꝙ erat ꝑfectus cōprehēſor. ergo &c. IN contrariū eſt: qm̄ tunc mors ſua quæ aliis profuit: ſibi ſpi In oppoſitū.
M ritualiter ī aliquo obfuiſſet: qđ nō eſt credendū. Dicendū ad hoc: ꝙ diminutio nō fit ī aliquo niſi ꝑ Reſponſio.
ſubtractionē alicuius qđ ad eius pertinet integritatē. Si ergo gloria Chriſti hoīs ſecūdū aliquē gradū
vel ſtatum ſit ꝑfecta diuinitatis contēplatione & fruitiōe, ſi fuerit diminuta: hoc nō eſt niſi ꝑ alicuius
ꝑfectionis eius diminutionē: ne tātum ſecūdū qualecūq; genus ꝑfectiōis fruat̄ in ſua ſeparatiōe: quā-
tum fecit in ſua vnione. Quare cū gloria fruitiōis accidēs ſpūale ſit animę Chriſti: & in accidente tali
diminutio nō eſt niſi ꝑ intēſionis remiſſionem: remiſſio eīn intēſionis accidētis in ſubiecto nō eſt niſi
ab eo a quo cauſatur ī ſubiecto: ſi igit̄ remiſſio eſt in glīa animę Chriſti: illius cauſa inueſtigāda eſt ex

parte illorũ a quibꝰ habet cauſari in ipſa. Gloria autẽ fruitiõis in aĩa nõ habet cauſari niſi a duobus. ſ. ab obiecto ſeſe tanq̃ fruibile virtuti fruitiuę in aĩa pręſentante: vt ipm̃ attingat per intellectũ & volũtatem quibꝰ fruitur: & a ſubiecto. ſ. ab aĩa ipſa recipiente in ſe obiectum. PRimo modo nõ poteſt fieri in gloria fruitionis diminutio: niſi ſubtractione: vt. ſ. ipſum obiectũ non ſe repręſentet oĩno vniformiter ſicut priꝰ. Q̃d nõ poteſt poni: quia nõ eſt ratio quare obiectũ hoc ageret: eo q̇ ipſa aĩa bona voluntate qua paſſionẽ ſuſtinuit, potius meruiſſet vt ſe amplius manifeſtaret: & gloriã eius augmẽtaſſet ſi poſſibile fuiſſet. Si autẽ cauſa diminutionis cõtingat ex parte ſubiecti. ſ. ipſius animę: hoc nõ poteſt fieri niſi retractione aut abſtractiõe. Retractione: vt. ſ. aĩa per aliqd ei ſuperueniens retrahatur ſecundum vires intellectus & volũtatis ne oĩno feratur in obiectũ per cognitionẽ & amorẽ ſicut prius: & per hoc retardatur in ſuis actibus quibus fruatur: & ex hoc gloria fruitionis diminuit̃, quẽadmodum in aſcẽſione leuis diminueretur velocitas motus ſurſum: ſi eſſet ei annexum aliqd retrahens: & per hoc ipſum retardatur, ne toto niſu quo poſſet: feratur in motũ ſicut ferretur ſi nõ retraheretur. Et eſt cauſa quã videmus tangere Augu. xii. ſuper Geñ. vt patet ex verbis ſuis inductis in opponẽdo.

SED circa animã ad ſic retardandũ poſſet eſſe duplex retractiuũ: vnum accidentale ſuperueniens vt paſſio doloris: quẽadmodum cõtingit in nobis retractio volũtatis ab obiecto delectabili valde: ne per amorẽ feratur in ipſum: ſed conditionaliter ipſum potius deteſtetur, quale delectabile eſt ipm̃ viuere naturaliter & deliberatiue amatũ, a quo retrahitur voluntas in dira paſſis. ſcd̃m q̇ dicit philoſophus in. iii. politicæ. Ineſt aliqua boni particula & ſecundũ ipſum viuere ſolum: ſi nõ diris ſecundũ vitam excedatur valde. Palam autẽ q̇ perſeuerant multa mala paſſi multi hominũ inuiſcati ad viuere: tanq̃ exiſtente quodã ſolatio in ipſo & dulcedine naturali. Iſta cauſa potius cõtigiſſet in aĩa Chriſti in paſſione ante animæ ſeparationẽ: quę tamen non retardauit animã coniunctam, ſicut alias poterit videri quęſtiõe mota ſuper hoc: quare multo minus neq̧ ſeparatã. Aliud vero poſſet eſſe retractiuum interius naturale: qd̃ tangit Auguſt. ſ. naturalis appetitus animę ad vnionem cum corpore. ſed iſtud vt videtur non poteſt eſſe cauſa ſufficiens retrahendi animã ne feratur oĩno in obiectum ſicut prius: qm̃ talis appetitus pure naturalis eſt & in eſſentia animę: qua habet corpus ſuũ ſubſtantialiter perficere: qualis ecõuerſo eſt in eſſentia corporis tanq̃ in prĩcipio materiali ad animã vt ad formã qua perficiatur. Et eſt ſolũ quędã habilitas naturalis ad mutuam vnionẽ: & per hoc quaſi principium inclinatiuũ ad vnionem: ſed nec proprie inclinatiuũ: quia nullo modo habet rationem principii motiui ad vnionem in illo ĩ quo eſt: neq̧ per accidẽs, quale eſt in grauibꝰ & leuibus: neq̧ per ſe, quale eſt in aĩatis. non enim vllo modo dependet a voluntate vt eſt voluntas ſecundũ q̇ eſt in anima ſeparata: ſicut neq̧ ſecũdũ q̇ eſt in corpore. Et eſt huiuſmodi appetitꝰ ſimilis appetitui naturali volũtatis ad bonum ſimpliciter: quẽ habet nihilo oĩno volẽs. vnde eſt æqualiter in dormiente & vigilãte. Vnde & ecõuerſo voluntas vt voluntas eſt: & actu volens, in ſuo actu ab illo appetitu in nullo dependet. Quare neq̧ retrahitur aut retardat̃. Q̃d ſentiens Auguſt. non dixit abſolute: quia ineſt ei quidam naturalis appetitꝰ: ſed ſub diſiunctiõe dixit: ſiue alia latẽtiore cauſa. quæ in rei veritate inueſtigãda eſt. NON ergo põt eẽ glorię diminutio fruitiõis in aĩa Chriſti ſeparata ſubtractiõe aliqua ex parte obiecti: neq̧ retractiõe aliq̃ ex pte ſubiecti. Oportet igit̃ ſi ſit: q̇ ſit Tertio mõ. ſ. ex pte ſubiecti alicuiꝰ ſubtractiõe. Quo ſubtracto vis ſua qua ferri debet ĩ obiectũ, diminuit̃: ꝓpter qd̃ neceſſario retardat̃, ne tãto feruore ferat̃ ĩ ipm̃ ſicut priꝰ. In ſubiecto aũt qd̃ eſt aĩa nõ ſunt niſi duo eſſentialiter. ſ. eiꝰ ſubſtãtia: & eiꝰ potẽtię: q̃ ſunt intellectꝰ & volũtas. Subtractũ igit̃ ab aĩa in ſeparatiõe a corpore: aut ſubtractũ eſt a potentiis eius: aut ab ipſa ſubſtãtia eius. Nõ a potẽtiis: quia potentiæ illę quæ ſunt intellectus & voluntas: ex hoc habent vigorẽ quo poſſunt ĩ ſuos actus, q̇ ſunt abſtractę a materia & in ſubſtãtia immateriali: vt alibi declarauimus. Nunc autẽ in anima ſeparata non minus ſunt ſubtractę q̃ in coniuncta: immo videretur alicui q̇ magis: quia corpus qd̃ corrumpit̃ aggrauat animã, vt dicit̃ Sap. viii. Si ergo aliqd abſtrahitur ab anima, qd̃ cauſa ſit prędictę retardationis: illud nõ videtur poſſe contingere niſi ex parte ſubſtãtiæ animę: a qua tamẽ nihil videtur ſubtrahi ex ſua ſeparatiõe: cũ ſecũdũ ſuã ſubſtantiam oĩno ſit incorruptibilis. Nullũ igitur vt videtur ſit impedimentũ retardationis animę ſeparatę a perfectione ſuæ fruitionis non ſolum ex parte animę Chriſti: ſed nec ex parte aliarum. Quod tamẽ neceſſe habemꝰ ponere: etſi ſit occultum ex parte ſcd̃m Augu. circa animas aliorum: & oſtendere illud nõ eſſe in aĩa Chriſti ſeparata: ſicut in aĩabus aliorũ, ſi velimus ſuſtinere q̇ in nullo fuerit eius gloria diminuta ex ſeparatione. qd̃ reuera neceſſe habemꝰ ponere circa animã Chriſti: ne voluntaria mors ſua quæ potius debuit eſſe in gloriæ augmentum, vergat ipſi in detrimentũ: vt ſic in eo q̇ aliis lucratur: animæ ſuæ detrimentum patiatur, contra ſuaſionem euangelicam. Vnde etſi in aliis animabus nullam aliam cauſam dictę retardationis latentiorem poſſemus inuenire, q̃ naturalem appe

titum & inclinationē: potius diceremus ꝙ ad tēpus a ſua inclinatione erat ſuſpenſus ſi potuit ſuſpē-
di: aut ꝙ ipſa volūtas in actu fruitionis aliquo dono fortificabať: quātū ex huiuſmodi inclinatiōe na-
Q ta eſſet impediri: ꝗ poneremꝰ animę Chriſti gloriā fuiſſe diminutā. DICImus igitur ꝙ alia cauſa eſt
ab omnibus prædictis ſuper dicta retardatiōe in aliis animabus: quę nō eſt in anima Chriſti. AD cu
ius inueſtigationē ſciendum eſt, ꝙ in omni actione procedēte ab agente per principiū actiuū exiſtens
in eo: eſt duo cōſiderare ex parte agētis. ſ. illud qđ agit: & illud quo agit. Id qđ agit eſt res ipſa habēs ra
tionem ſuppoſiti: & ſecūdum ꝙ rationem ſuppoſiti habet. Id autē quo agit, eſt illud qđ eſt pricipium
abſolutum formale in ipſo. Vnde & alibi determinauimꝰ ꝙ in diuinis nō eſt agere: niſi ſuppoſiti ſecū
dum ꝙ eſt ſuppoſitū. Et nō eſt formę, quę eſt ipſa diuina eſſentia: niſi ſicut eius quo agit ſuppoſitum.
Et hoc inquātum ipſa eſſentia ſub ratione alicuius attributi habet rationē potentię. Quia igiť vt pa
tet ex iam ſupra inductis, ex parte animę vt forma eſt, & ſub ratione potentię vt eſt principium intel
lectualis & voluntarię operatiōis, nullā eſt inuenire cauſam dictę retardatiōis: poſtꝗ ergo neceſſe ha-
bemus eam ponere: neceſſe habemus eam inueſtigare ex parte animę ſiue agentis vt natum eſt habe-
R re rationem ſuppoſiti: & per hoc agentis principalis. EST igiť ſciendum vlterius: ꝙ ratio ſuppoſiti
eſt in creaturis ꝙ exiſtat in ſe ſeparatum a quolibet alio: nec natum ſit ſecūdum ſuam naturā natu-
raliter exiſtere in alio vt aliqđ eius. Propter qđ natura humana dicta eſt aſſumpta a verbo: nō ſuppo
ſitum: quia etſi nata fuit exiſtere in ſe ſi non fuiſſet aſſumpta: & ſic propriā habere rationem ſuppoſi-
ti: tamē nunꝗ fuit in ſe exiſtēs ſeparata: ſed ſimul formata: & in ſuppoſito verbi aſſumpta. In natura
autem humana vt pura eſt ſecūdum ſe, in aliis hominibꝰ a Chriſto ratio ſuppoſiti cui per ſe debētur
actiones intelligendi & volendi, ſiſtit in duplici natura. ſ. in cōpoſito ex anima & corpore, ita ꝙ anima
etſi poſſet eſſe ſeparata ſecūdum ſe exiſtens: ſemp tamē nata eſt exiſtere in alio vt in corpore: & cōtra
ſuam naturam eſt & naturalem eius inclinationē: ꝙ ſit extra corpus. Anima ergo etſi in ſe ſeparata
exiſtat, perfectam rationem ſuppoſiti non habet ſed diminute tm̄. Nunc autem ita eſt ꝙ quādocūꝙ
aliquid alteri cōuenit ſecundū aliquā rationē, ſi ſit in ipſo ratio illa diminute, diminute ei illud cōue-
nit. verbi gr̄a: ſi actio vidēdi cōuenit oculo ſecūdum ꝙ eſt cōpoſitum ex vi viſiua & organo, ſi alterū
deficeret: aut tunc diminute ei actio cōueniret: aut nullo modo. Cum ergo actio intelligendi & volē-
di per ſe cōuenit homini vt eſt ſuppoſitū ſubſiſtens in compoſito ex anima & corpore, & nō niſi vt eſt
ſubſiſtens in tali cōpoſito, in aliis hominibꝰ a Chriſto altero illorum abſtracto: aut non cōuenit ei illa
actio, aut diminute ei cōuenit. Abſtracto ergo corpore ab aīa ī aliis hominibꝰ: actio ītelligēdi hoīs vt
eſt hoīs, aut oīno nō cōuenit animę manēti: aut diminute ei cōuenit. Nullo autem modo ei cōuenire
nō poteſt cū ſit ſubſtātia abſtracta a materia: cōuenit ergo ei: ſed diminute. Et hoc nō quo ad aliquod
vnū genꝰ intelligēdi. ſ. per phātaſmata: ſed quo ad quodcūꝙ genꝰ intelligēdi, ſiue ꝑ phātaſmata, ſiue
per ſpecies aut habitus acquiſitos abſꝙ phātaſmate, ſiue per ſpecies innatas, aut ꝑ habitus ad modū
angelorum, ſiue in diuina eſſentia: de quibus infra erit ſermo. Non enim eſt aliqs modus intelligēdi,
cuius ratio eſt aīa humana, qui nō ſit ꝑ ſe hoīs vt ſuppoſiti ītelligētis. Qꝫ autē diminute cōuenit ani-
mę ſeparatę: hoc nō eſt niſi quia nō eſt in ipſa ꝑſonalitas ſiue ratio ſuppoſiti perfecta: quę requirit ſub
ſiſtentiā in natura cōpoſita ex corpore & aīa ad hoc vt intelligens vim habeat vt ꝑfectio ſecūdū actū
ſuum feratur in obiectū. Licet em̄ corpus non ſit ratio intelligendi ſuppoſito ſubſiſtēti in cōpoſito ex
anima & corpore: vis tamē perfecte intelligendi nō ineſt niſi tali cōpoſito. Et hoc cōmuniter & ab aīa
& a corpore ſimul cōmunitis. ita videlicet, ꝙ ſi anima non fuerit ſubſiſtens in tali ſuppoſito neꝙ in
aliquo alio aliam rationem ſuppoſiti habente: nullo modo perfectā rationem intelligendi aut volēdi
habere poterit. Eſt igitur in anima ſeparata puri hominis ratio quare retardatur ne perfecte feratur
per ſuā actionē in obiectū fruitionis: ꝙ. ſ. non ſubſiſtit niſi in imperfecta perſonalitate. Et hoc ex corpo
ris abſtractione qđ requiritur in natura quacūꝙ ad hoc vt perfecto actu feratur in ſuum obiectum.
In Chriſto autē ratio ſuppoſiti cui debentur actiones intelligendi & volēdi ſecūdū duplicē naturam
nō ſubſiſtit per ſe niſi natura diuina: ita ꝙ quocunꝙ modo partes humanę naturę abinuicem ſeparē-
tur, ſemper tamē perfectam rationem ſuppoſiti habent in diuino ſuppoſito: ꝙ nūꝗ reliquit quicquid
ab initio aſſumpſit. Quantum eſt ergo ex ratione ſuppoſiti, in anima Chriſti ſeparata a ſuo cor-
pore nulla eſt ratio imperfectionis ad eliciendum actum intelligendi aut volendi. Qualis quidem
imperfectio vt dictum eſt: eſt in anima ſeparata puri hominis. Propter quod etſi anima puri homi-
nis ſeparata a ſuo corpore retardetur in aliquo a perfectione fruitionis propter defectum ſui corpo-
S ris: anima tamen Chriſti in hoc nullo modo poteſt retardari. EST tamen aduertendum ꝙ anima
Chriſti puri hominis ſic retardatur ſeparata a perfectione fruitionis: ꝙ non tam perfecte feratur per
actum in ſuum obiectum quantum fertur ſuppoſitum completum ſi ipſa eſſet in corpore. Et hoc

cõtingit non tam propter defectum corporis quē patitur aīa Chriſti ſeparata quantū animæ aliorū:
ſed propter defectū perfectę perſonalitatis,quē nō patitur aīa Chriſti ſicut animę aliorū,vt dictū eſt.
Non autē ꝙ aliquod impedimētum ſentiat quin feratur in obiectū quantū naturæ ſuę gradus & glo
riæ requirit. aliter enim perfecte appetitus eius non ſatiaret̃: nec voluntas eius volūtati diuinæ oīno
conformaretur. PER dicta patent vtriuſq; partis obiecta.

SEquūtur queſtiones duę de deo in cōparatione & in reſpectu ad naturam aſſumē
Queſt.vi. dam.Quarū prima erat vtrū ſuppoſitū diuinū poſſet aſſumere humanā naturā
Queſt.vii. abſq; eo ꝙ fruat̃. SEcūda vero erat:vtrū plures pſonę poſſent aſſumere vnā & eā
Argu.prin. dē naturā nūero. CIRca primā arguit̃ ꝙ ſic: qa diuinū ſuppoſitū poſſet aſſume
re humanā naturā purā abſq; omni dono gratię.Qđ patet:quia poſſet aſſumere
naturam inaīatam,quę non eſt ſuſceptibilis doni gratiæ:fruitio autē nō fit a crea
In oppoſitū. tura ſine gratia.ergo &c. CONtra.vnio maior eſt humanę naturæ cū diuina in
vnitate perſonę,q̃ ſit illa quę eſt per donum gloriæ. Quare ſi illa quæ minor eſt ſufficit ad fruitionē:
Reſolutio.q. multo fortius & illa quæ eſt maior.ergo &c. Quæſtio iſta nō quærit niſi vtrū habitus aliqs gratiæ T
vel glorię requirit̃ in natura aſſumpta ad actum fruendi. Vnde oportet hic videre neceſſitatem po-
nendi habitus in natura intellectuali : & per hoc patebit ſi oporteat eos ponere ī natura aſſumpta ad
actum fruitionis. ET eſt in hoc magna differentia ex parte intellectus & volūtatis.Ad cuius intelle V
ctum:ſciendum eſt ꝙ natura tam potentię actiuę q̃ paſſiuę eſt in creaturis,ꝙ non poteſt aliqua earū
exire in actum niſi ad præſentiam ſui obiecti:vt ī quod agat potētia actiua:& a quo informetur potē
tia paſſiua:quia nullum paſſiuū poteſt exire in actum niſi informatum forma ſui actiui. Et hoc nō ſo
lum in actiuis & paſſiuis corporalibꝰ: ſed etiā in actiuis & paſſiuis ſpiritualibꝰ: cuiuſmodi ſunt volū
tas & intellectus:eo ꝙ nulla creatura eſt ex ſe ſcđm actum ratio omniū ſuorū obiectorū ſimul: vt vi-
ſus omniū colorum aut intellectus omniū intelligibilium. hoc enim ſoli diuino intellectui conuenit.
quia ſecundū Dionyſiū,dei eſſe eſt eſſe omniū entium. Obiectū autem præſens fit voluntati vt prin-
cipio actiuo : per hoc ꝙ præſens factum eſt intellectui vt principio paſſiuo. voluntas enim non fer-
tur niſi in bonum cognitum. OBiectum autē præſens poteſt eſſe dupliciter. Vno modo per modū X
paſſionis ſiue diſpoſitiōis trāſeuntis. Alio modo per modū paſſibilis qualitatis & habitus ꝑmanētis.
PRImo modo obiectū eſt pſens potentię ꝑ eſſentiā & exiſtētiā ſuā extra ipſam.Et hoc modo eſt præ
ſens oībus potentiis materialibus aut a materialibꝰ dependētibus.quēadmodū ſenſibile extra eſt præ
ſens ſenſui particulari & intellectui noſtro in phantaſtica:ita ꝙ nec ſenſus noſter:nec intellectus po-
teſt operari ſine tali pręſentia obiecti ſui:& per conſequens neq; appetitus aut voluntas. SEcūdo mo
do eſt obiectum pręſens potentię in habitu vel in ſimilitudine cōſeruata in ipſa potentia : & adgene-
rata ꝑ actionē obiecti primo modo in ipſa pſentati.Quēadmodū ſimilitudines ſenſibiliū ſunt in ima-
ginatiōe : qbus aīalia imaginant̃ obiecta abſentia,ſub ratiōe tū particularis:ſicut ea ſentit ſenſus.Ha
bitus vero cognitiui ſunt in intellectu,& habitus operatiui in volūtate:quos neceſſe eſt ponere in in-
tellectu & voluntate & non in aliqua vi ſenſitiua:quia per ſe reſpiciunt intellectus & volūtas ſuum
obiectum ſub ratione vniuerſalis:omnis autē vis ſenſitiua ſub ratione particularis. Similitudo autē
impreſſa nō mouet niſi ad particulare ſub ratiōe particularis.Propter qđ in vi ſenſitiua eſt ſpeciei im
preſſio & non in intellectiua:ſed loco ſpeciei habitus habet qbus ad obiecta ſua inclinatur ſub ratione
vniuerſalis:q̃ etiā eſt ſibi ratio ſingulariū:ſcđm ꝙ expoſuimꝰ alibi. Sed huiuſmodi habitꝰ nō ſunt ad
idem in quolibet intellectiuo.quoniā in quibuſdā ſunt ſolummodo ad eleuandum potētiam & incli-
nandum eam:vt de facili delectabiliter & expedite inclinet̃ ad ſuum obiectum cum mota fuerit præ-
ſentia ſui obiecti.In quibuſdā vero ſunt cū hoc ad præſentandū obiectū,ad modū quo ſpecies in ima-
ginatiōe pręſentat obiectū abſens vi imaginatiuę. PRImo modo ſunt habitus cognitiui in nobis ac
quiſiti adminiculo ſenſuū in parte intellectꝰ noſtri cōuerſi ad ſenſus & phātaſmata. Vnde q̃q̃ ſūt ha
bitus cognitiui in intellectu:nō exiſtēte in nobis phātaſmate,nihil pōt intellectꝰ noſter illo habitu co-
gnoſcere:neq; pōt oīno eo vti. ꝓpter qđ ſcđm pħm deficiēte vno ſenſu deficit ſciētia neceſſario ſcđm
illū ſenſum.& quodā interiꝰ corrupto.ſ.organo phātaſię,neceſſe eſt ſciētiā noſtrā oīno deficere.Et ꝑ
hunc eūdē modū ſunt habitꝰ opatiui ī volūtate cuiuſcūq; volūtatis creatę. Tantū eñ potētiā in ob-
iectū inclināt:ipm aūt obiectū nō pſentant. nec habitu ſuo pōt vti volūtas,neq; oīno aliqd opari:niſi
pręſentet̃ ei obiectū in ītellectu. Habitꝰ vero cognitiui ī angelis & ī parte intellectꝰ nři anteriori qua
cognoſcit ſicut angelꝰ abſq; ſenſuū adminiculo,nō ſolū ſūt vt inclinātes potētiā in obiectū:ſed vt obie
ctum præſentātes: ſcđm ꝙ alibi expoſuimus circa intellectū angelorū.Et hoc nō qđcūq;,ſed obiectū
ītelligibile creaturę ſolū.Obiectū aūt īcreatū ſicut nō pōt habere ſpeciē ꝓpriā īpreſſā ītellectui q̃ pſen

tetur intellectui: quẽadmodũ ſenſibile per ſpeciem pręſentatᷓ imaginationi: ſic nõ poteſt habere habi
tum ſeſe pręſentantẽ: ſed ſolum eleuãtem & inclinãtem in obiectum, ſi ſeipſum præſentare dignetur
qui acquiſitus eſſe non poteſt: nec talis qualis eſt naturaliter inditus ad cognoſcendũ & volẽdũ verũ
y & bonũ circa creaturas: ſed eſt alteri⁹ generis & gratuito ſupinfuſus. DESCENdendo igiᷓ ad pro- Reſponſio.
poſitũ dicimus: ꝙ actus fruitionis in hoc perficiᷓ, ꝙ obiectum fruibile volũtarie ſeſe repræſentat & il-
labiᷓ virtuti intellectiuę, & eam immutat ad actũ per apertã ſpeciem videndi: & per hoc alliciendo mo
uet voluntatẽ ad ſeipm̃ trãſferendum: habitu nil ad alterutrũ horum actuũ operãte: niſi ꝙ eleuat po
tentiã & diſponit: vt idonea ſit cui obiectũ præſenteᷓ, per hoc ꝙ ex habitu prõpta eſt & expedita vt in
ipſum inclineᷓ. Nunc autẽ firmiter tenẽdũ putamus ꝙ oẽm eleuationẽ & habilitatẽ quã habitus po-
teſt facere in potentia vt inclinetur in obiectum fruibile præſentatũ: multo eminentius operatur ipſa
vnio cũ ipſo fruibili in perſonę vnitate. Vnde magiſter in primo ſententiarũ. diſt. xvii. appellando ſpi
ritũ ſanctũ charitatẽ dicit ſic. Charitas diciᷓ motus animi. Nõ ꝙ ipſa ſit mot⁹ vel affectio vel virt⁹ ani
mi: ſed quia per eã quaſi eſſet virtus: afficiatur mẽs & moueaᷓ. Quę quidẽ vnio nõ ſolũ inclinat potẽ
tiam in obiectũ fruibile: immo neceſſario ipm̃ rep̃ſentat ſub ratiõe fruibilis. Si eñ obiectũ hmõi nõ ſic
præſentaret qualitercũꝗ, ſiue per habitũ, ſiue per ipm̃ fruibile inclinans non ſub ratione fruibilis: ſed
ſub ratione primi mouẽtis: vt infra in quęſtione de bona fortuna videbiᷓ amplius: actus fruendi non
cõpleretur etiã ſi ex voluntate ipſa cooperatione actũ quo feratur in obiectũ fruibile motu gratuito
eliceret: quẽadmodũ elicit ipm̃ in viatoribus nõ per virtutis habitũ etiã ſi ſit habitu informat⁹. ſecũ-
dum ꝙ dicit Magiſter in ſentẽt. ibidẽ ſubdens. Alios actus atꝗ motus operaᷓ charitas. i. ſpiritus ſan-
ctus mediantib⁹ virtutib⁹: vtpote actum fidei. i. credere fide media: & actum ſpei. i. ſperare ſpe media:
actum vero diligendi ſine alicuius virtutis medio. Sed cũ in hoc minus iuſte reprehẽdatur Magiſter:
dico reuera ꝙ vnio in vnitate pſonæ neceſſario repręſentat obiectũ ſub ratione fruibilis potẽtię fruen
ti: ita ꝙ per vnionem iam dictã non poſſit eſſe in eſſentia: vt eſt eſſentia & natura, ad perfectionẽ ipſius
naturæ aſſumptæ: inquãtum eſſentia quædã eſt & natura qua dicitur homo definitus: quin ſimul &
per quãdam cõcomitantiam ſit in eius potentiis: vt habet eſſentia rationem cognitiui & volitiui: &
ipſa natura diuina ad quam facta eſt vnio, ſe habeat in ratione cogniti & voliti. quemadmodum ocu
lus corporalis ſi natus eſſet videre viſibile ſibi ſubſtãtialiter impreſſum, ſi lux ſubſtãtialiter & vt for-
ma quędã infunderéᷓ oculo ad perficiendũ ipm̃ ſecundũ eius ſubſtantiã: inquãtum habet rationẽ per
ſpicui, non poſſet ei non infundi ſub ratione viſibilis ad pficiendũ ipm̃ vt eſt viſibile quoddã, inquãtũ
oculus habet rationem virtutis viſiuę. Licet eñ iſti ſunt diuerſi modi eſſendi & perficiendi: vnus ta-
men eorum neceſſario eſt alteri annexus. Vnde & in beatis qui finẽ vt beatificans eſt primo & princi-
paliter nõ attingunt niſi per potentiã intellect⁹ & volũtatis, & habet eſſe in eis quia illabiᷓ primo po
tẽtiis, cõcomitatiue tñ neceſſario ſimul illabiᷓ ſubſtãtię beatificando non ſolũ beatũ in eius potẽtiis:
ſed & in ipſa eſſentia naturę intellectualis ĩ ipſo. Vnde & a beatitudine animę quã habet in natura &
eſſentia ſua: eo ꝙ eſt actus & forma corporis: procedit actus beatificationis quo ad dotes corporis in
ipſo corpore ſecũdum deriuationẽ. Quare cũ eſſentialior origo & proceſſus ſit ab eſſentia ad potẽtias
ꝗ ecõtrario: qm̃ potentię oriunᷓ ab ipſa eſſentia, vt alibi expoſuim⁹: ſi obiectum fruibile nõ poteſt ob-
iectiue illabi in potẽtias beatorũ vt beatificans eas, quin ſimul illabaᷓ eſſentię vt eam beatificans: mul
to fortius eſſentię naturę hũanę illabi nõ põt ſubſtãtialiter p vnionẽ, in hoc beatificãdo ipſam quantũ
eſſentia poteſt beatificari vt eſt eſſentia: quin ſimul illabaᷓ potentiis intellect⁹ & volũtatis ipſas beati-
ficando quãtum beatificari poſſunt: qđ nõ fit niſi per actũ. Idcirco ergo, vt opinor, deus non poteſt aſ
ſumere hũanã naturã abſꝗ eo ꝙ fruatur: & hoc qa ĩpoſſibile eſt ipſam aliter aſſumi. & hoc non ꝑpter
impoſſibilitatem ex aliquo defectu: ſed ex immutabilitate pfectionis ex ipſa vnione: quẽadmodũ dixi-
mus ſupra, impoſſibile aliud verbũ produci in diuinis, nõ ex aliquo defectu: ſed ex verbi ſemel produ
cti perfectione. Niſi quidẽ hoc ponamus circa naturã aſſumptam: aperta ſequitur incõuenientia: vi-
delicet ꝙ ſic aſſumpt⁹ poſſet bono vſu liberi arbitrii p gratiã promereri fruitionẽ ſuã: & ecõuerſo ma
lo vſu liberi arbitrii abſꝗ gratia poſſet peccare & promereri dãnationem ęternam: vt vere poſſet dici
Z ꝙ deus eſſet dãnatus & in malo obſtinatus. quæ abſurda vidẽtur. AD primũ in oppoſitum ꝙ frui- Ad argu.
tio non ſit ſine gratia: quę ſcilicet eſt habitus in anima: Dicendũ ꝙ verum eſt in ſe aut in præpollentĩ prin.
qualis eſt dicta vnio vt expoſitum eſt. Ad quid autẽ dona gratiarum & virtutes in Chriſto debemus
ponere, ſi vnio ſufficit ad eius glorificationẽ & fruitionẽ: de hoc alias poterit haberi ſermo. Reſpon
ſio quæ ſolet dari ad argumẽtum in oppoſitum: ꝙ alius eſt modus eſſendi diuinitatem in eſſentia &
in potentia: propter qđ non oportet illam maiorẽ ponere iſtam minorem: non valet: niſi quo ad hoc
ꝙ forma argumẽti non tenet. gratia enim materię neceſſitatẽ concludit vt expoſitum eſt.

Queſt.vii. Argu.prin.

CIrca ſecūd'ī arguiť ꝙ plures pſonę diuinę poſſint vnā naturā humanā aſſumere,qm pluralitas ſuppoſitorū relatiuoꝝ nō repugnat vnitati eſſentię,oppoſitę em̄ relatiōes ſunt ī vna diuina eſſentia. ſed ob aliud nō pōt negari qn vna natura poſſit ſimul aſſumi a pluribus pſonis cum poſſit ſigillatim aſſumi a qualibet illarū.ergo &c.

In oppoſitū. IN contrarium eſt ꝙ tunc natura vna numero limitata eſſet ſimul ſubſiſtens in pluribus,qđ eſt īpoſſibile:quia hoc eſt propriū diuinę naturę:eo ꝙ īpa illimitata eſt.ergo &c.

Reſolutio q. VT puto,aliqñ mihi viſū eſt ꝑpter ſecūdā ratioñe ꝙ vna natura hūana a pluribus pſonis diuinis aſſumi nō poſſit:ſed exquiſitius inſpiciēdo ad naturā rei aſſumptę & modū pſonalitatis ad quā aſſumiť,plane apparet ꝙ ratio illa nihil cogit.deficit enim ex vtroqꝫ latere:quia duplex eſt modus limitationis in rebus,& duob⁹ modis habet res eſſe ī perſonalitate aliqua: & ſcđm vtrāqꝫ diſtinctionē illa ꝑpoſitio,limitatū non poteſt eſſe ſimul in diuerſis pſonis,in vno mēbro habet veritatem,in alio vero non. Eſt igiť ſciendum ꝙ eſt quædā limitatio qua res limitať ad idem numero in ſe formaliter ex eo ꝙ pertinet ad naturam & eſſentiam:nullo alio ſcđm rem addito. Alia vero eſt limitatio qua res limitatur ī alio ī quo eſt:qđ eſt extra naturā & eſſentiā ſuam.Primo modo limitatę ſunt naturę & eſſentię ſubſtantiarū creaturarū quę natę ſunt in ſe exiſtere. Secūdo modo limitata ſunt accidētia ꝑ ſua ſubiecta.Limitatiōe dico tali:qua res habet eſſe vna numero & ſingularis ſub ſua ſpecie. De eo aūt qđ limitatū eſt ſcđo modo.ſ.per illud in quo eſt,verū eſt ꝙ nō pōt eſſe in alio ꝗ̄ in illo:& ita nō in pluribus.vt hęc albedo nō poteſt eſſe niſi in hoc corpore a quo ſumit limitationē in ſua ſingularitate. Nō ſic autē eſt limitata natura humana a pſona ī qua aſſumiť:ſed ex ſua natura & eſſentia:ita ꝙ ex ſe eſt ens & hoc aliqđ:ſed ratiōnē ſuppoſiti & pſonalitatis habet ab alio: queādmodū ſi lapis vn⁹ numero exiſtēs in ſe aſſumereť,ſuam numerationē retineret & nouā perſonalitatē aſſumeret.Differunt em̄ in vna & eadē re eſſe hoc aliqđ:& eſſe ſuppoſitū vel pſona.Aīa em̄ pfecte eſt hoc aliqđ ex ſe,ſiue ſit in corpore,ſiue extra corpus:ſed perfectā perſonalitatē non habet niſi in corpore.Propter hmōi ergo cauſam natura aſſumpta ex ratione ſuę limitationis non determinať illi pſonę:ſicut hęc albedo huic corpori:& ideo limitatio ſua qua eſt hoc aliquid:non impedit quin ſimul poſſit eſſe in pluribus ſuppoſitis. A

Reſponſio. VErūtamē hic ſubdiſtinguēdū eſt de ſuppoſito.Eſt em̄ quoddā ſuppoſitū abſolutū a forma abſoluta:& eſt quoddā reſpectiuū a forma relatiua.In plurib⁹ ſuppoſitis abſolutis ſimpliciter verum eſt ꝙ nulla natura limitata poſſet eſſe ſimul:quia talia ſuppoſita ſic ſunt diuerſa ꝙ quodlibet eorū eſt illud qđ eſt vnū in ſe & nō aliud:nec aliquid eoꝝ quę ſunt in ſe,eſt aliqđ eoꝝ quę ſunt in alio.Si igitur eadē eſſet natura in talibus diuerſis ſuppoſitis: ipſa eſſet ipſa & nō eſſet ipſa:& eſſent cōtradictoria ſimul in eodem. B De pluribus vero ſuppoſitis ſecundo modo,iterum ſubdiſtinguēdum:quia proprietas relatiua diſtinctiua pſonę aut per ſe fundatur in eſſentia:quę ponitur eſſe in pluribus ſuppoſitis:& quaſi oritur ex illa: & ſic ꝑ ſe ſubſiſtit ī ſuppoſito cōſtituto per illā proprietatē relatiuā:aut nullo modo fundať in illa eſſentia neqꝫ oriť ex illa:quia nō ꝑ ſe ſed ꝑ accidens cōuenit ei ſubſiſtere ſub illa ꝓprietate ī illa pſona. C PRImo modo nō pōt eſſe natura ī plurib⁹ niſi ſit illimitata:cuiuſmodi eſt natura diuina,quæ ex ſe ſingularitas quædā eſt nō ſuppoſiti ſed naturę.Et propter fœcunditatē ſuā vt exiſtit in vna pſona:neceſſario ꝑcedit per cōmunicationē ſub ꝓprietatibus relatiuis in plura ſuppoſita:ſcđm ꝙ in parte expoſitū eſt ſupra in prima queſtiōe.Quæ quidē fœcūditas nō poteſt eſſe niſi in natura illimitata. Propter qđ natura limitata nō pōt plurib⁹ ſuppoſitis cōmunicari diſtinctis relatiue relatione originis quæ ex illa natura oriatur: quia nec ſup eandē formā numero poſſunt plures reſpect⁹ numero fundari:vt ſupra vnā albedinē numero nō fundať niſi vna ſilitudo nūero:licet ꝑ illam poſſit pluribus dici ſimilis. queādmodū aliquis pater plurium filiorū vna paternitate exiſtente & fundata ſup vnā vim generatiuā in ſe exiſtentē refertur ad oēs filios habētes plures filiationes ſecūdū numerū eorum in ſe. SEcūdo autē modo nihil,vt videť,impedit vnam limitatā naturā eſſe in pluribus ſuppoſitis relatiuis: queādmodū vnum ſuppoſitū exiſtens ſub pluribus accidētibus ſup quę fundātur ſinguli reſpectus ſpecie differētes,bene poteſt eſſe ſub illis plurib⁹ reſpectibus:vt cū idē eſt albū & cubitū:idē pōt eē ſimile & ęqle. Vnde etſi iſtę diuerſę relatiōes ſpecie poſſunt fundari ſup idem numero in re aliqua:queādmodū paternitas & filiatio fundať ſup eandē eſſentiā in deo:eadē res ſecūdū illa duo,quia ei accidit fieri vnū cum illo ſup qđ fundať: poſſet dici albū & equale. Quia igitur natura humana aſſumpta ab vna pſona ab illa nō habet ſuam limitationē ſingularitatis ī ſua natura & eſſentia:neqꝫ ſup ipſam per ſe fundať relatio pſonę illius cōſtitutiua:ſed ſup naturā aliā cui accidit ei vniri:neqꝫ ex eo ꝙ aſſumiť ad perſonalitatē vnius,limitať quin poſſit aſſumi ad perſonalitatē ſuppoſiti alterius:eo ꝙ perſonalitatē illam habet ab alio non ex ſe:ſicut habet ſuam ſingularitatē:quia vt dictū eſt,reſpectus ille qui cōſtituit pſonalitatē nō fundať ſup naturā aſſumptā,ſed ſup illā ad quā aſſu D

mitur:nulla repugnātia oīno apparet ī natura hūana aſſumpta ab vna pſona qn poſſit aſſumi ab alia
vel ſimul vł ſucceſſiue. Quare cū impoſſibile nō attribuiť deo actiue reſpectu creaturę, niſi ratiōe im
poſſibilis in ipſa paſſiue, vt habitū eſt ſupra: poſtꝗ igiť nullum eſt repugnans aut impoſſibile ex parte
vnius naturæ creatæ: quin poſſit quātum eſt ex ſe & ſecundum ſe aſſumi a pluribus ſuppoſitis: nul-
lum eſt ſimpliciter impoſſibile ex parte diuinarū perſonarū quin plures eandem naturā poſſint aſſu-
mere. PER iam dicta patent vtriuſq; partis obiecta.

SEquuntur quęſita de creaturis. Et erant plurima de creatura aīata: vt de hoīe ſpe
cialiter: & vnicū & vltimū de creatura inaīata: vt de elemētis. Circa hominē quæ-
rebātur quędā pertinētia ad hominē ſimpliciter: quædā vero ptinētia determina-
te ad aliqua determinata genera hoīm. Circa hominē ſimplr quęrebanť quędam
pertinētia ad ei⁹ eſſentiā: qdā vero ad eius poſſeſſionē. Et circa eius eſſentiā quære
bātur quędā principaliter pertinētia ad animā: duo vero ptinētia principaliter ad
corpus: & plura alia pertinentia ad cōiunctum ex vtroq;. Circa animā hoīs quę- Queſt. viii.
rebať vnicum pertinēs ad animā ſeparatam a corpore: & plura alia ad animā corpori vnitam. Illud Argu. prin.
vnicum pertinens ad animā ſeparatam erat. vtrū aīa ſeparata recordeť eorum quę nouit coniuncta: primū.
& arguitur ꝙ nō: quia phus dicit .iii. de anima ꝙ non reminiſciť. ſi autē nō reminiſciť, nec recordatur Secūdum.
ergo &c. Item notitia ab aīa in corpore acquiſita ſicut acquiritur per phātaſmata, ſic ꝑ phantaſmata
exercetur. ſed ſine phātaſmatibus non poteſt vllo modo acquiri. quare nec exerceri. Sed non recorda-
tur per eam niſi vtēdo ea. ergo &c. In oppoſitū eſt illud qđ legiť Luc. xvi. de diuite epulone: vbi dici- In oppoſitū
tur Fili recordare &c. Et ſequiť quomodo recordatus eſt ſe habere. v. fratres. ergo &c. Itē niſi aīa ꝑ ha primū.
bitus acquiſitos poſſet recordari ſeparata: fruſtra eſſent illi habitus in ea, qđ nō eſt ponere. Q₃ anima Secūdum.
ſeparata a corpore intellectualē habet operationē, oīno ponēdū ē: & cū hoc etiā de illis quę nunꝗ no-
uit: & de quibus nihil acquiſiuit in corpore per qđ poſſet haberi illorū notitia. niſi eī anima haberet
ſeparata a corpore intellectualē operationē: īpoſſibile eſſet eam ſeparari a corpore. nihil eī eſt deſtitu
tum a ꝓpria operatiōe. ſecundū Damaſce. & plim. aliter eī ſeparata eſt otioſa. Propter qđ dicit phus
in primo de aīa. Si nulla eſt ei opatio ꝓpria, impoſſibile eſt eā a corpore ſeparari. Q₃ etiā intelligat nō in
tellecta in corpore, neq; ꝑ acquiſita in corpore: patet ex aīabus paruulorū quæ nihil oīno intellexerūt
nec idcirco aliquid per operationē intellectualē acquiſierūt. Quomodo autē intelligāt, generaliter de
hoc non eſt quæſtio præſens: ſed ſpecialiter an ſeparata intelligat ea quæ intellexit exiſtens in corpo-
re: & hoc nō directe: ſed an intelligat ſe expſſe intellexiſſe ꝗ intellexit ī corpore, actū intelligēdi ſepara
tum reflectendo ſuper actum intelligēdi coniunctū. talis enim actus intelligendi reiterationē & con-
uerſionē eius per ſe ſup ſeipſum: non autē ſup ipſum principale intellectū niſi mediante actu ſup quē
reflectitur: importať nomine recordationis. Et quia intellectus actū intelligēdi ſequentē non reflectit
ſup actū intelligendi præcedentē niſi intelligendo ꝑ eadē ſiue ſint ſpecies, ſiue habitus: vt eiuſdē mo-
di intelligēdi neceſſariū ſit eſſe vnū & alterū. Nō eī eſſet recordatio ſi qđ hic ſciuit modo humano ꝑ
habitus vel ſpecies acqſitas, ibi ſciret modo angelico vel ꝑ ſpecies vel habit⁹ innatos: & ꝑ actū intelligē
di ex illis cōuerteretur ſup actum intelligendi quem habuit. Vnde non plus habet quęſtio pręſens ꝗ
an eiſdē ſpeciebus ſeu habitibus actu cōſimili intelligēdi aīa intelligebat ſeparata & coniuncta: vt ſic
per actum intelligendi conſimilē ex eiſdē ſpeciebus ſeu habitibus poſſit reuerti ad eundē actum in ſpe
E cie & modo intelligēdi: qđ appellať recordari. ET erat quorūdā opinio ꝙ in aīa coniuncta nihil ha- Opi. prima.
bet eſſe niſi qđ cōſiſtit in actuali operatione actus intelligēdi: ita ꝙ nihil manet in aīa ex illo cū deſinit
actu intelligere. Et ſecūdum iſtam opinionē planum eſt ꝙ nō poteſt recordari eorū quæ nouit ī cor-
pore. Sed hoc apparet falſum: qm̄ tunc per exercitiū in ſtudio & actum intelligendi nō eſſet vn⁹ habi
lior ad ipm̄ ꝗ alius: aliis eiſdē retētis: nec idē poſt exercitiū ꝗ ante. qđ aperte falſum eſt. Vnde & phus
dicit .iii. de anima: ꝙ aīa eſt locus ſpecierū. Oportet igitur ponere ꝙ remaneat aliquid ī aīa ex actu in-
telligendi a phantaſmatib⁹ ſiue illud dicatur habitus, ſiue ſpecies. Sed tūc eſt tota dubitatio vtrum Opi. ſecūda.
F per illud itelligat cōſimili actu quo prius: vt ꝑ actū ſeparatū recordari poſſit act⁹ cōiūcti. ET eſt opi
nio aliquorū dicentiū ꝙ ſic: quo ad ſubſtātiā actus qui determinať ex obiecto expreſſo intellectui per
ſpeciem eius retētam a phātaſmate cū eſſet cōiuncta. per quā ſpeciē dicūt obiectū pręſentari abſq; phā
taſmate qđ animę coniunctę præſentabať in phātaſmate: quēadmodū per ſpeciē exiſtentē in imagina
tiua præſentať imaginatiuę ad abſentiā rei extra idem obiectū qđ in ipſa repræſentať ſenſui particu-
lari: vt ſecūdum hoc actus intelligendi animę ſeparatę & animę exiſtētis in corpore differant quo ad
modū intelligendi: qui ſequiť ſtatum & diſpoſitionē virtutis intellectiuę. Et ſecūdum dictū iſtorum
anima ſeparata recordatur eorū quæ nouit in corpore quo ad ſubſtātiā actus cognoſcēdi & ipſi⁹ ob-

ſmaginatiua poteſt ipſa virtus imaginatiua vllo modo percipere obiectiue ipſas res quarũ ſunt, quẽ-
k admodũ percipit ipſas in vigilia, vt ipſum verũ colorẽ etiã clauſis oculis. NVNC autẽ ita eſt, ꝙ in
tellectus agentis eſt abſtrahere vniuerſale a particulari exiſtente in phãtaſmate ſiue in imaginatione
non quacũꝗ ſed iam exiſtente in actu, & per ſpeciem qua informat̃ apprehẽdente rem particularem
ſecũdum ꝙ eſt res: nõ imaginationẽ ſub intentione rei: ita ꝙ abſtractio vniuerſalis ad modum tanq̄
proprium & per ſe obiectum intellectui poſſibili non fit ab aliqua ſpecie impreſſa in organo, ſiue in
ipſo organo imaginatiuę qa imaginat̃, ſiue in extremitate organi ſenſus cõis quẽ videt imaginatiua
ſub ratione rei in ſomniando: & hoc per ſpeciem qua informatur: ſed ipſa abſtractio vniuerſalis fit ab
ipſa re vt actualiter eſt imaginata: & tanq̄ expreſſa exiſtens in vi imaginatiua imaginante p̱ actum
L ſicut cognitũ in cognoſcente: nõ autem ſicut forma in materia. QVAre cum in ſomnis nõ poteſt
imaginari res ſub ratione rei ſed ſolummodo ſpecies ſub ratione rei ab aliquo imaginato ſeu exiſten-
te in imaginatiua ſiue phantaſtica vi: nullo modo poteſt abſtrahi vniuerſale quod præſentetur in-
tellectui poſſibili ſicut proprium & primum eius & per ſe obiectum. Sub cuius ratione apprehendit
ſingula, & non alio modo vt alibi declarauimus. Quare cum alio modo ſecundũ curſum naturalem
cognitio intellectiua in homine haberi nõ poteſt: igitur nullo modo ſecũdum curſum naturalem in-
telligendi poteſt cognitio intellectiua haberi in ſomno: & nõ propter aliqđ ligamentũ ſuum aut ima
ginatiuę: ſed propter defectum eius a quo debebat abſtrahi ſuum obiectum. Si vero cõtingat aliquẽ
ſomniãdo quaſi ſyllogizare, aut verſus cõponere, aut facere exterius opera vigiliæ, quaſi directa a ra
tione: hoc nõ cõtingit niſi propter quãdam impreſſionẽ quę per aſſuefactionem operis talis in vigilia
directi a ratione facta eſt in viribus ſenſitiuis cognitiuis currentibus imaginibus, & vi imaginatiua
eas p̱ quãdã impreſſionẽ ſibi factã dirigẽte: ac ſi ipſa eſſet directa a ratione. Vnde & cõſimiliter ab ap-
petitiua ſenſitiua affectiones & deſideria ordinata ſecũdum virtutem ſolent haberi in ſomnis ex aſ-
ſuefactiõe circa talia ĩ vigilia. Propter qđ dicit philoſophꝰ, ꝙ ſomnia iuſtoꝝ meliora ſũt q̃ quorũlibet
aliorum. Per talia ergo quę ſic fiũt & apparẽt in ſomnis: nullo modo poteſt argui ꝙ hoc ſit per aliquã
M notitiam intellectualẽ modo naturæ procedentem. SVpernaturaliter autẽ & ſupra cõmunem cur
ſum naturæ & per ſomnia & per reuelationes bene poteſt haberi perfecta cognitio intellectualis: &
hoc ſecũdũ quodcũꝗ genꝰ viſionis & intellectualis cognitiõis. Et melius ad huiuſmodi notitiã in ſe
recipiendam intellectus eſt diſpoſitus quãtum eſt de ſe propter ſuam vacationem ab operibus ſenſuũ
ſecũdum ꝙ debet exponi loquendo de viſione prophetica. Et ſcđm hoc concedenda eſt ratio pro iſta
parte. AD rationem in oppoſitum ꝙ in ſomnis non eſt vſus liberi arbitrii: Dicendum ꝙ verũ eſt ſe- Ad argu. in
cũdum cõmunem curſum naturę: quia neꝗ operatio intellectualis vt dictum eſt. Exiſtente tamẽ co oppoſitum.
gnitione ſupnaturaliter, & iudicii diſcretiõe ex parte ratiõis, nullo modo eſt incõueniẽs ineſſe vſum
arbitrii in volũtate, vt per ipſum poſſit homo mereri & demereri in ſomnis.

SEquuntur pertinentia ad animã: ex parte volitiuę. Quorũ vnum erat de motiuo
ipſius volũtatis: alia vero quędam de habitibus eius. Illud vnũ erat: vtrũ bona for Quæſt. x.
tuna ſit homini naturalis. Et arguitur ꝙ non: quia nõ cõuenit omnibus aut plu Argu. prin.
ribus: qualiter cõueniunt illa quæ cõueniunt homini naturaliter. IN contrariũ In oppoſitũ.
N eſt philoſophus: qui dicit, ꝙ eſt impetus ſine ratiõe ad bonũ. HIC oportet primo Reſolutio q.
conſiderare quid in hac queſtioue ſentiendum eſt ſecũdum ſententiã philoſophi-
cam: deinde quid ĩ ea tenẽdum eſt ſecũdum fidem catholicam. CIRca primũ au Opi. phi.
tem oportet primo diſtinguere fortunam: & in hoc etiam bonam fortunã: ne procedamus in ęquiuo
co. Fortuna enim aut accipitur proprie aut improprie. Fortuna p̱prie accepta cauſam efficientẽ no-
minat quorũdam eorum quæ fiunt, ſecundum ꝙ de caſu & fortuna cõmuniter loquens philoſophꝰ
dicit ſecũdo Phyſi. Modorũ cauſæ in quibus eſt vnde principiũ eſt motus vtrũꝗ ipſorum eſt. Impro
prie autem fortuna accepta nominat effectum qui fit a cauſa: quæ dicitur fortuna vt eſt ipſe fortui-
tus rerum euẽtus. Vnde in tractatu de bona fortuna, Philoſophus (ſi tamẽ ſit tractatus philoſophi)
diſtinguens hos duos modos fortunę, dicit de bona fortuna ſecundo modo: ꝙ bonam fortunam non
habemus eam cõuenienti & proprio nomine appellare. & de ipſa primo modo accepta: continuo ſub
dit. Sed cauſam frequẽtem aimus ipſam. & eorum differentiam concludens dicit. Eſt igit̃ talis fortu
na differens ab illa. & de hac ſecũda nihil ad propoſitum. FORtuna vero quę dicit modũ cauſę, du
plex eſt. Quędam quæ dicit cauſam per ſe quoquo modo: vt iam patebit: quędam vero quæ dicit cau
ſam per accidens omnino. De illa quæ eſt tm̃ per accidẽs cauſa, determinat philoſophus ſecũdo phy
ſicoꝝ. de qua dicit ibidẽ. Eſt cauſa ſicut accidẽs fortuna: ſicut aũt nullius ſimpliciter. Neꝗ enim ſicut

ſemper poſſibile eſt eſſequæ a fortuna ſunt: ſed in his quæ ſimpliciter propter aliquid fiunt: cum
aliquid aliud ex illis accidit: illud dicitur a fortuna fieri: & tunc illud quod eſt per ſe cauſa reſpe-
ctu illius quod intenditur, puta voluntas ſiue propoſitum, eſt cauſa eundi ad forum: cum incidit
aliud, vt accipere pecuniam obuiando debitori: ſi hoc non propoſuit: illud idem cauſa eſt per ac-
cidens illius: & fortuna dicitur eadem voluntas. vt fortuna quæ eſt cauſa per accidens, nihil aliud
ſit q̄ propoſitum per cuius factum ob aliud intentum inducitur effectus: quem non intendit ab
initio. Et de bona fortuna ſecundum iſtum modum adhuc nihil ad propoſitum: ſed de illa quę eſt
cauſa per ſe quoquo modo: & ſaltem in tali qui ſecundum eam dicitur bene fortunatus vt iam pa
tebit: qui quolibet ſuo motu vel impetu quid determinatum bonum intendit. Quod cum aut ſem
per aut frequenter conſequitur: dicitur bona fortuna: & ille cui tale quid contingit: dicitur bene
fortunatus. de qua quærit propoſita quæſtio quid ſit. ET cum non ſit aliqua cauſa per ſe agens O
niſi agens & mouens vniuerſale vt cura diuina, aut agens particulare ſicut natura, aut propoſi-
tum, ſiue voluntas: quærit philoſophus quid horum trium ſit bona fortuna. Et æquiuoce acci-
piendo bonam fortunam pro cauſa per accidens, de qua determinatur in ſecundo Phyſicorum, ar
guit ꝙ non eſt natura aut propoſitum: quia quæ ab illis fiunt, ordinate fiunt: & ſemper aut fre-
quenter: non ſic autem quæ fiunt a fortuna. Et ꝙ non ſit cura diuina arguit: quia bona fortuna
indignis ſępe contingit. Et determinando intentum: repellit omnino voluntatem ſiue propoſitum
ſecundum rationem & intellectum: tanq̄ omnino extraneum a bona fortuna: quia vt dicit, vbi plu
rimus intellectus & ratio: ibi minima fortuna: vbi autem plurima fortuna, ibi minimus intellect⁹.
Contingit autem ꝙ conuenientiſſimum bonæ fortunæ eſt natura: quia ipſa eſt in his quæ non in
nobis exiſtunt, neq; quorum domini ſumus. etenim cui præter cogitationem accidit bonum ope-
rari: bene fortunatum aimus. Eſt enim bona fortuna vt dicit, in eo qđ bonum aliquod exiſtere: &
in eo quod eſt malum non ſubire poteſt rationem. Ex quo concludit quaſi definitionem bonæ for-
tunæ: ꝙ ſcilicet eſt ſine ratione natura. in anima enim eſt natura tale quo bene fortunati impetu
feruntur ſine ratione. Et ſiquis interroget ſic ſe habentem: propter quid hoc placet tibi operari: P
neſcio inquit: ſed placet mihi: ſimile patiens iis qui a deo aguntur. etenim a deo vecti: ſine ratione
impetum habent ad aliquid operari. Inſipientes enim exiſtentes dirigunt multa in quibus fortu-
na domina. Natura enim eos tales fecit: & confeſtim a natiuitate differunt fortunati & infor-
tunati: quemadmodum glauci & nigrorum oculorum. SED anteq̄ quæſtio determinetur, quid Q
horum debeat dici bona fortuna: videndum eſt an ſit bona fortuna: & ſi ſit cauſa alicuius: & quo-
modo. Circa quod notandum: ꝙ aliquorum erat opinio ꝙ fortuna ſimpliciter dicta nihil eſſet: eo
ꝙ nihil eſt cuius ortum non præceſſit legitima cauſa & neceſſaria. vt dicitur ſecundo Timæi.
Cauſa autem legitima & neceſſaria nō eſt fortuna effectus eius. ſi ergo omnis rei quæ eſt, talis cau
ſa eſt aut talis: & fortuna neutrum horum eſt: ergo fortuna nihil eſt: quia nullius eſt cauſa. Vnde
dixerunt ꝙ talis cauſa legitima: quia non videtur nec apparet in manifeſto: ideo fortuna dicitur
cauſa eorum quorum cauſa eſt occulta. Et tangit philoſophus iſtorum dictum circa medium hu-
ius tractatus. quibus videtur conſentire Auguſtinus in principio de Academi. vbi dicit. Fortaſſe
quæ vulgo nominatur fortuna: occulto quodam ordine regitur: nihilq; aliud in rebus caſum vo-
camus: niſi cuius ratio & cauſa ſecreta eſt. Caſus autem cōmune eſt ad fortunam: caſus enim dici
tur & in eis quæ fiunt a propoſito: & in eis quæ fiunt a natura: fortuna autem in eis quæ fiunt a
propoſito tm̄. EST enim intelligendum: ꝙ ſi fortuna intelligatur eſſe aliqua alia cauſa in rerum R
natura exiſtens præter principium agens qđ eſt natura aut voluntas: quæ nec ad aliquid horū re
ducitur: aut ꝙ ſit aliquid qđ fiat a tali cauſa: hoc modo fortuna nō eſt aliquid oīno ī rerū natura
neq; cauſa: neq; effectus: niſi ſecundum falſam opinionem paganorum: qui poſuerunt fortunam eſ
ſe deam quandam: a qua ſecundum eos fiunt omnes effectus quos appellamus fortuitos. ſecun-
dum ꝙ de iſtis dicit philoſophus, ꝙ ponunt cauſam ſine ratione humanæ ratiocinationis, tanq̄
exiſtēte quadam natura ſcilicet alia & ſeparata ab ipſa: & hoc pręter generalē curā dei: cuiuſmodi
erat dea quædam. Et hoc modo deteſtatur Augu. nomē fortunę reducendo omnia fortuita ad ge-
neralem prouidentiā diuinam: & ſub illa tanq̄ ad cauſas proximas, ad naturam & voluntatē: a qui
bus multa fiunt & poſſunt fieri pręter intētionem: quę ab eis inquantū huiuſmodi nō fiunt tanq̄
a cauſa per ſe: quia non eſt cauſa per ſe niſi determinate intēdens effectum. Et inquantū fiūt tanq̄
non a cauſa determinata & per ſe: ſed per ea quæ tali cauſæ accidentaliter proueniunt, dicuntur

eſſe caſualia & fortuita. Et cauſæ huiuſmodi dicũtur eſſe cauſę eorum per accidens: & per hoc caſus
& fortuna. Et ſunt idem in re cauſa per ſe reſpectu intenti: & cauſa per accidens ſiue cauſa quę eſt ca-
ſus & fortuna reſpectu non intenti: quemadmodum idem ſunt re ædificator cui conuenit ædifica-
re vt cauſæ per ſe: & tibicen cui conuenit ædificare vt cauſæ per accidens: vt dicitur ſecundo phyſi-
coꝝ. Hoc ergo modo loquendo de caſu & fortuna: nõ eſt negandum caſum eſſe & fortunam. Caſum
vt proprie dicitur in eis quæ fiunt a natura: & fortunã in eis quę fiunt a propoſito ſecũdum determi
nationem philoſophi ſecũdo phyſico. Et ſcdm hoc fortuna poteſt appellari ipſe effectus fortuitꝰ: & ſi-
militer ipſum propoſitũ vt eſt cauſa per accidẽs ſicut dictum eſt. Nec obſtat ꝙ omnia hęc habeãt cau
ſam generalis prouidentię determinatam & intendẽtem: quia reſpectu eius nihil fit caſu aut fortu-
na: ſed ſolum reſpectu cauſę proximę. Vnde aſpiciẽdo ad illam cauſam: dixit Plato. Nihil eſt cuius or
tum &c. Et ſimiliter Augu. ꝙ nihil dicitur caſu fieri &c. niſi cuius cauſa occulta eſt. Ad Iouinianum
etiã loquẽs dicit ſic. Nihil ſeu cõmodi, ſeu incõmodi cõtingit in parte: qḋ non cõtingit & congruit in
S vniuerſo. Nam ſi diuina prouidentia protẽditur vſq; ad nos: qḋ minime dubitandum eſt: mihi cre-
de, ſic tecum agi oportet vt agitur. Reſpectu autem cuiuſcũq; alterius agentis ſiue hominis, ſiue an-
geli, ſiue cæleſtis corporis: effectus contingens fortuitus poteſt dici. Etenim ſi aliquis ab aliquo agen
te inclinetur & alliciatur ad aliquid volendum, cui aliquid cõmodi vel incõmodi eſt cõiunctum: qḋ
volens non præconſiderat: ſicut illud reſpectu volentis talis habet rationem fortuiti: ſimiliter & re-
ſpectu cuiuſlibet mouentis & inclinantis rationem fortuiti habere poteſt, ſiue fuerit homo, ſiue an-
gelis: ſiue corpus cæleſte: ſolo deo excepto. Cum enim illa quæ per accidens ſunt alicui annexa, ſint
infinita: nulli alii primo mouenti a deo inconueniens eſt ſi non intendatur ab ipſo non intentum. Igi
tur coincidens reſpectu cuiuſcunq; agentis alterius a deo, rationem fortuiti habere poteſt. Deo autẽ
nihil accidentale latere poteſt: propter quod reſpectu eius nihil poteſt eſſe fortuitum. Quare cũ for-
tuitum ſecũdum bonam fortunam non poteſt eſſe fortuitum reſpectu primi impellentis præuenien
tis rationem: quia ipſe eſt cauſa illius per ſe & intẽdens illud: igitur patet ꝙ ex ſolius dei impulſu qui
poteſt ſolus omnia accidẽtalia præuidere: homo ſolũmodo poteſt eſſe vniuerſaliter fortunatꝰ: licet re
ſpectu alicuꝰ ſpecialis cõmodi põt eſſe fortunatꝰ ex ĩpulſu vel angeli, vel corporis cæleſtis, vel etiã al-
terius hominis: qui ſciens theſaurum abſconditum excitat alterum ad fodiendum illum: vt fodiens
præter ſuam intentionem theſaurum inueniat. Appellãdo igitur fortunam propoſitum vt eſt cauſa
per accidens effectus fortuiti: fortuna ponẽda eſt eſſe: & cauſa: ſed per accidens. & hoc dupliciter: vel
ex impetu aliquo ad motum præueniente rationem ad proſequendum illud fortuitum: aut non ex
tali impetu. Primo modo eſt illa fortuna de qua determinat philoſophus ſecũdo Phyſicoꝝ. Secundo
modo eſt fortuna de qua hic intendit vt dictum eſt. ſecũdum ꝙ dicit philoſophus in fine tractatꝰ de
bona fortuna, duę ſunt ſpecies bene fortunatorum. Iſte autem eſt ſecũdum impetum directiuus: alius
autem qui prę̃ter impetũ, ſine ratione autẽ ambo: ſcilicet dirigente & ratiocinante: & ita abſq; propo
ſito. & circa mediũ dicit. Multipliciter dicit̃ bona fortuna: hęc quidẽ operatur ab impetu & præeligẽ
T tibus: hęc autem non ſed contrarie &c. Omiſſa igitur fortuna quæ eſt præter impetum de illa quæ
eſt ꝓpter impetũ ꝓſequamur intentũ: de qua eſt dubitatio ſpecialis: an ſit eã ponere: hoc eſt an ſit po-
nere ĩpetus in aĩa ꝓueniẽtes rationẽ: & ſint illi primi & pure naturales de quibꝰ dicit philoſophꝰ impe
tus diſtinguendo. Nunquid nõ ſunt impetus in anima? hi quidem a ratiocinatione: hi autẽ ab impe-
tu. Et ipſi primi ſunt. Natura quidẽ ad bonũ tendit ſemper. Si itaq; quidam ſunt bene nati: & ſine ra
tione impetum faciunt: ſecũdum ꝙ natura apta nata eſt & concupiſcit: & hoc, & tunc, & ſicut opor-
tet: tales autem bene fortunati quicũq; ſine ratione dirigunt vt in pluribus &c. vbi plurima de hoc.
Et eſt ſciendum ꝙ ſi appelletur natura principium impellens in motum ex ſe & ſufficienter: quẽad-
modum in graui eſt pricipium qḋ eſt natura inclinandi deorſum: ſic proculdubio non eſt in homine
pricipium tale qḋ eſt natura: quia ſic ſemper dirigeret in bonum niſi impediretur ab aliquo extra: ſi
cut graue ſemper & neceſſario non impeditum deſcendit: nec eſſet in homine libera electio. Prętereа
nec tale principium poſſet dici fortuna: ſed potius abſolute & per ſe cauſa. Vnde de tali natura loqui
tur philoſophus cũ arguit ꝙ bona fortuna nõ eſt natura. q̃a natura ſemꝑ vel in pluribus eſt ſimiliter
factiua: fortuna autem nequaq̃. Alio modo appellatur naturalis inclinatio ad bonũ ſecundũ ꝙ bonũ
& hoc nõ ſecũdum cõmunem curſum naturę in eadem ſpecie: ſed ſuper cæteros eiuſdem ſpeciei: quę
non eſt niſi in paucioribus. Sed non ſufficit natura illa ad faciendum impetum ex ſe: ſine alio princi-
pio mouẽte: cuiuſmodi eſt motor vniuerſalis. qui licet quantum eſt de ſe vniformiter omnium ani-
mas impellit & mouet ad bonũ vt infra dicetur: propter tamẽ naturalis principii maiorẽ habilitatẽ
in vno q̃ in altero: fortius illo impetu mouetur vnus q̃ alter. & ſic quia vniuerſalis virtus determina

tur per inclinatiuū particulare:ideo philoſophꝰ iſtum impetum iſti particulari cauſæ tribuit. Sed ad
huc iſte impetus nō eſt tantus:quin pluribꝰ de cauſis ab effectu īpediri pōt.Ideo ſi cōtingit ꝙ ex pro-
poſito non procedit:fortuitus dicitur & per accidens quoquo modo:reſpectu ſcilicet illius propoſiti.
poteſt autē non contingere quia fit ex pluribus cauſis cōfluentibus non eſſentialiter in effectum con
nexis neq̧ per agēs naturale:neq̧ per agēs a ꝓpoſito. Et hoc eſt qđ dicit philoſophus:quo diſſoluunť
omnes rationes quibus ipſe probat ꝙ bona fortuna nō ſit natura.Quid igiť (inquit) prohibet accide
re alicui deinceps talia multotiēs.i.tales impetus q̄les aliquotiēs contigerūt?quaſi dicat nihil.Et expo
nit quomodo,ſubdens.Nō quia hos oportet:ſed quale vtiq̧ eſt cubos ſemp longa iacere.quaſi di. re-
uera nihil prohibet.Et hoc nō quia oportet.ſ.ſemper dirigere ſecundū hos impetus ipſos de neceſſita-
te ſequēdo:ſed tale cōtingit ſecundū hos motus quale cōtingit circa cubos.i.circa corpora cubica ha
bentia quędā latera longiora & latiora aliis:ſicut eñ nihil prohibet ipſa ſuper longiora latera ſæpius
cadere:nulla tamen neceſſitate cadunt ſuper illa,licet aptiora ſint vt ſuper illa cadāt:ſic in propoſito
nihil prohibet ſecundū illos impetus ſemper agere.nunq̄ tamen neceſſario ſed pluribus continētibus
poteſt deficere actu.Et ſi nunq̄ deficerent: nihilominus reſpectu boni contingētis ipſe agens impul-
ſus cuius hęc eſt natura,quia non intēdit illud ex ſuo actu:eſt agens ꝑ accidens.Propter qđ & alia na
tura quę eſt in ipſo principium huiuſmodi actionis,vt intendit in illū,iuxta prædeterminata dicitur
fortuna.Quę tamen non diceretur fortuna:niſi ſua actio ſic dependeret a voluntate habentis natu-
ram:& per hoc eſt pure volūtaria nō naturalis.ſi eñ eſſet naturalis pure,principiū illud non diceretť
agens per accidēs neq̧ fortuna:ſed agens per ſe:nec eſſet conſecutio illius fortuna bona,ſed ſolū a na-
tura intenta:quēadmodum bruta cū mouētur inſtinctu ad aliquem effectum:non dicitur illis fortui
tus cū eū aſſequūtur : vt cū ericius ſentit īpulſum ad aperiendū antrū ad flatū auſtri futuri,ſi aperit
antrū & intret flatꝰ auſtri,reſpectu ipſiꝰ& apturę nō diciť caſualis effectꝰ iſte. SED adhuc eſt q̄ſtio ſi V
talē diſpoſitionē ſit ponere naturaliter a natiuitate in aīa vnius & nō alterius: & an aīa eā cōtrahat a
Dubitatio. corpore:an habeat eā ex puris naturalibus in ſeipſa. EX parte aīę hoc non poteſt poni in ſubſtātia-
libus:niſi ponendo gradus in animabus : vt bene fortunatus ſortiatur meliorē & nobiliorem animā
alia:aut forte ſimpliciorē.propter hoc qđ dicit in fine.Videtur principium amiſſa ratione magis va-
lere : quēadmodum cęci memorātur magis amiſſis iis quæ ad viſibilia virtuoſius eſſe ꝙ memoratur
ſcilicet cōtigit.Non ergo vult ꝙ natura bene fortunati ſit ex rationis volūtate: ſed ex defectu.& hoc
non naturali ſecūdum gradus naturæ:ſed accidentali,qui poſſit ei contingere:quemadmodū homi-
mini cōtingit cęcitas.Quare cum illud poteſt cōtigere in ſimplicibus aſininis ex corporis diſpoſitio-
ne obūbrante rationem:hoc potius videť mihi ponendū vt ſecūdum hoc rationis vigor nullo modo
ſit cauſa bene fortunati: nec bona fortuna ſit ratio,aut ars,aut hmōi aliquid:ſed diſpoſitio naturalis
obumbrans rationē ſcđm aliquā diſpoſitionē qua anima nata ſit magis obedire impulſui ſuperioris
ita ꝙ illa natura non ſit ex ſe cauſa vel diſpoſitio agens impetum:ſed diſpoſitio paſſiua recipiendi im
petum a principio extra qđ in primo actu volendi de non volente facit volentem . Vnde quærit phi-
loſophus vtrum fortuna ſit cauſa eius quod eſt concupiſcere qđ oportet & quādo oportet:& reſpon
dens dicit.Aut quidē oīm erit qđ reuera ſequiť:qa ſi eſſet prima cauſa eiꝰ qđ eſt cōcupiſcere vt natu
ra illa ex ſe moueret voluntatē ad actum volēdi : tūc intellectum qui nō poteſt eſſe ſibi primū mouēs
etiam moueret fortuna mediante illo actu:in eo.ſ.ꝙ actus ille eſſet obiectum intellectus.Quare cum
omnia quæ fiunt ab homine,vel ab intellectu,vel a voluntate,vel ab vtroq̧ fiūt: omnia ergo quę fie-
rent ab homine fierent a fortuna.Ex quo cōtingit ꝙ ſit aliqđ prīcipium qđ eſt extra qđ eſt principiū
motus in anima illius:ſcilicet qui eſt cōcupiſcere qđ oportet: vt ſic neceſſe habeamꝰ ponere ꝙ primū
mouens volūtatem noſtrā,ſiue in fuga mali in quo per accidens conſiſtit eufortuniū,ſiue in adeptio
ne & proſecutione boni in quo per ſe conſtat eufortunium:ſic ipſe deus qui ſuo motu præuenit oēm
motum alium ex ſe vel ratione ad bonum cognitum in ratione: ita etiam ꝙ ſine iſtius motu primo
moueri non poſſet ad actum volendi a bono cognito.Et ſic primus motus volūtatis non eſt a ſeipſo:
ſed a principio qđ eſt ſupra:qđ ſemp eſt in actu volēs:& hoc eſt qđ dicit.Etenim eiꝰ qđ eſt intelligere
& conſiliari &c. Et eſt melius & difficilius omnium quæ continet tractatus. IN eo quidem qđ dicit X
de motu voluntatis,concordat Anſelmus ſecūdum hoc qđ determinat de caſu diaboli.cap.xii.vt pa
tet inſpicienti.Vnde quia in tali impulſu mouens & impellens non eſt niſi deus,reſpectu cuius nihil
diciť fortuitū:ſed ille reſpectu cuiꝰeffectꝰ cōtingēs diciť fortuitus:nō eſt niſi volēs & ꝑ ſe cōſequēs im
pulſum:cui nō attribuiť actio niſi ſicut prīcipio paſſiuo:& nō actiuo: ſemp aūt prīcipalius debet effe
ctꝰ attribui prīcipio actiuo q̄ paſſiuo,vł efficiēti iſtrumētali,igiť effectꝰ talis potiꝰ debet attribui deo
tāq̄ ꝓuiſꝰ,q̄ hoī tāq̄ fortuitꝰ:licet phi effectꝰoēs ſolēt attribuere cauſis ꝓximis & nō primis.Propt qđ

huiuſmodi effectus fortuitos eſſe dicebãt. Dicebãt etiã ꝙ fortuna bona eſſet natura, nõ autẽ cura ſeu
prouidẽtia diuina: licet illam naturam in fine tractatus reducat ad diuinam prouidẽtiam vt ad cau-
ſam primã: & ſecundum hoc in nullo eſt ſibi contrarius. Vlterius ex hoc ꝙ effectum talem non attri
buit curę diuinę niſi ſicut cauſę vniuerſali, quę ſcd'm ipſum determinatur per particularem, nec agit
ſine ipſa: concedit ꝙ a cura diuina non eſt ꝙ mali quãdoq; ſint bonę fortunę: qđ eſſet ei inconueniens:
ſi vt a cauſa proxima & ſine particulari natura hoc accideret in aliis a cura diuina. Si eñ ſic eſſet: ſim
pliciter diceret ꝙ bona fortuna eſſet cura diuina: non quia reſpectu eius effectus diceretur fortuitus:
ſed quia ipſe eſſet cauſa particularis actus per quẽ incideret fortuitũ: & ipſe impulſus ſicut purũ in-
Y ſtrumentum eſſet ad illum actum. ET eſt cum hoc aduertendum ꝙ licet philoſophus proprie lo-
quatur appellando cauſam talis effectus fortunam: propter tamen occaſionẽ errandi, quia idololatrę
deam quãdam ponebant Fortunã: catholici nõ debent ſic loqui: ſed potius attribuere deo ſimpliciter
effectum huiuſmodi. Vnde ſuper tali locutione reprehendit Auguſti. ſeipſum dicens lib. pri. retract.
cap. primo. Nõ mihi placet totiens appellare fortunã: quis non aliquã deam voluerim hoc nomine in
telligi ſed fortuitũ rerum euentũ. Dixi quidẽ hoc: verũtamen pœnitet me ſic illic nominaſſe fortunã
cum videam homines habere in peſſima conſuetudine: vbi dici debet deus hoc voluit: dicere, hoc vo
luit fortuna. EST autẽ aduertendum: ꝙ non ex hoc dicitur homo bonę fortunę ꝙ habeat in ſe præ-
dictum naturale principium ad ſemp aut frequenter preeligendum qđ ſibi eſt cõmodum & bonum:
neq; etiam cum hoc ſufficit actualis impulſus a deo. Quia cum effectus nõ obſtante huiuſmodi mo-
tu ſemp poſſit impediri: ſi ergo oẽs effectus cõtrario cõtingerẽt, diceret bene fortunat⁹. qđ falſum eſt.
Ex illo eñ ſolo prĩcipio naturali nõ poſſet dici bene fortunat⁹: ſed bene natus. addit eñ eſſe bene fortu
Z natum ſup eſſe bene natum. AD cuius intellectum ſciẽdum: ꝙ in bene fortunato quatuor per ordi-
nem requirũtur. Primũ ſcilicet prædicta naturalis diſpoſitio: a qua dicitur bene natus. Secundũ, diui
na impulſio: quæ vt prædictũ eſt, omnibus æqualiter adeſt quãtum eſt ex parte dei: licet non oẽs eam
æqualiter recipiãt, propter aliam & aliam diſpoſitionẽ, vt dictum eſt. Tertiũ vero eſt huiuſmodi mo-
tus ꝑceptio: quæ poteſt impediri ex occupatione nimia vel ſollicitudine vel aliquo huiuſmodi. Quar
tum eſt operis ad qđ eſt impulſus executio, vt proueniat effectus: ſine cuius frequenti adeptione non
dicitur homo bene fortunatus. Quę quidem operis executio: poſt perceptionẽ ne proſequatur poteſt
impediri a conſilii directione. Vnde ſecũdum ꝙ dicit philoſophus, bene fortunati vocantur qui ſi im
petũ faciant dirigunt ſine ratione exiſtentes: & conſiliari nõ expedit ipſis. habent eñ principiũ tale qđ
eſt melius intellectu & cõſilio. Qui autẽ rationem, hoc nõ habẽt: neq; diuinos inſtinctus. ſine ratione
enim exiſtẽtes adipiſcũtur. Ex quo patet quomodo debeat intelligi quid ſit bona fortuna & re & defi
nitiõe: quę dicit ꝙ eſt ſine ratione natura. Bona eñ fortuna re eſt ipſa natura: nõ ſecũdũ ſe & abſolute
ſed vt homo per ipſam cum diuino impulſu & perceptiõe eius atq; executione frequẽter bonũ illud
ad qđ impellit̃ aſſequit̃: & hoc ſine ſcientia, & cõſilio rationis, & directione. Quod bene inſinuat phi
loſophus exponẽdo ſeipſum: ſtatim eñ poſtq̃ dixit, Eſt igitur bona fortuna ſine ratiõe natura: conti-
nuo ſubiungit. Bene fortunat⁹ eñ eſt ſine ratione habẽs impetũ ad bona: & hoc adipiſcẽs. Nõ eñ adi
piſcitur niſi exequat̃ impetũ: nec exequit̃ niſi ꝑcipiat. vt ly natura ſit in illa definitione loco generis.
ſine ratione autẽ: loco differẽtiæ: vt videlicet ly ſine ratione nõ dicat hic præciſe defectũ rationis quo
ad radicẽ potẽtię: ſed etiã quo ad actum impulſus & ꝑceptiõis & executionis: vt. ſ. in ratiõe deficiat:
& ex ratione ille impulſus non procedat: nec ex ratione eum percipiat: nec quidem exequatur. Debet
enim primo eſſe ſic ſine ratione: ne abũdet induſtria rationis: & per hoc de ſe cõfidat homo vt nihil ve
lit agere ſine conſilio & deliberatione. de talibus eñ bonis, eſt bona fortuna: quorum acquiſitio exce-
dit naturalem induſtriam bene fortunati. Propter ꝙ dicit philoſoph⁹ qđ totaliter bene fortunatũ di-
cimus cui talia bona exiſtũt: quorũ nõ eſt ipſe dñs. Et ideo dixi ſupra ꝙ ſimplicitas talium debet eſſe
aſinina. Vnde & dicit philoſophus ꝙ bene nati: quẽadmodum docti nõ ſcientes quę oportet nõ doci-
biles exiſtẽtes: tales ſũt bñ fortunati. & cõſtat ꝙ ĩdocibilitas ẽ ex aſinina ſimplicitate potius q̃ ex colũ-
bina. Secundo debet eſſe ſic ſine ratione: vt neq; impulſus ille a ratione procedat. Vnde philoſophus
diſtiguit ĩpetus ĩ illos q̃ ſunt a ratiocinatiõe, & ab appetitu ſenſibili, & a natura. & determinat ꝙ illi q̃
ſunt a natura: primi ſunt: & ꝙ bene fortunati illos habent ſine omni ratione pręcedẽte: & hoc aut ra-
tiocinationis: aut ſimplicis intelligentiæ. Vnde dicit. Ratiocinatio incipiens eſt: & quando ratioci-
natio viſa eſt non recta eſſe fortuna, cauta exiſtens ſaluat. Tertio oportet ſic eſſe ſine ratione: ſcilicet
ne ratiocinans percipiat illum impulſum iudicando ipſum rectum & eſſe proſequendum: ſed ſo-
lummodo ipſum percipiat ipſa ratio ſimplicis intelligentiæ: ſine cuius perceptione nec moueretur
voluntas ad proſequendum. Vnde dicit philoſophus ꝙ dirigunt ſine ratione, & conſiliari non expe-

dit.quia ſcilicet ex cōſilio deſiſterent forte ab impetus ꝓſecutione. Vnde & bruta impetus quoſdā naturales a cæleſtibus corporibus efficaciſſime percipiunt & ſecūdum eos mouētur. Sciendum tamen eſt ꝙ etſi conſiliarētur de motus ꝓſecutione:nihilominus tamē fortuna eſſet agens reſpectu effectus fortuiti:licet voluntas eſſet per ſe agens ipſum actum per quē deueniret ad illud fortuitum. Impulſus enim ad fodiendū non dicitur fortuna reſpectu actus talis:ſed reſpectu inuentionis theſauri:quē non eſt ſuſpicatus fodiens inuenire. Quarto oportet ꝙ ſit ſine ratione exequēs:ne ſcilicet ratio dirigat eos exequēdo. Vnde dicit philoſophus:ꝙ in illis in quibus male ratiocinaſſe videtur:dirigunt & bene fortunate egiſſe aimus. Ex quo patet ꝙ multū errat & deſipit quicūqȝ dicit ꝙ definitio bonę fortunę:ꝙ eſt natura ſine ratiōe:eſt materialis.immo eſt vere formalis loquēdo de fortuna vt eſt cauſa vñ mot⁹: licet ꝑ accidēs quoquo modo.loquēdo vero de ea vt eſt effect⁹ fortuit⁹,eſt effectiua,ꝑ genus.ſ.cauſę efficientis tradita.

Ad argu. pricipale.

AD primū ergo i oppoſitū:ſi bona fortuna eſſet homini naturalis cōueniret oibus:Dicēdum ꝙ verum eſt ſi eſſet naturalis ratione eſſentię naturę cōis vt cōis eſt. ſed nō ſic:ſed ſolum a diſpoſitione corporis quæ poteſt eſſe in vno ita ꝙ nō in alio:& ſic tantūmodo eſſe naturalis illi in quo eſt.

Opinio catholica.

SEcundum iam expoſitū modum reſpōdendum eſt vt puto ad queſtionē propoſitam ſecūdum intentionē philoſophi,& tractatus de bona fortuna. Sed qd eſt?nunqd in hoc conſentit cū eo fides catholica? Reuera nō video ꝙ i aliquo ab eo diſſentiat:quo ad hoc ſcilicet,quin quātum eſt de generali prouidētia ſinguli diuinos impulſus recipiunt & percipiunt iuxta hoc ꝙ ex parte volūtatis naturaliter ſunt diſpoſiti ad ſuſcipiendū ipulſus illos diuini inſtinct⁹ ad ea quę ſunt proficua:licet alii magis:alii vero minus:quēadmodū bruta in ſuo appetitu ſunt naturaliter diſpoſita ad ſuſcipiendū inſtinctus & motus ad ſibi proficua a deo mediante corpore cęleſti: licet in executione frequenter poterunt impediri per liberū arbitriū exiſtens in volūtate,ſicut iam dictū eſt. Quæ quidem volūtas in hoc reſpectu dei ſe habens eſt tanꝗ inſtrumentū naturaliter ordinatum ad ſuſcipiendum motus relatos ſecūdum artem principalis agentis:& ſicut organū diuini intellectus,vt dicit in fine tractatus de bona fortuna phs.Et hoc quēadmodum appetitus brutalis eſt inſtrumentū corporis cæleſtis. Vnde ſi homines vterētur libero arbitrio ſecūdū ꝙ naturaliter ſunt diſpoſiti:omnes homines ſequerētur ſuos impulſus ſiue inſtinctus inquātum procedūt ex generali prouiſione dei:ſicut eos naturaliter ſequūtur bruta.Sed propter liberū arbitriū frequenter homines aduerſantur eis. Vnde generalis prouidentia diuina ſic prouidet ſingulis quātū eſt ex diſpoſitione naturarū: & quātum eſt ex parte ꝓuidentiæ generalis vt generalis eſt:vt inſtinctu quodā & primo motu volūtatē cuiuſqȝ moueat in ſingulis agēdis quę ſua actio poteſt attigere,ad illud qd melius eſt illi:licet diuerſimode ſecūdum gradus & ordinem rerum.Iuxta illud qd dicit beatus Dionyſius.v.c.de di.no.Supra reliqua exiſtentia quæ magis ſunt circa optimum,abundantius ipſius participantes ſunt plura & maiora ex eo donationes accipiētes. Et quo ad hoc in nullo vt apparet cōtrariatur dicta determinatio ſecundū mentē philoſophi veritati fidei.Singulis enim,vt tenet fides,prouidet non ſolum in dando eſſe,& cōſeruādo:ſed etiā in neceſſariis ad eſſe & ad bene eſſe prouidēdo. iuxta illud verbū Dionyſii.de di.no. iiii.capi. Omnia diuina iuſtitia ordinat: & vniuſcuiuſqȝ cognata omnibus exiſtentibus donat. ſed hoc iuxta proportiones & gradus rerum.

B

SED in hoc cōſiſtit tota cōtrarietas & diuerſitas & error ſiue defectus philoſophorū:ꝙ vltra huiuſmodi prouiſionē dei & curam generalē quæ reſpondet cōditionibus & naturis rerum,non poſuit philoſophus aliquā vlteriorem prouiſionē circa creaturam rationalem ſecūdum differentias meritorū & propriam electionem:quibus multo aliter a deo creaturis rationalibus ꝓuidetur ſecūdum differentias meritorum & gratiarū ꝗ ſecundum differentias naturarū,etiā ſub eadē ſpecie:immo modo contrario frequēter. Vnde cū duplex ſit ordo rerū vt habitū eſt ſupra,prouidētia diuina magis ſequit̄ ordinationē gratiarū:ꝗ naturarū. Vnde inferioribus in natura frequēter prouidet de maioribus bonis:glorificādo.ſ.hoīes ſup angelos:& angelos bonos inferioris gradus naturalis ꝓponēdo malis,vt tactū eſt ſupra. Etiā in ſpecie humana ordinatos a natura ad maiora euſortunia:de⁹ frequēter quātū ad bona fortunę ordinat ad maiora īfortunia. Fides ei catholica ponit prouiſionē ſpecialē circa caſuales rationes ſecūdū differētias meritorū & proprię electionis Ex qua ꝓcedit ꝙ illis quos ad vitā ęternā eligit:& qbus merita vitę ſuffragant̄:ſępi⁹ affici ſinit tediis pluribus & rerū tēporaliū defectib⁹:vt circa adeptionē rerū fortunę ꝗſi oīno infortunati eſſe videant̄: nō obſtāte hoc ꝙ etiā tales ſint i diſpoſitiōe naturali qles phus ponit eſſe bene natos & bene fortunatos. Aliquib⁹ autē ex illis quos ad pœnas ſeruat æternas tēporaliū bonorū concedit affluentiā:quaſi ſint ſcdm determinationē philoſophi bene fortunati:cū tamē i naturali diſpoſitiōe nō ſint iuxta philoſophi determinationē bene nati vt poſſint eſſe bene fortunati. Et hoc mō motib⁹ occultis volūtates ele:torū ad faciēdū talia incitat qbus priuant̄ oīm tēporaliū affluētia:& ecōtrario mouēdo volūtates

prauorũ impulſu ad agendũ talia incitat, quibus acq̃rũt oẽm affluentiã tẽporaliũ. Qđ omnino eſt
contrarium, vt videtur, prędictę determinationi philoſophi: ſed non eſt omnino contrarium: ſed par-
C tim cõtrarium, partim vero non. AD cuius intellectum ſciendũ eſt: ꝙ circa creaturã intellectualẽ tri-
plex eſt prouidentia diuina: q̃dã generalis: & quędam ſpecialis, quę inter ſe ſunt diuerſę: & q̃dam vni-
uerſalis quę cõtinet ambas. Prouidentia generalis reſpicit naturam abſolutam: & ſecundum iſtã de⁹
diuerſimode prouidet diuerſis ſecũdũ diuerſitatẽ naturarũ in gradu & ſpecie, aliter angelis, aliter ho-
minibus, aliter brutis, aliter vegetabilibus, aliter inanimatis. Et diuerſis ſpeciebus brutorũ & vegeta-
bilium diuerſimode ꝓuidet non ſolũ in bonis naturalibus, & mẽbris, qb⁹ fugiũt nociua, & adipiſcun-
tur ſibi proficua: ſed etiam in bonis exterioribus quę ꝑtinent ad vſum & cõſeruationem naturalium
Eis aũt q̃ ſunt in eadem ſpecie quãtũ eſt ex ſe, & quãtum eſt ex parte prouiſionis dei generalis, ęqual'r
in eiſdem & eodẽ modo prouidet: & mouet impulſu primo ſemper voluntatẽ in omnibus quę reſtant
agẽda ad melius. Et ſi in hoc cõtingit diuerſitas, hoc procedit ex diſpoſitione diuerſa naturali indiui-
duorum ſub ſpecie: ꝓpter qđ vnus magis diſponiť ad recipiendũ diuinos impulſus, & eorũ ꝑceptio-
nem, & executionem, q̃ alter. iuxta determinationẽ ſuperi⁹ habitam. Et in hoc ſiſtit terminatio philo-
ſophi: nec poſuit philoſophus aliquã vlteriorẽ ꝓuidentiam a deo: & ponit q̃cunq; fiunt a diuina pro-
uiſione in deo, natural'r fieri quãtũ eſt ex parte dei & etiã ex parte rerũ: licet in rõnalib⁹ eius executio
per rationem & liberũ arbitrium poſſit impediri, vt habitum eſt. Vnde dicit in ſuo tractatu. Tale ſe-
cundum eſſe: tale oportet & habere. omnẽ enim aliam prouidentiã negauit. Vnde Auicẽ. ix. Metaph.
dicit ſic. Cauſę ſuperiores nõ conceduntur operari ꝓpter nos: nec intendere aliq̃d ꝓpter nos: nec acci-
dit eis electio. Hoc aũt ꝙ multę impreſſiones &c. vt habitũ eſt ſupra. vbi dicit in fine, intelligit ordi-
nationem & bonitatem quę melior eſſe poteſt, & ſecundũ ꝙ intelligit eam, fluit ipſa tali fluxu quo ſu-
perius peruenitur ad ordinem ſecundum poſſibilitatẽ. & hęc eſt intentio de cura. Et ſic ſecundũ phi-
loſophos nulla eſt deo ſpecialis cura de rebus. Vnde qđ dicitur in pricipio tractatus de bona fortuna
Deum glorificamus dñm eſſe talium. ſ. bonorum fortuitorum: vt dignis. i. hominibus ſecundum ꝙ
digni ſunt diſtribuat bona & mala: aut dicit auctor ſecũdũ opinionem aliorum, qđ forte inſinuat cũ
ſubdit Deum prauorum non veriſimile curam habere: aut nullo modo crediderim tractatum illum
D philoſophi fuiſſe. Prouidentia vero ſpecialis reſpicit merita & gratiam, & ſecũdum iſtã prouiſionem
diuerſimode mouet: ſecundum diuerſitatem gratiarum & meritorũ, aliter prouidendo bonis, aliter
malis: & tam his q̃ illis diuerſimode ſecũdum diuerſitatem meritorũ & demeritorũ: ſecundũ ꝙ dicit
Aug. ſup illud pſal. vii. Cantabo dño ſecũdũ iuſtitiã ei⁹. Qui videt merita aĩarũ ſic ordinari a deo, vt
dum ſua cuiq; tribuunť: pulchritudo vniuerſitatis nulla ex parte violeť, in omnibus laudat deum: ſi
diſtinguat inter pręmia iuſtoꝝ, & peccatorum ſupplicia: quẽadmodũ his duobus vniuerſa creatura
quã deus a ſe conditã regit, mirifica, & paucis cognita pulchritudine decorať. Secundũ hanc ergo ꝓ-
uidentiã ſuo impulſu bonis prouidet de bonis fortunę q̃nq; copiã, q̃nq; inediã. Et ſil'r malis ſecũdum
qualitatem meritorum & demeritorũ, non ſecũdũ diſpoſitionẽ naturarũ. Et derogat frequẽter ordo
hmõi prouiſionis ordini ꝓuiſionis pręcedentis: vt illis q̃bus ſecundũ diſpoſitionẽ naturæ ꝓuidendũ
eſſet ſecũdũ generalẽ ꝓuiſionẽ & diſpoſitionẽ naturalẽ ſemꝑ aut vt in plurib⁹ bona, quaſi ſecũdũ bo-
nã fortunã ſecundũ ſupra determinata: ſcđm iſtam ꝓuiſionẽ ſpecialẽ ꝓuideanť eis econuerſo ſemper
aut vt in pluribus mala. Ecõtrario quę ſecundum generalem prouiſionẽ & naturalẽ diſpoſitionem eſ-
ſent ꝓuidenda ſemper aut frequenter aduerſa ſecundũ malã fortunã: ſecundũ ſpecialẽ ꝓuiſionẽ ꝓui-
denť eis econtrario: ſemper aut vt in pluribus bona: vt ſcđm hoc videam⁹ aliquos ſemꝑ, aut vt in plu-
ribus ꝓſperare in bonis fortunę: alios aũt econtrario. Q; non põt eſſe ſine cauſa, reuera veriſſimũ eſt.
Non eſt. n. tanq̃ a cauſa materiali receptiua, & quaſi diſpoſitoria, niſi ab eis q̃ in nobis ſũt a natura, vel
a merito & gratia, vel gratię defectu aut demerito, & a deo tanq̃ a cauſa efficiẽte ĩpulſiua prima: a na-
tura aũt & diuino impulſu ſcđm generalẽ ꝓuidẽtiã, q̃ procedit quãtum eſt de ſe æqualiter ſuper oẽs
modo naturalis diſpoſitionis & nõ electionis. iuxta determinationem phi. Cuius determinatio veriſ-
ſima eẽt, ſi nulla eẽt alia ꝓuiſio ſecũdũ ꝙ ponit: tũc eñ nõ niſi ſcđm dictũ modũ eẽt eufortuniũ vel in-
fortuniũ hoĩb⁹. ſ. ſcđm diuerſos gradus iuxta diuerſã diſpoſitionẽ naturę. Sed iſta ſuppoſitio falſa ẽ &
hęretica. ꝓpter qđ falſificať neceſſario determinatio phi. Immo gñalẽ ꝓuiſionẽ q̃ debet eſſe ſcđm diſ-
poſitionẽ naturarũ, mutat in ſuo effectu ꝓuiſio ſpecialis quę procedit ſcđm diſpoſitionẽ meritorum.
Diſpenſanť. n. a deo bona & mala ſiue fortunę, ſiue quęcunq; alia hoĩbus a deo plus ſcđm hanc diſpen-
ſationẽ ſpecialẽ q̃ eſt mõ electionis, & volũtate liberi arbitrii: q̃ ſcđm illã generalẽ quæ eſt quaſi mõ na-
turę, & abſq; electione. maxime ſecundũ poſitionẽ philoſophorũ: qui illã ꝓuiſionem poſuerunt ꝓcede-
re a deo naturali neceſſitate concomitante volũtate: ſicut & ponebãt ab eo ꝓcedere productionẽ creaꝫ

turarũ:vt habitũ eſt ſupra.Cũ tñ ſecũdũ fidẽ catholicã nõ ꝓcedat illa prima ꝓulſio niſi volũtate & li
bera electiõe ſcdm libertatẽ arbitrii:ſicut & ſcda:licet mõ naturæ ꝓcedit illa pria,& iſta ſcda mõ ele-
ctiõis:inquãtũ illa pria vniformiter oibꝰ pñtaẽ ſcdm naturã ſpeciei:nõ ſic aũt iſta ſcda : ſed diffor-
miter ſecũdũ diuerſitatẽ meritorũ.Et ſecundũ hoc inſufficiens & vanũ eſt & erroneũ, qcquid philo-
ſophus determinat de bona fortuna.Non quin ſecundum curſum naturæ & generalẽ prouidẽtiã ita
oporteret poni vt ipſe determinat ſi non eſſet prouidentia ſpecialis:ſed quia nihil tangit de dicta pro-
uidentia ſpeciali:ideo inſufficiens eſt qđ dicit. Vanũ aũt eſt & erroneum,quia quaſi negando illam ꝓ
uidentiam ponit bonam fortunam & diſpenſationem omnium a deo circa creaturas fieri neceſſitate
naturę,& ex pte dei,& ex pte rerũ:ita ꝙ nõ poſſet aliter fieri vt ſemꝑ vel frequẽter:niſi ipedimẽtũ ali-
quod adhibet hominis liberũ arbitriũ ꝓpria electione & cõſiliatione, quã tñ conſiliationem denegat
bñ fortunatis:quia quo ad actum conſiliandi vult eos eſſe ſine ratione:quemadmodum cęcus eſt ſine
vi viſiua.Et ſic quaſi omnino naturali neceſſitate quantum eſt ex parte dei:& quantum eſt ex parte
hominis:ponit aliquos eſſe bene fortunatos:ita ꝙ non poſſet euſortunium impediri in eis niſi ab ali-
quo extrinſecus contingente.Et ſecundum hoc determinatio philoſophi in hoc tractatu,ſi tamen po
nat deũ nihil influere ſua generali ꝓuidentia niſi mediãte corpore cęleſti,reduci habet ad fatalẽ diſpo
ſitionem.Et hoc dupliciter.Primo inquantũ.ſ.corporalis diſpoſitio ſcdm quã habilitaẽ anima ad reci
piendũ diuinos impulſus modo ṗdicto cauſaẽ ab aſtris tanq̃ imprimentibus eam. Secũdo inquãtum
diuinus impulſus non deſcẽdit ſuper animas noſtras niſi per aſtra,& mediantibꝰ corporibus cęleſtibꝰ
tanq̃ de ꝓxio ĩpellentibus.Et ſic aſtris euſortuniũ vel ĩfortuniũ debet aſcribi:& ꝑ hoc fato,inquãtũ ꝓ
cedit ab aſtris:& fortunę inquantũ procedit a naturali diſpoſitione,qđ falſum eſt.Licet enim dicta diſ
poſitio corporalis materialis & receptiua,per quã habilitaẽ aĩa ad recipiẽdũ diuinos impulſus, ſit ab
aſtris,& corporibus cęleſtibus:ꝙ tñ impulſus tam varii,& ad tam varios effectus & indefinitos & in
contingentes,& inconnexos naturalibus effectibus ſtellarum & corporũ cæleſtiũ fiant effectiue me-
diantibus corporibus cęleſtibꝰ vel aſtris vlr,hoc oĩno eſt impoſſibile:qm̃ vt iam dictũ eſt ſupra, qđ
fortuitũ eſt ſecũdum bonam fortunam : licet ſit fortuitũ reſpectu propoſiti bene fortunati:quia im-
prouiſum eſt ab ipſo,& abſq; ratione eius & propoſito:non tñ poteſt eſſe improuiſum,& abſq; intẽto
impellentis.aliter eñ reſpectu eius ſimiliter eſſet fortuitum.& ſic quantũ eſt ex ſe eſſet cauſa illius ꝑ
accidẽs, quã oporteret reduci ad cauſam per ſe:aut eſſet abire in infinitum: nec eſſet poſſibile ſtare in
cauſa a qua eſſet intẽtũ nõ prouiſum. cuiuſmodi eſt cauſa pure naturalis:qa ois talis cã ad cauſã ꝓui
dẽtẽ,& agẽtẽ ꝑ cognitionẽ reduciẽ.Cuiuſmodi nõ eſt niſi deꝰ primꝰ motor oĩm ſecũdũ determinatio
nẽ phĩ.viii.phy.Caſus aũt fortuiti potẽtes cõtingere ꝑ intẽtionẽ hmõi agẽtis infinitatẽ quãdã habẽt
ad connexionẽ ad alios effectus intẽtos ab aliis agẽtibꝰ cũ quibus contingunt:vt inuenire theſaurum
con foſſione foueę,ꝓpter qđ dici poſſunt ṗter intẽtionẽ cuiuſlibet alteriꝰ agẽtis : & eſſe fortuiti reſpe-
ctu illius:& ita fieri pręter oẽm impulſum ab illo,ſiue a cauſa per ſe mediata,ſiue ĩmediata,qa a cauſa
per ſe inquantũ eſt per ſe:nullus effectus fit niſi ꝑ intentionem vel a natura vel a propoſito. Q; ita ſit E
ex parte corporũ cęleſtiũ & aſtrorũ:patet ex hoc:qa agũt per modũ naturę in hęc inferiora. Cuius nõ
eſt per ſe intendere niſi ad vnum & nullo modo ad plura niſi ꝑ quandã naturalẽ & per ſe connexionẽ
ſe habeãt adinuicẽ:per quã fiũt quodãmodo vnũ.Effectus igiẽ qui nullo modo per ſe:ſed ſolũ per ac-
cidẽs cõnexi ſunt cum naturali effectu cæli : & ita nullo mõ vnꝰ cũ illo:nullo modo poſſunt eſſe eius
effectus per ſe,& ꝑ ſe intenti ab illo. Tales aũt ſunt plures effectus bonæ fortunæ : ſicut effectus q eſt
inuentio theſauri, nullo modo per ſe connexus eſt cum effectu illo qui eſt foſſio foueę.Corpus ergo cę
leſte nullo modo poteſt eſſe cauſa per ſe intẽdens inuentionem theſauri:et ideo neq; agere impulſũ ad
ipſam : etſi forte in corpore cęleſti ſit aliqua cauſa per ſe foſſionis intẽdẽs ipſam:& inſtigans & impel-
lens naturalr̃ fodientẽ ad fodiendũ:& ſicut non eſt per ſe cõnexa foſſio iſti effectui cæleſtis corporis ſic
nec alicui alteri:& ſicut ipſa nõ eſt ꝑ ſe cõnexa alicui effectui naturali cęleſtis corpis: ſic nec plures aliĩ
effectꝰ fortuiti qui circa effectus eius naturales poterunt contingere.Nullũ tamen incõueniẽs eſt ꝙ
aliq effectꝰ fortuiti hoĩs ꝑ ſe ſint cõnexi naturali effectui corpis cęleſtis:& ſic ꝑ ſe intẽti ab illo ipo ad
illũ ĩpellẽte hoĩem & deo mediãte cęlo,quẽadmodũ in hoĩe ęgrotãte põt ĩpellere appetitũ ad comeden
dũ aliquẽ cibũ ꝑ quẽ ꝑ ſe ſanitatẽ recipit:quã nõ ĩtẽdebat aegrere in comedẽdo. Vñ ad effectũ talis bo-
næ fortunæ ſufficit generalis prouidentia diuina,& eius impulſus mediante corpore cęleſti.& hoc nõ
ſit niſi in effectibus corporalibꝰ qui fiunt in hoĩe,& non ſubſunt arbitrio eius:quia impellit ad eos ex
citando,& etiã ad effectus proſecutionem adiuuãdo ṗter oẽm hoĩs intẽtionem.In effectibus etiã cor- F
poralibꝰ q fiunt in hoĩe & ſubſunt quoquo mõ libero eiꝰ arbitrio, dicũt aliq ꝙ ĩpellit qñq; vtroq; mõ.
& hoc vel ĩpulſione mãſiua : vt videlicet aliqs hõ habeat ex aliq̃ ĩpreſſione corpis cæleſtis quãdã vim

& efficaciam etiã preter illas,q̃ ad qualitates actiuas & paſſiuas elemẽtorum conſequũt:quã alius nõ habet:vt in ſanando medicus vnus habet vim quã nõ habet alius: & ſimiliter agricola in plantando, & miles in hoſtes impugnãdo:& hoc queadmodũ magnes vim habet ad attrahendũ ferrũ:qđ nõ habet alius lapis.de quo non eſt dubiũ quin talẽ vim ĩpellẽdi habet corpus cæleſte ſuper totã ſpeciẽ. Sed vtrũ ſup vnũ particulare:ita ꝙ nõ ſup alterũ:magnũ dubiũ eſt de hoc.Min⁹ aũt dubiũ eſt an ad tẽpus impulſione tranſeunte ſup indiuidua illius tẽporis & magis ſuper vnũ q̃ alterum:ſecundũ ꝙ ad receptionẽ illius magis & minus ſunt diſpoſita.
G Certũ tñ eſt ꝙ ſi ex ĩpulſu cęleſti,vel a deo mediãte corpore cęleſti,ſit aliquis bñ fortunatus in effectibus exterioribus,de quibus eſt bona fortuna:q̃ nõ ſubſunt libero arbitrio:ꝙ hoc oportet ponere iſto modo:vt videlicet aliqs habeat in corpore ſuo aliquã impreſſionẽ a corpore cęleſti:qua totalis aĩa p generalẽ ĩpulſũ quẽ recipit a deo in ſuo corpore mediante corpore cæleſti poſſit excitari ad proſequendũ ſemp aut frequenter effectus ſecundum bonam fortunam & ꝙ hoc pertinet ad dignitatem & gradum naturæ intellect⁹ humani:ꝙ ſic ſufficiẽter p generalẽ impulſum cęli:& diſpoſitionem ſui corporis excitet̃ ad proſequendum ſemper vel frequẽter effectus bonę fortunę,queadmodum ptinet ad naturã bruti animalis ꝙ ſufficiẽter p generalem impulſum cæli & diſpoſitionem ſui corporis appetitus eius excitetur ad cõſequẽdũ ſemp vel frequenter effectũ aliquem ſibi naturalẽ,queadmodũ ericius antrũ foueę verſus Boreã claudit:cum inſtat tempus quo flare ſolet & debet. Q̃ ẽ.n.aliqs habeat in corpore ſuo impulſionẽ a corpore cęleſti qua poſſit recipere ĩpulſum ſpecialẽ a deo immediate:licet non mediante corpore cæleſti ad pſequendum effectus bonę fortunæ:non negamus ſecundum prædeterminata. Et non reſtat de dubio:niſi an p generalẽ impulſum factum a deo mediãte corpore cęleſti ſufficiẽter anima habẽs dictam diſpoſitionẽ in ſuo corpore excitet̃ ad proſequendum abſq; propoſito liberi arbitrii talia ex quibus contingunt ſemp vel frequenter effectus bonę fortunę. Sed cum anima talia proſequat̃ vt natura,non vt rationalis voluntas:vt natura aũt nihil proſequit̃ aliqd determinatũ niſi & determinatũ ſit ad aliud vel ex ſe:vt graue ad deſceſum deorſum:vel ex eo cui eſt coniunctum:vt anima ex ſuo corpore, quemadmodum determinatur appetitus ericii ad claudẽdũ antrũ:aut ex ipſo impulſu, quemadmodum determinat̃ qui a deo immediate impellit̃:iſto tertio mõ ponũt ſcđm dictam poſitionẽ nõ fieri iſtã determinationẽ. Fiet ergo aut primo mõ aut ſecundo. Nõ primo modo:quia determinatũ ſic nõ põt ad aliud niſi per violẽtiã inclinari. Nõ reſtat igit̃ niſi ſcđs modus.ſ.ꝙ aĩa habeat ex diſpoſitione corporis vt ille generalis impulſus modo determinet̃ ad vnum modo ad aliud:quę omnia ſunt incõnexa. Q̃ đ non poteſt eſſe:quia illa diſpoſitio eſt pure naturalis & materialis:& ſic intrĩ determinata ad vnũ in hoĩe: ſicut & diſpoſitio quę eſt in bruto. Quare cũ ex illo qđ eſt omnino determinatũ ad vnũ,id qđ eſt ex ſe indeterminatũ nõ põt determinari ad aliud:anima igit̃ ex tali diſpoſitione corporis non põt ad aliud determinari q̃ ad vnũ ad qđ ordinat̃ illa diſpoſitio corporalis. Quare vlteri⁹ cũ bona fortuna nõ poteſt cõtingere alicui vl'r niſi determinet̃ diuerſimode ad diuerſa: nullo ergo modo mediante impreſſione a corpore cæleſti poteſt anima determinari ad varios effectus bonę fortunæ vt vl'r ſit quis bene fortunatus.
H DE effectib⁹ autem ſpiritualibus ad quos ordinat̃ liberũ arbitriũ,certũ eſt ꝙ põt eſſe a cęleſti corpore naturalis diſpoſitio in homine ad recipiẽdũ impulſus ad electionẽ operis ſpũalis vt virtutis. Et poſſunt impulſus excitãtes volũtatẽ ad hoc fieri a corpore cæleſti,& a deo mediante illo:ſed non ad executionem:qa ad executionem talium nullo modo ſe extendit virtus corporum cęleſtium aut etiam angelorum:qui ſimiliter ſolo impulſu quodam allectionis aut alicuius hmõi, poſſunt excitare: ſed ſolius dei: cui ſoli ſubeſt hominis liberũ arbitriũ. Q̃ ſimiliter effectus fortuiti ſecũdũ bonã fortunã poſſunt fieri præter intentionẽ agẽtis ex ꝓpoſito & intellectu:& eſſe fortuiti reſpectu illius:& ita fieri per ſe abſq; omni impulſu ab illo:patet,qa agens p itellectũ & volũtatẽ & ex ꝓpoſito cõtingẽter quędã ſuo effectui, p ſe poteſt cõiũgere: qđ non põt naturale agẽs vt iam dictũ eſt de cęlo. agẽtis eñ p intellectum eſt inordinata ordinare,& indiuiſa diuidere & inconiuncta coniungere:vt hęc vis actiua ſpiritualis per intellectũ & volũtatẽ ſit altior virtute corporali,& virtute naturali:vt nõ ad qualia ſe extendit per intellectum & voluntatẽ:alia ſe extendãt p naturã. Q̃ đ patet in infima natura intelligibili.ſ.in hoĩe. hõ eñ ſciens locum theſauri abſconditi in agro poſſet alium hominẽ inſtigare ad ibi fodiẽdũ foueã:intẽdẽdo vt ille ibi inueniret theſaurũ,reſpectu cuius inuẽtio theſauri eſt p accidẽs:non aũt reſpectu inſtigantis & cõiungentis effectum q ſequit̃ illum per accidẽs,illi quẽ agit per ſe,& ex ꝓpoſito ad inſtinctum alterius. Licet aũt agens per intellectum & volũtatem ſic põt coniungere quędam inconnexa: & quoſdam effectus per accidens reſpectu alteri⁹ effectiui p ſe eiuſdem:qui tñ ambo ſunt intenti ab ipſo coniungente:vt patet in exemplo iam poſito:quia tamẽ vni effectui p ſe intento ab aliquo infiniti alii poſſunt eẽ coniuncti accidentaliter & inconnexi eidem,qui p ſe poſſunt connecti per agens per ſe pręuidẽs & in-

tendens vtrūq;:cū oīne agēs p accidēs reducibile eſt ad tale p ſe agēs ſicut dictū eſt.Infinita aūt accidē
taliter connexa ꝓuidere ſiue circa vnum effectū p ſe intentum ab aliquo:ſiue circa plures:& per ſe illa
cōnectere non poteſt niſi agens prouidentię infinitæ: cuiuſmodi non eſt niſi ſolus deus,cuius virtus
eſt vl'is,& p ſe reſpectu omnium effectuū generaliter: omni alia virtute reſpectu ipſius exiſtēte parti
culari:nō aūt reſpectu oīm effectuū vl'r:ſed ſolū particulariter reſpectu aliquorū effectuum particu-
lariū.Quare cū effectibus qui per ſe ſunt intēti ab aliquo bene fortunato p intellectum & propoſitum
infiniti alii poſſunt accidētaliter eſſe cōnexi cuilibet illoꝝ:& reſpectu oīm aliorū infinitorum dicit̃ ali
quis bene fortunatus: eo ꝙ in oībus q̄ agit in effectibus ſic contingentibus proſperat̃ pręter propoſi
tum & rationē:& hoc aut ſemp aut in pluribus vt dictū eſt:quos neceſſe eſt eſſe infinitos:vt nō cadūt
ſub ſcientia humana.ſcd̄m pħm ſecundo Phyſi.&.vi.Metaphy. et ꝓpter idē nec ſub ſcientia angeloꝝ.
Effectꝰ ergo oēs fortuitos ſecūdū bonā fortunā alicui plures cōtingere ſolius dei eſt ꝓuidere,& eos in
tendere & ad ipſos exequendos īpellere:et hoc per ſe & īmediate:quia nec mediāte cælo illud poſſibile
eſt fieri:nec etiā mediāte aliqua creatura intellectuali.Nō mediāte cælo:quia actio eius non eſt niſi ad
aliq̄d vnū determinatū:& ideo non pōt coniūgere:& per conſequens nec intēdere plures effectus tm̄
mō accidētal'r cōnexos.Nec mediāte cratura intellectuali:q̄a licet pōt plures tales cōnectere,& eos in
tēdere p ſe,& plures angelus q̄ homo,quāto ſupior ē in gradu naturę:non tn̄ pōt ꝓuidere infinitos ta
les:vt connectat & intendat eos.EX quo plane patet falſum eſſe oīa fortuita ſecundū bonā fortunam I
fieri a deo per aſtra & cælum & ſcd̄m fatalē diſpoſitionē.Dico ſicut per impellēs in actū.bene em̄ verū
eſt ꝙ fiunt p cęlū ſicut p imprimēs diſpoſitionē illā qua anima habilitat̃ ad illū impulſum.Sed hoc nō
ponit ipſos fieri p fatalē diſpoſitionē:q̄a fatū nō pertinet niſi ad genus cauſæ vn̄ eſt principium motꝰ.
Sed illud ſequeret̃ neceſſario:vt dictū eſt:ſi pħs in hoc tractatu ponat deum nihil influere ſua gene-
rali ꝓuidentia ſuper animas noſtras niſi mediāte cælo.Aut ergo falſum eſt q̄d ſupponit.ſ. aliquos bn̄
fortunatos eſſe vniuerſaliter:q̄a hoc non pōt eis contingere mediante influentia cæli:vt.ſ.aliquis reci
piat impulſum a cælo:vt ſemp aut frequenter eligat agere q̄bus conſequat̃ tanq̄ accn̄taliter coniūctū
q̄d ſibi meliꝰ eſt:ſed ſolū vt recipiat a cęlo īpulſus ad aliquos effectꝰ determinatos.& q̄d magis eſt,nec
virtute naturali angelica poſſet vl'r tales impulſus recipere.Bene tamē verum eſt ꝙ p dictam impreſ
ſionē a cælo:poteſt eſſe iuxta determinationē pħi vl'r bene natus ad recipiendū alterius impulſus.ſ.
dei immediate:vt ſit vniuerſaliter bene fortunatus.Aut q̄n naturā ſine rōne quā appellat bonā fortu
nā,reducit ad principiū diuinū in nobis,q̄d eſt ſupra nos,vt eſt deus,non intendit ꝙ īpulſus quibꝰ cō
ſequit̃ q̄s effectus vt ſit vl'r bene fortunatꝰ,fiāt in nobis ab illo principio mediante cælo:ſed immedia-
te.VT ſecundū hoc ḡnalem prouidentiam dei circa homines duplicē diſtinguamꝰ: vnā mediāte cor K
pore cęleſti:q̄ ſit principaliter ſuper corpora noſtra,& p corpora ſup animas noſtras: & aliam imme-
diate:quę ſit primo ſup aīas,& p aīas ſup corpora.ſecundū em̄ iſtam ſolummodo procedunt effectus
bonę fortunæ circa illū qui eſt vl'r bn̄ fortunatꝰ ſcd̄m ꝓdeterminatū modū:qui magis cōcordat fidei.
EX quo plane apparet ꝙ cum Ariſtoteles plane ſentiat in.viii.Phyſi.ꝙ primum mouens deus.ſ.non L
imprimit aut agit circa hęc inferiora niſi mediante cælo:ſcd̄m ꝙ Cōmē.ſuus om̄ino exponit eum di-
cens ibidē:Volūtas antiqua nihil agit nouum niſi mediāte alio aliquo antiquo.appellando voluntatē
antiquā voluntatē dei:aliud antiquū corpus cæli:& auctor hmōi tractatus ſupponit ꝙ homo poſſit
eſſe vl'r bn̄ fortunatꝰ:& oſtēſū eſt ꝙ hoc nō poſſet fieri mediāte cęlo:plane iquā apparet ꝙ Ariſt. ſn̄iam
huiꝰ tractatꝰ ponere nō potuit ſcd̄m principia ſua,quę vt dictum eſt tractat in.viii.Phyſi.Verūtamē
cū talia qualia tractatꝰ iſte ponit fieri ſcd̄m bonā fortunā,cōtigāt ſemp aut frequenter: neceſſe habet
ponere aliquā cauſam talia determinate intēdētē.ſcd̄m ꝙ ipſe determinat in.vi.Metaphy.& in ſecun
do Phyſ.& in pluribus aliis locis.Et ſcd̄m hoc ex hmōi principiis neceſſe habet ponere ſn̄iam huiꝰ tra M
ctatus.Quod etiam apparet ex quibuſdam dictis ſuis in Reth.dicit enim ſecundo Reth.ſic Elatiores
q̄dē & magis imp̄meditatiui ꝓpter bonā fortunā ſunt:vnū aūt aſſequit̃ optimus mos bonæ fortunæ
quare amatores dei ſunt,& habēt i ſe aliq̄d diuinū aliqualiter credētes ꝓpter facta bona a fortuna.Itē
libro primo eiuſdē.Cauſa aūt eſt fortuna quorūdā q̄dē quorū & artes:multorū aūt quę extra artē pu
ta quorūcūq; natura.cōtigit aūt & ꝓter naturā eſſe.Sanitatis quidē em̄ ars cauſa:pulchritudinis aūt
natura.Totaliter aūt talia bonorū ſunt a fortuna in quibus inuidia. Eſt aūt & eorū quę extra rationē
bonorū cauſa fortuna:vtputa ſi alii fratres turpes:vnus aūt pulcher.Et ſi alii neſcierint theſaurū:hic
aūt inuenit:aut ſi ꝓpinquū tetigit ſagitta:hi aūt nō:aut ſi nō inuenit ſolus ſemp pertranſiens: alii au
tē ſolū veniētes interēpti ſunt:talia eufortunia vident̃.Eſt ergo pħs ꝓplexus inter duo.aut em̄ neceſſe
habet negare bonā fortunā cōtra dicta ſua in ſecūdo phyſi.& in.vi.Metaphy.vt dictū eſt ſupra:& ſuſ
tinere principia ſua prędicta in.viii. phyſi. aut neceſſe habet cū dictis ſuis principiis in ſecundo phy.

& in pluribus aliis locis cōcedere bonā fortunā,& negare pricipia dicta .l.viii.phyſi.Quare cū mul to euidētius ſit ad ſenſum bonā fortunā eē ſcd̄m ſententiā hui⁹ tractatus:& ſcd̄m illa q̄ ſuperi⁹ ſūt declarata:q̄ ſint illa principia.viii.Phyſi.q̄bus ponit̄ deum nihil poſſe agere in hęc inferiora niſi me diante cælo:poti⁹ habemus ponere bonā fortunam eſſe mō ſupradicto:& negare illa principia.viii.
N Phyſi.inquantū ponūt deū nihil agere in inferiora niſi mediante cælo, q̄ negare bonā fortunā. Sic ergo ponim⁹ facta bonę fortunę fieri a deo tanq̄ a principio p̄ximo & immediate impellēte bn̄ for tunatos.qd̄ ſupi⁹ p̄tractauim⁹.Sic ergo reuertēdo ad p̄poſitum dicim⁹ q̄ eufortuniū quo aliq̄s vl̄r bene fortunat⁹ eſt,non debet quo ad ipulſus aſcribi aſtris,aut cęlo,aut fato,niſi p̄ accidēs:quia cæ lū non intēdit niſi vnū determinatū,& nō intendit illud qd̄ accidētaliter ei annexū eſt.qd̄ ſi cōtin gat,hoc eſt p̄ter intētionē:& ita reſpectu cæli illud omnino p̄ accidēs cōtingit ſcd̄m iſtā fortunam q̄ dicit̄ cōtigētia:ſicut ſcd̄m aliam q̄ dicit̄ diſcōtingētia:ita q̄ inter ſe non differūt niſi ſecundum plus & min⁹:q̄.ſ.iſta ſępi⁹ & illa rari⁹. Ita q̄ ſi iſtd̄ qd̄ cōtingit ſępi⁹ reducat̄ in cauſam p̄ ſe intēdē tē & impellētē:p̄pter hoc non eſt niſi in deū immediate agētē ſiue ipellētē:& hoc tam ex eius p̄ui dētia gn̄ali mediata:ſcd̄m diſpoſitionē ipreſſam a cęlo,q̄ ei⁹ p̄uidētia ſpeciali & imediata ſcd̄m diſ
O poſitionē meritorū vel demeritorum. Aſcribi debet multo verius deo ſcd̄m diſpoſitionem in nobis meritorū vel demeritorū:& hoc nō tm̄ ſuiipſius:ſed etiā parentū:ſcd̄m q̄ q̄nq̄ p̄uidet̄ a deo filiis in proſperis,& aduerſis ſcd̄m merita parentū.Et ſcd̄m hoc aſpiciēdo ad hāc p̄uiſionē ſpecialē, ve riſſimum eſt dictū Aug.q̄ cū vnoquoq̄ noſtrū agit̄ ſcd̄m q̄ oportet.& hoc ideo: q̄ ſcd̄m librā ęq tatis iuſtitię diuinę cōtigūt hoīb⁹ oīa,p̄ſpera.ſ.& aduerſa:vt ſiq̄s poſſet videre regulas iuſtitiæ q̄b⁹ vniuerſa diſpenſat deus:videret q̄ nihil eorū q̄ contingunt: aliter contingere debuit:et hoc om̄ia q̄ fiunt referendo ad deū vt iuſte efficientē,vel iuſte fieri p̄mittentē,& ad nos vt talia in nobis fie ri cōgruit:nō aūt vt ad talia vel talia recipiēda naturalr̄ diſpoſitos:licet q̄ncūq̄ diſpoſitio naturæ cōcordet cū diſpoſitione meritorū & gratię,fortius & efficacius currit diuina diſpenſatio,vtraq̄ p̄ uiſione & generali & ſpeciali in vnum effectū cōcurrentibus.Verius eſt ergo dicere,licet nomē nō cōgruat,q̄ bona fortuna eſt cura q̄dā dei cū merito aut demerito:q̄ q̄ ſit natura ſine rōne.Deum eīn digniſſimū dn̄m eſſe taliū vt dignis diſtribuat et bona & mala. Nec tn̄ ex hoc prauū iudicem ipſum faciemus vel nō iuſtū:cū malis q̄ſi p̄ bonā fortunā dat bona,& bonis mala,q̄ſi ſcd̄m infortu nium.Q3 eīn iſta dat prauis aut denegat bonis:hoc facit iuſto iudicio.Et hoc ex p̄te maloꝝ:aut vt ipſos talibus bonis remuneret̄ quaſi ſeruos,quos nō ſeruat ad ęternā hęreditatē quaſi liberos:aut ne oſtendat ea propter ſe appetenda:ſi ſolis bonis ea concederet:aut quacūq̄ alia de cauſa.ſecundū q̄ plures ſup̄ hoc ſancti aſſignant.Ex parte vero bonorū,aut vt p̄ defectū bonorū tēporaliū prouo cet ad amorē ſp̄ualiū,aut p̄pter aliquā aliā cauſam:ſcd̄m q̄ ſancti ſup̄ hoc diuerſas aſſignāt rōnes. Hoc inquā verius eſt dicere,q̄ dicere ſcd̄m q̄ dicit p̄hs:q̄ natura quales quoſdā facit,& confeſtim a natiuitate differunt:quēadmodū hi q̄dē glauci:hi aūt nigrorum oculorū:eo q̄ tales ſcd̄m natu rā tale oportet habere.ſic & bn̄ fortunati & infortunati.Ex quo plane patet q̄ erroneum eſt qd̄ tra ctat ille tractatus intitulatus de bona fortuna,excludendo p̄ illam prouiſionē generalē,iſtam ſpeci alē:nec eſt cauſa q̄rēda ex p̄te noſtra eufortunii vel diſfortunii:niſi meritū vel demeritū noſtrū. di co p̄xia & cōpleta.nec eſt natura niſi cā diſpoſitiua remota & icōpleta.Nec eſt alia cā q̄rēda ex p̄te dei pricipalis,& p̄xia q̄ ſcd̄m electionē,& liberū arbitriū ei⁹ ſpecialis p̄uidētia.Nec eſt ei⁹ p̄uidētia gn̄alis ei⁹ cā:niſi ſicut prima & remota:ita q̄ ſpecialis p̄uidētia frequēter in effectu cōtrariat̄ gn̄a
P li,p̄cedēdo illā p̄cedere ſcd̄m diſpoſitionē naturę in nobis:ſcd̄m ſn̄iam p̄hi.Et ſcd̄m iſtā ſpecialē p̄ui dētiā nō ſemp̄ ex meritis diſpēſat̄ bonis eufortuniū,& ex demeritis malis diſfortuniū:ſed ex vtroq̄ ambob⁹ q̄nq̄ eufortuniū,q̄nq̄ diſfortuniū: ſcd̄m q̄ quoſdā bn̄ meritos cōtigit in oīb⁹ bn̄ proſpe rari,& quoſdā alios in oīb⁹ pati mala.& hoc ſecundū q̄ expedit q̄buſdā ad bona ſp̄ualia i q̄b⁹ ſemp̄ p̄ſpant̄ p̄moueri:ita etiā q̄ aduerſa q̄ ſcd̄m ſe mala ſunt,ipſis ſunt bona,& magis bona q̄ p̄ſpa. Et ſcd̄m hoc eis tanq̄ bn̄ fortunatis ſemp̄ cōtigūt meliora:iuxta illud qd̄ dicit Ap̄ls Ro.viii.Scim⁹ q̄a diligētib⁹ deū oīa coopant̄ in bonū.gloſ.Proſpera vel aduerſa p̄cedūt in verū bonū. Tales.n.de⁹ cō ſolat̄ p̄ſpis:& exercet aduerſis.Et vſq̄adeo De⁹ talib⁹ oīa coopat̄ in bonū : vt ſiq̄ horū deuiāt & ex orbitāt:etiam hoc ipm̄ faciat p̄ficere in bonum:quia humiliores redeunt atq̄ cautiores. Vn̄ quia hoc deus facit eis nulla naturali diſpoſitione hoc req̄rēte:nec etiā meritis de cōdigno: licet aliquo mō de digno aut congruo:ſed principaliter hoc efficiēte diuina ſpeciali p̄uiſione.Vnde dicit gloſ. Nō aliunde q̄ a p̄deſtinatione eſt q̄ omnia cooperantur in bonum non ex meritis eorū. p̄pter qd̄ etſi in hoc aliquo modo deo cooperantur:quaſi tn̄ a deo vecti operant̄:dicente Apoſtolo ibidem.Quicū q̄ ſpiritu dei aguntur hi filii dei ſunt.Gloſ.Spiritu dei non ſuo aguntur,dicit:nō regunt̄,vt magnū

gratiæ effectum oſtendat.plus eſt enim agi q̄ regi.agi enim dicimus aliquē quaſi vix aliqd agentem:
regi aliquem dicimus:quaſi iam agentem. Qui enim agitur , agere aliquid vix intelligitur : qui au-
tem regitur,aliquid agit:& ideo regitur vt recte agat. Aguntur ergo non vt nihil agant:ſed quia im
petu gratię aguntur:vix tamen vt aliquid agant: & tamē bene agunt ſi a bono aguntᷣ. Et ſimiliter eſt
de male meritis:ꝙ quibuſdam eorum,quaſi eufortunatis ſemp contingunt ꝓſpera:quibuſdā vero ad
uerſa ſecundum diuerſitatem demeritorum.Ambo tn̄ ſi p̄uiſi ſunt ad ęternam pœnam,eis conuertū
tur in malum:quia diſſoluuntur in proſperis per elationem:& franguntᷣ in aduerſis per impatiētiam
& ſcdm hoc eiſdem tanq̄ infortunatis ſemper contingunt deteriora.ISTA iudicia iuſtitię q̄bus iuſte Q
contingit ſingulis , & ſummo ordine, nihilq; a fortuna reſpectu dei operantis, ſolius dei eſt cogno-
ſcere,& q̄bus voluerit reuelare.Propter qđ dicitᷣ Iudicia tua abyſſus multa.Quę ſemp vera ſunt & re
cta ſecundum Auguſt.et ſi occulta . Prouidentia aūt dei vniuerſalis eſt illa quę eſt circa oēm creatu-
ram:& circa creaturam rationalem continet in ſe & prouidentiā generalē & ſpecialem:quibus proui
det ei ſecundū ꝙ requirit natura ſpeciei per prouidentiam generalem:ſed perfectius ſecundum grati
Reſponſio. am & merita & demerita indiuidui per prouidentiam ſpecialem.SEcūdū iam dicta ergo breuiter ad R
q̄ſtionem dicendū modo contrario in parte q̄ prius, & contra determinationē philoſophi.ꝙ bona for
tuna aut nihil eſt in rebus:qđ tn̄ non eſt ponendū ſecundū p̄dicta:aut non eſt ſolū natura ſiue ſine ra
tione,ſiue cum ratione:ſed eſt cura quędam dei & extrinſecū aliqđ dirigens tam bonos q̄ malos.Cui
concordabant illi de q̄bus dicit pħs ſecundo Phyſi.Sunt q̄dam quibus videtᷣ eſſe quidem cauſa for-
tuna: īmanifeſta aūt humano intellectui,cum diuinū quiddam ſit & felicius: vt.ſ.a deo tanq̄ a prin-
cipio primo motiuo,quantū ad bonorum tēporaliū adeptionē:in quibus ſolum ponit pħs bonam for
tunam:tam in his,q̄ in illis inueniantᷣ eufortunati & infortunati:ſed non propter naturam principa
liter:vt dictū ē:ſed quātū eſt ex pte nr̄a, ꝓpter merita,& demerita.& hoc ꝓpter dilectionē dei erga bo
nos:erga malos aūt non ꝓpter dilectionem ſed propter odium magis.Summa eīm ira dei eſt malos in
p̄ſenti proſperari, ſecundū Auguſt.Si vero bonam fortunam dicamꝰ quo ad adeptionem bonoꝝ ſim
pliciter:in quibꝰ ponūt bonam fortunā illi qui ponūt felicitatē eſſe bonā fortunā:vt quēdā effectum:
quēadmodū bonum fortuitum appellamus bonam fortunam vt habitum eſt ſupra:ſecundum ꝙ eti
am de hoc modo fortunæ pħs loquens ſecūdo Phyſi.dicit. Videtᷣ idē eſſe felicitati aut ꝓpe.felicitas.n.
eupraxia eſt.vbi dicit cōmē.Nihil eīm aliđ eſt,q̄ actiōes finiū laudabiliū.ſic oēs boni prędeſtinati ſunt
eufortunati:& oēs mali pręuiſi infortunati,quaſi fortuna & forte quadā dāte illis damnationē : eo ꝙ
illis quaſi abſq; propoſito ſuperuenit:eo ꝙ quę & quāta ſit pręcognoſcere non poſſunt, & boni actio-
ne ſua ad illā nō ꝑueniūt:ſed ꝑ diuinā actionē:quēadmodū nauis male regibilis,melius frequenter na
uigat non ꝓpter ſeipſam:ſed propter gubernatorem bonum.Per dicta patet quid dicendum eſt ad ar
gumenta vtriuſq; partis.

SEquuntᷣ pertinentia ad habitus aīę.Et erant tria.Quorū primū erat de quodā ha
Queſt.xi. bitu diſponēte ad virtutes.ſ.de iuſtitia originali. Vtrū iuſtitia originalis includat
Quæſt.xii. in ſe aliquod bonum infuſum.Secūdum erat de ipſis habitibꝰ virtutū. Vtrū cum
Quæſt. xiii. virtutibus acq̄ſitis neceſſarium ſit ponere alias infuſas eis reſpōdētes. Tertiū vtrū
Arg. princi. ſtatus virginalis ſit ſuper coniugalē,an ecōuerſo. CIRca primum arguitᷣ ꝙ origi-
nalis iuſtitia non includebat donū:qm̄ nulla pœna debetur homini ſine peccato.
mors, carnis rebellio,& hmōi pœnę ſunt : ergo nō fuiſſent in hoīe ante peccatum:
ſed in puris naturalibꝰ fuiſſet ſine pctō.ergo ſtās ī puris naturalibꝰ mori nō potuit:neq; pati rebellio
In oppoſitū. nē.iſta erāt effectꝰ originalis iuſtitiæ.erat ergo in puris naturalibꝰ & ſine dono.Cōtra. cōpoſitū ex cō
trariis ex ſe eſt corruptibile & neceſſe eſt corrūpi.homo ī puris naturalibꝰ corruptibilis erat:q̄a ex cō-
trariis erat cōpoſitꝰ.ergo erat corruptibilis , & neceſſe habuit mori & corrūpi.ſed ex originali iuſtitia
Reſolu.q. potuit nō mori.ergo erat aliqd ſupnaturaliter,& hoc nō niſi donū īfuſum.ergo &c. Queſtio iſta q̄rit S
de ſignificato noīs qđ re dicatᷣ originalis iuſtitia:an.ſ.aliqua naturalis rectitudo volūtatis,in qua crea
ta fuit aīa hoīs:vel aliqđ donū infuſū volūtati. Et eſt ſciēdū hic in principio,ꝙ licet originalis iuſtitia
vocetᷣ donū iſtud ſiue includat ipm̄ donū:eſſentia tn̄ doni eſt aliqd re ſup eſſentiā naturę in ipſa volū
tate:& aliđ re ab ea:& hoc ſiue ipſa potētia q̄ volūtas dr̄ ſit re nō aliud q̄ ſubſtātia aīæ:ſiue ſit aliqđ ac
cidēs naturalr̄ ſibi inditū.q̄q̄ ergo volūtas nunq̄ fuiſſet ſine illo dono: intellectu tamē cōcipi poterat
ipſa volūtas ſine illo.& vt ſic cōſiderata cū ſit ſine oī pctō in pura inocētia:nō pōt eē in ea aliq̄ obliq̄tio
vitioſa,neq; cōtraria bono moris,neq; contraria bono naturæ.Fuit ergo aliqd qđ nō erat illud donū:
rectitudo.ſ.quædam naturalis re alia a rectitudine habita per illud donum:ſi tamen alia ſit rectitudo
& nō eadē ꝑ illđ donū cōtra obliq̄tionē magis roborata. rectitudo aūt in volūtate nō ſic eſt naturalis

quin voluntas in eo ꝙ eſt liberi arbitrii poteſt ſeipſam obliquare & obliquationem contrariæ iniuſti
tiæ ſuperinducere corrupta illa priori iuſtitia: quæ iniuſtitia neceſſario eſſet vitioſa: ꝓpter quã meri
to damnaretur, quia vt dicit Anſel. de peccato originali ca. iii. Iniuſtitia nihil aliud eſt q̃ abſentia debi
tę iuſtitię. Non eñ videt̃ eſſe iniuſtitia niſi in natura: q̃ cũ deberet habere iuſtitiam, non habet. Volũ
tas aũt illam iuſtitiã quã naturali dono accepit: conſeruare debuit in ſtatu purę naturę: ne eam amit
teret, ſicut & membra corporis a nocumento cuſtodire: et ſicut peccat illa non cuſtodiendo, neq̨ no
cumenta p̃cauendo: ſic peccaſſe volũtarie ſe obliquãdo, & illam naturalẽ iuſtitiam amittẽdo. Sicut er
go iſta iniuſtitia vere potuit dici iniuſtitia, ſimiliter & illa iuſtitia naturalis vera iuſtitia potuit dici,
& nõ eſt dubiũ quin originalis: qa ab origine. Originale eñ vt dicit Anſel. ab origine denominari du
bium non eſt. Vnde & peccatum cõtractũ in paruulis, originale peccatum dicit̃: quia deſcẽdit ab ori
gine perſonę: licet non deſcendat ab origine naturę humanæ, quia vt dicit Anſel. origo eius iuſta fuit
& hoc illa iuſtitia naturali: etſi nullũ donũ habuiſſet infuſum. Quantũ ergo eſt ex natura rei nõ opor
tet ꝙ iuſtitia originalis ſuo nomine includat aliqđ donũ, ꝙ ſi includat, hoc ꝓcedit magis ex vſu nomi
nis q̃ ex ratione rei nominatę: cum tñ vſus nominis debeat eſſe rei cõſonus. Si ergo queſtio proponat̃
quo ad vſum nominis: tunc de hoc nõ eſt diſputãdũ: ſed hmõi diſputatio ꝑtinacioribus eſt relinquen
da: & inueſtigandũ qd vſus teneat de ſignificato noĩs, qđ maxime ꝑcipere poſſumus conſiderando ef
fectus, & defectus quos vſus prębet originali iuſtitię. Magiſt. in ſent. lib. ii. diſt. xxix. ca. i. docet ꝙ homo
in ſtatu innocentię, & originalis iuſtitię indiguit gratia non ſolum cooperãte ſed etiam operante: nõ
vt liberaret a peccato: ſed vt volũtatẽ p̃pararet ad volẽdum efficaciter bonum qđ per ſe non poterat,
non eñ poterat bonũ mereri ſine gr̃a. Et eſt primũ qđ ꝑtinet ad iuſtitiã originalem. Secũdum vero eſt
T ꝙ per illam poterat homo nõ mori, hoc eſt nunq̃ mori, qđ amiſit per liberum arbitriũ, vt modo neceſ
ſe ſit eum mori, & eſt accepturus per gratiam immortalitatẽ qua non poterit mori. Tertiũ vero eſt ꝙ
per originalem iuſtitiam habuit ꝙ potuit ſtare, etſi non potuit proficere. Quartũ: ꝙ iuſtitię habendę
vel conſeruandę liberum arbitriũ nõ ſufficiebat niſi diuinum adiutorium p̃beretur, ſecũdum ꝙ hæc
omnia declarat in eodem capitulo. Quintum de quo loquitur Anſel. de caſu diaboli ca. ii. ꝙ peccatũ
ſemper cauere potuit. Primũ iſtorum & tertium q̃ſi in idem concurrũt. ſi eñ in ſtatu originalis iuſti
tię liberũ arbitriũ non potuit mereri, ergo nec ꝓficere: quia non vere proficit niſi merea t̃. Et eſt mani
feſtũ ꝙ iſta conditio congruebat iuſtitię pure naturali. Qđ ex hoc claret: quia ipſa in primo defectu
conſiſtit: quæ naturæ creatæ ex ſe congruit. De ſecundo autem eſt dubitatio: vtrum ſ. propter iuſti
V tiam originalẽ pure naturalem poſſet homo non mori. i. ſemp viuere: ita ꝙ nunq̃ moreretur. Et diſtin
guũt aliqui de immortalitate quæ conſiſtit in iſto poſſe non mori: dicendo ꝙ aliquid dicit̃ immorta
le ſiue potens non mori dupliciter: quia illa potẽtia aut poteſt dicere aptitudinem remotam ad nunq̃
moriendũ, aut poteſt dicere diſpoſitionem propinquã quã habet ꝙ ſic poſſit eſſe conſeruare vt nun
q̃ moriatur. Primo modo dicunt ꝙ homo ex puris naturalibus poteſt non mori propter remotam na
turę aptitudinẽ ad euadẽdũ omne genus mortis. Erat enim homo ad hoc factus vt nunq̃ moreretur:
ſed illud non ſufficiebat quod in puris naturalibus habebat: quia cum corpus ex ſe eſſet corruptibile
& ab interiori & exteriori, quantũ eſt de ſe, illam potentiã habere nõ poſſet niſi ab anima. Sed hoc nõ
poſſet eſſe: quia anima peccatrix habens omnia ſua naturalia ſi in ſimili corpore poneret̃ nõ poſſet ip
ſum a morte pręſeruare. Propter qđ dicũt, ꝙ talis potẽtia nõ moriendi non inerat ei niſi ex dono infu
ſo quo temperantiam elemẽtorum in mixto perpetue cõſeruaret, niſi voluntas ſuo peccato illud do
nũ amitteret: & ſimiliter ipſum ab oĩ nocumẽto exteriori cuſtodiret. Et ideo dicunt ꝙ ſecundo mo
X do poſſe non mori non habuit niſi ex dono. SED quæro quare diſpoſitio naturalis ad hoc non ſufficie
bat. Pono eñ hominẽ in pura rectitudine naturali. Et arguo ſic. Homo exiſtens in tali diſpoſitione na
turali ipſam amittere non poſſet ſine peccato voluntatis quo ſe ab illa voluntarie obliquaret: vt iã di
ctum eſt ſecundum Anſel. ſed pœnam pati non poſſet etiã in puris naturalibus exiſtens ſine peccato,
ſicut neq̨ exiſtẽs in dono, ergo ſicut poſito dono in ipſo non poſſet mori, cum mors ſit pœna ſine pę
cedenti peccato: ſic nec poſita pura natura: licet virtus fortior eſſet cum dono q̃ ſine dono. Quali
tercunq̨ ergo conſeruaret donum corpus a corruptione ab intra & ab extra ipſo manẽte: ſimiliter &
rectitudo naturę, niſi ponatur ꝙ pœna poſſet eſſe in homine manente ipſo in puris naturalibus: licet
hmõi pœna non poſſet dici punitio & vindicta. Quo ad hãc ergo conditionem non video differenti
am aliquam in vſu loquendi de originali iuſtitia, cum ei attribuitur iſta cõditio ꝙ per eam poſſit ho
mo non mori: quin ęqualiter poſſit intelligi ꝑ rectitudine ſolius naturę vel doni cum ipſa. De quarto
videlicet ꝙ iuſtitię habendę vel conſeruandæ liberũ arbitrium nõ ſufficiebat, niſi diuinum auxilium
præberetur: quæro an in illa diſiunctiua habendæ vel conſeruandæ, partes referantur ad eandem

iuſtitiã.ſ.vel pure naturalẽ,vel ꝑ donũ habitã:vł ad diuerſa:vna.ſ.ad vnã & alia ad aliã.Si ad eãdẽ,pu
ta ad illã q̃ habetur per donũ:tunc quæro quõ auxiliũ diuinũ ꝑbeť ad illã conſeruandã , vel habendã
Aut idẽ qđ ipm̃ ẽ,aut aliud:cũ aliud ꝑter donũ gratis datũ nõ ſit niſi donũ gratũ faciẽs.Sine deo ergo
gratum faciente:de quali etiã adiutorio loquiť Magiſter ſent.qđ appellat gratiam cooperãtẽ & operã
tẽ:vt patet inſpicienti literam ſuam:non poſſet haberi illud donum iuſtitię originalis aut conſeruari.
qđ nullus ponit. Vñ de originali iuſtitia dicit Anſel.de caſu diaboli ca.ii.ꝙ eam ſeruare ſemper potu-
it.Nec facit mentionẽ ꝙ ad hoc requirať donũ.Pręterea ſi illa originalis iuſtitia quę eſt ex dono nõ po
tuit ſine illo adiutorio cõſeruari:multo minus & illa q̃ eſt pure naturalis ſine dono.Præterea ſi nõ po
tuit dari ſine illo adiutorio gratię operantis,& cooperãtis:ſuperflue dareť:qa illud adiutorium cum
rectitudine naturali ſufficeret:ſicut etiã ſola ſufficit poſt lapſum.Niſi forte dicať ꝙ illa rectitudo do-
ni directe ordinata erat ad cõſeruãdũ a morte:ad qđ non erat ordinata rectitudo naturalis, neq; gra-
tia gratum faciens.Si vero auxilium illud ſit ipſa iuſtitia, quaſi ipſa voluntas naturalis eam non poſ- Y
ſit habere ex ſe aut conſeruare:adhuc iſta conditio non magis pertinet ad illam quę eſt donum,q̃ ad il
lam quæ eſt naturalis:quia neutrum voluntas habet niſi diuino auxilio : quia nec ipſa eſt ſine diuino
auxilio:ſimiliter nec conſeruatur.SI vero haberi & cõſeruari referuntur ad diuerſas iuſtitias: aut er- Z
go haberi pertinet ad naturalẽ,cõſeruari ad donatam,aut econuerſo.Primo mõ non põt ſtare:quia il
la naturalis non magis habeť ſine diuino adiutorio q̃ alia,vt dictũ eſt.Nõ ſcđo mõ:qa illa quę eſt na-
turalis multo minus poſſet conſeruari ſine diuino adiutorio. Et ſic iſta quarta cõditio quãtum ad ſu
um vſum nõ ꝑtinet plus ad iuſtitiã originalẽ q̃ eſt ex dono:q̃ ad illã quę pure naturalis.Si ergo in ali-
quo differũt vſus originalis iuſtitię vno modo, & alio.ſ.cũ dono & ſine dono: hoc eſt ſecundũ quintã
conditionẽ:ꝙ homo ꝑ ipſam originalẽ ex dono ſemꝑ cauere potuit peccatum:reuera nihil habemus
cõtra hoc qđ dicere poſſumus,ſi iſta ſit conditio originalis iuſtitiæ , & pro tali cuius eſt hęc conditio
nomẽ aſſumiť:quin iuſtitia originalis donũ gratię ad minus gratis datę includat:quo ſemper poſſet
ſtare ſine peccato:licet nunq̃ mereatur proficere.Etenim licet homo vt exiſtens in ipſa naturali recti
tudine abſq; omni dono nullam haberet omnino neceſſitatem impellentem ad peccatum cõmiſſiõis:
quia tamen tenebať ex ꝓcepto iuris naturalis ad ſui cuſtodiam ne aliqđ poenale corpori obuiaret:nec
ſufficit ſibi ab omnibus ꝓcauere,niſi per ſpecialẽ cuſtodiã,ſine qua neceſſe tñ haberet incurrere pecca
tum omiſſionis niſi deus eum dono ſuo ꝓueniſſet,aut per iuſtitiam originalẽ naturalem non fuiſſet
obligatus niſi ad ea q̃ per ſe potuiſſet:licet.n.poſſit ſibi ꝓcauere a ſingulis ex puris naturalibus: nõ ta
men ab om̃ibus:ſicut patet in exemplo debẽtis obturare foramina nauis: ſi tñ faceret qđ in ſe eſſet,de
us ipſum ſemper dono pręueniret,aut cõmiſſum nõ ĩputaret . ſcđm ꝙ de hoc alias ſumus locuti.Q; A
ergo q̃ritur vtrũ iuſtitia naturalis includat in ſe aliqđ donũ infuſum:dicẽdũ ꝙ iuſtitia originalis quã
tum eſt ex natura rei poteſt appellari rectitudo naturalis ipſius volũtatis abſq; omni alio dono . & ſic
nullum donum includit niſi ſeipſum. Talis.n.rectitudo eſt aliqd ꝑter ſubſtãtiam & eſſentiam volun
tatis.aliter eñ voluntas manens non poſſet eam amittere: vt qualitas quædam in quantitate ſpiritu
ali:quemadmodum rectitudo in linea eſt qualitas quędam in quãtitate corporali: et incuruatio eſt ꝑ
ternaturalis.quẽadmodum in virga pullulante de radice,rectitudo eſt ei naturalis:quia omnes natu
raliter creſcunt in directum ſuperius:incuruatio aũt eſt ei ꝑternaturalis.Et ita reſpiciendo ad eſſen-
tiã voluntatis donũ erat ei factum ꝙ in tali rectitudine erat creata.vnde tenebatur eam cuſtodire,&
eius amiſſio fuit ei peccatum. Et cõueniũt iuſtitię originali ſic dictę oẽs cõditiones quas ſancti & ma
giſtri iuſtitię originali ſimpliciter dictę attribuunt:pręter vltimã quę eſt:ꝙ per illam hõ ſine alia gr̃a
poſſet ſemper ſtare,& nũq̃ peccare. Vñ ſi originalis iuſtitia noïat id cuius eſt talis cõditio: dico ꝙ ne-
ceſſario donũ includat:qa ad hoc natura nuda nõ ſufficiebat,vt dictũ ẽ.Et nota ꝙ cũ originalis iuſti-
tia donũ includat,nõ diciť ipm̃ donũ ꝓciſum ipſa originalis iuſtitia: qa ſola eius priuatione ſecundũ
intellectum ſtaret adhuc in rectitudine naturali ſicut alius qui nunq̃ eam habuiſſet:nec poſſet eẽ poe
na ei debita ex illius iuſtitię amiſſione quã non pateręť ille qui eã nũq̃ habuiſſet:ſcđm ꝙ infra videbiť
in quadam quæſtione.Illud autem eſt incõueniens.Sed donum ipſum vna cum rectitudine natura-
li dicitur originalis iuſtitia:cui opponiť iniuſtitia:quę conſiſtit in carẽtia vtriuſq;: quę neceſſario po
nit in voluntate obligationẽ contrariam naturali rectitudini:vt originalis iniuſtitia dicat ſpoliatio-
nẽ in gratuitis:& vulnerationẽ in naturalibus. Vñ qa originalis iuſtitia ſcđm ꝙ includit donũ neceſ
ſario ſimul & includit rectitudinem naturalem:ſecũdum autem ꝙ ponit tñmodo rectitudinem na
turalem non neceſſario includit donum: ſimplicior ergo & prior naturaliter eſt ratio originalis iuſti
tię vt ponit ſolam naturę rectitudinẽ,q̃ vt includit donũ. Quare cum eſſe originale ſecundum ꝙ ori
ginale includat rationẽ prioris & primi ſeu principii:ſimpliciter ergo & abſolute quãtum eſt ex ipo-

ſitione nominis, verius dicēdū eſt ꝙ iuſtitia originalis donū aliud nō includit q̄ illud qđ eſt natu-
ralis rectitudinis: licet quoad vſum & aliq̄s conditiōes ſiue effectꝰ neceſſario donū ſupnaturale in
fuſum includit, vt dictū eſt. Vnde Anſel. de caſu diaboli ca. vii. in fine deſcribit originalem iuſtitiā
talibus conditionibus: quæ maxime videntur conuenire ei vt conſiſtit in pura rectitudine naturali
cū dicit. Iniuſtitiā nihil aliud eſſe aſſerimꝰ q̄ priuationē iuſtitię. q̄diu eñ volūtas primū data rōna-
li creaturæ & ſimul in ipſa datione ab ipſo datore conuerſa: immo non conuerſa: ſed facta, fuit iu-
ſta. Cum autem ſe conuertit ab eo qđ debuit: & cōuertit ad illud qđ non debuit, non ſtetit in origi
B nali vt ita dicam rectitudine in qua facta eſt. Qđ autem arguitur in primo argumēto ꝙ iuſtitia
originalis erat in puris naturalibus: dicendum ꝙ verum eſt ſecundum ꝙ appellatur conditio q̄ ſtan
te poſſet homo non mori aut nihil pati. de qua proceſſit obiectio. Appellando autē iuſtitiā origina
lem id cuius cōditio eſt poſſe ſemp pręſeruare a peccato: hoc modo ſecundum ꝙ iam dixi puto ꝙ
originalis iuſtitia in ſe donū includat. Ad ſecūdum ꝙ homo quantum eſt ex natura ſua eſt corru
ptibilis: ꝙ ergo erat icorruptibilis hoc erat ex dono: dicendum ꝙ in homine duplex eſt natura, cor
poris. ſ. & animę. Quātū quidē eſt ex natura corpori, ſhomo ſemp ī omni ſtatu. ſ. innocētię, peccati
gratiæ: & gloriæ, eſt corruptibilis, & quantum ad corporis reſolutionē: & p cōſequēs quātū ad ani
mę ſeparationem: & ſemper ab alio habet ſuam incorruptibilitatem ſicut & ſuam glorificationem.
QVANtū vero eſt ex parte animæ: homo ſemper eſt incorruptibilis quantū ad animę durationē.
C Quantum vero ad corporis reſolutionem: & p cōſequēs quātū ad animæ ſeparationē, ab anima in
corruptibilis erat in duplici ſtatu. ſ. innocentiæ, & glorię: corruptibilis vero in ſtatu culpæ. IN ſta-
D tu innocētiæ ſubdiſtinguēdū eſt: quia per ſe erat corpus incorruptibile ab anima vt poſſet nō mo
ri ſiue nūq̄ mori: per accidens autem nequaq̄. Per ſe autē corpus in ſtatu innocentiæ habuit ab ani
ma vt nunq̄ corrumperetur: quia per naturalem rectitudinē naturalis iuſtitiæ corpus erat in ple-
na obedientia ad animam quo ad ſubſtantiam elementoꝝ: & ſimiliter vires inferiores reſpectu ſu-
periorū, vt vires inferiores ad nutū obediſſent ſupioribꝰ: nec recalcitrare potuiſſent ſi ſeruaſſet &
ſeruare potuiſſet illam rectitudinem: & quo ad ſubſtantiam elementorum ſingula elemēta ī mixto
erant in plena obedientia reſpectu animę: vt omniū eoꝝ actionem ad nutum ſuum tēperaſſet: & ſic
licet mutuo egiſſent, actio illa nō fuiſſet ad aliquam corruptionē in ſubſtātia humidi radicalis aut
alicuius qđ radicale erat in ſubſtantia elementoꝝ primo cōcurrētium ad conſtitutionē illiꝰ mixti:
ſed ſolum ad corruptionem alicuius in humido nutrimentali, & eius qđ erat de natura elemētari
contractum ex nutrimento. Et hoc multum coadiuuāte ad hoc virtute ligni vitæ: qđ tunc homo
accepiſſet ī eſum. Vnde anima abinitio ſic corpori cōiuncta eſt: vt nūq̄ ab ea ſepararetur. qđ eſt ei
naturale: & ſeparari p̄ternaturale. Vnde dicit philoſophus in fine primi de anima, ꝙ anima conti-
net corpus. Per accidēs aūt in ſtatu innocētię ab anima habere non potuit vt nunq̄ corrumperet̄:
quia naturalem rectitudinem ex ſe ſeruare non potuit: quia, vt dictum eſt, ex ſe non potuit ſemper
omne peccatum pręcauere, & peccato neceſſe habuit illam rectitudinē amittere. Incorruptibile au
tem ſeruare corpus niſi per rectitudinem ſibi inditam, non potuit poſtq̄ inflicta eſt mors in pœnā
peccati a deo. quouſq; eñ ea ſeruata obediens erat ſuo ſuperiori rectitudinē habitam conſeruando
neceſſe erat vt ſibi obedirent ſua inferiora. Et ſtatim cū facta eſt inobediens ſuo ſuperiori: amiſſa
rectitudine illa in pœnam factum eſt vt ſibi eſſent inobedientia ſua inferiora: quæ tamē naturali-
ter ſemper obedire debuiſſent: & neceſſitas moriendi eſt conſecuta. Et ſic nullo modo eſt ſimile de
anima peccatrice: & de nō peccatrice. Et qđ arguitur ī ſoluēdo ꝙ anima peccatrix habet ſua natu
ralia omnia ſicut non peccatrix: Dicendum ꝙ verum eſt quo ad ſubſtantiam: non tamen quo ad
diſpoſitionem a naturali creatione inditam ſubſtātiæ eiꝰ: qua amiſſa meritoꝛ inferiora facta ſunt
inobedientia. Et licet naturaliter ipſa ſubſtantia manens poſſet illa ſub obedientia tenere: tamē in
pœnam ab illius obedientia ſunt abſoluta, & mors eſt ſubſecuta.

CIRCA Secundum arguitur: ꝙ cum virtutibus acquiſitis non neceſſe eſt po- Quæſt. xii.
nere in homine alias infuſas eis reſpondentes: vt Temperantiam infuſam Arg. princi.
reſpondentem Temperantiæ acquiſitæ, ſic. Superfluum eſt fieri per plura qđ
poteſt fieri per vnum vel per pauciora. ſecundum philoſophum primo phy
ſicorum. Per virtutes acquiſitas cum charitate poteſt homo finem ſuum ac-
quirere ſine aliis infuſis: quia eius eſt fini coniungere. ergo & cætera.
CONTRA. Virtutes acquiſitæ non ducunt ex ſe in finem vltimum. In oppoſitū.

homo autem ordinatur ad finem vltimum.ergo præter illas virtutes acquiſitas debent eſſe aliç: ꝗ
virtutes acquiſitas & actiones earum reducant in finẽ:quæ non poſſunt eſſe niſi infuſæ.ergo &c. E
Reſponſio. DIcendum ad hoc ſecundum quoſdã, ꝙ virtutes duo reſpiciunt, et finem ad quem ſunt:
& actiones per quas in finem dirigunt.& ſecundũ hoc duplex eſt forma in virtute. Vna quã habet
a rõne formali ſui obiecti:alia quã habet a modo actionis ĩ obiectũ directę. Et dicunt ꝙ prĩo mõ vir
tutes morales acquiſitę diſtinguũtur inter ſe & a theologicis. Alius enim eſt finis theologicarũ.ſ.fi
nis vltimus:morales autem virtutes vt acquiſitæ ſunt modo humano, habent finem humanum
bonum ſub illo fine vltimo.et hunc diuerſum in diuerſis virtutibus moralibus. Secũdo diſtinguũ-
tur morales acquiſitę ab infuſis.modus enim actionis eſt ratio medii:vt in concupiſcẽtiis circa tem
perantiam in timoribus circa fortitudinem. Cum autem neceſſe ſit hominem per virtutes ordina
re actiones virtutum non ſolum ad fines ſuos naturales:ſed etiã ad finem vltimum ſupernatura
lem: cum autem ordinantur ad fines naturales, habent modum actionis & rationem medii
modo humano, puta in ſobrietate quo ad actum edendi ne lædatur vllo modo crapula vel parci-
tate: & hoc conuenit virtutibus moralibus inquantum ſunt acquiſitæ:cum vero ordinantur ad
finẽ ſupnaturalẽ habent modum actionis & rationem medii modo ſuperhumano, puta in ſobrie-
tatem quo ad actum edendi vt corpus in obedientiam animæ etiam cum aliquo ſuo grauamine
reducatur:quia virtus in infirmitate perficitur:& hoc cõuenit virtutib⁹ infuſis: quare cum hmõi
ratio medii in actione diuerſificatur in qualibet ſpecie virtutis moralis:quamlibet ergo virtutem
moralem neceſſe eſt diſtingui penes acquiſitam & infuſam. Propter qđ prę̨ter morales acquiſitas di
cunt oportere ponere alias infuſas, & tot infuſas quot acquiſitas. QVOD nõ videt̃ verum, pri- F
mo quo ad diſtĩctionem duplicis formæ in virtute ex parte finis & ex parte medii & modi in actio
ne.quoniam philoſophus in.vi. Ethicorum determinat ꝙ non eſt prudẽtia ſine morali virtute, nec
econuerſo.quia virtus moralis determinat & prę̨ſtituit finem:prudẽtia vero determinat modum
& medium in actione q̃ ad finem. Finẽ ergo habet virtus moralis ex ſe:modum autem & rationem
medii in actione quę ad finem habet a prudentia. Virtutum autem diſtinctio non eſt niſi a forma
quã habet ex ſe:non aũt a forma quã habet ab alio.ĩmo illud aliđ a ſua forma quã alteri ĩprimit ab
alio qđ nõ habet eam diſtinguitur. Moraliũ autem virtutum diſtĩctio nullo mõ habet ſumi niſi a
ratione formali finis: & nullo modo a ratione formali in medio circa actionem quæ eſt ad finem.
immo talis differentia potius diſtingueret diuerſas prudentias in vnaquaqꝫ ſpecie moralis virtu-
tis, non autẽ diuerſas morales virtutes:quarum vna ſit acquiſita:altera vero infuſa: immo quia
homo ad nihil aliud indiget virtute infuſa alia a morali, niſi vt actus ſui vltimũ finem attingant,
cum aliæ virtutes a prudentia quæ ſunt circa actiones per ſe determinant finem:ipſa ergo diſtin-
ctio non debet ſumi niſi ex parte finis. Quare cum ſuper fines virtutum moralium non ſit niſi
vnicus finis:ſupra virtutes ergo morales non debet eſſe niſi vnica virtus reſpiciẽs omniũ aliarum
actiones, & directiua earum in vltimũ finem:cuiuſmodi eſt ſola charitas. Dico igitur ꝙ prę̨ter vir
tutes morales ab homine acq̃ſitas:non eſt ponere aliquam moralium infuſam:vt nulla ſit temperã
tia infuſa:nulla fortitudo:nulla iuſtitia:ſed tm̃modo vna charitas quæ eſt forma vna virtutum in
quantum ad finem vnum omnes perducat:& per hoc omnes facit eſſe gratuitas:& ſufficit cum ac
quiſitis ad eliciendum actiones omnium earum ſub ratione qua ſunt gratuitæ & in finem vltimũ
ordinatę. Et eſt vna prudentia quæ regulam imprimit actionibus:& dat eis rationem medii vt or-
dinant̃ ĩ fines ꝓprios, & ĩ vltimũ finẽ vt ordinant̃ in fines ꝓprios ex ſe, vt eſt prudẽtia hũana:in fi
nẽ vero vltimũ vt eſt ĩperata a volũtate charitate ĩformata:& ꝑ hoc facta eſt gratuita:ſicut patet
Ad argumẽ tũ in oppoſi. ĩ exẽplo iã ꝓpoſito de ſobrietate. AD argumẽtũ ĩ oppoſitũ ꝙ virtutes acq̃ſitę nõ ducũt ex ſe ĩ vl G
timum finẽ:Dicendum ꝙ verum eſt ex ſe vt ipſum includant & attingant.& ideo debent habere
quo ducantur & finem includant. Et qđ aſſumitur:ꝙ illę non poſſint eſſe niſi plures ſpecie ſicut
ſunt illę:dicendum ꝙ falſum eſt. Non eñ differũt ſpecie actiões elicitę vt ducẽtes in fines proprios
& vt ducẽtes in finẽ vltimũ:ſed ſolũ ſecũdũ gratuitũ & nõ gratuitũ, prout manẽt in eadẽ forma
medii:& ſecundum gradus diuerſos in eadem ſpecie:quãdo charitas mutat gradum in forma me
dii accedendo magis ad vnum latus medii in quo virtus nata eſt ſtare, vt in extremo non in medio
prioris gradus. Licet enim virtutes vt habent̃ modo humano media ſunt ſecundum philoſophum
vt tamẽ natę ſunt haberi modo ſuperhumano, habent rationem extremi, ſecundum ꝙ poſuerunt
Stoici. Et ad hoc vt ſic habeantur ſufficit vnica virtus infuſa quæ eſt circa actiones cuiuſmodi eſt
charitas, vt dictum eſt.

CIrca tertiũ arguiẗ ꝙ cõiugiũ ſit ſupra virginitatẽ.qm̃ illd̃ eſt ſuperi⁹;ꝓpter qđ Quæſt.xiii.
alterum debet poſtponi & dimitti,vt patet in regulis religionũ.illa eñ ꝑfectior Arg.princi.
eſt & ſupior ꝓpter quã ſuſcipiẽdã altera dimittiẗ. ſed ꝓpter coniugiũ dimittiẗ
virginitas:imo virgo ꝑ eccleſiã põt cogi vt ſubitret cõiugiũ.ergo &c. IN cõtra In oppoſi.
riũ eſt:ꝙ illud eſt ſupius & ꝑfecti⁹ qđ eſt i cõſilio:q̃ qđ eſt ſolũ i ꝑmiſſiõe.virgini
H tas ẽ in cõſilio:cõiugiũ in ſola ꝑmiſſiõe,vt patet ꝑ apoſtolũ.ergo &c. DIcẽdũ ad Reſponſio.
hoc:ꝙ coniugiũ & habet rõnẽ ſacramenti ſimpliciter, & habet in ſe ſcđm ꝙ eſt ſacramẽtũ annexã
rõnẽ virtutis,ſecũdũ quã diciẗ virt⁹.Rationẽ ſacramẽti habet inquãtũ eſt ſignũ ſenſibile expſſiuũ
mutui cõſenſus aĩorũ pſonarũ legitimarũ ad coniugiũ, efficiens qđ figurat.ſ.mutuã corporũ obli-
gationem ad actũ.ſcđm ꝙ dicit apoſtolus. Vir nõ habet poteſtatẽ ſui corporis ſed mulier:nec mu-
I lier habet poteſtatẽ ſui corpis,ſed vir. VIRginitas aũt nõ habet rõnẽ ſacramẽti ſed virtutis tm̃.Rõ
K aũt ſacramenti & virtutis in vna cõi rõne nõ vniuocanẗ:& ſolũ talia ſunt cõparabilia.DE coniu-
gio aũt ſcđm ꝙ eſt ſacramẽtũ ſimpliciter, & virginitate:nõ poteſt habere locũ comparatio q̃ſtionis
ꝓpoſitę.Si ergo locum habeat:hoc non poteſt eſſe niſi cõparãdo coniugiũ ratione alicuius boni qđ
habet,ad virginitatẽ.quia in ratione boni cõparationem habere poſſunt:& de illa q̃rit q̃ſtio:qđ eo-
rum ſit bonũ p̃minenti⁹.Qđ vt expſſius videamus:oportet ꝑ ſingula bona cõiugii diſcurrere:quę
ſunt tria,fides,ples,& ſacramẽtũ.Sacramentũ aliter ſumiẗ hic q̃ ſecũdum ꝙ diciẗ cõiugiũ vnũ ſa-
cramentoꝝ. Vtroq; tamen modo ſacramentum diciẗ:quia eſt ſacrę rei ſignũ:ſed vt eſt vnum ſacra
mentoꝝ,eſt ſignũ effectiuũ ſacrę rei quã figurat:inquãtũ vero ẽ bonũ cõiugii,eſt ſignũ tm̃ ſacrę rei
.ſ.cõiunctionis Chriſti & eccleſię.Si igitur cõiugiũ ſcđm ꝙ eſt bonũ ſacramenti,ad virginitatẽ cõ
pareẗ:cũ ſicut bonum ſacramenti in coniugio eſt ſignũ vnionis inſeparabilis Chriſti & eccleſiæ: ſic
virginitas eſt ſacramẽtũ & ſignũ puritatis vtriuſq;:quoꝝ puritas bonũ maius eſt q̃ eoꝝ coniũctio
q̃ nõ eſſet bona & laudabilis niſi eſſet i puritate:ſi igiẗ cõſidereẗ coniugiũ ſcđm ꝙ habet i ſe rõnem
boni ſacramẽti,hoc modo dico ꝙ virginitas oĩno p̃ferẗ cõiugio:qͣ ꝑ ipſam ei⁹ qđ meli⁹ eſt & digni⁹
ſit figuratio.Si vero cõiugiũ cõſidereẗ ſcđm ꝙ habet in ſe bonũ ꝓlis ſaltẽ in ꝓpoſito,etſi nõ ſemper
in effectu:ſic comparanẗ inter ſe cõiugiũ & virginitas:ſicut fœcũditas & ſterilitas. Nõ dico ſterili
tas germinis, ſiue principii ſeminalis priuatio:qualẽ habent caſti naturaliter vt ſpadones:vel vio-
lenter, vt caſtrati:ſed dico ſterilitas voluntarię cohabitationis. Prima enim ſterilitas oĩno eſt vitio-
ſa:nec habet ex ſe aliquã rationem boni,ſed ſolũmodo priuationẽ germinis:qđ eſt bonũ fœcundita
tis:quo non priuanẗ virgines ſecũdũ actũ:ſed ſolũ ſecundũ effectũ:vt ſecũdũ hoc cõparẽtur coniu-
L giũ & virginitas,ſicut fœcunditas in effectu & non in effectu. QVID hoꝝ digni⁹ aut meli⁹ aut ꝑ-
fectius:hic reuera diſtinguẽdũ eſt.qm̃ fœcũditas in effectu prolis quę eſt in cõiugio: et fœcũditas
nõ in effectu q̃ eſt in virginitate:ambæ vt ſunt ſimpliciter fœcũditas:poſſunt conſiderari tripilici-
ter:vel in reſpectu ad effectum vt ad ꝓlis ꝓcreationem vel in reſpectu ad ſubiectũ vt ad corporis
integritatẽ: vel in cõparatiõe ad effectũ vt ad cõtinẽtis volũtatẽ.Si primo mõ, cũ carẽtia effectus
ꝓlis ſit quantũ eſt de ſe pura priuatio, boni talis carẽtia nihil boni oĩno ponit circa virginitatẽ. &
ideo ſecũdũ hoc cõiugiũ p̃fertur virginitati. Sed hoc eſt p̃ferri ſcđm quid,nõ ſimpliciter:quia pro
pter aliđ bonũ p̃ferẗ virginitas:reſpectu cuius bonũ ꝓlis eſt bonũ ſecũdũ quid,vt iã videbiẗ. Quia
tñ effectus ille aliqđ ꝑfectionis dicit circa fœcũditatis bonũ,iõ aliis eiſdẽ retẽtis p̃minentius bonũ
eſt virginitas cũ fœcunditatis effectu:q̃ ſine eo:qualis fuit in virgine Maria.Si vero fœcũditas cõ-
ſideretur in reſpectu ad ſubiectum vt ad corporis integritatẽ:hoc modo cum integritas corporis
melior ſit q̃ corruptio,melior ẽ & præminentior quo ad hoc virginitas cuius fœcũditas eſt cũ cor
poris integritate:q̃ fœcunditas illa q̃ non eſt ſine corporis corruptione in coniugio. & ſcđm hoc
virginitas p̃ferenda eſt cõiugio.Sed hoc eſt ſecũdum quid.multo enim melius eſt aliis eiſdem re-
tentis fœcunditas in effectu cum corporis corruptione:q̃ ſola corporis integritas abſq; prole.Am
bo tamen eſſe ſimul melius eſſet:q̃ alterum per ſe:ſicut erant in Maria:ſecundũ ꝙ de ipſa dicit Au
guſtinus in ſermone de natiuitate eius.Hęc duo iucũdius amabat:virginitatẽ ſcilicet & fœcũdita
tẽ. Virginitatẽ:quia hanc per oĩa deo placere itelligebat. Fœcũditatẽ:quia ſine hac maledicta legis
incurrere metuebat.vicit tamen amor ſeruandę virginitatis:& excluſit timorẽ incurrendę maledi
ctionis.Si vero fœcũditas cõſideraẗ in reſpectu ad effectũ:hoc mõ q̃ſtio habet ſuã difficultatẽ:vtrũ
ſcilicet melius & præminentius propoſitum voluntatis ſit de reſtringẽdo appetitum & refrænan
do ab actu quo fœcunditas impugnatur ne ipſa germinet in prolem: vel de laxando appetitum
in actum talem,vt fœcunditas ipſa germinet in prolem. Et intelligo ꝙ vtrunq; horum fiat

per regulas rectę rõnis:& debet eſſe queſtio qd hoꝝ pręmineat ſimpliciter & ex ſe & natura rei:nõ
quid p̃mineat quo ad aliquod tempus determinatum.manifeſtũ eſt eñ ꝙ nunc tp̃e gratiæ p̃minet
virginitas: tp̃e vero legis Moſaicę pręminebat coniugium: de tempore vero ante legem Moyſi ſiue
poſt peccatum ſiue ante quid p̃minebat.Sed qđcunq; illoꝝ p̃minet ex natura rei illud ſimpliciter p̃
minebat in omni tempore: licet alterum in aliquo tẽpore ꝓpter temporis ſtatutũ præminere po-
tuit: & ita ſecundum quid. Hoc ergo modo intelligendo quæſtionẽ dico ꝙ adhuc ſubdiſtinguẽdũ M
eſt.qm̃ voluntas ſiue ꝓpoſitum de reſtringendo ſiue laxando dicto modo appetitũ põt conſiderari
dupliciter.Vno mõ ſecũdũ ſe & abſolute.Alio mõ in cõparatione ad actũ volũtatis ſiue ad ꝓpoſitũ
ſuperius aut p̃minentius q̃ ſit aliqđ iſtorũ.Cuiuſmodi eſt volũtas ſiue ꝓpoſitũ cõtẽplandi ſecundũ
vitá cõtẽplatiuá:cũ vtrũq; dictoꝝ ꝓpoſitoꝝ ptineat ad vitá actiuá.& actus vitę cõtẽplatiuę oĩno
p̃minentiores ſunt q̃ actus vitę actiuę.Si prĩo mõ:tũc dicũt aliqui ꝙ ꝓpoſitũ de laxando appetitũ ſe
cũdũ regulá rõnis rectę in actũ ꝓpagandi,p̃fectius eſt.Immo vlterius dicũt ꝙ ꝓpoſitum de nõ laxan
do nõ eſſet virtutis vllo modo ſed vitii:& ſic oĩno ſupeminet ſcđm iſtos cõiugiũ : et nihil virtutis
habet virginitas:ſed vergit poti⁹ in vitiũ. Cuius rationẽ ponũt:ꝙ ꝓpoſitũ de nõ laxando nõ poteſt
habere niſi rõnem boni priuati:quia.ſ.quietius viuit homo reſtricto appetitu ne inſurgant concu-
piſcentiæ:q̃ ipſo relaxato.Laxando eñ ſemꝑ creſcũt appetitus in concupiſcẽtiá:nec ſatiari poſſunt
Propter qđ hoiem & adipiſcẽtẽ & nõ adipiſcẽtẽ cõcupitũ oportet eſſe in triſtitia & dolore,vt dicit
p̃hus.x.Ethico.ꝓpoſitũ aũt de laxando habet rõnẽ publici boni:quia eſt ad cõſeruationem ſpeciei &
multiplicãdá ſocietatẽ hominũ:in qua bonũ humanũ cõſiſtit:& ad qđ hõ naturaliter tendit ſcđm
p̃hum in prĩo Politicę.Et qđ amplius eſt ꝓpoſitũ reſtringendi oĩno appetitũ qa eſt oĩno impeditiuũ
huius boni & deſtructiuum ſpeciei humanę,quãtũ in ſe eſt:nullo modo põt habere rõnem virtu-
tis:ſed vitii tm̃. SED Iouinian⁹ nõ tãtũ exceſſit:qa nec virginitatem damnauit:ſed coniugiũ ei cõ N
parauit:in aliquo tamẽ virginitatem aut continentiam p̃elegit.ſcđm ꝙ de eo dicit Aug.lib.de hęre
ſibus.Virginitatẽ & ſanctimonialiũ cõtinentiá coniugioꝝ caſtoꝝ meritis adęquauit. Nõ ſane ipſe
vel habebat vel volebat habere vxorẽ.qđ nõ ꝓpter maius meritũ:ſed ꝓpter p̃ſentẽ neceſſitatẽ.Falſi
tas aũt ſniæ illorum ex hoc ap̃pet ducẽdo ad incõueniens.qa ſi ita eſſet vt dicũt,etiá in iſto tp̃e gr̃æ
p̃ferendũ eſſet cõiugium:quia illa cá habet ęqualem locum in omni tempore.Præterea apparet fal-
ſitas oſtẽſiue ſic.Qđ ſolũ bonũ eſt ex circũſtãtia neceſſitatis,qua ſublata melius eſt contrariũ,illud
reſpectu alteri⁹ nõ eſt bonũ niſi ſcđm qd. quẽadmodũ bonũ eſt ꝓiicere merces ĩ mare tempore neceſ
ſitatis & periculi ſi non proiiciant̃.ſed ſimpliciter eſt meli⁹ ipſas nõ proiicere.Sed cõſeruare ꝓpoſitũ
laxandi concupiſcentiá dicto modo non eſt bonũ:vt dicunt: & verum dicunt:niſi ꝓpter neceſſitatẽ
ꝓpagãdę ꝓlis & ſpeciei cõſeruationẽ.melius aũt eſſet humanę ſpeciei ſi nõ haberet hmõi neceſſita-
tẽ,ꝓlis.ſ.ꝓpagãdę:& ꝑ cõſequẽs ſpeciei cõſeruãdę.Nõ ergo ꝓpoſitũ laxandi eſt bonũ ſimpliciter ſed
potius cõtrariũ.ſ.ꝓpoſitum reſtringendi. Qꝫ autem illud melius eſſet humanę ſpeciei,hoc prĩo O
patet ex ꝑte ꝓpagationis.qm̃ qñ ſub ſpecie eſt indiuiduoꝝ ꝓpagatio ꝓuenit ex duplici defectu:quo
rũ vnus eſt ex ꝑte ſpeciei:alius vero ex ꝑte indiuiduoꝝ ſub ſpecie.Ex parte ſpeciei.ſ.ꝓpter eius dimi
nutionẽ:quia vt dicit Cõmen.ſuꝑ principium cęli & mũdi,qđ iuenit̃ plus q̃ vnũ eſt diminutũ:qa
ſi eſſet p̃fectum:ſufficeret eſſe vnũ.Et ſcđm hoc cauſa multoꝝ indiuiduoꝝ vnius ſpeciei eſt:ꝙ pro P
pter diminutionẽ nõ fuit natura cõtẽta ĩ eſſe vni⁹. EX ꝑte indiuiduoꝝ.ſ.ꝓpter eoꝝ corruptionẽ
ſecũdũ ꝙ dicit̃.ii.de aĩa.Generationem ꝑ ſe variá habere eſt facere alterum ſicut ipſum eſt:quaten⁹
ipſo ſemper diuino eſſe participẽt ſecũdũ ꝙ poſſunt.Qm̃ igit̃ cõmunicare nõ poſſunt ipſo ſemper
ꝓpter illud ꝙ nihil cõtingit corporaliũ idẽ & vnũ numero ꝑmanere:permanet nõ idẽ ſed vt idem
numero qdẽ nõ vnũ:ſpecie aũt vnũ.Licet ergo gñare ſit ꝓpter p̃fectionẽ ĩdiuidui:qa tũc ſcđm p̃hm
eſt vnũqđq; p̃fectũ cũ põt gñare ſibi ſile:eſt tñ ꝓpter ĩp̃fectionẽ ſpeciei ĩ ipſo:tũ qa ĩ illo nõ habet to
tá naturá ſuá:quá ſi haberet,ĩpoſſibile eẽt ꝙ alterũ a ſe gñaret:q̃uis eñ gñare ſit p̃fectiõis ſimplicit̃
gñare tñ alterũ a ſe eſt ĩp̃fectiõis:ꝓpter qđ nõ eſt generatio ꝓpter ſpeciei p̃fectionẽ ſimpliciter:qa
ſimpliciter nõ eſt generatio p̃fecta niſi ĩ ſolo deo:tũ qa ĩ illo habet eſſe corruptibile.Qꝫ ſi haberet eſ
ſe incorruptibile,aut non haberet ſpecies plura indiuidua:aut non haberet per generationem vn⁹
ab alio ſicut contingit in angelis : vt ſcđm hoc maioris perfectionis ſit in angelo non poſſe genera-
re alium a ſe:q̃ poſſe.Et ſic generare alterum a ſe ſimpliciter eſt imperfectionis:non generare alterũ
eſt ſimpliciter perfectiõis.Ita ꝙ ſi perfectius ſit generare alterum,hoc eſt propter neceſſitatem: qua
ceſſante imperfectius eſſet omnino.Et econtra non generare alterum perfectionis eſt ſimpliciter:im
perfectiõis autem propter neceſſitatem.Quare ſimiliter eſt de propoſitis:ꝙ propoſitũ laxandi appe
titũ ad gñationẽ eſt ĩp̃fectiõis ſimplicit̃:p̃fectiõis ſcđm qd.ꝓpoſitũ aũt reſtrigẽdi,ecõtrario. Quare

cū bonū coniugii non conſiſtit niſi in bono generationis & ꝑpagationis:bonum vero virginitatis
cōſiſtit in cōtrario,ſimpliciter ergo & abſolute p̄ferenda eſt virginitas cōiugio,& nō cōiugiū virgi
nitati:niſi ſcđm aliqđ:inſtāte.ſ.neceſſitate.Et ſecūdū hoc dicēdū eſt:ꝙ ſimpliciter & ī om̄i ſtatu vir
ginitas p̄ferenda eſt:& debet eſſe in deſiderio:licet aliquibus tp̄ibus ꝑpter neceſſitaté eſt dimitten-
da:& cōiugiū aſſumēdū.Et eſt hm̄ōi duplex neceſſitas.Vna naturę:q̄ per naturā nunq̄ auferri pōt:
ſed ꝑ gr̄am & gloriā:quę eſt indiuiduoꝝ corruptibilitas:q̄ auferꝭ in ſtatu glorię.de q̄ dicit Aug.lib.
de bono cōiugali.Scia deſtrueꝭ,vt ait Ap̄ſus:& tn̄ huic tp̄i neceſſaria eſt.Charitas aūt nunq̄ cadet
Sic & mortalis iſta generatio ꝑpter quā fiūt nuptię,deſtrueꝭ:ab oī aūt cōcubitu immunitas & hic
angelica meditatio eſt:& ꝑmanet inęternū.Nota ꝙ dicit & hic:notādo ꝑ hoc ꝙ etiā tp̄e neceſſitatis
exercēdi cōiugiū etſi cōiugiū ſit in opere:debet virginitas eſſe in voto:tanq̄ id qđ ſimpliciter me-
li⁹.ꝑpter qđ ſubdit dicēs.Sicut bonū erat qđ Martha faciebat occupata circa miniſteriū ſāctoꝝ:ſed
meli⁹ qđ Maria ſoror eius ſedēs ad pedes dn̄i & audiēs verbū illi⁹:ita bonū Suſannę ī caſtitate cōiu
gali laudam⁹:ſed tn̄ ei bonū viduę Annę,ac mlto magis Marię virginis an̄ponimus.& īfra.Alia bo
na ꝑpter ſeipā expetēda ſunt,ſicut ſapiētia,ſalus:alia ꝑpter aliquid ſunt neceſſaria:ſicut doctrina ci
bus,ſomnus,cōiugiū.His itaq; bonis q̄ ꝑpter aliđ neceſſaria ſunt,q̄ſq̄s eis ꝑpter hoc vtiꝭ ꝑpter qđ
data ſunt bn̄ facit.Cui neceſſaria nō ſunt,ſi nō eis vtaꝭ:melius facit.Proīde iſta bona cū opus habe
mus bn̄ volum⁹:ſed meli⁹ ea nolum⁹ q̄ volum⁹:q̄a tūc nos meli⁹ habem⁹ cū ea neceſſaria nō habe
m⁹:ac ꝑ hoc bonū ē nubere:q̄a bonū eſt filios ꝑcreare:ſed meli⁹ eſt nō nubere:q̄a meli⁹ eſt ab ip̄a hu
mana ſocietate hoc opę nō egere:qđ tunc erit qn̄ impletus fuerit numerus electoꝝ.Ex quo oriꝭ ſe-
cūda neceſſitas cōiugii,& in ſtatu innocentię,& in ſtatu legis Moſaicę,nō aūt in tp̄e moderno.de
quo cōtinuo ſubdit.Ita iā ſeſe habet humanū gen⁹:vt aliis qui ſe nō cōtinēt nō ſolū ꝑ nuptias occu
patis:ſed multis etiā ꝑ illicitos cōcubit⁹ luxuriantib⁹ bono creatore de malis faciente qđ bonum eſt:
non deſit numeroſitas prolis & abundantia ſucceſſionis:vnde ſanctę animę conquirantur.Ex quo
Q colligiꝭ primis tēporib⁹ gen⁹ humanū maxime ꝑpter dei populū ꝑpagādū ꝑ quē ꝑphetareꝭ & na-
ſcereꝭ princeps & ſaluator omniū populoꝝ,vti debuiſſe facto iſto:nō propter ſe expetēdo:ſed pro-
pter aliud neceſſario bono nuptiarū.Nūc aūt ad ineundū ſanctā & ſyncerā ſocietatē vndiq; ex oibus
gentibus copia ſpiritalis cognationis exuberet etiā ꝑpter ſolos filios cōnubia copulare cupientes
vt ampliore poſt cōtinētię bono vtanꝭ:admonēdi ſunt.Sed noui quid murmurēt:ꝙ ſi(inq̄ūt)oēs ve
lint ab oī cōcubitu continere,vn̄ ſubſiſtet gen⁹ humanū?vtinā omnes hoc vellent dūtaxat de cor-
de puro & cōſciētia bona & fide nō ficta:mlto citi⁹ dei ciuitas cōpleretꝭ & acceleraretꝭ termin⁹ ſęcu
li.Et infra.Vn̄ mihi videꝭ hoc tp̄e ſolos eos q̄ ſe nō cōtinēt,cōiugari oportere. Non eſt ergo verū
qđ dicūt p̄dicti:quia virginitas reſpectu coniugii nō eſt p̄eligenda niſi ꝑpter priuatū bonū: quēad
modum illā dixit p̄eligēdā Iouinianus:immo q̄a ip̄ſa eſt bonum ſimpliciter in ſe & abſolute reſpe-
ctu boni nuptiarū.Res vero ipſas ſi cōparemus ſcđm ſe & abſolute vt vtar verbis Auguſti.dico ꝙ
nullo mō dubitādū ē meliorē eſſe caſtitatē cōtinētię q̄ caſtitatē nuptialē:cū tn̄ vtraq; ſit bonū.Si au
tē cōparemus ipſas inter ſe in reſpectu ad vſum vitę cōtēplatiuę,q̄ eſt vita ſumme eligēda:hoc etiā
mō virginitas p̄ferēda eſt:q̄a expedit ad vitā cōtēplatiuā a qua cōnubiū retrahit.dicente ap̄ſo prię
Corith.vii.Volo vos ſine ſollicitudīe eē.deīn ſubiūgit.Qui ſine vxore eſt:cogitat ea q̄ dn̄i ſunt:quō
placeat dn̄o.q̄ aūt matrimonio iunctus eſt,cogitat ea q̄ ſunt mūdi, quō placeat vxori.Et conſimilia
dicit ibi de muliere virgine & nupta. EST igitur intelligendū:ꝙ eis q̄ ſunt ad finē vtendū eſt ſecū
R dū ꝙ melius cōgruūt fini.Vnde cū ſcđm ph̄m primo Ethico.triplex ſit hoīs bonū:bonū exterioris
poſſeſſiōis:bonū corpis:bonū aīę.Inter q̄ opa cōtēplatiua & reſpectu finis,& ī ſe ſunt mag̀ p̄tioſa:ſi
cut ergo bonis exterioribus vtēdū eſt ſcđm mēſurā q̄ corpori cōgruūt:& p̄cipue aīę exercēti ſe in
actu cōtēplatiuę:vn̄ oportet ꝑfectos ꝑ virtutis habitū ſic habere aīos paratos:vt ſi opus non ſit eis
nō vti poſſint.dicente Auguſti.vbi ſupra.Sic vſi ſunt ꝑfecti bonis terrenis ad aliud neceſſariis ꝑ ha
bitū cōtinētię quo eis non obligarentur:et quo poſſent etiā eis non vti ſi nō opus eſſet: Cōſimiliter
etiam oportet vti bonis corporis ſecūdū menſurā qua congruūt aīę & oībus bonis aīę q̄ ꝑtinēt ad vi
tā actiuā ſecūdū mēſurā q̄ cōueniūt cōtēplatiuę.Et ſic ad vſum cōtēplatiuę ſimpliciꝭ p̄eligēda ē vir
ginitas & poſtmodū cōiugiū,niſi dū tempus poſtulat:dū tn̄ etiā tūc illā in deſiderio habeat:& para-
tus ſit iſto nō vti per habitum virtutis.Quēadmodum Timotheo ꝑ doctrinā relata eſt corporis vti
litas viuendi vt maneret in animo habitus continendi. Et totum hoc ſit ſecundum iudicium
rectę rationis determinantis diuerſimode mediū in agendis:vt partim tactum eſt in p̄cedenti q̄ſtio
ne.Nūc aūt illud qđ perfectius ordinatur ad bonum ſimpliciter perfectum,illud in ſe ꝑfectius ē,&
ſimpliciter p̄eligendū.Scđm hanc viā iterū patet ꝙ omnino virginitas ꝑ ſe eſt p̄ferenda coniugio:

inquantũ cõiugiũ continet in ſe bonũ plis.Propter qđ maxime viſum eſt,aliquibus cõiugiũ pferẽdũ
vt patet ex dictis.Si vero cõſideref coniugiũ vt cõtinet bonũ fidei:& ſcđm hoc cõparenſ inter ſe vir
ginitas & cõiugium: cũ fides in hoc cõſiſtit ꝙ coniuges ſecũdũ rectã rõnẽ intra limites matrimo-
nii cõmiſceantur ad alterius libitum: & nõ cõmiſceanſ extraneis:in hoc & ſcđm hoc habet coniu-
giũ rationẽ virtutis:& nominat continentiã diſtinctã ſub continentia ſimpliciter cõtra cõtinẽtiam
virginalẽ & vidualem.Cuius ratio conſiſtit in hoc: ꝙ eſt ꝓpoſitũ abſtinẽdi a delectationibus vene-
reorũ ſecũdũ ꝙ recta ratio docet.Quanto ergo in excellentiori gradu ab illis abſtinet iuxta regulã
rectę rationis,tanto magis habet rõnem continentię & virtutis.Nunc aũt in virtute tanto eſt excel
lentior gradus:quãto circa materiã ſuam eſt maior difficultas.vt in fortitudine martyrii quæ eſt
circa mortis tolerantiam voluntariam : quæ excedit omnes alios gradus martyrii circa quãlibet
materiã aliã.Vbi ergo eſt diſtinctus gradus difficultatis in virtute aliqua circa materiã ſpecialẽ ex
cedẽs difficultatem circa quãcũq; materiam aliam:ibi eſt diſtictus gradus virtutis,& quaſi ſpecia-
lis ratio virtutis:ſicut patet in magnificẽtia reſpectu liberalitatis.Hoc aũt cõtingit in cõtinẽtia vir
ginali reſpectu aliarũ:in eo videlicet ꝙ continentia virginalis cõſiſtit in ꝓpoſito voluntatis ſeruan
di itegrũ ſignaculũ virginale & clauſum,atq; ab oĩ experiẽtia delectationis venereæ ſeſe cuſtodiẽdi
immunem.Continẽtia vero vidualis cõſiſtit in ꝓpoſito voluntatis ſeruãdi clauſtra pudicitię inuia
atq; ab omni experientia delectationis venereæ ſeſe cuſtodiendi immunem. Continentia vero cõ-
iugalis conſiſtit in propoſito voluntatis ſeruandi clauſtra pudicitiæ inuia ab omni præterq̃ a con
iuge proprio, atq; ab omni experientia aliena venereæ delectationis ſeſe cuſtodiendi immunem.
In quo patet ſpecialis materia & difficultas virginalis continentiæ ſuper alias : videlicet ꝙ eſt cum
propoſito cuſtodiendi clauſtra pudoris inuia non ſolum aliis ab vno:ſed omnibus:atq; immunem
ab omni experientia venereæ delectationis non ſolum alienæ:ſed cuiuſlibet omnino.In quo virgini-
tas tenet vl'e:vbi coniugium recipit particulare.Et in hoc cõuenit cũ cõtinentia viduali:ſed differt
ab ea ꝙ non ſolum eſt in ꝓpoſito cuſtodiendi clauſtra oĩbus inuia: ſed integrum ſignaculum &
portam clauſam: qđ vidua facere non poteſt,quia iam ſignaculum diſrumpi permiſit & portã ape
riri.Eſt autem ſpecialis difficultas etiam ſup alias cõtinẽtias añ oẽm experientiã venereę delectatio
nis hmõi clauſurã cuſtodire illibatam.Quia vt dicit Hiero.ferreas mentes libido domat:q̃ maiorẽ
in virginibus patitur famẽ cum dulcius putat omne qđ neſcit.Et icidit duplex ſpecialis difficultas
vna ex inexperientia:alia ex ſignaculi cuſtodia.Et penes primam conſiſtit ꝑmium eſſentiale virgi-
num ex habitu mẽtis.penes vero ſecundã ꝑmiũ accidentale ex cuſtodia corpis.de quo nihil ad præ
ſens.Sic ergo patet ꝙ ſimpliciter & abſolute & etiam in comparatione ad id qđ eſt perfectius in ho-
Ad Arg.pri. mine,virginitas eſt ſupra coniugiũ. AD obiectum in oppoſitũ ꝙ propter coniugium dimitten-
da eſt virginitas:Dicendum ꝙ eorum q̃ fiunt a volũtate q̃dã fiunt ex libertatis electione:quædam
ex neceſſitatis coactione.Primo modo nunq̃ propter coniugiũ debet dimitti virginitas: ſed magis
ecõuerſo:ſed ſolũmõ ſecũdo modo:vt ſi neceſſarium eſſet eccleſiam periclitari niſi virgo etiã ſolẽni
ter profeſſa contraheret, potius deberet contrahere q̃ cum periculo eccleſiæ votum ſuũ cuſtodire.
Et tunc quicquid decreſceret ei ex voti mutatione:totum & amplius recompenſaretur ex obedien
tiæ cõdeſcenſione.Quẽadmodũ recõpenſatũ eſt patribus ſub vet.teſta.qui caſtitatẽ cælibẽ habebãt
in habitu:caſtitatem vero nuptialem in vſu,vt dicit Auguſt.de bono coniugali.

SEquuntur quæſtiones de homine ſimpliciter ex parte corporis principaliter.Et
Quęſt.xiiii. erant duæ de monſtro reſpectu baptiſmatis.Quarũ prima erat:ſi duo capita i eo
Quæſt.xv. appareãt:vtrum in baptizando debent ei imponi duo nomina an vnũ.Secunda:
Arg.prin. vtrũ ſi ſacerdos dicat Ego te baptizo:ambo, an alter eorum ſit baptizatus.CIR-
ca primum arguitur ꝙ debet imponi ei vnum nomen quia non eſt niſi vna aĩa
quia non eſt niſi vnum continuum:cuius non eſt niſi vna forma.nomen autem
In oppoſi. imponiſ a forma,ſecũdum philoſophum.vii.metaphy. CONtra.in duplici ca-
pite geminanſ omnes ſenſus:ſed nõ geminanſ niſi geminata aĩa:& vbi anima eſt geminata ſiue duę
Reſol.q. aię:duplex debet nomen imponi.ergo &c. Quæſtio iſta non quærit niſi vtrum tale mõſtrum ſit S
vna perſona ab vna aĩa cui debetur vnũ nomen,an duę:qbus debeanſ duo nomina.qa noĩa debent
eſſe conſona rebus.Et eſt dicendum ſcđm ꝙ dicit Auicen.iiii.metaphy.& ſcđm ꝙ alias determinaui
mus ꝙ aĩa rationalis aliquo modo dependet ex ſubiecto ad hoc vt ſit:quia anima non habet eſſe poſt
non eſſe niſi cum fuerit eſſe corporis ſecundum modum cõmixtionis: per quã apatur fieri inſtru
mentum eius.Non ꝙ aliqua forma mixti manens ſit pręcedens animam in corpore : ſed ꝙ materia
exiſtens ſub forma corporis diſponiſ ꝑ agens vt fiat neceſſitas ad formã mixti educendã de potẽtia

materiæ,cū qua cum educiť de potentia materiæ ꝑ generationem naturalem,ſimul inducitť anima
rationalis ꝑ creationē:illa tamē forma eſt vt diſpoſitio ĩ materia ad animam. Ad illam aũt formam
mixti generãdũ agens inducit vim ſeminalē in materia ordinata ad generationem hoĩs anteq̃ inci-
piat mouere materiam. Cũ aũt tota materia ſeminis eſt vna & continua:& principium ſeminale eſt
vnum:& cum totum ſemen cadens recipiatur in vna incaſtratura matricis tanq̃ in vna camera in
ter duas villulas matricis:ſunt enim in matrice plures incaſtraturæ quaſi plures cameræ ſiue mo-
netę ſecũdũ numerũ fœtuum q̃ poſſunt ſimul informari in fœmina cuiuſq; ſpeciei aĩalis:& ſingu-
lę incaſtraturę abinuicē villulis quaſi parietibꝰ diſtinguunť:quæ villulæ qñq; ſunt integrę:& ſemi-
na recepta in eis nequaq̃ poſſunt concurrere:quandoq; ex aliqua parte ruptę,vt ſemina in duabus
incaſtraturis exiſtentia ibi neceſſe habent concurrere. Cum inquã,vt dictum eſt,totũ ſemen ĩ vna
incaſtratura recipiatur: tunc totum vnica vi caloris illius incaſtraturę confoueť ſemen:& totum
ſeminale vigens in calore ſeminis excitatũ calore illius partis matricis incipit materiam coagulare
ad fœtus formationem.ſecundum ꝙ dicit Macrobius. Semē q̃d poſt iactum ſui intra horas ſeptē nõ
fuerit in effuſione relapſum,hæſiſſe in vitam pronũciatur. Verum ſemine ſemel intra formãdi ho
minis monetã locato,hoc primum artifex natura molitur vt die ſeptimo folliculum ſeminum cir-
cundet humori ex membrana tam tenui qualis in ouo ab exteriori teſta clauditur:& intra ſe clau-
dit liquorem &c.vt ibidem determinat:ita ꝙ quĩta hebdomada in ipſo deſcribatur humana figura
magnitudine quidem apis vt in illa breuitate membra omnia & totius corporis lineamenta conſi
ſtant. Et hoc intelligẽdũ ē materia adhuc exiſtente ſub forma abiiciẽda. Et agit virtus ſeminalis vt
dicit Cõmẽta.ſuper.vii.metaphy.in iſto ſemine non per inſtrumentum:ſed ſolum per calorem qui
eſt in ſemine,mouet materiam quouſq; formam diſpoſitiuam ad intellectũ educat de potentia ma
teriæ & corrumpat formam ꝑcedentē. Cũ aũt fuerit abũdantia ſeminis: ita ꝙ cum cadit ĩ matricē,
portio vna recipiať in vna icaſtratura ſicut ĩ vna moneta:& alia recipiať in alia ſicut in alia mone
ta:& villula matricis ĩtegra cõſeruauerit ꝑfecte has ꝑtes abinuicē in q̃libet illarũ partiũ,& ĩcluſum
diuerſis pelliculis:& ſi plures recipianť ſimili mõ:virtute caloris illiꝰ incaſtraturę ĩcipit ꝓpriũ ſemi
nariũ mouere materiã ad ꝓductionē ꝓprii fœtus:& plura ſeminaria ad ꝓductionē pluriũ fœtuũ ꝑ
fectoꝝ. Si vero fuerit tanta abundantia ſeminis vt pars cadat in vna icaſtratura:& pars in alia & ꝑ
rupturam villulę quę deberet eſſe vt paries inter duo ſemina, ex vna parte,puta verſus locum for
mationis partis inferioris,vt ibi neceſſe habeãt ſemina concurrere:integra autem ex illa parte in q̃
debent formari partes ſuperiores fœtus vt ſemina ibi non concurrant: tunc eſt aduertendũ ꝙ ſic
procedit membrorum formatio ꝙ virtus illa in ſemine quæ non agit per inſtrumentum format ſi
bi inter omnes partes & membra primo cor:& ſecũdum philoſophũ.xvi.de aĩalibus eſt operans in
ſemine:ſicut manus artificis in ſcãno:& ab illo formato dirigit vires ad formationem cæterorum
mẽbrorũ:& eſt prima origo omniũ membrorũ & venarũ:cõtra opinionē quorũdã medicoꝝ. Et tũc
cũ formato corpore anima infundiť,licet tota ſit in toto corpore, ordine tñ quodã naturæ perficit
primo cor,& per ipſum cætera membra:ſicut a virtute cordis nutriunť & confouentur. Vnde di-
T cit philoſophus ꝙ diuinũ membrum eſt cor:& eius inhabitator eſt anima. QVI vult ergo diſcer-
nere in mõſtro tali q̃d habet duo colla perfecta & ſimiliter duo capita cũ ſenſibus ſuis,ſiue alia mẽ
bra ſint geminata ſiue non,vt ſub duobus collis ſitis quaſi in humero vno reſiduum corporis ſit
quaſi vnius hominis:perquirere debet an in eo ſint duo corda. Quia ſi ſic:proculdubio quicq̃d ap-
pareat ĩ aliis mẽbris:duplex erat virtus ſeminaria & informatiua ad minus quo ad diuerſos actus
informandi corda in diuerſis partibus materiæ: & ſic vbi ſemina concurrunt,fortificantur & præ
parata ſunt duo receptacula duarum animarũ. Si aũt non niſi vnũ cor, quantũcũq; ſint gemina-
V ta membra exteriora,nõ eſt ꝑparatum niſi vnicum receptaculũ vnius animæ. An vero ſint duo
corda vel non:aduertẽdũ eſt ex lateribus quomodo concurrũt in medio pectoris:& in ſpina dorſi.
Si enim ibi appareat prominentia maior debito in vno corpore & maxime ſi appareant quaſi duæ
gibboſitates in longum protenſę quaſi ex lateribus concurrentes:hoc eſt ſignũ quaſi manifeſtũ ꝙ
ſubtus latent duo corda. Quale erat monſtrũ duorum capitum & collorum perfectorum:q̃d vnũ
habuit caput nigrum & multum pingue:ſed auſterum: alterum vero caput ſubalbum & mul-
tũ macilentũ:ſed piũ: & q̃tuor brachia licet nõ perfecta:et ſimiliter quatuor manꝰ.& erãt duo bra
chia ꝑfecta cũ ꝑfectis manibꝰ ſita ſuis locis,vnũ ꝓcedens ex humero lateris vniꝰ capitis:aliũ ex alio
hũero ex latere alteriꝰ capitis:& alia duo ꝑua brachia cũ ꝑuis manibꝰ exibãt ĩter duo capita ex ꝑte
dorſi ad modũ ſi duo a lateribꝰ iungerent ſe ſtrictiſſime:& brachia laterũ cõtĩgẽtiũ ſe hẽrẽt extẽta
X ad ꝑtē poſteriorē ĩter eos. QVIbus ſuppoſitis videbiť forte aliq̃bꝰ dicẽdũ:ꝙ talia corpa etſi appareãt

vnum continuũ in quadã parte,nõ ſunt tñ vere continuata:ſed opere naturę inſeparabiliter per to
tũ conſolidata ab humeris vſq; ad anũ:ita ꝙ nullum membrum aut organum aut partem mem-
bri habent cõmunẽ illa duo corpora. Tunc enim duę formæ & duę animę eãdem partẽ perficerent
qđ oĩno eſt impoſſibile ĩ natura:& multo impoſſibilius q̃ ꝙ duæ albedines numero eſſent in eadem
parte corporis ſecundũ numerum. Sed huic omnino contrariat̃ ſenſus.qm̃ ſi inſpiciatur cutis ꝑ to
tum vbi concurrunt illa duo corpora ſimul in vnũ:in nullo apparet diſcõtinuatio magis in medio
ipſorum q̃ alibi: ſimiliter neq; in carne. Vnde durum multum eſt ſenſui contradicere in eo qđ ei
apparet non habenti cauſam deceptionis. Et præterea ꝙ ſit vere vnum & cõtinuum vbi ſemina cõ
currunt: aperte ratio docet.qm̃ talis foetus non niſi ex vnico ſemine ſemel proiecto in matrice ge-
neratur vt in pluribus:vel ad minus poteſt generari ſemine vno intantũ exuberante vt neceſſe ſit
partem vnam recipi in vna caſtratura:& partem aliam in alia:et tũc quando ſecũdum modum ꝑ-
dictum villula quę eſt paries inter eas fuerit integra in loco formandi partes ſuperiores, & diſru-
pta in loco formandi partes inferiores. Et licet ſemen illud ſit diſtinctum in locis formandi partes
ſuperiores:non tamen eſt diſtinctum in loco formandi partes iñferiores: ſed manet vnum continuũ
vere ſicut prius,materia ſecundum eſſentiam exiſtente vnica in toto ſemine,diuerſas partes habẽs
ſub diuerſis partibus ſeminis.ita ꝙ totum illud ſemen ſub vnica pellicula neceſſario inuoluat̃ qua
ſi ſacculos duos habente continẽtes partes ſeminis:de quibus duo capita debent generari. Q; ſi ſic
eſt in ſubſtantia ſeminis totius, ꝙ eſt vnum ſecundum ſubſtantiam & vere continuũ,ſimiliter &
calor naturalis exiſtens in eo ſicut accidens in ſubiecto erit vnus in eſſentia,per accidens extenſus
ſecundũ extenſionẽ ſubiecti:in quo per totum cõſimiliter diffuſa eſt vna virtus ſeminalis. Et ſicut
ipſa eſt vna & materia vna & calor vnus:ſic vnicus eſt actus tranſmutationis materiæ per totum
& ꝑ conſequens forma vna mixti & continui educta de potẽtia materię,extenſa per partes ſecundũ
extenſionem materię,licet partibus illius mixti figuratis diuerſimode:ſecundum ꝙ requirunt par
tes incaſtraturę,in quibus formantur diuerſæ partes ſeminis ſicut in diuerſis partibꝰ monetę. Ta
le ergo monſtrum totum in rei veritate neceſſe eſt eſſe vere vnum mixtum & continuum ab vni-
ca forma mixti educta de potentia materiæ, & vna forma continuitatis:ita ꝙ tale monſtrum quo
ad omnem formam q̃ educibilis eſt de potẽtia materiæ, oportet eſſe vnum in forma numerali. ita
ꝙ ſi illa ſit forma ſeminalis bruti vel equi vel aſini:non eſſet illud monſtrum niſi vnus equus nu-
mero aut vnus aſinus numero. SED quid ẽ ſentiendũ ſi appareãt in ipõ mẽbra hominis:vt ꝑ hoc Y
oporteat iudicare ꝙ pertinet ad ſpeciem hominis & informetur anima humana:qm̃ vt dicit Com
menta. ſuper primũ de aĩa,non differũt mẽbra leonis a membris cerui niſi qa differt anima ab ani
ma. Reuera duo genera hominum ponerent : ꝙ non eſſet in eo niſi vna anima rationalis:et ſic ꝙ
non eſſet niſi vnus homo numero. Primo iſtud ponerẽt tenẽtes de anima humana poſitionẽ Auer.
ꝙ videlicet anima non vnitur corpori vt forma & actus:ſed tm̃ vt motor quodãmodo.& hoc quo
ad phantaſticum hominis,intelligendo ſpecies in phãtaſmate:cũ tñ ſit ſecundũ ſubſtantiam ſepa-
ratus. Vnde ſicut ponunt in diuerſis vnum intellectum propter diuerſas phantaſias:et ꝙ nõ ſunt
diuerſi homines niſi propter diuerſas phãtaſias omnino ſeparatas ſecundum diuerſa corpora:ſimi
liter cum ĩ iſto monſtro ſicut & in bruto ſunt diuerſæ phantaſiæ ſicut & diuerſi ſenſus particula-
res,& diuerſi ſenſus cõmunes in diuerſis capitibus:quia qua ratione ponunt̃ in vno,& in alio: aut
ergo in neutro,aut in ambobus in iſto monſtro ponerent vnum intellectũ operari ꝑ diuerſas phã
taſias,ac ſi eſſent omnino diuerſę in ſeparatis corporibus:& ſic ſecundũ diuerſas phantaſias quodã
modo ponerent ipſum eſſe diuerſos homines:ſed ſubſtãtialiter nullo modo poſſent.quia forma ſen
ſitiua ſecũdũ iſtos in hoĩe educta eſt de potentia materię: quã oportet vnicã eſſe in hoc mõſtro,vt
dictum eſt. Quare cũ intellectus ſit vnicus numero,& forma materialis vnica realis,nullo mõ poſ-
ſent iſti ponere ꝙ eſſent diuerſi hoĩes ſed tm̃ vnicus:quẽadmodũ ponẽdũ eſt ꝙ tale mõſtrũ in bru-
tis ſit tm̃ vnicũ brutũ aĩal,vt dictũ eſt. Similiter ꝙ non eſſet niſi vnica aĩa rõnalis in tali mõſtro: &
ꝙ non eſſet niſi vnus homo:neceſſe habent ponere illi qui dicũt ꝙ in homine non eſt niſi vnica for
ma ſubſtantialis q̃ diſpoſita materia vt fiat neceſſitas ad corruptionem formæ præcedẽtis in mate
ria,creãdo infundit̃: & ꝑficit eandem materiam ſecũdũ oẽs partes eius quã ꝑfecit forma ꝓcedens
corrupta:& hoc ſecundũ rationẽ corporeitatis ſubſtãtialis & mixti & vegetabilis & ſenſibilis & ra
tionalis. Si eñ ita eſt vt ipſi dicunt,cũ materia vt erat ſub forma ſeminis ante infuſionẽ aĩę rõnalis
erat vna in eſſentia hñs ꝑtes extẽſas ſcđm vnã formã cõtinui ſcđm oẽs ꝑtes totiꝰ ſeminis ex quo ꝑ
creat̃ totũ mõſtrũ ꝑdictũ,& ſimiliter calor vnus,& ſeminale principiũ in eo vnum ſcđm ꝙ dictũ eſt,
diſponit ergo illud ſeminariũ vnum totam materiam ad ſuſcipiendũ formam,& actũ vnũ q ꝑficiat

omnes partes materiæ illius prius exiſtentis ſub vna & eadem forma ſeminis & ſecundum ratio-
nem mixti: acſi forma mixti fuiſſet educta de potentia materiæ. Quare cum vt dictũ eſt, anima nõ
infunditur corpori ſiue materiæ niſi prout eſt diſpoſitiua ad illam ſuſcipiendam: in tali ergo mate
ria ad perficiendũ tale monſtrum neceſſe eſt ponere ſecundũ illos ꝙ ſic eſt vna anima intellectiua
Z & ita ꝙ nõ ſit niſi vn⁹ homo. EX quo q̃plurima inconueniẽtia ſequunť: ſcilicet ꝙ vn⁹ homo ſecũ
dũ nũerũ intelligeret ꝑ diuerſas phãtaſias: & hoc diuerſimode ſcd̃m diuerſas diſpoſitiões diuerſorũ
capitũ quæ poſſent pati diuerſas paſſiões aut ægritudines: & vnum poſſet pati qđ aliud nõ patere
tur: ſicut cõtingit in diuerſis brachiis vni⁹ hoĩs: & ſcd̃m hoc ſcd̃m vnã phãtaſiã poſſet errare: & ſe
cũdũ aliã nõ errare: & ſcd̃m vnã eſſe phrenetic⁹, & ſcd̃m aliã nõ: & ſcd̃m vnã ſapiẽs & ſcd̃m aliam
ignorãs: & ſecũdũ hoc habitus diuerſi & contrarii ſimul & ſemel in eadẽ anima intellectiua nume
ro aggenerarentur: qđ non eſt plus poſſibile q̃ ꝙ duę albedines numero differentes vel vna albedo
A & vna nigredo differentes numero eſſent in eadem parte corporis. SEquuntur etiã plurima alia
inconueẽientia: vt ꝙ ſecũdũ vnum caput poſſet dormire & ſomniare: & ſecundũ aliud vigilare &
ratiocinari: & ſibi vigilãti recitare ſomnia ſua q̃ ſimul videret dormiẽs. Qđ reuera nõ eſt aliud po
nere niſi fingere. Pręterea ꝙ non ſit ita, patet ex experientia. Viſum enĩ eſt quandoq; monſtrum ha
bens duo capita & ſuperiora ſeparata: qđ in quibuſdam aliis partibus erat vnũ continuũ, & proue
ctę ętatis: vt loqueretur in vno capite & in alio, ita vt quaſi diuerſę perſonę altercarentur frequen
ter inter ſe: & quando vna voluit comedere alia voluit ieiunare: & quando per vnũ os nimiũ come
debat per alterum os conquerebatur ſe grauari. Item quãdo vna voluit orare: altera voluit iocari.
Et vna erat talis ꝙ voluit luxuriari & eſſe diſſoluta: altera vero voluit eſſe religioſa: & vna morieba
tur longo tempore ante aliam: & erant cõiunctę vna viua & altera mortua. quæ reuera nullo mo-
do potuiſſent contigiſſe ſi fuiſſet vna perſona, & vnica ſola anima informaretur totum mõſtrum.
B DIco igitur ꝙ neceſſe eſt ponere tale monſtrum habere duas animas rationales, vt vere ſint duę
perſonæ & hoĩes duo. Sed quõ ſunt vnũ cõtinuũ ſecundũ materiã vnam numero: licet per partes
C extenſam ſub partibus continui? QVI non ponũt cum anima intellectiua formam aliam perfi-
cientem materiam: non poſſent dicere aliud q̃ ꝙ non eſt materia vna continua ſed ſeparata: & ite-
rum naturaliter conſolidata: quẽadmodũ duæ arbores ex duabus radicibus creſcentes coniunctæ
conſolidantur vt vna arbor videatur. ſicut patet etiam in inſito ramorũ diuerſarum ſpecierum
ſub trunco oĩno alterius ſpeciei. Aut ſi talem cõſolidationem impoſſibile eſt ponere propter præ-
dicta: qm̃ materia illa in forma ſeminis exiſtens nunq̃ fuit ſeparata: & in eodẽ inſtanti quo illa cor
rumpitur, anima rationali informatur: niſi ꝙ eandẽ materiã numero perficiant diuerſæ aĩæ: vna
D ſecundũ vnam ꝑtem: alia ſecundũ aliam. SED quęro qđ erat continuans & continẽs partes ma-
teriæ & continui in vnũ. Nõ altera illarum, vel ambę: quia vtriuſq; eſt diſtinguere & diuidere po-
tius vnum ab altero: forma enĩ & actus diuidit ſecundũ Phũm. x. metaphyſicę. Et conuenit quęre
re ab eis & arguere contra eos: quemadmodũ Phus quęrit ab illis qui ponebant ꝙ intelligere, ſenti
re, opinari, deliberare, appetere, & hmõi nõ ineſſent toti aĩę: ſed aliis & aliis vt ꝑtibus aĩæ hoc faci-
mus. Et arguit cõtra ipſos dicens in fine primi de anima. Dicunt autem quidam partibilẽ ipſam
eſſe: & alio quidem intelligere: alio aũt concupiſcere. Quid igitur continet animã ſi partibilis eſſe
apta nata: non corpus? Videť enĩ contrarium magis anima corpus continere. egrediente enĩ expi-
rat & marceſſit. Si igitur alterũ aliquod vnã ipſam facit: illud maxime vtiq; erit anima. Oportebit
autem & illud quęrere: vtrũ vnũ aut multarũ ꝑtium ſit. Siquidẽ vnũ eſt: propter qđ non mox eſt
& animam eſſe vnã? Si vero diuiſibile: iterum ratio quęrit quid eſt cõtinens. & ſic procedet in infi
nitum. Similiter in ꝓpoſito quęro: ſi a ſe in hoc mõſtro ſunt partitę: & alio intelligit vna pars illius
continui: alio alia: & ſimiliter ſentit & cætera hmõi: quid igitur continet animam vnam cum alia
in tali cõtinuo: cum ex ſe quęlibet illarũ apta nata ſit eſſe partita ab alia? nõ enĩ ipſa ſubſtãtia mate
riæ aut corpus qđ eſt quantitas continua. videtur magis contrarium ꝙ anima contineat illa. Si
igitur alterũ aliqđ, illud potius erit aĩa. de qua quæro vtrũ vna aut diuerſæ. Si vna: eadẽ rõne ſtan
dum a principio in vno: dicendo ſcilicet ꝙ non ſit ibi niſi vnica. ſi vero plures: tunc vt prius proce
detur in infinitum. Cum ergo impoſſibile ſit in infinitum procedere: impoſſibile etiam eſt pone-
re ꝙ illa vnitas ſit in materia & cõtinuo ab illis diuerſis animabus: & nõ eſt ſtare in vnica: & tamẽ
neceſſe eſt ponere aliquid qđ ſit cauſa illius: & hoc non niſi formam aliquam: non accidentalem:
quia qđ ſic continet partes materiæ immediate eſt actus eius: qđ non eſt niſi forma ſubſtantialis:
& pręterea tũc illa forma eſſet in nullo ſicut in ſubiecto: aut eſſet in vtroq; ſuppoſito: & hoc ſecũdũ
diuerſas partes ſuas: & ſic formę ſubſtantiales potius continerent q̃ ecõuerſo: oportet ergo ponere

neceſſario ꝙ in tali monſtro vno & continuo ſubſiſtẽte in eadẽ materia numero ſit vna forma ſubſtantialis educta de potentia materię quę naturaliter continet totam materiam: & a qua eſt forma continui in illo: & eſt extenſa per materiam. Et diſpoſitio ad vnam animam in vna parte materiæ per vnam ptem ſuam:& per aliam in alia ad aliam aiam.& ſunt illę partes formę diſpoſitiuę ad duas animas ſicut & partes materiæ abinuicem diuiſibiles:vt de vna materia fiant duæ:& de vna forma duæ.ſic eñ diuiſibiles ſunt oẽs formę materiales vt patet de diuiſiõe aię ſenſitiuæ i diuiſiõe partium anguillæ.Et ſic diuidentur in reſurrectione:ſi glorioſe reſurgant.Et eſt mihi hoc argumẽ E
tum magnũ ꝙ in hoie cum anima rationali oportet ponere aliquã aliam formã materialẽ quæ eſt quaſi diſpoſitio ad ipſam in materia.Vñ etſi totũ iſtud monſtrum ſentiret vna anima ſenſitiua:vt ꝙ pungeretur caput vnum,ſentiret lęſionem ille cuius eſt alterum caput: dicerem ꝙ vis ſenſitiua eſſet illius formæ naturalis & materialis & nõ aiæ infuſæ:niſi ponendo duplicem ſenſitiuã in hoie Eſt tamẽ multũ cõueniens & poſſibile ſecundũ naturã: ꝙ ſecundũ dictum modũ vna forma ſecũdum diuerſas partes ſuas eſt ſub diuerſis aiabus in diuerſis partibus materiæ ꝑpter conuenientiã quã habent aiæ & ſymbolũ inter ſe.cũ videamus ꝙ in eadẽ pte materiæ diſpoſitio ſymbolica manet cũ diuerſis formis materialibus & cõtrariis ſecundũ Phum ſecundo de generatione. Dico ergo ad quęſtionem:ꝙ ſi pñt pcipi duo corda eſſe in mõſtro:duę pſonę ſunt reuera:& duo noia eis imponẽda.Si vero ex aliq̃ idicio pcipi poſſit ꝙ nõ ſit ibi ampli⁹ q̃ vnũ cor, tunc ꝓculdubio nõ ẽ ibi niſi aia vna:& nõ eſt niſi vna pſona & nõ niſi vno noie nominãda.Per dicta patent obiecta vtriuſq; partis.

Quęſt. xv.
Argu. prin.
In oppoſitũ.

Circa ſecundum arguitur:ꝙ ambo ſunt baptizati:dicẽdo Ego te baptizo.qm̃ ſicut ſe habent corporaliter ad generationẽ corporalẽ,ſic ſe hñt ſpũaliter ad gñationẽ ſpiritualẽ.Sed vna gñatione corporali ſimul fuerunt corporaliter gñati:ergo ſilr vnico actu ſpirituali ſunt ſimul ſpũaliter generãdi. talis aũt act⁹ ſpũalis fit p verba ſacramenti qbus dicit̃ Ego te baptizo.ergo &c. CONtra.in baptiſmate debet eẽ determinata itẽtio ad baptizatũ:ſed i iſto actu ad neutrũ illoꝝ fit determinata directio intentiõis vt ſupponit q̃ſtio:qa aliter nihil dubii haberet: ergo &c.

Reſponſio.

ISta q̃ſtio ſupponit ꝙ iã dictũ mõſtrũ ſit duæ pſonæ:qđ reuera bñ debet a baptizãte ſupponi i dubio:& baptizare ipm̃ ſicut duas. Quare dico ſilr rñdendo ad q̃ſtionẽ:ꝙ vt ꝓcedit obiectio,determinata debet eẽ intẽtio ad determiatũ baptizatũ:ita ꝙ ſi deficiat determiatio nihil agit̃.Quare ſi cõ F
tingeret ꝙ in rei veritate eẽnt duę pſonæ: & dirigeret intẽtionẽ q̃ſi ad vnũ ſolũ,nõ determinando quẽq̃ illoꝝ: nihil oino ageret: & neuter eorũ eſſet baptizatus. Vnde in dubio ſiue ſint duo ſiue nõ: vtrũq; p ſe apparens ſecundũ capita debet baptizari ſigillatim:& tunc ſi duo ſunt ambo baptizati ſunt:& ſi tantũ vnus ille etiã baptizatus eſt:qa in q̃cunq; pte apparente puer ſi cognoſcitur eſſe viuens:põt baptizari.

Ad arg.pri.

AD argumentũ dicendum ꝙ generatio improprie appellatur ſeminis proiectio in matricẽ:quia non eſt niſi quędã ꝑparatio ad generationẽ: qua ſcilicet ponitur ſemẽ in loco G
formationis in matrice:ſed ꝓprie appellatur generatio formatio fœt⁹ p vim ſeminalem mõ iam dicto.Et ſi ſunt duo generati:duæ ſunt generatiões,& duo generantia ꝓxima: ſcilicet duo principia ſeminaria vt dictũ eſt:licet ſit vnus generãs a quo deſcindebat̃.qui nõ dicitur proprie generãs ex hoc ꝙ ſemẽ effudit in matricẽ mulieris: ſed ex hoc ꝙ vim ſeminalẽ in ſemine ad generandũ hoiem ex ſemine virtute caloris mẽbrorũ ſeminalium in ipſo gñauit: quæ licet ſit vna qa in vno ſemine: cũ effũdebat̃:ſemine tñ diuiſo p partes vt ſint duo ſemina,ſilr & diuidit̃ vis ſeminalis vna vt fiant duo.Similiter dicendũ eſt ex pte generationis ſpũalis:ꝙ improprie eſt gñatio ſpũalis poſitio pueri in aquam. Et hoc modo ſicut ſimul pñt poni in aquã:improprie ſimul & vnico actu ſpũali gñant̃ Proprie aũt loquẽdo gñant̃ ſpũaliter p itẽtionẽ & verba:& ideo ipa debẽt geminari i gñatiõe ſpũali: ſicut ibi ſeminalis vis geminatur in generatione corporali.

SEquuntur q̃ſita de hoie pricipaliter ex pte cõiũcti.& erãt quędam pertinẽtia ad obligationem:quędam ad pœnam. De primo erant q̃tuor propoſita. Vnum pertinens ad ſtatum. Aliud ad regulam. Tertiũ ad votum. Quartũ ad ingreſſum.

Quæſt. xvi.

PRImũ,vtrũ pfeſſus in regula arctiori interdicta nequis nouitius in ea de cętero recipiatur:ſi de licentia papę tranſeat ad laxiorem:poterit reuerti & reaccipi ad ſuam regulam priorem.

Quęſt.xvii.

SEcundum:vtrum omnia quæ continentur in regula beati Auguſtini ſint præcepta.

Quæ. xviii.

TERtium vtrum ſit licitum volentes morari in ſęculo inducere ad vouendũ tria pricipalia vota religiõis.

Quæſt. xix.

QVARtũ vtrũ religiõis ingreſſum quis poſſet differre propter paupertatem parentum.

Argu. prin.

CIRca primum arguitur ꝙ non quia non licet in illa recipere nouitium,quare eadem ratione nec alterius profeſſionis religioſum. H

COntra. non eſt exiſtentibus in illa regula inhibitū ne ſuum profeſſum poſtq̄ abſceſſerit reuo- In oppoſitū.
cent: ergo licitum eſt eis reuocare & recipere eum iterato. AD hoc dicendum: ꝙ in omnib⁹ edi- Reſponſio.
ctis eccleſiaſticis & ſecularibus nō tam inſpiciēda ſunt verba edicti: q̄ cauſa ſiue ratio: vt poti⁹ ipſa
obſeruētur iuxta intentionē edicētis & rōnem ꝓpter quā ſunt edicta: q̄ iuxta verba ſonātia. Qua
re cum edictum quo regula aliqua ſic interdicitur ꝙ profeſſores eius nullum deinceps ad eorum
profeſſionem admittant: vt in conſt. de relig. Domini Greg. x. non interdicitur niſi vt in ſe & in
perſonis ipſis profeſſis & profiteri petentibus oīno deficiat. & ob hoc datur oībus iam poteſtas trāſ-
ferendi ſe ad regulā laxiorem. Quā cū aliquis iſtorum īgreſſus fuerit & profeſſus: iam omnino eſt
abſolutus a regula illa interdicta: & ipſa deficit in perſona illa: ita ꝙ ſi reuerteretur & iterum eam
I aſſumeret: iam cōtra edictū ageretur. IDcirco oportet ſimpliciter tenere ꝙ talis nō poteſt reuerti
etiam poſt regulæ laxioris profeſſionem: nec licitum eſt eum ad illam reſumere. AD argumen Ad argu. in
tum in oppoſitum, ꝙ non eſt prohibitum ne recipiant nouitium: Dicendum ꝙ verum eſt quantū oppoſitum.
ad verba prohibitionis & explicite, quantum tamē ad intentionem & rationē prohibētis eſt prohi-
bitum de omnibus qualeſcunq; fuerint: vt dictum eſt.

CIrca ſecundum arguitur: ꝙ quæcunq; continentur in regula beati Aug. cadunt Quæ. xvii.
ſub pręcepto: quia ipſe dicit in principio regulę. Hęc ſunt quę vt obſeruetis ꝑcipi Arg. princ.
mus. IN contrarium eſt ꝙ multa quæ ſunt in ea non obſeruantur. Et ſic oēs In oppoſitū.
k eam profeſſi dānarētur, qđ non eſt cōueniens dicere. DIcendum ad hoc: ꝙ ꝑce- Reſponſio.
ptum duplex eſt: diuinū ſcilicet & hūanū. Pręcepta diuina ſunt illa: quæ per ſe &
abſolute continent ea q̄ ſunt de genere bonorum: & quorū contraria ſunt per ſe
mala. Vnde etiam ſunt de iure naturæ: & debent includi in oīni pręcepto huma
no: quia omnes obligant. Ita ꝙ ſi eis cōtrarietur ꝑceptum humanū, non eſt ei obediendū: ſed contē-
nendū: quia magis oportet obedire deo q̄ hominib⁹: ſecūdū ꝙ dicit̄ in Acti. Apoſt. Nec ſunt de tali
bus per ſe ꝑcepta humana: ſed hūana ꝑcepta q̄ per ſe ſunt hūana, ſunt illa quæ cōtinēt ea quę licite
& abſq; peccato quātum eſt de ſe poſſunt fieri & non fieri: vt ſunt ex ſe indifferentia: quæ & poſ-
ſunt bene & male fieri: & in merito ꝑrogatiua: q̄ melius eſt fieri q̄ non fieri: vt ſunt ea quę pertinēt
ad diuina cōſilia. DE præcepto autē humano ſciendū: ꝙ dupliciter pōt fieri in ſe circa illa quę p
L tinent ad ipſum: vel abſq; ꝑuia obligatione & conſenſu eorum quibus ꝑcipitur: vel cum eorum
cōſenſu & obligatione. Primo mō nullus hoīm pōt ꝑcipere ea quæ pertinēt per ſe ad hūana ꝑcepta
niſi fuerit ꝓlatus aut princeps ordinarie illis quibus ꝑcipit, prępoſitus. Quę tamē ab ipſo ꝑcipi nō
debent niſi eminente cauſa rationabili. Qua contingente peccaret trāſgrediens id qđ ꝑceptū eſt
etiam ſi nō ꝑciperetur. Sed ex cauſa minus euidenti & minus neceſſaria poſſunt ꝑcipi humano ꝑ
cepto a pręlato vel principe oībus generaliter illa quæ ſunt ex ſe indifferentia. Illa autē quæ ſunt
bona ꝑrogatiua: & pertinent ad cōſilia, ab eo ꝑcipi nulli debent: niſi ex euidenti cauſa & neceſſaria
M valde. SED de iſtis quę pertinēt ad conſilia: ſciendū ꝙ dupliciter ꝑcipi poſſunt, vel directe, vel in
directe. Directe ob fugā mali, & hoc futuri, vel emendationē ꝑteriti: quēadmodum poſſet ꝑcipi cō
tinētia alicui: ſi caſus emergeret ꝙ alioquin periclitaretur eccleſia: ob emendationem mali pręteri
ti. Quēadmodum indicitur ſeu ꝑcipitur alicui perpetua continētia ratione perpetrationis delicti
inceſtus vel vxoricidii, & aliis quę notant̄. xxx. cauſa in principio. Indirecte: propter adeptionem
boni: quēadmodū ꝑcipitur continētia volētibus ꝓmoueri in ſubdiaconū. Et hoc ex ſtatuto annexo
ꝙ quicunq; ſe ordinari in ſubdiaconū procurat aut permittit: de cętero contineat: vt habet̄ diſt.
xxxi. cap. primo. & . lxxxiiii. cap. Cum in ꝑterito. Vnde & dicitur ipſis ꝑcipiendo cum promouētur
N Si hucuſq; inceſtuoſi modo caſti. SI autem fiat ꝑceptum prima obligatione & conſenſu eius cui
ꝑcipit̄: iſte eſt modus ꝑcipiendi q ꝑtinet ad regulas religioſorū: & fit hoc mō aut debet fieri. Primo
eīn debet legi regula illi q ad eā ſe debet obligare, & exprimi q̄ & q̄lia ſint ad q̄ ſe debet obligare, ſi
tā velit. Q; ſi voluerit: & cōſenſum exhibuerit: & ſe obligare voluerit, obſeruātię regulę & oīm cō
tētorū in ea ſe obligabit. Quo facto illa omnia quæ ad regulā ꝑtinent: & ſibi primo erāt in cōſilio
tantū: iam facta ſunt ei in ꝑcepto. Et debet vel poteſt inſtitutor regulæ vel eius vicem gerens qua-
ſi reſumendo contenta in regula & prius propoſita ſub forma conſilii illi iniungere ſub forma præ
cepti. Hæc ſunt quæ vt obſeruetis ꝑcipimus. ſecundū ꝙ dicit̄ in principio regulæ beati Aug. Vn-
de continuo ſequitur. In monaſterio conſtituti. Et ſiue ille qui ꝑeſt hoc dicat vel non: cum ipſa re-
gula hoc illi dicat: neceſſe eſt ꝙ omnia illa in præcepto teneat. Vnde fatuum eſt valde ſic arguere:
illa q̄ pertinent ad vota principalia religionis, vt ſunt caſtitas, paupertas, & obedientia, pertinent
ad diuina & Apoſtolorū conſilia: & continentur in regula. ergo non quæcunq; continentur in re-

gula cadunt ſub præcepto.Licet eñ cõſilia inquantum cõſilia ſunt,nõ cadant ſub præcepto Dei &
apoſtolorum conſulentium tantum : inquantum tamen ſub voto & obligatione firmata, iam non
ſunt cõſilia tantũ illi qui vouit ea,& ſe ad illa obligauit:immo cadũt iã ſub p̄cepto illius ſiue homi
nis ſiue regulæ cui ſe obligauit. Vnde non eſt inconueniẽs ꝙ ea quæ ex ſe & natura ſua ſunt con
ſilia: & illius qui tantum conſulit: & illi qui ſe non obligauit:ſint ex voto & obligatione præcepta
illius cui aliquis ſe obligauit:& illi qui ſe obligauit. Vnde.xxxii.cã.q.prima.cap.Integritas.ſup illud
Virginitas ſuaderi poteſt,imperari nõ poteſt. Gloſſ.niſi aliqui feciſſent ſibi p̄iudiciũ vel vouendo
vel ſumendo ſacrum ordinem. Quantumcũq; ergo illa quæ cadunt in regula beati Aug.vel quę
cunq; alia ptineãt ad conſilia:ſi tñ p̄mittatꝛ ſic.Hęc ſunt q̃ vt obſeruetis p̄cipim⁹.ſicut ĩ regula beati
Aug.p̄mittitur:quæcunq; ſequũtur niſi expreſſe deſignentur quia ad pręceptum illius generali
ter p̄miſſi non pertineãt:ſub p̄cepto cadũt. Et qđ amplius eſt:eſto ꝙ illa clauſula:Hęc ſunt q̃ vt ob
ſeruetis p̄cipimus non p̄mittatur:ſed iſta,Hęc ſunt q̃ monemus:niſi alia fieret determinatio: oĩa
quæ in regula continentur:adhuc caderent ſub p̄cepto poſtq̃ ad obſeruantiam regulę & oĩm quę
in illa continenꝛ voto ſe aliquis obligauit. Quę enim ei ſunt primo admonita & voluntaria:dein
de fiunt p̄cepta vt neceſſaria:aliter eñ ex voto non plus ad illa obligaretur q̃ ſine voto:qđ incon O
ueniens eſt dicere. VTrum aũt aliqua in regula ſic tradantur vt appareat ꝙ per votum ad ea non
obligenꝛ regulam profeſſi:hoc videant illi quorũ intereſt: hoc eñ conſiſtit in facto.ꝙ ſi hoc appa
reat:non dubitent illi qui regulam illam ſunt profeſſi,quin de omnibus contentis in ea rationẽ red
dituri ſint in extremo examine tanq̃ de p̄ceptis:niſi ex diſpenſatione vel indulgentia ſuperioris vł
ex aliqua alia cauſa legitima obtinuerint,propter quã ad obſeruandũ aliqua cõtenta in regula mi
nime teneantur. Aliter enim non video qualiter regulam profeſſi in quantacũq; multitudine ſint
ſi ab eis plurima quæ in regula ſunt,non obſeruentur:dãnationem effugient:niſi ſuper tranſgreſſi
one pœniteant.Nec credere debent blandientibus:quicunq; eis contraria aſſerunt. PER lecta aũt P
diligẽter regula,atq; ſuper ea expoſitione Hugonis,nihil reuera in ipſa inuenire potui qđ quicq̃ cõ
tentorum in ipſa ſic mitiget: vt ipſum extra p̄cepti obligationem trahat.Propter illud autẽ qđ di
cit Hugo in principio ſuæ expoſitionis:Prima hæc nobis admonitio ſit de vnitate & cõcordia: pu
tant aliqui ita eſſe gloſſandum dictum Aug. Vt obſeruetis p̄cipimus.i.admonem⁹.quia etſi ita eſ
ſet vt Aug.verbis ſuis ſolum admoneret:tamẽ in eo ꝙ ſub voto ſunt obligati ad obſeruandum re
gulam,vim & obligationẽ p̄ceptorum habẽt. Qđ etiã aperte videꝛ ſentire qui illud qđ dicit Au
guſtinus verſus finem regulæ.Cuncta iſta ſeruentur.Et ſiquid ſeruatum minus fuerit,non negli
genter p̄tereatur &c.exponens & loquens pro ſe & pro omnibus aliis regulam Aug.profeſſis,di
cit.Ad hoc quidem data ſunt p̄cepta regularia vt cuncta ſeruẽtur.Et ſiquid ſeruatũ minus fuerit
oportet vt cito emendetur.nõ eñ poſſumus aliquid negligenter pręterire ſine periculo animę no
ſtræ.Ea eñ vouimus ſimpliciter tenere,& ſecundum ea viuere iurauimus. Per hoc ergo innuit ꝙ
omnia in regula obligãt quaſi diuina p̄cepta.Qđ apte inſinuat ꝙ ad cõfirmationẽ dicti ſui auctori
tates Dauid & apoſtoli,quæ principaliter loquuntur de diuinis mandatis, ſubdit dicens. Et Pſal
miſta dicit.Tu mãdaſti man.t.c.nimis.& Apoſtolus.Siquis totã legem ſeruauerit &c.& iterũ ver
ſus finem expoſitionis ſuæ dicit.Neq; poſſunt impleri hæc omnia regularia pręcepta niſi per amo
rem iuſtitiæ &c. Quantum ergo mihi apparet, omnia quæcunq; in regula beati Aug. continen
tur ſub p̄cepto ſunt iis qui ad hanc ſunt obligati: nec in hoc p̄iudico alteri:cui melius veritas in
hoc apparuit.PER dicta patent vtriuſq; partis obiecta.

Quæ. xviii. CIrca tertium arguitur ꝙ licitum ſit inducere ad tria vota religionis etiam vo
Argu. prin. lentes morari in ſęculo.qa Anſel.dicit in libro de ſimilitudinibus.Melius eſt bo
num agere cum voto q̃ ſine voto. Agere autem melius bonũ licitum eſt ſi lici
tũ ſit agere minus bonum:quia magis bonum minus includit. ſed licitum eſt te
nere illa tria in ſæculo commorando ſine voto : ergo & cum voto. ſed licitum
In oppoſitũ. eſt hortari & inducere ad illud qđ licitum eſt.ergo &c. IN contrarium eſt ꝙ il
Reſponſio. lud multis eſſet occaſio ruinę:& ad tale non licet inducere. DIcendum ꝙ ma
gna diuerſitas eſt in ꝓpoſita q̃ſtione quo ad illa tria q̃ principaliter in religione voueñ.Diſcurren Q
do igitur per ſingula dicimus primo de virginitate:ꝙ ad illius obſeruantiam magis licitum eſt in
ducere volentes morari in ſęculo:tũ ex parte inducti:tũ ex parte inducẽtis:q̃ alicuius aliorũ,quia
pericula quo ad obſeruãtiam caſtitatis immnẽtia(pericula dico ab exteriori)poteſt perſona quæ
vouit facilius vitare,q̃ imminentia quo ad votum paupertatis aut obediẽtię:quia ad caſtitatis ob
ſeruantiam minime indiget homo alterius adminiculo: & melius cuſtoditur in ſolitario q̃ in pu

blico. Ad pauptatis aūt obſeruātiā morādo ĩ ſeculo multū ĩdiget hō alterꝰ adminiculo, a quo vł cu
ius adminiculo poterit acqrere neceſſaria vitę: ita ꝙ vix pōt cuſtodiri ĩ ſolitario. Vnde eremitę an
tiqtus neceſſe habebāt frequenter ꝓpter victualia & alia neceſſaria adire ſeculariū caſtra. Silr obe-
dientiam nullus poteſt cuſtodire in ſolitario abſqꝫ coniuncto cui debeat obedire. Quia non eſt obe
R dientia niſi ſit q obediat & cui obediat: & in eis quęcūqꝫ neceſſe eſt tenere cōuerſando cū aliis, diffici
lius vitātur exteriora pericula: q̃ in eo qđ poteſt tenere homo per ſe. AD illius autē obſeruantiā
ſecuriꝰ poteſt perſona cōmorās in ſeculo induci: qđ magis ſine piculo pōt cuſtodiri in ſaeculo. Ob
aliud autē nō eſt illicitum inducere ad alicuius voti obſeruantiam manēdo in ſaeculo, niſi propter
periculū imminēs de tranſgreſſione. Vnde dico ꝙ ſi perſona inducēda ad votū caſtitatis ſit talis ꝙ
omnibus conſideratis non debet eſſe probabilis timor de periculo tranſgreſſionis: ꝙ licitum eſt in-
ducere volentes morari in ſeculo ad votum caſtitatis. Si autem probabile periculum tranſgreſſio-
nis immineat, vel propter aetatem, vel propter conuerſationem, vel quacunqꝫ alia de cauſa: dico
ꝙ nullo modo licet immo multum peccat inducens: non ſolum inducens ad caſtitatem morando
S in ſeculo: ſed etiā inducēs ad quodcunqꝫ votum intrando religionem. Quantū ad votum paup-
tatis diſtinguo: aut inductio eſt ad votum renūciandi omnibus quae poſſidet. Renunciandi dico &
quo ad ꝓprietatē & quo ad vſum. Vel quo ad proprietatē reſeruato ſibi vſu ad vitā. Si ſcđo modo
ſcilicet vt vouens proprietatem oīm bonorum ſuorum det pauperibus & piis locis donatione inter
viuos: & ſolum reſeruet ſibi vſum ad vitam: dico ꝙ pium eſt & licitum. Si primo modo: tunc ſub-
diſtinguo: quia cum vouens indigeat vt poſtq̃ fuerit omnibus bonis temporalibus denudatus
ſibi prouideatur de neceſſariis ad ſuam ſuſtētationem: aut ergo denudat ſe omnibus bonis per vo
tum morando in ſeculo, intendendo quęrere ſibi neceſſaria mendicando: aut aliquā operam exercē
do: aut ab aliquibus amicis prouiſionem expectando. Et in quolibet iſtorum caſuum dico: ſi maio-
rem ſollicitudinē oporteat ipſum ſuſtinere in ſic ſibi neceſſaria quęrendo: q̃ in propria ad neceſſa-
rium victū reſeruādo: ꝙ nullo modo licet. Aliis enim eiſdem retentis vbi eſt maior ſollicitudo cir-
ca temporalium & neceſſariorum acquiſitionē: & per conſequens diſtractio a ſpiritualium vacatio
ne: & ſic bonorum operum & meriti diminutio: ad quā nullo modo licitū eſt quēq̃ ĩducere: licet ipſi
liceat propria volūtate ſtatum meriti minoris eligere. Si vero non oporteat ipſum ſuſtinere ma-
iorem ſollicitudinem in acquirendo ſibi neceſſaria, aut forte minorem, dico ꝙ adhuc non licet, in
tendendo quaerere ſibi neceſſaria mendicando: niſi iuxta determinationem habitam in alio Quo-
libet in queſt. an liceat oīa ſua dimittere intentione mēdicādi in ſeculo. In ſecundo vero caſu & ter-
tio bene licet: niſi probabile ſit quoquo modo ꝙ periculum aliquod aliud ex hoc magis immineat
vouenti: aut occaſio aliqua amplius delinquendi, q̃ immineret bona ſua reſeruando. In tali enim
T caſu nullo modo licitum eſſet inducere. QVantum autē ad votum obedientię dico: ꝙ quaecūqꝫ
perſona aliam habet ſub obedientia ſua & cura, inquantū hmōi, ſuperior ſuus & praelatus in hoc
exiſtit. Nunc autē ꝙ quiſqꝫ praelaturam quācunqꝫ ſibi aſſumat propria auctoritate: cum nullā or-
dinariam oīno habeat: nullo modo licet: iuxta illud Apłi ad Heb. Nemo aſſumat ſibi honorem ni-
ſi qui vocatus fuerit a Deo. hoc eſt dictu: ꝙ aliter honorem p̄laturae ſibi nullo modo aſſumere de-
bet etiam ſi ad hoc moueri videatur ex charitate. Vocatio autem iſta debet fieri per eccleſiā: & ſe-
cundum ꝙ eccleſia ordinauit: immo Chriſtus in eccleſia, vt amplius videbitur in quarta quęſtiōe
ſequente: videlicet ꝙ prima auctoritas ſuper totam eccleſiam conſiſteret in vno praelato & ſupe-
riore vt in ſummo pontifice: & ab illo ſecundum eius diſpoſitionem gradatim deſcenderet per
omnes eccleſiaſticos ordines ad iferiores p̄latos. Ita ꝙ illicitū ſit p̄laturam ſuper quācunqꝫ perſonā
accipere niſi vocetur ad eam, ſecundum aliquem modum vocationis ſiue electionis diſpoſitum &
V ordinatum ad hoc per eccleſiā & per auctoritatem ſummi pontificis. DE recipiente ergo perſo-
nam talem ad dictam obedientiam: videlicet ꝙ voueat in manu ſua continentiam: & omnibus re-
nunciet, ponendo omnia bona ſua in manu eius & diſpoſitione, ꝓmittat etiam ei plenam obedien
tiam in oībus: diſtinguo. qa aut alias p eccleſię ordinationē & vocationē p̄latꝰ ei cōſtitutus eſt: aut
nō. Si primo modo, ſcilicet vt ſit eius ſacerdos, curatꝰ, aut epiſcopus: aut cui epiſcopus generalem
curam illiꝰ forte ſpecialiter cōmiſit, puto ꝙ in iſto caſu bene liceat ipſi p̄lato vel cuiqꝫ alii inducere
quācūqꝫ aliā perſonā omnino abſolutam ad vouēdū obedientiā ſuo p̄lato p̄dicto modo: dū tamen
nullum periculum amplius delinquendi ex hoc immineret. ſi enim immineret: nullo modo liceret
ſecūdū ꝙ iam dictum eſt de voto virginitatis & paupertatis. Dico omnino abſolutam: quia ſi eſſet
alteri obligata vel matrimonio vel aliter: omnino non liceret. Si ſecundo modo, dico ꝙ etſi liceret
vouenti ſic ſe obligare ſi vellet: nullo tamen modo licet quēcunqꝫ talium perſonam quācunqꝫ au-

ctoritate propria quã nullam ad hoc habet, ſub ſua obedientia recipere vt dictum eſt. Nulli autẽ licitum eſt inducere perſonam ad promittendum obedientiam illi qui nõ poteſt eã recipere. Quia hoc eſt illũ qui eam debet recipere illaqueare: & dare ipſi occaſionẽ faciendi qđ nõ licet ei. Idcirco dico ꝙ oĩno illicitũ eſt inducere pſonã quãcũq; ad ꝓmittẽdũ obediẽtiã illi q alias nullã habet iuriſdictionem ſup illam vel ordinariã vel cõmiſſam. & hoc non quin illi quantũ eſt de ſe licitũ eſſet ſe dicto modo obligare: ſed quia nullo modo licet eam illi aſſumere: etiam ſi videaẽ moueri ad hoc ex charitate. qđ tamẽ non põt eſſe: quia charitas ordinata eſt: immo talis motus potius eſſet ex elatione aut ex aliqua cupiditate. Et preterea ſi illicitum eſt queq̃ ſic inducere perſonam alterã ad obediendum alteri qui nullam habet iuriſdictionem ſup eam: multo fortius eſt illicitum queq̃ talium inducere perſonã quãcunq; ad vouendũ ꝙ ſic obediat ſibi: & adhuc multo amplius hoc eſſet illicitũ illi qui alias eſſet alteri obligatus: per quẽ poſſet diſtrahi eo inuito ne curam illius poſſet exercere vel alteri exercitio a quo oporteret abſtrahi ſi illius deberet curã gerere: qualiter ſunt obligati oẽs viri religioſi: quibus vt puto ſumme illicitum ẽ ſibi velle quãcunq; perſonam ſic obligare ſiue voto obediẽtię: ſiue voto pauptatis: accipiẽdo oĩa bona illius in manu ſua: & diſtribuere ei neceſſaria & de reſiduo diſponere ꝓut libet.

Ad arg. pri. AD argumentũ in oppoſitũ ꝙ bonum facere ſub voto meliꝰ X eſt: dicendum ꝙ verum eſt aliis omnibus circunſtantiis licitis extantibus. Melius eſt tamen facere bonũ ſine voto, q̃ cum voto facto ab eo a quo meliꝰ eſſet non fieri, vel cui non licet fieri, vel modo q̃ non licet fieri.

Quaeſt. xix. Arg. princ. CIrca quartum arguitur ꝙ poſſit aliquis differre religionis ingreſſum propter paupertatẽ parentũ. quia minor obligatio põt differri & poſtponi propter maiorem. minor obligatio eſt qua homo volũtarie obligaẽ ꝓmiſſo vel voto: homini ad ea quae ſunt conſilii: q̃ qua obligatur Deo naturaliter ad ea quae ſunt praecepti: qa in obligatiõe prima põt hõ diſpẽſare, vt ſummus põtifex: nõ aũt in ſecunda obligatione. Cũ ergo prouidere parẽtibus in ſumma neceſſitate pertineat ad illud diuinũ ꝑceptum. Honora patrẽ tuum & matrẽ tuã &c. ergo &c.

In oppoſitũ primum. CONtra. non minus obligat votũ religionis q̃ votũ crucis: quia votũ crucis poteſt mutari in votum religionis & non econuerſo. ſed propter paupertatem parentum non poſſet differre impletionem voti crucis cum tempus eſſet opportunum propter eccleſiae coactionẽ: ergo multo fortius nec propter eorum paupertatem poteſt differre ingreſſum religionis.

Secundum. ITẽ non minus tenetur homo parentibus ad prouiſionem q̃ ad pacis eorum cuſtodiam, & ad cauendũ eorum offenſam. ſed propter eorũ offenſam vel diſturbationẽ non debet differre religionis ingreſſum. Hier. eñ dicit ad Heliodorum. Per calcatum perge patrem: per calcatam perge matrem &c. ergo &c.

Reſolutio q. HIC eſt aduertendum Y ꝙ in omnibus poteſtatibus ordinatis: poteſtas ſuperior poteſt reuocare edicta poteſtatis inferioris: & ſuis edictis ea infringere aut annullare: non autem econuerſo. Nunc autem ita eſt: ꝙ diuina poteſtas ſuper omnes eſt: nullũ ergo edictũ poteſtatis humanę ſiue ſit publica vt eſt poteſtas praelatorum & principum, ſiue ſit priuata vt eſt poteſtas liberi arbitrii in vnoquoq;: poteſt reſtringere edictum diuinum, ſeu in aliquo derogare eidem aut ipſum omnino annullare. QVAre cum edictum de honorando parentes diuinum ſit: votum autem ſiue promiſſum ſimplex de in- Z trando religionem, aut ſolenne quod eſt profeſſionis de perpetuo in ea perſiſtendo, ad edicta humana pertinet: in nullo ergo poteſt votum ſiue humanum promiſſum derogare edicto diuino de honorando parentes: aut ſic infringere vt aliquãdo ſcilicet ab illius executione cũ opportunũ fuerit abſoluãtur ſtante via naturali. Nec putamus ꝙ in aliquo reſtat quo ad illos qui nondum intrauerunt: & quo ad illos qui iam profeſſi ſunt religionem: licet aliqui inter iſtos diſtinguant dicẽtes: ꝙ iam profeſſus, mortuus eſt mundo. & per huiõi mortem abſoluitur a cura parentum: vt non peccet: ſi propter praeceptum praelati aut ordinis obſeruantiam: curã parentũ pretermittat. QVO A rum ratio friuola eſt: profeſſus enim mortuus eſt. i. eſſe debet mundo de quo dicitur ꝙ totus in maligno poſitus eſt. & iterum. In mundo erat: & mundus eum nõ cognouit. de quo dicit Auguſt. ſermo. ii. ſuper Io. Caelum & terra & omnia quae in eis ſunt: mundus dicitur. Item & alia ſignificatione dilectores mundi mundus dicuntur. Religioſus ergo mortuus eſt mundo. Non mundo qui eſt rerum naturalium: ſed mundo qui eſt prauarum concupiſcentiarum: quia omne qđ eſt in mundo tali, concupiſcentia carnis eſt &c. Bene ergo ſunt mortui mundo vt non cognoſcant patrẽ & matrem inquantum ipſi mundus ſunt, volentes retrahere a religione ad mundi concupiſcentias: ſed dicant eis in hoc caſu: neſcio vos: & dimittant mortuos ſepelire mortuos ſuos: qui mortui ſunt Deo: viuentes autem mundo. Mundo autem rerum naturalium non ſunt religioſi mor-

tui:alioquin nec bibant nec comedant. Quare cum filii parentum ſuorum ſunt inquantum natu-
raliter ex eis ſunt ſecundum elementa huius mundi ſenſibilis, q̄diu vita naturali quā ſecundū cor
pus ex parentibus traxerunt, viuunt: ſemper in eis quæ pertinent ad neceſſitatem vitæ naturalis
eis ſunt obligati, etiam ſi mali & infideles ſint, & maxime ſi fideles: vt in eis honorent nō tantū na
B turam ſed fidem. VNde contra adhęrentes dictæ ſententiæ, & religionis cauſa putātes nō debe-
re parentibus in neceſſariis ſuis prouideri: dicitur decr. diſt. xxx. Siqui filii parentes maxime fi-
deles deſeruerint occaſione Dei cultus, hoc iuſtū eſſe iudicantes, & non potius debitū honorem pa-
rentibus reddiderit, vt hoc ipſum in eis venerētur ꝙ fideles ſunt: anathema ſint. Sed intellige hoc
dum multum indigent, & non ſint alii per quos ſatiſfiat aut ſatiſfieri poſſit parentibus in ſuis ne-
ceſſariis. alias eñ nō deberet quis differre religionis ingreſſum, neq; p̄tergredi p̄lati p̄ceptū, aut re-
ligionis obſeruantiā: propter honorare parentes: dicente Chryſoſt. & exponēte ad literam illud. Di
mitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Malum eſt (inq̄t) abducere hominē a ſpiritualib⁹, & maxime
cum fuerint qui miniſteriū parentū cōpleant. Vnde a cōtrario ſi multū indigerent, & nō eſſet qui
cōpleret, bonū eſſet abducere hominē a ſpiritualib⁹. Bonū dico neceſſitatis: nō electionis: & hoc quē
admodū vacatio vitæ cōtemplatiuę poſtponēda eſt ꝓpter neceſſitatē vitæ actiuæ, vt ſupra dictum
eſt. Vnde licet impletio voti ſit de p̄cepto diuino: & ſimiliter honor parentum: hoc eſt per ſe de p̄-
cepto: illud aūt per accidēs: ſcilicet propter obligatiōem proprię voluntatis. Et q̄d eſt per ſe non de
C bet īfringi ꝓpter illud q̄d eſt ꝑ accidēs, ſed magis econuerſo. AD primū in oppoſitum ꝙ ꝓpter Ad argu. in oppoſitum primum.
paupTatē parentū non debet dimitti impletio voti crucis: dicendū ꝙ falſum eſt: dum tñ multū in-
digerēt: & ꝓpter filii abſentiā magnam inediam ſuſtinere oporteret: nec eſſet ꝓbabile ꝙ ꝑ alios eis
deberet ſufficienter vt deceret ſubueniri. Q̄d ſi cōſtaret eccleſiæ: nunq̄ cogeret ipſum ad voti im-
D pletionem niſi parentes ſub ſua prouiſiōe aſſumeret. AD ſecundū de Hiero. dicendū ꝙ non valet Ad Secūdū.
ad propoſitū: q̄a loquit̄ de parentibus carnalibus qui propter amorē carnalem quo nō potuerūt ca
rere p̄ſentia filii: nec aliter eo indigebāt: volebant ip̄m retrahere ab ip̄letiōe boni ꝓpoſiti. & tales po
tius offendendi ſunt & non honorandi in impletione voluntatis eorū: q̄a inquātū ſic, carnales ſunt
& mundus qui vouit qui ſunt ſpiritus, eis mortu⁹ eſt, quantum ad ſuū bonū propoſitū: & ſic q̄ſi
impotens implendi eorum voluntatem.

SEquitur duo ꝑtinentia ad pœnam hoīs cōiuncti: ſcilicet ad pœnā dāni. Quorū Quæſt. xx.
vnū ꝑtinebat ad dānum temporale: vtrū homicida ante baptiſmū, poſt ſuſceptū
baptiſmū poſſit ad ordines ꝓmoueri. SEcundū vero ad dānū ęternum: vtrum Quæſt. xxi
paruulus decedēs nō baptizatus habeat pœnā dāni tantum, an etiam pœnā ſen
ſus. CIRca primū arguitur ꝙ nō: q̄a homicida irregularis eſt: & irregulari- Arg. prim.
tas pœna eſt nō peccatū: pœna aūt nō remouet̄ ꝑ baptiſmū: baptizat⁹ ergo ma
net irregularis. Irregularis aūt nō pōt ꝓmoueri. ergo &c. IN contrariū ē illud: In oppoſitū.
quiquageſima diſt. Decr. Siquis viduā. vbi dicit̄. Poſt baptiſmū cōſcius homicidii deiiciat̄ ergo a cō
trario ſi ante, non deiiciat̄. ergo &c. DIFficultas nulla eſt in hac q̄ſtione niſi an ꝑ baptiſmū tollat̄ Reſolutio. q.
B irregularitas. Eſt ergo hic primo videndū: quid tenendū eſt cū eccleſia. Secūdo quare illud eccle-
ſia tenet. De primo dixit Rabanus, vt notat̄ ſuper illud. Poſt baptiſmū. Siquis ante baptiſmū occi-
dit non peccādo iudex: poſt baptiſmū nō pōt ꝓmoueri: ſed poteſt ſi occiderit peccādo. Sed ſic meli-
or eſſet cōditio peccantis: q̄ non peccātis: vt dicit ibidē Bartholomęus. Propter q̄d dicit Raimūdus
in ſumma ſua. Alii doctores oēs dicūt ꝙ ſiue cū pc̄tō ſiue abſq; pc̄tō occiderit ante baptiſmū: poſt ba
ptiſmū non imputat̄. Et hoc ſumūt a ſenſu cōtrario ex illa litera Poſt baptiſmū. Ex qua cōcludūt,
ergo ſi ante: habet poſt vt dicit ibidē gloſſa. Vñ ſicut ill\'d: Poſt baptiſmū: gn̄ale ē de oī occiſore ſiue
cum peccato ſiue abſq; peccato: ꝙ irregularis eſt: nec poteſt promoueri etiam iudex vel executor
vel aſſeſſor in cauſis criminalibus: & hoc nō ratione peccati quia non peccāt: ſed propter irregula-
ritatem: vt ibidē dicit Gloſſ. ſic iſtud a cōtrario ſenſu ante baptiſmū: etiā gn̄ale eſt conſimiliter. Et
hoc tenet eccleſia: & tenēdū eſt cū ip̄a. Et tūc reſtat difficultas quare poſt baptiſmū nō manet irre
gularitas cōtracta ꝑ homicidiū añ baptiſmū. Dicūt aūt iuriſtę cōcorditer: ꝙ hoc cōtigit ex virtute
ſacramēti: q̄a vt dicūt ſacramētū baptiſmū nō tātū tollit pc̄tm̄ ſed etiā pœnā & ſeq̄lam pc̄ti. & erat
opinio Hiero. dicētis ad Oceanū. & habet̄ diſt. xxvi. ca. p̄io. Vn⁹ vxorꝭ virū & monogamū poſt ba
ptiſmū. ſi enim & ante cōiugē habuit q̄ obierit, nō imputabitur ei ꝓrſus nouo nec ſtupro: nec alia
quādo fuerūt iā obſunt. SED obiicit̄ cōtra eos ꝙ paſſibilitas & mortalitas in nobis ſeq̄la peccati Obiectio.
& pœna ex pc̄tō ſunt. & tñ nō tollūtur in baptiſmo. SED dicēt ꝙ illa pœna ꝓuenit ex delicto alie Reſponſio.
no, ſed loq̄mur de pœna q̄ ꝓuenit ex delicto ꝓprio. Sed tūc iterū arguitur cōtra eos: ꝙ iudex homi-

cida irregularis eſt ante baptiſmũ ſicut poſt:& nõ ex ꝓprio delicto: & tñ tolliť irregularitas in baptiſmo: aut ſtabit opinio Rabani. Sed dicũt ꝙ ꝓpriũ delictũ diciť aliqd aut qa in ipſo facto ꝑticulari eſt delictũ:q̃le eſt in homicidio cũ latro occidit vt merces habeat:aut eſt delictũ in ſuo gñe:quale eſt in homicidio iudicis.qa homicidiũ in gñe facti ſimpliciter cõſiderati eſt delictũ qđ nõ eſt delictũ i ſuo facto ꝑticulari:hoc ẽ ex circũſtãtia:qa ſcilicet occidit vt iuſtitiã faciat.& ꝑ hoc teneť ꝙ bigamia contracta ante baptiſmũ nõ deleť ꝑ baptiſmũ:qa nec in ſe nec in ſuo gñe eſt delictũ. Et hoc eſt cõtra ſentẽtiã Hiero.cũ Aug.q dicit ſuꝑ epiſtolã ad Titũ. Acuti⁹ intelligũt q nec eũ qui catechu

Replicatio. minus vel paganus habuit vnã & poſt baptiſmũ alteram,ordinandũ cenſuerunt. SED contra.ſiqs ergo ex peccato ſuo bigamiam contrahat añ baptiſmũ:vtputa ſi poſtq̃ duxit ſecũdã,añ copulã cũ ipſa,cognoſcat illi⁹ cõſanguineã,& poſtmodũ ſuã:quã cõtra ĩterdictũ eccleſię ſine peccato nõ põt cognoſcere:et ꝑ hoc tũ fact⁹ eſt iã bigamus:ergo talis poſſet ꝓmoueri poſt baptiſmũ. qđ non teneť ſicut nõ teneť ꝙ corrupta ꝑ fornicationẽ añ baptiſmũ cõſecrari poſſit iter virgines: vt dicit Aug. in ꝑdicto cap.acutius. Q; ergo homicida añ baptiſmũ poſſit ꝓmoueri poſt baptiſmũ:nõ aũt bigamus:nõ eſt rõne baptiſmi tollẽtis ſequelã aliquã peccati : qa peccato eſt annexa ſiue i ſe ſiue i ſuo gñe.ſi eñ ex natura ſua tolleret pœnã ãnexã pctõ,i tollẽdo vnũ pctm̃ vt irregularitatẽ circa homicidiũ i tollẽdo pctm̃ homicidii:ſĩliter in tollẽdo aliud vt irregularitatẽ circa fornicationẽ,vel adulteriũ in tollẽdo peccatũ fornicatiõis vel adulterii.qđ nõ ẽ verũ. Nullo ergo mõ tenẽdũ eſt ꝙ ex virtute baptiſmi aliq̃ taliũ pœnarũ tollať:ſed ꝙ ꝑciſam efficaciã habet ad tollẽdũ oĩe peccatũ & non ampli⁹:niſi ꝙ charitate quã cõfert mitigat ſtimulũ fomitis. Pręterea ſi baptiſm⁹ talẽ pœnã tolleret: tũc quãtũcũq; eccleſia ſtatueret ꝙ homicida añ baptiſmũ nõ poſſet ꝓmoueri poſt baptiſmũ:nihilominu⁹ poſſet ꝓmoueri i rei veritate & bona cõſciẽtia corã Deo:q videt baptiſmi efficaciã:& ꝙ oẽm pœnã irregularitatis amouit.& ita eccleſia nõ poſſet ſtatuere vt homicida añ baptiſmũ nõ poſſet ꝓmoueri poſt baptiſmũ.qđ falſum ẽ.poſſet eñ ſtatuere ꝙ habẽs vnicã & virginẽ: ſiue añ baptiſmũ ſiue nõ:irregularis eẽt ipſo facto ita ꝙ nunq̃ poſſet ꝓmoueri ad ordines ſacros: ſicut & nũc ſtatuit

Reſponſio. ꝙ habẽs vnicã quã virginẽ accepit nõ poſſit ꝓmoueri ipſa viuẽte.ſicut antiqt⁹ ꝓmouebať. TEnendũ eſt ergo ꝙ baptiſm⁹ nõ plus delet irregularitatẽ homicidii q̃ bigamię:qa nõ ordinať ad tale qđ tollẽdũ:ſicut neq; pœnitẽtia aut aliqđ aliorũ ſacrorũ:de qbus nõ tenet eccleſia ꝙ aliquã harũ pœnarũ tollãt. Alia ergo rõ q̃rẽda ẽ poſtq̃ irregularitas homicidii nõ manet poſt baptiſmũ ſicut irregularitas bigamię. Et dicũt aliq:ꝙ ſicut duplex eſt infamia:qdã ſcilicet ex natura facti ꝓueniẽs:quędã vero circa factũ ex ſtatuto. Quędã eñ facta infamãt ex natura enormitatis ſuæ:vt factũ ſimoniacũ circa ꝓhibita qa ſunt ſimoniaca ex natura rei. Quędã vero facta nõ infamãt ex enormitate quã habẽt ex ſe:ſed quã hñt ex hoc ſolũmõ ꝙ ſunt ꝓhibita:vt factũ ſimoniacũ circa ſimoniaca qa ſunt ꝓhibita. Sic eſt duplex irregularitas. Quędã ex natura facti ſcđm ſe:q̃dã ex ſtatuto & ꝓhibitiõe circa factũ. Iſto ſecũdo mõ dicũt ꝙ irregularitas annexa ẽ homicidio:& ꝙ irregularitas primo mõ annexa eſt bigamię:& hoc qa ordo eccleſiaſticus quo ꝑſona ordinata ꝑpoſita i gradu aliquo eccleſię ſignat vnitatẽ idiuiduã i ſpũali vniõe mrĩmoniali Chriſti & eccleſię.q̃ etiã ſignať i vnione matrimoniali vni⁹ cũ vna:a q̃ vir carnẽ ſuã nõ diuiſit cõmiſcẽdo ſe mrĩmonialiť cũ aliq̃ alia : & a quo carnẽ ſuã nõ diuiſit cõmiſcẽdo ſe cũ alio mulier.ꝓpter qđ i matrimonio vni⁹ cũ vna ñ deficit ſacrm̃:hoc ẽ illi⁹ ſacrę rei ſignũ.ſ.ſignãtio & expꝛeſſio q̃ ẽ i ſacro ordinis ſignata & expꝛeſſa:vt ẽ idiuidua vnio Criſti & eccleſię. In mrĩmonio aũt bigamię illud ſacrm̃ deficit:nõ ſacramẽtũ qđ ẽ vnũ de.vii.tale eñ ſacrm̃ eſt i mrĩmonio bigamię ſicut & i alio:ſed ſacrm̃ qđ ẽ vnũ de bonis mrĩmonii. Vñ qa mrĩmoniũ ſimplr eãdẽ ſignationẽ habet quã tenet ordo:nõ aũt mrĩmoniũ bigamię:iõ dicũt ꝙ ex natura tal' facti nõ ex ſtatuto eccl'ię cõtrahiť irregularitas i bigamia.& iõ ęq̃liter añ baptiſmũ & poſt baptiſmũ.ita ꝙ ſiue añ baptiſmũ ſiue poſt fuerit cõtracta:ĩpedit ꝓmotionẽ ad ordines.homicidiũ aũt ex gñe facti i nullo cõtrariať ordinis ſacro.ꝓpter qđ neq; cõmiſſũ añ baptiſmũ neq; poſt ĩpediret ꝓmotionẽ,niſi ex ſtatuto eccl'ię. Vñ qa eccl'ia nõ ſtatuit ꝙ homicidiũ añ baptiſmũ cõmiſſũ ĩpediret ꝓmotionẽ:ſed ſolũ cõmiſſũ poſt baptiſmũ:iõ ſic tenet adhuc eccl'ia:& ñ ꝓpter aliquã efficaciã ſacramẽti q̃ illa pœna deleať:licet id qđ i hoc ſtatuit eccl'ia circa pœnã homicidii.ſ.ꝙ añ baptiſmũ cõmiſſũ ñ grauat poſt baptiſmũ, ſtatuit vt iã diceť i fauorẽ & reuerẽtiã baptiſmi. Q; ſi ita eẽt ex ꝑte bigamię vt dicũt:tũc Papa nõ poſſet diſpẽſare cũ bigamo ſicut põt diſpẽſare cũ homicida poſt baptiſmũ diſt.li. Aliquãtos. Sed illud non teneť:imo poti⁹ teneť ꝙ Papa poſſet diſpẽſare cũ bigamo contra aplm̃:ſcđm ꝙ diſpenſauit Martinus Papa .xxxiiii.diſtin. Lector.de quo ibidem gloſſa:& extra de bigamis.ca.Sup eo.ſup illũ diſpẽſare. Nõ ergo ex natura facti poti⁹ ex bigama contrahitur irregularitas q̃ ex homicidio:imo ex vtroq; ex ſolo eccleſię ſtatuto.qđ verũ ẽ. Quare ergo bigamia añ baptiſmũ ĩpedit ꝓmouẽdũ & cãt irregl'aritatẽ ẽt p⁹ baptiſmũ poti⁹ q̃ hõicidiũ. Et dñt aliq ꝙ ñ ẽ ita:ſed ꝙ nll'a irregl'aritas oĩno neq; ex ſtatuto eccl'ię põt eẽ añ baptiſmũ:imo ꝙ nec bigamia nec hõicidiũ ĩpediũt ꝓmotionẽ

ga cōtrahať aliq̄ irregularitas p ipſa ante baptiſmū: & iō poſt baptiſmū grauēt: ſed ga ſic ſtatuit ec
cleſia vt qñ añ baptiſmū cōtigat bigamia, poſt baptiſmū fiat irregularitas ad ꝓmotionē nō añ. Nō
aūt ſic ē circa homicidiū. Et ꝙ etiā nec ex ſtatuto eccleſię irregularitas cōtrahi poſſit añ baptiſmū
hmōi rōnē aſſignāt, ga irregularitas nō ē niſi ipedimētū ad ordinis ſuſceptionē. Ordo aūt nō ē na-
tus ſuſcipi ante baptiſmū, ſicut neq̧ aliqd aliorū ſacramētoꝝ. Eſt em̄ baptiſmus ianua omnium ſa-
cramētoꝝ. Nō eſt aūt natū ieſſe alicui ipedimētū alicui⁹ diſpoſitionis pri⁹ q̄ ipſa nata ſit ieſſe. igitur
k quia ordo nō eſt nat⁹ recipi, aut ieſſe ante baptiſmū, neq̧ irregularitas q̄ eſt ipedimētū ei⁹. Et patet
falſitas medii aſſumpti i iſta rōne. qm̄ nō ſolū ipedimētū ex hūana iſtitutione ꝙ vnus eſſentialē hēt
ordinē ad illud cui⁹ ē ipedimētū, q̄le ē irregularitas, natū ē ieſſe pri⁹ q̄ natū ē ieſſe illđ reſpectu cui⁹
eſt ipedimētū: ſed ēt ipedimētū naturale: ſcđm ꝙ videm⁹ ꝙ viſus nō ē nat⁹ ineſſe catulo ante nonū
diē. Impedimētū aūt pōt ei ieſſe a prīo die natiuitatis ſuę ne vllo mō poſſit videre ēt poſt nonū diē
licet nō ſit nata ei ieſſe cæcitas q̄ eſt viſionis priuatio pri⁹ q̄ viſio nata ſit ieſſe. Vnde ſupponit illa rō
ꝙ eadē debet eē ratio de priuatione alicui⁹ diſpoſitionis & ei⁹ ipedimēto, qđ nō eſt verū. TEnēdū
l ergo eſt ꝙ quātū ē ex parte ſtatuti eccleſię, ęq̄liter poſſit eſſe irregularitas ante baptiſmū & poſt: &
ꝙ ſilr ex ſolo ſtatuto eccleſię ē, ꝙ homicidę ante baptiſmū, etiā ſi eſſent irregulares, poſt baptiſmum
nō maneāt irregulares: bigami vero etiā ſi ante baptiſmū nō eēnt irregulares, poſt baptiſmū tñ ſint
irregulares, & hoc nō ob aliquā derogationē baptiſmatis, ſed ob reuerētiā ſacramēti ordis: reſpectu
cui⁹ eccleſia rōnē accepit diuerſimode ſtatuēdo circa irregularitatē homicidii & bigamię: quā rōnē
M q̄rim⁹. AD cui⁹ ꝑceptionē ſciēdū ē: ꝙ ſi nō eēt ꝓhibitio ſiue ſtatutū eccleſiæ, bigami & homicidæ
ſiue tales facti ſint ante baptiſmū ſiue poſt, idifferēter poſſent ꝓmoueri. Vñ ꝙ nūc nō eſt ſic, hoc cō
tigit ex ſolo ſtatuto eccleſiæ. Et ꝙ i ipſis quo ad legē ꝓmotiōis eſt differētia, hoc ex nullo alio ꝓuenit
niſi ga eccleſia diuerſimode circa illos ſtatuit: & hoc nō niſi rōnabilr. ſ. quia vehemētior ex natura
rei eſt rō ꝓhibēdi bigamos a promotiōe q̄ homicidas. Homicidæ em̄ ꝓhibenť a ꝓmotione ſolū hac
rōne. ſ. ꝙ pſonæ eoꝝ deteſtāť ꝓpt horrorē effuſi ſanguinis atq̧ crudelitatis. ꝓpter qđ i figura dictū
eſt Dauid ꝙ nō ędificaret tēplū dño: ga mltū ſanguinis effuderat. Bigami aūt ꝓhibētur a ꝓmotiōe
ſolūmodo ꝓpter defectū ſacramēti, vt iā expoſitū eſt. ꝓpter qđ Aug. diſt. xxvi. ca. Acuti⁹, aſſignās rō
nē q̄re bigamus añ baptiſmū nō pōt poſt baptiſmū ꝓmoueri, dicit, ga de ſacramēto agiť nō de pctō
propter ſanctitatem ſacramēti. Vnde dicit Gloſ. Senſus eſt. bigamus nō repelliť ga peccauit, ſed ꝓ-
pter ſacramēti defectū q eſt in eo, vt extra de bigamis. A nobis, & cap. Nup. Et in quo conſiſtit iſtud
ſacramētū, continuo ſubdit iuxta illud qđ iā expoſitū eſt. & hoc ē qđ ſubdit Aug. i ſiñ. Sicut i fœmi
na ſi catechumina &c. vt patet inſpicienti, neq̧ oportet ad pñs exponere. Vnde ga multo maior eſt
cauſa ex pte bigamoꝝ q̄re debent arceri ab ordinib⁹ q̄ homicidarū, eo ꝙ ratio arcēdi bigamos oīno
eſt ex pte rei. ſ. i ipo facto bigamię: ꝙ caret ſacramēto pdicto: ratio vero arcēdi homicidas eſt ex pte
nrā. ſ. ga deteſtamur eoꝝ pſonas ꝓpt horrorē crimis: idcirco rōnabilr magis arceñť bigami a ꝓmo-
tiōe ad ſacros ordīes q̄ homicidę: i hoc. ſ. ꝙ bigami añ baptiſmū, nec poſt baptiſmū pñt ꝓmoueri: ſi-
cut pñt homicidę, nō ga baptiſm⁹ aliqd auferat qđ pri⁹ erat i bigāo, aut homicida, niſi ſolū pctm̄: ſed
ga ꝓpter reuerētiā & fauorē baptiſmi a cordib⁹ fideliū auferť oīs deteſtatio quā habebāt erga ifide
les ꝓpter horrorē homicidii poſtq̄ fuerunt baptizati. Propter aliud aūt vt dictū eſt nō erant ꝓhibi
ti a ꝓmotione ad ordines. Idcirco ceſſante hac cā ꝓhibitionis debet ceſſare effectus. Vnde & homi
cidæ iuoluntarii omnino & caſu fortuito dando operam rei licitę, aut ſe defendendo cum mode-
ramine inculpatæ tutelæ non prohibenť ab ordinū ſuſceptione, neq̧ a iā ſuſceptorum executione.
Nō autem talis cauſa erat in bigamo, quia nullo modo erat ex pte nrā, ſed ex pte rei tm̄mō, vt dictū
eſt. Sic ergo ad quęſtionem breuiter dico ꝙ quantum eſt de iure diuino homicida ante baptiſmum
& poſt ꝓmoueri pōt: ſed quātū ē de iure hūano & ſtatuto eccleſię homicida añ baptiſmū ſolummō
ꝓmoueri pōt: & nō homicida poſt, nō ꝓpter aliquē defectū baptiſmi, ſed ꝓpt rōnē ſtatuti, vt dictū Ad arg. ptl.
N eſt. PER dicta patet obiecta. Cū em̄ diciť prīo poena nō remoueť i baptiſmo, Dicendū ꝙ verū eſt ex
virtute baptiſmi. bñ tñ remouetur i baptiſmo virtute ſtatuti ex fauore & reuerētia baptiſmi, vt di
ctum eſt. Et ſic quātum eſt ex pte baptiſmi & virtute ei⁹, homicida irregularis ante baptiſmū, irre
gularis manet poſt baptiſmū, ſicut & bigamus, & non poſſet plus promoueri q̄ bigamus, quemad-
modū diximus i determinādo cōtra quoſdā canoniſtas: q virtute ſacramēti baptiſmi ponūt aboleri
legē ſtatuti eccleſiæ, & poenā eius. qđ non plus poteſt, q̄ pōt abolere legē copulæ matrimonii ꝓcedē
tē baptiſmū, neq̧ conſequentia ex ea, vt dicit Ambro. de offi. Et habeť. xxvi. diſt. cap. Vna tm̄. Bene
tñ remoueť poena virtute ſtatuti in baptiſmo, & ob fauorem & reuerentiam baptiſmi, ſicut dictū Ad arg. I op.
eſt. Ad ſecundum de. l. diſt. cap. Siqs. patet qđ ſentiendū eſt ex pdictis.

Quæſt.xxi. Arg.princi. CIrca ſcdm arguit ꝙ decedés in puro originali patieť pœnã ſenſus.qm̃ pœna dã
ni eſt pœna q̃ non põt eſſe minor. & illam patereť decedés i puris naturalibꝰ abſ
q; peccato originali,qa ſine gr̃a nõ poſſet recipe gloriã.Et exiſtés abſq; gr̃a & gl̃ia
neceſſe hẽt pati pœnã dãni.qa carere eũ oportet viſiõe diuĩa ad quã naturalr̃ or
dinatꝰ erat.q tñ mĩorẽ pœnã debet hr̃e,q̃ ille qui decedit cũ origiali, & ille maio
rẽ.q̃re cũ pœna dãni nulla ẽ maior q̃ illa q̃ ẽ ſenſus:qa i ipſo dãno,eo ꝙ pura carẽ
In oppoſitũ. tia ẽ,nõ eſt accipe magis & minus.ergo &c. Cõtra, pœna ſenſus nõ debeť niſi O
culpę actuali.Cũ ergo decedens i ſolo originali nullũ hẽt actuale,nullã ergo debet hr̃e pœnã ſenſus.
Declara.q. AD ſolutionẽ huiꝰ q̃ſtionis,& ad maiorẽ declarationẽ eoꝝ q̃ ſunt determinata ſupra i q̃ſtiõe de ori
ginali iuſtitia,oportet redire ad q̃dã ibidẽ determinata circa iuſtitiã originalẽ : q̃ ſola credẽda ẽ pri
uari per pc̃m̃ originale:& per hoc priuatũ debitorem illius eſſe:& ideo reũ teneri ꝑ eius amiſſione
remanente ſola voluntatis natura.dicẽte Anſel.de caſu diaboli cap.xv.q̃rente an remanet aliquid
aliud cũ ipſa voluntate q̃ qđ prius cõſiderabamus ante additamentũ iuſtitiæ.et ſtatim reſpondet
dicẽs.Qm̃ nihil aliud ẽ additũ q̃ iuſtitia,ſepata iuſtitia nihil aliud ẽ certũ remanere q̃ qđ erat priꝰ I
niſi quia debitricem fecit cum accepta iuſtitia. Eſt igiť i volũtate iuſta duo cõſiderare : & eſſentiã
volũtatis quaſi aliq̃d ſubiectiue ſubtractũ:et ipſam iuſtitiã quaſi aliq̃d eidẽ inhærẽs , dicẽte Anſel.
in fine cap.xiiii.Putas aliq̃d eẽ additũ volũtati tẽperãs illã ne plꝰ velit q̃ velle oportet & expedit:nul
lus intellectꝰ nihil eſſe hoc putabit. Hoc ergo nõ aliud ẽ q̃ iuſtitia:qua dep̃dita nihil aliud ſuccedit
in volũtate q̃ iiuſtitia.& ideo vt dicit ca.vii.Iniuſtitiã nihil aliud eſſe aſſerimꝰ q̃ priuationẽ iuſtitię
Vt aũt dictũ eſt i p̃noiata q̃ſtione,iſtã iuſtitiã vno mõ poſſumꝰ intelligere p̃ciſe ipſã aię naturalẽ re
ctitudinẽ:i q̃ naturalr̃ abſq; oĩ dono qđ ſit ei infuſũ creata ẽ:ita ꝙ etſi ſit accidẽs eſſentię:eſt tñ acci
dẽs naturale,quẽadmodũ rectitudo accidit lineæ.Alio mõ poſſumus ĩtelligere p̃ciſe illã iuſtitiã eẽ
aliq̃đ donũ gratuitũ,qđ eſt accidẽs ſupnaturale aię infuſum.Tertio vero modo poſſumus intellige
re iſtã iuſtitiã vtrũq; iſtorũ ſimul.Si intelligamꝰ illã iuſtitiã ſcđo mõ.ſ.eſſe ipſam donũ infuſum,&
iniuſtitiam eius priuationẽ, tunc illa iuſtitiæ carẽtia nihil aliđ eẽt q̃ reſtitutio aiæ i ſua ſola & pu
ra naturalia in naturali ſua rectitudine perſiſtentia,nec eſſet aliq̃d plus aut minus in iſto ſic dece
dẽte priuata ab ipſo illa iuſtitia q̃ in illo q factus eſt decedẽs in puris naturalibꝰ. Si tñ poſſibile ẽ ꝙ P
aliq̃s talis poſſit ſine omni peccato decedere ſiue mori,de quo tactũ eſt ſupra,abſq; eo ꝙ nũq̃ habuit
talẽ iuſtitiam qualis ab illo priuata eſt.Nec reſtat i aliquo niſi ꝙ ille debitor eſt iuſtitię quã accepe
rat & amiſit.Iſte vero nõ:qa nũq̃ eã acceperat:& ideo nec amiſit.Quare ſi originale pc̃m̃ diceremꝰ
originalẽ iniuſtitiã q̃ cõſiſtit i carẽtia dictæ iuſtitiæ cũ debito habẽdi eam,ſiue cũ reatu de non ha
bẽdo eã:non video ꝙ aliquã pœnã dãni iſte patiať quã nõ patiť ille.qm̃ quãtũ ad carẽtiã diuinę viſi
onis ęquales ſunt : quãtũ vero ad notitiam rerũ naturaliũ:ſilr̃ æquales ſunt:eo ꝙ ambo naturã hñt
ęqualr̃ integrã.Si ergo iſte decedẽs pœnã aliquã aliã patiať q̃ illã naturalẽ quã naturalr̃ patiť alter
& nõ põt eẽ alia q̃ pœna ſenſus:pœnã ergo ſenſus oporteret ponere iſtũ pati,& nõ illũ,ſi pc̃m̃ ori
ginale p̃ciſe conſiſteret in carentia illius iuſtitiæ.Cum ergo iſti non poteſt deberi pœna ſenſus, non
poſſumus in iſta carẽtia præciſa ponere originalẽ iniuſtitiam,ſiue originale pc̃m̃.Quare neq; iuſti
tiam originalem i præciſa iuſtitia illa.Si vero intelligamus illam iuſtitiam originalem primo mõ.ſ.
ipſã naturalẽ rectitudinẽ,& iniuſtitiã ei oppoſitã priuationẽ illius iuſtitiæ,tũc iſta iuſtitię carẽtia
eſſet deſtitutio animæ a ſua naturali rectitudine,& eſſet in iſto aliq̃d priuatũ qđ manet in illo:& cũ
hoc habet reatũ,qa eſt debitor illius iuſtitię amiſſę. Et ſic appellãdo iſtam carẽtiam cum reatu ori
ginalem iuſtitiam ſiue originale peccatum : Dicendum eſt ad quæſtionem ꝙ iſte nullam pœnam
ſenſus ſentit plus q̃ ille : ſed pœnam damni tm̃: quæ conſiſtit in reſpectu ad intra in carentia illiꝰ
rectitudinis & obligatione facta contraria in voluntate : quæ eſt in voluntate non natura,ſed ma
litia.Ex qua ſequitur pœna ſecunda.ſ.excęcatio ſiue obnubilatio in rõne ſcđm ꝓportionem illius in
fectionis per malitiã in voluntate.Sic enim naturaliter cõnexa ſunt voluntas & ratio,vt omnis ma
litia voluntatis ponat obnubilationem ſibi proportionalem in ratione.Ex quo ſequitur tertia pœ
na:ſcilicet carentia viſionis non ſolum diuinæ eſſentiæ:q̃ ſine gratia & gloria non tam pœna eſt ex
culpa q̃ defectus ex natura in potẽtia:quã patitur ille etiã qui decedit abſq; originali culpa:ſed etiã
viſionis atq; lympidę cognitiõis eoꝝ q̃ circa creaturas, & de deo ex creaturis naturalr̃ cognoſcere
poſſit:& hoc ĩpediẽte rationis obſcuratione:q̃ nõ eſt in altero.Propter qđ lympidius cognoſcet oĩa
naturaliter cognoſcẽda q̃ iſte.Si vero intelligamus illam iuſtitiam donũ ſupernaturale cum ipſa
naturali rectitudine:& per conſequens iniuſtitiam ei oppoſitam priuationẽ vtriuſq;,tunc iſta ca
rentia iuſtitiæ eſſet deſtitutio aiæ a ſua rectitudine naturali & gratuita ſimul & reatus iuſtitiæ du

Q plicis ſeu duplicis rectitudinis amiſſę, vt hoc totũ appelleť orginale pctm̃ ſiue iiuſtitia. Et tũc dicẽdũ eſt ad q̃ſtionẽ: ꝙ iſte adhuc ampliorẽ pœnã damni ſentit: prio illiꝰ boni carẽtiã: ſcd̃o carẽtiã naturalis rectitudinis & obliquatiõis ei oppoſitæ: & etiã maioris reatꝰ q̃ ſi originalis iuſtitia itelligať ſolũmodo rectitudo naturalis. Quãto em̃ pluris eſt debitor & maiorẽ hẽt reatũ ex duplicis rectitudinis amiſſione q̃ deberet hre, tãto magis puniť quo ad ſe i maiori obliquatiõe: & ex hoc vlteriꝰ magis puniť i maiori rõnis obnubilatiõe: & ꝑ cõſequẽs i minꝰ lympide habẽdo naturalr̃ ſcibiliũ cognitionẽ. vt ſi ponamꝰ tres ꝑuulos decedẽtes hoc mõ: vnũ i puris naturalibꝰ nõ obliquatis: alterũ obliq̃tũ carẽtia naturalis rectitudinis ſolũ: & tertiũ obliq̃tũ ꝑ reatu & carẽtia vtriuſq; rectitudis: nullꝰ iſtoꝝ hret pœnã ſenſus: ſed primus haberet ſolũ dãnũ naturale: ſecũdus & tertiꝰ cũ hoc haberent pœnã dãni viſionis: ſed ſecũdus haberet ipm̃ ſimplr̃ tm̃ ex vulneratiõe i naturalibꝰ: tertiꝰ vero hret ipm̃ dupliciter. ſ. ex vlneratiõe i naturalibꝰ: & ſpoliatione i dono gratuito. Pœnã vero ſenſꝰ vt dictũ eſt, nullus iſtoꝝ haberet. qm̃ pœna ſenſus ꝓprie cõſequiť ex defectu naturæ, videlicet ex peccato ꝓprio actuali: quale nullum poniť i iſtis. Sed cũ ex iꝑfectione naturæ cõſeq̃tur aliq̃d pœnale i aliquo q̃d nõ habet ꝓprie rationem pœnę: quẽadmodũ mors & alii defectus pœnales inueniunť i brutis: videtur ꝙ ſaltẽ talis pœna ex ꝑte aiæ põt poni eẽ i iſtis ꝑ hũc modũ: videlicet ꝙ naturali ſua cognitione ꝑfecti omnibꝰ q̃ ſciri pñt ab hoie ex naturalibꝰ ꝑciperẽt naturã ſuã eſſe ordinatã ad aliquam vlteriorẽ perfectionẽ tã ſcḿ intellectũ q̃ ſcd̃m volũtatẽ. qua ꝑcepta volũtas illã appeteret. Sed cum illã nũq̃ attigerẽt, talis appetitꝰ nõ poſſet eẽ ſine triſtitia & dolore ſiue pœna ſenſus ſpũalis. Propter hoc itelligẽdũ: ꝙ ꝑfectꝰ dicto mõ notitia oim̃ rerũ naturaliũ & amore illi ꝓportionato ex puris naturalibꝰ poſſet ſcire ꝙ ad vlteriorẽ ꝑfectionẽ nõ poſſet attingere ꝑ pura naturalia. Circa hmõi ergo

R vlteriorẽ perfectionẽ ſe haberet altero triũ modoꝝ. Aut em̃ crederet ſe nullo mõ ad aliquã ꝑfectionẽ vlteriorẽ poſſe vel potuiſſe ꝑtingere. & hoc eſſet error: q̃d nõ eſt ponere in natura niſi ꝑ pctm̃ deprauata, nec poni debet in talibus de q̃bus eſt ſermo. Aut crederet ſe ad vlteriorẽ perfectionem poſſe attingere, ſed nõ niſi alteriꝰ adiutorio, licet neſciret cuiꝰ adiutorio, aut q̃modo ad illã ꝑfectionẽ vlteriorem poſſet ꝑuenire, quã neceſſario appeteret. & cũ ad illã nũq̃ ꝑueniret, vt dictũ eſt, talis appetitꝰ ſine dolore vel triſtitia nõ eſſet: & ſic pœnã ſcd̃m hoc ſentiret. Sed hmõi dolor nõ ꝓprie debet dici pœna: ſed natura: eo ꝙ ex iꝑfectiõe naturę ꝓcedit, quẽadmodũ mors ſi cõſecuta fuiſſet aliquẽ exiſtẽtem i puris naturalibꝰ abſq; oi pctõ ꝓcedẽti, potiꝰ diceretur naturæ defectꝰ q̃ pœna, q̃a ſequereť ex naturæ iꝑfectione nõ ex defectu ſiue debito culpę. Aut neutrũ illoꝝ crederet: ſed ſtaret ſub quadã indifferẽtia reſpectu vtriuſq;: vtpote cõtentꝰ ſua ꝑfectiõe quã ſcḿ ſtatũ illũ hret: & ſciẽs imutabilitatẽ illiꝰ ſui ſtatꝰ ſcḿ gradꝰ illiꝰ ꝑfectionis: quẽadmodũ beati & dãnati cognoſcũt imutabilitatẽ ſuorũ ſtatuũ: nec crederet ſe ordinatũ ad vlteriorẽ ꝑfectionẽ: nec etiã cõtrariũ. & ſcḿ iſtũ modũ planũ ẽ ꝙ nullã pœnam ſenſus ſentiret. qm̃ ſi ſcḿ iſtũ modũ haberet aliquẽ appetitũ ad vlteriorẽ ꝑfectionẽ ille appetitus nõ eẽt niſi i natura. in tali aũt nõ eſt triſtitia ſiue pœna. Media enim via magis videť cõgrua cõditioni hũanę naturę, ſcḿ ꝙ de hoc ſermonẽ fecimꝰ i q̃dã q̃ſtione de appetitu ſentiendi.

S PER hoc patet ad argumẽtũ ſoluẽdũ: dicẽdo ꝙ ille q̃ decedit ſine originali debet habere minorẽ pœnã, q̃ tm̃ nõ eſt ꝓprie pœna illi, ſed magis natura. ſed tm̃ illa non eſt ſenſus, imo damni: nõ i viſione dei, ſed i notitia naturali: i qua vt dictũ eſt accipere eſt magis & minꝰ ex ꝑte carentiæ, ſicut ex ꝑte notitię. Et cũ aſſumitur ꝙ nõ eſt maior pœna damni q̃ pœna ſenſus, verum eſt i ſumẽdo pœnã dãni vniuerſalit̃ & i genere: maior tm̃ q̃ hęc pœna dãni in ꝑticulari bñ põt eẽ alia pœna dãni nõ ſenſus. Ad arg. pri.

SEquunť ꝑtinẽtia ad hoīs poſſeſſionem. Quorũ vnum ꝑtinebat ad cõmutationẽ quædam vero ad donationem. alia vero ad reſtitutionem. Primum erat, vtrum cõmutatio cãpſoria ſit licita. Et arguiť ꝙ nõ, q̃a dicit phus in primo Politicę ꝙ ẽ iuſte vituperata. non aũt vituperať iuſte cõmutatio niſi ſit illicita. Item pecunia mediũ eſt i cõmutationibꝰ, & nõ terminꝰ. Facere autẽ mediũ cõmutationum eẽ terminũ ad maiꝰ lucrũ, ẽ vſura: q̃ eſt oīno illicita. ergo &c. Cõtra. tũc eẽt ab eccleſia prohibita, & non eſt ita. ergo &c. Dicẽdũ ad hoc ꝙ ęq̃tas iuris naturalis quo Quæſt. xxii. Arg. princi. In oppoſitũ. Reſponſio.

T ad pręcepta & ꝓhibita ſecundę tabulæ q̃ ſunt erga ꝓximũ, cõſiſtit i his duabꝰ regulis. Q̃d tibi vis fieri: hoc facias alii. In qua cõtineť vniuerſa præcepta. Et quod tibi non vis fieri, non facias alii. In qua continentur vniuerſa prohibita. & hoc quo ad omnem ſtatũ, gloriæ ſcilicet innocentiæ & gratiæ. Sed aliter obſeruanda & mõ perfectiori atq; ſublimiori in ſtatu glorię q̃ in ſtatu innocẽtiæ et i innocentię, q̃ in ſtatu gratiæ. & hoc ſpecialiter quo ad bonorũ communionẽ. In ſtatu enim gloriæ eſt tm̃ vnius boni increati cõio, ꝙ cõmuniter oīm beatorũ vna eſt oīm cõis hęreditas & poſſeſſio, q̃a ſumma oīm bonorũ eſt: & ideo tota ſinguloꝝ eſt & ſingulariter oīm, quã quilibet illorũ alteri

adeſſe vult ſicut ſibi,nec ab illo ſeparí,ſicut nec a ſeipſo: ſecundum ꝓportionem tñ & gradus do-
norũ atq; meritorũ.qualis cõmunicatio non põt eſſe in aliquo bono alio.ſ.creato. Bonũ eñ creatũ
vnũ & idẽ,etſi plurium poſſit eſſe cõis hæreditas:non tñ põt eſſe vna cõis vtilitas.quia qđ ponit̃ in
vſum vniꝰ frequẽter nõ ſimul põt poni in vſum alteriꝰ:ſed talis boni cõio ſublimior & pfectior fuiſ
ſet in ſtatu innocentiæ q̃ poſt lapſum poſſit eſſe i ſtatu grãe. qm̃ in ſtatu innocẽtiæ bonoꝵ oĩm tem
poralium fuiſſet oĩm vna cõis hæreditaria ꝓprietas.Quia tñ qđ in vſum ceſſit vniꝰ,nõ ſimul po-
tuit cedere ſemp i vſũ cuiuſcũq; alteriꝰ:idcirco fuiſſet diſticta poſſeſſiõis vtilitas: vt ſinguli ad hoc
apti ſingulos agros coluiſſent,& fructꝰ ex illis collegiſſent,& ad vſũ ſuũ cuſtodiſſent,ita tñ ꝙ ſi aliꝰ
vſu eoꝵ ĩdiguiſſet,quãtũ ei opus fuiſſet libere aſſumere potuiſſet abſq; oĩ cõmutatiõe & redditiõe
eiuſdẽ vel i valore cuiuſcũq; alteriꝰ rei. Hoc.n.q̃libet hõ ꝓ ſtatu illo ſcđm rectã rationẽ ſibi fieri vo
luiſſet:& in hoc cõtradictionẽ aliquã ſibi fieri noluiſſet. In ſtatu vero gratiæ poſt lapſum non fuiſ
ſet expediẽs,vt bonorũ oĩm tẽporalium fuiſſet vna cõis hæreditaria poſſeſſio & cõis vſus fructuũ
libere & abſq; omni cõmutatione.ſm ꝙ probat phus i Politicis.ꝙ melior eſt diſpoſitio ciuitatis ꝙ
bona ſint proprietaria q̃ ꝙ eſſent cõmunia, & alias ĩ quadã q̃ſtione de Quolibet hoc idẽ declara-
uimus.In iſto ergo ſtatu grãe expedit,vt ſint quantũ ad ſtatum communem ciuitatum hæreditates
ꝓprietariç & poſſeſſiones fructuum. ita tamen ꝙ ſi alius ex eis aliquo indigeret ad vſum:quãtum
ei opꝰ eſſet libere poſſeſſor cõcedere deberet abſq; omni cõmutatione & redditione rei eiuſdẽ & cu
iuſcũq; alteriꝰ ſi vellet:qđ eſſet pietas & miſericordia:vel ſi hoc nollet:cũ pactione reſtituẽdi rẽ in fu
turo eandẽ in ſe vel i ęquiualẽti pro volũtate reſtituẽtis,vel ſtatim p cõmutationem pro voluntate
vtriuſq;.Hoc enim ſecundum iudicium rectæ rationis quilibet homo velle ſibi fieri debuit ſcđm
curſum communẽ:& ideo hoc idẽ debuit alteri facere,& ſibi vellet nõ denegari: propter quod nec
denegare alteri debuit.Intellige dũ tñ ꝓ tempore & loco ad neceſſarium vſum eo nõ indiguit vel
tãtũ vel magis.Et eſt hic ſtricta iuſtitia:vt.ſ.inter datũ & receptũ ſit ſumma æqualitas in oĩ cõmu-
tatione,ſiue per accommodationem in nihil recipiẽdo vltra accõmodatum,aut in ſe,aut in ſuo va-
lore:ſiue ꝑ commutationem emptionis & venditionis,aut cuiuſcunq; alteriꝰ generis cõtractꝰ, vt oĩ
no ſit æqualitas dati & recepti:& ſic impleat̃ illud euangelii.Mutuum date nihil inde ſperantes.Et
dicit notabiliter nihil inde.Poteſt enim ſperare aliquid ampliꝰ ex gratitudine & curialitate & mu
tua charitate:qua naturaliter obligatur recipiens illi a quo recepit,licet nõ ex hoc ꝙ mutuauit:vt
pro ipſo mutuo aliquid ſperet:quaſi quantum ad ſuam intẽtionẽ in mutuando pactum feciſſet:ita
ꝙ non mutuaſſet niſi amplius aliquid recipere ſperaſſet ob mutuatũ: ita ꝙ in quolibet genere cõ
mutationis,aut mutui ex dato amplius ſperatur.& maxime ſi accipiat̃,cupiditas eſt & peccatum
iniuſtitiæ contra ęquitatem naturalis iuſtitiæ:qua quiſq; tenet̃ alteri facere,qđ ſcđm iudiciũ rectæ
ratiõis ſibi vult fieri:& alteri nõ facere qđ ſibi nõ vult fieri. DE iſta aũt mutatiõe hũana rerũ tẽpo V
ralium quæ cadunt in vſum hominũ pro tempore gratiæ quod nunc currit: ſciendum ꝙ ſecun-
dum philoſophum quinto ethicorum:& primo Politicꝵ,quædam eſt commutatio ſecundum na
turam,q̃dam ſecũdum rationem. Quarum prima eſt ipſarum rerum inter ſe,ſcđm ꝙ homines ha
bent eis opus,& non ad amplius, ſecundum ꝙ homines vinum & triticum dantes ſunt & accipi-
entes,& aliorum talium vnumquodq;. Et non eſt hæc commutatio campſoria, neq; pars pecunia-
tiuę.Sed quia hominibus a longinquo adducunt̃ ſæpius ea q̃bus indigẽt, et nimis ſumptuoſum &
laborioſum eſt mittere res ſuas quas habent:ſimiliter quia res frequenter ex ſe nõ veniũt ad æqua
litatem in commutatione,quia amplius valet doliũ vini q̃ raſura bladi: & nõ debet fieri,vt dictũ
eſt,cõmutatio niſi per æqualitatem: ideo ex neceſſitate numiſmatis inuẽtus eſt vſus:quod factum
eſt ex aliqua materia ꝓtioſa & vtili cũ debita quãtitate ſeu pondere:in cuius ſignum eſt character
impreſſus.per quem ſit ſecunda ſpecies cõmutationis:q̃ dicit̃ ſecundum rõnẽ.Et habet duas ſpẽs
quarum vna eſt neceſſaria:quæ vocat̃ pecuniatiua œconomica:commutando ſcilicet res q̃ ſunt ad
vſum neceſſariæ pro nummis.Alia vero lucratiua q̃ vocatur campſoria cõmutando.ſ.numiſma ꝓ
numiſmate: q̃ eſt elemẽtũ: hoc eſt principium & finis cõmutationis talis,quæ vt dicit philoſophus
iuſte vituperata eſt. AD cuius intellectum ſciendum: ꝙ in rebus naturalibus, quæ in commuta X
tiua naturali inter ſe debẽt cõmutari,duo eſt conſiderare,ſcilicet rei ſubſtantiam,et eius valorem
non in gradu & natura rei,ſed ad vſum hominum.Quemadmodum licet in natura & eſſentia rei
plus valet morbidus equus q̃ robuſtus aſinus: ad vſum tñ plus valet robuſtus aſinus q̃ morbidꝰ
equus.Cũ igitur in cõmutatione vult aliq̃s dare vel accipere rẽ ꝓ re,vel pro pecunia: nõ tñ debet
inſpici ad rerũ vel rei ſubſtãtiam,q̃ ad valorem.Aliter eñ ęquitas nõ obſeruaret̃,vt ſi tres oues cõ
mutari deberẽt cũ tribus gallinis, ꝓtiũ vtriuſq; debet cõſiderari.Plus eñ valent hæ q̃ illę,& nõ eẽt

æqua commutatio dando has pro illis. Pretio aūt æſtimato vt hę valeant in tanto plus q̄ illę, cū non poſſet ſuperexcreſcēs abſcindi: & ſine hoc nō poſſet fieri æqua cōmutatio: ideo a ſubſtantia rerum venalium ſeparatus eſt valor ſiue p̄tium: & factus eſt nummus non ſolum propter dictam cauſam ſed vt eſſet p̄tium, ita ꝙ ſi habeat in ſe ſubſtantiam in pondere & figura: habet tamē inquantum nummus eſt curſum ſuum habens rōnē p̄tii non ſubſtantiæ, vt ꝑ p̄tium nummorum adęquentur p̄tia rerum venalium, vt recipiēs oues ꝓ gallinis addat tātū in nummis quātū excedit p̄tiū ouium pretium gallinarum, vel det tātū de p̄tio in nummis quātū iuſte debēt appretiari oues: vt ſit oīno æqualitas. ita ꝙ ſi ſtatim abſq; omni commutatione circa pretium ouium ratione loci & temporis & aliarum circunſtantiarum vellet oues illas reuendere: plus nō poſſet inde accipere q̄ dedit. iuxta determinationē quā alias in alio Quolibet expoſuim⁹. Semper eñ naturalis æqtas dati & recepti
Y debet obſeruari bona fide, vt dictum eſt. Quare cum nummus eo q; ꝑ ſe habet rationē pretii & medii in commutationibus, & non extremi niſi per accidens, ipſe inquantū nummus eſt determinatā habet rationem p̄tii ab æſtimatione & īpoſitione eius ſcđm iudicium rectę rationis, ita ꝙ nec plus nec minus poſſit valere. Propter quod ſiquis petit ab altero cōmutari pecuniam ſuam ꝓ pecunia alterius, ſecundum æquitatem iuſtitiæ naturalis, niſi aliter ſua intereſſet, deberet ei commutare ęq̄le in pretio ꝓ æquali: & nihil excreſcens ſupaccipere exide. ꝙ ſi accipiat, accipiet aliquid pro quo nihil omnino dedit: qđ eſt iniquitas & cōtra naturalē iuſtitiam humanæ ſocietatis, vt dictum eſt. Aut ergo debet cōmutare ęquale ꝓ ęquali ſi aliter nōītereſt ſua: & peccaret cōtra naturalis iuſtitię æquitatem ſi hoc non faceret. Vel ſi ſua intereſſet, vt indigeret propria pecunia, tūc nō poſſet eā commutare ſine peccato ſi vellet, vel ſi aliquo mō alias eius intereſſet: poſſet aliqd amplius ſm iu
Z diciū rectæ rationis accipere. Ad cuius intellectū ſciendū eſt, ꝙ cū nūmus ſit mediū ſiue regula ſiue pretium ſiue mēſura in cōmutationib⁹, hoc nō eſt niſi ī tempore & loco vbi curſum ſuū habet & hoc vel ex principis ſtatuto, quēadmodū Pariſius currunt ex regis edicto Turonenſes albi & nigri & Pariſienſes ad eius iuſtā ęſtimationē, vel ex prīcipis ꝑmiſſione, quēadmodū Pariſius currūt Sterlingi. De cōmutatione ergo numiſmatis pro numiſmate, aut eſt facienda in loco in quo pro inſtanti tempore ambo gn̄a numiſmatū currūt, puta ſiquis Pariſius ꝓ vno albo Turonenſe vellet habere decem Pariſienſes. Sic eñ iam appretiati ſunt. Aut eſt facienda in loco in quo pro tempore inſtanti, vel alterum numiſma, vel neutrum currit. Si primo modo, aut numiſma eius qui vult accipere amplius pretio inſtituto plus valet in pōdere q̄ ſit appretiatū, vt puta rex appretiat⁹ eſt Sterlinges min⁹ iuſto, nec aliter ꝑmittit vt habeāt curſū ī terra ſua, aut nō valet plus in pōdere. Si prio modo: dico ꝙ vſq; ad iuſtum pretium debet mutuare gratis: & pondus ſuperexcreſcens pōt vendere in forma ponderis: nō aūt numiſmatis: & ſic accipere ampli⁹ quaten⁹ ſua ītereſt pro pondere & hoc niſi ſpecialiter & publice a principe fuerit interdictū, vel ex natura inſtitutionis numiſmatis per impreſſionē characteris de iure cōmuni ſit interdictū, quēadmodū interdicta eſt decopatio nummoꝝ. Tūc eñ iſta cōmutatio reduceretur ad illam ſpeciē cōmutatiuæ nō naturalis: quā philoſophus appellat obolaſticā, de qua dicit ꝙ rōnabiliſſime odio habetur obolaſtica: eo ꝙ ab ipſo numiſmate ſit acqſitio, & nō ſuper quo acqſitum eſt. Tranſlationis eñ gratia factū eſt numiſma, vt. ſ. in ipſo ſolum cōſideretur ratio pretii ad transferendum rem venalem a venditore in emptorem, &
A nō vt aliqd ponderis abſcindatur vel vendatur. Si ſecūdo mō, ſic nullo modo licet accipere amplius niſi quatenus ſua intereſt pro labore computādi & cuſtodiendi numiſmata & cętera q̄ pertinēt ad curam eius, dū tamē hoc faciat bona fide. alias aūt nullo modo licet, ſed eſt ſpecies vſuræ: quā philoſophus appellat Tacos. de qua dicit philoſophus ꝙ Tacos ſecūdum ſe faciat. vnde & nomen accepit. Similia eñ parta ipſis generantib⁹ ſunt. Tacos aūt ſit numiſma ex numiſmate. quare & maxie p̄
B ter naturam iſtarum pecuniarū acquiſitio eſt. Qualiter aūt differt ab vſura vſuali & proprie dicta ſecundum rationem tm̄, per ſe patet conſideranti. Si vero numiſma vnum, aut neutrum habet curſum ſuum vbi & quando ſit commutatio, ibi & tunc non habet rationem medii & pretii ſed potius extremi & rei appretiādæ: & poteſt licite vendi iuſto pretio, & ille qui emit poteſt induſtria ſua deferre ad locum vbi habet curſum ſuū, & pro ampliori pretio in vſum ponere. PER dicta patent obiecta primæ partis. Ad argumentum in contrarium ꝙ campſoria non eſt prohibita, dicendum ſecundum dicta ꝙ falſum eſt, quia ſecundum ꝙ eſt illicita reducitur ad vſuram. & ideo prohibita eſt in eo ꝙ prohibetur vſura. Ad arg. ī op.

Finis quæſtionis. xxii.

Queſt. xxiii. SEquunẗ pertinẽtia ab bonorũ alienoꝝ donationẽ. Et erat vnicũ de donatiõe bonoꝝ
.ſ. alienoꝝ exiſtẽtiũ ĩ poſſeſſiõe & dñio alteriꝰ q̃ donãtis. Vtrũ papa poſſit alicui ꝑ
vtilitate eccleſiæ concedere decimas de bonis laicoꝝ, & eos ad earũ ſolutionẽ cõ-
Arg. pri. pri. pellere. Et arguiẗ ꝙ ſic, q habet ptãtẽ ſup maiꝰ hẽt ptãtẽ ſup minꝰ, papa hẽt ptãtẽ
ſup ꝑſonas regum & pricipũ, q̃a eos deponit. xv. quæſt. vi. ca. Aliꝰ. q̃ maiꝰ ſunt q̃
Secundum. res temporales ſuæ & aliorũ q ſubſunt eis. ergo &c. Itẽ põt ꝑ negotio Crucis diſ
In oppoſitũ. ferre debita. ergo eadẽ rõne põt ea cõdonare: & ſilr̃ alia eoꝝ bona aliẽare. Cõtra
dignitates pricipũ, & eccleſię ſunt diſtinctæ. ergo vna nõ debet ſe ĩtromittere de rebꝰ alteriꝰ. Sicut
ergo pricipes nõ pñt diſponere de bonis eccleſiarũ, ſilr̃ nec plati de bonis tẽporalibꝰ laicorũ, q̃ ptinẽt
Reſolu. q. ad diſpoſitionẽ pricipũ. HIC oportet ſcire ꝙ ĩ hierarchia creaturarũ ſub deo, q̃ ibi ĩcipit vbi hierar
chia diuia termiaẗ ſm̃ ꝙ habitũ ẽ ĩ ſupra determinatũ, duplex ẽ ordo. vnꝰ ſm̃ ꝙ creaturę hñt exitũ C
a deo. aliꝰ ſm̃ ꝙ reuertunẗ & reducunẗ ĩ ipm̃. Primꝰ ordo cõſiſtit ĩ puris naturalibꝰ, hoc ẽ ĩ eis q̃ ꝑ-
tinẽt ad eſſentias creaturarũ. ſm̃ quẽ ordinẽ hierarchicũ hñt ſm̃ gradꝰ dignitatũ naturę ſpecies ſin
gularũ creaturarũ, ita ꝙ nõ ſunt aliq̃ duę ſpecies ꝑ equidiſtãtiã ſe habẽtes ad primũ. Et hoc mani-
feſtũ eſt in angelis: q forte nõ diſtinguunẗ ſcd̃m ſpecies ꝑ aliquas differẽtias ſub cõi gñe, ſicut corpa
lia, ſed ſolũmõ penes gradꝰ dignitatũ naturarũ. qđ ẽt manifeſtũ ẽ ĩ oĩbꝰ q̃ diſtĩguũẗ ꝑ genꝰ & dĩam
ſiue ſint angeli, ſiue aliæ creaturæ, ꝑ hoc qđ dicit phus. x. metaphy. ĩ qualibet diuiſiõe gñis ẽ ponere
vnũ viliꝰ extremũ cõtrarietatis: & aliđ nobiliꝰ, quẽadmodũ cũ corpꝰ diuidiẗ ꝑ aĩatũ & ĩaĩatũ, nobi-
liꝰ ẽ aĩatũ: & cũ diuidiẗ ꝑ rõnale & irrõnale nobiliꝰ ẽ rõnale. ſemꝑ aũt nobiliꝰ ĩ gradu & ordĩe natu
ræ, eſt ſup ignobiliꝰ. ſed de hoc ordĩe nihil ad p̃ſens. Secundus vero ordo duplex eſt, vnꝰ q cõſiſtit in
puris naturalibꝰ ſicut prior, & eſt cõis oĩbus: alter vero q cõſiſtit ĩ gratuitis, & eſt cõis ſolis creatu-
ris rõnalibꝰ & ĩtellectualibꝰ. Per primũ iſtoꝝ reducũẗ creaturę ĩ deũ, a quo educũẗ: ſed circulo ĩpfecto
q̃a eũ ĩ ſua eſſentia & natura nõ attingũt, ſed ſolũ ĩ effigie & ſilitudĩe aliqua. ſ. ſm̃ gradũ pfectiõis in
eſſe ſuo naturali, quẽ vnaq̃q; creatura ſm̃ ſpeciẽ ſuã attĩgere nitiẗ. ĩ quo verificaẗ ꝙ oĩa bonum di-
uinum appetunt, & in ipm̃ tendunt naturaliter & agũt q̃cũq; agũt ſm̃ naturã. dicẽte Diony. cap.
iiii. de di. no. Diuina bonitas a ſublimibꝰ & maximis extremis vſq; ad nouiſſima peruenit, & in eã
omnia conuertuntur, ſicut in propriam ſublimitatẽ. Et concupiſcunt omnia intelligibilia q̃dẽ ſciẽ
ter: ſenſibilia vero ſenſibiliter: ſenſus autem inexperta inſito motu vitalis appetitus, ĩanimata aũt
& tm̃mõ exiſtentia ad ſolam eſſentialẽ participationem. & ſcd̃m hoc ſecundũ ꝙ dicit ĩ cap. xi. vnã
quãdã & ſimpliciſſimã pacificã vnitatem contemplabitur: natura copulante omnes ſibimet inuicẽ
ima per media ſummis. Scd̃m alterum ordinem q conſiſtit in gratuitis, creaturæ rõnales & in-
tellectuales ſpiritualiter a deo ꝓcedũt in eẽ gratuito, & reducunẗ ĩ ipſum circulo pfecto ipm̃ pfecte D
attingendo ſm̃ intellectũ & voluntatẽ per gratiam: iuxta gradus tñ gr̃arũ & donoꝝ: non autem na
turarũ, vt tactũ eſt ſupra. Vnde in hoc ordine ſupmus oĩm Chriſtus eſt, ſcd̃m ꝙ hõ. vt habitũ ẽ ſu
pra. Sed iſta reductio ĩchoaẗ ĩ hierarchia p̃ntis eccleſię militãtis: et pficieẗ ĩ eccleſia triũphãte. De
cuius diſpoſitione & ordine hierarchico nihil ad præſens habemus exponere, ſed ſolummodo de
ordine hierarchico eccleſiæ militãtis, ĩ qua ſub deo Chriſtus ſm̃ ꝙ hõ, caput eſt & monarcha, non
tm̃ in ſpiritualibus, ſed ẽt ĩ tꝑalibus, ſecundũ ꝙ dixit ei Deus pr̃ ĩ pſal. Poſtula a me & dabo ti. gen.
hęreditatẽ tuã & poſſeſſ. tu. term. terrę &c. Propter qđ dixit Apoſtolis ſuis. Data eſt mihi oĩs ptãs ĩ
cælo & in terra. Vnde de ipſo dicit Diony. cap. v. Eccle. Hier. In ipſo pficitur & cõpleẗ omnis noſtræ
hierarchiæ diſpoſitio: ipſe aũt tanq̃ homo peregre ꝓficiſcẽs in altũ nõ abſq; regimĩe & ordine ĩ ter
ris relinquere nos voluit: ne tumultuaret iuuenis contra ſenem, & contra ſapientẽ fatuus, ſed in-
feriores in donis & naturalibus & gratuitis per ſupiores in ordine debito cuſtodiret. Et ſic in hie-
rarchia totius eccleſiæ militãtis eſſet principans, & cui principaretur iuenire. Quęcũq; eñ vt dicit
phus prio Politicę, conſtituunt vnũ aliqđ cõe ſiue in cõiũctis, ſicut hõ ex corpe & aĩa, ſiue ĩ di-
uiſis ſicut exercitꝰ ex militibus, ĩ oĩbꝰ ẽ iuenire pricipãs & ſubiectũ. quẽadmodũ ĩ harmonica muſi
ca eſt vnꝰ ſonꝰ pricipalis, & et ĩ mixto vnũ elemẽtũ ꝓdñans: & ĩ hoĩe aĩa corpori, & itellectꝰ appetitui
ſenſibili, & in domo vir vxori: et vniuerſaliter maſculus fœminæ, & homo beſtiis. Vnde q̃cũq; ꝑ-
ſonæ talẽ habent inter ſe diſtantiam in gratuitis ſiue naturalibꝰ, ſiue acq̃ſitis, ſiue a deo datis, quãtũ
diſtãt ꝓdicta abinuicẽ, talẽ inter ſe habẽt diſpoſitionẽ, ꝙ vnũ natũ eſt & debet alteri pricipari & ipm̃
dirigere, & hoc ꝑ ordinẽ, cũctos reducendo ad vnũ in ordine hoĩm gratuito, ſicut & in ordine na-
turali oĩm creaturarũ, vt ille ſup oẽs habeat principatũ, q Chriſto magis cõformis eſt, & ſapiẽtia
diuini ſpũs amplꝰ illuſtratꝰ. q̃ſi ſm̃ diſpoſitionẽ Aug. iii. de Tri. cap. iiii. cõſtituamꝰ talẽ ſapiẽtẽ cuiꝰ
aĩa rõnalis iã ſit ꝑticeps incommutabilis æternęq; veritatis, quam de oĩbus actionibus ſuis cõſulat

E ne aliquid omnino faciat qđ nõ in ea cognouerit eſſe faciendũ. Cuius anima ſedes eſt ſapientiæ cũ-
ctis vtens & malis & irrõnalibꝰ & inanimatis: cũ primitꝰ mereẽ ipſa bona anima & ſancta: quã ſibi ad
piũ obſequium ſubdidiſſet ſiue in ſeipſo, ſiue i aliqua domo, ſiue in vna ciuitate, vel etiam in orbe
terrarum, ſi penes ſapientes ſanctoſq̃ & perfecte deo ſubditos ſit principatus & regimẽ rerum hũa-
narũ. Talis eñ debet eſſe monarcha eccleſiæ militantis. iuxta hoc qđ dicit Diony. cap. primo Eccle.
hierarchiæ. Diuinus hierarchos oĩm habebit ſcđm ipm ſacratiſſimorum pticipationẽ. Sicut eñ hie-
rarchiã qui dicit, oẽm ſimul cõphenſã dicit ſacrorũ diſpoſitionẽ, ſic hierarchã dicens declarat mi-
rabilẽ & diuinũ virũ oĩs ſacræ eruditũ ſciẽtiæ, in quo pura ſua hierarchia oĩs pficiẽ & agnoſciẽ. Vñ
dicit i fine tertii cap. Nõ audebit aliqs dux eſſe niſi ſm oẽm habitũ ſuũ factus dei fortiſſimꝰ, & ad di-
uinę itelligẽtiæ & iudicii cõpaginationẽ approbatꝰ. Talis ergo hierarcha ſicut vir ſpũalis oĩno iu-
dicat, & ipſe a nemine iudicaẽ, vt dicit Apoſto. primę Corinth. ii. Iudicat aũt nõ ſolũ i ſpiritualibus
ſed etiã i tpalibꝰ, qa tẽporalia nõ niſi ſm ſpũalia iudicari debẽt & regulari. dicẽte Apoſt. i. Corin. vi.
Angelos iudicabimꝰ, quanto magis ſęcularia? Gloſ. i. de rebꝰ ſęculi. Semp eñ q iudicat de maiori, ad
ipm ſicut ad primũ iudicẽ debet reduci oẽ iudiciũ de minori. iuxta illud extra Qui filii ſint legiti-
mi. Per venerabilẽ. vbi diciẽ. Cũ maior in ſpũalibus tam puidẽtia q̃ auctoritas & idoneitas regraẽ
F qđ in maiori cõcediẽ, licitũ eſſe videtur & in minori. Iſte hierarcha primus poſt Chriſtũ ſup vni-
uerſalem eccleſiam Petrus erat: cui ambas claues tradidit & duos gladios commiſit: ſic vt regimẽ
vniuerſalis eccleſiæ tam in ſpiritualibus q̃ in tẽporalibꝰ ad ipſum pertineret. iuxta illud qđ dẽ diſt.
xxii. cap. Omnes. Romanã eccleſiã ſolus ipſe fundauit, & ſupra petram fidei mox naſcentis erexit:
qui beato Petro æternæ vitæ clauigero terreni ſimul & cæleſtis imperii iura commiſit. Vbi dicit
Gloſ. Argumẽtũ ꝗ papa habet vtrũq̃ gladiũ, ſpiritualẽ & temporalem. Qđ verum eſt prima au-
ctoritate & ſuperiori: ſed iuriſdictiõis executionem meram habet in ſpiritualibus: in temporalibus
aũt non, niſi in caſibꝰ, vt iã diceẽ: ſed ipator q ſub ipſo hẽt auctoritatẽ in tpalibꝰ: q etiã i illis habet iu-
riſdictionis liberam executionẽ. Et hoc forte nõ a papa cõceſſam: qa ſic papa haberet ſuper tẽpora-
lia iuriſdictionẽ talem vt poſſet a principibus paſſim appellari ad papam, qđ forte nõ eſt verũ: ſed a
Christo cõmiſſã. qm̃ vt diciẽ diſt. xvi. cap. Cũ ad verũ. Mediator dei & hoĩm hõ Chriſtꝰ Ieſus actibꝰ
propriis & dignitatibus diſtinctis officia ptãtis vtriuſq̃ propria diſcernit. Qđ nõ niſi diſpẽſatiue
factum eſt, q̃tenus vt diciẽ ibidẽ, ſpiritualis actio a carnalibus diſtaret incurſibus: & deo militãs mi-
nime ſe negotiis ſęcularibus implicaret, ac viciſſim ne ille rebus diuinis pſidere videreẽ qui eſſet ne-
gotiis ſęcularibus implicatꝰ. Et ideo dicitur in cap. iiii ſequenti. Duo ſunt Imperator Auguſte qui-
bus principaliter hic mundus regitur, auctoritas ſacra pontificum, & regalis poteſtas: in quibus
tanto grauius eſt pondus ſacerdotũ, quanto etiã p rebus hoĩm i diuino reddituri ſunt examine rõ-
nem. Reddet autem rationem tanq̃ ſuperior iudex, de rebus etiam tẽporalibus hominũ, ſi dimittat
eas a regibꝰ male & iniurioſe tractari. Nõ quia iuriſdictionem habeat ordinariam in temporalibꝰ
regibus commiſſis: ſed quia in certis caſibus iuriſdictionis ſuæ habet liberam immo neceſſariam ex-
ecutionem. iuxta illud qđ legitur extra. Qui filii ſint legitimi. Per venerabilem. vbi dicitur. Non
ſolum in eccleſiæ patrimonio ſuper quo plenam in tẽporalibꝰ gerimus poteſtatẽ, verum etiã i aliis
regionibus certis cauſis iſpectis tẽporalẽ iuriſdictionẽ caſualiter exercemus. Eſt aũt caſus vnꝰ ſm ꝗ
ibidẽ oſtẽditur auctoritate deuter. Cum aliquid fuerit difficile vel ambiguũ: tũc ad iudiciũ eſt ſe-
dis apoſtolicæ recurrendũ. Et ſecundum hoc ſacerdos apoſtolicus ſe habet ad reges & pricipes tãq̃
architecti ad artifices. Illi enim propter quid & regulas iudicãdi ſciunt: iſti mechanici vero tanq̃ ex-
perti in multis, ipſum quia ſciunt: propter quid autem ignorant. Propter quod debet illis leges
dare, ſcđm quas debẽt iuriſdictionem ſuã exequi, & populum regere, nec aliorum leges recipere ni-
ſi p ipm priꝰ fuerint approbatæ. Aliꝰ vero caſus eſt rõne delicti, vel ex omiſſione, vt cum ad papam
appellatur propter defectũ iudicis ſęcularis, vt extra de foro cõpet. Licet. vel commiſſionis quę pa-
pæ denunciaẽ, vel pro qua ad ipm appellaẽ, vt extra de Iudic. Nouit. Tertius caſus eſt cũ vacat im-
perium, extra de foro competẽ. Licet. Sic ergo de iure diuino & naturali ſacerdotiũ ſupereminet im-
perio, & penes ipſum reſidet de iure diuino & naturali vtraq̃ iuriſdictio, & ſuper ſpũalia & ſupe
tẽporalia: & ſimiliter eius immediate executio. Vnde in tẽpore legis naturæ ſimul ambo currebãt
regnum & ſacerdotium, & omnes primogeniti regum ſacerdotes erant, & reges, & iuriſdictionẽ i
temporalibus exercebant. nec debebant diſtingui illo tempore, quia nõdũ erant ſacerdotes vocati
ad ſpiritualis vitæ exercitiũ, ſicut tempore gratię. Sicut etiam ambo ſimul currere debebãt pp̃ter
eãdẽ rõnẽ i lege Moſaica, ſicut & cucurrerũt vſq̃ ad Samuelẽ: ſub quo populus petiit ſibi regẽ: quẽ
quãtum erat ex parte populi, dominus conceſſit in onus pp̃ter peccata eorum. Vnde dixit dominꝰ

spiritualis omnia iu[...]
ut spiritualis, i. non [...]
sed quia spiritualis
competit iudicare se[...]
secularia. nam
aliter iudicari, et
non debent, q3 53

Christum monar[...]
directe [...]
nam ipse discre[...]
[...]

Samueli. Non abiecerũt te,ſed me,ne regnem ſuper eos. Diſponẽte tamen æterna prouidẽtia, quę G
mala noſtra & ea quæ concedit pro peccatis noſtris in bonum conuertit,hoc factum eſt in præſa-
gium eius qđ futurum erat deo ordinãte in noua lege:et vt ſacerdotes expediti a iudiciis tempo-
ralium, aſſueſcerent imminente tempore aduentus Chriſti vacare ſpiritualibus,qui veniens rex &
ſacerdos ſimul ſecundum ordinem Melchiſedech, qui ſimul erat rex & ſacerdos dei altiſſimi,ſa-
cerdotiũ qđ ꝑ accidẽs ſm̃ ꝓdicta ſeruile factũ erat i lege Moſaica,ĩ q̃ ſacerdotes ſubiecti erãt regib⁹,
ad libertatẽ ſacerdotii legis naturę reduxit:ĩ q̃ i eadẽ pſona vtraq; dignitas iuxta curſũ legis naturę
debuit reſidere: q rex & ſacerdos debuit eẽ ordinari⁹ ſuę gẽtis.& hoc pĩcipali⁹ rõne q̃ ſacerdos ſu
per ſpiritualia pĩcipaliter:q̃ ratione qua rex ſuper temporalia principaliter. Vñ & ſi fuiſſent reges
aliĩ ab inſtitutione qui non eſſent ſacerdotes,ſub quibus eſſent ſacerdotes non ordinarii,ſed inſtitu
ti,illi ſubeſſe debuerũt illi qui ſimul rex eſſet & ſacerdos ordinarius:& hoc nõ tam ratiõe qua rex
erat,ſed ratione qua erat ſacerdos. Vnde cũ diuerſæ Hierarchiæ particulares diſtinguũtur in hie-
rarchia generali eccleſiæ militantis,illæ diſtinguuntur ſecundum pontificum diſtinctionẽ,quorum
ordo primus eſt in eccleſia,ita ꝙ ſingulæ hierarchiæ in proprios pontifices terminanſ:quib⁹ de iure
communi ſubſunt ſinguli in ſua hierarchia cõtẽti:& mediãtibus ipſis omnes in vna vniuerſaliter
hierarchia ſubſunt ſummo ipſorum pontifici. iuxta illud qđ dicit Diony. cap. v. de eccleſiaſtica hie
rarchia. Diuinus pontificum ordo primus quidem eſt diuinarum ordinationum ſublimiſſimus,vt
& nouiſſimus idem. Etẽĩ in ipſum perficitur & completur omnis noſtræ hierarchiæ diſpoſitio.
Etẽĩ ſicut communem hierarchiam videmus in Ieſum conſummatam,ſic vnamquãq; in ꝓpriũ
diuinũ ſacerdotem. Ipſa autem hierarchia ordinis virtus in omnibus locatur ſacris vniuerſitatib⁹
& per omnes diuinos ordines operatur ꝓprię hierarchiæ myſteria. Sed poſt Chriſti aduentũ cũ tẽ-
pus erat vacandi ſpiritualibus,& homines vocarentur a nuptiis,diſpenſatiue a deo regimen & au
ctoritas tẽporaliũ & iuriſdictio oĩs circa illa,& executio eius commiſſa eſt imperatori, remanẽte ſo
lummõ prima auctoritate,vt dictũ eſt,apud ſacerdotes,tanq̃ apud illos quoꝝ debet eſſe nobilior ex
ercitatio:et qui ſunt in gradu ſuperiori & maiori, agentibus regibus & principibus temporalia
negotia:q tanq̃ minores & inferiores occupati ſunt circa inferiora,ſicut famuli in remedium dñō-
rũ ſuorũ. iuxta illud qđ dĩ diſtin. xvii. Honor & ſublimitas epiſcopalis nullis põt cooperationibus
adęquari. Si regũ fulgori cõpares & principũ,lõge inferius erit q̃ ſi plumbi metallũ ad auri fulgo-
rem compes. Vnde Apoſtolus. i. ad Corinth. vi. loquens de iudicio circa temporalia,dicit. Si ſęcula
ria iudicia habueritis,contẽptibiles qui ſunt i eccleſia illos cõſtituite ad iudicãdũ. Gloſ. ibidẽ. Ma-
iores ſpiritualibus intẽdere debẽt. Qđ exponens Gregori⁹. xix. mora. dicit. Ac ſi apte dicat: q mino
ris meriti ſunt in eccleſia, & nullis magnorum virtutibus pollent, ipſi de terrenis negotiis iudicẽt
quaten⁹ per quos magna nequeũt,bona minora ſuppleãtur. Quos & cõtẽptibiles noĩat:& tñ ſapiẽ
tes vocat,cum dicit. Sic non eſt ſapiens inter vos quiſq̃ qui poſſit iudicare inter fratrem & fratrem
ſuũ. Qua ex re quid aliđ colligiſ,niſi ꝙ hi terrenas cauſas examinẽt q exteriorũ rerũ ſapiẽtiã per-
perunt? Qui autẽ ſpiritualibus donis ditati ſunt,profecto non debent terrenis negotiis implicari
vt dũ non coguntur inferiora bona diſponere,exercitati valeant ſuperioribus bonis deſeruire &c.
Vnde & tale cõſilium dedit phus in primo Politicæ patribuſfamilias, vt. ſ. procuratoribus dom⁹
negotia committant,ne in hoc laborando a melioribus retrahantur. Quibuſcunq; (inquit) po-
teſtas eſt ꝙ non ipſi malum patiantur,procurator accipit hunc honorem. Ipſi autem aut ciuili-
ter viuunt,aut philoſophantur. Vnde ꝙ eccleſiaſtici temporalium habẽt iuriſdictionẽ, forte non
multum expedit,& erat forte venenum quod legitur cecidiſſe in eccleſia dei tempore Conſtan-
tini,qui iuriſdictione ſua dotauit eccleſiam. ſed non aſſero. Deſcendendo igitur ad quæſtionem
dicimus,ꝙ cum quiſq; Chriſtianus ex perfectione Chriſtianæ religionis tenet ꝙ patrem & ma-
trem honorare teneatur, non ſolum reuerentiam exhibendo, ſed etiam omnia neceſſaria mi-
niſtrando,et ſi neceſſe ſit pro eorum ſalute omnia temporalia exponendo,et ſi in hoc patrem & ma
trem carnales debet honorare, multo fortius & ſpirituales, ſcilicet Chriſtum & eccleſiam. Si
quando ergo neceſſitas periculoſa incumbit eccleſiæ, vt pro ſalute eius indigeat bonorum tem-
poralium cuiuſq; adminiſtratione,peccat ſi ab eccleſia requiſitus ea miniſtrare noluerit, nec ei
aſſiſtere, ſicut tenetur. Ratione ergo delicti atq; peccati, ad minus tempore neceſſitatis, di-
co ꝙ papa poteſt dare ad defenſionem & ſuſtentationem eccleſiæ decimas accipiendas a laicis,
& eis indicere, et ſi opus fuerit, ad ipſas tribuendas compellere. Secundum hæc igitur con- H
cedenda ſunt duo obiecta ad primam partem. Nõ enim poteſt deponere papa principes niſi ratiõe
delicti,aut inſufficiẽtiæ. Qđ bene exprimiſ in illo capitulo Ali⁹. vbi dicitſ. Ro. pontifex Zacharias re

gem Francorum non tam pro ſuis iniquitatibus ꝙ pro eo ꝙ tātę poteſtati inutilis erat: a regno depoſuit. Et ſcdm hoc ſacerdos apoſtolicus ſe habet ad reges & principes: ſicut architector ciuilis ad alios artifices in ciuitate. Sicut eñ architectonici eſt ꝑcipere qui & quales debent exercere ſcientiā medicinalem, rhetoricā, & ſic de aliis in ciuitate: et quoſdam admittere, quoſdā repellere: ſic ſacerdos apoſtolicus debet conſiderare qui & quales regna & principatus regere debeant: & bonos honorare: malos aūt & male regentes deponere: & alios loco illorū ſubſtituere. Et conceſſum eſt ꝙ in illo caſu in quo laicus delinqueret nō ſubueniendo de bonis ſuis eccleſiæ: poteſt ipſum cōpellere ad decimarū ſolutionē. Ius eñ petendi in caſu ſemper reſidet penes eccleſiam, nec cōtra ipſum vnꝙ preſcribitur: ſicut neq; cōtra ius petendi decimas, & recipiendi ad vſum miniſtrorū eccleſiæ: licet quo ad perceptionē quandoq; ꝑ tēpore & loco ꝑſcribatur: ne forte eccleſia debeat eas petere. Quēadmodum nō imminēte neceſſitate nō debet decimas prædictas a laicis petere: neq; etiam a clericis: licet poſſit eas a clericis petere ex minori neceſſitate imminēte: eo ꝙ non habent ita ꝓprietariū

I ius in bonis eccleſiæ ſicut habēt laici in ſuis. AD argumentū in oppoſitum: ꝙ dignitates diſtinctę ſunt: Dicendū ꝙ verum eſt ꝓpter diuinā diſpoſitionē: ſed non ex natura rei, ſicut dictū eſt. & hoc nō penitus diſtincte, quin ſuperior iuriſdictio remaneat penes papam. Vnde quia ꝓpter diſtinctionē dignitatū nō habet papa regularē iuriſdictionē in tpalibus: dicit̃ extra de Iudiciis. Nouit. Nō putet aliquis ꝙ iuriſdictionē illuſtris regis Francorū perturbare aut minuere intendamus: cum ipſe iuriſdictionē noſtrā nec velit nec debeat ipedire. Quia vero habet iuriſdictionē i his caſibus: ſubdit Sed cum dominus dixit in euangelio &c. Ad arg.

SEquitur pertinentia ad reſtitutionē faciendā: & erāt quatuor. Primū erat, vtrū qui habet penes ſe qđ reſtituendum eſt alteri, teneatur ipſum ſtatim reſtituere. Quęſt. xxiiii. Secūdū: vtrū receptores donorū aut eleemoſynarum ab eis qui habēt bona ſua partim bene, partim male acquiſita, teneant̃ illa reſtituere. Quęſt. xxv. Tertiū: vtrū recipiens aliquid pro mutuo non ex pacto: teneat̃ illud reſtituere. Quęſt. xxvi. Quartum: vtrum ille q recipit de bonis alteri⁹ tātū inquantū ille tenet̃ eidē, teneat̃ ad reſtitutionē illius recepti. Quęſt. xxvii. CIRca primū arguitur: ꝙ habēs penes ſe reſtituendū teneat̃ reſtituere ſtatim. quia Auguſtinus dicit de verbis dñi. Non dimittit̃ peccatū, niſi reſtituat̃ ablatū. Sed ſtatim tenetur ad illud: ſine quo non dimittit̃ ei peccatū, ergo &c. Arg. prin. IN cōtrariū eſt: ꝙ eccleſia ſic iudicat reſtituendū ne egeat reſtituens. In oppoſi. DIcendū eſt ad hoc ſimpliciter & abſolute: ꝙ quantū eſt ex ratiōe Reſpōſio.

K actus quo ille eſt iniuſtus poſſeſſor, ſtatim debet reſtituere quicquid tenet de alieno. Eadē eñ iniuria qua alienū aliquid recipit: illud detinet. Vnde ſicut ſemp & ad ſemp tenebat̃ nō recipere alienū (Dico inuito domino: quēadmodū intelligi debet in queſtione) ſic ſemp & ad ſemp tenetur alienū reſtituere. Ad idem eñ ꝑceptum negatiuū pertinet aliena non tollere, & ablata nō detinere. dicēte Auguſtino de verbis Apl̃i. ſer. xx. Qđ non reddidiſti rapuiſti: quantū potuiſti feciſti: qa plus non potuiſti, ideo non plus feciſti. qui alienū negat ſi poſſit, & tollit. Si vero contingere poſſit ꝙ in caſu nō teneat̃ reſtituere: hoc ſolū euenit ex circūſtātia vel ex pte detinētis, vel ex pte illi⁹ cui reſti

L tuendū eſt. qua contingente iudicante recta ratione non eſt ſtatim reſtituendū. AD cuius intellectum ſic diſtinguēdū primo eſt ex parte eius cui eſt facienda reſtitutio. Aut eñ nociuū eſſet ꝙ ſtatim fieret ei reſtitutio, aut non. Si primo modo, non eſt ſtatim reſtituendum: vt ſi gladius ſit reſtituendus, & conuerſus eſt in furiam ille cui debet reſtitui: non licet ei ſtatim reſtituere facto: ſed animo debet eſſe ad reſtituendū paratus: ſi aliud non obſtet. Quia nō excuſaret detinendi neceſſitas orta ex parte eius cui facienda eſt reſtitutio: ſi dñaretur detinendi cupiditas ex pte eius q detineret. Si ſecūdo modo, aut ergo detinet reſtituendū illo inuito cui eſt reſtituendū: aut eo conſentiente & annuente. Et iſto ſecūdo modo nō oportet ſtatim reſtituere: quia ꝙ conſentit detentioni perinde eſt ac ſi accōmodaret. dum tamē libere & abſolute cōſentiat. Si eñ libere non cōſentiret: ſed ex timore quodā erga detentorē: perinde eſt ac ſi denegaret: & oporteret ſtatim reſtituere: nec liceret diutius detinere, niſi aliqd aliud obſtaret ex eis quæ iam dicentur: maxime ſi detentor paratum nō haberet animū ad ſtatim reſtituendū ſi ille nō conſentiret ſimpliciter detentioni. Si primo modo: aut ergo detinet cū propoſito aliquando reſtituendi totū & integre: aut non: ſed aut nihil

M aut non totum intendit reſtituere. Si ſecundo modo, non licet detinere: ſed ſtatim tenetur hanc voluntatē mutare in volūtatē de ſtatim reſtituendo, et ſtatim reſtituere niſi aliqua circūſtātia aſſiſtat prout iā dicet̃: & hoc ꝓpter vim ꝑcepti negatiui qđ ſemper & ad ſemp obligat ad nō faciēdū & nō volēdū illicitū. Si primo mō: aut ergo debens reſtituere expectat maiorē opportunitatē reſtituēdi cum maiori pace aut honeſtate ꝙ ſi ſtatim reſtitueret, aut non. Si primo modo, licitum eſt non

ſtatim reſtituere:dum tamē quantum eſt ex ſe paratus ſit omnino ad reſtituēdum:puta ſi ille cui
reſtitutio eſt facienda,ignorat debitum,& non ſine ſcandalo aut dehoneſtate aliqua poſſet ille per
ſe & ſtatim ſine alia occaſione facere reſtitutionem:aut ſi forte ſciret ꝙ pro dilatione habita pro tē
pore vt nunc nimium exaſperaretur erga reſtituentem. In primo enim caſu licet expectare com-
modum tempus quo per alium poſſit occulte reſtituere,aut per ſeipſum nacta ſufficiēti occaſione
qua poſſit reſtituere ſic vt non percipiatᷣ in mora fuiſſe.In ſecundo etiā caſu licet expectare tp̄s quo
illum magis pacatū poſſit inuenire . Si tamen detinens quo ad vtrūqꝫ caſum in culpa ſit ex nimia
detentione, forte tenebitᷣ illi ad ſuū intereſſe:ad q̄d omnis violentus detentor rei alienę tenetur cū
hoc ꝙ tenetur ad reſtitutionem.Si ſecūdo modo:aut ille qui debet reſtituere multum indiget eo
q̄d reſtituendum eſt pro toto vel pro parte:aut non multū indiget eo:neqꝫ vt totum:neqꝫ vt par
tem detineat . Iſto ſecundo modo tenetur ſtatim reſtituere ex virtute pręcepti negatiui : cui nul-
la rationabilis circunſtantia obſtat.Si primo modo, aut ergo ille cui tenetur reſtituere , ſimiliter
multū indiget illo ſibi reſtituendo:aut æqualiter illi qui tenetur reſtituere: aut prope:aut ille non
multum indiget.Si primo modo,dico ꝙ ſtatim tenetur reſtituere:quia nemini licet facere profe-
ctum ſuū de re aliena cum iactura illius cuius eſt ipſo inuito.Si ſecundo modo:aut ergo detinens
tm̄ indiget re reſtituenda . Indiget dico pro toto vel pro parte.ꝙ ſi ille cui eſt reſtituendum ſciret
eius indigentiam & neceſſitatem,ſecūdum iudicium rectę rationis & motum fraternę dilectionis
non deberet ei claudere viſcera eius:ſed compati & miſereri, et differre debitum vel pro toto vel
pro p̄te : tūc puto ꝙ non tenetur ſtatim totū reſtituere:ſed pro toto,vel pro parte ſecūdum ſtatū
indigētiæ ſuæ reſtitutionē differre.Sed hoc nō propria auctoritate:ſed iudicis eccleſiaſtici, vel in
foro contentioſo ſi res deducatur ad iudicium,vel in foro conſcientię vt petat ſuper hoc a confeſ-
ſore conſilium,Et puto ꝙ ſicut in foro contentioſo iudex officialis debet prouidere illi qui omnino
paratus eſt ad reſtituendū debitum,ne egeat extrema neceſſitate:non cuilibet æqualiter:ſed iuxta
ſtatum & conditionem perſonæ omnibus circunſpectis:ſic in foro conſcientiæ iudex confeſſor vel
conſiliarius poteſt permittere vt reſtitutionem differat non pręcipiendo ꝙ ſtatim reſtituat:vel q̄d
amplius eſt inſinuando ꝙ in tali ſtatu non tenetur reſtituere: ſed ꝙ paratus debeat eſſe animo ad
reſtituendum: ſi mutetur ſua conditio vt amplius valeat,vel ne tantum indigeat: aut ſic mute-
tur conditio illius cui eſt reſtituendum,vt ſcilicet amplius indigeat.Sed illud expreſſe īſinuare nō
eſſet ſecurum:ne audacia & confidentia nimia daretur debitori de detinēdo reſtituēda. Aut deti
nēs non tm̄ indiget ſiue pro toto ſiue pro parte reſtituendo: quin etſi ille cui eſt reſtituendum ſci-
ret eius neceſſitatē & indigētiam non teneretur differre debitū diutius ſecūdum iudicium rectæ
rationis & motū fraternę pietatis ſiue pro toto ſiue pro parte . Dico ꝙ in iſto caſu ſtatim tenetur
reſtituere aut totum aut partē ſecūdū exigētiam ſuę indigentię:& nō poteſt vlterius differre. SE N
cundū dictas igitur diſtinctiones patet q̄d oporteat ad iſtā q̄ſtionē reſpōdere. Et patet ex eis quo
modo in quatuor caſibus nō oportet ſtatim reſtituere, ſed poteſt reſtitutio differri.In aliis vero q̄
tuor oportet ſtatim reſtituere,& non poteſt reſtitutio differri,& quomō,& quare hoc . Siq̄d ve-
ro mēbrū omiſſum ſit, aut aliq̄d reſtat ſubdiſtiguēdū: apponat ille cui occurrit:mihi aūt ad p̄ns
Ad arg.prin. nō occurrit.PER hęc patent obiecta. CVM ergo arguitur p̄ Auguſtinū: Non dimittitᷣ peccatū, O
niſi reſtituatur ablatū:Dicēdū ꝙ verū eſt regulariter.Et hoc nō tā ꝓpter factū ſiue facti omiſſionē
q̄ propter animū non paratū quātū eſt de ſe ad reſtituendū.In caſibus tamē in quibus reſtitutionē
non differt volūtas,ſed neceſſitas,bene dimittitur peccatū ꝓpter bonā & paratā volūtatē ad reſti-
tuendū quantū eſt de ſe:niſi obeſſet neceſſitas ꝓpter quā nondū reſtituitur ablatū,vt patet in qua
Ad arg. in oppoſitū. tuor caſibus p̄dictis. AD ſecūdū:ꝙ oportet ꝓuidere ne egeat : Dicendū ꝙ hoc p̄tinet ad vnū ca-
ſum detinendi propter neceſſitatē,vt viſum eſt.propter q̄d nō poteſt ex hoc argui ꝙ regulariter
liceat non ſtatim reſtituere,vt patet ex dictis.

Queſt.xxv. Arg.prin. primū. CIrca ſecūdū arguitur:ꝙ recipientes ſiue in dono ſiue in eleemoſyna ab illis qui ha
bent bona ſua partim bene, partim male acquiſita : teneātur reſtituere recepta.
quoniam iſti non minus ſe habent in reſtituendo talia ſibi donata, q̄ filii qui ſuc-
cedūt in hęreditate paterna. ſed filii ſuccedētes tenētur ad reſtitutionē quouſqꝫ
Secūdū. ſint maleacquiſita.ergo &c. Præterea de quolibet iſtorum cui aliquid donatū
eſt,dubium eſt an quicquid eſt donatum ſit de alieno. ſed in tali dubio reſtituē-
dum eſt receptū:quia nullus debet ſe exponere dubio mortalis peccati. ergo &c.
In oppoſi. IN contrariū eſt:ꝙ oēs recipiūt de talib[9] aut in donū aut in eleemoſynā:& tm̄ null[9] reſtituit: &
Reſol.q. non credēdum eſt ꝙ omnes īmemores ſint ſuę ſalutis.ergo &c. NON eſt hic quęſtio de peccato cu P

piditatis in doni aut eleemoſynę perceptione ex pte recipientis, ſed ſolũ ſi pie ſuſcipiatur: vt quan-
tum eſt ex parte recipientis non peccaret in recipiendo: ſi certum non eſſet de alieno. Aut cum
illud de quo datur ſit partim bene acquiſitum partim male: puta ſi habeat. c. in bonis, & .x. ex illis
male ſunt acquiſita: an qui ab illo recipiat in donum vel in eleemoſynam aliquid, puta .x. teneatur
totum receptum reſtituere: an quotam aliquam. Nec poteſt hic aliqua vna & abſoluta determi
natione reſponderi, ſecundum ꝙ reſponſum eſt in praecedenti quaeſtione: eo ꝙ in hoc facto nihil
poteſt eſſe regulare ex genere facti ſicut ibi. Non enim ex genere facti eſt illicitum tenere & non re
ſtituere datum: ſicut ex genere facti illicitum eſt detinere & non reſtituere male ablatum. Vnde ſi
datum oporteat reſtituere, hoc ſolum cõtingit ex circũſtãtia ex parte dãtis vel recipiẽtis vel ipſi⁹
Q dati. SED quantum pertinet ad praeſentem quaeſtionem, hoc ſolum inſpiciendum eſt ex parte da
ti: quia quaeſtio habet bene locum ſuum extantibus omnibus cõditionibus bonis quibus licitum
eſt recipere, & ex parte dantis, & ex parte recipientis. Vt igitur inſpiciamus quid ſentiendum eſt
de quaeſtione: diſtinguendo inueſtigandę ſunt circũſtantię ex parte talis dati: quibus ſecũdum re
ctę rationis iudicium poterit apparere an licitum ſit tale datum detinere, ſeu illicitum: vt opor-
teat ipſum reſtituere. Diſtinguendo igitur dicimus ꝙ in bonis talis datoris aut male acquiſi-
tum ſeparatum eſt a bene acquiſito: & bene nouit dans quid ſit de bene acquiſito & quid ſit de
male acquiſito: aliter enim ſibi eſſent quaſi indiſtincta bona: aut ambo ſunt indiſtincta, & dans
non nouit quid pertineat ad vnum, & quid ad alterum. Si primo modo, aut ergo dat de eo quod
nouit eſſe bene acquiſitum: aut de eo quod nouit eſſe male acquiſitum. Si primo modo, aut hoc
innoteſcit recipienti, aut non. Si primo modo de iſtis duobus vltimis, eſt tunc ſubdiſtinguen-
dum, vt iam diſtinguetur quando bona non ſunt diſtincta, & non dat ſimul totum: ſed vni pri-
mo. Si ſecundo modo: tunc ſubdiſtinguendũ eſt ſicut quando non ſunt bona diſtincta: vt iam ſe-
quetur: quia cum ignorat recipiens qd ſit de bono: perinde eſt ei acſi illa bona omnino eſſent indi-
ſtincta. Si autem bona illa ſunt diſtincta: & dans bene nouit ꝙ illud quod dat pertineat ad male ac
quiſitum: tunc vt prius, aut illud innoteſcit recipienti, aut non. Si primo modo: dico ꝙ ſimpli-
citer tenetur ad reſtituendum: quia ille nullum omnino habuit ius dandi ſiue alienandi illud. ma-
xime ſi ſit de talibus bonis quae debent reſtitui in eodem ſecundum numerum, vt eſt liber aut ſcy
phus. Si enim ſit de talibus bonis quae poſſint reſtitui in alio ſecundum numerum, vt eſt pecunia:
tunc ſubdiſtinguo. Aut enim dans intendit ſe manere obligatũ in ſuis bonis bene acquiſitis ad il-
lius dati reſtitutionem. Et tunc iterum diſtinguendum eſt ſicut quando bona ſunt indiſtincta, &
non dat ſimul totum: ſed vni primo vt iam diſtinguetur. Aut non intendit pro illo dato manere
obligatus in ſuo bene acquiſito: ſed potius intendit illum cui dat obligare cum illo dato: quemad
modum ipſe obligatus eſt. In iſto caſu dico ꝙ ſimpliciter tenetur ad reſtitutionẽ: eo ꝙ in tali caſu
R res tranſit cum ſuo onere: maxime cũ hoc intẽdit donãs. Si vero bona ꝑdicta ſũt idiſtĩcta, aut dans
non nouit diſtinctionem vnius eorum ab altero: tunc ſubdiſtinguo. Aut enim dat ſucceſſiue plu-
ribus in vita ſua vni poſt alterum: aut dat totum ſimul, ſiue in teſtamento, ſiue donatione inter
viuos. Et in iſto ſecundo mõ aut dat totum vni, & manifeſtũ eſt ꝙ iſte recipiens tenetur ad reſti-
tutionem ſicut dans: quia res tranſit cum ſuo onere: aut dat per partes pluribus. Et in iſto diſtin-
guo: aut enim diſtinguit cui & quãtum intendat dare de bono, aut nihil diſtinguit. Si primo mo
do: tunc pro quãto intendit dare de bono vſ ad ſummã illã quã habet de bono, dico ꝙ non tene
tur ad reſtitutionem qui illud recipit: quia in caeteris bonis intendit recipientes obligare ad re-
ſtitutionem, ad minus enim hoc praeſumendum eſt. Pro quanto vero quis recipit exhauſta ſum-
ma boni: certum eſt ꝙ ad reſtitutionem tenetur: dum tamen hoc innoteſcat recipientibus. Ali-
S ter enim ipſis eſſet perinde ac ſi non diſtingueret. Si ergo nihil diſtinguit: tunc dicendum ꝙ om
nes ſimul ſic obligat ad reſtitutionem quemadmodum ipſe obligatus eſt. Quia aut intẽdit omnes
obligare ſimul ad reſtitutionem ſicut ipſe obligatus eſt: aut eſt praeſumendum ꝙ hoc intendat ſi-
ue non. Et ſiue hoc praeſumitur ſiue non: neceſſe eſt omnes ſimul in foro conſcientię ſic obligatos
eſſe ad reſtitutionem: ſicut & ipſe manet. Et in hoc caſu ſi vnus illorum vel plures reſtituant, alii
ſunt abſoluti, & non tenentur ad reſtitutionem: quia non eſt cui aliquid reſtituendum ſit. Sed cre
do ꝙ reſtituentes habent actionem contra illos qui nihil reſtituũt: vt ſecundum recepti propor-
tionem eis refundant. alioquin quilibet eorum manet obligatus ad totũ reſtituendum ſi ſumma
recepti ad tãtum ſe extendat. Si vero in vita ſua dat ſucceſſiue vni poſt alterum ſecundum ꝙ ei pla
cuerit: tunc ſubdiſtinguo ex parte eius cui dat aliquid, primo. Aut enim intendit illi dare de bono
tm̃: aut de malo tm̃: aut dat ei ſimpliciter, nihil de hoc intendẽdo neq intentionẽ determinãdo.

Si igitur intendat primo dare tm̄ de malo hoc eſt de debito in quo ipſe dans alteri obligatur: aut T
de male acquiſito, vt dictũ eſt in queſtione: tunc datarius ſeu ille cui datur nihil recipit niſi onus
reſtituendi ſi hoc intellexerit: et non tenetur recipere donum. Aut licet plus det: tamen intendat
dare totum quod eſt de malo: tunc ſecundum iam dicta dicendum eſt ꝙ talis debet ſe habere
pro obligato in iſto dono ſicut erat ille qui dedit: dum tamen hoc ei innoteſcat. Aliter enim per-
inde eſſet: ac ſi ille nihil determinate intenderet. Et ſic in dicto caſu ſemper tenebitur totum reſti
tuere illi cui reſtituendũ eſt: niſi de reſiduo per illũ qui ei dedit ſatiſfiat, aut per illos ad quos bona
reſidua deuenerunt. Et de portionibus receptis ab illis diſtinguendum eſt vt prius. Si vero in V
eo quod dat primo non determinat ſuam intentionem: aut ſolum intendat expreſſe dare de ſolo
bono: aut ergo tm̄mõ dat illi: vt ipſe de reſiduo poſſit decenter viuere ſecũdũ conditionem ſtatus
ſui & etiam reſtituere totum. In iſto caſu dico ꝙ iſte non tenetur reſtituere: quia præſumendum
eſt ꝙ intendit manere obligatus pro toto & illum non obligare: ſed de bono tm̄ dare, etiam ſi non
determinat ſuam intentionẽ. Aut vt de reſiduo tm̄ poſſit viuere decẽter: ſed non reſtituere: aut X
vt de illo reſiduo nec poſſit viuere nec reſtituere. In iſtis duobus caſibus dico ꝙ tenetur reſtitue-
re totum qđ reſtituendum eſt ſi tãtum recepit: quia non eſt præſumendum quin in iſtis caſibus
intendat datum tranſire cum onere: et potius ipſum velle detinere bene acquiſitum, q̃ male. Aut
vt in reſiduo manet, vnde poſſit tm̄ reſtituere: ſed non viuere. Et in hoc caſu diſtinguo: aut enim
innoteſcit illi qui recepit ꝙ dans ſe velit licite & pro deo depauperare: tunc non tenetur reſtitue-
re: quia præſumendum eſt ꝙ dans de remanenti intendat reſtituere: et ꝙ de bono voluit da-
re. Aut illud non innoteſcit recipienti. in hoc caſu dico ꝙ ad reſtitutionem tenetur vſqꝫ ad ſum-
mam reſtituendã ſi tantum recepit: quia non eſt præſumendum ꝙ ille ad victum neceſſarium vo
luit tm̄ tenere de malo: immo potius ꝙ tm̄ de bono. Et ideo vel ex natura rei datæ vel ex inten-
tione dantis iſte ad reſtitutionem tenetur. Secundum has igitur diſtinctiones plures puto ꝙ
oportet ad iſtam quæſtionem reſpondere. Et patet in quibus caſibus oportet fieri reſtitutionem
Ad primũ. prin. dati, & in quibus nequaq̃. PER iam dicta patent obiecta. AD illud ergo quod primo argueba Y
tur de liberis ſuccedentibus patri ſi adeunt hæreditatem paternam ꝙ manent obligati ad reſti-
tuenda omnia a parentibus male acquiſita: Dicendum eſt ꝙ verum eſt: Et hoc quemadmodum
obligantur illi quibus ſimul omnia bona donantur: vel in teſtamento vel donatione inter viuos.
Siquidem de illis, & de liberis ſuccedentibus omnino eſt ſimile. de aliis vero nequaq̃. cuius cauſa
Ad ſecũdũ. patet ex determinatis. AD ſecũdum quo aſſumebatur ꝙ de quolibet cui aliquid donatur de il Z
lis bonis dubium eſt an ei detur de bono an de malo: Dicendum ꝙ non eſt verum: immo in plu-
ribus caſibus certum eſt vel vere vel præſuppoſite, ꝙ non datur ei niſi de bono: vt patere poteſt diſ
currendo per caſus iam expoſitos. Quod autem dico de bono: intelligo de bene & iuſte acquiſito:
In oppoſitũ & ſimiliter de malo pro male acquiſito licet in ſe bonum ſit. AD argumentum in oppoſitum:
quo aſſumebatur ꝙ omnes a talibus. i. a male acquiſita poſſidentibus accipiunt aut in donum aut
in eleemoſynam: dicendum ꝙ de nemine habente alicuius religionis aut ſanctitatis ſpeciem: præ-
ſumendum eſt ꝙ in aliquo caſu niſi licito abſqꝫ omni reſtitutione facienda accipiat a talibus quic-
q̃. ſed qui accipiant aliter ipſi viderint quid faciant: non enim veriſimile eſt eos licite recipere, ſed
ad reſtitutionem teneri.

Sequitur quæſtio XXVI.

Queſt. xxvi. Arg. prin. CIrca tertium quo quærebatur de recipiente pro mutuo aliquid vltra ſortem
nullo tamen interueniente pacto: vtrum talis teneatur ad reſtitutionem illius
quod vltra ſortem ſeu mutuo datum recepit: arguebatur primo ꝙ recipiens
pro mutuo non ex pacto aliquid non teneatur ad reſtitutionem: quia non ma
gis tenetur reſtituere qui aliquid recipit ex vſura vltra ſortem: q̃ tenetur re-
ſignare ille qui aliquod beneficium obtinuit ex ſimonia mentali ſine pacto. Sed
recipiens beneficiũ ex ſimonia mẽtali, ſi nullũ interuenerit pactum: licet peccet, non tamen tene-
tur ad reſignationem beneficii, vt dicitur extra de ſimonia. cap. vltimo, vbi dicitur. Quæ nullo
pacto: ſed affectu animi procedente acquiruntur: relinquentibus ſufficit per ſolam pœni-
tentiam ſuo ſatiſfacere creatori, eoſqꝫ pro ſimonia ꝑ huiuſmodi nõ teneri. ergo qui aliquid recipit

ex vſura mentali ex propoſito, non tenetur ad reſtitutionem. talis eſt recipiens in caſu propoſito.
ergo &c. CONTRA. ibi non eſt niſi quaſi commutatio pecuniæ pro pecunia, quæ nullo mo- In oppoſi.
A do eſt abſq; vſura, in qua neceſſario debet reſtitutio fieri. ergo &c. AD hoc dicunt aliqui, ꝙ iſte Opinio quo-
etſi peccet ex cupiditate habendi illud quod eſt alterius, contra illud mandatum, Non concu- rundam.
piſces rem proximi tui: tamen vſuram non committit: nec tenetur ad reſtitutionem: quia vt di-
cũt eo ꝙ in huiuſmodi mutuo non interuenit pactio, ille qui aliquid dat pro mutuo: etſi reſpi-
ciat ad mutuum: vt non dediſſet ſi non præceſſiſſet mutuum: non tamen debet aſpicere ad mu-
tuum: ſed ad beniuolentiam mutuantis: & beneficentiam reddere pro beniuolentia: quod eſt
opus charitatis aut humanæ ſocietatis & naturalis obligationis, qua quis gratus debet eſſe ei a
quo beneficium accepit. Vnde quia non eſt vſura niſi quia datum inquantum eſt vſurarium ha-
bet procedere a dante habente & debente habere aſpectum ad mutuum: & hoc non fit niſi ra-
tione pactionis: propter quam accipiens aliquid amplius pro mutuo obligatur danti: idcirco vbi
nulla eſt pactio ſicut non eſt in caſu propoſito: nulla omnino poteſt eſſe vſura. Similiter nec com-
petit propter idem reſtitutio: quia enim non dat ex pactione illicita, libere dat. & cum quis ali-
quid libere dat, transfertur omne ius quod habet in re, in alium: & tali non competit repetitio,
nec per ſe, nec beneficio iudicis. quare nec illi qui recepit incumbit aliqua reſtitutio: quia vbi
B nulla competit repetitio, nec reſtitutio. connexa enim ſunt hæc. SED hoc non poteſt ſtare: Improbatur
quoniam deus in peccatis non tam inſpicit factum q̃ animũ: hoc eſt facientis intentionem: aſpi- opi.
ciendo ſcilicet quid pro quo faciat per intentionem: licet non explicet illud per ſermonem:
ita ꝙ neq; factum extra, neq; ipſius per ſermonem explicatio, imponunt ſpeciem peccato. im-
mo quando habet omne genus peccati perfectam rationem ſpeciei ſuæ in corde: prius q̃ pro-
rumpat in opere, aut ſermone: quare ſimiliter in peccato vſuræ quod eſt perfectum ſecundum
ſuam ſpeciem in mente, prius q̃ aliquid eius prorumpat in opere aut ſermone. Ita ꝙ ſi ex timore
aliquid ſubtrahatur, ne omnino ꝑfecte prorumpat in opere, aut ſermone: non propter hoc minus
C perfectum eſſe habet in mente. DE iſto igitur qui ſic aliquid accipit: diſtinguo prius q̃ ad pro- Reſol.q.
poſitum concludam. Aut enim dat mutuum non intendendo nec expectando aliquid accipere
pro ipſo mutuo: ſed pro beniuolentia: qua etiam aliis eiſdem exiſtẽtibus ex parte eius cui mutuat
idem mutuaſſet etiam ſi non expectaſſet aliquid ſe accepturum: aut forte ſi ſciuiſſet illum nihil
ei eſſe collaturum. Ex aliqua tñ alia occaſione q̃ ex vitio tenacitatis aut ingratitudinis ſi tali in-
tẽdebat: & ſi pro beniuolentia & curialitate ſua quaſi ex naturali obligatione aliquid ſe recepturũ
ſperat & expectat, & expectatũ recipiat: reuera nullum eſt peccatũ oĩno. & ideo nec ad reſtitutio-
nem tenetur. Vnde & tali modo occaſione honeſti ſeruitii licet clericum ſperare & expectare a do-
mino ſuo in aliqua re ſpirituali, aut in beneficio eccleſiaſtico prouiſionem abſq; omni vitio ſimo-
niæ aut cupiditatis, vt notatur. lix. diſt. ſup illud capitulum, Hoc ad vos. Aut vero ille dat mu-
tuum intendendo & expectando ꝓ mutuo, & ex ipſo mutuo aliqd recipere: alias nullo mõ mutu-
aturus nec beniuolentiã aliquam exhibiturus. Iſte reuera eandem corruptionem affectionis ha-
bet quam haberet ſi pactionem exprimeret. Paratus enim eſſet eam exprimere niſi timeret ſibi ex
D hoc aliqd grauius imminere, et ſi poſſet per illud melius intentum implere. QVICquid ergo
peccati eſt in vſura ex pacto expreſſo aliquid accipere pro mutuo, eſt in actione iſtius. Eſt ergo
peccatum vſuræ perfectum ſecundum ſuam ſpeciem abſq; omni exteriori pactione in iſtius men-
te: & hoc ex ſola tali ſpe: iuxta illud quod dicitur de vitio ſimoniæ, extra de ſimonia. Tua nos,
vbi papa poſtq̃ ſententiauit quoddam factum non eſſe ſimoniacum: quia nulla interueniebat
pactio expreſſa: propter tamen corruptionem intentionis interioris latentis: quæ forte potuit
adeſſe, ſubdit, dicens. Licet autem taliter duximus reſpondendum: quia nobis datum eſt de ma-
nifeſtis tãmodo iudicare, ſi tamen is qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, vt
per temporalia bona quæ offert: ſpiritualia valeat adipiſci: & clerici qui eum in fratrem ad-
mittunt: non eſſent eum niſi temporalia commoda perciperent, admiſſuri: ſine dubio tam il-
le q̃ iſti apud diſtrictum iudicem qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſecretorum culpabiles
iudicantur. Vbi dicit Gloſſa. Non dicit ſimoniaci. Vnde iſti ſimoniaci non dicuntur quan-
tum ad eccleſiam: niſi velis dicere ꝙ ſola intentio facit hominem ſimoniacum. vbi addit Gloſ-
ſa. Sola voluntas, ſiue affectus non facit aliquem ſimoniacum: licet aliter peccet. Et volunt
ex litera iſta quidam dicere: ꝙ licet iſti peccant, non tamen ſunt ſimoniaci: nec tenentur renun-
ciare beneficio quod obtinent per factum talis peccati: quod ſolum pœnitentiam requirit

qua ſit ſatiſfactum ſoli creatori, & non eccleſiæ ſpecialiter: vt in prædicta litera vltima extra de ſimonia: ſicut ſit ſatiſfactio eccleſiæ pro peccato ſimoniæ quæ ſit pacto: pro quo ſimoniaci debent renunciare, vel etiam deponi, vel etiam alias pœnas canonicas ſuſtinere: ſic in noſtro caſu etſi peccet ſumens aliquid pro mutuo, non tamen eſt vſura: nec tenetur ad reſtitutionem, vt dictum eſt in ratione eorum propoſita. Quod non valet, quia etſi non ſit aliqua ſpecies ſimoniæ quæ ſit in ſola ſpe, ſine pacto: quod tamen non eſt verum: bene tamen in ſola ſpe committitur vſura. ſecūdum ꝙ continuo ſubdit gloſſa. Sed ſecus (inquit) videtur in vſura vbi ſola ſpes inducere vſurā videtur &c. ſecundum ꝙ probat pluribus concordantiis. Qꝫ autem ſecus eſt in vſura: hoc contingit quia eſt aliqua ſpecies ſimoniæ ex ſolo eccleſiæ ſtatuto: nō ſic autem ex eccleſiæ ſtatuto aliqua eſt ſpecies vſuræ, vt iam dicemus amplius. Et propter idem eſt ſecus etiam in vſura & ſimonia quo ad hoc ꝙ in omni vſura debet fieri reſtitutio: non autem in omni ſimonia renunciatio, vt iam patebit clare in reſpondendo argumentis ad quæſtionem inductis. Qꝫ ḡ ergo in caſu noſtro non ſit pactio, hoc non impedit quin ſit vſura, ſecundum iam expoſitum modum. Nec valet ratio ſupra pro eis inducta: ꝙ in caſu noſtro propoſito dans non reſpiciat ad mutuum: ſed det ex mera liberalitate: hoc enim non impedit quin accipiens in dando mutuum in ſpe & expectatione ſua reſpexit ad mutuum. Cum tamen ſcriptum ſit: Mutuum date: nihil inde ſperantes. Non dixit abſolute ſperantes: ſed nihil inde ſperātes: quia non vſquequaꝙ illicitum eſt ſperare: ſed tm̄ inde: id eſt propter mutuum principaliter ſperare: non aliter mutuaturum, vt dictū eſt. Vnde ſiue dās aſpiciat ad mutuum ſiue non: hoc accidit peccato recipientis. Peccatum enim vnius nullo modo dependet ex actione & voluntate alterius. DICO ergo ad quæſtionem ꝙ talis qui accipit aliquid **E**

Reſponſio. pro mutuo abſqꝫ pactione propter illud mutuando, ꝙ vere vſurarius eſt: & tenetur ad reſtitutionem. Si enim eſt vſura, immo quia eſt, vt dictum eſt, ad reſtitutionem tenetur eo modo quo eſt vſura. Qꝫ ſi non teneretur ad reſtitutionem: nullo modo dicerem ꝙ eſſet vſura. vnde ḡḡ ille voluntarie dedit: iſte tamē mutuo ſuo ipſum ad hoc fraudulenter inducere voluit. Et ſi forte ille ex ſola curialitate dedit: iſte tamen ex ſua intentione in culpa fuit: propter quā reſtituere debet acceptum. Vnde & quantum erat ex intentione ſua in mutuo quandam pactionem de aliquid plus recipiendo quodammodo fecit. Poteſt ergo diſtingui ꝙ duplex eſt pactio. Vna vera: quæ eſt in ſermone vel ſigno expreſſa: Et alia interpretatiua: quæ ſit quantum eſt ex parte mutuantis: per hoc ꝙ mutuo ſuo intendit illum cui mutuat allicere: etiam ſi forte non alliciatur ad hoc ꝙ ei pro mutuo aliquid donet. Et illa intenta allectio eſt quaſi quædam pactio doloſa. & ſic eſt de vſura: ſicut eſt in rei veritate & de ſimonia: ꝙ quædam eſt mentalis tm̄: quando quis per temporale factum abſqꝫ alia pactione intendit allicere ad receptionem alicuius pure ſpiritualis. **F**

Ad arg. prin. Qꝫ ergo arguitur in oppoſitum: ꝙ in ſimonia mentali ſine pacto non tenetur quis ad reſignationem: ergo nec in tali vſura mentali tenetur ad reſtitutionem: Dicendum ad hoc ꝙ aliter eſt de ſimonia, aliter vero de vſura. Eſt enim duplex ſpecies ſimoniæ: cum tamen non ſit niſi vnica ſpecies vſuræ: & hoc præter illas ſpecies quibus communiter vſuram & ſimoniam diſtinguimus in mentalem & non mentalem. Eſt enim duplex ſimonia. Quædam quæ eſt ex natura rei: vt illa quæ eſt circa ea quæ ſunt prohibita: quia in ſe ex abſoluta natura rei ſunt ſimoniaca, vt cōmutatio pure ſpiritualis, vt ſunt dona ſpiritus ſancti, ſiue in ordinibus, ſiue in aliis ſacramentis dandis & recipiendis, ſiue in miraculis faciendis, aut aliis huiuſmodi pro temporali: qualem commiſit Simon Magus voluntate & muneris oblatione vt donum ſpiritus ſancti in faciendis miraculis reciperet: licet cum effectu non obtinuit: nec inuenit i Apoſtolis vllū qui ſecum commutaret. Sed inuenit Petrum eum repellentem & dure corripiētem: cum ei dixit in Act. Pecunia tua tecum ſit in perditionem. Qualem etiam commiſit Giezi. iiii. Regum. qui pro dono ſpiritus ſancti: quod magiſter eius Heliſeus communicauit Naaman: accepit mutatoria veſtium. Alia vero eſt ſimonia ex prohibitione eccleſiæ, vt illa quæ eſt circa ea quæ ſunt ſimoniaca non ex natura rei: ſed quia ſunt prohibita ab eccleſia tanq̄ ſimoniaca ſub interminatione conſimiliū pœnarum: vt eſt commutatio alicuius temporalis annexi ſpirituali: vt forte ſunt lapides eccleſiæ: aut alia bona eius corporalia pro alio omnino temporali. De iſto modo ſimonię loquit̄ dn̄s papa extra de ſimonia. cap. vltimo. in quā inciderunt monachi qui aliquo temporali mutuo dato locū in monaſteriis ſunt adepti: vt videlicet in aliquo ſtallo ſupiori ponerēt, vel aliquā adminiſtrationē annexam ſpiritualibus adipiſcerent. Vſura aūt nō ſic dupliciter dicit̄: quia nihil eſt vſurariū ex ſolo ſtatuto eccleſiæ. Sed qcqd eſt vſurariū: & ꝑ vſurario tenet̄ ab eccleſia: hoc ē vſurariū ex natura rei. **G**

H Vnde multum errant quidam legiſtæ:qui ignorantes naturam peccati vſuræ: quia intendunt
vſuras in legibus ſuis permiſſas,& nō prohibitas niſi indirecte:dicūt ꝙ vſuræ non ſunt illicitæ niſi
quia a canone vel ab eccleſia ſunt prohibitæ. Cum totaliter ſe res habeat modo contrario: ſcilicet
ꝙ non ſunt prohibitę niſi quia ſunt illicitę.Puto tamē ꝙ ſicut eccleſia ſtatuto ſuo fecit vnam ſpe-
ciem ſimoniæ prohibendo quarundam rerum vēditionem : quas non eſſet illicitū neq; ſimoniacū
vendere & emere niſi eccleſia prohibuiſſet:ſic eccleſia poſſet ſtatuto ſuo facere vnam nouam ſpe-
ciem vſuræ prohibendo in aliqua commutatione accipere aliquid vltra ſortem: quod non eſſet illi
citum neq; vſurarium:niſi eccleſia prohiberet. Et cum,vt dictum eſt,duplex ſit ſpecies ſimoniæ:
ſciendum ꝙ vtraq; diſtinguitur in ſpirituale,quæ fit ſola mente ſine exteriori pactione,& non ſpi
ritualem ſiue corporalem:quę fit cum exteriori pactione:vt ſic ſint quatuor modi ſimoniæ in dua
bus ſpeciebus, & ſunt omnes in peccato mortali.Quorum duo ſunt in vna ſpecie ſimoniæ, & duo
in alia.Primus igitur & maximus atq; maioris criminis ē I ſimonia ex pacto circa prohibita quia
ſimoniaca ex rei natura:qualē cōmiſit Simon Magus. Secūdus eſt in ſimonia ſpirituali ſiue men-
I tali abſq; pacto exteriori in eadem ſpecie ſimoniæ:qualem commiſit Giezi. Tertius eſt in ſimonia
ex pacto circa ſimoniaca quia prohibita ex ſtatuto eccleſiæ:qualē commiſerunt illi de quibus dici-
tur extra de ſimonia cap.Conſulere. Quicunq; vicedominatum vel aliā eccleſiaſticarū rerū admi
niſtrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes ꝗ vendentes cum Simone percel-
luntur. Adminiſtrationes enim inquantum non habent aliquod ſpirituale annexū,emere non eſt
ſimoniacum niſi quia prohibitū.Vnde ſuper illud capitulū.Saluator.i.q.iii.dicit Gloſſator. Qua-
liter in illis officiis quæ nihil ſpiritualitatis habent annexum,ſimonia committitur. Dicūt Hu.&
Ber.ꝙ in omni adminiſtratione eccleſię rei committitur ſimonia ſi ematur:ſicut notatur ſupra.c.
In principio. & hoc eſt ſimoniacū,qa ꝓhibitū:nō ideo ꝓhibitū qa fuit ante ſimoniacū. Cum vero
habent ſpirituale annexum,tunc vendere vel emere eſt ſimoniacum ex ſe ſecūdum primam ſpeciē.
et hoc ratione annexi ſpiritualis:quia vt dicit Paſchalis papa in illo capitulo. Saluator. quiſquis
eorum alterum vendiderit ſine quo alterum non prouenit, neutrum non venditum derelinquit
Tūc autem habent adminiſtrationes neceſſario ſpirituale annexum: cum quis debet accipere eas
in ſuo primo ingreſſu:vt præpoſituram in abbatia ſimul cum debet fieri primo monachus. Cum
vero accipit eam poſt ingreſſum:nihil habet ſpiritualis annexum.Et hoc quemadmodum contin
git de fructu præbendę: ꝙ non licet ipſum emere in primo ingreſſu : cum primo quis fit canoni-
cus:quod bene licet poſtmodum,vt notatur.i.q.iii.in principio. Quartus vero modus in ſimonia
k eſt ſine pacto circa ſimoniaca quia prohibita.de quo loqtur decre,extra de ſimo.cap.vltimo . EST
igitur notandum:ꝙ circa has ſpecies ſimoniæ quædam ſunt pœnę quę debentur ex natura ipſius
peccati: quædam vero ex ſtatuto eccleſiæ:vt ſuſpenſio,interdictum,degradatio, & huiuſmodi: de
l quibus nihil ad præſens.Ex natura peccati omni ſpeciei ſimoniæ debetur duplex pœna. Vna prin
cipalis: quæ eſt arbitraria: qua fit ſatiſfactio deo. ſicut & debetur cuilibet alteri peccato. Alia ve-
ro annexa. & hoc modo circa duos modos in prima ſpecie ſimoniæ ex natura peccati abſq; omni
ſtatuto eccleſiæ:ſic ꝙ eſſet peccatum etiam ſi eccleſia nihil circa hoc ſtatueret:illis modis eſt pœna
annexa ipſa reſignatio eius qđ obtentum eſt per ſimoniam talem. Et hoc de facto: quia nihil in ve
ritate recepit,vt cum obtinuerit ius præbendę vel monachatus. Vnde cum ille de quo loquitur
decre.Tua nos.in ingreſſu ſuo petiit admitti in canonicum: & ſibi concedi bona ſua quæ eccleſię
voluit adiungere pro præbenda,ſimonia quæ incidit in iſto primo ingreſſu propter bonum ſpiri-
tuale canonię,qđ pertinet ad prohibita emere:quia ſimoniacum:neceſſario eſt ſimonia ſecūdū pri
mam ſpeciem eius. Et poteſt incidere dupliciter, vel pactione interueniente ſecūdū primū modū
eius:in quo caſu loquitur prima pars decretalis quæ dicit . Siquis clericus cum cōditione vel pa-
ctione largiať aut offerat bona ſua,vt illa poſtmodū ꝓ p̄benda retineat, & in canonicū admittať;
hmōi oblatio vel receptio fieri nō poterit ſine vitio ſimonię: cū in talibus oīs pactio vel cōuētio
debeat ceſſare.Alio vero modo poteſt incidere ſine pactione ſed ſolū ꝑuerſa aīoꝝ affectiōe: ſcđm
modum primæ ſpeciei ſimoniæ:in quo caſu loquitur vltima pars decretalis dictę.Licet autem ta-
liter &c.vt ſupra. Vnde ſi nulla omnino debeat eſſe ſimonia: oportet ꝙ ceſſet pactio & peruerſa ani
mi intentio.in quo caſu loquitur media pars decretalis.Si vero pure & ſine pacto & cōditione qui
libet offerat: rogans humiliter vt in canonicū admittatur,& bona ſua ſibi retinere liceat pro prę-
benda:& clerici eiuſdem eccleſię pure conſentiant:hmōi receptio fieri poteſt abſq; ſcrupulo ſimo-
niacę prauitatis,Aduerte ꝙ per hoc ꝙ dicit pure: papa intelligit vtriq; affectionis rectitudinem
quæ ſi deficiat circa factum: ſimonia realis eſt : & oporteret reſignare obtentum per eam. iuxta

illud qđ notatur.i.q.i.ſuper capitulū Quicũq;.vbi dicitur.Hodie ſola pœnitentia cum reſignatio
ne acquiſitorū ſufficit cum ſimonia in anima vtriuſq; gerebatur.Et hoc eſt neceſſe in foro conſcię
tię:licet in hoc modo ſimoniæ nullus poteſt ad reſignationem cogi:quia coram eccleſia ſup ea nō
poteſt probatio haberi.Propter qđ talis modus quo ad iudicium eccleſiæ in foro contentioſo ſimo
nia non reputatur: reputari aũt debet quo ad iudicium eccleſiæ in foro conſcientiæ.Vnde ſi intē
tio ſimoniaca circa tale factum poſſet probari,etiam ſi nulla pactio interueniret: vt ſimoniacus pu
niretur cōmittens.vt.i.q.i.Reperiuntur.Vnde quod dicit Gloſ.ſuper.decret. Tua nos.ꝙ nō ſunt
ſimoniaci quantum ad eccleſiam, verum eſt in foro contentioſo in quo non iudicatur ſimoniacus
quia non poteſt probari:ſed alias bene iudicat eſſe peccatum ſi fit,& licet ſit occultum. Et ſecūdū
hoc debemus dicere ꝙ ſola mente talis ſimonia committitur:propter quā in foro conſcientiæ de
bet quis renũciare percepto.In duobus autem modis alterius ſpeciei ſimonię non eſt plus de ratio
ne peccati q̄ eſt de ratione prohibitionis.quia ꝙ in eis eſt peccatum: hoc procedit ex ꝓhibitione,&
per conſequens non debeť ei plus de rōne pœnę q̄ habet ex ꝓhibitione de rōne pc̄ti.Eſt igitur ſcien
dum ꝙ per eccleſiam aliquando aliquid prohibetur tm̄modo ne fiat: & tunc factum tenet:vt eſt
prohibitio ne matrimoniū celebreť in temporibus ad hoc interdictis.Aliquando vero prohibet ne
poſſit fieri:& ſic nec factum tenet,vt eſt prohibitio ne feratur iudicialis ſententia in die feriato.Pri
mo modo ſimonia mētalis tm̄ in ſecunda ſpecie ſimonię eſt peccatum ex prohibitione. Et ideo non
oportet in ea niſi ſatiſfacere deo per pœnitentiam,& non oportet renũciare. Secūdo modo peccatū
ex prohibitione eſt ſimonia non mentalis in ſecūda ſpecie:& ideo factum per eam non tenet,& opor
tet renũciare percepto:cum hoc ꝙ oportet agere pœnitentiam deo. Dicendum ergo ad argumen
tū ꝙ licet in ſimonia mentali quæ eſt peccatum ex ſola prohibitione eccleſiæ, non oportet reſigna
re:tamē ex illa ſimonia mentali quæ eſt peccatum ex natura facti:in illa oportet reſignare quæ per
ſolam ſimoniam mentalem acceperat.Nunc autem vſura etiam mentalis quia comparatur ſimo
niæ mētali quæ eſt ſimonia ex natura rei: eo ꝙ non eſt aliquis modus vſuræ ex prohibitione ſicut
eſt modus ſimonię,vt patet ex prædictis:idcirco in omni vſura mentali etiam oportet reſtituere re
ceptum:licet non in omni ſimonia renũciare. nec reſtat in aliquo ꝙ dans pro mutuo dat gratis:
ſicut nihil reſtabat ad ſimoniam Giezi ꝙ gratis dedit Naaman veſtimenta.

Quęſt.xxvii. Circa quartum arguitur ꝙ recipiens de bonis alterius quantum ſibi ille tene
Arg.prin. tur,ad reſtitutionem teneatur.quia vt dictum eſt ſupra per Auguſtinum,Nō
primū. dimittitur peccatum &c. Item ſi poſſet probari ꝙ ſic alienum detineret: co
Secundū. geretur per eccleſiam ad reſtitutionem: & hoc non niſi quia tenetur reſtitue
In oppoſitū re. ergo &c. CONtra. per hoc eſſet reus in lucro & innocens in damno:nec
Reſol.q. haberet vnuſquiſq; quod ſuum eſt.ergo &c. HIC oportet diſtinguere de mo
do quo iſte occupauit bona eius qui obligatus eſt ei,& de quibus pro debito ſibi vult ſatiſfieri ꝑ L
detentionem,vt paulo altius proſequamur quæſtionem q̄ fuerit propoſita.Quoniam talis aut oc
cupauit bona illa de quibus vult ſatiſfacere per detentionem,clam: aut violēter auferendo:aut ne
gotia eius gerendo.Si primo modo,tunc ad duo facta illius debemus aſpicere:ſcilicet & ad bono
rum illorum ſubtractionem & modum ſubtrahendi,& ad ipſorum detentionem abſq; animo reſti
Opinio quo tuendi. Si vero reſpiciamus ad ipſam ſubtractionem & modum ſubtrahendi:dicunt aliqui ꝙ ta M
rūdam. lis in ſubtrahendo non peccat:eo ꝙ ille ſua detinet iniurioſe:& bonū eſt illi vt ſubtrahātur,& a de
bito liberetur. & ſic qđ iſte facit:iuſte facit ex parte ſui,& miſericorditer ex parte illius: & ideo nō
iniurioſe. rationem autem peccati non haberet in ſubtrahendo,niſi iniurioſe ſubtraheret. Hoc di
ctum ſuum videntur confirmare per Auguſtinum: qui in epiſtola ad Macedoniū Comitem, vbi
caſum huius quæſtionis tangere videtur: ſic dicit. Quęris a me cur officium ſacerdotii eſſe di
cimus interuenire pro reis:& niſi obtineamus offendi. & infra. Neutri noſtrū placeat ꝙ res non
reddatur aliena:neq; apud cor meum cui teſtis eſt deus,auſim dicere, ſentire, decernere interue
niendum eē pro aliquo vt quod ſcelere abſtulit impunitate ſceleris poſſideat: ſed vt remiſſa iniu
ria qđ iniurioſe abſtulit reddat: ſi tm̄ habet qđ abſtulit vel aliud vñ illud reſtituat.& tunc conti
nuo ſequitur intentum.Nō ſane quicquid ab inuito ſumitur iniurioſe aufertur.Nam plerią; nec
medico volunt reddere honorem ſuum:nec operario mercedem.Nec tamē hęc quæ ab inuitis ca
Improbať. piunt per iniuriam recipiunt:quę poti⁹ per iniuriam non darētur. Sed hoc nullo modo poteſt ſta N
re: qm̄ talia bona ſic ſubtracta erant in dominio & poſſeſſione illius ante ſubtractionē & res ipſi⁹:
non autem aliquo modo erant res ipſius ſubtrahentis:q̄uis ille pro tanto debitor ſuus erat. Nūc
autem ſcriptum eſt in lege domini.Non concupiſces rem proximi tui. Si non concupiſces: multo

ergo fortius nec ſubtrahes. Contra diuinū mādatū eſt plane dicto mō illi debitori talia bona tali mō
ſubtrahere. Quare cū iterū ſit de lege diuina: Nō reddes malū p malo: & qa optet potiꝰ oīa mala pa
ti q̄ malo cōſentire: q̄q̄ ergo ille iniuriat̄ iſti: & iſte iiuriā patit̄ ab illo ī dānis rerū: nullo tñ mō licet
iſti ea q̄ ſunt ipſiꝰ ſubtrahere ei. Et ſic cōtra legē diuinā facit iiuriādo ei: qa patit̄ ab ipō, & ipſi malū
p malo reddēdo. Sed dices: qa ille tenet̄ iſti: factū iſtd amittit rōnē iiuriādi. Qd nō pōt ſtare: qa ſi in
iſto caſu amitteret factū tale rōnē iiuriādi: cōſilr ergo & ī quolibet alio ī quo aliqs alteri iniuriatꝰ ē,
amitteret rōnē iiuriādi factū oē quo iiuriatꝰ ſatiſfactionē p ſeipm̄ expeteret. Quare cū aliquādo ſatiſ
factio pœnalis reqrat̄ ab iniuriāte: poſſet ergo oīs iiuriā paſſus ꝓpria auctoritate & abſq; pctō pœna
lē ſatiſfactionē ab iniuriāte expetere. hoc aūt nō eſſet aliud niſi p iuſtitiā ſemetipm̄ vindicare. Liceret
ergo quēlibet eſſe iudicē ſuiipſius & ī ꝓpria iniuria ſemetipm̄ vindicare. Qd plane falſum ē. hoc eñ
nulli licet facere niſi ſit functus publica auctoritate: ſcdm Auguſt. i. de libe. arbi. Falſum eſt ergo ꝙ
ſubtrahere illi dicto mō ſua, amittit rōnē iniuriādi. Dico ergo ꝙ ſubtrahēs mō p̄dicto: & ad p̄dictā
intētionē bona q̄ ſunt ī dñio debitoris, peccat ī ſubtrahēdo & iniurioſe ſubtrahit, & facit qd nō licet
nō ſolū ſcdm leges hūanas: q̄ ſunt ꝓpter pacē publicā: ſed etiā ſcdm leges diuinas: q̄ ſunt ꝓpter iuſti
tię ęqtatē. Perpetuo ergo iſte potius debet carere debito ſuo, q̄ ſic ipm̄ recupare. Quia ſi vellet pœni
tere in hoc caſu, oporteret reſtituere ablatū & detētū: & etiā ſi hmōi ablatio cōtra eū ī iudicio poſſet
ꝓbari, p ea publice puniret̄: & ad reſtitutionē faciēdā cōpelleret̄. licet eñ ītētio quātū eſt ex ſe nō eēt
iniurioſa: propter actū tñ iiurioſum p̄cedētē fit ꝙ nūq̄ pōt eſſe iuſtus detētor eo ꝙ nūq̄ poſſeſſionē
O legitimā eſt adeptus. ALiqui tñ dicūt ꝙ ī iſto caſu ſubtractio nō eſt mala niſi qa ꝓhibita a iure poſi
tiuo: nec ꝓpter aliud ſi ſup hoc cōuinceret̄ a iudice puniret̄. Et ideo poſſet ī iſto caſu ſic ſubtractū de
iure naturali in foro cōſciētię retinere. Sed quātū eſt de iure poſitiuo, cōtra qd nō debet aliqs attēta
re, ſic ſubtractū reſtituere tenet̄. Et ſic ī iſto caſu nullo mō pōt retineri ſic ſubtractū. Ad hoc. n. ꝙ poſ
ſet ſimpliciter licite teneri, oporteret ꝙ hoc eſſet licitū nō ſolū de iure naturali ſed etiā poſitiuo. Et
debemꝰ exponere Auguſtinū, imo intelligere ī eo qd dicit: Nō iniurioſe aufert̄, neq; p iiuriā accipit̄
P vt iā dicet̄. Si vero talis occupauit bona debitoris, negotia eiꝰ gerēdo ſup hmōi bona: hoc cōtingit
dupliciter: vel ex illiꝰ cōmiſſione: vl' alterius. Si ſecundo modo, puta ꝙ aliquis cōmittat iſti aliqua
de bonis illius, vt det illi: in hoc caſu dicūt aliq ꝙ licet eū detinere, & nō illi deferre: quia nō iniurio-
ſe res deuenit ad ipm̄: nec iniurioſe detinet: ſi aliquo mō, iuxta dictū Auguſt. nō iniurioſe poſſit au-
Q ferri: quia ſemp eſſet maior violētia in auferendo q̄ in detinendo. Sed hoc nō pōt ſtare: qm̄ fides te-
nēda eſt ei a quo nobis cōmittit̄ aliqd, vt ipleamus illud qd ei ꝓmiſimus. Q̄q̄ ergo iniurioſe nō deti
neret habēdo aſpectū ad illū cui deberet reſtituere cōmiſſum: iniurioſe tñ detinet habēdo aſpectū ad
illū q cōmiſit. Et ideo dico ꝙ in iſto caſu nō licet eū dicta bona detinere: nec ꝓprie in hoc gerit nego
tium debitoris ſed cōmiſſoris. Si vero gerat ꝓprie negotia eius ex illiꝰ cōmiſſione per quā ad manus
eius deueniāt bona ipſius: puta ſi ſit adminiſtrator bonorū tēporaliū ipſius: in hoc caſu patet ꝙ iſte
nō iniurioſe occupauit bona illius ab initio: nec in detinendo alicui iniuriatur ex hoc niſi illi. In hoc
ergo caſu habet q̄ſtio locum: vtrū ſic recipiēs bona illius poſſit ea ſine peccato detinere. Et hoc ſuppo
ſito ꝙ ille nō vult vllo mō debitū reddere: aut qa forte ignorat ſe debere: aut aliq̄ alia ex cauſa: ſuppo-
ſito etiā ꝙ talis ſit a quo nullo mō p publicā iuſtitiā debitū ſuū poſſit obtinere. Et dicūt aliqui ꝙ etiā
in iſto caſu nō poſſet detinere: tū quia nullus debet eſſe ſuus iudex: tū quia iſte aſſumendo admini-
ſtrationē ꝓmiſit illi fidē ſeruare bona recepta ei reſtituēdo: qd nō faceret ſi aliqd ꝓpria auctoritate de
tineret. Si ita eſſet: eſſet illicitū ſic hmōi bona detinere. Sed ſi qs inſpiciat naturā rei, nō iuenit aliquā
rationē iniurię in hoc facto poſſe cōtingere: nec ex hoc ꝙ nō interuenit cōſenſus debitoris. Si eñ in-
teruenirel, & de cōſenſu eius detineret, patet ꝙ ſimplr̄ liceret. Sed ꝙ hoc nō ponat p ſe rōnē iniurię
in tali facto: patet ex hoc: ꝙ ſi auctoritate publicę iuſtitię detineret etiā debitore inuito, nō detineret
iniurioſe. Sed dices ꝙ publica auctoritas tollit iniurię rationē. Qd nō pōt poni: qm̄ publica auctori-
tas nō eſt inſtituta p ſe niſi ad iniurias repellēdas: vt p hoc publicā pacē cōſeruet. ſcdm Auguſtinū. i.
de lib. arb. Vñ vt dicit ibidē: nō omnia vindicāda aſſumpſit: ſed ſolū ea q̄ ſatis ſunt conciliandę paci
hoībus impitis. Vñ ſi oēs eſſemus ſapiētes & iuſti, nō indigeremus fortitudine publicę iuſtitię. Et
tñ cōſtat ꝙ eſſet cōmutatio hoim inter ſe, & ſeruaretur iuſtitia īter eos. Illud ergo ſine quo habet eē
iuſtitia: & nō eſt niſi ad iniuſtitias repellēdas: illud nō facit ꝙ actio de ſe iniuſta fiat iuſta: ſed potius
ne ī ea depeat iuſtitia, & ſuccedat iniuſtitia. Quare ſi iuſtū ſit illd debitū detinere nō cōſentiēte de-
bitore ſupueniēte auctoritate publica cōpellente ſolū ne diſturbet̄ iuſtitia: illud debitū detinere, ēt ſi
cōſentiēte debitore, & qd minus eſt nō diſſentiēte eo, qa oino ignorat: factū illud adhuc nō erit iniu
ſtitia ſed mera iuſtitia. Vnde in hoc caſu ēt requirēte iuſtitia naturali, vt puto licitū eſt quēlibet eſſe

iudicem in ſua cauſa: teſte fide & bona conſcientia. Nec eſt ſimile in aliis caſibus in quibus debitori aliquid oportet auferri: quia omnino nõ licet, vt dictũ eſt. Qđ aũt dicitur ꝙ recipiendo adminiſtrationem promiſit ꝙ bona fide ei ſua recepta reſtitueret: dicendũ ꝙ verũ eſt quæ iuſte debent eſſe ſua: quale nõ eſt illud in quo eſt debitor alterius. Vnde in illa generali obligatione non excluditur: quin poſſit detinere ſibi debita, vt dictum eſt. Sed ſi ſpecialiter obligaſſet eũ ſub hac forma: Tu reſtitues mihi oĩa recepta abſq; oĩs debiti ſolutione: dico ꝙ in iſto caſu nõ poſſet detinere: nõ ꝓpter actũ detinendi in ſe: ſed ꝓpter ſpecialẽ obligationẽ. Dico ergo ꝙ in iſto caſu vltimo non eſt neceſſe receptũ reſtituere, ſed licite põt teneri. AD intelligẽdũ Auguſt. ſciendũ ꝙ aliqs põt aliqđ auferre ab alio inuito dupli͛: vel vere, vt in caſu primo poſito: in quo, vt dictũ eſt, qui ſic recepit, ad reſtitutionẽ ablati tenet quia illius nũq̃ fuit ver⁹ & legitim⁹ poſſeſſor: vel interptatiue, vt in hoc caſu vltimo, ĩ quo ſic detinẽs ab initio fuit verus poſſeſſor quia de dñi volũtate. Sed cum habet voluntatem detinẽdi, & non reſtituendi de bonis domini tãtũ quantũ ei tenetur dñs: iam interptatiue iſte aufert & ſumit ab inuito qđ reſtituere nõ propoſuit. Vnde quia alias erat verus poſſeſſor, ſi dominus cõquereretur de illo: & ageret contra ipſum ad reſtitutionẽ detẽti: ſi ille exciperet cõtra ipſum ꝙ in tanto tenetur ei: & hoc offerat ſe ſtatim probaturũ, & probet: non cogetur reſtituere. Quare ſi non poſſet probare, & tunc reſtituere cogeretur: hoc cõtingit nõ quia deficiat ei ius de non reſtituẽdo: ſed quia deficit probatio debiti. Propter qđ ſi ad reſtitutionẽ non ageretur: iuſte coram deo poſſet illud detinere: nec peccaret ſic detinendo, ac ab inuito ſic interpretatiue auferendo: niſi ſpecialiter ab initio eum ad hoc expreſſe obligaſſet: vel etiam implicite ſecũdum iam dicta de ablatione ab inuito. Et iſto ſecundo mo- R

Ad primũ principale. do intelligendũ eſt dictũ Auguſtini. PER hæc patent obiecta. Cum enim arguitur primo. non dimittitur peccatum &c. Verum eſt de ablato per iniuriam primo modo: non ſecũdo modo: propter S

Ad ſecũdũ. cauſam prędictã. AD ſecũdũ: ꝙ ſi poſſet probari cogeretur ad reſtitutionẽ &c. Verũ eſt in ablatiõe primo modo: non aũt ſecũdo modo, vt patet ex prędictis. T

S Equuntur quæſtiones pertinẽtes ad hominem ſecũdum diuerſos ſtatus hominũ. Et erant qđã pertinentia ad hominẽ exiſtentẽ in ſtatu ꝑlationis: qđam vero ad hominẽ exiſtentẽ in ſtatu peccati. Et circa primũ erat vnũ ptinẽs ad ꝑlatũ ſæcularẽ:

Queſt. xxviii Vtrũ pſonis eccleſiaſticis male diſpẽſantib⁹ bona q̃ habẽt de teſtamẽtis princeps ad ipſos cogẽdos vt bene illa diſpẽſent poſſit mittere manus ĩ bona illoꝝ. Alia vero duo erãt ptinẽtia ad ꝑlatũ eccleſiaſticũ.

Arg. prin. CIRca primũ arguitur ꝙ ſic: quia ꝓpter delictũ poſſet mittere manus in pſonas eoꝝ: q̃ magis ſunt q̃ eoꝝ res.

In oppoſi. CONtra. tũc mitteret falcẽ in meſſem alienã.

Reſponſio. ET eſt dicẽdũ breuiter ad hoc: ꝙ reuera eccleſia bona tẽporalia habet a pricipib⁹ & ſubiectis eoꝝ: & quo ad ꝓprietatẽ, & quo ad poſſeſſionẽ. q̃q̃ in diſpẽſatione eoꝝ ꝑlatus eccleſiaſticus habeat ſupiorẽ iuriſdictionẽ, vt ſupra determinatũ eſt. Nũc autẽ principes in dotãdo eccleſiã de bonis ſuis tẽporalib⁹, ſicut libere ea dant, poſſunt & ptẽ dñii in eis retinere. Et ꝓ quãto retinẽt in eis poteſtatẽ: debẽt corã principe de illis reddere rõnẽ, vt patet in bonis q̃ eccleſia tenet in feudũ a principibus. & ſi quo ad illa bona nõ faciat eccleſia principi qđ tenet: põt man⁹ ponere in illa bona, & nõ in alia ĩ qbus poteſtatẽ nullã ſibi retinuit. Neq; occaſione aliarũ rerũ, aut actionũ ſiue cauſarũ ipertinẽtium ad bona: in qbus obligata eſt eccleſia principibus, põt princeps mittere manus in bona eccleſię illa vel illa: quia in cauſis eccleſię aliis q̃ q̃ rẽ feudalem tangũt, aut aliquo alio mõ obligant principi: nullo mõ ſe debẽt principes intromittere: vt clamãt infinita iura canonica & ciuilia. Propter qđ dico ꝙ in tali caſu circa malã diſpẽſationẽ teſtamentoꝝ aut q̃cũq; hmõi: nullo mõ debẽt ſe principes intromittere, mittẽdo manus in bona viroꝝ eccleſiaſticorũ. Sed inſolentia eoꝝ in talibus corrigi debet ꝑ ſuos ſupiores: ad quos principes ſiue qcũq; alii poſſunt deferre cõtra illos pro mala eoꝝ diſpẽſatione cõqueſtionẽ aut denũciationẽ ſi eis placuerit. Scđm hoc ergo cõcedẽda eſt ra-

Ad arg. pri. tio ad iſtã ptẽ. AD argumentũ in oppoſitũ ꝙ principes poſſunt mittere manus in pſonas eoꝝ: dicẽdum ꝙ nõ eſt verũ ꝓpria auctoritate: niſi fuerint degradatę prius per eccleſiam. Si alias quãdoq; manus poſſunt mittere ĩ eos: hoc nõ eſt niſi de mandato & auctoritate eccleſiæ. & tali modo cõſimiliter bene poſſent manus in bona ipſorum mittere. X

Queſt. xxix. S Equũtur duę queſtiões ptinẽtes ad prelatos eccleſiaſticos. Quarũ prima ptinet ad actũ corripiẽdi ſpecialiter: vtrũ ſacerdos debeat corripere ſubditos ſuos facto

Queſt. xxx. Secũda vero pertinet ad diuerſos actus eccleſiaſticos generali͛: vtrũ prædicans, baptizans, & alios act⁹ eccleſiaſticos exercens in peccato mortali occulto, peccet

Arg. prin. mortaliter. CIRca primũ arguit ꝙ ſic: quia Hely filios ſuos corripuit verbo: & tñ propter defectũ correctiõis eoꝝ percuſſit eũ deus. Preter illã q̃ eſt verbo, non

reſtat niſi illa quæ eſt facto:ergo percuſſus eſt quia in illa defecit.hoc non eſſet niſi ad illā teneretur
ergo &c. CONtra.talis correctio non fit niſi per iuriſdictionem:quā ſacerdos ſimplex non habet. In oppoſi.
Y Dicendū ad hoc:ꝙ factū quo quis corripitur,multiplex poteſt eſſe.ſ.factum boni exempli: vel fa- Reſpōſio.
ctum ſubtractionis,illorū a qbus habet qs occaſionē peccati:vel factum percuſſionis aut vinculatio
nis,ſeu incarcerationis. Loquēdo de facto boni exempli,illo debet ſumme corrigere ſubditos,& ſi-
militer facto quo ſubtrahit eis occaſionē delinquendi:& prebet eis occaſionē deſiſtendi.Si vero lo-
quamur de facto percuſſionis:hoc nullo modo ptinet ad viros eccleſiaſticos. iuxta regulam Apo-
ſtoli qua dicit ꝙ oportet epiſcopū eſſe non percuſſorem. Si vero loquamur de facto vinculationis
vel incarcerationis, hoc non licet niſi habētibus ſuperiorem iuriſdictionem: quam non habent ſa-
cerdotes curati : & ideo ipſis nullo modo licet hoc:ſed tm̄ ſacerdotibus ſuperioribus: & debent ta
Z li facto corripere rebelles maleficos,maxime cum incorrigibiles ſunt. AD primum de Hely:ꝙ per Ad arg.pri.
cuſſus eſt a domino quia nō corripuit eos facto:bene verum eſt: & forte etiam quia non corripuit
verbo vt debuit: ſed facto vinculationis ſeu incarcerationis corripere eos non debuit nec potuit,
niſi iuriſdictionem ſuper eos habendo, aut quia pater eorum carnalis erat, aut ſpiritualis: quia
ſummus ſacerdos in lege erat.

Quæſtio.XXX.

CIrca ſecūdum arguitur:ꝙ omnis ſacerdos in mortali peccato licet occulto prædi Queſt.xxx.
cās,baptizans & cętera eccleſiaſtica agēs,mortaliter peccet. Quia cōtēnit officiū Arg.prin.
qđ exercet, ſeſe non emēdando. CONtra.dans eleemoſynam nō peccat exiſtēs In oppoſi.
in mortali pctō:quia eſt bonum opus ex genere. ergo ſimiliter nec alias actiones
A exercēs,quæ ex genere bonę ſunt. Dicēdū ad hoc:ꝙ quandocūq; aliquis actus Reſponſio.
bonus eſt & meritorius ex genere ſuo, nūq̄ habet eſſe malus, neq; agens ipſum
niſi ex aliqua circūſtantia hoc cōtingat:& in ꝑpoſito q̄ſtio ē reſtricta ad determi
natam circūſtātiam quæ eſt peccatū mortale in ipſo agente. Vnde quæſtio nō quęrit aliud q̄ verū
mortale peccatum in agente tales actiones ſit talis circūſtātia in agente eas: ꝙ oēs ſint ſibi morta-
les.Quare cum ſecūdum Auguſtinū primo de libero arbitrio,clarum eſt nihil aliud q̄ libidinem ī
toto malefaciēdi genere dānari: nec ob aliud malefacta mala eſſe niſi qa libidine.i.improba cupidi-
tate fiunt: ad videndum ergo intētum quæſtionis propoſitæ,oportet videre quid peccatum mor-
tale exiſtens in voluntate faciat vt hmōi actus fiant improba cupiditate. Cupiditas autē improba
non eſt in actione niſi quia actio procedit ex amore implendi prauū deſideriū.Ipſa enim cupiditas
nihil aliud eſt q̄ talis amor:ſicut charitas eſt amor implendi bonū deſiderium,vt dicit Auguſtin⁹
ſuper pſal.Ex tali autem amore cupiditatis poteſt actio praua procedere dupliciter.Per ſe: quę eſt
ad proſequendum illud qđ deſideratur:ſicut procedunt actus fornicādi & adulterādi. Vel per ac
cidens: ſicut procedit actus occidendi quando adulter occidit maritum adulterę : vt ſine metu ea
B vtatur:dicente Auguſtino primo de libero arbitrio.Mali vt iis fruendis cum ſecuritate incumbāt
& conanť remouere impedimenta : & propterea facinoroſa & ſcelerata gerunt. Vnde & ſecundū
hoc ſumūtur duę radices peccatorum: Timor male humilians,& amor male inflammans,vt dicit
ſuper pſal.Si ergo exiſtens in mortali pctō:illos actus exercendo mortaliter peccet: & hoc ꝑpter cir
cūſtantiam mortalis peccati qđ habet in ſe: hoc non eſt niſi quia incutit ei talem amorem cupidi-
tatis,aut timorem ex tali amore procedentem. Radix enim timoris non eſt niſi amor, ſecundum
Auguſtinū.lxxxiii.q.Ex tali autem amore non poſſent procedere per peccatum mortale exiſtens in
voluntate,niſi fiant ex deſiderio per illos actus acquirendi ea per quæ voluntas promouetur in ex
plendum actum peccati quem habet in voluntate: vtputa acquirendi pecuniam per quam exer-
ceat ſuam libidinē carnalem aut aliquid huiuſmodi.Similiter neq; ex illo timore niſi per hos actus
fugere intenderet impedimenta prohibentia ꝓſecutionem illius libidinis : puta vt non amittat
fauorem vel honorem,aut redditus,aut aliquid huiuſmodi. Sed cōtigit ipſum propter neutrum
iſtorum moueri ad exercendum iſtos actus:puta quia incumbit officio ſuo:qđ nō vult prætermit
tere:nō tā vt inde lucretur commodū temporale,neq; fugiat aliud incommodum,q̄ ꝙ redargui
poſſet ex defectu:vel etiam vt quadam pietate naturali velit ſubditis ſuis bonum vel quibuſcūq;
exercet hmōi actiones: ſicut vult bonū pauperi cui dat eleemoſynā exiſtendo in peccato mortali.
Dico ergo ſimpliciter:ꝙ eſſe in mortali peccato ex ratione peccati talis,non habet rationē circūſtā
tię propter quam neceſſe ſit ꝙ hmōi actus fiāt cum mortali peccato ab eo in quo eſt illud peccatū:
ſed ſi mortaliter peccet in illos exercēdo,oportet ꝙ hoc faciat alia cicūſtātia cū dicto mortali pctō.

AD cuius intelligentiá diſtinguendú eſt de hmōi actibus:diſtinguendú etiá eſt de tēpore exercēdi C
eos:& de perſonis exercētibus eos.Ex parte actuú dico:ꝙ actuú eccleſiaſticorú qui incúbút ſacer-
dotibus,aut reſpiciút aliquod donú gratię gratú faciētis:aut nō:etſi reſpiciút actum gratię gratis
datę.Actus de ſecúdo genere eſt actus p̄dicandi,cōſulendi,corripiēdi,& horas dicendi in cōmuni
pſallendo,vel ſacerdoti in altari legēdi epiſtolá,vel euangeliú,vel aliquid hmōi faciendo.hęc enim
oía de genere ſuo:neq; in agēte,neq; in eis circa quos fiút,requirút ex ſe aliquá gratiá gratum faciē
tem:neq; p̄exiſtendo,neq; eá cauſando.Et de talibus actibus dico abſq; diſtinctiōe: ꝙ exiſtēs in pec
cato mortali poteſt eos exercere abſq; eo ꝙ mortaliter peccet:quia neq; ꝓpter amorē aut timorem
libidinoſum:ſed quia tenet̄ ad illud ex officio vel ex aliqua pietate nō gratuita ad illos q̄bus hmōi
actus exercet: aut illos vice quorú : ita ꝙ ꝓpter mortale in quo eſt nō oportet eſſe cōtēptum talē
ex operis ſanctitate vt neceſſariú ſit ipm̄ peccare mortaliter. Immo ſi mortaliter peccet: hoc eſt ex
alia circúſtantia in agente q̄ ſit illud mortale:amoris.ſ.vel timoris libidinoſi,vel quicúq;,aut qua-
liſcúq;,vel circa quodcúq; ſit. Actus vero de primo genere:ſunt actus adminiſtrādi ſacramēta:q
ad minus reſpiciút gratiá quá efficiút circa illos quibus adminiſtrātur: etſi non in miniſtrātibus
ſemp ea,vt iam dicet̄.Propter ſanctitatē eñ ſacramētorú i eo ꝙ talē gratiá reſpiciút,requirunt di
gnitatem in miniſtro ſuo:vt quādoq; neceſſe ſit cōtemptú mortalē eſſe in eo ſi non digne & abſq;
mortali adminiſtret.Q̄d vt videam⁹,diſtinguamus tēp⁹ quo adminiſtrari debēt ſacra. Scdm̄ hoc D
eñ ſecúdú magis & minus ponderari debet cōtēptus, ſi non ſit idonee p̄paratus ad ea miniſtrāda.
Quoniá tēpus quo ſacramentú miniſtrādú eſt:aut eſt tēpus neceſſitatis vt oíno differri nō poſſit
ex pte eius vel illorú cui vel quibus debet miniſtrari:aut eſt tēpus electionis purę ex pte eius q ha
bet miniſtrare, vt bene poſſit differri adminiſtratio: quia nec neceſſitas nec cōmunitas requirit:
ſed adminiſtrans volútate pura hoc fieri vult. In iſto ſecúdo caſu dico:ꝙ miniſtrās ſacramētú qd-
cúq; qcúq; ſit ille, q hoc facit mera volútatis electione,& abſq; oi neceſſitate,ꝓpter ei⁹ idignitatē &
irreuerentē p̄ſumptionē quá habet erga ſacramēta,ipa abſq; neceſſitate tractādo:& hoc q̄ſi reputā
do ſe ad hoc idoneú:peccat enormiter: quia cōtemnit multú deú in ſacramētis ſuis.Si prio mō:cú
neceſſitas adminiſtrādi ſacrm̄ aliqd̄ pōt dupl̄r cōtigere:aut circa ſacramētú neceſſitatis ꝓpi inſtās
pctm̄ amouēdú: vt cú baptizādus vel poenitētialiter abſoluēd⁹ laborat i extremis:aut circa ſacrm̄
qd̄ nō ē neceſſitatis ꝓpter pctm̄ futurú p̄cauendú:vt cú dies inſtat ſolēnis, & hora celebrādi miſſa
rum ſolēnia,& ſcandalú fieret in populo niſi ſacrificaret̄: In primo caſu dico ꝙ miniſtrās ſacramē-
tú: etſi ſit in mortali peccato,nō peccat:quia nō irreuerēter p̄ſumēdo de ſe accedit:eo ꝙ accedit ne
ceſſario ñ volútarie.& ideo ñ mouet̄ cōtēptu aliquo ſed pietate ſola ad ſubueniēdú ꝓximo.In ſcd̄o
caſu diſtinguo:quia aut neceſſitas incúbit circa adminiſtrationē alioꝝ ſacramentoꝝ a ſacramēto
altaris:aut circa ſacramētú altaris.Et hoc dupliciter:vel i ſacramētú hoc iá cōfectum miniſtrādo
tm̄:vel in ipm̄ cōficiēdo . Si aút incúbat i adminiſtrādo alia ſacramēta:dico ꝙ adminiſtrās ea ꝓpt
ſcandalú vitādú,quicúq; ſit ille,nō peccat,etſi ſit i mortali,ꝓpter cām iá dictā. Si vero incúbat ne E
ceſſitas adminiſtrādi ſacramētú altaris iá cōfectú:hic dicút aliq ꝙ tale ſacramētú ꝓpter eximiá ſan
ctitatē ſuá ſicut nō debet ſumi niſi a múdis ab oi peccato mortali: ſic nō debet miniſtrari niſi a mú
dis:ita ꝙ quo ad eius tactú ſolú ois exiſtēs in peccato mortali prophanus ſit:& nō pōt ſaltē ipm̄ tā-
gere ſine pctō mortali:& ideo nec adminiſtrare qcúq; ſit ille.Et hoc qa ꝓpter reuerētiá ſacramenti
qd̄ iminet tangēdú, debet p̄paratus eē, & ſaltē ſtatim poenitere aut nō tāgere. Vñ ſi tāgat nō ſaltē
prius poenitens ſi tempus confitēdi nō habeat:tāgēs mortaliter peccat. Sed hic reſtat diſtinctio
ex pte miniſtroꝝ:qd faciēdú ſit eis in hoc caſu: ſi cōtingat eos iá poenitere,vt iá dicet̄. Aliis videt̄
iſta ſentētia dura:q dicút ꝙ neceſſitas attenuaret i hoc caſu cōtēptú vt nō peccaret mortaliter mi-
niſtrās ſacramētú altaris.Q̄d puto poti⁹ eſſe dicēdú:tú qa ſpecies materiales ſolú tāgunt̄: q̄ nō ha
bēt ſanctitatē niſi ſicut ſigna:tum qa ꝓpter earú reuerentiá poſſet miniſter digitos pāniculo circú
uoluere ne neceſſe haberet eas tāgere imediate:tú qa ſi exiſtēs in mortali peccato ꝓpter neceſſitatē
aliquá,aut ꝓpter ſcandalú vitādú tetigiſſet verú corpus Chriſti: quātú reuerētius potuiſſet :cum
ambulauit ſup terras:nō puto ꝙ mortaliter peccaſſet.Si vero icúbat neceſſitas adminiſtrādi ſacrm̄
altaris cōficiēdú:aut ſi neceſſitas ſit vt celebret̄ miſſa ne ſcādalú eueniat:ſacrificās p̄culdubio mor
taliter peccaret: nō ꝓpter adminiſtrationē alteri factá ſacramēti iam facti,vt iá dictú eſt:ſed ꝓpter
adminiſtrationē q̄ ſacrificās neceſſe habet ſacramētú adminiſtrare ſibi:qa ex ſtatuto eccleſię ſacrifi
care nō debet niſi cōicās.Cōicare aút nullus exiſtēs i mortali pctō pōt niſi iá peccet mortalit̄:qa ē
ſacrm̄ vnitatis,& nō cōpetit niſi mēbris q̄ in corpore eccleſię iá p gratiá vnita ſunt capiti Chriſto.
DIcút etiá aliq:ꝙ etiá mortaliter peccaret in cōficiēdo:etiá ſi nō cōicaret cōſequēter:et hoc ꝓpter F

reuerentiã huic ſacramẽto exhibẽdã.quibus ſatis cõſentio. Sed ĩ iſto caſu ſicut & in pcedẽti ſubdiſtin guendũ eſt ex pte miniſtrorũ.Ex pte igit̃ miniſtrorũ generaliter loquẽdo diſtinguẽdũ puto hoc mõ. Aut eñ miniſtro icũbit act⁹ miniſtrãdi ex officio:ad qd̃ ẽ ſcdm ordinationẽ eccleſię deputat⁹: puta ſi ſit ſacerdos curatus:aut nõ ſit:puta ſi ſit ſimplex capellanus.Si ſcđo mõ,dico ꝙ talis mortaliter pec cat qñcũqȝ miniſtrat qđcũqȝ ſacramẽtũ mera volũtate extra tẽpus neceſſitatis ꝓpter cãm pdictã. Si prĩo mõ,diſtiguo extra caſum neceſſitatis: qm̃ miniſter cui ex officio icũbit miniſtrare ſacramẽtũ ex tra caſũ ncẽitatis:cũ tñ ſit cõgruitatis vt ſacrm miſtret̃:aut põt cõmode habere aliũ q ꝑ ſe miniſtret aut nõ.Si prĩo mõ,dico ꝙ mortaliter peccat:qa irreuerẽter ingerit ſe ac ſi nõ icũberet ei ex officio mi niſtrare.Si ſcđo mõ,dico ꝙ celebrãdo & cõicãdo multo magis peccaret mortaliter q̃ ĩ tẽpore neceſſi tatis:& etiã multo magis q̃ ille cui ñ incũbit ex officio:quãto magis ꝓpĩ officiũ debet ſe reddere ido

G neũ ad hoc ſacramẽtũ & digniorẽ q̃ ille cui nõ icũbit ex officio. Dicẽtes etiã ꝙ hoc ſacramẽtũ nõ de bet miniſtrari alteri niſi a mũdis:dicerẽt ꝙ in adminiſtrãdo alteri ſacramẽtũ altaris peccaret mortali ter etiã magis q̃ ille cui ñ icũbit ex officio cauſa iã dicta:& mlto magis q̃ peccaret miniſtrãdo tẽpore neceſſitatis.Qđ reuera nõ ſolũ ab illis,ſed etiã a ponẽtibus ꝙ tpe neceſſitatis põt miniſtrare ſacramẽ tũ hoc aliis ſine pctõ:põt cõcedi:quia maior eſt cõtẽpt⁹ i miniſtrãdo hoc ſacramẽtũ ſicut & oĩa alia ĩ mortali extra tẽp⁹ neceſſitatis,q̃ ĩ ipõ tpe neceſſitatis.In adminiſtrãdo aũt alia ſacramẽta(dico extra tpͤs neceſſitatis)dũ tñ cõmode nõ põt habere aliũ loco ſui,ſine pctõ põt illa adminiſtrare.Quis eñ in iſto quodãmõ aggrauat cõtẽptũ ꝙ dignius debet ſacramẽta miniſtrare: q̃ ille cui nõ icũbit ex officio:vt ꝓpterea aliqui dicãt ꝙ in iſto caſu mortaliter peccat ille cui icũbit ex officio:nõ aũt ille cui nõ icũbit: tñ iſte ex hoc ꝙ icũbit ei ex officio, magis debet eſſe prõptus & ꝑeliuis ad admini ſtrationis executionẽ q̃ ille cui nõ icũbit ex officio.Et ideo cũ eſt tẽpus cõgruitatis & decẽtię vt ſa

I cramẽtũ miniſtret̃,ille cui nõ icũbit ex officio:multo maiori irreuerẽtia ingerit ſe adminiſtrationi: q̃ ille cui icũbit:vt ex pte illius cui nõ icũbit officiũ magis ponderet̃ & in maiorẽ cõtẽptũ, irreue rẽter ſe ingerere adminiſtrationi q̃ ex pte illius cui icũbit officiũ,põderet̃ indignitas adminiſtrãdi. Qm̃ ille cõtemptus ex pte eius cui nõ icũbit ex officio,ſtatim exiſtit in hora miniſtrãdi:in qua ma gis debet reuereri ſacramentum. Alter vero contemptus ex pte eius cui incumbit ex officio, longe illam horam præceſſit in hora in qua nõ fuit etiã neceſſitas cogitãdi de actu miniſtrãdi hoc ſacra mẽtũ, niſi ĩ generali, quẽadmodũ miniſter debet ſemꝑ cogitare vt ad ſuũ officiũ exequẽdũ dign⁹ ſit licet ſpecialius debet retorquere cogitationẽ in hora ad miniſtrationẽ huius ſacramẽti.& ſic ꝑ hora in qua prius tenebat̃ ſe facere dignũ,nõ tãtũ obligat⁹ fuit ad exhibendũ actualiter reuerẽtiã ſacra mẽto.propter qđ in actu miniſtrãdi ille magis cõtemnit q̃ iſte.Propter qđ ille poteſt peccare morta liter:iſte vero non. Si vero dicat̃ ꝙ in hora debet pœnitere & dignũ ſe facere magis q̃ alter:verũ eſt. Sed hoc nõ eſt in poteſtate ſua:ſicut nõ ingerere ſe eſt in poteſtate illius:in quo accipimus radicẽ cõ tẽpt⁹ ꝑpõderãtis. Si vero ſuperueniat tẽpus neceſſitatis miniſtrandi aliquo duorũ modorũ neceſſita tis iam ſupra tactorũ in caſibus in quibus iã ꝑmiſimus eſſe diſtinguendũ ex pte miniſtrorũ(ĩ aliis eñ tenendũ eſt,vt dictũ eſt)Dicẽdũ ꝙ ille cui nõ icũbit miniſtrare ſacramẽtũ altaris ſeu ſacrificare ex of ficio,ſi tẽpus neceſſitatis incũbat quocũqȝ pdictorũ duorũ modorũ:non debet ſe intromittere de cele brãdo vel ſacramentũ adminiſtrãdo:ſed potius debet dimittere ſcandalũ oriri:ne mortale peccatũ i currat.Nec peccabit in hoc:qa faceret cõtra veritatẽ vitę.Ille vero cui icũbit officiũ ĩ pdictis ĩ tali ne ceſſitate occurrẽte peccaret quocũqȝ mõ:vt neceſſe ſit eũ incidere ĩ mortale pctm̃ vel omittẽdo niſi ꝑ dĩ

H uinũ adiutoriũ ſibi ipſi ſuccurrat pœnitẽdo:& tũc digne officiũ ſuũ exeqndo. PER pdicta patet ob iecta.Patet eñ primo ꝙ aliq miniſtri in aliquo caſu peccãt cõtẽnẽdo:non tamẽ ſinguli in ſingulis:qa Ad arg.prin.

I in aliquo caſu & circa aliqua ſacramenta aliqui eorum nõ peccãt,vt dictum eſt. AD ſecũdũ de dan te eleemoſynam: dicendũ ꝙ nõ eſt ſimile in aliquo caſu adminiſtrandi:quia eleemoſynę quæ confer tur nõ eſt talis reuerentia exhibenda.Propter qđ per irreuerentiã contingit peccare mortaliter in ad miniſtrando ſacramenta:licet non in dando eleemoſynam. Ad arg.in oppoſitũ

SEquitur qſita pͥncipalia ad hoiem ĩ ſtatu peccati.Quorũ primũ erat:vtrũ licitũ ſit cõicare pctõribus.Scdm:vtrũ primi motus ſint pctã. Et tertiũ ad iſtũ articulũ ꝑ tinẽs poſſet eſſe qſitũ in pcedẽti qſtione:ſed non eſt vis in hoc. CIRca primũ ar guit̃ ꝙ nõ:qa dr̃ prime Cori.v.Si is qui frater nominatur inter vos eſt fornicator, aut auarus &c.& ſequitur.cum huiuſmodi nec cibum ſumere.CONTRA.Chri Queſt.xxxi. Queſt.xxxii. Arg.prin. In oppoſi.

K ſtus cõicauit cũ peccatoribus: cuius actio eẽ debet nr̃a inſtructio. Dicẽdũ ad hoc: ꝙ cõicare cum peccatoribus contingit aliquem vel in crimine in quo peccatores ſunt:vel in aliis actibus impertinẽtibus ad ipſorum peccata. Primo mõ non licet cõicare eis vllo mo do, neqȝ auxilio,neqȝ cõſilio,neqȝ fauore,neqȝ defenſione,neqȝ quocũqȝ alio mõ.Scđo mõ ſubdiſtiguẽ Reſpõſio.

dum.quia aut pōt cōicare aliqd cū illis ſine ſcandalo:vel nō ſine ſcādalo.Si ſcđo mō:nō eſt eis cōican-
dū:quia nō licet:maxime dū ſunt a cōmunione excluſi p interdictū,aut excōicationem. Si primo mō
in actibus ex qbus nullo mō haberēt occaſionē pſeuerandi in ſuis peccatis, licet. maxime in illis qui
dant eis occaſionē reſiliendi a peccatis.In aliis autem non licet omnino.Et patent membra ex ſe:neq
oportet declarare.PER hæc patent obiecta.

Queſt.xxxii. CIrca ſcđm arguiť: ꝙ primi motus ſunt peccata:quia ſcđo ſentētiarū. diſt.xxv.diciť
Arg.prin. ꝙ tētatio ex carne nō eſt ſine pctō.Sed talis tētatio eſt i primis motibus. ergo &c.
In oppoſi. CONtra.nō ſunt volūtarii:& nō eſt pctm̄ niſi ſit volūtariū ſcđm Auguſtinū. IN L
Reſol.q. iſta q̄ſtiōe ſicut i oībꝰ aliis deteriatis,ſuppoſitis eis q̄ ſunt fidei:ſemp oportet aſpice
re ad naturā:quid recta rō de iterrogato circa eā poſſit iueſtigare.Eſt igiť intelligē
dū ſcđm tacta ſupius de originali iuſtitia:ꝙ originale pctm̄ ſiue origialis iiuſtitia
ponit duo .ſ. carētiā iuſtitię originalis,ſiue fuerit donū naturale ſiue ſupnaturale.
& diſpoſitionē ei cōtrariā.ſ.obliquationē quādā i ipſa volūtate.ppter q̄ in pœnā pcti vires iferiores
rebellionē habēt cōtra volūtatē:& ipa penitꝰ repugnāte moueť.& hoc vt erubeſceret hūani libertas
arbitrii ꝙ cōtēnēdo ipantē deū etiā i mēbra ꝓpria ꝓpriū pdidiſſet dn̄iū,vt dicit Auguſt.i.ix.de nup.
Et n̄ ſolū i pœnā pcti hn̄t vires iferiores rebellionē cōtra volūtatē:ſed ēt carni iflicta ē morbida diſpō
q̄ fomes appellať ſiue lāguor naturę:quo i carne primo pullulat motꝰ delectabilis:quē ſcđo apphēdit
ſenſus:& p hoc tertio vis appetitiua ſenſibil'organice exn̄s i carne titillať delectatiōe ad cōcupiſcēdū
delectabile:ad qđ vergit ille motꝰ i carne.Et p̄ueniūt iſti tres gradꝰ oīno oēm motū volūtatis:& cō-
ſiſtūt i iſtis duo motꝰ q appellanť prio primi.Quoꝝ vnꝰ appellať ſuggeſtio a carne i appetitū ſenſiti-
uū.Alius vero delectatio ſiue deſideriū i ipo appetitu ſenſitiuo. Cū qbꝰ Auguſt.li. prio de ſermone M
dn̄i i mōte,aſſumit cōſenſum volūtatis p tio:et diſtiguit tres gradus i ꝓgreſſu ad pctm̄ dicēs.Tria
ſūt qbꝰ cōpleť pctm̄:ſiue p ſuggeſtionē,ſiue p memoriā,ſiue p corpis ſenſus.qa ſi frui delectauerit,de
lectatio illicita refrēnāda eſt.Si aūt cōſenſio fuerit,plenū pctm̄ erit: vt q̄ſi a ſerpēte fiat ſuggeſtio & q̄
dā ſuaſio.in appetitu vero carnali tāq̄ i Eua delectatio:in rōne vero tāq̄ i viro cōſenſio.Et qa totꝰ mo
tus exiſtēs i carne & i appetitu ſenſitiuo nō eſt aliud reſpectu volūtatis niſi q̄dā ſuggeſtio & titillatio
in volūtate ad cōdelectādū:ideo Auguſt.totū motū q i carne & appetitu ſenſitiuo p̄cedit motū volū
tatis:pro vno reputat:cū illo ān̄ūerās tres gradus qbꝰ pcediť i mortale pctm̄.Per actū volūtatis diſti
guit q̄tuor gradus qbꝰ pficiť pctm̄ mortale in li.de verb.dn̄i.ſermone.xx.dicēs.Ad cōſuetudinē q̄rto
quodā ꝓceſſu pueniť aīa.Prima eīm ē titillatio delectatiōis i corde:ſcđa cōſenſio:tertia factū:q̄rta cō
ſuetudo.Et hic eſt aduertēdū:ꝙ poſt illā titillationē in q̄ cōſiſtūt motꝰ prio primi,vt dictū eſt,an̄ cō-
ſenſū volūtatis,i quo cōſiſtit pctm̄ mortale,eſt aliqs motꝰ delectatiōis i volūtate i quo cōſiſtit peccatū
veniale:ſcđm ꝙ cōtinuo exprimit dicēs.Sūt q res illicitas obuias cogitatiōibꝰ ſuis ꝓrſus ita abiiciūt
vt nec delecteť.Sūt q delecteť:ſed nō cōſentiūt:nōdū pfecta eſt mors:ſed quodāmō inchoata.Dele
ctationi accedit cōſenſio:& iā eſt plena dānatio.Poſt cōſenſionē i factū pcedit:factū i cōſuetudinē ver
tiť:& fit q̄dā deſpatio.Aduerte ꝙ id qđ hic dicit:Accedit cōſēſio:& iā ē plena dānatio:idē ē cū eo qđ
dixit de ſmōe dn̄i i mōte.Si cōſenſio fuerit plenū pctm̄ erit. Et appellat plenū pctm̄, peccatū mortale
qđ mereť dānationē.Et debet iſta cōſenſio i q̄ cōſiſtit pctm̄ mortale qđ mereť dānationē,talis eē: ꝙ ſit
deliberatia: nō ſurreptitia.Tūc aūt ē deliberatiua,qn̄ poſtq̄ rō pcipit delectationē:& aduertit iudicā
do eā eē illicitā,adhuc volūtas ſe tenet i ea,& nō cohibet eā.Quia vt dicit Auguſt.de ſmōe dn̄i,huic
nō cōſētimꝰ ſi eā dn̄ātis rōnis iure cohibemꝰ.Appellat aūt dn̄ātē rōnē:appetitū rōalē: ſiue volūtatē:
qa rō cognoſcēs & iudicās nō eſt dn̄ans,ſed ſeruiēs.In tali ergo cōſenſiōe deliberatiua cōſiſtit primo
pctm̄ mortale.Et qcqd p̄cedit in actu volūtatis,aut appetitꝰ ſenſibilis,aut carnis:aut nō eſt pctm̄,aut
ſolūmō pctm̄ veniale eſt.Vn̄ & cōſenſio ſubreptitia i volūtate q̄ p̄cedit iudiciū p̄dictū rōnis:qa ē vo
lūtatis motꝰ vt eſt natura: nō aūt vt arbitrio, ſeu deliberatiua:nō cōputať niſi iter venialia pctā.&
hoc ſiue fuerit cōſenſio ſubreptitia i delectationē ſiue i factū.Et ſic ante cōſenſum volūtatis p iudiciū
rōnis p̄cedētis duo motus ad minus p̄cedūt in volūtate vergētes i peccatū.ſ.delectatiōis & cōſenſus
ſubreptitii,& appellanť motus ſcđo primi.Primi reſpectu oīm motuū q fiūt in volūtate. Scđo primi
reſpectu illoꝝ q ſunt prio primi i carne & ſēſualitate.Poſt iſtos aūt motꝰ prio primos & ſcđo prios q
p̄cedūt iudiciū rōnis cū p iudiciū rōis volūtas vt ē arbitrio libera cōſētit ſiue i delectationē,vt ſe i ea
teneat:tūc ē primꝰ gradꝰ mortal' pcti i cōſenſiōe ſola exn̄tis:ſiue i factū:vt i ipm vlteriꝰ pcedat:tūc ē
ſcđs gradꝰ pcti mortalis exn̄tis i cōſenſiōe dicēte Auguſt.li.primo.de ſerm.dn̄i i mō.& exponēte illđ
Matth.x.Qui viderit mulierē &c. Sane cōſiderādū eſt ꝙ nō dixit:Oīs q cōcupiuerit mulierē: ſed q
viderit mulierē ad cōcupiſcēdū.i.hoc fine & hoc aīo attēderit vt eā cōcupiſcat : qđ nō eſt iā titillari
delectatione carnis:ſed plane cōſentire libidini:ita vt non refrēneť illicitus appetitus: ſed ſi facultas

dara fuerit ſatieſ. Aduerte ꝙ dicit: Nõ ẽ iã delectari.ſ.i volũtate delectatiõe carnis cũ carne.ſ.cõdele
ctãdo ĩ volũtate ſiue cũ ſubreptitia cõſenſiõe, ſiue ſine ea:ĩ qbꝰ nõ ẽ niſi veniale pctm̃. Sed plane cõ-
ſentire.qa poſtq̃ iudiciũ rõnis p̃ceſſit, vel ſaltẽ debuit p̃ceſſiſſe, tũc clarũ ẽ ꝙ ẽ cõſenſio, qa nõ erat
N plane cõſentire ĩ cõſẽſiõe ſubreptitia. Dico vel ſaltẽ debuit p̃ceſſiſſe, qa plane cõſentire cõtigit ĩ dele
ctationẽ, vel vere, vl' ĩterp̃tatiue. vere qñ vere p̃ceſſit iudiciũ rõnis. ĩterp̃tatiue, qñ ĩterp̃tatiue p̃ceſ-
ſit iudiciũ rõnis. Qđ fit qñ ex delectatiõe volũtatis ĩtãtũ abſorbeť rõ, vt nõ poſſit ĩtẽdere iudicio: &
negligit volũtas moueť rõnẽ ad iudicãdũ, & p̃mittit trãſire tps q̃ poſſet deliberare. qđ cũ ptrãſierit:
etſi nõ vere cõſẽtit ex liberi arbitrii electiõe, q̃ nõ fit ſine iudicii p̃cedẽtis diſcretiõe, cõſentit tñ ĩter
p̃tatiue, hoc ẽ reputatiue, qa nõ tm̃ ẽ cõtẽptꝰ mortalis ex electiõe delectari, & nõ refrẽnare carnis ap
petitũ, ſed ẽt ꝓpter delectationẽ negligere mouere rõnẽ ad iudicãdũ, vt poſſit eligere, repellere dele
O ctationẽ, & refrẽnare appetitũ ſenſibilẽ. Eſt igiť ꝓgreſſus ĩ pctm̃ talis: ſiqs aduertere iã dicta voluerit
Prĩo eñ ex fomite fit motꝰ qdã titillatiõis ĩ carne ad libidinẽ, hoc ẽ ad carnalẽ cõcupiſcẽtiã: quẽ ap
p̃hẽdit ſenſus exiſtẽs ĩ carne. p cuiꝰ apphẽſionẽ prĩo moueť appetitꝰ ſenſitiuꝰ ſenſui cõiũctꝰ motu de
lectationis circa illud ad qđ caro titillat. Tertio moueť motu deſiderii ad ꝓſequẽdũ illud ĩ opꝰ. quẽ
motũ ĩ appetitu ſenſitiuo ſenſu mediãte apphẽdit rõ ſimplicis ĩtelligẽtiæ. Per cuiꝰ apprehenſionẽ
quarto moueť volũtas motu delectationis cõdelectãdo appetitui ſenſitiuo: & quĩto moueť motu ĩ
delectationẽ, & ſexto deſiderio cõſẽſus ſubreptitii ad ꝓſequẽdũ illud ĩ opꝰ. & hic ẽ limes & terminꝰ
venialis pcti. Septĩo ẽ cõſenſus ĩterp̃tatiuꝰ ĩ delectationẽ, & ẽ primꝰ & ĩfimꝰ gradꝰ pcti mortaľ. qđ ap
pellať mortale ex delectatione morosa. Octauo ẽ cõſenſus verꝰ ĩ delectationẽ. Nono ẽ cõſenſus ĩ opꝰ
& eſt ſm Aug. de ſermone dñi, plenũ pctm̃ notũ deo ĩ corde nr̃o: etſi factũ nõ ĩnoteſcat hoibꝰ. Et tũc
decĩo ſi facultas adſit ſeqť opis executio. Et. xi. ex frequẽti executiõe cõſuetudo, &. xii. ex cõſuetudĩe
deſperatio. Et. xiii. ex deſperatione obſtinatio. dicẽte Aug. in ſermone de Pharaonis obduratione. Ex
multitudine pctõrũ deſperatio naſciť, & ex deſperatione obduratio gñať, ſm illđ qđ ſcriptũ ẽ, pec
cator cũ ĩ ꝓfundũ pctõrũ venerit, cõtemnit. Et tũc. xiiii. & vltimo ſeqtur finalis ĩpœnitẽtia. de q̃ di-
cit Aug. in ſermõe de blaſphemia ĩ ſpm̃ ſctm̃. Impœnitẽtia q̃diu qſq; ĩ hac carne viuit, nõ põt iudi
P cari: q̃q̃ perſeuerãtẽ duritiã cordis ĩtelligimꝰ. His viſis & declaratis ad ĩtellectũ q̃ſtiõis, rñdẽdo ad Reſponſio.
ipſã dicimꝰ diſtiguẽdo: ꝙ ſm iã determiata motꝰ primi ſũt ĩ duplici gñe. qm̃ qdã ſũt prĩo primi: q-
dã vero ſcđo primi. Si loq̃mur de ſcđo primis, de illis nullꝰ putat eẽ dubitãdũ qn ad minꝰ ſint venia
lia pctã, eo ꝙ rõ etſi forte nõ poſſit hmõi motꝰ oĩno ita reprimere qn ĩſurgãt: põt tñ eos a ſe rõ repel
lere ne delecteť ĩ eis: aut eis cõſentiať, ſm ꝙ patet ex iã dictis ſm Aug. & ideo cõdelectari, aut cõſen
tire neceſſario pctm̃ ei ẽ, ꝓpter qđ ĩ eis qui delectanť ſeu cõſentiũt, nõ pfecta ẽ mors, ſed quodãmõ ĩ
choata. De motibꝰ aũt prĩo primis ſũt opiniões: qbuſdã dicẽtibꝰ ꝙ ſũt pctã vẽialia, eo ꝙ ĩ ſe ſũt defor
Q mes & cõtra regulã rectę rõnis a q̃ debebãt cohiberi, & nõ ſũt cohibiti. Sed q̃ro ab iſtis, verũ hmõi
motꝰ ſint pctã omiſſiõis aut cõmiſſiõis. Nõ cõmiſſiõis directe, qa ñ a volũtate videť ĩpari. nõ ẽ ei du
biũ ſi volũtarie directe cõmittereť, qn eẽnt pctã, imo ſic ẽt ex cõtẽptu poſſent eẽ mortalia. Nõ omiſ
ſiõis, qa nõ ĩputať volũtati illiꝰ omiſſio ĩ pctm̃, qđ nõ ẽ ĩ ſua poteſtate agere. Aliter. n. nõ eẽt volũta
riũ, quia volũtas dña ẽ actuũ volũtarioꝝ. Peccatũ aũt ſm Aug. ita eſt voluntariũ, ꝙ ſi nõ eẽt volũta
riũ nõ eſſet pctm̃. Nõ aũt ẽ ĩ ptãte volũtatis illos motꝰ cohibere. qa ſm Aug. occurrũt oĩno ĩuitis
R dicẽte Apoſt. Ro. vii. nõ qđ volo hoc ago, ſed qđ nolo hoc facio. Sed forte dicet aliqs: ꝙ licet nõ ſit ĩ
ptãte hois oẽs vlr ꝓhibere, ẽ tñ ĩ ptãte eiꝰ ſingulos ſingillatim cohibere. Sed tũc q̃ro, aut ẽ ĩ ptãte ho
minis determinate ſingulos cohibere, aut ĩdetermiate. Nõ prĩo mõ, qa ĩpoſſibile ẽ ꝙ volũtas p vna
hora ſimul determinate attendat diuerſis: q̃ tñ ſimul vna hora pñt ĩſurgere ſm diuerſa appetibilia
vniꝰ vel diuerſoꝝ ſenſuũ q ſimul pñt moueri a ſuis ſenſibilibꝰ, & ſimul ĩcitare appetitũ ſenſitiuũ: &
p illũ appetitũ rõnalẽ. Si aũt ſolũ ſit ĩ poteſtate volũtatis ſingulos ĩdeterminate ꝓhibere, ita ꝙ non
ſit ĩ ptãte ſua ĩ vna hora plus q̃ vnicũ qđcũq; ſit illud, tũc p aliis nõ peccat, qa nõ ſunt ĩ ptãte ſua
p illa hora. Et ſi illũ q eſt ĩ ptãte ſua p hora cohibeat, nullo mõ ẽ pctm̃. Si vero nõ ꝓhibeat, ei eſt pec
catũ veniale actu ſuo ꝓprio: & debet ei ĩputari ad pctm̃, nec ad expiationẽ reatꝰ ipſius valet bapti
ſmus p̃cedẽs delens originale quo ad reatũ. De cęteris aũt motibꝰ q nõ fuerũt in ptãte volũtatis de
terminate, dicũt ꝙ licet nõ ſint peccata volũtati ex actu ſuo cõmiſſiõis vel omiſſiõis, tñ eẽnt ei pctã
ex vitio ſuo. ſ. ex fomite remanẽte de originali peccato. Sed contra. cũ indulgeť principale qđ eſt ma
ius, & acceſſoriũ qđ eſt minꝰ. ſed omnis deformitas q̃ manet ĩ fomite ex pctõ originali indulgeť ĩ ba
ptiſmo. quare ſil'r indulgetur oĩs deformitas q̃ exiſtit ĩ his motibꝰ ex deformitate p̃exiſtẽte in fomi-
te. Et p idẽ cõcludiť ꝙ nõ pñt eſſe pctã cõmiſſiõis: qa nec ſubſtãtia actꝰ nec eiꝰ deformitas ẽ a volũ
tate elicita. ſed ſubſtãtia actꝰ elicita ẽ ex ſola carnis ſubſtãtia & appetitu ſenſibili. Deformitas aũt ẽ

defectus in actu nõ habẽs cãm efficientem:ſed deficiẽtẽ.ſ.defectũ q appellat̃ fomes ſiue cõcupiſcẽtia
in carne.Et ideo eſt alioꝝ opinio, ꝙ motꝰ primo primi qcunq; ſint illi, non ſunt omnino peccata:
ita etiã ꝙ in regeneratis nõ ſunt venialia pctã.Qđ aperte videt̃ ſentire Aug.cũ dicit ĩ lib.ii.de nup.
& concu.Hęc eſt ĩquã cõcupiſcẽtia,q̃ ſolo ſacramẽto regñatiõis expiatur.Profecto pcti vĩculũ gñã
tione traiicit in poſteros,niſi ab illo & ipſi regeneratione ſoluant̃.nam & ipſa cõcupiſcẽtia iã nõ eſt
pctm̃ qñ ad illicita opera nõ cõſentitur,atq; vt ea ppetrent̃ a regina mente membra nõ dant̃: vt ſi
nõ ſit qđ ſcriptum eſt,Nõ cõcupiſcas,fiat ſaltem qđ alibi legit̃.Poſt cõcupiſcentias tuas nõ eas.Ad
uerte ꝙ dicit expiatur:qđ intelligo & ĩ radice fomitis,vt nõ imputet̃ ĩ pctm̃,qa expiatione remiſſus
eſt reatus,licet manet eius deformitas:ſilr & ĩ eiꝰ effectu.ſ.ĩ defectu ex illo cõtingente ĩ primis mo
tibus,vt iã dictũ eſt. Qđ explicat Aug.per hoc qđ ſubdit,nã cõcupiſcentia nõ eſt pctm̃ qñ ad illici
ta opa nõ cõſentit̃.Qđ intelligo,neq; etiã cõdelectãdo in volũtate quo ad primũ motũ eius in pctm̃
Et eſt primus gradus venialis peccati,ita ꝙ in nullo motu ꝓcedenti ſit ponere pctm̃,nec etiam ve
niale.qđ reuera mihi videtur eſſe ponendũ. Ad cuiꝰ ĩtellectũ ſciẽdũ ẽ:ꝙ cũ ĩ pctõ originali in non S
regeneratis duo ſunt:quorum vnum eſt incuruatio:q̃ cõſiſtit ĩ volũtatis obliquatione,de qua ſatis
habitũ eſt ſupra:Scđm vero eſt reatus ad pœnã pro carentia rectitudinis originalis iuſtitiæ quã de
buit hõ cuſtodire:Scđm iſtoꝝ expiatur ſacramẽto regenerationis,ne regeneratus amplius maneat
obligatus ad pœnę ſolutionem pro debito reatus.Primũ vero manet.propter qđ vires iferiores in
obedientes manẽt ſuperioribꝫ:& ſilr fomes ĩ carne ad cõmouẽdũ primos motus carnalis cõcupiſcẽ
tiæ.Quibus duobus in originali pctõ:reſpõdẽt duo in motibꝰ primis carnalis cõcupiſcẽtiæ.ſ.ipſius
motus deformitas,& reatus pœnalis qui ipſi debet̃.Quorum primũ manet ad pœnã ĩ ipſis regene
ratis ,ſicut & ipſa obliquatio manet ĩ voluntate,& fomes in carne.Scđm vero tranſit & expiatum
eſt,eo ꝙ reatus expiatus eſt circa ſuã radicem: q̃ eſt obliquatio dicta ĩ volũtate & fomes in carne.ita
ꝙ ſicut neutrũ iſtorũ in renatis habet rationem peccati ex pte reatus, ſed ſolũ ex pte obliquationis
ſic motus primo primi,etſi rationem peccati habẽt ex parte deformitatis pudẽdæ: nullã tñ habent
ex parte reatus.Et poſſunt ex hoc formari duæ diſtinctiones quibus reſpondeatur ad quæſtionem
propoſitam: dicẽdo ꝙ primi motus poſſunt cõſiderari dupliciter,quẽadmodũ & quilibet actꝰ vir
tutis & vitii.Vno mõ ſcđm ſe & abſolute quo ad diſpoſitionẽ & formã actꝰ. Alio modo ĩ reſpectu
ad finẽ quo ad pręmiũ & mercedẽ debitã pro actu. Primo quidẽ modo ꝓculdubio primi motꝰ pctã
ſunt tã in renatis q̃ in non renatis:qa deformitatẽ habent in ſe cõtra regulas prudẽtiæ & rõnis re
ctę.q̃ deformitas rationẽ vitii habet ſicut cõtraria ĩformatio eiꝰ habet rationẽ virtutis. Hoc etiam
modo obliquatio dicta in rõne rationẽ vitii habet: et ſimiliter fomes ĩ carne,& hoc ſm modũ quo
virtutes & vitia cõcedunt̃ eſſe in viribus ſenſitiuis nõ per eſſentiam,ſed ꝑ quãdã ꝑticipationẽ,vt ĩ
Quolibet ꝓcedẽte determinauimus,vt de hoc nõ oporteat hic diſtinguere,aut aliquã prolixitatẽ
inducere.Secũdo aũt modo primi motꝰ(dico primo primi)peccata nõ ſunt ĩ renatis:quia propter
ſacramẽti expiationẽ tecta ſunt diuinis oculis,vt amodo nõ imputẽtur ad pœnã : neq; debitã mor
tali,neq; debitã veniali.Sic eñ & dicta obliquatio in voluntate ſeu fomes in carne rationem peccati
in renatis non habet:ſed ĩ nõ renatis,vbi ſuper reatu nulla facta ẽ expiatio,omnino rationẽ peccati
habẽt,etiã quo ad illos qui nõ ſunt in volũtatis ꝑtãte determĩata ad reprimẽdũ,& quo ad maculã
ſiue deformitatẽ,& quo ad reatũ,& hoc mortalis ſi mortale pctm̃ appellet̃ cui debet̃ pœna æterna
qa cũ pctõ originali,ſcđm ꝙ pctm̃ ẽ,debetur pœna æterna,niſi ſit aliqđ cũ gr̃a ,ex cuiꝰ cõſortio ve
niam mereatur,vt veniale dicat̃ & pœna tꝑali puniatur:& nõ niſi venialis,appellando veniale qđ
ratione cõtemptꝰ in ipſo aptum eſt vt maneat cũ charitate & veniã obtineat qua pœna debita ſibi
mutet̃ ĩ tꝑalẽ.Sed de hoc alias habitꝰ ẽ ſermo ĩ pte.Et debet hoc ĩ nõ renatis dici nõ pctm̃ originale
ſed actuale:& hoc quia ab actu ꝓprio nõ ſuæ voluntatis,ſed actu ꝓprio ſuæ carnis perpetret̃.Ad
hoc tñ ꝙ hmõi motꝰ primꝰ habeat rõnẽ peccati,oportet ipm̃ reduci ad actũ alicuiꝰ volũtatis.& dicũt
aliq ꝙ reducit̃ ad actũ ꝓprię volũtatis,in eo.ſ.ꝙ aliqs nõ regñatꝰ nõ curat ſuſcipere ſacramẽtũ re
gñatiuũ.Sed alii qbꝰ magis cõſẽtire videt̃ Aug.dicũt ꝙ reducit̃ ad actũ volũtatis primi parẽtis.Et
ꝑ hoc diſſoluit̃ appens cõtrarietas quaſi ĩfinitarũ auctoritatũ Aug.& alioꝝ ſanctoꝝ:q qñq; vident̃
dicere ꝙ primi motꝰ ſint pctã:qñq; vero ꝙ nõ ſint pctã. Quæ diſtictio nullo mõ habet locũ circa T
actꝰ ꝓprię volũtatis:q nõ poſſunt eſſe niſi pctã ad minus venialia: et quo ad deformitatẽ:& quo ad
reatũ q manet cum obliquatione aliqua in volũtate actu tranſeũte donec per pœnitentiã expiet̃ ĩ re
natis.Motꝰ aũt prio primi omnino tranſeũt,& quo ad actũ,& quo ad reatũ.Aliter aũt ſoluit Aug.
dictã cõtrarietatem. Vno mõ.ſ.ꝙ primi motus dicunt̃ peccata,nõ qa in ſe ſint pctã,ſed qa ex pctõ
ꝓceſſerunt,primi parẽtis.ſ, ſicut ab originali pricipio qđ manet in ratione pcti in non regñatis:&

quo ad maculā,& quo ad reatū: in regñatis vero quo ad icuruationē tm̄,vt dictū ē. Alio vero mō
vt dicit,pctā dicūt:qa ſi vicerit reū faciūt peccati. Et hoc ē qd̄ dicit Auguſt.de nup.& cōcupi.Quia
mō quodā loquēdi peccatum vocatur quod et pctō factū ē,et pcti ſi vicerit facit reū:et reatꝰ eius va
let in regñatis.Quē reatū Chriſti gr̄a p remiſſionē oīm peccatorum in regenerato ſi ad mala opa ei
quodammō iubenti nō obediat valere non ſinit.Sic autem vocat̄ pctm̄ quia peccato facta eſt:cum
iam in renatis non ſit ipſa peccatum: ſicut lingua vocatur locutio quam facit lingua & manus
V vocatur ſcriptura quam manus facit.Itē ſic vocatur peccatum,qa pctm̄ ſi vincit facit: ſicut pigrū Ad arg.pri.
vocat̄ frigꝰ nō ꝙ a pigris fiat,ſed ꝙ pigros facit.Facit aūt illd̄ pctm̄ nō niſi volūtate,ſm determina
X tū iā modū.Per iā dicta patet rn̄ſio ad obiecta.Qd̄ ergo dicit magiſter i ſentētiis: ꝙ tētatio ex carne
pctm̄ ē:Dicēdū ꝙ nō eſt verū i renatis quo ad reatū,ſed ſolū quo ad icuruationē,vel qa eſt ex pctō
vel qa eſt cauſa peccati,vt dictum eſt. Ad ſcd̄m:ꝙ primi motus non ſunt voluntarii:Dicendū ꝙ Ad arg.ſ op.
licet nō ſint volūtarii quo ad volūtatē eius in quo ſunt,vt ideo nō habeāt rōnē peccati quo ad rea-
tū,cū expiantur:ſunt tñ voluntarii quo ad voluntatē primi parētis,vt determinat Aug.lib.iii.de
libero arbitrio. a cuius volūtate ꝓceſſit ſuū ꝓpriū peccatū actuale,& deinceps oīa aliorū pctā origi
nalia,vel mediate,vel imediate,& ab illis primi motꝰ:a cuius volūtate hn̄t ꝙ ſint peccata,& ſcd̄m
maculam,& ſecundum reatū,niſi expient̄ ſicut & ipſum originale peccatū,vt dictū eſt.

SEquitur q̄ſitū vltimū & vnicū de creatura ianimata:vtrū elemēta ſint diſtīcta Quæ.xxxiii.
p corpora cœleſtia.Et arguit̄ ꝙ nō,qa hoc nō facerēt niſi p ſuū motū.qd nō pōt Arg.prin.
eſſe,qa multiplicatio motuū & reuolutionū totū corrūpet excedēdo ſiue exceſ-
ſum cauſando circa formas elemētoꝝ. Cōtra. poſſunt in plus,qa i generationē In oppoſitū.
Z & diſtinctionē animatorum: ergo & in minus ſcilicet in generationem & di-
ſtinctionem elementorum. Quæſtio iſta de ordine,& diſtinctione,& generatio- Reſolu.q.
ne elemētorū eiuſdē difficultatis eſt circa alia oīa creata qualis eſt circa elemē- Opi.antiq̄rū
ta,quomodo.ſ.hn̄t eſſe & ordinē atq; diſtictionē i vniuerſo.Extēdēdo igit̄ q̄ſtionē ſicut oportet ad
oīa alia naturalia,ſciendū ſcd̄m ꝙ recitat pħus.i.Metaphy. ꝙ primi philoſophātiū ſolū viderūt pri
cipiū materiale eſſe in rebꝰ naturalibꝰ ſenſibilibꝰ,nullaq; alia eſſe arbitrati ſunt q̄ ſenſibilia,nec cām
agentē & mouētē videbāt i rebus,neq; finalē.Propter qd̄ quorūdā erat opinio,ꝙ oīa q̄ ſunt i natu-
ra rerū,ſicut ſūt,habēt eſſe a caſu: nō aūt ab agēte determinato,neq; ꝓpter aliqd:ſed eē & fieri oīa
in ſeipſis,vt contingit. Aliorum vero ex eis opinio erat ꝙ oīa fierēt ex neceſſitate materię:quemad-
modū ſi dicat̄ domꝰ talis eſſe qualis eſt,vt ꝙ ligna ſint ſurſum poſita,& lapides deorſum:qa ſic cō-
tingit ea eſſe poſita: non qa agēs hoc fecit ꝓpter finē:& hoc quo ad primā opinionē: aut ꝓpter ne
ceſſitatē materiæ tm̄:qa grauia deorſum ferri apta nata ſunt:leuia aūt ſurſū: ſcd̄m ꝙ has duas opi
niones tangit pħus in fine ſcd̄i phyſi.Iſti ergo nō dicerēt ꝙ cælū,aut aliqd agēs eſſet cā talis diſpo-
ſitionis & ordinis elementoꝝ:ſed ꝙ ſolo caſu eēt qcqd i eis eſſet,& quo ad elementoꝝ ſubſtātiā,&
quo ad eorū diſpoſitionē:et hoc ſm primā opinionē:aut ſm ſecūdā opinionē ꝙ elemēta talia eſſent Improbatio
A q̄lia ſunt ex ſe & materiæ ſuæ neceſſitate:& ꝓpter ipſā etiā ſic ordināt̄. Cōtra iſtos arguit pħus opinionis.
in primo Metaphy.quo ad hoc ꝙ negabāt cām agētē & finalē.qa videmus i rebus ſenſibilibus mu
tationē fieri.nihil aūt mouet ſeipſū,quēadmodū lignū nō ſeipm̄ trāſmutat vt fiat ſcānū.Si aūt agēs
eſt,finis eſt.nihil eñ agit niſi ꝓpter finē.Quo ad modū quidē ponēdi oīa eē & fieri ,diſputat cōtra
eoꝝ opinionem ſcd̄o phyſi.Cōtra primos per hoc ꝙ quæ a caſu fiūt nō fiūt ſemper, aut frequēter
quēadmodū videmus ea fieri q̄ in rebus fiūt:& iterū,qa videmꝰ res eſſe ſicut aptæ ſunt fieri.quale
B nō cōtigit in eis q̄ fiūt caſu.Nec tñ ſeq̄t̄ ex hoc ꝙ oīa cōtingūt,ſicut fiūt, ſcd̄m ꝙ arguit cōtra ſecū
dā opinionē,dicēs ꝙ ſine diſpoſitione materię tali nō fiūt res ſicut fiūt:ſed non ſolum ꝓpter hoc qa
nec iſtā diſpoſitionē hn̄t res a ſeipſis,ſed ab agēte ordināte res i ſuos fines . Poſt dictas opiniōes ſe
cuta ē ſentētia alioꝝ pħorū:q cōſiderabāt i rebꝰ duo eſſe.ſ.naturas & eſſentias rerū ſcd̄m formas &
ſpecies diſtinctas,& trāſmutationes per motū cōtingentes in aliquibus earum. Et putāt aliqui fuiſ
ſe opinionē Ariſtote. ꝙ res i naturis & eſſentiis ſuarū formarū ex ſeipſis hn̄t naturaliter eē illd̄ qd
ſunt, & increatæ,ſiue nō factę:& ꝙ nihil i entibꝰ hēt cāſalitatem ſup alid̄ quoad formā & eſſentiā
rerum:ſed ſolum quo ad motus & tranſmutationes:vt ꝙ res naturaliter ſunt , & æternaliter in
ſuis eſſentiis diſtinctę & ordinatę:tam elementa q̄ alia:nec habent in hoc cauſam efficientem:ſed
ꝙ ſic ſunt,hoc eſt natura eorum.Et ſcd̄m ꝙ quædam ſunt in gradu naturæ ſuperiori: quædam in
inferiori:ſecūdum hoc quędā habent cauſalitatē ſup quaſdā i mouēdo:aut ſicut finis,aut ſicut effi
C ciens.Et ꝙ ſm hoc ponit vnū primū agēs & mouēs oīa alia. Et ſecundū iſtā opinionē nō ē dicēdū
ꝙ ſit alia cā quare elemēta ſic ſe habēt q̄ ꝙ hoc eſt natura eorū.Q; hæc ſit opinio Ariſt.nō credo ꝙ

de facili ex libris ſuis poſſet oſtendi. Vult enim.xii.metaphy.ꝙ ſit quoddam genus rerum,qđ impoſſibile eſt eſſe alio modo,vt ſubſtantiarū ſepatarū oīno intranſmutabiliū.inter quas ponit vnam primā quā vocat deū & primū motorē:& ſub illa alias quas vocat motores ſecūdarios.Quālibet tñ ponit eſſe deū quēdā.Et reſpectu aliarum rerum corporaliū tranſmutabiliū loqtur frequēter tanq̄ de vnico principio:& ab illo dicit ꝙ pendet cęlū & tota natura,ſicut a pricipio primo mouente:nō tñ aliqd in eſſe ſuo cauſante niſi formas generabiliū & corruptibiliū pticularium. Vnde oīa alia & elementa ſcđm totū ſcđm ipm ſunt ingenerabilia & icorruptibilia:& ſicut ex ſe ſunt,nec habēt potentiā ad non eſſe,& corruptionē,ſic nec habent ex ſe potētiā ad eſſe,vt nullo modo habeāt ab alio eſſe.Sed ſi ita eſſet,eſſent plura q̄ ex ſe haberēt neceſſe eſſe,quis non eſſet niſi vnicū ſimpliciſſimum qđ non eſſet niſi ipſum neceſſe eſſe. Sed Auer.negat hāc fuiſſe opinionē Ariſto.cū dicit in fine tertii cap.de ſubſtantia orbis. Videm⁹ cælū hr̄e vnā virtutē non tm̄ mouētē oīa,ſed agentē & cōſeruātem oīa,ſicut eſt diſpoſitio in corpore hoīs,& ī corpore facto propter finē.Sed agētiū quoddā ē agēs prius tpe acto:& eſt oīe agens qđ ſit in ſphęra mūdi : & agēs qđ eſt naturaliter prius eſt orbis quē ſeqtur tēpus,& agēs orbē.ſ.faciens ipm in diſpoſitionib⁹ neceſſariis in iueniēdo finē ꝓpter quē eſt. Et cū hoc ignorauerit qdā eē de opinione Ariſt.dixerūt ipm nō eē cām agētē totū,ſed tm̄ cām mouētem:& illud valde fuit abſurdū &c. Eſt igiť opinio Auer.ꝙ Ariſt.ponebat eſſe cauſam nō ſolū mouētē,ſed & agētē facientē eſſe omnia. qđ eſt verum & catholicū.Sed ī mō ponendi iſtud magna eſt variatio a fide catholica.Fuit.n. opinio Ariſt.iuxta ꝙ exponit eū Auer. ꝙ in æternis ſecundū ꝙ æterna ſunt nō differunt eſſe & poſſe.Qđ poteſt intelligi dupliciter:& ſcđm hoc dupl'r pōt fundari modus ponēdi exitū rerū a prio. Vno modo vt eſſe & poſſe differāt ī eis ſola rōne.Alio mō vt differāt re.Prio mō dicēdū ē:ꝙ ſicut æterna carēt ex ſe potētia ad nō eē,ſic carēt potētia ad eē: ſic vt dicanť habere ſuū eē a prio: vt quātū eſt ex ſe ſint in potentia ad eſſe ratiōe ſuę eſſentiæ,& eſſe habeāt ab alio,& potentia natura,etſi nō duratiōe,ꝓcedat eſſe:ſed ꝙ oē ens ęternū nō ſit niſi qđdā neceſſe eſſe in ſua eſſentia,non vt ſuæ eſſentię ſit quaſi adueniēs eſſe,ſed ꝙ eſſe ſit intraneū ipſi rei.Et ꝙ in talibus eſt ſolum vnicū qđ eſt neceſſe eſſe ex ſe:ſed oīa alia ſunt neceſſe eſſe ab ipſo:& inquātū ipm habent ab alio,poſſunt ipſum ab illo habere,ſed nullo modo nō hr̄e:neq̧ quātū eſt ex ſe,neq̧ quantū eſt ex pte agētis:qđ nō ponit niſi potētiam ad eſſe primo modo:q̄ fundať ī eo ꝙ eſt ipſe actus:quia in tali non differūt habēs:& qđ habeť.Et hoc modo poſuit intelligētias alias a pria habere eſſe a primo,& eſſe ſimplices ī eſſentia penitus. Vnde iſte modus nullo modo cōuenit ꝓductioni elemētoꝝ ita ꝙ nō ſit differētia ſcđm iſtā opinionē in ꝓductione taliū naturarū a deo,& in gn̄atione filii a patre in diuinis:præter hoc ꝙ in iſtis ꝓductū eſt alterius ſubſtātiæ & inferioris gradus,qđ non cōtigit in diuinis.In ſecundo vero modo potentiæ dicendum eſt:ꝙ æterna ſic habeant potentiam ad eſſe:& ſic dicanť eſſe a prio,vt quātū eſt ex ſe ſint ī potētia ad eē rōne ſuę eſſentiæ ī q̄ nō habeāt eē niſi ab altero:& potētia natura,etſi nō duratiōe,ꝓcedat eē.Sed hmōi potētiā adhuc cōtigit dupl'r ītelligere ī eſſentia rei creatæ. Vno mō,vt ī ipſa eſſentia rei cū potētia ad eē nō ſit oīno potētia ad nō eē.Alio mō,vt cū potentia ad eſſe ſit aliquo mō potentia ad non eſſe.Primo mō poſuit ſm expoſitionem Auerrois potentiam ad eſſe in corporibus cæleſtibus & elementis ſecundum totum,& aliis rebus corporalibus ſecundum ſuas ſpecies. Vnde in hoc ꝙ Plato poſuit mundum ſemper eſſe:qa non eſſet aliquod agens eius corruptionem,aduerſatur ei Ariſtoteles primo cæli & mundi:& Auerrois ibidem:determinando ꝙ illud non eſt per ſe cauſa illius,ſed quia caret potentia ad motum corruptionis,ſiue ad non eſſe. Vnde quia in talibus eſſe non eſt ipſum cuius eſt,licet ipſum cuius eſt non poteſt ipſo carere,etiam quantum eſt ex parte ſua: quia cum in eſſentia ſua finitum eſt:& ſimiliter eſſe ei communicatum:ideo dicit Auerrois de ſubſtātia orbis. Debemus ſcire ꝙ corpus cæleſte nō indiget virtute mouente in loco tm̄,ſed virtute etiam largiente ei in ſe,& in ſua ſubſtantia permanentiam æternam.Quoniam etſi ſit ſimplex,& non habet potentiam ad corruptionem ,tamen eſt finitæ actionis neceſſario ,quia eſt finitarum durationum determinatarum a ſuperficie continente ipſum: & omne tale cum intellectus poſuerit ipſum eſſe exiſtens per ſe abſq̧ eo ꝙ aliud largiatur ei permanentiam & æternitatem,neceſſe eſt vt ita ſit de finitate ſuæ permanentiæ.Sed hoc non tenet fides,immo ꝙ omne aliud a deo potentiam habet ad corruptionē niſi manu diuia teneať: et ſic ꝙ oē ens aliđ a deo hēt potētiā ad nō eē,licet hoc diuerſimode cōtigat ī diuerſis,vt iā diceť.Potētiā vero ad eē ſcđo mō.ſ.vt cū ea ſit potētia ſiml'ad nō eē:poſuit Auerrois in oībus aliis a primo & ab ipſo factis:& ſimiliter Plato. Sed potentiam hmōi ad non eſſe cōtingit intelligi dupliciter. Vno modo cōiūctam contrario actiuo impellente ad non eſſe: quale eſt ī mixtis & cōtrariis citra ſtatū glorię.Alio modo ſine cōtrario actiuo ipellente ad corruptionē.Hoc

E ĩmõ ſm fidẽ catholicã & ſentẽtiã Platõis ẽt angelis. Sed cõtra vtrũq; hoꝝ modorũ i prĩo cęli & mũ
ꝓbat phus quãtũ põt, ꝙ ponere i æternis poſſe ad corruptionẽ abſq; eo ꝙ aliqñ corrũpat, ẽ ĩpoſſibi
F le. Sed iterum eſt aduertẽdũ: ꝙ cũ potentia ad eẽ põt ĩtelligi hñi potẽtia ad nõ eẽ abſq; cõtrario ĩ
pellẽte ad corruptionẽ, duplr. Vno mõ vt licet quãtũ eſt ex ſe hẽt poſſe ad nõ eſſe: tñ habet neceſſita
tẽ eſſe ab alio, ita ꝙ illud eẽ nõ poſſit ei nõ ĩptiri. Alio mõ ꝙ illud eẽ ſuũ poſſit nõ ĩptiri, qa nulla ne
ceſſitate illud ei impeit. Iſto ſcḋo mõ ponit fides catholica deũ ſanctis angelis, & qbuſcũq; aliis a ſe
imptiri ſuũ eẽ. Primo mõ ponit Auicẽ. deũ largiri eẽ reb⁹ ęternis creatis, ſm ꝙ dicit i. vi. Metaphy.
Poſtq̃ aliqua ex reb⁹ ſm eſſentiã fuerit cã eẽ alterius rei, ꝑfecto ſemp erit ei cauſa q̃diu habuerit illa
eſſe. Res igit hmõi oĩb⁹ creatis eſt dignior & cãlitate, eo ꝙ abſolute ꝓhibet rẽ nõ eẽ. Hæc igit ẽ cã
q̃ dat eẽ rei ꝑfectũ. & hæc ẽ itẽtio q̃ apud ſapiẽtes vocat creatio, qḋ eſt dare rei eẽ poſt nõ eẽ abſolute.
Creatũ eñ quãtũ ẽ ex ſe, ẽ vt nõ ſit: quãtũ vero ad cãm ſuã ẽ ei vt ſit. Qḋ aũt ẽ rei ex ſeipã apḋ itel
lectũ, pri⁹ ẽ ꝑ eſſentiã nõ tpe, eo qḋ eſt ei ex alio a ſe. Igit eẽ creatũ eſt poſt nõ eẽ poſterioritate eſſen
tiæ. Et eſt aduertẽdũ ꝙ in oĩbus dictis opinionib⁹ phorũ de ponendo eſſe hñi i oĩbus aliis cauſatũ a
deo, duo ſunt modi ponendi. Quoꝝ vn⁹ ẽ ponẽdo deũ oĩa facere i eẽ ĩmediate. Ali⁹ vero ponẽdo ip
ſum primo & ĩmediate agere ſolũmodo vnã eſſentiã primã, & mediãte illa alias. Et ſic vlteri⁹ iuxta
determinationẽ Aui. de qua conſequẽter erit ſermo. Et eſt primus mod⁹ catholic⁹. Secũd⁹ vero ma
gis philoſophicus, nõ ſcḋm verã phiam, ſed ſm modũ quo phi tractabãt eã, vt patebit ſtatim tra
ctando ſententiã Auicẽnę. Scḋm primũ patet qḋ ſit dicẽdũ ad q̃ſtionẽ, nõ ꝙ elemẽtorũ diſtĩctio &
ordinatio ſit a cælo, ſed poti⁹ ĩmediate a deo. Secũdũ. ũ. modũ ponẽdũ ẽ ꝙ ſit a deo mediãte ſua cã
ꝓxima, ſiue ſit cęlũ, ſiue aliqua intelligẽtia. & potius ꝙ ſit cælũ: iuxta hoc qḋ tractat Aui. in. ix. me
taphy. vbi dicit: ꝙ ſubſtãtia bonitatis amatæ prĩo eſt vna, nec põt eſſe vt motor primus vniuerſita
tis cælorũ ſit plus q̃ vn⁹: & hẽt vnaquęq; ſphęrarũ cæloꝝ motorẽ ꝓpinquum & deſideratũ & ama
tũ ꝓpriũ, & vnicuiq; motui eſt motor alius ab eo qui eſt alteri⁹, & deſideratũ aliḋ vnius q̃ ſit alteri⁹
Et hęc deſiderata ſunt bonitates purę ſeparatæ a materia: & mot⁹ & ſpẽs oẽs cõmunicant in deſide
rio primi principii, a cuius exiſtẽtia fluit qcqd eſt, qḋ non ẽ niſi vnius modi. Modus quo fluit ab ali
quo hoc, non eſt mod⁹ quo fluit ab eo aliud. Igit ab ea primo & ĩmediate nõ fluit niſi vnũ ſimplex
ſeparatũ. Quare cũ hic ſunt plures ſubſtãtiæ ſepatę & aĩę & corpora: oportet ꝙ fluãt ex ea median
tibus primis cauſatis ſm aliquam multitudinem quæ eſt in eis, quæ nõ ẽ niſi hoc modo. quoniam
cauſatum ꝑ ſe eſt poſſe eſſe in ſeipſo, propter primum aũt eſt neceſſarium eſſe. Sed neceſſitas ſui eẽ
eſt ſcḋm ꝙ eſt intelligentia, & intelligit ſe, & intelligit primũ neceſſario. Vnde oportet ꝙ ſit in eo
multitudo. ſ. ex hoc ꝙ intelligit ſe, qḋ eſt poſſibile eſſe quãtum in ſe eſt: et ex hoc ꝙ intelligit neceſ
ſitatẽ ſui eſſe a prĩo: & ꝑ hoc ꝙ intelligit primũ. Oportet igitur vt multitudo hmõi ſit cauſa plura
litatis eſſendi aliam multitudinẽ ſimul a cauſato primo. Si eñ nõ eſſet poſſibile eſſe ab eo niſi vnũ
nec eſſet poſſibile eſſe ab eo corpus. Cũ igitur intelligentiæ ſepatæ ſint plures numero, non habẽt
eſſe ſimul ex primo, ſed excellẽtius omnib⁹ illis eſt primũ qḋ eſt ex eo poſſe, & poſt eã intelligentia
inferior. Sub vnaquaq; aũt intelligẽtia eſt cælũ cũ ſua materia & ſua forma: q̃ eſt aĩa intellectiua.
Igitur a prima intelligentia ſunt tria in eſſe prima cauſatione propter trinitatem quæ eſt in ea. Ex
prima igitur intelligentia inquantum intelligit primum, ſequitur eſſe alterius intelligentiæ infe
rioris ea: & in quantum intelligit ſeipſam habentem neceſſe eſſe ſequitur ex ea forma cæli vlti
mi, & eſt ei⁹ aĩa: & iquãtũ intelligit ſeipſã vt poſſibile eſſe, eſt corporeitas cæli vltimi. Similiter ẽ diſ
poſitio quouſq; ꝑueniat ad intelligẽtiam agẽtẽ q̃ gubernat nr̃as animas. Nec oportet vt hoc ꝓce
dat i infinitũ, qa itelligẽtię nõ ſunt cõueniẽtes i ſpecie, vt nõ oportet ab eis ꝑuenire cõueniẽtia. Ma
nifeſtũ eſt aũt hic eẽ multas ĩtelligẽtias ſimplices ſepatas q̃ fiũt cũ factura corporũ hũanoꝝ, nec cor
rũpunt, nec ꝑmanẽt: q̃ nõ ꝑueniũt a principio primo eo ꝙ multæ ſiũt: ſed ſunt cãti primi mediãte
aliquo. Silr ẽ de oĩ cãto quouſq; ꝑuenit ad cauſatũ cũ factura elemẽtorũ: q̃ multiplicant nũero & ſpe
cie ſimul: & hoc poſt cõpletionẽ oĩm cęleſtiũ. & ſeqt ſemp itelligẽtia poſt itelligẽtiã quouſq; fiat ſphę
ra lunę: & deinde etiã fiãt elemẽta, & aptantur recipe ipreſſionẽ vnã i ſpecie multã i nũero ab itelli
gẽtia vltima. Si. n. cã multitudinis nõ fuerit i agente, oportet ꝙ ſit neceſſario i patiẽte. Oportet igit
vt ex vnaquaq; intelligẽtia fiat intelligẽtia inferior ea: & ceſſet tunc cum fuerint ſubſtantiæ diuiſi
biles multæ nũero, & vſq; huc ꝑueniũt. Corpora aũt elemẽtaria ſunt gñabilia & corruptibilia. Vñ
oportet vt pricipia eoꝝ ꝓpinqua ſint res recipiẽtes materiã varietatis & mot⁹, & vt intelligẽtia pu
ra nõ ſit cã eſſe eorum ſola. Hæc aũt elemẽta habẽt materiã in q̃ cõueniũt, & formas in quibus diffe
runt. Vnde oportet vt ad eſſe diuerſitatis ſuarũ formarũ coopetur diuerſitas diſpoſitionis cælo
rum. Cæli autem conueniunt in natura motus circularis. Oportet igitur vt illud ſit adiuuans

ad eſſe materiæ:& vt id i quo differũt ſit principiũ ꝑparationis materię ad formas diuerſas,ſed nõ abſq; cõſortio alteri⁹ adiuuãtis:qđ reducit illa ad aliqđ vnũ.Illđ aũt ẽ vna de itelligẽtiis ſepatis,ſed vltima eorũ q̃ ſeqᵗ nos,& ipſa eſt a qua ꝓpter cõſortium corporũ cæleſtiũ fluit aliquid,in quo ẽ deſcriptio formarũ mũdi iferioris ſcđm modũ patiendi: a qua poſtea fluũt formę i hoc appropriãtes ea.Cũ ergo hęc res appropriauerit aliquã de ipſſionib⁹ cæleſtib⁹,tunc ab hoc ſeparato fluet forma ꝓpria,& deſcribetur i illa materia.Et ſicut motus ẽ vilior diſpoſitio q̃ eſt ibi,ſic & materia eſt vilior eſſentia hic.Et ſicut motus eſt ibi ſequẽs naturam eius qđ eſt in potẽtia,ſic hic materia conuenit cũ eo qđ eſt in potẽtia.& de opationib⁹ cõſtellationũ diuerſis ꝓuenientib⁹ propter motũ eſt principium diuerſitatis pmutationum q̃ fiunt hic. Sic ergo patet figmentũ vnũ phyſicũ:ꝙ materia elemẽtorꝫ cauſat a cõformitate motuũ cęleſtiũ: ĩquãtũ oẽs circulares ſũt virtute itelligẽtię adiuuãtes mot⁹ illos. Diuerſitas vero diſpoſitiõis cælorꝫ eſt cauſa diuerſitatis formarũ elemẽtariũ:& diuerſitas appropriationis factę i materia,eſt cã diuerſitatis formarũ ſub eadẽ ſpecie. Aliud vero figmentũ eſt ꝙ cælũ debet hẽe aliqđ corpus intra ſe circa qđ voluit.Et ex eo ꝙ p motũ ſuũ illud cõſtrigit ſeqtur calefactio,intãtũ ꝙ cõuertiᵗ i ignem. Qđ aũt remotiſſimũ eſt ab eo,remanet qetũ accedẽs ad frigiditatẽ & ſpiſſitudinẽ,& ẽ terra.Qđ vero ſeqtur ignem eſt calidũ:ſed minus calidũ q̃ ignis ſit,& qđ ſeqᵗ terrã eſt ſpiſſum,ſed minus ſpiſſum q̃ terra.& hęc eſt cã eſſendi elemẽta ab orbe.Qđ deſtruit Auic.quia hæc poſitio ponit corporeitatẽ abſq; alia forma,qđ eſt impoſſibile. Scđm hũc igiᵗ modũ figmẽti phyſici:Dicẽdũ eſſet ꝙ diſtinctio & ordo elemẽtorũ eſt & ipſorũ ꝓductio a cælo nõ materia ꝓſuppoſita in aliquo corpore ꝑcedenti,cuius generationis cauſa aſſignari non poſſet,ſed æternaliter i eis ſunt ſub formis ſuis gñata,& i diuerſis locis propter diuerſitatẽ reſpect⁹ ad diſpoſitiões diuerſas cęlorꝫ & cauſas occultas in eis:ſecundũ ꝙ fingit Aui.Poſitio aũt gñatiõis de corpore aliquo cõtẽto ſub cælo,cõcordat figmẽto Platonis:qui dixit mũdũ inferiorẽ formatũ nõ a motu cæleſtiũ:ſed a deo diſtinguẽte & ordinante. Quæ omnia deſpicienda ſunt a ſimili tanq̃ nimiũ fabuloſa,& tenenda ſunt ea q̃ ſunt rectę rationi magis conuenientia:ꝙ a deo omnia viſibilia & iuiſibilia imediate creata ſũt, diſpoſita, & ordinata i pria rerũ creatione,ſcđm formã in Geñ.traditam Qđ etiam rationabilius eſt dicere etiã volenti ponere mũdũ ſemp fuiſſe cũ deo & ab ęterno:non ponendo mundũ a deo productum neceſſitate naturæ ſuæ & eſſentiæ:ſed volũtatis libertate & diſpoſitione ſuæ ſapientiæ: q̃ rationem artis vnius habet: quæ vna ſimplex exiſtẽs rõ eſt oim partiũ mũdi tanq̃ vnius artificiati,licet ſecundũ diuerſas rationes in ipſo diuerſarum partiũ:ita ꝙ non obſtãte eius vnitate & ſimplicitate plura pñt & ſimul ꝓcedere ab ipſo imedtate:etiam poſito ꝙ mundũ producat naturali neceſſitate,quia de ratione artis ſecundum ꝙ eſt ars nõ eſt ꝙ deliberet, ſcđm ꝙ habetur in fine ſecundi phyſic. Sic ergo videtur dicendum ad quæſtionem,ꝙ elementorum diſpoſitio & ordo non eſt a cælo,ſed immediate a deo,ſiue in primo inſtanti creationis mundi,ſiue per dierum interualla,vt narrat ſcriptura Geñ. Vnde ne occaſionem poſſet accipere humana temeritas ſi ſcriptura narraret primo factum cælum, & deinde elementa,pronunciat ſimul ea facta:cum dicit.In principio creauit deus cælũ & terram. nomine terræ naturam omnium elemẽtorum explicãdo.Scđm hunc eñ modũ dicit Ambro. in Hexam.ꝙ ſcriptura deſcribit tertio die facta terræ naſcẽtia:cũ ſol,luna,& ſtellæ legantur factæ die quarto:ne ſi pri⁹ ſol,luna,& ſtellæ per quas creſcũt terræ naſcẽtia,facta deſcriberẽt,illis terræ naſcẽtiũ ꝓcreatio poſſet aſcribi. Qđ ergo arguitur prio ꝙ diſtinctio elemẽtorum non eſt ꝓpter cæli motus:quia tunc multiplicatio motuũ corrũperet generata:hoc nõ cõcludit,quia per ea res nata eſt in eſſe cõſeruari & generari:cum generatio eſt naturalis,& nõ fit corruptio p actuũ multiplicationem,niſi cum ſint rei generatæ innaturales. Vnde illi q primo ſunt innaturales quando ex aliqua ꝓportione cõtingente fiunt naturales cõſtare faciũt quæ prius diſſoluebant. dicente philoſopho de generatione animalium ex putrefactis in quarto Meteoro.Calor putrefaciẽs naturalis cum ſit cõſtare facit diſgregata. Ad ſcđm ꝙ motus cæli generat aĩata:ergo multo fortius ianimata:Dicẽdũ ꝙ verum eſt,ſed materia ſuppoſita ſub formis elementarib⁹ in qbus quodlibet eſt in potentia ad qđ libet,& ad illorꝫ eductionem de potentia materię ſcđm diuerſas apprehenſiones & cõiunctiones cõſtellationũ & motuũ diuerſitatẽ multã operantur corpora cæleſtia.Qđ bene dicit Aui.Sed ꝙ producat eſſentiam materię in eſſe ſub formis,hoc eſt figmẽtũ,ſicut totũ illud qđ dixit de creatione intelligentiæ cæli & animæ cæli: & ſemper procedere de intelligentia ſupiori.Hoc enim figmẽtũ eſt.Nõ eñ habet creatura mediandi potentiam in actum creationis,ſecundum ꝙ alias poterit declarari.

G H I K L M — Ad arg. pri. — Ad arg. i op.

Explicita eſt Sexta diſputatio & determinatio de Quolibet Magiſtri Henrici a Gandauo Archidiaconi Tornaceñ.& ſunt in vniuerſo q̃ſtiones. xxxiii.

Hic incipit.VII.Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

IN noſtra ſeptima diſputatio
ne generali proponebanť quæſtiones.XXX.& erant omnes de creatu
ris.Sed q̄dā earū erant de creaturis in cōparatione ad deū.Quædā ve
ro erant de eis ſcd̄m ſe.In cōparatiōe autem ad deum ꝓponebanť quę
dā pertinentia ad omnes creaturas generaliter.Quædā vero pertinen
tia ſpecialiter ad creaturas intellectuales.Ad omnes creaturas generali
ter pertinentia ꝓponebanť duo:vnū pertinēs ad earū eſſe in deo:aliud
vero ad exitū earū in eē extra a deo.Primū iſtoꝝ erat de ideis rerū crea
tarum in deo.& ꝓponebatur dupliciter.Primo in generali circa omnes
res creatas.Vtrū quęlibet res habeat ꝓpriam ideā in deo. Scd̄o ſpeciali Quæ.i.&.ii.
ter circa rem relationis:vtrū relationes ſiue reſpectus habeant ꝓprias ideas in deo.Vn̄ qa ſecūdum
includiť in primo:idcirco vtrūq; ſimul ꝓſequemur, ꝓſequendo primū illorū:quia includit ſecūdū.
CIRca primū igitur arguebať ꝙ quęlibet res habeat propriā ideā in deo.qm̄ illud ꝓpriā ideā habet Arg.princi.
in deo qd̄ ꝑ ſe habet eſſe ſecūdū imitationē aliquā diuinę eſſentiæ.Quia idea in deo nihil aliud eſt primum.
q̄ ipſa diuina eſſentia, vt eſt ratio quā creatura habet imitari.Sed quælibet res in creaturis habet
per ſe eſſe ſcd̄m imitationem diuinę eſſentiæ:quia non eſt niſi q̄dā ſimilitudo diuinę eſſentię:& eſſe
eius non eſt niſi q̄dā imitatio diuini eſſe:inquātū oīs creatura nihil aliud eſt q̄ imago aut veſtigiū
dei.ergo &c. Itē arguebať ſpecialiter de relatiōe.qm̄ relatio cōtinet vnū ꝑdicamētū.Prędicamētū Secundum.
aūt quodlibet continet rē & eſſentiam aliquā q̄ ipſum conſtituit.ita ꝙ alia & alia res ſiue eſſentia
cōſtituit aliud & aliud ꝑdicamētū.quia ſcd̄m Boetiū in Cōmē.ſuper ꝑdicamenta Ariſto.x.ꝑdica
mēta ſunt prima.x.genera rerū ſignificātia.Sed q̄libet res alia ꝑ eſſentiam ab alia habet aliā ideā ab
illa.ergo alia eſt idea relationis ab ideis alioꝝ ꝑdicamētoꝝ.hoc aūt nō eſt niſi ei i deo ſit idea ꝓpria
ergo &c.IN cōtrariū arguebať prīo ſpecialiter de indiuiduis ſub eadem ſpecie: ꝙ non haberēt pro In oppoſitū
prias ideas:qa nō aliā ab idea ſpeciei.qm̄ ſcd̄m Auguſt.in ep̄la quadā ad Nebridiū, ſicut vna eſt rō Primum.
metiendi oēm triangulū inquātū triangulus eſt:ſic eſt vna rō idealis oīm hoīm inquātū hoīes ſunt.
Sed non eſt niſi vna ſimplex ratio metiendi oēm triangulū iquantum triangulus eſt,ſcd̄m ph̄m in
fine.iiii.phyſico.ergo &c. Itē arguebať ſpecialiter de relatione.qm̄ idea in deo nō eſt niſi rō factibi Secundum.
lis ſcd̄m Aug.in plurib⁹ locis.eius ergo qd̄ nō eſt ꝑ ſe factibile nō eſt ꝑ ſe & ꝓprie idea.relatio nō eſt
O ꝑ ſe factibilis.qa ſcd̄m ph̄m.v.phyſico.in relationē nō eſt ꝑ ſe mot⁹ aut mutatio.ergo &c. HIC pri Reſol.q.
mo cōſiderandū eſt qd̄ intelligere debemus noīe ideę:deinde inueſtigare id qd̄ q̄rit queſtio.ſ.an oīm
ſint ꝓprię ideę.De prīo dicit Augu.lxxxiii.q.q.xlvi.ꝙ ideas Plato primo appellaſſe perhibeť.Sed res
ipſa maxime conſiderāda atq; noſcēda eſt:quā q̄ſq; nouit,appellare eā pōt vocabulo vt vult.Ideas ei
latine appellare poſſumus vel formas vel ſpecies, vt verbū ex verbo transferre videamur.Si aūt rō
nes eas vocamus ab interpretandi proprietate diſcedimus.rationes eīn gręce logoi vocanť,nō ideę.
Sed tn̄ res ipſa vocabulū illud non abhorret.Sunt nanq; ideę principales q̄dā formę vel rōnes æter
nę:quę diuina intelligentia continenť:ſcd̄m quas formať oē qd̄ oriť:& quarum participatiōe ſit vt
ſit quicqd eſt quomodo eſt.Participatione dico non naturæ ſiue eſſentię identitate:quēadmodum i
diuiduū participat formam ſpeciei ſub qua eſt:ſed imitatione tm̄:quēadmodū exēplatū ꝑticipat for
mam exēplaris.Quo ſuppoſito ſciēdū eſt circa ſcd̄m:ꝙ eoꝝ q̄ ſunt i creaturis,q̄dā ſunt res aliqua na
turalis:q̄dā vero non ſunt res:ſed tm̄ intentiones ſcdę intellectus ſiue rōnis circa res:vt ſunt genus
ſpecies,differētia,ſuppoſitū,ꝑdicatū,ꝓpoſitio,ſyllogiſm⁹ & hmōi:aut ſi ſunt res,nō tn̄ ſūt res natu
rales:ſed formę artificiales tm̄:q̄ ꝑ violētiā hn̄t eē & fieri i ſubſtātia rerū naturaliū.ſecūdū Cōmē.ſu
per.vii.metaphy.nec habent aliquid naturalitatis niſi ꝑ materiam.& ſecūdū hoc ꝓpriā ideā nō hn̄t
P ſed ſolum illam quæ eſt rei naturalis. DE iſtis duobus vltimis generibus entium dico ꝙ non hn̄t
ꝓprias ideas in deo:ſed ſolū ideas rerū naturalium:circa quas intellectus concipit intentiones ſecū
das:& circa quas ars operatur formas artificiales.Vnde deus ꝑ ſimplices ideas rerū naturalium co
gnoſcit omnes intentiones & formas artificiales atq; violentas diſpoſitiones q̄ poſſunt fieri circa il
las ab intellectu & arte.& hoc ideo:quia omnes intentiones ſecūdę rōnē reſpectus formaliter impor
tant rei illius circa quā conſideranť ad aliam.Similiter non niſi rōnem reſpectus important formæ
artificiales:quia non conſiſtūt niſi in ordine partiū rerū naturaliū:qui nō ē niſi reſpectus q̄dā.Reſpe
ctus aūt ſiue relatio inquantū hmōi,propriā ideā non habet vt iam diceť.Rerū aūt naturalium q̄
dam ſunt aliqd ſecūdū ſe:& ad ſeipſas:q̄dā non:ſed ad aliud:vł in reſpectu ad aliud ſolū. De primo

modo rerũ ſunt tm̃mõ res trium pdicamentoꝝ:ſubſtantię.ſ.quantitatis,& qualitatis.De ſcđo vero
modo ſunt res alioꝝ.vii.pdicamentorũ ſecũdũ modũ alias a nobis expoſitũ in quadã q̃ſtione de p-
dicamẽtis in cõi.Quarũ quia nõ eſt aliqua realitas ꝓpria alia a realitate alioꝝ triũ generũ ſup quę
fundãtur,vt in quibuſdã aliis q̃ſtionibꝰ,& ordinariis,& de Quolibet diffuſius expoſuimus,& iam
amplius exponemus in ſolutione argumenti ſecundi: ideo dico ꝙ relationes & generaliter res.vii.
prædicamentorum aliorũ a ſubſtãtia,qualitate,& quantitate,nõ habẽt proprias ideas in deo alias
ab ideis illorũ pdicamentorum ſuper quorum res fundantur. REꝛũ aũt naturaliũ quæ ſunt ſecun Q
dum ſe & ad ſeipſas,q̃dam ſunt eſſentialiter id qđ ſunt ſecundum ſe & ad ſe:quædam vero accidẽ
taliter tm̃modo.De primo genere ſunt tm̃modo rerum quiditates & eſſentiæ ſpecificæ ſecundum
rationem ſpeciei ſpecialiſſimę.De ſecũdo vero genere q̃dam ſunt id qđ ſunt ſecũdũ ſe & ad ſe acci-
dẽtaliter:& hoc vel q̃a opere intellectus cõſideratę in natura eſſentię ſpecificę:& abſtractę ab illa:vt
ſunt intẽtiones primę generis & differẽtię:vt aĩalis & rationalis in homine:vel quia ope agẽtis na-
turalis ſeu ſupnaturalis ꝓductę in eſſe in natura ipſiꝰ eſſentię ſpecificæ:vt ſunt indiuidua ſub ipſa
cõtenta:ſicut Petrus,Paulus,& hmõi ſub hoĩe. Res aũt de vtroq; iſtoꝝ modorũ quia accidentali R
ter ſunt id qđ ſunt ſcđm ſe & ad ſe:idcirco dico ꝙ neutra earũ habet ideã ĩ deo.& ſpecialiter nõ ha
bent ideas ꝓprias gñis & differentię:q̃a non dicũt niſi rẽ eãdẽ quã dicit ſpecies,differẽtẽ ſolũ ſcđm
rõnẽ cõpleti & incõpleti.Idea aũt non eſt rõ niſi rei ſub rõne completi in natura & eſſentia:q̃ non
eſt niſi in ſpecie ſpecialiſſima.Similiter neq; indiuidua ſub ſpecie:eo ꝙ nihil rei addunt ſup eſſentiã
ſpeciei ad id qđ eſt reale in ipſa,ſiue fuerit forma tm̃ vt ĩ angelis:nõ eñ eſt alia ratio formalis ange
li ſimpliciter & huius angeli:q̃a nõ differũt niſi ſicut indeterminatũ & determinatũ:ſiue fuerit cõ
poſitũ ex materia & forma:vt in corporalibus.Sed indiuidua ſub tali ſpecie,q̃.ſ.dicit aliq̃d cõpoſitũ
ex materia & forma, ſunt in duplici genere.q̃a quædam eſt forma materialis ſpecifica:ſub qua plu-
res ſcđm numerũ nõ ſunt natę fieri vna ſcđm numerũ,nec ecõuerſo:vt eſt forma hominis inquan
tũ eſt hõ.Quędã vero alia eſt ſub qua plures ſcđm numerũ natę ſunt fieri vna ſcđm numerum:&
econuerſo.imo oĩa q̃ nata ſunt illã formam participare,nata ſunt fieri vnũ ſecũdũ formam : & hoc
quantũ eſt ex parte materię & illiꝰ formę vt eſt forma continui.Oĩa eñ corporalia ſiue hñtia formã
continuitatis in materia:quantũ eſt ex parte materiæ & formę continuitatis,q̃a ambo eiuſdem rõ-
nis ſunt in omnibꝰ,nata ſunt eſſe vnũ continuũ ſcđm numerũ.Si aũt ſit forma primo modo,ſic vt
priꝰ nõ eſt alia rõ ipſius ſpeciei ſimpliciter:& indiuiduoꝝ ſub ipſa:vt hoĩs & illiꝰ hoĩs: q̄re nec alia
idea,ſicut dictũ eſt de angelis:& quẽadmodũ ſpecialiter alias determinatũ eſt & expoſitum a nobis
in alio Quolibet. Si vero ſit forma vna ſecũdo modo:ſic nõ eſt alia rõ ipſius formę ſiue ſpeciei:vt ſe
cũdũ ſe & ſimpliciter cõſideratę & vt in indiuiduis,niſi qualis eſt differentia formę in toto homoge
neo & in ſuis partibus.Oĩa eñ habẽtia formam cõtinuitatis in materia,quãtũ eſt ex natura mate
riæ & formę continuitatis,nata ſunt eſſe vnũ cõtinuũ ſcđm numerũ:quẽadmodũ oĩs aqua nata ẽ
eſſe vna aqua.Sed iſta indiuidua diuerſa cõtigit cõparare ad formã ſimpliciter duplici modo.Vno
modo vt eſt ſimpliciter forma in materia.Alio aũt modo vt nata eſt eſſe tota in vna materia nume
ro.Si primo mõ,ſic vt priꝰ nõ eſt alia rõ ipſiꝰ ſpeciei ſiue formę cõtinuitatis ſimpliciter:& ĩdiuiduo
rũ ſub ipſa:ſicut nec hoĩs aut angeli & indiuiduoꝝ ſub ipſis:vt ſub toto vlĩ:quare nec alia idea. Si
ſecũdo mõ,ſic adhuc nõ eſt alia rõ formę cõtinuitatis ſimpliciter & partiũ cõtẽtarũ ſub ipſa vt ſub
toto ĩtegrali:quare nec alia idea. Et ꝑ hũc modũ numeri de pdicamẽto quãtitatis ꝓprie nõ hñt pro
priã ideã ſed ſolũ illã q̃ eſt formę cõtinuitatis:ĩ qua vnitates numeri aliq̃ñ erãt cõtinuatę:aut natæ
erant cõtinuari quãtũ eſt ex natura materiæ & formę cõtinuitatis:licet non rõne vlterioris formæ
vt humanitatis aut aſininitatis.Numerꝰ eñ ꝓprie dictꝰ nõ eſt niſi mltitudo ex vnitate ꝓfuſa:ꝑ di
uiſionẽ.ſ.cõtinui:& hoc vel eius qđ aliq̃ñ extitit ſub vna forma cõtinuitatis:vel qđ natũ erat exiſte
re quantũ eſt de natura materię & formę cõtinuitatis:licet formę alię differẽtes ſpecie penes illa di
uidanẽ q̃ ſub forma cõmuni cõſtituũt numerũ formarũ eſſentialiter differentiũ:nõ aũt numerum
ſimpliciter de pdicamẽto quãtitatis,qui eſt eoꝝ q̃ accidentaliter differunt:ſcđm ꝙ de hoc alibi ſer
mo habitus eſt.Vñ quia partiũ numeri ſiue vnitatũ eius nõ eſt alia forma eſſentialis q̃ ſit forma cõ
tinuitatis in prima vnitate:a qua diſcindunẽ ſiue natæ ſunt diſcindi:nec eſt differentia inter cõti-
nuũ & diſcretũ niſi ſcđm reſpectũ quẽdã & ordinẽ partiũ inter ſe:aliter ſe hñtiũ inter ſe in cõtinuo
& aliter in diſcreto:q̃a in cõtinuo copulanẽ partes ad cõmunẽ terminũ:in diſcreto aũt nequaq̃:&
hoc nõ cõtingit diſcreto ex natura alicuius poſitiui ĩ qđ addit ſup cõtinuũ:ſed potiꝰ ex natura pri
uatiui in quo deficit a continuo:numerus enim ſcđm pħm nõ habet eſſe nec intelligi niſi priuatio
ne cõtinui:et ſic numerus ſiue diſcreta quãtitas nihil addit ſup cõtinuum niſi rõnẽ negationis:aut

reſpectus partiũ adinuicẽ: ex quibus habet aliam rõnem menſurandi q̃ habet quantitas continua: & eſt altera ſpecies quantitatis q̃ ſit continua: Negationes aũt ſeu priuationes non habent ꝓprias ideas in deo: quia non ſunt natę cognoſci niſi per ideam habitus: ſimiliter & reſpectus, vt dictũ eſt, non habet ꝓpriam rationem ideę: Idcirco dico ꝙ numerus ſecũdũ ꝙ numerus eſt proprie dictꝰ, nullo modo habet rõnem proprię ideę: neq́ʒ etiam numerus formalis pluriũ īdiuiduoꝝ ſub vna forma ſpeciei ſpecialiſſimę propter ſimilem rõnem vnitatis in forma ſpeciei, vt dictũ eſt, habet ꝓpriam ideã ſed ſolum ideam ſpeciei ſub qua ipſa ſingularia quaſi quædam vnitates talis numeri continentur. Numerꝰ vero formarũ & ſpecierũ ſpecialiſſimarũ nõ habet etiã ꝓpriã ideam: neq́ʒ ideam alicuius cõmunis ſuper ipſas: quoniã forma gñis nõ habet propriã ideã, vt dictũ eſt: ſed ſolũ habet ideas contentoꝝ in ipſo, quia quot ſunt in eo vnitates. ſ. ſpecies ſpecialiſſimę, tot ſunt ideę in deo, & ſpeciebus ipſis: & huic numero ſpecierum reſpondentes. Idcirco igiť ſentiendũ ſimpliciter & abſolute: ꝙ numerorũ non ſunt ꝓprię ideę in deo: neq́ʒ numerorum formalium: neq́ʒ ꝓprie dictorum: ſed ſolũ illa quæ eſt formæ communis: in qua numeranť indiuidua eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimę: aut illa q̃ ẽ aut nata eſt eſſe vniꝰ cõtinui ſecũdum numerum quãtũ eſt ex ſe, aut ipſę ideę ſpecierũ ſpecialiſſimarũ in numero hmõi formarum ſpecialiſſimarum. SED dices: nunqd ergo eſt alia ſpecies & forma denarii, ſecũdũ ꝙ denarius eſt: alia vero nouenarii: & ſic de cæteris: maxime cũ pħus in. viii. metaphy.
S comparet definitiones & eſſentias rerũ numeris? Sicut eñ dicit, quẽadmodũ quãdo ab aliquo nũero diminuiť aliquid vel addiť ex quibꝰ eſt numerus, nõ remanet idem, ſed ſit numerꝰ alius: ſimiliter non remanet definitio neq́ʒ illud qđ eſt ꝑ eſſentiam poſtq̃ ab eo diminuitur aliquid vel additur. Dicendũ ꝙ forma abſoluta numeri qua habet eſſe ad ſe & ſecũdũ ſe, & eſſentialis, & qua diſtinguiť in ſpecie ſubalterna cõtra cõtinuũ, non eſt alia ipſius numeri ab illa quę eſt vnitatis primę vel na-
T ta eſt eſſe, a qua eſt deciſus: vel natus decidi: & in qua nata ſunt facere vnũ cõtinuũ vt primæ ꝑtes eius integrales: & hoc quo ad numerũ qui in re eſt de p̄dicamento quãtitatis: niſi ſit accepta ꝑ priuationem & rõnem alterius reſpectus, vt dictũ eſt. Si aũt ſit eius aliqua alia forma, illa non eſt eſſentialis numero ſcđm ꝙ numerus eſt quantitas: ſed accidentalis tm̃. Qꝫ eñ numerꝰ vnus diſtinguiť ab alio, vt denariꝰ a nouenario, hoc non eſt ratione formæ ſubſtantialis vel eſſentialis ipſoꝝ numeratorum: neq́ʒ etiam ipſoꝝ numerorũ ſcđm ſe. Primum patet. vt eñ dicit pħus in. x. metaphy. vnũ opponiť multo: ſicut vnũ & vna, albũ & alba. vbi dicit Cõmen. Id eſt vt vnũ albũ opponiť pluribus albis, & vnũ pluribus vnis. Numerus enim, vt dicit in eodẽ, non eſt niſi multitudo vnitatũ menſurata ꝑ vnũ ſui generis. & hoc vel ſecundum ꝙ vnitates hmõi multitudinis natę ſunt vniri in vno continuo vt partes integrales: vel in vno ſecũdum formam ſpecificam vt partes ſubiectiuę. Primo modo habent vnitates plures mẽſurari vna vnitate dupliciter. Vno enim modo ipſa vnitas quę eſt in toto continuo, menſura eſt omnium vnitatum ab ipſo continuo diuiſarum vel diuiſibilium: inquantum natę ſunt eſſe plures partes in tali vno integrantes ipſum quantum eſt ex natura continui, vt dictum eſt. Alio modo habent menſurari vnitate quæ eſt in qualibet illarum partium: ſiue inquantum ſunt actu continuæ in toto, & diſcretæ in potentia: & ſic etiam numerum conſtituentes in actu: ſiue inquantum ſunt diſcretæ actu: & ſic etiam numerum conſtituentes in actu. Sic enim quælibet pars nata eſt menſurare totum ſiue vt diſcretum in potentia, & continuum actu: ſiue vt diſcretum actu, & continuum in potentia. Secundo etiam modo habent partes hmõi multitudinis menſurari dupliciter. Vno enim modo ipſa vnitas quæ eſt formæ ſpecificę eſt menſura omnium indiuiduorum: quæ ſunt partes ſubiectiuæ & vnitates in tali numero: vt homo omnium hominum ſingularium. Alio modo habent menſurari hmõi vnitates vnitate quę eſt in qualibet illarum partium ſubiectiuarum: vt decẽ oues vna oue: quæ poteſt eſſe quæcunq́ʒ illarum. & ſic q̃libet multitudo menſurať per aliqđ vnũ generis ſui: qđ nõ eſſet ſi eſſet alia forma numeri & vnitatis: ſicut nõ eſt alia forma vniꝰ albi & pluriũ. Scđm. ſ. ꝙ vnus numerus. ſ. denarius nõ diſtinguať ab alio. ſ. a nouenario ratione formæ ſubſtantialis vł eſſentialis ipſorum numerorum ſecundum ſe, hoc patet. Primus enim numerus. ſ. binarius, conſtituitur ex ſola prima diuiſione vnitatis ipſius continui. Qꝫ autem numeri alii diſtinguanť inter ſe, & a binario, hoc eſt ſolum ꝑ aliã & aliam diſtantiam vltimæ vnitatis in quolibet numero ad primam vnitatẽ, quę in diuiſione vniꝰ continui derelinquitur īdiuiſa. Et ſic vt dictum eſt per primam diuiſionem conſtituitur primꝰ numerus. ſ. binarius: per ſecundam ſecundus. ſ. ternarius: & ſic deinceps. quota enim eſt diuiſio, tanta eſt diſtantia numeri a prima vnitate: qui per ipſam conſtituitur, & ab ipſa accipit ſpeciem qua accidentaliter ſolum diſtinguitur ab alio numero. Et ſic generatur numerus diuiſione continui: & procedit in infinitum per appoſitionem eius qđ diuiditur a continuo: ſicut & diuiſio continui proce-

dit in infinitum. Vnde ſecundum hoc quẽadmodum continuo accidunt magnum & paruũ, maius & minus: nec diuerſificant ſpeciem continui eſſentialiter ſed accidentaliter tm̃: ſic diſcreto accidunt multum & paucum: plus & minus: nec diuerſificant ſpeciem diſcreti eſſentialiter: ſed accidẽtaliter tm̃. Vnde & accidit numero ꝙ ſtat in ipſo appoſitio: ſicut accidit continuo ꝙ ſtat in ipo diuiſio. Propter qḋ accidit ei quæcũq; certa diſtantia ab vnitate: q̃ cum ſit alia & alia, facit aliam ſpeciem numeri ſecũdũ modũ quo ſpecies ſunt numeroꝝ: & cũ hoc ꝙ accidit numero, ſuper ipſum nõ addit niſi rationem reſpectus. qui qm̃, vt dictum eſt, non habet propriam rationem ideę, ideo nec numerus ſimpliciter habet propriã rationem ideę: nec ſpecies numerorum diuerſæ. Qḋ itelligo dictũ fore, niſi in ratione priuationis & reſpectus prædicti in numero ſimpliciter, & ſimiliter diuerſorum reſpectuũ in ſpeciebus numerorũ intelligãtur fundari diuerſę formę ſubſtãtiales ſiue eſſentiales nobis incognitę. hoc eñ ſuppoſito ſpecies numerorum ſingulas ꝑ determinatam diſtantiam ſe habentes ad primam vnitatem, dicimꝰ habere proprias ideas. Sed numerꝰ ſimpliciter nequaq̃ habere poteſt ꝓpriam ideam: quia tm̃ habet rationem generis ſubalterni: cuius non eſt ꝓpria idea, vt dictum eſt. Et ſecũdũ hoc oportebit dicere ꝙ infinitę ideę numeroꝝ ſint in deo: qḋ non poterit effugere aliquis niſi ſecũdum modum prædictũ. An ſit aũt forma numeri ſimpliciter poſitiua & eſſentialis, q̃ diſtinguitur contra continuum, & ſimiliter diuerſę diuerſorum numerorum, quibus diſtinguunt̃ abinuicẽ diuerſæ ſpecies numerorũ: non video. quin tamen ita ſit non abnego. Et ſicut hoc dico de numeris, ſic dico & de artificialibus: ſi cõtingeret ea habere proprias formas eſſentiales quibus abinuicem diſtinguerent̃: vt littus a ſtagno: domus ab arca. Similiter etiã ſi ponatur p̄dicamentum relatiõis habere realitatem propriam aliam a realitate fundamẽti: oporteret ponere ꝙ ſpecies ſpecialiſſimę eius ꝓprias haberent ideas. Et quẽadmodum dictum eſt de numero proprie dicto qui eſt quãtitas: ꝙ ꝓcedit ꝑ diuiſionem vnius continui ſecundũ rem: & per diuerſam diſtantiam ad vnitatem primo acceptã ꝑ primam diuiſionem: conſimiliter intelligendum eſt de numero formali idiuiduorũ ſub eadẽ ſpecie, ꝙ ꝓcedit ꝑ diuiſionem ſecũdum rationem ipſius formę ſpecificę, nõ quidẽ vnius ſecũdũ rẽ, ſed ſecũdũ rationem: & ꝑ diuerſam diſtantiam ad vnitatẽ primo ſub ipſa forma ſpecifica acceptam ꝑ intellectum numerãtẽ & quodãmodo diuidentem formam eandẽ ſpecie in plures nũero differentes, ꝓcedunt diuerſæ ſpecies numerorũ iſtorũ formaliũ indiuidualium ſicut ibi numerorũ proprie dictoꝝ. ET ꝙ arguitur de pħo: ꝙ definitiones & eſſentię rerũ aſſimilant̃ numeris: dicendum ꝙ vt dicit, ibi ſimilitudo eſt quo ad hoc: ꝙ ſicut numerus quilibet non eſt diuiſibilis in infinitum: ſed ſtat eius diuiſio in partes finitas: quarum quælibet eſt indiuiſibilis: quia quilibet numerus ꝑ ſe diuiditur in vnitates tot ex quot componit̃, vt quẽadmodũ denarius componit̃ ex. x. vnitatibus: eſt eñ ſemel. x. ita per ſe prima diuiſione diuidit̃ in. x. vnitates, q̃q̃ pluribus aliis modis poſſit diuidi. ſ. in numeros vel ĩ numerũ & vnitatem: ſicut etiã & cõponi: ſcḋm ꝙ alibi declaratũ eſt: cõſimiliter etiam definitio non eſt diuiſibilis in infinitum: ſed ſtat in partes finitas: quarum vltima eſt indiuiſibilis. ſ. vltima differentia: licet aliæ ſint diuiſibiles. ſ. genus & differentiæ vltimã p̄cedentes. & quo ad hoc nõ ẽ ſimile. Qḋ innuit Cõmẽ. cũ dicit. Sed in hoc differt: ꝙ illud ĩ qḋ diuidit̃ nũerus, eſt vnitas: & in definitione eſt genus & differentia. Et etiã quo ad hoc eſt ſimilitudo, vt ibi dicit pħus, ꝙ variat̃ eſſentia & definitio ſicut & numerus ꝑ additionem & ſubtractionẽ. Differẽtia tñ eſt quo ad hoc, vt ibidẽ dicit, ꝙ in numero non cõtingit aſſignare quõ ſit vnus: cũ ſit ex pluribꝰ vnitatibus: niſi ꝙ ſit vnus ſicut coaceruatio q̃dam: ſicut cõtingit de definitione: q. ſ. eſt ſimpliciter vnũ ſecũdũ eſſentiam: & hoc per vltimã differẽtiã, vt clarꝰ ibi exponit Cõmẽ. Qḋ nõ põt dici de vltia vnitate in numero: quia ipſa ex ſe nõ eſt magis formalis q̃ prima, aut aliqua aliarũ. indifferens eñ quælibet vnitatũ in numero poteſt eſſe prima vltima & media. Cuicũq; tñ conuenit eſſe vltimã: cõuenit eſſe formalẽ. & hoc ꝓpter determinatã diſtantiã quam habet ad illã q̃ accipit̃ vt prima. Dicimꝰ igit̃ breuiter recolligẽdo: ꝙ iſti. viii. modi entiũ ꝓprias ideas ĩ deo nõ habent: Intentiones ſecundæ, relatiões, artificialia, genera, differentię, indiuidua, priuatiões, & numeri. Reſtat igit̃ ꝙ proprias ideas ſolummodo hñt ſpecificę rerũ eſſentię: quarum idealis rõ eſt oim alioꝝ q̃ circa ipſas conſiderantur. q̃ quidem ſpecificę rerũ eſſentiæ aliqualiter accidentalẽ hñt comparationem ad omnia illa q̃ ſic circa ipſas conſiderant̃: quæ ecõuerſo habẽt comparationem eſſentialẽ ad ipſas. Propter qḋ accidit ꝙ ideę eſſentiarũ ſpecificarũ & non aliæ ſint ideæ omnium aliorũ quæ circa ipſas conſiderãtur ſiue ſint intẽtiones ſiue relationes, ſiue gñа, ſiue differentię, ſiue numeri, ſiue indiuidua, ſiue etiã artificialia. AD cuius intellectum ſciẽdũ: ꝙ quiditas & eſſentia rei: licet ſolũ duplex eẽ habet: vnũ. ſ. in ſingularibꝰ extra itellectũ: aliud in ipo intellectu: quadruplicẽ tñ habet cõſiderationẽ: vnã vt eſt ĩ ipſis ſingularibus extra aliã, vt habet eſſe in intellectu: aliam vt abſtrahit̃ a ſingularibus, & iterum

applicabile eſt eiſdem ꝑ ꝓdicationem. Quartā vero habet cōſiderationem ſecūdum ſe & abſolute: ꝗ
ſecundū iſtā conſiderationem, vt dicit Auicē. non eſt niſi id qđ eſt: vt humanitas non eſt niſi huma
nitas tm̄: cui oīa alia accidunt. ſ. eſſe in ſingularibus & eſſe in intellectu, eſſe vl'e, eſſe particulare, & ꝗ
cūq; hmōi: vt alias diffuſius declarauimus: quam tñ eſſe nullus ponit ſecūdū ſe extra ſingularia &
extra intellectum: quali tamē modo Ariſt. ponit Platonē poſuiſſe eſſentias rerum & quiditates ſe-
cūdū ſe exiſtere ſeparas a rebus & extra intellectū & eſſe ideas rerū. Qđ reuera opinari ſacrilegū eēt
dicente Auguſt. in queſtione ꝑnotata. Has aūt rōnes vbi arbitrandū eſt eſſe niſi in ipſa mente crea
toris? Nō eīn extra ſe quicꝗ poſitū ītuebaṫ: vt ſecūdū id cōſtitueret qđ cōſtituebat. nā hoc opinari
ſacrilegū eſt. Vñ iſtę rerū eſſentię ſecūdū ſe nō ſunt ideę rerū particulariū extra: ſed ipſarum ſunt ꝑ
ſe ideę illæ quæ ſunt in ipſa ſapientia diuina non aliud ꝗ ipſa: ꝗ ꝑ ſe ſunt in ipſa, & ipſæ rerū eſſen
tiæ: quarū ſunt ideę: quæ alibi eſſe non habent prius ꝗ habeant eſſe in rebus particularibus extra:
aut in mente angelica aut humana. Nec Plato illud poſuit, ſecūdū ꝙ ipſemet teſtaṫ i primo ſecūdi
Timęi, dicens ſic. Mēs cuius viſus contemplatioq; intellectus eſt, gn̄a idearū cōtemplaṫ i intelligibi
li mundo. qđ teſtificaṫ ei Seneca dicēs in epiſtola. lxvii. ad Lucilium. Quid ſit idea. i. quid Platoni vi
deatur eſſe, audi. Idea eſt eorū ꝗ natura fiūt exemplar æternum. & . lxviii. Plato exēplar ideā vocat
hęc eſt eīn ad quā reſpiciens artifex id qđ deſtinauit efficit: hæc exēplaria rerū oim deus intra ſe ha
bet, numeroſq; vniuerſorum ꝗ agenda ſunt, & modos mente cōplexus eſt: plenus his formis eſt ꝗs
Plato ideas appellat. Itaq; homines pereūt: humanitas ad quā homo efficiṫ ꝑmanet. Humanitatem
appellat ipſam humanitatis eſſentiā vt i mēte diuina eſt ꝑ ſuā ideā qua hō cōdit⁹ eſt. Quę ꝗa alia ē
in forma ab aſininitate & quacūq; alia eſſentia, vt dicit Augu. in dicta ꝗſtione: reſtat vt oīa ratione
ſint condita: nec eadē rōne hō qua equus: eadē tñ vnus hō & quilibet: ꝗa nō differunt forma. Hoīes
eīn vt dicit phs in. x. metaphy. non ſunt formę hoīs. intellige quēadmodū homo & aſinus ſunt for
mę diuerſę aīalis. Et ſecūdū hoc dixit Auguſt. ad Nebridiū: vñ eſt acceptū tertiū argumētū. Sicut
vna eſt ratio metiendi &c. Nec tñ eſt oīno ſile: quia ratio metiendi non eſt vna niſi vnitate vl'is. idea
aūt hoīs in deo eſt vna ſingularis ſicut & ipſa diuina eſſentia: ſed ſolum vl'is vl'itate exemplarita-
y tis, ſecūdū modū quē alias determinauimus in alio Quolibet. PER iā dicta etiā patet quō cōcedēdū
eſt vltimū argumentū probans ꝙ reſpectus ſiue relationes in deo non habent proprias ideas: nō ſo
lum quia non eſt factibile ſecūdū ſe: ſed quia nullo modo factibile ꝑ ſe: neq; ſecūdū ſe: neq; in alio: ꝗa
nec in ſe nec in alio poteſt eſſe ꝑ ſe termin⁹ actionis. Qđ dico propter materiā: quę etſi nō eſſet oīno
factibile ſecundū ſe extra cōpoſitū, habet tñ ꝓpriam ideam in deo aliā ab idea formæ ꝑ quā eſt facti
bilis in cōpoſito. quæ quidē idea materię vna eſt ad omnes ꝑtes materię ꝗ natę ſunt adunari i vni
tate materię ſingularis. quēadmodū vna eſt idea formę continui ad oīa cōtinua ꝗ nata ſunt aduna-
ri in vnitate continui ſingulari: quantū eſt ex ratione continui. Nec tñ dicendū eſt ꝙ eſſentię ſpecifi
cę in materialibus duæ ſunt ideę principales. qm̄ ſicut eſſe compoſiti non eſt principaliter niſi a for
ma: nec eſt aliud eſſe formę & aliud cōpoſiti: ſed idem: licet principaliter ſit compoſiti, vt infra vide
biṫ in quadā alia ꝗſtione: ſic illa idea quæ eſt formæ, eſt etiā totius cōpoſiti principaliter vt totius
& formę nō principaliter, ſed vt habet eſſe in compoſito. Aliter tñ eſt idea formę exiſtentis in com
poſito ꝗ materiæ: quia eſt etiā idea ipſi⁹ formę, nō ſolū vt eſt aliqd cōpoſiti, ſed etiā vt eſt aliquid ſe
cūdū ſe eſſentialiter diſtinctū ab eſſentia materię: cū ſolū ſit idea materię inquātū materia eſt aliqd
Z cōpoſiti: & hoc quēadmodū eſſe formę cōmunicatur materię vt eſt in cōpoſito. AD illud ergo qđ
arguiṫ primo in oppoſitū generaliter ꝙ quælibet res habet propriam ideā in deo: quia ꝑ ſe habet Ad primum
eſſe ſecūdū imitationem diuini eſſe: dicēdū ꝙ verum eſt: ſed nō primo. Petrus eīn licet quodāmodo principale.
ꝑ ſe nō tñ ꝑ ſe & primo habet eſſe ſecūdū imitationē diuini eſſe, ſcđm ꝙ eſt Petrus habens in ſe hāc
humanitatem, ſed ſecundum ꝙ homo ſimpliciter: habens in ſe humanitatem ſimpliciter. Quem
admodū eīn accidit humanitati ſimpliciter ꝙ ſit hęc in Petro: ſic accidit ꝙ idea humanitatis ſimpli
citer ſit idea humanitatis Petri. Qualiter aūt ꝑ ideam humanitatis ſimpliciter cōſtituunṫ in eē ſin
A gularia plura ſub ſpecie, alias expoſitum eſt in quadam queſtione de Quolibet. AD ſecūdū de re Ad ſecundū.
latione ſpecialiter: ꝙ ꝓdicamētū eius continet ꝓpriā rē & eſſentiā: ergo habet ꝓpriam ideā: Dicē-
dū ꝙ in omni ꝓdicamento res & eſſentia prędicamenti aliqd eſt aliud a rōne ipſius ꝓdicamenti. Ita
ꝙ ꝓdicamenta ꝗ proprias habent res & eſſentias, quibus inter ſe differunt, habēt etiā ꝓprias rōnes
ꝓdicamentoꝝ ꝗbus abinuicem diſtinguunṫ. ꝗuis enim rebus quas continēt ꝓdicamenta ſubſtātię
quantitatis & qualitatis inter ſe differunt: tñ cū hoc proprias habent rōnes: quæ ſunt intentiones
ſecundę: quibus diſtinguunṫ. ſecūdū ꝙ accidens eſt intentio cōmunis diſtinguens. ix. prædicamēta
a ſubſtantia, cui reſpondet propria ratio ſiue intentio: ꝗ nomine ſubſtātiæ importatur cū intelligiṫ

eſſe nomen ſecundæ intentionis.& ęquiuoce dicit̃ ſubſtãtia cum illa quæ ſignificat rem generaliſſi
mi in illo p̄dicamento.Conſimiliter in p̄dicamento relatiõis ē aliqd neceſſario qd̄ eſt rõ illius p̄dica
menti & nomen ſecũdę intẽtionis:q̃ alia eſt a rationibus alioꝝ p̄dicamentoꝝ abſolutoꝝ.Quę ſi ap
pellet̃ reſpectus ſiue ad aliquid aut relatio:& nomen generaliſſimi ſignificans rẽ illius p̄dicamenti
cui accidit illa intentio eodẽ noie appellet̃:qd̄ credo ita eſſe:tunc relatio ęquiuocũ eſt ad intentionẽ
ſecundam illiꝰ p̄dicamenti:& ad generaliſſimũ qd̄ ſignificat rem illiꝰ p̄dicamenti.De qua relatione
nunc eſt q̃ſtio:vtrum ſic eſt res alia a rebus aliorum p̄dicamẽtoꝝ abſolutis ſup quas fundat̃,vt poſ
ſit dici habere ꝓpriã ideam,vt videtur ꝓbare argumentum:an nõ.Et eſt tenẽdũ ꝓ certo:ꝙ circun-
ſcripta realitate fundamẽti nihil manet de realitate in p̄dicamento relationis : ſed ſolũmodo p̄ciſa
ratio ſeu intentio qua intelligitur modus eſſendi ad aliud.quẽadmodũ noie accidẽtis intelligit̃ pu
rus modus eſſendi in alio p̄ter oẽm rẽ cui cõuenit eſſe in alio ſiue modus ille.Qd̄ clare patet ex tri
bus rationibꝰ phyſicis.Primo:qm̃ ſi circũſcribat̃ p intellectum oino res ſubſtantię,quantitatis,& q̃
litatis,cõcipit̃ intellectus relationis:ſiue reſpectus ad aliud p̄ciſe:ſub quo impoſſibile eſt aſſignare
aliquas differentias ſpecificas.Ipſum em̃ ad aliud eẽ quãtũ eſt ex ſe eiuſdẽ rõnis eſt:ſi nullam cõtra
hat differentiã ab eo ſuper qd̄ fundat̃.Sicut enim eſſe ſpeciem non eſt alterius rõnis circa hominẽ
q̃ circa aſinũ & circa bouem:neq; ratio generis circa aial arborẽ & lapidẽ:nec eſt maioris cõmuni
tatis ad aliqua cõtenta ſub ſe:præter rẽ circa quã cõſiderat̃ rõ gñis,q̃ ſpeciei:nõ em̃ eſt hoc genus
niſi quia eſt circa hãc rẽ:nec hęc ſpecies niſi qa eſt circa hanc rẽ:Sic eſſe ad aliquid non eſt alteriꝰ ra
tionis circa dñm & circa ſeruũ:& circa ęqualitatẽ aut circa quaſcunq; alias relationes circũſcripta
realitate alioꝝ p̄dicamẽtoꝝ q̃ importat̃ noie dñi & ſerui:quę eſt dñandi potentia in domino:& ĩpo
tẽtia reſiſtendi in ſeruo:quæ pertinet ad ſecundam ſpeciẽ qualitatis.Et ſimiliter noie ęqualitatis ĩ
portat̃ res quantitatis.vñ ꝙ dicit̃ relatio ſuppõnis & ſuppoſitionis,non eſt niſi qa ſpecies illę rela-
tionis fundant̃ ſup res:quarũ vna ſuperponit̃ alteri: & altera ſupponit̃.Eſt em̃ dñs relatiuũ ſuppo
ſitionis:& ſeruus ſuppõnis:quia impotẽtia reſiſtẽdi eſt ſub potẽtia dñandi.Aequalitas aũt dicit̃ re
latio ęquiparantię & ſimiliter ſimilitudo:quia res ſup quas fundant̃ p æquiparantiã ſe hñt inter ſe
Quare cũ nihil eſt reale in p̄dicamẽto niſi illud penes qd̄ accipiunt̃ differẽtię ſpecificę in illo & ſpe
cierũ diſtinctio:nihil ergo ꝓculdubio reale eſt in p̄dicamento relationis: niſi id qd̄ eſt res alteriꝰ p̄-
dicamenti. Secũdo patet idẽ.qm̃ illud eſt res in p̄dicamento quo realiter differũt & cõueniũt illa
q̃ ſunt in p̄dicamento.Sed per rem alterius p̄dicamenti realiter differunt illa quæ ſunt in prædica
mento relatiõis & cõueniũt.Qd̄ patet.quia ſimilitudo Sortis ad Platonẽ alia eſt ſecũdũ rẽ a ſimilitu
dine conuerſa Platonis ad Sortem:& hoc non niſi qa ſup aliã albedinẽ fundat̃ in Sorte & ſup aliam
in Platone.qm̃ ſi eadẽ albedo numero eſſet in Sorte & Platone:eadem eſſet ſimilitudo ipſorũ ſecun
dũ rẽ,differẽs ſolũ ſecũdũ rationẽ. Quẽadmodũ cõtingit in diuinis ꝙ eadem eſt ſimilitudo ſecũdũ
rem differens ſolum ſecundũ rationem:qua pater eſt ſimilis filio:& ecõuerſo.ergo nulla eſt res in p̄
dicamento relationis niſi quę eſt alicuius alterius p̄dicamẽti. Idẽ patet tertio ſic.ſi relatio poneret
ꝓpriã realitatẽ aliã a realitate ſui fundamẽti ĩ ſuo ſubiecto relato:tũc de ſe non relatũ aliq̃ relatiõe,
puta ſimilitudine,qa nullã habet in ſe reſpectu alicuius alteriꝰ,puta Sortes albꝰ in reſpectu ad Pla-
tonẽ nigrũ:non fieret relatũ ad illud ſimilitudine quã haberet in ſe de nouo & priꝰ non habuit,niſi
quia res aliqua de nouo facta eſt in eo q̃ prius nõ fuit in eo.hoc aũt non eſt poſſibile fieri in aliquo
ſine propria ſui tranſmutatione. Sortes ergo non ſimilis Platoni nõ poſſet fieri ſimilis eidem ſine
ſua trãſmutatione reali.cõſequens falſum eſt:quia Platone trãſmutato ſecũdũ alterationem in qua
litate vt de nigro fiat albus,ſtatim Sortes ſine omni ſua tranſmutatione de nouo factus eſt ſimilis
Platoni.Falſum eſt ergo ꝙ ſimilitudo in ipſo importat rem aliã præter rem ſui fundamẽti. Idẽ pa
tet quarto ratione pure theologica tali.ſecũdũ Boetiũ de trini.& ſanctos,oẽſq; fidei doctores:cum
alia p̄dicamenta transferunt̃ ad diuina,tranſeunt in ſubſtãtiã & relationem:& non manẽt.prædica
mentũ autem ſubſtantiæ a creaturis tranſlatum ad diuina non trãſit ſed manet:& ſimiliter p̄dica-
mentum relationis:vt ſit ponere iſta duo p̄dicamenta ſubſtantiã & relationẽ manentia in diuinis
cũ trãſferunt̃ a creaturis:& diuerſa inter ſe.Quẽadmodum ergo p̄dicamẽtum ſubſtãtię trãſlatum
a creaturis manet in diuinis:conſimiliter & p̄dicamẽtũ relationis,& diuerſa inter ſe.Prædicamen
tum aũt ſubſtãtiæ:quia p̄ter ꝓpriã rationem p̄dicamenti habet ꝓpriam rẽ per eſſentiam aliam a re
bus alioꝝ p̄dicamentorum:ideo cũ a creaturis transfert̃ ad diuina : nõ ſolũ ſecũdũ rationem p̄dica
menti transfert̃:ſed ſecũdũ rem p̄dicamenti:licet ſub ratione eminentiori:vt alibi in quæſtionibꝰ or
dinariis clarius expoſuimus.Ita ꝙ ſecũdũ hoc in diuinis manet p̄dicamentum ſubſtantię tranſla-
tũ a creaturis,& ſecũdũ rationem p̄dicamenti:& ſecundum rem p̄dicamẽti.Quare ſimiliter & prę

dicamentũ relationis,ſi p̄ter ꝓpriam rõnẽ p̄dicamẽti haberet ꝓpriã rẽ per eſſentiã aliã a rebꝰ aliorꝝ
p̄dicamentorꝝ ſuꝑ quas fundatᷣ cũ a creaturis transfertᷣ ad diuina:nõ ſolũ trãſferretᷣ ſecũdũ rõnẽ p̄
dicamẽti:ſed etiã ſecundũ illã rẽ p̄dicamenti ꝓpriã ei:licet ſub ratiõe eminentiori.Ita ꝙ ſecũdũ hoc
in diuinis manet p̄dicamentũ relationis tranſlatũ a creaturis,& ſecũdũ rationẽ ꝓpriã p̄dicamẽti:&
ſecũdũ rem ꝓpriã aliã a re alteriꝰ p̄dicamenti ſuper quã fundatᷣ.Quare ſi res illa ſuper quã fundatᷣ
in diuinis,nõ ſit p̄dicamẽti ſubſtantię:rem igitᷣ oĩno aliã ꝑ eſſentiã ponit relatio in diuinis a re ſub
ſtantiæ,quẽadmodũ in creaturis:licet ibi ſub modo eminentiori.hoc autem falſum eſt & erroneũ:
quia tunc p̄dicamentũ relationis in diuinis non tranſiret ſecũdũ rẽ in p̄dicamentum ſubſtantię,ſi
cut non tranſit ratio p̄dicamenti relationis in rationem p̄dicamenti ſubſtantię:& eſſet in deo & in
B diuinis perſonis ex diuerſis rebus cõpoſitio:q̃d repugnat diuinę ſimplicitati. AD cuius clariorẽ in
tellectum:quia natura relationis a pluribus vix intelligi poteſt,paulo altius inchoando ab eis q̃ ali
bi in parte expoſuimus,Sciẽdũ ꝙ omniũ cõmuniſſimũ oĩa continens in quodã ambitu analogo,eſt
res ſiue aliquid ſic cõſideratũ vt nihil ſit ei oppoſitum niſi purũ nihil,q̃d nec eſt,nec natũ eſt eẽ:ne
q; in re extra intellectũ,neq; etiã in cõceptu alicuius intellectus.quia nihil eſt natum mouere intel
lectũ niſi habẽs rõnem alicuius realitatis. Res aũt ſiue aliquid ſic cõmuniſſime acceptũ nõ habet ra
tionem p̄dicamenti.Sic enĩ eſſet tñ vnũ p̄dicamẽtũ cõtinẽs creatorẽ & creaturam. Sed diſtinguitᷣ
diſtinctione analogica in id q̃d eſt aut natũ eſt eſſe tñ in cõceptu intellectus ſiue in ipſo intellectu:
& in id q̃d cũ hoc aut eſt aut natũ eſt eſſe in re extra intellectum.Res primo modo eſt res ſecundũ
opinionẽ tñ:& dicitᷣ a reor reris:q̃d idẽ eſt q̃d opinor.naris.q̃ tñ res ẽ ſecũdũ opinionẽ quo ad mo
dũ quo ab intellectu concipitur.ſ.in rõne totius:vt eſt mons aureus vel hircoceruus habens medie
tatẽ cerui: & medietatẽ hirci.Eſt tñ res ſecũdũ veritatẽ quo ad partes eius q̃ ſunt mõs & aurum &
hmõi.aliter enĩ nõ poſſet totũ eſſe in intellectu & ens ſecũdũ opinionẽ niſi ꝑtes eſſent aliquid ſecũ
dũ veritatẽ:quia ab alio nõ poteſt moueri itellectꝰ. Q̃d ſic eſt ens,ſecũdũ totũ nõ eſt res p̄dicamẽti
ſed ſolum ſecundũ ſuas partes.Vnde nec iſta habent ꝓprias ideas in deo:& eſt nouus modus eorũ
q̃ dicimꝰ nõ habere ꝓprias ideas in deo.Aliq̃d aũt ſiue res q̃ nata ẽ eſſe vel quę eſt aliquid extra itel
lectum,dicitᷣ res a ratitudine:& adhuc nõ habet rationẽ generis aut p̄dicamẽti:ſicut neq; priꝰ.Sed
diuiditᷣ diuiſione analogica in id q̃d eſt aliquid q̃d eſt ipſum eſſe, & in id q̃d eſt aliq̃d cui conuenit
aut natum eſt conuenire eſſe.Primum eſt ens increatũ.Secũdum continet rẽ oĩs creaturę:nec ha
bet rationem generis:quia nõ poteſt ei aliquid addi vt differentia : q̃d ſit extra rationem eius q̃d ẽ
aliquid,aut eius q̃d ẽ eſſe.Genus autem nihil poteſt eẽ niſi habẽs differentias extra ſuam rõnẽ per
quas habet diuidi.Nulla tñ res habet eſſe in genere p̄dicamẽti:niſi ſit talis ꝙ nõ ſit ipſum eſſe:ſed
ſolũmodo id cui habet cõuenire vel natum eſt cõuenire eſſe.& hoc eſt per ſe quiditas & natura cu
iuſlibet creaturę conſideratę in ſe ſub ratione qua eſt id q̃d eſt tñ,ꝑ indifferentiã ſe habens ad oĩa
alia vt ad illa quę ei accidũt quodãmodo,ſecundũ ꝙ alibi ſępius declarauimus.Et eſt illud de quo
iam diximus:q̃d habet ꝑ ſe ideã in deo.vñ & ꝑ ſe de ipõ habet eſſe ſciẽtia.Tale aũt aliq̃d ſiue res cui
conuenit vl' natũ eſt cõuenire eſſe,adhuc analogũ eſt ad oẽm rẽ & ad oẽ eſſe in creaturis:& poteſt
ſubdiſtingui dupliciter:vel ex parte ipſius rei,vel ex parte ipſius eſſe. Ex parte ipſius eẽ diſtingui
tur penes diuerſos modos eſſendi.eſſe enĩ q̃d cõuenit aut natũ eſt cõuenire rei nõ eſt niſi ſecũdũ
triplicẽ modũ,aut in ſe,aut in alio, aut ad aliud:in ſe ſiſtendo,in alio inhęrẽdo,ad aliud inclinando
Et ſumuntᷣ penes hoc tres modi p̄dicamentorꝝ : ſubſtantię.ſ.accidentiũ abſolutorũ,& relationum.
Iſtorum aũt trium modorum eſſendi duo primi ita ſunt diuerſi ꝙ omnino repugnantes: nec poſ
ſunt fieri circa eandem rem.ei enim rei cui cõuenit eſſe in ſe:nullo modo poteſt conuenire eſſe i alio
Dico inhęrendo.Propter q̃d dicit Commẽ.ſup.v.phyſi.ꝙ illud q̃d eſt vni ſubſtantia nõ poteſt eſſe
accidẽs alteri.Conſtituendo aũt illud q̃d eſt in ſe bene põt eſſe in alio:quẽadmodũ ꝑs in toto ſiue ſit
integralis ſiue eſſentialis:q̃ ipſum totũ cũ parte alia vel aliis conſtituit.Tertius autẽ diſparatus eſt
ab vtroq; primorꝝ & nulli eorũ repugnãs:& bene compatiuntᷣ ſe circa idẽ.cui enĩ rei conuenit eſſe
in ſe ſecundũ rationẽ p̄dicamẽti accidẽtis abſoluti:bene põt conuenire eſſe ad aliud ſecũdũ p̄dica
C mẽtũ relationis.Si vero velimus diſtinguere rẽ cui cõuenit eſſe ratione ipſius rei,hoc ſimiliter nõ
eſt niſi tripliciter ſcd̃m triplicem rẽ ex ſe abſolutam.ſ.ſubſtantię,quãtitatis & qualitatis.Quarum
prima eſt vniꝰ p̄dicamẽti tñ.ſ.ſubſtantię:quia eſſe in ſe ſubdiſtingui non põt:eſſe aũt in alio ꝑ inhæ
rẽtiã diſtinguitᷣ in duo ſecũdũ duos modos inhęrendi.ſ. ſub rõne afficiẽtis ſubiectũ:q̃d ꝓpriũ eſt p̄
dicamẽto qualitatis:vel in rõne mẽſurãtis:q̃d ꝓprium eſt p̄dicamẽto quãtitatis.Et ſic res cui cõue
nit eſſe inhęrendo,pertinet ad duo p̄dicamẽta quorum rationes diuerſæ ſunt & repugnantes:vt cir
ca eandem rem eſſe non poſſint. Ineſſe enim mẽſurando nullo modo cõuenire poteſt rei qualitatis:

neq; rei quantitatis ineſt afficiēdo.Eſſe ſimiliter ad aliud diſtinguitur ſcd̄m diuerſos modos eſſendi
ad aliud in.vii.p̄dicamenta.ſecūdū ꝙ alibi declarauimus in quæſtione p̄tacta de p̄dicamētis.Quo-
rum.vi.ſ.actio,paſſio,qn̄,vbi,ſitus,habitus,non fundant niſi ſuper rem quantitatis:licet diuerſarū
ſpecierū quantitatis.ꝓpter qđ ſunt p̄dicamenta accidētiū pure.Prędicamētū vero relationis &' ſup
rem ſubſtantiæ & quantitatis & qualitatis fundat:nec dicit p̄dicamentū accidentis niſi quatenus
fundat ſup res p̄dicamentoꝝ accidentis,quantitatis.ſ.& qualitatis.Nec tn̄ debet dici p̄dicamētum
ſubſtantię inquantū fundat ſup rem ſubſtantiæ,niſi intelligat ꝙ nomen ſubſtantię vt eſt nomē ſe-
cūdę intentionis,ſumptū ſit a modo eſſendi in ſe,ita ꝙ non in alio,non ſolum abſolute,ſed etiam ad
aliud,vt ſcd̄m hoc res ſubſtantię ptinēt ad duo p̄dicamenta:& ipſum nomen ſubſtantiæ vt eſt no-
men ſecūdę intētionis, eſt cōe ad duo p̄dicamenta.ſ.ad ſubſtātiā ꝓprie dictā, & ad relationem fun
datā ſup rē ſubſtātię:q̄ ex hoc etiā participaret & ip̄m nomen ſubſtātię iquātū fundat ſup ipſam rē
p̄dicamēti ſubſtātię ꝓprie dictę.& hoc quēadmodū accidēs eſt nomē intētionis ſecūdę cōis ſumptū
a modo eſſendi alteri inhęrēdo:& hoc cōiter ſiue abſolute ſcd̄m ꝙ ē res p̄dicamēti quātitatis & qua
litatis:ſiue ad aliud:& hoc vt eſt res p̄dicamenti relationis.Et ſcd̄m hoc nomen accidētis conuenit
trib⁹ p̄dicamētis.ſ.quātitati,qualitati,& etiā relationi vt fundat in reb⁹ vtriuſq;. Vt aūt ad maiorē
declarationē dictoꝝ itelligam⁹ q̄ circa p̄dicamēta ſint noīa rerū,& quō & ad qđ ſignificādū iponūt
hęc & illa:ſciendū ꝙ circa hoc qđ eſt dictū iā ſupra,res cui cōuenit vel natū eſt cōuenire eſſe in ſe:
aut in alio:aut ad aliud,triplex poteſt fieri noīs impoſitio:aut p̄ciſe ab ipſa re:& ad p̄ciſe ſignifican
dum ipſam rē:aut ab ipſa vt habet talē modū eſſendi & ad ſignificādū ipam ſcd̄m ꝙ hmōi:aut p̄ci
ſe ab ipſo mō eſſendi:& ad p̄ciſe repſentādū illū modū eſſendi.Si primo mō nomē eēt impoſitū rei
q̄ pōt eſſe diuerſoꝝ p̄dicamētoꝝ ſcd̄m diuerſos modos eſſendi, nō ptineret res illa potius ad vnū
illoꝝ p̄dicamētoꝝ q̄ ad aliud:& eſſet abſolutiſſime nomē rei.Scd̄o vero mō diuerſum eſt nomē im
poſitū tali rei,vt eſt vnius p̄dicamenti res:& vt eſt alteri⁹:quēadmodū eidē rei impoſitū eſt hoc no
mē albedo & hoc nomē ſilitudo:ſed hoc nomē albedo vt cui cōuenit ieſſe alteri ip̄m afficiēdo:hoc
aūt nomē ſimilitudo vt cui ineſſe cōuenit alteri ip̄m ad aliđ ordinādo. Similiter ſimilitudo ſi fun
dat ſup ſubſtātiā,vt ſup humanitatē,eādē rē ſignificāt humanitas & ſimilitudo:ſed humanitas vt
habet in ſe:ſimilitudo vero vt habet eſſe in ordine ad alterum:ita ꝙ alia eſt res ſignificata noīe ſili
tudinis vt fundat ſup ſubſtātiā,& ſup qualitatē:ſed ſub vna rōne eſſendi.ſ.reſpectus ad alterum.&
eſt nomen rei:ſed vt circa ipſam nata eſt cōſiderari intētio ſcd̄a rōnis.Tertio mō diuerſa ſunt no-
mina impoſita vel poſſibilia imponi ſcd̄m diuerſos illos modos eſſendi p̄ciſe conſiderantes abſq; rō
ne rei abſtractę:& ſunt noīa ſecūdarū intentionū circa rē.quēadmodū & hoc nomen accidēs impo
ſitum eſt a modo eſſendi in altero p inhęrentiā:& eſt ſecūdę intētionis cōmune pluribus p̄dicamen
tis.Sic ſi a ſingulis modis eſſendi ſinguloꝝ p̄ciſe noīa eſſent impoſita, illa ſimiliter eſſent ſecūdarū
intētionū:& ſingula ꝓpria ſingulis p̄dicamentis:& ſignificarēt p̄ciſe rōnes p̄dicamentoꝝ ſcd̄m q̄s
ſumit diſtinctio ipſoꝝ inquantū p̄dicamēta ſunt:nō aūt penes ipas res:qa eſſentiale eſt p̄dicamētis
ꝙ diſtinguant inter ſe penes modos eſſendi qui ſunt rōnes p̄dicamētoꝝ,vt nūc dictū eſt,& ēt alias
in q̄ſtione de p̄dicamētis.Accidit aūt p̄dicamēto ſecūdū ꝙ p̄dicamētū eſt,ꝙ vnū ſignificat aliam rē
q̄ aliud.ſ.quia diuerſi modi eſſendi eoꝝ ſunt repugnātes:nec cōpatiūt ſe circa eādē rē:vt ſunt mo-
dus ſubſtātiæ,quātitatis,& qualitatis:propter qđ neceſſario diuerſas res ſignificāt.Et nō ſolū diffe
rūt ſiue diſtinguunt penes diuerſos modos & rōnes p̄dicamentoꝝ:ſed etiā penes diuerſas res & eſ
ſentias.Vbi aūt ſunt diuerſi modi eſſendi nō repugnātes:ſed ſeſe cōpatientes circa idē:quēadmodū
ſeſe compatiunt circa idē modus in ſe & ad aliud:& ſimiliter mod⁹ eſſendi in alio & ad aliud,ſicut
dictum eſt:nō neceſſario ſignificant illa prædicamēta diuerſas res & eſſentias:neq; penes illas diſtī
guunt.qđ expreſſe patet in actione & paſſione:quæ non niſi diuerſos reſpectus nominant circa eū
dem motum:qui ſecundum ꝙ ſignificatur nomine motus,eſt de alio prædicamento:ſed ſolum pe-
nes diuerſos modos eſſendi & rationes prædicamentorum.Ita ꝙ ſimilitudo fundata ſuper quali-
tatem idem re ſignificat qđ nomē illius qualitatis:& ſuper ſubſtantiam idem qđ nomē illius ſubſtā
tiæ:& ſic de aliis nominibus relationū:licet ſub diuerſo modo eſſendi.própter qđ ſunt nomina di
uerſa:& diuerſis prædicamentis propria.Nō tamē cū idem nomen in vno illorum prædicamento-
rum,vt ſimilitudo in relatione,fundatur modo ſuper ſubſtantiam,modo ſuper qualitatem,eſt æq-
uocum in prædicamento relationis:quia formalis ratio nominis imponitur a modo eſſendi ad aliđ
ſiue reſpectus:qui quantū eſt ex ſe vniformis eſt:& res ipſa q̄ſi materialiter cadit in ſuo ſignificato
Et per hunc modum relatio ſecundum ꝙ eſt nomen generaliſſimi & nomen relationis realis,ē vni
uocum ad relationes diuerſas fundatas ſuper res diuerſorum prædicamentorum,& ſpecies vnius

prædicamenti,ſecundum quas diſtinguunť ſpecies diuerſæ in prædicamento relationis. Et eſt reſpe ctus iſte vt ſic formaliter ſignificatur nomine realis relationis, reſpectus realis: qaũt ſignificatur vt fundatus in rõne ſolũ, eſt ratio ſiue intentio vt pciſe ſignificatur nomine intentionis. & ſecũdum hoc relatio eſt nomen æquiuocum vt eſt nomen rei ſiue prædicamenti & intẽtionis circa illam. Et propter illum diuerſum modum ſignificandi eandem rem nominibus diuerſorum prædicamento rum, cõtingit q̃ q̃q̃ idem ſignificãt re noĩa diuerſis prędicamentis appropriata vt albedo & ſimilitudo: non tñ vnum eorum prædicatur de altero in abſtractione, dicendo q̃ albedo ſit ſimilitudo aut econuerſo. Prędicatur tamen in concretione nomen relationis de nomine qualitatis: dicendo q̃ albedo eſt ſimilis. Non eñ albũ eſt ſimile albo: niſi quia albedo huius eſt ſimilis albedini illius. Sed q̃ albedo eſt ſimilis albedini, hoc eſt ſimilitudine eſſentiali: quia.ſ. in aliquo ſibi eſſentialiter cõi conue niũt: cuiuſmõi eſt albedo ſimpliciter i ſpecie ſpecialiſſima cõſiderata. Q2 vero albũ ſit ſiľe albo, hoc eſt ſilitudine accñtali: q̃a.ſ. ſubiecta cõueniũt i aliquo ſibi accidẽtaliter cõi.ſ. in albedie ſimpliciter. Et eſt illis.ſ. albedini huic & illi, ſimilitudo eſſentialis quia illud cõmune eſt eis eſſentiale: iſtis vero vt huic albo & illi, eſt ſimilitudo accidentalis: quia illud cõmune eſt eis accidentale. Si autẽ conſidereť talis ſimilitudo in ſubſtãtiis fundata ſup cõmunem eſſentiam ſiue ſubſtantiam, ſecũdum q̃ humanitas Sortis eſt ſimilis hũanitati Platonis: & per hoc Sortes eſt ſimilis Platoni: illa ſimilitudo vt robi q̃ non ſolum eſt eſſentialis: ſed etiã ſubſtantialis. Eſt igiť triplex ratio ſimilitudinis: quędam accidẽ talis tm̃: vt illa quę eſt duorum alborum: inquãtũ ipſorum eſt vt ſubiectorũ: quędã vero eſſentialis tm̃: vt duarũ albedinũ, ſecũdũ q̃ eſt ipſarum vt duorũ idiuiduorum ſub albedine ſimpliciter: quædam vero ſimul eſſentialis & ſubſtantialis: vt duorum hominũ vel duarum humanitatũ. & oẽs ſunt de prædicamento vno.ſ. relationis: non accidentalis dico: ſed cõis ad accidẽtalẽ & eſſentialẽ & ſubſtantialem ratione communis reſpectus formaliter importati nomine relationis in generaliſſimo, vt dictum eſt. Q2 igitur dicitur in argumento q̃ alia & alia res ſiue eſſentia conſtituit aliud & aliud pdicamentũ: dicendum ſecundum iam dicta q̃ hoc accidit prædicamento ſecũdum q̃ pdicamẽtũ. Et qđ aſſumiť ſcđm Boetiũ: q̃.x. pdicamẽta ſunt.x. pria gña rerũ: bene verũ eſt. Sed nõ.x. res. nec dixit Boeti⁹: aut aliq̃s phorũ q̃ ſunt.x. res.x. primorũ generũ. hoc eñ falſum ẽ. qđ expſſe patet in actione & paſſione: q̃ ſcđm phm.iii. phyſico. nõ ſunt niſi duo reſpectus fundati in eodẽ motu numero. Falſum eſt etiã in oĩ pdicamento reſpect⁹: licet nõ ſit hoc ita a pho expſſum ſicut de actione & paſſione. In tota enim vniuerſitate creaturarũ nõ ſunt niſi tres res triũ primorũ pdicamento rum, ſubſtãtiæ.ſ. quantitatis, & qualitatis. cætera autem omnia ſunt rationes atq̃ intentiones intel lectus circa illas tres res, non habentes aliquid pprię realitatis niſi quia fundanť in rebus illorũ pdicamẽtorũ, vt dictum eſt. Propter qđ cũ idea nõ eſt niſi rerũ, idcirco relationũ & reſpectuũ dicim⁹ nõ eſſe aliquas proprias ideas.

D — Ad formam argumen.

SEquitur vnũ quęſitũ ptinẽs ad exitum rerũ in eſſe a deo. vtrum.ſ. deus aliquid influat rebus. Et arguitur q̃ non: quia nihil influit niſi in id qđ eſt extra ipſum. extra autem deum nihil eſt: quia dicitur Actuũ.xvii. In ipſo viuimus, mouemur, & ſumus. ergo &c. CONtra. In prima propoſitione de cauſis dicitur q̃ oĩs cauſa primaria plus influit ſuper cauſatum q̃ ſecundaria. ſi plus, ergo influit. cauſa omnium primaria deus eſt. ergo &c. DIcendũ q̃ influere dupliciter diciť: proprie & improprie. Improprie enim influere dicitur res ipſas producere: qđ magis proprie dicitur effluere ex ſe ipſas res: non quia in ipſo ſint exiſtentes ſecũdũ ppriarum naturarum quiditates: & p cedant de occulto in publicum: ſed quia virtute eius quã habet in ſe, illis q̃ ſunt in ipſo p rõnes ideales dat eſſe extra ſe ſecundum naturas pprias. Proprie autem influere eſt in res iam exiſtentes beneficia ſua cauſare, & eis illa cõmunicare. Et vtroq̃ modo deus influit rebus: primo dando eis eſſe vel immediate per creationem: vel mediãte agente naturali per generationem. quibus tamẽ prius dedit eſſe in ſuis principiis primis ex quib⁹ generantur, producendo illa in eſſe per creationem. de quo ſequitur in.viii. propoſitione de cauſis. Res omnes entia ſunt propter ens primum &c. Secundo modo influit in omnes res conſeruando eis eſſe: iuxta illud qđ dicit.xvi. propoſitio de cauſis. Oẽs virtutes quibus non eſt reſpectus, pendentes ſunt p infinitũ primũ, qđ eſt virtus virtutum, & virtutes & bonitates influendo ad dirigendum in bene eſſe. Iuxta illđ qđ dicit ppõ.xx. Cã prima regit omnes res. vbi dicit Cõmẽ. Et influit ſuper eas virtutẽ vitę & bonitates ſcđm modũ virtutum receptibilium & pluralitatẽ earum &c. Agens eñ vľe ſcđm Commen. ſup primũ phyſico. nunq̃ relinquit cauſatũ ſicut ipſum relinquit agẽs pticulare. Sicut eñ eget ad eẽ recipiẽdũ, ſic ad conſeruandũ

Quæſt. iii. — Arg. princi. — In oppoſi. — E — Reſponſio.

& dirigendum in bene eſſe.aliter eñ ſecũdũ fidẽ catholicã decideret in nihilũ. Q; arguit in oppoſi
tũ,ꝙ in nullã rẽ influit:qa nihil ẽ extra eũ:Dicẽdũ ꝙ res & quodãmõ ſunt ĩ ipõ:& quodãmõ extra
ipm:& ſilr ipſe quodãmõ eſt ĩ eis,& quodãmõ extra eas.Eſt eñ deꝰ in rebus queadmodũ cã in cau
ſato:& mouens in moto.Ecõuerſo aũt res habent eſſe in deo ſicut ĩ primo motiuo:adhuc aũt ſicut
& in fine & optimo.neutrũ aũt hoꝝ habet eſſe in altero ſicut in loco:aut ſicut qđ eſt de eſſentia al-
terius. Vnde de iſtis modis eſſendi deũ in rebus,& res in deo,dicit.xxiiii.ꝑpoſitione de cauſis.Cau
ſa prima eſt in oĩbus rebꝰ ſecũdũ diſpoſitionẽ vnam:ſed nõ omnes res q̃ exiſtũt in ea ſecundũ diſpo-
ſitionem vnam.Qđ eſt vt dicit Cõmẽ.ꝙ q̃uis cauſa prima exiſtit in omnibus rebus:tñ vnaquæq;
rerũ recipit eã ſecũdũ modũ potentiæ ſuæ &c. SVNT aũt res extra deum:& deus extra ipſas:in F
quantũ aliç ſunt rerũ eſſentiç & dei:atq; ĩfinita diſtãtia,nõ ſitꝰ,ſed naturç eſt inter ipãs.Propter qđ
dicit Greg.ſuper Ezech.p.ii.homil.v.ca.vi.Ipſe interior & exterior:ipſe inferior & ſuperior:regẽdo
ſuperior:portando inferior:replendo interior:circũdando exterior:ſicq; eſt intus vt extra ſit:ſic cir
cũdat vt penetret:ſic p̃ſidet vt portet:ſic portat vt præſideat.Et ſic rem eſſe extra influentem ſuf-
ficit vt influat in illam:licet alio modo ſit intra.

SEquunt quæſita in cõparatione ad deũ circa creaturas intellectuales ſpecialiter:
Et quçrebãt duo circa oẽs creaturas intellectuales ſiue angelos ſiue hoies genera
liter.& ꝑtinebant ad eoꝝ cognitionẽ de diuina eſſentia,reſpectu cognitiõis crea-
turarũ ĩ ipã.Quoꝝ primũ erat.vtrũ diuina eſſentia põt cognoſci ab intellectu crea
Queſt.iiii. to beato,abſq; eo ꝙ cognoſcant res createç in ea.Secundũ erat. vtrũ intellectꝰ bea
Quæſt.v. tus vidẽs diuinã eſſentiam,oĩa creata videat in ea.Deinde quçrebant alia duo
circa hominẽ ſpecialiter.Quoꝝ primũ ꝑtinet ad operationem intellectus ĩteriorẽ:vtrũ homo pu-
Quæſt.vi. rus in hac vita vtẽs ſenſibus põt eſſe perfecte beatus:& perfecte deum videre.Secundum vero per-
Quæſt.vii. tinet ad quandã eius operationem corporalem exteriorẽ:vtrum laus vocalis beatoꝝ erit in gloria.
Arg.ꝑinci. CIRca primum arguit ꝙ diuina eſſentia poſſit cognoſci ſiue videri abſq; eo ꝙ aliqua creatura vi
deat ſiue cognoſcat in illa ſeu per illã.quia dicit Aug.de vidẽdo deũ. Si vult videt:ſi non vult nõ
videt.ergo ſimiliter ſi vult,videt creatura ipſo viſo:& ſi non vult,non videt. põt ergo videri nulla
In oppoſitũ. creatura viſa in ipſa. CONtra.ipſe eſt magis ſufficiẽs ratio cognoſcẽdi alia a ſe q̃ ſit ſubiectum co
gnoſcẽdi ſua accidentia.Sed ſubiectũ ꝑfecte cognoſci non põt niſi cognitis omnibus accidẽtibꝰ eiꝰ
Reſponſio. ſecundũ philoſophum.ergo &c. DIcẽdum ad hoc:ꝙ q̃uis videat aliquibus poſſe dici ꝓbabiliter: G
ꝙ videns diuinam eſſentiam videt omnes eſſentias rerũ:quarũ ipſa eſſentia diuina eſt naturalis &
perfecta ſimilitudo & exemplar,non ſolum per qđ aliud videtur,ſed etiam in quo aliud videt:ꝑut
etiam viſo ſpeculo neceſſario videnť q̃ in ipſo ſpeculo repſentant:ꝓcipue ſi forma ſpeculi vna & ea-
dem ſecundum rem ſit repſentatiua ſui apud viſum & omnium facierum.q̃uis enim ſpeculũ hu-
iuſmodi ſi eſſet voluntarie ſe repſentans:& ſic potẽs ſe viſui manifeſtare vel non manifeſtare: cum
tamen ſic voluntarie ſe manifeſtaret per ſua formam,non poſſet non manifeſtare alia:cum per ean-
dem formam repręſentarentur:& ſic quicunq; videret eſſentiam diuinam videret ea omnia quo-
rum ſic eſt ſimilitudo quaſi naturalis.Sed ſicut eſſet gradus in videntibus eſſentiam quantum ad
magis vel minus videre:ita etiam eſſet hmõi gradus in viſiõe ipſarũ rerum in illa. Videt tñ proba
bilius eſſe ſic dicendum:ꝙ diuina eſſentia eſt & obiectũ qđdã cognoſcibile,& ratio quędã cognoſcẽ-
di & ſe & alia a ſe.Sed aliter & aliter:qa vt eſt qđdã abſolutũ & ſcđm ſe cõſideratũ,eſt rõ cognoſcẽ
di ſeipſum:nõ ſic aũt alia a ſe:ſed ſolũmodo vt habet in ſe rõnẽ ideæ: & cuiuſdã reſpectus exẽplaris
ad exẽplatum,reſpectu eoꝝ quç ſunt alia a ſe.Nunc autem ita eſt:ſcđm ꝙ dicit Aug.vii.de trini.ꝙ
omnis eſſentia q̃ relatiue dicitur,eſt etiam aliquid excepto relatiuo.In talibus aũt licet ipſa eſſentia
rei nec ſit nec eſſe poſſit ſine quodã reſpectu ad alterum:intellectus tñ finitus & limitatus:quantũ
eſt ex parte cognoſcibilis,natus eſt concipere ipſum abſolutũ:& habere cõceptũ de illo:abſq; cõſide
ratione omnis reſpectus ad alterum in illo. & hoc maxime qñ nulla neceſſitate cognitũ cognoſcit
ſed ſolũ prout vult ſe manifeſtare. econuerſo de viſibili:qđ in lumine exiſtens non poteſt latere vi-
ſum p̃ſentem.Vnde ſcientia q̃uis id qđ eſt eſſentiale habet reſpectũ ad ſcibile,non tamẽ eſt neceſſe vt
intellectus creatus intelligens eã,intelligat ſub ratione reſpectus ad ſcibile,ſed abſolute vt eſt qua-
litas q̃dam.In abſolutis etiã vt in forma gñis & differẽtię,ita eſt:qa licet id qđ ſunt nõ hñt eſſe niſi
in forma ſpeciei:itellectꝰ tñ poteſt de illis formare cõceptũ abſq; itellectu cõpletę formę ſpeciei. SEcũ H
dũ hęc igitur dico:ꝙ tũ propter limitationem intellectus creati ſic eleuati: tum ꝑpter ipm obiectũ
volũtarie ſe demõſtrans:& alia q̃ in ſe videntur:tũ ꝑpter ipſum cognitũ põt ipſa diuina eſſentia vi
deri ſiue cognoſci ab intellectu creato abſq; omni cognitione ſeu viſione alicuius creaturæ in illa

aut per illá. Dico viſione diſticta: quia indiſtincte ad minus neceſſe eſt videre creaturas vidēdo di
uinam eſſentiá: qđ tágit opinio ꝓtacta. & hoc quéadmodum viſa imagine Herculis in ipſa videtur
Hercules idiſtincte: non diſtinguendo. ſ. Herculem ab eius imagine nec ecōuerſo. Secundum tamē
aliquá eleuationem ſuperiorē ſecundum quá. ſ. videtur cōmuniter a beatis: non poteſt videri diui-
na eſſentia non videndo creaturas in illa: manentibus tali eleuatione & oſtēſione: quia altero varia
to poſſet deus facere: ꝙ videndo eſſentiá diuiná, non videret creaturas. Et ſecūdū hoc concedenda
I eſt prima ratio hoc oſtendens. AD ſecundū, ꝙ diuina eſſentia eſt ſufficiens ratio cognoſcēdi alia: di Ad argu. in
cendum ꝙ verum eſt: ſed non neceſſaria: immo volūtaria. Et cum hoc ſi eſſet neceſſaria quantū eſt oppoſi.
ex ſe perfecte cognoſcenti eam: quéadmodū cognoſcit ſeipſam: ſicut perfecta cognitio ſubiecti eſt ra
tio cognoſcendi oīa illius accidentia: nō tn̄ oportet ꝙ ſit neceſſaria cognoſcenti limitato, qui pōt
ſiſtere in cognoſcendo id qđ eſt ſecūdum ſe: non tn̄ ſub ratione qua eſt idea omnium aliorum, & ra
tio cognoſcēdi: quéadmodū poteſt cognoſci imago i ſpeculo & per ſpeculum ſub ratiōe eius quod
eſt: non cognoſcendo ipſam per id cuius eſt imago.

CIrca ſecundum arguiť: ꝙ intellectus creatus naturali cognitione nō videt oīa Quæſtio. V.
in ea. qm̄ tunc videret infinita: qđ non poteſt creatura. CONtra eſt. qm̄ eſt ſuf Arg. princi.
ficiens ratio videndi omnia. Iſta quæſtio cōiuncta eſt præcedenti: & ſolum diffe In oppoſitū.
runt in hoc: ꝙ illa fundatur ſuper naturæ pluralitatem in videndo tam ex par Reſol. q.
te videntis ꝗ ex parte viſi. Iſta vero ſuper actum videndi ſecundum communē
curſum quē habent beati in videndo diuinam eſſentiam. ET eſt dicēdū ꝙ iuxta Reſponſio.
K iá dicta nihil videť ex creaturis viſa diuina eſſentia niſi cuius eſt ipſa idealis ratio. Nūc ſecūdū prę
dicta quorūdá eſt idealis ratio ꝑ ſe & propria: quorūdá vero nequaꝗ: niſi ꝑ hoc ꝙ ipſa quorū eſt per
ſe idealis ratio, quodámō ſe hn̄t ad illa. quę quidē habitudo non eſt niſi accidētalis: quéadmodū ſpe
cies ſiue eſſentia ſpecifica accidētaliter ſe habet ad ſecūdas intētiōes, ad nūeros, & indiuidua: & ad
cętera hmōi. quoꝝ nō ē ꝑ ſe & ꝓpria idea: vt habitū ē ſupra. Quare cū illa nō ſe hn̄t ad ideá ſpeciei
ſiue eſſentiæ niſi inquátū ſe habet ſpecies quodámō ad illa: illa ergo oia accidētaliter ſe hn̄t ad ideá
ꝑ quá videndo diuinam eſſentiá debeát videri in illa. Nūc aūt viſo aut cognito aliquo non neceſſa
rio, eo cognito cognoſcunť oīa illa ꝗ accidentaliter ſe hn̄t ad illud. Dico ab intellectu finito: quia
illa ſunt infinita. Qꝛꝗ ergo ſecundum cōmunem modū viſiōis beatę diuina eſſentia videať a beatis
non ſolum ſub ratione qua ſecūdum ſe & abſolute eſt eſſentia quædá: ſed etiá ſub rōne qua ē idea
creaturarū: ita vt omnes eſſentię creaturarū, ꝑ ꝓprias ideas videanť in ipſa: Sed tn̄ eſſentiæ rerum
non ſunt numero infinitę: quę ꝓprias ideas hn̄t: de quibus dicit Greg. iiii. dialo. Quia illi omnes cō
muni claritate deū conſpiciunt: qd eſt qđ ibi neſciant vbi ſcientem oia ſciūt: Non tamen oportet ꝙ
omnia ſingularia: & numeros rerū & cętera hmōi ꝗ ꝓprias ideas nō habēt: & ſunt infinita, ſimul vi
deát. talia eīn niſi quodá modo ſpeciali eis manifeſtenť, naturali notitia videri nō poſſunt viſa diui
na eſſentia viſione glorioſa: ſed indigent ſpeciali reuelatione. quéadmodū vt dicitur datum eſt ani
mæ Chriſti ꝙ videt oia quæ deus eſt facturus in rebus: licet non omnia quæ poſſent fieri. Et ſecū-
L dū hoc concedenda eſt prima ratio. AD rationem in oppoſitū: ꝙ eſt ſufficiens ratio videndi oīa Ad Argu. in
dicendum ꝙ verum eſt quantum eſt ex ſe ſi eſſet intellectus ad hoc ſufficiens vt omnia accidenta oppoſitum.
liter ad ipſam ordinata poſſet referre: quéadmodū facit intellectus infinitus diuinus. Nunc aūt ad
hoc non ſufficit intellectus creatus: quia finitus eſt: quéadmodū intellectus noſter viſo pricipio nō
ſufficit videre in illo illa ad ꝗ per ſe ſufficiēs eſt ratio cognoſcendi quátū eſt de ſe: nō ſolum illa ad
ꝗ ſe habet per accidens: ſed nec illa ad quæ ſe habet per ſe ſed mediate.

CIrca tertium arguiť: ꝙ homo purus in hac vita vtens ſenſibus poſſit videre deū Quæſt. vi.
per eſſentiam & eſſe perfecte beatus. quia ſi vſus ſenſuum hoc impediret, tūc ſan Arg. princi.
cti in gloria, quia reſumptis corporibus habebunt vſum ſenſuum, eū non vide-
rent. CONtra eſt illud exo. xxxiii. Non videbit me homo & viuet. tūc aūt ma In oppoſitū.
M xime viuit cū eſt in vſu ſenſuum. ergo &c. DIcendum, ꝙ omnis deū videns per Reſponſio.
eſſentiá in videndo eum beatus eſt. Sed in vidente aliquid requiritur vt abſolu
te videre poſſit: aliquid vt perfecte videre poſſit: & primum illorum poteſt eſſe ſine ſecundo, nō ecō
uerſo. pōt eīn aliqs deū videre ꝑ eſſentiá aliqualiter: & eſſe aliqualiter beatus: cū tn̄ pfecte nō videt:
nec eſt pfecte beatus. Eſt igiť ſciēdū: ꝙ ex parte vidētis aliqd requiriť vt deū ꝑ eſſentiá videat: quo
nō exn̄te ipoſſibile eſt vt eū ꝑ eſſentiá videat. ſ. ꝙ vis viſiua nō ſit retracta: nec īpedita. niſi eīn totali
ter & pfecte in ſe collecta fuerit, eſſentiá illá videre nō poterit. dicēte Greg. xxiii. mora. xx. ca. Sancti
omnes ꝗdiu in hac vita ſunt, diuinæ naturę ſecreta nondū ſicut ſunt contemplanť. quia nimirum

tunc ſecreta diuinitatis cognoſcimus:cū ab huius mundi tumultuoſa cōcupiſcētia in mentis noſ
ſtrę cubicula ſegregamur. Aliud vero requirit vt pfecte videat:qđ ſi nō adſit, etſi videat, pfecte vide
re non poteſt:ſcilicet ꝙ vis viſiua ſit in eſſe ſuæ naturę perfecta & completa. Ad quod duo requirū
tur ex parte animę:in cuius natura eſt vis viſiua.ſ.ꝙ ſit corpori ſuo vnita:& ꝙ corpus cui eſt vni
ta, ſit ſic diſpoſitum ne per ipſum ſit aggrauata. Propter primum anima ſeparata etſi deū videat
perfecte tamen videre non poteſt:nec perfecte eſſe beata quouſq; corpus ſuum recipiat:& in ipſo per
fectionē naturę ſuę habeat:& pfectā opationē viſiuā exercere valeat. ſcđm ꝙ de hoc determinat Au
guſt.xii.ſup Gen̄.ad literā:& alias in q̄dā q̄ſtione de Quolibet expoſuimus. Propter ſcđm aīa in pñ
ti vita quātūcūq; a ſēſib⁹ abſtracta, i corpe tñ corruptibili exiſtēs, qđ aggrauat alam, deū pfecte vide
re aut beata eē pfecte nō pōt. dicēte Greg.v.moraliū.xiii. Nos quouſq; carnis corruptiōe pmimur,
nullo mō claritatē diuinæ potentię ſicut in ſe incōmutabilis manet, videmus:qa acies infirmitatis
noſtrę non ſuſtinet. Quod dixit:nō quia videri nō poſſit ſenſibus ſopitis:ſed quia videri nō poteſt
quātū poſſet corpore animam nō aggrauante. qđ inſinuat p hoc ꝙ dicit claritatem potentię. Dico
igitur breuiter ad quæſtionem:ꝙ homo in vita pſenti exiſtens vtens ſenſibus deū videre nō pōt p
ſpeciem ſuę eſſentię:quia carnali amore mētē ad ſe trahūt ne poſſit totaliter in ſe recolligi:qđ neceſ
ſariū eſt ad hoc vt deus videaṫ p eſſentiam:ſicut dictū eſt. Quia nimirū vt dicit Grego.viii.mora.
xix. inuiſibilis conditoris ſpecies repſſa oī corporeę viſionis imagine in cubili cordis inueniṫ. Fit aūt
iſta repſſio, aīa ab hac vita ſubtracta, vel corpore glorioſo ſuſcepto:quo aīa in ſua viſione non erit
impedita:ſed magis expedita:vel in ſenſuū oīmoda ſubtractione. dicēte Aug. de videndo deū. Ne-
mo poteſt faciē meā videre & viuere:quia neceſſe eſt abſtrahi ab hac vita mentem quando in illi⁹
ineffabilitatem viſionis aſſumitur. Et cū non ſit incredibile quibuſdam ſanctis nondū iam defun-
ctis vt ſepelienda cadauera remanerent, etiam iſtam excellentiam reuelationis fore conceſſam:hic
etiam dicit Grego.xix.mor.xxiii. Quiſquis ſapientiā quæ deus eſt videt, huic vitę funditꝰ moritur
ne iam eius amore teneatur. Qui enim videt, eo ipſo moriṫ quo vel intētione cordis:vel affectu ope
ris ab huius vitæ delectatiōibus tota mente ſeparatur &c. PER hęc patent obiecta vtriuſq; partis.

Quæſt.vii. Reſponſio.

AD quartum qđ ſine argumētis proponebaṫ a latere:an.ſ.laus vocalis erit i gloria
Dicendum ꝙ quæſtio iſta non quęrit niſi quomodo ibi poterunt voces formari N
cū non ſupponatur ꝙ ibi ſit medium aeris, in quo nata eſt vox formari & defer-
ri ad aures audientium. Et eſt maior dubitatio quomodo ibi erit q̄ an erit. quia
ſi eſſet medium quomodo poſſet ibi formari, non dubitaretur an ibi eſſet:ſed de
plano ſupponereṫ:quia in vita illa glorioſa nihil remanebit imperfectum. quæli
bet autem vis actiua imperfecta eſt ſecundum ꝙ eſt in habitu: ſeu in potentia
reſpectu eius qđ eſt, cum eſt perfecta in ſuo actu ſecundo. ſtatus enim ille ſicut dormientis eſt reſpe
ctu iſtius, ſecundum philoſophum.xii.metaphy. Oportet igitur ꝙ in vita glorioſa omnes vires &
corporales & ſpirituales ſint perfectę exiſtentes in ſuo actu ſecundo:maxime cum actus ſecundus
eſt perfectus ſimpliciter. Qđ dico propter aliquas vires quę ibi nō erunt in ſua operatione propter
imperfectionem eis annexam. vt nutritiua, generatiua, digeſtiua, augmētatiua, & hmōi. Quare cū
propria operatio linguæ, dentium, & labiorum abſq; omni imperfectione annexa, ſit locutio atq;
vocum modulatio:ſicut eſt operatio oculorum viſio:quēadmodum igitur ibi ponemus ſenſum vi
ſus in ſua actione videndi:ſic & linguam in ſua operatione voces modulandi:quibus mutuo ſancti
in patria ſeſe alloquentur:& concinent hymnos diuinæ laudis. Sed quomodo fiet hoc cum non ſit
ibi aer inſpiratus & reſpiratus:ſine quo vocis modulatio formari non habet nec deferri niſi eſſet ex
terius diffuſus per totum medium:etſi forte formaretur in ore? Vt nō valeat qđ volunt aliqui di-
cere, ꝙ ſicut inteſtina corporum glorioſorum plena erunt aliquo humore:ſic guttur trachea arte-
ria & os aere, in quo ſancti voces poterunt formare. Si ergo ponamus cęlum empyreum in quo cre
duntur victura corpora beatorum ſicut cameram magnam concauitatem habentem intra ſuper
ficiem circundantem circunquaq; corpora beatorum:& illam plenam eſſe aere:& in illo contineri
corpora beatorum:tunc quæſtio nullam habet difficultatem. Sed quia nullum elemētare corpus
niſi glorioſum ibi futurum potius ſupponitur:quæſtio habet difficultatem in quo formari poſſit
ibi vox:& per quod medium formata deferri:& hoc maxime ſuppoſito ꝙ ſubſtantia empyrei ſit ſo
lida non fluxibilis. Si enim fluida eſſet ad modum aeris, ſine difficultate dici poſſet ꝙ in ipſa vox for
maretur:quēadmodum & in aere. Ponendo igitur ſubſtantiam empyrei ſolidam & nō interciſam:
nec cōcauitatem habentē, ſed totā vndiq; continuā:quō vox ibi formabitur? Et eſt dicēdum ꝙ iſtis
ſuppoſitis ſi ibi vox formabitur non video ꝙ iſtud per alium modum poteſt poni q̄ dicendo

ꝙ corpora glorioſa ſimul erunt cũ ſubſtantia empyrei: ac ſi corpora noſtra modo eſſent in aere ſine
O aeris diuiſione. Sed determinabũt in illo diuerſos ſitus qđ difficultatẽ magnã habet ad pſens. Sed ipſo ſuppoſito dico: ꝙ corpe beati ſubintrante corpoream ſubſtantiam empyrei ſine partiũ alteri⁹ diuiſione, beatus ipſe exiſtens in ſoliditate empyrei poteſt mouere linguam, labia, & dentes motibus harmonicis, quibus moueret illa membra ſi eſſet in aere, interceptis abſq; diſcontinuatione partibus empyrei: ſicut ibi interceptis partibus aeris inter linguam, dentes, & labia per ipſarũ diuiſionem. Quare ſicut in partibus aeris interceptis per diuiſionem: ex harmonico contactu dictorum membrorum formaẽ vox in aere: ſimiliter dicendum ꝙ formabitur in partibus illis empyrei corporis ex tranſitu dictorũ membrorũ per partes empyrei in ſuis motibus harmonicis vſq; ad illas partes interceptas: quaſi vſq; ad illas repercuteret partes aeris: & tunc poſtq̃ partes illæ vocis ſonitum receperint, multiplicant eũ per partes continuas circũquaq; toto empyreo corpore reſonãte in ſumma melodia. Vnde & quidam phi poſuerunt ꝙ corpora cęleſtia ex contactu in ſuis motibus dulcem ſonitum redderent. ſecũdũ ꝙ recitat Ariſto. in ſecundo libro cę. & mũ. Sed ſi dictum illud alicui videaẽ inſufficiens: quia ſcdm determinationem phi in ſecũdo de aĩa, Sonus nõ generatur in aere niſi ex confractione & coarctatione aeris per dicta inſtrumenta naturalia: quæ non ſiunt in ꝓpoſito: tũc cũ non habemus quid amplius dicamus ex cauſis rerum naturalium: recurramus ad miraculum: dicendo ꝙ ſicut miraculoſe non naturaliter ſunt ibi glorioſa corpora ſimul cũ corpore empyrei: ſic miraculoſe ex dictis motibus linguæ, dentium, & labiorum formaẽ vox in empyreo: & vlterius miraculoſe generata multiplicatur vt ad aures ſingulo℞ ꝑueniat. Cui hęc non ſufficiunt, apponat de ſuo qđ ſibi placuerit.

SEquitur q̃ſita de creaturis ſecũdũ ſe. Et erat primũ & vnicũ de creaturis ſpũalibus vt de angelis: vtrum in angelis ſit compoſitio ex genere & differentia. Verũ plurima alia de creaturis materialibus. CIRca primum arguebaẽ ꝙ ſic. quia ſpecies & genus ſunt correlatiua: ſed in angelis eſt ponere vere ſpecies: quia ſub vna forma plura differentia numero. ergo & in angelis eſt ponere vere genus. ſed non eſt genus in ſpecie ſine differentia, q̃ addita generi contrahat ipſum ad ſpeciem, & cum eo ipſam conſtituat. tale autem eſt compoſitum ex genere & differentia. ergo &c. COntra. vbi ſunt genus & differentia componentia & cõſtituẽtia ſpeciem: quãto ſpecies eſt compoſitior: & pluriũ differentiarũ aggregatiua: tãto eſt perfectior, vt patet in homine reſpectu aliorum corporalium. Tãto perfectiores ergo eſſent angeli, quanto compoſitiores. cõſequẽs falſum eſt. ergo &c. CIR ca quæſtionem iſtam diuerſę ſunt opiniones. Quidã eñ putãtes ſequi phm dicunt ꝙ genus nõ ſumiẽ niſi a materia: quia communitas generis ſequitur cõitatẽ materię: ſecũdũ illud qđ dicit philoſophus. v. metaphy. ca. de vno. Vnũ etiã dicunẽ quo℞ genus eſt vnũ, & differunt per differẽtias ſub iectas ei: ſicut homo, & equus, & canis. Et prope iſtum modũ eſt dicere ꝙ materia eſt vna. Vnde dicunt ꝙ quę non communicant in materia, non habent genus cõmune. Qđ confirmant per illđ qđ dicit philoſophus in eodem capitulo de genere. Et dicũtur diuerſa genere quo℞ ſubiectum primũ eſt diuerſum: & non alteranẽ vnũ in alterum: neq; vtrũq; in aliud. Et appellat ibi primũ ſubiectum primam materiam. vnde dicit ibi Cõmẽ. Quę eñ alteranẽ adinuicẽ, hñt eandẽ materiã: & q̃ alterãtur circa idẽ, habẽt illud ꝑ materia. Propter qđ etiã philoſophus dicit in fine. x. metaphy. ꝙ corruptibile & incorruptibile nõ ſunt vnius gñis: ſed neceſſe eſt ꝙ ſint alia ſcdm genus. Qđ volũt aliqui exponere de gñe ſubiecto nõ pdicabili. qđ nõ poſſunt: quia ibi dicit ꝙ nõ collocanẽ ſub vno gñe. collocatio autem ſub genere nõ intelligitur niſi de genere prædicabili. vnde & ibidem dicit Commẽta. ꝙ magis differunt q̃ oppoſita in genere. propter quod videtur ab illis remouere rationem generis: quia nõ hñt materiã cõmunẽ duabus differentiis cõtrariis quibus differũt corruptibile & icorruptibile. dicit enim ibi Cõmẽ. ꝙ ſunt contraria ſubſtantialia q̃ non ſunt i eodẽ gñe. & ſic vt videẽ, philoſophus nõ ponit rõnẽ gñis niſi in eis quo℞ eſt materia cõis cõtrario℞. Quare cũ illa multo minus eſt in angelis q̃ in corporib⁹ cęleſtib⁹ de qbus loquiẽ in ſermone iã dicto: nullo ergo modo vt dicũt eſt in angelis ponere genus: aut gñis cõitatẽ: & ſi non genus, neq; differentiã. dicẽte phio. v. metaphy. in ca. de elemẽto. Qđ habet differẽtiã habet genus. & ita nec cõpoſitionẽ ex gñe & differẽtia. Iſti reſpõdẽt ad argumẽtũ primũ: dicendo ꝙ ſpecies habet duplicẽ habitudinẽ: vnã ad ſuperius aliã ad inferi⁹: & ex vtraq; comparatione habet rõnẽ ſpeciei in corruptibilibus. ſed i angelis ſi ponaẽ ibi ſpecies poſſibilis multiplicari in plura indiuidua: erit ibi ſpecies ſolũ i cõparatiõe ad iferi⁹. & ſic ſecũdũ illos in angelis eſt ponere ſpeciẽ ex cõparatione ad indiuidua diuerſa inferiora: nõ aũt ex cõparatione ad ſupius: & ita ẽ in angelis ſpecies ſine genere. Dicerent etiã philoſophi non eſſe ꝓprie

Quæſt. viii.
Arg. princi.
In oppoſitũ.
P Opi. prima.

rōnē ſpeciei i angelis ex cōparatione ad idiuidua:qa nō ponūt formā ſepatā nec ſubſiſtere nec poſ-
Cōtra opi. ſe ſubſiſtere niſi in vnico ſuppoſito. SED hoc nullo modo poteſt ſtare.qm̄ diuerſitas rerum non Q
impedit identitatem generis ſaltem logici:dum tamen vna communis intentio prima poſſit ab il-
lis abſtrahi,ſecundum eundem modum eſſendi generaliſſimi. Quātūcūq; enim re differunt formę
vt hominis & lapidis,dum tamen vna intētio cōmunis poſſit ab eis abſtrahi,quæ non includit in in
tellectu,& i ratione ſua propria illorum quibꝰ differunt,illa cōmunicant in genere:& propria qbꝰ
diſtinguunť ſunt differētiæ illorū.hęc em̄ eſt natura generis & differentiarū.Sed ab hoie & angelo
eſt abſtrahere vnā intētionē cōmunē ſubſtantiæ,nō ęquiuocā:quēadmodū ens eſt ęquiuocū ad ſub
ſtātiā & accidēs:ſed pria ſignificatiōe ſubſtātiā ſignificat & accidēs:ſubſtātia aūt nō ſignificat pri-
ma ſignificatiōe corporalia & incorporalia:imo aliqd cōmune quo diſtinguūť cōtra res accidētiū.
aliter em̄ vnicus modus eſſendi diſtinctꝰ.ſ.eē in ſe,nō cōueniret eis:quēadmodū vnꝰ modus eſſendi
indiſtinctꝰ.ſ.eē in alio nō cōuenit quātitati & q̄litati:& eēnt diuerſa p̄dicamēta ſubſtātię,ſicut ſūt
diuerſa p̄dicamēta accidētiū.qđ falſum eſt.falſum eſt ergo id ex quo ſequiť.ſ.ꝙ ſubſtātia nō ſignifi
cat prima ſignificatione aliqd cōmune ad incorporalia & corporalia.& cōſtat ꝙ hn̄t aliq̄ ꝓpria qui
bus diſtinguunť extra intētionē ſubſtātię.aliter em̄ nō eſſet aliqd cōe ſignificatū noie ſubſtātię ſigni
ficatiōe pria:quēadmodū nō ē aliqd vnū cōe ſignificatū noie entis:nihil em̄ ē i rebꝰ cui ſignificatiōe
prima nō conuenit ſignificatio entis.Eſt ergo ſubſtātia ad minus genus ad hoies & corporalia,atq;
ad angelos & icorporalia.Quare cū vt dictū eſt,ſua ꝓpria ſunt ipſoꝝ differētię:in āgelis ergo neceſ
ſe ē ponere cōpoſitionē ex gn̄e & differentia:& eſſe ſup illos genꝰ aliqđ cōe ad corporalia & ipſos:
m̄lto ergo fortiꝰ ipoꝝ corporaliū iter ſe.ſ.corruptibiliū & icorruptibiliū:vt ſubſtātia ſit eis vnū genꝰ
cōe:& cadāt ſub pria eiꝰ differētia q̄ cōiter diſtiguūť cōtra icorpalia:q̄ cū gn̄e ſubſtātiæ neceſſario
facit ſpeciē.& cōſtat ꝙ nō ſpecialiſſimā:qa tūc corpꝰ corruptibile & icorruptibile differrēt ſolo nūe
ro & cōuenirēt in forma & ſpecie.Sed ſcđm ph̄m in fine.x.ipoſſibile eſt vt ſint formę tales.i.ſecundū
Cōmē.eadē forma in ſpecie ęterna & nō ęterna.facit ergo vnā ſpeciē ſubalternā:q̄ ſicut eſt ſpēs reſpe
ctu ſuperioris,ſic eſt genus reſpectu inferiorū.Et ſic corporalia corruptibilia & incorruptibilia nō
ſolū ſunt in eodē gn̄e gn̄aliſſimo ſubſtātię:ſed etiā ſubalterno.ſ.corporis ſimpliciter dicti.Qđ tn̄ vi
deť eſſe cōtra Cōmē.qui exponēs illud ph̄i in fine dicti.x.Diximꝰ mō i eis ꝑ noia.dicit.Dixit hoc:qa
corruptibile & incorruptibile ſunt duę differētię cōtrarię.Ita ꝙ q̄ cōgregāt illa,eſt eis nomē equo-
cū:& qui loquiť de tali natura non loquiť niſi de noibus.qm̄ hoc nomē corpus(verbi gr̄a)qđ dr̄ de
corruptibili & incorruptibili,eſt nomen ęquocū.Et iō ſi corpus corruptibile eſt corpus cōpoſitū ex
materia & forma:diceť ęquoce cū materia & forma gn̄abilis & corruptibilis. PROpter hoc & pro R
pter aliud iā dictū:ꝙ.ſ.genus ſumiť a materia:ſciendū ꝙ p̄ter genꝰ ſubiectū qđ eſt materia,duplex
diſtinguiť genꝰ p̄dicabile.ſ.naturale,& logicū.Quoꝝ primū diciť ſumi a materia : nō tn̄ excludēdo
ſed potiꝰ includēdo formā.qa ſumiť a forma ſcđm eē qđ habet i materia gn̄abiliū & corruptibiliū
Q; em̄ diciť ſumi a materia:nō itelligiť a materia gn̄aliter:ſi ponať materia in cęleſtibus corpori-
bus:aut etiā in angelis:ſed a materia gn̄abiliū & corruptibiliū tm̄,vt iā patebit. Scđm vero genꝰ.ſ.
logicū diciť ſumi a forma tm̄:nō excludendo materiā.Diciť aūt genꝰ naturale ſumi a materia:&
logicale a forma: quia naturalis cōſiderat formam gn̄is vt eſt res p̄ciſe:logicus aūt vt eſt intētio pri
ma:& hoc inquātū circa ipſam cōſiderať intētio ſcđa q̄ exprimiť noie gn̄is:q̄ accidit itētioni primæ
cōſideratę vt eſt res.dicēte Cōmē.ſup capitulū de pte.Forma ſcđm ꝙ eſt genus,& differētia diffe-
rūt a formis ſcđm ꝙ ſunt formę.Illas ei eſſe genus aut differētiā eſt accn̄s qđ accidit eis.Res aūt q̄
eſt forma gn̄is cui accidit ꝙ dicať genus,quocūq; mō cōſiderať ſiue naturaliter vt eſt res:ſiue logi-
ce vt eſt intentio prima ſub intētione ſcđa,ſemꝑ inquātū hmōi aliqd impfectū & incōpletū dicit,ex-
pectās cōpletionē in ſpecie ꝑ formā differētię:q̄ ē cōplemētū i forma ſpeciei.Propter qđ dicit ph̄s.v.
metaphy.ca.de pte:ꝙ genus eſt pars formæ,& aliter ſpecies pars gn̄is. Quęcunq; autem forma ha
bet icōpletionē in eſſe ſimpliciori iquātū res eſt, hoc habet ex eo ꝙ eſt materialis ſiue nata eſſe i ma
teria: q̄ ex ſe qd impfectū & incōpletū eſt:et ideo nata eſt pfici ꝑ formā prius ſub rōne iperfecti & i
cōpleti q̄ perfecti & completi:ſaltē ordine naturę:licet nō tēporis. dicente Cōmē.ſuper illud ſecūdi
metaphy.In fundamēto naturæ nō eſt aliqd diſtinctū.Et dixit hoc : qa declaratū eſt poſt.ſ.in.vii.ꝙ
genus eſt aliud a materia.Genus em̄ ē forma vl'is:materia aūt eſt ꝙ in ea nō debet eſſe aliqd in actu
om̄ino.Et ex eis q̄ recipit,nullam habet formam oino,neq; vl'em neq; particularem:ſed primo reci-
pit formam vniuerſalem:& poſt mediante forma vl'i recipit formas alias vſq; ad indiuiduales:et eſt
vna numero:ſecundum ꝙ eſt ſubiectum formarū indiuidualium:et multa ſecūdum formas:qa di
uidiť per eas. Et ē vniuerſaliter ſimilis generi:ſed differt a genere qa eſt vna numero i multis,et eū

eius eſt in potentia. Genus aũt eſt vnũ in forma media inter actũ & potẽtiã: & in multis. Et ideo ge
nus põt pdicari de pluribus ſpeciebus & indiuiduis illarũ ſpecierũ: materia aũt nõ põt pdicari de
ſpeciebus generatis ex ea. Quapropter ſi forma accipiatur ſub ratione incompleti, vt res, hoc nõ eſt
ex natura formæ ſimpliciter et indeterminate acceptæ: ſed quia eſt materialis nata eſſe in materia.
Forma enim ſpecifica nõ exiſtens in materia generabiliũ & corruptibiliũ ſed ſeparata, quanto ẽ ſim
plicior & minus cõpoſita etiã ex genere & differẽtia: & quanto ſub eſſe ſimpliciori nata eſt accipi
quãtũ eſt ex parte ſui: tãto eſt perfectior & ſupior in gradu naturę, ecõtrario ei qđ cõuenit formæ
exiſtenti in materia generabiliũ & corruptibiliũ. Quãto eñ forma talis magis eſt compoſita ex ge-
nere & differentia, tanto eſt perfectior & in ſuperiori gradu naturæ: & quanto eſt ſimplicior & mi
nus compoſita, tanto in inferiori gradu eſt. & hoc ga in corruptibilibus illud qđ habet plures diffe
rentias: & per hoc eſt cõpoſitius, virtute cõtinet differẽtiã ſimplicioris & minus cõpoſiti, ſiue illud
minus cõpoſitũ fuerit ipſum genus ſubalternũ diuiſum: ſiue aliqua ſpecies cõdiuiſa ſub eodẽ gñe:
contra aliam vl' alias, & nõ ecõuerſo. Verbi gratia: corpus mixtum qđ cõpoſitum ẽ ex gñe & diffe
rentia, ſimplicius eſt & pauciores differentias habens q̃ corpus inaiatũ & q̃ corpus animatum: quæ
ſunt ſpecies ſub illo: & addentes pprias differentias: & eſt vtrũq; perfectius in natura quia cõtinet
differẽtiã corporis mixti & nõ ecõuerſo. Et ſimiliter corpus mixtũ aiatũ eſt cõpoſitius & perfecti⁹
q̃ mixtum inaiatũ: ga cõtinet virtute differentiã mixti inanimati: & cũ hoc addit aliã differentiã p
S priã. In incorruptibilibus aũt illud qđ habet plures differẽtias & p hoc eſt magis cõpoſitũ, nõ ſic
poteſt dici perfectius q̃ illud quod habet pauciores: quia in numero illarum plurium differentia-
rũ nõ ſic includitur virtute differẽtia completiua eius qđ habet pauciores: ſed poti⁹ ecõuerſo: licet
ſemp in incorruptibilibus ſpecies hñs plures differentias perfectior ſit ſuo gñe hñte pauciores: ſi-
cut etiã dictũ eſt i corruptibilibus. Vnde etiã forma corporalis incorruptibilium quãto cõſiſtit in
eſſe ſimpliciori, tanto etiã pfectiori. & ideo in diuiſione entiũ: vbi primo ſiſtit ĩ aliquo reali extra ma
teriam generabiliũ & corruptibiliũ, illud eſt ſimpliciſſimum, & ideo perfectiſſimum. Cum enim ens
cõmuniſſime acceptũ diuidiť, pria diuiſio eſt ſolũmõ vocis i ſignificatiões: vt cũ diciť, entiũ aliud i-
creatum, aliud vero creatum. In ente aũt icreato ſtat diuiſio in vno latere: & eſt omnium ſimpliciſ
ſimum & perfectiſſimum: qđ nõ eſt niſi ipſum eſſe. Ens vero creatum eſt aliquid cui conuenit eſſe.
in quo prima diuiſio non eſt penes rem: ſed penes modos eſſendi in eſſe in ſe: qđ eſt proprium ſub-
ſtantiæ: & eſſe in alio, qđ eſt proprium accidentium abſolutorum: & eſſe ad aliud, qđ eſt pprium re
ſpectuum: ſecundum q; habitum eſt ſupra. Poſt hanc autem diuiſionem in pdicamento ſubſtantię
accipiť forma logice ſub ratione incompleti, vt eſt intentio prima, cui accidit intentio ſcđa. ſ. gñis
generaliſſimi: qđ non eſt ex natura formę ſcđm ſe: nec ab aliquo eſſe eius in materia: ſed ab opere ra
tionis. Propter qđ generaliſſimum ſubſtantiæ non eſt genus naturæ: ſed logicum tñ. In quo quia
eſt ſolum quid intentionis, nullus eſt ſtatus creaturæ in ſubſtantia ſimpliciter: vt aliqua ſit ſubſtan
tia ſiſtens in ſimplicitate formæ generis: ſed oportet ad hoc vt ſiſtat, formam gñis quæ eſt incõple-
tũ quid rationis, determinari p differentiã ex vtroq; latere diuiſionis ſubſtantię: vt quicqd contineť
ſub gñe ſubſtãtię, neceſſario ſit cõpoſitũ ad minus ex forma generis & differentiæ logicali acceptio
ne: vt oẽ qđ habet genus habeat differẽtiã & ecõuerſo. Nec ẽ cõtrariũ qđ dicit phus. v. metaphy. ca.
de elemento. Qđ habet genus nõ habet differentiam oĩno. quia ſcđm Cõmẽ. extẽdit nomẽ gñis
ad cõitatẽ vnius & entis: q̃ nõ hñt differẽtias p quas diuiduntť: quia nõ dicuntť vniuocet. Diuiſiõe
aũt ſubſtãtię facta logice p differentias in ſubſtãtiã incorporeã & corporeã cõſtitutũ in vtroq; late
re naturaliter natũ eſt ſiſtere prio in aliquo pfectiſſimo & ſimpliciſſimo ſub genere: vt nõ ſit adhuc
accipere genus naturæ in primis diuidentibus ſubſtantiam. Vnde diuidẽdo ex latere ſubſtãtię cor
poreę, corpus eſt gen⁹ logicũ tñ nõ naturale: & diuidiť in corpus icorruptibile & corruptibile. Et
T patet q; huic nõ eſt cõtrariũ illud qđ iã inductũ eſt de pho & Cõmẽ. q; corpus nõ eſt vniuocũ ad
corruptibile & icorruptibile: verũ eſt tanq̃ genus naturæ: quia in gñe naturę nõ cõueniũt: ga non
ſunt circa eãdẽ materiã differentiæ eoꝝ: ſed vnũ eoꝝ pertinet ad genus naturę, alterũ vero nõ, ſecũ
dũ pdicta. Eſt tamen vniuocum ad illa tanq̃ genus logicum: quia ſignificat communem intentio-
nem realem ad illa duo: quæ non habent aliquam rationem incompleti ex natura rei ad illa: ſed ſo-
lum ex conſideratione intellectus, vt patet ex dictis. Et diuiditur per differentias: quarum vna ex
vno latere cum genere qđ eſt corpus ſimpliciter, conſtituit corpus corruptibile: ex alio vero latere
conſtituit corpus incorruptibile. Quoꝝ vtrũq; genus logicũ eſt ad ea q̃ ſub ipſo continentur, pro-
pter incompletionem intentionis cõmunis ad contenta. Sed primũ illoꝝ cũ hoc eſt genus naturæ:
ga nõ ſolũ habet incõpletionẽ rei ſignificatę ex opere itellect⁹, ſed etiã ex natura rei: ga vbi prio ſtat

diuiſio,nata eſt ſtare in aliquo incompletiſſimo ex quocūq; latere procedat:& diuiſum ex vno late
re eſt ſimplicius & imperfectius: in alio vero latere perfectius eſt & compoſitius.Et eſt in ipſo per-
fectiori ſemper virtute id qđ eſt perfectiōis perfectius in alio vt ſi corpus corruptibile diuidatur in
ſimplex & mixtum:mixtum habet in ſe virtute quicquid eſt in ſimplici.Si ſimplex ſubdiuidať per
duas differentias,ſtat primo diuiſio in illo elementari corpore ſimplici:qđ habet formam incomple
tiſſimam:cuius virtus eſt in eo qđ cadit ſub alio membro diuiſionis & addit rationem proprię diffe
rentiæ.Similiter ſi corpus mixtū diuidatur in animatum & in inanimatum:animatum habet in ſe
virtute qđ habet inanimatū:& addit rationem proprię differentię.Et ſimiliter ſi animatū per aīatū
vegetabile tm̄:& ſenſibile,in ſenſibili eſt virtute vegetabile,& non econuerſo:& addit ꝑpriam diffe
rentiam: ita ꝙ ſemper in magis cōpoſito eſt duplex nobilitas:& proprię differētię:& quia illud qđ
eſt virtute in ipſo de altero,nobilius in ipſo eſt q̄ in altero.quēadmodū in ſenſibili vegetabile nobi-
lius eſt q̄ in vegetabili tm̄.qđ totum cōtingit,vt dictum eſt,ratiōe materię.Propter qđ in talib⁹ ge
nus dicitur ſumi ex parte materiæ : non quia materia completiua eſt in ſignificatione generis:ſed
quia ratio incompletioris in quo nata eſt primo ſtare ratio generis & a quo abſtrahitur,vt dictum
eſt,contingit ex parte materiæ quæ de ſe indeterminatum quid eſt,quēadmodum & genus & ma
xime ſupremum.In hoc enim conueniunt genus & materia:licet in alio differant,vt dictum eſt ſu
pra.CVM vero corpus ſimpliciter qđ eſt genus logicum tm̄:cadit in diuiſione ex latere corporis V
incorruptibilis,illud adhuc ſi diuidatur per ſpecies ſemꝑ eſt genus logicum tm̄:& ſtat diuiſio pri
ma in eo qđ eſt corpus cęleſte incorruptibile perfectiſſimum:& ſi diuiſio in alio latere ſtat,ipſa ſtat
per additionem differentiæ:quæ addendo rationem alicuius maioris compoſitionis addit rationē
imperfectionis nō reſpectu generis ſed reſpectu ſpeciei condiuiſę.Et contrario modo ſe habent dif-
ferentiæ in latere corporis incorruptibilis & corruptibilis:quia in latere corruptibilis ponendo ma
iorem compoſitionem maiorem perfectionem ponunt:in latere vero corporis incorruptibilis econ
trario maiorē imperfectionem.Q; ſi hoc contingit in corpore incorruptibili qa non habet materiā
q̄ primo nata eſt recipere formam ſub eſſe incompletiſſimo:multo fortius hoc contingit in latere
ſubſtantiæ ſpiritualis incorporeę:quę aut nullo modo habet materiam:aut multo magis receden-
tem a natura materiæ generabilium & corruptibilium : q̄ recedat materia corporum ſupercæle-
ſtium.Sed de ſubſtantia illa in ſumma ſatis reſponſum eſt ad quęſtionem propoſitam:ꝙ habet com
poſitionem ex genere ſaltē generaliſſimo & differētia ei ſuperaddita:ſiue ſtet ī vnica ſpecie & etiā
in vnico ſuppoſito:ſiue in pluribus ſuppoſitis ſub illa ſpecie:ſiue in pluribus & diuerſis ſpeciebus
quocunq; modo accipiantur. Sed vt credo hoc non ſufficit intentioni quærentis.Volebat eñ ſci
re vt credo diſtinctionem angelorum inter ſe ſub generaliſſimo.ſ.vtrum aliqui ſint differentes in-
ter ſe genere:aut ſpecie tm̄:aut numero tm̄:& quomodo in eis accipiātur gen⁹ & ſpecies. Et ē ſciē
dum:ꝙ quædam opinio ponit ſub genere ſubſtantiæ ſtatim ſtare angelicam naturam in vna ſpe-
cie ſpecialiſſima compoſita ex forma generis generaliſſimi & vnica differentia: & ꝙ ſinguli angeli
inter ſe non differrent niſi numero.Et erat opinio Ioan.Damaſ.in libro de duplici natura & vna ꝑ
ſona Chriſti ad Ioannem epiſcopū Laodicię,vbi ſcribit ſic in principio libri.Vnaquæq; ſpecies vna
natura eſt:velut omnes angeli vna natura ſunt:& omnes homines vna natura ſunt:& vnuſquiſq;
angelus hypoſtaſis eſt.& expreſſius aliquantulum poſt.Incorporeū hic dico velut aīam,angelū,dę-
monē:vnūquodq; horum ſpecies ſpecialiſſima eſt.Qđ non poteſt ſtare:cū in indiuiduis ſub eadem
ſpecie non ſit ordo niſi accidentalis.Non ergo eſſet ordo in angelis ſecundum gradus ſubſtantiales
naturarum:ſed ſolū ſecūdū gradus gratiarū accidētales.qđ eſt cōtra ſanctos:& maxime cōtra illud
qđ beatus Grego.dicit de excellentia luciferi ſuper cæteros angelos: & q ſteterūt & qui ceciderūt,
xxxii.mora.in fine.Quid ille niſi vnus ex cęleſtib⁹ ſpiritibus:& qđ adhuc maius eſt ſummus:Et cō
ſtat ꝙ illa conſiſtebat in puris naturalib⁹. Sed dicet aliquis ꝙ omnes ſunt eiuſdem ſpeciei nō obſtā
te ꝙ differant ſecūdum gradus ī illa:quia nō eſt inconueniens ſpeciem ſubſtātię ſuſcipere magis &
minus:vt ſub eadem ſpecie vnus angelus ſit magis itellectualis & lympidioris intelligētię natura
lis q̄ alter:licet oēs inquantū intellectuales ſunt,eiuſdē ſpeciei ſint.Qđ non poteſt ſtare:q̄uis eñ po
neremus in ſubſtantia magis & minus,aliter tñ q̄ in accidentibus, qa in accidētibus cōtingit fieri
motū circa idē numero ab eo qđ eſt magis ī id qđ eſt minus & ecōuerſo.qđ nō cōtigit in ſubſtātiis:
quēadmodū alias determinauimus in quadā q̄ſtione de magis & minus:hoc nō poſſet poni ſcđm eā
dem ſpeciē.qm̄ in quolibet gradu angeloꝝ ponimus diuerſos angelos numero differētes:ſcđm ꝙ di-
cit Damaſ.in libro ſupradicto. Scđm vnūquēq; ordinē āgelicarū virtutū differentes hypoſtaſes cō
didit.Aut ſi nō eſſent,poſſibile tñ eſſet ꝙ deus eos faceret:ſcđm ꝙ alias oſtendimus in quæſtionib⁹

aliis de Quolibet. Quo poſito arguo ſic: angeli vnius gradus minꝰ differũt inter ſe ꝙ̃ angeli diuer ſorum graduum. illa aũt non eſt niſi ſubſtãtialis differentia. differentia autẽ ſubſtãtialis maior illa ꝙ̃ eſt differentiũ numero, non videt̃ eſſe niſi differentiũ ſpecie. Si ergo ſint gradus in ſubſtãtia: non video quõ nõ ſit differentia ſpecifica. Non videt̃ ergo mihi ꝙ in angelis debent poni diuerſę ſpeci-
X es: vt ſubſtantia incorporea non ſit ſpecies ſpecialiſſima ſed ſubalterna. SED tunc reſtat q̃ſtio: quõ ꝑ differentias deſcendat in ſpecies. Et eſt dicendũ ꝙ in hoc nulla eſt difficultas: niſi ex hoc ꝙ non ſumus aſſueti loq niſi de genere naturę circa gñabilia & corruptibilia: in quibus deſcribit̃ arbor Porphyrii: vbi differẽtia ſemp addit aliqd perfectiõis ſuper ſpeciẽ: & ponit gradũ pfectionis nouũ cũ nouo gradu cõpoſitionis. Qđ tñ non eſt neceſſariũ ſcđm artẽ phi. viii. Metaphy. vbi cõparat definitiones numeris: ꝙ ſicut vnitas addita vel ſubtracta variat numerũ, ſic & differẽtia addita vel ſubtracta variat ſpeciem & definitionem. Nec eſt in hoc differentia, ſiue differẽtia addita reſpectu ſui condiuiſi ponat gradũ dignitatis cũ maiori cõpoſitione, ſiue indignitatis. Id eñ ſemp cõtingit in materialibus generabilibus & corruptibilibus: illud aũt in aliis: vt viſum eſt in incorruptibilibus. Vñ in angelis ponimus verum genus logicũ, licet nõ naturale: vt ſubſtãtiã incorporeã, ꝙ̃ circũloquit̃ ꝓxumũ genus ſubalternũ, intelligamꝰ quandã intentionẽ primã rationis indeterminatã: cui addũtur duę differentię: quarũ vna eſt nobilior altera. ſemper eñ in qualibet diuiſione cõtrariorũ eſt ponere vilius extremũ contrarietatis & nobilius: & hoc inter ſe cõparando ipſa cõtraria: licet reſpectu generis inquantũ eſt qd indeterminatũ, aliqd nobilitatis quęlibet earũ ponit ſuper illud. Sicut ergo in generabilibꝰ & corruptibilibus deſcendit genus in ſpecies per differentias duas, nobiliorẽ. ſ. & viliorem, conſtituendo duas ſpecies: quarũ illa quę cõſtituitur per viliorẽ differentiam, ſiſtit in eẽ ſimpliciori, & illa quæ conſtituit̃ ꝑ nobiliorẽ differẽtiã fert̃ in vlteriorẽ cõpoſitionẽ continendo id qđ nobilitatis ſuperaddit generi differentia cõſtitutiua alterius ſpeciei, etiã ſub nobiliori gradu: & cum hoc addẽdo aliqd nobilitatis vlterioris de rõne formali ꝓprię differẽtię: ſic abſq; oñi incõueniẽti: imo ſecundũ exigentiã naturæ rei in ſpũalibus, ſicut etiã dictum eſt in corporibus incorruptibilibꝰ deſcẽdit genus ſubſtãtiæ incorporeę in duas ſpecies primas ꝑ differẽtias duas, nobiliorẽ. ſ. & viliorẽ Quarũ ſpecierũ illa ꝙ̃ cõſtituit̃ ꝑ nobiliorẽ differẽtiã, ſtatim ſub vnica ſpecie ſpecialiſſima ſiſtit i eẽ ſimpliciori: & etiã in pfectiori gradu naturę, ꝙ̃ ſi nõ ſtatim ſiſteret cõſtituẽdo ſpeciẽ ſpecialiſſimam aſſumendo vlteriorẽ differẽtiã, eſſet maioris cõpoſitionis & inferioris gradus, ꝙ̃ ſtatim ſiſtendo. qđ eſſet incõueniẽs. quẽadmodum ſi aĩal rationale vlteriorẽ differẽtiã poſſet aſſumere, & nõ deſcenderet, deficeret ſpecies nobilior hoĩe. Et ſic ſtat illa prima ſpecies cõpoſita ad minus ex forma generis generaliſſimi, & duplici differẽtia ſupaddita. Et illa ꝙ̃ conſtituitur ꝑ differentiã minus nobilem: etiã ſi ſtatim ſtaret conſtituendo vnã ſpeciẽ ſpecialiſſimã, illa eẽt ęque ſimplex: ſed inferioris gradus illa alia: & eſſet in ſpecie ſuperioris gradus quicqd eſſet in ſpecie inferioris gradus & non econuerſo. Si aũt nõ ſtatim ſiſtit: qđ ponendũ eſt vt habeamꝰ oẽs gradus & ſpecies angelorũ ad minꝰ ſcđm. ix. ordines: tũc illa differẽtia minꝰ nobilis cũ gñe cõſtituit genꝰ ſubalternũ: cui addẽdę ſũt duę differẽtię. Vna nobilior: ꝙ̃ ſtatim ſtat in ſcđa ſpecie ſpecialiſſima: habẽs in ſe formã gñis gñaliſſimi cũ triplici differẽtia. Et altera ignobilior: ꝙ̃ facit genus ſubalternũ. Cui ſilr addẽdę ſunt duę differentiæ: ꝗbus ſili modo cõſtituant̃ duę ſpecies vſq; ad vltimas duas ſimul ſtãtes in ſpecialiſſimo: quę totidẽ habebũt differẽtias: tot. ſ. vna quot alia. ſed illa erit gradus inferioris ꝙ̃ ꝑ viliorẽ differẽtiã cõſtituet̃ quẽadmodũ contigit econtrario circa ſpecies generabiliũ & corruptibiliũ. & ſemp ſpecies ꝙ̃ cõſiſtit ꝑ nobiliorẽ differẽtiam, habet qcqd nobilitatis iportat̃ ꝑ viliorẽ: & amplius: ſicut & contingit in ge
Y nerabilibus & corruptibilibus. Et eſt aduertẽdum: ꝙ in iſta linea qꝛ diuerſis differentiis nõ reſpondent diuerſę operationes: quẽadmodũ in generabilibus diuerſæ operationes rñdent elemẽto mixto ſcđm ꝙ eſt mixtũ ſimplr vegetabili: ſilr ſenſibili & rõnali: ſed vna tñ opatio intelligendi: qꝛ oẽs cõſtituunt ſpecies naturæ intellectualis: ideo diuerſitas iſtarum ſpecierum ſecundũ gradus nõ debet intelligi ad modũ quo ſumit̃ differẽtia elemẽti mixti, vegetabilis, ſenſibilis, & rõnalis: ſed ad modũ quo in aĩalibus pfectis habentibus oẽs ſenſus ſumeret̃ differentia graduũ & ſpecierũ ꝓpter opationes differẽtes oĩm ſenſuũ vel pluriũ, vel vnĩꝰ tñ: puta viſus. Vt ſi diuiſio aĩalis ſẽſibilis bruti deſcẽdat vſq; ad ſenſibile perfectum habens omnes ſenſus: & illud conſtituamus genus ſubalternum: & velimus diuidere: ſi illud in natura rei inueniremus penes differẽtiam in lympide videndo: diceremꝰ ꝙ qđdã aĩal pfectũ haberet acumẽ viſus lympidiſſime vidẽdo, excedẽdo oẽ aliđ i denaria ꝓportiõe lympiditatis: puta aqla. Qđdã vero deficit ab illa lympiditate: & illorũ qđdã deficit in vnitate vnica illius denarii: puta vultur: qđdã vero in pluribꝰ: & illorum quoddã in duabus tñ: puta merulus: quoddam in pluribus: & ſic vlterius vſq; ad veſpertilionem: quę ponatur deficere in octo: &

vltimo ad noctuã:ꝗ ponatur deficere in nouem,vltra quæ non eſt defectus ſiue deſcenſus vlterius.
& hoc agente ſemp in ſingulis alia & alia aĩa ſenſitiua in natura & eſſentia: vt ſic ponamꝰ ordines
angelorum differentes penes formas ſpecificas quo ad actum intelligendi:ſicut in bruto ſecundum
differentes animas ſenſitiuas ſpecificas ponimꝰ ipſa differre penes actus videndi. Et quot ſunt gra
dus,tot ſunt differentię ſpecificę:ꝗ virtute comprehendunt ſuperiores omnes vſq; ad genus gene-
Ad argu. in ralíſſimũ. PER prędicta patet reſpõſio ad argumentũ ꝓbans ꝙ in angelis nõ eſt compoſitio ex ge Z
oppoſitum. nere & differentia:quia tunc magis compoſitus eſſet perfectior.Patet enim ꝙ hoc ſolum eſt verum
in genere naturæ vſitato circa generabilia & corruptibilia. In genere autem pure logico circa alia
nequaꝗ̃ eſt verum,vt viſum eſt.

SEquuntur quęſita de creaturis materialibus ſecũdũ ſe.Et erãt ꝗdã cõiter perti
nentia ad omnes creaturas materiales:quędã vero ſpecialiter ꝑtinentia ad ho-
Quæſt.ix. minẽ.Circa primũ ꝗrebant quatuor.Duo ꝑtinẽtia ad principiũ materiale.Pri-
mũ vt eſt principiũ generationis: Vtrũ ex coſta poſſibile fuit formari mulierẽ
Quæſt.x. ſine materiæ additione. Secundũ vt eſt principiũ tranſmutationis: Vtrũ tranſ
mutatio aliqua poſſit fieri ſine ſubiecta materia. Et duo alia circa numerum
Quæſt.xi. qui eſt accidẽs ꝗddã cõſequens materiã, ꝓponebantur ſine argumentis.Primũ
de quadã eiꝰ appropriatione.ſ.quare triceſimus fructus ab expoſitoribus ſacris appropriatur mari-
Quæſt.xii. tatis.lx.viduis:centenarius vero virginibus.Scḋm erat de.xxx.&.lx.formatione: quare dicunẽ trãſi
Arg. princi. re a dextera in lęuã. CIRca primũ arguiẽ ꝙ ſic.quia quando aliqua ſunt:quorũ vtrũq; in ſe habet
aliqua infinita:quantum põt fieri ex vno,& ex altero.Sed tam materia minima ꝗ̃ maxima ęque ha
In contrariũ bent partes infinitas.quare ſi ex magna materia potuit fieri mulier, & ex parua. ergo &c. IN
contrarium eſt:quia tunc ex minima ſcintilla ignis poſſet fieri vnus globus vel vna gleba terrę.ꝗḋ
Reſponſio. falſum eſt. DIcendũ ꝙ quæſtio iſta quærit de principio materiali quo ad potentiam paſſiuam ge- A
nerandi mulierẽ ex ea.Et ꝗa materia coſtę poteſt dupliciter cõſiderari: Vno mõ ſcḋm ſe:vt eſt mate
ria ſimpliciter:Alio modo vt eſt ſub diſpoſitionibus & ꝓprietatibus coſtę,aut aliarũ diſpoſitionum
& qualitatum materialium:& differũt modi conſiderandi eã:Primus enim modus pertinet princi
paliter ad cõſideratione metaphyſici:Scḋs vero ad conſiderationem naturalis ſiue phyſici: Si ergo
cõſideremꝰ materiã primo modo:ſic dico ꝙ quantum eſt ex ratione principii materialis exiſtentis
in coſta,ęque poſſibile eſt formari mulierem de coſta ſine materię alterius additione,& cum eius ad
ditione:ꝗa ad tot & tanta eſt in potentia minima pars materiæ,& tota ſimul:quia in principio ma
teriali nulla eſt differentia,nihil diſtinctum neq; determinatum:ſecũdũ pħm & cõmẽ.ii.Metaph.&
habitum eſt in ꝓcedente quęſtione.Per hunc eñ modum materia minimę ſcintillę ſufficiens eſt ad
formandum de ea totã molẽ mundi:ſed hoc nõ niſi reſpectu agẽtis ſupnaturalis:qui põt agere ali
quid ex materia ſecundũ ꝙ materia eſt abſolute:non ſecundũ rationes diſpoſitionum naturalium
in ea:ꝗa ꝗḋ magis eſt,põt agere nõ ex ꝑiacẽte materia.Reſpectu vero agẽtis naturalis,materia ſecũ
dũ ꝙ materia,non eſt in potentia vt aliquid fiat ex ea:quia agens naturale nihil natum eſt agere ex
nuda materia:neq; ex ea ſecundũ ꝙ materia eſt ſimpliciter:ſed ſolũ ſecundum ꝙ eſt ſub diſpoſitio-
nibus naturalibus,& non niſi iuxta modũ illarum diſpoſitionum:ita ꝙ quicquid ipſa materia ſecũ
dum ſe eſſet in potẽtia ad aliqd, agens tñ naturale nihil poſſet agere ex ea niſi vt ſub diſpoſitioni-
bus naturalibus:vt iam dicetur.aliter eñ materia naturalis non eſt:niſi.ſ.vt eſt ſub quibuſdam diſ
poſitionibus naturalibus.Si vero conſideremus materiam ſecũdo modo.ſ.vt eſt ſub diſpoſitione di
mẽſionum & denſitatis coſtę:ſic ſubdiſtinguẽdum eſt de modo formãdi mulierẽ de ea.Aut eñ eſt
intentio quęſtionis de modo formandi mulierem ſecundum modum & curſum actionis naturalis
aut ſecundum modum & curſum actionis ſupernaturalis.Si primo modo, ſic ſubdiſtinguendũ eſt
quia modus formandi aliqd ſecundum curſum actionis naturalis poteſt intelligi vel ex parte prin
cipii materialis,vel ex parte ipſius agentis.Si autem modus intelligatur ex parte principii materia
lis, ſic formatio dicitur fieri ſecundum curſum actionis naturalis,quando ſecũdum poſſibilitatem
naturalem illarum diſpoſitionum formatur id ꝗḋ formaẽ de materia illa. Actio enim ſecundũ cur
ſum naturę procedens nihil producit ex materia niſi ſecũdum poſſibilitatem naturalem diſpoſitio
num naturalium exiſtentium in materia.Iſto autem modo dico ꝙ ſimpliciter impoſſibile eſt ex co
ſta ſine additione materiæ fieri mulierẽ: ꝗa de materia ſub minori quãtitate ſcḋm curſum naturæ
nõ eſt natũ fieri maius ſine materię additione,niſi ꝑ rarefactionem. ita ꝙ manente eadem & ęquali
denſitate impoſſibile eſt omnino ꝙ ſecundum curſum & modum actiõis naturalis de minori fiat ma
ius ꝗḋ ſit æqualis denſitatis cum minore.Et ſi hoc ſimpliciter eſt impoſſibile ex parte materiæ: omñe

no eſt impoſſibile reſpectu cuiuſlibet agentis:vt.ſ.ſecundũ curſum actionis naturalis faciat illud ex
materia.quia ſi ſic faceret ex ea:poſſibile erit illud ſic fieri ex ea.Et per hũc modum non ſolum im-
poſſibile eſt materiam alicuius elementi eſſe materiam totius mundi:ſed etiam eſt impoſſibile ꝙ ex
determinato raro,fiat determinatum denſum:vt ex vno pugillo ignis vnus pugillus terræ: aut ex
vno pugillo terræ:plus q̃ mille ignis. Determinatum eſt enim per naturá ꝙ in ęquali proportione
tãtũ dẽſum natum eſt fieri de tanto raro,& econuerſo: & hoc diuerſimode:ſecundum ꝙ rarum &
denſum habent eſſe diuerſimode ſub diuerſis formis elementi:vel mixti:vt ꝙ ex vno pugillo terræ
actione procedente ſecundum curſum naturæ,non plus poſſint fieri q̃.x.aquæ: & econuerſo vnus
pugillus terrę non poſſet fieri ex paucioribus q̃.x.aquę.Et ſecundum eundem modũ ſe habet aqua
ad aerem:& aer ad ignem:vt fiat ſemper proceſſus ſecundum decuplum:& hoc in ſimplicibus ele-
mentis.In mixtis vero ſiue generetur ex alio mixto,ſiue ex elemento:ſimiliter eſt determinata pro-
portio in natura ex quanto denſo,quãtũ rarũ natũ eſt generari:& econuerſo.& hoc diuerſimode ſe
cundum diuerſitatem formę ſubſtantialis eiꝰ qđ generatur: & eius ex quo habet generari. Vnde ſe
cundum philoſophum.iiii.Phyſi.in fine,cap.de vacuo. Rarum & denſum ſunt principium omnis
naturalis tranſmutationis ſecundum ꝙ eas ſequuntur aliæ quatuor : quæ ſunt graue, leue, mol-
le,durum.Graue enim & durum denſa videntur: & econtra rara leue & molle. & ſecundum gra-
ue & leue ſunt actiua motus localis: ſecundum molle & durum,omnis paſſionis naturalis.Si autẽ
modus formandi aliquid ſecundum curſum naturalem intelligatur ex parte actionis: tunc forma-
tio dicitur fieri ſecundum curſum actionis naturalis:quando fit in tempore debito naturæ,quę nõ
quęrit ſubitas mutationes fieri,nec eas facere poteſt:niſi vt ſunt fines,ſiue in finibus aliarum tranſ-
mutationum naturalium pręcedentium in tempore: ſecundum ꝙ determinat philoſophus in.vii.
B Phyſi.Iſto modo dico ꝙ reſpectu agentis naturalis nullo modo poſſibile eſt mulierem fieri ex coſta
ſine materię additione:ſed hoc non niſi propter modum ex parte materiæ iam dictum, ſecundum
quẽ neceſſe eſt agere agens naturale.ſecundũ quẽ,vt dictum eſt,omnino impoſſibile eſt fieri mulie-
rem ex coſta ſine additione a quocũq; agente naturali. Reſpectu vero agẽtis ſupernaturalis bñ poſ
ſibile eſt ex coſta ſine additione materię fieri mulierem.Poteſt enim deus agere mulierem ſine addi
tione ex coſta:non modo naturæ quãtũ eſt ex parte coſtę:non agendo.ſ.ſecundum diſpoſitiones ra-
ri & denſi: ſed agendo ſecũdum naturam potẽtię materię ſimpliciter, & agendo in tempore mõ na
turę.Sed tunc erit ſolum miraculum ex parte denſi:denſum.ſ. manens in eadem diſpoſitione denſi
extendendo ſecundum extenſionem dimenſionum maiorũ ex minoribꝰ. Si vero conſideremus ma-
teriam vt ſub diſpoſitione dimenſionum & denſitatis coſtę: & intendat quęſtio formationem muli
eris fieri ſecundum curſum actionis ſupernaturalis:ſic iterum ſolũmodo ex coſta ſine materię addi
tione poſſibile eſt formari mulierem reſpectu agẽtis ſupernaturalis ſubito.ſ.coſtam in mulierẽ trãſ-
formando.Sed tunc concurrit duplex miraculum. Vnũ iam dictum ex parte dimẽſionũ.Alterũ ve-
ro ex parte ſubitę actionis. Per iam dicta patet quõ ambo argumẽta ꝓcedũt ſcđm diuerſas vias.

Circa ſcđm arguit ꝙ nulla trãſmutatio poſſit fieri ſine materia. Qm̃ ipoſſibile eſt Quæſt.ix.
trãſmutari niſi potẽtia trãſmutabile.nõ aũt eſt potẽtia trãſmutabile niſi ſubiectũ Arg. princi.
cõtrariis:a quo & in qđ fit trãſmutatio.ſcđm phm in.i.Phyſi. illud aũt nõ eſt niſi
materia.ſcđm phm ibidem.ergo &c. CONtrariũ apparet in ſacramẽto altaris In oppoſitũ.
vbi dimẽſiones ſunt ſine materia ſubiecta.& tñ in ipſas fit trãſmutatio,& ab ipſis
ꝗa extẽdunť & contrahuntur:contractio autẽ & extenſio ſunt trãſmutationes in
C quãtitatẽ & a quãtitate. DIcendũ:ꝙ circa ſpecies ſacramenti altaris debemus ad Reſponſio.
uertere duplicẽ tranſmutationem. Vná quæ eſt circa qualitates.Aliá circa ſitus ſecundum locum
Et circa qualitates quandá circa qualitates de tertia ſpecie qualitatis:quę ſunt albũ,nigrum,calidũ
& frigidũ:& aliá quæ eſt circa qualitates de quarta ſpecie qualitatis:quæ ſunt rarũ,denſum.Loquẽ-
do de prima tranſmutatione q̃ eſt ſecundum locum aut ſitum:illa non requirit materiam naturalẽ
gñabiliũ & corruptibiliũ ĩ motu circulari:ꝗa motꝰ ſcđm ſitũ circularis eſt in cęleſtibꝰ ſine tali mate
ria.& ſi ſit ibi materia illa non eſt niſi in potentia ad vbi: vt dicit Auer.in de ſubſtantia orbis.nõ ſic
in motu recto ꝓpter diſpoſitiões grauis & leuis,q̃ mediãte raro & dẽſo ſequũť materiá,vt dictũ eſt.
In ſpeciebus ergo ſacramenti dico ꝙ poteſt eſſe tranſmutatio ſine materia:non autem ſecundum cur
ſum et modum naturæ,inquantũ non eſt ibi materia.Eſt tamẽ ſecundum curſum et modum natu-
ræ,inquantũ manet graue aut leue ſine materia:quæ ſunt proximę diſpoſitiones ad naturalẽ tranſ-
mutationem rectam ſecundum locum.quę tamẽ non eſt penitus ſine ſubiecto:quia dimenſiones ſunt
per ſe huius tranſmutationis ſubiectum,nõ minus q̃ ſi eſſent in materia. Vnde corpus cæleſte ſi nõ

haberet oĩno materiã,& eẽt penitus ſubſtantia ſeparata,nihil minus tranſmutaret naturaliter ſecũdũ locũ virtute exiſtẽte in dimẽſionibꝰ illis ad illũ motũ:q̃ modo ſi habet materiã.Et cõſimiliter fit circa illas ſpecies tranſmutatio ſecundũ qualitates de tertia ſpecie q̃litatis:cuius ſubiectum eſt quãtitas dimenſionum ſeparatarũ habẽtiũ in ſe ad hoc vim & virtutem materię:qualẽ haberent ſi eẽnt in materia. Vl'r.n. vt alias determinaui tota vis q̃ nata eſt eẽ in cõpoſito ſubſtãtiali ſub dimẽſiõibꝰ ſiue ad agẽdũ ſiue ad patiẽdũ,virtute diuina q̃ eas ſeparat maneret in ipſa:& quo ad hoc ꝙ ibi nõ eſt materia,ſolũmodo eſt illa tranſmutatio ſupnaturalis. Et ſimiliter fit quo ad tranſmutationẽ circa illas de quarta ſpecie qualitatis:q̃ ſunt rarum & dẽſum:pręter duo.Quorum vnum eſt ꝙ circa rarũ & dẽſum nõ fit naturalis tranſmutatio niſi per accidens. Per ſe.n.non fit niſi circa accidentia de tertia ſpecie qualitatis.ſcd̃m pl̃m in.vii.Phyſi.Alterũ vero eſt:ꝙ ad trãſmutationẽ ſcd̃m rarum & denſum ſequit̃ p accidẽs trãſmutatio ſecũdũ quãtitatẽ a maiori in minus, & econuerſo. vbi illa tranſmutatio quę eſt ſcd̃m q̃titatẽ:licet nõ ſit verũ augmentũ,eſt tñ circa quantitatẽ & in quantitatẽ ſicut in terminũ ad quẽ,& a quãtitate ſicut a termino a quo:& hoc penitus abſq; ſubiecto niſi p accidens.cũ tñ omnes alię ſunt per ſe in ipſa quantitate vt in ſubiecto.Per accidẽs eñ non eſt inconueniens ꝙ idem ſit ſubiectum tranſmutationis & terminus a quo,atq; terminus ad quẽ.& hoc non ſcd̃m eãdem rationem.Quia dimẽſio vt eſt determinata,terminus eſt a quo & ad quẽ:vt vero eſt indeterminata,ſubiectũ eſt cõmune manẽs ſub vtroq; terminorũ : vt ſic hm̃õi tranſmutatio ſit naturalis & modo naturę,pręter hoc ꝙ non eſt ex potẽtia materię.eſt tñ in potẽtia dimenſionum

Ad arg. prĩ. determinatarũ:quę in ſe quo ad hoc retinent vim materię.PER hæc patet obiectũ primũ:dicendo ꝙ hic in trãſmutatione circa ſpecies eſt ſubiectũ & potẽtia trãſmutabile:qd̃ licet nõ ſit materia,vt ideo non ſit illa trãſmutatio penitus modo naturę: eſt tamen habens vim materię:vt ſecundũ hoc

Ad obiectũ in oppoſitũ. ſit naturalis & modo naturæ ac ſi eſſet in materia. PER dicta etiam patet inſpicienti ad obiectum in oppoſitum.

Quæſt.xi. Reſponſio.

AD tertiam q̃ſtionem ꝓpoſitã ſine argumẽtis,Dicendũ ꝙ numeri dicti nõ appropriant̃ dictis ſtatibus ex aliqua natura rei : ſed ex ſimilitudine & proportione q̃dã in illorũ numerorũ compoſitione,& viuendi mõ in illis ſtatibus.Eſt igit̃ intelligendũ:ꝙ duplex eſt modus viuendi. ſcd̃m ꝙ eſt vita actiua & vita cõtẽplatiua Quarũ prima ptinet per ſe ad vitã beatam in futura gloria: ſecũda vero ad vitã miſeram in pſenti triſtitia:& quarũ prima inchoata fuit quodãmodo in vita beata ſtatus innocentię in paradiſo terreſtri: ſed intermiſſa hoĩe de paradiſo expulſo:vt oporteat ipſum tribulari in vita actiua:q̃ deducit̃ per fidem,& bona virtutum opera ſecũdum decẽ decalogi mandata:per quorum obſeruationem reuertit̃ ad contemplãda æterna. Actiua autem vita imperfecta eſt ex genere ſuo reſpectu cõtẽplatiuę,& habet duplicẽ ſtatũ:infimũ q eſt cõiugatorũ:& ſuperiorẽ q eſt continentiũ poſt connubiũ.ſuper quẽ eſt ſupremus virginum:quorum mũditia congruẽs eſt ſtatui cõtẽplantiũ. QVIA igitur infimus gradus vitę actiuę conſiſtit in decalogi obſeruantia ex fide trinitatis:vt opera procedant ex fide:& fides viuificetur per opera: & ſic ternarius fidei quaſi multiplicat̃ p denariũ mãdatorum:talis aũt multiplicatio denarii p ternariũ & ecõuerſo,exurgit in.xxx.numerum: q̃a igitur infimus gradus vitę actiuę conſiſtit in decalogi obſeruantia ex fide trinitatis:ſine qua nõ eſt ſalus:ideo triceſimꝰ infimo ſtatui in eccleſia, cuiuſmodi eſt cõiugatoꝝ,appropriat̃:quaſi illorũ qui regulariter obſeruare non ſufficiũt niſi decalogũ multiplicatũ p ternariũ fidei trinitatis.Quia vero gradus ſupior poſt illũ in vita actiua nõ ſolũ in decalogi obſeruantia ſimplici in fide trinitatis cõſiſtit:ſed in illorũ obſeruantia pfecta: perfectio aũt operũ p ſenariũ intelligit̃:q̃a ſcd̃m legẽ.vi.diebus q̃bus licet operari,tota pſens vita decurrit: in pfecta aũt obſeruãtia opa perfectionẽ generãt:& ex pfectione generata opa pfecta ꝓcedũt:& ſic ſenarius pfectus q̃ſi multiplicat̃ p denariũ operũ:multiplicatio autẽ ſenarii per denariũ & econuerſo exurgit in ſexageſimũ numerũ:quia igit̃ ſcd̃s gradus vitæ actiuæ cõſiſtit in perfecta decalogi obſeruãtia:iõ ſexageſimꝰ,ſtatui viduali q ẽ ſcd̃s poſt maritalẽ,appropriat̃.Quia vero ſtatꝰ ſiue gradus ſupior illis ab actione tranſiẽt ſe ad cõtẽplationẽ,in qua vitę hũanę pfectio conſummat̃,& quieſcit in idipſum p cõtẽplationẽ ęternorũ,quaſi denario mãdatorũ in ſeipſum deducto:ex qua deductiõe exurgit numerus cẽtenarꝰ : ideo diſpoſitioni vitę pfectę cõtẽplatiuę in virginibꝰ appropriat̃ . Vñ dicit beatus Greg.ſup Eze.par.ii.Homil'.v.poſt mediũ. Fructꝰ terrę bonę.xxx.affert:cũ mẽs pfectionẽ fidei q̃ eſt ĩ trinitate cõcepit.lx.affert,cũ vitę bonę opa pfecta ꝓtulerit:centum vero affert cum ad æternæ vitæ cõtemplationem profecerit.Et eſt iſta rõ ſiue expoſitio moralis.Alia vero eſt magis literalis accepta ex modo formãdi numeros deſignãtes dicta p̃mia.Trigeſimꝰ eñ appropriatur coniugatis propter

molle oſculũ digitorũ:qbus formaſ:quale ſolẽt exercere coniugati. Sexageſimus autẽ appropriatur viduis propter compreſſionem digitorum quibus formatur. vita aũt viduarum in afflictione & cõpreſſione habet eſſe. Centenarius vero appropriatur virginib⁹ propter circulum quem perficit vbi formatur:quo virginalis corona exprimitur:ſecundum ꝙ hæc omnia habent declarari in quæſtione proxime ſequenti.

F AD quartam queſtionem de tranſitu numeri.xxx.& .lx.a dextra in ſiniſtram:quæ ſimiliter ſine argumentis ꝑponebaſ: Dico prout puto eam propoſitam fuiſſe occaſione cuiuſdam conſimilis quæſtionis determinatæ in noſtro primo Quolibet quid.ſ.intendũt Hieronymus & Beda,cum dicunt de numero cẽtenario ꝙ trãſferri a lęua in dextram. Hoc vltimũ reuera dicũt ambo. ſed hoc quæſitum nõ recordor me ſcriptum vidiſſe ab aliquo expoſitorꝫ ſacrę ſcripturę. Supponendo tñ ꝙ ita ſit: Sciendum ꝙ numeros tranſire a lęua in dextram vel econuerſo,non eſt dictum propter aliquã naturam ipſorum numerorum vel naturalẽ cõuenictiã ipſorum ad dextrã vel ad ſiniſtram. Diſcurrendo em̃ in formãdo numeros ſuper articulos digitorum ſecundũ modos quos expoſitores licet occulte inſinuant:nõ eſt maior ratio quare incipiatur in vna manu q̃ in alia aut ſuper vnũ articulũ vnius digiti: q̃ ſup alium eiuſdem vel alteri⁹ digiti:ſed totum hoc dictum eſt & inuentũ a ſanctis propter myſterium differentis prę̃mii expreſſi per numeros coniugatorum viduarum & virginũ: vt dictũ eſt in præcedenti quæſtione. Vnde de tali cõputatione non loquunſ gloſſę acceptę a Hiero.& Beda,niſi vbi eſt ſermo de fructib⁹.xxx. ſcilicet.lx.&.c.vel aliquo iſtorũ:vt Matth.xiii.ſuper illud. Alia vero ceciderunt in terram bonam & dederunt fructum: aliud centeſimum:aliud.lx.aliud.xxx.&c.& Marci.iiii. ſuper illud. Et afferebat fructum vnum.xxx.gloſ. interlinea.in coniugatis.& vnum.lx.gloſ.in viduis.& vnum centeſimũ gloſ.in virginibus.& Matth.x.ſuper illud. Qui non accipiat centũ tm̃. Eſt etiam notandum:ꝙ licet ſancti loquãtur,de illo modo cõputandi:quis tñ & qualis ſit non plane exprimunt. propter qđ diuerſimode aſſignatur a diuerſis, nec eſt aliquis modorum aſſignandi contra quem non contingit opponere in aliquo de quo ponentes illum plenam rationem reddere non poſſunt. de quibus vnum in prædicto Quolibet tranſitorie tetigimus non multum curantes de quæſtione tanq̃ pene inutili: niſi propter intellectũ aliquarum gloſſarum. Sed ne aliquid circa illam de contingentibus omittamus : nunc ad declarationem huius quæſtionis & dictorum in illa quæſtione, totam materiam vtriuſq; diffuſius proſequamur.

G EST igitur ſciendum ꝙ dicta computatio ſecundum plures habet fieri in duabus manibus & hoc ſecũdũ quoſdam incipiendo in manu ſiniſtra per hunc modum:vt videlicet ſummitas indicis tangens primã iuncturã pollicis ſiniſtrę manus ſignificet vnum.tangens vero ſecundam ſignificet duo. pollicis vero extremitas tangens primam iuncturam indicis in extremitate palmę,ſignificet tria.tangens vero conſimiliter primam iuncturam digiti medii ſignificet quatuor. tangens ſimiliter primam iuncturam digiti medici ſignificet quinq; : & ſimiliter primam auricularis ſignificet ſex.& ſecũdam eiuſdem, ſignificet ſeptem.& tertiam, ſignificet octo. & extremitatem eiuſdem ſignificet nouem.& deinde extremitatem medici,ſignificet decem. Vlterius aũt tangendo extremitatem medii & indicis &c.procedit compotus per articulares numeros acceptos per ordinẽ: q ſunt xx.xxx.xl.& ſic deinceps vſq; ad centum:ita ꝙ in ſummitate digiti medii ſignificanſ.xx. in ſummitate indicis.xxx.& ſic procedendo vlterius,ſicut procedunt pueri ſolphizantes,formantur in extrema iunctura medii.xc.& ſic vt dicunt complet compotus in manu ſiniſtra,& a ſiniſtra manu proceditur in dextram: & in prima iũctura pollicis manus dextrę formantur centum:& ſi vlterius qs velit ꝓcedere,in ſecunda iunctura pollicis formanſ. cc.& ſic ꝓcedendo in dextra per centenarios ſicut proceſſum eſt in ſiniſtra,formanſ in vltima iunctura medii nõgẽta. & tũc ꝓcedẽdo a dextra in ſiniſtrã:in ſiniſtra formaſ millenarius, vbi prius formabaſ vnitas. Et patet ꝙ in iſto mõ diſcurrẽdi nihil formaſ ſup extremitatẽ pollicis:ſed ſup iũcturas ei⁹ tm̃:cũ tñ in oib⁹ aliis digitis formanſ numeri tã ſup extremitates q̃ ſup iuncturas:cuius rationẽ aſſignet q poterit.

H SEcũdus modus ſecũdum alios aſſignaſ penes diuerſas complicatiões & erectiones ſituſq; atq; contactus digitorum ſic. Auricularius man⁹ ſiniſtrę reflexus & tãgẽs mediũ palmę,ſignat vnũ.cui medicus ſimili forma cõiũctus ſignat duo:et medi⁹ ſimili forma adiũctus eiſdẽ:ſignat tria.auricularis aũt deide ſurſum erectus ſignat quatuor.et ſimili modo erectus medicus ſignat quinq;.deinde medius pari forma eleuatus medico vt prius reflexo ſignat ſex. Auricularis autem ſuper palmam in directum protenſus ſignat ſeptem. Medicus octo. Medius nouem. Summitas indicis tangens primam iuncturam pollicis ſignat decem. Summitas autem pollicis impreſſa inter indicem & medium ſibi copulatos

Quæſt.xii. Rñſio.

ſignat.xx.Summitas autem indicis iuncta ſummitati pollicis ſignat.xxx.Index & pollex in longum protenſi & lateraliter iuncti ſignāt.xl.Pollicis aūt articulus ſuperior curuatus ſuper primam iūctu ram indicis ſignat.l. Index vero circuncingens partem pollicis ſic curuatam ſignat.lx. Pollex vero erectus ſub indice circunflexo vt prius, vngue tamen eius tranſeunte medium articulum indicis ſignat.lxx.Pollex ſimiliter erectus infigens vnguem in medium articulum indicis ſimiliter circunflexi ſignat.lxxx.Summitas indicis inflexa ſecundæ iūcturę pollicis ſignat.xc.Deinde fiat tranſitus de ſiniſtra manu ad dextram:& ibi ſignetur centum vbi in ſiniſtra manu ſignabatur.x. ſecundum Hierony.& Abacū:licet ſecundum Algoriſtas vbi prius ſignabatur vnitas:qui ſic comparant centum ad mille,ſicut vnum ad decem.Et procedetur vlteri⁹ per eadem ſigna in dextera manu ſicut in ſiniſtra:ita ꝙ mille ſignet̃ in dextera vbi vnitas ſignabatur in ſiniſtra.Et ſic in duab⁹ palmis pro ceditur vſq̧ ad decem milia excluſiue tm̄ ſecundum Abacū: licet ſecundum Algoriſtas vlteri⁹ ſuper brachia ꝓcedat̃.ſ.vſq̧ ad centū milia.Reuera iſte modus ſignandi minus videt̃ cōueniēs q̄ ꝓcedēs.Qua rōne.n.tres digiti,auriculari⁹,medic⁹,& medi⁹ circūflexi i mediū palmę,& erecti iterū,& iterū ꝓtenſi ſup palmā in directū,qlibet illoꝝ ſignat tres nūeros: ſili mō index & pollex ſituati ſinguli ſignare poſſunt ſilr tres:qđ non ponit modus iſte.Itē ſicut contactus pollicis cū indice & medio diuerſos deſignat numeros : ſimiliter & contactus ſimiles pollicis cum medico & auriculario aliquos numeros ſignare poſſent,qđ tm̄ non ponit iſte modus. Itē pluribus aliis modis ſitus & contactus digitorum poſſent diuerſos numeros ſignare eadem ratione qua prędicti. nulla eſt ergo neceſſitas vt videtur,in iſtis modis ſignandi. PROpter qđ dixit qdā,dictum modum per complicationem digitorum eſſe figmentum & falſam imaginationem:& ꝙ retēta imaginatione ꝙ vnus numerorum de quibus eſt queſtio,tranſeat a ſiniſtra manu in dextram,& alii duo a dextra in ſiniſtrā impoſſibile eſt non errare in expoſitione dictorum verborum.Propter quod ponit ꝙ iſta computatio debet intelligi in vna manu tm̄: dicendo ꝙ in pollice nullius numeri fiat ſignatio : quia ipſe eſt numerator:ſed ꝙ ſolum ſit numeratio in quatuor digitis:inter quos,numerantem.ſ.& numeratos medius eſt maximus habens indicem a dextris verſus pollicem,& medium atq̧ auricularium a ſiniſtris.In quolibet autem iſtorum quatuor digitorum eſt aſſignare quatuor pūcta, tria in iuncturis:& vnum in ſummitate cuiuſlibet.Quo poſito quaſi formādo numeros oēs in manu dextra:dicit ꝙ in infima iunctura indicis incipies numerare: & ibi ſignabis vnum : & in ſecunda duo: & in tertia tria:& in ſummitate eiuſdem quatuor:& in ſummitate medii quinq̧,& in proxima iunctura eiuſdē.vi.& in ſequenti.vii.& in infima.viii.& deinde in infima iunctura medici.ix.& in ſequente.x.in tertia.xi.in ſummitate vero eiuſdem.xii.Deinde in ſummitate auricularis.xiii.& in proxima iunctura eius.xiiii.& in ſecunda.xv.in tertia vero.xvi. Deinde iterato incipies ab infima iunctura indicis,& ibi ſignabis.xvi.& ſic deinceps vt prius vſq̧ ad proximā iuncturam ſummitati auricularis:vbi inuenies ſignari.xxx.in lęua.ſ.parte reſpectu medii:cum tamen numeratio incepit in dextera parte.Et tunc procedendo vlterius ſimili modo vt prius,aſſignabis in iunctura ſecunda auricularii.xxxi.& in tertia.xxxii.Et adhuc tertio incipies ab infima iūctura indicis:& ibi ſignabis. xxxiii. & cōſimiliter vlterius procedes vt prius,& inuenies.lx. ſignari in ſummitate medici: & ita in parte ſiniſtra.Deinde vlterius procedes & ſignabis in ſummitate auricularis.lxi.& in ꝓxima iunctura lxii.& in ſcđa.lxiii.& in tertia.lxiiii.Et iterū incipies quarto ab īdice vt pri⁹:& ſignabis ibi.lxv.& ꝓcedes ſignando & numerando vt prius,& inuenies in infima iunctura auricularis ſignari.lxxx.Deinde q̄nto īcipies ab indice vt pri⁹:& ſignabis ibi.lxxxi.& ꝓcedēdo vt pri⁹ inuenies ſignari in īfima iūctura auricularis.xcvi.Deiñ ſexto incipies ab īdice:& ſignabis in infima iūctura ei⁹.xcvii.in ſcđa xcviii.in tertia. xcix.in ſūmitate vero indicis centū.& ſic terminat̃ cōpotus in dextera pte in eodē digito a quo incepit,faciens circulū:ꝓpter qđ ſignat virginū coronā. Quia vero.lx.ſignat̃ in ſummitate medici,qui breuior eſt medio & altior auriculari : ideo per illum numerum ſignatur præmium viduarum:qđ eſt minus pręmio virginum,& maius præmio coniugatorum.Triceſimus vero ſignatur in prima iunctura ſub ſummitate auricularis , & tenet rationem vxoris, & medicus rationē mariti:ꝓpter qđ ille nūerus cōpetit cōiugatis. Q3 iſta opinio dicit in eadē manu debere accipi dexteram & læuam,& ꝙ dextera & læua non ſignant manus diuerſas: ſed ſitus in eadem manu diuerſorum digitorum reſpectu vnius medii inter illos: & ꝙ retenta imaginatione de dextera & læua accipienda in diuerſis manibus,impoſſibile eſt non errare in dictorum verborum expoſitione:non eſt verum vſqueq̧q̧. Quin em̄ in eadem manu illa accipi poſſunt:& ſecundū hoc vt ſignatum eſt dicta verba exponi,nō abnuo.nec tm̄ ex hoc poteſt cōcludi ꝙ exponi non poſſunt accipiēdo dextrā & ſiniſtrā i diuerſis manib⁹:& hoc diuerſimode ſcđm duos modos iā expoſitos:& ſcđm illū

tertium modũ quẽ in dicto Quolibet qſtione.xxxvi.expoſui. Si enim ſecũdũ Gregoriũ,& Auguſti
num,& alios ſacros expoſitores,omnis expoſitio doctorum ſacri canonis recipiẽda eſt, dum tamen
conſona ſit fidei & moribus:multo fortius & quælibet expoſitio circa verba expoſitorum, maxime
qñ ſunt obſcura,nec ipſi plane ſuã intentionẽ explicãt,recipienda eſt:non aũt tanq̃ mendax & erro-
nea repellenda.Illa tñ magis eſt amplectenda quę dictis illorũ magis concordat. Vñ ꝙ in vna manu
L accipienda ſunt dextera & lęua:& nõ in diuerſis:hoc plane eſt cõtra Hieronymũ: q libro primo cõ
tra Iouinianũ quẽ aliq apologicon vocãt,parũ poſt principiũ dicit ſic. Centenarius numerus,diligẽ
ter quęſo lector attende,de ſiniſtra transfertur ad dexterã,& eiſdẽ quidẽ digitis:ſed non eadẽ manu
quibꝰ in læua nuptæ ſignificant,& viduę,circulũ faciẽs exprimit virginitatis coronã. Vbi aliq forte
viderunt falſam literam & affirmatiuã talẽ:ſed in eadem manu:vt tunc ſequatur negatio,non qui
bus i lęua &c.Et habet falſitatẽ iſta litera & quo ad partẽ affirmatiuã,& quo ad partẽ negatiuã.qđ
patet de illa negatione,non q̃bus &c.per Bedã in fine magnę gloſſę marginalis, ſup illud Marc.iiii.
Nemo eſt q relinquit domum aut fratres &c.qui non accipiat centies tm̃.In fine.n.affirmat idẽtita
tẽ digitorũ dicens ſic.Centenarius a lęua tranſlatus in dextram,licet eandem in flexu digitorũ vi-
detur tenere figuram quã denarius in lęua:tñ quantitatis magnę ſuꝑuadit.Ecce ꝙ dicit, videt te
nere eandẽ figuram in flexu digitorũ.& ſi hoc,ergo & eiſdẽ digitis:vt plene patet in duabus expoſi
tionibus ꝑdictis:ſecundũ ꝙ iã etiam dicet.Beatus vero Grego.in ſecũda parte ſuper Eze. Homilia
v.poſt medium,plane exprimit diuerſitatem manuũ,ſic dicens.Siniſtra noſtra eſt vita pſens.Dexte
ra vero eſt vita futura. Et recte ꝑ cẽtenariũ numerũ æternę vitę contẽplatio deſignat:quia cũ poſt
xxx.&.lx.ad centeſimũ numerũ peruenimꝰ:ibidẽ cẽtenarius numerus in dextrã tranſit.fides autem
atq; operatio adhuc in ſiniſtra eſt:quia hic adhuc poſiti & credimus qđ non videmus: & optamus
vt videamus.Cum vero iam ſe animus in cõtẽplatione vitę ęternę ſuſpenderit:quaſi ad dextrã ma
nũ compotus venit.Ecce dicit quaſi ad dextrã manũ:non aũt quaſi ad dextrum latus digiti medii.
M Qđ aũt dicit iſta opinio ꝙ retenta imaginatione de ſiniſtra & dextra in diuerſis manibus impoſſi-
bile eſt in dictorum verborum expoſitione non errare: bene verum eſt quo ad aſſignationem trãſi-
tus.xxx.&.lx.a dextra in ſiniſtrã:quia hoc omnino non poſſunt aſſignare duę primę expoſitiones:q̃a
cõpotũ incipiũt in ſiniſtra : in qua formant.xxx.&.lx.ſolũ aũt tranſitũ centenarii a ſiniſtra in dexte
ram poſſunt aſſignare:vt dictũ eſt.Sed incipiendo cõpotũ in manu dextra,& trãſeundo ad ſiniſtrã
& ab illa iterum reuertẽdo in dextrã:ſcđm illam expoſitionẽ quã in alio Quolibet poſuimus:abſq;
omni errore contingit aſſignare tranſitum.xxx.&.lx.a dextra in ſiniſtram: & cẽtum a ſiniſtra in de
xtram.Qđ vero iſta tertia expoſitio dicit circa appropriationẽ.xxx.cõiugatis:quia.xxx.in prima iũ
ctura ſub ſummitate auricularis terminat,& tenet ille digitus perſonam vxoris,& medius ꝑſonam
mariti: nõ eſt verum:immo cõiugati ſignantur per indicẽ,& pollicem,ſecundum gloſ.Hieronymi
Iterlinea.ſuper illud Marc.iiii.Et afferebat vnũ.xxx.Gloſ.in coniugatis: quos ſignant index & pol-
lex quaſi blando oſculo iuncti.Qđ etiam innuit Hieronymus contra Iouinianũ dicẽs ſic.Trigita re
feruntur ad nuptias:nam & ipſa digitorum coniunctio quaſi molli oſculo ſe complexans & fœde-
rans maritum pingit & cõiugẽ. Huic dicto bñ cõcordãt primę duę expoſitiones:quia ambæ dicũt
vt patet inſpicienti eas.xxx.ſignari per ſummitatem indicis tractã a pollice . Modus autẽ quo iſta
tertia expoſitio.lx.appropriat viduis,ſatis competens eſt: quia in ſummitate medici ſignat. lx. qui
propter ſuam breuitatem deprimitur a medio : & quia in hoc quo ad modum depreſſionis : licet
non quo ad modũ ſignationis concordat prima dictarũ expoſitionum:quia ſignat.lx.in ſecunda iũ
ctura ſub extremitate medii:vt patet inſpicienti eam.Quæ tñ iunctura comprimitur a duobus ar
ticulis medii qñ reflectũt ſuper eã.Propter qđ dicit Hieronymꝰ cõtra Iouinianũ.Sexagita ad vidu
as referũtur:eo ꝙ i anguſtia & tribulatiõe ſunt poſitę.Vnde & ſuperiore digito deprimunt. Quã
to q; maior eſt difficultas expertę quondam voluptatis illecebris abſtinere:tanto maius & pręmiũ.
Modus autem quo iſta tertia expoſitio cẽtum appropriat virginibus,non eſt conueniens:nec con-
gruit dicto Hieronymi aut Bedę.licet enim ab eodem digito incipiat in quem terminatur:vt dicit
iſta opinio,non tamen in eundem punctum terminatur a quo incipit: vt patet illam expoſitionem
inſpiciẽdo:qđ requirit circulus.Diſcordat etiam ab expoſitione Bedę prędicta de centenario:ꝙ ean
dem videtur habere figurã in flexu digitorũ in dextera,quã denarius in lęua.Qđ etiam nullo mo
do poteſt teneri in iſta tertia expoſitione : quia in ea pollex ſignat centum in ſummitate indicis:
&.x.in media iunctura medici. Similiter propter eandem rationem non poteſt ſuſtineri prima dicta-
rum expoſitionum:vt patet inſpicienti ſignationes. Sed huic dicto omnino concordat ſecunda expo
ſitio.vt enim patet inſpicienti eam,eiſdem digitis ſecũdum eandẽ inflexionem:licet in alia manu, for

mantur.c.& x.Qđ intẽdebat Hieronymus cũ dixit. Cẽtenarius numerus diligẽter quęſo:vt ſupra.
Secunda etiam iſtarum expoſitionum nullo modo poteſt aſſignare cẽteſimũ fieri circulo exprimen-
te virginum coroná:qa non incipit a puncto in quẽ terminaẽ:vt patet inſpiciẽti.Si autẽ inſpiciamus
illam expoſitionẽ quá alias poſui,videẽ mihi ꝙ magis ſufficiens , & cõpẽdioſior ſit cæteris.quoniam
modus computandi quẽ aſſignat,nihil omittit ex numeris inter centenariũ numerum,& vnitatem
primam:vt faciunt duo primi modi:nec omittit aliquã diuiſionem,aut extremitatem in tota manu,
in qua non aſſignet aliquem numerum:ſicut facit quilibet dictorum trium modorũ:neq; pluries re-
uertiẽ ad ſignandũ plures numeros ſup idem:ſicut facit tertius modus. Cõgruit etiam magis dictis
expoſitorum:aut ſaltẽ minus repugnat.Qđ vt oſtendamus,compotũ incipere debemus ſuper iũctu
ras & extremitates pollicis dexterę manus:ſecũdũ modũ expoſitũ in dicta queſtione: ſed ab alia extre
mitate pollicis incipiendo q̃ diximus incipiendũ in dicta q̃ſtione. Diximus aũt ibi ꝙ incipiẽdũ eſſet a
trunco brachii.hoc enim ſufficiebat ibi ad oſtendendũ tranſitũ cẽtenarii:& ſufficeret hic ad oſtendẽ
dũ trãſitũ.xxx.&.lx. Quo ad hoc enim nulla eſt differentia ſiue incipiaẽ a trũco brachii ſiue ſup vn-
guẽ pollicis.Sed incipiẽdo ſup vnguẽ pollicis illã expoſitionẽ facili9 cõcordabim9 dictis expoſitorũ ſa
crę ſcripturæ.Incipiendo ergo compotum ſuper vnguẽ pollicis dextri exterius,ibi formabimus vni-
tatẽ:& diſcurrẽdo vt ibi deſcriptum eſt reuertemur ad ſummitatem eiuſdem pollicis interius:& ibi
per tactum indicis dextri aſſignabimus.x.& deinde eodẽ modo ſup ſummitatem vnguis indicis ex-
terius formabim9.xi.& poſt diſcurſum,vt prius,reuertendo ad indicis ſummitatem interius,ibi per
tactum pollicis ſignabimus.xx. & conſimili modo primo ſignabimus ſup extremitatem medii digiti
eiuſdem manus exterius.xxi. Et reuertẽdo ſuper extremitatem eiuſdem digiti:per tactum pollicis in
dice ſuper pollicẽ reclinato,ſignabis.xxx.& ſic vlteri9 per alios digitos eiuſdẽ manus.In qua completo
compoto in.l.tranſiemus ad manũ ſiniſtrã ſignando.li.ſuper vnguem pollicis exterius: & diſcurren-
do reuerti debem9 ad ſummitatẽ ei9 interi9:& ibi ſignare.lx.& cõſimili mõ p oẽs digitos alios man9 ſini
ſtrę,& inueniem9 cẽtũ formari in ſummitate interiore auricularii.Et quia iſti numeri.x.xx.xxx.& cæ
teri conſimiles ipſis complentur in totis digitis : alii vero numeri formantur prius ipſis in articulis
ſingulis digitorum:ideo in dicta quæſtione illos numeros.x.xx.xxx. & cęteros hmõi appellamus nu-
meros digitos,& alios maxime vſq; ad.x.numeros articulos:licet Algoriſtę cõtrario modo appellare
ſolent eos:dicendo ꝙ numerus articulus eſt omnis numerus diuiſibilis in.x.partes æquales.Digitus
vero ſecundum eos eſt omnis numerus minor denario.Quibus ſuppoſitis patet concordia huius ex- N
poſitionis cũ dictis ſanctorum.patet enim quõ in formatione.xxx.pollex & index coniuncti ſunt qua-
ſi molli oſculo,indice.ſ.reclinato ſuper pollicem tangentem ſummitatem mollem digiti medii : quaſi
ambobus ſuper ipſum recumbentibus:vt ſuper lectum mollem. Qđ apparent dicere interlinea.gloſ.
Matt.xiii. & Hieronymus cõtra Iouinianũ.Propter qđ numerus.xxx.nuptis appropriaẽ:quia nupti
in lecto ſolent coniungi molli oſculo. Nec differt hic in hac expoſitione , & in præcedentibus : niſi ꝙ
in illis formaẽ.xxx.ex ſola coniunctione pollicis & indicis inter ſe:hic vero vt ambo coniuncti reclinan
tur ſup mediũ.qđ expreſſius indicat coniunctionẽ maritalẽ.Similiter multũ concordat iſta expoſitio
appropriationi. lx.viduis:quia ſignaẽ p indicẽ tãgentẽ ſummitatẽ pollicis interius in manu ſiniſtra ſi
ne reclinatione ſup mollẽ extremitatem interius digiti medii:quaſi abſtinendo ſe a cõmixtione mari-
tali.Qđ ſatis concordat dicto Hierony.ſup hoc cõtra Iouinianũ:vt patet inſpiciẽti.Silr cõcordat iſta
expoſitio in appropriando cẽtenariũ virginib9,iuxta illud Hierony.dictũ cõtra Iouinianũ.Cẽtenari9
de ſiniſtra tranſfertẽ in dextrã:eiſdẽ quidẽ digitis qb9 in lęua ſignantur nuptę:ſed nõ in eadẽ manu.qa
vt dictũ eſt,viduę ſignantur in ſiniſtra in interiore extremitate pollicis tactu indicis ſiniſtri.Centena
rius aũt licet primo formaẽ in interiori extremitate auricularii,tranſlatus tñ in dextrã formaẽ ſuper
ſummitatẽ pollicis interi9 p tactũ indicis dextri:quaſi incipiendo nouũ modũ ſignandi numeros ab
interiorib9 digitorũ.ſ.ſup eadẽ ſigna q̃ prius:quẽadmodũ pri9 ibidẽ formabanẽ.x.Et eiſdẽ qdẽ digitis
vt dictum eſt, ſignabaẽ viduis.lx.in lęua,&.xxx.nuptis:ſed reclinando ſup extremitatẽ medii: in ma-
nu tñ dextra.Vnde cũ dicit Hierony.Quibus in lęua ſignanẽ nuptę:ibi fiat punctatio: vt poſt pau-
ſum ſequaẽ,Et viduę:ſed non in eadẽ manu. Huic expoſitioni etiã cõcordat qđ ſequiẽ in dicto Hiero
nymi:Circulũ faciẽs exprimit virginitatis coronã.Iſte eñ modus compoti facit circulũ pfectũ & inte
grũ, nec plus nec minus p oẽs digitos, & articulos,& ſummitates duarũ manuũ diſcurrẽdo.qđ nõ fa
cit in aliqua aliarũ expoſitionum:ſicut patet inſpiciẽti eas.Sed vnũ obeſt : qđ iſti expoſitioni nõ video
poſſe concordari:qđ.ſ.dicit illa gloſſa.Mat.xiii. Centenarius a lęua tranſlatus in dexteram,eandem te
net digitorum inflexionem quã denarius in lęua.vbi ſi nõ adderet in lęua,concordaret:vt dictum eſt.
Sed ſi in lęua intelligatur additum,concordari non poteſt:quia ſecundum hanc expoſitionem.x. in lę

ua formari nõ habet. Et ſic patet ꝙ reſpiciẽdo oẽs dictas quatuor expoſitiões, extra quas nec vidi nec
audiui de alia: nulla earũ oĩno cõcordat dictis expoſitoꝝ. Vñ putãdũ eſt iſtas q̃tuor magiſtrales eſſe:
& dictos expoſitores habuiſſe aliã p̃ter has: quã nõ explicauerint: & ideo p̱ diſſuetudinẽ vſus nobis re
O manſit incognita. SED forte cõtra iſtã expoſitionẽ aliqs opponẽs dicet: ꝙ ſcd̃m iſtã expoſitionẽ cẽ Arg. i. cõtrã
tenarius a lęua nõ tranſit in dextrã: immo terminaẽ in ſiniſtra: & ibi ſiſtit. Item nec. xxx. trãſit a dexte opinionem.
ra in lęuam: ſed manet in dextra. Item nec. lx. tranſit a dextra in lęuã: quia non formabatur in dextera Secundum.
nec formatur ſtatim in tranſitu a dextera in læuam. Etiam diſcordat hęc expoſitio omnino illi gloſ-
ſę margina. ſuper illud Matth. xiii. Alia vero ceciderũt ĩ terrã bonã & dederũt fructũ: aliud cẽteſimũ,
aliud. lx. aliud. xxx. quæ dicit ſic. Triginta referũtur ad nuptias. lx. ad viduas: centũ qui numerus eſt
iam in dextra: vel centũ qui transfertur in dextrã: ſignificat æternã beatitudinẽ. ſiquidẽ. xxx. &. lx. cõ
tinentur in lęua: ſed centũ tranſit in dextrã. Secũdum iſtam eñ expoſitionẽ. xxx. nullo modo continẽ
tur ĩ lęua. ITEM dicet forte adhuc aliqs ꝙ pollex habet vnũ articulũ min⁹ q̃ alii digiti: & ita ĩ eo nõ Tertium.
ſunt niſi quatuor diuiſiones ſecundũ tres articulos: cum alii habẽt. v. diuiſiones iter. iiii. articulos, cõ
putando extremitates pro diuiſionibus: ac per hoc in pollice vſq; ad trũcum brachii, non poſſunt ſi-
gnari niſi. viii. numeri: cum tamẽ in aliis digitis poſſint ſignari. x. & p̱pter hoc nõ poteſt cõplete for-
mari numerus centenarius in duabus manib⁹: quia deficiũt. iiii. numeri. Et ideo ſecũdum iſtum mo
dum cõputandi non poteſt dici ꝙ cẽtenarius formatus in lęua tranſeat in dexterã, vel ꝙ ſtatim for-
P meẽ in dextera. ET eſt dicẽdũ ad primũ: in quo patebit reſpõſio ad q̃ſtionẽ p̱poſitã: ꝙ ſecundũ mo-
dum aſſignatũ in prænominata quęſtione determinata a nobis in alio quolibet: debet intelligi forma
tio centenarii in manu ſiniſtra: & tunc demũ aſſumpto augmẽto tranſitus eius a ſiniſtra in dexterã.
Secũdum eñ ꝙ dictũ eſt iam ſupra: ſignatio dictoꝝ numerorũ ſiue in vna manu ſiue in duabus non
eſt ex natura numerorũ aut manuũ: ſed ad deſignandum in exemplo ſenſibili & proportionali diffe
rentiã premiorũ ſpiritualiũ, cõiugatorũ, viduarũ, & virginũ. Quia igitur vt iã prædictũ eſt ſecũdũ
beatũ Ambroſiũ, per ſiniſtrã intelligiẽ vita pręſens: in qua ſunt fides & opatio vitę actiuę: per dextrã
vero intelligitur vita glorię: in qua eſt perfecta ſpeculatio vitæ contemplatiuæ: quæ quidẽ incepit in
beatitudine ſtatus innocentię ſicut in dextera: in quo fuiſſent coniuges: licet forte non viduę, nec vir
gines: idcirco cõpotus numerorũ deſignantiũ pręmia vitæ humanę, incipere debuit a manu dextera
& in ea primo formari numerus. xxx. cõiugum. Homo autẽ poſtq̃ a ſtatu illius beatitudinis cecidit:
vt caſus fiat ei occaſio glorioſius reuertendi ad ſtatum beatitudinis angeloꝝ, oportuit ipſum in vita
pręſentis miſerię ad ſtatũ maioris perfectionis tranſire q̃ erat ſtatus cõiugalis in paradiſo. Vnde non
ſiſtitur in. xxx. formato in manu dextra: ſed vlterius tranſitur ad. lx. viduarũ formandũ in manu ſi-
niſtra: & ab illo vlterius ad centenariũ virginũ. licet non in eiſdem p̱ſonis in quarũ ſtatu perfectio cõ
tẽplationis adhuc in præſenti vita inchoaẽ. Propter qđ cẽtenarius in ſiniſtra per quã pręſens vita in-
telligitur, primo formatur: & creſcit: vt demũ ad dextram glorię transferatur, & ibi accepto debito
augmento perficiaẽ: dicente Grego. vt habitũ eſt iam. Cum iã ſe animus in contẽplatione vitę ęternę
ſuſpenderit, quaſi ad dextrã manũ cõpotus venit. Nota ꝙ dicit cum iam: adhuc. ſ. exiſtens in ſiniſtra
huius vitæ: tunc demum quaſi ad dextram manum venit: vt non ſic fiat tranſitus: vt. ſ. centenarius
contẽplatiuę primo formetur in dextra: ſed vt iã format⁹ primo in ſiniſtra poſt aliquod cremẽtũ tũc
demũ transferatur ad dextrã: vt ibi cremẽto perficiatur. Aliter enim nihil eſſet dicere ꝙ numerus cẽ
tenarius tranſiret aut trãſferretur: quia tranſire aut transferri nõ poſſet niſi iam exiſtẽs aliquo mo-
do & formatus. Exiſtens eñ in vita iſta: per contẽplationẽ ſtat in porta tẽpli cæleſtis exteriori: a qua
oportet currere per ſpatiũ centũ cubitoꝝ vſq; ad portam interiorẽ qua intratur in dextrã vſq; ad tẽ
plum glorię. iuxta illud qđ dicitur Ezech. xl. Et mẽſus eſt a porta vſq; ad portã cẽtum cubitos. Signi
ficat eñ ſpatiũ illud centũ cubitorũ perfectionẽ cõtẽplatiõis pręſentis vitę: quæ per latitudinẽ centũ
cubitorum currendo acquiriẽ quouſq; ad portam interiorem peruenit: quã cũ intrauit: tunc primo
tranſit a ſiniſtra in dextrã. illi eñ centum cubiti ſe habẽt ex parte ſiniſtra. Vnde Grego. p. ii. ſup Eze.
homil. vii. circa medium, exponẽs illud Ezech. xl. Et mẽſus eſt a porta vſq; ad portam. c. cubitos, dicit
ſic. Quia aditum atrii interioris videt perfectio, neceſſe eſt vt per vitã perfectiõis currat & a porta in
choationis vſquequo ad cõſummationis ingreſſum perueniat. Menſureẽ ergo atriũ interius quo ab
exterioribus vſq; ad perfectã interiorẽ tendiẽ centũ cubitis: vt qui intrare amando cœpit, latitudinẽ
perfectionis habeat in mẽte: quatenus in eo quẽ diligit nec aduerſa coanguſtent: nec proſpera elenẽt:
Q ſed tranſitoria cuncta deſpiciẽs quouſq; ad gaudia ſecreta perueniat: per atriũ perfectiõis currat. Per Ad primũ.
hunc ergo modũ intelligamus centenariũ numerũ trãſire a ſiniſtra in dextram: vt ſcilicet in ſiniſtra
primo formatus, ibidẽ perfici incipiat: & poſt augmentũ: tunc deinde cum ſuo augmẽto in dextram

transeat:& ibi perfectū augmentū accipiēs:in dextra perficiat & maneat. Non obstāte ergo q̄ cētenarius terminat in sinistra pfectionē suā incipiendo:vt dicit obiectio:format⁹ tñ trāsit in dextrā ibi perfectionē cōpletam accipiendo. Propter qđ glossa predicta. Matth. xiii. dicit q̄. c. numerus est q̄ ill in dextra est. Nec in hoc cōtenta est:sed addit, vel. c. qui transfertur in dextrā. & hoc ideo:qa hęc est disiunctiua artis:& veritatē habet p vtraq; parte. c. eñ iā est in dextra pfectus post translationē ei⁹: sed prius transferē in dextrā a sinistra in qua erāt formatus:vt dictū est. AD illud qđ arguit secū do de. xxx. q̄ etiā scđm istam expositionē nō transit a dextra in sinistrā:sed manet in dextra, qđ proprie pertinet ad ppositā questionē: Dicendū q̄ cōiugiū cui appropriat perfectio. xxx. primo incepit in dextra:quia in paradiso vt dictū est. Ipsum tamen ex se nō ponit statum pfectionis etiā vt fuit in paradiso:secundū q̄ alibi declarauimus:nec maxime post lapsum hoīs in peccatū:vt est in vita psentis miserię. Vnde coniugiū ex ratione cōiugii in se perfectionē non habet:sed vt perficiat transit in statum viduarū. Et quia illum vt dictū est nō inuenit nisi in sinistra psentis vitę, ideo. xxx. significās premiū coniugū:q̄q̄ incipit & format in manu dextra:tamē cōpetenter dicit transire a dextra in sinistrā:vt in sinistra in vlteriorē perfectionē ratione status transformet. ET qđ assumit de. lx. q̄ nō trāsit a dextra in lęuā:quia nō format in dextra:qđ etiā proprie pertinet ad istā quęstionē: Dicēdū q̄ viduitas ortum non sumit nisi a cōiugio dimisso vel soluto:quia nō potest esse vidua nisi prius nupta. Propter qđ licet nō primo signatur. lx. qui pręmiū viduarū significat, in dextra:tamē cōpetēter dicit transire a dextra in sinistrā: quia ortū habet ab eo qđ signatum in dextra pp̄ter perfectionem habendā transit in sinistrā vt dictū est. Propter qđ etiā vterq; horum numerorū. s. xxx. & lx. pprie dicūtur manere in sinistra, & cōtineri. vt dicit prędicta glos. Matth. xiii. Neutrū eñ illorū quorū pręmiū significāt illi nūeri. s. nec viduitas, nec matrimoniū, trāsire pōt extra sinistrā : qa nō sunt stat⁹ nisi vitę psentis:nec ad statū virginū trāsire possunt:cū de corrupta virgo fieri nō possit scđm Hierony.

Ad tertium AD illud qđ obiicitur tertio:q̄ pollex habet vnū articulū minus q̄ alii digiti &c. Dicendum q̄ tam rude nō oportuit opponere in ista materia : vbi nō est disputatio de substātia & natura articulorum:sed de modo signandi numeros in iuncturis vel in extremitatib⁹. Pollex autē licet nō habet nisi tres articulos pprie loquēdo scđm naturā & substantiā digiti:quia nō habet nisi tria ossa in tribus articulis:cū alii habeāt quatuor. s. inter summitatē trūcū brachii totū appellādo digitū extenso noīe:quia pprie loquēdo nō dicunt digiti nisi distincti scđm volā manus:cōmuniter tamē loquēdo de digito & vocādo articulū id qđ est mediū cōtentū inter duas iuncturas, siue fuerit os siue neruus:sic pollex cōpetēter dicit quātū sufficit ad ppositū, habere q̄tuor articulos & quinq; diuisiones sicut alii digiti. habet eñ quēdam neruū grossum & durū qui protendit a tertio articulo pollicis osseo vsq; ad trūcū brachii, quo pollex brachio ligatur:& est ille neruus inter duas diuisiones sicut sunt & articuli ossei. & sic tot numeri formant in pollice quot in aliquo aliorū digitorum:& perfecte formatur numerus centenarius in laeua, nec deficit , nec abundat : vt visum est:& sic formatur primo in sinistra:& formatus transfertur in dextrā secundum praedictum modum. R S

SEquūtur quęsita ptinētia ad hominē specialiter. Vbi primo quęrebant quędā ptinētia ad esse hoīs. Deīde quędā alia ptinētia ad ei⁹ bñ esse. Et circa primū istorū quęrebant quinq;:tria ex parte aīę intellectiuę:quartū ex parte corporis:quintū vero ex parte cōpositi ex corpore & aīa . Quorū primū erat de aīa separata. vtrū idem sit esse aīę separatę qđ erat cōiunctę. Secundū erat de aīa cōiuncta:vtrū intelligere possit vniuersale. Tertium vero erat de ipsa cōmuniter p vtroq; statu: Vtrum intellectus possit informari specie aliqua aut habitu absq; actu cōsiderādi secundum illam speciem aut habitum. Quartū:vtrū possibilis sit resurrectio corporū humanorū. Quintū vero:vtrū sit possibile hominē esse sine quātitate.

Quęst. xiii. Quęst. xiiii. Quęst. xv. Quęst. xvi. Quęst. xvii.

Argu. prin. CIRca primū arguit q̄ nō sit idē esse aīę separatę qđ erat cōiunctę. quoniam si aīae cōiunctę & separatae esset idē esse, & eadē operatio quae sequit esse. cōsequēs est falsum. nō eñ est idē intelligere aīę separatę & cōiunctę:quia cōiuncta intelligit cū phātasmate:nō aūt separata. ergo &c.

In oppositū. CONtra. eadē forma semp habet idē esse:qa eē est a forma. sed aīa est semp eadē forma siue fuerit cōiuncta, siue separata. ergo &c.

Responsio. DIcendū ad hoc: q̄ sicut ens tripliciter dicit: Vno eñ mō significat naturā & essentiā rei:& hoc modo ē ens id qđ est natura siue essentia aliq̄:cui⁹ dixim⁹ superi⁹ p se ideā esse in deo:& est illud qđ pdicat de pdicamētis: Alio modo dicit aliqđ ens scđm animā, qđ phūs in. v. Metaphy. appellat ens verū: Tertio dicit ens id qđ est aliqđ i effectu extra animā: cōsiliter cū ens dicit ab esse, esse triplex est. s. esse q̄ditatiuū qđ indicat p definitionē:cū dicit q̄ est oꝛo predicās qd est esse. Tali esse dicit vnūq̄q; eē id qđ est per essentiā & a forma sua:vt esse homo dicit habēs formā hoīs:& oculus dicit habēs formā oculi, T

alias eñ nō eſt homo aut oculus niſi ęquiuoce:& hoc eſſe eſt rei eſſentiale: & reducit ad p̄dicamē-tum de gñe qđ cōuenit rei ex eo ꝙ eſt natura & eſſentia quędā,cui accidit vtrūqȝ alioꝝ eſſe.ſ.in intellectu & i re extra:vt alibi ſępius determinauimꝰ. Et de iſto triplici eſſe ſciendū ꝙ dupliciter attribuit alicui:vt cuiꝰ eſt,& vt quo eſt in eo cuiꝰ eſt.Primo modo ſolū eſt principaliter eiꝰ qđ eſt aliqd perfectū in natura & eſſentia:& qđ in ſe natū eſt exiſtere:ſiue i intellectu,ſiue in re extra.primo mō in habētibꝰ formā in materia:hoc eſt i cōpoſitis ex materia & forma:eſt p ſe & pricipalr̄ cōpoſiti.Secūdo autē modo formę.Cōpoſitū eñ eſt illud cuiꝰ pricipaliter eſt idea,& qđ eſt pricipaliter aliqd p eſſentiā ſiue qđ qd eſt.& ideo eſt id qđ pricipaliter i itellectu eſt:vt eiꝰ p ſe obiectū:eſt etiā id qđ pricipaliter exiſtit in re extra.Sed hoc totū cōuenit ipſi cōpoſito p formā:ſcđm ꝙ forma aliter eſt actꝰ cōpoſiti:aliter materię:dans ei ꝙ ſit aliqd cōpoſiti,ſcđm triplicē modū eſſendi prędictū qui conuenit cōpoſito pricipaliter.Ipſa eñ in cōpoſito pfectꝰ eſſe habet a forma q̄ nata eſt habere i ſe ſeparata:inquātū materia ex ſe nō eſt niſi aliqd i potētia ad cōpoſitū : & forma eſt actus cōplens potentiā illā.Per hāc eñ cōpoſitū & qđ qd eſt habet eſſe vnū:ſcđm determinationē phi.vii.&.viii.Meta.Eſt autē actus cōpoſiti tanq̄ eiꝰ qđ eſt aliqd in eſſe cōſtitutū formaliter p formā i illo triplici eſſe.Nūc autē queſtio ꝓpoſita quærit de eſſe attributo aīæ:vt qđ eſt. Et eſt intelligendū:ꝙ licet vt dictū eſt eſſe ſcđm triplicē modū iam dictū pricipaliter attribuit cōpoſito vt qđ eſt:attribuit tamen quodā modo & formę & materię:& de illa attributione qua attribuit formę quę nata eſt ſeparari,ꝓpoſita

V eſt queſtio.Et eſt dicendū deſcēdendo ad queſtionē:ꝙ in attributiōe qua eſſe attribuit alicui vt qđ eſt ab aliquo & quo eſt:nō eſt alicuiꝰ vt qđ eſt pricipaliter:niſi qa eſt aliquo modo eius quo eſt.eſſe eñ qđ nullo modo eſt formę nō poſſet ipa forma dare cōpoſito.eius autē nō eſt eſſe niſi ex eo ꝙ illquid eſt ſiue i eſſentia,ſiue in exiſtētia,ſiue in intellectu,vel extra ipm. eſſe aūt aliqd ſcđm ſe aliquo trium modoꝝ nō cōuenit ei niſi quia eſt aliqd in ſua cauſa,vel pricipio,vl' formaliter,vel effectiue Quia eñ eſt aliqd formaliter p ideā in ſuo pricipio: eſt aliquid per eſſentiā:& per hoc etiā eſt aliqd in intellectu.Quia vero eſt aliqd in ſuo pricipio p actualē efficientiā,eſt aliqd in re extra.Nūc autē manifeſtū eſt ꝙ forma i ſe nata exiſtere extra ſuū cōpoſitū:cuiuſmodi eſt aīa rationalis,nō eſt aliqd aliud in ſuo pricipio aliquo dictorū modorū ſeparata & cōiuncta.licet ſeparata nō eſt quo aliud habet eſſe:quia nulli ipm cōmunicat:ſicut cū eſt cōiuncta. Idcirco dico ꝙ eſſe vnū & idē eſt ipſiꝰ aīæ ſeparatę & cōiūctę:ſed alio & alio modo.quēadmodū alio & alio modo eſt aliqd ſeparata & cōiuncta. Licet eñ ſit idipm ſeparata & cōiuncta:qa tamē id qđ eſt naturaliter,natū eſt eſſe i alio:& actꝰ & pfectio eſt. Pręter autē hmōi eſſe eſt ꝙ ſit extra ipm:qđ autē eſt pręter rationē ſuę naturalitatis deficit a pfecta ratione eiꝰ qđ eſt in ſe: qa nō eſt ſine naturali depēdētia ad illud:q̄ terminata eſt cū fuerit i illo.propter qđ tūc ſolū eſt in pfecta ratiōe ſui eſſe.ideo aīa ſeparata qa naturaliter nata eſt eſſe i alio vt i ſuo pfectibili:ideo quodāmodo impfecte eſt id qđ eſt donec ſit i illo. Propter qđ cōſimiliter & impfecte habet rationē ſui eſſe donec habuerit ipm i illo:& vlteriꝰ etiā impfecte habet rationē ſuę ꝓprię operationis:vt ideo ſcđm ꝙ dicit Aug.xii.ſup Geñ.aīæ beatoꝝ quouſqȝ reſumpſerint ſua corpora,retardent ne pfecte poſſint ferri i illud cęlū increatū.Et ſcđm hoc cōcedēda eſt ſe-

X cūda ratio. Ad primā qa ſophiſtica eſt:Dicendū ꝙ eadē eſt operatio aīę ſeparatę & cōiunctę:quia ab vna & eadē potētia ipſiꝰ aīę egrediēs. Eſt eñ vnꝰ actus intelligēdi ſpecie cōiunctę & ſeparatę:licet alio & alio modo intelligendi in phātaſmate & ſine phātaſmate . quarū ſolam illam quæ eſt in phātaſmate exercet in corpore pręſentis mortalitatis:illam autē aliam exercet ſeparata:& etiā exercebit reſumpto corpore glorioſo:& multo perfectius in illo q̄ faciat modo ſeparata. Ad argu. prin.

Circa ſcđm arguit:ꝙ aīa cōiuncta nō poſſit intelligere vniuerſale:qa natura vniuerſalis eſt ſeparata a materia:& eo ꝙ eſt hoc & nūc.Operatio aūt itelligēdi aīę cōiunctę p ſe eſt cōiuncti ex hac aīa & hoc corpore ſcđm phm:ita ꝙ aīa cōiūcta nō intelligit niſi qa cōiunctū intelligit p ipſam.opatio autē eiꝰ intelligēdi eſt vt eſt cōiuncta:nō ſeparata : qa nō pōt operatio magis eſſe ſeparata q̄ ſit ſubſtātia operātis.ſed operatio cōiuncta vel cōiuncti nō poteſt eſſe circa obiectū ſeparatū quia eſt ei iproportionale.ergo &c. IN contrariū eſt phus:q determinat i tertio de aīa: ꝙ ipſa in- Queſt. xiiii. Argu. prin. In oppoſitū.

Y telligit vniuerſale.& tñ nō loquit de eiꝰ intelligere niſi ſcđm ꝙ eſt coniūcta.q̄re &c. Dico ad hoc ꝙ vniuerſale eſt ꝓpriū obiectū intellectiuę virtutis & opationis itellectualis ſiue fuerit cōiuncti & cōiūcta,ſiue ſepati & oīno ſeparata:ita ꝙ nec ſingulare poſſit itelligere niſi i rōne vniuerſalis:ſcđm ꝙ alibi determinauimꝰ. Et hoc cōuenit aīæ rōnali ex duobus. Quorū vnū eſt ꝙ ipſa i eſſentia ſua & ſubſtātia eſt imaterialis & ſeparata a materia: in eo ꝙ non habet materiā partē ſuę eſſentię:licet per eſſentiā ſuā ſit pfectio & actus materię i hoīe.Aliud vero eſt ꝙ intellectiuā potētiā ſimiliter ha Reſponſio.

bet ſeparatā ſicut & ſuā eſſentiā:qa nō fundat in aliquo materiali,ſed tm̄ ī aīæ eſſentia,vt alibi de terminauimꝰ:in q̄ nulla ē maīa:& cū hoc hꝫ ꝓpriū modū ſepatiōis,quē nō hꝫ ipſiꝰ aīę ſba:qa nō eſt actꝰ & pfectio maīę ſiue alicuiꝰ maīalis:vt organi corpalis: quēadmodū ſubſtātia aīę eſt actꝰ & pfe ctio materię & corpis:& ſilr̄ vires ſenſitiuę:q̄ ab eiꝰ eēntia ſm actū fluētes ex ea vt corpꝰ ſunt actꝰ & pfectio corpis ſiue organi corporei:ſcd̄m ꝙ hoc de ſubſtātia aīę & viribꝰ ſenſitiuis deīminat pħs ī.ii. de aīa.de ītellectu aūt & ſbę aīę īmaīalitate,deīminat ī.iii.de aīa.Quia igit eēntia aīę ī ſe eq̄ īmaīa lis eſt,& ſepata a maīa,q̄ poſſet eē vel deberet ps ſuę eſſentię:& ſilr̄ potētia eius ītellectiua ęque eſt ī materialis & ſeparata a finito materiali,& ſilr̄ a materia & organo corporali,cuius poſſet aut debe ret eſſe actꝰ:& hoc ſiue ipſa aīa fuerit ſepata ſiue cōiuncta: idcirco dicendū ꝙ vniuerſale ſolūmodo eſt p ſe obiectū aīę ſeparatę & cōiunctę ęq̄liter: licet alio modo intelligat ipm̄ cōiuncta & ſepata:vt

Ad argu. in oppoſitum. dictū eſt ī fine pcedētis q̄ſtiōis.& cōcedēda eſt auctoritas pħi ad hoc. AD rationē ī oppoſitū,ꝙ opa rio intelligēdi aīę ī corpore eſt p ſe cōiūcti:ergo nō eſt eiꝰ obiectū ſeparatū:ī hoc eſt tota difficultas queſtiōis:& ppt hoc ītroducta fuit.Et eſt dicēdū ad hoc:ꝙ ī actu ītelligēdi eſt cōſiderare duo:& qđ ītelligit & quo ītelligit.& hoc duplr̄:aut vt ꝓxio elicitiuo actꝰ ītelligēdi:aut vt remoto.Qđ intelli git aīa exiſtēte cōiūcta,eſt cōiūctū:vt totꝰ hō cōpoſitꝰ ex aīa & corpe,quo intelligit vt pricipio elici tiuo remoto:eſt ipa ſubſtātia aīę:ī q̄ fundat vis ītellectiua.quo vero ītelligit vt elicitiuo ꝓxio:eſt vis ſiue potētia ītellectiua p ſe & pciſe fūdata ī eſſentia aīę,manēs ſemp actu ī ipa:nō fluēs ab ipa ſcd̄m actū ī materiā & organū,cuiꝰ ſit actꝰ p illā potētiā : quēadmodū vis ſenſitiua fluit ab ipa ſm actū ī materia & organo eiꝰ,cuiꝰ ſit actꝰ p hmōi potētiā:ita ꝙ talis potētia nō habet ſm actū fūdari ī eſ ſentia aīę niſi vt ī radice & in potētia tm̄:donec ſit actꝰ corporis & p hoc fluat ī ipm̄ cōiūctū ſcd̄m actū ſenſitiua potētia.Quo aūt ītelligit hō vt vi elicitiua remota eſt ſba ipſiꝰ aīę: qa.ſ.in ipa eſt ſm actū hmōi potētia:q̄ etiā eſt ī materia,p hoc ꝙ ſubſtātia aīæ eſt ī ipa vt actꝰ eiꝰ:cū tm̄ potētia nō eſt ī maīa vt actꝰ eiꝰ,neq3 vt ī quo fūdat.Vn̄ licet nō ſit differētia iter actū vidēdi ocl'o corpali & actū ītelligēdi quātū ē ex pte agētis:qa ſicut ī actu vidēdi nō videt pricipalr̄ virtꝰ viſiua:ſed totꝰ oculꝰ cōpoſitꝰ ex corpali organo & vi viſiua q̄ eſt forma & actꝰ eiꝰ:quēadmodū aīa ē forma & actꝰ totiꝰ corpis organici:iuxta illđ qđ dicit pħs ī ſcđo de aīa:Si ocl's aīal eēt,viſꝰ eēt eiꝰ aīa.&c.licet nō ſit oī no ſilr̄ vt iā videbit,ē tm̄ magna differētia quātū ē ex pte eiꝰ quo agit:qa actū vidēdi elicit ocl's mo tꝰ ab obiecto ī vi viſiua:vt aliquo qđ fūdat ī eſſētia aīę nō pciſe niſi vt ī potētia & vt ī radice & pri cipio prio atq3 remoto:ſed vt ē forma & actꝰ materiæ ſiue corpis:& ideo fūdat ī illo cōpoſito ſbali ſcd̄m actū non ſolū vt eſt cōpoſitū ſubſtātiale:ſed vt eſt dimēſionatū & ſenſibili obiecto ꝓportiona tū:vt ſcd̄m hoc aliter anima eſt actus corporis organici p ſuā ſubſtantiā:aliter vero p ſuā potentiā quia p ſubſtātiā inquātū eſt cōpoſitū ſubſtātiale ſimplr̄: per potētiā vero quātū eſt qd organicū di mēſionatū:& hoc quo ad alias potētias ab ītellectu a quo.ad potētiā eñ intellectiuā neutro mō eſt actꝰ. Vn̄ actū ītelligēdi elicit totꝰ hō motꝰ ab obiecto vi ſua ītellectiua:vt aliquo qđ pciſe fundat in eſſentia aīæ:vt in pricipio ꝓximo & ſcd̄m actū:nō vt eſt forma & actꝰ corporis ſiue materię:qa nec fundat in ipſo cōpoſito:nec fluit vllo modo ab aīa in corpꝰ ſiue ī ſubſtātiā materię neq3 in aliqd di menſionatū:aut quacūq3 corpali diſpoſitione affectū.& ſic p hmōi potentiā aīa nullo modo ſit actꝰ materię aut corporalis cuiuſcūq3.aliter eñ p ipam nō intelligeret vniuerſale:neq3 ab ipa aīa:neq3 a cōiūcto:ſicut neq3 p vires ſēſitiuas ſētit vniuerſale: & nō eēt itellectꝰ niſi qdā nobilior ſēſus & virtꝰ

Ad for. arg. materialis:vt quidā pħi errātes poſuerūt. AD argumentū igit deſcēdēdo dico:ꝙ licet totū cōiun ctū intelligit ſicut & ſentit,id tamē quo ītelligit nullo mō eſt cōiūctū:ſicut id quo ſentit:qa nō fun dat in cōiūcto vt ī pricipio ꝓximo ſicut fundat ſenſus:neq3 fluit ab aīa in cōiunctū aut in materiā ſiue corpꝰ ſicut fluit ſenſus:neq3 eſt vllo mō actꝰ materię,aut cōiūcti,ſicut alicuiꝰ corporis.Nūc aūt ita eſt ī oībꝰ viribꝰ,ꝙ opatio agētis nō determinat neq3 ꝓportionat agēti niſi ſm rōnē & ꝓportionē eiꝰ quo agit.q̄re neq3 ſilr̄ obiectū.Quare cū vt dictū eſt vis ītellectiua oīno eſt ſepata ſcd̄m rōnē actꝰ a corpore & materia:q̄re ſilr̄ & opatio atq3 obiectū.Et qđ aſſumit:non pōt opatio magis eſſe ſepata q̄ ſit ſubſtātia agētis:Dicēdū ꝙ iſta ſepatio nō ītelligit ī ꝓpoſito niſi a materia & corpore:& ex cō trario nō ītelligit ī ꝓpoſito cōiunctio niſi materię & corpori.Diſtiguēdū eſt igit de modis qbꝰ aliqd dicit eē ſepatū a materia & corpe.p qđ ſciemꝰ qbꝰ ecōtra aliqd dici debet eē cōiūctū.Eſt igit ſciēdū ꝙ aliqd dicit multiplr̄ ſepatū a materia & corpe.Vno mō qa eſt oīno pter materiā & corpꝰ vt nō ha beat materiā aut corpꝰ aliqd ſui:neq3 ē oīno aliqd exiſtēs ī materia & corpe:neq3 eſt actꝰ aut pfectio materię & corpis:& hoc neq3 ſm hoc ꝙ eſt aliqd organicū dimēſionatū : neq3 etiā vt motor rei cor poralis:neq3 etiā vt ſitū determinās ī re corpali.Aut qa nō habet materiā aut corpꝰ aliqd ſui:eſt tm̄ ī materia & corpore:nullo mō tm̄ vt actus & pfectio eiꝰ.Aut qa licet nō habet materiā aut corpꝰ aliqd

ſui:eſt tñ in materia vt act⁹ & pfectio corpis & materię:inquātū eſt aliqd ſcđm ſubſtātiā:nō aūt in quātū ē aliqd organicū & dimēſionatū. Aut qa nō hēt materiā aut corp⁹ aliqd ſui:eſt tñ vt act⁹ & pfectio corpis & materię:ſcđm ꝙ eſt aliqd organicū & dimēſionatū. Primo mō oībus illis cōditionibus ſimul cōcurrētib⁹ ſcđm aliquos ſol⁹ de⁹ eſt ſeparat⁹ a corpe & materia, quo ad ſubſtātiā.ſ.& opatiōes ei⁹ naturales i ſeipo:ſed nulla creatura. qa ſcđm phos, itelligētię q̄s nos vocam⁹ angelos, ſūt naturalit corgib⁹ alligatę vt motores: & etiā ſcđm q̄ſdā theologos etſi nō ſūt cōiūctæ eis vt motores naturali alligatiōe ſed volūtarie & ſcđm pceptū diuinū, ſunt motores corporū cœleſtiū. dicēte Auguſt. viii. de trini. Cogitant angeli mūdi ſpūs cęleſtia corpora inſpirātes, atq; ad arbitriū quo ſeruiunt deo mutātes atq; verſantes. Sūt eīn ſcđm iſtos ſitū ſibi determinātes in re corporali:ſed ſcđm alios ſbę angelicę & vires earū & opatiōes q̄s habēt i ſe, ſūt ſeparatę oīno ſcđm dictos modos ſeparatiōis a corpore & materia:licet ſint limitatę i ſua eſſentia. Quātū aūt ad opatiōes exteriores:nulla eſſentia oīno debet eſſe ſepata & abſtracta:qa hoc diuinitatis eſt ſimplr, & circa diuinā naturā:q̄ immobilis manēs dat cūcta moueri:vt ſcđm hoc ſubſtātia poſſit eſſe ſepata & opatio cōiūcta: licet nō ecōuerſo. Vt eīn dicit penultima ppoſitio de cauſis:eſt res cui⁹ ſubſtātia & opatio ſūt i momēto tēporis:vt ſunt gñabilia & corruptibilia:& cui⁹ ſubſtātia & actio eſt i momēto ęternitatis:vt eſt de⁹:& res media, cui⁹ ſubſtātia eſt i momēto ęternitatis:& actio i momēto tpis:vt ſunt angeli motores cōiūcti:ſumēdo large æternitatē. Quartū vero mēbrū ē ipoſſibile:vt.ſ.res ſit cui⁹ ſubſtātia cadat ſub tpe, & actio ſub æternitate: ſic eīn actio melior eēt:qa.ſ.magis abſtracta, q̄ ei⁹ ſubſtātia. hoc aūt eſt īpoſſibile:ſicut dicit ibidē in Cōmēta. Secūdo mō eſt ſepata potētia itellectiua:qa nō habet materiā ptē ſui:eo ꝙ re nihil aliud eſt q̄ ſubſtātia aię:vt alibi determinauim⁹: q̄ materiā ptē ſui nō habet:eſt tñ i materia: qa et ipſa aīa i qua eſt vt i potētia:eſt i materia vt ei⁹ forma:qđ tñ nō cōuenit potētię itellectiuę:vt i hoc aliquo mō potētia magis ſit abſtracta q̄ ſubſtātia:qa licet potētia ſit in materia p ſubſtātiā: nō tñ ineſt ei imediate ſicut ſubſtātia:nec p eūdē modū quo ſubſtātia. Tertio igit mō ſubſtātia aię rōnalis eſt ſepata. qa licet cōiūcta ſit ſcđm ſuā ſubſtātiā corpi vł materię vt ſubſtātia eſt, eſt tñ ſepata qa materiā ptē ſui nō habet:nec eſt pfectio corpis vł materię ſm ꝙ organicū eſt aut dimēſionatū. Quarto mō ſepata ē potētia ſenſitiua ſolūmō.ſ. qa nō hēt materiā ptē ſui: ſicut neq; aię ſubſtātia cū qua eſt re idē. eſt tñ cōiūcta corpori & materię ſm ꝙ eſt dimēſiuū qđ &

C organicū. AD aſſūptū igit i argu. ꝙ nō pōt opatio eſſe magis ſepata q̄ ſubſtātia agēs: dico ꝙ verū eſt:ita ꝙ oīno opatio ſit pter corp⁹ & materiā & extra ipſā oīno & agēs ſit materię cōiunctū:vt habēs materiā ptē ſui. ſic eīn nobilior eſſet opatio q̄ ſubſtātia vt Cōmē. dicit:qđ eſt īpoſſibile:qa cū opatio nō abſtrahit aut ſeparat oīno ab agēte, ſi agēs ē cōiūctū materię:& opatio a maťia nō ē ſepata ſed ei cōiūcta:nō tñ oportet ꝙ eodē mō cōiūctiōis ſit cōiūcta opatio & operās ſiue etiā id q̄ opetur. licet.n. agēs hēt materiā ptē ſui:nō op; ꝙ ſilr & opatio: & ſic nō ē opatio cōiūcti ſicut agēs:ſed ſolū ē cōiūcta:& i cōiūcto:ſicut ē actio i agēte & abſciſſio i cultello:& hoc p ſe i cōiūcto. Per cōiūctū aūt i maťia iquātū ē aliqd ſui:cōſilr cōtigit ex pte ei⁹ quo opat. licet.n. quo itellect⁹ itelligit ſit act⁹ maťię & corpis vt ſubſtātia aię:nō tñ oportet ꝙ ſilr ipa actio. & ſic nō ē opatio cōiūcta:ſicut illud q̄ agit ſine ſubſtātia aię:ſed ſolū ē cōiūcta qa i cōiūcto ſcđm modū iā dictū:& hoc p ſe i cōiūcto:ſecūdo i ipa aīa:& tertio i ipa maťia:iquātū.ſ. ſūt aliqd ipſi⁹ agētis ſm pl⁹ & min⁹ cōferēs ad rōnē agēdi. Et hoc verū ē de eo q̄ agit aut itelligit ſicut pricipio remoto. Quo aūt agit atq; itelligit ſicut pricipio ppiquo:cuiuſmodi ē vis itellectiua:de illo verū eſt ꝙ nō pōt pl⁹ ſepata eē q̄ quo agit:vt opatio ſentiēdi q̄ vis ſenſitiua, & opatio itelligēdi q̄ vis itellectiua. Propť qđ dixim⁹ iā ꝙ opatio plus determinat ſcđm vim agēdi, & pportionat ei, q̄ agēti ſcđm rōnē agētis:qa nō determinat neq; pportionat ei niſi qa aliqd ei⁹ eſt ipa vis qua agit:cui pportionat p ſe & pricipalr. Et ita patet ꝙ nullū eſt incōueniēs ꝙ ſcđm aliquē modū magis ſit abſtracta potētia & opatio:q̄ ſit ipm agēs aut q̄ agit: vt pricipio remoto. Nec ponit hoc maiorē nobilitatē i potētia aut i actiōe q̄ ſit i ſubſtātia: qa hoc cōuenit potētię & actiōi ex nobilitate ſubſtātię. Vñ aīa itellectiua qa eſt mediū & cōfiniū ſubſtātiarū ſpūaliū et corporaliū i eſſendo formā et actū corpis:aliq̄s debet habere vires ſeparatas et actiōes gbus cōicat cū ſpūalib⁹ oīno ſepatis, et aliq̄s cōiūctas in gb⁹ cōicat cū pure corpalib⁹ et materialib⁹.

Circa tertiū arguit:ꝙ itellect⁹ nō pōt iformari ſpecie aut habitu abſq; actu cōſiderādi. qa ipoſſibile ē habere formā & nō actū formæ: qa vt dicit i fine. iiii. Metap. determinata ſūt ope vniuerſa i eſſe & nō eē. cū ergo ſpēs illa vel hit⁹ ſit i itellectu: vt forma:ſi ſit i ipo nō pōt eē in ipo ſine ſuo actu cōſiderādi. CONtrariū appet i furioſo, ebrio, & dormiēte:i quoꝝ itellectu bñ ſūt ſpēs & hit⁹ abſq; eo ꝙ actu cōſiderēt ſcđm illos. Quęſt. xv. Argu. prin. In oppoſitū. Reſponſio.

D Dicēdū ꝙ ſm phm i ſcđo de aīa duplex eſt act⁹:& hoc a forma i eo c ui⁹ eſt forma.ſ. prim⁹ & ſcđs. Et hoc verū eſt de q̄cūq; forma q̄ eſt pricipiū alicui⁹ opatiōis

Ad argu. prin.

ſiue fuerit ſubſtātialis,ſiue accidētalis.Et differūt illi duo actꝰ in q̄cūq; natura creata:nō ſic aūt ī natura īcreata:qa ī ipſa nō eſt aliqs actꝰ a forma niſi pfectꝰ q̄ſi ī actu ſcđo:qa ipe eſt ſua actio q̄ ſemp eſt in actu ſcđo ſcđm ſe:nec ei cōuenit alia actio:ſed diuerſa noīa ſortiť ſcđm diuerſitatē obiectoꝝ.quē admodū ī ſe alia eſt actio ītelligēdi & volēdi:& ad extrinſecū alia eſt actio creandi:alia gubernādi.In creaturis aūt nulla creatura ex forma ſua q̄cūq; ē ſua actio:ſed ex ſe & ex ſua forma,quā etiā iā habet ſm actū formę,eſt ī potētia ad agere actu ſcđo abſq; eo φ agat ī actu.Sed cū habet formā illā,nō pōt habere ſine actu eiꝰ primo.Eſt eñ actus primꝰ cuiuſlibet formę dare eſſe illi cōpoſito qđ cōſtituiť ex forma:& ſubſtātia eius cui aduenit,ſiue ſubſtātialiter,ſiue accidētaliter.Eſſe dico quiditatiuū cōpetens illi formę:vt forma humana dat actū primū illi cuiꝰ eſt actꝰ:vt eſſe hoīem: & forma caliditatis eſſē calidū illi cuiꝰ eſt.de quo eſſe locuti ſumꝰ iā ſuperius in quaeſtione de aīa ſeparata.Eſt autē actus ſecūdus opatio debita illi formę:q̄ duplex pōt eē:vel indepēdēs ab aliq̄ extra,vel ab illo,vel ab aliquo depēdēs.Actꝰ ſecūdus primo modo nō poteſt abeſſe formę cui debeť: quēadmodū lucere nō pōt ab eē luci vľ lucido:aut calere calori,aut calido.De actu aūt ſcđo,modo ſcđo,ppoſita eſt q̄ſtio.Actꝰ eñ cōſiderādi elicitꝰ q eſt actꝰ ſecūdus vt agere,neceſſario depēdet ab aliquo nō ſolū ab habitu:q quātū eſt de ſe ex ſe ſufficit dare oēm actū pręter actū ſcđm:q depēdet ab aliquo:quēadmodū lux de ſe ſola dat actū eſſēdi lucidū & actū lucēdi:licet quo ad actū illuminādi depēdeat ab aliquo illuminabili.Sic eñ in ppoſito actus ītelligēdi depēdet ab aliquo ītelligibili:licet ibi illuminabile paſſiue ſe habeat ad actū illuminādi:in ppoſito aūt ītelligibile actiue ſe habet ad actū intelligēdi.Propter qđ licet forma ſit ī aliq̄ cui debeť opatio ſcđm illā formā:ſi tamē nō ſit in diſpoſitiōe vt ei pſenteť obiectū ſcđm modū quo nata eſt agere circa illud actū ſcđm q eſt agere:nō oportet vt ſcđm illud ſit in ſuo actu ſcđo. Propter qđ dico φ intellectꝰ bñ pōt informari ſpecie aut habitu abſq; actu cōſiderādi.& ſcđm hoc proceſſit ſecūda obiectio de furioſo,ebrio,& dormiente:ī quibꝰ eſt īpedimētū ne poſſit obiectū pſentari intellectui & ex parte ītellectus & ex parte phātaſmatis:in quo ītellectus videre debet ſuū obiectū:ſicut alias determinauimꝰ.

Ad argu. prin.

AD primā rationē,φ formā habere eſt īpoſſibile ſine actu formę:verū eſt ſine actu prio:bene tñ pōt habere formā ſine actu ſcđo:qa habēs formā in actu quo ad actū primū:bene pōt eſſe in potētia ſcđm illā ad actū ſcđm q depender ab aliquo.Et apparet differētia iſtoꝝ actuū ex differētiis potētiarū q̄ ordinanť ad ipſos:quā ponit phs vbi dicit ſcđo de aīa:φ nō eodē modo eſt ī potētia ſciēs potēs habere ſcientiā ſed nō habēs:& habēs ſed nō ſcđm eā cōſiderās.qa ille eſt ſicut materia carēs forma:iſte autē ſicut poſſibilis cōſiderare cū vult:niſi aliqd īpediat.Et cū aſſumitur φ vniuerſa opere determinanť ī eſſe vel nō eſſe:Dicēdū φ verū eſt de ope actus primi:p quē poſſunt in actū ſcđm:licet nō ſemp neceſſario ſint in actu ſcđo:qui depēdet ab aliquo.Quia vt dicit ibidem:quae poſſunt facere ſui ipſiꝰ opus eſt ſingulū,quēadmodū oculus: qđ vero nō poteſt,equiuoce: quēadmodum mortuus. De opere autē actus ſecundi nequaq̄ eſt verum:quia vere poſſet aliqd eſſe oculus etſi nihil videret in actu: & ſimiliter vera ſpecie vt habitu poteſt intellectꝰ ſiue ſeparatus ſiue cōiunctus quātum eſt de ſe eſſe informatus:vt tñ ſcđm illum vel illam nihil cōſideret. E

Queſt.xvi. Argu.prin. In oppoſitū. Reſponſio.

CIrca q̄rtū arguiť:φ reſurrectio corporū hūanoꝝ nō ſit poſſibilis.qa nō eſt reſurrectio niſi eiuſdē ſcđm numerū.Idē aūt ſcđm numerū īpoſſibile eſt reſurgere,niſi eadē trāſmutatiōe,& ī eodē nūc recipiat idē eē iterato qđ priꝰ habuit:ſcđm artē phi in.v.Phyſi.illud aūt oīno eſt īpoſſibile.ergo &c. IN cōtrariū eſt fides chriſtiana. DIcēdū ad hoc:φ carnis reſurrectio nō eſt niſi q̄dā natiuitas eiuſdē qđ priꝰ occidit.dicēte Grego.4.Moral.22.Niſi ipa carnis reſurrectio q̄ſi q̄dā natiuitas eēt de ea veritas nō dixiſſet,ī regñatione cū ſederit filꝰ hoīs &c. Et hoc,qa & prima & ſcđa natiuitas ex pręexiſtēte materia ſit.Propť qđ minꝰ mirabilis eſt reſurrectio q̄ creatio.dicēte eodē li.vi.ca.ix.Procul dubio cōſtet oībꝰ qa plus ſit creari qđ nō erat:q̄ reparari qđ erat.& tñ de miraculis dei eſt: q̄ vt dicit ibidē,ſemp debēt cōſiderari p ſtudiū,& nūq̄ diſcuti p intellectū.Sępe nāq; humanꝰ ſēſus dū quarūdā rerū rationē q̄rēs nō inuenit:ī dubitatiōis ſe voraginē mergit. Vñ ſit vt nōnulli hoīes mortuoꝝ corpora ī puluerē redacta cōſiderēt:dūq; reſurrectiōis vim ex rōne colligere nō poſſunt:hoc ad ſtatū priſtinū redire deſperēt.Sed hō de hoc nō debet dubitare:etſi ratione nō poſſit cōprehēdere:vt dicit ſup Eze.p.ii.homiľ.viii.c.vi.p totū.Qđ pbat p plurima ſcripturę teſtimōia ibidē.c.iiii.& p ſilia circa creaturas.ca.v.p totū.qa ſi illā hō nō credit:oīa alia ſine cauſa credunť.ibidē ca.vi. Verūtamē etſi hoc nō poſſumꝰ ratiōe cōphēdere:tñ aliquātulū tētemꝰ vt fidē vacillātiū in hoc aliquātulū ſuſtētemus.Nec eſt in hoc dubitatio aliqua ex parte dei cuiꝰ virtute pficiēda eſt:ſed totaliter ex parte rei ī qua pficiēda eſt.Deo eñ poſſibile eſt facere quicqd ī creaturis poſſibile eſt fieri. Ex parte aūt rei quo ad aīam intellectiuā q̄ īmortalis manet & ſepata,retinēs ī ſe eſſe qđ corpori priꝰ cōmunicauit:& nata eſt quātū F G

eſt in ſe iterum cōmunicare: licet ſub aliqua ratione incōpleta: vt habitū eſt iam ſupra: non eſt in hoc magna difficultas, quin de facili intelligaꝶ quomodo poſſibilis ſit reſurrectio. Ex hoc eñ dicitꝰ fieri eius qđ occidit reſurrectio: ꝙ idē eſſe qđ primū habuit ei reſtituaꝶ. Quare cū id ipm̄ ſcđm iā determinata totaliter manet i aīa: q videre pōt quomō eadē aīa corpori ſuo poſſit reſtitui: nō ē difficile ei videre quomodo idē eſſe numero qđ prius poſſit recuperari, nō ſolū qđ cōſiſtit i rei exiſtētia, qđ i ſe cōſeruauit pſeuerāter aīa. Vñ de hmōi eē cōſeruatiōe i aīa manēte loquiꝶ beat⁹ Grego. ſub noīe vitę quę nō dicit ſup eſſe niſi determinatū modū eſſendi: vt alibi determinauim⁹. vñ dicit quomodo dñs reddidit Iob in filiis & filiab⁹ duplicia: cū tamē tres filias &. vii. filios habuit: & cū. vii. filios & tres filias recepiſſe deſcribiꝶ: cū dicit. xxxv. lib. Moraliū. c. xv. Addidit dñs quęcūq fuerāt Iob duplicia: & tamē tot filios ei reſtituit quot amiſit: & filios dupl'r addidit: qui. x. poſtmodū in carne reſtituit. x. vero q amiſſi fuerāt in occulta aīarū vita reſeruauit. Vnde dubitatio tota de reſurrectiōis poſſibilitate & difficultas reſtat ex parte corporis reſoluti i pluralitatē materię. Sed i hoc apud ponētes ꝙ in hoīe cū nuda materia nō eſt forma alia ab aīa intellectiua: nō magna reſtat dubitatio: cū aīa manet eadē numero q̄ prius: & ſimiliter materia: & quātū eſt ex parte dei pfecta manet potētia animā ſemel ſeparatā eidē poſſe cōiūgere materiæ: quę oēs eaſdē diſpoſitiōes materiales & corporales ſecū adducat q̄ prius erāt corruptæ. q̄ etſi nō eſſent eędē nūero, cū tñ ſint accidētales: nihilominus eſſet vera & pfecta reſurrectio exiſtēte eodē ſubſtātialiter qđ prius occidit & qđ poſtea reſurrexit. Idem eñ numero manēs mutaꝶ ſcđm tēpora, ſcđm diuerſa accidētia. Magna autē reſtat dubitationis occaſio illis qui ponūt ꝙ in hoīe pter aīam intellectiuā ſit alia forma corporalis educta de G potētia materię, ſcđm modū alias a nobis expoſitū. Iſti eñ debēt oſtēdere quomodo forma pri⁹ corrupta poſtmodū poſſit eadē numero reparari. Sed in hoc nō reſtat adhuc difficultas ex parte agentis reſurrectionē. ſ. dei: quia eidē poſſibile eſt agere qcqd oīno nō eſt impoſſibile fieri ex parte naturę & rei extra. Ex parte autē naturę & rei extra adhuc nō poteſt eſſe difficultas niſi ex parte materiæ vel ex parte ipſi⁹ formę iā corruptę. Nō ex parte materię: qa ipſa manet ſcđm eandē potētiā in quā forma corrupta eſt reſoluta: ex qua prius erat educta: & ex qua quātū eſt ex parte materiæ, iterato poteſt educi quātūcūq ſit ſub forma alia. Vñ cū in eadē materia nūero oēs formę gñabiles & corruptibiles ſunt i potētia: licet ſub vna ſit tm̄ i actu: & licet etiā materia q̄ aliquādo fuit ſub forma ſingulari alicui⁹ hoīs: poſtea habeat eē ſub forma alicui⁹ beſtię: manet tñ in potētia vt ex illa poſſit educi forma hoīs corrupta: inquātū erat i potētia ad illā: nō aūt inquātū erat i potētia ad aliā. dicēte Grego. p. ii. ſup Ezech. homil. viii. ca. v. Carnē hoīs lupus comedit: lupū leo deuorauit: leo moriēs in puluerē rediit: quō caro hoīs a lupi & leonis carne diuidiꝶ? Quibus quid reſpōdere aliud debemus, niſi prius cogitēt qualiter in hoc mūdo venerūt: & tūc inuenient qualiter reſurgēt: ꝙ intelligendo aſpiciendo ad potentias diuerſas materię ex quib⁹ educūtur in eſſe, & in quas reſoluūtur, & iterū poſſunt educi? Vñ addit poſt aliqua interpoſita. Quid mirū ſi poſſit oīpotēs deus i illa reſurrectione mortuorū carnē hoīs diſtinguere a carne beſtiarum: & vnus idēq puluis nō reſurgat inquātum puluis lupi & leonis ſed hoīs? Reuera dubium non eſt quin p hunc modū poſſit reparari idē ſpecie per idē agens ſpecie: & per eandē ſcđm ſpeciē actionē: ſed diuerſis numero ab illis quibus forma corrupta fuit i eſſe pducta. Sed de eodē numero eſt ſumma dubitatiōis: nō ex parte materię: neq dei agentis: ſed ex parte tranſmutatiōis qua de potētia materię forma iterato educēda eſt: quę cū nō poteſt eſſe eadē numero cū illa q̄ primo fuit in eſſe pducta: quia nō pōt eſſe i eodē tēpore: nō videꝶ poſſe eadē forma nūero reparari. iuxta illud qđ hic determinat pluſ circa ſanitatē prius corruptā: & poſtmodū regeneratā: ꝙ nō poſſit reparari eadē numero niſi fuerit repetita eadē trāſmutatio numero: qđ eſt oīno impoſſibile: vt ibidē dicit Cōmen. Et eſt dicendū: ꝙ licet hoc non ſit poſſibile agenti naturali: quia primū generās naturale nō agit producēdo aliqd de potētia in actū niſi per aliquā ſui tranſmutationē: quia trāſmutatum tranſmutat materiā: ita ꝙ ppria tranſmutatio eſt ad propriā formā: & ſicut ad albedinē eſt motus albatiōis nō nigrationis, ſic ad hāc albedinē iſte motus albationis & nō alius. Vnde quia agens naturale non poteſt repetere eandē tranſmutationem qua prius aliqd generauit: quia interrupta eſt: & interruptū nō poteſt eſſe vnū & idem numero prius & poſterius: ſicut nec poteſt idē tēpus prius corruptū reuerti: idcirco ergo nō poteſt idē corruptum iterato generari ab agēte naturali. Eſt tamē poſſibile hoc multū agēti ſupnaturali: quia nō agit aliqd aliqua trāſmutatiōe qualis eſt in naturalib⁹: ſed ſemp eodē modo manēs & nō dependēs ab aliqua trāſmutatiōe circa ſubiectū præexiſtēs, qualiter dependet actio naturalis, īmutat ſingula. Propterea eodē modo ſe habet i prima rei pductiōe & i quacūq alia: & ideo vlterius & vniformiter pōt idē nūero pducere pria pductione & alia ſequēte: & indifferēter etiā ex nihilo ſicut ex aliquo: qa ſua

actio & vt eſt a ſe,& vt recipiť ſecundū dictū modum in ſubiecto materię primo & ſecūdo:eſt peni tus vna actio:ac ſi agens naturale eandē tranſmutationē numero circa eādem materiam repeteret.

Ad argu. prin. PER hęc patet ad primū:ꝙ nō produciť idem iterato niſi repetita trāſmutatione eadē.Dicēdum ꝙ verū eſt de agente naturali:qđ eget trāſmutatione ad hoc ꝙ agat: & nō agit actione quę ipſum eſt. propter qđ nō poteſt vniformiter ſe habere in ſecūda ꝓductiōe & in prima:& ideo nec idē pro ducere. Nō tamē eſt verū de agente ſupernaturali ꝙ nō eget trāſmutatione in ſua actione:ſed ipſe eſt agens actione quę ipſe eſt.Propter qđ poteſt ſe vniformiter habendo in ſecunda productione:& in prima idem numero producere. H

Queſt.xvii. Argu.prin. CIrca quintū arguiť ꝙ homo poſſit eſſe ſine quātitate.qm̄ plus dependet accidēs a ſubiecto ꝙ̄ ſubiectū ab accidēte.ſed accidēs vt quātitas in ſacramēto poteſt eſ ſe ſine ſubſtātia.ergo mlto fortius ſubſtātia & homo poterit eſſe ſine quātitate.

In oppoſitū. CONtra.corpus organicū eſt de ratione hoīs:quia aīa non eſt actus niſi talis corporis.ſecūdum definitionē eius ſecūdo de aīa. ſine tali autem nō poteſt eſſe: nō eſt autem corpus organicū ſine quātitate.ergo &c.

Reſponſio. DIcēdum ad hoc ſcđm ꝙ alibi determinauim⁹:ꝙ quiditas & eſſentia hoīs non ſolū nominat formā abſolutā:ſed cōprehē dit materiā & importat formā in materia: & noīe hoīs nō intelligiť niſi habens formā in materia: & in noīe humanitatis nō niſi aggregatū qđ eſt forma in materia.Quare cū nihil pōt exiſtere niſi habēdo i ſe ea ꝙ̄ ſunt quiditatis ſuę & eſſentię:idcirco homo nō poteſt eſſe pura forma:ſed oportet ipſum eſſe formā in materia.propter qđ ſecūdum philoſophū.vii.Meta.in definitione rerū natura lium inueniť materia. Nūc autē ita eſt de forma exiſtente in materia naturali:ꝙ non poteſt eſſe in materia nuda abſq; oī diſpoſitiōe aptāte materiā ad formā. Aliter eīn quęlibet forma nata eſſet fie ri in materia quacūq; abſq; diſpoſitione aptāte ipſi materiā:quia in materia nulla eſt diuerſitas: & eadē ratione quęlibet aīa nata eſſet perficere quālibet materiā: qđ eſt contra philoſophū in primo de anima:vbi hoc pro incōuenienti habet: quia vt dicit,actus actiuorū ſunt in patiente diſpoſito. Qđ nō eſt ſic intelligēdū ꝙ diſpoſitiōes illę aptātes materiā formę precedūt ipſam formā in mate ria:niſi forte aliquę ſub eſſe indeterminato:& hoc nō formā ſubſtantialē ſimplr̄ & abſolute ſed hāc aut illā:ſcđm ꝙ accidētia ſymbola manent ī generato & corrupto cōmunia: ſcđm pħm in ſecūdo de generatione: ſed ꝙ ipſa adueniens materię ſtatim cauſat huiuſmodi diſpoſitiōes ad minus quo ad eſſe determinatum : ſine quibus nec ipſa forma nata eſſet oīno generari in materia aut manere in ipſa. Vnde queādmodum cū aīa diciť actus corporis vitā habentis: nō intelligiť vitā habens an te aīę aduentū niſi ī potētia vt ſemē:ſed ꝙ habet vitā ex hoc ꝙ ineſt ei aīa. Qđ ſignificat philoſo phus cū dicit ī pricipio ſecūdi de aīa.Eſt autē nō abiciēs animā.&c.Sic cū diciť actus corporis or ganici,nō intelligiť ꝙ perfectio organorū ſit in corpore ante animæ aduētum: ſed ꝙ ipſa aduenīēs & inueniēs materiā diſpoſitā:cauſat in ea organa ſua:ad minus ea determinādo. De numero autē talium diſpoſitionū vna principalis eſt quantitas:quia ſine ipſa non habet eſſe organizatio.Idcirco dico ꝙ īpoſſibile eſt hoīem eē ſine quātitate:nec hoc eſt factibile nec ītelligibile. Vñ dicit pħs in.vii. Metaphy.Forma hoīs ſemp videtur in carnib⁹ & oſſibus & partib⁹ ſimilib⁹ iſtis. Vbi dicit Cōmē. Impoſſibile eſt eīn hominē intelligere ſine carne & oſſibus.Et cōſtat ꝙ carnē & oſſa non eſt poſſibi le intelligere ſine quātitate: cōcedendū eſt igiť argumētū ſecūdū. I

Ad argu. prin. AD primū ꝙ quātitas pōt eſſe ſine ſubſtātia:ergo & econuerſo: Dicēdum ꝙ duplex eſt genus accidētis. Quoddam qđ nulli for mę ſubſtātiali propriū eſt:ſed ex ſe eſt indeterminatū ad plures aut ad oēs: & accidit ei ꝑ quācūq; formā ſubſtātialem determinari:vt ſunt accidētia mathematicę abſtractionis de genere quātitatis Quoddam vero aliud genus accidētis eſt qđ proprium ſubiectum ſibi determinat vt alia quęcūq; & maxime qualitates ſenſibiles:quę determināt ſibi ſubiectum quātum,vt albedo:quę nullo modo habet eſſe per ſe & primo niſi in ſuperficie.Vnde quātitates immediatius adherent ſubſtātię ꝙ̄ illę qualitates.Et ſimiliter ecōuerſo ex parte ſubſtātiæ ſic eſt:ꝙ ſubſtātia aliquādo ſibi determinat quę dam accidētia:& quædā non determinat ſibi:queādmodum numerus determinat ſibi ꝙ ſit par vł impar:& forma hoīs ꝙ ipē ſit riſibilis:non autē ꝙ ſit albus.Et ſcđm hoc videndū eſt quę accidētia ſint ſeparabilia a ſubſtantia:& quomodo:& quę nō:& ſimiliter a quib⁹ accidentibus poſſit ſubſtā tia ſeparari:& a quib⁹ nō.Qm̄ illa accidētia ꝙ̄ ſubiectū ſibi determināt:vt albedo ſuperficiem,ab illo ſeparari nō poſſunt,non eīn poteſt ſecundū ſe exiſtere albedo abſq; ſubſtantia:quia ex ſe partes non habet.Illa vero quæ nulli ſubiectum ſibi determināt:ſeparari poſſunt quātum eſt de ſe in eſſe:cū ha bent agens ſufficiens:ſicut & in intellectu:queādmodū quātitates mathematicę,numerus.ſ.& conti nuum.quib⁹ ſeparatis in ipſis ſeparanť oīa alia accidētia:quę ipſa ſicut propria ſubiecta determināt. K

Similiter ſubſtantię ab illis accidentibus quæ ſibi determinant ſeparari non pñt, ſed ſolum ab aliis.
Quia igitur quælibet forma materialis quātitatem ſibi determinat ī materia: idcirco nulla earum
a quātitate poteſt ſeparari. Vnde in eſſe plus dependet ſubſtātia a quantitate q̄ ecōuerſo: ſed in fieri
ſeu cauſari in eſſe, eſt econuerſo. Sed illud non eſt proprie dependentia ex parte ſubſtantiæ: ſed di-
gnitatis cum deo: qua requiritur quaſi accidentis miniſterium: ſed illud ex parte quantitatis eſt
proprie dependentia, qua prius in eſſe requirit ſubſtātiam a qua cauſetur. Per hūc etiā modū ptes
materiæ reqrūt ptes quātitatis vt ſint: & cauſaliter pcedunt eas in eſſe: cū ptes quātitatis nō reqrūt
ptes materiæ, ſicut ecōuerſo, qa eſſentialius eſt quantitati habere ptes q̄ materiæ. Si vero ſit ita, q
nullum accidēs ſic determinat ſibi ſubiectum qn poſſit ſepari ab ipſo ſi eſſet agēs ſufficiēs, & ecōuer
ſo nullū ſubiectū ſic determinaret ſibi accidēs qn poſſet eſſe ſine ipſo quantū eſſet ex ſe, ſi eſſet agēs
ſufficiēs ad hoc agendū: quare cū qoqd poſſibile eſt fieri in re creata illud poſſit facere in ea agens
ſupnaturale: oē ergo accidens vt albedinē, & q̄cunq; alia poſſet agēs ſupnaturale ſeparare a ſubie-
cto & facere in ſe exiſtere, ſicut omne ſubiectū accidēti vt hoiem, & quodcūq; aliud, poſſet ī ſe face
re exiſtere abſq; omni accidente. Et ſcd̄m hoc dicēdū eēt q homo poſſet eſſe abſq; quātitate: & dicē
dum eſſet ad argumentum q organizatio non reqritur in hoie niſi ppter operationes, quas nō ex
erceet ſine corpore quanto, & eſſet qd imperfectū, quia nō poſſet ī opationē perfectam.

SEquunť q̄ſita ptinētia ad bene eſſe hois. Vbi prio q̄rebanť q̄dā ptinentia ad be-
ne eſſe hoim ſingulariū. Deinde q̄rebātur q̄dā alia ptinētia ad bene eſſe cōmuni-
tatum, vt de pfectiōe ſtatuū. Circa primū primo quærebatur vnum ptinens ad
bene eſſe hois ſingularis ſcd̄m ſe. Deinde q̄rebantur quædam alia pertinētia ad
bene eſſe vnius hoīs ſingularis ī ordine ſiue comparatione ad alterum. Illud aūt Quæ.xviii.
primum erat, vtrum illi qui nihil habet qd̄ māducet poſtq̄ ieiunauerit, niſi pri⁹
fuerit lucratus labore ſuo corporali, nec poterit laborare ieiunādo, ſacerdos debeat iniungere ieiu-
nium quadrageſimale. Et arguiť q ſic, qa ſcriptū eſt Matth.vi. Primum quærite regnum dei. hoc Arg.prin.
autem facit ieiunando. ergo primo debet ieiunare ſeu potius q̄ laborare. hoc aūt ad qd̄ potius tene
tur debet ei ſacerdos iniūgere. ergo &c. Cōtra. de duobus malis minus malum pẽligendū eſt. ſed In oppoſitū.
ſi ieiunando non laboraret, nō eſſet vnde poſtmodū victum haberet, & ſic ſeipſum interimeret, aut
de diuina prouidentia temerarie cōfideret: & ſic deū tentaret: qd̄ eſt maius malū q̄ nō ieiunare. ſed
illud non debet ſacerdos iniungere, de quo certus eſt q ſubditus in maius malū incidit. ergo &c.

L DIcendum ad hoc: q caſu poſito in q̄ſtione retento ſacerdos tali non debet tale ieiuniū iniūgere, Reſponſio.
ſed permittere ipſum laborare: & frangendo ieiunium comedere: quia talia ieiunia ſunt de ſtatu-
to eccleſiæ, non de ſtatuto iuris naturæ, aut euangelici, vel diuini. Nunc autem differentia eſt in
ter ſtatuta iuris naturalis, aut diuini: & eccleſiaſtici: q iura diuina & naturalia obligāt in oēm euē
tum: ne etiā propter mortis tolerantiam liceat ea trāſgredi. Melius eſt enim oia mala pati q̄ cōtra
diuinæ legis, aut naturæ pceptū qcq̄ agere. Non ſic aūt eſt de ſtatutis eccleſiæ: maxime cū obuient
eis ſtatuta legis diuinæ, vt in caſu ppoſito. De ſtatuto eñ legis naturæ eſt, q quilibet neceſſitati

M ppriȩ vitȩ corpali debet puidere quātū poterit ſalua iuſtitia legis diuinȩ, ne fiat ſuiipſi⁹ homicida
non obſtante ſtatuto legis eccleſiaſticæ, qa de ipſa dicitur q neceſſitas non habet legem. Per hæc Ad arg.pri.
patent obiecta. Iſte eñ potius q̄rit regnū dei pprium corpus ſuſtinēdo & laborando, q̄ ſi non labo
raret, & certus eſſet q poſt ieiunium deeſſet ei omnis humana prouiſio in neceſſariis vitæ vt eum
mori oporteret, aut q deus per ſe, aut per angelum ei de victualibus prouideret. Hoc enim eſſet
plane tentare deum, vt procedit ſecundum argumētū: & in hoc caſu malum illud .ſ. non ieiunare
amitteret rationem mali. Aliter eñ perplexus eſſet: & perplexio nihil eſt: nec pōt aliqs eſſe perplex⁹
vt in oēm euētum oporteat eum peccare.

SEquitur de pertinentib⁹ ad bene eſſe hominis ſingularis in ordine ad aliū. Vbi
prio pponebantur tria pertinentia ad prædicationē: duo circa fugientem præ-
dicare: & vnum circa ingerentem ſe ad prædicandum. Deinde q̄rebantur q̄dā
alia pertinentia ad poenitentiæ ſacramentū. Primū illorū trium erat, vtrum va- Quæſt.xix.
dens ad prædicandum recepturus neceſſaria victus in loco vbi debet prædicare
videns aūt villā deſolatam, & bono paſtore deſtitutam, cum ibi non putat inue
nire bonū hoſpitiū, pertranſit, & vadit ad aliam villam habētem bonum gubernatorē & ſufficien-
tem prædicatorē, apud quē credit bene hoſpitari, peccet mortalr̄. Scd̄m erat: vtrū tacēs veritatē p Quæſt.xx.
pter hoſpitem ſuum, vel alium diuitem a quo ſperat refici, ne offendat eum & amittat bonam re-
fectionem, peccet mortaliter. Tertium erat, ſi ſacerdos curatus in parrochia ſua paratus ſit & velit Quæſt.xxi.

prædicare:& ſilr frater habẽs priuilegiũ vt poſſit p̄dicare nullo eum impediente,q̄s eorum potior
Arg.prin. ſit in iure:& debet cedere alteri. CIRca primũ arguit̃:ꝙ in illo caſu poſito p̄dicator peccaret mor
taliter,q̄a talis facit cõtra charitatẽ q̄rendo q̄ ſua ſunt,nõ q̄ Ieſu Chriſti,ſcd̄m illud Apoſtoli Phil.
In oppo. iii. Talis aũt peccat mortaliter. Cõtra. victus neceſſarius eſt p̄dicatori,& vnicuiq; licitũ eſt quæ
rere neceſſariũ:hoc aũt non faceret niſi diuerteret ſe a loco vbi nõ putat illũ inuenire,& cõuertat
ſe ad aliũ,vbi illũ ſperat inuenire.ergo & hoc licitũ eſt.ſed in licito nullus peccat mortaliter.ergo
Reſponſio. &c. Hic reſpondendum eſt reſpiciendo ad ſtatũ & cõditiones populi,& ſilr p̄dicatoris: & ſecũdũ N
hoc diſtinguẽdũ.Si enĩ populus multum bona prædicatione indiget:vel ꝓpter defectum ſcientiæ
fidei,aut vitæ fidei neceſſariæ ad ſalutẽ,vel ꝓpter morũ ꝑuerſitatẽ q̄ correctione indigẽt multũ: &
hoc ſciret p̄dicator ſufficiens ad inſtruendum ignorantes & ſalubriter corripiendũ delinquẽtes:&
poſſet commode ad locũ accedere,& ſuſtẽtationẽ vitę quoquo modo p̄ſumeret ibi iuenire poſſe:aut
prius q̄ deficeret poſſe ad aliũ locũ trãſire vbi neceſſaria ſciret ſe inuenire:nec videret ꝙ alius p̄dica
tor ad dicta exequẽda idoneus illuc eſſet acceſſurus,& in mora eſſet periculum,ſi in iſto caſu ꝓpter
victualia vberiora alibi expectata illuc ſe verteret vbi nõ multum eius p̄dicatione opus eſſet,credo
ꝙ adulteraret̃ verbũ dei,ſcd̄m illud Apoſt.ii.ad Corin.iiii.q̄a ꝓ quęſtu p̄dicaret,vt ibi dicit gloſ. &
peccaret mortalr̃,virulẽta & apta vulnera ſauciati telo ignorãtię vel ꝑfidię nõ mitigãdo,& iminẽti
morti ſpirituali nõ occurrendo.iuxta illud Hiero.Paſce fame moriẽtẽ:quẽ ſi nõ pauiſti occidiſti.iu
xta etiã illud qd̄ dicit Grego.lib.ii.paſtora.Qui proximorũ mala reſpiciũt,& in ſilentio linguã pre
munt,quaſi conſpectis vulnerib⁹ vſum medicaminis ſubtrahũt,& eo mortis auctores fiunt quo vi
rus qd̄ poterant curare nolunt.Et loquit̃ ad literã de vulneribus ſpiritualib⁹ & ſpirituali medica
mine qd̄ offertur in p̄dicatione & correctione. In quo caſu credo ꝙ multo magis peccaret prælat⁹
habẽs curam loci ſuꝑiorẽ,epiſcopus,vel archiepiſcopus:& poſt illos qui victum poſſet hr̃e alias de
ſuo,vt canonicus , & deĩde p̄dicator mendicus: qui a ſe nihil haberet,ſed victum mẽdicare ab aliis
neceſſe haberet.Si vero p̄dicator firmiter ſciret ꝙ accedendo ad locũ pr̄ę defectu ſuſtẽtationis eum O
mori neceſſe eſſet,credo ꝙ non peccaret,quia ꝓ dubia alterius ſalute ſpirituali nõ deberet ſe certę
morti tradere corꝑali.q̄a illi mõ alio poſſent ſuæ ſaluti ꝓuidere ſi vellẽt aſſiſtẽte diuio adiutorio.li
cet in dubio bene deberet ſe ꝓ ſalute proximi periculo mortis corporalis exponere,maxime ſi illi ꝑ
aliũ nõ poſſet ſubueniri.In hoc caſu credo ꝙ non peccaret,imo poti⁹ peccaret ad locũ illũ acceden
do.Silr̃ ſi populus nõ multũ p̄dicatione indigeret,in hoc caſu credo ꝙ peccaret venialiter ex ali
quantula auida affectione ad victum:q̄ etiam tanta poſſet eſſe ꝙ mortaliter peccaret:etiã ſi eius p̄
Ad obiecta. dicatione penit⁹ opus nõ eſſet.PER hęc patent obiecta vtriuſq; ꝑtis . Quærere enim quæ ſua ſunt P
ad vitæ neceſſariæ ſuſtentationem,eſt prouiſio neceſſaria,ad quã quilibet tenetur pro ſe in tempo
re neceſſitatis maxime,& etiã in aliis ꝓ congruẽtia loci & ſtatus & conditionis ꝑſonarũ,& quęren
tiũ,& illorũ a quibus quærunt:& ſic bene ꝓceſſit ſecunda obiectio.Quęrere aũt ſuper cõgruentiã
& neceſſitatem ſtatus & conditionis perſonarum, bene poteſt eſſe in peccato mortali,vt ꝓceſſit pri
ma obiectio,aut ſaltem veniali.De modo autem q̄rendi neceſſaria vltra neceſſitatem , vel extra cõ
gruentiã ſtatus,aut cõditionis ꝑſonarũ quærentiũ,& illorũ a q̄bus quærũtur, erit ſermo in parte,
infra in quæſtionib⁹ de ſtatu ꝑfectionis.

Quæ.xx.
Arg.prin. CIrca ſecundum arguitur ꝙ tacens veritatem in dicto caſu peccet mortaliter.
quia iſte in deficiendo a veritate deficit a Chriſto,& ita a via paradiſi.Dicit enĩ
In oppoſitũ. Chriſtus de ſeipſo Ioã.xiiii.Ego ſum via,veritas,& vita.a Chriſto autẽ & a via
paradiſi nemo poteſt deficere niſi peccando mortaliter.ergo &c. CONtra.ſi di
ceret veritatem, non rediret iterato prædicaturus , eo ꝙ hoſpitium paratum
non inueniret:& ſic viam proficiẽdi aliis ſibi p̄cluderet: qd̄ facere non debet.qua
re nec illã veritatẽ p̄dicare.ſed nõ peccat nõ faciẽdo qd̄ nõ debet facere.ergo &c.
Reſponſio. DIcendũ ad hoc:ꝙ ꝓ tempore quo prædicatori officiũ prædicationis incumbit quandoq; aliqua Q
veritas eſt ſubticenda,ita ꝙ p̄dicator peccaret in eam proponẽdo.Eſt alia econtra p̄dicãda: quã re
ticendo peccaret.Propter qd̄ dicit Grego.ii. paſtor.Simplices ſicut fallaciam ſemꝑ vtiliter vitant,
ita veritatẽ ſemꝑ vtiliter ꝓferunt. ne vt dicit lib.i.aut tacẽda ꝓferat,aut proferenda reticeſcat.Sed
quæſtio iſta propoſita eſt de veritate quam expediret proponere:ſed propter timorem amittendi
commodi reticetur.Et eſt hic diſtinguendum de neceſſitate proponendi eam ad modum quo di
ſtinctum eſt in quæſtione p̄cedenti,& eodem modo reſpondẽdũ . Non enim refert propter commo
dum temporale obtinendum ſe ab aliquo loco in quo veritas p̄dicanda eſt omnino ſubtrahere,& in

loco vbi prædicatur eam ſubiicere,niſi ſicut plus & minus.de quibꝰ dicit Gregorius primo Moralium.Qui prouidi humanam gratiam amittere formidantes loqui libere recta pertimeſcūt,improuidi dicūtur.quia vbi credunt ſibi prouidere cuſtodiendo gratiam hominum,amittunt gratiam dei.dicente eodem.vii.Mora.Qui in terra hominem contra veritatem pauet,eiuſdem veritatis irā cęlitus ſuſtinet.Contra veritatem amator veritatis pauere non debet damna rerum per iniuriam auferentes: nec afflictionem corporibus per violentiam inferentes:nec famam nōis per reprehenſiones denigrātes.ſcđm ꝙ de duobꝰ primis poteſt intelligi illud qđ dicit ibidē Grego.lib.x.Bonorꝫ mens quo duriora ꝓ veritate tolerat, eo æternitatis præmia certius expectat:tanto maior fiducia mentē roborat,quanto hanc fortior pro veritate afflictio anguſtat.Tertium vero exprimit Aug. cū dicit in principio ſcđi de Trini.Nullus reprehenſor formidādus eſt amatori veritatis. Per hęc

R patet ad primū. Ad ſcđm ꝙ nō rediret ad ꝑdicādū ſi diceret veritatē:verū eſt ſi in malitia queſtꝰ perſiſteret:& melius eſſet ei non redire q̄ ad q̄ſtū redire & ꝑdicare,licet forte non eſſet melius populo.Propter qđ dixit Apoſt.Philip.ii.Siue per occaſionē ſiue ꝑ veritatem Chriſtus annuncietur,in hoc gaudeo:ſed in hoc & gaudebo.vbi dicit gloſ.Ex occaſione euangelizant non tam ſalutem eius quærentes cui annunciant q̄ commodum ſuum.Qui annunciat detrimentum habebit,cui annūciatur, lucrum.Si tamen veritatem propter ſe diligerent & prædicarent, redire non formidarent ad ipſam defendendum ſi aliqui vellent eam impugnare.dicēte Grego.p.i.ſuper Ezechie.homil.ix. Inimicis veritatis aduerſabitur q eidem ī mēte ſubiicitur. Nec hoc debet dimittere ꝑpter refectionem corporalem:q̄a per hoc meliorem recupat ſpiritualē.dicente Gregorio.ix.Mora.Tunc quiſꝙ ī veritate valentius reficitur,cum ardētius pro ea fatigatur.Sed hanc refectionem aliqui nō cupiūt quibus vt dicit Aug.in origi. ſuper pſal.v.panis veritatis amarus eſt. Vnde os vera dicentis oderunt qui in eam ęgritudinem deuenerūt,vt cibū veritatis quo animæ ſanę gaudent, tāq̄ felleū ſuſtinere nō poſſint. Et qđ aſſumitur in argumento,ꝙ dicendo veritatem hoſpitium perderet,forſaſſe non eſt verum,immo paratius inueniret:quia veritatis amator non vult ſibi parci contra veritatem.dicente Grego.in primo Paſtora.Plus veritate ſe appetit diligi,quā contra ſe non vult defendi.Ille ergo ſeipſo veritatem amplius vult amari,qui ſibi a nullo vult contra veritatem parci. Ad arg.ſop.

CIrca tertiū arguitur:ꝙ in illo caſu frater ſit potior in iure:quia ſpeciale derogat generali.Frater autem habet ꝙ poſſit populo ꝑdicare ex iure ſpeciali:q̄a ex priuilegio qđ dat priuatum ius:curatꝰ autem ex iure cōmuni,& ita generali.ergo &c. Cōtra.priuilegia ſunt ſtricti iuris,& illud qđ in eis nō eſt expreſſum,non intelligitur conceſſum.extra de priuilegiis.Porro.Cū ergo in eius priuilegio non exprimitur ꝙ ei debeat cedere curatus:ergo non eſt conceſſum:& ſic potior ma- Queſt.xxi. Arg.prin. In oppoſitū.

S net curatus poſt priuilegium ſicut ante. AD iſtam quæſtionem, quia principaliter ꝑtinet ad iuriſtas,& tangit virtutē & efficaciā priuilegii conceſſi fratribus,reſpōdere intendo ſalua ꝓteſtatione,quā ponā in ſoluēdo tertiam quæſtionem proxime ſequētem.Dico igitur:ꝙ ī agibilibus & in vniuerſalibus,quia ſermones ꝑticulares ſunt veriores vniuerſalibꝰ,vt dicit philoſophus,in ipſis conſiderandū eſt plurimū qd verius ſit regulariter,& quō deficit in caſibus.q̄a vix in moralibꝰ & agibilibꝰ pōt ſermo vl'is ita eē verꝰ q̄n fallat in caſibus.In propoſita igiť q̄ſtione licet q̄rat de iure,quia tamen quærit ius circa factū, ideo cōſiderandū ē circa factū qs potior in iure dicendus eſt regulariter:et ſi alter potior poterit dici in caſibus:& hoc primo ex fine conceſſionis priuilegii, ſecundo ex forma verborum. Ex parte autem finis clarum eſt, ꝙ priuilegium fratrum ſuper prædicationibus libere exercendis non datur nec dari debet principaliter in fauorem fratrum.iuxta illud qđ dicit Gregori. x.Paſtoral. loquens de Eſaia qui ſe vt ad prædicandum mitteretur volūtarius obtulit.vt habetur Eſaiæ.vi.dicit.Is qui ſe mitti voluit, ante purgatū ſe vidit:ne non purgatus quiſq̄ adire ſacra myſteria audeat.Quia igitur valde difficile eſt purgatum ſe quenq̄ poſſe cognoſcere,prædicationis officium tutius declinatur:nec debet ad hoc moueri cōtemplatiuꝰ deſiderio aſſumente,ſed ſola neceſſitate proximi impellēte,vt ſi prædicationis officium imperatur,ſi donis iam præuentus eſt quibus & aliis proſit:& ex corde debet fugere,& inuitus accedere.ſecundum ꝙ dicit ibidem. Vnde cum prædicatione fratrum opus non fuerit,& hoc curatus charitatiue inſinuauerit,abire debet ſine difficultate,gaudēs ſi prædicatione eius opus nō fuerit.dicente Augu.xix.de ciuitate dei.Otium ſanctum quærit charitas : veritatis negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis.Propter quod Beatus Franciſcus in regula ſua fratribus ſuis præcepit dicens.Fratres non prædicent in epiſcopatu alicuius epiſcopi,cum ab eo fuerit contra-

dictum.Et conſimile verbum dicit in ſuo teſtamento de prædicando in parrochiis ſacerdotum.Si
haberem inquiens tantam ſapientiam quantam Salomon habuit:& inuenirem pauperes ſacerdo-
tes huius ſæculi in parrochiis in quibus morantur,nolo pdicare vltra volũtatem eoꝝ.Vnde ſi da-
tur eis priuilegiũ,hoc non eſt niſi in fauorẽ populi principaliter,qa.ſ.ſacerdotes inſiſtere pdicationi T
quantum opus eſt,p ſe nõ ſufficiũt.Hanc cauſam cõferendi priuilegiũ aſſignat Nicolaus papa in
expoſitione regulę fratrũ minorũ,vbi dicit.Verum quia expreſſe continet in regula ꝙ fratres nõ p
dicẽt in epiſcopatu alicuius epiſcopi,cũ ab eo fuerit cõtradictum,decẽs ꝙ pdictũ verbũ ad literã,ſi
cut regula ipſa protulit,obſeruet:niſi per ſedem apoſtolicam circa hoc pro vtilitate populi chriſti
ani ſit conceſſum,aut ordinatũ aliud,vel in poſterũ concedatur,ſeu etiam ordinetur.Et exprimit
eam dominus Martinus in priuilegio ſuo,cũ dicit.Ad fructus vberes quos in agro dominico &c.
Cõſtat ergo ꝙ aſpiciendo ad cauſam priuilegii fratres in officio pdicationis ſacerdotibus adiungũ
tur,vt eorũ coadiutores.& ſi ſic:manẽt ergo adhuc illi veri paſtores,nec eis de iure ſuo qcq̃ ſubtra
hitur quo ad prædicationis officium:ſed ipſi ſoli meſſores ſunt i agro dominico,& fratres ſicut ſpi
cas colligentes qui fugerant manus metentium,vt dicitur in figura Ruth.ii.Quas manu debẽt cõ
terere:vt ſilr dicitur in figura Deut.xxiii.ſed nõ falcẽ,ſicut principales meſſores,immittere.iuxta
illud qđ dicit Grego.& ẽ.vi.q.iii.ſcriptum eſt in lege,per alienã meſſem tranſiẽs falcẽ mittere non
debere,ſed manu ſpicas conterere.Falcem enim mittere non debes in eam ſegetem q̃ alteri commiſ
ſa eſt,ſed per effectum boni operis frumenta dominica vitiorum ſuorum paleis expoliare,& in ec-
cleſiæ corpus admonẽdo & perſuadendo quaſi manducando cõuertere.Quandocunq; ergo ſacer
dos ſufficit æqualiter cũ fratre in propria perſona prædicare,non video ꝙ frater de prædicatiõe fal
cem mittendo in meſſem alienam ſe debet intromittere. Et ſic dico reſpondendo ad quæſtionẽ:ꝙ
regulariter pinguiꝰ ius hẽt ſacerdos q̃ frater,quia regulariter debet ſupponi ꝙ ſacerdos ſit ſuffici
ens q̃diu ab eccleſia in officio ſuo ſuſtinet:& hoc etiam qa incumbit ei ex neceſſitate ratione curæ
paſtoralis & officii:Fratri aũt nõ niſi ex volũtate & ratione priuilegii.Nec ex eo qđ conceſſum eſt
fratri,aliquid ſubtrahit de eo qđ ptinet ad ius cõmune paſtoralis officii,vt iam dicetur.Si tñ ſpicę
effugerint manus metentium,vt in prædicatione admonẽdo & ſuadendo non ſufficiat eas colli-
gere ſacerdos ſolus atq; fricare,debet ei frater coadiutor aſſiſtere.Nõ ſufficiat dico: aut quia ſacer
dos eſt prædicationis inſcius:& ideo ſonitum prædicationis dare non poteſt pręco mutus,vt dicit
Gregorius primo paſtora.aut quia eſt negligens,& deſidioſus,etiam ſi eſſet ſciolus,aut quia etſi ſci
olus & diligens: tamẽ propter occupationes alias circa populum,aut aliqua alia de cauſa nõ eſt per
ſe ſufficiens,aut ſi oĩa dicta adeſſent:quia eſt maliuolus deſtruens exemplo quæ prædicat verbo.
iuxta illud quod dicit Gregorius homil.viii.ſuper illud Luc.x.Meſſis quidem &c.Qđ ſine graui lo
qui mœrore nõ poſſumus:quia etſi ſunt qui bona audiunt,deſunt qui dicũt.Ecce mundus ſacer
dotibus plenus eſt:& tñ in meſſe dei rarus inuenitur operarius,quia officium ſacerdotale ſuſcipi-
mus,ſed opꝰ officii nõ iplemꝰ.& loqt pro talibꝰ in qbus ſunt aliq hmõi defectꝰ.In talibꝰ ergo caſibꝰ
aut cõſilibꝰ cũ occurrũt:dico ꝙ pinguiꝰ ius hẽt frater q̃ curatꝰ:& debet ei curatus cedere,imo ipm
ad hoc rogare & iducere:aut ſi nõ põt,conqueri ſuo ſuperiori exẽplo Marthę,per quã intelligũtur
actiui:q̃ conqueſta eſt de Maria,per quam intelligunt cõtemplatiui,cum dixit Luc.x.Domine nõ
eſt tibi curę ꝙ ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare.Dic ergo illi vt me adiuuet.ſecundum illđ
etiam Luc.x.Meſſis quidem multa,operarii autem pauci.Rogate ergo dominum meſſis vt mittat
operarios i meſſem ſuam.Et tunc debet dicere ſupior tanq̃ dominus meſſis.Ite:ecce ego mitto vos
&c.Qđ tñ principaliter intelligit de prælatis,in quoꝝ ſubſidium debent adiungi quicunq; alii ad
hoc idonei.Nec eſſet bonus paſtor:ſi in tali caſu non vellet coadiutorem habere,& eſſet indicium
boni contemplatiui ſi exemplo Mariæ quantum eſt in ſe fugeret actionem: & eſſet ſicut (iuxta qđ
dam dictum beati Bernardi in quodam ſermone de aſſumptione)felix eſt domus,& beata ſemp cõ
gregatio, vbi Martha de Maria cõq̃rit,ita vere felix ſocietas fratrũ cũ curatis ad regẽdũ populũ in
eccleſia:ſi p hũc modũ Martha cõq̃reret de Maria.Sed ſi Martha p ſe ſufficeret miniſtrare,tũc meri
to icreparet ſi de Maria vacãte cõq̃reret:& ſi Maria miniſteriũ Marthę ſibi vellet vſurpare,tũc me
rito cõq̃ri poſſet Martha de Maria,dicẽdo:dñe nõ ẽ tibi curę ꝙ ſoror mea miniſterium meum ſibi
vſurpat.Dic ergo illi ne me impediat,nec conqueratur quia mecum non miniſtrat.Hoc reue-
ra inordinatum eſſet:dicente Bernar.ibidem.Mariæ Martham æmulari prorſus indignum eſt:
prorſus illicitum eſt.Alioquin vbi legis Mariam cauſantem,quia ſoror mea reliquit me ſolam va
care!Abſit vt qui deo vacat,ad tumultuoſam aſpiret fratrum officialium vitam.Fratres autem
officiales ſũt eccleſiæ miniſtri maiores & minores.Vnde ſi malitioſe ſeſe ſacerdos fratri opponeret

nec prædicare eum permitteret, cum opus eſſet, volens prædicare forte alias non prædicaturus
& plus expediret populo fratrem audire prædicantem, debet eum prælatus ſuperior conque-
V ſtione delata ad ipſum coercere. In talibus enim caſibus quo ad prædicationis actum vt fratri de-
beat ſacerdos cedere, iuri derogat ſacerdotis, & rationabiliter, & ex cauſa. Hæc eñ verba bene ex-
primunt, cũ dicitur i cauſa conferẽdi priuilegiũ ad vberes fructus &c. vt q̃nc̃q; fratres vberes fru
ctus prædicando poſſint referre reſpectu fructuum quos ſacerdos ferret ſine illis, pinguius ius prę
dicandi habent, & gratãter recipi debent nõ impediri. ſcd̃m ꝙ pręcipit domin9 Martin9, cũ dicit ĩ
priuilegio fratrum. Diſtrictius inhibẽtes ne quis fratres, &c. audeat quomodolibet impedire. Vñ
nec ecõtra ſacerdotem curatum, cũ ad prædicãdũ ſufficiens eſt, & æque ꝓficit populo p̃dicatio ſua
& fratris, frater debet aliquatenus impedire. Et ſi in hoc caſu ſacerdos ſe in prædicatione prætu-
lit, non cenſetur fratrem impedire: q̃a impedimentum importat iniuriam. Nemo aũt alteri iniuria
tur vtendo iure ſuo. Vnde etiam ſi aliquæ religiones inſtitutę ſunt quoquo modo ad opera actiuę
vitæ exercenda, videlicet ad prædicandum & confeſſiones audiendum, cum nullam habeant ordi
nariam poteſtatem exercendi hm̃õi officia: idcirco cum eis conceditur a ſuperioribus poteſtas ta
lia exercẽdi, talis cõceſſio nõ intelligit̃ eis facta niſi in fauorẽ populi, & in ſubſidiũ illoꝝ q̃ habent po
teſtatem ordinariam hm̃õi officia exercendi. Ex parte aũt formæ verborum priuilegii patet idẽ. q̃a
ex priuilegio quo ad actũ p̃dicandi in nullo derogatur iuri ſacerdotis: quia ius cõmune ſemp̃ fixũ
manet niſi conditor eius per priuilegium expreſſe ei deroget. extra de ſententia excommunicatio
nis cap. Nulli. & de priuilegiis. Cum & plantare. & xvi. quæſt. ſeptima. Omnes baſilicę. & hoc quia
priuilegia ſtricti iuris ſunt, vt extra de priuilegiis, Porro. & hoc maxime quando vergunt in præ
iudicium alterius, ſicut contingeret in propoſito ſi frater regulariter præferretur ſacerdoti, vt in
fra declarabitur, licet alias principis beneficia largiſſime interpretanda ſint. Quare cum in pri-
uilegio fratrum nihil exprimitur, ſicut patet inſpicienti illud, per quod derogetur iuri commu-
ni ſacerdotum, niſi forte in caſibus per illud quod dicitur in cauſa priuilegii propter vberes
fructus & cętera, ſicut dictũ eſt: ſimpliciter ergo & regulariter dicendum: ꝙ ſacerdos potior eſt
in iure, frater autem in caſibus tm̃. Aliter enim non eſſet in ſuccurſum ſacerdotis. Sed dices ꝙ
prędicare pium opus eſt: nulli ergo debet eſſe in præiudicium. Et dicendum ꝙ licet prædicare in
ſe opus pium eſt, tamẽ actum prædicandi iſti ſubtrahere in quo pinguius ius habet in caſu, ſci-
licet cum non eſt opus prædicatione extranei, & ſine eius conſenſu hoc facere abſq; alia cauſa ra-
tionabili, cum ſit ordinarius: & ſic habet ius prohibendi: non eſt æquum. AD primum in oppo Ad arg. pri.
X ſitum, ꝙ ſpeciale derogat generali: Dicendum ꝙ regula iſta ſpeciale derogat generali, & ſimiles
regulæ iuris non ſemper vniuerſaliter habent veritatem: quia in caſibus tenent, & in caſibus nõ
tenent: & quandoq; in iure poſitiuo expreſſi ſunt aliqui ex caſibus in quibus tenent, & in qui-
bus non: ſecundum ꝙ ſup̃ hoc circa iſtam regulã multũ diſtinguit gloſ. extra de Reſcriptis. cap. i.
vnde illa regula adducta fuit. & ſecundum illos caſus in iure expreſſos debent illam regulam ex-
ponere iuriſtæ, & reſpondere argumento. Aliquando autem non ſunt caſus expreſſi in iure in qui
bus tenent, & in quibus non, aut ſaltem non ſunt expreſſi omnes: ſed tamen exprimi poſſunt ex
regulis iuris naturæ, ex q̃bus etiã expreſſi ſunt illi qui ſunt in iure cõſcripti. & tã ſecundũ hos ca
ſus q̃ ſecundum illos, inquantum habent exprimi ex iure naturæ, illam regulam poſſunt expone-
re theologi, & reſpondere argumento. In quibus igitur caſibus a iure poſitiuo expreſſum tenet
illa regula, & in quibus non, iuriſtis relinquo. Sed quantum elici poteſt ex iure legis naturæ: vnde
ortum debent ſumere omnia edicta legis poſitiuę, diſtinguo ꝙ conceſſum vni ex priuilegio per-
tinens ad ius commune alterius, aut eſt talis naturæ ꝙ poſtq̃ tranſierit in vſum vnius non poteſt
ſimul verti in vſum alterius: aut cum hoc ꝙ tranſit in vſum vnius, ſufficit ad vſum alterius. De
primo modo ſunt decimæ noualium: q̃ de iure communi debentur ſacerdotib9 curatis: q̃ cum ex
priuilegio cõferunt̃ quibuſdam religioſis: & tranſierint ꝑ hoc in vſum ipſorum, nõ poſſunt verti
in vſum ſacerdotum. De ſecundo eſt fons cõis aliquibus de iure communis cõſuetudinis, ita ꝙ nõ
aliis: cuius vſus cum cõceditur alicui alteri ex priuilegio principis, & tranſierit in vſum illius, ni
hil minus ſufficit ad vſum aliorum. In primo genere rerum verum eſt ꝙ ſpeciale derogat ge-
nerali, vt patet in vſu decimarum conceſſarum ex priuilegio religioſis: quæ deberent eſſe alio-
rum de iure aliorum communi: ſed per priuilegium ipſis ſubtrahuntur. In iſto enim caſu dicitur
priuilegium quaſi priuans legem. quia q̃d ſecũdum legem iuris cõis vni cõpetit, hoc ei ſubtrahit̃ ꝑ
legẽ priuilegii: & alteri tribuitur. In ſecũdo vero genere rerũ nõ eſt verum. Propter hoc eñ ꝙ vſus
fontis conceditur ex priuilegio illi qui nullum ius in eo prius habuit, non per hoc ſubtrahit̃ vſus

eius aliis qui prius eius vſum habuerunt de iure cõi cõſuetudinis. In hoc aũt caſu nõ dicit̃ priuile-
gium quaſi priuãs legẽ, ſed quaſi priuata lex: qa qđ ex cõi cõſuetudie cõpetit vni. ſ. ꝑ legẽ iuris com
munis: hoc etiã ex priuata cõceſſione cõpetit alteri. Priuata dico cõceſſione non ex parte ipſius cõ-
ceſſi: vt. ſ. priuate & ſingulariter obtineat conceſſum: ſed ſolummodo ex parte modi concedendi
Prio eñ mõ nõ ſolũmõ diceret̃ priuilegium lex priuata, ſed etiam priuans legem, vt patet. Qđ nõ
eſt verum in iſto genere rerũ, niſi quatenus vſus vnius impedire poſſet vſum alterius: vt ſi in eo
tp̃e quo habẽs priuilegiũ vellet vti fonte hauriẽdo aquã: nõ poſſet alter ſiml' ĩ eodẽ tp̃e haurire. In
iſto eñ caſu ſi priuilegiũ expreſſã ſup hoc faceret mẽtionẽ derogaret iuri cõi alteri⁹, & eſſet priui
legiat⁹ potior ĩ iure. alias vero nequaq̄: ſed ecõtrario potior eẽt habẽs ꝑ ſe ius cõmune. Et de tali ge Y
nere eſt prædicatio: quia poteſt ſucceſſiue a pluribus exerceri circa eundem populum, licet non
ſimul. Propter qđ cum vni cõcedit̃ ex priuilegio, nihil ſubtrahitur per hoc alteri de iure ſuo, maxie
in propoſito, cũ non cõcedit̃ fratrib⁹ p̃dicatio ex priuilegio in fauorem eorum: ſed populi pricipali-
ter cuius ꝓfectũ nõ veniret ſi regulariter frater p̃ferret̃ in p̃dicãdo ſacerdoti. Nec etiã vllo modo ex
primitur in priuilegio ipſoꝝ: ꝙ debeãt p̃ferri ſacerdoti ſi ſimul cõcurrat vtriuſq; prædicatio. Pro-
pter qđ nõ intelligitur eſſe conceſſum niſi in caſibus in quibus expedit populo ꝙ in prædicando fra
ter p̃ferat̃ ſacerdoti. Aliter aũt audiui reſpõdere iuriſtam dicẽtẽ: ꝙ illud qđ eſt ſpeciale vno mõ põt
eſſe gñale alio mõ. Vt ĩ ꝓpoſito poſſe p̃dicare populo cõe ẽ ſiue generale oĩb⁹ curatis: qa de iure cõi
ſed ſpeciale fratribus: qa de iure priuilegii. Ecõtra autem prædicare iſti populo, parrochiæ. ſ. ſancti
Benedicti, aut ſancti Seuerini, in tali parrochia vel ĩ tali ſpeciale eſt iſti ſacerdoti vel illi, & non eſt
conceſſum niſi in conceſſione generali. Et ideo licet fratres propter ſpeciale primo mõ pingui⁹ ius
haberent in prædicando q̄ ſacerdotes: tñ ꝓpter ſpeciale ſcđo mõ pinguius ius p̃dicãdi ĩ ꝓpria eccle
ſia ꝓpriis parrochianis habent ſacerdotes. Vnde qa priuilegiũ fratrum nõ facit mẽtionẽ de iſto iu
re ſpeciali ſacerdotum, nõ intelligit̃ eis cõceſſũ ꝙ in eccleſiis ſacerdotum habeant poteſtatem p̃di-
candi niſi quantũ eis de iure cõmuni concedit̃. ſ. de licentia ſpeciali ipſorum ſacerdotum, vel epiſco
porũ, vel legatorũ, aut ſummi pontificis. Sed vt ex priuilegio aliqd eis intelligatur cõceſſum, dixit
ille ꝙ intelligitur de p̃dicatione faciẽda publice populo ĩ ꝓpriis domiciliis: quã facere nõ poſſent ſi
ne licentia ſpeciali: quia hoc de iure cõmuni non eſt eis conceſſum. Qđ ſi ita tenẽdũ eſſet circa offi
Ad arg. i op. ciũ p̃dicationis: cõſilr̃ circa officium audiendi cõfeſſiones: qđ tñ non aſſero eſſe verum. Et ꝑ hoc
patet aſſumptum ĩ ſcđo argumẽto, quõ. ſ. priuilegium fratrum ſtricti iuris eſt: quia ſecundum pri Z
mam rõnem libera poteſtas p̃dicandi abſq; impedimẽto eis conceſſa nõ extenditur vltra q̄ expedit
populo fratrum p̃dicatio. Secũdum vero ſecundam rõnẽ ſtricti iuris eſt: quia nõ cõcedit̃ eis niſi in
ſuis domiciliis tm̃. qđ forte nimis durum videretur eis.

S Equuntur quæſita circa hominẽ ſpecialiter pertinẽtia ad poenitentiæ ſacramen
tum. Et ꝓponebant̃ primo tria ꝑtinẽtia ad cõfeſſionẽ faciendã pricipaliter. Dei
de alia tria ꝑtinentia pricipl'r ad ipſa pc̃tã cõfitẽda. Et erãt illa tria prima de plu
ralitate iteratiõis ipſius actus cõfitẽdi. Quorum primũ erat principaliter de plu
ralitate iterationis act⁹ cõfitẽdi ex p̃te ipſius ſacramẽti poenitẽtiæ. Scđm ex p̃te
Quæſt. xxii. ipſius cõfitẽtis. Tertiũ vero ex parte confeſſoris. Primum enim erat, vtrũ ſacra-
mentũ poenitẽtiæ virtute clauiũ reſpectu eorundẽ pc̃tõrũ poſſit hr̃e effectũ pl⁹
Queſt. xxiii. q̄ ſemel. Secũdũ erat, vtrũ dicere ꝙ vere poenitẽs & cõfeſſus rite abſolutus ab eo q poteſt, teneatur
Quæ. xxiiii. eadem pc̃tã iã cõfeſſa iterum cõfiteri, ſit erroneum. Tertiũ erat: vtrũ cõfeſſi fratribus prædicatori
bus & minoribus virtute priuilegii ipſorum teneantur cõfiteri iterato ſuo proprio ſacerdoti pec-
Arg. pri. pri. cata q̄ illis fuerint confeſſi. CIRca primũ arguit̃ ꝙ nõ poſſit ſacramẽtũ poenitẽtiæ virtute clauiũ
reſpectu eorũdẽ peccatorũ habere effectum plus q̄ ſemel, quia hoc multum derogat virtuti & effi
caciæ ſacramenti. Qꝫ eñ plus q̄ ſemel ſacramentum habet effectum ſuper eandem materiam, hoc
non eſt niſi quia debilis eſt virtus ſacramẽti & infirma, vt nõ poſſit agere ſemel qđ poſſit plurib⁹ vi
cibus applicatũ. Erroneũ aũt ẽ ſacramẽto attribuere qđ virtuti ei⁹ derogaret. ergo erroneũ ẽ dicere
Secundum. & attribuere ſacramẽto poenitẽtiæ ꝙ reſpectu eorũdẽ pc̃tõrũ habeat effectũ plus q̄ ſemel. Præterea
hoc idẽ patet in aliis ſacramẽtis. Baptiſmus eñ & cõfirmatio & cætera ſacramẽta, ſicut patet, non
applicantur ſuæ materiæ niſi ſemel: & hoc nõ eſt niſi quia ſemel tm̃ habent effectum ſuũ circa illã
In oppoſitũ. ergo &c. Cõtra eſt illud qđ dicit̃ de poenitẽtia diſt. i. ĩ cap. Quẽ poenitet. Quãto plurib⁹ cõfitet̃ tã
to facili⁹ veniã cõſequet̃. qđ nõ eſſet verũ niſi ſacramẽtũ poenitẽtiæ poſſet hr̃e pluries effectũ circa
Reſponſio. eadem pc̃tã. ergo &c. DIcẽdum eſt ꝙ effectus ſacramenti poenitẽtiæ vi clauiũ maxime in abſol- A
uendo poenitentem poſtq̄ fuerit confeſſus, multiplex eſt. Primus maculæ peccatorum ablutio,

Secundus diuinæ offenſæ placatio. Tertius pœnæ æternæ debitæ pctō in pœnā tpalē cōmutatio.
Quartus illius pœnæ temporalis ſaltem pro parte remiſſio. Quintus eſt gratiæ augmentatio. Se
xtus eſt eccleſiæ militanti reconciliatio, et ſiqui alii ſunt huiuſmodi. Iſti tamen ad præſens ſuffi-
ciant. Dico igitur ꝙ duplex eſt effectus ſacramenti: vnus ſcilicet principalis & eſſentialis, ad quem
eſt principalr a deo inſtitutū. Alius vero ſecūdarius & q̄ſi accidētalis, ad quē nō eſt pricipaliter iſti
tutū: ſed ex abundāti miſericordia, & q̄ſi ex cōſequēti agit illū. V ſi ſm Grego. effectus pricipalis &
eſſentialis baptiſmi, ad quē agendū eſt pricipaliter a deo inſtitutꝰ, eſt delere omnia peccata, & remit
tere oēm pœnam debitā peccatis, & per hoc diuinā offenſam pfecte placare, ſcdm ꝙ de his tribꝰ ſpe-
cialit loquitur ſcriptura, dicēte Paulo Coloſ. ii. Cōſepulti in baptiſmo cū mortui eſſetis in delictis
cōuiuificauit vos cū illo donās vobis oīa delicta. Ecce primū. vnde dicit ibi Gloſ. i. originalia & ſup
addita: qđ ſignū eſt ꝙ & pœnā tollit. Seqͭ. Delēs qđ aduerſū nos erat chirographū decreti qđ erat
contrariū nobis, & ipm tulit de medio. vbi dicit gloſ. Chirographū decreti. i. memoriā trāſgreſſio
nis, ecce ſecūdū, qa non ſeruatur memoria tranſgreſſionis niſi ex ira nondū pacata. Sequitur. Expo
lians principatꝰ & poteſtates. Gloſ. Infernales auferēdo Abraham, Iſaac, ac cæteros iuſtos. Ecce ter
tium. Effectus autem baptiſmi nō principalis ad quē ſecundario ordinatur, eſt gfæ augmentatio:
ſi iam baptizatum baptiſmo flaminis inuenit in gratia: quia hoc accidit baptiſmo fluminis. De-
B ſcendendo ergo ad propoſitum: dico ꝙ ſacramentum pœnitentiæ virtute clauiū reſpectu eorūdē
peccatorū nō hēt niſi ſemel effectū ſuū principalē q cōtinet tres primos effectus pdictos: quos ſemel
pfecte agit: aut nihil agit, ſicut cōtigit de baptiſmo, & qbuſdam aliis ſacramētis reſpectu ſuoꝝ effe
ctuū principaliū: nō aūt reſpectu nō principaliū loquēdo de illis ſacramentis q̄ cū principalibꝰ hn̄t
nō principales. Quo ad hmōi cn̄ effectū. ſ. principalē eſt ſimile de hoc ſacramēto, & de aliis, vt pce
dit ſecunda ratio. Et dicere ꝙ plus q̄ ſemel pœnitentia haberet effectum talē, multū derogaret ſa
cramēto pœnitentiæ ſicut & aliis ſacramētis, vt pcedit prima obiectio. Aliter eñ ſacramētū ſemel
adhibitum: aut nihil ageret de ſuo effectu principali, ſed ſolum diſponeret vt iteratum agere poſ-
ſet, aut ſi ageret illum nō perfecte ageret, ſemel adhibitum: ſed oporteret illđ qđ reſtaret agere per
eiꝰ iteratione: quēadmodū ſi baptiſmus ſemel adhibitꝰ ſolū diſponeret ad pctōrū deletionē & diui
næ offenſæ pacationē, & pœnæ remiſſionē: aut p pte hoc ageret, & p pte nō: & iteratꝰ hoc ageret
pfecte. qđ eſſet infirmitatis magnę i virtute ſacramētorū nouæ legis, & poneret ipſa eſſe debilia ele
mēta quodāmō: quēadmodū erāt ſacramēta veteris legis, ſecūdum ꝙ de illis dicit Apoſt. Gal. iiii.
Quō cōuertimini iterū ad īfirma & egena elemēta. Effectū aūt ſuū nō pricipalē q cōtinet oēs alios
modos ſequētes, bn̄ pōt abſq; oī derogatiōe facta ſacramēto hr̄e plus q̄ ſemel: imo illđ pcedit ex ma
gna virtute & efficacia ſacramēti: & hoc qa ſemel adhibitū nō neceſſario agit qcqd agere pōt plu-
ries adhibitū: ſed hoc abſq; oī īfirmitate ſacramēti. i quo nō eſt ſīle de hoc ſacramēto & de aliis, vt iā
dicet. Tota eñ pœna tpalis debita peccatis nō neceſſario remittit i pria abſolutione, etſi poſſibile
eſſet eam remitti, vt iā dicet. & ſcdm hoc pceſſit tertia ratio q̄ erat p pte iſta. Neq; ſilr i pria abſolu
tione augmētat gratia quātū nata ſit p ſtatu vitę pſentis augeri, vt ſcdm hoc itelligamꝰ illud Gre
gorii. xxii. lib. Mora. & ſup Ezechielē. par. ii. homi. iii. Nemo repēte fit ſūmꝰ. Et forte qđ ſpeciale ē in
caſu duarū q̄ſtionū ſequētiū, reconciliatꝰ eccleſię militanti p abſolutionē impēſam a nō ordinario
cōfeſſore, nōdū eſt pfecte reconciliatus niſi cū pponito de cōfitēdo iterato pprio ſacerdoti eadē pec
cata q̄ cōfeſſus eſt fratri: qđ quidē ppoſitū habere tenet cū fratri cōfitetur, & quātū in ſe eſt tpe &
loco ope adimplere: vt ſic pfecte recōciliet eccleſiæ p abſolutionē ipēſam a ſuo ordinario, eo ꝙ ſcdm
pdicta frater non eſt niſi coadiutor ſacerdotis, vt reſpectu eccleſiæ militantis reputet quodāmō cō
feſſio vtriq; facta nō niſi vna cōfeſſio. vt ad hoc adducamꝰ illđ qđ dicit i pdicto ca. Quē pœnitet. La
zarum dn̄s de monumēto ſuſcitauit, ſed diſcipulis ſoluēdū obtulit, ſicut habet Ioan. xi. Sic in ppo
ſito, licet in pria abſolutione ſuſcitatus ſit cōfitens a morte peccati per oīm peccatorū ſuorū abſo-
lutionem: quemadmodū dn̄s Lazarū perfecte reſtituit ad vitā naturæ, vt tn̄ eccleſiæ perfecte recō
cilietur debet offerri preſbytero ordinario q eſt loco diſcipuli domini, vt abſolutione ſua ſoluatur
quaſi ab excōmunicatione quā incurrit ex mortali peccato: & ſic p ipm pfecte eccleſię recōcilietur
C Qđ ergo arguit prio i oppoſitū: ꝙ habere effectū plus q̄ ſemel circa eadē pctā multū derogaret vir
tuti ſacramēti: Dicēdū ſcdm iam dicta ꝙ verū eſt de effectu ſiue effectibꝰ pricipalibꝰ. De effectibus Ad pri. prī.
aūt nō principalibꝰ nō eſt verū. Et qđ aſſumit cōtra hoc: ꝙ plus q̄ ſemel adhibere ſacramētū ad ali-
quē effectum, hoc nō eſt niſi qa virtꝰ eiꝰ debilis eſt & infirma ad efficiēdū totū ſimul: Dicēdū ꝙ ad
hoc ꝙ ſacramēta habeant effectus ſuos i adultis, maxime illa quæ directe ſunt circa peccatorum
abſolutionem, vt ſunt baptiſmus & pœnitentia, duo concurrunt. Vnum diſpoſitiue ex parte eius

circa quẽ ſacramẽtũ adminiſtrat.ſ.aliqua gratia gratis data pparans liberũ arbitriũ ne ponat obiĩ
cem. Aliud vero effectiue ex pte dei, ĩ cuius pſona ſacerdos ipm̃ adminiſtrat. & hęc eſt gratia gratũ
faciens, q̃ agit oẽs effectus ſacramẽti interiꝰ. Et quãtũ ad effectũ pricipalẽ pducẽdũ nulla põt poni
infirmitas, vel debilitas virtutis ĩ ſacramẽto baptiſmi, vel pœnitẽtię: qa vtrũq; hoꝝ ſacramẽtorum
quãtũ ad ſuũ effectum pricipalẽ, ſemel efficit quicqd poteſt. Sed de effectu nõ prĩcipali ſecus eſt in
ſacramẽto pœnitentiæ, & ſacramẽto baptiſmi: & hoc quo ad illos q cũ gſa veniũt ad baptiſmum &
pœnitẽtiam. qa cũ qs cũ gſa venit ad baptiſmũ, ſemel recipit virtute baptiſmi qcqd põt efficere ba
ptiſmus: & quo ad effectum nõ prĩcipalẽ. propter qđ nõ eſt iterabilis. Qui vero accedit cũ gſa ad ſa
cramẽtũ pœnitẽtiæ, ſiue ſolũ cõtritus & nõ cõfeſſus, ſiue iam alias cõfeſſus de eiſdẽ, nõ neceſſario
recipit quicqd efficere poteſt ſacramẽtũ pœnitẽtiæ quo ad eius effectũ nõ principalẽ. Propter qđ ſa
cramentũ pœnitẽtiæ eſt iterabile. Siue. n. cõferat talis gſa añ pctõrũ cõfeſſionẽ & ſacramẽtalẽ abſo
lutionẽ, ſiue ĩ ipſa abſolutione, nõ totũ agit ſimul & ſemel ex neceſſitate qcqd natũ ẽ agere ipm̃ ſacra
mẽtũ pœnitentiæ in ſacramẽtali abſolutione. Determinatũ eñ eſt a deo quantũ gratia gratũ faciẽs
relaxat de pœna temporali debita in actu abſolutionis, vt nõ ſit neceſſe totũ relaxari ſimul, ſicut cõ
tingit in baptiſmo. & hoc puenit ex differenti virtute a deo collata iſtis ſacramẽtis. Vnde vt faciliꝰ
& celeriꝰ miſericordia plenę remiſſionis obtineaꝛ, expedit pluries & pluribꝰ cõfiteri, pluries ſuſci
piendo ſacramẽtalẽ abſolutionẽ: q̃ pluribꝰ vicibꝰ põt aliquid & aliquid relaxare quouſq; totũ fuerit
relaxatũ. Et per hũc modũ circa eadẽ peccata pluries põt effectũ ſuũ nõ principalẽ habere. Nec hoc
derogat virtuti ſacramẽti pœnitẽtię: immo hoc pcedit ex virtute ſacramẽti pœnitẽtiæ: quã nõ ha
beret ſi nõ niſi ſemel poſſet aliqd relaxare de pœna tpali debita: & totũ reſiduũ oporteret ſoluere vel
cõtritione, vel operibꝰ miſericordię, vel pœnis purgatorii. licet abſolute maior eſſet ei virtꝰ & effica
cia ſi ab inſtitutione ſacramẽti pœnitentiæ hoc ei datum fuiſſet ꝙ vnico actu cum deletione culpę
totã relaxaret pœnã: quẽadmodũ hoc ſingulariꝛ datũ ẽ baptiſmo. ſicut & ſingulariter datũ ẽ ſacra
mẽto pœnitẽtiæ, ꝙ quotienſcũq; adhibeꝛ, poterit gratiam augmẽtare in diſpoſito. qđ nõ põt facere
baptiſmus niſi ſemel: cũ etiã nõ niſi ſemel poſſit ſuſcipi. Nec ſolũ propter iſta iã dicta q̃ ſunt ſpecia
lia ſacramento pœnitentiæ quo ad effectꝰ eiꝰ nõ principales reſpectu ſacramẽti baptiſmi, iterari põt
ſed etiam propter dubium circa effectum principalẽ ſacramẽti pœnitentiæ. Quia eñ ſacramẽtum
pœnitentiæ reqrit ad effectũ eius principalẽ aliquã operationẽ liberi arbitrii: ſaltẽ qa nõ ponit obiĩ
cem gſæ gratũ faciẽti, nec põt homo eſſe certꝰ de ſufficientia talis opationis liberi arbitrii: idcirco
etiã pp̃ter hmõi dubiũ rõnabiliter cõſciẽtiã ſtimulãs, etiã ſi nõ eẽt aliqua alia cauſa ex ſupradictis
poſſet, aut deberet circa ipm̃ iterari pœnitẽtię ſacramẽtũ: quẽadmodũ in baptiſmo poſſet, aut debe
ret iterari ſacramẽtũ, ſi dubitareꝛ an rite & ſecũdũ formã eccleſię eẽt quis baptizatꝰ. Et ꝙ vlteriꝰ
aſſumiꝛ: ꝙ non poſſet ſimul & ſemel agere qđ põt pluribus vicibꝰ, hoc pueni ex infirmitate & de
fectu: Dicẽdũ ꝙ aliud eſt deficere ĩ virtute, & virtutis debilitatẽ habere in aliquid agẽdo: aliud ve
ro eſt virtutẽ qua illud agendũ eſſet nõ habere. Primum cõtingit ſolum in illo qđ natũ eſt ex natu
ra ſuę ſpeciei habere ampliorẽ virtutẽ q̃ habet. Scd̃m vero cõtigit in eo qđ naturaliter habet gradũ
virtutis ſuæ ſub illo ampliori. Verbi gſa: hõ q non habet virtutẽ intellectiuã tã pſpicacẽ vt cæteri,
nec quãtũ perſpicacitatis nata eſt ĩ ſe habere hũana natura, ille diciꝛ deficere ĩ virtute, & virtutis in
tellectiuę defectum habere reſpectu amplioris q̃ nata eſt eẽ in humana natura. Si vero homo non
habet virtutem intellectiuã tam pſpicacem vt angelus, ille non diciꝛ deficere in virtute intellectiua
& virtutis intellectiuæ defectum habere: quia non eſt tãtũ virtutis natum eſſe circa ſuam naturã.
Hæc enim eſt differentia inter negationem & priuationẽ ſcd̃m phm̃. iiii. Metaphy. ꝙ negatio ẽ
priuatio ſimpliciter nõ circa ſubiectũ determinatum, neq; in hora determinata: quẽadmodum non
videns dicunꝛ lignũ, lapis, & q̃cunq; non ſunt nata habere viſum, & etiam nata habere viſum, pro
hora qua non ſunt nata ipſum habere, vt catulus ante nonum diem. Cæcum autem non dicitur
niſi natum habere viſum: & pro hora qua natum eſt habere viſum, vt catulus poſt nonum diem
Quia igitur ſacramentũ pœnitentiæ ex natura inſtitutionis ſuę a deo non eſt natum habere virtu
tẽ ſemel & ſimul efficiendi qđ pluribus vicibus natum eſt agere effectu ſuo nõ principali: quem
admodum hoc habet baptiſmus, vt dictum eſt, hoc non debet aſcribi alicui defectui vel diminutio
ni virtutis in ſacramento pœnitẽtiæ, ſicut non aſcribitur homini in defectum aut diminutio
nem virtutis intellectiuæ, ſi non habet tantam virtutem intellectiuam quantam habet ange
Ad ſecundũ lus. PER dicta patet ad ſecundum: ꝙ non eſt ſimile de hoc ſacramento pœnitentiæ: & de D
quibuſdam aliis. illa enim ex diuina inſtitutione acceperunt ꝙ totum ſimul agant quicquid
agere poſſunt: non ſic ſacramentum pœnitentiæ. Propter quod illa acceperunt ꝙ non poſſent

iterari: quod accepit ſacramentum pœnitentiæ. quemadmodum etiam hoc acceperunt quædam alia ſacramenta: quę non neceſſario totum ſimul agunt, quod poſſunt agere iterata. quemadmodum extrema vnctio non tãtũ auget gratiã ſemel adhibita: quantũ pluries, ſcdm modũ quo nata eſt iterari. Quia aliter nata eſt iterari extrema vnctio q̃ pœnitẽtia. Nã pœnitentia iterari poteſt ſecundũ libitum volũtatis ipſius pœnitentis: non ſic aũt extrema vnctio: ſed tempore quo quis infirmatur ſcdm conſuetudinẽ eccleſię. Tales aũt effectus varios & virtutes tenet eccleſia circa diuerſa ſacramenta ex vſu & traditione quę a Chriſto per Apoſtolos deſcẽdit ad ipſam. ſcdm q̧ in quadam q̃ſtione alia de Quolibet alias declarauimus. De hoc etiam dicit Auguſtinus in libro ex dictis Baſilii. Eccleſiaſticarum iſtitutionũ quaſdã ſcriptis: quaſdã vero Apoſtolica traditione p ſucceſſores in myſterio confirmatas accepimus. vt habeť decretoꝝ diſt. xi.

Circa Secundũ arguitur, q̧ erroneũ ſit dicere q̧ vere pœnitens & confeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt, teneatur eadẽ peccata numero iterũ confiteri: quia hoc poneret ſacramẽtũ debere iterari: qđ erroneũ eſt dicere. Q̃q̃ eñ iterari poterit aliquod ſacramentũ: nõ tamẽ eſt neceſſariũ: quia hoc infirmitatẽ poneret in ſacramento. CONtra. propoſitio falſa in pluribus: quę tñ vera eſt ĩ aliquibus caſibus: nõ eſt ſimpliciter erronea indefinite accepta: quia ꝓpoſitio erronea debet eſſe vſquequaq̧ falſa. propoſitio in quæſtione ꝓpoſita eſt huiuſmodi: quia aliqui caſus ſunt vel poſſunt eſſe: in quibus teneť quis iterũ confiteri. ergo &c. Item ex voluntate poteſt quis vere pœnitens & cõfeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt, eadẽ peccata pluries cõfiteri. ſed qđ poteſt aliquis facere ex volũtate, in caſu poteſt eidẽ pcipi: qđ tunc teneť facere ex neceſſitate. ergo &c. Hic oportet in principio cõſiderare q̃ ꝓpoſitio in doctrina fidei ꝓprie debet dici falſa, & q̃ erronea, & q̃ hęretica: quia omne hęreticũ erroneũ eſt: & omne erroneũ falſum: ſed nõ ecõuerſo. Falſum eñ abſolute eſt qđ aliter eſt in re q̃ exprimiť in ꝓpoſitione. quoniam ſcdm philoſophũ ab eo q̧ res eſt vł non eſt. ſ. quemadmodũ ipſa oratione exprimitur, dicitur oratio vera vel falſa. Si enim ita eſt vt exprimiť, vera: ſi non ita, eſt falſa. Sed non ex hoc ſtatim diciť erronea vel hęretica. quia nõ diciť ꝓpoſitio erronea vel hęretica in doctrina fidei niſi quę falſa eſt circa ea q̃ fidei vel morũ ſunt: vel eis propinqua vel annexa ſiue cohęrentia. Vnde falſa q̃ ſunt circa talia, falſa tñ ſunt & non erronea neq̧ hęretica. Erroneũ vero ꝓprie eſt qđ in doctrina fidei falſum eſt: nõ circa ea quę principaliter fidei ſunt: ſed circa ea quę ſunt eis annexa. Quorũ falſitas redũdare poteſt in ea quę ſunt fidei: vt ipſis poſitis ſequãtur ea quę ſunt fidei cõtraria. Sed nõ ex hoc ſtatim dř ꝓpoſitio ꝓprie hęretica: qa nõ dicitur ꝓpoſitio ꝓprie hęretica: niſi quia eſt directe alicui eorũ quę ſunt fidei vel morum, contraria. Quia igitur omne erroneũ eſt falſum: conſiderandũ eſt circa articulũ ꝓpoſitę queſtionis de veritate & falſitate eius ſcdm q̧ indefinite, & ſcdm q̧ vłr accipitur, tam affirmatiuę q̃ negatiuę: vt ſi ſimul veras eſſe poterimus oſtẽdere ĩdefinitas: luce clarius erit q̧ nullo modo ponere poterit aliquis eas eſſe hęreticas aut erroneas: neq̧ vnã. ſ. neq̧ alteram. AD cuius intellectũ ſciendũ eſt: q̧ magis generalem queſtionẽ mouet Raimundus in ſumma ſua de caſibus ſub hac forma. Sed nũquid peccata ſemel confeſſa tenemur iterum cõfiteri? Et reſpõdet cõtinuo ſubdens. Dicas q̧ nõ regulariter, vt habeť de pœnitẽtia. diſt. i. His auctoritatibus. in ver. Nõ eſt ita. vbi diciť: Non eſt neceſſe vt quę ſemel ſacerdoti confeſſi fuimus: denuo cõfiteamur. Eſt aũt aduertendũ q̧ dicit regulariter: per hoc inſinuans q̧ tñ teneamur in caſibus. Regula eñ vt dicũt grãmatici, eſt generale documentũ plura in vna ſimilitudine cõtinens: in aliquibus tñ deficiens. Propter qđ neceſſe eſt regulas generales grãmaticę frequentius p plures exceptiones verificari: quemadmodũ etiã frequenter pħs regulas conſiderationũ ſuarũ p exceptiones in Topicis verificat. Vñ Raimundus poſt pdicta verba ſua cõtinuo ſubiũgit dicens. Solent tñ excipi. iiii. caſus in quibus tenemur iterũ confiteri. q notanť ĩ gloſſa ſup illo verbo Denuo. Eſt etiã pter illos aliquis alius: vt iam patebit. Secũdũ igit hunc modũ reſpõdemus de veritate & falſitate propoſitę queſtionis. Primo dicendo q̧ vere pœnitens & confeſſus &c. non tenetur regulariter eadẽ peccata iam confeſſa iterũ confiteri: neq̧. ſ. eidẽ confeſſori neq̧ alteri. Poteſt tñ teneri in caſu. Et ſic neq̧ affirmatiua indefinite accepta: neq̧ ſimiliter negatiua vſquequaq̧ cõcedenda eſt: neq̧ neganda: conſiderando naturã rei: ſed ſub alia & alia determinatione vtraq̧ cõcedenda eſt: & neganda. ſ. q̧ vere pœnitens & confeſſus &c. tenetur eadẽ peccata iterum confiteri ſub determinatione. ſ. in caſu, & q̧ non teneť ſub alia determinatione. ſ. regulariter. Negandũ eſt etiã alterum illoꝝ ſub determinatione contraria: quia negãdũ eſt q̧ teneatur regulariter, & ſimiliter negandũ eſt q̧ nõ teneatur in caſu. & ſic neutra iſtarum eſt vſquequaq̧ vera neq̧ vſquequaq̧ falſa: cum ſit in caſu falſa: licet regulariter etiã vera. Talis aũt ꝓpoſi-

Queſt. xxiii.
Arg. prin.
In oppoſitũ primũ.
Secũdũ.
Reſol. q.
E
F
G
Reſponſio ſcdm pdicta.

tio nõ eſt omnimode iudicanda eſſe falſa: quare neq; heretica neq; erronea. Propoſitio eñ iudicãda
ſic omnimode falſa, & ex hoc erronea aut hæretica, ita debet eẽ falſa ꝙ ſit vſquequaq; falſa & vlr.
De vniuerſalibus aũt patet ꝙ ambę ſimul ſunt falſę acceptę ſimpliciter ſiue vniuerſaliter ꝓ quo-
cũq; caſu: videlicet ꝙ quilibet & ꝙ nullus vere poenitens & confeſſus &c. teneaẽ eadẽ peccata iterũ
confiteri. Q; ſi iſtę cõtrarię, vlis. ſ. affirmatiua, & vlis negatiua, ſunt falſę vt dictũ eſt: patet ergo ꝑ
regulam contradictoriarum ꝙ earũ contradictorię quę inter ſe ſunt ſubcontrarię. ſ. indefinita affir
matiua, & indefinita negatiua, ſunt ſimul veræ. Indefinita enim vera pro vno, & falſa pro alio, licet
ſit ꝓpter falſitatẽ in aliquo ſimpliciter dicẽda falſa: eſt tñ propter veritatẽ in aliquo dicenda vera.
q̃uis neutra illarum debet concedi aut negari omnimode ſiue pro omni caſu, vt dictũ eſt: ſed ſolũ
cũ determinatione. & hoc quantũ eſt ex natura rei: licet ſcd̃m vſum & conſuetudinẽ loquendi, in
definita vt in pluribus, & regulariter vera vel falſa ſimpliciter & abſolute dicta intelligi ſolet: ac ſi
vlr diceretur. Propter qđ etiam cũ tales ꝓpoſitiones verę vel falſę ſunt vt in pluribus, & regulari-
ter: quia de facili nõ percipiẽ veritas vel falſitas quę eſt in caſibus, verę vel falſę ſimpliciter iudican
tur: etiã cũ vlr dicũtur. Et ſcd̃m hoc quia dicere ꝙ vere poenitẽs & confeſſus & c. tenetur eadẽ pec
cata iam confeſſa iterũ confiteri, eſt regulariter falſum, & in materia fidei vel ei annexa: ideo nuper
plures ex magiſtris noſtris ad hoc ſatis probabiliter attẽdẽtes iudicauerũt illud erroneum. Nec tñ
credendũ eſt ꝙ per hoc intendebãt excludere quin dicta ꝓpõ in aliquo caſu poſſet habere veritatẽ
quẽ caſum ſi forte actualiter percepiſſent: non eſt credendũ quin illum a generali ꝓpoſitione exce-
piſſent: nec ſine tali exceptione ipſam ita generaliter cõceſſiſſent. quia ſcd̃m doctrinã philoſophi
verſus finem. v. Ethic. id qđ in materia variabiliũ operabiliũ. ſ. verificatur ĩ pluribus, lex frequẽter
vlr dicit. In quo accidit pctm̃ ſiue defect9 nõ excipiendo caſum in quo poteſt habere falſitatẽ. Qđ q
dem peccatũ ſiue defectus nõ contingit ex parte legiſlatoris vel legis: ſed ex natura rei. Cum ergo
lex dicit aliquid vlr & accidit aliquid in caſu p̃ter id qđ accidit in pluribus: tũc vbi deliquit legis
poſitor & peccauit ſimpliciter ſiue vlr dicẽs. ſ. ſine exceptiõe vbi caſus potuit excipi: tũc Epieices
.i. legis directiuus ſiue correctiuus dirigit qđ deficit, excipiẽdo. ſ. qđ ĩ lege cõmuni eſt omiſſum: ꝙ
vtiq; legiſlator ſic diceret: et ſi ſciuiſſet legem poſuiſſet: & vt dicit alia tranſlatio nõ dimiſiſſet. Et
de hoc ponit Cõment. plura exempla: inter q̃ dicit ꝙ lege vlr ꝑcipiente depoſitũ reddi deponẽti: &
propter hoc puniri debere non reddentem: tñ inſanienti nõ eſt reddendus gladius depoſitus: vel
furi. Vnde phs: inquantũ legiſlator aut ad legem cõmunẽ attẽdens: etſi cõceſſiſſet hanc vlem: vni
cuiq; deponenti gladi9 eſt reddẽdus: non attẽdens ad p̃dictũ caſum excipiendũ: ipſe tñ vt legis di
rectiu9, vel attẽdens ad naturam rei, percipiẽdo. ſ. p̃dictũ caſum excipiendũ: nõ conceſſiſſet illã vni
uerſalem ſine exceptione illius caſus: dicendo videlicet ꝙ omni deponẽti gladius eſt reddẽdus niſi
inſanienti vel furi. Et tam diligẽter docet ibi corrigere phs ꝓpoſitiones vniuerſales quę aliquo mo
do poſſunt falſificari: ꝙ non ſolũ corrigit ꝓpoſitiones vles quę falſę poſſunt eſſe propter aliquẽ ca-
ſum excipiendũ ex natura rei, vt in p̃dicto exẽplo & multis aliis: ſed etiã illam ꝓpoſitionẽ vniuer-
ſalem corrigit quę ex natura rei ſcd̃m ſe nullum poteſt habere caſum in quo poſſit falſificari, pro-
pter falſitatẽ quã poteſt habere alicubi ꝑ accidẽs: vt patet per exẽpla q̃ ponit in fine eiuſdẽ, v. Eth.
vbi dicit ꝙ vlr peius ẽ iniuſtũ facere q̃ iniuſtũ pati. & hoc ſcd̃m ſeipm̃ & ex natura rei: nec habet
aliquẽ caſum excipiendũ. Sed ſcd̃m ꝙ ibidem dicit, ſcd̃m accidens nihil prohibet maius malum
eſſe iniuſtũ pati q̃ iniuſtũ facere. De quo ponit Cõmẽtator ibi exẽplũ dicens. Paſſus eñ aliquid ab
aliquo, & reſiſtens, incẽdit domũ iniuſtũ faciẽtis. deinde ex aliqua fortuna vehementi vento flante
cõbuſta eſt oĩs ciuitas: & factũ eſt maius malũ ĩiuſtũ pati eo qđ eſt iniuſtũ facere. Sed hoc ꝑ accidẽs
vt dictũ eſt. Propter qđ etiã vt dicit ibi phs de tali: qđ. ſ. per accidẽs falſificat ꝓpõnẽ vlr per ſe verã: q
nõ habet ex natura rei aliquẽ caſum excipiẽdũ tãq̃ in quo poſſit falſificari: de tali inquã dicit ꝙ nõ
eſt cura arti. ſ. excipere ab vli ſic ſcd̃m ſe vera id qđ ſicut ꝑ accñs põt eã falſificare. Eſt tñ ei cura de
excipiẽdo caſum qui ex natura rei natus eſt falſificare ꝓpoſitionẽ, vt in pluribus veram: quã vt di
ctũ eſt, lex ponit vt vlr verã. Vnde phs hęc omnia attẽdẽs, propoſitionẽ verã in pluribus quę ex na
tura rei falſa poſſet eſſe in caſu, nũq̃ cõceſſit: neq; cõceſſiſſet niſi caſum illũ excipiẽdo: & qđ ampli9
eſt, propoſitionẽ vniuerſalẽ & ſcd̃m ſe verã quę nullum caſum habet ex natura rei excipiẽdũ: ſi tñ
per aliquod accidẽs conſequẽs poſſet vllo modo falſificari: non conceſſit nec cõceſſiſſet niſi inſinuã-
do illud per accidẽs, vt patet in exẽplis p̃dictis. AD vidẽdum aũt qualiter ꝓpoſitio in q̃ſtione ꝓ- H
poſita caſum habet ex natura rei excipiẽdum: propter quẽ poteſt falſificari ne vniuerſaliter debeat
concedi: ſciẽdum ꝙ in aliquo differt q̃rere abſolute an vere poenitẽs & confeſſus &c. teneaẽ eadẽ
pctã iam confeſſa iterũ confiteri: & an teneaẽ illa confeſſa vni, iterũ confiteri alteri. Differt eñ hoc

quo ad caſus a dicta propoſitione excipiẽdos: quia in caſibus tenetur cõfiteri iterum: in quibus nõ determinate eidem aut alteri: & in caſibus alteri: ita ꝙ non eidem: vt iam patebit in caſus exponẽdo. Vt igitur omnes ſinus dictę queſtionis diſcutiamꝰ: & quomodo differẽti de cauſa in quatuor caſibus pretactis ſemel confeſſa iterum ſint confitenda: & inueniamus an preter illos quatuor ſit aliquis alius: ſciẽdum ꝙ volentẽ hoc inueſtigare oportet inſpicere ad aliquid ex parte ipſius ſacramenti pœnitentię & confeſſionis, & ad aliquid ex parte ipſius confeſſoris, & ad aliquid ex pte ipſiꝰ confitentis. Si ergo inſpiciamus ad aliquid ex parte ſacramenti pœnitẽtię: hoc eſt ad actũ ſacramẽtalem confitẽdi peccata, & audiendi confeſſiones, & abſoluẽdi ab eiſdẽ, atꝙ iniungẽdi ſalutares pœnitẽtias pro eiſdẽ, ſecundũ ꝙ in priuilegio domini Martini fratribus minoribus & ꝑdicatoribꝰ eſt

l conceſſum: Dicẽdũ ſimpliciter & abſolute ꝙ vere pœnitens & confeſſus &c. non tenetur regulariter eadẽ peccata iam confeſſa iterum confiteri ſiue eidẽ ſiue alteri: quia hoc neceſſario poneret defectum & debilitatem efficacię in ſacramẽto pœnitẽtię. non enim ex ratione ſacramẽti pœnitẽtiæ aut actus aut actuum ſacramentalium in ipſo, teneretur aliquis ſemel confeſſa denuo confiteri niſi quia principalem effectum ſuũ de quo habitus eſt ſermo in queſtione ꝓcedẽti, non poſſet agere ſacramẽtum poſtq̃ ſemel eſſet adhibitum, niſi iteraretur: quia ſimpliciter & abſolute non egeret ſacramento pœnitẽtiæ quo ad actus predictos principales circa peccata iam confeſſa: a quibꝰ eſt rite abſolutus ab eo qui poteſt, nec vllo modo tenetur eadẽ iterato confiteri: nec abſolui ab eis: quia effectus principales iam adeptus eſt. & propter illos nullo modo eſt ſacramẽtum iterandũ: vt habitũ eſt ex ꝓcedẽti queſtiõe. Nec ſimiliter quo ad effectus ſecũdarios neceſſe eſt ipſum iterari: quia ſine eius iteratione poſſet ſaluari, & adipiſci per gratiam & actionẽ liberi arbitrii quę ſacramẽtum iteratum conferret: vt patuit ibidẽ: dum tamẽ non cõmittat noua, pro quibus oporteat eum denuo confiteri. Et ſecundũ hunc modum libẽter conceſſiſſemus fratribus dictam ꝓpoſitionẽ fore erroneã ſcilicet adiecta illa conditione quãtum eſt ex virtute ſacramẽti pœnitẽtiæ. quę licet quãtum eſt ex parte ſacramẽti pœnitẽtię ſimpliciter iudicanda ſit erronea: quãtum tamẽ eſt ex aliquo caſu iã ex-

k ponẽdo: nõ debet iudicari falſa eſſe neꝗ erronea. Ex parte autẽ confeſſoris duo ſunt ad quę debemus aſpicere: ad vidẽdũ vtrũ ꝓpoſitio generalius accepta. ſ. ſub hac forma, vtrũ peccata confeſſa teneatur quis iterum confiteri, poſſit eſſe vera. Quorum primũ eſt eius poteſtas ad ſacramẽtaliter audiẽdum confeſſiones: abſoluẽdũ, & ſatiſfactiones iniungẽdũ. Secũdum vero eſt eius induſtria ad diſcernẽdũ peccatorũ confeſſoꝝ magnitudinẽ: potẽtię ſuæ ad abſoluẽdum amplitudinẽ: ſatiſfactionis iniungẽdę mẽſuram, & cetera hmõi. Si quidẽ aſpiciamus ad confeſſoris induſtriã: ſic eſt primꝰ caſus: qui etiam eſt primus in gloſſa ꝑdicta: qui eſt ex pte confeſſoris: in quo confeſſus vni, tenetur aliquãdo eadẽ peccata confiteri alteri diſcretiori. ſ. ꝓpter ſacerdotis primi imperitiam. Vnde dicit Gloſ. ſuper dicto verbo Denuo. Si ſacerdos meus imperitus ſit, teneor confeſſionẽ ſibi factam alteri diſcretiori ꝓpalare. De quo dicit Auguſt. i lib. de pœnitẽtia. & habeť de pœnitẽ. diſt. i. in cap. Quẽ pœnitet. Qui cõfiteri vult pctã vt iueniat gratiã: q̃rat ſacerdotẽ ſciẽtẽ ligare & ſoluere. Et Vrbanꝰ papa de pœni. diſt. vi. i cap. Placuit. dicit ſic. Nulli ſacerdotũ liceat quẽlibet cõmiſſũ alteri ad pœnitẽtiã ſuſcipere ſine eius cõſenſu cui ſe cõmiſit: niſi ꝓpter ignorãtiã illius cui pœnitẽs confeſſus eſt.

Si vero aſpiciamus ad confeſſoris poteſtatẽ, tenẽdum eſt, ꝙ quãtum eſt ex pte confeſſoris, ſemel cõfeſſus ei & rite abſolutus nõ teneť eadẽ pctã iterũ confiteri aut illi aut alteri. dũ tñ confeſſor habet potẽtiã audiẽdi cõfeſſiones, abſoluẽdi, & ſatiſfactiones iniungendi: ſiue illam habuerit de iure cõmuni: & ex iuriſdictione ordinaria vt ꝑlati: ſiue ex cõceſſione priuilegii & ex delegatione: vt religioſi. Si vero confeſſor non habet poteſtatẽ abſoluẽdi illa quę ſunt confeſſa: & hoc vľ qa nullã oĩno habet, quo ad executionẽ dico: vt quicũꝗ ſimplices ſacerdotes qui a nullo peccato omnino poſſunt ſacramẽtaliter abſoluere niſi in extrema neceſſitate: vel quia habet poteſtatẽ quo ad aliquos caſus: & quo ad alios nõ niſi in extremis: quando etiã nullã habẽs aliã poteſtatẽ abſoluẽdi poteſt in extrema neceſſitate abſoluere pœnitentẽ: ab omni etiã excõmunicatiõe: et in caſibus reſeruatis ſummo pontifici: Dico ꝙ qui tali confeſſus fuerit extra extremã neceſſitatẽ peccata de quibus nõ habet poteſtatẽ abſoluẽdi niſi in extrema neceſſitate: illa tenetur alteri confiteri: qui habet ſimpliciter poteſtatẽ abſoluẽdi de illis. Et eſt ſecũdus caſus ex pte confeſſoris: quẽ gloſſa ꝑdicta poniť ꝓ tertio caſu: & tangit eũ in pte. ſ. quo ad caſus qui pertinẽt ad ſuperiores, dicẽs: ꝙ ꝓ enormitate delicti ſacerdos audito crimine remittit confeſſum ad ſuperiorẽ, vt iterũ ſibi crimine expoſito pœnitẽtiam in-

L iungat. Qui vero confeſſus fuerit in extrema neceſſitate & abſolutus de talibus a quibus preſbyter alio tẽpore non habuit poteſtatẽ abſoluẽdi: in hoc caſu dicũt aliqui ꝙ confeſſor debet inſinuare pœnitenti pœnitẽtiam debitã: licet nõ iniungere: & ꝙ ſi conualeſcat debet illam ſibi inſinuatã, vt

Reſponſio auctoris.

debitam ſatiſfactionem implere:& ad illum accedere qui habet poteſtatem ordinariam abſoluēdi ab illis quæ confeſſus eſt,& abſolutus ab eiſdem:non ad iterum confitendum,nec ad ſatiſfactionē ab eodem aſſumendam:ſed ad ſe manifeſtandum,& dicendum illi ꝙ confeſſus eſt,& in extremis abſolutus a peccatis:quorum abſolutio pertinebat ad ipſum. Alii vero dicunt contrarium:ſcilicet ꝙ debet adire ſuperiorem,& illi confiteri ſingula,& ſatiſfactionem recipere: quibus magis adhęreo Et ſecūdum hoc iſte caſus reducitur ad ſecūdum. Ex parte autem confitentis duo ſunt conſiderā da:ad quę debemus aſpicere an ſit pœnitens vere,an non.Et ſi ſit pœnitēs,an ſit ſubditus ei cui cō fitetur:an non.Si non ſit pœnitens de aliquo mortali:tunc fictus confitetur,nec abſoluitur:& tenetur eadem iterum confiteri alteri vel eidem:maxime ſi obliuiſcatur iam confeſſor.Et eſt tertius caſus quem gloſ.appellat diminutionem confeſſionis, vel ad illum reducitur,& eſt primus ex parte confitentis.quem Gloſ.illa dicit eſſe quartum.Poſtꝗ̄ autem ſit vere pœnitens: ſi non eſt ſubditus ei cui confitetur ſiue de iure cōmuni,ſiue de iure priuilegii:debet eadem peccata confiteri illi cui⁹ eſt ſubditus:& hoc quia non potuit ab illo abſolui:eo ꝙ non erat competens materia ad abſolutionem in ſe ab illo recipiendum. Et reducitur caſus iſte ad ſecūdum prędictum. Si vero cōfitens factus ſit ſubditus confeſſori:aut ergo eſt aliquid circa ipſum impediens ne abſoluať:aut non.Si ſic: hoc non eſt niſi quia diminute confeſſus eſt:reſeruans ex induſtria aliquod peccatū mortale qđ in ipſo poſuit obiicem ne poſſet abſolui ab aliquo: ſecūdū ꝙ infra videbitur in quadam quęſtione.Et reducitur caſus iſte ad tertium prædictum,vel eſt principaliter ille. Si vero non ſit circa confitentem impedimentum quin per purā confeſſionem abſoluatur perfecte: aut id propter qđ iterato cōfitendum eſt,contingit ex aliqua obligatione circa ipſum confitentem,vel ex defectu ſatiſfactionis. Si ſecundo modo:aut ergo eſt ex parte ſatiſfactionis non iniunctę: aut iniunctę: ſed per neceſſariū aut legitimū impedimentum,aut per negligentiam,aut incuriam,aut contemptum oblitę.Si primo modo,ſic eſt quartus modus:qui reducitur ad illum quem gloſſa dicit ſecūdum:& appellat eū pro contemptu ſatiſfactionis: & eſt ſecūdus ex parte confitētis. Et in iſto caſu confeſſo in articulo mortis pœnitentia non eſt iniuncta:quia nec iniungi debet ſed indicari tm̄.Confeſſio autem in ſana vita non eſt aliquando iniuncta propter aliquod impedimentum completa confeſſione ſuperueniens aut confitenti aut confeſſori.Sed de primo iſtorum caſuū ſunt duę opiniones:an ſcilicet confeſſa iterū ſunt confitenda alteri,an non.Sed de ſecūdo nulla eſt dubitatio quin confeſſa iterū ſunt confitenda alteri vel eidem:niſi ille peccatorum quæ ſibi cōfeſſa ſunt recordetur.aliter enim neſciret pœnitentiam competentem illi iniūgere.Et ſic eſt quaſi idem caſus quem dicta gloſſa appellat pro contemptu ſatiſfactionis:qui melius appellaretur ex defectu ſatiſfactionis:quia in illo cui pœnitentia iniuncta non fuit:non eſt ſatiſfactionis contemptus:neꝗ in quibuſuis aliis:& iterū confitendū eſt eodē mō & eadem ratione qua in caſu iam tacto. Si vero iterato confitendum eſt iam confeſſa propter obligationem circa ipſum confitētem:ſic eſt quintus caſus alius a prædictis quatuor,continens tria membra. Quia talis obligatio aut eſt facta circa ipſum confitentem a prælato ſuperiori per ſtatutū vel præceptum ad alicui determinate confitendum : vt ab ipſo confitente circa ſeipſum:& ex voto proprio ad eadem peccata pluries confitendū. Et hoc dupliciter:quia aut huiuſmodi obligatio præcedit primam confeſſionem:puta ſi aliquis voluntarie deo voueat ꝙ aliqua peccata commiſſa ab ipſo pluries confitebitur, talis cum primo confitetur illa, & ab eis rite abſoluitur:nihilominus manet obligatus ad eadem iterum confitendum. Aut huiuſmodi obligatio ſequitur primam confeſſionem: puta ſi aliquis ex deuotione poſtꝗ̄ ſemel integraliter eſt confeſſus aliqua peccata,& ab eis rite abſolutus, voueat deo ꝙ ad honorem ſuū eadem iterum confitebitur:vel ſi hoc vidēs expedire confeſſor:ipſi pœnitenti loco pœnitentiæ iniungat vt eadem peccata iterum confiteatur:& ipſe confitens voluntarie hoc accipiat : conſtat ꝙ talis non obſtante ꝙ eſt vere pœnitens & confeſſus & rite abſolutus,nihilominus tenetur iam confeſſa iterum confiteri.Propter primū autem membrum propoſita eſt principaliter iſta quæſtio:puta ſi epiſcopus me⁹ dicat mihi,Henrice propter deuotionem quā populus meæ diœceſis habet erga te, & fructū quē poteſt acquirere confitendo tibi,concedimus tibi plenam auctoritate noſtra poteſtatem confeſſionem ipſius audiēdi, abſoluendi confitentes, atꝗ iniungendi eis pœnitentias ſalutares. Volumus tamen ꝙ hi qui tibi confitebuntur ſuis parrochialibus preſbyteris confiteri ſaltem ſemel in anno eadem peccata quęcunꝗ tibi confeſſi fuerint,tenebuntur:ꝙꝗ tu eos ad hoc diligenter & efficaciter exhorteris.In quo caſu dico ꝙ confitens in mihi confitendo,poſtꝗ̄ illa obligatio ei innotuerit, debet habere propoſitum iterum confitendi eadem peccata ſuo ſacerdoti.quia ſi non haberet huiuſmodi propoſitum ſed potius contrarium eius : ipſe ſibi poneret obiicem inobedientiæ in vo

luntate, quę eſſet mortale peccatum: qđ impediret ne ab aliquo peccato poſſet abſolui. Et reduci debet iſte caſus in hoc membro ad illum caſum cum quis impoenitens eſt. P Si vero firmum teneat huiuſmodi propoſitũ, perfecte a me abſoluitur & rite: quia iniuncta ſibi a me ſalutari ſatiſfactione complete adminiſtratũ eſt circa ipſum ſacramentum poenitentiæ. Non ſic in caſibus prędictis: in quibus etiam qui eſt vere poenitens & confeſſus: quia circa ipſum non eſt complete miniſtrautm poenitentię ſacramentum: aut quia non eſt abſolutus: aut licet ſit abſolutus, tamẽ nõ eſt poenitentia ei iniuncta: aut nõ diſcrete: ideo licet ſit abſolutus: quia tamẽ ſine iniũctione ſatiſfactionis ſalutari: & ſic non eſt perfecte adeptus ſacramẽtum poenitẽtię: ideo quo ad hoc poteſt dici non rite abſolutus. Si vero ille qui eſt confeſſus mihi cum propoſito confitẽdi eadem ſuo ꝓprio ſacerdoti, poſtmodum a tali ꝓpoſito reſiliret: nec ad ꝓpriũ ſacerdotẽ reuerteretur confitẽdo eadem peccata quæ mihi confeſſus eſt: incurreret peccatũ inobedientię: qđ omnibus quę prius confeſſus eſt ꝑpõderaret quodammodo ꝓpter ingratitudinẽ: a quo nullo modo poſſet abſolui niſi reſumpto ꝓpoſito hoc & alia prius confeſſa confitendi ſuo ꝓprio ſacerdoti. Et reducitur hoc membrũ ad illũ caſum in quo aliqs negligit ſatiſfactionẽ. Et qđ adhuc amplius eſt, dico ꝙ ſi in dicta cõmiſſione mihi facta dictã obligationẽ circa mihi confitẽtes epiſcopus meus intẽderet, & eam ſub tali forma verborum mihi proponeret: quę eam poſſent ꝑtendere: licet non omnino expreſſe: perinde mihi eſſet ac ſi eã mihi expreſſiſſet: quia ſecũdũ formã verborũ in tali cõmiſſione mihi facta teneor circa modum executionis meam ſcientiã & conſciẽtiam informare. Q Sed diceret aliquis: Si tibi cõmiſſionẽ ꝓponeret ſub hac forma verborum: Volumus ꝙ ii qui tibi confitebuntur, ſuis parrochialibus preſbyteris confiteri ſaltem ſemel in anno prout ſtatuit generale concilium nihilominus teneantur: tenebitur ne tibi confeſſus eadem peccata iterum confiteri ſuo preſbytero parrochiali? Dico ꝙ de hoc eſt propria ſequens quæſtio de priuilegio nouo fratribus prædicatorum & minorum conceſſo: qui illud priuilegium ſuum ſic nituntur exponere: vt confeſſi eis, virtute illius priuilegii non teneantur peccata eis confeſſa propriis parrochialibus preſbyteris iterum cõfiteri: quaſi priuilegium illud in hoc derogaret iuri communi preſbyterorum parochialium expreſſo in illo ſtatuto concilii generalis. extra de poe. & re. Omnis vtriuſqꝫ ſexus. & ad illiꝰ probationẽ valeret quęſitum in iſta quęſtione, ſi ſimpliciter & abſolute atqꝫ vniuerſaliter concederetꝰ: videlicet ꝙ vere poenitens & confeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt, non tenetur eadem peccata alteri confiteri: & ꝙ erroneum ſit dicere ꝙ teneatur eadem alteri confiteri. Si enim ſimpliciter hoc & abſolute concederetur, reuera fratres propoſitum ſuum haberẽt cõcluſum: quia hanc propoſitionem faciendo maiorem, & aſſumendo ex ſuo priuilegio minorem, arguere poſſent ſic. Vere poenitens & confeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt: non tenetur eadem peccata iam confeſſa alteri confiteri: immo dicere ꝙ teneatur erroneum eſt. Sed qui fratri confitetur vere poenitens eſt & confeſſus: qđ ſupponẽdũ: & eſt rite abſolutus: quia vt dictum eſt, ſacramẽtum poenitentiæ plene & perfecte eſt adminiſtratum. eſt etiã abſolutus ab eo q põt: quia fratres hoc expreſſe habent ex ſuo priuilegio. ergo qui fratri confitetur non tenetur eadem peccata iam ipſi confeſſa alteri confiteri: immo dicere, ꝙ teneatur, eſt erroneum: et ſi non alteri: quare nec proprio ſacerdoti: qđ erat principale intẽtum: quia hoc erat in priuilegio magis dubium propter illam clauſulam. Volumus autem &c. & magis videbatur reſtringere priuilegium & eius virtutem. Reuera ſi maior ſimpliciter concederetur: haberent vt dictum eſt intentum concluſum: quia minor non poſſet calumniari. nam per verba in themate quęſtionis poſita excluduntur quo ad plures modos eorũ, quatuor caſus tacti in gloſſa ſupradicta: ita ꝙ nec ꝑ minorẽ poſſunt intelligi, ſiue ſub maiori. Quintus vero caſus modo ꝑdicto diſtinctꝰ ꝑ tria mẽbra cõtra alios quatuor: & etiã forte aliqs cõtẽtus ſub aliquo illoꝝ quatuor, vt iã dicetꝰ, icluditꝰ ſub maiori: & explicatus ꝑ minorẽ, veritatẽ habet: qa nõ eſt impedimẽtũ ex ꝑte cõfitẽtis, cũ ſupponitꝰ vere poenitẽs, & maxime quãdo eſt ſatiſfactionẽ nõ negligẽs: nec ex ꝑte confeſſoris: cũ auctoritatẽ ſiue poteſtatẽ, & etiã diſcretionẽ habere ſupponatꝰ. Quare ſi maior ſupponatꝰ ſimpliciter eẽ vera: & minor ſimplr̃ eſt vera: ſeqꝛ cõcluſio vera. Nec poſſunt vllo mõ falſificare minorẽ: maxime in vltio caſu q cõtinet tria mẽbra ꝑdicta. Nihil eſt eñ oino qđ ipediat qn cõfeſſus & poenitẽs ſit rite abſolutus: licet ſit obligatꝰ ad iterũ cõfitẽdũ: ſi tñ cõfeſſor ſimplr̃ & abſolute ipm poſſit abſoluere. Propter qđ maiorẽ cõcedẽdo ſimplr̃, & accipiẽdo eã i illo caſu ſimul cũ minore: neceſſe habẽt cõcedere cõcluſionem. Non video igitꝰ ꝙ minor poſſit habere calumniã: quin. ſ. fratres quãtũ eſt ex ſe rite ſimpliciter & abſolute poſſunt oẽs vere poenitentes, & confeſſos, & voluntarie ad ipſos accedentes abſoluere. qꝗ maxime in vltimo caſu prænotato teneãtur confeſſi fratribus & rite abſoluti ab eis, proprio ſacerdoti eadem peccata iterum cõfiteri: ſecũdum modum quem determinabimus

in ſequenti quæſtione. QVI ergo vult obuiare vltimę & principali quæſtioni in iſto caſu:ſpe- R
cialiter neceſſe habet reſiſtere primo maiori principalis ſyllogiſmi de qua eſt iſta quæſtio: aut ſcili
cet ipſam negando:aut non cõcedẽdo niſi cũ determinatiõe:ſcilicet huiuſmodi caſum vltimũ aut
quẽcũq; alium,ſi aliquis occurrat,excipiendo.& etiam neceſſe habet reſiſtere medio per qđ proba-
tur:de quo eſt quæſtio præcedens.& hoc ſecũdum modum iam expoſitum in iſtis duabus quęſtio-
nibus. BREuiter igitur dico:ꝙ neq; falſum neq; erroneum eſt dicere ꝙ vere pœnitens &c. tenea S
tur eadem peccata iterum cõfiteri.Indefinita enim iſta in caſu aut in caſibus habet veritatem.pro
pter qđ vniuerſalis ei contradictoria neceſſario habet falſitatẽ:vt patet ex ſupra determinatis.Ha
bet autem præcipue veritatem in dicto quinto caſu : & etiam in caſu quo aliquis oblitus eſt pœ-
nitentiæ ſibi iniunctę propter cauſam neceſſariam:ſcilicet alicuius infirmitatis aut alicuius legiti
mę ſollicitudinis:propter qđ aut in toto aut in parte excuſabitur de obliuione.Iſte enim vere pœ-
nitens abſolutus fuit ab eo qui potuit & rite abſolutus:quia vere & perfecte ſacramentum pœni-
tentiæ circa ipſum eſt adminiſtratum: & etiam forte in aliis caſibus:in quibus ſcilicet oblitus eſt
ſatiſfactionis ſiue pœnitentiæ ſibi iniunctę, aut per negligentiam, aut per incuriam, aut per con-
temptum. Vera enim dicitur pœnitentia quæ aliquando vera fuit: et ſi poſtmodum cadat ab ipſa
in peccatum recidiuando: licet contrarium videtur Gratianus ſenſiſſe. Etſi enim non poſſit dici
omnino perfecta quia deficit ſatiſfactio: non tamen propter hoc dicitur abſolutio non rite facta
poſtq̃ ſatiſfactio ſit iniuncta:& cum propoſito implendi eam ſuſcepta. quo ad hoc enim eſt perfe-
cta ſecundum omnes partes eius.Et ſic in iſtis caſibus minor eſt vera ſimpliciter: quia non exclu-
duntur in maiori per aliquid poſitũ in ea:quia nec per hoc ꝙ eſt vere pœnitens:pro hora enim ab
ſolutionis talis pœnituit vere:nec ꝑ hoc ꝙ eſt rite abſolutus,vt dictũ eſt: nec ab eo ꝙ eſt abſolut⁹
ab eo qui põt.Propter qđ maior in quæſtione propoſita in iſtis caſibus ſimul vel aliquibus vel ali
quo ex eis vel ex aliis conſimilibus eis ſi contingerent,neganda eſt ſimpliciter.Si vero dicta maior
adhuc amplius ſpecificetur in hunc modum:ꝙ ſcilicet confeſſus non obliuiſcatur ſatiſfactionis in
iunctę:nec negligat eam implere:licet per huiuſmodi ſpecificationem alii caſus excluderentur: nõ
tamẽ dictus caſus quintus quo ad eius tria membra prædicta: immo pro ipſo falſa maneret,& ne
Ad primum principale. ganda eſſet. AD primum ergo adductum in hac quæſtione in contrarium:ꝙ dicere ꝙ tenetur
iterum cõfiteri,ponit ſacramentum debere iterari:bene verum eſt.Et quod aſſumitur : ꝙ hoc eſt T
erroneum : dicendum ſcđm determinata in quæſtione ꝓcedente,ꝙ non eſt verum de ſacramento
pœnitentiæ:niſi quo ad eius effectus principales. Quo autem ad eius effectus ſecundarios regu-
lariter poteſt iterari pro voluntate confitentis: non autem ex neceſſitate niſi in caſu obligationis
factę circa confitentem,vt dictũ eſt:vel forte in alio non adhuc excogitato, ſi aliquis contingere po
teſt. ARGVmentum ergo primum in oppoſitum concedendum eſt ſecundum prædetermi-
nata.Sed argumentũ ſecundum propter concluſionem poteſt concedi: dubia eſt tamẽ minor:ſed
de illa erit ſermo in quæſtione ſequente.

Queſt. xxiiii. Arg. princi. primũ.

Circa tertium multiplici genere rationum pro fratribus arguebatur: ꝙ confeſſi
eis, virtute ſui priuilegii non tenentur eadem peccata quæ fratribus ſunt con
feſſi:iterato confiteri proprio ſacerdoti. PRImo ratione accepta ex parte cõ-
fitentis ſic.Peccata ſemel confeſſa iterum confiteri perfectionis eſt & conſilii: ad
talia autem non debet neq; poteſt aliquis obligari ſtatuto aut præcepto: ergo
nemo ſtatuto aut præcepto poteſt obligari ad iterum confitendum peccata ſe-
mel confeſſa.Sed non eſt ponendũ ꝙ confeſſi fratribus ex virtute priuilegii ipſorum teneantur ea-
dem peccata ſuis ſacerdotibus confiteri: niſi quia ad hoc ſint obligati per illud ſtatutum. Omnis
vtriuſq; ſexus.in eo ꝙ ipſum videntur conſeruare verba priuilegii in eo ꝙ dicit. Volumus au-
tem ꝙ hi qui fratribus confitebuntur, eadem ſuis parrochialibus preſbyteris confiteri ſaltem ſe-
Secũdum. mel in anno, prout generale concilium ſtatuit, nihilominus teneantur.ergo &c. SEcundo ex
parte ſacramenti confeſſionis arguitur ſic.omnia ſacramenta perfectam habẽt efficaciam in cau
ſando ſuum effectum ſuper materiam propriam diſpoſitam ex virtute paſſionis Chriſti. habens
autem perfectam efficaciam in cauſando ſuum effectum circa aliud : ſi ſemel adhibeatur,eidem
fruſtra iterato adhiberetur:quia nihil reſtat agendum:& in hoc virtuti & dignitati ſacramẽti de-
rogaretur:neq; debet aliquid fieri quod ſit in derogationem ſacramenti. ſed nullum ſacramẽtum
fruſtra debet alicui adhiberi:quare ſemel adhibitum nullo modo debet iterato adhiberi. Sed ſa-
cramentum pœnitẽtię iterato neceſſe eſſet adhibere,ſi neceſſe eſſet iterato eadẽ cõfiteri.ergo &c.

Tertio idem arguitur ex parte confeſſoris ſic. Si confeſſus fratri neceſſe haberet eadem iterato confiteri proprio ſacerdoti propter illam clauſulam adiectam. Volumus autem &c. tunc nihil aut modicum poteſtatis in abſoluendo eſſet fratribus conceſſum per illud priuilegium: quia vt videtur, non abſoluerent niſi ſub conditione. ſ. ſi iterato proprio ſacerdoti confiterentur. conſequens videtur falſum & inconueniens: quia papa per priuilegia ſua neminem intendit deludere: neminemq; deridere: nihil autem conferre aut modicum, eſſet deludere & irridere. ergo &c. Tertium.

Quarto ex parte ſolius priuilegii ſic. Si fratres ex prima clauſula ſui priuilegii plenam & liberã habent poteſtatem confeſſiones audiendi, abſoluendi, & ſatiſfactiones iniungendi: & nõ eſt fruſtra adiecta illa clauſula. Volum⁹ autem &c. ergo per ſecũdam clauſulam nõ derogatur primę: ſed potius econuerſo: cum ambę ſimul non poſſint perfecte in ſuo robore permanere. Inconueniẽs enim eſt dicere ꝙ ſit fruſtra adiecta: & clarum eſt ꝙ fratres ex prima clauſula priuilegii ſui habent plenam & liberam poteſtatẽ i prædictis. Sic enim loquũtur verba priuilegii. De illis officiis ꝙ ea libere valeant exercere: plenam damus & concedimus auctoritate præſentium facultatẽ. Probatio aũt conſequentię eſt: quia ſi in nullo ſecundę clauſulę derogaretur: non eſſet fratribus cõceſſa plena & libera poteſtas in prędictis: quoniam non ſequeretur plenus effectus, eo ꝙ non ſufficeret confeſſio eis facta: nec abſolutio ab eis recepta: cũ eam oporteret iterare. oporteret autem iterare ſi in nullo illi ſtatuto contẽto in illa clauſula derogaretur. Quare cum conſequentia tenet: & verum eſt antecedens: verum eſt ergo & conſequens: ꝙ in aliquo derogatur ſecundæ clauſulæ per conceſſionem factam fratribus in prima clauſula: quia ex vero nihil ſequitur niſi verũ, ſecundum regulam philoſophi. Sed non derogaret in aliquo ſi confeſſus fratribus teneretur iterato confiteri ꝓprio ſacerdoti: ſecundũ ſtatutũ contentum in illa clauſula. ergo quo ad hoc illi ſtatuto per conceſſionem in prima clauſula factam derogatur. non ergo confeſſi fratribus virtute priuilegii ipſorum tenentur iterato eadẽ confiteri ꝓpriis ſacerdotibus: etſi forte alia. ſ. aut venialia q̃ nõ fuit fratribus quis confeſſus: aut aliqua tunc oblita aut poſtmodũ cõmiſſa. quia vana non poteſt eſſe ſecũda clauſula nec primę contrariari. Quartum.

Quinto arguitur ad idem ex parte peccatorum quę fratribus cõfitentur & priuilegii ſimul ſic. Si conceſſio facta fratribus in prima parte priuilegii, in nullo derogaret ſtatuto reſeruato in ſecunda clauſula, omnino contraria eſſet ſecũda clauſula primæ. conſequẽs ẽ falſum: quia hoc nullo modo intenderet ſummus pontifex. falſum eſt ergo & antecedẽs. Probatio cõſequentię eſt: quia frater habens priuilegium ſic abſoluit pœnitentem & confeſſum ſibi ab omnibus peccatis ſuis, ꝙ poſt cõfeſſionem & abſolutionem factam a fratre, nulla habet peccata. Talis autem non tenetur omnino confiteri alteri: qđ tamen implicat per ſtatutũ illa clauſula ſecunda. Aut ſi alteri tenetur iterum confiteri poſt confeſſionem factam fratri, vt dicit illa clauſula: ergo frater non abſoluit ipſum: cuius tamen poteſtatem dat ei prima clauſula. In aliquo ergo per ſecundã clauſulam priuilegii derogatur primæ. ſed non derogatur ſi confeſſus fratribus tenetur iterum proprio ſacerdoti confiteri. ergo &c. Quintum.

Sexto arguitur idem ex parte ſolorum peccatorum: & hoc triplici ratione: quarum prima talis eſt. Nullus tenetur confiteri niſi peccata: & non niſi ſua: ſecundum illud pſal. Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino. Dicit ſcilicet iniuſtitiam & meam: nec aliud requirit ſtatutum reſeruatum in illa clauſula. Volumus autem &c. eſto ꝙ reſeruetur. In ipſo enim non dicitur niſi ſic. Omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno confiteatur proprio ſacerdoti. Sed confeſſus fratri omnia peccata quæ prius habuit & erant tunc: nec modo ſunt nec ſua ſunt: quia rite eſt abſolutus ab eo qui poteſt: vt dicit prima clauſula, dans ei in hoc poteſtatem. ergo &c. Sextum.

Secunda talis eſt. Si confeſſus fratri & ab eo rite abſolutus tenetur iterum confiteri eadem peccata ſuo proprio ſacerdoti: aut ergo vt peccator & habens peccata: aut vt non peccator nec habens peccata. Non primo modo: quia iam eſt immunis & mundus ab omni peccato. Talis autem non eſt peccator, nec habens peccata. Nec ſecundo modo: quia tunc mẽtiretur profitendo ſe in confeſſione peccatorem, & peccata confitendo, cum diceret confiteor hoc vel illud peccatum meum. falſum eſt ergo antecedens vt prius. Septimũ.

Tertia talis. ſi confeſſus fratri, & ab eo abſolutus iterum proprio ſacerdoti confiteretur, & ab eodem de eiſdem abſolueretur: tunc ſi a fratre fuiſſet abſolutus, mentiretur ſacerdos ſic dicendo. Ego abſoluo te ab iſtis peccatis tuis mihi a te confeſſis. quia a nullo eum abſolueret: quia nihil in illo eſſet abſoluẽdum. hoc autem omnino eſt inconueniẽs, ꝙ etiam ſacramento ſalutis incidat mendacium. Incõueniẽs eſt ergo ꝙ abſolutus a fratre iterum abſoluatur a ſuo ſacerdote. Cõſtat autem ꝙ pœnitẽs confeſſus fratri vere ab ipſo abſoluitur. Conſtat etiam ꝙ nullus tenetur ad hoc ad quod ſequitur inconueniens circa ſacramẽtũ ſalutis. cõfeſſus ergo fratri nullo modo tenetur cõfiteri eadẽ ſuo ſacerdoti. Octauũ.

Nonum. SEPTIMO arguitur idē ex parte maiorū ſacerdotū.& hoc duplici ratiōe. Quarū prima talis eſt.
Si ſtatutū illud,Omnis vtriuſq; ſexus.ſemp debet in ſuo robore permanere, ergo confeſſus epō vel
ſuo pœnitētiario,denuo debet ſuo parrochiali pſbytero cōfiteri.cōſequēs ē falſū.ergo & añcedēs.
Si hoc ergo non eſt verū in cōfeſſione facta epiſcopo aut eiꝰ pœnitētiario:multo fortius nec in cō
feſſione facta domino papę aut eius pœnitētiariis quales ſunt fratres: cū auctoritate domini papę
Decimū. prędicta officia exerceant. Secūda talis.Epiſcopus nō poteſt ſtatutū illud generalis concilii ifrin
gere nec reuocare.Sed tñ ſi cōmittat officium audiendi confeſſiones alicui,confeſſi illi non tenenẗ
eadem confiteri pprio ſacerdoti:nec tñ propter hoc intelligitur infringere dictum ſtatutum.ergo
multo fortiꝰ nō tenētur ad hoc cōfeſſi illis qbus papa cōmittit.Non obſtāte ergo φ ſtatutū ſaluaẗ
in priuilegio fratrum,confeſſi tamen ipſis nō tenetur eadem alteri vt proprio ſacerdoti confiteri.
Vndecimū. OCTAuo arguitur ad idē ex parte ipſius ſtatuti generalis concilii:Oīs vtriuſq; ſexus.& hoc du-
plici ratione. Prima talis. Statutū nō obligat quēq̄ ad confitendū ſemel in anno ſuo pprio ſacer-
doti niſi habuerit aliqua peccata infra illū annū:ſiue in illo cōmiſſa:ſiue in aliquo pcedentiū.Si er-
go aliquis per gratiā datā ſibi a deo:quę in rei veritate ei dari poterit:cuſtoditus ſit per totū annū
ab omni peccato tam veniali q̄ mortali:quemadmodum creditur virgo Maria cuſtodita fuiſſe poſt
partum filii dei:ille per ſtatutum illud generalis cōcilii nō aſtringitur ad confitēdum ſemel in an-
no ſuo pprio ſacerdoti.quare cū abſoluti a fratribus mundi ante oculos dei ſunt a peccatis illis ac
ſi nūq̄ ea cōmiſiſſent : tales ergo eadē ratione non ſunt aſtricti per illud ſtatutū ad confitēdū ſemel
in anno ſuo pprio ſacerdoti:ſi tñ poſtmodū infra illum annū citra cōmunionem in die paſchę nihil
Duodecimū omnino cōmittant. Secunda talis.Si clauſula includens ſtatutū illud dicatur reſtringere ad ite-
rū confitendū,vt dictū ē: hoc videtur eſſe contra intentionē dantis priuilegiū & exprimētis cau-
ſam ſic. Ad vberes fructus &c.& infra. Vt eo liberius & efficacius pdicationis officiū,& audiendi
cōfeſſiones exercere valeant.Quoniā per talē reſtrictionē multi a confeſſione retraherētur:qa mul
ti vix poſſunt induci ad ſemel confitendū in anno. & ſic non facerēt vberes fructus nec vberiores
q̄ prius:immo ſteriliores,nec liberius nec efficacius exercerent ſua officia.Illud aūt nō intēdit pa-
pa ſtatuere per qđ homines a confeſſione retrahūtur.nō eſt ergo intentionis papę φ pp̄ter conſer-
uationē ſtatuti in dicta clauſula,confeſſi fratribus denuo teneantur confiteri ppriis ſacerdotibus.
Decimum tertium. ITEM arguitur p fratribus:φ priuilegiū pdictū exponendū eſt ſic:φ confeſſi fratribꝰ nō teneātur
iterū confiteri ſuis ſacerdotibus quę confeſſa fuerint fratribus.quoniā prout diciẗ extra de verbo-
rum ſignificatione.cap. Olim. beneficia principū ſunt interp̄tanda largiſſime. Sed ſi exponeretur
ſcđm alium modū:vt.ſ.confeſſi fratribus tenerētur eadē ſuis ſacerdotibus confiteri, ſtrictiſſime ex
poneret dictū priuilegiū.ergo non ſcđm iſtū vltimū modum,ſed ſecūdum primum debet exponi.
Decimum quartum. ITEM prout colligitur extra.eo.ti.cap.Abbate.quādo in priuilegio eſt aliqua clauſula q̄ poteſt ha
bere plures ſenſus,interp̄tanda eſt ſcđm illū ſenſum q magis facit p priuilegiatis. ergo ſi illa clau-
ſula. Volumus aūt &c.poteſt habere pdictos duos ſenſus: quorū primꝰ magis facit p priuilegia-
In oppoſi. primū. tis,ſcđm illum eſt exponenda. IN oppoſitū arguebatur contra fratres. Primo ſic.poteſtas abſoluē
di in dicto priuilegio non eſt cōmiſſa fratribus niſi ſub conditione ſiue cū obligatione circa confi-
tētē:φ.ſ.confitens confiteatur pprio ſacerdoti omnia peccata ſua totius anni:in quibus includunẗ
illa quę iam confeſſa ſunt fratri.ad hoc eñ obligat ſtatutum illud.Oīs vtriuſq; ſexus.Nō ſtante er
go illa conditione ſiue obligatione:vt.ſ.confiteatur ſemel in anno,etiā quę confeſſus eſt quis fratri
non eſt ratū qđ factū eſt p fratrem. hoc aūt nō eſſet verū niſi teneretur ſacerdoti ſuo illa confiteri.
Secundum. ergo &c. Secūdo ſic.in nouo priuilegio fratrum duo cōtinētur : quorum vnū eſt in prima parte
priuilegii:& eſt mere voluntariū tā ex pte confeſſoris q̄ ex parte cōfitētis.ſ.fratres poſſe audire cō
feſſiones,abſoluere:atq; pœnitētias ſalutares iniūgere:& confitentes pp̄ter hoc poſſe adire fratres:
qđ neuter illorū facit niſi velit:quia nec per ſtatutū nec per priuilegiū ad hoc aſtringitur.Secundū
vero eſt in ſecūda parte priuilegii:& eſt pure neceſſariū confitēti.ſ.ipm cōfiteri in anno ſemel p-
prio ſacerdoti ſcđm ſtatutum generalis concilii.In de.xiiii.q.i.cap.penultimo,& vltimo diciẗ.Si vti
conſilio volueris:minus bonū adipiſceris,ſed malū nō perpetrabis. Qđ autē pcipitur, imperatur:
& qđ imperatur.neceſſe eſt fieri:et ſi nō fiat,pœnā habet,vt dicit alius canō.Qui ergo facit primū
iſtorū:qđ eſt volūtariū,nihilo minꝰ pœnā mereẗ niſi ſimul faciat & ſcđm:qđ eſt neceſſariū.Qđ nō
Tertiū. eſſet verū,niſi facto volūtario adhuc tenereẗ ad illud neceſſariū.ergo &c. Tertio ſic.dominus pa-
pa in prima clauſula priuilegii exponēdo rationē ſiue cauſam dictę cōceſſionis,dicit.Attētę conſi-
derationis faciē conuertentes ad fructus vberes quos in agro dominico pdicando verbo pariter &
exēplo,cōfeſſiones audiēdo &c.plenā damus & concedimus &c.Fuit ergo finalis cauſa cōceſſionis

huiuſmodi priuilegii factæ fratribus ad quã ſummꝰ põtifex in cõcedẽdo ipm̃ aſpexit fructꝰ vberes,
non tam quos fratres hactenꝰ in agro dñico ꝑduxerũt:q̃ quos in futurũ ſperãtur deo auſpice ꝑdu
cturi. Nunc autẽ ita eſt, ꝙ ſi cõfeſſi a fratribꝰ nõ reuerterẽtur ad ſuos proprios ſacerdotes, eadẽ ipis
confitendo quę iam cõfeſſi ſunt fratribus: etſi in dictis officiis exercendis fructus proferrẽt: illi ta-
men ſimplices eſſent reſpectu illorũ quos proferrent ſi reuerterent̃ ad ſuos proprios ſacerdotes ea-
dem ipſis cõfitendo. quia vt dicitur de poenitentia. d. i. in cap. Quem poenitet. laborat mẽs patiẽdo
erubeſcentiã: & qm̃ in verecundia magna eſt poena: qui erubeſcit pro Chriſto, fit dignus mĩa. Vn-
de patet: ꝙ quãto pluribus cõfitetur in ſpe venię turpitudinem criminis: tanto facilius conſequet̃
miſericordiã remiſſionis. Ipſi eñ ſacerdotes plus iam poſſunt proficere plus cõfitentibus facere. qui
bus enim remittunt remittit deus. Et vide qđ dicit: plus poſſunt proficere plus confitẽtibus facere.
ecce fructus vberes. Quare cũ cauſa cõdẽdi priuilegiũ obſeruari debet: & dicta cauſa hm̃oi priuile
gii nõ ſic ſeruatur: ſi cõfeſſi fratribus nõ reuertãtur iterum confitendo eadẽ proprio ſacerdoti: q̃ ſi
reuertãtur: debẽt ergo reuerti. QVARto ſic. ſi ſufficeret ſemel in anno confiteri ſacerdoti aliqua
quæ quis habet confitenda pro tẽpore confeſſionis: ita ꝙ non oĩa totius anni integraliter: tunc cõ-
feſſus illi quæ haberet confitenda in craſtino paſchę: poſſet confiteri libere per totum reſiduũ anni
cuicũqꝫ vellet, nõ reuertẽdo ad ſuum propriũ ſacerdotem. hoc autẽ falſum eſt: quia eſſet illuſio ſta
tuti. non ergo ſufficit aliqua confiteri proprio ſacerdoti: ſed omnia totius anni. Cum ergo priuile-
gium fratrũ reſeruat ſtatutum: nõ obſtante priuilegio: cõfeſſus fratri oĩa peccata ſua totius anni: ſi
V ue confeſſa, ſiue nõ cõfeſſa debet ſuo ꝓprio ſacerdoti cõfiteri. DIcendũ ꝙ quæſtio iſta iuris eſt & Reſponſio.
potius pertinet ad iuriſtas: qui vim papalium reſcriptorũ & priuilegiorum & clauſularum in ipſis
poſitarũ ex regulis ſuper hoc in iure conſcriptis cognoſcere debent: q̃ ad theologos, qui proprie nõ
debent cõſiderare in quęſtionibus iuris niſi qđ pertinet ad ius diuinũ & naturę. Verũ faciendo qđ
in me eſt: qꝛ clauſula illa inſerta priuilegio fratrũ, Volumꝰ autẽ &c. tãq̃ dubia ĩ ꝓpoſito ꝓpoſita eſt
ſub forma q̃ſtionis: & a pluribꝰ dubia cẽſet̃: licet forte ĩſpecta virtute verborũ ipſiꝰ priuilegii: nõ de
beret dubia cenſeri: Dico ꝙ duplici intentione poteſt reſponderi ad quęſtionẽ iſtam. Vna videlicet
intendendo ius declarare ſiue interpretari. Alia vero intendẽdo in dicto dubio opinionem quæ ma
gis videtur probabilis ac conſona rationi atqꝫ verbis priuilegii exponere: & opinioni contrariæ ſi-
ne pręiudicio cuiuſcũqꝫ præferre. Quorũ primũ pręſumptuoſum eſſet: & os in cælũ ponere: & ſibi
poteſtatem ius interpretãdi aſcribere: qđ eius ſolius eſt cuius eſt condere: vt dicitur extra de ſentẽ.
excõmunicatiõis. Inter alia. qđ nec alicui alii licitum eſt. Secundũ vero eſt ſtudioſum: & veritatẽ hu
militer inueſtigare: qđ licitum eſt ſcholaſticis tã doctoribꝰ q̃ auditoribus: etiã circa reſcripta papa
lia: & etiã circa illa contrariã opinari, donec ab eo vnde ius prodit, interpretatio quoqꝫ procedat: vt
manifeſte exprimitur in dicta decretali, Inter alia: aut expreſſe fuerit eis inhibitum. Nunc ergo qꝛ
nondum nobis inhibita ſunt hæc & talia circa dictum priuilegiũ fratribus conceſſum: licitũ eſt no
bis circa ipſum quo ad propoſitam quæſtionem contraria opinari: quouſqꝫ in hoc quod forte eſt
dubium, certificata ſit ſummi pontificis intẽtio: quã extunc illibatam cuſtodiemus totiſqꝫ viribus
defendemus. Interim ergo qđ nobis certius ac tutius videt̃ tam ex ratione q̃ ex forma verborũ pri
uilegii, tenere curabimus: & hoc nõ tangendo principaliter qđ iuris eſt in dicta quęſtione: ſed qđ fa
cti eſt circa eam. Non quid facti ad intentionẽ domini papę: quid ſcilicet ipẽ intendat per verba pri
uilegii: ſed quid facti quo ad meipſum: quid ſcilicet ego eſſem facturus ſi ſub prędicta forma verbo
rum de audiendo confeſſiones, abſoluendo, & poenitẽtias iniungendo mihi eſſet facta cõmiſſio ſiue
ſimplici verbo a meo epiſcopo, ſiue per ſimile priuilegium a ſummo pontifice: & quid cõſulerẽ alii
cui tale priuilegium cõceſſum eſt, ſi meum ſuper hoc conſilium affectaret: quẽadmodum nuꝑ ſu-
per eadem quęſtione a coetu plurium epiſcoporum: vtpote. xiii. quorum duo erãt archiepiſcopi, pe-
titum fuit a collegiis magiſtrorum regentium Pariſius in facultatibus theologię & decretorũ: qđ
X ipſi ſentirent. DICO igitur diligenter inſpecta ſecundum mihi datam a deo induſtriam forma
verborum, ſitu atqꝫ ordine clauſularum in dicto priuilegio: necnon & virtute earum: ꝙ ſi priuile-
gium vnũ tale quale eſt illud conceſſum fratribus: mihi eſſet conceſſum a ſummo pontifice: nõ au
derẽ eo vti audiendo confeſſiones, abſoluendo, & poenitẽtias iniungendo: niſi exhortando eos quos
audirem ſecũdum gratiam mihi datam a deo diligenter & efficaciter ad hoc vt ſemel in anno ſal-
tem confiterentur ſuo proprio ſacerdoti omnia peccata ſua: & hoc tam mihi confeſſa q̃ non confeſ
ſa per totum annum integrum perpetrata: cum hoc eos pręmonendo ꝙ mortaliter peccarent ſi hoc
agere contemnerẽt: & ꝙ poteſtatem eos abſoluendi nullo modo haberem: non propter aliquẽ defe-
ctum in me, ſed in ipſis, ſi in confitendo mihi non haberent propoſitum poſtmodũ confitendi eadẽ

iterato ſuo proprio ſacerdoti. Vnde ſi percipere poſſem aliqué non habentem tale propoſitum:nul
lo modo eũ ad confeſſioné reciperé. AD hoc auté ſentiendũ me mouet:quia quãtum apparet mihi Y
& q̃pluribus aliis,ex verbis ipſius priuilegii: ſummus pontifex in omné euétum vult ſtatutum il-
lud.Omnis vtriuſq; ſexus.conſeruari per illam clauſulã, Volumus autem, inſertam in priuilegio
non obſtante licentia conceſſa in priori parte priuilegii.aliter papa illam clauſulã fruſtra appoſuiſ-
ſet:qđ ſtultum eſt credere.Poſtq̃ autem clarum eſt ꝙ ſtatutum illud in dicta clauſula implicitũ te
nendum eſt quoquo modo:non poterit reſtare de dubio:niſi quomodo tenendum ſit:an ſcilicet ita
vt in aliquo ei derogetur per conceſſionem factam fratribus per praecedentem clauſulam : vt per
hoc confeſſi fratribus etſi teneantur confiteri ſemel in anno proprio ſacerdoti: prout ſtatuit gene-
rale concilium : non tamẽ illa quae quis fratribus confeſſus eſt,ſed aliqua alia.quod intendunt fra-
tres:vt tactum eſt ĩ obiectis pro eis adductis.An vero ita vt ſtatuto illi in nullo derogetur per cõ-
ceſſionem factam fratribus : vt ſecũdum hoc confeſſi fratribus teneantur confiteri ſuis preſbyteris
ſaltem ſemel in anno omnia peccata ſua totius anni:qđ intẽdunt tenere dñi epiſcopi praedicti: niſi
ſummus pontifex ſuper hoc aliud declarauerit faciendum: ſecũdum ꝙ publice erant proteſtati co-
ram magiſtris theologię,& decretorum,vno loquente pro omnibus,& omnibus aliis conſentienti-
bus : prout replicauit vnus archiepiſcoporum exiſtentium inter eos , nullo contradicente : in hoc
dubio tali quali,illud proculdubio intelligo : teneo:atq; ſentio : & ſimiliter alii conſulerem intelli-
gendum:tenendum,atq; ſentiendum vſq; ad declarationem ſaltem ſummi pontificis : quod ex for-
ma verborum priuilegii magis ac veriſimilius iudicio rectę rationis apparet fuiſſe ſummi pontifi-
cis intentionem in condendo ipſum : qđq; regulae iuris canonici iudicant amplius fore tenendum
& ſpecialiter cum aliqđ dubium oritur in priuilegio.Nec eſt dubitandum quin hoc ſummus pon-
tifex velit interim teneri : & quin ipſe in ſua declaratione iudicaret eſſe tenendum : niſi eſſet aliqua
alia cauſa quae rationabiliter deberet mouere animũ eius ad ſtatuendum de nouo contrarium. DI Z
co igitur abſq; praeiudicio:ꝙ non videtur mihi eſſe tenendum aliud q̃ qđ domini archiepiſcopi &
epiſcopi,duces noſtri,& gregis chriſtiani,iudicauerũt eſſe tenendum.In quo & totum collegiũ de-
cretorũ ipſis cõſenſit.Interrogatũ enim qd ipm ſup hoc ſentiret:an ſcilicet epiſcopi nõ errarent in
ſentiendo,& dicendo ſe velle tenere,& eſſe tenẽdum: niſi dñs papa declararet aliud eſſe tenendum:
qđ vnus illorum propoſuit pro omnibus vt dictum eſt:deliberato conſilio reſpondit vnus magi-
ſtrorum dicti collegii decretorum pro omnibus,ipſos ſentire ꝙ in hoc nullatenus erraſſent.Erat au
tem dictum illud epiſcoporũ prout recolo,quo ad propoſitum articulum in ſumma tale: ꝙ videli
cet in praedicto dubio tenerent,niſi domin9 papa in eo aliud eſſe tenẽdum declararet,ꝙ omnia pec
cata per totũ annũ cõmiſſa quilibet ſubditus tenetur cõfiteri ſuo ꝑprio ſacerdoti parrochiali:licet
aliqui dicerẽt eos in hoc erraſſe.Super quo conſulebãt collegia magiſtrorũ in theologia & in decre
tis:& reſponderunt decretiſtę conſulti concorditer dicentes eos in hoc nullatenus erraſſe : vt dictũ
eſt.Qđ etiã rationabile quãtum intueor mihi viſum eſt : tã ratiõe accepta ex iudicio rectę intelli-
gentiae ſcđm formã verborũ priuilegii:q̃ accepta ex regulis canonis.Ratio accepta ex iudicio rectę
intelligentię ſecundũ formam verborum priuilegii,hęc eſt.Certum eſt enim ſecũdum iam dicta,ꝙ
per illam clauſulam. Volumus autem &c.inſertam in priuilegio fratrũ,dominus papa vult conſer
uare ſtatutum generalis concilii.Omnis vtriuſq; ſexus &c. & ab omnibus teneri in omnẽ euẽtum.
Quo ſuppoſito pono caſum: & arguo.ſi in omnẽ euẽtum ſtatutum illud ab oĩbus debet teneri,nõ
obſtante priuilegio fratrum:ergo debet obſeruari ab illo qui per totum annum integrũ non eſt cõ
feſſus aliquid ſuo proprio ſacerdoti:ſi in die paſchę ſtatim ante cõmunionem percipiendã vere poe
nitet & confitetur integre omnia peccata ſua fratri: & abſoluitur per ipſum ab omnibus perfecte:
ita ꝙ in rei veritate nullum manet peccatum in ipſo.ſed nullo modo poteſt cõſeruari ab iſto ſtatu
tum illud: niſi ꝑprio ſacerdoti parrochiali confiteatur peccata ſua commiſſa infra annum illum:ſi
qua cõmiſit:quia ad illa obligat ſpecialiter:eo ꝙ ad ſemel cõfitendũ quolibet anno obligat.ſed ꝑ po
ſitionem iſte non poteſt confiteri aliqua commiſſa infra annum : niſi iterum confiteatur iam con-
feſſa:quia omnia ſunt cõfeſſa:ergo in iſto caſu tenetur iterum confiteri cõfeſſa.aut ergo aliqua tñ:
aut omnia.Et in hoc caſu non ſufficit confiteri aliqua in ſpeciali ex iam confeſſis,& alia in genera-
li:dicendo ꝙ hęc & alia fratri cõfeſſus eſt,& ab eo abſolut9: quia ipſum expreſſe ſtatutum obligat
non ſolum ad confitendum peccata ſua aliqua:ſed omnia,nullum ſpecialiter determinando. quare
non plus nec minus obligatur ſic confitens ad confitendum virtute illius ſtatuti ſuo ſacerdoti ſe-
mel in anno vnum peccatorum commiſſorum infra illum annum,q̃ aliud:aut alia.Qua ratione er
go ille in propoſito caſu tenetur confiteri ſuo ſacerdoti vnum ex iam confeſſis : & ſingula alia. aut

ergo omnia,aut nullum.ſed non nullum,vt iam oſtenſum eſt. ergo omnia iam confeſſa in hoc caſu
tenet̃ ſuo ꝓprio ſacerdoti iterũ confiteri.Patet ergo ꝙ ſub illa diſtributione cõtenta in pręcepto ſta
tuti,Omnia peccata ſua,continẽtur omnia peccata cõmiſſa infra annũ etiã ſi fuerint confeſſa:ita ꝙ
eſſe confeſſa non ſubtrahit ipſa ab illa diſtributione. Et nõ eſt dubiũ quin pari ratione & euidẽtio
re continẽtur ſub ipſa nõ confeſſa:& ſi ſic:ſiue habeat peccata cõmiſſa infra annum:quorũ quædã
ſunt confeſſa:quędam non,ſiue quorũ nullum eſt cõfeſſum,ſiue quæ omnia ſunt confeſſa:in omnẽ
euẽtum,vel omnia primo modo,vel omnia ſecũdo modo,vel oĩa tertio modo cadunt per obligatio
nem ad confitẽdum ſub diſtributione illa cõtenta in ſtatuto. In omnẽ ergo euẽtum quęcũq; cõfeſ-
ſa ſunt fratri tenetur omnis vtriuſq; ſexus iterato proprio ſacerdoti confiteri:non obſtante fratrũ
A priuilegio,aut cõfeſſione ſiue abſolutione impenſa per ipſos virtute illius priuilegii. Dico regula-
riter:qꝛ certum eſt ꝙ in caſibus poteſt ſubditus alteri q̃ ſacerdoti parrochiali confiteri:ita ꝙ illa q̃
aliquando cõfitetur,non tenebitur iterum dicto parrochiali ſacerdoti cõfiteri. SI vero ad prędictã
rationem quis reſpondeat dicendo:ꝙ ex illa ratione non cõcluditur ꝙ aliquis teneatur prius con-
feſſa iterum alteri cõfiteri:quia in caſu prędicto frater non deberet audire cõfeſſionem talis:quia vi
deretur in hoc fieri pręiudiciũ ſacerdoti:nec priuilegium ꝑfecte ſeruaretur:hoc nõ valet: quia qua
ratione frater ex priuilegio habet poteſtatẽ audiendi confeſſiones in quocũq; alio tempore:eadẽ ra
tiõe & in tẽpore caſus prædicti:quia priuilegiũ circa tempus audiendi confeſſiones nihil determi-
nat aut diſtinguit.Si ergo in tali tẽpore nõ debet frater audire: ergo nec in alio pręcedẽti,aut ecõ-
uerſo ſi in alio potuit:& in iſto poteſt.Nec valet ratio:qꝛ in hoc præiudicaret̃ ſacerdoti,nec priuile
gium ſeruaretur.quia cõfitendo ſacerdoti iam confeſſa fratri:quæ abſq; dubio poteſt confiteri ite-
rum abſq; derogatione ſacramẽti vt habitũ eſt ſupra,& adhuc videbit̃ infra,nullum præiudicium
B fieret ſacerdoti:& ꝑfecte priuilegiũ ſeruaret̃. SI vero aliter dicat̃:ꝙ ſic cõfeſſus cũ nulla peccata ha
beat non tenetur ſacerdoti confiteri:ſed debet ſe ei repręſentare & dicere:Domine cõfeſſus ſum:&
nullius mihi conſcius ſum:hoc non valet: quia priuilegiũ expreſſe dicit ꝙ ii qui confitebũtur fra-
tribus teneantur confiteri ſuis ſacerdotibus parrochialibus ſecũdum ſtatutũ illud.Omnis vtriuſq;
&c.Sed ſic dicere nõ eſt confiteri.quare &c.Si autẽ dicatur ꝙ per ſtatutum illud nõ obligatur niſi
ad cõfitendum peccata quæ habet tẽpore quo confiteri debet:ſed modo prędicto cõfeſſus nõ habet
peccata:hoc non valet:quia licet non habeat peccata ipſum inficientia:habet tamẽ alia ſufficientia
C ad confitendũ:& præcepto eccleſię ſatiſfaciendũ:vt infra videbitur. SI autem adhuc aliter dica-
tur:ꝙ licet ſic confeſſus fratri teneatur ſacerdoti parrochiali eadẽ q̃ confeſſus eſt iterum confiteri:
ex hoc tamẽ nõ ſequitur ꝙ ſic cõfeſſus fratri in tali tẽpore determinato teneatur ea de quibus eſt
confeſſus iterum confiteri:ꝙ ſimpliciter in quocunq; tempore fuerit quis fratri confeſſus: ſimiliter
teneatur ea de quibus eſt cõfeſſus,iterum confiteri:immo eſt proceſſus a ſecũdum quid ad ſimplici
ter:Hoc non valet propter id qđ iã dictũ eſt:quia ſcilicet qua ratione tenetur quis pro tali tempo-
re ea quę cõfeſſus eſt iterum cõfiteri:eadẽ ratione & pro alio tempore. Quia eñ circa hoc priuile-
gium nihil determinat aut diſtinguit:vt prius dictum eſt:eadẽ eſt obligatio,& ęque ſimpliciter,&
eadem ratio reſpectu huius tẽporis & cuiuſlibet alterius ad iterum confitendũ ſacerdoti quocunq;
tempore fratri fuerit cõfeſſus. Et ſic obligatio pro tempore iſto & pro quocũq; alio ſimpliciter eſt
& non ſecũdum quid,& ſimpliciter ſoluenda in aliquo tẽpore ſequẽti.Qꝫ ſi non ſoluat infra annũ:
tranſgreditur ſtatutum:& nihilominus adhuc manet obligatus ad ſoluẽdum in anno ſequenti:&
tanto magis peccat quãto diutius expectat.Et ſic patet ꝙ nõ eſt ſecũdum quid & ſimpliciter in pro
ceſſu:immo eſt proceſſus a parte in modo ad cõcludendum cõcluſionem indefinitã,dicendo:tene-
tur pro tẽpore iſto,ergo tenetur.& eſt proceſſus a ſimili ad cõcludendum cõcluſionem vniuerſalẽ
dicendo:tenetur pro tẽpore iſto,ergo tenetur pro quocunq; alio:ſicut ſi dicatur,iſte tenetur modo
diligere deũ:ergo tenetur pro quocunq; tẽpore.Vnde ꝙ talis tenetur modo cõfiteri ſolum confeſ-
ſa & non alia:hoc eſt quia cum obligatus ſit ad confitẽdum omnia quæ cõmiſit per totum annũ:
non cõmiſit autem aliqua poſtq̃ cõfeſſus eſt fratri: ideo accidit ꝙ in tali caſu tenetur confiteri ſo-
lum confeſſa:& ſimiliter ſi diu ante q̃ cõfitetur ſacerdoti cõfeſſus fuiſſet fratri:& poſtea aliqua cõ-
miſiſſet,quę oblitus eſt, ad cõfitendum omnia tenetur cõfiteri non ſolum cõfeſſa ſed etiã non con-
feſſa quæ poſtea cõmiſit. Vnde ad hoc virtute obligationis prędictę per ſe tenetur ꝙ oĩa quę cõmi
ſit per totum annum ſuo ſacerdoti cõfiteatur. Qꝫ autẽ aliquando confiteri tenetur ſolum cõfeſſa:
D quãdoq; autem non cõfeſſa:hoc accidit vt dictũ eſt. Qꝫ autem ſecũdum modũ iam dictum non
obſtante priuilegio fratrũ:immo hoc dictante,cõfeſſi fratribus iterum debeant cõfiteri eadem pro
prio ſacerdoti,patet per illud aduerbiũ nihilominus in dicta clauſula poſitũ:qđ eſt figurę cõpoſitę,

aut ex duabus partibꝰ,quę ſunt nihil & minus,aut ex tribꝰ quę ſunt nihil eo minus. De dictiõe au
tem figurę compoſitę didicimus ex Donato ꝙ eſt illa quę poteſt diuidi in duas vel in plures intelli
gibiles partes prioris ſenſus capaces. Valet ergo tãtũ qđ diciẽ in illa clauſula nihilominꝰ teneãtur:
quãtum ſi diceret dominus papa nihil ſeu in nihilo:vel nihil eo minus.vbi ly minus cõparatiuum
ſiue comparatiui gradus eſt:cui vt perficiatur ſenſus,debet adiungi id cui comparatur:& hoc non
niſi aliquid qđ pręmiſſum eſt in priuilegio:illud repetendo ſub hoc ſenſu:vt fratres officia prædica
tionis & audiendi confeſſiones libere valeant exercere,plenã damus & concedimus auctoritate præ
ſentium facultatem. Volumus autem ꝙ ii qui fratribus confitebuntur,eiſdem ſuis parochialibus
preſbyteris confiteri ſaltem ſemel in anno prout generale concilium ſtatuit,nihilominus teneã-
tur:hoc eſt nihil ſiue in nihilo:vel nihil eo minus,ꝙ̃ ſupple ſi illud non conceſſiſſemus:aut ſi fratri-
bus confeſſi non fuiſſent,tenebãtur ad illud. Aliter enim in caſu prædicto confeſſus in die paſchæ
fratri:nullo modo teneretur infra illum annum ſemel confiteri proprio ſacerdoti:ſecundum modũ
prædictum:& ſic nec ſtatutũ illud fratrũ maneret in ſuo robore ſicut prius : quia conſtat ꝙ ſi illa
conceſſio fratribus facta nõ fuiſſet,aut poſt conceſſionẽ non fuiſſet eis confeſſio facta virtute illius
priuilegii:omnia peccata totius anni quilibet proprio ſacerdoti teneretur confiteri. SI forte dicat E
aliquis:ꝙ ly nihilominꝰ debet exponi vt ſit idem qđ nihilo minꝰ ꝙ̃ prius:quo ad hoc ſcilicet ꝙ ſemel
in anno teneatur proprio ſacerdoti cõfiteri:nõ tamen ꝙ iã fratri cõfeſſa teneatur confiteri ſuo ſa-
cerdoti:ſed aliqua alia:vt iam dictum eſt: & ſecũdum hãc expoſitionẽ nihilominus idem eſt qđ cũ
hoc:ſub hoc ſenſu:qui fratribus confitebũtur cũ hoc tenebũtur ſuis parochialibus &c. ex quo non
ſequiẽ ꝙ tot,aut tãta,aut eadẽ : ſicut ſi diceretẽ:talis portat Pariſienſes:& nihilominꝰ Turonẽſes:ex
hoc nõ ſequiẽ ꝙ tot portat Turonẽ.quot portaret ſi nõ ferret Pariſienſes: DIcẽdũ ꝙ hoc verũ eſ- F
ſet ſi in ꝓpoſito nullo modo determinarẽt verba priuilegii quę ſint illa ad ꝙ̃ cõfitenda ſuis ſacerdo-
tibus tenebuntur:vt ſi ſic ſcribereẽ,ſuis parochialibus preſbyteris cõfiteri ſaltem ſemel in anno ni-
hilominus tenebunẽ:& omiſſum fuiſſet illud interpoſitũ,prout generale conciliũ ſtatuit.Nũc autẽ
quia illud adiectũ eſt:qđ determinat cõfitenda eſſe ꝓpriis ſacerdotibus oĩa peccata totius anni:ſub
quibus includunẽ indifferenter & cõfeſſa fratribꝰ & nõ confeſſa:vt patet ex dictis:& amplius pate-
bit ex dicendis:idcirco illa expoſitio locũ nõ poteſt hic habere.nec valet exemplũ ad propoſitũ:quia
in illo nõ ſit determinatio qualis ſit in ꝓpoſito priuilegio. SI autẽ cõtra hoc dicaẽ:ꝙ cũ nihilomi G
nus ſit aduerbiũ qđ vi verbi eſt adiectiuũ:& ſic ſolum verbũ confitẽdi,& nõ obiectũ,ſcilicet pecca-
ta quę ſunt cõfitenda,determinat:virtute huius determinationis nõ poteſt cõcludi ꝙ ſic confeſſus
teneatur cõfiteri oĩa peccata ſcilicet cõfeſſa:Hoc nõ valet:qa aduerbiũ licet pricipaliter determinet
verbũ:nõ tamen niſi vt tranſit in obiectũ:& vt determinaẽ determinationibus adiunctis.vt ſi dicat
abbas monacho:cõcedimus tibi vt cras valeas carnes comedere: volumus autẽ ꝙ nihilominus per
totam ſeptimanam ſequẽtem tenearis abſtinere a carnibus prout ſtatuit regula talis:conſtat ꝙ ſi ni
hilominus determinaret ſolum nude actum abſolutum,ſufficeret abſtinere pro quacũq; die:& nõ
oporteret abſtinere per totam ſeptimanam . hoc autem eſt manifeſte falſum . immo debet abſtine-
re per totam ſeptimanã,prout prima regula ſtatuit.Ergo ſimiliter in propoſito,nihilominus nõ ſo
lum determinat actum confitendi in ſe & abſolute:ſed prout tranſit in obiectum.ſ.peccata confitẽ-
da:& non ſolum in peccata talia vel talia:ſed generaliter in omnia,prout ſtatuit generale conciliũ
&c. Præterea ſi ſolum & abſolute determinaret verbum cum quo immediate conſtruitur,quale H
eſt in propoſito hoc verbum teneretur:tunc per illud qđ hic dicitur,nõ obligaretur aliqs ad cõfi-
tendũ etiã quodcũq; peccatũ:immo nec oĩno ad confitendũ:quia nec eſſet determinatiuũ actus cõ-
fitendi. SI vero dicaẽ ꝙ ly nihilominus nõ ſolũ reſpiciat verbũ ſiue actum cõfitendi ſed etiã obie- I
ctum.ſ.peccata cõfitẽda:ſed adhuc nõ ſequiẽ ꝙ teneaẽ cõfiteri confeſſa:quia obiecta hic determinã
tur ſtatuto generalis cõcilii:in quo dicitur ꝙ quilibet tenetur cõfiteri peccata ſua: ſed peccata non
ſunt ſua dicẽda cũ qs iã illa cõfeſſus eſt,& ab illis abſolutꝰ & mũdatus:ergo licet nihilominꝰ ad pec
cata referaẽ,non tamẽ referri debet ad confeſſa:Hoc nõ valet:quia fratri confeſſus:non obſtante cõ
feſſione huiuſmodi adhuc poteſt dici habere peccata quę ſua ſunt ad iterum cõfitendũ,vt patebit.
QUis autẽ nihilominꝰ in pluribus locis poſſit poni aduerſatiue pro tamẽ:vtpote ſi dicaẽ,iſte offen
dit me:nihilominus facio ei multa bona:tamen in propoſito non ſic poteſt teneri.hoc enim nõ per
mittit debitus ordo cõſtruendi.Nihil enim eſt dictu.Volumus autem &c.ꝙ tamẽ teneanẽ. Præ- K
terea etſi ſic teneretur : vtpote ſi ſine autem diceretur ſic. Volumus nihilominus &c. adhuc tene-
retur etiam cõfeſſa iterum confiteri ratione obligationis prædictę vt dictum eſt.Et ſic q̃q̃ nihilomi
nus poſſit multipliciter accipi: in omni tamẽ ſua acceptiõe ſiue ſignificatione ꝙ̃ hic poteſt applica

ri,nihil prætendit niſi ꝙ omnia peccata ſecũdum ſtatutum generalis concilii,ſiue confeſſa,ſiue non
confeſſa,ſunt iterum cõfitenda. Pręterea etſi nihilominus in dicta clauſula non eſſet appoſitũ:ſed
ſimpliciter diceretur,teneantur cõfiteri prout generale cõcilium ſtatuit:idem eſſet ſentiendum qđ
L prius. Principale autem intẽtum adhuc cõfirmatur ratione accepta a canone:quæ talis eſt.Domi
nus papa conceſſit monachis Ciſtertienſibus ne de laboribus quos propriis manibus & ſumptibus
excolerent:aliquis decimas ab eis exigeret: quidam vero obſiſtentes priuilegio ipſorum aſſeruerũt
ꝙ illud intelligi deberet de laboribus noualium:ſuper quorũ cõtrouerſia dominus papa requiſitus
reſpondet dicens.Si intelligeremus tantũmodo de noualibus:vbi ponimus de laboribus:de nouali-
bus poneremus.ſecundũ ꝙ de his omnibus habeť extra:de decimis.Ad audientiam.ergo a ſimili in
propoſito:ſi dñs papa Martinus in priuilegio fratrũ intelligeret ꝙ nihilominus teneantur ſubditi
ad ſemel in anno cõfitendum proprio ſacerdoti tantũmodo de non cõfeſſis,vbi poſuit prout gene
rale concilium ſtatuit,poſuiſſet,alia ſua peccata fratribus non cõfeſſa.quare cum illud non poſuit:
non tantummodo de illis non confeſſis intellexit: ſed vt videtur,generaliter tam de confeſſis q̃ non
M confeſſis. SI autem dicat aliquis ꝙ idem medium poteſt adduci ad contrarium ſic:Sicut dicitur
ꝙ ſi dominus papa in propoſito intellexiſſet de non cõfeſſis:hoc expreſſiſſet:ita poteſt dici ꝙ ſi in-
tellexiſſet de confeſſis, hoc expreſſiſſet : ergo ſicut non poteſt argui ꝙ intelligat de non confeſſis:
quia non exprimitur:ita non poteſt argui ꝙ intellexit de confeſſis : quia hoc etiam non expreſſit:
N HOC non valet:quia in prædicta decretali nõ dicitur abſolute,ſi intelligeremus de noualibus:ſed
dicitur in ea,ſi intelligeremus tantummodo de noualibus. propter quod eo ꝙ abſolute ſiue gene-
raliter dicit de laboribus : intelligit tam de laboribus circa noualia q̃ circa alia. Ita in propoſito,ſi
intellexiſſet tantummodo de confeſſis vel tantummodo de non confeſſis: alterum illorum expreſ-
ſiſſet.quare cum neutrum expreſſit,ſed abſolute dixit prout ſtatuit concilium generale,veriſimile
O eſt ꝙ tam de confeſſis q̃ non confeſſis intelligat. SED ſi adhuc aliquis contra prædictam ratio-
nem inſtet dicendo ꝙ illud qđ inducitur pro ſimili nõ eſt ſimile ſed contrarium:quia cum in pri-
uilegio poſſunt eſſe plures ſenſus:debet intelligi & exponi ſecundũ ſenſum qui magis facit pro pri
uilegiatis:ſic autẽ expoſuit dñs papa conceſſionẽ prędictis religioſis factam,ſicut patet intuẽti:ergo
ſimiliter in propoſito debet prędictum priuilegiũ fratrum exponi ſecundũ illum ſenſum qui magis
eſt in fauorem fratrum:Talis autẽ ſenſus eſt:ſi dicatur ꝙ fratribus confeſſi non teneantur eis cõfeſ
ſa alteri confiteri:ergo nõ debet prædictũ priuilegiũ ſecũdum illũ ſenſum:ſed ſecũdum iſtum expo
P ni: HOC non valet:quia cõceſſio in priuilegiis aliquãdo conceditur aliquibus certis perſonis ſu-
per aliquibus rebus abſolute & ſine determinatione qua aliquibus aliis perſonis aliquid conſerue-
tur ſiue concedatur in eiſdem rebus:quẽadmodum in priuilegio prędicto Ciſtertieñ. cõceſſum eſt
eis ꝙ decimas non dent de laboribus ſuis. Aliquãdo vero conceditur ſub determinatione qua ali-
quibus aliis perſonis conſeruať vel conceditur aliquid in eiſdem:vt ſi in dicta conceſſione facta Ci-
ſtertieñ.adderetur. Volumus aũt vt iidem Ciſtertieñ. in anno biſextili decimas eccleſiis parochiali
bus prout ius cõmune ſtatuit,conferre nihilominus teneanť.Prima conceſſio quia facta eſt ſimpli-
citer & abſolute,in qua de conceſſis per eam nihil ſubtrahitur illis quibus conceſſa ſunt:qđ aliis cõ
cedatur per aliquã adiectionem,vel diminuentẽ,vel ſubtrahẽtem,ſiue directe,ſiue indirecte:ideo di
cta conceſſio ſolum in fauorem Ciſtertieñ.& pro ipſis eſt exponenda.ſecundũ ꝙ dominus papa ex-
Q poſuit in dicta decretali.Ad audientiam. Secunda vero conceſſio quia eſſet facta nõ ſimpliciter &
abſolute:ſed in ea de conceſſis per eam aliquid ſubtraheretur illis quibus conceſſa ſunt:quod aliis
concederetur per adiectionem prædictam:ideo talis conceſſio non ſolum eſſet exponenda in fauorẽ
Ciſtertieñ.& pro ipſis : ſed etiam in fauorem parochialiũ ſacerdotum & pro ipſis.quoniã licet quo
ad primam clauſulam ſit pro illis quibus eſt conceſſa:& ideo quo ad hoc in fauorem eorum expo-
nenda:tamen quo ad ſecũdam clauſulam eſt pro aliis.propter qđ etiam quo ad hoc debet in fauo-
rem illorum ſimiliter exponi.Quare cum cõceſſio facta fratribus in priuilegio de quo eſt ſermo,nõ
ſit ſimplex & abſoluta abſq; omni determinatione,qualis eſt conceſſio dictis monachis facta : ſed eſt
cum determinatione adiecta per illam clauſulam. Volumus autẽ &c.per quã reſeruatur ſiue con-
ceditur ſacerdotibus parochialibus ius cõmune de audiendis cõfeſſionibus ſuorum ſubditorum:
ſuper quo etiam conceſſio facta eſt fratribus in clauſula præcedenti:idcirco illa ſecunda clauſula ex
poni debet pro ſacerdotibus,quẽadmodũ præcedens pro fratribus:eo ꝙ ſecũda exprimit ius cõmu
ne ſacerdotũ:ſicut pręcedẽs cõtinet priuilegiũ fratrũ.q̃uis tam id qđ concediť fratribus in priori,q̃
id qđ cõſeruať ſacerdotibus in ſequẽti,ꝓprie loquẽdo nõ ſit cõceſſũ neq; cõſeruatũ in fauorẽ fratrũ
nec in fauorẽ ſacerdotũ:ſed poti⁹ in fauorẽ populi chriſtiani:vt ampli⁹ videbiť. Ex quibus patet ꝙ

priuilegium ſupradictum conceſſum Ciſtertieñ. bene adductum eſt ad propoſitũ tanq̃ ſimile: quã
tum ſcilicet ad expoſitionem prædictæ clauſulæ contentę in priuilegio fratrum. Volumus autem
&c. Nec debet talis expoſitio dici eſſe cõtra priuilegiatos fratres: quia per huiuſmodi exceptionem
eis tãtũ cõceditur quantum debent habere ex priuilegio. SI iterum dicatur ꝙ expoſitio applicata R
iſti priuilegio fratrum, prout ipſum fratres exponunt: dicentes ꝙ eis cõfeſſi non tenẽtur confiteri ſa
cerdotibus parrochialibus niſi de nõ confeſſis, & non de cõfeſſis: non eſt ſimilis expoſitioni datę cir
ca priuilegium Ciſtertieñ. ab illis qui illud praua intentione peruertentes aſſerũt ꝙ pro laboribus
noualia intelligi deberent: eo ꝙ tales exponebant generale per ſpeciale: ac ſi diceret aĩal. i. homo. Nõ
ſic autem exponunt fratres dictum ſuum priuilegiũ: immo implicitum per explicitum: quia in di-
cto priuilegio non præcipitur ꝙ confeſſi fratribus non confiteantur ſacerdotibus parrochialibus
prout ſtatuit cõcilium generale: ſed illud ſtatuit ꝙ cõfiterentur peccata ſua. per hoc autem nõ im
plicantur peccata niſi quæ non ſunt confeſſa: quia confeſſa proprie nõ ſunt ſua. Hoc non valet: qm̃
hoc vltimũ non eſt verum. qm̃ etiã cõfeſſa ſufficiẽter ſunt ſua ad iterũ confitendũ: vt infra videbit.
Et ſic in ꝓpoſito ſub hac generali diſtributione omnia peccata ſua, quæ ponitur in ſtatuto conci-
lii generalis, non ſolum implicantur peccata nõ confeſſa: ſed etiã modo prędicto confeſſa. Et ita qui
iſto modo exponunt dictum priuilegiũ fratrum, prout fratres exponunt: nõ exponũt ſolum impli-
citum per explicitum: ſed generale per vnicum ſpeciale tm̃: ſiue totum per vnam partẽ tm̃: quaſi nõ
eſſet alia pars intellecta ſub illa clauſula: ſicut etiam peruerſe prædictum priuilegium Ciſtertieñ.
exponẽtes. Nos autẽ ſcdm̃ expoſitionẽ quã pręmiſim⁹, exponam⁹ iſtud priuilegiũ, non exponẽdo ge
nerale per aliqđ ſuorum ſpecialium tm̃: ſed generale per omnia ſua ſpecialia: ſiue totum per omnes
ſuas partes: ſicut & dñs papa prædictum priuilegium expoſuit: labores ad oĩa. ſ. ad noualia & non
Ratiões ſta-tuti. prima. noualia applicando. SVNT autẽ ad idem rationes ex tribus regulis canonis: quas in confirmatio S
ne ſuę ſententię induxerũt prædicti dñi epiſcopi. Quarum prima eſt: ꝙ in dubiis maxime vbi ver-
ſatur periculum animę, ſemꝑ tutior via tenenda eſt & conſulenda. In propoſito autẽ verſatur peri-
culum animę: quia ſi intentio dñi papę eſt ſecũdum ꝙ videtur prætendere litera ſua in dicto priui
legio: ꝙ cõfeſſus fratri iterum teneatur confiteri confeſſa fratri: tunc periculum eſt illi tranſgreſſio
nis præcepti: & ita mortalis peccati ſi illa non cõfiteatur iterum ſuo proprio ſacerdoti: & ſimiliter
ex parte illius cõfeſſoris qui non hortatur ad hoc cõfeſſum ſibi ſecũdum admonitionẽ a dño papa
ſibi factam in dicto priuilegio: maxime ſi dehortetur, dicendo ꝙ non tenetur reuerti ad ſuum ſacer
dotem ad iterum eadem cõfitendum. Si vero intentio domini papæ fuerit ꝙ non tenetur confeſſa
fratri iterum cõfiteri ſuo ſacerdoti: nullũ tamen eſt periculum ſi eadem illi iterum cõfiteatur: im-
mo profectus eſt ſecũdum cap. pręallegatũ. Quem poenitet. & ſecũdum ꝙ ſupra expoſuimus, & in-
Secunda. fra exponemus. SEcunda eſt: quia cum aliqđ dubium oritur in priuilegio, quouſq; fuerit declara
tum recurrẽdum eſt ad ius cõmune: & illud obſeruandũ: & ſecũdum illud priuilegium interpretã
dum. Ius autẽ cõmune ad qđ in propoſito caſu eſt recurrẽdum: nõ eſt niſi illud qđ contentum eſt
in illo ſtatuto. Omnis vtriuſq; ſexus. pro quanto ergo dubia eſt dicta clauſula dicti priuilegii, niſi
aliud ſuper hoc fuerit declaratum: tenẽdum eſt ius cõmune illius ſtatuti ac ſi nunq̃ fuiſſet fratri-
bus conceſſum priuilegiũ. Sic autẽ tenendo ipſum: omnia confeſſa fratribus quilibet tenetur iterum
Tertia. confiteri ſuo ꝓprio ſacerdoti. TERtia eſt: ꝙ quãdocũq; dubia ſunt iura partiũ propter teſtes du
bios vel inſtrumenta dubia, quæ in hoc æquiparantur, ſemꝑ iudicandum eſt contra petitorem. ex-
tra de fide inſtrumẽtorũ. Inter dilectos. quia poſſeſſor ſemꝑ debet manere in ſua poſſeſſiõe: vel quaſi
donec per ſuperiorem ſententiatum fuerit contra ipſum. xvi. q. iiii. Volumus. Sed in propoſito par-
tes ſunt fratres, & prælati, curati ad minus: petitores autem ſunt fratres: poſſeſſores autem curati:
iura autem partium ſaltem ſunt dubia: quia petitores non proferunt niſi inſtrumentũ dubium, vt
dictum eſt: ergo in propoſito conſeruandus eſt poſſeſſor, vt curatus, in ſua poſſeſſione audiendi in
confeſſione peccata totius anni ſiue confeſſa aliis ſiue non confeſſa omniũ parrochianorum ſuorũ:
& ſententiandum eſt contra fratres petitores quouſq; contrarium per ſuperiorem fuerit ſententia-
tum. SI autem aliquis his tribus rationibus velit obuiare dicendo: ꝙ minor dictarum ratio- T
num eſt falſa: videlicet ꝙ dubium eſt dictum priuilegium fratrum ratione vltimę clauſulæ. Volu-
mus autem &c. Non enim eſt dicta clauſula dubia: immo conſideratis iis quæ in prædicto priui-
legio continentur: certum eſt ꝙ per illam clauſulam confeſſi fratribus non tenentur confiteri ſa-
cerdotibus parrochialibus niſi peccata fratribus non confeſſa. Vnde dicta clauſula nullo modo eſt
dubia ſecundum ſe: & ſi aliquibus ſit dubia: hoc prouenit ex malitia: vel ignorantia: & ex incir-
cunſpectione. SI ſic dicatur, dico ꝙ non valet. propoſitio enim non ob aliud dicitur dubia, niſi V

quia non ita euidenter prætendit certum quid: qn circa ipſius intellectum ſint rationes plurimę contrariantes ſibi inuicem: & diuerſimode eſſe huiuſmodi propoſitionē intelligendam oſtendentes adeo probabiles & efficaces ꝙ merito debeant mouere animos diſcretorum ad hęſitãdum circa talis propoſitionis intellectũ: nõ ex malitia vel ignorantia ſiue incircũſpectione, ſed ex natura rei de qua eſt propoſitio: & ex efficacia talium rationum. Huiuſmodi ſunt rationes ad vtranqꝫ partem quęſtionis propoſitę ſuperius inductę: & etiam plures alię efficaciores: quas alii forte nouerunt melius: niſi ꝙ rationes probãtes: ꝙ non obſtante prędicto priuilegio: confeſſi fratribus tenẽtur confiteri ſacerdotibus parrochialibus tam confeſſa ꝗ̃ non confeſſa: ſunt multo efficaciores ꝗ̃ ſint rationes in oppoſitum adductę: ſecũdum ꝙ patet inſpicienti dictas rationes adductas ad hoc: atqꝫ alias poſſibiles ad idem adduci: & clarius patebit iam in ſolutione rationum contrariarũ. propter qđ etiam ſi dictum priuilegiũ non deberet dici dubium quo ad prædictã clauſulã. Volumus autem &c. & hoc inſpiciendo ad omnes eius circũſtãtias, potius debet hoc dici pro parte iſta quę dicit confeſſa iterũ debere confiteri: ꝗ̃ pro alia quæ dicit confeſſa non debere iterum confiteri. Et in rei veritate ita eſt quantum perpendi ex virtute verborum priuilegii: & ſi non eſſet ita certa pars iſta, dicere tamen ꝙ hoc ꝙ alia pars aliquibus nõ eſt certa ſed dubia ſecũdum ſe: prouenit ex eorum ignorantia vel malitia aut icircũſpectiõe: hoc eſt valde irrationabile. Cui⁹ ſignũ eſt, ꝙ tot & tãti viri, videlicet ſupradicti prelati hoc idem ſentiunt: & doctores in decretis in hoc eis conſentiũt: vt habitũ eſt ſupra: necnon & innumeri alii homines intelligentes & diſcreti: de quibus nefas eſt præſumere ꝙ hoc ꝙ ſic circa dictũ priuilegiũ ſentiunt, pueniat ex hoc ꝙ ſunt puerſi per malitiã: aut excęcati per ignorantiam: aut incircũſpecti per negligẽtiam. Sic ergo vt dictum eſt, ſentio agendũ eſſe ac tenendum in caſu propoſitę quæſtionis, quouſqꝫ ſepe dictum priuilegium fratrum quo ad dictum articulum aliter fuerit declaratum.

X ARgumenta ad vtrãqꝫ partem adiecta percurrenda ſunt. plurima enim adducta pro fratribus videnť oſtendere ꝙ inconueniens ſit & impoſſibile: nec poſſibile ſtatui ab eccleſia aut ſummo pontifice: ꝙ peccata ſemel confeſſa iterato ſint confitenda ex debito ſiue intentione alicuius obligationis: & ideo perfecta ſolutione indigent. Siue enim dñs papa intendat in ſuo priuilegio ꝙ confeſſa fratribus: proprio ſacerdoti ſunt confitenda iterum ſiue non: ſuper vtrũqꝫ ex cauſa rationabili plenam habet proculdubio poteſtatẽ. ſ. & concedendi ꝙ nullus quæ confeſſus eſt fratri teneatur alteri eadem confiteri: & ſimiliter ꝙ ad hoc teneatur. Tum quia dicta argumẽta videntur concludere contra naturam rei, & contra efficaciam ſacramẽti eſt ꝙ aliquis vni confeſſa teneatur eadem alteri confiteri: & ita ꝙ dominus papa neminẽ poſſit obligare ꝙ illa quæ confeſſus fuerit vni teneatur alteri confiteri: quo ad hoc queſtio habet ſuam dubitationẽ apud illos quorum ſunt rationes prædictę: etiã ſi papa interpretaretur ꝙ intentionis ſuæ eſſet ꝙ vni confeſſus teneretur alteri confiteri. Aliqua etiam ſunt dicta in argumentis cõtra fratres quæ non claram habẽt veritatem: licet ad veram concluſionẽ quãtum mihi videtur tendũt: & ideo rectificanda ſunt. *Ad argu. ꝓ fratribus.*

Y Quod ergo dicitur in primo argumẽto inducto contra fratres: ꝙ poteſtas abſoluendi nõ eſt fratribus cõmiſſa in ſuo priuilegio niſi ſub conditione: Dicendum ꝙ non eſt verũ: neqꝫ eñ ſub conditione, nec etiam ſub aliqua obligatione poteſtas abſoluendi auctoritate cõmiſſa eſt fratrib⁹ in ſuo priuilegio: ſed mere ſimpliciter & abſolute. Niſi forte aliqui intẽdant per vltimã clauſulam qua dicitur. Quod ipſi iidem fratres eos ad hoc diligenter &c. fratres eſſe obligatos vt teneantur exhortari ſibi confeſſos vt ſemel in anno ſaltẽ cõfiteanť ſuis ſacerdotibus ſecundũ ſtatutum concilii generalis. de quo inferius faciemus mentionem. Sed eſto ꝙ iſta eſſet: hoc tamẽ non poneret aliquã conditionem circa poteſtatem abſoluendi fratribus conceſſam. Differt enim conditio & obligatio. quoniam quando alicui committitur poteſtas agendi aliquid ſub conditione: nihil agit niſi extet conditio ſecundum ꝙ procedit argumẽtũ: & male quo ad hoc: quãtum enim eſt ex parte fratris confeſſoris: nullo modo confeſſus ei tenetur iterum alicui confiteri: quia ipſe quãtum eſt in ſe perfecte agit quicquid pœnitentiæ ſacramentum requirit circa confitentem. Quando vero poteſtas agendi aliquid alicui committitur ſub obligatione: bene agit actionem debitam poteſtati commiſſæ: ſed peccat non ſeruando id ad quod obligatus eſt. Vnde & ſi fratribus eſſet commiſſa poteſtas abſoluendi ſub tali obligatione præcepti ꝙ teneantur omnes ſibi confeſſos hortari vt ſaltem ſemel in anno confiteantur proprio ſacerdoti prout ſtatuit concilium generale: & ſi hoc facere omitterent: nihilominus tamen abſoluerent: ſed peccarent. Si vero eſſet fratribus commiſſa ſub tali conditione ꝙ volentes ſibi confiteri prius exhortarentur vt dictum eſt: ſi prius illam exhortationem non facerent nequaꝗ̃ abſoluerent. Et quod aſſumitur: ꝙ non habent poteſtatem abſoluendi niſi ſub conditione: ſi confitens confiteatur ſemel in anno omnia peccata ſua: Dicendum ꝙ non eſt verum: ſed abſolute *Ad primũ cõtra fres.*

habent poteſtatē:nec vlla cōditio circa confitentē habetur ex priuilegio ſed tm̄ mera obligatio:quę licet in parte æquiualeat conditioni:& hoc circa confitentē: nō tamē ponit conditionem circa collationem poteſtatis ex parte confeſſoris:ſed tm̄ redūdat in potētiam confeſſoris:vt iam patebit. Z

Ad ſecūdū. SEcundum argumentū de neceſſario & voluntario,meo iudicio bene cōcludit. Et qđ dicitur in argumēto tertio:ꝙ dn̄s papa in cōcedendo priuilegiū fratrib⁹ aſpexerit ad fructus vberes,bene verū eſt. Et ideo dico ꝙ licet bene poſſent proferre fructus vberes circa confitētes ſibi ſi melius cōſulerēt eis & diſcretius ꝙ̄ ꝓprius ſacerdos:abſqꝫ eo ꝙ tenerētur eadē cōfiteri proprio ſacerdoti:qa tamē nō in tantū vberes ꝙ̄ ſi poſtmodū iterato eadem cōfiterentur ſuo proprio ſacerdoti:ſecundū ꝙ ꝓceſſit argumentum:& bene:ideo cum dn̄s papa ſecūdū verba priuilegii aſpexerit ad fructus vberes:magis debet exponi priuilegiū ſecundū eos per quos proferūtur fructus magis vberes ꝙ̄ min⁹ vberes.hoc autē contingit ſi cōfeſſi fratribus iterū confiteantur ſacerdotibus parrochialibus:vt tactū eſt in argumēto:& vt ampli⁹ infra videbiť.quare &c. Quartū argumētū meo iudicio bene ꝓcedit.

Ad pri.pri. AD illud qđ arguitur in cōtrariū primo ex parte cōfitentis:ꝙ iterato confiteri confeſſa eſt conſilii:ergo nullus ad illud poteſt obligari aut debet ꝓcepto vel ſtatuto:Dicendū ad hoc paulo altius inchoando ꝓpter quoddā tactum in ſecūdo argumento quæſtionis pręcedentis,ꝙ aliqs poteſt eadem peccata voluntarie alteri confiteri iterato.ergo ad hoc poteſt cōſtringi in caſu per ſtatutū aut præceptū. A vt ſimul exponamus qđ de hoc pertinet ad hoc argumentū & ad illud qđ non erat ibi expoſitū:ꝙ aliqđ dupliciter poteſt cadere ſub pręcepto vel ſtatuto:& per hoc dupliciter aliquē obligare ad eius obſeruantiam.ſ.directe:vt quis obligetur ad aliquid ex pręciſa virtute pręcepti aut ſtatuti:vel indirecte:vt quis non obligetur ad illud ex pręciſa virtute pręcepti & ſtatuti:ſed ſolum cum ſtatuto cōcurrēte ꝓprio facto. Primo mō nullo modo poteſt aliqđ cadere ſub ꝓcepto aut ſtatuto humano: neqꝫ quēꝗ obligare:niſi ſit tale ad qđ abſqꝫ ſtatuto & pręcepto tenetur qs quoquo modo. Sed differt in hoc obligatio a præcepto & ſtatuto:quia ſtatutū non eſt niſi ꝓceptū vniuerſale: tangens oēs aut plures,& obligans illos. Præceptū vero poteſt eſſe ſingulare vł particulare,tangens & obligans vnū ſolum. Vnde ſtatutū ex natura ſtatuti nō debet fieri de iure niſi circa tale ad qđ alias oēs quoquo modo tenenť vel poſſunt teneri. Propter qđ circa illud qđ eſt pure cōſilii,nō debet cadere ſtatutū: niſi poſſit cōtīgere vt ad illud oēs vel plures teneanť ex cauſa ꝓpter quā hoc expediret:vt circa virginitatis aut cōtinētię obſeruātiā vel religiōis ingreſſum & huiuſmodi. Propter qđ ad hmōi aliqđ nullus debet directe obligari per ſtatutū.qa non debet fieri ſtatutū vt oēs vel plures contineant aut prohibeantur nubere:niſi vt dictū eſt,poſſet contingere cauſa ꝓpter quā hoc expediret fieri debere. Præceptum vero ex natura præcepti poteſt fieri circa illud ad quod quis in caſu tenetur. propter qđ quia in caſu poteſt aliqs ex iure charitatis teneri ad illud qđ eſt pure ꝑfectionis & conſilii:ideo illud poteſt in caſu cadere ſub pręcepto. SCIENdum eſt igiť ad huius ītellectū,ꝙ homo poteſt teneri ad aliqđ dupliciter:vł ex ratione cōditionis & ſtatus cōmunis omniū vł pluriū ſuę ſpeciei:vel ex ratiōe cōditiōis & ſtatus alicuius ꝑſonę ſingularis. Et primo modo dupliciter. Vno modo ſimul quo ad rē præceptā & modum pręcipiendi.alio modo quo ad rē præceptam tm̄:& non quo ad modum pręcipiendi. Primo modo ex pręcepto & ſtatuto ſimul:quia omne ſtatutū eſt præceptum,licet non econuerſo,omnia præcepta moralia decalogi obligant:& hoc ex præcepto legis naturę explicato per pręceptū legis diuinę. Secundo modo obligat omnes pręceptū in illo ſtatuto. Omnis vtriuſqꝫ ſexus.quo ad ſemel in anno confitendū ſuo ſacerdoti.& hoc partim ex pręcepto & ſtatuto legis euāgelicę:partim vero ex præcepto & ſtatuto legis eccleſiaſticæ.confiteri em̄ ore vel ſigno ſenſibili homini omnia peccata ſaltem mortalia,eſt ex proprio ſtatuto & pręcepto legis euangelicę: quia in lege naturę & moſaica ſufficiebat peccata confiteri corde ſoli deo. Sed determinatio tēporis circa hoc non erat de præcepto legis euangelicę:nec eſt:quia hoc permiſit euangelium deuotioni cuiuſcunqꝫ & Chriſtus reſeruauit ordinationi eccleſię. Vnde confiteri homini quo ad illam determinationē ſemel in anno:hoc eſt proprie ex præcepto & ſtatuto eccleſię. Neutro iſtorum modorum debet homo obligari directe ad pluries vel bis confitendum eadem peccata: neqꝫ omnino ad aliquid qđ eſt conſilii.quia vtraqꝫ obligatio eſt per vim vniuerſalis ſtatuti:& ad ea quæ ſunt conſilii non debent ex iure charitatis vllo modo omnes vel plures teneri : niſi ex cauſa: vt prius dictum eſt: quia obſeruatio conſiliorum non eſt omnium aut plurium: vt in penultima videbitur quæſtione. Indirecte autem bene poſſibile eſt ad aliquid talium obligari:ſcilicet quādo ſimul concurrūt duæ actiones,quarum vnam propter præceptum fieri eſt neceſſarium:alteram vero propter electionem fieri eſt voluntarium:& hoc præcepto neceſſitatis circa vnū pręcedēte electionē volūtatis circa aliud,& nō ecōuerſo. Verbi gratia,licet vniuerſaliter non debet fieri obligatio per ſtatutū vt oēs vel plures cōtineant: B

pōt tñ primo fieri ſtatutum ſicut modo factū eſt per eccleſiam: vt qcūq; promotus fuerit ad ſacros ordines continere debeat. Poſtq̄ autē hoc præceptum eſt, ſiquis eligat promoueri ad ſacros ordines: ſtatim indirecte ad cōtinendū obligatus eſt. Cōſimiliter in propoſito poſtq̄ primo preceptum eſt ꝙ omnis vtriuſq; ſexus &c. ſi poſt illud pceptū libera electione voluerit qs alteri confiteri: quod ei permittit: ſi illi confiteatur nihil minus eſt obligatus ad confitendū proprio ſacerdoti q̄ prius. Siquis aūt explendo pceptū obligat cōfiteri proprio ſacerdoti, ſtante illo ſtatuto: nullo modo per ſtatutum obligatur ad alteri confitendū. hoc em̄ eſſet directe obligare omnes ad pluries confitendū. Poſſet tñ forte aliqs ex rōne conditionis & ſtatus perſonę ſuę obligari directe ad bis denuo confitendū, ſecundum ꝙ proceſſit argumentum in pcedēti queſtione. & hoc queadmodū in neceſſitate: qñ aliquis ex iure charitatis tenet facere aliqd opus cōſilii, eccleſia poſſet precipere & cogere vt illud faceret. Verbi gratia, ſi eccleſia multū indigeret, vt aliquē bene inſtructū haberet in ordine ſacerdotii: ita ꝙ ſtatus ſalutis eccleſiæ in magno periculo eſſet ſi illum non haberet: ſi non poſſet inuenire niſi vnicum talem, poſſet ipſum cogere vt promoueretur in ſacerdotium: & per conſequens ad continentiā. Vñ ſi multum dependeret ſalus eccleſiæ ab hoc, ꝙ aliquis bis vel pluries eadem peccata cōfiteret: credo ꝙ hoc poſſet ei precipi per eccleſiam.

C AD ſcdm ꝙ omne ſacramētū habet pfectā efficaciam ſemel adhibitum: ergo nullum neceſſe eſt iterari: Dicēdū ꝙ ad hoc patet reſponſio ex dictis in ſecūda quæſtione pcedenti. Bene.n. verum eſt ꝙ omnia ſacramēta nouę legis pfectam habēt efficaciam virtute paſſionis Chriſti: ſed hoc diuerſimode in diuerſis ſacramentis: & proportionaliter in vnoquoq;: ſecundum ꝙ ex diuina ordinatione diuerſimode ordinant ad ſuos effectus: vt declaratum eſt ſpecialiter circa ſacramētū baptiſmi & poenitētię in dicta quæſtiōe. Vnde vt ibidem declaratū eſt, in hoc omnia conueniūt, ꝙ equaliter perfectam efficaciā habēt circa ſuā materiā in efficiendo ſemel adhibita ſuos effect⁹ principales: & quo ad illos nullū, nec etiā ſacramētū poenitētię circa eadē peccata neceſſe eſt iterari: imo nec debet nec pōt iterari, ſicut neq; baptiſm⁹. Reſpectu vero effectuū nō pricipaliū aliquā etiā habēt efficaciā ſimul eos agendo ſicut baptiſmus: pṕter qd nullo modo eſt iterādus aliqua vero nō: vt poenitētia. ſed hoc nō pṕter aliquē defectū in ſe: ſed quia gradus naturæ ſuę hoc non requirit: nec neceſſe eſt habere: quia in ſuo effectu dependet ab vſu liberi arbitrii, aliter q̄ baptiſmus: vt ſiliť ibi expoſitum eſt. Vñ bene verum eſt ꝙ non eſt neceſſe ex virtute ſacramenti poenitētię ipſum iterari: qa ſine eius effectu ſecūdo, pṕter quē iteratur, poſſet eē ſalus: vt ſimiliter ibi dictū eſt. Dico aūt ꝙ nō eſt neceſſe ipſum iterari directe. Indirecte aūt bene poteſt eſſe neceſſe: ſecūdum ꝙ dictum eſt in ſolutione pcedentis argumenti: & hoc abſq; iniuria ſacramenti: queadmodū abſq; iniuria eius volūtarie pṕter effectus eius ſecundarios pluries poteſt iterari. Et ſic indirecte ex præcepto poſſit eſſe neceſſe vt iteret: & vt ſemel confeſſus teneatur eadē iterum cōfiteri: & hoc abſq; omni iniuria ſacramenti. Qđ nō eſt nouū neq; incōſuetū dicere, cū venerabilis doctor fra. Tho. bonę memorię etiā reliqrit hoc in ſcriptis ſuis ſup quartū Sentētiarū diſt. xvii. in fine illius qſtionis: Vtrū aliquis poſſit alteri confiteri q̄ proprio ſacerdoti, etiā ex priuilegio vel mandato ſuperioris. Vbi tamē non loquitur de iſto priuilegio: quia nondū erat conceſſum: ſed de antiquis: in quibus nō ita exprimebat ꝙ confeſſi fratribus ex virtute priuilegii teneant confiteri ſuis ſacerdotib⁹ parrochialibus: ſicut in iſto. Ibi qdē ſic dicit. Si confeſſus fratri iterū teneret pṕrio ſacerdoti cōfiteri: nō tñ fruſtra primo confeſſus fuiſſet: quia quanto pluribus ſacerdotibus quis confitet: tanto plus ei de poena remittit: tā ex erubeſcentia confeſſionis q̄ ex vi clauiū. nec reiteratio facit iniuriam iſti ſacramēto. Et poſt ſubiungit: ꝙ bonum eſt ꝙ ille qui auctoritate epiſcopi audit confeſſionē: inducat confitentē ꝙ confiteatur proprio ſacerdoti. Et vt patet intentionē eius conſideranti loquit de iterato confitendo proprio ſacerdoti etiā illa q̄ habenti modo pdicto auctoritatem ſuperioris fuerit homo confeſſus. Qđ aūt dictus doctor ſuaſit tanq̄ bonū, mō in iſto priuilegio expreſſe fratribus eſt iniunctum per illam clauſulam. Qꝫ iidē fratres &c. His etiam cōcordat alius venerabilis doctor dñs Bonauentura in ſcriptis ſuis loquens de eadē materia, & ſpecialiter de his quib⁹ data eſt poteſtas ex priuilegio. & dicit ſic. Credo ꝙ tali ſit data poteſtas audiendi confeſſiones non in præiudicium ſacerdotum bonorū ſed poti⁹ in fauorem fidelium: & propter ſacerdotū inſufficientiam. Vnde dico ꝙ ſecundum intentionē priuilegii ſacerdotes parrochiales iure ſuo non priuant: imo faciendū eſt ſemper ꝙ a ſuis parrochianis debita eis reuerentia exhibeat. ſubdēs. Qꝫ ſi ſubditus habet cauſam legitimā propter quā rationabiliter refugit ſuum proprium ſacerdotem, confeſſus priuilegiato non tenetur iterum confiteri, etiam ſi exigat ſacerdos. quia in fauorem talium expreſſe priuilegiū datum eſt. Alioquin ſi nō habet excuſationē, & ipſo ſacerdote exigente non velit ei confiteri: vix crederem talem perſonam vere poenitētē. addens continuo. Ideo omnibus ſanum conſiliū eſt ꝙ remittant ad proprios ſacerdo-

Ad ſecūdū.

tes:vt ſi ſacerdos non eſt contentus illa confeſſione,iterum audiat.Et infra ſubdit:ꝙ licet aliquãdo teneatur iterum confiteri:non tamen fruſtra aliis confiteretur.perutile enim eſt pluribus ſacerdotibus integre cõfiteri.Qđ aũt hoc poſſet fieri,arguo ſic:quærendo an Papa in priuilegio fratrum loco illius prout generale concilium ſtatuit,potuit ſic ſcripſiſſe atq̃ ſtatuiſſe: Volumus autem vt ii qui fratribus confitebuntur,eiſdem ſuis parrochialibus preſbyteris confiteri ſaltem ſemel in anno peccata eis confeſſa eadẽ numero:ac etiam non cõfeſſa fratribus:nihilominus tenebũtur?Quin Papa ſic ſtatuere poſſit:nemo recte intelligẽs negare poteſt: quia ſic ſtatuens non niſi antiquum ſtatutum conſeruat tanq̃ neceſſarium. & concedo cum hoc ꝙ eſt voluntarium. Quare cum ſic Papa poteſt ſtatuere:& ſic facto ſtatuto patet ꝙ confeſſus fratri iterum iterando ſacramentum poenitentiæ debet eadẽ ſuo proprio ſacerdoti confiteri:nec differret ſi ſic ſtatuiſſet ab eo qđ modo ſtatuit niſi ſicut explicitum & implicitum:manifeſtum eſt ꝙ rationabiliter poteſt ſic intelligi priuilegium & exponi:quia rationabiliter poteſt per expoſitionem explicari qđ implicitum eſt. AD tertium:ꝙ ſi fratribus confeſſa iterato eſſent confitenda:tunc nulla poteſtas eſſet eis collata:& eſſet priuilegium deluſorium:Dicẽdum ꝙ falſum eſt.Ad cuius intellectum ſciẽdum: ꝙ fratres de iure cõmuni licet ſint ſacerdotes,claues tñ habẽt ligatas, nec vllam executionem earum etiam inter ſe inuicem abſoluendo:immo confiteri deberent ſacerdoti in cuius parrochia commorantur:niſi ſuper hoc priuilegiati eſſent:& membra abſtracta de corpore parrochialis eccleſię. Nec ex hoc ꝙ ab initio habuerũt priuilegium ꝙ mutuo poſſent ſeſe abſoluere,poterunt abſoluere plebẽ ſacerdotum parrochialium dicẽte domino Innocẽtio.iiii. in decretali ſuper hoc miſſa domino epiſcopo Atrebatenſi pro Duacenſibus contra fratres:in qua quo ad hoc declarat ius cõmune dicẽs ſic. Quia cum non ſint alias iudices parrochianorum alienorum,non poſſent ipſos abſoluere niſi petita prius & obtenta licẽtia a ſacerdote proprio:iuxta concilium ſtatuti generalis.Poſtmodũ aũt conceſſum fuit eis priuilegiũ (vt credo)ab Alexandro Papa: ꝙ aliorũ parrochianos poſſent recipere ad poenitẽtiam ſine licentia ꝑprii ſacerdotis.ſecundũ tñ ꝙ declarauit Clemẽs Papa,ſi licẽtia obtẽta fuerit Romani põtificis:aut legatorum ei⁹:ſeu ordinariorum locorum.i.epiſcoporum.qua obtẽta poſſent populis illis ſubiectis libere pręedicare:confeſſiones audire:abſoluere,& poenitẽtias ſalutares iniungere: aliorum inferiorũ pręlatorum & eccleſiarum rectorum ac ſacerdotum parrochialiũ conſenſu minime requiſito:illis caſibus exceptis,q̃ de iure ſiue de cõſuetudine ſeu retẽtiõe ab eis ſpecialiter facta,legatis ſedis,& ordinariis prædictis relinquunť:ad quos non licet eis manus extẽdere niſi ipſis ſpecialiter cõmittantur: quẽadmodũ vſi ſunt fratres vſq̃ nunc licentiã accipiẽdo in ꝑdictis officiis exercendis ab ordinariis locorum.Per qđ derogatum eſt iuri ſacerdotum parrochialium in duobus.In vno.ſ.ꝙ ſine eorum licentia fratres in eorum parrochia prædicta officia exercebant. Aliud, ꝙ confeſſi fratribus non tenebãtur ad proprios ſacerdos reuerti eadem illis confitẽdo,prout ab aliquibus dicebatur.Demũ autẽ dominus Martinus Papa priuilegio ſuo poteſtatem fratrum in multo ampliauit:quia cum prius oporteret fratres licẽtiam exercẽdi dicta officia petere & obtinere ab epiſcopis & ſacerdotibus: nunc dominus Martinus conceſſit eis vt ſua auctoritate illa libere exercerẽt vbiq̃:nemine eos impediente:vt non ſit eis neceſſe ſuper hoc requirere ſacerdotes:neq̃ etiam epiſcopos,niſi in caſibus maioribus prælatis modo prædicto reſeruatis.Reſeruatur aũt ius ſacerdotib⁹ parrochialib⁹ in hoc, ꝙ parrochiani eorum confeſſi fratribus auctoritate noui priuilegii tenẽtur ad eos reuerti omnia peccata ſua confitendo:qđ prius eis erat ſubtractum.In quo dominus Martinus a multis creditur valde cõſulte egiſſe:fratribus.ſ.faciẽdo gratiam,& aliis,epiſcopis.ſ.qui tenẽt loca apoſtolorum, & ſacerdotibus qui tenẽt loca diſcipulorũ ſcđm.gloſ. Lu.x.& xxi.diſt.decre.§.i.& lxviii.diſt.c.Epiſcopi.iura ſua conſeruando.& hoc ne ordo eccl'iaſticus cõfunderetur:attẽdẽdo illud.xi.q.i. Peruenit. Si vnicuiq̃ ſua iuriſdictio non obſeruetur:quid aliud agitur niſi vt ꝑ nos per quos eccleſiaſticus ordo cuſtodiri debuit cõfundatur?de quo.xxv.q.ii.De eccleſiaſticis. & capitulis ſequẽtib⁹. De quo etiam dicit Ber.iii.ad Eugenium.Tu ne deniq̃ tibi licitum cẽſeas ſuis eccleſias mutilare mẽbris:confundere ordinem:perturbare terminos quos poſuerunt patres tui?Si iuſtitię eſt ius cuiq̃ ſeruare ſuum,auferre cuiq̃ ſua iuſto quomodo poterit cõuenire?& infra.Et quõ quos deus coniunxit nõ ſunt ſeparandi:ſic neq̃ quos ſeiunxit comparandi.Monſtrum facis, ſi manu ſubmouens digitum facis pendere de capite ſuperiorem manu brachio collateralẽ.Tale eſt:ſi in corpore Chriſti mẽbra aliter locas q̃ ipſe diſpoſuit.& infra.Nec vilem repures formam hãc quia in terris eſt:exemplar habet in cælo. ſicut.n.illic cherubin & ſeraphin,ac cęteri q̃q̃ vſq̃ ad archangelos & ãgelos ordinanť ſub vno capite deo:ita hic quoq̃ ſub vno pontifice ſummo primates, vel Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi,preſbyteri,vel abbates,& reliqui in hunc modum:ꝙ ſi dicat Epiſcopus, nolo eſſe ſub Archiepi-

Ad tertium D

ſcopo: & abbas nolo obedire epiſcopo:hoc de cælo non eſt,niſi tu forte quépiam angelorum dicentem audiſti:nolo ſub archangelis eſſe:aut ex alio quolibet inferiorum ordiuum aliquem non ferentem ſubeſſe niſi deo. Et ſicut ſcđm iam dictum modū dñs Papa conſulte creditur licentiam audiēdi confeſſiones fratribus per dictum priuilegium cōceſſiſſe: ſic & epiſcopi ad exemplum capitis ſui conſulte crederentur agere: ſi in concedenda auctoritate ſiue poteſtate audiendi confeſſiones, cum tali circunſpectione & cautela hanc concederent: ꝙ ſubditi non haberent occaſionem ſubtrahendi ſe a ſuis curatis vt non eis ſingula confiterentur: ſed potius inducerentur & animarentur ad hoc vt recurrerent ad ſuos ſacerdotes humiliter tanq̃ ad ſuos paſtores : niſi cū caſus contingeret ob quem rationabiliter expediret ꝙ ſubditus alteri q̃ ſuo ſacerdoti proprio confiteretur: ſecundum ꝙ ſuper hoc ſuperius aliqui caſus ſunt expreſſi.pro talibus enim caſibus principaliter conceditur huiuſmodi poteſtas non ordinariis confeſſoribus: & hoc in ſubſidium & adiutorium ſacerdotum curatorum,& ad vtilitatem populi confitentis.Sic ergo patet ꝙ fratribus multum & non modicum eſt conceſſum.Et quod ſubditur,ꝙ non videntur fratres abſoluere niſi ſub conditione: Dicendum ꝙ hoc falſum eſt:ſupra enim declaratum eſt ꝙ ſimpliciter abſoluunt: licet abſoluti remaneant obli-

B gati ad iterum confitendum. AD quartum, ꝙ per primam clauſulam in priuilegio fratrum derogatur ſecundæ : ſi eis plena poteſtas eſt conceſſa: & non eſt fruſtra adiecta illa ſecunda clauſula: Dicendū ꝙ pfecta & libera poteſtas abſoluendi fratribus eſt conceſſa:non cōditionata: nec potēs impediri a ſuo effectu niſi p accidens:vt iam dicetur.Nec etiam illa ſecūda clauſula, Volumus autem &c.fruſtra eſt adiecta,ſed valde conſulte: quia multum proficit reipublicę & bono cōmuni quantū ad eccleſiæ prælatos & ſubditos.& hoc propter duo bona quæ ꝓpter illam obligationem in ſecunda clauſula reſeruatam contingunt circa prælatos curatos. Primū quia ipſi tanq̃ paſtores per hoc ꝙ eis ſubditi confiteri tenenť oīa peccata ſua ſiue aliis confeſſa, ſiue non,diligentius & perfectius cognoſcunt vultum conſcientiæ pecoris ſui:ſecundū ꝙ eis pręcipiť Prouerb.xxii.Diligenter agnoſce vultum pecoris tui.Secundum eſt,ꝙ per hoc in maiori reuerentia & deuotiori obediētia a ſubditis habentur.In quo tenenť prælatis & ſacerdotibus,ſicut econuerſo pręlati ſubditos diligenter cuſtodire tenentur:ſecundum illud qđ dicit Apoſtolus Heb.vlti.Obedite ꝓpoſitis veſtris. ipſi eñ peruigilant q̃ſi rōnē reddituri p aiab⁹ veſtris. Sed heu qualē rōnem ſūt p eis reddituri: ſi nō ſunt eos cognituri . Statutū ergo illud gñalis concilii.Oīs vtriuſq; ſexus.per illā clauſulam adiectā præſeruatum,& hoc ad perpetuam oīm generaliter vtilitatem:propter priuatū cōmodum non eſt infringendū:iuxta illud qđ ſcribitur.xxv.q.i.Quæ autē generaliter ad perpetuam ordinata ſunt vtilitatem,nulla cōmutatione varientur:nec ad priuatū trahanť cōmodū,quę ad bonū ſunt cōmune præfixa:ſed manētibus terminis quos inſtituerūt patres:nemo vſurpet alienum:ſed intra fines proprios & legitimos prout quiſq; voluerit ſe exerceat in latitudine charitatis. Licet enim ſtatutum hoc non ſit de illis quę nulla ratione poſſunt conuelli:ſed eorum quæ pro temporum neceſſitate poſſūt comparari:vt.xiiii.diſt.Sicut.qđ tñ in eo ſtatutū eſt ad cōmunē vtilitatem, non debet euelli ad priuatum cōmodū.Ad publicum enim cōmodū,vt videť,non defacili poſſet cedere ſubditis concedere ne ſuis curatis confiteri tenerenť.hoc enim eſſet oues a paſtore abducere:& libertatem euagandi dare,& confeſſores ad libitum poſſe variare:nec ad obediendū alicui aſtrictū fore : vt adimpleať illud Eze.xxxii.Diſperſę ſunt oues meę:eo ꝙ non eſſet paſtor:& factę ſunt in deuorationem omniū beſtiarum agri.cū tamē omnes ouem laſciuientem ad paſtoris obediētiā teneanť adducere:& in ipſa cuſtodire:& hoc facto circa eas ꝓut quiſq; voluerit in latitudine charitatis ſe exercere: quaſi ſpicas colligendo & fricando quę fugierūt manus metētiū:vt habitum eſt ſupra: in hoc ſacerdotes eccleſię adiuuādo,& eos venerando:exēplo Chriſti.de quo dicit Cyprianus.diſt.xciii. Domin⁹ noſter Ieſus Chriſtus rex Iudęorum vſq; ad paſſionis diem ſeruauit honorem pontificibus & ſacerdotib⁹ q̃uis illi nec timorem dei nec honorem Chriſti ſeruaſſent.Nam cū leproſum mūdaſſet.Matth.viii. dixit illi.Vade oſtende te ſacerdotibus.Humilitatem nos hūiles docuit:vt nos humilitatis & patientię habeamus exemplum.Docuit enim ſacerdotes veros legitime & plene honorari, dū circa falſos ſacerdotes ipſe talis extitit.Sic veneratus eſt eos beatus Franciſcus, quando noluit fratres ſuos prædicare in diœceſi, aut parrochia alicuius ipſo contradicente : vt habitum eſt ſupra: & quādo dixit in ſuo teſtamento de eis.Ipſos & omnes alios volo timere & honorare ſicut meos dominos & nolo in ipſis conſiderare peccatum:quia filium dei diſcerno in ipſis. Conſtat autē ꝙ etſi non ſint verba iſta de ipſius ſancti patris regula:tamen ſecundū ꝙ ipſemet dicit,dñs dedit ei ea pure dicere & ſcribere:vt regula melius catholice obſeruetur. Q; autem aſſumitur in argumento:ꝙ ſi plena poteſtas eſſet fratribus conceſſa in prima clauſula:& ſecunda non eſſet fruſtra adiecta: per primam

Ad quartū.

derogaretur ſecundę:quia ſi in nullo ei derogaretur:factũ per fratres oporteret iterari: qđ nõ oporteret ſi plena & libera poteſtas eſſet eis conceſſa:Dicẽdum ꝙ ſecundum iam dicta ſecunda clauſula non eſt fruſtra adiecta:& libera & plena poteſtas fratribus eſt conceſſa:& tamẽ confeſſos ipſis oportet iterum confiteri:quia in nullo derogatio facta eſt ſecundę clauſulę.Et ꝙ confeſſos fratrib⁹ oporteret iterum confiteri,hoc non eſt ꝓpter aliquem defectum, aut conditionem ex parte fratrum per ſe: vt dictum eſt: ſed propter obligationem factam prędeterminato modo ex parte cõfitentis:propter quã vt ṕdictum eſt,in confitendo fratri debet habere propoſitum in actu vel in habitu confitendi eadẽ proprio ſacerdoti.qđ ſi nõ habuerit,obiicẽ ponit abſolutioni fratris,ne in ſe poterit habere effectum.q̃q̃ enim nullus ſit in hoc defectus ex parte fratris per ſe:redundat tamen in eius potẽtiam indiſpoſitio materię:ne poſſit circa ipſam in proprium effectum:ſed hoc ꝑ accidens: qa actus actiuorum non ſunt niſi in patiente diſpoſito ſecũdum philoſophum. Sed quia omnino obuiantibus omnino obuiandũ eſt:ad monſtrãdũ plane,ꝙ dicta ratio non valeat, arguo efficacius pro parte contraria ex ſimili medio ſic.Si ſecunda clauſula plene conſeruatur in ſuo robore: & non eſt fruſtra ꝓpoſita illa prima clauſula de conceſſione facta fratribus:in aliquo ergo derogaꝛ́ illi primę clauſulę per ſecũdã.Inconueniens eſt autẽ dicere,ꝙ illa prima clauſula propoſita eſt fruſtra : & clarũ eſt ex ſupra allegatis ꝙ ſecunda perfecte manet in ſuo robore.Probatio conſequentię eſt, quia ſi in nullo derogareꝛ́ primę ꝑ ſecũdã:non eſſet neceſſe iterato cõfiteri,& abſolui cõfeſſos fratrib⁹, & ab eiſdẽ abſolutos:qa ſuꝑ hoc plenã haberẽt poteſtatẽ.& tñ mõ eſt neceſſe,manẽte ſecũda clauſula in ſuo robore.Et eſt dicẽdũ ad hoc:ſicut pria clauſula in nullo derogat ſecũdę:vt dictũ eſt:ſic ecõuerſo ſcđa in nullo derogat prię:qa ſunt q̃ſi duę diſtinctę clauſulę vni⁹ priuilegii:q̃rũ vna alteri nõ repugnat. In aliquo tñ ſecunda clauſula derogat primę per accidẽs:licet non econuerſo:& hoc rõnabiliter:qa reſcriptũ ſcđm ſiue priuilegium magis natum eſt derogare primo q̃ ecõuerſo:& eadẽ ratione in eodẽ reſcripto ſiue priuilegio clauſula ſecũda derogat primę magis q̃ econuerſo.qđ tunc maxime facit quando ſecunda clauſula,ſiue ſecũdum reſcriptũ aut priuilegium facit mentionem de prima:ſicut facit in propoſito ſecunda mentionẽ de prima:non econuerſo:vt patet intuenti eas. Patet ergo vt aſſumitur in argumento,ꝙ ſecunda clauſula manet in ſuo robore:ita ꝙ nec per ſe,nec per accidens poteſt impediri per primam clauſulam:quin.ſ.confeſſus fratri debeat ſuo ſacerdoti integraliter confiteri,& ſacerdos ipſum quantũ in ſe eſt, debet abſoluere.Patet etiam ꝙ prima clauſula non eſt fruſtra propoſita: quia proficit ſæpius confeſſo ꝙ primo confiteatur fratri propter deuotionem forte quã habet ad ipſum ex prædicatione ei⁹,vel diſcretione,vel aliquo alio huiuſmodi : & cũ hoc proficit ei ſecunda confeſſio facienda ſuo ꝓprio ſacerdoti. Et qđ aſſumitur ad probationẽ conſequẽtiæ:ꝙ ſi primę clauſulę non derogareꝛ́ per ſecundam:non eſſet neceſſe factum per fratrem iterari: patet ex prędeterminatis quomodo eſt neceſſe & quomodo nõ.qm̃ nequaq̃ illud neceſſe eſt propter aliquem defectum ex parte potentię fratris in abſoluendo:ſed ratione obligationis circa confitentẽ: vt dictum eſt.

Ad quintũ. PER iam dicta patet reſponſio ad propoſita in quinto argumẽto:neutra enim clauſularum derogat alteri niſi per accidens:& tamen neutra eſt contraria alteri: quia ſunt circa diuerſa.ſ.circa confeſſiones diuerſas diuerſis faciendas in diuerſis temporibus.quę nullo modo repugnãt Et qđ aſſumitur ad probationem conſequentiæ: ꝙ abſolutus a fratre virtute primę clauſulę nulla habet peccata ad quæ confitenda poteſt teneri proprio ſacerdoti:vt dicit ſecunda clauſula:aut ſi tenetur iterum confiteri:non eſt abſolutus ab eis per fratrem:Dicẽdũ ꝙ neutra conſequentia tenet: quia abſolutus a peccatis bene habet eadem peccata ad iterum confitendum:vt adhuc poſſit teneri:vt iam patebit in diſſolutione rationis proxime ſequẽtis. F

Ad ſextum. Qđ arguitur ſexto ꝙ confeſſus fratri & rite abſolutus ab eo:non iam habet peccata quæ ſunt ſua,& non poteſt teneri ad iterum confitẽdum niſi peccata ſua:Dicendum ꝙ licet peccata a quibus abſolutus eſt nõ ſunt ſua quo ad maculam animam inficientem:aut quo ad offenſam deum prouocantem, aut quo ad reatum ad poenam æternã obligãtẽ:quo ad maculã:vt peccator ab ea mũdeꝛ́,quo ad dei offenſam:vt ei recõcilieꝛ́:quo ad reatũ,vt poena ęterna in temporalem mutetur:iſta enim tria pertinent ad effectum poenitentiæ principalem,& delentur per vnicum actum abſolutionis per illum qui habet abſoluendi poteſtatẽ: & quo ad hoc nullo modo poteſt aut debet iterari ſacramentum poenitentiæ: quia ſemel mundatus non eſt mundãdus:neq; reconciliatus recõciliãdus: neq; qđ mutatum eſt,eſt mutandum:quia derogaretur ſacramento:vt patet ex ſupra determinatis:ſunt tamen ſua ad ea memoriter retinendum:vt ſemper de eiſdem doleat:& de dolore gaudeat,ſecundum definitionem poenitentiæ:& etiã ad illa eadem confitendum quandocũq;,& cuicũq;,& quotiẽſcunq; voluerit,ad dei honorem,diaboli cõfuſionem,propriam humiliationem,poenę temporalis ſatiſfactionem,ſiqua reſtat in toto vel in G

parte remiſſioné,gratiæ augmétationé,& in caſu ꝓpoſito ad plená eccleſiæ militanti recõciliationé:
& ſi nullum aliorum eſſet,ad dubii tacti in ꝑcedenti q̄ſtione amotionem,& ad cauendum peccatum
inobedientię & tranſgreſſionis,propter ſtatuti eccleſię,vel proprii voti obligationé.Et pertinent iſta
ad effectum poenitẽtię nõ principalé:& quo ad illa nullum omnino incõueniens eſt ſacramẽtũ poe-
nitẽtię iterari.Q; etiá peccata de q̄bus aliq̄s eſt cõfeſſus,& rite abſolutus ab eo q poteſt:hoc mõ poſ
ſint dici eſſe ſua:hoc liquide patet ex hoc de quo nullus dubitat.Conſtat eñ ꝙ quãtũcũq; quis ri-
te confeſſus & abſolutus eſt:& nullo mõ obligatus ad iterum confitendũ de eiſdẽ poſtq̄ ſemel fue-
rit confeſſus:poteſt tamen ſponte & propria voluntate eadẽ iterũ confiteri:& tenetur in caſibus ſu
pra notatis:& tñ iterato confitendo nullus diceret q̄n cõfiteretur peccata,& nõ alia q̄ ſua. Aliter eñ
mentiretur confitens dicendo:confiteor peccata mea &c.& ſilr abſolués dicẽdo: Ego te abſoluo a pec
catis tuis.Similiter frequentius contingit: ꝙ ante confeſſionem & abſolutioné per ſacerdotem impẽ
ſam poenitens ab oĩbus peccatis ſuis per cordis cõtritioné abſoluitur a deo:qui tñ quia obligatus eſt
ad confitendũ homini ex ꝑcepto & ſtatuto legis euangelii:ꝓpter illam obligationé debet cũ cõterit
& deo cõfitetur,habere ꝓpoſitũ ad confitendũ omnia peccata ſua homini,q̄ tunc in cõtritione qua
ſi confitetur deo,qđ ſi non haberet:nõ eſſet vere contritus:nec poenitẽs,nec a deo abſolueretur.Et tñ
non obſtante ꝙ eſt confeſſus deo,& abſolutus ab eo,ꝓpter obligationem tenetur eadẽ iterato ore cõ
fiteri homini.Nec eſt dicẽdum quin cõfiteatur peccata, & quin ſua:licet nulla habeat prędictis tri
bus modis. Conſimili ergo mõ obligatus per ſtatutum eccleſię ad confitendũ ſemel in anno ſuo ꝓ-
prio ſacerdoti:licet cõfeſſus fuerit prius alteri:& abſolutus ab eo:nihilominus tenetur ſoluere obliga
tioné,& eadẽ pctã iã cõfeſſa confiteri ſuo ꝓprio ſacerdoti:& hoc nõ niſi pctã:& nõ niſi ſua. Põt au
tem & aliter reſponderi,dicendo ꝙ in peccatis eſt quatuor conſiderare.ſ.peccati actum ſiue in facto
exteriori,ſiue in cogitatione,ſiue in locutione,& tria prædicta, maculá.ſ.offenſam, & reatũ.Et ſuf
ficit cõfiteri peccatum ſub ratione qua factũ quoddá eſt: nec requiritur ꝙ confiteatur ſub ratione qua
eſt macula vel offenſa vel reatus:niſi implicite ſub ratione facti iam extantis: ſcilicet qđ aliq̄ñ a cõ
fitente perpetratum extitit.Nec aliter ſolent homines peccata confiteri:niſi dicẽdo.Domine ego fe-
ci illud homicidium,illud adulterium, & ſic de cæteris. in quo confitetur homo ſe habuiſſe quádo
ꝙ in ſe peccati maculá,& diuinam offenſam,& ad poená æterná obligationé: etſi forte non pro tẽ-
pore cõfeſſionis.Et ſic cõfitẽdo dicitur & cenſetur hõ vere & rite cõfiteri pctã ſua ſcđm illã definitioné
Auguſt.cõtra Fauſtũ.Pctm̃ eſt factũ vel dictũ vel cogitatũ cõtra legẽ dei.Nullus aũt ſic confitetur di
cẽdo. Dñe ego iam hoiem occido:ego nũc in adulterio iaceo. hic eñ non eſſet cõfeſſio:quia nec eẽt
ibi poenitẽtia:q̄a p̄ſens actus peccati nõ ſtat cũ poenitẽtia vera. Pręterea etſi cõtingeret ꝙ in actu cõ
fitendi eſſet actualiter adhuc infectus peccati macula,& obnoxius diuinę offenſę,& poenę ęternę,ꝓ
pter iperfectã cõtritioné:nõ tñ ſic cõfiteretur Dñe ego iá ſum infectus peccati macula:obnoxi⁹ diuinę
offenſę,& poenę ęternę:quia vtrũ ſit adhuc talis:certus eſſe nõ põt:quéadmodũ certus eſſe põt ꝙ
aliq̄ñ tale quid cõmiſerit.Conſtat aũt ꝙ illi act⁹ peccati quos dicto mõ confitetur:non máſerũt poſtq̄
perpetrati erãt:& ideo non poſſunt eſſe peccata ſua quaſi iam ſint:ſed quia aliquando fuerunt per
petrata ab ipſo.Propter qđ licet per abſolutionem peccatum deſinit eſſe ſuum quo ad illud qđ ali-
quando erat in ſubſtantia actus:aut in anima inficiens eam & deum offendens,& ad poenam ęter-
ná obligans:nunq̄ tñ deſinit eſſe ſuũ quo ad hoc qđ ꝑpetratũ extitit ab ipſo:quia qđ ſemel factũ eſt
de cætero nõ poterit non fuiſſe factum.ſcđm Aug.cõtra Fauſtum,& philoſophum.iii.Ethicorum.

H PER idẽ patet reſponſio ad ſeptimũ: dicẽdo ꝙ fratri cõfeſſus tenetur iterũ cõfiteri proprio ſacerdo Ad ſeptimũ
ti.Vno mõ vt peccator & habẽs peccata.Alio mõ:vt non peccator,& nõ habens peccata.Cõfitetur
enim vt peccator habens peccata p̄ſentia in recordatione ad dolendũ, & cętera p̄dicta faciẽdum. qđ
ſufficit ad denominádũ ipſum peccatoré & habẽré pctã ſua ad cõfitẽdũ veraciter abſq; oĩni méda-
cio:a q̄b⁹ habet abſolui ſacramẽtaliter quo ad ſecũdariũ effectũ abſolutiõis:licet nõ quo ad p̄ncipa
lé. Peccata.n.p̄terita faciũt hoiem peccatoré:q̄a faciunt hoiem debẽté ſemꝑ habere cõſciẽtiá redar-
guenté de pctõ prius cõmiſſo.Iſto.n.modo ſancti in hac vita confitentur ſe pctõres & habẽtes pctã:nõ
iá actu inficiẽtia:ſed q̄ prius inficiẽtia habuerũt:& talia pctã ſua,& tali modo pctã expreſſe cõfitentur,
cũ dicũt in ſua ḡnali cõfeſſiõe.cõfiteor oĩa pctã mea:q̄a ego peccator peccaui nimis.q̄lis etiá ſufficit
cũ facta fuerit ſecrete,ad hoc ꝙ dicatur ſacramẽtalis.Sed eſto ꝙ aliq̄s oĩno velit dicere ꝙ talis cõfeſſio
nõ ſit ſacramẽtalis:qđ tñ nullus dicere debet:ſaltẽ hoc debet eẽ manifeſtũ ex p̄dictis:ꝙ cõfeſſus fra-
tri,eadẽ pctã debet ſacerdoti ſuo cõfiteri,q̄ſi ſecreta q̄dá recitatiõe.AD.viii.patet ꝑ p̄dicta:quõ abſol Ad octauũ
I uẽs nõ mẽtitur dicẽdo,abſoluo te a pctĩs tuis:eo mõ q̄ nõ mẽtitur: cũ iádudũ remiſſa ſunt pctã,dicẽdo.
Ego cõfiteor pctã mea.& hoc ſi itelligatur fore mẽdaciũ dicẽdo:Abſoluo te a pctĩs tuis,ex parte ei⁹ qđ

dicit,a peccatis tuis:quia non habet peccata.Oſtēſum eſt enim, ꝙ ſufficienter poteſt dici habere pec
cata:& quæ ſunt ſua.Si vero intendatur fore mēdacium ex parte eiꝰ qđ dicit,abſoluo:quia nihil eſt
in eo abſoluendum:reſpondendū eſt ꝙ licet ſit per primam abſolutionem abſolutus quo ad macu-
lam culpę,& quo ad mutationem pœnę ęternæ:& quo ad remiſſionem alicuius partis pœnę tem-
poralis debitę:remanet tamē obligatus ſecundum curſum cōmunem ad aliquod reſiduum pœnæ
quæ poteſt remitti per abſolutionem ſequētem.Et ſi etiam tota eſſet remiſſa,dicendū ꝙ in actibus
ſacramentalibus ſemper intendit miniſtrans actum ſacramenti:dicendo baptizo, abſoluo,& alia hu
iuſmodi,quantum in me eſt:propter qđ non mentiť:etſi effectum non habet ſacramentū,quē mini-
ſtrans ipſum indicat ſe mediante ſacramento efficere.Verbi gratia.Si aliquis creditur non baptiza
tus eſſe qui in veritate baptizatus eſt:baptizans eum dicendo,Ego te baptizo,non mentitur intelli
gēs quantum in me eſt.Similiter in ꝓpoſito ſi nihil eſſet abſoluendū, dicens ego te abſoluo:non mē
Ad nonum. titur:quia intelligit quantū in me eſt. AD nonum,ꝙ ſi ſtatutū illud.Omnis vtriuſq; ſexus.ſem- K
per in ſuo robore maneret,confeſſus ergo epiſcopo vel pœnitētiario eiꝰ iterato deberet cōfiteri eadē
ſuo proprio ſacerdoti:Dicendū ad hoc,ꝙ omnes habentes iuriſdictionem ordinariam per ordinem
ſecundum ſub & ſupra,vna ꝑſona reputanť & vnus ſacerdos:& quilibet illorum eſt immediatꝰ cu
ratus:Papa omniū totius mundi:Epiſcopus omniū ſuę diœceſis: & ſacerdos parochialis omnium
de ſua parochia: & ideo confeſſus alicui talium implet ſtatutum:& confeſſus ſuperiori nō tenetur
eadem confiteri inferiori:nec econuerſo. Habentes autem iuriſdictionem delegatam,ſi abſolute eis
fiat delegatio:quia ſimpliciter gerunt quo ad poteſtatem delegatam ſibi,vicē ꝑſonę delegantis, con
feſſi talibus ea de quibus habent poteſtatem,ſeruant ſtatutum:nec teneńť illa alteri confiteri.Si au-
tē aliqbꝰ fuerit iuriſdictio abſoluēdi delegata cū tali obligatiōe cū q̄li delegata eſt fratribꝰ in ſuo pri
uilegio:dico ꝙ illis confeſſi propter huiuſmodi obligationem tenentur confiteri eadem ſuo paro-
chiali ſacerdoti:aut alicui ſuperiori ſeu habenti poteſtatem illius ſibi ſimpliciter abſq; aliqua obli-
gatione circa confitentem delegatam: ſecūdum ꝙ iam in diſſolutione ſequentis rationis amplius di
Ad decimū. cetur. Taliter enī confitentes eiſdē non ſeruant ſtatutum. & ſic illud ſtatutum generalis concilii
ſemper debet in ſuo robore manere:& manet atq; obſeruatur ab omni ſalubriter confitēte. AD de L
cimum:ꝙ confitentes illis quibus epiſcopi cōmittunt poteſtatem audiendi confeſſiones & abſoluen
di:non teneńť eadem confiteri proprio ſacerdoti: cum tamen epiſcopi aut non poſſunt infringere
ſtatutum generale ſua cōmiſſione,aut minus q̄ papa:confeſſi ergo quibus Papa cōmittit: adhuc mi
nus tenentur eadem confiteri proprio ſacerdoti:Ad hoc dicendū primo quo ad poteſtatem infrin-
gendi ſtatutum per cōmiſſionem:in hoc.ſ.ꝙ confeſſi illis quibus facta eſt cōmiſſio,nō teneantur ꝓ
prio ſacerdoti parochiali iterum confiteri. quin enim papa quo ad hoc ipſum poſſit infringere, nō
eſt dubium.de quo vt dicit Clemens Papa in priuilegio fratrum,proculdubio eſſet erroneum dubi
tare,an in omnes ſine alicuius conſenſu, immo etiam inuitis quibuſlibet hmōi poſſit concedere po
teſtatem:libere.ſ.prædicandi populis,audiendi confeſſiones,abſoluendi pœnitentes, ac pœnitentias
iniungendi ſalutares:prout promittitur in illo priuilegio. Quis enim aliquibus videať,ſi talis po-
teſtas vniuerſaliter concederetur fratribꝰ vtriuſq; ordinis:ꝙ hoc eſſet eccleſiaſticum ordinem per-
uertere,& indirecte vſum clauiū a prælatis ſubtrahere:& populum ab eorum obedientia & iuriſdi
ctione retrahere: & ꝙ hoc eſſet variare illud qđ ordinatū eſt generaliter ad perpetuam eccleſię vni
uerſalis vtilitatem: contra illud.xxv.q.ii.Quę ad perpetuā &c. vbi dicitur ꝙ Papa non poteſt con
tra generale eccleſiæ ſtatutum:nec contra articulos fidei:ſed contra ſtatutum eccleſiæ, qđ non eſt
ita generale,bene poteſt diſpenſare:tamen non eſt dubium quin dictum ſtatutum, Omnis vtriuſq;
ſexus,Papa poſſet per ſuam conceſſionem vere & proprie infringere. immo poſſet ipſum reuoca-
re:ſicut & ipſe ſtatuit.De epiſcopis aūt non eſt ita clarum: ꝙ.ſ.ſua cōmiſſione poſſunt illud infrin
gere de iure cōmuni.Qꝫ tamē de iure cōmuni poſſint aliquibus poteſtatem abſoluēdi cōmittere ir
requiſitis curatis inferioribus:ita ꝙ confeſſi illis non teneantur iterum confiteri eadem ſuis curatis
declarat Clemens Papa in dicto priuilegio contra quoſdam, vt dicit, qui temere ſentiētes, & ad ſo-
brietatem ſapere neſciētes,impudenter ꝑ̄ſumunt aſſerere,ꝙ de licentia,vel cōmiſſione,aut conceſſio
ne Romanorū pōtificū,vel legatorū apoſtolicę ſedis,ſeu ordinariorū locorū:fratres ſine ſacerdotum
parrochialiū licentia & aſſenſu non poſſunt libere prędicare &c. ſic inquiens.Nos igitur volētes aſ-
ſertionē tā temerariam penitus confutare,& elucidare in talibus veritatem,deliberatione ꝓuida de
claramus: ꝙ ſi vobis detur licentia, ſeu cōmittatur,ſeu cōcedatur a legatis prædictę ſedis: aut or-
dinariis locorum: nedum Romano pontifice de quorum &c.vt ſupra. populis legatis & ordi-
nariis ſubiectis eiſdem libere prædicare poteſtis &c.aliorum inferiorum prælatorum & rectoꝝ &c.

vt ſupra. Vnde quia Clemens papa non concedit aliqd nouũ legatis & ordinariis: ſed ſolũmodo declarat quid circa hoc poſſint:aperte inſinuat ꝙ hoc poſſint de iure cõmuni.Cum ergo papa,legati, aut epiſcopi cõmittunt ſimpliciter & abſolute prædicta officia exercer
i ſine licẽtia ſacerdotum parrochialium:vt propterea confeſſi illis quibus committunt: non teneantur eadem cõfiteri proprio ſacerdoti,non infringunt ſtatutũ:ſed potius vtuntur iure ſuo cõmuni eis reſeruato ſecundum illud ſtatutum.Talis tamẽ commiſſio debet fieri cum cautela ne ſubditi ſine cauſa rationabili a ſuis
M presbyteris parrochialibus ſubtrahantur:vt dictum eſt. HOC viſo ſciendum ſecundum iam dicta: ꝙ prædicta officia dupliciter poſſunt committi. Vno modo ſimpliciter & abſolute, abſq; omni conditione & obligatione annexa.Alio modo annexa aliqua conditione & obligatione.Iſto ſecundo modo conceſſa eſt fratribus per dictum priuilegium poteſtas audiendi cõfeſſiones:annexa.ſ.obligatione circa confitentem:propter illam clauſulam. Volumus aũt &c. non autẽ circa confeſſorem neq; circa poteſtatem commiſſam ei niſi per accidẽs:inquãtũ.ſ.redundat in eam:quemadmodum in diſpoſitio materię in potentiam agentis,ne in materia poſſit proprium effectum imprimere:vt iam
N habitum eſt ſupra. DIcendũ ergo deſcendendo ad propoſitum de commiſſione officii pœnitentiæ ab epiſcopis:ſicut & de cõmiſſione facta a domino Papa.Si enim facta fuerit cõmiſſio primo mõ confeſſi illis quibus facta eſt cõmiſſio: non tenẽtur iterato eadem confiteri ſuo proprio ſacerdoti.Si vero facta fuerit ſecundo modo:dico ꝙ tenentur. Vnde ſi epiſcopus cõmitteret alicui officiũ audiẽdi confeſſiones,& abſoluendi,& pœnitentias iniungendi ſub conſimili forma,qua cõmiſſum eſt fratribus in prima clauſula priuilegii ſui:& adiungeret clauſulam ſecũdam ſimilem illi. Volum⁹ &c. quemadmodum ſupra dixi, ponẽdo exemplum de cõmiſſione mihi facta ab epiſcopo meo, dico ꝙ confeſſus illi teneretꝛ eadem confiteri iterum ſuo proprio ſacerdoti: ſicut modo tenẽtur confeſſi fratribus virtute ſui priuilegii.Cauſam autẽ adiectionis illius ſpecialiter circa officium confeſſionũ,fore puto:quia aliter fieret magnum pręiudicium ſacerdotibus a fratribus circa officium confeſſionum,& magnum periculum euagationis gregis, & ſubtractionis eius ab obedientia & reuerentia prælati circa officium confeſſionum. Niſi enim per illam clauſulam.Volumus autẽ &c.oporteret confeſſos fratribus eadem confiteri proprio prælato:omnes malignantes volentes fugere notitiam ſuorum prælatorum,& laici,& clerici,& canonici,& religioſi,qui non eſſent aſtricti per priuilegiũ ad confitendum alicui ſui ordinis:fratres requirerent dimiſſis & ſpretis prælatis propriis:eo ꝙ illos fratres minus timerent:& coram eis minus verecundarentur,& eos mutare poſſent prout vellent: nunc vnum confeſſorem eligendo:nũc alium:& ſic haberent ſubditi occaſionem euagandi, & ſuos paſtores fugiendi:& ex hoc videretur præberi occaſio infringendi eccleſiaſticam obedientiam, & reuerentiã quã inferiores tenentꝛ habere erga ſuos ſuperiores.Iuxta illud qđ Bern.iii.ad Eugenium loquens de exemptione & emãcipatione ſubditorum a ſubiectione ſuorum prælatorum,dicit.Fruct⁹ emancipationis nullus eſt:niſi ꝙ emancipati diſſolutiores fiunt.ſubdens:ꝙ in licentius peccet vagũ & male liberum vulgus,cum non ſit qui arguat. & infra.Si eñ & extollitur q ſubtrahitur: & cui ſubtrahitur vritur:quomodo qui ſubtrahit innocẽs? Qđ per facti euidẽtiam ſæpius compertũ eſt.

O AD.xi.ꝙ ſtatutũ generalis cõcilii.Oĩs vtriuſq; ſexus.implicitũ in dicto priuilegio non obligat ad cõfitendũ ſemel in anno ſuo proprio ſacerdoti:niſi habẽtẽ peccata.ſed nõ plus habet peccata qui nihil cõmiſit in toto anno,q̃ vere pœnitẽs &c.ille aũt non tenetꝛ cõfiteri ſemel in anno ſuo proprio ſacerdoti:q̃re nec iſte:Dicẽdũ ſcđm iã dicta,ꝙ ſtatutũ obligat ad cõfitẽdũ peccata habẽtẽ pctã: nõ tñ q̃ iam ſunt in pręſenti cõfitentẽ inficientia:q̃ quę fuerunt ab ipſo p circulũ toti⁹ anni cõmiſſa:licet nõ ſint in pſenti cõfitentẽ inficiẽtia:ſed tãtũmodo exiſtẽtia in recordatione ſeu memoria.Sed ſiquis non habet infra annũ cõmiſſa,nec iã inficiẽtia,nec exiſtẽtia in memoria:ſi tñ nihil reſtat ad cõfitendũ ex annis pręcedẽtibus:ſatis credo ꝙ talis non obligatꝛ ad confitendum aliqua peccata ſemel in anno ſuo proprio ſacerdoti:quia illud non obligat niſi ad confitendum peccata infra annum cõmiſſa Si tamen dico ex præcedentibus annis non reſtant aliqua confitenda. Et ideo tali ſufficeret oſtendere ſe ſacerdoti,& indicare ei ꝙ diuina operante gratia nihil cõmiſiſſet confitendum ſecundũ ſuam conſcientiam per integrum annum:& tenetur ei ſacerdos credere:quia hoc per nemĩnẽ poſſet probare:& non eſt pręſumendũ ꝙ ſit immemor ſuæ ſalutis.& ſic non eſt ſimile de illo qui nihil cõmiſit per totum annum:& de illo qui confeſſus fratribus mundatus eſt ab illis quæ infra annum cõmiſit. Ad.xi.

P AD.xii.ꝙ ſi ſtatutum inſertum aſtringeret ad iterum confitendum, hoc eſſet contra intentionem dantis priuilegium,ſcilicet ad vberes fructus:quia multos a confeſſione retraheret &c. Dicendum ꝙ verum eſt ſi directe aſtringeret ſtatutum ad confitendum bis: vt ad vtranq; confeſſionem homo teneretur virtute ſtatuti:vel ſequeretꝛ cõfeſſionẽ primã factam volũtarie. Nunc autẽ quando Ad.xii.

ſtatutum ſolúmodo obligat ad vnicam confeſſioné neceſſario faciendam: & permittit aliam vel ali as faciendas in libera confitentis voluntate: vt ſtatutum ſiue obligatio illa præcedat volūtariam cō feſſionem: & per hoc cum facta fuerit obligat ad aliam confeſſionem faciendam indirecte: non no ua obligatione ſuperueniente: ſed priſtina pręcedēte: Nō eſt verum qđ aſſumptum eſt: qm̄ primam confeſſionem non facit: aut non debet facere niſi ex ſpeciali deuotione: quę charitatem eius adauget per confeſſioné & abſolutioné illā primā voluntarie aggreſſam: vt per hoc promptior fiat ad explē dum confeſſionem aliam: ad quā faciendam obligatus eſt: & cum hoc frater cui confitetur ſi ſit diſ cretus & agens ſecundum ſuum priuilegium, obediēs mandato apoſtolico contento in illa vltima clauſula, Q꜡ ꝙ iidē fratres ad hoc diligenter & efficaciter ſecundum datā eis a dn̄o gratiam exhor tentur: admonebit & exhortabitur quātum poterit vt peccata ſibi confeſſa, iterato confiteatur ſuo proprio ſacerdoti: per qđ plus excitabiť forte ad confitendū ei eadē iterum q̄ prius fuiſſet affectus ad confitendum illi ſoli: ſi prius fratri voluntarie nō fuiſſet cōfeſſus. Quæ clauſula vltimo adiecta ſatis manifeſtat confeſſa fratribus iterū eſſe cōfitenda ꝓprio ſacerdoti. Si.n. diceret frater ſibi cōfeſſo nō teneris cōfeſſa mihi tuo ſacerdoti cōfiteri: ſed ſufficit cōfiteri illi aliq̄ venialia aut minora morta lia: hoc nō eēt ſibi cōfeſſū diligēter & efficaciter exhortari vt ſemel i āno ſaltē cōfiteať ſuo ſacerdoti ꝓut ſtatuit conciliū gn̄ale in illa decretali. Oīs vtriuſq; ſexus. immo hoc eſſet ipm̄ exhortari tenuiſ ſimo modo: & vt videť, contra intentionē dn̄i papę iniungentis: vt ſibi confeſſos diligenter & effica citer exhortētur &c. Quod aūt in argumēto additur: ꝙ ſcd̄m p̄dictam expoſitionē priuilegii nō ſer uareť intentio Papę per verba priuilegii expreſſa: quia fratres non exercerent liberius & efficacius prędicta officia q̄ prius: Dicendū ꝙ hoc eſt falſum: quoniam non oportet ipſos ad hoc petere licē tiam ab epiſcopis vel legatis domini Papę: ſicut prius. immo in iſto priuilegio expreſſe inhibeť vni uerſis: ne ab executione dictorum officiorū aliqs dictos fratres audeat impedire. Nunc etiā certius conſtat de eorum auctoritate q̄ prius quantū ad ea quę eis ex priuilegio concedunť: qa nunc mani feſtum eſt ꝙ tantam & tam certam habēt auctoritatē ab ipſo Papa: ꝙ non requiriť ad illa q̄ eis ex priuilegio conceduntur, conſenſus alicuius alterius prælati. eis aūt denegare illud qđ quātū appa ret ex verbis priuilegii: non videť eis cōcedi: hoc non eſt certitudini auctoritatis eorū derogare: ſed hoc eſt potius illā modo debito declarare. Qđ etiā addiť, ꝙ nō vberiores fruct⁹ facerēt fratres ſecū dū dictam expoſitionē: quia multi retraherentur a fratribus, ne eis confiterenť, q̄ prius anteq̄ eſſet priuilegiū eis conceſſum: Dicēdū ꝙ non eſt verum: quia nullus circa quē fratres facere poſſent fru ctus vberiores, ſubtrahiť. Volentes em̄ fratribus confiteri: aut hoc volunt non intentione vagandi: & vt dictū eſt ſacerdotes ꝓprios bonos & idoneos fugiēdi, vel ex q̄cūq; alia cauſa min⁹ rōnabili: ſed ex deuotione & charitate & intentione magis proficiendi in conf.tēdo fratri q̄ ſoli ꝓprio ſacerdoti. Aut volūt confiteri fratribus intentione fugiendi ꝓprios ſacerdotes: aut ex q̄cunq; alia cauſa mi nus rationabili, & non ex deuotione & charitate, & intentione plus proficiēdi in confitendo fratri bus. Si primo modo: ſic dico ꝙ tales non retraherenť a fratrib⁹: ex eo ꝙ tenerenť iterū ſuis ſacerdoti bus confiteri: & confitendo tam fratribus q̄ ſacerdotibus magis conſequerenť qđ intēdere deberēt & ſic circa tales fiunt vberiores fructus reuertēdo ad ſuos ſacerdotes: q̄ ſi ſolum fratribus: aut etiā ſacerdotib⁹ cōfiterēť. Si ſcd̄o mō: dico ꝙ ſoli tales retraherenť a fratrib⁹: eo ꝙ tenerenť iterū ſuis ſa cerdotib⁹ cōfiteri: qa plus refugiunt laborē iterato cōfitēdi: q̄ deſiderēt fructū q ex iteratiōe cōfeſſi onis ſeq̄reť: & nō accederent ad fratres: niſi qa minus verecūdanť eis confiteri: & minus timerent eos: & eos ꝓ ſua voluntate variare poſſent: & forte magis propter aliq̄s cauſas eis non expedientes: q̄ ex deuotione & charitate & ꝓpter aię ſuę profectū. Et ſic dico ꝙ circa tales fierēt vberiores fruct⁹ ſi confiterenť ſolum ſacerdotib⁹ bonis & idoneis q̄ ſolū fratribus: & hoc propter maiorem verecun diam & reuerentiam & timorem, & ꝓpter multa alia ipſis confitentibus proficua. Vn̄ ſi tales confi terentur ſolum fratribus, nullo modo facerēt fratres circa tales vberiores, immo magis ſteriles fru ctus q̄ ſacerdotes boni & idonei: & ſic ſi talibus concedereť libertas confitendi fratribus ſine obliga tione reuertendi ad proprios ſacerdotes, ſequerenť incōuenientia p̄dicta. ſ. ꝙ haberent occaſionem fugiendi ꝓprios ſacerdotes, & minuereť ex hoc obedientia & reuerētia ſubditorum erga ſuos ſupi ores: & alia multa incōueniencia ſequerenť: ꝓpter quę non expedit generaliter concedere ꝙ confeſſi fratribus non teneanť iterato confiteri ſuis ſacerdotibus: licet forte circa aliquos volentes ſemel tm̄ cōfiteri peccata ſua vberiores fructus facerent fratres in audiendo ſemel confeſſiones talium q̄ pro prii ſacerdotes. Et ſic ex hmōi expoſitione ꝙ confeſſi fratribus teneanť iterū ſuis ſacerdotibus confi teri, non impediunť fratres quin poſſint facere fructus vberiores ſecundum ꝙ concediť eis ꝑ priui legium: nec ſic exponentes dictum priuilegium faciunt contra dictam inhibitionē dn̄i Papę dictum

priuilegiū aliqualiter infringēdo:aut cōtra intentionē dñi papę ipm exponēdo,quātū ex verbis di
cti priuilegii apparere pōt. Et ſecūdū iſtū modū exponēdi fratres vtēdo dicto priuilegio eēnt dati
vt coadiutores ꝑlatorū:& nō in deſtructionē ſed in ædificationē.ſcdm q̄ & Ap̄ls gloriat̄.ii.Corin.
xi.de poteſtate ſibi data non in deſtructionē ſed in ædificationē.Secūdū modū aūt aliū exponēdi nō
eſſent in ædificationē:ſed in deſtructionē: quoniā ſecūdū ꝓdictū modum exponēdi ipſi fratres vna
cum prelatis tāq̄ principalibus operarus coadiuuarēt vt boni auxiliatores ad hoc vt fideles ad de-
um ſalubriter reducerentur. Ad bonū autem auxiliatorem pertinet ſi velit modo debito coadiu-
uare:vt ſuppoſito opere boni & idonei principalis operarii,& illo nullatenus excluſo,faciat quicq̄d
boni poterit ad hoc vt opus a principali operario intentū melius & efficacius compleatur.Secūdū
alium aūt modū exponendi eſſent in deſtructionē:nec eſſent coadiutores:ſed potius diſſipatores:
quia officio auxiliatorum derelicto officiū principaliū operariorū vſurparent: in hoc videlicet q̄
ſubditos a ſuis veris paſtoribus abducendo,confeſſiones eorū ſoli vellent audire.ita q̄ quo ad con-
feſſa eis principales operarii penitus excluderētur.Et ſicut principales oparii mali eſſent & deſtru-
ctores non ædificatores cēſendi,ſi nō vellēt habere bonos coadiutores, eorum auxilium recuſando
ita ipſi auxiliatores multo peiores eſſent,& magis dicendi deſtructores,ſi vellent aliquo modo ex-
cludere principales operatores,eorum officium vſurpando. & ſic etiam non ſeruarent ſtatutū ge-
neralis concilii implicitum in illa clauſula. Volumus autē &c.nec volūtatem domini papę: quę ꝓ
Q mandato debet haberi. AD.xiii.cum dicitur q̄ beneficia principum largiſſime ſunt interpretan Ad decimū tertium.
da:Dicēdum q̄ verum eſt quādo nō ſunt in ꝑiudiciū alterius perſonę:aut ſic in ꝑiudiciū,q̄ ſcdm
q̄ dicit ibi gloſſa,ex hoc alius non multū lędatur.alias eīn ſtrictiſſimi iuris ſunt:& ſtrictiſſime in-
terp̄tanda:vt nihil ꝑ priuilegiū intelligatur priuilegiatis cōceſſum, niſi q̄d in verbis priuilegii eſt
expreſſum.a quo nullatenus eſt recedēdū:vt extra de priuilegiis.Porro.cū ſuis cōcordātiis. Si aūt
aliq̄s dicat q̄ ex tali expoſitione priuilegii, ſcdm quā nō oportet confeſſa fratribus iterū confiteri
propriis ſacerdotibus:nō multū lędūtur ſacerdotes:immo potius iuuanť: q̄m cū triplex ſit bonū
ſpirituale ſiue animę: bonū corporis ſiue naturę:bonū exteriꝰ ſiue fortunę:non lędūtur ſacerdotes
quo ad bonū ſpirituale ſiue animę. Nam ex hoc q̄ pauciores, & de paucioribus peccatis ipſis con
fitebūtur,tāto minus ſunt in periculo animę:eo q̄ de paucioribus reddituri ſunt rationē.Nec etiā
quo ad bonū corporis vel naturę:quia minꝰ oportebit eos laborare,nec quo ad bona fortunę: quia
ex hoc nō aufertur aliquid ſacerdotibus de redditibus eis debitis.Si ſic dicatur,hoc nō eſt verū.Ex
hoc eīn multū lęderentur ſacerdotes:quia ſubtraheretur eis occaſio fructificandi in vinea domini
& ex hoc maius ſibi meritum acquirendi. ex hoc etiam debita reuerentia & debitus honor ſacer-
dotibus a populo debitus ſubtraheretur.& ſic in pluribus lęderētur:licet non in hoc q̄ de paucio
ribus rationē eſſent reddituri. multū etiā lęderētur in bonis tēporalibus exterioribus:maxime in
gratuitis:puta in oblationibus volūtariis,teſtamētis,& ſepulturis:ac etiā i multis aliis: q̄bus ſub
tractis multi ſacerdotes indigentias plurimas corporales paterētur:& ſic etiā ex conſequēti in cor
pore lęderētur.Et ſi poſſet dici q̄ ꝓdicta expoſitio nō eſſet in ꝑiudiciū ſacerdotū ꝓpter cauſas ꝓdi-
ctas:multo magis poſſet dici q̄ alia expoſitio non eſſet in pręiudiciū fratrum ꝓpter eaſdem cauſas:
quia ſi ꝓpter dictam expoſitionē pauciores fratribus confiterētur, de paucioribus eſſent rationem
reddituri:minus etiā laborarent: nihil etiā de bonis temporalibus eis debitis ſubtraheretur.Qꝫ ſi
fratres reputarent hmōi expoſitionem eſſe in ſui pręiudiciū:eo q̄ vellent amplius in vinea domini
fructificare ſi plures eis confiterētur,& labores etiā maiores in confeſſiones audiēdo ſubire:vt ma-
gis mererentur: hęc autē viderētur eis ſubtrahi ꝑ dictam expoſitionē:multo magis ſacerdotes de
berent reputare aliam expoſitionē eſſe in eorum ꝑiudiciū:per quā iſta eis etiā ſubtraherētur:cum
ipſi ad hoc principaliter ex officio tāq̄ operarii principales ſint poſiti:non ſic fratres. Si autē fra
tres,q̄d abſit,dictam expoſitionē reputarēt eſſe in eorū ꝑiudiciū:eo q̄ ſi pauciores eis confiterētur
pauciora bona tēporalia eis non debita conſequerētur:viderētur quęrere quę ſua ſunt:non q̄ Ieſu
Chriſti.Nec ſolum modis ꝓdictis ꝑ expoſitionē qua fratres exponūt priuilegiū:ſacerdotes lęderen
tur:ſed etiam ſubditi quo ad multos.ſ.qui vt ꝓdictū eſt haberent occaſionē euagandi,& ꝓprios ſa
R cerdotes relinquēdi:& plura alia inconueniētia ſequerētur,quoꝝ aliqua ſuperius ſunt tacta. AD Ad.xiiii.
xiiii.cum dicitur q̄ clauſula in priuilegio q̄ poteſt habere plures ſenſus,exponēda eſt ſcdm illum
ſenſum qui magis facit ꝓ priuilegiatis:Dicēdum eſt q̄ non habetur hoc expreſſe in dicto cap. ſed
q̄ hmōi clauſula debet exponi ſcdm ſenſum qui rectior eſſe videtur.Nūc aūt expoſitio ſcdm quā
dictū priuilegiū exponimus:rectior & apertior eſſe videtur:quia ſcdm hmōi expoſitionē ex gratia
domini papæ fratribus multū conceditur ꝑ primā clauſulā:& ꝑlatis habētibus poteſtatē ordina-

riam: ius ꝓprium reſeruatur. de quo agitur in ſecunda clauſula. Que ſi forte quo ad hoc in aliquo
obſcura ſit, profecto ſic intelligẽda ſunt verba eius: vt res de qua agit, valere potius poſſit q̃ perire:
prout dicit dicta decretalis: quod maxime fit per noſtram expoſitionem prædictã: ſicut patet. per
quam etiam populo Chriſtiano: in cuius fauorem principaliter huiuſmodi priuilegium debet in-
telligi cõceſſum, vtiliter ꝓuidetur: prout declaratum eſt p̄ ſupra dicta. Vnde ꝓut vult dicta de-
cretalis, ſi prima clauſula q̃ ꝓprie cõtinet priuilegiũ fratrũ, obſcura eſſet, & cõtineret plures ſenſus
ſic exponẽda eſſet ꝓ fratribus tãq̃ ſenſu rectiori, vt potius ꝓ eis aliq̃d faceret q̃ nihil. Nũq̃ tñ expo-
nẽda eẽt ſcd̃m ſenſum q magis ꝓ ipſis: ſi eẽt hoc ĩ ꝑiudiciũ, & magnũ grauamẽ alteri⁹. Propter qđ
ſecũda clauſula q̃ cõtinet ius cõmune curatoꝝ: & ĩ nullius eſt ꝑiudiciũ & grauamẽ, debet exponi
ſcd̃m ſenſum q magis facit ꝓ ipſis, ꝓut eã expoſuimus. ſcd̃m ꝙ oĩa hec patẽt ex iã ſupra deteriatis.
ET ſi dicat̃ ꝙ imo in fauorẽ fratrũ principaliter datũ eſt: quia in dicto priuilegio ipſi fratres ſolũ S
a dño papa ſalutant̃, & eis ſpecialiter hmõi priuilegiũ mittit̃: Dicẽdũ ꝙ nõ põt dici ꝙ in fauorem
fratrũ dictũ priuilegiũ principaliter ſit cõceſſum. Nõ eñ ꝓpter bonũ ſiue cõmodũ ſpũale ipſis fra-
tribus ꝓueniẽs, principaliter eſt datũ. Nã vt dictũ eſt in q̃dã alia q̃ſtione ſupius, & adhuc inferius ĩ
quadã alia videbit̃: opa ꝑdicationis & audiẽdi cõfeſſiones q̃ ſunt ad alterũ, ſunt principaliter ꝓpt̃
alios: nõ ꝓpter ipſos opantes principaliter: nec ſunt affectãda ex electiõe ꝓpter bonũ vel cõmodũ ꝓ
priũ: ſed ſuſtinẽda ex neceſſitate ꝓpt̃ bonũ & cõmodũ alioꝝ. & cũ ſic ꝓpter alioꝝ neceſſitatẽ aſſu-
munt̃: redũdãt in bonũ & cõmodũ ſpũale eoꝝ q ſic ſuſcipiũt hmõi officia & exercẽt: vt inferi⁹ de-
clarabit̃. Nec etiã põt dici ꝙ dictũ priuilegiũ ſit cõceſſum ĩ fauorẽ fratrũ principaliter propt̃ bonũ
ſiue cõmodũ tp̃ale: tũc eñ eſſent mercenarii: ꝓpter q̃ſtũ ꝑdicta officia ſpũalia exercendo. Nõ ergo
dicẽdũ ꝙ priuilegiũ cõceſſũ ſit ĩ fauorẽ fratrũ pricipalit̃: ſed ĩ fauorẽ populi Chriſtiani: ꝓut ſupra ĩ
alia q̃ſtiõe declaratũ eſt. & hoc maxĩe quo ad ſecũdã clauſulã: necnõ quo ad primã. Qđ etiã patet
ex verbis dicti priuilegii dñi papę Martini, in exprimẽdo cãm conceſſionis priuilegii: cũ dicit. Ad
vberes fructus quos in agro dñico ꝑdicãdo &c. humiles ordinis ꝓfeſſores ꝓduxerunt, & in futu-
rũ ſperant̃ deo auſpice ꝓducturi. Cõſtat aũt ꝙ iſte ager eſt eccleſia ſiue cõgregatio populi Chri-
ſtiani. Populo ergo Chriſtiano principaliter ꝓuenit fruct⁹ quẽ itẽdit dñs papa ex dicto priuilegio
ſequuturũ. Vñ etiã in ſcriptis venerabiliũ doctoꝝ ꝑdictoꝝ de cõceſſione aliq̃bus p̄ cõſilia priuile-
gia facta hoc inuenit̃. Dicit eñ dñs Bonauẽtura vbi ſupra: ꝙ in nulli⁹ ꝑiudiciũ talia priuilegia cõ
cedunt̃: ſed poti⁹ ĩ fauorẽ fideliũ. & ꝑdict⁹ doctor Tho. dicit: ꝙ nulla poteſtas cõmiſſa eſt alicui hoĩ
in fauorẽ ſuũ: ſed ad vtilitatẽ plebis & honorẽ dei. Vñ etiã ſicut prima clauſula ꝑtinens ad fratres
nõ eſt principaliter in fauorẽ eoꝝ: ſed populi: ſic etiã ſecũda ꝑtinẽs ad parochiales ſacerdotes nõ
eſt principaliter ĩ fauorẽ ipoꝝ ſacerdotũ: ſed ĩ fauorẽ fideliũ. Nõ ergo ꝓpt̃ hoc ꝙ ĩ dicto priuilegio
fratres ſalutant̃: & ꝙ eis dictũ priuilegiũ mittit̃: debet dici ꝙ ĩ fauorẽ ipoꝝ principalit̃ ſit cõceſſum
quia q̃cũq; priuilegia cõtinẽtia officia aliq̃ etiã ad vtilitatẽ alioꝝ exequẽda: cõſueuerũt mitti illis q
bus executio taliũ officioꝝ cõcedit̃: ꝓpter qđ & ĩ ipĩs priuilegiis tales & nõ alii ſalutant̃. quẽadmo-
dũ beatus Gregori⁹ papa multa priuilegia de ꝑdicatiõib⁹ exercẽdis & ſacramẽtis adminiſtrãdis
ad conuerſionẽ & eruditionẽ populi Angloꝝ, ſcripſit beato Auguſtino Angloꝝ ep̃o, ipm̃ ĩ illis pri-
uilegiis ſalutando: & conſtat ꝙ talia priuilegia nõ dabãtur beato Auguſtino in fauorẽ eius princi-
paliter, ſed in fauorem populi Anglorum.

Queſt. xxv. SEquũtur tria circa ſacramẽtũ pœnitẽtię, ꝑtinẽtia principaliter ad peccata cõfitẽ-
da. Quoꝝ primũ erat de occultãdo ſiue celãdo pc̃tã: vtrũ retinẽs ſiue celãs ſacer-
Queſt. xxvi. doti vnũ pc̃tm̃ in cõfeſſione: teneat̃ oĩa alia cõfeſſa iterũ cõfiteri. Scd̃m, de reue-
lãdo ſiue manifeſtãdo pc̃tã cõfeſſa. Si ꝑlatus ſupior cõmitteret alicui ſacerdoti:
vt audiret alicuius cõfeſſionẽ & abſolueret eũ: & ꝙ ipſa ꝑfecte audita referret eĩ
oĩa alia pc̃tã cõfitẽtis q̃ ſibi erat cõfeſſus: vtrũ eſſet fidelis relator ſiue fideliter
Queſt. xxvii. referret, ſi reuerſus ad ꝑlatũ diceret: Dñe, iſte eſt mũdus & immunis ab omni peccato. Tertiũ erat
de exhortatione faciẽda circa pc̃tã: vtrũ cõfeſſor abſoluẽs confitẽtẽ teneat̃ ipm̃ in aliquo caſu hor-
Arg. prin. tari ad alias cõfitendũ. CIRca primũ arguit̃: ꝙ retinẽs vnũ pc̃tm̃, nõ tenet̃ oĩa alia iterũ confite-
ri, q̃a iſti nihil obeſt niſi quia fictus eſt in confitendo: ſed videmus in alio ſacramento vt in bapti-
ſmo in quo omnia peccata ſimul remittũtur: ꝙ fictus nõ baptizatur retinendo affectionẽ volunta-
tis circa vnũ mortale, tamẽ nõ oportet baptiſmũ iterari ꝓpter alia abſoluẽda: ſed ſufficit ꝙ tollat
fictionem circa illud vnũ. ergo ſimiliter confeſſo oĩa alia ꝑter vnũ non oportet ſacramentũ confeſ-
ſionis adhiberi ꝓpter alia abſoluenda: ſed ſufficit vt tollat fictionẽ circa illud vnũ. illam aũt tollit
In oppoſitũ. illud vnũ confitendo, ergo &c. CONtra, illa confeſſio culpam auget non delet. Sed cõfeſſio ſuffi-

T ciens debet eſſe deletiua culpę. iſta ergo nõ ſufficit: quare iteranda eſt circa illa confeſſa. AD iſtã Reſponſio
queſtionẽ reſponſum eſt ſupra in queſtione de iterando in cõfeſſione peccata de quibus ſemel rite
facta eſt confeſſio. Eſt eñ tertius caſus: in quo diximus ꝙ ſemel confeſſa iterũ debent confiteri. Nec
eſt aliqua dubitatio in hac q̃ſtione niſi in caſu quo confeſſor recordatᷣ eorũ quę ille confeſſus eſt ei.
In omnibus aũt aliis caſibus. ſ. cum confeſſor fuerit illoꝝ peccatoꝝ oblitus: vel ſi debeat alteri cõfi-
teri illud peccatum cõmiſſum: non eſt dubiũ quin debeat confeſſa iterũ confiteri ſingulariter & in
ſpeciali. & hoc multo fortius q̃ in caſu ĩ quo ſatiſfactio vel non eſt iniũcta, vel eſt oblita. & eſt vna
cauſa communis hic & illic. Sed eſt hic alia cauſa ſpecialis. Cauſa ſiue ratio cõmunis eſt: quia ſatiſ
factio pro omnibus iniũgenda eſt: quã in iſtis caſibus non poſſet taxare niſi auditis in confeſſione
omnibus ſingulariter & in ſpeciali: pro quibus eſt iniũgẽda. Quia vt dicitᷣ in illo ſtatuto, Omnis
vtriuſq; ſexus: oportet ꝙ confeſſor ſit diſcretus & cautus: diligenter inquirẽs & peccatoris circũ-
ſtantias & peccati: quibus prudẽter intelligat quale debeat ei ꝓbere cõſiliũ: & cuiuſmodi remediũ
V adhibere. Nec refert in hoc caſu & in aliis: niſi ꝙ in hoc de confeſſis poteſt confeſſus habere memo
riam ſatiſfactionis iniũctę. vñ videtur nõ eſſe neceſſe ꝑpter ſatiſfactionẽ recipiendã iterato cõfiteri
illa cõfeſſa: ſicut neceſſe eſt in caſu in quo ſatiſfactio aut nõ erat iniũcta aut penitus oblita. Propter
qđ eſt alia ſpecialis cauſa ſiue ratio in hoc caſu, ꝑpter quã cũ cõfeſſor nõ recordatur peccatoꝝ ſibi
iam confeſſorũ: tenetur cõfeſſus omnia in ſpeciali illi vel alteri cõfiteri. Cũ vero ille confeſſor recor
datur eoꝝ quę cõfeſſus eſt: tenetᷣ eadẽ confiteri eidẽ ſaltẽ in generali tñ. ſ. faciendo vt ipſa reducã
tur ad memoriã eius actualem. & eſt cauſa tacta in q̃ſtione ꝓdicta. ſ. q̃a confeſſio illa nõ erat ex ſe ſa
cramentalis ꝑpter fictionem. Confeſſio eñ ſacramẽtalis quia forte nõ ſit neceſſe eam fieri in cha-
ritate (Poteſt eñ cõtingere ꝙ nõ delẽtur peccata niſi ꝑ ſacramẽtalem abſolutionẽ. niſi eñ caſus iſte
poſſet contingere: nõ eſſet ꝑprius & principalis effectus poenitentię, conferre gratiam ablutiuam
omniũ: cũ tñ poenitẽtia ſit ſcđm Hieronymũ, ſecũda tabula poſt naufragiũ: & quaſi ſecũdꝰ bapti-
ſmus) Cõfeſſio igitᷣ ſacramẽtalis etſi nõ ſit neceſſe eã fieri in charitate ſiue gratia gratũ faciẽte, tñ
req̃rit ꝙ nõ ſit in volũtate actus cõtrariꝰ ponẽs obiicẽ gratię: imo vt aliq̃ dicerẽt requiritᷣ actus con
cors aliq̃liter gratię: etſi nõ ſit gratuitus: tñ ex naturalibꝰ liberi arbitrii adiuti gr̃a gratis data: q̃ ſo
lũ diſpoſitiuꝰ ẽ & meritoriꝰ de cõgruo. Nec aliter fit cõfeſſio ſacramẽtalis: eo ꝙ ſacramẽtũ poenitẽ
tię ſic depẽdet ab actu volũtatis: vt nõ ſit homo ꝑpria materia ſacramẽti poenitẽtię niſi ſit volũtas
libera ab actu cõtrario q̃ ponit obiicẽ charitati. Nũc aũt id qđ ẽ ſenſibile elemẽtũ ĩ ſacramẽto quo
cũq;, niſi adhibeatᷣ ſuę ꝑprię materię, ſacramẽtũ nõ eſt: vt ſi brutũ ꝑfundatᷣ aqua ſub forma verboꝝ
ſacramẽtaliũ, nõ eſt baptiſmus ſacramẽtalis. Vñ q̃a illa cõfeſſio vno pctõ ꝑ induſtriã reſeruato ſa-
cramẽtalis nõ erat: ideo oĩa iterato ſunt dicto mõ ſacramẽtaliter cõfitẽda. Propter qđ cũ aliq̃s cõfi
tetur nõ ponẽdo obiicẽ charitati in actu volũtatis, & vnũ dimittit nõ ex induſtria, ab aliis prius ab
ſolutus, ſi poſtmodũ recordetur illius: nõ debet oĩa cõfeſſa iterare: cum bona fide cõfeſſus ſit alia.
Et ſcđm hoc cõcedẽdũ ẽ obiectũ ſecũdũ. ET patet ad primũ dicẽdo vno mõ ſcđm opinionẽ dicẽ Ad arg. pri.
X tiũ ꝙ poenitẽtia ſacramẽtalis req̃rit liberi arbitrii cooperationẽ: ꝙ nõ eſt ſile de baptiſmo & poenitẽ
tia: q̃a baptiſmus nõ depẽdet vllo mõ ab actu liberi arbitrii ĩ cooperãdo, ſicut facit pñia vt dictũ eſt
et hoc ad ſuũ effectũ principalẽ q̃ eſt grę collatio ad abluẽdũ pctã: ſed ſufficit vt nõ ſit actio repu-
gnãs grę: q̃a baptiſmꝰ fit ſine gemitu & plãctu. ſed ille actꝰ req̃ritᷣ in poenitẽtia vt dictũ eſt. Scđm
opinionẽ aliã & iſtã cõiter, Dicẽdũ ꝙ nõ eſt ſile: quia baptiſmus quo ad actũ ſuũ primũ q̃ eſt chara
cteris impſſio, cõpatitᷣ actionẽ repugnãtem in ficte baptizato. Propter qđ q̃a fictus ꝑpria materia
põt eẽ baptiſmi quo ad eiꝰ primũ effectũ, q̃ eſt characteris impſſio: poenitẽtia aũt quo ad nullũ ſuũ
effectũ cõpatitᷣ ſecũ talẽ fictionẽ: eo ꝙ nõ habet actũ pręuiũ ad actũ collationis grę: quia nõ ĩprimit
characterẽ: ẽt ſi pñia nullũ req̃rit actũ cõcordẽ grę ĩ volũtate: ideo fictus nullo mõ põt eẽ ꝑpria ma
teria pñię. Ex quo cõtingit vlteriꝰ ꝙ remota fictiõe ſeq̃tᷣ totus effectꝰ baptiſmi: q̃a tota virtus eiꝰ ad
actũ principalẽ cõferẽdi gratiã manet ĩ charactere. proptᷣ qđ ſtatĩ ꝓſilit ĩ effectũ collatiõis gratię re
mota fictione. Remota tñ fictione a poenitẽte, nullatenus ſequitᷣ effectus pricipalis poenitẽtię: quia
nihil impſſum eſt ficto ꝑ ſacramentũ poenitentię qđ habet vim ſacramenti poenitentię.

CIrca ſecundũ arguitur: ꝙ fideliter referret dicendo ꝙ ille cõfeſſus mũdus, & im- Queſt. xxvi.
munis eſt ab omni peccato: quia ĩ rei veritate ipſe iam nullũ oĩno habet peccatũ. Arg. princi.
Y IN contrariũ eſt: ꝙ iſta relatio contraria eſt cõmiſſioni. Dicendũ ꝙ vt mihi In oppoſitũ.
videtur queſtio iſta tangit aliqua ptinẽtia ad q̃ſtionẽ ꝓcedentẽ de priuilegio fra- Reſponſio.
trum. eo ꝙ aſſerebãt ꝙ nõ obſtante obligatione ꝑ illã clauſulã. Volumꝰ aũt &c.
fideliter ageret cõfeſſus fratri ſi reuertẽs ꝑpter dictã obligationẽ contentã in il-

la clauſula. Volumus autē &c. ad ſuū ſacerdotē peccata fratri cōfeſſus eidē ſacerdoti nō recitaret:
ſed diceret: Domine, nō habeo peccata de quibus mihi cōſcius ſum: eo ꝙ talis (vt dicūt fratres) cū
vere ſit a fratre abſolutus ab omnib⁹ peccatis ſuis: nullū peccatū habet. Vn̄ vt oſtēdatur eis hoc fal
ſum ꝑ exēplū in quo eſt cōſimilis obligatio ad referēdū iā confeſſa: in quo luce clarius eſt ꝙ infideli
ter ageret q̄ nō referret peccata iam confeſſa ob hanc cauſam, quia iam nō habet ea: eo ꝙ ab eis eſt
abſolutus: & eſt exēplū iſtud in caſu ꝓpoſitæ q̄ſtionis: ad quā clara eſt omnibus reſpōſio: Dicēdū
eſt: ꝙ ſuppoſito ꝙ de cōſenſu confitētis facta ſit talis commiſſio ſacerdoti a ſuo ſupiori: qm̄ aliter
nō poſſet confeſſor reuelare ipſi ſupiori pctā ſibi cōfeſſa: ſimpliciter & abſolute ille in ꝓpoſito caſu
infideliter referret: & eſſet infidelis relator: ꝙ referret cōtra formā & modum cōmiſſionis, & cōtra
intētionē cōmittētis: quā ſufficiēter ꝑ verba cōmiſſiōis ſuę expreſſit. Iniūxit em̄ cōmittēs ꝙ ei refer
ret pctā q̄ ille ſibi cōfiteretur: intendēdo ꝙ quęcūq; ille ſibi cōfiteret̄, ip̄e ei eadē ſub eadē forma reci
tando referret: habendo aſpectum ad peccata ab illo perpetrata de p̄terito. Nūc aūt reſpondēdo ne
gatiue: dicēdo. ſ. ꝙ nō habet peccata: non reſpōdet petitioni factę in cōmiſſione: ſed deludit interro
gantē ſeu cōmittentē ſophiſtice. ſ. dirigendo intentionem ad peccata confeſſa non vt hactenus per
petrata: qualiter ad ea dirigebat intentionē cōmittens: ſed vt iam inficientia ipſum confitentē: de
quo nihil cogitabat nec cogitare debuit cōmittēs. & qđ amplius eſt, ſic reſpōdēs inſinuat cōmittēti
ꝙ ille nulla peccata habuit ſibi confitenda. Eſt autē conſimilis obligatio in iſto caſu, & in caſu p̄di
ctę queſtionis: ſed differt ſolūmodo quo ad obligatum hincinde: & quo ad abſolutionis effectum.
Quia in iſto caſu obligatur confeſſor ad referendum & quaſi confitēdum prelato vice confeſſi oīa
pctā illius ſibi confeſſa. In illo vero caſu obligatur ipſe confeſſus ad referendum & confitēdum in ꝓ
pria perſona prelato ſuo peccata eadem quę iam confeſſus eſt. Et in illo caſu confeſſus obligatus ſi
in confitendo non haberet propoſitum fideliter referendi prelato ſuo omnia quę confiteret̄ fratri:
ab ip̄o nullatenus abſolueretur. Et ita quo ad hoc non reſtat conceſſio facta confeſſo de confitendo
fratri: ſiue ſub obligatione ſiue ſub conditione: quia ſicut non intendēdo adimplere id ad qđ erat
obligatus: non abſolueretur: ſic nec abſolueretur ſi facta fuiſſet conceſſio ſub conditione: niſi ſcili
cet confitendo proponeret conditionē adimplere: quia iam non extaret conditio: ſecūdū ꝙ hęc pa
tent ex ſupra determinatis. In iſto vero caſu confeſſor obligatus ad referendum: etſi in audiendo
confeſſionem & abſoluendo non haberet propoſitum fideliter referendi prelato ſibi confeſſa: nihilo
minus abſolueret. Et ita quo ad hoc multum refert conceſſio facta confeſſori de audiēdo confeſſio
nem illius, & abſoluendo ipſum de peccatis ſuis ſub obligatione & ſub conditione: quia facta cōmiſ Z
ſione ſub obligatione: non intendendo implere id ad qđ erat obligatus: nihilomin⁹ abſolueret, vt
dictū ē. Sed multum peccaret. Facta vero ſibi cōmiſſione ſub conditione: vt ſcilicet eius cōfeſſionē
audiret & abſolueret: ſi intenderet omnia ſibi cōmiſſa fideliter referre: iſte nullo modo abſolueret
niſi iſtam conditionem fideliter adimplere intēderet. Q; ſi poſtmodū intētionē mutaret, vt nō in
tenderet referre: aut non fideliter: multum peccaret. Sed tn̄ ille abſolutus maneret: quemadmodū
dictum eſt ſuperius de ipſo: ꝙ ſi intenderet actu vel habitu in confitendo & abſolutionem accipiē
do eadē fideliter confiteri proprio p̄lato: abſolueretur & maneret abſolutus: licet poſtmodū muta
ret intentionem: vt non intēderet eadē confiteri proprio ſacerdoti aut non fideliter. Sed tamē pec
caret peccato inobediētię: qđ omnibus peccatis confeſſis ab ipſo, quodāmodo præponderaret. Pro
pter qđ grauiter peccaret ille qui ſibi confeſſo in tali obligatione cōſuleret ſiue ſuaderet ne ſibi cō
feſſa iterato confiteretur ſuo ꝓprio ſacerdoti: aut ſic iſtrueret eū, & aſſereret ei ꝙ nō teneret̄ eadē
confiteri ꝓprio ſacerdoti: ſed ſolū dicere ei. Dñe, ego nulla habeo peccata: & ideo non teneor vobis
confiteri: nec illa quę fratri cōfeſſus ſum. & hoc informādo in hoc cōſciētiā confeſſi ſibi illa friuola
ratione. ſ. quia poſtq̄ eſt cōfeſſus & abſolutus: iam nō habet peccata quę ſua ſunt ad confitēdū: quē
admodū multū peccaret q̄ in iſto caſu cōfeſſori ſic obligato cōſuleret aut ſuaderet ne ſibi cōfeſſa re
ferret p̄lato: aut ſic inſtrueret eū & aſſereret ei ꝙ nō teneret̄ ad hoc: ſed ꝙ ſolum deberet ei dicere.
Dñe, iſte confeſſus mihi nulla peccata habet: ſed mūdus eſt & imunis ab omni peccato, & hoc infor
mādo eius conſciētiā friuola ratione p̄dicta: imo iſte in referēdo turpiter mētiret̄ nō referēdo ſe ad
intētionē eius cui facit relationē. argumēto eius qđ dicit Iſidorus lib. ſcđo ſentētiarum ſuarum.
& habet̄. xxii. q. v. Quacūq; arte verboꝝ quis iurat: Deus tn̄ q̄ cōſciētię teſtis ē ita hoc accipit ſicut
ille cui iurat̄ intelligit. Valde igit̄ cōſultū cōſiliū, ſicut paſtor bonus prouidēs ouib⁹ ſuis, dat dn̄s
Martinus fratribus i vltima clauſula priuilegii eoꝝ cū dicit, Q; q; iidē fratres &c. Secūdū igitur
Ad obiecta. argumētum ſcđm iam determinata ſimpliciter concedēdū eſt. AD primū aūt patet reſpōſio ex di
ctis ſupra in queſtione de fratrū priuilegio in ſolutione. vi. argumenti. vii. &. viii.

CIrca tertiū arguitur: ꝙ cōfeſſor teneatur aliquādo hortari cōfeſſum ad alias cō Queſt. xxvii.
fitendū: qa hoc monet dñs Martinus facere fratres ꝑ illā clauſulā priuilegii ſui. Arg. princi.
Q ꝙ iidē fratres &c. CONtra. nō poteſt eū hortari ad confitēdū peccata: qa di In oppoſitū.
ctū eſt a dño mulieri quā abſoluit a pctō adulterii. Ioā. viii. Vade, iā amplius no
li peccare. Nō aūt dixit: vade, & ſi pecces amplius cōfitere dño. Sed nō teneť qs
aliud facere: q̄ dñs docuit ſuo exēplo. Nō ergo teneť aliquo mō exhortari ad cō
fitēdū futura, neq̄ pterita: qa iam nō ſunt. Si ergo teneť exhortari ad cōfitēdū aliq̄: illa nō poſſunt
eſſe niſi q̄ iā ſunt in pctōre pſentia. ſed talia nōdū eſt confeſſus. nullo ergo mō teneť exhortari ſibi
A iā cōfeſſum ad alias cōfitēdū. DIcēdū ſcd͡m ꝙ clare patet, ꝙ iſta q̄ſtio introducta videť occaſione Reſpōſio.
dictę clauſulę vltimę in priuilegio fratrū. ET eſt dicēdū: ꝙ ad cōfitēdū peccata q̄ iā ſcit cōfeſſor in
eſſe pctōri vt ipm̄ inficiētia: teneť quilibet cōfeſſor exhortari pctōrem: ſed ꝑlatus ex debito officii:
non ꝑlatus aūt ex debito charitatis: ſicut patet ex ſupra deteriatis in prima q̄ſtione de ꝑdicatiōe.
Sed de hoc nihil ad ꝑpoſitā q̄ſtionē: q̄ nō q̄rit niſi de iam confeſſo. Ad cōfitendū aūt peccata futura
nō teneť exhortari niſi forte ſub cōditione: ſi cōtingat ipm̄ vlteriora cōmittere ſemꝑ timēdo caſum
B ꝑpť hūanā fragilitatē. Ad confitēdū aūt pterita, de quo principaliter q̄ſtio ꝑpoſita eſt, nullus te-
netur regulariter exhortari cōfeſſum: qa nec cōfeſſus teneť regulariter ad confitēdū cōfeſſa. Sicut
tñ ſimpliciter & abſolute bonū eſt & expediens cōfeſſa, iterū immo pluries tā eidē q̄ pluribus cōfi
teri: ſcd͡m ſupra determinata: ſic ſimpliciter & abſolute bonū eſt quēlibet confeſſorē exhortari cō
feſſum ad iā cōfeſſa iterū & iterū cōfiteri. Sicut aūt in caſu: immo in caſibus ꝑnotatis, & maxime in
vltimo teneť cōfeſſus iā cōfeſſa iterū cōfiteri: vt patet ex ſupra determinatis: ſic in caſu pōt con-
feſſor ad exhortādū cōfeſſum vt cōfiteať peccata pterita & iā confeſſa, teneri: & hoc ĩ duplici caſu.
In vno ſi ꝑlatus cōmitteret cōfeſſori poteſtatē audiendi confeſſiones, & abſoluendi ſub hac cōditio
ne ꝙ exhortaretur confeſſos ſibi ad hoc vt eadē quę hactenus aliis & iam ſibi cōfeſſus eſt, quilibet
iterū cōfiteatur. Niſi eñ hāc conditionē itēderet implere in abſoluēdo, nō abſolueret. Et ſi poſtmo
dū quo ad hoc itentionē mutaret: & ſi nō exhortaretur: multū peccaret: vt patet ex ꝑdictis. In alio
aūt caſu ad hoc idē tenetur: vt ſi cōmitteret ꝑlatus cōfeſſori poteſtatē ꝑdictā ſub tali obligatione ꝙ
ad hoc teneatur hortari ſibi confeſſos. Vnde ſi dñs papa in priuilegio fratrū illā vltimā clauſulā,
Q ꝙ iidē fratres &c. expſſiſſet ſub tali forma verboꝝ: ꝙ ꝙ iidē fratres eos ad hoc diligēter & effica
citer ſcd͡m datā eis a dño gratiā exhortari teneanť: proculdubio ſicut confeſſi teneňť cōfeſſa fratri
bus iterato cōfiteri ſuo ꝑprio pſbytero ꝑpter obligationē iplicitā ĩ illa clauſula. Volum⁹ aūt &c.
ſic fratres confeſſores tenerētur exhortari ſibi cōfeſſos vt ꝑprio pſbytero iterato eadē cōfiterenť.
Nūc aūt licet nō exprimat illa clauſula verbū tentionis: neq̄ ſit ꝑcepťu aut ſtatutū apoſtolicū: pro
culdubio tñ illa clauſula explicat ꝙ de volūtate dñi papę eſt ꝙ ita fiat. Quā aliq̄ ĩtelligūt tātū obli
gare quantū obligaret pręceptū. Vult aūt ꝙ ita fiat ſi intelligat ꝙ in caſu ꝑpoſito confeſſus obli-
gatur indirecte ſcd͡m ſupra determinatū modū ad iterum eadē peccata cōfitēdū. Quare in hoc ca
ſu tenetur confeſſor exhortari ſibi confeſſum ad hoc ꝙ ſibi confeſſa ꝑprio ſacerdoti confiteatur: et
ſi non ad hoc ꝙ confiteatur alteri. maxime ſi confeſſus ignorat ꝙ ad hoc ſit obligatus. Et eſt terti⁹
caſus in quo cōfeſſor tenetur exhortari confitētem ad confeſſa iterum confitēdū. Ad qđ etſi nō te-
netur ex forma conceſſionis ſibi factę: neq̄ ex obligatione alicuius ſtatuti aut pręcepti: tenetur tñ
in iſto caſu ad hoc ex pręcepto charitatis quā debet habere ad ſalutem proximi, ꝑmuniēdo ipſum
contra mortem peccati mortalis: qđ incurrere poſſet tranſgrediendo obligationem ſibi factā de ite
rum confitendo ꝑprio ſacerdoti, ſcd͡m ꝙ de iſto modo tētionis ſatis habitū eſt in ſimili & ꝑnoiata
C queſtione prima de ꝑdicatione. Et ſcd͡m hoc concedēda eſt prima ratio. AD argumētū in oppoſi Ad arg. in
tū: ꝙ nō pōt teneri ad exhortandū cōfeſſū vt confiteať pterita: quia illa nō ſunt: & ita nō poſſunt in oppoſi.
cōfiteri: Dicēdū ꝙ quōdāmodo ſunt & quodāmō nō ſunt: & hoc ſufficit vt bene confiteri poſſint.
ſcd͡m ꝙ ſupra in diſſolutione argumentorū triū ꝑdictę queſtionis eſt declaratum.

SEquuntur pertinentia ad bene eſſe cōmunitatū. ſ. de perfectione ſtatuū: & erant
tria. Duo de abdicatione tēporalium. Vnū ꝑpriorū, alterum cōmuniū, tertiū de
tranſitu vnius ab vno ſtatu perfectionis in alterū. Quorū primū erat: Vtrum tm̄ Queſt. xxviii.
habēs neceſſaria vitę: melius & perfectius faciat ea dimittēdo q̄ retinendo. Scd͡m Queſt. xxix.
vtrum habere bona tēporalia in cōmuni diminuat de ſtatu perfectionis. Tertiū, Queſt. xxx.
vtrū liceat tranſire a ſtatu habentiū bona immobilia cōmunia, ad illoꝝ ſtatum
qui abdicauerūt illa. CIRCA primū arguitur ꝙ melius facit & perfectius habens tm̄ neceſſaria Arg. princi.
vitę ſi dimittit. qa hoc dicit cōſiliū Chriſti. Matth. xix. Si vis perfectus eſſe, vade & vende, &c. vbi

In oppoſitū dicit omnia,nihil excipiēdo,neq; neceſſaria vitę,neq; alia. CONtra.neceſſaria dimittens maiorē
Primū. incurrit ſollicitudinē acquirendi alia:ad qđ tenetur:quia ſine neceſſariis vitę non poſſet viuere.&
ſic magis diſtrahi ip̄m a diuinis obſequiis neceſſariū eſt.Sed illud eſt melius & pfectius quo homo
habet minorē ſollicitudinē,& minus retrahiť a diuinis obſequiis. ergo melius & perfectius eſt ne-
Secundū. ceſſaria vitę retinere q̄ dimittere. Praeterea Salomon dicit Prouerb.xxix.Paupertatē & diuitias
ne dederis mihi &c.Sup quo dicit Ambroſius:ꝙ in vtroq; eſt tentatio. hoc aūt nō eſt melius & p-
fectius.ergo melius & pfectius eſt,nec habere diuitias,nec paupertatē. Sed neutrū habeť habendo
tm̄ neceſſaria vitę:ſcđm ꝙ cōtinue petiuit Salomō. Sed tm̄ victui meo tribue neceſſaria.ergo &c.
Reſol.q. Quia ſtatus pfectionis in abrenūciatione ſiue dimiſſione ꝓprioꝝ ꝓpter deū inchoatur:vt ſtatim D
videbiť:ideo ꝓpter iſtā q̄ſtionē & ſequētes:maxime ꝓpter maximā:hic primo ſciēdū eſt ꝙ aliud eſt
ſtatus:aliud vero pfectio:aliud autē eſt ſtatus pfectionis. Status qdē ſcđm rationē nōis a ſtando E
diciť.Stare aūt diciť nō qđ trāſit:ſed qđ ī idip̄m abſq; trāſitu manet.dicēte Gregorio.v.mora.Oīs
creatura quia ex nihilo facta eſt,& p ſemetipſam ad nihilū tēdit:nec ſtare habet:ſed defluere.Stare
aūt ſolius creatoris eſt:p quē cūcta nō tranſeūtē tranſeūt: & in quo aliq̄ ne tranſeāt retinenť.Stare
eñ eſt rē ita ſe habere vt maneat & nō trāſeat. ergo & ſtatus non eſt aliud q̄ modus quo res ſic ſe
habet vt maneat & nō tranſeat.Vnde res quę ſcđm aliquid tranſit ab vno in aliud:tūc primo ha-
bere ſtatū diciť cū ad id pueniť vt manere in illo neceſſe ſit:& vlterius tranſire nō poſſit. Quēad-
modū res quę p augmētū in quātitate tranſit ab vno in aliud:tunc ſtatū in quātitate & augmento
habet:quādo id quātitatis habet in quo ip̄m manere neceſſe eſt:vt nihil quātitatis amplius per au
gmēti tranſitū acqrere poſſit.Et iuxta hūc modū p metaphorā quādam ſtatus in ꝓpoſito appellať
qualitas ſiue modus viuēdi in quo ꝓponit quis pmanere,& vitā ſuā ducere. ſcđm ꝙ in eccleſia aliꝰ
eſt ſtatus coniugatorū:alius continētiū:alius virginū:alius viduarū:alius clericorū:alius laicoꝝ:
alius ſęculariū:aliꝰ religioſoꝝ:aliꝰ & aliꝰ in diuerſis religionibꝰ:& maxime cū p obligationē aliquā
neceſſe habet in eo iugiter pmanere:ſicut homo aliquis p conditionē natiuitatis aut captionis in
bello diciť eſſe in ſtatu ſeruitutis.Vnde cauſa ſuper ſeruitute dicitur cauſa ſtatus.ii.q.vi. in decre
to Hadriani papę.Ex tali eñ cōditione ſeruus obligatur dño:vt in ſeruitio eius neceſſe ſit ip̄m iu
giter pmanere. & hoc quēadmodū quadratū ſemp manet in ſtatu neceſſitate ſuę figurę. dicente
Gregorio ſup Eze.pte ſecūda.homil.ix.Ex omni latere ſtatū habet qui caſum in aliqua pmutatiōe
nō habet.Propter qđ de tali ſtatu aggrediēdo,quādo ex electiōe aſſumēdus ē,ſumma vnicuiq; de
bet eſſe & prima deliberatio,quē ſibi ſicut congruū & expedientē debeat eligere: dicente Tullio in
primo lib.de offi.Regna,imperia,nobilitates,honores,diuitię,hiſq; cōtraria in caſu ſita temporibꝰ
gubernātur.Ipſi autē quā pſonā gerere velimus a noſtra volūtate ꝓficiſcitur.Itaq; alii ſe ad philo
ſophiā:alii ad ius ciuile:alii ad eloquētiam applicāt:ipſarūq; virtutū in alia alius mauult excellere.
In primis igitur hic conſtituēdū eſt quos nos & quales eſſe velimus,& in quo genere vitę,quę deli
beratio eſt omniū difficillima.In qua deliberatione ad ſuam cuiuſq; naturā conſiliū eſt omne reuo
candū.Nam cū in omnibus quę pagūtur eo modo quo quiſq; natus eſt exquirimus:tm̄ in tota vi-
ta cōſtituenda multo eſt cura maior adhibenda,vt conſtare in perpetuitate vitę poſſimus, nec in
vllo officio claudicare. PERfectio aūt ſi generaliter accipiatur,vt inuenitur in quocunq;,pfectio F
nihil aliud eſt q̄ integritas rei cōſummata:vt perfectio duo requirat,& integritatē,& integritatis
cōſummationē. ſcđm ꝙ quoad integritatē homo ſcđm corpus dicitur eſſe perfectus:quādo habet
integritatē omniū membrorū quę ad corporis humani cōſtitutionē naturalē concurrūt: ita vt in
nullo nec in aliq̄ pticula alicuius ſit diminutus.ſcđm ꝙ dicit pħs in.v.metaph. Perfectum diciť il
lud qđ impoſſibile eſt habere aliam ptē omnino extra illud.vbi dicit Cōmētator: ꝙ ſcđm hūc mo
dum homo dicitur eſſe pfectus quādo nullū membrū illius eſt extra ip̄m.Sed nō ſtatim dicitur ex
hoc integritas cōſummata:vt ſit vere & cōſummate perfectus:niſi habeat oīa illa quę ad ſuā inte-
gritatem concurrūt in cōſummato ſuo augmēto:quēadmodū puer nō dicitur omnino perfectus
ſcđm corpus,licet habeat omniū membrorum ſuorum integritatem,donec factus vir habeat illa
in ſuo cōſummato augmento:vt perfecte omnia opera humana poſſit exercere attingēo propriā
virtutem.De qua dicit philoſophus.i.cæli & mūdi,ꝙ eſt vltimū de potentia. Et ſicut hoc contin
git in corporalibus quātitatiue:ſic cōtingit in ſpiritualibꝰ q̄litatiue. ſcđm ꝙ diciť pfectus medicꝰ
cū nō habeat diminutionē ſtudioſitatis ꝓprię,vt dicit pħus.vbi dicit Cōmē. ꝙ diciť pfectū ſcđm
qualitatē qñ nihil diminuiť ab eo ī mō ſtudioſitatis ſuę. ſ.qñ ſcit q̄cūq; medicus debet ſcire.& hoc
quo ad pfectionis eius integritatē.vbi cōtinuo ſubdit de pfectionis eius ſiue integritatis conſum-
matione dicēs.Et qñ nihil inueniť dignius eo in ſuo genere.ſ.vt excellētiſſime ſciat quęcunq; me-

dicus debet ſcire. Vnde ſubdit ad vtriuſqꝫ partis expoſitionē. Medicus eñi dicitur perfectus: a quo
nihil diminuitur ex eis que ꝑtinēt ad actionē medicine: & nullus medicus eſt ꝑfectior eo. Et ꝑ oēm
eūdē modū i gratuitis quo ad bona gratiæ in ꝑſenti, & glorie in futuro, dicit̃ hō ꝑfectus in ꝑſenti
quātū ad bona gratie: quādo nihil deeſt ei eoꝝ que ad humanā cōcurrūt ꝑfectionē in eſſe gratuito
& hoc cōſummate ꝑ ſtatū vite ꝑſentis in augmēto qualitatis ſpiritualis: quia vltima cōſummata
nō poteſt eſſe in ꝑfectione vite ꝑſentis, dicēte gloſſa ſup illud Phil. iii. Quotquot ergo ꝑfecti ſumus
hoc ſentiamꝰ. videlicet ꝙ imꝑfecti ſumus in cōpatione futuri. Cōſiſtit aūt ꝑfectio iſta i virtutibꝰ &
donis annexis vinculo charitatis. quā vt dicit Grego. in regiſtro. epla. clxiii. Apls Col. iii. vinculū
perfectionis vocat: quia virtutes cetere perfectionē generāt. Sed eas charitas ita ligat: vt ea ab amā
tis mēte diſſolui iam nequeāt. Vnde ipſa ē forma virtutū in qua ꝑfectio generata principaliter cō
ſiſtit. Quia ſcd̃m ꝙ dicit Epla. lxix. perfectionē non ſolū in mēte generat: ſed & ligat. Cetera vero
oia ab iſta circa que exercētur virtutū opa, vt creſcant & perficiātur: per hoc ꝑfectionis acquirēdæ
& cōſeruāde ſunt iſtrumēta. ſcd̃m ꝙ dicit Io. Caſſ. in collatione patrū, collatiōe prima. Perfectio nō
ſtatim nuditate, aut paupertate, aut facultatū ſeu dignitatū abiectione cōtigit: niſi fuerit charitas
illa que in puritate cordis cōſiſtit. Oia igit̃ huius gratia gerenda ſunt nobis: ꝓ hac ſolitudo ſectā
da: pro hac ieiunia, vigilie, labores corporis & cetera hmōi. vt i. ſ. per illa ab vniuerſis paſſionibus
noxiis illeſum parare cor noſtrū, & cōſeruare poſſimus: & ad ꝑfectionē charitatis iſtis gradibꝰ inni
tēdo aſcēdere. Vbi poſt modicū ſubdit. Igit̃ ieiunia, vigilie, meditatio ſcripturarū, nuditas, ac pri-
uatio omniū facultatū: non ꝑfectio ſed ꝑfectionis inſtrumēta ſunt: nō quia in ipſis conſiſtit ipſius
diſcipline finis, ſed ꝑ illa ꝑuenitur ad finē. De numero taliū ſunt illa. lxxiiii. que annumerantur in
regula beati Benedicti. de quibus dicit i fine cap. quarti. Ecce hec ſunt inſtrumēta artis ſpiritalis ꝗ
cū fuerint a nobis die noctuqꝫ inceſſanter adimpleta, & vſqꝫ in diem iudicii reſeruata, illa merces
nobis a dño recōpenſabit̃ quā ipſe ꝓmiſit, quā oculus nō vidit &c. In qua cōſummatio ꝑfectionis
noſtre obtinebitur. Intantū aūt in vita iſta perfectus dicit̃ homo: non quia nō ſit quo proficiat: ſed
quia ex magna ꝑte ꝓfecit: vti etiā imꝑfectus dicatur reſpectu eiꝰ qđ deeſt, dicēte Auguſtino ſuper
pſal. xxxviii. Qui dedit iſta oia que cōtemnā, ipſe dabit & ſe. Nemo ergo dicat ſe ꝑfectū. nō eñi pōt
hic habere ꝑfectionē. Hic erit ꝑfectio tua ſic de quodā trāſiſſe vt ad quoddā ꝑperes. Ergo me & pe-
fectum dico & imꝑfectum. Imperfectum qdē quia nōdū accepi qđ volo &c. Perfectū vero quia iam
ꝓfeci in aliquo. Sub quo ſunt duo gradus ſiue ſtatus in vita ꝑſenti. ſ. imꝑfectorū tā ꝓficientium ꝗ
incipiētiū. Dicitur eñi ꝑfectus q magnū habet in virtute ꝓfectum. Sed dicit̃ ꝓprie imꝑfectus ꝓfi-
ciēs q aliquē habet in virtute ꝓceſſum. Dicit̃ aūt imꝑfectus incipiēs ꝓprie qui nondū habet aliquē
in virtute ꝓceſſum: ſed illū inchoauit. ſcd̃m ꝙ de primis duobꝰ ſeqtur in coll. patrū. collatiōe. viii.
Inter ꝑfectos aūt et imꝑfectos iſta diſtātia eſt: ꝙ i illis quidē fixa, et (vt ita dicā) maturior charitas
perſeuerans, firmius eos ac tenacius facit i ſanctitate durare. In his vero velut infirmius collocata
atqꝫ facilius refrigeſcens: cito ac ſepius eos peccatorū cōpellit laqueis implicari. De incipiētibus ve
ro dicit Ambroſius: appellando eos puſillos, li. i. ſup Lucā. Puſillus eſt qui nullū adhuc videtur ha-
buiſſe virtutis ꝓceſſum. STAtus vero ꝑfectionis ad ꝑſens non dicit̃ vltima ꝑfectio rei in ſuo com
G plemēto in quo oportet eam manere: vt nequaꝗ poſſit vlterius proficere ſcd̃m modum ſtatus iā
ſupra determinatum: ſed dicitur hic ſtatus ꝑfectionis modus vite fixus ac perſeuerans: in quo di-
cta ꝑfectio nata eſt expedite acquiri, aut iam acquiſita exerceri. Licet enim ſit animæ perfectio eadē
in quolibet ſtatu, differens ſolum ſicut completū & incompletum, vt iam dicetur: eſt tamē alius &
alius modus vitæ ſiue viuendi, in quo perfectio habet acqri, et in quo habet exerceri: ſicut alie ſunt
actiones quibus exercet̃, et aliæ quibus acquiritur. Que vt iam dictū eſt ſcd̃m Caſſia. et beatum
Benedictum ſunt ipſius ꝑfectionis inſtrumēta. Quarū facultas ſiue copia ꝑfectionis ſtatū cōſtituit
vt nō ſit ſtatus ꝑfectionis niſi vita inſtrumētis ꝑfectionis acqrēde aut exercēde munita, atqꝫ per aliquā obligationē aſſumpta. ſ. aut ꝑ profeſſionē, aut per adminiſtrationis ſuſceptionē ſub aliqua con
ſueta ſolēnitate: quæ ſit in ſignū obligationis illius iam factæ: non quæ facit obligationem, aut ſta
tum perfectionis inſtituit: qua quis ſe ſeruum dei conſtituit ad opera quibus perfectio acquiritur
vel exercetur implenda: vt poſſit dicere: Veh mihi ſi non operatus fuero. Iuxta illud qđ dicit Apo
ſtolus. i. Corin. ix. Neceſſitas mihi incumbit: Veh mihi ſi nō euāgelizauero. Et quaſi queſitū eſſet
quare, ſubdit illius rationē aſſignās. Cū liber eſſem ex oibꝰ: omniū me feci ſeruū. Propter qđ ſtatꝰ
perfectionis duplex eſt. Vnus. ſ. ſtatus ꝑfectionis acqrēde. Aliꝰ vero ꝑfectiōis exercēde. Queadmodū
alius eſt ſtatus ꝑfectionis, ſiue modus viuēdi: in quo medicus habet copiā inſtrumentoꝝ ad perfe-
ctionē medicine acqrendā: vt perfectus medicus in ſeipſo fiat. Alius vero in quo iā exiſtens ꝑfectus

medicus habet copiam inſtrumētorū vt pfectionē medicinę circa alios exerceat. Docilitate enim &
beniuolētia & attētione ſtudii conuerſando inter magiſtros & diſcipulos, vſuq; librorū tā̄ inſtru-
mentis, medicinę perfectio acquiritur: morbos vero curando, & ſanitates hominū cōſeruādo, inter
ęgrotos & ſanitatis cuſtodia indigētes conuerſando, herbarum atq; medicinarū vtēdo adiutorio:
his tā̄ ꝓpriis inſtrumētis perfectio medicinę exercetur. Eſt aūt hic aduertēdum: q̄ ſtatus pfectio H
nis diuerſi dicitur: acquirēdę. ſ. perfectionis, & exercēdę. non quin in vtroq; ſtatu pfectio acquiritur
vt continue creſcat & augeat in pſenti: ſcđm q̄ pfectionē vtriuſq; ſtatus tā̄ pfectionē vię Apoſto
lus diſtinguēs contra pfectionē patrię, dicit Phil'. iii. Non q̄ iam acceperim vt iā pfectus ſim: ſequor
aūt ſiquo modo cōphēdā. Vnū aūt quę quidē retro ſunt obliuiſcēs ad ea quę priora ſunt exten-
dens meipſum ad deſtinatum proſequor brauiū. Quotquot ergo pfecti ſumus: hoc ſentiam⁹. No-
ta q̄ videtur Paulus ſibi eſſe contrarius cū dicit. Non q̄ iam pfectus ſim: & quotquot pfecti ſum⁹.
Sed ſcđm gloſ. perfectus erat viator: ſed nondū pfectus cōphēſor: quia iuſtitia qua iuſtus ex fi-
de viuit: licet pro huius vitę capacitate pfecta dicatur: parua tñ̄ eſt ad illam magnam quā capit
æqualitas angelorum. Nemo ergo fideliū etſi multū profecerit dicat, ſufficit mihi. Qui em̄ hoc di
xit: inhęſit in via ante finē. Qui ergo multa bona habet quibus in hac vita pficitur: ſequatur tamē
adhuc ſi quoquo modo apphendat: non quodcūq;: ſed vnū bonū in quo omnia habētur. Vnde in
pſal'. Vnam petii a domino &c. Perfectus ergo in vita iſta ſcđm vtrūq; dictorum ſtatuū ſemp pfe-
ctionē acquirit, & ī melius proficit, quouſq; illud vnū in quo pfecte ſtatus eſt, cōphēdat. Dicitur
tamē vnus eorū ſtatus pfectionis acquirēdę: alter vero exercēdę: aſpiciēdo ad finē opis in quē ſtat⁹
tendit. Status em̄ primus principaliter intēdit bonū multiplicare in ſeipſo. Status vero ſecundus
quaſi neglecto ſeipſo: bonū ſuū intēdit diffundere in alios: vt non viuat homo in eo ꝓpter ſe: ſed ꝓ
pter alios: dicēte Auguſtino ſup illud pſal'. xxx. Defecit in dolore virtus mea. Quicūq; pfecti ſunt
ex euangelio & gratia dei: non hic viuūt niſi ꝓpter alios: nam vita eoꝝ in hoc ſęculo iam nō eſt eis
neceſſaria: ſed diſpēſatio eorū aliis neceſſaria eſt. Propter qđ Paulus exiſtens ī ſtatu pfectionis exer
cēdę, dixit Phil'. i. Coarctor e duobus, deſideriū habēs diſſolui, & eſſe cū Chriſto. Quia multo ma-
gis melius eſt: permanere aūt in carne neceſſariū eſt ꝓpter vos. vbi dicit Gloſſa. Nō qđ ſibi melius
elegit: ſed qđ multis. In quo tamē ſe exercēdo ſibi, & q̄pluribus pfecit: dicēte Gregorio in prio Pa-
ſtoralis. Tūc ad alta charitas mirabiliter ſurgit: cū ad ima proximorū ſe miſericorditer attrahit: &
dum benigne deſcēdit ad ima: valenter recurrit ad ſumma. Vnde alibi dicit, Nullum eſt ſacrificiū
qđ magis placeat deo q̄ zelus animarum. Et Ber. de amore dei. Ille maior eſt ī amore dei, qui plures
ad amorē dei trahit: & tanto maior quāto ſtatus eſt altior, & pfectio maior, & opa pfectionis excel
lētiora, & plures ad amorē dei trahētia. Ex tali em̄ diſpēſatione pfectiora & magis meritoria ſunt
opa quę ſunt ad alterū, q̄ quę ſunt ad ſeipm̄. Propter qđ virtutē iuſtitię: quia ad alterū eſt, pħs pfe
rens cæteris moralibus virtutibus: quia ad ſeipm̄ ſunt: dicit in. v. Eth. In iuſtitia ſimul omnis vir-
tus eſt: & pfecta maxime virtus: quoniā pfectę virtutis vſus eſt. Perfecta aūt virtus ē: quoniā habēs
ipſam, ad alterum poteſt virtute vti, non ſolū ad ſeipm̄. Multi em̄ ī propriis virtute poſſunt vti: in
his aūt quæ ad alterū, non poſſunt. Et ꝓpter hoc bene videtur habere hoc beatis: quoniā principa-
tus virum oſtendit. Ad alterū enim & in cōmunicatione iam princeps. alii em̄ cōferētia opatur: &
alteri laborat. Sic aūt principatus ſiue pręlatio virum oſtēdit, vt frequēter qui ſe pfectum putat in
ſtatu pfectionis acquirēdę: impfectū ſe inueniat cū aſſumptus fuerit ad ſtatum pfectionis exercē-
dę, & in ipſo ſtatus iſte pficit id in quo ille deficit: dicēte Gregorio pte. ii. ſup Eze. homil. vii. Sāctoꝝ
mētibus ſępe euenit: vt cum ſe viderint magno cęleſtis gratiæ munere compunctos: iam ſe pfectos
exiſtiment: & obediētes putēt: ſed quia nullus eſt qui dura pcipiat: patiētes eſſe ſe credant: ſed q̄a
nemo eos p contumelias & aduerſitates pulſat: & plęrūq; cōtingit, vt ſpirituale miniſteriū vel in-
uiti ſuſcipiant, atq; ad gubernationē fidelium deducātur: qui cū magnis tribulationibus fuerint
hincinde pulſati, turbati mēte ſeſe impfectos inueniūt, q nō pulſati pfectos ſe eſſe crediderūt. Qua
ex re agitur vt ſemetipſos colligāt: & apud ſe opprobrium ſuę infirmitatis erubeſcant: atq; ex ipſa
confuſione roborati cōtra aduerſa patiētiam opponāt: & ex tribulatione ꝓficiant qui prius in otio
ex ipſa ſua ſecuritate torpebant: & veraciter tales eſſe incipiūt quales ſe eſſe prius inaniter putaue
runt. Mira enim vt dicit. iiii. moꝝ. deitatis pietate agitur: cum is qui pfecto corde ad contēplatio
nem tēdit, humanis miniſteriis occupatur: & vt multis infirmioribus eius mens pfecta ꝓficiat: ex
quo ſemetipm̄ impfectum reſpicit: inde ad culmen pfectior aſſurgit &c. SED de ſtatu pfectionis I
exercendę, & de eius pfectione non eſt ad pſens intētio: niſi modicū in fine quęſtionis ſequentis: ſed
ſolum de illo & de eius pfectione qui eſt pfectionis acquirendę: qui vt dictum eſt in copia & facul-

tate organorum quibus acquiritur perfectio cõſiſtit. Vbi enim in modo vitæ ſiue qualitate viuen di maior eſt facultas & copia acquirendi perfectionem,& opportunitas,eſt ſtatus maioris perfectio nis.non q ſtatim illis habitis habetur perfectio,vt dictum eſt iam ſecũdum Caſſianum,ſed ſtatim habetur perfectionis ſtatus:& tanto perfectior & completior quanto in ampliori copia & facultate conſiſtit dictorum inſtrumentorum. Sunt autem huiuſmodi inſtrumenta quibus perfectio acquiritur,& quibus ſtatus perfectionis conſtituitur,in duplici genere,& in vtroq; genere modo cõtrario ſe habentia ad ſtatum perfectionis in conſtituendo ipſam,& ad perfectionem in ipſam acqui rẽdo.Quoniam dictorum inſtrumentorum quædam ſunt ſubſtantialia ſtatui perfectionis,quædã vero accidentalia.Subſtantialia,vt illa quæ ptinent ad tria vota ſubſtantialia quæ fiunt in religione:quæ communia ſunt omni religioni.Cætera vero omnia ſunt accidentalia: quæ variãtur in diuerſis religionibus ſecundum diuerſa pcepta,ſtatuta,& conſuetudines diuerſas eorũ.Quarũ quædam conſiſtunt in negatione & amotione eius,qđ perfectionis acqſitionẽ prohibet, vt ſunt ieiunia, ſolitudines,& huiuſmodi:quædam vero in poſitione & conſeruatione eius quo ipſa perfectio acquiritur,vt ſunt oratio,contemplatio,ſcripturæ meditatio,& cętera huiuſmodi.Illa autem quę ſtatui perfectionis ſunt ſubſtantialia,conſiſtunt ſolummodo in negatione & amotione eius qđ eſt pfectionis acquirendæ.ſ.perfectæ charitatis impeditiuum,quia eſt contrarii eius.ſ.cupiditatis augmẽtatiuum,vel principaliter,vel per occaſionem.Secundum enim Auguſt. vbi magna eſt charitas ibi parua eſt cupiditas:& vbi perfecta charitas,nulla cupiditas.Propter qđ dicit de verbis Apoſto. ſermo.xi.Cõcupiſcẽtiis nõ cõſentire magna laus eſt,quas nõ habere pfectio eſt.Huiuſmodi eſt triplex abdicatio trium q̃ cupiditatem ſic concupiſcentium ſolent accendere. Debet eñ mens quæ ſtatum perfectiõis ſibi deliberauerit aſſumere, abdicare primo a ſe illud qđ eſt extra ſe,vt cuncta temporalia,contra concupiſcentiam oculorum:qđ faciunt religioſi per votum paupertatis.Secundo debet abdicare a ſe qđ eſt iuxta ſe,vt carnem ſuam,contra concupiſcentiã carnis:qđ faciunt religioſi per votũ caſtitatis.Tertio debet abdicare a ſe qđ ĩtra ſe eſt,contra ſuperbiã vitę:qđ faciunt religioſi per votum obedientiæ.vt ſic ſint iſta tria bona quæ conſiſtunt in abdicatione promouentia charitatem contra tria mala promouentia cupiditatem.de quibus. i. Ioan.ii.Omne qđ eſt in mundo &c.Habent aũt ſe prædicta inſtrumenta modo contrario ad perfectionem acquirendam illi quo ſecundum iam determinata ſe habent ad ſtatũ perfectionis:quia quæ ſunt accidentalia ſtatui perfectionis,ſunt eſſentialia in acquirendo perfectionem.quia illis.ſ. ieiuniis,orationibus,contemplationibus,& cæteris hmõi agitur vt perfectio habeatur.Triplici aũt abdicatiõe prædicta nõ agitur niſi vt promouens contrarium,& prohibens intentum amoueatur.Propter qđ cõtigit perfectiſſimos eſſe quoſdam in ſtatu perfectionis non exiſtentes. quales erant in coniugio & abundãtia rerum temporalium rectores ſui & familiæ ſuæ patres veteris teſtamenti,& in lege naturæ ipſos præcedentes.dicente Gregori.par.pri.ſup Ezechie.homil.vi.Electi multi apud omnipotentem dominum perfecti & ante legem fuerunt.& econtra cõtingit eſſe imperfectiſſimos quoſdam in ſtatu perfectionis exiſtentes.dicente Auguſt.Sicut non inueni meliores eis qui in religione profecerunt,ſic non inueni deteriores eis qui in religione defecerunt.Plęrunq; enim perſonatum ordinẽ permutat qualitas morum:vt dicit Grego.ii. paſtora. Vnde nullus pro perfectione ſtatus perfectionem ſibi arrogare debet,quia vt dicit Grego.ix.Morali.in principio , qui de perfectione ſe erigit habere ſe bene viuendi nec initium oſtendit.quia cum de bonæ vitæ perfectione extollimur,hanc nos non inchoaſſe monſtramus.

k DE eis quidẽ quæ ſtatui perfectionis ſunt accidentalia, licet ſint acquiſitioni perfectionis ſubſtantialia,nihil ad præſens,ſed ſolum de eis quæ ſtatui perfectionis ſũt ſubſtantialia,quæ.ſ.in abdicatione prædicta triplici conſiſtunt,quibus animus perficiendus ab impedimentis perfectionis acquirẽdæ abſoluit:& expeditior fit ad exercendum ſecreta virtutum opera perfectioni acquirendæ neceſſaria.Illa autem tria in abdicatione conſiſtentia , ſtatui perfectionis eſſentialia,non diſponunt animam ad perfectionem acquirendã poſitiue,ſed negatiue tm̃ amouendo prohibens:quia non niſi inquantum ſunt habita,faciunt animũ per delectationes rebus tẽporalibus inhærere,vt ad ſpirituales delectationes non poſſit ſe leuare.dicente Grego.xviii.Mora. Qui terrenarum rerum amore vincitur,in deo nullatenus delectatur.Eſſe quidem ſine delectatione animus nunq̃ poteſt.nam aut infimis delectatur,aut ſummis:& quanto altiori ſtudio exercet ad ſumma,tanto maiori faſtidio torpeſcit ad infima:& quanto acriore cura inardeſcit ad infima,tãto torpore damnabili frigeſcit a ſummis.Amor enim temporalium ẽ viſcus pennarum ſpiritualium.vt dicit Auguſt.ſuper Ioan.& ſuper pſal.lxiii . Tãtũ quære quantum depellendæ neceſſitati ſatis eſt:cum autem quod ſuperfluum eſt quæris compedes tuos onerare deſideras.Item in ſermo.

domini. Vade & vende, & tibi ſufficientiam quære. Qđ ſufficit quærite, plus nolite, cætera gra-
uant non ſubleuant. Certe reſpondet, hoc ipſum qđ ſufficit, habetur ſine grauamine. dicente Au-
guſt. ſuper illud. xl. pſal. Vniuerſum ſtratum eius vertiſti i infirmitate eius. Stratum intelligitur
aliquid terrenum. Omnis anima infirma in hac vita quærit ſibi aliquid terrenum vbi requieſcat,
veluti ſunt iſta quæ diligunt & innocentes. Neq; eñ de cupiditatibus maloꝝ nunc loquendũ eſt
ad innocentẽ hominem veniamus, requieſcit in domo ſua, in familia ſua, in coniuge, in aliis, in pau
pertate ſua, in ꝑdiolo ſuo & cæteris hmõi. Sed tamen deus volens amorẽ nos non habere niſi vitæ
æternæ, & in iſtis velut innocentibus delectationibus miſcet amaritudines: docet amare meliora
per amaritudines inferiorum: ne viator tendens ad patriam, ſtabulũ amet pro domo ſua. Propter
qđ perfectionem volens acquirere, illa debet a ſe abdicare, vt libere ſe animus ad ſpiritualia poſſit
eleuare. dicente Auguſt. in epiſtola ad Zenobium. Horum amorem pernicioſiſſimũ, pœnarum ple
niſſimum diuina philoſophia monet frænare atq; ſopire, vt ſe totum animus etiam dum hoc cor-
pus agit, in ea quæ ſuper huiuſmodi ſunt feratur atq; æſtuet. ſecundũ ꝙ dominus conſuluit Mat
thæi. xix. cum dixit. Si vis perfectus eſſe &c. Si vis dicit excitando voluntatem. quia vt dicit glo. in
terl'. ex voluntate eſt perfectus in dilectione dei. Et Hiero. ſuper Matth. In poteſtate noſtra eſt vt ve
limus eſſe perfecti: tñ qcunq; perfectus eſſe voluerit debet vendere quæ habet. Sed vt hoc faciat or L
dine congruo, primo abdicare debet a ſe tpaliũ poſſeſſionẽ, aio & affectiõe ab illis recedẽdo. propter
qđ dicit, vade. Vendendo eñ ſe ſubtrahit quilibet ab illo in quo fuit. Vadit ergo ſpũaliter qui tẽ-
poralium poſſeſſionem animo derelinquit. Poſſeſſio eñ dicitur pedis ſeſſio. pes autẽ animæ amor
& affectio eius eſt: ſecundum Auguſt. ſuper pſal. xxxiiii. Vadit ergo homo animo poſſeſſionem tẽ-
poralium derelinquens, quando pedibus amoris ab eis recedit, amorem poſſidẽdi ea ſubtrahẽdo pe
nitus, vt poſſit dicere illud Micheæ. i. Vadam ſpoliatus & nudus. Secundo, vt amplius amor ſubtra
hatur a temporalibus, debet abdicare a ſe prius poſſeſſorum proprietatem: ne amplius in re ius ali
quod poſſit ſibi aſcribere & poſſeſſionem ad animum reuocare. propter qđ dicit. Vende. Vẽdẽdo
eñ non ſolum ſubtrahit ſe, ſed elõgatur a re, ſed omnino alienat eam a ſe. Vnde ſuper illud Luc. xii.
Vendite quæ poſſidetis. dicit gloſ. Qui pro cælo oia ſpernit, vendat q̃ habet, & hoc quo ad poſſeſſi
onem, & quo ad proprietatis ſubſtãtiam. ſicut fecerunt ſancti in primitiua eccleſia. Actuũ. ii. Poſſeſ
ſiones quoq; & ſubſtantias vendebant. SED quia hoc non ſolum intelligitur de bonis exteriorib⁹ M
pecunialibus, ſed etiam de nobiſmetipſis, & de amicis, ideo addit. Oia quæ habes. Oia oino non par
tem, vt dicit gloſ. interli. & ſuper Matth. x. dicit gloſ. Non ſolum illa quæ poſſidemus pecunialiter
debemus vendere, ſed etiam noſmetipſos & amicos omnes quantum ad amorem carnalem vende-
re debemus, amorem oẽm circa nos & illos carnalem commutando in amorem ſpiritualem erga
deum. Vnde dicit Hugo de laude charitatis. Excedis anguſtias meas, nec inuenire tuum pretium
potero penes me: dabo tamen qđ habeo: & totũ qđ habeo dabo: totã ſubſtantiã domus meæ pro te
commutabo: totum qđ eſt in habitaculo corporis mei, totum qđ eſt in habitaculo cordis mei pro te
dabo, cum totum dedero, totum quaſi nihil reputabo. Propter quod dicit Auguſt. ſuper pſal.
xxxi. Purga amorem tuum: aquam fluẽtem in cloacam conuerte ad hortum. Non nobis dicitur, ni
hil amemus. Abſit, quia vt dicit Hugo de ſubſtantia dilectionis, vnus eſt fons dilectionis intus ſa-
liens: duos riuos infundit: alter eſt amor mundi cupiditas: alter eſt amor dei charitas: medium eſt
cor hominis, vnde fons amoris erumpit: ex eo totum qđ eſt bonum, & totum qđ eſt malum. Pro-
pter qđ occaſione prædicti verbi. Vade & vende &c. ſubditur in Matth. Et omnis qui reliquerit do
mum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios &c. Et Deut. xxxiii.
in benedictione Leui dicitur. Perfectio tua & doctrina tua a viro ſancto tuo quem probaſti in tenta
tione, & iudicaſti ad aquam cõtradictionis: qui dixit patri ſuo & matri ſuæ, neſcio vos: & fratrib⁹
ſuis, ignoro illos. & neſcierunt filios ſuos. hi cuſtodierunt eloquiũ tuũ & pactum tuũ ſeruauerũt
iudicia tua o Iacob, & legem tuam o Iſrael. Et Luc. xiiii. dicitur. Siquis venit ad me, et non odit
patrem ſuum, & matrem ſuam, vxores & filios, & fratres, & ſorores: adhuc autem & animam ſuã
nõ põt meus eſſe diſcipulus. vbi dicit gloſ. interli. Diligamus ꝙ ſunt: odio habeamus ꝙ in dei itine
re nobis obſiſtunt. Et gloſ. marginalis dicit. Simul & odire & diligere poſſumus, vt ex cognatione
coniunctos ex diuino præcepto diligamus: & quos aduerſarios in via dei patimur, odiẽdo & fugiẽ
do neſciamus. Alias eñ propter dei cultum et religionis perfectionem eos derelinquere erroneum
eſt, ſecundum ꝙ alias in quadã quæſtione de Quolibet determinauimus. immo præ cæteris ſi indi
geant in temporalibus ſunt iuuandi. dicente Auguſt. in epiſtola ad Lætum diaconum. Siquid pecu
niæ res tua familiaris habet, cuius te implicari negotio, nec oportet, nec decet, reuera tribuẽda eſt

matri & domeſticis tuis. Horꝫ quippe indigentia ſi pauperibus vt ſis perfectus inſtituiſti diſtribuere talia tua, primum apud te locum obtinere debet. Siquis enim ſuis & maxime domeſticis, vt dicit Apoſtolus, non prouidet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Et per eundem modum noſmet & ea quæ in nobis ſunt odire & amare debemus, quia ſecundum Apoſtolum, nemo carnem ſuam odio habuit ſed ipſam nutrit & fouet. & tamen cura carnis non eſt gerenda in concupiſcentiis ſed tm̄ in neceſſariis, & in concupiſcentiis eſt abſcindenda. iuxta illud. Si oculus tuus te ſcandalizauerit, erue eum & proiice abs te. Vnde dicit Hugo de laude charitatis in principio. Charitas ſola eſt quæ ab initio ſeruis dei mundi huius illecebras fugere, voluptates calcare, carnis concupiſcentias cohibere, deſideria frangere, honores contemnere, poſtremo vniuerſa vitæ præſentis blandimenta reſpuere, ipſam quoqꝫ pro deſiderio vitæ perpetuæ mortem ſuadet non timere. dicente Paulo Ro. octauo. Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an fames

N an nuditas. &c. POST ꝙ autem omnia ſunt vendita, pretium receptum pauperibus & indigentibus debet erogari. iuxta illud Actuum quarto. Quotquot autem poſſeſſiones domorū, aut agrorum erant vendentes, afferebant pretia eorum quæ vendiderunt ante pedes apoſtolorum. Diuidebant autem ſingulis prout cuiqꝫ opus erat. Propter quod ſubditur. Et da pauperibus, hoc eſt indigentibus. Per hunc etiam modum dat quis pauperibus patrem & matrem, & cætera huiuſmodi, quando relinquit eos infirmis ad temporalem conſolationem, ad quam non vult eis vti. Quo facto, tunc primo diſpoſitus eſt, vt quātum eſt ex ratione ſtatus, ad pfectionis acquiſitionē greſſus extendat, qđ inſinuatur cū ſubdit̄. Et ſequere me. quaſi dicat, reiectis ipedimētis ingredere viā virtutis vt fias pfectus. Vnde dicit interl. gloſ. Nō ſufficit relinq̄re mala. et gloſ. ſuper Matth. dicit. Relictis malis fac bona. Sequere imitando me, ſicut ſum via. hoc enim ſolū ſufficit. Hinc eſt ꝙ dicit Hugo de laude charitatis. Certe parum hoc erat amicis dei, vt pro amore æternorum iſta ſpernerent iſta calcarent: ſed abiectis his omnibus alacriter ad votum currentes nec minis terreri poterant, nec tormētis. Currebāt ergo: mūdū poſt ſe relinq̄bāt: deū ante ſe habebāt. Et iuxta hoc dicit Greg. ſup Ezechie. parte ſecunda homil. vii. tranſitoria cuncta deſpiciens quouſqꝫ ad gaudia ſecreta perueniat, per atriū perfectionis currat. quia vt dicit Hiero. ſup Matth. nō ſufficit tm̄ relinquere. Hoc em̄ Socrates ph̄us fecit, & multi alii. iungit qđ perfectum eſt. Sequere me. qđ proprie apoſtolorum

O eſt atqꝫ credentium. Cūqꝫ vt iam dictū eſt, abdicanda ſint omnia tēporalia nō ſolum illoꝝ aliqua nam hō p hoc in ſtatu perfectionis acq̄rendæ poſitus expeditius poteſt ſe extendere ad æterna: tamen quia quæſtiones ad præſens propoſitæ ſunt ſolummodo propoſitę circa abdicationē bonorū pecunialium: ideo abdicatione aliorum. ſ. patris, matris, & generaliter amicorum oīm, & cum hoc ſuiipſius ad præſens omiſſa, circa abdicationem temporaliū rerum exteriorum reſtringenda eſt intentio noſtra. Deſcendendo igitur ad propoſitam quęſtionem, an habēs ꝓpria ſolū neceſſaria victui melius & perfectius faceret illa dimittendo an retinendo: Dico ꝙ quando q̄ſtio eſt de aliquo, an ſit bonū, an melius nō in ſe, ſed in ordine ad aliud, nō eſt tā aſpiciendū ad illud quale ſit i ſe, q̄ qualiter ſe habeat ad illđ, reſpectu cui⁹ ꝓponit̄ eē bonū, aut meli⁹: aſpiciēdo. ſ. nō ſolū an ſit bonū i ſe, aut meli⁹, ſed an ſit bonū, & meli⁹, hoc ē expediēs, aut expediēti⁹ illi. Qđ. n. bonū ē i ſe, nō ſemp bonū ē habēti illud: q̄a nō eſt ei expediēs pro tēpore, aut loco, aut naturæ ſuæ diſpoſitiōe. Licet em̄ vinū, aut bibere vinum ſit bonū ſimpliciter, quia eſt bonū & expediens bene diſpoſito ſcđm corpus: non tm̄ ē bonū febricitanti, q̄a eſt male diſpoſitus ſcđm corpus: & ideo nō eſt ei expediēs. hoc eſt em̄ illud qđ dictum eſt ſcđm Tullium: ꝙ i deliberatione ſcđm qđ genus vitæ viuere velim⁹, ad naturā cuiuſqꝫ

P cōſiliū omne reuocādū eſt. In iſta ergo deliberatione an iſti ſit melius totum dimittere & viuere nihil habendo in ꝓprio, an retinere neceſſaria vitæ & viuere aliq̄d habēdo in proprio: et ſilr̄ in deliberatione magis generali, an melius eſſet homini ſimpliciter habere tm̄ neceſſaria, an illa dimittere & nihil habere: Dicēdū ē ad q̄ſtionē ſic generalr̄ ꝓpoſitā: ꝙ eadē res pōt cōpari ſecūdū bonū & melius ſibiipſi, vt habita & nō habita, duplr̄. Vno mō cōſiderādo ipſā ſm ſe & abſolute. Alio mō cōſiderādo ipſā in reſpectu & cōparatione ad habentē & nō habētē. Si prio mō, tunc non quęrit q̄ſtio niſi an ſit meli⁹ habere an non habere. Et ſic ſimpliciter dico ꝙ melius eſt habere q̄ nō habere, nō ſolū ꝓprio tm̄ victui neceſſaria, ſed etiā in magna abūdātia, ita ꝙ habere ſit tanto meli⁹ quāto habet̄ abundantius: quia res in ſe & ex ſe bonę ſunt, vt īfra dicetur ſcđm Auguſt. & Ambroſi. & in nō habere, q̄a defectus eſt & priuatio pura, nihil bonitatis & perfectionis conſiſtit. Aliter enim cōtingeret opinio Manichei, ꝙ temporalia ex ſe mala ſunt & abdicāda. qđ hereticū eſt dicere. Si ſcđo modo tunc quærit quæſtio an melius ſit homini habere, an non habere. Et eſt hic ſciendum: ꝙ in hac cōparatione nō cōſiderantur melius & minus bonū circa hſe & nō hſe niſi ex rōne diſtractiōis a bono

Reſponſio.

ſpũali per ipſa:qa illud eſt pfectiꝰ in ſtatu & melius,qđ minus natũ eſt diſtrahere,vt patebit ĩ ſequẽ
ti quæſtione.Qꝫ aũt hmõi bona nata ſunt diſtrahere,ptim cõtingit ex pte ipſarũ rerũ,ptim ex pte
hominum habẽtiũ,aut non habẽtium ea.Dicta ergo cõpatio põt cõſiderari circa habere,& nõ hře
propria ex pte ipſarũ rerũ,vel ex pte habẽtiũ & nõ habẽtiũ ea.Si prio mõ,tũc duplex põt fieri cõpa
tio:Vna comparando habere ppria ad non habere ea,conſiderando nõ hře ſcđm ſe & abſolute:vel
cũ aliquo adiũcto,videlicet aut cũ hře bona in cõmuni,aut cum non hře bona in communi.Si pri
mo modo,ſic non habere propria ſimplr̃ melius eſt q̃ hře ipſa,quia habere natũ eſt diſtrahere haben
tẽ: non habere aũt nequaq̃ quãtũ eſt ex ſe.Aliter enim ſimplr̃ melius eſſet hře bona cõia & ppria ſi
mul,q̃ habere cõia tm̃ abſqꝫ propriis:quia habere ppria aliqd boni apponeret ei ex ſe qđ eſt habere
communia.Si aũt cõparemus habere propria ad nõ habere ea, cũ eo qđ eſt habere cõmunia:ſic nul
lum dubiũ eſt qn nõ habere ppria meliꝰ eſt,quia minꝰ diſtrahit hře cõmunia cũ ppriis aut ppria
tm̃.Si aũt cõparemꝰ hře ppria ad nõ hře ea,cũ eo qđ ẽ nõ hře cõia:hic aliq dubitant,qđ.ſ.meliꝰ ſit
an habere ppria,an nihil hře oĩno,nec ppria,nec cõia. Dico quo ad ius & dñiũ,qa ſine vſu facti nul
lus poteſt eſſe,vt videbiť in ſequenti quæſtione.Aliqui eñ dicunt ꝙ obligari ad nihil habere oĩno ẽ
diſcrimini ſe committere ac tentare deũ circa prouiſionem neceſſariorũ,aut eſt multum ppinquũ
illi.Propter qđ abſqꝫ omni diſtinctione dicũt hoc nullo mõ licere:& ita non eſſe meliꝰ q̃ hře ppria:ĩ
mo multo deteriꝰ.Quorũ opinionẽ dãnat Nicolaꝰ papa ĩ expoſitiõe regulæ fratrũ minoꝝ dicẽs:ꝙ Q
taliter ppt deũ oĩa abdicãtes nõ tãq̃ homicidę ſui vel tẽtatores dei viuẽdi ſe diſcrimini cõmittũt.
Sic.n.ſeipſos cõmittũt diuinę prouidẽtię in viuẽdo vt viã non cõtẽnant puiſiõis hũanæ &c.Pro
pter qđ in hoc mẽbro ſubdiſtinguendum eſt:dicendo ꝙ hře propria poteſt cõparari ad non habere
ea,nec etiam cõmunia,hoc eſt ad nihil omnino habere,duplr̃.Vno mõ cõſiderãdo ipm qđ eſt nihil
habere oĩno,ſcđm ſe & abſolute,aut cũ cõditione ſollicitudinis circa puiſionẽ neceſſarioꝝ accipiẽ
dã de bonis alienis omnino.ſ.quo ad ius & dominiũ.Quę quidem cõditio q̃uis eſt ei neceſſario &
inſeparabiliter annexa quantũ ex pte hũanæ indigentię,quia nihil habere oĩno,& nullo modo velle
ſibi prouidere de neceſſariis vitæ,plane eſſet homicidã eſſe ſui,aut cõmittere ſe diſcrimini & tẽtare
deũ:tñ nihil habere oĩno ex ſe non includit illã,quia omnino nihil habenti abſqꝫ ppria ſollicitudi
ne poſſet aliter prouideri etiã ſi ſe nõ transferret niſi haberet cõia.Si prio modo,ſic,iuxta ꝙ dictũ
eſt de non habere ppria,nihil habere oĩno ſimpliciter melius eſt q̃ habere propria.qa habere ea na
tũ eſt ex ſe diſtrahere habẽtem:nihil autẽ habere quãtũ eſt ex ſe non eſt natũ diſtrahere nõ habentẽ
ſed ſolũ per accidens.ſ.ex ratione ſollicitudinis ex propria prouiſione annexa,vt dictũ eſt.Propter
qđ dicit Nicolaus papa huiuſmodi abdicationem non ſolũ obſeruabilẽ & licitã,ſed meritoriam &
perfectã,& eo magis meritoriã quo per ipſam pfeſſores ipſius magis a temporalibꝰ propter deum
elongantur.Si ſecundo aũt modo,ſic oportet totã cõſiderationẽ referre ad illã cõditionẽ ſollicitudi
nis annexæ ſiue conſequentis inſeparabiliter.Et ſuſpicantur hic aliqui ꝙ talem ſollicitudinem ex
rõne ſui oportet eẽ tãtam ꝙ multo plus nata ẽ quãtũ ẽ ex ſe diſtrahere q̃ diſtrahat ſollicitudo cir
ca ppria in accipiendo ab illis neceſſaria:et ꝙ ſm hoc meliꝰ eſt & pfectiꝰ hře ppria q̃ nihil hře oĩno
Et p cõſequẽs multo meliꝰ eẽt & pfectiꝰ hře bona ĩ cõi q̃ nihil hře oĩno:cuiꝰ cõtrariũ itẽdimꝰ deter
minare ĩ q̃ſtione ſequẽti.Propter qđ mẽbrũ hoc vſqꝫ ad illã q̃ſtionẽ ſuſpẽdamꝰ. Si aũt cõſidereť diſ R
tractio ex bonis pprietariis,ſm ꝙ nata ſũt diſtrahere ex pte hoĩm habẽtiũ & nõ habẽtiũ ea,tũc ſub
diſtĩguo:qa iſta cõſideratio põt ĩtelligi duplr̃,aut reſpectu hoĩs ſm ſtatũ naturæ ſuę put erat prio
iſtituta,aut ſm ſtatũ modernũ put p pctm̃ deſtituta.Si prio mõ,tũc ñ refert hoc q̃reť circa hoieꝫ,&
hũc,vel illũ,qa optima diſpoſitio fuiſſet ĩ vnoquoqꝫ ad vſũ tpaliũ:ſed ſubdiſtĩguẽdũ ex pte eiꝰ qđ ẽ
ñ hře.qa hře ppria tm̃ victui neceſſaria:aut ĩtelligiť cõpari ad nihil hře ſimplr̃:nec ĩ pprio,nec ĩ cõi
aut ad nihil hře ĩ pprio,ſed tm̃ ĩ cõi.Si prio mõ,ſic adhuc meliꝰ ſimplr̃:& p cõſequẽs cuilibet hoĩ
hře etiã ppria q̃ nõ hře:tũ qa hře nullo mõ potuiſſet amorẽ eius retraxiſſe ab æternis manẽte ſtatꝰ
integritate:q vtiqꝫ remãſiſſet niſi Adã priꝰ pctõ cecidiſſet,elatione.ſ.ſupbiæ:qđ forte neceſſe ẽ eſſe
primũ pctm̃ naturę bene iſtiturę:tũ qa ſine bonis oibꝰ tpalibꝰ nõ potuiſſet natura hũana ſalua fuiſ
ſe,qa cõia terrę naſcentia fueſt ei oĩno neceſſaria,ſiue illa tunc terra vltro pduxiſſet,ſiue hoĩes cõi
ter ad vſus cões eã coluiſſent q̃liter nũc eã colerẽt,& colere deberẽt ſi oẽs vellẽt dimittere ppria.Si
ſcđo mõ,ſic melius fuiſſet ſimplr̃ homini,& per cõſequẽs cuilibet homini , nõ habere ppria tm̃ vi
ctui neceſſaria,imo nec ĩ quacũqꝫ abũdãtia,q̃ in cõi. qualr̃ oĩa fuiſſent cõia in ſtatu inocentię. Si ve
ro fiat cõſideratio hoĩs vt iã eſt reſpectu eiꝰ p pctm̃ deſtituta,ſic qđ eſt meliꝰ pluribꝰ nõ oportet ꝙ ſit S
melius ſimpliciter.quẽadmodũ ſi oĩs homo per pctm̃ factus fuiſſet febricitãs:tñ ſecundum magis
& minus: tunc reſpectu pluriũ melius eſſet abſtinere omnino a vino: nõ tñ oporteret ꝙ hoc eſſet

melius ſimpliciter:quia non eẽt melius lente febricitanti. Quod enim eſt ſimpliciter tale, oportet
ꝙ iudicetur tale reſpectu eius quod eſt in meliori diſpoſitione:vt determinat philoſophus in pri-
mo Politicorum:& ſecundum ꝙ dat exemplum in quarto Metaphyſicæ. Si plures homines male
diſpoſiti iudicarent mel eſſe amarum : pauciores vero bene diſpoſiti iudicarent ipſum eſſe dulce:
iudicandum eſſet ipm eẽ dulce:non aũt amarum. Nec oportet hic ſubdiſtinguere: an conſideret
V cõparatio rõne hoĩs ſimplr̃ & huius vel illius:qa eadem via & eadẽ diſtinctione reſpondendum eſt
in vtraq; cõparatione. Semp.n.qđ eſt meliꝰ vel tale aliquid,reſpectu eius qđ ẽ bñ,aut meliꝰ diſpoſi
tũ ſub ſpecie,eſt meliꝰ reſpectu ſpeciei ſimplr̃:q̃q̃ nõ eſſet meliꝰ pluribꝰ aliis peius diſpoſitis ſub ſpẽ
Propter qđ Plato aſpiciẽs ad diſpoſitionẽ naturę hũanæ ꝑ ſtatu quo erat iſtituta,q̃litercunq; deue
nit ad notitiam eius,deſcribit diſpoſitionẽ ciuitatis eẽ meliorẽ ſimplr̃ in qua oĩa eẽnt cõia q̃ ꝓpria
Ariſtoteles vero aſpiciens ad diſpoſitionẽ naturæ hũanæ ꝑ ſtatu ĩ quo nũc eſt:quẽ putauit eẽ ſtatũ
naturæ inſtitutæ,ecõtrario deſcripſit diſpoſitionẽ ciuitatis eſſe meliorẽ ĩ qua ſinguli haberẽt ꝓpria
q̃ in qua oĩa eſſent cõia:& hoc qa vidit ꝙ pluribus eẽt melius & expediẽtius hr̃e ꝓpria q̃ nõ hr̃e. Illđ
aũt qđ natũ eſt cõuenire pluribꝰ ſemp,aut frequenter: iudicãdũ ẽ cõtingere ſm curſũ naturæ ſpe
ciei,vt determinat in ſecũdo phyſi.& i.vi.Metaphy.vbi iudicat inter fortuita & caſualia qđ natum
eſt ſic fieri in paucioribꝰ. Et hoc verũ ẽ ĩ illis q nõ ſunt a naturali diſpoſitione deſtituti,quales erãt
futuri hoĩes ĩ ſtatu inocẽtiæ:nõ aũt ẽ verũ ĩ illis q ſunt a diſpoſitione naturali deſtituti:quales ſunt
oẽs hoĩes Chriſto excepto poſt pctm̃. Propt qđ ſimplr̃ meliꝰ iudicauit Plato diſpoſitionẽ ciuitatis me
lioris q̃ Ariſtoteles,ſm qđ aũt melius iudicauit Ariſt. ſm ꝙ alias hoc expoſuimus in q̃dã q̃ſtione
T alia in alio Quolibet. AD q̃ſtionẽ igĩt in dicta gñalitate ꝓpoſitã,reſpondẽdũ eſt:aſpiciẽdo ad artẽ
ꝓdictam Tullii ad naturam & conditiones eius inquãtũ ſua corruptio eſt quodãmõ ſua natura,di
cẽte Aug.ſup pſal.xxxvii. Natura nobis facta ẽ poena:prio homini qđ erat poena nobis natura ẽ. Di
ſtinguẽdo ergo ex pte hoĩs huius vel illius: Dico ꝙ talis aut ſic ẽ diſpoſitꝰ vel ex natura,vel ex acq̃ſi
tione & aſſumptiõe cũ gr̃a(q̃ Tulliꝰ noĩe naturæ cõphẽdit:Cõſuetudo eñ eſt altera natura)ꝙ poſ
ſit inediã ex defectu & carentia propriorũ oĩno patienter ſuſtinere abſq; triſtitia,dolore,murmura
tione,& cæteris talibꝰ q̃ ſunt filiæ ĩpatiẽtiæ : aut cum minore ĩpatiẽtia: q̃ eẽt amoris affectio ligãs
ipm ĩ hñdo ꝓpria,vt minꝰ ab amore æternorum retraheret ipm iſta ĩpatientia q̃ ille amor,vel non
ſed ẽ talis ꝙ ĩ nõ habẽdo ꝓpria oĩno frãgeret ĩpatiẽtia,aut maior eſſet ĩpatiẽtia ĩ retrahẽdo ab amo
re æternorum q̃ amor ĩ ꝓpria poſſidẽdo. Sequentibus enim dñm relictis eis q̃ ſunt mũdi ĩ via iter
poſita ſunt tormẽta,vt ſm ꝙ dicit Hugo de laude charitatis,iterrogarentur,vel quo deſiderio hũc
q̃rerẽt: vel q̃ cõſtãtia illa deſpexiſſent. Si primo mõ:dico ꝙ melius eẽt illi victui neceſſaria retine
re & perfectiꝰ:qa faciliꝰ eſt ei aliquẽ gradũ ſanctitatis aut pfectionis attigere ĩ habẽdo q̃ nõ habẽdo
q̃q̃ in retinẽdo neceſſe eẽt eũ eẽ extra ſtatũ pfectionis,qa nõ ſtat cũ poſſeſſione propriorum.dicẽte
Bernardo in lib.de amore dei. Qui in ꝓficiendo laſſus eſt ſi fideliter reſidens hic ſarcinas cuſtodie
rit,in triumpho victoriæ parũ erit diſſimilis q vltra proceſſerit. Adhuc grãdis reſtat via:vlterius
tñ fas non eſt procedere cum ſarcinis. Qꝫ aũt hoc ſit tali melius,dicit Grego. ſcđo paſtora. Qui iã
q̃ poſſidẽt miſericorditer tribuũt,neceſſe ẽ vt ſollicite ꝑpẽdãt ne cõmiſſa indigne diſtribuãt,ne quę
dam quibus nulla,ne nulla quibus quędam,ne multa quibus pauca:&c. Vbi aliquibus interpoſi
tis in exponendo iſtud tertium membrum dicit ſic. Ne cum pauca oportet plurima præbeant, &
ipſi poſtmodum inopiam tolerantes ad impatientiam erũpant,audiant qđ eſt ſcriptum eſt. Nõ vt
aliis ſit remiſſio,vobis autem tribulatio,ſed ex ęquitate vr̃a abũdantia inopiam illorũ ſuppleat, &
vt illorũ abũdãtia veſtrę inopiæ ſit ſupplemẽtũ. Cum eñ dãtis mens ferre neſcit inopiam:ſi multa
ſibi ſubtrahit,occaſionẽ cõtra ſe ĩpatiẽtię exquirit. Prius nanq; ꝑparandus eſt patientię animus:&
tunc aut multa ſunt,aut cũcta largiẽda:ne dũ minꝰ ęquanimiter inopia irruẽs fertur:& præmiſſę
largitatis merces pereat:& adhuc mentem deterius murmuratio ſubſequens perdat. Idem in eo
dem. Non ſolum vt diximus ad impatientiæ murmurationem prorũnt: ſed cogente inopia vſq;
ad auaritiam prouoluuntur. Occaſio ergo rapiendi ſubtrahitur ſi bene prius ius poſſidendi diſpo
natur. Si ſecundo modo:ſic melius eſt & perfectius propria dimittere. Vnde ſuper illud. Non vt
X aliis ſit remiſſio.ſecundæ Corinthi.octauo.dicit Gloſſa. Non hoc ideo dixit quin melius eſſet,ſed
infirmis timet:quos ſic dare monet vt egeſtatem nõ patiant̃. Vnde talibus nullo modo eſt conſu
lẽdũ ꝓpria dimittere. A talibꝰ etiã nõ ẽ tantũ accipiẽdũ vt egeſtatẽ patiant̃,etſi volũtarii eẽnt ad
dãdũ,& ml̃tũ obſecrarẽt vt accipet̃,qa mltũ peccarẽt hoc faciẽtes. Vñ nec Apoſt. voluit hoc facere
ſcđm ꝙ dicit ibidẽ collaudãs ĩ hoc eccleſias Macedoniæ. Teſtimoniũ illis reddo ꝙ ſupra virtutẽ vo

iuntarii fuerit.Gloſ.Vt etiã poſt egerẽt.ſequitur.Cum multa exhortatione obſecrantes vos.Gloſ. vt liceret eis ſua dare non quaſi propria,ſed quaſi communia: cum timens eis non aſſentirem vt eos permitterem.cum vt dicit Ambro.lachrymis cogerent a ſe accipi qđ accipiendum nõ videbat ꝗa plus erat ꝙ poterat eorum ſubſtãtia,ne forte egeſtas boni operis pœnitentiam ſuaderet. Vñ etiã dicit Greg.Quibuſdã īopiã ferre nõ valẽtib⁹ tolerabili⁹ ẽ min⁹ tribuere,ꝙ poſt largitionẽ ex iopia murmurare.Propter qđ dicit Ro.xii.Rationabile ſit obſeqũ veſtrũ. Sic ergo reſpõdẽdũ ẽ ad q̃ſtio nẽ in ſũma & in generali:& hoc aſpiciẽdo ad hũc hoiem,vel ad illũ:& ꝑ cõſequẽs ad hoiem ſimplr licet diuerſimode membra diſtĩctiõis ꝑdictę applicãda ſunt homini iſti vel illi ĩ diuerſis caſibus: ꝗ poterũt diſtingui tam ex parte habẽtis ꝓpria, ꝙ ex ꝑte nõ habẽtis.Ex parte em̃ habẽtis ſunt multi caſus in habẽdo ꝓpria.ꝗa ꝗdã habẽt ea in magna abũdãtia:quidã vero mediocri:ꝗdã vero ad arctam neceſſitatẽ:& quidã bene diſpenſant habita:quidã vero male:& quidã nõ poſſunt ea retinere etiã habẽdo tm̃ victui neceſſaria,niſi cũ nimio amore & ſollicitudine ac diſtractione ab amore æterno:quidam vero poſſunt retinere ea cum tẽperato amore & ſollicitudine circa illa,& modica diſtractione:& in quolibet iſtorũ caſuum ſi homo nõ poſſet carere ꝓpriis abſq; ĩpatientia maioris culpæ ꝙ ſit amor in retinẽdo,melius eſſet retinere ꝓpria ꝙ ea dimittere,vt patet per dicta ſanctoꝝ iam inducta.Si vero poſſet eis carere abſq; impatiẽtia,aut cũ ĩpatientia minoris culpæ,ꝙ erat amor ĩ retinẽdo,ſic meli⁹ eẽt oĩno propria dimittere:& hoc nõ ſolũ cũ male diſpẽſat quis,& abutiť eis:tunc em̃ ſi talis eſt,maxie expediret ei ꝓpria dimittere ꝓpť abuſũ:ſed etiã cũ bene diſpenſat:& hoc maxie cũ multũ abundat.dicente Chryſoſtomo ſuper illud Matth.xix.Diues difficile intrabit ĩ regnum cælorum.Ipſa felicitas(inquit)mundi aliarũ rerum ſatis impedimentum eſt aię ad iuſtitiam faciẽdã,quia & anguſtia mũdialiũ rerũ adiuuat ad iuſtitiã faciẽdã. Facili⁹ eſt pauperi diſciplinã tenere diuiti & abũdãti difficile.Cũ aũt mediocriter abundat,& neceſſaria tm̃ retinet,& reſiduũ erogat ſi ſit in tali ſtatu,adhuc melius eſt propria dimittere. ſecundum ꝙ dicit libro de Eccleſiaſt.dog. Bonum eſt facultates cum diſpenſatione pauperibus erogare:melius eſt pro intentione ſequendi dominum ſemel donare & abſolutum ſollicitudine cum Chriſto egere.Dicit autem notabiliter abſolutũ ſollicitudine.ꝗa tanta poſſet eſſe ſollicitudo ſuperueniens abdicationi ꝓpriorum ꝙ melius eſſet ea nõ dimittere ꝙ dimittere,vt videbiť in ſequẽti q̃ſtione. Siquis aũt ſit in tali diſpoſitione:& tm̃ habet victui neceſſaria:adhuc eſſet meli⁹ dimittere ꝙ nõ dimittere propter eãdẽ rõnẽ.ꝗa ꝓpter cõem fragilitatẽ naturæ humanæ vix abſq; illicito amore & lenocinante dilectione aliquid proprietarie poſſideri poteſt:vt etiam aliqui ſint qui nec in ipſis neceſſariis ad victũ tm̃ ſaluari poſſint. dicẽte Grego.in regiſtro.epiſtola.cxvii.Multi ſunt qui poſſunt religioſam vitã etiam cũ ſęculari habitu ducere:& plęriq; ſunt,ꝗ niſi oĩa reliquerint,ſaluari apud deum nullatenus poſſunt.Et tamen ſiqui ſine hoc ſaluari poſſunt:ſecuri⁹ tñ hoc faciendo ſalutẽ ſuam procurant.Quia ſecũdũ ꝙ dicit quædam Gloſ.ſuper illud.Pauperes,& debiles,cæcos,& claudos itroduc huc.rari⁹ delinquit cui deeſt illecebra peccandi,& citius ad dñm conuertiť qui nõ habet in mũdo vnde delecteť. Ex ꝑte ſilr nihil habẽtis de ꝓprio,multi ſunt caſus, in quib⁹ diuerſimode dicta diſtinctio eſt applicanda.Dico de volũtarie dimittẽtib⁹ ea,& ꝓpter deũ,ꝗa de aliis pauperib⁹ ĩuolũtariis niſi ꝓpter dñm nihil ad pñs.Quidã em̃ illorũ nõ habẽt ꝓpria,ſed cõia:alii aũt nõ habẽt ꝓpria nec cõia.Et nõ habẽtiũ ꝓpria, ſed cõia tm̃,ꝗdã hñt mobilia & imobilia,ꝗdã mobilia tm̃:& nõ habentiũ ꝓpria nec cõia ꝗdã ducũt vitã ſolitariã,ꝗdã cõem: & ducentiũ vitã ſolitariã ꝗdã victum ſibi acqrunt totalr̃ ex ꝓprio labore quidã vero ex eleemoſynis fideliũ:quidã vero ꝑtim ex labore,ꝑtim ex eleemoſynis.& ĩ quolibet horum modorũ melius eſt diſpoſito ad patientiã in paupertate habentẽ propria dimittere ꝙ retinere,etiã ſi in vita ſolitaria deberet mendicare:eo ꝙ neſciret artem neq; potentiam haberet vllam neceſſaria ſibi lucrandi:dũ tamẽ in tanta neceſſitate ſe nõ ponat,vt propter dimiſſionẽ propriorũ eũ mori neceſſe ſit.In hoc enim caſu nulli liceret propria dimittere:quia vitã ſuã quilibet tenetur quãtum poterit ſuſtinere, & in neceſſariis ſibi prouidere etiam de alienis. Nec etiam eſſet bonum ꝓpter deũ in tali caſu propria dimittere,quia dimittens eſſet tãꝙ homicida ſui, vel tentator dei,viuendi diſcrimini ſe committens,ſcđm ꝙ de dimittendo propria ſcđm iſtũ caſum vltimum ſufficiẽter determinauimus alias in noſtro quinto Quolibet.q̃ſtione.xxx. DIſpoſito vero ad impatiẽtiã X habendã in quocunq; dictorum caſuũ,melius eſſet propria nõ dimittere ꝙ dimittere.Sed eſt aduertendum,ꝙ licet ſecundum ꝙ diuerſi dimittẽdo ꝓpria in diuerſis modis viuẽdi abſq; proprio diuerſimode diſpoſiti ſunt ad patientiam,vel impatientiam habẽdam:ſecundum hoc eſt melius eis vel dimittere propria,vel nõ dimittere: regulariter tñ plures nati ſunt habendo communia immobilia minus diſtrahi & per amorem circa illa,& per impatientiam ex carentia proprioꝝ,ꝙ per amo-

rem circa ꝓpria habita: & qui per impatientiam ex carentia ꝓpriorum & cõmuniũ ĩmobiliũ. Preterea etiã plures nati ſunt habẽdo cõmunia mobilia tñ minus diſtrahi per amorem circa illa, & per impatientiam ex carentia ꝓpriorũ & cõmuniũ immobilium, ꝙ per ĩpatientiã ex carentia ꝓpriorũ & oĩm cõmuniũ, vt ſcđm hoc regulariter iudicãdũ eſt eẽ meli⁹ plurib⁹ dimiſſis ꝓpriis hr̃e cõia immobilia ꝙ propria retinere, aut etiam cũ ꝓpriis dimiſſis ſimul dimittere & communia immobilia.

y AD primũ in oppoſitum, ꝙ dimittens neceſſaria vitæ intrat maiorem ſollicitudinem acquirendi ea, ꝑ quam plus diſtrahitur ab amore diuino & eius obſequio: Dicendũ ad hoc ſcđm prædicta. hoc indubitanter falſũ eſt quando dimiſſis propriis transfert ſe vbi habet cõia. Quid aũt de hoc ſit ſentiendum quando dimiſſis ꝓpriis manet abſq; cõmunibus maxime immobilibus, de hoc erit ſermo in ſequenti quæſtione. Ad pri.l op.

z AD ſcđm de prouerb. Mendicitatẽ & diuitias &c. dicũt aliq ꝙ ibi loqtur Salomon in pſona imperfecti, cui meli⁹ eſt habere propria victui tñ neceſſaria ꝙ nõ habere, aut habere ſupflua, ſcđm ꝙ videnẽ verba ſonare. qđ bene videẽ exprimere cã quã ſubiungit, dicẽs. Ne forte ſatiatus alliciar ad negandũ, & dicã, quis eſt dominus: & egeſtate cõpulſus furer & piurẽ nomẽ dei mei. Et cõſtat ꝙ hoc ex ĩpatiẽtia ĩpfecti ꝓcedit. Sed huic nõ videẽ cõcordare gloſ. ꝙ dicit. Hic adhuc vir cũ quo erat de⁹ ſermonis ei⁹ igne radiat⁹ ad ipm deũ cõuerſis oculis ne vanitatẽ ſæculi ĩ ꝙ verba mẽdacii, veritati ꝑponat ſcripturarũ: nec rurſum copia vel inopia tranſeuntium rerum obliuione decidat æternorum. Vir ergo q hęc petit, iugi meditatione in æternis eſt ſuſpenſus, qđ nõ eſt imperfecti & infirmi, ſed præcipue perfecti & firmati: qui in electione debet habere qđ meli⁹ & pfectius ẽ ſimpliciter. eiuſmõi eſt ꝓpriorũ abrenũciatio, vt dictũ eſt: qđ verius credo. Et ideo aliter dicendum ad obiectum exponẽdo dictũ Salomonis: ꝙ loqtur de ꝓpriarũ diuitiarũ poſſeſſione: quas appellat diuitias: & pauptatẽ carẽtiã cõmuniũ, de qbus petit hr̃e victui neceſſaria. Vel ſcđm alios nomine diuitiarum comprehendit etiã cõmunes poſſeſſiones immobiles: & paupertatem appellat carentiam oĩm omnino: & petit neceſſaria de cõmunibus mobilium. Vel ſcđm alios noĩe diuitiarum comprehendit etiam cõmunia mobilia. Et hoc aſpiciendo ad apicẽ ſtatus perfectionis, in quo etiam abrenuncianda ſunt communia nihil curãdo de craſtino, ſed oportet eſſe cõtentum neceſſariis, vel neceſſariorũ pro hora inſtãti, vt in ſequẽti qſtione videbitur. ꝙ ſi deſint tũc eſt mendicitas extremæ neceſſitatis: cõtra quã petit iſte ꝓpter periculũ mortis immĩnẽtis, in qua eſt ſũma tẽtatio patientiæ: quã qlibet ſollicitudine licita debet fugere quãtũ in ſe eſt: ſed tñ nequaꝙ etiã in hoc caſu excedere vſq; ad ſollicitudinẽ aliam. dicẽte Chryſoſtomo. Quia infallibilem noxã auaritiæ eſſe mõſtrauit conſequentiſſime præceptũ eſt quo aduerſus illam armaremur. Non eñ tñmodo ea quæ parta ſunt abiici iubet: verum etiã nec ſuper neceſſario cibo ſollicitos eſſe commonet tam his quę in nobiſipſis, ꝙ illis quæ ſunt exterius exemplis. Et ſic diuerſimode exponitur illud dictũ, ſecundũ ꝙ quidã ponũt apicem perfectionis in poſſidendo mobilia renunciatis propriis: quidam vero in poſſidendo mobilia tñ: quidam vero in nihil oĩno poſſidendo, vt iam patebit in ſequenti qſtione. Ad ſecũdũ.

CIrca ſecundũ arguit: ꝙ habere bona aliqua in cõmuni diminuat de pfectione, qa cũ abdicatio bonorũ tpaliũ ponit pfectionẽ, & ſumma abdicatio ponit ſummã ꝑfectionẽ, & ecõuerſo. ſed habere bona in cõi diminuit aliquid a ſũma abdicatione quia deficit ab illa: qa aliqua eſt maior, vt qua abdicantur propria & cõia oĩno. ergo & deficit & diminuit aliqđ de ſumma pfectione. ergo & de perfectione ſimpliciter. Quæſt. xxix. Arg. pri.

Cõtra. Iaco. i. ſuper illud, Et diues ĩ itinerib⁹ ſuis, dicit gloſ. Diuitẽ vocat qui totam ſpem habet in diuitiis. Nõ enim nocet habere diuitias, ſed amare. ſed ſi diminueret de pfectiõe, noceret. ergo &c. In oppo.

A Suppoſitis determinatis ĩ qſtione pręcedenti de ipſa perfectione & perfectionis ſtatu: ſciendũ eſt ergo primo: ꝙ habere bona communia nõ diceret diminuere de perfectione niſi eſſet opus alicuius imperfectionis: cuius cõtrariũ. ſ. abdicate communia, eſſet opus alicuius perfectionis contrariæ illi ĩperfectioni quã ponit poſſeſſio cõmuniũ bonorũ Propter qđ ſciẽdũ ꝙ aliquid dicitur opus pfectionis tripliciter. Primo, quia procedit a pfecto ſcđm ꝙ perfectus eſt. & ſic opus perfectionis eſt opus prælatorum in regimine ſubditorum. Rectores eñ aliorum eſſe nõ debẽt niſi iam perfecti. dicẽte Grego. ſup Ezechie. par. i. homil. xi. Cui aliena cura cõmittiẽ, ſpeculator vocaẽ, vt ĩ mẽtis altitudine ſedeat, atq; vocabulũ noĩs ex virtute actiõis trahat. Scđo mõ dr̃ opus pfectiõis, qa pfectionẽ pl⁹ cęteris cauſat, quẽadmodũ op⁹ pfectiõis dicit opus magnę excellẽtię, qa pl⁹ pficit facere vnũ op⁹ tale ꝙ plura parua, vt ſemel fortiter mori ꝑ iuſtitia, ꝙ pluries vincere, ſcđm pħum. iiii. phyſi. Tertio modo dicitur aliquid opus perfectionis, qa eſt inſtrumẽtũ efficiẽdi pfectionis ſtatũ, quẽadmodũ ꝓprietaria dimittere propter deum op⁹ pfectiõis dr̃, nõ qa ꝓcedit a iam perfecto: neq; quia iam facit perfectum, vt patet ex ſupra determinatis: ſed quia ſint Reſolu. q.

ipſa non eſt perfectionis ſtatus, eo ꝙ ſine ipſa nõ eſt homo diſpoſitus, oĩbus impedimentis abiectis, vt ipſam perfectionem ſibi acquirat. Propter hoc enim expedit & melius eſt propria dimittere q̃ retinere, vt determinatum eſt ſupra. Vnde ſuper illud Luc. xiiii. Omnis ex vobis qui non renunciat oĩbus quæ poſſidet non poteſt meus eſſe diſcipulus. dicit Gloſſa. Hoc diſtat inter renũciare omnibus & relinq̃re oĩa: quia renunciare oĩbus cõuenit illis q ita licite vtunť mundanis q̃ poſſidẽt, vt tñ mẽte tendant ad æterna. Relinquere oĩa eſt tñmõ perfectorum: q omnia tpalia poſtponũt: & ſolis ęternis inhiant. Perfectorum intellige, hoc eſt tendentium ſine impedimento ad perfectionem: quia iam ſunt in ſtatu perfectionis. Sicut enim vt dictum eſt ſupra, aliud eſt perfectio: aliud vero ſtatus perfectionis: ſic aliud eſt eſſe perfectum: aliud vero eſſe in ſtatu perfectionis. Perfectio enim qua quis eſt perfectus, non neceſſario requirit abrenunciationem rerũ: ſed ſolũmodo mẽtis interiorem. ſcd̃m ꝙ dicit Chryſoſtomus vbi ſupra. Iob diues non pecuniæ ſeruiebat: ſicut patrimonii diſpenſator, ita omnia illa poſſidebat. Eſſe vero in ſtatu perfectionis: vel potius ipſe ſtatus perfectionis poteſt conſiſtere in ſola exteriori abdicatione: etſi non ſit oĩno interior. quia vt dicit quædam gloſ. Margi. facilius ſaccus contemnitur q̃ voluntas. & Auguſt. ſuper pſal. lxxi. Sũt quidam qui facilius oĩa ſua pauperibus diſtribuunt q̃ ipſi pauperes Chriſti fiant, quia non ſunt humiles, ſed ſuperbi. Propter qđ vt dictum eſt ſupra, Pauper ĩ turba quęritur, & vix inuenitur. & ſuper pſal. xlviii. Pauperes & diuites in corde interrogat deus, nõ in arca. Exiſtens aũt in ſtatu perfectionis, poſtq̃ propria abdicauerit cum neceſſariis victui ſemꝑ indigeat, neceſſe eſt vt illa ab aliquo habente & poſſidente ea recipiat niſi de ſolis terrenaſcentibus hærbis & frugibus viuat. Accipere autẽ ab aliis neceſſaria, validis niſi pro labore aliquo non licet. quia vt diciť. ii. Theſ. vltimo. Siqs non vult operari, non manducet. Qđ licet vt dicit gloſ. intelligitur de opere manuali: neceſſaria tamẽ poteſt quis accipere, vel pro labore corporali, vel ſpirituali. Secundũ eñ ꝙ dicit Nicolaus papa in expoſitione regulæ fratrũ minorũ, vacãtes ſtudio, vel diuinis officiis & miniſteriis exequẽdis, manuali labori ſiue opi ſubiacere nõ oportet, cum exẽplo Chriſti & multoꝝ ſanctorũ patrũ iſte ſpiritualis illi ꝓponderet: quãto quæ ſũt aię, corporalib⁹ ꝓferunť. Pro labore ſpirituali poteſt quis accipere vnde viuat, dupl'r. vel ꝓtãte, q̃a .ſ. laborat in miniſterio publico populũ purgando, illuminãdo, perficiẽdo: ſcd̃m Diony. v. cap. eccleſiaſticę hierarchię. vel mendicitate, vt laborãs in obſeq̃o priuato ꝓ populo intercedẽdo. ſm̃ Aug. de opere monachorũ. Primo modo accipiũt ꝓlati, ſecũdo religioſi. Qui dupliciter accipiunt, ſiue pro opere manuali, ſiue mendicatione pro opere ſpũali, de quibus ad præſens non diſtinguo. Quidã aũt accipiunt ad pręciſum vſum inſtantis neceſſitatis tñ, qui abrenũciãt omnibus temporalib⁹ & in ꝓprio & in communi: quidam aũt cum hoc cuſtodiendo aliquid ad neceſſitatem temporis futuri, qui etſi abrenunciant propriis: non tñ abrenũciant communibus, ſed poſſident & retinent ea: & hoc vel mobilia tñ, vel ſimul mobilia & immobilia, de q̃bus propoſita eſt q̃ſtio, vtrum hſe cõia diminuat aliquid in eis de perfectione: & hoc non de ꝑfectione vitæ interiori ex parte animæ, quin. ſ. poſſit eſſe ſimul cum poſſeſſione cõmuniũ: q̃a cõſtat ꝙ etiam habere ꝓpria nihil de iteriore ꝑfectione diminuebat in Abrahã, Iob, & aliis ſanctis patribus: quare nec diminuit hſe bona cõmunia: ſed quare de perfectione, vt nominat perfectionis ſtatum quo homo diſponiť vt expediti⁹ poſſit ſibi aię perfectionẽ acq̃rere: quã vt ſupra dictum eſt, conſtituit propriorum abrenunciatio, vt ſine qua non habet exiſtere: q̃ cũ ſit exteri⁹ corporaliter, etiã debet reſpõdere interior ſpiritualiter, vt ſicut nihil propriũ poſſidet, vel poſſidere poteſt, ſic nec poſſidere velit: nec etiam acq̃rere vt poſſideat. Qđ totũ ſit vt liberior ſit facultas ſubtrahendi animum a cura & ſollicitudine ꝓter neceſſaria in cuſtodiendo ac ꝓcurãdo ea q̃ ſunt neceſſaria vitæ: ad quæ magis ſolẽt mẽtẽ aſtringere bona ꝓprietaria. Propter qđ etiã in poſſidendo, aut non poſſidendo cõia: cõſiderandũ eſt cui eorum nata ſit annexa eſſe maior aut minor cura & ſollicitudo. Generaliter enim quantum cõditio ſtatum liberiorẽ reddit a cura & ſollicitudine, maxime ꝓter neceſſaria nõ ſolũ diſtractiõis, ſed & ꝓuidẽtiæ, tãto eſt ꝑfectior & magis idoneus vt in eo acq̃rať ꝑfectio animi. Eſt autem circa temporalia ſiue ſint propria, ſiue cõia in futurũ reſeruata, ſiue ad vſum facti pro inſtanti hora tñmõ accepta, cura ſiue ſollicitudo in duobus. Quorum vnum eſt in temporalia bona ad vſum futurũ cuſtodiendo ſiue poſſidendo: alterũ in eadem ad vſum neceſſariũ præſentem, ſiue etiam futurum acq̃rendo ſiue procurando. Ab vtraq; eñ oportet ꝓſtatũ perfectionis elongari quantũ poſſibile eſt ſalua debita ſuſtẽtatiõe naturę, q tãto ꝑfectior erit quãto ex conditionibus ſtatus maior eſt opportunitas elongandi ſe ab illa, & tãto imꝑfectior quanto maior ẽ neceſſitas implicandi ſe illi. Elongando enim a prima, diſponitur animus vt totũ amorẽ ſuũ cõuertat ad ęterna. Elongãdo vero a ſecũda, diſponiť vt ĩ actu dilectiõis circa illa ſe cõſeruet, & ab eis nõ diuertat. ꝓpť qđ vbi iſta duo abũdãti⁹ ĩueniũť, & ſtat⁹ ille ꝑfectior ẽ. Et ſi ſtat⁹ B

aliquis abundat in vno eorum,& alter in altero:vbi ambobus libratis ſcdm ꝓportionē hincinde,li-
berius cuſtoditur homo in amore ęternorum, atq; eleuatur in eundē,ille ꝓculdubio ꝑfectior eſt:&
alter patitur in aliquo diminutionem.Et ſunt circa hoc ab antiquo tres opiniones contrarię: Duę
quę aſpiciunt ad ſollicitudinem in requirendo neceſſaria non habita.Tertia vero quæ aſpicit ad ab
dicationem eorum quę ſunt habita,vel poſſibilia haberi:& per hoc ad ſollicitudinē ĩ habita cuſtodi
C endo. Primi em̄ dicūt ꝙ habere ꝑ ꝓuiſionē bona mobilia modica ad modici tēporis neceſſitatem
minoris eſt ſollicitudinis q̄ habere ĩ cōmuni poſſeſſiones ĩmobiles: ga de illis nō ſine magna ſollici-
tudine & diſtractiōe ꝑcipiunť fructꝰ ad vſum neceſſariū. qđ eſt etiā vt dicūt minoris ſollicitudinis
q̄ nihil oĩno nec in ꝓprio nec in cōi habere:vbi oportet de die in diē neceſſaria q̄rere:nec ſemel quęſi
ta vnica ꝓuiſione cuſtodire.Hoc.n.vt dicūt imponit neceſſitatē ſemp ęqualiter cōtinuandi & iterā
di ſollicitudinē.Secūdi dicūt ꝙ aliis eiſdem retētis, de bonis cōibus immobilibus,vt agris vineis &
hmōi,multo minore ſollicitudine accipiunť neceſſaria vitę in ęqualibus expēſis:q̄ totū emūgere de
eleemoſynis & burſis aliorū:vt ſic poſſeſſio cōium ĩmobiliū potius adaugeat ſtatū ꝑfectionis ſup ſta
tū alioꝝ:q̄ diminuat.Tertii dicūt:ꝙ cū dimittere ꝓpter deum bona temporalia ꝑ ſe cōſtituat ſtatū
ꝑfectiōis amouēdo ſollicitudinē circa habita:plus ergo dimittere eſt maioris ꝑfectionis:ga talis plus
D ſe elongat a tēporaliū amore. REuera nihil vľr habere niſi ad vſum,& ab omni dn̄io poſſeſſorū &
poſſidēdorū ſe expedire ꝑomnimodā abdicationē:multū de illa ſollicitudine ſubtrahit quę conſiſtit
in poſſidēdo mobilia tm̄:aut cū illis etiā immobilia.Igiť ſi aſpiciamꝰ ad abdicationē & ſollicitudinē
quę nata eſt eſſe in tēporalia poſſidēdo:Dicendum eſt ꝙ multo perfectior eſt ſtatus nihil habentiū
nec in ꝓprio nec in cōi,q̄ aliqd habentiū:& magis ſunt quo ad hoc iſti expediti ad cōuertendū to-
tū amorē ſuū in deum q̄ alii.Propter qđ dn̄s Papa Nicolaus in expoſitione regulę prædictę dicit:ꝙ
abdicatio proprietatis oim rerū tā in ſpeciali q̄ etiam in cōmuni ꝓpter deū,meritoria eſt & ſancta.
Quā & Chriſtꝰ viā ꝑfectionis oſtēdēs verbo docuit,& exēplo firmauit:quāq; primi fundatores mi
litantis eccľiæ,prout ab ipſo fonte hauſerunt,in volentes ꝑfecte viuere, ꝑ doctrinę,& vitæ ipſorum
alueos deriuauerūt.& infra. Verū cōdecēs fuit ei ꝓfeſſioni q̄ ſponte deuouit Chriſtū pauperē in [illegible]
ta pauptate ſectari:omniū abdicare dominiū,& rerū ſibi cōceſſarū neceſſario vſu fore contentam.&
infra.Patet itaq; regulam quo ad abdicationē hmōi nō ſolum obſeruabilē,poſſibilē, & licitā:ſed me
ritoriā & ꝑfectā:& eo magis meritoriā quo ꝑ ipſā ꝓfeſſores ipſius magis a tēporalibus ꝓpter deū
elonganť.Ecce ga dicit & ꝓculdubio verū dicit regulā talē quo ad hmōi abdicationē meritoriā &
ꝑfectā:& nō ſolū meritoriā & ꝑfectā:ſed & eo magis meritoriā:quo &c. & ex hoc in rei veritate ma
gis ꝑfectā.imo ſimpľr ꝑfectā,quātū eſt de ꝑfectiōe regulę ex parte cōtētorū in illa. Quia licet duplex
ſubtractio ſollicitudinis facit ſtatū ꝑfectionis vt dictū eſt:tn̄ plus efficit ipſum ſubtractio ſollicitudi
nis ex omnimoda abdicatione:ga plus ſolet animus affici circa iam acq̄ſita & poſſeſſa: q̄ circa acq̄-
rēda.dicēte Aug.in ep̄ľa ad Paulinū & Theraſiā. Terrena diliguntť acrius adepta q̄ cupita cōſtrin
gunt.Iſta em̄ velut mēbra ꝑciduntť : illa velut extranea repudiantť.Propter qđ etiā illa ſollicitudo
quę ſubtrahiť ꝑ rerū abdicationē:q̄.ſ.erat in cuſtodiēdo & poſſidēdo:cadit ſub ꝓfeſſione vnius vo-
ti principalis in regula cōtēti.ſ.pauptatis. Illa aūt q̄ conſiſtit in neceſſaria vitę acq̄rēdo & ꝓcurando
relinquiť cōſcientiæ ſingulorū:vt ſup hoc.ſ.curā gerāt ſicut neceſſitati viderit expedire: vt diciť in
regula beati Franciſci.Et hoc ideo,ga ſine iſta ſollicitudine non pōt eſſe humana infirmitas. Pōt tn̄
eſſe ſine oīni ſollicitudine in poſſidendo:ſicut & ſine omni poſſeſſione.Quo ad ius dico,& dominiū
E in rebꝰ. EST igiť in hoc talis profeſſio ſeu regula ꝑfectior cęteris habētibꝰ aliqd in cōi:quo vt dicit
Nicolaus papa, ꝓfeſſores eius ad nōnulla euangelica conſilia eo magis ſcdm exigentiam ſui ſtatus
teneně plus q̄ cæteri chriſtiani:quo ꝑ ſtatū ꝑfectionis quē ꝑ ꝓfeſſionē hmōi aſſūpſerūt,ſe obtulerūt
holocauſtū dn̄o medullatū per cōtēptū oim mūdanorū.In quo impleť ꝓcipue Chriſti cōſiliū de nō
eē ſollicitū. Nō ei dn̄s cōſuluit ſimpľr,& in ſūma nō eſſe ſollicitū:ſed determinauit cū dixit.Nolite
ſolliciti eſſe in craſtinū:vt videlicet non ſit cura aut ſollicitudo ꝓuiſionis niſi pro neceſſitate inſtan
tis tp̄is:vt.ſ.cuilibet tēpori tm̄ ſollicitudinis exhibeať quātū ꝓſens neceſſitas req̄rit,nō plus . qđ ſi-
gnificauit Chriſtꝰ cū ſubiūxit.Craſtinus em̄ dies ſollicitꝰ erit ſibiipſi.ſufficit em̄ diei,cuilibet.ſ.mali
tia ſua.ſ.nō eget alterius.Malitiā ſcdm Chryſoſt.appellat miſeriā & laborē ſollicitudinis in ꝓuidēdo
de neceſſariis vniuſcuiuſq; diei,quo ſatis hō onerať: etſi vnū diē non oneret cura ꝓuiſionis ꝑ plu-
ribus.quia vt dicit Greg.in fine.ix.mora.ab ea tūc mortifero vulnere pungiť cū in ea mēſuræ æq̄-
tas non teneť , Nō em̄ mortali adhuc in carne viuentibꝰ funditus cura carnis abſcindiť: ſed vt diſ
crete animo conſerueť tēperātia. Nā ga ſollicitos nos eſſe veritas in craſtinū prohibet, habere curā
in ꝓſentibus non negat:quā extendi ad tempus qđ poſt ſeq̄ť,vetat . Quia vt dicit lib.xx. cū naturæ

neceſſitatibus plærunq; plus q̃ expedit deſeruimus:mentiſq; curam negligimus : ex miſeria negli-
gentię infirmitati noſtrę addimus ſqualorem culpæ.Sed licet ſtatus abdicantium omnia omnino p F
fectior ſit cęteris quo ad ſubtractionẽ ſollicitudinis q̃ nata eſt eſſe in poſſidendo & cuſtodiendo ad
poſteriorẽ vſum iam habita:poteſt tñ eẽ multo imperfectior,quo ad ſollicitudinẽ inſeparabiliter &
neceſſario annexá circa acq̃ſitionẽ ad neceſſariũ victũ,illorũ q̃ nõ ſũt habita: ſcdm ꝙ erat tactũ in q̃
ſtione p̃cedẽti:& vſq; ad iſtá reſeruatũ.Vñ ſuppoſitis determinatis in p̃cedẽti q̃ſtione,quo ad illa q̃
ex eis ſũt opportuna in p̃cedẽti q̃ſtione,ſi velimus ſcire quæ obſeruantia ſcdm quẽ ſtatũ perfectior
ſit ex vtroq; latere:tá ex parte abdicationis & ſollicitudinis quę nata eſt eſſe in poſſidendo:q̃ ex par
te ſollicitudinis in acquirendo,ſiue procurando p ſollicitudinẽ neceſſaria vel de cõi, vel omnino de
alieno:oportet iſta duo inter ſe comparare,& in ſtatera ponere.Et eſt ſciendum: ꝙ iſta duo cõpara-
re poſſumus vno modo comparando ſimpliciter vnum iſtorum ad alterum:quęrendo q̃d illoꝝ cõ-
ſtituat principalius ſtatũ pfectionis:ꝑpter q̃d dicit̃ illorũ ſtatus ſimpliciter eſſe perfectior. Alio mõ
cõparando iſta duo ꝑut ſunt ſecundũ vnã ꝓportionẽ in vno ſtatu ad ſeipſa,vt ſunt ſecundum aliã
ꝓportionem in alio ſtatu,& ex illa comparatione conſiderare quis illorum debeat dici pfectior. SI G
ergo comparemꝰ illa duo primo modo:dico ꝙ principalius ſtatum perfectionis cõſtituit ſubtractio
ſollicitudinis in poſſidendo & cuſtodiẽdo cõmunia,q̃d fit p abdicationem:q̃ facit illa quę eſt in acq
rendo ea quę ſunt neceſſarii victus: & ꝙ idcirco quo ad hoc perfectior eſt ille ſtatus in quo eſt ma-
ior abdicatio:& hoc ideo,quia delectabile ſiue amabile p̃ſens & habitum inquantũ hmõi magis af-
ficit & allicit q̃ nõ habitum:aut ſaltem ex ſe magis natũ eſt afficere & allicere. Et iõ maius eſt peri
culum circa ſollicitudinẽ in cuſtodiendo & poſſidendo,q̃ in acquirẽdo.facilius.n.cauet a delectatio
ne qui non habet illecebram delinquendi.Propter q̃d & vna illarum cadit ſub regula profitentium
ſtatus perfectionis:alia vero non:vt patet ex habitis ſuperius.Melior igitur ſubtractio illiꝰ ſollicitu-
dinis q̃ iſtius:quia illa eſt peior q̃ iſta.Dico quantum eſt ex natura huius ſollicitudinis & illius ſim H
pliciter:licet iſta intantũ poſſit excedere illã ꝙ iſta eſt peior:& ideo non ſubtracta plus de ratione p-
fectionis diminueret q̃ illa augeret:& eſſet in hoc caſu pfectior ſtatus in quo eſſet minor abdicatio
Verũtamen diſtinguendum eſt hic de bonis cõmunibus reſpectu eorum q̃bus habẽt eſſe cõmunia
quia aut ſunt cõmunia toti humano generi, & nulli propria:neq; etiã alicui congregationi ſingu-
lari diſtinctę cõtra alias ſub humano genere:aut ſunt communia ſingulis:& in ſingulari & diſtin-
cta congregatione cõmorãtibus:ꝓpria tñ illi cõgregationi ad p̃ciſum vſum illius deputata.Primo
modo non poteſt homo eſſe ſine poſſeſſione cõmuniũ:nec p ſtatu moderno:nec pro ſtatu innocen
tiæ.ſic eñ cõmunia homini fuiſſent ad vſum in ſtatu innocẽtię terrę naſcẽtia:ſecundum ꝙ dictum
eſt Adę & Euę Geñ.i.Ecce dedi vobis omnẽ hærbam afferentem ſemen ſup terram,& vniuerſa li-
gna quę habẽt in ſemetipſis ſemẽtẽ generis ſui,vt ſint vobis in eſcam. quæ nõ ſunt ſubtracta homi
ni in ſtatu peccati:immo adhuc ampliora ſunt expreſſe conceſſa:ſecundum ꝙ dictum eſt Noe & fi
liis ſuis Geñ.ix.Terror veſter ac tremor ſit ſup cuncta animalia terrę,& ſup oĩes volucres cæli cũ
vniuerſis q̃ mouent̃ in terra.Omnes piſces maris manibus veſtris traditi ſunt: & omne q̃d mouet̃
& viuit erit vobis in cibũ.q̃ſi olera virẽtia tradidi vobis oĩa.Propter q̃d dicit Grego.ſecũdo paſtor.
De qua ſumpti ſunt cũctis hoĩbus terra cõmunis eſt:& idcirco alimẽta cõmunia oĩbus profert. Et
Tullius.i.de offic.Sũt nulla priuata natura.Et hoc igit̃ mõ cõmunia nullo mõ renũciãda ſunt:imo
ius accipiẽdi neceſſaria de ipſis eſt oĩbus naturale.decretorũ diſt.i.Ius naturale.& in tẽpore neceſſi-
tatis oĩbus debet eſſe cõſeruatũ: vt dicit Grego.ii.Paſto. Cũ quælibet neceſſaria indigentibus mi-
niſtramus:ſua illis reddimus non noſtra largimur:iuſtitię potiꝰ debitũ ſoluimus q̃ miſericordię ope
ra iplemus.Aliter.n.via omnibus cõmunis iure poli cõceſſa etiam in extremæ neceſſitatis articulo
detẽntis ad ꝓuidendum ſuſtẽtationi naturę pręcluderet̃:q̃d omnino illicitũ eſſet:quia ab omni lege
extrema neceſſitas eſt excepta.Per hunc ergo modum poſſeſſio cõmunium habendo ius in illis ni-
hil penitus de perfectione,aut ſtatu perfectionis diminuit:ſed ipſam vtilis ſtatus humanæ naturæ
q̃diu hic vixerit homo circa glorificationẽ corpoꝝ reqrit.Iuxta hunc modum,vel prope cõmunia
ſunt bona eccleſię:quorum diſpenſatio ordinariis miniſtris eius eſt cõmiſſa.propter q̃d huiuſmodi
bona cõmunia vel penitus de animi perfectione,aut de ſtatu pfectionis diminuunt:ſecundũ ꝙ ſta-
tim infra dicetur.Si vero ſint cõmunia ſingulis in vna cõmunitate exiſtẽtibꝰ:ſed ꝓpria ipſi cõitati
tũc aut illa cõia ſunt vſui diurnę neceſſitatis opportuna,& hoc ſiue quo ad neceſſitatẽ victꝰ,in quo
res ſtatim cũ vſu cõſumit̃:ſiue quo ad neceſſitatẽ veſtitꝰ:ſiue quo ad neceſſitatẽ officiorũ:in q̃bꝰ res
non ſtatim ſed paulatiue cũ vſu conſumit̃:aut illa cõia nõ ſunt vſui diurnę neceſſitatis neceſſaria:
& ideo non niſi ad vſum craſtini opportuna. Cõmunia primo mõ ſunt cuilibet congregatiõi neceſ

ſaria:quẽadmodũ cõmunia primo modo ſunt neceſſaria toti cõgregationi humani generis.Et ideo dico ꝙ nullo modo poſſeſſio eorum ꝑ toto tẽpore durationis eorũ diminuit de ratione perfectiõis
I immo non poſſidere ea:multũ derogaret perfectioni:& eſſet impeditiuum acquiſitionis eius. SED diſtinguendũ eſt de mõ poſſidendi ea: quia aut congregatio ſic cõmunia poſſidet quo ad dominiũ & proprietatem:aut quo ad vſum facti tm̃.Et dicũt aliqui ꝙ poſſeſſio cõmunium primo mõ diminuit de apice perfectionis,ꝗ eſt de poſſeſſione cõmuniũ ſecũdo modo:quia illo modo poſſidẽdo non abrenunciatur omni ei quo non eget tanꝗ præterneceſſario humana fragilitas.ſolum enim vt prædictum eſt,& ſecũdum Nicolaum Papam,ſimplici vſu facti eget tanꝗ neceſſario.Sed cum poſſeſſio ſimplex vſus facti haberi non poteſt niſi alio retinente dominiũ,& ipſo cõcedẽte aliis vſum vel ad voluntatem ſuam vel ſimpliciter:& in omne tẽpus futurum: ſi ergo nullus vellet vſum talem concedere,& merũ dominiũ ſibi reſeruare,& cõgregatio plurium fratrum in magna multitudine ſine tali poſſeſſione cõmuniũ non poſſet ſimul ꝑſiſtere:nõ poſſet ergo apicẽ perfectionis attingere: & ſic nullo modo talis perfectio poſſet attingi niſi a paucis qui vagi eſſe vellent:qui tñ non poſſent eẽ ſine poſſeſſione veſtiũ neceſſariarũ.Quare ſi attigi põt in cõgregatione magnę multitudinis fratrũ ſimul cõmorantiũ:etiam nullo volente obſeruare dñiũ rerũ quarũcũqꝫ & quãtarũcũqꝫ: quarũ vſu indigent: ne dicamus perfectionem ab alio ꝗ a deo & nobis dependere ſiue pro præſenti ſiue ꝑ futuro:accidit ergo apici perfectionis abrenunciare dominio taliũ rerũ cõmuniũ: & ſic per ſe & eſſentialiter non diminuit de apice perfectionis poſſeſſio cõmuniũ ꝑdictorum quo ad dominiũ & ꝓprietatẽ:quẽadmodũ etiã non diminuit de ꝑfectione ꝑlatorum ꝙ canonice cõmiſſa eſt eis bonorum cõmuniũ ꝓcuratio ꝑ ſe & pro aliis:quã papa ſi vellet poſſet eis cõmittere ad ſuã voluntatẽ ad vſum facti,retinẽdo ſibi oĩno dñiũ & poſſeſſionẽ.Quia tñ qñ alius ſibi ſeruat dñiũ:& cõgregationi cõceditur ſimplex vſus facti quæ renunciauit omni dominio:plus elongaẽ illa congregatio a temporaliũ amore & occaſione amãdi ipſa:ideo quo ad hoc licet accidẽtaliter ꝑfecti⁹ eſt ſcd̃m hũc modũ abrenunciare cõibus quo ad omne dominiũ & eſſe contẽtũ ſimplici vſu facti:ita ꝙ quo ad hoc eſſet adhuc amplior ꝑfectio:quãto paucioribus eſſet cõitas illa quo ad vſum facti contenta. Si vero cõmunia ꝑdicto modo nõ ſunt vſui diurno neceſſaria:ſed ſuperflua:& nõ niſi ad vſum craſtini opportuna:aut ergo obtento eo vel ꝑ artem vel ꝑ mẽdicationem,qđ vſui diurno eſt neceſſariũ,cõtinuo alia ſollicitudo adhibeẽ ad obtinẽdũ illud qđ eſt ſupfluum & non opportunũ niſi in craſtinũ: aut eadẽ ſollicitudine qua obtineẽ neceſſariũ,obtineẽ & ſuperfluum.Si primo mõ:dico ꝙ illud cederet in perfectionis diminutionem:quia ꝑ ſe adhibet curã de craſtino & plus debita cura onerat diẽ inſtantẽ. Si ſecundo mõ:dico ꝙ illa oblata ſunt aut mobilia aut ĩmobilia.Si ĩmobilia:dico ꝙ diminuũt de ratione ꝑfectionis ꝓpter nimiam ſollicitudinẽ in affectione circa talia ad quã nata ſunt allicere quãtũ eſt ex ſe inquãtũ ſunt habita.Si vero ſunt mobilia tm̃:dico ꝙ in nullo diminueret de rõne ꝑfectionis ipſa reſeruare in craſtinum:ſed potius diminueret ipſa non reſeruare ſed proiicere.Minori enim ſollicitudine iã acqſita cuſtodiunẽ vſqꝫ in craſtinũ ꝗ tunc de nouo acqrerenẽ.Propter qđ cõtra Manicheos q dicebãt ꝙ nõ liceret aliqđ cuſtodire in craſtinũ,dicit Aug.in lib.cõtra adimãtiũ.ca.xxiiii. neqꝫ hoc intelligunt ad id pertinere vt temporalia non amemus neqꝫ timeamus ne nobis deſint neceſſaria:& ꝓpter ipſa acqrenda vel deo vel hoib⁹ ſeruiamus.Nã ſi hoc ideo dictum eſt vt nõ ſeruetur in craſtinum panis:magis hoc implent vagi Romanorũ quos paſſiuos appellant : qui a nona
k quotidiana ſatiato ventre:aut donãt ſtatim qđ reſtat aut proiiciũt:ꝗ vel dñi diſcipuli &c. SI aũt ſcd̃o mõ principali diu ſupradicto cõparemus inter ſe duas dictas ſollicitudines circa poſſeſſa.ſ.& circa acqrẽda:tunc poſſunt duo ſtatus:quorum vnus abdicat plura vel cõmunia: alter autem pauciora,& retinet aliqua:cõparari ĩter ſe quadrupliciter. Simul eñ in eodẽ ſtatu ſunt.i.aut maior abdicatio & minor ſollicitudo:aut ecõuerſo minor abdicatio & maior ſollicitudo:aut maior abdicatio,& maior ſollicitudo:aut ecõtra minor abdicatio,& minor ſollicitudo.Si igiẽ in ſtatu aliꝗ ſit maior abdicatio & minor in acqrẽdo neceſſaria ſollicitudo:ille ſtat⁹ oĩno eſt ꝑfectiſſimus.Talibus.n.minima cura ẽ aut nulla de eis ꝗ ſunt mũdi & ſũma de eis ꝗ ſũt dei.ꝑfecti ſunt illi ꝗſi nõ indigẽtes de eis ꝗ ſunt mundi:nec ſapiunt eis:ſcd̃m ꝙ ad hoc hortaẽ fidelẽ aĩam Proſper lib.i.de vita contẽplatiua ſparſim dicẽs.Sectator ad cõditorẽ ſuũ ipſum iugiter cõcupiſcat:ꝑ amore ei⁹ oĩa qbus inde põt auerti fugiat,a ſtrepitu negotiorũ ſecularium remotiſſim⁹:amet otiũ ſanctum: in quo exerceat animę ſuę negotiũ:non metuat aliqđ tẽporale:nec cupiat:ne aut metus amittendę rei tẽporalis aut cupiditas acqrẽdę intẽtionẽ mẽtis ei⁹ emolliat:nec gaudeat de tẽporalibus omnino:nec lugeat:nec pectoris ei⁹ ſtabilitatẽ firmitatẽqꝫ qcquid ꝑmittit mũdus aut minatur excutiat:ſed idem ſemꝑ ac ſibi ſimilis perſeuerans mundi hui⁹ damna aut lucra ſimul non ſentiat.De quo etiam dicit Bernar.

in fine de amore dei.Cũ fidelis aĩa inceperit nõ indigere:& a corporalibus tranſire ad ſpiritualia,&
a ſpiritualibus ad ſpiritualiũ & corporaliũ cõditorẽ:hoc vere eſt exire a ſarcinis.Relicto ergo corpo
re & corporeis omnibus curis & impedimentis,omnium quæ ſunt pͤter deũ obliuiſcit̃:nihilq; pͤter
deũ attẽdẽs:q̃ſi ſe ſolã ſolũq; deũ ęſtimãs,dilectꝰ igr meꝰ mihi:& ego illi.Quid eñ mihi eſt in cęlo &
a te qd volui ſuper terrã!Defecit caro mea & cor meum:deꝰ cordis mei, pars mea deus inæternũ.
Demũ venit̃ ad mortẽ.morte ergo corporali perfecte moritur mundo:vt perfecte viuat deo. Si ve L
ro in ſtatu aliquo ſit minor abdicatio & maior ſollicitudo:ille ſtatus eſt omnium illorum qui ſunt
intra latitudinẽ perfectionis imperfectiſſimus:quis ſit ille,iudicet qui poterit. Si vero in ſtatu vno
ſit maior abdicatio & maior ſollicitudo,q̃ ſit in ſtatu in quo eſt minor abdicatio: hic opus eſt diſti
guere:vt ſtatera ponat̃ in ęqua lãce:qa aut illa ſollicitudo q̃ eſt maior cum maiore abdicatione, eſt
modicũ maior,aut mediocriter maior,aut multũ maior.Si primo mõ:dico q; ſtatus ille maioris ab
dicationis adhuc eſt perfectior,aliis eiſdẽ retentis in victualibus,& aliis neceſſariis:qa nõ põt eſſe q;
aliis eiſdẽ retẽtis.ſ.q; ambo ſtatus vellẽt ęqualiter eſſe contenti in neceſſariis vitę:qn oĩa abdicantes
omĩno,vel oĩa imobilia abdicãtes,reſeruãtes mobilia tm̃,ſiue ſuſtẽtent̃ de his q̃ offerunt̃ eis libera-
liter,vel de his quæ mendicant̃ humiliter,vel de his q̃ acqrunt̃ p manuũ laborẽ: magis oportet ſol
licitari circa neceſſaria vitæ acqrenda,q̃ illos qui capiũt ea de poſſeſſionibus cõmunibus imobilibꝰ,
quas dãt colonis ad cẽſum:vel excolũt ꝓpriis ſumptibꝰ ac laboribꝰ:niſi eſſet tale opus manuale: vt
de opere modici laboris multũ acciperet̃ de pͤtio:vel niſi populus fidelium ita eſſet voluntarius: q;
vltro liberaliter offerret irrequiſitꝰ.Sed nõ eſt ita: qđ poterũt experiri ſi velint: q̃q̃ iuxta pmiſſum
ſaluatoris nũq̃ deficiet fides eccl'ię:nec p cõſequẽs opa miſericordię ſubtrahent̃.Quõ eñ cõitas fide
liũ liberaliter offerret,& pdurabiliter ꝓpria:cũ vix inuenit̃ q vult dimittere aliena! Si eñ oporteat
eos manuũ labore vel totũ vel partẽ acqrere:& vel totũ vel ptẽ mẽdicãdo de burſis aliorum extra-
here:nõ eſt veriſimile q; hoc poſſit fieri cũ ęq̃li ſollicitudine.Et cũ hoc etiã nõ eſt veriſĩle qn illi q qđ
abundat eis ex acq̃ſitis in vno tẽpore,puidẽt de futuro,cũ aliquãtula minore ſollicitudine acqrunt
ſibi neceſſaria q̃ illi q nihil reſeruãt in craſtinum.aliis dico eiſdem retẽtis. Sed tñ nõ obſtãte modi-
ca maiore ſollicitudine ſtatus illorum eſt perfectior:qa ille exceſſus pertinet ad diſpenſationem ne-
ceſſariæ prouiſionis:& ſic eſt eis meritorius.Si eñ ſine detrimẽto:imo cũ pfectu charitatis & perfe
ctionis põt qs intermittere cõtẽplationẽ æternorũ:& ꝓpter neceſſitatẽ pximorũ agere q̃ ſunt vitæ
actiuę:& hoc nõ niſi cũ maiore ſollicitudine: quẽadmodũ Paulus carnaliũ cubilia ordinauit poſtq̃
rimatꝰ ẽ ſecreta cęleſtia:vt dicit Greg.i.Paſtor.multo fortiꝰ ſine detrimẽto charitatis:imo cũ eiꝰ pfe
ctu:& ſtatꝰ pfectiõis ꝓpt neceſſitatẽ ꝓpriã põt ſuſtinere ſollicitudinẽ modicã maiorẽ.Talis.n.vt dicit
Greg.i.Paſto.trãſitoria cũcta eẽ cõſpiciẽs:curã carnis ex neceſſitate tolerat: ſed ęterna gaudia ex de
ſiderio ſpũs expectat.Si vero ſit mediocriter maior:maxie ſi cũ hoc excedit tẽperamẽtũ neceſſarię p M
uiſiõis:curã carnis gerẽdo:nõ pͨiſe ĩ neceſſitatibꝰ:ſed etiã ĩ deſideriis : aliis curã carnis nõ gerẽtibꝰ
niſi ĩ neceſſariis:Dico q; q̃q̃ ſtatꝰ illoꝝ ſit pfectior quo ad abdicationẽ & pͨiſionẽ ſollicitudinis in cu
ſtodiendo poſſeſſa:tñ faciunt ipſum imperfectiorẽ p exceſſum in pͤterneceſſaria cum neceſſariis ac-
quirendo.Dico aũt pͤterneceſſaria:nõ tã ad vitę ſuſtẽtationẽ,q̃ ad officiorũ ſui ſtatus executionem
quorũ ſolũmõ moderatꝰ vſus eſt eis conceſſus ſecũdũ eorũ regulã & neceſſitatẽ:vt tamen illis quæ
ſtatui ſuo ſunt incõpetẽtia penitus nõ vtant̃.Nõ eñ oĩm rerũ vſum habere debẽt:nec illarum qui-
bus vti licet eis,debẽt habere aliquã ad vllã copiã ſeu ſuperfluitatem,q̃ deroget eorum pauptati:vt
ſemp in eorũ actibꝰ ſancta pauptas reluceat. Si vero ſollicitudo iſtorũ eſſet maior vt ſollicitudinẽ N
aliorũ multum excedat:& maxime ad hoc vt lautius viuãt:& pretioſa atq; curioſa magis q̃ decet
ſtatum eorum ad vſus ſuos aſſumant:multum depreſſiorem,inferiorẽ,& imperfectiorem faciũt ſta
tũ ſuũ:vt forte in ipſo nũq̃ perfectionẽ attingere poſſint. Vt eñ dicit Greg.in.iiii. Moral.Nequaq̃
mens ad ſuperna tollitur:ſi continue curarum tumultibus in infimis occupatur.Et econtra(vt di
cit ibidem)omnes qui curis exterioribus ſpargi refugiũt,ſimplices in cogitatiõe,atq; in cõſcientiæ
habitatione conſiſtunt.Vnde ſi exiſtentes in maiori abdicatione multo maiori ſollicitudine occupẽ
tur,q̃ exiſtẽtes in minori, cõtĩgit in eis illud qđ dicit Grego.ii.Paſt.In examine recti iudicis mutat
merita ordinũ qualitas actionũ:& qdã in meliori ordine deteriores ſunt:& quidam in deteriori me
liores:quia & iſti fortẽ extremi habitus bene viuẽdo tranſcẽdunt: & illi ſupioris loci meritum mo-
ribus non exequendo diminuunt.Propter qđ ſi talem diſtractionẽ ſiue occupationem circa perſonã
aliquã requireret cõditio ſtatus abdicationis maioris:meliꝰ eſſet illi ſtatus abdicatiõis minoris.Quia
iuxta dictum Grego.in regiſtro epiſtola.ccccxi.ſic eſt aliquis ad altiora promouendus : vt dum ipſe
exterius proficit : interius non decreſcat : ne dum ad altiora perducitur : minor ille ſeipſo fieri

cōpellat. Quare ſi ſtatus om̄ia abdicantium claudicare non debeat:& ex vtroq; latere ſollicitudinis
ęqua lance ſint in apice perfectionis:quātū excedūt alios in temporalium abdicatiōe: tātū debēt ſal-
ua vitæ ſuſtentatione ſtrictiſſima & officiorum ſtatus ſui executione neceſſaria;alios excedere in vi
ctus & vſus omnium illorum quibus eis licet vti,parcitate:& hoc quemadmodum ad nōnulla alia
conſilia euāgelica plus cęteris aſtringunt:& Chriſti ſemitas arctius ſeq cæteris eligūt. Sicut em̄ ta
libus non licet habere in vſum quęcunq; aliis licēt,tam in mobilibus q̄ in immobilibꝰ ſcd̄m q̄ Nico
laus papa exponit in regula fratrū Minorū : ſic etiā circa eis licita neq̄q̄ eēt licitū eis talibus & tali
modo vti,quibus & qualiter licet illis vti pluribus aliis.hoc enim pertineret ad ſollicitudinem ni-
miam & ſæcularem.ſecundum q̄ dicitur in collatiōe patrū:collatiōe.ix.Quia ſęculares curę etiam
in nos qui nullis actibus mundi admiſcemur cadere nōnunq̄ poſſint, manifeſta ratione monſtrat
ſecūdum regulam ſeniorū: q quicquid neceſſitatem cultꝰ quotidiani & ineuitabilē vſum carnis ex
cedit, ad ſęcularem definierūt curam & ſollicitudinem pertinere. Vt verbi gratia. Si cum poſſimus
opere vnius ſolidi neceſſitatem corporis noſtri expedire,ad duorum ſolidorum vel trium acquiſi-
tionē noſmetipſos ꝑpēſiore opere & labore diſtēdere:& cū velamē duarū ſufficiat tunicarū,ad vſū
ſ.noctis & diei:trium vel quatuor dn̄i fieri procuremus: cū vnius ſiue duarum habitatio ſufficiat
cellularum,ambitione ſęculari eleuati atq; amplitudine delectati quatuor ſiue qnq; cellas:& has eaſ
dem exquiſiti ornatus & capaciores q̄ vſus deſiderat extractamus:paſſionem libidinis mūdialis in
quibus poſſumus pręferentes:quę non ſine inſtinctu dæmonū fieri nos manifeſta experimenta do-
cuerunt. Ex q̄bus vnico propoſito continuo ſubdit. Et idcirco morbū ambitus ſęcularis noſtris mē-
tibus non ineſſe:non vtiq; eorum tm̄ abſtinētia cōprobabis:quę etiā ſi velimus expetere vel imple
re,non poſſimus: neq; illarum deſpectu rerum : quas ſi affectauerimus:tam apud ſpirituales viros
q̄ apud ſęculi hoīes notabiles prima fronte reddemur:ſed etiā cū illa quæ noſtrę ſuppetūt poteſtati
& honeſtate quadam videntur cōmitti : rigida diſtrictione reſpuimus. Et reuera non minus hæc q̄
parua vident & minima:q̄q; ab his q noſtræ profeſſionis ſunt,cernimus indifferenter admitti:pro
qualitate ſua aggrauant aīam:q̄ illa manifeſta quæ ſecundum ſuum ſtatum ſęcularium ſenſus ine
briare conſueuerunt:non ſinentia depoſita fæce terrena ad deum in quo ſemp defixa debet eſſe in-
tētio monachum reſpirare:cui ab illo ſummo bono vel parua ſeparatio mors p̄ſens ac pernicioſiſſi
mus interitus eſt credēdus. Propter qđ dominus Matth.vi.nō dixit abſolute: Nolite ſolliciti eſſe de
eo qđ eſt manducandū vel veſtiendū:ſed dixit. Quid manducetis aut corpori veſtro quid induami
ni. Licet enim aliquātulum ſit ſollicitādū de eo qđ eſt manducandū aut veſtiendum:non tamen qđ
ſit.ſ.piſcis an pultes:neq; quid induendum:burellum.ſ.an ſcarletum. Habentes enim quibus veſci-
mur ad corporis ſuſtentationem:& quibus tegamur ad corporis defenſionem:his ſecundum Apo-
ſtolum contenti ſimus. Vnde cum licitum modum vtendi licitis volunt excedere:neceſſe habēt ex-
penſas ampliare:& ideo ſollicitudinem acquirendi eas augere. Nō enim ſunt occupationes niſi pro
pter occupationum pretia. Vt enim dicit Seneca epiſtola.ii.ad Luciliū. Facile eſt occupationes eua-
dere:ſi occupationū pretia contempſerimus. Propter qđ melius eſſet talibus in minore abdicatione
& minore ſollicitudine viuere. Qui enim ſecūdum determinata in quæſtione præcedente inopiam
maiorem non poſſunt patienter ferre in ſtatu ſuperiori omnia abdicando:melius eſſet eis habendo
cōmunia viuere in ſtatu inferiori cuius inopiam minorem forte poſſent patiēter portare: ne qui in
planis ſtantes titubant,in p̄cipitio pedem ponant. ſecundum Grego.i.paſt. Non omnis enim q eſſet
aptus ad ſtatum inferiorem:eſſet aptus ad ſtatum ſuperiorem:ſed magis econuerſo eſt:quemadmo
dum non omnis qui deo humiliter ſeruiret in bonis proprietariis,patienter poſſet inopiam portare
& deo ſeruire illis abdicatis vt dictum eſt ſupra. Vnde frequenter qui abdicauerunt magna,per im
patientiam meritum amittunt fracti circa parua. De quibꝰ dicit Io. Caſſ.collatio.i. Nōnullos huiꝰ
mūdi maxias facultates,& nō ſolū multa auri & argēti talēta,verūetiā p̄diorū magnificētiā cōtem
nētes:poſt hoc vidimꝰ ꝑ capillo,ꝑ graphio,ꝑ calamo,ꝑ acu cōmoueri: q ſi vtiq; cōtēplationē mūdi
cordis fixā tenerēt nūq̄ vtiq; ꝑ puis rebꝰ amitterēt,qđ ne ꝑ magnis ac p̄tioſis icurrerēt opibꝰ,eaſ-
dē penitꝰ abiicere maluerūt. Nā plęrūq; nōnulli tāto zelo codicē ſeruāt:ne eū leuiter q̄dē legi vel cō
tigi ſināt ab aliquo:& inde occaſiōes ipatiētię ac motꝰ icurrūt:vn̄ monent ſtipēdia patiētię & chari
tatis acq̄rere:cūq; oēs diuitias ſuas ꝑ amore Chriſti contēpſerunt: priſtinū tamen cordis affectum
in rebꝰ minimis retinētes: & ꝑ ipſis nōnunq̄ iraſcētes veluti q non habeāt aplicā charitatē ex oibꝰ
infructuoſi ſterileſq; reddunt. Et in collatione.iii.dicit. Totū igit in fine cōſiſtit:in quo poteſt qs etiā
optimę conuerſationis initiis dedicatis inferior per negligentiam reperiri. Nihil enim nobis prode-
rit abrenunciatio corporalis:ſi renunciationem cordis q̄ ſublimior & vtilior eſt nō voluerimus ſiſi

obtinere. De illa enim dixit Apoſtolus. Si diſtribuero oẽs facultates meas in cibos pauperũ:charitatẽ aũt non habuero:nihil mihi pdeſt.qđ nunq̃ dixiſſet:niſi quia futurũ in ſpũ prævidebat vt aliq facultatibus vniuerſis in pauperũ alimenta diſperſis:ad perfectionem euangelicam & charitatis arduũ culmen peruenire non poſſent. De quibus dicit in collatione quarta. Deniq; qđ pudet dicere ita plerosq; abrenũciaſſe conſpicimus: vt nihil amplius immutaſſe de interioribus vitiis ac moribus comprobentur:niſi ordinẽ tñ atq; habitum ſæcularẽ. Nam & acqrere pecunias geſtiunt:quas nec ante poſſederunt:ſub hoc prætextu q; famulos ſuos exinde vel fratres alere ſe debere iuſtũ eſſe contendunt. Quibus pfecto non proderit maiores opes,ac ſubſtantias contempſiſſe: qui affect⁹ earum ad quos illę contemnendæ ſunt, in res paruas atq; exiguas tranſtulerunt. Nam vitium cupiditatis atq; auaritiæ quod erga ſpecies pretioſas exercere non poſſunt:circa viliores materias retinentes non abdicaſſe, ſed cõmutaſſe ſe pbant priſtinã poſſeſſionem. Nam nimia deuicti diligentia erga amorẽ pſalterii,ſportellę ſacculi,codicis, aliarũ ſimiliũ rerũ q̃uis viliſſimarũ, eadẽ tñ quaſi ante libidine detinentur:cum vel ea quibus vti neceſſe eſt propẽſius ſtudent habere q̃ cęteri: vel excedentes diligentię modũ:peculiarius ea diligentiuſq; cuſtodiunt,& ab aliorum contrectatione defendunt quæ vniuerſis fratribus eſſe debent cõmunia. Ideoq; perfectionẽ cordis abrenunciatio iſta non obtinet:quia cum cenſum habeat pauperis:non abiecit diuitis voluntatem. Ecce q̃ parce debent vti rebus ad neceſſitatẽ conceſſis abrenũciantes, & tanto parcius quanto pluribus abrenunciant:& quanto in eis quibus vtuntur minus habent iuris:vt oſtendant facto exterius q; nulla affectione circa illa tenẽtur interius. Quia vt dicit Chryſoſtomus ſup illud Matth.xix. Diues difficile intrabit in regnũ cælorum. Vere non habet ſup terrã qđ amet qui bonum cęleſte in veritate guſtauerit. Sicut enim qui pretioſum manducauerit cibum,poſtmodum ei hęc eſca cõmunis ingrata videt:ſic & qui ſemel dulcedinẽ Chriſti guſtauerit,terrenorũ bonorum de cętero nõ multũ ſentit ſaporem Vnde patet q; modicum ſapit eis dulcedo cæleſtium qui omnium abrenunciatione exeunt mundũ p vnum oſtium,& reingrediũtur ipſum p aliud, acrius quęrendo honorum potentiarũ & vniuerſaliter temporalium rerum abundantiam,ſaltem ad vſum. ad quæ nec auſi fuiſſent aſpirare manentes in ſæculo.contra illud qđ dicitur in principio regulę beati Aug. Qui aliqd habebant in ſęculo anteq̃ ingreſſi ſunt monaſteriũ liberter velint illud eſſe cõe: q autẽ nõ habebãt: nõ ea q̃rãt in monaſterio quæ nec foris habere poterant. HIS viſis q̃ſtionẽ quãtũ poterit extẽdendo:an.ſ.habere bona in cõmuni diminuat aliquid de perfectione:

Reſponſio. Dicendum q; bona cõmunia poſſunt intelligi diminuere de ratione perfectionis dupliciter. Vno modo per ſe ex natura & ratione ſuæ ſubſtãtię. Alio modo per accidens & ratione noſtræ infirmitatis,inquãtũ ipſa nata eſt allici per illa,& per hoc illa nata ſunt ipſam allicere. Primo modo ſimpliciter bona ſunt & non abdicanda: ſed poti⁹ retinenda:nec diminuunt aliquid de ratione perfectionis:& quod multo plus eſt nec bona proprietaria,quia quantum eſt ex parte naturæ rerum, eadem & ęqualis ratio bonitatis eſt in ipſis: ſiue fuerint propria ſiue cõmunia:nec ex ſe & per ſe ab æternorum amore ſunt impeditiua:immo quãtũ in ſe eſt ad eleuãdum nos ad illũ ſunt ordinata. Quia quẽadmodũ creaturæ veritas eſt adminiculũ ad diligendũ humanum intellectũ in cognitionẽ æternæ veritatis:ſic & bonitas creaturæ eſt adminiculum ad dirigendum humanam voluntatẽ in amorẽ æternæ bonitatis.dicente Aug.iiii.confeſ. Si placent corpora:deum ex illis lauda:& in artificẽ retorque amorẽ.&.ix.de trini. Nõ ſic non amãda creatura:ſed ſi ad creatorem refertur ille amor,non iã cupiditas:ſed charitas eſt.alias eſt cupiditas amor creaturę:& minuit amorẽ dei:ſecundũ illud.x.confeſ. Minus domine te amat q aliquid tecum amat:non propter te:ſed propter ſe. Et ſuper illud pſal.xxxix. Beatus vir cuius eſt nomẽ domini ſpes eius:& non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.dicit Augu. Diſce amare in creatura creatorem:non te teneat qđ ab illo factum eſt:& amittas eum a quo & ipſe factus es. Vnde mẽtitus eſt Manicheus qui dixit q; omnia corporalia ſunt a deo malo,& a ſe mala, & ideo propter ſe,& per ſe abdicanda. Vnde & vetus teſtamentum malum eſſe dixit: & a deo malo eſſe: quia tẽporalia bona promiſit & omnino contrarium nouo & promiſſionibus eius. Sed q; ſunt impeditiua,hoc eſt p occaſionem: & eſt cauſa huius per ſe & ex parte noſtra.ſ.noſtra infirmitas: quæ ipſa poſſidere vix valet:neq; circa ea ſollicitari abſq; amore nimio, & inordinato. Vñ q; abdicanda ſunt non natura rerum:ſed infirmitas noſtra qua ſine libidine non poſſumus ea habere,in cauſa eſt.dicente Auguſt. de doctrina chriſtiana. In omnibus huiuſmodi rebus nõ ex ipſarum rerum natura quibus vtimur ſed ex cauſa vtendi:vel modo appetendi:vel probandum vel improbandum qđ facimus. Item Ambro.lib.octauo ſuper Luc. Volumus offendere diuites: diſcant non in facultatibus crimen haberi: ſed in iis qui vti neſciunt. Nam diuitiæ vt impedimenta ſunt improbis: ita bonis ſunt

adiutamenta virtutis.Item Auguſt.ſuper pſal.ciiii.intelligendum eſt dei ſeruos propterea iſta bo
na ſumere a deo non vt in eis luxu defluant : aut peruerſa ſecuritate torpeſcant : ſed vt habeant
haec omnia praeparata in quibus quaerendis poſſent negotiatiſſimis laboribus occupari. Vñ etiam
dicit phs.ii.Pol.ꝙ oportet legiſlatorē ꝓuidere bonis & virtuoſis in neceſſariis : vt non oporteat eos
operibus vilib⁹ vacare. Vñ ꝙ ſancti viri tēporalia ꝑ abdicationē fugiūt:hoc cōtigit eis qa cōſcii ſuę
infirmitatis ſunt.dicente Aug.ſuper pſal.xxxvi.Sunt qui neq; actiones mundi pati volūt,ſicut con
iugati habētes domos,familias,filios:nec aliquid in eccleſia agūt ſicut ꝓpoſiti:vel vt in agricultura
laborantes:ſed velut ad hoc infirmi ſecedūt ad otiū:& quieti eſſe diligunt:velut memores infirmi-
tatis ſuę.Per amorē aūt nimiū & inordinatum impediūt,& ab amore aeternorum retrahunt:& hoc
ꝑ curam & ſollicitudinē eis annexam.dicente Greg.in.i.moral. Tātū nocent temporalia quantum
ſollicitudo retrahens a diuinis eis eſt annexa.Q; ſi non retraherent,multū expedirēt:dicente Aug.
in epiſtola ad Romanianū.Pacatior atq; trāqllior rerū tēporaliū adminiſtratio recipiēdorum ęterno
rum meritū gignit:ſi non teneat cū tenet:ſi non īplicet cū multiplicat. De diminutione vero ꝑfe-
Q ctionis per poſſeſſionē bonorū cōmuniū per accidēs.ſ.ex parte ipſorū bonorū:& per ſe ex parte infir
mitatis noſtrę,poſſum⁹ intelligere quaeſtionem iſtam dupliciter. Primo diſtinguēdo ex parte bono
rū cōmuniū.Secūdo ex parte perfectionū.Ex parte bonorū: qa aut ſunt toti humano generi cōmu
nia:ſic inquātū hmōi nullo modo diminuūt:vt habitū eſt ſupra . Aut ſunt cōmunia cōmorātiū in
aliqua cōmunitate ſingulari:& tunc diſtinguendū ex parte perfectionū: quia ꝑfectionis diminutio-
nē poſſumus intelligere dupliciter.Aut loquēdo de perfectione quę ꝑtinet ad ſtatum.Aut quae per-
tinet ad animū.Si primo mō: ſic adhuc diminuere de ratione ꝑfectionis poſſumus intelligere dupli
citer:quia aut diminuit de ratione ꝑfectionis exercendę,quę propria eſt miniſtris eccleſiae.Aut quia
diminuit de ratione perfectionis acqrendę:quę proprie pertinet ad religioſos.Primo mō habere bo-
na in cōmuni non diminuit de ꝑfectionis ratione:quia habent tm̄ a miniſtris eccleſiae: vt eis debita
rōne ſeruitii & ordinis quē habēt in eccleſia:& hoc quo ad id qđ pro hora cōuertūt in eorū vſum
neceſſarium.Quo ad reſiduū enim habent ea vt aliis qui nullū ius habēt in eis diſpēſanda.Et neu-
tro modo poſſunt minuere aliqd de ſtatu perfectionis eorum exercendę:quia requirit iam perfectū
cui ſunt inſtrumēta virtutis.Verūtamē infirmū in tali ſtatu exiſtētē:ab omni ſtatu boni opis eradi
cant:vt dicit Greg.in fine.xii.moral. PApa eni omnia bona eccleſię habet vt vicarius Chriſti:qui
libet vero epiſcoporum in ſua dioeceſi vt vicarius apoſtolorum:& quilibet ſacerdotum parochialiū
in ſua parochia vt vicarii diſcipulorū,& qlibet canonicorum & aliorum miniſtroꝝ eccleſiae in ſua
praebenda,qui ſunt ſucceſſores eorum.de quibus dicitur.Multitudinis aūt credentiū e.cor.v.vt.xii.
q.i.§.De rebus.Vñ de poſſidētibus bona cōmunia eccleſiae,dicit Proſper.ii.lib.de vita contēplatiua
cap.xi.Itaq; ſacerdos cui diſpenſationis cura cōmiſſa eſt:non ſolum cōmiſſa eſt ſub cupiditate : ſed
etiā cū laude pietatis accipit a pplo diſpēſanda:& fideliter diſpēſat accepta:qa oīa ſua aut reliqt:aut
eccleſiae rebus adiunxit:& ſe in numero pauperū paupertatis amore cōſtituit:ita vt vnde pauperi
bus ſubueniat:inde & ipſe tanq̄ paup voluntarius viuat.Ibidē.xvi.Nunc aūt ꝙ chriſtianis tempori
bus ſacerdotes magis ſuſtinent q̄ curant poſſeſſiones eccleſiae:& in hoc deo ſeruiūt:quia ſi dei ſunt
ea q̄ cōfidēs eccl'ię dei opus agit:qui res deo cōſecratas non alicuius cupiditatis:ſed fideliſſimę diſ-
pēſationis intentione non deſerit,nō ſunt iā res mūdi credēdę:ſed dei.Tales.n.ſecūdum apoſtolum
ſunt nihil habētes:ſed oīa poſſidētes.dicēte Proſpero in eodē. Hoc eſt poſſidendo contemnere: non
ſibi:ſed aliis poſſidere:nec habendi cupiditate facultates eccleſiae ambire: ſed eas pietate ſubuenien-
di ſuſcipere:nec aliquid inde eis qui ſibi ſufficiunt erogare.Secundo mō habēt bona in cōmuni re-
ligioſi ſolitariā vitā ducētes non deputati aut ordinati ſeruitio eccleſię publico.Et diſtinguendum
eſt in hoc membro de bonis cōibus:quia aut ſunt vſui quotidiano neceſſaria:& non diminuunt ni
ſi per accidens:vt habitum eſt ſupra:aut ſunt tm̄ vſui futuro reſeruata: quę cuſtodiuntur non vt
diſpenſanda:ſed vt ſibi neceſſaria.Et per illa diminutionē ſtatus perfectionis eorum.ſ. acquirendae
poſſumus intelligere dupliciter:quia aut ꝙ diminuūt de ratiōe perfectionis dictę ſimpliciter & ab
ſolute ipſam omnino excludendo:aut ꝙ diminuunt de apice huiuſmodi perfectionis:ne ad ipſam
attingi poſſit: in gradu.ſ.inferioris ꝑfectionis ponēdo.Primo modo bona proprietaria ſolūmodo
diminuunt de perfectionis ratione,ipſam.ſ.omnino excludendo:ne.ſ.homo habēs proprietaria poſ
ſit eſſe infra ambitum,& latitudinem perfectionis ſecundum aliquem ſtatum aut gradum ſtat⁹:vt
patet ex ſupra determinatis.hoc autem eſt diminuere de ratione perfectionis:quemadmodum dici
mus ꝙ hō pictus diminuit de ratione hoīs.Sic autem non diminuunt de ratione perfectionis bona
R communia abdicatis propriis:quia abdicatio propriorum efficit ſtatum perfectionis ſimpliciter &

abſolute:vt habitū eſt ſupra. Propter qđ abdicatis ꝓpriis habere cōmunia non ponit hominē extra ambitum pfectionis ſimpliciter.Sed quia minor abdicatio non poteſt eſſe ꝙ̄ abdicando propria tātū retentis cōmunibus:& reſtāt duę maiores:quarū vna cū ꝓpriis abdicat cōmunia immobilia,& reti net mobilia tm̄:alia vero abdicat omnia,propria.ſ.& cōmunia,tā mobilia ꝙ̄ immobilia:idcirco habe re bona in cōmuni diminuit de ratione perfectionis ſecundo mō.ſ.impediendo ſcđm p̄dictum mo dum,per diſtractionē & ſollicitudinē quā habet illoꝝ poſſeſſio & cuſtodia,ne attingi poſſit quo ad hoc apex & ſupmus gradus in ſtatu pfectionis acquirendæ:ſed neceſſario ſiſtit citra illū,in inferiori gradu perfectionis conſiſtendo.habere.n.in cōmuni bona immobilia:ponit infimum gradum perfe ctionis:quia illorum cuſtodia requirit maiorem ſollicitudinem.Vnde de abbate Iſaac dicitur in.iii. dialog.ꝙ cum crebro diſcipuli eius poſtularent:vt pro vſu monaſterii poſſeſſiones quę offerebātur acciperet,ille ſollicit⁹ ſuæ paupertatis cuſtos, fortē ſniam tenebat dicēs. Monachus qui in terra poſ ſeſſionem quęrit:monachus non eſt.Sicq̧ metuebat paupertatis ſuę cuſtodiā perdere.Habere vero in cōmuni bona mobilia tm̄,ponit mediū gradū perfectionis:quia requirunt quo ad ſuam cuſtodi am minorē ſoillcitudinem. Cōmunia autem omino abdicare cū propriis,ponit gradum perfectio nis ſummū.Dico gradum perfectionis generandę: ga omnino ſubtrahit ſollicitudinē ꝙ̄ eſt circa tē poralium cuſtodiam,& curam de craſtino.Iuxta illud qđ dicitur collatione patrum.x. Quę maior aut ſanctior poteſt eſſe paupertas,ꝙ̄ quæ nihil prędidii,nihil virium habere cognoſcēs:de aliena lar gitate quotidianum poſcit auxilium: & vitam ſuam atq̧ ſubſtātiam ſingulis quibuſcūq̧ momen tis in diuina ope intelligens ſuſtentari? Poſcit inquam auxilium , in hoc videlicet vt admittatur ad aliquod manuale officiū in quo lucretur neceſſaria ꝓ inſtāte neceſſitate: vel vt ipſi liberaliter tā ꝙ̄ mēdico tribuatur.qđ maxime licitum eſt quando ad hoc neceſſitate aliqua vel circa ſeipſum vel circa proximum exiſtēte compellitur ne ſibi valeat neceſſaria manuum labore acqrere. Qꝫ ſi etiam licitum eſſet:& ſimpliciter apicē perfectionis conſtitueret:omnibus & propriis,& cōibus abdicatis validos de mendicitate viuere:de quo nihil ad pręſens:tamē tam in laborantibus manualiter ꝙ̄ in mendicantibus per accidens.ſ.per ſollicitudinē excedentē circa neceſſariorum acqſitionem,poſſent iſti deprimi quo ad poſſibilitatem acquirendi perfectionem animi,infra quēlibet illorū:vt nihil omī no proſit illis eſſe in ſtatu qui per ſe eſt perfectior: ſi tamē per accidēs faciunt eum imperfectiorem immo multum eis obeſſet:quia tanto amplius in excedendo in ſollicitudine peccant:& plus cæte ris a perfectione animi ſe elongant:& a poſſibilitate acquirendi eam : vt patet ex ſupra determina tis.Et eſt modus iſte diminuendi : quēadmodū ſi diceretur ꝙ animal qđ non habet omnes ſenſus diminueret de ratione animalis:quia deficit a gradu animalis habentis omnes ſenſus.Si vero loqua tur quæſtio de perfectione pertinēte ad animum:Dicēdū ꝙ de ratione talis perfectionis nihil dimi nuit:niſi diminuendo de ratione perfectionis ipſius charitatis:quia in charitate & eius perfectione conſiſtit perfectio mentis:inquantū.ſ.ipſa informaꝛ charitate perfecta:vt patet ex prędeterminatis. S

De rōne aūt charitatis poteſt intelligi aliqd dupliciter diminuere:vel in eius ſubſtantia: vel in ei⁹ feruore,ſeu radicatione,ſeu aliquo alio hmōi.Primo modo de charitatis perfectione aliquid poteſt intelligi diminuere dupliciter.Vno modo quia impedit ne augeaꝛ:& ita ne perficiatur.Alio modo ga ſubtrahit ei aliqd de ſua ſubſtātia.Prio mō aliqd dupliciter de rōne pfectiōis diminuit,ꝑ ſe.ſ.vel ꝑ accn̄s.Per ſe de rōne pfectiōis i charitate,& ꝑ hoc de rōne pfectiōis animi diminuūt pctā venialia: & ceſſatio a bonis opibus.Per accidēs vero habere bona in cōi diminuit de rōne pfectiōis religioſi: ga.ſ.ſunt occaſio diſtrahendi animum a diuino amore, ſecundum prædeterminata : etſi forte ab il lo animū alicui⁹ bene diſpoſiti non diſtraherent in actu.Propter qđ ſecundum prædicta expedit & melius eſt ſic diſpoſito:vt patienter poſſit eſſe ſine illis oīno,tanꝙ̄ abiicere illecebrā delinquendi:vt nō ita de facili peccet nō habēdo ea ſicut habēdo:ſcđm ꝙ habitū eſt ſupra.Si vero intelligam⁹ dimi nutionē fieri ſubtrahēdo aliquid qđ eſt de ſubſtantia,ſiue de eſſentia charitatis:ſic dico ꝙ habere bo na in communi non diminuit de perfectione charitatis: & ideo nec de perfectione animi.Sicut nec eam diminuit,nec poteſt diminuere aliqd aliud:ga charitas in ſua ſubſtātia non eſt nata diminui: ſed ſolum corrumpi per peccatum mortale:vt alias determinauimus in quadā q̄ſtiōe de Quolibet Et ideo ſecundum hunc modum ſicut habere bona in cōmuni non diminuit de ratione perfectio nis:ſic etiā nec habere bona proprietaria.

Ad arg.pri. PER iam dicta patet rn̄ſio ad obiecta. Primum em̄ argu mentum bene procedit:oſtendendo ꝙ per ſe diminuit poſſeſſio bonorū cōmuniū de ratione ſtatus perfectionis acquirendę quo ad apicē eius:non autem quin habendo communia abrenūciatis pro priis maneat in aliquo gradu infra latitudinē pfectionis.ꝙuis etiam per accidens ſuperior poſſit eē ſtatus in quo habentur communia:ꝙ̄ ſtatus ille in quo eſt omnium communium abdicatio: vt pa T

V tet ex iam dictis. AD argumentum in oppoſitum, ꝙ nõ nocet diuitias habere ſed amare: noceret autẽ ſi diminueret de perfectione: Dicendũ ſcđm iã determinata, ꝙ habere diuitias & vniuerſaliter bona tẽporalia, per ſe & ratione ſubſtantię ſuę non nocet: ſed magis prodeſt: nec ſic vt iam dictũ eſt talia bona de ratione perfectionis diminuunt. Vnde in ſtatu innocentię nihil omnino potuiſſent diminuere de ratione perfectionis vbi nullum accidens infirmitatis noſtræ fuiſſet: quia per accidens tantũ nocẽt: ſcilicet ratiõe ĩfirmitatis paſſibilitatis: ꝑpter quã nimio amore nata eſt humana ĩfirmitas illis habitis alligari. & hoc eſt qđ dicit Gloſ. illa. Non nocet habere diuitias ſed amare. ſ. nimiũ qđ ſemper cõtingit quãdo quis amplius amat eas ꝗ̃ ad vſum inſtantis neceſſitatis pro ſe, ſecũdum ꝙ ſupra expoſitum eſt. Ad argu. in oppoſitum.

CIrca tertium arguebatur ꝙ licet tranſire de ſtatu habẽte bona cõmunia immobilia, ad ſtatum illorum qui non habent illa. Q̃m canonicos regulares beati Auguſtini qui habent cõmunia in cõmuni: licet tranſire ad ſtatum ſtatrũ prædicatorum vel minorũ: qui nulla habẽt ĩmobilia in cõmuni: niſi ꝙ ꝑdicatores habẽt modica quę pertinẽt ad eorũ clauſtra. CONtra eſt. quia bona cõmunia eccleſię nihil diminuunt de ratione perfectiõis, etiam immobilia. xii. q. i. Expedit. & cap. Videntes. ſed non eſt licitum tranſire a ſtatu in ſtatum niſi propter maiorẽ perfectionem. ergo &c. Queſt. xxx. Argu. prin. In oppoſitũ.

X Dicendũ ad hoc: ꝙ ſtatus perfectionis ſecũdum quẽ eccleſia concedit & licitum eſt ex iure diuino ab vno in alterum tranſire: eſt ille qui eſt perfectionis acquirẽdę: quia ille ſolum electiõis eſt. Status vero perfectionis exercendę, non electionis ſed diſpenſationis & neceſſitatis eſt aut eſſe deberet, niſi cupiditas noſtra faceret. & hoc quia ille ſtatus bene recipit imperfectũ: iſte vero requirit iam perfectum. Nũc aũt quilibet eligere & anhelare debet vt fiat ꝑfectus: opera. ſ. exercẽdo quæ perfectũ conſtituunt: non autem debet pręſumere aliquis ꝙ iam ſit perfectus vt poſſit exercere opera quæ ex ꝑfecto habitu procedere debẽt. Propter qđ nõ cõceditur regulariter vt poſſit fieri tranſitus a ſtatu perfectionis acquirendę ad ſtatum perfectionis exercendę propria voluntate & electione cuiuſcũꝗ: ſed ecõuerſo conceditur regulariter: licet ſpecialiter interdicaẗ hoc epiſcopis, quia propter ſtatum eminẽtiorem pręſumitur de eis ꝙ ſunt perfectiores aliis q ſunt de iure cõmuni ſubditi eis: illis etiã in ſtatu perfectionis exercendę exiſtentibus. dicente Grego. in primo Paſt. Tantũ debet actionẽ populi actio tranſcendere pręſulis, quãtum diſtare ſolet a grege vita paſtoris. & infra. Vt nõ ſit eius operatio vtilis ſed etiã ſingularis: nec inter malos tantũmodo quæ recta ſunt faciat: ſed bene quoq; operantes ſubditos ſicut honore ordinis ſuperat: ita & morũ virtute tranſcẽdat. Quia tamẽ nõ pręſumitur ꝙ ſit aliquis immemor ſuę ſalutis, de iure cõmuni liceret eis ſicut & inferioribus miniſtris eccleſię: niſi eſſet ſpecialiter eis interdictum, tranſire ad ſtatum religionis acquirendę. & hoc quia licet omnes miniſtri eccleſię ſunt in ſtatu perfectionis exercendę ex ordine eccleſiaſtico ad quẽ aſſumpti ſunt: ſicut religioſi ex profeſſione: tamẽ quia bona temporalia quocũq; titulo poſſeſſa magis ſolent circa ſe hominẽ reddere ſollicitum ſollicitudine ſuperflua, ꝗ̃ non poſſeſſa aliis eiſdem retentis: idcirco licet abſq; omni diminutione perfectionis poſſideantur: quo ad hoc melius eſt tamen & perfectius pluribus ad perfectionem acquirẽdam (pauci enim iam perfecti ad publicum miniſteriũ eccleſię veniũt) adminiſtrationem cõmunium bonorum eccleſię dimittere: & ad ſtatum perfectionis acquirendæ ſe trãſferre. Et propter hoc idem licitus eſt tranſitus a ſtatu regulę laxioris & minoris abdicationis ad ſtatum regulę ſtrictioris & abdicationis maioris, quãtum eſt de iure cõmuni: tanꝗ̃ Reſponſio.

Y a minori perfectione ad maiorem quo ad ſtatum. PER hęc patẽt ambo obiecta. licitum eſt eñ canonicis beati Auguſti. tranſire ad religiones mendicantes propter iam dictam cauſam: etiam ſi eſſent canonici eccleſię cathedralis: & reciperent neceſſaria victus in communi. ſecũdum ꝙ omnibus vtiliter voluit inſtituere Auguſt. & hoc non ex mendicitate ſed pro ſuo ſeruitio, ſicut accipiunt canonici ſeculares. Ad arg. pri.

Z PER idem patet ſecundum. bene enim verum eſt ꝙ bona eccleſię etiã ĩmobilia nihil diminuunt de ratione perfectionis. ſ. exercendę: diminuunt tamẽ in aliquibus de ratione ꝑfectionis acquirendę, vt dictũ eſt. Propter qđ illi qui nimio affectu in tractãdo eis alligãtur: qđ plurib⁹ natum eſt contingere, quãtum eſt ex parte cõmunis fragilitatis: ſi tamen ſecũdum prędeterminatum modum patienter eis carere poſſent: illis expedit & melius eſt ad perfectionẽ quã nondum habent acquirendam, bona cõmunia eccleſię dimittere. alias enim deſpectus bonorum immobilium eccleſię damnabilis eſſet. vt. xii. q. i. Vidẽtes. in fine. &. q. ii. ca. Siquis. de clericis. in principio. Ad argu. in oppoſitum.

Explicitum eſt Septimũ Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo continens Queſtiones. XXX.

Incipit Octauũ Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

IN diſputatiõe noſtra de quolibet octaua quęrebantur.xxxvii. Aliqua ſine argumentis. Et proponebantur quędam de deo in comparatione ad creaturas. Quædam vero de creaturis in comparatione ad deum. Quędam vero de creaturis ſecundum ſe. ¶Circa primũ quęrebantur quatuor reſpiciẽtia eſſe naturę in creaturis. Vnũ vero reſpiciẽs eſſe gratię. Quorũ primũ erat: vtrũ

Queſt.i. in deo ſint ideę practicę. Secundũ: vtrum difformitas ſcibiliũ circa creaturas, arguat aliquã difformitatẽ in ſcientia dei.

Queſt.ii. Tertiũ: vtrũ aliqs poſſit agere quod impoſſibile eſt fieri.

Queſt.iii. Quartũ: vtrũ effectus cõtingẽs poſſit fieri immediate a deo.

Queſt.iiii. Quintũ: vtrum duobus æqualiter ſe habentibus ad receptionẽ gratiæ, deus eis æqualiter conferat.

Queſt.v.

Argu.prin. primum. ¶Circa primũ arguebaꝛ ꝙ in deo ſint ideæ practicæ. Primo ſic. actus voluntatis ſcđm Auguſti.de trini.x. præſupponit actum intellectus. Sed actus voluntatis circa ſpeculabilia præſupponit in intellectu ideas ſpeculatiuas, ergo & circa operabilia ideas practicas.

Secundum. SEcundo ſic. Auguſt. dicit de trini.lib.vi.c.x. ꝙ verbum eſt ars oĩpotentis dei plena omniũ rationũ viuẽtium. ſed rationes viuentes in arte nõ ſunt niſi ideę practicę: quia ars ad praxim pertinet. ergo &c.

In oppoſitũ. COntra. ratio ſiue intellectus diuinus non eſt ex ſe ad oppoſita: ſed de neceſſitate immutabilitatis intelligit quęcũqꝫ intelligit. Si ergo practicus eſſet: & ĩtelligeret ꝑ ideas practicas: cũ intellectus practici eſt determinare volũtati agenda: de neceſſitate ergo ei determinaret agenda. Tunc ergo aut volũtas ſequiꝛ de neceſſitate intellectũ agẽdo quæ intellectus agẽda determinauit: ſic volũtas de neceſſitate ageret quęcũqꝫ agit circa creaturas: aut nõ ſequiꝛ: ſic ei cõtrariatur. quę falſa ſunt in deo. ergo &c. Propter iſtã queſtionẽ & ſequentẽ oportet hic videre in ſum- A

Reſolutio.q. ma quomodo deus cognoſcat ſe & alia a ſe. Eſt igiꝛ ſciendũ: ꝙ omne cognoſcens aliqd, ex hoc cognoſcit illud ꝙ eſt quodãmodo ipm̃ cognitum. Propter qđ dicit pħus in.iii. de aĩa, ꝙ intellectus ſecũdum actũ eſt oĩa intelligibilia: ſenſus vero oĩa ſenſibilia. Cognoſcens autẽ habet eſſe ipm̃ cognitũ dupliciter. Vno modo ꝑ informationẽ. Alio modo ꝑ eſſentiã. Primo modo omne cognoſcẽs alia a ſe vt ꝑ ſe obiectũ, eſt ipm̃ cognitũ: inquantũ.ſ. cognitione vt ſua ſpecie informat ipm̃ cognoſcentẽ. per hoc eñ habet eſſe quodãmodo ipm̃ cognitum: & ſic cognoſcit oĩs intellectus creat⁹ alia a ſe: & etiã ſeipſum: quia nõ cognoſcit ſe niſi ſicut alia a ſe: vt alias ſæpe declarauimus. Secundo autẽ modo ſolus deus cognoſcit ſe obiectiue: quia.ſ. eſt idẽ ſibi: & oĩno immaterialis & ſeparatus ab omni limitatione: quæ in aliis impediũt rem eſſe ꝑ ſe obiectũ intelligibile: primũ in materialib⁹: ſecũdum in oĩb⁹ indiuiduis creaturis. dicẽte Auicẽ.viii. Meta. Id cui⁹ eſſentia eſt intellectiua eſt eſſentialiter intellectiua. et ideo eſt purũ intellectũ. Qđ eñ ꝓhibet rẽ intelligi eſt hoc qđ ipſa eſt in materia: & in eius appendiciis. & hoc ꝓhibet ne ſit intellectiua. Qđ igiꝛ liberum eſt a materia & ab eius appẽdiciis, certificatũ eſt habere eſſe ſeparatũ: & illud eſt intellectiuũ ꝑ ſe: & quia eſt intellectiuũ ꝑ ſe: eſt etiã intellectum ꝑ ſe: eſt etiã intellectũ a ſe. Et ꝓpter primũ eſſentia diuina eſt quoddã intelligibile ab ipſo diuino intellectu: vt intelligat ſeipm̃. Propter ſecundũ vero intelligendo ſe intelligit oĩa alia a ſe. dicẽte Auicẽ. in eodẽ. Qꝛ ipſe intelligit ſuam eſſentiã: per ſuã eſſentiã intelligit: & quicqd eſt poſt ipſum ꝑ hoc intelligit. Hoc igitur ꝙ ĩtelligit ſuã eſſentiã, cauſa eſt intelligẽdi id qđ eſt poſt ſuam eſſentiã. Suũ igiꝛ intelligere eius qđ eſt poſt ſuam eſſentiã: cauſatũ eſt ei⁹ qđ eſt ipm̃ intelligere ſuã eſſentiã: & hoc quia eſt illimitata: quia ꝓpter ſuam illimitationẽ eminẽter continet in ſe oĩs eſſe & eſſentiæ limitatę veritatẽ: vt non cognoſcat alia a ſe vt propria obiecta: ſecũdum ꝙ alia ſunt a ſe: ſed ſecundum ꝙ in ſe ſunt idẽ ipſi. aliter eñ per huiuſmodi cognita intelligeret informat⁹ ab eis recipiendo ab eis cognitionẽ in patiẽdo: & vileſceret ſuus intellect⁹ ſcđm pħm.xii. Meta. dicẽte etiã Auicẽ. in eodem Meta. ſuę. Nõ poteſt eẽ vt neceſſe eſſe ĩtelligat res ꝑ res, ſi eñ ſic eſſet, tũc eſſentia eius cõſtitueretur ex eo quod intelligeret: & ſic conſtitutio ſua fieret ex ipſis rebus: & eſſet. ꝙ ſi nõ eſſent res extrinſecę, non eſſet cum hac diſpoſitione: & eſſet ſibi diſpoſitio quæ non proueniret ſibi ex ſeipſo: ſed ex alio a ſe: & tunc ab alio a ſe fieret impreſſio in ipm̃. Et ſic iſta cognitione cognoſcit alia a ſe: neqꝫ B
vniuerſaliter ſiue in vniuerſali: quẽadmodũ cognoſcũtur Sor. & Plato in eo ꝙ hoĩes: neqꝫ particulariter ſiue in particulari, cognoſcẽdo vnũquodqꝫ ſcđm rationem ſuæ ſingularitatis, ſed cognoſciꝛ ipſa vnite cognoſcẽdo illa ſcđm ꝙ ſunt vnum in ipſo nõ diſtincta neqꝫ ab ipſo neqꝫ abinuicẽ. Sed vt cognoſcẽdo ſuã eſſentiã cognoſcat illa diſtincte ſcđm diſtinctionẽ quã habent inter ſe: oportet ꝙ co

gnoſcat ſuã eſſentiã vt imitabilẽ ab illis:& ſecundũ hoc ſua eſſentia habet rationẽ ideę vt idea nihil
aliđ ſit ꝗ ipſa diuina eſſentia:ſub ratione reſpectus imitabilitatis qua alia a ſe nata ſunt eã imitari.
Quæ quidẽ ratio reſpectꝰ quia nõ cõuenit eſſentię ex ratione rei & eſſentię quæ ipſa eſt,niſi virtu
te pręter conſiderationẽ intellectus circa eã,apprehendẽtis eã ſub ratione talis habitudinis : idcirco
reſpectus ideales in deo nõ reales ſed rationales tantũ ſunt. Sed ecõuerſo reſpectus reſpondẽtes eis
in creaturis reales ſunt:quia ex ratione rei & naturę earũ nõ autẽ ex cõſideratione intellectus crea
ti aut increati fundanť in ipſorũ eſſentia & natura.Nõ tamẽ ſic ꝙ propterea hmõi reſpectus ratio-
nales ſint in deo:quia creaturę ſcđm reſpectus reales habitudinẽ habent ad deum:vt ꝓpterea deus
ecõuerſo reſpectus rationales habeat ad creaturas: vt contingit in reſpectibus rationalibus qui cõ-
ueniunt deo ex tẽpore.immo quia iſti reſpectus deo cõueniunt ab ęterno:cõueniunt ei ex cõſidera-
tione intellectus comparantis eſſentiã ſuam ad eſſentias creaturarũ vt imitabilem ab eis:vt ideę po
tius ſint ratio ꝙ eſſentię creaturę ſint eſſentię quędã ꝗ econuerſo.Et ſic queadmodũ ipſa eſſentia di
uina vt eſt abſolute eſſentia eſt ratio cognoſcendi ipſas eſſentias creaturarũ: ſic ipſa cognita vt ha-
bens rationes ideales:eſt ratio cognoſcendi differẽtias omniũ aliorum a ſe:vſꝫ ad minima:inquãtũ
vt alibi declarauimus,idea ſpeciei eſt ratio cognoſcẽdi omniũ indiuiduorũ ſub ipſa.Propter qđ Au
guſt.loquẽs de ideis in deo.lxxxiii.q.q.lxvi.dicit ſic.Tãta in eis vis cõſtituitur vt niſi his intellectis
ſapiens eſſe nõ poſſit.Et ſic tali cognitione pure ſpeculatiua æqualiter omnia alia cognoſceret:etſi
C nunꝗ ea fuiſſet facturus ſicut modo.Qđ tamen non ponit Auicẽ.determinando ꝙ iſta cognitione
non cognoſcit alia a ſe niſi vniuerſaliter & in vniuerſali:particulariter autẽ non,niſi cognoſcẽdo ſe
eſſe cauſam & pricipium eorũ.Vnde in.viii.Meta.dicit ſic.Si corporalia nõ intelligũtur niſi ſecun-
dum quiditatẽ ſpoliatam:& ſecũdum ꝙ ſequiť ea id per qđ indiuiduanť tunc nõ intelliguntť ſecũ-
dum ꝙ ſunt corruptibilia.Cum eñ apprehenduntť ſecundũ ꝙ cõmiſcentur materię & accidẽtibus
materię & tẽpori & indiuidualitati:nõ ſunt intellecta:ſed ſenſata vľ imaginata.Et ſicut attribuere
aliquas ex multis actionibꝰ ei qđ eſt neceſſe eſſe eſt ei imperfectio:ſic etiã attribuere ei multa ex mo
dis intelligendi.Sed neceſſe eſſe nõ intelligit quicqd eſt niſi vniuerſaliter:& tamẽ cum hoc nõ deeſt
ei aliqđ ſingulare:& ideo nõ deeſt ei qđ eſt minimũ i cęlis & in terra.Et hoc eſt de mirabilibꝰ qđ nõ
poteſt imaginari niſi qui fuerit ſubtilis ingenii.Sed quomodo ſit hoc,ratio hęc eſt:quia eñ ipm ſe-
ipſum intelligit:& ꝙ ipm eſt pricipium oĩs qđ eſt:vtrꝫ intelligit pricipia eorum quę ſunt ab eo:&
quicqd naſcitur ab eis,& quicqd eſt ex rebus oĩno eſt neceſſarium eſſe propter eũ & in eo.Iſtę ergo
cauſę reducũtur ad ea quæ proueniunt ex eis quouſꝫ perueniant ex eis particulares.Quia eñ pri
mus nouit cauſas & quę cõtinentur ſub eis:tunc etiã nouit neceſſario id ad qđ reducũtur,& tẽpo
ra quæ ſunt inter ea:& quotiens reducuntur.impoſſibile eſt eñ vt ſciat illa & neſciat iſta.Eſt ergo
apprehendens res particulares inquãtum vniuerſales. Si autẽ appropriať eis indiuiduũ,hoc erit re
ſpectu tẽporis alicuius:vel diſpoſitionis alicuius. Si vero accipiať illa diſpoſitio cum ſuis propriis
cauſis,etiã erit in ordine eorum:ſed abſtrahiť a principiis cuiuſlibet eorum.ſ.a rebus indiuidualibꝰ.
Si autem fuerit ſpecies ſicut etiã apud intellectum,ſic indiuiduũ erit tunc intellectui via ad illud
deſcriptũ : & hoc eſt indiuiduũ qđ eſt vnũ in ſua ſpecie cui nõ eſt alterum,ſicut ſol vel tempus.Si
autẽ fuerit ſpecies dilatata in indiuiduis,tunc nõ erit via intellectui ad deſcriptionẽ alicuius indiui
D dui niſi prius deſignaretur ei.Sed ſciendũ eſt ꝙ ſecundũ rationes ideales deus alia a ſe intelligit du
pliciter.Vno modo ſecũdum ꝙ ſunt eſſentię vel exiſtentię quædã in ſe.Alio modo ſecũdum ꝙ ſunt
quædã operabilia a deo.Primo mõ cognoſcit illa notitia pure ſpeculatiua:& ideę vt ſunt ratiões co
gnitionis illoꝝ hoc modo ſunt ideę pure ſpeculatiuę:de quo nulla eſt dubitatio.Vnde & Plato hu
iuſmodi ideas in deo poſuit eſſe ipſas rerũ quiditates.dicente Seneca:ad Luciliũ epľa.lxviii.Plenus
eſt iis figuris ꝗs Plato ideas appellat. itaꝗ hoĩes pereũt:ipſa vero humanitas ad quã homo effingi
tur permanet.Vnde de itellectu ſic ſpeculatiuo dicit pħs.iii. de aĩa.Speculatiuus nil ſpeculať actua
le:neꝗ dicit de fugibili & proſequibili.Secundo autẽ modo ſecũdum aliquos cognoſcit illa ſcientia
practica:& per ideas practicas:vt ſunt rationes cognoſcẽdi illorum.Sed ad huiuſmodi intellectũ eſt
aduertendum,ꝙ notitia practica proprie dicta & ſpeculatiua penes rationes differentes cognito-
rum non differunt:ſed potius ſecũdum rationes differentes finium ad quos ſunt.fine eñ ſecundũ
pħum.iii.de anima ſpeculatiua & practica differũt. Vnde quia notitia eſt de operabilibꝰ:nõ ex hoc
dicitur practica,immo operabilia ſpeculatiua notitia cõſiderari poſſunt:ſi conſiderẽtur ad eundem
finem ad quẽ conſiderãtur pure ſpeculatiua in Mathematicis & in naturalibus.ſcđm eñ pħum.ii.
Metaphy.finis ſpeculatiuę eſt verum.Finis vero practicę opus.Vnde operabilia duobus modis poſ
ſunt conſiderari queadmodum moralia.Vno modo vt pręciſe ſciatur quid virtus:& qđ vitium:&

quomodo virtus cõſiſtit in medio:vitium autẽ diuertit a medio:& cętera huiuſmodi. Et eſt omnis
talis cõſideratio ſpeculatiua:licet ĩ materia practica & intellectu ſpeculatiuo nõ practico. Sed ĩ tali
materia intellectus ſpeculatiuus extẽſione quadã ſcd̃m philoſophũ fit practicus. Dico extenſione ad
finem aliũ ꝙ̃ ad quẽ erat ſecũdum ꝙ fuit ſpeculatiuus. Speculans eñ operãdo ad ſcire verũ ſpecula
tiuus eſt. Extendens autẽ ſe vlterius vt non ſolũ intendat cognitionẽ veri:ſed quęrat ſcire vt ſcd̃m
ea voluntas operetur:ſtatim eſt practicus. vt eñ dicitur. iii. de aĩa, cuius appetitus, hoc principium
practici intellectus. Vltimũ aũt pricipium actiõis eſt. & infra. Appetibile eñ mouet:& propter hoc
intelligentia mouet:quia pricipium hoc eſt qđ appetibile. Vt ſic circa idẽ ſunt ſpeculatiuus intel-
lectus & practicus. aliter eñ ſpeculatiuus extẽſiõe nõ fieret practicus. Speculatiuus eñ in materia
pure ſpeculatiua extenſione nunꝙ̃ fit practicus. Et ſcd̃m hoc circa eandem materiã diſtinguitur ars
medicinę in theoricam & practicam : & hoc vtrobiq; circa eandem materiã. & ſic ex hoc ꝙ aliqua
cognitio eſt circa aliqua operãda, nõ oportet ꝙ dicatur practica. dicente philoſopho. iii. de aĩa. Mul-
totiens intelligit terribile aliqđ aut delectabile: non iubet autẽ timere. Ne tamen oĩno denegemus E
intellectum diuinum practicum eſſe : ſciendum ꝙ circa operanda practica conſideratio conſiderat
quid ſit operandum & qđ nõ operandum: & qs ſit modus operandi cõuenientior ſecundũ omnes
circũſtantias:quãdo:vbi:quomodo & cętera hmõi:quæ concurrũt circa operãda & operãdi modũ:
& hoc eo fine vt voluntati liberę immo liberi arbitrii:quę de ſe indeterminata eſt:determinet intel
lectus quid & quomodo ſit operandum:dicendo & ſententiando ꝙ ſic operandũ eſt. Quod poteſt
fieri dupliciter. Vno modo ꝙ. ſ. ſic faciẽdum eſt quãtum eſt ex congruentia rerũ ſolum. Alio modo
quãtum eſt ex cõmoditate agentis : vt ſine hoc. ſ. vel cõmodum non aſſequeretur vel incõmodum
nõ euitaret. qđ facit proprie practicum:per qđ ĩ creaturis liberi arbitrii inclinat̃ naturaliter aliquã
tulum volũtas ad ſequẽdum determinationẽ rationis:& exequẽdum in opus:licet non cogat eam:
nec ſic determinet quin cõtrarium poſſit agere & rationi rectę contrariari:& errare in opere. Pro-
pter qđ talis volũtas:quæ. ſ. de ſe recta nõ eſt:ſed in ope errare poteſt:tali determinatiõe rationis in-
diget. Et dicit̃ talis intellectus inquãtum ſic operãdum determinat, proprie practicus. Et hoc ſecũ-
do modo intellectus practicus ſolum habet eſſe in creaturis nõ in deo. Primo autẽ modo dicit̃ intel
lectus practicus minus ꝓprie. ſ. quando cõſiderat tantũ qualitatẽ operãdorum:& operandi modos
quos omni determinatione prædicta volũtati ꝓponit:videlicet ꝙ ſic agẽdum vel non agendũ quã
tum eſt ex parte cõgruentię rerum:licet nõ quãtum eſt ex cõmodo vel incõmodo ex parte agentis
dimittendo in eius libertate qđ eligat vt ſemetipſam determinet circa operanda nõ ꝓpter cõmodũ
ſuum ſed magis rerũ. Secundo ergo modo diuinus intellectus nullo modo poteſt dici practicus:q2
vt procedit obiectio ad iſtã partẽ, ſi opus voluntati determinaret dicẽdo, hoc tali modo operãdum
eſt:q2 qđ determinat de neceſſitate determinat:vł oporteret voluntatẽ intellectũ ſequi aut ipſi cõ
trariari:qđ impoſſibile eſt. Et ſecũdũ hoc alibi determinauimus ꝙ intellectus diuinus practicus nõ
eſt:ſed pure ſpeculatiuus ſua ſpeculatiõe regulãs operãda. Hinc dicit Damaſc. lib. ii. ca. xxii. Scd̃m
præcognitionẽ eius præiudicauit & determinauit oĩa deus ſecũdum bonitatem & iuſtitiam eius.
Et hoc cõmendat libertatẽ arbitrii diuinæ voluntatis circa creaturas:ꝙ. ſ. nullo alio ꝙ̃ ſeipſo deter
minatur in opus. In hoc eñ a perfecta libertate deficit noſter intellectus:ꝙ. ſ. aliquãtulum ab intel-
lectu inclinatur ad ſequẽdum eius determinationẽ. Vnde aliqui ex hoc ponebant ipſum oĩno ne-
ceſſitari. Primo autẽ modo adhuc ſubdiſtinguẽdum. Vno modo ꝙ ſic faciendũ quãtum eſt ex con F
gruentia rerũ:vt bonitas vel rerum cõgruentia faciãt ꝙ deus debeat ſic operari eas. Hoc falſum eſt
& impoſſibile:q2 ſecũdum Auicẽ. ix. Metaphy. hoc eſſet iperfectionis in deo:et per cauſatũ aliqđ p-
fectionis acquireret̃ ſuæ cauſę. et ſic tẽporale vt eſt in ſcientia dei eſſet cauſa alicuius æterni in deo.
Alio autẽ modo ꝙ ſic faciendum quantũ eſt ex cõgruentia rerũ:quia bonũ eſſet rebus ꝙ ſic fierẽt.
& hoc modo nullum eſt incõueniens intellectũ diuinum practicum dici. Etenĩ licet voluntati non
determinat operãda prędicto ſecũdo modo:tamẽ ſingulos modos operandorũ poſſibiles circa crea
turas conſiderat:& omnes voluntati proponit vt libere quem voluerit exequi eligat. Tenẽdum ta
men eſt ꝙ ſemper exeqtur in opus licet mera liberalitate quod intellectus melius eſſe iudicat iuxta
rerum congruentiam ſolummodo vt dictum eſt. dicente Auicẽ. ix. Metaphy. Intelligit ordinatio-
nem bonitatis ſecũdum ꝙ poſſibile eſt eſſe melius. Vnde ex hoc ꝙ intelligit ordinationem & boni-
tatem quę melior eſſe poteſt, ſcd̃m ꝙ intelligit eam, fluit ipſa tali fluxu quo perfectius peruenit̃ ad
ordinationem ſecundũ poſſibilitatẽ. Et ſecũdum hunc modũ quo diuinũ intellectum ponimus quo
quo modo practicũ etiã ponimus ĩ ipſo ideas practicas:& deũ producere res ſcd̃m ideas practicas.
quę tamẽ eędem ſunt re modo ſpeculatiuę modo practicę. Sed primo modo ſunt ſolũmodo rationes

cognoſcendi res in earum eſſentia. Secũdo vero modo ſunt rationes producendi eas in earũ exiſten
tia. Sed ſcđm iſtum vltimũ modum loquiť Augu. ſolũ de ideis queſtione prędicta ſic inquiens. Sũt
nãq; ideę principales quędã formę vel rationes rerũ ſtabiles atq; incõmutabiles, quæ diuina intelli
gentia cõtinẽtur: & cũ ipſę nõ orianť neq; intereant, ſcđm eas tamẽ formari diciť omne qđ oriri &
interire poteſt. ET ſcđm hoc poſſunt diuerſimode cõcedi argumenta vtriuſq; partis.

CIrca ſecũdum arguiť ꝙ difformitas ſcibiliũ arguat difformitatẽ circa ſcientiam
dei. qm̃ difformitas ſcibiliũ aut cauſať a ſcientia dei: cũ ipſa ſit cauſa rerũ: & ſic Queſt.ii.
habeo propoſitũ: qm̃ non habet aliquid eſſe cauſa diuerſorum niſi ſcđm aliquã Argu.prin.
rationẽ diuerſitatis in ſe. aut cauſať ab ipſis rebus. quare cum ipſę res cauſenť a
ſciẽtia dei: & qcqd eſt cauſa cauſę: eſt cauſa cauſati: ergo vt prius & ipſa dei ſciẽ
tia eſt cauſa illius diuerſitatis. IN contrariũ eſt qm̃ tunc ſcientia dei eſſet varia In oppoſitũ.
G bilis ſcđm variationẽ ſcibiliũ: qđ falſum eſt. DIcendũ ad hoc: ꝙ ſcientia dei ex parte ſcibiliũ eſt du Reſponſio.
plex. Aut eñ ſcit res ſecundum earũ eſſentias & naturas ſcientia pure ſpeculatiua, aut ſecũdum ꝙ
ſunt operabilia ab ipſo ſcientia quodãmodo practica ſcđm iã expoſitum modũ. Primo modo ſcđm
ꝙ iam dictũ eſt ſcit oĩa q̃ ſunt. i. ſcđm Aug. queſtione pđicta, q̃cũq; in ſuo genere ꝓpria quadã natu
ra cõtinẽtur: vt poſſint auctore deo eẽ procreata: hoc eſt ꝙ ſcit res ſcđm ꝙ res ſunt & eſſentię quę
dã abſolute, ſciẽdo eſſentiã ſuã abſolute: ſcđm autẽ ꝙ habẽt ĩter ſe differẽtias ſcđm ratiões generis
ſpeciei: & indiuidui: ſciẽdo eſſentiã ſuã vt eſt ideę pure ſpeculatiuę. Secũdo autẽ modo ſcit res ſciẽ
do determinationẽ ſuę volũtatis. Quia eñ & quę determinat volũtas dei faciẽda, & hoc modo quo
ea determinat, ſcit intellectus eius ea eſſe facienda & ſic faciẽda & nõ ecõuerſo: vt in hoc volũtas po
tius ſit ratio & cauſa ſciẽtię & intellectus dei q̃ ecõuerſo: vt ſcđm hoc in nobis ſciẽtia noſtra practi
ca multo magis ſit cauſa rerũ operabiliũ a nobis: inquantũ. ſ. intellectus noſter determinat operãda
priuſq̃ ea determinet volũtas: & cũ hoc mouet naturaliter & inclinat voluntatẽ ad ſequẽdum ſuã
determinationẽ: q̃ ſit ſciẽtia diuina cauſa rerũ opabiliũ a deo: ĩquãtũ. ſ. ſcđm pđicta ĩtellectꝰ diuinꝰ
nõ determinat operãda: nec ſic determinat & inclinat volũtatẽ diuinã vt nõ poſſit ꝓprie dici practi
cus: ſicut ĩtellectꝰ noſter. vñ ꝙ eiꝰ ſciẽtia ſit p ſe cã rerũ, nõ põt dicere theologus: q ponit ꝙ deꝰ agit
res libera volũtate: ita ꝙ poſſet eas agere & nõ agere: ſed phus: qui ponit ꝙ nõ agit eas niſi per in
tellectũ & de neceſſitate: vt iã patebit ex dictis Auic. Propter qđ phus etiã potius poſſet ponere in
tellectũ dei practicũ: & ideas practicas q̃ theologus. Vnde licet ĩtellectus diuinus illa quę ſunt ope
randa, & ſimiliter modos omnes operãdorum a ſua voluntate nouit quodãmodo prius q̃ voluntas
ea determinet eſſe operãda: & quo ad hoc quodãmodo practicus eſt: & nouit illa ideis vt ſunt pra
cticę: quæ eędem ſunt cum ipſis ſpeculatiuis: ſicut idem eſt intellectus ſpeculatiuus & practicus: in
quãtum tamen operanda ſunt non nouit: niſi quaſi præcedẽte determinatione volũtatis: & quo ad
hoc nouit illa ideis omnino: ſed hæc notitia ſolũmodo implicat illam quæ eſt per ideas: ſicut noſſe
rem vt operãdam implicat noſſe rem ſimpliciter. AD propoſitũ ergo deſcendendo oportet decla
rare quõ deus immutabili & vniformi ſcientia nouit rerum omniũ eſſentias diuerſas inquãtum eſ
H ſentiæ ſunt. Deinde quomodo nouit eas inquãtum ſunt quædam operabilia ab ipſo. AD intelle
ctum autem primi articuli ſciendum: ꝙ non ſolum naturę & eſſentiæ rerum vniuerſales ſecũdum
rationẽ ſpecierũ ſpecialiſſimarũ habẽt dupliciter cõſiderari & ſimiliter a deo cognoſci. ſ. ſcđm ratio
nem ſuę quiditatis & eſſentię: & ſcđm ꝙ ſunt quędã operabilia a deo: ſed etiã naturę & eſſentię ſin
gulorum indiuiduorũ ſub ſingulis ſpeciebus, ſiue ſint, ſiue nõ ſint. Si eñ cõſiderentur ratione ſuæ
quiditatis & eſſentię: ſic cognoſcuntur ab ipſo tam quiditates ſpecificę q̃ indiuiduales, vt quidita
tes tantũ ſunt abſq; omni cõſideratione eſſe vel non eſſe: fuiſſe vel non fuiſſe: fore vel non fore cir
ca eas: ſicut bene poſſunt cõſiderari. quẽadmodũ etiã ipſa eſſentia ſimpliciter cõſiderari poteſt abſq;
ratione vniuerſalis, particularis, & cæterorũ omniũ, ſcđm ꝙ alibi declarauimus. Licet enim eſſentiæ
rerum nõ habẽt niſi duplex eſſe: vnũ in intellectu: alterũ in ſingularibus extra: multiplicẽ tamẽ ha
bent cõſiderationẽ. Et in hac cõſideratione quẽadmodum a deo cõſiderãtur eſſentię rerũ vt ſpecifi
cę ſunt abſq; rationibꝰ indiuiduantibꝰ: ſic cõſideranť vt ſingulares ſub ratiõibꝰ indiuiduãtibꝰ abſq;
eo ꝙ circa eas aliqd dictorũ cõſidereť. Et per hoc eadẽ vniformi ſciẽtia deus ſcit oĩm eſſentias: & in
differẽter ſpecificas & indiuiduales: & hoc ĩfinitas: qa oẽs poſſibiles fieri ſub ſpecie ſiue nõ fiendas a
deo, quas cõiter nouit ſciẽtia ſimplicis notitię: ſiue aliquando fiendas quas determinauit futuras: &
nouit ſciẽtia viſiõis. Et ſicut accidit eẽtię ſcđm ꝙ eſt eſſentia, eẽ vel nõ eſſe: fuiſſe vel nõ fuiſſe: fore
vel nõ fore: ſic & ſciẽtię dei pter hoc ꝙ eſſentiæ ſunt quaſi accidẽtia intrinſeca. Cũ eñ non eſt, non
eſſe eſt q̃ſi accidẽs ĩ ſua eſſentia: cũ vero eſt ĩ effectu eẽ, eſt q̃ſi accidẽs ſuæ eẽtię ſĩliter. Sciẽtiæ vero

dei ſunt accidẽtia oĩno extrĩſeca.hoc enim modo deus vniformiter ſcit Antichriſtũ & omnes circũ
ſtantias eius ĩterius quo ad diſpoſitiões corporis & animę,& exteriores tẽporis.ſ.& loci & conuerſa
tionis:indifferẽter modo quãdo nõ eſt nec ſunt diſpoſitiones illę:ſed futurę tantũ ſunt:quẽadmodũ
& tũc quando erit & erunt diſpoſitiones illę:& ſilr̃ poſtq̃ fuerit.Et eſt iſta ſcientia ĩtellectus incõ
plexi.ſ.præter hoc ꝙ ĩtellectu cõplexo vel q̃ſi cõplexo intelligat deus ipſum aut aliqd illorũ eſſe vel
non eſſe:ſimiliter aut fuiſſe,aut fore,aut nõ fuiſſe,aut non fore. Vnde deus ſcit,intelligit,ſiue videt
nunc de Antichriſto,quicquid videbit circa ipſum in primo inſtanti ſuæ conceptionis:& ſimiliter
quicqd videbit circa ipſum in quolibet inſtantiũ aliorum ſequentiũ:& hoc vnica ſcientia:& tota ſi
mul,videndo nunc quęcunq; futura ſunt circa ipm̃:& eodem modo videndo nũc ſicut tũc:puta ſe
cũdum modũ quo in inſtanti plenitudinis poteſtatis ſuę ipſo ſedente in regio throno deꝰ videbit ip
ſum ſecũdum corpus & animã: eius ſeſſionem in throno:ipſum thronũ:inſtans illud:& circũſtan-
tes ipſum.&c.hmõi.Sic videt modo iſta oĩa. Similiter quẽadmodum tũc videbit eſſe eius:quo.ſ.ad
id qđ rei & naturę alicuius eſt:& ſimiliter omniũ aliorũ:& oẽs habitudines illorum ſecundũ cõue-
nientias & differẽtias ſuas:ſic videt modo præter hoc ꝙ nihil horũ ſcit,videt aut intelligit eſſe ꝑut
eſt ſecũdum adiacens.Intelligit eñ Antichriſtũ:ſed nõ ipſum eſſe:animã eius:ſed nõ ipſam eſſe:ani
mã eiꝰ in corpore ſuo:ſed nõ ipſam in corpore ſuo vt formã eſſe:eius viuere & eius eſſe:ſed neutrũ
eſſe vel nõ eſſe:ſeſſionem eius in throno:non tamen ipſam eſſe.& ſic de cæteris. Nec mirũ ꝙ ſic co-
gnoſcit deus:per hunc eñ modum ſcientia immutabili bene cognoſcit homo vniuerſalia quę ſunt
per ſe obiecta intellectus poſtq̃ ſemel notitiã eorum acceperit per ſenſum: & angelus ſimiliter q̃ cito
habet eſſe. Sed in hoc differt ab ĩtellectu diuino oĩs intellectꝰ creatus:ꝙ naturaliter notitiam ſingu
lariũ habere non poteſt niſi per eoꝝ actualẽ exiſtentiã:vt homo eorum notitiam capiat per ſenſum:
angelus vero per intellectum:ſecũdum modũ quem alibi expoſuimus. Deus autẽ propter ſuam illi
mitationẽ ſimul per ideã ſpeciei cognoſcit & ipſam ſpeciem & indiuidua infinita poſſibilia fieri ſub
ipſa:vt ſimiliter alibi expoſuimꝰ.Similiter deus qui vnico actu intelligẽdi ſimplici cõprehendit ſuã
eſſentiã:& omnes imitabilitates ſiue rationes ideales in ſua eſſentia:quibus cognoſcit vt dictum eſt
& omnes rerũ eſſentias & differentias atq; conuenientias ipſarum inter ſe:vniformi ſcientia & ſim-
plici cognoſcit omnia ſimul & differentias & cõuenientias omniũ. Non ſic autẽ homo vel angelus
ſed variis & diuerſis actibus intelligendi vnum poſt aliud:quãtũ eſt de naturali illorum cognitio-
ne. Vnde etiã creatura intellectualis,ſiue homo,ſiue angelus:non cognoſcit ſingulare eſſe ſimplici-
ter aut ipm̃ primo,niſi ꝑ aliqualẽ ſuę cognitiõis mutationẽ & poſtq̃ nouerit ipm̃ nõ eſſe:ſilr̃ non
ſcit ipm̃ nõ eẽ niſi ꝑ notitię ſuę mutationẽ.Ita etiã ꝙ cũ deſinit eẽ ſpecialiter hoi, cũ ſingulare ſen-
ſibile deſinit eſſe ĩ ſenſu,nõ manet apud hoiem aut angelũ ſciẽtia aliqua de ſingulari:niſi ĩ vniuerſa
li:quẽadmodum exponetur ſcđm Auicẽ.ꝙ homo aſtrorum & motuũ cęleſtium pariter nullam ecli
pſim particularẽ aliter q̃ in vniuerſali poteſt ſcire niſi cum videt ipſam in ſenſu . Deus autẽ abſq;
omni mutatione ſuæ ſcientię cognoſcit rem eſſe quãdo eſt:& nõ eſſe quãdo nõ eſt:fore quãdo erit:
& nõ fore quãdo non erit:fuiſſe quãdo fuit:nõ fuiſſe quãdo non fuit,conformi ſcientia.Sed de hoc
eſt ſequens articulus:quomodo.ſ.deus vniformiter & immutabili ſciẽtia oĩa cognoſcit vt ſunt ope
rabilia ab ipſo. AD cuius intellectũ ſciendum eſt ſecũdum tacta in pręcedẽti queſtione:ꝙ quia in-
tellectꝰ diuinus ſcit operanda inquantũ operanda:ſciendo determinationẽ ſuæ voluntatis quæ om-
nino eſt inuariabilis,nõ autẽ per ipſas res quæ variantur extra influendo in eſſe diuerſimode:ſecũ-
dum determinationẽ ſimplicẽ & inuariabilem diuinę volũtatis:qua ſimul ab æterno omnia deter-
minauit:& per hoc rationẽ cognoſcendi operãda ſeipſum reſpectu rerum cõſtituit:idcirco inuaria-
biliter hęc oĩa cognoſcit.dicẽte Auicẽ.in.viii. Meta. Quia ipſe eſt principium omnis eſſe:intelligit
ex ſeipſo id cui eſt principium.Nõ poteſt autẽ eſſe vt ſit intellector iſtorum variorum cum ſua va
riatione:ſecũdum ꝙ ſunt variabilia intellectu temporali indiuiduali.Nõ poteſt enim eſſe vt aliquã
do intellectu temporali intelligat quædam ex eis eſſe:& aliquando intelligat intellectu tẽporali quę
dam ex eis non eſſe:quia vniuſcuiuſq; iſtorum duorum eſſet forma intelligibilis per ſe.Tunc ergo
neceſſe eſſe eſſet variabilis formę.Et cũ hoc ſi ponamus ꝙ alia a ſe cognoſcat,non in cognoſcẽdo de-
terminationem diuinæ voluntatis:ponendo ꝙ res non fluant a deo per determinationẽ voluntatis
liberam:ſed ſolũmodo per intellectum intelligẽdo modos meliores quo poſſibile eſt res eſſe:ita ꝙ vo
luntas non ſit niſi pondus quoddam inclinans naturaliter ad exequendum quod concepit intelle-
ctus:ſcđm ꝙ poſuerunt philoſophi vt iam patebit ſcđm Auicẽ. adhuc inuariabiliter oĩa cognoſce
ret.dicẽte Auicẽ.in eodẽ.Cum primus dicitur,intelligentia dicĩ per intentionẽ ſimplicem.Ipſe eñ
intelligit res ſimul ita vt per eas non multiplicetur ſcđm ꝙ fluunt formæ earũ ab eo intelligente,

ipſe aptior eſt ad hoc vt ſit intelligẽtia q̃ ipſę formę fluẽtes a ſua intelligibilitate:& ꝙ ipſe intelligit ſe
ipſum:& ꝙ ipm̃ eſt principium omnis qđ eſt. Et ſcias ꝙ forma intellecta aliquando ſumitur de re
ſicut cũ nos ſentimus de cęlo ꝑ conſideratiõnẽ & ſenſum formã eius intellectam:& aliquãdo forma
intellecta nõ ſumit̃ de iis quę ſunt,ſed ecõuerſo:ſicut intelligimꝰ formã artificialẽ quã adinuenimꝰ:
& deinde forma intellecta mouet mẽbra ad hoc vt ſint in opere. Igit̃ non quia fuit ipſa,deinde nos
intelligimus eã:ſed quia intelligimus,ſit ipſa. Talis igit̃ eſt operatio oĩs ad primũ quia intelligit ſuã
eſſentiã:& quicqd facit debere eſſe ſua eſſentia:& ſcit quomodo bonitas ſit ĩ omne qđ eſt. Sequitur
ergo formã ſuam intellectã forma eorũ quæ ſunt ſcđm ordinem intellectũ apud eum:qa eſt ſciens
qualiter eſt ordo bonitatis in eſſe quę eſt ab eo:& ꝙ ab iſta ſcientia fluit eſſe ſcđm ordinẽ quẽ intel-
ligit.ſ.ordinẽ rectum. Et eſſet ſimile oĩno de artificiato a forma artificii in nobis,& eſſe rerũ a deo,ſi
forma artificii vt ĩtellecta eſt eẽt ſufficiẽs cauſa eſſendi eã extra:ſicut ſcđm ipm̃ eſt ĩ deo,qa ĩ nobis
adhuc reqrit̃ volũtas vt alia vis ſiue potẽtia:in deo nõ:q̃ſi in deo reſpectu creaturarũ nõ eſſet ſcđm
rationẽ potẽtia alia ab intellectu ipſa voluntas liberi arbitrii:ſed ꝙ eſſet liberalitas quędã ſiue liber-
tas immutabilitatis imutabiliter cõcomitans intellectũ,dicẽte Auic. in eodẽ. Eſt volens ſcđm modũ
volũtatis intelligibilis pure & vita eius eſt hęc. Vnde vita eius nõ eſt egẽs duabꝰ viribꝰ ad hoc vt ꝑ
ficiatur:nec vita eius eſt alia a ſcientia eius:quia hoc totũ eſt ei per ſuã eſſentiã:quia forma intelle-
cta q̃ ſit ĩ nobis,cauſa eſt formę adinuẽtę artificialis. Si ipm̃ eſſe eius eſſet ſufficiẽs ad eſſendũ illam
formã artificialẽ.ſ.ſi formę eſſent in effectu principia eorum quorũ ipſę ſunt formę:tunc intellectũ
apud nos eſſet ipſum poſſe. Sed nõ eſt ita. Nam ſuũ eſſe nõ eſt ſufficiẽs ad hoc:ſed eget volũtate no
uiter ꝑueniente ex virtute deſideratiua:ꝑ quas duas ſimul mouet̃ virtꝰ motiua,quę mouet neruos
& inſtrumẽtalia mẽbra:& deinde mouent inſtrumẽta extrinſeca:& ad vltimũ mouent materiã. Ex
quibꝰ cõcludit ſubdens. Iam igitur oſtẽſum eſt ꝙ ſcientia quæ eſt ei,eſt ipſa eadẽ voluntas quę eſt ei
Et ſiliter oſtẽſũ eſt ꝙ poſſe qđ eſt ei,eſt ipſam ſuã eſſentiã eſſe ĩtelligẽtẽ eẽ tali ĩtellectu q eſt pricipiũ
oĩm,nõ ſuptꝰ ex oĩ:ſed eſt pricipiũ ꝑ ſuã eſſentiã nõ expectãs eẽ rei. & hoc eſt volũtas ſcđm modũ
quo certificauimꝰ eã.ſ.ꝙ nõ certificant̃ per intentionẽ fluendi eſſe ab ea,vt ipa ſit aliud ab ipſo ſiue
k re qđ eſt ipſamet liberalitas:& hęc volũtas eſt ipſa liberalitas. Specialius autem oportet declarare
iſtam inuariabilitatem ſcientiæ dei circa alia a ſe quo ad duas differẽtias earũdem rerum. Differt
enim eadẽ res a ſeipſa penes eſſe & non eſſe:item eſſe fuiſſe & fore:vt deus dicatur eandẽ rem ſcire
eſſe & nõ eſſe,fuiſſe, & fore:itẽ ꝙ dicatur eãdem rem ſcire ſciuiſſe & ſciturus eſſe:ſecundũ oẽs illas
differẽtias,qđ nõ liquet fore ſine variabilitate aut aliqua diuerſitate ſiue difformitate circa ſcientiã
dei. Et quo ad primũ articulum de diuerſitate rei ſcđm eſſe & nõ eſſe,clarũ eſt ſecũdum poſitionẽ
Auicẽ.pretactam in precedente queſtione: qm̃ deus vniformi ſcientia ſcit eandẽ rem eſſe & nõ eſſe
in diuerſis tẽporibus.hoc em̃ ſcđm Auicẽ.eſt neceſſariũ:quia non cognoſcit particularia niſi in vni
uerſali. Vniuerſalia aũt & cauſę & cauſata ſimul habẽt cõſiderari:qa illorũ cognitio potius reſpicit
rerum eſſentias q̃ exiſtẽtias. Quomodo autẽ hoc fiat,declarat ĩ predicto.viii.dicẽs. Si tu ſcires mo-
tus omniũ cęleſtiũ:ſcires etiã omnẽ eclipſim:& omnẽ oppoſitionẽ & diſiunctionẽ:quę eſt ei ſecundũ
modum naturalẽ. Ita ꝙ diceres de aliqua eclipſi ꝙ poſt tẽpus motꝰ qui eſt de tali ad tale,erit ſeptẽ-
trionalis:& ꝙ luna deſcẽdens ab ea veniet ad oppoſitionẽ talem:& ꝙ inter hanc & aliã eclipſim cõ
ſimilẽ præteritam vel futuram erit tantũ tẽporis. Et ſimiliter ſcires quæ eſt diſpoſitio quę eſt inter
alias eclipſes:ita ꝙ non erit aliqd de iis quę accidũt his eclipſibus: quarũ vniuſcuiuſqꝫ diſpoſitio eſt
hæc diſpoſitio:quod tu neſcias:ſed ſcies vniuerſaliter.hęc em̃ intentio poteſt dici de multis eclipſi-
bus:quia vniuſcuiuſqꝫ earũ diſpoſitio eſt hęc diſpoſitio. Tu vero ſcies aliqua ratione ꝙ illa eclipſis
non eſt niſi vnica tm̃:ſed hoc non remouet vniuerſalitatẽ niſi ſcieris ſingularia.ſ.vidẽdo motus ſen
ſibiliter:vt iam acquiſitũ ſit tibi per viſum aliqd ſignatũ per qđ ſcias diſpoſitionẽ illius eclipſis. Tu
autẽ ſi ſcires de eclipſi quomodo inuenit̃:& eſſes ſemꝑ perfectus:eſſet tibi ſcientia non de eclipſi ab-
ſoluta:ſed de omni eclipſi quæ ſit. Et tamẽ eſſe illã eclipſim & nõ eſſe,nõ variaret in te aliqd.tua em̃
ſcientia in diſpoſitionibꝰ duabus eſſet eadẽ.ſ.ꝙ eclipſis quæ eſt cũ talibus proprietatibꝰ eſſet poſt ta
lem eclipſim: & poſt eſſe ſolis in ariete taliter & tali modo: & ꝙ eſſet poſt talem eclipſim:& ꝙ poſt
eam eſſet talis. Si autẽ ĩterpoſito tẽpore cognoſceres ꝙ ĩ hoc inſtãti hęc eclipſis nõ eſt:ſed in alio:nõ
maneret illa tua ſcientia quę tunc eſt:ſed fieret alia ſcientia:& eſſet variatio.& hoc eſt quia es cũ tẽ-
pore & momẽtaneus:primus autẽ nõ eſt ſub tẽpore. Ex quo vult plane ꝙ eorum quorũ eſt cauſa quę
quãdoqꝫ ſũt:& qñqꝫ nõ ſunt,ſciẽtiã nõ habet niſi vniuerſalẽ nõ particularẽ:etſi habeat ꝑticularẽ eoꝝ
q̃ ſũt ĩ vnico idiuiduo ſub ſpecie. Vñ vult etiã ꝙ res ſcđm ꝙ ſũt extra ĩ ſingularibꝰ,nõ habẽt reſpectũ
ad deũ niſi ſecundũ rationẽ principiati:qua ſunt ab eo:& ipſe ad eas,nõ niſi ſecũdũ principii ratio-

nem qua ſunt ab eo nõ in eo: & ꝙ ſecundũ rationẽ cognoſcendi relatio eius nõ eſt ad ipſas ſecũdũ
ꝙ habẽt eſſe in ſingularibꝰ:ſed ſolũ ſcd̃m ꝙ ſunt intellecta eius. Vnde ſubdit in eodẽ.Suũ igiť intel
ligere eius qđ eſt poſt ſuã eſſentiã cauſatũ,eſt eiꝰ qđ eſt ipm̃ ĩtelligere ſuã eſſentiã.q̃uis intellecta q̃
ſunt poſt ſuã eſſentiã nõ ſunt intellecta eius niſi ſcd̃m modũ intellectoꝝ intelligibilẽ : nõ autẽ ſecũ
dum anitatẽ.i.ſcd̃m eorũ entitatẽ.Et nõ eſt reſpectꝰ alicuius eorũ ad ipm̃,niſi ſcd̃m rationẽ princi
pii.ſ.ſcd̃m ꝙ ex eo eſt nõ in eo.Nec putet aliqs ꝙ relatio intelligibilis ad ea ſit relatio ad ea ſcd̃m ꝙ L
inueniunť.ſ.in re extra.Sed hęc relatio eius ad illa eſt inquãtũ ipſa ſunt in diſpoſitiõe intellecta. Si
autẽ hoc eſſet inquantũ eſt eſſe eoꝝ in ſingularibus,eueniret tũc ꝙ ipſe nõ intelligeret niſi qđ inue
nireť in vnaq̃q; hora:nec ĩtelligeret de eis qđ priuatũ eſſet de eis ĩ ſingularibus niſi poſtq̃ eſſent:&
nõ intelligeret de ſeipſo ꝙ ipm̃ eſt prĩcipiũ eſſendi illius rei ſcd̃m ordinẽ ſuũ niſi cũ fieret prĩcipiũ.
Et ſic nõ intelligeret ſuã eſſentiã:qa natura ſuæ eſſentiæ eſt vt fluat ab eo quicqd eſt:& ſua appre-
henſio de ipſis eſt inquantũ natura eorũ eſt ꝙ ſunt ſic. Vnde oportet etiã vt ſit apprehẽdens alterũ
q̃uis nõ ſit.Igiť ſciens diuinũ erit cõprehẽdens id qđ iã eſt:& qđ poſſe eſt eſſe:cuius relatio ad ipſa
erit inquantũ ſunt intellecta:nõ inquãtum ſunt in ſingularibus.Iſta poſitio Auic.quę forte pluriũ
philoſophorũ fuit,valde abſurda eſt: qm̃ ponit aliqua a nobis poſſe cognoſci quę deus nõ poſſet co
gnoſcere.ſ.particularia ſignata.Sed diceret ꝙ iſta cognoſcit:ſed nõ particulariter:quia hoc eſſet in-
dignũ ſuæ ꝑfectiõi:vt tãgit dictũ ſuũ ĩ ꝓcedẽte q̃ſtiõe. Verũ eſt ſi mõ eodẽ quo nos illa cognoſceret
.ſ.acqrẽdo cognitionẽ ab eis.Pręterea cũ ab eis ſingulariť cauſata ſunt:ſingulariť debet ea cognoſce
re:& ciꝰ cauſas ꝓximas particulares.Præterea cognitio vniuerſalis impfecta eſt reſpectu ſingularis.
Illa ergo potius repugnat diuinę perfectioni q̃ iſta.Et qđ arguit ꝙ tũc nõ ĩtelligeret rẽ niſi dũ eſſet
neq; ſe eſſe prĩcipiũ eius niſi dũ eſſet:Dicendũ ꝙ verũ eſſet:ſi verum eſſet illud qđ ſupponit:ꝙ na-
tura ſuæ eſſentiæ eſſet vt fluat ab ea quicqd eſt. Tunc em̃ aut ab æterno & ſemꝑ flueret,aut nunq̃.
Et ſic ſcd̃m ipſum nõ eſſet eſſentia diuina. Vnde ponit ꝙ generabilia & corruptibilia particularia
nõ ſunt ab ipſo niſi in vniuerſali in primis cauſatis a quibꝰ habent cauſari ĩ particulari.Ponẽdo er-
go ꝙ de libero arbitrio volũtatis ſuę eſt ꝙ fluit a deo quicqd eſt,illđ nõ ſequiť. qđ nõ poſuit:qa vi
dere nõ potuit quomodo volũtate antiquę & ęternę determinatiõis poſſit fieri effectus nouus:ſed
poſuit ꝙ ſi de nouo aliqd immediate fieret a deo:ꝙ hoc eſſet noua & mutabili volũtate:qđ alibi de
claratum eſt eſſe falſum.Ponẽdo ergo ꝙ deus eſt omniũ in particulari cauſa ꝓductiua:nõ tantũ me
diata ſed etiam immediata : & ꝙ ideo oĩa in eſſe particulari cognoſcit:declarandum quomodo co-
gnoſcit oĩa in eſſe particulari inquantũ eſt principiũ ipſoꝝ ĩmediatũ ſecundũ ſubſtantiã & naturã
rerũ:& hoc ĩmutabiliter,ſiue ſint,ſiue nõ ſint.Sentiendũ eſt ꝙ ideo vniformiter ſcit ea eſſe cũ ſunt
& nõ eſſe cũ non ſunt:qa ſcit determinationẽ ſuæ volũtatis.qa em̃ vt dictũ eſt,ſimplici intuitu no-
uit oĩa tẽporis inſtãtia & oĩm rerũ eſſentias in earũ ſingularitate:ꝑ hoc ꝙ in aliquo inſtãti ſingu-
lari qđ ipſe facturꝰ eſt mediante motu cęli determinauit ſe aliqd facturũ puta Antichriſtũ in inſtã
ti b.in cognoſcẽdo ſe eẽ cauſam illius ꝑ ſuã ſuſtantiã ſcd̃m actũ,ſiue in ꝓducẽdo,ſiue in cõſeruãdo
cognoſcit illã rem eſſe:in cognoſcẽdo vero eã nõ eſſe cauſam eius eiſdẽ modis ſcd̃m actũ cognoſcit
illam nõ eſſe.& hoc vniformi ſciẽtia:ſicut & vniformi eſſentia.Sicut enim ex parte ſuæ eſſentię ſiue
ſubſtãtię oĩno eſt vniformitas:abſq; oĩ variatione,ſiue ſit cauſa ſcd̃m habitũ,ſiue ſcd̃m actum,in ꝓ-
ducẽdo vel cõſeruando res:ſic & ex parte ſciẽtię:qa ſcit oĩa talia ſciẽdo inuariabilẽ eſſentiã & ĩuaria
bilẽ volũtatis determinationẽ. Et ꝑ oẽm eũdẽ modũ vniformi ſciẽtia ſcit res differẽtes penes eẽ præ
ſens,fuiſſe,& fore:nõ eſſe p̃ſens nõ fuiſſe & nõ fore.Quia em̃ circa inſtãtia tẽporis determinauit ſin
gulis in quibꝰ ea eſſet facturus & cõſeruaturus:ſciẽdo ſuã eſſentiã cũ volũtatis ſuę determinatione
inuariabili ſimul & æquali inuariabilitate ſcit futura eſſe futura cũ ſunt futura:& non eſſe futura
cũ nõ ſunt futura:& eſſe p̃ſentia cũ ſunt p̃ſentia:& nõ eſſe p̃ſentia cũ nõ ſunt p̃ſentia:& eſſe p̃terita
ſiue fuiſſe cũ fuerũt:& nõ fuiſſe cũ nõ fuerũt.et hoc ſcd̃m oẽs diſpoſitiões qbꝰ futura ſunt vel nõ fu
tura:p̃ſentia vel nõ p̃ſentia:pręterita vł nõ pręterita.Et ꝑ hũc modũ cõtra illud qđ dictũ eſt ſupra,
ſcd̃m Auic.relatio eſt dei ad res ꝑ determinationẽ ſuę volũtatis:& ſcd̃m rationẽ ꝓducẽtis:& ſcd̃m
rationẽ cognoſcẽtis:nõ ſolũ ſcd̃m ꝙ ſunt in diſpoſitione intellecta,ſub ratione.ſ.vniuerſalis:ſed etiã
ſcd̃m ꝙ inueniunť extra in exiſtẽtia ſingulari actuali: & etiã ſcd̃m ꝙ ſunt in diſpoſitione intellecta
ſub rõne.ſ.ſingularis,& quo ad ipſã eſſentiã ſingularẽ: & q̃ ad eiꝰ eẽ fuiſſe & fore. Nec ſequiť illud
ĩcõueniẽs qđ ĩducit Auic.vt dictũ eſt. Licet aũt ſcd̃m vtrũq; dictoꝝ modoꝝ ſit relatio dei ad crea M
turas & econuerſo:ſciẽdum tamẽ ꝙ ex parte dei poteſt eſſe vnica ſcd̃m rationẽ quantũ eſt ex parte
ſua:cũ tñ ſit multiplex ſcd̃m rẽ ex pte creaturæ:& hoc ſcd̃m illas diſpoſitiões varias:q̃ ſunt eſſe:nõ
eſſe:fuiſſe & fore:quę ſolum notant varietatẽ circa res:non autẽ circa dei ſciẽtiam cum dicitur ſcire

res eſſe vel non eſſe: fore vel non fore: fuiſſe vel non fuiſſe. Propter qđ etiam ipſa dei ſcientia inuaria bilis varie noiatur ſecundũ differentias temporis, dicẽdo deũ ſcire, ſciuiſſe, & ſciturũ eẽ. & hoc quẽ admodũ cũ creatura eſt, dicit & noiat dominus: cũ aũt non eſt: nequaq̃. Vnde ſecũdũ oẽm eundem modum quo Auicen. ponit ſcientiá dei vniformẽ in cognoſcendo res ſecundũ diſpoſitionem vl'em intellectam, ſecundũ q̄ dictum eſt: ponendũ eſt ſcientiam vniformẽ in cognoſcendo eas ſimpliciter: & ſecundũ diſpoſitionẽ ſuá intellectá: & ſecũdum diſpoſitionem ſuam qua inueniuntur extra: licet ſecundũ ſcibilium variationem diuerſimode p ſermonem exprimatur. Per quá ſermonis diuerſita tem non notat circa ſcientiá dei niſi diuerſitas reſpectus ad ſcita ſcđm rationem: non quá habet ex parte dei ratione diuini intellect[9] intelligẽtis ipſam rẽ: vel voluntatis p ſuá determinationẽ princi piantis eá: ſed quá habet diuerſimode ex eo q̄ ſcita & principiata diuerſimode ſe habent ad ipſum in eſſendo & in cognoſcendo. Eſt em̃ relatio rationis dei ad res, duplex. Vna ex ſe vel ſecũdũ actũ in tellectus & voluntatis in concipiendo ſuam eſſentiam vt imitabilem a creatura: & vt principia tiuá creaturæ. & ille reſpectus rationis eſt in eo ab æterno: & potius eſt cũ quaſi res referuntur ad ipſum q̃ econuerſo. Alia vero ex rebus: quia. ſ. res referũtur ad ipſum: vt ſunt omnes relationes rõ nis quæ cõueniunt eis ex tempore. Ex prædictis patet quomodo verum eſt q̄ deus ſcit quicquid ſciet: & ſciet inæternũ quicquid ſcit & ſciuit: & ſciuit ab æterno quicquid ſcit & ſciet. Vnde ſi ar guatur ſic: Deus ſcit quicquid ſciuit & ſciet: ſciuit autẽ te naſciturum & ſciet mortuum: ergo ſcit te naſciturum & mortuum: Nõ ſequitur: quia cõmutatur quid in quõ ſe habere ex parte ſciti. Sed bene ſequitur: ſcit quicquid ſciuit: & ſciet: ſciuit autem vt Iudá, factũ pditiõis eius & cętera hmõi: ſciet vero vt Antichriſtũ, facta malitię eius & cętera hmõi: ergo ſcit hęc eadẽ non aliter q̃n nõ ſunt vt futura aut præterita: & aliter quando ſunt: ſed omnino eodem modo ac ſi eſſent pſentia & de terminata in rerũ natura. Et huius rõ eſt, quia ſcientia dei in tempore nõ eſt, nec aliquid a reb[9] re cipit quæ ſunt in tempore: nec ab vno in aliud currit: ſicut currit noſtræ ſcientiæ cõphenſio: ſed eſt in fixa æternitate quę totum tẽpus ambit. qđ licet in eſſe exiſtentię ſuę fluat cũ motu: tamen ra tione ſuæ eſſentię tã tẽpus q̃ motus ſe habent vt fixa & ſtantia reſpectu ſcientiæ dei & eſſentię oim creaturarum. Simul enim oia conſpicit & ſecundũ ſe & ſecundũ habitudines quas in exiſtentia na tę ſunt habere inter ſe: & ſic ſimul cum quolibet inſtanti temporis reſpicit ſingula ſecũdũ modum quo ſunt ſe habitura: ſiue ſecũdũ eſſe: ſiue ſecũdũ non eſſe in ſuo nũc æternitatis: & quæ fluunt ex tra in tempore ſtant ſimul fixa in eius cognitione: vt vniformiter deus in inſtanti temporis qđ nũc fluit, ſecũdũ eundem modum habeat Antichriſtum ſecundum eum præſentem, et ipſum inſtans in quo primo erit, ſicut habebit cum erit actu extra in illo inſtanti iam exiſtente. Et ſic omnia quæ fluunt in tempore ſibi ſunt ab æterno præſentia. & hoc non ſolum ea ratione quia habet rationes rerum ideales ex parte intellectus: & determinationes earum ad eſſe ex parte voluntatis vt princi pia pductiua earũ: p qđ ſunt differẽter ideę rõnes eoꝝ q̃ eſt factur[9] & eoꝝ q̃ nunq̃ eſt facturus: ſed qa ei[9] intuitus fertur ſup oia ab ęterno prout ſunt in ſua pſentialitate: vt non ſolũ dicamus deum ſcire oia tã cõtingẽtia ad vtrũlibet q̃ alia: qa cognoſcit ea in ſeipſo vt i ſua cã pductiua, etiá ſecũdũ rationem eſſe particularis & idiuidualis: quẽadmodũ ſecũdũ prædicta Auicen. poſuit eum omnia immutabiliter ſcire in vniuerſali ſciendo ſe principiũ productiuum ois eſſe: quẽadmodum a nobis circa inferiora in ſuis cauſis inferioribus aliqua cognoſcunt ſcientia neceſſaria in ſuis cauſis neceſ ſariis: quẽadmodum dictum eſt ſupra de eclipſibus ſecundũ Auicẽ. & cõtingẽtia ad vtrũlibet i ſua cauſa per accidens, non ſcientia infallibili & neceſſaria ſed ſolum coniecturali: ſed dicamus deum ſcire omnia tam contingentia ad vtrũlibet q̃ alia: quia pſentialitate eſſentiæ ipſius creaturę ſecun dum pdictum modũ ſubdunt ſuo conſpectui: & hoc per eſſentiá ipſi[9] dei in cognoſcendo ipas eẽn tias ſingulorum abſolute: & p rationes earum ideales in cognoſcendo differẽtias & habitudines ea rũ inter ſe, ſecũdũ ſupra expoſitũ modũ. Qua ſciẽtia de[9] nouit cõtigẽtia nõ ſolũ in ſe vt in eoꝝ cã pria pductiua: nec i cã eoꝝ pxima pductiua: in q̃ cõſideranť vt futurũ & vt cõtingẽs: qa cã talis non eſt determinata ad vnum: ſed ſe habet ad oppoſita: ſed in eis ipſis, cognoſcendo. ſ. & eſſentias eorum & eſſentias oim circunſtantiũ ipas, eadem cognitione qua vnũquodq; eorum cognoſcitur a deo vt in ratione formali: cum eſt actu ens in ſeipſo, & conſideratur vt pſens non ſolum diuinæ cognitioni, ſed etiam ſenſui noſtro: cui cũ eſt, ſubditur infallibili cognitiõe: præter hoc q̄ ſenſus no ſter cum eſt cognoſcit ipſum eſſe. Deus autem priuſq̃ eſſet, non cognouit ipſum eſſe, intelligen do eſſe ſecundum adiacẽs.

N Et p hunc modũ deus omnia q̃ fiunt in ſucceſſione: non ſucceſſiue co gnoſcit: prout in ſuo eſſe ſucceſſiue ſe habent vnum poſt alterum: ſicut nos ea cognoſcimus: ſed ſi mul. & hoc quia, vt dictum eſt, æternitas pſens eſt omni differentiæ temporis: & omnis differentia

temporis & oīs eſſentia creaturę etiā p̄ſentes ſunt ęternitati:& ideo cōtingentia q̄ nondū ſunt i tē
pore realiter & actualiter ꝑ naturas ſuas ſubdunt̄ diuinę viſioni:& p̄ſentia ſunt ei & ęternitati ſuę
quo ad om̄e qđ eſt ꝑ ſe ſcibile in eis:ac ſi eſſent extra:non aūt ꝙ per hoc ponantur eſſe in æternita-
te plus q̄ in tempore accipiendo eſſe ſecūdū adiacēs:licet aliqui hoc putent:quia ex hmōi cognitio-
ne non ponunt̄ eſſe niſi in ipſa diuina cognitione & conſideratiōe:q̄ cōſiderat ipſa,vt dictū eſt,pręe-
ter rationem eſſe in actu & non eſſe in actu:accipiendo.ſ.eſſe vt eſt ſecūdū adiacēs.Nō em̄ ſequitur
oīa q̄ ſunt in tempore ſunt deo ab æterno p̄ſentia nō ſolum ea ratione q̄a habet rōnes rerū apud ſe
p̄ſentes ſcđm modū iā expoſitū:ſed quia eius intuitus fert̄ ſuꝑ om̄ia ab æterno prout ſunt in ſua.ſ.
ipſius dei p̄ſentialitate:ergo ſunt in æternitate:ſicut non ſequit̄:ergo ſunt in tempore:vel ergo ſunt
in ſeipſis extra intellectū.ſicut non ſequit̄:aliq̄d eſt cognitū ſiue ſcitum:ergo eſt in effectu extra co
gnoſcētē.Et ſic eſt intelligenda illa rerū p̄ſentialitas in cognoſcente tm̄:non aūt in exiſtentia earū ex
teriori ſicut aliqui ęſtimant.hoc em̄ ſimpliciter falſum eſt & erroneū: & eſſet ponere oīa & contin-
gentia & neceſſaria,actuali exiſtentia exiſtere in æternitate:licet producta ſint de non eſſe in eſſe ex
tempore.Et ſic eſt illa p̄ſentialitas rerū in deo non in rerū exiſtentia:ſed in earū cā:non ſolū ꝓductí-
ua:ſed formali cognitiua,vt dictū eſt.Et q̄uis ſic oīa q̄ ſunt in tempore ſunt deo ab ęterno p̄ſentia
non ſolū quia rōnes productiuas rerū habet apud ſe p̄ſentes:non tamen ex hoc ſequit̄ ꝙ neceſſario
oīa fuerint ab æterno in æternitate ſub p̄ſentia actuali earū quā habebunt cū erūt in exiſtentia ex
tra.Et ſic quæ non ſunt in ſua natura propria, ſunt præſentia æternitati:non ſolum pro tanto q̄a
rationes ideales vt ſunt cauſales ad ꝓducendū ea in effectu,tempus, & oīa tēporalia,ſint præſentes
æternitati & deo ab æterno:& per hoc ipſa æternitas præſens iſtis rationibus:ſed etiā pro tanto q̄a
iſtæ rationes vt ſunt cognitiuæ ad cauſandum cognitionem rerum in diuina ſapientia,ſunt p̄ſen-
tes æternitati & deo ab æterno : & ſimiliter ipſę rerū eſſentiæ præſentes ſunt æternitati & deo ab
æterno:ſicut obiecta cognita per illas rationes in diuina eſſentia fundatas ſcđm p̄expoſitū modū:
& per hoc æternitas eſt præſens eis.Et hoc eſt qđ videt̄ dicere Auguſt.xi.confeſſi.Vbi ea viderunt
qui futura cecinerunt:ſi nondū ſunt:neq̄ enim pōt videri id qđ nō eſt:& qui narrāt p̄terita nō vti
ꝙ vera narrarēt:ſi aīo illa non cernerent:q̄ ſi nulla eſſent:cerni oīno nō poſſent:ſunt ergo & futura
& pręterita.Si ſunt,volo ſcire vbi ſunt.qđ ſi nō valeo:ſcio tn̄ vbicūq̄ ſint,nō ibi futura eſſe aut prę
terita:ſed p̄ſentia. & hoc non niſi vt ſunt in diuina eſſentia ſicut obiecta cognita.dicente Augu.iiii.
de trini.cap.v.Incōmutabilis veritas vbi principaliter atq̄ incōmutabiliter ſunt oīa ſimul:non ſo-
lū quæ non ſunt in hac vniuerſa creatura:verū etiā q̄ fuerūt & q̄ futura ſunt.Ibi autem nec fuerūt
nec futura ſunt:ſed tm̄modo ſunt:& om̄ia vita ſunt:& oīa vnū ſunt. Vnde ſequitur in libro cōfeſ.
Cum ergo videri dicunt̄ futura nō ipſa q̄ nōdū ſunt.i.q̄ futura ſunt:ſed eorum cauſę vel ſigna:for
ſitā videntur q̄ iā ſunt:ideo non futura ſed p̄ſentia ſunt iā videntibus: ex q̄bus futura p̄dicant̄ aīo
cōcepta.Et loquit̄ hic ad literam de viſiōe corporali:qđ patet exemplo qđ ſubdit.Intuor aurorā,ori
turum ſolē p̄nuntio & cętera.& ſequit̄ de viſiōe ſpūali ꝓphetarū. Docuiſti ꝓphetas tuos,q̄nā ille
modus eſt quo doces futura:cui futurū quicq̄ non eſt:vel potius de futuris doces p̄ſentia.de futu
ris.ſ.in re, p̄ſentia in cognitione.Iuxta illud qđ dicit Auguſt.ſupra principium pſalmi.lxxxiiii.Be-
nedixiſti domine terram tuam.Cantat propheta in futurum:& vtit̄ verbis quaſi iā præteriti tēpo-
ris:& tanq̄ facta dicit quæ futura erāt:quia apud deum & qđ futurum eſt iam factum eſt.Ibi ergo
iam propheta videbat futura nobis,vbi iam facta in illius prouidentia & p̄deſtinatione certiſſima.
Vnde non ſolus deus ſed etiam ꝓpheta in deo videre potuit quæ non ſunt,ſecūdū oēm eundē mo-
dum quo videre potuiſſet ſi coram oculis ſuis corporalibus ea præſentialiter conſpexiſſet: hoc ſo-
lo excepto ꝙ ea eſſe ſcđm modum quo eſſe ſecūdum adiacens eſt, ibi videre non potuit:ſed ſolū cū
p̄ſentia ſunt ſub oculis:ſicut patet ex p̄dictis.Vn̄ iſtę cōplexiones quibus dicit̄ hoc eſt,fuit,vel erit
ſolūmodo notant diuerſos reſpectus ſiue habitudines eiuſdem ſcibilis ad idē inſtans temporis. qđ
q̄dē ſcibile vt ſcibile eſt:ſiue circa ipſas res abſolutas ſiue circa ipſos reſpectus,ſecūdū id qđ realita
tis habent:& circa oīa hmōi non mutat̄:ſed habitudo vnꝰ rei ad aliā rē:& modus habendi bn̄ mu
tatur:ſcientia tn̄ nequaq̄:ſed manet eadem propter identitatē ſcibilis:quando ſimul concipitur ſe-
cundum omnes reſpectus propter quos ſcīa ſolummodo ſecundum modum ſermonis quo expri-
mitur variat̄:non autem ſecundum ſe.Ipſe autem ſermo propter reſpectus diuerſos variatur ſecū
dum diuerſitatem reſpectuum a veritate in falſitatem re ſcibili in ſe nō variata:& ſimiliter opinio
circa rem ſignata in dictione ſub tali reſpectu. dicente philoſopho , ꝙ eadem manens oratio vel
opinio mutatur a veritate in falſitatem ſine ſui mutatione,ad mutationē rei ſecundum dictos reſpe
ctus: qui ſunt eſſe non eſſe:fuiſſe non fuiſſe:fore non fore.Vnde hmōi complexa nō ſunt ſcibilia q̄

dam ſed potius opinabilia. Præmiſſis igitur inſpectis: patet ꝙ ſcientia dei nõ eſt niſi vniformis, qualitercũꝗ circa res accidat variatio: quia neꝗ ex parte dei ſcientis poteſt variari : quia non acquirit alicuius ſcientiam de nouo, neꝗ augmentum neꝗ diminutionẽ eius. Nõ eñ poteſt ſcire plura vel pauciora vel alio modo vel alia, ꝗ̃ ſcit: & hoc maxime quo ad ſciẽtiam pure ſpeculatiuam. Similiter quantum eſt ex parte ſua quo ad eius ſcientiam quaſi practicam qua nouit operanda determinata per eius voluntatem. Idẽ eñ eſt iudiciũ quo ad hoc de ſcire particularia & vl'ia: plura vel pauciora quia ſcientia dei ſecundum prædicta etſi non determinat facienda vel non facienda: perfecte tamẽ perſcrutatur determinationẽ ſuæ voluntatis quo ad facienda & non facienda. Ita ꝙ ſicut deus ab æterno potuit velle ſe eẽ facturũ plura vel pauciora vel alia: ita ab æterno potuit ſcire plura, vl' pauciora, vel alia ſe eſſe facturum: & ſcire ſe eſſe facturũ ꝗ non eſt facturus: & hoc ſine omni mutatiõe: quia ſine pluralitate mutationis contrariorum circa idem: quia non exit de habitu ſciendi in actũ: nec tamen hoc fuiſſet ſcire alia plura vel pauciora. Idem eñ ſemper eſt ſcitum incõplexum ſiue ſciatur hoc facturus ſiue nõ facturus: ſicut ſiue ſciatur eſſe vel non eſſe: fuiſſe vel fore: & ideo eadẽ ſciẽtia, vt dictum eſt. Et pterea vnũ eſt qđ omnino prohibet variationem eſſe circa ſciẽtiam dei. ſ. ꝙ ois variationis modus circa res ſiue ſub ratione incomplexi: ſiue ſub ratione complexi ſimul cõphendit ab æterno: & hoc quantum eſt ex parte nunc æternitatis ſuæ. Si enim vna dictio eſſet impoſita ad ſignandum nunc æternitatis prout abſtrahit ab omni differentia temporis: tunc quicquid ſiue ſecũdũ rationem complexi ſiue ſecundum rationem incomplexi pđicatur de noſtra ſcientia ſecundum diuerſas dictiones cõſignãtes diuerſas differentias tẽporis: dicẽdo ſciã vel ſcio vel ſciui, pdicabitur de ſcientia diuina ſcđm illam eandẽ dictionem ſignantem actũ ſcientię eius, nullam differentiam temporis conſignantẽ: ſed ſolũ cõſignantem nunc æternitatis. & ſi eſſet hæc dictio ſcio: bene diceretur: deus ſcit Antichriſtum eſſe: ſicut & ſcđm modũ noſtrum cũ ſciet ſit futuri temporis: bene dicitur ſciet Antichriſtũ eſſe: quia futurũ noſtrũ cõtinet in ſuo nũc pñte æternitatis. Ita ꝙ hoc poſito non ſequitur: Deus ſcit Antichriſtũ eſſe: ergo Antichriſtus eſt: ꝓpter cõmutationem durationis nũc æternitatis in nũc temporis. Infert enim concluſio ac ſi ly ſcit cũ dicit deus ſcit Antichriſtum eſſe, conſignaret nũc temporis: mõ aũt non conſignat in præmiſſa niſi nunc æternitatis. de illo eñ bene ſequit, ſcit Antichriſtũ: ergo Antichriſtus eſt: de iſto aũt nequaꝗ̃. Sed ẽ aduertẽdũ ꝙ deus ſcit res alio & alio modo ex parte rerũ cognitarũ: quia cognitione pure ſpeculatiua cognoſcit rerũ eſſentias ſecũdũ ꝙ eſſentię ſunt abſolute quaſi ſcđm lineam rectam ordinatas ſecũdũ gradus eſſentiarum, de quo ordine iam inferius erit ſermo in quarta queſtione. In cognitione vero practica cognoſcit eſſentias rerum vt quædam operanda: & hoc quaſi ſecũdũ ordinem lineę circularis ſecũdũ circulum tpis: in quo & eius partibus inſtantibus ſortiunt ſuã exñtiã: ſed aliter rerũ eſſentias conſiderando vt ſunt eſſentię ordinatę ſcđm gradus rerũ: aliter vero vt operabilia ſunt ordinata ſecundum circulum temporis: quia ad eſſentias ſe habet & ad lineam rectam earum ſicut vnitas prima ad numerũ: ad operabilia vero & ad circulum eoꝝ ſicut punctus centri videntis æqualiter vndiꝗ totam circunferentiam & quẽlibet punctum eius & quicquid eſt in eis.

O VLterius autem eſt aduertendum: ꝙ ſecundum ꝙ deus videt res non ſolum vt factibiles ſimpliciter: ſed vt variabiles ſua factione ſecundum eſſe & non eſſe: fore non fore: fuiſſe non fuiſſe, vt ſupra dictum eſt, ſecundum hoc videt & cognoſcit eaſdem res & eadem ſcibilia omnino ſecundum aliam & aliam rationem circuli. Quia operabilia primo modo cognoſcit ſecũdum rationem & ordinem circuli fixi & ſtantis reſpectu ſuæ ſcientiæ quantũcũꝗ & tempus & temporalia in ſeipſis fluant. Secũdo autem modo cognoſcit ea ſecũdum rationem & ordinem circuli fluentis cum variatione ſui fluxus nihil variantis circa eſſentiam ſcientiæ dei: ſed ſolũmodo circa eius denominationem eandem rem ſcire qñꝗ eſſe & quandoꝗ non eſſe: quandoꝗ futurã: quandoꝗ non futuram: qñꝗ fuiſſe: qñꝗ non fuiſſe: quandoꝗ ſcire: quandoꝗ nõ ſcire: qñꝗ ſciuiſſe: & qñꝗ non ſciuiſſe: quandoꝗ ſciturum eſſe: quandoꝗ non ſciturum eſſe: & hoc attribuendo ei ſcire conſignans differẽtias noſtri temporis. Attribuẽdo vero ei ſcire qđ cõſignaret ſolũmodo nũc abſtractum æternitatis: tunc neꝗ ſecũdũ ſermonis expreſſionem aliquam fieret ibi variatio, vt dictũ eſt.

P AD argumentum in oppoſitum ꝙ diuerſitas ſcibilium non poteſt a rebus cauſari: ſed a ſciẽtia dei vel ab aliquo in deo: Dicendum ꝙ verum eſt: ſed illa in deo eſt ſecundum rationem tñ: vel ex parte intellectus quo ad ideas reſpectu diuerſitatis eſſentiarum in rebus: vel ex parte voluntatis quo ad eius determinationes circa operanda ab ipſa, vt dictum eſt. Nec requiritur tãta diuerſitas in principiis quanta in principiatis, ſed talis ratiouis diuerſitas in deo nihil diuerſificat eius ſcientiam: vt patet ex determinatis. Ad argumẽ: in oppoſi.

Quæſtio.iii. Arg.princi. In oppoſitū. Reſponſio.

Circa tertiū:ꝙ nō eſt poſſibile aliquē agere id qđ impoſſibile eſt fieri:arguitur ſic. Actiuū & paſſiuū ſunt relatiua:quorꝫ vnū ponit alterū:nec eſt vnū ſine altero. ſi ergo non eſt alicuius potentia paſſiua vt fiat:nulla eſt reſpectu illius potentia actiua:quę illud eſſe faciat. CONtra.deus facit aliquid ex nihilo: in quo nulla oino eſt potētia paſſiua. DIcendū ad hoc: ꝙ aliquid dicit impoſſibile fieri dupli citer. Vno mō obiectiue tanꝗ illud qđ habet ab alio fieri. ſecundum ꝙ dicitur Q poſſe generari id qđ eſt termin⁹ generatiōis.Hoc mō qđ impoſſibile ē fieri nullū agēs pōt facere.& ſic nihil dicit impoſſibile fieri niſi purū nihil: qđ nō ē aliquid ꝑ eſſentiā:nō ſolū ꝑ exñtiā.tale impoſ ſibile fieri nec de⁹ pōt facere:nō ꝓpter defectum alicuius potētię:ſed quia ad tale nō ordinat aliqua actiua potentia.Alio aūt modo dicit aliquid impoſſibile fieri ſubiectiue:& hoc dupliciter.Vno mo do quia nō eſt aliquod ſubiectum in potentia de qua poſſit aliquid fieri reſpectu cuiuſcunꝫ agen tis.Alio modo quia non eſt aliqđ ſubiectū in potentia vno modo reſpectu vnius agētis:eſt tamē in potentia alio modo & reſpectu alterius agentis.Ponere impoſſibile primo modo ſimpliciter impli cat contradictionē:& repugnat factioni ſcđm oēm curſum & ordinē rerū.Repugnat ēt agēti ſimpli citer:vt ſi determinari ad ſitū ſiue locū ſcđm ſubſtantiam non ſit niſi ratione quantitatis:& aliqđ qđ ex ſua natura & ſubſtātia nullo modo in ſe habet aliquid ꝑtinens ad quantitatē vt pūctū aut li nea aut hmōi:ponat ſecūdū ſubſtantiam determinari ad ſitū vel locū: vel ſi diſtingui indiuiduali ter ſiue numeraliter aliꝗ duo ſub eadē ſpecie nō ſit niſi rōne quātitatis aut materię: & aliqđ qđ i ſe nullo mō habet quātitatē aut materiā nec habere pōt:ponat mō dicto diſtigui aut poſſe diſtingui ab alio ſuę ſpeciei.Impoſſibile vero ſcđo mō etſi eēt īpoſſibile fieri reſpectu alicu⁹ agētis & ſcđm ali quē ordinē & curſū rerū:nō tñ ſcđm oēm:vt cū aliqđ dicit fieri ex nihilo qđ ſolū poſſibile ē facere agentē ſupernaturaliter.Impoſſibile modo tertio eſt vbi ē aliqua potētia in ſubiecto reducibilis ad actū ꝑ agēs ſupernaturale:nō aūt ꝑ agens naturale:vt ꝙ naturaliter cęcus fiat vidēs:aut ꝙ mortu⁹ reſurgat.Iſto aūt ſcđo & tertio mō īpoſſibile fieri nō dicit īpoſſibile fieri ſimpliciter:ſed ſolū īpoſſi bile prīo mō.Nō eī eſt īpoſſibile ſimpl'r niſi qđ eſt īpoſſibile ſimpl'r potēti:nō aūt qđ ē īpoſſibile ali cui non ſimpl'r potēti.quēadmodū nō ē ſimpl'r dulce aut amarū niſi qđ ē dulce aut amarū reſpectu guſtus ſimpliciter bene diſpoſiti.Et illud ē ſolūmō impoſſibile primo modo:ita ꝙ nihil ſit īpoſſibi le deū agere:quin illud ſit impoſſibile fieri:& econuerſo nihil eſt impoſſibile fieri quin ſit impoſſibi le deum agere illud.& ſic nihil poteſt deus agere quod eſt impoſſibile fieri. Ita ꝙ magnum incon ueniēs eſt dicere deum poſſe aliquid agere ſecundum quēcunꝫ curſum & ordinem rerum,quod ſecundum ſe ſimpliciter impoſſibile eſt fieri.Eſt etiam magnū incōueniens dicere de tali impoſſibi li puta ꝙ cōtradictoria ſunt ſimul in eodē:ꝙ nō eſt īpoſſibile quia de⁹ non pōt facere hoc: ſed quia hoc non poteſt fieri:quaſi reſtet non ex parte dei quin in ipſo ſit potentia actiua ad hoc faciendum ſed ex ꝑte facti:qa nō eſt in ipſo potētia ad hoc fieri.imo nec ī eo ē potētia ad hoc facere:ſicut nō eſt in eo potētia ad peccare:quia illud eſſet oēm ordinē rerum cōfundere:qđ poſſe nō eſſet potētiæ ſed ī potentiæ: nec eſt ꝓpter impotentiam aut defectū potentię:ſed ꝓpter potentiæ abundantiam:vt de talibus bene dicat ꝙ deus potēter nō poſſit ea facere.Vnde ī eis ꝗ poteſt facere ipſum facere eſt vo luntas facientis:nec ab alio dependet ipſum fieri.Ita ꝙ non eſt verum dicere de impoſſibili ſimpli citer ꝙ deus non poteſt illud facere quia nō pōt fieri:ſed poti⁹ nō pōt fieri quia deus nō pōt facere ſicut & in affirmatiua nō dicit deū poſſibile aliqđ facere qa illud poſſibile eſt fieri:ſed ecōuerſo quia de⁹ pōt illud facere,ideo poſſibile eſt fieri:aut obiectiue aut ſubiectiue.Vnde de correſpōdentia po tētię actiuę & paſſiuę dicit Cōmē.ſup primū cę.& mūdi.Notū eſt ꝑ ſe ꝙ illđ qđ ē poſſibile ab extri ſeco eſt poſſibile ꝑ ſe.cōceſſum eſt eñ ꝙ oē īpoſſibile in ſe eſt impoſſibile ſcđm extrinſecū:& īpoſſi bile eſt imaginari aliqđ eſſe poſſibile in reſpectu patientis:& īpoſſibile in reſpectu agētis: & poſſibi

Ad arg.pri. le nō ē poſſibile niſi ī reſpectu agētis & patiētis.AD primū ī oppoſitū:qa nō ē potētia actiua cui nō R reſpondet potētia paſſiua:dicēdū ꝙ verū eſt vel obiectiue vel ſubiectiue.vtroꝫ mō reſpectu agētis naturalis qđ nihil agit niſi ex ſubiecta materia.obiectiue ſolū reſpectu agētis ſupnatural' qđ agit ex nullo ſubiecto.Nō agit tñ niſi qđ eſt natura & eſſentia aliꝗ potēs eſſe obiectū & terminus factionis diuinæ:in cuius eſſentia eſt iſta potētia eſſentialiter:īquātū eſſentia cuiuſlibet creaturæ inquantū eſt de ſe,eſt poſſibile eſſe & non eſſe.

Queſtio.iiii. Arg. princi. In oppoſitū.

Circa quartū arguit ꝙ effectus contingens poſſit immediate fieri a deo:qa pōt ab ipſo fieri mediāte creatura.poteſt enim fieri immediate a creatura:& quicquid fit immediate a creatura,fit mediante creatura a deo.quicquid autem a deo po teſt fieri mediate,poteſt fieri & ab ipſo immediate. CONtra.effectus contin gens nō habet immediate niſi cauſam contingentem.deus autem nullius poteſt

eſſe cã contingens:quia talis eſt cauſa p accidens:quæ reducitur ad aliã p ſe. Deus autem non ẽ cau
S ſa q̃ ad aliã habet reduci. DIcendum ad hoc: ꝙ contingens eſt quod poteſt eſſe & nõ eſſe. Aliquid Reſponſio.
aũt poteſt eſſe & non eſſe dupliciter:vel ex pte facti, q̃a eſt talis naturę ꝙ põt eſſe & non eſſe, fieri &
non fieri:vel ex parte facientis, quia eſt tale agens ꝙ ab ipſo indifferens effectus poteſt fieri:& non
fieri. Primo modo rationem contingentis habet omne defectibile:vt eſt generaliter omnis creatura
& maxime qđ habet in ſe rationem corruptiui:vt ẽ oẽ generabile & corruptibile. & oĩs talis effect⁹
contingens poteſt fieri immediate a deo. Secũdo modo dupliciter:quia effectus põt ab aliquo indif
ferenter fieri vel nõ fieri dupliciter:vel quia non eſt in ipſo vis qua neceſſe eſt eum fieri:vel q̃a non
eſt in eo vis determinans ipſum fieri. Primo modo dicitur effectus contingens oẽ qđ fit a deo cir
ca creaturas. Secũdo autem modo nullus effectus contingens fit a deo immediate nec etiã media-
te. reſpectu eñ ipſius non eſt aliquis effectus contingens. qm̃ effectus ſic contingens non procedit
in eſſe niſi p̃ter intentionem per volũtatẽ agentis:vt in fortuitis:vel abſq; voluntate, vt in caſuali
bus. Præter intentionem aũt dei agentis nihil fit. Ipſe enim ordinat fieri intentione per ſe, quæcũq;
fiunt per accidens & præter intentionem a cauſis inferioribus. dicente Auguſt. ſuper pſal. ix. Omi
no ad diuinæ prouidentiæ regimen referantur quæ ſtulti caſu & temere & nulla diuina admini-
ſtratione fieri putant. Poteſt tamen hic diſtingui:quia fieri talis effectus poſſumus conſiderare du
pliciter:vel quo ad ſubſtantiam facti:vel quo ad modum eius procedendi in eſſe ab agente imedia-
to. Primo modo fit a deo mediante agente proximo:& poteſt fieri immediate a deo:licet non præ-
ter intentionem. Secundo aũt modo non fit omnino a deo nec poteſt fieri neq; mediate neq; imme-
diate:quia non habet cauſam agẽtem ſed deficientem tm̃. AD primum in oppoſitum ꝙ effectus
contingens fit a deo mediate:ergo & immediate:Dicendum ꝙ verum eſt ſecundum iam expoſitũ
modum:alias non. Et ſecundum eundem modum ſcđm p̃determinata dicẽdũ eſt ad ſecũdum.

Circa quintum arguit̃:ꝙ duob⁹ ęqualiter ſe hñtibus ad receptionem gratiæ: non Quæſtio. v.
ſemp deus ęqualiter confert eã. quia inęqualiter dando plus declarat ſuã potẽtiã Arg. princi.
& ſuam miſericordiã:ſecũdũ illud Roma. ix. Volẽs deus notam facere potẽtiam Primum.
ſuam &c. Sic aũt debet gratiam ſuã diſtribuere quo magis ſua potẽtia & ſua mi-
ſericordia declarẽtur. ergo &c. Qđ etiam patet in exemplo de ſanctificatis ĩ vte Secundum.
ro:& de duobus paruulis, quorum vnus pducit̃ ad baptiſmum:alter vero nõ:&
de adulto Paulo:qui ĩ actu recalcitrãdi gratiã iuſtificantem accepit. qđ nulli con
T ſimiliter legit̃ fuiſſe factũ. CONtra. tunc videret̃ eſſe acceptor perſonarum. AD hoc dicũt aliqui In oppoſitũ.
ꝙ deus quicquid operatur circa creaturas, ex mera liberalitate & ſolo beneplacito ſuæ voluntatis Opinio quo-
operat̃:& faciẽdo qđ facit:& non faciẽdo qđ nõ facit:& faciẽdo mõ quo facit:& non faciendo modo rũdam.
quo non facit:vt ſup hoc non ſit aliqua alia ratio vel cauſa petenda vel inueſtiganda. ſ. aut merita
præterita p̃ſentia vel futura:aut diſpoſitio vlla ex parte recipiẽtium. Qđ confirmant per illud qđ
dicit apoſtolus Roma. ix. de Iacob & Eſau. Cum nõdum nati eſſent aut aliqd egiſſent boni aut ma
li:vt ſecundum electionem propoſitum dei maneret : non ex operibus ſed ex vocante dictum eſt:
quia maior ſeruiet minori. Cum nondum nati eſſent. ecce amouet̃ diſpoſitio recipientium:quę et ĩ
in præſciẽtia dei æqualis potuit fuiſſe. Aut aliquid egiſſent boni aut mali. Ecce amouet̃ opus nõ ſo
lum ĩ re p̃ſens:aut præteritum:ſed etiam futurum in prędeſtinatione. Vnde gloſſa. Sicut non pro
meritis præcedentibus, ita nec pro futuris:quia bona vel mala non erant futura niſi appoſita gra
tia vel ſubtracta. Et ſic manet ſola ſecundum propoſitum gratuita electio: quæ eſt ſola cauſa & ſuf
ficiens etiam omnibus aliis æqualibus. Vnde vt amoueretur ſuſpicio non potentibus videre di-
uinæ electionis bonitatem, ſubdit apl'us. Nunquid iniquitas eſt apud deum! abſit. Quia ſecundum
gloſ. Iacob per miſericordiam elegit:Eſau per iuſtitiam reprobauit. Qđ etiam apoſtolus declarat
ſubdẽs. Aut non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa &c. Vnde ſicut ſola voluntas figuli ra
tio eſt quare de hac parte maſſæ facit vas honorabile: de illa vas contumeliæ: nulla diſcrepantia
exiſtente in tota maſſa:quẽadmodum neq; eſt in prima materia cum agens veſtit eam in vno for-
ma nobiliori:in alio vero minus nobili : ſic ſola voluntas beneplaciti dei eſt ratio quare de eadem
maſſa ęqualiter vitiata in primo parente iſtum eligit ad gloriam:illum vero dimittit in cõdemna
tionem:vel etiam ſi non fuiſſet maſſa vitiata:ſed omnes homines naſcerentur ſecundum ſtatum in
nocentiæ:& eſſent æquales omnino in naturalibus diſpoſitionibus:vnum ſiue de maſſa vitiata, ſi-
ue de non vitiata non niſi gratuito eligeret:alterũ vero dimitteret:vtrobiq; tam electo de maſſa vi
tiata q̃ non vitiata faciendo gratiam illi quẽ eligeret:ſed maiorẽ electo ex maſſa vitiata: & illi iuſti
tiã quẽ ex maſſa damnata non eligeret:non autem iniuſtitiam:ſicut neq; iniuſtitiam illi quẽ ſecun

dum ſtatum innocentiæ exiſtentem non eligeret. Ecce poſitio catholica cum fundamento & ratio ne ſua. Sed cum deus quæcunq; agit circa creaturas nulla naturali neceſſitate: ſed per intellectum & determinationem voluntatis vt habitum eſt in præcedentibus quæſtionibus: neceſſario agit intentione finis: quē ſibi pſtituit in actione: aliter enim eſſet actio vana & temeraria: Finis autem non eſt niſi ipſe, eſt enim alpha & ω. Apocalyp. primo & vltimo: propter hoc dicitur illud Prouerbio. xvi. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt dominus. Vñ quia finis eſt principalis cauſa in agibilibus quæ mouet agentem: & ille materiam ad formam: vt per formam ordinetur in finē causa igitur omniū diuinarum actionum prima ipſe aſſignandus eſt: inquantum eſt omniū finis: & hoc ſecundum rōnem ſuæ bonitatis. Vnde quia bonus eſt, oē qđ eſt, eſt id qđ eſt. Vnde quia cauſa in agibilibus non q̄ritur de fine: quia non habet cauſam: ſed de eis quæ ſunt ad finem: Sciendum ꝙ ad finem aliquem poſſunt aliqua ordinari dupliciter: & per ſe & eſſentialiter: & per accidens ſiue accidentaliter. In iis quæ per ſe & eſſentialiter ordinantur ad finem: non eſt cauſa quærenda niſi ipſorum natura qua naturaliter ordinantur in finem, non per propoſitum & electionem, quēadmodū in domo ad finem eius quæ eſt pax & tranquillitas cohabitationis, ꝑ ſe & eſſentialiter ordinantur paterfamilias & liberi. Per hunc modum deus & omnes diuinæ perſonæ ad fruendum bono deitatis qđ ipſi ſunt, ordinantur q̄ſi in domo Hierarchię ſupercęleſtis. In iis autem quę per accidens ſiue accidentaliter ordinantur ad finem, nullam cauſam eſſentialem aut naturalem eſt aſſignare ex parte illorum neq; ex parte ſeruorum in domo. Et ſic ad finem ad quem deus ordinatur eſſentialiter, rationalis ſiue intellectualis creatura ordinatur accidētaliter. Sed quia agēs per intellectum & propoſitum nihil agit ſine ratione per ſe: & non ſolum per accidens: quia omnem rationem per accidens reduci oportet ad illam quæ eſt per ſe: aliter enim actio ſua vt prius vana eſſet, & temeraria rationem ergo per ſe & eſſentialem quærere non eſt niſi ſuam voluntatem, vt prius ſecundum poſitionem. accidentalem oportet quærere ſolummodo ex parte rerum. Et ideo ponere oportet ſecūdum viam rectę rationis ꝙ eorum quæcunq; deus agit circa creaturas, & quo ad naturalia & ſup naturalia earum, cauſa ſiue ratio per ſe non eſt niſi propoſitum voluntatis ſuæ qua congruit ſingula fieri ſecundum ꝙ vult: quia quæ vult fieri congruit fieri: & quia vult: & quæ nō vult fieri nō congruit fieri: & quia non vult. Congruentia dico ex parte ſua ſeu decentia. Et per hūc modum decentiæ quātum ē ex parte ſua agit ſingula prout decent bonitatem ſuam: quæ eſt finis: qua iuſtum eſt agere qđ placuit ei agere circa creaturas: & quæ decent illam bonitatem. Et quo ad hoc bene ꝓcedit poſitio catholica pręexpoſita: ꝙ neq; propter diſpoſitionem recipiētium, neq; propter vlla merita ſit diuina electio: ſed ſecundum ſolum propoſitū dei manet. cuius nō eſt ratio niſi condecentia bonitatis, vt dictum eſt. Attamē quia propoſitum ſecundum decentiam finis agere non poteſt circa ea quæ ſunt ad finem niſi illa deceant finē: & ſimiliter quę circa illa agit ſiue ab ęterno in electione, ſiue ex tempore in gratiæ & gloriæ collatione: hoc enim requirit finis decentia: quia ſine illis ad finem decenter ordinari non poſſunt: tamen nullum ponit debitum ex parte dei ſecundum dicta in prima quæſtione: præter ergo rationem illā per ſe ex parte finis & agentis neceſſario ad actionē circa illa quæ ſunt ad finem in ordinando illa ad finem: adhuc requiritur ratio quæ eſt decentia in eis quæ ſunt ad finem: qua fini congruunt. quæ etſi non ſit ratio propter quā ſic eſt: eſt tñ ratio neceſſaria ſine qua nō: etſi conſiſtit in ipſa iuſtitia ex parte eius circa qđ agitur, quare ſic agendum ſit & non aliter. Cū enim actio duplicem habeat reſpectū: vnum quo egreditur ab agente: alterum quo recipitur in paſſo: etſi ratio diuinarum actionum circa creaturas ſecundum primum reſpectū non ſit niſi condecentia bonitatis dei: ratio tamen eius cum hoc quo ad ſecundum reſpectum bene poteſt eſſe condecentia aliqua in eis circa quæ recipitur actio: in qua conſiſtit abyſſus multa iudiciorum dei. Quia etſi in ſumma & in generali poſſumus dicere ꝙ deus nihil facit circa creaturā cuius non ſit ratio non ſolum ex parte ſui in faciēdo propter quā fit: ſed etiam ex parte rerum i recipiēdo ſine qua nō: in ſpeciali tñ circa res determinatas & i factis determinatis nō ſemp eſt hoīs illam determinate inueſtigare: q̄uis non deſit & multiplex eſſe poſſit. Vnde cōtra temerarios inueſtigatores iudiciorum dei quo ad certas ratiōes circa operata & circa eos in quibus operantur: dicit Apoſtolus exclamando. O homo tu qs es qui rñdeas deo? Vbi dicit gloſſa. Hoc non facit ex inopia reddendæ rationis: ſed hominem ad ſuæ capacitatis conſiderationem reuocat. O homo. q. d. te & illum attende: tu es homo: ille deus: cuius valētiæ es: qui rñdeas deo, id eſt intelligas quæ deus facit, id eſt cur hui⁹ miſeretur: & te induret? quaſi ſi tibi diceretur, neſcires reſpondere, id eſt intelligere pro carnalitate tua: nec te ad hoc iuuat ſapientia tua: nec aliqua virtus tua. Qđ exponēs Ori

ge, in quadam Homil. ſuper Exo. dicit ſic. O homo tu quis es? Per qđ de eo q a deo dicitur indu-
ratus: non tam quæſtionis abſolutione q̄ apoſtolica auctoritate reſpondet: credo non iudicans di
gnum pro capacitate auditorum chartis & atramēto huiuſcemodi abſolutionis ſecreta commit
tere. Vnde & in ſequentibus qui non tam ſtudiorum merito q̄ ſciendi cupiditate ſecretiorib⁹ ſe
quæſtionibus immergit, magnifici ſeueritate doctoris deterret: cū dicit. O tu, es homo qui reſpon
deas deo? Vnde hoc nobis obſeruaſſe tm̄ & inſpexiſſe ſufficiat: atq; oſtēdiſſe auditorib⁹ quāta ſunt
in lege diuina profundis dimerſa myſteriis: pro quibus dicere in oratiōe debemus. De profundis
clamaui ad te domine. Hinc etiam dicit Auguſtinus. lxxxiii. quæſtionum, quęſtione. lxviii. Cū vi-
deatur Apoſtolus corripuiſſe curioſos dicendo: O homo tu quis es: ne dicant apoſtolum in ſoluē
da quæſtione defeciſſe: & obiurgaſſe quærentes quia non poterat quod quærebatur exponere. Et
infra. Reſpondeamus firmiſſime: O homo tu quis es: nec eos reueriti ſanctum canibus demus:
aut proiiciamus margaritas noſtras ante porcos: & de meritis animarum reuelante ſpiritu ſancto
ſublime aliquid & a vulgari coniectura remotiſſimum vel ex parte atq; in ęnigmate ſuſpicemur.
Non enim hoc loco apoſtolus ſanctos prohibuit a quærendo: ſed eos qui nondum ſunt in charita
te radicati. & infra. Sed perueniens ad virū perfectum: vt ſis inter illos de quibus dicitur: Sapientiā
loquimur inter perfectos. tunc recte & non præpoſtere audies ſiqua ſunt de animarum occultis
meritis & de gratia vel iuſtitia ſecreta omnipotentis dei. & īfra in fine quæſtionis. Nec cōprehē-
di poteſt niſi forte ab iis qui diligunt deum ſuum ex toto corde ſuo. Illud tamen & cætera, vt in-
fra dicetur. Q; ergo dicit Apoſtolus: O homo tu quis es: non dicit ex inopia reddēdæ rationis de
prædictis ſaltem in generali. In ſpeciali autem magna inopia reddendę rationis ipſemet laborauit:
cum dixit Roma. xi. O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, q̄ incomprehenſibilia ſunt
iudicia eius & inueſtigabiles vię eius. vbi dicit Gloſ. Auguſt. Præmiſerat ſententiā mirę profundi
tatis: ſcilicet φ deus concluſit oīa i incredulitate vt omnium miſereatur. Cuius profunditatis
velut horrore percuſſus & velut abyſſi altitudinem expaueſcens Apoſtolus clamat. O altitudo
&c. Valde enim paruum ſenſum habemus ad diſcutiendam iuſtitiam iudiciorum dei: ad diſcu-
tiendam gratiam gratuitam nullis meritis prędēetib⁹ redditā. Nec eīn tā mouet nos φ gratia ꝓ
ſtaē indignis, q̄ φ ęque indignis aliis denegaē. Scio φ ſicut īpoſſibilitas ita iniqtas nō eſt apđ deū:
& ſcio φ ſupbis reſiſtit & humilib⁹ dat gratiā. Illud vero obſcurū eſt: q̄re qbuſdā dignis dat: qbuſ-
dā negat. Aliquid ergo eſt in abdito ꝓfundorū iudiciorum dei. Similiter nec illud perſpicuū eſt
quare hoc modo ſaluat iudęos ac gētes vt prius permitteret eos concludi in infidelitate. Siquis
ergo quærat quare ſic ſaluantur: cum multi alii modi ſaluationum ſint: ſe neſcire per admira-
tionem innuit Apoſtolus: & quare ſic factum ſit, non poſſe comprehendi. & infra. Omnium enim
humanarum diuinarumq; rerum ſublimis & profunda eſt cognitio apud deum: qui ſolus ſicut
ſunt omnia intuetur: ad cuius notitiam oīs ſenſus noſter retūditur. Vnde qđ dicit Apoſtolus.
Cū nondū eſſent nati & cætera. non dixit quia nulla omnino ratio fuit deo ex parte eorum in hoc
ſed quia non merita pręcedentia neq; facta ex gratia: neq; facta ex puro libero arbitrio etiā in prę
ſcientia exiſtentia: & hoc ſpecialiter reſpectu operationis æternæ in diuina electione vel reproba-
tione ex parte dei. Vnde ſuper illud Roma. xi. Quis prior dedit illi: & retribueē ei. Gloſ. Etſi iudi
cia dei non poſſumus ſcire: ſaltem hoc conſtat φ ſola gratia bona dat non ex præcedenti merito
vel vt exiſtit in diuina præuiſione. Vnde ſuper illud. Igitur non volentis neq; currentis: ſed mi-
ſerētis eſt dei. Gloſ. Id eſt nō libero arbitrio hominis volentis vel operantis eſt ipſa bona voluntas
vel operatio: ſed miſericordia dei: qui per gratiam appoſitam facit nos velle & currere. Hic dicit
Auguſt. Non ꝓpter futura quæ ꝓuidit elegit: vbi ergo ſunt merita: vbi opera vel ꝑterita vel fu-
tura: tanq̄ liberi arbitrii viribus adimpleta vel adimplenda? Non igitur miſertus eſt de⁹ quia Ia
Z cob voluit & cucurrit: ſed ideo voluit & cucurrit: quia miſertus eſt deus. EST tamen hic in-
telligendum: φ in volente & currente eſt tria conſiderare: & ipſum actum curſus & volentis:
& ipſam gratiam qua liberū arbitrium fit validum ad efficaciter volendum & currendum: & ip
ſam potentiam liberi arbitrii. Et bene verum eſt φ actus ſiue operatio ab vtroq; eſt: ſcilicet a gra-
tia & a libero arbitrio ſimul: ita φ a neutro eſſet per ſe: & φ plus eſt a gratia q̄ a libero arbitrio:
quia plus virium agendi dat gratia liberi arbitrii q̄ habeat ex ſe & ſuis naturalibus. Aliquid ta
men agit in opere ex ſuis naturalibus: licet non niſi cum gratia: vt licet ex ſe & naturalibus ſuis

non operetur,ex eis tamen cooperatur.Et ſic tam ratione gratiæ omnino q̄ ratione operis princi
paliter:bene verum eſt q̄ non eſt volentis neq; currentis ſed miſerentis dei.Ratione tamen liberi
arbitrii in cooperando aliquo modo eſt volentis & currentis: vt ſaltem hoc vt eſt exiſtens in pſciē
tia dei ſit ratio electionis æternę reſpectu electi:& ita prædeſtinationis:quia quodammodo non in
cluditur ſub prædeſtinatione neq; ſub eius effectu:licet non ſit ſine eius effectu: nec ſit diſtinctū
qđ eſt prædeſtinationis,ab eo qđ eſt liberi arbitrii.Vnde dicit Gloſ.Congrue ait. Non eſt volen-
tis & cætera.Nō qa hoc ſine volũtate noſtra agatur: ſed quia voluntas noſtra nihil boni agit niſi
diuinitus adiuuetur.Vnde q̄ Apoſtolus ait.Non ego autem,ſed gratia dei mecum. Non ideo
hoc ait quia nihil boni agebat : ſed quia nihil ageret ſi illa non adiuuaret. Igitur & hic dicit.
Nō eſt volentis:non quia nulla eſt homini volũtas atq; curſus:ſed quia nihil poteſt niſi ille mi-
ſereatur.Deus enim eſt qui operatur in nobis velle & operari bonum. Vt licet non ſufficit ſola
voluntas hominis ſi non ſit etiam miſericordia dei:& econtra non ſufficit miſericordia ſi non ſit
voluntas hominis:non recte tamen dicit̃.Non miſerentis eſt dei: ſed volentis eſt hominis. Recte
autem dicitur non eſt volentis hominis:ſed miſerentis dei:vt totum deo detur qui hominis vo-
luntatem bonam & præparat adiuuandam:& adiuuat præparatam.Volentem eñ præuenit vt
velit:volentem ſubſequitur vt perfecte velit. Aliquid tamen in coagēdo agit liberum arbitrium
dicente Auguſti.ſuper illud Pſalmi.lxxviii.Adiuua nos deus ſalutaris noſter.Cum adiuuari nos
vult:nec ingratus eſt gratiæ:nec tollit liberum arbitrium:qui enim adiuuat per ſeipſum aliquid
operatur.Sic ergo in agendo circa ea quę ſunt ad finem nullũ eſt incõueniẽs q̄ ſit ratio agendi ex
parte illorum. SED eſt ſciendum q̄ in agentibus ad finem per intellectum & voluntatem du- A
pliciter poteſt agere ſiue duplici intentione circa ea quæ ſunt ad finem.Vno mō vt per illa quo
quo modo ſibi acquirat finem.Alio modo vt ſolum acquirat illis. Primo modo agens agit circa
ea quæ ſunt ad finem propter ſuam indigentiam & imperfectionem:quēadmodum paterfami-
lias agit circa ſeruos vt ſibi & eis acquirat bonum pacis in domo.& tale agens mouetur in agē
do ex ratione agendi ex parte eorum circa quæ agit:vt non ſit ſolum ratio actus ex reſpectu ad
recipiens ſed etiam ex reſpectu ad agens. Et ſic deus nihil agit circa creaturas:ſecundum q̄ dicit
ei Pſalmiſta.Bonorum meorum non eges. Nec mouetur ad agēdum ex aliqua ratione congruen
tiæ vel decentiæ ex parte eorum circa quæ agit:nec amore afficitur circa ea:niſi quaſi accidenta
liter.dicente Auicen.viii.Metaphyſicę.Eſt ſciens qualiter eſt ordo bonitatis in eſſe qui eſt ex eo:&
quoniam ipſe diligit ſeipſum qui eſt principium totius ordinis & bonitatis quantum ipſe eſt.
Sic ſit ideo q̄ ordo bonitatis eſt dilectus ab eo accidentaliter ſed non mouetur ad eum dilectio-
ne.ipſum enim non patitur ab eo nec concupiſcit aliquid nec inquirit.Hęc igitur eſt voluntas
eius quæ eſt expers imperfectionis & immunis a deſiderio.& infra. Scilicet q̄ nō certificatur per
intentionem fiuendi eſſe ab ea:vt ſit aliud ab ipſo fluere & eſt ipſa liberalitas.& infra. Cum ve-
ro dicit̃ liberalis: intelligitur quia ipſe non intendit ſibiipſi.Et q̄uis deus non mouetur ex aliqua
congruentia ex parte rerum ad agēdũ vt ſit ratio eliciendi ab ipſo propter quã ſit : nullum ta-
mē eſt incõueniẽs q̄ ſit aliqua ratio eius qđ agit circa alia in recipiendo aliquid ab eo in illis ſine
qua in illis non fluit quantum eſt de potentia ordinata:quæ ſemper agit ſecundum congruen-
tiam.dicente Auicen.ibidem.Ab iſta ſcientia fluit ſecundum ordinem quem intelligit:ſcilicet or
dinem rectum:licet de potentia abſoluta poſſet idem agere abſq; omni tali congruentia.& eſt il-
la congruentia iuſtitia quædam qua deus cõfert vni ita q̄ non alteri:qđ eſt iuſtitia congrui alia
a iuſtitia dei qua ipſe iuſtus eſt in ſe: quæ eſt decentia ſuæ bonitatis qua elicitiue agit bonitatem
ſuam communicando.Et q̄ talis ratio iuſtitiæ ponatur in operibus miſericordię:quæ tamen nō B
mouet dantē:ſed ſine qua non dat:non ſit incõueniẽs:patet ex eis quæ fiunt circa opera cōdēna-
tionis.q̄ enim condemnat aut obdurat ad hoc non mouetur niſi iuſtitia ſua quæ ipſe eſt quan-
tum eſt ex parte ſua.Propter nihil enim in creaturis mouetur ad agendum:quia tunc paſſiuus
eſſet.Quantum vero ex parte condemnati aut obdurati hoc non facit ſine ratione quæ eſt iuſti
tia quædã ex parte illius:quæ non ſolũ eſt ratio vt effectus recipitur in ſubiecto ſine qua non:ſi-
cut eſt in operibus miſericordiæ:ſed propter qđ ſic.& hoc eſt qđ dicit Gloſ.ſup illud:Ergo cuius
vult miſeret̃ & quē vult indurat.Si q̄rimꝰ meritũ obdurationis & mię,obdurationis meritũ inueni
mus,miſericordiæ vero meritũ nō inuenimus.& infra.Cōſtat itaq; qa nullus liberat̃ niſi gratui-

ta miſericordia: & nullus damnatur niſi ęquiſſima iuſtitia. Sed iſta iuſtitia eſt qua damnatur in tempore præcedente merito peccati quo habet eſſe: non autem qua damnatur in æterna præuiſione: quia tunc temporale eſſet cauſa & ratio æterni. Vnde ꝙ in æterna præuiſione Eſau odio habuit, non plus ex parte dei ſunt cauſa vel ratio illius opera mala eius futura, & iniuſtitia ſecundum ꝙ erant ab æterno in eius præuiſione: ſed ſua ipſius iuſtitia quę ipſe eſt: licet non ſine illorum operum malorum & iniuſtitiæ æterna præuiſione: q̃ ꝙ Iacob dilexit ex parte dei ſunt cauſa vel ratio opera eius bona & iuſtitia ſecundum ꝙ erant ab æterno in eius præuiſione: ſed ſua ipſius iuſtitia quæ ipſe eſt: licet non ſine illorũ præuiſione, vt ſicut ibi ex parte ſubiecti ratio ſit iniuſtitia ꝓpter quã fit: ſic hic ratio ſine qua nõ: vt ſine tali iuſtitia nunq̃ ponatur dei miſericordia. Qꝫ etſi hic nullo modo poſſit poni aliquid in præuiſione ex parte ſubiecti: etiam nec id qđ ex ſe operatur liberum arbitrium in gratiæ cooperando qđ ſit ratio ęterni vt electionis: ſic nec ibi poſſit poni aliquid ex parte ſubiecti in præuiſione qđ ſit ratio ęterni: ſcilicet reprobatiõis. Non enim apparet ratio quare vnũ deberet poni: alterum vero negari: ſaltem cum vtrobiq; ponatur aliquid in diuina præuiſione qđ ſit ratio temporalis: vt ꝙ iſti ex tempore quando diſpoſitio ſiue congruitas talis eſt in illo: vel ſecundum rem vel ſecundum dei præuiſionem: ipſi detur gratia iuſtificans: alii autem cum alia ſit diſpoſitio in illo ſiue contraria gratia denegetur & ipſe in malo induretur. Vnde ſuper illud Apoſtoli ad Romanos nono. Miſerebor cui miſertus ſum: dicit Gloſſa. Miſerebor. vocando & gratiam apponendo cui præſcius eram ꝙ miſericordiam daturus eſſem: ſciens illum conuertendum & apud me permanſurum. Deinde repetit: vt repetitione magis confirmet. Et miſericordiam præſtabo cui miſerebor, id eſt miſericordiam dabo illi quem præſcio poſt errorem toto corde reuerſurum ad me: hoc eſt dare illi cui dandum eſt: & non dare illi cui non eſt dandum: vt eum vocet quem ſciat obedire: illum vero non: quem ſciat non obedire: quia non in voluntate petentis: ſed & in arbitrio dantis debet

C eſſe quod datur. An enim dandum ſit: dantis debet iudicio penſari. ET q̃uis periculoſum ſit iudicium dei diſcernere: tamen propter hęſitantes ne putetur iniuſtum iudicium dei: ꝙ non iniuſte iudicet, rebus potius probemus q̃ verbis. Duo enim fuerunt reges in veteri teſtamẽto, quorũ & modus viuẽdi & exitus vitę plurimũ fuit diuerſus: videlicet Saul & Dauid. Inquiramus in hiſtoriis qualiter vterq; eorum reperiatur apud iudiciũ ꝓſcientiæ dei. Videamus ergo ſi Saul ſe geſſit ĩ neceſſitate & anxietate vitę vt Dauid: q accepta miſericordia deũ miſericordię nõ cõtẽpſit: & poſt veniã peccatoꝝ tã bene ĩ colẽdo deo ꝑſtitit. Saul vero nõ exaudit⁹ nõ in prece ꝑſtitit: ſed impatiens & de dei iudicio indignatus, ad idola quæ prius iam damnauerat conuerſus, ab eis auxilium requiſiuit. Vt enim habetur ſecũdi Regũ. xxviii. Saul abſtulit magos & hariolos de terra, & interfecit eos qui Phytones habebãt in ventre. Congregatiq; ſunt Philiſtiim & venerunt & caſtra metati ſunt in Sunã. Cõgregauit aũt & Saul vniuerſũ Iſrael: & venit ĩ Gelboe: & vidit Saul caſtra Philiſtiim: & timuit & expauit cor eius nimis: cõſuluitq; dñm, & non reſpondit ei neq; per ſomnia, neq; per ſacerdotes, neq; per prophetas. dixitq; Saul ſeruis ſuis. Quærite mihi mulierem habẽtem Phytonem & vadam ad eã & ſciſcitabor ꝑ illã. Idq; vt ibidem habetur relicto domino ꝑ fecit. Vnde iuſte reprobatus a præſcio videtur: ex hoc enim iuſtum iudicium præſcientiæ dei etiam agnoſcere nolentibus manifeſtatur. Vnde etſi dei æterna electio vel reprobatio non habet vllo modo ꝓ ratione opera præſcita etiam quantum ad portionem liberi arbitrii: tamen effectus temporalis electionis vel reprobatiõis bene poteſt habere illa pro ratione ſine qua non: cum ſemper ſic euenit ſecundum ꝙ deus præſciuit. Vnde ſuper illud. Iacob dilexi: Eſau odio habui, dicit Gloſ. Et in illo quem elegit: propoſitum dei manet, id eſt impletur: quia ita euenit vt pręſciuit: & in illo quem ſpreuit ſimiliter manet quia ita fit vt pręſciuit. Hoc autem in Malachia de iudicio dicit deus: illud vero, maior ſeruiet minori: de præſcientia ait. Præſciendo enim quid quiſq; illorum futurus erat: dixit illud in Geneſi Deus: & illud dum prædiceret, ſe futurorum præſcium oſtendit & nihil abſq; ſua præſcientia euenire poſſe mõſtrauit. Hoc aliud vero qđ in Malachia eſt dicitur de iam præteritis: & ex quoꝝ vita ante acta & operibus patuit alterum ſaluãdũ & alterum damnandum. & de actis iudicium fieri ſolet & notum. Illud ergo dixit deus ante futurũ iudiciũ vt iudicaturus crederet: & ſcđm merita redditur⁹. Qꝫ etiã nõ ſolũ bon⁹ vſus liberi arbitrii in ꝑſciẽtia ſit cã ſiue rõ collationis grẽ in effectu: ſed ẽt collatio hmõi grę futurę ꝑſens ĩ prę-

ſciētia ſit ratio electionis: qua dictum eſt:Iacob dilexi : plane explicat litera ſequens ſic inquiens.
Ideo etiam illud dixit: vt intelligeretur hoc apertum eſſe poſtea per prophetam,quod anteq̄
illi naſcerentur erat in dei prædeſtinatione per gratiam. Nam in Iacob anteq̄ natus feciſſet ali-
quid:q̄d diligebat niſi gratuitum miſericordiæ ſuæ donum:& in Eſau q̄d oderat anteq̄ nat⁹ fuiſ
ſet,niſi originale peccatum? Nam nec in illo diligeret iuſtitiam,quā nullam ille fecerat:neq̧ in iſto
odiſſet naturam quā bonā ipſe fecerat. Nota ꝙ in illo dicit,non diligeret iuſtitiam:quia ipſa eſt ef
fectus gratiæ:ſed in iſto bene potuit dixiſſe ꝙ odiſſet iniuſtitiam:quæ eſt defectus voluntatis. Vt
ſic ex parte æternæ electionis donum gratiæ in præuiſione poſſit dici ratio electionis ſine qua
non:& opus liberi arbitrii in præſcientia ratio temporalis doni gratiæ:iiuſtitia originalis ratio
reprobationis æternę & ſubtractionis gratiæ temporalis. Eſt autem ad declarationem omnium
prædictorum aduertendum:ꝙ alium ordinem cauſalitatis in præſcientia dei reſpectu fiendorum
aduertere debemus in eis quæ poſterius nata ſunt conferri in effectu reſpectu priorum & econ-
uerſo. In quo debemus aduertere etiam alium in communi curſu conferendi gratiam in adultis
per temporis ſucceſſionem:& alium in ſpeciali modo conferendi gratiam ſtatim ſiue in adultis ſi
ue in paruulis. Quo ad primum horum ſciendum:ꝙ in operandis ſemper finis vltimus primum
eſt in artificis intentione:& vltimum in executione:& eſt cauſa ſiue ratio aliorum in intendendo
Et eodē modo ſemper prius in intentione ratio eſt priorum in intendendo:ſecūdum genus cau
ſę finalis. Et ſic quia deus eligit aliquem ad gratiam,eligit eum ad perfectiorem gratiā quā in vi-
ta iſta adepturus eſt:& quia eligit eum ad illam gratiam:elegit eum ad gratiam priorem in illo
augmētādā vt fiat pfecta:& quia eligit ad illā gratiā iuſtificātē pfectā,eligit ad gr̄am gratis datā
qua ad illam animus p̄paraṫ:& quia eligit eū ad iſtā, ſiqua alia eſt prior ad iſtā diſponens:ppter
hāc eligit ad illam pręcedentem:quouſq̧ ſit ſtatus in prima:q̄ omnibus æqualiter offertur. Ecō D
tra autem in exequendo & in genere cauſæ efficientis meritorie ſemper prius eſt cauſa & ratio
poſterioris:ſed ſub conditione: ſi in bono priori per bonum vſum liberi arbitrii perſeueret. Et ſic
quia iſte per liberum arbitrium bene ſe habet ad primam gratiam:Deus dat ei ſecundam:& ſimi
liter quia ſe bene habet ad ſecundam : dat ei tertiam:& ſic deinceps vſq̧ ad gloriam : in qua eſt
finis . Vnde deus eligit ad primam gratiam vt det ſecundam : & ad ſecundam vt det tertiam:
& ſic deinceps. Reuera iſti modi bene aſſignantur ſumendo effectus prædeſtinationis ſecundum
partes. Sed ſi accipiatur in communi totus ſimul:quæ ratio vel cauſa eius ex parte prædeſtina-
ti aſſignabiṫ? Et dicitur fuiſſe opinio Orige. ꝙ merita præcedentia in alia vita vt exiſtentia in
æterna præuiſione. Sed hanc opinionem excludit Apoſtolus:dicendo de Iacob & Eſau:Cum non
dum nati fuiſſent. Pelagiani vero dixerunt ꝙ merita digni ex puris naturalibus . Sed contra eſt:
ꝙ tunc gr̄a non eſſet gr̄a:ſed ꝑ meritis ſine gratia reddita. nec etiam tenet fides ꝙ vlla opera poſ
ſint eſſe meritoria ſine gratia. Vnde in hoc reprobantur Pelagiani ꝙ dixerunt initia bonorum
operum a nobis eſſe,& meritoria complemēti:q̄d poſuerūt eſſe a deo:& propter hoc etiam meri-
toria gloriæ:licet non per ſe:quia forte neminem poſuerunt ſaluari ſine gratia. Vnde opera mo
ris ſine gratia gratis data nō poſſent etiam dici meritoria de congruo. Alii autem dicunt ꝙ nul
lam omnino habet cauſam aut rationem ex parte noſtra: ſed ſolummodo ex parte dei,eius boni-
tatem. Et poteſt dici ſecundum prędicta:ꝙ licet effectus totus prædeſtinationis quoad ſubſtātiā
& habitum gratiæ & eſſentiam opationis meritoriæ totius inquantum totum eſt effectus gra-
tiæ,totum pertinet ad effectum prædeſtinationis:tamen inquātum in toto liberū arbitriū coope-
ratur & aliquid ex ſe agit:licet nihil agit niſi idem agatur a gratia:tamen inquantum fit a libe-
ro arbitrio poteſt eſſe totum:ſecundum ꝙ fit a libero arbitrio ratio totius prædeſtinationis mo-
do pręexpoſito. Nec incidit poſitio hęc in opinionem Pelagianorum:quia non ponitur hoc opus
liberi arbitrii:quin etiam ponatur gratiæ:qualiter non ponebant Pelagiani . Propter q̄d totum
meritorium eſt ratione gratiæ ex qua fit: & totū vt eſt in p̄ſcientia,eſt p̄deſtinationis ratio. Vn-
de dicit Auguſtinus. lxxxiii. queſtionum,queſtione. lxiii. Ad coenā illā quā dominus dicit ī euan
gelio p̄paratam:nec omnes qui vocati ſunt venire voluerunt:nec illi qui venerunt venire poſſent
niſi vocarentur. Itaq̧ nec illi debent ſibi tribuere qui venerunt : quia vocati venerunt : nec illi
qui noluerunt venire, debent alteri tribuere : ſed tm̄ ſibi: quoniam vt venirent vocati erant.
Vocatio ergo ante meritum,voluntatem operatur . Propter quod etſi quiſq̄ tribuit ꝙ ve-

nit vocatus:non ſibi poteſt tribuere ꝙ vocatus eſt. Qui autem vocatus nõ venit, ſicut non habuit
meritum pręmii vt vocaretur:ſic inchoat meritum ſupplicii cum vocatus venire neglexit. Ita erũt
E duo illa miſericordia & iudicium. PRAEDICTVS autem ordo gratiæ ab imperfecta ad per-
fectã aliter intelligẽdus eſt fuiſſe in ſtatu innocẽtiæ:aliter vero in ſtatu naturæ lapſæ. In ſtatu au
tem innocentiæ ſecundum totum genus hominum & angelorum, ſciendum eſt ꝙ deus po-
tuit de potentia abſoluta vni dare ſtatim gloriam vel gratiam, & alii nihil, ſine iniuſtitia iſti facta:
ꝗa nihil erat ei debitũ:ſed miſericordia vtriq; facta erat in collatione naturaliũ:& illi ãplior miſeri
cordia in collatione gratiæ aut gloriæ. Poterat etiam dare gratiam aut gloriam maiorem vni ꝗ̃ al
teri:& hoc abſq; omni cauſa ſiue ratione ex parte recipientium. Quantum autem erat de potẽtia
ordinata ſecundum aliquã congruentiam ex parte recipientium quæ erat in eius præſcientia quę
cunq; ſit illa:Dicendum eſt ꝙ omnibus & hominibus & angelis ſtatim in eorum creatione ſecũdũ
ſtatum innocentiæ gratiam contulit:& hoc vel ęqualem vel inæqualem iuxta rationẽ quã habere
potuit ex parte recipientium. Vnde etiam modo non eſt neceſſe ponere ꝙ aliquibus exiſtẽtibus in
æquali diſpoſitione ad gratiam iuſtificantem, conferat eis æqualem. Similiter aliquibus ex æquali
charitate, & æqualibus naturalibus, & æquali niſu in opus:non oportet ponere ꝙ æqualiter eis au
gmentet gratiam. Poteſt enim ſecundum aliquam rationem occultam ex parte recipientis vni cõ
ferre plus licet credibile ſit ꝙ talibus æqualiter augmẽtet. Vnde licet in generali dici poſſit ꝙ ſem
per ſit ratio ex parte prædeſtinati & eius cui confertur gratia aut gloria:quæ tamen ſit illa i par-
ticulari præter prædictam generalem quare datur iſti & non illi:aut iſti plus, illi minus:maxime
cæteris paribus:de hoc non eſt præſumendum aliquid determinare. dicente Auguſt. ſuper Ioan.
Quare hũc trahat:& illum non trahat:noli diiudicare ſi non vis errare. Quomodo autem proceſ
F ſit poſt receptionem primæ gratię factum angelorum, videbitur in quadã quæſtione ſequente. DE
hominibus autem tenet fides ꝙ in primo homine tota maſſa humana perdita erat & damnatione
digna. Et ſecundũ iſtum ſtatum loquitur Apoſtolus de prædeſtinatione, dicẽte de hac maſſa Gloſ.
ſuper illud. Ergo cuius vult miſeretur. Vniuerſum genus humanum tam iuſto dei iudicio in apo
ſtatica radice damnatum eſt:vt etiam ſi nullus inde liberaret̃, nemo recte poſſet dei vituperare iu
ſtitiam. & infra. Vniuerſa nanq; maſſa merito damnata:contumeliam debitam cui vult reddit dei
iuſtitia:honorem indebitum donat cui vult dei gratia non meritorum prerogatiua:non fatali ne-
ceſſitate:non temeritate fortunę:ſed cauſa altiſſimę ſapientiæ & ſcientiæ ſuę. & infra. Cur potius
hũc ꝗ̃ illũ liberet vel non liberet:ſcrutet̃ qui põt tã magnũ profundũ iudiciorum dei. verũtamen
caueat pręcipitium. Quare ergo illum liberet & nõ illum:nolo a me quæras:homo ſum:profundũ
nimis eſſe aduerto. verum eſt in ſpeciali. In generali autem ſi nõ ſit prædicta, nullam video:quã tñ
non affero:licet tamen credo ꝙ non deſit ne ponatur miſericordia dei ſine iuſtitia:nõ ſolum ex par
te ſui:ſed etiam ex parte noſtri: etſi non digni:tamen congrui. DE proceſſu autem gratiæ i adul
G to ante baptiſmum vel poſt baptiſmum in ſtatu peccati mortalis actualis, tenendum eſt ꝙ deus
peccatorem gratia gratis data præuenit ſtatim cum venit ad vſum liberi arbitrii, vt per deli-
berationẽ aliquid agere poſſit. Qui ſi ꝑ liberum arbitriũ bene ſe erga eam habeat, de cõgruo diſpo
nitur vt deus ei gratiam iuſtificantem tribuat. dicente Auguſt. ſuper illud pſal. lviii. Miſericordia
eius præueniet me. Non prior ad te ſurrexi:ſed tu ad excitandum me veniſti. Nam miſericordia
eius præueniet me anteꝗ̃ boni aliquid faciam:iuſtificat conuerſum:& ipſe admonet vt conuerta-
tur auerſus. Et ſuper illud pſal. lxxxiiii. Tu conuertens viuificabis nos. dicit. Vt nõ ſolum viuifica
tio mea a te ſit:ſed etiam ipſa conuerſio:vt iuſtificemur. Et nota tria per ordinem ſe habentia i his
duobus dictis. Primo enim auerſum vt conuertat̃ admonet. Secundo admonitum conuertit vt vi-
uificet. Tertio cõuerſum viuificat:& ſecundum ꝙ dicit ſuper illud pſal. lxxvii. Non eſt creditus cũ
deo ſpiritus eius. vt bene cooperetur cum operante in ſe deo. Et eſt admonitio quidam impetus a
deo in libero arbitrio:quo liberum arbitrium peccatoris qđ ſemper habet volũtatem peccãdi actu
niſi aliquo diſtrahatur aut impediatur, vel habitu cum eſt diſtractum aut impeditum, excitatur
vt ſiſtat in quadam indifferentia negatiua:vt neq; diſtractum neq; impeditum non velit peccare:
hoc eſt vt pro hora qua nec diſtrahitur nec impedit̃ nõ habeat voluntatem actualem peccandi. Et
offertur iſta admonitio æqualiter omnibus, vt dictum eſt. Quã qui a ſe repellit: reddit ſe indignũ
vt ampliꝰ iuuet̃:ſed in peccato ſuo ãplius ꝑ hoc indurat̃ iuſte. Pie tñ credẽdũ eſt ꝙ etiã poſt pct̃m
liberi arbitrii pria gr̃a pluries viſitat. aliter nullus ab illo reſurgeret:licet forte aliquos multũ obſti
natos de cętero nõ viſitat. Qui vero eã nõ repellit, ſed ſiſtit, reddit̃ idoneꝰ vt de cõgruo iuuet̃ ãpliꝰ

Et eſt iſta admonitio imperfecta conuerſio:qua diſponitur nõ ponendo obiicẽ vt perfecte poſſit con
uerti. Vnde ſuper illud pſal.vi. Cõuertere dñe & eripe aiam meam. dicit Auguſt. Conuertere dñe
.i. fac me conuerti. & addit. Eripe animam meam, id eſt adiuua me vt perficiatur conuerſio. Vnde
proprie poteſt dici verſio. Prouerbio.xii. Verte impios & non erunt. Poſt iſtam autem admonitionẽ H
tanq̃ diſpoſito de congruo & iuſte iuſtitia congrui dat ei habitum quẽdam gratiæ gratis datę:quę
ipſum liberum arbitrium ſic conuertit vt habeat voluntatem non peccandi imperfectam:qua im-
perfecte deteſtatur peccare:& imperfecte diſplicet. Et iſta deteſtatio ſiue diſplicentia quædam imp-
fecta & inſufficiens contritio eſt:quæ vocatur attritio:qua tamen potens eſt deſiderare ſibi perfe-
ctam voluntatem nõ peccandi dari:vt velit habere perfectam voluntatem non peccandi:quã non
dum habet nec habere poteſt quouſq; receperit gratiam gratificantem. Vnde quia illa verſio & iſta
conuerſio non differunt niſi ſicut completum & incompletũ, multi nõ diſtinguũt gſam gratis da-
tam in duo:ſed aut ponunt ſolum impetum eſſe gratiã gratis datam: aut ſolummodo habitum ꝑ
dictum. Nec eſt in hoc vis aliqua faciẽda ſi ponatur iſta gratia gratis data aliquo alio modo dari:ſe
cũdum ꝙ dicit Auguſtinus.lxxxiii.q.q.lxiii. Nec velle quiſq; poteſt niſi admonitus & vocatus ſiue
intrinſecus vbi nullus homo videt:ſiue extrinſecus per ſermonem ſonantem aut per aliqua ſigna
viſibilia efficiatur vt etiã ipm velle de⁹ opereť in nobis. Qui autem poſtq̃ acceptauerit primam ad
monitionem repellit a ſe hmõi gratiæ inclinationem:obiicem ponit ad gratiam gratificãtem. vnde
& iuſtitia digne ei denegatur:& ipſe in peccato induratur. Qui vero eam acceptat iuſtitia con-
grui diſponitur ad gratiam gratificãtem quã deus illico eidẽ confert:qua a peccatis mũdať. Quo
modo autem iuſte licet miſericorditer iſti gratiam gratificantem confert:& iuſte illi alteri dene-
gat:iuſte dico iuſtitia accepta ex reſpectu ad ꝑdeſtinatũ:bene exponit Auguſtinus ſuper illud Pſal.
xxxii. Diligit miſericordiam & iudicium, dicens. Ne putetis fratres quia iſta a ſe poſſint in deo ali-
quo modo ſeparari:omnipotens eſt deus:neq; in ſua miſericordia amittit iudicium:neq; in ſuo iu-
dicio miſericordiam:conuerſis ad ſe donat peccata:non conuerſis non donat:miſericors eſt iniuſtis:
nunquid & iudicium amiſit? aut non debuit iudicare inter conuerſos & non conuerſos? an nobis
iuſtum videtur vt conuerſus & non conuerſus æqualiter habeãtur:vt eodem modo ſuſcipiantur
confitens & non cõfitẽs:humilis & ſuperbus? Ergo habet & iudicium in miſericordia:rurſus in illo
iudicio habet miſericordiam. Idem.lxxxiii.q.q.lxviii. Prorſus cuius vult miſeretur & quem vult ob
durat. Sed hæc voluntas dei iniuſta eſſe non poteſt, venit enim de occultiſſimis meritis:quia & ipſi
peccatores cum propter generale peccatum vnam maſſam fecerunt:non tamen nulla eſt inter ip-
ſos diuerſitas. Præcedit ergo aliqd in peccatorib⁹ quo q̃uis nõdũ ſint iuſtificati digni efficiantur iu
ſtificatione:& recte præcedit in peccatoribus aliis quo digni ſunt obtuſione. & infra in fine queſtio
nis. Illud tamen conſtantiſſima fide tenendum eſt:neq; quicq̃ deum iniuſte facere:nec vllam eſſe na
turam quæ non deo debet id qđ eſt. ECCE plane quomõ in particulari effectu prædeſtinatiõis cir
ca hunc & circa illum eſt cum miſericordia iuſtitia in reſpectu ad prædeſtinatum:& ſicut in vno
facto reſpectu vnius hominis in vno tempore:ſic & vniuerſaliter in omni effectu prædeſtinatiõis
circa vnum pro tota vita eius:& ſicut vniuerſaliter in omni circa vnum:ſic & vniuerſaliter circa
totum genus humanum. Quia ſecundum Grego.xxvii.mora. ſumma regit vt non prępediatur a
paruis:ęque cuncta diſponit. Vnde Auguſt.lxxxiii.q. vbi ſupra. Hoc autẽ ſiue in ſingulis & cætera
vt iam infra dicetur. Vnde ſicut & in conuerſatione publica ſecundum curſum communem legis
diuinæ dominus non facit miſericordiã niſi facienti miſericordiam:ſic & in priuato dominus non
facit miſericordiam niſi ſibimet miſericordiam fecerit acquieſcẽdo diuinæ admonitioni. De qua mi
ſericordia dicitur Eccleſia.xxx. Miſerere animæ tuæ placens deo:& congrega cor tuum in ſanctita-
te eius. Vnde Auguſt. poſt prædicta immediate ſubdit. Beati inquit miſericordes quoniam ipſorũ
miſerebitur. Si enim non in quemlibet ſed in eum erit miſericordia qui prærogauit miſericordiã:
& ipſa miſericordia iuſta erit quia confuſa non eſt. Et ſicut poſt primam admonitionem qua domi
nus omnino præuenit peccatorẽ, vſus bonus liberi arbitrii ſaltem negatiue eſt ratio conferendi pri
mam gratiam gratis datam: & bonus vſus circa illam eſt ratio conferendi gratiam gratificãtem:
ſic bonus vſus circa ipſam in cooperando eſt ratio augmentãdi ipſam:& bonus vſus circa augmẽ-
tatam eſt ratio perficiendi ipſam:& bonus vſus circa perfectam, in ipſam finaliter cuſtodiendo, eſt
ratio gloriam pro gratia conferendi. Et ſicut particularis vſus liberi arbitrii eſt ratio partis:ſic to-
tus vſus per totam vitã eſt ratio totius:& ſimiliter electionis æternæ: & ſicut in vno, ſic & in toto
humano genere:vt ſecundum hoc & hoc modo, quo ad totum genus humanum, aſſignemus itrin
ſecam rationem:& quo ad totum genus humanum:& quo ad quẽlibet, ſed in gñali tm̃, quare ali-

qui ſaluantur: alii vero damnantur: & quare iſte potius ſaluatur q̃ ille a totius maſſæ damnatione
in quo æquales ſunt: & hoc in adultis: non ſolum autem aſſignemus rationem extrinſecam
quare deus de tota maſſa perdita voluit quoſdam miſericorditer liberare: & quoſdam in ſua iuſta
damnatione permittere: nullam autem quare potius hunc q̃ alium: ſecundum ꝙ dicunt aliqui ex
parte ſolius bonitatis dei ſumendā hmōi rationem: vt ſcilicet bonitas eius ſimplex exiſtens in ſe ma
nifeſtet̃ multipliciter in rebus diuerſis ſimul: eo ꝙ in nullo tota manifeſtari poteſt: quia diuinā per
fectionem nō attingit vlla: vt quēadmodum propterea ad perfectionem vniuerſi requirūtur diuer
ſi gradus rerum in naturalibus: & hoc in materialibus etiā ex eadem materia ęqualiter ſe habente
ad omnes: ſic etiā ꝓpter eādē bonitatē manifeſtādā ad perfectionem vniuerſi requiruntur diuerſi
gradus in moralibus. Et ſicut deus ex eadem materia æquali in omnibus diuerſa genera rerum
formauit in vno veſtiendo vnam partem totius materiæ forma nobiliori: & in alio minus nobili:
ſic ex eadem maſſa vitiata deus quoſdam p miſericordiam elegit ad gratiam & gloriam: quoſdam
vero in ſua iuſta damnatione permiſit: & ex hoc ex conſequente permiſit fieri vitia actualia ſub-
ſequentia. & hoc non ibi ſiſtendo: ſed quia in hoc bonitas ſua manifeſtaretur quo ad aliquem gra-
dum ſupernaturalem: quia peccatum aut defectus bonitatem dei non manifeſtat: & pura natura-
lia non ſecundum alium gradum manifeſtant eam in malis & in bonis: ſed vlterius procedēdo &
reprobos iuſte puniendo: in quo manifeſtatur bonitas iuſtitię dei: ſicut in glorificatis manifeſtatur
bonitas miſericordię eius. Sic enim deus permittit iuſte mala fieri ne bona ipediant̃: ſed vt eueniant
& hoc tam in moralibus vt in propoſito: q̃ in naturalibus vt in cęco nato: a quo dominus Ioan. ix.
excludit omnem rationem quare cęcus naſceretur: etiam illam quę eſt peccati originalis: dicens ꝙ
neq; ipſe neq; parentes eius peccauerint vt cęcus naſceretur: & ſolam oſtendit rationem eē vt glo
ria dei manifeſtaretur in illo: ſed hoc non ex defectu viſus in cęcitate: ſed ex eius illuminatione mi
raculoſa a domino. Et videtur hanc rationem aſſignare apoſtolus Roma. ix. dicens. Volens deus
oſtendere iram iuſtitiæ & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa ire apta
in interitum vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ quę præparauit in gloriā. Cui
concordat exemplum de figulo de eodem luto faciente vas vnum in honorē: & aliud in contume-
liam: de quo etiam ſecūdæ Timo. ii. dicit apoſtolus. In magna autem domo non ſolū vaſa aurea &
argentea: ſed et ignea & fictilia: & quædam quidem in honorem quædam in contumeliam. Vnde
dicit: ꝙ ſicut in naturalibus cum prima materia tota ſit vniformis, quare vna pars eſt ſub forma
ignis: alia ſub forma terræ: alia ſub ſpecie hominis: alia ſub ſpecie vermis & cętera huiuſmōi a deo
creata ab initio: bene poteſt aſſignari ratio intrinſeca. ſ. perfectio vniuerſi: & extrinſeca: ſcilicet mani
k feſtatio potentiæ & bonitatis dei. SED quare hęc pars materiæ ſit ſub hac forma, & illa ſub illa, &
non econuerſo: & ſic de cæteris: nulla ratio eſt aſſignanda: nec eſſe poteſt niſi ſola voluntas artifi-
cis ſic determinantis: a qua dependet totum artificium. ſicut & in operib⁹ humanis, ꝙ hic lapis ſic
figurat̃ vt ſituet̃ in altari: alter autem in cloaca. ſecundū ꝙ philoſophus. ii. phyſi. dicit aliquos lapi-
des bene fortunatos: & aliquos male: q̃uis in gn̄ali rō artis reqrat vt aliqui ponant̃ hic aliqui ibi ad
perfectionem ciuitatis. Quare tamē hic diſponitur vt ponatur in altari: nō autem alter alias ęqua
lis in omnibus: hoc a mera electione artificis dependet. Sic dicunt in propoſito: cum tota maſſa hu
mana vitiata ſit vniformis: quare de ipſa vnus eligitur alter reprobatur: ratio poteſt aſſignari in
vniuerſali dicto modo: nulla autem in particulari circa hunc & illum: quare hic potius eligitur q̃
ille. Et dicunt ꝙ ex hoc ꝙ deus ſic inæqualia æqualibus facit, nō eſt iniquitas neq; iæqualitas apd̄
ipſum: quia in his quæ fiunt ex gratia ſine debito: poteſt abſq; oīni iniquitate ſiue inæquitate dās
dare æqualibus prout vult, vni nihil, alteri aliquid, tertio plus. iuxta illud Matthęi. x. Tolle qđ tuū
L eſt & vade. An non licet mihi qđ volo facere? Tunc autē eſſet iniquitas ſi eſſet datum ex debito. Di
ctum iſtud multum rationabile apparet in paruulis: quibus nihil eſt nec poteſt eſſe de vſu liberi
arbitrii: & æquales ſunt quo ad vitium maſſę, moriētibus ante tempus quo vti poſſent libero arbi
trio. Qꝫ eñ in talibus aliqui electi ſunt & acceperunt gratiam: vel ex fide parentū in lege naturę: vł
ex circūciſione in lege Moyſi: vel ex baptiſmo in lege euangelii: vel abſq; his modis per ſanctifica-
tionem aliam: aut extra vterum aut in vtero: & morientes infra annos pubertatis ſtatim transferā-
tur ad gloriam: & alii reprobati moriantur ante annos pubertatis nullo dictorum quatuor mo-
dorum: & permaneant in ſua iuſta damnatione: non apparet hic ratio niſi prædicta extrinſeca ma-
nifeſtatio: ſcilicet bonitatis dei ſecundum dictum modum: quia ex parte ſingularum perſo-
narum ſingulares rationes nullæ poſſent aſſignari niſi ponendo ꝙ inæquales fuiſſent in natu
ralibus: vel in vitio originalis: quod non ponitur. Sic enim illa inæqualitas poſſet ab aliquo

poni ratio illius de congruo: quẽadmodum ſi in adultis opera moris ſine gratia in vno & non in alio aliis eiſdem exiſtentibus aliquis poneret rationem gratiæ conferendæ: aut niſi ponendo ꝙ in dei pſcientia puiſi fuiſſent futuri inęquales ſecundum vſum liberi arbitrii ſi ſupuixiſſent: ita ꝙ aliqui eorum fuiſſent vſuri ipſo in bonum:alii non:& hoc diuerſimode in diuerſis:& ꝙ ſecundũ illam inęqualitatem deus quoſdam elegit ad gloriam:quoſdam reprobauit.Qđ non eſt tenẽdum: quia ſecundũ hoc eadem ratione in adultis non conferretur gloria ſecundum gratiam habitam in morte: ſed ſecundum vſum liberi arbitrii in bonum ſi ſuperuixiſſent. Sed in adultis habentibus vſum liberi arbitrii non apparet dicti præcedentis tanta rationabilitas:in quibus poteſt eſſe inæq̃litas ſecundum vſum liberi arbitrii habendum in determinato tempore vitę ſuę mortalis.Propter qđ ſecundum prædictum modum etſi in aliis eſſet æqualitas,ſola inæqualitas vſus arbitrii in pręuiſione poſſet eſſe ratio electionis vel reprobationis ſecundum modum præexpoſitum. Similiter qđ dicit dictum illud:ꝙ quoſdam voluit permittere in iuſta damnatione vt poſſet eos iuſte punire ad manifeſtationem bonitatis iuſtitiæ ſuæ:non eſt clarum. Q꞉ enim ſic manifeſtare bonitatem ſuã ſit de dei intentione non video.bene enim verum eſt ꝙ ſi peccata fiant:ꝙ ipſa puniat vel temporaliter vel æternaliter:ne maneat dedecus culpæ ſine decore iuſtitiæ.niſi enim potens eſſet deus mala culpę facta ſic ordinare:nunq̃ permitteret ea fieri:vt dicit Auguſt.in enchiri. Aliter enĩ eẽt vniuerſum imperfectum,exiſtente.ſ.in ipſo ordinabili aliquo qđ nõ eſſet ordinatum. Sed ꝙ per intentionem peccata fieri & eſſe permittat:vt facta ordinet & puniat,non video.Bene enĩ verum eſt,vt dicit apoſtolus Ro.xi.ꝙ fractis ramis in iudæis inſert⁹ eſt gentilis a deo. Sed non propter hoc fracti ſunt rami a deo vt deus illum infereret:ſed propter illorum incredulitatem.Et per eundem modũ dicitur Roma.ix.de Philone. Excæcaui te vt oſtendã virtutem meam &c.Et ſimiliter in propoſito.Nec plus video ꝙ per intẽtionem cuiuſcunq꞉ plus ſunt permittenda mala fieri aut eſſe vt eueniãt bona vel ſint:ſiue ne impediantur fieri: q̃ facienda:quia intendens malũ eo modo quo intẽdit vult malũ.Nũc aũt per ſe nullũ malũ poenę aut culpę poteſt intendi inquãtũ malum:quia bonum eſt ratio appetibilis:& ita ꝙ malum poteſt appeti,hoc eſt per accidens,inquantum conſequitur aliquod bonum iunctum illi malo.quẽadmodum agens naturale intendit priuationẽ ſiue corruptionem vnius formæ in materia per accidens.ſ.quia intendit per ſe eſſe alterius formæ:quæ non poteſt eſſe in materia niſi coniuncta priuationi alterius.ſic & fornicator intendens delectationem per ſe:ꝑ accidens intendit difformitatem culpæ quæ cõnexa eſt. Sed ſic velle malum culpæ non poteſt niſi voluntas mala.& ſic voluntas dei cum non poſſit eſſe mala,ipſe nec per ſe nec per accidens põt velle malum culpæ: quare nec intendere qđcũq꞉ bonum inde prouenire poſſet ſi eſſet: vel impediri ſi non eſſet.& hoc ideo quia per ſe priuat ordinem ad bonum qđ ipſe eſt:propter quod nõ permittit malum eſſe ſine poena: & vt inordinatum per culpam ab ipſo,ordinet in ipſum per poenam.Et ſecundum hoc malum poenę poteſt appetere:ſed non niſi ſecundum modum quem alibi expoſuim⁹ quæſtione de cęco nato.Si vero dicatur ꝙ intentio & voluntas dei in permittendo mala non cadit ſuper hoc totum:vt intentio aut voluntas vllo modo feratur ſuper malum:ſed ſolummodo ſuper permittere:vt intẽdat ſiue velit malum permittere eſſe aut fieri:non ratione totius ſed partis:eſto ꝙ ita ſit vt ſecundum hunc modum deus intendat & velit permittere mala eſſe & fieri:licet nõ velit mala eſſe aut fieri:cũ tamen non ſit bene clarum quõ intendat & velit vnum ſed non alterũ:nõ tamen ad manifeſtandũ bonitatem ſuam,vt.ſ.pluribus modis manifeſtetur,debet hoc permittere: quia iſto modo ſufficienter manifeſtatur in iuſta punitione dæmonum: quorũ reprobatiõis cauſa eſt meritum culpę eorꝫ:aliis miſericorditer receptis ad gloriam:vt ſecundum hoc inæqualitas i angelis quo ad malitiam & non malitiam ſit ratio ex parte illorum diuerſa quo ad glorificationem & damnationem. Vnde modus manifeſtationis iuſtę bonitatis dei in angelis & hominibus damnatis non differt ſecundum gradus & ſpeciem:ſed ſecundum miſericordiam tm̃:quæ non pertinet eſſentialiter ad bonitatis dei manifeſtationem:neq꞉ ad perfectionem per conſequens vniuerſi:ſicut neq꞉ pertinet eſſentialiter ad perfectionem vniuerſi ꝙ ſunt plura vel pauciora indiuidua ſub eadem ſpecie. Præterea ſi aliquo modo ſit diuerſitas in manifeſtando bonitatem dei aliter in poenis hominum & dæmonum:vt ꝑpterea nõ ꝑpter aliam rationẽ partẽ maſſę humanæ permittat in dãnationem: conſimiliter eſſet diuerſitas manifeſtandi miſericordiam ſuã ſi glorificaſſet aliquos homines innocentes:ſicut glorificauit angelos innocentes:vel aliquos angelos aut homines ſine oĩ merito in ſeipſis vel in alio:quẽadmodum meritum quo paruuli ꝑ gratiam ſacramentorum ſaluantur erat in Chriſto:in quo videt̃ fuiſſe manifeſtatio maioris miæ q̃ ſit mõ manifeſtata i angelis & hoĩbus glorificatis ex meritis.Si ergo ad ſic manifeſtandum bonitatẽ ſuę mię non voluit miſericorditer

M

glorificare homines & angelos ſine merito: ſed ſufficiẽter manifeſtata in hominibꝰ & angelis glori
ficatis ex merito: multo minus ad manifeſtandum bonitatem iuſtitiæ ſuæ opus fuit pœnis homi-
num peccatorum, cum ſufficienter fuit manifeſtata in pœnis angelorum peccantiũ. Et ſic non mi-
nus ſufficienter manifeſtaretur eſſentialiter bonitas iuſtitiæ in non permittendo homines peccato
res in maſſa damnationis, q̃ permittendo: vt propterea congruentius videtur eſſe ꝙ accipiatur ra-
tio permiſſionis illius ex aliquo ſecũdũ ꝙ poſſit inueniri inæqualitas ĩ liberatis de maſſa & non li-
beratis: & hoc ex parte ipſorum ſecundum præaſſignatum modum: vt nec apparens inæqualitas
ſit apud deum: cum non reddit inæqualiter niſi inęqualibus. Nec eſt contra rationẽ iuſtitię p̃deſti-
nationis reddere gratiã primã ex merito congrui: immo dare eam ſine tali debito vni & non alteri
potius apparet contra rationem iuſtitiæ ex parte recipientis & non recipientis: licet ex parte dei q̃-
litercunq; diſponeret nulla omnino eſſet iniuſtitia. Et ſi non poteſt dici ꝙ homines dãnatos aliquos
eſſe in perpetuis pœnis non ſit de perfectione manifeſtationis diuinæ bonitatis eſſentialiter: mul-
to fortius nec de pfectione vniuerſi, propter quã aliqui putauerunt ipſos ponendos eſſe in vniuer-
ſo: qđ tñ non eſt verum. De perfectione enim vniuerſi nõ ſunt niſi eſſentiales partes, ſpẽs. ſ. entiũ po
ſitiuę: nullum aũt defectiuũ ſiue ſit culpa ſiue pœna: nec etiam poſitiuũ qđ dependet ex aliquo iſto
rum, inquantũ dependet ex hoc. Et ſic patet ꝙ non eſt ſimile qđ aſſumũt ꝓ ſimili. ſ. ꝙ ſicut ad perfe
ctionem vniuerſi requiruntur diuerſi gradus rerum in ſuis formis naturalibus: & hoc ex eadẽ ma
teria in generabilibus & corruptibilibus: ſic propter bonitatẽ iuſtitiæ dei manifeſtandã ad pfectio-
nem vniuerſi requiruntur diuerſi gradus in moribus, ſanctoꝝ. ſ. & damnatorum differentiũ in glo
ria & pœna ſecundum virtutes & vitia. Illa enim per ſe ſunt de perfectione vniuerſi: iſta autem ne
quaq̃. Qđ patet. ſi eſſet pœna damnatorum de vniuerſi perfectiõe, ſufficeret tñ in angelis, vt dictũ
eſt. Et ꝙ aſſumitur, ꝙ ſicut ſine omni ratione ex eadem materia ſecundum partes ęquales ſiunt di
uerſa ſecundum gradus: ergo ſimiliter hic ex eadem maſſa corrupta ſine omni alia ratione a volũ
tate dei poteſt quoſdam eligere: quoſdam reprobare: Poſſet reuera abſolute ſecundum prædictum
modum. Sed non eſt ſimile: quia ibi ex parte materiæ impoſſibile eſt aliam eſſe diſpoſitionem inquã
tum materia eſt nuda in vna parte eius q̃ in alia: & eſſentialiter pertinent ad perfectionem vniuer
ſi diuerſæ formę ſub quibus eſt. Hic autem ex parte maſſę corruptę in hominibus poſſibile eſt ꝑ do
num gratiæ gratis datæ aliam eſſe diſpoſitionem in vno & altero: ſicut & materia ſub aliqua for-
ma non eſt in potentia proxima ad illud ad qđ eſt in potentia proxima ſub alia forma: ſecundum ꝙ
acetum non eſt in potentia vinum: ſed aqua in ſtipite. Præterea vt dictum eſt, oẽs illę formarum
differentiæ ſunt eſſentialiter de perfectione vniuerſi: non autem iſtæ differentiæ hominum ĩ glo-
ria & in pœna exiſtentium. Et ꝙ aſſumitur: ꝙ illũ fecit naſci cęcum ſolum propter manifeſtationẽ
bonitatis ſiue gloriæ ſuæ omni alia ratione excluſa: non ſic autem alium: ergo ſimiliter hic vnũ po
teſt permittere in damnatione debita & non alium: omni alia ratione excluſa: Dicendum ꝙ hic nõ
poteſt dici ꝙ hoc fecit quia p̃ſciuit iſtum vſurum libero arbitrio in ſuſceptiõe illuminationis in ſe
ad gloriam dei aliter q̃ alium, quia eſto ꝙ alium ſimiliter ſciuiſſet vſurum, nõ ſequitur ꝙ in ambo-
bus exercuiſſet miraculũ illuminationis: ſicut in ꝓpoſito duobꝰ ęqualiter ſe hñtibꝰ ad gr̃am primã
ęqualiter ſcđm curſum cõmunẽ cõfert gr̃am ſecũdã. Nec põt dici ꝙ rõ in ꝓpoſito põt eſſe ex parte
aſſiſtẽtiũ: qa iſte erat mendicare aſſuetus circa tẽplũ vbi plures conuenerant: & ideo in ipſo magis
fuit famoſum ad gloriam dei: quia plures tales cæci circa templum conſimiliter reperiri poterãt:
non tamen in omnibus fuiſſet factum miraculum ad gloriam dei. Ideo dicendum ꝙ ſecus eſt in ele
ctione aliquorum ad donum gratuitum: & ad donum gratum faciẽs, quoniam ad donum gratui
tum bene ſolum conſideratur a deo cauſa & ratio finalis: ſcilicet manifeſtatio bonitatis ſuæ: & nul
la ex parte rei circa quã fit, vt in propoſito: & ſimiliter in dãdo eſſentiis ſpecierũ eſſe ĩ aliquo vel in
aliquibus indiuiduis & non in aliis: cum tamen ęqualiter ad recipiendum eſſe ſpeciei in effectu in
ſe eſt in potentia quodlibet indiuiduum, nec poteſt eſſe vnum ad illud congruentius q̃ aliud: ſi-
N cut poteſt adultus vnus ſuper alterum in ſuſceptione gratiæ aut gloriæ. ET ꝙ arguitur ꝙ hoc vi
detur ſenſiſſe apoſtolus cum dixit. Voluit autem deus oſtendere &c. Roma. ix. Dicendum ꝙ hoc
dixit: & exemplum de figulo immediate propoſuit ad confirmandum illud qđ præmiſit. O ho-
mo tu quis es &c. Vnde ſecundũ ibi expoſita, hæc omnia & conſimilia dixit non ex inopia redden-
dæ rationis prædicto modo: ſed vt reprimat temeritatem incapacibilium. Bene enim verum eſt
ꝙ deꝰ volẽs oſtẽdere irã ſuã. i. iuſtã vĩdictã ſuſtinuit ĩ multa patiẽtia vaſa irę apta in interitũ vt oſtẽ
deret &c. Et debet legi ly vt, cõſecutiue: & ſcđm genꝰ cauſę finalis & ex q̃ oẽs poſſunt videre: vt hñ
exponit dicta poſitio: ꝑ qđ nõ excludit rõ effectiua ex pꝫe recipiẽtis ſcđm p̃dicta. Nec ẽ ſil'e ĩ exẽplo apl̃i

niſi ex parte finis:ex parte aũt ſubiecti nequaꝗ̃:quia ibi nulla poteſt eſſe ratio ex parte ſubiecti:ſicut
neqꝫ in prima materia:hic aũt poteſt,vt iá dictum eſt.Et ſimiliter reſpondendũ eſt de lapidibus po-
nendis in ędificio.Sed exemplũ de vaſis fictilibus,ligneis,& argenteis,& aureis magis valet ad pro
poſitum:quia ibi differentia eſt in ſubiecto:propter quá vaſa fictilia fiunt in maiorẽ cõtumeliam:li
gnea in minorẽ: aurea in honorẽ maiorẽ:& argentea in minorẽ:illa in interitũ:iſta in gloriam. Vn
de dicit ibi gloſſa.In magna domo.i.in eccleſia.Item non ſolũ vaſa aurea & argẽtea.i.boni dei diſpẽ
ſatores:ſed lignea & fictilia.i.mali.Et quædam ſunt in honorẽ.ſ.boni:quædá autem in contumeliá
.ſ.mali.& ſicut illa fracta extra domũ eiiciunť:& alia non fracta ſtudio reponũtur:ita mali mortui
in tenebras exteriores,boni vero in vitam æterná collocabuntur &c. EST autem alia difficultas O
circa prædicta de paruulis:quorum vnus venit ad baptiſmũ:alter non:ex quibus ambobus pręuẽ
tis morte vnus damnať:alter glorificatur.Dicendũ ꝙ non eſt ſimile de illis quæ fiunt a deo imme
diate & quæ mediate.In iſtis eñ ſinit agere medias cauſas curſu ſuo.dicente Aug.de ciui.dei. Sic
deus res adminiſtrat vt eas ꝓprios motꝰ agere ſinat.Et ſic ꝙ vnus venit ad baptiſmũ,alter non : eſt
ꝓpter medias cauſas.ſ.ſacramentũ:& illos ꝑ quos debet applicari:quę concurrunt circa vnũ,ſecun
dum dei prouiſionem,& non circa alterum.Si qua aũt ſit alia cauſa ex parte illorum in pſciẽtia dei
ignoramus.In propoſito autem dubitatio noſtra eſt ſolum circa adultos & in actione eorum quę ha
bent fieri a ſolo deo imediate. ALIA difficultas ſolet induci de ſanctificatis vel paruulis in vtero P
vt de Ioan.Bap.vel adultis vt de Paulo.Et licet forte hmõi factorum aliqua alia ratio ſit,non tamẽ
video aliá q̃ ſupra tactá.ſ.bonũ vſum in præſcientia:quo adulti ad primũ motũ gratię gratis datę
per liberũ arbitriũ bene ſe habuiſſent ſi nõ fuiſſent iuſtificati niſi ſcdm legẽ cõmunẽ:& tãto meliorẽ
aliis in vſu gratiæ iuſtificantis, quanto maiori dono eos præuenit:et ſi qs tali dono præcepto an-
te vſum liberi arbitrii moriatur & euolet ad gloriá, ex ſola potentia abſoluta abſqꝫ oĩ alia rõne col-
latum fuit,ſine aliquo merito etiá congrui,etiá in dei præſcientia præcedente.Sed puto nemini ta-
le donum conferri niſi victuro & bene per liberũ arbitriũ vſuro. Vñ Augu.lxxxiii.q.q.lxiii.eandẽ ra Q
tionem de iſtis & de aliis ſimul aſſignat dicẽs.Hęc aũt vocatio quę ſiue in ſingularibus hominibꝰ
ſiue in pluribus ſiue in ipſo genere humano per temporum opportunitates operatur,altę & ꝓfun-
dę ratiõis eſt.Quo ꝑtinet illud.In vtero ſanctificaui te:& Iacob dilexi:Eſau autẽ odio habui. Sed
forte dicet aliquis ꝙ Aug.illud de hac materia ſecundum ꝓmiſſam determinationem dixit in lib.
ſuper epiſtolam ad Roma.exponendo illud Ro.ix. Vt ſecundum electionem propoſitum dei mane
ret &c.Cui dicendum ꝙ in dicto Aug.erat aliquid generale.ſ.ꝙ electiõis dei quo ad effectum eius
aliqua eſt ratio ex parte electi in dei præſcientia, & aliquid ſpeciale.ſ.ꝙ illud erat actus fidei infor-
mis.& quo ad hoc ſpeciale retractauit non aũt quo ad generale:ꝙ aliquid aliud eſſet. Vnde qđ di-
xit:nonnullos mouet vt putent apoſtolũ Paulum abſtuliſſe liberum voluntatis arbitrium. dicunt
enim ꝙ ante opera aliqua ſiue bona ſiue mala duoꝝ nondũ naſcentium deus vnũ dilexit : alterum
odio habuit.Sed reſpondemus: præſcientia dei factum eſſe qua nouit etiá de nõdũ natis quis qſqꝫ
futurus ſit:illud nunꝗ̃ retractauit:ſed potiꝰ poſt aliq̃ interpoſita declarat ſine retractatione ꝙ hoc
concedit,ſubdens quõ elegit cui donet.Si eñ nullo merito,non eſt electio.ęquales enim omnes ſiũt
ante meritũ:nec põt in rebus omnino ęqualibus electio nominari.Et illud qđ dicit.Si eñ nullo me
rito.intelligo merito ſaltem cõgrui:ad ſtatũ.ſ.liberi arbitrii ꝓdictum ad diuiná admonitionẽ:& quo
ad peccati prædictá imperfectá per gratiá gratis datam deteſtationẽ.Et quia Aug.illud tunc intel-
lexit de merito fidei informis quá credebat eſſe ex nobis:ſecũdũ ꝙ explicát verba ſua continue ſeq̃n
tia:quibus dicit ſic.Sed qm̃ ſpiritus ſanctus non dať niſi credẽtibus , non quidẽ ipſe elegit opera q̃
ipſe largitur,cum dat ſpũm ſanctũ vt ꝑ charitatem bona operemur: ſed tamen elegit fidẽ:quia niſi
quiſqꝫ credat & in accipiendi voluntate permaneat non accipit donum dei.i.ſpiritum ſanctũ: per
quẽ infuſa charitate bonũ poſſit operari:non ergo elegit deus opera cuiuſq̃ in præſcientia quæ ipſe
daturus eſt:ſed fidem elegit in præſcientia &c.vt pertractať primo ſententiarũ diſt.xli.ca.Opinati
ſunt tñ.Ideo iſta retractauit quo ad hoc:quia etiá ipſa fides eſt donũ dei.Sed qđ ſequitur:Eſt autẽ
gratia vt vocatio peccatori prærogetur cum eiꝰ merita nulla niſi ad damnationẽ præceſſerint: ꝙ
ſi vocatus vocantẽ ſecutꝰ fuerit,qđ eſt iá in libero arbitrio,merebiť & ſpiritũ ſanctũ:ꝑ quẽ poſſit bo
na operari:in quo ꝑmanẽs,qđ nihilominus eſt in libero arbitrio,merebiť & vitá æterná:hoc non re
tractauit.In quo aperte inſinuat vocationem per gratiam gratis datá eſſe añ oĩa merita digni:&
eſſe in poteſtate liberi arbitrii ſeq gratiá illá,etſi nõ credẽdo. qđ retractat Aug.quia fides nullo mõ
datur niſi cũ gratia. Sequi tamen poteſt ſiſtendo prædicto modo:& incomplete peccata deteſtan-
do,vt dictum eſt.Et per hoc mereť de congruo ſpiritũ ſanctũ dantẽ gratiam iuſtificantem:& per il

R lum vitam æternam: vt ſupra expoſitum eſt. His tamen vt dicit magiſter aduerſari videtur qđ dicit Auguſt. ſuper Malachiam. vbi ſcriptũ ẽ. Iacob elegi: Eſau aũt odio habui. Cui vult (inq̃t) miſeret̃ quẽ vult indurat. Sed hęc volũtas dei iniuſta eſſe nõ põt &c. vt habitũ eſt ſupra de. lxxxiii. q. Pręcedit ergo aliquid ĩ peccatoribus: quo q̃uis nõdũ ſint iuſtificati digni efficiant̃ iuſtificatione: & iterum præcedit in aliis peccatoribus quo digni ſunt obſtinatiõe. Intellige digni de cõgruo reſpectu iuſtificandorum: ꝓprie autẽ digni immo condigni reſpectu alioꝝ: Et dicit magiſter diſt. prædicta cap. His tñ. Quid itelligere voluit ignorat̃, & credo nõ temerarie deſinẽdo, ſed pie ingrẽdo ꝙ illud
V ſit qđ iã ſupra expoſuimꝰ. Melior ẽ eñ fidelis ignorãtia q̃ temeraria ſciẽtia, vt dicit magiſter loquẽdo de hac materia. Sed magiſter putat eũ itellexiſſe qđ iã vt dictũ eſt retractauit. Sed mirũ eſt quõ magiſter hoc potuit dicere. qm̃ vt dicit Aug. lib. i. retracta cap. xxii. cũ adhuc preſbyter eẽt librũ ſuꝑ epiſtolam ad Roma. retractauit: & vt dicit cap. xx. librũ. lxxxiii. q. retractauit iã epiſcopus, quas tũc prio colligi fecit: & in vnũ librũ redigi, qa vſq; ad illud tps diſperſę erãt ꝑ chartulas multas. Ex quo plane patet ꝙ nõ eſt veriſimile ꝙ dicta in lib. lxxxiii. q. retractauit retractãdo dicta ſuper epiſtolam ad Ro. cũ nec tũc has q̃ſtiones habuit p̃ manibus, & toti libro proprium cap. in retractationibꝰ dedit: nec retractando illud dictũ, nec inſinuãdo ꝙ illud alibi retractauerat. Qđ vt credo magiſter be
S ne vidit nihil eſſe. Vñ dictum iſtud Aug. exponẽs incidit ĩ id qđ diximꝰ. Sic eñ ait. Põt tñ accipi ex eo ſenſu fere dictum: qa aliq nõ adeo mali ſunt vt mereant̃ ſibi gratiam nõ ĩpartiri &c. vbi diſtinguit ꝙ aliq ita in ꝓfundũ iniq̃tatis deuenerunt vt mereantur penitꝰ abiici. alii autem etſi non mereant̃ gratiam iuſtificantẽ, non tñ merẽtur oĩno repelli. Qui ſunt iſti quæro: nec põt dici ꝙ ſint alii q̃ exiſtentes in ſolo originali: vel in aliquo actuali mortali. Et de vtroq; horum verum eſt dicere ꝙ mereatur oĩno repelli ſi nullo inſtinctu gr̃æ præueniatur, cui liberũ arbitriũ nõ cõtradicat: ſed in aliquo cõſentiat: per qđ ſolũ vt expoſuimus nõ mereat̃ repelli, immo de congruo mereatur viſitari. qđ bene vidit magiſter: & ideo addit. Sed hoc friuolũ eſt: bene tñ verum eſt ꝙ vnꝰ plus meret̃ propter actualia maiora repelli q̃ alter: propter qđ vnum viſitat quando alterũ non viſitat: vel vnũ magis alterum minus fortaſſe. PER prædicta patent obiecta vtriuſq; partis.

SEquuntur quæſita de creaturis in cõparatione ad deũ. Et erãt duo: vnũ ꝑtinens ad eſſe naturæ. Vtrũ productio creaturarum a deo poſſit demonſtrari. Alterum ꝑtinẽs ad eſſe gr̃æ: vtrũ ĩ aĩa Chriſti gaudiũ fruitionis ſimul fuit cũ triſtitia. Primũ proponebat̃ ſine argumentis. Ad qđ dicẽdũ ꝙ q̃ſtio ex mõ ꝓponẽdi ſoluit ſe
Quæſt. vi.
Quæſt. vii.
Reſponſio.

T ipſam. Creatura eñ in eo ꝙ creatura eſt, creatum quid eſt: ſicut factura ĩ eo ꝙ factura factum qd eſt. Sicut ergo factura quia factũ qd eſt ratione firma conuincit̃ q ab alio ſit facta: & ita ab alio producta. Nulla eñ res ſeipſam ꝓducit qa oẽ qđ producit̃, eſſe hẽt per ꝓductionẽ: & ita nõ a ſe: ſed ab eo a quo producit̃, qđ oportet habere eẽ a ſe: qa vt dicit Richar. primo de Trini. cap. viii. Si nihil a ſemetipſo fuiſſet, non eſſet oĩno vnde ea exiſtere potuiſſent: quæ ſuum eſſe a ſemetipſis non habent, nec habere poſſunt. Quia ſi illud a quo eſſe ſuum habent, haberent ab alio, eadem quæſtio eſſet de illo: vtrũ haberet eſſe a ſe vel ab alio, & eſſet procedere in infinitum aut ſtare in eo quod a ſe habet eſſe non ab alio. Quare ponere productũ produci a ſe, implicat cõtradictionem. ſ. idem habere eſſe a ſe, & nõ habere. Sic et creatura, qa eſt creatum qd, ratione cõuincitur ꝙ ab alio ſit creata, & ita ab alio producta: & hoc ab illo qđ nõ eſt ab alio ꝓductũ: & a quo alia, vt iam inductum eſt. qđ nõ ponimus eſſe niſi deum: qa eſt neceſſe eſſe. Si enim eſſet poſſibile eẽ haberet ab alio eſſe, vt infra declarabitur. Et ſimiliter vt ĩfra declarabitur non eſt neceſſe eſſe niſi ſolus deus. Vnde ex modo eſſendi qui competit creaturæ, veritas quæſtionis præcipue inueſtiganda
V eſt: & hoc ſecundum ꝙ arguit Richar. i. de Trinitate cap. vi. ratione diuiſiua ſic. Vniuerſaliter omne eſſe diſtinguitur triplici ratione. Erit enim ab æterno & a ſemetipſo, aut econuerſo nec ab æterno, nec a ſemetipſo, aut mediate inter hæc duo, ab æterno quidem: nec tamen a ſemetipſo. Nã illud quartũ qđ huic tertio membro videt̃ ecõuerſo reſpondere, nullo modo ipſa natura patitur eẽ. Nihil enim omnino poteſt eſſe a ſemetipſo qđ non ſit ab ęterno. Quicquid enim ex tempore eſſe coepit, fuit quando nihil fuit. ſed q̃diu nihil fuit omnino nullum eſſe habuit, nec a ſe neq; formaliter neq; principiatiue, nec ab alio: quia aliter eſſent ſimul contradictoria in eodẽ, ſcilicet ꝙ eſſe habuit & non habuit. Creatura ergo ſi ſic ponatur eſſe a ſemetipſa, ita ꝙ non poſſit probari eſſe a deo, quẽadmodum Peripatetici poſuerũt incorruptibilia alia a primo, eſſe a ſemetipſis, vt infra in quadam quæſtione patebit: neceſſe eſt ponere eam eſſe ab æterno: ita ꝙ non poſſit demonſtrari ꝙ non ſit ab æterno. quorum vtrunq; falſum eſt, vt ibidẽ declarabitur. Si autem iuxta ſecundum membrũ principale propoſitum ponatur creatura eſſe nec ab æterno, nec a ſemetipſa, neceſſario ponẽdum eſt ꝙ

ſit ab alio in eſſe producta:quia ex quo non eſt ab æterno, fuit quando non fuit:& ideo eſſe qđ ha-
bet recepit.quare ſecundum poſitionem non eſt a ſeipſa.Sicut enim eſt impoſſibile ꝙ ſit formaliter,
ita videlicet ꝙ ex ſe non habet niſi eſſe formæ:nullam autem potentiam ad eius contrarium quin
ſit ab æterno,vt iam dictũ eſt:ſic impoſſibile ꝙ ſit a ſeipſa principiatiue. Quia vt dicit Richardus,
q̃diu nihil fuit, nihil omnino habuit, & nihil potuit. Nec ergo ſibi nec alteri dedit vt eſſet. alio-
quin dedit qđ non habuit,fecit qđ non potuit.Sequitur ergo neceſſario:ꝙ eſſe recepit ab alio:&
hoc qui a ſe non ab alio habet eſſe:ne ſit proceſſus in infinitum:qui non eſt niſi deus,vt dictum eſt.
& infra aut poſt dicetur.Si autem iuxta primum membrũ principale creatura ponatur ab æter- V
no & a ſemetipſa:ſi intelligatur a ſemetipſa principiatiue,hoc omnino eſt cõtra naturam entis ſim-
pliciter.Nulla enim res ſeipſam producit vt ſit ſicut iam dictũ eſt. Si vero intelligatur formaliter:
hoc poteſt eſſe dupliciter,aut quia a ſe ita formaliter ꝙ a nullo principiatiue.Tale eſt ſimpliciter ne-
ceſſe eſſe:qđ nulli creaturæ poteſt cõuenire,ſed ſoli deo,vt ĩfra declarabitur.Propter qđ creatura ſi-
ue ponatur ꝙ ſit poſſibile eſſe ex ſe & ex tempore iuxta ſecundum membrum iam tactum,ſiue po-
natur ꝙ ſit ex ſe neceſſe eſſe formaliter:non autẽ principiatiue: neceſſe eſt ponere ꝙ ſit ab alio prin-
cipiatiue.Et hoc eſt qđ in vno ſenſu continet tertium membrum principale propoſitum,ſcilicet ꝙ X
ſit ab æterno:nec tamẽ a ſemetipſa.Ab æterno enim eſſe,nõ tamen a ſemetipſo,ponitur aliquid du-
pliciter.Vno modo quia eſt ex ſe poſſibile eſſe,qđ tamen neceſſario habet eſſe ab illo qđ eſt neceſſe
eſſe. quemadmodum poſuit Auicen.creaturas incorruptibiles habere eſſe a deo vt infra videbitur.
Alio autem modo q̃a ex ſe eſt neceſſe eſſe formaliter:ſed tamen ab alio habens eſſe principiatiue.
De tali ente dicit Richar.cap.nono.Fuiſſe autem aliquod eſſe ab æterno,qđ tamen non ſit a ſemet-
ipſo,nemini videtur impoſſibile quaſi ſit neceſſarium:& verum eſt in diuinis:vbi eſt productio de
ſubſtantia producentis.quæ eſt neceſſe eſſe formaliter,& per ipſam omnis habens eam in ſe eſt ne-
ceſſe eſſe formaliter,ſcđm ꝙ hoc alibi declarauimus:& infra aliquid de hoc dicet.Qđ etiam ſecun-
dum aliquos poſuit philoſophus in omnibus incorruptibilibus poſt primũ.de quo videbitur infra.
Sed hoc ponere in creaturis omnino eſt impoſſibile:immo in quacunq; natura ponitur ꝙ ſit neceſ-
ſe eſſe ex ſe formaliter,ſi non ponatur eſſe deus,neceſſe eſt ponere ꝙ ſit ab alio principiatiue,vt ĩfra
declarabitur:ita ꝙ in ſolo deo ponendũ eſt eſſe alios neceſſe eſſe ex ſe formaliter: principiatiue au-
tem ab alio: & vnicũ ſolum qđ eſt neceſſe eſſe a ſe formaliter & a nullo principiatiue : a quo princi-
piatiue habet eſſe omnis alius & omne aliud.Et ſic dicendũ eſt ꝙ creaturam eſſe productam a deo
infallibili ratione naturali,& ex ſola ratione naturali demonſtrari poteſt.

Quæſt.vii. Arg.pri.pri. Irca ſecũdũ arguit:ꝙ in aĩa Chriſti nõ fuit ſimul triſtitia cũ gaudio fruitionis.
Primo ſic.ꝙ ſimul poſſunt eſſe cõtraria vel cõtradictoria ſm diuerſos reſpectus
hoc nõ cõtingit niſi in relatiuis vbi aliq̃d eſt duplũ ad hoc: nõ tñ eſt duplum ad
illud.In abſolutis aũt nunq̃ cõtingit:vt ꝙ aliq̃d ſit calidũ reſpectu illius,& frigidũ
reſpectu alterius,niſi in medio vno qđ eſt tepidũ: ĩ quo nõ ſunt cõtraria,ſed ſunt
vnũ.Cũ ergo gaudiũ a ſuperiori & triſtitia ab inferiori ſint abſoluta q̃dã nõ exi-
ſtentia vnũ in aliquo medio:impoſſibile eſt fuiſſe ſimul in vna anima Chriſti ma-
Secundum. xime ſcđm vnã & eandem potentiam indiuiſibilem.Secũdo ſic.triſtitia & gaudiũ in aĩa ſunt ſicut
glorioſum & non glorioſum in corpore. ſed corpus glorioſũ nõ cõpatit̃ ĩ ſe nõ glorioſũ aliq̃d.ergo
In oppoſitũ. aĩa gaudens glorioſe nõ cõpatit̃ ĩ ſe triſtitiã aliquã. Cõtra.maior eſt colligantia potẽtiarũ aĩæ ĩter
ſe q̃ priũ corporis. ſed illę ſibi cõpatiunt̃ ſm medicos:ergo & potẽtiæ aĩę.Sed Chriſti aĩa vere patie-
bat̃ in potẽtiis ſenſitiuis,ſicut fides tenet. ergo cõpatiebatur ĩ triſtãdo ſimul potẽtia rõnalis.illa aũt
Reſponſio. nunq̃ fuit ſine gaudio fruitionis,vt ſilr tenet fides.ergo ſimul ĩ ea erãt gaudiũ & triſtitia. Dicen- Y
dum ad hoc:ꝙ cũ gaudiũ & triſtitia paſſiones ſint in anima,& vt effectus cauſati in ipſa a triſtabili
& delectabili obiecto:contrarietas aũt & incompaſſibilitas effectuum non eſt niſi ſcđm contrarie-
tatem & incompaſſibilitatem cauſarum quas ſequuntur:ita ꝙ ſi cauſę non ſunt contrariæ,ſed ſeſe
compatiuntur,conſimiliter iudicandũ eſt de effectibus. Vnde ſi calidum & frigidum ſunt cau-
ſæ nigri & albi in corpore:& ſi calidum & frigidum non cõtrariarentur, ſed ſeſe compaterentur
in corpore,nec nigrum & album,immo ſe compaterentur. Nunc autem ſic eſt in propoſi-
to:ꝙ obiecta de quibus in anima Chriſti fuerunt gaudium & triſtitia,penitus non erant
contraria,ſed omnino alterius generis:ſed compatiuntur ſe,quia gaudium illud erat de obiecto
increato:triſtitia vero de obiecto creato.Increatum autem & creatum omnino ſunt genere diuer-
ſa non contraria,ſed ſeſe compatientia. Eſt enim creator per eſſentiam in omni creatura. ergo &
gaudium de increato nullo modo contrariatur triſtitiæ de creato,ſed ſeſe compatiuntur.Sed ꝙ tri-

ſtitia non compatitur gaudium,hoc eſt quando ſunt contraria:& de contrariis eiuſdem generis. Vnde gaudium de calido & triſtitia de frigido nunq̃ compatiuntur ſe,ſicut neq; calidum & frigidũ,q̃a ſunt cõtraria:niſi forte miraculoſe ĩ dãnatis,ſi ſimul ponanť pati ĩ eadẽ pte ĩdiuiſibili triſtitiã a calido & frigido.Gaudium autem de ſpiritali bono grãe: & triſtitia de recordatione mali culpæ bene ſtant ſimul,quia non ſunt cõtraria,ſicut neq; grã & culpæ memoria ſiue culpa vt exiſtens in recordatiõe ſiue in memoria,nec in beatis:in quibus gaudiũ de bono grę perfectæ: q̃ eſt gloria,eſt cũ recordationis,licet abſq; triſtitia mali culpæ.Cõſilr in aĩa Chriſti ſimul erãt gaudiũ de increato,& triſtitia de creato,q̃a nõ erãt cõtraria. imo nec gaudiũ de increato oĩno cõtrariũ hře põt,q̃aens in creatum nullũ põt hře cõtrariũ aliud ens vt alibi declarauimus:ſed hẽt oppoſitũ purũ non ens. Vñ ſi gaudio de increato ſit triſtitia oppoſita: illa non poteſt eſſe de oppoſito increati boni,vt ſi ſit gaudium de eius pſentia ſm viſionẽ & fruitionem,triſtitia oppoſita ſit de eius abſentia:queadmodum ſi quis gaudet de aliquo bono temporali habito,triſteť triſtitia contraria de ipſo non habito.Sed tale gaudium nõ cõpatiť ſecũ hmõi triſtitiã oppoſitã,ſicut ſimul eſſe non poſſunt q; idem bonũ ab

Z eodẽ ſit habitũ & nõ habitũ.Sic ergo in Chriſto ſimul erant in eodẽ gaudiũ & triſtitia reſpectu diuerſorũ:gaudium a ſuperiori bono,& triſtitia ab inferiori malo,& gaudium principaliter in ſupiori aĩæ portione rõnis:& p cõſequẽs ĩ tota ſubſtantia eius:ecõuerſo triſtitia principalr ĩ ĩferiore pte ſenſus:& per conſequens in ſupiore & in vi rationali ſecundũ portionem inferiorem,& in totam ſubſtãtiã aĩæ:ita q; cõſiderãdo aĩam vt eſt natura,tota aĩa Chriſti gaudebat ſimul & triſtabať. cõſiderando aũt ipſam vt eſt diſtincta ſm portionem ſupiorẽ & inferiorẽ,ſic gaudebat tota ſecundũ vnã portionẽ.ſ.ſupiorẽ,& triſtabatur ſcdm aliã.ſ.inferiorẽ,& nõ ecõuerſo.& hoc q̃a portiones in aĩa nõ diſtinguuntur ſicut potentiæ ex reſpectu ad diuerſa obiecta formalia,nec ſicut vires circa diuerſos modos eiuſdẽ obiecti formalis:ſed ſolũmõ ſicut reſpectus ad diuerſa obiecta ſm grad⁹:vt.ſ.gradibus ſupioris & inferioris diſtĩguunť.Et dicit portio ſupior,q̃a reſpicit ſupi⁹,& ĩferior q̃a reſpicit ĩſerius. Vñ q̃a illud gaudiũ nõ eſt niſi ĩ reſpiciẽdo ſupi⁹,nec triſtitia niſi ĩ reſpiciẽdo ĩferius,& reſpicere ĩnferi⁹ non ẽ reſpicere ſupi⁹,idcirco gaudiũ nõ eſt ĩ aĩa vt ĩ portione niſi vt eſt portio ſupior:ſimiliter neq; triſtitia niſi vt eſt portio ĩferior.Nec ẽ ĩ hoc differẽtia ſm quot vires ſiue potẽtias reſpiciat ĩferi⁹,& ſm quot ſupi⁹.Inquãtũ eĩ reſpicit ĩferi⁹:etſi ſm oẽs potẽtias ſiue vires irrõnales & ſenſitiuas reſpiciat ĩferi⁹,vt ſm oẽs triſteť,nõ ẽ niſi vna portio.Silr ĩquãtũ reſpicit ſupi⁹,etſi nõ niſi ſm

A oẽs vires ſiue potẽtias rõnales reſpiciat ſupi⁹,vt ſm oẽs triſteť,nõ eſt niſi vna portio.Nec tale gaudiũ & triſtitia talis ſimul exiſtentes in eadem natura,aut potẽtia aĩæ,ſeſe diminuebãt ĩ Chriſto aut retrahebant:cũ tñ vnũ eorũ nõ erat materia alteri⁹. Videť cm̃ naturale eſſe q; taliũ vnũ ſemp retrahit aut diminuit aliud:niſi triſtitia ſit materia gaudiũ,vt in pœnitẽte:in quo quanto maior eſt triſtitia,tãto maius eſt gaudium:& illud multo magis q̃ ĩ diuerſis virib⁹ aĩæ:ĩ qb⁹ vna ĩtẽta ĩ ſua operatione naturalr & neceſſario retrahit alterã a ſua opatione,aut diminuit opationis ſuę ĩtentionẽ. Et hoc ideo in Chriſto contingere potuit ſupernaturaliter per hoc q; ſupernaturaliter aſſumpſit ad diuinã perſonam cum diuina natura naturã hũanã,& diſpẽſatiue naturã hũanã cũ diſpoſitiõe paſſibilitatis:ita q; ſi hũana natura Chriſti paſſibilis ſibi fuiſſet derelicta,ĩpoſſibile eſſet quin vires ſeſe ſm diuerſas opationes,& eadẽ vis ĩ diuerſis paſſionib⁹ retracta fuiſſet ab altera earũ,aut dimi-

B nuta ĩ ea. AD primũ ĩ oppoſitũ:q; gaudiũ a ſupiori & triſtitia ab ĩferiori ſunt abſoluta:quare nõ ſunt ſimul ĩ eodẽ etiã reſpectu diuerſoꝝ,verũ eſt ſi eſſent cõtraria vel oppoſita,aut repugnãtia,qd Ad pri.pric.

C non eſt verum vt dictũ eſt.Nõ repugnãtia aũt quãtũcũq; diuerſa bene cõpatiunť ſe in eodẽ. PER idem patet reſponſio ad ſcdm.qm̃ glorioſum & non glorioſum ſunt penes diſpoſitiones repugnantes.Doti enim claritatis oĩno repugnat obſcuritas: doti vero agilitatis ſilr repugnat põderoſitas: & ſubtilitati groſſities,& ĩpaſſibilitati paſſibilitas.& hoc nõ min⁹ q̃ eadẽ repugnãt claritati naturali,agilitati,ſubtilitati,& ĩpaſſibilitati.queadmodũ vitiũ ĩtẽperãtiæ repugnat tẽperãtię: vt eſt virt⁹ moralis,& vt ẽ virt⁹ gratuita.nõ ſic aũt eſt de gaudio a ſupiori & triſtitia ab inferiori vt dictũ eſt. Ad ſecũdũ.

S Equũtur quæſita de creaturis ſecundum ſe.Et primo de q̃ſitis circa ipſas in generali.Secundo de q̃ſitis circa eaſdẽ ĩ ſpeciali.Circa primum q̃rebanť duo. Vnũ ptinẽs ad pfectionẽ earũ ĩ eſſe.Secundum vero ad modũ eſſendi earum. Primum erat:vtrũ in pfectionibus eſſentialibus creaturarum ſit ſtat⁹ in accipiendo aliquã ſpeciem creaturæ perfectiſſimam,proximã ĩ gradu naturæ primo perfectiſſimo ſupra quã non ſit accipere aliã pximiorẽ illi.Secundũ erat: vtrũ aliqua creatura ſeipſa ſit formaliter neceſſe eſſe. CIRca primum arguiť q; ſit ponere ſtatum in perfectione creaturæ.quia in eſſentialiter ordinatis qualiter ordinantur creaturæ inter ſe ſecundum ſpecies ſuas Queſt.viii. Queſt.ix. Arg.princ.

reſpectu dei,ſi non ſit primũ,nec aliquod aliorũ:ſecũdũ philoſophum in ſecundo Metaphy. de ſta tu cauſarum.ſed i eſſentialiter ordinatis ſemp pcedẽs eſt primũ reſpectu ſequentium: & eſſentialem ordinem habet ad omnia ſequentia:qualem primum ſimpliciter reſpectu omnium. ergo in ſic ordinatis ad vnũ primum oim ſi non ſit proximum poſt illd qd eſt primum reſpectu oim aliorum nec aliquod aliorum.ergo a contrario ſi ſint alia poſteriora eſſentialiter ordinata ad primũ oim,neceſſario eſt aliquod primũ reſpectu illorum,qd eſt ſcdm reſpectu primi,& proximũ illi. Ita ꝙ ſicut primo ſimplr nihil poteſt eſſe prius: ſic ſub iſto nõ põt aliqd eſſe pri⁹ reſpectu aliorũ.hoc aũt non ẽ niſi ponere ſtatum in perfectionib⁹ creaturarum.ergo &c.

In oppoſitũ. Cõtra.deus eſt infinitæ perfectionis.ſecundũ autem rões pfectionis eſt imitabilis a creaturis.ergo ſecundum rationes infinitas ẽ imitabilis a creaturis. hoc aũt non ẽ niſi quia creatura ſm ęquales modos imitaſ:qa nõ eſt imitabilitas paſſiua ſine imitãte actiua, ſicut vlr nõ põt eſſe paſſiuũ ſine correſpõdẽte actiuo,nec econuerſo. ergo creatura ſcdm infinitos gradus pfectionis põt eſſe imitatiua dei.hoc aũt nõ cõtigeret ſi ſtat⁹ & numerus eſſet in pfectionibus creaturarũ.ergo &c.

Reſolu.q. HIC in principio ſciendũ ſcdm pdicta in prima qõ ſtione præcedente:ꝙ creaturæ ad deũ duplr habẽt comparationem. Vno mõ ſcdm ſuas eſſentias vt ſcdm rões ideales ſpeculatiuas ſunt qdã exẽplata ipſius.Alio mõ ſcdm ſuas exiſtentias,vt ſm rationes ideales practicas ſint qdã operata ſiue operanda ab ipſo.Et iſto ſcdo mõ creaturæ nullum ordinẽ eſſentialẽ habent ad deũ,quo neceſſe eſt ipſum p ordinẽ pducere creaturas i eſſe:vt prio vnã primã:& deide alias p ordinẽ mediante prima:& ſemp poſteriorẽ mediãte priori,ſiue nõ,ſed ſingulã immediate a deo,licet aliquẽ talium ordinũ poſuit Aui.in pductione rerum a deo,vt alibi expoſuim⁹.Prio aũt mõ creaturæ oẽs ordinẽ eſſentialẽ ſcdm grad⁹ pfectionũ i diuerſitate eſſentiæ hñt inter ſe,& ad primũ:quẽadmodũ in diuinis,vbi in identitate eſſentiæ habẽt eſſe plures ab vno primo,neceſſario hñt ordinẽ eſſentialẽ ſiue naturalẽ inter ſe & ad primũ,ſecundũ rationes pductionũ. Nũc aũt ita eſt ꝙ in eſſentialr ſiue naturaliter ordinatis ſcdm act⁹ pducendi inter ſe & ad vnũ primũ, eſt aliquid ſcdm reſpectu primi & oim aliorũ,qd producit a ſolo primo:& tertiũ qd nõ a ſolo primo:ſed ſimul a primo & ſecundo.et ſi ordo pcederet vlterius,quartũ nõ produceret a ſolo prio nec a ſolo prio & ſcdo:ſed ſimul a primo ſcdo & tertio:& ſic deinceps, ita ꝙ nullum ſequẽtiũ pduci poſſet a primo,aut aliquo aliorum,niſi ſimul ab omnibus intermediis,vt alibi plane declarauimus,loquẽdo de emanationibus diuinarũ pſonarũ. Quare ſi ſit ordo eſſentialis in eſſentiis rerum potius q̃ in exiſtentiis: erit cõſilr in eſſentialiter ordinatis ſecundum actum eſſendi.ſ.eſſentialiter ſecundum formas & eſſentias ſuas pducibiles in eſſe a deo ſecundum actũ exiſtendi:ita ꝙ eſt aliqd ſcdm reſpectu primi & omnium aliorum: qd ſolum immediatum eſt ad primum:& poſt primum & ſecundum tertium,qd ſolum immediatum eſt poſt illos:& ſic deinceps vſq ad infimam creaturam. ita ꝙ nullum ſequentium haberet ꝙ eſſentia & natura quædam eſſet a deo producibilis ordinẽ eſſentialem habendo ad ipſum:niſi haberet ſilr ordinem eſſentialem ad omnia intermedia & illa ſimiliter ad primum,ita ꝙ quocunq poſteriorum dato in tali ordine impoſſibile eſt ponere infinita media inter illud & primum.Hec enim eſſet ordinem eſſentialem omnino interimere.Sicut enim in tali ordine ſi non eſt primum ſimpliciter non eſt aliqd poſteriorũ: ſic ſimiliter ſi non ẽ ſecundum proximum poſt primum:nec etiam eſt aliquod poſteriorum,quia illud ſcdm primũ eſt reſpectu poſteriorum:& ſic deinceps.Et declaratur ordo eſſentialis in ſic ordinatis in hoc: ꝙ mõ numerorum in eis eſt aliquod vnũ primum ſimpliciſſimum i fine ſimplicitatis & virtutis infinitæ quia ſumme vnitę:& poſt illud eſt aliquod vnũ quod p aliquam compoſitionem ſed minimã quæ poteſt reperiri in creaturis,recedit a ſimplicitate illius primi:quemadmodũ binarius per aliquã compoſitionem recedit a ſimplicitate vnitatis:ſed minimam quæ põt inueniri in numeris. Vnde eſt poſt illud primũ omnino infinitum magis infinitum virtute cæteris & magis vnite. & ſic deinceps vſq ad infimam creaturam minimę virtutis.Vt ſecundum hoc intelligatur illud quod dicit Auguſtinus lib.confeſ.Duo feciſti domine: vnum prope te: ſcilicet aliquam creaturam angelicam:alterum prope nihil.ſ.primam materiam.Vnde ſi multiplicatio eſſentiarum creaturæ intelligatur multiplicari ſiue plurificari,hoc non debet imaginari ponendo principium i prima materia & accedendo ad primũ oim a minus nobili ad magis nobile ſic vt nõ ponaſ finis perfectionum in creaturis in aſcendendo.Iſtud enim contrarium eſt ordini naturæ:quẽ natura nunq̃ ichoaret cũ eũ pficere nõ poſſet. eẽt etiã cõtrariũ reductioni creaturarũ ad deũ:qa nulla pfecte reduceref ad ipſ qa nõ reducũſ poſteriora ad primũ niſi p mediũ.nec eẽt i reducẽdo ordo nõ mõ eſſentialis:ſed nec aliqs ordo omnino:quia in infinitis nõ eſt ordo.Q; aũt aliq aſſignãt pcã: ꝙ ſi ponaſ quęcũq creatura pfectiſſima,ſm aliquã pfectionẽ imitabilitatis i deo imitaſ ipm:q̃ ẽ ſup pfectionẽ imitabilitatis

D

E

F

qua imitatur eum creatura inferior. Ita ꝙ ſicut ſecundum rationẽ noſtri intellect⁹ ſup perfectionẽ imitabilitatis qua imitatur eum creatura inferior, eſt ſumere perfectionẽ qua illa ſupior creatura eſt imitabilis, eo ꝙ ipſa non exhaurit totam imitabilitatem dei, ſic cum nec ſuprema creatura data exhaurit totam imitabilitatem dei, quia ipſa eſt īfinita: & quælibet creatura imitatur modo finito: erit ergo in deo ponere perfectionem imitabilitatis ſuperiorem: qua imitatur eſſentia ſuperioris creaturæ: & ſic deinceps in infinitum. Præterea niſi ita eſſet ſicut eſſentiæ creaturarum ſm̃ ſpecies neceſſario ſunt finitæ, & ideæ ī deo, qa nõ ſunt p ſe niſi ſpecies, neceſſario eēnt finitę, qđ videt̃ īcõueniens. Sed prima iſtarum rõnũ procedit ex falſa imaginatione: imaginãdo gradus ī diuina perfectione ſecundum cõſiderationẽ intellect⁹ noſtri: q̃ omnino eſt falſa: etſi nullos gradus ponat in deo, qa talis conſideratio nõ ſequitur naturã rei, vt. ſ. ſcđm ipſam tales cõcept⁹ ſint formabiles: qualiter debent ſequi omnes veri cõcept⁹ de deo id qđ cõſideratur ī ipſo, ſicut alibi expoſuimus, īmo debem⁹ cõſiderare in deo vnũ quid ſimpliciſſimũ in perfectione: qđ rõnes oīm pfectionũ poſſibiliũ circa creaturas hẽt in ſe nõ quãtitatiue quaſi p extẽſionẽ in qua accipitur pars, & pars quãtitatiua, quẽadmodũ maior linea hẽt in ſe minorẽ, & plus, etſi ſolũ ſm̃ cõſiderationẽ intellectus: nec qualitatiue p intenſionẽ, in qua accipitur pars & ps qualitatiua, quẽadmodũ magis calidũ habet in ſe intenſionẽ minus calidi, & plus. Talis eñ cõſideratio nõ põt eſſe circa aliquid ſine omĩ cõpatione exiſtẽs. Et ſm̃ hũc modũ aliqui cogitant omnes pfectiones eſſe cõtineri in eſſe dei: quẽadmodũ calidũ ignis continet omnes pfectiones calidorũ, quia eſt ſumme calidũ. & nõ bene. Immo debem⁹ cogitare pfectiones oīs eſſe fore in eſſe dei vnite, nõ ſcđm rõnẽ eiuſdẽ ſed alterius & ſupeminẽtis. Quẽadmodũ in vnitate cõſideratur perfectio oīs numeri: ita ꝙ ſicut in vnitate nõ eſt aliquid qđ imitatur numerus vnus & non alius, imo id ipſum qđ in vnitate imitatur vn⁹ numer⁹ & q̃libet, & hoc eſt totum qđ eſt ipſa vnitas: ſic in deo non eſt aliquid re qđ imitatur vna creatura & non alia, imo id ipſum qđ ī deo imitatur vna creatura, & q̃libet alia: & hoc ē totum qđ eſt diuinitatis eſſentia, ita ꝙ rõnes imitabilitatum & idearum non ſint in deo ſcđm actũ ex natura rei ſecundum ſe: ſed ſolum ex conſideratione diuini intellectus, vt ſupra dictũ eſt: quo ȏcprehendit ſe imitabilẽ a diuerſis, nõ cõphẽdẽdo aliquid diuerſitatis realis ex pte ſui & eius qđ eſt p ſe obiectum intellectus ſui: ſed ſolum cõprehendẽdo ſecundũ actũ vnũ ſimplex in ordine vel cõpatione ad diuerſa ipſũ imitãtia. Qđ quidẽ ſimplex vt ſic comprehenſum eſt ab intellectu, & hoc vt diuerſimode imitabile eſt, eſt formaliter & actualiter ipſę diſtinctæ ſiue diuerſæ ideæ. Ita ꝙ ipſa diuina eſſentia eo ꝙ ſimpliciſſima eſt & ſumme vna ex ſe virtute & quaſi in potentia continet omnes imitabilitates ideales quaſi radix & fundamentũ: ſicut & oīm aliorũ q̃ in diuinis ſecundũ aliquã pluralitatẽ ſunt ſiue conſiderantur. vt ſic principium primũ originale omnis pluralitatis & diuerſitatis non eſt niſi vnitas & identitas ſumma abſq; omni pluralitate & diuerſitate. Sed ꝙ iſta eadem eſſentia ſit formaliter & ſcđm actũ oēs huiuſmodi imitabilitates ideales, ſiue ꝙ ſecundum actum formaliter ſint in ea vt diſtinctæ & diuerſæ, hoc ſolummodo habet ab opere intellectus circa ipſam vt intellecta eſt: ita ꝙ eſſentia nec ex ſe vt ſubſtantia quædam eſt, nec ex ſe vt etiam intellecta eſt, habet in ſe illas ſecundum actũ: ſed ab opere intellect⁹: ita ꝙ illę imitabilitates ideales opere intellectus ſunt in eſſentia intellecta vt in radice formaliter, & ſecundum actum: & ſimiliter in ipſo intellectu non ſolum vt in cõprehendẽte, ſed vt in quaſi ſubiecto: quẽadmodũ intentio ſecunda ab opere aīæ exiſtens in anima, eſt in anima non ſolum vt in cognoſcente: ſed vt in vero ſubiecto: non ꝙ ipſe intellectus diuin⁹ conſideret diuerſas imitabilitates in eſſentia: qa conſiderat imitantia diuerſa, vt ſecundum hoc diuerſitas imitantium ſit ratio diuerſitatis imitabilitatum: ſed potius ꝙ conſiderat diuerſa imitantia, quia cõſiderat ſe diuerſimode imitabilem: vt diuerſitas relationum rationalium quas deus ſuo intellectu conſtituit in ſeipſo, ſit potius cauſa diuerſitatis relationum realium in creaturis q̃ econuerſo, ſicut dictum eſt ſupra dicente Auguſtino. lxxxiii. quæſt. quæſt. de ideis. Has rationes vbi arbitrandum eſt eſſe niſi in ipſa mente creatoris? Non enim extra quicq̃ poſitum intuebatur, vt ſecundum id conſtitueret quod conſtituebat. Nam hoc ſacrilegum eſt. Et Seneca ad Lucilium epiſtola. lxviii. Plato exemplar ideã vocat. Hoc eſt enim ad qđ reſpiciens artifex id quod deſtinauit efficit. Nihil autem ad rẽ ptinet vtrũ foris habeat exemplar, an intus referat oculos, an itus qđ ipſe conſpicit ibi & poſuit. Hæc exemplaria rerum omnium deus intra ſe habet: numeroſq; vniuerſorum quæ agenda ſunt & modos mente complexus eſt: plenus his figuris quas Plato ideas appellat. Qꝫ autem deus ſic huiuſmodi exemplaria in ſe conſtituit: non autem ea ab extra accipit, hoc contingit ex lympiditate ſui intellectus. Quemadmodum enim ex rectitudine ſuæ voluntatis volendo ſuam bonitatem quæ ipſe eſt, vult ſe eſſe beneficum aliorũ: & hoc tamen nõ niſi illorum q̃

iuſta electione beneficia eius ſunt percepturi nulla ratione ſuæ voluntatis aut electionis ex parte ſua accepta ex parte eligibilium: licet nullos eligat niſi quorum eſt ratio ex parte ſua: qua iuſtitia congrui potius vnus effectuum electionis in ſe conſequitur, & non alius vt habitum eſt ſupra: ſic ex lympiditate ſui intellectus ſciendo ſuæ eſſentiæ veritatem quæ ipſe eſt, ſcit & nouit ſe imitabilem aliorum: & tamen non niſi illorum qui naturaliter eius eſſentiam imitantur nulla ratione ſuæ ſcientiæ ſiue notitiæ ex parte ſua accepta ex parte rerum ſcibilium extra, licet reſpectu nullius ſe imitabilem ſciat niſi cuius eſt natura aliqua quę eſt quiditas & eſſentia: qua potius imitatur diuinam eſſentiam quam illud cuius natura non eſt quiditas aut eſſentia aliqua. Vnde cum creaturæ ſuperioris & inferioris gradus perfectionem diuinæ eſſentiæ imitantur: non eſt ſecundum aliam & aliam rationem perfectionis abſolutam: quarum vnam exhaurit vna creatura, & aliam alia. Hoc enim omnino eſt impoſſibile, ſcilicet quod vna creatura exhauriat vnam rationem diuinæ perfectionis, & alia aliam. Sic enim vniuerſitas infinitatum eſſentiarum creaturæ exhauriret infinitatem diuinæ perfectionis: & adæquaretur quo ad hoc infinitas eſſentiarum creaturæ, infinitati perfectionis dei. Quod multo magis eſt impoſſibile quam ponere quod deus ſecundum aliquam rationem perfectionis nõ ſit imitabilis a creatura, licet vtrunque ſit impoſſibile. Quicquid enim perfectionis eſt in deo, quælibet creatura imitatur, & creaturam in aliquo adæquari infinitati creatoris, omnino eſt impoſſibile. Præterea eſto quod ſecundum aliam & aliam rationem perfectionis in deo diuerſæ creaturæ diuerſimode ipſum imitentur: ſi propterea neceſſe habemus ponere quod infinitæ debent eſſe eſſentiæ creaturarum imitabilitates: quia creaturæ non exhauriunt infinitas imitabilitates in deo eadem ratione, cum nulla eſſentia creaturæ ſpecifica vna ſecundum vnum gradum intentionis exhaurit totam rationem perfectionis qua deus eſt imitabilis ab illa, quia quælibet ratio perfectionis & imitabilitatis in deo infinita eſt intenſiue, ſicut & tota imitabilitas: & nulla eſſentia vnica creaturæ ſpecifica poteſt exhaurire infinitum, nec ei vllo modo adæquari, oportet ponere ad hoc quod tota imitabilitas perfectionis qua ſpecies aliqua ſpecifica imitatur deum: exhauriatur: habeat etiam infinitos gradus ſecundum ſua indiuidua: vt ſpecies aſini infinitos gradus aſinorum, quorum vnus ſemper ſit ſuperior alio in gradu naturæ: ita quod non ſit dare aliquem vel in aliquo gradum perfectionis, quin ratio perfectionis qua deus eſt imitabilis a ſpecie aſini, amplius ſit imitabilis. quemadmodum in ſpeciebus omnino diuerſis creaturarum non eſt dare aliquam quæ tantum imitatur quin deus amplius ſit imitabilis. Si ergo propter infinitam imitabilitatem perfectionis vnius rationis in deo, non oportet ponere infinitos gradus aſinorum: ſimiliter in tota vniuerſitate creaturarum non oportet ponere infinitas eſſentias earum propter infinitam imitabilitatem dei. vel ſi hoc neceſſe eſſet ponere ibi, & hic. Quare cum hoc non eſt neceſſe ponere hic, nec illud ibi. Videtur tamen hoc neceſſarium ponere ibi: ſi imaginamur creaturas ſuperioris & inferioris gradus imitari diuinam perfectionem ſecundum aliam & aliam rationem perfectionis abſolutam. Vnde ne illud cogamur ponere, ponendum eſt quod creaturæ ſecundum diuerſos gradus perfectionis perfectionum ſuarum imitantur diuinam eſſentiam ſecundum vnam perfectionem ſimplicem & indiuiſibilem re & ratione abſoluta: quę ſolo reſpectu differt ſecundum quod eſt ad diuerſas eſſentias quæ neceſſitate naturæ concomitantur ipſam diuinam eſſentiam ab æterno. & hoc vt dicit Auicenna octauo Metaphyſicæ, non ſicut partes eſſentiæ diuinæ: quia tunc contingeret ipſum multiplicari, nec ſicut ſeparatæ ab omni eſſentia alia & a ſuis ſingularibus: & quaſi ſecundum ordinem poſitæ in horizonte deitatis: ſic enim incidunt in ideas Platonicas, nec ſicut quę a deo procedunt de neceſſitate in eſſe in ſingularibus, vt poſuit Auicen. ſed ſicut illa quæ habent in ipſo eſſe vt in intelligente ſecundum prædeclaratum modum. Et ſic imitabilitates ſiue ideæ in deo non nominant diuerſas rationes perfectionum, ſed vnam ſolummodo ſub diuerſis reſpectibus: qui tot ſunt quot eſſentiæ rerum ad quas ſunt. Et ſecundum hoc dicuntur eſſe diuerſę rationes ideales ſiue imitabilitates: & hoc quemadmodum eadem eſſentia dicitur diuerſæ potentiæ ſecundum diuerſos reſpectus vt alibi declarauimus. Quod autem aſſumitur quod ſecundum prædicta ideæ in deo eſſent finitæ, non video quod ſit aliquod inconueniens: potius autem æſtimo me videre quod inconueniens eſt infinitas eſſe in ipſo. De hoc tamen nihil determino, nec ea quæ huc uſque propoſui circa hanc queſtionem, intendo propoſuiſſe determinando: ſed ſolummodo inueſtigando & proponendo lectori quod mihi videtur magis applicabile animo nihil tamen ſuper hoc iudicando. Vnde primum argumentum vere neſcirem ſoluere. AD ſecundum poſſet dicere volens alteram partem ſuſtinere, ſecundum iam dicta, quod deus eſt infinitæ perfectionis non quantitatiue, vel qualitatiue, ſecundum quod prædictum eſt: ſed vnitiue tantum: ita quod nõ ſunt in ipſo diuerſæ rationes perfectionis: ſed ſolum vnica ſecundum diuerſos reſpectus. Argumentum autem nõ procedit

niſi ponendo cum diuerſis reſpectibus diuerſas rationes perfectionis eis ſubtractas.

CIrca ſecundum arguitur: ꝙ aliqua creatura vt ſubſtantia incorporalis ſeparata Queſt. ix.
ſeipſa ſit formaliter neceſſe eſſe. Primo ſic. qđ habet cauſam intrinſecam formalẽ Arg. pri. pri.
ſui eſſe ſibi ſemꝑ præſentẽ, ex ſe eſt formaliter neceſſe eſſe. ſubſtantiæ ſeparatæ ſũt
hmõi. ergo &c. Probatio maioris eſt, quia ablatis cauſis extrinſecis res manet ĩ eẽ
ſcđm ſuas cauſas intriſecas. Probatio minoris ẽ, qa illæ ſubſtãtiæ ſimplices ſunt
formæ qbus habẽt eſſe, q̃ propter ſimplicitatẽ ſibi abeſſe nõ pñt. Secundo ſic. qđ Secũdum.
non põt relinquere cauſam formalem ſui eſſe, ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe. ſub
ſtantiæ prædictæ ſunt hmõi. quia secũdum Proclũ propoſitione. xlv. nullum ſimplex relinqt ſeipm
ſubſtãtiæ illæ formæ ſimplices ſunt, vt non poſſint relinquere ſuam formã niſi relinquẽdo ſe. Præ Tertium.
terea philoſophus dicit punctũ eſſe indiuiſibilem: quia non habet vltimũ. Nõ habere ergo vltimũ
eſt ratio eius qđ eſt eſſe indiuiſibilẽ. Quare cũ illę ſubſtãtiæ ſint ĩdiuiſibiles, nõ habẽt vltimũ. nihil
aũt põt ſe relinquere niſi habeat vltimũ: quia relinquere neceſſario ponit duos terminos. IN con- In oppoſitũ.
k trariũ eſt Auicen. qui probat ꝙ non eſt niſi vnum neceſſe eſſe, vt deus. HIC prĩo eſt aduertẽdum Reſolu. q.
diuerſos eſſe modos eſſendi: quorũ aliqui ſunt poſſibiles: aliqui ĩpoſſibiles: & ſunt vndecim. Quorũ
primus eſt ei⁹ qđ ex ſe formaliter eſt ens: & a nullo pricipiatiue. Hoc mõ hẽt eſſe ſolus deus pater
in diuinis: & eſt neceſſe eſſe ex ſe formaliter, ita ꝙ a nullo principiatiue. Secũdus modus eſt eius qđ
eſt ex ſe formaliter ens: ſed cũ hoc habet ſuũ eſſe ab alio. Qđ poteſt poni tripl'r. Vno modo pricipia
tiue. ſecundo modo cauſatiue. tertio modo dependenter. Primo iſtoꝝ modoꝝ ex ſe eſſe formaliter
& ab alio principiatiue conuenit filio & ſpiritui ſancto in diuinis, & hoc ſm identitatem ſubſtãtię
eius qui eſt ab alio: & eius a quo eſt: & ambo habẽt eſſe ex ſe formaliter, licet ab alio pricipiatiue. Scđo
modo aliqui imponunt phõ ꝙ poſuerit ſubſtãtias ingenerabiles & incorruptibiles alias a prĩo ex ſe
formaliter eẽ neceſſe eſſe, ſed ab alio vt a deo cauſatiue, qa ĩ aliena ſubſtãtia. Tertio modo credit̃ ve
rius philoſophum poſuiſſe mundũ & ingenerabilia & incorruptibilia habere ex ſe eſſe formal'r, ſed
ſolũ dependenter ad primum, vt iam dicetur. Et vterq; iſtorum modoꝝ eſt ĩpoſſibilis, quia in vtro-
q; ponitur creaturæ conuenire ꝙ ex ſe formaliter ſit neceſſe eſſe. qđ eſt ĩpoſſibile, vt iã declarabit̃.
Quintus modus eſt eius qđ eſt ex ſe poſſibile eſſe: ſed non poſſibile non eſſe, ſed ab alio cauſatiue ẽ
neceſſe eẽ. qđ iplicat cõtradictoria, vt videbit̃. Sextus eſt ei⁹ qđ eſt ex ſe poſſibile eſſe: ſed ab alio cau
ſatiue neceſſario habet eſſe. & eſt poſitio Auic. quæ ſimiliter implicat contradictoria, vt videbitur.
Septimus eſt eius qđ eſt ex ſe poſſibile eſſe: & ſimiliter ab alio cauſatiue poſſibile eſſe. Et hoc dupl'r
vel ab æterno, ſcđm ꝙ aliqui moderni ponunt potuiſſe creaturam fieri a deo ab æterno, licet nõ ſit
facta: qđ ſil'r icludit cõtradictoria. vel ex tpe: & hoc dupl'r. vel ꝙ hẽt eẽ cũ toto tpe: ſic mũd⁹ & oĩs cre
atura ĩcorruptibil' & ex ſe & ab alio ẽ poſſibile eẽ. vel in pte tpis: ſic ſunt gñabilia & corruptibilia, de
quorum eſſe nihil ad præſens. Vndecimus modus eſt eius qđ nec ex ſe nec ab alio eſt poſſibile eſſe: q̃
le eſt res a reor reris dicta: q̃ eſt ens ſolum ſcđm imaginationẽ: nec eſt naturæ aut eſſentiæ alicui⁹
vnde nec eſt factibile oĩno. De quibus dicit phus. i. cæ. & mun. ꝙ ſunt nõ entia ſemper tempore infi
nito, vt iam dicetur. De modis eſſendi primo & ſecundo nihil ad præſens: quia ſolum pertinent
ad ens increatum. Similiter nec de octauo nec nono modo, quia non ponunt circa creaturam ne-
l ceſſe eſſe. Sed de quinq; intermediis oportet hic conſiderare. Quantum ergo ad tertium modum
dicunt aliqui ꝙ phus poſuit eſſentias oĩm incorruptibiliũ poſt primum ens exiſtentes ordĩe naturę
determinatas eſſe ad eſſe: ita ꝙ nullo mõ ſint poſſibiles ad nõ eſſe: ita ꝙ ex ſe nõ ſunt etiam poſſibi-
le eſſe, ſed tm̃ ex ſe formaliter neceſſe eẽ: qđ tamen cauſatiue habent ab alio: quod quidem aliud cũ
hoc ꝙ ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, hoc a nullo eſt cauſatiue. qđ poſuit eſſe deum, & omne aliud
creaturam. Et ſecundum hoc aliqua creatura ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe: & hoc quemadmodũ
ſecundum fidem catholicam in diuinis perſonæ filii & ſpiritus ſancti conuenit ꝙ ex ſe formaliter
ſint neceſſe eſſe: principiatiue tamen hoc habent a patre: qui ſolus ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe,
ita ꝙ a nullo principiatiue, ſcđm ꝙ hoc de perſonis diuinis alibi expoſuimus. Ita ꝙ ſecundum hoc
non refert ponere aliquid eſſe ex ſe formaliter neceſſe eſſe & ab alio productum, ſiue ponatur eiuſ
dem ſubſtantiæ cum producente, ſiue diuerſæ: niſi ꝙ in diuinis de ſubſtantia eius qđ ex ſe forma-
liter eſt neceſſe eſſe & a nullo principiatiue, producuntur illi qui ex ſe ſunt neceſſe eſſe & ab illo pri
cipiatiue. In creaturis vero qđ ſecũdum dictum modum ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, & pricipia-
tiue ab alio, de nulla ſubſtantia habet produci, neq; producẽtis, neq; alteri⁹, vt iã ampli⁹ declarabit̃
Quõ autem neceſſarium ſit in diuinis ponere neceſſe eſſe aliquibus conuenire ex ſe formaliter, ab
alio tamen principiatiue: ſed in identitate ſubſtantiæ producentis & producti alibi declarauimus.

Q; autem ſit omnino impoſſibile in diuerſitate ſubſtantiæ, de hoc eſt præſens difficultas, quod
tamen alibi maxime ex dictis Auicen. declarauimus, probando vnitatem dei per hoc ꝙ probaui-
mus ꝙ impoſſibile ſit eſſe plus q̃ vnum neceſſe eſſe. In diuinis enim etſi ſint plures quorum
eſt neceſſe eſſe, ſiue qui ſunt neceſſe eſſe: non tamen ſunt plus q̃ vnum neceſſe eſſe: ſicut non ſunt
plus q̃ vna eſſentia. ita ꝙ ſi eſſent plures habentes neceſſe eſſe in diuerſitate ſubſtantiæ, ne-
ceſſario eſſent plura neceſſe eſſe, & plures dii. Quod etiam ad præſens declarauimus inclu M
dere contradictoria per hunc modum. Cum enim aliquid dicatur eſſe in potentia reſpectu alicu-
ius actus dupliciter, aut vt ſubiectum de quo aliquid habet produci: quemadmodum materia de
qua habet generari homo, dicitur eſſe in potẽtia vt de ipſa generetur homo: alio modo vt obiectũ
q̃d eſt ipſum productibile & terminus productionis: quemadmodum homo dicitᷓ eſſe in potentia
vt genereᷓ: hoc ſuppoſito arguo ſic. q̃d eſt neceſſe eſſe ex ſe formaliter, ex ſe eſt non in potẽtia ad eẽ
ſed ſemp eſt actu ens neceſſe eẽ. quia neceſſe eſſe & poſſibile eſſe proprie acceptum opponuntur, li
cet communiter accepto poſſibile eẽ, ad neceſſariũ ſequitur poſſibile, vt habeᷓ i lib. Peri hermenias
& in lib. Prioꝝ. Proprie eñ loquẽdo, q̃d eſt poſſibile eſſe: poſſibile eſt etiã nõ eſſe, & q̃d eſt neceſſe eſſe
nõ eſt poſſibile nõ eſſe. Q̃d aũt cauſatiue ab alio in aliena ſubſtantia habet eſſe neceſſe eſſe, ex ſe ẽ in
potentia ad eſſe & nõ ens ſcd̃m actũ neceſſe eẽ. qa aliena ſubſtantia in qua aliqd habet eſſe ab alio: &
ſimiliter q̃d habet eſſe ab illo non habet ex ſe illud eſſe, quia tunc nec ipſa nec illud q̃d ſubſiſtit i illa
haberet illud ab alio. Q̃d ergo eſt neceſſe eſſe formaliter ex ſe & pricipiatiue ab alio, ſimul eſt i po
tentia eſſe neceſſe eſſe: & non in potentia eſſe neceſſe eſſe, & ens neceſſe eſſe, & non ens neceſſe eſſe.
Maior patet, quia vt dictum eſt, neceſſe eſſe excludit omne poſſibile eſſe. Minor ſimiliter patet ex di
ctis. Quia q̃d ex ſe non eſt in potentia obiectiue nec ſubiectiue dum ſubſiſtit in aliena materia, nullo
agente poteſt eſſe in actu ſecundum illum actum: vt dictum eſt ſupra in tertia quæſtione. Q̃d
etiam declaratur per exempla: quia ſi aliquid vt ſubiectum non ſit in potentia vt de ipſo aliquid
producatur, ita ꝙ non ſit ex ſe non ens ſecundum actum illum: & ponatur ꝙ de ipſo producatur
illud, contradictio includitur. quia ſi de illo producitur, poteſt produci de ipſo: & ex ſe eſt non
ens ſcd̃m actũ illi9. Aliter eñ ex illo nullo mõ ꝓduceretᷓ, vt patet de filio ꝙ nunq̃ ꝓduceretᷓ de di-
uina ſubſtãtia niſi de ipa ſubſtãtia poſſet ꝓduci: & niſi ipa ex ſe eẽt nõ fili9: & ſilr̃ de materia ſubie-
ctiue nũq̃ ꝓduceretᷓ ignis niſi de ipſa poſſet ꝓduci: & niſi ipſa ex ſe eſſet nõ ignis. Conſiliter ſi aliqd
obiectiue non ſit in potentia ad eſſe aliquid, & non actu ex ſe illud: & ponatur ab illo produci in eẽ
ſecundum actum illum, contradictio includitur. quia ſi eſt in potentia ad eſſe illud, hoc eſt quia
non eſt non ens ſecundum actum illum. Si vero ab illo producatᷓ poteſt ab ipo produci: & eſt ex ſe
non ens ſecundum actum illum: & hoc tam in diuinis q̃ in creaturis, ſed differenter. Ad cuius in
tellectum ſciendum: ꝙ aliquid vt obiectum eſt in potentia dupliciter. Vno modo non ad eſſe ab- N
ſolutum, ſed ad ſuppoſitum: cui cõmunicatur eſſe per productionem de illo. Alio autem modo ad
eſſe abſolutum: & per hoc ad id cui per productionem acquiritur eſſe. In diuinis enim de diuina
eſſentia non procederet filius niſi ipſa eſſet in potentia vt de ipſa procederet. In potentia dico
non ad eſſe abſolutum, ſed ad ſuppoſitum, cui per productionem communicatur eſſe, ita ꝙ ipſa
eſſentia ex ſe non habet rationem ſuppoſiti ad quod eſt in potentia. In creaturis vero de ſubiecto ali
quo non poteſt intelligi poſſe produci aliquid in actu exiſtendi in aliquo ſuppoſito niſi ſit ſimul in
potentia ad eſſe: ita ꝙ ex ſe ſit non ens ſecundum actum illum. Q̃d etiam bene concederet philoſo
phus. Ex quo patet ꝙ quintus modus præpoſitus eſt impoſſibilis, & includit contradictoria: qui
ponit ꝙ aliquid eſt ex ſe poſſibile ad eſſe: non autem ad non eſſe: & ꝙ habet ꝙ ſit neceſſe eſſe ab alio
quia q̃d eſt ex ſe poſſibile eſſe, ex ſe eſt poſſibile non eſſe. Propter quod philoſophus poſuit ꝙ poſ-
ſibile eſſe ex ſe, nullo modo poſſet eſſe neceſſe eſſe ab alio niſi motus. Vnde ſecundum ipſum ſi cæ-
lum eſſet ex ſe habens potentiam ad eſſe, non poſſet eſſe ab alio neceſſe eſſe, vt a primo cauſatiue.
Sed licet ſecundum motum eſt in potentia ad neceſſe eſſe ab alio, poteſt eſſe neceſſe eſſe. dicente Cõ
mẽtatore ſuper. xii. Metaphy. Ioãnes Grãmaticus mouet magnã quæſtionem Peripateticis. Dicit
enim: ſi omne corpus habet potentiam finitam, & cælum eſt corpus: ergo habẽt potentiam finitam
& omne finitum eſt corruptibile. ergo cælum eſt corruptibile. Si ergo aliquis dixerit ꝙ priuatio cor O
ruptionis eſt acquiſita in cælo de eſſentia abſtracta continget vt aliquid poſſibile corruptionis ſit
æternum. Et reſpondet ſubdens. Potentia multiplr̃ dicitur. Eſt enim potentia in ſubſtantia, & al-
teratione, & vbi. & de iſtis nulla in cælo exiſtit niſi ad vbi. Et cum dicitur, quæcunq; potentia
fuerit in corpore, eſt finita: verum eſt. Sed non ſequitur ꝙ omne corpus habet potentiam omnem
Corpus enim cæli non habet potentiã niſi in vbi. In corpore quidẽ cæleſti nõ ẽ potẽtia vt corrũpatᷓ,

quia nō habet contrarium. Eſt igitur remanens per ſe & per ſuā ſubſtātiā, Motus autē impoſſibile
eſt vt ſit remanens per ſuā ſubſtantiā: cum habeat contrariū. ſ. quietem. Ideoq̧ in cęlo nō eſt poſſi-
bilitas niſi vt quieſcat. corruptio eñ non eſt in eo ſicut quies. Et ideo nō eſt verū dicere aliquid poſ-
ſibile eſſe ex ſe: æternū aūt & neceſſariū ex alio: niſi in motu cęli tñ. Vt aūt aliquid ſit poſſibile in
ſubſtantia ſua: & per aliud ſit neceſſe in eſſe, eſt impoſſibile: niſi eſſet poſſibile vt eius natura tranſ-
mutaretur. Intelligo vt de natura poſſibili eſſe, fieret natura neceſſe eſſe: vt non eſſet amplius ex ſe
poſſibilis eſſe: ſed ex ſe neceſſe eſſe formaliter: ſed ab alio principiatiue. Et eſt ille modus tertius quē
P habemus ĭ manibus: quē vt dixi aliqui ponūt philoſophum poſuiſſe. Sed quia hæc poſitio mani-
feſte contradictionē implicat vt declaratum eſt: nō videtur aliis phm aliquid tam abſurdum po-
ſuiſſe. Vnde Cōmē. aſſignat rationē quare motus poteſt eſſe neceſſarius ab alio nō a ſubſtantia: di-
cēs. Permanētia motus eſt ex alio: ſubſtātię aūt ex ſe. Ideo impoſſibile eſt inueniri ſubſtātiā poſſibi-
lem ex ſe neceſſariam ex alio: qđ poſſibile eſt in motu. Cū ergo phs poſuit ꝙ ſubſtātię incorrupti-
biles ſint ex ſe formaliter neceſſe eſſe: nullo modo cū hoc poſuit ꝙ ſunt cauſatiuæ ab alio. Propter
qđ veri⁹ eſt dicere ꝙ phs nō ponit alia a primo eſſe ab ipſo effectiue ſiue cauſatiue, nō cōtinuatiōe
motus. Sic eñ omne aliud a deo ex ſe eēt poſſibile eſſe & non eſſe vt dictū eſt: & nō haberet eſſe niſi
ſibi acquiſitū cauſatiue a deo: qđ eſt poſitio Auicē. Poſuit ergo omnia quæ ſunt, p̄ter generabilia
& corruptibilia eſſe ex ſe formaliter ſicut deum: ſic & omnia alia ab ipſo incorruptibilia ſecundū
naturas ſpecierū. Et ſolūmodo quo ad hoc differentiam poſuit inter alia a deo: ꝙ quædam ſpecies
ſtant in eſſe ex ſe formaliter in vnico indiuiduo: vt omnia incorruptibilia ſcđm ipſum: quædam
vero nō niſi ĭ plurib⁹: vt ſpecies generabiliū & corruptibiliū: q̄ per ſe vt ſpecies ſunt, ſunt incorru-
ptibiles. Sed p accidēs corrūpuntur in indiuiduis ſuis. Quēadmodū etiā elemēta ſcđm ſpeciem &
ſcđm tota poſuit ĭcorruptibilia: ſcđm ptes vero corruptibilia. Si ergo phs ponit alia eē a deo: hoc ē
ſolum dependēter ſcđm quartū modū eſſendi p̄tactū: vt ponat oē aliud ens a deo in ſuo eſſe depē-
dere: ſicut minus pfectū in eſſe a magis pfecto: & per eūdē modū a ſecūdo poſt deū oīa poſteriora t
pro tāto. ſ. ꝙ pp̄ter eſſentialem ordinē quē habēt inter ſe, ſi nō eſſet primū: nō eſſet aliqđ poſterio-
rum: ita ꝙ primū poſſet poni in eſſe ſine poſteriori: quia non dependet ab illis: nullum aūt aliorū
ſine primo quātūcūq̧ ponantur fore neceſſe eſſe ex ſe formaliter. Poſuit eñ ꝙ ſic eſſent oīa neceſ-
ſaria in ſuo neceſſe eſſe ex ſe formaliter: ꝙ ſibi abeſſe nō poſſent. Ita etiā ꝙ ſi ponatur aliquod po-
ſteriorū eſſe & primū nō eſſe, includātur cōtradictoria ſimul in eodem: ꝙ. ſ. eſſet: quia eſt neceſſe
eſſe ſine poſſibilitate ad nō eſſe: & ꝙ nō eſſet: quia illud p poſitionē nō eſt a quo eſſentialiter depen-
det in eſſe, ſcđm ꝙ verſus finē quęſtionis declarabimus. Sed iſta poſitio quę putatur fuiſſe phi, etſi
nō iplicet cōtradictoria: ſupponit tñ vnū falſum. ſ. ꝙ aliquid in ſuo eſſe eſſentialiter dependet ab eo
a quo nō habet eſſe. Nauta eñ p ſuam abſentiā nūq̄ eſſet cauſa periclitationis nauis niſi p ſuam p̄-
ſentiā aliquo modo eſſet cauſa eſſe ſalutis nauis. Vnde ſcđm ſuperius dicta quātūcūq̧ ſit eſſentia-
lis ordo creaturarū inter ſe: quia tñ eſſe nō habēt niſi a primo in ſuis ſpeciebus: a nullo depēdēt in
ſuo eſſe niſi a primo. Vt vna. ſ. illarū ſicut nec ſcđm pductionem in eſſe depēdet ab alia, ſic neq̧ ſe-
cūdū permanētiam ſuā in eſſe. Vnde & indiuidua generabilia & corruptibilia ſi in nullo a corpo-
ribus cęleſtibus & motibus eorum dependerēt ſcđm pductionē ſuā in eſſe: neq̧ ſcđm eorꝫ pmanē-
tiam in eſſe. Vnde & ſicut deus in ſuis primis indiuiduis pduxit ea ſine illis: vt cuncta terręnaſcē-
tia tertia die, ante creationē ſolis & lunę & ſtellarū quarta die, ne vt dicit Ambroſius in Hexame.
putarētur fuiſſe mediante ſole luna & ſtellis, ſi poſt quartam diē fuiſſent pducta: ſic & deus ſine il-
lis poteſt etiā ea conſeruare in eſſe. vt contra ſentētiā phorū illud qđ eſt poſſibile eſſe & nō eſſe ex
ſe, poſſit perpetuari in eſſe de futuro: etſi nō ſemp fuit in pręterito: ſed recepit eſſe poſt non eſſe. &
hoc quia eſſe habet ab alio. Vnde eadē de cauſa qua Commentator dicit de motu: ꝙ poſſibile eſt
vt ſit neceſſarius ex alio: & poſſibilis ex ſe, ſcilicet quia eſſe habet ab alio: ſcilicet a motore: & ideo
æternus⁹: qa ē a motore æterno: vt ideo eē & pmanētia eius poſſit eē ab alio ab ęterno: potuiſſet di-
Q xiſſe de ſubſtātia. Vñ ꝙ phus in ſubſtātiis poſuit ĭpoſſibile ſubſtātiā ĭueniri poſſibilē ex ſe, neceſſa-
riam aūt ex alio, huius cauſa non eſt niſi quia poſuit pmanentiā ſubſtātiæ æternā non eſſe niſi ex
ſe: ita ꝙ nullo modo ex alio cauſatiue: ſicut in ſubſtātia generabili & corruptibili poſuit ꝙ ex ſe ne-
ceſſe habet quādoq̧ nō eſſe: licet ab alio habet eſſe. vt habere eſſe ab alio: qđ eſt poſſibile ex ſe, nō ſit
tota ratio quare poſſit ab alio perpetuari in eſſe. Sed cum hoc concurrunt alia duo: Quorū primū
eſt ꝙ eē ſuū habet immediate ab eo qđ vniformiter ſe habet ad ipm, & ad mobile, vt ē anima cæli
ſiue motor eius coniunctus: & ſimiliter eſſe ſuū mediate ab eo qđ ſemp vniformiter ſe habet in ſe
& reſpectu alioꝝ: vt a motore primo: quia eſt ĭmotus ſemper & p ſe eſſentialiter & accidētaliter. &

hoc propter particularia generabilia & corruptibilia:quę eſſe ſuũ immediate habẽt a cęleſtib⁹ cor-
poribus:q̃ ꝑpter motũ quo ſunt cauſę eorũ,ſemꝑ difformiter ſe habẽt ad illa.Scd̃m vero:q̃a nec ꝑ-
manẽtiã ſuã habet ex ſe:& hoc ꝑpter ſubſtãtias alias a generabilibus & corruptibilib⁹:quarũ natu
rã poſuit ph̃s eſſe talẽ,ꝙ nõ eſſet in ea potẽtia oĩno:niſi ꝙ ĩ ſolo corpore cæleſti eſſet potẽtia ad vbi:
& ꝙ in ſubſtãtia ſua ex ſe & natura ſua eẽnt neceſſe eſſe:& ꝙ alia ex ſubſtãtia & natura ſua nõ ſunt
neceſſe eſſe:ſed corruptibile:ita ꝙ ſi aliq̃d ſit ſemꝑ exiſtẽs hoc facit natura ſua qua eſt neceſſe eẽ,vt
nihil poſſit eſſe ſemꝑ exiſtẽs niſi ex ſe ſit neceſſe eſſe p̃ter motũ:et ſil'r ſi aliq̃d ſit nõ ſemꝑ exiſtẽs,
hoc facit natura ſua q̃ nõ eſt neceſſe eẽ:vt ſcd̃m ip̃m ſubſtãtia q̃a ex ſe nõ ſemꝑ eſt,nõ poſſit hr̃e ab
alio ſẽꝑ eẽ niſi eius natura trãſmutet̃:vt ille alius ꝑ vna natura daret ſibi aliã naturã:et ſil'r dãs de
vna natura trãſmutaretur in aliã.Et hoc eſt q̃d dicit in primo cę.& mũ.Impoſſibile eſt vt nõ gene
rabile in aliquo tẽpore cadat ſub corruptione.Impoſſibile eſt eñ vt aliquid nõ generabile & corru
ptibile fiat ſine factore.Facta eñ ſine factore rara ſunt:& cũ fuerit deſtruũtur.Permanẽs aũt in ęter
nũ,& in tẽpore infinito nõ fit ſine factore omnino : & cum ita ſit, natura eſt faciens omnia æterna
neceſſario,& ipſa facit vt idẽ ſit ens,& vt ſit non ens in tẽpore,& tẽpore:& vt quędã ſint ſemꝑ entia
& quędam non entia ſemꝑ in tẽpore infinita.& cauſa illius eſt fortitudo illius naturę.Q̃d exponẽs
Cõmẽtator dicit ſic.Abbreuiatio huius ſermonis eſt:ꝙ ſi aliquid eſt nõ generabile ſiue ponatur ſi
ue non,& aliq̃d fuerit corruptibile,ſiue generatũ ſiue non:manifeſtũ eſt ꝙ impoſſibile eſt ꝙ ſit caſu
nam ſicut q̃d fit caſu raro fit:ita etiã parũ exiſtit. Et cũ ita ſit:illud q̃d ſemꝑ eſt, nõ eſt ſemꝑ niſi ex
natura ad hoc:& eſt natura eius ꝑ quã ẽ q̃d eſt. Naturę igitur rerũ dant eis aut vt ſint ſemꝑ,aut
vt non ſint ſemꝑ:aut vt aliquãdo ſint,& aliquãdo non ſint. Si igitur inuenitur aliquid generabile R
æternũ,aut æternũ corruptũ,eſſet poſſibile vt natura poſſibilis trãſmutaretur in neceſſariã,& ne-
ceſſaria in poſſibilem in agẽte natura & recipiẽte:q̃d eſt impoſſibile.Et dixit. Impoſſibile eſt eñ vt
aliquid generabile &c.i.impoſſibile eſt vt aliquid ſit nõ generabile aut nõ corruptibile caſu:ſed ne-
ceſſariũ eſt vt hoc ſit natura faciẽte:quoniã oĩa exiſtẽtia caſu non ꝑmanẽt niſi parũ:ſicut non fiunt
niſi raro.Deinde dixit.Permanẽs autẽ & æternũ &c.i.non ſit niſi quia ſubſtãtia & eſſentia eius dat
ei ꝑmanẽtiã. Deinde dixit:Et cũ ita natura ſit &c.i. et cũ cauſa eſſe rerum naturaliũ ſit ex natura:
naturalia ſunt tribus modis:aut quorum natura dat eis vt ſemꝑ ſint,aut vt ſemꝑ non ſint,aut vt
ſint in duabus diſpoſitionibus.et nulla natura dat vt ſit ſemꝑ et nõ ſit,niſi neceſſariũ tranſmutet̃
in poſſibile.Deinde dixit.Et cauſa illius eſt &c.i. & cauſa diuerſitatis entiũ in iſtis diſpoſitionibus
eſt cauſa diuerſitatis naturę in ſua ſubſtãtia.Eſt ergo poſitio ph̃i:ꝙ res inferiores deo nõ poſſunt eẽ S
in alia diſpoſitione q̃ habẽt ex natura ſua:et ꝙ aliquoꝝ natura eſt vt ſemꝑ ſint: & alioꝝ vt ſemper
nõ ſint: & alioꝝ vt neq; ſemꝑ ſint,neq; ſemꝑ nõ ſint:ſed ꝙ aliq̃ñ ſint & aliq̃ñ nõ.& ꝙ neceſſariũ ita
eſſe,& ſe habere & ĩ ſe & reſpectu dei.Quia ſicut ſcd̃m ip̃m eſt natura aliarũ rerũ ſic ſe habere vt ſe
habẽt: ſil'r eſt natura dei ſic ſe habere vt ſe habet & in ſe & reſpectu aliorum: vt non poſſet oĩno
res facere aliter ſe habere q̃ habẽt:niſi ip̃e ſicut & alia trãſmutaret̃ ab vna natura ĩ aliã:q̃d oĩno eſt
impoſſibile vt dictũ eſt:aut ſeq̃ret̃ ꝙ cõtrarię naturę ſimul eſſent ĩ eodẽ. Et hoc ẽ q̃d ph̃s cõtinue
ſubiũgit dicẽs.Non eſt igit̃ poſſibile vt aliq̃d ſemꝑ ſit nõ generabile: et ſemꝑ corruptibile. ꝙ ſi fue-
rit,poſſibile eſt tũc cõtraria eſſe in actu neceſſario:q̃d eſt ĩpoſſibile.Q̃d exponẽs Cõmẽ.dicit.Deĩde
dixit. Nõ eſt igit̃ poſſibile &c.i.nõ ẽ poſſibile vt eadẽ natura det ei eẽ ſemꝑ et nõ eẽ ſemꝑ.Hoc aũt
cõuenit dicẽti aliq̃d eẽ ĩgñatũ et poſt gñatũ:et aliq̃d nõ corruptibile et poſt corruptũ.ſ. ꝙ neceſſe
eſt ei ponere aliq̃d cuius natura dat ei vt ſit ſemꝑ et vt ſemꝑ nõ ſit.Deinde cõfirmauit hoc ꝑ demõ
ſtrationẽ ſuꝑ quã ſuſtẽtatus eſt ĩ his demõſtratiõib⁹:et dixit:Q; ſi fuerit,poſſibile &c.i.ſi aliq̃s po-
ſuerit ꝙ poſſibile eſt vt ĩ aliquo ęterno ſit potẽtia ad corruptionẽ abſq; eo ꝙ corrũpat̃:conuenit ei
ꝙ illę ſint duę potẽtię cõtrarię exiſtẽtes.ſ.potẽtia ad eſſe & potẽtia ad non eſſe in actu. Si ergo actio
vnius potẽtię fuerit ĩ actu:neceſſario erit altera ĩ potẽtia:cũ ĩpoſſibile ſit vt actio duarũ potẽtiarũ
ſint ĩſimul.ſ.nõ eſſe in actu,et eẽ ĩ actu:niſi idẽ ſit et nõ ſit in actu:q̃d eſt ĩpoſſibile. Et ſi vna illarũ
fuerit in potẽtia,erit poſitio ſuę actionis ꝙ ſit ĩ actu,falſa nõ poſſibilis. ſed eſt falſa ĩpoſſibilis:q̃a in
ducit ad eẽ actuũ duarũ potẽtiarũ ſimul ĩ actu . Ergo illud q̃d poſitũ fuit.ſ.potẽtiã eẽ ad cõtrariũ
nõ eſſe in ęterno,falſum eſt et nihil:q̃ñ ĩpoſſibile cõtrariũ eſt poſſibili: et ex quo ſequit̃ ĩpoſſibile eſt
ĩpoſſibile. Ex q̃bus patet ꝙ p̃ter generabile et corruptibile nõ ponit ph̃s aliq̃d aliq̃ñ nõ eẽ niſi ſemꝑ T
naturaliter ſit nõ ens in p̃terito et futuro:neq; eſſe aliq̃ñ niſi ſemꝑ naturaliter ſit ens ĩ p̃terito et fu
turo:et ꝙ nihil ſit poſſibile eẽ q̃ñq; ens,et q̃ñq; nõ ens:niſi habẽs cõtrariũ ĩ materia ex qua generat̃
q̃ñq; et eſt:et in quã corrũpit̃ q̃ñq; et nõ eſt.ſcd̃m ꝙ manifeſte dicit in ſequẽtib⁹. Et poſſum⁹ ꝑſcru
tari de hoc ſermone &c.vbi dicit Cõmẽ.Oẽ igit̃ generabile habet cõtrariũ,et oẽ corruptibile ſimi-

liter. Et cũ cõiũgitur huic ꝙ omne generabile habet cõtrariũ: & omne habẽs cõtrariũ eſt corrupti
bile: cõuenit ꝙ oẽ generabile eſt corruptibile. & ſiliter ſi cõiũgiť huic ꝙ oẽ corruptibile habet ſilẽ:
cõuenit ꝙ oẽ corruptibile eſt generabile. habẽs eñi cõtrariũ ĩpoſſibile eſt vt remaneat ꝑ tẽpꝰ infini-
tũ: neqꝫ in p̃terito neqꝫ in futuro. Si ergo mũdus fuit primo nõ ens, deinde generatus fuit poſt non
eſſe: neceſſe erit huic cõtrariũ: ex quo fuit nõ ens anteq̃ generabať: & cũ eſt ei contrariũ: neceſſario
corrũpiť poſt gñationẽ &c. Ex quo plane patet ꝙ ponit ĩpoſſibile aliq̃d a deo fieri ex nihilo: aut fa-
ctũ tale ꝑpetuo cõſeruari ĩ eſſe: ſed deum nihil agere oĩno circa res niſi ꝙ ex ordine quodã ſcd̃m ꝙ
dictũ eſt, ex depẽdẽtia quadã ad ipm̃ ꝑ ipm̃ cõſeruanť in eſſe. & ꝙ poſuit oẽ qd̃ ſemp eſt, ex ſe for
maliter eſſe neceſſe eſſe: & qd̃ ſemp nõ eſt, ex ſe eſſe ĩpoſſibile eſſe: & qd̃ aliq̃ñ eſt aliq̃ñ nõ eſt, ex ſe eẽ
poſſibile. Ita primũ nũq̃ poſſibile eſt nõ eſſe. Scd̃m vero nũq̃ poſſibile eſt eſſe. Tertiũ neceſſe ẽ q̃ñqꝫ
eẽ: & q̃ñqꝫ nõ eſſe. nõ ita ꝙ ſemp fuerit in eſſe de p̃terito: & nõ erit ſemp vel aliq̃ñ ꝓ futuro: nec ita
ꝙ ſemp fuerit nõ ens ꝓ p̃terito: ſed erit ſemp aut aliq̃ñ ꝓ futuro: ſed ita ꝙ non ſemper fuerit ꝓ p̃-
terito: & ꝙ nõ ſemp erit ꝓ futuro: ſed aliq̃ñ ſit: ita ꝙ nec primũ idẽ numero habuerit eſſe: nec poſte
rius habebit. Propter qd̃ dixit multum ante p̃dicta. Illud qd̃ ſemp eſt ens, neqꝫ eſt gñabile neqꝫ cor
ruptibile &c. Sup quo dicit Cõmẽ. Vt cũ aliq̃d diciť ſemp ens, cõuenit vt ſit in toto tp̃e: & illud in
cuius natura eſt receptio æternitatis, non recipit æternitatẽ in p̃terito abſqꝫ futuro: neqꝫ in futuro
abſqꝫ p̃terito. Vbi voluit plane ꝙ illud qd̃ eſt ſemp nõ ens ĩ p̃terito: nõ eſt poſſibile vt ſit ĩ futuro:
nec ecõuerſo qd̃ eſt ſemp nõ ens in futuro, fuerit ens ĩ p̃terito. HAEC ſunt reuera q̃ p̃hs ſuppo
V nit tãq̃ fundamẽta ſua: vbicũqꝫ loquiť de hac materia, ſiue in p̃io cę. & mũ. ſiue in. viii. phyſi. ſiue
alibi. Ex quo patet ꝙ falſa ſunt maxime ſcd̃m fidẽ catholicã: q̃ ponit aliq̃d fieri ex nihilo: immo q̃c-
q̃d eſt p̃ter deũ, & totũ mũdũ aliq̃ñ factũ ex nihilo. Ponit ẽt ex his plurima diuina virtute in toto
futuro cõſeruari ĩ eẽ: & ꝙ deꝰ agiť cauſatiue aliq̃d circa res: & ꝙ oẽ qd̃ eſt p̃ter ipm̃, quãtũ eſt ex ſe
eſſe nõ habet nec habuit niſi a deo: ex ſe aũt nõ niſi nõ eſſe & tm̃ poſſibile eẽ & cęta cõtraria p̃dictis
Quibus negatis & rõnabiliter negatis patet inſpicienti dicta ſua: ꝙ nulla rõnũ ſuarũ ꝓcedit. Et ſic
appellando creaturã q̃cq̃d eſt aliud a deo, p̃hs poſuit plurimas creaturas eẽ ex ſe formaliter neceſſe
eſſe: qd̃ oĩno falſum eſt: immo oĩs creatura & oẽ aliud a deo, ex ſe eſt poſſibile eſſe & nõ eſſe: vt po
ſuit Auicẽ. cuius opinio in hoc multo verior fuit & ꝓpinquior veritati catholicę: ꝙ. ſ. ſcd̃m ſextũ
modũ eſſendi ſupra poſitũ, oĩs creatura ex ſe eſt poſſibile eſſe: ita ꝙ p̃ter primũ nullũ aliorꝫ ſit ne-
ceſſe eſſe: ſcd̃m ꝙ probat efficaciſſime vt alibi declarauimus. Vnde dicit. viii. Metaph. Cętera alia
extra neceſſe eſſe habẽt quiditates quę ſunt ꝑ ſe poſſibiles eſſe: q̃bus nõ accidit eſſe niſi extrinſecus.
X Ponit aũt Auicẽ. in poſitione ſua duo: q̃ alibi ſępius declarauimus. Vnũ, ꝙ deus cęteris creatu-
ris mũdi a generabilibus & corruptibilibus dat eſſe ex neceſſitate ſuę eſſentię: et ita ſemp in omni
pręterito, ita ꝙ ab æterno: & ĩ omni futuro, ita ꝙ ĩ ęternũ cõſeruabit illud eſſe qd̃ dedit. Aliud, ꝙ
licet creatura talis a deo ſemp eſſe habet, & ab æterno eſſe: ita ꝙ nũq̃ fuit in nõ eſſe: quia tñ ita ex ſe
eſt poſſibile eſſe & nõ eſſe ꝙ ſemp eſt ĩ nõ eſſe, niſi ab alio habeat eſſe: natura ipſa habet eſſe poſt nõ
eſſe: licet nõ duratione. ſcd̃m ꝙ dicit in. vi. eiuſdẽ. Qd̃ ꝑ eſſentiam ſuã cauſa eſt alterius rei, ꝑfecto
ſemp erit ei cauſa: eo ꝙ abſolute prohibet rẽ nõ eſſe. Et hæc eſt intẽtio q̃ apud ſapiẽtes vocať crea-
tio: qd̃ eſt dare rei eſſe poſt nõ eſſe abſolute. Cauſatũ eñi quãtũ eſt in ſe, eſt vt non ſit: quantũ vero
ad ſuã cauſam eſt ei vt ſit. Qd̃ aũt eſt ei ex ſeipſa: apud intellectũ prius eſt ꝑ eſſentiã nõ tẽpore eo
qd̃ eſt ei ex alio. ergo eſſe cauſatũ eſt poſt non ens poſterioritate eſſentię. Et ſcd̃m hoc large ſumẽ-
do incipere eſſe, verũ eſt dicere ꝙ omne creatũ incepit eſſe: q̃q̃ ab æterno habuit ab alio eſſe. Vnde
continuo ſubdit. Si aũt laxaueris nomẽ inceptionis circa oẽ eſſe qd̃ habet eſſe poſt nõ eſſe: q̃uis nõ
ſit hęc poſterioritas tp̃e: tunc eſſe cauſatũ erit incipiẽs. Si tñ ꝓprie ſumatur incipere, ſolũ genera-
bilis res ex tẽpore determinato diciť incipere eſſe. Vnde cõtinuo ſubdit. Si vero non laxaueris: ſed
fuerit cõditio incipiẽtis vt habeat eſſe quo tẽpus ſit prius: & ſic nõ oẽ cauſatũ eſt incipiẽs. Sic aũt
nec Auicẽ. nec fides catholica ponũt creaturã incepiſſe poſt tẽpus p̃cedẽs: immo Auicẽ. & Plato,
et fides catholica ponũt ꝙ tempus incepit cũ mũdo. Sed Plato & fides catholica ꝙ non incepit ab
æterno: Auicẽ. vero ꝙ ab æterno ẽt a pte ante. Oẽs vero cõcedũt ꝙ ęternus eſt ex pte poſt in futu-
rum. & ſic ponũt ꝙ in æterno ſit potẽtia vt corrũpatur: licet nunq̃ continget ipm̃ corrumpi. Et ſic
poſſibile eſt vt aliquid incipiat eſſe & remaneat poſt ĩ ꝑpetuũ: ita etiã ſcd̃m fidem catholicam, vt
licet ſemper fuiſſet in perpetuo prius, poſſibile tñ eſſet eum corrumpi in futuro: vt licet poſſibili-
tas ad corruptionẽ ſit ei ex ſe: incorruptio tñ ab alio: nõ aũt ex eiꝰ natura ꝓpria. Vt hoc modo nõ
ſit inconueniens ꝙ aliquid ſit ens ꝑ tẽpus infinitũ: & poſſibile ad non eſſe ſemp: & ſic duę potentiæ
quoquo modo contrariæ ſint in eodẽ: vna ſcd̃m curſum naturę inſtitutę: alia ſcd̃m curſum volũ-

tatis diuinę.cuius contraria principia ſumpſit phs:vt patet ex dictis.Ex quibus ſicut ex falſis ſuppoſitis ſeruata bona forma arguendi efficaciſſime concludit contrarium hmõi:vt patet inſpicienti primum cę. & mũ. & hoc rationibus quibus non eſt facile reſpondere: niſi interimendo fundamenta ſuppoſita in dictis ſuppoſitionibus:quę poſtq̃ veritati fidei ſunt cõtraria,rationabiliter poſſunt negari & interimi. Nec deſunt rationes pure naturales efficaciores & euidẽtiores intellectui per quas poſſunt & debent interimi, q̃ ſint illę per quas probantur.quę vt dicit Auguſtinus, quãtũcũq; ſint apparentes,ſolubiles ſunt: quia veri ſimilitudine decipiunt:nec verę rationes eſſe poſſunt:ſed veriſimiles tñ ſunt. Vnde cum fundamenta illa ſint impoſſibilia : & oppoſita eorum neceſſaria: impoſſibile eſt ꝙ neceſſariis deſint neceſſariæ rationes & magis euidentes q̃ induci poſſint pro ipſis fundamentis impoſſibilibus:licet rationes illę non omnibus perſpicuæ eſſe poſſint. Vnde & eiſdem qui primo ponunt huiuſmodi fundamenta falſa ex rationibus veriſimilibus: contingit ꝙ poſtmodum contradicant eiſdem ex rationibus veris: ſicut cõtigit Auer. qui fundamẽta ꝑdicta philoſophi quę aſſeruit,& de opinione philoſophi eſſe dixit exponendo primũ cę. & mũ. poſtmodum eadem negauit in libello de ſubſtantia orbis: & dixit contraria eorum de opinione philoſophi fuiſſe:vt iam infra patebit.Hinc etiam cõtigit ꝙ ea quę quibuſdam rationibus in pluribus locis aſſerit, per alia eius dicta alibi efficaciſſime impugnari poſſunt: vt patet ex eis quæ alibi declarauimus in quæſtione de bona fortuna. Iſta opinio Auicẽ.deficit in duobus.In vno ꝙ ponit creaturam habere eſſe a deo neceſſitate naturę eius:& ꝙ tamẽ eſt ex ſe poſſibile eſſe.In alio:ꝙ ponit ipſam habere eſſe a deo ab æterno:licet natura poſt non eſſe. AD deſtructionem aũt primi,ſciẽdũ ſecũdum determinationẽ philoſophi veridicã in primo cę.& mũ. ꝙ falſum eſt duobus modis: impoſſibile.ſ.& non impoſſibile. & ꝙ falſum qđ non eſt impoſſibile eſt illud qđ eſt poſſibile vt ſit:quãdo ponitur ens ĩ actum anteq̃ ſit. Verbi gratia:ſi poſuerimus Sortem qui eſt ſurgens eſſe ſedẽtem eſt falſum poſſibile & nõ ĩpoſſibile:cũ poſſit ſedere. Qui aũt dixerit ſurgẽtem & ſedentẽ ſimul:falſum dicit & impoſſibile.In talibus aũt oppoſitis ita eſt ꝙ in tẽpore in quo res habet vnũ oppoſitorum,non habet niſi potẽtiam ad ſecũdũ:non aũt ad oppoſitũ habitũ ĩ actu.Si ergo ſcđm poſitionẽ Auicẽ. aliquid ex ſe vt creatura mũdi eſt in potentia ad non eſſe & corruptionem:& ex deo ſemper neceſſe eſt ipſam eſſe:ſi ponatur nõ exiſtere in actu: poſitio iſta falſa eſt poſſibilis.Sed ſi ita fuerit: & cum hoc neceſſario habet eſſe ab alio: cõtingit vt ſit ens & nõ ens ſimul:qđ eſt falſum impoſſibile Cũ ergo hoc ſit poſſibile:ꝙ creatura poſſibilis eſt nõ eſſe:& ideo abſolute poni eam nõ eſſe, falſum eſt:ſed nõ impoſſibile: ſed poni cũ alio,qđ ponit Auicẽ.ſ.ꝙ a deo habet eẽ de neceſſitate:eſt falſum & impoſſibile:quare cũ ſequitur ex illis duobus:& falſum impoſſibile nõ ſequiť niſi ex falſo ĩpoſſibili:illud ergo eſt falſum & ĩpoſſibile,ꝙ illud qđ eſt ex ſe poſſibile eſſe & nõ eſſe,de neceſſitate a deo habeat eſſe:aut ecõuerſo ſi habeat eſſe a deo neceſſitate,vt deus nõ poſſit ipſi nõ dare eſſe:ſicut nõ poteſt nõ eſſe deus:nullo modo eſt ex ſe poſſibile eſſe & nõ eſſe:aut ipſe deus poſſet nõ eẽ deus:aut nõ eſſe neceſſe eſſe.Immo ſi hoc eſt impoſſibile,creatura mũdi ex ſe nõ habet potentiã ad ſubſtãtiã: ſiue ad eſſe aut nõ eſſe in ſubſtãtia:ſiue ad eſſe aut non eſſe ſcđm ſubſtãtiã:ſicut neq; cęlũ aut alia incorruptibilia ſcđm phm. Vnde ex hoc ꝙ creata ſunt ex ſe poſſibile eſſe: & deus ſit neceſſe eſſe: ſumme verebať Auicẽ.ponere ꝙ ꝑ neceſſariã cõcomitantiã ad eſſe dei neceſſario ſimul ab æterno ſeqretur eſſe creaturę.Sic eñ dicit in.viii.Metaph.Si vero poſuerit ea ſequẽtia ſuã eſſentiã:ſic.ſ.ꝙ creaturę de neceſſitate ſimul ſint cũ eius eſſentia:accidet ſuę eſſentię ꝙ ex pte eoꝝ non ſit neceſſe eſſe ꝑpter applicationẽ ſuã ad poſſe eſſe.Reuera non eſſet ex ſe pfcẽte neceſſe eſſe:quia nihil neceſſitate naturę agit in aliena ſubſtãtia ad ꝓducẽdum aliud eſſe: niſi ab eo aliquo modo dependeat pfectio in ſuo eſſe:vt ꝑ hoc relationẽ realẽ habeat deus ad creaturam:& eẽt mutabilis ſcđm ipam:niſi creatura incõmutabiliter fieret ab iſto:ita ꝙ non eſſet poſſibilis ad nõ eſſe:qđ eſt impoſſibile ſcđm ꝑdicta. Vnde durũ fuit Auicẽ.hoc ponere:quia ponit ꝙ in deo aliquid perfectionis acquiritur per creatũ.Sed durius videbať ei ponere ꝙ de nouo creaturã ꝓduceret:quia vt dicit in lib.vi. neceſſario ꝓcederet in eſſe ſuo motus.Sed huic difficultati reſpõdet ſubdẽs. Nec cures ſi ei⁹ eſſentia accipiatur cũ aliqua relatione ad poſſe eſſe:ſed nõ inquãtũ eſt ſua eſſentia. Vbi intelligẽdum ꝙ accipere eſſentiã ſuã cũ relatione ad poſſe eſſe non inquãtũ eſt ſua eſſentia: nõ poteſt intelligi niſi aut in quantũ eſt ſua ſcientia aut inquãtũ eſt ſua volũtas:qa non eſt principiũ ꝓducẽdi res niſi aut ꝑ ſcientiam ſuã,aut ꝑ ſuã voluntatẽ.& ꝓculdubio ipſe poſuit ꝙ inquãtũ eſt ſua ſciẽtia. Vnde ſubdit poſt modicum.Et ſcias ꝙ ipſe intelligit ſuã eſſentiã eſſe principiũ oĩs fluxus intellecti inquantũ eſt intellectũ creatũ.Primus igitur intelligit ſuã eſſentiã & ordinationẽ bonitatis q̃ eſt ĩ omni,& quomodo eſt.Igitur illa ordinatio ob hoc ꝙ intelligit eã,fluit & ſit & eſt:& ſciuit fieri & modũ fiẽdi. Sed hoc

Y

Z

nihil eſt ꝑ eo:qm̄ non minus eſt neceſſe eſſe eius ſciētia q̄ eius eſſentia.ergo ſi nō eſt curādū ſi eius
eſſentia accipiatur cū aliqua relatione ad poſſe eſſe inquātū eſt eſſentia:nec inquātū nō eſt eſſentia
A ſed ſciētia:qm̄ tātū curandū ē ne ſciētia nō ſit neceſſe eſſe quātū ne eſſentia. Et in rei veritate ponē
do ꝙ de eo qđ eſt neceſſe eſſe, neceſſario fluit poſſe eſſe:cōtradictoria includūtur & ex pte dei & ex
parte creaturę. Ex pte dei,quia ſi nō poteſt eſſe niſi ſit ab eo poſſe eſſe: & poſſe eſſe abſolute pōt nō
eſſe:ergo & neceſſe eſſe poteſt nō eſſe. Et ideo bene dictū eſt ſcđm hoc ſupra ſcđm phm̄. Si inueniat̄
aliquid generabile æternū,aut æternū corruptū,vt natura poſſibilis tranſmutaret̄ in neceſſariā:&
neceſſaria ī poſſibilē in agēte & in recipiēte. Ex pte aūt creaturę ſimiliter includūtur cōtradictoria
ſ.ꝙ illud qđ ex ſe eſt poſſe eſſe,ſit nō poſſe eſſe:ſi neceſſario fluit a neceſſe eſſe:quia ex hoc habet̄ ꝙ
nō pōt nō eſſe:ſed ſit quoddā neceſſe eſſe ab alio cauſatiue: licet nō ex ſe formaliter primo & prin-
cipaliter: qđ tū̄ Auicē. ſumme nitebat̄ reprobare. Vnde optime poſuit phus ꝙ poſſibile eſſe ex ſe
nullo modo haberet neceſſario eſſe ab alio:quia hoc eſſet ponere ipm̄ eſſe neceſſe eē quoquo mō. Et
per hoc amouēdo ab eo poſſe:neceſſario ponit ꝙ ſecūdario & cōſequēter formaliter ex ſe ſit neceſſe
eſſe,licet ab alio principiatiue. & includūtur adhuc cōtradictoria vt priꝰ declaratū ē. Poſitio ergo
B Auicē. pro hoc mēbro oīno eſt īpoſſibilis. Nullo ergo modo de neceſſitate aliqua ponere poſſumus
creaturā eſſe a deo:cū ex ſe ſit poſſe eſſe:ne hoc redūdet in neceſſe eſſe dei,vt dictū eſt. Sed cōuenien
tior eſt modus ponēdi penes ſeptimū modū eſſendi p̄tactū: ꝙ nō de neceſſitate,ſed volūtarie deus
dat eſſe creaturę:ita etiā ꝙ ab æterno potuiſſet eis eſſe dediſſe ſi voluiſſet:licet nō dedit. Nec ex po
ſitione in eſſe ipm̄ poſſibile,vllo mō ſequit̄ p̄dictū īpoſſibile:quia ſicut illud ponitur in eſſe ex pte
cauſati:ſic pōt poni in eſſe ex pte volūtatis de cōtrario. Sicut em̄ mūdus factus nō eſt ab æterno: &
potuit fuiſſe factus:ſic deus voluit mūdū nō fuiſſe factū ab æterno,& potuit ſine mutatiōe voluiſ-
ſe mūdū fuiſſe factū ab æterno. Et ſi ponat̄ in eſſe ꝙ fuit factus ab æterno: ſimul ponetur in eſſe ꝙ
deus voluit eū fuiſſe factum ab æterno:non tū̄ ꝙ potuit voluiſſe factū fuiſſe poſtq̄ voluit nō fuiſſe
factū. hoc em̄ poneret in eo mutationē: ſicut nō poteſt poni fuiſſe factum ab æterno poſtq̄ non fuit
factus. hoc em̄ in eodem poneret contradictionē:& ponere ſic in eſſe poſſibile: eſſet ponere non fal-
ſum poſſibile,ſed falſum impoſſibile:ſicut ſi Sorte ſurgēte ponatur ſedere vt iam ſupra dictum eſt.
Et ſic non eſt curandum ſi eius eſſentia accipiatur cum aliqua relatione ad poſſe eſſe: quia hoc nō
eſt inquantum eſt eſſentia ſed inquantū voluntas:quę reſpectu creaturarum in producēdo eas nō
eſt neceſſe eſſe: ſed potius poſſe eſſe: quia non de neceſſitate voluit eas producere voluntate con-
comitante ſcientiam neceſſitate immutabili,vt poſuit Auicē. ſed libera voluntate:imo libero arbi-
trio voluntatis:qua potuit velle producere creatum & non velle: & velle in illo inſtanti in quo ꝓ-
duxit & non velle. Sic aūt ponere poſſe eſſe ex parte voluntatis dei:nullo modo repugnat neceſſe eē
in deo:qđ tamē videre non ponit Auicē. Propter qđ poſuit deū nihil de nouo poſſe producere niſi
noua & mutabili voluntate. Sed reſtat conſequēter iſti poſitioni & poſitioni Auicē. difficultas in
ſecūdo articulo poſitionis Auicē,an.ſ.creatura cum ex ſe ſit non eſſe:eſſe aūt nō niſi ab alio: poſſit
habuiſſe eſſe a deo ab æterno:ita ꝙ nūq̄ fuiſſet in non eſſe:& tamē prius eſt per eſſentiam qđ eſt ex
ſeipſo q̄ qđ eſt ex alio:licet non tēpore neq; duratione aliqua etiā ęternitatis:ſcđm ꝙ poſuit Auicē.
pręter hoc ꝙ deus non ponatur de neceſſitate aliqua producere creaturam:nec producere potuiſ-
C ſe ab æterno neceſſario:ſed ſolummodo voluntarie. Et videtur aliquibus hoc poni poſſe rationa- Opini.
biliter & ratione & exemplis. Ratione, quia nullum eſt inconueniens aut impoſſibile ea quæ non Arg. 1.
ſunt ſimul ſecūdū eſſe ꝙ ſimul ſint duratione. Qđ non ſolum patet ex auctoritate Auicē. & in mo
do poſitionis ſuę de ꝓductione rerū ab æterno:ſed etiā ex auctoritate Platonis & phi cōſentiētis in
hoc Platoni. & hoc in modo poſitionis Platonis de ꝓductione rerū ex tēpore. Vt enim recitat phs
primo cę. & mū. Plato poſuit mūdū generari nō in tēpore:ſed ꝙ tēpꝰ ſequit̄ motū cęli:ſcđm ꝙ etiā
poſuit phs. Poſuit etiā eū ſic generari nō in tpe ꝙ mūdus ſit generatus ex rebꝰ ſimplicibus, ex qbꝰ
cōponit̄:nō ita ꝙ ſimplicia ſint priora cōpoſito,tpe:ſed natura & eſſe ſolūmō. quēadmodū in geo-
metricis lineę & ſupficies ſunt priores figuris:q̄ ex illis cōponunt̄. Vbi dicit Cōmē. Voluit decla-
rare ex hoc ꝙ oē qđ dicitur eſſe prius alio non dicit̄ tm̄ ſcđm tēpus oīno. & hoc verū eſt:ſed ſic cō-
tingit et ſi hoc prius non fuit tpe vt ſit in eſſe tm̄:& res priores in eſſe ſunt ſimul in tpe & æternę.
Iſtud prius aut poſterius eſſe vel eſſentia appellamus prius aut poſterius natura. Bene ergo abſq;
omni impoſſibili poteſt poni creatura fuiſſe facta a deo ab æterno: aut potuiſſe fuiſſe facta in eſſe
q̄q̄ ex ſeipſa habeat non eſſe:quoniam illud poteſt ex ſe habere prius natura etſi non aliqua dura
tione temporis aut æternitatis. Vnde ꝙ Plato poſuit principia ex quibus mundū compoſuit prio
ra mundo in eſſe & natura:quo ad hoc non diſputat contra ipm̄:ſed ſolū quo ad hoc ꝙ Plato po-

fuit illa pręcedere ſecũdum ſęculum & duratioñe infinitã æternitatis:vt dicit Cõmẽtator ibidem.
Arg.Sc͂dm. Præterea arguũt ad idem ſic.ſc͂dm pl͂im id qđ nec poteſt habere eſſe: neq; permanere in eſſe ex ſe:ſed ſolũmodo ab alio:etſi ex ſe ſit poſſibile eſſe,ab alio tñ poteſt habere perpetuũ:& in omni p̃terito & in omni futuro eſſe:vt dictũ eſt de motu.Creatura autẽ inquantũ creatura eſt,nec eſſe poteſt habere,nec p̄manere in eſſe ex ſe:ſed ſolũmodo ab alio vt a deo. Quia ſc͂dm beatũ Grego.niſi eã manuteneret, omnis creatura caderet in nihilũ.nec habere eſſe poteſt niſi ipſe dederit. Licet ergo eſſe ex ſe tm̃modo ſit poſſibile eſſe:a deo tamẽ poteſt habere eſſe p̄pctuũ & in omni p̃terito abſq; initio tẽporis:ſicut & in omni futuro abſq; termino. Et hoc cõfirmant p̄ exẽplum.Si enim eſſet corpus luminoſum æternũ, puta ſol, oppoſitũ abſq; impedimẽto æternaliter illuminabili æterno puta aeri,ſol ab æterno aerẽ illuminaſſet: & tñ ex ſe de natura ſua prius eſſet tenebroſus q̃ illuminatus:licet non duratione.Et ita ſicut poſſibile illuminari ex ſe ab æterno poſſet illuminatum eſſe ab
Cõtrã opi. alio:ſic poſſibile eſſe vel creari ex ſe,ab alio æternaliter põt habere eſſe vel creatũ fuiſſe. CONtra D
iſtũ ſecũdũ articulũ.ſ.ponẽtiũ creaturã ab ęterno fuiſſe vl' fuiſſe potuiſſe:ita q; ex ſe ſit poſſibile eẽ: immo cum hoc quãtũ ex ſe nõ eſſe:ſed non niſi ab alio habẽs eſſe cum habet ipſum: & hoc natura prius habẽs non eſſe q̃ eſſe,etſi nõ duratione æternitatis aut tẽporis: arguo primo ex natura eſſentię creaturę.Secũdo ex natura eſſe & nõ eſſe circa ipſam.Prima via ſic.eſſentię ſpecificę creaturarũ quãtũ eſt ex p̄te ſui æqualiter ſunt poſſibiles eſſe prius q̃ in aliquo indiuiduo receperint eſſe. æqualiter eñ ſpecies ſolis quãtum eſt ex ſe eſt nõ ens & ſpecies hominis:& æqualiter æternę ĩ diuina cognitione exiſtẽtes:& ſil'iter in diuina eſſentia p̄ ideas ſuas æq̃liter entes & æq̃liter æternas ĩ deo.Et ſil'iter æq̃liter ſpecies hoĩs quãtũ eſt ex ſe, eſt poſſibilis recip̄e eſſe ſimpliciter, & ſpecies ſolis:licet nõ æqualiter natę ſunt p̄manere in eſſe recepto propter diuerſitatẽ naturarũ:vt iam in parte dicetur. Quãtũ ergo eſt ex p̄te ſpecierũ,nõ prius nata eſt fieri a deo ſpecies ſolis in ſuo vnico indiuiduo, qđ eſt iſte ſol:q̃ ſpecies hominis in aliquo ſignato indiuiduo:puta in Adam. Nec ſimiliter hoc indiuiduũ,qđ eſt ſol iſte, natum eſt quantum eſt ex ſe prius recipere eẽ a deo:q̃ hoc indiuiduũ qđ eſt iſte homo:puta Adã.Omnis eñ actus eſſendi circa creaturam depẽdet a ſola volũtate creantis.Aliter eñ deus ante ſolẽ iſtum non potuiſſet feciſſe hominẽ iſtum Adam:ſicut fecit lucem:cęlum,terram, maria & terręnaſcentia: qđ falſum eſt:nec hoc poneret aliquis catholicus,cũ quo quo ad iſtũ articulũ principaliter eſt noſtra diſputatio.Similiter deus ipſe quantum eſt de ſe indifferẽter & æqualiter ſe habet ad dandum eſſe ęque primo vni ſpeciei in ſuo vnico indiuiduo & alteri:ita q; ſecũdũ prędicta illi cui dat eſſe primo,poſſet dare ſup̄mo,& cui dat poſſet nõ dare & alteri dare: & hoc indifferẽter.q; eñ dat vni & non alteri:vel vni prius,alteri poſterius:vel aliquibus ſimul: hoc ſolummodo p̄cedit ex determinatione liberi arbitrii in ipſo.Si ergo deus ab æterno potuit creaſſe iſtum ſolẽ:ita & iſtum hominẽ Adam:& ante ipſum nullum aliũ:vt ip̄e eſſet principium omniũ aliorũ, & etiam mulieris formandę de coſta ei⁹. Quare cum in qualibet circulatione vel reuolutione ſolis vel ip̄e vel aliquis vel aliqui procedẽtium ab ip̄o potuiſſent procreaſſe homines alios & alios: cũ infinitę reuolutiones p̄ceſſerunt reuolutionẽ ſolis quę modo inſtat:ſi ſol fuiſſet factus ab æterno:quare & hominẽ qui generatur in iſta reuolutione infiniti homines p̄ceſſiſſent: & tñ eſſet ponere primũ poſt quẽ & a quo oẽs alii:& vltimũ qui poſt oẽs & poſt quẽ aut a quo nullus. Et ſic primo exiſtente vnico & finito: ſil'iter vltimo:medii eſſent infiniti:qđ eſt contra naturam & rationẽ.Si enim eſſent medii infiniti,nũq̃ a primo finito deuẽtum eſſet ad iſtum vltimũ. Si ergo hoc aperte falſum eſt & impoſſibile:falſum ergo eſt ex quo ſequitur & impoſſibile.ſ.q; primus homo Adam ab æterno potuit a deo fuiſſe factus.Simili ergo ratione etiam falſum eſt & impoſſibile ſecũdum p̄dicta:q; ſol iſte ab æterno a deo potuiſſet fuiſſe productus: etſi non iſte: nec iſta luna:nec iſta ſtella: nec iſte angelus,nec eadẽ ratione aliqđ indiuiduũ alicuius ſpeciei:& per cõſequẽs nec aliqua ſpecies:cũ nõ ſit ſpecies factibilis niſi in aliquo ſuo indiuiduo. Et ſic nec iſte mundus totus potuit ab æterno factus fuiſſe a deo:quia non ſit niſi ex indiuidiuis ſpecierum. Secunda via arguo idem ſic. Si a deo habet creatura eſſe actu:creatura ex ſe eſt poſſibile eſſe.quoniam ſi non eſſet ex ſe poſſibile eſſe,actũ eſſendi non poſſet habere ab alio ſecũdũ ſuperius determinata.Quare cum ſicut ſe habet eſſe ſimpliciter ad poſſibile eſſe ſimpliciter:ſic & eſſe ab æterno ad poſſibile eſſe ab æterno.ergo ſi a deo habet creatura eſſe ab æterno:creatura ex ſe eſt poſſibile eſſe ab æterno.Non eſt autẽ aliquid poſſibile ex ſe ad actum aliquẽ quẽ non habet niſi ab alio:niſi quia ex ſe non eſt ens ſecũdum actum illum. Si enim eſſet ens ſecũdũ actũ illũ,non eſſet poſſibile ad recipiẽdũ illũ ab alio:quia nihil ab alio recipit qđ ex ſe iã habet:quia tũc ſaltẽ natura pri⁹ illũ actũ haberet q̃ haberet: & bis ip̄m haberet.Si ergo a deo creatura habet eſſe ab æterno, ex ſe eſt poſſibile eſſe ab æterno: & non habẽs eſſe ab æterno.

Quęro ergo an ſimul oĩno a deo creatura habet eſſe ab æterno: & ex ſe poſſibile eſſe & non eſſe ab
æterno: aut prius a deo eſſe q̃ ecõuerſo, aut ecõtrario. Nõ primo mõ: qa ſimul eſſent in eodẽ actus
cõtrarii. ſ. eſſe & nõ eẽ. Nec ſcđo mõ, quia vt dictũ eſt pri⁹ ſcđm Auicẽ. qđ cõuenit rei ex ſe, prius
E eſt eo qđ cõuenit ab alio. TERtius igiť modus eſt neceſſarius: q. ſ. creatura prius habeat ex ſe poſſi
bile eſſe & nõ eſſe: q̃ a deo eſſe. Sed cũ vt iã dictũ eſt ſupra ſcđm Platonẽ, Auicẽ. pħm, & eius Cõmẽ.
eſt prius ſcđm eſſe ſiue eſſentialiter & ſcđm naturã aut ſcđm durationẽ: & ſicut dicit ibidẽ Cõmẽ.
non eſt tertius modus prioritatis creaturę: ergo aut prius duratiõe habet ex ſe poſſe eſſe & nõ eſſe
q̃ a deo eſſe: aut natura. Si primo modo: cũ nõ ſit duratio niſi temporis aut ęternitatis: aut ergo
duratione temporis, aut æternitatis. Si primo modo: ergo neceſſario in tempore priori creatura
eſt poſſe eſſe, & nõ ens ex ſe: & poſteriori tempore habet eſſe a deo. Et ſi ſic: non ergo creatura ab
æterno potuit habere eſſe a deo. Quia æternitas aut ſimul eſt cum toto tempore: aut præcedit
ipſum. Non ſcđo mõ, qa ęternitas cũ nõ habeat pťẽ & pťẽ: nõ habet prius & poſterius. Si vero dicať
q creaturę poſſe eſſe & nõ eſſe ſcđm actũ ſunt prius natura, q̃ eſſe actu a deo: ſicut dicit Auicẽ. &
ponẽtes deũ potuiſſe feciſſe mũdũ ab ęterno, licet nõ fecit: tũc vlterius cũ eſſentia creaturę nõ ſo-
lũ ex ſe eſt poſſibile eſſe actu exiſtẽtię: ſed etiã poſſibile nõ eſſe: Si eñ eſſet ex ſe ĩpoſſibile nõ eſſe: qđ
eſt cõtradictoriũ illi⁹, eẽt ex ſe neceſſe eẽ: qa ĩpoſſibile nõ eſſe & neceſſe eẽ ęqpollẽt: ideo nõ ſolũ crea
tura prius eſt natura poſſe eſſe & nõ eſſe actu: ſed etiã poſſe nõ eſſe actu q̃ ſit eſſe actu a deo: Quęro
ergo cõparando inter ſe poſſe eſſe creaturę & eius poſſe nõ eſſe ſcđm prius & poſteri⁹: & ſimul na
tura & duratione: & reſpectu eſſentię creaturę & reſpectu actuũ. Et primo reſpectu eſſentię quęro
poſſe eſſe in exiſtẽtia & poſſe nõ eſſe ĩ exiſtẽtia an ſimul' habẽt eſſe ĩ eſſentia creaturę: aut ſcđm pri⁹
& poſterius, nõ ſimul: qa cõtrarię potẽtię ſcđm pħm & Cõmẽ. primo cę. & mũ. non poſſunt oĩno
eſſe ſimul ĩ eodẽ ſicut nec ipſi actus cõtrarii. Si eñ (vt dicũt) potẽtię eſſent ĩſimul: & potẽtiã quãli
bet mõ quo ẽ potẽtia ĩ aliquo, poſſibile eſt poni in actu: ſimul ergo duas potẽtias cõtrarias poſſibi
le eſſet exire ĩ actus cõtrarios, et ex poſſibili poſito ĩ eſſe ſeqreť falſum ĩpoſſibile. In eſſentia igiť crea
turę poſſe eſſe ĩ exiſtẽtia p̃cedit poſſe nõ eſſe ĩ exñtia: aut ecõuerſo. & hoc vel natura vel duratione
Poſſe aũt eſſe nõ põt p̃cedere natura: qa nõ eſſe vt dictũ ẽ, p̃cedit natura ipm eſſe, & qđ p̃cedit actũ
nõ p̃cedit potẽtiã ad illũ: qa natura ĩ eodẽ potẽtia p̃cedit actũ, etſi nõ ſemp duratiõe, ſcđm pħm. x.
Metaph. Poſſe non eſſe ergo natura p̃cedit poſſe eſſe. Reſtat ergo dubitatio qđ illorũ p̃cedit dura-
tione. Si eñ alterũ p̃cedit duratione: aut ergo de neceſſitate poſſe hoc p̃cedit illud aut econuerſo:
vel indifferẽter vtrũq; eorũ põt p̃cedere alterũ. Et eſt iſtud vltimũ impoſſibile: quia tũc eſſentia cre
aturę ſub indifferẽtia ſe haberet ad vtrũq; illorũ: et ſic ad ipſa poſſe & ad actus eorũdẽ. Nũc aũt nõ
æqualiter ſe habet eſſentia creaturę ad actũ exiſtẽdi & nõ exiſtẽdi: quia actũ exiſtẽdi nõ eſt nata ha
bere niſi ab alio: actũ vero nõ exiſtẽdi a ſeipſa. Pręterea ſi æqliter ſe haberet ad ipſa poſſe: & ſimili-
ter ad eorũ actus: ergo quantũ eſt ex pte ſui ſimul poſſet exire in diuerſos actus: qđ eſt impoſſibile
ex pte ſui. Quare nec ex pte agẽtis poteſt eſſe indifferẽtia: quia ſemp potẽtię paſſiuę correſpondet
actiua & ecõuerſo ſcđm p̃dicta. Ita q ſcđm hoc eſſentia nõ diciť p̃prie in potẽtia ad eſſe niſi prius
fuerit in nõ eſſe: aut ecõuerſo. Si vero alterũ p̃cedit duratione, et hoc de neceſſitate: ſi ergo p̃cede-
ret in eſſentia creaturę duratione ipm poſſe eẽ, cũ ordo actuũ eſt ſcđm ordinẽ potẽtiarũ, ergo de
neceſſitate exiſtẽtia creaturę p̃cederet eius nõ eſſe. Ita creatura nõ poſſet ſcđm durationẽ aliquam
nõ eſſe ex ſe, niſi pri⁹ haberet eſſe ab alio. Et ſic neq; eẽt prius ex ſe nõ ens natura q̃ eẽt ens ab alio
duratione aliqua. nihil eñ conuenit alicui prius natura qđ nõ eſt natũ eidẽ quãtũ eſt ex ſe prius
cõuenire duratione. Illud aũt eſt ĩpoſſibile: quia vt dictũ eſt qđ cõuenit alicui ex ſe natura, eſt pri⁹
illo qđ cõuenit ei ab alio. Et ſi poſſent eẽ ſimul duratiõe, neceſſariũ eſt ergo ſcđm mẽbrũ: q de neceſ
ſitate in eſſe creaturę duratione p̃cedit poſſe nõ eſſe: quare et eius nõ eſſe nõ ſolũ ſcđm naturã ſed
etiã ſcđm durationẽ. ita q diuerſa cõtraria actu in eſſendo eidẽ, ſemp qđ prius cõuenit ei natura:
et cõuenit ei pri⁹ duratiõe. Cõuenire aũt prius natura nõ duratiõe, hoc nõ cõuenit niſi idẽ attri-
buiť diuerſis et vni p alterũ: vt cõtigit de p̃ricipiis mũdi ſcđm pħm: q poſſunt eẽ priora natura et
nõ duratione. Reſtat ergo q creatura nõ poſſit eſſe habere ab alio a ſe: niſi prius duratione habeat
nõ eſſe: qđ conuenit ei ex ſe. Et ſic nullo modo poterit poni q fieri poſſit ab æterno: ſed ex tẽpore:
non q tempus præcedat ſuũ eſſe: ſed quia in primo inſtanti temporis recipiat eſſe: et prius in tota
æternitate fuerit in non eſſe: quẽadmodũ mõ p̃ductus eſt ſcđm prophetiã Moyſi. et hoc ſcđm no-
F uũ modũ eſſendi propoſitũ: quẽ diximus ſolũ creaturę mũdi cõuenire. Qꝫ ergo arguebať pro Ad primũ arg. opi.
opinione dicta q creatura mundi potuit ab æterno produci a deo: etſi non ſit producta: quia
quæ ſunt ſimul duratione, non ſunt ſimul natura: vt non eſſe mundi præcedat eſſe natura: etſi

non duratione:ſicut ſcd̄m Platonē principia ex quibus componit̄ mūdus ꝓcedunt ipſum eſſe nō duratione:Dicēdum ꝙ nō eſt ſimile de vno cōueniēte duobus:vt eſſe mūdo ꝑ ſua principia & ipſis & de duobus conuenientibus vni:quoꝝ vnū ei cō uenit ex ſe:alterū vero ab alio.Quicquid enim cō uenit principiato per principia,neceſſe eſt aliquo mō prioritatis prius cōuenire principiis:ſed ęqua liter prioritate durationis ſi ſint principia proxima & propria . Duobus aūt conueniētibus alicui vno ex ſe, alio ab altero,ſemꝑ quoquo modo prius ei cōuenit illud qđ cōuenit ei ex ſe. ſed in ꝓpoſito non ſola natura. quoniā eſſentia creaturę vt eſſentia eſt ſimpliciter cōſideratur abſq; omni alio ſcilicet ꝑter eſſe & nō eſſe:ꝑter poſſe eſſe & poſſe non eſſe : ſunt eñ cętera omnia quaſi accidentia ipſi eſſe vt ſępius alibi declarauimus:ſed aliquod horum ex ſe ſibi determinat vt nō eē:ita ꝙ eſſentię creaturę ex ſe vt cōſideratur nude,conuenit poſſe non eſſe : quod habet ex ſe ſemꝑ actui coniunctū:vt ſicut deus quia ex ſe eſt ſemꝑ ens, ex ſe eſt neceſſe eſſe primo,& ꝑ ſe:illud aūt qđ ſemper eſt non ens nec natū eſſe:eſt impoſſibile eſſe per ſe & primo:ſic eſſentia creaturę ex ſe ꝑ ſe & primo eſt poſſe non eſſe, coniunctū actui non eſſendi:ita ꝙ nō eſt ex ſe ꝑ ſe & primo poſſe eſſe, nec aequaliter & ſimul etiā natura poſſe eſſe & poſſe nō eſſe. Immo non eſt poſſe eſſe ab alio:niſi quia ex ſe ē non ens ſcd̄m actū aliquādo vt dictum eſt.In ꝓpoſito aūt Platonis ſola natura bene ꝓcedunt principia principiatū in eſſe:nequaq̄ aūt duratione: quia idē eſt eſſe duratione.Vnde ph̄us rephendit Platonē:quia vt dicit Commē.ponit illas res ex quibus mūdus fit:priores mūdo ſcd̄m ſęculū: qđ eſt impoſſibile:quia ea ex quibus mūdus fit ſcd̄m Platonē, ſunt corpora exiſtētia in actu:qđ nō eſt verum.Vnde vt dicit Cōmētator:ſi intēdebat cū dicebat mundū eſſe generatum ex cauſis prioribus in eſſe: erit verum.Scd̄m fidem aūt catholicam mūdus generatur ex cauſis prioribus mūdo ī eſſe:quia ex indiuiduis ſuarum ſpecierum:ſed non duratione. Ipſa autem indiuidua non generantur ex aliquo ſubiectiue: quia ipſę eſſentię rerū non ſunt ſubiecta eſſe & nō eſſe:vt de eſſentia non ente generetur eſſentia ens:quēadmodū de corpore non albo generatur corpus album. *Subiectiue* enim ipſa nō eſt potētia ad eſſe vel nō eē: ſed obiectiue eſt in potētia ad eſſe cū eſt ſub nō eſſe : non vt ex eſſentia nō ente fiat ens:ſed vt ipſa eſſentia nō ens fiat ens:& cū eſt in eſſe,tūc eſt in potētia ad non eſſe:non vt ex eſſentia ente fiat eſſentia non ens:ſed vt ipſa eſſentia ens fiat nō ens: nō a principio corruptiuo,ſed defectiuo.

Ad ſcd̄m.

AD ſcd̄m:ꝙ nec habēs eſſe ex ſe,ſed ex ſe ꝑmanēs ī eſſe,pōt ab alio habere eſſe perpetuū & ab aeterno:vt motus: creatura omnis eſt hm̄ōi &c.Dicēdum ad hoc & ſimiliter ad confirmationē de corpore luminoſo: ꝙ res aliqua quę nō habet eē ex ſe nec ꝑmanētiam,habet tñ eam in ſe vt ſubſtātia aliqua: res vero alia non habet eſſe nec permanētiam in ſe : ſed in alio vt accidētia.Et ſcd̄m hoc in re duplex eſt potētia:Quędā ad eſſe ſcd̄m ſubſtantiā:quędā vero ad eē ſcd̄m vbi,vel ſcd̄m illuminationē,aut huiuſmodi.De eo qđ eſt ī potētia ad eſſe ex ſe primo modo non poteſt ſcd̄m ph̄m habere eſſe perpetuū ab alio:habēdo.ſ.naturā qua neceſſe eſſet ipſm ſemꝑ eſſe niſi in hoc natura eius tranſmutaretur.In eadē tñ natura manēte ab alio conſeruāte & nō a natura illius qđ conſeruatur niſi quo ad potētiam obediētię:vere ponit fides catholica ꝙ poſſibile non eſſe ex ſe ab alio poteſt ī eē ꝑpetuari.ſed talē modū perpetuādi nō vidit ph̄s.De eo vero qđ eſt in potētia ſecūdo modo intelligitur ſolū dictū ph̄i.Vnde corpus cęleſte ex ſe eſt poſſibile moueri ſemper:non ſemꝑ aūt actu mouet̄ quātū eſt ex ſe & ſuo motore cōiūcto , dicēte Cōmē.ſup.xii.Metaph. *Si* potētia q̄ mouet̄ hoc motu aeterno fuerit ī eo:aut ē finita aut īfinita. *Si* īfinita,cōtīget moueri ī īnſtāti.*Si* vero finita,poſſibile eſt quieſcere. qđ iā īprobatur.ergo nō mouetur ꝑ potētiam exiſtētē in eo:immo ꝑ potētiam nō in ſubiecto omnino.Et vt dicit motus eius cōponit̄ ex duobus motoribus:quorum vnus eſt finitę motionis,& eſt anima exiſtens in eo:& alter infinitae motionis, & eſt potētia quę non eſt in materia: & inquantū cęlum eſt ex ſe poſſibile moueri:ex ſe eſt poſſibile quieſcere:quia motus habet contrariū.ſ.quietē,ꝓpter qđ impoſſibile eſt ꝙ ſit remanēs ex ſe:ſed ab alio motore ſeparato . Et ſunt in hoc duo conſiderāda:quorum alterū ſolum poſuit Cōmē.quaſi poſſibile ex ſe poteſt eſſe neceſſariū & perpetuū ab altero. Vnū.ſ.qđ tāgit Cōmē.quia habet eſſe ab alio: vt motus a motore:illuminatio ab illuminante.Propter qđ ab illo a quo habēt eſſe poſſunt habere continuationē eſſe.Vnde ſubſtantię quia habēt eſſe ex ſe & ſua forma,& ſcd̄m ipſm non ab alio niſi per quādam depēdētiam ꝓdicto modo:ideo ſi ex ſe non habēt poſſe eſſe ſuū cōtinuare,nullo modo eſſe ſui continuationē poſſunt habere ab alio ſuperiori:niſi & agēs & recipiēs mutarētur in ſubſtātia. poſuit eñ ꝙ deus nihil ageret circa inferiora niſi de neceſſitate naturę: & hoc nō niſi motum cęleſtē:& ꝑ illum ea quę dependēt a motu . Ponēdo tñ ꝙ agat & moueat ꝑ voluntatē circa omnia & mediate & immediate,ſcd̄m ꝙ ei placuerit,nō minus poteſt ꝑpetuari in eſſe ex pte poſt poſſibile eſſe ſcd̄m ſubſtantiā q̄ poſſe eſſe ſcd̄m vbi.nō ſic autē ex pte ante vt iam dicetur.Aliud vero eſt cō-

G

ſiderare ĩ eo qđ ſcđm philoſophũ habet perpetuari ab alio:quia habet eſſe ĩ eo qđ ſcđm philoſophũ
habet eſſe neceſſariũ ex ſe. Vnde quia cælũ habet eſſe neceſſariũ ſecũdum ſubſtantiã & æternũ ſecũ
dum ipſum:& ex ſe eſt poſſibile moueri & poſſibile quieſcere:ideo ab alio poteſt motus in ipſo cõti
nuari:& ſimiliter ſtellę oẽs:cũ ſcđm aliquos recipiunt lumẽ a ſole:q̃a ex ſubſtãtia ſua habẽt eſſe ne-
ceſſariũ:& ex ſe ſunt poſſibile illuminari vl' nõ illuminari. Ideo in illis quę nunq̃ eclipſant̃ poſſibile
obſcurari ex ſe, ꝑpetuo illuminari poteſt ab alio:& hoc eadẽ ꝑpetuitate qua ſubiectũ habet perpetui
tatẽ in ſua ſubſtãtia, ſiue ab ante ſolũ, ſiue ad poſt, ſiue vtroq; modo. Vnde ab illa reg'a, Poſſibile ex
ſe nõ poteſt ꝑpetuari ab alio:nõ ſolum debent excipi motus cęli:ſed etiã illuminatio & ſiqua plura
huiuſmodi accidẽtia poſſent inueniri in corpore cęleſti, ſcđm quę eſſet trãſmutabile, ꝑ eundẽ modũ
quãdo ex ſuppoſitiõe ponũtur ꝑpetua ante & poſt illuminabile & luminoſum & oppoſita ſine im-
pedimẽto, cõtingit ꝙ ꝑpetuo vnũ illuminaret alterũ. Quia ſicut ex ſuppoſitiõe ſubiecta habẽt eſſe
nõ poſt nõ eſſe:ſic & poſſibilia ſunt vt ĩ eis ſiant accidentia nõ poſt nõ eſſe. Sed ſi ſol ponat̃ ꝑ impoſ
ſibile eſſe deus quidã & quoddã neceſſe eſſe potẽs ꝓducere de nihilo radiũ ſubſiſtentẽ:quẽadmodũ
deus creauit oĩa ab initio:nõ plus poſſet ꝓducere radium ſibi coæternum q̃ deꝰ creaturas alias:ſed
neceſſe eſſet vt radii illius nõ eſſe pręcederet eſſe. Si vero talia accidẽtia haberẽt eſſe in ſubiecto cor
ruptibili ſcđm philoſophũ, nullo modo poſſent ab alio ꝑpetuari:quia cauſa motꝰ ſui quę nõ eſt niſi
forma ſua, ꝑpetuari nõ poteſt. Q̃uis ergo in creatura ſit prĩa cõditio ſcđm fidẽ, ꝙ non habet eſſe niſi
ab alio:quia tamẽ nõ eſt ex ſe neceſſaria:neq; habet eſſe ĩ neceſſario eſſe:& ab illo alio qđ deꝰ eſt nõ
habet eſſe neceſſitate naturę eius:nõ eſt neceſſe ab illo ꝑpetuari, nec ante, nec poſt, nec etiã poteſt ex
parte ante:licet ſcđm poſitionẽ philoſophi poſſibile ex ſe, nec ex parte ante, nec ex parte poſt poſſit
perpetuari. Ipſe eñ poſuit alia pręter generabilia & corruptibilia a nullo eſſe pricipiatiue: ſed ſolũ
modo ex ſeipſis formaliter:ita ꝙ cæleſte corpus ab ĩpo non recipiat niſi motus continuationẽ:ſicut
vnũ eorũ ab altero illuminationẽ. Propter qđ propter æternitatẽ oĩmodã quã poſuit ex parte ſub-
iecti, potuit ponere in ipſo ꝑpetuari omnimode:qđ erat poſſibile ĩ eo. Sed tũc forte arguit aliq̃s ſe-
cũdum ꝙ ſupra arguebamus cõtra Auicẽ. Si cælum de neceſſitate mouet̃ ab alio:& ex ſe poſſibile
eſt ĩpm nõ moueri:ponat̃ ergo in eſſe:etſi falſum ſit, nõ tamen impoſſibile. Nũc autẽ nõ eſt falſum
H abſolutum ſed falſum impoſſibile:quia includũtur cõtradictoria vt patet. Et eſt dicendũ ꝙ duplex
eſt poſſibile eẽ. Eſt eñ quoddã poſſibile eſſe ſecũdum actũ vniꝰ formę, qđ eſt neceſſe eſſe ſcđm actũ
alterius formę:per quã ordinẽ & connexionẽ habet ad aliud neceſſe eſſe:a quo per hmõi ordinẽ ha
bet actum formę illius ſcđm quã habet ꝙ ſit poſſibile eſſe. ſicut in propoſito cælũ ſcđm actũ formę
ſuę eſt neceſſe eſſe:& ſcđm actũ motus eſt poſſibile eſſe:& ꝑ primã formã habet ordinẽ & cõnexionẽ
ad primũ neceſſe eẽ:a q̇ ꝑ hmõi ordinẽ habet moueri ſm actũ. Aliud vero eſt poſſibile eẽ ſcđm actũ
vnius formę:& ſcđm nulliꝰ formę actũ eſt neceſſe eẽ vt oĩs creatura. Propter qđ nõ eſt ſile. Sed illđ
poſſibile ꝓpter annexũ nõ põt poni ĩ eſſe niſi per ĩpoſſibile:iſtud autẽ põt poni eẽ abſolute. & ſic cæ
lũ ab eodẽ depẽdet:licet ab eo cauſatiue nõ habeat eẽ a q̇ depẽdet in motu & a quo cauſatiue habet
moueri : ita ꝙ ſcđm philoſophũ motus cæli nõ põt poni nõ eſſe:niſi ponat̃ ordo & dependẽtia cæli
ad primũ non eſſe. & ſi ordo ille nõ eſſet, cælũ non eſſet. dicente Auer. in fine de ſubſtãtia orbis. Da
tor cõtinuationis motus cæli eſt dator motus cęli:& niſi eſſet, deſtrueret̃ motus:& ſi motus, & cæ-
lum:etſi motus cæli deſtrueret̃, deſtrueret̃ motus entium inferiorũ:& ſic mundus:ex quo verificat̃
ꝙ dator cõtinuationis motui eſt dator eſſe aliis entibus:licet alio & alio modo vt iam dictũ eſt. Vn
de poſuit tantam cõnexionem in eſſe inferiorum per dependentiã ad ſuperiora:vt licet inferiora po
neret ex ſe eſſe neceſſe eſſe, ꝙ tamẽ nõ eſſent ſi ſuperiora nõ eſſent: ita ꝙ ſi poneret̃ aliquod inferio
rum eſſe ſecũdum ipſum ſine connexione ad ſuperius, cõtradictoria & impoſſibilia implicarẽtur. ſ.
ꝙ eſſet propter neceſſe eſſe:& nõ eſſet propter defectũ cõnexionis ad aliud neceſſe eſſe. Sed q̃q̃ Cõ-
mẽta. exponendo librũ cæli & mundi ſic ſenſerit vt iam dictũ eſt de ſubſtãtia cæli & motu eius: &
ꝙ cælum ſecũdum ſubſtantiã nõ eſt in potẽtia:ſed ſecundũ vbi tm̃:& ꝙ ideo ab alio cauſatiue mo-
ueatur:ſed non exiſtit niſi dependẽter ſolũ:in libello tamẽ de ſubſtãtia orbis videtur retractare hoc
& dicere ꝙ Ariſto. idem ſentiebat de motu eius:vt ſcđm hoc in modico differat opinio Ariſto. ab
opinione Auic. In tertio eñ capl'o de ſubſtãtia orbis Cõmenta. dicit ſic. Et debemus ſcire ꝙ corpus
cæleſte non indiget virtute mouẽte in loco tm̃:ſed etiam virtute largiente in ſe & in ſua ſubſtãtia
permanẽtiã æternã. qm̃ etſi ſit ſimplex, & nõ habeat potẽtiam ad corruptionẽ:tamẽ eſt finitę actiõis
neceſſario : quia eſt finitarũ dimẽſionum. Et omne tale cum intellectus poſuerit ĩpm exiſtens per ſe
abſq; eo ꝙ aliud largiat̃ ipſi permanẽtiam & æternitatẽ, neceſſe eſt vt ita ſit de finitate ſuę permanẽ
tiæ ſicut eſt de finitate ſuę actionis:& ideo neceſſe eſt in intellectu potentiã eſſe largientẽ ipſi perma

nētiam æternam:quēadmodū ipſi largitur motū æternū:& nō hoc tm̄:ſed neceſſe eſt hic eſſe virtutem quę largit̄ ei motum propriū ſuę actioni,quæ eſt æternitas inter cęteros motus.ſ.motū localē in circuitu:& figurā propriā ipſi motui.ſ.ſphęricā:& mēſuram propriā vniuſcuiuſq; iſtorū corporum:& cōuenientiā inter ea adinuicē in ordine & quātitate:ita q̄ ex oībus perficiatur vnus actus .i.totus mūdus. Nulla em̄ eſt differētia iter indigētiam virtutis actiuę in oī corpore ſimplici vno: aut in vno cōpoſito ex ſimplicib⁹ hmōi:& indifferēter:ſiue etiā corpus illud fuerit generatū,vł nō gn̄atū. Vnde videmus cælū habere vnā virtutē non tantū mouētē oīa:ſed agētem & conſeruantē omnia.Sed agētiū quoddā eſt prius tēpore acto:& eſt agēs omne qđ fit in ſphęra mūdi:& eſt orbis quē ſequit̄ tēpus: & eſt agens orbem.i.faciens ipſum in diſpoſitionib⁹ neceſſariis inueniendo finem propter quē fuit.Et cum hoc ignorauerūt quidam eſſe de opinione Ariſto.dixerūt ipſum nō dicere cauſam agētem totum:ſed tm̄ cauſam mouētem: & illud fuit valde abſurdū.Q̄ṛ ſi ita ſit:cęlum ergo ſicut eſt poſſibile moueri & nō moueri ex ſe:ſic ex ſe eſt poſſibile eē & nō eſſe: qđ proculdubio verum eſt obiectiue:& tale ſcđm ipſum bene poteſt perpetuari ab alio:nō autē qđ eſt poſſibile eſſe & nō eſſe ſubiectiue:qđ dicunt Auer. poſuiſſe circa cælū.ca.v.de ſubſtantia orbis.vbi dicit q̄ duobus modis eſt aliqđ eē virtutis infinitę,ſiue actiue,ſiue paſſiue.Vno modo in tēpore.ſ.per ſucceſſionem ſemp̱ agendo & ſemp̱ recipiendo:aut in ſe.ſ.vigore.ſ.inſimul agēdo infinite vel recipiēdo.Hoc ſecūdo modo in nullo corpore,ſiue cæleſti,ſiue elementari poteſt eſſe virtus actiua aut paſſiua infinita.Primo vero modo eſt infinita in corpore cæleſti actione & paſſione:quia ſubiectiue nō eſt materia in potētia ad formā:ſed nec conſtitutiua forma eius in eſſe p̱ materiā:ſicut nec anima rationalis per corpus humanū. Vnde ſcđm ipm̄ ex hoc corpus cæleſte habet q̄ pōt p̱petuari in eſſe ab alio vtroq; modo:licet vtroq; modo ſit poſſibile ex ſe:non aūt corpus elementare:quia.ſ.eſt cōpoſitū ex materia & forma:quę ſubiectiue eſt in potētia eſſe & non eſſe.& tale neceſſe eſt corrūpi: & tale proprie eſt poſſibile corrūpi.Vnde dicit q̄ nō ſequit̄:q̄ ſi virtus eſt finitę actionis & paſſionis q̄ ſit corpus poſſibile vt corrūpat̄:poſſibilitas em̄ nō debet eſſe niſi ex hoc q̄ virtus eſt finita ī tēpore:q̄a eſt cōpoſitum:& in potētia ſubiectiue.Et ſic Ariſto.arguens in primo cęli & mūdi:q̄ corruptibile ex ſe nō poteſt perpetuari ab alio:ſolum intēdit hoc arguere de eo qđ eſt corruptibile ſubiectiue potētia materię & habēs cōtrariū corruptiuū: qualiter poſuit Plato cęlū corruptibile:& a deo p̱petuari:nō autē de eo qđ eſt ſolū corruptibile obiectiue potentia defectiua naturæ.Tale em̄ non habet cauſam agētem corruptionē:& ideo a tali corruptiōe neceſſe eſt p̱petuo quieſcere:vt dicit in fine de ſubſtātia orbis:credēs per hoc ſatiſfacere queſtioni Ioannis Grāmatici.Sed nō ſatiſfecit:licet em̄ nō habet cauſam agentē:habet tamē cauſam deficientē ſubtrahente ſe cauſa in eſſe conſeruāte.Sed huic nullo modo cōſenſiſſet niſi poneretur illa cauſa mutabilis.vnde poſuit iſtam cauſam non poſſe ſe ſubtrahere propter inſeparabilē connexionē prædictā:& ſic q̄ nullo modo poſſet poni deficere niſi implicando contradictoria. Nos autē fideles qui omnia pręter deum ponimus ex ſeipſis nō eſſe:& eſſe non habere niſi a deo:ita q̄ ſuū non eſſe ſecundū prædicta non ſolum natura ſed duratione etiā neceſſe eſt p̄cedere ſuū eſſe:ita q̄ nullo modo poſſint recipere eſſe niſi ſint actu in nō eſſe:debemus dicere q̄ ex parte ante recipere non potuerunt eſſe perpetuū:nec ideo deus illud eis dare potuit:nō propter aliquā impotentiam in ipſo:ſed propter conditionē receptibilis.nō eſt em̄ potētia actiua ſine paſſiua ſibi correſpondente:vt ſupra habitū eſt.illa em̄ vana eſſet.Poteſt tamen recipere a deo ex parte poſt quantūcūq; ſit corruptibile ſubiectiue: quia vis diuina poteſt vim corruptiuā abſoluere natura ipſa manēte:vt a calore ne calefaciat.qđ philoſoph⁹ videre nō potuit. SIC ergo recolligo p̄dicta: q̄ neceſſe eſſe ex ſe formaliter ita q̄ a nullo pricipiatiue,eſt ſolus deus pater ſecūdum primū modum eſſendi prępoſitū. Neceſſe vero eſſe ex ſe formaliter ſed principiatiue ab alio ſunt filius & ſpūs ſctūs.iuxta ſcđm modū eſſendi.Et ſic ſolus vnus deus in tribus p̱ſonis eſſentialiter ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe:& nulla creatura eſt aut poteſt eſſe neceſſe eſſe formaliter:neq; ex ſe neq; ab alio. qm̄ neq; ex ſe formaliter & ab alio pricipiatiue,iuxta tertiū modū:neq; formaliter ex ſe & depēdēter ab alio:iuxta quartū modū:neq; etiā ex ſolo alio cauſatiue:ita q̄ nō ex ſe formaliter:iuxta quintum modum & ſextū & ſeptimū.Sed iuxta octauū modum oīs creatura eſt poſſibile eſſe poſt non eſſe actione ſupnaturali,& poſſibile nō eſſe poſt eſſe defectiue.Iuxta nonū autē modum generabile & corruptibile eſt poſſibile ad eſſe poſt nō eſſe actiōe naturali:& poſſibile nō eſſe poſt eſſe corruptiue.Iuxta.xi.autē modū & vltimū ſumit̄ īpoſſibile eſſe oppoſitū quoquo modo ei qđ eſt neceſſe eſſe.

Ad primū principale. Ecce breuis ſolutio:ſed longa & ſpatioſa declaratio. Q̄ṛ ergo arguebat̄ primo ī oppoſitū q̄ ſubſtātię ſeparatę habent cauſam formalē intrinſecā ſui eſſe ſibi ſemp̱ pręſentē:ergo ſeipſis formaliter ſunt neceſſe eē:Dicēdū ad mediū q̄ eē duplex eſt.Eſſentię purū:qđ eſt eē cognitiuū:q̄a nō habet illud rei

eſſentia extra ītellectū:& eſſe exiſtētię qđ eſt eſſe verū in re extra. *Si* ergo loq̄mur de neceſſitate cir
ca eſſe primū, nulla eſſentia creaturæ ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe,habēdo cauſam formalem in-
trinſecam ſui eſſe ſibi pręſentē:quia etſi eſſe eſſentię in eſſentia rei a nullo habetur effectiue:imita-
tiue tamē habet hoc a diuina eſſentia. Inquātum eñ deus ſcđm ratiões ideales imitabilis eſt a crea
turis:ex hoc habēt creaturę eſſe eſſentiæ ſuę:& ꝙ ſint eſſentię quędā habētes eſſe cognitiuū in men
te diuina. Vnde Auicē. quia in rebus incorruptibilibꝰ non diſtinxit inter rei eſſentiā & exiſtētiam:
per hunc modū poſuit exiſtētias rerū extra a diuino intellectu. Et ſcđm hoc eſſentię ſiue formę re-
rum quaſi dupliciter fluūt a primo. Vno modo ꝑ quādam imitationē formalē:& hoc quo ad eſſe eſ
ſentię,ſcđm quē modum pſius in eſſe exiſtētiæ poſuit ſubſtātias incorruptibiles habere eſſe a deo.
Alio modo ꝑ quādam ꝓductionē:& hoc quo ad eſſe exiſtētię,ſcđm quē nō poſuit pſius incorrupti
bilia eſſe a deo:vt patet ex prędeterminatis. Et iſtos duos modos fluēdi formas rerū a deo,notauit
Auicē.viii.Metaphy.primo primū:ſcđo ſcđm:dicēs. *Scias* ꝙ differētia eſt inter fluere ab aliquo for
mā cuius natura eſt vt intelligat̄:& inter fluere ab aliquo formā intellectā,inquātum eſt intellecta
tm̄ abſq; additiōe aliq̄. Forma ītellecta inquātū intellecta:eſt forma vt eſt vniuerſalis:cauſatū vt in-
tellectū quoddā in eē eſſentię. Forma vero ī cuiꝰ natura eſt vt ītelligat̄,eſt eadē forma vt ſingularis
in ſuppoſito in eſſe exiſtētię:cauſatum vt ens quoddā extra. Vnde de vtroq; ſubdit cōtinue,primo
de primo,ſcđo de ſcđo dicēs. Et ſcias ꝙ ipſe intelligit ſuam eſſentiā eſſe principiū fluxus oīs intelle
cti:inquātum eſt intellectū cauſatū ſicut intelligit ſuā eſſentiā eſſe principiū fluxus oīs entis inquā
tum eſt ens cauſatū. *Si* vero loquamur de neceſſitate circa eſſe ſcđm:a qua ſumit̄ verū neceſſe eſſe
de quo eſt ſermo noſter:ſic ſcđm prędicta nulla res creata vllo modo eſt neceſſe eſſe. Et ꝙ arguitur
ꝙ habet cauſam formalē &c. Dicēdum ꝙ aliqua eſt forma a qua ex ſe ipſa ſola habet̄ eſſe ſine alteriꝰ
actu circa eā. Hoc modo ſola forma illa quę eſt diuina eſſentia,eſt cauſa formalis diuini eē: licet im
propriiſſime dicat̄ cauſa eſſe:qa ipſa potius eſt ipm̄ eſſe. Et ideo ſolę tres pſonæ quę habēt hmōi for
mā intrinſecam ſemꝑ ſibi præſentē,ſunt neceſſe eſſe. Alia vero eſt forma a qua nō ex ſeipſa ſola habe
tur eſſe actualis exiſtētię: ſed ſolūmodo ex actu alterius circa ipſam, quo fluit ab ea eē in re cuius
eſt.& talis eſt oīs forma creata. Inquātū eñ ipſa eſt effectꝰ dei,& ex hoc habet depēdētiā & reſpectū
quēdam ad deū,ipſa eſt ratio & cauſa eſſe rei.& qđ ſic habet formā intrīſecā ſibi pręſentē ſui eē,nō
eſt neceſſe eſſe:ſed ſolum poſſibile eſſe:cuius actus oīno depēdet ab alio. Et ꝙ arguit̄ ad probationē
maioris:ꝙ ablatis cauſis extrinſecis res habet eſſe per intrinſecas:Dicēdum ꝙ ſunt quędā cauſę ex-
trinſecę:a q̄bus res depēdet ordine eſſentiali:vt elemēta a cęleſtibꝰ:quędā vero ſunt extrinſecę acci
dētales:a q̄bꝰ res depēdet ordine accidētali:vt iſte hō filiꝰ ab alio hoīe patre ſuo. De cauſis extrīſecis
ſcđo mō verū eſt:nō aūt de cauſis extrīſecis prīo mō.ſcđm ꝙ dicit Cōmēta.ſuꝑ ſm̄ Phy. ꝙ gn̄ans
ꝓximū particulare:vt hō gn̄ans hominē genitū:nō aūt gn̄ans vniuerſale vt ſol vel cęlū. Vñ q̄a deꝰ
eſt cauſa extrinſeca omniū eſſentialiſſima:idcirco ſine ipo nihil valēt ad dandū eſſe cauſę intrinſecę,
immo ſi nō manu potētię ſuæ eas teneat,ſtatim in nihilū cadūt. Et qđ arguit̄ ad probationē mino
ris:ꝙ formę ſimplices ſibi abeſſe nō poſſunt:verū eſt.nō tamē vt dictū eſt per ſe ſufficiūt ad dandū
eſſe exiſtētię,ſed eſſentię ſolū ſcđm dictū modū.& ideo nullā neceſſitatē poſſunt dare ī eſſe exiſtētię:
I. ſed ſolū in eſſe eſſentię quoquo mō vt dictū eſt. PER idē patet ad ſcđm:qđ nō poteſt relinq̄re cau Ad ſecundū
ſam formalē ſui eſſe,ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe. Dicēdum ꝙ verum eſt quādo ex ſe ſolo eſt cau
ſa ſufficiēs ſui eſſe:qđ ſolū cōtingit ī forma icreata deitatis. Quādo aūt ex ſe oīno ad hoc eſt inſuf-
ficiēs:vt eſt omnis forma creata ſicut dictum eſt:tunc quātūcūq; non poteſt res relinq̄re huiuſmo-
di formā:non tamē ex ipſa eſt neceſſe eſſe niſi ſecundum dictum modum.

SEquuntur quęſita de creaturis ſcđm ſeipſas in ſpeciali:& primo circa quęſita de
intellectualibus:ſcđo de non intellectualibꝰ ſed inanimatis. Et circa primū quęre
bant̄ primo quędā cōmuniter ptinētia ad naturā angelicā & humanā. Deinde
quęrebant̄ quædā alia ptinētia ſpecialiter ad naturā humanā. Circa primū iſtoꝝ
quęrebātur duo.quorū vnum pertinet ad ſtatū naturę itellectualis inſtitutę. alte
rum vero ad ſtatū naturæ intellectualis oīno deſtitutæ. Primū erat:vtrū homo Queſt.x.
vel angelus quo ad ſtatū innocētię poſſit habere primū actū malū. Secūdum vtrū damnati poſſint Queſt.xi.
reuerti ad bonū. CIRca primū arguit̄ ꝙ nō:q̄a ſm̄ Anſel.de caſu diaboli,creatura intellectualis nō Argu.prin.
pōt habere primū actu volūtatis niſi a deo.ſed a deo nō pōt habere actū volūtatis malū:q̄a tūc ma-
lū culpę eſſet a deo:qđ falſum eſt.ergo &c. CONtra.habēs potētiam perfectā nō impeditā liberā ad In oppoſitū.
actū,poteſt ſtatim in actū illū ad quē eſt cū aliquid poteſt per illā potētiam.natura intellectualis in
volūtate ſua habet huiuſmodi potētiā:quę etiā eſt expeditior in malū q̄ in bonum: quia facilius eſt

Reſponſio. deficere q̄ proficere.ergo &c. AD hoc dicēdum:ꝙ ſiquis nō diſtinguat inter actū volūtatis natura M
lē & deliberatiuū:nō aſpiciēdo ad actū aliū q̄ deliberatiuū:poteſt dicere ꝙ creatura intellectualis po
teſt habere primū actū malū.Cū eñ deliberauerit eligēdo,ſiue bonū fuerit,ſiue malū,propter liberi
arbitrii facultatē pōt eligere malū:licet nō niſi vt bonū ſibi & ſub ſpecie boni:vt iā dicet̄.Vñ dicētes
ꝙ deliberatio naturę intellectualis poſſit fieri ſubito:q̄a intelligit ſine diſcurſu : poſſunt ponere ꝙ ī
primo inſtāti actio prima poſſit eſſe mala.Sed q̄a eiꝰ deliberatio nō pōt eſſe ī inſtāti:ideo nō potuit
in primo inſtāti habere actū malū.Vñ & ſcđm ponētes ꝙ hoīes & angeli erāt creati in gr̄a:& ꝙ bo
ni angeli meruerūt ī primo inſtāti creationis ſuę,meritū illud ſiqđ erat ꝓceſſit ex gr̄a in actu volū
tatis naturali nō deliberatiuo.Si igit̄ diſtīguamꝰ actꝰ volūtatis ī naturalē & deliberatiuū:& q̄ramꝰ
gn̄aliter de actu prīo:vtrū poſſit eſſe malus,ſiue ſit naturalis,ſiue deliberatiuꝰ:Dicēdū eſt ꝙ cū actꝰ
volūtatis naturalis p̄cedit deliberatiuū:vt iā declarabit̄:& naturalis actꝰ volēdi nō pōt eſſe malus:ſi
cut nec ip̄a natura pōt eſſe mala:qđ eñ vult naturali actu,vult vt bonū naturę:q̄re nō pōt eſſe niſi
bonū:q̄a a deo ē īditū naturę:idcirco ſimplr̄ dicēdū eſt:ꝙ nullo mō actꝰ primꝰ volūtatis pōt eē ma
lus.Sed hūc actū naturalē a deo eē inditū naturę,ponūt ſic eſſe inditū,ꝙ īpetu quodā volūtatē du
cit ad primū actū volēdi:ſine quo nō pōt vt dicūt exire ī alios. Vñ dicūt ꝙ primꝰ actꝰ malꝰ eſſe nō
pōt:q̄a nō pōt fieri niſi a deo agēte vt merito aſcriberet̄ deo.q̄re cū malū deo ex actione ſua aſcribi
nō pōt:primꝰ actꝰ malus eſſe nō poteſt.Qđ dicūt ſenſiſſe Anſel.de caſu diaboli.De angelo eñ ī ca.
xi.quęrit ſic.Putas ne ipſe angelꝰ ꝑ ſe poſſit aliq̄d velle?Et exponit q̄d appellat ꝑ ſe:ſubdēs.Per ſe di-
co ꝑ hoc qđ iam habet:vt q̄ habet pedes q̄ ſufficiūt ad ambulandū,per ſe poteſt ambulare:q̄ aūt ha
bet pedes & nō habet īcolumitatē pedū:nō pōt ambulare ꝑ ſe.Hoc itaq̄ modo quęro:an angelus q̄
iā aptus eſt ad volendū & nondū q̄cq̄ vult,per ſe poſſit aliq̄d velle:habendo.ſ.volūtatis potētiā qua
ſeip̄o poſſit & velit ſeip̄m mouere de nō velle ad velle?Et determinat ꝙ nō:ſubdēs ī ca.xii.Quicq̄d
ſe mouet ad volendū,prius vult ita ſe mouere:quicq̄d ergo nihil vult:nullo modo poteſt ſe moue-
re ad actū volēdi. Reſtat igit̄ vt ille angelus q̄ iā aptus natus eſt ad habendū voluntatē:ſed tñ nihil
vult:nō poteſt habere voluntatē primā a ſe.Qꝫ ſic neceſſe ſit ponere:vt.ſ.ponere ꝙ ſup naturalē vo N
luntatē quę eſt naturalis potētia aīæ,oporteat a deo fieri aliquē īpetū in hm̄oi volūtatē ad eliciēdū
primū actū volūtatis anteq̄ ex ſe poſſit exire ī actū ad aliquē aliū:nō video. Si eñ angelus ex dono
dei in naturalibꝰ ſuis habet voluntatē q̄ poteſtas naturalis eſt,& facultatē incolumē ante oēm eius
actū:nō video q̄n ꝑ ſe poſſit aliq̄d velle:vt.ſ.ſeip̄am moueat & velit & poſſit mouere ī actū volēdi:
cū priꝰ nihil oīno voluerit:aut nullū actū volēdi oīno habuerit. Vñ nō video q̄n bñ r̄ndeat ei diſci-
pulꝰ cū dicit ī ca.xii.Si iā aptꝰ ē ad volūtatē.i.ad actū volēdi vt nihil aliđ illi deſit.ſ.de itriſecis natu
ralibꝰ neceſſariis ad actū volēdi:vt nihil ei reſtet vl' deſit q̄ velle:nō video cur per ſe nō poſſit. Vt tñ
mutē ſimile & exēplū qđ ibi cōtinue ſubiūgit:& dicā ſic:q̄cūq̄ eñ aptꝰ eſt ad vidēdū:& aptis ocu-
lis in tenebris poſitꝰ nihil videt:q̄a.ſ.deeſt lux mouēs: & ip̄ſa ſolūmodo poteſt videre per ſe lumine
ſubito fulgēte ī p̄ſentia oculoꝝ:q̄re ergo q̄ aptꝰ eſt ad volēdū:& volūtati nullo volibili ꝓpoſito ꝑ co
gnitionē intellectꝰ nihil vult:q̄a.ſ.deeſt p̄ſentia volibilis in cognitione:& ꝓpt̄ hoc ſolūmodo nō pōt
velle ꝑ ſe:volibili ſubito p̄ſente ī cognitiōe intellectꝰ:quare ergo nō volēs ſilr̄ nō velit ꝑ ſe ſicut nō
vidēs pōt ꝑ ſe videre:reuera nō video.Nec valet hic reſpōſio Anſel.qua reſpondet ad exēplū qđ ibi
proponit diſcipulus de illo q̄ clauſis oculis ī luce poſitꝰ nihil videt : & tamē pōt ꝑ ſe videre:nō aūt
nō volēs pōt ꝑ ſe velle.Et reſpōdet Anſel.dicēs ꝙ hoc cōtigit q̄a ille nō vidēs habet viſum & volūta
tē iā actu volentē qua pōt mouere viſū ad vidēdū aperiēdo oculos.In ꝓpoſito aūt loq̄mur reſpectu
actꝰ volēdi de illo q̄ iā habet nullū actū volēdi.Et ita reuera q̄d ad hoc nō eſt ſile.Sed ſic ī nr̄o exēplo
reſpōderi nō pōt:q̄a ſi ī tenebris ſint oculi apti:& volūtatē nihil īpediat ꝑ hoc ꝙ ſit alibi nimis inten
ta:nec alio modo cū lux ſplēdet ī p̄ſentia oculoꝝ abſq̄ oī actione volūtatis p̄cedente qua mouet vi-
ſum ad actū vidēdi:pōt ꝑ ſe videre:& quęrat̄ quare ergo ī ꝓpoſito ſi volūtas nō ſit īpedita:& poſtq̄
prius nullū volitū pręſens erat ī cognitiōe:& ideo nihil vult: cū ſtatim ī cognitiōe p̄ſentat̄ volibile
abſq̄ oī actione volūtatis p̄cedēte qua mouet ſe ad actū volēdi:nō poteſt ꝑ ſe velle. Nō enim poteſt
dici ꝙ ille habet actū volūtatis ante actū videndi:quo poteſt mouere viſum ad actū videndi:iſte ve
ro nō:quia ibi actus volūtatis pręcedēs nihil operat̄ ad actū videndi vt dictū eſt. Vnde nec requirit̄
appetere videre ad illū primū actum vidēdi. Vnde ſicut ī primū actū vidēdi,aut cognoſcēdi,aut in
telligēdi nō oportet ducere viſum vel intellectū in actū videndi vel intelligēdi per aliū actum vidē
di,cognoſcēdi,vel intelligēdi pręcedētē:ſed ſine illo pōt ꝑ ſe exire ī actū aliis neceſſariis ad ip̄m cōcur-
rentibus:ſic in primum actum volendi non oportet ducere voluntatem in actum volēdi per alium
actum volendi pręcedentē:ſed ſine illo poteſt exire in ip̄m aliis neceſſariis ad ipſum cōcurrētibꝰ. Cū O

ergo querit Anſel. Quare reſpõde mihi ſiqua res ſeipſam mouet de nõ velle ad velle: vtrũ ſic ipſa ſe velit mouere: Reſpondeo ꝙ ſic: ſed nõ alio actu volendi. quicunq; eñ vult aliquid, vult ſe velle illud in illud volẽdo: & q̃cũq; explicite actũ replicãdo ſup ſe dicit ſe velle ſe velle illud, nugatorie hoc dicit: quia in primo velle dicit vtrũq;: & ſic dicere velle ſe velle illud, eſt ac ſi diceret: volo volo illđ niſi ita ſit ꝙ actus principalis velle non ſit in poteſtate volentis ſe velle illud. & hoc aut nullo modo: aut nõ tali modo quo vult ſe velle. Velle eñ deum charitatiue nõ eſt ĩ hominis poteſtate abſq; habitu charitatis: & ideo volũtate naturali poteſt velle ſe velle deũ: & hoc non eſt niſi velle habere charitatem qua poſſit velle deũ charitatiue. Similiter q vult deũ ex minori charitate, nõ poteſt velle illũ qualiter põt velle ex charitate maiori. & ideo voluntate ex charitate minori põt velle ſe velle deũ: & hoc nõ eſt niſi velle habere charitatẽ maiorẽ qua poſſit velle deũ magis charitatiue. Et ſicut

P eſt de velle in volẽdo ſe velle, ſic eſt de diligere in diligẽdo ſe diligere. Tamẽ ne tam abſurdum qđ credatur Anſel. poſuiſſe: puto ꝙ illud qđ dicit Anſel. Dic ergo quicqđ ſe mouet ad volẽdum prius vult ita ſe mouere &c. vt ſcriptum eſt ſupra: intelligit de voluntate in habitu reſpectu illius quod vult naturaliter. ad tale eñ qđ neceſſario prius vult ĩ habitũ ita ſe mouere: anteq̃ naturalit̃ in actu ſe moueat ad illud volẽdum. Et ꝙ ſic intelligit, aperte explicat ꝑ hoc qđ dicit in litera ĩmediate prę cedente. Siquis eñ, vt tangit diſcipulus in ſua dubitatione, ſubito claudit oculos ad ictũ veniẽtem aut ſi cogit̃ aliquo incõmodo vt ſubito velit & prius non volebat: quia forte nihil de illo aduertebat: ſic ſubito nõ moueret ſe actu volũtatis fugiẽdi illud niſi prius ſcđm habitum naturaliter ſe velit mouere ad illũ actũ volũtatis. Vnde ipſe Anſel. cõtinuo ſubdit dictis cõſentiẽdo ſic inquiẽs. Nullus cogit̃ vel timore vel ſenſu alicuius incõmodi nec attrahit̃ amore cõmodi alicuius ad volẽdum aliqđ. ſ. ſcđm actũ: niſi q pri⁹ habet volũtatẽ naturalẽ vitãdi incõmodũ: aut habẽdi comodũ: qua voluntate ſe mouet ad alias volũtates, hoc eſt ad alios actus volẽdi. Ecce q̃ aperte dicit volũtatẽ primã qua ſe mouet ad alios act⁹ volẽdi eſſe volũtatẽ naturalẽ vitãdi incõmodũ aut habẽdi cõmodũ: quę nihil aliud eſt q̃ actus volũtatis in habitu: qua ſtatim cũ offert̃ incõmodũ ſcđm actũ, vult vitare: & cum offert̃ cõmodum, vult habere neceſſario & naturaliter. Hũc aũt actũ volũtatis naturalẽ in habitu nõ habet reuera a ſe ſed a deo: in eo ꝙ dedit naturalẽ potentiã voluntatis: & naturaliter ei impreſſit velle vitare incõmoda & habere cõmoda. Qđ etiã apte inſinuat ꝑ ea quę ſubdit. Beat⁹ autẽ nõ poteſt eſſe &c. vbi declarat ꝙ accepit a deo velle ſibi bene eſſe & nõ eſſe male, & velle eſſe beatũ: ita ꝙ nõ poſſit moueri ab hoc ad volendũ aliud contrariũ: & ſimiliter velle ea quæ ꝑ ſe & eſſentialiter ordinant̃ ad beatitudinẽ: & hoc volẽdo eẽ beatũ: quãto hoc alti⁹ eſſe nõ poſſe cognoſcit: & quo modo cũ nõ põt habere ſumma cõmoda: neceſſe eſt eũ velle habere inferiora: & ꝙ velle cõmoda ſiue maiora, ſiue minora eſt donũ dei: ſicut eſt vita aut ſenſualitas: & ꝙ nõ eſt in tali voluntate, ſiue ĩuſtitia, ſiue iniuſtitia. Ex quo cõcludit ĩ fine. c. xiii. Ergo inquãtum eſſentia eſt, bonũ eſt aliqđ: quãtũ

Q vero ad iuſtitiã ꝑtinet ſiue ĩiuſtitiã, nec bona, nec mala eſt. AD dubitãdũ tamẽ an ſic ſenſerit Anſel. mouet me vnũ verbũ: per qđ videt̃ ſenſiſſe de actu primo intelligẽdi ex quodã impetu diuino. eſt aũt verbũ illđ qđ poſuit ſupra: ĩ quo expoſuit qđ dixit ꝑ ſe, ſic ĩquiẽs. Per ſe dico ꝑ hoc qđ iã habet. Vbi explicat ꝙ illđ qđ iã accepit ĩ naturalib⁹ nõ ſufficit ad primũ actũ ĩtelligẽdi: cui⁹ cõtrariũ eſſe verũ iam declarauim⁹. Si vero intelligat dictũ ſuum ſcđm modũ quo ipm̃ iam expoſuimus: tñ dictũ eius nõ valet ad ꝓpoſitũ: qa queſtio eſt de velle ĩ actu nõ in naturali habitu potẽtię. Ideo dicẽdũ ſicut prius: ꝙ actus prim⁹ volũtatis nõ põt eſſe malus qa naturalis eſt: & a deo indit⁹ naturę intellectuali: nõ ꝑ impetũ quẽdã vt dicit ꝑdicta opinio: ſed ꝑ hoc ꝙ ei ĩdidit naturalẽ volũtatẽ: qua ex ſe & ꝑ ſe. i. ꝑ hoc qđ iã habet naturalit̃, põt ĩ actũ primũ volũtatis. Per hoc eñ de⁹ ei naturã talẽ indidit qua naturaliter poteſt ĩ talẽ actũ. qđ eñ ſic vult nõ poteſt nõ velle. Idcirco merito talis act⁹ deo aſcribit̃: vt ideo dicat̃ nõ poſſe eſſe malus tum qa pure naturalis: tũ qa naturã qua ſic põt & nõ aliter, a deo habet. Et ſic iſte actus bonus eſt: quia a natura bona eſt: & a deo qui naturam cõdidit: nec poſſet oĩno eſſe malus niſi deus naturã malam cõdidiſſet. & per hoc etiam deo aſcriberet̃ malitia & iniuſtitia eius: non autẽ agenti eum per ſuam voluntatẽ talẽ. Sicut ſi habẽs tibiam curuam in ſuo primo actu incedendi claudicaret, imputãdũ eſſet efficienti tibiam: nõ ſic incedenti per eã: & malus ſiue iniuſtus ſcđm hunc actum potius diceret̃ efficiens tibiam q̃ claudicãs per eam: ſi tamẽ inceſſus eſſet pure naturalis & incedens oĩno neceſſe haberet incedere per eã: ſicut volẽs neceſſario & naturaliter per voluntatẽ agit primũ actum volẽdi. Vnde ſicut primus actus rectus a volũtate recta nõ imputat̃ iuſtitię volentis ſed bonitati dei: ſic ſi primus actus eſſet obliquus a volũtate obliqua, non imputaretur iniuſtitiæ volentis ſed malitiæ dei. Vnde dicit Anſel. de caſu diaboli. cap. xiiii. Sicut non eſſet voluntas iniuſta ſi vellet incõuenientia: qm̃ hæc nõ poſſet nõ velle: ita ſi vellet cõuenientia: nõ

idcirco eſſet iuſta volũtas:quando ſic accepiſſet vt nõ poſſet aliter velle.Si vero inceſſus cũ hoc ꝙ
eſſet naturalis ex parte tibię:ex parte incedentis eſſet deliberatiuus:& ex electione procedens:etiam
imputaret̃ vitio incedẽtis. Sic & in ꝓpoſito habens a deo volũtatẽ obliquã ſi cũ hoc ea vellet ꝑ deli
berationẽ actum obliquũ,malitia act⁹ imputari deberet & deo & volẽti. Sed ſi procederet malus ex
voluntate obliqua nõ naturaliter:ſed ex deliberatione:hoc ſolum eſſet malitię volentis. quemadmo
dum ſi in primo inſtanti fieri poſſet deliberatio:& primus actus eſſet malus:eſſet a bona natura &
a mala volũtate. Eſt autẽ in actibus intellectualis maximi angeli de quo pręcipue eſt ſermo,quo ad
ſtatum innocentię: ſciendũ ꝙ primo per intellectũ ex habitu cõcreato cõprehẽdit vniuerſales rerũ
eſſentias:& ſimul ſtatim complacet naturaliter voluntati ſuę in illis abſq; deliberatione.In qua cõ-
placentia quæ neceſſario eſt primus actus eius:quia nõ eſt circa particularia:nõ poteſt eſſe malum
aut bonũ moris. in comprehẽſione autẽ particulariũ ſub vniuerſali,cũ ſimul plura nõ poſſit cõpre
hendere ſed ſolum per diſcurſum vnũ poſt alterũ:ſed non vnum ex altero: ſic vt angelus ſuperior
in naturalibus prius ſuam eſſentiam particularẽ comprehẽdat quia ſibi magis pręſens eſt,ſiue ali-
cuius alterius ſub alia ſpecie,ſiue pluribus ad cõprehenſionẽ per intellectũ cuiuſq; ſingularis ſimul
duratione:licet quodam ordine naturę cõcomitatur complacẽtia naturalis in illo:& ſic in quolibet
ſucceſſiue: ſcd̃m ꝙ ab intellectu comprehẽditur vnum poſt alterum.Nec ĩ aliquo actu huiuſmodi
voluntatis poteſt eſſe malũ aut bonum moris:ſed ſolũmodo bonum naturę.Vlterius autem cum
intellectus angeli primi eſſentiã ſuam propriam comprehẽdit ſub cõparatione ad eſſentias inferio
rum:& comprehẽdit ꝙ eſſentia ſua ſuperior eſt & dignior ordine & gradu naturę: & quãtũ eſt ex
naturalib⁹ nata pręeſſe & principari aliis:& vlterius cum hoc ꝙ iſtud eſſet bonum quoddã & ordi
natum:& ſibi atq; aliis bonũ:in hoc verũ dicit itellectus abſq; omni fallacia & errore:cũq; talẽ in-
tellectum ſequit̃ complacẽtia voluntatis,illa adhuc pure naturalis eſt & abſq; omni deliberatione.
Vnde & ſiſtẽdo ĩ ea adhuc oĩs actus volũtatis hucuſq; qui neceſſario plures ſunt,boni ſunt: & in
deum bonitas illorum retorquẽda eſt:& nullus eorũ malus.ꝙ ſi eſſet:malitia eius in deũ retorquẽ-
da eſt.Et hoc curſu ꝓcedit actio voluntatis hucuſq; ꝙ non poteſt eſſe niſi bona bonitate naturæ:
neq; bona aũt neq; mala bonitate & malitia moris:& hoc ſiue oĩs creatura ĩtellectualis fuerit crea
ta in gratia ſiue non:quia gratia non variat aut mutat naturã:quia nec curſum aut ordinẽ natu-
rę.Ita ꝙ ſicut actus voluntatis prędicti neceſſario ſunt abſq; omni deliberatione:& pręcedũt omnẽ
actum deliberatiuũ ſine grã:ita & cũ gratia.Vnde ꝙ aliqui dicunt ꝙ fuerũt creati in gratia gratũ
faciente:& ꝙ oẽs in primo inſtanti ſuę creationis meruerũt:non video:quo ad hoc videlicet:ꝙ tũc
potuerũt meruiſſe : cũ quãtum eſt ex natura ſua nondũ de aliquo potuerit deliberaſſe: ſed neceſſe
eſt omnẽ deliberationẽ prędictos actus cõplacẽtię naturalis pręceſſiſſe. An aũt gratia iuſtificãs fue
rit eis collata a deo in creatione cum ſuis naturalibus,de hoc nihil iudico:niſi ꝙ ſic fuiſſe factũ po
tuit: ſed an fuerit factum : quia a mera dei voluntate hoc depender : ſcio ꝙ nulla naturali ratione
deprehendi poteſt certitudinaliter.Modus autem aliquis quo congruentius fieri potuiſſe apparet
cõuinci poteſt.Quare cũ ſemꝑ pręſumẽdũ eſt deũ feciſſe qđ rationabilius & cõgruẽtius faciẽdum
erat:& ſic congruentius & rationabilius fieri decuit:ſecũdum enim ꝙ dicit Auguſt. de libero arbi-
trio:ſi recta ratione deprehendi poteſt quia cælum decimũ eſſe congruat:putãdum eſt deum illud
feciſſe: ſecũdum modum ergo magis decẽtem & congruum credẽdum eſt deum gratiam cõtuliſ-
ſe.Vnde quia gratia non ordinatur niſi ad meritum congrui quo ad gratis datam:aut digni quo
ad gratum faciẽtem:vt habitum eſt ex ſupra determinatis:& vſq; ad horam qua deliberare potuit
intellectualis creatura:cum ſecundũ dicta actus voluntatis non potuit eſſe niſi pure naturalis:quo
nec de congruo:nec de digno habet̃ aliquod meritũ: quia vt dictũ eſt in genere moris neq; bonus
neq; malus eſſe poteſt:fruſtra ergo & in vanum ante horam qua deliberare potuit aliqua gratia ei
collata fuiſſet.Et propterea mihi apparet rationabilius eſſe ponendum ꝙ vſq; ad illam horã fuiſſet
in puris naturalib⁹ in qbus & creatus erat:& ſcd̃m hoc angelos in claritate naturaliũ fuiſſe creatos
& oẽs ꝑ ſpatiũ tẽporis ĩ tali btitudine ꝑſtiterũt:vſq;.ſ.ad horã qua deliberare potuerũt.Vt ſcd̃m hoc
intelligamus illud dictũ Aug.xi.de ciui.c.xi.Nullo modo ſcd̃m ſpatiũ aliqđ tẽporis prius erãt ſpũs
illi tenebrę:quos angelos dicim⁹:ſed ſimul vt facti ſunt lux facti ſunt &c.Prius nõ erãt tenebrę:qa
natura nõ fuit mala creata ſicut dicebãt Manichei.Quorũ opinionẽ ꝑ hoc cõſequẽter repellit ibi-
dem.Sed in quali & quãta luce.ſ.an naturæ tm̃,an gratię,certitudinaliter definiri nõ poteſt.Augu.
dicẽte continuo.Quatenus autẽ anteq̃ peccaſſent illius ſapiẽtiæ fuerint participes definire quis po-
teſt? Vnde ſi angeli mali ponẽdi ſunt,nunq̃ gratiam iuſtificantẽ habuiſſe putãdum.Congruentius
videtur deum eam omnibus tribuiſſe anteq̃ aliqui eorum peccauerunt.Sed cum ad inſtans perue-

nerunt in quod deliberare poterāt. Vbi deus ſuā oſtendit benignitatē nō ſolū naturā creando qua
deliberando poſſit actu velle bonum: & tēperate velle non excedēdo in volendo: ſicut & poteſt in vo
lendo excedere: ſed etiā gratiam iuſtificantē apponēdo: qua iuuatur cum bonū velit & tēperate ve
lit. dicente Anſel. de caſu diaboli. c. xiiii. Q̄m non ſolūmodo volendo beatitudinē: nec ſolūmodo volē
do qđ cōuenit, cū ex neceſſitate ſic velit, nec iuſt⁹ nec iiuſtus pōt appellari, nec pōt, nec debet eē bea
tus niſi velit & iuſte velit: neceſſe eſt vt ſic faciat de⁹ vtrāq; volūtatē. i. voluntatē vnā ſcđm vtrāq;
conditionē in illo cōuenire: vt & beatus velit eſſe & iuſte velit: quatenus addita iuſtitia ſic tēperet
volūtatē beatitudinis: vt reſecet voluntatis exceſſum: & excedēdi non amputet poteſtatē: vt ꝑ hoc
quia volet eſſe beat⁹ modū poſſit excedere: ꝑ hoc vero ꝙ iuſte volet. i. ꝙ habet iuſtitiam qua velit:
non velit excedere: & ſic iuſtā habens beatitudinis voluntatē: poſſit & debeat eſſe beatus: qui nō vo
lēdo qđ debet velle cū tamē poſſit: mereatur vt qđ velle nō debet nunq̄ velle poſſit: & ſemꝑ tenēdo
iuſtitiam per moderatā voluntatē nullo modo indigeat: aut ſi deſeruerit. ſ. volendo quod nō debet
velle per immoderatā volūtatem, oīno indigeat. Sed ſi iſtam gratiā fuiſſe dicamus iuſtificantē ſecū
dum ꝙ iam dictum eſt, tunc angelos bonos & malos in gratia pares fuiſſe iudicam⁹ prius q̄ illi pec
cauerunt. Qđ Augu. non audet aſſerere. Vnde poſtq̄ dixit Aug. qđ ſupra poſuimus. Quaten⁹ au-
tem anteq̄ peccaſſent illius ſapiētię fuerint participes definire quis poteſt? continuo adiungit. In cu
ius tum participatione aequales fuiſſe iſtos illis, qui propterea vere pleneq; beati ſunt: q̄m nequaq̄
R de ſuę beatitudinis aeternitate fallūtur, quomodo dicturi ſumus? Vnde de hoc nihil certificandum
eſt: ſed pie credendum qđ magis congruit rationi. Vnde velle bonum temperate poteſt aliquis tri-
pliciter. Primo ex puris naturalibus volendo aliquod bonū moris: vt det velle tēperate: qđ bene po-
teſt ex puris naturalibus: licet aliqui hoc negāt: quia tunc neceſſe eſſet voluntatē pure naturalem
in deliberando excedere: quia tunc non eſſet deliberatio: ſed natura: nec imputandus eſſet exceſſus
deliberanti: ſed talem naturam inſtituenti. Secundo ex puris naturalibus cum aliquo dono gratiae
gratis datę iuuando in hoc naturam. Tertio ex dono gratiae gratum facientis: per hoc amplius na-
turam iuuando vt ſtet in tēperamēto: Vt ex primo actu nullum ponamus meritum omnino: ex ſe
cundo vero meritum congrui tm̄: ex tertio vero meritum digni. Nūc autem qđ ex aliquo merito
poteſt dari, congruentius vt videtur ſecūdum cōmunem curſum datur: cui datur pręcedēte meri
to congrui: & denegatur propter demeritum cōgrui: q̄ vt abſq; omni merito vel demerito tribua-
tur & illi qui per gratiam gratis datam non eſſet ſe diſpoſiturus ad illud: & illi qui eſſet ſe diſpoſi-
turus: quēadmodum vt iam dictum eſt ſecūdum Anſel. donum beatitudinis congruentius eſt da-
ri ex merito q̄ ſine. Vnde ſicut non congruit ponere ꝙ omnes fuiſſent creati in gratia iuſtifican-
te propter rationem praedictam: ſic propter rationem iam dictam magis puto ꝙ omnibus primo
data fuerit gratia ſiue iuſtitia aliqua gratis data qua ſtare in bona voluntate volendo bonum tem
perate poterunt: & mereri de cōgruo: ſed nō de condigno: vt propterea ex illa gratia proficere non
potuerint: neq; boni angeli neq; mali. Sed boni qui vſi bene ſunt illa gratia prima volendo bo-
num temperate ſine exceſſu, ſtatim meruerunt gratiam iuſtificantem. Et mali quia ea male vſi
voluntarie excedendo moderamen in quo gratia illa viſa eſt eos tenere, ſtatim gratiam iuſtifi-
cantem demeruerunt: & ſtatim ceciderunt: aliis in gratia ſtantibus & illorum caſum videntibus
& reuerentialiter iudicem timentibus: & cum adiutorio gratiae ad bonum nitētibus: in quo ſuam
beatitudinem meruerunt: & exinde in bono confirmati aliis prius damnatis & in malo obduratis.
dicente Gregorio ſuper illud Iob. xl. Territi purgabuntur. Nec rectę intelligentię ſenſum relinqui
mus ſi credamus leuiathā ab arce beatitudinis cadente in ruina eius etiam angelos bonos expauiſ
ſe: vt cū iſtum ex illorū numero ſuperbiae lapſus eiiceret, illos ad robuſtius ſtandū timor ſolidaret.
Vnde cum ſublat⁹ fuerit timebunt angeli: & territi purgabūtur. Purgati em̄ ſunt: quia nimirū iſto
cum reprobis legionibus exeunte ſoli in caeleſtib⁹ ſedibus qui beati inaeternū viuerent remanſerūt.
Huius itaq; lapſus eos terruit & purgauit: terruit ne cōditorem ſuum ſupbe deſpicerēt: purgauit
quia exeuntibus reprobis actū eſt iuſte vt electi ſoli remanerēt. Et quia cunctorum opifex deus ſcit
ad bonorum cuſtodiā bene vti etiam mala actione reproborū, lapſum cadētium vertit in prouectū
manētiū: & vnde punita eſt culpa ſuperbientiū, inde humilibus angelis & inuenta & ſolidata ſunt
augmenta meritorū. Iſtis nāq; cadentibus, illis in munere datum eſt vt cadere oīno non poſſint. Sā-
cti enim angeli dum in iſtis ſuae naturae damna cōſpiciunt: in ſeipſis iam cautius robuſtiuſq; conſi
ſtunt. Moral. lib. xxxiiii. cap. viii. Vt ſecūdū hoc ponamus angelos peccatores gratiam iuſtificantem
non habuiſſe: ſed ſimul illā & gloriā demeruiſſe. Vt ſecundū hoc intelligamus illud qđ dicit Augu.
xi. de ciui. dei. ca. xiiii. Qui per piam ſubiectionem noluit tenere qđ vere eſt: affectat per ſupbam ela

tioné ſimulare qđ nõ eſt.vt ſic ſicut dicit,intelligatur etiá,qđ beatꝰ apoſtolus Ioã. ait.Ab initio dia
bolus peccat:hoc eſt ex quo factus eſt iuſtitiá recuſauit:quá niſi pia deo ſubiecta volũtas habere nõ
poſſet.Ecce ꝙ dicit ꝙ recuſauit:ad oſtẽdendum ꝙ ob hoc peccauit & malus extitit ꝙ iuſtitiá recu
ſauit:nõ quia natura eius mala fuit.Vnde cõtinuo ſubdit.Huic ſentẽtię quiſquis acquieſcit:nõ cũ
illis hęreticis ſapit.i.Manicheis:& ſiquę alię peſtes ita ſapiunt ꝙ ſuam quandam propriam tanq̃ ex
aduerſo pricipio quodá diabolus habeat naturá ſuá.Dicit etiá.Quá niſi pia &c. ad declarádũ quá
do illam iuſtitiam recuſauit:quia nõ ſtatim in primo inſtanti quo factus eſt:ſed quando non piam
nec deo ſubiectam voluntaté habuit.qđ erat quádo primũ opus malum ex deliberatione fecit.Vo
luntas enim antea nec pia,nec impia fuit vt dictũ eſt:quá etiá tunc recuſauit nõ repellendo illam
quá prius habuit:ſed non acceptãdo quá tũc pia deo ſubiecta volũtas habere potuit & debuit.De
qua Anſel.dat exẽplũ de caſu diaboli.c.xv.dicens ſic.Exiſtimo iá te cognoſcere cũ iniuſtitia non ſit
aliud q̃ abſentia iuſtitię:nec iniuſtum aliud q̃ non habere iuſtitiá:cur nõ ante datam ſed poſt dere-
lictam iuſtitiá eadem abſentia iuſtitię vocatur iniuſtitia:& non habere iuſtitiam ſit iniuſtum:& ſic
vtrũq; reprehenſibile.Non eñ propter aliud niſi quia nõ dedecet abeſſe iuſtitiam niſi vbi debet eſ-
ſe.Sicut eñ virũ q nõdũ debet habere barbá nõ dedecet nõ habere:cũ vero iá habere debet:indeco-
rũ eſt nõ habere:ita naturá q̃ nõ debet habere iuſtitiá,nõ deformat nõ habere:illá vero q̃ habere de-
bet,dehoneſtat nõ habere:& quãto magis debere habere virilẽ oſtẽdit naturá,tãto magis nõ habe-
re fœdat virilẽ figurá.Vñ Grego.ſup illđ Iob. Aurũ opꝰ decoris tui:& foramina tua ĩ die q̃ cõditꝰ
es p̃parata ſunt.dicit Mora.lib.xxxii.ca.xxvi.Aurũ opꝰ decoris eiꝰ extitit:qa ſapiẽtiæ claritate ſana
uit quá bene creatus accepit.Foramina vero idcirco ĩ lapidibus fiunt:vt viculati auro in ornamẽti
cõpoſitione iũgant̃: & nequaq̃ a ſe diſſidãt:q̃s interfuſum aurũ repletis foraminibꝰ ligat.Huius er
go lapidis in die conditionis ſuæ foramina præparata ſunt:quia videlicet capax charitatis eſt cõdi
tus:qua ſi repleri voluiſſet:ſtãtibus angelis tanq̃ poſitis ĩ regio ornamẽto lapidibus potuiſſet inhę
rere.Si eñ charitatis auro ſeſe penetrabilẽ prębuiſſet,ſanctis angelis ſociatus in ornamento vt dixi
mus regio fixus remaneret.Habuit ergo lapis iſtę foramina:ſed per ſupbię vitiũ charitatis auro nõ
ſunt repleta.Nam quia idcirco ligantur auro ne cadant: idcirco iſte cecidit.quia etiá perforatꝰ ma
nu artificis amoris vinculis ligari cõtempſit,ex hoc peccando contẽnere potuit:quia licet creaturę
cuilibet & vnuſcuiuſq; voluntati naturaliter inditus ſit appetitus boni ſuiipſius: ita ꝙ cõtrarium
eius nullo modo niſi per accidẽs velle poſſit:nõ tamẽ ſic naturaliter inditus eſt vt bonum appeten-
do ordinet illud in alterũ bonum:ita ꝙ ab illo deficere nõ poſſit agẽs volũtarium.quẽadmodũ agẽ
tia nõ voluntarie quãtum eſt ex ſe ab illo deficere nõ poſſunt.Vnde peccat agens voluntarie:quia
bonum propriũ in vltimũ bonum nõ ordinat:ſed in eo ſibi finẽ cõſtituit.Cum eñ vt iam ſupra di
ctum eſt,angelus malus ſuá prærogatiuá ſuper alios cõſpexit vt bonum ſibi eſſet aliis principari:et
ſi hoc ei cõplacuit:in hoc nondũ peccaſſet ſi cõplacẽtiam ſub moderamine tenuiſſet:quia complacẽ
tia pure naturalis fuiſſet.Sic eñ etiá boni angeli ſuperiores pręrogatiuá ſuá ſup inferiores cõſpexe-
runt:& in hoc eis cõplacuit.ſed nõ peccauerũt:quia ſub moderamine ſcđm inſtinctũ gratię ſibi da
tę ſeſe cõtinuerunt.Malus autẽ angelus nequaq̃:ſed cũ eo ꝙ ſibi pręminentia ſua cõplacuit,in ela-
tioné ſingularitatis erupit: & moderamẽ cõplacentię exceſſit,bonum ſibi ſingulare ſingulariter re
putans:& bonũ aliorũ deſpiciẽs:in hoc ſup alios ſimilẽ altiſſimo ſe reputás:vt ſicut ille ſingulariter
pręcellit oĩa,ſic iſte ſingularit̃ reputauit ſe p̃cellere cętera.Vñ ſic ſingularit̃ ſe efferre,erat p̃ effectũ
dicere.Sup aſtra cæli exaltabo ſoliũ meũ &c.Et per hoc ſeipſum finem aliorum conſtituit:& quia a
fine & ſecũdum finis exigẽtiam debẽt regulari ea quæ ſunt ad finem:ideo ſeipſo & ſecũdum ſeip̃m
alia regere diſpoſuit & eis præeſſe.Vnde Greg.xxiii.Mora.c.viii.Quatuor ſunt ſpecies quibus oĩs
timor arrogãtium demonſtratur:cum bona aut a ſemetipſis habere ſe ęſtimant:aut dum ſibi datũ
deſuper credunt,pro ſuis ſe accepiſſe meritis putant : aut certe cum iactant ſe habere qđ non ha-
bent:aut deſpectis cęteris ſingulariter videri appetunt habere qđ habẽt.& infra.In hac arrogantiæ
quarta ſpecie crebro humanus animus labitur:vt id qđ habet ſe ſingulariter habere glorieẽ:in qua
diabolicę ſimilitudini vicinus appropinquat.qa quiſq̃s bonũ ſe habere ſingulariter gaudet,illũ imi
tatur q deſpecto bono ſocietatis angelorũ ſedẽ ſuam ad aquilonẽ ponẽs & altiſſimi ſimilitudinẽ ap-
petẽs,p̃ iniquũ deſideriũ q̃ſi ad culmẽ conatꝰ eſt ſingularitatis erũpere.Illũ(vt dicit ĩ lib.iii.c.xxiiii.)
imitantes,q accepta cõditionis dignitate cõtentus nõ fuit dicẽs.In cęlum aſcendá &c.Vnde nõ pec
cauit prima ſpecie arrogãtię bonum ſuum a ſemetipſo habere ſe æſtimans. ex ſcientia eñ pure na-
turali ſciuit hoc nõ eſſe verũ:ſed quicqđ haberet & eſſet bene ſciuit ꝙ a deo ſibi eſſet:& ideo ĩ hoc
æqualitatem dei non appetiit nec appetere potuit : quia hoc eſſet eum appetere non eſſe id qđ eſt.

Nec ſimiliter ſecũda ſpecie bonũ ſuũ ſuis meritis habere ſe ęſtimans. ex ſcientia.n.naturali ſciuit ꝙ
a deo ex nihilo habuit. Nec tertia ſpecie: qa de nullo gloriatus eſt q̃ de eo quod habuit: licet in hoc
male gloriando vlterius habere petiit qđ non habuit. Et hoc eſt pct̃m, & ſequela primi peccati eius
qđ erat elatio in ſua ſingularitate ſcđm quartã ſpeciem: quæ cõſiſtit non in appetendo nõ habitum
ſed in gloriando inordinate circa habitum: qđ nõ proceſſit ex aliqua deordinatione, vel errore in ra
tione: qa non propoſuit voluntati niſi quod ipſe erat in rei veritate reſpectu aliorum. Et erat pct̃m
hoc non in delectando circa bonum: ſed in excedendo modũ. ꝑpter aliquos qui dicũt ꝙ non peccat
voluntas circa bonum: ſed ſolum circa ſiƚe bono ſiue veriſimile bonũ: qđ intellectus vel ratio propo-
nit ei tanq̃ bonũ. qđ non eſt ſine rationis errore ante peccatũ volũtatis: qđ erat impoſſibile ante ſta-
tum elationis. Vnde ratio in ipſo non errauit niſi poſtq̃ elatus fuit: poſt primã em̃ elationem obſcu
rata erat in eo ratio circa appetibilia quæ propoſuit, & p̃lationem ſup cęteros ſub ratione eligibilis,
& boni ſibi: non ꝑtractando ꝙ ex puris naturalibus ſibi non competebat: quia voluntas intellectui
pertractare non p̃cepit. Vnde ꝑtractationẽ non expectans ſtatim pręlationem dictam appetiit, & ex
puris naturalibus eam aſſeq, & quaſi in poſſeſſionẽ ſe ponere viſus fuit: non curans de modo & or-
dine contingendi ad illam. Nec tñ iſtam p̃lationem ſic appetiuit: vt quaſi non ſub deo ipſam obti-
nere voluerit. Nõ.n.in ipſo fuit vel adhuc eſt ratio excęcata qn bene nouit ꝙ impoſſibile fuit: bñ em̃
ſcit ex puris naturalibus ꝙ nulla creatura ordine naturali alias regere poterit ſine influẽtia diuina:
ſed p̃ſumptuoſe ęſtimauit ꝙ cõmunis & naturalis dei influentia ſibi ſufficeret: & ꝙ vlteriꝰ ex pu-
ris naturalibus habere deberet ꝙ alia regeret, cum tamẽ hoc ſe recepturum nõ niſi ex dono dei ſpe
ciali expectare debuiſſet: ſi tñ deꝰ voluiſſet. Vnde quo ad hoc de eo qđ appetiit iudiciũ rõnis & ap-
petitum voluntatis quouſq diuinũ p̃ceptum habuiſſet ſuſpendere debuiſſet ſicut fecerunt angeli
boni. Vnde nihil appetiit iordinate, niſi quod a deo ſi expectaſſet humiliter, ex dono & ordinate ac
cepiſſet. Vanũ eſt ergo dicere ꝙ bonum ſpirituale viſionis dei, aut alicuius hmõi ex puris naturali
bus obtinere voluit. De tali.n.bono nec tunc, nec nunc ęſtimationem ex puris naturalibus habere
S potuit. Qđ ergo arguiƚ ꝙ ſecũdũ Anſel. primꝰ actus voluntatis in ſtatu innocentiæ non potuit Ad arg. pri.
eſſe malus: quia eſt a deo: Dicẽdũ ꝙ verũ eſt: qa eſt naturalis, & natura eſt a deo vt dictũ ẽ. alias em̃
T non intelligo Anſel. AD argumẽtum in oppoſitum: Voluntas in ſtatu illo perfecta eſt non impe- Ad argu. in
dita: Dicẽdum ꝙ verum eſt: tñ limitate: vt nihil poſſit velle niſi qđ ꝓpoſitum eſt a ratione: licet nõ oppoſitum.
habet neceſſitatem immutabilitatis ſequendi iudicium rationis ſicut alibi determinauimus. Vnde
quia ratio non poteſt ſtatim ponere res ſub tali modo: vt circa eas poſſit fieri electio per deliberatio
nem: ſed neceſſe eſt plurimos actus pure naturales pręcedere: q non poſſunt eſſe mali: idcirco neceſ
ſe ꝙ primus actus voluntatis non ſit malus ſecundum determinata.

CIrca ſecundũ arguiƚ: ꝙ damnati poſſint reuerti ad bonum: quia in ipſis eſt liberũ Queſt. xi.
arbitriũ: qđ ſe habet ad oppoſita. Cõtra. dãnati ſunt obſtinati in malo: ſicut bea Argu. prici.
ti ſunt confirmati in bono: ſed iſti ꝑpter confirmationẽ non poſſunt in malum: In oppoſitũ.
V ergo illi ꝑpter obſtinationẽ nõ poſſunt ĩ bonũ. Dicẽdũ ad hoc: ꝙ q̃druplex diſtĩ Reſponſio.
guiƚ bonũ. ſ. naturæ, moris, gratiæ, & glorię. De bono naturæ non põt habere lo
cum quæſtio: quia damnatis non aufertur bonũ naturæ: vt in ipſis ꝑſeueret ma
lũ poenę. dicẽte Greg. iiii. Moral. In viuẽdi eſſentia etiã moriẽdo ſubſiſtit quẽ ꝑditio vitę nõ ſubtra-
hit: qa in ęterno dolore poſitũ ſeruãdo mors in modũ extiguit. & lib. xxxii. Qui ſi potẽtiã ſublimita
tis ꝑdidit: ſubtilitatẽ tñ naturę rõnalis nõ amiſit. Et ita ſicut habet bonũ naturę, ſic habet bonũ na
turalis actus in ſciendo, & intelligẽdo multa vera ſciẽtia naturali: & naturali voluntate in cõplacẽ
do bono naturæ & fugiendo malum naturæ: etiam per ſynteresin & conſciẽtiæ vermem deteſtan
do malum culpę. dicente Greg. viii. Moral. Tũc animũ reatus obnubilat, & recordationis ſuę iacu-
lis ipſa ſe conſciẽtia impugnat. Si vero intelligaƚ quæſtio de bono moris qđ conſiſtit in actu delibe
ratiuo: intelligendũ ꝙ in bono moris ſiue in actu morali duo ſunt: & ſubſtantia actus: & forma quã
imponit intentio operantis. Quãtũ igiƚ ad ſubſtãtiam actus, bene verum eſt ꝙ damnati poſſunt re
uerti ad bonum: quia poſſunt in ſubſtantiam actus qui eſt de genere bonorum: vt conſulere iuſte
vel eleemoſynã dare. Quãtũ vero ad formã actus & intentionẽ finis, dicunt aliqui ꝙ in actũ bonũ
poſſũt ex pietate naturali: ſicut põt dare eleemoſynã exiſtens in mortali peccato: cuius nullus eſt fi
nis niſi ſatiſfacere deſyderio pietatis naturalis. Qđ videƚ ſentire Aug. cum dicit ſup illud pſal. vi. In
inferno autem quis confitebitur tibi. Sic cõfeſſus eſt in inferno ille diues: vſqueadeo vt etiã moneri
ſuos vellet vt ſe a peccatis ſuis cohiberẽt. Hoc autẽ non voluit niſi ex plena deliberatione: ſecundũ
ꝙ patet ex dictis eius quæ recitat textus euangelii. Cõtrarium tamen videtur ſentire Grego. in co

qđ dicit.xviii.libro Moral.cap.i.Omnis volũtas damnati iniuſta eſt.Nõ aũt eſt iniuſta,ſicut neq; iu
ſta voluntas aliqua niſi ex fine.Ideo vt mediã viã teneamus in hoc articulo, diſtinguendũ eſt ꝙ vel
le bonũ ex deliberatione poteſt aliqs dupliciter:vel per ſe ꝓpter ipſum bonũ ad qđ eſt per ſe,& eius
amorẽ & odiũ mali:vel per accidens ꝓpter fugã pœnę:& hoc vel proprię vel aliorũ. Proprię:ſic di-
co ꝙ poſſunt in actum bonũ moris:vt velle nũq̃ actũ q pctm̃ fuit & eſt cõmiſiſſe ne ęternaliter pu
nirent.Quę tamẽ volũtas in hoc non eſt bona bonitate moris: quia nec recognoſcunt illum actum
eſſe malũ:nec diſplicet eis ꝓpter ſe qa malus:ſed ſolum ratione pœnę annexę:quẽadmodum & vel
lent nõ eſſe ꝓpter acerbitatẽ pœnę:vt alibi declarauim⁹. Propter fugã pœnę alioꝝ ſic dicere poſſet
aliquis ꝙ nequaq̃ per ſe immo ſimpliciter & abſolute omnes damnati homines & dęmones vellent
omnes ſecum eſſe damnatos & puniendos:& ad nullũ,neq; ad ſeinuicem,neq; ad deũ habere poſ-
ſunt actũ amoris deliberatũ:ſed ſolũ ad ſeipſos ſtatuendo finẽ ſuũ ꝑuerſe in ſeipſis: ſed ad oẽs & ad
ſeinuicẽ ſummũ habẽt odiũ:ꝑ accidẽs aũt poſſunt.Et ſic ille diues moneri ſuos voluit:vt ſe a pecca
tis cohiberent:non qa ꝑ ſe hoc voluit ꝓpter odiũ peccati & amorẽ illorum: ſed qa ęſtimauit ſe poſ
ſe corpori ſuo reſtitui & ad vitã:& in corpore mitti ad ipſos:& ſic a pœnis ſubtrahi. Vñ iſtã admo X
nitionem nullo modo propter bonum ſimpliciter vel illorum illos admoneri voluit:ſed propter bo
nũ ꝓprium:ita ꝙ nec per aliũ a ſe eos moneri voluit. Vnde dicẽte Abrahã , habẽt Moyſen & pro-
phetas:reſpondit,non pater:ſed ſi aliqs ex mortuis &c.q.d.per me ſic fiat: quia magis idoneus ſum
ad hoc:& mihi magis credent.Gloſ.tñ Luc.xvi.hoc aliter exponit dicẽs. Seruaſ diuiti ad pœnã me
moria fratrũ quos reliq̇t:vt de pœna inutiliter amatorũ amplius torqueaſ.& videſ gloſſa intende-
re ꝙ voluit eos conuerti:ne ſi ſecũ in locũ tormẽtorũ venirent:ex hoc amplius ex pœna viſa ama-
torum torquereſ.Qđ videſ ſentire Greg.Niſſen⁹.Diues quaſi quodã iuſto etiã poſt mortẽ a vita
detineſ carnali.Nam ſiquis omnino carnalis ſecũdũ mentẽ fiat:nec poſtq̃ corpus exuerit remoueſ
a paſſionibus eius.Sed vnde hoc ꝙ ex pietate naturali cum deliberatione non poſſint pro tanto re
uerti:vt velint bonum moris propter bonum moris per ſe: & propter bonum ſaltem ſicut exi-
ſtens in peccato mortali.licet ex minori neceſſitate ad hoc moueref exiſtens in mortali peccato non
damnatus q̃ damnat⁹?Et dicunt aliqui ꝙ hoc facit alius & alius ſtatus horum & illorũ.Qđ nõ eſt
ſufficiens:quia nulla cõmutatione exiſtente circa voluntatẽ qđ põt quis quãtũ eſt ex parte ſoli⁹ vo
luntatis in vno ſtatu,& in alio.Propter qđ dicũt alii ꝙ volũtas quãto liberior eſt & ꝑfectior,tãto ſe
perfectius immergit ſiue impingit in volitũ:vt ideo cũ natura ĩtellectualis ſeparata a corpore om̃i-
no libera eſt voluntate intãtũ impingit ſe in volitũ,& immergit,& tanto amore illi alligatur:vt ab
illo auerti non poterit:non aliqua coactione impellente:ſed voluntate ipſa immutabiliter illi hære-
re volẽte:vt etiam exinde homo in ſtatu innocentiæ propter corporis aliquãtulam corruptibilita-
tẽ aliqualiter graueſ:nec oĩno anima vergat immergendo ſe per omnimodã adhęſionem in volitũ,
ſed vel ſepata vel exiſtẽs in corpore incoruptibili totaliter ſe ĩmergit,vt reuerti nõ poterit.vt ꝓpter
ea ſcđm Anſel.qđ hoĩb⁹ mors,hoc dęmonib⁹ caſus.Iuxta illđ qđ dicit Greg.xxxii.lib.moral.ca.ii.de
diabolo.Idcirco peccãs ſine venia dãnatus eſt:qa magn⁹ ſine cõpatione fuerat creatus . Et hoc quia
ſecũdum magnitudinem ſuam ex creatione impegit,& immerſit ſe in volitũ ꝑ peccatũ.Sed hoc nõ
explicat ſatis modũ quo fiat quod quærimus. Ideo dicendũ ſecundũ illud prouerb.xviii. Peccator
cum in profũdũ peccatorum venerit contẽnit:ꝙ quando voluntas eſt in perfecta ſua libertate ha-
bita completa deliberatione:tanta efficacia currit in volitum peccati ponendo in eo finem: vt veni
ens ad obſtaculum ſyntereſis:nec ibi ſiſtit:ſed contemnendo impingit in illam,& ibi retundiſ vt re
trahere ſe nec poſſit,nec velit,nec põt velle.quẽadmodũ ſi ferrum acutum penetrans carnes in in-
terioribus oſſis retunditur,extrahi non poteſt. Homo aũt viator qa tanta efficacia impingere nõ
poteſt:ideo ſemper reuerti poteſt in aliquem actum bonum moris.Similiter in bono citra finẽ nul-
la voluntas creata ſic impingere poteſt quin ad malum poſſit reuerti : ſed cum impingit in finem
vltimum per apertam viſionem ibi neceſſario immobilitatur. SI vero fiat ſermo de bono gratiæ Y
vel gloriæ, ſiue quo ad actum, ſiue quo ad habitum : ſic ſimpliciter eſt ꝙ non poſſunt reuerti ad
vnq̃ habendum habitum gratiæ aut gloriæ: quare neq; ad habendũ actum bonum procedentem
a gratia aut gloria:qa iſtos habitus a ſe habere nõ põt:& deus iuſto iudicio decreuit illos ſe eis nũ
Ad arg. pri. q̃ eſſe daturum. AD argumentum in opppoſitum ꝙ in eis eſt liberum arbitrium:dicendum ꝙ Z
verum eſt:ſed affectione ſua in malum ligatum:vt licet libertas ſit ibi vt in radice : in effectum tñ
proſilire non poteſt.

SEquuntur ſpecialiter quæſita circa naturam humanam. Vbi quęrebãtur quędã
ex parte animę:& q̄dam ex parte coniuncti ex corpore & anima.Ex parte animæ
quærebant pertinentia ad intellectum.vnum ex parte intelligentis:duo ex parte
intellecti:& vnum pertinens ad voluntatem.Quorum primum erat: Vtrum in Quæſt.xii.
tellectus agens intelligat.Scd̄m:vtrū intellectus poſſibilis noſter intelligat phan- Quæſt.xiii.
taſmata. Tertiū:vtrū aliq̄s articulus fidei poſſit demōſtrari.Quartū: vtrū appeti Quæſt.xiiii.
tus rationalis poſſit diſtingui in iraſcibile & concupiſcibile. Circa primū arguit Quæſt.xv.
ꝙ intellectus agens intelligat:quia intellectus non dicit niſi ab intelligendo.aut ergo ab intelligen- Arg.princi.
do actiue aut paſſiue.non paſſiue:quia ſic intelligit intellectus poſſibilis.ergo intelligit actiue. Cō In oppoſitū.
A tra.intelligere pati q̄ddã eſt. pati aūt nō eſt niſi intellectus poſſibilis.quare neq̧ intelligere. Dicen Reſponſio.
dum eſt ad hoc:ꝙ de intellectu agente plurimę erãt opiniones:ſed in ſumma quo ad duo. Q̄m qui
dã dicebant ꝙ erat intelligentia ſeparata alia a poſſibili.Alii vero cõmuniꝰ:ꝙ agẽs & poſſibile ſunt
duę potentię aīæ.Ponẽtes prio mō,dicũt ꝙ cū oīs ſubſtantia ſeparata ſit a materia:& ideo eſt intelle
B ctualis natura:ipſa intellectiuū & intellectū quid eſt. Sed ſciendū ꝙ hmōi ſubſtantia dupliciter po
teſt conſiderari. Vno modo in ſe.Alio modo vt eſt cooperatiua ad actū intelligendi alterius. Primo
modo vt dictum eſt ipſa intelligit ſecūdū ſe:inquãtū eſt q̄dam intellectualis natura:ſed hoc ſub ra
tione poſſibilis non agentis:& in recipiẽdo obiectū:non aūt agendo:qđ pertinet ad agentem.Nunc
aūt ſiue ponamus ꝙ agens inquãtū agens ſit ſubſtantia ſeparata,ſiue potẽtia in eadẽ ſubſtãtia cum
poſſibili:in hoc nulla eſt differẽtia.Propter qđ ſimul dicendū eſt de vtroq̧ mẽbro: ꝙ agẽs ſecundū
pl̄im eſt habitus q̄dam vt lux,large accipiendo habitum: & ſe habet ad phãtaſmata ſicut lux ſe ha
bet ad colores:& ad poſſibilẽ ſicut lux ſe habet ad viſum.& cõſimili neceſſitate ſe habet ad actū ītel
ligẽdi agẽs:ſicut lux ad actū videndi.De coloribus aūt ita eſt ꝙ licet color ſit viſibile per ſe ſcd̄m ſe
cundū modū dicendi per ſe:quia tñ non eſt ex ſe in perfecta actualitate:vt agat in viſum & in me-
dium:ſed ſolū per actū lucis ſecundum definitionem coloris in ſecūdo de anima: Color eſt motiuū
viſus ſecūdū actū lucidi:ideo ad hoc eſt lux neceſſaria in viſu ex parte coloris ꝙ ipſa poſſit ſe actu
facere in medium & in organū:ex parte aūt vidẽtis eſt neceſſaria q̄a (vt probat in perſpectiua) co-
lor nō videt niſi admixtꝰ luci.Per eūdẽ modū ītellectꝰ agẽs neceſſariꝰ eſt ad actū intelligẽdi:eo vide
licet ꝙ phantaſmata non ſunt niſi potentia intellecta:quia in ipſis natura & quiditas rei eſt ſub ra
tione eſſe materialis,& conditionibus particularibus:nec eſt aliquid natum mouere intellectū: niſi
ſub ratione vl'is.Eſt ergo actus ītellectꝰ agẽtis exiſtentis in eadem ſubſtantia animæ cū poſſibili in-
tellectu & cum potentia phantaſtica in qua ſunt phantaſmata:ꝙ cū exiſtit in ſubſtãtia animę:ſicut
lux in medio,reſpicit phãtaſmata in phantaſia:ſicut lux illa colores in pariete:& ſicut corporaliter
illuſtrat colores:vt agant ſpeciẽ ſuã in medio ſine materia parietis & ſine ſubſtãtia colo꜍: & p̱ me
dium defertur ad pupillam:& eã informat actu viſionis:ſic ſpiritualiter agens illuſtrat phantaſma
ta:vt apta ſint agere in intellectum poſſibilẽ ſub ratione qua eſſentiæ ſimpliciter ſunt: non ſecūdū
conditiones particulares & materiales. Qđ appellat denudare phantaſmata ab iſtis cõditioibꝰ,&
abſtrahere eas.quæ abſtractio non ſit per aliquã migrationem vel generationẽ ab eis in intellectu
poſſibili:pręter ꝙ p̱ hmōi abſtractionẽ habẽt rationem vniuerſalis actiui & motiui intellectus poſſi
bilis:vt id qđ moueat non ſit in ſubiecto niſi in phantaſia:licet non mouet niſi ſub ratione vniuer-
ſalis per motum agentis vt dictum eſt. In intellectu aūt poſſibili non eſt niſi ſicut mouens in mo-
to ante actum intelligẽdi:quia per ſuam actionem generat in intellectu poſſibili intellectionem qua
ſibi ipſum aſſimulat:per quã eſt in intellectu ſicut cognitū in cognoſcẽte, & intellectū in intelligen
te.Et q̄a agens eſt q̄ſi lumen in poſſibili:phantaſma quaſi mixtū cū lumine agentis mouet poſſibilẽ
ſicut ſpecies coloris mixta luci mouet viſum.Et eſt hic & ibi differẽtia: ꝙ lux facit vt p̄ter viſionẽ
faciat color ſpeciem in medio:qua luce color is informat pupillam actu viſionis. agens vero non fa
C cit vt p̄ter intellectionem faciat aliquã aliam ſpeciem ſuam in poſſibili.Eſt etiam differẽtia ex parte
viſus & intellectus reſpectu lucis & agentis:quia ipſa lux eſt quoddã viſibile natum per ſe videri:
licet non videt niſi cū permixta eſt colori propter ſuam maiorem ſimplicitatem. Agẽs autem cum
eſt potentia q̄dam nō eſt p̱ ſe intelligibile ſicut lux viſibile: ſed ſolum efficaciam dat intelligibili vt
intelligatur:niſi ſecundum ponentes ꝙ agens ſit ſubſtantia ſeparata. Illi enim ponunt ꝙ agẽs cum
hoc ꝙ eſt agens etiã intelligit quęcunq̧ facit in intellectu poſſibili:& retinet ea ad obliuionẽ poſſibi
lis.ita tñ ꝙ quanto magis informatur intelligibilibus,tanto magis eleuatur ad cognoſcendum agẽ-
tem,& in ipſo ea quæ ipſe intelligit:vt cum fuerit adeptus perfecte coniungitur agenti intelligen-
do ipſum:& quęcunq̧ ipſe intelligit.Quod falſum eſt:quia ad hoc ex puris naturalibus intellectus

noſter attingere non poteſt vt videat ſeparata:aut etiam ſeipſum: niſi ſicut alia a ſe, ĩmaterialia.ſ.in
effectibus ſuis ſenſibilibus.Nec intelligo per abditam notitiam qua ſe anima ſemper intelligit:nõ au
tem ſemper ſe cogitat,niſi notitiam intelligendi in potentia:qua obiecta vniuerſalium ex habitibus
innatis ſemper eius oculis præſentia ſunt. Sed iudicare cogitando de illis nihil poteſt:quia conun
cta ſecundum ſtatum naturalẽ vitæ pręſentis non poteſt eſſe intenta aliis q̃ quæ nata ſunt intelligi
in phantaſmate:quẽadmodũ ſi aliquis apertis oculis eſſet in lumine:& pro ſtatu aliquo viribus re-
tractis interius nullo modo poſſet anima eſſe intenta viſibilibus : q̃uis ipſa viſibilia agerent ſe in
oculos illius:nihil omnino tamen pro illo ſtatu poſſet videre,aut oculis aduertere.Quẽadmodũ er
go iſte diceret videre:nihil tamen aduertere:quæ ſtatim aduerteret in alio ſtatu exiſtens:ſic anima
nr̃a dicit̃ ſemp intelligere:nihil tñ cogitare:q̃ ſtatim cogitaret in alio ſtatu exiſtẽs.ſ. vel ſeparata vel
in corpore ĩcorruptibili.Et in rei veritate Aug.quo ad dictũ illud Platonic⁹ erat.& ſicut aĩa noſtra
vt eſt exiſtens in corpore ſtatus huius,non poteſt naturaliter aliquid intelligere niſi in phantaſma
te:ſic nec etiam eſt naturę ſubſtantiæ ſeparatę:vt videat vniuerſale per abſtractionem ſicut videt
noſter intellectus.Propter qđ ſiue agens ponatur ſubſtantia ſeparata:ſiue potentia coniuncta:cum
non ſit niſi ratio coadiuuãs ad rationem intelligendi,inquantũ hmõi omnino nõ intelligit : nec na
tus eſt intellectus noſter intelligere per potentiam agentis ſed poſſibilis tñ:ſicut procedit ſecunda
Ad arg. pri. ratio. AD primam rationem ꝙ intellectus dicitur ab intelligendo:aut ergo actiue aut paſſiue:Di D
cendum ꝙ actiue:non quia ſit obiectum mouens poſſibilem:ſed quia agit circa phãtaſmata:vt ido
nea ſint agere actum intelligendi in poſſibili ſecundum dictum modum.

Quæſt.xiii.
Reſponſio.
PEr idem patet reſponſio ad quæſtionem quæ ſine argumentis erat ꝓpoſita: Dicẽ E
do ꝙ phantaſma poteſt dupliciter cõſiderari. Vno modo vt habet rationem phã
taſmatis & particularis. Alio modo vt per denudationem & abſtractionem prędi
ctam habet rationem vniuerſalis.qđ appellatur vniuerſale phãtaſmatis: licet nõ
ſit aliud re ab ipſo phantaſmate.Sed ſe habẽt ſecũdum Aug.& pꝭm,phantaſma
ta ad itellectum:ſicut viſibilia extra ad viſum.ſed hoc quo ad aliqđ ſic:quo ad ali-
ud nõ.Quia ſicut res particularis extra eſt ipſum viſum,ſic in phantaſmate eſt
ipſum intellectum:licet in potentia abſq; opere agentis ſecundum iam dicta.Ita ꝙ intellectum vni-
uerſale in phantaſmate habet duplex particulare:adminiculo cuius intelligitur.ſ.particulare extra
qđ facit ſenſationem obiectiue,& phantaſma particulare derelictũ ex hmõi ſenſatione.Et differẽter
ſe habet vniuerſale intellectum in phantaſmate ad vtrũq; ꝑticulare. Ad primũ ſe habet vt ad id qđ F
mediante vniuerſali natum eſt intelligi ſecundum lineam reflexam:& ſic ſe habet in rõne obiecti re
ſpectu intellectus. & nõ differt ratio vniuerſalis & particularis niſi ſicut determinatum & indeter
minatum. Ad ſecundum vero ſe habet:vt in quo ſecũdũ tactũ modum natum eſt ab intellectu per G
cipi:non autem vt qđ per ipſum vniuerſale natum eſt vllo modo eſſe intellect⁹ obiectum: quia nec
natũ eſt eſſe obiectũ ſenſus:ſed ſolum eſt ratio in ſenſu interiori ad imaginandũ & phantaſiandum
intra illud qđ eſt ſenſatum extra:niſi in ſomnis:vbi phantaſmata apparent vice rerum:& hoc virtu
ti imaginatiuę deceptę:q̃ credit ea eſſe res. & ex hoc in vigilia per memoriã recordantem viſionum
phantaſmatum in ſomno,intellectus ſolũmodo intelligit phantaſmata:non aliter tñ q̃ particularia
& ſic non ſub ratione phantaſmatum.Quia igitur nihil intelligit̃ a nobis primo ſub ratione parti
cularis:intellect⁹ noſter nõ intelligit prĩo ꝑticulare phãtaſma:ſicut nec ꝑticulare extra.Si autẽ qua
ſi linea reflexa ſecundũ philoſophum ꝑ vniuerſale intelligit ꝑticulare,vt alibi expoſuim⁹:nõ tñ par
ticulare qđ eſt in phantaſmate:ſed particulare extra:cuius tñ intelligendo vniuerſale q̃ particulare
extra:ratio eſt ipſum particulare phantaſma:ſicut etiã imaginando particularia: non imaginamur
particularia phantaſmata:ſed per rationes phantaſmatum particularia extra:a quarũ ſenſatione re
tenta ſunt phantaſmata.

Quæſt.xiiii.
Arg. princi.
In oppoſitũ.
Opinio.
CIrca tertium arguitur:ꝙ aliquis articulus fidei poſſit demonſtrari: quia vnum
deum eſſe articulus fidei eſt:& tñ demonſtratiue probatur. Contra.demonſtra
tio innititur lumini naturalis rationis:nõ autem notitia articuli fidei. ergo &c.
DIcunt aliqui Richar.ſenſiſſe ꝙ fidei articuli probari poſſunt:quia dicit primo H
de Trini.cap.iiii.Erit itaq; intentionis noſtræ in hoc opere ad ea quæ credimus
inquantũ dominus dederit non modo probabiles:verũetiam neceſſarias rationes
adducere:& fidei noſtre documenta veritatis enodatione & explanatione condire.Credo nanq; ſine
dubio ad quorũlibet explanationem quæ neceſſe eſt, non modo probabilia,verũetiam neceſſaria ar

guméta non deeſſe:q̄uis illa interim contingat noſtram induſtriam latere.& infra. Videtur aũt im
poſſibile eſſe neceſſaria eſſe & neceſſaria ratione carere:ſed non eſt cuiuſlibet dicere hmõi rationes &
de pfundo & latebroſo naturæ ſinu elicere &c. Sed intelligendũ ꝙ ſecundũ philoſophum in octauo
Topi, duplex eſt diſputatio: q̄dã ad rem de qua aliquid q̄rit abſolute:quędã vero ad poſitioné quan
do querit aliquid aliquo ſuppoſito:& ſecundũ eius ſuppoſitionem arguit ad q̄ſitum:& ſecundum
hoc etiam diuerſimode docet reſpondẽrẽ ſimpliciter ad q̄ſita & poſitioné ſuſtinere & reſpondere. Si
primo mõ queſtio pponat de articulis fidei:nullum.ſ.credendorum ſupponẽdo:ſed veritatem oñi
no incognitã diſputando q̄rẽdo:ſic non ſolum ĩpoſſibile eſt probare aliquẽ articulorum fidei demõ
ſtratiue:ſed nec abſolute:ſed dono gratię credere:qa ſunt de illis q̄ in tãtũ facultatẽ naturalis ratio
nis excedunt ꝙ contraria eorũ per illa quæ videt in naturalibus pbabiliora ſunt ei q̄ ipſa: vt patet
inducendo in ſingulis. Propter qđ ad intelligendũ aliquid eorũ q̄ ſunt fidei gradus nobis debet eſſe
auctoritas:cui primo credamus in eis quę ſunt fidei:& ex quibuſdam creditis & ſuppoſitis tanq̄ ve
ris & neceſſariis & aliis naturali ratione cognitis coaſſumptis, demũ per hæc ad alia credita intel
ligenda poteſt homo aſcẽdere:ita etiam ꝙ illa credita quę ſunt principia intelligendi alia, quibuſdã
adiunctis poſſint eſſe cõcluſiones cognitę & intellectę ex aliis creditis, quibuſdam aliis eis adiũctis.
l vt ſic nullum maneat credibile quin poſſit eſſe intelligibile. Propter qđ dicit Eſa. vi. Niſi crediderí
tis nõ intelligetis. Qđ exponens dicit Richar. in principio de Trini. In his verbis diligenter attendẽ
dum videtur ꝙ horũ intelligentia hac nobis auctoritate non generaliter ſed conditionaliter nobis
neganda pponitur cũ dicit. Niſi credideritis nõ intelligetis. Non ergo debẽt exercitatos ſenſus ha
bentes de talium intelligentia comparanda deſperare:dũ tñ ſe ſentiant firmos in fide:& p omnia p
batæ conſtantiæ in fidei aſſertione. Vñ qđ ſupra dictũ eſt ſecundum Richar. ꝙ in eis quę ſunt fidei
non deſunt neceſſarię rationes:intelligendũ eſt ꝙ aliqua ſunt fidei q̄ ęterna ſunt & abſolute neceſ
ſaria:& impoſſibilia aliter ſe habere vel habuiſſe:vt ſunt omnia credẽda circa trinitatẽ: & q̄ ptinent
ad interiora deitatis.& de talibus dicit Richar. ꝙ impoſſibile eſt ea neceſſaria ratione carere. quod
bñ verũ eſt:ſed ſoli deo cognita:& nulli pura naturali rõne inueſtigãda abſq; fidei ſuppoſitiõe. Alia
vero ſunt fidei quæ æterna ſunt & neceſſaria:non ſimpliciter & abſolute:ſed ſolũmõ ſuppoſita di
uinę voluntatis determinatione:vt ſunt oĩa q̄ pertinent ad ſacramẽta, & humanam redẽptioné per
Chriſtũ:q̄ oĩa aliter poſſibile fuit ſe habere ſi deo placuiſſet. Et ad iſta non ſunt neceſſaria argumen
ta etiam credibilibus ſuppoſitis:ſed ſunt probabilia ex cõgruentiis & decentiis ex parte modi redẽ
k ptionis, & noſtræ iuſtificationis accepta. Ad cuius intellectum vlteriorẽ ſciẽdũ ꝙ differũt circa idẽ
credere, intelligere, & videre. Videre eñ eſt oculo ad oculum mẽte conſpicere ſpiritualiter:ſicut cõ
ſpicimus ſolẽ corporaliter.& ſic beati vident omnia in diuina eſſentia. Nõ ſic videri poteſt aliqd p
intellectum extra viſionem glorioſam in diuina eſſencia quacũq; alia cognitione ſiue naturali, ſiue
ſupernaturali. Intelligere aũt eſt verũ aliquid cognoſcere perſpicue per medium certius ex ſenſus
cognitione in primis certificatũ. quẽadmodũ cõcluſiones intelligimus intellecto medio pprio no
tiori cõplexo & applicato. Mediũ aũt propriũ cõplexum cognoſcimus, & intelligimꝰ per aliud me
dium notius:& ſic deinceps:quouſq; deueniamus ad primũ:qđ inter pręedicatũ & ſubiectum nullũ
habet medium. qđ intelligimus intelligendo terminorum definitiones per differentias illorũ : quo
uſq; deueniatur ad prima incomplexa:quorum cognitio non habetur niſi adminiculo ſenſus. Cre
dere aũt eſt veritati alicuius complexi propter auctoritatem ppoſitis ſignis & prodigiis cæteriſq;
hmõi confirmatam voluntarie p intellectum adhęrere. Vnde de articulis fidei dicit Richar. primo
de Trini. cap. ii. Nihil certius:nihil cõſtãtius tenemus q̄ qđ fide apprehẽdimꝰ. Sunt nãq; pluribus
& cęlitus reuelata:& tam multis, & tam magnis, tam miris ſignis & prodigiis diuinitus confirma
ta:vt genus videatur eſſe dementiæ in iis, vel aliquantulum dubitare. Innumera itaq; miracula,
& alia quæ non niſi diuinitus poſſunt fieri in hmõi nobis fidem faciunt : & dubitare non ſinunt.
Vtimur itaq; in eorum atteſtatione ſiue etiam confirmatione ſignis pro argumẽtis, prodigiis pro
experimentis. Verum eſt ad perſuadendum voluntati vt velit credere:non autem ad declarãdum
ratione veritatem eorum quæ credenda ſunt:vt propter eorum declarationem & perſpicuam ve
ritatem credat, fidẽ.ſ. pręueniẽdo. Aliter eñ meritũ fidei euacuaret:quia ſcđm Greg. Fides non ha
bet meritũ:cui humana ratio pbet experimẽtũ. vt ſic ſcđm Aug. non ex ratione credamꝰ.ſ. quãtum
eſt ex parte intellectꝰ:ſed tñ nec ſine rõne credamꝰ.ſ. quãtũ eſt ex parte volũtatis. Et ſic credere repu
gnat oñi apto intellectui veritatis:qa ſemp debet ſecũ habere annexã obſcuritatẽ:ne oĩno clareſcat
veritas pſpicua. Et ſic repugnat & aptę viſioni & intellectui:ſed aliter & aliter. viſioni eñ repugnat
ſic vt ſimul oĩnino eſſe nõ poſſint fides & viſio, videre & credere: quia implicarent contradictoria

non eſt enim fides ſine obſcuritate.Propter qđ ratio nunq̄ de crediti veritate inquātum creditum
eſt.ſ.in vniuerſali,poſſit perfecte eſſe aſſecurata: vt non poſſit heſitare de contrario in particulari.
viſio aūt non patiť ſecū viſi obſcuritatē:ſed plene de ſeipſa veritas viſa aſſecurat rōnē : vt de ſe du
bitare non poſſit. Quis em̄ in viſione ei⁹ plures ſunt gradus in lympidius & minus lympide vi-
dendo:in omnibus tñ eſt viſio ſine omni obſcuritate impediente pfectam aſſecurationē pdictā.Cre
dere aūt repugnat intellectui pcedenti ex parte finis:quia vt dictum eſt ſecundum Grego.euacua-
ret meritum.Sed ex parte formæ & naturæ veritatis credibilium nullo modo repugnat itellectui L
quia ſic non tam repugnat intellectui præcedenti fidem ſed ſubſequenti : ſed proprie excedit pre-
cedentem intellectum:quia ante fidem non poteſt haberi ratio niſi per media pure naturalia &
ſuppoſitiones pure naturaliter cognitas: quę nullo modo attingere poſſunt veritatem credibilium
quia ſupra naturalē cognitionem eſt.Intellectū vero ſubſequentem iuuat & pmouet.ſuppoſitis em̄
eis q̄ fidei ſunt:& concurrētibus quæ naturali ratione vere cognita ſunt:quia veritas naturaliū ve
ritati ſupnaturalium nunq̄ repugnat: ſed potius via eſt & adminiculū nō ad fidem faciendū de il
la vt dictum eſt:ſed fide ſuppoſita ad ipſam perſpicuam intellectui faciēdam:& tanto magis perſpi
cuam: quāto media ex naturali ratione adiuncta efficaciora ſunt,& veritati fidei magis conſona &
ppinqua. Vnde ſicut in cognitionem naturalium & mathematicorū nō ſtatim habitis primis ſup
poſitionibus aſcendiť ad intellectum vltimarum cōcluſionū:licet virtute ſint in ipſis ſuppoſitioni
bus:ſed gradatim per media proximiora ſuppoſitionibus quæ principia ſunt ad concluſiones prio
res,& deinde ad vlteriores vtendo cōcluſionibus pro principiis reſpectu vltimorum:ſic in cognitio
ne credibilium non ſtatim creditis articulis fidei pſumendum eſt poſſe aſcendere ad illorum intel-
lectum nec media incongrua:aut quia nimis alta ſūt:aut quia abſurda adiūgere vel obſcura: hoc
enim faceret aut reſilire a fide:aut in ea dubitare aut errare videtē ſe non poſſe ad intellectū attin
gere:& maxime ſi videret quēq̄ doctorū media abſurda adiungere:quorū contraria naturali rōni
ſunt veriora:ſed optet gradatī aſcēdere vt dictū eſt media cōgrua rōni naturali cognita adiūgēdo.
Propter qđ dicit Richar.i.de Tri.cap.iii. Ad eorum itaq̄ notitiam de quibus recte dicitur nobis:
Niſi credideritis non intelligetis:oportet qdem per fidem intrare: nec tamen in ipſo ſtatim introi-
tu ſubſiſtere:ſed ad interiora ſemper & profundiora intelligentię properare:& cum ſtudio & ſum-
ma diligentia inſiſtere:vt ad eorum intelligentiam q̄ per fidem tenemus quotidianis incrementis
pficere valeamus:& ſemp pcedere.Quia intelligendo p media nunq̄ ad perfectum intellectum poſ
ſibilē eſt peruenire:quia non perficitur niſi in tertio genere cognitionis q̄ appellatur viſio : quia ſe
veritas manifeſtat contentiua omnium veritatū.Propter qđ cōtinuo ſubdit Richar. In horū plena
notitia & perfecta intelligentia vita obtinetur ęterna:citra quātūcūq; pficiat intelligentia in noti-
tia credibilium:ſemper tamen eſt fidei permixta:quæ habet obſcura ęnigmata: quouſq; euacuētur
in viſione aperta.Immo etiā ipſa naturalis intelligētia circa ea q̄ naturaliter ſunt intelligibilia,obſ
cura eſt circa cognita ſua reſpectu claritatis cognitionis quā de ipſis eiſdē habebit in viſione aper-
ta:vt quo ad hæc omnia etiam naturaliter cognita in vita iſta ſunt quædam credita in eo ꝙ pmit
titur nobis eorum viſio aperta:vt ſic nunq̄ intellectus citra aptam viſionem fidem euacuet:ſed ſi-
mul ſtant:& intellectus fidem certificat & clarificat.Nec etiam proprie pro tantillo quo clarificat
euacuat:qa non eſt pprie fides eoꝝ q̄ non intelliguntur inquātū non intelligūtur:vt fidei obſcuritas
intelligatur reſpectu claritatis intellectionis:ſed eorum q̄ non videntur inquantum nō vidētur: vt
ei⁹ obſcuritas intelligatur reſpectu claritatis viſionis. Vnde quātūcūq; credita clare intelligūtur ci
tra viſionē,nihil melius eſt fidei q̄ prius in ſciente:ſed ſolū certior eſt in fide:quā certitudinē mere
tur fides:dicente Auguſt.lxxxiii.q.q.lxviii. Non anteq̄ credant diuina datur noſſe cupientibus.
Merces enim cognitionis meritis redditur:credendo autē meritum comparatur. Et iſta certitudo
iam habita cū fide eſt principiū amplius merendi:q̄ ſine illa.Se habēt aūt illa tria,credere,intellige-
re,& videre,quēadmodum ſi de aliqua eclipſi iam inſtāte dicat aliquis non videnti illā:quia iam lu
na eclipſatur. ſi præſumat de veritate dicentis,ſtatim credit quod non videt præ oculis nec intel-
ligit:quia per concurſus motuum cæleſtium non ſcit ꝙ in tali inſtāti de neceſſitate debeat luna ecli
pſari.Ille vero qui hoc nouit iſto modo lunam intelligit iam eclipſari:ſciendo eclipſim aliquā eſſe in
ſingulari vago:& ita in vniuerſali:non autem in ſingulari ſignato niſi oculis ſuis videat illam par
ticularia eius comprehendēdo:vt dictum eſt ſupra ſecūdum Auicen.Ille vero qui illam videt, cer-
tiſſimum intellectum habet de hac eclipſi vt particularis eſt ſignata: de qua aſtrologus non habet
niſi fidem ſiue opinionem:q̄q̄ de ea in vniuerſali & ī particulari vago habeat demōſtrationem: ita
ꝙ ē certa demōſtratio de vniuerſali & particulari vago: & fides ſiue opinio de particulari ſignato

ſimul ſtant abſq; viſione corporali in particulari ſignato.Sed cũ eſt talis viſio,de eodem euacuatur
fides praecedẽs ſiue opinio:nec ſimul eſſe poteſt:ita ꝙ quãtũcũq; fortificeť de modo,nunq̃ fides eua
cuať quouſq; aduenIat viſio.Et ſic per omnem eundem modũ eſt in propoſito:fides enim noſtra de
particularibus eſt vel quaſi particularibus indeterminatis nobis in vita iſta: vt ꝙ aliquis vnus ho-
mo eſt Chriſtus:aliqua vna foemina eſt Maria mater eius:aliqua natura ſingularis eſt deitas: ſed ni
hil determinatum vel in re vel nobis fide percipimus :ſed hoc in viſione expectamus . & de illo ſi-
gnato qđ tũc videbimus ꝓprie fides eſt.Qđ qa nunc fide nõ cognouim⁹ niſi indeterminate, in hoc
conſiſtit fidei ęnigma:q̃ euacuať ſi nobis hmõi particulare determineť.dicente Augu.viii.de Trini.
cap.v.Cauendũ eſt ne credẽs animus id qđ non videt,fingat ſibi aliqd qđ nõ eſt:& ſperet:& diligat
qđ falſum eſt.ꝙ ſi ſic:nõ erit charitas de puro corde & conſcientia bona & fide non ficta.Neceſſe eſt
aũt cũ aliqua corpalia lecta vel audita q̃ non vidimus credim⁹: fingat ſibi aliqd animus in lineamẽ
tis formiſq; corporũ qđ aut verum nõ ſit:aut etiã ſi verũ eſt,qđ rariſſime poteſt accidere. Nõ hoc
tamen vt fide teneamus quicq̃ prodeſt: ſed ad aliud aliqd vtile:qđ p hoc inſinuať.Nã ipſius facies
dominicę carnis innumerabiliũ cogitationũ diuerſitate variať & fingiť.Quę tamẽ vna erat q̃cunq;
erat.Neq; in fide nřa quã de dño Ieſu Chriſto habemus,illud ſalubre eſt qđ ſibi animus fingit lõgẽ
fortaſſe aliter q̃ res habet:ſed illud qđ ſecũdũ ſpeciem de homine illo.ſ.cogitamus: & tñ firmiſſime
credimus:quia ſecũdum ſpeciem generalemq; notitiam quae certa nobis eſt,cogitam⁹. Quãobrem
qm̃ trinitatis ęternitatem,ęqualitatem,& vnitatem quãtũ dať intelligere cupimus,vigilandum no
bis eſt ne ficta ſit fides noſtra.& infra.Cũ ergo dicimus & credimus eſſe trinitatẽ,nouimus qd ſit tri-
nitas:quia nouimus qd ſit tria:ſed non hoc diligimus: ſed ꝙ trinitas deus. Sed deum nullũ alium
vidimus aut nouimus:quia vnus eſt ſolus deus quẽ non vidimus & credẽdo diligimus.Sed ex qua
rerũ notarũ ſiĩtudine vel cõpatiõe credam⁹ ꝙ etiã nõdũ notũ diligim⁹ &c. qđ prolixe ꝓſeqť: & de
M hoc alibi ſufficiẽter locuti ſumus.Quare igiť fides prima & intellectus bene ſtant ſimul: & q̃cunq;
naturaliter cognoſcimus congruunt & ſupernaturalibus & creditis,ſi eſſet qui ea applicare ſciret:
vt oportet. Vera autem certiſſime cognita coniuncta aliis licet nõ ita clare cognitis,de aliis vlterio
ribus minus clare cognitis ſecundum ſe clariorem facere poſſunt cognitionem : vt ſi maior no-
ta ſit ſyllogiſmo demonſtratiuo & minor topico::certius ſciť cõcluſio q̃ ſi maior eſſet ſolũmodo co
gnita ſyllogiſmo topico:quia tũc poſſet negari maior: & per hoc ſimiliter concluſio: non autẽ qñ
maior nota eſt ſyllogiſmo demõſtratiuo. Ex eis ergo q̃ poſt fidem acceptam habeť ex naturalibus
cognita per acquiſitionem ſiue ante fidem ſiue poſt cum aliis quae ſunt fidei accepta,aut eis ſuppo
ſitis,poſſunt certiori cognitione intelligi ea quae ſunt poſteriora credibilia q̃ ſine illis ſint cognita ſo
la fide:& ſic ſemp ꝓcedendo & cognitione vera intellectiua ea q̃ ſunt fidei certius & certius intelli-
gendo.Sed non omnium eſt ordine congruo applicationem talium mediorum facere . dicente Ri-
char.i.de Trini.ca.iiii.Videtur omnino impoſſibile neceſſaria eſſe:& neceſſaria rõne carere.Sed eſt
certius &c. vt habitum eſt iam.Sic ergo patet quõ articuli fidei probari poſſunt veridica ratione
generante verum intellectum & ſcientiam de ipſis:qđ appellam⁹ demõſtrationem.hoc tñ non niſi ſi
N de ſuppoſita. AD primũ:ꝙ deũ eſſe eſt fidei articulus:& poteſt probari etiam abſq; fide:Dicẽdũ Ad arg. pri.
ꝙ deum eſſe abſolute non eſt fidei articulus:nec eſt credibile fidei ſimpliciter:licet alicui ſit credibi-
le:quia intellectus eius non excedit naturalem rationẽ:poteſt enim ad hoc eſſe ratio naturalis quã
nouerunt phi abſq; fide:ſecundum ꝙ de probatione huius alibi determinauimus : ſed ſolũ eſt fidei
articulus cũ determinatione.ſ.ꝙ eſt reparator humani generis & glorificator & hmõi: quae natura
O li ratione niſi fide ſuppoſita probari non poſſunt. AD ſecundum ꝙ articuli fidei non innituntur
niſi lumini ſupernaturali:& demonſtratio non innititur niſi lumini rationis naturalis : Dicen- Ad argu. in
dum ꝙ articuli fidei conſiderantur vno modo vt credibilia ſolum:& ſic non innituntur niſi lumi- oppoſitum.
ni ſupernaturali. & quoad hoc non poſſunt demonſtrari: quia illa eſt pręuia fidem faciens:vt non
credita credantur aut intelligantur.Alio modo poſſunt conſiderari vt intelligibilia poſtq̃ ſunt cre
dita.& ſic non tam innituntur lumini ſupnaturali q̃ naturali.& ſic vt dictũ eſt demõſtrari poſſunt.

Circa quartũ arguiť:ꝙ appetitus rationalis diſtinguať penes iraſcibilẽ & cõcupi Queſt.xv.
ſcibilẽ.Primo ſic.dicitur de ſpiritu & anima ꝙ aĩa p concupiſcibilitatẽ appetit:p Argu. prin.
iraſcibilitatem contemnit:per rationalitatem inter vtrũq; diſcernit. & ſequitur Primum.
Has potẽtias habet anteq̃ corpori miſcetur:naturales ſiquidẽ ſunt ei. ſed non ſe
parať niſi ſecundũ ꝙ eſt rõnalis.ergo &c.Scđo ſic.appetit⁹ rõnalis eſt circa bonũ Secundum.
ſimplr: ſicut appetit⁹ ſẽſibilis eſt circa bonũ vt nũc.q gdẽ appetit⁹ ſenſibilis diui
diť i cõcupiſcibile ꝓpter bonũ vt nũc:ſcđm ꝙ põt habere rõnẽ delectabilis & ardui.ſicut aũt bonũ

vt nūc poteſt diuidi in bonū delectabile & arduum:ſic & bonū ſimpliciter.quare ſi propter illud ap
In oppoſitū. petitus ſenſibilis diuidit̃ in concupiſcibilē & iraſcibilem:ſimiliter & appetitus rationalis. In cōtra-
Opinio. rium eſt pħs:qui vult ꝙ ꝑtinent ad rōnale per participationem:qđ non eſt niſi vis irrationalis. Di P
cunt aliq ꝙ appetitus rationalis qui dicit̃ voluntas,ordinat̃ ad cōmunem rationem boni:quia non
reſpicit in eſſe bonum aliquā differentiam tēporis in qua ęſtimat̃ eſſe bonū:etſi alias non ęſtimaret̃
eē bonū:quēadmodū hmōi differētiā tēporis reſpicit in bono vt nunc appetitꝰ ſenſitiuus:ꝓpter qđ
dicitur eſſe boni vt nunc.Talis autē non diſtinguit̃ per diuerſas potentias ſecundū diſtinctionē ſpe
cierum & modorū boni ſimpliciter:quēadmodū viſus quia eſt coloris ſimpliciter,non diuerſificat̃ ꝑ
potentias diuerſas in ſentiēdo albū & nigrū:quæ ſunt diuerſę ſpecies coloris.Et ideo ſecūdū nullas
differentias circa bonum ſimpliciter diſtingui poteſt appetitus ratiōalis.quare cum neceſſario ſint
diuerſæ differentię boni circa quas ſunt iraſcibile & concupiſcibile,non poſſunt eſſe differentiæ ap
Cōtra opi. petitus rationalis. Sed videt̃ mihi ꝙ ratio iſta potius cōcludit ꝙ nō debet eſſe omnino aliquę aliæ Q
potentię animę circa bonū:ꝗ appetitus rationalis:ex quo eſt circa bonū ſimpliciter: ita ꝙ nullo mo
do iraſcibile & concupiſcibile debeāt dici partes appetitus.Appetitus enim qui eſt boni ſimpliciter
etiā eſt boni vt nunc.aliter eñ ex deliberatione non proſequeret̃ ipſum.Et iterū ſicut appetitus ra
tionalis eſt circa bonū vniuerſale ſimpliciter:ita ꝙ circa omne bonū qđ poteſt habere rationē boni
vniuerſalis intelligibilis:ſic appetitus ſenſibilis ſiue irrationalis eſt circa bonum particulare ſimpli-
citer:ita ꝙ circa oē bonū qđ poteſt habere rōnē boni particularis ſenſibilis. ergo ſi id qđ eſt circa ra-
tionem aliquā ſimpliciter,non debet diuidi per partes:ſicut ergo non diuidit̃ ꝑ partes in appetitu
intellectiuo circa bonum vniuerſale ſimpliciter : ſilr neqꝫ in appetitu ſenſibili diuidetur circa bonū
particulare ſimpliciter per partes:vt penes iraſcibile & concupiſcibile.Immo qua ratione debet ille
manere vnicus & indiuiſus,eadem & iſte.Propter illā ergo rationem non debet negari appetitus ra
tionalis diuidi in iraſcibilē & cōcupiſcibilē.Pręterea cum appetitus ſenſibilis diuidit̃ in cōcupiſcibi
lē & iraſcibilē:iſtud non eſt penes diuerſitatem boni ſenſibilis obiecti.non eſt eñ aliud bonum obie-
ctum concupiſcibilis & iraſcibilis:ſed vnū & idē penitus,differens ſolum penes diuerſas rationes &
conditiones obiecti.bonum eñ qđ eſt obiectum concupiſcibilis vt placitū & delectabile,id ipſum eſt
obiectum iraſcibilis vt arduum & appretiabile.Propter qđ ſicut concupiſcibilis in illud mouet̃ vt
ipſum apprehendat:& in eo qeſcat:ſic iraſcibilis in idem mouet̃:vt ipſum defendendo cuſtodiat:ne
quies concupiſcibilis circa ipſum diſturbetur.Quis ergo appetitus intellectiuus eo ꝙ eſt circa cō
munem rationem boni:ſiue circa bonum vniuerſale ſimpliciter,non diſtinguat̃ per diuerſas potē-
tias ſecūdum diſtinctionem ſpecierū & modorū boni ſimpliciter:quēadmodū viſus qa eſt circa co
lorem ſimpliciter,nō diſtinguit̃ in diuerſas potētias ſcđm diuerſas ſpecies coloris:quia nec ſecundū
hunc modū diſtinguit̃ appetitus ſenſibilis ſecūdum diuerſas potētias: ſcđm diuerſas ſpecies & mo
dos boni vt nunc,vt iam dictum eſt:bene tñ pōt diſtingui appetitus intellectualis,circa cōmunem
rationem boni exiſtente vtroqꝫ diſtinctorum,penes diuerſas rationes & conditiones boni eiuſdē om
nino.Quia cū hoc ꝙ accipit̃ ſemp ſub vna & eadē ratiōe cōis,vt cōmune eſt,pōt habere rationes
diſtinctas penes placitum ſiue delectabile:& penes arduum & appretiabile: & hoc indifferenter cir
ca bonū vniuerſale intelligibile:& circa bonum particulare ſenſibile.Propter qđ nō minus penes hu
iuſmodi differētias circa bonū vniuerſale intelligibile pōt diuidi appetitꝰ intellectualis in concupi
ſcibilē & iraſcibilē,ꝗ appetitus ſenſitiuꝰ circa bonum ſenſibile particulare:& hoc inquātū vterqꝫ ap
petitus motiuꝰ eſt.Sed inquātū appetitꝰ ſenſitiuꝰ eſt paſſiuus:nō ſic autē intellectiuus: multo plus
differunt inter ſe cōcupiſcibile & iraſcibile ſenſitiui: ꝗ concupiſcibile & iraſcibile intellectiui: vt iā
declarabitur. VT aūt videamus an ſic diuidi debeat appetitus rationalis:videndum eſt rationem R
& modum diſtinguendi potentias animę.Eſt igitur ſciendum ſecundum iam dicta:ꝙ cū potentiæ
diſtinguant̃ per obiecta,hoc non intelligit̃ ſecundū diuerſitatē in eſſentia obiectorū:ſic eñ nō eſſet
intellectꝰ vna potētia reſpectu oīm intelligibiliū.Sed hoc ſolū eſt gn̄ale in virtutibꝰ paſſiuis:ꝙ ſecū
dū diuerſitatē obiectoꝝ a qbꝰ diuerſimode patiunt̃,& hoc īquātū diuerſimode ab eis patiūt̃,ſunt di
uerſę potētię:ita ꝙ quātūcūqꝫ ſint diuerſa obiecta,dū tñ vniformiter & eſſentialr̄ eandē rōnē paſſio
nis inferunt,eis rñdet vna virtus paſſiua:vt vnus intellectus omni intelligibili:& vnus viſus omni
viſibili.Color aūt & ſonus quia diuerſimode īmutāt & inferūt ſenſui paſſiones, propter hoc opor-
tet eſſe diuerſos ſenſus reſpectu illoꝝ.Et ſecundum hoc pħs in ſcđo de Anima ꝓbat numerum ſen
ſuum ſecundum numerū ſenſibilium. Sed intellectus non numerat̃ per potētias aut vires ſecundū
aliquā diuerſitatem intelligibilium.qm̄ idem eſt modus mouendi intellectum a quocunqꝫ intelligi-
bili.Dico eſſentialiter quātū eſt ex parte intellectus:licet ſecundum aliquā diuerſitatem accidētalē

ex parte obiectorum:quemadmodum differunt intellectualis intelligentia & memoria. Memoria enim dicitur non tam ex conſeruatione habituū cognitiuorū : q̄ ex ratione ſimplicis actus intelligendi: a quo formatur actus intelligendi declaratiuꝰ verbi mentalis vt alibi declarauimus. Et eſt eiuſdem potētię omnino moueri ad actum intelligēdi vtroqꝫ modo:differens in nobis ſola ratione ſicut & ſola ratione differt obiectum:& eiuſdē virtutis penitus eſt habitus in ſe conſeruare quibus faciliter educitur in actus:licet in ſenſu,alterius virtutis eſt ſpecies ſenſibiles conſeruare vt memorię ſenſibilis:& alterius eis moueri vt imaginatiuę:quoniā virtutes illę ſunt organicę:& neceſſario alia diſpoſitione organi virtus retinet ſpecies & immutatur ab ipſis.Propter qđ alia eſt vis memoratiua & imaginatiua:non ſic memoria & intelligentia,quia & retentio & immutatio fiūt abſqꝫ organo:& virtus ſeparara nata eſt reflecti per ſuum actum & ſuper ſe & ſuper id qđ eſt in ſe: non ſic virtus organica.Item in intelligentia etiam accidentaliter differunt ſcientificum & ratiocinatiuū in hoc ſcilicet ꝙ dicitur ſcientificum inquantum principium intelligentię mouet ex ſe abſolute:ratiocinatiuū inquantum principiatum intelligentię mouet ex eo ꝙ principium mouet prius.Et nō

S differunt niſi ſicut moueri abſolute,& moueri vno motu ſub cōparatione ad moueri alio motu. Siliter gn̄ale eſt ī oībꝰ virtutibus actiuis ꝙ ſcđm diuerſitatē modorū agendi circa obiecta diuerſificātur:ita ꝙ quātūcūqꝫ ſint obiecta diuerſa:& idem eſt modus agendi circa ea: eadē eſt virtus ſiue potentia: ſecūdum ꝙ propterea appetitus ſenſitiuus diſtinguitur ab intellectiuo:nō quia ille circa bonū pticulare:iſte vero circa bonū vl'e:ſed quia ad pticulare bonū qđ eſt ſenſibile bonū mouet appetitus ſenſibilis: inquantū eſt ſenſibile bonū, nō īquātū eſt bonū ſimpliciter.& hoc non niſi vt motus a tali bono. Ad vniuerſale aūt bonū mouetur appetitus rationalis inquantum eſt bonum ſimpliciter. & hoc abſqꝫ eo ꝙ moueatur ab ipſo . Vnde appetibile ſenſibile eſt mouens non motū. Appetitus autem ſenſitiuus eſt mouens motum:vt dicitur tertio de anima. Appetitus vero rationalis eſt mouens non motum omnino. Propter qđ neceſſario ſunt diuerſę potentię appetitus ſenſitiuus & rationalis. Vlterius ſicut ſunt diuerſę potentię:quia ſecundū diuerſos modos generales: diuerſimode mouentur circa ſua obiecta.Nunc autē ita eſt ꝙ potentia actiua & motiua ſuiipſius circa bonum primo & per ſe eſt motiua,& prima intētione ſui ipſius in bonū & commodum vt in eo delectetur. Et quia contrariorum eadem eſt potentia:ſecūdario & ſecūda intentione eſt motiua ſuiipſius ī malū & incōmodū ne ab eo contriſtetur.Sed quia nihil natum eſt proſequi conueniēs propter delectationē: & fugere diſconueniēs propter contriſtationem:qđ non habet aliquid qđ natum eſt ipſum cuſtodire vt pacifice in bono habito delectetur defendendo ipſum contra nitentia auferre delectabile, & inferre triſtabile, aut volētia in delectatione circa bonū ipſum diſturbare:& ſimiliter qđ natum eſt ipſum in expectando fouere & amouere impedientia ne bonum non habitum circa qđ delectandum eſt cōſequatur.quemadmodū natura in aliquibus non poſuit membra quibus in ſuo conuenienti habent delectari & diſconuenientia fugere:ſed etiam membra ſicut arma quibus impedientibus in bono delectari habēt rebellare.Primū fit in vi appetitiua per vim cōcupiſcibilem:ſecūdum per vim iraſcibilem. Quare cum tā ī appetitu rationali q̄ ſenſitiuo neceſſe eſt ponere vim aliquā delectantē in bono & conuenienti:& mouentē ſe in illud & fugiētem cōtrarium:ſine hoc enim nullus eſt appetitus: & hęc eſt vis concupiſcibilis: neceſſariū eſt ergo vtrobiqꝫ virtutem cōcupiſcibilē ponere: aut ille qui poſitus eſt eſſe appetitus non eſt omnino appetitus: ita ꝙ impoſſibile ſit ponere virtutem aliquā appetitiuam boni: quātūcūqꝫ in cōmuni ſiue quātūcūqꝫ in particulari:dum tamen ſit appetitiua boni qđ eſt aliud a ſe propter ſe & ſuū commodum: quin

T ſit deſideratiua & concupiſcitiua illius. Propter qđ cum omne aliud a deo appetens appetitu cognitiuo,vt etiam angelus appetitu ſuo intellectuali,appetat bonū aliud a ſe: idcirco in omnibꝰ aliis a deo,etiam in angelis:neceſſe eſt ponere vim concupiſcibilem: aut non eſſet in eis voluntas omnino.In ſolo autem deo eſt voluntas ſimpliciter in volendo ſeipſum:& nihil aliud niſi volēdo ſe: ſicut & nihil aliud a ſe ſcit niſi in ſciendo ſe.Nullo autem modo vis concupiſcibilis:quia nihil aliud a ſe concupiſcit:neqꝫ agit per concupiſcentiam aliquid extra ſe.dicente Auicēna.viii.Metaph. Volūtas eius eſt quę eſt expers imperfectionis & immunis a deſiderio. & infra. Volitū primi non eſt ſcđm volitum noſtrum:ita vt in eo qđ eſt ex eo ſit ei intentio.Si autem in omni appetitu neceſſe eſt ponere vim cōcupiſcibilē:ergo ſecūdum iam dicta & vim iraſcibilē defenſiuam eius.Quę in hoc ex pte obiecti differunt : ꝙ concupiſcibilis dicitur eſſe circa bonū vt eſt delectabile:quia ſemper appetit ī ipſo bono delectari.Iraſcibilis vero dicitur eſſe circa bonū arduū:quia appetit in ipſo ſuperare oīa contraria.Eſt enim iraſcibilis vindex concupiſcibilis. Vnde ſcđm Auicē.in fine.viii.Metaph. Perfectio & finis irę vindicta eſt. vt ſcđm hoc concupiſcibilis ſit ipſa principalis potētia: & iraſcibilis ſit

quędam vis in ipſa & ex ipſa orta.quia eñ concupiſcibilis amore appetit inhęrere delectabili qđ po
teſt amittere:ideo neceſſario ei eſt timor amittendi vel conturbationis circa ipm̄ annexus. Secūdū
eñ Auguſtinū.lxxxiii.q.q.xxxiii. prorſus nullo modo metuit quiſq̄ nihil aliud amat: propter qđ
neceſſario ſibi habet vim coniūctā cuius eſt timorē repellere:quaſi famulantē ſibi in hoc. Vnde ſi-
cut in parte ſenſitiua paſſiones iraſcibilis oriūtur a paſſionibus concupiſcibilis & terminantur in
eis:iraſcūtur enim aīalia cū diſturbātur a delectatione in concupiſcibili:& ceſſat eorum ira cū qui
eſcūt in ea:propter qđ dicit pħs in libro de aīalibus: ꝙ ꝑpter tria in q̄bus ſolent delectari pugnāt
aīalia.ſ.propter eſcam,ꝑpter coitum,& ꝑpter nidū:Sic & oēs actiones iraſcibilis oriūtur ex actio-
nibus concupiſcibilis:& in ipſas terminātur tam ex pte intellectiuę q̄ ex parte ſenſitiuę.Et ſic ſicut
in ſenſitiua neceſſe eſt ponere appetitū aliū q̄ intellectiuū: & ītellectiuū aliū q̄ ſenſitiuū:ita ꝙ in ho
mine oporteat ponere vtrūq̄ appetitū:& hoc quia diuerſimode mouet appetitus intellectiuus ad
vniuerſale bonū:& ſenſitiuus ad bonū particulare: in eo.ſ.ꝙ appetitus ſenſitiuus non mouet niſi
motus a ſenſato:qđ non ſolū ingerit organo ſentiendi paſſionē corporalem ſenſibilē vt ſentiatur:
ſed etiā organo appetendi vt appetatur:vel ꝓſequutiue vel fuga.& hoc diuerſimode & in diuerſis
organis ſcđm motuū diuerſitatē. Appetitus vero intellectiuus q̄a non eſt organicus mouet ſe nō
prius motus ab alio:vt habitum eſt ſupra.Et hoc quia ad bonū vniuerſale ſcđm ꝙ bonū mouetur
qđ eſt ſeparatū: & ipſe ſimiliter eſt ſeparatus:non virtus organica: et ideo perfectū liberū arbitriū
habens.Qđ aūt mouet motum:de neceſſitate mouet poſtq̄ fuerit motū. Ex quo patet qualiter ma
gis differūt concupiſcibile & iraſcibile in ſenſitiuo q̄ ī intellectiuo.hoc enim cōtigit:quia ſenſitiua
virtus mouet mota.Ita ꝙ licet quantū eſt ex modo agendi & mouēdi non plus differūt cōcupiſci
bile & iraſcibile in ſenſitiuo q̄ in intellectiuo:quia tamen ſunt organicę: & diuerſimode patiuntur V
& mouētur ab obiecto prius q̄ moueant: ex hoc ſpecialem differentiam habent in ſenſitiuo quam
non habent in intellectiuo:vt in ſenſitiuo ꝓprie dicantur potentię ratione diuerſorum: in intelle-
ctiuo vero concupiſcibilis eſt potentia principalis : iraſcibilis autem vt dictum eſt quædam vis
eius: Ita ꝙ volūtas non eſt tertia potentia ab iſtis duabus ſed continens in ſe iſtas & contenta in
eis. ſicut nec tertia potētia appetitiua eſt cōmunis in ſenſitiuo cōcupiſcibili & iraſcibili:quę etiam
reſpectu ſuoꝝ actuū ſe habēt ſicut potentia principalis & vis in ipſa. q̄liter etiā ꝑpter eandē rationē
vt dictū eſt qua neceſſe eſt ponere cōcupiſcibile & iraſcibile in appetitu ſenſitiuo & in intellectiuo
nō obſtante ꝙ reſpicit bonū cōmune:ſic bonū ſub cōmuni ratione boni.Non minus eñ ipſa appeti
tiua vis conturbari aut impediri poteſt circa ſuū bonū,q̄ ſenſitiua circa ſuū. Vnde ſicut appetitus
ſenſibilis vere dicitur iraſcibilis in appetēdo impugnare malū ex impetu paſſionis: ſic appetitus in
tellectiuus vere dicitur iraſcibilis in appetēdo impugnare malū ex iudicio rationis:vel ex determi
natione liberę electionis.Et ſicut ſimiliter appetitus ſenſibilis ꝓprie dicitur concupiſcibilis in cōcu
piſcēdo delectari in bono ex impetu paſſionis: ſic appetitus intellectiuus ꝓprie dicit̄ cōcupiſcibilis
in appetēdo adhęrere bono ex iudicio rationis,vel ex determinatione liberę electionis.vt in intelle
ctiuo cōcupiſcibili ponamus charitatē & amorē:ī iraſcibili ſpem.Et ꝑ hoc volūtas cōcupiſcit talia
bona:ad q̄ nō poſſit moueri ꝑ appetitū ſenſitiuū:nec cōſeq̄ ipm̄:vt ſapiētiā, virtutes,& cætera hmōi
Et ſimiliter iraſcit̄ cōtra talia mala,cōtra q̄ nō poſſet ſufficiēter moueri ꝑ iraſcibilē ſenſitiuā vt cō
tra vitia:ita etiā ꝙ etſi odiū vitioꝝ ꝑtineret ad cōcupiſcibilē rōnalē: propter tñ eorū impugnatio
nem neceſſaria eſt ei vis iraſcibilis exequēs impugnationis actū. Qꝫ aūt iſti duo appetitus ſunt ī in
tellectiua pte,etiā experiētia docet.Nā ſępe cōcupiſcibili & volūtate rōnali volente quieſcere ī dele
ctatione contēplationis circa bona gratię et glorię: inſurgit per odiū ad impugnādū actionē alio-
rū vitioſam:et diſturbat quietē cōcupiſcibilis cōtra eius inclinationē.qđ nō poſſet eſſe ſi ad vnam
ſimplicē rationē mouēdi aut appetēdi ꝑtinerēt. Vnde et ſicut in ſenſitiua,ſic et in intellectiua con
cupiſcētia intēſa mitigat iraſcibilē,& a ſuo ꝓpoſito reuocat ſępius: et ecōuerſo:·licet ī appetitu fre
quēter concordet:quia iraſcibilis nō eſt vt dictū eſt niſi ꝓpugnatrix & defenſatrix cōcupiſcibilis.
Qꝫ aūt differūt vt ſunt in intellectiua pte & ſenſitiua,ex hoc patet: quia ſcđm ꝙ dicit pħus in.iii. X
de aīa:multotiēs intellectus nō iubet timere:ita ꝙ nec iraſcibilis & ītelligibilis mouet: ſed paſſione
quadā timoris cor mouet̄: & ſenſitiua iraſcibilis nitit̄ ſe ad fugā mouere.Et ecōtra ꝑcipiente intel-
lectu & ducēte fugere aliq̄d,aut ꝓſequi,nō mouet̄: ſed ſcđm cōcupiſcentiā ſenſitiuā agit:vt patet
in cōtinente:quia nō eſt ſciētię agere ſcđm ſciētiā:ſed appetitus intellectiui. Vnde neq̄ appetit⁹ ſen
ſitiuus dñs eſt hmōi motus niſi velit cōſentire appetitus ītellectualis. Poteſt tñ cōtraire & tenere
appetitū ſenſitiuū. Abſtinētes eñ & cōcupiſcētes concupiſcētia ſenſitiua nō opant̄ ea quorū habēt
appetitū: ſed ꝑ appetitū intellectualē ſequūtur intellectum. Intellectus eñ nō mouet ſine appetitu

Volũtas eñ appetitus eſt. Et accidit contrarietas in iſtis appetitibus propter aliá ratioñe boni appe
tibilis mouentis: quia vt dicit ibidẽ, Intellectus ꝑpter futurũ retrahere iubet. Concupiſcẽtia aũt ꝑ
pter ipm iam. ꝑpter qđ vincit aliquãdo deliberationẽ. Intellectualis tñ appetitus ſuperior ẽ & prin
Y cipalior: & ſemp vincit appetitũ inferiorẽ cũ vult. AD primũ dicẽdũ cõcedẽdo ꝙ nõ ſolũ in intel Ad primũ
lectiua pte ſunt concupiſcibile & iraſcibile qa naturaliter ſunt in ſubſtãtia animę rationalis: & hoc prin.
naturaliter anteq̃ corpori miſcetur: Sic eñ inſunt ei & vires ſenſitiuę: vt habeẽ in eodem libro: ſed
quia aliter inſunt ſenſitiuę & manẽt in ea ſepata: aliter intellectiuę. quia illę i anima ſepata manẽt
ſolũ ſicut in radice: ſed intellectiuę manẽt etiá in ſuo effectu: qđ intellexit illa auctoritas. Secundũ
Z ſimpliciter concedẽdũ eſt. AD tertiũ in oppoſitũ de pſio: ꝙ iraſcibile & cõcupiſcibile ptinẽt ad ra Ad arg. in
tionale ꝑ participationẽ: põt dici ſcđm ꝙ alibi declarauimus: ꝙ etiá appetitus intellectualis ſcđm oppo.
ipm dicit rationale ꝑ pticipationem. Vel poteſt dici ꝙ aliá ſentẽtiá de libertate arbitrii in volũtate
debẽt tenere catholici: q̃ tenuit pſius. Ipſe enim poſuit ꝙ volũtas nõ eſſet liberi arbitrii niſi ante ra
tionis determinationẽ & iudiciũ ſiue ſentẽtiam aut dictamen. & hoc reſpectu intellectus ſeu rõnis
quia. ſ. poteſt intellectũ mouere ad diſcernẽdũ qd agẽdũ & qd nõ agendũ. Et ideo ipa poteſt diſcer-
nere & nõ diſcernere: quare etiá volũtas agere q̃ nõ agit: & non agere q̃ agit. Sed poſt iudiciũ ratio
nis poſuit volũtatẽ de neceſſitate ſeq iudiciũ rõnis: nõ coactiõis: ſed imutabilitatis cuiuſdá q̃ſi põ
dus quoddá: quẽadmodũ etiá & appetitꝰ ſenſitiuꝰ neceſſario ſeqẽ motũ a ſenſato. Et ideo dixit i. iii.
de aĩa. Cũ ſcđm rationẽ mouetur, & ſcđm volũtatẽ moueẽ. Appetitus aũt ſenſibilis mouet ṗter ra
tionẽ. Q̃ñ aũt appetitus ſunt cõtrarii adinuicẽ: ſenſibilis. ſ. & intellectualis: hoc accidit cũ ratio &
cõcupiſcẽtię ſenſitiuę cõtrarię ſunt: quaſi appetitus volũtatis nullo mõ poſſit eſſe cõtrarius rõni.
Vnde ſubdit. Vtrũ eñ agat hoc aut hoc iá ratiõis opus eſt: & neceſſe eſt vno. ſ. intellectu mẽſurari
quid potius. ſ. agendũ eſt. Maius eñ & melius ſiue potius agẽdũ ſcđm iudiciũ rationis ſequiẽ vo
lũtas. Propter qđ nullá differentiá in motus executione ad pſequendũ vel fugiendũ ꝑ concupiſci
bilẽ, vel ad impugnandũ aut defendẽdũ ꝑ iraſcibilẽ poteſt pſis ponere ex pte volũtatis. quoniá in
rum viriũ differẽtia ſolũmodo cõſiſtit in opis diuerſa & diuerſimode executione. Nos aũt qui po
nimus ꝙ volũtas manet libera etiá poſt itellectus vel rationis determinationẽ, ad opus. ſ. exequẽdũ
vel nõ exequẽdũ, & ad aſſequẽdũ diuerſimode i fugiẽdo, & pſequẽdo vel defendẽdo, vel ipugnãdo:
bene poſſumꝰ diſtiguere appetitũ itellectualẽ i cõcupiſcibile itellectuale, & iraſcibile itellectuale:
& debemꝰ ſcđm dictá determiationẽ. Et ꝙ ſic debeat diſtingui manifeſtat opatio diuerſa. Quia cũ
volũtas libere & libertate eadẽ vtrũq; opus exequiẽ & refrenat: appetitus aũt ſenſitiuꝰ neceſſario:
nõ tñ eadẽ neceſſitate exequiẽ opus ſuũ concupiſcibilis & iraſcibilis: qa alia & alia neceſſitate quá
tũ eſt ex ſe iraſcibilis & concupiſcibilis neceſſitanẽ: eo ꝙ alia & alia paſſio in alio & alio organo. Ex
paſſione eñ quę ira eſt, mouetur iraſcibilis. Eſt eñ ſcđm Damaſc. ira feruor ſanguinis circa cor ex
vaporatione fellis ꝑpter ſenſum diſcõueniẽtis. Ex paſſione vero delectationis moueẽ cõcupiſcibilis.
Eſt eñ delectatio tempamentũ ſanguinis circa cor ex vaporatione ſplenis ꝑpter ſenſum conueniẽ-
tis. In ſplene eñ eſt ſanguis dulciſſimus: quia fel dependẽs ab eo & connexus ei ſuggit ex eo omnẽ
amaritudinẽ. Vnde quia aliud & aliud eſt principiũ motus in appetitu ſenſibili iraſcibili & concu-
piſcibili: idem aũt in appetitu rationalis iraſcibilis & concupiſcibilis: in hoc magis differũt iraſci-
bilis & concupiſcibilis ſcđm ꝙ ſunt ptes appetitus ſenſibilis: q̃ ſcđm ꝙ ſunt ptes rationalis appeti
tus. Propter qđ ſcđm cõmunẽ vſum etiá ſanctoꝝ magis diſtinguũtur iraſcibilis & cõcupiſcibilis
vt ſunt ptes ſenſitiuę partis: q̃ vt ſunt ptes rationalis.

SEquũtur quęſita de humana natura ex parte coniũcti ex corpore & anima. Vbi
quęrebantur quędam generaliter ptinẽtia ad omnes homines: & quędá alia ſpe-
cialiter ptinẽtia ad pręlatos. Et circa primũ horum Primo quęrebãtur quędá
pertinẽtia ad ſtatũ gratię: deinde alia ptinẽtia ad ſtatũ culpę. CIRca primũ q̃re
batur vnum ptinens principaliter ad meritũ glorię, & alia tria ptinẽtia ad dimi
nutionẽ poenę debitę. Quorũ primũ eſt: vtrũ religioſus ꝑponẽs facere maius bo Quęſt. xvi.
nũ deberet illud dimittere faciendo minꝰ bonũ ꝑpter ṗceptũ ſui ſuperioris. Scđm erat: qd magis Quęſt. xvii.
eſt pficuũ: aut pſequi negotiũ crucis ſcđm conſiliũ eccleſię, aut ingredi & ſtare pficiẽdo in religio
ne. Tertiũ erat de ope volũtarie aſſumpto: vtrũ opa facta i charitate minore, tãtũ diminuũt de poe Quęſt. xviii.
na debita peccatis quãtũ eadẽ vel æqualia facta in charitate maiore. Quartũ erat de ope ſatiſfacto- Quęſt. xix.
rio poenitẽtialiter iniũcto: vtrũ poena ſatiſfactoria iniũcta a ſacerdote diſcreto, vel a iure taxata ſuf
ficit ꝑ tota poena peccatis debita in purgatorio de quibus confeſſus eſt: & ꝑ quibus iniuncta eſt.
CIRCA primũ arguitur: ꝙ religioſus debeat facere magis bonũ cõtra ṗceptũ ſuperioris. quia Arg. prin.

Bernardus dicit de præcepto & diſpẽ̃.Qđ pro charitate inſtitutum eſt:cõtra charitatem milita‑
re non debet.pro charitate inſtituta eſt obedientia.Charitas autem dictat maius bonum pręferen
dum eſſe minori.ergo obedientia non debet eſſe cõtra hoc qđ magis bonum.Eſſet autem contra,ſi
Secundum. debitum eſſet illud dimittere propter minus pręceptum a ſuperiore.ergo &c. Item nihil minus
obligat iuramentum q̃ votum:ſed non eſt licitum iuramentum de dimittendo magis bonum pro
In oppoſitũ, pter minus: quare nec votum aut obedientia. CONtra. non minus obligat votum q̃ matri‑
moniũ cõſummatũ. ſed propter matrimoniũ cõſummatũ oportet mulierẽ maius bonũ dimittere
Reſponſio. propter minus de pręcepto viri.ergo &c. DIcendum eſt ꝙ præceptum ſuperioris ſi certum eſſet A
ꝙ eſſet contra deum: omnino contemnendum eſſet. Licet enim quis voueat aut iuret generali‑
ter obedire de omnibus:non tamen intelligitur niſi de licitis iuſtis & honeſtis,vt.xi.q.iii.Non ſem
per.vbi dicitur. Nõ ſemper malum eſt non obedire pręcepto. Cum enim iubet quę deo contraria
ſunt,non eſt ei obediendum.Sed in dubio an ſit contra deum pręcepto prælati ſtandum eſt.Qđ et
ſi ſit contra deum:propter bonũ obediẽtię nõ peccat ſubditus:vbi tamen peccat prelatus.xxiii.q.i.
Quid culpatur.in fine.Multo ergo magis ſi bonũ ſit qđ pręcipit oportet obedire:& propriũ pro‑
poſitum de agendo magis bonũ dimittere:& ſupponere ꝙ cauſa rationabilis ſit quare ſic præci‑
pit, & ſic propter bonum obedientię recompenſatur ei in minore bono qđ amittit in maiore. Pro‑
ter qđ dicit Auguſtinus.Melior eſt vna obedientia q̃ omnes virtutes.hoc eſt quęcunq; opera vir‑
tutum facta contra obedientiã:quę ex hoc vitia fiunt etſi alias de genere virtutum eſſent.Et ſicut
eſt de vno,ſic eſt de omni eo ad quod homo per votum obligatus eſt:ꝙ ei non debet pręponi aliud
volũtariũ:etiã licet in ſe magis bonum videatur. Vt ſiquis vouit aliquid ſe facturum qđ bonum
eſt & licitum & expediens: poſtmodum tamen licet bona conſciẽtia rationabiliter deliberata dicat
ei ꝙ melius eſſet aliquid aliud facere, & illud qđ vouit omittere: melius tamen eſt & fructuoſius
votum explere:quia ſine periculo peccati mortalis non poſſet illud omittere.Et ideo hoc omitten‑
Ad prin.arg. do quodcunq; aliud ad frugem vitę æternę nihil poſſet ei valere. AD primum in oppoſitum di B
cendum:ꝙ facere minus bonum ex præcepto nunq̃ militat contra charitatem ſubdito, etſi forte
prælato. Licet enim charitas dictet ꝙ abſolute maius bonum præferendum eſt minori ab illo in
cuius poteſtate eſt vtrunq;:tamen etiã dictat ꝙ ſubditus propter obedientiã minus bonum præ‑
Ad ſecũdũ. ceptum a ſuperiori debet præferre maiori bono a ſe ꝓpoſito. AD ſecundũ dicendum ꝙ bene ve‑
rum eſt ꝙ non eſſet licitum votum ſicut nec iuramentum de dimittendo maius bonum propter
minus.eſt tamen licitum immo neceſſarium ꝓpter iuramentũ vel votũ factũ ſuperiori ad p̃ceptũ
eius dimittere maius bonũ ꝓpter minus.Debet enĩ p̃ſumere ꝙ ei melius eſt qđ p̃cipit p̃latus: li‑
cet non videatur ſibi: & ideo qđ p̃cipitur facere tãq̃ magis bonum.

Queſt.xvii. Circa Secundum nihil arguebatur:ſed proponebatur ſine argumentis. Et eſt di‑ C
Reſponſio, cendum ꝙ vita religionis eo ꝙ contemplatiua eſt,per ſe ordinatur ad augmen‑
tum glorię. & hoc non niſi ex merito proprię deuotionis et charitate in bonis
operibus quę exercẽtur in religione. Negotium aũt crucis tanq̃ pœnale actiuũ
per ſe ordinatur ad pœnę debitę diminutionem,aut remiſſionem.& hoc non tñ
ex deuotione proprię charitatis in hmõi negotium exequendo:q̃ ex deuotione
& merito Chriſti in ſua paſſione:inquantum opus ſiue negotium iſtud indul‑
gentiale eſt. Vnde quia tenet eccleſia ꝙ ſummus pontifex habet poteſtatem pro tali negotio iam
aſſumpto cum propoſito exequendi ipſum ſecũdum conſilium eccleſiæ indulgere totam pœnam
debitam oĩbus peccatis quotcunq; & qualiacũq; commiſit: dum tamen vere pœnitens fuerit &
confeſſus: de quo nullus poteſt habere ſecuritatem quãtũcũq; ad plurimos annos laborauerit in
religione:idcirco abſolute & ſimpliciter tenendum ꝙ proſequi negotium crucis ſecũdum cõſiliũ
eccleſię multo magis eſt proficuũ ad remiſſionem pœnę obtinendam & ſecuritatem habendam de
ſtatim euolando:q̃ vita cuiuſcunq; religionis,licet illa magis poſſit eſſe proficua ad augmentum
gloriæ.

Queſt. xviii. Circa tertium arguitur: ꝙ opera æqualia facta in charitate maiore & minore nõ
Arg.prin. æqualiter diminuũt de pœna taxata: q̃ ſufficit ꝓ tota pœna peccatis debita in
purgatorio:de quibus cõfeſſus eſt,& pro quibus iniũgitur.Quia ſubſtãtia cha‑
ritatis ex qua fit opus,per ſe reſpicit pręmiũ gloriæ,Pœna vero quę conſiſtit in
opere,ꝑ ſe reſpicit diminutionẽ pœnę debitę. Quis ergo ſit maior charitas: vt
ex ipſa plus mereatur de gloria in æquali opere:q̃ ex charitate minore:non tamẽ
In oppoſitũ. plus diminuitur de pœna. CONtra.diminutio pœnę non eſt niſi ex ratione merendi:quare cũ

ratio merendi non conſiſtit niſi in charitate: et ideo maior charitas magis meretur: plus ergo de
D poena minuitur pro æquali opere ex maiore charitate facto q̃ ex minore. Dicẽdũ ad hoc: ꝙ opus Reſponſio.
ad hoc ꝙ ſit meritorium glorię aut etiã ſatiſfactoriũ poenę, oportet ꝙ deo gratum ſit & acceptũ.
Acceptum autem vel gratum deo eſſe non poteſt niſi factum ſit in virtute illius qui factus eſt reconciliatio pro peccatis noſtris: Chriſti. ſ. Ipſe enim eſt principale agens in merendo toti generi humano peccatorum & poenæ pro peccatis abolitionem & gloriæ collationem: quæ ſunt finis omnis actionis Chriſti & paſſionis in homine quã geſſit. Agens autem organicum quilibet homo purus eſt inquantum eſt membrũ illius. Et agens ſecundariũ quale eſt omne agens organicũ ſiue inſtrumentale, nõ attingit finem agẽtis principalis, niſi agat in virtute illius: quẽadmodũ calor non generat niſi in virtute agentis impreſſa calori a generante. In virtute ergo Chriſti omne opus noſtrũ debet eſſe factum ſi ſit meritorium glorię aut ſatiſfactorium poenę. In virtute autem agentis principalis non poteſt agere agens ſecundariũ organicum niſi ſit ei coniũctum, & virtutis ac influẽtię eius ſuſceptiuũ. quemadmodum membrũ ſeparatum a capite & corpore virtutem capitis & corporis ſuſcipere nõ poteſt: et ideo nec in virtute eius agere poteſt. Organũ quale eſt quilibet noſtrũ Chriſto capiti non coniũgitur niſi ſit membrum in corpore ſuo myſtico qđ eſt eccleſia: glutino ſpiritus ſancti quę charitas eſt, ei coniunctum. Ephe. iiii. Qui eſt caput Chriſtus: ex quo totum corpus cõpactum & connexum per omnẽ iũcturam ſubminiſtrationis ſecũdum operationem in mẽſurã vniuſcuiuſꝗ membri augmẽtũ corporis facit in ędificationẽ ſui in charitate. Gloſ. Qui eſt caput nobis puidẽs & regere potẽs: per quem totum corpus. i. eccleſię compactũ eſt per fidem, connexum vinculis charitatis: q̃ faciũt mẽbra iuicẽ ſubminiſtrare ſecũdũ opationem non ſolum in voluntate ſin menſuram vniuſcuiuſꝗ membri. i. ſcđm ꝙ vnũquodꝗ membrũ poteſt operare p gratiam ſibi datam. & ipſe facit augmentũ corporis ædificando illos qui nõ ſunt. & hoc totũ facit in charitate.
E Ex hoc ergo ſolo opus noſtrum eſt meritorium ꝙ Chriſto ſumus coniũcti in corpore, & eccleſiæ p fidem & charitatem: p quę in virtute eius meremur: & in ipſo augmentum ſpirituale accipimus. Propter qđ cum homo amiſſa charitate deſinit eſſe membrum eccleſię: grata non poſſunt eſſe deo opa eius: nec alicui meritoria neꝗ glorię neꝗ diminutionis poenę prius debitæ: ita ꝙ ſubſtantia opis quãtũcũꝗ ſit de genere virtutis ſiue poenale, ſiue nõ poenale, nec meritoriũ nec ſatiſfactoriũ eſt niſi ex virtute & radice charitatis: ita ꝙ deus nõ acceptat opus aut meritum aut ſatiſfactionẽ niſi ppter diſpoſitionẽ opantis. Vñ dictũ eſt Geñ. iiii. ꝙ dominus reſpexit ad Abel & munera eius, ad Cain autem & ad munera eius non reſpexit. Vbi ex ordine verborum coniicimus ꝙ non tam aſpexit, vel non aſpexit ad opera, q̃ aſpexit vel non aſpexit ad perſonas: non econuerſo. Propter qđ ſuper illud primę Corin. xiii. Si charitatem non habuero nihil mihi prodeſt. Gloſ. Opera bona non ex quantitate ſui: ſed ex charitate plus vel minus proſunt. Sed intelligendum ꝙ opus ex virtute charitatis duplex habet eſſe. vnum interius qđ conſiſtit in feruore & deuotione operantis. aliud exterius qđ cõſiſtit in ſubſtãtia actus. Et ſic ſe habẽt inter ſe: ꝙ ſicut opus ſimpliciter non placet niſi ex virtute charitatis: quia ex radice charitatis procedit: ſic nec placet opus exterius plus vel minus niſi ſecundum feruorem maiorem vel minorem operis interioris: ita ꝙ non menſuratur meritum operis exterioris tam ex ſubſtantia charitatis ſecũdum ſe, q̃ ex feruore & deuotione quã elicit in opere interiori.
F ET ſciẽdũ ꝙ opus exterius quadruplex eſt: liberale, poenitentiale, indulgẽtiale, & ſuffragale. Liberale: qđ quis agit ex propria voluntate. Poenitentiale: qđ iniũctum eſt a ſacerdote. Indulgẽtiale: qđ ſuadetur a prælato. Suffragale: qđ vnus facit pro alio. Comparando igitur opus exterius ſecundum iſtos quatuor modos ad opus interius: ſciendum ꝙ ex opere interiore procedit opus exterius idem in ſpecie & æquale omnino ex maiore & minore charitate in diuerſis dupliciter. Vno modo opere interiore exiſtente æquali in diuerſis vel inæquali: quia ex parte habitus charitatis in ſe non oportet diſtinguere: quia non eſt meritum ex ipſa niſi ſecũdum ꝙ ſe extendit in opus ſaltem interius: quia ſi eſt, operatur aut deficit: nequaq̃ vero proficit. Si vero opus interius ſit in diuerſis æquale: tunc opus exterius factũ eſt in ſingulis aut liberale: aut poenitentiale: aut indulgentiale: aut ſuffragale: aut eſt in vno liberale, in alio vero vel aliis aut poenitẽtiale, aut indulgẽtiale, aut ſuffragale: aut eſt in vno poenitẽtiale: in alio vero aut aliis indulgẽtiale:
G aut eſt tertio mõ in vno poenitẽtiale aut indulgẽtiale: in alio vero vel aliis ſuffragale. Si primo mõ ꝙ. ſ. opus iteri⁹ ſit ęq̃le in diuerſis: ſed exteri⁹ i ſingulis eſt liberale: aut poenitẽtiale, aut idulgẽtiale: ſic dico ꝙ idẽ op⁹ exteri⁹ & ęq̃le factũ ex habitu maioris charitatis & minoris æqualiter meret & glorię augmẽtum & poenę diminutionẽ in diuerſis. Si vero opus exterius i ſingulis ſit ſuffragale vt cum diuerſi capellani dicunt miſſas ſuas p viuis ſiue p defunctis: quia hmõi opa pſunt & ſunt

meritoria tā faciētibus ea q̃ illis ꝑ quibus ea faciūt:tunc diſtinguendū ex pte facientiū opus: & ex parte eorū ꝑ quibus faciūt:quia cōparari poſſunt inter ſe ipſi faciētes,aut ipſi ꝑ qbus faciunt, aut facientes illis ꝑ quibus faciūt.Si primo modo & ſecūdo, ſic æqualiter merentur inter ſe illi qui faciunt ex æquali opere interiori: et ſimiliter illi inter ſe qui opere interiore æqualiter meruerunt dū viuerent vt eis valerēt ſi ꝑ eis p alios fierent:vel iam viuētes æqualiter mererent. Si tertio modo: ſic ſemp plus merentur faciētes:qđ certū eſt quantū ad augmētū glorię ipſius faciētis.Quantū aūt ad diminutionē poenę plures credūt ꝙ plus merētur illi ꝑ qbꝰ principaliter facit. Etenī ſiquis aliquid de ſuo ꝑ alio faciat:nō ex hoc diminuit meritū ꝓpriū:& ſemp maioris meriti eſt bonū facere per ſe dū poſſibile eſt fieri:q̃ p aliū ſcđm p̄dictum modū:licet quādoq; amiſſum in vno opere nō facto,poſſit recompēſari in alio.Si vero ſecundo modo principali opus exterius ſit in vno liberale: in alio vero vel in aliis ſit poenitētiale aut indulgētiale:ſic ſemp indulgētiale & poenitētiale plus merentur ꝓpter ſacramēti virtutē in poenitētiali:& clauiū efficaciā in indulgētiali.Si vero in vno ſit liberale,in alio vero vel in aliis ſuffragale:ſic eſt triplex cōpatio,vt iā diſtinctū eſt i mēbro p̄cedēte. Et ſi primo illorū triū modorū cōparēt.ſ.iter ſe faciētes:vel ſcđo mō cōparēt.ſ.iter ſe illi ꝑ qbꝰ fiūt: ſic illi iter ſe ęq̄liter merent: & ſilr iſti inter ſe.Si tertio mō cōparētur faciētes illi q faciūt,& illi ꝑ qbus inter ſe: ſemp plus merētur faciētes ſcđm determinatū modū.Si vero modo tertio principali opus in vno ſit poenitentiale: in alio vero indulgētiale:tunc de hoc iudicandū eſt ſcđm quantitatē indulgentię.Poſſet eīn eſſe tanta ꝙ plus mereretur q̃ opus poenitētiale:& poſſet eſſe tanta ꝙ æqualiter:poſſet forte etiā eſſe tam modica ꝙ minus.Si vero in vno fuerit ſuffragale:in altero vero poenitētiale ſit vel indulgentiale:ſic ſemp plus meretur poenitentiale vel indulgētiale:ſicut & ſemper plus meretur liberale,vt dictum eſt. Si vero opus interius ſit inæquale:ſic diſtinguendū vt ſupra qn̄ opus interius poſitū eſt æq̄le:qa prio mō i opere exteriori liberali poenitētiali & indulgētiali & ſuffragali ſemp plus meretur operans interius intenſius. Si vero ſecūdo modo principali opus exterius fuerit in vno liberale,in alio poenitentiale aut indulgētiale: ſi poenitentiale & indulgentiale fiant ex maiori intēſione interius, ſemp plus merentur.Si vero ecōuerſo liberale fiat ex opere interiore multo intēſiore, bene poteſt plus mereri.Si modice intēſiore,poteſt æqualiter aut etiā minꝰ mereri.Si vero opus fuerit in vno liberale in alio ſuffragale:ſic triplex faciēda eſt cōpatio vt prius & in prima & ſecūda cōparatione ſemp plus meretur qui ex feruentiore actu interiori.In tertia vero cōparatione ſi ſuffragale ſit ex multo feruentiore actu in illis ꝑ quibus faciūt,ſic iſti plus merētur: ſi in modico:ſic æqualiter. alias ſemp plus merentur agentes. Si vero tertio modo principali opus in vno ſit poenitentiale:in alio vero indulgentiale: & poenitentiale ſit ex maiore feruore interius:diſtinguendū eſt de ope indulgentiali vt prius.Alias indulgētiale ſi fiat ex maiore feruore, plus meretur .Si vero in vno fuerit ſuffragale: in alio vero poenitentiale vel indulgentiale:tūc poenitētiale vel indulgētiale ex maiore feruore ſemp plus meretur.Suffragale vero poſſet eſſe ex tāto maiore feruore ꝙ plus mereret q̃ poenitētiale:& tā modico maiore ꝙ ęquaretur: & ſilr̄ q̃ indulgentiale: niſi valde abūdātes eſſent idulgētię.Et nota ꝙ q̄uis opus indulgētiale vel liberale poſſet eſſe ſuffragale:hic tn̄ ſumitur ipm̄ ꝓprie inquātū cū nullo eoꝝ coincidit.Nota iterū: ꝙ idē eſt iudiciū de ſuffragali reſpectu illius ꝑ quo ſit,& de quocūq; illorū quatuor modorū opis reſpectu illius cui cōplacēt.Cōplacēdo eīn opus alterius facit homo ſuū.Grego.I reg.epl'a.xxii. Eſt mihi hoc ex dei munere in magna cōſolatione quia opus factū qđ in me non habeo diligo in te:cūq; de tuis actibus magna exultatione gaudeo, ea q̃ p laborē tua ſunt:per charitatem mea fiūt . Et poſt.c.xv. Noſtra ſunt q̃ etſi imitari nō poſſumus amamus in aliis: & amantiū fiūt q̄cūq; amantur in nobis Hinc ergo penſent mūdani, charitas quantę virtutis eſt: quę alieni laboris opera noſtra ſine labore facit. Vnde etiā in generali omniū bona alioꝝ diligētes pticipes eoꝝ ſimus. Pſal'.dicente. Particeps ego ſum oī.ti.te.&c. Vnde etiam defunctis exiſtētibus ī purgatorio proſunt opa non ſolū q̃ p eis fiunt:ſed etiā quę generaliter ꝑ defunctis.Sed hoc nō niſi p quāto meruerūt dū viuerēt: vt eis prodeſſent ſi ꝑ eis fierēt.dicēte Auguſt.de cura ꝑ mortuis agēda. Vt hoc qđ impēdit ꝓdeſſe poſſit poſt corpus, ī ea vita acqſitum eſt quā geſſit in corpore. Qđ ergo arguitur primo:ꝙ ſubſtātia opis reſpicit p ſe diminutionē poenę:& quātitas charitatis augmētū glorię:Dicēdū ꝙ non eſt verū ꝓpter ſe:ſed ſolū ꝓpter radicē charitatis:nō ſcđm ſubſtātiā:ſed ſcđm ꝙ ſe extēdit i opꝰ iteriꝰ laborioſum. Vn̄ opꝰ bonū qa de genere bonoꝝ etiā qa poenitētialiter eſt iniūctū factū extra charitatē nullius eſt meriti ꝓpt ſolā ſubſtātiā opis.Opus ēt exteriꝰ factū ex hn̄te charitatē: a charitate aūt nō elicitū nec actu nec hītu,ſiqđ tale ꝓcederet exteriꝰ,quātūcūq; eēt de gn̄e opis boni nullo mō eēt meritoriū. Vn̄ tantus poſſet eſſe feruor poenę interioris,ꝙ habens charitatē minorem cū minore ope

re exterius totam poenam debitam peccato diminueret: cum tamen alius habens maiorem charita
tem cum maiore opere exteriore & minore feruore in opere interiore: nō tātū de poena ſibi debita
k minueret quātū ille ope ſuo exteriore minore. Nō ergo aliter ſe habet ſubſtātia oꝑis exterioris ad
meritū glorię, & ad diminutionē culpę quātū eſt ex ſe, nec ſiliter ſubſtātia charitatis: licet ſubſtan
tię charitatis ſcđm ſe debeť ꝓmiū maiori maius & minori minus. Vñ ex ꝑte oꝑis interioris totū
iudicandū eſt principaliter: licet vt dictum eſt opus exterius aliquid apponat. In quo eſt duo conſi
derare: ipſum. ſ. feruorē deuotionis, acerbitatē poenę, & intētionē operantis. Et eſt feruor deuotio-
nis per ſe ad glorię augmētū. Acerbitas poenę ꝑ ſe ad poenę debitę diminutionē. & hoc in magna ꝑ
te ſcđm intentionē operantis: quę ambo dirigit in finē. Si eñ principaliter aut plus dirigit ad poe-
ne diminutionē ꝗ ad meriti glorię augmentū: plus valent & opus interius & exterius ad diminu-
tionē poenę ꝗ ad augmentū glorię: vel ecōuerſo, ſi ecōuerſo: & ſi æqualiter, æqualiter. Et ſcđm hoc
etiā idē opus factū a diuerſis ſiue in æqŀi charitate: ſiue inæquali: poteſt indifferēter vni eoꝝ eē ma
L gis diminutoriū poenę, ꝗ augmētatiuū glorię, & alteri ecōuerſo. PER idē patet ad ſcđm: dicēdo Ad arg. in
ꝙ ratio merendi nō cōſiſtit in ſubſtātia charitatis niſi ꝓut ſe extēdit in opus interius: vt dictū eſt. oppo.
CIrca quartū arguitur: ꝙ poena iniūcta a ſacerdote diſcreto, vel a iure, ſufficit ꝓ Queſt. xix.
tota poena purgatorii: quia dicitur de poeni. diſt. vi. Quicūq; ꝑegerit poſt recō Arg. prin.
ciliationē quādocūq; defunctus fuerit ad deū vadit: ad requiem vadit: a regno
dei nō priuabitur: a populo diaboli ſeparabitur. Vnde ſup illud. Ad requiē va
dit, dicit gloſſa. Recta via: ita ꝙ nec purgatoriū ſentiat pro illis peccatis de qb⁹
poenituit. CONtra, maiori libidini maior debetur poena: ſed taxatio poenę a In oppoſitū.
iure ęqualis eſt in ęqualibus factis exterioribus: & ſimiliter ſacerdotis diſcreti: quia quantitatē libi
dinis penſare non poſſunt. ergo poena iuris etſi vni ſufficiat & pro ipſo ſatiſfaciat: nō oportet tñ ꝙ
M pro altero. Quaeſtio iſta quęrit de efficacia operis poenalis poenitētialiter iniūcti: quę innititur vir Reſol. q.
tuti clauiū: vtrū tanta ſit ꝙ iniunctū virtute clauiū ſufficit pro tota poena debita. Vnde quia ꝗ-
rit de virtute clauiū: ſciēdum eſt ꝙ in eccleſia eſt clauis ſciētię: de qua nihil ad pręſens: et clauis po
tentię: in qua diſtinguitur triplex potentia. ſ. ordinis & iuriſdictionis & mixta. Ea autē quę fiunt
potentia ordinis, ab omnibus æqualiter fiunt qui ordinē æqualiter habent. Vnde omnes ſacerdotes
æqualiter conſecrant: omnes epiſcopi æqualiter ordinē conferūt. Talia ſunt ordinis pure & nō iu
riſdictionis. propter qđ vis ordinis in talibus ſuſpendi nō poteſt quin agant qđ ordinū eſt: quātū-
cūq; excōmunicati fuerint vel interdicti. Ea vero quę merę iuriſdictionis ſunt, non ab oībus æqua
liter fiunt: quia in aliquibus ſuſpendi poteſt ne taliū aliqd ab eis fieri poſſit: vt excōmunicare infe
riorē: indulgētias dare: & hmōi. Nec oēs ex ordine & ſtatu in eccleſia æqŀē iuriſdictionē in talib⁹ ha
bent. Aliqui tamē volūt dicere ꝙ omnes ſacerdotes æqualem poteſtatem habent in iſtis: licet execu
tio in ſacerdotibus inferioribus reſtricta eſt. & hoc in ordines celebrādo, & in oībus quę etiā ad epi
ſcopalis ordinis poteſtatē & iuriſdictionē ꝑtinēt: qa vt dicit Hieronymus: Qui nūc ſacerdos olim
eps. Sed hoc nō teneť: quia ſemꝑ ordo epoꝝ q tenēt locū apoſtoloꝝ, fuit ſupra ordinē ſacerdotū q
tenent locū diſcipulorum. vt dicit Gloſ. Matth. x. Et qđ dicit Hieronymus. Qui nūc ſacerdos olim
eps. hoc dicit, quia olim ſingulis ciuitatibus ſinguli epi: et quandoq; plures vni ciuitati ꝑfuerunt
epi: vbi modo ꝑſunt ſimplices ſacerdotes. De epis tenēt multi ꝙ oēs æqualem habent poteſtatem
N ita ꝙ qlibet habet totā clauiū poteſtatē: ſicut habuit qlibet apl'us: non maiorē vnus ꝗ alter: licet in
hoc Petrus habuit aliquā ꝓrogatiuā quā mō habēt ſui ſucceſſores: et hoc tñ ꝓpter beati Petri me
ritū: tū ꝓpter iuſſionē dñi: tertio ꝓpter cōciliorū auctoritatē. diſt. xvii. cap. Cōcilia. Eius ſedi primi
apli Petri meritū: deinde ſequuta iuſſione dñi: deinde cōcilioꝝ venerandorū auctoritas: ſingularē
in eccleſiis tradidit poteſtatē. Quarto ꝓpter aploꝝ volūtatē. diſt. xxi. In nouo teſtamēto ꝑ Chriſtū
dominū a Petro coepit ſacerdotalis ordo: quia ipſi primo pontificatus in eccleſia datus eſt. dicente
domino. Tu es Petrus &c. Hic ligandi & ſoluēdi poteſtatem primus a domino accepit: caeteri vero
apoſtoli cum eodem pari conſortio honorem & poteſtatem acceperunt: ipſumq; principem eorum
eſſe voluerunt. Ipſis quoq; diſcedentibus in loco eorum ſurrexerūt epiſcopi &c. Vbi ſup illud Pari
conſortio, dicit Gloſ. Quantū ad ordinē. Petrus tñ fuit maior aliis in adminiſtratione. & diſt. xxii.
cap. Sacroſancta. Inter beatiſſimos apoſtolos fuit quędā diſcretio. licet eñ oēs apoſtoli eſſent: Petro
tamen a dño conceſſum eſt: qđ & ipſi idē inter ſe ad ipm voluerūt: vt reliquis omnibus ꝑeſſet Apo
ſtolis, & principium teneret apoſtolatus: & eandē formā ſuis ſucceſſoribus, & reliqui apoſtoli epis
tenēdam tradiderunt. Et ſic in adminiſtratione & regimine ſucceſſor Petri ꝑfertur: vt in eis quæ
iuriſdictionis ſunt, aliorum poteſtatē ſcđm ꝙ videbitur ei expediēs modo reſtringere modo rela-

xare poſſit.Vnde vt dicitur in fine ꝑdicti cap.ſicut cardine oſtium regitur:ſic huius ſanctę apoſto
licę ſedis auctoritate omnes eccleſiæ domino diſponēte regūtur. Sed quicquid eſt de aliis,vniuer-
ſalis indulgētiarum diſpenſatio de theſauro eccleſiæ ex merito Chriſti eidē reſeruata eſt.& hoc po
tius quia non vſi ſunt ea cæteri epi:q̄ quia ſummus pontifex executionē eis ſubtraxerit vt dicunt
aliqui.Quas quidē indulgētias diſpenſare debet penſata vrgēte neceſſitate,& cōmuni vtilitate.Si
tamē aliter faciat,periculo ſuo caueat. POteſtas vero mixta eſt in pœnę æternę in temporalē mu O
tatione:& illius ꝓ parte relaxatione:& vniuerſaliter quęcūq; habēt fieri circa ſacramētum pœnitē
tiæ:quia depēdet ab ordine:eo ꝙ ibi nihil fieri pōt niſi ab ordinatis: et ſimiliter a iuriſdictiōe:quia
ſi ordinato ſubtrahatur iuriſdictio in exequēdo ea quę pertinent ad ſacramētum pœnitētię, nihil
poteſt agere.Ita ꝙ circa ea quę ꝑtinēt ad executionē ſacramēti pœnitētię:diſpoſitio ꝑtinet ad diſ-
poſitionē ſummi pontificis:in quo in aliquo habet maiorē poteſtatē cęteris:licet in aliquo non niſi
æqualem.In cōmittēdo eñ poteſtatē vel ſubtrahēdo eam aliis,plenā habet poteſtatē ſolus ſuꝑ oēs
quā nullus alius habet.In adminiſtrando vero nō habet maiorē poteſtatē aliis:quia in adminiſtrā
do non agunt ſacramēta niſi ſacramētaliter ſcđm virtutē a deo eis conceſſam: non aūt ſcđm ſta-
tum aut diſpoſitionē adminiſtrantis ſacramentū:Ita ꝙ nō plus valet ſacramētū baptiſmi admini
ſtratum a ſummo pontifice:q̄ adminiſtratū a minimo ſacerdote.Propter qđ contrariū ſentientes
rephēdit Paulus illos qui dixerūt.i.Corin.i.Ego ſum Pauli:ego ſum Apollo.Diuiſus eſt Chriſtus.
ſuꝑ quo dicit Gloſ. Alius alio doctior eſt:alius alio melius operatur in eodē: nec ſunt oēs æquali
ſapiētia ꝑditi.Alius vero alio magis minuſve baptizatus eē: ſiue ab inferiore ſiue a maiore bapti-
zāte,dici non poteſt. & infra dicit quędā gloſſa.Cū tātū valet baptiſmus per hominē cōtēptibilem
quātū per Apoſtolū datus:ita nec illius ſed Chriſti eſſe cognoſcitur.& ſic in omni alio ſacramēto
Ita ꝙ cum in ſacramento pœnitentię duo eſt conſiderare quę reſpiciunt pœnā debitam peccatis.ſ. P
ſacramētalem abſolutionē quę peccata abluit:& pœnam æternā peccatis debitā mutat in tēporalē
& aliquid etiam de illa pœna temporali relaxat:& ſacramētalem ſatiſfactionis iniunctionē:quantū
eſt ex parte abſolutionis in eis quę ambo & maior & minor poſſunt abſoluere: nō plus remittit de
pœna debita maior q̄ minor.Inquantū vero ad ſcđm ſciendū:ꝙ illa ſatiſfactio aut iniūgitur ſacra
mentaliter ſolum:aut ſimul & ſacramētaliter & indulgentialiter ab eo qui poteſt cōferre indulgen
tias.Si ſacramētaliter ſolū:ſic ſi opere expleatur, dupliciter relaxat: partim q̄a ſacramētaliter iniū
cta:partim q̄a pœnalis eſt & facta in gratia.Et vtroq; modo nō relaxat niſi ſcđm determinatā quā
titatē,& non plus in vno q̄ in altero,aliis eiſdē ſe habētibus in vtroq;:nec plus quando eſt iniuncta
a maiore: q̄ quādo a minore:nec plus quando a iure,q̄ quādo ab homine.Si vero iniūgatur ſacra-
mentaliter & indulgētialiter ſimul:ſic differētia poteſt eſſe ſola ex ea ratione qua opus relaxat in-
dulgētialiter:non aūt ex ea ratione qua relaxat ſacramētaliter:ita ꝙ cum opus magis pœnale iniū
ctum ſit vni ſacramētaliter tm̄,& aliud minus pœnale iniūctū ſit alii ſacramētaliter & indulgētia-
liter ſimul ab illo qui poteſt ꝑ illud indulgētiā conferre:bene poteſt minus pœnale plus de pœna
relaxare q̄ magis pœnale:& tanto plus quāto indulgētia maior cōfertur:ita ꝙ ſi poſſit & velit mi
niſter ꝑ tale opus totā pœnam debitam relaxare: vere totaliter tali opere cōpleto totum relaxatū
eſt.Vnde ſi intētio papę ſit,& hoc poſſit facere, ꝙ q̄cūq; facit pœnitentias taxatas a canone ꝓ certis
generibus peccatoꝝ:aut taxatas a diſcreto ſacerdote,ſit liber ab omni pœna peccatis illis debita:ve
re liber eſt.Sed nō ex hoc ꝙ opus hmōi ſacramentale eſt: ſed ſolū ex hoc ꝙ eſt indulgētiale.Vnde
cōtingit verū eſſe qđ aliqui canoniſtę dicūt: ꝙ pœnę a iure taxatę:vel a ſacerdote diſcreto iniūctę
Ad arg.pri. peractę ſatiſfaciunt pro tota pœna.qđ nō eſt verū niſi ſcđm iam dictā diſtinctionē. AD primū
argumētū:ꝙ qui peregerit pœnitētiā nec purgatoriū ſentiet pro illis peccatis:Dicēdū ꝙ verū eſt ſi Q
indulgentialiter pro omni pœna debita ab eo qui poteſt fuerit iniunctū.Sin autē:ſed ſacramentali
ter ſolum:diſtinguendū.aut eñ ſufficiēter eſt iniūcta vt ꝓ conditione fori eccleſię militātis in vi-
ta iſta,reſpōdeat pœnę debitę ꝓ foro eccleſię militantis in purgatorio:aut non.Si ſic:omnino libe-
rat.Si nō:aut dolor & contritio & pœnę deuotionis interioris cum pœna exteriori ſufficiūt ſcđm
iam dictū modū:aut non.ſi ſic:omnino liberat.ſi non:nequaq̄: ſed ſolū ꝓ tanto: & oportet reſiduū
ſoluere in purgatorio.De neceſſitate enim oportet totam pœnā perſoluere hic aut in futuro ꝑ ſe
vel ꝑ alium.Vnde ꝓ illis qui per opus indulgētiale ſoluūt, Chriſtus potius ꝓ ipſis ſoluit:ex cuius
merito habentur indulgentię:q̄ ille qui facit opus indulgentiale. Vnde dictum illius decreti non
intelligitur niſi de illo qui ſufficiēter hic egerit & perfecte pœnitētiā:qđ raro de aliquo inuenitur.
Vñ Auguſtinus in ſecūdo de pœnitētia (vnde decretū illud acceptū eſt) dicit ſic.Baptizatus de
ſertor & violator tanti ſacramēti,ſi agat pœnitētiā ex toto corde:vbi deus videt: q vidit in corde

Dauid quando increpatus a ꝓpheta exclamauit,dicẽs peccaui. Mox exaudiuit dominus: & abſ-
tulit peccatum.Sunt tres ſyllabæ peccaui:ſed in tribus ſyllabis cordis ſacrificium in cælum aſcen
dit.Igitur,vt ſequitur continuo,qui egerit veraciter pœnitentiam:& ſolutus a ligamento & a cor
pore corruptibili ſeparatus,& bene poſt pœnitentiã vixerit ſicut ante viuere debuit poſt recõcilia
tionem &c. Ecce plane loquitur de illo qui perfectam pœnitentiam egerit dolore & contritione in Ad arg.I op.
R teriori.propter qđ non valet decretum ad propoſitum. AD ſecundum: ꝙ maior pœna debetur
maiori libidini,verum eſt vel interior,vel exterior,vel ꝑ ſe,vel per aliũ exhibita, ſecundũ dictum
modum.alias vero non.

SEquuntur quæſita de humana natura ex parte coniuncti ex corpore & anima
quoad pertinentia ad ſtatum culpæ. Duo pertinentia ad ſtatum culpæ p̃teritæ
alia vero plurima pertinentia ad ſtatum culpæ inſtantis.Primum,vtrum mu- Quæſt.xx.
lier quæ genuit prolem in fornicatione,poſtq̃ factum adultum videat eum be-
ne conuerſari, poſſit ſimul velle habere illum filium:& deteſtari actum forni-
carium quo eum genuit. Secundum vero erat,vtrum accipiens tonſuram cle Quæſt.xxi.
ricalem ab alieno epiſcopo in excommunicatione,debeat poſt abſolutionẽ iterum tonſurari. CIR Arg.princ.
ca primum iſtorum arguitur ꝙ ſic.quia voluntas libera potens eſt ad diuerſa & contraria. Cõtra In oppoſitũ.
ſequitur:habet hũc filium:ergo fornicata eſt:& nemo poteſt velle antecedens niſi velit conſequẽs Reſponſio.
S DIcendum ꝙ in propoſito aliud eſt iudicium de poſſe velle,& de debere velle.De poſſe velle ſcien-
dum:ꝙ circa progenitum in fornicatione eſt duo conſiderare circa actum generandi.ſ.ſubſtantiã
actus: & circunſtantiam,quia ex fornicatione: & ſimiliter duo circa genitum.ſ.naturam,& bonam
conuerſationem. Et tria iſtorum poteſt velle, ſimul deteſtando circunſtantiam fornicationis cir
ca actum:quia velle & deteſtari non ſunt circa idem,ſed illam circunſtantiam nullo modo debet
velle: nec actum cum illa circunſtantia adiuncta. immo potius deberet velle talem prolem, etſi
eſſet ſanctior Ioanne baptiſta,non habuiſſe,quia pro nullo bono creaturæ debet aliquis conſentire
in offenſam dei,ſiue de præterito,ſiue de pſẽti,ſiue de futuro.Similiter licet ſine peccato põt vel-
le mulier aliqua prolem bonam ſe habere ex matrimonio,tamen plus deberet velle eã non genuiſ-
ſe quantumcunqꝫ bonam, & in virginitate permanſiſſe,quia modicum de augmẽto in propria glo
ria plus debet appretiari q̃ gloria alterius ſumma cum detrimento gloriæ propriæ. Hinc Amb.
libro.iii.de ſancta viduitate commendans Iulianam viduam tres habentem filias,dicit ſic. Hono
remus hanc viduam, quia ſcriptum eſt: viduas honora quæ vere viduæ ſunt, licet verborum
noſtrorum honorem non ambiat:quæ mandatum apoſtoli adæquauit habens in bonis operibus
teſtimonium ꝙ bene filias educauerit,melius inſtituerit. Deſcribens autem quomodo filias ſuas
inſtituerit,ſubdit dicens. Videte filiæ longęuam matrem: plenam & adhuc immaturam virtutũ
ſtipendiis. Videtis amiſſum omne præſidium & ornamentum: non auxilium viri habeo:nec virgi
nitatis gratiam,& de me leuis cura. Vos mœreo:vos conſidero:remanſerunt mihi onera coniugii
hæredũ adiumẽta.Quanto mallem in hos nũq̃ veniſſemus.Poteſtis tñ excuſare patrem, alleuiare
matrem,ſi qđ in nobis amiſſum eſt in vobis recompenſetur. Hoc ſolo nos coniugii non pœnitebit
ſi vobis labor noſter profecerit.Proximum putabo matrem eſſe virginum, acſi virginitatem tene
rem.Ecce quia dicit mallem in hæredes nunq̃ veniſſe q̃uis bonos.Et cum conſequẽter profiterent
ipſa viduitatem,& illę virginitatem,ſubdit dicens. At vtinã non licuiſſet & mihi dicere quę Chri
ſto profitemur:& tamen profiteamur ego viduitatem,vos virginitatẽ. Ecce quia voluit virgo ꝑ
manſiſſe,vt nec profiteretur viduitatem,nec filias haberet profitentes virginitatẽ. Aliis ergo eiſ-
dem retentis,nec propter bonum prolis matrimonium virginitati præferendum eſt,ſed ecõuerſo
magis. Bonum enim prolis non tam prodeſt matri quantumcunqꝫ bona ſit ꝙ eam genuit carne
q̃ ꝙ eam genuit fide.dicente Auguſt.de virgine Maria in lib.de ſancta virginitate. Scriptum eſt
in euangelio,quicunqꝫ fecerit voluntatem patris mei ipſe mihi frater & mater & ſoror eſt. quid
aliud nos docens niſi carnali cognationi genus noſtrum ſpirituale præponere,nec inde beatos nos
eſſe ſi iuſtis & ſanctis carnis propinquitate iungimur:ſed ſi eorum doctrinis & moribus obedien-
do atqꝫ imitando cohæreſcunt! Beatior ergo Maria percipiendo fidem Chriſti,q̃ concipiendo car-
nem Chriſti.& infra. Materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet niſi felicius Chriſtũ fide q̃ car-
ne geſtaſſet. Vnde ſi alia virgo felicius Chriſtũ geſtaſſet q̃ Maria,magis illi q̃ Marię profuiſſet.Cũ er
go Heliſabet ꝑ corruptionem Ioannem baptiſtam genuit:malle tamẽ debuit ꝙ ipſa virgo permã-
ſiſſet,aliis eiſdem retentis,videlicet ꝙ alia eum in corruptione genuiſſet carne,& ipſa tantum quã-
T tum illa genuiſſet fide:& cæteris huiuſmodi. AD primum obiectũ,ꝙ ſimul poteſt vnum velle & Ad arg.prĩ.

alterum deteſtari, quia voluntas eſt libera: Dicendum ꝙ hęc nõ eſt ratio, ſed qa obiecta nõ ſunt cõ
Ad arg. i op. traria, vt dictum eſt. AD ſecundum: ꝙ habere hunc filium eſt antecedens ad fornicatam fuiſſe: di V
cendum ꝙ verum eſt: ſed per accidens. Potuiſſet enim eum habuiſſe eundem ſine fornicatione. Et cũ
dicitur ꝙ non poteſt velle aliquis antecedens ſine conſequente: dicendũ ꝙ verum eſt qñ eſt per ſe
conſequens: non autem qñ eſt ſolum per accidens.

Quæſt. xxi. CIrca ſecundũ nullum ꝓponebatur argumentum. Ad qđ dicendũ: ꝙ ſecundum iã
Reſponſio. ſupradicta ea quæ ſunt ordinis pure, executionem effectus ſui ſemp habent. Vn X
de epiſcopus hæreticꝰ, ſchiſmaticus, vel excommunicatus quos ordinat ordina-
ti ſunt: ſicut qđ conſecrat conſecratum eſt. Et ideo cõſimiliter quẽ tonſurat quã
tumcunq; in excommunicatione tonſuratur, clericus eſt & tonſuratus, nec abſo
lutus debet iterum tonſurari. Si vero hoc ſit pure iuriſdictionis, qa ſup hoc nul-
la facta eſt prohibitio ꝙ tonſuratus in excõmunicatione nihil recipit: ideo adhuc
quod factum eſt circa ipſum ratum eſt.

SEquũtur pertinentia circa hominem ad ſtatum culpæ præſentis. Quorum vnũ
Quæſt. xxii. erat ex facto præterito. Quædam vero alia ex facto præſente. Primum illorum
erat, vtrum res præſcripta in bona fide, cum notum fuerit de mala fide, ſtatim
Arg. princ. tenens eam teneatur reſtituere illam ei ad quem alias de iure debet pertinere. Et
arguitur ꝙ non, quia res iuſte teneri poteſt eius auctoritate q̃ eam poteſt dare.
ſed Codice de præſcriptione quadragẽnali bene a Zenone dicitur ꝙ princeps
omnium rerum dominiũ habet quo ad proprietatẽ, & talis bene poteſt rem dare: & auctoritate eiꝰ
bene poteſt retineri. Sed tenẽs rem mala fide præſcriptam nõ vi aut clam, & cæteris hmõi, retinet
eam auctoritate principis: qui in lege de pręſcriptione ſup hoc auctoritatem ſuã adhibuit. ergo &c.
In oppoſitũ. Contra. illud debet reſtitui qđ abſq; peccato mortali non poteſt retineri. ſed talis res abſq; peccato
mortali non poteſt retineri. extra de præſcriptione cap. vlt. vbi dicit ꝙ qui præſcribit nullo tempo
Reſponſio. re debet ſcire rem alienam. ergo q̃ cito ſcit alienã iam nõ valet ei præſcriptio. ergo &c. Dicẽdum
ad hoc ꝙ oĩs præſcriptio ad ius poſitiuũ pertinet. qđ debet valere, aut ad iuris naturalis declaratio- Y
nem, aut ad eius efficaciorem obſeruationem, aut ad tranſgreſſionis eius punitionẽ. De primis duo
bus modis nihil ad propoſitum. Sed de tertio ſciendum: ꝙ ad tranſgreſſionis punitionem ius poſi
tiuum duplr̃ poenalia ſtatuta conſtituit. Vno modo poenas certas delictis imponendo, vt ꝙ volun
tarius homicida captus occidatur. de quo adhuc nihil ad pręſens. Alio modo ĩ deteſtationem vniꝰ
criminis punitioni alterius ſeſe non intromittendo. de quo ponit Augu. exemplum. i. de libero ar-
bitrio dicens. Diſcutiẽdum videtur, vtrũ hoſtis irruens vel inſidiator ſicarius ſiue pro vita, ſiue ꝑ
libertate, ſiue pro pudicitia, ſiue vlla interficiatur libidine. Et ſi dicatur ꝙ nõ, contra hoc ſtatim cõ
cludit. Nõ ergo lex iuſta eſt q̃ dat ptãtẽ vel viatori vt latronem ne ab eo ipſe occidatur occidat, vel
cuipiam viro, vel fœminę, vt violentum ſtupratorẽ irruentem ante illatum ſtuprũ ſi poſſit inter-
imat. Et infra. Quapropter (inquit Auguſt.) legem nõ reprehẽdo quæ tales permittit interfici. &
infra. Videtur mihi legem iſtam quæ populo regendo ſcribitur recte iſta permittere, & per diui-
nam prouidentiam vindicari. Ea enim vindicanda ſibi hęc aſſumit q̃ ſatis ſunt conciliandę paci ho
minibus imperitis: & quanta poſſunt per hominem regi. Illud ergo qđ iſto modo ſtatuitur in dete
ſtationem criminis non puniendum, ſed permittendum, ſtatui non debet niſi ꝑpter bonum & pa-
cem reipublicæ: & quatenꝰ vergit in pacem & bonũ reipublicæ. Vnde ſi eſſent caſus aliqui in q-
bus legem hmõi ſtatuti obſeruare nullo modo vergeret in pacem & bonũ reipubli. caſus hmõi ex
cipi deberent. quia iniquum eſſet ipſos ſub generali ſtatuto cõphendi: ita ꝙ etſi in prima legis cõ
ſtitutione legiſlator eos non exciperet: poſtmodum tamẽ legis directiuus ſiue correctiuꝰ eos debe-
ret excipere. vt ſi in prĩo ſtatu de præſcriptione non eſſent excepti caſus illi quibꝰ aliqui vi vel clam
ꝑſcriberent: poſtq̃ cõptũ eſſet ꝙ vergerẽt ĩ detrimentũ & diſturbationẽ reipublicę, excipi deberent
nec vnq̃ debuit legiſlator ſapiẽs eos velle aut intendere includi. Vnde qa lex de præſcriptione in
ſte inſtituta eſt ex ĩtentione inſtituẽtis, ne lites fierent ĩmortales, & in pœnã differentiũ per totum
tempus ꝑſcriptionis ſua repetere, ſic debet lex intelligi de præſcriptione vt in his legiſlatoris inten
tio obſeruẽt: & cum hoc quantum poſſibile eſt indemnis innocentia conſeruetur. Et eſt duplex ſta Z
tuti de præſcriptione expoſitio ſm duplicẽ opinionem circa ipſum, tacta extra de ꝑſcrip. Vigilanti
vt infra videbitur. Vna ꝙ res præſcripta continue nec vi, nec clam, nec contra aliquam conditio-
nem caſus cuiuſcunq; quibus iura determinant legem & modum præſcribendi, iure præſcriptio
nis facta eſt præſcribentis finito tempore præſcribendi a iure præfinito: & iam deſinit eſſe illius

contra quem præſcribitur, ita ꝙ conquerens de cętero nõ eſt audiẽdus. Et ſm leges ciuiles, vt dicit Gloſ. extra de pſcrip. cap. vlti. etiã pſcribens licet currente tpe pſcriptionis fuit malę fidei poſſeſſor & iniuſte atq; in peccato mortali ſcienter detinuit alienũ: tñ elapſo tpe præſcriptionis iam fact⁹ ẽ bonæ fidei poſſeſſor, & iuſte, & ſine oi peccato incipit detinere, nõ alienũ, ſed qđ ſuũ eſt: & hoc legiſ
A latoris, & legis auctoritate qua nemo peccat. Sed an ita poſſit eſſe perſcrutandũ eſt. Eſt planũ oibus ꝙ facere illud qđ eſt alicui⁹, non eſſe ſuũ, ſed alienũ, & eſſe alteri⁹, nullus põt niſi vna de cauſa ex his duabus. Aut quia ille qui hoc facit maius habet dominiũ in re illa, ita ꝙ inferior nullum ius habet in ea re niſi de voluntate illius: & ꝗdiu ipſe voluerit. Sic deus fecit ꝙ illud qđ erat ægyptiorũ eẽt Hebræorum qñ pcepit eis vt ſpoliarẽt ęgyptios. Exod. xii. Sic etiã dñs põt facere ꝙ bona ꝗ ſunt ſer ui, ſint non ſua, ſed alteri⁹. Aut qa eſt aliqđ ius legis naturæ & diuinæ aut hũanæ, ꝓpter qđ qđ ſuũ eſt debet eſſe non ſuũ, ſed alienũ: & hoc nõ niſi propter delictum illius cui⁹ eſt: qđ vergit in detrimẽtum & diſturbationem reipublicæ, & quo lędit innocentia, & fouet malitia. Hoc mõ auctoritate legis naturæ iudex miniſter legis facit ꝙ illud qđ eſt illius q non vult reddere mutuũ, fiat non ſuum, ſed illius cui mutuo tenetur. Hoc etiã mõ p edicta eccleſiaſtica in certis criminibus commiſſis contra eccleſiam, feudũ qđ eſt alicuius qđ tenet de eccleſia, fiat non ſuũ, ſed eccleſiæ a qua tenet illud. Vnde in caſu in quo lęditur innocentia, & fouetur malitia, abſq; omni bono qđ inde poſſit ꝓuenire reipublicæ, nec eſt, nec debet eẽ intentionis legis, aut legiſlatoris, aut miniſtri legis, ꝙ id qđ eſt alicuius fiat nõ ſuum, ſed alienum, nec debet legiſlator hoc ſtatuere fieri, aut dare occaſionẽ ꝙ fiat, immo potius nõ pmittere & ſtatuere ne poſſit fieri. In ꝓpoſito autem caſu præſcriptionis qđ eſt ſuum non fit nõ ſuũ, ſed alienum, niſi ex vltima cauſa. ſ. ex legis ſtatuto, vt ponit prędicta opinio
B Sed ꝙ nõ ſic debet intelligi lex de pſcriptione, ſicut exponit eã dicta opinio, hic ex iã dictis videt declarari ſic. Vt eñ patet ex iam dictis, ſtatutum pœnale faciens de ſuo nõ ſuum, hoc debet facere ꝓpter culpam veram, vel pſumptam tali præſumptione, cõtra quã nõ admittitur exceptio eius cui⁹ res primo eſt, vergentem in detrimẽtũ reipublicæ vere vel pſumptiue: ita ꝙ idcirco ex hoc nõ lædatur innocentia, neq; foueatur malitia, neq; detur occaſio hmõi abſq; euidẽtiſſima vtilitate reip. quę alias obtineri non poſſet. Vñ ſtatutum de pſcriptione ſic debet intelligi: vt per ipſum ꝓcuret reipublicæ vtilitas: & non lædatur innocentia, nec foueatur malitia prout eſt poſſibile fieri. Ita ꝙ ille non ſit rectus intellectus ſtatuti per quem ex ſtatuto in aliquo caſu ſi poſſit contingere lęderet innocentia, & foueretur malitia abſq; euidentiſſima vtilitate reipublicæ: quæ alias obtineri nõ poſſet. Nunc autem ita eſt in caſu noſtro propoſito. Poſſet enim contingere ꝙ aliquis intendens peregrinari in remotis partibus, fundum aliquem locet vicino ſuo vſq; ad annum ſub tali conditione ꝙ extunc reſtituat eum hæredibus quos relinquit, & ſtatim recedere. Ille autem non ſeruat pactum: & anno elapſo non reſtituit fundum: ſed mala fide poſſidet tanꝗ ſuum, hæredibus forte paruulis, aut negligentibus, reſtitutionem fundi non petentibus nec reclamantibus: & ſic præſcribit: tpe vero præſcriptionis elapſo reuertitur peregrinus, & petit fundum: ille autem qui tenet dicit ꝙ non reddet: quia ſuus factus eſt iure præſcriptionis. Ecce ſi ille iuſte detinet quomodo innocentia læditur, & malitia fouetur per prædictum intellectum ſtatuti. Sed dices ꝙ etſi lædatur ſine culpa ſua: non tamen ſine culpa ſuorum. Sed eſto ꝙ non dixiſſet hæredibus ſuis in ſuo receſſu ꝙ fundus ille ſuus eſſet: & ꝙ eis poſt annum reſtituendus eſſet: ſed totum hoc bonæ fidei alterius commiſiſſet, tunc ſine culpa ſua & ſuorum, innocentia læderetur. Sed dices, debuiſſet dimiſiſſe procuratorem diligentem. Sed ponatur ꝙ nõ ꝓpoſuiſſet morari niſi per tam modicũ temporis intra quod iura non iudicarent eum debere dimiſiſſe procuratorem, & interim captus violenter vel etiam in domo ſua occulte, & inde clam ad loca remotiſſima per totum tempus præſcri-
C ptionis abſens vt a nullo poſſit ſciri quo ipſe deuenit: ſic adhuc nullo modo eſt in culpa. Sed dices adhuc: ꝙ etſi in iſto caſu læditur innocentia ſine culpa: non tamen ſine cauſa: quæ eſt prædicta ꝓpter quam ſtatutũ editum eſt: qđ ꝓpter vnũ caſum non debet infringi. qui etiam excipi a ſtatuto non debet, quia prædictam cauſam abſentiæ ſuæ forte probare non poſſet: & ideo non crederetur ei. Sed eſto ꝙ probare poſſet: & hoc in iure proponit: reuera videtur ꝙ audiri deberet. Vnde de præſcripti. capitulo vltimo ſuper illud. Nulla valeat præſcriptio abſq; bona fide. dicit Gloſſa. Bene debet audiri qui vult probare malam fidem ab initio habuiſſe, quia poſtea præſcribere non potuit. Vnde talis caſus ſi præcogitatus fuiſſet a legiſlatore, excipi debuiſſet, aut oporteret aſſignare euidentem vtilitatem reipublicæ inde prouenientem quã alias non obtineret. Sed dices ꝙ illa eſt ne lites fiant immortales. ergo ſaltem ſalua iſta vtilitate ſic debet temperari intellectus edicti: vt obſeruata iſta vtilitate, vel quacunq; alia, ſic debet intelligi edictum quo potius

& magis conſulitur innocentiæ ne lædatur:& obuiatur malitiæ ne foueatur.hoc autem fit ſi cum
hoc ꝙ lex publica non aſſumit ſibi huius facti correctionem propter publicam pacem: dimittat
tamen eius correctionem legi ſuperiori ſcilicet diuinæ, dimittendo ſcilicet conſcientiæ detento-
ris,vt ſi habeat conſcientiam ꝙ mala fides fuit in præſcribendo,aut ab initio detentionis rei a pri
mo detentore:ꝙ reſtituat detentum ſicut alienum. Si autem,ꝙ reſeruet ſi velit. Per hoc enim ꝙ
ſic conſcientiæ ſuæ relinquitur,non minus conſulitur paci reipublicæ q̄ ſi aſſecuretur in conſcien
tia.Sed minus conſulitur innocētię:& minus reſiſtitur malitiæ.Propter qđ eſt aliorū opinio,ꝙ res
ſecundum omnes conditiones præſcribendi legitime ꝑſcripta hoc ſolo deficiēte ꝙ aliqñ in ꝑſcribē
do,vel ab initio in detinēdo,vel ipſe q nūc rem detinet,vel aliqs ꝑdeceſſorū eius fuerit malę fidei poſ
ſeſſor,non eſt iure ꝑſcriptionis ſic facta ꝑſcribētis,aut tenētis eam ꝙ deſinat eſſe illius cōtra quē ꝑ
ſcribitur:ſed ꝙ de cætero coram iudice ſuper illius rei repetitione non eſt audiendus.quia vt dici
tur de ꝑſcrip.cap.Ad aures.Quadragēnalis ꝑſcriptio omnem prorſus actionē excludit. Et ſic lex
permittit conſcientię ſuæ reſtituere,vel non reſtituere:et ſimiliter correctionem ſi contra conſcien
tiam non reddat,legi diuinæ,& iudicio dei.Ita ꝙ ſi habeatur conſcientia ꝙ ab initio ipſe vel aliqs
prædeceſſorum ſuorum in illa re fuit malę fidei poſſeſſor, confidendo ī iure ꝑſcriptionis nō debet
ſuper hoc cōſcientiam deponere qua putat ſe male detinere:immo debet eam ſibi informare.quia ī
rei veritate eā male detinet.Hanc opinionē puto eſſe veriorem:& credo ꝙ magis cōcordat iuri ca-
nonico : etſi forte alia magis concordet iuri ciuili,qđ in hoc debet imitari ius canonicum,vt extra
de ꝑſcript.cap.vlti.vnde argumentū ſecūdū aſſumptū eſt:vbi dicit̄.Quoniā oē qđ nō eſt ex fide,pec
catum eſt, ſynodali iudicio definimus,vt nulla valeat abſq; bona fide præſcriptio tā canonica q̄ ci-
uilis,cū generaliter ſit om̄i conſtitutioni atq; cōſuetudini derogandum q̄ abſq; mortali peccato nō
poteſt obſeruari. Vnde oportet vt q ꝑſcribit in nulla temporis pte rei habeat cōſciētiā alienæ.Qđ D
non eſt ex fide.gloſ.i.ex conſciētia.Tam canonica q̄ ciuilis.Gloſ. Videtur ꝙ papa voluit præiudica
re ꝑſcriptioni laicorum:q̄ locum habet,vbi etiam habuit malam fidē in præſcriptiōe.Dicebat Ioā.
ꝙ ratione peccati hoc ſtatuit papa de ꝑſcriptionibus laicoꝝ.qa oīs cauſa ratione peccati ſaltem īdi
recte ꝑtinet ad eccleſiam,ſupra de iudiciis.Nouit. & ſcđm hoc oīa iura ciuilia q̄ tractant de præ-
ſcriptionibus non tenent hodie.Sed hoc non credo:ſed quo ad ius diuinū verum eſt illud,quia ſi-
ne mortali peccato laic9 ꝑſcribens talem rem retinere nō pōt:& ille q ꝑſcribit,bonā fidē debet hře
& lex aliud conſiderauit q̄ canon.Lex eñ cōſiderauit negligētiā nō petētis rē ſuā. ſupra eodē. Vigi
lanti.ſed canon cōſiderauit pcťm ꝑſcribentis mala fide:qđ non excuſat negligētiā nō petētis rē ſuā
& ideo dicit hic ꝙ nulla valet ꝑſcriptio canonica vel ciuilis q̄ ſine pcťō mortali obſeruari nō pōt.
Vnde potius ſtandū eſt canoni q̄ legi in hoc caſu:quia ꝑſcribens non excuſatur ꝑ rōnē legis:& ideo
cōcilium voluit propter periculum animarum leges in hoc corrigere. Ecce plane ꝙ cōciliū ꝑ hanc
literam voluit pręiudicare ꝑſcriptioni legum quę malā fidē habuit ī ꝑſcriptione,vel ī detētione rei
alienæ ab initio:non quo ad hoc ꝙ in nullo tenerēt hodie:imo tenent quo ad hoc ꝙ cōtra malæ fi-
dei præſcribentem poſt ꝑſcriptionē nemo audit̄:etiā licet aliqs velit probare malā fidē:ſed ſm cano
nes debet audiri,vt dictū eſt iam.& quo ad hoc iura canonica corrigunt leges non reuocant. Li-
cet enim ſic ſeruetur in iudicio ſæculari : vt ſeqtur in gloſ.prędicta,tamē ſcđm iura diuina q̄ cano
nes imitantur,nō permittit̄,ſed vindicat̄ illud qđ leges ꝑmittūt de ꝑſcriptionib9:& in hoc non te
net ſecundum legem diuinam,qđ tenet ſcđm legē ciuilem.Non tamen in hoc illę leges vituperādę
ſunt,vt dictū eſt ſupra ſm Aug.vbi ſubdit dicēs.Laudo & ꝓbo iſtā q̄uis inchoatā minuſq; ꝑfectā.
Videt̄ eñ lex iſta q̄ regēdis ciuitatibus fertur, multa concedere atq; impunita relinquere : quæ ꝑ E
diuinam tamen prouidentiam vindicantur,& recte.Neq; enim quia non omnia facit:ideo quæ fa
cit improbanda ſunt. Vnde quia leges de præſcriptione permittunt impunes mala fide præſcri-
bentes,non ideo malę ſunt,nec ſic reuocatę vt non teneant in bene dictis ſuis,quemadmodum ma
læ ſunt leges permittentes vſuras, & per canones hodie nō tenent,ſed reuocatæ ſunt omnino:
quia in nullo habent bene dicta.vt notatur de vſuris.capitulo.Quia in omnibus.Et hoc ideo quia
edicto publico permittere quod omnino malum eſt,iniquum eſt:licet quandoq; de facto poſſit
diſſimulari.Si vero leges ciuiles intellexiſſent , ſicut dixit præcedens opinio:ꝙ pręſcriptio ꝑſcribē
tes in mala fide aſſecuraret & excuſaret ne deberēt poſt ꝑſcriptionem rem reſtituere,hæc iniquitas
fuiſſet.& quo ad hoc propter periculum animarum nequis præſcribens putaret ſe excuſari,ca-
non dictus corrigit leges. Vnde ſi per legem præſcriptionis debeat aliquis excuſari detinendo
rem alienam,oportet ꝙ in præſcribendo in nulla parte temporis ab initio quo incipit præſcribe
re vſq; in finem habeat conſcientiam rei alienæ:quod ſi cōtingat,tunc poſt præſcriptionem non te

netur ſibi facere conſcientiam de re ꝙ ſit aliena, ſiue ꝙ ſit ab aliquo prædeceſſorum ſuorum ab ini
tio male detenta: aut in mala fide præſcripta: immo debet eam deponere ſi poteſt tanꝙ̄ erro-
neam. Sed ſi omnino non poteſt: vt euitet mortale qđ incurreret detinendo rem contra conſcien-
tiam, debet eam reſtituere: ſecundum illud cap. de præſcriptionibus. Vigilanti ſtudio cauēdum eſt
ne malę fidei poſſeſſores ſimus in prædiis alienis, quoniam nulla antiquorum dierum poſſeſſio
iuuat aliquem malę fidei poſſeſſorem niſi reſipuerit poſtꝙ̄ ſe nouerit aliena poſſidere, cum bonæ fi
dei poſſeſſor dici non poſſit. Vbi tamen gloſſa tangit duas opiniones prædictas ſuper illud. Se no
uerit. dicens ſic. Qđ intelligēdum eſt ſi ante completam præſcriptionem habuit malam fidem. quo
niā qui mala fide præſcribit non poſſidet. Sed pone ꝙ poſt completam pſcriptionem incipiat habe
re malam fidem: nunqd tenetur ipſam rem reddere vero domino? Videtur ꝙ ſic, quia iam ſcit ꝙ
F res ſua non eſt, quia non dimittitur peccatum. xiiii. quæſtio. tertia. Si res. Sed contra videtur, qa cō
pleta præſcriptione iam tutus eſt ſecundum vtrunq; ius: ergo iure poſſidet. Si iure: ergo & iuſte
& bene. Item conditor canonis vel legis poteſt mihi dare rem alienam, & tutus ero. ff. de euict.
Lucius. §. De quadriennali pſcriptione. bene a Zenone. & per totū: & ſic multo fortius potuit indu
cere hanc prȩſcriptionem i odium negligentiū. Quidam dicunt ꝙ quandocūq; habeat conſcientiā
rei alienæ tenetur eā reddere, alias peccat. Alii dicunt (qđ videtur verius) ꝙ non tenetur eā ampli⁹
reddere: qm̄ iam non eſt aliena, immo ſua: & iuſte eam poſſidet, quia iure. Sed mihi videtur verius
ſecundum prædicta illud quod dicit prima opinio. Vnde potius exponendū illud. Nouerit. quā-
docunq; habuit malam fidem, & maxime ſi ante completam præſcriptionem. Et quod dicitur
ꝙ tutus eſt ſecundum vtrunq; ius: Dicendum ꝙ verum eſt ſecundum ius ciuilȩ, nō aūt ſcdm ca-
G nonicū, vt patet ex dictis. Q; ergo arguit̄ primo: ꝙ cōditor legis poteſt dare legē alienā: Dicēdū ꝙ Ad arg. pri.
nō puto ita. Principes eīn ſunt nō domini rerū ſubditoꝝ niſi eſſent ſerui: ſed tutores ac defenſores
habentes ꝑpria ſtipendia ſibi deputata in prima inſtitutione, nō natura, ſed de populi voluntate: q
regem ſibi inſtituendo non ſubiecit ſe ſeruituti eius, neq; quo ad pſonas, neq; quo ad res ſuas. Vñ
ꝑpriis ſtipēdiis debet eſſe contentus, nec pro volūtate ſua facere poteſt de iure, qđ eſt alienū vt fiat
ſuum. dicente Auguſt. de verbis domini ſerm. xix. Ideo agere rempu. vt diuitias augeas, videt̄ eſſe
damnabile. Propterea eīn quadā ꝓuidētia militibus ſunt ſtipēdia conſtituta, ne dum ſumptus q̄rit̄
pdo graſſetur. & xxiii. q. i. §. Reddite. dicitur. Qđ Cæſar præcipit ferendū eſt, qđ imperat toleran-
dum eſt. Sed ſit intolerabile dū prædam exactores accumulant. quicunq; ſibi ſtipēdia decreta conſe
quitur ſi amplius quærit, tanꝙ̄ calumniator & concuſſor, Ioannis ſententia condemnatur. In vſum
tamen reipublicæ princeps poſſet ſi opus eſſet bona ſubditorum conuertere cuius ſunt pars: &
H ideo debitū ē ꝙ ſinguli de populo contribuant in vſum publicum. Conditor vero canonum vt ſū
mus pontifex, quia aliam poteſtatem habet ſuper bona eccleſiaſtica quæ tenent ſinguli, ꝙ̄ princi
pes ſuper bona ꝑprietaria ſingulorum, fortaſſe poſſet facere ꝙ meum fieret tuum, & ſine ſtatuto
& per ſtatutum præſcriptionis. Sed non videtur ſtatutum fore multum rationabile, vt patet ex
prædictis.

SEquuntur quæſita circa hominem pertinentia ad ſtatum culpæ inſtantis ex fa
cto præſenti. Et erant tria. Quorum vnū erat de culpa procedente ex lubricita
te. Secundum vero de culpa procedente ex cupiditate. Tertium autem de culpa
procedente ex malitia. Quorum primum erat, vtrum non potens continere, ni Queſt. xxiii.
tens tn̄ continere, ſi vt fortius aſtringat̄ ad continendum voueat ſe intraturum
religionem quam ſumme deteſtatur ſi amplius recidiuet: & contingat ꝙ reci-
diuet, teneatur intrare illam religionem. Secūdū, vtrum liceat emere redditus Quæ. xxiiii.
ꝑpetuos. Tertiū, vtrū peccet nō gaudēs de bono ope alteri⁹. ¶Rca primū arguit̄ ꝙ ſic. quia voti Quæſt. xxv.
īpletio neceſſitatis ē abſolute, ſicut abſolute ꝓmittit̄: ergo etſi ꝓmittit̄ ſub cōditione, neceſſitatis eſt Arg. princ.
extāte cōditione. quare cū hic exiſtat cōditio. ergo &c. Cōtra. matrimoniū ſpūale nō debet fieri ſine In oppoſitū.
conſenſu, ſicut nec carnale. q̄re cū iſte nō cōſentit i igreſſū talis religiōis, qa eā ſūme deteſtat̄, & p in
I greſſū quodāmō fieret mr̄imoniū ſpūale. ergo &c. Difficultas hui⁹ q̄ſtiōis ē i hoc ꝙ i hoc voto ſunt Reſolu. q.
duo iuoluta, ſed vnū magis. ſ. recidiuare i fornicationē: & alterū min⁹. ſ. illā religionē itrare. ꝑpter & reſpōſio.
qđ cū oīs obligatio volūtaria ſit: & ita circa volitū: appet ꝙ hic nulla ſit obligatio. Sed nō ē ita. Sicut
eīn aliqd nō eligibile eſt alicui, vel qa malū, & ita ſimpliciter nō eligibile: vel appens malum: & ita
non eligibile illi cui apparet malum: & hoc vel abſolute, vel in comparatione, non eligibile alicui
abſolute, quia ſimpliciter malum: ſic iſti in propoſito eligibile eſt non fornicari & non intrare re

ligionem deteſtatam:quia eſt ei apparens malum:non eligibile autē alicui in comparatione,vt mi
nus malum ſimpliciter reſpectu minoris mali ſimpliciter.dicente Gregorio.Paulus cum quoſdā
in eccleſia incontinentes aſpiceret,conceſſit minora mala vt maiora declinarent . vel vt maius ma
lum ſimpliciter reſpectu minoris mali,ſecundum æſtimationem.diſt.decretorum . xiii. Duo ma
la licet cautiſſime ſunt præcauenda,tamen ſi periculi neceſſitas vnum ex his perpetrare com
pulerit id debemus reſoluere qđ minori nexu cognoſcitur obligare.tale exemplum eſt in propoſito
Quia enim maius malum eſt fornicari:& minus malum ſecundum æſtimationem intrare dictam
religionem:bene poteſt eligibile eſſe ingreſſus eius reſpectu actus fornicandi.& ideo in comparatio
ne poteſt iſte illud velle:& vt omnino effugiat maius malum ſub conditione ad illud æſtimatum
malum ſe voto obligare etiam ſi eſſet conditio inhoneſta,vt ſiquis dicat mulieri permitte me for
nicari tecum,& voueo deo ꝙ intrabo religionem cum hoc fecero , ſtante conditione obligatus
Ad arg.ſ op. eſt ad voti impletionem,& hoc quia talis conditio extans non repugnat impletioni voti,quia ma
lum bene poteſt eſſe occaſio boni:& impletio voti eſt correctiua huius mali . AD argumentum K
in oppoſitum iam patet reſponſio.Etem̄ qđ hic vouetur,licet non ſit voluntarium abſolute:eſt tñ
voluntarium in comparatione:& hoc ſufficit etiam in matrimonio carnali. Si enim deteſtaretur
quis mulierem,& propter odium fornicationis ꝑmitteret ſe eam ducere in vxorem ſi cōtingeret
eum fornicari,vel ſi permitteret ſe fornicari cum ea,alterutra conditione ſtante teneretur promiſ
ſum implere.

Queſt.xxiiii. CIrca ſecundum arguitur,ꝙ non licet emere redditus perpetuos. quia qui pecu
Arg.princ. niā dat ſub pacto vt plus recipiat,cōmittit vſurā: q̄ illicita eſt,dicente Auguſt.
in origi.ſuper illud pſal.xxxvi.Tota die miſeretur & fœneratur. ſecundū tranſla.
lxx. Si fœneraueris homini .i. mutuam pecuniam tuam dederis,a quo aliquid
plus q̄ dediſti expectes accipere,non pecuniam ſolam,ſiue illud ſit triticum ſiue
vinum ſiue oleum ſiue quodlibet aliud, ſi plus q̄ dediſti expectas recipere fœne
rator es.Attende qd facit fœnerator:minus vult dare certe,& plus accipere.hoc
In oppoſitū. facit emens redditus perpetuos.ergo &c. Cōtra.prælati & viri religioſi tales redditus emūt vel
Reſponſio. emere conſulunt:qđ non facerent ſi vſura eſſet,& non liceret. Dico ad hoc ſecundum ꝙ alias de L
terminaui,ꝙ differunt mutuū & venditio ſeu emptio.Mutuū enim de natura ſua debet eſſe omni
no liberale ſine ſpe amplius percipiendi,iuxta illud euangelicum.Mutuum dantes nihil inde ſpe
rantes. Nihil nec pecuniā,nec quicq̄ aliud,vt iam dictum eſt ſecundum Auguſt.Emptio autem ſi
ue venditio deberet eſſe omnino æqualis ſecundum rationem medii iuſtitiæ commutatiuæ. Vn
de Auguſt.xiii. de trinitate dixit de quodam. Vili velle emere,& carius vēdere omnibus credidit
adeſſe commune.qđ reuera vitium eſt,vt dicit.de quo alibi ſatis tractauimus.Nūc autem pecunia
tale quid eſt in qua per ſe non cadit emptio & venditio vt extremum,ſed vt medium vtriuſq;,ſicut
ibidem expoſuimus:& ideo vbicunq; & quandocunq; tradit̃ pecunia in contractu tanq̄ extremum
nō tanq̄ mediū emptionis & venditionis,mutuo traditur.ꝓpter qđ ſpes accipiendi ꝑ huiuſmodi
pecuniæ traditione : proculdubio ſecundum dictū Auguſt.vſura eſt.Si ergo pecunia nuda datur M
& nulla omnino emptio & venditio interueniāt ſiue vt tota ſimul recipiatur poſt lapſum tp̄is & ali
quid ampliꝰ,de quo nullus dubitat quin ſit vſura,ſiue vt per quotam aliquam ſingulis annis re
cipiatur intentione plus recipiēdi recepta ſorte (plus dico recipiendi,vel ꝑ ſe quo ad vitā ſuā,vel ꝑ
ſe & ꝑ hęredes ſiue ſucceſſores ſuos quo ad vitā pluriū,aut ad ꝑpetuū) ꝓculdubio nō video quin ſit
vſura.Nec enim in aliquo differt emere tales redditꝰ ad vitā vel ad perpetuum niſi ꝙ maior eſt cu
piditas ampliꝰ recipiēdi vltra ſortē ad perpetuum q̄ ad vitā.Nec in rei veritate eſt emptio:licet ſic
ſolet appellari vt pallietur vitiū,q̄a vt dictum eſt extrema huius contractus & obligationis per ſe
ſunt pecunia ſimul data:& per quotas recipienda:ſed eſt purum mutuum. Si enim eſſet emptio
& venditio:vt vere poſſet dici quia pro data pecunia emerentur redditus,tunc oporteret interue
nire contractū alium imo duos contractus circa rem aliā quæ per ſe extremū nata eſt eſſe emptio
nis & venditionis,vt videlicet res illa puta fundus aut menſura terræ, vel ſignata & determi
nata vel indeterminata in maiore menſura terræ contenta primo pro pecunia iuſta ematur:& de
inde pro aliqua quota pecuniæ annuatim,vel ad vitā,vel ad perpetuum reuendatur, vel hęredi
tarie concedatur , vel quota huiuſmodi a tali ematur cui debetur iure venditionis : puta
qui fundum aut menſuram terræ vendidit communitati alicuius ciuitatis vel domui religioſo
rum pro certa quota pecuniæ annuatim in perpetuum reddendæ:aut dedit proprietatem reſeruā

do ſibi pro vſu illos redditus. Si enim velit redditus iſtos vendere: & omne ius qđ habet in eis: li-
citum eſt alteri ꝙ emat eos, nec reputabitur dare pecuniam pro redditibus: ſed pro iure tempo-
rali qđ ille habuit, in recipiendo ſcilicet redditus illos pro fundo ſuo, vel pro perpetuo vſu eius
ita ꝙ ambo iſti in recipiendo illos redditus reputentur eadem perſona: & venditionem quam
N fecit primus, reputetur feciſſe & ſecundus. Vnde iſtis duobus modis licet emere redditus, ſiue per
petuos, ſiue ad vitam abſq; peccato. Nec emuntur redditus niſi in recompenſationem alterius rei
in quam per venditionem & emptionem res data ab emente eos commutari potuit: vt non pro-
prie emantur redditus vel pecunia pro pecunia: ſed pro re alia. Vnde in conſimilibus factis ex ſo
lo modo contractus vnum licet fieri, alterum non licet. Puta ſi vnus vendit fundum ſuum pro
aliqua quota pecuniæ in perpetuum ſoluendæ, vel concedit proprietatem, & retinet tantūdē ꝑ
vſu: & velit alteri concedere pro certa ſumma pecuniæ ius omne quod habet in recipiendo il-
lam quotam in perpetuo, bene; licet emere. Si vero alius habens fundum conſimilem: & vult pro
tanta ſumma pecuniæ eidem obligare fundum ſuum ad ſoluēdum in perpetuos redditus æqua
lem quotam: non licet: quia hic nullius rei venditio eſt, ſed ſola obligatio fundi in pignus. Sed ſi
iſte primo emeret fundum, ita ꝙ ſuus eſſet, poſſet licite cōcedere, vel reuendere eundem eidem pro
prædicta quota in perpetuum annuatim recipienda. Cætera autem materiam iſtam tangentia diſ
fuſius declarauimus. Et argumento ꝙ plures tales redditus emunt, aut conſulūt aliis vt eos emāt
reſpondendum ſicut ibi reſponſum eſt.

CIrca tertium arguitur ꝙ non gaudens de bono alterius peccat. quia hoc eſt con Quæſt. xxv.
trarium charitati. Apoſtolus enim dicit. i. Corinthi. xiij. de charitate. Quia con Arg. princ.
gaudet veritati. Gloſ. i. operibus iuſtitiæ. Contra. bonum opus vnius impedi- In oppoſitū.
tiuum eſt boni operis alterius quando ambo ſimul illud agere non poſſunt.
O nullus autem gaudere debet de impedimento boni operis ſui. ergo &c. DIcen- Reſponſio.
dum ꝙ non gaudere de bono opere alterius poteſt aliquis dupl[ici] de cauſa, aut
negatiue ſcilicet quia nō aduertit, aut contrarie & priuatiue, quia dolet, & hoc
vel odio perſonæ, & eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. ſ. odium fraternæ gratiæ, vel odio ipſius
P boni operis, & eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. ſ. impugnatio veritatis agnitæ. AD primum Ad arg. pri.
Q ꝙ non gaudere eſt contrarium charitati, verum eſt non gaudere priuatiue. AD ſecūdū dicendū Ad arg. i op.
ꝙ de impedimento boni ſui per ſe faciendi nullus debet per ſe gaudere niſi fiat recompēſatio. Nūc
aūt per bonum opus alterius non impeditur bonum opus tuū quin tibi fiat recompenſatio ſi nō
ſtet per te. Opus enim alterius in impediendo bonum opus tuum, non eſt bonum fieri niſi me-
lius fiat per alium q̄ per te: & tūc debes gaudere fieri potiꝰ ꝑ aliū q̄ ꝑ te: & hoc circa publicū vſum
quando ſimul per te & alium fieri non poteſt. Sed tunc congaudendo quia melius fit per alium
tu illud opus facis tuum: & fit tibi recompenſatio maioris meriti q̄ ſi tu per te illud faceres.

SEquuntur ſpecialiter pertinentia ad prælatos. Vbi proponebatur vnum perti-
nens ad prelatos ſæculares, ſcilicet ad principes. Et quædam alia pertinentia ad
prælatos eccleſiaſticos. Illud vnum erat, vtrum pro delicto principis poſſint ſub Queſt. xxvi.
diti iuſte puniri, occiſione, captione, & bonorum ſuorum temporalium vaſta-
tione & deprædatione. Et arguitur ꝙ ſic. quia qui pro aliquo delicto poſſunt pu Arg. pri. pri.
niri maiore pœna, & minore. maior eſt ſpiritualis q̄ corporalis. Sed bene puniū
tur pro delicto principum pœna ſpirituali, vt interdicto. ergo &c. Item. ii. Re Secundum.
gum vlti. punitus fuit populus pro delicto Dauid. Item philoſophus dicit in Politicis, ꝙ in- Tertium.
tellectus ſiue voluntas dominatur membris principatu deſpotico: viribꝰ aūt īferioribꝰ pricipatu
politico: & ꝙ priceps dn̄atur ſeruis pricipatu deſpotico & liberis principatu Politico. ergo ſicut
voluntas ſe habet ad membra & ad vires animæ: ſic princeps ad ſeruos & liberos quibus princi-
pat. Sed pro peccato voluntatis iuſte puniuntur & mēbra & vires inferiores. ergo & pro peccato pri- In oppo.
cipis iuſte puniūtur & ſerui & liberi: & ita omnes ſubditi. Cōtra. ſicut nullum malum debet eſſe
impunitū, ſic nulla innocentia debet puniri. Cū ergo ſubditi ſint inocētes i facto pricipis: nullo mō
R ꝑ eiꝰ facto debēt puniri. DIcendū ad hoc: ꝙ priceps q deliqt, aut delinqt in parē ſibi, aut ſubiectū Reſponſio.
aut ſupiorē. Si prio mō, ſic ſentiendū ē ꝙ eccleſiaſtica hierarchia tota debet eſſe ordinata, tam ec-
cleſiaſticorū q̄ ſæculariū ꝑlatoꝝ ſcḋm gradus ſuos ſub vno ſummo pōtifice, vt alias declarauimꝰ: &
ſemper ſuperior de inferiori ſuo delinquente in parē vel ſubditum ſuum debet facere iuſtitiam
Par vero vel inferior læſus non ſeſe debet iuſtitiare de pari vel ſuperiori. Sed debent ſemper recur
rere ad ſuperiorem conqueſtionem faciendo, non propria auctoritate in vīdictā iiuriārē iuadere

& perſonas & res ſubditorum ſuorum occidere vel deuaſtare. in hoc enim poſſunt habere cauſam
iuſti belli. Q; ſi faciant: & ipſi dñi principales inuaſores, & ſubditi eorum qui de mandato eorum
ſubditos prioris iniuriantis occiderunt, depdauerunt, vel incenderunt aut deuaſtauerũt bona eo-
rũ: & quicunq; ad hoc conſiliũ dederunt, incitauerunt, & adiuuauerunt, fouerunt, aut aliquid hu
iuſmodi, rei ſunt omnium malorum perpetratorũ in prædicto bello, & ad oĩa damna q̃ per ſingu-
los illata ſunt reſtituenda ſunt obligati: nec ſi fuerit publicum factum eorum, abſoluendi ſunt
aut ad cætera ſacramenta eccleſiæ recipiendi, quouſq; ſatiſfecerint ſinguli de malefactis per ſe
perpetratis pro poſſe. Vnde omnia bona ſua debent in reſtitutionem exponere, nec in alios vſus
conuertere per ſe vel per alios per quos inhabiles fiant ad ſatiſfaciẽdum: niſi forte fuerit ex illis ta
les ꝙ probabiliter dubitare potuerunt an dominus eorum iuſtum bellum habuit & iuſtam cau-
ſam impugnandi ſuum aduerſarium. In hoc enim caſu domino ſuo aſſiſtere debent, & excuſan-
tur a delicto. xxiii. q. i. Quid culpat. vbi in fine dicitur. Vir iuſt9 ſi forte ſub iniquo rege homine ſa
crilego militet, recte pōt illo iubente bellare ſi vicem pacis ordine ſeruans qđ ſibi iubetur vel non
eſſe contra dei præceptum, vel vtrum ſit certum non eſt: ita vt fortaſſe reum facit regem iniqui-
tas imperandi: innocentem autem militem dicit ordo ſeruiendi. Si vero ſuperior pro iniuria
eius, vel rebellione inuadat inferiorem, iuſtum pro ſe & pro ſuis debet habere bellum in opponẽ
tes ſe pro iuſtitia facienda: alias vero non. vnde cap. eodem in principio. Nocendi cupiditas, vlciſcẽ
di crudelitas, implacatus atq; implacabilis animi ferocitas, libido dominandi & ſimilia: hæc ſunt
quæ in bellis iure culpantur, quæ plærũq; vt etiam iure puniantur, aduerſus violentias reſiſten
tium, ſiue a deo, ſiue ab aliquo legitimo imperio gerenda ipſa bella ſuſcipiuntur. Bene enim dicit
Auguſtinus de verbis domini. Militare non eſt delictum: ſed propter prædam militare pecca-
tum eſt. Item vbi ſupra. Apud veros dei cultores etiam ipſa bella pacata ſunt: quę non cupiditate
Ad pri. prin. aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur: vt mali coerceantur & boni ſubleuentur. AD pri- S
mũ in oppoſitũ dicendũ: ꝙ nõ eſt ſiĩe de pœna ſpirituali & corpali. qa qđ ĩ pœna ſpĩali ex vna pte
amittitur, ex bono obedientiæ recõpenſatur: non ſic aũt recompẽſatur in pœna corporali. Propter
quod, licitum eſt pro reatu principis punire innocentes ſubditos pœna ſpirituali, vt per illã prin
Ad ſecundũ cipes citius corrigantur: non aũt pœna corporali. AD ſecundũ ꝙ pro peccato Dauid punitus T
fuit populus: Dicendum ꝙ ratio huius erat, quia nocentes non innocentes erant: & hoc fa-
cto Dauid in quo peccauit conſentiendo, vel non reſiſtendo, vt dicit gloſſa, vel in aliis peccan-
do Dauid peccata eorum non corrigente: propter quod iuſte in peccatum incidere permiſſus
& propter illud peccatum, quia eorum occaſione commiſſum eſt, iuſte punitus eſt. dicente ibidem
Gregorio in gloſſa. Pro qualitatibus ſubditorꝝ diſponuntur acta regentium, vt ſępe pro malo gre
gis ẽt vere boni delinquat vita paſtoris. Dauid deo teſte laudatus tumore repentino elationis po
pulum numerando peccauit: & populus pœnam ſuſcepit: quia ſecundum merita plebium diſ-
ponuntur corda rectorum. Iudex vero iuſtus peccantis vitium ex ipſorum animaduerſione corri
puit quorum cauſa peccauit. Quandoq; etiam iuſti & innocentes permittuntur ſimul puniri cũ
impiis a domino, vt eorum probetur patientia: & augmentetur gloria. quemadmodum Iob per
miſit a diabolo flagellari. Sed talia facta nihil ad ꝓpoſitum valent. Sic enim innocentes a crimine
ſolqm punire poteſt qui poteſt occulta meritorum & demeritorum diſcernere. Vnde iudicibus
& principibus mundi proponi non poſſunt in exemplum, vt iuſtos punire poſſint cum impiis, vel
Ad tertium. pro ipſis. AD tertium: ꝙ pro peccato volũtatis iuſte puniunẽ vires inferiores & membra &c. Di V
cendum ꝙ non eſt ſimile: quia in eadem ſubſtantia radicantur omnes vires animæ cuius eſt agere
& pati per ſingulas vires. propter quod peccans ſecundum vnam vim, iuſte puniri poteſt ſecun-
dum omnes, quia ipſa eadem eſt in omnibus quæ patitur: nõ ſic autem eſſet ſi vires eſſent connexę
in ſubſtantia: quẽadmodum ſunt princeps & ſubditi. De membris etiam ſciendum eſt ꝙ in eis ni
hil punitur niſi qđ ſentit, & qđ ſentit non eſt niſi anima. propter qđ in eis adhuc nihil punitur niſi
anima quæ peccauit.

SEquitur de quæſitis circa prælatos eccleſiaſticos. Vbi quærebatur vnum perti
nens ad diſpenſationem temporalium. & deinde quædam alia pertinentia ad diſ
Quæ. xxvii. penſationem ſpiritualium. Illud vnum erat, vtrum liceat eos ſuperflua retinere
Arg. princ. Et arguitur ꝙ non. Bernar. ad Henricũ Senoneñ archiepiſcopum. Clamãt nudi
clamant famelici, conqueruntur & dicũt. Dicite pontifices in fræno quid facit
aurũ nobis fame & frigore miſerabiliter laborantibus! Quid conferunt tot mu
tatoria vel extẽſa ĩ perticis vel plicata in manticis! Noſtrũ eſt qđ effunditis: nobis crudeliter ſubtra

hitur quod inaniter expenditis:noſtris neceſſitatibus detrahitur quicquid accedit vanitatibus ve-
X ſtris. CONtra eſt exẽplũ in Ioſeph:qui ea q̃ tẽpori pſenti erant ſuperflua retinebat. HIC opor- In oppoſitũ.
tet videre quomodo tẽporalia pertinent ad miniſtros eccleſiæ.Eſt igitur ſciendũ ꝙ in tẽporalib⁹ bo- Reſolutio.q.
nis eccleſiæ non eſt dñs niſi Ieſus Chriſtus.xii.q.i.Res eccleſiæ non quaſi ꝓpriç: ſed quaſi cõmunes
& dño oblatç.& hoc queãdmodũ in veteri teſtamẽto decimç a ſe ſibi erant reſeruatç,& vſui mini-
ſtrorũ templi deputatç.Poſſeſſio aũt eſt eccleſiæ vniuerſalis. Defenſio autẽ & dominii & poſſeſſio-
nis principaliter cõmiſſa eſt ſummo pontifici:& ſub ipſo cæteris eccleſiis,& perſonis eccleſiaſticis:q
bus vſus neceſſarius de ſibi cõmiſſis cõceſſus eſt. Vñ ſup illud.Nõ quaſi propriç.gloſ.Si ergo de re-
bus eccleſiç emiſti equũ vel aliud,illud non eſt tuũ:ſed dicas ꝙ illud eſt ſolũmodo clericorũ:qđ p-
Y babili ratione cõſumunt. AD cuius intellectum ſciendũ:ꝙ iſta ſex per ordinem ſe habent circa bo-
na temporalia vſui humano conceſſa:& ſemp præcedens cõtinet in ſe neceſſario ſequentia & non
econuerſo:& ſemp præcedens plus habet in re q̃ ſequens: ita ꝙ primũ maximũ,vltimũ vero mini-
mũ:quæ ſunt poſſeſſio iuris ſiue hçreditaria:ꝓprietas ſiue dñiũ: fructus: vſus: factũ:poſſeſſio facti.
Poſſeſſio iuris a qua aliquis denominatur poſſeſſor eſt hæreditaria quãdo hçreditarie aliquis habet
alicuius rei proprietatẽ cũ actuali eiuſdẽ tẽtione, Proprietas a qua aliquis denominatur proprieta-
rius:poteſt eſſe ſine poſſeſſione actualis tẽtionis. Sed proprietarius habet in re ius:quo deberet poſ-
ſidere ipſam:propter qđ etſi non poſſideat:manet tñ verus dñs. Neutro iſtorum modorum tempo-
ralia bona ſunt eccleſiæ ſed ſolius dei.xii.q.i.ca.Si priuatum. Non noſtra ſunt quorum procuratio-
nẽ quodãmodo gerimus:nõ proprietatẽ nobis vſurpatione damnabili vẽdicemus.gloſ. Quia tñ il-
lius procuratio nobis cõmiſſa eſt.Ergo prçlati dicũtur procuratores rerum eccleſiaſticarum:& qñ
ꝙ dicuntur domini,& quandoqꝫ defenſores:non tamen habent generalem & liberã adminiſtratio-
nẽ ſicut & ꝓcurator Cæſaris.Modicũ tñ dare poſſunt,& loco dñi habent cũ bene adminiſtrant: lo-
co ꝑdonis cũ male.Et quia ſunt loco dñi quo ad hoc, etiã quãdoqꝫ in iure dicunt dñi: & ſecũdum
Z hoc in quæſtione de perfectione attribui miniſtris eccleſiæ dñium rerũ eccleſiaſticarũ. VNde nec
proprie dicuntur fructuarii.Fructuarius eñ ſiue vſufructuarius dicit aliqs a fructu:qui etſi nõ ha-
bet dominiũ aut proprietatẽ in re:habet tamen liberum ius omnes fruct⁹ q̃ proueniunt de re, ſibi
attrahendi & diſpenſandi de eis prout vult.Puta qui in ſylua cçdua habet ad vitã ſuam vſum fru-
ctus:poteſt omnes fructus ſingulis annis in vſum ſuum conuertere:& aliis ipſos tribuere pro libi-
to ſuç voluntatis.Non ſic aũt miniſtri eccleſiæ poſſunt de fructibus bonorum eccleſiæ ſibi cõmiſ-
ſis diſponere:quia vt dictum eſt,non poſſunt niſi modica dare:nec habent generalem & liberam ad-
miniſtrationẽ. Quia tñ de bonis eccleſiç ea quæ ſunt vſib⁹ ſuis neceſſaria poſſunt accipere:quo ad
A hoc ꝓprie dicuntur vſuarii ab vſu iuris.Eſt eñ vſuarius qui ius vtendi habet in re: non tãtum iu-
ris habens in re quãtũ vſufructuarius.vſufructuarius enim omnes fructus ſibi poteſt attrahere &
alienare: Vſuarius autem non plus poteſt ſibi attrahere q̃ in ſuum proprium vſum habet cõuerte-
re: & de reſiduo nihil habet aut poteſt diſponere: niſi quo ad hoc adminiſtratio ſibi fuerit conceſ-
ſa ab vſufructuario.Et quo ad hoc miniſter eccleſiæ plus habet in bonis eccleſiæ iuris,q̃ mere vſua-
rius:quia habet ius adminiſtrãdi de reſiduo ei⁹ qđ in neceſſarium vſum ſuum habet neceſſe cõuer-
tere:vt licet ſit vſuarius ſolũ quo ad id qđ in propriũ vſũ cõuertit: miniſter tñ eſt pauperũ quo ad
reſiduũ eius qđ debet cõuertere in vſus illorũ:vt aſpiciẽdo ad vtrũqꝫ ſimul proprie poſſit dici mi-
niſter vſuari⁹:nõ tñ gñaliter & libere:ſed ſpecialiter egenis & indigentibus.xii.q.i.Epũs eccleſiaſti-
carũ rerũ habeat poteſtatẽ ad diſpenſandũ erga omnes q indigent cũ ſũma reuerẽtia & timore dei.
Percipiet aũt & ipſe qb⁹ idiget ſi tñ idiget,tã in ſuis q̃ in fratrũ q ab eo ſuſcipiũt neceſſariis vſib⁹ ꝑ-
ſuturis:ita vt nulla qualibet occaſione fraudent,iuxta ſanctũ apoſtolum ſic dicentẽ:habentes victũ
& veſtitum his contenti ſim⁹.Qꝫ ſi contenti iſtis minime fuerint:conuertat aũt res eccleſiç in ſuos
domeſticos vſus,& eius cõmoda:vel agrorum fructus non cũ preſbyterorum vel diaconorũ con-
ſcientia pertractet:ſed eorum poteſtatem domeſticis ſuis aut propinquis,aut fratrib⁹ filiiſqꝫ cõmit-
tat:vt per hmõi perſonas occulte lçdantur res eccleſiæ:ſynodo ꝓuinciæ poenas ipſe perſoluat.Su-
B per illud.Indiget.x.q.ii.Epiſcopus. vbi fere idem cap.ponitur. gloſ. Nota qualiter exponitur ver-
bum Indiguerit:vt arctetur tñ ad victum & veſtitum:qui tamẽ melior vel peior dandus eſt ſecũ-
dum qualitatem perſonarum.Et gloſ.ſuper illud.xii.q.i.dicit. Et ita refertur hæc neceſſitas ad na-
turæ neceſſitatem,quæ tamen penſanda eſt ſecundum qualitatem perſonarum.hoc enim facere eſt
bonum miniſtrum miniſterium ſuum honorificare. Alias autem dare poti⁹ eſt ſeipſum glorificare
Vnde dicit Bernard.in prçfata epiſtola.Honorificabis miniſterium tuum: miniſterium inquã non
dominiũ.Ipſum itaqꝫ honorificabis non vos:nam qui quærit quæ ſua ſunt,ſe cupit honorari nõ ſu-

V

um miniſteriũ.Honorificabis aũt nõ cultu veſtiũ:nõ equorũ faſtu:non amplis ędificiis: ſed ornatis moribus, ſtudiis ſpiritalibus, operibus bonis.Aut fratribus. gloſ.x.cauſa.q.ii.Præſumitur enim ꝙ hoc carnali amore faciat:vnde eis danda non ſunt niſi parua:niſi inquãtũ pauperes ſunt.Tũc enim eis potiꝰ prouidendũ eſt q̃ aliis cæteris paribus:ſcd̃m Augu.epiſtola quadam ad Lætũ diaconum. Alias aũt eis dare eſſet pauperes defraudare.Vñ.x.q.ii.in ca.p̃dicto ſubdit.Si aũt epiſcopi, & qui cũ eis ſunt preſbyteri vel diaconi accuſentur:ꝙ quę ex redditibus vel ex quolibet actu eccleſiæ veniũt in vſus ſuos colligunt,& pauperes fraudant & fame cõficiũt:& hoc qdẽ corripi oportet.In quo caſu intelligenda eſt auctoritas hęc prędicta.Factuarius aũt eſt a facto ſiue ab vſu facti dictꝰ:cui circa id cuiꝰ dominiũ ab alio habet,vſus conceſſus eſt:& tãtũmõ p̃bet qd̃ facti eſt in vtẽdo,& nihil iuris. Talis factuariꝰ,vt alias determinauimus,cũ omni dominio renũciat:quãto eſt paucioribus contentus:tanto eſt quo ad ſtatũ pfectior:cõparatione cęterorũ religioſorũ q bonis ſuis cõibus ſiue mobilibꝰ ſiue imobilibꝰ dñiũ retinẽt aliquale.qa minori ſollicitudine neceſſariꝰ vſus facti p ſingulos dies acqrit quocũq; modo ſiue p artẽ ſiue p mendicationẽ:ſiue alio modo.quẽadmodũ etiã ab habentibꝰ ſolũ mobilia in cõmuni dñium ſimul acqritur & cuſtodit.Oĩs enim ſollicitudo in acquirendo vſum facti neceſſarium,eſt neceſſaria naturæ:illa vero q̃ eſt in cuſtodiendo eſt pręterneceſſaria:quę neceſſario prouenit ex minori confidentia:ppter qd̃ neceſſario de pfectione diminuit.Semp eñ aliis eiſdẽ retẽtis p̃terneceſſaria ſollicitudo quã ſtatus aut factũ maiorẽ reqrit,de pfectiõe in ſtatu vel in facto diminuit,vt alibi expoſuimus.Vñ etſi ſępius maior fuerit ſollicitudo in ſolo vſu facti acqrendo q̃ ſimul in acqrendo & cuſtodiendo mobiliũ aut immobiliũ dominiũ:qa tñ illa ſollicitudo eſt omnino neceſſaria:iſta aũt in parte pręterneceſſaria:idcirco illa ſollicitudo etiã maior,quia eſt neceſſarię prouiſionis:in nullo de perfectiõe diminuit:ſed iſta minor quo ad hoc.ſ. ꝙ eſt præterneceſſaria, & ideo cũ minori cõfidentia de dño.Sed forte dices ꝙ illi ſollicitudini neceſſarię maiori prouidet p iſtam ne ſit neceſſe eam eſſe tantã.propter qd̃ & iſta quo ad cuſtodiã reputanda eſt eſſe neceſſaria:ſicut & illa:& nõ minoris confidentiæ.Sed non eſt ita:quia etſi ſępius contingeret illam ſollicitudinẽ neceſſariam in acquirendo vſum facti eſſe maiorem:ſemper tamẽ incertum eſt ſi debeat eſſe maior: quia forte non erit opus ea omnino:aut forte poterit eſſe minor . Certum eſt autem ꝙ ſemper cuſtodia boni tẽporalis aliquã apponit ſollicitudinẽ.Vñ q̃q̃ omnis ſollicitudo diſtrahens ex ſe ſit mala:quia tamẽ illa propter omnimodã neceſſitatẽ naturę omnino eſt excuſabilis:iſta aũt nequaq̃:eligere aũt minus malum,certũ tamẽ,ad euitandũ maius malũ incertum, non eſt ſine diffidentia euadendi illud maius malũ:& ita cũ ſpe diminuta in diuino adiutorio ſuper neceſſariis vitæ obtinendis : ideo dñs in oratione dominica non docuit petere niſi quotidiano victui neceſſaria : qñ dixit. Panem noſtrum quoti.da no.ho.Vbi cũ dixit panẽ,explicat neceſſarium,excludendo circa delicata p̃terneceſſaria auiditatẽ.Cũ vero dixit quotidianũ,explicat neceſſarium diei inſtanti, excludendo circa p̃terneceſſaria cuſtodiẽda auaritiã.Vnde Augu.in ſermo.de oratione dominica exponens illam petitionẽ dicit ſic,Iam terreſtria poſtulamus ſed tamen neceſſaria: nam dicimus panem noſtrum quo. da no. ho.O ſapiẽtia vera & diuina prouidentia:quę docuit & panem ſolũ petere & hodie nominare.Hoc enim dicto & auiditas cũ auaritia tollitur:& humanę vitæ inſinuat incertũ.ſecũdũ illud.Nolite ſolliciti eſſe in craſtinũ.Vere eñ inconueniens eſt:cũ in multos annos & tẽpora & certe in alium diẽ neceſſaria poſtulare:cui forte ſub nocte eſt vita finienda. Cõpetenter ergo oramus panẽ noſtrũ quotidianũ dari nobis:quia craſtinus dies quicquid pariat ignoramus.Idcirco ergo oĩs ſollicitudo in cuſtodiendo:quãtũcũq; ſit minor,diminuit de perfectione:non aũt illa quę eſt neceſſarię puiſionis. Et ſic ſemp quantũ eſt ex parte ſollicitudinũ perfectior eſt ſtatus in quo quæritur ſolũ vſus facti:q̃ in quo quæritur rerum qualecũq; dñium. Et nõ ſolum quãtum ex ratione ſollicitudinũ:ſed etiam ſemper quantum eſt ex natura rerũ ſtatus eſt perfectior per ſe aliis eiſdem retentis in ſolum quęrẽdo de facto vtendo,q̃ in quærendo & cuſtodiendo ſimul:quia plus naturaliter animũ habita q̃ nõ habita afficiunt;Dico per ſe & ex natura rei:quãto habitũ magis eſt coniunctum q̃ non habitum: vt dicit Auguſt.in epiſtola ad Paulinũ: ſecundum ꝙ alibi diximus:licet per accidens.ſ.ex ęſtimatione ſit econtra. Secundũ Augu.in fine primi de doctrina chriſtiana,inter temporalia & æterna hoc intereſt: ꝙ temporale plus diligitur anteq̃ habeatur : vileſcit autem cum aduenerit. Aeternum autem ardentius diligitur adeptum q̃ deſideratum . Et hoc contingit , quia ex pronitate noſtra ad delectationem in temporali bono plus ęſtimatur q̃ eſt:& creditur inueniri ſatietas vbi inueniri nõ poteſt.Propter qd̃ dicti ſui circa temporale bonum cauſam ſubdit Augu.dicens. Non enim ſatiat aĩam cui vera eſt & certa fides ęternitatis.Econtra autẽ ex excellentia æterni boni contingit ꝙ non poſſumꝰ ipſum ęſtimare quãtũ eſt,& ideo minus ęſtimat q̃ eſt: nec pręſumit tãtũ poſſe inueniri in

in ipſo quātū inuenitur. Propter qđ dicti ſui circa æternum bonum cauſam aſſignans Augu. dicit.
Nulli enim conſideranti conceditur de illo ęſtimare quātū in ſe habet &c. Cæteri aūt miniſtri eccle-
ſiæ qui bonis proprietariis renunciantes publici miniſtri ecclię fiūt: nō ꝓpter ſe principaliter: ſed ꝓ-
pter pauperes: & miniſterium publicum eccleſię ſuſtinendo: in nullo ex hoc patiunẗ ſtatus perfectio-
nis diminutionē: ſed potiꝰ ſentiunt augmentum: vt. xii. q. i. Expedit facultates eccleſię poſſideri &c.

C POSſeſſio facti eſt a qua dicitur aliquis facti poſſeſſorius: cuiuſmodi eſt ille qui nihil omnino poſ-
ſidet niſi pro hora qua illud in vſum ſuum quo ſtatim conſumitur conuertit: nec vſum facti ꝓ fu-
turo in aliquo cuius dominium eſt penes quēcunq; alium, habet aut habere expectat. Tali poſſeſ-
ſione facti contenti eſſe poſſent pauci & vagi: qui ſi dicerent ſe non velle habere vſum facti pro futu-
ro in re cuius dominium eſſet penes alium: tanq̄ hoc eſſet in diminutionē perfectionis & ſtatꝰ eoꝝ,
error eſſet. qm̄ ſollicitudo neceſſarię prouiſionis licet excuſabilis ſit, & idcirco nullo modo quicq̄ de
ſtatu perfectionis diminuat: vt dictum eſt: quia tamē ex ſe mala eſt, & ad malitiam diei pertinet: tā-
to perfectior eſt ſtatus: quanto in eo nata eſt eſſe minor abſq; omni alia ſollicitudine pręterneceſſa-
ria: & illud qđ circa ſtatum natum eſt diminuere hmōi ſollicitudinē neceſſariam, vergit potius in
augmentum q̄ in diminutionem perfectionis ipſius ſtatus. Quare cum aliquis habēs dominium in
rebus neceſſariis ad vſum facti aliquorum, concedit illis vſum facti quādocunq; neceſſe habent, vt
non oporteat aliunde ſollicitari ad ipſum obtinendū: hoc multum natum eſt diminuere ſollicitudi-
nē circa neceſſariā ꝓuiſionem. Habere ergo vſum facti in eo cuiꝰ alius habet dominiū: in nullo de ꝑ-
fectione aut eius ſtatu diminuit: ſed potiꝰ augmentat: quēadmodum non diminueretur ſtatus per-
fectionis eremitę: ſi per angelū adminiſtrarenẗ ei victus & veſtitus neceſſaria: vt non oporteret ipm̄
ſollicitari ad acquirendum illa vel artificio vel mendicatione aut alio modo. Sed dices ꝙ verū eſſet

D ſi illi iidem nullam apponerent ſollicitudinē in procurando: vt bona conuertanẗ in illius dominiū
a quo habent vſum facti in eiſdem. Dicēdū. reuera ſi nullam oporteret eis apponere ſollicitudinem
iam dicto modo: hoc potius vt dictū eſt vergeret in augmentum perfectionis q̄ in diminutionem.
Ipſa tamē ſollicitudo in hoc appoſita ſi non excedat neceſſariam prouiſionem in eis quæ ſunt victui
& officio ſtatus neceſſaria: omnino excuſabilis eſt: nec de ſtatu perfectionis diminuit: maxime reſpe-
ctu omnium aliorum qui propter ſeipſos dominiū habēt in re quacunq;. Si vero ſollicitudo illa ex-
cedat neceſſariam prouiſionē vſus facti: aut. ſ. quia fiat prouiſio ad vllam ſuperfluitatem ſiue co-
piā vel theſaurizationē: aut ſub colore aut intentione alicuius prouidentię non neceſſarię in futu-
rum: bene poteſt ex hoc multum derogare ſtatui perfectionis de facto. Cū enim de iure hoc nō de-
bet fieri: ſiqui ſic ſuperflue ſollicitarenẗ, potiꝰ ſibi q̄ ſtatui derogarent: qui prohibere debet ne profi-
tentes eum ſcienter conſentiant plus pecuniæ concedi ad aliquā rem neceſſariam comparandam q̄
veriſimiliter æſtimari poſſit rem neceſſariam valituram: ſecundum ꝙ hoc prohibet fratribus mi-
noribus Nicolaus papa. Vnde etſi communitas ſtatus hoc requireret, reuera multum ſtatui per-
fectionis derogaret: & bene poſſet eſſe perfectior ſtatus alius habēs aliquod rerum dominium cum
ſollicitudine pręterneceſſaria minore. Hęc digrediendo diximus ad declarandum aliqua quæ viſa

E ſunt alias in quæſtione de ſtatu perfectionis a nobis obſcure tractata. Reuertentes igitur ad propo-
ſitum, ex pręmiſſis reſpōdemus quæſtioni diſtinguendo: ꝙ miniſtros eccleſiæ contingere retinere
ſuperflua vſui p̄ſentis temporis intelligo dupliciter: quia duplici intentione. Vno modo propter
vſum priuatum ſuiipſius & ſuorū ſolūmodo. Alio modo ꝓpter vſum publicum. ſ. pauperum & ſui
ipſius inquātū eſt aut debet eſſe vnus ex pauperibus. Primo modo dico ꝙ non licet: quia facerent ſe
vſufructuarios bonorū eccleſiæ quærendo quæ ſua ſunt, defraudando pauperes, quorū debent eſſe
illa. Sed hoc poſſunt facere duplici de cauſa. Vna. ſ. ex nimio timore: quia timent ꝙ ſibi aliquid pro
futuro deficiat. Alia ex cupiditate. Scđo aūt modo licet: quia hæc eſt cautela: vt qđ non eſt ꝓ p̄ſen-
ti tempore omnino neceſſariū reſeruetur ad vſum pauperum magis opportunū, aut ad vſum etiā
proprium, prouidendo ꝓ futuro pro minori, q̄ de bonis pauperū oporteret eos refundere in futu-
ro ſi non eſſet eis prius prouiſum. ſecundum ꝙ has tres cauſas reſeruandi in poſterum bona eccle-
ſiæ tangit Hieronymus. xii. q. ii. Gloria epiſcopi eſt pauperum operibus prouidere. Ignominia ſacer-
dotis eſt propriis ſtudere diuitiis. & infra. Accipere pauperibus erogādum: & eſurientibus pluribꝰ
reſeruare: vel cautū vel timidum eſt: aut qđ apertiſſimi ſceleris eſt, exinde aliquid ſubtrahere: om-
nium p̄donū crudelitatem ſuperat: vel cautū. Ecce caſus in quo licet reſeruare. vnde gloſ. ibidē. Cū
ideo fit quia expectatur maior neceſſitas. hinc eſt ꝙ ſcđm ꝙ dicit Aug. xii. q. i. habebat dominus lo-
culos: a fidelibꝰ oblata cōſeruās: & ſuoꝝ neceſſitatibus & aliorū indigētiis tribuebat. Tūc primū ec-
cleſiaſticę pecuniæ forma inſtituta eſt: vt intelligeremus qđ p̄cepit, non eſſe cogitandum de craſtino

non ad hoc fuiſſe pceptũ vt nil pecuniæ ſeruet a ſanctis: ſed ne deo ꝓpter iſta ſeruiat:& propter in
opię timorem iuſtitia deſerat. Et iſte eſt caſus primus propter quẽ nõ debent miniſtri eccleſię ſerua- F
re ſuperflua. Vnde ſuper illud, Vel timendũ. gloſ. Ideo facit: qa timet ne ſibi deficiat. Talis reuera ꝓ-
pter timorem inopię deſerit iuſtitiam: qua pro tempore inſtanti quę ſeruat deberet pauperibus ero
gare. dicente Ambro. de officiis. Aurũ habet eccleſia non vt ſeruet: ſed vt eroget & ſubueniat neceſ
ſitatibus. & infra. Cur paſſus es inopes fame mori, & certe habebas aurum vnde miniſtrares alimo
niam? gloſ. i. miniſtrare debuiſſes. Propter talem ergo timorem non licet miniſtris eccleſię qui pfecti
eſſe debẽt, publica bona eccleſiæ reſeruare in neceſſitate: licet ex cautela futurorum hoc licet: & hoc
abſq; perfectionis eorum diminutione: quia in huius indicium ex vna cauſa Chriſtus loculos habu
it: q̃uis propter talem timorem licet imperfectis aut minus perfectis bona priuata perſonæ vel cõi-
tati alicui reſeruare pro futuro. quorum infirmitati concedens Chriſtus ex alia cauſa loculos ha-
buit: vt alibi dicit Aug. PER hęc patẽt obiecta. Bernar. n. loquitur in caſu quando ſeruãtur ſuper
flua, & ex cupiditate. Ioſeph aũt bona quæ ſeruauit pro cautela futurorum ſeruabat: qđ licitum eſt
ſecundum iam dictum modum: licet primum ſit illicitum.

SEquuntur quæſita circa prælatos eccleſiaſticos quo ad diſpenſationem ſpiritualiũ
Vbi quærebatur vnum pertinẽs ad abſolutionis poenitẽtialis ratihabitionem. Se
cũdum vero ad curæ ſpiritualis ſubtractionẽ. Tertiũ vero ad curę ſpiritualis cõ
Quę. xxviii. miſſionẽ. Quartũ aũt ad cõfeſſorum reuelationem. Primũ erat. Si habens poteſta
tem abſoluendi limitatam: abſoluat de aliis, & poſtmodum a ſuperiori qui ſuper
illis habet abſoluendi poteſtatem, petat ratihabitionem: vtrum ratihabitio ob-
Quęſt. xxix. tenta ſufficiat. Secundum erat. vtrum abbas ſciens monachum ſuum per confeſ
ſionem eius conſtitutum in cura parochiali eſſe corruptorẽ parochianarum ſuarum, teneatur eum
Quæſt. xxx. reuocare ad abbatiam ſuam, & a cura amouere. Tertium. quis duorum fratrũ vterinorum quo-
rum vnus genitus eſt ex matrimonio pręcedẽte, tamẽ clandeſtino: alter vero genitus eſt ex matri-
monio ſequente præſumpto, ſolenniter tamẽ facto in facie eccleſiæ: legitimus eſt ad curã animarũ
Quæ. xxxi. ſuſcipiendam: ſi ambo ſint ſacerdotes. Quartum. ſi aliquis in confeſſione dixerit ſe alterum quem
nominauit occiſurum: & ꝙ vellet non habere voluntatẽ occidendi: ſacerdos cui confitetur poterit
Argu. prici. dicere illi cui cõminatus eſt, caueatis vobis: aliquis inſidiatur vobis ad occidẽdum vos. CIRca pri
mũ arguitur ꝙ ratihabitio ſufficit ad hoc ꝙ abſolutio pręfecta valeat: & confitens ſit vere abſolu-
tus. quia extra de his quę fiunt a prælato ſine conſenſu capituli. Cũ vos. dicit ꝙ per ratihabitionem
capituli valet factum prælati, ſuper quo per ſe poteſtatem non habuit. ergo a conſimili in propoſito
In oppoſitũ per ratihabitionem valet abſolutio quæ ſine ea non valeret. CONtra. ſi conſecret qui non habet
poteſtatem conſecrandi: & nihil valet qđ fecit: quia idem fecit: non poteſt valere & efficax eſſe ꝑ alĩ
Reſponſio. cuius poteſtatem habeneris ratihabitionem. ergo &c. DIcendũ ad hoc: ꝙ ea quæ ſacramẽtaliter fi- G
unt per eccleſiam, in factis cõſiſtunt per verba circa ſenſibile elementũ: & hoc quãtũ eſt ex parte ſa-
cramenti, & in potẽtia quãtũ eſt ex parte adminiſtrantis ſacramẽtũ: ita ꝙ etſi Chriſtus effectũ ſacra
mentorũ efficere potuit in illis quibus adhiberet ſine ſacramẽtis: & etiã licet hmõi poteſtatẽ hoibus
puris & miniſtris eccleſię potuiſſet tribuiſſe: vt. ſ. ſola inuocatione & interceſſione abſq; ſacramẽtis
effectum ſacramẽtorum egiſſet: nulli tñ homini in eccl'ia neq; eccl'ię hmõi poteſtatem tribuit: vt dicit
Aug. exponẽs illud Ioan. i. Vidi ſpiritũ deſcẽdẽtẽ quaſi colũbã &c. & ſequit. Et ego neſciebã. Propter
qđ dico: cũ in abſolutiõe poenitẽtiali reqrit poteſtas ordinis & eius executio ex pte miniſtri, & verba
abſolutoria applicata ad ipſum confeſſum vt ad ꝓpriã materiam: & cum alterum deficit vel vtrũq;
non habet ſacramẽtalis abſolutio: In propoſito aũt ex parte ſacerdotis abſoluentis deficit poteſtas ſe
cundum poſitionẽ: ex parte aũt ſuperioris etſi ſit ſola ratihabitio, deficit tñ verbũ cũ applicatione
ad elemẽtũ: Idcirco non ſufficit ratihabitio ad abſolutionẽ cõfeſſi: immo vel debet accedere ad ſu-
periorẽ & ab ipo abſolui: aut debet ſupior poteſtatẽ alicui cõmittere per quẽ abſoluat. Et ſecũdũ hęc
Ad arg. prĩ. concedendum eſt ſecũdũ argumentum. AD primũ in oppoſitum ꝙ in alienatione ſufficit ratiha-
bitio ſuperueniens: ergo & in propoſito: Dicendũ ꝙ non eſt ſimile: quia alienatio dependet ex ſola H
voluntate habentis poteſtatem alienandi. Propter qđ cũ alienatio dependet a voluntate plurium, ſi
voluntas vnius pcedat, ſufficit ratihabitio qua habetur voluntas alterius ſubſequens, continuata ta
men voluntate prioris cum voluntate poſterioris: & non prius reuocata: quia tunc non eſt ſola ra-
tihabitio: ſed gemina cõcurrens voluntas. Vnde etſi abſolutio in propoſito dependeret a ſola volũ
tate ſuperioris, ſimiliter valeret per ſolam eius ratihabitionem: nunc aũt non eſt ita vt dictum eſt:
ideo non ſufficit ſola ratihabitio.

CIrca ſecundum arguitur ꝙ abbas ille non debet monachũ ſuum a cura reuocare Queſt.xxix.
quia extra de poe.in ca.Oĩs vtriuſq; ſexus,dicitur de confeſſoribus.Caueant omĩ Arg.princi.
no ne verbo vel ſigno, aut alio quouis modo aliquatenꝰ peccatorẽ ꝓdant.per talẽ
aũt amotionem peccatum illius proderet.ergo &c. In contrarium eſt ꝙ tunc ab- In oppoſitũ.
bas viam aperiret malitiis:& quodãmõ facto nefario cõſenſum adhiberet qđ poſ-
I ſet impedire. Dicẽdũ ad hoc:ꝙ ſigillũ cõfeſſionis debet eſſe tãtũ,ꝙ etſi confeſſor Reſponſio.
ſuper aliquo facto a ſuo ſuperiore aſtrictus eſſet ad dicendũ veritatẽ:non tamẽ de
beret circa illud reuelare in dicto ſuo aliquid qđ ſciuit ex ſola confeſſione, ꝑ qđ quocũq; modo pec-
catum confitentis poſſet reuelari:licet etiam illud dictũ & ſcitũ in confeſſione non eſſet per ſe per-
tinẽs ad confeſſionem.Quia qđ in confeſſione ſcit,non ſcit niſi in perſona dei:& iuramentum non
obligat ipſum ad dicẽdũ aliqd niſi qđ nouit inquãtũ hõ.Propter qđ illud qđ nouit abbas in confeſ
ſione,non debet mouere ipſum in agendis negotiis inquãtũ eſt hõ:ſed ſolũmodo quę agit inquãtũ
eſt ſecretarius dei.Ea aũt quę agit vt abbas in publico,agit inquãtũ homo:licet in hoc ſit miniſter
dei publicus:ea aũt quæ agere habet circa ſubditum ſuũ ne habeat occaſionem corrumpendi paro
chianos, debet agere inquãtũ eſt ſecretarius dei.Et ideo in ſecreto poteſt habere intentionem illum
amouendi propter ſalutem eius & illorum : ſed in publico debet habere rationem & occaſionem
amouẽdi ipſum abſq; ſcãdalo & ſuſpitiõe:quã ſi habere poterit ipſum debet deponere vt ſecretariꝰ
dei: & põt vt publicus miniſter:nec dat ſcandalo occaſionẽ aut ſuſpitionẽ:etſi forte alius conſciꝰ fa
cti aliquantulum poſſet ſumere ſcandali aut ſuſpitionis occaſionem:propter quã bonum iſtud nõ
debet omitti:ſi alio modo ęque competenti abſq; omni ſuſpitione accepta non poſſit fieri.Si vero il
lam habere non poterit:ſed propter carẽtiam rationis, aut occaſionis amouendi ipſum poſſet oriri
ſcandalum aut ſuſpitio ꝙ propter crimẽ aliquod ipſum amouiſſet, nullo modo debet ipſum depo-
nere:quia nullo modo ſunt facienda mala a nobis vt eueniãt bona. Immo in hoc caſu deo negotiũ
totum cõmittendum eſſet,firmiter tenendo ꝙ non ꝑmitteret hmõi mala fieri niſi iuſtum eſſet ea
fieri:& niſi ita potẽs eſſet ꝙ ſciret ea in bonũ ordinare:vt quo ad hoc voluntatẽ noſtram diuinę vo
luntati concordemus:in volẽdo ſaltem ex cauſa in generali qđ ipſe velit ex cauſa in particulari:ab
ſolute tñ volendo deũ velle hoc non permittere fieri: in hoc concordando voluntatem noſtram vo
lũtati diuinę, in volendo.ſ.qđ ipſe vult nos velle.In primo membro prædictę diſtinctionis procedit
ſecundũ argumẽtũ.tunc eñ ſolum aperiret viam malitiis & illi malo conſentiret,ſi bonam haberet
rationem,ſiue occaſionem deponendi illum & non deponeret:alias aũt nequaq̃. immo aperiret viã
K damnationi ſuæ: et in peccatum proprium conſentiret. In ſecundo vero membro procedit pri- Ad arg. pri.
mũ argumẽtũ.Tunc enim ſolum proderet confitentẽ actiue ſi ſine occaſione & cauſa deponeret il-
lum:alias nequaq̃ vt dictum eſt.

CIrca tertiũ nullum proponebatur argumẽtũ.Ad qđ dicẽdũ: ꝙ edicta eccleſię poe Queſt. xxx.
nalia maxime ſuſpẽſionis ſũt cõtra illos q faciũt cõtra alia edicta eccleſię vt for
tius obſeruẽt:& maxime etiam ad illa cuſtodiẽda q̃ nouit eccl'ia:& de quibus ha
bet iudicare. Vñ cũ eccl'ia ponit edictũ pœnale ꝙ nullus illegitimus ad curam
animarũ accedat:hoc eſt in odium copulę extra matrimoniũ ab eccleſia appro-
batũ.Propter qđ illi qui nõ ſunt progeniti ex mr̃imonio nõ approbato ꝑ eccleſi-
am,quãtũcunq; ſit ratũ corã deo,cõtra illos eſt edictũ ꝓcedẽs & nõ cõtra illos q ſunt ex matrimo-
L nio approbato ꝑ eccl'iam quãtũcũq; nõ ſit ratũ corã deo. Quare ſimpliciter dicẽdũ eſt:ꝙ ſi ille pri- Reſponſio.
mus ex legitimo matrimonio corã deo nõ tñ approbato per eccl'iam ſuſcipiat curã animarũ,contra
interdictum eccleſię ſuſcipit & eſt irregularis:alter vero nequaq̃.

CIrca quartũ arguiť ꝙ dictus cõfeſſor debet munire illũ cui cõfeſſus inſidiať: qa Que. xxxi.
debet ꝓcurare bonũ ꝓximi, & ĩpedire malũ eiuſdẽ.hoc facit ex pte vtriuſq; illũ Argu. prici.
muniẽdo vt patet.ergo &c. Cõtra tũc ſcandalizareť cõfitẽs:qa vix contingeret In oppoſitũ.
qn ex geſtu alterius ꝑciperet ꝙ eẽt munitꝰ:& hoc nõ niſi ab ĩpo cõfeſſore.ſed ne
M ſcãdalũ fiat:bonũ eſt omittẽdũ.ergo &c. Dicẽdũ ad hoc ſcđm diſtinctionẽ iã ꝓ Reſponſio.
poſitã in diſſolutiõe ſecũdę q̃ſtionis ꝓxĩo ꝓcedentis:ꝙ ſi confeſſor poſſet habere
alias bonã rõnẽ & occaſionẽ muniẽdi illũ ꝓter hoc qđ dictũ eſt ei in confeſſione, deberet munire illũ
maxĩe alio ſciẽte huiuſmodi rõnẽ ſiue occaſionẽ:nõ obſtante ꝙ ille ex hoc ſcãdalizareť:qa tunc ꝑin
de eẽt ac ſi alias & alio mõ illã cõminationẽ illi factã ſciuiſſet.& eſt reſpectu illiꝰ ſcãdalũ acceptũ nõ
datũ.qđ ꝓpter veritatẽ vitę ꝑiclitãtẽ debet ꝑmitti fieri.Si vero alias nullã rõnẽ aut occaſionẽ muniẽ
di illum poterit habere:vt ex munitiõe ꝓ̃ſumať firmiter alium poſſe ſcãdalizari, & reputare cõfeſſo

rem confeſſionis reuelatorem & confeſſi proditorē: in hoc caſu ad ſcandalū actiuum euitādum de-
bet illū non munire ſed deo cōmittere:quia non poteſt plus facere.PER hęc patent obiecta.

SEquitur q̄ſita ſpecialiter circa creaturas inanimatas.Vbi q̄rebāt vnū ptinēs ad
creaturę ſitum.ſ.de loco inferni.Scđm ad creaturę numerū.ſ.de numeratione lu-
Quæ.xxxii. minū in medio.Tertio q̄rebant q̄dā alia pertinentia ad creaturę virtutem.Primū
Quæ.xxxiii. illorū erat.Vtrum locus inferni ſit centrū terræ.Secūdum erat:vtrum ſpecies in
Arg.princi. medio accipit numerum a ſubiecto an ab obiecto. CIRca primum arguitur ꝙ
Primum. ſic:quia locus glorię & pœnę debent ſe habere ex oppoſito ſicut ſe habet gloria
& pœna.ſed gloria eſt in loco ſupremo:vt in cælo empyreo.ergo pœna eſt in lo
Secundum. co infimo:vt in centro terræ.Locus autem pœnę ęternæ non eſt niſi infernus.ergo &c. Itē in pſal.
dicitur de damnatis.Deſcēdent in inferiora terræ.ſed inferiora terræ non ſunt niſi in centro:& illi
In oppoſitū. non deſcendunt niſi in infernū.ergo &c.CONtra.intentio naturæ fruſtraret̄ in hoc.ſ.ꝙ grauia nō
Reſolutio.q. poſſent ferri in centrum. IN iſta queſtione ductus naturalis rationis modicum nos iuuat : dicente N
Greg.xxix.Moral.ca.ix.Occulta inferni nullo nobis naturali ſenſu penetrāt̄. Vnū aūt de occultis
eius eſt locus ſiue ſitus vbi ſit.Vnde in hoc dictis ſanctorū ex ſcripturis ſanctis adhęrēdū eſt.Dicit
autem Grego.xii.Moral.cap.iii.Eſſe alia inferiora inferni loca:eſſe & alia ſuperiora credēda ſunt.Et
hoc ideo quia dicit̄ in pſal.lxxxv.Eruiſti animā meā ex inferno inferiori.qđ exponēs Aug.dicit.Hoc
ſi non vobis tanq̄ certus expoſuero,ne ſuccenſeatis.homo ſum enim:& quantū conceditur de ſcri-
pturis ſanctis tantū audeo dicere,nihil ex me.Intelligimus nanq; duo inferna eſſe:ſuperius & inferi
us.Videtur ergo fratres habitatio eē quædam cæleſtis angelorū in vita ineffabilium gaudiorum.Il
la pars rerū ſuperna eſt:hęc inferna in qua ſumus in carne & iſta mortalitate.Sed rurſus ab hoc in
ferno.i.ab hac parte in terra,eſt aliud inferius quo eunt mortui.Propter iſta duo inferna miſſus eſt
filius dei vndiq; liberans:ad hoc infernū miſſus eſt naſcendo: ad illud moriēdo.Ecce ꝙ pręter iſtū in
fernū myſticū huius ſuperficiei terrę in quo viuimus,de quo nihil ad pręſens,dicit infernū verū eē
in terra inferius:de quo intendimus:& iſtum cōtinuo diſtinguit in partem ſuperiorem in qua erāt
patres:& inferiorē in qua erant damnati:dicēs.Fortaſſis apud inferos ipſos eſt aliqua pars inferior:
quo traduntur impii qui plurimū peccauerūt.Et quidem diues cum torqueret̄ apud inferos,cum
videret Abraham leuauit oculos.non enim poſſet leuatis oculis videre:niſi iſte eſſet ſuperius ille in
ferius.Sed tamē nec hoc aſſerit.vnde ſubdit. Siue iſtud ſiue illud ſit:hic me ſcrutatorē verbi dei nō
temerarium affirmatorem teneatis.Greg.aūt.xiii.lib.Moral.cap.xix. tres modos inferni diſtinguit
dicēs.Quātū ad ſublimitatē cæli,huius aeris caliginoſi ſpatium infernus dici poteſt: quantum ve-
ro ad eiuſdem aeris altitudinem,terra quæ inferius iacet infernus profundus intelligi poteſt: quan
tū vero ad eiuſdē terrę altitudinē:etiam illa loca īferiora.Inferni profundiſſimi appellatione inſinu
at ſub terra ſinum inferni ſuperiorem & inferiorem.Sed vtrū in centro terræ ſiue in latere adhuc
dubium eſt.Q; autem ſit in latere,videtur inſinuare per hoc qđ dicit.iiii.dial.cap.xxvii.recitādo vi O
ſionem cuiuſdam Eremitę in Sicilia de Theodorico rege: ſic inquiens.Theodoricus heſterna die ho
ra nona inter Ioannem papam & Symmachum patricium diſcictus atq; diſcalceatus vinctis mani
bus deduct⁹ in hac vicina Vulcani inſula iactatus eſt.Sed illud fuit forte viſio imaginaria.Vnde
& inter Ioannem & Symmachū deductū vidit:quos tamen habebat Romę in carcere:vt dicit Gre
go.Vnde ex hoc certa fides haberi non poteſt:maxime quia etſi in antro Vulcani eſſet introit⁹,non
tamen ſequitur quin poſſet deſcendere vſq; ad centrum terræ:& magnum ſpatium circa centrum
occupare.Quid tenendum ſit hic,neſcio:niſi ꝙ verius credo ꝙ ſit infernus ſub terra:& quanto re-
motius fieri poteſt a loco ſuperiori:& hoc ꝙ non ſit niſi in centro & circa centrum terræ.Vbi diſti
guunt aliqui quatuor intercluſuras & vnam ſub alia : vt fundus inferior & ſentina ſit infernus
damnatorum: ſuperius autem ex aliquo latere ſit purgatorium animarum iuſtorum : & adhuc
ſuperius ex eodem latere vel aliquo alio limbus paruulorum in originali diſcedentium : & adhuc
ſuperius ſiue ex eodem latere ſiue ex alio limbus patrum.Verūtamen de hoc Auguſt.omnem aſſe-
curationē ex ratione naturalis ingenii remouet.de ciui.dei.libro.xx.xvi.ca.dicens ſic.Iudicatis iis q
non ſunt ſcripti in libro vitæ:& in ęternum ignem miſſis:qui ignis,cuiuſmodi, & in qua mūdi vel
rerum parte futurus ſit,hominem ſcire arbitror neminem:niſi forte cui ſpiritus diuinus oſtendit.
Vbi expreſſe nō ſolum dubitat ſiue non exprimit vbi modo ſit:ſed etiam dubitat an ibi futurus ſit
Ad argu. in vbi modo eſt. Ad argumentum in oppoſitum:ꝙ ſi infernus eſſet in centro fruſtrarentur grauia
oppoſitum. a ſuo loco: Dicēdum ꝙ hoc non eſt inconueniens virtute diuina:quēadmodum & ſub terris ſunt P
multę cauernę tectę grauedine terræ,quæ nunq̄ ad concaua earum deſcendit.

Q Irca ſecūdū arguitur ꝙ ſpecies in medio non accipit numerū ab obiecto: quia nō eſt in ipſo. Q₂ etiā nō a ſubiecto: quia duę ſpecies lucis ſunt in eodē: vt in perſpectiua ꝓbatur per diuerſas vmbras. ALiqui adhęrentes experientię tactę in ſecūdo argumēto dicūt ꝙ ſpecies in medio non numerat̄ a ſubiecto: ſed ab obiecto: & hoc quia debile eſſe habet nō fixum & ſtans in ſubiecto: ſed tranſiens quātū eſt ex natura ſubiecti: ita ꝙ non conſeruat̄ in eſſe niſi ad præſentiā ipſius obiecti. ab illo aūt res numerat̄ a quo habet eſſe & cōſeruari. Qđ oīno ſtare nō pōt: quia quātūcūq₃ debile eſſe habet: tñ non eſt nihil: ſed aliqđ in natura & eſſentia. Qđ cū ad pſentiā obiecti ab ipſo tanq̄ ab agente habet fieri & eſſe de nouo in medio: hoc non pōt intelligi niſi vno ex tribus modis. Aut p migrationē: vt videlicet ſpecies illa primo fuerit in obiecto: & ab obiecto migret in mediū: qđ eſt impoſſibile: qa accidēs eſt. & accidētia ſecundū Boetium perimi poſſunt: alterari (.ſ. p migrationē) nō poſſunt. Aut per productionem de nihilo, qđ eſt ſilr̄ impoſſibile: quia hoc eſſet creare qđ eſt ſupra poteſtatem creaturæ. Q₂ aūt illud eſſet creare, patet per Cōmen. q ſuper. xii. Meta. dicit contra datores formarū. Si forma fieret a generāte in materia nō ex materia, generatio eſſet creatio. Aut per veram generationē: & hoc non niſi de potētia materiæ & medii: ex ſe diſpoſiti, ſicut materia quæ eſt neceſſitas. Q₂ ſi ſic: cū ea quę ſunt eiuſdē naturę ſpecificę de eadē potentia materię generantur in diuerſis tēporibus intercedēte corruptione: vt de potētia eiuſdē ſubiecti numero diuerſę albedines: ſicut ea q̄ ſunt diuerſarū ſpecierū de diuerſis potētiis eiuſdē ſubiecti: vt de alia potētia

R materiæ albū: & de alia nigrū: ſi tñ nigrū ſit color poſitiu⁹. Quęcūq₃ aūt de eadē potētia materię generant̄ diuerſa: qa ſecūdū eūdē modū & rōnē habent eē in ſubiecto: ſimul eidē ineē nō poſſunt: ſed quęcunq₃ ſeſe compatiunt̄ in eodē ſubiecto debent produci de diuerſis potētiis materiæ: & per hoc alio & alio modo habere eſſe in ſubiecto: quia cū diuerſę ſpecies lucis non differūt plus q̄ numero: ſicut nec diuerſę luces: ſilr̄ nec diuerſę ſpecies albedinū: ſicut nec diuerſę albedines. q. n. dicuntur diuerſę ſpecies, idē eſt ac ſi dicerent̄ diuerſę rei intētiones: non quia differentia ſpecifica differūt: ſed quia nō ſunt verę res: ſed tñ idolū rei & quo ad hoc ſpecies. Diuerſę igit̄ ſpecies lucis aut albedinis ſiue cuiuſcūq₃ ſenſibilis vnius ſcđm ſpeciē nullo mō poſſunt eſſe ſimul in eadē parte medii: immo quotquot ponant̄ vel appareant eſſe ſimul in eadem parte medii, ſunt vna ſcđm numerum: licet a diuerſis obiectis ſcđm numerū. quēadmodū in eodē non eſt niſi vna lux ſcđm numerū: ſed cū ſint diuerſa lumina obiecta medio: in quo lumē generatur: oīa illa in generatione illius cōcurrunt quaſi eſſent vnum numero: ita ꝙ qđlibet illorū ſecundū modū & proportionē intenſionis ſuę & virtutis agat in illius luminis intēſione: ſed diuerſimode ſi ſimul apponant̄: & ęque primo agunt in mediū: etſi ſucceſſiue vnum poſt alterum. qm̄ ſi ſimul: tunc in illo pūcto medii vniunt̄ virtutes omnium: & fiunt vna virtus q̄ generat ſpeciē q̄ lumē eſt in puncto illo ſub intenſione proportionali illius virtutis, ſub qua generaſſet ipſum vnicum agēs luminoſum ęqualis virtutis & intenſionis illis plurib⁹. Si vero ſucceſſiue vnum luminoſum adueniat poſt alterū: tūc pri⁹ adueniēs generat ibi lumen intenſum ſecūdū proportionē virtutis ſuę: & ſcđm nihil facit niſi augmētare intēſionem luminis iā generati: & hoc ſcđm proportionē virtutis ſuę: & ſic de cæteris quotquot ſucceſſiue apponunt̄. Et ſi plura apponāt̄ ſimul poſt primā illius generationē in virtute vna augmentāt ſcđm ꝓportionē virtutis vtriuſq₃: ſicut dictū eſt de ei⁹ gñatione a pluribus ſimul. Et ſicut hoc cōtingit in vno pūcto medii: etiā ſic contingit in quolibet puncto ei⁹, & in toto medio ſe habente ad diuerſas lu-

S ces, ſiue corpa diuerſa lucida ad rectā oppoſitionē. Sed dices: ergo eadē rōne in viſu a medio fit vnius ſpeciei luminis gñatio in oculo a diuerſis corporibus luminoſis: quare cū ſcđm ſpeciē acceptam de re iudicat viſus: plura ergo luminoſa viſa nō iudicaret niſi vnū: ſicut eſt ſpecies vnica q̄ iudicat Sed nō eſt ita: nec hoc ſeqt̄ ex poſito: qm̄ bñ verū eſt ꝙ nō eſt a diuerſis corporib⁹ luminoſis niſi vnica ſpecies luminis gñata in oculo: ſcđm tñ ꝙ habet in ſua ſubſtātia intēſionē ꝓportionalē ſingulis luminoſis vt dictū eſt: ſcđm hoc nullū corporū luminoſoꝝ ſe habentiū ſcđm rectā oppoſitionē ad oculū mouet ipm̄ generādo, vel itēdēdo ſpeciē luminis i ipo ſcđm maiorē luminis intēſionē: quātū ab ipſo ſi eſſet p ſe ſolū natū eēt gñare in oculo. & ꝓpterea illa ſpecies nō imutat oculū ad videndū aliqđ luminoſum niſi ſcđm illā ꝓportionē q̄ ab ipſo eſt gñatū aut intenſum, ſiue ſit ęqualis, ſiue inęqualis ꝓportioni ſcđm quā eſt gñatū ab altero luminoſo. Propter qđ licet illud lumē ſit vnū i ſubſtātia: per ipm̄ tñ videt̄ diuerſa corpora luminoſa, & vt diuerſa & diſtīcta. Cui⁹ declaratio eſt: qa vt ꝓbat̄ i pſpectiua, oē qđ videt̄ ſub angulo pyramidis videt̄: cui⁹ baſis eſt in extremitatib⁹ rei viſę: & con⁹ in pūcto interiori nerui optici: in quo cōcurrūt nerui duoꝝ oculorū: & in quo viget virt⁹ ſenſitiua viſiua de viſis iudicatiua, de viſibili iudicās ſecūdū ꝙ tota ſuꝑficies eius contenta inter baſes pyramidis offertur virtuti viſiuę in angulo coni ſub illo puncto & in illo. Aliter enim res viſa duo

Quæ. xxiiii.
Arg. princi.
In oppoſitū.
Reſponſio.

bus oculis,non vna ſed duæ ſemper iudicaretur: vt ſimiliter probatur ibidem. Nunc aũt ita eſt ꝙ
quęcunq; diuerſa corpora luminoſa directe obiecta viſui in illo puncto vigente habent baſes diuer
ſas inter ſe diſtinctas & diſtantes abinuicem:quarum vna eſt ſemper extra aliam:ſicut & vnum eo
rum extra aliud & diſtans ab ipſo. Ita ꝙ licet ſingulæ pyramides concurrunt in prædictum eundẽ
punctum:tamen ſemper ex alio & alio reſpectu,& ſecundum diuerſos conos inter diuerſas pyrami
des & diſtantes,intra quorum lineas ſuperficies obiectorum,& lumina ad ipſis diffuſa in diſtinctis
conis diſtincte præſentantur:ita ꝙ intra lineas eiuſdem pyramidis in vno cono impoſſibile eſt rẽp-
ſentari ſpecies aut lumina diuerſa diuerſorum viſibilium.Propter qđ quodlibet illorũ ſub ſuo co-
no diſtinctum & diuerſum videtur ab alio:& ſolũmodo ſecundum modum claritatis & luminis ꝓ
prii qđ immutat per ſe viſum ſub illo cono,non cõmixtũ cum lumine alterius:licet in eodem pun
cto mediũ ſint cõmixta vt medium eſt:& vt punctus eſt ſimpliciter. Vnde ſi in illo puncto eſſet vis
viſiua:q̄q̄ in illo eſſent ſimul quaſi cõmixtum in vnum lumen a diuerſis corporibus luminoſis:qa
tamen vt videns non iudicaret:niſi vt ſub diuerſis conis inter lineas pyramidales præſentaret: nõ
iudicaret niſi diſtincte,& ſecundum proportionẽ qua a ſingulis procederet. Et iuxta hunc modum
contingit:ꝙ licet a diuerſis ſit ſecundũ prędictũ modum vnum lumen in toto medio:ſi tñ inter ali
quod luminoſorum corporum & medium illuminatum interponatur corpus opacũ: proiiciet vm
bram in medio illuminato ab aliis ſecundum proportionem:qua corpus luminoſum patiens obſta
culum natum eſt augmentare lumen generatum in medio:& ſic de ſingulis.ita ꝙ cuilibet propria
vmbra reſpondebit. Licet enim nõ ſit niſi vnum lumen ſecundum numerũ in re:eſt tamẽ plura lu
mina in virtute & intentione.Propter qđ per vmbras non poteſt probari ꝙ in medio ſunt diuer-
ſa lumina numero ſecundum rem:ſed ꝙ virtute ſolum.vtrolibet enim modorum ſingulis corpori-
bus luminoſis per ſingula obſtacula ſingulas vmbras neceſſe eſt rñdere. PER hæc patẽt obiecta.

SEquuntur quæſita pertinentia ad creaturę inanimatę virtutem. Vbi quęrebant
duo pertinentia ad virtutem actiuam corporalis in ſpirituale:& duo alia perti-
Quę.xxxiiii. nentia ad virtutem paſſiuam corporalis a corporali.Primum iſtorum erat:vtrũ
Quæ.xxxv. ignis corporalis veram paſſionem poſſit agere in ſpiritum. Secũdum.vtrum ali
Quæ.xxxvi. quis lapis poſſit ſua virtute fugare dęmones. Tertium.vtrum ex ſpeciebus ſacra
Quę.xxxvii. menti poſſit generari vermis.Quartũ.vtrũ ignis poſſit frigefieri. CIRca primũ
Argu.prici. arguitur ꝙ non:qa non propria virtute:vt agens principale.quia oĩno eſt inferio
ris naturæ:& minus in actu q̄ ſpũs.Agẽs aũt ſecundũ phm ſemp debet eſſe ꝓſtantius patiente:nec
in virtute ſuperioris agẽtis vt inſtrumẽtum:qa omnino attingere ad ſpm̃ non põt:ſicut debet in-
Reſolutio.q. ſtrumẽtũ ad paſſum. Quæſtio iſta ſupponit ignẽ quo patient ſpũs fore materialẽ.qđ tñ Aug. in
dubio dimittit.xx.de ciui.dei:vt in p̄dicta auctoritate ſupra:& ibidẽ ca.xxii. vbi dicit ſic. In poenis
aũt malorũ & inextinguibilis ignis & viuaciſſimus vermis ab aliis atq; aliis aliter atq; aliter eſt ex
poſitus.Alii quippe vtrũq; ad corpus:alii vtrũq; ad animã retulerũt:alii proprie ad corpus ignem
tropice ad aĩam vermẽ:qđ eſſe credibilius videt.Sed ſi tropice ad aĩam vermis:quõ nõ tropice: ſed
proprie ad aĩam ignis?Sed Greg.de hoc amplius aſſecurat nos:cũ dicit in.iiii.dial.ca.xxvi.Credi ne
ceſſe eſt ꝙ a die exitus ſui reprobos exurat ignis.Ex qua ratiõe credẽdũ eſt:quia rem incorporeã te
nere ignis corporeus põt:vt in tormẽto ſit viuẽdo & ſentiendo ignẽ.nãq; eo patit quo viuit: & qa
cremari ſe aſpicit cremat.ſicq; ſit vt res corporeas incorporea exurat dũ ex igne viſibili ardor inuiſi
bilis trahit:vt per ignẽ corporeũ mẽs incorporea etiã corporea flãma cruciet. Ecce plane quia ille
ignis corporeus eſt & erit.qđ firmiter credẽdũ eſt:quia hoc Chriſtus dicit in euãgelio. Ibũt in ignẽ
ęternũ &c.& ignẽ vrẽtẽ non ſolemus appellare niſi corporeũ.Sed qs ſit modus quo agere poſſit in
ſpm̃,de hoc eſt difficultas.Et erat vna opinio ꝙ aĩa ſeparata etſi nõ ſit corpus gerit tñ ſilitudinem
in ſe corporis in quo vere poſſit pati:dicẽte Aug.ii.de imortalitate aĩę.Neq; hoc differere me æſti
mes(.ſ.ꝙ aĩa nõ ſit corpus)tãq̄ negẽ fieri poſſe:vt aĩa mortui ſicut dormiẽtis in ſilitudinẽ corpis
ſui ſentiat ſiue bona ſiue mala.& infra.Q; ſi tale aliqđ apđ inferos gerit: & in eis ſe nõ corporibus:
ſed corporũ ſilitudinib[9] ſe cognoſcit.Cũ em̃ triſtia patimur q̄uis in ſõnis etſi mẽbrorũ corporeoꝝ
ſit illa ſilitudo nõ mẽbra corporea: nõ eſt tñ poenę ſilitudo:ſed poena.Sed hoc nõ poteſt ſtare:qa ſi
militudines corporũ nõ ſunt niſi in parte ſenſitiua imaginatiua:ſcđm quas aĩa patit decepta in ſo-
mno:ęſtimãdo ſilitudines corporũ eẽ corpora:vt ſilitudinẽ ignis eẽ ignẽ. Nũc autem aĩa nõ habet
vim imaginatiuam:niſi in organo corporali:& ita vt eſt coniuncta:non vt eſt ſpiritus & ſeparata.
Pręterea talis paſſio non procedit niſi ex deceptiõe ęſtimando ſe corpoream & pati ab igne æſtima
to.Nunc autem in propoſito quærimus veram paſſionem realem.Ideo alii dicunt ꝙ in anima eſt

vis qua pati poteſt ab igne corporali: & hoc naturaliter vt eſt exiſtēs in corpore & mediāte corpore in quo ipſa p ſe dolorē verū ab igne patiť: nō autē corpus niſi pro eo ꝙ eſt animatū, dicēte Aug. xxi. de ciui. dei. c. iii. Dolor corporis magis ad animā ptinet: aīę em̄ ē dolere: nō corporis. Sed etiā ei quā do cauſa dolēdi exiſtit in corpore: cū in eo loco lęditur vbi lędiť corpus &c. Quare cū virtute diui na qđ poteſt agere in eam mediate, poteſt & imediate: qa in omni actione poteſt cauſas medias ab ſoluere: eadē ergo vi qua patiť pure naturaliter ī corpore ab igne: poteſt pati ab eodē extra corpus
V quodāmodo ſupnaturaliter. Qđ nō poteſt ſtare: qm̄ in corpore pati nō poteſt niſi ſcđm vim ſenſiti uam actu extēſam per organum corporeū: quā ſeparata oīno habere nō poteſt. Ideo alii addūt & di cunt tertio modo: ꝙ licet in aīa ſeparata nō ſit vis ſenſitiua ſcđm actū: quia nō habet organū cor poreū in quo extendať: eſt tamē in ipſa virtute: & q̄ſi in radice & potētia. Nunc autē nō eſt mirū ſi diuina virtute operante poteſt pati per illam potentiam: vt eſt in radice & virtute in anima ſepara ta vt eſt ſeparata: per quā patiť pure naturaliter: vt eſt per organū extēſa. Sed etſi ſic poſſet dici ex parte animę: hoc nō valet ex parte angeli: in quo nec in virtute & vt in radice eſt aliqua vis ſenſiti ua. Ideo q̄rto modo dicūt aliq alii iuxta prędicta in auctoritate Grego. ꝙ ſpiritus ſeparatus ab igne corporeo ſic q̄ſi includiť & ei alligatur ꝙ nullo modo ab eo poteſt ſeparari: per qđ impediť ab agen do quę agere cupit: & in hoc ſumme affligitur. vt hoc intelligat Grego. per hoc qđ dicit: dū ex igne viſibili ardor inuiſibilis trahiť. Sed hoc modo non pateretur ab igne inferente paſſionē niſi occaſio naliter: ſed ipſe in ſe hmōi dolorē excitaret: ſicut homo in ſe excitat paſſionē iracūdię ad praeſentiā contrarii repugnātis. Ideo dicitur quinto modo ꝙ patitur ab igne: nō vt eſt natura naturaliter af flictiua: ſed vt eſt inſtrumētū diuinę iuſtitię, infligēdo modū alicuius paſſionis ad quā ſpirit⁹ eſt in potētia: vt eſt diuinę iuſtitię inſtrumētū: quā ex natura propria ei nullo modo infligeret. Sed ſic nō potius pateretur ab igne inquātum calidus, q̄ ab aere: immo poſſet aer eſſe inſtrumētū diuinę iuſti tię in affligēdo ſpiritū ſicut & ignis, nec ignis vllo modo diceretur affligere in eo ꝙ eſt calidus. cui vidētur diſcordare dicta ſanctorū. Ideo oportet dicere ſexto modo ꝙ ignis affligit ſpiritū inquātum calidus: & eodē genere afflictiōis quo affligeret ſenſum corporis. Sed cum nō eſt actiuū ſine paſſiuo ſibi correſpōdente: nō poteſt ignis agere ſua naturali actione in ſpiritum ipm̄ affligendo, niſi ſpiri tus poſſit pati ab ipſo paſſionem veram qualem ſenſus reciperet ab igne: potentia autem propria in recipiendo hmōi paſſionē nō eſt niſi ſenſus: & actus actiuorū nō ſunt niſi in patiente & diſpoſito diabolus autē vim ſenſitiuā non habet: reſtat ergo difficultas ex parte ſpiritus quomodo paſſionē ab igne corporali ī ſe poſſit recipere. Nec poteſt dici ꝙ eſt ī eo naturaliter: qa tūc īdifferēter patereť exiſtēs ī igne īfernali ſpūs peccator & nō peccator & magis peccator & min⁹ peccator: cū peccatū nō ſit diſpoſitio ad pœnā niſi meritorie. Illud autē falſum eſt dicēte Grego. iiii. Dial. c. xliii. Vnus gehē nę ignis nō eodem modo cruciat peccatores. Vnuſquiſqꝫ em̄ quātum exigit culpa tantū illic ſentit de pœna. Nec poteſt dici ꝙ deus in hoc naturā ſpiritus mutet: quia tunc non ſuſtineret pœnā qui cōmiſit culpā. Reſtat igiť vt videť ꝙ deus naturę ſpiritus angelici & humani cōmunē vim qua pa ti poſſit ab igne corporali, imprimit ſupnaturaliter. Vel ſic vtriqꝫ naturaliter ineſt: licet nobis latet. & ſic illam tēperat vt peccatis pœnā correſpōdentē per illam ſuſtineat: vt ſcđm ꝙ dicit Grego. ix. Moral. quis angelorū atqꝫ hominum ſit natura diſſimilis: vna tamen pœna implicat quos vnus in crimine reatus ligat.

X Circa ſecūdū nullū ꝓponebať argumētū. AD qđ dicēdū ꝙ vis diaboli naturali ter omnē corpoream creaturā excedit: nec eſt aliqua vis in lapidib⁹ aut hęrbis quae ipſum cogere poteſt vel fugare vllo modo: licet fingere poſſit ſe cogi per hęrbas aut lapides aut carmina. Hoc ex ſe nullum horū facere poſſet niſi de⁹ ſu pernaturaliter eis virtutē hmōi indidiſſet: quēadmodum indidit eā ſacramētis
Y & verbis ſacramētalibus. Vnde nec ex verbis euangelicis niſi meritorie fugari poſſet: quia nec ſunt ad hoc ordinata: ſicut nec ad ſanādos languores corporales ad quos Sortiarię mulieres frequenter eis vtuntur. qđ non licet. Qu. xxxv. Reſponſio.

Circa tertiū arguiť ꝙ ex ſolis ſpeciebus ſacramēti nō poſſit generari vermis: quia ex nō ſubſtātia ſcđm philoſophū nō ſit ſubſtātia. ſpecies illę ſunt nō ſubſtātia: & vermis eſt ſubſtātia. ergo &c. Pręterea nihil per generationē naturalē ſit in actu niſi de potētia materię producatur: aliter em̄ eſſet formarū latitātia aut datio & ita non generatio. ſed in illis ſpeciebus nō eſt materia ſubiecta: quia ſunt ſine ma teria ſcđm fidem. ergo &c. COntra. nō eſt generatio vnius ſine corruptione al terius: cum ergo videmus ſpecies illas vetuſtate naturaliter corrūpi: ergo oportet Qu. xxxvi. Argu. prin. Primū. Secūdum. In oppoſitū.

ſimul aliquid naturaliter generari:& qua ratione aliquid aliud,eadē ratione & vermis:quia æqua-
Responſio. lis difficultas eſt vtrobiq;. DIcēdum ſecūdum ꝙ alias diximus:ꝙ ſpecies illę in omnibꝰ eandē vim Z
habēt in agendo & patiendo abſq; forma ſubſtātiali & materia quæ præceſſit ſub eis,quā habuit ip
ſum cōpoſitum ex eis.Propter qđ per agēs naturale appropinquās poteſt generari ex illis ſpeciebus
& produci quicqd generari poſſet ex illo cōpoſito:& ꝓduci ex materia:ita ꝙ ꝗcūq; forma a naturali
agente poſſet produci ex materia quæ pręceſſit & ex illis ſpeciebus,nō refert in aliquo:niſi ꝙ forma
producta de materia cū ipſa materia cōſtitueret vnum ſubſtātiale & ſecundum ſubſtātiam:forma
autem educta de potentia ſpecierū quæ fuerunt ſacramentū,non conſtituit cū ipſis ſpeciebus iā fa
ctis per tranſmutationē ſpeciebus vermis ex ſpeciebus ſacramēti,niſi vnum accidētale ſiue vnū per
accidēs:& eſſet in illo vno per accidēs forma ſubſtātialis ſine materia ſicut & ipſę ſpecies:& eſſet ver
mis in forma ſubſtātiali ſine materia.Et licet ſpecies illę poſtq̄ factę ſunt vermis & cōfiguratæ ei nō
ſunt de cętero ſpecies ſacramēti:virtutē tamen adhuc habēt materię quæ fuit:ita ꝙ iſtud cōpoſitū
ſine materia eandē vim habet in agēdo & patiēdo quā haberet cū materia quæ præceſſit: vt videli
cet nutrimētum verum attrahat poſtq̄ generatū eſt:& pręparet ipm̄ alterando vi nutritiua:vt pro
pria forma corrupta ſubſternatur formę illi ſubſtātiali:& ipſa informetur:quēadmodum informata
fuiſſet ſi pręceſſiſſet materia cui vnita fuiſſet.& cōſimili modo dimēſionibus inuentis ſubſternetur
vt informent iā cōpoſitum ex materia & forma ſicut fecerunt prius illud compoſitum quod tran-
ſubſtātiatum eſt:& ſua virtute dimēſiones inuentas augmentet:quēadmodum augmētaſſet ſi ali-
cui materiæ præcedēti in cōpoſito ſubſtātiali vnita fuiſſet.& per hoc vermis qui prius erat vnum
cōpoſitum per accidēs & nō ſubſtātialiter niſi forma abſq; materia:habēs tamē ab illis accidētibus
omnē vim & diſpoſitionē quā haberet ex materia,ꝑ nutritionē fit vnum cōpoſitum ſubſtātiale ex
materia & forma:vt ſic abſq; nouo miraculo ſupueniente ſuppoſita vi derelicta in ſpeciebꝰ ex primo
miraculo opere naturæ ponamus oia hęc fieri . Sēper eñ qđ poteſt poni abſq; miraculo in talibus A
meliꝰ eſt aſcribere naturę oīno q̄ miraculo oīno:aut partim naturę partim miraculo.Deus eñ ſm
Aug.ſic res adminiſtrat vt eas ꝓprios motꝰ agere ſinat:nec vnq̄ facit nouū miraculū:niſi ſinis aliꝰ
ſpecialis ſit q̄ naturę adiutoriū in ſua opatiōe.vt nō ſit hic neceſſe ponere ꝙ in corruptiōe naturali
ſpecierū materia trāſubſtātiata eadē numero per creationē aut reuerſionē qualēcūq; ſub ſpeciebus
illis habeatur:aut ꝙ aliqua alia de nouo ſub ipſis creetur:aut ab extra addatur:in cuius potētiam
cedunt accidētia cum corrūpūtur:& forma alia cum ſuis propriis accidētibus generetur:vt in eo-
dem inſtanti fiāt hęc tria.ſ.accidētium poſt pręcedētem alterationē corruptio:& materię adiunctio
& formę de ipſa ꝓductio.Quæcūq; autē harū opinionū teneat nō reprobo:nec ꝑdictā opinionē oi-
no aſſero.Eſt autē alius modus ponēdi magis cōgruus.ſ.ꝙ ſpecies illę nō ſolū ſunt ī potētia ad for
mā:ſed ꝑ ſe ad cōpoſitū ex materia & forma:& ī potētia ad ſubſtātiā materię ꝓducēdā ī eſſe: ſicut
& ad ſubſtātiā formę:& ſic naturaliter abſq; oī miraculo & noua creatiōe vermis iſte generat̄.Nec
eſt hic difficultas ī aliquo niſi quo ad hoc:ꝙ ſubſtātia materię eſſe reciperet nouū ī cōpoſito: ſicut
Ad primū principale. & ſubſtātia formę.qđ nō cōtingit ī aliis generatiōibꝰ naturalibꝰ. AD primū in oppoſitū:ꝙ ex nō B
ſubſtantia nō fit ſubſtātia:dicēdum ꝙ verū eſt nullo pręſuppoſito miraculo. Pręſuppoſito tamē ꝙ
per miraculū non ſubſtātia vt ſola accidētia habeant omnē vim & efficaciam ſubſtātię,bene poſſi-
bile eſt ex nō ſubſtātia generari ſubſtātiam.Aliter eñ nec ipſę ſpecies alterari poſſent nec oino cor-
rumpi niſi deſitione in non eſſe : cum in eo ꝙ ſunt quātitas ſeparata non habeāt oino cōtrarium.
Ad ſecūdū. AD ſecundum ꝙ nihil generatur niſi de potētia materię:reſpondēdum eſt eodem modo,nullo.ſ. C
pręſuppoſito miraculo quo nō materia habet omnē vim materię:quo pręſuppoſito,ex non potētia
materię,ſed ex eo qđ habet omnē vim potentię materię,vt in propoſito,bene poteſt fieri pure natu
ralis gñatio. Dico quātū ad productionē formę in eſſe actu de nō eſſe actu ſed in potētia tm̄ abſq;
omni creatione:& etiam quātum ad conſtitutionem vnius per accidens:licet non quātum ad con-
ſtitutionem vnius compoſiti ſecūdum ſubſtātiam qđ eſt per ſe generatum in naturalibus:aut ſecū
dum aliam poſitionem quātum ad generationem compoſiti ex materia & forma.

Qu.xxvii.
Argu.prin. CIrca quartū arguitur ꝙ ignis poſſit infrigidari:& hoc ab agēte naturali:vt quā
do ex igne generatur aqua per actionē naturalē aquę in ignē quā neceſſario pręcedit alteratio qua aqua ignē alterat infrigidādo & humectādo.& ſi agēs natu-
rale hoc poteſt facere aliqualiter:vt.ſ.remittatur in calore & aliqualiter fiat fri-
gidus.ergo agens ſupernaturale hoc poteſt ſimpliciter:& facere vt ignis ſimpli
In oppoſitū. citer ſit frigidus. CONtra.ignis quia eſt primū calidum formaliter:oportet ꝙ
caliditas eius ſit in ſummo:quare nec poteſt remitti igne manēte:& ſic nec infrigidari quoquo mo

D ❧ Dicendũ eſt ad hoc: ꝙ generatio naturalis ſi proprie accipitur, inquãtum cõſiſtit in formę ſubſtantialis vnius productione ad compoſitum conſtituendũ: & alterius corruptione ad alterũ cõpoſitum deſtruendũ: non eſt niſi in termino alterationis: q̃ neceſſario praecedit generationẽ per alterationem omniũ accidentiũ congruentiũ formę corrũpendę: vt incõgruentia fiant ei, & congruentia formę generandę: ita ꝙ in inſtanti in quo oĩno facta ſunt incõgruentia vni formę & cõgruentia alteri: forma praecedens corrumpitur: & forma ſuccedens generatur: ita ꝙ per totũ tempus alterationis materia eſt actu ſub forma corrũpenda: quae in dicto inſtãti vltimo corrũpitur: & ſimul alia generatur: qđ eſt medium inſtans inter eſſe materię ſub forma priori & poſteriori. Ita ꝙ in eſſe prioris formę non ſit dare vltimũ inſtans ſed poſterioris tm̃. ſecundum determinationẽ philoſophi in. viii. Phyſi. Huiuſmodi alterationẽ in dimẽſionib⁹ bene exponit Auer. cũ dicit ĩ prĩo ca. de ſubſtãtia orbis. Forma caliditatis aeris qñ agit ĩ aquã: incipit aqua augeri & creſcere in dimẽſionib⁹ & vicinari dimẽſionibus aeris. Cum ergo peruenerit ad magnã quantitatem aquę: tunc ſubiectũ denudatur a forma aquę, & a qualitate & quãtitate dimẽſionum aquę: & propriã formã recipit aeris, & quantitatem etiam dimenſionũ propriarũ formę aeris. Et ſimiliter facit forma frigiditatis in aere. ſ. ꝙ omnes dimẽſiones aeris nõ ceſſant diminui donec expellatur materia a ſua forma & recipiat formã aquę. Et ſicut eſt de alteratione ſecundũ dimenſiones quãtitatis: ſic eſt & de alteratione ſecundũ diſpoſitiones qualitatis: ꝙ. ſ. forma caliditatis aeris quando agit in aquã incipit aqua calefieri & exinde augeri & creſcere in caliditate, & vicinari caliditati aeris. Cum ergo peruenerit caliditas ad magnã quãtitatẽ intẽſionis in aqua: tunc ſubiectũ denudatur a forma aquę, & a caliditate & intẽſione caliditatis aquę: & propriã formã recipit aeris: & intẽſionem etiã caliditatis propriã formę aeris. Et ſimiliter facit ecõtra frigiditas aquę in aere. ſ. ꝙ intenſio caliditatis aeris nõ ceſſat remitti donec expellatur a materia forma aeris: & recipiat formã aquę. Et ſcđm Auer. ibidem, materia nunq̃ denudatur a dimẽſionibus non terminatis: nec dimẽſiones ſimplices denudantur a prima materia: ſicut nec alia accidẽtia cõmunia corporibus cõtrariis. Propter qđ dicit philoſophus in ſecũdo de generatiõe, ꝙ accidẽtia ſymbola quę erãt in corrupto manẽt in generato. Sed ſingula accidẽtia vt ſunt determinata cuiꝗ formę cum ipſa corrupta corrũpuntur: & cum ipſa generata generãtur: ita ꝙ omnia accidentia formę generandę citra talem intenſionẽ qua propria ſunt formę generandę, non contrariantur: nec penitus repugnãt formae corrũpendae: immo ſimul ſunt cũ ipſa in materia: & in cõpoſito ex materia & forma ſunt accidentia & in ipſo exiſtentia. Et ſicut hęc cõtingunt in generatione aeris ex aqua & ecõuerſo: ſic & vniuerſaliter in omni naturali generatiõe & corruptione vt ibidem determinat: licet de aqua & aere ſolũmodo exemplificat. Queadmodũ ergo predictũ eſt in generatione aeris ex aqua: & ecõuerſo: ſic oportet cõtingere in generatione ignis ex aqua & ecõuerſo: ꝙ forma caliditatis ignis quãdo agit in aquã, incipit aqua calefieri & exinde augeri & creſcere in caliditate pertranſeunte per caliditatẽ q̃ſi propriã aeris & congruentẽ eidem: & vicinari caliditati ignis. Cum ergo peruenerit caliditas exiſtens in aqua ad magnã quãtitatem intẽſionis: tunc primo ſubiectũ denudatur a forma aquę & a caliditate & intẽſione caliditatis aquę: & propriã formã recipit ignis: & intẽſionẽ etiã caliditatis ꝓpriã formę ignis. Et ſimiliter facit ecõuerſo frigiditas aquę ĩ igne. ſ. ꝙ intẽſio caliditatis ignis nõ ceſſat remitti donec expellat᷑ a materia forma ignis & recipiat formã aquę. Et ſcđm hęc dicẽdũ eſt ad q̃ſtionẽ: ꝙ ignis manẽs in forma ignis ĩfrigidari põt naturaliter: citra tamẽ intẽſionem frigiditatis propriã formę aquę aut terrę naturali: aut etiam formę aeris accidentali. Cum eñ de igne fit aqua: & hoc per alterationẽ praecedentẽ, agente frigido aquę in calidum ignis naturaliter, & aſſimilante ſibi paſſum: quia paſſum licet in principio ſit contrariũ in fine eſt ſimile: vt dicitur ſcđo de anima: & omne agens phyſicum in agẽdo patitur: neceſſariũ eſt ꝙ quãtũcũꝙ ignis ſit actiuus per calorẽ, ꝙ patiatur a frigido aquę intantũ ꝙ quo ad aliquid intẽſio caloris in igne remittatur. aliter eñ in nullo pateretur a frigido aquę: neꝙ frigidum aquę ĩ aliquo ſibi aſſimilaret materiã ſub forma ignis exiſtentem. Et pro quãto remittitur caliditas ignis: pro tanto moue᷑ motu infrigidationis et infrigidatur et tendit ad mediũ: vt attingat extremũ. Nõ eſt eñ motus ab vno extremo in mediũ niſi per cõmixtionẽ alicuius qđ eſt alterius extremi. Eſt eñ mediũ ſcđm philoſophũ. v. Phyſi. vtrũꝙ extremorum reſpectu vtriuſꝙ: ita ꝙ motus ab extremo in mediũ et econuerſo reducatur ad motum ab extremo in extremũ. Propter tamen violentam reactionem calidi ignis in quodcũꝙ frigidum corruptiuũ eius, et determinationem formę ſubſtãtialis ignis ad intenſionem caloris: minimã latitudinem in remiſſione caloris ſecum compatitur: aliquã tamẽ. Cũ tamen alia elementa minus ſunt actiua, latitudinem magnã compatiuntur in remiſſione qualitatis ſibi proprię. Ita etiam ꝙ vltra medium in quo conſiſtunt, extrema per ęqualitatem cõpatiuntur

Reſolutio. q.

E Reſponſio.

ſecum qualitatem ſui contrarii. Propter qđ etſi alia elemẽta poſſint eſſe actu ſub diſpoſitiõe qualita
tis ſibi contrarię: vt aer frigidus & aqua calida: ignis tamen nequaq̃ frigidus actu eſſe poteſt: ſed
nec tepidus ab agente naturali. immo citra teporẽ in aliquo gradu calidi ignis exiſtens non patitur
forma eius ipſum magis infrigidari: ſed fit materia improportionalis formę ignis ſi amplius infrigi
detur: & proportionalis formę aquę: vt ſimul perfecta frigiditas cum forma aquę introducatur. di
cente Augu. iii. ſup Geñ. in principio. Cum poſſint feruere cętera elemẽta: ignis frigeſcere nõ poteſt.
Intelligo intãtum vt frigidus fiat ſecũdum actum procedente infrigidatione vltra tepidũ medium
inter calidum & frigidũ. Vnde continue exponendo ſe ſecũdum hoc ſubdit. Facilius quippe extin
guitur vt ignis non ſit q̃ frigidus maneat: aut ſit alicuius frigidi contactu tepidior. Etſi eñ neceſ
ſario aliquãtulũ remittit in calore contactu frigidi: & hoc neceſſitate naturalis actionis qua vt di
ctum eſt neceſſario omne agens naturale quantũcunq; excellens in agendo patitur: non tamẽ vſq;
ad gradũ illum in quo poſſit dici tepidus: vt licet poſſit per actionem frigidi corrumpentis dici fa
ctus aliquãtulum minus calidus, ex hoc non dicitur factus tepidior: quia nec nunc nec prius om
nino tepidus fuit. Prius enim q̃ ſic remittatur in calore vt non mereatur dici calidus ſed tepidus
corrumpitur. iuxta qđ dicit verſus finem ſecũdi Solilo. Ignis ſi calore careat, nec ignis quidem erit.
Et philoſoph⁹ dicit in prædicamẽ. ꝙ cõtraria nata ſunt fieri circa idem: niſi alterũ naturaliter inſit
vt igni calidum. Et cum quatuor ſunt qualitates elementorũ: calidum, frigidum, humidũ, ſiccum: F
ita ꝙ quodlibet elementoꝝ habet vnam ſibi propriam & aliam cõmunem cum alio elemẽto: Eſt eñ
ignis calidus per ſe & principaliter: ſiccum autem habet commune cum terra: Terra autem ſicca
per ſe: ſed frigidum habet commune cum aqua: quæ principaliter frigida eſt: & habet humidum
commune cum aere, qui principaliter humidus eſt: & calidum habet commune cum igne: Dicunt
aliqui ꝙ quodlibet elementum ſecundum ſuam propriam qualitatem nõ poteſt alterari vt ſit ſub
contraria diſpoſitione. Et ſecundum hoc dicit Auicen. ꝙ aqua pura non calefit: ſed partes terræ
cum ipſa admixtæ. Alii etiam dicunt ꝙ aqua non calefit: ſed ignis generatus eſt cum ea ex mate
ria pro quanto habet de calore. Sed hoc vltimũ apertum eſt impoſſibile: quia aqua non tantum eſt
extinctiua ignis ratiõe frigiditatis: ſed humiditatis. Propter qđ impoſſibile eſt in eodem eſſe calidũ
ignis cum humido & frigido naturali aquę. Secũdũ qualitatẽ aũt cõmunem poteſt alterari vt fiat
ſub contraria diſpoſitione: quẽadmodum ponit terram poſſe calefieri: & aerem frigefieri. Et ſecũdũ
hoc licet ignis non poſſet infrigidari: poſſet tamen humectari. & verum eſt ꝙ potius pateretur hu
mectationem q̃ infrigidationem. Quia tamẽ calidum naturaliter ſibi aſſociat ſiccum: & ſiccum ſe
cũdum philoſophũ eſt lima caloris; idcirco licet quantum eſt ex parte formæ ſubſtantialis: ignis ſe
cundum ſe poſſet potius humectari q̃ frigidari: propter tamen aſſociationem caloris ſumme intẽſi
humectari nõ poteſt vltra cõgruum gradum caloris cum quo ſaluatur forma ignis: & vlterius ne
Ad arg. pri. quaq̃. PER dicta patet quomodo bene ꝓcedit primũ argumentũ oſtendendo ꝙ infrigidari poſſit G
ignis quo ad hoc ꝙ aliquãtulum in ſuo calore remittatur: non tamen quo ad hoc vt aliquãtulum
frigidus fiat excedendo medium qđ eſt in tepore: & hoc per agens naturale: nec etiam per agens ſu
pernaturale: ſi tamẽ forma ignis ſubſtãtialis ſic tenet ligatam potẽtiam ad frigiditatẽ ꝙ impoſſibi
le eſt eam ire in actum ſub forma ignis. tunc enim poſito ꝙ ignis eſſet frigidus ſecũdum actũ: con
tradictoria cõcurrerẽt in eodem. ſ. ꝙ frigidus eſſet: & ꝙ impoſſibile eſſet ipſum eſſe frigidum. Alias
autem ab agente ſupernaturali ſine omni incõueniente poſſet poni eſſe frigidus. Qđ mihi videtur
verius. poteſt enim agens ſupernaturale tenere formã ſubſtantialem in materia: & dare diſpoſitionẽ
aliquã ſupernaturalẽ vt teneat in ea ſub illa improportionalitate qua neceſſe eſſet eam corrũpi aut
ſeparari ab agente naturali ſi nõ eſſet in illa diſpoſitione: quẽadmodum corpora damnatorum tan
Ad argu. in oppoſitum. to calore calefient quãtum non poſſet ſuſtinere anima manens in corpore. AD ſecũdum in cõtra H
rium: ꝙ ignis eſt calidus in ſummo: verum eſt: ſed illud ſummũ non eſt ita proprium ei quin forma
ignis compatitur ſecum eius remiſſionem aliquã: vt patet ex iam dictis. & hoc aliquo in ipſo natu
raliter agente ad corruptionem ignis & contrarii generationem: ita etiam ꝙ omnino infrigidari
poſſet per agens ſupernaturale.

Finis Diſputationis de Quolibet Octauo Magiſtri
Henrici a Gandauo.

Hic incipit Nonum Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

NOna diſputatio noſtra de quolibet continet queſtiones.xxxii.Quarũ quedã ſunt de deo:ſed in cõparatione ad creaturas.Quædam vero ſunt de ipſis creaturis.Circa primũ erant duo de relatione dei ad creaturas.Vnum in generali de relatione ſimpliciter inter deum & creaturas.Vtrum.ſ.omnis relatio inter deum & creaturam ſit quia ipſa creatura refertur ad deum:& nõ ecõuerſo. Alterum in ſpeciali de relatione dei ad creaturas per rationes ideales. Vtrum.ſ.deus potuiſſet plures creaturas ſecũdum ſpecies produxiſſe: ſi nõ eſſet in ipſo pluralitas idearũ. CIRca primũ arguebaẽ:ꝙ omnis relatio inter deum & creaturã eſt quia creatura refertur ad ipm:& nõ econuerſo.Primo ſic:relatio alicuiꝰ ad aliud qa illud aliud referẽ ad ipſum,eſt in illo alio ſecũdũ rẽ & non ſecũdum rationem tñ:vt patet de relatione inter deum & creaturam ſecũdum dominiũ & ſeruitutem:qua deus vt dominꝰ refertur ad creaturã vt ad ſeruam: & eſt in creatura ſecũdũ rem & ĩ deo ſecũdũ ratiõẽ tñ.Sed ĩ deo ad creaturã nulla eſt relatio ſecũdũ rẽ:ſed ſecũdũ ratiõẽ tñ: quia aliter eſſet mutabilis aut mutatꝰ cũ de nõ dño factus eſt dñs:aut ecõuerſo ſi ceſſante oĩ creatura ab eſſe de dño factꝰ eſſet nõ dñs.ergo &c. SEcũdo ſic.relatio inter deũ & creaturã eſt relatio cõmẽſuratiõis.ſcđm pħum.x.Metaphy. in qua ſcđm eũdẽ.v.Metaphy.mẽſura referẽ ad mẽſuratũ quia menſuratũ refertur ad ipſam.ergo &c. TERtio ſic.deus eſſentia ſua inquantũ cõtinet perfectiones creaturarũ in eſſendo,nõ refertur ad ipas niſi qa illę referunẽ ad ipſum.Aliter eñ deus realiter referreẽ ad creaturas:nõ qa creaturę referrenẽ ad ipm.Deus autẽ in cognoſcẽdo & volẽdo nõ refertur ad creaturas niſi eſſentia ſua inquãtum cõtinet in ſe pfectiones creaturarũ ĩ eſſendo.ergo &c. CONtra.Ideę ſunt æternę rationes in mẽte diuina ſcđm Auguſt.lxxxiii.q.q.xlvi.quibus refertur ad creaturas nõ quia ipſę referũtur ad illũ.quia nullius æterni in deo põt eſſe ratio aliqđ qđ eſt in creatura.ergo &c. DIcendũ ad hoc:ꝙ cũ ſcđm Aug.vii.de trini.ca.i.oĩs eſſentia quę relatiue dicitur,etiã aliqđ eſt excepto relatiuo:ſicut homo dñs:ſi eñ nõ eſſet homo.i.aliqua ſubſtãtia,nõ eſſet qui relatiue dñs diceret: quapropẽ vt dicit,qđ nõ eſt aliqđ ad ſeipm,nõ eſt oĩno quo relatiue dicatur ad aliud:creatura ergo nullã habet relationẽ ad deũ niſi ſit aliqđ ad ſe vel p ſe.Ad ſe autẽ non eſt aliqđ neq; ſecũdũ eſſentiã neq; ſcđm exiſtẽtiã a ſeipſa:ſed ab altero tñ,a q̃ eſt id qđ eſt,vt poſſit quoquo mõ dici ad eã illđ apłi.i.ad Corit.iiii.Quid habes qđ nõ accepiſti? Ad nihil ergo neq; etiã ad deũ diciẽ relatiue:niſi ab alio ſit aliqđ ad ſe:& hoc nõ niſi a deo.Ipſa autẽ a deo nõ eſt aliqđ niſi ordine naturę quodã exiſtẽte inter illũ a quo eſt,& illud qđ eſt,vt ille primũ & iſtud ſit ſcđm.Qm etiã ĩ diuinis vbi eſt ſimplicitas ęternitatis:qa filiꝰ nihil habet niſi qđ accipit a patre p generationẽ, ideo ordo quidã naturę eſt inter patrẽ & filiũ:& inter generare quo pater dat,& generari quo filiꝰ accipit.qđ expoſuimꝰ in queſtionibꝰ noſtris ordinarie diſputatis.Quare cũ relatio quę eſt inter primũ & ſecũdũ: qua ſe habẽt ſicut a quo eſt aliqđ & qđ eſt aliqđ:nõ eſt niſi qa primũ quoquo mõ.ſ. ſcđm rationẽ ſaltẽ,referẽ ad ſcđm & nõ ecõuerſo:relatio ergo oĩs inter deũ & creaturã,quę cõſiſtit ĩter deũ & creaturã qa creatura eſt a deo id qđ eſt,ſiue ſcđm eſſentiã,ſiue ſcđm exiſtẽtiã,neceſſario eſt inter ipſos potius quia deꝰ referẽ & ordinẽ habet ex ratiõe ſui intellectꝰ & volũtatis ad creaturã vt a quo eſt id qđ eſt:q̃ ecõuerſo quia ipa creatura referẽ ad deũ.licet aliqua alia ſit inter ipos quia creatura referẽ ad ipm & nõ econuerſo:vt iã patebit in ſoluẽdo argumẽta.Vnde cõcedendũ eſt argumentũ ad iſtã partẽ.procedit eñ de relatione ĩter deũ & creaturã in eſſendo ab ipſo id qđ eſt per eſſentiã:ſicut iam patebit in parte: & pfectius in diſſolutiõe queſtionis ſequẽtis.Ad primũ ergo in oppoſitũ:ꝙ ſi inter deũ & creaturã eſt relatio quia deus referẽ ad creaturã,illa eſt in deo ſcđm rem: Dicendũ ꝙ nõ oportet ĩ duplici modo relatiõis dei ad creaturas. AD cuiꝰ intellectũ oportet ſcire quę eſt relatio ſcđm rẽ:& quę ſcđm ratiõẽ:et vnde & quot modis habeat eſſe:& prĩo de relatiõibꝰ ſcđm ratiõẽ:de qbꝰ nũc pricipaliter eſt ſermo: deĩde de relatiõibꝰ ſcđm rẽ:vt p hoc tã de iſtis q̃ de illis ſciamꝰ q̃ habẽt eẽ ĩ deo & q̃t & quõ reſpectu creaturę: & q̃ nõ.Eſt aũt relatio ſcđm ratiõẽ tñ q̃ nõ fundaẽ ĩ re abſq; cõſideratiõe & opatiõe ĩtellectꝰ circa illã.& hoc duplr.Vno mõ ex cõſideratiõe ſola & opatiõe ĩtellectꝰ circa rẽ,cauſando relatiõẽ ĩ vtroq; extremorũ.Alio mõ ex cõſideratiõe intellectꝰ & operatiõe eiꝰ circa rẽ,cauſando reſpectũ circa vnũ extremorũ ĩ ordine ad alterũ in q̃ eſt relatio ſcđm rem.& vtroq; modo dupliciter.Secundũ primũ eñ modũ vno modo intellectꝰ operaẽ

Queſt.i.

Queſt.ii.

Argu.prin.

Primũ.

Secundum.

Tertium.

In oppoſitũ.

Reſponſio.

relatiões diuerſas habẽtes diuerſitatẽ ex natura rei aliquo modo diuerſa. Alio modo circa extrema
habẽtia diuerſitatẽ ex ſola cõſideratione intellect⁹ abſqꝫ oĩ diuerſitate rei. Primo modo relationes ra
tionis ſunt genus & ſpecies circa hominẽ & aĩal. Secũdo modo relatio rationis eſt idẽtitas circa idẽ
re bis acceptũ ſecundũ rationẽ. Scđm modũ vero ſecundũ operaꝫ intellect⁹ rationẽ circa vnũ extre
mũ in ordine ad alterum: & ad relationem quæ eſt in altero. Vno modo vt circa illud qđ ex ſe non
prætendit aliquã habilitatẽ vt intellectus circa illud opereꝫ relationẽ: quẽadmodum operaꝫ dextrũ
aut ſiniſtrũ circa colũnam in ordine ad dextrũ & ſiniſtrum: qđ ſcđm rem eſt in aĩali. Alio modo vt
circa illud qđ ex ſe habet aliquã habilitatẽ vt intellectus circa illud opereꝫ relationem. Sed hoc du-
pliciter. Vno modo ꝙ relatio illa quę eſt ſcđm rem, prȩexiſtat in altero extremo: & ſcđm eius corre-
ſpondentiã formeꝫ in alio: vt ꝑ hoc relatio illa ſcđm rem quodãmodo eſt ratio cauſandi illã quę eſt
ſecũdum rationẽ: vt cõtingit vniuerſaliter in relatiõe quę eſt mẽſurę ad menſuratũ: & quę ſunt dei
ad creaturas ex tẽpore. Alio vero modo ꝙ relatio illa quę eſt ſcđm rationẽ natura ſit prior in illo in
quo eſt: & ſcđm eius correſpondentiã habeat eſſe id qđ eſt alterum extremũ: & relatio realis in illo
vt ꝑ hoc relatio illa ſcđm rationẽ quoquo modo eſt ratio cauſandi illã quę eſt ſcđm rẽ: vt cõtingit
vniuerſaliter in relationib⁹ quę ab æterno ſunt in deo ad creaturas: & ex parte diuini intellect⁹: & di
uinę volũtatis. Ex cõſideratione eñ diuini intellectus circa diuinã eſſentiã vt eſt intellecta ab ipſo: L
ſunt in ipſo rationes ideales ſcđm modũ exponendũ in ſequente quęſtione: q̃ ſunt relationes ex hoc
in deo ſcđm rationẽ ad ipſas eſſentias creaturarũ: quę ex hoc ſunt aliqđ ſcđm eſſentiã ꝙ reſpõdent
rationibus idealibus in deo exiſtẽtibus: & ratione ipſius eſſentię earũ habent relationẽ realẽ ad deũ.
Ex cõplacentia autẽ diuinę volũtatis in diuinã eſſentiã cognitã a ſuo intellectu: vt in ſe habet ratio
nes ideales. et per hoc in eſſentias creaturarũ: vt per ſuas ideas cognitę ſunt ab intellectu diuino: eſt
in deo relatio ſcđm rationẽ ex parte voluntatis qua diciꝫ creatiuus: & ipſa eſſentia creaturæ diciꝫ
creabilis. Vnde nõ ens qđ non eſt aliqđ per eſſentiã: nec habet rationẽ idealẽ in deo: nullo modo eſt
qđ creabile. Vlterius autẽ ex determinatiõe diuinę volũtatis qua ab ęterno electione liberi arbitrii
determinauit has eſſentias ſe eſſe creaturũ ex tẽpore in eſſe exiſtẽtię: & forte alias nõ: habet ex parte
voluntatis relationem ad illa quę eſt creaturus, qua dicitur creaturus: & ipſa eſſentia creaturę dici
tur creãda. Et differt hæc ab illa ſcđm rationẽ i hoc: ꝙ reſpectu creabiliũ nõ creandorũ dicit ordinẽ
habitualẽ ad mutationẽ qua creatura nata eſt creari. reſpectu creandorũ aũt dicit ordinẽ actualem
ad mutationẽ qua creatura aliquãdo actualiter creabiꝫ. VLteri⁹ autẽ ex hoc ꝙ deus volũtate ſua M
eſſentias creat ſcđm actũ in eſſe exiſtẽtię, habet relationẽ ad illa creata qua diciꝫ creator a ſuo actu
creandi: & illa dicũtur creata a ſua creatione paſſiua. Sed ſolũmodo ſcđm rationẽ differũt illa tria
in deo: & ſũt iidẽ reſpect⁹ ſcđm rationẽ, differẽtes ſolo noĩe q̃ diciꝫ creatiu⁹ creaturus & creãs. licet
eñ nominatio illa qua diciꝫ creans ſiue creator, cõuenit ei ex tẽpore quo creatura eſt creata: & ita
quia creatura refertur ad ipm: ipſe tamẽ reſpectus ęternus eſt: & eſt ipſius ad creaturã: non qa crea
tura ad ipm: ſed potius ecõuerſo. quẽadmodũ creare actiue potius eſt ratio eius qđ eſt creari paſſi-
ue q̃ econuerſo. Paſſio eñ vt diciꝫ in. vi. principiis, eſt effectus illatioqꝫ actionis. Et eſt ille actus quo
deus creat æternus: qa ſuũ velle eſt æternũ: licet paſſio qua creatura creatur noua ſit: & ex tẽpore
quo creatura ꝓſilit de nouo in eſſe ex æterno velle, & æterna atqꝫ antiqua determinatione volũta-
tis. Vnde ꝙ illa creatio dicitur actio noua, noua nominatio eſt actionis antiquę ab ipſa noua paſ-
ſione. Vlterius autẽ ex hoc ꝙ creatura habet vlteriorẽ relationẽ realem ad deum qua dicitur ſerua
ex tẽpore circa deũ, correſpõdet ei relatio ſcđm rationẽ qua diciꝫ dñs: q̃ diciꝫ relatio in deo ex tẽpo
re qa creatura referꝫ ad ipm vt ſerua. ipſa vero diciꝫ ſerua nõ quia ipe refertur ad illam vt dñs. Et
non eſt proprie noua relatio: ſed noua nominatio antiquę relationis. eadẽ eñ relatio qua ab æterno
dictus eſt dominatiuus & dñaturus creaturæ: dicitur dñs ſiue dominãs ex tẽpore: ſecũdum ꝙ iam
dictum eſt de creatiuis creaturis & creare. Et differt relatio quę denominaꝫ a dñio, ab illa quę deno
minatur a creatiõe: quẽadmodum differũt actus creandi & actus cõſeruandi creatum. Vnde rela-
tiones quas cõſuetũ eſt dicere eſſe in deo ex tẽpore qa creatura eſt ad ipm, nõ ſunt ꝓprie relationes
ſed nouę nominationes æternarũ relationũ: quibus ab ęterno ſcđm iam expoſitum modũ deus ſecũ
dum rationẽ habet referri ad creaturã: nõ quia creatura referꝫ ad ipm ſed potius ecõuerſo. Hinc eſt
ꝙ Aug. huiuſmodi relatiões ex tẽpore potius vocat nouas noĩationes ſiue appellationes q̃ nouas re
lationes. dicit eñ Augu. v. de trini. c. vlt. Nõ moueat ꝙ ſpũs ſctũs cũ ſit coęternus patri & filio, diciꝫ
tamẽ aliqđ ex tẽpore: veluti hoc ipm qđ donatum eſt. nam ſempiterne ſpũs donum: temporaliter
autem donatum. nam etſi dominus non dicitur niſi cum habere incipit ſeruũ: etiam iſta appellatio
relatiua ex tẽpore eſt deo. Non eñ ſempiterna creatura eſt cuius ille eſt dñs. Sequiꝫ. Ille ſempiterne

N non dominaretur niſi & iſte ſempiterne famularetur. Et diſtat multũ iſta relatio noua ex tẽpore, qua deus vt dñs refertur ad creaturã quia creatura refertur ad ipſum vt ſerua: & illa qua columna vt dextra refertur ad animal quia aĩal refertur ad ipſam vt ſiniſtrũ. In columna enim nulla omnino præfuit ex ſe relatio ad animal: qua per hoc ꝙ aĩal ſibi factum eſt ſiniſtrum, noua appellatione dicatur dextra: nec ſimiliter aliqd ſuper qđ ex natura rei relatio qua appellatur dextra fundetur: ꝓpter qđ cum noua appellatione ſibi aduenit noua relatio: ſed ſecundũ rationẽ & intellectus operationẽ: & ideo præter colũnę omnimodã mutationẽ. In deo autem præfuit relatio ad creaturam ſecũdum iam dictum modum: quę per hoc ꝙ creatura de nouo facta eſt ſibi ſerua, noua appellatione dicitur dñium, quę prius dicta eſt in deo dominatiuũ & dominaturũ: ſicut & in eſſentia creaturę erat relatio qua ab æterno dici potuit ſeruitiua ſiue ſeruilis aut ſeruitura. & hoc quẽadmodum iuſtus: qui cum in æterna dei prędeſtinatione potuit dici amicabilis ſiue amicaturus deo: & ex tẽpore de nouo dicitur amicus dei quando de nouo incipit amare deum: & ſic per ſuam mutationẽ. Deus autẽ ab æterno potuit dici amicatiu[9] ſiue amicabilis, aut amicaturus creaturę, propter æternũ amorẽ quẽ habuit ad ipſam: & ex tẽpore de nouo dicitur amicus non propter aliquẽ nouum amorẽ ad ipſam in deo: ſed propter nouũ amorem in creatura. Et ideo eſt in deo illa noua denominatio abſq; ſui mutatione: quia nulla adueniente noua relatione, ſicut aduenit colũnę: licet ſecũdum rationẽ: vt dictũ eſt. Propter qđ multo minus ſine ſua mutatione recipit appellationem nouam ſecundũ relationem ꝗ colũna. Et licet relatio qua colũna dicit̃ dextra poſſit aliquo modo dici accidere & mutabiliter cõuenire colũnę ſecũdum rationem: quia tẽporaliter ei aduenit: nullo tamen modo relatio hmõi dei ad creaturã potuit dici accidere deo, aut mutabiliter cõuenire eidem ſecũdum rationem: quia ęternaliter ei conuenit. Per qđ ſoluit Auguſt. quęſtionẽ quomodo deus ex tẽpore de nouo poteſt dici amicus & dñs: cũ tamen hęc nõ accidant ei ſicut accidunt creaturę: dicẽs in .v. de trini. c. vlt. Quomodo obtinebimus nõ ſecũdum accidẽs dici dominũ: niſi quia ipſius naturæ nihil accidit quo mutetur? Vt ea ſint accidẽtia relatiua quę cum aliqua mutatiõe rerum de quibus dicũtur, accidunt: ſicut amicus relatiue dicit̃. ſupple homo: & hoc accidentaliter. vnde ſequit̃ continuo. Neq; enĩ eſſe incipit (. ſ. amicus) niſi cũ amare cœperit. Fit ergo aliqua mutatio volũtatis vt amicus dicat̃. Et infra. Qꝫ ergo tẽporaliter dici incipit deus: qđ ante non dicebat̃: manifeſtũ eſt relatiue dici: non tñ ſecundum accidens dei qđ ei accidit: ſed plane ſecũdũ accidens eius ad qđ dici aliquid deus incipit relatiue. Et ꝙ amicus dei iuſtus eſſe incipit, ipſe mutatur: Deus autẽ abſit vt aliquẽ tẽporaliter diligat quaſi noua dilectione quę in ipſo deo non erat: apud quẽ nec præterita trãſeunt: & futura iam facta ſunt. Ita ꝙ omnes ſanctos ſuos ante mundi conſtitutionẽ dilexit: ſicut prędeſtinauit: ſed cum cõuertũtur & inueniunt illum: tunc incipere ab eo diligi dicũtur: vt eo modo dicatur quo poteſt ab humano affectu capi qđ dicitur. Quia igit̃ actus amãdi abſolut[9] idem eſt & immutabilis quo deus amat ſe & creaturas & anteꝗ erant & cũ ſunt, tam cũ ipſum non amãt ꝗ cũ ipſum amãt ſeu amare incipiunt: actus autem quo dicta eſt creatura amatura deum anteꝗ eſſet, & deum amare cũ eſt in eius amore exiſtens, licet ſit idem: tamen mutatur creatura ſecũdum eum cũ incipit amare deũ: ideo relatio quæ eſt dei ad creaturas ſecundum rationem voluntatis ſuæ qua dicit̃ amicatiuus, aut amicaturus, aut amicus, fundata in actu amationis eius quo amat creaturas, omnino eſt eadem immutabiliter ei cõueniens. Relatio vero quæ eſt creaturę ad deũ ſecundũ rem qua dicitur amicatiua aut amicatura (vt ſic liceat fingere nomina) aut amica, fundata ĩ actu amatiõis ei[9] quo amat deũ: licet omnino ſit eadem re: differens ſola ratione: tamen mutabiliter cõuenit ei ſecũdũ omnes rationes. eadem enim mutatione qua nunc creatur, prius erat creanda: & poſtmodum eſt creata. Et ſimile eſt de amare: amaturum eſſe: & amauiſſe ex parte creaturę: & ſimiliter de amari amandam eſſe & amatã: quãtum eſt ex parte ſua, quia cum ex tempore incipit amare, ſicut cõmutabiliter incipit amare cum prius non amauit: ſic mutabiliter incipit eſſe amica cum prius non fuit: & mutabiliter deſinit dici amatiua aut amatura cum prius talis dicebatur. Et ſicut eſt de iſta relatione qua dicitur creatura amicabilis & amica: ſic eſt de illis quibus dicitur creabilis creanda & creata: & vniuerſaliter de omnibus quibus realiter refertur ad deum. & ſimile eſt de omnibus quibus ſecũdum rationem volũtatis ſuæ deus refertur ad creaturas. Et eſt vna relatio ſecũdum rem quæ eſt ex parte creaturæ, diuerſa ſecũdum rationem reſpectu dei qualitercũq; diuerſimode nominetur: & ſimiliter ex parte dei reſpectu creaturæ eſt vna ſecũdum rationẽ quãtum eſt ex parte dei. Vnde & quia de[9] vnica actione rem creat dando ei eſſe: & in eſſe dato cõſeruat: vna eſt relatio qua reſpectu creaturæ dicit̃ creator & cõſeruator: et ſicut vni eiũ eẽ eſt qđ habet mutabiliter ꝑ creationẽ & in quo cõſeruat̃: eadem relatione ſecundũ rẽ, differente ſolũmodo ſcđm rationem, refertur ad deum vt creata in eſſe:

& vt cõſeruata in eſſe.Sicut eñ ex parte dei eadẽ actio eſt creare & cõſeruare:ſic ex parte creaturæ
eadem paſſio eſt creari & conſeruari.Sed paſſio iſta dicit̃ creari pro inſtanti mutationis quo creatu
ra nunc primo ꝓſilit in eſſe:& ſimiliter dicit̃ actio dei creare. Dicitur autẽ conſeruari paſſio:& cõ-
ſeruare actio,pro toto tẽpore reſiduo.Diximus tamẽ in primo noſtro Quolibet aliam actionẽ qua O
deus res creat in eſſe,& qua creaturas conſeruat:cõnumerando in creatione paſſiua mutationẽ ſi-
ne qua res per actũ creationis non ꝓſilit in eſſe:quę nõ manet in cõſeruatione rei in eſſe. Et ratione
mutatiõis illius annexę actui creatiõis & ipſi cõnumeratę,nõ annexę actui cõſeruatiõis nec ei cõnu
meratæ:reuera ali⁹ eſt act⁹ creatiõis & cõſeruatiõis.Pręter dictos autẽ modos relationũ ſcd̃m rõnẽ
quib⁹ deus refert̃ ad creaturas modo intellect⁹ & volũtatis,eſt adhuc tertius quo refertur ad ipſas
modo menſurę:de quo inferius erit ſermo iam. Relatio vero ſecũdum rem ſiue realis eſt ſecũdum P
ꝙ alibi expoſuimus quæ in re fundata eſt:& hoc pręciſe ex neceſſitate naturæ ipſius ſuper quá fun
datur,abſq; omni conſideratione aut opere intellectus vel volũtate circa ipſam vt iam pręexiſtentẽ
Ex neceſſitate aũt naturæ rei abſq; cõſideratione intellectus poteſt relatio fundari dupliciter. Vno
modo ex præciſa natura ipſius rei abſolute:ſup quá habet fundari abſq; omni ordine ſuo ad rẽ aliá
abſolutá.Alio modo non abſq; tali ordine.Primo modo ſunt relationes reales in deo ad intra funda
tę in ipſa diuina eſſentia,ſiue natura.Propter qđ diuinæ relationes nõ referunt naturá:ſed cum na
tura cõſtituunt ſuppoſita quæ ipſis relationibus inter ſe referunt:ſecũdum modũ in aliis quęſtio-
nibus alias a nobis expoſitũ.Et hoc modo impoſſibile eſt ꝙ in alia natura vel eſſentia fundetur ali-
qua relatio realis.Hoc eñ prouenit ex infinitate & illimitatione ipſius diuinæ eſſentiæ ſecũdum ꝙ
hoc declarauimus diſputando de emanationibus diuinarum perſonarũ. Vnde in creaturis relatio-
nes reales habẽt eſſe tantũ ſecũdo modo:vt ꝓpterea habitudo relationis neceſſario in creaturis ſit
fundata in pluribus: ita ꝙ non fundatur in vno abſoluto abſq; alio abſoluto ſibi correſpondẽte:in
quo ſimiliter fundat̃,ſecũdum ꝙ in tertia quęſtione ſequẽte amplius declarabit̃.Et ideo relatio rea
lis in creaturis requirit mutuũ ordinem inter ſe illorum ſuper quæ fundatur . Propter quod etiá
pręſupponit ſuppoſita q̃ ſubſiſtũt:in q̃bus ſunt naturę ſup quas relatiões fundãtur:& nõ cõſtituũt
ea:ſed referunt:nõ autẽ ipſas naturas ſuper quas fundãtur.Et eſt ipſa relatio ordo quidam inter re
lata:& inter illa in quibus fundatur:cũ in diuinis relationibus nõ ſit ordo niſi inter ſuppoſita quę
referũtur & quæ conſtituũtur per ipſas relationes.Ordo autẽ iſte quia naturalis eſt & a natura rei Q
& non relationis ab opere intellectus aut voluntatis:aliter enim talis relatio rationis eſſet:vt patet
ex iam dictis:ideo neceſſario procedit ex naturali dependẽtia vnius naturæ ad alterã:qua ſeſe mu-
tuo expectãt vt in ipſis fundetur relatio.Non enim fundatur ſimilitudo in vno albo niſi coexiſtat
aliud album.Et ex hoc ipſa relatio talis non ſolum eſt habitudo quędá & ordo:ſed cũ hoc eſt quę-
dam dependẽtia:cum tamẽ relatio in diuinis cõſiſtat in ordine quorũdam relatorũ:ſed abſq; omni
dependentia:quia natura ſup quã fundatur:vt in ipſa fundetur non expectat quicq̃ extra ſe. Vnde
& quia in diuinis nihil exiſtit qđ expectat aliq̃d extra vt fundet̃:aut exiſtat in eo aliquid qđ natu-
raliter habet exiſtere aut fundari in eo:ideo talẽ ordinẽ.ſ.naturalem,nullo modo poteſt habere de⁹,
vel aliquid qđ eſt in eo ad id qđ eſt extra ſe:etiá ſi per impoſſibile:immo per incõpoſſibile ponatur
eſſe ſine omni dependentia. Et quia ſine iſto ordine vt dictũ eſt non eſt relatio ad extra realis:idcir
co impoſſibile eſt oĩno ꝙ deus realem relationẽ habeat ad creaturas quę ſunt extra eum.Sed ſi ali
quem ordinẽ habeat ad illas:ille erit rationis tantũ:quia per intellectũ & volũtatem vt dictũ eſt iá:
aut modo menſurę vt iam dicetur.Et ſic ordo naturalis qui debet eſſe inter relata adinuicem quæ
ſunt extra ſeſe,impedit ꝙ dei ad creaturas nulla eſt relatio realis in deo:etſi pręcludantur alia quę
in creaturis ſunt rationes creatiuę ordinis.Ipſe eñ non poteſt eſſe extremũ alicuius ordinis natu-
ralis & realis inter ipſum & creaturas:ſed eſt extra omnẽ ordinem reſpectu creaturę. Creaturæ eñ
ex hoc dicũtur eſſe eiuſdem ordinis:ꝙ.ſ.ſunt extrema ordinis eiuſdem naturalis:et ſimiliter ꝙ ha-
bent ordinem naturalẽ ad deum:vt ad primũ efficiẽs formale aut finale vt iam dicetur. ideo enim
ad ipm̃ neceſſario habẽt relationẽ realem.Ante iſtam autẽ radicem præcedũt alię.ſ.dependẽtia,mu
tabilitas,& imperfectio:propter quas etiam dicuntur eſſe reales relationes creaturarũ inter ſe tanq̃
conditiones naturæ creatæ:quibus naturaliter & ex ſe abſq; intellectu & volũtate operante habet
in ipſa fundari relatio: quæ realis dicitur ex hoc. Propter quas adhuc amplius repugnat deo ha-
bere relationem realem ad creaturas: quia mox deo repugnat ꝙ ſit dependens ad aliud aut ex ſe
imperfectum:aut ꝙ aliquid per aliud ei acquiratur:& per hoc ſit tranſmutabile. Vnde quia philo
ſophi in deo relationes reales ad intra non poſuerunt propter eius ſimplicitatem : ſed omnino eſ-
ſe in ipſo negauerunt:& ponebant aliquas relationes reales ad intra ſolũmodo in creaturis materia-

libus compoſitis: ſecundum ꝙ dicit Simplicius in fine ſuper capitulum de relatione. In materia-libus quidem propter diſtentionem: & propter materialem diuerſitatē habitudo ſubſiſtit. In his au tem quę ſunt ſine diſtētione & immaterialia & impartibiliter cōiūcta: quō vtiq; erit habitudo? Ni
R ſi forte (qd̄ quidā dicebāt) ſicut & diſtinctio ibi dicit̄, ita & diuerſitas. Quare etiā in deo & in imate rialibus nō poſuerūt relatiōes reales ad extra: & hoc ꝓpter accidentalitatē quā iportant, & trāſmu tabilitatē quā in ſubiecto ſupponūt: ſicut in tertia q̄ſtiōe ſequēte declarabit̄. ſecūdū ꝙ de prio dicit ibidē Simplici⁹. Nulla eſt ibi habitudo neq; intelligit̄. In qb⁹ eñ nō eſt alterū in altero vt habitudo iſubſtātia: hoc quidem aliud: illud aūt aliud: vt adinuicem aliquo modo ſe habeant: quomodo poſſi bile eſt in iſtis ipſum ad aliquid cōſiderari niſi ſecūdū aliquā analogiā: ſicut & cauſas dicimus ibi & cauſata? De ſecūdo vero dicit in fine. Adhuc aūt ſi ſupueniētiā naturā habere dicunt̄ ipſa ad ali quid & adnaſcentię aſſimilari: & eſſentiā a trāſmutatione extrinſecorum dependentem habēt: quo in illis conſiderari iſta poſſibile eſt? quaſi dicat nullo modo. Idcirco philoſophi oīno in deo & ſub-ſtātiis immaterialibus quas deos poſuerūt, nullo mō ponebāt relationes reales ad deum. Sicut autē ordinē naturę neceſſario p̄cedit depēdētia: vt relatio dicat̄ ordo dependentię, ſecūdū ꝙ dictū eſt: ſic dependētiā neceſſario p̄cedit mutabilitas. nihil eñ ad aliud depēdet niſi ꝑ illud ſibi aliquid habeat acquirere: & hoc ꝑ mutationem. Et quia nō eſt aliqd natū acquirere quicq̄ per mutationem niſi ꝓ-pter ſuam imperfectionē: idcirco mutabilitas neceſſario p̄ſupponit imperfectionē: qua res nō habet ꝑfectum eſſe naturę ſuę. & hoc ꝓpter ipſi⁹ limitationem: quæ eſt prima radix omniū: limitatio enim eſt cauſa imꝑfectiōis: & ꝑconſequēs omniū alioꝝ. Quia eñ creatura limitata eſt: ideo imꝑfecta eſt: & quia imꝑfecta, ideo eſt mutabilis: & qa mutabilis, ideo eſt dependēs: & quia depēdēs, ideo ordinē habet naturalē ad id a quo depēdet: vt quoquo modo ꝑficiat̄ ꝑ illud. Quia in relationib⁹ ꝓportiona liū id ſup qd̄ fundant̄, puta albū, in altero ſimiliū nō habet totaliter in ſe rationē albedinis: ſed ſolū participationē eius. ideo depēdet ad aliud albū: quia ꝑfectius ſecundū rationē ſpeciei habet̄ in duo-bus q̄ in altero illoꝝ. In actiuis etiā neceſſitate naturę: quia aut non habet niſi formam producendā in paſſiuo participatā vt calefactionē: aut non niſi virtute: vt ſol formā vermis. ideo etiā depēdet ad ſuā ꝑfectionem habendā ab ipſo paſſiuo: & multo fortius econuerſo. In menſuris etiā planū eſt ꝙ mē ſuratum reſpectu menſurę quid imꝑfectum eſt: & habet ſuā ꝑfectionē a mēſura: licet ecōuerſo ne-
S quaq̄. AD ſecūdū ꝙ relatio in deū & creaturas eſt relatio cōmēſuratiōis in qua non refert̄ de⁹ ad creaturā niſi quia creatura refert̄ ad ipm̄: Dicendū ꝙ deus non ſolū refert̄ ad creaturas ſecūdū cō mēſurationis rationem: ſed etiā ſecūdū rationē ꝓportionis & ſecūdū rationē actionis. Ad cuius in tellectū ſciendū: ꝙ ſecūdū pħm. v. metaphy. ca. de relatione, tres ſunt modi relationū ſecūdū triplex genus cauſę formalis, efficiētis, & finalis. ad quos oēs relationes habent reduci: & illæ q̄ ſunt ſecūdū rē: & illę q̄ ſunt ſecūdū rationē. Sed pħs ꝓponit eos in relationibus realibus: & eſt primus eoꝝ in ꝓ-portionibus. Proportionalia eñ relationē habent inter ſe ſecūdū rationē vnius & multi. Propter qd̄ pħs vocat eū ibidē modo nūeri. Vnū eñ vt dicit̄. x. metaphy. habet idē & ſimile & æquale: & mul-tū habet diuerſum & diſſimile & inęquale. & vt dicit in. v. æquale & ſimile & idē dicunt̄ ſecūdum vnū modū: quia referunt̄ ad vnū. hoc eſt ſecūdū Cōmen. ꝙ ꝓportio in eis eſt eadē in vtroq; extre-mo. Per qd̄ intelligit ꝙ in eoꝝ cōtrariis inęquale diſſimile & diuerſum dicunt̄ ſecūdū eūdē modum etiā quia referunt̄ ad multū: eo ꝙ ꝓportio in eis eſt diuerſa i vtroq; extremoꝝ ab altero tm̄. Et eſt i omnibus iſtis relatio ſcd̄m genus cauſę formalis: quia nō eſt niſi eoꝝ q̄ cōueniunt in forma generis aut ſpeciei. Sunt eñ ęquale & inęquale in quantitate, idē & diuerſum in ſubſtantia, ſimile & diſſi-mile in qualitate: ſed diſſimile inter diuerſa ſpecie ſecūdū qualitatē: ſimile vero ꝓprie inter eadē ſpe cie. Et dicunt̄ inęquale, diſſimile, & diuerſum in cōmunicādo eadem forma difformiter: ęquale ſimi le & idem in cōmunicādo eadē forma cōformiter. Secūdus aūt modus eſt in actionib⁹. actiua aūt & paſſiua ſunt relatiua per potētiā actiuā & paſſiuā in eis. Diſpoſitionem eñ relationis vnū eorum non acqrit niſi reſpectu alteri⁹: vt calefaciēs reſpectu ei⁹ qd̄ calefit, vt habet̄. v. metaphyſicę. Et ē iſte modus ſecūdū genus cauſę efficientis manifeſte. Et in iſtis duobus modis eſt relatio ſecundū rē in vtroq; extremoꝝ. dicēte pħo in. v. metaphy. Oīa q̄ dicunt̄ modo numeri & potētiæ, ſunt relatiua quia eſſentia eorum dicitur ad aliud: & non quia illud aliud dicitur ad illa. Commenta. id eſt non quia alterū eoꝝ intrat in relatione ꝑ ſe: ſed ſupple vtrūq;. Tertius vero modus eſt in commenſura-tionibus: ſecūdum quē menſuratū dicit̄ ad menſuram. Et eſt ſecundū iſtū modū relatio ſecundum rem in mēſurato: ſecūdū rationem vero in menſura. dicente pħo ibidē. Intellectū & ſcitū dicit̄ rela tiuum qa ad illud dicit̄ aliqd aliud. vbi dicit Commen. Relatio eſt duobus modis: aut in ſubſtantia vtriuſq; relatiui: aut in ſubſtantia alterius tm̄: & in altero propter iſtud. Et eſt iſte modus ſecundū

Ad ſcd̄m pri cipale.

genus cauſæ finalis.illi enim qđ primo eſt vnũ, qđ eſt mẽſura:hoc nomen accidit ei ꝑ complemẽtũ
quia ſcilicet eſt aliquid in ſe ꝑfectum & cõpletũ ꝗđ rõnes ꝑfectionis & cõpletionis omniũ aliorum ĩ
ſe continet. Circa primũ iſtoꝝ modorum qui conſiſtit in ꝓportione ſecũdũ formam,ſciendũ eſt ꝙ T
cõmunicãtia in forma poſſunt cõmunicare ea,puta ſimilia,quadrupliciter. Vno modo ſimpliciter
& abſolute nulla ꝓrogatiua ſecũdum formam exiſtẽte in vno ſuꝑ alterũ. Alio mõ in altero eoꝝ exi
ſtente ſcđm formam aliq̃ ꝓrogatiua.& hoc tripliciter:vel ſecũdũ rõnem intenſionis:vel ſcđm rõnẽ
imitationis,vel ſcđm rõnem ꝓductionis.Primo modo dicuntur ſimilia ęqualiter alba.Secũdo mo-
do magis albũ & minus.Tertio modo exemplar & exẽplatũ.Quarto mõ ꝓducẽs & ꝓductũ.Et pri
mis duob⁹ modis iſtoꝝ quatuor nõ ẽ aliqua relatio dei ad creaturas:quia creaturę nõ participant
formã deitatis ſcđm rõnẽ qua eſt in deo,neq; ſecũdũ ęquale,neq; ſecũdũ magis & minus:ſicut min⁹
albũ participat eãdẽ formã cũ magis albo:ſed creaturę ꝑticipant formã deitatis ſecundũ rõnem cu
iuſdã imitationis:qđ ꝑtinet ad primũ modũ relationis.Et illã rationem imitatiõis participant quo
ad eſſe exiſtentię ſecũdũ rõnem ꝓductionis.Sed hoc ꝑtinet ad ſecũdũ modũ relationis.Iuxta primũ
iſtoꝝ quatuor modoꝝ in diuinis tres ꝑſonę ſunt ęquales & ſimiles in ſubſtantia.Iuxta ſecũdũ mo-
dũ nulla eſt relatio in diuinis:quia ĩ illis nõ ſunt magis & minus.Iuxta tertiũ modũ eſt relatio filii
ĩ eo ꝙ ẽ imago ad patrẽ.Iuxta q̃rtũ modũ ẽ relatio filii ad patrẽ & ſpũs ſancti ad vtrũq;. Terti⁹ aũt
modus pricipalis relatiõis q̃ eſt cõmẽſuratiõis,nullo mõ cadit in diuinis ĩter ꝑſonas:q̃a nulla ꝑſona
habet formã deitatis ꝑticipatã ad menſurã:ſed ęq̃liter illimitate eſt in q̃libet ꝑſona diuina.Sed eſt
inter deũ & creaturas:inter quos etiã ſunt alii duo modi pricipales relatiõis:ſed differẽter.q̃m ſecũ
dus reſpicit ſolũmõ creaturarũ exiſtentiã:prim⁹ vero & terti⁹ reſpiciũt earũ eſſentiã:ſed differẽter.
q̃m prim⁹ reſpicit eẽntiã ſimplicit vt eſt eẽntia:terti⁹ vt eſt determinata quãtitate ĩ gradu naturę.
Sed primus modus nõ reſpicit eſſentiã creaturę ſub rõne q̃ eſt eſſentia ſimpliciter & abſolute abſq;
oĩ relatione immutationis:qualiter ſecũdũ primũ modũ ſeſe reſpiciũt ęqualiter alba:& magis &
minus albũ:ſic eñ non eſt relatio niſi inter illa q̃ hñt eãdẽ rõnem formę:ſed relatio dei ad creaturas
ſecũdũ primũ modũ relatiõis reſpicit eſſentias creaturarũ ſub rõne imitatiõis.Sic eñ eſſentię crea
turarũ habent ſimilitudinẽ ad deũ. Et eſt inter deũ & creaturã relatio ſcđm genus cauſę formalis
quę eſt inter exẽplar & exemplatũ:& eſt ſecũdũ rõnes ideales a quibus formaliter licet non effectĩ
ue ſunt creaturarũ eſſentię id qđ ſunt ad ſe aliq̃d ꝑ eſſentiã.Et iõ philoſophus ponẽdo mũdũ eẽ ęter
nũ:& illa q̃ ſub deo exiſtunt ſcđm ſpeciẽ in vnico indiuiduo non eſſe ab alio ꝓductiue nec formali-
ter:ſed eſſe ex ſe formaliter q̃dã neceſſe eſſe:licet ſecũdũ formã inferioris gradus:nullam poſuit re-
lationem realẽ aliorum ad primum:niſi forte ſcđm rationem menſurati tm̃modo. Vnde ſiqui ad-
huc nitunẽ dicere ꝙ nulla eſt relatio inter deũ & creaturã niſi ſecũdũ rõnem mẽſurę:negant inter
ipſos eſſe aliquẽ reſpectũ ſecũdũ rationẽ cauſæ efficientis & formalis exẽplaris:& ꝑ cõſequẽs negãt
deũ ſe habere ad creaturas in triplici genere cauſę:quia nõ eſt genus cauſę in aliquo ſecũdũ qđ nõ
habeẽ habitudo & relatio inter ipſam & cauſatũ. NOS ergo qui debemus ponere ꝙ nec creaturæ V
ſunt etiã vt obiecta cognita exiſtẽtia ĩ diuĩa cognitiõe id qđ ſunt ad ſe aliq̃d ꝑ eſſentiã niſi ab alio:
& id qđ ſunt ꝑ eſſentiã aliq̃d exiſtẽtia in ſola cognitiõe,nõ ẽ ab alio effectiue ſecũdũ gen⁹ cauſę effi
ciẽtis,q̃a illud ſolũ reſpicit rerũ exiſtẽtias:neceſſe habem⁹ ponere ꝙ eſt ab alio:ſed ſecũdũ gen⁹ cauſę
formalis exẽplaris tm̃: & hoc a rõnibus idealib⁹ ſecũdũ ꝙ exponeẽ in q̃ſtiõe ſequẽte.Et ſic ex ꝑte in
tellectus ſcđm rõnes ideales deus habet relationẽ ad creaturas ſcđm primũ modũ relationis:ſed ſe
cundũ rationem tm̃:quẽadmodũ in deo idea eſt aliquid ſcđm rõnẽ tm̃.Et eſt iſta relatio in deo ad
creaturã nõ quia creatura eſt ad ipſum:ſed magis ecõuerſo. Etenĩ ſcientia dei ex ſola ſe eſt cauſa re
rũ non quo ad ipſarum exiſtentiam:ſed quo ad ipſarum eſſentiã tm̃.Et cũ ſecundum hunc modũ
creatura eſt a deo id qđ eſt ꝑ eſſentiã:quia eſt hoc ipm̃ ſecũdũ limitationẽ:neceſſario eſt ad ipſum vt
menſuratũ ſcđm gradũ naturę determinatũ:ex quo habet relationẽ ad deũ ſecũdũ rõnẽ menſura
ti ad mẽſurã ſuam.Eſt eñ eſſentiã creaturæ dupliciter conſiderare.Vno modo ſecundum id qđ eſt
ꝑ eſſentiam. Alio modo ſecũdum quãtitatẽ & gradũ ipſius eſſentiæ.Primo modo referẽ ad deum
vt ad exẽplatũ quid cauſę formalis.& hoc q̃a exẽplaris vt forma referẽ ad ipſum:& hoc ſecundum
primũ modum relationis ꝑ quandã reductionem.Secundo mõ referẽ ad deum vt mẽſuratum eius:
deus ad ipſam vt menſura: & hoc non niſi quia ipſa refertur ad ipſum: & hoc ſecundum ter-
tium modum relationis.& quõ hoc,amplius exponetur in quæſtione ſequente.Et ſunt iſti duo mo
di relationis fundatę in eſſentia creaturæ ad deum abſq; ordine eius ad exiſtentiam: ita ꝙ relatio
dei ad eſſentiam creaturæ ſecundum primum modum & rationem formæ,præſupponitur relatio
ni creaturæ ad deum ſecundum tertium modum: & rationẽ finis. Et iſti duo præſupponuntur

relationi dei ad creaturam in ordine ad earum exiſtentiam extra diuinum intellectum:quæ eſt ex
X parte voluntatis:& pertinet ad ſecundum modum relationis & rationem efficientis. AD tertium ꝙ deus eſſentia ſua inquantū continet pfectiones creaturarum in eſſendo, non referť ad creaturas niſi quia ipſę referuntur ad ipſum:Aliter enim in deo eſſet relatio realis ad creaturas quia realiter continet illas perfectiones:non quia creatura refertur ad ipſum:Dicēdum ꝙ bene verū ē ꝙ deus ſecundum tertium modum relationis qui conſiſtit in cōmenſurationibus,eſſentia ſua referť ad creaturam quia creatura referť ad ipſum:qm̄ ſua eſſentia ratione qua eſt eſſentia ſimpliciter,eſt vnica menſura omnium creaturarum:& id quo ſimpliciter quātitas & gradus eſſentiæ earum habet cognoſci:& hoc per ſe & ex ſe.Qꝫ tamen ipſa eſſentia diuina vt menſura per ſe cognoſciť determinate quantitas eſſentiæ creaturæ ſecundum gradum determinatum:hoc non eſt niſi inquantum cōtinet pfectiones earum:ſcd̄m ꝙ hęc patebunt in quæſtione ſequenti.Sed tamen vtroq; modo nō refertur ſecundum tertiū modum relationis ad creaturam niſi quia creatura referť ad ipſum:quia ratio perfectionalis pertinet ad genus cauſæ finalis,ſecūdū ꝙ non eſt relatio finis ad aliquid niſi quia illud ad ipſum.Qꝫ autem aſſumitur ꝙ deus in cognoſcendo & volendo non refertur ad creaturas niſi eſſentia ſua,inquantum continet in ſe perfectiones creaturarum in eſſendo:Dicendum ꝙ in diuina eſſentia eędem rationes ſunt perfectionales & ideales differenti ratione. Sunt autem eędem rationes,quia vt ſunt perfectionales & vt ſunt ideales non ſunt in eſſentia ex natura eſſentiæ abſolute niſi virtute tm̄:ſed ſolummodo ex conſideratione intellectus,vt patet de ipſis inquantum ſunt ideales:& iam amplius patebit in ſequēte quæſtione:vbi etiam declarabiť quomodo ſunt in eſſentia ſecundum actū ex conſideratione intellectus inquantum ſunt perfectionales. Differūt aūt ſola ratione:quēadmodum forma eadem eſt principium eſſendi & cognoſcendi vt forma:& pricipium perficiendi vt finis.Quia inquātū ſunt rationes ideales ptinēt ad deum:vt eſt cauſa formalis creaturarū:inquantum vero ſunt perfectionales,pertinent ad eundem vt eſt cauſa finalis.Et inquantū ſunt rationes ideales,refertur deus ad creaturas per ipas,vt ipſę creaturę ſunt aliquid p eſſentiam ad ſe:& vt ipſę ideę ſunt rationes cognoſcendi illas:& hoc ſecundum primū modum relationis. Inquantum vero ſunt rationes perfectionales referť deus ad creaturas per ipſas,vt ipſę creaturæ ſunt aliquid limitatum in gradu quantitatis naturę:& vt illę ſunt rōnes mēſurandi gradū quantitatis in eſſentia creaturę:& hoc ſecundū tertium modū relationis. Et primo modo relationis nō referť deus ad creaturas per intellectum & voluntatem qa creaturæ referunť ad ipſum:ſed econuerſo potius:ſed ſecundo modo:ſecundum ꝙ iſta patebūt iam ex ſequente quæſtione.

CIrca ſecundum arguiť:ꝙ ſi in deo non eſſet pluralitas idearū:ſed vna tm̄ aut nulla:ipſe non potuiſſet plura produxiſſe:quia ipſe aliter nō cognoſceret plura alia a ſe:quia ratio producendi præſupponit rationem cognoſcendi:& idē ſecūdum idē,cuiuſmōi eſſet de⁹ ſi nō eſſet in eo pluralitas idearū,nō facit niſi idē,ſicut nō cognoſcit niſi idem.conſequens eſt falſum,ergo &c. CONtra. in libro de cauſis ſcribitur.Quāto aliquid eſt magis ſimplex & vnicum,tanto ad plura ſe extēdit,ergo etſi in deo eſſet tāta ſimplicitas ꝙ in ipſo nō eſſet oīno rōnum idealiū pluralitas:ad plura poſſet ſe extendere in agendo & cognoſcendo.Itēagens artificiale ex vno habitu ſimplici plura pducit.ergo multo fortius deus ex vna ratione quæ eſt in ipſo.HIC oportet videre quō de⁹ nō intelligit pfecte aliud a ſe niſi p rōnes ideales:& quō propterea oportet ī deo plures ponere ideas:& per quē modum.Eſt igiť primo ſciendū ꝙ nihil intelligit aliqd niſi id qđ eſt p ſe obiectū virtutis qua cognoſcit:vel id cui⁹ illud p ſe obiectū eſt rō cognoſcēdi.qa virt⁹ ꝗ intellect⁹ ītelligit,ꝗ eſt ītellect⁹ ei⁹, paſſiua eſt:ꝗ nō moueť ad actū intelligēdi niſi a p ſe obiecto.Obiectū aūt ītellect⁹ cōiter ſumēdo rationem obiecti,pōt eſſe dupliciter.Vno mō potētiā intellectiuā informādo actu ītelligēdi ſua actione.Alio modo ipm̄ actū intelligendi terminādo ſua cognitione. Primo modo nihil eſt obiectū p ſe diuini intellectus niſi ipſa diuina eſſentia:vt eſt intelligibile qđdā habens rōnem veri.qm̄ vt dicit pħs in.xii.metaphy.ſecūdū expoſitionē Cōmēta.intellectū eſt perfectio intelligentis.ſ.inquantū mouet ipſum ad ſuā perfectionem quæ ē intelligere.Et ſic ſi aliud a ſua eſſentia eſſet per ſe obiectū informans diuinū intellectū actu intelligendi:tūc ſubſtātia ſua nō eſſet nobiliſſima omniū:quia nobilitas non eſt ei niſi quia pficiť per aliud:qđ aliud neceſſe eſt vt ſit nobilius eo.Secūdo mō contingit aliqd eſſe obiectū intellect⁹ dupliciter.Vno mō primariū.Alio mō ſecūdariū. Obiectū primariū nō eſt niſi obiectū īformās aliqd ad actū ītelligēdi:& nō eſt niſi ipſa diuina eſſentia ꝗ p ſe ītelligiť a deo:& nihil aliud ab ipſo:ſecundum determinationem philoſophi ibidē.Obiectum aūt ſecūdarium eſt aliud a ſe.ſi em̄ nullo modo aliud a ſe eſſet obiectū cognitū ab ipſo:tunc eſſet inſipientiſſimus,vt di

Ad tertium principale.

Quæſtio.ii.
Arg. princi.
In oppoſitū primum.
Secundum.
Reſolu.q.

Y (marginal letter beside "ligit pfecte aliud a ſe")

eſt pħs primo de aīa cōtra Empedo. Sed aliud a ſe vt obiectū ſecundariū ſuæ cognitionis poteſt cō Z
gnoſcere dupliciter. Vno mō cognoſcēdo de creatura id qđ ipſa eſt i deo. Alio modo cognoſcendo
de ipſa id qđ ipſa habet eſſe in ſeipa aliud a deo, q̄uis non habeat eſſe extra eius notitiam. Primo mo
do cognoſcit Hercules cognoſcēdo Herculis imaginē, ſcđm ꝙ eſt res q̄dā: nō ſecundū ꝙ eſt imago.
Hoc modo deus cognoſcit alia a ſe: vt ſūt in ſua eſſentia idem qđ ipa: & ſic nō vt alia, qm̄ vt ſic ſūt
in eo, ſunt vnū ſimplex cū eo oib⁹ modis. Secūdo aūt mō cognoſcit alia a ſe vere: ſine quo nō eēt i eo
perfecta notitia: quēadmodū nunq̄ cognoſceret aliquis perfecte Herculem in imagine ſua niſi co-
gnoſceret imaginem ſub ratione qua eſt imago. Sic autem ſua eſſentia qua cognoſcit ſe cognoſcit
alia a ſe. nō dico ſua eſſentia vt eſt ſimplex eſſentia: ſecūdū quā rōnē ſua eſſentia ſe ſolū cognoſcit: &
nō alia: niſi vt ſunt i ipſo id qđ ipē: ſed vt ipſa eſſentia eſt ratio & habet rationē reſpectus quo reſpi
cit alia a ſe, non vt q̄ ſunt p exiſtentiam aliquid extra in ſeipſis: ſed vt quæ ſunt p eſſentiam aliquid
in diuina cognitiōe: videlicet in eo ꝙ diuina eſſentia eſt ratio & forma exēplaris illoꝝ: & vt forma
& cauſa & pricipium formale exemplatoꝝ, vt ſupra tactū eſt. Et vt puto ſecūdū rationem talis cau
ſalitatis Cōmē. ſuper. xii. metaphy. intellexit deū cognoſcere alia a ſe cū dixit. Et veritas eſt ꝙ ſcđm
ꝙ ſcit ſe tm̄, ſcit entia in eſſe qđ eſt cauſa eē eoꝝ. Et ſciētia ęquoce dicit̃ de ſciētia ſua & noſtra: ſua
em̄ ſciētia eſt cā entis: ens aūt eſt cā ſciētię noſtrę. Illa aūt rō in diuina eſſentia ſecūdū quā ſua eſſen
tia ē rō qua cognoſcit alia a ſe: nihil aliud eſt q̄ imitabilitas q̄ ab aliis imitet̃: quā vocamus ideā. quę
eſt talis ratio ſiue reſpect⁹ in diuina eſſentia non ex ſe vt eſſentia eſt ſecūdū ſe & abſolute: niſi in vir
tute & quaſi in potētia: ſed vt eſt iā cognita: & obiectū primū intellectus diuini ſecūdū actū. Et per
hoc ſcđm actū habet rō illa eſſe in eſſentia ex cōſideratiōe intellectus circa eā in cōprehendēdo eam
ſub ratione imitabilis: vt ſecūdū hoc idea nihil aliud ſit de ratione ſua formali q̄ reſpectus imitabi-
litatis ex cōſideratiōe intellect⁹ in ipſa diuina eſſentia. & hoc nō vnicus tm̄ quo imitabilis ſit a crea
tura ſimpliciter & in vlī: ſic em̄ de⁹ nō cognoſceret alia a ſe niſi cognitione vlī & vt vnū: ſicut reſpe
ctus ille eſſet vnus: & ſic ſciret ſingula entia nō niſi in pōtētia: ſed eſt plurificatus ſecundū eſſentias
abſolutas rerū ſecundum ſpecialiſſimas ſpecies: & hoc ab ope intellectus. Intellectus em̄ diuinus qa
pſpicacitatis eſt infinitę, totā virtutem ſuæ eſſentiæ intelligēdo penetrat. quēadmodū (vt vtar exē-
plo Commenta.) qui ſcit naturā caloris ſecūdū ꝙ eſt calor ſimpliciter, nō dicit̃ neſcire imo ſcire na
turā caloris exiſtentis in rebus calidis: et hoc p hunc modū. calor em̄ exiſtens in rebus calidis eſt in
illis participatus ſecūdū diuerſos gradus caloris: q omnes continentur virtute & ſub indiſtinctiōe
in calore ſimpliciter. Qui aūt ſciret caloris naturam ſecūdū ꝙ eſt calor ſimpliciter: oēs gradus il-
los ſcđm quos ſunt plura extra exiſtētia attingeret in vno ſimplici cognito: i quo nō habent eſſe vt
plura & ſecundum gradus: ſed vt vnū, ſcđm diuerſas rōnes virtute in illo exiſtentes: & hoc attin-
gendo per cognitionem ſecundum actū omnes illas rationes non vt quędā obiecta cognita: ſed vt
rōnes quaſdā cognoſcendi alia vt obiecta ſecūdario cognita. ſ. illa q̄ ſunt extra ſcđm grad⁹ exiſtētia
quoꝝ ſunt rationes. Cōſimiliter eſt i ꝑpoſito: ꝙ deus cognoſcendo naturam entis in eo ꝙ eſt ens
ſimpliciter, qđ eſt ipſe, cognoſcit naturā entis i quolibet ente extra, qđ eſt in illis participatū: licet ſe
cundū aliā naturā in eſſentia: & inferiorē q̄ ſit diuina eſſentia: & ſecūdum diuerſas naturas ſpecifi
cas: ſecūdū quas ſunt diuerſi gradus in ipſis participantibus. In hoc em̄ nō eſt ſimile exemplum de
calore: quia omnis calor exiſtens in rebus ſecūdū diuerſos gradus idē eſt in natura ſpecifica cū calo
re ſimpliciter: & ibi inuicē. Cognoſcit aūt deus i eo ꝙ cognoſcit ens ſimpliciter qđ eſt ipſe, naturam
cuiuſq; entis ſecūdū gradū ſuū extra exiſtentis: quia ens exiſtens extra ſcđm omnes gradus ſuos cō
tinet̃ virtute in ente ſimpliciter qđ eſt ipſe: nō aūt vt in aliquo vlī: ſed vt in aliquo ſingulari: qđ vir
tute eſt omnia vnice in vnico ſimpliciſſimo. Et qa in ente ſimpliciter qđ eſt ipſe cōtinent̃ virtute ſe
cundū oēs gradus ſuos entia q̄ ſunt extra: ideo ſciendo naturā entis ſecūdū ꝙ ens ſimpliciter qđ eſt
ipſe, omnes gradus entis exiſtētis extra p cognitionē attingit in vno ſimplici cognito: in quo nō
habent eſſe vt plura & ſecūdū gradus: ſed vt vnū ſecūdū diuerſas rōnes virtute in illo exiſtentes. &
hoc attingendo p cognitionē ſecūdū actū oēs illas rōnes nō vt obiecta cognita: ſed vt rōnes quaſdā
intelligēdi ipſa obiecta vt ſecūdario cognita: q̄ ſunt extra ſcđm gradus exiſtētia: quoꝝ ſunt rōnes.
Et hoc maxime qa huiuſmōi rōnes in deo nō ſunt niſi reſpect⁹ quidā quibus ipſe vt forma exēpla
ris relatiue ſe habet ad eſſentias rerū extra: ſicut ad q̄dā exēplata relatiue ſe habētia ad deū: in eo ꝙ
id qđ ſunt aliqd p eſſentiā exemplata quędā ſunt. Cognoſcēs em̄ diſtincte vnū relatiuoꝝ neceſſario
ſimul cognoſcit & aliud. Et eſt talis hęc dei cognitio in cognoſcendo ſe ſecūdū rōnē formę exempla
ris: a quo ſecūdū rōnem cauſę formalis hn̄t eſſe aliqd p eſſentiam ipſa exēplata in eſſe ſuo cognito.
& hoc quēadmodum intellectus noſter entia facta ab ipſo conſtituit in eſſe cognito: q̄ ſicut ſunt di-

minuta entia reſpectu alioꝝ exiſtentiũ quoꝝ intellectus noſter nõ eſt cauſa: neq; ꝙ habent eſſe ſim
pliciter: qa ꝙ ſic hñt eſſe nõ habent niſi a deo: neq; ꝙ habent eſſe cognitũ: qa ꝙ ſunt in eſſe cognito
intellectus noſtri, huius ipſa potius ſunt cauſa q̃ ipſe intellectus noſter: qa nõ ſunt in cognitione in
tellectus noſtri vt obiecta cognita & opata ab intellectu: ſed vt obiecta agentia intellectũ: & facien
tia vt intellectꝰ noſter ſit intellectꝰ ſcdm actũ. p qd̃ ſeipſa faciũt eſſe in eſſe cognito intellectꝰ: qd̃ nõ
facerẽt niſi ex ſe ſecũdũ actũ eſſent entia vera: reſpectu quoꝝ intellectus quodãmõ eſt ens in potẽtia.
Sic eñ iſta eadẽ entia reſpectu entis qd̃ deꝰ eſt ſunt diminuta entia: nõ tñ ſic diminuta ſicut ſunt
entia opata ab intellectu noſtro: qa illa nullo mõ nata ſunt habere aliquod eſſe verũ extra ĩtellectũ
pter eſſe cognitũ qd̃ hñt in ĩtellectu. Iſta aũt nõ ſunt ſic diminuta reſpectu entis qd̃ deus eſt: & exiſtẽ
tia in eſſe cognito: quiu in illo eſſe ſint aliquid ad ſe per eſſentiã qd̃ natũ eſt deo efficiẽte etiã exiſte
re extra diuinũ intellectũ praeter eſſe cognitũ in eſſe exiſtentię: qd̃ eſt eſſe verũ & pfectum. Vnde cũ
ſcdm phm. vi. metaphy. Ens diuidit̃ in ens diminutũ: qd̃ cõtinet oĩe ens cõſtitutũ ab intellectu in
eſſe cognitũ: qd̃ nõ habet aliud eſſe pter iſtud: nec poteſt habere: & in ens verum & perfectũ: et illd̃
ſubdiuidit in ens p accidens ſiue in accidente: & in ens p ſe ſiue eſſentialiter. Ens eſſentialiter intel
ligit quicquid ad ſe eſt aliqd natũ exiſtere in eſſe vero & pfecto extra intellectũ: licet habeat priꝰ eẽ
in ſolo intellectu. Et ens iſtud ſubdiuidit in decẽ pdicamẽta: quia ad rõnem pdicamẽti, & ꝙ aliquid
dicat̃ eẽ res pdicamẽti, nihil reqrit̃ niſi ꝙ ſit aliqd p eſſentiã, nõ ab ope intellectꝰ noſtri. Eſt eñ pdica
mẽtũ cõtẽtiuũ taliũ rerũ nõ ſecũdũ ꝙ ſunt ĩ eſſe cognito, neq; ſcdm ꝙ ſunt in eẽ vero: ſed ſecũdũ ꝙ
ſunt aliqd ſimpliciter: p ĩdifferẽtiã ſe hñs quãtũ ad illud qd̃ eſt p eſſentiã, ad vtrũq; illoꝝ eſſe. dicẽ-
te Simplicio exponendo intẽtionẽ libri pdicamẽtoꝝ. Ipſa dictio ſubſtãtię ſymbolũ eſt exiſtẽs ſubſtã-
tię q̃ eſt in entibus ſuis: ſiue ſit in hypoſtaſi, ſiue penes intellectũ exiſtat. nihil eñ hoc quantum ad
pdicamentũ differt. nõ eñ ſecũdũ ꝙ in hypoſtaſi, ſunt res ſignificatę a pdicamento: ſed ſecũdũ ꝙ cõ
cipiunt̃ vel exiſtẽtes vl' tanq̃ exiſtẽtes. HIS viſis deſcẽdendo ſpecialiter ad q̃ſtionem dico: ꝙ ſi ĩ deo Reſponſio.
A diuina eſſentia non haberet niſi rõnem eſſentiae & abſoluti abſq; omni ratione reſpectus & imitabi-
lis ad extra: nihil deꝰ cognoſceret niſi ſuã eſſentiã & ſeipſum: & illa quę intra ſe ſunt ipſa eſſentia: &
nihil eoꝝ quę ſunt extra, niſi ſecũdum ꝙ ſunt in ipſa: & id ipſum cum ipſa. quod non eſſet aliud q̃
cognoſcere ipſam vt ipſa eſt: & alia ab ipſa vt alia ſunt ignorare. Vlteriꝰ ſi non eſſet in ipſa niſi vna
ratio imitabilitatis & reſpectus ad creaturã ſimpliciter: nõ cognoſceret p ſuã eſſentiã alia a ſe niſi
in vlĩ: & ſcia vlĩ. ſ. inquantũ ſunt ſimpliciter entia: & eſſet cognitio ſua in cognoſcendo alia a ſe im-
perfecta & in potẽtia. vt eñ dicit Cõmen. xii. metaphy. ſup capitulũ de ſciẽtia dei, illud cuius ſcien-
tia ẽ vlĩs ſcit particularia q̃ ſunt in actu & in potentia. Vlteriꝰ ſi nõ eſſent reſpectꝰ imitabilitatis ĩ ip
ſa niſi ſecũdũ numerum generũ: aut ſpecierũ ſubalternarũ: adhuc non haberet ſcientiam niſi vlẽm
ipſarum ſpecierũ q̃ ſup formam cõmunẽ gñis addũt pprias formas differentiarũ. Vnde quia indi
uidua non addũt formã ſup formã ſpeciei ſpecialiſſimę: ſed ſolũmodo determinationẽ eius ſecũdũ
ꝙ alibi declarauimus: ita ꝙ in cognitione rerũ ſcdm ſuas formas ſpecificas perfecta notitia earũ cõ
ſiſtat: ad perfectã notitiã rerũ oportet in deo ponere tot reſpectus imitabilitatis ſiue ideas: quot ſũt
ſpecies ſpecialiſſimę rerũ illarũ quarũ ſunt ideę: & p ideas illarũ cognoſcit ea ſiue ſint ſimplicia ſiue
compoſita: & in illis ipſa componentia: & iuxta illas ea q̃ eis accidunt: & non habent ideas proprias
vt ſunt relationes reales: & ea q̃ ſunt rationis circa ipſa ab aĩa: & ſimiliter ea q̃ ſub eis ſunt vt ſingu
la indiuidua ſub ipſis ſpeciebus: ſecũdũ ꝙ alibi declarauimus. Non eñ ponimus cũ Cõmẽ. ꝙ quia
particularia ſunt infinita, ideo nõ determinant̃ a ſcientia dei. licet eñ non ponamus ꝙ ſcia dei ſit
vlĩs aut particularis: tñ ſuis ideis q̃ ſunt rõnes ſpecierũ vniuerſaliũ ſpecialiſſimarũ ꝗque pfecte co-
gnoſcit & ipſas ſpecies & ſingula indiuidua ſub ipſis. Et ſic dico ꝙ oportet ponere ideas eſſe in deo
& hoc ppter quatuor: vt pfecte explicemus neceſſitatem ponendi eas. Primo eñ oportet eas ponere
ad cognoſcendũ alia a ſe perfecte ſecundũ rationem qua alia: & plures ideas in deo ſcdm dictũ mo
B dum, vt oĩa alia a ſe pfecte cognoſcat. Siquidẽ vt dicit Augu. in queſtione de ideis: tanta in eis vis
cõſtituit̃ vt niſi his intellectis ſapiens eſſe non poſſit. ſ. cognitione illa qua habet cognoſcere alia a ſe.
Et quia vt dictũ eſt talis ſciẽtia de rebus ex parte dei eſt cauſa exemplaris rerũ vt ſint ad ſe aliquid
p eſſentiam: ideo ſecũdo ppter creaturas plures ſpecie differentes, vt ſint aliquid p eſſentiam, eſt ne
ceſſe ponere ideas plures in deo: quibꝰ in notitia ſua habet pſentialiter vt in mundo archetypo ſin-
gula pſentia ab aeterno: & quę nunq̃ futura erãt in exiſtẽtia: poſſibilia tñ fieri: & quae erant futura:
& hoc in eſſe ſuo quiditatiuo qd̃ ſunt p ſuã eſſentiã p diuinã ſcientiam conſtitutã. Deus eñ nõ per
fecte ſe ab aeterno cognoſceret niſi ſe cognoſceret vt principium aliorum conſtitutiuũ. ſciendo eñ
ſe in ſua cognitione vt quaedam cognita, ipa ſcita alia a ſe habent eſſe id qd̃ ſunt p ſuam eſſentiã: &

aliquid ad ſe.Et hęc eſt perfectiſſima ſcientia & modus pfectiſſimus ſciendi alia a ſe.a ſcia eñ tali ip
ſa ſcita alia habent eſſe id qđ ſunt.Primo eñ ab hmōi ſcia habent eſſe id quod ſunt per eſſentiam in
cognitione interiori:vt a cauſa exemplaru & deinde per voluntatem per efficientiam:vt a cauſa ef
ficiente in exiſtentia exteriori,ſecūdum formam & modum quo habent eſſe in ſcientia interiori.ſe
cundum ꝙ dixit Boetius tertio de conſolatione.Tu cuncta ſuperno Ducis ab exemplo,pulchrum
pulcherrimus ipſe Mundum mente gerens,ſimiliq; imagine formás.Et Ber.Syluester.Sua prior re
rum natiuitas diuina celebraẗ in mente:Secūda eſt quæ ſequitur actiōe.& infra.Ad æternas inſpici
ens notiones germana proximante ſimilitudine rerum ſpecies reformauit.& infra.In qua vitę viuē
tis imagines,notiones ęternę,mundus intelligibilis, rerum cognitio præfinita . Erat igitur videre
velut in ſpeculo certiori qcqd gñatiōi,qcqd opi dei ſecretior deſtinauit affect⁹:illic i gñe i ſpecie i in
diuidua ſingularitate conſcripta quicquid hyle:quicqd mundus:quicquid parturiūt elemēta illic
exarata ſupni digito depictoris:textus temporis:fatalis ſeries:diſpoſitio ſæculorum : illic lachrymę
pauperū:fortunaq; regū:illic potētia militaris:illic pħorū felicior diſciplina:illic quicquid angelus:
quicqd ratio comprehendit humana:illic quicquid cęlū ſua complectitur curuatura.Et Seneca:ad
Lucilium epiſtola.lxviii.Plato exemplar ideam vocat:hoc eſt enim ad qđ aſpiciēs artifex id qđ deſti
nauit effecit.Hęc exemplaria rerum omniū deus intra ſe habet:numeroſq; vniuerſorum quæ agen
da ſunt & modos mente complexus eſt:plenus his figuris quas Plato ideas appellat immortales,in
numerabiles,infatigabiles.Itaq; homines pereunt:ipſa autem humanitas ad quā homo effingiẗ,per
manet. Quibus concordat Auguſt.lxxxiii.q.q.xlvi.ſic inquiens. Ideas primo Plato appellaſſe phi
betur:non tamen ſi hoc nomen anteq̄ ipſe inſtitueret non erat,ideo vel ipſę res nō erāt quas ideas
vocat:vel a nullo erant intellectę:ſed alio atq; alio nomine ab aliis atq; aliis nuncupatę quæcūq; res
ſunt.Rem videamus q̄ maxime cōſiderāda atq; noſcēda eſt.Ideas igiẗ latine poſſumus formas vel
ſpecies dicere.Sunt nanq; ideæ principales quædam formæ vel rationes rerum ſtabiles atq; immu
tabiles:quæ ipſę formatæ non ſunt:atq; per hoc æternæ,ac ſemper eodem modo ſe habentes:q̄ diui
na intelligentia continentur:& cum ipſę nec oriantur nec intereant:ſecūdū eas tamen formari di
citur omne qđ oriri & interire poteſt.& infra.Qđ ſi recte dici & credi poteſt,reſtat vt omnia ratio C
ne ſunt cōdita:nec eadem ratione homo qua equus.hoc eñ abſurdum eſt ęſtimare. Singula igitur
propriis ſunt cōdita rōnibus.Et ne aliqs pu̇erſe exponeret dicendo ꝙ verū eſt ex pte cōditi:vt alia
ratione quæ eſt in homine conditus ſit hō:& alia quæ eſt in equo cōdit⁹ ſit equus:qa ſecūdum aliū
gradum naturæ ſubſiſtunt illę & iſtę:ideo cōtinuo ſubdit. Has autem rationes vbi arbitrādum eſt
eſſe niſi in ipſa mente creatoris?Non enim extra ſe quicq̄ intuebatur vt ſecundum id conſtitueret
qđ conſtituebat.Cui etiam concordat Plato,cuius ſententiam prædicti defendunt.Dicit eñ in prin
cipio ſecundi Timæi.Mens cuius viſus contemplatioq; intellectus eſt,genera idearum contempla
tur intelligibili mundo.Sed vtrum Plato cum ſequacibus ſuis ideas appellabat reſpectus quoſdam
imitabilitatis in diuina eſſentia,vel ipſas rerum eſſentias in diuina cognitione exiſtentes,non ſatis
clarum eſt ex dictis ſuis.Quia tamen ideam ignis ignem appellat,& ſic de cæteris:ſecundū ꝙ dicit
verſus finem Timęi,mouendo dubitationem de poſitione idearum ſic inquiens:Eſt ne aliquis ignis
ſeorſum poſitus:iterum cæteræ ſpecies quas concipientes mēte dicimus ſeparatas a coetu corporea
rum ſpecierum fore archetypa exemplaria rei ſenſibilis:an hæc ſola ſunt quæ videnẗ:q̄q; corporis i
tentione ſentimus:nec præter hæc vlla ſunt vſpiam: ſed fruſtra præſumitur eſſe intelligibiles ſpe
cies quarum ſunt imagines ſenſibiles: eaſq; nihil aliud eſſe q̄ verba?& reſpondet poſt aliqua inter
poſita : Fatendum eſt eſſe hmōi ſpeciem ſemotam a ſenſibilibus & cętera:magis apparet ꝙ poſuit
ideas ipſas rerum eſſentias in diuina notitia,q̄ ipſas rationes in diuina eſſentia . Qđ maxime patet
ex hoc quod dicit Auguſti.in dicta quæſtione.Ideas latine poſſumus vel formas vel ſpecies dicere:
vt verbum e verbo transferri videatur.Si autem rationes eas vocamus,ab interpretādi proprieta
te diſcedimus. rationes enim græce logoi appellanẗ non ideę:& conſtat ꝙ eſſentię rerum in diuina
notitia ppꝛie dicuntur formæ aut ſpecies:non autem rationes.ſecundum etiam ꝙ Auguſt.vt iam
habitum eſt,eas vocat res dicēs.Tñ quiſqs hoc vocabulo ratio vti voluerit:a re ipſa non abhorret.
ſunt nanq; ideæ &c.vt ſupra iam.Sunt enim eſſentiæ rerum vt ſunt in diuina cognitione exēpla
ria ſuiipſius vt habent fieri in exiſtentia quodammodo:quēadmodum diuina eſſentia ſecundū ra
tiones ideales eſt forma exemplaris qua eſſentiæ creaturarum ſunt id qđ ſunt vt quædam exēpla
ta.Modus tamen theologorum magis cōſuetus eſt appellare ideas ipſas rōnes imitabilitatis: ſecun D
dum ꝙ expoſitum eſt . Sed poſitionem idearum ſecundum ꝙ eſſentiæ rerum appellantur ideę,quo
ad naturas eſſentiarum ſecundum ꝙ eſſentiæ ſunt:optime exponit Auicen.in ſua metaphy.ſecūdū

ꝙ alibi tractauimus. Sed poſitionem idearum cõtra Platonẽ multum nititur improbare Ariſtote. quaſi poſuiſſet ipſas eſſe ſeparatas a rebus exiſtentibus,& extra intellectum diuinum:& forte etiã intendebat oſtendere ꝙ nec ponendum eſſet eas ineſſe in diuino intellectu ſine notitia: quia eſſentias rerum ſpecificas non poſuit niſi quaſdam exiſtentias & quædam neceſſe eſſe ex ſe: nec effectiue nec formaliter a deo,vt iam dictum eſt. Sed ꝙ catholici in hoc nituntur eum ſequi negando ideas & rerum eſſentias in diuina notitia fuiſſe vt quædam cognita ab æterno: hoc ſatis mirabile eſt illi cui patent ṕdicta:maxime cũ hoc ſit vnũ eorũ in quib⁹ Auguſt.docet dicta Platonis magis

E concordare cum ſacra doctrina,q̃ dicta Ariſto. TERtio vero neceſſe eſt ponere ideas licet non ſub ratione idearum:quia neceſſe eſt ponere in eo rerum perfectiones quibus eſt rerum ſingularum ꝓpria menſura.Differunt enim ſola ratione,rei idea & perfectio in deo. Ad cuius intellectum ſciẽdũ circa rationem menſuræ in qua conſiſtit tertia ſpecies relationis:ꝙ ſecundum philoſophum in.x.& v.metaphy.Menſura eſt illud per qđ cognoſcitur quãtitas rei.Et eſt tranſumptum hoc nomen mẽſura ab vno numerali qđ eſt mẽſura numerorum,ad quodlibet eorum quæ dicunẽ menſurare: ſicut eſt tranſumptum hoc nomen quantitas a quantitate numerali. Vnde quantitas hic numeranda appellaẽ gradus rei in dignitate naturæ & eſſentię:& mẽſura appellaẽ in vnoquoq; genere illud qđ eſt ꝑ ſe cognitũ i quãtitate naturę & eſſentię ſuę:& rõ cognoſcẽdi quãtitatẽ aliorũ:quẽadmodũ in mẽſuris q̃ ſunt ab iſtitutione,vncię quãtitas nota ẽ ex ſe:& ideo eſt mẽſura oim põderũ:& inter mẽſuras q̃ ſunt a natura rei vnitas cuius quãtitas notiſſima eſt in diſcretis mẽſura eſt oim numerorum. Vnde ſi aliquid ponatur menſura qđ habet aliud notius eo quo habet mẽſurari,ſemp reducẽdũ eſt ad aliquod primũ qđ eſt ſimpliciſſimum & notiſſimum in ſuo quãto:qđ aliorum poni debet menſura.dicente philoſopho.v.metaphy.ca.de vno. Prima menſura eſt principium.& illud qđ primo ſcimus apud nos eſt prima menſura in quolibet genere:vt dicit Cõmen.& oportet vt omne menſurans primum in omni genere ſit primum in eſſe & cognitione:cum per illud cognoſcimus menſuratum:ita ꝙ licet in ſingulis generibus ſint ſingulæ menſuræ tales:tamẽ in genere entium vniuerſaliter ſit menſura alioꝝ vnum ens primũ & prima ſubſtantia.Quã vt dicit Cõmen.intendebat Ariſto.eſſe primum motorem:qui non ſolum eſt principium ſicut motor:ſed ſicut forma &

F finis. ET eſt aduertendum ꝙ talis menſuræ triplex eſt genus:& ſecundum hoc triplex eſt ratio mẽſurandi tali menſura.Eſt enim quædam mẽſura quæ a menſurato exceditur ſemper:& ideo nõ menſurat niſi replicatione. Eſt vero alia quæ quandoq; excedit:quãdoq; exceditur:quãdoq; æquatur:& ideo quandoq; menſuratur replicatione:quandoq; explicatione:quandoq; abſolute.Eſt vero tertia quæ menſuratum ſemper excedit: & ideo menſurat ſola explicatione. Verbi gratia.Primo enim modo menſurandi vnitas quæ primum eſt & ſimpliciſſimum in numeris,& ex ſe nota in ſua quantitate,non menſurat numeros niſi ſua replicatione. Vnitate eñ tantus cognoſcitur eſſe numerus quotiens in eo cognoſcitur replicari vnitas.quantitas enim binarii cognoſcitur ex hoc ꝙ in eo cognoſcitur vnitas non niſi bis replicari:& quantitas ternarii ꝙ non cognoſcitur in eo niſi ter replicari:& ſic deinceps.Secundo autem modo menſurandi motus diurnus cæli eſt primum & ſimpliciſſimũ in motib⁹:quia vniformis eſt & in termino quodã conſiſtit ſine additione & diminutione ab eodem in idẽ:& ideo notiſſimus in ſua quantitate.Qui motus inquãtum includit menſurã ſibi intrinſecam quę eſt tẽpus:alios quos excedit menſurat explicatione alicuius partis quã in ſe cõtinet indiſtinctam a toto:& ita quodãmodo virtute & in potentia.Motus vero qui ipſum excedũt menſurat ſeipſo cũ partis ſui replicatione:vel replicatione ſuiipſius ſuper ſe ſemel vel pluries.Motus vero æquales ſibi menſurat ſeipſo ſimpliciter abſq; replicatione aut explicatione. Si eñ videre voluerimus quantum viator itinerauerit,cognoſcendo menſurã quantitatis motus eius(dico qua menſuratur ſecundum durationem,ſecũdũ quã motus cęli diurnus eſt mẽſura aliorum motuũ.aliã enim rationem menſuræ habet motus ſecundum ſpatium: de qua nihil ad præſens) nos aſpicim⁹ ad motum cæli diurnum applicando illum per intellectum motui menſurando.Quẽadmodum ſi quis velit menſurare pannum,applicat ei cubum:& ſi inuenitur menſura excedens,menſurat explicando & determinando atq; ſignando aliquam partem in ea quæ illi æquatur:& ſecundum illã cognoſcitur quantum ſit menſuratum:vt motus mẽſuratus ſi ſit ſemidiurnus vel quartam partem quantitatis diurni motus continens:& ſic ſecundum cæteras proportiones in plus vel in minus cõtinendo q̃ ſemidiurnum.Si vero inuenitur ꝙ menſura excedit:tunc mẽſurat replicando vel ſeipm̃ vel partem eius:& dicitur eſſe diurnus & quartam partem quintam vel ſextam vel aliquam hmõi continens:aut bidiurnus aut tridiurnus:& ſic de cæteris proportionibus.Si vero inuenitur ꝙ mẽſura non exceditur,iudicatur motus ille diurnus ſimpliciter. Tertio vero modo menſurandi deus

eſt menſura omnium entium:quia eſt primum & ſimpliciſſimum:& inquãtum eſt ex ſe notiſſimũ
in natura ſua. Sed quantitate naturæ ſuæ eo ꝙ illimitata & infinita eſt perfectione non priuatiue
ſed poſitiue:ſecundum ꝙ alibi declarauimus:eſt menſura excedens omnium aliorum entium:eo ꝙ
omnia limitata ſunt & finita in quantitate & gradu naturæ ſuæ. Ita ꝙ ſi deo vt menſura debeat co
gnoſci quantitas & gradus determinatus alicuius entis creaturæ:hoc non poteſt eſſe ſeipſo ſimpli
citer:ſed ſolummodo explicatione alicuius quantitatis virtualiter contentæ in deo vt in menſura
excedente:quæ proprie reſpondet quantitati rei menſurandæ:& ſic ęqua eſt illi ſecundum quandã
correſpondentiam: etſi non ſimpliciter. quẽadmodum motus diurnus ſeipſo vel replicatiõe aut ex
plicatione adęquatur cuilibet alteri motui. Quantitas autem illa virtualis in deo explicanda quæ
ęqualis debet eſſe quantitati rei mẽſurandæ per quandam correſpondentiam etſi non ſimpliciter:
cum non habet eſſe in deo ſecundum rem: ſiue ſignata & diſtincta actu: quẽadmodum in dena-
rio ſecundũ rem ſunt & actu ſignata ſex a quatuor & diſtincta abinuicem:vt ſi denarius eſſet pro-
pria menſura numeratorum, ſenarii explicatione menſuraret quædam, & alia explicatione quater-
narii:ſiue nec ſignata nec diſtincta:quẽadmodum in motu diurno ſecundum rem ſunt ſemidiurnũ
diurni & cętera hmõi: ſed non ſignata aut diſtincta abinuicẽ ſecũdũ actum:ſed ſignantur per intel
lectum:cum alium motum menſurat alicuius partis ſui replicatione:oportet igitur ꝙ ſit in deo ſo
la ratione, aut nullo modo ipſo vt menſura poterit cognoſci rei menſurandæ quantitas. SOla au- G
tem ratione non habet eſſe in eo niſi ex ſola conſideratione intellectus. Quare cũ ſingulis gradibus
in eſſentiis creaturarum debeant reſpondere ſingulæ ratiões ꝑdictæ in deo: oportet ad hoc ꝙ deꝰ
ſit omniũ menſura vt qua cognoſcitur rei gradus & quantitas in ſua eſſentia:ꝙ ſola intellectus cõ
ſideratione habeant ibi eſſe rationes illæ diuerſæ:& hoc tanq̃ ꝓprię ratiões ſingulorum, & mẽſuræ
propriæ:& propria principia cognoſcendi quantitates earum:vt deus ipſe ſimpliciter cõſideratus
ſit menſura omnium cõmunis & excedens:rationes vero iſtę ſingulę ſint menſuræ ſingulorum per
quandam correſpondẽtiam coęquatę. Quæ quidẽ rationes eędem ſunt cum rationibus idealibus: H
& differunt ſola ratione: quia ideales dicuntur inquantum ſunt rationes cognoſcẽdi eſſentias re-
rum vt ſunt eſſentiæ ſimpliciter, ſecundum præexpoſitum modum. Dicuntur vero ratio-
nes perfectionales inquantum ſunt rationes cognoſcendi pręciſe quantitatem:& gradũ in eſſentia
& natura cuiuſlibet entis creati. Et habet deus referri per hmõi rationes ad creaturas ratione eſſen
tiæ earum ſimpliciter inquantum ſunt ideę penes primũ modũ relationũ:non quia creatura refer
tur ad ipſum:ſed econuerſo magis ſecũdũ ꝙ ꝑdictum eſt. Inquãtum vero ſunt ratiões perfectiona
les habet referri ad eaſdem ratione quantitatis earum:penes tertiũ modum relationis:quia crea-
turæ referuntur ad ipſum & non econuerſo:vt ſit ordo iſte ꝙ cũ ſciẽtia dei ſecundũ rationes idea
les ſit cauſa rerum cognitarum cauſando ſecundum rationem cauſæ formalis ſecundum prædi-
cta id qđ ſunt ex ſe:neceſſario ordine cauſalitatis & principii & quaſi quodam ordine naturę prius
eſt ratio idealis in deo q̃ ſit in creatura id qđ eſt ad ſe per eſſentiam:& ideo deꝰ refertur ad creatu
ram ſecundum ideas:non quia creatura refertur ad ipſum:ſed econuerſo magis. Ex eo autẽ ꝙ crea
tura a deo per rationes ideales habet id qđ eſt a ſe per eſſentiam alienam:neceſſario habet eam ſe-
cundum determinatam quantitatẽ & gradum naturæ quem determinat in ea ſecundum rationẽ
cauſæ formalis propria ratio idealis. Quæ quidem quãtitas licet in ſe ſit determinata a cauſa ſua
quantus tñ ſit gradus eius ex ſe non cognoſcitur determinate quouſq; applicetur ei per intellectũ
ſua menſura:quẽadmodum motus quo quis itinerauerit in die:licet in ſe ſit quantitatis determi-
natę ſecundum durationem, cuius tamẽ gradus ſit non determinate cognoſcitur niſi per applica
tionem eius ad motum diurnum. Et ideo tertio eſſentia rei ſua quantitate ſecundum rem refert̃
ad deum vt ad menſuram qua cognoſcatur. & hoc vt ipſe deus eſt eſſentia prima ſimpliciter ſim
pliciſſima & notiſſima ex ſe:ſicut debet eſſe per ſe menſura. Etenim ſi determinate ipſa diuina eſſen
tia vt eſſentia eſt non cognoſcitur gradus determinatus rei:ſed ſolum vt in ea conſideratur ratio
perfectionalis illi correſpondens:non tamen dicitur per ſe menſura niſi ipſa eſſentia vt eſt eſſentia
ſimpliciter:quia ipſa ſola ex ſe nota eſt, non autem ratio perfectionalis:ſicut nec ex ſe habet eſſe in
ipſa eſſentia:ſed ſolum conſideratione intellectus:quẽadmodum etiam motus particularis non di-
citur mẽſura niſi motus diurnus ſimpliciter non ratione partis explicatæ:quia motus diurnus ex
ſe notus eſt in ſua quantitate:nõ autem pars eius:ſicut nec ex ſe habet eſſe actu in illo: ſed ſola cõ
ſideratione & ſignificatione intellectus. vt ſic deus ratione eſſentiæ ſuæ vt eſt eſſentia non refertur
vllo modo ad creaturam niſi quia creatura refertur ad ipſum. Secundum primum enim modum

relationis quo deus refertur ad creaturam non quia creatura refertur ad ipſum: non refertur ad ipſam ratione ſuæ eſſentiæ ſimpliciter vt eſt eſſentia: ſed ſolummodo ratione ideæ & ratione qua eſt idea. Secundum vero modum tertium relationis quo deus refertur ad ipſam creaturam quia creatura referṫ ad ipſum: ipſa creatura refertur ad ipſum ratione eſſentiæ dei ſimpliciter vt eſſentia eſt: etſi non determinet quantitatem creaturæ niſi ſecundum rationem perfectionalē, & vt ratio perfectionalis eſt. Et ſic quarto eſſentia dei vt eſſentia eſt, refertur ad creaturā quia creatura refertur ad ipſam: & ſimiliter vt ratio perfectionalis eſt: ſed eſſentia ſecundum ꝙ eſt eſſentia vt eſt menſura vniuerſalis & excedens: ſecundum vero ꝙ eſt perfectio ſiue ratio perfectionalis vt eſt menſura propria & ęquata quodammodo. Et ſecundum hunc modum licet relatio ſecundum rationē commenſurationis non ponat ex ſe in menſura rationem cauſalitatis niſi ſecundum genus cauſæ finalis: ſemper tamen præſupponit in eadem cauſalitatem ſecundum alterum genus cauſæ: qua ſecundum aliud genus relationis refertur ad idem prius. Vt enim dicit Commēta. ſuper præſſum ptum verbum de. v. metaphy. oportet vt omne menſurans primum ſit in omni genere in quo inuenitur primum in eſſe & cognitione. Ita ꝙ licet ſecundum illud genus relationis qđ eſt in ratione menſurę ſecundū genus cauſæ finalis, non referṫ ad aliud niſi qa illud refertur ad ipſum: tñ ſecđū aliud genus relatiōis ſcđm aliud gen⁹ cauſæ bene referṫ ad illud, nō qa illud referṫ ad ipm. Verbi gratia: vnum qđ eſt menſura nūerorum, eſt primum in eſſe numerorū, ipſos conſtituendo ſecundū genus cauſæ materialis. Numeri eñ non menſuranṫ primo & eſſentialiter niſi per primum qđ ē eis indiuiſibile: ex quo componuntur, vt dicit Commen. ibidem. Similiter ſcibile qđ eſt mēſura ſciētiæ, eſt principium in eſſe eius ipſam adgenerando in ſciente ſecundum genus cauſæ efficiētis. vt ſecundum hoc id qđ eſt menſura refertur ad id qđ eſt mēſuratum ſecundum genus cauſę qua eſt cauſa eius in eſſe: non quia illud refertur ad ipſum: ſed potius econuerſo. Secundum vero genus cauſæ finalis & menſuræ qua ſolum eſt cauſa eius in cognitione, nequaꝗ refertur ad illud: niſi quia illud refertur ad ipſum. Ita tamen ꝙ nihil refertur ad aliud ſecundum tertium modum quia aliud refertur ad ipſum, qđ non prius refertur ad illud: nō quia illud refertur ad ipſum ſecūdum alium modum relationis. Et eſt ſemper relatio ſecundum rationem menſurę ſecundum rationem in mēſura: & ſecundum rem in menſurato. Relatio vero ſecundum aliud genus cauſę & alium modum relationis præſuppoſita bene eſt ſecundum rem in vtroꝗ extremorum. Scibile enim in creaturis inquantum eſt cauſa efficiens ſcientiæ in ſcito ſcđm modū ſcđm relationis refertur ad ſcientiam: & eſt relatio realis in vtroꝗ extremorum: ſed in deo ſiue in eius ſcientia inquantum eſt cauſa formalis exemplaris ſcibilis, eſt relatio ſecundum rationem, & in ſcibili ſecundum rem, vt patet ex dictis.

I QVARto & vltimo neceſſe eſt ponere in deo ideas propter productionem rerum in exiſtentia actuali: quia non poſſet plura diuerſa & diſtincta producere niſi ſic ea producenda cognoſceret, vt proceſſit primum argumentum. cognitio autem talis ſecundū prædicta non eſt niſi per ideas. Vnde philoſophus quicūꝗ non poſuit in deo pluralitatem idearum vt ſunt rationes imitabilitatis in eſſentia dei: licet poneret ideas vt eſſentias rerum in ſua cognitione, ſicut poſuit Auicen. nō potuit ponere plura produci a deo ęque immediate: quia productio iſta non eſſet niſi ſecundum ordinem quem creaturæ haberent ad deum ſecundum naturas ipſarum: non quem deus haberet ad ipſas ſecundum determinationem ſuæ voluntatis, vt patet ex dictis Auicen. alibi a nobis pertractatis.

SIC ergo breuiter dicendū eſt ad quæſtionem: ꝙ ſi in deo non eſſet idea, non poſſet aliquid extra ſe vt aliud eſt ab ipſo cognoſcere: & per conſequens nec aliquid oīno extra ſe in eſſe producere: & ſi in deo non eſſent plures ideę, non poſſet ſcire plura extra ſe: nec per conſequēs producere. Vnde ponere ipſum deum eſſe, & ideas non habere: eſt ponere nihil extra ſe cognoſcere aut producere: & ita nec deum eſſe.

K AD primum in oppoſitum: quanto aliquid eſt magis ſimplex tanto ad plura ſe extendit: bene verum eſt: ſed non ſine rationibus reſpectuum: qui ſimplicitati eius nō repugnant: ſed magis cōueniunt. hoc enim ſecundum Auicen. eſt de natura ſimplicis: ꝙ quanto ſimplicius eſt tanto plures negationes & plures reſpectus habet. ſicut alibi expoſuimus. Vnde ponere ſimpliciſſimum, & ſine pluribus reſpectibus, eſt ponere antecedēs: & negare cōſequēs. Eſt eñ ponere naturam & negare ꝓprietates naturales cōſequētes naturā. *Ad primum in oppoſitū.*

L AD ſcđm ꝙ agēs artificiale eadē arte facit plures domos. ergo &c. Dicēdū ꝙ plures dom⁹ aut ſunt quaſi ſpecie differētes ſicut circularis: q̄drata: & hmōi: aut ſunt q̄ſi ſolo numero differētes, vt oēs circulares & rotūdę inter ſe. De domib⁹ differentibus q̄ſi ſolo nūero verū eſt ꝙ eadē arte facit eas: & ſic deus eadē idea cognoſcit & facit plura indiuidua ſub eadem ſpecie: ſecundum ꝙ alibi expoſuimus. De pluribus differētibus quaſi ſpecie non *Ad ſecundū.*

eſt verū q artifex eadem arte facit plures domus:niſi loquendo de arte cōmuni exiſtente in habitu
Immo ad faciendū eas oportet q de cōmuni arte habituali educat ꝑ intellectū diuerſas artes ſpecia
les:quæ ſunt diuerſę domus in anima:de quibus diuerſę domus ſecundū ſpeciem producuntur ex-
tra.Et ꝑ hunc modū deus non niſi diuerſis ideis producit extra diuerſa ſecundū ſpeciem.

SEquunꝭ quæſita de creaturis ſecundū ſe.Et quærebaꝭ vnum pertinens vniuer-
ſaliter ad omnes creaturas.Deinde plurima alia ꝑtinentia ad diuerſas creaturas
particulariter.Illud vnum erat de prędicamento relationis cōiter in creaturis.
Quæſtio.iii. vtrum circūſcripta re ſui fundamenti relatio poſſit ſignari ꝑ nomē primę impo-
Arg. princi. ſitionis.Et arguiꝭ q ſic.quia eſt aliquid a natura rei:nomen autē ſecūdæ impoſi
In oppoſi. tionis eſt illius qđ fit ab opere intellectus. CONtra.relatio ſolūmodo habet rea
litatem alterius vt ſui fundamenti.aliter eñ poneret cōpoſitionē in diuinis perſonis: quæ cōſtituū
tur ex ſubſtātia cū relatiua proprietate.qđ autē ex ſe nullam habet realitatē,non habet ex ſe nomen
Reſol.q. niſi ſecūdę impoſitionis.ergo &c. Hic implicanꝭ difficultates circa ꝓdicamentū relationis:circa q̄s M
oportet videre,ſi relatio ſit aliquid circūſcripto fundamento: & quid ſit.Quia enim eſſe debile ha-
bet,viſum eſt aliquibus q præter fundamentum non ſit aliquid in rebus extra: ſed ſolum in ani-
ma & ab anima.qm̄ vt eis videtur,tūc mortuo patre maneret relatio quæ eſt filiatio in filio:cum ex
morte patris nulla oīno ſit tranſmutatio circa filium:& ideo nihil ſecūdū rē variaꝭ in ipſo.& ſic de
oībus relationibus ſequereꝭ q manerēt non mutato eo cuius ſunt, quacunq; mutatione exiſten
te in quocūq; alio.Aliis vero videꝭ cōtrariū:videlicet q relatio ſit aliqđ ſecūdū rē ꝑter rē fundamē
ti:& ꝑter modū qui eſt ad aliud eſſe:qui quoquo mō etiā reperitur in diuinis.Quoꝝ ratio ē q rela
tio eſt vnū.x.ꝓdicamētoꝝ:ꝓdicamentū aūt qđlibet quātū ad id qđ principaliter īportat,nō ſolū di
cit modū rei ſed etiā rē verā.aliter eñ eē in cū ſit mod⁹ eſſendi circa id qđ eſt ī alio vt accidēs ei⁹,ea
dē rōne cōſtitueret vnū ꝓdicamētū ſicut & eē ad aliđ circa id qđ eſt ad aliud:cū nō ſit ſcđm poſi-
tionē iſtam niſi modus circa illud.Qđ etiā arguūt ex eo qđ Boetius dicit:q decē ꝓdicamēta ſunt
decem genera prima rerū ſignatiua.& vt dicit Simplicius in expoſitiōe æquiuocoꝝ,hic de primis
dictionibus quæ ſunt primarum & ſimpliciū rerū ſignificatiuę proponit dicere:ſub quib⁹ oīa alia
habent reduci.Siquidē vniuſcuiuſq; rei vnū proprium nomen ſub vna categoria.rebus eñ,vt di-
cit,& totidē generibus differunt.Relatio aūt nō eſt res niſi accidentis.& ſic præter modū exiſtendi
ad aliud eſt aliquid ſecundū rē in ſubiecto exiſtens.VT ergo omnia iſta occaſione q̄ſtionis ꝓpoſi-
tę perfectius proſequamur:ſciendū eſt q Simplicius in expoſitione cap.de relatione dicit,ſecūdum
q iā tactū eſt:q aliq dubitant an relatio ſiue habitudo ſecundū ſe ꝑter fundamētū ſit hypoſtaſis &
res aliqua ꝑter rē fundamēti:vel nomē ſolum ꝓlatum ſimul cū exiſtētibus rebus q̄ ſunt fundamē-
ta habitudinis:cū diciꝭ hoc quantum eſt duplū:illud vero dimidiū.Et reuera dicere q ſit nomē ſo
lū,vanū eſt.ſic eñ habitudo ſiue relatio nihil oīno neq; res neq; modus neq; in aīa neq; extra eēt in
entib⁹:qđ abſurdū eſt dicere.Secūdū eñ q dicit Simplici⁹ in exponēdo illud,Eoꝝ q̄ ſcđm nullā cō
plexionē dicūꝭ:et vox vana eēt & nomē inane ſi nihil entiū eſſet qđ ſignificaꝭ & cōcipiꝭ cū dr̄ duplū
aut dimidiū.Qđ ſpecialiter ſuꝑ ꝓdicamētū relatiōis de q̄buſdā relatiōib⁹ declarat dicēs ſic.Q; qdē
nō oēm habitudinē interimēdū:ponēdo ſcđm q oīno ſit:palā ex eo q oportet ſicut ſubſtātiā & quā
titatē & alioꝝ generū vnūqđq;,ita & habitudinē inter entia poni:cū multā opportunitatē ipſa exhi
beat.neq; eñ genera,neq; q̄ ſub ipſis ſunt cōmunionē habebunt aliquam adinuicē niſi aliquid ſit
ratio habitudinis in entibus.Incōueniens aūt & harmoniā interimere.Interimeꝭ autē & cōmēſura
bile & ęquale &c.Si igiꝭ vt cōcludit hęc ſunt icōueniētia mltū,eſt aliqđ habitudo.& infra.Hęc eñ
cōitas eſt ꝑ oīa penetrans & ꝑ cōtraria & ꝑ qualitercūq; differentia:& ꝑ ea q̄ ſub ipſis ordinanꝭ.q
ſi non adeſſet diſtraherentur vtiq; omnia ab oībus. SVPpoſito ergo q relatio non ſit vox ſola ſed
aliquid in entibus ſignatum per vocem,cum dicitur duplum,dimidiū,& hmōi,aliqui vt ſtoici po N
nebant q relatio præter ſuum fundamentum non eſt aliquid in entibus exiſtens a natura in reb⁹
extra animam:ſed in anima tm̄: vt q ſimilitudo nihil aliud ſit q̄ conceptus mentis ex collatione
habita circa duas qualitates conformes puta circa duo alba.dicente Simplicio ſuper capitulum de
relatione.Simile vel ęquale aiunt nihil eſſe præter id qđ in vtroq; quale vel quātum.quæ quidem
præexiſtunt ante habitudinem. Qđ ſtatim improbat dicens.Habitudo itaq; erit quoddam idiciū
operantis quæ a ſeipſis ſunt: & dicentis q hoc & hoc eādem magnitudinem habent:& eandem ꝓ
prietatem.Ad omnia autē talia(vt dicit)obuiare oportet:dicendo.ſ.prout continuo ſubdit: Q; ſi
quidem mentitur iudicium & vanus eſt intellectus:qui ſcilicet iudicat ſe aliquid itelligere qđ ē ex
tra in re:nihil vtiq; erit habitudo.ſ.in re extra:ſed in anima ſolummodo.Si autem verum dicit:&

aliquid.ſ.in re extra intelligimus ipſum ſimile & æquale:& rōni credere oportet:& intelligētiis no
ſtris tanq̄ entia ſpondentib⁹.ſ.eſſe ipſa ad aliquid:poni oportet eoꝝ q̄ ſunt habitudinē & ipſum ad
aliquid in ꝓpria hypoſtaſi.quale enim & quantū ſecūdū ſe quidē ſunt:ſimilia aūt & æqualia dicun
tur:& participare his q̄ ſecundū hoc habitudinibus. Intelligit autē p ꝓpriam hypoſtaſim ꝓpriam
O realitatē in rebus extra aīam:& quō hoc iam infra videbiť. SIMpliciter ergo concedēdū eſt:ꝙ re- Reſponſio.
latio ſiue habitudo ꝑter ſuum fundamentū ſit aliquid in rebus extra animam,& non ſolū nomen
aut conceptus mentis,ſcd̄m iā dictum modū.Eſt igiť intelligendū ꝙ q̄dā relationes nō ſunt nomē
ſolum:ſed aliquid extra aīam exiſtens vt ſunt relationes reales.Aliꝗ aūt ſunt nomē & concept⁹ mē
tis ſolū circa id qđ denominant,abſq̧ eo ꝙ ille cōceptus ſit ab eo ſolo qđ denominat:vt ſunt relatio
nes ſcd̄m rōnem,ſicut dextrū aut ſiniſtrū in columna.Tertiꝗ vero ſunt nomen & conceptus men
tis antiquus aut voluntas antiqua circa id qđ denominant:ſiue illud nomen fuerit nouū in deno-
minando,ſiue antiquum: nouum ſicut relationes attributꝗ deo de nouo & ex tpe ſunt nomē ſolū
impoſitū antiquꝗ relationi ſecūdū rōnem,vt dictum eſt ſupra.Nō eñ concipit intellectus aliqd no
ui circa deū quo diciť dñs:ſed ſolū concipit illū antiquū reſpectū quo prius dicebať dominatiu⁹:&
quia de nouo creatura realiter facta eſt ſerua,idē reſpectus iā nominať alio noie quo deus diciť do
minās vel dñs.Nō ſic aūt aliquid antiquū circa columnā diciť dextrū vel ſiniſtrū: ſed ſolummodo
reſpectus formatus circa columnā vt eſt intellecta in ordine ad ſiniſtrū aut dextrū aīalis,ſcd̄m ex-
P poſitū modū,diciť dexter aut ſiniſter:a quo ſic dicto denoiať columna dextra aut ſiniſtra.Eſt igiť re
latio realis de q̄ eſt ſermo in q̄ſtiōe aliqd ꝑter fundamētū ſuū extra aīam:vt quēadmodū verū ſit di
cere illud qđ dicit Aug.vii.de trini.Oīs eſſentia q̄ relatiue diciť,& eſt aliquid excepto relatiuo &c.
vt habitū eſt ſupra in pricipio reſpōſionis ad primā q̄ſtionē: ſic verū eſt dicere ꝙ oē relatiuum quo
aliqd relatiue dicitur,etiam aliquid eſt excepto illo: & de illo aliquo intendit p̄ſens inquiſitio quid
ſit.Et quęro an ſit aliquid vnū ſimpliciter:an aliqua plura:vt quēadmodū id qđ relatiue diciť eē aliq̄
plura,puta qđ diciť ſimile ſecūdū albedinē,eſt hñs albedinē:ita ꝙ in ipſo ſint aliud & aliud ipſa al-
bedo & ſubiectū in quo eſt,a quo habeť:ſic & ipſa relatio ſit aliqua plura,puta ſimilitudo:quorum
vtrūq̧ ꝑtineat ad p̄dicamentum vnū relationis.Sed ꝙ ſint plura ęqualiter rōnē rei habētia hoc eſt
impoſſibile:quia tūc nō poſſent vnū p̄dicamētū cōſtituere:q̄a vt iā dictū eſt.x.genera ſunt prima-
rum rerū ſimplicium ſignificatiua.Neceſſario ergo ſe hñt ſicut res vera & mod⁹ eius.Qđ multi cō
cedūt ponētes rem illam eſſe verum accidens inhęrens:quꝗ nō transferť manens ad diuina:ſed ſolū
modo modus ille.Sed tūc nō vere transferretur p̄dicamentum relationis ad diuina manēs in eis:ſe
cundum ꝙ de hoc habitus eſt ſermo in quæſtionibus diſputatis ordinarie. Pręddicamētū eñ i quo
aliud eſt res,aliud modus,vere conſiſtit in re ipſa non in modo,vt patet de prædicamento ſubſtan
tiæ.Præterea cum modus ille relationis ſit ad aliud eſſe:ſicut modus ſubſtātiꝗ eſt p ſe eſſe:& accidē
tium realium eſt in alio eſſe:rei autē illi de p̄dicamento relationis ſecundum poſitionem quꝗ ē alia
a modo iſto,non cōuenit modus iſte:vt ſubſtantiæ qđ habet eſſe ad aliud: quia illud qđ ad aliud di
citur, non eſt niſi ſuppoſitum vt album, vel quantum ad aliquid hmōi:oportet igiť ꝙ modus ille
ei conueniat vt fundamento a quo radicaliter fluat & oriatur:niſi ſit aliquid ſecundum rationem
ſolum:de quo videbitur infra.Hoc autem falſum ē:cū modus ad aliquid in ſimili & ęquali fundeť
in qualitate & quantitate:aut eadem eſt illa res cum qualitate & quātitate:& ſic non ē de prædica
mento relationis:aut idem modus ſecūdū numerū eſſendi ad aliud habebit plura fundamenta ſi-
ue mediate ſiue immediate: qđ eſt impoſſibile:ſicut impoſſibile eſt ꝙ idē modus qui eſt eſſe in alio
ſecūdum numerum,ſit in pluribus accidētibus. immo ſicut albedini ſeipſa p̄ciſe conuenit modus
eſſendi in alio vt ei qđ habet eſſe in alio:ſic albedini ſeipſa cōuenit modus eſſendi ad aliud vt ei quo
aliquid habet eſſe ad aliud ſicut per fundamentum.Sic ergo ponere oportet ꝙ oēe relatiuum quo
aliquid dicitur relatiue , excepto eo quod relatiue dicitur,non eſt niſi aliquid vnum ſimpliciter.
Q Ad percipiendum aūt differentiam inter relationem hmōi & ſuū fundamētum,& quomodo ē ali-
quid vnum & ſimplex extra animam præter ſuum fundamētum & quomodo non:& quō modus
& quō res:& qđ hoꝝ vel quid hoꝝ verius:Sciendum eſt ꝙ cum ſecundum Simplicium ex ſola ha-
bitudine ad alterū oriať:immo relatio eſt ipſa habitudo qua vnum eorum mutuo eſt ad alterum:
& quaſi medium inter ipſa:dupliciter habet conſiderari ipſa relatio. Vno modo vt eſt quaſi mediū
& interuallum habentium inter ſe habitudinem. Alio modo vt eſt fundata in ipſis nō ſeparata ab
eiſdem.Primo modo relatio vna eſt duorum.Sic enim habitudo eſt vna inter duos fratres:& ſimi-
liter inter patrem & filiū,& inter quæcunq̧ adinuicem ſe habentia.Secundo autem modo pluriſi
catur ſecundum pluritatem relatorum & ipſorum fundamentorum.ſic enim in duobus fratri-
bus duæ ſunt fraternitates:& habitudo quꝗ eſt vna inter patrem & filium,in patre eſt paternitas a

in filio vero eſt filiatio.Et ſcd̄m hoc ſicut in aliis p̄dicamentis dicimus ſingulariter & pluraliter vt
ſubſtātiā & ſubſtārias & quantū & quanta:ita & in ad aliquid:& ipſum ad aliquid & ipſa ad aliqd
& ſingulariter & pluraliter dicimus:non ſolum pluraliter vt quidam putauerunt,ſicut dicit Sim
plicius.Et primo modo eſt purus modus & ratio eſſendi ad aliud aliquorum quæ ſunt ad aliud:
& fundamentorum p̄ quę ſunt ad aliud:quēadmodū eſſe in,purus modus eſſendi eſt alicui⁹ quod
eſt in alio.Et quantū eſt ex ſe ad aliud eſſe nullam recipit diſtinctionē aut diuerſitatē ſiue fuerit ī di
uinis:ſiue in creaturis:ſiue in relationibus ſecundum rem:ſiue in relationibus ſecūdū rōnē:nec vl
lo modo penes ip̄m ſumitur realiter genus aut ſpecies in p̄dicamento relationis.Scd̄o aūt mō con
trahit realitatē a fundamētis characterizātibus ipſam habitudinē:penes quā in relatione realiter
ſumunť genus & ſpecies in relatione. Et primo mō eſt in ſolo intellectu non ab intellectu exiſtens
opatū in ipſo:ſed vt modus in cōmuni acceptus ad modos diſtinctos,& quaſi abſtractus ab illis,ſi-
cut vl'e a particulari.Secūdo aūt modo p̄ fundamenta habet eſſe in ipſis relatis participantib⁹ habi
tudinē & ſic extra intellectum: & diuerſa ſecūdū diuerſitatē fundamētoꝝ a quibus abſtrahiť:vt eſt
mediū & interuallū.Hinc eſt ꝙ dicit Simplici⁹.Sicut qualitates ſecūdū ſuā naturā ſine corporibus
intellectę incorporeę ſunt:ita & habitudines ſecūdū ſuā naturā pręter cōpoſita intellectę incorpo-
reę ſunt.Nā habitudo eſt ratio ſecūdū ſe:& hoc quo ad primum modū cōſiderandi eā,p̄prietatem
aūt ratio iſta habet ſubſtātialē p̄prię differētię adiūctiōe ad alterū.& hoc quo ad ſecūdū modū.Vt
enim ſubdit continue,dr̄am ſumendū nō ſecūdū ipſum ad aliquid:ſed a quali & ſubiectis: ſi eñ ſe
cūdū ſe habet differentiā, aſſimilať aliis generibus.ſ.abſolutis. Eſt igiť ſecūdū hęc dicta Simplicii ī R
relatione duo cōſiderare.Primo rationē illā q̄ eſt habitudo ſola & modus quidā:ſiue cōſidereť ſecū
dū ſe vt eſt mediū & interuallū vnū:ſiue cōſidereť vt eſt in participātibus ea & plurificať ſecundū
illa.Quę ratio cōuenit p̄dicamento ad aliqd ex ratione ſui generis:imo eſt ratio & modus illius ge
neris differens a modis & rationibus aliorum generū:quibus genera diſtinguunť abinuicē: pręter
diſtinctionē quā habent a rebus,ſecūdū quas ſumunť genera & ſpecies in ſingulis p̄dicamentis.Se-
cūdo vero eſt in relatiōe cōſiderare rōnē differētię quā ab illis cōtrahit:in qb⁹ fundať p̄ quādā cha-
racterizationē ab eis:ſecūdū quā realiter ſumunť in p̄dicamento relationis genera & ſpecies diſtin
ctę.Ex qbus duobus.ſ.ex modo & realitate quā habet per characterizationem a fundamento inte-
grať.Et in eiſdē cōſiſtit hypoſtaſis relationis.dicēte Simplicio. Qꝫ quidem in his q̄ ad aliquid cum
p̄prio charactere habitudo cōſubſiſtit,aboībus cōceſſum eſt.& infra.Non eñ hn̄t naturā ſubſiſten
di ſecūdū ſe.ad alterū eñ habitudo.neceſſe ergo ipſam in eo q ſecūdū differētiā charactere exiſtere.
Character aūt iſte alicubi quidē qualitas eſt:alicubi aūt quantitas:alicubi aūt motus:alicubi autē
tempus: alicubi autē locus.Itaq; habitudo ſemp̄ coexiſtit characteribus & vnū ſimul vtrūq;.& in-
fra.Qd̄cūq; ei defecerit hoꝝ nō ſaluať tale p̄dicamētū:nō eñ habitudo nuda ſecūdū ſe eſt:neq; dif
ferentia ſine habitudine facit hoc p̄dicamentū.& infra.Secūdū ambo igiť habēt hypoſtaſim ad ali- S
quid:talē qualē diximus ex differentia ſimul & habitudine conſiſtētē.& infra.Aliud eñ ipſum ęq
le prᴂter ip̄m quātū:& aliud ipſum ſimile prᴂter ipſum quale:habens etiā hypoſtaſim nō ſupuē-
titiā , quēadmodū.ſ.habent alia.vi.p̄dicamenta q̄ dicunť accidentia extrinſecus aduenientia.de q-
bus determinať in libello q diciť.vi.principiorum:ſed principalē cū principalibus generibus:ſecun
dū ęquale quidē quantis:ſcd̄m ſimile vero determinatis qualib⁹ nō penes aſſiſtētes habitudines.ſ.
ab extriſeco adueniētes i illis ſex:ſed ſcd̄m pricipales naturas ipſoꝝ entiū vl' coexiſtētiū cū ipſis.Qd̄
tñ nō ſic debem⁹ intelligere ꝙ itelligam⁹ ꝙ res fundamēti ſcd̄m ꝙ hmōi cadat i ſignificato relatiōis
cū hītudine,vt poſuerūt aliq.ſeqť ei eos,vt dicit Siplici⁹,incōueniēs.ſ.cōpoſita facere gn̄a ex priori
bus & ſecūdis vt ad aliqd ex quali & ad aliquid. Vt eñ dicit ſuper poſtp̄dicamenta exponēdo capi
tulū de oppoſitione,aliud eſt vnū vnūquodq;,aliud participans ipſi:ſicut ęquale.ip̄m qdē eñ eſt de
numero eoꝝ q̄ ſunt ad aliqd:q̄ aūt ſub ipſo,quāta ſunt:in quib⁹ eſt ęquale. SED illud ſic debemus
intelligere:ꝙ habitudinē q̄ nuda eſt ſcd̄m ſe & nō niſi modus qdā:ip̄m fundamētū inquātū fundať i T
ipo characterizat:cōicās ei quodāmō p̄ hoc realitatē ſuā:i eo videlicet ꝙ habitudinē q̄ circūſcripta
realitate fundamēti vt in ſe & p̄ ſe conſideratur,purus modus eſſendi ad aliud eſt : in quo nulla ca-
dit diſtinctio:aut differētia,aut determinatio,ſiue i diuina fundeť eſſentia,ſiue in creata,ſiue ex na
tura rei,ſiue ex ope intellect⁹,ip̄m fundamētū inquātū ſup ip̄m fundať ſcd̄m cōditionē ſuę realitatis
determinat:vt alia & alia ſit hītudo ſecūdū rē:ſecūdū ꝙ alīd & aliud ē ſuū p̄ ſe fūdamētū:& hoc quē
admodū curuitas q̄ de ſe dicit cōmunē & ideterminatā rōnē incuruatiōis cū habet eē in naſo naſus
dat ei p̄priā rōnē curuitatis q̄ dr̄ ſimitas hn̄s p̄ hoc p̄prię differētiᴂ rōnē a ſuo ſubiecto. Propter qd̄
& i definitiōib⁹ p̄priarū paſſionū cadit id qd̄ ē ſcd̄m ſe loco gn̄is: & ſubiectū loco dr̄iᴂ:vt cū dr̄ ſimi-
tas eſt curuitas naſi:curuitas qa ē qd ideterminatū ē loco gn̄is: & naſus ipſam determinās ē loco dr̄iᴂ

Et eſt omnino ſimile hicinde: niſi ꝙ curuitas ſecūdū ſe rē verā & abſolutam ſignat determinatam ſcḋm rē generis determinati q̄ ſua eſt & qua eſt aliqd in eſſentia: habitudo aūt nō niſi modū rei oī no determinatum & ſecūdū rē generis & ſcḋm rē ſpeciei: qa nullam ex ſe habet aut importat: neq̨ ſecūdum genus generaliſſimū in relatione: neq̨ ſecūdū aliquā ſpeciem contentā ſub ipſo, qa ꝙ realitatē habet p̄dicamētū relationis & ſcḋm genus & ſecūdū ſpeciem: hoc non eſt ex aliqua ꝓpria realitate q̄ ei debeť ex ſe: ſicut cōtingit in p̄dicamentis abſolutis: ſed quā ſolummō ex ſuo fundamento contrahit: in quo p̄dicamētū relationis diſſimilať aliis p̄dicamētis. Quā quidē realitatē cōtractam a fundamento reſpectu habitudinis indeterminatę, Simplicius appellat differentiā: quā ſi ſcḋm ſe haberet, aſſimilareť aliis p̄dicamentis, vt iam dictum eſt ſecūdū Simplicium. Propter qḋ ſępiꝰ alibi diximus ꝙ relatio realitatem ſuam contrahit a ſuo fundamento: & ꝙ ex ſe non eſt niſi habitudo nuda: quæ non eſt niſi modus quidā rē habendi ad aliud: & ita nō res quantū eſt ex ſe, ſed ſolum modo modus rei: niſi extēdendo rē vt etiā modꝰ rei dicať res, ſecūdū ꝙ alibi expoſuimꝰ. Propter qḋ etiā dicit Simplicius: ip̄m ad aliqd aliqd eē ſi ſcḋm ſolā habitudinē penſeť nō cōcipiētibꝰ nobis res quarū eſt habitudo. In qua qdē habitudine nuda conueniunt omnes modi relationū tam in genere generaliſſimo q̄ in ſpeciebꝰ ſpecialiſſimis & in idiuiduis ſub ipſis. nō ꝙ in ad aliquid cōitas gn̄is generaliſſimi ſumatur a nuda ratione habitudinis: diſtinctio aūt ſpecierū ſub ip̄o ꝑ differētias a ratione characterū: quā ſecūdū ꝙ dicit Simpliciꝰ, characterizant alicubi quidē qualitas, vt in eo qḋ ē albꝰ: alicubi aūt tēpus, vt in eo qḋ eſt ſemiꝰ: alicubi aūt locus vt in eo qḋ eſt ſuperiꝰ. hn̄t eñ vt dicit relationes ſecundū res multas differentias q̄ nihil differunt ſecūdū illud vnum habitudinis genus, ſed ꝙ modus ille eſſendi ad aliud q importať noīe habitudinis ſecūdū ſe fit ꝓpria rō generis relationis: ſecundū quam diſtinguiť genus relationis a genere ſubſtantiæ inquantū illius eſt modus prius eſſendi per ſe. habet eñ quodlibet genus p̄dicamenti ꝓprium modū eſſendi: ſecūdū quē diſtinguiť ab alio præter rē ſuā. Realitas aūt q̄ principaliter ſub illo modo conſtituit p̄dicamētū & ſecūdū genꝰ gn̄aliſſimū & ſecūdū oēs ſpecies cōtētas ſub ipſo: ſicut eſt in p̄dicamētis abſolutis ſubſtātia quātitate & q̄litate ex ſe non ab alio: ſic in p̄dicamēto relatiōis & etiā in aliis ſex extriſecus aduenientibus ab alio, vt infra declarabiť: & in p̄dicamēto relationis ſpecialiter a ſuis fundamētis: a quibꝰ contrahit habitudo realitatē: q̄ primo diſtinguit ſpecies ſpecialiſſimas in relationes nō ſecūdū differentias fundamentoꝝ. Sic eñ plus differrēt in p̄dicamēto relationis ſimile & ęquale q̄ ꝑtinent ad eūdē modū relatiōis cū tñ fundenť ſuꝑ res diuerſoꝝ p̄dicamētoꝝ, quātitatis. ſ. & qualitatis: q̄ ſimile & calefactiuum q̄ ꝑtinēt ad diuerſos modos relationis: cū tñ fundenť ſuꝑ res eiuſdē p̄dicamenti. ſimile eñ fundať ſuꝑ quaſcūq̨ res p̄dicamēti qualitatis generaliter. calefactiuū aūt & quæcūq̨ ꝑtinēt ad ſecūdū modū relationis, ꝑtinēt ad ſecūdū & tertiū genus q̄litatis: qa fundanť ſuꝑ naturalē potētiā & impotētiā & paſſibilē qualitatē ſiue in agēdo ſiue in patiendo. Sed differūt ſecūdū ſpecies ſpecialiſſimas ſecūdū diuerſos modos fundādi relationes ſuꝑ ip̄as res. Vn̄ quia ſimile ſecūdū eūdē modū fundať ſuꝑ vnū & multū in qualitate ſicut ęquale & inęq̄le ſuꝑ vnū & multū in quantitate: iō magis vniunť in gn̄e ſubalterno aut ſpecie ſiľe & ęquale: q̄ ſimile & calefactiuū. Diſtinctis aūt diuerſis
V ſpeciebus ſpecialiſſimis in gn̄e relationis ſecūdū diuerſos modos fundandi reſpectus ſuꝑ ſua fundamenta ab illis abſtrahunť genera vſq̨ ad generaliſſimum incluſiue: qḋ continet intētionē communiſſimā realē illius gn̄is ſub ratione habitudinis ſimpliciter dictę: ſine quibus duobus, vt iam dictū eſt ſecūdū Simpliciū, nō cōſiſtit p̄dicamētū relationis. Illa aūt intētio realis cōmuniſſima ſub rōne habitudinis ſimpliciter dictę ſcḋm differētias ſpecificātes illā realitatē cōmuniſſimam vſq̨ ad vltimas differētias nō aūt ipſam rōnē habitudinis cōtracta deſcendit in diuerſas ſpecies ſpecialiſſimas cōſtitutas ex gn̄e & differentiis realibus, nō ꝓpria realitate ſicut cōtingit in p̄dicamētis abſolutis: ſed cōtracta ab aliis p̄dicamētis, vt dictū eſt. Hic dicit Simplicius. Oportet aūt genus eſſe ipſoꝝ ad aliquid ex quo diuidūť diuerſitates q̄ ſcḋm ſpecies cōſideranť. Sed rō habitudinis eadē in oībꝰ intelligiť. multę aūt ſpecies ſcḋm ſubſiſtētiā habitudinis: & in quibꝰ habitudo cōſiderať. q̄ ꝓprie dicūtur ad aliqd ſcḋm ipſam habitudinē: nō aūt ipſa habitudo ad aliqd diciť. dicēte Simplicio. Nō ē poſſibile de habitudine ip̄a dicere ad aliud aliqualiter ſe habere: ſed aliud ad aliud aliqualiter ſe habere ſcḋm hāc cōſiderať: ſicut & ip̄m habere p̄dicamētū diciť nō in habēdo aliqd ip̄m: ſed in habendo aliqd aliud. Scḋm hoc ergo relatio ē aliqd extra aīam p̄ter ſuū fundamētū vt modus & habitudo: ſed nihil reale quin habeat a fundamēto. Qḋ tñ reale ſcḋm ꝙ infra exponeť nō eſt diuerſa res a modo ſed ſolūmodo quædam ipſiꝰ modi characterizatio, vt dictū eſt. Vnde cū p̄dicamētum relationis transfertur ad diuina: tota habitudo vt eſt habitudo nuda transferť ratione habitudinis: non autem ratione characterizationis: ſed in diuinis habet aliam characterizationem ſicut & aliud

fundamentum.Sic igitur patet ꝙ circunſcripta re fundamenti relatio ſiue in deo ſiue in creaturis
non eſt niſi modus quidã eſſendi ad aliud:ſicut eſſe in alio nõ eſt ſimpliciter aliquid niſi modus q̄
dam eſſendi.Qui cũ in relationib⁹ realib⁹ nõ eſt fundatus niſi in re,& hoc abſq; oĩ cõſideratione in
tellectus,vt ſępius dixim⁹ reſpectu talis in ordine ad ſuũ fundamẽtũ põt cõſiderari dupliciter.Vno
modo p̄ciſe vt fundat̃ i illa.Alio modo vt fundat⁹ in illa recipit ab ipſa characterizationẽ.Et ſecũdũ
hoc deſcẽdendo ad quæſtionẽ,a reſpectu nudo relatiõis poſſumus ĩtelligere circũſcribi rẽ ſui funda
mẽti duplicit̃.Vno mõ circũſcribẽdo ipſã ſecũdũ itellectũ ſiue ꝑ poſſibile ſiue ꝑ ipoſſibile ſiue ꝑ incõ
poſſibile p̄ciſe vt fundat̃ in ipſa:nõ aũt vt characterizat̃ ab ipſa.Alio mõ circũſcribendo ipſam nõ ſo
lum vt fundatur i ipſa:ſed etiã vt characterizat̃ ab ipſa.Si primo modo:ſic dico ꝙ relatio eſt nomẽ
primę impoſitionis:ſicut & generaliſſima alioꝝ p̄dicamentoꝝ abſolutoꝝ.Præter hoc ꝙ noĩa alioꝝ
p̄dicamẽtoꝝ abſolutorum imponunt̃ rebus q̄ ex ſe pertinent ad propria p̄dicamẽta:& non ipſi mo
do ſiue rationi quæ propria eſt ipſi p̄dicamento:quẽadmodum generaliſſimum ſubſtantiæ impo
nitur rei quę ſubeſt modo qui eſt eſſe per ſe,& non ipſi modo.Nomen vero relationis vt eſt nomen
p̄dicamenti imponit̃ ipſi modo qui eſt ratio huius p̄dicamenti, nõ ſecundũ ſe:ſed vt characterizat̃
a fundamento ſuo,& eſt nomen p̄dicamenti & primę impoſitionis nõ ratione ipſius modi ad aliud
ſed ratione ipſius characterizationis: in q̃uo differt a p̄dicamentis abſolutis ſecũdũ Simpliciũ.Si ſe
cũdo mõ:ſic dico ꝙ relatio ẽ nomẽ ſecũdę ipoſitionis:& nõ nomẽ p̄dicamẽti ſed p̄ciſe mõi ipſi⁹ p̄di
camẽti.Nomẽ eñ p̄dicamẽti nõ ẽ niſi vt mod⁹ iſte characterizat⁹ eſt a re fundamẽti.Et ſic formãdo
q̄ſtionẽ de p̄dicamẽto relatiõis ſecũdũ ꝙ ꝓpoſita fuit,abſq; oĩ diſtinctiõe dicẽdũ ꝙ eſt nomẽ primę
impoſitionis nõ ſecũdæ. Relatio tñ vt p̄ciſe importat modũ illius p̄dicamenti non eſt niſi nomẽ ſe
cũdę impoſitionis. AD cuius ampliorem intellectũ vt cognoſcamus qđ nomẽ & cuius debet dici X
primę impoſitiõis: & qđ & cuius debet dici ſecũdę impoſitionis:Sciẽdũ ꝙ q̄cquid concipit̃ ab intel
lectu:aut cõcipit̃ vt res p̄ciſe:aut vt modus p̄ciſe:aut vt mod⁹ characterizatus a re.Qđ cõcipit̃ pri
mo modo inquantum hmõi ſemp̄ eſt nomen primę impoſitionis:& hoc ſiue fuerit vera res naturę:
ſic eñ ſunt noĩa primę impoſitionis noĩa trium p̄dicamẽtoꝝ abſolutoꝝ.ſ.ſubſtantia,qualitas,quã
titas: ſiue fuerit ficta a ratione:ſic eñ noĩa figmentorum ſunt nomina primæ impoſitionis:vt chi
męra,tragelaphus:ſiue fuerit abnegatio veræ rei.ſic eñ nomen primę impoſitionis eſt hoc nomen
nihil.Qđ vero concipit̃ ſecũdo modo inquantũ hmõi ſemp̄ eſt nomen ſecũdę impoſitiõis:quẽadmo
dum hoc nomen indiuiduũ eſt nomen ſecũdę impoſitionis circa ſortẽ:vel ſecũdũ ꝙ curſus dicit̃ eſ
ſe nomẽ & currere verbũ:nomẽ & verbũ ſunt noĩa ſecũdę ipoſitionis:vel ſecũdũ ꝙ dicendo hõ cur
rit,homo dicit̃ eſſe ſubiectum & currit p̄dicatum: ſubiectũ & p̄dicatum ſunt nomina ſecũdę impo
ſitionis.Qđ vero cõcipit̃ tertio mõ inquãtũ hmõi ſemp̄ eſt nomẽ priꝫ ipoſitionis:& hoc ꝓpter cha
racterizationẽ nõ propter modũ,ſicut dictũ eſt.& hoc ſiue fuerit mod⁹ ille characterizat⁹ a re extra
aĩam circa quã eſt:quẽadmodũ ſimile & diſſimile noĩa ſunt priæ ipoſitiõis q̄ characterizant̃ a qua
litatibus q̄ ſunt in illis circa q̄ ſunt:vel circa quã nõ eſt:quẽadmodum calceatũ eſſe & veſtitũ eſſe:&
vl̃r illa q̄ ſunt de p̄dicamento habere,ſunt noĩa primæ ipoſitiõis:q̄ characterizant̃ nõ ab aliquo qđ
eſt in habente circa quẽ ſunt:ſed ſolũmõ ab eo qđ habet̃,vt ĩfra dicet̃:ſiue fuerit characterizatũ a re
exiſtente in anima:quẽadmodũ dextrũ aut ſiniſtrũ circa columnam ſunt nomina primæ impoſitio
nis:nõ characterizata ab aliquo qđ eſt in colũna:ſed ab eodẽ a quo characterizant̃ dextrũ & ſiniſtrũ
in animali inquantum concipiuntur ab intellectu.& ſecundũ illa intellectus format dextrum & ſi
niſtrum circa columnam.Et cum his modis iam dictis diſtiguũtur nomina primæ impoſitionis &
ſecundæ:illa ſola quæ ſignant p̄ciſe modos rerum vt per vocem exprimuntur,dicuntur eſſe nomi
na nominum.Cætera vero omnia dicuntur eſſe nomina rerum: & hoc largo modo ſumendo rem
& appellando rem omnem modum qui eſt circa rem ſecundum ſe : ſiue vt in re extra exiſtit:ſiue
vt eſt in ſolo intellectu vel ab ipſa re vel ab ipſo intellectu ſecundum iam tactum modum. Simili
ter illa omnia nomina quæ ſiguant modos pręciſe,quocunq; modo illos ſignent,illa ſola dicuntur
eſſe nomina ſecundarum intentionum.Cætera vero omnia dicuntur eſſe nomina primarum intẽ
Ad arg.pri. tionũ. PER hęc patent argumenta ad vtrãq; partem propoſitæ quæſtionis.Qđ ergo arguit̃ pri
mo ꝙ relatio circũſcripto fundamento eſt aliquid ex natura rei:ergo eſt nomẽ primę impoſitiõis:q̄a Y
nomen ſecũdę ipoſitiõis nõ eſt niſi illi⁹ qđ fit ab ope itellect⁹:Dicẽdũ ſcđm p̄dicta ꝙ verũ ẽ ſi intelli
gat̃ circũſcripta characterizatiõe.circũſcripta dico nõ coitelligẽdo rẽ fũdamẽti ſiue ꝑ poſſibile ſiue
ꝑ ipoſſibile ſiue ꝑ incõpoſſibile.Quis ei iſta circũſcriptio nõ ſit,ſi tñ poſſit fieri hoc nõ eſt niſi ope
intellectus:tñ modus ille ſic intellectus nõ habet eſſe aliq̄d ab intellectu niſi vt intelligit̃ in circũſcri
ptiõe dicta:quẽadmodũ id qđ ſpecies eſt vt hõ licet circũſcribi nõ habet a Sorte & Platone niſi ope

intellectus: non tamen eſt aliquid ab opere intellectus. immo intellectus inquantũ eſt ſcd̃m actum
intelligens, eſt aliquid habẽs eſſe ab ipſo: ſecũdum q̄ intelligibile ſcd̃m actũ eſt cũ intellectus ſecũdũ
actũ. De illo aũt modo relationis vtrũ illud qd̄ eſt ſit aliquid intelligibile aliud a re fundamẽti: ſciẽ
dum: q̄ ſicut in ſenſibilibꝰ eſt aliquod ſenſibile p̱ ſe & primo vt ſenſibile ꝓpriũ: queadmodũ lux aut
color viſui: calidũ aut frigidũ tactui: eſt alid̄ ſenſibile p̱ ſe ſed nõ primo: queadmodũ ſenſibile cõmu
ne, puta figura q̄ ſimul ſentit̃ cũ ſentit̃ ſenſibile ꝓpriũ: nullo aũt mõ circũſcripto ſenſu ſenſibilis ꝓ
prii: aliter eĩ eſſet p̱ ſe & p̄rio ſenſibile: ſic i intelligibilibus eſt aliquod intelligibile p̱ ſe & primo: vt
q̄cũq; ſunt aliquid abſolute: & aliquid intelligibile p̱ ſe: ſed nõ primo: vt modus rei quicũq;. Et pro
pter hoc nõ intelligit̃ niſi ſimul cũ intelligit̃ intelligibile abſolutũ vt res ſui fundamenti: aliter eĩ
eſſet intelligibile p̱ ſe & primo: nullo aũt modo circũſcripta re ſui fundamenti: vt ſecũdum hoc non
ꝓprie dicat̃ itelligibile: ſed cointelligibile. Argumẽtũ aũt ad oppoſitũ cõcedẽdũ eſt. Difficultates au
tẽ tactę in principio ſolutionis ad q̄ſtionẽ, cõtrarię vident̃ iá determinatis: propter qd̄ eis reſpõdere
oportet & ipſas exponere. Qd̄ ergo primo opponebat̃: q̄ relatio nõ ſit aliquid in rebus extra: ſed tñ Ad argu. in
Z in anima & ab aïa: qa aliter maneret in extremo nõ tranſmutato ad tranſmutationẽ alterꝰ extremi oppoſitum.
qd̄ nõ eſt verũ: Dicẽdũ q̄ verũ eẽt ſi relatio ſcd̃m q̄ relatio eẽt aliq̄d abſolutũ i ſubiecto, qd̄ eĩ tale ẽ
nõ corrumpit̃ in ſubiecto p̱ cuiuſcunq; corruptionem: aut tráſmutationẽ in alio: ſed ſolũmodo per
ꝓpriá corruptionẽ ſui in ſubiecto abſq; omni tranſmutatione & corruptione cuiuſcunq; alterius
extra ſuũ ſubiectũ: niſi illud ſit tale q̄ eſſe & generatio ipſiꝰ ab illo depẽdeat: queadmodũ depẽdet eẽ
luminis i medio a p̄ſentia corporis luminoſi. Nũc aũt relatio etſi aliq̄d ſit extra aïam ex natura rei
ſcd̃m q̄ iá expoſitum eſt: & in re extra ſecũdũ q̄ iá exponet̃ infra: nihil tñ eſt abſolutũ: ſed reſpecti
uum ſolũmõ vt habitudo q̄dá: q̄ licet id qd̄ eſt ſecũdũ ſe ſit vnũ aliq̄d p̄ter extrema & praeter fun
damenta in illis: vt interuallũ inter illa ſicut inter participantia habitudine: eſt tñ in diuerſis iquá
tum in illis characterizat̃: & p̱ hoc diuerſificat̃, vt patet ex iá dictis. Et ſic nõ eſt i aliquo illoꝝ niſi i
ordie ad alterũ: vt idcirco licet vna ſit habitudo iter duos fratres: duę tñ ſunt i ipſis fraternitates,
ſicut dicit Auicen. et vna habitudo inter generantẽ & generatũ: q̄ in generante eſt paternitas: i ge
nito vero eſt filiatio. Propter qd̄ tráſmutato eo ſecũdũ relationẽ & habitudinem vt eſt in eo ad qd̄
aliquid relatione ſua dicit̃ relatiue: & ipſum neceſſario ſimul ſcd̃m relationem ſuá tranſmutat̃. qa
habitudo q̄ fundat̃ in ipſo, nõ minus fundat̃ in illo alio: ita q̄ ipſa habitudine deficiente & corru
pta in vno per corruptionem ſui fundamẽti in illo, ipſa neceſſario ſimul deficit & corrũpit̃ in alio
abſq; corruptiõe ſui fũdamẽti i illo. & hoc qa hitudo nõ eſt niſi i diuerſis & ad alterũ: nec i vno niſi
in ordine ad alterum in quo habet eſſe ſimiliter. Et eſt hęc tráſmutatio ꝓpria relationi & ſubiecto ſe
cundum ipſam in creaturis: q̄ niſi ei conueniret: aut nata eſſet cõuenire: nullo mõ eſſet accidens in
creaturis: ſicut nec in diuinis. dicente Augu. v. de trini. ca. iiii. Accidẽs dici non ſolet niſi qd̄ cũ aliq̄
mutatione eius rei cui accidit amitti põt. & hoc vel cum mutatione ſecũdum id in quo fundatur
accidens: vel cum mutatione ſecundum ipſum accidens ſolummodo: ſecundum q̄ ſubdit cõtinuo
quo ad vtrũq; modum. Nam vt dicit ſi quaedam dicuntur accidentia inſeparabilia ſicut plumę cor
ui niger color: amittit eum tñ: nõ q̄dẽ q̄diu pluma eſt: ſed qa non ſemper eſt pluma. Sequit̃. Quis
& accidens quod ſeparabile dicitur mutatione amittatur: ſicut eſt capillis hominum nigredo. q̄
diu capilli ſunt poſſunt albeſcere: & qualitas coloris verti atq; mutari. Et ad primum modum mu
tationis tranſmutatio relationis pertinet, quando tráſmutatur in aliquo ſubiecto ad mutationem
ſui fundamenti in eodem. Ad modum vero mutationis ſcd̃m pertinet tráſmutatio relationis quá
do tranſmutatur in vno abſq; tranſmutatione ſecundum ſuum fundamentum ad tranſmutatio
nem ſuam in alio tranſmutatione ſui fundamenti. licet ſit in hoc magna diuerſitas: quoniam ſe
cundum accidentia abſoluta non fit mutatio penes ſecundum modũ niſi vno accidente corrupto
ſimul generetur contrarium aut medium: ſecundum relationem autem bene fit corruptio abſq;
omni generatione contrarii: vt ſi duo alba ſint ſimilia, ſi alterum corrumpatur in nihilum, in ma
A nente corrumpitur ſimilitudo abſq; oĩni generatione cuiuſcũq;. Sed forte ex hoc arguet aliquis
q̄ relatio ſit res aliqua vera extra animam in ſubiecto exiſtens praeter rem ſui fundamenti: qa non
ſit tranſmutatio in aliquo niſi ſecundum id qd̄ eſt res aliqua in ipſo: quia & ipſa tráſmutatio non ẽ
niſi res aliqua. Illud ergo qd̄ corrumpitur & tráſmutatur in aliquo abſq; omni tranſmutatione &
corruptione ſecundũ aliq̄d aliud in illo exiſtẽs neceſſario eſt res aliq̄ in illo p̄ter illud: & alia ab illo:
qa ſi eſſet eadẽ cũ illo ſecũdũ vnũ & idẽ idip̄m ſil' & ſemel eſſet tráſmutatũ & nõ tráſmutatũ. qa cũ
ſcd̃m relationẽ ſit mutatio eiꝰ in eo i quo eſt fundamẽtũ, abſq; oĩ mutatione eiꝰ ſcd̃m rẽ fundamẽti
relatio ergo eſt aliqua res vera in ſubiecto exiſtens praeter rẽ ſui fundamenti: & non purus modus

quia ſecūdum illū non fit per ſe tranſmutatio. ET eſt dicendum: ꝙ ſecūdū Simpliciū aliud eſt gen⁹ mutatiōis quo reſpectus ſiue relatio vt habitudo mutatur in ſubiecto: vel vt verius loquar, fundamentū aut ipſum ſubiectū ſecūdū relationem: et aliud eſt genus tranſmutationis quo res aliqua abſoluta vt res fundamēti tranſmutatur in ſubiecto aut ſubiectū ſecūdū ipſum: ſecūdū ꝙ Boetius de trini. ca. xiii. pri⁹ gen⁹ relationib⁹ tribuit: & ſecūdū remouet ab eiſdē, dicēs. Stet aliqs: ei igit̄ ſi accedā dexter: ille erit ſiniſter ad me cōparat⁹: nō ꝙ ille ipſe ſiniſter ſit: ſed ꝙ ego dexter acceſſerim. Ruꝛſum ego ſiniſter accedo: iterū ille fit dexter: non ꝙ ille ita ſit ꝑ ſe dexter: velut albus & longus: ſed ꝙ me accedente fit dexter: atꝙ id quidē a me: & ex me: minime vero ex ſeſe. Vel loquendo de ſecundo gn̄e trāſmutationis dicit ph̄s in ꝑdicamētis, ꝙ ſola ſubſtātia ꝑ ſui trāſmutationē eſt ſuſceptiua cōtrariorum: oratio aūt & opinio nequaq̄: ſed ſolū ꝑ mutationē alterius. ſ. rei de qua eſt oratio vel opinio. Qđ tamē nō fit abſꝙ trāſmutatione ſua de ſecūdo genere. Quis ergo, vt dicit Simplici⁹, ipſa ad aliquid nihil ſecundum ſe patiant̄ intelligi ſcđm primū genus: fundamentis tamen vel ſubiectis illoꝝ trāſmutatis (intelligo vel in vno extremo vel in ambob⁹) & ipſa ad aliquid ſimul trāſmutāt̄ & hoc ſimpliciter ꝑ accidens in illo in quo fit tranſmutatio ſecūdū fundamētū: & accidentaliter per accidēs in illo in quo non fit tranſmutatio ſecūdū ipſum fundamētū. Si ergo (vt dicit Simplicius) tranſmutant̄ ſicut nata ſunt tranſmutari: eius igit̄ vt dicit qđ eſt a dextris & patris & filii ſcimus tranſmutationē ſecūdū ꝙ talia. Patris eñ tranſmutatio eſt filii alteratio: & in oībus ad aliquid eadē ſufficit ratio. Si eñ natura eoꝝ in altero eſt & ad alterum: illo altero tranſmutato & ipſa ſimul trāſmutant̄. Turbat aūt multos (vt dicit) ꝙ nō vidēt circa ipſa ad aliquid ſecūdū ſe tranſmutationem. hoc aūt non eſt dignū exquiri. Nō eñ inquātū ſecūdū ſe ſunt: ſed inquātū ad aliquid oportet conſiderare circa ipſa trāſmutationem. Si eñ entiū ſunt, quia ſunt ad alterū, quid mirū ſi illi⁹ alterius tranſmutatio & alteratio ſit ipſius trāſmutatio qđ ſe habet ad aliqđ? Nō eñ inquātū qualis nec inquātū quantus, cōſiderādū ipſius trāſmutationē: quia & ſic corrumpuntur cū alteratione & trāſmutatione fundamentoꝝ: ſed cū ea q̄ ſibi conuenit, ſecundū ꝙ poſtea patebit. Sic ergo patet ꝙ C
ſecūdū ꝙ iā dictū eſt in diſſolutione ꝑcedentis rationis, non poteſt argui ꝙ habitudo non ſit aliquid extra intellectū: qa nō manet in eo in quo eſt nullo corrupto in eodē ſed in alio. hoc eñ naturæ ſuæ eſt qua differt a natura abſolutoꝝ: q̄ nō corrūpunt̄ in ſubiecto corrupto alio extra. Vñ aſpiciendo ad ſecūdū genus tranſmutationis quaſi reſpectu illi⁹ nihil reputādo tranſmutationem ſecūdū primum genus, ipſam vocat vocabuli amiſſionē Boetius cū dicit de trini. ca. xiii. Si auferas ſeruū abſtuliſti quoꝙ dñm. Si auferas albedinē, abſtuleris quoꝙ albū. Sed intereſt ꝙ albedo accidit albo: & ideo albedine ſublata perit album. at in dño ſi ſeruū auferas, perit vocabulū quo dominus vocat̄. Aſpiciēdo vero ad primū genus trāſmutatiōis ſubdit. Sed nō accidit ſeruus dño vt albedo albo: ſed poteſtas qđā qua ſeruus coercet̄ a dño: quæ qm̄ ſublato ſeruo deperit, cōſtat nō eā ꝑ ſe domino accidere ſed ꝑ ſerui quodāmō extrinſecus acceſſum. Appellat aūt ibi poteſtatē nō aliqđ abſolutū de genere qualitatis: ſed reſpectū fundatū ſup illud. abſolutū eñ manet pereunte reſpectu. Ex quo cōtinuo a relationibus remouet tranſmutationē penes ſecūdum genus ſubdens. Non ergo dici pōt ꝑdicatione relatiua quicq̄ rei de qua dicit̄ ſecūdū ſe addere vel minuere vl̄ mutare: quę tota non in eo qđ eſt eſſe cōſiſtit: ſed in eo qđ eſt in cōparatione. & infra. Quare q̄ ſecundū rei alicuius in eo qđ ipſa eſt ꝓprietatē nō faciūt ꝑdicationē: nihil alterare vel mutare queunt: nullamꝙ omnino variare eſſentiā. Nec tñ ecōtra ex hmōi gn̄e trāſmutatiōis pōt argui ꝙ relatio ſit res alia a ſuo fundamento inhęrens ſubiecto & ꝑter modū eſſendi ad aliud. ipſi eñ modo in eo ꝙ modus eſt, propria eſt iſta tranſmutatio & circa ſubiectū & circa fundamētū manēs. Qđ patet in mō eſſendi accidentis in ſubiecto. Cū eñ in ſubſtātia panis primū hn̄t eſſe accidentia q̄ manent in ſacramento altaris: & nō ſūt i aliquo ſubſtātia panis trāſubſtātiata i corpus Chriſti: nulla trāſmutatiōe alia facta circa illa accidentia: facta eſt trāſmutatio circa ipſa ſecūdū modū eſſendi in: quia iā nō ſunt in, quę prius fuerūt in. Et ſi iterū ꝑ aliud miraculum reuerteret̄ ſubſtantia panis, vt prius, iā eſſet tranſmutatio circa illa accidētia de nō eſſe in ad eſſe in. Et ſic ex tali mō trāſmutatiōis ſecūdū relationē poti⁹ pōt ꝓbari ꝙ ex ſe ꝑter realitatem fundamenti relatio non ſit aliquid niſi modus purus q̄ contrariū. Si enim eſſet aliquid aliud, ſecūdū illud per ſe fieret tranſmutatio ſecūdū primum genus trāſmutationis iā dictū: & ſecūdū ipſum modū ad aliud ꝑ accidens ſcđm ſecūdū genus trāſmutationis. Q; etiā tranſmutatio iſto ſecundo genere tranſmutationis nō arguit relationes reales in creaturis eſſe aliquid ſcđm rem ꝑter rem fundamenti & ꝑter modū eſſendi ad aliud: qđ etiam nec arguit eā eſſe aliquid extra intellectum: hoc plane patet ex hoc ꝙ talis tranſmutatio eſt in relationibus q̄ ſunt ſecūdum rationem tm̄: & in intellectu opere intellectus. Ad trāſmutationē eñ aīalis ſecūdum locū mu

tatur columna a dextro in ſiniſtrum: non autem econuerſo.non ſic tranſmutatio ſecundum dex
trum & ſiniſtrum in animali ad quamcunqꝫ tranſmutationem in columna. Tunc aũt iſta tranſmu
tatio arguit ſolummodo relationem ſecundum rem in vtroqꝫ extremo, quando vice verſa &
mutuo ad tranſmutationem cuiuſqꝫ illorum per ſe ſecundum fundamentum & relationem nata
eſt fieri tranſmutatio in altero, ſecundum relationem ſolum. Sicut enim nõ manet pater ſecundum
habitudinẽ licet maneat ſcd̃m ſubſtantiam mortuo filio, ſic ecõuerſo patre mortuo non manet fili⁹
ſcd̃m habitudinẽ licet maneat ſcd̃m ſubſtãtiã. Sed qñ ad tranſmutationem vni⁹ ſm fundamẽtum
& relationẽ fit tranſmutatio in vno, & non ecõuerſo, vt dictum eſt de columna & aiali, tunc in illo
eſt relatio ſcd̃m rẽ, ad cuius tranſmutationem trãſmutatur alterũ ſcd̃m relationẽ: in reliquo vero
D ſecundum rationem ſolũ. Et ſm hoc generale fuit apud phos ꝙ relatio ſcd̃m rẽ nõ eſt niſi in trãſmu
tabilib⁹. Et ideo phi, quia ſcd̃m ipſos intellectualia ſeparata a materia nullã i ſe oĩno nata ſunt reci
pere tranſmutationem penes ſecundum genus tranſmutationis: eo ꝙ nullã in eſſentia ſua ſcd̃m ip
ſos habent cõpoſitionẽ: & ꝙ propterea eis nihil poteſt accidere: nullã oĩno relationẽ realẽ poſuerũt
neqꝫ ad intra, neqꝫ ad extra, vt dictũ eſt in tertia queſtione praecedente. Sed in hoc errabant circa re
lationes reales in deo ad intra: quae fundãtur in eodem ſimplici qđ eſt diuina eſſentia: & ideo abſqꝫ
oĩni trãſmutabilitate & accidẽtalitate, vt iã ampli⁹ infra videbitur. Sed nõ errabãt circa relationes
dei extra ad creaturas, quin verũ ſit ꝙ illę non poſſunt ex parte dei eſſe ſm rẽ, ſed ſcd̃m rõnẽ tm̃. qđ
bene declarat in deo circa relationes quae dicunť ex tempore, Augu. in fine. v. de Trini. dicẽs. Quõ
obtinebimus &c. vt habitũ eſt ſupra in quaeſtione prima. AD illud vero ꝙ arguebať relationem eẽ
E aliquid in re praeter fundamẽtũ & modũ q eſt eſſe ad aliud, eo ꝙ eſt vnũ decẽ praedicamẽtorum: Di
cẽdum ſm p̃dicta ꝙ relatio p̃dicamẽtũ nõ ſolũ eſt modus, ſed res propter characterizationem: ſed
nõ alia realitate q̃ q̃ ſui eſt fundamẽti & quã habet ab illo. Nec aliam realitatẽ habẽt ſex p̃dicamẽta
quae dicuntur extrinſecus aduenientia, licet non eodẽ mõ characterizandi. Praedicamẽtũ eñ hñe
non dicit niſi reſpectum habẽtis ad id quod habetur. & hoc propter acceſſum ſiue applicationem
eius quod habetur ad habentem, & non econuerſo. Vnde & characterizationem ſuam contrahit
nõ ab habẽte: ſed ab eo qđ habetur. ſcd̃m ꝙ ſpecies p̃dicamẽti dicuntur calceatio, veſtitio, & hmõi,
ab illis q̃ habenť. ſ. a calceis & veſtibus & hmõi. ita ꝙ praedicamẽtũ hñe quantũ eſt ex parte habentis
non niſi modũ purũ importat. Et in hoc quodammodo contrario modo ſe habent praedicamentũ
relationis & prędicamentum hñe. In praedicamento enim relationis relatio ex ordine ad id cuius ẽ
habet realitatem: & ex ordine ad id ad quod eſt, habet rationem modi tm̃. In praedicamento aũt hñe
reſpectus ex ordine ad id cuius eſt, non eſt niſi modus tm̃. ex ordine vero ad id ad qđ eſt habet reali
F tatẽ. Et cũ aſſumebatur ꝙ modus purus qui eſt eſſe in, licet ſit circa rem veram, non ex hoc habet
realitatem vt cõſtituat praedicamentum: quare neqꝫ modus eſſendi ad aliud: niſi relatio haberet
aliquã ꝓpriã realitatẽ praeter iſtum modum. Nec petit argumentum aliud q̃ rationẽ quare eſſe in
non conſtituit p̃dicamentum ſicut eſſe ad. Et eſt dicendum ꝙ generalẽ artẽ diſcernendi quis mod⁹
eſſendi habet conſtituere prędicamẽtũ, & qs nõ, docet nos Simplicius exponendo praedicamentum
quando: in reſpondendo quaeſtioni quam ibi mouet, ſic inquiens. Cum multa ſint ea quae in ali
quo, duo ſola. ſ. q̃ in tpe, & q̃ in loco, propria p̃dicamenta faciũt. Dicitur autem in aliquo, ſicut acci
dens in ſubiecto. Si enim aliud eſt albũ & aliud corpus, & aliud eſſe albũ in corpore: eſt aũt propor
tionale album qdẽ Socrati, corpus quidem tempori: eſſe autem album in corpore ei qđ eſt Socratẽ
eſſe in tempore: propter quid ergo nõ ſecũdum hoc ꝓpriũ praedicamentũ extitit? propter qd & nõ
qđ eſt in vaſe aliud faciet p̃dicamẽtũ, & qđ in materia aliud: & qđ in toto pars: & qđ in partib⁹ to
tũ, & qđ genus in ſpeciebus, & qđ ſpecies i genere? & ita eſſent nobis plura praedicamẽta. Et reſpõ
det ſubdens. Igiť dicendũ ꝙ non omne qđ in aliquo, dignũ eſt ſpeciali praedicamento, ſed ſola illa, in
quibus hoc quidem continet: hoc aũt cõtinetur, vtroqꝫ ſuam naturã ſeruante, & neutro alterius
parte facto, neqꝫ complẽte alterum. In his eñ ſolum illud qđ eſt in aliquo, natura quędam determi
nata ſit praeter habitudinẽ ipſam ſubſiſtens: veluti qđ eſt in loco, aut in tempore corpus eſſe. Ab hoc
eñ particulari tempore & loco ſeparata quae in ipſis erant, ſubſiſtunt adhuc. Alia vero ſignata ei⁹
qđ eſt in aliquo hęc quidem completiua ſunt: vt partes & totum, & genera & ſpecies, & principans
& principata: hęc autẽ non poſſunt ſeorſum ſubſiſtere, vt qđ in materia & ſpecies, & qđ in ſubſtãtia
accidens. qđ quidem & forma ſubiecti fit. propter qđ & ſubiectum appellatur ſecundum illud pu
ta album. Quomodo itaqꝫ erit alterum in altero proprie, neqꝫ abinuicem ſeparata ſecũdum hypo
ſtaſim, ſed ſecundum intellectum ſolum? quae vero in tempore & in loco immo alias fiunt in alio. i.
tempore & loco eadem numero: in ſubiecto autem alias in alio, idem ſecundum numerum fieri im

poſſibile eſt.Patet igitur ex dictis Simplicii ꝙ ratio circa id qđ eſt eſſe in,quare quãdoq; conſtituit
propriū prædicamētum,eſt qa.ſ.illud qđ eſt ĩ alio non ē cōpletiuū eiꝰ ĩ quo ē:& ꝙ poſſit ſubſiſtere
ſepatū ſine illo ĩ quo eſt.Altero em̄ eoꝝ deficiēte,eē in nō cōſtituit ꝓpriū p̄dicamētū:& hoc ideo qa
tūc eſſe ĩ eſſentiale eſt illi qđ ē in: & hoc vel tãq̄ cōpletiuū eiꝰ,vel tãq̄ ĩſeparabile ab ipſo. Sic.n.pti
eſſentiale eſt ꝙ ſit in toto,& ecōuerſo toti ꝙ ſit in ptibꝰ,& generi ꝙ ſit ĩ ſpecie,& ſpeciei ꝙ ſit ĩ gñe
& formę ꝙ ſit in materia: & accidēti ꝙ ſit in ſubiecto:& ſilr̄ ſm oēs alios modos eſſendi ĩ,præter eē
in tpe,& eē ĩ loco,ĩ qbus eſſe in oīno accidit ei qđ eſt ĩ,qa.ſ.qđ ē in non eſt cōpletiuū eiꝰ in quo eſt:&
pōt ſubſiſtere ſeparatum ab eo in quo eſt.Cōſilr̄ dico in ꝓpoſito ꝙ eſſe ad in creaturis,quia omnino
eſt accidentale ei qđ eſt ad:qđ quidē participat habitudinē eſſendi ad,eo ꝙ non eſt cōpletiuū eiꝰ ad
qđ eſt:& poteſt ſubſiſtere ſine illo.Quatuor enim & duo non ſecundū ꝙ quatuor & duo ſunt ad
aliquid:ſic enim vnum eorum eſt in altero,vt pars in toto,& totum in partibus:ꝑ quod vnū eoꝝ
eſt completiuum alteriꝰ,& pars totiꝰ:& vnū eorū eſt inſeparabile ab altero, vt totū a pte:ſed ſunt
ad aliquid ſcđm ꝙ cōſiderantur vt qdā exceſſus maioris & minoris.Scđm hoc em̄ vnū eorū nō eſt
cōpletiuū alteriꝰ,ſed ab eo ſeparatū,vt ĩ eis ſcđm aliud cōſideretur eſſe ad,& ſcđm aliud eſſe in.Se
ipſo em̄ duo ineſt quatuor,ſicut & ſeipſa albedo ineſt corpori:ſed nō ſeipſo duo ē ſubduplū ad qua
tuor:neq; quatuor duplum ad duo,ſicut neq; ſeipſo album vnū eſt ad aliud album ſine aliquo co
albo.Ipſa enim ſubiecta neq; ſecundum ſe,nec vt ſubſunt fundamētis relationū,non ſunt ex ſe,aut
per ſe ad,ſed ſolūmō ipſa habitudine qua participãt:niſi per coexiſtēs. dicente phō.v.Metaphyſica
cap.de relatiōe.Et relatiuorū qđdā dicit̄ modo accidētali,ſicut hō:qui eſt relatiuus qa accidit ei eē
duplū alicuius,& hoc eſt relatiuoꝝ: & ſimiliter accidit eidē vt ſit albū & duplum etiam.Vbi di
cit Commen.Homo em̄ ſecundum ꝙ homo neq; eſt duplū neq; albū.Quia igit̄ ei cui conuenit eē G
ad omnino accidit ei ad,quia poteſt eſſe & non eſſe ad:idcirco dico ꝙ eſſe ad,eſt aliqd præter illud
cuius eſt,exiſtens extra intellectum ſubſiſtens in hypoſtaſi,& conſtituens prædicamentū:ſed nō ſi
ne characterizatiōe ab eo in quo fundatur ſcđm ꝙ dictum eſt.Eſſe autē in,qđ cōuenit accidēti,quia
ipſum accidēs ſecundum naturā ĩſeparabile eſt a ſubiecto:ita etiā ꝙ ſi ꝑ miraculū ſeparetur,natura
lem habet dependētiam & inclinationē ad ſubiectū: idcirco omnino ē ei ſecundū naturam eſſentia
le ꝙ ſit in.Et propterea hmōi eſſe in non eſt extra intellectum aliquid ſubſiſtēs in hypoſtaſi,nec cō
ſtituit prædicamētum ſicut facit eſſe ad,q̄q̄ neutrū eorū ex ſe ſit aliud q̄ purus modus eſſendi.Vñ
ipſa albedo & ſuū eſſe in,ambo accidūt corpori ſcđm eandē rōnē accidentis:& ſcđm eandē rōnē de
nominãt corpus.Idem em̄ eſt corpus eſſe albū qđ albedinē eſſe in corpore.propter qđ ad idem p̄di
camētū pertinēt.Vnde ſicut habere albedinē nō ꝑtinet ad p̄dicamētū hře: ſed ſolū ad p̄dicamētū
qualitatis ad qđ pertinet albedo,ſic & albedinē eſſe ĩ , nō ꝑtinet ad aliđ p̄dicamētū q̄ ad qđ ꝑtinet
albedo,ꝓpter qđ inoleuit vſus dicendo & bene: ꝙ accidentis eſſe eſt ineſſe : q̄uis ipſum ineſſe ſit
modus quidā ipſius rei q̄ eſt accidens:quo reſpicit ſubiectum:& eſſe eiꝰ,ſiue ſcđm eſſentiā,ſiue ſm
exiſtentiā ſit modus aliꝰ eiuſdē,quo.ſ.reſpicit deum vt cauſam eſſentiæ ſuæ ſecundum formam:vl̕
exiſtētię ſm efficiētiam,vt habitū eſt ſupra. Eſſe autem in ſeparato vt ĩ loco,aut tpe,& hře aliquid
ſeparatū puta tunicā in dorſo,vel galeam in capite,pertinent ad diuerſa prædicamenta.Non enim
idem eſt eſſe album & eſſe ſimile ſiue ad aliud,quia nō eſt niſi ad ſeparatum:& ſine quo poteſt eſſe
qđ eſt ad illud:nec eo eſt album quo eſt ad aliud.Vnde eſſe ad quod conuenit rei ſeipſa non alteriꝰ
participatione,quemadmodum vni albedini ꝙ eſſentialiter ſit ſimilis alteri,ad idem p̄dicamētum
pertinet cū eo qđ eſt ad.Vnā em̄ albedinē eſſe ſimilē alteri,idem eſt qđ vnā eſſe ſecundum ſpeciem
eandem alteri.Eſſe aūt hanc illi eandē ſpecie,nihil aliud eſt q̄ hanc & illā eſſe albedinē ſimpliciter:q̄
eſt eadem ſm ſpeciē ſuper vtrãq;,vt in qua habent eſſe idē,& eſſe ſimpliciter ſicut inferius in ſupe
riori,aut indiuidiuum in ſpecie.qđ reducitur ad modum eſſendi ſpeciem in genere: qđ eſſe in nō ſe
parat prædicamentum,vt dictū eſt.Sed hic aliqs obuiās dicet.ſicut albedo ſeipſa eſt ad , cum dicit̄
ſimilis alteri albedini, ſic albū ipſa albedine ſua eſt ad,cum dicitur ſimile alteri albo,quia ſicut ibi
eſſe ad non pertinet ad aliud prædicamentū q̄ ad qđ pertinet albedo:ſic nec hic ꝑtinet ad aliud p̄di
camentum.Et eſt dicendum ꝙ nō eſt ita,ſecūdum ꝙ alibi magis expoſuimus.qm̄ eſſe ad,quo albū
dicitur eſſe ad quando dicitur albū eſſe ſimile albo, non conuenit ei ratione albedinis vt eſt albedo
ſicut albedini conuenit eſſe ad,ratione qua albedo ē,cum dicit̄ albedo eſſe ſimilis albedini,immo il
lud eſſe ad conuenit albo ratione albedinis vt eſt ſubiecto inhærens.Vnde non refert albedinem
ſicut refert cum vna albedo dicitur ſimilis alteri,ſed refert ipſum album.Et ſic iſtud eſſe ad,omni
no eſt accidentale illi quod eſt ad,& ratione fundamenti,& ratione ſubiecti illius,& rōne compo
ſiti ex vtroq;:ſed aliter accidit fundamēto,aliter ſubiecto eius: aliter vero compoſito ex vtroq; , vt

ſiam infra videbiť. Propter qđ refert non fundamentum, ſed vel ſubiectū eius, vel compoſitum ex
vtroq̄. & ſiue hoc, ſiue illud, ſiue vtrūq̄ referat, licet diuerſimode, vt patebit ibidē, tñ illud non re-
ferť ſeipſo, aut ipſo fundamēto, puta albedine, quēadmodum ipſa albedo ſeipſa abſq̄ alicuius alteri
us participatione refertur ad aliam albedinem cum dicitur ei ſimilis: ſed refertur participatione
accidentalis habitudinis. Vnde iſta eſt per ſe ſecundum primum modum dicendi per ſe, duplum
eſt ad aliud: iſta vero, quantū ē ad aliud, eſt per ſe ſm ſecundum modū dicendi per ſe. Duplū enim
duplicitate eſt ad aliqđ, ſicut hō humanitate eſt animal: & eſt prædicatū de ratione ſubiecti & for-
ma eius. Quantū vero quātitate eſt ad aliquid, ſicut homo humanitate eſt riſibilis, & eſt ſubiectū
H cauſa p̄dicati. iſta aūt, hō ē ad aliqđ, eſt p̄ accidens. Eſt aūt ſciēdū ad maiorē declarationē iā dictorū
& eorū q̄ in qbuſdā aliis Quolibet diximꝰ: q̄ relatio ſup formā abſolutā habet fundari triplr. Vno
mō ſup formā accidentalē vt hēt eſſe in ſubiecto, puta ſimile ſuper albedinem vt eſt in corpore. Alio
modo ſuper formā ſubſtantialē, vt habet eſſe ī ſuppoſito: & ſuper humanitatē, ſm q̄ hēt eſſe in Sor
te & Platone. Tertio ſuper hanc aut illam, vt ſecundum ſe conſideratur præter eſſe in ſubiecto aut
ſuppoſito. Primo modo eſt relatio oīno accidentalis ſubiecto. Scđo modo eſt ſubſtātialis ſuppoſito
pro quanto forma ſpeciei ē ſubſtātialis ſuppoſito, ſed ſolūmō accidētalis p̄ quāto accidit formæ q̄
ſit in ſuppoſito. & neutro modo denoīat ſuum fundamētū, ſed ſolūmō ſubiectū aut ſuppoſitū. Nō
enim dicimus ſecundum hos modos q̄ albedo aut humanitas ſit ſilis, aut ſimilitudo, ſed ſolūmō di
cimus q̄ albū eſt ſimile albo albedine: & vnꝰ hō alteri hūanitate. Relatio tertio modo ē oīno eſſentia
lis, & nullo mō accidētalis rōne ipſiꝰ fundamēti: etſi forte aliqđ accidētalitatis hēt qa nō hēt ab vna
illarum formarum cauſari, aut ſm actū fundari ſuper ipſam niſi p̄ coexiſtētiā alteriꝰ. ſed illa accidē
talitas non facit q̄ pertinet ad aliud p̄dicamētū, ſicut neq̄ accidētalitas eius qđ eſt eſſe in, licet ſe
parari pōt ab accidēte in ſacramēto altaris. Qꝫ vero p̄ponebať vlterius: q̄ ſm Boetiū et Simpliciū
decem prædicamenta ſunt decem prima genera rerū ſignātia ſiue primarū & ſimpliciū rerum ſi-
gnificatiua, vt ſecundum hoc totidem rebus diſtinguantur quot ſunt genera: Dicendum q̄ ipi ac
cipiunt ibi rem large pro omni eo quod eſt aliquid extra animam ſubſiſtens in hypoſtaſi vel natū
ſubſiſtere. et hoc largiſſime ſumendo hypoſtaſim & ſubſiſtere ad id quod habet realitatē p̄priam
exiſtēs per ſe, et ex ſe, & in ſe, qđ proprium eſt ſubſtantiæ, cui propriiſſime conuenit rō ſubſiſtē-
di, & ratio hypoſtaſis, & ad id qđ habet realitatē p̄priā exiſtēs in alio: qđ cōuenit accidentibus abſo
lutis. ſ. quantitati & qualitati ſolummō, & ad id qđ eſt modus illius qđ nō eſt cōpletiuū alteriꝰ: &
poteſt ſubſiſtere ſeparatū ab eo: & hoc inquātū recipit characterizationē ab alio. Scđm iā dictū mo
dū, vt dictum eſt, non ſolū cōuenit p̄dicamēto relatiōis: ſed aliis ſex extrinſecus aduenientibus, quē
admodum ſecundum differentias loci & tpis characterizanť p̄dicamentū vbi & quādo: & ſm dif
ferentias fundamētoꝝ characterizantur quando & vbi: qđ adhuc in p̄te iā amplius patebit īferiꝰ.
I Et q̄ vltimo aſſumitur q̄ relatio præter modū ad aliud & rem fundamenti non poteſt eſſe niſi res
aliqua inhærens alteri vt ſubiecto: Dicēdum q̄ negare qn p̄dicamentū relationis realis ſm totū
accidens ſit in creaturis. ſ. & ſcđm rationem illā qua modus eſt ſcđm ſe: & qua habet characteriza
tionē a fundamento, licet alio & alio modo, vt iam videbitur: omnino abſurdum eſt. dicēte Augu.
v. de Tri. c. iiii. Nihil in deo ſm accidēs dicitur: qa nihil ei accidit. Nec tñ oē qđ diciť ſm ſubſtantiā
diciť. In rebus eñ creatis atq̄ mutabilibus qđ nō ſcđm ſubſtātiā diciť reſtat vt ſm accidēs dicať.
Omnia eñ accidunt eis q̄ vel amitti poſſunt vel minui, et magnitudines, & qualitates, & qđ diciť
ad aliquid, & ſitus & habitus, et loca & tp̄a & opera atq̄ paſſiones. Dicit autē amitti poſſunt vel
minui: qa amiſſio vel minutio, cū ſint mutationes, ſigna ſunt et indicia q̄ q̄cūq̄ talia ſunt q̄ amit-
ti pñt vel minui accidētia ſunt illiꝰ a quo amitti et in quo minui pñt. Propter qđ dicit cap. xvi. Ni
hil accidit deo temporaliter, qa non eſt mutabilis. et infra. Vt ea accidētia ſint q̄ cū aliqua mutatio
ne rerū de qbus dicuntur accidūt. Econtrario autem eſſe accidēs in aliquo, eſt cauſa mutabilitatis
ſm illud in eodē. Iuxta illud qđ dicit cap. ii. Deo aliquid accidere nō pōt: et ideo ſola eſt incommu-
tabilis ſubſtātia vel eſſentia quæ deus eſt. et cap. xvi. Ipſius naturæ nihil accidit quo mutetur. Hic
ergo oportet videre quō relatio ſit accidens: et quomodo differat ab accidētibus abſolutis: et quo
K modo ſit aliquid in ſubiecto exiſtēs: et quomodo non. Ad cuius intellectum ſciendum eſt: q̄ omnes
relationes reales oportet ponere accidentia eſſe in creaturis: et hoc tam rōne habitudinis ſiue modi
quē īportāt q̄ rōne characterizatiōis: licet aliter et aliter. ex quibus, vt dictū ē, integratur p̄dicamē
tū relationis: vt ſm hoc vere totū p̄dicamētū relatiōis dicatur eſſe p̄dicamentū accidentis. dicen
te Siplicio ī expoſitione. Eorum aūt quæ ſunt, habemus decem prædicamentoꝝ diuiſionē in duo.
Nouem eñ ſub accidente cōprehendūtur: et ſubſtantia prima alioꝝ numeratur. Et hoc verum

eſt generaliter appellando accidens omne diuiſum ex oppoſito contra ſubſtantiam. Vt enim ſta-
tim ſubdit,quæcunq; non ſunt accidentia omnino ſubſtantiæ ſunt.appellãdo.ſ.accidẽtia q̃cũq; ſub
ſtantiæ,& aliis p̃exiſtentibus in ſubſtantia ſupueniunt.Modis tamen diuerſis accidẽtia dicunꝰ p̃di-
camenta abſoluta,quantitas.ſ.& q̃litas, & illa p̃dicamẽta ſeptẽ q̃ habitudines ĩportant. Simplicius
ſuper illud,Eorum quæ ſcd̃m nullam commixtionem dicuntur , diſtinguit prædicamenta ſic.Exi-
ſtentiarum hæ quidem ſcd̃m ſe habent eſſe: quas oẽs ſubſtãtia cõprehendit:hæ autem in aliis ſub
ſiſtunt.Et harum hæ quidem ſecundum habitudinem conſiderantur: hæ autem ſine habitudine
ſunt.& earum quæ ſine habitudine , hæ quidem ſecundum formationẽ conſiderantur:& ſunt oẽs
ſecundum quale. hæ autem ſecundum diſtenſionem:quæ ſunt ſm quantum.Earum vero q̃ ſm ha
bitudinẽ,hę quidẽ dicunꝰ conuerſa: quas oẽs cõtinet ad aliq̃d prędicamẽtũ:hæ aũt dicunꝰ nõ cõ-
uerſa.Per q̃d intelligit ꝙ illa de p̃dicamẽto relationis mutuos habẽt reſpectus ſm quos æqualiter
dicuntur adinuicem:illa vero alia ſex nequaq̃,ſed in illis reſpectus ſolus eſt in vno in ordine ad al
terum.dicente *Simplicio*.In vbi & quando non accipitur temporis & loci habitudo ad id q̃d eſt
in loco & tempore:ſed eius q̃d eſt in loco ad locum:& q̃d eſt in tempore ad tempus , & ſic de aliis
vnde nec ad ſe mutuo dicuntur.Expreſſius autem differentem accidentalitatem in iſtis ſeptẽ poſ-
ſumus diſcernere ſic.Cum eñ generaliter dicuntur accidentia quæ aliis præexiſtentibus ſupueni
unt:aut ergo ſupueniunt eis totaliter ab intra:& dicuntur accidentia omnino intrinſecus adue- L
nientia,vt ſunt quantitas & qualitas:q̃ ex ſola natura abſoluta eius cui aduenĩũt vt ſubiecto,acci
dunt eidẽ:aut ſupueniũt totaliter ab extra,& dicunꝰ accidentia ſex oĩno extrinſecus aduenientia,
quia ex ſolo reſpectu eius cui ſuperueniunt ad alterum,vel alterius ad ipſum adueniunt illi. Vn-
de iſta vel adueniunt ex ordine alterius ad id cui adueniunt,vel econuerſo. Primo modo eſt vlti
mum prædicamentũ.ſ.habere:q̃d habenti aduenit ex ordine eius q̃d habeꝰ ad habentem. dicit eñ
reſpectũ quẽ habet habẽs ad id q̃d habeꝰ:q̃a illud applicatũ eſt ei.Secundo modo ſunt quinq; alia p̃
dicamenta extrinſecus aduenĩẽtia. aduenĩũt eñ ei cuiꝰ ſunt ex ordine ipſius ad aliud.Propter q̃d
inter p̃dicamenta omnino extrinſecus aduenientia ſolũ prædicamẽtũ habere dicitur acq̃ſitũ,tanq̃
magis extrinſecus adueniens:propter q̃d & vltimo ordinatur.dicẽte Simplicio in expoſitione p̃di-
camẽti habere.Ariſtoteles q̃d ex ſeipſo oẽ principaliꝰ exiſtimat eſſe eo q̃d extrinſecꝰ aduenit & acq
ſito.quoniã alia quidẽ omnia genera,vel in ſubſtantia,vel in habitudinibus quibuſdã exiſtẽtia a ſe
ipſis partem quãdam ad eſſe conferunt:habere autem extrinſecus totum & acquiſitum circa nos
ſit.Propter q̃d vltimo ponit ipſum.a ſeipſis intelligo.i.ex eo ꝙ ex ſola natura eiꝰ cuiꝰ ſunt,hoc habẽt
Talia eñ ſunt actio,paſſio,quãdo,vbi,& ſitus.Actio eñ & paſſio adueniunt motui in paſſo ab agẽ
te:quia ſuper motum nihil addunt niſi reſpectus diuerſos quibus inter ſe diſtinguuntur. Ambo
enim fundantur in motu qui ab agente præterit in paſſum.Actio enim formaliter dicit reſpectũ
fundatum in motu,vt habet eſſe & procedere ab agente.Paſſio vero formaliter dicit reſpectũ fun
datum in eodem motu vt ipſe recipitur in paſſo. In quo differunt prædicamentũ actionis & paſ
ſionis ab aliis tribus,q̃ñ actio & paſſio habent in paſſo fundamẽtũ immediatum, ſcilicet motum
elicitum ab agente in paſſo.Alia vero nihil ponunt in eo in quo ſunt niſi reſpectum purum imme
diate fundatum in illo.Quãdo vero aduenit ei q̃d eſt in tẽpore ex ordine illius ad ip̃m tp̃s:& for
maliter dicit reſpectum quendam eius q̃d eſt in tempore ad ipſum tempus ex hoc ꝙ eſt in ipſo. Vbi
autẽ ſupuenit ei q̃d eſt in loco ex ordine eius q̃d eſt ĩ loco ratiõe totius ad locũ. formaliter eñ dicit
reſpectum totius exiſtentis in loco ad ipſum locum rõne totius loci adæquati locato: & hoc rõne
eius q̃d ſic eſt in illo.Situs vero ſuperuenit toti q̃d eſt in loco ratione ſuarum partium ordinatarũ
in loco:& hoc ex ordĩe ipſarũ ad p̃tes diuerſas loci:ĩ eo videlicet ꝙ diuerſimode ſituanꝰ, ſiue diſpo
nunꝰ in illo.Prædicamẽtũ vero relatiõis mediũ ẽ ĩter p̃dicamẽta oĩno ĩtrĩſecꝰ, & oĩno extrinſecus
ſuperuenientia.Habitudo enim in qua conſiſtit,partim eſt intrinſecus adueniens:p̃tim vero extrĩ
ſecus.Relatio enim vt eſt prædicamentum ſecundum prædicta,duo habet in ſe & rationem mo
di ad aliud,& rationem characterizationis.Et ratione vtriuſq; habet accidentalitatem,ſed diuer-
ſimode quia accidentalitatẽ characterizationis omnino habet ab intrĩſeco.ſ.ab ipſo fundamẽto.Ac
cidentalitatẽ vero modi quę eſt nuda habitudo:partim habet ab intrinſeco vt a ſuo fundamẽto,&
partim ab extrinſeco vt ab aliquo ſibi correſpondente extra. Vt propterea relatio q̃q̃ media
ſit inter accidentia intrinſecus & extrinſecus aduenientia : magis tamen ab intrinſeco adue-
nit q̃ ab extrinſeco: & magis connumeratur accidentibus intrinſecus q̃ cum extrinſecus aduenĩ-
entibus.Propter quod etiam vocatur relatio habitudo cognata,cum aliorum ſex habitudo voce

tur ſimpliciter aduentitia. dicente Simplicio. Præordinentur quæ ſecundum ſe his quæ ad aliquid. Factis pluribus neceſſe eſt aduenire habitudinem ad aliquid. Poſt hoc autem alia prædicamenta non ſecundum cognatam habitudinem, ſed ſecundum aduentitiam. Fundamento enim ſimilitudinis vt albedini, quantum eſt de ſe, eſſentiale eſt ꝙ ſuper ipſam funderur ſecundum actum, & nata ſit fundari habitudo ſimilitudinis: & eſſentiale eſt albedini quantum eſt de ſe ꝙ ſecundum eam album dicatur ſimile. Sed non habet hoc ex ſe ſola perfecte, & ſecundum actum, ſed ſolummodo ex coexiſtentia alterius albedinis in alio ſubiecto. dicente Simplicio. Videntur autem quæ ad aliquid, ſimul eſſe natura. Non enim habitudo eſt in vno, ſed alterius ſemper ad alterum. Oportet igitur ambo coexiſtere ſi debeat habitudo in ipſis ſaluari. altero ſolo manente non erit habitudo. Vnde quia reliquum vel poteſt coexiſtere vt ſecundum actum ſit habitudo, vel non coexiſtere vt non ſit ſecundum actum habitudo: & hoc præter ipſius fundamenti corruptionem & ipſius ſubiecti: ideo ſecundum definitionem accidentis quæ eſt quod adeſt & abeſt præter corruptionem ſubiecti, prædicamentum relationis omnino eſt accidens. quia non ſolum adeſt, & abeſt præter corruptionem ſubiecti, ſed etiam præter corruptionem fundamenti Et propter hoc mutatio fit ſecundum ad aliquid in vno ad mutationem ſecundum rem abſolutam in ſolo altero. Sed eſt aduertendum ꝙ licet totum prædicamentum relationis vt dictum eſt accidens ſit, & ratione modi & ratione characteris: ꝙ tamen eſt alia & alia ratio accidenta-

M litatis hincinde: & alia atꝙ alia ratio eius cui accidit. Ratione enim characteris tribus modis ſolet aſſignari habitudinis characterizatio. Vno modo vt ipſum fundamentum ponatur cum ipſa habitudine conſtituere prædicamentum & hypoſtaſim relationis: quemadmodum ſi figura quæ eſt in ſigillo cupreo character cupri, eſſet in cæra applicata eadem numero character cæræ. Alio modo vt non ipſum fundamentum ſit character habitudinis: ſed aliquid a fundamento quaſi impreſſum habitudini: quemadmodum ſigillum non ſuam figuram imprimit cæræ: ſed eius ſimilem. Tertio modo vt nihil aliud intelligatur habitudinis characterizatio q̄ determinatio ad illud in quo fundatur: quæ ex ſe indeterminata eſt: quemadmodum ſimitas eſt curuitas determinata naſo: quæ ex ſe indeterminata eſt ad naſum & ad alia. Et iſte eſt modus quem tetigimus ſupra: & ſecundum illum modum ex diuerſa determinatione per diuerſa fundamenta habitudo diuerſificaretur ſecundum ſpeciem & genera ab illis abſtracta. Et ſecundum hoc cum habitudo fundatur ſuper vnum in qualitate, vt ſuper duo alba, dicitur ſimilitudo: quando vero ſuper multa in qualitate, dicitur diſſimilitudo. non ꝙ aliquid præter modum ſiue habitudinem ſit de prædicamento relationis, vt videlicet res fundamenti vel aliquid ab ipſa quod eſt in ipſa habitudine, & aliud ab ipſa. & hoc quemadmodum ſi diceremus motum non eſſe de prædicamento actionis & paſſionis: ſed ſolum reſpectus quoſdam diuerſimode fundatos in motu & determinatos per ipſum: & ſic de cæteris prædicamentis quæ conſiſtunt in habitudine, vt nihil dicamus eſſe de prædicamento illorum niſi nudam habitudinem diuerſimode determinatam ſiue characterizatam in hoc ꝙ reſpectus illorum aliquo determinatur: vt iſta determinatio dicatur realitas prædicamenti relationis. Iſtud videtur multum probabile. Per huiuſmodi enim characterizationem etſi prædicamentum relationis nō contineat in ſe rem fundamenti, vt ꝙ ſimilitudo non ſignat albedinem in qua fundatur: quaſi tamē ipſam ſignat

N inquantum per ipſam determinatur. SECVNdus vero modus videtur mihi habere falſam imaginationem & impoſſibilem. Non enim character qui eſt aliquid ſecundum rem abſolutum in aliquo ſecundum ſimile ſibi characterizat aliud ſibi coniunctum, niſi dans characterem ſic habeat vt ſeparatum ab illo, & corporale ſicut ipſum, quemadmodum cæra corporalis eſt & ſeparata a cupro, cuius ſimilitudinem characterizatione recipit. Nunc autem habitudo, cum ſecundum Simplicium ſit corporale q̄d & inſeparatum a ſuo fundamento, non ſic ſe poteſt habere ad album. Propter quod non videtur mihi ꝙ illo ſecundo modo poteſt characterizari vt ponat in habitudine aliquid re diuerſum omnino & ab ipſo modo ad aliud, & ab ipſo fundamento: ſecundum ꝙ de hoc habitus eſt ſermo ſupra. Primus modus, vt videtur mihi, eſt ille quem tenet Simplicius, vt patet ex ſupradictis ſecundum ipſum, & non obuiat huic poſitioni niſi ꝙ idem eſſet in diuerſis p̄dicamētis: quod ſimiliter videt̄ Simplici⁹ negare de relatione, vt ſupra habitū eſt. Sed huic reſpōdetur de facili: dicendo ꝙ res alterius p̄dicamēti puta albedo, q̄ qualitas eſt, ſm̄ ꝙ habet eſſe in, eſt de prædicamēto qualitatis: ſed ſecundum rationem characterizādi habitudinē nō ē inconueniens ꝙ ſit de p̄dicamēto relationis. dicēte Simplicio in expoſitione capituli de actiōe & paſ-

ſione. Ad aliqd ſecũdũ ſe ſecundum ſolam habitudinem cõſideratam in aliis ꝑdicamẽtis habet eẽ
Habitudo enim ſecundum ſe nõ eſt. Sicut igiẽ in q̃li eſt ſm ſilẽ et diſſilẽ, ſic et in quanto ſecundum
aequale & inaequale. Et nihil inconueniens idẽ eſſe ſub duobus praedicamẽtis penes eã q̃ ſm ſe hypo
ſtaſim, & penes habitudinẽ adinuicem. & hoc quemadmodũ ſecundum aliquos mot⁹ q ſm ſe ẽ de
genere quantitatis: aut illi⁹ praedicamẽti in qđ eſt mot⁹: eſt tñ in generibus actionis & paſſionis in
quantum reſpectus ſm quos diſtinguunẽ iſta duo ꝑdicamẽta fundanẽ circa motum. Si igitur aſſi
gneẽ characterizatio relationis p̄io mõ, manifeſtũ eſt ꝙ relatio ratione ſuae characterizatiõis nullã
aliã importat accidentalitatem q̃ eam quae eſt ſui fundamẽti: & ſic ſicut fundamẽtũ ſuũ accidens
eſt ſubſtãtię, puta albedo hoĩs, & inhaerẽs eidẽ vt ſubiecto, ſic & ſilẽ: ſed ꝑ fundamẽtũ: nullã aũt hẽt
accidentalitatẽ reſpectu ſui fundamẽti, imo magis idẽtitatẽ & cõſubſtãtialitatẽ. Vnde ſi fundamẽ
tũ non eſſet accidẽs, nec ipſa ſilitudo accidens eſſet, ſicut nec relatio in diuinis accidẽs eſt rõne ſuae
characterizationis: q̄a ſuꝑ diuinã ſubſtãtiã & eſſentiã fundatur imediate. Et tñ dr̃a eſt i characteri- O
zando relationẽ hincinde: q̄a in diuinis relatio fundaẽ ſuꝑ ſubſtãtiã ſimplr̃ vt ſubſtãtia eſt: propter
qđ bene dicitur ꝙ deitas eſt paternitas. In creaturis autẽ nõ fundaẽ relatio quae accidẽs eſt, ſuꝑ acci
dens abſolutũ niſi rõne ſuae inhaerentiae in ſubiecto. propter qđ in illis nõ diciẽ ꝙ albedo ẽ ſilitudo
Et in hoc plus cõuenit relatio in diuinis cũ relatione eſſentiali, vt cũ ſimilitudine q̃ fundatur i albe
dine ſimplr̃; q̄a de illa bene diciẽ ꝙ albedo eſt ſilitudo, vt dictũ eſt ſupra. differũt autem i hoc ꝙ re-
latio non denoĩat in diuinis. Nõ enim dicimus ꝙ deitas eſt pater denominatiua praedicatione, vt
deitas intelligatur referri paternitate, ſicut dicimus ꝙ albedo eſt ſimilis. Et i hoc plus cõuenit rela
tio diuina cũ ratione accidẽtali. Illa enim nõ denoĩat fundamẽtũ. Nõ eñ dicim⁹ accidẽtali relatio-
ne ꝙ albedo eſt ſilis, ſicut nec dicimus ꝙ deitas eſt pater, vt iam expoſitum eſt. ſed & hic & ibi re-
latio denoĩat ſolũ ſuppoſitũ, dicẽdo in diuinis, generans eſt pater: & in creaturis, homo vel albũ eſt
ſilẽ. Si vero aſſignetur characterizatio relationis Tertio mõ: ſic idem ſentiẽdum eſt de relationis
accidẽtalitate cũ eo qđ iam dictũ eſt de p̄io mõ. q̄a quaſi ſm idẽ currũt iſti duo modi. Sed quocũq̧
modo dictoꝝ triũ ponatur fieri characterizatio ꝑter rõnẽ modi ad aliud, nullã realitatẽ hẽt relatio
niſi a ſuo fundamento etiam largiſſime accipiẽdo realitatẽ: ſm ꝙ determinatio ſimitatis dicitur
ſua realitas. ita ꝙ quaecunq̧ relationes ſuper idẽ fundanẽ eandem habent realitatẽ. In diuinis eñ oĩ
no eſt eadẽ realitas oĩm relationũ diuinarũ, q̄a fundanẽ in eadẽ eſſentia: & i creaturis, cũ idẽ ſcđm
eandẽ albedinẽ eſt ſilis alii albo: & diſſimilis nigro, ſimilitudo & diſſimilitudo inquãtũ fundanẽ ſu
per eandẽ illã albedinẽ, habẽt eãdẽ realitatẽ. Vnde tã i diuinis, q̃ in creaturis ꝙ relationes ſint reales P
hoc habẽt a ſuo fundamẽto: ſed ꝙ ſunt diuerſae, hoc habent ab eo ꝙ ſunt ad obiecta diuerſa. Vnde
ſilitudo & diſſilitudo fundatę ſuꝑ eãdẽ albedinẽ ſũt diuerſę relatiões: q̄a ſilitudo eſt ad ſilitudinẽ
fũdatã i alia albedine: & diſſimilitudo ad diſſimilitudinẽ fundatã i nigredine. & cõſiſtit i iſta diuer
ſitas relationum fundatarũ ſuper idẽ non niſi ex ꝑte ipſius modi ad aliud: q diuerſus ẽ ſecundũ di
uerſitatẽ terminorũ eadem exiſtente realitate in eiſdem. Vnde & ꝙ fit tranſmutatio in relationi
bus ꝑ tranſmutationẽ realẽ abſolutã in alio abſq̧ omni tranſmutatione abſoluta in ſuo ſubiecto, il-
la fit penes modũ: nõ aũt penes characterizatiões niſi valde ꝑ accidẽs: iquãtũ nõ põt manere chara-
cterizatio ſub ratione characterizationis corrupto modo in quo habet eſſe. Vnde quia talis accidẽ-
talitas non exiſtit in relatione niſi ex accidẽtalitate ſui fundamenti, ideo accidentia q̃ ſequũtur fun
damẽtum vt magis & minus, etiã ſequunẽ hmõi relationẽ, dicẽte Simplicio. Sine alio prędicamẽto
neq̧ intelligi pñt ipſa ad aliquid. conſubſiſtunt eñ ſemper in aliis. Propter hoc ergo qñ accipiunẽ
in ꝑdicamẽto habente contrarietatẽ, habebũt & ipſa contrarietatẽ. Sin autem, nõ habebũt. Quaecũ
ꝙ eñ inſunt generi ſubiecto, inſunt & ad aliquid. Habent eñ contrarietatem ſcđm ꝙ qualia, ſed nõ
ſecundum ꝙ ad aliquid. Sed neq̧ vna habitudo intenſionem & remiſſionem ſuſcipit. Q; eñ ad al
terum ſe habẽt, ſilr̃ ſe habẽt: & nõ ſm ꝙ habitudo & ad aliqd, ſed ſm ꝙ talis, & ſecundũ ꝙ qualitas
magis et minus ſuſcipiunt. Scđm ꝙ talis, et ſcđm ꝙ qualitas intelligo. i. ſcđm ꝙ determinata eſt q̃
litate fundamẽtaliter ſubiecta: et ꝑ hoc characterizata ab ipſa ſm modũ aliquẽ ꝑdictoꝝ. Si ergo lo- Q
quamur de accidẽtalitate relatiõis rõne modi ad aliđ, cũ ſm ꝑdicta ille ꝑti oriaẽ ab itriſeco. ſ. a fun
damẽto: ꝑti ab extriſeco. ſ. a ſibi corñdẽte: inquãtũ oriẽ ab extrinſeco nullam omnino habet acci-
dentalitatẽ reſpectu ſui fundamenti, q̄a eſſentiale eſt ei quantum eſt ex ſe ꝙ incommutabiliter fun
deẽ in ipſa, vt dictũ eſt. quẽadmodũ etiã i diuinis relationes nullã oĩno hñt accidẽtalitatẽ reſpectu
diuię eſſẽtię, ſed iquãtũ hmõi accidẽtalitatẽ hñt ad ſubiectũ ſiue ſuppoſitũ qđ referũt, et hoc nõ niſi
ꝑ fundamẽtũ. q̄a. n. fundamẽtũ accidit ſubiecto, et mod⁹ ad aliud fundat⁹ i ipõ: ideo accñs denoĩat
ſubiectũ ſicut et ipm̃ fundamẽtũ inquãtũ eſt cõcretum ſubiecto, et vnũ ꝑ accidẽs cõſtituiẽ ex acci-

dẽte & ſubiecto qđ eſt per ſe ſubiectũ relationis, licet ſcđm aliud genus accidẽtis. Sed in hoc differt modus iſte in creaturis & ĩ diuinis. In diuinis. n. eſt eſſentialis ſuppoſito qđ refert & denoiat, q̃a eſt cõſtitutiuꝰ ipſius. Hic aũt nõ ſubſtãtialis, ſed accidẽtalis, q̃a ſupponit ſuppoſitũ vt cõſtitutũ ĩ eſſe. Vñ penes modũ ad aliđ ĩquãtũ habet oriri a ſuo fundamẽto, nõ fit tranſmutatio ĩ ſuo ſubiecto niſi ad trãſmutationẽ eiꝰ ſm fundamẽtũ. Si vero cõſideret̃ modi illiꝰ accidẽtalitas ĩquãtũ orit̃ ab extrinſeco: hoc nõ cõtigit ſm ꝙ iã dictũ ẽ niſi q̃a illud extrinſecũ põt coexiſtere & nõ coexiſtere. Et ſic nõ ponit hmõi accidẽtalitatẽ ꝑ ſe ĩ reſpectu ad id, cui modꝰ ille natꝰ eſt ĩeſſe ꝑ ſe vt fundamẽto: & mediãte fundamẽto cuidã alteri vt ſubiecto ſm dictũ modũ, ſed ſolũ ĩ reſpectu eiꝰ ad qđ hẽt eẽ: nec ꝑ ſe illud extrinſecũ, ſiue adſit, ſiue abſit, ponit aliqđ ineẽ, vel nõ ĩeſſe ſubiecto aut fundamẽto: ſed ſolũ cũ adeſt ponit adeſſe, & cũ abeſt ponit abeſſe. & iõ ſi ex tali trãſmutatiõe arguat̃ accñtalitas ĩ relatiõe: illa nõ põt argui q̃ad eiꝰ eẽ ĩ, ſed ſolũmõ q̃ ad eiꝰ eẽ ad. Nõ. n. ex hoc ſubiecto vel fũdamẽto ĩeſt vl' nõ ĩeſt, qđ nõ ĩfuit, vel ĩfuit: ſed ſolũmõ ex hoc ſubiectũ ꝑ fũdamẽtũ ẽ ad aliđ ad qđ priꝰ nõ fuit: vl' nõ ẽ ad aliđ ad qđ priꝰ fuit. & ſic reuera ſm modũ ſupra expoſitũ ſm relatiões fit mutatio, ñ ſm aliã

R rõnẽ eẽ ĩ, ſed ſolũmõ ſm rõnẽ eẽ ad. & ſcđm eũdẽ modũ ĩ creaturis relatiões ꝑ ſe hñt rõnẽ accidẽtis & ſunt accidẽtia ſm rõnẽ qua ſunt ad aliđ, nõ ſcđm rõnẽ q̃ ſunt ĩ alio, ſiue vt ĩ fundamẽto, ſiue in ſubiecto. & ſic ſm talẽ trãſmutationẽ ſm relationẽ trãſmutat̃ ſubiectũ aut fũdamẽtũ quo ad eẽ ĩpo rũ ad aliud, vel nõ eſſe ad aliud: nõ aũt quo ad aliqđ eis ĩeſſe, vel non ineſſe niſi ꝑ accidẽs: inquãtũ non adeſt nouus modꝰ eſſe ad aliud niſi de nouo fit fundatꝰ ĩ fundamento: & ꝑ fundamẽtũ inſit ſubiecto. Neq; deficit quo ad eſſe ad aliud, niſi deficiat quo ad eſſe in. Et per hunc modũ relatio etiã ſm ꝙ dicit purũ modũ ſiue habitudinẽ nudã eſſendi ad aliud, accidẽs eſt ĩ creaturis: & ſm ĩpam fit trãſmutatio in ſubiecto: & circa fundamẽtũ. ſed nõ ẽ ꝓprie accidẽs fundamẽti: q̃a nõ fundat̃ ĩ ipo rõne ſuæ eſſentiæ ſcđm ſe, ſed ſm rõnẽ ſuæ ĩhęrętię. ſed tñ nõ ĩeſt niſi ꝑ ſubiectũ. Quia. n. fundamẽtũ ineſt ſubiecto, ideo & illud qđ ei ĩeſt, vt fundamẽto: ꝑ illud etiã ineſt ſubiecto: & ſic ꝑ illud etiã eſt accidens ſubiecti. Propriã tñ & ꝑ ſe inhærentiam ĩ ſubiecto, ſicut habent accidẽtia abſoluta, nequaq̃ hẽt. Vnde cum dicit phus ĩ ꝑdicamẽtis: Eoꝶ q̃ ſunt q̃dã ſunt ĩ ſubiecto, & dicunt̃ de ſubiecto: vt accidẽtia vlia: quædam vero ſunt ĩ ſubiecto, & non dicunt̃ de ſubiecto, vt accidentia ꝑticularia: inter qualia accidẽtia ſtatĩ cõnumerat ad aliquid: ibi ſumit ſubiectũ large: & ꝑ ſubiecto quo ĩferiꝰ ĩ linea prædicamẽtali ſubiectũ ẽ ſupiori, quando dicit̃, q̃dã dicunt̃ de ſubiecto: & ꝑ ſubiecto quo aliqđ ſubiicit̃ accidẽti quoquo mõ, qñ dr̃, q̃dã ſunt ĩ ſubiecto. Sed ſubiectũ & eẽ ĩ, ęquiuoce cõueniũt accidẽtibus abſolutis & reſpectiuis. qm̃ abſoluta ꝑ ſe ſunt in ſubiecto ꝑ inhærẽtiam: reſpectiua vero ratione habitudinis nequaq̃, ſed per ſe & prĩo nõ ſunt niſi ĩ ſubiecto fundamẽtaliter nõ ĩhærẽter, vt ipm fundamẽtũ appelletur ſubiectũ ꝓpter talẽ modũ eſſendi in. ſecũdũ ꝙ ſtatim ſupra dixit Simplicius Quæcunq; ĩſũt gñi ſubiecto, ĩſunt & ad aliqđ. vbi expreſſe fundamẽtũ appellat ſubiectũ. ꝑ ipm aũt fundamẽtũ, vt dictum eſt, ſecũdario ineſt ſubiecto cui ineſt fundamẽtũ. Talẽ aũt accidẽtalitatẽ nullo modo pñt hr̃e relationes in diuinis: q̃a nõ fundantur niſi ſup idẽ. Et ꝓpter hoc ĩ deo nullo mõ põt ſm relationem eſſe q̃cunq; trãſmutatio, ſicut eſt ĩ creaturis, niſi ponat̃ in ipſo trãſmutatio ſm ſubſtãtiã. ſicut ĩ creaturis nõ põt eẽ trãſmutatio ſcđm relationẽ niſi ponat̃ trãſmutatio ſcđm fundamẽtũ ĩ altero extremoꝶ, vel in vtroq;. In ad aliqđ eñ ꝑ ſe omnino nõ fit trãſmutatio, ſm phum v. phyſi. Ex his vt eſtimo pñt patere q̃cũq; obſcura reliqmus circa relationes, maxime in creaturis

S de q̃bus per intentionem locuti nõ ſumus alicubi niſi in quæſtionĩbus de Quolibet.

Equunt̃ quæſita ꝑtinẽtia ad diuerſas creaturas ſpecialiter. Primo ꝑtinẽtia ad creaturas ĩtellectuales. Secũdo ad creaturas nõ ĩtellectuales. ¶Circa primũ q̃rebãt quædã ꝑtinẽtia ad intellectuales communiter tã angelicã q̃ hũanã: & vnum circa creaturã angelicã tm̃: & plurima circa creaturam hũanã tm̃. ¶Circa primũ proponebatur vnũ ex parte ĩtellectꝰ: Vtrũ ſciẽtia ſit aliqđ cõpoſitum in ĩtellectu Quæſt. iiii. & duo ex parte volũtatis. Quorũ primũ erat de voluntate quo ad ſeipſam: vtrũ Quæſt. v. voluntas moueat ſeipſam. Secundum vero erat de voluntate reſpectu intellectus: vtrũ ĩperare ſit Quæſt. vi. actus voluntatis an rationis ſiue intellectus. ¶Circa primũ arguitur ꝙ ſcientia ſit aliquid compo Arg. princ. ſitum ĩ intellectu. Primo ſic. ſcientia ſucceſſiue acq̃ritur. ergo habet partes, quarum vna acquiritur Primum. poſt aliã. om̃e autem habẽs ꝑtes eſt compoſitũ ex illis. ergo &c. Secundo ſic. ꝑ ſcientiã aſſimilatur Secundum. homo compoſito ſcito. compoſito autem non aſſimilatur niſi ꝑ aliqđ compoſitũ. ergo &c. CONtra. non componitur ex materia & forma, quia non eſt niſi forma, nec ex accidente & ſubiecto, q̃a In oppoſitũ. non eſt ſubiectum alicuius: qui ſunt duo modi compoſitiõis ad quos alii habẽt reduci. quare &c.

T DIcendum ſecundum ꝙ alibi expoſuimus, loquendo de ſimplicitate dei: ꝙ eſt quædam compoſi- Reſponſio.

tio quã aliquid componitur alteri:& eſt quædam compoſitio qua aliquid componitur ex aliis.Lo-
quendo de primo modo compoſitionis,clarum eſt ꝙ ſcientia eſt compoſitum quid,quia componit̃
intellectui ſcientis,ſicut accidens ſubiecto.Loquendo vero de ſecundo modo compoſitionis,cũ ille
multiplex ſit, vt ibi eſt expoſitum,aliquis illoꝝ conuenit ſcientiæ,& aliqs non. Eſt eñ compoſitio
quæ eſt ex diuerſis ſecundum rem in nullo conueniẽtibus,cuiuſmodi eſt illa quæ eſt ex materia &
forma,de qua vt procedit ſecundũ argumentum,patet ꝙ ſciẽtia nõ eſt cõpoſita,q̃a eſt forma accidẽ
talis non habẽs materiã ex qua,ſed in qua tm̃:& non eſt dubitatio de ſcientia niſi an ſit cõpoſita ex
ꝑtibus formalib⁹,vt ſciẽtia ſit vna forma compoſita ex pluribus formis.& eſt cauſa dubitationis ex
preſſa in primo argumẽto.Et eſt dicendum ꝙ omnis forma q̃ per agens naturale,aut modo natura
li,tranſmutatione q̃ motus eſt,educitur de potentia ad actum,partes habet in quibus ſucceſſiue eẽ
aliud & aliud ſibi acquiritur , differens ſecũdum completum & incompletũ,proficiſcendo ab incõ
pleto ad completum:ita ꝙ vnum eorum ꝓcedat de altero,vt de eo qđ eſt in potentia & incompletũ
id qđ eſt in actu & completum:vltimo ſtando in aliquo ſimpliciter perfecto & completo ſecun-
dum naturam illius formę.Quarum partium diuerſitas tripliciter poteſt intelligi,aut ſecundum
rationem,aut ſecundum intenſionem,aut ſecundum rem.Primo mõ ꝑtes habet oĩs forma acq̃ſita
per motum intenſionis & remiſſionis:quia ꝓcedit de imperfecto ad perfectum in eadem forma ſpe
cifica.Magis enim & minus in forma nunq̃ differunt ſpecie,ſed numero tm̃,ſicut magis album &
minus album: licet accidẽtal'r magis differt magis albũ & min⁹ albũ,q̃ æqualiter alba.Quin ergo
ſcientia ſicut & albedo & qualibet alia forma recipiens intẽſionem & remiſſionem partes habeat
in ſua eſſentia, quemadmodum & omnis forma alia recipiens magis & minus , negare non poſſu
mus : immo exp̃ſſe cõceſſim⁹ & expoſuim⁹ quomodo hm̃õi partes habeat talis forma in quæſtio
ne quadam de formarum intenſione & remiſſione.Sed ex talibus partibus talis forma non eſt dicẽ
da eſſe compoſita:quia ſecundum declarata in iam tacta quæſtione, partes formæ recipientis in-
tenſionem & remiſſionem non manent in eadem diſtinctæ abinuicem ſecundum ſuos gradus,in
quibus natæ eſſent ſtare in diuerſis, niſi ſecundum rationem tm̃,ſemper minus intenſo manente
in magis intenſo virtute ſolum,ita ꝙ eſſentia formæ eiuſdem conſideratæ ſm̃ rationem intenſi &
remiſſi ſemper exiſtit ſimplex,non habens partes differentes re aut intenſione inquantum huiuſ
modi,ſed ratione tm̃.ita ꝙ in quocunq; gradu ſiſtat,gradus alii qui virtute ſunt in illo,non ſunt
differentes ab illo niſi ſecundum rationem ſolum. Quare cum differentia aliquorum in aliquo V
ſecundum rõnẽ ſolum non ponat compoſitionem in eodem,quemadmodũ pluralitas rationum ꝑ
fectionalium in deo nullam compoſitionem ponunt in ipſo: idcirco dico ꝙ ſcientia in intellectu
nullo modo dicenda eſt eſſe compoſita ex talibus partibus q̃q̃ ſucceſſiue acquirantur,quia.ſ.nõ ma
nent niſi in eodem ſimplici,in quo non habent diſtinctionem niſi ſecundũ rationem ſolum.Aliter
tamen ſecundum rationem ſumitur hic differentia & in deo ſecundum rationes perfectionales
quia hic ſecundum rationem accipiuntur diuerſi gradus in ipſa forma exiſtentes virtute: qui ſi-
bi in eadem forma nati ſunt ſuccedere & ſeorſum ſtare:ibi vero ſecundum rationem in forma dei
tatis non concipiuntur rationes perfectionales vt diuerſorum graduum , quia gradus in forma
deitatis nullo modo poſſunt eſſe nec intelligi neq; imaginari niſi falſo, ſed ſolummodo vt diuer-
ſæ rationes:quibus rñdent in aliis formis diuerſi gradus ſtantes ſeorſum in diuerſis,differentes ſe
cundum rem . Vnde in deo concipiuntur rationes perfectionales vt differentes ſecundum ratio
nem tm̃: & nõ ſecundũ intenſionem:nec ſecundum gradus.In formis recipientibus intenſionem
concipiuntur partes eſſentiales vt differentes ſecundum rationem & gradus . SEcundo modo X
partes habet omnis forma quæ ſpecies eſt ſub genere , & ſunt partes illæ genus & differentia, ex
quibus componitur, non vt ex differentibus re , ſed intenſione tm̃ . Et ſunt aliqui qui ponunt
ꝙ licet idem ſint ſecundum rem,differentia ſola intenſione, genus,& quæcunq; differentiæ eius
exiſtentes in eodem bruto,puta in eodẽ animali corporeũ viuẽs ſpirãs & ſenſibile:in gñatione tm̃
primo extenditur qđ gñatur ab eſſe ſubſtantiali in eſſe corporeũ:& ex corporeo in viuum,& ex vi-
uo in ſpirans , & ex ſpirante in ſenſibile : & ſic de cæteris , ſiue plura ſiue pauciora ponan-
tur intermedia:vt ſicut ex parte generationis non eſt mediũ mutationis ſimul cum principio nec
idem ipſi:nec finis ſimul cum medio nec idẽ ipſi : ſic nec ex parte formę generatæ non ſimul ge-
neratur mediũ cũ primo,nec vltimũ cum medio:nec eſt idẽ ipſi ſcđm intenſionẽ. Quis eñ,vt di
cũt, in fine & vltimo habẽt eſſe vnũ conſtitutũ in ſubſtãtia:ſi tm̃ ſimul habẽt illa diuerſa eſſe ſub-
ſtantię quę per motũ recipiũt & complete:nõ habẽt niſi in vltimo.Qui ſic dicũt,generationẽ natu-
ralẽ dicunt eſſe motũ & formarũ inchoatiões in materia:ita ꝙ de veritate formæ nihil acquiritur

per generationē: ſed ſolū eē aliud & aliud: ſcd̄m ꝙ alibi plenius pertractaui. vbi declaraui quomō
mihi viſum eſt ꝙ generatio nō ſit motus: ſed mutatio in fine motus alterationis p̄cedentis ꝓpa-
rantis ſubiectū ſcd̄m accidētia vt ſit materia neceſſitas ad generationē formę, quę tota ſcd̄m ſub-
ſtantiā & omne eſſe ſuū educitur de potentia materię. Sed quocūq; modo ſe habeat: de hoc planū
eſt ꝙ id qđ ſic habet partes ſiue ſucceſſiue generatas ſiue ſimul: eſt compoſitū ex diuerſis nō ſecū-
dū rem, ſed ſcd̄m intentionē generis & differentię: ſed talem cōpoſitionē ex ptibus poſſumus pone
re in ſcientia: quia ptes ſcd̄m intentionē differētes habet ſicut albedo & quęcūq; alia forma ſubſtā
Y tialis exiſtens in ſpecie ſpecialiſſima. TERtio modo ptes formales ſcd̄m rem habere aliquid in ſe
cōtingit intelligere dupliciter: vel ꝙ ptes hmōi ſint eiuſdē rationis in toto vel alterius & alterius.
Primo modo linea eſt compoſita ex diuerſis partibus: quarū q̄libet linea aliqua eſt: quas ſucceſſiue
intelligūt lineā in ſe acquirere per motū qui intelligūt pūctū fluentē lineā facere. Talis compoſitio
nullo modo eſt in ſcientia: quia nō eſt niſi in ſimplici anima. Sed ſi aliquo modo intelligi poſſit eſſe
compoſita, hoc erit quēadmodū ſi intelligamus geometriā vnū habitū ſciētię cōpoſitū ex diuerſis
habitibus diuerſorū principiorū & diuerſarū concluſionū, vt videlicet quodlibet principiū & q̄li-
bet cōcluſio habeat ꝓprios habitus in anima re diuerſos: ex quibus integratur vnus. Et de iſto mo
do p̄tendit, vt credo, quęſtio ſuā difficultatē. Et eſt ſciendū: ꝙ cū ſcientia ſit habitus cognitiuus: q
cū habitu affectiuo continetur in prima ſpecie qualitatis: quę ex oppoſito diſtinguitur cōtra alias
ſpecies qualitatis ſub eodē genere, quę eſt qualitas: genus aūt non deſcēdat in ſpecies niſi ꝑ differē
tias ex quibus cū genere cōponuntur ſpecies: neceſſe eſt ponere ꝙ habitus ſimpliciter qui eſt vna
ſpecies qualitatis ſubalterna: componatur ex genere & differētia. Cūq; habitus cognitiui & affecti
ui non ſint eiuſdem potētię neq; eiuſdē rationis: neceſſe eſt ponere ꝙ deſcendat habitus ſimpliciter
in illos ꝑ differentias: & ſic oportet ponere ꝙ habitus ſciētialis ſimpliciter cōpoſitus ſit ex genere
& differētia ſimpliciter. Sed q̄ſtio ꝓpoſita non q̄rit de cōpoſitione quę rationis eſt ex genere & diffe
rētia: ſed q̄rit de cōpoſitiōe reali: an ſit cōpoſita ex ptibus re diuerſis: quarū vna acquirit̄ poſt aliā:
vt primo ps vna in qua cōſiſtit habit⁹ pricipii: deīde ps alia, i q̄ cōſiſtit habit⁹ cōcluſiōis primę, &
Z ſic deinceps. Q; ſi ſic ſciētia intelligat̄ eſſe cōpoſita: hoc mō ſciētia ſimpliciter q̄ in eodē ſciēte cōti
net oē gen⁹ ſciētię: vt grāmaticā, logicā, metaphyſicā, & cęteras oēs, dicet̄ eē cōpoſita ex illis. Et nō
eſt hęc cōpoſitio aliud q̄ quędā aggregatio. Sed nec de hac q̄rit q̄ſtio: quia ſic quātūcūq; ſunt ſciē-
tię diuerſę, ſcientia vna poſſet dici cōpoſita: & ſic vna ex illis. Sed q̄rit de ſcientia illa quę ſcd̄m ve-
ritatem dicitur vna ab vnitate ſubiecti: & non diuiditur: tamē ſucceſſiue acquirit̄ pars eius poſt
partem. De quibus ptibus eſt q̄ſtio vtrū ſcientia ſit aliquod compoſitū ex illis. Et eſt hic ſciendū
ſcd̄m ꝙ determinauimus in q̄ſtione: an theologia ſit vna ſcientia: ꝙ ſciētia non dicitur vna ꝓpter
vnitatē realem ſcd̄m genus aut ſpeciem eorū de quibus conſyderat: ſed ꝓpter vnitatē rationis &
modi conſyderādi circa ſubiectū vnū: ad qđ plura attribuūtur ꝓpter vnā formalem rationē cōſy-
derandi omnibus cōuenientē, dicēte pħo in. ii. Poſte. Vnius inquantū vnū. ſ. ſcd̄m vnā rationē con-
ſyderādi, vna eſt ſciētia. Vnde ſcd̄m ꝙ determinauimus in prima q̄ſtione de diuerſitate theologiæ
ab aliis ſciētiis, ſi ſint aliqua ſic diuerſa ꝙ nō cōmunicāt in ratione cōſyderādi: nullo modo habent
vnū habitum ſcientię in aīa: vt moralis ſcientia & mathematica. Si vero fuerit ſubiectū idē ſcd̄m
rem: ꝓpter tn̄ diuerſas rationes cōſyderandi, illud non habet vnū habitū ſciētię in aīa ſed diuerſos
Quemadmodū naturalis ſcientia & aſtrologia: inquantū ambę conſyderāt motum cęleſtiū: quia
non eodē modo: omnino ſunt diuerſi habitus in aīa. Metaphyſica aūt quę cōſyderat de primo en-
te, & ideo de ente ſimpliciter & oībus entibus ſcd̄m rationē cōmunē cōſyderādi vt ens: vnicū ha-
bitū generat. aliarū aūt ſcientiarū quęlibet ſcd̄m ꝓpriam rationē cōſyderādi, vnū habitū generat
Et inquantū metaphyſica ſub ſcientia ſimpliciter diuiditur cōtra alias, ipā componit̄ ex genere qđ
eſt ſcientia ſimpliciter & ꝓpria differētia cōpoſitione rationis. & aliæ ſimiliter abinuicem diſtin-
guuntur ſpeciebus ſpecialiſſimis, in quibus ſtat diſtinctio. Et eſt quælibet ſcientia ſtans in ſpecia-
liſſimo vnus habitus: cōpoſitione rationis cōpoſitus ex genere & differētia, non diuiſibilis vlterius
ſcd̄m formę additionē aut differētiā: ſed in indiuidua: vt grāmatica in grāmaticā Sortis: & gram
maticā Platonis. Et quia q̄libet taliū habituū ſcientialiū nō ſimul habetur ſed ſucceſſiue acquirē
do partem poſt partem: ideo de vnoquoq; taliū eſt q̄ſtio vtrum ſit compoſitus ex illis ptibus: & ſic
vtrum ſcientia ſit cōpoſita cōpoſitione reali p̄ter compoſitionē ex genere & differentia quę eſt ra-
A tionis. ET eſt dicendū, ꝙ q̄libet ſcientia quę eſt habitus in ſpecialiſſimo ſciētię conſiſtēs, vnicus
eſt & ſimplex in re, carens omni cōpoſitione reali ex diuerſis ſcd̄m rem vt ptibus exiſtētibus & ma
nētibus in ipō. & hoc æquali ſimplicitate illi quā habet quilibet habitus affectiuus: & vniuerſaliter

quælibet forma vna recipiens intenſionem & remiſſionẽ. & hoc ſcdm modum iam ſupra tactum. Vnde non eſt minor ſimplicitas in habitu ſciẽtię Metaphyſicę in quocunq; gradu habeat eam aliquis: q̃ in habitu temperantię & q̃ in albedine. Ita ꝙ per primũ actum generatiuũ habitus habetur tota realitas habitus: quemadmodum ex primo actu generatiuo albedinis habetur tota realitas albedinis: licet in gradu imperfectiſſimo: a quo habet procedere per intenſionis motum ad gradum perfectum. Sed habitus quouſq; ſunt ſub determinato gradu imperfectionis debiliter firmati in ſubiecto & de facili mobiles, non dicũtur habitus ſed diſpoſitio: quæ fit ipſe habitus per profectum ad gradum vlteriorem. Et non eſt differentia quo ad hoc in formis recipientibus magis & minus niſi in actibus ſibi reſpondẽtibus: quibus diuerſimode diuerſę formę intenduntur: vt de imperfecto in eis fiat perfectum. Propter qđ maior videtur eſſe differẽtia partium in quibuſdã, q̃ in aliis. et ideo maior apparet ĩ eis compoſitio ex illis partibus q̃ in aliis. Sũt enim de numero talium formarum quædam quæ non niſi ex actibus conformibus & eiſdem ſecũdũ ſpeciem generantur & augmentantur: vt ſunt illę quę ſunt naturales: puta albedo, quę ab actu infrigidandi generatur & intenditur in niue: & hoc ſiue a diuerſis infrigidantibus ſiue ab eodem, modo infrigidando intenſius, modo remiſſius: aut lumen, qđ ab actu illuminãdi generatur & intenditur. & hoc ſiue a diuerſis luminoſis eandem partem medii illuminantibus, ſiue ab eodem illuminãte, modo remiſſius modo intẽſius. Sunt vero alię formę recipientes magis & minus: quæ generantur & augmentantur ex actib⁹ difformibus, vt ſunt habitus cognitiui ſciẽtiarũ ſpecialium continẽtium cognitiones principiorũ & cõcluſionũ: quorũ videnť eſſe diuerſi habitus: vt alius ſit habitus principiorũ: alius cõcluſionũ & diuerſi habitus diuerſorum principiorũ & diuerſarum concluſionũ: ex quibus componatur ſicut ex re diuerſa, ipſa ſcientia tota horum cognitiua: puta metaphyſica aut geometria: quali modo non videnť in ſe habere cõpoſitionẽ formę naturales nõ ex actibus noſtris ſed ex actibus naturę generatę & augmentatę. Sed non eſt ita: quia vnius talium ſciẽtiarum ſpecificatarum non eſt niſi vnicus habitus ſimplex: & non minus ſimplex q̃ formę naturales ex actibus vniformibus naturalibus generatę. Et eſt vnuſquiſq; habitus talium ſciẽtiarũ ſpecificatarũ generatus ex actibus noſtris cognitiuis & augmentatus: ex quo etiã conſimiles actus habent eliti: quemadmodum & ſingulę virtutes quę ſunt habitus affectiui ſimplices, habitus ſunt elicitiui talium actuũ ex quibus generantur. Verũtamen ſi ordine recto acqrendi aliquẽ taliũ habituũ cognitiuorum procedatur: primo habet generari ex actu cognitiuo: quo cognoſcimus primũ principium illius ſcientię: & eſt in gradu infimo. & inquantum hmõi eſt habitus principii primi, qđ eſt principium cognoſcendi alia principia poſteriora: vt ſemper pręcedens ſcdm id quod de habitu generatum eſt ſit principium & diſpoſitio apud cognoſcentẽ cognoſcendi ſequens: ita ꝙ ex quolibet actu cognitiuo augetur & intenditur habitus cognitiuus generatus a primo actu cognitiuo cognoſcẽdi primũ principium ſimpliciter primũ. Et ſemper quo ad hoc ꝙ per ipſum habitus primus eſt intẽſus, dicitur ille idem habitus eſſe habitus principii illius vel concluſionis cuius eſt actus. Et ſunt iſti actus cognitiui diuerſi, ſicut & ipſa principia cognitiua ſunt diuerſa: quorum quilibet plurificari poteſt ſecũdũ numerum: & ſic firmare & intendere habitum quo ad notitiam illius principii cuius actus plurificantur: vt per hoc magis vnũ principiorum cognoſcatur q̃ aliud. & non ſolum ſic augmentatur habitus in cognoſcendo plura principia pluribus actibus ſecundum ſpeciem differẽtibus vel quaſi: ſed etiam in cognoſcendo idem principium pluribus actibus ſolo numero differentibus. Cumq; habitus dictus ſic ſit generatus vſq; ad certum gradum ex actibus cognitiuis principiorum: ipſe habitus principiorum eſt principium & diſpoſitio cognoſcendi concluſiones per actus proprios cognitiuos: qui etiam ſunt augmentatiui habitus præcedentis: & nullius alterius generatiui. Et quo ad hoc ꝙ per actum cognoſcendi concluſionem habitus primus eſt intenſus: dicitur idem habitus eſſe habitus illius concluſionis: & etiã diuerſarum concluſionum: ſecundum ꝙ per actus cognitiuos diuerſarum concluſionum augetur: qui ſunt diuerſi inter ſe quaſi ſpecie & quaſi genere differentes ab actibus quibus habitus principiorum eſt generatus & augmentatus. Quorum quilibet qui eſt ad eandem concluſionem plurificari poteſt ſecundum numerũ: et ſic firmare & intendere habitum eundem quo ad notitiam illius concluſionis: vt per hoc magis vna concluſio cognoſcatur q̃ alia. et ſic non ſolum habitus augmentatur in cognoſcendo plures concluſiones plurib⁹ actibus quaſi ſecũdum ſpeciem differentibus: ſed etiam in cognoſcendo eandem concluſionẽ pluribus actibus ſolo numero differentibus. Sed eſt aduertẽdum: ꝙ tam circa principia q̃ circa cõcluſiones varii ſunt modi cognoſcendi. et eſt circa principia triplex. Principia enim cognoſcimus vno modo inquantũ terminos cognoſcimus. Et eſt via definitiua, ſciendo quid dicitur per nomẽ. Prin-

B

cipium etiam cognoſcimus alio modo via ſenſus, memorię, & experientię. Principia etiã cognoſci
mus tertio modo ratione ducente ad impoſſibile. Cõcluſiones etiam cognoſcimus ſyllogiſmo, ſub
quo continet̃ enthymema, & inductione, ſub qua continet̃ exemplum: & hoc vel habendo mediũ
demõſtratiuũ: vel habẽdo mediũ nõ demõſtratiuũ. & oib⁹ mediis augmẽtat̃ habitus i ſuis actib⁹:
ſed non niſi ſcd̃m intenſionẽ & remiſſionem: ſemp intenſo & remiſſo exiſtente eodẽ ſimplici ſcd̃m
rem: differente ſolum ſecũdum rationem vt dictum eſt ſupra de albedine. Cũq; habitus fuerit ge-
neratus, ex ipſo habent elici actus conſimiles eis ex q̃bus eſt generatus: & i ſingulis intenditur ha-
bitus: vt perfectius cognoſcãtur tam principia q̃ concluſiones. Principia enim perfectius cognoſcũ
tur: cum ex ipſis cognoſcuntur concluſiones elicitę: & concluſiones perfectius cognoſcũtur cũ co-
gnoſcuntur in principia reſolutę. & vnũ principium perfectius cognoſcitur iuxta alterum cogni-
tum: & vna concluſio iuxta alteram: & ſingula cognita iuxta ſingula, nõ ſolum in principiis & cõ
cluſionibus vnius ſcientię ſed plurium: ſiue ſint penitus diuerſę: ſiue ſe habeãt vt pars & totum:
C ſiue vt ſubalternans & ſubalternata. de quorum differentiis alibi loquuti ſumus. Q₂ ergo ar- Ad primũ
guitur primo: q; ſcientia eſt compoſita quia acquiritur pars poſt partem: Dicendum q; non opor- principale.
tet hoc de ſcientia plus q̃ de albedine. Non enim habet partes plures niſi virtute & ratione ſola dif
D ferentes ſicut nec albedo, vt dictum eſt. AD ſecũdum: q; ſcientia eſt compoſitum quia per ipſam Ad ſecũdũ.
ſciens aſſimilatur compoſito. Per idẽ poſſet probari q; deus eſſet compoſitus: quia ſua ſciẽtia quę
eſt ſua eſſentia aſſimilatur compoſito. Ideo dicẽdum q; forma in re compoſita ſicut eſt principium
& ratio eſſendi, & ſui ipſius vt eſt aliquid compoſiti: & totius compoſiti iquãtũ eſt cõpoſitum: &
materię vt eſt aliquid in ipſo: ſicut eſt principium cognoſcendi corũdẽ: & eſt per ſe menſura ſciẽ-
tię quę habetur de ſcibili. Et ideo ſicut ipſa ſimplex eſt: licet dat eſſe compoſito & materię: ſic & ſciẽ
tia menſurata ſcd̃m ipſam ſimplex eſt: licet per ipſam habeatur ſciẽtia de compoſito.

CIrca Secũdum arguitur: q; voluntas non moueat ſeipſam: quia cũ ipſa ſit ſim- Quęſt. V.
plex, vna, & eadem: tunc idem reſpectu eiuſdẽ eſſet ſimul actu & potentia: quia Arg. princ.
mouens in eo q; mouens, in actu eſt reſpectu moti: & motũ in potẽtia eſt reſpe-
ctu mouentis. Illud autem eſt impoſſibile: quia actus & potentia ſunt contraria
circa idem quę ſeſe non compatiũtur. CONtra, graue quod materiale quid In oppoſitũ.
eſt mouet ſeipſum ceſſante generante & non exiſtente prohibente: & ſimiliter
animalia in motu progreſſiuo. ergo multo fortius volũtas quę eſt quid imma-
E teriale. HIC oportet conſiderare ſex habentia ſe per ordinem ſecundum rationem mouendi: quę Reſol. q.
ſecundum ordinem ſuum, maiorem & minorem differentiam habent inter mouens & motum. In
primo enim minus differunt q̃ in ſecundo: & ſic deinceps. & hoc largiſſime accipiendo motum
ad motum ſecundum rem & propriiſſime dictum: & ad motum ſecundum rationem et impro-
priiſſime dictum. Et vniuerſaliter verum eſt in omnibus mouentibus & motis: q; virtus & ratio
mouentis & moti neceſſario ſunt contrarię: quia vt procedit prima obiectio, virtus & ratio mo-
uentis eſt ex diſpoſitione perfectionis qua eſt in actu, & fluit in aliud: virtus aũt moti eſt ex diſpo-
ſitione imperfectionis qua eſt in potentia: & recipit ad ſuam perfectionẽ aliquid ab alio. Et ideo vni
uerſaliter mouens nullo modo motus, cuiuſmodi eſt deus: & vniuerſaliter motũ nullo modo mo-
uens, cuiuſmodi eſt prima materia, ſumme diſtant ſecũdum eſſentiam: quia deus eſt pure actus &
ſumme perfectus: materia vero eſt pura potẽtia, & ſumme imperfecta. Illa autem ſex quę dicto mo
do ſe habent per ordinem ſecũdum rationem mouendi, ſunt iſta. Primũ eſt volũtas diuina in volẽ-
do. Secũdũ eſt volũtas creata in volẽdo: de qua eſt quęſtio: & propter quã ad maiorẽ declarationẽ
eius de aliis ſermonẽ inducimus. Tertium eſt intellectus creatus in intelligendo. Quartum eſt gra
ue aut leue in mouendo ſeipſum: de quo procedit ſecũda obiectio. Quintũ eſt animal in mouendo
ſeipſum motu progreſſiuo. Sextum eſt generans in mouendo aliud extra ſe ſeparatũ ad alicuius ge-
F nerationem. Primũ iſtorum mouet ſeipſum in volendo ſiue ad actũ volendi. Et non differũt vo-
luntas vt mouens & mota niſi ſecũdũ rationem tñ: ſicut & ipſa volitio ſcd̃m rationem tñ differt
ab eiſdem. Vnde & largiſſime loquẽdo: & nomẽ extendẽdo: velle ſiue actus volendi dei motio, ſiue
motus quidã ſecũdũ rationẽ dicitur in diuina volũtate: & ſcd̃m rationẽ volũtas ipſa inquãtũ mo
uens, eſt quaſi perfectũ & in actu: & inquantũ quaſi motũ eſt quaſi imperfectũ et in potentia: et ipſa
volitio eſt quaſi motio et actio exiſtentis quaſi in potentia. Ita q; dicere q; ſecundum q; eſt quaſi in
potentia ſit mouens ſeipm̃, hoc eſt impoſſibile, ſed ſolũ ſcd̃m q; eſt in actu mouet ſeipm̃ ſcd̃m q;
eſt in potentia. Cętera vero mouẽtia et mota ſcd̃m q; ordine naturę magis recedũt ab ipſo, maio-
rem habent et minorẽ differentiã inter mouens et motũ. Vnde vltimũ mouens et motũ in ſexto

gradu mouens et motũ differentiã habent inter ſe ſcd̃m ſubſtantiã et eſſentiam,et diſtant loco et
magnitudine:cum mouentia & mota in aliis gradibus intermediis non penitus differant ſecũdũ
ſubſtantiã aut ſecundũ locum. Vnde in quinto gradu vbi animal mouet ſeipſum motu progreſſi
uo:mouens & motum partim differunt ſecundũ ſubſtantiã,& partim non:& partim diſtant loco
& partim non. Et incipiẽdo a ſummo, philoſophus in tertio de anima determinat ꝙ primũ mo-
uens ſecundũ locũ non eſt potẽtia vegetatiua:quia ipſi non reſpondẽt organa progreſſionis in plã
tis,neq; intellectiua ſpeculatiua:quia non ſpeculatur agibilia propter quę eſt motus: neq; intelligẽ
tia practica, ſecũdũ ꝙ determinat. Et ſecundũ ꝙ ibi expreſſius dicit Themiſtius,practicus intelle-
ctus nõ eſt dominus mot⁹: quia ſępe meditatur dignũ fuga:puta terręmotũ aut beſtiam: & ſaltat
cor:tamẽ manet in loco animal:& delectabile aliqđ particula corporis ſentit: quieſcit tñ totũ aĩal,
tãq̃ alio exiſtẽte dño eius qđ eſt moueri. At vero neq; cõcupiſcẽtia motus domina eſt:neq; ira. Cõ
tinẽtes enĩ irati cõcupiſcẽtes quieſcũt. Et cõcludẽdo determinat ꝙ hęc duo mouẽt appetitus & in
tellectus practicus: ſed intellectus nõ mouet niſi qa appetitus mouet. Vñ in motu aĩaliũ ꝑgreſſi- G
uo mouens eſt aĩa bruti ſecundũ appetitũ ſenſitiuũ: aĩal vero qđ eſt hõ ĩquãtũ hõ, ſcd̃m appetitũ
rationalẽ q dicitur volũtas. Totum aũt cõpoſitũ eſt motũ. Sed quia aĩal nõ mouetur niſi organice
oportet ꝙ ſit organũ aliquod quo anima ſecundũ appetitum vtitur ad motum:in quo ponendum
eſt id qđ appetit vt mouens eſt. Vnde dicit Auer. Corpus mouetur a primo inſtrumẽto:ita ꝙ pri-
mũ inſtrumẽtũ qđ mouet,& qđ eſt ſubiectum animę deſideratiuę, eſt in corpore animalis in vno
loco:a quo expellũtur partes quędam:& ad quẽ attrahuntur partes alię: & cum hoc oportet ꝙ in
illo ſit idem aliquid qđ principiũ & finis motus eſſe poſſit. Omnis enim motus cõpoſitus ex attra
ctione & expulſione neceſſe eſt vt principium a quo ſit expulſio ſit finis ad quẽ eſt attractio: ſicut
motus gyratiuus. Quoniam autem motus animalis compoſitus eſt ex attractione & expulſione
manifeſtũ ẽ,quoniã quando pars dextra mouetur a nobis, & ſuſtentati ſumus ſuper ſiniſtrã: tũc q̃
dam partes illius partis erunt expulſę ad anterius vt anteriores: & quędam attractę, vt quæ ſunt
poſteriores. & attractio & expulſio earum non eſt in rectitudine: ſed ſecũdũ lineas magis curuas
q̃ rectas:et ideo aſſimilatur gyro. Et iſta pars quieſcens eſt per motum attractionis finis:& per mo
tum expulſionis principiũ. Et ideo neceſſe eſt ibi eſſe gibbum:ita ꝙ ſignũ medium in gibbo ſit qui
eſcens:a quo erit principiũ expulſionis:& in qđ erit finis attractionis: & cõcauũ ſit motum tam a
dextris q̃ a ſiniſtris. Et ſunt principium & finis in hoc motu diuerſa definitione: magnitudine aũt
idem,ſicut centrum.& qđ tale eſt in animali,eſt cor. AD cuius ampliorem intellectũ: quia Auer. H
non viderat dicta Ariſtotelis in libris de motu progreſſiuo:& de cauſis motus animaliũ:quia non
habuit eos tranſlatos vt dicit in paſſu iſto: *Sciendum* ꝙ in omni motu animalis ex ſe, generale eſt
id qđ mouetur & mouet ex ſe habere aliquid fixum immobile in quo figitur & ſuſtentatur:& hoc
tam intra ſe q̃ extra ſe. De eo enim qđ tale debet eſſe intra ſe,dicit philoſophus de cauſis motus ani
maliũ in principio. Omnis motus animaliũ oportet ſi moueatur aliqua particula,quieſcere aliquã
Et ꝓpter hoc iuncturę in animalibus ſunt:quemadmodum enim centro vtũtur iũcturis:& fit to-
ta pars in qua eſt iũctura,& vna & duę,& recta & curuata:permutatis potentia & actu ꝓpter iun
cturã: qđ autẽ in iũcturis potẽtia & actu, ſunt aliquãdo quidẽ vnũ, aliquãdo autẽ diuiditur. *Sed*
ſemper principiũ primũ inquantũ principiũ quieſcit mota particula quę de ſubtus, vtputa bra-
chio quidẽ moto cubitus: toto autẽ membro humerus, tibia quidem genu, toto autẽ ſcaleo verte
brũ. Et infra. Quare ſi animal eſſet brachiũ: hic vtiq; eſſet principiũ animę mouẽtis.& infra. Semꝑ
autẽ neceſſe eſt in medio eſſe amborũ principiũ animę mouẽtis. amborũ enĩ extremorũ mediũ vlti
mũ. De eo vero qđ tale debet eſſe extra ſe:dicit ibidẽ inter iam dicta. Q; quidẽ igitur vnũquodq;
in ſeipſo aliqđ oportet habere quieſcẽs,vnde principiũ eius qđ mouet, erit manifeſtũ:ſed omnis q
in ipſo quies inſufficiẽs ſi nõ ſit aliquid extra ſimpliciter quieſcẽs & immobile. Quẽadmodũ enim
in ipſo oportet aliquid immobile eſſe ſi futurũ ſit moueri:ſic adhuc magis extra animal oportet eẽ
immobile:ad qđ appulſum mouet qđ mouet. *Si enĩ cadit ſemꝑ puta murib⁹* q i arena ꝑgrediunt:
nõ ꝓcedit ipm̃ aĩal:ſi nõ terra maneat neq; volatio aut natatio:ſi nõ mare aut aer ſiſtat. Et vt dicit
de motu ꝑgreſſiuo animaliũ,ſemꝑ ꝑmutatur qđ mouet firmatũ ad ſuppoſitũ ipſi. Propter qđ ſiue
ſubtus feratur hoc velocius q̃ vt firmari queat qđ facit in ipſo motũ:ſiue totaliter:neq; vnã habet
reſiſtẽtiã his quę mouẽtur:nihil in ipſo poteſt mouere ſeipm̃. Et vt dicit de cauſis motus aĩalium
neceſſariũ autẽ & hoc alterũ eſſe a moto & totũ a toto:et partẽ nullã eſſe ei⁹ qđ mouetur. & infra.
Talia omnino neceſſe & in ipſis habere quieſcens & extra ad qđ propulſent. Quę vt dicit ibidẽ,nõ
ſolum neceſſaria ſunt in motis ex ſe ſecũdũ locum:ſed i motis ſcd̃m inſpirationem & reſpirationẽ:

ẽt aliís motibus ex ſe. Ad ſciẽdū aūt ſpecialiter modū motus progreſſiui animalium: qui tactus eſt
ín argumẽto: dicit i de motu progreſſiuo. Semp qđ mouetur duabus vtit organicis partibus qui-
bus facit motū. & hoc diſtinctis in eodẽ ſcđm dextrū & ſiniſtrū. ſcđm ꝙ poſt pauca ſubdit dicens.
Vnū corporis ſcđm locū mutationis principiū natura: hoc quidẽ dextrū. Oppoſitū aūt qđ natū
eſt ſequi, ſiniſtrū. Et vt dicit de motibus animaliū, amborū neceſſe eſt í medio eſſe principiū animæ
mouentis, ſed mouens ambo neceſſe eſt vnū eſſe. Hoc aūt eſt anima: alterū exiſtens a magnitudine
tali: his quidem in corde: his autẽ i ꝓportionali. Et ſcđm ꝙ determinat in tertio de aĩa, hic oportet
quatuor conſiderare ꝑ ordinẽ ſe habẽtia. Quorū primū eſt mouens non motū: qđ eſt bonū appeti-
bile cognitū. Secundum eſt mouens motum: ſed alio motu q̃ mouet: qđ eſt vis animæ appetitiua
mota ab appetibili cognito, motu alterationis duplicis. & hoc tam in appetitu rationali: q̃ ſenſi-
tiuo. Bonū enim appetibile & malum fugibile alterando cauſant ſenſus, phantaſias, & intellectus.
Phantaſiæ autem & intellectus habentes virtutes rerum ingerunt paſſiones potẽtiis appetitiuis.
Phantaſię enim appetitiuas virtutes ſenſitiuas ſecūdum calidum & frigidum in ſuis organis alte
rant primo: & ſtatim atq; continuo alterant eas motu appetitus: vt de non appetente fiat appetẽs:
cumq; appetitus ſenſitiuus ſic motus fuerit motu alterationis duplicis, ſtatim impetuoſe mouet
membrum organicum motu locali duplici, attractionis & expulſionis, vt iam videbit: tanq̃ id qđ
mouet alia motu conſimili. Secūdum enim ꝙ dicit philoſophus ante finem de motibus animaliū:
alterato propter ſenſum loco qui circa principium, aut permutato ſecundum caliditatem & frigi-
ditatem: aut ſecūdum aliquam aliam talem paſſionem: cum fiat alteratio circa cor: habitę ſimul ꝑ
mutantur extenſę & conductę partes: vt ex neceſſitate propter hoc fiat motus in animalibus. &
multam facit corporis differentiam in ruboribus & palloribus & timoribus & tremoribus & his
contrariis. Intellectus autem operabili cognito alterat paſſione quadam ſpiritualis affectionis vo-
luntatem, vt iam infra videbitur: ad quam ſequitur alteratio ſecundum appetitum quando de nō
volente fit volens: & tunc imperio ſuo mouet organa motu locali: quemadmodum mouet appeti-
tus ſenſitiuus vt dictum eſt. Vnde tertiū ẽ mouens motum & eodem motu mouens quo mouet
ſcilicet motu locali. & eſt membrum qđ eſt organum virtutis appetitiuę & motiuę in corde vel in
proportionali: qđ ſecūdum ꝙ iam dicetur mouetur a vi appetitiua animę attractione & expulſio-
ne: & motum mouet alias partes habitas & cōſequẽter ſe habentes ad ſe: ſed viciſſim tali motu mo
do exiſtente in dextra parte modo in ſiniſtra: & non ſimul in vtraq;. quia vna mota neceſſe eſt alte-
ram quieſcere, vt dictum eſt: & iam amplius declarabitur. Quartum vero eſt motum non mouẽs
& ſunt partes habitę & membra animalis exteriora. Alio tamẽ & alio modo mouetur organum il
lud ſecundum partes, dextram ſcilicet & ſiniſtram, a vi appetitiua attractione & expulſione, q̃ ab
ipſo eodem motu mouentur partes habitę vt iam dicetur. Prędicta autem quatuor, philoſophus
in fine tertii de anima, reducit ad tria dicens ſic. Et primū quidem mouens depellit & non depel
litur: vltimum autem ſolum depellitur non depellens: medium autem vtraq;: multa autem me-
dia. & ſic mouens & motum reducit ad vnum. Multum tamen ad propoſitum valet videre diſtin
ctionem eorum ſecundum differentem modum mouendi: vt iam patebit. Et ſic vt dicit ibi Com-
mentator, motio in talibus cōponitur ex tribus: ſcilicet primo motore: medio & poſtremo moto.
Medium autem poteſt eſſe vnum & plus vno. Illud autem organum de quo iam habitus eſt ſer-
mo, eſt circa principium qđ eſt medium cordis vel proportionalis: in quo principaliter eſt vis ani-
mæ appetitiua & motiua: vt in ſigno indiuiſibili qđ ambitur ab ipſo organo ſecundum partes ſuas
diſtinctas penes dextrum & ſiniſtrum, ante & retro, ſuperius & inferius. Principaliter tamen pe-
nes dextrum & ſiniſtrum. Et eſt ipſum organum totum potentia quidem vnum: operatione au-
tem duo: quia altero quieſcente in eo puta ſiniſtro alterum mouetur puta dextrum: ſed hoc vi-
ciſſim: ſecundum ꝙ hæc omnia colliguntur ſparſim extra de motibus aĩalium: quę omiſit decla
randa in libro de anima: promittendo ibidem horum declarationem in hoc libello. Et licet vt di-
ctum eſt viciſſim altero dictorum quieſcente alterum mouetur: neutrum tamen eorum ab alte-
ro mouetur: ſed ambo a tertio immobili quod eſt anima. quia vt dicitur. viii. Phyſico. non contin
git ipſum ſeipſum mouere ſic ꝙ vtraq; pars moueatur ab vtraq;: ita ꝙ ſit motus reciprocus. Et
vt dicit ante finem de motibus animalium: loquens de dextro & ſiniſtro: & in organo dicto contra
riis mouentur: vt non ſit in quieſcendo ſuper dextrum moueri ſiniſtrum: neq; in eo qđ habet il-
lud. Semper autem in ſuperiori amborum principium: & neceſſe in medio eſſe principium animæ
mouẽtis. amborū enī extremorū mediū vltimū. Et ſicut hoc medium eſt principiū mot⁹ inter dex
trū & ſiniſtrū: ſiliter & inter ptes ſcđm alias differẽtias poſitionis. vñ cōtinuo ſubdit. Silr aūt ha-

bet & ad alios motus hoc,& ad eos qui deſurſum & deorſum: puta eos qui a capite, ad eos qui a
ſpina. Nullo igitur modo eſt hic motus reciprocus exiſtēs mediū q̄d eſt terminus cōis amborum
niſi quo ad hoc, ꝙ vt dictum eſt, medium illud eſt terminus vtriuſqꝫ exiſtens in vtroqꝫ,& mouens
vtrūqꝫ ſed dextrum vt quieſcit in ſiniſtro:& ſiniſtrum vt quieſcit in dextro:ſecūdum ꝙ iam decla
rabitur:vt ſecūdum hocquoquo modo dextrum poſſit dici moueri a ſiniſtro & econuerſo. Vnde K
quia iſtę partes habent moueri & quieſcere viciſſim ab anima: & per illas alię partes animalis ex-
teriores:ideo dicit circa finem de motibus animaliū: ꝙ neceſſe eſt illud organū nō eſſe punctū:ſed
magnitudinem aliquā:& hoc diuiſam in dextrum & ſiniſtrum:vt ſecūdum hoc in animali ſcd̄m
omnē motum quo mouet̄ ex ſe:intelligamus iſta tria. Primo ſignū vnū indiuiſibile in medio dicti
organi inter ſex differentias poſitionis:quę ſunt dextrum,ſiniſtrū,ante,retro,ſurſum,deorſum. li-
cet principaliter inter dextrum & ſiniſtrū:ſecūdū quę principaliter illud organū diſtinguitur. di-
cente philoſopho in de motu ꝓgreſſiuo. Oportet eſſe cōmune ſecundum ꝙ continua hęc ſunt ad
inuicem:& hic exiſtere principium motus vtrarūqꝫ partium: ſimiliter & ſtationis ſcd̄m eam quę
dictarum partium copulationem. Dico autē dextrorum & ſiniſtrorum,& eorum quæ ſuperius &
inferius,quę poſterius & anterius:q̄d ſignū neceſſario eſt quieſcens: quia in oībus permutationib⁹
fieri oportet inflexionē & rectificationē:& principiū eſſe & finem:vt propterea modicus motus in
ſenſibili parte circa illud medium,ſiue ſcd̄m alterationē, ſiue ſcd̄m locum, ſecūdū modū magni-
tudinis ſuę multum & magnū motum facit in cęteris partibus corporis. quoniā vt dicit de cau-
ſis motus,modica permutatio facta in principio multas & magnas facit differentias deinceps: ve-
luti gubernaculo ſecundū aliquid modicum tranſpoſito magna prorę fit tranſpoſitio. Secūdo ve-
ro intelligimus partes organi quę ſunt ꝓpinquę ſigno & circūſtantes illud per continuationē ad
ipſum:quę principaliter intelligūtur ad propoſitum eſſe dextra & ſiniſtra:quarum quęlibet habet
in ſe ante & retro,ſurſum & deorſum. Tertio vero hic intelligim⁹ cęteras partes habitas ī animali
tam interiores q̄ exteriores circūſtantes illud organū:quę ſimul mouētur moto organo.& hoc mo
tu magno ad motū paruū in organo:& tanto maiore quanto partes ſunt exteriores, & magis re-
motę a medio & ab organo. quemadmodum in corpore orbiculari moto motu reuolutionis maxi
mū habent motum & velociſſimū partes quę ſunt extra in ſuperficie: minimū vero & tardiſſimū
partes quę circa centrum. Quemadmodū etiā ſi vnico motu ſimul moueātur rotę minor rota in
maiori. minor enim rota vt dicit philoſophus, quaſi centrum eſt maioris. Et nō ſolum in hoc diffe
runt motus organi:& partium habitarum:quia tunc non eſſet eſſentialis diſtinctio in motu ani-
malis inter organū illud & cęteras partes:vt organū dicatur mouens & motum:cętere autem par
tes motę tm̄:ſed differunt in modo tractus & pulſus,qui ſunt principia motus localis. In partibus L
enim dextris & ſiniſtris dupliciter fiunt tractio et pulſio: et hoc principaliter: ſed eiſdem modis
etiam in aliis ſecūdum alias differentias poſitionū. Vno modo in partibus organi: Alio modo in p
tibus habitis. Vno enim modo eſt tractio partis per eius contractionem et abbreuiationem. quem-
admodum videmus in animali q̄d vocatur inteſtinū terrę:q̄d cū partes anteriores aut poſteriores
contrahit ad mediū corporis ſui extenſi ſcd̄m longum:rugeſcit ps contracta:& cōtracta ſiue retra
cta breuior facta eſt. Alio vero modo eſt tractio partis abſqꝫ eius cōtractione et abbreuiatione: quē
admodum ſiquis in curuando genu attrahat ſibi tibiam. ex hoc enim tibia nec cōtrahitur nec ru
geſcit aut breuior fit. Similiter vno modo eſt pulſio partis eius per extēſionem et prolongationem
quemadmodum videmus ī inteſtino terrę: q̄d partem quā primo cōtrahit attrahendo, deinde in
ſuo progreſſu extendit quaſi extra ſe pellendo. Alio vero modo eſt pulſio partis abſqꝫ eius extenſio
ne et prolongatione:quemadmodum ſiquis genu incuruatum rectificet:et per hoc pellat a ſe tibiā:
ex hoc tibia in ſe non fit magis extenſa, nec longior. Primis modis tractus et pulſus fiunt in parti-
bus dextris et ſiniſtris organi:quę propinquę ſunt dicto principio. dicēte philoſopho in fine de mo
tibus animalium. Propter hoc et ſpiritus complantatus hic videtur exiſtens naturaliter ad hoc ꝙ
ſit motus et exhibeat virtutem. opera autem motus pulſio et tractio. quare oportet organum au
geri poſſe et abbreuiari. Talis autem eſt ſpiritus natura qua vtitur anima ſicut inſtrumento ī mo
uendo organum illud. Aliis autem modis tractus et pulſus fiunt in partibus habitis: ita ꝙ in par-
tibus organi fiunt tractus et pulſus ſicut in ſentiēte et animato: anima ſcilicet vt eſt in vna parte:
attrahēte ſibi aliā: licet principaliter attrahit vt eſt in ſigno medio quieſcēs, ꝓpt̄ q̄d organū hoc eſt
mouens motū: nō tm̄ quia p ipſam mouent̄ ptes habitę: ſed qa p vnā alia. quemadmodū cōtingit in
motu ptiū inteſtini terrę. Hic dicit ante finē de cauſis motus. Et rōnabiliter accidit. Etenim ſenſiti
uū hoc dicimus eſſe: q̄re alterato ꝓpter ſenſum &c. vt iā ſupra. In ptib⁹ vero habitis fiūt tract⁹ &

puſſus non ſicut in ſentiente ſed ſicut in animato nihil operante ad motum: quemadmodũ manus
tenens baculum attracta attrahit ſimul & baculum: nec eſt differẽtia in hoc: propter qđ pars habi
O ta eſt mota non mouens. Hinc dicit philoſophus parum ante verbum iam dictum. Quoniã autem
conuenit & ad manũ habere aliqđ inanimatorũ: puta ſi moueat baculũ: manifeſtũ quia nõ erit vel
ꝙ in neutro extremorum anima neq; in extremis eius qđ mouetur: neq; in altero principio. Etenī
lignum habet principium & finem ad manum. Itaq; & propter hoc etſi non in baculo mouens ab
anima principiũ ineſt: neq; in manu. Similiter enim habet & extremum manus ad carpon: & hęc
pars ad cubitum. nihil enim differũt quę ſunt adnata, ab his quę non. ſit enim quemadmodũ au-
feribilis pars baculus. Et ſic principium mouens ſecundum locum: inquantum mouens nullo mo
do habet eſſe in partibus habitis: ſed vt motum tm̄. In partibus vero organi habet eſſe vt motum
& mouens. In ſigno vero medio vt mouens tm̄: & non motum, niſi per accidens: inquantum me-
P dium ſignum non habet eſſe niſi in extremis motis. Hic dicit philoſophus in fine de cauſis motus.
Exiſtimandum autem conſtare aĩal quemadmodum ciuitatem bene legibus rectam. In ciuitate
enim quando ſemel ſtabilitus fuerit ordo, nihil opus eſt ſeparato monarcha: quem oportet adeſſe
per ſingula eorum quæ fiunt: ſed ipſorum quodlibet facit quę ipſius vt ordinatum eſt: & fit hoc
poſt hoc propter conſuetudinem. In aĩalibus autem idem hoc propter naturam fieri: & quia na-
tum eſt vnũquodq; ſic conſtantium facere proprium opus: vt nihil opus ſit in vnoquoq; eſſe ani-
mam: ſed in quodam principio corporis exiſtente: alia quidem viuere eo ꝙ adnata ſunt: facere au-
tem proprium opus propter naturam. Qđ quidem principium corporis: licet ſit principaliter in
cordis medio reſpectu totius corporis: cum totum corpus mouetur de loco ad locum: eſt tm̄ etiã
quoquo modo in qualibet iunctura: cum manente toto corpore in eodem loco, mouetur pars eius
aliqua in ſigno aliquo medio inter quieſcẽs & motum reſpectu partis motę ad partem quieſcentẽ.
Quemadmodum enim centro aĩalia vtuntur iuncturis, vt habitum eſt ſupra: & fiunt ſemper tra
ctus & pulſus in partibus habitis, manente in eiſdem eadem figura ſicut & eadem magnitudine
quemadmodum contingit in motu inſtrumentorum ſeſe impellentium & trahentium. In parti-
bus vero organi mutata figura ſicut & quantitate, dicente philoſopho de cauſis motꝰ. Poſtmodũ
in automatis quidem & curribus non eſt alteratio: etiã ſi fiãt minores quæ intus rotæ & circulo
Q moueantur. In animalibus autẽ poteſt & maius & minus fieri: & figurę permutari augmentatis
partibus. Immo licet in partibus habitis non tranſmutentur ſecũdum figuram, aut ſecũdum quã
titatem: tm̄ in partibus organi neceſſe eſt ea mutari vtroq; modo. Semper enim in eis contractio
fit ad ſignum medium quieſcens: non ſecũdum lineam rectam: ſed ſecũdum curuam partis illius
quę mouetur. Et hoc partibus inquantum mouentur motu contractionis motis ab anteriori &
ſuperiori verſus poſterius & inferius ad ſignum medium: manente parte quieſcente a motu pro-
greſſus ſecũdum lineam rectam per totum motum incuruationis partis alterius. Sed linea illa re-
cta inquantum continuatur ſigno medio inclinat̃ ad poſterius ab initio: licet quouſq; incipiat in
curuari ſemꝑ magis ac magis declinet ad anterius: vt idcirco tã propter vnius ꝑtis incuruationẽ,
ꝙ̃ propter alterius rectitudinem ipſum ſignũ mediũ neceſſe ſit tendere ad poſterius: et propterea
verſus poſterius facere gibbum inter partes: vt concauũ ſit verſus anterius: ita ꝙ ſi ſimul contra-
hantur pars dextra & ſiniſtra, eſt quædam incuruatio ad anterius, inter arcus partis dextrę &
ſiniſtrę: & gibbus ad poſterius: in quo eſt ſignum medium: quaſi ſecundum figurã ſemicirculi. qđ
fit quodammodo in motu ſaltus. In motu eñ a principio ſaltus exiſtente ſigno medio inter dextrũ
& ſiniſtrum quaſi inter lineas rectas ſecũdum figuram triangularem ſimul fit motus & incurua
tio ſecũdum dextrũ & ſiniſtrũ: & fit ſignũ medium in gibbo inter lineas curuas: & cum iterato ſi
mul rectificantur fit reuerſio ad triangulum. Et in iſta cõtractione & directione habent partes ab
inuicem fixionem & reſiſtentiam inter ſe mutuo, præter fixionem ab extra: per quã principium
motiuum exiſtens in ſigno medio vtrãq; attrahit in cõtractione & repellit a ſe in pulſione. Et mo
uetur animal ſecundum totum ſimul in ſaltu. Hinc dicit philoſophus in principio de motu pro-
greſſiuo. Qđ ſaltat, ad ipſum firmamentum qđ deſuper, & ad id qđ ſub pedibus, facit ſaltum. ha
bent enim quandam contrareſiſtentiam adinuicem partes in inflexionibus: et vniuerſaliter fixum
ad oppreſſum. Propter qđ ſaltant plus habẽtes ſaltarios lapides ꝙ̃ non habentes: et currentes velo-
cius currunt contra mouentes manus. Fit enim quędã cõtrareſiſtentia ad manus et ad corpus. fit
enim in motu ſaltus quemadmodum ſiquis deorſum contra tenentes moueat crura ad anterius.
R Si vero pars organi dextra et ſiniſtra nõ ſimul contrahantur et extendãtur: ſed viciſſim cum vna
incuruatur altera rectificat̃: tunc extẽſa ad anterius in ꝑte inferiore: et ad poſterius in ꝑte ſupiore

continuatur ſigno communi ſecundum lineam rectam: & pars contracta quieſcit ſuper illam, & cõ
iungitur ſigno medio ſecundum lineam curuam: & figitur in ſua eleuatione & incuruatiõe ſuper
rectam: & habet reſiſtentiam in ipſa in ſua extẽſione. Qđ fit ſimpliciter in motu ambulationis greſ
ſibilium, vna parte premente & alia preſſa: & quæ attollitur prębet ferenti onus: & ſic ordinantur
ſecundum figuram ex vna parte habente lineam rectam: ex altera vero curuam. Sed in tali pro-
greſſu dextra pars naturaliter eſt principium motionis: vt primo ſit nata contrahi ſuper ſiniſtram
& in incuruatione ſup illã eleuari. & poſt eleuationẽ & contractionẽ iterum extẽditur: vt ſic ex pte
dextrę incipiat motus: & ꝓponatur primo pes dexter ad anterius: & poſtea quieſcẽte dextra cõtra
hatur ſiniſtrũ & incuruatione ſua eleuetur ſup dextrũ: & deinde extendaꝛ & ꝓponatur pes ſiniſter
dextro. Et ſic vt dicit Themiſtius ſup tertiũ de anima, cõtrahentia & extendẽtia viciſſim ſiniſtra &
dextra ꝑgrediũꝛ aĩalia. Vt eñ dicit pħs de motu ꝑgreſſiuo, ſtãte vnaquaꝗ põdus ĩ hac eſt. Motis
etiam in anterius oportet pedem ꝓcedentẽ leuem eſſe: continuo autẽ greſſu facto rurſum in hoc
pondus ſuſcipere & ꝓcedere aĩal in anterius. Qꝫ autem ſcđm hũc modum, primo. ſ. incipiẽdo mo
tum a dextris, ꝑgrediãtur aĩalia: ſcđm ꝙ dicit in principio de motu ꝑgreſ. ſignũ eſt ferre onera in
ſiniſtris. Sic eñ facilius cõtingit moueri qđ ferꝛ, libero eo qđ debet moueri primo. Propter qđ etiã
onus nõ eſt in motiuo. ſ. ſup ſignũ mediũ: ſicut nec in primo moto: ſed ſolũ in mouẽdo oportet ipo
ni. Si eñ in mouẽte & principio motus imponatur: aut totaliter nõ mouebitur, aut difficilius. Sic S
ergo patet quomodo partes organi quia mutãtur in motu ſcđm quantitatẽ, ẽt oportet ſecundũ di
uerſitatẽ motuũ mutari: & ſcđm figuram. Partes vero habitę quia nõ mutãtur ſcđm quantitatẽ:
ideo qualitercũꝗ moueãtur, quantũ eſt ex ſe nõ oportet mutari ſcđm figuram: immo quãtũ eſt
ex ſe reſpiciũt ſignũ medium ſcđm lineã rectã: ex ſe eñ rectę ſunt: & ſic ſcđm figurã triangularẽ
Si vero reſpiciũt ſcđm figuram curuã: hoc accidit eis quia non cõtinuantur illi ſigno niſi ꝑ lineas
arcuales organi. Et non ſolũ quę dicta ſunt cõtingũt in motu ꝑgreſſiuo greſſibiliũ habẽtiũ dextrũ
& ſiniſtrũ patẽter diſtincta: ſed etiã in repẽtibus & aliis nõ habẽtib⁹ ea patẽter diſticta. dicẽte pħo
ibidẽ, loquẽdo de dextro & ſiniſtro. Hoc aũt dearticulatũ eſt alteris magis ꝗ̃ alteris. Quęcũꝗ eñ
organicis ꝑtib⁹ vtẽtia puta pedibus, aut alis, aut quocũꝗ alio tali: dictã ꝑmutationẽ faciũt circa ta
lia magis dearticulata. Quęcũꝗ autẽ nõ talib⁹ ꝑtibus, ipo aũt corpore diſtictiones faciẽtia ꝓcedũt
quemadmodũ quę ſine pedibus: puta ſerpentes, & quę vocãtur inteſtina terrę: exiſtit quidẽ & his
qđ dictum eſt: nõ aũt patet ſimiliter. Vnde & in ſaltu vbi quaſi ſimul dextra & ſiniſtra mouentur
dextrum naturaliter prius mouetur ꝗ̃uis imperceptibiliter. Sic etiam cõtingit in volãtibus alis &
natantibus pennulis: primo mouent alam vel pennulã dextram ꝗ̃ ſiniſtrã: licet imperceptibiliter.
Propter qđ ꝑgreſſus illorum magis aſſimilatur ſaltui ꝗ̃ ambulationi. Et ſicut ꝓdicta contingũt in
habẽte duos pedes tñ: ſimiliter & in habentibus plures pedes vt quatuor. Quia tñ vt dicit pħus
principaliter greſſus eorum eſt anterius, poſteriora eorũ mouentur ad anteriora ſcđm diametrum
Poſt dextrũ eñ pedem anteriorẽ ſiniſtrũ poſteriorẽ mouent: deinde ſiniſtrũ anteriorẽ: poſt hoc de-
xtrum poſteriorẽ. Eodẽ autẽ modo quęcũꝗ plures habẽt pedes quatuor, faciũt motũ: Oportet eñ
quemadmodũ in quatuor: quę deinceps poſteriora ad anteriora moueri ſcđm diametrum. Palam
aũt in lente motis. Et ſicut cõtingit in habẽtibus quatuor pedes aut plures: ſic contingit in piſcibus
habẽtibus quatuor pennulas, aut plures: & cõtingeret in auibus ſi haberẽt quatuor alas aut plures
& eſſent in omnibus tam pedũ, ꝗ̃ alarum, ꝗ̃ pennarũ motus ad latus: ſicut eſt modo in habentibus
duo vel plura illorũ. Speciale aũt accidit in motu repentium: vt patet ĩ inteſtino terrę: qđ cũ fuerit
ſupͬ terrã contractũ in toto corpore, a medio vbi eſt ꝓportionale cordi, primo extẽdũtur & ꝓ-
longantur expulſione partes anteriores: quę incipit a ſigno qđ eſt in medio: licet primo apparet in
parte priore: deinde ſecũdo cõtrahuntur depſſione: quę ſimiliter incipit a dicto ſigno. & primo ap
paret ibidẽ: & ſimiľ attractione ab eodẽ ſigno & apparẽte ibidẽ extẽdũꝛ ꝑtes poſteriores: & poſtꝗ̃ fu
erint extenſę, tunc demũ tertio contrahũtur ad idẽ ſignũ: & apparet primo in ipſo: & eſt totũ aĩal
contractũ ſicut prius. & tunc iterũ incipit ꝓcedere vt prius. Sic ergo patet quomodo in iſto mo- T
tu aĩalium ꝑgreſſiuo mouens & motũ nõ ſunt diſtincta ſcđm totum, & ſeſe ab extra tangentia: ſi
cut cõtingit in mouentibus & motis modo ꝓcedente: ſed aĩa eadem in toto corpore & omnino ſim
plex quo ad intellectiuã in hominibus, licet extenſa ſcđm ꝑtes corporis in brutis, mouet in vnico ſi
gno indiuiſibilis exiſtẽs organice totum aĩal ſcđm dictum modũ: & ſic quodã modo ſeipſam: prout
eſt in partibus per ſe motis, & etiam prout eſt in ſigno ꝓdicto mouens licet per accidens vt dictum
eſt. QVAE vero ſunt mouentia & mota. ſ. grauia & leuia in quarto gradu adhuc minus diſtin- V
guũtur. Cum eñ ſint corpora ſimplicia inanimata, nõ mouẽtur per appetitum: ſed per naturalem

impetum:& nulla eſt diſtinctio in ipſis ſecũdum organa:ſicut cõtingit in aĩalibus:nullo modo poſ
ſunt moueri ex ſe:vt determinat phus.viii.Phyſi.Intellige vt ſint ſibi principiũ inchoandi motum
ſine cauſa extrinſeca:vt ſit mouens per principiũ qđ exiſtens in vna parte mouet viciſſim alteram.
hoc enĩ animatorũ propriũ eſt:& aliter poſſent ſtare in medio motus ex ſeipſis,vt dicit ibidem. Et
quo ad hoc dicit ibidẽ:ꝙ quæ nõ mouẽtur a ſeipſis,vt grauia & leuia:mouentur aut a generante
& faciente graue aut leue:aut ab impedientia & prohibentia ſoluente. Ab altero enim horũ debent
habere ꝙ incipiant moueri:qđ cũ habuerint,vlterius mouẽtur ex ſe proſequẽdo motum.& quo ad
hoc mouẽtur ex ſe per accidens.dicente Cõmẽta.ſup.viii.Phyſi.Ex graui eſt principiũ receptiõis vt
moueatur ab extrinſeco:non principiũ actionis niſi per accidẽs. Ex ſe enim mouẽtur exequẽdo mo-
tum:ſed exequi non incipiunt niſi per aliud,vel per generans dans formã qua exequitur ex ſe mo-
tum:vel per remouẽs prohibens:per hoc ponendo ipſa in tali ſtatu,in quo per formã iam habitam
poſſunt exequi motũ.Et ſic per accidens mouẽtur a ſeipſis.non quia in executione motus aliud ſit
quo moueantur q̃ ipſa ſeipſis:nec ꝙ ceſſante impedimẽto alio q̃ ſeipſis motũ inchoant:immo quo
ad executionẽ motus ſunt per ſe cauſa motus:& generans atq; remouens prohibens,ſunt cauſę per
accidens:ſed quia nõ incipiunt ſe mouere poſtq̃ non mouebãtur prius: niſi quia nõ erant in diſpo
ſitione qua poſſent moueri:vel propter formę carẽtiam,vel propter formę habitę impedimẽtum. et
quo ad hoc ſunt cauſa motus ſui per accidens:& generans atq; remouens prohibẽs,per ſe:ita ꝙ ſi
X fuerint in locis propriis:nullo modo ex eis mouẽtur:niſi per violẽtiam.In quo differenter ex ſe mo
uẽtur grauia & leuia:& alia quę ex ſe mouenť ſine alio mouẽte,niſi ſecũdũ rationẽ appetibilis.qa il
la inchoant motũ poſtq̃ prius nõ mouebãtur: & ceſſant a motu ſeipſis:qđ non poſſunt facere gra
uia & leuia. Vnde dicit Auer.ibidẽ.Generans eſt illud qđ dat corpori ſimplici generato formã ſuã
& oĩa accidentia contingentia formę:quorũ vnũ eſt motus in loco.Sed intellige ꝙ nõ per ſe & ime
diate dat motũ ſicut dat formã:ſed ꝙ dando formã dat motũ:quia forma nõ impedita eſt ſufficiẽs
in eis cauſa motus. Vnde cum perfectam habuit formam extra ſuum locum naturalem ad abſenti
am generantis,ſi ceſſet prohibens,ſtatim ſeipſo abſq; omni alio mouente mouetur ad locum ſuum.
dicẽte Auer.primo Metaph.Cauſa diuiditur in cauſam eſſentialẽ & in cauſam accidẽtalem:ſed cau
ſa accidentalis vocatur cauſa improprie:eo ꝙ cauſatũ non prouenit ex ea:ſed ex alio:qđ nõ ſit cau
ſa debita eſſendi cauſatum niſi cum illa.Sicut qui remouet colũnam ſuſtinẽtẽ tectum dicitť tectũ di
ruere:qđ nõ eſt verum:eo ꝙ cauſa ruinę tecti eſt eius ponderoſitas : ſed retinetur interim propter
ſuſtentationẽ colũnę.remotio igiť colũnę aptauit illud ad caſum:& ruit:qđ erat ei.ſ.graui propria
actio. Vel ſicut ſcamonea diciť infrigidare eo ꝙ aufert cholerã:quę prohibet naturã infrigidari. na
tura igiť erit frigeſcens:ſed cum remotũ fuerit qđ prohibet:& ſcamonea erit cauſa remotiõis cho
lerę non cauſa infrigidationis quę ſequiť poſt remotionẽ cholerę naturaliter.Sic ergo patet ꝙ ſicut
natura eſt cauſa per ſe infrigidans,& amotio cholerę nõ niſi ꝑ accidẽs:cuiꝰ amotiõis per ſe cauſa eſt
ſcamonea:& per accidens infrigidationis:ſic in graui cauſa per ſe faciens deſcenſum eſt ipſum gra
ue per ſuam formã:& amotio prohibentis ſiue ipſum amouens prohibens eſt cauſa deſcenſus per
accidens. quod quidẽ amouens eſt cauſa amotionis prohibentis per ſe.Propter quod poſt prædicta
ſubdit Auer.Potentia vero ad motum quã accidit inueniri in corpore ſimplici : quando inuenitur
in tẽpore ſuæ generationis ꝙ non mouetur ad ſuum locum naturalẽ ab aliquo impedimẽto:quan
do generatur in loco extrinſeco:aut quãdo exit a loco ſuo naturali ab aliquo extrahente:nõ indiget
ad hoc ꝙ exeat in actum motore extrinſeco eſſentiali:cum ſit in potentia accidentali.Et cum ita ſit
& illud qđ mouetur eſſentialiter eſt illud in quo eſt potentia vera ad motum.ſ.potentia receptionis
motus:tunc illud qđ mouetur in rei veritate hoc motu eſt materia ex qua generať corpus ſimplex
verbi gratia:ꝙ aer qui eſt in potentia ignis & ſuperius,eſt illud quod mouetur in rei veritate & eſ-
ſentialiter ad ſuperius quando ſit ignis:& hoc a generante vt dictũ eſt:ſed cum generatũ eſt: ſi ſit
extra locum ſuum:abſq; omni alio per ſe mouetur in ipſum.dicente philoſopho in.viii.Phyſi. Con
tingit impedimẽtũ nõ ſurſum eſſe:ſed ſi auferatur impedimẽtum:agit & ſurſum ſit ſemp:& eſt per
ſe mouens.ſ.forma accidentalis grauis:per ſe vero motum ipſum corpus grauis cõpoſitum ex ma-
teria & forma ſubſtãtiali.Quę nõ diſtinguũtur,nec loco,nec ſitu:ſicut diſtinguũtur mouẽs & mo
tum ſecũdum partes in aĩali:quo ad motum localem vt iam dictũ eſt:& etiam quo ad motum au
gmẽti:ſed tantũmodo diſtinguũtur ſicut forma & ſubiectum exiſtens in actu ꝑ formã:ſecũdum ꝙ
philoſophus aſſignãs differẽtiam inter motum ex ſe,qui eſt in augmento:& motum grauium & le
uium:in hoc videlicet ꝙ quo ad aliquid graue & leue magis habent in ſe principiũ motuum ſuorũ
q̃ quæ augmẽtantur:dicit in.iiii.cęli & mũdi.Magis aũt leue & graue i ſeipſis vidẽtur habere prin

cipium horum propter propinquiſſima eſſe ſubſtãtiæ eorũ. Quod Cõmẽta. exponẽs dicit ibidem. Totum in graui mouet totũ: ſed in augmẽtabili pars vna augmẽtat aliam diſtinctã ab ea loco. Et alibi ſuper eundẽ quartum dicit ſic. Cauſa quare graue mouet ſe remoto impediẽte: eſt quia motus eius cõſequitur formã grauis ſicut propriũ accidens. et ideo nõ indiget extrinſeco motore. De quo etiam dicit ſuper tertiũ eiuſdẽ. Queadmodũ cętera accidentia exiſtentia in re generata non exiſtũt in ea niſi mediante forma generati: ita eſt de hoc motu. & paulopoſt. Propter hoc iſte motus nõ eſt primus & eſſentialis a motore extrinſeco: ſed a forma moti: & ideo mouetur ex ſe graue cum impediens quieuerit. Et etiã ſcdm iſtũ modũ aſſimilatur ei qđ mouetur per ſe. lapis eñ mouet ſe inquãtum eſt grauis in actu: & mouetur inquãtum eſt in potentia deorſum. Cauſa autẽ hęc eſt: quia cõponitur ex materia & forma. Forma eñ eius mouet inquãtum eſt forma: & mouetur ſecũdum ꝙ eſt in materia: aliter eñ non eſt in potentia inferius. Eſt tamẽ hic aduertẽdũ ꝙ circa graue differunt per ſucceſſionẽ motus, & mutatio ſubito: qm̃ quãtũ eſt ex parte mouẽtis & mutantis graue ſe p ſe, hoc eſt p formã grauis, ſe mutat ſubito faciendo ſe deorſum ſi non ſit mediũ reſiſtẽs. & ſi ſit mediũ reſiſtẽs, ſucceſſiue mouet ſe deorſum: & hoc vel velocius, vel tardius ſcdm diſpoſitionẽ medii & grauis. Quãtũ vero eſt ex parte moti vł mutati, graue ex ſe mutať deorſum nõ per violẽtiã aut reſiſtẽtiam mutationis ſed per obedientiã: & hoc abſq; omni ſucceſſione motus. Sed ꝙ mouetur deorſum, hoc eſt ex ſe: ſed non ſine medio reſiſtente: & ſic mouet ſe graue accidẽtaliter. Et cũ ita ſit, vt dicit Cõmẽta. ſuper. iiii. cęli & mũdi: neceſſe eſt vt moueat ſe: quia mouet eſſentialiter aliud a ſe. Verbi gratia, homo nõ mouet ſe accidentaliter in naue niſi quia mouet nauẽ eſſentialiter: & ſic lapis non mouet eſſentialiter niſi aerem in quo eſt: & ſic ſequiť motum aeris: ſicut eſt de homine & de naue. & in fine capituli dicit. Manifeſtũ ꝙ aer eſt neceſſarius in motu lapidis. & eſt illud qđ prmiſimus & declarauimus in Phyſicis. ſed iſte locus eſt cõuenientior. Vnde grauia & leuia poſtq̃ ſunt generata in forma perfecta abſq; impedimento, quodãmodo magis ex ſe mouent ſe tranſeundo ad ſua loca naturalia: q̃ aĩalia mouentur ex ſe ad loca in quib⁹ inueniũtur ſua appetibilia: quia grauia & leuia non requirunt quieſcens, nec intra ſe nec extra. dicente philoſopho de cauſis motus aĩaliũ. De inanimatis autem quęcũq; mouẽtur, dubitabit vtiq; aliquis vtrum in ipſis eſt quieſcens & mouens: & aliquid extrinſecorum quieſcẽtium appelli neceſſe: & hoc autẽ impoſſibile: puta ignẽ & terram aut inanimatorũ aliquid. Et pręterea ſi grauia & leuia non moueren̄ ex ſe quia a generante & remouente prohibens habent principium, multo fortius nec animalia: quia non habent formã appetitus niſi ab appetibili, a quo habẽt principiũ motus vt dictũ eſt: vt ꝓpterea nec libere moueant ſe bruta. IN eis vero quę ſunt mouentia & mota in tertio gradu. ſ. in intellectu in intelligendo: cũ intellectus motus fuerit ab intelligibili intellectione ſimplicis intelligentiæ, virtute ſua conuerſiua quam habet naturaliter ſuper ſe & ſuum actũ & ſuum obiectũ, opponit ſe eis vt intellectiuũ quoddam natũ moueri a ſeipſo vt a memoria intellectuali informata ipſa notitia ſimplici circa obiectũs quæ ſunt vnum obiectum mouens eundẽ intellectum ſic cõuerſum, informando ipſum notitia declaratiua: ſecundũ ꝙ alibi declarauimus exquiſitius. Et ſic diſtinguitur idem intellectus in mouens & motum. Eſt enim mouẽs vt informatus eſt notitia ſimplici: & motus vt nudus intellectus & in potentia ad notitiam declaratiuã: ita ꝙ licet non potuit ſe facere ad primũ actũ, q̃a non erat niſi in pura potentia reſpectu actus intelligendi: poteſt tamẽ ſe facere ad ſecũdum actum: quia aliquid habet de actu quod fieri in materialibus inpedit materia: quemadmodum expoſuimus in quæſtionibus ordinariis. Et eſt in hoc inter mouens & motum idcirco minor differentia q̃ in præcedentibus. ET ſequitur mouens & motum in ſecundo gradu. ſ. in voluntate in mouendo ſeipſum ad actum volendi: de quo eſt queſtio propoſita. Et dicunt aliqui ſecundum ꝙ determinat Anſel. & videtur ſentire philoſophus in de bona fortuna: ꝙ primus motus voluntatis non poteſt eſſe a ſeipſa ſed a deo. de quo in aliis Quolibet ſufficienter declarauimus ꝙ nõ eſt ita. Deus eñ etſi oĩa mouet ſecundũ generalẽ adminiſtrationẽ: & diuerſimode ſecũdũ diuerſitatẽ mobiliũ: vt grauia deorſum leuia ſurſum: ſic & voluntatẽ ſecũdum eius conditionẽ: non tamẽ ex hoc motus omniũ debent ei aſcribi niſi vt cauſę vniuerſali: & præter hanc ſunt motuũ diuerſorũ inueſtigandę diuerſę particulares cauſę: quarũ effectus non ſunt attribuendi deo: etſi ab illo ſunt vires. quẽadmodũ motus grauium non debet attribui danti formã grauis qua mouetur. quo ad hoc eñ dicit Augu. ꝙ deus ſic res adminiſtrat vt eas ꝓprios motus ſuos agere ſinat. Alii vero dicũt ꝙ volũtas moueť a bono cognito ſicut a ſuo ꝓprio obiecto ꝓpriũ paſſibile: quẽadmodũ a vero cognoſcibili mouetur itellectus: ſed naturaliter nõ violẽter. Qđ nõ põt ſtare: qm̃ tunc ſicut intellectus pręſente intelligibili non poteſt nõ moueri ab ipſo ad actum intelligẽdi, ſic voluntas præſente bono cognito volibili non poteſt

non moueri ad actum volendi:& ſic periret liberum arbitriū & per conſequens omnis ratio meriti
& demeriti: & ſuaſionis ac deliberationis & conſiliationis & caeterorum huiuſmodi quę neceſſaria
B ſunt ad virtutes. IDEO dicunt alii:ꝙ forma intellectus eſt per ſe principium actionum humana-
rum : & ꝙ voluntas eſt appetitus:qui non eſt niſi inclinatio quaedam ſequens formam intellectus.
Sed quia forma intellecta eſt vniuerſalis,indeterminate ſe habens ad multum : ſimiliter & inclina-
tio voluntatis:vt non neceſſe ſit ipſam determinate inclinari ad vnum:ſicut nec voluntatem arti-
ficis ad aliquā domum. Sed ſi ſic forma intellectus moueret voluntatē ipſam inclinando:immo ſic
ꝙ ipſa non eſſet niſi quędam inclinatio ad bonum cognitum: quēadmodum formam grauis conſe
quitur inclinatio deorſum:vt non ſit aliud appetitus eius eſſendi deorſum niſi huiuſmodi inclina
tio:tunc ſicut bonū vniuerſale apprehenſum mouet ipſam indeterminate vt ex hoc nō de neceſſita
te appetat aliqđ particulare bonum ſub illo:ſic bonum particulare apprehēſum neceſſario moueret
ipſam & inclinaret vt determinate & ex neceſſitate appeteret illud.& periret in hoc liberū arbitriū.
C IDEO dicūt alii ꝙ act9 volūtatis q eſt velle,dupliciter poteſt cōſiderari. Vno modo quo ad actus
determinationē. Alio modo quo ad eius exercitium.quēadmodum ī artifice ſi nō habet niſi vnius
domus formā in mente,nō poteſt velle facere aliam alterius formae.Secūdo vero modo determinať
a fine:quēadmodum artifex non habēs niſi vnam formā domus:adhuc poteſt indifferēter ſecundū
illam domū facere vel nō facere. Et primo modo dicūt volūtatem moueri ab intellectu:quia bonū
vt intellectum,eſt forma actum volendi ſpecificans:& determinat vt ſiquid velit neceſſe eſt ꝙ illud
velit.non autē ſecundo modo:quia ſic eius obiectū eſt bonum ſub ratione boni:& ita finis quē po-
teſt indifferēter velle ꝓſequi & nō velle. & ſic eſt voluntatis mouere ſe & alias potentias omnes in
D ſuas actiones,vel retrahere ab ipſis. SED ſi quo ad actus ſpecificationē qualecūq; pricipiū motiuū
voluntatis eſſet intellectus,vt bonum intellectū ponatur mouere volūtatē:tunc quęro de ſpecifica-
tione qua ponitur volūtas moueri.Aut enim eſt pura oſtēſio ſiue oblatio boni facta volūtati ab in-
tellectu recipiente eius impreſſionē ab obiecto intelligibili:quēadmodum propriū paſſiuum recipit
a ſuo proprio actiuo naturali neceſſitate abſq; omni libertate ipſius intellectus ad non recipiēdum
niſi quēadmodū materia poteſt recipere vel non recipere formā: ſecūdum ꝙ poteſt eſſe vel non eſſe
agens imprimēs eū.ſed hoc nō ex libertate aliqua.Aut eſt aliqua inclinatio facta in volūtate.Si pri-
mo modo,tunc voluntas nec a bono intellecto,nec ab ipſo intellectu mouetur. quare nihil moueť
ab aliquo niſi aliqua impreſſione facta in ſe ab illo. & ideo ſi mouetur ipſa voluntas,a ſeipſa moue-
tur:& hoc ſiue moueatur determinando ſibi ſuum actum & ſuum obiectū:ſiue exercendo aut exe-
quendo ſuum actum:ita ꝙ vtroq; modo maneat plena libertas volūtatis reſpectu ſui actus.Nec ope
ratur intellectus ad hoc ꝙ fiat in ſuum actum ipſa voluntas,niſi oſtendendo ſiue offerendo obie-
ctum:& hoc non niſi ſicut cauſa per accidens & ſine qua non.vt ſecundum hoc ſi ibi ſit aliqua de-
terminatio,illa eſt ipſius intellectus,qua determinať paſſiue ab intelligibili agente & determināte:
qua quidem determinatione ſua paſſiua in ipſa praeſentatur voluntati obiectum:nullo modo qua
E ab intellectu agente determinetur paſſiue ipſa voluntas ad actum volendi. Si ſecundo modo,ſcili-
cet ſit aliqua inclinatio facta in voluntate:aut ergo illa inclinatio non eſt aliqua volitio ſed impreſ-
ſio aliqua inclinans ad volendum ſicut pondus:quemadmodum ipſum inclinat aliquis habitus exi
ſtens in ipſo : aut eſt aliqua volitio ſiue actus volendi . Si primo modo,tunc non obſtante illa im-
preſſione inclinante manet voluntas in ſua plena agendi libertate & non agendi ſecundum illam
impreſſionem ac ſi non habuiſſet eam.licet non ita de facili poſſit velle cōtrarium eius. Et ſic ſi mo
ueatur ad aliquid volendum,a ſeipſa mouetur:& hoc tam quo ad determinationem actus & obie
cti:q̄ quo ad exercitium actus ſicut prius . Si vero ſecundo modo illa inclinatio ſit aliqua volitio:
vt huiuſmodi inclinatio non ſit niſi quoddam velle:quemadmodum dicit Auguſtinus ſuper illud
pſalmi . Inclina cor meum in teſtimonia tua.Quid eſt inclinatum cor ad aliquid habere niſi velle?
Sed cum voluntas aliquid vult, illud exequitur niſi impediatur:& ſi exterius nō ſit aliqua execu-
tio facienda , non eſt aliud exercitium actus q̄ ipſum velle : vt ſic non ſit poſſibile ponere ꝙ intel-
lectus dicto modo moueat voluntatem quo ad actus determinationē:& nō quo ad exercitium:im-
mo ſi hoc modo neceſſitatur quo ad determinationē:ſimiliter & quo ad exercitium:quia non po-
teſt nō velle exequi: Appetitus em̄ ſit operatio,vt ait philoſophus de motibus aīaliū : & iā declara-
bitur ſecūdum ipſum:Sic ergo ſi voluntas moueretur ab ipſo quantūcunq; modice,nullo modo poſ
ſet eſſe actiuus circa illud ipm̄ repellendo:ſed neceſſe eſſet illud exequi ſiue proſequi vt adipiſcere-
tur.Qđ enim ſemel paſſiuum eſt ab aliquo,ſemper ab eodem paſſiuum eſt:& nunq̄ actiuū.licet poſ

ſet eſſe actiuum circa aliud:quẽadmodum intellectus qui eſt paſſiuus ab obiecto intelligentia ſimplici,primo ſic paſſus poteſt eſſe actiuus in ſeipſum ad generandum in ſeipſo notitiam declaratiuam:& conſtituendo noua intelligibilia complexa circa intelligibilia primo cognita.Sic etiam intellectus inquãtum eſt in actu:quo ad cognitionem principiorum agit ad hoc vt fiat ſecũdum cognitionem concluſionum.Sic & voluntas ſi eſſet in actu aliquo volendi aliquid per intellectum,bene poſſet mouere ſeipſam ad volendum aliud ordinatum ad illud:vt volens ſanitatem motione intellectus,poſſet ſeipſum mouere ad volendum potionem.Nullo modo tamen poſſet ſecundũ dictam poſitionem recedere a volendo illud ad qđ mota eſt per intellectum vt velit,poſtq̃ eſſet ei determinatum a ratione.Inquãtum enim eſt determinatum:vel eſt finis,vel includit rationem finis:in hoc videlicet ꝙ ſine ipſo nõ poſſet haberi finis:& ideo de neceſſitate mouet vt finis & bonum ſecundũ omnia particularia:& vt ſecundum omnem conſiderationem boni.Qđ enim tale eſt,neceſſitat voluntatem ſuperando ipſam quo ad pluralitatem reſpectu contrarii.Vnde ſi intellectus proponit aliqua volũtati vt bona:qualia poteſt ſibi proponere abſqꝫ omni determinatione: nõ mouetur voluntas neceſſario.nullum enim bonum apprehenſum mouet neceſſario voluntatẽ:niſi finis qui eſt bonum ſecũdum omnem rationem & conſideratione:vel includens rationem finis per hoc qđ a ratione fuerit determinatum.Vnde dicit philoſophꝰ de motibus animaliũ.Mouet primũ qđ appetibile & intellectuale:nõ autẽ omne:ſed qđ operabilium finis.propter qđ bonorum eſt qđ mouet:ſed nõ omne qđ bonum.Inquantum enim gratia huius aliud:& inquãtum eſt finis eorum quæ alterius gratia exiſtunt:mouet.& hoc de neceſſitate:nõ autẽ inquãtum eſt aliud bonum.ad illud enim nõ mouet vt dicunt aliqui niſi conſilio præcedente:vt cum aliquis vult ſanitatẽ,de iis quę ſunt ad ſanitatẽ incipit conſiliari:ita ꝙ nihil illorũ vult niſi tandẽ finito cõſilio.Qđ quia libere poteſt expetere a ratiõe vel nõ expetere:vel expetitũ expectare vel nõ expectare:vel expectatũ & datũ a ratiõe poteſt ſequi vel non ſequi:eo ꝙ cõſilium eſt inquiſitio quędã non demõſtratiua.& in hoc dicunt conſiſtere volũtatis libertatem.

F Qđ tamen ſi fuerit determinatũ a ratione vt concluſio demonſtratiua:& includens rationẽ finis:dicunt aliqui ꝙ voluntas illud non poteſt nõ velle.Si vero non fuerit determinatum a ratione vt cõcluſio demonſtratiua:ſed vt concluſio perſuaſoria:dicũt ꝙ poteſt nõ velle.Sed ſi velit & eligat illud,neceſſe eſt ꝙ motũ volũtatis quo vult illud etiam præcedente conſilio,& ſimiliter motum voluntatis quo vult conſiliari de volendo illud,præcedat alius motus volũtatis non a ſeipſa ſed ab alio:& hoc vel ab appetibili alio intellecto & determinato ſecũdum rationem finis:vel ſi non ab illo appetibili:vt appetibile iſtud ſit primo volitum,licet non abſqꝫ conſilio præcedente ab aliquo alio:vt a cęleſti corpore:aut a deo:aut a fato:aut bona fortuna aut aliquo huiuſmodi.Primũ vero iſtorum,ſcilicet ſi fuerit bonum aliqđ determinatum a ratione ſimpliciter:& ita vt concluſio demonſtratiua & vt includens rationem finis:ꝙ voluntas non poſſit illud non velle:ſed ꝙ moueatur ad hoc volendum a bono intellecto vt paſſiuum naturale a ſuo proprio actiuo:videtur eſſe poſitio philoſophi.vi.Ethi.fundata ſuper hoc ꝙ appetitus eſt mouens motum ab appetibili cognito:vt determinat.iii.de anima,& in libro de cauſis motus aĩaliũ:vbi vult ꝙ voluntas ex neceſſitate mouetur ad conſentiendum ſiue volendum:& ad proſequendum volitum ſi non impediatur exterius:vt potentia paſſiua ab appetibili cognito ſicut a ſuo proprio actiuo:quẽadmodum intellectus mouetur ad aſſentiendum ſiue aſſerendum & ad inſiſtendum cognito a vero intellecto ſicut a ſuo proprio actiuo:ita vt quãtum efficacia demonſtrationis mouet intellectum in ſpeculabilibus vt non poſſit diſſentire concluſo:ſic & volũtatem in agibilibus.Qđ expreſſius mihi videtur ſentire in libro de motibꝰ animalium q̃ alibi.Ibi enim dicit ſic.Quẽadmodũ autẽ intellectus quandoqꝫ quidem operatur:quandoqꝫ autem non operatur:& mouet quãdoqꝫ:quãdoqꝫ autem nõ mouet:videt̃ ſimiliter accidere & de immobilibus intelligẽtibus & ſyllogizãtibus.ſiquidem ſibi theorema finis.cum enim duas propoſitiones intellexerit,cõcluſionem intellexit & compoſuit.hęc autem ex duabus propoſitionibus cõcluſio ſit operatio:vtputa cum intellexerit quia omni homini ambulandum,ipſe autem homo,ambulat confeſtim.Si autem ꝙ nulli nunc ambulandum homini:ipſe autem homo,ſtatim quieſcit.& hęc ambo facit ſi non aliquid prohibeat.Vbi poſt aliqua interpoſita ſubdit.Qꝫ quidẽ igit̃ operatio cõcluſio,manifeſtũ.potãdum mihi concupiſcentia dicit:iſtud autẽ potabile ſenſus dicit aut phãtaſia aut itellectus:ſtatim bibit.In quo nullã facit differẽtiã in motu appetitꝰ rõnalis ab itellectu,& appetitꝰ ſenſitiui a ſenſu & phãtaſia.Qđ patet ex eo qđ ſubdit cõtinuo.Sic quidẽ igit̃ ad moueri & operari aliquãdo ĩpetũ faciũt.vltima qdẽ cauſa eſt eius qđ eſt moueri appetitu exiſtẽte:hoc aũt facto aut ꝑ ſenſum aut ꝑ phãtaſiã & intelligẽtiã appetẽtiũ ope

rari: hoc autē propter voluntatē: hoc quidē faciunt: hoc autē agunt. Sed quantūcunq; dicentes primū prædictorum: ſcilicet ꝙ ſi bonum aliqđ fuerit determinatum a ratione, vt cōcluſio demonſtratiua: dicunt volūtatem moueri ab intellectu abſq; violentia & coactione: quia nō mouetur ſic tanq̄ naturaliter ad cōtrarium determinatum: quēadmodum mouetur graue ſurſum: ſed tanq̄ aliquid indeterminate ſe habens ad multa, mouetur alio determinante ad vnum illorū: tamen omnino auferunt libertatem arbitrii in volendo volitum: quæ requirit libertatem abſq; omni neceſſitate. Vnde & in diuinis in ſpirando ſpiritū ſanctū licet dicimus ipſum a patre & filio ſpirari libera voluntate: propter tamē neceſſitatem incōmutabilitatis annexam nō dicimus eum ſpirari libero voluntatis arbitrio, ſicut dicimus a deo creari creaturas. Sed de hoc alias ſatis habitum eſt in aliis queſtionib⁹ de Quolibet: ꝙ ſcilicet volūtas ſic determinari non poteſt a quocunq; determinato per intellectum citra bonum ſummū immediate viſum. Vnde in hac vita non poteſt ſic determinari niſi in vniuerſali, ſecundū ꝙ homo nō poteſt nō velle eſſe beatus: nec pertinet ad preſentem queſtionē: ſed ſolum an volūtas in ſic volendo ab alio moueatur. Etenim ſi ad præſentiam appetibilis in intellectu abſq; omni tranſmutatione quā volūtas recipiat ab appetibili cognito: volūtas libere ſeipſam mouendo ad actum volendi feratur in volitum: ſi tamen annexa ſit neceſſitas & incommutabilis & nullius coactionis, vt non poſſit non velle quod ſic vult: omnino libertas arbitrii auferetur vt dictum eſt.

G SED ꝙ ſic volendo voluntas non moueatur ab obiecto cognito ex hoc patet: ꝙ tunc non alia neceſſitate moueretur appetitus rationalis qui dicitur voluntas, ab appetibili cognito per intellectum q̄ appetitus ſenſibilis ab appetibili cognito per ſenſum & phātaſiam. Qđ etiam bene expreſſit philoſophus vt iam dicetur. Qđ falſum eſt: quia in hoc volūtas non eſſet rationalis proprie: non ſolum nō eſſet liberū arbitriū: & ageretur magis q̄ ageret, dicente Damaſce. libro. ii. ſententiarum. cap. xx. In irrationalibus appetitus ſit alicuius: & confeſtim impetus ad operationem: & aguntur animalia appetitu: ideo neq; voluntas dicitur irrationalium appetitus. In omnibus enim rationalibus entibus ducit magis rationalis appetitus: q̄ ducitur. & caplo. xxix. Aut enim non erit rationale: aut rationale ens dominus erit actuum. & infra ſubditur de irrationalibus. Aguntur magis a natura q̄ agant: & non contradicunt naturali appetitui: ſed ſimul cum appetierint & impetum faciunt ad actum: homo rationale ens magis agit naturam q̄ agatur.

H SEcundum vero prædictorum: ſcilicet ꝙ ſi bonum aliquod non fuerit determinatum a ratione vt concluſio demonſtratiua: ſed vt perſuaſoria: ad hoc ꝙ velit ipſum aut velit conſiliari de ipſo: neceſſario præcedit alius motus voluntatis ab alio a ſe, etiā ſi nō ponatur alius præcedere a bono cognito ſub ratione finis: hoc nituntur declarare ratione tali. Si aliquis velit aliquod eorum quæ ſunt ad finem: cum prius non voluit illud: nec de neceſſitate velit: motus ab intellectu hoc non vult niſi præcedente conſilio: conſilium autem non aggreditur nec petit de neceſſitate ſed libere: immo libero arbitrio voluntatis volentis ſuper hoc conſiliari. Cum ergo voluntas non moueatur in eis quæ ſunt ad finem niſi ex conſilio: cum voluntas quæ nunc vult conſiliari & prius non voluit: neceſſario ab aliquo moueatur vt velit conſiliari prius q̄ velit illud quod volendum eſt ex conſilio: aut ergo ad velle conſiliari mouetur ex ſe: aut ab alio. Nō ex ſe: quia cum conſilium ſit eorum quę ſunt ad finem, neceſſe eſt ꝙ hunc motum voluntatis præcedat conſilium: & eadem ratione illud præcedit aliud: & ſic in infinitum. quare cum hoc ſit impoſſibile, neceſſe eſt ponere ꝙ voluntas moueatur primo motu

I ad volendū id qđ eſt ad finem, & quodcūq; volendū eſt cōſilio, ab alio a ſe. Qđ reuera poſuit philoſophus vel a deo in iis quæ non cadunt ſub libero arbitrio: & quæ non ſunt in noſtra poteſtate noſtræ cognitionis & præuiſionis, vt expoſuimus in quæſtione de bona fortuna: vel a corporibus cæleſtibus in iis quæ cadere poſſunt ſub noſtra comprehenſione naturali ex ſenſibus: ſed mediante intellectu: ponendo ꝙ appetitus intellectiuus determinatur & mouetur a cæleſtium impreſſione: ſicut & ſenſitiuus: & hoc in iis in quibus determinatur voluntas ab intellectu: quia determinationem in voluntate ab intellectu non poſuit quo ad omnia intellecta. Secūdum enim ꝙ dicit verſus finem de motibus animaliū: ſenſus ſtatim ſunt alterationes quædam exiſtentes: phantaſia autē & intelligentia habent rerum virtutem. Aliquo enim modo ſpecies intellecta calidi aut frigidi, aut delectabilis aut triſtabilis, talis exiſtit qualis quidem & rerum vnaquęq;. propter qđ tremunt & timent intelligentes ſolū. Hęc aūt omnia paſſiones & alterationes ſunt in corpore. Alteratis autē in corpore hęc quidem maiora, hęc autem minora fiunt. & infra. Principium quidē igitur motus quēadmodū dictū eſt, qđ in operabilibus perſequibile & fugibile. ex neceſſitate autē cōſequitur meditationi & phantaſiæ eorum caliditas & frigiditas. triſtabile eīn fugibile: delectabile autē perſequibile. Sunt autem triſtabilia & delectabilia omnia fere cum frigiditate aliqua & caliditate. & infra. His

autem accidẽtibus ſecũdum hũc modũ:adhuc paſſiuo & factiuo talem habẽtibus naturã vt ſit hoc
quidem factiuũ hoc autẽ paſſiuũ:& nihil deficit ipſorum quæ in ratione:confeſtim hoc quidem fa-
cit:hoc autẽ patitur.Propter hoc autẽ ſimul vt eſt dicere intelligit quia ambulandũ: & ambulat ſi
non aliquid impediat alterũ.Organicas enĩ partes imperãt idoneę paſſiones: appetitus autẽ paſſio-
nes:appetitum autẽ phãtaſia . hoc autem fit aut per intellectum aut per ſenſum:ſimul aũt & cito:
quia paſſiuum & actiuum eorum adinuicem ſcd̃m naturam. Vt ſecũdum hoc intelligatur illud di
ctum: Talis eſt voluntas in hominibus,qualẽ in die ducit pater virorũ.i.cælum. verificari loquen-
do de moueri a cælo mediate.qđ inducit philoſophus cõtra illos qui ponebant intellectum moueri
a cælo immediate:& nõ eſſe intellectũ aliud q̃ imaginationẽ.Nec mirũ:quia cum res ſenſibiles ſunt
cæli effectus:& ſecũdũ illas formãtur ſenſus:ſcd̃m ſenſus intellectus,ſecũdum intellectum volũtas:
& hoc modo actiui & paſſiui naturalis: etſi anima ponatur vis incorporea,tamẽ ponendo ꝙ natu-
raliter voluntas eius mouetur ab intellectu:ponitur ꝙ mouetur a cęlo:licet non immediate & dire
cte. Vnde philoſophus.iii.de anima,principiũ mouens qđ eſt voluntas non diſtinguit ab intellectu: K
ſed cõprehendit ſub intellectu:& cum intellectu in homine cõprehendit pro eodem pricipio virtu-
tem imaginariã:quã diſtinguit contra appetitiuã ſenſibilẽ.Et ſecũdum hoc diſtinguendo imagina
tionẽ ab intellectu ponit tria mouẽtia,& computando pro vno ponit duo tñ:ita ꝙ ponit non mo-
ueri hominẽ niſi conueniant intellectus practicus & appetitus ſenſibilis:& cum cõueniunt ꝙ tunc
neceſſe eſt eum moueri.Et quia quãdoq; mouent ſeparatim:appetitu vincente appetitum: quia in-
tellectus non mouet niſi ratione ſui appetitus:ideo determinat ꝙ motus ſit ab iſtis duobus nõ ſecũ
dum ꝙ ſunt diuerſa:ſed ſecũdum rationem cõmunem in qua conueniunt. Aliter enĩ vt dicit Com
mẽta.motus non proueniret ab eis niſi accidẽtaliter. Sed cum vt dictum eſt ſi voluntas moueref ab
alio naturaliter determinaretur ad actum abſq; omni libertate:nec poſſet reſilire ab ipſo:& ita non
eſſet dñа ſuorum actuũ:nec appetitus qui eſt voluntas haberet poteſtatẽ refręnare appetitũ in eis q̃
ſunt citra viſionem vltimi finis:cuius cõtrarium dicit Damaſc.c.xxix.prædicto:ſimpliciter ergo di
cendum ꝙ volũtas in actum volẽdi a nullo alio ſed a ſeipſa ſola mouetur. Qđ autem aſſumitur L
in ratione iam dicta:ꝙ voluntas in eis quæ ſunt ad finem nõ mouetur niſi ex conſilio:Dicẽdum ꝙ
falſum eſt.immo abſq; omni conſilio determinato a ratione ad vnum ad quodcũq; bonum propoſi
tum citra finem vltimũ manifeſte viſum poteſt ex ſe moueri:& ſine motu a quocũq; alio:ſicut & di
uertere ab illo.& ſic non valet proceſſus vlterior. Quomodo ergo ponere debeamus ꝙ voluntas ex
ſe mouetur in actum volendi,conſiderandũ eſt. Cum enim voluntas virtus ſit ſuperior intellectu:
& per cõſequens oĩbus mouẽtibus ſecũdum modos prætactos: & nihil ſit propter libertatem eius
ſuperius ea pręter deum:minor differentia requirenda eſt inter ipſam & ſuum propriũ mobile ab
ipſa,q̃ in mouẽtibus & motis ſecundũ modos p̄cedentes,licet minor q̃ in deo: in quo nõ eſt differẽ
tia inter mouens ſecũdum actum intelligẽdi,& ipſum qđ mouetur,& ipſum actum quo mouetur
niſi ſcd̃m rationẽ tñ,vt dictum eſt. EST igitur ſciẽdũ ꝙ in volũtate eſt cõſiderare potẽtiam ſiue M
vim receptiuã in ſe actum volitionis & libertatẽ ſimpliciter,& libertatẽ arbitrii:vt licet ſint eiuſdẽ
potẽtię,nõ tamẽ ſola ratione differũt,ſed quaſi vires in ea.& hoc ex natura rei:nõ ex ſola conſidera-
tione rationis:vt voluntatem inquãtum eſt potentia intelligamus paſſiuũ:& in potentia ad actum
volitionis:ſicut eſt intellectus in potẽtia ad actũ intellectionis.Qđ neceſſariũ eſt ponere a quocũq;
mouente voluntas ponatur moueri quãdo de non volente fit volens.eſt enim velle in ea accidens:
& operatio ĩ qua cõſiſtit ſua perfectio ĩ bene eſſe:quã propter libertatẽ volũtatis qua debet eſſe do
mina ſuorum actuũ,impoſſibile eſt poni ꝙ ab aliquo naturali actiuo,vt eſt natura vt eſt receptibi-
lis volitionis,alio a ſe procedat de potẽtia in actũ:hoc enĩ oĩno repugnat libertati ſicut dictũ eſt.&
non minus ageref appetitus volũtatis q̃ ille qui eſt ſenſibilis. Vnde & ſpũs ſctũs ſi a patre & filio p
cederet vt a naturali actiuo,vt natura eſt,& modo naturę,nõ diceretur procedere modo volũtatis
& libertatis ſiue liberalitatis:ſed quia procedit ab agente vt eſt liberum volũtate:quãtũcunq; con
comitatur immutabilitas naturalis neceſſitatis,dicitur procedere opere voluntatis. Similiter etiam
ſi deo agente fieret directe vt de non volente fieret volens:& licet non eſſet cõtra naturam eius ſed
præter eam tñ : non tamen diceretur actus liberalis : nec ſecundum eum eſſet laudabilis : nec eſ-
ſet omnino actus virtutis. Quia cum actio eius taliter debet eſſe in ipſo:ꝙ ſecundum eam volun-
tas laudabilis dicatur & virtuoſa : oportet ꝙ a nullo alio moueatur ad actum volendi : ſed ſolum
a ſeipſa directe,licet aliquo aſſiſtente & cooperante vt ſpiritu ſancto:vel per ſe & immediate,vel in
aliquo dono eius,vel vtroq; modo. Vnde & actum volendi ſiue diligendi glorioſum in dei viſione
aperta non ponimus elici niſi ab ipſa voluntate,cooperante ſpiritu ſancto in ſe:& in dono ſuo. Sed

aliqui volentes ſuſtinere motum volūtatis ſequi informationē intellectus ſecūdum modum in opi-
nionibus iam dictis expoſitum: licet non ponatur moueri ab intellectu: dicerent ꝙ voluntas inquā-
tum libera eſt: mouet ſeipſam vt potētia eſt actus volitionis receptiua: ſed non niſi ſecūdum intelle-
ctus informationē: & ꝙ hoc naturale ſit ei. & ſecūdum hoc poſſent exponi modi ꝑdicti: praeter hoc
ꝙ intellectus non ponatur mouere voluntatē. Sed ſi ſic eſſet: & euitaretur incōueniēs cōcluſum cō-
tra dictas opiniones: ꝙ voluntas nō eſſet domina ſuorū actuū: & magis ageretur q̃ ageret: ſic enim
ponēdo voluntas ponitur dn̄a ſui actus: & agere potius q̃ agi: non tamen poſſet euitari quin om-
nino precluderetur libertas arbitrii: qua nulla neceſſitate oportet eum ferri per ſuum actū in ſuū
obiectum: niſi ponēdo ꝙ pro tanto poteſt velle qđ non vult: & nō velle qđ vult: pro quanto intelle-
ctus poteſt non intelligere qđ intelligit: vel intelligere qđ nō intelligit: vt libertas arbitrii volunta-
N tis dependeret a ratione: & rationi potius deberet tribui q̃ voluntati. Ideo adhuc dicerent alii ali-
ter: ꝙ voluntas vt libera eſt ſeipſam inclinat ad bonum cognitū ſecundū ꝙ cognitū eſt: qđ eſt velle
quoddā licet imperfectū: vt patet ex praedictis ſcđm Augu. vt ſic quadā neceſſitate immutabilita-
tis moueatur a ſeipſa ad bonum cognitū preponderans, maxime poſt determinationē rationis: nō
tamen tanta adhaeſione quin ſeipſa vt eſt liberi arbitrii poſſet illum actum repellere aut proſequi.
Sed talis actus licet libere elicitur a volūtate, hoc tamē fit cum quadā neceſſitatis immutabilitate
in qua nec laus, nec vituperiū moris cōſiſtit. Eſſet ergo indifferens, nec laudabilis ſi eſſet ad bonum
cognitum qđ eſt ſimpliciter bonū: nec vituperabilis licet eſſet ad bonum delectabile & apparēs tm̄:
cum tamē primi motus ſenſibiles ſecūdum quoſdā ſimpliciter vituperabiles eſſe iudicētur, etſi ve-
niales vel ſic ꝙ nō imputētur vt de eis vindicta exquiratur: vel vt tantū exquiratur vindicta quae
peccato veniali debetur. qđ apparet magnum incōueniēs. Ideo non videtur iſtud eſſe tenēdum. Sed
cum intellectus in nobis practicus ex eo ꝙ eſt practicus aliqđ plus operetur circa voluntatē q̃ ſpe-
culatiuus: vt eo monſtrante bonum operabile ſub ratiōe operabilis aliquid fiat circa volūtatem qđ
non fit circa ipſam intellectu ſpeculatiuo monſtrante verum non operabile ſub ratione veri: Aliter
enim nō plus voluntatē pro eodem principio motiuo cōnumeraſſet philoſophus cū intellectu pra-
ctico q̃ cū ſpeculatiuo: nec intellectus practicus potius diceretur principiū mouens q̃ ſpeculatiuus:
Dico ꝙ licet voluntas nullo modo moueaẗ ab intellectu practico ſecūdum actum volendi faciēdo
de non volente (non dico de volente) volentē: mouetur tamē ab ipſo ſecūdum paſſionē aliquā quae
eſt velut pondus in ipſa volūtate vt eſt libera inclinās ipſam ad modū habitus vt velit: quēadmo-
dum in ſenſitiuis paſſiones ſecūdum calidum & frigidū cauſant appetitus. Sed quia appetitus illi
magis aguntur q̃ agant: & ſimiliter bruta ſecūdum illos: verius dicamus: quēadmodum gratia ali-
qua a deo in volūtate inclinat ipſam ſicut pondus vt velit: quae tamē actum voluntatis non elicit,
nec ipſam ad eliciēdum cōpellit: quia nō habet elici niſi ab ipſa voluntate libera. ſed frequenter nec
eliceret cum ſine tali pondere inclināte ipſam: & in eis quę pertinent ad rationē meriti nullo modo
O poſſet ipſum ſine illo meritorie elicere. Et ſcđm hoc inclinatio volūtatis ęquiuoca eſt. Vno modo
voluntas incōpleta qua imperfecte mouetur in rē: de qua dictum eſt ſupra ſcđm Auguſt. ꝙ non eſt
aliud q̃ velle. Alio modo pondus paſſiōis ab intellectu practico vel alicuius doni infuſi: vel forte ali-
cuius impet⁹ facti in volūtate. Secūdum primū em̄ modum graue dicitur inclinari inferius quan-
do incipit moueri: ſed lente. Secundum modum ſecundū dicitur inclinari inferius quādo ſurſum
quieſcens ſuo pondere premit illud ſuper qđ quieſcit vt deſcendere poſſit. Vnde & quando fortior
eſt vis ponderis imprimendo q̃ ſuſtētātis in ſuſtinēdo: tunc depellit ſuſtinens ſeipſo remouēdo pro-
hibens & deſcendit. Et poſuit philoſophus eſſe pondus iſtud in volūtate ipſum bonum cognitū ſe-
cundum expoſitum modū: ita ꝙ ſemper ſecūdum intellectum moueretur aīal niſi eſſet appetitus
contrarius preponderans: quē poſuit tanti poſſe eſſe ponderis vt omnino motū voluntatis obrue-
ret: vt ille nullo modo poſſet quādoq; reſiſtere. Qđ verū eſt niſi eſſet adiutus gratia. q̃uis aliqui hae-
retici poſuerint ꝙ ex ſe omnē motum ex appetitu ſenſitiuo ſufficeret repellere. Hoc tamen verum
eſt: ꝙ motus ſenſitiuus ſi praeponderat vincens motum voluntatis: hoc non eſt violentiā ei facien-
do: ſed tanto pondere alliciendo vt neceſſe habeat aſſentire: ſed libere: aut ſuperius adiutoriū requi-
rere faciendo qđ in ſe eſt: qđ ſi faceret, illud ei non deeſſet. qđ cum nō facit, allecta libero volūtatis ar-
bitrio cōſentit. Sed tantam ponderis violentiā non poſſet volūtati imponere ſolus intellect⁹: ſed im-
P ponit ſibi ſua propria iniquitas. Vnde aſpiciēdo ad tantillū pōderis qđ per ſe imponit ei intellect⁹:
Dico ꝙ non eſt tantū quin voluntas vt libera arbitrio poſſit contrarium eius ad qđ inclinat velle
quodcūq; ſit illud, citra apertā viſionē vltimi & finalis boni: & quātūcūq; determineẗ ab intellectu
ꝙ ſit faciendū vel volendū. Solū em̄ finale bonū cognitū per intellectū aperta viſione tantū habet

ponderis inclinātis alliciendo non violentādo voluntatē vt libere velit illud: ꝙ tamē quadā immutabili neceſſitate nō poteſt non velle illud. Libere dico: ſed tamē nō libero arbitrio: qđ nō proprie cadit circa finē: ſed libertas ſolum: immo circa ea quę ſunt ad finē. & hoc ſcđm phūm, non niſi quantum eius electio dependet a iudicio & determinatione rationis vt dictū eſt. Secūdum hoc eñ diſtinguit Damaſce. lib. ii. c. xxvi. aliquid fieri voluntarie a nobis eligētibus: & aliqđ a nobis nō eligētibus. Et primū velle nō operatur voluntas ſine ratiocinatione: & ideo ſubito. Secundum vero ſecūdum philoſophum non operatur ſine ratione: & ideo nō ſubito ſed ſolūmodo pręuia ſententia rationis. Cum enim maiorem propoſitionem proponit intelligētia practica tanq̄ bonum determinatum: & minor nota eſt intellectu ſpeculatiuo: habita maiore nō inſiſtēdo minori pro cōcluſione ſequit̄ operatio: & hoc volūtate libera: quia bonum quod allicit in maiori placet: ſed libere: etſi non liberi arbitrii electione: quia nō expectat minorē. In viſione eñ beata viſo ſummo bono dicit intellectus practicus: velle hoc: bonū eſt homini. Intellectu autē ſpeculatiuo notū eſt cuilibet ꝙ ipſe hō eſt: & ideo nō pertractata minore viſo ſummo bono ſubito & imutabiliter volūtas vult illud abſq; ratiocinatione & minoris ꝑtractatiōe. Cū vero maiorē propoſitionē proponit appetitus tanq̄ bonum factiuū vt poſſibile determinati: & notitia ſenſus, phātaſię, aut intellectus habet determinare minorē, habita maiore nō ſequit̄ ſcđm phūm operatio niſi pertractata minore: & ſic vult cōcluſionē non tam libere q̄ libertatis arbitrio: & nō ſubito abſq; ratiocinatiōe. Hinc dicit phūs de motibus aialiū. Propoſitiones factiuæ ꝑ duas ſpecies fiunt: per bonū, & per poſſibile: puta ſi ambulare bonū homini ꝙ ipſe homo non iā immorat̄. Propter qđ quęcūq; nō ratiocinātes operamur velociter operamur: ſicut cōtingit de appetitu ſenſitiuo: qui dicit̄ cōcupiſcētia: qui dicit, potabile mihi bonū: iſtud autem potabile ſenſus dicit, aut phātaſia, aut intellectus: ſtatim bibit: ſed nō abſq; ratiocinatione & pertractatione minoris pręcedēte. Sed in hoc vltimo nō ſequimur philoſophū in duobus. In primo quo ad primū. quātūcunq; eñ ꝓponat̄ propoſitio factiua ꝑ bonū: niſi ſit de ſummo bono aperte viſo: nō neceſſario ſtatim operat̄: immo poteſt libere repellere propoſitū. In ſecūdo quo ad ſecūdum: quia quantūcunq; proponat̄ propoſitio factiua per poſſibile: & minorem dicit ſenſus, aut phātaſia, aut intellect⁹ non neceſſario tunc demū operat̄: quia quātūcūq; tale cōcluſione demōſtratiua volūtati determinetur: libere poteſt illud repellere: licet imponat ei onus quo inclinet̄ ad illud faciendū: quo incipit volūtati informari cōſcientia ꝙ illud debeat facere: qđ tamē nō obſtāte cōſciētia poteſt nō facere. Nec poteſt voluntas hoc onus repellere directe: poſtq̄ eñ reſpectu ipſius ſit naturale paſſiuū, ſemꝑ reſpectu illi⁹ eſt paſſiuū & nō actiuū: neq; in onus tale augmētādo neq; in directe repellēdo. Ipſa tamē voluntas quę eſt per hmōi onus receptū in ſe primo paſſiua: non oportet ꝙ ſemꝑ ſit paſſiua reſpectu cuiuſcūq; & nullo modo actiua: immo per hoc ꝙ eſt paſſiua ſecūdum hmōi diſpoſitionē, ꝑ eā efficacius fit actiua ad generādum in ſe aliam diſpoſitionē. Voluntas eñ licet ſe ex ſe poſſet mouere ſecundū actum volendi in bonum cognitū abſq; illo onere inclinātc: nō tamē ita efficaciter. Eſt etiā voluntas ſcđo actiua ad depulſionē illius oneris indirecte: q̄a eñ illud onus ipſi impreſſum eſt a ratione ex eo ꝙ via ratiocinationis determinauit bonū eſſe volēdum: voluntas ſuo imperio rationem ſiue intellectū poteſt impellere ad inueniendū rationem æque efficacem ad cōtrarium: vel ſi nō poterit, poterit eam cōpellere ad credendū cōtrarium: ſi tamē ratio nō ſit determinata medio vere demonſtratiuo & euidēti. ſed tamē non ſine aliquali ratione ad illud credēdum cōpellitur. Vel poteſt dici ſecūdum ꝙ alibi determinauimus: etſi tale pondus nō ineſſet volūtati a determinatione rationis, citra vltimū finem ex ſe poſſet ſe mouere ad quodcūq; vellet. Sic ergo ad quęſtionē dicēdū eſt ꝙ volūtatem ad actū volendi non mouet niſi ipſa ſeipſam ſecūdum ꝙ dictū eſt. & hoc libere in ſummū bonum pręſentialiter viſum: & per liberę volūtatis arbitriū in quodlibet aliud: & i illud idē qđ non pręſentialiter viſum niſi in vniuerſali: ſicut in vniuerſali nō poteſt homo nō velle eſſe beatus: & conuenit ei talis vis actiua in ſeipſam: quia eo ꝙ eſt ſeparata a materia ſuper ſe, eſt cōuerſiua ad agendū in ſe: ſicut & intellectus ad patiendū a ſe. Multo etiam minus diſtant hic actiuū & paſſiuū q̄ ex parte intellect⁹: quia intellect⁹ actiu⁹ nō poteſt eſſe niſi primo patiat̄: ita ꝙ nō agat aliqđ in ſe niſi cum illa diſpoſitione. ſecūdum ꝙ in quęſtionibus ordinariis expoſuimus. Volūtas vero etſi nō fuerit primo paſſiua in dictum pondus recipiendo: tamē ad ſolam præſentiā boni cogniti in intellectu poſſet ſeipſam mouere ſecundum actum volendi illud: & hoc quia non mouet ſe vt principale mouens: ſed vt mouendi ratio. Senſus eñ cuius potētię ſunt intellectus & volūtas, intelligit ipſo intellectu vt aliquo ſui: & ſimiliter vult voluntate: & ideo intelligēdo per intellectū bonum per volūtatem mouet ſeipſum in volūtate ad volēdum illud. ita ꝙ ſi intellectus & voluntas non eſſent potentię eiuſdem nec in eadē ſubſtantia animę vel naturę in corpore fundatę: ſed cōſiderarentur vt

quędam diuerſa:quorum vnum ſit per ſe et principale intelligens:& alterum ſit per ſe & principa-
le volens:cum voluntatis non ſit cognoſcere,& non contigit velle,niſi cognitũ:nullo modo volun-
R tas ſeipſam moueret in actũ volendi. Q, ergo arguebaẽ primo ꝙ voluntas non põt mouere ſeip- Ad arg. pri.
ſam:quia cum ſit ſimplex:tũc idẽ reſpectu eiuſdẽ ſimul eſſet actu & potẽtia:Dicendũ ꝙ idem reſpe
ctu eiuſdem ſecundũ omnẽ modũ impoſſibile eſt ꝙ ſit actu & potentia:aut mouẽs & motum: imo
ſemper inter illa oportet aliquam eſſe diuerſitatem : diuerſimode tamen ſecundum diuerſas ratio-
nes motuum & mouentiũ ac motorũ:ita ꝙ non requiratur æqua diuerſitas inter mouẽs & motũ
in ſpiritualibus & corporalibus:ſicut neq; motus eiuſdẽ ratiõis eſt in his & in illis. Vñ vt patet ex
prędictis,in voluntate ſufficiens eſt diuerſitas inter mouẽs & motum tali motione quę eſt volitio,
S q̃uis ſit ſimplex ſecundum rem. ARgumentum ad oppoſitum licet propter concluſionem conce Ad argu. in oppoſitum.
dendũ ſit:tamen medium de motu grauis & leuis ex ſe & aĩalium ſecundũ locũ, non valet ad pro
poſitum:niſi quo ad hoc ꝙ in illis non ſunt penitus diuerſa & abinuicem ſeparata mouens & mo-
tum: ſicut nec hic. maxima tñ eſt diuerſitas:quia in illis re differunt id ratione cuius mouẽs mo-
uet & ratione cuius moueẽ.graue eñ mouet ſe ſecundum formã & mouetur ſecundũ materiã: nõ
ꝙ forma moueat & materia moueaẽ:ſed ꝙ forma eſt quo totum moueat: & materia quo totũ mo-
ueatur.Similiter ĩ animali anima eſt quo mouet vt forma: & qddã corporis qđ mouet & moueẽ ſi
cut organũ:vt partes proximę principio formaliter motiuo:& totum reſiduum motum eſt nõ mo
uens:vt patet ex dictis . Hic aũt mouens & motum differunt ſola ratione,& ad plus intentione.&
hoc non ſicut diuerſę potentię ſed ſicut vires vnius potentię. Vnde ad ꝓbãdũ ꝙ tale quid qđ eſt oĩ
no ſimplex ſecundũ rem poſſit mouere ſeipſum:nullo modo valet dictum mediũ:imo magis valet
ad oppoſitum:quia ſi ex hoc graue & leue & animalia mouent ſeipſa : quia in ipſis eſt inuenire di-
uerſa ſecundum rem quibus diſtingui poſſunt mouens & motum:ergo ex oppoſito cũ talia diuer
ſa non poſſint inueniri in voluntate : ſequitur ꝙ nullo modo poſſit mouere ſeipſam. & verum eſt
tali motu quali illa mouẽt ſe.& econuerſo ſi voluntas quia propter ſuam ſimplicitatem eſt virtus
conuerſiua ſuper ſe,poteſt mouere ſeipſam:vt mouens & motum omnino ſint idẽ ſecundũ rem:ſeq
tur ꝙ grauia & leuia & aĩalia quia ſunt materialia nullo modo poſſunt ſe mouere vt mouẽs & mo
tum ſint omnino idem ſecundum rem:ita ꝙ ſi voluntas haberet materiam & eſſet compoſitum ex
materia & forma ſiue ipſa ſiue id cuius eſt:vt anima vel angelus:vel ex q̃buſcũq; aliis diuerſis ſecũ
dum rem:nullo modo poſſet mouere ſe ſicut modo mouet.

Circa tertiũ arguitur ꝙ imperare ſit actus rationis non voluntatis:quia imperare Quæſt. vi.
nihil aliud eſt q̃ aliquid faciẽdũ alteri intimare.hoc aũt eſt ratiõis reſpectu volũ Arg. princi.
tatis.ergo &c. CONtra.imperare ſemꝑ pertinet ad id qđ eſt ſupremũ & liberũ In oppoſitũ.
T dominiũ magis habens.tale non eſt niſi voluntas in toto regno aĩę.ergo &c. Di Reſponſio.
cendũ ꝙ cũ imperare ſit actio alicui directa ad aliqd exequendũ:cuius ſit actio
vt imperãtis hic oportet perſcrutari ex tribus adinuicem comparatis.ſ. ex habi
tudine quã debet imperãs habere ad illũ cui dirigitur imperium: & ex conditione actus qui impe
raẽ,& ex diſpoſitiõe eius cui ĩperaẽ.qb⁹ ꝑſcrutatis plane patebit ꝙ act⁹ ĩperãdi debet attribui volũ
tati & nõ intellectui.Prĩo ergo ꝙ ĩperare ſit act⁹ volũtatis nõ intellect⁹ cõſideraẽ ex habitudine im
perantis ad illum cui imperiũ dirigitur.Quia.n.ĩperãs ad eũ cui ĩperiũ dirigiẽ habitudinem ſuperio
ris ad inferiorẽ debet habere quo ad aliquẽ gradũ:par.n.in parẽ nullũ habet ĩperiũ:& mľto min⁹ in
ferior in ſuperiorem: cum igitur quæſtio eſt de imperare in homine ſimpliciter tã ſuper ea q̃ ſunt
intra ſe ſecũdum ꝙ in ipſo debet eſſe aliqua virtus quæ cæteris imperat: q̃ ſecũdũ ea quæ ſunt ex-
tra ſe:ſi enim in homine ſit virtus aliqua quæ cæteris imperat quæ ſunt intra ſe:illi etiam attribui
debet imperium ad ea quæ ſunt extra ſe:talem autem virtutem vnam cæteris principantẽ oportet
ponere in homine.dicente philoſopho.i.Pol.Quęcunq; ex pluribus cõſtituta ſunt:& fiunt vnũ ali-
quod cõmune ſiue ex coniunctis ſiue ex diuiſis:in omnibus videẽ principans & ſubiectum:& hoc
non niſi reſpectu alicuius operis qđ a principante debet imperari ſubiecto.Propter qđ ꝑmiſit ibidẽ.
Vbi aũt hoc qdẽ principaẽ:hoc qdẽ ſubiiciẽ:eſt aliqđ horũ opus.Iſta ergo q̃ſtio quo ad hoc multũ
dependet ab illa qua quęriẽ quæ ſit virtus ſiue potentia ſuperior in hoĩe.ſemper enim ſuperiori &
principaliori debet attribui principatus & imperiũ:ſiue dominiũ.vt eñ dicitur primo Pol. natura
melius eſt principãs principato. Quæ aũt potẽtiarum in homine ſit ſuperior & principalior,ſuper
hoc non eſt dubitatio niſi de intellectu & voluntate.Propter qđ dicentes intellectum eſſe potentiã
ſuperiorem dicunt ꝙ intellectus eſt imperare,& ꝙ voluntatis eſt ei obedire & imperium ſuſcipere.
Imperans enim vt dicunt ordinat eum cui imperat ad aliquid agendum: & hoc intimando & de-

nunciando:vt imperare nihil aliud ſit q̃ ordinare, ſiue actus rationis ordinãtis aliquid agendũ cũ quadã intimatiua motione,non per modum conſilii & ſuaſionis ad opus volendũ:ſecundũ ꝙ inti-matio exprimitur per verbum indicatiui modi:dicendo hoc eſt tibi faciendũ:ſed per modũ praece-pti & cõpulſionis ad opus exequendum: ſecundũ ꝙ intimatio exprimitur per verbum imperatiuĩ modi,dicendo fac hoc:ita ꝙ quando perfecte imperat ratio voluntati vt velit,tunc iam vult : & ꝙ aliquando imperat & non velit:hoc eſt quia imperfecte imperat:vtpote cũ fluctuat ratio inter duo Et ſic imperare rationis eſt vt dicũt:quia ordinare eſt proprius actus rationis: qui ſicut non eſt in brutis,nec imperium:q̃uis primũ mouẽs ad exercitium huius actus ſit voluntas : quẽadmodũ eſt primum mouens in omnibus viribus animę ad exercitium actus earum:vt ſic fiat in virtute volũ-tatis,& pręſuppoſitione actus eius:quia ſecundum mouens non mouet niſi in virtute primi mouẽ-tis:& virtus prioris actus manet in actu ſequẽte: & ſic ꝙ ratio mouet hoc eſt in virtute volũtatis & imperare eſt actus rationis pręſuppoſito actu voluntatis,in cuius virtute ratio mouet per impe-riũ ad exercitiũ act⁹:licet nõ ad ipſius act⁹ iperãdi determinationẽ: quẽadmodũ etiã dicũt ꝙ ad ex-ercitiũ act⁹ quo volũtas vult aliqd,volũtas mouet ĩtellectũ:licet nõ ad illi⁹ act⁹ determinationẽ: ſed magis ecõuerſo:vt ſecundũ illũ modũ ſecundũ ꝙ dicunt ratio poſſit ordinare de actu volũtatis:& ſicut põt iudicare ꝙ bonum ſit aliqd velle:ita poſſit ĩperare ꝙ ipſa velit illud.& ſic actus volunta-tis poſſit eſſe imperatus a ratione:& ſimiliter actus ſuus proprius poſſit eſſe imperatus ſibi:quia ra-tio eo ꝙ ſupra ſeipſam reflectitur, ſicut poteſt imperãdo ordinare de actibus aliarum potẽtiarum: ſic & de actu ſuo.Suppoſito autem ex aliis quęſtionibus ꝙ voluntas eſt potentia ſuperior q̃ intelle- V ctus:dico ꝙ quãtũ eſt ex parte ſuperioritatis potius ponẽdũ eſt ꝙ voluntatis eſt imperare, & intel-lectus & omniũ aliarum potẽtiarum obedire,atq̧ imperium voluntatis ſuſcipere. Voluntas enim & velle cõtra dictamẽ rationis poteſt & ipſam rationem cogere vt recedat a ſuo iudicio:& per hoc ipſam ad conſentiendum ſibi & omnes alias potentias ſuo imperio conſtringere:quia ad actum im-perii a volũtate, pręuium oportet eſſe actum intellectus:quia incognita velle non poſſumus:qui in-clinando voluntatem modo praedeterminato ad imperandũ volitum voluntati determinet quaſi intimatiua motiõe:quę nõ eſt imperium:ſed ad imperium diſponit:qđ imperium vel iuſſio dici nõ poteſt:quia voluntas illi motioni per intellectum aſtringi non poteſt:qđ tamen vt iam videbitur,in eo cui fit imperium,neceſſario reqritur. Q̧ ſi aſtringeretur vere,non eſſet aliud imperium q̃ ratio-nis intimatiua motio:qđ nõ ſolum eſſet motio:ſed ad obediendum cõpulſio.Et quia ſic ratio diſpo-nit ſua intimatiua motione ad verum imperiũ voluntatis,ideo ſua motio ſiue compellat ſiue non, etſi imperium proprie dici non poteſt,dicitur tamẽ iuſſio: quae quandã rationẽ imperii habet:& ta-men verum imperium ſoli voluntati tribuitur.Iuxta illud Damaſ.de duabus naturis in vna perſo-na Chriſti. Dicimus ipſum rationalem appetitum ope rationis : quia liber arbitrio eſt ſub pote-ſtate habens irrationabiles paſſiones,& iudicans,& gubernans,& freno ducẽns has irã & cõcupiſcẽ-tiam & ſenſum & ſecundum progreſſum motum. Hae enim obedientes & ſuaſibiles ratione ſunt ir-rationabiles paſſiones:natę enim ſuaderi a ratione & ſubordinari:& mouet vt vtiq̧ iubet ratio in his quę ſecundum naturã hoĩb⁹.et infra.Coniungantur igitur intelligentia et appetitus in homi-ne:vt non inuoluntarie patiamur quae irrationalium rationales exiſtentes.Ecce ꝙ in homine diſtin-guit appetitum et intelligentiam:et appetitui tribuit gubernare et ſub freno ducere: qđ non eſt ni-ſi principaliter imperantis.Intelligentię aũt tribuit ſecundũ rationem in ſuadendo iubere : ſed non impellendo ad actum ſicut facit volũtas. Et ſecundum hunc modum loquendi poſſet exponi illud qđ de intelligentia ſpeculatiua dicit philoſophus.iii.de anima.Non iubet aũt timere quaſi ad intel-lectum practicũ hoc pertineat.qđ non eſt verũ:q̃a vt dicit ibidẽ Themiſti⁹,practicus intellectus nõ eſt dominus mot⁹.dñs autem motus eſt ille cuius eſt principaliter iubere atq̧ ꝑcipere.Et ſic intelle-ctus non proprie dicit fac hoc,niſi per modum conſilii:nec eſt ipſius ordinare principaliter niſi cõ-ſulendo . In exequendo aũt et imperando ſolius voluntatis eſt ordinare:ſed intellectus ſubordina-re,vt dicit Damaſ.et hoc ſecundũ modũ quo ei cõuenit iubere vt dictum eſt.Nec eſt voluntas ſolũ X modo in imperando primũ mouẽs quo ad exercitium actus exequẽdi ab intellectu vt perueniat ad determinandum illud qđ debet imperari:ſed proximũ quo ad impoſitionẽ actus illis viribus a qui-bus debet per imperium exequi:licet hoc quodãmodo fiat in virtute intellectus ſecundum dictum modum . Et ſecũdum hoc nullo modo actus voluntatis poteſt eſſe imperatus a ratiõe,ſicut nec ali-quis alius ſiue ſuus ꝓprius ſiue alteri⁹:ſed q̃cq̃d impaẽ intus et extra a volũtate impaẽ.Et hoc cõ-uenit ei ſecundum iam dicta ex ordine ad intellectum: et ſimiliter ad omnes alias vires animę:quia ſuperior omnibus aliis eſt.Et ſic primo cõſideraẽ ꝙ impare ſit actus voluntatis non intellect⁹ ex hac

Y bitudine ipetãtis ad illũ cui imperiũ dirigitur. Secũdo aũt idẽ cõſideratꝰ partim ex habitudine eius cuius eſt imperare ad illum cui dirigi debet imperiũ: partim ex cõditione eius qd imperatꝰ: qm̃ iperans ſic debet eſſe ſuperior illi cui imperatꝰ, ꝙ cõpellere poſſit aliquo mõ inferiorẽ ad exequendũ imperatũ: quia imperio in ſuperiore reſpondet obediẽtia in inferiore. q ſi non reſpõdet naturaliter, nõ habet imperiũ naturali ordine ſup illud. Quæ in inferiori nõ rñdet qñq; quidẽ, qa nõ eſt in ſua poteſtate actus imperatus. Nõ eñ intellectus põt obedire voluntati ſi pręcipiat itelligere qd eſt ſupra ſuam poteſtatẽ: vt veritatẽ ſupnaturalẽ: vel ſi pcipiat ei diſſentire cõcluſioni demõſtrationis manifeſtę: licet cum ſuo iperio poſſit retrahere ne de illa cogitet. Secũdũ quẽ modũ volũtas viribꝰ vegetatiuę nihil habet imperare: qa nõ ſunt natæ obedire. Qñq; vero nõ reſpõdet obediẽtia in inferiori perfecte: qa partim eſt in ſua poteſtate & ptim non: queadmodũ appetitus ſenſitiuus partim dependet a diſpoſitiõe organi: & ſic nõ eſt in poteſtate illius obedire imperio rõnis: q etiã ex hoc aliqñ nõ põt pueniri a rõne: partim vero dependet a vi aiæ: & ſic cum inſtat volũtas & ſuadet ratio, neceſſe habet obedire. Propter qd dicit pħs primo Pol. ꝙ rõ dominatꝰ iraſcibili & cõcupiſcibili principatu politico: qui eſt patris ad liberos: ſed mẽbris dñatur principatu deſpotico, qui eſt dñi ad ſeruos: in quo non habet locũ contradictio: & hoc inquãtũ motus mẽbrorũ regulatꝰ a viribus ſenſitiuis: ſicut

Z regulatꝰ in motu ſecũdũ locũ: vt patet ex dictis in pcedenti qſtione. Vñ qñ motus multo plus eſt a diſpoſitione organi q̃ a vi aię ſenſitiuæ in aliquibus mẽbris: illa mẽbra in qbus habent eſſe hmõi motus: quo ad illos motus nõ ſunt nata obedire rationi: ſed mouentꝰ motu inuolũtario aut nõ volũtario. De quibꝰ dicit pħs in fine de cauſis motus aialiũ. Quõ mouentꝰ motibꝰ volũtariis aialia, & pter quas cauſas, dictum eſt. Mouentꝰ aũt & aliqbꝰ inuolũtariis qdã partium: pluribus aũt nõ volũtariis. Dico aũt inuoluntarios: vtputa eũ q cordis & eum qui pudẽdi. Mouẽt eñ apparente aliquo non tñ vidente intellectu mouẽtur. Nõ voluntarios autẽ vt puta ſomnum & vigiliam: & reſpirationẽ: & quicũq; alii tales ſunt. Nullus.n. dñs eſt horũ ſimpliciter: neq; phãtaſia neq; appetitꝰ. Nota ꝙ nõ loquitꝰ de motu cordis in attractione & pulſione ad cauſandũ motũ progreſſiuũ de quo habitũ eſt ſupra: ille eñ pure volũtarius eſt, & cadit ſub iperio voluntatis & appetitus: ſed de illo qui fit in pulſu: q pure eſt naturalis: nec a phantaſia motus aut appetitu: vel de eo q fit pter imperiũ volũtatis: ſed puenit ipſum naturaliter. de quo dicitꝰ in.iii. de Aia. Multotiẽs cogitat intellectꝰ in aliquo timoroſo, aut in aliquo delectabili: ſed nõ pter hoc erit timor aut delectatio. cor autẽ mouetꝰ. De quo etiã dicit de cauſis motuũ. Phantaſia aũt & intelligentia habent rerũ virtutẽ &c. vt in qſtione pcedente. Vñ & cauſam hmõi motuũ poſt ſupradicta in eodẽ aſſignat dicẽs. Cauſæ aũt motuũ, caliditas & frigiditas, quędã foris, & quędã intus exiſtẽtes naturales. Et pter rationẽ vtriq; facti motus dictarum partiũ alteratione incidente fiunt: & hoc vel præter phãtaſiã & intellectum pcedẽtes: vel excitati a phantaſia & intellectu inquãtũ ſũt factiui paſſionũ offerendo ſpecies factiuorum: vt in pcedente qſtione tactum eſt. Et vt dicit recte in fine de cauſis motus: qñq; eadem intelligentibus fit motus qui pter rationem in partibus: qñq; aũt nõ: cauſa, qñq; ineſſe paſſiuã materiã: qñq; aũt non tantã aut talẽ. Debet ergo imperãs eſſe tale ꝙ ille cui imperatur neceſſe habeat ei obedire ad explẽdũ illud qd imperatꝰ. Quare cũ illd qd ex ſe habet libertatẽ arbitrii nulli aſtringitꝰ ad obediendũ: ſed illi potius oĩa alia: & libertas arbitrii volũtatis cõuenit ex ſe: ita ꝙ nõ aliis niſi eius participatione quemadmodum virtus primi mouentis manet in mouente ſecundo: ſecũdum ꝙ alibi ſufficienter declarauimus: ex cõſideratione igitur habitudinis imperantis ad eum cui imperatꝰ patet ſecũdo ꝙ imperare ſit actꝰ volũtatis. Vñ qd dicunt aliq ꝙ radix libertatis ſicut cauſa eſt rõ, ſiue intellectꝰ, licet ſubiectũ eius ſit volũtas: vt ex hoc ſolo voluntas libere poſſit ad diuerſa ferri, quia ratio põt habere diuerſas cõceptiones boni: abſit hoc. qd alibi oſtẽdimus non poſſe ſtare. imo voluntas & eſt ſubiectũ libertatis, & radix prima: a qua p participationẽ ad imperiũ & impreſſionẽ eiꝰ inuenitꝰ in actibus rationis, & aliarũ viriũ, ſicut & virtutes, put alibi declarauimus. Vñ qñ intellectꝰ ſua actione puenit volũtatẽ, actio voluntatis habet ab intellectu ꝙ ſit rõnalis: nõ ꝙ libera arbitrio. Qñ vero ecõuerſo actio voluntatis præcedit intellectũ: actio intellectus habet a voluntate ꝙ ſit libera arbitrio: nõ aũt ꝙ ſit rõnalis. Et qa intellectus naturaliter prior eſt ſicut & operatꝰ: qa non poſſumus velle niſi cognita: ideo rõnale qd eſt pprietas intellectꝰ, naturaliter prius eſt q̃ liberũ arbitriũ qd eſt pprietas voluntatis: & naturaliter prius habet volũtas ab intellectu ꝙ ſit rõnalis, q̃ intellectus ꝙ ſit liber arbitrio. Propterea q̃uis omne rationale eſt liberũ arbitrio & ecõuerſo: & oĩe intelligens eſt volẽs & econuerſo ſecũdũ Damaſ. tñ vt dicit lib. i. ca. xxix. in principio: in qbꝰ eſt rõnale cõfeſtim concomitatur liberũ arbitriũ. Eſt igitꝰ rõnale pcedẽs, liberum arbitriũ cõcomitãs: & nõ ecõuerſo. Et ſecũdũ hoc vbi libertas arbitrii attribuitꝰ actionibus voluntatis & rationis, per ſe debet intelligi in actio

A (margin letter beside "arbitrio. Propterea")

nibus voluntatis:per participationē vero in actionibus intellectus. Silr vbi rōnabilitas attribuitur
actionibꝰ volūtatis & intellectus,per ſe debet intelligi in actionibꝰ intellectus:per participationē ve
ro in actionibus volūtatis. Vñ cū dicit Damaſ.lib.ii.ſentētiarū ca.xxiiii. Volūtas eſt rōnalis: & liber
arbitrio naturalis appetitꝰ:libere.n.in arbitrio & rōne mouet:intelligo in arbitrio.i.i volūtate,in rō
ne.i.in intellectu:vt poſſit cōſilr dici ecōuerſo. rōnabiliter eñ in rōne & arbitrio mouet.i.in intelle
ctu & volūtate. Et ſilr cū ſubdit dicēs. Libero ergo arbitrio appetit:& libero arbitrio vult:& libe.arb.
inqrit:& libe.arb. ſcrutat:& libe.arb.iudicat:& libe.arb.diſponit:& libe.arb.eligit : & libe.arb. ipetū
facit:& libe.arb.agit,& opat ſemp in his q̄ ſecūdū naturā ſunt:in his ꝓpter liberū arbitriū adiūctū
aliquę actiones proprię intellectui attribuunt rationi: ita etiā ꝙ ſi intelligamus aliquas illarū eſſe
voluntatis:& alias intellectus:illas q̄ ſunt volūtatis intelligemus attribui libe.arb.eſſentialiter:& il
las quæ ſunt rationis per ſolā participationē.& cōſilr econuerſo ſi dicamus ſic. Intellectus eſt liber
arbitrio:& rōnabiliter naturalis ſenſus. Rationabiliter enim in rōne,& libero arbitrio mouet: rōna
biliter ergo appetit:& rōnabiliter vult:& rōnabiliter inquirit:& rōnabiliter ſcrutat: & rōnabiliter
iudicat:& rōnabiliter diſponit:& rōnabiliter eligit:& rōnabiliter impetum facit:& rōnabiliter agit
& operat in his q̄ ſecūdū naturam. Et ſecūdū hoc tam theologi q̄ plii frequenter confundunt inſi-
mul intellectum & voluntatem,& eorū operationes & modos operandi:ſed diligens lector debet ſin
gula diſtinguere. Vñ cū dicit Damaſ.de duabus naturis & vna perſona Chriſti:Irrationabilia non
libero arbitrio mouent ad appetitum:naturaliter eñ moto in ipſis appetitu non habentia imperan
tē rationē,ducunt a natura hmōi appetitu victa:vnde cōfeſtim mouent ad actionē niſi ab altero ꝓ
hibeant:propter qđ nō ſunt libera arbitrio:ſed ſub poteſtate:ꝓculdubio cū dicit nō habētia rōnem
imperantē,confundit ſub rōne intellectū & voluntatē,q̄ expreſſe cōtinuo diſtinguit dicens. Rōnalis
aūt natura poteſtatē habet ſuccūbere naturali appetitui:& nō ſuccūbere ſed vincere. & oſtēdit vi-
tę deſiderū naturale & exiſtens & ſuccūbens rōni. Multi.n.duce rōne vtētes voluntarie proceſſe-
runt ad mortē:& a cibo appetitū retraxerūt & ſomno & reliquis,ducētes naturā libero arbitrio. Ec
ce quō diſtīguit primo dicēs duce ratione.ſ.in conſulēdo: deinde dicēs ducētes naturā.ſ.in appetiti
bus naturalibus,libero arbitrio.ſ.imperando viribus inferioribus & eas ſubtrahendo ab eis quæ ap
petierunt. Sic igit ſicut ſubdit Damaſ.poſt aliqua interpoſita:rōnalis oīs irrationalis creaturæ rex
conditus eſt homo:& rōnalis & intellectualis exiſtens appetitiue intelligit & ratiocinat : & rōnalis
& intellectiuus libero arbitrio appetit. Tertio apparet ꝙ imꝑare ſit actus voluntatis ſpecialiter ex B
conditione eiꝰ qđ imperat ei cui ab īperante dirigit imperiū. Id enim qđ imperat eſt aliqs actus exe
quendus ab illo cui imperatur. Vnde nulli habet fieri imperium de diſpoſitione q̄ non habet cau-
ſari ab ipſo:ſed tñ habet fieri ab alio in ipō. Quare cū volūtas nō habet velle niſi ea q̄ ꝑtinēt ad ex
ercitium aliarū potētiarū:vt ꝙ vult intellectū conſiderare,cōſiliari & hmōi: aut quę determinat ſi
bi intellectus ſecundū dictū quorūdā:& primū velle nullo mō imperatur volūtati a ratione: ſed po
tius per ipſum voluntas imperat rationi,vt ipſi concedunt:ſecūdū etiā velle ſecūdū ipſos non cau-
ſatur ab ipſa volūtate ſeipſam mouēte:ſed potiꝰ ab intellectu,& a bono cognito ſecūdū eos: & ideo
volūtati īpari nō poteſt,niſi cōiter ſumēdo imperiū,quēadmodū fit mēbris corporis principatu de-
ſpotico: nullo igit mō ponendū eſt ꝙ intellectus habet imperare voluntati:ſed alterum eorum ne-
ceſſario habet alteri imperare,cuius eſt imperare ſimpliciter. Simpliciter eſt ergo voluntatis impe-
rare:non aūt intellectus. PER dicta patent obiecta vtriuſq; partis.

Quæ.vii.
SEquitur vnū qđ ꝑtinet ad naturā angelicā ſecūdū ſe.& erat Vtrū ęuū ſit ſubſtā
Argu.prici.
tia an accidēs. Et arguit ꝙ ſit ſubſtātia:quia mēſura eſt vnigenea ſuo menſurato
In oppoſitū
ſcđm plim.x.Meta. Aeuū aūt ē mēſura ſubſtātię angeli,& ſubſtātię nō eſt vnige-
neū niſi ſubſtātia.ergo &c. CONtra,ꝓpriū eſt ſolius dei ꝙ ſua ſubſtātia eſt ſua
mēſura:cū ergo ęuū ſit mēſura ſubſtātię angeli,nō ergo eſt ſubſtātia eiꝰ.ergo &c.
Reſponſio.
DIcendū ꝙ cū æuum nō eſt niſi menſura q̄dam:oportet videre modos mēſura- C
rum & per hoc ex comparatione æui ad alias patebit in parte cuiuſmodi menſura ſit ęuū. Eſt igi-
tur ſciendum ꝙ in qualibet re exiſtente in actu duo eſt conſiderare.ſ.eiꝰ eſſentiam , & exiſtentiam:
& ſecundū vtrūq; eorū reſpondet ei mēſura. Ex parte eñ eſſentiæ menſura dei eſt ſua immēſitas: q̄
ſola rōne differt a ſua eſſentia. In eſſentia aūt creaturę eſt duplex ratio mēſurę.vna ſecūdū ꝙ ē eſſen
tia ſimpliciter.alio mō ſecūdū ꝙ eſt extenſa vel multiplicata ſecundū partes. Primo modo quælibet
creatura duplicē habet mēſurā. Vnā intra:quę eſt limitatio in gradu naturę & eſſentię. Aliā extra:
id qđ eſt primū & digniſſimū & veriſſimū ens in ſuo gn̄e : & vlr quo ad res oīm generū: id qđ eſt
primū ens ſimpliciter qđ eſt diuina ſubſtātia q̄ eſt ꝑ ſe mēſura oīm:ſecūdū ꝙ eſt ex ſe quid abſolu-

tū.& nō habet īquātū hmōi reſpectū ad creaturā: niſi q̄a ipſa habet reſpectū ad illā. vt ex hoc ꝙ cre atura habeat reſpectū ad deū, rōnes ꝑfectionales cōſiderenť in deo: quēadmodū aliq̄ ponūt ꝙ rōnes attributales nō ponāť in deo: niſi q̄a ꝑ intellectū creaturę ſecūdū correſpōdētiā eis q̄ deo attribuunť ꝑ itellectū, referunť ad deū: vt in hoc cōtrario mō cōſiderenť rōnes ideales, & ꝑfectionales. Ideales. n. cōſideranť in deo nō ex hoc ꝙ creaturarū eſſentię habēt referri ad deū: ſed ecōuerſo magis. & i iā di ctis modis mēſurarū nulla cadit accidētalitas: & nullo horū modorū æuū eſt mēſura. Conſiderādo aūt mēſurā eſſentiæ ſecūdū ꝙ eſt extenſa: ſic eſt mēſura eius quātitas cōtinua: ſub cuius ꝑtibus par tes ſubſtantię materialis ſunt extenſę. Et ꝑ iſtā quantitatē accidētalē intrinſecā cōuenit quātitas di menſionalis extrinſeca: q̄ diciť locus: q̄ ſimiliter accidens eſt. Secundū vero ꝙ eſt multiplicata ſic ac cidit ſubſtātiis materialibus nūerꝰ. Nec adhuc de natura taliū mēſurarū eſt æuū. & ſic nihil eſt oīno in re ꝑtinēs ꝑ ſe ad eſſentiam rei rōne ipſius eſſentiæ: ſed ſolūmō eſt de rōne menſurarū rei ratione ſui eſſe: cuius mēſura eſt duratio in eſſe: & diuerſificať ſcđm diuerſum modū durandi in eſſe. & eſt

D in triplici gñe. Eſt eñ q̄dā duratio abſq; omni variatione & variabilitate: & eſt ſolius dei: quę diciť æternitas: & differt ſola rōne ab eē & eſſentia dei. Quædā vero eſt variabilis ſecūdū cōtrarias diſpo ſitiones: & diciť tēpus: q̄ eſt ꝑ ſe mēſura motꝰ: & nō alterū, niſi inquantū eſt mutabile ſecūdū cōtra rias diſpoſitiones in eſſe: de cuius natura nō eſt æuum. Eſt vero q̄dā alia quę eſt variabilis ſecundū cōtradictorias diſpoſitiones tm̄: & eſt duplex. Quędā trāſiens: q̄ nō eſt niſi mēſura eiꝰ qđ eſt mediū inter terminos variationis: cuiuſmodi eſt inſtans: qđ eſt ꝑ ſe mēſura mutationis ſubitę & mutabilis ſcđm ꝙ eſt ſubiectū talis mutationis. Quędā vero manens: quę eſt menſura eſſe rei manētis in eſſe poſt nō eſſe inquātū manēs: poſſibilis tñ cadere in nō eſſe: qđ eſt ſimpliciter mēſura fixa & ſtans abſ q; inouatiōe & ſucceſſione: ſicut & eē: cuiuſmodi eſt mēſura ſubſtātię cui cōuenit eē: & eſt qđ abſo tū ſimplex ſtās abſq; fluxu, ꝓportionale inſtanti reſpectu mutationis: pręter hoc ꝙ vtrūq; iſtorum nō habet eſſe niſi trāſiens. & quo ad hoc eſt minus cognitū q̄ ſit æuum qđ eſt manēs. Sed ecōuerſo inſtans eſt magis cognitū inſtans: q̄a eſt aliq̄d cōpoſiti vt tēpus: & hoc vel a quo fluit vel in qđ: qđ ꝑ motū cognoſciť: qui motꝰ eſt q̄ddā cōpoſitū & ſenſibile ꝑ ſe licet cōe: & per hoc nobis magis co gnitum: & ꝑ motū tēpus, ſilēm habēs cōpoſitionē: & ꝑ tēpus ipſum inſtans. Eſt ergo æuum accidēs

E abſolutū reducēdū ad genus quātitatis. AD argumētū in oppoſitū ꝙ menſura eſt vnigenea men ſurato: hoc ſolū itelligiť dictū de mēſura extrīſeca: quę cōuenit rei rōne ſuę eſſentię ſimplr. Qđ eñ ſic eſt mēſura ſubſtātię, ſubſtātia aliq̄ eſt. & eſt ſcđm artē phi in quolibet gñe reperire tale qđ eſt mē ſura oīm illiꝰ gñis. vnde nō valet ad ꝓpoſitū de æuo: qđ eſt mēſura alteriꝰ rōnis: vt patet ex dictis. Ad arg. pri.

SEquunť quęſita ꝑtinentia ad humanā naturā ſpecialiter: et q̄rebanť ibi q̄dā pertinētia ad quaſdā ꝑſonas humanas ꝓrogatiuas ſpecialiter: et q̄dam alia pertinentia ad hoīes et humanā naturā generaliter. Circa primū q̄rebanť tria pertinētia ad corpus Chriſti et ſanguinē. Duo ex ꝑte corporis: et vnū ex parte ſanguinis. Quęrebať etiā vnū ꝑtinēs ad m̄rimoniū et votū virginitatis glorioſę virgīs ma tris dei. Quęrebať etiā vnū ꝑtinēs ad ſepulturā corpis et cordis cuiuſdā nobiliſ ſimi pricipis. Quoꝝ primū erat de ſacramēto corpis Chriſti ex ꝑte eiꝰ i qđ fiat cōuerſio panis: vtrū ſ. dicēdo Hoc eſt corpꝰ meū, tenet eccl'ia ſecūdū vſū et dicta ſanctorū ꝙ fiat cōuerſio i ſubſtātiā aīę Queſt. viii. rōnalis ſcđm ꝙ dat eē corporeū: an in ſolā materiā: vt habet ꝑtes ſuas extēſas ſub ꝑtibꝰ dimēſionū an in aliq̄đ cōpoſitū ex materia et forma alia ꝑter aīam intellectiuā. Scđm erat de ſacramēto eiuſdē Queſt. ix. ex ꝑte eiꝰ qđ cōuertiť. Vtrū materia panis maneat poſt cōuerſionē. Tertiū erat de ſacramēto ſāgui Quæſt. x. nis quo ad formā verborū q̄bus fit cōuerſio vini in ſanguinē: vtrū ſit hęc. Hic eſt calix ſanguis mei. Quartū erat: vtrū cū voto virginitatis ſimpliciter ſtet verū et ꝑfectū matrimoniū. Quintū: vtrū q Quæſt. xi. ſepeliuit in ſua eccleſia ꝑtē corporis illiꝰ q elegit alibi ſepulturā corporis ſui ſimpliciter, teneať par Quæſt. xii. tē illā reſtituere: et illi apud quos fuit ſepultura ꝑ corpore ſimpliciter electa teneanť illam repetere.

CIRca primū iſtorū arguiť: ꝙ cōuenienter poniť eccleſiā tenere cōuerſionē panis fieri in aīam Chri Arg. princi. ſti rationalē: ſecūdū ꝙ dat eē corporeū. quia cū tenet ꝙ conuerſio fit in corpus Chriſti: tenet ꝙ fiat in id qđ dat eſſe corporeū. ſed cōuenienter ponitur ꝙ vna ſola forma ſit in hoīe q̄ homini dat ꝙ ſit corpꝰ ſiue eē corporeū: ſicut et eē viuū & ſenſibile et rōnale. ergo &c. Q; cōueniēter ponať tenere Scđa pars. eccl'iam cōuerſionē fieri i materiā ſcđm ꝙ habet ꝑtē extra ꝑtē ſub quātitate, arguiť: q̄a vt prius cū tenet eccl'ia ꝙ cōuerſio fiat in corpus, cōueniēter tenet ꝙ fiat in id qđ vere pōt dici eſſe corpus. ſed materia etiā abſq; forma ſubſtātiali vere pōt dici corpꝰ: q̄a bruta ex ſe mouēť: et iō ſcđm phm. viii. Phy. ſūt diuiſibilia neceſſario in ꝑ ſe mouēs, et in ꝑ ſe motū. ꝑ ſe aūt mouēs eſt aīa, vt dicit in de mo tu ꝓgreſſiuo, ꝑter quā nō eſt niſi ſola materia in bruto: quā oportet eē per ſe motū. qđ aūt eſt per ſe

Tertia. motū,nō eſt niſi corpus.ergo &c. Q; vero teneat cōuerſionē fieri in aliā formā arguit̃:quia cū vt
priꝰ tenet ꝙ fiat cōuerſio in corpus,nō tenet ꝙ fiat in aliđ q̃ in id qđ vere poſſit dici corpus,& qđ
vere eſt corpus.ſed nō eſt vere corpꝰ a ſola materia:qa verū corpus in qđ fit cōuerſio eſt corpus qđ
eſt ſubſtātia.nō.n.fit cōuerſio in ipſas dimēſiones ꝑanis: qa manēt & cōſtituūt corpꝰ qđ ē quātitas
corpus aūt qđ eſt ſubſtantia,cum ſit aliqd vt ſpecies in genere ſubſtantiæ,non eſt niſi ab aliqua for
ma ſubſtantiali.quā nō tenet eccleſię vſus ꝙ ſit aīa rōnalis:quia ipſa ponitur ibi eſſe ꝑ concomitan
tiam ſicut & deitas Chriſti.non aūt eſſet cōuerſio in verū corpus niſi eſſet in id qđ ſubſtantialiter
Reſolutio.q. dat eſſe corporeū,ergo &c. Quin conuerſio ſubſtātiæ panis ſecūdū materiā & formā ſuā ſubſtātia
lem fiat vt & materia & forma eius ſubſtātialis cōuertant̃:de hoc nulla eſt dubitatio:qa oēs tenēt & F
ſemꝑ in ſancta ecclīa tenuerūt.Sed dubitatio eſt ex parte eius in qđ debet fieri conuerſio.& hoc quē
admodū queſtio ꝓpoſita eſt:nō vtrū fiat cōuerſio in vnū dictorū triū:qđ eſt queſtio quaſi iuris:ſed
qd tenet ſecūdū vſum ſuū & dicta ſanctorū ſuper hoc ecclīa:qđ eſt queſtio facti.Sed in idē redit:qa
cū eccleſia nō erret in eo qđ tenet:tenet ꝙ in id fit conuerſio,in qđ fit ſecundū rei veritatē:& in ta
le qd qđ ſecūdū veritatē eſt:& qđ debet dici & qđ recta ratio debet iudicare eſſe verum corpus.Sed
quia iudicium rectæ rōnis ſuper hoc ex ſe nō eſt certū & notū:ideo propoſita eſt queſtio de vſu ec
cleſię & dictis ſanctorū ſuꝑ hoc:ex qbus tanq̃ ex auctoritatibus illud magis certū nobis eſſe pōt,q̃
argumētis ſecūdū rationē formatis:quę frequenter apparētia ſunt vbi vera eſſe creduntur. Et ideo
magis eſt nobis ſecurū in hoc & vlr in eis quę ſunt fidei,auctoritati īhærere q̃ rationi: dicēte Au
guſt.in pricipio de moribꝰ ecclię.Quia caligātes hoim mētes ꝑſpicuitati ſinceritatiq; rōnis aſpectū
idoneum intendere nequeūt,ſaluberrime cōparatū eſt vt in lucē veritatis aciē titubantē inducat au
ctoritas.& infra.Cōfugiendū eſt igit̃ ad eorū ꝑcepta quos ſapiētes fuiſſe ꝓbabile eſt.Ex dictis ergo il G
lorum,quos ꝓbabile eſt fuiſſe ſapientes,qd de hoc tenendū ſit ad ꝑſens inueſtigandū eſt. illis eñ ad
hærēdū ē.Qđ ſi ex dictis illorꝫ clareſcere nō poſſit ꝑſpicue:quouſq; ecclię auctoritate ſuꝑ hoc aliqd
certi definitū fuerit,vel doctorū diſcuſſionibus inueſtigatū:in quodā gñali & indiſtincto ſtandū eſt
ꝙ.ſ.conuerſio fiat in id qđ eſt verū corpus Chriſti,qđcūq; ſit illud, ſiue a forma, ſiue nō,ſiue a qua
forma.Definire eñ in eis q̃ ſunt fidei,vbi nec eccleſię,nec ſapiētiū auctoritas,nec ratio perſpicua de
finiuit:periculoſum eſt:quia ſi falſum eſſet definitum & pertinaciter defenſum hęreticū eſſet. Sed
tale periculū maxime cōtinget appropinquāte tēpore Antichriſti:qñ nō dicet̃ expreſſe Chriſtiano
nega Chriſtū,ſicut dictū fuit ei tēpore martyrū:ſed inducet̃ ad credēdū aliquid cōtra Chriſtum:in
quo quaſi nō recedēdo a Chriſto,iplicite negat Chriſtū. Vt eñ dicit Leo papa in ſermo.vi. de Epi
phania, aduerſarius q in aptis ꝑſecutionibꝰ inefficax fuit, tecta nocēdi arte deſęuit. Sed quia prior
tēpeſtas turbinū cōgeuit:& q̃dam videtur arridere tranqllitas:vigilanter cauenda ſunt illa diſcri
mina quę de otio ipſius pacis oriunt̃.& hoc noſtris temporibus,dicente Aug.in originali ſuꝑ pſal.
xxxix.in pricipio. Sparſus eſt ſanguis iuſtꝰ:cōſequēs eſt tēpus ſimulationis.Hoſtis ille tunc leo fuit
cū apte ſæuiebat:modo draco eſt cū occulte inſidiat̃:& magis metuēdus eſt cū fallit:q̃ cū ſæuit.Illo
tēpore cogebat chriſtianos negare Chriſtū:iſto autē tēpore docet chriſtianos negare Chriſtum. Vi
debat̃ tūc fremēs:lubricꝰ nunc.Difficile videt̃ docēs negare Chriſtū q̃ſi nō videat̃ recedere a Chri
ſto.Reuera poſt tēpora martyrū nulli dictum eſt nega Chriſtum:ſed dictū eſt ab aliqbus,dic Chri
ſtum non eſſe niſi verbum & carnē ꝑter aīam oino,vel ꝑter intelligētiā.dicēte Augu.ſuꝑ pſal.xxix.
Apollinariſtę dixerūt hoīem quē ſuſcepit ſapiētia dei nō habuiſſe mētē humanā:ſed tātū aīam ſine
intelligentia humana:ſed ipſum verbum dei erat in illo homine pro mente.Excluſi ſunt iſti. Nō de
fuerūt alii q dicerent illū hominē non habuiſſe nec aīam:ſed tātū dixerūt verbū & caro erat : & aīa
ibi nō erat:& ecclīa catholica expellit eos.Cōfirmatū ē in catholica fide hominē illum quē ſuſcepit
ſapiētia dei nihil minus habuiſſe q̃ cęteri hoīes,quātū ꝑtinet ad integritatē naturæ.Per qđ Augu.
apte exprimit ꝙ iſtos eccleſia repulit q Chriſtū aliquid minus q̃ cęteri hoīes,quantū pertinet ad in
tegritatē naturę hūanę,habuiſſe dixerūt:in hoc cōſentiēdo, ꝙ ſingula horū Chriſto ineſſe putanda
ſunt ſecūdū humanitatē.ſ.caro & aīa habēs intelligētiā:in quo ꝑ dei gratiā nūc oēs cōſentiunt.Sed H
vlteriores opiniones nris tēporibus ortę ſunt:ꝑtactę.ſ.in argumētis:vtinā nō etiā ꝑiculoſę quo ad
aliquas illarū.Quarū duę dicūt ꝙ deītegritate hoīs nō ſunt niſi duę naturę.ſ.materia & aīa hūa
na: licet īter ſe differant i hoc ꝙ vna dicit hoīem nō dici corpus ex aliq̃ forma ſubſtātiali.Alia ve
ro dicit ꝙ ex aīa hūana dicat̃ qcqd dr in eē formali.Tertia vero dicit ꝙ de ītegritate hoīs ſūt tres
naturę.ſ.materia,& forma ſubſtātialis corporeitatis educta de potētia materię ope naturę, & aīa rō
nalis ab extrīſeco adueniēs.In q̃ timēdū eſt ne illi minꝰ aliqd q̃ oportet:aut iſti plus Chriſto attribuāt
q̃ ad integritatē humanę naturę ꝑtineat.In quibꝰ aliquod exiſtit periculum conſimile quoquo mo I

do eis quę tacta ſunt in dictis erroribus. Vna.n.pars vel altera etſi neutra dicat, negat Chriſtū aper
te, vel cogit vt negetur ſimpliciter & abſolute: & dicatꝰ ꝙ ille homo quē adorat eccleſia, nō ſit Chri-
ſtus ꝑmiſſus in lege. Altera tñ earū docet negare Chriſtū qñ ſuadet vt credatꝰ Chriſto quem colit
eccl'ia, vel ineſſe qđ nō ineſt: vel nō ineſſe qđ ineſt. Qđ reuera nihil aliđ eſt: q̄ dicere negãdo ꝙ Chri
ſtus quē colit eccleſia nō eſt Chriſtꝰ in lege ꝑmiſſus. Propter qđ ne periculum tale incurratꝰ: neutra
partium pertinaciter defendatꝰ: quouſq; ſup hoc eccleſia aliqd duxerit definiendū: vel aliqd euidētiſ
ſima rōne aut expreſſa auctoritate fuerit declaratū: ſed ſingula prędicta in Chriſto hoīe fore ſimpli
citer confitendū: ſiue ſecūdū duas naturas ſiue ſecundū tres. Et per cōſequēs de conuerſione ſimi
liter: ꝙ.ſ. ſimpliciter fit in verū corpus Chriſti quodcūq; ſit illud, ſiue materia ſola, ſiue materia cū
forma alia ab anima rationali, ſiue materia cū anima rationali, inquãtū dat eſſe corporeū: licet nō in
quantū dat eſſe animatū. Sed in hoc tertio erat ſpecialiter duplex ſentētia. Vna ꝙ nō eſſet conuer-
k ſio in ſubſtãtiã animę licet in materiã ſcđm rōnem eſſe corporei qđ habet ab anima. q̄ dicit ꝙ in ſa-
cramento altaris non erat ſubſtãtia aīę, niſi per quãdã realē cōcomitantiã: ſicut nec deitas Chriſti.
Alia vero, ꝙ eſſet cōuerſio in ſubſtãtiã aīę ſicut & in materiã: licet non niſi ſecundum rōnem qua
dat eſſe corporeū: ita ꝙ ſecūdū rationē qua dat eſſe animatū, nō habeat aīa eſſe in ſacramento niſi ꝑ
quãdã realē cōcomitãtiã. Quid ergo de ꝓdictis cōſueuit cōmunius tenere eccleſia: & quid euiden-
tius de hoc in dictis ſanctorū cōtinetꝰ, inueſtigãdū eſt: ſecundū ꝙ quærit queſtio: & illi reuera magis
adherendū eſt: etiã licet nō pertinaciter defendendū eſſet: eo ꝙ nō plene clarū eſſet quid de hoc cō-
ſueuit tenere eccl'ia: & quid ſentiant ſancti doctores. Quid ergo de hoc hactenus tenuit eccl'ia quã
L tū poteſt patere ex vſu cōmuni, & dictis ſanctorum. Primo inquirēdū eſt ex parte corporis Chriſti:
Secūdo ex parte cōuerſionis in ipſum. Ex parte corpis, qđ.ſ. debeamus intelligere noīe corporis: aut
materiã ſolã: vt ſolūmodo habet partem extra partē ſub quãtitate: aut materiã talē cū eē corporeo
nō includendo in ratione corporis ipſam ſubſtãtiã aīæ: vel materiã cū ipſa ſubſtãtia aīę: vt dat eſſe
corporeū incluſa in ratione corpis: vel materiã cū aliq̄ forma ſubſtãtiali corporea alia a forma q̄ eſt
aīa. Si aūt aſpiciamꝰ ad vſum, nō credo ꝙ vnq̄ niſi nouiter fuit auditum loq de pluribꝰ modis cor-
poris, q̄ de mathematico, & de naturali: & ꝙ corpus mathematicū nō eſt dictū niſi materia: vt eſt
ſub forma corporeitatis & dimēſionibus quãtitatis abſtractis a qualitatibus ſenſibilibus. Naturale
vero non eſt dictū niſi materia cū forma naturali: vt eſt ſub dimenſionibus exiſtētibꝰ cū qualitatibꝰ
ſenſibilibus. De materia aūt ſecūdū ſe ꝙ diceretꝰ eſſe corpus in habēdo partē extra partē, auditū nō
eſt. Vnde phs.viii. Meta. non diſtiguit niſi dictos duos modos materię: vbi dicit. Materia per ſe nō
cognoſcitꝰ: & quędã materia eſt ſenſibilis: & q̄dã intelligibilis. Senſibilis, vt cuprū & lignū. Intelligibi
lis: vt illđ qđ eſt ī ſenſibilibꝰ, nō ſecūdū ꝙ ſūt ſenſibilia vt mathematica. Et ſicut nūq̄ fuit vſus appel
lare nudã materiã corpꝰ, quãtūcūq; intelligatꝰ habere ptē extra ptē: ſic nec credo ꝙ ī aliquo dicto au
thētico ipſa ſit appellata corpus. Aliquam tñ apparētiã dedit illa imaginatio ꝑtis materiæ extra ꝑ
tē, ad vocãdum materiã nudã corpus quoquo mō: ſecundum ꝙ ꝑtractauimus in prima diſputa-
tione noſtra de Quolibet, qñ poſitio illa recēs erat nō tãtū ꝑſcrutata quãtū mō. propter qđ nec eã
ibi reꝓhendimus: ſed eã ſolūmō cum aliis expoſuimus nihil definiēdo. Similiter ꝙ materia habens
eſſe corporeū excluſa ſubſtãtia aīę ſic ꝙ nō includatꝰ in rōne corporeitatis, vnq̄ fuerit appellata cor
pus niſi noſtris temporibus, nō credo: quia talis corporeitas ſine ſubſtantia aīæ nō includit niſi pu-
rã intētionē & rōnem conſiderationis, quę non cōſtituit aliqd vt ſpeciem de ꝓdicamēto ſubſtãtię:
q̄le debet poni corpus hoīs ſecūdū ꝙ corpus eſt. Vnde nec in dicto aliquo authentico antiquo tale
qđ appellatū eſt eſſe corpus: licet ponētes aīam eſſe in ſacramēto ꝑ ſolã cōcomitãtiã: & nō eſſe aliam
formã in hoīe: nec materiam vt eſt habēs partem extra partem eſſe corpus, neceſſe habēt hoc po-
nere. Propter qđ multo cōuenientiꝰ eſt dicere ꝙ corpus eſt materia informata aīa incluſa in rōne cor
poris quoad eiꝰ ſubſtãtiã inquãtū dat eſſe corporeū. per qđ in aliquo corrigitꝰ dictū imediate pręce
M dēs. Sed nec dici corpus in hoīe ab aīa rōnali abſq; alia forma inter ipſam & materiã vſitatū eſt dius
nec recolo ꝙ hoc vnq̄ videri in aliquo ſcripto antiquo. nec hoc ponere ē ſcđm phiam Ariſt. q aīam
ītellectiuã quã iſti ſolã ponūt eē in hoīe nō poſuit eē formã & actū materiæ: cū poſuerit eã vnã eē ā
oībꝰ: ſecundū ꝙ de hoc infra dicetꝰ. Vñ nec artiſtę poſuerunt vnq̄ ꝙ ſecundū phiam Ariſt. hō repo
neretꝰ in ſpecie aīalis diſtinctꝰ a brutis ꝑ aīam ītellectiuã: ſed ꝑ aliquã ſēſitiuã nobilē eductã de potētia
materię: q̄ ſcđm nō ponētes gradus formarū in formis eductis de potētia materię etiã dat eſſe corpe
um: & ſcđm ſuã ſubſtãtiã eſt aliqd corporis. Vñ quãtū mihi videtꝰ, vſus antiquus obtinuit maxie
apud theologos corpus hoīs dici corpus ab aliq̄ forma naturali educta de potentia materię alia ab
aīa ītellectiua: q̄ ē ab extrinſeco: licet illi formę naturali nō attribuãt vires aīę vegetabilis aut ſēſibilis

eo ꝙ ponunt aīam rationalē cum illa eſſe actum & formā corporis:ſicut ei attribuerunt has vires
non ſequentes philoſophū Ariſtotelē : eo ꝙ ipſe non poſuit aīam rationalē cū illa forma corporei-
tatis eſſe actum & formam corporis:ſed poſuit ſeparatam ſecūdum rationem actꝰ: & ſolū coniūctā
nobis per noſtrū phantaſticū ſecundum rationem motoris:ſecūdum ꝙ exponit ipſum Cōmen. ſup
iii.de anima.Ex eo eñ ꝙ theologi poſuerunt ꝙ aīa rationalis eſſet actus corporis:& ꝙ ſingulorum
corporum eſſent ſingulę animę:potuerunt ponere ꝙ forma corporeitatis educta de potentia mate
rię non haberet vires aīę:quia conuenienter ipſi aīę rationali poſſunt attribui:vt ipſa ex ſe habeat
aliquid quo cōuenimus cū brutis,& aliquid quo differimus ab eiſdē: ſed in eadē ſubſtantia:licet ex
ſe non habeat quo cōueniamus cū corporalibus inanimatis.hoc enim eſt contrarium ſuę naturę cū
ſit aliquid incorporeū:quia ſicut contrarium nō poteſt eſſe ratio formalis ſui cōtrarii:ſic nec incor
poreū poteſt eſſe ratio formalis corporei,dando eſſe corporeum:in cuius ratione ipſa realiter inclu
datur. Qđ reuera videntur ſentire tractatores catholici dicēte Damaſ.li.ii. ſententiarum.xiii.cap. N
Deus ex viſibili & inuiſibili natura condidit hoīem:ex terra qdem corpus plaſmans:aīam aūt ratio
nalem per inſufflationem. Si corpus ex terra plaſmatum:nō ergo ab anima eſt corpus: quia tūc qđ
eſſet corpus potius eſſet inflatum ꝗ plaſmatū.non eñ eſt plaſmatio ſumere de terra nudam mate-
riam,cui anima eſſet coniungenda dans eſſe corporeum.vnde ſubdit ca.xiiii. Cōmunicat eñ inani
matis quidē ſecundū corpus & concretionem quę eſt ex quatuor elemētis. Conſtat aūt ꝙ ſi anima
daret eſſe corpori : non eſſet ibi aliqua forma mixti ex elemētis:nec eſſet alterius naturę in homine
alia forma qua eſt corpus a forma animę.cui contradicit Damaſ.lib.iii.ca.iii. Impoſſibile eſt inquit
vnius naturę dicere animā & corpus adinuicē cōparata.Vñ propter iſtam diuerſitatem dicit cap.
vi.Vnitū eſt carni per mediū intellectum dei verbū.Quā diuerſitatē magis explicat cap.xvi.dicens
Singularis hō ex duabꝰ naturis cōpoſitꝰ eſt:aīa & corpe.ſeruat.n.alterutra & poſt vnionē naturalē
ꝓprietatē.& infra.Quare neceſſe eſt hominē dicere ad minꝰ ex qnq; cōpoſitū eē naturis.i.ex ꝗtuor
elemētis & aīa.Intelligo ex ꝗtuor elemētis non manentibus ꝗtuor niſi virtute tm̄.ſ. in forma mixti.
vt vere non dicatur cōpoſitus niſi ex duplici natura.ſ.ex mixto & aīa:vel ex triplici.ſ.ex materia &
duplici forma:quarū vna eſt forma mixti:alia anima rationalis:qm̄ ſecundum ꝙ ſubdit,omnis cō-
poſitio ex his quæ ꝓxime cōpoſuerunt cōpoſita dicitur eſſe.Ita & in domino Ieſu Chriſto non par
tes partium intuemur:ſed quæ proxime componunt.i.deitatem & humanitatem.Amplius homi-
nem duarū naturarum dicētes,tres in Chriſto dicere cogemur.Propter qđ in ſymbolo Athanaſii di
citur.Sicut anima rationalis & caro vnus eſt homo:ita deus & homo vnus eſt Chriſtus.& conſtat
ꝙ in Chriſto duę naturæ ſunt vnius ſuppoſiti deus & homo:ergo & in homine aīa & caro:aut ni-
hil eſſet qđ dicunt de hoīe.Hinc dicit̄ de ſpiritu & anima.ca.xiii.Mira ſocietas carnis & animę,ſpiri
ritus vitæ & limi terræ ſicut ſcriptum eſt:fecit deus hominē de limo terræ,& inſpirauit in faciem
eius ſpiraculum vitę:dans ei ſenſum & intellectum:vt per ſenſum limū ſibi ſociatū viuificaret : &
ꝑ intellectū regeret.& infra.Plenū fuit miraculo ꝙ tā diuerſa & tā diuiſa abinuicē, adinuicē potue
runt coniungi:nec minus fuit mirabile ꝙ limo noſtro deus ſeipſum coniunxit:vt ſibi inuicem vni-
rentur deus & limus, tanta ſublimitas, & tanta vilitas.Item de ſpiritu & anima cap.penult. dicit̄.
Dicimꝰ corpus ꝑ coniugii copulā ſeminari:dei vero iudicio coagulari in vulua & cōpingi atq; for
mari:ac formato iā corpore aīam creari & infundi:vt viuat ex vtero homo ex anima cōſtans & cor
pore.Non duas animas credimus eſſe in homine:vnam aīalem qua animat corpus: & alteram ſpiri
talem qua rationem miniſtret:ſed dicimus eandem eſſe animam in homine: quæ & corpus ſua ſo-
cietate viuificet,& ſemetipſam ſua rōne diſponat.Ecce qd clariꝰ ꝗ dicere iam formato corpore ani
mam creari & infundi:nō autem formatum eſt niſi aliqua forma.Hinc etiā dicit Richar.de ſancto
Victo.iiii.de Trini.ca.xvi.Proprium eſt hominis habere ſubſtātiale eſſe ex propagatione ſimul & ꝓ
creatione.nam anima procreatur:corpus propagatur.Proprium eſt brutorum habere ſubſtantiale
eſſe ex propagatione ſola.Proprium eſt angelorum habere ſubſtantiale eſſe ex ſola procreatione. Si
autem propagatur ſecundum corpus: propagatio non eſt ſolius materię miniſtratione : ſed alicu-
ius formę ex materia productione: quod propagatio dicitur. Vnde ſuper illud pſal.Filii tui ſicut O
nouellę oliuarum.dicit Amb.Generauit te pater cōmunicādo carnē ſuā,creauit te deus adhibēdo
potētiam ſuam.Aliter enim non eſſet propagatio:nec parentes aliquid agerent in propagatiōe,vñ
vere parentes dici poſſent:nec Maria vera mater Chriſti poſſet dici,ſi non vere ſecundū carnis ſub
ſtantiam eum procreaſſet.Hinc Aug.ſuper Ioā.par.i.ſer.viii.cōtra quoſdam qui Mariam verā ma-
trem Chriſti eſſe negabant:dicit.Mater erat carnis:mater humanitatis. Vnde Damaſ.lib.iii.ca.v.lo
quēs de Chriſto dicit.Cōfinxit ſibi ex caſtis & puriſſimis ſanguinibus carnem putam. & cap.xii.

Exiſtentia vero carnis in ipſo verbo per dei genitricem.Et lib.iiii.cap.v.Virginis puros & imma-
culatos ſanguines ſibi ipſi viſceraliter carnē ſubſtituit. Corpus eni vnitū eſt diuinitati:qđ ex vir-
gine corpus. De quo generalius loquēs Boetius dicit de duabus naturis.cap.vi.Poſt primū homi
nem caro omnis humana ex humana carne deducitur.Vnde differentē modum productionis ho
minis primi ſecūdum corpus & ſecūdū animā explicat ſcriptura:cum dicit Geñ.i.Formauit homi
nem de limo terrę.hoc quo ad corpus.Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitę.hoc quo ad ani
P mam.Qđ exponens Ambroſ.ſuper illud Beati immaculati.Manus tuę dñe fecerūt me & plaſma-
uerunt me.dicit.Hic ergo homo geminę ſubſtantię eſt.Alia enim eſt facta ſubſtantia:alia figurata
Et vt dicit Auguſtinus.vi.lib.ſuper Geñ.ad literam. viſibiliter in corpore,inuiſibiliter in anima:
conſtans ex anima & corpore.Vnde & Eze.propheta.xxxvii.ca. loquens de corporū reparatione in
glorioſa reſurrectione,vt dicit Gloſ.dicit.Acceſſerūt oſſa ad oſſa vnūquodq; ad iuncturam ſuā:&
ecce ſuper ea carnes & nerui aſcenderūt:& extenſa eſt in eis cutis deſuper:& ſpiritū non habebant.
Gloſ.Iacebant tm̄ humana corpora nō habentia ſpiritum. Et ſup illud qđ ſequitur. Et ingreſſus
eſt in ea ſpiritus,& vixerunt.Gloſ.Vt quō in prima productione hominis ſufflauit deus in faciem
eius,& factus eſt homo in animam viuētē:ſic & ſecūda cōditio.i.reſurrectio mortuorum inſufflā-
te ſpiritu viuificetur.Exercitus grādis.i.congregatio mortuorum. Ecce ꝙ in primi hominis crea
tione: & in vltima omniū reparatione deſcribat ſcriptura aliā corporum formationē ꝗ̄ per anima
rum coniūctionem.de quo Ambro.ſuper illud.Manus tuę domine fecerūt me.Accepit deus pul-
uerem de terra:& plaſmauit hominem:vbi puluis,ibi plaſmatio:qđ de limo eſt reſuſcitatur. terra
enim in terram redit.Sed forte dicet aliquis ꝙ homo eſt ex corpore & anima:non ꝙ corpus ſit ali
quid ſeorſum ab anima niſi ratione materię:ſed ꝙ corpus ſit aliquid ratiōe eius qđ eſt forma qua
eſt corpus.& hoc nō ē niſi ab anima.Per hunc enim modum aſinus poteſt dici eſſe compoſitus ex
anima & corpore:quia etiam de anima bruti dicit̄ in ſecūdo de anima:ꝙ ipſa eſt actꝰ corporis.Cō-
Q ſtat autem ꝙ ipſum eſt compoſitum ex actu & eo cuius eſt actus. Qđ videtur ſenſiſſe Auguſtinꝰ
etiā de anima ratiōali:vbi dicit in fine de immortalitate animę.Anima nō localiter iungitur ſum
mis illis æternis rationibus prior ꝗ̄ corpus:quanto etiam corpore melior.nā iſta propinquitas nō
loco ſed naturę ordine dicta ſit.Hoc autem ordine intelligitur a ſumma eſſentia ſpecies corpori ꝑ
animam tribui,qua eſt in quātūcūq; eſt.Per animam ergo corpus ſubſiſtit:&eo ipſo eſt quo anima
tum:ſiue vniuerſaliter vt mundus: ſiue particulariter vnūquodq; animal intra mundum. & in-
fra.Manente quippe anima corpus per illam ſubſiſtit dantē ſpeciē non adimētē.& infra.Tradit eñ
ſpeciem anima corpori vt ſit corpus inquātū eſt.& infra.Quia nō niſi traditione ſpeciei ſit corpus
per animā.& infra.Corpus enim nullum ſit niſi accipiendo per animā ſpeciem.Qđ totum plene re
tractat explicando ꝙ non erat de intentione ſua eſſe corporeū in homine eſſe ab anima : licet aliqñ
hoc ei viſum fuit.Sic enī dicit in lib.retractationū: retractando iam dicta a ſe in libro de immorta
litate animę.Illud temere dictum eſt:a ſumma eſſentia ſpeciem corpori per animam tribui qua eſt
inquantum eſt.Per animā ergo corpus ſubſiſtit:& eo ipſo eſt quo animat̄:ſiue vniuerſaliter vt mū
dus,ſiue particulariter vt vnūquodq; animal intra mundū.Hoc totum prorſus temere dictū eſt.
R Qȝ ſi ſic:ergo contrariū diſcrete dictū eſt:corpori ſpeciem non per animā tribui qua eſt inquantū
eſt:et ꝙ nō ꝑ animā ſubſiſtit īquātūcūq; corpꝰ:& ꝙ nō eo eſt inquātū corpus quo animat̄: & cęte
ra hmōi.Et hoc intellexit Auguſt.proculdubio retractādo hoc generaliter tā de aīa mūdi quā po
ſuit Plato, ꝗ̄ de anima hominis.ſed de anima hominis ſolūmodo quo ad hoc ꝙ dicit eam corpori
dare eē corporeū.De anima vero mūdi quo ad hoc idē: & quo ad hoc ꝙ videtur aſſerere ꝙ mūdus
habet animā:ſed hoc nō qa ſentiret hoc eſſe falſum.Sed qa nō certitudinaliter nouit hoc eſſe verū
ſcđm ꝙ retractationē hāc quo ad illā clauſulā.Siue vniuerſaliter vt mūdus, exponit in libro retra
ctationū:retractādo quędā dicta in libro Muſicę,dicit ſic.Animal eſſe iſtū mūdū ſicut Plato ſenſit
aliiq; phī plurimi:nec ratione certa indagare:nec diuinarū ſcripturarū auctoritate pſuaderi poſſe
cognoui.Vnde tale aliqđ a me dictū quo id accipi poſſit,etiā in libro de īmortalitate animę teme-
re dictū notaui:non quia falſum hoc eſſe confirmo:ſed quia nec verū eſſe cōp̄hendo ꝙ ſit animal
mūdus.Vnde quia dictę clauſulæ retractationē factam in libro de immortalitate animę expoſuit
alia aūt retractata ibidē de eo ꝙ dixit animā humanā dare eſſe corporeum:oīno nō expoſuit : nec
ſup eā reuerſus eſt:cū tñ ęque occaſionē habuit reuertēdi ſuper vnū ſicut ſupra alterū,vt patet ex
eis quę de proximo ꝓcedūt iā dicta:clarū eſt & dilucidū ꝙ retractationē illā quo ad dicta de anima
hominis oīno ratā habuit:nec eā in aliquo exponēdā putauit.Qđ dico ꝓpter aliquos illud dictū il
S Non quia hoc falſum confirmo,volentes retorquere etiā ad retractationē dictā de aīa hominis.qđ

nequaꝗ̄ poſſunt:quia expreſſe ly hoc ꝑciſe demõſtrat id qđ notauit temere dictũ,quo ad illã clau-
ſulam Siue vniuerſaliter vt mũdus:vt patet aſpicienti.Nec poteſt aliquis dicere ꝙ Auguſtinus in
telligit animã dare ſpeciẽ corpori ,de dare ſpeciẽ queadmodũ Auicẽna poſuit intelligẽtias dare for
mas:qa vt patet īſpiciẽti, ītẽdit ꝓbare ꝙ anima nõ poteſt cõuerti in corpus ꝓpriũ:de quo magis vi
deretur:per hoc.ſ.mediũ ꝙ dat ei formam ſeipſa: quę nullo modo ꝑ corpus poteſt ei adimi,ex quo
dat eam illi.Vnde etiã expreſſe dicit.Quo corpus eſt,eſt ipſa anima qua animať.qđ nõ eſt niſi dan
do formã quę ipſa eſt:vt ſcđm mẽtẽ Auguſt.idem ſit hic animã dare formã corpori & ipſam ſeipſa
eſſe formã corpori.Aliter em̃ eſſet aliqua alia forma media inter animã & corpus: qua ipſum cor-
pus informaretur actione animę ſumẽtis illã,& imprimentis eã corpori.qđ expreſſe negat ſubdens
poſt verba ꝓpoſita.Nec inuenitur aliquid inter ſummã vitã quę ſubſtãtia & veritas eſt incõmuta
bilis:& id qđ vltimũ viuificatur.i.corpus,niſi viuificans anima. Ex quo cõcludit intentũ ſubdens
Qꝫ ſi tradit ſpeciẽ aīa corpori vt ſit corpus inquantũ eſt:bene vtiqꝫ ſpeciẽ tradendo adimit.Adimit
aũt anima in corpus trãſmutãdo. Non igiť anima ſiue ꝑ ſeipſam corpus fit : quia nõ niſi manente
anima corpus ꝑ eã fit:ſiue ꝑaliã:quia non niſi traditione ſpeciei fit corpus ꝑ animam: & adeptione
ſpeciei anima in corpus cõuerteretur.qđ nullo modo ſequitur niſi anima corpus informare ſeipſa
intelligatur.Qđ reuera tãꝗ̄ temerarie dictũ retractauit vt dictũ eſt.Quia vero Auguſt. interpo- T
nit.Siue vlr̃ vt mũdus:ſiue ꝑticulariter vt vnũqđqꝫ aīal intra mũdũ:volũt aliq cõcludere ꝙ rẽt cõ
tra Auguſt.bruta habere formas qbus ſunt corpora a ſuis aīabꝰ.Sed manifeſtũ ẽ ꝙ ibi nõ loqť niſi
de aīa rõnali.Vñ aīal nõ põt ibi ſupponere niſi ꝓ aīali rõnali.Nullo em̃ mõ ẽ ītẽtio ſua de ꝓbãdo
aīam irrõnalẽ nõ poſſe cõuerti in corpꝰ:& ꝑ hoc ipſam eẽ immortalẽ:ad qđ tñ ꝓbãdũ hoc inducit
interimẽdo ꝑ hoc vnũ mẽbrũ diuiſionis: cuius mẽbra interimit ex hoc cõcludendo ꝙ anima oĩno
eſt immortalis:a quo intitulauit totũ librũ dando ei nomen De immortalitate animę.ſcđm ꝙ hęc
patent inſpicienti ꝓgreſſum libri.Vnde & adiũgit ꝓbationẽ ex abundãti , ꝙ nec anima rationalis
poſſit cõuerti in animã irrõnalẽ:cũ dicit.Hoc de irrationali anima &c.Quare cũ nõ poſſit eſſe cor
poreũ qđ ponit hominẽ in ſpecie ſubſtãtię ſubalterna, niſi ab aliqua forma: relinquiť ergo de mẽ-
te Auguſt.fuiſſe:in homine eſſe aliã formã ꝑter animã rationalem:quę dat eſſe corpori ſcđm ꝙ eſt
corpus ſimpliciter: qđ ab anima ſumit eſſe viui animati.dicẽte eodem Auguſt.de verbis Apoſtoli
ſer.xvi.Si dominus noſter Ieſus Chriſtus tñmodo animã humanã ſuſciperet, mẽbra eiꝰ nõ eſſent
niſi animę noſtrę:quia vero & corpus ſuſcepit, ꝑfecto illiꝰ membra ſunt & corpora noſtra.Et infra.
Praeſentia animę tuę caro viuit.Eſt em̃ anima vita quędã qua viuit caro. & infra.Spiritus dei ha
bitat in anima:et ꝑ animã in corpus:vt & corpora noſtra templũ ſint ſpiritus ſancti.Quia ergo ad
integritatẽ naturę humanę pertinẽt vt aliqua duo ſcđm formam,corpus.ſ.& anima:ideo Chriſtus
ambo accepit nũꝗ̄ alterum eorũ dimiſſurus. dicẽte Damaſc. de duabus naturis in Chriſto.Qꝫ q
dem animã humanã habuit,ait ipſe:Poteſtatem habeo ponendi animã meã.Qꝫ autem corpus ha
bet,teſtis Ioſeph q petiit corpus Chriſti. Et ne credať dictũ ſcđm cõmunẽ vſum loquẽdi,ſicut diciť
de aliis mortuis corporibus,corpus illud mortuũ dici corpus Ieſu:ſubdit.Quoniã autẽ & ab ani- V
ma animales operationes & paſſiones aſſumpſit:teſtis ſunt quę per corpus nõ corrumpendũ oĩno
ſanctę ipſius animę operationes.Vidit enim &c. Et infra.Non enim vidit oĩno ſecundum corpus
corruptionẽ: ſed deciſionẽ & fluxũ naturaliter ſuſtinuit.Corruptio eni eſt in ea ex quibꝰ ẽ corpus
reſolutio:& ante omnia ipſa vita quę eſt animalis oꝑatio prima,ex aīa tradita corpori eſt.Ecce quia
Chriſtus corpus habuit nõ corrũpendũ:qđ nec ſeparata aīa vidit corruptionẽ:cui ꝑſentia animę vi
tam tribuit:qđ nõ eſſet ſi corpus illud ab anima corpus eſſet.Illud em̃ corpus cuius aīa eſſet vt ꝑs
eſſentialis:& qđ eſſe corporeũ haberet ab aīa:neceſſario corruptũ eſſet quo ad rationẽ corporis:li-
cet maneret ſcđm rationẽ materię aīa ſeparata.Propter qđ diximus in noſtro primo Quolibet ꝙ
magis cõſonũ eſt fidei quę ponit ꝑ prophetã dicẽdũ corpus Chriſti nõ corrũpendũ,ponere ꝙ corpꝰ
dicitur in hoīe a ꝑtibus materię:ꝗ̄ ponere ꝙ diciť corpus a forma corporeitatis alia ab aīa : quę eſt
putredinis de nouo introducta: et etiã ꝗ̄ ponere ꝙ diciť corpus a forma corporeitatis quae manet
in ea aīa ſeparata, ſi ponať ire in corruptionẽ ſicut forma putredinis.Idẽ em̃ inconueniẽs ſequitur
vtrũqꝫ modũ ponendi.ſ.ꝙ contra dictũ prophetę corpus Chriſti videret corruptionẽ,qđ nõ ſequiť
ponentẽ corpus dici a ꝑtibus materię.Sed poſtꝗ̄ ponimꝰ illã formã corporeitatis manentẽ ſeparata
aīa rõnali: ſed diuino miraculo detineri,ſcđm ꝙ poſtmodũ i aliis Qđlibet declarauimꝰ:ad hoc nõ
ſequiť vllo mõ dictũ incõueniẽs:quia manet in eadẽ diſpoſitione qua erat ſub aīa:propter qđ & eã
dem oꝑationẽ habet quã habebat ſub aīa.Habet em̃ eſſe in materia virtute miraculi dãs ei eſſe ſub
ſtãtiale corporeũ,& cõſeruãs eã atqꝫ cõpoſitũ ex ipſa & materia:nullo aũt mõ diſponẽs ad putrefa-

ctionem aut vltimatā corruptionē neqȝ diſpoſitionē ad quā ſtatim ſequitur neceſſario act⁹ putre-
factionis: aut aptus eſt ſequi. Et ſic ponere ꝙ talis forma ſic ponit̄ cōſeruari, nullo modo eſt pone-
re ꝙ forma aliqua ponat̄ in ſuo ꝓprio poſſibili ſine ꝓpria opatione. qđ neceſſario ſequeretur ſi p̄-
dicta forma putredinis ſupinducta poneret̄: qa illa forma nō eſt nata dare eē materię: neqȝ cōſerua
re eā aut cōpoſitū ex ipſa & materia: niſi vt eſt in via ad putrefactionē & vltimatā corruptionem
quā ſtatim & neceſſario cōſequit̄ actus. Et ſic ponēdo ꝙ corpus eſt homo a dicta forma, ſaluatur ꝙ
idem Corpus Chriſti erat viuū & mortuū, manēs oīno idē & incorruptū. Idē dico nō ſolum ſcđm
rationē diuini ſuppoſiti: ſed ſcđm rationē formę naturalis. Qđ nō poteſt ſaluari ponēdo ꝙ homo
dicat̄ corpus ab anima rōnali: quia hoc ponens nō poteſt ſaluare corp⁹ Chriſti nō fuiſſe corruptū
ſcđm verā rationē corporis. In quo illā poſitionē ꝙ corpus in homine dicat̄ a ptibus materię extra
partes, cōmēdaui cōparatiue reſpectu alterius poſitionis q̄ dicit ꝙ corpus in hoīe dicit̄ ab aīa rōna
li: Et hoc quoad articulū de corporis Chriſti incorruptione: cui nō eſt cōtrariū illū eūdē articulū
poſtmodū improbare ſimpliciter: maxime quia in illa q̄ſtione nullā dictarū triū poſitionū cōmēda
x uí niſi cōparatiue: ſed nullā earū abſolute tenui aut ſuſtinui ſicut patet inſpicienti. Sic igit̄ vt mihi
videtur clarū eſt: ꝙ ſcđm dicta ſanctoꝝ homo Chriſtus ſicut & cęteri, eſt ex corpore & aīa, corpo
re exiſtēte ſeorſum aliqđ ab aīa: nō rōne materię tm̄ & ptiū eius exiſtentiū extra partes: ſed ēt rōne
formę ſubſtātialis corporeitatis, alterius a forma q̄ eſt aīa. Quali modo nō poteſt dici aſinus cōpoſi
tus ex corpore & aīa: quia in ipſo nō eſt corpus aliqđ ſeorſum ab aīa niſi ratione materiæ. ſed ꝙ eſt
corpus, hoc nō eſt niſi a forma: q̄ eſt ipſa aīa bruti. Vnde quēadmodū materia nuda ſe habet ad anī
mā bruti: ſic materia ſub forma corporeitatis ſiue ipm̄ corpus ſimpliciter ad animā hoīs. eſt enim
vtrūqȝ eorū potentia vitā habēs abiiciēs animā: ſiue a quo aīa dans eſſe eſt ablata p intellectū. Dicū
tur em̄ ambo potētia vitā habētia quēadmodū ſemē habet potentiā vt viuat. Corpus aūt organi-
cū in vtriſqȝ eodē mō ſe habet ad animā vtrāqȝ. Eſt em̄ ī vtriſqȝ qđ organicū eſt potentia vitā ha-
bēs nō abiiciens aīam. Dicit̄ em̄ in vtriſqȝ qđ organicū eſt potētia vitā habēs: qa habet iā aīam qua
agat: & patiat̄. ſed in illo tēpore quo dicit̄ potētia vitā habens: nec agit nec patit̄: ſed eſt ſicut aīal
dormiens. Et dicit̄ in potētia, in tēpore in quo nō agit: cui reſpōdet actus ſecūd⁹ egrediēs ab actu
primo qui eſt aīa: vt nō ſit hoc modo aliqđ habēs vitā in potētia niſi actu animatū aīa: q̄ eſt princi
pium ſecūdorū actuū vitę: quos reſpicit illa potētia. Et eſt differentia in eſſendo animā actū corpo
ris organici in bruto & in homine, quoad duo. Primo quia aīa bruti nō ſolū eſt forma & actus cor
poris organici ſcđm ꝙ eſt organicū: dans organico inquantū eſt organicū, eſſe organicum: inclu-
dendo ſubſtantiā animę in ratione organici corporis: ſed etiā forma & actus corporis ſimpliciter:
ſcđm ꝙ eſt mixtū abſolute. ſed ſcđm aliā & aliā intentionē: quia eſt forma & actus corporis ſimpli-
citer vt eſt mixtū, ratione qua eſt forma ſimplex habens vim formę mixti: immo vere exiſtens for-
ma mixti. Eſt vero forma & actus corporis organici: ratione qua eſt forma quę eſt anima. & eſt illa
intentio prior & impfectior: iſta vero poſterior & pfectior. Vnde & includit illam in eodē ſimplici
ſcđm rem. Sed illa perfectior diſtinguit̄ in duas. quia ſcđm intentionē vegetabilis eſt perfectio orga
nici nutritiui inquantū nutritiuū eſt: ſcđm vero intentionē ſenſitiui eſt perfectio organici ſenſiti-
y ui: nec habet vlteriorē intentionē. Et ſcđm hoc habet anima talis tres intentiones: quarū vltima in
cludit alias in eodem: & habet eas ſcđm idem ſimplex in re. Sed alię duæ ſtant in planta ſine ter-
tia: & prima ſtat in lapide ſine aliis. Anima vero hominis nō eſt forma & actus corporis ſimplici-
ter ſcđm ꝙ eſt mixtū: ſed tale eſt ab alia forma ſcđm p̄dicta: in qua cōuenit cū lapidibus: ſed eſt ſo-
lum forma & actus corporis organici ſcđm ꝙ eſt organicū, dans ei eſſe organicū: includēdo ſubſtā-
tiā aīę ī rōne corpis organici. ſed ſcđm duas intētiones: qa ſcđm rōnē ſiue intētionē vegetabilis eſt
perfectio organici nutritiui inquātū nutritiuū eſt: in quo cōuenit hō cū plātis. ſcđm vero ītētionē
ſenſitiui eſt pfectio organici ſenſitiui. Et hoc nō ſolū ſcđm ſubſtātiā aīę: ſed ſcđm potētias organi-
cas cōſiles in hoc potētiis organicis brutoꝝ. Sed habet vlteriorē itētionē. ſ. rōnabilē ſiue intellectu
alē: ſcđm quā eſt pfectio hoīs īquātū hō eſt: & corporis organici vt hoīs eſt. et hoc ſcđm ſubſtātiā
ſed nō ſcđm eius potētiā: qa potētia iſta ſepata eſt nō organica: qa habet opationē ītelligēdi nō vt ī
organo exiſtēs: qđ pficit potētia illa: quēadmodū potētia viſiua pficit oculū: licet indigeat organis
ſenſitiuis & eoꝝ opibus ad ſuā opationē. Vñ quoad rōnē vegetabilis & ſenſibilis, definitio illa Aīa
eſt actus corporis organici potētia vitā habētis, oīno vniuoce cōuenit aīę hoīs & bruti: inquātū aīa
hoīs pficit ſcđm rōnē vegetabilis & ſenſibilis. Licet em̄ iſta educta eſt de potētia materię: & ſubſtan
tialiter extēſa ſcđm eius extēſionē: illa vero nequaq̄: hoc nō refert ad rōnē actus. ſcđm em̄ oēm eūdē
modū & eādē rōnē aīa hoīs & aīa bruti pficiūt corpus organicū ſcđm rōnē vegetabilis & ſenſibilis

ita φ non aliter anima perficit modo ſcđm has rationes,q̄ ſi eſſet educta de potētia materię.Inquā tū vero anima hominis pficit ſcđm ratione rationalis ſiue intellectualis:licet quātū ad naturā ſubſtantię animę vniuoce pficit ſemp:quantū tñ ad rationē ipſius potentię rationalis,pure æquiuoce perficit cū aliis potētiis.Et ideo dicit Cōmē.poſt principium ſup ſcđm de aīa.Si poſſibile eſt definiri animā definitione in vlī , nulla definitio eſt magis vlis q̄ iſta:nec magis cōueniēs ſubſtātię aīæ. Et iduxit hūc ſermonē ſub forma dubitationis cū dixit.Si igitur aliquod vlē dicēdum eſt in omni aīa,dicemus φ eſt prima pfectio corporis naturalis organici.excuſando ſe ab ęquiuocatione accidēte in ptibus huius definitionis. Perfectio em̄ in aīa rōnali & in aliis virtutibus aīæ, fere dicit pura ęquiuocatione,qm̄ vt dicit inferius,nō latet:ſed manifeſtū eſt ex hac definitione: φ ipoſſibile ſit φ aīa ſit abſtracta a corpore,aut ſcđm oēs ptes,aut ſcđm aliquā eius.Apparet em̄ φ q̄dā ei⁹ virtutes ſunt pfectiones ptiū corporis,ſcđm φ formę naturales pficiunt p materiā.& tale impoſſibile eſt vt ſit abſtractū ab eo p qđ pficit.Sed hoc nō eſt manifeſtū in oībus ptibus eius:cū ſit poſſibile vt aliqs dicat φ q̄dā pars ei⁹ nō eſt pfectio alicuius mēbri corporis.Et in hoc ſolo reſtat: φ definitio pdicta ſit pure ęquiuoca.Propter qđ dixit fere.Nos aūt qui ponimus φ aīa ſcđm ſuā ſubſtantiā eſt forma Z
& actus corporis:multo maiorē neceſſe habemus ponere vniuocationē q̄ poſuit Auer. Et licet in hoīe ſint duę formę ſcđm pdeterminatū modū:quia tñ vna pficit ſcđm rōnē corporis ſimplr : alia ſcđm rōnē organici:et ſic pfectio ab vna materialis ē reſpectu pfectionis ab alia: ideo vere vnū naturale cōpoſitū eſt homo ex corpore organico:vt eſt brutū:in quo non eſt niſi vnica forma. & hoc ab vnitate formę vltimę:quia cōpoſitū ex materia & forma pcedēs nō eſt aliqd in actu perfecto reſpectu formę vltimę: ſed ſolū in potētia ſicut materia. Aliter em̄ cōpoſitū non diceretur vnū:ſicut nō diceretur vnū cōpoſitū ex materia & vnica forma,ſi materia eſſet aliqd in actu in cōpoſito: niſi ſicut dicunt vnū illa q̄ ſunt vnū p contactū & ligamen. Nūc aūt quia qđ eſt materia reſpectu aīæ in hoīe:licet i ſe ſit cōpoſitū:nō cōpatiōe ad ipſam niſi ſicut materia ad formā:ideo cōpoſitū qđ eſt homo nō dicit vnū niſi quia ſua forma vltima eſt vna.Propter qđ nō eſt pprie dicēdū φ homo eſt corpus & aīa : nec φ eſt aīa vtens corpore:ſed φ eſt vere cōpoſitū naturale ex corpore & aīa:vt ex materia & forma. quę licet nō dat eſſe corporis ſecundum φ eſt corpus ſimpliciter: dat tamen eſſe corporis ſcđm φ eſt organicū:vt patet ex determinatis. Vnde Auguſt.qñ dixit in libro de immortalitate aīę,ſpeciē corpori p animā tribui qua eſt in quātūcūq̧ eſt:per animam ergo ſubſiſtit: & eo ipſo eſt quo animat,& cętera hmōi:proculdubio verū dicit loquēdo de corpore ſub rōne qua ē organicū:qa ipa aīa dat eſſe organicū:nec ipm eſt abiiciēs animā,vt dictū eſt.Falſum aūt eſt loquēdo de corpore ſub rōne qua eſt corpus ſimpliciter,vt patet ex dictis.Et qa Auguſt.ſup hoc nihil diſtinxerat i lib.de imortalitate aīe:ideo retractādo dixit totū illud temere eſſe dictū:maxime reſpiciēdo ad illud qđ dixit,iquātūcūq̧ eſt. Quo pculdubio iplicauit φ aīa homini dat ſpeciē & eſſe corpori ſcđm quācūq̧ rōnē in eſſe corporis cōſiderat:qđ nō eſt verū vt dictū eſt.ppter qđ illud bene indiguit retractatione. Ex qbus ſoluit argumētatio aliquoꝝ dicētiū φ ſi aīa hoīs nō pficeret hominē A
ſcđm φ eſt corpus ſimpliciter:ſed alia forma q̄ nō eſt aīa educta de potētia materię,duplex incōueniēs & ipoſſibile ſequit. Vnū: φ tūc corpus ſimpliciter i hoīe nō poſſit nutriri aut augeri:qa nutritū & augmētatū agit in nutrimētū ſua forma:ipm in ſe cōuertēdo,i fine faciēdo ſile qđ i principio eſt cōtrariū:ſcđm pħm ſecūdo de aīa,& primo de gñatione.Forma aūt dicta puta caro. Vñ caro cū nō eſt aīa:ſed mixtū ſimpliciter:iſta nullo mō habet agere actiōes nutritionis & augmēti:qa nō ſunt actiōes formę niſi q̄ eſt aīa, ſcđm pħm ſcđo de aīa.Aliud vero: φ cū oīs forma q̄ eſt aīa nobilior eſt q̄ illa q̄ nō eſt aīa: ſicut & viuēs nō viuente:& forma qua brutū eſt corpus ſimpliciter & mixtū,eſt aīa ſi in bruto nō ſit ponere gradus formarū.Forma vero qua homo eſt corpus ſimpliciter & mixtū:nō eſt aīa nec dans vitā.Nobilius ergo mixtū eſt corpus bruti q̄ corpus hoīs. ET eſt B
dicendū ad primū φ ſicut in bruto materia in nutritione & augmēto non agit neq̧ rōne ſui:neq̧ ratione formę bruti:ſcđm φ dat eſſe mixti:licet nutritio non habet eſſe in ipo: aut augmentatio: niſi p cōuerſionē in ipſam principaliter,ſcđm φ eſt aliqd in forma mixti:licet principaliter agit organicū forma ſua ſcđm rōnē vegetabilis: q̄ ſcđm ſubſtātiā & ſcđm potētiā vegetabilis eſt actus totius mixti:qđ ſcđm φ mixtū,in potētia eſt ad vegetabile in plāta & in bruto: licet nō ſcđm aliā formā: ſcđm rōnē tñ alterius intētionis & potentię pfectibilis ab eadē forma: & p hoc nutritionē & augmētū recipit corpus vt mixtū eſt in planta & in bruto:nō tñ agēdo forma mixti:ſcđm φ pciſe eſt mixti:ſic dico in propoſito,φ licet in homine in nutritione & augmentatiōe nō agit forma mixti educta de potentia materię:quis in ipm principaliter habet fieri cōuerſio nutrimēti quo fit nutritio & augmētū:qa tñ forma hoīs q̄ aīa eſt,ſm ſuā ſubſtātiā & potētiā ſiue itētionē vegetabil',eſt ge

ſectio illius mixti inquantū organicum eſt ſcđm iā dicta: forma ſua inquantū organicum eſt agit mixtū illud in nutrimentū: & cōuertit ipm̄ aſſimilando formę mixti. Licet em̄ ſit ſcđm rē alia forma q̄ eſt aīa: & alia q̄ eſt mixti in hoīe & nō in bruto: tātūdem tn̄ aīa rōne potentię ſuę vegetatiuę vim habet aſſimilādi nutrimētū mixto nutriēdo & augmētādo ſcđm ꝙ mixtū ē, quātū habet forma bruti potētia & intētiōe vegetabilis. Nec refert ad ꝓpoſitū ſiue vis illa vegetatiua ſit ī eadem forma re cū forma mixti: ſiue nō. Per idē patet in pte ad ſecundū. dicendū eſt eni ſcđm Cōmē. ſup. vii. Metaphy. ꝙ ſemina ſunt illa quę dant formas rerū generatarū ex ſeminibus p formas quas dederūt ſemina generantia: quę ſunt virtutes naturales diuinę, generātes ſibi ſimilia: ſcđm ꝙ artes generant artificiata. Et ideo dixit Ariſtotel. in libro de aīalibꝰ, ꝙ iſtę virtutes aſſimilātur intellectui quia agūt actione intellectus: nō p inſtrumentū corporale. Et in hoc differūt a virtutibus naturalibus q̄ in corpore aīalis agūt p inſtrumenta determinata. ſed vl'r nō agit niſi p calorem q eſt in ſemine. Semina erga q̄ deſcindūtur ab hoīe & brutis & plantis ī calore naturali habēt impreſſas virtutes formarū pfectarū illorum a qbus deſcindūtur: & in virtute illarū ſemen, ſcđm phm̄. ii. Phyſi. & v. Metaph. actiuū eſt & mouet ad generationē ſilis ſcđm formā: ita ꝙ ſi in materia ſeminis tota forma eius a quo ſemē deſcindit eſt ī potētia: ipſam pfecte totā educit de potētia ī actū: & generat ſile in ſpecie & forma pfecta: vt plantā ex ſemine plātę: & brutū ex ſemine bruti. Si vero in materia ſeminis nō fuerit in potētia tota forma eius a quo deſcindit: ſed aliqđ eius: agit tn̄ trāſmutādo ac ſi totā poſſet educere de potētia materię ī actū: et qa totā nō poteſt, ꝓducit qđ ex materia eſt ꝓducibile ſcđm eādē pfectionē formę qua nata eſt eſſe in eo a quo ſemē deſcindit: & quo ad illud perfecte aſſimilat. Quis ergo forma bruti rōne qua eſt aīa. ſ. rōne vegetabilis aut ſenſibilis itētionis nobilior ſit forma mixti in hoīe, vt mixti eſt: quēadmodū quo ad hoc forma inferioris vermis nobilior eſt forma cęli: ſi nō eſt ſubſiſtēs p animā, & viuēs: rōne tn̄ qua eſt forma mixti ſimpliciter, multo nobilior eſt illa forma mixti generāda in hoīe de potētia materię: & eſt multo nobilior mixtio q̄ in quocunq; alio: quāto nobilior eſt vis generatiua aīę hoīs imprimētis virtutē in ſemine qua ſemen eſt actiuū: q̄ vis generatiua cuiuſcūq; alterꝰ creaturę. dicēte Alga. v. Metaph. Ex oībꝰ cōmixtionibus illa eſt pfectior q̄ ſit ſperma hoīs: qđ habet aptitudinē recipiēdi formā humanā. Licet em̄ hoc nō exprimat: exprimit tn̄ Auic. cuius expoſitor fuit, vt dicetur iam. a quo etiā nūq̄ diſcordabat aliquis pñorū. Qui em̄ ponebant ꝙ itellectus eſſet vnus in oībus & nō forma ſed motor corporis tm̄ plane ponebāt ꝙ homo nō erat in genere entiū abſq; aliqua forma p̄ter animā. Qui etiā ponebant ꝙ in diuerſis eſſent diuerſi: etiā ponebāt corpora ꝓpagari & p̄parari a generāte naturali: et tūc animā a creatore infundi. Dicit em̄ Auic. iiii. Metaph. ſuę. Non poteſt eē vt ei qđ pmaneat exiſtēs p ſe nō in ſubiecto nec de ſubiecto, vllo modo ſit eſſe poſt non eſſe: ſed oportet vt pendeat aliquo modo a ſubiecto ad hoc vt ſit. Cū aūt fuerit, non eſt res quę eſt exiſtēs p ſe: ſed ē ex aliquo, vel cū. Primū eſt ſicut corpus: qđ eſt ex hyle & forma. Secūdum eſt ſicut animę rōnales cū generatione corporū. Et tunc pluralitas ſui eſſe pendebit ex illo. Et infra. Igitur cū ſit corpus, verbi gratia, ſicut ignis nō eſt pluralitas ſui eſſe niſi vt fiat ex materia & forma: igitur pluralitas ſui eſſe habet ſubiectū. & hoc eſt materia. Igitur res ex qua ſit primū eſt forma quę ſit in materia: & ſit corpus ex cōiūctione eorū. Aīa quoq; nō ꝓuenit niſi p eſſe ſubiecti corporalis, & pluralitas ſui eſſe in illo eſt exiſtens per illud propter hoc ꝙ illa materia appropriat ſibi. Et quia aīa nō habet eſſe poſt non eſſe: niſi cū fuerit eſſe corporeū, ſcđm modū cōmixtionis p quā adaptat fieri inſtrumentū eius: per quā diſcernat certitudo ſuę nouę inceptionis: non ꝙ certitudo eius ſit in illa: tūc cū fuerit in illis corporibus pluralitas huiꝰ cōmixtionis: tūc erit pluralitas eſſendi animā. Hoc etiā reuera ſenſerūt antiqui doctores.

¶ Vñ dicit magiſter Guiliel. Altiſſ. in ſūma ſua. In gñatione hoīs primo eſt materia ſub vili forma. ſ. ſub forma ſeminis: poſtea recipit meliorē formā quouſq; habilitata ſit habilitate vltima ſiue organizatione ad receptionē aīę. Et ſcđm hoc alias determinauimꝰ ꝙ ſimul ī eodē inſtāti iſta fōa mixti generatur & anima creatur: & dat illa forma mixta eſſe corporeū vt ſit cōpoſitū ex hyle & materia: qđ eſt pars vna hominis, & anima eſt pars alia. dicente Auicen. v. Metaphy. Dicimꝰ ꝙ corpus dicitur genus hominis, & dicitur materia hominis. cū autem fuerit materia hominis, ſine dubio eſt pars eius. Impoſſibile ē aūt partem p̄dicari de toto. Qđ nullo modo eſſet verum ſi corporeitas eſſet a ſubſtātia animę rationalis: tunc enim corporeitas nō eſſet niſi intentio in qua fundatur ratio generis: qđ vt confuſum & indeterminatum praedicatur de eo cuius eſt vt de determinato. Nec eſſet aſſignare differentiam inter corpus qđ eſt pars, & inter corpus qđ eſt genus, plus in homine q̄ in brutis. In bruto enim ſecundum ponentes vnā formā in ipo pręter hyle: non eſt accipere ptes niſi ſcđm intentionē generis & differētię vt ī bruto: vt ſcđm rōnē differāt corpꝰ vt eſt ps, &

corpus vt eſt genus. In homine aũt corpus vt accipit̃ ſicut quid determinatum in forma naturali
corporeitatis differentis a corporeitatibus exiſtẽtibus in aliis cui aduenit forma alia pręter corpo
reitatẽ addita illi & in ea ſuſtẽtata, ſic eſt pars. Vt vero accipitur ſicut qd indeterminatũ in corpo-
reitate q̃ in bruto aliq̃ differẽtia ꝓprię corporeitatis determinat̃: & in hoĩe aliqua alia nobiliori dif
ferẽtia corporeitatis determinat̃, differẽtibus ſolũ inter ſe determinato & ĩdeterminato ſicut intẽ-
tiones nõ ſicut res diuerſę: ſic corpus eſt genus hoĩs ſicut bruti: qđ deſcẽdit in hoĩe ꝑ nobiliorẽ dif
ferentiã corporeitatis. Et eſt illud cõpoſitũ ſcđm rõnẽ ex intẽtione generis & differẽtię, includẽs in
ſe materiã corpus qđ eſt pars hoĩs. illi eñ aduenit aĩa rõnalis vt differẽtia qua cõſtituit̃ in ſpecię
ſpecialiſſima: & in qua habet triũ differẽtiarũ intẽtiones q̇bus diſtinguit̃ a vegetabilibus & brutis
& angelis: vt differẽtia ꝓprię corporeitatis ꝓprie differat ab inanimatis: differẽtia ꝓprię vegetabi
litatis a plãtis: differẽtia ꝓprię ſenſibilitatis a brutis: differẽtia rõnabilitatis ab angelis. Eſt eñ cõ- D
finiũ homo corporaliũ & incorporaliũ creaturarum: differẽs ſuo rõnali a brutis ſic ab irrõnalibus.
Hinc dicit Auic. de corpe qđ ẽ gen⁹. Prędicat̃ de cõpoſito ex corporeitate q̃ eſt ſicut materia, & ex
aĩa. Collectio eñ horũ ſubſtãtia ẽ: q̃uis ſit cõiũctio ex multis. Vnde ſi vegetatiuũ in hoĩe eſſet for-
ma corporeitatis educta de potẽtia materię ſicut in brutis: & aĩa rõnalis cũ ſola potẽtia rationali
ſiue intellectuali eſſet ab extrinſeco: tũc cõſimili modo aĩal vno modo eſſet genus hoĩs, alio modo
pars: & eſſet hõ cõpoſitus ex aĩali, & aĩa rõnali. dicẽte Auic. Si accipiat̃ aĩal tali cõditione vt nõ ſit
in ſua ſubſtãtialitate niſi corporeitas & vegetabilitas & ſenſualitas: & vt id qđ eſt ꝑter hoc ſic pręter ipm: tũc nõ erit lõge quin ſit materia homini & ſubiectũ: cuius forma eſt aĩa rationalis. Ex quo
claret multũ: quomõ brutũ nullo mõ poteſt dici cõpoſitũ ex corpore & aĩa ſicut homo. Patet ergo
reuertendo ad ꝓpoſitũ, ꝙ licet ſcđm rationẽ vitę vermis nobilior eſt cęlo: ſcđm tñ aliã rationẽ for-
mę ſuę: qua. ſ. eſt generatiua formę vermis: eſt multo nobilior q̃ ſit vermis, aut aliqd inferiorũ quæ
generari habẽt a cęlo. Semꝑ eñ agens ꝓſtãtius eſt patiẽte, & ꝓducens ꝓducto in ordinatis eſſentia
liter: ſcđm ꝙ ordinãtur cęlũ, & iſta inferiora ab ipſo generata. SIC ergo patet qd ex ꝑte corporis E
Chriſti potius tenẽdũ eſt ſcđm vſum hactenus obſeruatũ, et ſcđm dicta ſanctorũ, ſignari nomine
corporis. Et ſequit̃ inquirendũ quid potius tenendũ eſt ex ꝑte ipſius cõuerſionis in corpus Chriſti
in quid. ſ. tota ſubſtãtia panis & ſcđm materiã & ſcđm formã ponẽda eſt cõuerti: quia ſupponẽ-
dum eſt ꝙ nihil ſubſtãtię eius permaneat cõpleta cõuerſione. quia cũ verũ corpus Chriſti cõuer-
ſione ꝑfecta ponendũ eſt ibi eſſe & vere eſſe: licet nõ vt in loco vel ſicut ſubiectũ ſub accidẽtib⁹, qđ ꝑ
priis accidẽtibus cõmenſurat̃ loco: nec ſicut in ſigno tñ: ſed quodã modo huic ſacramento ꝓprio.
Et nõ eſt ibi ꝑ aliquã loci mutationẽ: quia tũc deſcendẽs de cęlo nõ maneret in cęlo. Secũdũ eñ ꝙ
dicit magiſter Guiliel. Altiſſi. in ſumma ſua, ſine aliquo deſcẽſu & motu eſt corpus Chriſti in al-
tari: & ſine aliquo aſcenſu forma panis deſinẽte eſſe eſt corpus Chriſti in cęlo. vnde ſimul eſt in al-
tari & in cęlo. Corpus aũt vnũ non poteſt localiter eſſe in diuerſis locis, vt infra videbit̃. Aut ergo
erit ibi ſcđm modũ ꝓpriũ huic ſacramẽto: aut erit ibi ꝑ conuerſionẽ alterius in ipſum illo nõ ma
nẽte qđ cõuerſum eſt: licet nõ annihilato. Si eñ aliquid qđ erat, aliud fuerit effectũ: nõ vtiq; oĩno
nõ erit. Si eñ oĩno nõ eẽt ꝑ annihilationẽ, vel oĩno eſſet manẽdo id qđ prius, nõ eſſet cõuerſio: neq;
per illã tranſubſtãtiationẽ eſſet ibi aliqd qđ prius ibi nõ erat. Et depẽdet pars iſta oĩno a ꝑte p̃cedẽ
te. In id eñ qđ ſcđm vſum eccleſię & dicta ſanctoꝝ obtentũ eſt appellari verũ corpus Chriſti, tenẽ
dum eſt fieri cõuerſionẽ panis. Vnde ſicut nõ eſt obtentũ appellare corpus purã materiã habẽtẽ
partẽ extra ꝑtẽ: nec tenendũ eſt ꝙ in illã ſolã fiat cõuerſio: maxime cũ tenet vſus, vt dictũ eſt: ꝙ to
ta ſubſtãtia panis & ſcđm materiã & ſcđm formã cõuertat̃. q̇a ſi alterũ maneret hoc fieret ſpeciali
miraculo, vel ponẽdo materiã ſine forma ſubſtãtiali vel ecõuerſo: cũ tñ hoc nõ eſt cõſuetũ poni ni
ſi miraculũ cõuerſionis: & ꝑ illã corpus Chriſti eſſe vbi prius nõ fuit: & accidentia ꝑ ſe ſubſiſtere.
Si aũt & materia panis & forma eius ſubſtãtialis cõuerterent̃ in materiã: cũ minus eſſe habeat ma F
teria q̃ forma ſubſtãtialis: tũc habẽs magis & verius eſſe cõuerteret̃ actione diuina in habẽs minus
eſſe: qđ eſt icõueniẽs. Quia ſicut ſcđm Auguſt. lxxxiii. q. Deus nõ eſt cauſa tẽdẽdi i nõ eſſe: ſic nulli
eſt cauſa tẽdẽdi in minus eſſe: quia vterq; modus eſt tẽdere in defectũ. Siliter ſicut nõ eſt obtẽtum
appellare corpus materiã ſcđm rõnẽ eſſe corporei abſq; re ipſius formę incluſę in rõne corporis: ſic
nec eſt obtẽtũ ꝙ fiat cõuerſio i tale corp⁹. maxĩe cũ tale eſſe abſq; re ipſi⁹ formę nõ eſt ꝑter materiã
niſi ratio ſeu intẽtio pura. & ſic nõ eſſet cõuerſio in corpus verũ reale: ſed rõnis vel itẽtionis ſolũ.
Siliter ſicut nõ eſt obtẽtũ appellare corpus materiã cũ aĩa rationali incluſa i rõne corporis: ſic nec
ab antiquo obtẽtũ eſt cõmuniter ꝙ fiat conuerſio in tale corpus: vt materia panis cõuertatur in
materiã Chriſti: & forma panis in animã Chriſti: ſicut neq; ꝙ in diuinitate Chriſti. Dico nõ ſolum

ſn animã vt eſt animans:ſed nec in rem quę eſt anima rationalis. Sed hoc ponit quædã poſitio no-
uiſſima:dicens ꝙ anima eſt forma corporis dans ei totũ eſſe perfecti.ſ.eſſe corporeũ & eſſe animatũ:
& ſic de aliis.Cõuertitur ergo ſcđm iſtos forma panis in formã corporis Chriſti.ſ.in animã ratio-
nalẽ ſcđm ꝙ dat eſſe corporeũ:non aũt ſcđm ꝙ dat eſſe animatũ tali aĩa.Quẽadmodũ ſiquis pone
ret ꝙ vegetatiuũ & ſenſitiuũ ſint potentię quędã in forma mixti:eductę de potentia materię:ſicut
cõtingit in brutis,ſcđm negantes gradus formarũ in ipſis:diceret ꝙ cõuerſio fieret in formã illam
G quę eſſet anima ſenſibilis ſcđm ꝙ dat eſſe corporeũ: non aũt ſcđm ꝙ dat eſſe animatũ tali aĩa. Sed
ſi ita eſſet,tũc nõ eſſet cõuerſio in corpus generatũ de virgine:quia aĩa rõnalis ſcđm nullã rationẽ
eſt generata.Qđ falſum eſt.dicẽte Ambroſ.Pręter naturę ordinẽ generauit virgo:& hoc qđ cõfici
mus corp⁹ de virgine eſt.Quẽ ſequẽs Guiliel.Alti.dicit.Intelligiť i hoc ſacramẽto corpus Chriſti
verũ qđ traxit de virgine.Pręterea cũ corpus nõ habet eſſe a forma niſi ſcđm ꝙ eſt in materia:cum
in triduo mortis aĩa nõ fuerit in corpore nec in materia corporis Chriſti:nõ potuit dici ꝙ corpus
Chriſti fuit in ſepulcro niſi ſcđm materiã:quare nec ĩ triduo potuiſſet facta fuiſſe cõſecratio niſi in
nudam materiã:& nõ in corpus:quia deficit cõuerſionis terminus: eo ꝙ corpus,vt dicũt,non eſt
corpus niſi ab aĩa in ratione corporis incluſa.ita ꝙ ſecundum ꝙ dicũt in illo triduo nõ fuit idẽ cor
pus mortuũ qđ prius viuũ,niſi vnitate diuini ſuppoſiti.Et ſic pro eodẽ corpore vnitate corporei
tatis ſcđm ſe non fuiſſent tunc vera iſta verba conſecrationis:Hoc eſt corpus meum:pro quo erãt
vera ante triduũ.immo nec oĩno erant vera in triduo:quia nec erat vere corpus vt dictũ eſt. Præ-
terea ſi hoſtia cõſecrata ante mortẽ cõtinẽs in ſe ſacramẽtũ corporis Chriſti ex cõuerſione materię
panis ĩ materiã Chriſti,& formę panis in ſubſtãtiã aĩę ſcđm ꝙ dat eẽ corporeũ,fuiſſet reſeruata:cũ
in triduo mortis aĩa fuit ſeparata a materia: et ꝑ hoc nõ manſit corpus vt dictũ eſt:tũc manẽtib⁹
ſpeciebus defeciſſet ſacramẽti res:& nõ fuiſſet corpus Chriſti ſub ſpeciebus: etſi forte ꝑtes fuiſſent
ſub ipſis ſeparatę.Quare cũ hęc ſint icõuenientia:nec poſſint euadi ſcđm ꝙ mihi apparet,niſi ponẽ
do corp⁹ Chriſti ab alia forma q̃ a forma animę ſcđm ꝓdictũ modũ:idcirco licet nõ velim damna-
re opinionẽ aliã, nullo modo tñ videť mihi ſecurũ ſed ſumme periculoſum tenere illã. Vnde ſicut
ſcđm hunc modũ cõſuetũ eſt appellari corp⁹,ſcđm eũdẽ modũ teneri debet (quãtũ mihi videť) ꝙ
in tale corpus fit cõuerſio: qđ ſemꝑ manſit etiã in triduo mortis,vt dictũ eſt. Et ſic corpus conſe-
crari potuit in triduo mortis idẽ qđ prius:& prius conſecratũ remãſiſſet ſicut prius:niſi ꝙ hora
mortis Chriſti in cruce mortuũ fuiſſet ꝑ ſolius aĩę ſeparationẽ:qđ prius erat viuũ.dicẽte magiſtro
Guiliel.Alti.Si ponať ꝙ aliquis ex diſcipulis reſeruaſſet corpus Chriſti ĩ pyxide ꝑ totum illud tri
duũ:iſta cõcedẽda eſt,corpus Chriſti moritur in pyxide per violentiã corpori illatam in cruce:ſe-
paratur anima ab eodẽ corpore Chriſti qđ eſt in pyxide.Cũ aũt cõceditur iſta:corpus Chriſti mo
ritur in pyxide:nõ intelligitur aliqua noua ꝓprietas aduenire: ſed is eſt ſenſus:anima Chriſti inci
pit nõ eſſe hic. Et ſic nec eſt ponendũ ꝙ maneat materia nuda ſine forma:nec ꝙ aliqua forma cada
ueris noua introducatur.Et ſecũdũ hoc ſtat qđ ſemꝑ conſuetũ eſt poni:ꝙ deitas & anima Chriſti
quo ad rem quę ipſa eſt:nõ habẽt eſſe in ſacramento ex vi conſecrationis.ſed ſolũmodo ex reali cõ-
comitãtia:vt.ſ.deitas ſicut ſemꝑ erat cõiũcta corpori Chriſti:ſic ſemꝑ fuit,eſt,& erit in ſacramẽto.
Et ſimiliter anima quãdo fuit ĩ corpore.Sed in triduo quãdo anima fuit ſeparata, ſi fuiſſet cõſecra
tũ nõ fuiſſet aĩa Chriſti ſub ſacramẽto. quẽadmodum ſi ſanguis Chriſti fuiſſet oĩno in triduo ex-
tra corpus Chriſti:tũc cõſecrato corpore ſolo nõ fuiſſet ibi ſanguis per concomitantiã.Et ſi hoſtia
prius cõſecrata qñ ſanguis & anima fuerũt in corpore,fuiſſet cõſeruata in tẽpore qñ ambo erant
ſeꝑata a corpore:tũc quãdo ſcđm rẽ ſeparabanť a corpore: nõ remanebant diutius ſub ſacramento
corporis. ſed hoc nõ ꝓpter defectũ aliquẽ in ſacramẽto vel in verbis cõſecrationis eius:ſed ſolũmõ
ſcđm rei variationẽ vt dictũ ẽ. Sed qđ moderni q tenẽt ꝙ cõuerſio fiat ĩ aĩam Chriſti ſcđm ꝙ dat
eſſe corporeũ,dicũt ſępius animã nõ eſſe ſub ſacramẽto ex vi cõuerſionis & formę verborũ:ſed per
ſolã realem concomitantiã:quia vbi eſt vnũ naturaliter coniunctorꝫ ibi eſt & reliquũ:debet exponi
ꝙ anima non eſt ibi niſi per quãdam cõcomitantiã, inquãtum dat eſſe vegetabilis ſenſibilis aut ra
tionalis:ſed ſolũ eſt ibi ex vi conuerſionis inquantũ dat eſſe corporeum ſcđm dictũ modũ.Quẽad
modũ ſi in corpus bruti virtute diuina fiat alicuius conuerſio,dicendo:hoc eſt corpus bruti:eſt ibi
ex vi verborũ anima bruti inquantũ dat eſſe corporeum: ſed ꝑ cõcomitantiã inquãtũ dat eſſe ve-
getabile & ſenſibile.Sed ſi ſubtilitatem iſtam intellexerint antiqui deus nouit:ad minus in docen-
H do eccleſiam de ipſa nullam penitus faciebant mentionem quantum apparet ex ſcriptis antiquis;
immo potius faciebant mentionem de contrario.ſicut dicit Præpoſitus in ſumma ſua: aucto-
ritatẽ inducens doctorum ſui temporis.Magiſtri noſtri dicunt ꝙ ſub vtraꝗ ſpecie tantum panis

tranſubſtãtiatur in corpus:& tñ vinũ in ſanguinem. Qꝫ dicitur ergo vtrũq; eſſe ſub ſpecie panis: Reſpõdet ꝙ ibi eſt corpus & ibi eſt ſanguis:qa corpus nõ habet eẽ ſine ſanguine:alioqn eẽt inaiatũ corpus.nam & anima eſt ibi. Non tñ dicim⁹ ꝙ panis in animã tranſubſtãtiatur.Ecce ꝙ non ponit animã eſſe cũ corpore per trãſubſtantiationẽ ſicut neq; ſanguinẽ:ambo tñ ibi eſſe cũ eſt viuũ:& ꝙ ambo poſſint abeſſe eidẽ cum fuerit mortuũ.Hinc etiã dicit magiſter Guiliel. Quis panis trãſubſtantiatur in corpus Chriſti:& vinũ in ſanguinẽ:tamen ſub vtraq; ſpecie eſt Chriſtus integer.non enĩ corpus Chriſti eſt ſine ſanguine & anima:nec ſanguis ſine corpore & anima.Sed non valet hęc argumentatio:ſub forma panis eſt corpus Chriſti & ſanguis ex trãſubſtãtiatione. ergo aliquid eſt tranſubſtantiatũ in ſanguinẽ.Et patet inſtantia in anima Chriſti:quæ ibi eſt ex tranſubſtantiatione:nihil tñ tranſubſtantiatũ eſt in eã.Intelligo ſicut neq; in ſanguinẽ:quia aliter non eſſet inſtantia in anima:nec eſſet eodẽ modo ꝑ concomitantiã cũ ſanguine & cum corpore:in quo tñ nullã differentiã inſinuat:immo conuenientiam magis,vt patet inſpicienti. Mihi igitur ex iam declaratis magis videt̃ tenẽdũ ꝙ homo ſit corpus ab alia forma ꝑter animã:& ꝙ in corpus ex materia & illa forma cõpoſitũ ſit conuerſio:ita ꝙ ſemꝑ in formã q̃ dat eſſe corporeũ,terminat̃ cõuerſio:vt ipſa habeat eſſe in ſacramẽto ex vi cõſecrationis:& nõ ꝑ cõcomitãtiã. Vñ cũ in bruto nõ eſt forma dãs eẽ corporeũ niſi eius aĩa:ſi virtute diuina fieret cõuerſio alicuius in corpus bruti dicẽdo hoc eſt corpus bruti:anima bruti eſſet ibi vi verborũ & nõ ꝑ cõcomitantiã quo ad id qđ ẽ ſcđm rẽ: licet bene quo ad rõnẽ vegetabilis & ſenſibilis,vt dictũ eſt.aut nõ eſſet conuerſio in corpus ſed tñ in materiã,& partes eius:quæ corpus non appellatur vt viſum eſt.

Ad arg. pri. AD Primũ:ꝙ cõuenienter ponitur ꝙ ſola anima ſit in homine q̃ dat eſſe corporeum:ergo &c.Patet reſponſio ex dictis,quomodo conueniẽter ponitur,& quomodo non.Licet eñ ſola anima dat eſſe corporeũ organicũ:non tamẽ dat eſſe corporeũ ſimpliciter.Nũc aũt cõuerſio nõ fit in corpus ſcđm ꝙ eſt organicũ, hoc eñ non eſt niſi ab aĩa ꝑſente in corpore:ſed ſolũmõ ſcđm ꝙ eſt corpus ſimpliciter:qđ eſt ab alia forma:in quo ſeparata anima nõ manẽt organa inquãtũ organa:ſed figurę organorum tñ. Vnde cũ vt dicit Damaſc. de duabus naturis Chriſti:Chriſtus habuit inſtrumentalẽ formationẽ:teſtis quę caput vnguento & pedes rigauit lachrymis:& claui q fixi in palmis & plantis pedum: lancea quę aperuit latus: & recumbens ſuper pectus diſcipulus:lingua q̃ dixit:Siquis ſitit veniat & bibat: os qđ tradidit ſanctum ſpiritum:dentes & guttur diuidentes paſcha & ſtomacho trãſmittẽtes hoc: & hepar in ſanguinẽ conuertens & cętera hmõi:Horum oĩm veram figuram retinuit verum corpus Chriſti manens idem numero in triduo mortis:Et hoc propter vnitatem formę corporalis manentis:non ſolum propter vnitatẽ ſuppoſiti verbi retinentis vnionem cum corpore quã prius.Non tamen retinuit in illis organorum rationẽ,quã nõ dedit niſi præſens anima in Chriſto,ſicut neq; in aliis hominibus.Propter qđ in triduo mortis organa & corpus inquantum organicum ex organis conſtitutum ęquiuoce erant & in mortuo & viuo:& non erant idem numero niſi ſecundum materiam & formam mixti ſolum in Chriſto & verbi ſuppoſitum. Oculus enim quãdo non poteſt in propriam operationem:et formam ſuam quę eſt vis viſiua,amiſerit: de qua dicit philoſophus ſecũdo de anima:Si oculus eſſet animal,viſus eſſet eius anima:etiam ĩ viuo homine oculus æquiuoce eſt. Quis enim ſit membrum viuens a ſubſtantia animæ et vi nutritiua:non tamen eſt ſentiens nec organum ſenſus.Et ſic non eſt inconueniens idem manere æquiuoce ratione formæ amiſſę: et vniuoce ratione formę manentis qua manet idem numero.Et ſic huiuſmodi partes organicę manent eędem numero non ſolum ſecundum materiam remotam:quę nihil aliud eſt q̃ materia:ſed etiam ſecũdum materiam propinquã:quę eſt ſimpliciter conſtans ex carnibus, oſſibus, muſculis, neruis et cęteris hmõi homiomeris:in quib⁹ omnibus eſt vna forma mixti:quę ſolummodo differũt ſecũdum diuerſas paſſiones coagulationis ex calido et frigido: vt habetur ex fine quarti Meteororũ. Propter qđ omnia hmõi vniuoce et eadem numero ex ſua forma erant manẽtia in corpore Chriſti viuo et mortuo:et in ipſa fit conuerſio. Vnde ſub ſpecie panis totum verum corpus Chriſti cõſtitutum ex carne oſſe neruis et huiuſmodi continetur ex vi ſacramenti. Qꝫ enim Chriſtus ſacramentum hoc potius exprimit nomine carnis,hoc non facit niſi aſpiciendo ad vſum ſacramẽti. Io.vi.Caro mea vere eſt cibus.quoniam homines potius ſolent manducare carnes q̃ oſſa.

Ad ſecũdam partem. AD ſecũdũ:ꝙ cõueniẽter ponit̃ vere dici corpus a ſola materia: dicẽdũ ꝙ nõ eſt verũ. ſcđm eñ ꝑdicta non dicitur corpus ſubſtantia niſi ab aliqua forma ſubſtãtiali:nõ a ſolis ꝑtibus eius. Et ꝙ aſſumit̃ bruta quę ex ſe mouẽtur,diuidũtur in animã vt ꝑ ſe mouentẽ:& in materiã vt ꝑ ſe motã: & nõ eſt per ſe motũ niſi corpus:ergo materia vere poteſt dici eſſe corpus:Dicẽdũ ſcđm ſupra determiata de motu animaliũ:ꝙ licet in motu locali aĩaliũ ꝑ ſe mouens ſit anima:& hoc ſcđm ibi expoſita nõ niſi

vt habet eſſe in ſigno determinato organi motus localis:per ſe tamen motum non eſt materia.Nec
ſimiliter totum aial eſt motum per ſe ratione materiæ, quemadmodum contingit in motu gra•
uis & leuis ſecundum prædeterminata. Non eñ animal motum localiter ex ſe mouens ratione
animæ,æque primo & per ſe moueť ſecundum omnes partes ſuas. qđ contingeret ſi ex ſe moueretť
per ſe ratione materiæ:ſicut per ſe mouet ratione animæ.Graue enim ex ſe mouens ſe rõne formæ.
& ex ſe motum ratione materiæ,æque per ſe & prio mouetur ſecundum omnes partes ſuas.& hoc
multo verius q̃ graue mouetur per violentiam ſurſum æqualiter ſcđm oẽs ſuas partes.Proiiciens
enim graue,principaliter pellit partẽ quã immediate tãgit,& per cõtinuationẽ ad illam ſimul pel
lit alias.forma aũt grauis mouẽs æq̃liter mouet i qualibet pte grauis & materiæ.Sed in motu aĩa•
lis ſecundum locum anima vt exiſtens in ſigno determinato & requieſcens in vna parte,pellit a ſe
aliam,vt requieſcens in ſiniſtra pellit a ſe dextram verſus anterius: & viciſſim ecõuerſo requieſcẽs
in dextra ſecundum modum ſupra expoſitum.Et ſic licet per ſe mouens ſit anima,hoc non eſt aĩa
ſecundum ſe,ſed vt ſe tenet cum parte quieſcente:per ſe autem motum non eſt niſi pars altera, &
hoc viciſſim.Propter qđ totum aĩal per ſe mouetur ſecundum ptes,ſed per accidens ſecundum to
tum.& ſic eſt diuiſibile in duo:quorum vnum eſt per ſe motum,vt eſt aliqua partium eius ſub in
differentia modo vna mõ altera:& aliud per ſe mouẽs,vt eſt anima exiſtens in ſigno quieſcente in
parte altera.Sed quia non mouet niſi p alterius partis quietem,vt dictum eſt ſupra,poteſt dici ꝙ p
ſe mouens ſit anima cum parte quieſcente,q̃ per ſe poteſt dici moueri ratione animæ mouentis vt
in ea quieſcit:quemadmodum ſacramenta nouę legis dicuntur cauſa gratiæ:quia deus vt in eis ex
iſtit,confert gratiam,ſecundum ꝙ alibi expoſuimus.Et econuerſo pars mota per ſe poteſt dici mo
ueri ratione materiæ.vt ſecundum hoc animal ex ſe motum dicatur diuidi in duo:quorum vnũ
eſt per ſe mouens,ſed hoc ratione alicuius qđ eſt in eo forma,vt eſt altera partiũ eius:& alterum p
ſe motum:ſed rõne alicuius qđ eſt in eo materia,vt pars reliqua,& hoc viciſſim.Nõ tamen ita prin
cipaliter motũ dicitur moueri ratione materiæ,ſicut mouens dicitur mouere ratione formæ. For
ma enim eſt q̃ in quieſcente exiſtens principaliter mouet:non autẽ ipſum quieſcens:ita ꝙ dicendũ
eſt partem quieſcentem mouere quia anima mouet,& non econuerſo. Econuerſo autem materia
exiſtens in moto non principaliter mouetur,ſed pars in qua eſt:ita ꝙ dicendum eſt partem totam
per ſe moueri,& non materiam:niſi qa eſt in parte & aliquid eius.Per ſe enim ſubiectum motus ſe
cundum locum non eſt niſi ſubiectum exiſtens in actu dimenſionatum.Per ſe autem agens motũ
iſtum eſt ipſe actus exiſtens in parte quieſcente. Vnde non dicitur pars quieſcens mouere per ani
mam ſicut per inſtrumentum:quemadmodum dicitur ignis calefacere calore:ſed ſi comparemus
animam ad totum animal,vt eſt mouens & motum,tunc ipſum animal ſimpliciter eſt per ſe mo•
uens vt agens principale:ſed anima exiſtente in parte quieſcente vt inſtrumento naturali,licet nõ
ſit per ſe motum,ſed ſolum per partem,vt dictum eſt. TERtiũ concedendum ẽ,& vt arbitror fir
miter tenendum.

CIrca ſecundum arguitur,ꝙ materia panis poſt conuerſionem maneat:quia non Quæſt.ix.
habet aliquid corrumpens,eo ꝙ non habet contrarium:& tale manet eo ꝙ eſt Arg.princ.
ſymbolum: qđ in tranſmutatione naturali manet eo ꝙ non habet contrarium
corrumpens. COntra.tunc non eſſet conuerſio aut tranſubſtantiatio,qđ fal• In oppoſitũ.
ſum eſt.ergo &c. DIcẽdum ꝙ aliud eſt quærere vtrũ materia maneat poſt cõ• Reſponſio.
I. uerſionem,& vtrum aliquid maneat abſolute in hoc ſacramẽto.Hæretici enim
aliqui non ponentes aliquam conuerſionem,aut tranſubſtantiationem fieri in hoc ſacramento,po•
nebant ꝙ in hoc ſacramento tota illa ſubſtantia panis manet poſt conſecrationem. Putabant enim
illud Luc.xxii.Hoc eſt corpus meum,ſpiritualiter eſſe intelligendum:& non eſſe ſic dictum niſi vt
in ſigno & figura:moti ex hoc,ꝙ cum Chriſtus dixiſſet Iudæis.Ioan.vi.Niſi manducaueritis car•
nem filii hoĩs,& biberitis eius ſanguinem &c.et dictũ eſt ei.Durus eſt hic ſermo.reſpondit eis.Spi
ritus eſt qui viuificat:caro nõ prodeſt qcq̃.quaſi diceret,quicquid de corpore meo & ſanguine di•
co intelligatis ſpiritualiter.Sed fide firma tenendum eſt in ſacramento eſſe verum corpus Chriſti
ſicut verba ſonant quibus diciť Hoc ẽ corp⁹ meũ.vt nõ ſit hic veritas ſicut in ſolo ſigno,ſicut erat
in ſacramẽtis veteris legis. Vñ illud Matth.vlti. Vobiſcũ ſum vſq; ad conſũmationẽ ſęculi,itellige
re debemus de veritate corporalis præſentiæ in ſacramẽto,vt corpus qđ eſt vno modo eſſendi ꝓ
ſens ſolummodo in cælo, alio modo eſſendi præſens nobis eſt in ſacramento. & hoc in veritate ea
dem eiuſdem corporis eſſendo præſens ibi & hic.quod ſola fide deprehenditur. Secundum enim
ꝙ dicit Auguſt.ſurſum eſt dominus:tamen hic nobiſcum eſt dominus.Corpus eñ in quo reſur•

rexit vno in loco eſſe oportet. Veritas autē eius vbiq; diffunditur. Vnde iſtud: Hoc eſt corpus meū
nullum requirit ſpiritualē intellectum. Sed illud, Niſi manducaueritis, quodammō literalem, quo
dammodo ſpiritualem requirit. Literalem quoad id quod manducatur, qa ſecūdum Ambroſium
de ſacra. ſicut verus eſt dei filius dominus Ieſus Chriſtus, ita vera Chriſti caro eſt quam accipimꝰ.
Spiritualē quo ad modū manducādi: qa dicit Auguſt. ſuper pſal. iiii. exponens verbum prædictū
ſpiritualiter, quæ locutus ſum: quia. ſ. non in propria ſpecie dentibus laniando carnem Chriſti
manducamus, quemadmodum Iudæi intellexerunt manducationem, cum dictum eſt eis, Niſi mā
ducaueritis. Hoc enim modo caro non prodeſt quicq̄: ſed ſub ſpecie ſacramēti manducandum cor
poraliter: illud verum corpus manducando ſpiritualiter. Propter qđ dicit Auguſt. ſuper Ioan. Vt
quid paras dētes & ventrē? crede & māducaſti. Vnde manducando ſacramentū corporaliter, corpꝰ
Chriſti manducandum eſt in fide ſpiritualiter. Sic enim ſpiritus eſt q̄ viuificat. Quare cum opor
tet ipſm corpus Chriſti verum ſub ſpecie panis eſſe in ſacramento: & vt iam dictum eſt ſupra, non
habet ibi eſſe per aliquam loci mutationem, oportet q̄ hoc ſit p alicuius mutationem quod prius
ibi erat. quēadmodū ignis p corruptionē aquæ incipit eſſe vbi prius nō erat. q̄ ſi nec ſic, nec p loci
mutationē illuc adueniret, nullo modo eſſet ibi. & tunc habet locum dubitatio magis generaliter M
q̄ ꝓpoſita eſt. ſ. vtrum poſt cōuerſionē maneat ſubſtātia panis tota, vel aliquid eius, vt materia: de
qua propoſita eſt quæſtio. Et erat opinio aliquorum q̄ non manet: reputantium conuerſionē vniꝰ
naturæ in aliā fore impoſſibilem. Cum eñ neceſſe habebant ponere ſecundum iam dicta q̄ ſub ſpe
ciebus ſacramenti erat verū corpus Chriſti, & q̄ nō cōuerſa ſubſtantia panis, & manēte nō poſſet
ibi eſſe verū corpus Chriſti abſq; loci mutatione illiꝰ quam nō ponebant fieri, neceſſe habebant po
nere q̄ ſubſtantia panis non maneret, & per eius abſentiā ſtatim ibi fieret corpus Chriſti. Quoꝝ ali
qui poſuerunt q̄ ſubſtantia panis non manet, quia oīno adnihilatur. Alii vero quia reſoluitur ī pri
mā materiā. Primum hoꝝ non pōt poni, qa deus immediate & ſolus eſt cauſa per ſe eius qđ ſit in
iſto ſacramento. Ipſe autem vt dicit Auguſt. lxxxiii. q. nullius eſt cauſa tendendi in nō eſſe. Præter
ipſum non eſt cauſa aliqua ſufficiens ad hoc. Similiter ſecundum non poteſt poni. quia reſolu
tio in materiam primam non eſt niſi formæ quæ erat in potentia in illa. Iſta ergo reſolutio non N
poteſt eſſe niſi formæ panis in materiam panis, ita q̄ ipſa materia panis exiſtat ſine forma panis
quia materia vlterius in materiam reſolui non poteſt. In illa ergo materia reſoluta forma panis
ipſa materia aut manet intra ſpecies illas, aut exit. Q̄ exiens de ſub illis ſpeciebus, ſiue fiat ſub
aliis ſpeciebus, ſiue non, ſiue materia maneat ſine forma ſubſtantiali, ſiue non: hoc non po
teſt poni: quia hoc eſt reſpectu ſpecierum ſacramenti purus defectus & priuatio: qui ex ſe nullius
eſt poſitiuus. Per hoc ergo non poſſet poni ibi de nouo eſſe corpus Chriſti. Si vero materia illa ma
net ſub illis ſpeciebus: aut ergo in illa ſit alia forma ſub ſpeciebus illis, aut non. Si ſic, tunc erit idē
impedimentum qđ prius, ne poſſit ibi de nouo eſſe corpus Chriſti: quia reſolutio formæ panis nō
eſt cauſa eſſendi ibi niſi illius alteriꝰ formæ. quia corruptio vnius formæ quā cōcomitatur gñatio
alterius, non eſt cauſa niſi generationis illius. Si autem non ſit alia forma in illa materia ſub illis ſpe
ciebus, adhuc ipſa ſola tātū impediet præſentiam corporis Chriſti quantum ſi fieret ſub noua for
ma: quia ſic manere forma reſoluta in ipſam, non eſt niſi purus defectus: qui ex ſe nullius poſitiuꝰ
eſt: neq; ex aliq̄ virtute ꝓcedit: ſed potiꝰ ex virtutis defectu. Pręſentia aũt corpis Chriſti ſub ſpeciebꝰ
panis debet eſſe agēte virtute illa q̄ agit q̄ ſub ſpeciebꝰ panis nihil habet eſſe ſubſtātię panis. Nec
eſt ergo dicere q̄ ſubſtantia panis aut annihilatur, aut in primam materiam reſoluitur. Propter O
qđ alii oēs ponunt ſubſtantiæ panis conuerſionem in corpus Chriſti: & per illā ibi eſſe de nouo cor
pus Chriſti: & q̄ ad hoc nulla alia trāſmutatio circa ſubſtantiā panis ſufficeret, quēadmodū nulla
ſufficeret trāſmutatio vt ſub ſpeciebꝰ ſymbolis aeris cū igne fieret ignis q̄ gñatio ignis ex aere. Sed
dicūt aliqui q̄ iſta cōuerſione facta nō manet ſubſtātia panis cōuerſa, licet nō annihiletur. ſicut nō
ſequitur q̄ ſi aer ex quo generatus eſt ignis non ſit ibi vbi erat: ſed aliud vice ipſius: q̄ ſit annihila
tus. ſed cum non maneat, in eo q̄ non manet, aliquo modo ad minꝰ eſt non ens: quia ſi nullo modo
eſſet non ens factum, omnino maneret ens non annihilatum: aut in eo q̄ non annihilatum, ad mi
nus aliquo modo eſt ens. Aliter enim eſſet omnino nihil factum, & ideo annihilatum. Non eſt ergo
dicendum ſimpliciter q̄ iſta conuerſione facta ſubſtantia panis non manet, ſicut nec eſt ſimpliciter
dicendum q̄ manet, ſed eſt dicendum q̄ quodammodo manet, & quodammodo non manet. Et qa
qđ ſic manet vt dicunt aliqui non poteſt manere ſecundum rationem formæ, ſed tñ ſecundum ra
tionē materiæ: Materia enim quia ē ens in potentia: medium eſt inter non ens ſimplr̄, & oīno ens
actu, ſecundum philoſophum ſecundo Metaphyſicæ: idcirco dicunt q̄ forma panis reſoluitur in

ſuam materiam,& materia ipſa ſic vnitur materię corporis Chriſti vt fiat vna materia cum illa,vir
tute diuina vniente materiam panis cū materia corporis Chriſti:quēadmodū fit vna materia nu
trimēti cū materia eiꝰ qđ nutrit,cōuerſione facta virtute agētis naturalis.Hoc nō pōt ſtare quo ad
primum articulum.ſ.ꝙ forma panis reſoluatur in materiam:quoniam non eſt tenēdum ꝙ hic fiat
aliqua trāſmutatio niſi virtute verborum,qbus dicit,Hoc eſt corpus meū.quæ nō ſignant cōuer-
ſionē fieri niſi ī id qđ demōſtrat p ly hoc.Quare cū p ly hoc demōſtrat vniformiter cōpoſitū,aut de
monſtrationi pſupponit nō tā materia panis q̄ forma:vniformiter ergo fit cōuerſio tā materiæ in
corpus Chriſti q̄ formæ.Nō ergo reſoluit forma in materiā:nec vlteriꝰ materia panis ī materiā cor
poris Chriſti vnit:ſed totum conuertitur,immo totū toto.Illud enim repugnaret formæ verbo-
rum qua dicit,Hoc eſt corpus meum.Corpus enī vt dictum eſt nō purā materiā,ſed formā cū ma-
teria ſignat.Quo ad ſecundum autem articulū,ꝙ fit conuerſio materiæ panis ī materiā corporis
Chriſti manente materia panis, ſic ꝙ vna fiat materia ex illis:incōueniēs eſt.qa tūc ſeqret ꝙ Chri-
ſtus materia panis adueniēte nutriretur,aut ſaltem augeretur,aut aliqd haberet virtute ſacramē
ti de ſubſtantia ſua qđ prius non habuit:& eſſet in ipſo plus de materia q̄ prius: & ſic ſemper toto
tēpore quo ſacramētū hoc cōficitur,materia Chriſti eſſet habēs plus & plus in ſubſtantia,vel aliqd
qđ priꝰ nō habuit,& eſſet mutatio realis ex hoc ſacramēto circa Chriſtū.qđ vt credo hæreticū eſt
P dicere.Ideo videtur mihi eſſe dicendū ꝙ tota ſubſtātia panis,& ſecūdū materiā,& ſm formā cōuer-
tit in corpus Chriſti,nō ambo ī materiā ſolā, nec ambo ī formā ſolā:qa hoc eſt cōtra formā verboꝝ
quibꝰ dicit,Hoc eſt corpus meū. Corpus enim non ſignat materiā tm̄,nec formā tm̄, ſed cōpoſitū
ex materia & forma, nō forma ī materiā,qa tūc eſſe formæ panis innouaretur quo ſāmō, vt dictū
eſt iā ſupra.Relinquitur ergo ponendū ꝙ materia panis conuertat in materiā corporis Chriſti: &
forma ī formā,& ꝙ neutrū illoꝝ manet id qđ erat priꝰ,ita tm̄ ꝙ neutrū eorū deſinat eſſe ſimplici-
ter.imo vtrūq; illoꝝ deſinēdo eē id qđ erat ī ſe,iā cōuerſū eſt ī aliud.& hoc quēadmodū dicit Aug.
loquēdo de cōuerſione ſeu cōuertibilitate aīæ rationalis in corpus.dicit.n.ante finē de īmortalitate
aīæ.Videtur effectū eſſe ratiocinatione hac vt animꝰ ad nihilū puenire non poſſit:conuerti aūt in
corpus forſitan poſſit.Si enī qđ erat animus ī corpus fuerit effectū, non vtiq; omnino nō erit.Et ſic
ſm ꝙ dicit magiſter Gulielmꝰ Altiſſ. panis trāſit in corpus Chriſti,ita ꝙ nihil de pane remaneat
ſed trāſit in id qđ priꝰ erat.in quo nō annihilat.Quorū vtrūq; bene īuenit ſigillatim in creaturis,
licet nō ambo ſimul.Primū enī,vt dicit,inuenit in tranſitu formarū,qa nihil de tranſeunte manet.
Secundū non,quia nō fit tranſitꝰ in id qđ erat.ſ.quo ad eiꝰ eſſe cōpletū reſpectu eē eius qđ nō ma-
net in ſe,ſed in alio:qđ tm̄ prius non erat.propter qđ nō annihilat.& hoc ſm ponētes in eodē gra-
Q dus formarum modo pdicto ī qſtione de cōpoſitione ſcientiæ.Cum enī,vt dicit,in generatione ho
minis primo eſt materia ſub vili forma.ſ.ſub forma ſeminis:poſtea recipit meliorem formam quo-
uſq; habilitata ſit habilitatione vltima ſiue organizatione ad receptionem aīæ, ibi manifeſtū eſt ꝙ
forma tranſit in formā:& tm̄ nihil de forma tranſeūte remanet.Secundū vero inuenit ī nutrimēto
Nutrimentum enī tranſit in corpus qđ erat,ſed primū non inuenitur :ꝙ aliqd de nutrimēto relin
quitur in nutrito.Vñ iſta duo ſimul nō inueniunt in naturis,ſed in differētiis quo ad cōuerſionē
dictā:& fit illa conuerſio ſic,ꝙ in toto tempore plationis verborum ſubſtātia panis eſt id qđ prius
erat in ſe,ſed in vltimo inſtanti conuerſa eſt in aliud nō manēs aliqd qđ ipſa prius erat,aut qđ iam
facta eſt,ſed tm̄ manet in aliquo.ſ.in qđ iam conuerſa eſt. Et cōuenit iſta tranſmutatio cum aliis ꝙ
eſt in ea ordo huius poſt hoc,ſicut & in aliis.Eſt enī ſub illis ſpeciebus corpus Chriſti poſtq̄ ſub eis
fuit corpus panis,ſicut in creatione id qđ prius non eſt poſtea eſt:& in gñatione qđ prius eſt aer,
poſtea eſt ignis.Et cōuenit iſta cōuerſio cū creatiōe,quia ī neutra ē aliqd cōmune ſubiectū pexiſtēs
in actu,& ſubſiſtens ambobus terminis. In quo ambo differūt a tranſmutatione naturali q̄ nō eſt ſi
ne cōmuni ſubiecto.Propter qđ cū dicitur in generatione naturali,qđ prius erat aliud modo ē hoc
ly qđ ſupponit pro ſubiecto cōmuni.Cum vero dicit in creatione,qđ prius nō erat nec eſt,ly qđ ſup
ponit pro eſſentia:q̄ eſt quaſi cōmune ad eſſe & ad nō eſſe.Cū aūt dicitur in iſta cōuerſione,qđ priꝰ
erat ſubſtantia panis modo cōuerſum eſt in corpus Chriſti,ly qđ primo ſupponit ſubſtantiā panis
pro ſubſtantia panis ſecundū ſe: ſcđo ſupponit ſubſtantiā panis non pro ſubſtantia panis, ſed pro
eo in quod eſt cōuerſa:qđ eſt corpus Chriſti,& non ē ſubſtantia panis.Et ſic ſicut in creatione de eo
qđ eſt nihil in exiſtētia actuali,fit aliqd:ſic in hac conuerſione id qđ eſt aliqd ſecūdū ſe,cōuertit in
aliud:nec fit annihilatio eius:non tamen mediante aliquo eius qđ prius in ſe erat. Et differunt
ſpecialiter in hoc termini huius conuerſionis & generationis naturalis: ꝙ in hac conuerſione ter
minus tranſit in terminum, vt panis in corpus Chriſti:ibi vero non tranſit terminus ī terminum

vt aer in ignem, ſed ſubiectum commune tranſit ab vno in alterum. In quo conuenit quodammõ hæc conuerſio cum generatione naturali: ꝙ hic accidentia cõmunia mõ habẽt ſub ſe vnã ſubſtãtiã modo aliã, ſicut ibi ſubiectũ mõ habet in ſe vnã formã mõ aliã. Differt aũt ſpecialiter a nutritione quia in nutritione aliqd corrũpiꝛ in potẽtiam materiæ vt forma nutrimẽti: & aliqd manet in alio vt materia in nutrito: hic autem nihil corrumpitur in potentiam materię, nihilq; manet ſubſtãtię panis: nec ipſa manet aliqd omnino: vel qđ prius erat, vel qđ poſtea facta eſt: nec tñ annihilatur, quia manet in aliquo, qa in eo in qđ eſt conuerſa: qđ tñ nec prius erat: nec poſt modũ facta eſt. EX p̃dictis ſequitur modus prædicãdi inter terminos, quia cũ ſe habent ꝑ ordinẽ, vn⁹ eorũ nõ p̃dicatur de alio abſolute per verbũ eſſendi. Nõ eñ dicim⁹ ꝙ panis eſt corp⁹ Chriſti, aut ecõuerſo, ſicut nec ꝙ ens eſt non ens, aut aer eſt ignis, vel ecõuerſo. Prædicaꝛ tñ vnũ de altero mediante prępoſitione ex, dicendo ex pane factum eſt ſub ſpeciebus corpus Chriſti: vt tamen omnem trãſmutationem intelligamus circa panem, & nullã circa corpus Chriſti. & hoc ꝑ ly ex denotando ordinis circunſtantiã nõ ſubiecti circa iſtã cõuerſionẽ. Quęcũq; n. circũſtantia cõnotans ſubiectũ manẽs, nõ admittiꝛ in p̃dicatione huius conuerſionis aut creationis. Vnde nec in hac conuerſione ſicut nec ĩ creatione diciꝛ ꝙ vnũ poteſt eſſe aliud, inquãtũ ly poteſt eſt nota ſubiecti, ſicut dicitur in gñatione, ꝙ aer põt eſſe ignis. & eadẽ rõne nõ recipitur in iſtis prædicatio per de, dicendo de pane fit corpus Chriſti, ſicut recipiꝛ illa: de aere fit ignis. nec ſimiliter prædicatio de præterito, aut futuro, dicendo corpus Chriſti fuit panis: vel panis erit corp⁹ Chriſti, ſicut dicitur aer fuit ignis, vel erit ignis. Siłr nec per verbũ fieri, dicẽdo panis fit corpus Chriſti, vel factus eſt corpus Chriſti: licet propter accidẽtia cõia aliquo modo prædicationes hic poſſent recipi q̃ ibi recipiuntur, ꝓpter commune ſubiectum. Magiſter tñ Guilielmus Altiſſ. concedit p̃dicationes q̃ fiunt ꝑ ly fit, dãs talẽ regulã. Oẽs locutiones quæ ſignant tranſitum cõcedẽdę ſunt, ſicut hæ: panis tranſit in corpus Chriſti, vel transferꝛ, vel tranſubſtantiaꝛ, vel mutatur, vel fit corpus Chriſti. Oẽs illæ negãdæ ſunt, in quibus nõ ſignatur trãſitus, ſicut iſtę: panis eſt corpus Chriſti: panis erit corpus Chriſti: panis poteſt eẽ corpus Chriſti. Sed mirum eſt ꝙ concedit illam, panis fit corpus Chriſti. quia fieri non dicitur aliquid niſi ſicut terminus ad quem, quemadmodum dicitur creatura fieri cum creatur, vel ſicut ſubiectum cõe manẽs, vt dictũ eſt. Non aũt dicitur fieri terminus a quo, niſi ſumendo fieri ordinaliter, ſicut ſi diceremus ꝙ mane fit meridies. i. poſt mane. Et ſic forte cõcedit illã, panis fit corpus. Sed ordinaliter nõ ſolet poni ly fit niſi mediante præpoſitione, dicendo ex mane fit meridies. Et ſecundũ hoc ſumendo ly ex ordinaliter, & nõ ſubiectiue: quidam concedũt iſtas: ex pane fit corpus Chriſti, corpus Chriſti factum eſt ex pane. & hoc tota tranſmutatione importata per fieri intellecta circa panem, & nulla circa corpus Chriſti, vt dictum eſt. Q

Ad arg. prl. AD primum in oppoſitũ, ꝙ ſubſtantia vel materia panis manet, quia nõ habet cõtrariũ corrũpens: Dicendum ꝙ verum eſſet ſi iſta conuerſio fieret actione naturæ: q̃ nõ fit ſine contrario corrũpẽte qđ nõ manet. Nũc aũt qa fit actione ſupernaturali, licet nõ ſit proprie corruptio: tamen bene poteſt nõ manere in ſe, quia manet quoquo modo ĩ oppoſito termino: quod in nulla alia trãſmutatione cõtigit. Et ꝙ aſſumitur, materia panis eſt ſymbolũ commune pani & corpori Chriſti: Dicendum ꝙ in tranſmutatione naturali, quia fit per cõtrarium, nõ fit alicuius corruptio niſi quatenus eſt contrarium. Nũc autem ſecundum pħum quĩto Metaphyſicę Cõtrariũ eſt vel extremũ extremo, vt calidũ frigido, vel mediũ extremo. Quorũ primũ eſt ꝑ ſe cõtrariũ formaliter. Propter qđ non ceſſat forma agentis quouſq; illud omnino corrumpat. Secundũ vero non eſt contrariũ niſi propter diſpoſitionẽ intenſi vel remiſſi in forma. propter qđ ceſſat forma agentis a corrumpendo, cũ intenſum vel remiſſum ad æquale & ſibi proportionale perduxit. Talium eñ neutrũ ab altero natũ eſt pati, aut corrumpi, ſed potius conſeruari. non eñ corrũpũt niſi excellẽtiæ. Quare cũ materia nulli habet cõtrarietatẽ, nec primo modo, nec ſecũdo, oportet ꝙ maneat in omni actione agentis naturalis: quale nõ eſt agẽs ĩ iſta cõuerſione: ſed ſupernaturale: qđ poteſtatem habet ſuper totã ſubſtantiã. propter qđ poteſt ipſam ſubſtantiã panis in ſubſtantiam corporis Chriſti conuertere, ne maneat id qđ erat, aut aliqd eius, nõ tñ annihileꝛ. quia tũc nõ cõuerteretꝛ, nec per eius annihilationem inciperet eſſe corpus Chriſti vbi pri⁹ nõ erat. & quia nõ annihilatur, manet quoquo mõ in eo ĩ qđ cõuertitur, vt ꝓpterea videatur poſſe dici, qđ tñ nõ aſſero ꝙ ly hoc, dicendo, Hoc eſt corpus meũ: nõ ſolũ demõſtrat qđ eſt ſub ſpeciebus pro inſtanti finitę ꝓlationis & conuerſionis factæ, vt ipſum corpus Chriſti in qđ facta eſt cõuerſio, ſecundum ꝙ alias expoſuimus: ſed ꝙ pro toto tempore prolationis demonſtrat ſubſtãtiam panis pro ipſa, & in dicto inſtanti demonſtrat eam vt iam conuerſa eſt in corpus Chriſti: & ſic non pro ſubſtantia panis, ſed tantũmodo pro eo in qđ iam conuerſa eſt, & in quo manet quo ad hoc ꝙ non annihilatur. Ex hoc R

hoc eñ ſolo ꝙ manet in illo, quoquo modo dicit̃ non annihilari: & per hoc demõſtrat ipſum corp⁹ Chriſti in quod facta eſt conuerſio: pro quo & verificat locutionem, nullatenus annihilato aliquo qđ prius erat de ſubſtantia panis: nec tamen aliquo eius ꝑmanente, ſed totaliter in corpus Chriſti conuerſo: & hoc poteſtate diuina: cui ĩ hoc obediẽs eſt oĩs creatura: vt in quálibet conuerti poſſit pro libito ſuæ volũtatis abſq; omni annihilatione, & cuiuſq̃ permanẽtia cõuerſi. ARgumẽtum in oppoſitũ concedendum eſt.

CIrca tertiũ arguitur: ꝙ in his verbis, Hic eſt calix ſanguinis mei, conſiſtit forma ſanguinis: quia niſi verbis iſtis ꝓlatis iam facta eſſet cõuerſio, & ibi eſſet ſanguis falſa eſſet iſta ꝓlatio, cõſequẽs falſum eſt. ergo &c. Cõtra. Luc. xxii. dicitur, Hic eſt calix noui teſtamẽti in meo ſanguine: vbi aliquid interponit̃, nec magis deter minatũ de dicto vnius Euangeliſtæ q̃ alteri⁹, in quo forma verboꝝ conſecrandi conſiſtat. ergo &c. DIcẽdũ ꝙ generaliter in illis q̃ pertinent ad fideliũ obſeruã tiã, iquãtũ in facto conſiſtit, maxie vbi ſimplr̃ nihil certi determinat ſcriptura, tenẽdus eſt vſus ec cleſiæ qui ab apoſtolis deriuatur: qui multa in obſeruantiis dimiſerunt eccleſiæ, quę in ſcriptis au thenticis non redegerunt. Quare cum forma verborum cõſecrationis in facto puro cõſiſtit, & ad obſeruantiã ꝑtinet eorũ q̃ Chriſtus fecit & faciẽda inſtituit, nec de illa aliqs apoſtoloꝝ certũ quid ex preſſit: eo ꝙ verba in quibus conſiſtit forma, & ꝑ q̃ habet fieri conuerſio, a diuerſis euãgeliſtis, q̃bus in hac parte exhibetur auctoritas, diuerſimode exprimũtur, & in numero & in ordine & qualitate verborum: de forma igitur verboꝝ cõſecrationis in hoc ſacramento tenendus eſt firmiter vſus ec cleſiæ ſuꝑ hoc qui in miſſali conſcriptus eſt, q creditur traditus eſſe ab apoſtolis, & hoc ſecundum formã ſm quã viderũt & audierũt Chriſtum cõſecraſſe. Sed cũ plurima verba cõtineant̃: vbi cer tum eſt cõtineri formam verborũ ſuper conſecratione ſanguinis q̃ cõnexa ſunt, cũ dicitur vt habet̃ in miſſali, Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamẽti myſterium fidei: q pro vobis & pro multis effundet̃ in remiſſionem peccatorũ: certũ tñ non eſt vtrum omnia verba hæc ſint de for ma: vt non niſi omnibus prolatis ſub vno contextu fiat conſecratio: an aliqua illorum. Vnde qa in dubiis ſecundum Auguſt. ſemper tenendũ eſt certum, & dimittendum incertum, & hoc ꝓcipue in facto: q̃q̃ propter aliquas perſuaſiones potius videatur verum minus certum: idcirco in cõſecra tione ſanguinis cum ſumma diligentia & intentione omnia verba prędicta ſub vno contextu ſunt proferẽda, qa certũ eſt ꝙ tunc conſecratũ eſt cũ oĩa dicta ſunt, nec eſt ſuper hoc tãta certitudo par te aliqua verborum prolata. Aeſtimat̃ tamen ab aliquibus ꝙ illud vltimũ Qui pro vobis &c. poti⁹ pertineat ad effectum ſacramẽti iam cõſecrati per præcedens, q̃ ad formã & neceſſitatẽ cõſecratio nis. Vlterius arbitratur ab aliquib⁹, ꝙ pars illa, Noui & æterni teſtamenti myſterium fidei, poti⁹ exponit virtutem ſacramenti q̃ pertineat ad formam eius, & ad conſecrationis neceſſitatẽ, vt ſm hoc in ſolis verbis illis, Hic eſt calix ſanguinis mei, conſiſtat forma verborum: quibus cõplete dictis ſtatim conſecratum eſt. & hoc quia verba quæ ſunt de forma huius ſacramenti, nõ tñ ſunt ſigni ficatiua, ſed & effectiua eius quod ſignificãt, & hoc per aſſertionem quæ exercetur in ipſis. Qua re cum verba dicta non ſunt aſſertiua eius quod pertinet ad veritatem huius ſacramenti niſi quo ad illa, Hic eſt calix ſanguinis mei: totum autem reſiduum potius aſſerit conditionem ſacramen ti quo ad eius virtutem & efficaciam: in illis ſolis ergo verbis, Hic eſt calix ſanguinis mei, vt videtur tota forma verborum conſiſtit. & hoc non minus q̃ in conſecratione corporis forma ver borum præciſa conſiſtit in iſtis verbis, Hoc eſt corpus meum: vt ſecundum hoc plena ſit cnofor mitas verboꝝ cõſecrationis & corporis & ſanguinis Chriſti. Quod ego potius arbitrarer ſi ĩ tanto myſterio aliquid liceret arbitrari. Sunt tñ aliqui qui dicunt ꝙ oĩa quæ ſequũtur dicta verba, Hic eſt calix ſanguinis mei. ſ. illa, Noui & æterni &c. ſunt etiam de ſubſtãtia formæ, ea videlicet rõne ꝙ ſunt quædam determinationes ſanguinis: & ideo pertinent ad integritatem locutionis, & ad in tegritatem cõſecrationis, licet ꝑ prima, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſignificet̃ ipſa conuerſio vini in ſanguinẽ, eo modo quo in forma cõſecrationis panis. Sed planũ eſt ꝙ illa ratio falſum ſupponit. Illi enim genitiui noui & æterni non ſunt adiectiua huius ſubſtãtiui ſanguinis, ſed illius ſcilicet teſta menti, vt patet ex verbis q̃ ponit Lucas, aſſumptis in argumento contra. Qđ etiam patet conſtru enti & punctanti poſt illa verba noui & æterni. Tunc enim nullius ſenſus perfectionem impor tarent verba ſequentia, Teſtamenti myſterium &c. Et conſtruuntur ambo illi genitiui ſanguinis teſtamenti, cum illo nominatiuo calix tranſitiue, ſubintellecta copula: & poſt ly mei, & ly myſte riũ conſtruunt̃ cũ illo nominatiuo calix ſpecifice. Et qđ addũt ꝙ ꝑ pria verba, Hic ẽ calix ſanguinis mei, ſignatur cõuerſio vini in ſanguinẽ eo mõ quo in forma conſecrationis panis, dicẽdo, Hoc eſt

Quæſt. x.
Arg. princ.
In oppoſitũ.
S
Reſponſio.
T

corpus meũ,patet ꝙ apta ẽ cõtradictio.Cũ enĩ vt dictũ eſt verba iſta nõ ſolũ ſunt ſignificatiua:ſed & effectiua eius qđ ſignificãt: ſi ergo per illa verba,Hic eſt calix ſanguinis mei,ſignificatur conuerſio vini ĩ ſanguinẽ,ſicut ꝑ illa,Hoc eſt corpꝰ meũ,ſignificaꝛ cõuerſio panis ĩ corpus Chriſti:ergo illa efficiunt conuerſionem vini in ſanguinem,ſicut iſta panis in corpus. Q̃ ſi ſic,nullũ ergo verborum conſequentium eſt de forma vt dictum eſt.

Ad arg. pri. ARgumenta pro & contra non habent efficaciã V
niſi probabilem.maior tamen efficacia videtur eſſe in primo q̃ in ſecũdo, quia procedit ſecundum pertractationem iam dictam,probando ꝙ in illis ſolis verbis, Hic eſt calix ſanguinis mei,ſit tota forma.Poteſt tamen reſponderi ad medium,cum dicitur:niſi in his verbis forma conſiſteret,falſus eſſet ſermo ille,Hic eſt calix ſanguinis mei.quia in veritate non eſſet ibi ſanguis ipſis platis. Et eſt dicendũ:ꝙ ſcđm ꝙ alias dictũ eſt,& iam tactũ eſt ſupra de forma verborũ in cõſecratione corporis ly hoc non demõſtrat aliqđ ꝑ tempore ſuæ prolationis,ſed ꝑ termino ꝓlationis totius ſermonis:& ſecundum hoc veritatem habet ille ſermo,Hoc eſt corpus meum.Sic dico in propoſito,ꝙ demõſtrat ly hic non pro tempore in quo profertur:nec ſolum pro tempore in quo profertur illud,Hic eſt calix ſanguinis mei,ſed etiam pro tempore in quo profertur totum reſiduum.Et ſimiliter ꝙ ille ſermo,Hic eſt calix ſanguinis mei,non ſignificat & aſſerit aliquid pro tempore in quo ipſe profertur præciſe,ſed pro toto tempore in quo ipſe cum toto reſiduo profertur. Vel poteſt dici ꝙ ly hic non demonſtrat niſi ſubſtantiam vini,vt eſt aliquid qđ eſt in ſe vſq; ad prolationem totius:& toto prolato demonſtrat ſanguinẽ Chriſti,& vinũ non niſi pro eo qđ habet eſſe ĩ illo,ſicut iam ſupra dictum eſt de demonſtratione ly hoc circa ſubſtantiam panis. & ſecũdum hoc verba illa prima nihil

Ad ſecũdũ. ſignificant vel aſſerunt ꝑfecte vſq; ad prolationem totius:& ideo nec prius aliquid efficiunt. AD X
ſecundum ꝙ Lucas aliquid apponit qđ non poſuit alius euãgeliſta: qui ponit ꝓciſe illa verba.Hic ẽ calix ſanguinis mei . Dicendũ ꝙ etſi aliquid appoſuit Lucas,hoc non fecit ad exprimẽdum aliqđ qđ erat de forma,ſed potius pertinens ad expoſitionem virtutis & efficaciæ ſacramenti,vt dictum eſt.

Quæſt.xi.
Arg.princ.

CIrca quartum arguitur:ꝙ cum voto virginitatis ſimpliciter non ſtat verũ & perfectũ matrimoniũ. quia tradẽs marito ꝓtãtẽ plenã ſui corporis,cõſentit ĩ carnalẽ copulã:quia ad illam tradũt corpora ſua in matrimonio mutuo inter ſe contrahentes.hoc autẽ repugnat voto virginitatis ſimpliciter.dicẽte Hiero. Vouẽtibus non ſolum nubere,ſed velle nubere damnabile eſt.ſed ſic tradit poteſtatẽ ſui corporis marito contrahens verum & perfectum matrimonium. ergo &c.

In oppoſitũ. Contrarium apparet in dei genitrice virgine Maria:quæ verum & perfectum matrimoniũ cõtraxit cũ Ioſeph,& habuit votũ virginitatis ſimpliciter.

Reſponſio. HIC ſolet diſtingui de tempore emiſſi voti.quia Y
aut emiſſum eſt ante matrimoniũ cõtractũ,aut poſt.Et dicũt ꝙ ſi primo mõ(vt dicũt aliqui)ꝙ cũ voto virginitatis ſimpliciter emiſſo non ſtat verum matrimonium:nec poſt tale votum poteſt aliqua perſona ſine peccato cõſentire matrimonio . tũ quia ꝑiculo,imo neceſſitati amittẽdi virginitatẽ ſe exponere vellet ĩ dãdo viro ꝓtãtẽ plenã corporis ſui,tũ quia ꝑ hoc ĩ carnalem copulã,& virginitatis amiſſionem quoquo modo conſentiret,ad minus implicite.Sed cum voto virginitatis ſimpliciter & ſolenni emiſſo poſt matrimoniũ & ante copulam,bene ſtat verum & perfectum matrimoniũ abſq; omni peccato & diſcrimine.Vnde dicunt ꝙ Maria ſciens vtrunq; bonum magnũ,virginitatẽ ſcilicet & fœcunditatẽ,vtrũq; illorũ amabat & deſiderabat,ſed virginitatem tanq̃ optimum & deo acceptiſſimum præferebat.dicẽte Auguſt.in ſermo.quodã de natiuitate virginis. Hæc duo ipſa iucundius amabat:virginitatem ſcilicet & fœcunditatem. Virginitatem,quia hanc deo per omnia placere intelligebat.Fœcunditatem,quia ſine hac maledictum legis quæ adhuc carnaliter cuſtodiebatur , incurrere metuebat. Vicit tamen amor in ea ſeruandæ virginitatis. Virgo igitur totam intentionem ſuam,totum amorem ſuum,totum ſtudium ſuum ad hoc intendit vt corpus ſuum & animam deo virginitate perpetua conſecraret.Sciebat quia quãto ſanctius eam cõſeruaret,tanto ſublimius ei qui omnium caſtiſſimus,immo qui ipſa caſtitas eſt,appropinquaret.Et quia ſic virginitatem præferebat : ſtudium habuit atq; deſiderium ipſam conſecrandi per votum & ſolenne votum,quia ſciebat opera perfectionis eſſe perfectiora & magis laudabilia,cum ex voto celebrantur. Verum quia lex Moyſi adhuc carnaliter obſeruabatur:vt oporteret tam viros q̃ mulieres carnali generationi inſiſtere per matrimonium: ideoq; ipſa maledictum legis ſi non contraheret, & generationi prolis ex viro vacaret,metuebat incurrere,non creditur(vt dicũt)vouiſſe virginitatẽ anteq̃ deſpõſaretur Ioſeph,licet eã in deſiderio habuit.qđ tamen diuino arbitrio committẽs,vt legis maledictum euaderet ſe Ioſeph matrimonio copulauit : ſecundum ꝙ mores illius temporis

exigebant,ſed poſtmodum ſimul cum eo votum virginitatis emiſit. Aliis vero videtur ꝙ ante ma
trimonium vouit,ſed tantummodo voto ſimplici expreſſo in corde,cum firmo propoſito tenendi
ipſum.& hoc non abſolute:ſed ſub conditione niſi deus aliter ordinaret. Et ideo diuinitus certi-
ficata ex ſpeciali ſpiritus ſancti conſilio ꝙ Ioſeph erat in conſimili propoſito,virginitatem ſuam
deo committens,Ioſeph ſe matrimonio coniunxit, & poteſtati eius tradidit,& conſenſit ſimplici-
ter & abſolute in copulam coniugalem,tradendo alteri corporis ſui poteſtatem: in quo conſenſu
conſiſtit verum & perfectum matrimonium quantum eſt de prima perfectione rei quā attingit
ex forma ſibi eſſentiali,& ex fine ſuo intra. Forma enim eſſentialis matrimonii non eſt niſi īdiuiſibi
lis coniunctio animorum in traductione poteſtatis corporum,per quam coniuges ſibi mutuo fidē
conſeruare tenētur. In copulam autem carnalem(vt dicūt)nō conſenſit ſimpliciter & abſolute,ſed
ſolummodo ſub conditione,ſi deo placeret:q.ſ.copularetur carnaliter:qđ & deo non placuit:ſed vt
voueret conſenſū viri obtinuit:qui in cōſimili deſiderio erat:& ſic poſt cōtractū matrimonū cū ip
ſo ſolenne votum virginitatis emiſit. Et eſt opinio magiſtri ſententiarum libro quarto diſtinctiōe
xxx.cap.Præmiſſis. vbi dicit ſic. Sane credi poteſt non ſolū Mariam,ſed etiam Ioſeph apud ſe diſpo
ſuiſſe ſeruare virginitatem,niſi deus aliter iuberet:eoſq; ſic conſenſiſſe in coniugalem ſocietatem
vt vterq; de altero reuelante ſpiritu ſancto intelligeret ꝙ virginitatem ſeruare vellet niſi deus
aliter inſpiraret. Sed illam voluntatem verbis non expreſſerant:poſtea vero expreſſerunt,& in vir
ginitate permanſerunt. Conſenſit ergo Maria in maritalem ſocietatem,ſed non in carnalem copu-
lam,niſi de ea ſpiritus ſanctus prçciperet:cuius conſilio in maritalem conſenſit copulam &c. Qđ con
firmat ibidem auctoritate Augu. Vnde ſi prolem diuinitus non concepiſſet,matrimoniū illud nō
fuiſſet perfectum quantum eſt de perfectione rei ſecunda:quā attingit exercendo opus debitū for-
mæ:quo conſequitur finem ſuum extra. Opus enim extra eſt carnalis copula:quo proles quæ fi-
nis eſt extra,procreatur. Quæ quidem copula quia nō erat conſecuta,quo ad hoc non fuit perfectū
Z matrimonium. Sed quia in actu qui eſt ꝓpria rei operatio non conſiſtit rei perfectio niſi quia per ip
ſum aſſequit̄ finē, ita ꝙ ſi abſq; omni operatione res aliqua finem ſuū cōſequit̄,nō eſt ex hoc imp-
fectior,immo multo perfectior q̄ ſi opatione illam attingeret:dicente philoſopho in ſecundo cæli &
mundi:ꝙ quædam ſunt res imperfectę q̄ nulla operatione pfectionē poſſunt attigere:q̄dā vero plu
ribus operationibus ſuā pfectionē attingunt:quædam vero paucioribus,aut vna,& modica: q̄ ideo
perfectior eſt: quædam vero habet ſuam perfectionem abſq; omni operatione,& illa eſt perfectiſ-
ſima: licet ergo matrimonium Mariæ cum Ioſeph operatione copulæ carnalis perfectionem non
habuit:non minus tamen perfectum fuit. dicente Ambroſio in libro de virginitate, vt habetur
xxvii. quæſt. ii.cap. Cum initiatur. Defloratio virginis non facit coniugium, ſed pactio coniu-
galis. Deniq; cum coniungitur viro coniugium eſt,non cum viri admixtione coniungitur. Super
illud Pactio eſt. Gloſ.ſcilicet conſenſus de præſenti. Sed hoc maxime in matrimonio Mariæ: quia
licet matrimoniū inter ipſam & Ioſeph ex matrimonio per carnalem copulam non habuit prolem
progenitam: tamen prolem habuit matrimonialiter a Maria & Ioſeph educandam: & idcirco
ſimpliciter perfectionē matrimonii quo ad bonum prolis & finem eius,licet abſq; copula carna
li:& ideo perfectius habuit. Omne itaq;(vt dicit Auguſtinus primo de nuptiis & cōcupiſcentia)
nuptiarum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti,proles,fides,& ſacramentum. Prolem
cognoſcimus ipſum dominum Ieſum. Fidem,quia nullum adulterium. Sacramentū,quia nullum
diuortium. Solus ibi nuptiarum concubitus non fuit,quia in carne peccati fieri non poterat ſine
vlla carnis concupiſcentia. Vnde & per talem prolem ſic conceptam virgo Maria maledictum
legis euaſit. dicente Auguſtino in ſermone prædicto. Dedit ergo ei vt & virgo,qđ magis optabat
permaneret,& vt nemo illam a maledicto legis liberrimam dubitaret, fœcunda fieret. Et vndē
fœcunda? fœcunda ſpiritu ſancto qui omnia fœcundat. vt ſecundum hoc edictum legis quantum
ad intentionem Legiſlatoris de matrimonium contrahendo non erat niſi propter prolem haben
dam ex copula, ita ꝙ ſi poſſet ab aliqua haberi proles ſine copula, caſum iſtum intellexit Le-
giſlator exceptum, vt ſimul exiſtens perfectus Legiſlator & Epieices: vt talis mater intelligere
tur excepta a legis maledicto & edicto ſi nec matrimonium contraxiſſet,ſicut nec copulam ſuſti-
nuit. Vnde in edicto legis & maledicto non erant niſi ſterilitas & ſubtractio partus volunta-
ria. Deuter.ſexto & ſeptimo. Non erit apud vos ſterilis vtriuſq; ſexus. Propter quod cauſa cōtrahen
di matrimonium in Maria non fuit proles ex matrimonio generanda, ſed educanda, & vt
ſuſpitio tolleretur qua de inceſtu genuiſſe ſuſpicaretur. Sic ergo dicunt ꝙ voti Marię qa ſimplex
fuit,verum matrimonium contraxit. quia non votum ſimplex, ſed ſolenne impedit matrimoniū

contrahendum. & quia ſub conditione fuit: ſuper qua reuelatione diuina certificata erat: & in illa
conditione cõtinebatur implicite diſpoſitio dei de eius conſenſu in matrimonialem copulam: ideo
non peccauit. & licet non conſenſit in carnalem copulam: quia talis huiuſmodi conſenſus non fuit
appoſitus & expreſſus, ideo matrimonium non impediuit, quia expreſſus impediuiſſet: quia. ſ. eſt
contra bonum matrimonii. ſ. plem procurandam, & omnis talis conditio appoſita oĩo tollit ma-
trimonium. & ſic nec implicite in carnalem copulã conſenſit: quia nec ſuper hoc conſiliũ ſpũs ſan-
cti habuit. Quo ad hoc ergo ꝙ dicunt aliqui Mariam ante matrimonium affectaſſe & deſideriũ ha A
buiſſe ſeruandæ virginitatis: bene verum eſt, quia forte non continuo poſt habitam diſcretionem
habuit deliberationem de virginitate perpetuo conſeruanda niſi ſtatim habuiſſet reuelationem ſpi
ritus ſancti: quã forte non habuit. Ex deliberatione enim virginitatem ſe ſeruaturã ſine reuelatio
ne aut aliqua certificatione non diſpoſuit, aut voluntate etiam abſqꝫ voto firmauit, qm̃ ſi abſolute
vouiſſet, aut diſpoſuiſſet cuſtodire perpetuam virginitatem abſqꝫ aliqua certificatiõe, aut reuela
latione ſuper hoc habita: & maxime ſi voluntatem ſuam ſuper hoc voto etiam ſimplici confirmaſ-
ſet, q̃uis ſub conditione tali, niſi deus aliter diſponeret & inſpiraret ei ꝙ eam vellet conſentire in
copulam: tñ quantum eſt ex ſe, ſimpliciter copulam abnegauit. Talis eñ conditio de voluntate ſu
perioris pro non adiecta habetur. Et ſic quantum eſt de ſe legi contrariaretur voluntate, etſi non
voto ſolenni expreſſo verbis, & voluntate etiam abſqꝫ omni voto, ſiue contrahens matrimonium ſi
ue non contrahens peccaſſet: et nõ minus abſqꝫ voto q̃ cum voto, & ſine matrimonio q̃ cum matri
monio: quia ſi cum matrimonio, tunc cum hoc ꝙ contrariaretur legi per voluntatem, periculo
contrario voto ſe exponeret. Propter quod dicitur. xxvii. quæſt. ii. in. §. Sed quare. Quia nunq̃ ſe co
gnituram propoſuerat, ſed contra ſuum propoſitum poſtea conſenſit in carnalem copulam, rea fa
cta eſt voti virginalis mente etſi non corpore violati. qđ de ea ſentire nefas eſt. Propter qđ q̃ſtiõi re
ſpondendo inducit cap. Auguſt. Beata virgo propoſuit ſe ſeruaturam viginitatem niſi deus ali
ter reuelaret. Committens ergo virginitatem ſuam diuinæ diſpoſitioni conſenſit in carnalem co
pulam, non illam appetendo, ſed diuinæ inſpirationi in vtroqꝫ obediendo. Gloſ. ſuper illud. Reuela
ret. Inde eſt ꝙ licite potuit contrahere matrimonium deo reuelante: etſi vouiſſet etiam ſolenniter
quia votum fuit ſub cõditione. Immo quantũcunqꝫ abſolutũ ſit votũ, ſemper intelligitur excepta
auctoritas maioris, vt extra de iureiurã. Venientes. *Sic ergo vt mihi videtur, beata virgo etſi an-* B
te matrimonium affectum & deſiderium ſeruandæ virginitatis habuit abſqꝫ reuelatione aut cer
tificatiõe, nihil ſuper hoc firmauit ſiue volũtate ſimplici, ſiue voto. *Sic ergo neceſſe eſt ponere ꝙ re*
uelationem aut certificationem habuit de præſeruantia in virginitate anteq̃ ſuper hoc aliquid vo
lũtate firmauit, aut vouit: poſtq̃ autem talem certificationem habuit, æqualiter voluntate firma-
re, & vouere etiam ſolenniter quãtum ẽ ex ſe potuit. Quare cũ hmõi certificationem æqualiter po
tuit habuiſſe ante matrimonium, & poſt: æqualiter ergo ante & poſt potuit vouiſſe etiam ſolenni-
ter quantum erat ex ſe. Qꝫ autem dicta opinio dicit ſecũdum prædictum modum Mariam prius
ſe matrimonio Ioſeph coniunxiſſe q̃ vouiſſe, non videtur mihi tenendum. quia Augu. in principio
de ſancta virginitate videtur ſignificare eã primo vouiſſe, deinde cõtraxiſſe: & tertio filium dei cõ
cepiſſe. dicit enim ſic. Prius q̃ conciperet iam deo dicatam de qua naſceretur elegit. Hoc indicant
verba quæ ſibi fœtũ annuncianti angelo Maria reddidit. Quomodo (inq̄t) fiet iſtud, qm̃ virũ nõ
cognoſco. Qđ ꝑfecto nõ diceret niſi deo ſe virginẽ ante vouiſſet. Ecce q̄a ante vouit q̃ cõcepit. Qꝫ
vero ante vouit q̃ nupſit, indicat qđ immediate ſequitur. *Sed quia hoc Iſraelitarũ mores adhuc re*
cuſabant, deſponſata eſt viro iuſto. Sed ne aliquis poſſet dicere: verum eſt, ſed prius q̃ vouit: ſeq̄tur
continue. Nõ violenter ablatura: ſed potius contra violentias cuſtoditura qđ illa iam vouerat nõ
violẽter ablaturo. ſ. ne a viro volente eã violare, violaretur, vt Chriſtus de ea virgine exiſtente con
ciperetur. ſecundum ꝙ præmiſit ante verbum præaſſumptũ dicens. Ideoqꝫ virginitas eius gratior
& acceptior: quia non eam conceptus Chriſtus viro violaturo quã cõſeruaret, ꝑripuit, ſed prius q̃
conciperetur &c. vt iam ſupra. Non præripuit voto caſtitatis poſt coniugiũ emiſſo, ſed iam deo di-
catã ante. ſ. coniugium elegit. Qđ bene indicat Aug. in eo ꝙ addit. Iam illa vouerat. Quid inquã
vouerat de præterito: niſi ꝙ ꝓpter Iſraelitarũ mores deſponſanda eſſet viro iuſto non eam violatu
ro, ſed cuſtodituro? Qđ eam vouiſſe pri⁹ nullo modo erat opportunũ niſi vt prius q̃ ſciret ꝙ Chri C
ſtus de ea naſceretur voueret libere abſqꝫ alterius conſenſu ante contractũ matrimonium: ne iam
contracto matrimonio de eius conſenſu voueret, vt de cætero non haberet neceſſitatem ſeruien-
di ei in copula carnali etiam ſi vellet. & in hoc exemplum eſſet virginum futurarum, vt ſcilicet an
te matrimonium vouerent. & ſic gratioſior eſſet virginitas Mariæ dependens ex abſoluta electiõe

propria:non ex conſenſu viri & neceſſitate ſeruiendi eidem.vt ſic ſecundum Anſel. virgo tanta pu
ritate polleret qua maior ſub deo eſſe non poſſet. Vnde & ꝙ filium dei eſſet cõceptura nõ prius no
uerat ꝗ ipſi iam in matrimonio exiſtenti hoc angelus nunciauit. Hinc Aug. cõtinue poſt verba prę
dicta.Q đ ipſa iá nouerat,ſubdit.Qꝫ ꝗ etiá ſi hoc ſolũ dixiſſet.ſ.quomodo fiet iſtud : nec addidiſſet
qm̃ virum non cognoſco:non quęſiuiſſet vtiq͂ promiſſum ſibi filium quõ fœmina paritura eſſet ſi
cõcubitura nupſiſſet. Poterat & nubere & virgo permanere:in qua dei filius formam ſerui congru
enti miraculo acciperet:ſed exemplum ſanctis futura virginibus , ne putaretur ſola virgo eſſe de-
buiſſe,quę prolem etiam ſine concubitu cõcipere meruiſſet, virginitatem deo dicauit:cum adhuc
quid eſſet conceptura neſciret:vt in terreno mortaliq͂ corpore cęleſtis vitæ imitatio voto fieret,nõ
præcepto, amore eligendi, non neceſſitate ſeruiendi. Itaq͂ Chriſtus naſcendo de virgine quæ anteꝗ
ſciret quis de illa fuerat naſciturus,virgo ſtatuerat pmanere:virginitatem ſanctam approbare ma-
luit ꝗ imperare:& ſic etiam,vt in ipſa fœmina in qua formá ſerui acciperet,virginitatem eſſe libe-
ram voluit. Vnde quia multo liberius eſt votum virginitatis non dependens ex conſenſu viri poſt
matrimonium:& multo purior non conſentiendo ſimpliciter in copulam carnalem ꝗ ſub quacun
q͂ conditione:etiam ſub illa ſi deo placeret: quæ ſemper intelligeretur etſi non apponeretur : & ſic
vt dupliciter eſſet exemplũ futura ſanctis virginibus:vouit ante conceptũ partus cæleſtis:ne puta
retur ſola virgo eſſe debuiſſe:quæ prolem ſine concubitu concipere meruiſſet:& etiam ante contra
ctum coniugium:ne putaretur conſimili ratione nulla virgo eſſe debuiſſe quin prius coniugio co-
D pularetur. Sic ergo dicendũ ꝙ Maria ante matrimonium vouit:ſed non niſi certificata de perſeue-
rantia ſua in virginitate. Q đ etiá intellexit Augu. per id qđ dixit ſupra: Q đ ipſa iam nouerat. Pro
pter quá certificationem contraxit abſq͂ omni periculo de virginitate amittenda: & non conſenſit
in copulam carnalem:niſi ſub conditione niſi deus aliter ordinaret:quá appoſuit non qa dubitauit
ſe virginem perſeueraturam:ſecundũ.n.ꝙ dicitur in.§.ſed quare.nouit ſe Maria virginem perſeue
raturam. Vnde angelo ait. Quomodo fiet iſtud quoniam virum non cognoſco?ſed illam conditio-
nem appoſuit:quia illam certitudinem a ſe ipa nõ habuit. Sed eſt intelligendũ ꝙ in carnalem copu
lam poteſt eſſe conſenſus dupliciter:vel quo ad actum copulę,vel quo ad potentiam copulandi. Et
propter veritatem matrimonii ſecundum legem celebrandum,vt dictum eſt, conſenſit ſimpliciter
in potentiam copulandi ſi maritus petere vellet:& hoc vel implicite vel explicite. Implicite enim il
la conſentit quæ nec omnino in contrahendo de copula cogitauit. Sed propter voti integritatem
non conſenſit in actum copulæ carnalis:niſi ſub conditione dicta;ſciens ꝙ nunꝗ peteret:aut ſi pete
ret ꝙ deo diſponente nunꝗ ad actus executionem perueniret.& propter ſimplicem conſenſum in
potentiam:& conſenſum in actum:licet ſub tali conditione expreſſum : verum erat & perfectum
matrimonium modo prædicto. Vnde qui per ſponſalia promiſit ſe contracturum matrimoni-
um, ſi propter promiſſum implendum contrahit de præſenti: & nulla apponatur conditio expreſ-
ſa:& non conſentiat in actum copulę omnino:verum contrahit matrimonium: ſi tamẽ conſentiat
in potentiam tradendo ſe ſimpliciter poteſtati mulieris:licet cum firmo propoſito ſeſe ſtatim ſub-
trahendi propter ingreſſum religionis. Eſt tamen in propoſito perfectum votum circa actum.quia
illa conditio votum non impedit:& apponere eam neceſſariũ non fuit. Licet enim cõditio depẽdens
a voluntate humana appoſita impedit votum ſimpliciter : vt ſiqua voueat virginitatem ſi placet
matri ſuæ:illa tamen quæ pendet omnino a voluntate diuina:non impedit:nec votũ diminuit:qa
ſubintelligitur ſemper etſi nõ apponatur. Vnde ſiqua alia ſub lege vouiſſet ſicut Maria vouit,non
certificata:ipſa cõtra legem egiſſet:& peccaſſet:nec votum valuiſſet. Si qua vero modo poſt edictũ
eccleſiæ ne valeat matrimonium poſt ſolẽnitatem voti quá inſtituit eccleſia,poſt votum tale cõtra
hat matrimonium non conſentiendo in actum copulę:ſed in alia & etiam in potentiá ad copulam:
modo quo beata virgo conſenſit:etſi forte matrimonium contraheret verum, ſicut & beata virgo
contraxit:tamen ſi non eſſet certificata de actu : ꝙ ſic a domino puideretur ſibi ne vnꝗ veniẽdi ad
actum haberet neceſſitatem:ipſi ſic velle nubere damnabile eſſet:quia contra edictum eccleſiæ face-
ret:& periculo faciendi contra votum ſe exponeret:& ſic etiam implicite in copulam conſentiret fa
cto:licet explicite diſſentiret animo. Sed vbi eſt certitudo de voluntate diuina, conſenſus in potẽtiá
E nullo mõ ponit cõſenſum in actũ:neq͂ etiá iplicite:qa tunc nõ depẽdet ſic potentia a volũtate viri
ꝙ poſſit reduci ad actum ſtante illa certificatione . quẽadmodum prædeſtinatus licet abſolute po-
teſt damnari:actum tamẽ impoſſibile eſt poni ſtante prędeſtinatione. Vnde quando conſenſus in po
tentiam propter certitudinem nullo modo implicat obligationem ad actum : nullo modo derogat
voto:quia votum non eſt niſi reſpectu actus & intentionis exercendi actum. E cõuerſo aũt diſſenſus

in actũ nullo modo derogat matrimonio:quia petere vel non petere actũ,relinquit voluntati cõtra
hentium.Poſſunt enim ex conſenſu ſuperueniente ſe obligare ad non petendũ . Quia vt dicit Au
guſt.ſanctiora ſunt cõnubia pari voto continentium,in epiſtola ad Editiam.Et ſimiliter ex cõſenſu
pręcedente eadẽ ratione:dũ tñ ſit in vtroq; potẽtia:vt actum non excludat neceſſitas:ſicut cõtingit
in ſpadonibus:cũ quibus non contrahitur ma trimonium:ſed voluntas:ſicut cõtingit quando am
bo ſufficientes eſſent ad copulam ſi vellent.Sed quid dicemus ad Aug.cuius literam inducit magi
ſter ad confirmationẽ ſuæ opinionis?Ad cuius intellectũ ſciẽdũ:ꝙ circa votum beatæ Marię eſt cõ
ſiderare triplicẽ conditionẽ.ſ.affectum ſiue deſiderium de continendo : & votum ſimpliciter emiſ
ſum per ſe deo ſiue mente ſola,ſiue etiam voce emiſſa inter ſe & deum:& votum ſolenne verbo ex
preſſum in pręſentia Ioſeph ex cõmuni cõſenſu vtriuſq;.Affectum aũt ſiue deſiderium tale non eſt
dubium quin ſemp habuit poſtq̃ ad annos diſcretionis deuenit:qđ tñ nõ vouit nec voluit ſiue diſ
poſuit firmato propoſito quouſq; certificata prędicto modo fuit.vñ in.§.ꝑdicto, Virum nõ cogno
ſco.i.me non cognituram ꝓpoſui.Neq; enim quia tunc virum non cognoſcebat,neceſſe eſt inquiri
quomodo poſſet habere filiũ:ſed quia nunq̃ ſe cogniturã propoſuerat.Intelligo quãtũ erat ex ſe:ni
ſi lex ad hoc conſtringeret.vnde dicit gloſ. Sic ergo patet ꝙ Maria nõ vouebat continentiam : ſed
propoſuerat vouere & virginitatẽ cõſeruare.intelligo quãtũ in ſe erat ex parte electionis ſuę.nec ta
men ſimpliciter ꝓpoſuit:quin ꝓpter legis neceſſitatẽ diſpoſuit contrahere:quę prolẽ ſuſcitare pręce
pit. Votũ aũt occultũ ſimpliciter factum inter ipſam & deum,ſecũdũ ꝑdicta,emiſit ante matrimo
nium.quando etiã quãtũ ex ſe erat potuiſſet ipſum ſolennizaſſe:ſiqua forma ſolẽnizandi tunc fuiſ
ſet:qđ forte & fecit vt eſſet perfectius votum: volẽs tamen ſatiſfacere legi quãtũ potuit conſentien
do in matrimoniũ:ſcđm ꝑdictũ modũ.qđ demũ poſtq̃ Chriſtũ cõceperat,vna cũ marito ſolẽnizauit
quãtũ potuit.Et de tali ſolẽnizatione voti loquitur Aug.in ca.qđ magiſter iducit ꝓ ſe. & plane cõ
ſtat per eundẽ ꝙ ſic ex mutuo conſenſu amborũ ſolẽnizauit.Ioſeph eñ erat in conſimili ꝓpoſito:cũ
Maria:quod forte ei Ioſeph reuelauit:ſi tamen aliter ſup hoc certificata nõ fuit de ſua virginitate:
vt iam ſupra habitum eſt:ꝙ votũ aliqđ ſimpliciter emiſit priuſq̃ ſciret ꝙ filiũ dei conciperet. Vnde
litera Aug.ſic legẽda eſt.Beata Maria ꝓpoſuit ſe ꝑſeueraturã virginẽ etiã ex voto occulto ſimplici
qđ tamẽ non excluditur per ꝓpoſitum:ſed includitur:& reſpicit voti ſolẽnizationem cũ marito fu
turã.Cætera exponantur ſecũdum prædicta:vſq; ibi.Poſtea vero.vbi ſequitur in litera magiſtri.Si
mul cum viro labiis expreſſit:& vterq; in virginitate permanſit.Et magiſter intelligit ꝙ prius nul
lum votum ſimpliciter expreſſit:qđ nõ eſt verum.Magiſter ibi literam omittit qua Aug.intelligit
quando votum illud labiis expreſſit:quam exprimit decretum : in quo integre ponitur dicta au
ctoritas.§.prædicto.dicit enim ſic. Poſtea vero q̃ filium genuit, quem corde conceperat ſimul cum
viro &c.Ad qđ etſi non eſſet auctoritas,ratio innitẽs auctoritati hoc declarat ex parte Ioſeph:qm̃ li
cet ipſe quãtũ erat ex parte ſua erat in ſimili deſiderio vouendi virginitatem cũ Maria:cũ tñ ꝓ illo
tẽpore non minus erat aſtrictus legi ad prolem in matrimonio procreandã q̃ Maria:quare nec vo
luntate firma nec diſpoſitione nec voto debuit ſe aſtringere ad virginitatem cuſtodiendam potius
q̃ Maria:quare cum illa ſine peccato non diſpoſuiſſet vel vouiſſet cuſtodiã virginitatis niſi ſup hoc
habuiſſet ſpecialem reuelationem aut certitudinem : nec ſimiliter Ioſeph . Quare cum ſupponen
dum ſit ꝙ ſine peccato ſimul vouit cum Maria qa ſcriptura dicit eum virum iuſtum fuiſſe:ſuppo
ponendum eſt ꝙ votum illud non fecit ſimul cũ Maria ſine ſpeciali ſuper hoc reuelatione aut cer
titudine:ſicut nec fecit Maria. De Ioſeph aũt dicit Amb.ſup illđ pſal.defectio tenuit me.Ioſeph cui
deſponſata erat Maria:cũ eam grauẽ vtero vidiſſet, cum eſſet iuſtus noluit eam traducere:& vtiq;
nullum adhuc audierat oraculum.ergo ante conceptum nullum habuit oraculum ſiue reuelatio
nẽ.Si ergo ex reuelatione vouit cum ipſa,nõ vouit niſi poſt Chriſti conceptum.& qđ Ambro.dicit:
Quia nullũ adhuc audierat oraculũ:intelligať de Chriſti cõceptu.Q; ſi aliam ante habuerat de vo
uẽdo:aut ergo ſciuit ꝙ Maria ſimile habuit oraculum:aut non.Si nõ,dimiſiſſet eam vouere cũ iu
ſtus eſſet:quia vt dictum eſt peccaſſet.Si vero ſciuit ꝙ oraculũ de vouendo habuit:nullo ergo mo
do ſuſpitionem de adulterio cõtra ipſam habuiſſet:quã tñ habuit:vt ibidẽ textus Ambroſii inſinu
at.Reuelationẽ ergo de vouẽdo cũ Maria nullo modo habuit ante oraculum,quo ipſam de ſpiritu
ſancto impregnatã cognouit. Verum eſt ergo ꝙ iſtud votum Maria cum Ioſeph cũ ſolenniter nõ
fecit:niſi poſtq̃ filium genuit intus in vtero.Sed præter iſtud expreſſe ponit Augu.aliud pręceſſiſſe
de ſancta virginitate vt dictum eſt:de quo eſt dubitatio an fuerit ante matrimonium an poſt.Et ea
dem dubitatio manet in litera Magiſtri:quia propter eius truncationem non determinat tempus.
Sed tempore determinato ſicut eſt in Decreto,de illo voto non manet dubitatio: & ſic nihil valet

G ad probandū ꝓpoſitum ſuū. Ex quo patet ꝙ Hugo cuius ſententiam in q̄ſtione ꝓpoſita Magiſter ſententiarū tenuit, Bedā qui tenuit Mariā ante mr̄imonium vouiſſe, minus iuſte reprehendit, ſic inquiens in ſentētiis ſuis. Beda in expoſitione ſup Lucā videt̄ affirmare beatam Mariā anteq̄ iniſſet cū Ioſeph cōiugiū, decreuiſſe ꝙ vitā duceret virginalē. Qđ eqdē a veritate videt̄ deuiare: cū beata virgo prudētiſſima eſſet: & nouiſſet q̄cunq; pie ꝓmitterent̄ eſſe fideliter perſoluenda: veriſimile eſt ꝙ ab adoleſcentia ſe deo totā cōmiſerat, parata ſiue ad nubendū ſiue ad continendū: queadmodū deū velle cognoſceret, qđ teſtat̄ Aug. in lib. de nup. & cōcup. his verbis. Iſtud credēdum eſt, ꝙ beata virgo mente dūtaxat. i. conſenſu mentis fuerat coniunx Ioſeph: & ꝙ ꝓpoſuiſſet ꝑmanere in virginitate ſi placeret deo: & aliter agere ſi ipſe vellet. Ex hac auctoritate & ex hoc ꝙ ipſa non renuit deſponſari, manifeſte apparet eam anteq̄ deſpōſaret̄ continentiā nō vouiſſe: quā tamē certum eſt eā & virum eius poſtea promiſiſſe: ex quo vtriq; myſterium dn̄icę incarnationis angelo reuelāte innotuit. Reuera prudentia virginis fecit eam prçeligere virginitatem vt dictum eſt: & certificauit eam vt etiam ante coniugiū voueret, vt iam dicet̄: parata cum hoc ad nubendū ſecundū ꝙ prudētia ſua deum velle cognouerat: & prius q̄ certificata erat: & ante coniugium potius in virginitate permanere ꝓpoſuit: licet aliter ageret ſi de⁹ vellet. Vñ ex auctoritate Aug. et q̄a certificata nō renuit deſpōſari, nullo modo eā apparet anteq̄ deſponſaret̄ cōtinentiā nō vouiſſe. Certū etiā eſt ex dictis eā vouiſſe abſq; viro prius q̄ myſterium incarnationis alicui eorum innotuit: etſi ipſa poſtmodū cū viro votum ſub maiori ſolēnitate iterauit. Dicta aūt auctoritas quā Hugo īponit Aug. de nup. & concup. non eſt in illo libro. vñ neſcio an ſit Aug. & vnde eam ſumpſerit. Sic ergo Marię cū Ioſeph ſimpliciter verum & perfectū erat matrimoniū ꝓpter ꝓlem & conſenſum vt dictum eſt: & ſimpliciter votū virginitatis etiā ante matrimoniū ꝓpter reuelationē & certificationē. nec matrimonii veritati & pfectioni eſt derogatū p p̄cedēs votū: quia erat ſub conditione ſtante ex certificatione ſup hoc habita aut reuelatione. Nec ipſum votum in aliquo eſt violatum per ſequēs matrimonium: q̄a nō erat in copulam carnalem. Nec reſtat ergo dubitatio niſi de mō quo Maria ſup p̄dictis fuit certificata, & dicunt aliqui ꝙ Maria ſup p̄miſſis certificata fuit ſpeciali ſpūs ſancti conſilio. Cui non contra dico ex parte virginis: quia contra hoc expreſſam auctoritatem non vidi: ſicut nec dicētem hoc. Videt̄ tñ mihi ꝙ alius modus certificationis eius cōuenientior & ſufficiēs ſine illo poteſt ſumi ex verbis Aug. in prędicto ſermone: q̄bus dicit ſic. Vicit amor in ea ſeruādę virginitatis: & excluſit ab ea timorem incurrēdæ maledictionis. & infra poſt illa quę ſuperius ſunt poſita in principio. Amplectēdo igitur qđ acceptabilius eſſe cognouit domino legis ſperauit & credidit ſe plene euaſurā maledictum datę legis, reputans ſecū illum tantę bonitatis: tantę ſapientiæ: vt dum ſe nullatenus iuxta conſcientiam ſuam melius ſcire aut poſſe facere q̄ faciebat aduerteret, certū conſilium ne quid peccati in illis ſubreperet inueniret. Nec decepta eſt: q̄s eīm ſperauit in dño & derelictus eſt ab eo? Deniꝙ vbi tam ſanctā intentionem eius, tam caſtū propoſitum eius, tam firmā fidem & conſtantē ſpem & indeficientem vidit charitatem eius: eo miſericordię ſuę intuitu ei⁹ circa illam: vt nec ſanctitas intētionis ei⁹ fruſtraretur: nec caſtitas propoſiti eius violaret̄: ne aut firmitas fidei infirmata a ſpei cōſtātia titubaret: aut charitatis ī ea plenitudo deficeret. Dedit ergo ei vt & virgo qđ magis optabat permaneret: & vt nemo illam a maledicto legis liberrimam dubitaret, fœcūda fieret. Sic ergo ex

H iudicio rectę rōnis adiuta gr̄a virginitatē meli⁹ qđ iudicauit fœcūditate ex copula mr̄imoniali. Et vt Aug. dicit ibidē, licet p reuelationē ſpūs ſancti apl̄i edocti fuerint oēm veritatem: incomparabiliter tñ manifeſtius ac eminētius ipſa per eūdem ſpiritum ipſius veritatis intelligebat ꝓfunditatem & hoc quātū pertinet ad propoſitum, quo ad diſtantiam inter bonum virginitatis & fœcūditatis ex matrimonio: propter quod deliberata electione amplexata eſt eam, tanq̄ ſciēs per eam magis deo placere: & ex hoc confidens de eius ſapientia & bonitate ꝙ ei prouideret vt virgo permanēs maledictū legis effugeret. Et ſic dño ante mr̄imoniū caſtitatē vouit abſq; omni alia ſpeciali reuelatione, illuminata ſapientia naturalis induſtrię & gr̄ę: & mota ad hoc faciēdū volūtate bona, fide firmata: ſpe roborata & charitate inflāmata p̄ cæteris mortalibus ſub deo. Propter quod liberius & gratioſius eius votum erat. & ideo magis deo placuit q̄ feciſſet ſi motū & inſtinctū aut reuelationē magis ſpe

I cialem ad hoc habuiſſet. Vnde & p hoc pri⁹ Chriſtum concepit mente q̄ corpore: dicente Augu. libro de virginitate. Materna propinquitas nihil Marię ꝓfuiſſet, niſi felicius Chriſtum fide q̄ carne geſtaſſet. Ipſa quoq; virginitas eius ideo gratior et acceptior &c. vt habitum eſt ſupra. Sic enim eū primo concipiendo promeruit quātum in ſe erat: vt eum poſtmodum conciperet carne. dicēte Auguſt. in ſer. prædicto. Nec ſumma ſapiētia dei vilā in maſſa gn̄ationis humanæ viam inuenit: p quā vt diſpoſuerat in mūdum veniens luctuoſę perditioni ſubueniret: donec ad iſtam de qua loquimur

virginem ventum eſſet:ſed hęc mox vt in mundum per humanę generationis lineam venit,tanta omnis boni virtute atq; conſtantia perfecte reſplenduit:vt ipſa dei ſapientia vere dignum iudicaret per quã in hominẽ veniens ſola prę cunctis mediatrix effici meruit. Et ſic q̄a Maria erat cõfiniũ veteris & nouę legis,& virgo erat & nupta: vt inchoatio conſilii de virginitatis obſeruantia ab ipſa inciperet ex libertate nouę legis:& nuptię virginum ex neceſſitate veteris legis in ipſam terminarẽtur:vt de cætero damnabile ſit ex propria voluntate poſt votum nubere, ſiue fuerit ſimplex ſiue ſolenne: cuius ſolennizatio ſecundum certos actus in quibus votum cauſetur, ſolennizari inſtituta eſt ab eccleſia : & ſtatutum ne de cætero poſt talem ſolennizationem poſſit contrahi matrimonium:& impeditur omnino ne contrahi poſſit. Sed ante ſolennizationem ab eccleſia inſtitutam, nulla erat voti ſolennizatio:licet enim vnum potuit fuiſſe magis publice factum q̄ aliud, non erat in hoc niſi accidentalis differentia:quemadmodum modo eſt votum ſimplex ſiue fiat priuatim ſiue publice,præter actus illos in quibus eccleſia ordinauit votum ſolennizari:ita ꝙ quomodocunq; fuiſſet factum, ſiue tempore legis Moſaicæ, ſiue tempore euangelii, præter actus ſolennizandi quos ſtatuit eccleſia,ſemper tenuiſſet matrimonium ſequens ſicut & modo tenet:licet peccaſſet cõtrahens poſt votum ſimplex. Vnde ſi hodie coniuges ex communi conſenſu voueant voto ſimplici,& alter coniugũ velit frãgere votum, tam firmum eſt vinculum matrimonii ꝙ alter debet reddere debitum.q̄d poteſt ſine peccato:licet non poſſit petere.propter quod periculoſum eſt coniugibus vouere voto ſimplici.

Ad arg. pri. Q; ergo arguitur ꝙ votum virginitatis ſimpliciter non ſtat cum perfecto matrimonio:quia tradens plenam poteſtatem corporis ſui viro,conſentit ſaltem implicite in carnalem copulam:qui conſenſus repugnat voto virginitatis ſimpliciter:quia poſt tale votum talis conſenſus damnabilis eſt:immo etiam omnino tollit matrimonium ne poſſit fieri:Dicendum ſecundum prædicta ꝙ tradens plenam poteſtatem corporis ſui viro cõſentit in carnalem copulam dum non eſt certificata ꝙ ſic prouideret ſibi a deo ne vnq̄ veniret ad actum:certificata aũt nequaq̄ conſentit in actum copulæ carnalis:licet conſentiat in potentiam:q̄d non repugnat voto virginitatis ſimpliciter:vt dictũ eſt. Sicut enim virginẽ poſſe in actũ copulę carnalis non repugnat voto virginitatis ſimpliciter:dum tamen perfecte non vult actum:ſic dare alteri poſſe ſuper corpus ſuum ad copulam non repugnat eidem:dum tamen certitudo adſit ꝙ nunq̄ act⁹ continget. Talẽ aũt certitudinem habuit virgo Maria iam dicto modo,ſciens ꝙ etſi Ioſeph non fuiſſet ſic iuſtus quin voluiſſet petere ab ea actum copulę,q̄d potuit pro illo tempore feciſſe ſine periculo amittendę iuſtitiæ:ꝙ tamen dominus ſic diſponeret ꝙ nunq̄ ad actum perueniret: abſq; tamen ſuo peccato in denegando. Vnde ꝙ ſciret & certa eſſet Ioſeph fuiſſe in propoſito ſimili cum ipſa ſeruandi virginitatem & nõ q̄ petendi actum copulæ:hoc non erat neceſſarium vt ſine peccato virginitatem ſimpliciter voueret cum propoſito contrahendi propter legis neceſſitatem:ſed ſuffecit alia prædicta. Nũc autẽ iſta debet eſſe nobis regula,ꝙ ad id q̄d poteſt fieri vnico non requiramus plura:nec hoc q̄d poteſt fieri ſine miraculo,imponamus miraculo:nec id q̄d poteſt fieri ex dono naturę imponamus dono gratię nec id q̄d poteſt fieri dono ſupernaturali dato modo cõmuni,tribuamus dono ſupernaturali dato modo ſpeciali. Vnde cum ex ſcientia naturalis induſtrię cum dono gratię datę modo cõmuni quo aliis ſolet dari,licet in maiori abundantia,poteſt poni Mariam certam fuiſſe ſecundum dictum modum ꝙ deo prouidente nunq̄ veniret ad actum copulę carnalis : licet non fuiſſet certa ex ſpeciali modo reuelationis ſibi factę ſuper hoc:& licet nõ fuiſſet certa de Ioſeph ꝙ ſic iuſtus erat ꝙ eſſet in conſimili propoſito cum ipſa:talem reuelationem ſibi factam fuiſſe vt ante matrimonium ſimpliciter voueret:& poſtmodum perfectũ matrimoniũ contraheret:nõ oportet ponere. Si tñ ſciuit ꝙ Ioſeph eſſet ſic iuſtus vt eam non eſſet violaturus:ſed tantũmodo cuſtoditurus,ſicut dicit Auguſt. ad hoc bene requirebatur ſpecialis reuelatio. Propter dictam igitur certitudinem non erat Mariæ damnabile matrimonium dicto modo contrahere. Q; tñ modo poſt votũ ſimpliciter factum aliqua cõtraheret,nõ liceret:ſed ſecundũ Hiero. velle nubere eſſet ei dãnabile:q̄a matrimoniũ mõ nec in ꝓcepto nec in cõſilio:ſed in ſola ꝑmiſſiõe:q̄a poſt ſimplex votũ etſi teneret mrimoniũ, cõtrahẽs peccaret:q̄a nõ faceret hoc niſi quodãmodo in actũ carnalis copulę cõſentiret vt dictũ eſt. poſt votũ aũt ſolẽne ſiſr peccaret. Et q̄q̄ apud deũ nõ minus obligat ſimplex q̄ ſolẽne:tamẽ propter eccliæ interdictum poſt votũ ſolẽne matrimonium non tenet. Vnde ꝙ ſub noua lege virgo cõtraheret poſt votum,ad hoc nihil omnino poſſet eam mouere niſi ſpecialis reuelatio diuina : aut auctoritas eccleſiæ: cuius eſſet in hoc diſpẽſare:q̄a ad damnationem ſuam quoquo modo in actum carnalis copulę conſentiret:& periculo ſuſtinendi illum ſe exponeret. q̄d non ſic erat de Maria:quia erat cõfinium vtriuſq; legis:vt dictum eſt. Propterea eñ nulla ſpeciali reuelatione indiguit (quantũ mihi videt)

ſed ſolũ certificatione prędicta ad faciendum qđ fecit,vt patet ex dictis.Quin tamẽ cũ tali certificatione reuelatio,quã multi ponunt,ei fuerit facta non penitus abnego:qa hoc in puro facto cõſiſtit. Sed ſiue ex tali reuelatiõe ſiue alio modo certificata fuerit:ſiue poſt matrimonium vouerit ſiue nõ de quo nihil eſt ponendũ niſi ſecundum ꝙ dictãt recta ratio & dicta ſanctorũ factum fuiſſe perfectius:qđ ipſam pſumẽdũ eſt feciſſe:tamẽ ex dictis patet ꝙ licite ante matrimonium perfectum ſubſecuturum potuiſſet vouiſſe ſimpliciter abſolute.

Quaeſt. xii.
Caſus.

CIrca quintum ponaṫ propter obiecta & ad maiorem intellectum quęſtionis caſus talis.Rex qdam potentiſſimus peregre proficiſcẽs cũ filio hęrede ſuo ſucceſſuro in regno,ſepulturam corporis ſui ſimpliciter elegit faciendam in eccleſia quorũdam monachorum.Mortuo autẽ rege prædicto in regione longinqua,viſum eſt filio ſuo iam ſuccedenti in regno oneroſum & periculoſum corpus deferre cum ĩteſtinis ad locum ſepulcri electũ,& inteſtina extracta deſtinauit ſepeliri in eccl'ia quorũdam fratrum:ſed ad inſtantiam archiepiſcopi loci & canonicorum eccleſiæ matricis ꝓcurato ꝙ inteſtina in eccleſia eorum ſepelireṫ,qdam de ordine fratrũ prædictorum procurauit erga dictũ hæredem ꝙ cor ei conferreṫ ad ſepeliendum in eccleſia ſua nõ multũ diſtante ab eccl'ia dictorũ monachorũ:quo facto,& corde cum corpore delato vſq; in ciuitatem regiam:abbas dictorũ monachorum cum ſuo cõuentu conſtanter petiit ſibi cor cũ corpore tradi ad ſepeliendũ:qđ cũ eis denegaretur conſtanter ab hęrede iam nouo rege:tandẽ per proborum interceſſionẽ poſt multam contradictionem licet inuiti dixerũt dicti abbas & monachi ꝙ ſuſtinerẽt hoc qđ rex de corde faceret.ex quo pſumebat rex ipſos adhibere cõſenſum vt cor ſepeliretur in eccleſia dicti fratris & cõfratrum ſuorum:qđ & ſic factũ fuiſſe propoſitũ erat.ſuper quo eſt quęſtio:vtrũ fratres illi cor illud tenereṫ dictis monachis reſtituere:& an monachi teneãtur illud repetere. Et arguitur ꝙ ſic:quia dicitur.xii. q.ii.§.Nũc q̃ritur.in gloſ.Siqs aũt in caſu non conceſſo receperit corpus alienũ,etiam ſepultum reddere cogeṫ cum om̃ibus quę a corpore ipſius receperat.Quare cum eadẽ ſit ratio in parte & in toto:cor ergo illud qđ erat dictis fratribus alienum:quia a defuncto cum corpore fuit collatum monachis:nec erat aliquo iure conceſſum fratribus vt ipſum ad ſepulturam acciperent:quia mortuus nec ꝑ corpore nec ꝑ corde ſepulturam apud fratres elegerat: fratres ergo cogendi ſunt vt reſtituant cor monachis:etiam cũ omnibus quę a cor receperant:& ſi illi tenentur reſtituere,monachi teneṫ illlud repetere:qa aliter in hoc iniuriareṫ eccleſię eorũ:& ipſi tenentur repetere ea in quibus eccleſiæ eorum iniuriatur. ITEM ſi alicui legentur decem,& ſubtrahatur vnum:ſubtrahẽs tenetur illud reſtituere,& ſi ſint legata eccleſię tutor eccl'ię tenetur repetere: quia in hoc eccleſia illa eſt defraudata.ergo cũ dictis monachis corpus ſimpliciter fuit legatum ad ſepulturã: & in corpore ſimpliciter legato legatur quicquid eſt de integritate corporis:ergo &c. IN cõtrarium arguitur multipliciter.Primo ſic.Qđ in nullius vergit detrimentum & alicui ꝓficit & cultum diuinũ augmentat:licitum eſt.factum in ſepeliendo cor eſt hmõi: quia ex hoc monachi nullum paſſi ſunt detrimentũ:qa non pauciores habuerũt oblationes aut emolumẽta pro ſolo corpore q̃ ſi cor fuiſſet ſimul cũ corpore ſepultum apud eos:& hoc multum profecit fratribus & animæ defuncti.diuinus etiam cultus augmentatus eſt:quia plures miſſæ celebrantur pro defuncto propter hoc, q̃ ſi ſimul eſſet cor ſepultũ cum corpore apud monachos. ergo factum fratrum in ſepeliendo cor, licitum fuit. ex licite facto , nulla reſtat reſtitutio aut repetitio.ergo &c. SEcundo ſic.qua ratione monachi a dictis fratribus tenerentur repetere cor & fratres reſtituere:eadem ratione tenerentur alia inteſtina repetere a prædictis canonicis:& illi ipſa reſtituere monachis.cũ ergo hoc falſum ſit:ergo &c.TERtio ſic.ſecundum iura ciuilia:vbi ſepultum eſt caput ibidẽ cẽſetur locus religioſus ac ſi totum corpus ibi eſſet ſepultũ:etiam ſi membra alia alibi fuerint ſepulta. ergo multo fortius vbi caput cum humeris et brachiis et aliis membris maioribus eſt ſepultum,& corpus ſimpliciter cenſendum eſt eſſe ſepultum.quare cum hęc ſepulta ſint apud monachos:corpus ſimpliciter apud eos cenſendum eſt eſſe ſepultum.nihil aũt aliud q̃ corpus ſimpliciter legauit eis ſepeliendum defunctus. ergo &c. QVARto ſic.in iure ciuili cautũ eſt ꝙ princeps poteſt mutare tumulos:ꝙ ſi ſic,ergo multo fortiꝰ poteſt non tumulatum corpus diuidere:& partem eius in tumulo ſeorſum ponere:cum ergo fratres qđ fecerũt tumulando cor,auctoritate principis fecerunt:ergo &c.QVINto ſic. reges ꝑdeceſſores eiꝰ cuiꝰ auctoritate & collatione fratres ſepelierũt cor,cõſueuerũt inteſtina patrũ & vxorũ ſuarũ peiri:& tradere ſepeliẽda vbi voluerũt qñ in remotis ꝑtibꝰ moriebãṫ:ſed cõſuetudo dat ius maxime regibꝰ & pricipibꝰ,ergo &c.SExto ſic.qđ poſſunt aliq tumulare alicubi,poſtq̃ eis datũ eſt pñt deferre & tumulare alibi vbicũq;:q̃re cũ fratribꝰ dicti ordis data fuerũt oĩa inteſtina,et potuiſſet ea fil' in

Ad arg. pri.
Primum.

Secundum.

In oppoſitũ
Primum.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

eccľia ſua ſepeliuiſſe ſi non fuiſſet aliter ordinatum.ergo potuiſſent illa vel aliquã partem ex eís de
tuliſſe:& in eccleſia fratrũ vbi nũc cor ſepultũ eſt,ſepeliuiſſe.Quare cõſilr & frater ille qui obtinuit
Septimum. cor ſepeliendum apud dictos fratres,licite potuit illud deferre:& apud illos ſepelire.ergo &c. SEpti
mo ſic.Qui põt aliquid tumulare poteſt illud alteri ad tumulandum dare:vel alter de illius conſen-
ſu:quare cum cor cum inteſtinis datum fuit dicto archiepiſcopo & capitulo ſuo, ipſi potuerunt
illud alteri ad ſepeliendum alibi dare : vel aliquis alter cum eorum conſenſu.quare cum rex de eo-
rum conſenſu quibus data erant inteſtina dedit fratri cor ad ſepeliendum:vbi modo ſepultum eſt.
Octauum. ergo &c. Octauo ſic.Qui poteſt dare integrum,& partem ex illo.cũ ergo rex potuit integre inte-
ſtina dediſſe ad ſepeliendũ non accepto corde ſicut dediſſet canonicis niſi frater cor petiuiſſet:& de
derat cõfratribus illius,niſi archiepiſcopus ſe oppoſuiſſet:ergo & cor potuit dare fratri illi ad ſepe
Nonum. liendum vbi nunc eſt ſepultum:ergo &c. NOno ſic.qđ fit parte conſentiẽte & auctoritate ſuperio
ris aſſiſtente ſuper aliqua diſcordia,licitum eſt . ſed in ſepultura cordis facienda apud fratres pars
conſenſit.ſ.abbas & monachi ad ꝑces & voluntatẽ hęredis:auctoritas etiam ſuperioris vt legati de
latere papę,& epi loci,qui cor ad eccleſiam fratrũ attulerunt,& propriis manibus tumulauerunt.
In quo ambo facto adhibuerũt auctoritatẽ ſepeliẽdi ibi cor:qđ nõ minus erat imo maius q̃ adhibere
Reſponſio. auctoritatẽ verbo tm̃.ergo &c. DIcẽdũ eſt ad hoc.ꝙ factũ iſtđ dupliciter poſſumꝰ cõſiderare.Vno M
mõ ſecũdũ naturã ſuiipſius in ſe.Alio mõ ſcđm ꝙ ei ſuꝑuenit diſpẽſatio auctoritate ſuperioris.&
de ipſo hoc ſecundo mõ erit ſermo in diſſolutione vltimi argumenti.Si ergo loquamur de ipſo pri
mo mõ,ſciendũ ꝙ ſcđm ꝙ ſcribitur.xiii.q.ii.vltima voluntas modis omnibus conſeruetur . Gloſ. cũ
eſt rõnabilis.cũ ergo vltima volũtas fuerit regis defuncti quã & ꝓpriis verbis exꝑſſit.ſ. vt corpus
ſuum ſimpliciter ſepeliretur:& ad hoc abbati & conuentui ſuo ipſum dedit,ſicut poſitũ eſt in caſu
qui aũt ſimpliciter dicit nihil excipit:& qui ſimpliciter dat aliquid,de dato nihil dandum alteri re-
tinet:vltima ergo volũtas regis quo ad ſepulturam corporis ſui fuit ꝙ integre nulla parte excepta
alibi ſepelienda:aut alteri danda:quare ſic implẽda fuit.Sed ꝙ volũtas regis in hoc rationabilis fuit
patet:& ex parte loci in quo elegit ſepulturam:& ex parte corporis ſepeliendi.Ex loco:quia ibi ſunt
ſepulcra patrũ ſuorũ:& vt probaẽ pluribus exemplis.xiii.q.ii.Ebron,& ibidẽ concluditur,in ſepultu
ra parẽtum filiorũ corpora collocanda ſunt. vbi dicit gloſ.ꝙ hoc conſilium eſt:& ideo ex electione
moriẽtis dependet.qa tñ conſilium ex ratione procedit,melius & rationabilius eſt facere id qđ iure
conſulit̃ q̃ contrarium.Idcirco rationabilis fuit regis volũtas in eligẽdo ibi corporis ſui ſepulturã:
& melius fecit aliis eiſdẽ exiſtentibus ibi eligendo q̃ alibi.illud enim fuiſſet ei quodãmodo ignomi-
nioſum.ſecundũ.n.ꝙ dicit gloſ.ſuper prædictum cap.Ioſeph moriẽs in Aegypto rogauit fratres ſu-
os vt tempore viſitationis ſuę oſſa ſua ſecũ deferrent:& in ſepulcrum patrum ſuorum ea colloca-
rent:quia ignominioſum erat tunc ꝙ aliqs non ſepeliret̃ in ſepulcro patrũ ſuorũ.Vnde eſt vnus ca
ſus in quo locum ſepulcri a iure determinatũ põt aliquis dimittere.ſecundũ em̃ ꝙ ibidẽ dicit gloſ.
ſuper.§. Nunc quæritur. quilibet debet ſepeliri in eccleſia vbi audit diuinũ officiũ : vt extra de ſe-
pulturis.In noſtra.niſi in tribꝰ caſibꝰ.ſi velit tranſire ad epiſcopalẽ eccleſiã.vt.xiii.q.ii.Vbicũq.vel ſi
eligit ſepulcrum in loco magis religioſo:vt extra de ſepulturis Fraternitatẽ.vel ſi velit ſepeliri in ſe
pulcris patrũ ſuorũ:vt.xiii.q.ii.Placuit.Ex parte vero corporis ſepeliendi ſilr rationabilis fuit regis N
volũtas: in hoc.ſ.ꝙ corpori ſuo ſepulturã in certo loco elegit ſimpliciter nullã partem excipiẽdo vl̃
ſeparando ad alibi eam ſepeliendũ.Eſt.n.multũ rationi cõſonũ vt corpus quãto integrius poteſt ſe
peliat̃.Apľs.n.Ro.xii.diuerſis mẽbris in corpore cõparat diuerſas ꝑſonas in eccľia : in hoc videlicet
ꝙ ſicut in idipſum ꝓ inuicẽ ſollicita ſunt mẽbra in corpore,ſic debẽt eſſe ꝑſonę in eccľia. Sollicitu-
do ergo quã debẽt habere ꝑſonę ĩ eccľia diuerſę ꝓ ĩuicẽ ex volũtate illa,debet eſſe ad inſtar ſollicitu
dinis quã habent inuicẽ mẽbra in corpe ex natura.Cũ ergo ſic laudabile & rationabile deſiderũ vo
luntatis eſt inter ſeſe amãtes:vt mẽbra corporis eccľię quãtum poſſibile eſt fieri moriẽtes eligãt ſe-
peliri in ſepulcris amicorũ ſuorũ,maxime patrũ,& cõſanguinitate aut affinitate cõiunctorũ:vt pa
tet ex iam dictis,vt parati ſint ad ſimul reſurgẽdũ in nouiſſimo die: vnde hoc ꝓ cauſa aſſignando
quare Ioſeph voluit oſſa ſua ſepeliri in ſepulcro patrum ſuorũ:dicit gloſ.ſuper ꝑdictum cap.Vel qa
in ſpũ viderat qa dñs reſurgere deberet ibi: naturale ergo deſiderũ & laudabile eſt in mẽbris vniꝰ
corpis:vt ſimil̃ & quãto magis cõiũcte poſſint ſepeliãt̃ ſil̃ expectãtes reſurrectionẽ:vt magis quãtũ
eſt ĩ ſe pati ad illã ꝓ hoc.Et eſt tale deſiderũ ꝑ naturã magis in mẽbris corpis: q̃ ꝑ volũtatẽ in mem
bris eccľię: maxĩe ex hoc ꝙ vnũ mẽbrũ nõ poterit reſurgere niſi alteri cõiũctũ.qđ põt ibi ꝑſona qli
bet quãtũcũq; ſit ab alia ſeꝑata.q̃re cũ rõ & volũtas in hoĩe ad hoc ſũt ꝙ laudabile & naturale deſi
deriũ corpis ſui debent implere quo ad id in quo deficit natura:vt rõ ꝓ quolibet mẽbro diſponat

& voluntas eligat:& pro poſſe naturale & laudabile deſiderium membri impleat: multũ ergo laudabile & rõnabile eſt: ꝙ quilibet moriens corpori ſuo prouideat vt integre ſepeliatur: quãtum hoc fieri valeat : & hoc vt dictum eſt maxime in ſepulcris patrum ſuorum. Vnde vt puto nullo modo placuiſſet Iacob ꝙ aliqd ex membris ſuis vel interioribus vel exterioribus,filii ſui poſtq̃ ſimpliciter elegit ſepulturam in ſepulcris patrum ſuoꝝ,ſepeliuiſſent alibi.Pręſumendũ eſt ergo cum ſit rationabile & laudabile, ꝙ eligens ſepulturã corpori ſuo ſimpliciter in aliquo loco,integre velit illud ibi ſepeliri:niſi ſuperueniat rationabilis cauſa:quã ſi pręuidiſſet moriẽs,ſecũdũ illã de corporis ſui ſepultura aliquid ſpecialius ordinaſſet. quẽadmodũ Ioſeph cũ moriebatur:quia vidit ꝙ fratres ſui non ſufficerent ad deferendum corpus ſuum in ſepulcrũ patrũ ſuorũ ſine magno periculo & grauamine:q̃q̃ deſiderauit ibi corpus ſuum ſepeliri:tamen non pręcepit niſi ꝙ oſſa ſua ſecũ ſepelienda in ſepulcro patrum deferrent:& carnes manerẽt incineratę in ægypto propter hmõi neceſſitatẽ.Iacob aũt ſciẽs ꝙ p potentiã Ioſeph ſine grauamine corpus ſuũ integrũ ſtatim poſſet deferri ſepeliendũ in ſepulcro patrum ſuorũm,non pręcepit filiis ſuis tm̃ de ſepultura oſſium:ſed corporis ſui ſimpliciter. Vnde filii ſui ex tali p̃cepto patris p̃ſumẽtes integrũ corpus ſuum velle deferri:& in ſepulcro patrum ſepeliri: non inueniť ꝙ aliqd vt inteſtina corporis ſubtraxerint ſepelienda in ægypto: vel in aliquo loco intermedio:ſed ꝙ corpus ſimpliciter conditũ aromatibus ſepeliendum detulerũt & ſepelierunt.Cum ergo voluntas regis rationabilis fuit in eligendo ſepulturam ſuam apud dictos monachos:& hoc pro corpore ſuo ſimpliciter:in quo p̃ſumitur ꝙ integraliter: dico ꝙ voluntas regis quo ad duo.ſ. & quo ad hoc ꝙ corpus ſuũ ſepeliretur apud dictos monachos: & etiam quo ad hoc ꝙ ibi integraliter ſepeliretur:adimplenda fuit:niſi forte cauſa rationabili ſuperueniẽte: pro qua p̃ſumendũ eſt ꝙ aliquid ſpecialius de corporis ſui ſepultura ordinaſſet q̃ ordinauit ſi illam pręuidiſſet.Quare ſi forte nõ ſuperuenit rõnabilis cauſa ꝑpter quã cor regis ſepeliri debuit & potuit apud fratres:de qua iã erit ſermo in ſolutione argumentorũ:& ipſi fratres cor alienum receperunt ſepeliendum & ſepelierunt : ideo cor ſepultum reddere cogendi ſunt cum omnibus quæ ab ipſo receperunt:& tenentur cor reſtituere.& ſimiliter monachi illud repetere:cũ rex ſepulturã apud eos elegit ſimpliciter:non tam in fauorem ipſorum, q̃ patroni,& ſanctorũ eccleſiæ,& ſepulcri patrum ſuorũ qđ apud illos eſt:vt licet aliqd factum in iniuriam alicuiꝰ eorum perſonalẽ diſſimulare poſſent: nõ tamen tale qd qđ factũ eſt in iniuriã eccleſiæ ſuę & ſanctorũ eiꝰ & patrũ p̃deceſſorũ regis:& qđ poſſet in poſterum vergere in magnũ detrimẽtum eccleſiæ:vt iam videbitur.Secundũ hoc ergo cõcedenda eſt prima ratio,& ſimiliter ſecũda:quia nihil concludunt niſi iam expoſita.

O AD argumenta aũt in oppoſitum vſq; ad vltimũ,in quo proſequemur ſecũdũ membrũ diſtinctionis ꝓpoſitæ in principio,reſpondendũ.Et primo ad primũ dicẽdo ꝙ ſepultura cordis apud fratres in nullius vergit detrimẽtum:Dicendum ꝙ non eſt verum.imo per occaſionem poteſt vergere in maximũ detrimentũ monachis. ex hoc enim facto qa principalius ſecũdũ fictionẽ iuris naturę debet apud fratres iudicari corpus regis eſſe ſepultum propter cor, q̃ apud monachos propter totum reſiduũ:ſicut iam dicetur:facilius rex filius ſuus poſſet inclinari ad eligendum ſepulturam ſuam apud fratres:& ad eiꝰ imitationẽ ſucceſſores & affines ſui:& cõſimiliter illorum poſteri : & fieret tumulus regum quo ad omnes ſuccedentes apud fratres:qui apud monachos permanſiſſet forte ſi talis occaſio ex cordis ſe- *Ad primũ in oppoſitũ.*

P pultura data non fuiſſet:qđ eſſet eis ſummũ detrimentum:ſicut patet conſideranti. Et qđ aſſumitur:ꝙ factũ illud alicui vt fratribus ꝓficit:verum eſt temporaliter in oblationibus & quęſtu tẽporalium: obeſt tñ multũ eis in ſp̃ualibus:quia fidẽ & charitatem quã deberent habere erga proxios amittunt:ſi tamen abſq; cauſa rationabili & in caſu non conceſſo cor ſepeliendũ receperunt,ſecundum ꝙ ꝓcedit primũ argumẽtũ idũctũ cõtra fratres. Si aũt rõnabilis cauſa ſuꝑuenit ꝑpter quã licite cor conceſſum eis fuiſſe potuit:ſecundũ ꝙ concludam in ſolutione vltimę rationis: ſic ſecꝰ eſt & ſoluã ſcđm hoc argumẽta ad oppoſitũ. Et ꝙ aſſumitur tertio ꝙ per factum illud cultus dei augmẽtať:dicendũ ꝙ etſi augmẽtať quo ad ſubſtãtiã facti:nõ tñ quo ad modũ faciendi,quẽ plus deꝰ reſpicit:intãtũ ꝙ nõ placet deo factũ niſi ꝑpter modũ faciẽdi & ecõtra.factum etiã de genere bono rũ diſplicet ꝑpter idebitũ modũ faciẽdi.Propter qđ diciť Gẽ.iiii.Reſpexit dñs ad Abel: & ad munera eius.Ad Cain vero & ad munera eius non reſpexit.Gloſ.interlinea.Qui mẽtẽ offerentis non oblationẽ intendit quæ placet ex munditia offerentis.Si ergo fratres non modo competenti cor ſepeliendum receperunt:& perſeuerant in hoc ſimpliciter non reſtituendo ablatum : quia ſecundum Auguſt. aliter non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum:quicunq; diuinus cultus ex tali modo faciendi procedit : quia non plene placet deo : diuinus cultus non eſt reputandus. de quibus dicitur.xiii.q.ii.§.Sed alius.Contra Melchiadis papæ auctoritatem nititur,qui vanis perſua-

ſionibus illectus ſepulturam ſuorũ parentũ contemnit. Ait enim. Leo epiſcopus ſeruus ſeruorũ dei fidelibus in Chriſto per totam Italiam. Relatum eſt auribus noſtris eſſe quoſdam peruerſe agentes qui ſubuertere nituntur atq; diuidere conãtur eccleſię vnitatem: videlicet abbates monachiq;: qui non ſtudio charitatis: ſed zelo rapacitatis inuigilant & docent atq; ſeducere non ceſſant ſęculares quos illaqueare poſſunt, vt res ſuas atq; poſſeſſiones ſiue in vita, ſiue in morte monaſteriis illorum tradant: & eccleſiis quibus ſubiecti eſſe videbant: & a quibus baptiſmũ, poenitentiã, & euchariſtiã

Ad ſecũdũ. recipiunt: nihil de bonis relinquunt. AD ſecundum: ꝙ dicti monachi eadem ratione alia inteſtina deberent repetere a dictis canonicis, & illi ea reſtituere: Dicendũ ꝙ non eſt ſimile, quia ſi ſecũdũ ꝙ dicitur. xiii. q. ii. cap. Placuit. nullus proprii arbitrii temeritate aliam eccleſiam niſi cui vſus antiquorum parentum canonica inſtitutione ſubiacere perhibetur, ſepulturę cauſa adire audeat: niſi infirmitatis cauſa impeditus in aliam regionem fuerit quocunq; negotio progreſſus: conſimiliter nullus hęres ſepulturę cordis patris ſui qui pro eo ſepulturam in aliqua eccleſia elegit: cui vſus antiquorum parentũ rationabili cõſuetudine ſubiacere perhibet: aliã eccl'iam adire audeat niſi neceſſitatis cauſa impeditus in longinqua regione. Vnde etſi neceſſitatis cauſa. ſ. quia onerosum erat & periculoſum portare corpus regis defuncti cum inteſtinis ad ſepulcrum patrum ſuorum qđ elegit rex hęres ſuperſtes pro inteſtinis ſepeliendis potuit adire aliam eccleſiam. Si enim defunctus præuidiſſet, hoc recta ratione ordinaſſe debuiſſet. quẽadmodum ordinauit Ioſeph de ſolis oſſibus ſuis in ſepulcris patrum ſepeliendis: vt dictum eſt. Et ideo hęres ſicut bonus epieices qđ pater omiſit ſupplere potuit. iuxta artẽ p̄hi in. v. Ethi. Si tñ non reputaret hmõi onus, & prouideret periculo condimentis aromatum ne forte ſentiretur foetor: & aſportari faceret corpus integrum cum inteſtinis vſq; prope locum ſepulturę ad opus corporis electę, non poſſet diuidere inteſtina a corpore: & dare alteri eccleſiæ ipſa ad ſepeliendum: quia ceſſante cauſa ceſſare debet effectus. & ſicut de totis inteſtinis, ſic de parte eorũ: vt de corde. Quia poſtq̃ cor fuit aſportatum cum corpore vſq; prope locum ſepulturæ: & ſic hęres facere diſpoſuit: non licuit ipſum cor dare ſepeliendum alteri eccleſiæ: nec etiam prius dare alicui: vt ſic deferretur ad ſepeliendum alibi: nec licuit ad hoc regem iuuenem inducere. immo ſi cõmode potuiſſet abſq; ſumma neceſſitate corpus integrum cum inteſtinis detuliſſe, hoc facere debuiſſet: voluntatẽ patris ſui extremã charitatiue adimplendo: nec expenſis ad hoc faciendum peperciſſe. quẽadmodũ Ioſeph non legitur inteſtina de corpore patris ſui Iacob extraxiſſe: q̃uis inter diem mortis Iacob & diem ſepulturę fluxerunt dies plurimi. ſecundum enim ꝙ legitur Gen̄. l. præcepit Ioſeph ſeruis ſuis medicis vt aromatibus condirent patrem: quibus iuſſa complentibus tranſierunt. xl. dies: & fleuit eum Aegyptus ſeptuaginta dies: & hoc anteq̃ Ioſeph acciperet iter aſportãdi corpus in terram Chanaan: quæ bene diſtabat ab Aegypto itinere. xl. dierum.

Ad tertium AD tertium ꝙ ſecundum iura ciuilia ibi cẽſetur locus religioſus & videt corpus ſimpliciter eſſe ſepultum vbi ſepultum eſt caput: ergo multo fortius vbi caput cum multis aliis membris: Dicendum ꝙ hoc dictum eſt ſecundum fictionem quandã iuris ciuilis. ſed ſicut ius ciuile habet ſuam fictionẽ ſic & ius naturale. Ius enim ciuile quia iudicat principaliter ſecundum ea quæ apparent publico iudicio humano: & quia in capite ſunt ſenſus omnes: ideo ſecundum ius ciuile magis nobile & principale membrum totius corporis iudicatur: & corpus cenſetur eſſe ſepultum vbi ſepultum eſt caput: nec reputat reſidui corporis ſepulturam. Iuxta hoc quod dicit Ambro. ſuper illud pſal. Vide humilitatem meam & eripe me. Reciſo capite reliqui corporis trũcus beſtiarum corpori comparatur. ſepelitur enim ſine decore corpus. In capite etenim vigor vitæ. In capite eſt gratiæ venuſtas. & hoc quia in eo primo apparent opera vitæ & ſenſus: & apparenter ab ipſo procedunt nerui & venę. Iuxta illud qđ dicit Ambro. ibidem. Caput eſt qđ fouet mẽbra omnia & dirigit atq; implet ſenſus: inde ductus venarum meatuſq; ſpiritus: ſanguinis vires in totius corporis partes deriuantur. Ius vero naturale quia iudicat ſecundũ dictamẽ naturę: & in corde principium eſt & ſedes animæ ſecũdum ꝙ dicit philoſophus in de animalibus. Membrum diuinum eſt cor & eius inhabitator eſt anima: & a corde eſt primum principium vitę & motus & ſenſus: quo vita manifeſtatur in viuentibus, et in ipſo vltimo deficiunt: et primo formatur: et poſt ipſum cætera membra quæ fundantur in ipſo: vt lineæ ductæ ad circunferentiam in centro: et ab ipſo oriuntur venæ et arteriæ quæ ſunt delatrices in ſanguine ſpirituum et virium animæ ad cætera membra corporis: vt determinat philoſophus ibidem: idcirco ſecundum ius naturale magis nobile et principale membrum eſt cor et corpus cenſendum eſt potius ſecundum fictionem iuris naturalis ibi eſſe ſepultum, q̃ vbi ſepultum eſt caput: et reputari debet reſidui corporis ſepultura abſq; corde fore ſine decore. Vnde et potius cenſendum ꝙ ibi reſurget homo vbi cor ſepultum eſt, delato ad cor toto reſiduo corporis: &

eidem compaginato ibidem potius q̄ econuerſo. vt enim dicitur Ezech. xxxvii. vbi loquitur propheta de reſurrectione:in commotione diei nouiſſimę dicitur.Ecce commotio: & acceſſerunt oſſa ad oſſa,vnūquodq; ad iunctuam ſuam:& eſt illa iunctura in corde ſicut in centro: in quo viget aīa & a quo inchoatur motus aīalium progreſſiuus,vt habitum eſt ſupra:& ſic ſecūdum fictionem iu
S ris naturalis potius cenſendum eſt corpus regis eſſe ſepultū apud fratres q̄ apud monachos. AD quartū:q; ſecūdum iura ciuilia princeps poteſt mutare tumulos &c.Dicendū q; argumētū falſum ſupponit:quia nō inuenitur i iure ciuili q; prīceps poſſit mutare rationabilē volūtatē defuncti,vel totum corpus vel partē corporis alibi ſepeliendo. Sed ſi corpus iam ſepultū debet transferri de loco ad locum:hoc debet fieri auctoritate principis vel rectoris prouincię.& gloſſa ordinaria exponit id eſt papę vel epiſcopi.Et quicqd dicant de hoc iura ciuilia:hoc eſt cōtra iura canonica:quę diſtricte prohibēt ne perſonę ſeculares diſponāt de reb⁹ eccleſiaſticis. Quare cū in oībus rebus corporalibus nihil habet eccleſia pretioſius q̄ reliquias fideliū:quos oēs ſanctos reputam⁹ poſtq̄ in fide catholica deceſſiſſe credūtur: quia illas reſurrecturas reſurrectione glorioſa credimus reſumptis aīabus:& per animas gloria perfrui ſempiterna:nihil ergo circa reliquias corporū fideliū defunctorū in eccleſia vel in cimiterio ſepultorū habent oīno principes diſponere: nec corpora tumulata propria auctoritate de tumulo in tumulū tranſmutādo:ſicut nec corpora nō tumulata eorū qui certas ſe Ad quartū.
T pulturas elegerūt,partiēdo,& diuerſis eccleſiis ea tumulāda tradēdo. AD quintū.reges prędeceſſores noui regis inteſtina prędeceſſorū ſuorum & vxorū in longinquis partibus morientiū partiri conſueuerūt &c.Dicēdum q; ſi decedentes elegerunt ſepulturā ꝓ corpore ſuo in certo loco:niſi magna neceſſitate & rationabili de cauſa inteſtina a corpore ſeparare alibi ſepeliēdo nec debuerūt,nec potuerūt,nec quęcūq; cōſuetudo in hoc daret eis ius ſuper hoc:quia non eſſet conſuetudo ſed corruptela:intromittendo ſe de rebus eccleſiaſticis diſponēdis,niſi in caſibus a iure vel ex priuilegio ſibi cōmiſſis.Quę rationabilis cauſa ſi ſupueniret:poſſet ſimul ſecūdū q; ſuperius tactum eſt,ſepelire in vna eccleſia inteſtina,vel i diuerſis partiēdo ea.Si tamē cōtingeret ea vel partē eorum aſportare prope locum electū ſepulturę corporis ſui ſimpliciter,ius haberēt & habuiſſent perſonæ illius eccleſię petendi aſportatū:& illi apud quos inuētum eſſet tenerētur reſtituere.Q; ſi aliquas expēſas in aſportando feciſſent:fortaſſe poſſent agere ad intereſſe:vel erga hęredē defuncti ſi ſuis expen Ad quintū.
V ſis nō fuiſſet aſportatū,vel erga perſonas illius eccleſię. AD ſextū q; inteſtina tota poſtq̄ data erāt fratribus ad tumulandū,ſicut potuiſſent ea licite tumulaſſe niſi conſiliū mutatū fuiſſet:ſic potuerunt ea vel partē eorum vt cor deferre ad tumulandū vbi modo tumulatū eſt:Dicēdum q; nō eſt verum:quia dicta inteſtina non fuerunt eis data niſi ad certum actū.ſ. tumulandi ibi: & ſtatim:& hoc propter eandem cauſam qua extracta ſunt ex corpore.propter qđ nō potuerūt ea vel partē eo Ad ſextum.
X rū deferre vel cōferre ad alibi tumulādū. AD ſeptimū reſpondēdum eſt per idē. AD octauū patet per idē & per prędicta,q; reuera rex iuuenis potuit dare cor ad tumulandum vbi alia inteſtina ſunt tumulata: vel per ſe tumulandū in alia eccleſia ex rationabili tamē cauſa,vel ſimul cum aliis inteſtinis:ſed ad deferendū prope locum vbi pater ſuus elegerat corpori ſimpliciter ſuam ſepulturam,nō potuit dare:qa tunc ceſſaſſet cauſa quare deberet alibi ſepeliri ipm̄ aut alia inteſtina.ſi eīn poſſent deferri ſine magno grauamine & periculo:ipſe tenebať ea deferre vſq; ad locum ſepulturæ Ad ſeptimū & octauū.
Y electę ſicut dictum eſt. AD nonū:q; abbatis & monachorū conſenſus interuenit & auctoritas ſuperiorum:Dicēdum reſumendo ſecūdum mēbrum diſtinctionis propoſitę in principio: q; ſi liberalis conſenſus eorum interuenit & auctoritas ſuperiorum liberaliter: ſi tamen cum hoc habuerunt auctoritatē cōmutandi ordinationem defuncti: reuera licite factum eſt quicqd ſuper cordis ſepultura factum eſt:nec ipſi tenētur cor reſtituere:nec monachi poſſunt aut tenentur ipſum repetere: quia ſupponēdum eſt q; ſi feciſſent liberaliter,legitimā rationem diſpenſandi in hoc illi ſuperiores habuiſſent.aliter enim nō fuiſſet legitime factū coram deo:& periculū delicti immineret,ſiquod in Ad nonum.
Z hoc eſſet cōmiſſum,illis ſuperioribus,& illis qui eos ad hoc induxerūt quicūq; erant. ET per hoc reſpondendū eſt ad primā rationē quæ dicit. Si quis autem in caſu non cōceſſo & c.dicendo q; in hoc verbo explicatur ſolutio:cōſenſu eīn libero partis interueniente & ſuperiorū diſpenſatione le Ad primū principale.
A gitima,faciunt caſum in quo fratribus cōceditur ſepelire cor. PER idem patet ad ſecundū:q; ſub trahens vnum de.x.quę legata ſunt,tenetur iſtud reſtituere. Verum eſt niſi fiat de conſenſu illius cui ſubtrahitur:& hoc in rebus eccleſię ex auctoritate ſuperiorū ſuper hoc poteſtatē habētium:ſicut ſecūdum poſitionē cōtingit in propoſito.Si vero cōſenſus abbatis & monachoꝝ fuit nō liberalis:ſed coactus:& metu amittendi bona iam habita:vel nō adipiſcendi bona adipiſcēda:illicitū erat coram deo quicquid erat factum,niſi ſuperiores ex legitima cauſa habuiſſent poteſtatē in hoc mu Ad ſecūdū.

tandi volũtatem defuncti:etiã cõtra voluntatẽ abbatis & monachorũ. Potuerũt tamẽ per talia verba expreſſiſſe ſuum cõſenſum:licet cõtrarium habuiſſent in mente:ꝙ tali conſenſu adueniente auctoritate ſuperiorũ,abbas & monachi nullam forte haberent poteſtatẽ cor repetendi:neq; fratres tenerentur ipſum reſtituere. Dico quãtum ad forum eccleſię militãtis:licet coram deo & in cõſcientiis totum eſt cõtrarium. Si vero fuiſſet cõſenſus illorũ oĩno liberalis:& non ſuperueniſſet auctoritas ſuperioris:credo ꝙ nõ valuiſſet cõſenſus illorum in praiudiciũ eccleſię in cuius fauorẽ rex elegit ſepulturam : & tenerentur monachi repetere cor:& propterea illi reſtituere.vt.xxiii.q.xii. Si is qui.vbi dicit̃. Ea quę in nobis committuntur facile poſſumus remittere:ea vero quę in deum ſunt cõmiſſa:cum magna diſcretiõe.vbi dicit gloſſa. Sed nunqd epiſcopus poteſt remittere iniuriã illatã eccleſię? Non credo ꝙ poſſit ſolus epiſcopus remittere. Nã epiſcopus procurator dicitur eccleſiaſticarum rerũ.vt.xii.q.i.c.vlti. Vnde cũ ſit procurator conditionũ eccleſię,non poteſt facere deteriorẽ vt extra.de donationibus.c.ii.quare multo minus nec abbas cũ cõuentu: & ſic tenerẽtur monachi repetere cor:ſi tamẽ ſine ſcãdalo fieri poſſet.xxiii.q.iiii.Nõ poteſt.l.d. Vt cõſtitueret̃. Similiter ſi ſuperiores metu qui cadere potuit in cõſtantẽ virum,inducti fuiſſent ad adhibendũ cõſenſum verbo vel facto cordis ſepulturę:nõ valuiſſet fratribus corã deo quin tenerẽtur reſtituere:licet forte ab eccleſia ſuperioribꝰ habẽtibus ratũ factũ ſuũ non cogerẽtur reſtituere: nec monachi poſſent repetere. Quid autẽ ſup hoc veritatis ſit,quo ad hæc q̃ in mero facto cõſiſtunt:ipſi ꝑ quos actũ eſt viderint.

SEquuntur illa quę pertinẽt ad humanã naturã & ad hoĩes generaliter. Vbi quęrebantur quædã ex parte animę:quædã vero ex parte corporis:quędam vero ex parte cõiuncti ex corpore & aĩa. Ex parte animę quęrebat̃ vnum pertinẽs ad ſta-
Quęſt.xiii. tum eius ſupernaturalẽ:vtrũ gratia & gloria ſint idem. Et duo pertinẽtia ad ſta-
Quęſt.xiiii. tum eius naturalẽ. Vnum ex parte ſuæ ſubſtãtię:vtrum ex fundamẽtis Ariſto. poſſit oſtẽdi ꝙ intellectus in oĩbus ſit vnus numero:an cõtrarium poſſit demõ-
Quęſt.xv. ſtrari. Aliud ex parte operatiõis eius:vtrũ in nobis ſit aliquod intelligere abditum.

Argu. prin. CIRca primũ arguit̃ ꝙ gratia & gloria non ſint idẽ:quia eiuſdem habitus idem eſt actus,ſed non eſt idem actus gratię & glorię:quia ſi eſſent idẽ,cum actus glorię ſit immediate videre deũ per eſſentiã:tunc idem actus eſſet gratię:& habẽs gratiã videret deũ immediate per eſſentiã licet incõplete:ſicut gratia eſſet habitus incõpletus reſpectu glorię,ſiue gloria incõpleta,ſi gratia & gloria eſſent idem,cõſequẽs falſum eſt,ergo & antecedẽs.

In oppoſitũ. COntra.vnus eſt habitꝰ eliciẽs actũ beatitudinis in diligẽdo deũ ex parte volũtatis & hic & in futuro:vt eſt habitus charitatis. ergo & ſimiliter in cognoſcẽdo,quare cum habitus quo ipſum in pręſenti cognoſcimus ſit gratia quædã:& quo in futuro eum cognoſcemus erit gloria,ergo &c.

Reſponſio. DIcendũ ꝙ q̃uis aliquando ſolet appellari gloria obiectũ in quo beati gloriantur:ſcd̃m ꝙ dicitur in pſal. Gloria mea tu es: Aliquãdo actus videndi ſiue cognoſcendi deum. B
Hiere.ix. Qui gloriat̃ ĩ hoc glorieẽ:ſcire & noſſe me: Aliquãdo delectatio cõſequẽs. Eſa.lxvi. Delitiis affluatis ab oĩmoda gloria eius: hic tamẽ ſolũmodo ſumit̃ pro habitu:& hoc principaliter ex parte intellectꝰ:de quo eſt maior dubitatio q̃ de habitu ex parte volũtatis. Ex parte eñ volũtatis habitꝰ eſt charitas quo diligimus deũ & in pręſenti & in futuro:nõ ſic autẽ ex parte intellectꝰ eſt aliqs habitus quo in pręſenti deũ videmus,& in futuro videbimus. Vnde eſt quæſtio vtrũ ſit in futuro aliquod lumẽ glorię beatis infuſum differens per eſſentiã a gratia quæ habetur in pręſenti ſine tali lumine qđ gloria appellatur. Eſa.lx. Venit lumẽ tuũ:& gloria dñi ſuper te orta eſt. Et eſt hic ſupponẽdum ſecundũ ꝙ alibi determinauimus:ꝙ gratia gratũ faciens exiſtẽs per ſe in eſſentia animę ipſam in bene eſſe ſupnaturali perficiens & reddens deo gratã, ab eſſentia redũdat in potentias:& eas perficit ſecũdum diuerſitates potentiarũ,ſecũdum diuerſas rationes diuerſarũ virtutũ:quẽadmodum lux infundẽs ſe in ſubſtantiã nubis ſub ratione lucis per diuerſam diſpoſitionẽ in diuerſis partibus eius diffundit ſe ſub ratione diuerſorũ colorũ vt patet in iride. Vt ſcd̃m hoc in re gratia & virtus gratificans ſint idem:& differant ſola ratione. Et eſt donũ charitatis vt perficit voluntatẽ ad actum ſupernaturalis volũtarii amoris:& intellectũ ad actũ ſupernaturalis intellectualis cognitiõis. Et hoc poſuimus ibi,quia ad hoc qđ fieri poteſt per pauciora non ſunt expetẽda plura. Finaliter nõ reſtat hic videre niſi an gratia perficiens totam animã ſecundũ dictũ modum ſufficiat ad perficiendum eam in patria ſicut hic in via. Quia ſi ſic:ponẽdũ eſt ꝙ gratia & gloria ſint idem. Sin autẽ,ponendum eſt ꝙ ſint diuerſa. Et dicunt aliqui ꝙ cognitio dei in via & in patria oĩno alterius & alterius C
rationis eſt. Potẽtia autẽ cognitiua quę diſpoſitione eget ad actum cognoſcẽdi ſicut indiget intellectus ad cognoſcẽdum deũ,ſecũdum diuerſitatẽ actuum diuerſimode debet diſponi. debet ergo eſſe alia diſpoſitio intellectus in via & in patria. Cũ ergo diſpoſitio patrię eſt gloria:& diſpoſitio vię eſt

gratia:gloria igitur & gratia nullo modo poſſunt eſſe idē. Quēadmodum ergo diuerſi ſunt habitus ſcientiales:quibus ex diuerſis ſcientiis habenť diuerſa media ad cognoſcendū eandē concluſionem:puta terræ rotūditatē per mediū naturale & geometricū:ſic ſunt diuerſi habitus gratię quibus diſponiť intellectus ad cognoſcendū deum:nō niſi ſub ænigmate in pręſenti: & reuelata facie in futuro. Et quia voluntas ſequitur intellectum:ideo etiam requiriť in volūtate diuerſus habitus ad diligēdum in patria,alius ab eo quo diligit in via. Et dicūt ꝙ quēadmodum gratia exiſtēs in eſſentia animę redūdat in potētias animę: & ſic totam animā perficit in pręſenti:ſic habit⁹ glorię eſt in ſubſtantia animæ, redundans in oēs potentias animę, pro quāto ſunt participes beatitudinis. & ſic pficit totā animā. Sed ſi ita eſſet,ſicut in vita pręſenti nō haberētur i anima habit⁹ glorię:quia ſupflueret:cum actus eius in pręſenti nō habeat exerceri : ſic in vita futura non haberētur in anima habitus gratię:quia eius actus nō haberētur ibi:& ſupflueret ponere habitus vbi non poſſunt

D exerceri act⁹. Pręterea qualitercūqȝ res ſe habeat ex pte itellectus:nō ſic ſe habet vt dictū eſt ex parte volūtatis. actus eñ diligendi nō eſt alius & alius in quocūqȝ ſtatu: quia nō eſt virtus ab obiecto paſſa,ſed ſeipſam faciens in obiectū,vt habitum eſt ſupra. Et ideo ſicut quātum eſt ex parte ſua nō eſt alterius rationis quo ad informari actione volitionis,& quo ad id quo ſeipſam habet informare:ſic nec eſt alia & alia actio volendi obiectum:qualitercūqȝ in intellectu pręſenteť ſiue in ęnigmate ſiue aperte. Vnde etſi voluntas ſequiť intellectum in hoc ꝙ nō poteſt velle niſi cognitū: non tamen ad diuerſum genus cognoſcēdi ſequitur diuerſum genus volendi. & differt ſolū penes perfectum & imperfectū : vt bonum perfectius cognitū perfectius diligatur. Si ergo ex parte intellectus nō ponitur habitus glorię diuerſus ab habitu gratię niſi propter diuerſum genus cognitionis:idcirco ecōtra ex parte volūtatis non debet poni alius & alius:ſed ſufficit idem propter idē gen⁹ volendi,& differens ſolū ſicut perfectū & imperfectū:vt ſicut charitas imperfecta in via quæ voluntatem impfecte eleuat:& aſſiſtēte & cooperāte pricipaliter ſpū ſancto vt charitate increata elicit actū volendi gratuitū licet imperfectū:ſic charitas perfecta in patria volūtatē eleuet perfecte,& ſpū ſan-

E cto principaliter operāte eliciat actum volēdi glorioſum perfectū. EX parte autē intellectus ſecus videtur:qm̄ licet ex parte voluntatis nō inuenitur vt dictum eſt niſi vnus modus volendi:ex parte tamen intellectus inuenitur triplex modus cognoſcendi. ſ. credendo per fidem:intelligendo p ſapientiam,noīe ſapientię cōprehendendo oēs habitus cognitiuos:& vidēdo per deitatis claram præſentiam. Quare cū actui credendi qui non manebit ſicut nec fides propter repugnantiā eorum ad apertam viſionē,ratione imperfectionis ex parte ęnigmatis ei annexę,ſuccedet actus vidēdi:ad quē non ordinatur elicitiue habitus ſapientialis:quia eſt per ſe ad eliciendū actum intelligendi:& idem habitus non eſt ad diuerſos actus elicitiue:cum omnis actus maxime ſupremus & nobiliſſimus requirat habitū diſponētem potētiam & aptātem ad actum:ſi.n. requiriť in actibus inferioribus propter eorū excellentiam qua excedunt ſtatū naturę: multo fortius in actu ſupremo qui ſumme excedit ſtatum naturæ:neceſſe eſt ergo ponere habitū manētem euacuata fide,diſponētē & eleuantē intellectū ad viſionē glorioſam:qui ſit lumē aliqđ ſupernaturale qđ appellať lumē glorię:vt ſecundum hoc ꝑpter actū intellectus lumē iſtud non ponatur in ſubſtātia animę:qua ſufficienter diſponitur per gratiā & aptatur ad omnē perfectionē recipiendam per actus in ſuis potentiis:ſicut voluntas ſufficiēter diſponiť habitu creatę charitatis: ſed ponatur ſolūmodo in potentia intellectiua ad perficiendū ipſam ſecūdum dictum modū. Et ideo quia a radice gratię exiſtētis in ſubſtātia animę nō redūdat lumē iſtud in intelligētia: ſed immediate illi a deo infunditur : propterea dicūt ꝙ

F gloria et gratia non ſunt idem. IN dicto iſto non video aliquā neceſſitatē. cū eñ lumen iſtud nō intelligitur poni niſi ꝑpter actum videndi:conſtat autem ꝙ actus videndi nō elicitur in intellectu ex habitu aliquo:quia habitu vti poſſumus quādo volumus: et ſic abſqȝ pręſentia diuinę eſſentiæ ſe manifeſtātis ex habitu illo poſſet elici actus vidēdi: qđ falſum eſt:immo ipſa ſola pręſentia luminis increati elicit in intellectu actū hunc videndi,ſcđm ꝙ alibi euidētius declarauimus:et ſic lumē iſtud glorię nō oportet ponere ad diſponēdum potentiā in eliciendo actum videndi: ſi ergo ponere ipſum ſit neceſſe:hoc nō erit niſi ad diſponēdum potentiam in eleuādo eam:per hoc eam aptando vt pręſentia diuinitatis eliciat in ea actū videndi. Ad qđ faciendū vt videtur ſufficit habitus ſapientię:quēadmodū ex parte volūtatis ſufficeret habitus charitatis ad eleuandū: etſi nō ſufficeret ad eliciendū:nec etiā in eliciēdo aliqđ cooperareť. Nec vt videť ꝑpter aliud oportet ponere habitū ſapientię in patria. actus eñ intelligendi credita pro ſtatu vię:qa non erat niſi ex fidei ſuppoſitione in fundamēto vt alibi declarauim⁹,nō manet in patria: ſicut neqȝ fides: licet maneat actus intelligēdi naturalis:niſi ponať habere alium actū intelligēdi in patria ꝙ̄ habuit i via ex fundamēto fidei

aut forte eűdẽ ſcd̃m aliű modű. Vñ licet habitꝰ ſapiẽtię nõ ordinaẽ ad actű vidẽdi ĩ patria ĩ elicien
do: neqꝫ ad actű intelligẽdi eliciẽdű quẽ eliciebat ĩ via: aut nõ ſcd̃m eűdẽ modű: ordinaẽ tñ ad actű
vidẽdi ĩ eleuãdo potẽtiã, & aptãdo eã vt ſit idonea ad recipiendű illű: etſi ĩ eo ꝙ ordinaẽ vł ordina
bilis eſt ad actű aliquẽ eliciẽdű aliű ab actu vidẽdi: voceẽ habitꝰ ſapientię: in eo tñ ꝙ ordinaẽ eleua-
tiue ad actű vidẽdi: nõ nominaẽ niſi habitꝰ glorię. Qđ mihi videẽ potius ponẽdű: & ſcd̃m hoc dicẽ
dű ꝙ idẽ ſunt gr̃a & gl̃ia: quia glorię lumẽ nõ eſt niſi pfectus habitꝰ ſapiẽtię: q̃ nõ eſt niſi gr̃a redũ-
dans de eſſentia aĩæ in potẽtiã intellectiuã. Si tñ cű hoc ponaẽ lumẽ ſuperius qđ glorię lumẽ appel
Ad arg. pri. laẽ, nõ ptinaciter reſiſto: neceſſitatẽ tamẽ nõ video. & ſcd̃m hoc cõcedẽdű eſt ſcd̃m argumẽtű. AD
primű in oppoſitű ꝙ gr̃a & gl̃ia nõ ſunt idẽ: q̃a actus glorię nõ eſt actꝰ gratię. Dicẽdű ꝙ actꝰ diciẽ G
glorię vel q̃a eſt actus q̃ eſt ipſa gl̃ia: vel q̃a eſt actus a gl̃ia elicitus. Et ſil̃iter poteſt dici actus gratię
dupliciter. ſumendo actum glorię primo modo eſt ip̃m videre: quia ipſe actus eſt ipſa gloria ſcd̃m
vnű modű vt iã ſupra dictű eſt: & actꝰ gr̃ę illo eodẽ modo nõ eſt videre vt ꝓcedit obiectio: ſed ſolű
modo gratificare animã deo. & ſic verű eſt ꝙ actus gl̃ię & gratię nõ ſunt idẽ: nec gr̃a & gl̃ia. Actus
gl̃ię ſcd̃o mõ ſumẽdo ly gl̃ię diciẽ ip̃m videre: q̃a eſt ab habitꝰ q̃ diciẽ gl̃ia ſcd̃m aliű modű ſup̃ tactű.
Iſto aűt mõ gl̃ię idẽ ẽ actꝰ gl̃ię & gr̃ę: q̃a idẽ ſűt habitꝰ cuiꝰ actꝰ ẽ videre nõ elicitiue: ſic eñ p gr̃am
ĩ p̃ſenti viderẽmꝰ deű, licet impfecte vt ꝓcedit obiectio: ſed eleuatiue ad quẽ eleuat iperfecte ad vidẽ
dű deű ĩ p̃ſenti impfecte & ĩ trãſitu, ſi ſe vellet manifeſtare: quẽadmodű viſus fuit a paulo ĩ raptu.
Sed perfecte eleuat in vita futura ad vidẽdum deum pfecte ĩ pmanẽtia: quẽadmodű videẽ a beatis.
Queſt. xiiiꝰ. Reſponſio. CIrca ſecundű nullű ꝓponebaẽ argumentű. Dico tamẽ nõ dubitãdo q̃n ſingulorꝫ
ſint intellectꝰ ſiue animę rationales: ſed dubitationem ſupra ſentẽtiã Ariſtotelis
circa hoc: aliis dicentibꝰ ꝙ ſenſit vnű intellectű eſſe in oĩbus: aliis ꝙ multos, per-
tractãdo. In primis mihi videẽ nõ eẽ mirű ꝙ hoĩes dubitãt q̃d ſenſit Ariſtoteles H
ſup̃ his duobꝰ. ſ. an intellectꝰ ſit forma & actꝰ corporis: & an ſit idẽ numero ĩ di-
uerſis: an ſinguli ĩ ſingulis. Immo vt arbitror ipſemet ſemp̃ ſup̃ illis ĩ dubio fuit:
nec vnq̃ pro ſuppoſito q̃ſi p̃cipio habuit ꝙ intellectꝰ vnus ĩ oĩbꝰ fuit: neqꝫ ꝙ diuerſi in diuerſis:
neqꝫ ꝙ eſſet forma & actus ſubſtãtialis corporis: neqꝫ ꝙ nõ eſſet: ſed ĩter vtrűqꝫ horű fluctuãs: mo-
do p vna p̃te modo p alia, apparẽtia ꝓtulit: ſcd̃m ꝙ q̃dã expoſitorű eiꝰ tã gręcorű q̃ arabicorű ex-
ponűt eű in oĩbꝰ dictis ſuis p vna p̃te: & alii p alia. q̃a eñ dubitãs fluctuat nõ tãtű dicit p vna p̃te,
cui forte magis adhęret: q̃n cű hoc plurima alia dicit q̃ apparẽt eſſe p parte cõtraria ipſa veritate
cõtrariãte coactꝰ. Vñ nec ex nudis ꝓpoſitiõibꝰ q̃ mõ videnẽ ſonare p vna p̃te magis, modo p alia:
nec ex dictis expoſitorꝫ eius ſed ex fundamẽtis eius de quibꝰ nulli dubiű eſt q̃n ea p intentionẽ ſta-
tuit, inſpiciendű eſt q̃d ſup̃ pręmiſſis ſentiat: aut ſaltẽ cui parti magis cõſentiat, etſi de altera par-
te certus nõ fuerit. Vbi eſt aduertẽdű ꝙ cõſideratio de aĩa hũana ad duplicẽ ſcientiã in ph̃ia perti
net. ſ. ad naturalẽ & ad Metaphyſicã. ſcd̃m eñ ꝙ dicit ĩ ſcd̃o Phyſic. Phyſicű oportet cognoſcere ſpe
ciem quẽadmodű medicű neruű: & fabrű æs: vſqueq̃ cauſa vniuſcuiuſqꝫ: & circa hoc q̃ ſunt ſepatę:
quẽadmodű ſpẽs: in materia aűt, hõ eñ generat hominẽ & ſol: quõ autẽ hęc ſepabilis & q̃d ſit: ph̃ię
primę determinare opꝰ eſt. Hoc eſt dicere, ꝙ naturalis ph̃s cõſiderat formã ſepatã, ĩ materia tñ exi-
ſtẽtẽ vſqꝫ ad terminű aliquẽ determinatű ſcd̃m cauſam finalẽ ĩtẽtiõis ſuę: quẽadmodű medicꝰ cõſi
derat neruű inquãtű ptinet ad ſanitatẽ q̃ eſt finis eiꝰ: & ſilr̃ faber æs ĩquãtű ptinet ad artificiatű ex
illo. Et eſt ille terminꝰ ph̃i naturalis circa formã parti ſepatã & ptim ĩ materia exiſtẽtẽ: cuiuſmodi
eſt aĩa rõnalis: q̃ eſt forma hoĩs ſcd̃m ꝙ eſt terminus gñatiõis dãs hoĩ eſſe: & q̃ ad hoc ptinet ad cõſi
deratiõnẽ naturalis. Inquãtű vero eſt ſepata ſcd̃m virtutẽ ĩtellectꝰ q̃ ꝓpriꝰ eſt hoĩ: ptinet ad cõſide
rationẽ Metaphy. ſm̃ ꝙ dicit. xii. Metaph. Cauſę mouẽtes ſűt q̃ p̃cedűt. hęc aűt ſunt ĩſimul. ſicut hõ
eſt ſanꝰ: ſanitas & hõ ſunt inſimul. Si aűt aliq̃d remanet ĩ poſtremo q̃rendű eſt de hoc. Si eñ aĩa ta
lis eſt diſpoſitiõis nõ tota ſed intellectꝰ: totã eñ forte eſt ĩpoſſibile. Hoc eſt dicere, ꝙ cauſę mouẽtes
pręcedűt gñatű: forma aűt eſt ſimul cű eo: q̃a nõ prius habet eſſe hõ ſanꝰ q̃ habet eſſe ſanitas eius.
ſed ſi aliqua remanet ſine eo cuiꝰ eſt forma de hoc q̃rẽdű eſt. ſ. ĩ Metaph. Nota ꝙ dicẽdo ſi talis, non
aſſerit ꝙ ſit talis & ꝙ maneat poſt hominẽ: licet aſſerat ꝙ non p̃cedat: ſuppoſito tñ ꝙ ſit forma &
actꝰ ſubſtãtialis materię. Ex q̃ prio euidẽs eſt ip̃m nõ aſſerere ꝙ ĩ hoĩe ſit aliq̃ forma q̃ manet hoĩe I
corrupto. Qđ ergo q̃rit. iii. de aĩa. Vtrű aűt ĩtellectꝰ ſeparatꝰ a magnitudine ĩtelligat aliq̃d ſepatű:
ſub dubio ꝓponit: ſicut & illđ prio eiuſdẽ. Si eſt aliq̃d aĩę operű aut paſſionű ꝓpriű: cõtigit vtiqꝫ ſe
parari. ſi vero nullű eſt ꝓpriű ipſiꝰ: nõ vtiqꝫ erit ſepabilis. Scd̃o vero euidẽs eſt ex eodẽ ipſum nõ aſſe-
rere ĩtellectű eſſe formã & actű materię. Ex q̃bꝰ tertio vlteriꝰ nõ eſt euidẽs: an poſuerit ĩtellectꝰ plures
plurĩű: vel vnicű ſingulorű. Si eñ ſenſiſſet ꝙ nõ eſſet actus & forma materię ſed oĩno ab ea ſepata-

tus:ex fundamēto ſuo qđ īdubitāter poſuit ꝙ ſub eadē ſpecie nō plurificat̃ indiuidua niſi ꝑ mate
riā:vt iā declarabit̃:neceſſe habebat ponere ꝙ ſinguloꝝ nō ſint ſinguli intellectꝰ,ſed vnicus oīm:&
ecōtra ſi ſenſiſſet ꝙ eſſet actus & forma materię: ex fundamēto quo poſuit ꝙ ſpēs exiſtēs ī materia
vt forma & actus eiꝰ plurificat̃ ſcđm plurificationē materię vt iā declarabit̃:neceſſe habebat pone-
re ꝙ ſinguloꝝ ſinguli ſint intellectꝰ. Quare cū euidēs eſt ꝙ nō aſſeruit ītellectū eſſe formā & actū
materię:nec etiā negauit:ſilr̃ euidēs eſt ꝙ nec aſſeruit ītellectū eē vnicū oīm hoīm nec ſingulos ſin-
k guloꝝ. Vñ nullꝰ pōt certitudinalit̃ cōiecturare ſi Ariſto. cōcluſionē cōceſſiſſet,aut rōni reſpōdiſſet
qua ꝓbat̃ ꝙ nō ſint ſinguli ītellectꝰ ſingulorū:qa cū ītellectꝰ ꝓpriꝰ manet ſcđm veritatē q̄libet hoīe
corrupto:& ſcđm Ariſtotelē ponentē mundū ęternū,infiniti hoīes ꝑceſſerūt:ergo nūc eſſent īfiniti
intellectꝰ ſimul manētes & exiſtētes. Nec pōt aliqs ſupponere qđ Ariſtote. reſpōdiſſet:qa nō habet̃
ab ipſo ꝙ aſſertiue poſuerit ītellectū eſſe actum materię,& plurificari ꝑ ipſam atq; manere ī poſtre
mo:qa ſi hoc poſuiſſet,neceſſe eſt ipm̄ cōcedere cōcluſionē. ſi autē nō poſuiſſet:negaſſet illā q̄ dicit̃
ꝙ hoīe corrupto manet aliqs ītellectꝰ ꝓprius eiꝰ poſt ipm̄. Cōcluſionē aūt dictā nō cōcederet niſi ſe
cūdū modū q̄ dicit Algazel ī Metaphyſica ſua: ꝙ ī quo fuerit mltitudo ſine ordine.ſ.eſſentiali: infi
nitas nō remouet̃ ab eo:ſicut nec a motu cęli,nec ab aīabꝰ manētibꝰ poſt corpa. qm̄ eo ꝙ vna earū
nō eſt cā eē alteri:nō eſt ordo earū eēntialis:q̄ remoto aīa deſinat eē aīa:ſed ſiml'ſūt ī natura ī eſſen
tiis ſuis ſcđm ꝙ ſunt eſſentię:licet accidētaliter vna ꝓcedit alterā ſcđm tēpus creatiōis ſuę. Sed re-
uera modū iſtū nō poneret Ariſtote. quia nihil taliū poneret eē nouū,vt iā videbit̃. Vñ vt arbitror
licet Ariſto. in ordinatis accidētalit̃ nullū eēt incōueniēs ſucceſſiue ī infinitū ire ſiue ante ſiue poſt:
ſicut nō eſt icōueniēs diuiſionē cōtinui ꝓcedere ī īfinitū ſcđm diuiſionē & augmētū ꝑ diuiſi appo
ſitionē:magnū tñ eēt incōueniēs ei ponere hmōi īfinita ſiml' eē ī actu: ſicut ē ipſi incōueniēs pone-
re cōtinuū actu eē diuiſū ī īfinitū:& eē aliqd actu īfinitū ex illoꝝ appoſitiōe.iii. Phyſi. Ex q̄ clare pa
tet ꝙ Ariſto. nūq̄ ī phīa naturali aſſertiue poſuit ꝙ aīa ſepabilis eēt forma hoīs:qa ſi hoc ī natura-
li phīa poſuiſſet,nūq̄ in Metaphy. in qua ſupponit determinata ī phīa naturali: ſub cōditiōe ꝓpo-
L ſuiſſet. VLteriꝰ qa ex qbuſdā aliis fundamētis ſuis claret ꝙ forma nō eſt vna ſpecie & plēs nūero
niſi ꝑ materiā:dicēte ipo. xii. Metaph. Vnū nūero plura,habet materiā. & viii. eiuſdē. Oē qđ nō hēt
materiā,vnūqđq; eoꝝ ſtatim eſt vnū. Nec pōt dici ꝙ ipe definite poſuit multiplicari ꝑ materiā:nō
quę eſt aliqd eſſentię ſuę:hoc em̄ expſſe negauit:ſed cuiꝰ ipa eſt actꝰ:quēadmodū Auicē. determinat
aīas plurificari ſcđm corpora:qa vt dictū eſt nec ipe plane determinat ꝙ ipſa eēt actꝰ corpis. Vñ qa
hoīs actꝰ nō eſſet ītelligere niſi qa ītellectꝰ ī aīa eſſet forma eiꝰ:ſicut Ariſto. hoc nō aſſeruit,iuxta il
lud. Dico aūt intellectū quo ītelligit aīa:ſi aūt eſt aliqđ primū quo intelligamꝰ &c. ſic nec plane de
terminauit quō hō ītelligit. Vñ & cū tres ſint vires aīę pricipales,vegetatiuū,ſenſitiuū,ītellectiuū:
vtrū intellectꝰ differat ab aliis ſubiecto: vt.ſ. nō ſint in eadē ſubſtātia aīa:an ſit idem illis ſubiecto
& ſint ſicut trigonū ī tetragono:īdeterminatū reliqt. Hinc & qn̄ definiēs aīam dixit:ꝙ aīa eſt actꝰ
primꝰ corpis organici:dicit nō determinādo de ītellectu ſic eſſe:niſi ſi forte eēt actꝰ corpis,ſicut ſūt
alię vires ī brutis & vegetabilibꝰ, ꝓpter qđ ſubdit. *Si oportet aliqd cōe ī oī aīa dicere &c.* vt ſupra.
vbi expoſitū eſt quō ī veritate ſic eſt ponēdū intellectiuā aīam eſſe formā ſubſtātialē hoīs. Quis.n.
Ariſt. nō definiuit an aīa ſit forma ſubſtātialis hoīs:in q̄ ſunt vegetatiuū,ſenſitiuū,ītellectiuū:ſicut
trigonū ī tetragono:& q̄ ꝑ ſubſtātiā ſuā ē forma & ꝑfectio corpis organici:ſenſitiuo & vegetatiuo
ꝑfectio organoꝝ exiſtēs:& iō nō ſepabilis:ītellectiuo vero nulliꝰ organi exñs ꝑfectio:& iō ſcđm hoc
ſepabilis:oīa tñ q̄ determinat de aīa hūana:determinat ac ſi eſſet de ſua mēte certiſſime ꝙ eſt vera
M forma ſubſtātialis hoīs:& tot aīę q̄t hoīes. Quia tñ nihil certi de hoc tenuit de aīa cuiꝰ potētia eſt
ītellectꝰ: lʒ certiſſime tenuit ꝙ ī hoīe eēt aīa,cuiꝰ potētia eēt vegetatiuū & ſenſitiuū,ſiue ī eadē aīa
in q̄ cū illis eſt ītellectiuū,ſiue ī alia,nō exiſtēte aīa forma hoīs ī q̄ eſt ītellectiuū:ſed ſi habeat aliquē
ordinē ad hoīem,hoc eſt ſicut nauta ad nauē:totū ſub cōditiōe dixit. ſicut eſt illđ. Qꝫ qdē igit̃ nō ſit
aīa ſepabilis a corpe:aut ꝑtes q̄dā ipſiꝰ:ſi partibilis apta nata eſt:non īmanifeſtū. q̄rūdā em̄ ꝑtiū actꝰ
eſt ipar̄ū. At vero ſcđm q̄ſdā nihil ꝓhibet:ꝓpter qđ nulliꝰ corpis ſunt actꝰ. propter qđ ſubdit īferiꝰ
De intellectu autē & ꝑſpectiua potētia nihil adhuc manifeſtū:ſed videt̃ genus alterū eſſe. & hoc nō
ſcđm ꝙ dicit Cōmēta. ꝙ dicta definitio ęquoce cōueniat aīę intellectiuę cū aliis:ſed vt ſubdit,pro-
pter cōtigere ſepari hoc ſicut ꝑpetuū a corruptibili:& hoc nō ſolū cū aīa ī qua ē a corpe,ſed ab aliis
partibꝰ aīę:ne ſeparatę cū aīa habeāt actus ſuos ſicut habet intellectꝰ ſuū. propter qđ ſubdit. Reliquę
autē partes aīę manifeſtū ꝙ nō ſepabiles ſunt. Sed de ſeparatiōe ea ꝙ illę nō ſint ī eadē ſubſtātia aīę
cū ītellectu:an ꝙ ſint ī eadē,differētia ſola rōne:hoc reliqt ſub dubio,vbi dicit. De ītellectu aūt & per
ſpectiua potentia nihil adhuc manifeſtū. & cū ſubdit inferiꝰ. Siue ſepabili exiſtēte.ſ. ab aliis ꝑtibꝰ:ſiue
nō ſeparabili ſcđm magnitudinē ſed ſcđm rōnē. & determinat differētiā quātū ad modū operādi ītel

lectꝰ ab aliis q̄dlibet mēbrorū ponaꝛ:vt patet īſpiciēti literā:vt dubitationē oīno dimittat inſolutā.
Reſpōſio ex ſen.auctoris
Ex dictis igitur mihi videtur plane reſpondendū eſſe ad queſtionē pro prima eius parte dicēdo ꝙ N
ex dictis ſuis in eis que determinat de aīa vt naturalis philoſophus,bene poſſet oſtēdi ꝙ intellectus
ſit actus & perfectio corporis:& in veritate iudicādū eſſet ꝙ hoc opinatꝰ fuiſſet Ariſtoteles niſi ſub
cōditione ꝑpoſuiſſet ſuā determinationē,quā indeterminatā relinq̄t.ſuppoſito eñ ꝙ eſt actꝰ corpo
ris vniuoce ſicut alie potētie:p̄ter hoc ꝙ ille ſunt educte de potētia materie: intellectus autē ab ex-
trinſeco:veritatē tetigit in eis q̄ de aīa dixit:& ꝙ talis eſſet ſuppoſuit in tota ſua determinatione,li
cet nō determinauit.Reuera debuit ſupponere ſi aliquid de ītellectu determinaret,aliter ſicut na-
turalis pħus nō debuiſſet de ītellectu determinare.Quare cū nō poſſet poni ītellectꝰ forma ſubſtā
tialis hoīs vel corporis niſi ipſi appropriareꝛ:ſequiꝛ illis ſuppoſitis ꝙ ex dictis ſuis poſſet eadē rōne
oſtēdi ꝙ ſinguli ſint intellectus diuerſoꝝ:niſi ex cōditione & ſuppoſitiōe determinationē ſuā ꝑpo-
ſuiſſet:qa ſi actus corporis eſſet,ꝑ corpus indiuiduari poſſet.Si vero reſpiciamꝰ ad alia fundamēta
ſua magis generalia:videlicet de mūdi aeternitate:& hominū infinitate precedentiū,& intellectꝰ in
corruptionē & permanentiā poſt corpus:ex quo ſequiꝛ ꝙ iā eſſent infiniti intellectꝰ ſimul exiſtētes
q̄d vt dictū eſt,nullo modo eſtimo ipm̄ poſuiſſe:cōſiderando etiā ꝙ firmiter ponit ꝙ nihil noui po
teſt fieri in mūdo niſi mediante motu caeleſti:& ꝙ aīe humane nō generanꝛ ex materia naturaliter
mediāte motu celeſti:nullo mō potuit ponere aliquā animā nouā licet corpa ſint noua.Et ſic ſi aīa
eſſet actus corporis:& ſinguli haberēt ſingulas aīas:oporteret ꝙ infinite aīae preceſſiſſent ab eterno
oīa corpora hūana generata per motū caeleſtē.vt ſicut eſſent modo infinite ſimul q̄ fuerūt vnite:ſic
eēnt modo infinite vniende q̄ nunq̄ erunt vnite.que oīa mihi vidētur apud ipm̄ fuiſſe incōueniē
tia.Vnde q̄d dicit in.xii.Metaph.Si aīa maneat ī poſtremo:vt iā ſupra habitū eſt:hoc ſub cōditiōe
dixit:quia de mēte ſua nō fuit aliq̄d poſſe eſſe perpetuū ex parte poſt,quin etiā fuerit perpetuū ex
parte ante:vt plane patet ex fundamētis eiꝰ primo celi & mūdi:de gñabili & corruptibili.Nec ſimi
liter potuiſſet abſolute poſuiſſe animā manere poſt corpus.qm̄ an aliq̄ ſubſtātie ſeparate eſſent ſi
ne ꝓpriis corporibꝰ q̄ manerēt:nihil certitudinaliter determinauit.hoc eñ habuit ꝓ pricipio ꝙ ni
hil fuit ei viſū determinādū niſi quātū ex ſenſibilibꝰ & ex motu cōiicere potuit.& qa ex ſenſibilibꝰ
& ex motu nō potuit ei apparere ꝙ haberēt aliquē vſū in mūdo niſi mouerēt corpa: qa nullū vſū
earū ꝑcipere potuit niſi ex motu ꝓcedēti ab ipis ī corporibꝰ ſenſibilibꝰ:ꝓpterea ī.xii.Metap.ex mo-
tu quādā probabilē rationē aſſūpſit:qua cōcluſit ꝙ ſi eſſent ſubſtātie ſepate ſine corporibꝰ ꝓpriis ꝙ
eſſent ocioſe. Nūq̄ ergo poſuiſſet ꝑ intentionē animā ſemꝑ manere poſt corpꝰ,qn etiā poſuiſſet eā
fuiſſe ſemꝑ ante corpꝰ.Cū ergo abſolute determinat formā nō ꝓcedere id cuius eſt:ſed ſub dubita O
tione & cōditiōe de aīa dicit ꝙ maneat ī poſtremo nō tota ſed intellectus.& addit dubitatiue. To
ta eñ forte ipoſſibile propter vegetatiuū & ſenſitiuū:de quibus omiſit ſub dubitatione an ſint idē
ſubiecto cū intellectiuo:& tūc manerēt ſaltē in ſubſtātia aīe rationalis vt in radice:an differāt ſub-
iecto:& tūc ꝓculdubio nō manerēt:Ex aliis eius fundamētis magis liquet ꝙ in alterā partē magis
declinat.Videlicet ꝙ intellectꝰ ſi manet ī poſtremo,prefuit ī ante.immo ꝙ ī poſtremo maneat:hoc
magis pro certo habuit quando dixit hoc ſeparari.ergo magis habuit pro certo ꝙ ante prefuit:&
ſic ꝙ nec ante fuit actꝰ corporis:licet in hoc certus nō fuit:& vlterius ꝙ ſcd̄m numerū plurificari
nō potuit.quā plurificationē ſine materia ꝑtibili q̄lis eſt ī gñabilibꝰ & corruptibilibꝰ nō poſuit:vel
q̄ ſit pars eſſentialis rei:quēadmodū poſuit plurificari ī eadē ſpecie illa eadē q̄ cōpoſita ex materia
& forma habēt materiā ꝑtē eſſentie ſue:vl' q̄ ſit ſubiectū eſſentiale ipſiꝰ forme:quēadmodū poſuit ī
eadē ſpecie plurificari accidētia materialia. Vñ in ꝑpetuis & corporalibꝰ & ſpūalibꝰ nō poſuit niſi
vnicū īdiuiduū ī ſpecie vna.Propter q̄d dicit.xii.Metap.Si plures celi fuerīt ſicut hoīes erūt.ſ.vnū
ſpecie & plures numero,& gñabiles & corruptibiles ꝓpter materiā:vt patet ex lr̄a ibidē.Quia ergo P
Ariſtote. q̄cūq; de aīa rationali ī libris naturalibꝰ tractauit,ex ſuppoſitiōe & cōditiōe dixit ſi eſſet
forma & actus corporis:vt ex illis nullo modo ſequaꝛ ꝙ ipſam eſſe formā & actū corpis aſſeruerit:
ex aliis autē fundametis eius q̄ ſimpl'r poſuit:ſequiꝛ ꝙ aīa nō ſit actꝰ corporis:& ideo ꝙ nō plurifi
cetur ſcd̄m pluralitatē corporū:vt patet ex iā dictis:Idcirco ſentiēdū eſt ſimpl'r ꝙ de intellectu an
ſit actus & forma corporis:& an ſit ſcd̄m hoīes plurificatus,nihil certi dixit ſcd̄m ſe:aut determi-
nauit. ꝙ tñ magis declinauit ſequendo ſua pricipalia fundamēta : ꝙ forma & actꝰ corporis nō ſit
nec plurificatꝰ ſcd̄m plurificationē corporū.Nec tamē fundamētis ſuis intātū credidit ꝙ illud q̄d
ex eis ſequiꝛ expreſſe aſſerere voluit:ſed ne de facili reꝓhendi poſſet in dubio reliquit:quia rationes
alias efficaces habuit quibꝰ certitudinaliter reſpōdere neſciuit, quin intellectꝰ eſſet forma & actus
corporis:& ideo ſcd̄m pluralitatē corporū plurificatus:licet fundamētis ſuis q̄ rationibus illis ma
gis adheſit.Ex quibus vt reſpondeamus ad ſecundā partē queſtiōis,certiſſime demōſtrari poteſt ꝙ

anima ſit forma & actus corporis:& etiã per cõſequens ſecũdum corpora plurificat̃ ilis:quarũ vna
principalis eſt:ꝙ in nobis experimur actum intelligẽdi. Actus autẽ nulli conuenit niſi a forma cui
debet̃:aut quia ipſe eſt ipſa forma: aut qa forma eſt aliqd eius. Primo eñ modo intelligit angelus
vel intelligẽtia:qa eſt q̃dã forma ſeparata a materia. Secũdo modo ĩtelligit homo aĩa,ſi eſt forma &
pars aliqua in eo. Si autẽ primo modo homo intelligeret,tũc nõ eſſet homo niſi aĩa vtens in actib⁹
ſuis corpore:& nõ eſſet corpus de ſubſtãtia hoĩs,vt poſuerunt aliqui:& maxime Platonici:cui⁹ cõ
trariũ ſuppoſuit.dicit eñ.viii.Metaph.In rebus naturalib⁹ homo generat hominẽ.Manifeſtũ eſt igi
tur ꝙ non oportet ꝙ ſit aliqua forma quaſi exẽplar: ſed vt pater poſſit agere & ſit cauſa formæ in
materia.i.vt generet formã quæ eſt in iſtis carnib⁹ & in iſtis oſſibus:& vt generet Sortẽ & Calliã:
& vt generet alium ꝓpter materiã:& vt idem ſit ſecundum formã: quoniam forma nõ diuiditur.
Sed an iſta forma de qua loquit̃ ſit intellectus nõ determinat. Vnde ſequit̃ multum infra. Sed diffi
cile eſt vt hoc ſit ſeparabile intellectu:vt forma hoĩs,quæ ſemp̱ videt̃ in carnibus & oſſibus & par-
tibus iſtis.vbi dicit Cõmẽta.Impoſſibile eſt eñ hominẽ intelligere ſine carnibus & oſſib⁹. Oportet
ergo vt homo dicatur intelligere ſecũdo modo:& ſic oportet ꝙ aĩa ſit pars aliqua hoĩs: & per hoc
homo erit cõpoſitũ ex aĩa & corpore:& iſte homo ex iſta aĩa & iſto corpore:ſecũdum ꝙ ſubdit. Cõ
gregatum ſi fuerit modo ſimplici aĩa & corpus: tunc iſta aĩa & iſtud corpus erunt ſicut vniuerſa
Q le & particulare. Sed quid ſup̱ hoc ſentire debeat quo ad animã rationalẽ,relinquit ſub dubio. Vn
de ſequit̃ in trãſlatione Boetii. Vtrũ autem prẹter materiã talium aliquorũ,perſcrutandũ. Et licet
philoſophus ſupponit ꝙ homo nõ ſit niſi cõpoſitum ex aĩa & corpore:etſi illa ſit intellectiua, ſup-
ponit tamẽ ꝙ ſit verius aĩa q̃ corpus:non autẽ ꝙ ſolum.ſecundũ ꝙ dicit.x.Ethi.Propriũ homini q̃
ſecũdum intellectũ vita.ſiquidẽ maxime hic homo. Reuera ratio iſta neceſſaria eſt & ſufficiẽs in ſe
ſed nõ eſt ſufficiens ſuppoſitis fundamẽtis prædictis Ariſto.propter quẹ nõ fuit ei ſufficiẽs.& ideo
licet ipſa & aliẹ cõſimiles fecerũt eum dubitare ne ſup̱ prædictis aliquid certi determinaret:magis
tamẽ fundamẽtis ſuis adhẹſit pro vna parte vt dictũ eſt. Vnde nobis qui fundamẽta eius tanq̃ fal
ſa & erronea negare debemus:ex ratione fulta fide,certa debet eſſe demõſtratio tenẽdi contra fun-
damenta Ariſto.ꝙ forma aliqua poteſt manere in poſtremo ſine corpore:quẹ tamen non inciperet
eſſe niſi in corpore:& plurificari plurificatione corporis:in numero tamẽ finito:quia ponimus mũ
dum incepiſſe,& generationem hominũ quandoq; ceſſare.

Circa tertiũ arguitur ꝙ in nobis ſit ponere aliqđ intelligere abditum qđ eſt abſq; Queſt.xv.
phãtaſmate.quia hoc dicit Augu.x.de trini.c.penult.&.xiiii.c.xii. CONtra.In Argu. prin.
fine ſecũdi poſterioꝝ dicit̃.Impoſſibile eſt nos habere nobiliſſimos habit⁹:& nos In oppoſitũ.
lateant.ergo & multo fortius nobiliſſimos act⁹:eo ꝙ minus latent q̃ habitus:cu
R iuſmodi ſunt intellectus abditi:qui tamẽ nobis oĩno latent.ergo &c. DIcendũ Reſponſio.
ꝙ quẹſtio iſta mouetur ad intelligendũ dicta Auguſt. ſup̱ hoc:qui memoriã,in
telligẽtiam,& volũtatem ponit ĩ abdito quodã mẽtis.ſic eñ dicit.xiiii.de trini.c.vii. Admonemur
eſſe nobis ĩ abdito mẽtis quarũdã rerũ quaſdã notitias:& tunc quodãmodo procedere in medium
atq; in aſpectu mentis velut apertius poni quãdo cogitãtur. tunc eñ ſeipſa mens & meminiſſe:&
intelligere:& amare ĩuenit:vnde etiã nõ cogitabat quãdo aliud excogitabat. Sed an ponat illa tria
in ſolo habitu,vł quoquo modo in actu:non eſt clarum ex dictis ſuis.videtur eñ ꝙ in ſolo habitu
ex eo qđ dicit in pĩcipio capituli ad dicti ſui cõfirmationẽ. Cõſideremus aliud eſſe rem nõ noſſe:
aliud nõ cogitare:fieriq; poſſe vt nouerit hõ aliqd qđ non cogitat quãdo non inde cogitat. Duarũ
vel pluriũ diſciplinarũ peritus quando vnã cogitat,aliam vel alias etiã ſi non cogitat nouit tamẽ
&c. Et cõſtat ꝙ iſte nõ nouit niſi ĩ habitu. Vnde expꝛeſſius dicit.c.vi. Cũ vero nõ ſe cogitat:nõ ſit q
dem ĩ cõſpectu ſuo:nec de illa ſuus formetur obtuit⁹:ſed tamẽ nouit ſe tanq̃ ipſa ſibi ſit memoria
ſui.ſicut multarũ diſciplinarũ peritus ea q̃ nouit eius memoria cõtinẽtur:nec eſt inde aliqd in con
ſpectu mẽtis eius vnde nõ cogitat.& infra. Nec quãdo cogitãdo intellectã ſe conſpicit,tanq̃ ſibi an
te incognita fuerit:ſed ita ſibi nota erat:quẽadmodum notẹ ſunt res quæ in memoria continẽtur.
S Sed ꝙ hoc nõ dixit niſi ſuadẽdo nõ aſſerẽdo,patet ex eo qđ ſubdit. Notitia vero cuiuſq; rei q̃ ineſt
menti,etiam quando de ipſa non cogitat:ad ſolam dicitur memoriam pertinere. Si enim ita eſſet,
non habebit hẹc tria:vt & ſui meminiſſet:& ſe intelligeret & amaret:ſed meminerit ſui tantum:&
poſtea cum cogitare ſe cœpit: tunc ſe intellexerit atq; dilexerit. Vnde habita ſuper hoc diligen-
tiore perſcrutatione in proximo capi. dicit. Volui adhibere qualecunq; documentum quo poſſet
oſtendi quomodo ex iis quẹ memoria continentur recordantis acies informetur:& tale aliquid gi-
gnatur vbi homo cogitat,quale in illa erat vbi ante cogitationem meminerat. Nam ſi nos referã-

mus ad interiorē mentis memoriā qua ſui meminit:& interiorē intelligētiam qua ſe intelligit : &
interiorē voluntatē qua ſe diligit:vbi hęc tria ſemꝑ ſunt ex quo eſſe cœperūt,ſiue cogitantur ſiue
nō cogitātur,videbitur quidē imago trinitatis & ad ſolam memoriā pertinere. Qđ intelligo reſpe
ctu imaginis quę cōſiſtit in cognoſcēdo:de qua ſequitur confeſtim. Vnde dicit.c.x.Profecto ex quo
eſſe cœpit,nunq̄ ſui meminiſſe,nunq̄ ſe intelligere,nunq̄ ſe amare deſtitit:ac per hoc quando ad ſe
ipſam cogitatione cōuertitur,fit trinitatis imago:in qua etiā iā verbū poteſt intelligi.Sic ergo quia
illa ponit tria diſtincta:qa aliter non eſſet imago:proculdubio ergo ponit illa in actibus:quia in ha
bitu non ſunt niſi vnū ſecundū actū. Vnde & ipſam memoriā quæ pars imaginis eſt,ponit actua- T
lem:ſecūdū ꝙ ſtatim declarat.c.xi.Hæc autē tria ponit in abdito mentis ab intra omnino accepta:
nō autē ab extra,ſcđm ꝙ dicit.c.viii.Ecce meminit ſui:ītelligit ſe:diligit ſe:hoc ſi cernimꝰ,cernimꝰ
trinitatē:nō quidē deū ſed imaginē dei.Nō forinſecus accepit memoria qđ tenet: nō foris inuenit
qđ aſpiceret ītellectꝰ ſicut oculꝰ corporis:nec iſta duo velut formā corporis & eā q̄ inde facta eſt ī
acie cōtuentis volūtas foris iunxit.Qđ declarat cōtinuo,inducēdo ſcđm oēs modos quibꝰ notitia
poteſt trahi ab extrīſeco : cōcludēdo ſcđm ꝙ dictū eſt.c.x.ꝙ ſemꝑ erāt in mente ex quo eſſe cœpit.
Quare cū vt iā dicet nō poſuit habitꝰ in aīa ab initio ſui eē:nullo ergo mō potuit ponere illa tria ī
ſolo habitu:ſed potius in actibꝰ ſuis: quos tñ nō percipit,nec de eis iudicat īpedita.ſecūdū ꝙ dicit
cap.v.Ipſa ſe noſſe credenda eſt:ſed intenta nimis in eas res quas per corporis ſenſus tanto maiore
quāto nouiore cœpit delectatione ſentire,nō ignorare ſe poteſt:ſed cogitare non poteſt. Vnde cer
titudinaliter cōcludit ī fine capituli.Hinc tantū certos nos eſſe ſuffecerit:ꝙ cum hō de animi ſui
natura cogitare potuerit atq̧ inuenire qđ verū eſt:alibi non inueniet q̄ penes ſeipſum.Inueniet au
tem non qđ neſciebat:ſed vnde non cogitabat. De tali ergo actu intelligendi ſciendum ꝙ ſentētia V
Platonis fuit ꝙ animæ pręcedebāt corpora in cęlis exiſtēdo:& in corpora a cōparibus ſtellis deſcē-
dendo:& habitus ſcientiales ſecum deferendo:ſed nō conſiderare ſecūdum ipſos,eo ꝙ occupatione
circa corpus & corporalia per ſenſum amore attrahiť ad ſenſibilia ne oculum mentis cōuertat ad
illa quę ſunt ſemꝑ in ea:& ꝙ per ſtudiū nihil homo addiſcit:ſed ſolūmodo excitatur ad rememorā
dum illa quæ ſunt in ea,& quę aliquādo ſecūdum actum nouit,& per molē corporis tradidit obli
uioni.dicente Boetio de conſolatione.Si Platonis muſa perſonat verum:qđ quiſq̧ diſcit immemor
recordatur.Quā ſentētiam Aug.non tenuit,licet in multis Platonē ſecutus eſt. dicit eñ.xii. de tri X
ni.c.vlt. Plato ille philoſophus nobilis perſuadere conatus eſt vixiſſe hic animas hominum anteq̄
iſta corpora gererētur : & hinc eſſe ꝙ ea quæ diſcūtur reminiſcūtur potius cognita q̄ cognoſcun-
tur noua.& infra. Sed potius credendū eſt mentis intellectualis ita cōditam eſſe naturā, vt rebus
intelligibilibus naturali ordine diſponente cōditore ſubiecta ſic iſta videat in quadam luce ſui ge-
neris incorporea:quēadmodum oculus carnis videt quæ in hac corporea luce circumiacent:cuius
lucis capax:eiq̧ cōgruens eſt creatus.Et eſt iſta lux increata:in qua ſola Auguſti.poſuit ſynceram
veritatem poſſe cognoſci,tanq̄ in quodam repræſentatiuo omnium cognoſcibiliū circa creaturas
quæ deus ab æterno cognouit.Quæ vt ſunt obiecta cognita ab ipſo ab æterno,Auguſtinus appel
lat incorporeas rationes.dicens ibidem capi.penulti.Non ſic fuerunt vt eſſe deſinerent : aut ſic fu
tura ſunt quaſi nunc non ſint:ſed id ipſum eſſe ſemper habuerunt: ſemper habitura ſunt.Manent
autem non tanq̄ in ſpatiis locorum fixa veluti corpora : ſed in natura incorporali ſic intelligibilia
præſto ſunt mentis aſpectibus,ſicut iſta in locis viſibilia vel contrectabilia corporis ſenſibus . Non
ſolum autem rerum ſenſibilium in locis poſitarum ſine ſpatiis localibus manent intelligibiles in-
corporaleſq̧ rationes: verumetiam motionum in temporibus tranſeuntiū ſine temporali tranſitu
Stāt etiam ipſę intelligibiles non ſenſibiles: ad quas mentis acie peruenire paucorum eſt: & cū per
uenitur quātum fieri poteſt,nō in eis manet ipſe peruētor: ſed veluti acie ipſa reuerberata repelli-
tur : & fit rei non tranſitorię tranſitoria cognitio. Quæ tamen cogitatio tranſiens per diſciplinas
quibus eruditur animus,memorię commendatur: vt ſit quo redire poſſit,quæ cogitur inde tranſ
ire. Nō eñ ſicut manet:vergit(verbi gratia)quadrati corporis icorporea & immutabilis ratio:ſic
in ea manet hoīs cogitatio.tñ qđ inde rapuerit:etſi trāſiens mētis aſpectꝰ, & quaſi glutiens ī vētre
ita ī memoria repoſuerit:poterit recordādo quodāmodo ruminare:& in diſciplinā qđ ſic didicerit
attrahere.& lib.xiiii.c.xv.Hinc eſt ꝙ impii cogitant æternitatē:& multa recte reprehēdunt recteq̧
laudant in hominū moribꝰ. Quibus ea tandē regulis iudicant niſi in quibus vidēt quēadmodum
quiſq̧ viuere debeat:& infra. Vbi ergo ſcriptę ſunt niſi in libro lucis illiꝰ quę veritas dicit: vñ lex
oīs iuſta deſcribiť:Eſt ergo intētio Auguſt.nō ꝙ animę ſeparatę erāt ante corpora ſecum deferētes
habitus ad quos ꝑ ſenſus aīa excitata nō addiſcēs ſed reminiſcēs reuertiť,vt poſuit Plato:ſed poſtq̄

intelligibilia rerũ ſenſibiliũ cõſpexerit in phãtaſmatibꝰ p ſenſus receptis, a ſenſibus ſe ſubſtrahit &
phãtaſmatibus: & per hoc attingit p̄dictas incorporeas rõnes in ipſa veritate incorporea exiſtẽtes.
Sunt em̃ eadẽ, cognita & p̄dicta intellecta in phãtaſmatibus: & ipſę incorporeę ratiões in ipſa veri-
tate æterna. nõ ſunt em̃ aliud q̃ ipſę naturę & eſſentia rerũ. Attingẽdo aũt illas incorporeas rõnes
illuſtratione quadã ab illa ſpecie lucis æternæ: etſi non vt obiecto cognito, ſed vt ratione cognoſcẽ
di, cognoſcit de illis ſynceram veritatẽ: quã ex ſenſibꝰ & phãtaſmatibꝰ haurire nõ poſſet. ſcd̃m ꝙ ali
bi diffuſius expoſuimꝰ. & p hoc aïa habitus veros ſciẽtiales acquirit eorũ q̃ intelligimus. Qui qdẽ
habitus formãt in mente actibus intellectiuis formatis: nec tã ex ſenſibus & phãtaſmatibꝰ q̃ ex ipſa
luce ęternę veritatis & illuſtratione rõnũ æternarum: quę ſunt ideales rõnes quibus deus ab ęter-
no illa nouit. ſecũdũ ꝙ dicit loquẽs de p̄dicta ſpecie. vi. de trini. cap. x. Ars quędã omnipotẽtis dei at
ꝗ ſapiẽtis plena omniũ rationũ viuẽtium incõmutabiliũ: & omnes vnũ in ea ſicut & ipſa vnũ: ibi
nouit deus omnia q̃ fecit p ipſam. Et ideo cum ſuccedãt & decedãt tẽpora: non decedit aliquid vel
ſuccedit aliquid ſcientię dei. Non em̃ quæ creata ſunt ideo ſciunť a deo quia facta ſunt: ac non po
tius ideo facta ſunt mutabilia qa immutabiliter ab eo ſciunť. Cum aũt abſtracti a ſenſibus & phan
taſmatibus veritatẽ ſynceram intelligimus, coniuncti illis æternis rationibus ſtatim ſe opponũt ca
ligines imaginum corporaliũ & nubila phantaſmatũ: & obnubilant ſerenitatẽ quæ primo ictu di
luxit: vt dicit lib. viii. ca. iii. Manet tñ aliquid in memoria ad qđ redeundũ eſt: vñ formať ſcientia vt
dictum eſt. quia vt ait libro. ix. cap. vi. regulis ſupra mentem noſtram incommutabiliter manentibꝰ
vel approbare apud noſmetipſos vel improbare cõuincimur: cum recte aliquid approbamus vel ĩ
probamus. Viget & claret deſup iudiciũ veritatis: ac ſui iuris icorruptiſſimis regulis firmũ eſt: &
ſi corporaliũ imaginum quaſi quodã nubilo obtexitur: non tamen inuoluitur atꝙ confunditur.
Sed intereſt: vtrum ſub illa vel in illa caligine tanq̃ a cælo perſpicuo ſecludat: an ſicut in al-
tiſſimis montiũ accidere ſolet, & ſereniſſimã lucem ſupra, & dẽſiſſimas nebulas ſubtus aſpiciã. Et
ſparſim infra. Ipſa vero forma incõcuſſę ac ſtabilis veritatis luce icorruptibilis ſynceriſſimęꝙ rõnis
& mẽtis meę aſpectũ & illã phantaſiæ nubẽ quã deſuper cerno, imperturbabili æternitate pfundit
res quædã menti nunciata p oculos, memoriæꝙ tranſfuſa imaginariũ conſpectũ facit: ſed aliud mẽ
te conſpicio: itaꝙ de iſtis ſecũdũ illã iudicamus: & illã cũ cernimꝰ rationalis mẽtis intuitu. & ſequiť
cap. vii. In illa ergo ęterna veritate ex qua temporalia facta ſunt oïa: formã ſecundũ quã ſumus &
ſecũdũ quã in nobis vel in corporibus vera & recta rõne aliqd opamur, viſu mẽtis aſpicimus: atꝙ ĩ
Z de conceptã rerũ veracẽ notitiam tanq̃ verbũ apud nos habemus. Quantũ cõiicere poſſum, di-
ctum iſtud Aug. eſt acceptũ de philoſophia Platonis: qui poſuit formas ſeparatas eſſe principiũ co
gnitiõis formarũ ſenſibiliũ in materia exiſtẽtiũ. Vt em̃ dicit Augu. (qđ & ita arbitror eſſe) formę
ſenſibiles ĩ materia exiſtẽtes p ſenſum nũciatę memoriæꝙ trãſfuſę imaginariũ faciũt ĩtellectũ mẽte
concipiẽte intelligibilia in phantaſmatibus. Sed cũ forma icõcuſſę & ſtabilis veritatis quę eſt ars di
uinæ ſapiẽtiæ, plena rationum viuẽtiũ, pfundit luce incorruptibilis ſynceriſſimęꝙ rõnis, & mentis
aſpectũ & illũ imaginariũ intellectũ, quẽ Aug. appellat phãtaſiæ nubem: tunc in illa luce & per hoc
in illa æterna veritate ex qua facta ſunt oïa, mente conſpicimus formã ſecũdũ quã ſumus: & vni-
uerſaliter formas ſecũdũ quas habẽt eſſe illa de quibus habemus imaginariũ intellectũ: & ſecundũ
illas vt ſecũdũ ſe cõſpicimus eas, iudicamus de eiſdem vt habẽt eſſe in materia: & per hoc habemꝰ
de eis veracẽ notitiã: ſcd̃m ꝙ pluribus auctoritatibꝰ in q̄ſtionibus ordinariis circa principiũ decla
rauimus. Et ſic per formas quæ ſunt eſſentiæ rerũ vt ſecũdũ ſe cõſpiciunť illuſtratione lucis icrea
tę, cognoſcunť vera notitia ipſę eędẽ formę vt habẽt eſſe in materia, quæ conſpiciunť in phãtaſma
tibus illuſtratione lucis createę quæ eſt intellectus agẽtis: ſecũdũ ꝙ alibi expoſuimus. vt ſecũdũ hoc
intellectus agẽs illuſtrans mẽtẽ ad cognoſcẽdũ ſyncerã veritatem formæ materialis in conſpiciẽdo
vle in eſſentia formę ſecũdũ ſe abſtractę, licet nõ ſecũdũ ſe exiſtẽtis, ſed in ſola mẽtis notitia primo ĩ
creatæ deinde createę exiſtẽtis dicať ipſe deus: quẽadmodũ intellectus agẽs illuſtrans mẽtem ad co-
gnoſcendũ imaginariã veritatẽ formæ materialis in cõſpiciendo vle in phãtaſmate abſtracto a for
ma particulari exiſtẽte in materia extra, dicif aliqua virtus creata, vt potẽtia animę vel aliqd aliud
Et ſecũdũ ꝙ hmõi aliud eſſe habet in materia extra: aliud in ſola mentis notitia: ſecũdũ hoc ipſa di
cif eſſe alia & alia: licet res ſit eadẽ, primo cognita & non exiſtens niſi in mente ſola: deinde cognita
& exiſtens extra. Propter qđ dicit Auguſt. iã ſupra: ꝙ res p oculos nunciata imaginariũ facit conce
ptum: ſed mẽte aliud conſpicio licet non ſit aliud re. licet differat intellectus agens qui eſt deus: &
q eſt potẽtia aïę rõnalis. Agẽs em̃ q eſt deꝰ agit ſicut ars q̃ ponit formã ĩ materia artificii. Agẽs vero
q eſt potẽtia animę agit ſicut lumẽ circa phantaſmata: ſecũdũ ꝙ alias expoſuimus. Sed in tali ſentẽ

tia Ariſtoteles multum nitit̃ contrariari Platoni imponẽdo ei ꝙ vniuerſale poſuerit ſeparatum a particulari,quaſi aliquid extra mẽtis notitiã.ſic eñ nõ eſſet vl'e ſed ſingulare:in re eñ nihil exiſtit niſi ſingulare ens:nec eſſet principiũ cognoſcendi id cuius eſt:ſecundum ꝙ bene ꝓcedunt rationes Ariſtote.Sed cum Plato nõ ſic poſuit vl'e ſeparatum a re cuius eſt:ſed ſolũ in mentis notitia,vbi ve rõnẽ vl'is habet non ſingularis:ſic bene ſcd̃m dictũ modũ Platonis & Auguſt.poteſt eſſe principium cognoſcendi formam particularẽ exiſtẽtẽ in materia.& nihil oĩno cõcludunt rationes Ariſt. cõtra Platonẽ:vt patet inſpicienti eas & ṕdicta ꝑtractanti. Deſcendendo igitur ad quæſtionẽ de intelligere abdito,dico ſecundũ ṕdeterminata ex verbis Auguſt.ꝙ hoc non intelligit Aug.de intelligere in habitu ſed ſolũmodo de intelligere in actu:& hoc nõ ab extra adminiculo ſenſus & phãtaſię & actus intelligendi ex phantaſmate:ſed de actu intelligẽdi qui ṗcedit oẽm actũ intelligendi ab exteriori:quẽ operat̃ in mente illuſtratio ſola lucis ęternę:a qua ſicut a forma artis cuiuſdã vera notitia ſui in mẽte deſcribitur:quæ in ipſam ab arte illa non migrando,ſed tanq̃ imprimẽdo transfertur: ſicut imago ex anulo in cęrã: & anulum non relinquit:ſecundum ꝙ dicit de impreſſione habitus iuſtitię in aiam iuſti a lege ęterna.xiiii.de trini.cap.xv.in fine.Et ſit in mẽte iſta impreſſio ipſa luce vt ratione manifeſtãdi ipſum obiectũ intelligibile,& imprimẽdi in mẽtẽ ipſam verã notitiã de ipſa re ĩtelligibili:quẽadmodũ ſi lux ṕſens oculo cũ ſpecie viſibili in opponẽdo ipſã viſui ĩprimeret in ipm̃ actũ viſiõis:& hoc ſecũdũ magis & minꝰ,ſcd̃m ꝙ magis & minꝰ diſpoſita ẽ virtꝰ receptiua. ſcd̃m modũ quo dixerũt aliqui philoſophãtiũ,ꝙ a ſplendore ĩtelligẽtię in aiabꝰ noſtris deſcribebat̃ forma notitię ſic,ꝙ quanto aliqua earũ eſſet purior & magis abſtracta a ſenſibilibus & phantaſmatibus,tãto plus de ſplẽdore intelligentię reſultaret in ea:& ampliore notitia informaret̃ q̃ aliæ.quẽadmodum plus de ſplẽdore lucis reſplẽdet in corpore terſo & polito & lęui,q̃ in rubiginoſo & aſpero.Et eſt ille modus cognoſcendi aię naturalis,vt eſt intelligentia q̃dã naturalis:& recepiſſet homo ſi ſteriſſet in ſtatu innocentiæ magno ſplẽdore:ſed poſtq̃ cõiũcta corpori corruptibili qđ aggrauat aiam:hmõi ſplẽdor tenebraſcit:& plus phãtaſmatibus inuoluitur:& cũ ꝑ amorẽ inhęſerit cognitis imaginario intellectu ex eiſdẽ:a quo tñ quodãmõ tãgit̃ etiam cũ ab illo auertit̃.vt dicit in cap.xv. ṕdicto.Vt enim dicit libro.x.ca.v.multa per cupiditatẽ prauã tanq̃ ſui ſit oblita:ſic agit.Videt eñ q̃dam intrinſecus pulchra i pręſtãtiore natura q̃ deus eſt:& cũ ſtare debet vt eis fruat̃:auertit̃ ab eo mouetur&,& labitur in minus qđ putat̃ amplius. Qđ arguit̃ in oppoſitum:impoſſibile eſt nos habere nobiliſſimos habitus,& nos lateant:Dicendũ ꝙ iſtud dixit Ariſtoteles contra Platonẽ: q vt dictum eſt poſuit animas ante corpora ſeparatas:& cũ incorporabant̃ habitus ſecũ deferre quibus ſingulare rememorando intelligebãt.ſed Auguſt.non ponit illos habitus,ſed luce æterna illuſtrari ad cõſimilẽ modũ intelligẽdi generatiuum habituum: qualẽ poſuit Plato ex habitibus generatis. Et cum aſſumitur cõtra hoc ꝙ magis impoſſibile eſt in nobis eſſe nobiliſſimos actus,& lateãt nos: Dicẽdũ ꝙ actꝰ ſiue motꝰ exiſtẽtes i ĩtellectu aut volũtate duplicit̃ poſſunt ſe hẽre ad ipſos.Aut eñ oĩno latẽtes:aut aliquo modo patẽtes: & hoc triplicit̃:aut patẽt,ſed trãſitorie:aut patẽt,ſed ĩdiſtincte:aut patẽt & diſtĩcte.Prĩo mõ poſſunt eẽ actꝰ ſiue motꝰ:& latere ꝓpter ꝑuitatẽ & tenuitatẽ motꝰ:quẽadmodũ decimũ milleſimũ milii mouet viſũ:ſed fallit eũ vt nõ ꝑcipiat motũ:ſicut dicit̃ ĩ de ſenſu & ſenſato.Quia ergo ꝓpter aię indiſpoſitionẽ poſſunt ṕdicti actꝰ eẽ minimi:bene poſſunt latere nos.Et eadem ratione ſecundũ Platonem poſſent latere ipſi habitus:quia non cognoſcuntur ꝑ actus ſi actus ex ipſis eliciti eſſent tam tenues vt laterent mentem.Secundo modo latent actus ſiue motus:quia etſi percipiuntur cum fiunt:non tamen ſic imprimuntur vt recordationem habeant: quẽadmodum cõtingit in ſenſu.ſecũdum ꝙ dicit Auguſt.xi.de trini.ca.x.Memoriã a ſenſu voluntas auertit:cũ in aliud intẽta nõ ei ſinit ĩhęrere ṕſentia.Qđ animaduertere facile eſt:cũ ſępe loquẽtẽ coram nobis aliquem aliud cogitando non audiſſe nobis videmur:falſum eſt autẽ:audiuimus enim & nõ meminimus.Quare q̃a voluntas ſenſibilibus extra eſt intẽta:actus interiores latere neceſſe eſt.Et eadẽ rõne ſecundũ Platonẽ poſſent latere ipſi habitus.Tertio vero latẽt actus ſiue motꝰ ex vno mouente:quia nõ poſſunt diſcerni ab actibꝰ ꝓcedentibꝰ ab alio mouente:quẽadmodũ actus amoris eliciti ex amore charitatiuo:ab actu amoris eliciti ex amore naturali aut carnali. aliter eñ hõ poſſet certitudinaliter ſcire:vtrũ in ſuo actu eſſet dignꝰ amore vel odio.Quia ergo actus ĩtelligẽdi lumine agẽtis vnius & alterius ṕdictorũ diſcerni nõ poſſunt:bene poſſunt ambo non latere oĩno ſed alterũ eoꝝ ſic latere ꝙ ab altero diſcerni nõ poſſit:vt ex hoc ambo credant̃ ꝓcedere ab vno.quẽadmodũ cõtingere põt in ꝓpoſito de cognitiõe ĩ mẽte quã habet de re ſiue ab agẽte vno ſiue ab altero & de aliis a ſe:ſecundũ ꝙ dicit Auguſt.x.de trini.cap.viii.Quid tã in mẽte q̃ mẽs!Sed quia in his q̃ cũ amore cogitat ſenſibilibus aſſueta eſt:nõ valet ſine imaginibꝰ eoꝝ eſſe in ſemetipſa.hic ei

Margin notes: Reſponſio. (beside "cõtra Platonẽ … Deſcendendo igitur", with A in the right margin) — Ad Argu.in oppoſitum. (beside "mouetur&,& labitur … Qđ arguit̃", with B in the right margin)

oborit erroris dedecus dũ rerum ſenſatarũ imagines ſecernere a ſe non poteſt: vt ſe ſolam videat, qm̃ dum ſe ſolã nititur cogitare: hoc ſe putat eſſe ſine quo ſe nõ poteſt cogitare. Cum ergo pręcipitur ei vt ſe cognoſcat: nõ ſe tãq̃ ſibi detracta ſit q̃rat: ſed id qđ ſibi addidit detrahat. & infra. Cognoſcat ergo ſeipſam: nõ ꝙ ſe neſcierit: ſed ꝙ ſecum aliud amando cũ eo ſe cõfundit: & cõcernit quodã modo. Atq; ita dum ſicut vnũ diuerſa complectit̃ vnum putauit eſſe quæ diuerſa ſunt. Quare & actus quibus cognoſcunt̃, eadem ratione latere eſt neceſſe: & eadem ratione ſecundũ Platonem poſſent latere habitus quia non diſcernũt̃ actus. Si vero quarto modo ſint actus patentes & diſtincti: ſic ſecundũ p̃hm inconueniens eſt ꝙ ſint in nobis nobiliſſimi habitus: quorum. ſ. nati ſunt actus eſſe patentes vt diſtinguãt ſuos act⁹ ab actibus aliorum & lateant nos: quia ſic patent actus, & ſimiliter habitus per act⁹. Vnde ſuppoſuit p̃hs ꝙ ſi eſſent alii habitus in nobis q̃ acquiſiti ex actibus noſtris: illi nullo modo poſſent eſſe eiuſdẽ rõnis cũ acquiſitis: nec actus habituũ illoꝝ poſſent eſſe vllo modo latentes. quia eñ nihil poſuit niſi qđ ex motu & ſenſibilibus poſſet cõiici: oĩno negauit tales habitus: ſed non bono modo, etſi negandi ſunt: quia eadem ratione & multo fortius ſecundũ ꝙ ꝓcedit obiectio negaſſet act⁹ abditos quos ponit Aug. qui ĩ veritate ponẽdi ſũt: in ipſis eñ conſiſtit perfectio cognitionis cõtemplantiũ modo naturę: & in ipſis fundat̃ perfectio contemplantiũ mõ ſupernaturali ſecũdũ tertiũ genus viſionis intellectualis eorum quæ futura ſunt modo ꝓphetico: de quibus nihil ad præſens.

SEquunt̃ quęſita de hoĩe ex parte corporis. Vbi quęrebat̃ vnũ ptinens ad ſtatum corporis humani ſupernaturalẽ. vtrũ. ſ. dos impaſſibilitatis ſit diſpoſitio poſitiua in corpore. Duo vero pertinẽtia ad ſtatũ ei⁹ naturalẽ. Quorũ vnũ erat ex parte ſubſtantię corporis. Vtrũ videlicet ſuppoſitis fundamentis p̃hi ſit neceſſe ponere ꝙ ſemp fuerit homo: & homo ab hoĩe ex parte ante in infinitũ. Alterũ vero ex parte conditionis trahẽtis ortũ ex corporis ꝓpagatione. Vtrũ. ſ. nobilitas gñis ab ĩitio ꝓceſſerit ab ignobili. Quæſt. xvi. Quæſt. xvii. Quæſt. xviii.

CIRca primũ arguit̃ ꝙ dos ĩpaſſibilitatis nõ ſit aliq̃ diſpoſitio poſitiua ĩ corpore, quia nõ naturę elemẽtaris: q̃a oĩs talis diſpoſitio corporale qđ eſt & corruptibile ꝑ naturam cõtrarietatis ad aliqđ aliud elementare: dos aũt impaſſibilitatis non eſt corporalis: nec corruptibilis: nec contrariũ habet. Itẽ nec eſt illa diſpoſitio naturæ cæleſtis: quia illa nõ aufert naturam elementarẽ: eo ꝙ non contrariat̃ ei: & natura elementaris ꝓpter contrarietatem neceſſario ponit paſſibilitatem. Item nec eſt illa diſpoſitio ab anima: quia anima non tollit naturã elemẽtarẽ vt prius. ergo &c. Argu. prin. primum. Secundum. Tertium.

CONtra eſt illud apoſtoli. Mortale hoc induet ĩmortalitatẽ: & corruptibile hoc ĩduet incorruptionem. Incorruptio aũt ponit impaſſibilitatẽ. ergo &c. In oppoſitũ.

DIcendũ ꝙ duplex eſt paſſibilitas: & ecõtra duplex impaſſibilitas, ſecũdũ p̃hm ſecũdo de aĩa. Quędã eſt abiectio cõueniẽtis ex cõtrarii receptione: & quędã eſt receptio cõuenientis ex imperfectionis abiectiõe. Paſſibilitas primo mõ dr̃ corruptibilitas in inãiatis, & mortalitas in animatis. Paſſibilitas ſecũdo modo perfectibilitas quædam eſt. Sic eñ intellectus patit̃ in recipiendo ſcientiam & in ſciendo, & ſenſus in recipiẽdo ſenſationem & in ſentiendo. Hęc ſecunda paſſibilitas non tollit̃ per dotẽ: nec cõtrariat̃ ei: q̃a pertinet ad pfectionem naturæ. vnde in corporib⁹ ſanctorũ erũt perfectę operationes oĩm viriũ intellectiuarũ & ſenſitiuarũ. Volẽt eñ & ſcient: videbunt & audient: & vl̃r ſentiẽt quæcũq; ſunt eis & beatitudini eoꝝ conuenientia tam ex parte viriũ exteriorũ q̃ interiorũ. Prima vero paſſibilitas cõtrariat̃ doti & ꝑ ipſam tollit̃. Vnde non erit in corporibus ſanctorũ, multo minus q̃ in corporib⁹ cęleſtibus: de quibus determinãt p̃hi ꝙ non recipiũt peregrinas impreſſiones. Et propter hoc oportet ponere in illis dotem impaſſibilitatis quam requirit natura animæ humanæ: quia ꝙ ſit in corpore hoc eſt ei naturale ſicut naturale eſt graui eſſe in centro: ꝙ vero ſit extra corpus, hoc eſt contra naturam ſuam: ſicut eſt contra naturam grauis eſſe extra centrũ. Sicut aũt eſt ei cõtra naturam ꝙ ſit extra ipſum: ſic cõtrariũ eſt eius naturę ꝙ aliquid ſit ĩ corpore ꝑ qđ neceſſe habet aliquando eẽ extra corpus: quẽadmodũ cõtrariũ eſſet naturæ grauis ſi aliquid eſſet in centro quo aliquando neceſſe haberet expelli extra ipm̃. Quare cũ nihil habet eſſe pfectum quouſq; ſit liberũ & expeditum ab eo qđ eſt naturę ſuæ cõtrariũ: anima igit̃ humana perfectionẽ ſuę naturę nõ habet quouſq; ĩpaſſibilitatẽ ſecum in corpore ſuo habuerit. Quare cũ aĩa non eſt data corpori niſi vt ſuã pfectionẽ habeat in illo: & hoc maxime ꝑ ſtatu glorioſo: oportet igit̃ ꝙ glorioſorũ corpora oĩa ſint impaſſibilia & immortalia: quod cum non poſſint habere ex puris naturalibus ſuis quæ ſunt naturaliter contraria & corruptiua: oportet ꝙ hoc ſit ex aliquo dono ſupernaturali: qđ appellamus dotẽ impaſſibilitatis: de quo eſt queſtio quid ſit, & quõ habet eſſe, & quid agat in corpore. Reſponſio.

C

D

AD cuius intellectũ ſciendũ ꝙ immortalitas ſiue incorruptibilitas quę ſequit̃ impaſſibilitatẽ, triplex eſt. Quarũ prima

E

erat in statu innocentię hoſs qua potuit nõ mori p diuinã cõſeruationẽ a morte & corruptione ex eſu ligni vitę, quouſq; raperet ad ſecũdã immortalitatẽ q̃ erit corporũ glorioſorũ poſt reſurrectionẽ. Secũda vero immortalitas erit corporum beatorũ, qua homo nõ poterit mori ab aliqua cauſa intrinſeca vel etiã extrinſeca creata agente vel poſſibili agere ad corruptionẽ & mortẽ: qualis nec eſt in angelis nec in cęleſtibus corporibus ſecũdũ modum infra declarandũ. Tertia eſt immortalitas qua quis nullo modo poteſt mori: nec a cauſa intrinſeca nec a cã extrinſeca oino. q̃le ſolum eſt illud qđ eſt formalit neceſſe eẽ & vita: cuiuſmodi eſt ſolus de⁹: reſpectu cuius oĩa alia ſunt mortalia & corruptibilia in nihilum niſi manu diuina tenerent: ſecundũ ꝙ etiam teſtatur Plato: in hoc multo meli⁹ ſentiens Ariſtotele: qũ dixit in ſecũdo Timęi, loquens immortalibus & incorruptibilibus creaturis. O dii deorũ quorũ opifex idemq; pater ego: opera ſiqdẽ vos mea diſſolubilia natura: me tñ ita volente indiſſolubilia. Oĩe ſiquidem qđ cõiunctum eſt, natura eſt diſſolubile. At vero qđ bona ratione iũctum atq; modulatũ ẽ diſſolui velle non eſt dei: quapropter quia facti genitiq; eſtis, immortales q dem nequaq̃, nec oĩno indiſſolubiles: nec tñ vnq̃ diſſoluemini: nec mortis neceſſitatẽ ſubibitis: q͞a volũtas mea maior eſt nexus & vegetatior ad æternitatis veſtrę cuſtodiã: q̃ illi nexus vitales: ex quibus æternitas veſtra coagmentata atq; compoſita eſt. Impaſſibilitatis ergo cauſam penes naturam non q̃rimus: illa eñ repugnat naturæ creaturæ: & ꝓpria eſt ſoli naturę increatæ: nec illius penes quã habet immortalitas primo modo: q͞a illa nõ ponit neceſſitatem non moriendi ſed ſolũ poſſibilitatẽ. Sed quęrimus cauſam impaſſibilitatis tertio mõ: penes quã neceſſe eſt quãtũ ex rõne principiorum intrinſecorũ non mori. Nec poſſumus dicere ꝙ illi⁹ cauſa ſit mera voluntas dei: ſecũdum ꝙ dictum eſt de immortalitate & de incorruptibilitate deorũ in auctoritate Platonis: vt ipſa talis impaſſibilitas ſit ipſa dos. qm̃ diuina voluntas eſt cauſa extrinſeca reſpectu talis impaſſibilitatis: & reſpicit ꝓprie finalem corruptionem qua res decidat in nihilum. Nec poſſumus dicere ꝙ illius cauſa ſit aliquid tale quale in diis deorũ, ſiue ſint angeli ſiue corpora: quia illorũ incorruptibilitas ẽ ex puris principiis naturalibus: quia eſt abſq; oĩ contrarietate: ratione cuius etſi ſubtracta cuſtodia diuinę voluntatis caderẽt in nihilum: propter qđ dixit Plato. Immortales quidẽ nequaq̃ &c. non tñ hoc eſt ꝑpter aliquã neceſſitatẽ ex principiis intrinſecis impellentib⁹ ad diſſolutionem: qualiter impellunt miſcibilia mixtum. Nec poſſumus dicere ꝙ illius cauſa eſt ablatio q̃litatũ actiuarũ & paſſiuarũ ab elemẽtis: q͞a ꝑtinent ad ꝑfectionẽ elemẽtorũ & formę mixti in corpore humano. Et nõ eſt ponẽdũ ꝙ aliq̃d ꝑfectiõis naturę auferet a corpib⁹ glorioſis. Nec poſſum⁹ dicere ꝙ illi⁹ cã ẽ ablatio actionũ naturaliũ qualitatũ actiuarũ & paſſiuarũ q̃ ſunt calefacere aut ĩfrigidare & hmõi: q̃ nõ manebũt eo ꝙ non ſunt de ꝑfectione rei in ſe ꝑpter neceſſitatẽ ĩdiuidui: ſed ꝑpter ꝑfectionẽ ſpeciei in alio extra: quales actiones nõ manebũt in corporibus ſanctorũ: ſed tñ actiones q̃ ꝑtinent ad ꝑfectionẽ rei in ſe: qualis eſt calidi calere. in qualibus actionibus cõſeruabit mixtio & forma mixti in corporibus iuſtorũ: quia ſic impaſſibile & incorruptibile non eſſet corpus beatum ex aliqua diſpoſitione poſitiua ſed priuatiua tm̃. Diceret eñ ſolummodo impaſſibile ex defectu agentis & inferẽtis paſſionem: quẽadmodũ ſi terra tota quieſcens in cẽtro dicat immobilis quia deficit virtus fortior expellẽs ipſam a centro, q̃ ſit virt⁹ eius ꝓpria qua ſe tenet in cẽtro. ſcđm ꝙ dicit Auer. in fine de ſubſtantia orbis, ꝙ terra habet perpetuã quietẽ quia habet ꝑpetuã carẽtiã virtutis mouẽtis ipſam. Qđ aũt ſic dicit impaſſibile aut immobile, ſimpliciter eſt paſſibile & mobile quãtũ eſt ex ſe. qđ ei tale eſt natũ ẽ pati aut moueri, licet nunq̃ patiet aut mouebit. terra eñ ſimpliciter mobile qđ eſt: etſi nunq̃ habeat mouẽs. Similiter tale corpus ex ſe ſimpliciter paſſibile & corruptibile eſſet etſi deficeret corrũpẽs. Nos aũt cũ hoc dotẽ ponimus aliquid poſitiuum in corpore ſup eius naturalia. Nec põt ad hoc dici ꝙ illud poſitiuũ ſit aliq̃d in mixto quo conſeruat ne quantum eſt ex ſe ab intra aliqua paſſione moueatur: quæ omnino præſeruat qualitates paſſiuas a paſſione quantumcunq; agant actiue: quẽadmodum Adam conſeruaſſet quoquo modo eſu ligni vitæ. Quod enim ſic eſt impaſſibile ab intra: nõ ex hoc pręcluditur quin poſſit pati ab aliquo extra: quẽadmodum terra etſi nõ ſolũ q̃ſcat in cẽtro ex carẽtia cauſę mouẽtis ipſã extra cẽtrũ, ſed etiã ex virtute poſitiua eadẽ q̃ſcat ĩ centro qua mouet ad centrũ: mobilis tñ dicit et paſſibilis q͞a moueri põt a cẽtro p virtutẽ exteriorẽ excedentẽ virtutẽ quietis eius. dicente pħo de cauſis motus aĩaliũ. Oportet virtutẽ ęquare mouẽtis & eã q̃ moti. Eſt eñ aliqua multitudo vigoris ſecũdũ quã manet qđ manet: quẽadmodũ & ſecũdũ quã mouet mouens: & eſt q̃dã ꝓportio ex neceſſitate: quẽadmodũ contrariorũ motuũ ſic & quietũ: & æquales qdẽ impaſſibiles abinuicẽ. ſicut eñ pellẽs pellit ſic pulſum pellit ſcđm virtutem. Si eñ aliq̃s excedat virtute actiua motus terrę quietẽ, mouebit ipſam a medio. Et virtus hęc ꝙ nõ infinita, manifeſtũ. neq; eñ terra ĩfinita: q̃re neq; grauitas ipſi⁹. Qđ ergo hoc mõ eſt impaſſibile aut

imobile,natū eſt pati & moueri:licet nūq̄ patieť aut mouebiť:quēadmodū id qđ in cētro terrę viſibi
H le eſt etſi nunq̄ videbiť. Oportet ergo dicere ꝙ illud poſitiuū ſit aliquid in mixto:quo cōſeruať ne
omnino a quocūq; agente ſiue interiorē ſiue exteriore poſſit pati,prꝥter dictū caſum in nihilū. Nec
pōt dici ꝙ illud ſit aliqua virtꝰ corporis:qa nō elemētaris,vt dictū eſt:neq; cœleſtis: qđ aliq̄ ponūt
dñari ĩ corpore humano poſt reſurrectionē,licet modo dominenť elementa: ita ꝙ ſicut ſunt modo
corruptibilia ꝑpter actionē elementoꝝ:ſic tunc erunt incorruptibilia & impaſſibilia ꝑpter actionē
cęleſtis corporis. Sed hęc fictio eſt:qa corpus cęleſte ſcđm ſubſtātiā nō venit in mixtionē cū elemen
tis,qa nō cōmunicāt in materia.ſecundū virtutē autem nō immittit q̄bus elemēta impediat in ſua
actiōe,ſed magis vt expediat. Oportet igiť ponere ꝙ illud poſitiuū ſit aliq̄d ſupnaturale qđ ab oī
paſſiōe tā ab interiore agēte q̄ ab exteriore ꝑſeruet corpus glorioſū a diſſolutiōe eoꝝ ex q̄bꝰ cōponi
tur:vt dicať impaſſibile & indiſſolubile quia neceſſe eſt id oīno nō diſſolui nec corrumpi. hoc eñ
ĩ corpore glorioſo apoſtolus attribuit virtuti Chriſti. Phil. iii. Reformabit corpꝰ humilitatis noſtrę
I &c. ET ſunt aliq̄ q̄ dicūt ꝙ illa diſpoſitio nō eſt aliud q̄ gloria animę: ꝑ quā corpus ſuū erit ei ple
ne ſubiectū. Propter qđ in corpore glorioſo nō poterit eſſe aliq̄ mutatio aut paſſio contra eiꝰ diſpoſi
tionem:quia paſſio nō fit ab aliquo agente in paſſum niſi qa dñium formę debilitať ſupra patiens.
Qđ nō videť ſufficiēs:quātūcūq; eñ corpus ſit ſubiectū animę:ſi nihil receptū ſit in corpore ꝑ qđ
ex ſe ſit impaſſibile:qa ꝙ nō patiť hoc eſt ex illa ſubiectione:ex hoc ergo vt prius habeť bene ꝙ nun
q̄ patieť:non tñ qn ex ſe maneat paſſibile & ꝙ pōt pati. Nūc aūt q̄rimus cām talis impaſſibilitatis
qua neceſſe eſt ipm nec pati vnq̄ nec poſſe pati. Etſi eñ nunq̄ dñium formę q̄ eſt aīa,pōt debilitari
ſup materiā q̄ corpus eſt:& oīs paſſio fit ꝑ victoriā agētis ſup patiens:vt ꝑpterea materia q̄ eſt cor
pus nō poſſit ſubiici cōtrario dñanti,tollēdo dñiū aīę ſup corpus:vel ſaltē ipm diminuendo:tñ dñi
um vnius ex qualitatibus actiuis & paſſiuis etſi nunq̄ debilitareť ꝑpter dñiū aīę:poſſet tamē,vt di
ctum eſt,debilitari:et ideo poſſet ob hoc fieri paſſio a qualitate vincente in paſſum:licet nunq̄ fie
ret:& ſic vt prius adhuc eēt vere paſſibile etſi nunq̄ patereť. Sed nos q̄rimus corpus impaſſibile qđ
ſic eſt impaſſibile ꝙ ex ſe neceſſe eſt nō pati:nec aliquo modo poſſit pati,vt dictū eſt. Vñ ex iſta rōne
nō pōt poni corpus impaſſibile ꝑpter aīę gloriā,niſi ponēdo ꝙ aīa in hoīe dat eſſe corporeū:vt nō
ſit homo cōpoſitꝰ niſi ex ſubſtātia q̄ eſt aīa,& materia prima. Vbi nō video aliquam mixtionē nec
formam elemēti:nec illā quæ eſt ex elemētis,nec aliam corruptionem q̄ ſeparationem animæ a ma
teria. Nunc autem non ponimus ſeparationem animæ a corpore niſi propter diſſolutionem immi
nentem aliquorum in corpore ex quibus cōponiť:q̄ ꝑ ſuā ꝑſentiā cōtinet forma illa q̄ eſt aīa quātū
pōt,vt diciť in fine primi de aīa. Quare ſi ſola aīa eēt forma in hoīe,nō video cām corruptiōis aut
paſſionis,ſiue aīa ſit glorificata ſiue nō. Quare ſi corpus hūanū ex ſe paſſibile ſit & corruptibile ſe
cūdū formā aliā ab anima:vt habitū eſt ſupra:& debet ſcđm dictū modū eſſe impaſſibile:oportet ꝙ
hoc fiat ex aliqua diſpoſitione poſitiua ſcđm ſe ꝑter aīam.& manet ſecūdū hoc vniuoce corpus,cū
ſic fuerit factum de corruptibili & paſſibili incorruptibile & impaſſibile : & ſimiliter ipſe homo de
mortali factus fuerit imortalis,nō nouā vitā accipiēdo/ſed quēdā caſum ſiue paſſionē vitæ. Ita etiā
ꝙ ſi ꝑ impoſſibile aīa nō glorioſa corpori exñti cū tali diſpoſitione cōiungereť,imortalis eſſet homo
nec vnq̄ aīa ſepari poſſet a corpore:& eadē ratione nec ſeparari poſſet a materia:& eſſet hō immor
talis ſi eēt cōpoſitꝰ ex ſola aīa & materia:qa ipſa materia ita icorruptibilis ē ex ſe,quātū datū corpꝰ
K ex dicta diſpoſitiōe quā appellamꝰ dotē. Quęriť ergo a quo ē iſta diſpoſitio ĩ corpe glorioſo. Et ē di
cendū ꝙ radix paſſibilitatis,q̄ eſt abiectio,& corruptiōis naturalis ĩ materialibꝰ eſt priuatio exiſtēs
in materia. Priuatio eñ vt dicit pħs primo phyſi. eſt principiū gñationis ꝑ accidēs. & hoc reſpectu
gñati:ſed tamen neceſſariū generationi:vt dicit ibidē Cōmē. qa vt dicit generatio fit ex nō ente ꝑ
accidēs.i.ex ſubiecto:cui accidit ꝙ ĩ eo ſit priuatio rei q̄ gñať:& ſi priuatio formę nō ꝓcederet ĩ ſub
iecto,nō gñareť ex eo. Sed vt dicit pħs in fine libri:priuatio multotiēs imaginabiť ad maleficiū. Cō
mē. Magis deſtruere q̄ eſſe. qm̄ ſcđm ꝙ ſubdit:qui nō cōcedit priuationē cū materia:nō pōt dicere
quare appetitꝰ eſt materię ad recipiēdū formas poſt formas:& nō ſolū habet ex priuatione appeti
tū formę nō habitę, ſed etiā aptitudinē & potētiam ad illā. Ita ꝙ ſcđm hoc ſi qua forma eſt in ma
teria abſq; priuatione ad formā cōtrariā,iā ceſſat aptitudo ad aliā formā & potētia. dico inquantū
depēdēt a priuatione:licet nō inquātū depēdēt a ſubſtātia materię.& ceſſat etiā ꝑ cōſequēs oīs gña
tio & corruptio:& ēt oīs alteratio:qa nō ē poſſibil' natural' alteratio vbi nō ē poſſibilis gñatio:vt pa
L tet ex primo de gñatione. DIco ergo ꝙ ex vnione aīę glorioſę cū corpore mūdo ab oī fomite pcti
quale erat formatū in ſtatu innocētię,ex redūdātia glorię aīę in corpus corpori infundiť q̄dā diſpo
ſitio q̄ tollit illā diſpoſitionē defectiuā q̄ erat priuatio:ſicut tolliť adueniente forma cui erat cōtraria

ſta ꝙ amota priuatione etiã tollit oĩs appetitus materię,& oĩs potẽtia & aptitudo eius ad aliã for-
mam q̃ ſit illa qua eſt informata. Dico inquãtum appetitus potẽtia & aptitudo depẽdẽt a priuatio
ne: licet nõ inquãtũ depẽdẽt a ſubſtãtia materię. & manet ſic in materia pura carẽtia formę : cuius
priuatio priꝰ erat in ea: queãdmodũ carẽtia formę elementi eſt in materia corporis cęleſtis: ſi i eo ſit
materia: p̃ter hoc ꝙ in materia cęli nõ eſt appetitꝰ aptitudo aut potẽtia ad formã elemẽti: neq; quã-
tum eſt ex parte ſubſtãtię materię, ſicut neq; quãtũ eſt ex pte priuationis. In materia vero corporis
glorioſi, vt dictũ eſt, manẽt illa quãtũ eſt ex pte ſubſtantię materiæ: licet nõ quantũ eſt ex parte pri
uationis. Et cũ dicta diſpoſitio infuſa ſuſtulerit illã diſpoſitionẽ defectiuã: per hoc ſe ipſa ponit imor
talitatẽ: & ſic deſtructa inimica morte induit imortalitatẽ: & corruptibile induit incorruptionẽ. ſe
cundũ ꝙ dicit Apoſtolus primæ Corin. xv. Ita ꝙ ſtãte diſpoſitione illa nõ plus corpus glorioſum
eſt in potẽtia ad formã elementi aut alteriꝰ mixti, q̃ ipſum cęlum: niſi ꝙ cælum inquantũ eſt ex ſub
ſtantia materię ſuę & ex pte priuationis nullo modo habet po tentiã ad formam aliã: quã tñ habet
aliquo modo corpus glorioſum quantũ eſt ex parte ſubſtantiæ materię ſuę: vt in hoc differẽs ſit im
mortalitas & incorruptibilitas in cęlo & in corpore glorioſo. Vñ qa nihil patit̃ niſi qđ p priuationẽ
eſt cõtrarium & in potẽtia: ideo qualeſcũq; ſint actiones in tali corpore, ſiue ab extra ſiue ab intra
nõ plus patiet̃ q̃ mõ patit̃ ſphęra lunę a calore ignis quẽ in ſua cõcauitate cõtinet. & p hoc corpus
hmõi ſimpliciter factũ ẽ impaſſibile & icorruptibile: & homo ſecũdũ ipſum ſimpliciter imortalis &
incorruptibilis. nõ quia vt dicit Auguſt. xiii. de ciui. dei. cap. xxiii. corpus qđ de terra factũ eſt nõ ip
ſum erit: ſed quia dono cęleſti iã tale erit vt etiã cęlo incolẽdo nõ amiſſa natura ſed mutata quali-
tate cõueniat. Et vt arbitror diſpoſitio iſta qualitas eſt reducẽda ad naturalẽ potentiã de ſecunda
ſpecie qualitatis: nõ qua qdẽ habet agere de facili: a quali denoĩant̃ curſor & pugillator: nec qua qs
habet ſolum difficile pati, a quali denoĩat̃ durũ: ſed qua habet impoſſibile pati, vt dictũ eſt. Cõce M
Ad duo prima principa. dendum eſt ergo primũ argumentũ & ſimiliter ſecundum: ꝙ diſpoſitio illa q̃ eſt dos, non eſt ab ali-
qua corporali natura cęleſti aut elementari. AD tertium ꝙ non eſt ab anima: qa ipa non tollit na-
Ad tertium. turam elementarẽ: Dicendũ ꝙ verum eſt quãtũ ad id qđ eſt de natura & pfectione ſubſtãtię elemẽ
taris: quia tũc diminueret perfectionem corporis humani, vt patet ex dictis. bene tamen tollit ali-
quid qđ eſt defectus & imperfectionis naturæ elementaris, & in hoc eam amplius perficit.

Quæſt. xvii. CIrca ſecundũ arguit̃: ꝙ homo habet generari ab hoie in infinitũ ex parte ante ſe
Argu. prin. cundum fundamenta Ariſtote. quia dicit in. vii. metaphyſi. Oẽ qđ gñat̃: gñat̃ a ſi
bi ſimili noie & definitione. Si ergo iſte hõ gñatus eſt: ergo ab alio hoie gñatus
In oppoſitũ. eſt: & ille eadẽ ratione ab alio: & ſic in infinitũ. CONtra. xii. metaphy. vult ꝙ
oĩs forma in potẽtia in prima materia eſt in actu in primo motore. qđ vero eſt i
actu i prio motore, in potẽtia aũt in materia, motor ex ſe ſine alio põt ex materia
Reſponſio. pducere. ergo &c. DIcendũ ꝙ ſententia phi fuit: ꝙ ſicut ſpecies rerũ nõ hñt eſſe extra intellectus N
notitiam niſi in ſingulari vnico aut pluribus: ſic nec habent cauſari niſi i eiſdẽ. Et bene dixit i hoc
ſed ſpecies illas q̃ ſubſiſtunt in vnico indiuiduo tm̃ nec gñabili nec corruptibili, poſuit ęternas, non
cauſatas ab alio vt a principio pductiuo. ſecundũ eñ ꝙ dicit. xii. metaphy. Cælũ nõ habet cauſam
in eſſe: ſed in motu. *Species* vero gñabiliũ & corruptibiliũ ſecũdũ rõnẽ ſpeciei aliter non poſuit pro
ductas niſi prout habent eſſe in ſuis indiuiduis p gñationẽ: quoꝝ cãm pximã p̃ter generans parti-
culare i ppagatis poſuit cęlũ: ita ꝙ ſpecies ipa a deo nullo mõ habeat ꝙ ſit cauſata ab ipo niſi p quã
to generat̃ in ſuis indiuiduis: & hoc non niſi mediante cęlo ex materia indiuiduali determinata: p
quã ſpecies in indiuiduis indiuiduari habet & plurificari. *Sed* a cælo ſcđm cõmunẽ curſum aliter O
poſuit ſpecies pfectoꝝ gñari in ſuis idiuiduis: aliter vero ipfectoꝝ. Quia ipfectoꝝ ex ſolo cælo agẽte
in materia vim ſeminalẽ abſq; pticulari agẽte ſimili i ſpecie poſuit poſſe ex materia exire de potẽtia
in actũ poſtq̃ deſierat eſſe in oĩbus ſuis indiuiduis. Vnde loquẽdo de tali vi gñata in putrefactis a
cęlo dicit in. iiii. meteoro. Calor diſgregãs naturalis cũ ſit, cõſtare facit diſgregata. In cęlo eni cõtigit
aliqñ fieri aliquem aſpectum & circulationem q̃ prius nõ erat: quoꝝ effectus pprius eſt aliqua ſpe
cies gñabilis & corruptibilis. *Species* vero pfectoꝝ nõ a ſolo cęlo abſq; particulari agẽte ſimili i ſpe
cie poſuit exire in ſuis indiuiduis de potẽtia ad actũ. Sol eñ & hõ generãt hominẽ: vt dicit. ii. phyſi.
Tales aũt ſpecies poſuit phs ſempiternas: & nunq̃ defuiſſe: ſed cauſatas tñ non abſtractas abſq; indi-
uiduis: & extra intellectũ exiſtentes. nõ ſic ꝙ ſingula ſpecies ſubſiſtat in aliquo idiuiduo ſempiter
no cauſata, ſicut ſubſiſtũt ſpecies cęli & intelligẽtię: ſed qa ſemp vnũ indiuiduoꝝ gñatũ eſt ab alte-
ro ſemp in p̃terito: & ſimiliter generabit̃ in futuro: & ſimiliter ſpecies ipſa in quolibet eorum. ita ꝙ
nũq̃ materia ſic cœperit eſſe ꝙ nõ pfuit: nec deſinit eẽ ꝙ nõ erit i poſterũ. & quolibet idiuiduoꝝ in

cipiēte eſſe in ipſo, incipit ſpecies eē: & deſinēte eſſe i ipſo, deſinit ſpecies eſſe. Et ſcđm ipm̄ hoc mō nō
ſic ſpecies incipit eſſe quin ſemper p̄fuit: nec ſic deſinet eſſe quin ſemper poſtmodū erit. Equus eñ
ſimpliciter etſi incipit eſſe p generationem huius equi, p̄fuit tñ in alio generante ipſum: & ſi deſi-
nit eſſe i vno per mortem eius, manet tñ ſemp in alio generato vel ab ipō vel ab alio. Et ſic licet qđ
libet indiuiduum ſub tali ſpecie ſic ſit cauſatū q̄ non p̄fuit: ſed penitus eſſe incepit: & ſimiliter ſpe
p cies in illo: non tñ ſequit̄ q̄ ipſa ſpecies ſic eſſe cœperit: q̄ penitus non p̄fuit. Falſa eſt eñ illa ꝓpo-
ſitio q̄ dicit q̄ ſpecies illa eſt noua & eſſe inceperit cum penitus non p̄fuiſſet, cuius q̄dlibet indiui
duū in p̄terito nouum erat: & ſic cœpit eſſe q̄ non p̄fuit penitus. Licet eñ quodlibet indiuiduum
ſic eſſe cœperit q̄ penitus non p̄fuit: nullū tñ eoꝝ ſcđm phm̄ ſic incepit eſſe qn aliud a quo eſſe cœ
pit p̄fuit. Species aūt nō habet eſſe, fuiſſe, vel fore ſolūmō p eē aut fuiſſe aut fore vniꝰ indiuidui:
ſed cuiuſlibet indifferēter. eſt eñ propoſitio illa ſimilis quę dicit. oē p̄teritū ſiue ꝓpinquū ſiue remo
tum determinatā diſtantiā habet ad præſens: quia eſt aliquod tunc: ergo totum tempus præteri-
tum eſt finitum. Cui reſpondet Ariſto. in. iiii. phyſi. dicens: q̄ licet quodlibet tunc ſiue tempus prę
teritum ſit finitum: quia tamen in tempore eſt accipere tūc ante tunc: & præteritum ante p̄teritū
in infinitū: ideo non eſt totū tēpus p̄teritū finitū. componit̄ eñ ex finitis quantitate: numero aūt in
finitis: & ideo in infinitū habuit eſſe p̄teritū añ p̄teritū. Sic etiā licet nullū ſit hoīs indiuiduum qn
eſſe cœperit cū prius non fuiſſet: quia tñ indiuiduū hoīs eſt ante indiuiduū in infinitum ſcđm phi
loſophum: ideo ſecundum eū homo non incepit eſſe cū penitus non p̄fuiſſet, ſicut nec tempus. Et
eſt ſimile de partibꝰ temporis & indiuiduoꝝ hominis: quia ſicut tempus p̄teritum ſimpliciter ha-
buit eſſe per quodlibet nunc & tūc: ſic & homo & ſimiliter ſpecies q̄libet per quodlibet indiuiduū
ſuum. Et ideo ſcđm philoſophum ſpecies equi non ſic incepit eſſe quin ſemper p̄fuit: quia nunq̄ in
cepit eē vnum indiuiduū eius quin aliud p̄fuit in infinitū. qm̄ ſpeciei inceptio ſimpliciter nō poteſt
argui ex inceptione vnius aut cuiuſlibet indiuidui ſui ſecūdū ſe, cum non p̄fuiſſet: ſed ſolummodo
ex alicuius indiuidui eius inceptione: cum nec ipſum nec aliud īdiuiduū illius ſpeciei p̄fuiſſet. cū
p̄cedēti ei ſpeciei inceptiōe bene ſtat ſpeciei æternitas: licet nō cū iſta vt patet ex dictis. Et ſic ſecūdū
philoſophum cęlo & elementis exiſtentibus ſempiternis, equus potuit generari ab equo præceden
te & homo ab hoīe in infinitum abſq; omni repugnantia naturæ rei: vt non ſit omnino ponere pri
mum hominem aut primū equū. Immo qđ plus eſt, ſecūdum philoſophum impoſſibile eſt i quacū
q; ſpecie aliquod indiuiduum ponere qđ nō p̄ceſſiſſet aliud eiuſdem ſpeciei. & hoc ſiue in ꝓpagatis
in quibus non poteſt vnum procedere de potentia ad actū niſi per aliud p̄cedēs ſuę ſpeciei: ſiue etiā
in aliis quorum indiuidua ꝓduci poſſunt virtute cæli ſolius. Cuius ratio eſt ſecūdum phm̄, q̄ pri
mum agens & mouens ſemp eſt & ſemper fuit agens & mouens. Ex quo ergo egit & mouit tēpore
infinito: impoſſibile eſt q̄ habeat nūc aliquā virtutem aut diſpoſitionem ſiue aſpectum producēdi
aliqđ indiuiduū, quin prius habuerit conſimilem virtutem ꝓducendi ſimile: qđ & eadē ratione p
duxit. & hoc infinities in infinito tp̄e qđ p̄ceſſit. Vt ideo ſecūdū ipſum, q̄cūq; ſpecies, quæcūq; opi-
niones aut leges: religiones: ſectę aut hęreſes ſunt modo: infinities p̄ceſſerint: & circulariter eadem
ſpecie reuertent̄ in futuro: & qualiacūq; nūc ſunt, talia infinities futura ſunt, & ſimiliter p̄ceſſerūt
q̄uis eoꝝ ꝓpter antiquitatē nō reſtat memoria. Et ſic ſi oēs ſpecies quarum indiuidua generan
tur p propagationem, poſſent generari a ſolo cælo: & ſpecies reparari omnibus indiuiduis ſuis ali-
quando corruptis: adhuc eadem ratione non contingeret ponere primum indiuiduum: quia infi-
nities ſecūdū philoſophum qualibet ſpecies talium fuiſſet corrupta oīno & iterū reparata. Oīa Sententia auctoris.
Q iſta ex falſa ſuppoſitione procedunt. ſ. q̄ ſpecies rerum ſunt ęternę, & nulla noua niſi quatenus de-
pendet in eſſe ab indiuiduis gn̄abilibus & corruptibilibꝰ. qđ nec rerū naturę, nec rectę rōni cōcor-
dat. de creatura eñ alias ſępiꝰ declarauimꝰ q̄ nō pōt fuiſſe æterna. Si. n. potuiſſet fuiſſe ęterna, abſq;
īcōueniēte ex natura rei poni poſſet ab ęterno fuiſſe: & ſi fuiſſet ab æterno, cū ſecūdū phm̄ i æternis
non differunt eſſe & poſſe, impoſſibile fuiſſet ab æterno actū diſtantē fuiſſe a potentia: & ſic impoſſi
bile fuiſſet ipſam incepiſſe de nouo: quia per infinitum tempus pręcedens actus fuiſſet diſtās a po
tentia. Et ſic ex alibi determinatis ſupponimus impoſſibile q̄ ponantur cęlum, elementa, & cætera
quorū ſpecies ſubſiſtit in vnico indiuiduo, fuiſſe ſemp & ab æterno. de quo nō q̄rit iſta quæſtio: ſed
ſuppoſito q̄ illa fuerint ab æterno: vtrū ſecundum fundamēta Ariſtote. neceſſe ſit ponere q̄ homo
generauit hominem ſemp ex parte ante in infinitū. Vbi duo ſunt conſideranda. Primū: ſi omni ho-
mine aut equo corrupto incendio vel diluuio: virtute cæli poſſent reparari de terra. Secundum: ſi
ſecūdum naturam rei poſſit poni cælo exiſtēte æterno hominem ſemper fuiſſe ab homine, equum
ab equo, abſq; aliquibus primis equis & primis hominibus ante quos nulli. De primo iſtorum dat

Ariſtoteles dubiã ſniam:vbi dicit ſecundo politic.in fine.Veriſimile primos ſiue terrigenę erant,ſi
ue ex corruptione quadam ſaluati ſunt:ſimiliter eſſe & contingẽtes & inſenſatos. Et probat p hoc
antiquas leges eſſe mutandas:eo videlicet ꝙ homines illi per quos primo ciuitates ſunt conſtructæ
& leges inſtitutæ poſt vniuerſalẽ deſtructionem viuentium vlĩ diluuio ignis aut aquæ:erant qua
leſcũq; in morbꝰ & fatui ſenſibꝰ.Propter qđ leges irrationabiles inſtituerũt:& hoc ſiue poſt illã vni
uerſalem deſtructionẽ fuerint illi hoĩes terrigenę:ideſt geniti de terra a ſole: qđ quęrit q̃ſtio noſtra
ſiue ex corruptione vlĩ in qua totũ genus humanũ perierat,ſaluati ſunt:ſicut Noe ſaluatus eſt per
arcam tempore vniuerſalis diluuii aquæ: & Deucalion per aſcẽſum montis tempore diluuii ignis
qđ fuit in Gręcia. Dicſit autẽ aliqui tenentes vnam partem:videlicet ꝙ virtutes cæli & ſtellarum R
cõmixtę viribus elementorũ omnia formant & perficiunt:ꝙ non indigetur propagantibus niſi p
pter cõmodius & frequentius generari:quẽadmodum expertum eſt de muribus primo genera-
tis de terra:q poſtmodum generant ꝓpagando.Sed quicquid ſit de aliis,hoc nullo modo poteſt po
ni de hominibus.qm̃ non minus perfecti generanť homines ꝓpagatiõe q̃ generarenť a ſtellis.quia
meliora fomẽta interiora dant ꝓpagantes q̃ darent ſtellæ. Sed videmus tantã imbecillitatem i ſta
tim generatis a propagantibus,ꝙ niſi foueanť exterius arte & ingenio propagãtium, inedia & fa-
me eos mori neceſſe eſt:& ſic etiam ſi generarẽtur a ſtellis:quia i cõſimili imbecillitate aut maiore
ab illis generari neceſſe eſſet:cum non haberent fouentes,mori eos neceſſe eſſet prius q̃ ad perfectio
nem peruenirent: & ſic per generatos a ſtellis genus humanũ reparari non poſſet:& quod ampliꝰ
cũ natura ſcđm pħm non deficit in neceſſariis,ſi ſtellis eſſet indita a natura vis hominũ generati-
ua:prouidiſſet eis de fouentibus eos poſt generationẽ.Quare cũ in hoc non prouidit eis:non eſt po
nendum ꝙ habeant naturam generatiuã hominũ:& hoc conſimili ratione qua ꝓbat philoſophus
in fine de aĩa, ꝙ a vi vegetatiua nõ habet eſſe principiũ motus ſecundũ locũ,quia tunc natura ꝓ-
uidiſſet plantis in quibus eſt vis vegetatiua,inſtrumenta quibus mouerentur localiter.Et eadem
ratione probať ꝙ nec animalia pfecta plurima,quoꝝ foetus indigent nutritione parẽtum, a ſtellis
generari poſſent.Propter qđ q̃uis ſtellę ſufficiẽter mouẽt ad ſpecies mixtoꝝ inanimatorum & ter
ræ naſcentium & plantarũ:& ſimiliter animaliũ in corpore cõſimiliũ:vt ſunt ſerpentes & vermes:
& ſimiliter aĩalium imperfectorum non multũ diſſimilium:ſicut ſunt mures & veſpertiliones:ta-
men non ſufficienter mouent ad ſpecies animaliũ perfectoꝝ:nec in homine ad tam nobilẽ formã
mixti:qualem requirit ſibi ſubiectã in corpore qđ debet informare anima rationalis.Propter qđ po
nendũ eſt:ꝙ quantũcũq; fuerit diluuiũ aquę aut ignis:ſemp deus aliquibus hoĩbus ꝓuidit ſaluatio
nis remediũ:vnde alii ꝓpagarenť: & q̃uis ponamus nunq̃ diluuium generale fuiſſe niſi aquæ tem-
pore Noe:nec futurũ eſſe niſi ignis i die iudicii:& hoc nõ naturaliter ſed potiꝰ miraculoſe. De ſe- S
cundo ergo pręmiſſorũ reſtat perſcrutãdũ:Dicendo ꝙ philoſophus q̃uis ſecundũ prædictũ modũ
ponat hominẽ ab homine procedere in infinitũ ex parte ante:tamen cum hoc ponit ꝙ naturaliter
ſimpliciter & eſſentialiter ſemen potius ꝓcedit ab homine q̃ homo ex ſemine.dicit enim.xii.meta.
in rep̃hendendo illos qui dixerunt ꝙ principia rerũ non ſunt bonum aut nobile:quia ſunt imper-
fecta vt rerũ ſemina:ſed bonũ & pfectum eſt in illis quæ ſunt ex eis:quia ſunt entia perfecta,vt plan
tę & animalia.contra quos dicit ſic.Non eſt verum quod æſtimant:quia imperfecta vt ſemina non
ſunt abſolute principia perfectorum ſed ecõuerſo.Semina enim ex quibus ſunt entia perfecta,ſunt
ex aliis præcedentibus perfectis.Primum enim vt dicit non eſt ſemen factum ſed aliqđ perfectum.
Verbi gratia:hominem oportet eſſe ante ſperma,non illud qđ fit ex hoc ſed aliud ex quo fit ſemen
vt ſecundum hoc oporteat hominẽ eſſe ante ſperma:non illũ q fit ex ſpermate:ſed alium ex quo fit
ſperma.Ex quo patet ꝙ q̃uis philoſophus iſte ex fundamentis ſuis quibus principaliter innitebať T
nõ poſuit hominẽ ante quẽ nullus:ſed ſemp fuiſſe hoĩem ante hominẽ:& hoĩem ex ſpermate & ſper
ma ex homine in infinitum:hic tamen ipſa veritate coactus aperte ponit ꝙ ſecundum veritatẽ &
naturam rei ſimpliciter & naturaliter homo prius factus eſt ſemine:& hoc eſſentiali non acciden-
tali ordine:vt licet hoc ſemen præcedat hunc hominem factum ab illo:hoc non eſt niſi quia hoc ſe
men præcedit alius homo ex quo habet eſſe illud ſemen:vt ſecundũ hoc quẽadmodum iſte homo
præcedit illum accidentaliter:& ſimiliter accidentaliter hoc ſemen præcedit hunc hominem q fa-
ctus eſt ab illo:q̃q̃ homo ſimpliciter præcedat ſemen ſimpliciter eſſentiali ordine. Quare cũ ita ſit
in rerũ natura:& ꝙ primũ ordine eſſentiali non habet fieri naturaliter ex poſteriore:ſed ecõuerſo:id
enim ex quo fit alterum,inquantum hm̃õi,eſt principiũ illiꝰ qđ fit ex eo:ſpecies ergo hominis aut
equi ſimpliciter nõ habet fieri ex ſemine ſimplr̃ hoĩs aut equi:licet nõ niſi i indiuiduis eorũ:ſed ecõ
uerſo,exigente hoc ordine eſſentiali.Quare cum licet in ordinatis accidentaliter proceſſus põt irę

in infinitum:in eſſentialiter tamen ordinatis vt probatur ſecundo metaphy.neceſſe eſt ponere ſta-
tū.Quantū eſt ergo de ratione ſpecierū hominis & ſeminis & indiuiduorū ipſorꝫ ſimpliciter ſtatus
eſt: vt nō ſemper procedat homo ex ſemine & ſemen ex homine:ſed ſimpliciter ſemē ex hoīe:& hoc
V in aliquo indiuiduo,hoc ſemine ꝓcedente ex iſto hoīe q non ꝓceſſit ex ſemine. Simpliciter ergo ꝓ
ductionem hominis facti ex ſemine ſicut & ꝓductionem ſeminis reducere oportet ad productionē
hominis facti non ex ſemine:& ideo ex aliqua alia ſua cauſa efficiente immediate aut cęleſti corpo
re aut aliqua alia non cæleſti corpore,vt iam habitū eſt.ergo a deo:& hoc non ſecundum ſpeciē ſe-
paratā:ſed in aliquo eius indiuiduo vno vel plurib⁹.Sic ergo etſi cælū & elemēta eſſent ęterna,q̄ ī
ſingulis indiuiduis facta fuiſſent a deo:tamē neceſſe eſt ponere aliquē vnum hominem aut plures
immediate factos a deo:ante quos nulli & a quib⁹ cęteri.Quare cū vnus homo vel plures idem nu
mero nō potuerūt facti fuiſſe ab ęterno:quia certa eſt periodus totius vitæ generabilis & corrupti
bilis:neceſſe eſt ergo hmōi indiuidua a deo incepiſſe:cum nec ipſa nec alia indiuidua hominis præ
ceſſiſſent.Et eadem ratio eſt de omnibus perfectis quæ immediate a cęlo produci nō poſſunt:& ſic
X neceſſe eſt ſpecies omniū talium incepiſſe cū prius non fuiſſent.Non ē ergo verū qđ dictum eſt ſu-
pra ſecundum philoſophum:ſpecies generabiliū & corruptibilium non eſſe cauſatas niſi per gene-
rationē vnius ab alio & a cęlo ex potētia materię.imo neceſſe eſt ipſas imediate cauſari a deo in ali-
quibus ſuis indiuiduis:& tunc primo ex ſemine illorum cū virtute cæli produci indiuidua conſi-
milia in ſpecie ex materia:& aliter nō.Et per hūc modū cū in diuerſis actus ſimpliciter ꝓcedat po-
tētiam : licet potentia in hoc,præcedat actū in illo:vt licet potentia in hoc ouo præcedit tempore
actum in gallina ex illo generata:& ſic tempore ꝓcedit potētia actum:& actus in hac gallina potē-
tiam in ouo ex quo alia gallina eſt generanda:hoc tñ nō procedit in infinitū.immo neceſſe eſt ſtare
in gallina quæ non habet eſſe ex ouo:ſed quæ præcedit omne ouū & oēm gallinā generatā ex ouo
& ſic actus ſimpliciter neceſſario ꝓcedit potentiam tēpore.Qđ etiam ipſe Ariſtoteles teſtať eſſe ne
ceſſarium.ix.metaphy.vbi dicit ꝙ licet in eodē ſecūdum numerū qđ de potentia procedit ad actū
potentia tēpore pręcedit actū:idē tamē ſecundum ſpeciem in aliquo indiuiduo exiſtit in actu pri⁹
q̄ aliquod aliorum exiſtit in potētia.dico materiæ:vt ex qua aliquid procedit de potētia in actum.
Y Qꝫ ergo arguitur primo:ꝙ ſecundum philoſophū homo ſemper generatur ab homine: Dicendū Ad arg. pri.
Z ꝙ reuera hoc erat de mēte ſua:ſed non eſt verum vt dictū eſt. AD ſcđm:ꝙ formę in potētia in ma Ad argumē.
teria,ſunt actu in motore primo &c.Dicendū ꝙ verum eſt appellando motorem primum deū.Oia in oppoſi.
enim anteq̄ fiant ſunt in actu in eius notitia:& in eius ſubſtantia ſecundum rationes ideales & per
fectionales vt habitum eſt ſupra:& bene poteſt ex materia omnia producere immediate:ſecundū ꝙ
produxit,vt habeť Gen̄.primo.Sed hę: non eſt intentio philoſophi:q intendit ꝙ non poteſt ꝓdu-
cere aliquid qualitercūqꝫ exiſtat in ipſo,niſi mediante motu cæleſti:ſecūdū ꝙ dicit Cōmē.viii.phy.
Voluntas antiqua nihil nouū facit niſi mediante alio antiquo.ſ.motu cęleſti.Et ſic argumētum in
tēdit concludere ꝙ motor primus naturali curſu mediante cælo poſſet omnia ex materia produ-
cere:vt nō ſit opus hominē ſemꝑ generari ab homine.Et eſt dicēdū: ꝙ licet oīa ſint actu in prio
motore q̄ ſunt in potētia in materia:non tamē ſic qn oportet vt perfecta ſint primo ab ipſo produ-
cta immediate ſicut & cælū.& tunc mediante cælo & mediantibus perfectis ex materia producit ī
diuidua conſimilia in ſpecie vt dictum eſt.

CIrca tertiū arguiť ꝙ nobilis ſemꝑ ꝓcedit ab initio ab aliquo nobili:quia cā ſemꝑ Quæſt.xviii.
nobilior eſt ſuo effectu.ergo quanto quis recedit a primo ſtipite:tanto eſt min⁹ Argu.prin.
A nobilis ſtipite.ergo &c. IN cōtrariū eſt phs ſecūdo rheto. DIcendū ꝙ ſecundū In oppoſitū.
philoſophū prio politic.Nihil aliud q̄ virtus & malitia determinant ſeruū & li- Reſponſio.
berū:& nobiles & ignobiles. Sed hoc nō ē tā aſpiciēdo ad habit⁹ gñatos,q̄ ad na
turales diſpoſitiones qbus hoīes nati ſunt recipe eos:vt habeť ſcđo Ethi.nec tam
aſpiciēdo ad diſpoſitionē hmōi vt habita eſt abſolute ab aliquo:q̄ vt diu tracta eſt ꝑ mltos medios
ab antiqs ꝓgenitorib⁹ nobilibus:q ꝓpter naturalē nobilitatē q̄ bn̄ vſi ſunt in actus nobiles exercen
do:& ꝑ hoc habitus nobiles acquirēdo:meruerunt præfici populis,& poſt hęredes ſui iure hęredita
rio.Et ſcđm hoc phs determinat ꝙ nobilitas reqrit antiqtatē.Cū ergo q̄riť vtrū nobilitas gñis ꝓce
dat ab aliq̄ nobili an ignobili:Dicēdū ꝙ ſi loq̄mur de nobilitate ſimpl'r ſcđm naturā rei:ſic nō opor
tet ꝙ nobilis ꝓcedat a nobili.imo ignobilis natura & moribus bn̄ pōt gñare nobilē natura:q bono
vſu naturæ ſit vere nobilis habitu:ſicut ecōuerſo a vere nobili poteſt procedere vere ignobilis: vt
B iam diceť.Si vero loquamur de nobilitate generis ſecundū quā vulgo ſolent appellari nobiles,qui ſę
pius ſecundū rei veritatem multum ſunt ignobiles:ſic nobilitas includit antiquitatem.Et tūc diſti

guẽdum de initio:quia aut eſt ſermo de initio generis:vel de initio ſimpliciter. Si primo modo:ſic
dico ꝙ nobilitas ſemper procedit a nobili. Non enim inchoauit genus nobilitatis ab initio in quocũ
ꝗ genere nobilium niſi nobilis vere aut ęſtimatus.nullus enim ab initio incipit dominari aut im-
perare populo niſi propter aliquam probitatem qua præfertur eis. par enim in parem nullũ debet
habere imperium. Vnde Nẽroth,ſecũdum magiſtrum hiſt.primo ſibi ſubiecit populum:ꝓpter qđ
dicitur fuiſſe venator robuſtiſſimus:hoc eſt bellator fortiſſim⁹.Qui ſi vere nobilis fuit vt probita
te ſua primo incepit dominari in regno Aſſyriorum:& accepit vxorem ſibi in nobilitate reſpondẽ
tem,naturaliter genuerunt ꝓlem nobilẽ.dicẽte philoſopho in primo politic. Ex ambobus diuinis
id eſt virtuoſis & nobilibus progenitricib⁹ radicibus quis vtiꝗ dignificabit aliquid dicere ſeruũ
.ſ.generari ex illis?quaſi dicat,nullus.cui⁹ rationẽ ſubdit.Dignificãt eñ.i.dignũ dicũt hoĩes & iuſtũ
eſſe quẽadmodũ ex homine hominem,& ex beſtiis beſtiam fieri:ſic & ex bonis bonũ.Et hoc quia mo
res boni et nobiles informant nobiliter virtutem imaginatiuam:quæ hora conceptus cũ habetur
affectio ad prolem generandã:in teneram materiã imprimit ſecundum conditionẽ imaginationis
diſpoſitionem ad ꝓcreandũ fœtũ:ſecundum naturalem diſpoſitionem reſpondentẽ nobilitati ge-
nerantium.& hoc ideo quia anima ſimpliciter non ſolum ſe habet ad corpus vt forma ad materiã:
aut vt mouẽs ad motum:ſed vt artifex ad artificiatũ.Sicut eñ artifex mediante forma exemplari
artis p inſtrumentũ conſimilem ſpeciem imprimit artificiato:ſic anima forma nobili virtutis & ꝓ
bitatis affecta per virtutẽ generatiuam in calore naturali vt per inſtrumẽtũ,ſimilẽ aut reſpondẽtẽ
diſpoſitionem corporalem imprimit nato:cuius diſpoſitione habilitẽ & inclinẽ ad conſimilem ac
quirendã:ſecũdũ ꝙ oues Iacob:per imagines receptas a virgis conceperunt fœtus reſpondentes in
colore imaginãti.Qđ ibidã in Gloſ.exponens Aug.dicit.Inhęſerat animæ diſcolor phãtaſia ex con C
tuitu variatũ virgarum per oculos impreſſa.Hinc dicit Chryſoſto.ſup Matth.xxiii.Quales fuerĩt
parentes tales erũt & nati.Et ex hoc procedit ꝙ filii bonorum & vere nobiliũ honorati ſunt a poſte
ris loco parentum veluti vere boni & nobiles ſimiles parentib⁹:cõſuetudine in hoc cõſequẽte natu
ram. Nititur enim natura proles aſſimilare parentibus:non ſolum in diſpoſitionibus corporis ſed
etiã animę:vt pulchri generẽt pulchros:& turpes generent turpes:& iracundi iracundos:mãſue-
ti manſuetos:licet in hoc frequenter propter occurrens impedimentum deficiat.Propter qđ conti
nuo philoſophus ſubdit dicens.Natura autem vult hoc facere:multotiẽs tñ non põt.quia vt dicit
in ſecũdo rhetoricę.qđ quidẽ in pluribus non accidit nobilibus:ſed ſunt multi leuis valoris. Vn-
de dicit Chryſoſto.vbi ſupra. Si autẽ ambo fuerint æq̃les,aliqñ ſit vt de bonis parẽtibus mali ex- D
eant filii:& de malis boni:ſed raro:quia hoc eſt præter naturæ intentionem. Vnde continuo ſub-
dit.Ecce regula eſt humanę naturę vt omnis homo naſcatẽ duos oculos habens & quinos digitos:
aliquando tñ naſcitur hõ ſex digitos habens:aut oculos omnino non habens. Sicut ergo extra na
turalem regulam naturæ raro euenit vt de formoſa naſcatẽ deformis:ſic extra regulam naturæ ra
ro ꝓcedit vt diſſimilis naſcatur filius parentibus.Multotiẽs tamẽ accidit, vt per malam conſuetu
dinem & prauã diſciplinã non ſequãtur naturalẽ diſpoſitionem impreſſam a parentibus: & ſibi cõ
trarios habitus adgenerant:vt licet naturaliter eſſent nobiles,vſu & habitu facti ſunt ignobiles:&
ſolum nobiles ſunt vulgi opinione:& generant ꝓles minus nobiles ſcđm diſpoſitiones corporales,q̃
ipſi erant geniti a ſuis genitoribus:& ſic vadit nobilitas in defectum ſi filii in prauis moribus imi-
tantur parentes:ſicut econuerſo cum ſequuntẽ in vſu,nobilitatẽ quã acceperunt a parentibus: trãſ
fundunt in poſteros,& maiorem q̃ habeant in ſeipſis ſi tamen geniti ſunt a parentibus ambob⁹ no
bilibus. quia mixta virtus vtriuſꝗ nititur ſimilem impreſſionem facere ĩ fœtũ , & nobilitatem am
borum genitorum proli immittere:vt ex hoc filii nobilium ſemper ſunt nobiliores parentibus ni-
ſi degenerent:& tanto nobiliores quãto magis recedunt a primis radicibus,ſi tamen ambo ſemper
generantes ſint nobiles.Propter qđ dicit philoſophus in.ii.rhetoricę.Lõge magis q̃ prope facta ho
norabiliora & magis iactabilia.Si vero alter generantium fuerit vere nobilis & alter non:tunc vt
dicit Chryſoſtomus vbi ſupra,ſi pater fuerit bonus & mater fuerit mala,aut pater malus & ma-
ter bona, interdum filii patrem ſequuntur, interdum matrẽ. & tũc minus nobiles ſunt q̃ ſi ambo
nobiles eſſent & boni.Et q̃uis ſic quandoꝗ ſequuntur patrẽ,quãdoꝗ matrẽ:tñ ſicut dicit Chryſo-
ſto.frequentius eſt vt nati patrem ſequantur.Et inde eſt (vt arbitror) ꝙ nobiles plus reputant no-
bilitatem generis paterni q̃ materni. Si vero circa nobilitatem generis loquamur de initio ſimpli-
citer:ſic ſecundũ intentionem philoſophi in q̃ſtione præcedente tactam,quodlibet genus nobilium
infinities potuit ſcđm carnẽ a nobili & ignobili ſimpliciter,& ſimiliter genus nobilium ꝓceſſiſſe ge
nus ignobilium,& ſimiliter ſequi ĩfinities tã a parte ante q̃ a pte poſt.Põt eñ ignobilis aliꝗs ꝓcrea

re vere nobilẽ & bonũ,vt dictum eſt:& ille nobilis incipe genus nobiliũ qđ terminaꝛ in aliquo igno-
bili:& ille prior ignobilis potuit ꝓceſſiſſe ab ignobilibus ſcđm genus: & iſte ſecũdus ignobilis põt
incipere vnũ genus ignobiliũ:ita ꝙ ſcđm pħm genus nobile & ignobile in eadẽ linea ſeſe generãtiũ
E infinities poterit variari & ex parte ante & ex pte poſt, AD primũ ꝓbans ꝙ nobilitas ſemp incipit Ad arg. pri.
a nobili:quia cauſa ſemper nobilior eſt cauſato:Dicendũ ꝙ hoc verũ eſt in eſſentialiter ordinatis:vt
corpus cęli nobiliꝰ eſt mixto.In accidẽtaliter aũt ordinatis ſicut ordinaꝛ hõ generans ad generatũ
non oportet,vt dictum eſt.

SEquunꝛ ꝑtinentia ad hoíes cõiter ex parte cõiũcti ex corpore & aía:vbí q̃rebanꝛ
q̃dã ꝑtinentia indifferẽter ad oẽs hoíes: & q̃dã ſpecialiter ad quoſdã ſtatꝰ hoim
CIRca primum quęrebanꝛ tria.Duo de opere bono:& vnũ de opere malo.Quo
rũ primũ erat de ope bono ſimpliciter:vtrũ bonũ ꝓpriũ magis ſit ꝓcurandũ q̃ Quæſt.xix.
cõmune.Secũdũ erat de ope bono ex genere facti:vtrũ largitio eleemoſynę ꝑ de Quæſt.xx.
functo in gratia,ambobus.ſ.dante eleemoſynã & recipiente eã exiſtentibꝰ in pec
cato mortali ꝓficiat defuncto illi ꝑ quo ſit.Tertium erat: vtrũ ſcandalizans in verbo otioſo peccet Quæſt.xxi.
mortaliter. CIRca primũ arguiꝛ ꝙ bonũ cõmune magis eſt ꝓcurandũ,quia eſt diuinius. COntra Argu.prin.
ordinata charitas eſt prius & magis diligere ſe q̃ ꝓximũ: bonũ autem ꝓprium ꝓcuratur ex amore In oppoſi.
F ſui:bonũ cõe ex amore proximi.ergo &c. DIcendũ ꝙ hic oportet diſtinguere de bono & ꝓprio & Reſponſio.
cõi.Quia eſt bonũ temporale:qđ principaliter pertinet ad corpus:& eſt bonũ ſpirituale qđ princi-
paliter ꝑtinet ad aíam.Similiter eſt ꝓpriũ qđ includiꝛ in cõmuni:& eſt qđ nõ includitur.Si ergo bo
nũ ꝓpriũ includaꝛ in cõi:tunc potius ꝓcurandũ eſt cõmune q̃ ꝓpriũ qđ includiꝛ in communi:aliis
eiſdẽ ſe habentibꝰ.Si vero bonũ ꝓpriũ non includaꝛ in cõmuni:tũc vtrũq; bonorum aut eſt tẽpora
le,aut vtrũq; ſpirituale:aut vnũ temporale & alterũ ſpirituale.Si primo mõ:tunc aut ꝓcurans mul
tũ indiget ꝓprio, & ꝓximꝰ modicũ indiget cõi:tunc ꝓpriũ magis eſt ꝓcurandũ.Aut ꝓcurans mo
dicum indiget proprio, & ꝓximus multum indiget cõmuni:tũc cõmune magis ẽ ꝓcurandũ.Aut
mediocriter indigent:& ſic citra extremã neceſſitatẽ ambo:tunc vt arbitror adhuc cõmune eſt ma
gis ꝓcurandum,quia etſi in cõmuni bono tẽporali nõ includiꝛ ꝓpriũ temporale:nõ tñ põt eſſe qn
ꝓprium ſpirituale includatur ex merito ꝓcurantis.& ꝓpriũ ſpirituale magis ꝓcurandum eſt aliis
eiſdem ſe habẽtibus q̃ ꝓpriũ tpale.Si vero vtrũq; bonũ ſit ſpirituale:tũc ꝓpriũ magis eſt ꝓcurãdũ
quia modicũ boni gratiæ aut gloriæ ꝓpter eius æternã perſeuerantiam magis debet quilibet velle
ſibi q̃ maximũ ꝓximo:quẽadmodũ debet potius velle ſolus ſaluari & omnes alios damnari,q̃ econ
uerſo.Si vero vnũ bonorũ ſit ſpirituale & alterũ tẽporale:aut ergo illud ſpirituale eſt ꝓpriũ, & tẽ-
porale eſt cõmune:aut econuerſo.Si primo mõ:ſic magis ꝓcurãdũ eſt ꝓprium:& multo magis q̃ ſi
cõmune eſſet etiã ſpirituale.Si ſecũdo modo:aut ꝓcurans indiget temporali ꝓprio in extrema ne-
ceſſitate,puta pane ne moriaꝛ:aut non tñ.Si ſecũdo modo:ſic magis ꝓcurãdum eſt commune.Si
primo modo:aut cõmune non ꝓcuratũ redundat in detrimẽtũ publicum eccleſiæ in fide & mori-
bus:aut non,ſed aliquarum perſonarum tñ.Si primo modo:tunc magis ꝓcurandum eſt cõmune
etiã ſi pro defectu ꝓprii temporalis deberet homo mori.Si ſecundo modo:ſic econuerſo. PER iam Ad argumẽ.
G dicta patent obiecta inſpicienti.In caſibus enim in quibus ꝓpriũ magis eſt ꝓcurandum,non eſt cõ
mune diuinius:aut non ſimpliciter:aut nõ ꝓcurãti.Diuinius aũt cõmune nunq̃ eſt magis procu
randũ niſi qñ in ipſo includiꝛ diuinius ꝓprium.Diuinius em̃ ꝓpriũ qđ non includitur in commu-
ni,ſemp magis eſt procurandum: ſicut & ſpirituale propriũ ſpirituali cõmuni,qñ ꝓpriũ non inclu
ditur in cõmuni,vt dictũ eſt.In caſibus vero in quibus cõmune magis eſt ꝓcurandũ, ꝓcurare cõe
non tollit quin charitas a ſeipſa incipiat:quia hoc non facit niſi quia in cõmuni icludiꝛ proprium.

CIrca ſcđm arguiꝛ ꝙ eleemoſyna elargita exiſtenti in peccato mortali ab illo q ſiĥ Quæſt.xx.
eſt i peccato mortali,nõ ꝓficit defũcto ꝑ quo elargiꝛ.qa datũ nõ placet ex dato: Arg.princi.
ſed aut ex dãtis aío aut recipientis.hic nõ placet ex aío alteriꝰ hoꝝ:quia nihil qđ
ſit ab aío exñtis in mortali placet rõne aí.immo magis diſplicet.dicente Grego.
Cũ is qui diſplicet ad itercedẽdũ mittiꝛ,irati animus ad deteriora ꝓuocaꝛ.ergo
&c.CONtra.Oís eleemoſyna pricipaliter daꝛ deo q ſemp paratꝰ eſt reddere:nõ In oppoſi.
aũt niſi illi ꝑ quo daꝛ.ergo &c. DIcendũ ꝙ ſcđm Auguſt.ſuffragia non ꝓſunt defunctis niſi qua- Reſponſio.
H tenus merebanꝛ dũ viuerẽt vt eis ꝓficerẽt ſi ꝑ eis fierẽt.Propter qđ eleemoſyna elargita nõ ꝓdeſt
defũcto ex aío dãtis aut recipientis niſi p accñs:ſed ꝑ ſe ſolũmõ ex aío q fuit i defuncto cũ viueret:li
cet ſubſtãtia facti ex aío facientis eleemoſynã depẽdeat.Et idcirco dico ꝙ licet ambo ſint in peccato
mortali,& dãs eleemoſynã & recipiẽs, tñ proficit defuncto pro quo datur:ſicut & proficeret miſſa

Ad arg. pri. illi ꝑ quo ordinata eſt ad dicẽdũ:licet ſacerdos dicat eã in peccato mortali exiſtens. AD argumẽ I
tum in oppoſitũ:ꝙ datũ non placet ex dato ſed ex aĩo:Dicendũ ꝙ verũ eſt ſcḋm dictũ modũ.Cũ au
tem aſſumiť ꝙ non proficit niſi ex aĩo:verũ eſt.illi eñ cui ꝓficit oportet ꝙ ex aĩo eius ꝓficiat : ſed
non oportet ꝙ ꝓfectus iſte ex aĩo alteri⁹ dependeat. Vnde ſi debet eleemoſyna ꝓficere dãti eã,opor
tet ꝙ ꝓficiat ex aĩo eius q placet:& ideo danti eã in mortali nõ ꝓficit:vt ꝓbat rõ.proficit tñ defun
cto ex aĩo illi⁹:vt dictũ eſt. Vñ qḋ dicit Greg. Cũ is qui diſplicet &c. Dicẽdũ ꝙ verũ eſt ꝙ cõtra miſ
ſum prouocať:non aũt contra mittẽtẽ ꝓuocať etiã ſi mittat malũ:de quo tñ multum ꝓſumit ꝙ ſit
bonus non prouocať dñs contra mittentẽ:ſed poti⁹ cõtra miſſum q ꝓſumit orare cũ diſpliceat. Vñ
mittenti ꝓuidendũ eſt qualẽ mittat, ne tam contra mittentem q̃ contra miſſum prouocetur.

Quæſt.xxi. Argu.prin. CIrca tertiũ arguiť:ꝙ ſcãdalizans in verbo otioſo peccat mortaliter:qa ſi quis ope
ram exhibẽdo tali in quo eſſet peccatum veniale,occideret corporaliter:peccaret
mortaliter.ergo multo forti⁹ in verbo otioſo in quo eſt peccatũ veniale ſcanda-
In oppoſitũ. lizando:qa ꝑ hoc occidiť ſpiritualiter. CONtra.Si in verbo otioſo quis ſcãda-
lizeť nõ eſt ſcãdalũ datũ:qa nõ eſt tale vñ quis deberet ſcãdalizari:ſed eſt ſcanda
Reſponſio. lũ acceptũ tñ:in quo nõ peccat ſcãdalizãs ſed ſcãdalizatus tñ. DIcẽdũ ꝙ omẽ K
opus omittendũ eſt de quo ꝓſumi põt ꝙ ſcãdalũ oriať: niſi tale ſit ꝙ in ipſo omiſſo veritas pericli-
tať:q̃ ꝓpter ſcãdalũ qḋ poſſet oriri nõ eſt permittenda periclitari.Melius eſt eñ, vt dicit Ber. vt ſcã
dalũ oriať q̃ veritas relinquať ſiue vitę:ſiue iuſtitiæ:ſiue doctrinę. Vñ & opus alias licitũ omitten-
dũ eſt propter ſcãdalum.primę Corinth.viii.Si eſca ſcandalizat fratrem meum,non mãducabo car
nes in æternum ne fratrem meum ſcãdalizem. Vnde Gloſ.ſuper principium.ix.capitu. dicit.Inci-
pit proponere exemplum: vt ſicut ipſe abſtinet a licitis, ita & illi abſtineant. Et intelligo ꝙ quili-
bet abſtinere debet:ꝙ ſi non abſtineat:& periculum ſcandali ꝑcipiat:credo ꝙ mortaliter peccat : et
ſi nõ ex gñe operis:tñ ex circũſtantia operãtis.Quare & multo fortius ſi qs conſideret ꝙ ex verbo
otioſo qs ſcãdalizať & nõ abſtineat,arbitror ꝙ mortaliter peccat. Si vero debitã diligẽtiã adhibeat
ne quis infirmus aſſiſtat qui ſcandalizari valeat:etſi facto peccati venialis operã exhibeat:eo ꝙ non
eſt peccatũ mortale ex gñe facti,ſed ex circũſtantia ex parte faciẽtis:nõ credo ꝙ mortaliter peccet:
quia ex parte operantis nõ eſſet ſcãdalũ datũ,ſed ſolũ acceptũ ex parte ſcandalizati:qui non deberet
Ad obiecta. ſcandalizari eo ꝙ factũ non eſt malũ mortale de gñe ſui:ſecũdũ ꝙ ꝓceſſit ſecũda obiectio. Si autẽ fa L
ctum eſſet malũ de gñe ſuo,eo ꝙ tale quantũcũqꝫ veniale eſt ex ſe,ꝓbet infirmo occaſionẽ ruinę: cre
do ꝙ qualitercũqꝫ ex tali facto ſcãdalum oriatur ꝙ mortaliter peccet:ſicut qui rei illicitæ ex gene-
re facti operam adhiberet:quantũcunqꝫ eſſet veniale,ſi mors corporalis inde contingeret peccaret
mortaliter vt ꝓcedit prima obiectio.Si tamen nõ eſſet opus malũ de gñe ſuo,ſed ex ſola circũſtãtia
ex parte operantis,& adhiberet diligentiam quã deberet:etſi ſequeretur mors corporalis,nõ credo
ꝙ mortaliter peccaret.

SEquunť quæſita circa homines ꝑtinentes ad diuerſos ſtat⁹. Et primo pertinẽtia
ad ꝑlatos:deinde ꝑtinentia ad ſubditos.Circa ꝑlatos quęrebantur,tria circa ꝑla
tos eccleſiaſticos:circa ſuperiores vnũ:& circa alios duo:& quęrebať vnũ circa prę
Quæſt. xxii. latos ſęculares.Quorũ primum erat: vtrum poteſtas epiſcoporum ſit a Chriſto
Quæſt.xxiii. immediate:an mediante papa.Secundum erat:vtrum ſacerdos habẽs competẽs
Quęſt.xxiiii. beneficiũ poſſit alii deſeruire pro lucro tẽporali. Tertium erat:vtrum ſacerdos
curatus poſſit abſoluere parochianam ſuam cum qua peccauit:nec illa poſſit ad alium ire ſine ei⁹
Quæſt.xxv. obtenta licentia.Quartum erat:vtrum iudex ſæcularis poſſit cogere reum ad confitendum aliqḋ
Argu. princi ad qḋ ſequitur mors corporalis. CIRca primum arguitur:ꝙ epiſcopi immediate habent poteſta-
pale primum tem a Chriſto,quia ſunt ſponſi eccleſiæ:& hoc nõ niſi imediate gerendo vicem Chriſti veri ſponſi.
Secundũ. ergo &c. Item actuũ.xv.ſuper quæſtiõe mota de legalibus veteris teſtamẽti obſeruandis vel nõ cũ
fide Chriſti,ſcribitur:ſecundũ ꝙ etiã dicit magiſter in hiſto.quomodo Petrus ſurgens prim⁹ ratioci
nando oñdit non eſſe imponendũ fidelibus iugũ legis.Facto aũt ſilẽtio Iacobus Hieroſolymorũ epi-
ſcopus adhęrens verbis Petri, auctoritate pontificali protulit definitiuam ſententiam dicens.Vi-
ri fratres audite me. Simon narrauit & cætera.Propter qḋ ego iudico & cætera.quaſi dicat.meum
eſt proferre ſententiam:quia eſt in diœceſi mea.hoc autem non faceret poſt iudicium Petri & in ꝓ
ſentia eius ſi iuriſdictionem haberet ab ipſo Petro: quare nec epiſcopi qui ſunt ſucceſſores apoſto-
In oppoſi. lorum iuriſdictionẽ habent a papa qui eſt ſucceſſor Petri. CONtra.Papa eſt caput eccleſiæ:a quo
alii dependent vt membra.quare cum membra habent virtutẽ a capite,& epiſcopi atqꝫ cæteri præ
Reſponſio. lati a papa. DIcendum ꝙ in ꝑlatis ſuper eccleſiam duplex reſidet poteſtas.ſ.ordinis & iuriſdictio- M

nis.Illa quæ eſt ordinis, a deo æqualiter habet ineſſe omnibus papę & epiſcopis:& a Chriſto nō per
hominē delegātē ſed ſolū ꝑ ſacramentum ordinis ſacerdotalis.vt diſt.xxi. In nouo teſtamento. vbi
dicit.Per Chriſtum a Petro ſacerdotalis cœpit ordo: quia ipſi primo pontificatus in eccleſia datus
eſt:dicēte dño. Tu es Petrus,& ſuꝑ hāc petrā ędificabo eccleſiam meam.Hic ligādi ſoluēdiq; ptātē
primus a dño accepit.Intelligo in promiſſo.Cęteri vero apoſtoli cum eodem pari conſortio honorē
& poteſtatē acceperūt.Intelligo in actu:qñ dictum eſt ei:paſce oues meas.Ipſis quoq; diſcedentibus
in loco eoꝝ ſurrexerunt epiſcopi.Super illud pari conſortio.Gloſ.Arg.ꝙ oīs epiſcopus ſit par papę
quantum ad ordinem ratione conſecrationis.Illa vero poteſtas q̄ eſt iuriſdictionis, diſpar eſt.xxiiii.
q.prima. Loquitur dñs.vbi dicit. Suꝑ vnum ędificauit eccleſiam ſuam:q̄uis apoſtolis omnibꝰ parē
poteſtatē tribuat:tamen vt vnitatē manifeſtaret,vnitatis eiuſdē originem ab vno incipientem ſua
auctoritate diſpoſuit. Suꝑ illud Suꝑ vnū.Gloſ.Pares fuerūt in ordine & dignitate conſecrationis:
ſecus in adminiſtrationis plenitudine:q̄ ſatis differt ab aliis.ii.q.vii.Puto.vbi dicitur.Quis neſciat
illum apoſtolatus principatū cuilibet epiſcopatui ꝓferēdū:lxxx.diſt.In illis.Qm̄ nec inter apoſtolos
N par fuit inſtitutio ſed vnus pręfuit oībus. CIRca illa autem quæ ſunt iuriſdictionis,duo eſt cō
ſiderare:& iuriſdictionis acceptionem,& iuriſdictionis executionem.Si conſideremus iuriſdictiōis
acceptionem:illā a Chriſto in apoſtolis ꝑdeceſſoribus ſuis acceperunt epiſcopi:& non alio medio ni
ſi ſacramento conſecrationis & cōfirmationis ſuę electionis : quēadmodum papa ſuam in Petro a
Chriſto accepit immediate,& non alio medio q̄ ſacramento conſecrationis aut electionis. Et hanc
habent quo ad ſubſtantiā poteſtatis in eiſdem quæ pertinent ad regimen eccleſiæ ſecundū edicta di
uinæ legis:licet non quo vſus amplitudinē.qm̄ papa poteſt ea vti non ſolum in ꝓpria ſed in cuiuſli
bet epiſcopi diœceſi ꝑ vniuerſum mundū cū opus fuerit.quo ad hoc em̄ eſt omnium iudex imme
diatꝰ.ix.q.vlt.§.Sola Romana eccleſia ſua auctoritate valet iudicare de oībus:de ea nulli iudicare ꝑ
mittit. Vbi & in capitulis ſequētibus multa de excellentia poteſtatis papę.Ipſe etiā pōt facere edicta
vniuerſalia q̄ omnes vbiq; aſtringūt:in quibus nullam epiſcopi habent iuriſdictionem niſi quate-
nus eis committit a papa:& in iure edito ab ipſo eis conceditur. Epiſcopi vero ſtatuta nō poſſunt
facere ligātia aliquos extra ꝓprias diœceſes.In quibꝰ etiam papa plenā habet iuriſdictionem.Si ve
ro cōſideremus iuriſdictionis executionem:ſic dico ꝙ papa habet iuriſdictionem limitādi aliis ſuā
& ſibi reſeruandi,ſecundū ꝙ opus ſibi viſum fuerit.Et licet epiſcopi habeant poteſtatem non a pa-
pa ſed immediate a Chriſto tā eā quę eſt ordinis,q̄ eam q̄ eſt iuriſdictionis in ordinādo eccleſias ſe-
cundū inſtituta legis diuinę:tñ iuriſdictionem in ordinando eccleſias ſuas ſecundū edicta a papa ī
O ſtituta,& in reſumendo ea q̄ papa ſubtraxit:habēt a papa,& a deo mediāte papa. Qđ ergo argui- Ad primum
tur primo ꝙ omnes ſunt ſponſi eccleſiæ:ergo immediate gerunt vicē Chriſti:verum eſt de quoli- principale,
bet epiſcopo reſpectu eccleſiæ ſuæ diœceſis:reſpectu cuius hñt poteſtatē aliquam a Chriſto imme
diate,aliquā papa mediante,vt dictū eſt.Solus tñ papa eſt ſponſus vniuerſalis eccleſię vice Chriſti.
P Propter qđ habet vniuerſalem poteſtatē ſuꝑ omnes ſecūdū ꝑdictum modū. AD ſecundū ꝙ Iaco- Ad ſecundū.
bus tulit ſententiam poſt Petri admonitionem ipſo Petro ꝑſente:Dicendum ꝙ hoc non fecit quaſi
habens etiā in ſua ciuitate parē poteſtatē cū Petro:Petrꝰ em̄ ſi voluiſſet Iacobo ſilētiū impoſuiſſet
& ꝓpria auctoritate ſentētiā illā ꝓtuliſſet: ſed quia cōgruū eſt & decens vt quilibet ſuperior ꝑmit
tat gaudere iſeriorē ſua poteſtate ordinaria & vbi eā habet exercere:niſi rationabilis cauſa ſubſit
quare debet inferiori ſubtrahere eius executionē & eā ſibi aſſumere: idcirco Petrus ꝑmiſit Iacobo
in ſnia illa ꝓferēda vti iure ſuo.qđ nō arguit qn Petrus in eadē ſnia ꝓferēda pinguiꝰ ius habuerit.
CIrca ſcđm arguit ꝙ ſacerdos hñs cōpetēs beneficium nō poteſt alii deſeruire pro Quaeſt.xxiiii.
lucro tēporali:quia hoc eſt cupiditatis. IN cōtrariū eſt cōſuetudo ſacerdotum. Argu.prin.
Q DIcendū ꝙ talis ſacerdos aut vocat a prælato ſuo ad deſeruiēdū bñficio tēpore In oppoſitū.
quo caret ꝓprio deſeruitore:& hoc ꝓpter ipſius beneficii neceſſitatem:aut inge Reſponſio.
rit ſe ꝓpter q̄ſtus cōmoditatē.Primo modo dico ꝙ pōt & licitū eſt ei & merito-
riū bñficio alii deſeruire & ꝓ labore emolumentū ꝑcipe & in vſus pios conuerte
re.Si ſecūdo modo: aut appetit q̄ſtum vt lautius viuat,aut vt pauperes paſcat.
Si primo mō,dico ꝙ nō pōt ſine pctō:nec licet ei:qa & de ꝓprio bñficio nō licet cuiq̄ plus accipe q̄
neceſſaria ad ſtatū ꝑſonę.qa quo ad alia diſpēſatio ſibi credita eſt:in hoc em̄ miniſtri eccleſię diſpen
ſatores pauperū dicūt eſſe. Vñ ꝙ lautiꝰ viuēdo abūdantiꝰ expēdūt:in hoc paupes defraudāt.dicēte
Ber.i epl'a ad Hēricū Senoneñ.archiep.Clamāt nudi:clamāt famelici:cōq̄rūt & dicūt:noſtrū ē qđ ef
funditis: nobis crudelit ſubtrahit qđ inanit expēditis:nřis neceſſitatibꝰ detrahit quicquid accedit veſtris
vanitatibꝰ.Si vero appetit ꝓ lucro tpali deſeruire ī alio bñficio vt paupes paſcat:aut ergo magna

CIrca ſecundum arguit: ꝙ reuelās peccatum confratris ante ſecretam monitionē Quæ.xxviii.
peccat. quia ſicut medicus corporalis peccat ſubtrahendo medicinā qua facilius Arg. princ.
poſſet curare, ſic & ſpiritualis. ſed quilibet iuſtus circa peccatorem medicꝰ debet
eſſe ſpiritualis in corripiendo & denūciando, ſed facilius curaret ꝑmittendo ſe-
cretam admonitionē, quia illa forte curaret ſine famæ denigratiōe, quod nō facit
illā omittendo. ergo &c. Contra. in foro ſæculari ꝓprium eſt principis punire cō In oppoſitū.
miſſa baronum: Balliui vero ciuium. balliuus autem non peccat omittēdo corre
ctionem ciuis committendo eam principi qui vtilius pōt illum corripere. ergo ſimiliter nec peccat
frater omittendo ſuam correctionem committendo eam prælato per denunciationem: qui ſalubri
L tus poterit corripere illum. Dicendum ꝙ cum ſecreta admonitio de emendatione peccati ſit pars Reſponſio.
fraternæ correctionis: qua ne procedat peccatum vſq; ad ſcandalizantem infamiam, cor peccato-
ris ſubito reuocatur, aut per confuſionem propoſitam ex peccati turpitudine, vel per pœnam cō-
minatam ex peccati enormitate: & inde dicitur correptio quaſi cordis raptio: ſubitanea enim ra-
ptim dicuntur fieri: idcirco ſubitanee, & ſtatim cum ſcimus peccatū proximi, ante omnia & ante
omnem reuelationem ſecrete debemus eum admonere: quia non poteſt eſſe tam medica reuelatio
quin in ea incipit ſcandalum & ſuſpicio. Propter quod dicit Gloſſa ſuper illud Matthæi. xviii. Si
peccauerit in te &c. Hoc ordine vitare ſcandala debemus. & ſuper illud, Corripe inter te & ipſum
Gloſ. ne publice correptus verecundiam perdat, qua perdita in peccato remaneat. Vbi intelligit
publice corripi quando alteri crimen reuelatur in cuius præſentia corripitur. Aliter enim non eſ
ſet expoſitio illius, Corripe inter te & ipſum. Sed ſi crebra admonitione ſecreta correctus non fue-
rit, tunc primo debet aduocatis vno aut duobus teſtibus coram illis corripi. Sed quis ſit mo-
dus in hoc obſeruandus quando ſolus conſcius ſum peccati: quia de peccato publico ad pręſens nō
loquimur: de hoc eſt magna dubitatio an poſſim peccatum illud alteri reuelare neſcienti. Et vide
tur aliquibus ꝙ ſi poſt ſecretam admonitionem non ſe correxerit, debet vni vel duobus de qui-
bus præſumitur ꝙ poſſint & debeant prodeſſe, peccatum illud reuelare, & fama negligi pro par-
te vt conſcientia reparetur, & tunc ſecundo ſub teſtimonio illorum vt prius corripere ne omni-
no fama perdatur: & deinde ſi non corigatur debet fama omnino negligi, & in publico debet pro
di reuelatione facta eccleſiæ. Aliter enim negligeret proximi ſalutem. dicente Auguſtino in re-
gula. Si petulantiam in aliquo veſtrum aduerteritis, ſtatim admonete: ne male concepta progre-
diantur, ſed de proximo corrigantur. Sin autem et poſt admonitionem iterum id ipſum facere
videritis, iam velut vulneratum prodat quicunq; hoc potuerit inuenire: prius tamen & alteri vel
tertio demonſtret: vt duorum vel trium teſtium poſſit ore conuinci & competenti ſeueritate
coerceri. Nec vos iudicetis eſſe maliuolos quando hoc indicatis: magis quippe innocentes non eſtis
ſi fratres veſtros quos indicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittitis. Si enim frater tuꝰ
habet vulnus in corpore qđ velit occultari cum timet ſecari, nonne crudeliter a te ſimularetur, &
miſericorditer indicaretur? Quanto ergo plus debemus monſtrare, ne deterius putreſcat in cor-
M de? Sed dictum illorum non videtur poſſe ſtare, quia ſic reuelans non tam eſſet criminis corre-
ctor q̄ proditor. dicente Auguſtino libro de verbis domini ſermo. xv. & habetur. ii. quæſtione pri
ma. Si peccauerit frater tuus in te, corripe eum inter te & illum ſolum. quare? quia in te peccauit
quid eſt in te peccare? tu ſcis quia peccauit. Quia enim ſecretum fuit quando peccauit in te, ſecre
tum ſit cum corrigis quod peccauit. & infra. Si tu ſolus noſti, tunc vere in te peccauit. nam ſi
multis audientibus tibi fecit iniuriam, & in illos peccauit quos teſtes ſuæ iniquitatis effecit. & in
fra. Ergo ipſa corripiēda ſunt coram omnibus quę peccantur corā omnibus. Ipſa corripienda ſunt
ſecrete q̄ peccantur ſecretius. Diſtingue tempora: & concordabunt ſcripturæ. Vnde ſi te non au-
dierit: & ſic ſit ſecretum vt nullus alius ſciat, non debeo vltra procedere, ſed expectare quouſq;
inuenti fuerint alii qui ſciant qđ ego ſcio, quemadmodum propoſuit facere Ioſeph. dicente Augu
ſtino ibidem. Iuſtus Ioſeph tanto flagitio qđ de vxore fuerat ſuſpicatus, tanta benignitate peper-
cit &c. de quo dicit Ambroſius ſuper illud pſal. Defectio tenuit me. Deniq; Ioſeph cui deſponſa-
ta erat Maria mater domini, cum eam grauem vtero vidiſſet, noluit eam traducere. ita vt non
ſolum ab vltionis atrocitate, ſed etiam ab accuſationis ſeueritate iuſti aliena perſona eſt, potiuſq;
ducit ſuā remiſſionem accuſari ꝙ nō indicauerit, q̄ alienum crimen vrgere: forte expectans quouſ
q; notum eſſet aliis qđ ipſe nouit: ꝙ tunc primo cum alii ſciunt vel factū vel famam q̄ nos ſcimus, ꝓ
miſſa ſecreta admonitione eos vocare debemus. Ita etiam ꝙ ſi illi æque primo ſcirent qđ ego ſcio
vt ego, ſecreto prius deberem admonere, etiam ſi ille qui ſcit ſit ipſe prælatus. dicente Auguſtino

ibidem. Neſcio quendã homicidã nouit epiſcopus, & nemo alius eũ nouit. ego aũt nolo eũ publice N
corripere: & tu q̃ris inſcribere: non prodo, nec tamen negligo, corripio in ſecreto, pono ante oculos
eius dei iudicium, terreo cruẽtam cõſciẽtiam, perſuadeo pœnitẽtiam: hac charitate præditi eſſe de
bemus. Vnde aliquando homines reprehẽdunt nos quaſi non reprehendamus, aut putant nos ſci-
re q̃d neſcimus, aut putant nos tacere q̃d ſcimus forte, ſed ſcis & ego ſcio, nõ coram te corripio, q̃a
curare volo, non accuſare. & infra. Nos ergo nõ ꝓdim⁹, ſed ĩ ſecreto arguim⁹. Vbi cõtingit malum
ibi moriatur. Nec tamẽ vulnus illud negligimus: ante omnia oſtẽdẽtes homini in tali peccato con
ſtituto ſauciãq; gerẽti cõſciẽtiam illud vulnus eſſe mortiferũ. vbi dicit Gloſ. Ioãnis. intelligit de ta
li occulto q̃d ſcitur a multis, & poteſt ab aliq̃b⁹ probari: & vocantur teſtes vt probetur admonitio
facta: & eſt argumẽtum ad hanc ſolutionem extra de iudiciis. Nouit. Vnde quia q̃d dicit Auguſt.
Nouit ep̃us, & nemo alius nouit, videtur cõtrarium illi q̃d ſeq̃t. Scis & ego ſcio, dicit Gloſ. Hic nõ
excludit paucos, ſed multitudinẽ, ſicut in Thren. Quõ ſedet ſola ciuitas. & hoc innuit Aug. vbi di
cit: ſed ſcis & ego ſcio. Vnde cũ ſubdit Aug. Nõ ergo prodim⁹, ſed ĩ ſecreto corripim⁹. ſatis explicat
ꝙ ſi ante ſecretam monitionem aliquẽ aduocarẽ etiã ex illis quos ſcirẽ ſcire q̃d ſcio, ꝓditio eſſet. ſed
poſtq̃ illũ ſecreto admonuero, & ſciuero aliũ, vl' alios ſcire q̃d ſcio ſiue factũ ſit, ſiue fama: tũc ſi ego
ſcio factum, & ſciuero ꝙ alii ſimiliter ſciunt, debeo illos aduocare & arguere ſuper facto corã illis.
Si vero illi ſciuerint famã tm̃, tunc licet ego ſciam factum cum fama, debeo ſuper fama tm̃ coram il
lis corripere, & de facto ſilere, licet inter me & ipm̃ de vtroq; ipſum reprehendi. Sed ſi prælatus ſit
vnus eorum qui nouit q̃d ſcio, tũc ipſe debet primo vocari, & corã ipſo corripi. Et ſic intelligitur
quod dicit Auguſt. in regula. Anteq̃ aliis demonſtretur per quos conuincendus eſt ſi negauerit, O
prius præpoſito debet oſtendi. Si autem negauerit, tunc adhibendi ſunt alii, vt iam coram omni
bus poſſit non ab vno teſte argui, ſed a duobus vel tribus conuinci. Conuictus vero ſecundum
præpoſiti, vel etiam preſbyteri arbitrium ad cuius diſpenſationem pertinet, debet notoriam ſub-
ire vindictam: quam ſi ferre recuſauerit etiam ſi ipſe nõ acceſſerit de veſtra ſocietate proiiciatur
Quod intelligit euangelium quando dicit. Sit tibi ſicut ethnicus. quia vt dicit de verbis dñi, ſer-
mo. xv. gentiles & paganos ĩ nũero fratrũ nõ deputamus. Q̃d ergo dicũt ꝙ poſt ſecretã admonitio
nem fama negligenda eſt, & reuelandum illis qui poſſunt prodeſſe, non arbitror eſſe verum. nec tñ P
non reuelans in hoc negligit, quia facit quãtũ facere debet, vt iã dictũ eſt ſecundum Auguſt. Et ſi
forte ſuper hoc eum cõſciẽtia vrget, potius ſecũdũ dicta exẽplo Ioſeph ducere debet ſuam remiſſio-
nẽ accuſari, ꝙ nõ reuelauerit, q̃ alienum crimẽ occultum reuelare. Et ꝙ arguũt per Augu. in regu
la: Dicendum ꝙ loquitur quando alii nouerunt q̃d corripiẽs nouit. q̃d clare probatur ex hoc q̃d dicit
Alteri vel tertio demõſtret, vt duorũ vel trium teſtium poſſit ore cõuinci & cõpetẽti ſeueritate co
erceri. Vnde ſequitur poſt præpoſita. Si autem negauerit &c. vt iam ſupra. Loq̃tur ergo de talibus
qui poſſunt eſſe teſtes coram iudice ad cõdemnandũ & puniendũ ſup eo de quo corripitur. Teſtes
autẽ non poſſunt eſſe de alio q̃ q̃d corripiens eis reuelauit: & ita non niſi de auditu vnius. Propter
tale aũt teſtimoniũ null⁹ debet cõdemnari: immo ipſe correptus poſſet habere actionẽ contra corri
pientẽ ꝙ ipſum diffamauerit. Vnde teſtes in fraterna correptione nõ ſolum debẽt eſſe tales ꝙ Q
per ipſos põt probari admonitio ꝑ corripiẽte primo: & deinde denũciãte ne poſſit excipi cõtra ipm̃
ꝙ denũciaret nõ obſeruato ordĩe euãgelico: ſed ꝙ per eoſdẽ poſſet ꝓbari & fama & factũ corã iudi-
ce ad eius punitionem. Aliter enim vana eſſet & inutilis eorum vocatio, & eſſet infamia ſine fructu.
Quando ergo peccatum ſic eſt ſecretum ꝙ non ſcit ipſum niſi vnus, ſiue ſit ille prælatus, ſiue
ſubditus, vltra ſecretam admonitionem per ſe ſolum non debet procedere quouſq; cognouerit
alios ſcire q̃d ſcit. Licet enim vt aliquibus videtur, prælato neſcienti debet reuelari q̃d vnus ſub
ditus ſolus nouit, quia magis proficit admonitio prælati q̃ ſubditi, quia tamẽ magis timendum eſt
de eius deterioratione, ſi propter verecundiam maiorem, aut propter maiorem timorem pœnæ
incipiat ſe excuſare prælato corripiente ſecreto poſt ſecretam monitionem ſubditi præcedentem
q̃ cum ſubdito ſolo corripiente: idcirco ſicut non alii, ſic nec prælato peccatum vni ſoli cognitum
debet reuelari. Propter quod Auguſtinus de verbis domini ſermo. xv. exponens illud. Corripe ip-
ſum inter te & ipſum: dicit. Studens correctioni parcens pudori. Forte enim præ verecundia
incipit defendere ſuum peccatum: & quẽ vis facere meliorem forte facis peiorem. Quãdocũq; enim R
probabiliter timetur ꝙ correptus ex correptiõe deterior debeat fieri, debet omitti etiam ſecreta ad
monitio eius qui ſingulariter nouit delictum: & ſic non habens teſtes poſt ſecretam admonitio-
nem nullum debet peccatum reuelare, nec verbo nec ſigno alios adducere, vt peccatum etiam ſi
mile in ſpecie circa peccatorem poſſint comprehendere, licet bono modo illos qui prodeſſe voluit

ad diligentiam adhibendum circa cuſtodiam correpti poſſit inducere, per quam forte poterunt
ipſum in ſuo peccato comprehēdere. Ad quod tamen probandum non eſſent teſtes idonei niſi plu
res ſimul comprehenderēt in eodem facto ſecundum numerum. Nec licet ad cognoſcenda peccata
aliena explorare. dicente Auguſtino in ſermone prædicto. Admonet nos dominus noſter non negli
gere inuicem peccata noſtra, non quærendo qđ reprehendas, ſed vidēdo quid corrigas. Vnde poſt
ſecretam monitionem ſi teſtes deſunt qui ſciunt peccatum, negotium vlterius deo debet committi
cui de occultis committenda ſunt iudicia. & hoc maxime inquantum de peccato occulto q̄rit̄ cor
rectio proximi prout vergit in nocumentum ipſius perſonale. De peccatis autem quibuſdam oc-
S cultis quæ etiam vergunt in detrimentum proximi & reipublicæ, dicunt aliqui: ꝙ ſi delinquens nō
corrigatur ex ſecreta correptione, tunc debet tale peccatum prælato denunciando reuelare: & hoc
quærendo de peccato illo correctionem delinquētis prout vergit in nocumentum publicum. Sed
licet iſtud licitum eſſet, quia tn̄ in hac denunciatione non quæritur principaliter bonum delinquē
tis, ſed publicum, ip̄a non pertinet ad præceptum de fraterna correptione, in qua principaliter q̄rit̄
bonum delinquentis. Vnde & fraterna correptio pertinet ad virtutem charitatis, & eſt de effectib⁹
eius: illa autem denūciatio & correctio intenta per ipſam pertinet ad virtutem iuſtitiæ, non priua
tę ſed publicę, & eſt de operibus eius. Illud autem exemplum qđ Auguſt. inducit in regula de vul-
nere corporali. Si autem frater tuus habet vulnus &c. Dicendū ꝙ Auguſt. ſicut patet inſpicienti li
teram ſecundum iam expoſita, loquitur ibi de ſilentibus & non vocantibus teſtes, cum eos habe-
re poſſunt ad arguendū corā illis, vt ſi non emendetur correptus dicatur prælato tanq̄ medico ſpi
rituali. Quo ad hoc ſiquidem bene ſimile eſt ꝙ iſte crudeliter ſileret in propoſito, ſicut crudeliter ſi
leret vulnus fratris qđ vellet occultare in corpore. & ſecundum hoc proceſſit primū obiectū prin
cipale ad q̄ſtionē adductā. Nec eſt ſimile quo ad hoc: ꝙ ſicut vulnus corporale qđ vulneratus vult
celare om̄ino debet reuelare corporali medico ignorāti, licet illud ſolus ſciat: ſic vuln⁹ ſpirituale qđ
vulneratus vult celare medico ſpirituali, vt prælato ignoranti reuelare, licet illud ſolus ſciat. quo-
niam vulnus corporale non infamat, ſicut facit vulnus ſpirituale: & propter ſolam famam cuſto-
diendam qđ quis ſolus nouit nulli debet reuelari. quia qđ eſt ſecretum quando ſolus nouit, poſtq̄ al
T teri reuelaſſet iam ſecretum non eſſet, & infamia inciperet. AD ſecundum argumentum princi- Ad arg.i op.
paliter inductum ad argumentum: ꝙ Balliuus poteſt corripiendum a ſe nō correptum præſentare
regi vt ab ipſo corripiatur: ergo & ſubditus corripiendum a ſe nō correptum poteſt præſentare p̄
lato vt ab illo corripiatur: & ſic reuelare factum illius abſq; monitione ſecreta præcedēte: Dicendū
ꝙ non eſt ſimile, quia Balliuus neminē pōt aut debet corripere niſi confeſſum, aut cōuictum p te-
ſtes in publico iudicio, vel cuius factū omnino eſt notorium. & ſic ſua denunciatio qua præſentat
eū regi puniendū non infamat, ſicut faceret denūciatio facta p̄lato. propter qđ vt dictū eſt iſta nul
lo modo eſt licita ſicut illa. Eſt igitur ex eo qđ dictū eſt iam ſecundū Aug. Vbi cōtigit malū ibi mo-
riatur: Sciendum ꝙ malū aliq̄n contingit in ſecreto coram vnico ſolo. Aliquando cōtingit publice
corā populo. Aliquando cōtingit medio modo coram duobus, vel tribus, aut aliquantulū plurib⁹
paucis tamen. Et ſecundū hoc qđ fit in ſecreto coram vnico, in ſecreto vnico corripiente ſolo ſi fieri
poteſt moriatur. Qđ vero fit corā omni populo publice, publica correptione facta corā omnib⁹ mo
riatur. Qđ vero cōtingit coram duobus, aut tribus, aut pluribus, paucis tamen: ſi non mortuum
fuerit vno ſolo corripiente ſecreto, moriatur vno corripiente coram vno, aut duobus, aut tribus,
nunq̄ tamen coram illo qui non prius id aliunde q̄ a corripiente ſciat.

CIrca tertium vero nullum proponebatur argumētum: & ideo ſtatim reſpondē- Quæ.xxix.
dū eſt ad ip̄m ſecundū formam qua propoſitum eſt. DIcendo ꝙ poſtq̄ vere ſpon- Reſponſio.
V ſalia præceſſerunt verbo & mente contracta, licet affectu venereo ad hoc fuit ad-
ductus: qđ nullatenus veritatem ſponſalium impediuit: & poſt talia ſponſalia car
nalis copula eſt ſubſecuta: in qua non expreſſe cognouit ſe diſſenſiſſe in copulā cō
iugalē: nec conſenſiſſe: præſumendū eſt ex facto copulæ carnalis ꝙ cōſenſit in co-
pulam coniugalem. Præſumendum dico & a ſeipſo ī conſcientia ſua, ꝙ.ſ. implici
te conſenſit, & etiam ab eccleſia tali p̄ſumptione cōtra quā nullam admitteret exceptionem in con-
trarium, ſed ſentētiādo iudicaret verum eſſe matrimoniū perfectum & cōſummatū. Quare cū tali
modo aſtrictus vxori non habet poteſtatem ſubtrahendi ſe a conſortio mulieris, defraudādo eā de-
bito qđ habet in eius corpore, ſicut nec ecōuerſo, dico ſine ſuo conſenſu amborum: dicente Apoſt.
i.Corin.vii. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir: ſimiliter & vir ſui corporis poteſta-
tem non habet, ſed mulier: propter quod nec poſſunt nec debent ſibi in hoc defraudare niſi ex mu

tuo conſenſu amboꝝ.ſecundum ꝙ continuo ſubdit Apoſtolus. Nolite fraudare inuicem niſi fortē ex conſenſu ad tempus.Super illud,Vir debitum reddat.Gloſſa.Poſtq̄ coniūcti fuerint. & ſuper illud,Poteſtatem non habet. Non ſibi alterutri negent.Poſt copulam enim carnalem neuter habet poteſtatem corporis ſui ad vſum ſui corporis denegandum alteri.Propter quod dicitur Roma.vii. Quæ ſub viro eſt mulier,viuente viro alligata eſt legi viri.& ſimiliter econuerſo.quia in hoc pares ſunt,vt dicit Gloſ.i.Corin.vii.ſuper illud.Nolite fraudare. Gloſſa.i.ſubtrahere debitum.vt etſi alteri eorum perpetua continentia placeat,niſi ex alterius conſenſu nō poſſit. Vnde nec q̄rere debet occaſionem diſſolutionis,dicente Apoſtolo in eadē. Alligatus es vxori: noli quærere ſolutionem. Gloſſa.Etſi inſtet neceſſitas. Propter quod dicit Apoſtol⁹ ibidē.Pręcipio nō ego,ſed dominus,vxorem a viro nō diſcedere.Intellige nec econuerſo.Idcirco dicendum ꝙ talis religioni per votum nullo modo potuit ſeaſtringere,nec poteſt in ea permanere niſi obtento eius expreſſo conſenſu ſecundum ordinationem eccleſiæ,ſed oportet ipſum ad ſæculum reuerti,& matrimonium cum illa ſolennizare & tractare affectu matrimoniali.Sed q̄q̄ ſponſalia præcederent,& carnalis copula ſequeretur,ſi conſenſus non interueniret,non eſſet matrimonium quantum ad deum:nec etiam quantum ad eccleſiam,ſi conſtaret eccleſiæ ꝙ conſenſus non interueniſſet.vt extra de ſponſalibus. cap.Tuanos.Sed poſtq̄ illud eccleſiæ conſtare non poteſt,ſtabit pro eo qđ ei factum conſtat.

Quæſt.xxx.

Sequuntur quæſita circa ſubditos eccleſiaſticos non religioſos.Et erant duo. Primum pertinens ad boni temporalis adeptionem,vtrum beneficia eccleſiaſtica legitime conferuntur pueris ſcientia vel ætate.Secūdum pertinēs ad boni temporalis ſubtractionem:vtrum clerici teneantur ad exactiones quas laici ſoluunt ciuitatib⁹ & dominis temporalibus.

Quæ.xxxi. Arg.pri.

CIRCA primum arguitur:ꝙ beneficia eccleſiaſtica non legitime cōferunt̄ pueris ſcientia vel ętate,quia Orige.ſuper Exodū.xviii.dicit.Ad hoc ſolū miniſtri eccleſiæ debēt ſumere tēporalia vt miniſtrēt ſpiritualia.q̄re cū tales pueri ſpiritualia miniſtrare nō ſufficiāt, q̄a miniſtratio eoꝝ reqrit ætatē & ſcientiam.ergo &c.

Reſponſio.

Dicendum iuxta illud qđ dicitur extra de præbendis.Superiordinata.Cū illi ſint in eccleſia idonei reputādi qui ſeruire poſſunt & volunt in ipſa,conſultationi tuę taliter reſpōdemus:ꝙ pueri & beneficiati qui non poſſunt in eccleſia deſeruire,in eadem non debent idonei reputari. X Et ſi non idonei,quare nec legitime conferuntur eis quæ non niſi idoneis ad ſeruiendum debent conferri.extra de ætate & qualitate ordinandorum.Ex ratione.Indecorum eſt ꝙ hi debeant eccleſias regere qui non nouerunt gubernare ſeipſos , cum tm̄ ad regimen eccleſiarum tales perſonæ ſint admittendæ,quæ diſcretione præmineant , & morum fulgeant honeſtate.Nota ꝙ dicit Qui ſeruire poſſunt & volunt.quia licet poſſent,ſi tamen vellent vagari,& nō cōtinue in eccleſiis ſuis reſidere,beneficia non ſolū nō ſunt eis conferenda,ſed collata ſunt eis deneganda,ſicut & alia priuilegia in fauorē diuini officii eis conceſſa.xvi.queſtio.prima.Generaliter.Eos tm̄ monachos & clericos huiuſmodi beneficium habere ſancimus, qui ad ſacroſanctas eccleſias vel monaſteria permaneant,non deuagantes, nec circa miniſteria deſides.cum propter hoc ipſum beneficium eis indulſimus,vt aliis omnibus derelictis dei omnipotentis inhæreant miniſteriis.Quales reuera non ſunt pueri ſiue ætate ſiue moribus.Propter qđ dicit Bernardus in epiſtola ad Theobaldum comitem. Y Honores & dignitates eccleſiaſticas non ignoro deberi his qui eas digne ſecundum deum administrare & velint & poſſint.Porro eas acquiri paruulo veſtro precib⁹ meis,vel veſtris, nec vobis nec mihi tutum eſſe noueritis.Et ſi nec honores,nec dignitates:quare nec alia beneficia inferiora indignis & inidoneis ad illa,tutū eſt acquirere.quare nec conferre.quia non expediret illis , cum on⁹ debitum beneficio portare non poſſent.Qđ ſi ſentirent beneficia conferentes,non darent ea pueris ſcientia aut ætate,nec ipſi pueri acceptarent.Sed quia ad honorem reſpiciunt & conferentes & recipientes,non attendentes ad onus:ideo cōtingit illud quod dicit beatus Bernardus in epiſtola ad Henricum Senoneñ.archiepiſcopum.Multi non tanta fiducia & alacritate currerent ad honores ſi eſſe ſentirent & onera:grauari profecto metuerent,nec cum tanto labore & periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum . Nunc vero quia ſola attenditur gloria & non pœna, purum eſſe clericum erubeſcunt in eccleſia qui quocunq; eminentiori loco non fuerint ſublimati.Scholares pueri & impuberes adoleſcentuli ob ſanguinis dignitatem promouentur ad eccleſiaſticas dignitates:& de ſub ferula transferuntur ad principandum preſbyteris,lætiores interim ꝙ virgas euaſerint , q̄ ꝙ meruerint principatum. Nec mirum : qui necdum in ſemetipſis exper-

bi ſunt. Videntes quippe illos qui iam proprios humeros cupitæ ſarcinæ ſubmiſerunt non ſo-
lum non gemere tanq̄ ſub onere: ſed ſemper appetere plus onerari. tales qualiſcunq; ætatis
ſunt, beneficiis indigni ſunt & pueri maledicti. de quibus dicit ibidem. Docti ſunt vendicare alta-
ria: ſubditorum marſupia vacuare: miniſtris in hac diſciplina vtentes idoneis ambitione & auari
tia. Verum quantauis induſtria tua tibi lucra tua conquirere, tibi cautulus videaris: quantalibet
vigilia poſſit ſeruare tua, quantolibet ſtudio regum ac principum gratiam tibi aptare cures: dici
mus tamen, væ terræ cuius puer rex eſt. Et vt dicit in fine tertii ad Eugenium, O miſerandam ſpō
ſam talibus creditā paranymphis: qui aſſignata cultui eius, proprio retinere quæſtui nō verentur
non amici profecto ſponſi, ſed æmuli ſunt. Reuera iſta modo implentur in eccleſia, cum pueri vtroq;
modo ad ſummū ſacerdotii gradū promouentur. vnde dolendum. Sed inter pueros diſtinctio adhi
benda eſt. Licet eñ pueris ſcientia & morib⁹ beneficia eccleſiaſtica nullatenus ſint conferenda, quan
tumcūq; adulti fuerint ætate: pueris tñ ætate, ſed adultis ſciētia & moribus quibus iam actu ſunt
præditi propria acquiſitione, cum prærogatiuo diuino auxilio, vel per miraculum virtute ætatē
ſupplentibus beneficia legitime conferuntur, ſecundum q̄ dicit Bernar. ibidē. Nec dicimus quam
cunq; ætatem dei gratia præmaturam, ſicut nec ſeram: cum multos videamus iuniorum ſuper
ſenes intelligere, morib⁹ antiquare dies, præuenire tempora meritis: qđ ætati deeſt compenſare vir
tutib⁹. Quorum iuxta cōmonitionem apoſtoli nemo contemnat adoleſcentiam. meliores bonæ in
dolis adoleſcentes inueteratis dierum malorum. Puer centum annorum maledictus eſt: & e regio-
ne ſenectus venerabilis non diuturna neq; numero annoꝝ computata. Sicubi hm̄ōi puer ſenex pro
motus inuenitur opus dei eſt, his qui tales non ſunt mirandum non imitandum. Vnde et ſiqui ta
les ſunt, fugiunt ab oneribus reputantes ſe impares illis. dicente Ambro. ſuper illud pſal. Volunta
ria oris mei. Excuſabat ſe Hieremias dicens. Ecce domine neſcio loqui, quia puer ego ſum. Verecū
de propheta ætatem corporis prætendebat, ne in exequendis cæleſtibus imperatis impar adoleſcen
tia deprehenderetur. Sed deus qui morum magis q̄ annorum cōſiderādā iudicauit ætatem, & in
iuuenili corpore maturitatem robuſtę ſapientiæ in ſuo ſeruulo præuiderat, ait. Noli dicere quia iu
nior ſum ego. Sed heu hodie contingit econtra illud qđ dicit Bernar. vbi ſupra. Curritur in clero
paſſim ab omni ætate & ordine a doctis pariter & indoctis ad eccleſiaſticas curas: tanq̄ ſine curis
Z iam quiſq; victurus ſit, cum ad curas peruenerit. AD duo decreta in oppoſitum, dicendum q̄ Ad decreta.
ſecundum q̄ patet inſpicienti, loquuntur de pueris promouendis in religionibus monachorū: vbi
domino famulantes, de cōibus bonis viuunt: qui bene pro ætate ſua ſeruire ſufficiunt, licet nō in
eccleſiaſticis beneficiis: in quibus ſeruire oportet non tam deo in ſe, q̄ in fidelibus ſuis deſeruire. ad
quæ nequaq̄ eſſent idonei niſi forte beneficia eſſent tā modica & ſine cura q̄ ſufficere poſſent ad
ea deſeruienda in minoribus ordinibus: ad quos iura eps promoueri permittunt.

Circa ſecundum arguitur: q̄ clerici teneantur ad exactiones. quoniam clerici cū Quæſt. xxxi.
ſint pars ciuitatis tenentur ad illa per quæ melioratē ciuitas in qua morantur. Arg. princ.
A per hm̄ōi autem exactiōes melioratur ciuitas. ergo &c. In cōtrarium ſunt iura In oppoſitū.
canonica. Dicendum q̄ clerici aut ſunt mercatores negotiantes cū laicis, ſicut Reſponſio.
cæteri laici, aut non. Si primo mō, dico q̄ de q̄ſtibus & negotiationibus ſuis tenē
tur ad exactiones publicas ſicut laici, vt extra de vita & honeſtate clericorum ca
pitulo vltimo. Ex literis Pōtini comitis intelleximus q̄ quidam clerici terræ ſuę
potius ſæcularibus negotiis q̄ officiis diuinis intendunt: & gaudere volentes priuilegio clericali
nolunt ſtatutis patriæ in negotiationum ſuarum quæſtibus ſubiacere. Mandamus quatinus ſi ta
les a te tertio moniti ab hm̄ōi non reſipuerint, ſed negotiationibus inſtiterit ſupradictis, cum facto
abiiciant priuilegium clericale, tu quominus cum his ſe implicant, de ſuis facultatibus ſtatutis &
conſuetudinibus patriæ ſubiaceant nō defendas. De cæteris autem bonis ſuis tam mobilib⁹ q̄ immo
bilib⁹ non tenentur niſi ſicut cæteri clerici qui non ſe īplicant his. de quibus ſuper illud, Cū his ſe
īplicant. Gloſſa dicit. Quaſi dicat: ſi non īplicant ſe, priuilegio eccleſiaſtico gaudebūt in reb⁹ ſuis ſi
cut in rebus eccleſiæ. quia res clericorum & eccleſiarum eodē priuilegio gaudent. vt. xii. quæſt. ſe-
cunda. Eccleſiarum. De immobilibus tamen ſuis tenētur ad tributa debita ſicut & laici. xi. quæſtio.
prima. Si tributum petit imperator, agri eccleſiæ ſoluant. Vnde Auguſtinus ſuper illud pſal.
Principes perſecuti ſunt me gratis. Quid enim Chriſtiani læſerunt regna terrena? Nun-
quid eorum rex milites ſuos prohibuit impendere & exhibere quæ debentur regibus terræ?
Nonne de hoc ſibi calumniātibus Iudæis dixit: Reddite Cæſari q̄ Cæſaris ſunt: & deo quæ dei ſunt?

Nonne tributum de ore piſcis & ipſe perſoluit? Nonne præcurſor eius militibus regni huius
quid facere deberent pro æterna ſalute quærentibus non ait: Cingulum ſoluite:arma proiici-
te: regem veſtrum deſerite vt poſſitis deo militare? Nonne vnus militum eius dixit: Omnis ani-
ma poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit? & poſt ait. Ideo enim tributa præſtatis. Miniſtri enim
dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes. Reddite omnibus debita, cui tributum tributum, cui vectigal
vectigal. Vbi dicit Gloſ. ſuper illud. Præſtatis. Ad oſtendendū ſubiectionem quaſi dicat, non reddi-
tis, quia reddent ſoluendo dum in defenſione pugnant pro patria. SECVNdum iura autem II
ciuilia tenentur ad itinera conſtruenda, & ad refectiones pontium etiam de ſuis, etſi non ne-
gotientur. & hoc maxime ſi prope itinera & pontes hæreditatem habent. C. de ſacroſanctis ec-
cleſiis. Ad inſtructiones. Dum tamen non habeant communes facultates & ſufficientes ad ta-
lia: nec fiant conſtructiones & refectiones prętemeceſſariæ: quia ad voluptuoſas non tenentur.
Sed ad exactiones extraordinarias non tenentur clerici, ſicut nec eccleſiæ. xvi. quæſtio. prima C
Generaliter. §. Nouarum collationum & ſordidorum munerum immunitatem acceperunt. Vnde
Conſtantinus cunctis clericis ſcribit. Iuxta ſanctionem quā dudum meruiſſe perhibemini, fundos
mancipia veſtra nullis nouis collationibus obligabunt, ſed vacatione gaudebitis. Et. c. Placet. Nil
præter canonicam illationem niſi quā aduentitiæ neceſſitatis ſarcina repentina popoſcerit eius
functionibus aſcribatur. Super illud, Sordidorum munerum. Gloſſa dicit. Vt calcis coquendæ
arenæ fodiendæ. & appellatur hoc munus onus cum neceſſitate faciendi impoſitum. Super illud
Nouis collationibus. Gloſſa, Extraordinariis, vel ſuperinductis repentino caſu. quia nouas
collationes non poſſunt laici ab ipſis petere propter aliquas neceſſitates, puta ad collectam quæ
ſit pro communi vtilitate laicorum dum non tangit clericos, videlicet pro debitis ſoluendis,
pro libertatibus priuilegiorum, aut mercationum ipſorum laicorum. Qꝫ enim ad talia non te-
nentur, habent ex ſtatutis papæ & imperatorum, vt patet ex dictis. Quæ non minus immu-
nitatem eccleſiis & clericis modo conferunt cum ditati ſunt, q̄ hactenus conferebant cum
pauperes erant. Dicta enim ſtatuta pro eis edita erant non in fauorem perſonarum, aſpiciendo
ad indigentiam eorum maiorem vel minorem: ſed ſolummodo aſpiciendo ad dignitatem ſtatus
& ordinis. Quæ quia eodem modo manent, ſiue eccleſiæ & clerici diuites ſint, ſiue pauperes
propter hoc eodem modo vigorem habent ad ipſos defendendum a dictis exactionibus, quia ma-
nente cauſa ſtatuti, & ſtatutum. Vnde ad vnguem tenenda ſunt huiuſmodi ſtatuta, & incurrit
vitium qui vult eā mutare, clericos aſtringendo ad prædictas exactiones pro eo ꝙ iam ditati ſunt
quia in hoc non ſeruaret, ſed mutaret intentionem ſtatuētis. Vnde nec habet in hoc caſu locum
epyeices: qui nihil habet facere niſi ꝙ legem datam in generali applicat & ſpecificat ſecundum
particularia. ſed non ſecundum quæcunqꝫ particularia, quia non ſecundum illa quæ contrarian-
tur intentioni Legiſlatoris, & cauſæ propter quam legem edidit, ſed ſolum ſecundum illa in quibꝰ
ambo ſaluantur & reborantur. puta ſi lex ſit neminem debere aſcendere murum de nocte tempore
belli, & hoc ne proderetur ciuitas, legem iſtam non poſſet epyeices ſpecificare ſecundum ca-
ſum particularem per quem ciuitas facilius prodi poſſet, quia hoc eſſet contra intentionē Legiſla-
toris & cauſam legis, ſed ſolum poteſt eam ſpecificare ſecundum caſum per quem ciuitas ampliꝰ
contra proditionem muniretur, vt patet in caſu quē circa hanc legem exprimit Comment. v. ethi-
corum. Quia igitur cauſa edendi dicta ſtatuta pro eccleſiis & clericis erat dignitas & ordo eccle-
ſiaſticus & clericalis, quæ adhuc manent ſecundum caſum particularem, per quem in aliquo dero-
gatur dignitati & ordini prædictis, nullo modo poteſt epyeices ea ſpecificare. Talis autem eſt iſte
caſus quo aliqui volūt clericos de nouo aſtrīgere ad dictas exactiōes. hoc. n. multū eis derogat. Vn-
de dicta interpretatio valde eſt inconueniens, quia ſecundum ipſam de cætero eccleſiæ eleemo-
ſynæ conferri non deberent poſtq̄ ſatis ditata eſt. Sed epiſcopus tempore neceſſitatis cum charita- D
te poteſt ab eis aliquid petere. Non ergo tenet lex quæ dicit ꝙ clerici tenentur ad inſtructionem
murorum. vt C. de ſacroſanctis eccleſiis. Ad inſtructiones. Sed pro expenſis principis factis pro
eccleſia in exercitu contra hoſtes eccleſiæ, debent eccleſiæ & clerici conferre ſicut & laici. Intel-
ligo autem per hoſtes eccleſiæ impugnatores fidei, aut contra iuſtitiam, regum, vel ciuitatum
Nec tamen tunc vt dicit Gloſſa ſuper illud. Neceſſitatis. per laicos ſed per epiſcopos petetur
vt extra. de īmunitatibꝰ eccleſia. Nō minus. Nec ſit̄ i aliis caſibꝰ ꝑdictis i quibꝰ contribuere tenent̄
niſi ꝙ forte cogente neceſſitate quæ legem non habet in caſu defenſionis fidei aut regni aut ci-
uitatis, ponere poſſent manus ad res ipſorum: ſi per epiſcopum ad hoc compelli nō poſſent. PER di-
cta patent obiecta vtriuſqꝫ partis.

SEquitur vnicum & vltimum pertinens ad corporea & inanimata, vtrum per Quæ.xxxii.
miraculum idem corpus poſſit eſſe in diuerſis locis ſimul, & in eodem tempo
re. Et arguitur ꝙ ſic: quia vt videtur, non minus eſt poſſibile per miraculum di Arg.pri.pri.
uerſa corpora ſimul eſſe in eodem loco q̄ idem in eodem tempore eſſe in diuerſis
locis: ſed illud poteſt fieri per miraculum & factum eſt quando Chriſtus natus
eſt clauſo virginis vtero: & quando ad diſcipulos ſuos intrauit clauſis ianuis
ergo &c. Præterea corpus Chriſti verum per miraculum in ſacramento altaris Secundum.
in eodem tempore ſub diuerſis dimenſionibus habet eſſe in diuerſis altaribus: & ſic in diuerſis lo-
cis, & hoc ex conuerſione ſubſtantiæ in ipſum ſub illis dimenſionibus. ſed per miraculum poſſunt
dimenſiones ſacramenti conuerti in dimenſiones Chriſti. erunt ergo virtute conuerſionis dimen
ſiones corporis Chriſti vbi erant dimenſiones ſacramenti. Sicut ergo ſubſtantia corporis Chriſti
poteſt eſſe per conuerſionem in eodem tempore ſub diuerſis dimēſionibus in diuerſis altaribus, ſic
& dimenſiones corporis Chriſti per conuerſionem poſſunt eſſe in diuerſis altaribus, vbi erant di-
uerſæ dimenſiones conuerſæ in illas. ſed non ſunt dimenſiones corporis Chriſti niſi vbi eſt verū to
tum & integrum corpus Chriſti: ergo totum corpus Chriſti ſimul poteſt eſſe per miraculum in
diuerſis locis. ergo &c. IN oppoſitū eſt, qa tūc contradictoria eſſent ſimul: qđ nec poſſibile eſt fieri In oppoſitū.
p miraculū. Probatio cōſequētiæ eſt, qa dimēſiōes corpis cōnūerant dimēſionib⁹ locis. Si ergo idem
corp⁹ eēt i diuerſis locis, eēt vnū & plura, & ſic vnū & nō vnū. Dicēdū ad hoc ꝙ licet bñ poſſit fieri
B aliqd circa rē aliquā miraculo a deo p potētiā obediētię reſpectu dei: qđ ipoſſibile ē fieri circa illā a Reſponſio
natura p potētiā ordinis naturę reſpectu cuiuſcūq; agentis naturalis: qđ tñ repugnat ſimplr̄ & ſm
oēm potentiam naturæ rei, nullo modo a quocunq; agente pōt fieri circa illam, quia cōcurrerēt cō
tradictoria ſimul. ſ. poſſe fieri illud & non poſſe fieri. Nunc autem quando aliquid quantum eſt ex
potentia agentis indifferenter fieri poſſet ſecundum varios modos circa idem ſi illud eſſet rece-
ptibile illius: ſi ſecundū vnum illorum modorum impoſſibile eſt fieri circa illud quod pōt fieri, &
ſimpliciter eſt impoſſibile fieri: & ecōuerſo: ſi ſecundum vnum illorum modorum poſſibile eſt fieri
ſimiliter & ſecundum quemlibet aliorum. Verbi gratia, quia quantum eſt ex potentia agentis cō
uerſionem panis in corpus Chriſti indifferenter in vno loco, & in pluribus: ſimiliter & in omnibus:
idcirco in quotcunq; locis poſſibile eſt eſſe panē, virtute diuina poſſibile eſt ipſum conuerti in cor-
pus Chriſti, & qua ratione in vno loco & in pluribus, & etiā in oībus, & vbiq; ſi panis eſſet vbiq; &
ſi panis nō poſſet cōuerti virtute diuina vbicūq; eſſet i corpus Chriſti: nec ſimiliter ī vnico loco ſin
F gulari exiſtens poſſet conuerti in ipſum. Cum ergo quātū eſt ex parte dei, cū ſit virtutis infinitæ, ip
ſe per miraculum poſſet facere ꝙ idem corpus indifferenter eſſet in duobus locis: & ꝙ eſſet in tri
bus, & ſic deinceps, & ſilr̄ vbiq; & in omnibus, ſi ipſum corpus poſſet eſſe in illis locis: ſi ergo ſecū
dum vnū horꝫ modorū impoſſibile eſt idem corpus per miraculū deo agente eſſe in diuerſis locis,
& ſimpliciter & abſolute impoſſibile eſt per miraculum deo agente eſſe in quotcunq; diuerſis
locis, ſcilicet duobus, aut tribus, aut pluribus. ſed impoſſibile eſt ꝙ per miraculū etiam deo agente
idem corpus ſit ſimul in eodem tempore vbiq; & in oībus locis. hoc. n. eſt ſolius diuinitatis. Idcirco
dico ꝙ ſimpliciter & abſolute eſt ipoſſibile idē corpus eſſe in diuerſis locis ſimul. quia ſi eſſet poſſi-
G bile ꝙ in duobus, eadē ratione ꝙ in tribus, & ꝙ in omnibus. Qđ etiam declaratur ex inconuenien-
tibus apertis quæ ſequuntur dictum iſtud, ꝙ ſi idem corpus æque corporaliter & dimenſionaliter
eſſet in diuerſis locis, aut qđ ponitur exiſtens in vno, ponitur exiſtens in alio, aut nequaq̄. Si primo
modo: ergo ſi in vno loco eſſet gelu, in alio calor, ſimul haberet calorem & frigus. Similiter ſi i vno
loco nō inueniēs qd comederet, eſuriret, in alio aūt iueniēs comederet & ſaturaret: ſimul eſuriret &
ſaturaret: & in vno loco incurrens infirmitatē ex aeris intēperie, in alio vero conſeruaret ſanitatem
ppter tēperiē: eſſet ergo ſimul ſan⁹ & ęger: et ſi ī vno loco occideret, & in alio nō, ſimul moreret &
nō moreret. Si ſecūdo, eadē ſequūt icōuenietia: niſi ꝙ ſm primū modū cōtraria ſimul eēnt i eodē,
& i eodē loco ſm aliū cōtraria eēnt ſimul' i eodē, ſed i vno loco vnū, ī alio vero aliđ. & ſūt iſta euiden
tiora icōuenientia circa idē corp⁹ ī diuerſis locis dimēſionalr̄ exiſtēs, q̄ illa q̄ aliq qñq; cōcedebāt de
corpore Chriſti exiſtēte i cruce dimēſionalr̄, & i pyxide ſacramētalr̄, videlicet ꝙ fuit i cruce paſſibi-
lis et mortalis, et ꝙ paſſus fuit vulnera et mortuus ex eis: i pyxide vero ipaſſibilis et imortalis nec
mortu⁹: et ꝙ ſm hoc idē corp⁹ moriebat et nō moriebat, et erat mortuū et nō mortuū, viuū et nō
viuum in eodē inſtanti. Reuera omnia iſta pro iconuenientibus eccleſia habet et habuit hactenus.
H Scđm. n. ꝙ dicit Guil. Altiſſ. poſt iductionē dictoꝝ icōuenietiū, ꝙ idē corp⁹ nūero viuit et nō viuit
eſt ipoſſibile & cōtra itellectū. Propter hoc dicūt oēs magiſtri ꝙ domin⁹ dedit diſcipulis ſuis corp⁹

mortale & paſſibile,& iſta concedenda eſt,corpus Chriſti moritur in pyxide,ſed omnes illæ negan
dæ ſunt,Chriſtꝰ crucifigiť in pyxide,lanceať,aut vulnerať i pyxide,patiť in pyxide.& nõ valet hęc
argumẽtatio,corpus Chriſti moriť in cruce morte violẽta:ergo violẽtia iſertur ei i pyxide,qa ſicut
aliqd moriť p violentiam illatã alibi alteri,vt cor i hoie aliquo moritur p violentiã illatã capiti eiꝰ,
ſic idẽ corpus moritur in pyxide per violẽtiã ei illatã in cruce,& hoc p ſeparationẽ aiẹ a corpore vbi
cunq; fuerit.& ideo ſequitur:ſi moritur in cruce,aut mortuus eſt:ergo moritur,aut mortuus eſt
in pyxide:non tñ ſequitur ſi vulnerabatur in cruce q vulnerabať in pixide:qa nec crux,nec crucifi
gẽtes erant in pyxide.& hoc quia licet Chriſtus erat in pyxide vi cõſecrationis ſecundũ veritatem
eſſentiæ corporis qđ perfectum erat aia:nõ tñ dimenſionaliter ſub ꝓprietatibus dimenſionalibꝰ q
bus ſuſceptibilis erit violẽtiæ.Propter qđ moriebať in pyxide,qa aia ſeparabať ab eo qđ vi ſacramẽ
ti erat in pyxide,nõ aũt vulnerabať in pyxide,quia nõ recepit p ſe violẽtiã niſi per id qđ per ſolam
cõcomitantiã erat in pyxide.& ſic iſta eſt p ſe vera, corpus in pyxide eſt mortuũ,qa ibi eſt per ſe id
cuius per ſe actus immediate erat aia:nõ aũt iſta,corpus in pyxide habet vulnera ſiue eſt vulnera-
tũ,qa ibi non eſt per ſe id qđ per ſe immediate,ſiue per qđ per ſe & imediate recipiebanť vulnera.ſ.
dimenſiones. Vnde nunq̃ cõcedimus circa idẽ cõtraria,aut affirmationem & negationem,nõ circa I
corpus Chriſti vbicũq; hẽt eẽ,nec circa aliud:& tñ videtur q hic potius poſſent cõcedi q̃ ibi,ꝓpter
diuerſum modũ eſſendi corpus Chriſti i cruce & in pyxide : & propter eundem modũ exiſtendi cor
pus idem ſecũdũ q̃ſtionem in diuerſis locis . Quare cũ illa ex hoc inducta,q ibidẽ corporaliter p ſe
dimenſionaliter ſit ſimul in diuerſis locis ſimpliciter,ſunt impoſſibilia ſimpl'r : dicẽdũ q ĩpoſſibile
eſt etiã p miraculũ idẽ corpus eſſe dimẽſionaliter in diuerſis locis,nec ſup hoc plus cadit potentia
q̃ ſuper facere duo cõtradictoria ſimul.& ſic non poſſe hoc non eſt impotẽtię, ſed cõditio naturæ.
Si quis vero arguat ſic circa corpus Chriſti:corpus Chriſti vulnerabatur in cruce,& nõ vulnera-
batur in pyxide:ergo idem corpus numero ſimul vulnerabať & nõ vulnerabatur: ergo ſimiliter in
propoſito nõ eſt incõueniens q circa idem corpus in diuerſis locis exiſtẽs ſecundũ loca diuerſa ſũt
contraria & cõtradictoria.Et eſt dicendũ q iſta propoſitio,corpus Chriſti non vulnerabatur in py
xide, & conſimiles ꝑdictæ duplices ſunt,qa illa determinatio in pyxide põt determinare hoc verbũ K
exiſtens ſubintellectũ.vel ipſum verbum expreſſum,vt in propoſito illud verbum vulnerabatur.&
primo mõ ſunt oẽs verę ſub tali ſenſu,corpus Chriſti exiſtens in pyxide vulnerabatur,diſtinctione
facta poſt ly exiſtẽs.Secundo modo ſunt oẽs falſę ſub tali ſenſu:qđ exiſtit corpus Chriſti vulnerabať
in pyxide.Licet enim id idẽ corpus qđ erat i pyxide vulnerabatur:nõ tñ vt in pyxide exiſtens vul
nera recipiebat,ſed tñ vt exiſtens in cruce.In vtroq; autem ſenſu illę ſunt veræ,corpus Chriſti mo
riebatur in pyxide,corpus Chriſti mortuũ erat in pyxide,& conſil'es.Et quare hoc,patet ex iam di
ctis. Vnde ſiquis arguat ſic:corpus Chriſti nõ vulnerabatur i pyxide,& vulnerabatur in cruce:er
go idem numero vulnerabatur,& non vulnerabatur:non ſeqtur:quia nõ ſeqtur,nõ vulnerabatur
in pyxide:ergo nõ vulnerabať.quia non erat in pyxide vt natus vulnerari ibi, quia non dimẽſio
naliter,vt dictũ eſt.Sicut nõ ſequiť:filius dei non eſt vbiq; ſecundũ carnẽ:ergo nõ eſt vbiq;.qa ſecũ-
dum carnẽ nõ eſt natus vbiq; eſſe . imo eſt fallacia ſcđm qd & ſimpliciter.Sed ſequeretur: corpus L
non vulnerabatur illa hora in cruce:ergo hora illa nõ vulnerabať,quia vt erat in cruce natus erat
vulnerari.Similiter in propoſito : ſi idem corpus dimenſionaliter, hoc eſt per ſe ſecundum ſuas
proprias dimenſiones eſſet in diuerſis locis,qđqđ eſt natum agere vel pati in vno,& in alio. Conſil'r
bene ſequitur ſimpliciter,caleſcit in hoc loco exiſtẽs:ergo caleſcit ſimpl'r:& ſimiliter frigeſcit in alio
loco exiſtens:ergo frigeſcit ſimpliciter.& ſimiliter ſeqtur ſimpliciter coniunctim : ergo caleſcit ſim
pliciter & frigeſcit ſimul ſimpliciter.& directe atq; ſimpliciter ſequitur q cõtraria & cõtradictoria
poſſunt eſſe ſimul circa idem numero ſi ponatur idem corpus dimenſionaliter poſſe eſſe ſimul in
locis diuerſis,& non ſolum circa ipſum,ſed etiam in eſſentia , quia ſequitur q ſit vnum ex hoc
q commenſuratur dimenſionibus vnius loci,& nõ vnum,ſed plura,quia commenſuratur pluri-
bus dimenſionibus plurium locorum : & dimenſiones corporis ſicut commenſurantur ſecun-
dum quantum & continuũ in dimenſionibus loci,ſic commẽſurantur eis ſcđm multum,& ſcđm
numerũ.& cũ hoc etiã ſi ponamꝰ corpꝰ glorioſum eſſe qđ nõ cõmẽſurať loco ſm quãtũ & cõtinuũ M
quia vt dictum eſt põt eſſe ſimul cũ alio corpore abſq; eo q ſit i loco niſi p illud,cõmẽſurať tñ ei ſm
ſitũ,quẽ neceſſario determinat ex eo q corpus eſt dimẽſionale. Itaq licet corpus abſolui poſſit a ſi-
tu locali qui eſt vbi: & eſſe abſq; contactu cum alio corpore,& non in loco niſi per accidẽs, ſi illud
eſſet in loco cum quo eſt vt dictũ eſt:nõ tñ põt abſolui a ſitu determinationis quo oportet ipſum
eſſe ita hic q non alibi. vt etiam corpus glorioſũ etſi ponať nõ habere ſitum vt i loco: nõ tñ põt eẽ

ſine ſitu determinationis:vt oīno nō poſſit eſſe hic & alibi per determinationem diuerſorum ſituū niſi ſacramētaliter. Qđ intellexit Hugo:vbi loquens de corpore Chriſti exiſtēte ſacramētaliter ſub diuerſis partibus ſpecierū ſenſibiliū in ſacramento, dixit de Sacramentis lib.ii.p.viii.c.xi. Totū hic & totum ibi:nec minus in parte q̄ in toto:nec minus in toto q̄ in parte. Quotcūq; partes feceris in ſingulis totū eſt. Nec mireris. opus dei eſt. Et infra. Non eſt mirū ſi mirabilis mirabilia operatur. Quomodo (inqt) corpus vnū in eodē tēpore in diuerſis locis poteſt eſſe: hic eſt: ibi eſt: & totū vtrobiq; eſt: & in multis locis: ſimiliter noli mirari. Et infra. Quia aūt ſic ipſe fecit vt corp⁹ vnū ī vno loco eſſet: tu qđ factū eſt vidiſti, & neſcis aliud niſi ꝙ factū eſt qđ vidiſti. Idcirco miraris quādo aliud vides vel audis q̄ videre vel audire cōſueuiſti &c. Et patet ex continuatione literę, & ſcđm antecedētia & ſcđm cōſequētia, ꝙ nō loquit̄ de eſſe vnius corporis in diuerſis locis ſimul: niſi de eſſe corporis Chriſti ſacramētaliter ſub diuerſis ſpeciebus ſacramētalibus & partiū earū. Vnde mirū eſt ſi aliqs ex iſta litera velit arguere idē corpus poſſe eſſe nō ſacramētaliter in diuerſis locis, ſic repugnāte natura rei. Dicendū eſt ſimpliciter ꝙ impoſſibile eſt idem corpus numero eſſe in diuerſis locis: licet hoc ſit poſſibile ſacramentaliter. In quo tñ modū poſſibilitatis cōphēdere, eſt ſuper naturalē intelligentiā noſtrā (credo) & angelorum. AD Primū in oppoſitū: ꝙ duo corpora poſſunt eſſe in eodem loco: ergo & idē eſt in diuerſis: Dicendū ꝙ nō eſt ſimile: quia vt dictū eſt, in hoc obuiat contradictio circa idē numero: cuius altera pars nō poteſt abſolui a ſubiecto, & ſimul nō poſſunt adeſſe aut ſimul abeſſe. In illo vero nō obuiat niſi cōtraria diſpoſitio ad eſſe ſimul cū alio, qua poteſt abſolui. Et ideo illa abſoluta nihil repugnat eſſe ſimul cum alio. In corporibus em̄ nihil repugnat ipſa eſſe ſimul niſi dimēſiones. ſed hoc non ꝓpter eſſentiā dimenſionū: ſed ꝓpter ſitū quem natae ſunt habere in loco qui eſt accidens dimenſionū: ſicut ſitus qui eſt ordo earum inter ſe in toto eſt differentia eſſentialis illis. Propter illum em̄ ſitū qui dicit ordinē ad locum, tāgūt ſe corpora & tenent ſe extra ſe: & ſeſe penetrare non poſſunt. Et eſt illa diſpoſitio impfectionis in dimenſionibus: & eſt praeter eſſentiam dimenſionū: ſic ꝙ licet diſpoſitione quacūq; naturali non ſit ſeparabile ab illis: eſt tñ ſeparabile ab eiſdē diſpoſitione ſupnaturali: quę eſt dos ſubtilitatis: quę eſt quędā naturalis potentia non reſiſtendi: ſic ꝙ non reſiſtit alicui nec aliquid ſibi. & ſic eſt vis qua corpus cui ineſt, illabi poteſt alteri, abſq; eo ꝙ tangit ipſum reſiſtendo. Vnde & tale corpus non habet eſſe per ſe in loco ꝑ continentiā inter latera corporis circūdantis: ſed ſolūmodo ꝑ ſe determinat ſibi ſitū in corpore qđ ipſum excedit puta in aere. Et ſi eſt ſimul cū corpore ſibi aequali qđ ꝑ ſe eſt ī loco, hoc corpus ꝑaccidens eſt in eodē loco cum illo: & cōtinet̄ inter latera continentis ꝑ accidēs: quia latera illa non ſeparat, nec diſtare facit: ſed illa ſeparat & diſtare facit corpus aliud cum quo eſt ſimul. Ad primū prin.

AD ſecundū: ꝙ ſi dimenſiones panis cōuerterētur in dimenſiones corporis ſimul cum cōuerſione ſubſtātię panis in ſubſtātiā corporis Chriſti: eſſet Chriſtus dimēſionaliter in diuerſis locis: licet nō viſibiliter: Dicendū ꝙ in euchariſtia duo ſunt: & ſacramentū qđ eſt ipſa viſibilis ſpecies; & res ſacramēti: qđ eſt verū corpus Chriſti. Circa qđ duo eſt conſiderare: & conuerſionē factā in ipſm: & ꝑ cōuerſionē ſuū eē alicubi vbi prius nō erat, abſq; omni ſua trāſmutatiōe. Et nō poſſet ſcđm eſſe ſine primo. Nullo em̄ mō abſq; ſui mutatiōe ſcđm locū poſſet corpus Chriſti verū eē alibi extra locū ī quo ē ī cęlo, abſq; eo ꝙ aliq̄ cōuerſio facta ſit in ipm, niſi ſui ipſi⁹ ſcđm locū mutatiōe: q̄ neceſſe hēret dimittere locū quē tenet ī cęlo. q: nec eſſet poſſibile ipm dimēſionaliter ſcđm ꝓprias dimenſiones eē ſimul ī plurib⁹ locis, ſicut nec quodcūq; aliud vt dictū ē. dicēte Auguſt. Donec ſęculū finiat̄ ſurſum ē dñs: ſed cū hoc etiā nobiſcū eſt veritas domin⁹. Corpus em̄ ī quo ſurrexit, vno loco oportet eſſe. Veritas autē ei⁹ vbiq; diffuſa. Qđ expōnēs Hugo in ſententiis ſuis, dicit ſic. Veritas. i. diuinitas vel ipſum corpus vbicūq; celebratur. Ideo dixi vbicūq; celebratur: quia nō eſt dicendum corpus Chriſti vbiq; eē: qđ eſt ſolius diuinitatis. Licet ergo ſcđm ꝑdicta ſacramētaliter poſſet eſſe vbiq;, ſi panis vbiq; in ipſum cōuerteretur: tamē hoc proculdubio verū eſt, ꝙ nō pōt eſſe vbiq; ex eſſe corporis Chriſti in loco ſcđm ꝓprias dimenſiones. quia qua ratione ex ſe nō poſſet eſſe in omnib⁹, nec in duobus vt dictū eſt. Et ſic vt iam dictū eſt ſicut hoc ſcđm q. ſ. corpus Chriſti nō poteſt eſſe alicubi extra cęlum manens in cęlo abſq; primo. ſ. ꝙ aliquid cōuertatur in ipm: ſic dicūt aliqui ꝙ nec primū poteſt eſſe abſq; ſecūdo: ita. ſ. ꝙ ſi ponātur ſimul & dimenſiones & ſubſtātia panis cōuerti in dimēſiones & ſubſtantiā corporis Chriſti, ex cōuerſione corpus Chriſti neceſſe eſt eſſe vbi cōuerſio facta fuit: & panis deſinit eē panis. Qđ etſi verū eſſet, nō tñ ibi eēt corp⁹ Chriſti ſcđm rōnē ſuarum dimenſionū ſiue dimenſionaliter. de quali modo q̄rit queſtio. an. ſ. idem corp⁹ poſſit eſſe ī diuerſis locis. Et ideo ex illo nō poteſt ꝓbari hoc. Etenim etſi panis dimenſiones cōuerterētur ī dimenſiones corporis Chriſti abſq; cōuerſione ſubſtantię panis in ſubſtantiā corporis Chriſti: non Ad ſecūdū.

tamē dimēſiones corporis Chriſti eſſent in ſubſtātia panis dimēſionaliter:quia tūc ipſam informa
rēt & extenderēt vt haberet ꝑtē extra ꝑtē ſub ꝑtibꝰ dimēſionū Chriſti:ſicut primo habuit ſub di-
mēſionibus ꝓpriis:aut ſi nō informarēt ſubſtantiā panis:ſed ſolūmodo ſuā ſubſtātiā q̄ ibi eſt ꝑ cō
comitantiā: & eſſet ſubſtātia panis in ſimplici & indiuiſibili exiſtens: quia vt dicit̄ primo Phy. ſi
ſubſtātia ſola eſt,neq; magnitudinē habebit vllā : non eñ poſſet hr̄e ꝑtē abſq; dimēſionibꝰ informā
tibus:niſi forte ſpeciali miraculo: adhuc non eſſent ibi dimēſiones corporis Chriſti dimēſionaliter
quia nō eſſent ibi niſi ratione illius ſubſtātię manentis : q̄ nō eſt ibi dimēſionaliter quare et ſi totū
in totū cōuertitur multo minus erūt ibi dimēſionaliter.quia quocūq; modo ponat̄ ibi eſſe virtute
cōuerſionis,hoc nō poteſt poni dimēſionaliter. Vnde etſi aliqui dicūt ꝙ ꝓpter cōuerſionē factam
alicubi totū cōuertēdo in totū dimēſiones & ſubſtantiā: corpus eſſet vbi erat prius qđ cōuertebat̄
puta in aere:non tñ erit ibi dimēſionaliter plus q̄ modo eſt in ſacramēto. Qđ tñ nec poni poteſt R
aut debet:quia cū corpus nō ponit̄ eſſe alicubi extra cęlum manēs in cęlo niſi ſacramētaliter : & nō
habet eſſe ſacramētaliter niſi ꝓpter ſpecies viſibiles q̄ ſunt de ratiōe ſacramēti : vnde & cū deſinūt
eſſe illę ſpecies viſibiles:deſinit ibi eſſe corpus Chriſti: ſi ergo totū cū dimēſionibus & aliis acciden
tibus cōuertat̄,cū nō ſit ibi manens aliqua ſpecies ſacramētalis: nullo modo dicendum eſt corpus
Chriſti eſſe vbi totū cōuerſum eſt in totū & ſcđm ſubſtātiā & ſcđm accñtia:quoniā nō poſſet po-
ni ibi eſſe niſi ſacramētaliter,qualiter ibi nō eſt: qm̄ ſi nō incipit eē ſacramētaliter vbi ſpecies ſunt
niſi ſub ſpeciebus: & deſinit eſſe ibi deſinētibꝰ ſpeciebꝰ eſſe:ſcđm ꝙ dicit Hugo lib.ii.ꝑ.viii.cap. xii.
ſi in aliquo a ſimilitudine recederet:verum ſacramentū nō eſſet.Et ca.xiii.Si ī aliquo ſimilitudo de
ficeret illic ꝓculdubio ſacramētū nō eſſet:nec vllo modo eſt ſacramētū vbi ſpecies penitus nō ſunt
Alio aūt modo ibi eſſe poni nō poteſt:quoniā ſi alio mō ibi eſſet:res ipſa,vt dicit Hugo ī fine dicti
cap.xiii.proderet̄ & manifeſtaret̄ euidēti miraculo:qđ nō cōtigit q̄diu fides locū habet . Poſt hoc
ergo ſi corporalē Chriſti ꝓ̄ſentiā q̄ris:in cęlo q̄re.Ibi q̄re vbi & prius fuit q̄ ꝑ ſacramētū ſuū corpo
raliter tecū eſſe inciperet:& vnde nō diſceſſit quādo ad te venit.Sic ergo etſi dimēſiones panis fu
erint ante cōuerſionē in aliquo loco aeris:nullo mō eſt dicēdū ꝙ poſt earū cōuerſionē cū ſubſtātia
panis in corpꝰ Chriſti,corpus Chriſti habet ī illo loco aeris eſſe:q̄a nō erat aliquid de intraneis pa-
nis:& ita non ꝑtinet ad ſacramentū.Pręterea cū corpus Chriſti ibi non eſſet dimēſionaliter,nō im
pleret locū quē prius impleuerūt dimēſiones panis: & ita non maneret illa capacitas:ſed in inſtāti S
conuerſionis partes aeris cito concurrerēt in vnū continuū,& deſineret aer eſſe locus qui prius:&
ſic per ipſum non maneret ibi corpus:ſicut nec modo manet corruptis ſpeciebus panis.Si ergo ad
huc maneret:hoc nō eſſet niſi ꝓpter ſubſtantiā ꝑtiū aeris,quę immediate prius tangebant dimen
ſiones panis: & ſic ſemper maneret ibi corpus Chriſti:quia ſemꝑ manere poſſent in ſubſtantia illę
partes aeris.Qđ oīno abſurdū eſt dicere:& vt credo cōtra veritatē ſacramēti: ita ꝙ ſi non ſit ſacra
mentū ꝙ inconueniēs ſit dicere corpus Chriſti eſſe extra certum locū quē habet in cęlo.

Hic incipit Decimū Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

IN noſtra diſputatione gene-
rali Decima ꝓponebātur q̄ſtiones.xvii.Quarū quędā erant de perti-
nentibus ad ſacra:quędam vero de ꝑtinentibus ad nō ſacra. Quędam
Quęſt.I. vero ꝑtinebant ad ſacramentum pœnitentię:quędā vero ad ſancta cor
pora Chriſti & beatorū. CIRCA primū iſtorum ꝓponebātur qua-
tuor.Quorum primū pertinet ad actū confitendi: vtrū.ſ.error ſit di-
cere ꝙ vere pœnitens & confeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt eū
abſoluere de gratia & ex priuilegio ſpeciali:teneatur eadē peccata iam
illi confeſſa iterato confiteri illi cui tenetur confiteri de iure cōmuni
ex illo ſtatuto generali extra de pœ.& re.Oīs vtriuſq; ſexus. Secundū
Quęſt. II. vero pertinet ad auctoritatē cōmiſſam audiēti cōfeſſionē de gratia & ex priuilegio: Vtrū.ſ.ex cō-
miſſione generali qua cōcedit̄ aliquibus ex priuilegio & de gratia poſſe audire confeſſiones & ab-
ſoluere a peccatis ſimpliciter,concedat̄ poteſtas abſoluēdi a maioribus criminibus reſeruatis epīs.
Quęſt.III. Tertiū erat de pœnis infligendis nō cōfitētibus illis quibus tenentur confiteri de iure cōmuni
ex ſtatuto generali:vtrum.ſ.adultos qui ad annos diſcretionis peruenerunt non confeſſos ſemel in
anno omnia peccata ſua proprio ſacerdoti alias eidem non confeſſa,debeāt ipſi prelati eccleſiarum

viuentes ab ingreſſu eccleſię arcere:& morientes priuare eccleſiaſtica ſepultura. prout dicit ſtatu
tum illud generale prędictum. Omnis vtriuſq; ſexus. Quartum aũt fuit de electione cõfeſſorum Queſt.IIII.
a pœnitentibus: vtrũ. ſ. expediat ſubditis eligere ſibi cõfeſſores cõiter & regulariter ꝑ volũtate ſua.
CIRCA primũ arguitur: ꝙ error ſit dicere vere pœnitentem & confeſſum abſolutũ rite ab eo qui
poteſt eum abſoluere, etſi non niſi de gratia & priuilegio, teneri eadẽ peccata iam illi confeſſa ite-
rato confiteri ei cui tenetur confiteri de iure cõmuni virtute illius ſtatuti. Omnis vtriuſq; ſexus.
Primo ſic. Erroneum eſt dicere ꝙ ſacramẽtum quodcũq; ſuper eãdem materiam ſcd̃m rem & eodẽ Arg. princi.
modo ſe habẽtem, de neceſſitate debeat iterari: quia hoc multum derogaret virtuti ſacramenti: & primũ.
poneret ipſum eſſe infirmũ. non enim iterato adhiberetur niſi ſemel adhibitũ nõ ſufficeret ad ex-
plendum effectum ſacramenti. Quare cum pœnitentia quo ad partes eius, quę ſunt contritio, con
feſſio, & ſatiſfactio, ſit vere ſacramentum nouę legis: & ſacramenta nouę legis non ſunt infirma &
egena elementa: ſicut ſcd̃m Apoſtolum Gal. iiii. erant ſacramenta veteris legis: erroneum ergo eſt
dicere ꝙ pœnitentia quo ad confeſſionem circa eũdem confitentem & abſolutũ manentẽ in eodẽ
ſtatu ſine peccato, poſt primam abſolutionem vllo modo debeat iterari. Eſt ergo error dicere ve-
re pœnitẽtem &c. Confirmaẽ autẽ iſta ratio per hoc: ꝙ ſcd̃m beatũ Hieronymũ, Pœnitẽtia eſt ſe Cõfirmatio.
cũda tabula poſt naufragiũ. & ita quaſi ſecũdus baptiſmus. Sicut ergo error eſt dicere baptiſmum
vllo modo debere iterari: ſic error eſt dicere pœnitentiam quo ad confeſſionẽ debere iterari de pec-
catis eiſdem. Secũdo ſic. Sicut ſtatutũ eſt ꝙ ſubditi ſaltem ſemel in anno confiteantur oĩa peccata Secundum.
ſua proprio ſacerdoti, ibi. Omnis vtriuſq; ſexus: ſic ſtatutum eſt ibidem: ꝙ ſuſcipiant ad minus in
paſcha euchariſtię ſacramentum: niſi de conſilio proprii ſacerdotis duxerint abſtinendũ. & intelli
gitur illa ſuſceptio a proprio ſacerdote. Sed non obſtante illo ſtatuto generali, ſi quis euchariſtiam
in die paſchę ſuſcipiat ab alio q̃ a proprio ſacerdote, etiam ſine priuilegio, quare & maxime ex pri-
uilegio, non tenetur adhuc ipſam ſuſcipere iterato tẽpore eodem a ſuo ꝓprio ſacerdote. hoc enĩ
non permitteret eccleſiaſtica cõſuetudo: ꝙ ſemel cõmunicatus ab vno, eodem die & quaſi cõtinue
poſtea cõmunicaretur ab alio. ergo &c. CONfirmatur aũt iſta ratio per hoc: ꝙ ſi ex ſtatuto gene Cõfirmatio.
rali ordinetur ꝙ nullus de aliqua parochia baptizet queq̃ niſi proprius ſacerdos: & aliquem illorum
de parochia baptizet alius, ſiue ex gratia priuilegii ſiue contra ſtatutum directe, non eſt ille iterũ
a ſuo ꝓprio ſacerdote baptizãdus. ergo &c. Tertio ſic. dicere aliquid ex quo ſchiſma in eccleſia ori Tertium.
tur: erroneum eſt. tale aũt eſt dicere vere pœnitentem &c. quia pręcipui viri dicunt ꝙ non tene-
tur, vt quidam religioſi, aliis contradicentibus, vt quibuſdã epiſcopis. ergo &c. Quarto ſic. omnia Quartum.
ſacramenta nouę legis efficaciam habẽt a ſolo Chriſto inſtituẽte ea: nequaq̃ autẽ ab aliquo inſtituẽ
te humano. Quãtũcũq; ergo ab homine inſtituatur ꝙ ſacramentum aliquod a proprio ſacerdote
adminiſtretur: ſi tamen ab alio qui poteſt ipſũ adminiſtrare adminiſtretur: efficaciam habet ſuam
perfectam: & nullam efficaciam apponit iterata adminiſtratio ꝑpter hominis generale ſtatutum.
Sed nulla poteſt eſſe cenſio ad ſacramenti alicuius iterationem: niſi iteratio apponat aliquid effi-
cacię. ergo &c. Quinto ſic. ad confitendum peccatum qđ non eſt, nemo poteſt obligari: quia gene Quintum.
rale ſtatutum. Omnis vtriuſq; ſexus. neminem obligat ad confitẽdum aliud q̃ peccata ſua: quę. ſi
habet in conſcientia. Cum igitur peccata de quibus homo vere pœnitens eſt & rite cõfeſſus & ab-
ſolutus ab eo qui poteſt eum abſoluere, nõ ſunt: ſed iam deleta ſunt. ergo &c. Sexto ſic. princeps Sextum.
habet omnia iura in ſcrinio pectoris ſui. C. de teſtam. Omnẽ. quare cum aliquibus concedit liberã
poteſtatem audiendi confeſſiones, & abſoluendi illos qui in hoc aliis erant obligati, hoc ſciẽs & pru
dens contra ius alterius facit. Sed ſciens & prudens ius qđ debeẽ vni non cõfert alteri, niſi hoc au
ferat ab illo cui debeatur primo. ergo &c. CONTRA. non eſt erroneum dicere: ꝙ aliquis tenea In oppoſitũ.
tur ex praecepto papę ad illud qđ eſt per ſe licitum. ſed per ſe licitum eſt ꝙ cõfeſſus vni, eadem libe
T re vel ex proprio voto confiteatur alteri. ergo &c. DIcendum ad hoc: ꝙ iſta queſtio ꝑticularis eſt Reſpõſio ad
& formata in caſu particulari: ſed alia conſimilis poſſet formari magis generalis: quae talis eſt: Queſtionem
vtrum. ſ. error ſit dicere ꝙ vere pœnitens & confeſſus & rite abſolutus ab eo qui poteſt eum abſol generaliorẽ.
uere teneatur eadem peccata alteri confiteri. Quã queſtionem ſecundã quidã religioſi quibus cõ-
ceſſum fuit in priuilegio a felicis recordationis Martino papa: ꝙ plenam haberent poteſtatem au-
diendi confeſſiones & abſoluendi confitentes eiſdem: determinantes apud ſe in partem affirma-
tiuam, transformauerunt eam in propoſitionem affirmatiuam talẽ: ꝙ vere pœnitens & confeſſus
rite abſolutus ab eo qui poteſt, teneatur eadem peccata alteri cõfiteri, error eſt. Et reuera talis ꝓ-
poſitio: quia eſt propoſitio iuris vniuerſalis: & legis poſitiuę: vera debet iudicari prima fronte, pro
ut regulariter & in pluribus habet veritatẽ: qa regulariter & in plurib9 hactenus cõfeſſis vera eſt.

Reſpōſio ad q. ꝓpoſitam.

Queſtio autem iam ꝓpoſita in caſu particulari magis particularis eſt: & poteſt a determinātibus eam in partem negatiuam, transformari in propoſitionem negatiuam dictę propoſitioni affirmatiuę quodammodo oppoſitam talem: ꝙ vere pœnitens & confeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt de gratia & ex priuilegio ſpeciali, non teneatur eadem peccata alteri confiteri, cui de iure cōmuni tenetur confiteri ex illo ſtatuto, Omnis vtriuſq; ſexus. error eſt. immo ꝙ teneatur error non eſt. De propoſita igitur quæſtione inueſtigandum quid ſentiēdum ſit: & ſimiliter de propoſitione ex illa transformata. Dico ergo ad q̄ſtionem hanc ſine pręiudicio & ſub proteſtatione facta alias in quæſtione quadam alia mota ſuper dicto priuilegio in quodam alio noſtro Quolibet. Dico igitur præhabita dicta proteſtatione ad queſtionem: ꝙ aliud eſt teneri eadem peccata ſemel confeſſa iterū cōfiteri ex aliquo ſtatuto de plurib⁹ vel pluries confitēdo eadē peccata: & aliud eſt teneri eadē peccata vni confeſſa ex gr̄a ſiue priuilegio ſpeciali, alteri confiteri ex ſtatuto generali de confitēdo vni. Si enim ſecundum primum modum formetur queſtio: vtrū ſcilicet error ſit dicere ꝙ aliquis teneatur directe eadem peccata pluries vel pluribus confiteri ex ſtatuto generali vel pręcepto: hoc non eſt aliud quęrere q̄ quęrere an hoc poſſit ſtatui. Et dicunt aliqui ꝙ non: quia pluribus vel pluries eadem peccata confiteri, eſt in conſilio tm̄: & quæ ſunt conſilii non cadunt ſub præcepto. Sed ratio hęc non valet: quantūcūq; enim aliquid ſit in conſilio: tamen quantum eſt ex ſe & natura ſua ſi cauſa ſubſit ſiue ratio bene poteſt cadere ſub præcepto. Continere enim & non nubere de cætero: quantum eſt ex ſe in conſilio eſt: ex cauſa tamen bene cadit ſub præcepto. ſecundum ꝙ contra occiſores vxorum ſuarum ſtatutum eſt in pœnam. xxxiii. q. ii. cap. Amouere. ꝙ de cætero non ducant vxores: nec ducere poſſunt. & ſecundum ꝙ ex cauſa virgini profeſſę poſſet præcipere papa vt nuberet. Dico igit̄ ꝙ ſi cauſa rōnabilis ſubſit, ꝙ ſtatui poſſit pluribus vel pluries eadem peccata eſſe confitenda: & ita ꝙ ad hoc aliquis directe teneretur. Nec hoc in aliquo repugnat virtuti & efficacię ſacramenti pœnitentiæ. Si enim ex natura ſacramenti pœnitentiæ repugnaret ei iteratio circa eadem peccata confitenda: tunc ex deuotione & libera voluntate vt quis citius veniam conſequatur, nullo modo eſſet licitū pluries vel pluribus confiteri eadem peccata, vel ſemetipſum ex voto obligare ad hoc: ſicut nec iterum baptizari. cuius contrarium declarauimus in alio Quolibet: & tenet conſuetudo eccleſiæ. Verūtamen ſciendum ꝙ ſtatuens pluribus vel pluries eadem peccata eſſe confitenda, hoc poteſt ſtatuere ex duplici intentione ſiue cauſa aut ratione. Vno modo intendendo hoc ſtatuere propter cauſam ſeu rationem acceptam ex parte ipſius ſacramenti: ſcilicet propter infirmitatem ſacramenti & debilitatem: quaſi ſcilicet ſit elemētū infirmum & debile ad effectum ſuum principalem cauſandum in pœnitente: niſi pluries vel a pluribus adminiſtretur. ſuper quo formata eſt prima ratio propoſita. Alio modo intēdendo hoc ſtatuere propter cauſam ſeu rationē acceptam ex parte ipſius peccati: ſcilicet in deteſtationem eius, & in pœnam committētis ipſum, atq; in cautelam cauendi ipſum. Primo modo dico ꝙ illud ſtatui non poteſt: & eſt error dicere ꝙ ex illa cauſa aliquis teneatur eadem peccata pluries vel pluribus confiteri. Secundo autem modo videtur mihi ꝙ bene poſſit ſtatui: & non eſt error dicere ꝙ ex huiuſmodi ſtatuto aliquis teneatur directe eadem peccata pluries vel pluribus confiteri: puta ꝙ in deteſtationē vitii *Sodomiæ* & vt fortius arceantur homines ab hoc crimine, ſtatuatur generali ſtatuto ꝙ quicūq; committat vitium *Sodomiticū*, pluries ſiue pluribus teneatur idē vitiū confiteri. Si vero ſecūdum modum

V

X

Y

Z

ſecundum formetur quæſtio: vtrum ſcilicet error ſit dicere ꝙ aliquis teneatur eadem peccata pluries vel pluribus confiteri, ſemel vni ex gratia & priuilegio: alteri vero ex ſtatuto & præcepto: vt directe non teneatur confiteri ea niſi vni & ſemel: ſuper hoc mota eſt quæſtio propoſita. Et videtur mihi eſſe diſtinguendum: quia hmōi ſtatutum ſiue præceptum aut eſt præcedens confeſſionē factam ex gratia & priuilegio: aut eſt ſequens eam. Si vero intelligatur præceptum ſequi confeſſionem factā vni ex gratia & priuilegio: Dico ꝙ ibi nō habet locum generale ſtatutum: quia eſſet contra ſęculares perſonas: etſi ꝓceptum ſit. Sed dicunt aliqui ꝙ nec ab aliquo ſuperiori poſſet præcipi ſimpliciter ſine ſtatuto talibus ſic confeſſis & abſolutis ꝙ eadem iterato alteri confiterentur: immo ꝙ hoc non pertinet niſi ad conſilium & liberam voluntatem. Qđ verum eſt ſimpliciter & abſolute loquendo, & non apparente cauſa rationabili propter quā tale quid præcipiēdū ſit. Verūtamen ſi cauſa rōnabilis præcipiendi hoc occurrat, vt mihi videtur bene poteſt præcipi, vt ſcilicet confeſſus vni & abſolutus ab eo, iterato teneat̄ eadē cōfiteri alteri: & ab ipſo abſolui. puta ſi confeſſor primus percipiat ꝙ confeſſo & abſoluto non ſit vtilior ſatiſfactio iniūgēda q̄ iterata confeſſio eorūdē peccatorum. In hoc enim caſu poteſt & debet illi pręcipere iteratam cōfeſſionē eorūdē peccatorū. Secūdū enim ꝙ dicitur in ſtatuto illo, Omnis vtriuſq; ſexus. Sacerdos autem ſit diſcretus & cau-

tus, & more prudentis medici ſuperinfundat vinũ & oleum vulneribus ſauciati: diligenter inqui
rens de peccatis, & de peccati circũſtantiis: quibus prudenter intelligat quale ei debeat conſilium,
& cuiuſmodi remedium adhibere: diuerſis experimentis vtendo ad ſanandum ægrotum. Vnde ſi
intelligat iteratam confeſſionem propter maiorem verecundiam vel aliquid aliud confeſſo eſſe ma
gis medicinalem, illam poterit ei in ſatiſfactionem præcipere & iniungere, & ille humiliter debet
ſuſcipere. quia de confeſſo dicitur ibidem. Iniũctam ſibi pœnitentiam pro viribus ſtudeat imple-
re. Licet enim iterare confeſſionẽ ſicut ieiunare & peregrinari ſimpliciter cõſilii ſunt non pręcepti:
ex cauſa tamen & in pœnam ſatiſfactoriam pro peccato iam confeſſo bene poteſt quodlibet eorũ ſe
A cundum arbitrium confeſſoris præcipi: & ſic cadere ſub pręcepto in hoc caſu. Si autẽ præceptum
ſiue ſtatutum intelligatur pręcedere confeſſionem factam vni ex gratia priuilegii: in hoc caſu p-
poſita eſt quęſtio referendo intentum ad priuilegium domini Martini conceſſum quibuſdam reli-
gioſis de confeſſionibus audiendis. Dominus enim Innocentius papa. iii. primo ſtatuit generaliter
& pręcepit in generali concilio contento in Omnis vtriuſq; ſexus. in quo erat pręceptum & ſtatu-
tum vt generale ius & cõmune, q; ſaltem ſemel in anno confitẽdum eſſet a quolibet vni omnia pec
cata ſua: & dimiſit in libera voluntate confitentis confiteri eadem peccata pluries ſuo proprio ſa-
cerdoti vel habenti poteſtatem de illius conſenſu, ſi vellet: & non confitẽdi iterum eadem nec plu
ries nec pluribus ſi nollet. Sed quia non vacabat ſacerdotibus curatis audire confeſſionem pluries
de eiſdem peccatis: nec erat alicui conceſſa poteſtas audiendi confeſſiones ſubditorum curatis ſi-
ne illorum conſenſu: quẽ ſępius ſubditi volentes pluries confiteri non potuerũt de facili impetra-
re: idcirco (vt puto) non tam in fauorẽ religioſorum q̃ confitentium eis, conceſſit poſtmodum re-
ligioſis dominus papa Martinus plenam poteſtatem audiendi confeſſiones, & abſoluendi, & in-
iungendi pœnitentias ſalutares quibuſcunq; qui vellent ad eos accedere: neminem cogendo per
præceptum aut ſtatutum ad confitẽdum illis: ſed hoc in libera voluntate quorũlibet relinquẽdo.
Et ſic ſtatutũ illud gñale, Omnis vtriuſq; ſexus. nõ eſt de iterando confeſſionem eorundem pecca-
torum directe & per ſe: etſi indirecte & per accidens: ſi pœnitens ſcilicet prius confiteatur reli-
B gioſo priuilegiato q̃ ſuo ſacerdoti. *Sed* ſic intelligendo ſtatutum generale præceſſiſſe, & priuile
gium domini Martini ſubſequutum fuiſſe: ad diſſolutionem quæſtionis reſtat inueſtigare an per
illud priuilegium ſubtrahitur vel ſuſpenditur obligatio illius ſtatuti generalis: vt ſcilicet confi-
tentes dictis religioſis a debito contento in dicto ſtatuto de confitendo proprio ſacerdoti ſemel
in anno omnia peccata ſua, ſint abſoluti, an non: ſed æque manet ipſum debitum ex ſtatuto, ſiue
obligatio cũ priuilegio prædicto & ſine eo. Quia ſi primo modo: ſic in rei veritate error eſſet di-
cere q; confeſſi dictis religioſis teneantur eadem peccata iterum confiteri ſuis propriis ſacerdo-
tibus. Si vero ſecundo modo: ſic proculdubio error eſt dicere q; confeſſi dictis religioſis non te-
neantur eadem peccata confiteri ſuis propriis ſacerdotibus: quia confeſſi illis religioſis non mi-
nus manent obligati ad confitendum peccata illis confeſſa ſuis propriis ſacerdotibus, q̃ erant
prius quando ea illis non erant confeſſa. Et tenent dicti religioſi: q; per eorum priuilegium in-
fringitur circa confitentes ſibi debitum ſeu obligatio illius ſtatuti generalis, Oĩs vtriuſq; ſexus,
quantum ad hoc q; confeſſa eis non oportet iterum ſacerdotibus parochialibus confiteri, dicen-
tes q; hoc clarum eſt eis, nec dubitant in eo: & q; nemo de hoc debet dubitare, nec moueri debet
aliquis propter illos qui dicunt contrarium: prælatos ſcilicet & alios, qui tenent q; per illud pri-
uilegium nullo modo infringitur obligatio contenta in illo ſtatuto generali. *Sed* q̃ro quomõ hoc
eſt eis clarũ & certũ: an ex forma verborũ priuilegii: an ex aſſecuratione verbo⁊ quã habent ſup
hoc a dño papa. *Si* primo modo: hoc dicere perſonis literatis valde mirabile eſt: cum nõ ſit aliquis
ita ſimplex, dum tamen grammaticę nouerit literas, quin ei viſo ordine verborum ſicut iacent in
priuilegio, ſtatim prima facie apparet q; dictum ſtatutum generale per priuilegium nõ tollitur
nec infringitur in aliquo: immo confirmatur & conſeruatur. Non infringitur: quia per nul-
lum priuilegium infringitur ius commune niſi in priuilegio exprimatur clauſula de non ob-
ſtante eo quod eſt contentum in iure communi. Niſi forte tale quid per priuilegium conceda-
tur aliquibus, qđ non poſſunt ſimul obtinere illi quibus debebatur de iure communi: puta ſi ſa
cerdotes parochiales debent de iure communi percipere decimas noualium prouenientium
in ſuis parochiis, & quibuſdam religioſis conceditur q; percipiant noualia vbi percipiunt ve-
tera: maxime de terris quas propriis manibus excolunt: per tale priuilegium bene infringitur
debitum ex iure communi. Non ſic autem contingit in propoſito: quia ſtant ſimul q; eadem pec-
cata quæ confitentur prius religioſis ex gratia, iterato confiteantur propriis ſacerdotibus ex debi-

to. Vnde dicunt alii: φ etſi non adderetur illa clauſula: Volumus autem φ ii qui fratribus confi-
tebuntur eiſdem ſuis parochialibus ſacerdotibus confiteri ſaltem ſemel in anno prout generale cō
cilium ſtatuit nihilominus teneantur: tamen nullo modo illud priuilegium derogaret ſtatuto ge
nerali. Et hoc ideo: quia illud priuilegium quo ad audiendum confeſſiones ſubditorum inuitis p̄-
latis: prȩiudiciale eſt prȩlatis. & priuilegium datum in prȩiudicium aliorū, ſtricte eſt interpretan-
dum. vt extra de decimis. ca. i. Tua. qđ notatur de vſu pallii in prima gloſ. Q2 aūt in praeiudicium
prȩlatorum ſit dictum priuilegium, patet ex hoc φ per ipſum religioſi dātur in coadiutores cura
tis ipſis inuitis, & volētibus exercere ſuū officium in propria perſona: qđ multum eſt eis prȩiudi-
ciale. licet eſſet in fauorem pro quanto non ſufficerent audire pluries confeſſiones ſuorum ſubdi-
torum. & pro tanto large eſſet interpretandum: ſecūdū φ large interpretatur priuilegium illud p̄
latorum de eligendo ſibi confeſſores. extra de poe. & re. Ne pro dilatione. In hoc. ſ. φ licet aliquādo
contenti erant ſub prima clauſula illius ſtatuti, Omnis vtriuſq; ſexus: yt infra videbitur in quar-
ta quȩſtione: tamē propter illud eorum priuilegium, q̄uis in eo non exprimatur, non obſtante illa
clauſula, eo φ eſt in fauorem prȩlatorum datum: quia non poſſunt ſemper illis eſſe pȩſentes ad eoꝝ
confeſſiones audiendas: large eſt interpretandum: q. ſ. non oportet eos reuerti ad ſuos ſuperiores p
pter eadem confitenda: & ſic derogat iuri cōmuni, Omnis vtriuſq; ſexus. quia non eſt ibi clauſu-
la illa. Volumus autem. quȩ ipſum ſaluaret. Sed quicquid ſit de hoc, luce clarius eſt φ per hāc clau C
ſulam. Volumus aūt. ſtatutum illud confirmatur & in ſuo robore cōſeruatur. Vnde & ad iſtud
debitū ſoluendū ſuis ꝓpriis ſacerdotibus, praecepit dn̄s. Martinus in fine priuilegii dictis religio-
ſis φ confeſſos ſibi ad hoc exhortarentur. Qualiter autem dicta clauſula non poteſt infringi p ali-
as, quin quantum eſt de plano literae conſeruet illud generale ſtatutum, de hoc ſatis diſputatum
eſt in alio Quolibet. Si vero dicant dicti religioſi φ clarum & certū eſt eis priuilegiū ex aſſecura-
tione quā habent a domino papa: Econtra dicūt praelati φ multo magis aſſecurati ſunt ab eodē.
Sed cum ſeries literȩ oīno vt apparet prima facie pro intētione p̄laterū eſt: de quo noſtrū nō eſt iu
dicare niſi quatenus per literā exprimitur: vt mihi videt̄, magis certi debent eſſe de intentione ſua
circa intellectum dicti priuilegii, q̄ ipſi religioſi: nec ducere intellectum eius in dubium. Sed dices D
φ nullo modo obſtat priuilegium quin confeſſi religioſis eadem debent confiteri iterum ſuis ſacer
dotibus: quo ad hoc em̄ licet p̄latis iudicare de priuilegio. Vnde extra de iudic. Cū veniſſent. ſup
illud. Cum ſuper priuilegiis ſedis apoſtolicȩ cauſa vertitur, nolumus de ipſis per alios iudicari: di-
cit Gloſ. Sed nūqd incidēter poteſt alius cognoſcere q̄ papa? & ſubdit reſpondendo. Si verba ſunt
manifeſta: iudex poteſt dicere: non obſtat priuilegium. extra de fide inſtrumentorum. Accepimus.
Hoc autem habet locū cū verba priuilegii obſcura ſunt & ambigua: tūc eius eſt interp̄tari cuius
eſt condere. Eſt etiam abſq; dubio intentio praelatorum magis tuta: quia nullum eſt periculum:
immo eſt proficuum ſemel confeſſum vni in bona deuotione confiteri alteri: magnum autem eſſet
periculum animarum confeſſa religioſis non confiteri iterato ſuo proprio ſacerdoti, ſi forte priui-
legium non infringeret ius cōmune generalis ſtatuti. Sic ergo dico: φ cum veritate regulari il- E
lius propoſitionis vniuerſalis quae eſt legis poſitiuȩ, φ vere poenitens confeſſus & abſolutus rite
ab eo qui poteſt, teneatur eadem peccata alteri confiteri, error eſt: ſimul ſtat veritas illius propo-
ſitionis negatiuae particularis oppoſitae: quae eſt legis directiua: φ vere poenitens & confeſſus rite
abſolutus ab eo qui poteſt ex gratia priuilegii, non teneatur eadem peccata confiteri alteri cui te-
netur confiteri de iure communi, qđ nō reuocatur, ſed ſaluatur in priuilegio, error eſt. immo dice
re φ teneatur non eſt error. ſunt enim ſimul verȩ: ſicut & iſtȩ duȩ. Omni depoſitori gladius ſuus
reddendus eſt. Depoſitori facto furibundo gladius ſuus non eſt reddendus. Vnde mirum eſt φ ſe
cundum φ dicitur, aliqui religioſi propter regularem veritatem illius propoſitionis vniuerſalis
volunt falſificare ſuam oppoſitam particularem negatiuam: volētes includere ſiue inuoluere ſub
veritate illius propoſitionis affirmatiuȩ regulariter verȩ: veritatem huius affirmatiuȩ particula-
ris: φ vere poenitens & confeſſus rite abſolutus ab eo qui poteſt ex gratia priuilegii, teneatur ea-
dē peccata confiteri alteri cui tenetur de iure communi: error. dirigentes intētionem ſuam ad cō-
feſſum ſibiipſis & abſolutū ab eis virtute priuilegii domini Martini: & ad ſacerdotes curatos cui
tenetur confiteri de iure cōmuni illius ſtatuti. Oīs vtriuſq; ſexus. quaſi reuocatū eſſet p illud pri-
uilegiū & nō ſaluatū i ipo. Vn̄ iducūt i probationē intētiōis ſuȩ teſtimoniū. xvii. magiſtroꝝ in the
ologia (vt dicit̄) q ſigillauerūt eis in quadā litera illā vl̄em affirmatiuā verā eſſe tāq̄ regularē: cū
tn̄ vt credo non concederent requiſiti illam p̄ticularē affirmatiuā eſſe verā. In quo multum dictis
magiſtris iniuriantur, falſitatem eis imponētes, & tali intentione dictam literam impetrantes: cum

nũq̃ fuerit itẽtio eorũ aliqd de ꝑpõne ꝑticulari aut ꝑtinẽtibus ad illoꝝ priuilegiũ iudicare: nec de illis aliquid cogitabãt: vt a pluribus illorũ intellexi: q hoc ꝓpriis vocibus teſtificati ſunt corã quatuor epiſcopis congregati vna cũ pluribus aliis magiſtris tunc actu regentibus tã religioſis q̃ ſecularibus: inter quos ego vnus erã: qui ꝑdictã literã non ſigillauerunt: qui omnes vnanimiter ꝓfeſſi ſunt ꝙ illa vl'is nullo modo applicari habet ad iſtã ꝑticularẽ: nec debet aliquo modo aut poteſt iſta
F ſub illa inuolui. AD primũ quo arguitur: ꝙ error ſit dicere cõfeſſum religioſo ex gratia priuilegii iterũ debere confiteri eadẽ peccata ꝓprio ſacerdoti ꝓpter obligationẽ ſtatuti: quia hoc derogaret virtuti ſacramẽti poenitentię ponẽdo in eo infirmitatẽ: Dicendũ ꝙ falſum eſt. non eñ ſemel adhibitũ iterato adhibetur quia ſemel adhibitũ nõ ſufficienter explet effectũ ſacramẽti: vt aſſumit in argumẽto: immo ſemel adhibitũ quantũ eſt de ſe, ſufficienter explet effectũ ſuũ primũ & principalem, ad quẽ principaliter ordinat. Sed exhibetur iterato ꝓpter obligationẽ ꝑcepti generalis eccleſię explendũ, & ſacerdoti ſuo debitũ ei reddẽdũ: nõ tñ ſine effectu ſuo alio: vt iã patebit. Qđ bene licitum eſt: cũ etiam iterari poſſit ꝓpter obligationẽ ex ꝓprio voto implendã. Poteſt eñ ex ꝓprio voto homo ſe obligare ad idem peccatũ pluries vel pluribus confitendũ: aut ad iterum confitendũ poſt primã confeſſionẽ. Poteſt etiã iterato adhiberi ꝓpter aliquas cauſas ꝑtactas: & eas q̃ in iure ſunt expreſſę, & alias quę de nouo poſſent emergere, vt in alio Quolibet expoſui. Et i q̃libet adhibitiõe ſacramẽti poenitẽtię, etſi nõ habeat effectus primꝰ eiꝰ & principalis: qa ſufficiẽter habitꝰ eſt i prima adhibitione: ꝓpi qđ ſacramẽtũ poenitẽtię eſt firmũ & nõ debile elemẽtũ: qđ eſſet ſi illũ nõ haberet, vt vlterius aſſumit i argumẽto: habet tñ aliqs effectꝰ eiꝰ ſcđariꝰ & nõ pricipalis. Quis aũt ſit effectꝰ pñię principalis & qs nõ principalis, expoſitũ eſt i alio Quolibet. Et ꝓpi hmõi effectũ ſecũdariũ Sacramẽtũ poenitẽtię eſt potius iterabile circa eãdẽ materiã ſcđm rẽ q̃ quędã alia, vt iam patebit. Ad primũ principale.
G Qꝫ autẽ adiũgitur ad confirmationẽ rationis: ꝙ poenitẽtia eſt ſecũda tabula &c. Dicẽdũ ꝙ ratio rñſionẽ ſecũ iportat ꝑ hoc ꝙ poenitẽtia dicitur tabula ſecũda & ſecũdus baptiſmus. In quo exprimitur plane differẽtia eius ad primã tabulã, & primũ ſiue principalẽ baptiſmũ. Propter qđ poenitentia bene poteſt habere aliquas cõditiones & ꝓprietates ꝓpter quas eſt iterabilis: baptiſmus aũt nequaq̃. Et eſt prima & radicalis cauſa vt puto: quia baptiſmus non habet niſi effectus quos ꝑfecte explet ſemel adhibitus. Poenitẽtia aũt nequaq̃. Propter qđ circa poenitẽtię ſacramẽtũ põt fieri ſtatutũ de eius iteratione: vel directe vel indirecte: vt habitũ eſt ſupra: nõ aũt circa baptiſmũ: de quo Ad confir.
H iã ãpliꝰ videbit infra. Qꝫuis aliqui dicere & cõfirmare nitãtur ꝙ poenitẽtię ſacramentũ ſi iteretur circa idẽ peccatũ, hoc ſolũ eſt ꝓpter dubiũ: an. ſ. poenitens prius fuerit vere cõtritus: & ita a peccato abſolutus: non aũt ꝓpter aliquẽ effectũ ſecũdariũ: nec ꝓpter diminutionẽ poenæ debitę: nec ꝓpter recõciliationẽ eccleſię: nec ꝓpter augmentũ gratię. Non ꝓpter diminutionẽ poenę: quia vt dicunt poſſet in prima cõfeſſione & abſolutione tñ conteri, vel poſtea tot opa ſatiſfactoria agere, ꝙ nullũ debitũ poenę reſtaret diminuẽdũ. Non ꝓpter recõciliationẽ eccleſię: quia vt dicũt in prima confeſſione & abſolutione qua abſoluit peccatũ: etiã eccleſię vnit, & ſic reconciliatur. Item abſolutus a curia Romana nõ remittit alibi abſoluendus: & hæc eſt cõſuetudo curię: ergo ſemel abſolutus ꝑfecte recõciliatus eſt eccleſię: nec iterũ abſoluẽdus ꝓpter reconciliationẽ eccleſię faciendã. Nec ꝓpter augmentũ gratię: quia ſacramẽtũ poenitẽtię eſt ad ſanandũ ęgrotũ, vt in illa cõſtitutione: Oĩs vtriuſq; ſexus. Sed ſanatio nõ cõſiſtit in augmẽto gratię: ſed ſolũmodo in abſolutione culpę & relaxatione poenę, ergo &c. Item ſacramentũ in forma ſua debet ꝑtẽdere totũ effectũ ſuũ. ſed in adhibitione ſacramẽti poenitẽtię nõ ꝑtẽdit effectus alius q̃ deletio culpę: cũ dicit ſacerdos: Ego abſoluo te &c. ergo &c. Item ſcđm tria peccati genera: originale. ſ. actuale veniale: & actuale mortale: tria ſunt ſacramẽta eis correſpõdẽtia: baptiſmus: extrema vnctio: & poenitẽtia. Baptiſmus cõtra originale principaliter: vnctio cõtra veniale: poenitẽtia cõtra actuale mortale. Sed baptiſmus & extrema vnctio nõ cõferũt gratiã neq; augmẽtũ gratię niſi ex ordine ad peccatũ delẽdum: ergo nec poenitẽtia. Quare ſi nõ habet delere pctm̃ adhibitũ: nec gratiã cõferre aut augmẽtare, ſed poſt primã abſolutionẽ nihil de pctõ a quo eſt abſolutus, reſtat delendũ: ergo in ſequẽti & iterata cõfeſſione ꝑ abſolutionẽ nulla gratia oĩno cõfert aut augmẽtat. Vñ dicũt, ꝙ ſi ex cõfeſſione & abſolutione iterata haberet augmẽtũ gratię: hoc nõ eſt ex vi ſacramẽti: ſed ex merito humiliationis qua cõfitẽs recognoſcit peccatũ ſuũ vt dei offenſam: vt de poenitẽtia. di. i. ca. i. Quẽ poenitet. Qꝫ aũt poenitẽtia circa eadẽ pctã nũero nõ eſt iterabilis ſicut nec alia ſacramẽta, arguũt ſic: & ẽ ad principalẽ q̃ſtionẽ. In aliis ſacris oĩbꝰ ita eſt ꝙ circa idẽ nũero oĩno nõ iterant: nec baptiſmꝰ circa eũdẽ baptizatum circa idẽ peccatũ originale: nec extrema vnctio circa idẽ peccatũ veniale: nec ordo circa eũdẽ ordinatũ: nec matrimoniũ circa eoſdẽ cõiuges: nec cõfirmatio circa eũdẽ cõfirmatũ: nec eucha-

De poenitentia nõ iterãda.
Arg. primũ.
Arg. ſecũdũ.
Tertium.
Quartum.
Quintum.
Sextum.
Septimũ.
Octauum.
Cõfirmatio.
Nonũ.

tiſtia circa conſecrationē eiuſdem hoſtię:aut cōmunio eiuſdem in vno:quaſi in indiuiſibili tēpore quare nec ſacramentū pœnitentię circa eūdem omnino eodē modo ſe habentē abſq; nouo peccato
Decimū. iterabile eſt. Item qm̄ ſacramentū eſt principaliter contra peccatū:vt ſunt baptiſmus,pœnitentia, extrema vnctio.ſed peccatū idē numero nō eſt iterabile,nec ſacramentū contra ipſum: vt patet de baptiſmo contra originale:& extrema vnctione cōtra veniale.ergo pœnitentia contra eadē peccata
Ad primū. nullo mō eſt iteranda. Q; ergo ꝓponit̄ primo de ſacramēto pœnitentię:ꝙ ſi iteretur circa idē pec I
catum,hoc ſolum eſt ꝓpter dubiū:an.ſ.pœnitēs prius fuerit vere cōtritus & a peccato abſolutus: Dicendū ꝙ ſi ita eſſet:tunc nō eſſet differentia de baptiſmo circa peccatū originale:qđ nō eſt iterabile in eodē numero:& de pœnitentia circa peccatū actuale mortale: quia ſi̾liter idē numero nō eſt iterabile in eodē numero.Sicut ergo iterum baptizare inconueniēs eſt niſi ꝓpter dubiū: & ſic non eſt iterum baptizandū niſi ſub cōditione dicēdo:Non te iterū baptizo ſiue rebaptizo:ſed ſi nō fuiſti baptizatus ego te baptizo:Sic inconueniēs eſt iterū ſacramētum pœnitentię adhibere ſiue cōfiteri & abſolui niſi ꝓpter dubiū:vt cōſimiliter nō ſit iterum cōfitendū neq; abſoluēdū niſi ſub cōditione dicendo.Non iterū confiteor ſiue reconfiteor: nec iterū abſoluo ſiue reabſoluo te: ſed ſi nō fui cum ꝑfecta contritione confeſſus ego confiteor. Si nō fuiſti abſolutus ego te abſoluo. Quare cum hoc nō obſeruet conſuetudo generalis eccleſię,quę diſtricte cuſtodienda eſt: non eſt dicēdum ꝙ ſolū ꝓpter dubiū idem peccatū iterū confitendū ſit, & ab eodē abſoluēdū, ſicut ꝓpter idem origi
Ad ſecūdū. nale non eſt iterū baptizandū niſi ꝓpter dubiū. Q; aſſumitur: ꝙ ꝓpter diminutionē pœnæ non K
eſt iterum confitendū:quia poſſet eſſe homo in quo nullū eſſet debitū pœnę diminuendū:Dicendū ꝙ diminutio pœnę debitę non ſic effectus eſt cōfeſſionis & abſolutionis ꝙ nō poſſit adhiberi quin iſtum effectū habeat:ſed quantū eſt de ſe,ipſm habet ſi aliqđ de pœna reſtat : de qua ſemp poteſt aliquid reſtare,propter qđ iſtud ſacramētū inſtitutū eſt eſſe iterabile circa eadē peccata,vt iam infra dicetur,quemadmodū etiā nec abſolutio peccati eſt eius effectus niſi adſit peccatū.Et tn̄ licet ī cōtritione ꝓcedente deletū ſit peccatū:ſcđm Auguſt.ſup illud pſal.Dixi confitebor &c.qui dicit. Magna dei pietas vt ad ſolam ꝓmiſſionē peccata dimiſerit dum nō ꝓnūciat ore &c.tamē confeſſionis & abſolutionis ſacramētū bene adhibetur ꝓpter effectū aliū,& ꝓpter Chriſti ꝓceptum. Etſi enim forte homo eſſet in tali ſtatu ꝙ nullo illorum indigeret:nūq̄ tn̄ ꝑſumēdū eſt ꝙ nullo eorū egeat
Ad tertiū. ſiue ꝙ nullū eoꝝ poſſit in ſe capere. Qđ autē aſſumitur:ꝙ nec ꝓpter reconciliationē eccleſię ite L
randa eſt pœnitentia:quia in prima abſolutione plene per gratiam ſuſceptam reconciliatus eſt ei: Dicēdum ꝙ verum eſt in ꝓpoſito caſu noſtro:propter ꝓpoſitū iterato confitendi eccleſię militanti qđ cōmuniter ſupponitur in eo & conſimilibus eſſe,quēadmodum vere contritus prius q̄ veniat ad ſacerdotem,triumphanti eccleſię eſt recōciliatus:ſed ꝓpter ꝓpoſitum confitēdi ſacerdoti in eccleſia militanti:ita ꝙ ſi cadat a tali ꝓpoſito,nec confiteatur,cadit a reconciliatione iam facta nouū peccatum cōmittendo.Propter qđ indiget noua reconciliatione p confeſſionē & abſolutionē ſequētem:ita ꝙ ſi in tali ꝓpoſito maneat,ſequens confeſſio fiat forte non ꝓpter nouā reconciliationē ec
Ad quartū. cleſię faciendā:ſed ꝓpter iam factam cuſtodiendā. AD aliud circa idem:ꝙ conſuetudo curię Ro M
manę eſt ꝙ abſolutum in ea nō remittit alibi ad abſoluēdum:qđ non faceret niſi vnica abſolutione eſſet ꝑfecte eccleſię reconciliatus:Dicēdum ꝙ curia de plenitudine poteſtatis abſoluit:nec oportet ꝙ in eius abſolutione habeat̄ ꝓpoſitū de iterū cōfitēdo alibi ꝓpter aliquā obligationē. Propter qđ ꝑfecte reconciliat eccleſię:nec mittit alibi ad reconciliādū:aut ad recōciliationē cuſtodiēdā. Verū tamen bene mittit alibi ꝓpter ſatiſfactionē & pœnitentiā ſalutarē iniungēdā,quā debet habere cōfeſſus in ꝓpoſito:a quo ſi reſiliat, cadit a reconciliatione:vt nō ſit oīno ſolida reconciliatio niſi humiliter pœnitentiā iniungendā ſuſceperit. Vnde ſicut ille ad reconciliationis conſeruationē debet
Ad quintū. aliunde pœnitentiā ſuſcipere: ſic in ꝓpoſito ſemel cōfeſſus debet alteri iterū cōfiteri. Q; arguit̄ N
vlterius:ꝙ ſacramētum pœnitentię nō habet effectum ſecundariū augmētum gratię: qa eſt ad ſanādum ęgrotum : vt in illo ca.Omnis vtriuſq; ſexus.Sanitas autē cōſiſtit in ſola amotione culpæ & non in collatione gratiæ:niſi in ordine ad culpam: Dicendum ꝙ ad ſanationē ęgroti generādā tāq̄ ad primū effectum ordinatur pœnitentia.Nihilominus tn̄ ad ſanationē eandē confortandam bene tāq̄ ad ſcđm effectum ordinatur.Sanitas eīn perfecta nō ſolum conſiſtit in amotione morbi ī ſanādo:ſed in confortatione conualeſcentis in ſanitate. Vnde ſicut medicus corporalis nō ſolū debet eſſe ſollicitus ad habendā medicinā ad curationē morbi in generando ſanitatē:ſed etiā ad cōfortationē conualeſcentis in ſanitatē augmentando:& ſynthomata morbi amouendo: ſic ſacerdos debet eſſe diſcretus more prudentis medici:nō ſolum in curando a morbo peccati pœnitentē p medicinam ſacramenti pœnitentię cōferendo gratiā:in qua cōſiſtit ſanitas ſpiritualis:ſed etiā ad ipſm

nullo modo poſſit. Alii potius mentiri q̃ pati tormenta volunt. & ſanctius eſt impunitũ relinqui fa
Z cinus nocentis: q̃ innocentem damnare. AD ſecundũ: ꝙ ſi iudices ſeruãt cõſuetudinem ſecũdum Ad argu. in
modum iam tactum: puto ꝙ bona eſt: alias autem eſt corruptela. oppoſitum.

SEquuntur quæſita circa homines ſubditos. Et quærebatur vnum circa ſubditos
ſæculares: & plurima circa ſubditos eccleſiaſticos. Illud vnum erat: vtrum con- Quæſt. xxvi.
demnatus morti licite poſſit abire ſi tẽpus & locum habeat. Et videtur ꝙ non: qa Arg. princi.
cui non licet ſubtrahere minus nec maius. corpus cõdemnati eſt maius quid iu
dicis q̃ alia res temporalis. ſed non licet damnato iudici ſubtrahere quãcũq; aliã
rem. ergo nec licitũ eſt ei ſubtrahere illi corpus ſuum: ſubtraheret autẽ ſi abiret.
ergo &c. CONtra. cũ iſte abeundo vitam ſuam poſſet ſaluare, remanendo occaſionem occidendi In oppoſitũ.
A ſe daret: quod nulli licet. ergo &c. DIcendũ ꝙ plures habere poteſtatem ſuper eandẽ rem diuerſis Reſponſio.
reſpectibus non eſt inconueniens: vt ꝙ vnus habeat in eam proprietatem & alius vſum. & ſecundũ
hoc diuerſimode quilibet eorum poteſtate ſua vti poteſt ſup illã rẽ: dũ tñ nõ fiat hoc in lęſionem
alterius. Sũt autem quatuor per ordinẽ ſe habentia, ſcdm q̃ ſup eandem rem diuerſas poteſtates di
uerſi habere poſſunt diuerſimode: q̃ ſunt: fas: licitum: ius: neceſſitas. & includit ſemp prius in poſte
B riori. Fas ẽ ęquitas naturalis qua quiſq; põt vti re alterꝰ abſq; damno & incõmodo illiꝰ. vt eñ dici
tur decretorum diſtin. prima. §. Oẽs leges. tranſire p agrum aliennũ fas eſt. i. æquũ: cũ ſubeſt cauſa, &
C innoxius eſt tranſitus. Licitũ eſt, qđ a lege indultũ eſt: quo quis põt vti re aliena in aliquale damnũ
eius. In veteri eñ lege licitum erat comedere vuas in agro alterius ſed nõ exportare: & cõterere ſpi
D cas: ſed nõ falcẽ immittere. Ius eſt æquitas quæ dat actionem rem vendicandi. Neceſſitas eſt oppor
E tunitas vtẽdi re aliena. Diſcipulos eñ cũ p ſegetes tranſeũdo euellerent ſpicas & ederent: ipſiꝰ Chri
ſti vox innocẽtes vocat: qa coacti fame hoc fecerũt. vt dicit de. cõſ. diſt. v. Diſcipulos. vbi dicit Gloſ.
F Neceſſitas famis excuſat furtũ. Dico ergo ad propoſitũ: ꝙ ſup corpus damnati ad mortẽ poteſtatẽ
habet iudex ſæcularis capiẽdi: detinẽdi: & occidendi. Habet aũt & ipſemet damnatꝰ quo ad animã
poteſtatem ſuper idẽ corpus vtendi eo ad vitę ſuæ in corpore cuſtodiã, in qua cõſiſtit eius pfectio
ſine iniuria alterius. & hoc non ſolũ ęquitate naturę quę fas eſt circa rẽ alienã: ſed q̃ licitũ eſt: & nõ
ſolũ licitũ tanq̃ a lege naturę indultũ in aliquale alterius pitudicium: ſed q̃ ius eſt ſecũdũ legẽ natu
rę: & nõ ſolũ ius, ſed in caſu neceſſitas exequendi ius ſuũ: vt ſi oporteret captiuũ talem fame mo-
ri niſi acciperet clam cõtra voluntatẽ cuſtodis panẽ eius: in hoc habet poteſtatẽ & ius atq; neceſſi
tatem vtendi corpore ad panem capiendũ & veſcẽdũ. & fit hoc ſine lęſione alterius: quia neceſſitas
facit cõmune qđ erat ppriũ: vt iuſte occupanti cõcedat. Sic dico in ppoſito: ꝙ iudex nõ tãtũ iuris
habet ſuper corpus damnati: quin & ipſemet damnatꝰ ſimiliter ius habeat ſecũdũ animam. quãtũ
eñ habet ille iuris in detinẽdo & occidẽdo: tãtũdẽ & plus habet iſte i abeũdo cũ poterit, & vitã cu
ſtodiẽdo. & etiã plus iuris habet: qa iudex nõ tãta neceſſitate cõpellit eũ detinere aut occidere: quã
ta neceſſitate pp̃ter iuſtũ metũ mortis cõpellit damnatꝰ ꝙ ſibi puideat ne vitã & pfectionẽ ſuã in
corpore amittat: qa ſi i hoc nõ puideret ſi poſſet inuenire locũ & tẽpus: vt ſi forte eẽt ſine viculis: &
oſtia eſſent aperta: nec adeſſet ipedimentũ abeũdi, & per hoc vitã ſaluandi: ſuiipſiꝰ homicida eſſet
G non prouidendo ſibi ſicut deberet. Et ſecundum hoc concedendum eſt ſecũdum argumentũ. AD Ad arg. pri.
primum principale ꝙ non licet damnatum ſubtrahere quamcunq; aliam rem: quare nec corpus
ſuum: Dicendũ ꝙ falſum ẽ, qm̃ quãcũq; rem neceſſariam ad cuſtodiam vitę ſuæ poſſet ei ſubtrahe
re: dum tamen eius ſubtractio non vergeret in præiudicium iuris qđ habet iudex in corpus illiꝰ.
Si enim, vt dictum eſt, exiſtens in vinculis neceſſe haberet mori fame niſi ſubtraheret ei panem: hoc
liceret ei: quia hoc nullo modo vergit in piudiciũ iuris qđ habet in detinendo vel occidẽdo. Qua
re cum ſubtractio corporis neceſſaria ſit animæ ſuæ ad vitæ ſuę cuſtodiã, quã facit abſq; omni præ
iudicio poteſtatis quã habet iudex ſuper corpus eius: quãdo ſentit ꝙ corpus non eſt i vinculis, & ꝙ
oſtiis apertis nullum reſtat obſtaculum: ideo in tali caſu licet corpus ſuum ſubtrahere vtendo iu-
H re ſuo: ſicut in alio caſu liceret ſubtrahere panem iudicis. AD cuius intellectum ſciendũ eſt, ꝙ ſu
pra rẽ aliquã dupliciter haberi poteſt poteſtas ſiue ius. Vna quo ad proprietatem in ſubſtantia rei.
Alia quo ad vſum in actiõe aliqua exercẽda circa rem. Primam poteſtatem aut ius nullatenus ha-
bet iudex ſæcularis ſuper corpus damnati, plus q̃ ſuper animam illius: ſed ſecundam tñ: quæ con-
ſiſtit in tribus. ſ. in corpus capiendo, in vinculando ſiue incarcerando, & i occidẽdo. Poteſtatem au
tem quo ad pprietatem in ſubſtantia corporis ſola anima habet ſub deo: & tenet ius ſuum in hoc
cuſtodire abſq; iniuria alterius: qđ cuſtodiret in præiudicium & iniuriam iudicis, ſi cum exiſte-
ret corpus in vinculis, aut in firmata cuſtodia, vt abiret vincula diſrumperet aut carcerem.

Propter hoc eñ duriꝰ puniendus eſſet ſi cõtingeret ipſum capi:quia de iure poteſtatẽ habet eũ vinculandi & claudẽdi in carcerẽ:quo.ſ.ad actũ vinculationis & clauſionis.Et ideo non ſine iniuria in iudicẽ rumperet vincula aut carcerem:ſicut eũ eſt iudex in actu occidendi ipm,iniuriaret iudici ſi rebellaret percutiendo ipſum:aut ab actu ſuo eũ impediẽdo.immo debet patienter ſuſtinere vt circa corpus exerceat actũ iuſtitiæ:licet forte ſecũdũ iura ciuilia licitũ eſſet quocunq; modo ſanguinẽ ſuũ defendere.Si tñ iudex damnatũ dimittat in carcere ſine vinculis,& negligat firmare carcerem in quo eſt damnatꝰ:& ſic omittat exercere circa ipſum ius qđ habuit:quia nec occidit nec detinet: abſq; omni iiuria iudicis qui nullũ ius habet in ſubſtãtiam corporis, põt corpus ſuũ abducere.quẽ admodum ſi quis ſepiat agrũ ſuũ:nõ licet queq̃ tranſire p agrũ illius ſepẽ rũpẽdo:quia quo ad hoc non eſſet ei licitũ:qa eſſet i p̃iudiciũ iuris alteriꝰ qui de iure potuit ſepire agrũ ſuũ.Si tñ ſepitus nõ fuerit:licitũ eſt p agrũ tranſire eo mõ quo prius dictũ eſt.Et qđ plus eſt,ſi p̃cipiat ei iudex ne carcerem exeat:ſi tñ nõ oporteat ꝙ vincula vel carcerẽ diſrumpat:vel quicq̃ conſimile faciat in quo circa ipſum ius habet:in illo ei obedire non debet:quia nec poteſtatẽ hoc p̃cipiendi habet:quia in animã eiꝰ nihil de iure habet,nec i corpus niſi vel corporaliter capere,vel corporaliter viculis vel clauſura detinere vel occidere:ita ꝙ ſi neutrũ hoꝝ circa corpus illius faciat, ius ſuum exercere omittit:& ideo ſine omni eius iniuria poteſt anima exercere in corpus qđ ſuũ eſt.Per hoc enim ille non amittit ius ſuũ quia põt recapere inuentũ in iuriſdictiõe ſua:& detinere & occidere ſicut priꝰ.Sed ſi non exercẽdo ius ſuum:anima exercẽte qđ potuit & debuit:a iure ſuo alienatur:hoc negligẽtiæ ſuæ imputetur.

SEquunẽ queſita ptinẽtia ad ſubditos eccleſiaſticos. Quoꝝ quædã erãt circa ſubditos religioſos:& quædã circa ſubditos nõ religioſos. Circa religioſos erãt tria

Quæ. xxvii. Primũ quo ad reuelationẽ cõmiſſi. Vtrũ religioſus ſubditus qui recipit a quodã aliquid in ſecreto non vergẽs in damnũ cuiuſq̃,teneẽ illud reuelare p̃lato ſuo petẽti vt ei reueleẽ.

Quæ.xxviii. Secũdum erat de reuelatione peccati. Vtrũ religioſus ſubditus ſciẽs ſecreto & ſolus confratrẽ ſuũ ſubditũ peccato mortali peccaſſe:peccet reuelando illud p̃lato ſuo ante ſecretã admonitionem.

Quæſt.xxix. Tertiũ erat de contractu matrimonii. Vtrũ religioſus iã p̃feſſus de facto,qui iuuenis ante religionis ingreſſum,& ante oẽm obligationem ad illã mulierem affidauit inflammatus amore venereo erga ipſam ſubſecuta carnali copula,in qua non habuit intentionẽ recedendi a ſponſalibus:nõ tamẽ credit ſe conſenſiſſe in cõtractũ matrimonii de p̃ſenti: Vtrũ inquã talis poſſit manere in religione cuſtodiẽdo votum ſuũ:an oporteat ipſum reuerti ad ſeculũ:& illã ducere ſolenniter in vxorẽ: & pertractare maritali affectu ſi velit.

Arg. princi. CIRca primũ arguiẽ ꝙ ſubditus ille non debet p̃lato ſuo petenti reuelare ſecretũ ſibi cõmiſſum:quia hoc eſſet expreſſe & directe contra virtutẽ:quia cõtra fidelitatẽ q̃ eſt pars iuſtitię.

In oppoſi. CONtra.Si aliquid ẽ ex ſe licitũ,habito p̃cepto de cõtrario ab illo cui obediẽdũ eſt,iã eſt illicitũ religioſo:quia vt dicit Ber.q p̃fitendo ſe totũ ſubdidit, nihil ſibi retinuit.q̃q̃ ergo licitum eſſet cuſtodire ſecretũ:poſtq̃ tamẽ p̃latus ſubdito qui ſibi nihil retinuit,reuelare p̃cipit non ſicut ipſe vult ſed ſicut vult prælatus agere debet:illud ſecretũ reuelando & nullatenus occultando.

Reſponſio. DIcẽdum ꝙ religioſus in nulla religione voto ad alia ſe aſtringit q̃ ad licita & honeſta ſecundum regulæ quã profiteẽ ſtatuta:& in his ſolum tenetur ſuperiori ad obedientiam.ꝙ ſi illicita & inhoneſta p̃cipere p̃ſumpſerit:maxime diuinæ legi & virtutibus & bonis moribus cõtraria:nullatenus in illis obediendũ eſt hoi ſed deo.dicẽte Ber.in epiſtola ad Adam monachũ.Liquido apparet mala imperantibus nõ eſſe parendum:pręſertim dũ prauis obtemperans imperiis,in quo hoi videris obediẽs,Deo plane qui omne quod perperam agiẽ iterdicit inobedientem te exhibes. Valde autem peruerſum eſt profiteri te obedientẽ in quo noſceris ſuperiorem propter inferiorem.i.diuinam propter humanam ſoluere obedientiam Quid enim? iubet homo,prohibet deus:& ego audiam hominẽ,ſurdus deo? Nõ. Vnde in talibus obedire homini non eſt obedire:immo in nõ obediẽdo verius obedit.Quia ergo vt procedit obiectio prima,ſecretum reuelare contrarium virtuti eſt:nullo modo tenetur ſubditus præcepto ſupioris obedire vt fidei cõmiſſum illi reuelet. I

Ad Argu. in oppoſitũ. ADargumentum in oppoſitum:ꝙ alias licitum per præceptum fit illicitum:hoc ſolum verum eſt de indifferentibus:& maxime quæ pertinent ad profeſſionem:de aliis autem nequaq̃.Et ꝙ aſſumitur ꝙ religioſus nihil ſibi retinuit:verum eſt de illis quæ pertinent ad ſuam profeſſionem & obedientiam:cætera autem omnia volũtati ſuæ libere retinuit Propter qđ ſalus ſua & damnatio dependet a ſeipſo,& non a ſuo prælato. K

confortandũ augmentando in eo gratiã ad amotiẽdum ſynthomata malę cõcupiſcentię ex peccato
O dimiſſa. AD ſcdm ad idem: ꝙ ſacramẽtum in forma ſua debet cõtinere totum effectũ ſuum: Dicendũ ꝙ falſum eſt: quia forma baptiſmi nullũ effectum ſuum cõtinet dicendo, Ego te baptizo, niſi in figura. Similiter nec ſacramentũ confirmationis, dicendo Inungo te chriſmate ſalutis. Si ergo in forma poenitentiæ aliquis effectus eſt exprimendus: ſufficit ꝙ ille ſit principalis. per quod nõ exclu- Ad ſextum.
P ditur quin cum hoc ſit alius ſecũdarius. AD tertium ad idem: ꝙ baptiſmus qui eſt cõtra peccatum originale, & extrema vnctio quę eſt cõtra peccatũ veniale, non conferũt gratiam aut augmentant niſi ex ordine ad peccatũ delendum: quare nec poenitẽtia: Si ergo non ſit peccatũ delendũ, nõ eſt poenitẽtia adhibenda: Dicendum ꝙ ratio iſta vere ſolubilis eſt: quia cõcluſum aperte falſum eſt non ſolũ in ſacramẽto poenitẽtię: ſed etiã in ſacramẽto baptiſmi. Si eñ alicui pfecte poenitẽti per cõtritionem ante omnẽ cõfeſſionem peccata ſua ſunt dimiſſa: de quo nullus in eccleſia dubitat quin poſſit fieri: immo credo ꝙ pluries euenit: & cũ hoc ſi certus eſſet ꝙ non eſſet in eo peccatum delendum: nihilominus inde tenereť confiteri illa peccata: & eſt ei ſacramentũ poenitentię adhibendum & hoc propter ſolũ ſtatutũ diuinũ de confitendo peccata actualia mortalia: licet nõ iterẽtur abſꝗ effectu, quo preſumiť poenitens indigere. Nec inſtitutũ eſſet iterabile. Eſto eñ per impoſſibile ꝙ nihil de poena reſtaret in debito: & ꝙ etiã in vita iſta eſſet ĩ tali ſtatu ꝙ ĩ ipſo charitas augmẽtãda nõ eſſet: qđ nullo modo poſſibile eſt: nec oĩno preſumendũ: ꝗ etiam nec eccleſię recõciliandus: tamẽ in ipſo per ſacramẽtum recõciliatio cuſtodiẽda eſt. Similiter ex parte baptiſmi: ſi quis paruulus circũciſus eſſet in fine tẽporis quo ſacramẽta veteris legis habebant efficaciã ſuam: & per circũciſionẽ in ipſo deletum fuiſſet peccatũ originale: nihilominus tamẽ tẽpore nouę legis ſacramentũ baptiſmi ei erat adhibẽdum: & hoc ꝓpter ſolum ſtatutũ diuinum de baptiſmo: licet nõ ſine effectu aliquo prędictorum. Vnde & Maria Magdalena ſi nõ fuit baptizata quando Chriſtus remiſit ei oĩa peccata ſua: debuit poſtmodũ baptizari: etiam ſi ſe mũdam ab omni peccato ſciuiſſet. Etiã in vtero ſanctificatus tẽpore legis Chriſti debuit baptizari. Vnde Ioan. baptiſta ĩ vtero ſanctificatus dixit Chriſto, Ego a te debeo baptizari. Vnde ad formã argumẽti, & ad aſſumpta in ipſo, dicendũ: ꝙ illud aſſumptum: Dicta ſacramẽta non conferunt gratiam neꝗ augmẽtant niſi in ordine ad peccatũ delendũ: duplicẽ habet intellectum. quia ly delẽdum poteſt eſſe participiũ vel nomẽ verbale. Si ſit participiũ tunc exponiť per deletionẽ paſſiuam de futuro ſimpliciter acceptã ſub hoc ſenſu. In ordine ad peccatum delendũ. i. qđ delebitur per ipſum ſacramentũ poenitentię: & nõdum eſt deletũ. & ſic ſimpliciter eſt falſa. Si vero ſit nomẽ verbale: tunc exponiť per paſſionẽ deletionis ſimpliciter abſꝗ tẽporis determinatione ſub ratione digni vel debiti, ſub hoc ſenſu: In ordine ad peccatũ delendum. i. qđ quãtum eſt de ſe & natura ſua ſimpliciter dignũ vel debitũ eſt vt p ipm̃ deleať. & ſic eſt vera. Peccatum eñ originale quãtũ eſt de ſe & natura ſua dignũ & debitũ eſt deleri p baptiſmũ: etſi nullũ ſit qđ reſtat delẽdũ participialr̃. Siliter ẽ de veniali reſpectu vnctiõis: & de mortali actuali reſpectu poenitentię. Vnde illa ſacramẽta nõ cõferunt aut augmẽtant gratiã niſi in ordine ad peccatũ delẽdum nominaliter: qꝛ nõ ſunt principaliter inſtituta ad gratiã conferendã vel augmẽtãdam: ſed ad peccati deletionẽ. & ſic ꝙ gratiam conferunt vel augent: hoc non eſt niſi in ordine ad peccatum ſimpliciter: ſic ꝙ ſi ſit, deleant ipſum: & ſi non ſit, ꝙ delerent ipſum ſi eſſet: nõ ſolum autẽ in ordine ad peccatũ delendum participialiter: in quo ſenſu falſo ſequitur cõcluſio falſa: non autẽ in ſenſu vero: quia tunc aliter accipiť ly delẽdum in præmiſſa vera: & aliter in cõcluſione falſa vt dictũ eſt.
Q & propter hoc non valet proceſſus vlterior in argumẽtãdo. Qđ autẽ addiť: ſi ex cõfeſſione & abſolutione iterata habeť augmentũ gratiæ: hoc nõ eſt ex vi ſacramẽti ſacramẽtaliter adhibiti: ſed ſolũ ex merito humiliationis qua confitẽs recognoſcit peccatũ ſuum qđ fecit vt dei offenſiuũ: an ſic ſit an nõ, nihil omnino refert: dum concedatur ꝙ confeſſio ſemel facta vni, iterari poſſit alteri circa eadem peccata: & in caſu noſtro ꝓpoſito iterari debeat. Sed in hoc dicẽdo reuera ſollicite cauendũ eſt periculũ qđ cõſiſtit in denegãdo ſacramẽto efficaciã quã a deo in ſua inſtitutione recepit: vel in attribuẽdo ei efficaciã quã nõ recepit. Sed vt mihi videť in dicto illo duo implicanť: quæ ſimul ſtare nõ poſſunt: ꝙ videlicet ſacramẽto iteratio adhibetur, & ſine effectu ſacramẽtali: quia ſecũdũ dictũ illud: ſi effectus aliquis gratię ex eius adhibitione cõſequeretur: ille cõſequereť ratione opis operãtis. ſ. ex deuotione & humiliatione eius cui adhibereť: nõ autẽ ratione opis operati. Et ſic in tali adhibitione ſacramẽti nouę legis nulla eſſet prerogatiua ſup exhibitionẽ ſuo tẽpore ſacramẽtorũ veteris legis: & nõ efficeret in tali adhibitione qđ figurat: ſicut neꝗ efficiebant ſacramẽta veteris legis pręter circũciſionẽ: & eſſet debile elemẽtũ, ſicut erãt ſacramẽta legalia. Quę oĩa vt videť multũ vergũt in iniuriã ſacramẽti nouę legis: & etiã in falſitatẽ eius. Cũ eñ ſacramẽta legalia figurabant Ad ſeptimũ Ad octauũ.

futurum qđ nō efficiebant,vera ſigna in hoc eſſe poterant. Sacramentū vero nouę legis:quia figu
rat pręſens eſſe qđ efficere natum eſt:ſi nō efficit qđ figurat:falſum ſignū eſt:quia aliter nō eſt praæ
ſens.Nullo ergo modo tale ſacramētū in tali adhibitione poteſt eſſe verū ſignū,ſed falſum neceſſa-
rio:qđ eſt magnū inconueniens circa ſacramentū dicere,& vt timeo erroneū. Ideoq; mihi videtur:
ꝙ nunq̄ ſacramentū nouę legis adhibet̃ quin aliq̄d ſpirituale efficiat qđ figurat:ita ꝙ ſi non effice
ret,nullo modo eſſet in praæcepto neq; in cōſilio eius adhibitio. immo in ꝓhibitione potius. Vnde
etſi pricipaliter ꝓpter ſolū pręceptū alicui⁹ ſacramēti adhibitio faciēda eſt vł ſemel tm̄ quādoq; vt
dictū eſt i baptiſmo,vel iterato vt dictū eſt in pœnitētia:nūq̄ tñ ęſt ſine aliq̄ effectu:nec pōt hō eſſe
in vita iſta in tali ſtatu:vel ſaltē non eſt pręſumēdū:qn ſacramentū aliquē effectū circa ipſum habe
re poſſit.ita ꝙ ſi adhibitio ꝑſumeret̃ eſſe ſine effectu ſacramētali:nullo modo praæcipi poſſet:qa hoc
Ad cōfirmationem. eſſet in iniuriam ſacramēti. Q₂ autem ad confirmationē illius dicti adducitur auctoritas Augu. R
in libro de pœnitētia:& habet̃ de pœ.diſt.i.c.Quē pœnitet omnino pœniteat.vbi dicit̃ ante mediū
capituli.Dignus eſt miſericordia q ſpeciali labore gratiā petit.Laborat em̄ mens patiēdo erubeſcē-
tiam. Sed quoniam verecūdia magna eſt pœna,qui erubeſcit pro Chriſto fit dignus miſericordia.
Vnde patet ꝙ quāto pluribus quis confitebit̃ in ſpe venię turpitudinē criminis: tanto facilius con
ſequet̃ miſericordiā remiſſiōis.Ex quo patet reuera:ꝙ ex ope operāte ſiue ex merito humiliatiōis in
iterata cōfeſſione & abſolutione habetur augmētum gratię:nec vnq̄ hoc vllus catholicus negauit
Sed ꝙ ſolū habeat̃ ex hoc,& nō ex vi ſacramēti,ſed opere operāte:ſicut dicit dictū illud:hoc nō ha-
bet̃ ex dicto Augu. Sed cōtrariū habet̃ manifeſte.ſ.ꝙ ex vi etiā ſacramēti adhibiti cōſequit̃ qs miſe
ricordiam remiſſionis:de qua loquit̃:quaæ pertinet ad pœnę relaxationē.Nō autē loquit̃ de augmē
to gratię:niſi quia forte ſimul gratia augetur quando pars pœnę remittit̃:ita ꝙ illa humiliatio fit
quędā diſpoſitio vt ipm̄ ſacramētū efficacius effectū ſuum conſequat̃. Sic em̄ conſequit̃ continue.
Ipſi em̄ ſacerdotes plus iam poſſunt ꝑficere:plus confitētibus facere vel parcere. quibus em̄ remit-
tunt,remittit deus.Ecce ꝙ ex illa humiliatione ſacerdotes plus poſſunt ꝑficere circa confitētes fa-
ciendo circa eos remiſſionē. Et cōſtat ꝙ non loquit̃ de remiſſione culpę:quia illa non recipit magis
aut minus:& eā ſupponit iam remiſſam prius:ſed pœnaæ tm̄. Vnde ſequit̃ continue. Lazarum em̄
quē de monumēto ſuſcitauit,obtulit dn̄s diſcipulis ſoluēdum:per hoc oſtēdens poteſtatē ſoluendi
cōceſſam ſacerdotibus: dixit em̄:quodcūq; ſolueritis ſuper terrā erit ſolutum & in caælis:& qđcūq;
ligaueritis ſuper terrā erit ligatū & in caælis:hoc eſt ego deus & oēs cęleſtis militię ordines & om-
nes ſancti in gloria mea laudant vobiſcū & confirmant quos ligatis & ſoluitis. Gloſ. Quos ligatis
iuſte & miſericorditer pœnis.non dicit peccatis.Soluitis iuſte & miſericorditer a pœnis.nō dicit a
peccatis.Ecce ꝙ ſacerdos opere ſuo ſacerdotali pœnas ſacramētaliter iniungit & relaxat. AD vlti S
Ad nonum. mo argutum:ꝙ pœnitentia circa peccata eadē numero non eſt iterabilis:quia nec aliud ſacramēto
rum circa idem numero omnino iterat̃:Dicēdum ꝙ ſacramētum eſt circa aliquid dupliciter. Vno
modo vt circa ſubiectū:vt baptiſmus circa baptizatū:Vnctio extrema circa vnctū:pœnitentia cir-
ca pœnitētem:Euchariſtia quo ad eius cōſecrationē ſeu benedictionē circa hoſtiam quaæ conſecrat̃
quo ad eius vſum circa cōmunicantē cui cōmunicatur:cōfirmatio circa cōfirmatū:ordo circa or-
dinatum:matrimoniū circa cōiuges. Alio modo vt circa obiectū ſiue effectū:ſicut baptiſmus circa
characterē imprimēdum,& originale delēdum : & gratiā conferēdam & augēdam:extrema vnctio
circa veniale delēdum,& gratiā augēdam:pœnitētia circa peccatū actuale mortale delēdum & gra
tiam cōferēdam:& circa pœnā ęternam debitā mortali mutandā in tēporalē,& tēporalē relaxandā
aut pro toto aut pro parte:Euchariſtia ad grām augēdā:& ſilr̄ cōfirmatio:ordo & matrimoniū.
& eſt etiā matrimoniū ad coniuges vniendū:& ordo ad characterē iprimēdū:& ſilr̄ cōfirmatio.
Quorū nullum iterari debet circa idē ſubiectū oīno eodē modo ſe habēs.Sed quaædā eoꝝ nullo mo
do ſunt iterabilia circa idē ſubiectū re:quocūq; modo alias variet̃:vt ſunt illa quę imprimūt chara
cterem.ſ.baptiſmus,ordo,& cōfirmatio. & hoc ideo quia ſemel adhibita effectū ſuum totū habent
quē habere poſſunt:ſi non ſit impedimētū ex parte ſubiecti: eo ꝙ effectus eorū non depēdet ab ali-
qua noſtra cooperatiōe:dū tamē nō ponamus eis obiicē in noſtra volūtate. Alia vero oīa iterabilia
ſunt circa idem ſubiectū re:& hoc ideo quia ſemel adhibita habēt vnum effectū:& poſſunt habere
aliū adhibita poſtea:eo ꝙ effectus eorū depēdet a noſtra diſpoſitiōe ac cooperatione: puta extrema
vnctio ſemel adhibita,poſt interuallū tēporis quo poteſt pręſumi inunctū cōtraxiſſe noua venialia
in tanta multitudine & quātitate ꝙ eis timeat̃ grauari:iterato adhibēda eſt:nec prius debet adhi-
beri:licet ſtatim cū eſſet notū ꝙ aliqđ veniale eſſet in ipo,poſſet adhiberi & etiā habere effectū ſuū.
Similiter pœnitētia ſemel adhibita,poſt interuallū tēporis in quo aduenit pœnitēti noua cōtritio

iterato debet adhiberi.& nō debet prius:quia licet forte poteſt prius adhiberi:& adhibita effectum habet:prius tamen adhiberi non debet propter reuerētiā ſacramēti: ne ꝓpter citā & frequētē iterationē vileſcat:& faſtidiū pariat:niſi forte ex cauſa ſpeciali,vt ſupra,ꝓpter ſoluēdum debitū confeſſus fratri in die paſchę ſtatim ante cōmunionem velit confiteri ſuo proprio ſacerdoti eadem peccata.Similiter Euchariſtia ſemel adhibita alicui poſt interuallū tēporis quo præſumitur ꝙ noua deuotio ſufficiens ad iterum ſuſcipiendū aduenit:iterum poteſt exhiberi.quia licet forte poteſt prius adhiberi:tamen non debet ſine cauſa:vt ſi ſacerdos plures hoſtias conſecrauit q̄ opus ſit:& primo ſumpſit vnam per ſe:deinde percipit adeſſe aliam:nec habet vbi eam cuſtodiat:poteſt cōtinuo & illam ſumere:vel ſi neceſſe habet pluries eodem die celebrare.Circa eandem autē hoſtiam nullo modo poteſt iterari conſecratio:quia vna conſecratio circa eādem hoſtiā facit quicquid circa eam poteſt fieri. Similiter matrimoniū ſemel adhibitum alicui reſpectu eiuſdē coniugis: poſt interuallum tēporis quo per mortē alterius ſolutum eſt vinculum matrimonii: poteſt ſuperſtiti iterato adhiberi reſpectu alteri⁹ cōiugis. Circa eoſdē aūt cōiuges nullo modo pōt iterari:qa ſemel circa eoſdē adhibitum operatur quicquid circa eos operari poteſt.Et ſic differētia eſt de extrema vnctione & matrimonio,reſpectu Euchariſtię & pœnitentię.Illa eñ non debēt nec poſſunt iterari niſi variato ſubiecto:iſta autem poſſunt, vt dictum eſt. Cuius ratio eſt:quia illa ſemel adhibita:totum ſuum effectum ſimul habent quē habere poſſunt circa tale ſubiectū:ſi nō ſit obiex: eo ꝙ effectus eorum non dependet a noſtra cooperatione. Euchariſtia autē & pœnitentia iterari poſſunt ſubiecto in eadem diſpoſitione continua remanente vt dictū eſt.Cuius ratio eſt:quia ſemel adhibita non totum effectum ſuum quē habere poſſunt ſimul habēt:& effectus eorum dependet a noſtra cooperatione.Et ſic patet quomodo eſt ſimile,& quomō nō: & in quo ſimile eſt & in quo nō,in pœnitētia & in aliis ſacramētis quo ad eorum iterationē circa idem ſecūdum rem:qm̄ tria ſacramenta quæ characterē imprimunt:vt baptiſmus,cōfirmatio,& ordo: nullo modo ſunt iterabilia circa idem ſubiectum & idem obiectum ſecūdum numerum: neq; ſacramētum Euchariſtię quo ad eius cōſecrationē circa eādē hoſtiā numero.Alia vero q̄tuor iterabilia ſunt circa idē ſubiectū re:ſed extrema vnctio & matrimoniū nō niſi variatione facta circa ſubiectū quo ad obiectū.Vnctio eñ nō eſt iterabilis niſi variatiōe facta quo ad peccatū veniale delēdū p ipſā. Matrimoniū nō eſt iterabile niſi variatiōe facta quo ad vīculū cōnexiōis cōiugū.Euchariſtia vero & pœnitētia licet iterari nō debeāt circa idē ſubiectū non variatū ſaltē pręſumptiue per lapſum tēporis ſecundū nouam deuotionē quo ad Euchariſtiam,vel nouam contritionē quo ad pœnitētiam,propter reuerētiam ſacramentorū:poſſunt tamen ſuos effectus habēdo.Sed differētia eſt inter hęc duo ſacramēta:ꝙ Euchariſtia nō poteſt prius q̄ noua deuotio aueniat adhiberi vt habeat ſuum effectū:niſi ex cauſa. Pluribus eñ Euchariſtiis cōmunicari vel ſimul vel ſucceſſiue abſq; interuallo quo poteſt præſumi adeſſe noua deuotio : & hoc ſine cauſa:non eſt niſi vnica cōmunio habens vnicum effectū:ita ꝙ error eſſet putare maiorem effectum plures hoſtias conſecratas ſimul cōmunicare q̄ vnicam.Perinde autē eſt plures ſimul ſumere & plures ſucceſſiue abſq; interuallo notabili quo pręſumitur adeſſe noua deuotio.totum eñ tempus illud pro vno indiuiſibili reputatur quo vnica hoſtia nata eſt ſumi. Pœnitentia vero bene poteſt adhiberi vt habeat ſuum effectū circa idem ſubiectum non variatū:neq; ſecūdum contritionem:neq; aliter ſimpliciter & abſolute:ſed maxime ex cauſa.Licet eñ iam confeſſus in eadem cōtritione exiſtens non debeat ſine cauſa iterum ſumi ad confeſſionem:ſi tamen ſumatur,ſacramentum habet effectum ſuum.Quādoq; eñ non debet matrimoniū celebrari:vt in quadrageſima propter temporis reuerētiam: ſi tamen fiat,effectum ſuum principalē habet. Similiter pœnitētia etſi quandoq; non debeat adhiberi propter reuerētiam ſacramenti; etſi non ex aliquo præcepto Chriſti aut eccleſiæ:ſi tamen adhibeatur ex cauſa,forte bene habet effectum ſuum:puta ſi cōfeſſus fratri in die paſchę velit eadem peccata confiteri ante cōmunionē propter ſtatutū eccleſiæ. Cauſa eñ differētię in hoc inter ſacramētum Euchariſtię & pœnitentiæ eſt:ꝙ pœnitentia quo ad diminutionem pœnę reſtantis poſt primā abſolutionē:eſt circa huiuſmodi obiectū & circa id qđ eſt maioris neceſſitatis & debiti circa pœnitētem q̄ ſit Euchariſtia quo ad gratię augmētum.magis enim neceſſarium eſt pœnitēti,& magis obligatus eſt tanq̄ debito:vt procuret ſibi relaxationem pœnę quā tenet ſoluere deo:q̄ neceſſarium ſit cuicunq; deuoto vt procuret ſibi augmētum gratiæ:& q̄ obligatus ſit ad hoc.Et ſic quo ad hoc,ſacramētum pœnitentię eſt maioris neceſſitatis q̄ ſit Euchariſtia: & ideo magis & citius atq; frequētius pōt adhiberi abſq; iteruallo notabili:ſic ꝙ qualibet vice ſuū effectū habeat q̄ Euchariſtia. & ſic pœnitētia eſt ſacramētū magis iterabile & circa idem ſubiectū & circa idē obiectum,q̄ aliqđ aliorū.Nec oīno ſimile eſt quo ad iterationem de hoc ſacramento:& de quo

cunꝗ aliorū:ſed argumētū procedit ac ſi omnino eſſet ſimile. Qꝫ inducebaꝛ vltimo:quādo ſacra-mētum eſt principaliter contra peccatū,non poteſt iterari niſi peccatū itereꝛ: vt patet in baptiſmo qui nō iteratur quia originale nō iteratur:& in extrema vnctione:quę non iteratur niſi iteratis venialibus:quare nec pœnitētia quę eſt contra peccatū actuale mortale,iteranda eſt niſi peccato mortali iterato.Cum ergo idem peccatū mortale ſecūdum numerū nullo modo poſſit iterari:nec pœnitentia circa ipm̄ poteſt iterari. Et quęriꝛ quare circa eadē peccata potius iteraꝛ pœnitētia q̃ aliquod alioꝝ. Et eſt dicēdum ꝙ baptiſmus ſimul quātum eſt de ſe ex vi ſacramenti ſi nō habet obiicem ſimul remittit culpam & omnē pœnam illi debitam:& idem preſumiꝛ quo ad venialia de extrema vnctione. Propter qđ a ſua inſtitutiōe baptiſmus & vnctio circa eadē peccata ſunt initerabilia.De ſacramēto autem pœnitētię qđ eſt cōtra peccatū mortale actuale: cui debetur multa & magna pœna tēporalis:non preſumitur ꝙ ſimul culpam & totam pœnā illi debitam remittat: ſed ſolum portionē certam & ſemꝑ ęqualē quātum eſt ex ſe. Propter qđ vt qđ reſtat de ſolutione remittat,pœnitentia a ſua inſtitutiōe circa eadem peccata numero eſt iterabilis.

Ad ſm prl. AD ſecūdum qđ erat ad principale,ꝙ accipiens in paſchate Euchariſtiā a nō ſuo ſacerdote:non tenetur iterum recipere eam a ſuo ſacerdote:quare neꝗ confeſſus alteri tenetur eadem confiteri ſuo ſacerdoti:cum vtrūꝗ horum æqualiter ſtatuatur & pręcipiatur in Omnis vtriuſꝗ ſexus.Dicēdum ad hoc ſecundū iam dicta,ꝙ aſſumptū de Euchariſtia ꝙ cōmunicatus ab alio in paſchate non tenetur iterum recipere eam a ſuo ſacerdote: verum eſt. non tamen propter hoc verum eſt ꝙ ſimiliter neꝗ tunc confeſſus alteri tenetur eadem confiteri iterato ſuo proprio ſacerdoti: quia non eſt ſimile:eo ꝙ ſecūdum iam dicta,ſacramētum Euchariſtię maioris eſt reuerentię q̃ ſacramētum pœnitētię:& ſacramētum pœnitētię maioris neceſſitatis eſt q̃ ſacramētū Euchariſtię. Siquis tamen imminēte paſcha ſic ſe aꝛtet alteri cōfitēdo & Euchariſtiā ab illo ſumēdo: etiā ſuꝑ hoc priuilegiato tali priuilegio quale eſt domini Martini, ꝙ nō poſſit in debita deuotione & cōtritione iterum infra annum qui finitur in paſcha ſuo proprio ſacerdoti confiteri eadem,& cōmunicari ab ipſo:tranſgreſſor eſt ſtatuti & mortaliter peccat niſi ex cauſa de licentia proprii ſacerdotis expectet:& nihilominus tenetur ſe preparare per contritionem & deuotionem vt q̃ citius poterit poſt paſcha confiteatur prius confeſſa alteri,& ſuper illa tranſgreſſione, priuſꝗ cōmunicetur ab eo: & ſic reddat deo & ſacerdoti debitum in quo adhuc manet obligatus quouſꝗ perſoluerit.Nec licet eum expectare de confitendo vſꝗ ad ſequens paſcha infra annum illum ſemel dicta peccata cum aliis infra eūdem annum cōmiſſis ſuo ſacerdoti confitendo.hoc enim non ſufficit: quia per hoc ꝙ aliquis eſt in mora ſoluendi debitū,nō prorogatur ei tempus ſolutionis:ſed obligatus manet ad ſoluendum q̃ citius poterit.Bene autem licet eum expectare vſꝗ ad ſequens paſcha de cōmunionē accipiendo ab eodē:quia ſuper tranſgreſſione in eo ꝙ a ſuo ſacerdote non eſt cōmunicatus,nō poteſt ſatiſfacere cōmunionem ab ipſo accipiendo:ſed de tranſgreſſione illa pœnitendo:& eam illi confitendo. Super tranſgreſſione autem in eo ꝙ illi nō eſt ſemel in anno precedēte confeſſus,ſatiſfacit pœnitendo,& peccata alteri confeſſa cū iſta tranſgreſſione eidem iterato confitendo. Vnde ſi aliquibus ex gratia priuilegii conceſſum eſſet ꝙ poſſent ſingulis annis miniſtrare ſacramētum Euchariſtię ſicut & pœnitentię quādocūꝗ opus eſſet:& miniſtrarent ipſum ante paſcha:ſic vt noua deuotio poſſet intercidere ad miniſtrādum ipſum a ſuo ſacerdote in paſcha,iterū deberet ipſum ſuſcipere in paſcha: licet ſi in die paſchę ille miniſtraret vnam ſemel:non deberet iterato in eadem die recipere aliam a ſuo ſacerdote: etiam ſi tēpus reſtaret quo eodem die cōſuetum eſt cōmunionem recipere.Sic tamen non eſt de confeſſione: quia ſi in die paſchę aliqs alteri cōfeſſus eſt & non cōmunicatus ab eodem: debet nihilominus eodem die eadem cōfiteri proprio ſacerdoti:ſi reſtat tēpus ſufficiens illius anni in quo ſuam cōplere poſſet confeſſionē: & confeſſione cōpleta ſi adhuc reſtat tēpus anni illius,debet ab eo recipere cōmunionem:ne fiat tranſgreſſor ſtatuti de ſemel in anno confitendo ſuo ſacerdoti:& cōmunionem ab eo recipiendo.Qꝫ ſi non reſtat tempus recipiēdi cōmunionem:ſtatim factus eſt tranſgreſſor ſtatuti quo ad hoc: & debet de illa tranſgreſſione ſtatim pœnitere & confiteri ſuo ſacerdoti eandem q̃ citius poterit:per hoc ei ſatiſfaciendo de ſibi debito. ſed non debet niſi velit cōmunionem recipere ab eodem citra paſcha ſequens:vt ſupra dictum eſt.

Ad confir. PER dicta patet ad confirmationem de ſacramento baptiſmi. nō enim eſt ſimile de baptiſmo & pœnitētia:& minus ſimile de pœnitentia & Euchariſtia.Baptiſm⁹ enim natus eſt habere omnem effectum ſuum ſimul & ſemel:non ſic autem Euchariſtia & pœnitētia: vt ſupra dictum eſt.

Ad tertiū. AD tertium ꝙ ex eo ꝙ dicitur confeſſum ex gratia teneri eadē iterum confiteri ſuo ſacerdoti:oritur ſchiſma inter prelatos & religioſos &c. Dicendum eſt de ſchiſmate ſicut & de ſcandalo; ꝙ dicere illud ex quo oritur ſcandalum vel ſchiſma eſt

erroneum. Verum eſt: dum tamen illud dictum non ſit de illis quæ pertinent ad veritatẽ opportu nam ad dicendũ: vitę ſcilicet, iuſtitię, aut doctrinę. Si vero ſit de illis quæ pertinent ad aliquam harum veritatum: illud dicere non eſt erroneum, neq; quo ad rem dictam: neq; quo ad actum dicẽdi Dictum autẽ iſtud de quo eſt quęſtio, pertinet ad veritatem vitæ: quia vt ſupra dictum eſt, ipſa de illo in quo conſiſtit periculum animarũ: & eſt nunc temporis opportunitas ad dicendũ: eo ꝙ habet

X fortes cõtradictores. AD quartũ: ꝙ ſacramẽtum pœnitentię efficaciam habet a ſolo Chriſto: non autem ab vllo hoĩe inſtituẽte &c. Dicẽdum ꝙ verum eſt tam in pricipali eius effectu ꝗ̃ in ſecũdario: nec iteratio eius propter inſtitutũ papę dat ei nouam efficaciam vt ſupponit argumẽtũ. Habet tamen vt dictũ eſt nouum effectum: ſed a ſolo Chriſto. & multo aliud & aliud eſt dicere habere nouam efficaciam de qua procedit argumentũ: & habere nouum effectũ contra quem intendit proce Ad quartũ.

Y dere. AD quintũ ꝙ nemo poteſt obligari ad confitẽdum qđ nõ eſt: Dicẽdum ꝙ nõ obligatur homo ad cõfitendum peccata quæ iã actu habet in macula: ſed quæ iã hactenus habuerit, & manent per memoriã in conſciẽtia. Nam vere contritus coram deo, prius ꝗ̃ alicui confeſſus eſt: non habet in ſe maculam: quia per contritionem & propoſitum confitendi deleta eſt: & tamen clarum eſt ꝙ illa peccata quæ non ſunt, teneť cõfiteri. Cõſimiliter & confeſſi religioſis licet non habeant maculã peccati: quia per abſolutionem & propoſitum confitendi illa eadem ſuo proprio ſacerdoti deletum eſt: nihilominus tamẽ tenẽtur eadem iterato confiteri ſuo proprio ſacerdoti. Vnde ſicut in contritione quãtacũq; eſſet non delerentur peccata: niſi ſimul adeſſet propoſitum confitendi ea ſacerdoti tempore opportuno: ita ꝙ ſi ante cõfeſſionem reſiliret a propoſito confitendi: grauius crimen committeret ꝗ̃ erant peccata prius deleta: ſic in cõfeſſione facta religioſis ex gratia dicti priuilegii, quãtũcunq; eſſet perfecta: non delerentur peccata in abſolutione, niſi ſimul adeſſet propoſitum confitẽdi illa iterum ſuo proprio ſacerdoti: nec eſſet vere pœnitens: ſicut nec ille eſſet vere contritus: ita ꝙ ſi ante iteratam cõfeſſionem confeſſus ſemel reſiliret a propoſito confitendi iterum: grauius crimẽ cõmitteret ꝗ̃ erant peccata prius deleta. Propter qđ dominus Martinus papa ne confeſſi dictis religioſis tale diſcrimẽ incurrant: præcipit illis religioſis vt diligenter & efficaciter ſecundum datam Ad quintũ.

Z eis a domino gratiam eos ad hoc exhortentur. AD ſextum: ꝙ papa qui habet omnia iura in ſcrinio pectoris ſui, ius abſoluẽdi & confeſſiones audiendi illorum qui vellẽt venire ad eos, qđ debebatur ſacerdotibus curatis, cõtulit dictis religioſis: ergo abſtulit illud ſacerdotibꝰ: Dicendum ꝙ multum refert de iure qđ habetur in re tẽporali: & qđ habetur in re ſpirituali. De illo qđ habeť in re corporali: quia non poteſt haberi ſimul a pluribus in ſolidum, verum eſt ꝙ quando confertur vni aufertur ab alio, vt dictũm eſt ſupra de decimis noualium. De illo vero qđ habeť in re ſpirituali: quia illa poteſt a pluribus ſimul poſſideri in ſolidum: non eſt verum ꝙ ius in illa conceſſum vni aufertur alteri: immo manet integre apud vtroſq;. tale omnino eſt ius de audiendo confeſſiones & abſoluendo. Qđ arguitur in oppoſitum: ꝙ non eſt erroneum teneri ex præcepto papę ad illud qđ alias eſt licitum: Dicẽdum ꝙ verum eſt: dum tamen ſubſit cauſa ſiue ratio ſecundum prędicta. alias autem bene poſſet eſſe erroneum. Ad ſextum. Ad argu. in oppoſitum.

CIrca ſecũdum arguitur ꝙ ex conceſſione per priuilegium de abſoluẽdo a peccatis ſimpliciter, concedatur poteſtas abſoluẽdi a maioribus criminibus: puta quę ſunt reſeruata epiſcopis. Primo ſic. Qui ſimpľr cõcedit & nihil excipit: totũ includit: quare cum per priuilegiũ ſimpliciter concedatur religioſis poteſtas abſoluendi a peccatis: & audiendi cõfeſſionem illorũ & nullum peccatum excipiť: ſed qđlibet genus peccati includiť. ergo &c. Secundo ſic: qđ nõ eſt prohibitũ videtur eſſe conceſſum. dominus Martinus in dando fratribus ſimpliciter poteſtatem audiendi confeſſiones peccatorum non ꝓhibuit eis caſus epiſcopales. ergo &c. Tertio ſic. Idem in eodem priuilegio concedit eis plenam poteſtatem audiendi confeſſiones & abſoluendi. ſed non eſt plena poteſtas quæ ſe extendit ad aliqua peccata & ad aliqua non. ergo &c. CONtra. reſcriptũ de beneficii collatione ſimpliciter, nõ poteſt extendi ad dignitates, ſiue ad beneficia quibus dignitates ſunt annexę: vt extra. de pręben. c. vlt. ergo nec poteſtas conceſſa ſuper peccata ſimpliciter vllo modo poteſt ex- Queſt. ii. Argu. prin. primũ. Secundum. Tertium. In oppoſitũ.

A tendi ad maiora crimina epiſcopis reſeruata. AD iſtam quæſtionẽ reſpõdet dñs Clemẽs papa in reſcripto quodã: in quo dicit ſic: loquẽs ad fratres ꝑdicatores. Libere ꝑdicare poteſtis: audire confeſſiones: abſoluere vobis cõfitentes: ac pœnitẽtias vobis confitentibus iniungere ſalutares: aliorũ inferiorũ prelatorũ & rectorũ eccleſiarũ ac ſacerdotũ parochialiũ aſſenſu nullatenus reqſito: illis caſibꝰ exceptis q de iuris cõſuetudine aut retẽtione ab eis ſpecialiter facta ſedi, legatis & ordinariis prędictis ſpecialiter relinquũtur: ad quos non licet vobis manus extendere: niſi vobis ſpecialiter cõmit- Reſponſio quorũdam.

tantur.Intelligit autē dominus Clemens vt iam declarabitur:ꝙ non licet &c.virtute.ſ.priuilegio-
rum a prædeceſſorib⁹ ſuis conceſſorū eis de prædicādo & confeſſiones audiēdo ſimpliciter.Quare
cū in priuilegio domini Martini non cōmittuntur eis ſpecialiter caſus illi:quia de eis nullam facit
mētionem:ſed ſolūmodo facit fratrib⁹ ſimplicē cōmiſſionem:in cōmiſſione ergo facta fratribus ſim
pliciter:nullo modo quātū mihi videt̄,intelligunt̄ illi caſus cōmitti: alioqn ex eadē cōmiſſione etiā
ītelligerētur eis cōmitti caſus reſeruati dño papę.Niſi forte aliqs dicat ꝙ ī cōmiſſiōe gñali ꝑ priui B
legium princeps cōmittit quicquid cōmittere poteſt:pręter illa quę ſpecialiter pertinēt ad ipm̄:qa
priuilegia large ſunt interpretanda cōtra quēlibet excepto illo qui ea cōceſſit.Cum ergo dñs Mar
tin⁹ papa cōmittat ſimpl'r fratrib⁹ poteſtatē audiēdi cōfeſſiōes & abſoluēdi : cōmittit eis poteſtatē
audiendi confeſſionē & abſoluendi in oībus caſibus pręterq̄ ſibi reſeruatis.Quare cum bene poſſit
eis cōmittere caſus epiſcopales:etiam eis inuitis:vt habet̄ in dicto reſcripto dñi Clementis:ergo in
illa cōmiſſione cōmittit eis poteſtatē ſuper caſibus epiſcopalibus.Et tunc reſpondeat ad dictum in
priuilegio dñi Clemētis:dicēdo ꝙ licet ipſe in cōceſſione quā fecit fratribus ſimpliciter:excepit ca-
ſus epiſcopales:quia tamē legē non potuit inſtituere ſuis ſucceſſoribus:quia par in parem non ha-
bet imperiū:non obſtat qn ſucceſſorū eius aliquis potuit facere conceſſionē fratribus ſimpliciter ni
hil excipiendo:ſicut fecit expreſſe dñs Martinus in ſuo priuilegio:& per hoc totum eis conceſſiſſe:
pręterq̄ ſpecialiter ſibi reſeruatum,vt iam dictum eſt.Quod non videt̄ poſſe ſtare:quia eiſdem fra C
tribus alias conceſſa eſt poteſtas audiendi cōfeſſiones ſimpliciter & abſoluēdi: vtpote a domino pa
pa Alexādro,& forte etiam ab aliqbus aliis:& tamē in tali cōceſſione generali ſimpliciter facta nul
lo modo intelligebatur eis conceſſa poteſtas ſuper caſus epiſcopales: quare neq̧ ſimiliter in conceſ-
ſione quā habēt ī priuilegio ſuo a dño papa Martino ſub eadē forma & magis reſtricta,cōcedit̄.Q;
aūt in ſimplici & gñali cōceſſione poteſtatis ī priuilegio,vel priuilegiis conceſſo,vl' cōceſſis fratri-
bus a dño papa Alexan.aut ab aliis prędeceſſoribus eius:nō intelligitur conceſſa eis poteſtas ſuper
caſus epiſcopales:plane patet ex declaratione dñi Clementis papę:qui ſucceſſor dñi Alexan.fuit:li-
cet mediatus.In qua declaratione exprimit̄, ꝙ in priuilegiis a prędeceſſoribus ſuis conceſſis conce
ditur eis poteſtas audiendi cōfeſſiones & abſoluēdi irreqſito conſenſu prælatorū inferiorum, qđ ali
qui negabant:cōtra quos fecit illam declarationē. Exprimitur etiā in illa declaratione ꝙ ex illis cō
ceſſionibus nō eſt eis conceſſa poteſtas in caſibus epiſcopalibus:neq̧ conceditur in cōſimilibus,niſi
eis ſpecialiter cōmittatur.dicit eñ ſic.Quidam temerarie ſentientes &c.vſq; in finē: & legat̄ exqui
ſite totum reſcriptū.Non eſt ergo verum,vt videt̄,ꝙ papa in ſimplici cōmiſſione cōmittat quicqd
poteſt cōmittere præter ſibi reſeruata: alioquin etiā ex cōmiſſione ſimpliciter facta ſuper prouiſiōe
de beneficio eccleſiaſtico extēdi poſſet ad prouiſionē de maiori beneficio & dignitate.qđ nō eſt ve-
rū:vt procedit obiectio ſecūda. Et apparet ꝙ ſit penitus ſimile ī hac cōmiſſione & in illa.Cōmiſſio
enim prouiſionis de beneficio ſimplici non poteſt extendi ad prouiſionē de beneficio maiori aut di
gnitate:quia maior requiritur induſtria in adminiſtratione beneficii maioris aut dignitatis q̄ mi-
noris.Cōſimiliter autē maior requirit̄ in audienda cōfeſſione & abſolutione & pœnitētię iniūctio
ne ſuper maioribus criminibus:q̄ ſuper cōmunibus peccatis. Sicut ergo in prouiſione cōmiſſa ſim
pliciter de beneficio conferendo: non intelligitur cōmiſſio facta de conferēdo maiori beneficio aut
dignitate:ſic in cōmiſſione facta ſimpliciter de audiendo confeſſiones,abſoluēdo,& pœnitētiam in
iungendo,non intelligitur cōmiſſio poteſtatis quo ad illos actus in maioribus criminibus reſerua
tis epiſcopis.Vnde vt dictum eſt reſpondēdo ad exceptionē caſuum in priuilegio domini Clemen D
tis: licet in conceſſione quam fecit fratrib⁹ in ſuo priuilegio excepit caſus epiſcopales, per hoc non
erat aſtrictus domin⁹ Martinus quin potuit facere conceſſionē abſq; omni exceptione , reuera be-
ne verum eſt ꝙ plenam conceſſionē eis potuit dñs Martinus feciſſe:nullos caſus excipiendo ſi vo-
luiſſet.Sed non eſt verum ꝙ dominus Clemens in ſuo priuilegio fecit eis conceſſionē illos caſus ex
cipiendo,immo ſolūmodo declarauit priuilegia illis a ſuis prædeceſſoribus conceſſa ſuper duobus.
Quorum primū erat:ꝙ non oporteret eos petere conſenſum audiendi confeſſiones & prædicādi a
prælatis inferioribus & ſacerdotib⁹ curatis,poſtq̄ ſuper illis licētiati eſſent a ſede apoſtolica,aut le
gatis eiuſdem,aut ordinariis locorum,qđ aliqui neceſſarium fore aſſerebant.Secundū vero erat qđ
proprio motu declarando expreſſit : videlicet ꝙ ex conceſſione talis licentiæ a quocunq; papa , vel
prędeceſſore,vel ſucceſſore,nō licet eos extendere manus ad caſus epiſcopales niſi eis ſpecialiter cō
mittantur.Quare cum dominus Martinus tales caſus in ſuo priuilegio non commiſerit illis ſpe-
cialiter vt patet: nullo igitur modo ex illo priuilegio iſti caſus intelligūtur iſtis conceſſi . Q; au-
tem dominus Clemens nullam conceſſionem eis fecerit in ſuo reſcripto : ſed ſolummodo decla-

rationem in prędictis,patet ex ſerie literę inſpicienti eam. Vnde in finē literę vocat eam nō conceſ
E ſionem ſed declarationē. Q, etiam dn̄s Martinus in ſuo priuilegio nō intellexit cōcedere fratrib⁹
poteſtatē ſup caſibus epiſcopalibus,hoc pręcipue pōt ex hoc coniici:ꝙ nullo modo liberius conce-
deret fratrib⁹ poteſtatē ſuper caſibus epiſcopalibus q̄ ſup caſibus q cōceſſi ſunt ſacerdotibus cura
tis:eo ꝙ maiora cum maiori diligentia & cautela debent cōmitti q̄ minora. quare cum conceſſio-
nem factam fratribus ſic tēperauit in caſibus conceſſis de iure cōmuni ſacerdotibus curatis:ꝙ ius
eorum & auctoritatē in audiendis cōfeſſionibus ſuorum ſubditorū reſeruaret illibatum per illam
clauſulam. Volumus autē &c.vt patet ex queſtione pręcedēte,& amplius ex dictis ī alio Quolibet:
nō autem ſic tēperauit conceſſionem in caſibus epiſcopalibus:ſi huiuſmodi cōceſſionem intellexiſ-
ſet in caſib⁹ epiſcopalib⁹:liberior cōceſſio fuiſſet eis facta ī caſib⁹ epiſcopoꝝ q̄ ſacerdotū. Quare cū
in hoc nullo modo eſt p̄ſumēdū,nullo mō eſt p̄ſumēdū ꝙ in ſua cōceſſiōe generali cōceſſiſſet caſus
epiſcopales:niſi ſicut tēperauit circa caſus ſacerdotū cū dixit. Volumus autē &c.ſic tēperaſſet circa
caſus epiſcopoꝝ. Volumus autē ꝙ ii qui fratribus cōfitebūtur eiſdem ſuis epiſcopis cōfiteri ſaltem
ſemel in anno de caſibus quos eis ſpecialiter iura vel cōſuetudo cōcedunt,nihilominus tenebūtur.
Quare cum nō ſic tēperauit:nullo modo ſentiēdū eſt ꝙ ex illa cōceſſione eis intendebat concedere
F poteſtatē ſup caſibus epiſcopalibus: ſed ſolūmodo ſuper caſibus cōceſſis ſacerdotib⁹ parochialibus
de iure cōmuni:& hoc cum tēperamento:vt dictū eſt. AD primū argumentū qđ erat in oppoſi- Ad primū principale.
tum:Qui ſimpliciter cōcedit nihil excipiendo,totum cōcedit:Dicēdum ꝙ exceptio quadrupliciter
poteſt fieri a ſimpliciter cōceſſo:vel per clauſulā expreſſam & adiunctam:vel per iura cōmunia:vel
per conſuetudinē:vel ꝑ intētionē habitualē concedētis. Et bene verū eſt ꝙ qui concedit ſimpliciter
nihil excipiendo,concedit totum:dum tamen nullo dictorum modorū fiat exceptio per clauſulam
appoſitam. Etenim licet nulla fiat exceptio ꝑ clauſulā appoſitam:ſi tamen fiat aliquo aliorū trium
modoꝝ:nō cōceditur illud qđ illo modo excipitur. Vnde quia declaratio domini Clemētis qua di
xit ꝙ ex ſimplici cōceſſione facta fratribus nō intelligūtur eis cōcedi caſus epiſcopales,ſecundū prę
dicta explicat qđ iuris cōmunis eſt:ex illa declaratione nobis innoteſcit ꝙ in cōceſſione facta a dn̄o
Martino caſus epiſcopales ſunt excepti per ius cōmune. Praeterea vt videtur,ſunt excepti de con
ſuetudine: quia dn̄s papa ex cōceſſione ſimplici & generali nō conſueuit concedere maiora vt di-
ctum eſt. Et praeterea quia maiora non debent concedi niſi cū maiori cautela illis in quibus maior
eſt induſtria:illi caſus ſunt excepti ex intentione habituali concedentis:ſic ꝙ ſi forte illos caſus ad-
G uertiſſet,illos excepiſſet:ſi nō de iure cōmuni vel de conſuetudine fuiſſent excepti. PER idē patet Ad ſcđm.
ad ſcđm:qđ nō eſt ꝓhibitum,videt̄ cōceſſum. Verum eſt aliqua dictarū exceptionū. Vel vt alii di
cunt,illud brocardicū intelligit̄ in eis quę ſunt amplianda:nō autē in priuilegiis reſtringēdis: qua
le eſt iſtud. In talibus eñ qđ nō eſt cōceſſum,intelligitur eſſe prohibitū. Vnde qđ ſupradictū eſt:ꝙ
priuilegiū large eſt interpretandū contra quēlibet excepto eo qui iſtud conceſſit: Dicendū ꝙ verū
eſt quādo in alterius ſpeciale pręiudiciū non vergit. Secus autē eſt ſi vergit in illius praeiudiciū:vt
H habitū eſt ſupra. AD tertiū:ꝙ papa cōcedit eis poteſtatē plenā: Verū eſt quātū patit̄ cōceſſionis Ad tertium.
modus:& ſup illa peccata ad quę extendit̄: q̄ ſunt cōmunia peccata,poteſtati curatorū de iure cō-
muni cōmiſſa. Non autē concedit eis plenā ſimpliciter:quia modus cōceſſionis hoc non patitur.

Circa tertium arguit̄ ꝙ praelati epiſcopi debēt poenis contētis in generali ſtatu-
to ſubditos ſuos quos cōſtat nō fuiſſe cōfeſſos ſemel ī anno oīa peccata ſua ſuo Queſt.iii.
proprio ſacerdoti,punire:ſic. Extra de maio.& obe.dicit̄. Siquis venerit contra Argu. prin.
decretum epiſcopi:abiiciendus eſt de eccleſia. ergo multo fortius,ſiquis venerit
cōtra decretū gn̄alis cōcilii papę & cardinaliū.nō cōfeſſus ſemel &c.venit cōtra
decretum tale contētum in illa litera. Omnis vtriuſq; ſexus.ergo &c. CONtra. In oppoſitū
Maior eſt tranſgreſſio decretorū in pręceptis decalogi,q̄ decretorum concilii:ſed tranſgreſſores de Primo.
calogi nō ſic ſunt puniendi.ergo &c. ITEM talis poena inflicta talibus magnū ſcādalū generaret: Secundo.
I propter qđ vitādum ſubtrahēda eſt ſeueritas ī puniendo trāſgreſſores.ergo &c. Dicēdum ꝙ fru Reſponſio.
ſtra eſſent poenę inſtitutę contra tranſgreſſores decretorum:niſi fieret earum debita executio.qua-
rum executio epiſcopis ſingulis in ſuis dioeceſibus ſup ſuos ſubditos eſt cōmiſſa.ii.q.i.Multi.verſi.
Siquis frater. Executionē autē a ſuperiori ſibi cōmiſſam tenet̄ quilibet exequi ex virtute obediētię
debitę: & hoc cū tēpus occurrit opportunū.aliter eñ eſſet trāſgreſſor:& peccaret ꝑ inobediētiā cō
tra ſuperiorē. Poenarū autē executio tunc eſt opportuna cū maleficia ſunt cōmiſſa. vt extra de poe
nis. Ea q̄ frequēti p̄uaricatiōe iterant̄:frequēti ſentētia cōdēnent̄.gloſ. Quotiēs qs deliq̄rit totiēs pu
niri debet:ne maleficia ꝑmaneant impunita. Ipſa eñ impunita dimittere:eſt iuſtitiam infringere &

audaciam delinquẽdi tranſgreſſoribus prębere. Epiſcopi ergo nõ exequẽtes poenas iuris cum male
ficia fuerint perpetrata: non ſolũ peccant cõtra ſuperiorẽ: & ita cõtra deum, cuius locũ tenet, ꝑ in-
obedientiã: ſed etiam per iniuſtitiã. Cum ergo nec ſic, nec ſic peccare debeant: debent exequi contra K
trãſgreſſores poenas ĩ iure ſtatutas: & ſic non cõfitẽtes ſemel in anno oĩa peccata ſua ſuo ꝓprio ſa-
cerdoti: debent per excõmunicationẽ viuos coercere ab ingreſſu eccleſiæ: & morientes priuare ec-
cleſiaſtica ſepultura. Quare cũ tenẽt tanq̃ eis clarũ & nullo modo dubiũ ꝙ abſoluti a fratribꝰ vir-
tute ſui priuilegii, teneanť peccata illis cõfeſſa ſemel in anno cõfiteri ſuo ꝓprio ſacerdoti nõ minus
q̃ non cõfeſſa: debent ꝓculdubio confeſſos fratribus virtute ſui priuilegii viuos coercere ab ingreſ
ſu eccl'iæ: & morientes priuare eccleſiaſtica ſepultura: niſi cõfeſſa illis prius confeſſi ſuis ſacerdotibꝰ
vel poſtmodũ confiteanť eis infra elapſum annum vſq; ad paſcha, quando debent euchariſtiam ſu-
mere: cõſimiliter ſicut & nõ confeſſos fratribus nec ꝓpriis ſacerdotibus. Illud enĩ ſtatutum. Omnis
vtriuſq; ſexus. cõtinet ius cõmune: & ſemꝑ ſtandum eſt iuri cõmuni quouſq; certũ ſit de eius reuo
catione. Si vero verba priuilegii fratrũ eſſent eis ambigua, & de reuocatione illius ſtatuti generalis L
dubitarent: bene verum eſt ꝙ tunc nõ deberẽt procedere ad poenarum executionẽ contra cõfeſſos
fratribus & nõ ſuis ſacerdotibꝰ: ſed prius expectare priuilegii interpretationẽ ab eo qui ipſum con
didit. Sed nunc ecõtra: poſtq̃ verba priuilegii epiſcopis certa ſunt & clara, nec reuocantia illud ius
cõmune: potius procedendũ eſt ad poenarum executionẽ iuris: q̃ expectanda interpretatio priuile-
gii. & notatur iſta diſtinctio aliqualiter in. c. illo extra. de iudici. Cum veniſſet. in gloſ. Sed eſt aduer M
tendum ꝙ ad dictarũ poenarum executionẽ aut eſt procedendũ contra ꝑſonas ſingulares: aut con-
tra cõmunitatẽ. Si primo modo: ſtatim procedendũ eſt ad poenã: ne prauo exẽplo vnius corrũpan-
tur cæteri: & vt poena vnius, metus ſit aliorũ. Si ſecundo modo: parcẽdum eſt multitudini: nec eſt
procedẽdum contra eam ad dictarum poenarum executionẽ: niſi timeatur deterius, vt in propoſi-
to amiſſio iuris prælatorũ circa ſuos ſubditos: & ſubtractio illorum ab ipſorũ obedientia: quod be-
ne timendũ eſt in propoſito caſu, ſi ſubditi non cõpellantur ſemel in anno cõfiteri omnia ſua pec-
cata ꝓprio ſacerdoti etiã fratribus cõfeſſa, vt dicetur in ſequẽti quæſtione. Qđ ſi feciſſent Epiſcopi
ab initio quando fratres vti coeperũt ſuo priuilegio: ęſtimo ꝙ fratres qui modo recuſant petere cũ
epiſcopis interpretationẽ ſui priuilegii quo ad duos articulos in quibꝰ eſt diſcordia inter ipſos: ſta-
tim cõcurrendo ad dñm papam cõqueſti fuiſſent de epiſcopis: & per hoc ad ſuam interpretationẽ
ſiue expoſitionẽ dicti priuilegii quo ad ea in quibꝰ diſcordant, perueniſſent. Et puto ꝙ epiſcopis cõ
pendioſior via & ſecurior eſt ꝓcedere ad poenas q̃ petere priuilegii iterpretationẽ: & ꝙ amplíꝰ eſt.
ſi enĩ eã aggreſſi fuerint: credo ꝙ ſtatim audiẽt cõqueſtam cõtra eos: & tunc prouocati venient ad
iudiciũ papę: & ſentient cito (vt puto) priuilegii interꝑtationẽ pro eis. ARgumentũ primũ cõce
Ad argu. in dendũ eſt. AD primũ argumẽtum in oppoſitũ ꝙ nõ ſic punitur tranſgreſſio decalogi: Dicẽdum N
oppoſitum ꝙ immo debent puniri ſecũdum modũ quo iura poenã eorum dictãt: & hoc ĩ manifeſtis: quia in oc
primũ. cultis reſeruať iudiciũ deo & ſacerdoti in cõfeſſione. Siquãdo vero circa manifeſta delicta cõtra de
creta decalogi nõ dictat ius cõmune, illa dimittit puniẽda ad arbitriũ epiſcoporũ. Etenĩ licet maiꝰ
ſit peccare cõtra decreta decalogi q̃ contra decreta hominũ: quia tamẽ decreta hominũ ſępius ſunt
circa peccata quę vergũt in iniuriã proximorũ: cũ plurima decreta decalogi ſint circa peccata quæ
vergunt in iniuriã dei: ideo apud homines propter publicã pacẽ habẽdam plus ſolet vindicari qđ
ſit contra proximũ, & dimittitur deo vindicandũ qđ ſit contra ipſm. Vnde acrius punitur furtũ q̃
Ad ſecundũ periuriũ: cum tamen periuriũ ſit maius peccatũ. AD ſecũdum: ꝙ poenę illius inflictio magnũ ſcã O
dalum generaret: Dicẽdum ꝙ ꝓpter hoc detrahendũ eſſet ſeueritati, nec procedẽdũ paſſim & ſubi
to ad illas: ſed tunc demũ quãdo timetur periclitari veritas vitę: qđ forte multũ timẽdum eſt mo-
do: & ideo potius permittẽdum eſt ſcandalũ oriri q̃ veritatẽ vitæ periclitari: & procedendum ad di
ctarum poenarum executionem.

Quęſt. iiii. CIrca quartũ arguitur ꝙ expedit cõmuniter ſubditos pro volũtate ſua ſibi elige-
Argu. prin. re cõfeſſores. De poenitẽtia diſt. i. c. prędicto. Quẽ poenitet. dicitur. Qui cõfiteri
primũ. vult peccata vt inueniat gratiã: quærat ſacerdotẽ ſciẽtẽ ligare & ſoluere: ne cũ
negligẽs circa ſe extiterit, negligať ab illo qui eũ miſericorditer mouet. expedit
ergo poenitẽti quærere confeſſorẽ: qđ nõ poſſet facere niſi liceret ipſum eligere
Secundum. pro voluntate. ergo &c. ITEM expedit fratribus vt ad hoc libere pro volũta-
In oppoſitũ. te cuiuſcũq; eligãtur: quia aliter nõ litigarent propter hoc cõtra prælatos. CONtra. nõ licet quę
Reſponſio. rere ſemꝑ medicum corporalẽ pro ſua volũtate, nec expediret. ergo nec ſpiritualẽ. Dicẽdum ꝙ vt P
puto iſta quęſtio mota fuit propter priuilegiũ fratrũ. vtrum ſcilicet expediret fratribus eſſe cõceſ-

ſum ꝙ quilibet ſubditus curatorū pro ſua libera volūtate poſſet eligere aliquē ex fratribꝰ ſibi in cō
feſſorem. Et videt̄ mihi eſſe diſtinguendū, ꝙ eligere confeſſorem pro voluntate ſua contingit aliquē
dupliciter: aut paſſim & ſine cauſa rationabili: & præter conſenſum proprii curati aut ſupioris: aut
ex cauſa rationabili & de cōſenſu illius aut ſupioris. Si primo mō: dico ꝙ nullo modo expedit: vt iā
dicet̄: immo multum obeſſet & pœnitēti, & reipublicę. Pœnitēti: qa frequenter pœnitēs eligeret ſibi
confeſſorē condeſcendentē nimiū, & coram quo minus verecūdaretur: & ob hoc fugeret confeſſorē
ſibi deputatum: ne. ſ. eum durius tractaret ſecundum quantitatem & qualitatē criminis: & quia co
ram eo plus verecundaret̄. Similiter nec expediret reipublicę: immo ſumme obeſſet niſi cogeret̄ eli-
gens aut prius aut poſterius confiteri eadē ſuo proprio ſacerdoti. Per hoc eñ ꝙ quis confitet̄ alicui
& deregit ſuam infirmitatē, concipit verecundiam ad confeſſorē, & fit ei magis obediēs & ſubiectꝰ:
& per hoc ꝙ ei ſubtrahitur & alteri confitet̄ peccata quæ non eſt illi confeſſus vel confeſſurus, ſub
trahitur obedientia & reuerentia ad ipſum. Vnde generaliter concedere ſubditos poſſe ꝓ volūta-
te ſua paſſim, ſiue ex cauſa, ſiue ſine cauſa eligere cōfeſſores extraneos, & dimittere ꝓprios: nec vnq̄
confeſſuros illis eadem peccata: eſt quodāmodo declinare vt videt̄ a merito eccleſiaſticę obediētiæ
quā debent ſubditi prælatis ſuis: & hoc quo ad oēs: & ſimiliter regularis obſeruantiæ quo ad reli-
gioſos. Quę ſi ſubtrahat̄ inferioribus. ſ. curatis: reuera redūdabit ī ſuperiores. ſ. epiſcopos: vel vſq; ad
monarchā: qa per obedientiam & reuerētiam quā habent ſubditi ad ſuos curatos: conſeruat̄ & foue
tur obediētia ad ſuperiores: ſecūdū ꝙ hoc amplius declarauimꝰ in alio Quolibet. Subtrahere etiam
ſubditos prælatis dicto modo: eſt eis obtegere vultū eorum ne eos poſſint agnoſcere, nec ſufficiēter
conſulere ſi opus ſit: quia a notitia ꝓcedentium peccatorū dependet conſultatio medicinalis contra
Q ſequentia. Si vero eligatur confeſſor ex cauſa rationabili & conſenſu prælati aut ſupioris: aut ergo
conceditur poteſtas eligēdi confeſſorē, abſq; eo ꝙ petat̄ licētia a ſuo ſuperiori cui alias tenet̄ cōfiteri
de iure cōmuni: & abſq; eo ꝙ illi confiteat̄ prius aut poſterius alteri cōfitēda: aut cōcedit̄, petita tñ
& obtenta licentia a ſuo ſuperiori, vel de eiſdē prius illi confeſſione facta aut poſtmodum facienda.
Si primo modo: ſic expedit prælatis pro voluntate ſua eligere ſibi confeſſores: qa frequēter curatos
ſuos nō habēt: & etiā de eorū induſtria ī eligēdo ſibi idoneos cōfeſſores multū ꝓſumit̄. & ideo hoc eis
permiſſum eſt de iure cōmuni. ſecūdū ꝙ dicitur extra. de poe. & re. Ne ꝓ dilatiōe pœnitētiæ pericu
lum immineat animarū: permittimus epiſcopis & aliis ſuperioribus necnon & minoribus præla-
tis exemptis: vt etiam præter ſui ſuperioris licentiam ꝓuidū & diſcretum ſibi poſſint eligere con-
feſſorem. vbi dicit Gloſ. ꝙ ante iſtam ꝑmiſſionem non poterant ſe ſubiicere alicui cōfeſſori ſine licē
tia ſui ſuperioris: vt ſupra eodē. Oīs vtriuſq; ſexus. Ex quo nota ꝙ aliquando omnes epiſcopi & ar
chiepiſcopi vſq; ad papam erant cōtēti ſub pria clauſula illius gñalis ſtatuti. Oīs vtriuſq; ſexus. &
appellabat̄ ibi proprius ſacerdos quilibet ſuperior curatꝰ. a quo modo ſunt exempti ſoli prælati. ma
nent ergo adhuc contenti ſub ea omnes ſubditi & ſeculares & religioſi clerici & laici. Quare cū Pa
pa Martinus concedit generaliter fratribus poteſtatem audiendi confeſſiones omnium, & abſoluen
di eos qui adhuc continent̄ ſub illa prima clauſula. Omnis vtriuſq; ſexus. ad quā remittit cum di
cit. Volumus aūt &c. fratres ergo habēt poteſtatē audiendi cōfeſſiones omniū ſubditorū, & abſol-
uendi eos ſiue ſint ſeculares, ſiue religioſi, ſiue clerici, ſiue laici: niſi quo ad hoc ſint exempti, aut ali-
quid ſpeciale habeant quo muniantur: vt confeſſuros tñ ſuo proprio curato eadē: qui in priuilegio
domini Martini vocat̄ ſacerdos parochialis large ſumpto vocabulo. Ipſi etiam prælati ex iure ſpecia
li ſibi conceſſo poſſunt eis confiteri non confeſſuri eadem aliis. Iſto autem modo eligere confeſſorē
pro voluntate nullo modo expedit ſubditis: quia habēt ꝓpe ſe curatos: & de eorum induſtria in eli
gendo ſibi confeſſores idoneos non ſic præſumitur: & ideo non eſt illud eis adhuc conceſſum: īmo
ꝓhibitū: de pœnitentia. diſt. vi. Placuit vt deiceps nulli ſacerdoti liceat quēlibet cōmiſſum alteri ſa
cerdoti ad pœnitentiā ſuſcipere ſine eius conſenſu cui ſe cōmiſit: niſi pro ignorantia illius. vbi ad-
R dit gloſ. Vel ꝓ alia cauſa: qd̄ etiā præceptū eſt in illo ſtatuto, Oīs vtriuſq; ſexus. Iſti ergo cōmuni iu
ri modo derogatum eſt circa epiſcopos, quo ad illum articulum. Nulli ſacerdoti liceat quēlibet cō-
miſſum alteri ſacerdoti ad pœnitentiam ſuſcipere ſine eius conſenſu. & hoc per illud ius iam dictū.
Ne pro dilatione: in hoc. ſ. ꝙ ſine licētia ſuorum ſuperiorum qui erant illorum curati & ſine reuer
ſione ad ipſos. Circa omnes aūt ſubditos quo ad eundem articulum per priuilegiū fratrum: in quo
inhibetur ne quis fratres in executione audiendi confeſſiones impediat: qd̄ frequēter curati facerēt
ſi oporteret ſubditos licentiam ab illis petere & obtinere: quo ad hoc derogatum eſt per priuilegiū
fratrum illi iuri cōmuni. Omnis vtriuſq; ſexus. in quo præcipitur ꝙ ſubditus alium confeſſorē non
adeat niſi prius a ſuo curato licentia petita & obtenta: licet cōſeruatū ſit quo ad hoc ꝙ ſemel in an

no proprio curato faciēda eſt omniū peccatorum cōfeſſio:vt habitum eſt iam ſupra.Et iſtud eſt ſecundum mēbrum ſubdiſtinctionis:in quo poteſtas eligendi confeſſorem conceditur omnibus ſubditis:petita tamē & obtenta licentia adeundi alium a ſuo proprio curato,vel confeſſione de confitēdis aliis facta ſibi vel facienda.Per hunc eñ modū expedit oībus ſubditis eligere pro voluntate confeſſores.Propter qđ ſecundū hanc formā conceſſit dñs Martinus fratribus ſuum priuilegiū: vt habitum eſt ſupra in queſtione prima.

Ad primū principale. AD illud qđ primo obiicitur:ꝙ ius concedit volenti confiteri ꝙ quærat ſacerdotē diſcretum vt inueniat gratiam:Dicendū ꝙ hoc nō concedit paſſim faciēdum ſed ſolūmodo de licentia curati:qui non deberet hoc cōcedere,niſi ex rationabili cauſa.Vnde dicit gloſ.ibidē.Eius qui prę̄eſt aſſenſu talem adeat.Nūc aūt quando aſſenſum non oportet quærere vt quis confiteaſ fratribus:aliud remedium eſt adhibitū:ꝙ.ſ.eadē confitenda ſunt illi infra annū. S

Ad ſecūdū. Qđ aūt aſſumiſ: ꝙ hoc expedit fratribus:bene poteſt eſſe ſi audiant confeſſiones vt teneſ,diligenter.ſ. admonēdo confeſſos ſibi vt ſecundū illud ſtatutū,Oīs vtriuſꝗ ſexus:confiteātur etiā ſuo ꝓprio ſacerdoti.Aliter(vt puto)non expediret fratribus ſpiritualiter:licet forte tēporaliter. T

Ad argu. in oppoſitum. AD argumētum in oppoſitum ꝙ non licet paſſim ęgrotum eligere medicū corporalem:quare nec ſpiritualem: Dicendū ꝙ verum eſt:niſi pręſumatur diſcret⁹ ad eligēdum:ſicut pręſumiſ de plātis : ꝓpter quod cōceſſum eſt ſibi eligere confeſſores:vt dictum eſt,qđ non conceſſum eſt aliis ſubditis:quia talis diſcretio non præſumitur cōmuniter eſſe in eis. V

Quæſt.v. Quæſt.vi. SEquuntur quæſita de eis quæ pertinent ad corpora ſancta Chriſti & beatorum: & erāt duo.Vnū de identitate ſecundum ſpeciē corporis Chriſti & Petri.Vtrū .ſ.corpus Chriſti viuū,& corpus Petri viui ſint idē ſpecie. ALlud erat de adoratione corporis Petri vel alterius mortui.Vtrū.ſ.corpus Petri mortuum ſit aliqua adoratione adorādum.

Argu. prīci. CIRca primum arguiſ:ꝙ corpus Chriſti viuum,& corpus Petri viuum non ſunt idem ſpecie.quia corpus Chriſti viuum & mortuum eſt idem numero:quia manſit in morte incorruptū:ſecundum illud pſal.Non dabis ſanctū tuū videre corruptionem:vt alibi expoſitum eſt:& iam amplius exponā.Corpus aūt Petri viuū & mortuum differt nō ſolū numero:ſed etiā ſpecie:qa forma corporeitatis Petri viui,in morte oīno corrupta eſt:& corporeitas cadaueris introducta eſt:quę ſpecie differt a corporeitate Petri viui.hoc autē non eſſet ſi corpus Chriſti viuum & Petri viuum eſſent idē ſpecie:quia formę eiuſdē ſpeciei eodem mō ſe habent ad ſuas priuationes.ergo &c.

In oppoſitū. COntra.q̄ ęqualiter participāt naturā,& ſpeciē naturę:quia ſpecies ſequiſ naturā.Chriſtus & Petrus ęqualiter participant hoīs naturā:quia Chriſt⁹ nō niſi naturam noſtrā totā aſſumpſit:qa nō niſi illā quā aſſumpſit redemit.eiuſdē ergo naturæ ſunt corpus Chriſti viui & Petri,& ęqualiter participant naturā corporis:quare & ſpeciē corporis.taliū aūt corpa ſunt eiuſdē ſpeciei.ergo &c.

Reſponſio. Dicendū ad hoc:ꝙ cum duplex ſit ſpecies,ſpecialiſſima.ſ.& ſubalterna:& de identitate ſpeciei ſubalternę non eſt iſta quæſtio intelligenda:ſic enim oīa corpora naturalia completa & terminata vltima differentia eiuſdē ſpeciei ſunt,vt hoīs, aſini,lapidis,& arboris:& oīm indiuiduorū ſuorum:quia omnia continenſ ſub corpore ſimpliciter:qđ eſt ſpecies ſubſtātię.Et ſic idē eſt corpa aliq̄ eſſe idē ſpecie & gñe:qa idē corpus ſimpliciter qđ eſt ſpecies ſubalterna reſpectu ſuperioris:eſt genus ſubalternū reſpectu inferiorū.ſed ſpecies inquantū cōſideraſ ſecūdum rationē corporeitatis ſimpliciter:genus vero inquantū illa corporeitas habet determinari per diuerſas differentias & cōtrarias,quouſꝗ deſcēdat in ſpecies ſpecialiſſimas rerū corporaliū.Eſt ergo quęſtio propoſita intelligēda ſolūmō de ſpecie ſpecialiſſima:q̄ in ſuis indiuiduis ſignata eſt, & nō determinata diuerſis differētiis ſubſtātialib⁹.Diciſ eñ ſpecies ſpecialiſſima oīs forma cōis cōparata ad indiuidua vt ſolo nūero differētia,& nulla differentia ſubſtantiali formę cōi in eis ſupaddita . Sed ſic pōt dici forma cōmunis ſpecies ſpecialiſſima dupliciter:ꝓprie.ſ.& cōiter.Proprie qñ forma illa non eſt nata determinari ꝑ differētias cōtrarias ſubſtātiales:& cōtinet indiuidua ſignata:q̄ nullo mō nata ſūt diſtigui ꝑ differētias cōtrarias ſubſtātiales:ſicut ſūt ſpecies ſpecialiſſimę,hō,aſin⁹,leo,& hmōi Cōiter aūt diciſ ſpecies ſpecialiſſima:qñ forma cōis q̄ nata eſt determinari per differētias cōtrarias ſubſtantiales,& indifferenter continet indiuidua diuerſarum ſpecierū quę diſtinguunſ inter ſe per differentias ſubſtātiales:& ſilr indiuidua ſpecierū ſingularū q̄ inter ſe nulla differentia ſubſtantiali differunt:conſideraſ ſimpliciter vt nulla differentia determinata: & vt ad omnia illa indiuidua cōparaſ : inquātū non determinanſ per differentiam alicuius ſpeciei : ſed per formam ſui cōis ſignatam tm̄.SIC dicimus ꝙ corpus ſimpliciter eſt ſpecies ſpecialiſſima ad quodcūꝗ corpus inquantum eſt corpus ſimpliciter.Et refert multum quęrere de duob⁹ corporib⁹ indiuidualibus cōpletis ſecundum formā vltimę differentiæ:Vtrum ſint idē corpus ſpecie primo modo ſpeciei ſpecialiſſimę,& X Y

ſecũdo. Vñ ad q̃ſtionẽ ſimpliciter dicẽdũ eſt: ꝙ Chriſti corpꝰ viuũ & Petri corpus viuũ ſũt idẽ cor
pus ſpecie: ſicut & corpus Petri viuũ & corpus Pauli viuũ. Aliter eñ Chriſtus nõ haberet vniuo-
ce hũanã naturã nobiſcũ: nec eẽt vniuoce hõ nobiſcũ. Sed ſunt idẽ corpus ſpecie ſpecialiſſima ꝓprie
dicta: inquantũ corpus humanũ: & differunt ſolo numero: & hoc ideo quia dicunt duas ſignifica-
tiones corporis humani ſecũdũ vnã differẽtiã ſpecificã completã. & ideo ſunt etiã idẽ corpus hoĩs
ſpecie: & ſilr̃ corpus eiuſdẽ hoĩs ſpecie: & hoc ideo q̃a ambo. ſ. Chriſtus & Petrus ſunt idẽ hõ ſpecie.
Participatione. n. ſpeciei (vt dicit Porphyriꝰ) plures homines ſunt vnus hõ. Et ſecũdũ hoc concedẽ-
dũ eſt ſecũdũ argumẽtũ. Sũt vero idẽ corpus ſpecie ſpecialiſſima cõiter dicta & differũt ſolo nume
ro inquantum huiuſmodi, inquãtum ſunt corpus ſimpliciter: & hoc ideo quia dicunt duas ſignifi
cationes corporis ſimpliciter ſcḋm differentiã ſpecificã incompletã: licet inquãtũ hmõi nõ ſunt idẽ
Z ſpecie ſpecialiſſima ꝓprie dicta. Per qḋ patebit reſponſio ad primũ argumẽtũ. Sed priuſq̃ reſpondea
mus ad formã argumenti: oportet primo videre in Petro, an ipſo mortuo aliquid formę, vel aliqua
forma maneat quę priꝰ fuit in ipſo ſub forma, vel ſub aliquo formę vitę: & deinde idẽ in Chriſto: &
maxime quo ad rõnẽ corporis ſiue formę corporeitatis ſimplr̃. Et q̃a corporeitas duplex eſt. ſ. mathe
matica. ſ. ſcḋm formã accidẽtalẽ quãtitatis, & ſubſtãtialis ſecũdũ formã eſſentialẽ ſubſtãtię: Prĩo vi-
dẽdũ eſt an in Petro mortuo maneat aliq̃d corporeitatis accidẽtalis: quę prius fuit in viuo. Deinde
vtrũ aliq̃d corp̃eitatis ſubſtãtialis. Cõſideratio aũt de primo non refert in Petro viuo & mortuo, &
in quocũq; gñato & corrupto. Eſt aũt de hoc ſentiendũ, ſecũdũ ꝙ pluries in aliis queſtionibus teti
gi, ꝙ eadẽ quãtitas dimẽſiua interminata eſt in oĩ gñato & corrupto: & manet ingñabilis & ĩcorru
ptibilis: quę tamẽ nõ eſt aliq̃d exñs in potẽtia materię: ſed eſt in ſua eſſentia, differẽs ſcḋm actum a
materia: & aliq̃d ĩpfectũ: pfectibile aũt ſecũdũ diuerſas terminationes. quã in omni motu & trãſmu-
tatione ſcḋm formas ſupponit actio naturę: & eſt ex ſeipſa in potentia ad diuerſas terminatiões di
mẽſiuas: ſicut materia prima ex ſeipſa eſt in potẽtia ad diuerſas terminationes ſubſtãtiales. Sed iſtã
terminationẽ aliq̃ ponũt in quãtitate dimẽſiua per aliq̃d ſibi ĩtrĩſecũ de gñe quãtitatis: & ſic deter-
minãtes q̃d ſit dimẽſio interminata, dicunt ꝙ ſi ſuperficies tollaẽ a corpore, manet corpus intermi
natũ. ſi tollaẽ linea a ſupficie, manet ſupficies interminata. Silr̃ ſi tollaẽ pũctꝰ a linea, manet linea in-
terminata. Dicũt etiã ꝙ tota rõ interminatiõis q̃ eſt in quãtitate, oriẽ a pũcto. Sed ſic ponere dimẽ
ſiones interminatas non cõtigit in rerũ natura: ſed in imaginatione ficta tm̃. Vñ nec cõtingit ĩpas
ſic ĩtelligere. q̃m vt dicit pħs. ii. Metaph. linea ſi nõ aptaẽ ſtare ſup duas dimẽſiones. i. ſup duo pũcta
impoſſibile eſt vt cõphẽdaẽ p intellectũ. Et iõ q cũ ſua imaginatione accipit lineã infinitã: non deter
minabit dimẽſiones eiꝰ. i. pũcta. Quare cũ dimẽſionẽ ĩterminatã oportet ponere ĩ materia: ſecũdũ ꝙ
ipſa eſt ſubiectũ trãſmutationis naturalis, ſuccedẽtibus ſibi inuicẽ diuerſis formis naturalibꝰ: q̃a oĩs
trãſmutatio naturalis eſt ĩ quãto, & ſupponit quãtũ: qḋ ꝓpterea etiã de neceſſitate p̃ſupponit iſte
terminꝰ trãſmutatiõis: & ſic neceſſario p̃cedit formã ſubſtãtialẽ in materia: precedere aũt nõ põt vt
termĩata: q̃a nõ habet termĩari niſi p formã naturalr̃ p̃cedẽtẽ: ergo p̃cedit vt ĩterminata: & ſic opor
tet dimẽſionẽ ponere vt aliq̃d in materia ſecũdũ veritatẽ extra imaginationẽ. extra imaginationem
aũt ĩpoſſibile eſt ipſam ponere niſi inter ſuos terminos ſtãtẽ: & ſic vt terminatã terminatione quãti
q̃ ẽ terminatio Mathematica: ſine q̃ nõ põt eſſe quãtitas dimẽſiua ĩ re extra imaginationẽ. Vñ quã
titas q̃ eſt diſpoſitio ſubiecti in trãſmutatione media ĩter duas formas ſibi ſuccedẽtes ĩ eadẽ p̃te ma
terię: ſemp ẽ terminata terminis quãtitatis. Aliter. n. ſicut ſubiectũ mutaẽ de forma in formã q̃ ſibi
ſuccedũt in materia: q̃bꝰ ipſa terminaẽ ex ſe exñs indeterminata: ſilr̃ dimẽſio mutareẽ de terminis ĩ
termĩos quãtitatis: q ſibi ſuccederẽt in ipſa dimẽſiõe, q̃bꝰ ipſa terminareẽ, ex ſe exñs interminata. qḋ
falſum eſt. Eſt. n. ſemp ĩter eoſdẽ terminos manẽtes: ſicut & ipſa materia manet in tota trãſmutatio
ne a forma ĩ formã: vt iã patebit: & etiã ſub vtraq; forma. Qḋ patet duplici exẽplo. Si. n. vinũ replẽs
doliũ muteẽ in acetũ, nõ diciẽ doliũ euacuari: et ſi reuertaẽ p miraculũ acetũ in vinũ nõ dr̃ de nouo
ĩpleri: & hoc iõ q̃a illud vnde & vinũ & acetũ cõtẽta ſunt & repletiua dolii, manet. ſ. dimẽſio. & hoc
nõ niſi terminata ſupficie: q̃a ĩterminatũ nec cõtineẽ nec replet. Itẽ doliũ ligneũ ſi muteẽ in plũbeũ
nõ deſinit cõtinere idẽ qḋ priꝰ: & ſi reuertaẽ plũbũ in lignũ, nõ incipit de nouo cõtinere qḋ priꝰ. &
hoc iõ q̃a illud vñ cõtinet manet. ſ. dimẽſio: & hoc terminata: q̃a interminatũ nõ continet ſicut nec
cõtineẽ. Alio igiẽ mõ oportet ponere dimẽſiones ĩterminatas eẽ, & alio mõ terminari. Dicẽdũ ꝙ in
A quãtitate dimẽſiua duplex ẽ termĩatio. Vna mathematica: q̃ eſt ĩ ſola quãtitate: et eſt illa de q̃ iã ſer
mo hitus eſt: cui rñdet ĩterminatio terminoꝝ ſubtractiõe p imaginationẽ. ꝓpter qḋ eſt ĩ ſola imagi
natiõe: vt dictũ eſt. Eſt aũt altera terminatio quãtitatis dimẽſiuę naturalis: q̃ nõ eſt p aliq̃d intrĩſecũ
qḋ eſt de gñe quãtitatis: ſed p extrĩſecũ qḋ eſt de gñe ſubſtãtię: vt p formas ſubſtãtiales ad q̃s ſeq̃ẽ ip
ſa terminatio quãtitatis ſcḋm exigẽtiã ipſius formae. Oĩm. n. natura cõſtãtiũ ſtatuta ẽ rõ et terminꝰ

magnitudinis & augmẽti:vt dicit pħs. Vñ tales termini mutanť in iſa quãtitate ſcd̄m mutationẽ
formarũ,dimẽſione eadẽ terminata in materia ſemꝑ manente.Hinc dicit Auer.in libro de ſubſtãtia
orbis. Qñ de aq̄ gñať aer,nõ ceſſat natura extẽdere materiã:quouſq; fiat ꝑportionalis aeri: & ipro
portionalis aq̄:& ecõuerſo qñ de aere gñať aq̄,nõ ceſſat materiam cõtrahere. Vñ iſta terminatio nõ
eſt termiatio quãti ſub rõne quãti ſimpl'r:ſed ſolũmõ ſub rõne rari & dẽſi.Et eſt dimẽſio ĩtermiata
dimẽſio ſtãs ĩter terminos eoſdẽ quãtitatis termiatiõe quãti ꝑ ĩdifferẽtiã ſe habẽs ĩter magis extẽſũ
& minꝰ.ſicut cõtingit plane cũ de maiori circulo fit minor vel ecõuerſo:ſola variatiõe ĩ raro & dẽ
ſo nullo addito:nullo remoto.Ibi.n.dimenſio manet ĩter terminos eoſdẽ quãtitatis:ſed variať ſcd̄m
rõnem maioris & mĩoris,& eſt ĩterminata in ſola trãſmutatiõe media ĩter duas terminationes:vel
ĩnť vniꝰ formę corruptionẽ:& alteriꝰ gñatiouẽ:ſub qbꝰ dimẽſionẽ ẽ neceſſe eẽ terminatã.Sed ĩpoſſi
bile eſt ipſam ſub illis eãdẽ habere terminationẽ ſcd̄m extẽſionẽ:q̄uis qñq; ipſę terminatiões ſub ip
ſis formis diuerſis ſũt multũ ſĩles,& apud dẽſũ ĩdiſtĩctę:vt patet ĩ vino & aceto:& in viuo & ĩ mor
tuo.Et eſt iſta terminatio quãti nõ ſcd̄m q̄ eſt quãtũ ſicut p̄cedẽs:ſed ſcd̄m q̄ eſt rarũ & dẽſũ:q̄ in
hoc ſunt pricipia oĩm naturaliũ trãſmutationũ:vt vult pħs.iiii.Phy.Et ex hoc cõtingit ſic definiri
rarũ & dẽſũ a pħo.Dẽſũ eſt cuiꝰ ꝑtes ꝓpinq̄ iacẽt.Rarũ aũt cuiꝰ ꝑtes diſtãt.Q̄d nõ eſt intelligẽdũ ꝑ
pter aliquas partes materię cõquaſſatas & cõpactas magis in dẽſo q̄ in raro : vt aliq̄ voluerũt dice
re:ſed q̄a a pũcto ſignato in medio dẽſi,omnes ꝑtes eiꝰ circũſtãtes minus diſtãt ab illo pũcto q̄ par-
tes rari a pũcto medio ſignato in ipſo.Propter quod ſi ex raro fiat dẽſum vel ecõuerſo:ĩpoſſibile eſt
dimẽſionẽ eodẽ mõ eẽ terminatã iſta terminatiõe naturali q̄ cõſiſtit in extẽſione ſcd̄m magis & mi
nus:& eadẽ rõne ĩpoſſibile eſt qualitatẽ q̄ acq̄riť ꝑ trãſmutationẽ alteratiõis,ꝑ variationẽ ſubiecti ſe
cũdũ rarũ & dẽſũ eodẽ mõ eẽ terminatã terminatiõe naturali q̄ cõſiſtit ĩ ĩtẽſione ſcd̄m magis & mi
nus:& hoc in q̄litatibꝰ recipiẽtibꝰ magis & minꝰ.Terminatiõe eñ & interminatiõe naturali nõ ſo
lũ cõtingit quãtitatẽ eẽ terminatã & interminatã:ſed etiã q̄litatẽ. Et ſcd̄m hoc q̄litates ſymbolę ſe
cũdũ eẽ & gradũ ĩterminatũ ĩter magꝭ & minꝰ ſemꝑ manẽt eędẽ in gñato & corrupto:ſed ſolũ vari
anť ſcd̄m gradũ terminatiõis penes magis & minꝰ ſub diuerſis formis ſubſtãtialibꝰ.Propter q̄d in
hñtibꝰ ſymbolũ nõ ſolũ facilior ẽ trãſitꝰ ĩ trãſmutatiõe ab vno ĩ alterũ:vt pꝫ ĩ aere & igne:cũ.n.de
aere fit ignis,ĩtẽdiť calor:q ꝑ ĩtẽſionẽ fit ĩproportiõalis ſorę ſ'bali aerꝭ,& ꝓportiõalis ſorę ſ'bali ignis:
q̄d.n.facit materiã priori formę ĩcompoſſibilẽ, facit ei neceſſitatẽ ſuſcipiẽdi formã poſteriorẽ: & ſic
ſemꝑ vniꝰ formę gñatio eſt alteriꝰ corruptio:ſed etiã poſt trãſitũ maior manet ſĩl'itudo ĩter gñatũ
& corruptũ quo ad quãtitatũ & q̄litatũ terminationẽ ſub vtroq;.& hoc maxĩe in illis q̄ ſunt naturę
vicinę:vt etiã ſenſu qñq; ĩter duas terminatiões differẽtia diſcerni nõ poſſit:vt patet quo ad dimẽ-
ſiones & figuras & q̄dã alia accidẽtia & in viuo,& in mortuo:in vino & aceto. SIC ergo patet ex B
dictis:q̄ in mortuo aliq̄d manet corporeitatis accidẽtalis q̄ priꝰ fuit ĩ viuo.ſ.ipſę dimẽſiones corꝑis
ĩterminatę,q̄ neceſſario aliter terminatę ſunt in viuo q̄ erãt in mortuo. & quo ad hoc corpꝰ q̄quo
mõ eſt idẽ numero in viuo & in mortuo.ſ.q̄a materia manet eadẽ,& dimẽſiones aliqualiter eędẽ in
vtroq;.Nec quo ad hoc vlla eſt differẽtia oĩno in Chriſto & Petro,in aſino & boue:& vl'r in quocũ
q; gñato & corrupto.Ex quo aliq̄ ponẽtes formã vnicã in quocũq; vno,iſtã idẽtitatẽ corꝑeitatis ac
cidẽtalis vlteriꝰ extẽdũt ad aliq̄lẽ idẽtitatẽ corꝑeitatis ſubſtãtialis: dicẽdo q̄ eadẽ eſt forma in eodẽ
ꝑ quã ipſũ eſt ſubſtãtia,corꝑeũ,viuũ,& ſic de cęteris.Sed q̄ materia ipſa vt ẽ aliũ a forma quoquo
mõ ſit corporea,hoc ab eodẽ habet viuũ & mortuũ:& vl'r gñatũ & corruptũ.ſ.ab ipſa dimenſione.
& ſcd̄m hoc iſa corꝑeitas aliquo mõ manet eadẽ in viuo & mortuo gñato & corrupto.ſ.id a quo
ſumiť corꝑeitatis rõ:ſed ſemꝑ manet idẽ numero.ſ.materia ſub dimẽſione ad quã forma q̄ aĩa ẽ,ma
nẽs ĩ morte habet aptitudinẽ & ordinẽ:vt harmonia & organizatiõe reꝑatꝭ,illi iterato vniať. Eſt igi
tur vt dicũt idẽ corpus viuũ & mortuũ:q̄a materia ſub dimẽſionibꝰ ĩterminatis manꝫ eadẽ,habẽs
ꝑtes ſubſtãtiales ſuas ſub ꝑtibꝰ dimẽſionũ:& forma q̄ eſt aĩa,ſub termiata hĩtudine illud reſpicit in
hĩtu q̄d priꝰ reſpexit & poſtea reſpiciet ĩ actu.Dictũ iſt̄d quo ad corpus q̄d eſt genꝰ, vel aliq̄d ꝑ ſe ĩ
gñe,nullã oĩno põt habere efficaciã.Forma.n.ſubſtãtialis a q̄ aliq̄d eſt ſubſtãtia,ſcd̄m rõnẽ gñis gña
liſſimi nõ deſcẽdit in ſpeciẽ ſiue ſubalternã ſiue ſpecialiſſimã niſi ꝑ differẽtiã ſubſtãtialẽ in eſſentia
eiuſdẽ formę fundatã:ſcd̄m q̄ alias expoſuimꝰ.Si ergo deſcẽdat in ſpeciẽ ſubalternã q̄ eſt corpꝰ:vt
cõſtituat ipſũ habẽdo rõnẽ corꝑeitatis:hoc ẽ ꝑ differẽtiã ſubſtãtialẽ in eo ſuꝑueniẽtẽ rõni gñis: nõ
aũt ꝑ aliq̄d accidẽtale:cuiuſmodi ſũt dimẽſiones p̄dictę ĩ materia.Nec ad hoc facit aliq̄d in hoĩe hĩ
tudo aĩę ſeꝑatę ad illud:q̄a hĩtudo talis nõ tollit q̄n corꝑeitas illa nõ ſit niſi pure accidẽtalis.Et ita
ſi ſcd̄m illas dimẽſiones ſint quoquo mõ idẽ ſpecie corpꝰ viuũ & mortuũ:illũ nõ eſt niſi accidẽtale
Scd̄m mem brum. aut nõ ſubſtãtiale ꝑ formã ſubſtãtialẽ.AD p̄ſens aũt de ſic ſubſtãtiali q̄rimꝰ Verũ eſt idẽ ĩ mortuo C
id q̄d fuerit ĩ viuo:q̄d eſt ſcd̄m mẽbrũ ſupra poſitũ.Et eſt dicẽdũ q̄ de idẽtitate corꝑis in mortuo,

& viuo cõtīgit loq̄ tripl'r: q̄a aut ītelligit̃ eē idē cõpleta corpeitate in vtriſq̄, aut incõpleta ī vtriſ
q̄:aut cõpleta ī vno,īcõpleta ī alio.Loquēdo vero de idētitate corpis ī viuo & mortuo,prīo mō,dico
q̄ tā ſcđm illos q̄ ponūt plures formas in omnibus aut ſolum in homine: q̄ ſecundum illos qui po
nunt in nulla re eē plures formas ſubſtantiales,nullo mō eſt idē corpus viui & mortui: neq̄ ſubſtā
tiale neq̄ accñtale. Qm̄ aūt aliq̄d dr̃ corpꝰ ſimpl'r, ſiue ab eadē foṙa,q̄ dr̃ hō vel aſinꝰ,ſiue ab alia:il
lud habet rõnē corpis ipfectā & īterminatā:nec põt habere rõnē pfectā corpis huius ſpeciei vel illiꝰ
niſi ſub rõne vltimę differētię,ſi tātū ſit vnica forma:vel ſub rõne vltimę formę, ſi ſint plures ī eo-
dē.Sicut.n.dictū eſt ſupra de dimēſionibꝰ & q̄litatibꝰ īterminatis & terminatis,q̄ inquātū pcedunt
formā ſubſtātialē hñt rõnē ipfecti & icõpleti & īterminati:rõnē aūt pfecti & cõpleti & terminati nō
niſi ſub forma ſbali & ab ipſa:ſic ītelligēdū ē ī formis pluribꝰ ſcđm gradus re differētibꝰ, & in dif-
ferētiis plibꝰ ſcđm ordinē ī eadē foṙa ſcđm rē differētibꝰ virtute ſolū,ſiue ſcđm cõpletū & icõpletū
q̄ ſicut ibi nō eſt eadē dimēſio & q̄litas oīno & ſimpl'r in viuo & mortuo:& vl'r in gñato & corru-
pto:q̄a cõpletiões & terminatiões q̄ ſunt ſub diuerſis formis aut diuerſis differētiis:oīno ſūt diuer
ſę:& ſub alio & alio gradu pfectiōis:ſm q̄ ipſę īter ſe habēt aliū & aliū gradū pfectiōis:vt pdictū eſt:
ſic & hic in formis ſubſtātialibꝰ & differētiis. Corpeitas.n.ſimpl'r ſiue ſbalis, ſiue accñtalis q̄ eſt in
hoīe:licet ſit hoīs vt ſimpl'r cõſiderat̃:nō tñ eſt hūana:niſi vt eſt foṙa hoīs:vel ſub differētia vltīa a
q̄ hō eſt hō:ſub q̄ aliū habet gradū pfectiōis & terminatiōis q̄ habet ſub aliq̄ alia forma,vel ſub dfa
pcedēte,vel ſi ponat̃ p ſe ſine terminatiōe p vltimā formā aut dfam.vñ in ppoſito loquēdo de hoīe
mortuo: etſi eadē corpeitas manet q̄ erat priꝰ in viuo ſiue ſbalis ſiue accñtalis q̄quo mō:nullo mō
tñ poſſet eadē eē ſimpl'r ſcđm eādē pfectionē & cõpletā terminationē.q̄a ſi ī mortuo ſit ſub alia for-
ma ſbali:ibi neceſſario eſt ſub alio gradu termiatiōis īquātū eſt ſub illa q̄ erat ſub viuo: & ideo nō
ſimpl'r eſt idē:ſicut nullo mō põt eē ſimpl'r idē calor,& eadē corpeitas ſiue ſbalis,ſiue accñtalis ī ae-
re vt eſt terminatꝰ ſub forma aeris q̄ priꝰ fuit in igne,& termiatꝰ ſub forma ignis de quo gñatꝰ ē aer
Vt ſicut nō poſſum dicere q̄ corpꝰ aeris eſt corpꝰ ignis:aut q̄ ſunt idē corpꝰ: aut q̄ corpꝰ vermis
gñatū de boue ſit corpꝰ bouis:aut q̄ idē ſit corpꝰ vermis & etiā bouis:ſic nō poſſū dicere ſimpl'r q̄
idē ſit ſcđm eē terminatiōis cõpletę corpꝰ viui & mortui:aut q̄ corpꝰ mortui ē corpꝰ viui:neq̄ etiā
ī Chriſto viuo & mortuo:q̄a nō ſcđm illā pfectionē corpeitatis quā ab aīa recepit ī viuo, a q̄ dr̃ ī vi-
uo corpeitas hūana:q̄ nō manet in mortuo:vt iā ãpliꝰ patebit.Et q̄cūq̄ corpa ſcđm iſtū modū ſūt ea
dē ſpe:ipſa neceſſario ſūt eadē ſpe ſpecialiſſima pprie dicta.Loq̄ndo vero de idētitate corpis ſcđo mō
dico q̄ in hoīe ſcđm ponētes ſolā aīam rõnalē eē formā in illo : nullo mō ē idem corpꝰ viui & mor
tui:q̄a ſepata aīa nihil manet formę ſubſtātialis q̄ prius erat.In aliis aūt & etiā ī hoīe ſcđm ponētes
plēs foṙas ī ipſo,aliter rñdēdū ē ſm opinionē ponētiū q̄ corpeitas ſbalis itermiata manet eadē in ge
nerato & corrupto ſicut accñtalis:& nō ſit reſolutio p corruptionē ī formis ſbalibꝰ vſq̄ ad primā
materiā:ſed ſtat ī foṙa corpeitatis ſimpl'r:& ſm opinionē ponētiū q̄ nihil foṙę ſbalis manet idē ī ge
nerato & corrupto:ſ; ſit reſolutio vſq̄ ad primā materiā.Tenēdo primā opinionē,ſic dico q̄ ſm oēs
ponētes plēs foṙas ī eodē:idē ē corpus ſimpl'r & ſm nūerū ſiue ſbale ſiue accñtale viui et mortui:et
vl'r corrupti et gñati:q̄a corpꝰ itermiatū q̄dcūq̄ idē ē ī quocūq̄ fuerit ſm q̄ pdictū ē de dimēſiōibꝰ
ītermiatis q̄ ip̄ʒ ſequūt̃.Et ſic ſm illos nō plꝰ ē idē corpꝰ Chriſti viuū et mortuū,q̄ corpꝰ Petri viuū
et mortuū. niſi q̄ ī Chriſto idē ē ſuppoſitū ī viuo et mortuo:et iō ī ip̄o idē ē corpꝰ ī ſuppoſito viuū
et mortuū:q̄d in nullo alio cõtingit.In quolibet.n.alio p ſepationē aīę noua forma introducta eſt:ſe
cūdū q̄ ī aliis Quolibet determiauimꝰ.Et ſm tenētes hāc opinionē eadē corpeitas q̄ ē ī viuo nō ſo
lū manet poſt eiꝰ corruptionē:ſed etiā pfuit añ eiꝰ gñationē.ſm q̄ penes iſtā poſitionē dr̃ ī Cõmē.ſup
de duabꝰ naturis.Sic ſine cõponētis alicuiꝰ cõfuſione cõpoſitis cõponētia ſūt q̄d erāt:ſiue ſimul alia
cū aliis ſiue p ſe ſola ſine aliis.nec tm̄ dū manent in illius cõpoſitionis habitu:ſed etiā anteq̄ ipſa iam
exiſtētia cõponant̃:et poſtq̄ a ſeinuicē fuerit diſſoluta.Nā q̄cūq̄ nondū generatus futurus eſt homo
iā corpus eſt vt Antichriſtꝰ.Quicūq̄ vero iā diſſolutꝰ aīa & corpe nō ē hō, adhuc eſt corpus et ſpūs
Q̄d pbat̃ p illa corpis atq̄ ſpūs ppria.q̄ vero de nōdū cõceptis et iam de diſſolutis dicūt̃:vt de Anti-
chriſto dicit̃ q̄ eſt ī lūbis paternis:et de phaetõte q̄ ē ſitꝰ ī ſepulcro:q̄ neq̄ de illo neq̄ de iſto dicerēt̃:
niſi et ille iā eēt et iſte adhuc eēt gñe corpꝰ. Et ſm iſtū modū corpa nō ſunt eadē: neq̄ ſm ſpeciē ſpe-
cialiſſimā cõiter dictā.Tenēdo vero ſecūdā opinionē,dico q̄ ī nullo alio a Chriſto ē idē corpꝰ nūero
ī mortuo q̄d fuit ī viuo:neq̄ ī corrupto q̄d fuit ī gñato:niſi ſm illos q̄ ponūt plures formas ī eodē:ſed
vnā gradatī corrūpi poſt aliā:vel vnā ſm diuerſa eē corrūpi gradatī vſq̄ ad primā materiā.Iſti.n.non
ſtatī ponūt corpeitatē viui oīno corrūpi ī mortuo.et ideo ponūt eādē formā ſbalē manere ī mortuo q̄
fuit ī viuo vſq̄ ad tp̄s:ſ; nō ſēp:put ãpliꝰ iā declarabimꝰ. Loquēdo vero de idētitate corpis tertio mō
ſic dico vt priꝰ,et eadē de cauſa:q̄ in hoīe ſecūdū ponētes ſolā aīam rationalē eſſe formam, nullo mo-
do eſt idem corpus viui et mortui.In aliis autem et etiam in hoīe ſecūdum ponentes plures formas
in ipſo ſemper eſt corpus idē incompleta corpeitate ī viuo et mortuo:q̄a in viuo ip̄a eſt completa ſub

ſuo cõplemẽto:ĩ mortuo aũt ipa eſt ĩcõpleta abſq; illo cõplemẽto.& hoc ſcd̃m primã dictarũ duarũ
opinionũ.Secũdũ aũt vtrãq; opinionẽ,in ſolo Chriſto eſt eadẽ forma corpeitatis viui ſub cõplemẽto
aĩę,& mortui abſq; omĩ alteriꝰ formę cõplemẽto.qa in Chriſto viuo corpeitas eſt actu terminata in
gradu dignitatis ſcd̃m rõnẽ aĩę:in Chriſto mortuo ẽ ſolũ terminata in hitu p eãdẽ formã aĩę:q̃ ha
bet ordinẽ eẽntialẽ & ĩclinationẽ ad illud terminãdũ,& ĩ terminatiõe pficiẽdũ,ſcd̃m diſpoſitiões q̃s
aĩa ſua ſepatione ab eo ſubtrahit.Et ſic trãſmutatio mortis Chriſti termĩata eſt nõ ad nouã formã: D
ſed tm̃ ad aliqd poſitiuũ.ſ.ad formã corpeitatis ſub gradu dignitatis inferiori nõ cõtrario:q̃lẽ hẽret
ſi noua forma fuiſſet ĩtroducta:ſed priuatiuo:qa ſub gradu ĩcõpletiori q pficiť vſq; ad gradũ ſupio
rẽ & pfectiorẽ reuertẽte aĩa ĩ ſua reſurrectiõe. Vt nõ ſolũ verũ ſit de corpe nr̃o: ſed etiã de corpore
Chriſti,illđ qđ dicit Damaſ. Reſurrectio eſt illiꝰ qđ cecidit repatio.lꝫ quo ad plura corpa nr̃a reda
cta ĩ puluerẽ ſunt repãda q̃ erat corpus Chriſti. Nõ ergo dixit Damaſ.ꝙ reſurrectio ẽ iterata vnio
aĩę cũ corpe:qđ eſſet verũ ſi nihil corpi ſubtractũ eẽt repandũ:qđ mõ nõ ẽ verũ:qa oportet corpus
mortuũ in reſurrectiõe in diſpoſitionibꝰ ĩnouari,& ſubſtãtialibꝰ ſcd̃m oẽm gradũ q eſt ĩ gñe ſubſtã
tię,& accidẽtalibꝰ eis rñdẽtibꝰ, nõ ſolũ q̃s habuit ĩ viuo:de qbꝰ ſũt illę q̃ ptinẽt ad harmoniã elemẽ
torũ:& q̃litatũ elemẽtariũ:& diſpoſitiões organorũ:ſꝫ q̃ ptinẽt in iuſtis ad corpis dotes:q̃ ſunt clari
tas,ſubtilitas,& ĩmortalitas.Vbi eſt aduertẽdũ:ꝙ ſi aſpiciamꝰ ad illas diſpoſitiões terminationũ q̃s E
habuit ab aĩa & ſub aĩa ĩ viuo:nõ eſt idẽ corpus Chriſti viui & mortui:qa illis diſpoſitionibꝰ priua
tũ eſt corpus mortuũ q̃s habuit in viuo.Eſt tñ idẽ nũero p tpe quo ponũt aliq nullã nouã formã ĩ
troduci ĩ mortuo:& hoc quo ad hoc ꝙ corpus ĩ mortuo eſt ĩcõpletũ priuatũ cõplemẽto,qđ eſt ĩ vi
uo ſub ſuo cõplemento.Vñ in talibꝰ qñ nomẽ corpis de ſe nõ ĩcludit rõnẽ cõplemẽti,bñ dr̃ & vni
uoce & in viuo & in mortuo idẽ:vt ſunt oĩa noĩa partiũ corpis homogenearũ ſiue non organicarũ
Bñ em̃ diciť ꝙ caro erat vniuoce in Chriſto viuo & mortuo.Qñ vero formaliter ĩ ſuo ſignato ĩclu
dit rõnẽ cõplemẽti:& ab illo.ĩponiť:nõ dr̃ vniuoce in viuo & mortuo idẽ:ſed ęquoce tm̃ vt ſunt oĩa
noĩa ptiũ corpis hõgenearũ ſiue organicarũ.Oculus.n.qa eſt nomẽ ĩpoſitũ parti corpis vt eſt pfecta
vi viſiua ab aĩa: iõ nõ bñ dr̃ ꝙ ẽ idẽ oculus Chriſti viui & mortui vniuoce:ſed ęquoce tm̃.& ſic de
ſiĺibꝰ.Vñ in aliis oĩbꝰ a Chriſto in qbꝰ noĩa ſunt ęquoce in viuo & mortuo,ſcd̃m opinionẽ dicẽtiũ
ꝙ in corruptione ſtatĩ fit reſolutio vſq; ad primã materiã:magis manifeſta eſt ęquocatio ĩ ptibꝰ or
ganicis q̃ in cõſiĺibꝰ ptibꝰ ex qbꝰ cõſtãt:& hoc qa forma earũ ſcd̃m ꝙ hmõi magis eſt manifeſta qñ
adeſt & abeſt,q̃ illarũ.dicẽte pħo.iiii.Metaph.Hõ mortuꝰ ęquoce:& manꝰ defũcti ęquoce:& vniuer
ſa organa.minꝰ vero de carne & oſſe talia manifeſta.Hoc.n.p q̃cũq; & cã formalis minime ĩ iſtis ma
nifeſtũ ẽ vbi plurimũ materię.vniuerſa aũt ſũt determinata ope.Quę.n.poſſunt facere, ſuiipſiꝰ opꝰ
eſt ſingulũ:quẽadmodũ oculus videt:qđ vere nõ põt ęquoce: ita ſane & caro.ſed opus ipſiꝰ minꝰ eſt
manifeſtũ.Siĺr in plãtis:atq; ĩnaĩata cęra,ęs,& argẽtũ.vniuerſa qppe virtute q̃dã ſũt.q̃ de re qñ exi
ſtit & qñ nõ:nõ facile pſpicere niſi valde ĩbecille ſit:& figurę ſolę ſũt reliqę:quẽadmodũ veterũ cor
Ad arg.pri. pora mortuorũ ſubito cinis fiunt ĩ ſepulcris. AD formã igiť argumẽti: ꝙ corpus Chriſti mortuũ F
& corpꝰ Petri mortuũ nõ ſunt idẽ ſpecie:ergo nec Petri viuũ & Chriſti viuũ:Dicẽdũ ꝙ ſunt idem
ſpecie mortuũ mortuo ſicut viuũ viuo.præter hoc ꝙ viuũ eſt idẽ viuo cõpleta corporeitate ſcd̃m
ſpeciẽ ſpecialiſſimã ppriẽ dictã.mortuũ aũt mortuo ſcd̃m ĩcõpletã: & ſcd̃m ſpeciẽ ſpecialiſſimã cõiť
dictã: ſic tñ ꝙ Petro mortuo corpꝰ ĩterminatũ eſt ſub oppoſita terminatiõe q̃ fuit ĩ viuo,nullo mõ
natũ eẽ ſub ĩmĩatiõe quã habuit in viuo. In Chriſto vero mortuo corpꝰ ĩtermĩatũ ſub nulla termi
natiõe eſt:natũ tñ eẽ ſub eadẽ terminatiõe ſub q̃ fuit in viuo ſcd̃m numerũ:nõ ſcd̃m ſpeciẽ tm̃.Sed
ĩ Chriſto mortuo hoc accidit.Eſſentialiter.n.& naturaliter quãtũ eſt de natura hũana noua forma
ĩtroducta fuiſſet in Chriſti corpe ſi ſibi relicta fuiſſet:ſicut & fuit in materia corpis Petri:vt alibi ex
poſuimꝰ.& fuiſſent illę duę formę nouę eiuſdẽ ſpeciei cadaueris in Chriſto mortuo,& ĩ Petro mor
tuo:ſicut & duę aĩę ſepatę p mortẽ ſũt eiuſdẽ ſpeciei in Chriſto viuo & ĩ Petro viuo.Nũc autem p
miraculũ retẽta eſt corpeitas Chriſti ĩterminata abſq; ĩtroductiõe formę cadaueris: qđ maxĩe habẽt
neceſſe negare illi q dicũt ꝙ in hoĩe nulla eſt forma ſubſtãtialis ſcd̃m rẽ niſi aĩa rõnalis . qa.n. con
ſtat ꝙ ipſa tota ſepať in morte,nullo mõ poſſũt ponere ꝙ corpus viui & mortui eiuſdẽ hoĩs ad ſepa
tionẽ aĩę ſit idẽ numero:ſed tm̃ ſpecie,& ſub oppoſita termĩatiõe q̃ fuit in viuo. Sũt tñ tres modi:q G
bus ponẽtes ꝙ nõ ſit forma in hoĩe niſi aĩa rationalis,idẽ ponũt fuiſſe corpus Chriſti viuũ & mor
tuũ.Quorũ primꝰ eſt dicẽtiũ ꝙ corpꝰ ps hoĩs nõ eſt aliud q̃ materia extẽſa dimẽſionibꝰ.Sed tũc cor
pus ſub ſubſtãtia nõ eẽt ſpecies ſubalterna:qa non ſpecies neq; ſpecialiſſima neq; ſubalterna niſi per
differẽtiã formalẽ.Vel ſumeť corpus ęquoce hic & ibi.Sed nõ eſt ita.Corpus.n.ſubſtãtia vno mõ eſt
materia oĩm ſubſtãtiarũ corporearũ in ſpecie ſpecialiſſima ſubſiſtentium:alio vero mõ genus:vt in
alio Quolibet de corpore Chriſti declarauimꝰ. SEcũdus modus eſt dicentiũ ꝙ corpus mortuũ di

ciẽ Chriſti viui:ſecũdũ ꝙ vinũ tale diciẽ talis vitis:quia in ordine naturę nõ potuit immediate fieri niſi de viuo:ſicut tale vinũ nõ niſi de tali vite. Sed ex hoc non diciẽ corpus mortui & viui idem: ſicut nõ dicitur idem eẽ corpus vini & vitis. Sed dicũt ꝙ imo in Chriſto:& hoc ſpeciali mõ qui in ſolo Chriſto inueniẽ:qa.ſ.idẽ erat ſuppoſitũ Chriſti viui & mortui,in quo ſubſiſtebat tam corpus Chriſti mortuum q̃ viuũ: qđ in nullo alio hoĩe inueniẽ:qa ſuppoſitũ hoĩs viui habeẽ ꝑ pſentiã aĩæ ad corpus: q̃ nõ eſt in ipſo mortuo:nec etiã inueniẽ in aliquo alio:quia qđlibet aliorum habet ſimiliter rationẽ ſuppoſiti a ſua ꝓpria forma naturali:& in nullo alio eſt eadẽ forma viui & mortui,generati & corrupti. Sed iſta vnitas non eſt ipſorum corporũ inter ſe,qualẽ q̃rimus:ſed in tertio. Præterea ſic dicere corpus mortuum in ſepulcro fuiſſe corpus Chriſti viui. multum ęquiuoce dicitur

H a mõ idẽtitatis:quo q̃rimus corpus mortuũ in ſepulcro fuiſſe corpus Chriſti viui. TERtius modus eſt dicentiũ ꝙ aĩa Chriſti manẽs ſeparata,habet habitudinẽ,inclinationẽ,& ordinẽ determinatũ ad determinatã partẽ materię ſub quacunq; forma ſiue elemẽti ſiue mixti varieẽ:reſpiciendo illam determinate:vt ipſa harmonice & organice reparata ei vniaẽ. Sed cũ aĩa non dat ſecundum actũ rationẽ corporeitatis humanę:niſi inquãtũ dat determinatã rationẽ corporeitatis: & eã conſequunẽ complexiões harmonicę,& organizationes corporales proprię homini:q̃ nõ dat niſi qñ actu eſt vnita materię:ſeparata ergo a materia nõ dat niſi ſecũdũ habilitatẽ & aptitudinẽ. Quare ſilr nec materia ſub dimenſionibus anima ſeparata poteſt dici corpus propter ordinem animæ ad illam, niſi ſecundũ habilitatẽ & aptitudinẽ:qđ adhuc eſt non corpus ſecundũ actũ. Et ſunt iſti tres modi cõmunes Chriſto & aliis hominib⁹.

I SVPpono aũt vniuerſaliter quatuor in iſta reſponſione. Quoꝝ: Primũ eſt:ꝙ in hoĩe cũ aĩa rõnali eſt alia forma materialis. Secũdũ eſt:ꝙ illa forma materialis reſeruata fuit in Chriſto. Tertiũ:ꝙ nõ fuit reſeruata in Petro aut in alio hoĩe. Quartũ:ꝙ nihil formę ſubſtã tialis manet naturaliter in mortuo alio a Chriſto,q̃ fuit in viuo. Primũ iſtorum ſuppoſitorũ.ſ. ꝙ in hoĩe ſint plures formę ſubſtãtiales,alibi docuim⁹,& rõnib⁹ in vno Quolibet, & auctoritatib⁹ ĩ alio Qđ duabus auctoritatib⁹ quas alibi nõ poſui,ſufficit ad pſens declarare:quarũ prima eſt Hug. de ſancto Victore in tractatu de ſciẽtia aĩæ Chriſti,rñdẽdo ad ĩterrogationẽ a Vualtero de Maritania ſibi factã ſup hoc:q̃ ĩcipit ſic. Hugoni ſancti Victoris priori Vualter⁹ ſalutẽ. Nup de Pariſi⁹ veniẽs &c. in qua ſic dicit. Quęris de aĩa Chriſti.i. de illo rõnali ſpũ,q humanã in Chriſto carnẽ vegetauit quẽ verbũ cum carne ipſa ſibi in vnitate pſonę vniuit,vnus Chriſtus in vna pſona,duabus naturis tribus eſſentiis. Vna videlicet pſona:qa idẽ hõ & de⁹,ꝓpter qđ fuit in duabus naturis, diuina.ſ. & humana. Tribus eſſentiis,diuinitate,carne,& aĩa,ſine ſeparatione diſcretis, ſine confuſione ſociatis. Ecce q̃ plane diuinitatẽ carnẽ & aĩam ponit fore tres eſſentias in Chriſto diſtĩctas,& manẽtes ĩ vnione diſtinctas. Qđ adhuc ãplius explanat ſubdẽs inferius. Tres eſſentię ſunt in Chriſto:caro,aĩa, diuinitas:ꝙ ſi tres eſſentię:ergo tres naturę:ergo tres formę:quarũ vna.ſ. caro,ſub ſe materiã ĩcludit. Qđ nullo mõ verũ eẽt ſi ſola aĩa rõnalis eẽt forma in hoĩe,dãs eẽ corporeũ viuũ,ſenſibile & rõnale. Ab hac qdẽ carne ĩ morte Chriſti ipſa manẽte eadẽ ſcđm rẽ & naturã ſepata ẽ aĩa Chriſti,& de carne viua facta ẽ caro mortua exuta ſiue ſpoliata aĩa & priuata vita. Vñ vbi nr̃a lr̃a Coloſ. ii. habet. Expoliãs pricipat⁹. alia lr̃a h; ſecũdũ Hilar. Exut⁹ carne. Quã exponit. ix. de Tri. ca. vi. dicẽs. Quęro a te q̃ ſit caro illa ſpoliata. & infra. Si.n. nõ idẽ eſt Chriſt⁹ mortu⁹ q ẽ caro ſpoliata:carnis ſpoliatę nomen cñde. & ĩfra. Spoliata.n. caro eſt Chriſt⁹ mortu⁹. Ecce plane ꝙ Chriſt⁹ moriẽs ſcđm carnẽ,vere erat ſpoliat⁹ ſiue exut⁹:vt illđ ſpoliũ quo erat ſpoliat⁹,ſiue veſtimẽtũ illud quo erat exut⁹, aĩa ei⁹ intelligaẽ:qua ſpoliat⁹ ſiue exut⁹ erat in morte ponẽdo eã. Vt tria ĩtelligam⁹ circa tres eſſentias ſiue naturas in Chriſto. Chriſt⁹.n. vn⁹ & idẽ in pſona,cõtinẽs in ſe illas tres naturas ſiue eſſentias,ſecundũ diuinitatẽ ſuã erat ſpoliãs:ſcđm carnem vero ſuã erat ſpoliat⁹:ſpoliũ vero erat aĩa depoſita. Nunc aũt ita eſt ꝙ caro q̃ fuit viuẽs aĩa veſtita,niſi eadẽ maneret eadem depoſita Chriſto moriẽte,Chriſt⁹ mortuus nullo mõ eẽt caro ſpoliata. ĩmo ſi a ſola forma q̃ eſt aĩa,eſſet caro,ĩpã caro & qcqd formę ẽ in natura humana,in ipſa aĩa depoſitum eſſet & ſpoliũ, & eſſet ipſa materia ſpoliata: & eſſet Chri-

K ſtus mortu⁹ nõ caro ſpoliata:ſed poti⁹ materia ſpoliata. Praeterea cũ ſcđm pħm. iiii. Meta. inter priuationẽ & negationem eſt differentia:qa negatio eſt abſolutio:priuatio aũt habet materiã ſubiectã de qua diciẽ. vbi dicit Cõmẽ. Negatio.n. eſt abſolutio alicui⁹ negati ſimplr̃. Priuatio vero eſt abſolutio ei⁹ a natura determiata. & cũ illa natura fuerit depoſita ꝑ priuationẽ:erit illđ ĩ forma affirmationis. Et hoc ĩtẽdebat cũ dixit de q̃ erat priuatio. Et.n. vt pħs dicit. ii. Phy. priuatio quodãmõ eſt. Quare cũ ſpoliatio priuatio q̃dã ſit:& Chriſto mortuo ẽ caro ſpoliata:caro ẽ natura ſubiecta ſpoliatiõi. & ſpoliatio talis ẽ affirmatio & ſpecies quodãmõ ſiue forma circa carnẽ. Et ſic vt ęſtimo certa fide tenẽdũ eſt ꝙ caro q̃ erat viua & aĩa veſtita tanq̃ forma ſua & habitu:ipſa eadẽ manens in morte eſt

ipſa anima ſpoliata,& ſubiectum priuationis ſiue carentiæ animæ.aliter enim circa illud qđ manet
in morte de eo qđ fuit anima informatum,non erat caro ſpoliata ſiue priuata:ſed potius erat caro
vegetata.Talis autem caro licet aſſumpta fuit mediante anima:manſit tamē verbo vnita anima ſe
parata:nec de nouo aſſumpta eſt aīa reuerſa.Nec etiam terminationes pfectionis:quas caro Chriſti
amiſit animę ſeparatione,& quæ reparatę ſunt animę reuerſione,dicitur verbum tunc dimiſiſſe:&
poſt de nouo aſſumpſiſſe:quia ſemper manſit idem.ſ.eſſentia humanæ naturæ,in qua erant aſſum-
ptę & ante earum corruptionem:& poſt earum reparationem.in ſeipſis enim aſſumptæ non erant.
Sed ſi anima vegetatiua & ſenſitiua eſſent alię ſubſtantiæ a forma carnis & anima rationali: & per
ſeparationem animæ corruptę & redactę in potentiam materiæ, illas dimiſiſſet verbum:& iterum
aſſumpſiſſet ipſis reparatis per animę reuerſionem.Hāc apoſtolicam fidem ſęculi homo non capit:
vt dicit Hilariꝰ in principio dicti cap.& vt dicit in principio.v.ca.pcedentis,huiꝰ ſacramēti apl's cō
ſcius:& p dn̄m ipſum fidei ſcientiam adeptus:cum non ignoraret incapacem eius eſſe & mūdū, &
homines,& phiam,ait ad Col.cap.prędicto.Videte ne quis vos decipiat per philoſophiā & inanem
deceptionem ſecundum traditiones hominū:ſecūdū elemēta mūdi:& nō ſcđm Chriſtū.Reuera iſto
tempore hoc maxime cauendum eſt in ppoſita quęſtione circa carnem Chriſti:ſi forte inueniātur
mō homines qui ſic innituntur philoſophię:vt in hac materia & in pluribus aliis ſolas rationes phi
loſophicas pro ſe adducant nihil curantes de auctoritatibus & dictis ſanctorum aut maiorū:ſecun
dum q dicit qdam articulus nuper in Anglia inter hęreſes computatus:loquens de talia dicentibꝰ
& dicens ſic.Qui vult iſta dicere,non tenet in talibus fidem adhibere auctoritati Papę,vel Greg.vel
Aug.& cōſimiliū,aut cuiuſcunq; magiſtri:ſed tm̄ auctoritati Biblię & neceſſarię rationi.In quo etſi
reuerētiā exhibēt auctoritati Biblię verbo:facto tamē non plus ei fidē adhibēt q̄ auctoritati alicuius
ſanctorum.qm̄ indifferenter nituntur exponere auctoritates Biblię quæ videntur eis obuiare:ſicut &
auctoritates ſanctorum. Vnde multo aliter exponerent dictam auctoritatem apoſtoli q̄ eam expo-
nit Hilar.Etiā dicto Hilarii quātūcūq; clarū ſit,aliā niterent dare expoſitionē q̄ litera eius prætēn-
dit.Vnde omnino adhęrēt rationi ſibi apparenti quā reputant neceſſariam. Qđ certe cōtigit illis:
qa vt dicit Magiſter in plog.Sen.non doctrinæ ſtudium impendunt:ſed his quæ ſomniarunt ſapi
entię verba coaptare nituntur:non veri ſed placiti rationē ſectātes.Quā reuera ex phia capiunt: q̄ vt
dicit gloſ.ſup illud Col.Per phiam . non eſt ſecundum Chriſtum in aliqua parte.p quā ſolent ſedu
ci q cupiunt prudentes videri in mundo.Quis enim non videat q̄ inanis ſit ratio illa contra præ-
miſſa inducta de carne in Chriſto manente q̄ dicit:Res nō poteſt eſſe & non eſſe:niſi qa in materia
aliqd poteſt induci qđ eſt impoſſibile formæ qua habet eſſe: qđ non poteſt eſſe ſola priuatio : qa oīs
mutatio eſt inter terminos oppoſitos: quorū vnus pducitur ab agente & expellit alterum:q nō po-
teſt eſſe priuatio:qa priuatio nō eſt aliqd emanās ab agente qđ amouet priorē formā neq; intentā
ab eo,cū agēs non intendit p ſe corrūpere ſed gn̄are, vt alibi expoſuimus.Quare cū corruptio hoīs
ſit vera mutatio:oportet q in ea ſit forma noua inducta per agens qua alia expellitur. Dicendū q L
verū eſt ſi natura Chriſti in morte omnino curſui naturę fuerit pmiſſa:quia tunc ſola actione natu
rali in morte Chriſti alia forma fuiſſet in materia inducta,& corporeitas Chriſti ſubſtantialis omī
no corrupta.Diſpoſitiones.n.inductę in corpore p violentiam vulnerum faciebant neceſſitatē quātū
erat ex ſe ad formā nouam inducendam:& impoſſibilitatem ad pmanentiam non ſolum animę ra-
tionalis:ſed etiam formę corporalis in Chriſto:ad cuius corruptionem neceſſario ſubſecuta fuiſſet
putrefactio. Dicente enim Aug.in ſermone quodā de Aſſumptione:abſq; vlla ambiguitate ſoluen
dum in morte,poſt mortē eſt futurū putredo.Sed hoc niſi ſpecialiter diuinum miraculum intercēſ
ſiſſet.dicente etiā Aug.in ſermone eodem.Dictum eſt primo parenti.Puluis es & in puluerem ibis.
Qđ ſi de morte dictum eſt:& talis eſt ſententia de reſolutione in puluerē:hāc cōditionē caro Chri
ſti euaſit de carne Marię ſumpta:quæ corruptionem non ſuſtinuit.Reuera qa non ſuſtinuit corru
ptionem in ſeipſo primo:nō ſuſtinuit poſtmodū puluerizationem in materia. De hoc eīn ſcriptum
eſt.Nō dabis ſanctū tuū videre corruptionē.Sed hoc fuit ex priuilegio vt iā infra exponetur. ITEM M
quis eſt qui non videat q̄ vana ſit ratio q̄ inducitur contra pluralitatē formarū talis.Impoſſibile eſt
ponere aliqd ratione eiuſdē ſimul eſſe in actu & in potentia: licet ratione diuerſorum ſit poſſibile.
Cū ergo per quācūq; formam exiſtentē in materia cōpoſitum habet exiſtēs in actu per illam formā
ergo ſecundum illam non eſt in potentia ad vlteriorē.q ſi fuerit:illa erit accidens. Dicēdū eſt q N
verum eſt quando illa forma prima dat actum pfectum ſecundum gradū aliquē in ſuo genere quā
tūcūq; imperfectū reſpectu pfectionis quā dāt aliquę alię formę:qualem dat forma mixti ſimpliciter
in lapide:vegetabilis ſimpliciter in planta:ſenſibilis ſimpliciter in bruto:licet forma lapidis dat gra

dum impfectum reſpectu plantę:& forma plantę impfectum reſpectu bruti.Sed quãdo ſecũdũ nul
lum gradũ dat actũ ꝑfectum alicuius ſpeciei:ſed ſecũdũ omnẽ gradũ nõ dat niſi actũ impfectũ:tũc
bene aliquid ſcd̃m idẽ eſt in actu ſcd̃m rationẽ impfecti:& in potẽtia ſcd̃m rationẽ ꝑfectionis quã
expectat a forma vlteriori:qđ cõtigit in ꝓpoſito:& i illo ſolo.In ſolo em̃ hoĩe qa eſt cõfiniũ mediũ i
ter pure corꝑalia & pure ſpũalia: & hoc rõne aię intellectiuę q̃ eſt finis naturaliũ & pricipiũ ſupna
turaliũ(dicẽte pħo in vlt.politic.Generatio aũt principiũ eſt & finis.Ab aliquo ẽ pricipiũ alteriꝰ fi
nis.Rõ aũt i nobis & itellectꝰ eſt naturę finis)materia eſt ꝑfectibilis forma vlteriore q̃ natura poſſit
ꝓducere:q̃ fořa vlterior dat formę naturali & materię ꝑfectionẽ ſcd̃m rationẽ oĩs gradus.ſ.ſubſtã-
tię,corporeitatis:& cũ hoc ſcd̃m rationẽ ꝓpriã qua dat eſſe ſpecificũ in ſpecialiſſimo:quarũ nullam
põt dare forma p materiã educta de potẽtia materię.Oẽm em̃ ꝑfectionẽ ſcd̃m oẽs gradus quã põt
inducere naturale agens de potẽtia materię i eodẽ,inducit i vna & eadẽ fořa.Propter qđ ſola actio
ne naturali nũq̃ ſunt plures formę ſubſtãtiales re differẽtes in eodẽ ꝓductę.Sed ꝙ ſint plures for-
mę in eodẽ: hoc eſt quia in eo cõcurrũt agẽs naturale deficiẽs:& agẽs ſupnaturale ꝑficiẽs.Propter
qđ pħs nõ ſentiẽs animã rationalẽ eſſe actũ & formã in hoĩe:vt in p̃cedẽte Quolibet declarauimus
ponit ꝙ oĩs forma naturalis dat actũ ꝑfectũ in ſpecie:ita ꝙ nõ ſit in potẽtia ad actũ vlteriorẽ ſubſtã
tialẽ. Vnde qđ arguũt ad idẽ:materia nõ eſt potẽtia niſi cõtradictorioꝝ: & ꝑ eaſdẽ diſpoſitiones ꝑ Reſpõſio ad
quas ſit ĩpoſſibilitas ad eſſe alicuius formę p̃cedẽtis:ſit neceſſitas ad eius nõ eſſe:& ad eſſe alicuius primũ.
alterius formę ſequẽtis:& ecõtra ꝑ eaſdẽ diſpoſitiones ꝑ quas ſit neceſſitas ad eſſe alicuius formę ſe
quẽtis:ſit poſſibilitas ad eſſe formę p̃cedẽtis.Quãdo ergo ſit nẽceſſitas ad formã animę in hoĩe: ne
ceſſario ſit impoſſibilitas ad formã corporeitatis iductę ꝑ naturã. Nõ eſt ergo in potẽtia ad plures
formas ſimĺ ſcd̃m gradũ & ordinẽ ſe habẽtes.Dicẽdum ꝙ verũ eſt in formis quæ dãt aliquod eſſe
perfectũ ſcd̃m rationẽ alicuius generis vel ſpeciei:quãtũcũqꝫ ſit actus impfectus reſpectu actus alte
rius formę.Sed qñ nõ dat actũ ſcd̃m rationẽ cuiuſcũqꝫ generis aut ſpeciei niſi impfectũ & ordinatũ
ad vlteriorẽ ꝑfectionẽ in eodẽ gradu:quãtũcũqꝫ ſit ꝑfectus reſpectu alterius formę nõ ordinatę ad
vlteriorẽ ꝑfectionẽ:materia ſcd̃m potẽtiã qua eſt ad vnã formã impfectã,bene poteſt eſſe ad aliã for
mã ꝑfectiorẽ:quę ſi poſſet eſſe naturalis & ꝑ agens naturale ꝓduci ſup formã p̃cedentẽ:ita ꝙ agẽs
naturale poſſet ꝓducere vnã formã dantẽ eſſe impfectũ:& aliã quę impfectionẽ illam poſſet ꝑficere
ab vnico agẽte naturali plures formę ſubſtãtiales poſſent eſſe in eodẽ. Vnde cũ hoc non poſſit eſſe
ab vnico agẽte naturali vt iam dictũ eſt:igiť vt alibi ſępe dixi in ſolo hoĩe in quo concurrit duplex
agẽs,naturale & ſupnaturale:materia q̃ recipit impfectũ actũ ab vna forma naturali educta de po
tẽtia materię ab agẽte naturali:bene eſt adhuc in potẽtia ad vlteriorẽ ſupnaturalẽ formã ꝓductã ꝑ
agẽs ſupnaturale:nõ de potẽtia materię:perficiẽtẽ tñ materiã ſcd̃m eãdẽ potẽtiã cũ forma p̃cedẽte
ipſa manẽte:quia iſta nõ eſt nata dare ſuã ꝑfectionẽ,q̃ eſt cõplemẽtũ icõpleti & impfecti p̃cedentis
niſi ſtãte actu impfecto a forma priori.Forma em̃ incõpleta & cõpleta diuerſę ſcd̃m eſſentiã & ſe-
cũdũ genus:quarũ vna dat eſſe incõpletũ:alia vero dat illius incõpleti cõplemẽtũ(Nõ dico eſſe cõ
pletũ qđ i ſe virtute includit ĩcõpletũ:quale cõplemẽtũ dat aĩa rationalis in hoĩe ſup eſſe incõpletũ
qđ dat in eodẽ forma naturalis & ſecũdũ gradũ ſubſtãtię & ſcd̃m gradũ corporeitatis:& ſic de cę
teris)bene ſtãt ſimul:licet nõ illę quarũ vna dat eſſe impfectũ:alia vero eſſe ꝑfectũ:includẽs i ſe vir
tute illud impfectũ:maxime q̃ ſunt eiuſdẽ eſſentię & ſpeciei:vt calor ꝑfectus & impfectus. Sed ne-
gãtes plures formas in hoĩe,dicũt ꝙ qñ nobilitať corpus ꝑ vlteriorẽ harmoniam & organizationẽ:
corporeitas illa q̃ dabat eſſe incõpletũ deſinit eſſe , materia ſibi iã facta ĩproportionali ꝑ aduẽtum
aię cõicãtis materię & cõpoſito ex fořa & materia ſuũ eẽ: in quo manet virtute eſſe qđ dabat prior
corporeitas. Sed tũc nihil maneret i hoĩe ꝓductũ actione naturę,& nõ eſſet vllo mõ opus naturę
diſpoſitio ad animã rationalẽ niſi mediãte ſua corruptione:ſicut forma alimẽti diſponit ad formã
carnis nutriẽdę ꝑ ſuã corruptionẽ,Et ſic nõ vere & ꝓprie poſſet dici ꝙ homo generat hoĩem:ſicut
nec ꝙ generãs id qđ nutrit carnẽ,nutrit ipſam. & ſic nõ poſſet corpus illud a forma naturali dici
corpꝰ hoĩs:niſi qa ñ niſi ex illo habet gñari hõ ꝑ aduẽtũ aię.& hoc ꝑ trãſmutationẽ naturalẽ iducẽ
tẽ diſpõnes circa illđ corpꝰ q̃ matia ſit ĩproportiõalis ad formã corpis:& ꝓportiõalis ad formã q̃ ẽ
aĩa.Quẽadmodũ ecõtrario corpꝰ hoĩs mortui ꝑ formã cadaueris nõ diciť hoĩs corpus niſi quia
nõ niſi ex hoĩe habet generari ꝑ tranſmutationẽ naturalẽ circa hominẽ:qua materia ſit ĩproportio
nalis ad formam hoĩs, & ꝓportionalis ad formã cadaueris: vt ſcd̃m hoc illa forma corporis pona-
tur ꝑ tẽpꝰ p̃cedere infuſionẽ aię.Qđ nullo mõ poteſt poni ſic fuiſſe in Chriſto:quia in inſtãti conce
ptionis ſcd̃m fidẽ ꝑfectus homo formatus eſt.In Chriſti ergo formatione aut nullo mõ fuit illa for
ma:aut ſi fuit & corrupta eſt iã in aduentu aię rationalis,in illo inſtãti eodem eſt ſimul generata &

corrupta:qđ eſt impoſſibile.Dictum etiã illud in aliis hominibus nõ videtur cõueniẽs:neq; etiam P
ſimpliciter ſcđm ſe:quia qñ duo ſe habẽt ſicut incõpletũ & cõpletum : diſpoſitiones ꝗ ſunt cõue-
niẽtes inductioni cõplemẽti,nullo mõ poſſunt eſſe cõtrarię & repugnãtes incõpleto.aliter eñ in-
cõpleto repugnaret ſuũ cõplemẽtũ:& eſſet incõpoſſibile ipm̃ deuenire ad illud:qđ eſt incõueniẽs.
ITEM alia ratione nõ videł dictũ illud in ſe cõueniẽs:quia natura non agit diſpoſitiue ad formæ Q
vnius corruptionẽ niſi diſponẽdo materiã ad alterius formę quã nata eſt ꝓducere inductionẽ,vt di
ximus in alio Quolibet.Et ſic nec eſt dicẽdũ ꝙ natura prius generet talẽ formam corporeitatis:&
poſtea eã corrũpat nullã aliã ꝓducendo:ſicut neq; etiã ꝙ corrũpat formã embryonis,ꝑ hoc diſpo-
nẽdo materiã ad talis corporeitatis humanę ꝓductionẽ quã nõ ꝓducat: ſed vice ei⁹ creator animã
rationalẽ infundit:ꝗ materię dat eſſe corporeitatis humanę ꝑfectum: quod illa forma etſi ꝓducta
fuiſſet:dare nõ potuiſſet.Sed eſt dicendũ:ꝙ natura prius naturaliter & ſimul duratione ꝓducit il
lã formã qua materia vt aliq̃d incõpletũ diſponił ad aĩam vt ad cõplemẽtũ: ꝗ deus creãdo illã in
fundit.Vnde de eccleſiaſticis dogmatibus.Dicimus corpus coagulari in vulua & cõpingi atq; for
mari:ac formato iam corpore animã creari & infundi,vt viuat homo in vtero ex aĩa conſtans &
corpore.Sic tñ vt forma illa corporeitatis dat eẽ incõpletũ corporeitatis ĩterminatę:ꝗ cõpoſitũ eſt
corpus ſimpliciter:cui aĩa ſupaddit cõplementũ ꝑ hoc dando eſſe cõpletũ corporeitatis terminatę
qua cõpoſitũ eſt corpus humanũ omniũ corporũ digniſſimũ:quale cõplementũ ꝑfectionis natura
nec in vnica forma nec ĩ plurib⁹ ꝓducere potuit: ſed ſolũmõ ꝑ formã quã ꝓduxit ad illã diſponere
potuit: ſicut incõpletũ ad cõplemẽtũ:vt infra declarabił.Vt ſic in ſolo hoĩe ſit poſſibile eſſe plures
formas ſubſtãtiales ꝑficiẽtes vnã potẽtiã materię:quarũ vna naturalis eſt: alia vero ſupnaturalis:
quia forma naturalis illã ſufficiẽter ꝑficere nõ potuit.In oĩbus aũt aliis ſorã vnica quã natura ꝓdu
xit,potentiã ꝗ ad ipam eſt,ſe ſola ꝑficere ſufficit. Per iã dicta etiã patet ſcđm ſuppoſitũ:ꝙ dicta for R
ma naturalis in Chriſto abſq; corruptione in ſua ſubſtãtia, & ꝑ cõſequẽs abſq; pulueriʒatione in
materia ſub forma putredinis,a deo cõſeruata fuit.Patet etiã ex eodẽ tertiũ ſuppoſitũ.dicta eñ for
ma naturalis in nullo alio cõſeruata fuit:poſtꝗ ſcđm dictũ prophetę illud fuit priuilegiũ Chriſti
Et ꝙ illud fuerit priuilegiũ Chriſti quo ad nõ ſuſtinere corruptionẽ,Auguſtinus videł innuere ĩ
ſermone cũ dicit.Scimus dictũ primo parẽti:puluis es:& in puluerẽ ibis.Qđ ſi de morte dicił, ge
neralis eſt ſentẽtia: ſi de reſolutione in puluerẽ:hanc cõditionẽ Chriſti caro euaſit ꝗ corruptionẽ
nõ ſuſtinuit.Innuit ergo vt videł ꝙ nõ ſuſtinere corruptionẽ in forma corporeitatis ꝓ̃dicto modo
fuit cã q̃re poſtmodũ nõ ſuſtinuiſſet pulueriʒationẽ:etiã ſi reſurrectio ſua accelerata nõ fuiſſet.Et
ſic vt videtur innuit ꝙ eũ nõ ſuſtinere corruptionẽ in carne priuilegiũ eius fuit:licet mori ꝑ ſepa
rationẽ animę ab illa carne,ipſi cum aliis cõmune fuit.Sed nec ſic quin etiã non mori ex debito pri
uilegiũ eius fuit.dicẽte Auguſtino ſup illud pſal'.cxlii.Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſę
culi.Hoc ĩ capite agnoſcitis.Ille eñ ꝓ nobis mortuus factus eſt:ſed nõ mortuus ſęculi.Qui ſunt
mortui ſęculi:merito mortui,mercedẽ recipiẽtes iniquitatis & mortẽ ducẽtes ex ꝓpagine peccati
At ille ꝗ in alio pſal'.dixit.Quę nõ rapui tunc exoluebã.dixit in euangelio.Venit princeps mundi
& nihil in me inueniet:nullã culpã quare mori debeã.Non aũt morte dignus ſum:nihil feci vnde
moriar:ſed facio vt moriar ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber.quia nõ ſolueret a vin-
culis niſi liber a vinculis.Ille liber mortẽ occidit:vinculũ vicit.Ecce qa mori nõ debuit:ſed a morte
liber fuit.Et ideo aſpiciẽdo ad mortẽ debitã quã alii ſuſtinuerũt,excipił de illa gñali ſentẽtia ꝗ de
morte dicił,caro Chriſti mũda ꝑ virginẽ aſſumpta.& ſic nõ mori priuilegiũ eius fuit.Nõ ergo eſt
mortuus cõtra priuilegiũ ſuũ niſi qa voluit.vt ſcđm hoc qđ dicit Auguſt.illi ꝑ innocẽtis mortem
liberarenł ꝗ habebãt quare morerẽtur.Q; ſi hęc cauſa nõ fuiſſet:cõtra priuilegiũ ſuũ nunꝗ̃ mor
tuus fuiſſet:nec carnẽ mortalẽ aſſumpſiſſet.Si aũt priuilegiũ ſuũ fuit nõ mori niſi voluntate & ex
cã.ſ.ꝓpter moriẽtiũ ꝓfectũ:per cõſequẽs eius priuilegiũ fuit nõ corrũpi ſcđm formã carnis: neq;
vlterius pulueriʒari niſi ex cõſimili cauſa.Quare cũ illa nõ ſubfuit: quia ex illa corruptione & pul
ueriʒatione nullus ꝓfect⁹ moriẽtib⁹ ꝓueniſſet: qui ꝑfecte ex ſola morte ꝓuenit:igił vt videł quo
ad non corrumpi ſecundum carnem & nõ pulueriʒari priuilegiũ illud ſibi ſeruauit. Sed an fue-
rit eius priuilegiũ quo ad nõ ſuſtinere pulueriʒationẽ,vt nullus hoc cũ Chriſto de eius voluntate
cõmune haberet: de hoc dubitat in Maria matre Chriſti in ſermone ꝓ̃dicto:vt licet Chriſti priui-
legiũ fuit incorruptũ manere in forma corporis:& ꝑ cõſequẽs immunẽ a pulueriʒatione:Marię tñ
cõmune cũ ipõ eſſe potuit, manere ĩmunẽ a pulueriʒatione: etſi nõ incorruptã in forma materiæ.
Vnde poſtꝗ ait:Corruptionẽ nõ vidit ꝗ tertia die reſurrexit: adiecit. Sed hic ille ꝗ qñ voluit re-
ſurgere potuit,Excipił ergo de illa generali ſentẽtia de virgine ſumpta natura.ꝙ ſi nõ Mariæ cõ-

gruiſ:congruit tñ filio quē genuit. Ecce ꝙ dicēdo: Corruptionē non vidit: nō tamē hoc intelligit
de corruptione ꝑ puluerizationē vt aliqui exponūt: dicēdo ꝙ nulla forma quę fuit i Chriſto viuo
manſit in ipſo mortuo: ſed accelerata reſurrectione ꝓuēta fuit in ipſo pulueriẓatio. Sic eñ hoc nō
inſinuaret Auguſtinus eſſe priuilegiū Chriſti: cū ſentiat ꝙ cōmune habuit cū Chriſto Maria ꝙ
puluerizationem non recepit. Vnde ſequitur in eodē ſermone. Putredo & vermis: humanę eſt op-
probrium cōditionis: a quo opprobrio cum Ieſus ſit alienus: natura Mariæ excipitur: quā Ieſus de
ea accepiſſe probatur. & infra. Illud ergo ſacratiſſimū corpus de quo Chriſtus carnem aſſumpſit:
eſcam vermibus traditum cōmuni ſorte putredinis & futuri de vermibus pulueris: quia ſentire
non valeo: dicere pertimeſco. Quartū vero ſuppoſitū. ſ. ꝙ nihil formę ſubſtātialis naturaliter ma-
S net in mortuo alio a Chriſto quę prius fuit in viuo: ex hoc declaraṫ qđ iam ſupra tactū eſt: & tactū
in Quolibet ꝓcedēte: ꝙ ſicut eiſdē diſpoſitionibus quibus materia fit improportionalis formę em-
bryonis, & impoſſibilis ſtare ſub illa, & ꝓportionalis atq̃ neceſſitas fit ad ſuſcipiendū in ſe nō tā for
mam corporeitatis hominis q̄ animę rationalis ſimul: ad quā illa diſponit: cōſimiliter eiſdē diſpo-
ſitionib⁹ cōtrariis q̄bus materia exiſtēs ſub forma hoīs, & q̄ eſt aīa rōnalis, & q̄ eſt educta de potētia
materię fit iproportionalis & ipoſſibilis ad ſubſiſtēdū ſub illis formis: & neceſſitas ad ſuſcipiēdū i ſe
aliā formā. & hoc indifferēter: ſiue ponaṫ vnica forma i vno, ſiue plures numero i quocūq̃. Ad oēs
eñ ſimul fit materia neceſſitas aut ipoſſibilis: ſiue ſimul duratione: ſiue tēpore ꝓducaṫ in eodē: pu
ta in hoīe ſubſtātialitas hoīs vt eſt hoīs: & ſilr̃ corporeitas: q̄ ſunt a duplici forma. ſ. naturali &
ſupnaturali in hoīe: & forma animati & ſenſibilis & rōnalis: ſiue ſint diuerſę formę ſcđm rem: ſiue
vna & eadē: q̄ ſunt in hoīe a ſola aīa: & ſimiliter ſimul a materia abiiciuntur. Generata eñ in aſino
ſcđm vltimā differentiā ſpecificā hac aſininitate, ſimul generaṫ ſcđm differētiā ſubalternā hęc aīa
litas, & hæc animatio, & hæc corporeitas, & hęc ſubſtātialitas: & ecōtrario in corruptione: vt ne-
ceſſe ſit oēm generationē inchoari a prima materia, & oēm corruptionē reſolui in primā materiā,
aliter eñ ſubiectū gñationis & corruptionis nō eſſet ens in potētia mediū īter ens & nō ens. Et ſic
qñ generatio & corruptio currūt curſu naturę nō īpeditę, cū materia ſit neceſſitas aut īpoſſibilitas
ad formā vltimā: ſimul fit neceſſitas aut impoſſibilitas ad oēs formas ꝓcedentes vſq̃ ad primā ma
teriā, quotcūq̃ formę ponātur i eodē. Et ſi tñ vnica forma ponaṫ i eodē, ſimul fit neceſſitas aut im
poſſibilitas ad ipſam ſub ratione & gradu vltimę differētię quę dat rationē eſſe cōpleti: & ſub ratio
ne & gradu generis primi & cuiuſcūq̃ differētię intermedię. Licet eñ nō ponamus in ſubſtātiali-
bus aliquā corporeitatē interminatā manere eādē in generato & corrupto, ſicut manet eadē cor-
poreitas accidētalis interminata vel eadē īterminata qualitas ſcđm ꝑdeterminata. Et hoc ideo: q̄a
generatio nō terminaṫ niſi ad eſſe ſubſtātię attingēdo ipſam ſubſtātiā: & corruptio ad eius nō eē.
Propter qđ eadē forma ſubſtātialis ſcđm rē nō pōt eſſe incorruptibilis & ingenerabilis ſcđm eſſe ī
terminatū: & gñabilis & corruptibilis ſcđm eſſe terminatū. Augmētū aūt & diminutio ſcđm quā
titatē, ītēſum & remiſſum ſcđm qualitatē, nō terminanṫ ad quātitatē & qualitatē attingēdo eaꝝ
eſſentiā: ſed ſolū gradū in eſſe circa ipā. Propter qđ bene pōt eadē quātitas interminata eſſe incorru
ptibilis & ingenerabilis, & corruptibilis & gñabilis ſcđm gradus terminationū: & ſilr̃ eadē qua
litas manere abſq̃ gñatione & corruptione in ſua eſſentia: & eſſe generabilis & corruptibilis ſcđm
gradus terminationū. Bene tñ ponimus in eadē forma numero in eodē ſubſtātiali ſimplici ꝑ eſſen-
tiā nō ſuſcipientē magis & minus, neq̃ maius aut minus, gradus ſcđm intēſiōes, ꝑfectius & min⁹
ꝑfectū: vt ſubſtātialitatis corꝑeitatis aīationis & cęteroꝝ hmōi. & grad⁹ terīationū ſubſtātialiū ſiue
eſſentialiū diuerſos. Noīe eñ ſubſtātialitatis figuraṫ forma illa vt īteriata oīno. Noīe aūt corporei
tatis, aīationis, ſenſibilitatis, & rōnabilitatis ſignatur eadē vt in diuerſis gradib⁹ ſub diuerſis diffe
rētiis radicatis ī eſſentia eiuſdē formę termīata ē. Nec ē vllo mō dicēdū ꝙ ſoꝛę plures ītroducunṫ ī
eodē ꝑ ordinē, aut ꝙ diſpōnib⁹ icōpletis maīa ſic fit neceſſitas ad formā ſubſtātialē icōpletā: & il
la gñata ꝑ alias diſpōnes cōpletiores fit neceſſitas ad formā cōpletiorē: qm̄ nūq̄ fit maīa neceſſitas
ad vnā formā generādā: quin ſimul & eiſdē diſpōnib⁹ fiat īpoſſibilitas ad aliquā aliā formā ſubſtā
tialē exiſtētē i materia abiiciēdā: & ecōtrario ſilr̃. aliter eñ gñatio eſſet ſine corruptiōe. Sed nec
ad formā icōpletā ſiue ſub rōne incōpleti generādā vnq̄ materia fit neceſſitas, q̄n ſimul & eiſdem
diſpōnibus fiat neceſſitas ad formā cōpletā: ſiue ſub gñatione cōpleti generādā. & ecōtra nūq̄ fit ī
T poſſibilitas ad vnā expellendā, q̄n ſimul fiat īpoſſibilitas ad aliā expellēdā. SED ſtatim aliq̄s arguet Arg. primū.
cōtra nos ex dictis: ꝙ Chriſtus nō ſit vere & naturaliter mortuus ſicut Petrus: quia ſcđm iā dicta
forma corporeitatis in Chriſto educta de potētia materię eſt vltia neceſſitas ad animā intellectiuā.
Si ergo illa forma corporea manēte aīa ſeparaṫ: ſeparatio illa eſt inaturalis, & ſolūmō miraculoſa.

& ſupnaturalis & contra ſolitũ curſum naturę:ſicut cõtra ſolitũ curſum naturę eſſet ꝙ forma illa
corporea generata nõ infunderet anima:etſi deo volẽte poſſet nõ infundi. Ex quo ſequit ꝙ in mor
te Chriſti duplex erat miraculũ:vnũ in animę ſeparatione:alterũ in corporis manentis a corruptio
Secundum. ne pſeruatione. Nec valet ſi dicat ꝙ ex iproportione rõne diſpoſitionũ accidẽtaliũ aĩa ſeparet ma
nẽte illa forma ſubſtãtiali ſine aliquo medio diſponẽte ad animã, vt dictũ eſt:qa diſpoſitiões illę nõ
ſunt diſpoſitiões ad animã:niſi ꝑ hoc ꝙ ſunt ordine naturę prius diſponẽtes ad illã formã corpo-
reã ordine naturę pcedentẽ ipſam animã. quare cũ illa forma naturalis maneat: licet nõ manẽt il-
lę diſpões accidẽtales:aĩa nõ ſeparat naturaliter ab illa forma corporea:aut minus naturaliter ſe-
Tertium. parat ab ea q̃ ſeparat ab ea in aliis hoĩbus:in qbus nõ manet ad ſeparationẽ ipſius aĩę. Item iſta poſi
tio ſolitaria eſt & nõ habet plures defenſores, vt alię: qđ magnũ eſt ſignũ ꝙ nõ eſt ita cõueniẽs vt
Quartum. aliqua aliarũ. potius eñ pſumit ꝙ veritas pluribus inſpiret q̃ vni. Item poſitio de vnitate formę i
hoĩe magis apparet rõnabilis q̃ alię:quia maius incõueniẽs eſt qđ apparet cõtra naturã rei q̃ qđ ap
paret cõtra q̃dã facta. Ex poſitione aũt ponẽte plures formas i eodẽ hoĩe, apparet incõueniẽs cõtra
naturã rei. ſ. ꝙ aliqua forma ſubſtãtialis ſit q̃ nõ dat eſſe ſimpliciter, adueniẽs primę materię, vt ſu
pra argutũ eſt. Ex poſitione aũt ponẽte ꝙ nõ ſit in hoĩe vno niſi vnica forma, ſolum apparet incon-
Reſponſio. ueniẽs cõtra q̃dã facta. Dicendũ ad hęc:ſuſtinẽdo ꝙ Chriſtus vere & ęque naturaliter mortuus V.
fuit vt Petrus:ꝙ in Chriſto forma naturalis educta de potẽtia materię nec eſt neceſſitas oĩno, nec
vltima neceſſitas in materia ad animã intellectiuã:ſed potius corruptio diſpõnũ in quãtitatibus
& qualitatibus quo ad earũ terminationes:qbus materia ꝓportiõalis erat formę embryonis: & ea
rũdẽ diſpõnũ ꝓpinquatio ad determinationes q̃s expectãt a forma humana:qbus materia embryo
nis iã facta eſt iproportionalis formę embryonis, & facta neceſſitas ad eius corruptionẽ. Ad quã ſic
pcedit a natura:ꝙ in toto tẽpore i quo ꝓcedit motus alterationis quo diſpões illæ tranſmutant
quouſq; corrũpant ſcđm terminationes quas habebãt a forma embryonis:& qbus materia erat ei
ꝓportionalis : materia eſt actu ſub forma embryonis:& in vltimo inſtãti illius tẽporis quo natura
liter corrũpunt illę diſpões ſcđm rõnẽ terminationũ dictarũ:& appropinquãt terminationibꝰ ac
cipiẽdis a forma humana:& in illo ſigno quo primo corruptę ſunt illę diſpões dicto mõ: materia
primo & imediate eſt neceſſitas ad corruptionẽ illius formę embryonis, & corrũpit in eodẽ inſtãti
ſcđm rẽ in quo corrũpebant dictę diſpões:ſed in ſigno poſteriore ſcđm rõnẽ: qa naturaliter prior
eſt corruptio illarũ terminationũ:& appropinquatio ipſarũ diſpõnũ ad terminationes alias, q̃ ipſiꝰ
formę pcedẽtis corruptio:qua corrupta, tũc primo materia eſt neceſſitas ad duas formas i hoĩe re-
cipiẽdas:vnã via naturę:aliã ſupnaturaliter. Et ꝓducunt i eodẽ iſtãti ſcđm rẽ illę duę formę i eſſe
in quo corrũpit fora pcedẽs: ſed in poſteriori ſigno ſcđm rõnẽ:qa ſemp naturaliter prior eſt pcedẽ
tis corruptio q̃ ſequẽtis ꝓductio. Ad quarũ ꝓductionẽ cõſequũtur i cõpoſito dictarũ diſpõnũ nouę
teriationes ſcđm exigẽtiã illarũ forarũ, & pcipue aĩę:qbꝰ matia eſt ꝓportiõalis vt pmaneãt i ipa. &
hoc ſiml' i eodẽ iſtãti ſcđm rẽ i quo ꝓducunt illę formę: ſed i ſigno poſteriore ſcđm rõnẽ: ſcđm ꝙ
fora ſubſtãtialis pcedit naturaliter i matia oĩa accñtia cõpoſiti quo ad ipoꝝ teriatiões:ita ꝙ ſcđm
hoc ad ꝓductionẽ cuiuſlibet forę i matia, & ẽt aĩę, vltima diſpõ q̃ matia facta ẽ neceſſitas ad illã, nõ
eſt aliqđ poſitiuũ i matia pter virtutẽ agẽtis, & diſpõnũ iteriatarũ appropinq̃tionẽ ad teriatiões re
cipiẽdas a fora ſequẽte:ſed defectiuũ tñ:vt ſunt corruptio dictarũ teriationũ:& forę pcedẽtis. Ma
teria eñ ſpoliata & denudata a fora embryonis ꝑ corruptionẽ teriationũ quas dictę diſpões habe
bãt ab illa fora, & diſpõnibꝰ illis approximatis ad teriatiões a fora hũana habẽdas:qa ꝑ hoc diſpoſi
ta eſt vt ſumma & vltĩa neceſſitas nihil aliud reqrẽs quãtũ eſt ex ſe ad ſuſceptionẽ duplicis forę in
ſe, ſtatim virtute agẽtis naturalis ꝓducit fora corporeitatis i materia de potẽtia materię:& aĩa vir
tute agẽtis ſupnaturalis ab extra de nihilo. Ad quarũ ꝓductionẽ i eodẽ iſtãti ſcđm rẽ, ſed i poſterio
ri ſigno illius inſtãtis ſcđm rõnẽ, ab vtraq; forma tãq̃ a ꝑ ſe cã ſequunt dictarũ diſpõnũ terminatio-
nes:qbus materia eſt ꝓportionalis & diſpoſita ad illarũ formarũ pmanẽtiã in ea. Et cõſimili mõ di
cto de corruptione formę embryonis, pcedit natura in hoĩe ad vnius formę corruptionẽ & alteriꝰ
ſeparationẽ. Corruptio eñ illarũ diſpõnũ quo ad terminatiões quas habẽt ab illis:& appropinqua
tio illarũ ad deteriatiões ab alia forma de potẽtia materię generãda, facit materię neceſſitatẽ & nõ
aliud, ad vniꝰ formę corruptionẽ, alterius vero ſeparationẽ, & alterius formæ gñationẽ. vt ſicut illę
teriationes vltimę erãt in generatione, primę ſint i corruptione. & ſicut ſimul vtrãq; formam cõſe
quunt: ſic ſimul faciũt ſua corruptione materiã improportionalẽ ad vtrãq;:& maxime ad animã
quãto pleniꝰ ab aĩa cauſabant. Vt quẽadmodũ quodã ordine naturę priꝰ ꝓducit a natura illa fora
corporea q̃ deus creãdo infundat animã:vt dictũ eſt ſupra:ſic quodã ordine naturę priꝰ ſeparatur

aīa ꝙ̄ iſta forma corrūpat̃ in aliis a Chriſto: & nata ſit corrūpi in Chriſto. Vnde & dicūt multi: ꝙ
X manet etiā in aliis poſt aīę ſeparationē vel ſemꝑ vel ꝑaliqđ tēp⁹. Vñ dico ad argumētū: ꝙ ſi illa forma Ad arg. in
corporea eſſet diſpoſitio faciēs neceſſitatē materię ad aīę receptionē: bene verū eēt argumētū ꝙ illa forma.
manēte ſeꝑatio aīę eēt innaturalis quodāmō & ſupnaturalis atqꝫ miraculoſa & cōtra ſolitū curſū
naturę: ſicuti eēt inaturale & cōtra ſolitū curſū naturę ꝙ illa forma corporea gñata aīa nō īfunde
ret̃, quēadmodū ēt nūc ponēdo ꝙ illa forma corpea nō facit neceſſitatē matię ad animā: ſed alia ꝑdi
cta: inaturale eēt & cōtra ſolitū curſum naturę ꝙ poſtꝙ̄ materia eſt facta dicto modo neceſſitas ad
formā hoīs: nec dicta forma corporea ꝓduceret̃ ꝑ naturā: nec aīa infunderet̃ a deo: ſed materia ma
neret nuda abſqꝫ omni forma: etſi deo volente ſic poſſet fieri. Nūc aūt ponendū eſt ſcđm ꝙ ſupra
poſuimus: ꝙ ad animā dicta forma corporea nō eſt diſpoſitio vt faciēs neceſſitatē ad aīę ꝓductionē
in ea. Per idē eñ oīno fit neceſſitas materię ad illā formā & ad animā ꝓducēdas: vt patet ex dictis.
Sed ꝙ illa forma dicit̃ diſpoſitio ī materia ad animā, hoc ſolū eſt ſcđm illū modū quo incōpletū di
cit̃ diſpō ad ſuū cōplemētū: vt detur vnū eſſe cōpletū materię & cōpoſitū ab ambob⁹ hmōi. Et ſic
ponēdo nullū illorū icōueniētiū ſequit̃ aut oportet ſequi: ſed ad plenā neceſſitatē faciēdā materiæ
ad pure naturalē ſeparationē aīę & illius formę corruptionē ſufficit indiſpoſitio & iproportionali
tas materię propter corruptionē terminationū ꝙ̄ erāt in dictis diſpoſitionibus ab vtraqꝫ forma: li
cet cōpletiue ab aīa, & ipſarū appropinquatio ad alias terminationes a forma generāda: ita ꝙ vlte
rior ꝑmanentia ꝑ tēpus aliquod alterius earꝝ ſine altera vel ambarū ſimul eſſet oīno innaturalis &
ſupnaturalis & miraculoſa: ſicut & poſtꝙ̄ materia facta eſt neceſſitas ad ipſas, alterius earū nō ꝓdu
ctio ī materia vel neutrius eſſet oīno inaturalis. Et ſic ī morte Chriſti nō cōtigit niſi vnū miracu
lū. ſ. illius corporis ꝓſeruatio a corruptione. Quod arguit cōtra hoc: ꝙ illę diſpōnes nō ſunt diſpōnes Ad ſecūdū.
Y ad animā niſi ꝑ hoc ꝙ ſunt ordine naturę prius diſpōnes ad illā formā corporeā &c. vt ſupra. Di
cēdū ꝙ rō ꝓcedit ex prauo intellectu, & circa diſpōnes faciētes materię neceſſitatē ad corruptionē
& circa diſpōnē quā facit illa forma corporea ad animā. Illę eñ diſpōnes ꝑ quarū improportionali
tatē & corruptionē facta eſt materia neceſſitas ad corruptionē illius formę & ad aīę ſeꝑationē: non
ſunt diſpōnes primo ad illā formā corporeā ꝓducēdā ꝓcedētes eā: neqꝫ ſiliter ad animā ſecūdo ꝓce
dētes illā per hoc ꝙ ꝓcedūt naturaliter formā corporeā naturaliter ꝓcedētē animā: vt falſo ſuppo
nit in argumēto: ſed oīno ſcđm ſuas terminationes ſequunt̃ & illā formā & animā & totū cōpoſitū
ex aīa & corpore: quas habēt ab vtraqꝫ: ſed ab aīa principalius ꝙ̄ ab illa forma. Et ideo ꝑ illarū cor
ruptionē fit materia neceſſitas ad aīę ſeꝑationē ſimul tēpore: & ad illius formę corruptionē: & tā
to tñ magis ad aīę ſeꝑationē quāto magis ab ea erāt illę terminationes. per hoc eñ erāt magis ei ꝓ
portionales. Et ideo non obſtāte ꝙ illa forma fuit diſpoſitio ad animā ſicut incōpletū ad ſuū cōple
mētū: per ſolā illarū diſpōnū corruptionē in materia eſt ꝑfecta neceſſitas ad naturalē aīę ſeꝑationē:
etiā manēte ſupnaturaliter illa forma. Forma eñ illa naturalis eſt diſpoſitio ad animā nō niſi ſicut
incōpletū ad cōplemētū per hūc modū. Eo eñ ꝙ illa in nullo gradu generis ſubſtātię dat eſſe com
pletū ſed incōpletū: qa icōpletā ſubſtātialitatē & incōpletā corporeitatē: ꝓpter hoc vt ꝑfecte ꝑficiat
materiā, eget cōplemēto quo ad iſtos grad⁹ ꝑ aliā formā : ꝙ̄ etiā ſuꝑ illos grad⁹ ꝑ ſe det ꝑfectionē ī
eſſe ſpecifico. Vnde aīa rōnalis infuſa dat ꝑfectionē quo ad cōplemētū ſubſtātialitatis et corporeita
tis. Et ſic materia quo ad iſtos gradus ꝑficit̃ ꝑ vtrāqꝫ formā ī eē cōpleto: et eſt vna diſpoſitio ad alte
rā in ꝑficiēdo: nō aūt in neceſſitatē dādo materię ad aliqđ in ipa ꝓducēdū. Nec additur aīa ſuꝑ illā
formā incōpletā vt differētia ſuꝑ genus: ſed vt ꝙ̄ ſimul cōſtituunt in eodē rōnē generis gñaliſſimi
qđ eſt ſubſtātia: et ſiliter rationē generis ſubalterni qđ eſt corp⁹. Et vlteri⁹ aīa habet ī virtute ſua ꝙ
addat rōnes differētiarū ſe ſola ſuꝑ rōnē corporeitatis: ꝙ̄ ē gen⁹ ſubalternū. Hinc aūt ex rōnib⁹ dua
rum formarū, cōtrahēdo. ſ. corpus differētia animationis. ſ. vegetabilis, facit corpus animatū: et vl
terius ſenſibilitate cōtrahēdo corp⁹ animatū, facit aīal: et cōtrahēdo animal rōnalitate facit homi
nē. Vnde licet quo ad actū ꝑficiēdi materiā, forma corporea eſt diſpoſitio ī materia ad animā: qa. ſ.
aīa nō ē nata dare cōplemētū: niſi ꝓſuppoſito naturaliter illo icōpleto: et ſic eſt diſpoſitio ad animā
reſpectu actus ꝑficiendi ꝓſuppoſita: quo ad actū tñ ꝓductionis earum in eſſe in materia, nō eſt vna
magis in materia diſpoſitio ad animā ꝙ̄ ecōuerſo: nec vna ꝓcedit alterā, aut ꝓſupponit̃ alteri: ſed
æque primo naturaliter ambę natę ſunt ꝓduci ſimul: ſicut et materia eadē oīno eſt neceſſitas ad
vtrāqꝫ. Quod ſi illę diſpōnes ſcđm ſuas terminationes nō eſſent diſpōnes ad animā : niſi ꝑ hoc ꝙ eēnt
ordine naturę prius diſponētes ad illā formā corpoream, tāꝙ̄ ad ſummā diſpoſitionē & immediate
faciētem neceſſitatē materiæ ad animā aliqualiter vt ſupponit argumētū : forte ſeq̃ret̃ cōcluſum
in ratione. ſed cū nō eſt ita vt dictū eſt: clarū eſt ꝙ nullo mō ſequit̃. Eſt aūt ad maiorē declarationē

dictorũ aladuertendũ ꝙ circa illam formã corporeã duplex cõſideratur ordo. Vnus reſpectu actus producendi eam in eſſe: Alius reſpectu actus perficiendi & dandi eſſe materiæ & toti compoſito. Habẽdo vero aſpectũ ad primũ ordinẽ, dicta forma nequaq̃ eſt diſpoſitio ad animã: ſed ea q̃ ſcḋm p̃dicta faciũt neceſſitatẽ materię ad animã: nec etiã naturaliter p̃cedit animã: ſed naturaliter ſimul ĩ eodẽ inſtãti ſcḋm rẽ & in eodẽ ſigno ſcḋm rationẽ ambę formę ꝑducũtur in eſſe. Habẽdo qdẽ aſpectũ ad ſcḋm ordinẽ: dicta forma corporea eſt diſpoſitio ad animã: & p̃cedit ipſam in materia naturaliter. Vt eñ dicit phs lib. viii. Politic. Corpus & aĩa duo ſunt, corpus aũt generatiõe prius q̃ aĩa. qḋ iam etiã ſupra dixim⁹, & auctoritate Auguſt. de eccleſiaſticis dogmatibus cõfirmauimus. Illa eñ forma etſi reſpectu actus ꝑducẽdi in eſſe nec pfecte nec impfecte diſponit materia ad animã: tñ reſpectu actus pficiendi in eſſe: ipa eſt pfecta diſpoſitio materię ad animã: ſicut icõpletũ qḋ pficit eã reſpectu cõplemẽti qḋ addit pfectionẽ in eſſe, & quod pficit eã ſcḋm eſſe pfectum cũ forma illa imperfecta. Et hoc eſt quod facilius dicit: ꝙ habẽdo aſpectũ ad fieri illarũ formarũ: vna nullo modo p̃cedit aliã. Habẽdo aũt aſpectum ad eſſe earum in materia, vna eſt diſpoſitio ad aliã naturaliter p̃cedens: ſcḋm ꝙ infra dicemus dimẽſiones interminatas i fieri p̃cedere formas ſubſtãtiales generabiliũ & corruptibiliũ in materia: in eſſe aũt ſequi eas. Q; aũt duobus ſic ſe habẽtibus ꝙ vnũ non poteſt manere abſq; ꝑmanẽtia alterius, nõ ſit incõueniẽs virtute diuina illud manere qḋ oĩno naturaliter depẽdet a ꝑmanẽtia alterius: patet in ſubſtãtia panis & eius accidẽtib⁹. Accidẽs eñ nullo modo naturaliter natũ eſt manere ſine ſubſtãtia. & tñ nõ manẽte ſubſtãtia panis in trãſubſtãtiatione manẽt accidẽtia p miraculũ. Etiã ſi materia & fo͞a naturaliter corrũperent in nihilũ, deo nõ cõſeruãte illa i eſſe ſcḋm modũ cõmunẽ manutenẽtię creaturarũ: licet accidẽtia ſimul caderẽt naturaliter in nihilũ, tñ miraculo deus poſſet illa tenere in eſſe.

Ad tertiũ. Q; arguit ꝙ iſta poſitio eſt ſolitaria: Dicendũ ꝙ nõ eſt in aliquo ſolitaria p̃terq̃ in modo cõſeruãdi formã corporis Chriſti in eſſe poſt aię ſeparationẽ. In oĩbus eñ aliis vel cũ vna vel cũ altera ex aliis duabus famoſis opinionibus concurrit: & quo ad illud qḋ eſt ei ſolitariũ, plane poſuit illam Hilarius: vt patet in dicta auctoritate ix. de tri. & plane p̃nũciauit propheta qñ dixit. Non dabis ſanctũ tuũ videre corruptionẽ: vt patet ex expoſitione Auguſt. Z

Ad quartũ. Q; arguit ꝙ magis incõueniẽs eſt apparẽs cõtra naturã rei in poſitione pluriũ formarũ in hoĩe q̃ cõtra facta in poſitione vnius: Dicẽdũ ꝙ nõ eſt incõueniẽs p̃ferre q̃ experimur p rõnes naturales in naturis rerũ ſcḋm doctrinas philoſophicas illis factis. Si tñ de illis aliqs intellexerit (qḋ nõ eſt veriſimile) q̃ in ſacramẽtis & in aliis factis ptinẽtib⁹ ad fidẽ certa tenemus a diuina inſtructione: tũ minimũ incõueniẽs apparẽs in eis q̃ fide tenem⁹, maximũ debemus reputare incõueniẽs: & dicere ꝙ q̃cũq; ratio humana quãtũcũq; efficax appareat, tñ veriſimilitudine decipit. ſcḋ.n ꝙ dicit Auguſt. de rationibus q̃ inducũtur cõtra veritates cõtẽtas in ſacra ſcriptura cũ quarũ veritate eiuſdẽ auctoritatis ſunt q̃ in ſacramẽtis eccleſię & circa peccatũ originale & cętera inſtituta a Chriſto & a deo facta tenemus ex cõſuetudine eccleſię & dictis ſanctorũ, etſi de illis in ſacra ſcriptura nulla oĩno fieret mẽtio. Et ideo incõparabiliter p̃ferenda ſunt hmõi facta & ſacrę ſcripturę dicta oĩbus eis q̃ a phis dicta ſunt & ſcripta: nec illis cõparãda. quia vt dicit in pſal. de phis qui erant ſuis doctrinis iudices & doctores gentiũ, Abſorpti ſunt iuncti petrę iudices eorum. Vbi dicit Auguſtinus. Petrę. i. Chriſto. coniuncti. i. comparati iudices eorũ tãq̃ iudicantes de moribus, & ſentẽtiam proferentes. Dixit hoc Ariſtoteles. Adiunge illum petrę: & abſorptus eſt: apud inferos cõtremiſcit. Dixit hoc Pythagoras: dixit hoc Plato. Adiũge illos petrę: cõpara auctoritatẽ illorũ auctoritati euãgelicę: cõpara inflatos Chriſto crucifixo. Dicimus eis. Vos lr͞as veſtras cõſcripſiſtis in cordibus ſuperborum: ille crucem ſuam fixit in frontibus regum. ergo abſorpti ſunt iũcti petrę iudices eorũ. Tandiu videtur aliquid dicere donec cõparẽtur petrę. Propterea ſi inuentus fuerit aliquis eorum dicere qḋ dixit Chriſtus congratulamur illi. Sed erunt multi qui contra dicant. Quid ergo erit? audient verba mea quoniam pręualuerunt. Pręualuerunt verba mea verbis illorum. Dicta ſunt quędam ab eis diſcrete: ſed a me vere. Ecce ꝙ q̃diu non fuerint comparata dicta philoſophorum dictis & factis Chriſti: dictis in ſacra ſcriptura: & factis in ſacramentis & in corpore quo ad identitatem in viuo & mortuo, & corporis p̃ſeruationẽ, & etiam in corpore noſtro quo ad originalis propagationem & cætera huiuſmodi: tandiu poſſunt videri dicere aliquid diſcrete: ſed cum comparantur petræ in dictis & factis: ſi contradicant non eſt eis vlterius credendum: quaſi aliquid dicant vere. Vnde quia tanta ſequi videntur inconuenientia circa prædicta facta diuina ex poſitione vnius ſolius formæ ſubſtantialis in homine: quantũcũq; mihi veriſimilis ratio produceretur ex philoſophia, etſi forte eam ſoluere neſcirem, ſolubilem tamen a magis perito crederem. Et quod amplius eſt, ſi non poſſent vitari omnia inconuenientia circa dicta A

facta, ponẽdo in homine cũ anima rationali vnã formã corporeã tm̃: & illã in morte Christi conſeruatã miraculoſe tm̃: ſed naturaliter: ego dimiſſa ꝓpoſitione que mihi videt̃ ad pñs ꝓbabilior & melius vitare oĩa incõueniẽtia circa dicta & facta & alia, potius ponerẽ in homine multo plures formas naturales: quocũq; modo generari ponerẽtur & corrũpi: & manere naturaliter vnã vel plures in corpore Christi mortui ad animę ſeparationem q̃ vnicam: quia modo a ponentibus eãdem formã corporeitatis numero manere ĩ Christo mortuo quę prius fuit ĩ viuo: nõ differt niſi ꝙ ego illã formã nõ pono ſub terminatione alterius formę: ſicut illi ponũt eã vltimã reſolutiõe: & ꝙ ego illam pono manere miraculoſe: illi vero naturaliter: vt quo ad hoc in re poſita nullo modo differamus: ſed ſolũ in modo ponẽdi.

B ET p̃terea nõ minora incõueniẽtia ex natura rei apparẽt ſequi ex poſitione pluriũ formarũ in hoĩe q̃ vnius: vt ꝙ actione patris nihil ꝑduceretur in filio: & ꝙ naturaliter corruptio eſſet ſine naturali generatione: & q̃ plurima huiuſmodi: quę in aliis diſputatiõibus de Quolibet pertractauimus.

C Reuertendo igitur ad ꝓpoſitũ patet ex hoc qđ dico: ꝙ nihil formę ſubſtãtialis quãdo generatio & corruptio ꝓcedũt curſu naturę nõ impedito, manet idẽ in generato & corrupto, ſiue in viuo & ĩ mortuo: & ex eo qđ cũ hoc ſuppono. ſ. ꝙ ĩ morte oĩm alioꝝ hominũ a Christo corruptio ꝓcedit curſu naturę nõ impedito: quia p̃ſeruatio a corruptione fuit priuilegiũ ſolius Christi: vt patet ex p̃dictis. Nullo ergo modo pono idẽ corp⁹ numero manere in Petro mortuo qđ fuit in Petro viuo. Sed dicet aliquis: ergo incido in articulũ nuper damnatũ in Anglia & hereticũ reputatũ: qui dicit ſic. Sextus eſt qui dicit ſic. Corpus cuiuſcũq; ſancti vel hominis anteq̃ ſit ꝑ putrefactionẽ mutatũ in auras vel elementa, nõ eſſe idẽ numero cũ corpore eius viuo: niſi ſcđm quid. ſ. ratione materię cõmunis: ſicut ſunt vnũ q̃ inuicẽ trãſmutãtur vt caro & vermis & rõne acceptionis cõis. ſ. quãtitatis. ſimpliciter aũt eſſe diuerſũ corp⁹ mortuũ a viuo ſpecie & numero. Reuera nõ incido ſcđm modum quo articuli illi in Anglia reputãtur erronei. Quem modũ bene exprimit ille qui eos fore erroneos promulgauit. Cũ eñ in octauo articulo ſic dixit: Octauus eſt ꝙ in homine tm̃ eſt vna forma. ſ. anima rationalis: & nulla alia forma ſubſtãtialis: adiunxit cõtinue ſubdens ſic. Ex qua opinione videntur ſequi omnes hereſes ſupradictę. An hereſes ſint contẽtę in dictis articulis nõ iudico: nec ꝙ hereſes ſint aſſero: ſed ꝙ oẽs ſequitur ex opinione q̃ in octauo articulo dicit: ꝙ in homine tm̃ eſt vna forma ſubſtãtialis. ſ. anima rationalis, & nulla alia, cõſtãter affirmo. q̃ ſi hereſis eſt: proculdubio cętera cõſimiliter hereſes ſunt. ſed hoc nõ niſi vt habẽt aliquã conſequentiã ex illa: ſiue vt cuius gratia alię damnãtur ſiue ecõuerſo. in hoc enim non facio vim. Et ſic Sexta quã apparet me tetigiſſe: q̃ talis eſt: Corpus cuiuſcũq; ſancti &c. vt iam ſupra, cõſimiliter directe ſequitur ex illa opinione tacta in octauo articulo: ſed nõ ſimpliciter: ſed tm̃ ſcđm vnũ modũ intelligendi illã opinionẽ. qui modus reuera eque hereticus eſt: ſicut & illa opinio ex qua ſequitur ſiue vt damnatus ꝑ illam ſiue ecõuerſo. in hoc eñ nõ facio vim: vt dictũ eſt. Secũdũ autẽ aliũ modum intelligendi ipſam, nullo modo ſequitur ex illa opinione nec ecõuerſo: nec cõtinet in ſe aliqđ erroris aut hereſis: ſed vt puto veritatem. Corpus enim ſancti aut generaliter cuiuſcũq; hominis mortui ante reſolutionẽ ſuã ꝑ putrefactionẽ nõ eſſe idem numero cũ corpore eius viuo, nõ poteſt

D cõtingere niſi ex hoc ꝙ forma corporis viui omnino ablata eſt nec manet in mortuo. Sed ꝙ forma viui auferat̃ omnino, & nõ maneat aliquid eius in mortuo, hoc duplici de cauſa poteſt cõtingere aut. ſ. quia in homine nõ eſt alia forma ſubſtãtialis q̃ aĩa rationalis: quę aufertur oĩno a materia in morte: aut quia etſi cũ illa ſit alia aliqua vel etiã plures alię, illa & illę ſimul corrũpũtur & in potentiam materię reſoluũtur, ſicut & ſimul generantur cum infuſione aĩę: vt ſupra expoſitũ eſt. Dicere autẽ ex prima cauſa ꝙ corpus ſancti aut generaliter cuiuſcũq; hominis mortui: ſiue ante reſolutionẽ eius ſiue poſt, in quo nulla eſt differẽtia, nõ ſit idẽ numero cũ eius corpore viuo niſi ſcđm quid: reuera hereticũ eſt: ſi illa opinio eſt heretica: quia ſequit̃ directe & ſimpliciter ex illa. Si eñ in homine viuo tm̃ eſt vna forma ſubſtãtialis. ſ. aĩa rõnalis dans eſſe corporeũ, q̃ ſeparata eſt totaliter a materia corporis cuiuſcũq; hominis & Christi: nullo modo corpus illius viuũ eſt corpus ab eadẽ forma ſubſtãtiali qua corpus ei⁹ mortuũ ẽ corp⁹. Et ideo nõ ſimpliciter ſed tm̃ ſcđm qđ ẽ idẽ. ſ. ſcđm materiã & dimẽſiones accñtales interminatas: & hoc in aliis a Christo. & cũ hoc etiã ſpecialiter idẽ eſt ĩ Christo ꝓpter idẽtitatẽ materię & aĩę ſepatę ĩ ſuppoſito verbi: qđ cũ materia facit ad idẽtitatẽ corporis cũ corpore nõ in ſe: ſed ſolũmõ q̃ſi in tertio. Et nõ eſt alia idẽtitas ſcđm hũc modum maior inter Christi corpus mortuũ & viuũ, q̃ aliorum. Abſit aũt ꝙ ex hac cauſa vnq̃ poſuerim corpus cuiuſcunq; hominis viui & mortui non idem eſſe: & nullo modo manere eandem corporeitatem in mortuo quæ fuit in viuo. Dicere vero ex ſecunda cauſa ꝙ corpus ſancti aut generaliter cuiuſcunq; hominis mortui excepto duntaxat corpore Christi, non ſit idem numero

cum corpore eius viuo niſi ſecũdũ quid:nullo modo eſt hereticum:etiam ſi opinio illa ſit heretica: quia hoc ponere ex hac ſecũda cauſa ſtat cum oppoſito illius opinionis.ſ.cum poſitione pluriũ formarum in homine: & ideo non ſequitur omnino ex illa opinione.Et non eſt differẽtia in hoc apud E
ponentẽ in homine cũ anima intellectiua vnã formã aliã aut plures, quę ſimul corrũpũtur ĩ ſeparatione animę:ſiue ante corporis mortui reſolutionẽ ſiue poſt dicatur nõ eſſe idem cũ corpore viuo ſimpliciter:ſed ſecundũ quid:niſi quo ad ſenſus apparentiã:qui nõ poteſt diſcernere in carne & oſſe & cęteris partibus cõſimilibus quãdo exiſtũt eadẽ ſecundũ formã ſimpliciter:& quãdo nõ:niſi poſtq̃ magna mutatio facta fuerit circa ea ꝑ reſolutionẽ in cineres aut in pulueres,aut generationẽ aialis alterius figurę ex ipſis.Et hoc ideo:quia ſenſus formã ſubſtãtialẽ percipere nõ poſſunt:& corpora hominũ & aialiũ vniuerſaliter recẽter mortua parũ videntur diſtare a viuis: ſicut & acetum viſui parũ apparet diſtare a viuo.Sicut etiã in oĩb[9] cõtingit quę ſunt vicinę ſiue ꝓpinquę naturę. In omnibus eñ talibus gradus harmonię in vno, & diſpoſitionũ variatio ſcḋm modicã intẽſionẽ aut remiſſionẽ ꝑ modicã actionẽ facit materiã incõpoſſibilẽ ad formã illius,& neceſſitatem eius ad formã vicinam contrariã. Vnde in homine ſua morbida diſpoſitio qua habet neceſſitatẽ moriẽdi ſi quo ad harmoniã ſuã & diſpoſitionẽ qua ſaluatur cũ ea forma hoĩs ſubſtãtialis:modicũ intẽdatꝰ vel remittatur:ſtatim materia fit incõpoſſibilis formę hoĩs:& neceſſitas ad formã cadaueris: modica tñ facta mutatione in figuris & quibuſdã aliis qualitatibus ſymbolicis quo ad illarũ terminationes:vt viſus inter generatũ & corruptũ modicã aut nullã poſſit diſcernere diuerſitatẽ:q̃a ſcḋm modicũ variata eſt terminatio in illis ꝓpter formarũ vicinitatẽ:ita vt ĩ mortuo & viuo corpore appareat nõ ſolũ ĩ homœomeris idẽ corpus:eadẽ caro:idẽ os:idẽ neruus:ſed etiã ĩ anomœomeris appareat idẽ caput:idẽ oculus:idẽ naſus: eadẽ manus:& cętera huiuſmodi:licet forma ſubſtãtialis in eis ſit diuerſa.Sed quãdo corpora mortuorũ diu in ſepulcris iacent:tunc ſola figura corporis viui eſt in eis.Si eñ tangũtur manu vel venti exſufflatione,ſtatim decidũt in pulueres. Et tunc primo propter magnã diſtantiã quę eſt inter corpora viua & reliquias corporũ mortuorꝫ, percipit ſenſus ꝙ non eſt idem corpus ſimpliciter ſecũdũ ſpeciem ſpecialiſſimã ꝓprie dictam viui & reliquiarũ illarum: ſecundũ rem tamẽ & veritatẽ ꝑcipit ſtatim intellectus cuius eſt ꝑcipere formã ſubſtãtialem ꝙ nulla eſt identitas ſecundũ formã ſubſtãtialẽ maior in corpore mortuo ad corpus eiuſdem viuũ q̃ ipſarum reliquiarũ corporis mortui.quemadmodũ ſenſus guſtus & odoratus percipiunt ꝙ nulla eſt idẽtitas aut modica in ſapore & odore maior in aceto ad vinũ q̃ ad aquam in quã reſoluitur acetum:licet hoc non ꝑcipiant viſus,tactus,& auditus.Apud ponentes vero in homine cũ anima rationali eſſe vnam aliã formã materialem vel plures:quę tamẽ nõ ſimꝉ corrũpũtur in ſeparatione animę:ſed manẽt ꝑ aliquod interuallũ:& variatione maiore facta in corpore corrũpitur vna poſt aliam ſi ſint plures:magna eſt differẽtia in dicẽdo nõ eſſe idem corpus mortuũ cum viuo niſi ſecũdum quid:ante reſolutionẽ in pulueres & poſt. Iſti eñ poſſent dicere ꝙ aliquãtulũ manet idẽ corpus mortuũ qḋ fuit viuũ poſt animę ſeparationẽ:anteq̃.ſ.ꝑ putrefactionẽ mutatũ ſit in auras vel elementa:licet nõ maneat poſt.ſicut ſcḋm p̃determinata dicerẽt ꝙ fuit generatũ ꝑ aliquãtulũ tempus ante animę infuſionẽ.Poſſunt etiã dicere nullã eſſe differentiã quo ad hoc in Chriſto & in aliis hoĩbus : niſi ꝙ Chriſti reſurrectio accelerata fuit:& p̃uenit corporis corruptionẽ:qḋ nõ fit ĩ aliis. Propter qḋ corrupta forma ſubſtãtiali in eis:vergũt in putrefactionẽ.Et nõ eſt differẽtia inter iſtos duos modos ponẽdi,niſi in hoc,ꝙ prior modus ponit eãdẽ corporeitatẽ reſeruatã miraculo in ſolo Chriſto mortuo q̃ fuit in viuo,nõ ad horã ſed ſimpliciter:vt etiã ſi non fuiſſet accelerata reſurrectio nõ fuiſſet corruptũ,nec etiã potuiſſet corrũpi:vel naturaliter vt redigeretꝰ in pulueres:vel violẽter ꝑ cõbuſtionẽ vt redigeretꝰ ĩ cineres.Dico ſtãte diuino ꝓmiſſo qḋ pręconizauit Dauid ꝓpheta dicẽs.Nõ dabis ſanctũ tuũ videre corruptionẽ.Sicut vero oratione cõpoſita p̃deſtinatus nõ poteſt dãnari:licet ſimpliciter & abſolute potuiſſet corrũpi:ſic ſimpliciter & abſolute oratiõe diuiſa p̃deſtinatus põt dãnari.Iſte vero modus ponit ꝙ naturaliter ſolũ ꝑmãſit ſicut & manet ĩ aliis ad tẽp[9].
Arg.pri. Sed ꝙ nos nõ poſſum[9] tenere reſolutionẽ fieri ĩ gñatiõe & corruptiõe vſq; ad primã materiã,nulla forma ſubſtãtiali manẽte naturaliter:hoc arguũt aliq̃ ſic.Si nõ manet aliqua foꝛa ſubſtãtialis eadẽ in gñato & corrupto:neq; eadẽ accñtia:cũ oĩa ſint fundata ĩ maĩa mediãte foꝛa ſubſtãtiali.ſm illḋ phi.i.Phy.Subiecta maĩa cũ foꝛa &c. Quare cũ poſui ſupra ꝙ aliq̃ cõĩa maneãt quãtũcũq; ſint determinata:oportet ꝙ maneat aliq̃ foꝛa ſubſtãtialis:licet ĩcõpleta & ĩterminata: mediãte q̃ fundantꝰ in materia.Aliter eñ illa accñtia p̃cederẽt formã ſubſtãtialẽ,& ĩmediati[9] adhęrerẽt maĩę q̃ foꝛa ſubſtãtialis:q̃a ipa eẽt ĩ materia mediãtibus illis:& eẽnt poti[9] formę ſubſtãtiales q̃ illa quã ponim[9] F
Secũdũ. ſubſtãtiã. Item ſi eadem accidentia q̃ prius erãt ĩ viuo,manẽt in mortuo:& hoc q̃a ſunt ſymbola

vtriq; formæ,& a neutra forma,aut a proprietatibus earum poſſunt corrumpi,eo ꝙ illis non repugnãt,& non eſt corruptio niſi rõne repugnãtiæ:et præterea fruſtra eſſet eorum corruptio ex quo cõmunia ſunt generato & corrupto:ſimiliter cum forma ſubſtãtialitatis & corporeitatis ſunt ſymbolæ & cões omni generato & corrupto:non ergo minus debent eædẽ manere in corrupto & generato,q̃ ipſę formæ accidentales. Item arguunt ꝙ illud non põt teneri ſcd̃m fidem,ſic. Conſtat ex fide Chriſtiana ꝙ homo ab inſtanti infuſionis aïæ intellectiuæ contrahit peccatum originale,& hoc non ex natura animæ:quia tunc ſi ſeparata daretur,haberet in ſe originale,qđ falſum eſt:nec ex natura materiæ:quia tunc in Chriſto fuiſſet originale,in quo communis materia nobiſcum erat: qđ ſimiliter falſum: oportet ergo ꝙ hoc ſit ab aliqua diſpoſitione inducta in materia a gñante:mediante qua aïa vnita materię contrahit originale:& ſic diſpoſitio illa præcedit aïam in eſſe: quare non dependet ab ea in eſſe,immo manet anima remota. Et ſi ſit accidentalis,neceſſe eſt vt prius ꝙ ſit ſubſt manens alia ſubſtantialis mediante qua vt prius fundať in materia. Et ſi ſubſtantialis, bene quidem ſemper tamẽ aliqua forma ſubſtantialis manet aïa ſeparata:q̃ & neceſſario pcedit eam. Nõ ergo aïa ſeparata ſtatim fit reſolutio vſq; ad primã materiã. Vel ſic ad aliam cõcluſionẽ: & ſic diſpoſitio illa præcedit animam in materia. Q̃ ſi ſit ſubſtantialis: ſunt ergo plures formæ ſubſtantiales ſimul in hoïe. Si vero ſit accidentalis:ergo præſupponit in materia aliam ſubſtantialẽ,non niſi corporalẽ:& ſic eſt diſpoſitio in corpore prolis compoſito ex materia & forma corporali:& ſic idem qđ priꝰ. Sed vlterius. Non eſt autem iſta diſpoſitio in corpore prolis niſi quia prius fuit a parente diffuſa in corpus ſeminis,& a corpore ſeminis deriuata in corpus prolis. hoc autem eſſe non poſſet niſi eadẽ forma corporeitatis,& idem corpus qđ fuit in ſemine corrupto,ſcd̃m formam ſeminis maneret in ꝓle generata ex ſemine,qđ eſt contra dicta mea ſuperius. Tertium.

G AD primum dico vt priꝰ,ꝙ eadẽ accidentia interminata manent in generato & corrupto:nulla tñ forma ſubſtantiali etiam manẽte interminata. Ad primũ. Et ꝙ arguit ꝙ hoc non põt ſtare,cum omnia accidentia ſint fundata in materia mediante forma ſubſtãtiali:aliter enim accidentia in materia præcederent formam ſubſtantialẽ: & ei immediatius adhærerent: Dicendum ꝙ non obſtante ꝙ accidẽtia ſunt fundata in materia mediante forma ſubſtantiali,bene tamen accidentia interminata pñt manere in generato quæ erãt ĩ corrupto,quia ſicut nunq̃ ſunt in aliquo inſtanti reali niſi ſint terminata,vel ſecundum exigentiam vnius formæ vel alterius:ſic nunq̃ ſunt in materia niſi mediante vna forma ſubſtãtiali vel altera. Bene tamen id idem qđ eſt ſub determinatione vna habitum in forma accidentali a prima forma ſubſtantiali, & fundatum in materia mediante illa forma ſubſtantiali,manet:& eſt ſub alia terminatione habita in forma accidentali a ſecunda forma ſubſtantiali,& fundatum in materia mediante illa forma ſubſtantiali. Q̃ autem forma accidentalis ſit abſq; omni ſua determinatione, & in materia abſq; fundamento formæ ſubſtantialis,hoc non eſt niſi ſecundum intellectum,& in ſigno conſiderato in inſtanti reali ſecundum intellectũ. Licet enim in eodẽ inſtanti reali ſint abiectio vnius formæ,& inductio formæ alterius,& mutatio media,quæ eſt generatio:qua abiecta vna per corruptionẽ pducať altera: tamẽ quia naturaliter prius eſt abiectio formæ vnius q̃ tranſmutatio qua producatur altera:& ſic naturaliter prior eſt tranſmutatio gñationis qua forma altera producitť,q̃ ſit ipſa forma pducta:ideo illud inſtans vnũ ſcd̃m rem oportet diuidere in tria ſigna,differentia ſolum ſcd̃m rõnem:vt in primo intelligatur formæ prioris abiectio,& in vltimo formæ ſequentis inductio,& ĩ medio ipſa generationis tranſmutatio. In quo ſecũdũ conſiderationem intellectꝰ materia vt eſt in potentia & non in actu aliqua forma,ſed media inter ens actu ſm formã,& non ens omnino,eſt ſubiectum illius tranſmutationis,& ſimiliter accidentium ſymbolicoꝝ ĩterminatorum. Et ſm hunc modum præcedunt in materia ſecundum fieri eius ipſam formam ſubſtantialem , & non fundantur in ipſa mediante forma ſubſtantiali. Fundantur tamen in ipſa mediante potentia ad formam ſubſtantialem . quia cum materia ex ſe ſit in potentia ad formas ſubſtantiales & accidentales , potentia ad formas ſubſtantiales eſſentialius & immediatius adhæret materiæ,q̃ ad formas accidentales . Vnde contingit ꝙ forma ſubſtantialis inducta in poſteriori ſigno immediatius adhæret materiæ q̃ forma accidentalis,& quo ad eius determinationem quam habet a forma ſubſtantiali,& quo ad id ſymbolum interminatum quod ſubtractum eſt illi determinationi. Et ſcd̃m hũc modum præcedit forma ſubſtantialis in materia formam accidẽtalem ſcd̃m eſſe. Vt ſcd̃m hoc duplicem ordinem ſcd̃m prius & poſterius debeamꝰ cõſiderare inter formam ſubſtãtialem & accidẽtalem reſpectu materiæ. Vnũ temporis quo ad fieri earum ĩ materia. Aliũ ordinis naturalis quo ad eſſe earũ ĩ materia. Scd̃m primũ ordinẽ dimẽſiões ĩterminatæ,& p ipſas alia accidẽtia ĩterminata pcedunt in materia formã ſubſtãtialẽ gñabilem & corruptibilem. Propter qđ ſunt diuiſibiles ſcd̃m

diuiſiões materiæ ſub dimẽſionibꝰ ad diuiſionẽ dimẽſionũ: & generabiles & corruptibiles propter
pluralitatem illorum accidentium ad diuerſas terminationes: & ꝑ hoc ꝙ accedũt ad vnã termina
tionem faciunt materię neceſſitatẽ ad vnã formã, & ĩpoſſibilitatem ꝑmanendi ſub alia: & econuerſo
ꝑ hoc ꝙ accedũt ad aliã terminationẽ. Forma aũt cęli, qꝛ ĩ materia ꝓcedit naturalr̃ oẽm rõnẽ dimẽſi
onũ, non eſt diuiſibilis diuiſione materiæ, & dimẽſionũ. & nõ poſſunt dimenſiones habere niſi vnã
determinationẽ quã habẽt ab illa. ꝓpter qđ ipſa naturaliter eſt ĩgenerabilis & ĩcorruptibilis. Scđm
aũt ordinẽ ſecũdum, forma ſubſtantialis oẽm rõnẽ dimenſionũ ꝓcedit: & ideo ſecundũ rẽ nõ fun-
danť accidentia in materia niſi mediante ſubſtãtiali forma ĩ quocũq; tꝑe, vel iſtanti reali, licet ſm
cõſiderationẽ intellectꝰ in ſigno medio ſecũdum rõnẽ nõ fundanť ĩ materia niſi mediãte potẽtia ad
formas ſubſtãtiales.

Ad ſecũdũ.

AD ſecũdũ, ſi accidẽtia qꝛ ſunt ſymbola pñt manere: ergo & formæ ſubſtãtia- H
litatis & corporeitatis, qꝛ ĩ eis hñt ſymbolũ corruptũ & gñatũ: Dicẽdũ ꝙ nõ ẽ verũ niſi ſm ponẽtes
ꝙ ĩ eodẽ ſint plures formę differẽtes ſm rẽ, & tot quot ſunt gradꝰ ĩ ꝑdicamẽto ſubſtãtię, dicẽdo ꝙ
brutũ alia forma ſm rẽ ẽ ſubſtãtia, alia corpꝰ, alia vegetabile, alia vero ſenſibile, & ꝙ nõ fiat reſolutio
ad primam materiam, ſed ſit ſtatꝰ corruptiõis ĩ forma corporeitatis, & ibi ĩcipiat gñatio excluſiue
Iſti eñ poſſunt ponere ꝙ eadẽ forma corꝑeitatis & ſubſtãtialitatis ſm nũerũ q̃ ſunt ĩterminatę re-
ſpectu aliarũ, maneant ĩ corrupto & generato ex illo. Et ſimiliter ſm ponentes ꝙ formæ ſubſtãtiales
ſpecificę ĩ diuerſis nõ differũt ſm eſſentias differentes ſpecie ſpecialiſſima cõiter dicta, ſed ſm eẽ tñ
eiuſdẽ formæ ſm eſſentiã ſpecificã, & ꝙ ſit ſtatꝰ corruptiõis ĩ forma corporeitatis, vt ꝙ eadẽ forma
corporeitatis ſubſtãtialis ſit in aqua & ĩ aere ſm ſpeciẽ ſpecialiſſimã cõiter dictã, differẽs ſolũ ſm di
uerſum eſſe ſcđm rationes diuerſarum ſpecierũ ſpecialiſſimarũ ꝓprie dictarũ. Iſti etiam poſſunt di
cere ꝙ eadẽ corporeitas ſcđm nũerũ interminata quo ad eſſe, q̃ fuit in corrupto terminato ſub vno
eſſe, manet in gñato ex eo terminatũ ſub alio eẽ. Scđm ponẽtes aũt ꝙ formæ ſubſtãtiales, puta ſub
ſtantialitas, corporeitas, aĩatio, & ſic de aliis, in diuerſis differunt genere & ſpecie & numero ſm ꝙ
differũt illa ĩ qbꝰ ſunt, vt ꝙ ſubſtãtialitates aĩalis & lapidis differũt gñe, ſicut aĩal & lapis, & ſilr̃ eo
rum corporeitas, & ſic de aliis: in quibꝰ habent aliquam conueniẽtiã: ſilr̃ ꝙ ſubſtãtialitates equi &
leonis differunt ſpecie, ſicut & ipſi, & ſicut ſubſtantialitas fauelli & brunelli differũt numero, ſunt
ſub ſpecie ſpecialiſſima cõiter dicta: ſicut & ipſi differũt ſpecie ſpecialiſſima proprie dicta: Iſti nullo
mõ pñt ponere ſymbolũ in formis ſubſtãtialibꝰ, ſicut & in accidẽtalibꝰ, qꝛ ſymbolũ nõ ẽ niſi ĩ eiſdẽ
formis ſubſtãtialibus ſcđm nũerũ, differentibus ſecũdũ magis & minꝰ vel maiꝰ & minꝰ, vt habitũ
eſt ſupra. ſicut ſm dictas diſpoſitiões ſymbolũ ẽ ĩ eiſdẽ formis ſubſtãtialibꝰ ſecundũ nũerũ, differẽ-
tibus ſm diuerſas terminationes, vel penes diuerſas formas, vt dicit pria opinio, vel penes diuerſa
eſſe vt dicit ſecũda. Et vlr̃ ſymbolũ nõ pñt ponere ſubſtãtiarũ ponẽtes reſolutionẽ fieri vſq; ad pri-
mã materiã, & ſimul ĩ eodẽ iſtãti: qꝛ quæcũq; forma ſubſtãtialis ẽ in corrupto, nõ põt eẽ ſymbolũ
& ideo nõ põt manere cũ quacunq; forma generati, q̃ neceſſario habet produci in eſſe ad illiꝰ corru
ptionem.

Ad tertium.

AD tertiũ de tractu originalis dicendũ eſt cõcedendo ꝙ nõ cõtrahiť ex natura aĩæ, nec I
ex natura materiæ, ſed ex natura alicuius diſpoſitionis corporalis morbidę itroductæ a generante
in cõpoſito ex materia & forma corporali: quã ſupra diximꝰ eſſe diſpoſitiuam cum materia ad ſuſ
ceptionẽ aĩæ rationalis. Et ꝓcedit illa diſpoſitio aĩam natura, licet nõ duratiõe, in illo cõpoſito. vt ĩ
ſtans vnum reale in quo forma illa naturalis generať, & cõpoſitũ ex illa & materia dicta diſpoſitio
ne morbida inficiť, & aĩa rõnalis illi cõpoſito infundiť, diuidať in tria ſigna ſm rõnẽ, & in prio ĩtel-
ligatur forma naturalis ſiue cõpoſitũ ex ipſa & forma gñari: in medio ipſum compoſitum infici: in
tertio aĩam infundi, & per illã diſpoſitionẽ originale contrahere. Qđ autẽ aſſumiť: ſi iſta diſpoſitio
nõ dependet in eſſe ab aĩa, qꝛ eã ꝓcedit: ergo aĩa remota põt manere, & hoc non niſi cũ forma ſubſtã
tiali: Dicendũ ꝙ nõ eſt verũ. quia licet illa diſpoſitio in eſſe non dependet ab aĩa, dependet tñ a ſuo
ſubiecto: qđ naturaliter ſimul habet corrumpi cũ aĩæ ſeparatione: & propter hoc in illo ſimul corrũ
pitur illa diſpoſitio, & nõ manet. aut ſi maneret hoc non eſſet niſi ſicut qualitas ſymbola: cuiꝰ ꝑma
nentia ſcđm prædictum modũ non arguit permanẽtiã alicuius formæ ſubſtantialis. Ad cuius de
clarationem & ad ſciẽdũ modum cõtrahendi originale quo ad infuſionem illius diſpoſitionis mor
bidæ, & quid ſit originale, aduertendum: ꝙ peccatum originale eſt non pura carentia originalis iu
ſtitiæ: quã deus nõ infundit aĩæ prolis propter peccatũ parentis primi, manẽte ipſa aĩa in rectitudĩe
naturali, vt dicitur in prædicta quæſtione. Per quod ille qui eam ſcripſit nititur ſaluare tractum
originalis. Sed non poteſt, quia iſtã carentiam non habet ex aliqua diſpoſitione ſubiecti, ſed ex ſola
voluntate dei volentis illam iuſtitiam infundere: et ideo nullo modo eſt tracta. immo peccatum
originale cum carentia illius iuſtitiæ qua anima habuit pronitatem et inclinationem ad bonum

dicit in anima a ſtatu ſuæ naturalis rectitudinis quandam obliquationem: qua habet in ſe pronitatẽ & inclinationem ad malum, ſicut habuit in ſe anima Adæ ex peccato, non ſolũ carentiam originalis iuſtitiæ. dicente Auguſtino. xiii. de Ciuitate dei cap. x. Pro magnitudine quippe culpæ naturã damnatio mutauit in peius: vt qđ peccabiliter præceſſit in peccantibus hominibus primis, naturaliter ſequeretur in naſcentibus cæteris. Vnde per hominem qui deſcendit de Hieruſalem in Hiericho. Luc. x. Gloſſa intelligit genus humanum per peccatum primi parentis expoliatum gratuitis, & vulneratum in naturalibus. Iſtud autem vulnus & obliquatio in naturalibus non eſt a deo inflicta immediate, ſed in vnione cum corpore per illam morbidam diſpoſitionẽ tracta. Per illam enim naturaliter anima corpori coniuncta obliquatur, & habet in ſe paruulus fomitem concupiſcentiæ in habitu, quem habet adultus in actu. Nec cauſatur illa diſpoſitio in prole per aliquod idẽ numero transfuſum in ſubſtantiam prolis, qđ prius fuit in ſubſtantia parentis: immo qđ transfunditur in corporalem ſubſtantiam, non eſt niſi reſiduum nutrimẽti: nõ aũt aliqua portio corporalis ſubſtantię parentis, vt quidã ſolebãt dicere volẽtes per hoc ſaluare tractũ originalis. Nutrimentum autem prius q̃ recipiatur in vaſis generationis nullo modo habet in ſe illã morbidã diſpoſitionem. Vnde ſi ex ipſo immediate a deo formaretur proles, non contraheret aia eius ex coniunctiõe cũ illa formata originale. Sed poſtq̃ receptum eſt in vaſis generationis, & vi generatiua corrumpitur forma glutinis & generatur forma ſeminis, tũc primo ordinatur naturaliter & per ſe ad prolis procreationem, & infunditur ſemini illa morbida diſpoſitio. Propter qđ dicitur Sapi. xii. Semen maledictum erat ab initio. ita ꝙ ſi de illo ſemine virtute diuina formaretur corpus prolis, anima ex cõiunctione cum illo cõtraheret originale, ſicut cõtraheret ex cõiunctione cũ corpore formato de digito hoĩs geniti in originali. Propter qđ ſemen virginis, vnde in primo inſtanti conceptus eius in loco plaſmationis naturalis corpus Chriſti ope ſpiritus ſancti formatum, & anima creata infuſa & ipſa cũ corpore a deitate aſſumpta eſt, via qua localiter deſcendit in locũ formationis, purgatũ eſt a dicta diſpoſitione. propter qđ aia Chriſti originale non contraxit ex vnione cum corpore formato ex illa. Cumq; ſemen infectum a patre deciditur, & in loco formationis reponitur, eadem vis generatiua & membrorum formatiua quæ erat in parente ad generandum ſemen ex nutrimento & inficiendũ ipſum dicto modo, manet in ſemine ad generandum ex ſemine corpus humanũ, corporeitatẽ, ſiue formã corporeitatis educendo de potentia materiæ, & corrumpendo formã ſeminis, & ſimiliter ad inficiendũ illud corpus eadẽ diſpoſitione qua ſemen erat infectũ, ſicut & vis gñatiua parentis infecit ſemẽ eadẽ infectione qua ipſe infect⁹ erat. Etſi eñ remiſſum eſt originale formaliter in renatis, manet tñ fomes ĩ membris materialr. De quo dicit Apoſt. Ro. vii. Scio ꝙ nõ habitat bonum in carne mea. Nec eſt differẽtia in hoc ſiue plures gñationes & corruptiones naturales ponãtur inter gñationem primã formæ ſeminis & vltimã corporis humani. qm̃ ſemper manet vis eadẽ gñandi & inficiendi in quolibet itermedio, q̃ fuit in ſemine, & in ipſo parẽte. Et per hãc eadẽ viã radicaliter leproſi parentes naturaliter generant leproſos. Q; ſi ita ſit, nõ video quomõ ponẽtes in homine non eſſe aliam formam ab aia, poſſunt ponere modũ contrahẽdi originale, cũ ibi nulla põt fieri infectio materiæ, quia ex ipſa nulla fit naturalis generatio. Patet etiam ex hoc ꝙ non eſt neceſſe dicere ꝙ ad hoc ꝙ contrahatur originale eadem forma q̃ fuit in ſemine maneat in prole, & idem compoſitum ex materia & forma corporeitatis. qđ quidem cõpoſitum quia eſt infectum in ſemine, eſt infectum in prole. quaſi alia via non poſſet infectio ſeminis deſcẽdere in prolẽ. nõ dico eadem numero, ſed ſpecie, ſicut infectio quæ fuit ĩ parente non eadem numero deſcendit in ſemen, ſed eadem ſpecie tm̃, licet aliqui illud volunt dicere: & per hoc probare ꝙ in generatione & corruptione eadem forma manet in generato quæ fuit in corrupto, & non fit reſolutio formarum oĩm in primam

K materiam. Sic igitur dicere ꝙ in Petro mortuo non manſit eadẽ forma corporis quæ fuit in viuo ex ſecunda cauſa, nullo modo eſt hæreticũ: nec ſequẽs ex illa opiniõe in. viii. articulo. & qualitercũ ꝙ ſentiatur de hoc, ſiue ꝙ maneat eadem forma, ſiue ꝙ non maneat, nõ debet iudicari erroneũ aut

L hæreticũ, quia nõ eſt materia circa quã habet cadere error aut hæreſis. Eſt igitur ſciẽdũ ꝙ iſta tria falſum, erroneum, hæreticum ſic ſe habent per ordinem, ꝙ omne hæreticum eſt erroneum, & nõ econuerſo, & omne erroneum eſt falſum, ſed non econuerſo. Erroneum eñ non dicitur niſi falſum in doctrina fidei aut morũ, vel redundans in ipſam. qđ tunc primo dicitur hæreticum quãdo cũ pertinacia defenditur. Falſum autem ſimpliciter eſt qđ non eſt in doctrina fidei aut morum, neq; redũdans in ipſam: vt ſunt pure naturalia & philoſophica, vt eſt dicere ꝙ anguli triãguli non ſunt æquales. de nũero quorũ falſum eſt alterum horum, ꝙ in Petro mortuo non manet eadem forma corporis materialis quæ erat in viuo, Non enim in hoc eſt differentia de homine mortuo & viuo

& de aſino mortuo & viuo. In hoc eñ communicant homo & aſinus, & etiã omnia corporalia etiã
inanimata. Si eñ in vno ipſorum ſunt plures formæ materiales, quarũ vna corrupta manent p ali-
quantulũ temporis aliæ vel vna earum: cõſimiliter hoc cõtigit in omnibus aliis. Sicut ergo nõ eſt
error dicere etſi forte falſum eſt ꝙ in aſino mortuo non manet eadem forma corporalis quę prius
fuit in viuo: conſimiliter non eſt error dicere, licet falſum ſit forte, ſimile in Petro mortuo & viuo.
Sed dices forte ꝙ non eſt ſimile: qa illud dictum circa Petrum non autem circa aſinum eſt falſum
redundans in doctrinam fidei & morum. Secundum doctrinam enim fidei & morum adoramus
corpora ſanctorum mortua, qđ non faceremus niſi formę eſſent in mortuis quæ fuerunt in viuis.
Quando enim aperte corruptę ſunt formæ quæ erant, aliis formis eductis de materia, nõ adoram⁹
illa corpora, vt patet ſi vermes eſſent generati de corpore ſancti, non adoraremus illos. Dicendũ M
ꝙ non adoramus corpora ſanctorum mortua propter formas quę in eis remanẽt de corporibus vi
uis: aliter enim non adoraremus cineres ſanctorum potius q̃ vermes de corporibus ſanctorum ge
neratos, quia non plus de formis corporum viuorum manet in cineribus, qui tamen adorandi ſunt
q̃ in vermibus qui non ſunt adorandi: ſed propter aliã cauſam vt videbitur in ſequẽti quæſtione.
Quare ſi ille articulus ꝙ nõ manet eadem forma in corpore hominis mortuo quæ erat in viuo, ſim
pliciter fuit damnatus in Anglia, & ex quacunq; cauſa hoc poſſet poni, proculdubio non fuit opus
ſalua pace damnãtis. Non ſic forte de damnatione illi⁹ quando ponit̃ ex cauſa ſcđm quam ſequitur
ex dicta opinione de vnitate formæ in hoie: quæ reuera, etſi nondũ ſic fuerit damnata vſq; ad tem
pora iſta quin ſuſtineri potuerit & poteſt adhuc pro opinione, ſecundum ꝙ alias dixi: & adhuc di-
co: mihi tñ videtur, & diu viſum eſt, ꝙ dicta copioſa ſacrorum doctorum concordanter explicant
ꝙ Chriſtus erat perfectus homo ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens, ſicut dicit̃ in ſym-
bolo Athanaſii. vt ſicut Chriſtũ perfectum hominem non teſtificantur, qui dicunt ipſum habere
humanam carnem ſine anima, vt deitas in ipſo ſit loco aiæ, ſic non teſtificantur ipſum perfectum ho
minem qui dicunt ipſum habere animam rationalem, & non carnem ab alia forma q̃ ſit anima: ſed
ꝙ aia loco formæ illius eſt virtute eã continẽs, dãs materię eſſe corpis & carnis. Vtriq; enim vt pu
to ęqualiter ſunt falſi teſtes Chriſti, denegando Chriſto qđ pertinet ad perfectionem naturę huma
næ. Hinc dicit Auguſt. de fide ad Petrum cap. v. Dei filius cum ſit deus æternus & verus cum pa
tre ſecundum deitatem, pro nobis factus eſt homo verus & plenus. In eo verus ꝙ verã habet hu-
manam naturam. In eo vero plenus ꝙ carnem ſuſcepit & aiam rationalem. Et hanc carnem quæ re
manſit anima ſeparata: & ideo caro ab alia forma q̃ ab aia. Quod poſt pauca declarat, ſubdens. In
cruce idem deus homo factus pependit, & in ſepulcro idem deus homo factus iacuit, & ab infe
ris idem deus homo tertia die reſurrexit. Sed in ſepulcro ſecundum carnem idem deus iacuit, et
in infernũ ſecundũ animam ſolam deſcendit: qua de inferis ad carnem reuertente idem deus ſm
carnem qui in ſepulcro iacuit, de ſepulcro ſurrexit. Ecce ꝙ ad carnem quæ iacuit in ſepulcro aia
reuertente deus ſecundũ eam reſurrexit. Itẽ ad Oroſiũ. Et paſſus et mortuus, et reſurrexit et aſcẽ
dit in cęlum, ſedetq; ad dexteram patris. Et veniet ad iudicandum in eadem forma carnis atq; ſub
ſtantiæ: in qua etiã in ſepulcro iacuit. dicẽte Auguſt. de verbis domini, ſermo. x. homil. lvi. Agno-
ſcimus geminam Chriſti ſubſtantiam: diuinam. ſ. qua æqualis eſt patri, humanã qua minor eſt pa-
tre. Vtrunq; autem ſimul non duo, ſed vnus Chriſtus ne ſit quaternitas non trinitas deus. Sicut
eñ vnus eſt homo aia rationalis et caro, ſic Chriſtum in his omnibus, Chriſtum in ſingulis confi
temur. Quis ẽ ergo per quẽ factus eſt mũdus? Chriſtus Ieſus: ſed in forma dei. Quis eſt ſub Pontio
Pilato crucifixus? Chriſtus Ieſus, ſed in forma ſerui. Item de ſingulis quibus homo conſtat. Quis
non eſt derelictus in inferno? Chriſtus Ieſus, ſed in anima ſola. Quis reſurrecturus iacuit triduo in
ſepulcro? caro. Et intelligit ſola caro: quia dixit non ſolum verum eſſe de omnibus, ſed de ſingulis
Et ꝙ ſic intelligat ſatis expreſſit modicum ſuperius, aſſerens ꝙ nõ ſolum homo Chriſtus dicitur
filius dei, ſed etiam ſola caro quæ in ſepulcro iacuit: ſic inquiẽs. Neq; chariſſime hõ Chriſtus non
dicitur filius dei: qđ etiam ſola caro eius in ſepulcro meruit appellari. et paulopoſt. Ac per hoc cũ
credimus in dei filium qui ſepultus, profecto dei filium fecimus et carnem quæ ſola ſepulta eſt.
Sed ponentes vnicam formam in homine, modicum reputant tales auctoritates quantumcun- N
q; expreſſas, ſecundum ꝙ dicit ſeptimus articulus damnatus in Anglia: qui talis eſt. Qui vult ita
dicere & c. vt ſupra. Qui enim ponunt vnam formam, multum innituntur philoſophiæ. Vn
de ad confirmandum in corpore Chriſti nouam formam fuiſſe inductam in morte dicit in ea-
dem quæſtione. Corpus Chriſti non tñ dico alteratum, immo formaliter & ſubſtantialiter eſt mu
tatum. & hoc probat tam logica q̃ phyſica. Qui vero innituntur philoſophiæ, fidem non adhi-

bent niſi rationi acceptæ a ſenſibilibus & reducendę in ſenſibilia, & non auctoritati, aut dicto
cuiuſq̃ niſi quia exhibet rationem. Q̃d ꝗ perniciosum ſit dicere generaliter in omnibus eisquæ
pertinent ad ſcientiam fidei, patet cuilibet fideli, eo ꝙ fides eſt de non viſis, & de eis quæ na-
turali ingenio abſq; ſupernaturali illuſtratione ſciri non poſſunt, vt in quæſtionibus noſtris or
O dinariis ſatis tractauimus. Specialiter autem inſanum eſt dicere ꝙ in quæſtione de vnitate
formæ in homine, non eſt credendum niſi rationi, & præcipue acceptæ ex philoſophia Ariſto-
telis & Peripateticorum. Poſtq̃ enim ipſi non poſuerunt omnino animam rationalem eſſe for-
mam & actum in homine, ſed formam aliquam materialem habentem vires animæ vegeta-
tiuæ & ſenſitiuæ, vt in præcedente Quolibet plane declarauimus: quomodo ex dictis eorum
poſſunt accipere veras rationes ad probandum ꝙ in homine forma ſubſtantialis & actus ma-
teriæ eſt ſola anima rationalis, & nulla forma materialis, cuius contrarium illi poſuerunt?
Reuera nequaq̃. Vnde quæcunq; rationes ex philoſophia inducuntur contra pluralitatem forma
rum in homine: etſi ratione materiæ habent veritatem in aliis ab homine: in homine tamen nul-
lo modo habent veritatem. Non enim ſunt ſimpliciter & vniuerſaliter verę. puta dictum illud
ex philoſophia ſupra tactum, habẽs actum & eſſe ab vna forma ſubſtantiali, non recipit ab alia eſ
ſe niſi accidentale, ex quo concludunt ꝙ non eſt niſi vna forma ſubſtantialis in eodem: cum om-
nis forma ſubſtantialis det ſuum eſſe: & habito vno ſubſtantiali eſſe ſiue actu eſſendi in materia
non eſt poſſibile recipi aliud: non eſt vniuerſaliter verum: quia ſecundum ſupradicta non eſt verũ
niſi de forma ſubſtantiali quæ dat eſſe completum in aliquo gradu prædicamenti ſubſtantiæ, qua
le eſſe dat omnis forma ſubſtãtialis in reb[9] corporalibus aliis ab homine. & ideo in ſolis illis habet
veritatem illud dictum: & habendo reſpectum ad illa ſolum loquitur philoſophus dictum illud
proponendo. De forma autem ſubſtantiali quæ non dat eſſe niſi incompletũ, quale dat forma cor
poralis in ſolo homine educta de potentia materiæ: non eſt verum. Ipſa eñ q̃a non dat niſi eſſe in-
choatiuũ & diſpoſitiuum in quolibet gradu prædicamenti ſubſtantiæ, vt dictum eſt ſupra requi
P rit ſecum formam quæ eſt anima rationalis quę dat completiuũ. Vnde q̃d aliqui dicunt: ꝙ rõ iam
dicta, quare non eſt ponere pluralitatem formarum in aliis ab homine, etiã habet locum ĩ homine
non eſt verũ, ſed vanũ & friuolũ eſt dicta philoſophica de rebus pure naturalibus applicare vniuer
ſaliter ad hoĩem. Sunt enim aliqui qui dicunt ꝙ non oportet ſemper formam dare actum eſſendi
vt in Chriſto actum eſſendi non dat anima rationalis, ſed ſuppoſitum fundatum in diuina natura
Aliter enim in Chriſto eſſent duo eſſe: & Chriſtus eſſet duo exiſtentes, ſed de hoc erit ſermo in-
ferius.

CIrca ſecundum arguitur, ꝙ corpus Chriſti mortuũ, aut alterius ſancti, non ſit Quæſt. vi.
adorandũ. qm̃ ſi ſit adorãdũ, hoc eſt quia illud q̃d erat in viuo manet in mortuo Arg. pri.
Aliud eñ non eſt in mortuo, propter q̃d eſt adorandũ. hoc autem falſum eſt, q̃a
in verme generato de corpore ſancti mortuo manet ſaltem materia, q̃ tamẽ nõ
propter hoc eſt adorãdus, ergo &c. In contrarium eſt vſus eccleſiæ. Itẽ veſti In oppoſitũ.
menta ſanctorum adorantur: quæ minus ad ſanctos pertinent q̃ ipſorum corpo Primum.
ra mortua: ergo multo fortius corpora ipſorũ mortua ſũt adorãda. HIC opor Secundum.
tet prio videre q̃d ſit adorare: & ad hoc oportet ſcire: ꝙ iſta. v. reuereri, honorare, laudare, glorifi Reſolu. q.
Q care, adorare, ſe hñt p ordinẽ: & poſteri[9] ſẽp aliq̃d ſup pri[9] addit. Reuereri eñ ẽ aĩo magna reputare
bona q̃ q̃s videt aut ęſtimat eẽ ĩ alio: paruipẽdendo cõpatiõe illorũ bona q̃ cõſiderat ĩ ſeipſo. Hono-
rare vero, reuerentiam exiſtẽtem iteri[9] ĩ aĩo opere exteriori indicare. Hic eſt ꝙ honor dicitur eſſe
R exhibitio reuerentiæ in teſtimoniũ virtutis. ſ. eius quẽ reueref. Laudare vero eſt honoratũ p bo-
nis quæ in ſe habet aliis commendare. Glorificare autem eſt laudes honorati longe, lateq; præco-
S nizare. Propter quod dicitur gloria eſſe frequens fama cum laude. Adorare autem eſt in id q̃d eſt
T reuerendũ, laudandũ, honorandũ, atq; glorificãdũ ꝑpter eminentiã ſuę ſanctitatis & virtutis totã
ſpẽ atq; fiduciã ſubiiciẽdo ſe illi ꝓicere. Propter q̃d adoratio dr̃ cultus. ſ. propter diligẽtẽ intẽtionẽ
circa id q̃d adoraf. Illud eñ coli dicif cui quis ſtudioſe intendit operam illi ſuam exhibendo, ſicut
ager vel quodcunq; aliud. Ei enim quod adoratur diligenter quaſi ei q̃d colitur obſequium ex
hibetur: in orationibus in genuflexionibus, in oblationibus ſacrificiorum & aliorum donorum
& maxime fide, ſpe, & charitate. ſecũdum Auguſtinum ĩ Enchi. Dicitur etiã ſeruitus, quia hmõi
opera exhibentur ei q̃d adoraf in recognitionẽ dominii illius ſuper adorãtem. Et eſt iſto modo ali
quid adorandum dupl'r. ſ. per ſe, & per accidens. & per ſe iterum dupliciter. Vno modo tanq̃ finis
principalis in quo completur ſeruientis ſiue adorantis tota ſpes atq; fiducia. Alio modo tanq̃

aliqd coniunctum illi fini, cuius adminiculo adorans coniungitur fini,vt in eo ſpes & fiducia cō-
pleantur.Primo modo eſt aliquid adorandum propter ſe,& per ſe:& ſic ſolus deus trinitas eſt ado
randus adoratione quæ vocatur latria:& ſimiliter in ipſo ea quæ ipſius ſunt:ſecundum ꝙ dicit
præfatio de Trinitate.In eſſentia vnitas,in perſonis proprietas,& in maieſtate adoret̃ æqualitas.&
Chriſtus homo ratione perſonæ diuinæ. Et eſt idem latria græce,qđ ſeruitus latine.vnde per com
poſitionem dicitur idololatria idolorum ſeruitus.Et licet generaliter omnis adoratio ſeruitus quę
dam ſit,vt dictum eſt,quia tamē ſeruitus & obſequium ſumme debentur deo: ideo diuina ſeruit⁹
dicitur latria,& commune nomē ſibi appropriatum per antonomaſiā.quēadmodū ꝑpter aliquam
excellentiā,cū dicit̃ Apoſtolus ſimplr̃,intelligit̃ Paulus,& cū dicitur poeta ſimplr̃, intelligitur Vir
gilius.Vnde & alio noīe dicitur pietas propter eminētē effectū deuotiōis qui debet hīri deo exhibē-
do ſeruitiū ſibi debitū.Tertio etiā nomīe dicit̃ Theoſebia.i.diuin⁹ cult⁹:qa ī ipſa ſingulariter colit̃
deus.Et quarto noīe dicitur Euſebia id eſt bonus cultus per antonomaſiam : qa optimū eſt adoran
do colere deum.Et quinto modo dicitur religio:quando ad huiuſmodi adorationem homo ſpecia-
liter ſe obligat.dicēte Tullio in Rheto.Religio cuidā ſupiori naturę cultū cerimoniāq; affert.Secū
do modo eſt aliquid adorandum per ſe,& propter aliud.& ſic quædam creaturæ ſunt adorandæ
propter diuinā naturā ſibi coniunctā:& hoc dupliciter,ſecundū ꝙ duplr̃ diuina natura pōt eē cō-
iuncta naturæ hūanæ,vel per ineffabilem vnionē totā plenitudinem eius habēdo , vel per doni cō
munionem de plenitudine eius participationem adipiſcēdo.Primo modo diuina natura cōiuncta
eſt humanitati Chriſti,q̄ vt dicit Hugo in tractatu de ſcientia aīæ Chriſti,non ſorte participatio-
nis ex illa viguit,ſed priuilegio vnitatis totā poſſedit:in qua,vt ait Apoſtolus,habitat omnis ple-
nitudo diuinitatis corporaliter.vt Chriſtus in ſe habere intelligatur per gratiam totum qđ deus
eſt per naturam:& idem illic gratia qđ hic natura. Et lōge aliud eſt idem habere & idem eſſe:quia
habere pertinet ad gratiam, eſſe pertinet ad naturam: et plenitudo in verbo ei vnita eſt ex tem-
pore per gratiam,q̄ in deo ex æternitate fuit per naturam.Secundo modo eſt diuina natura cōiūcta
humanæ naturæ cuiuſcunq; ſancti.quia vt ait Hugo,vbi iam ſupra,ſine diminutione ſui ab omni
bus participatur:& cū idē ſit in oībus,non tamen ab oībus eodē modo participatur.ſed omnes qui
ſecundum conditionē ſuam,aut donum gratiæ largitoris minus aut magis,huius eiuſdē cōionis
ac participationis capaces ſunt,de plenitudine eius non plenitudinē,ſed gr̃æ participationem acci-
piunt.Propter iſtam ſecundam coniunctionem adorandę ſunt aliquæ purę creaturę adoratione q̄
dicitur dulia.Propter primā autē coniunctionem adoranda eſt ſola humanitas Chriſti in quātū eſt
vnita diuinitati,& q̄cūq; ꝑtinent ad ipſam,vt anima & corpus quo ad materiam & formā materia
lem:& hoc tā ꝑ ſtatu mortis in quo erāt corp⁹ & aīa ſeparata, q̄ pro ſtatu vitæ ī quo erāt cōiuncta
quia in vtroq; ſtatu deitas ſemper æqualiter fuit vnita ambobus,& omnia quæcūq; in ipſo & cir-
ca ipſum conſiderant̃ eſſe vel fuiſſe,vt mors, paſſio,aſcenſio,figura,& qualitates,cęteraq; huiuſmo
di.Sed hoc modo humana natura Chriſti duplr̃ eſt adoranda,& quæcunq; in ea ſunt. Vno modo
ratione perſonæ:& hoc adoratione quæ vocat̃ latria:de qua dicit Auguſt.de verbis dñi ſermo.lix.
Quid ꝙ carnē eius quam creaturā eſſe nō negas,ſimul cū diuinitate adoras:atq; non minus q̄ diui
nitati deſeruis? Ego dñicā carnē,imo ꝑfectā in Chriſto humanitatē propterea adoro ꝙ a diuinitate
ſuſcepta eſt atq; vnita diuinitati.ſ.in vnitate perſonæ.Alio modo ratione naturæ diuinitati vnitæ
& hoc adoratione quæ vocatur hyperdulia,hoc eſt adoratione quæ ſuperior eſt adoratione quæ
eſt ſimplex dulia , licet inferiore q̄ ſit latria. Si vero conſideretur humanitas Chriſti ſecundum V
ſe vt coniuncta diuinitati per donum gratiæ creatæ:ſi tamen tale quid ponatur eſſe in ipſo,quā-
tumcunq; excedat dona gratiæ aliorum ſanctorum,quo ad hoc non plenitudine diuinitatē ſibi ha
beret coniunctam,ſed excellentiſſima participatione,& eſſet adoranda adoratione duliæ ſimplicis
non latriæ,aut hyperduliæ.dicente Auguſt.ibidem. Si hominem ſeparaueris a deo , illi ego nunq̄
ſeruio:ſcilicet latria,aut hyperdulia.& ponit exemplum ſubdens. Velut ſiquis veſtem aut purpu-
ram,aut diadema regale iacens inueniat, nunquid eam conabitur adorare? quaſi dicat non, ſci-
licet adoratione illa qua rex adoratur. Vnde ſubdit.Cum ea vero rex fuerit indutus,periculum
mortis incurrit ſi ſimul adorare cum rege quis contempſerit.ita & in Chriſto domino &c.Adora- X
tione autem ſimplicis duliæ , non propter aliud, ſed propter ſe ſancti viui adorandi ſunt , &
omnia quæ in eis ſunt , vt ſunt in eis,ſcilicet anima & corpus,materia & forma materialis,&
omnia eorum accidentia q̄ cōſiderantur circa ipſos:& etiā aīę eorū ſeparatę,quia cū eis manet vnio
diuinitatis per donū gratiæ ſicut fuit cum viuis ex corpore & anima cōſtitutis.Per donum enī gr̃ę
corpus non vnitur deo niſi per aīam ī qua eſt ipſm donū. Vnde ſi corpus ſancti alicui⁹ ad ſeꝑationē

aĩæ maneret ſm formã corporalẽ idẽ in mortuo qđ fuit in viuo p miraculũ ſicut manſit in Chriſto
vel per naturam in oĩbus hoĩbꝰ: ſcđm aliquos nõ eſſet adorãdũ niſi ex habilitatione & ordine quẽ
hẽt ad ſuã aĩam. Materia vero corpis alicuius ſancti alterꝰ a Chriſto, quę nũc manet ſub ſubſtãtiali
forma, vt patet ex dictis in pcedẽti quæſtione, vno mõ eſt adoranda per ſe: alio vero mõ nõ, ſed ſolũ
p accidẽs, vt iã dicet. Per accidẽs aũt aliqđ eſt adorandum eadẽ adoratione qua adorat ſuũ adorã-
Y dũ p ſe: ad qđ reducit ppter ordinẽ aliquẽ quẽ habet ad id qđ eſt adorãdũ p ſe. Iſta aũt adoratio hẽt
fieri ſex modis, ſ. ſignificatiõe, imitatiõe, cõtinẽtia, cõtrectatione, deſcẽſiõe, cõnaturalitate ppter or
dinationem ad per ſe adorãdũ. Primo mõ ſunt adorãda elemẽta ſenſibilia ĩ ſacramẽtis, qa ſũt ſigna
indicatiua ſiue ſignificatiua gĩæ, per quã ſancti cõiungunt deo. & per hoc ſunt p accidẽs adorãda
ſimplici dulia: & ſilr verba euangeliorum & ſacræ ſcripturæ legis diuinæ, quia ſunt ſigna eorum
quæ circa Chriſtum & deum ſunt adoranda per ſe. Et inquantũ reducunt ad ea q̃ ſunt adoranda
circa Chriſtũ dulia, vel hypdulia, ſilr eiſdẽ modis ſunt adorãda: inquãtũ vero reducũtur ad adorã
da circa deũ latria, eodẽ mõ ſunt adorãda. Semp eñ adorandũ per accidẽs eadẽ adoratione adorat
cum adorando per ſe ad quod reducitur, ſiue imediate, ſiue mediate propter ordinẽ ad per ſe ado
randum. Secundo modo ſunt adorãdę imagines illorum quæ ſunt adoranda, ſiue per ſe, ſiue per ac
cidens, nõ ſecundum q ſunt res quædã ſcđm ſe, quẽadmodum adorabãt imagines idololatrę, æſti
mantes q diuinæ virtutes eſſent eis in ſua formatione artificiali inditę virtute ſtellarum, vt dicit
Hermes Trimegiſtus in lib. ſuo de idolo, ſed ſecũdum q ſunt imagines, & ad aliud: & hoc ſiue fue
rit imago naturalis, ſiue artificialis, ſiue realis, ſiue figuralis. dicẽte Damaſ. lib. iiii. cap. vii. Cuius
gratia nos adinuicem adoramus, niſi q ſecundum imaginem dei facti ſumus? imaginis honor ad
prothotypum id eſt exemplar peruenit. cuius gratia Moſaicus populus tabernaculum adorauit
typum ſiue imaginem ferens cæleſtium. Sed tales imagines adorandæ ſunt dulia vel hyperdulia,
ſicut & ſua imaginata: nulla autem earum latria, quia deo nulla poteſt fieri imago. dicente Da-
maſceno ibidẽ. Inuiſibilis ĩcorporei & ĩcircũſcriptibilis & infigurabilis dei quis poteſt facere imagi
nem? Hinc in veteri teſtamento non erat imaginum vſus, nec etiam in lege naturæ, dicente
Statio Thebaidos libro duodecimo. Nulla auri effigies nulla commiſſa metalla. Forma dei men
tes habitare & pectora gaudet. Quia vero deus ſecundum veritatẽ factus eſt homo, ſculpta ad me
moriam & noſtram doctrinam adoramus, non materiam ſed imaginatum: quẽadmodũ neq; euan
Z gelii, vel crucis materiã adoramus, ſed figuratũ. Propter ordinem autem ad per ſe adorãdũ tertio
modo adorari potuit latria colũba in qua apparuit ſpiritus ſanctus. Sicut Abrahã Geñ. xviii. ima-
gines trium virorum adorauit latria in figurã trinitatis diuinarũ perſonarũ q̃ apparuit ĩ illis. Q;
ſi ĩ illis tres angelos adorauit, tũc adorauit ĩ illis ſpeciebus adoratione dulię, ſicut etiã ſpẽs ſacramẽ
A ti altaris continentes verũ corpus Chriſti adoramꝰ adoratione hyperduliæ. Propter ordinẽ ad p
ſe adorandũ quarto mõ adoramꝰ veſtes ſanctorꝝ & capillos qui nõ reſtituent ĩ reſurrectione & cęte
ra hmõi adoratiõe duliæ: veſtes vero Chriſti & ſepulcrũ & loca in qbꝰ ſedit aut requieuit, & cętera
hmõi, & crucẽ eius veram adoratiõe hyperduliæ. Sed & cruces quæ ſunt imagines illius crucis, ſi
militer adoramus adoratione hyperduliæ: quia in ordine ad Chriſti humanitatem. Sed crucẽ ve-
ram adoramus ſecundum iſtum quartum modum: cruces vero alias adoramus ſecundum præ-
dictum modum mediante vera cruce. Iſto quarto modo præcipue adoranda eſt hyperdulia bea
ta virgo inquantum Chriſtum præ cæteris contrectauit baiulando in vtero, pannis inuoluendo
vberibꝰ lactãdo: & cętera hmõi. q̃ ſecũdũ ſe adoranda eſt dulia: & etiã forte latria inquantũ eſt ma
B ter nõ ſolũ hoĩs, ſed etiã dei, licet ſecũdum aſſumptã hũanitatẽ & valde per accidẽs. Propter quin-
tũ ordinẽ ad p ſe adorãdũ adoramus adoratiõe duliæ corpora ſanctorꝝ mortua aliorũ a Chriſto, in
quibus ſupra diximus nouã formã inductã fuiſſe ad ſeparationẽ aĩæ. & iſte modus pertinet ad p-
poſitã quæſtionem. Dictũ eſt eñ ſupra. q̃uis eñ corpus ſancti viuũ & mortuũ nõ fit idẽ ſecundũ
formã & ſuppoſitũ: corpus tamẽ mortuũ dicit eẽ eiꝰ cuiꝰ erat viuũ. qa tale corpus mortuũ nõ põt
C fieri per generationem niſi deſcendẽdo de tali corpore viuo per eius corruptionem. Ad cuiꝰ ĩtel-
lectum ſciendum eſt, q ſicut in ordine generationis non ſemper quodlibet habet generari ex quo-
libet: q̃lis ẽ gñatio elemẽtorũ ex elemẽtis & mixtis: nec qđlibet ẽ ĩ potẽtia propiqua ad qđlibet, ſed
quodq; ad determinatũ aliqd nõ hẽt determinari niſi ex determinato: nec eſt aliud q̃ illud ĩ potẽtia
ppiqua & p ſe ad ipm. Nõ. n. idolum hẽt imediate fieri ex terra, nec terra eſt in potẽtia ppiq̃ ad ipſ;
ſed ad cuprũ, & cuprũ ad idolũ: Silr nõ ex q̃libet mixto hẽt gñari ſãguis imediate: qa nõ e lapide, aut
melle, ſ; ſolũ ex cõgruo nutrimẽto: nec ex q̃lib; hẽt gñari chimꝰ imediate, ſed ſolũ ex ſãguine: nec ſp
ma ex quolibet, ſed ſolũ ex chimo, neq; embryo ex quolibet, ſed ſolũ ex ſpermate, neq; homo ex q̃l;

ſed ſolum ex embryone hominis.Sic & in ordine corruptionis non ſemper quodcunqꝫ habet cor-
rumpi naturaliter & per ſe in quodlibet generandum ex eius materia: qualiter corrumpunť inter
ſe elementa: ſed quandoqꝫ non habet corrumpi determinatũ niſi in determinatũ, quia vice verſa de
terminate habet generari ex illo, vt ex eo qđ eſt in potentia ꝓpinqua & per ſe ad illud. Non eñ vi-
num natum eſt corrũpi per ſe ordine naturæ niſi in acetum, neqꝫ acetũ vinoſum generari niſi ex vi
no.Conſimiliter corpus mortuum hominis determinatum ſecundũ formã nõ eſt per ſe ordine na D
turæ natũ gñari niſi ex corpe hoĩs viui, neqꝫ naturalr corpꝰ hoĩs viui natũ eſt corrũpi niſi ĩ corpus
hoĩs mortuũ, & hoc corpꝰ viuũ nõ niſi ĩ hoc corpꝰ mortuũ.Et vlteriꝰ hoc corpꝰ mortuũ ſi reſoluiť
naturaliter in cineres ſiue pulueres, non niſi mediãtibꝰ aliis generatis ex ipſo determinatis reſoluiť
in illos. In quibus ſemper determinatum habet corrumpi in determinatum & generari ex determi
nato vſqꝫ ad reſolutionem in pulueres. Ita etiam ꝙ determinatum corpus habet reſolui in determi
natos pulueres, & nõ in alios: & determinati pulueres habẽt relinqui ex corpore determinato, & nõ
ex alio: puta Petri corpus mortuum ſiue mediate ſiue immediate nõ habet reſolui niſi in pulueres
Petri, nec pulueres Petri habẽt relinqui niſi ex corpore mortuo Petri. Et q̃ ſic ſe habẽt per ordinem
eo ꝙ vnum eoꝝ eſt ſemp in potentia proxima & determinata, vt per ſe alterũ determinatũ & non
aliud habet generari ex illo, neqꝫ illud in aliud corrumpi: formæ omnium taliũ vicinę ſibi ſunt & ꝓ
pinquæ, non dico ordine dignitatis, ſed ordine generationis & corruptionis, vt propter hoc inter
ſe multum habent de ſymbolo: & modica tranſmutatione facilis fit tranſitus ab vno in alterum: &
propter ꝑmanentiam multorum in qͥbus habent ſymbolum, non apparet ſenſui quin illud qđ eſt in
mortuo ſiue corrupto, fuit in viuo, vt habitũ eſt in quæſtione pręcedente. Et propter talẽ ordinem
eſſentialem deſcenſionis dicitur corpus mortuũ eſſe eius cuius erat viuum, licet non ſit idem cor-
pus in forma, vt habitum eſt ſupra. Et ſic non propter aliquam identitatem ſubſtantialis formę q̃
nulla eſt eadem ĩ vtriſqꝫ, ſicut nec propter identitatem q̃ manet ſecundũ ſubſtãtiam eadẽ in vtriſqꝫ
aut propter habitudinẽ materiæ ad aĩam ſeparatam, aut aĩæ ad ipſam, eſt corpus mortuũ adorãdũ
ſed ſolum propter ordinẽ naturalis deſcenſionis ad viuum. Et ſilr q̃cunqꝫ intermedia ſunt, in qͥbus
per ordinem fit corruptio vſqꝫ ad vltimatã reſolutionẽ in pulueres: & ſimiliter ipſi pulueres pro-
pter eandem rationem ſunt adorandi. Si enim propter materiæ identitatẽ corpus mortuũ vel pul
uis eius eſſet adorandus, vel propter dimenſiones interminatas manentes eædẽ, aut habitudinẽ
animæ ad illã materiam, aut ecõuerſo, eadem rõne vermis generatus ex materia corporis mortui
alicuius ſancti eſſet adorandus, quia eadem materia & dimenſiones & habitudo animæ ad materiã
ſunt in materia ſub forma vermis, & ſub forma cadaueris: qui tñ nullo mõ eſt adorandus: eo ꝙ nõ
ſecundũ rectũ ordinẽ, & per ſe curſum naturæ deſcendit vermis de corpore viui corrupto: vt ideo
poſſit corpus vermis dici corpus eius cuius erat viuum, ſicut dicitur cadauer eius, aut puluis eiꝰ
ſed q̃cunqꝫ fiunt per putrefactionem, eo ꝙ putredo non per ſe & ex ſe ſola eſt per ſe in ꝓpinqua po-
tentia vt vermis generetur ex ea, ſed ſolum per aliqđ accidens: quo calor naturalis diſgregans fit
ĩnaturalis, & facit conſtare diſgregata, vt diciť in.iiii.Meteoro. idcirco gñanť caſualiter, & per ac
cidẽs aliqđ ſuperueniens, per quod corpus viuum exit ordinem eſſentialem deſcẽdẽdi per mortem
& reſolutionem in pulueres. Vnde & quia ex puluere non eſt natum per naturam aliquid deter-
minatum generari, ſed indifferenter reſoluitur in vnum elementũ, & in aliud, aut ĩ corpus per ge
nerationem mixti indeterminati ex eo: ideo poſtq̃ ex puluere generatur aliqđ mixtum, aut ipſe re-
ſolutus eſt in vnum elementũ, aut in plura, iam non amplius propter materiæ identitatem aliquo
modo illud elementum vel mixtum eſt adorandum, nec eſt de reliquiis ſancti. Vnde ſolum illa quę
per dictam ordinatam deſcẽdẽtiã ſunt Petri, cum adoranť & honoranť, adoratur & honoratur Pe
trus, quia illa ſunt verę reliquię Petri, & tanto magis & deuotius adorandæ, quanto corpus viuũ
magis & deuotius eſt adorandum, ſicut & crux Chriſti deuotius eſt adorãda q̃ crux Petri: & alia
adoratione ſecundum ſpeciem. quẽadmodum Chriſtus viuus deuotius eſt adorãdus q̃ Petrus vi-
uus, & alia adoratione ſecundũ ſpeciem. Tanto etiam deuotius tales reliquiæ ſunt adorandæ, quã
to in ſymbolicis diſpoſitionibus magis conueniunt cum illo a quo deſcenderunt. Qꝫ aũt ex tali or
dine ad corpora viua, quæ dimiſerũt, & quæ illi quorũ ſũt dicto modo per reſurrectionẽ reſumptu
ri ſunt, adorantur, & virtutem habent conferre adorantibus, ſatis exprimit Damaſ. cum dicit libro
quarto cap.vi. Dominator Chriſtus præbuit ſanctorum ſuorum reliquias multiformia beneficia
erogantes, vnguentum boni odoris ex ſe tribuentes. & infra. Sed hi non ſunt mortui qui in ſpe re
ſurrectionis dormierunt. Et quia eodem modo tali adoratione adorandi ſunt pulueres Petri & cor
pus mortuum eius, qđ in illos pulueres determinatos eſt reſolutũ, in quibus pulueribꝰ manifeſtũ

eſt non oportere ſecundum apparentiam ſenſus ponere aliquã formam quæ prius erat in eius cor-
E pore viuo vt adoret̃:q̃re neq; in corpe Petri mortuo nõ reſoluto in pulueres. Propter ſextũ ordi-
nem ad per ſe adorandũ adorãda eſt materia q̃ percipi poteſt fuiſſe in corpore viuo alicuius ſancti
ſub quacunq; forma inueniat̃,etſi compoſitum in quo eſt nõ ſit adorãdũ:vt dictũ eſt de verme.Ma
teria enim ſub forma vermis poteſt dupliciter cõſiderari.Vno modo in ordine ad formam vermis
ad quã habet habitudinẽ ſecundũ actum:& eſt actu terminata ſub illa.Alio modo in ordine ad for
mã ſancti ſub qua fuit in viuo:ad quã habet habitudinẽ in habitu:vt ſub illa ſit aliquãdo.Si primo
mõ:dico ꝙ non eſt adoranda ſicut nec vermis ipſe.Sed iſto modo cõſiderando materiam Petri ſub
forma cadaueris Petri, ipſa eſt adoranda ſicut & ipſum cadauer.Si ſecundo modo:ſic dico ꝙ mate
ria illa ſiue fuerit ſub forma cadaueris ſiue vermis ſiue quacunq; alia,adoranda eſt propter ordinẽ
connaturalitatis ad ſeipſum vt eſt ſub forma in viuo:in eo.ſ.ꝙ vna eſt & eadẽ naturaliter: & etiam
propter ordinem quẽ habet ad animam ſuam aliquando reſumendam. Et quãdo materia illa non
eſt adoranda vt eſt ſub forma aliqua:puta vermis:tunc ipſa mente ſola eſt veneranda ſiue adoran-
F da:non tamen corporaliter vt genuflexione,ne videatur vermis ipſe adorari. PER hęc patet ſolu- Ad arg. pri.
tio ad argumentũ primũ:ꝙ corpus ſancti mortuum nõ eſt adorandũ:quia nihil manet in eo qđ fu
it in viuo propter qđ debeat adorari.Dicendum ſecũdũ iam dicta,ꝙ corpus mortuum non adora-
tur propter remanẽs in eo de viuo ſecũdũ formã:ſed quia ꝑ naturalem & per ſe corruptionem viui
naturali ordine deſcendit de eo:vt reliquiũ eius.Vñ licet in corpore mortuo maneat figura corpo-
ris viui modicũ ſecundum terminationem variata:non propter hoc ſecundum veritatem licet ſe-
cundum ſenſus apparentiam potius eſt reliquium corporis viui:nec ideo poti⁹ adorandum q̃ pul
ueres:in quos ordine naturali corpus illud eſt reſolutũ:licet maiori deuotione propter maius ſym
bolum:vt dictum eſt. Vnde vt intellexi, nuper in Anglia quidam religioſi dicentes in ſcholis ꝙ
corpus ſancti mortuum & viuum non eſt idẽ niſi ſecundum quid:quia non ſecundum aliquã for-
mam ſubſtãtialẽ:ſed ſolũmõ ſecũdũ materiã, & q̃dã accidẽtia ſymbola, multum deliq̃rũt prouocã
tes pp̄lm ad inſiliendũ in eos:q̄ſi dicãt ꝙ caput ſancti Thomę aut alicui⁹ alterius ſancti mortuũ nõ
eſſet vere caput illius neq; ſimpliciter:ſed tñ ſecundum quid:& ꝙ idcirco non eſſet adorãdum vt
caput illius.Immo q̃q̃ caput illud mortuum non ſit idẽ qđ prius viuum niſi ſecundum materiam
propter qđ tamẽ vt dictum eſt non eſt adorandum:non autẽ ſecundum aliquã formam ſubſtantia
lem:& ideo non niſi ſecundum quid eſt idem mortuum qđ fuit prius viuum: quẽadmodum ocu-
lus in capite mortuo non eſt idẽ ſecundum formam cum oculo prius viuo: quia forma viui oculi
erat viſus:qui fuiſſet eius aĩa ſi oculus viuus fuiſſet animal:de quo manifeſtum eſt ꝙ nõ eſt forma
oculi mortui:& ideo nõ ſunt iidẽ oculi niſi ſecũdũ quid:vere tamen & ſimpliciter dicitur ꝙ illud
caput mortuũ eſt eius cuius fuit viuũ:licet aliter & aliter:quia viuum fuit eius vt pars ſua ĩtegra
lis organica:mortuũ aũt eſt eius vt reliquiũ ſiue reſiduum eius,remanens in eadem materia ꝑ na-
turalẽ deſcẽſionẽ ordine per ſe & eſſentiali de ipſo capite eius viuo.& ꝓpter hoc vere adorãdum eſt
tanq̃ reliquium ſancti:licet non tanq̃ pars eius organica. Magis tñ & maiori deuotione eſſet adorã
dũ tale reliquium ſi maneret idẽ in aliqua forma ſubſtantiali:quẽadmodum manſit corpus Chriſti
mortuũ idẽ cũ viuo:q̃ qñ non manet idẽ in ſubſtantiali forma:ſecũdũ ꝙ hęc patẽt ex iam ſupra de
claratis.Q; ſi forte aliquis vellet damnare opinionẽ dicentẽ ꝙ non eſt eadẽ forma ſubſtantialis ſecun
dũ numerũ manẽs in mortuo q̃ prius fuit in viuo:eo ꝙ aliter nõ eſſet adorandũ: nõ eſſet conſulta
dãnatio:& retractanda potius q̃ tenenda. ARgumẽta duo alia concedẽda ſunt: vt patet ex dictis. Ad argu. in oppoſitum.

SEquuntur quęſita pertinentia ad non ſacra:vbi proponebantur q̃dam pertinen
tia ad omnes creaturas generaliter:& quædam pertinẽtia ad hominem ſpeciali-
ter.De primo aũt horũ ꝓponebant̃ tria:quorũ primũ erat de identitate eſſentiæ
& eẽ ſimpliciter:Vtrum.ſ.ponẽs eſſentiam creaturæ eſſe idẽ re cum ſuo eſſe,põt Quæſt. vii.
ſaluare creationẽ.Secundũ vero erat de idẽtitate eſſe accidentis cum eſſe ſui ſub
iecti.Vtrũ.ſ.accidẽtis exiſtẽtis in ſubiecto ſit aliud eſſe exiſtentię q̃ ſit eſſe exiſten Quæſt. viii.
tię ſui ſubiecti.Tertium aũt erat de modo cauſandi eſſe accidẽtis a ſuo ſubiecto.Vtrum.ſ. ſubiectũ Quęſt. ix.
per ſe poſſit eſſe cauſa ſufficiens ſui accidẽtis. CIRca primum arguit̃ ꝙ ponens eſſentiam creatu- Argu. prĩci.
ræ eſſe idem re cum ſuo eſſe:non poteſt ſaluare creationẽ: primo ſic.ſicut ſe habet materia ad for- Primum.
mã in generatione:ſic ſe habet eſſentia ad eſſe in creatione.ſicut.n.materię acquirit̃ forma per gene-
rationem:ſic eſſentiæ acquiritur eſſe per creationem.ſed ponens materiam idẽ eſſe re cum ſua for-
ma,non poteſt ſaluare generationem licet alterationem:quia tunc per generationem non acquirere
tur formæ eſſe in materia:ſicut neç materiæ:qđ eſt contra naturã generationis.ergo &c. Secundo Secundum.

ſic.ponēs eſſentiam idem cum ſuo eſſe,ponit non poſſe intelligi eſſentiam ſub non eſſe:quia etſi ali-
qua ſint idē:& licet vnū poſſit intelligi ſine altero cointellecto:non tamē pōt intelligi ſub illius op-
poſito.Verbi gratia:Si aīal ſiue ſenſibile & rōnale idē ſint in hoīe ſcđm rē:& poſſit aīal ſiue ſenſibile
intelligi ſine rōnali cointellecto:nō pōt tamē intelligi ſub irrationali.Aliter.n.oppoſita intelligerent̄
ſimul in eodē:qđ eſt īpoſſibile. ſed ponēs ꝙ eſſentia nō pōt intelligi ſub nō eē:ponit ꝙ nō pōt eē ſub
non eſſe:quia ſic pōt intelligi ſicut poteſt eē.talis aūt non pōt ſaluare creationem:quia non eſt crea
Tertium. tio niſi mutatio de non eſſe eſſentię in eius eſſe.ergo &c. Tertio ſic.In omni mutatione ſubiectum
differt ab vtroq; termino:ſicut materia differt a forma corrupta & gn̄ata in mutatiōe q̄ eſt gn̄atio
quare cū in creatione eſſentia ſit ſubiectū:& termini ſint non eſſe & eſſe: oportet ergo ꝙ ab vtroq;
differat:& ideo ꝙ cū neutro ſit idē.quare ſi ponat̄ cū altero,vt cū eſſe,idē: deficit creatio. ergo &c.
In oppoſitū. CONtra.ſi eſſentia eēt aliud ab eē,tūc eſſentię ꝑ creationē acqreret̄ eē ſicut ſubiecto : quēadmodū
materię acquirit̄ forma ꝑ gn̄ationē vt ſubiecto.quare cū in oī trāſmutatione habente ſubiectum,id
qđ acqrit̄ ꝑ ipſam,de ſubiecto ꝓducit̄:vt forma de materia per gn̄ationē:eē ergo in creatione ꝓduce
ret̄ de ipſo eē ꝑ creationē.Q; ſi ſic:non igitur creatio eēt de nihilo:ſed de aliquo.qđ eſt cōtra natu-
Opinio quorundam. rā creationis.Ponēs ergo eſſentiam nō eē idē cum eē ſuo,non pōt ſaluare creationē. Dicūt aliq: ꝙ G
ab inferiorib⁹ naturalib⁹ & ſenſibilib⁹ debem⁹ manuduci ad ſupiora ſupnaturalia:q̄ ſolū nūc a fine
Probatio prima. intelligibilia ſunt.In naturalib⁹ aūt eſt ita:ꝙ illđ qđ ꝑ ſeipſum ſolū ē in potētia ad aliqđ ꝑ ſe: nō eſt
ſecundum actū illud:neq; participat illo.nihil em̄ habet eē ſcđm actum aliqđ ꝑ illud quo eſt in po-
tentia illud:vt patet in materia & forma.Quare ſi ſcđm actū eſt illud:oportet ꝙ illud ꝑ qđ habet
eē ſcđm actū illud, ſit aliud ſcđm rē ab illo ꝑ qđ pōt eē illud.Cum ergo eſſentia creaturæ ꝑ ſe ex eo
ꝙ eſt eſſentia creaturæ ſit in potētia ad eē:ꝑ ſe ergo nō eſt habēs eē:neq; ex ſe ſcđm actū:ſed ꝑ aliqđ
qđ re eſt aliud ab illa.quare cū ꝑ eē formaliter habet eē:eſt ergo eē re aliqđ aliud ab eſſentia creatu-
Secunda. rę.Qđ confirmāt per hoc:ꝙ oppoſita circa genus ſunt differētię poſitiuę:quę habēt aliquid cōmu
ne ſcđm intellectum.Oppoſita materię ſunt forma q̄ eſt poſitiua,& priuatio quæ non eſt poſitiua
quæ idcirco nō cōmunicant cōmunē materiam.ſunt tamē circa idē in actu poſitum.Oppoſita cir-
ca eſſentiam ſunt eē qđ eſt poſitiuū: & non eē qđ eſt negatiuū:quæ nec habēt aliquid cōmune: nec
habēt eē circa idē cōmune exiſtēs extra intellectū.& ideo plus diſtant ab eo qđ habēt cōmune,q̄ op
poſita prædicta.Quare cum actualitas gn̄is differt a potētialitate eius:eo ꝙ eſt extra rationē illius
& actualitas materiæ quæ eſt forma,a materia:ſic ꝙ re ſit alia ab illa: multo ergo fortius & actuali
tas eſſentię quæ eſt eē,differt ab eſſentia:ſic ꝙ ſit re aliud ab illa.ſup quo fundat̄ tertia ratio propo
Tertia. ſita ſupra. ITEM eſſentia de ſe nō eſt neceſſe eſſe:quia tunc non poſſet non eſſe:neq; impoſſibile
eſſe:quia tunc non poſſet eſſe.eſt ergo poſſibile eſſe & non eē de ſe.Sed nihil exiſtit per hoc ꝙ poſſi-
Boetii dictū bile eſt eē & nō eē:eſſentia exiſtit ꝑ eē:ergo eſſentia ꝑ ſe & ex ſe nō eſt eſſe.Qđ etiā cōfirmat̄ ꝑ Boe
tiū:qui dicit de hebdo.Diuerſum eſt qđ eſt eſſe & id qđ eſt.qđ neceſſario intelligitur de eē creatu-
ræ non creatoris:quia conſequitur cōtinue.Ipſum vero eſt nondū eſt:at vero qđ eſt,accepta forma
eſſendi eſt atq; ſubſiſtit. Itē ibidē.In oīni compoſito aliud eſt eē:aliud eſt ipm̄ qđ eſt.Vn̄ ſicut in na
turalib⁹ ꝑ trāſmutationē naturalē acqrit̄ forma:& iō tranſmutatio naturalis in naturalib⁹ fecit ſci
re materiam differre ſecundum rem a forma:ſic cū in creatis per creationē in eſſentia creaturæ ac
quiritur eē:ideo & creatio neceſſario facit ſcire eſſentiam creaturæ differre ſecundum rem ab eſſe.
Sicut enim materia eſt in potētia ad formam & ad eius priuationem ſecundum rem abſq; intelle-
ctus conſideratione:quēadmodum genus qđ eſt idem cum vtraq; differentiarum,eſt in potētia ad
illas ſola conſideratione intellectus:ſic eſſentia ſecundū rē abſq; cōſideratione intellectus eſt in potē
tia ad eē & non eē.Vn̄ cum potētialitas generis de qua minus videtur nō reducatur ad actum ni
ſi per aliqđ ei additum qđ eſt extra rationem generis.ſ.per differentiam:& ſimiliter materia non re
ducitur ad actum formæ & priuationis niſi ꝑ realiter differēs ab ea:eodem ergo modo eſſentia nō
reducitur ad actum eſſentialem niſi per aliquid qđ eſt extra rationē eius,differens re ab ipſa: cuiuſ
modi eſt eſſe eius.neceſſario ergo re differt eſſentia ab eē. Sicut ergo vt dicūt oportet dare aliquid
realiter differens a materia ſi ſit generatio:ita oportet dare aliquid realiter differens ab eſſentia : ſi
ſit creatio.Omnis.n.mutatio habet ſuum potētiale & ſuum actuale:ergo & creatio cū ſit vera mu
tatio.Vnde ſicut ponendo materiam eſſe idem cum forma ſubſtātiali:vt potētiale cum actuali: nō
poteſt aliquis ſaluare generationem: licet poſſet ſaluare alterationem ponēdo formam accn̄talē eē
aliud a ſuo ſubiecto:ſic ponēs idem eſſentiam cū eē,cum non pōt ſaluare potētiale differēs ab actu
ali & ipſum actuale differēs ab illo:nullo modo poteſt ſaluare creationē:ſecundum ꝙ proceſſit pri-
ma ratio.Ex iſta etiam poſitione(vt dicunt)ſequuntur multa quæ non poſſunt ſaluari in entibus.

Quorum primũ eſt: ꝙ eſſentia non poſſet intelligi non eẽ ſicut ꝓceſſit ſcḋa rõ ad principale. Secun Incõuenien-
dum vero eſt: ꝙ eſſentia creaturæ non eſt quid diminutũ & incompletum: neq; eſſe eius: quia non tia.
eſt quid participãs aut participatũ. Diminutio aũt nõ eſt niſi in participatiõe. Participare.n.idem Primum.
eſt qḋ partẽ capere. Pars aũt reſpectu toti⁹ imperfectum eſt, vel proximũ ſecũdum naturam. v. Me- Secundum.
taph. Q; aũt non eẽt participatio patet: quia nõ eſt participatio niſi in natura potẽtiali, aut actuali
ſecundum ꝙ recipit̃ in potẽtiali. quare ſi tollis potentiale, & actuale receptum in potentiali: & par
ticipationem ꝑ hoc tollis. Potentiale autẽ & actuale tollis ponẽdo eſſe idẽ eſſentiam creaturę & eſſe
eius: quia nihil participat ſeipſo: nec eſt potentiale reſpectu ſuiipſius. & ſic in creatura tollis omnẽ
defectum: primo rei in ſe: ſecundo in comparatione: quia res prius defuit in ſe q̃ in comparatione.
Tertium vero eſt: ꝙ non eſſet ens per accidẽs: quia prius res participat eſſe q̃ aliis quę ſequũtur eẽ: Tertium.
& non eſt ens per accidẽs niſi participando illa quę ſunt poſt eſſe. dicẽte Boetio de hebdo. Omne qḋ
eſt, participat eo qḋ eſt eſſe vt ſit: alio vero participat vt aliq̇d ſit. Ac per hoc id qḋ eſt participat eẽ
vt ſit: eſt vero vt participet alio quolibet. Quartũ eſt: ꝙ non eſſet genus in creaturis: quia genus Quartum.
non eſt niſi q̇d potentiale reſpectu differẽtiarũ. Si ergo nõ differunt potẽtiale & actuale, genus nõ eſt
Vnde in deo: quia idẽ ſunt actuale & potẽtiale, eſſentia & eſſe: in ipſo non eſt ratio generis. Quintũ Quintum.
eſt: ꝙ non eſſet diſtinctio ꝑdicamẽtorum ſubſtantiæ ab accidentibus ſub analogia entis: quia tunc
non eſſet idem eſſe quod ſubſtãtiæ cõueniret primo & per ſe tanq̃ illi qḋ eſt primo ens: & accidẽti
tanq̃ illi qḋ non eſt ens niſi quia entis. immo accidẽs haberet proprium eſſe aliud ab eſſe ſubſtantiæ.
H HIC oportet primo videre quõ ſe habet eſſe ad eſſentiã. Secũdo ex hoc principale quęſitũ. Sup idẽ- Reſolutio.q.
titate eſſe, & eſſentię in creaturis: habita eſt q̃dam q̃ſtio determinata in noſtro primo Quolibet. vbi
diximus & adhuc dicemus: ꝙ eſſe creaturę non eſt aliquid re abſoluta aliud ab ipſa eſſentia creatu
ræ additum ei vt ſit in effectu: immo ipſa creatura eſſentia ſua qua eſt id qḋ eſt, habet eẽ, non iquã
tum eſt eſſentia ſecundum ſe & abſolute conſiderata: ſed vt conſiderata eſt in ordine & cõpatio-
ne ad diuinã eſſentiam. Inquantũ.n. ipſa re ipſa abſq; omni abſoluto addito eſt ſimilitudo diuinę eſ
ſentiæ ſecundũ rõnẽ cauſæ formalis cõuenit ei eſſe eſſentiæ. Inquãtũ aũt ipſa in ſeipſa abſq; omni ab
ſoluto addito eſt effectus diuinę eſſentię: vel immediate vel mediante agente naturali ſcḋm rõnem
efficiẽtis, cõuenit ei eſſe exiſtẽtię. vt ſic nec eſſe eſſentiæ: nec eſſe exiſtentiæ ſuper eſſentiã in ipſa eſſen
tia creaturę addat ſup eſſentiam creaturę aliquid formale abſolutũ: ſed ſolũmõ reſpectum ad aliud
Qḋ tñ eſſe eſſentiæ non proprie dicit̃ addi eſſentię: quia non eſt eſſentia ꝓprie niſi illo eſſe: ſed poti⁹
dicit̃ addi aliquo qḋ eſt de ꝓpria ratione gñis ſui: qḋ cũ ratione eſſe conſtituit eſſentiam compoſi
tã ex eo qḋ eſt, & eẽ qḋ eſt ipſum quo eſt: vt iã infra plus patebit. SED arguit cõtra nos in hoc ad- Arg. aduerſarii.
uerſans nobis. Illud qḋ eſt efficiens potẽtiale eẽ ex ſe, non põt illud facere eſſe actu niſi ſeipſum illi
imprimat vel aliud qḋ eſt actus eius quo formaliter habet eẽ. ſeipſum aũt nõ imprimit vt conſtat: Primum.
imprimit ergo aliud. impreſſum aũt tale nõ põt eẽ niſi abſolutũ: quia relatio nõ põt eẽ per ſe termi
nus actionis. ergo &c. ITEM ex eo ꝙ aliq̇d habet reſpectũ ad aliud, nõ exiſtit: ſed ẽ ad aliq̇d: qḋ præ Secundum.
ſupponit exiſtere: quia potẽtiale non exiſtit ſeipſo. ergo &c. ITEM materia eſt in reſpectu ad eſſe ex- Tertium.
tenſum. ſed non ſine alio ſibi aduenĩẽte vt quantitate eſt actu extẽſa. ergo ſimiliter eſſentia nõ ex ſo
I lo reſpectu eſt actu ſub eſſe ſine alio addito. DIcẽdũ ꝙ aliquid ex ſe eſt potẽtiale eẽ dupliciter. Vno Reſpõſio ad
mõ vt ſolum ꝑ ſe ſubiectũ tranſmutationis a non eſſe in eſſe: & non vt per ſe terminus. Alio modo primum.
vt terminus eius. Primo mõ in naturalib⁹ ſola materia eſt potẽtiale eſſe. Secũdo vero mõ ſola forma
educta de potẽtia materię: vel ipſum compoſitũ ex materia & forma, eſt potẽtiale eſſe. De potẽtiali
eẽ primo mõ verũ eſt ꝙ efficiẽs ſiue agẽs quodcũq; non põt illud facere eẽ in actu niſi imprimẽdo
ſe vt formã illi: vel aliq̇d aliḋ: q̇a illo mõ nõ dr̃ aliq̇d potẽtiale eẽ niſi reſpectu formę a q̃ ſumit actu
ale eẽ. Et tali mõ potẽtiale eẽ bñ põt eẽ in actu exiſtẽtiæ: cũ hoc qḋ ẽ ſic potẽtiale eẽ: vt materia pr̃ia
in naturalibus: quę inquãtũ eſt ſubiectũ tranſmutationis naturalis: non eſt potẽtiale ad eẽ ſimplici
ter: ſed habet eſſe exiſtẽtię a deo ꝑ creationẽ vt terminus eius. qḋ quidẽ eſſe exiſtẽtię ſupponit in ma
teria omne agẽs naturale. Sed tale potẽtiale eſſe non eſt eſſentia reſpectu eẽ actualis exiſtẽtię: quia nõ
põt exiſtere in actu ſine tali eſſe: ſicut non põt aliq̇d eẽ ſimile ſine ſimilitudine. Secundo autẽ modo
falſum eſt. Illo.n. modo dicitur aliquid eẽ potẽtiale eſſe non reſpectu alicuius formæ ſibi imprimẽdę:
reſpectu efficientis vt eius actionem quæ eſt productio terminantis. Vnde forma ſubſtantialis per
generationem eſt ſecundum actum ſub eſſe: quia eſt terminus actionis quæ eſt generatio: vnde ha-
bet eſſe non vt ꝑ formã ſibi ĩpreſſam ꝑ tranſmutationẽ gñationis: quia tunc ſimul eſſent duę gña-
tiones: vna qua materia habet in ſe actum qui eſt forma: altera qua forma habet in ſe actum q̇ eſt
eſſe: neq; ꝑ creationem: qualiter ponit ille eſſentiam habere eſſe ꝑ actum creationis: quia tũc in oĩ

generatione coincidet actio creationis. Sic ergo eſſentia per creationem eſt actu ſub eſſe: quia eſt terminus eius: non habendo eſſe vt formam ſibi impreſſam & eductam de potentia eſſentiæ: quod ſupponit ille in ſuo argumẽto: quia tunc eſſe non haberetur in ſua eſſentia per creationem: ſed ꝑ generationem. quia ſecundum Commẽ. xii. Metaph. quando forma educitur de potẽtia materię: tunc eſt generatio: ſi aũt produceret̃ in materia nõ ex materia, eẽt creatio: ſicut patet de creatione gratię in aĩa: & non eẽt creatio cũ ipſa eſſentia creaturæ producitur in effectu: niſi qa ipſa eſſentia ꝑduceret̃ de nihilo. Nec poteſt dicere ꝙ habet eſſe vt ꝑ formam ſibi impreſſam per creationem: ſicut gratia imprimitur animę: vt duo ſint ſimul creata. ſ. eſſentia & eſſe. quia cũ ſecũdũ hoc eſſentia creatur vt ſubiectum: eſſe vero vt forma in ſubiecto: & forma in ſubiecto exiſtẽs neceſſario preſupponit natura vel duratione ſubiectum: prius ergo natura eẽt eſſentia creata ꝙ̃ eẽ, etſi ſimul duratione: & ſic non eẽt verum ꝙ prima rerũ creatarum eſt eſſe: qđ tamẽ oportet ponere: vt ĩfra declarabit̃. Nõ ergo habẽdo eſſe vt formam ſibi impreſſam eſſentia eſt actu ſub eẽ ꝑ creationẽ: ſed habẽdo eẽ in ſua eſſentia ex reſpectu ad creantẽ: inquãtũ eſt ꝑducẽs eã: & illa eſt effectus ei⁹. Qꝫ arguit ſecũdo ꝙ ex reſpectu eſt res ad aliqđ: nõ ꝙ exiſtat: Dicẽdũ ꝙ reuera exiſtere creaturæ nõ eſt exiſtere ſimpliciter & abſolute: ſed ſolius eſſe creatoris eſt tale. ſed eẽ creaturę non eſt exiſtere niſi ſub quadã depẽdẽtia ad manutenẽtiam creatoris: & ita in quodam reſpectu quẽ creatura habet ad deum, primo ex actu creationis: ſecundo ex actu conſeruationis. & eſt reſpectus idẽ: ſi idem re ſint actus creationis paſſiuæ & cõſeruationis. & ſic idẽ eſt creaturã exiſtere: & ad aliud exiſtere: & eodẽ ad aliud exiſtit & exiſtit ſimpliciter. abſoluto enim tali reſpectu non exiſtit omnino. Ad tertium: ꝙ materia eſt in potentia ad extẽſionem: ſed non ſine alio ei adueniente &c. Dicẽdum ꝙ non eſt ſimile: quia materia nõ eſt in potẽtia ad extẽſionem niſi vt ſubiectum. & ideo non vadit ad actum extẽſionis niſi ꝑ aliud: quo vt eẽntialiter extẽſo informatur. Eſſentia vero eſt in potẽtia ad eſſe non vt ſubiectum vadens ad actum ꝑ alicuius informationem: ſed ſolum vt terminus exiſtens in actu: per hoc ꝙ terminat actum creationis: & eſt effect⁹ creatoris vt dictum eſt. Qꝫ aũt ſuper eſſentiam creaturę nihil abſolutum reale informans ipſam apponit ipſum eẽ: ꝓbaui ſufficiẽter triplici medio in ꝑ̃dicta quæſtione. Quorum primũ eſt: ꝙ veritas, bonitas, vnitas nihil addunt ſuper eſſentiam rei abſolutam: quare nec entitas Cui reſpondet ille dicẽdo ꝙ vno modo dicitur ens qđ diuiditur in decem prædicamenta: qđ eſt ens ab eſſe eſſentiæ. & hoc nihil addit ſuper eſſentiam rei: ſicut nec veritas, vnitas, aut bonitas. Alio modo dicit̃ ens qđ exiſtit in rerũ natura: & hoc eſt forma addita ipſi eſſentiæ rei. aliter eñ creatura tantę actualitatis eſſet ꝙ ex ſe poſſet exiſtere: qđ falſum eſt. Vnde licet de ſe ſit ſufficientis actualitatis ad mouẽdum intellectum: non tamẽ de ſe eſt ſufficientis actualitatis ad exiſtẽdum ſecundum ſe extra intellectum. Sed aſſumptum in hac reſponſione plane patet eſſe falſum. ſ. ꝙ eſſe quo aliquid exiſtit in rerum natura: eſt forma abſoluta addita eſſentiæ. Aliter. n. ex ſe poſſet exiſtere ſua actualitate, qm̃ dato ꝙ nõ ſit forma ſuperaddita: ſed ſolus reſpectus fundatus in eſſentia rei: nõ vt eſt eẽntia rei abſolute: ſed ſolũmõ vt eſt creatoris effect⁹: nũꝙ̃ tñ ex ſe ẽ tãtę actualitatis ꝙ ex ſe poſſit exiſtere in effectu: ſed hoc ſolũ habet a creatore inquantũ eius effectus: quia ab hoc habet ꝙ reſpectus ille fundatur in ipſa eſſentia: nequaꝙ̃ autẽ ex ſeipſa: qđ tamẽ ſupponit illa reſpõſio. Secunda ratio mea eſt: ꝙ ſi eſſentia non habet eſſe niſi per aliquid abſolutum additum ipſi eſſentiæ: cum illud exiſtat in illa eſſentia & non eſt creator: eſt ergo creatura, de ſe non habens exiſtere: nec ſecundum ſe: nec in alio. ergo ei eſſe aliud a ſe acquiritur per creationem: & eadem ratione illi eſſe aliud: & ſic in infinitum. Iuxta hoc arguit ille ad idem contra ſe ſic. Sicut eſſentia eſt poſſibile eſſe & non eſſe: quia non eſt neceſſe eſſe: nec impoſſibile eſſe: ſic & illud eſſe. ergo non niſi per aliquid ſibi additum habet exiſtere ſicut neꝙ eſſentia: & ſic in infinitum. Et reſpondet dicens: ꝙ illud eſſe eſt poſſibile eẽ cui acquirit̃ eẽ. ſed hoc eſt per accidens. ſ. quia nõ habet eẽ niſi in poſſibili eẽ. Verũtamen quãtum eſt de ſe, ſemper eſt: quẽadmodum dicunt philoſophi ꝙ omnis forma quantum eſt de ſe eſt actus quidam & neceſſe eſſe. ſed qđ non eſt neceſſe eẽ: hoc eſt per accidẽs. ſ. quia recipit̃ in poſſibili eẽ qđ eſt materia: & ideo non vadit proceſſus in infinitum: quia illud eſſe primum non recipit aliud eſſe a ſe: quia non recipit eſſe niſi quia recipitur in alio qđ eo habet eſſe. Sed ſecundum dictum hoc apparet ſtatim falſitas periculoſior: ꝙ. ſ. formę creaturarum ex ſe & eſſe quo creatura formaliter exiſtit, nõ ſunt poſſibile eſſe: ſed neceſſe eſſe: niſi quia ſunt in poſſibili eſſe: cum tamen non ſit niſi vnicum neceſſe eſſe: cuiuſmodi eſt eẽ diuinum. Nec poteſt plurificari vt probat Auicẽ. & alibi in q̃ſtionibus ordinariis declarauim⁹. Ex quo ſeqt̃ ꝙ oĩs forma creaturę & eẽ ei⁹ quãtũ eſt de ſe ſit q̃dam diuina eẽntia & eẽ dei: & ꝙ ſũt poſſibile eẽ: qa recipiũt̃ ĩ poſſibili eẽ. Qđ ꝙ̃ abſurdũ ſit patꝫ oĩb⁹. abſurdũ eſt ergo illud ĩ

Margin notes and section letters (in the order printed): Ad ſecundũ — K — Ad tertium — L — Dictũ auctoris. — M — Ratio pri͂a. — Secũda. — Arg. aduerſariu. — Reſponſio. — N

quo fundaẽ dicta ſolutio. Q: ſi forte dicat ꝙ illud ſolũmodo dixit ſecũdũ opinionẽ philoſophorum
non ſic ſentiendo: tunc reuera non habet ex hoc dicto vnde ſoluat argumẽtum ſiue rationem loqñs
vt chriſtianus: ſed manet inſoluta. TERtia ratio eſt: ꝙ tale eſſe non põt eẽ accidẽs nec ſubſtantia, Tertia rõ.
materia, aut forma, aut compoſitũ. Et rñdet dicẽs: ꝙ licet nõ ſit ſubſtãtia recipiẽdo de ſe ſubſtãtiæ
ꝑdicationẽ: eſt tñ de gñe ſubſtantię ſicut principiũ & forma, dãs actualitatẽ eſſentię: ſicut forma dat
actualitatẽ: & hoc ſuo modo: quẽadmodum punctus eſt de gñe quantitatis: licet quãtitas non præ
diceẽ de ipſo. Qđ non põt ſtare: qñ non eſt vt forma ſubſtãtialis de ꝑdicamẽto ſubſtãtiæ. tunc eñ
eſſentiæ rerũ ſeipſis & ſuo eẽ eſſentiæ non conſtituerẽt ꝑdicamẽtum: ſed ſuo eſſe exiſtentiæ: nec eẽt
aliquod ꝑdicamẽtũ niſi eſſentiis exiſtẽtibus in rerũ natura. cuius contrarium vult Auicẽ. & in quę
ſtionibus ordinariis declarauim⁹. ꝙ etiã dicit Simplicius ſup ꝑdicamẽta idẽ, in queſtione de relatio
ne in ꝓcedẽte Quolibet tetigim⁹. Itẽ Algazel in logica ſua expſſe dicit ꝙ huiuſmodi eẽ exiſtẽtię ac-
cidẽs ẽ entis. & Auicẽ. vult ꝙ eẽntię rei accidit eẽqđ nõ eſt qđ ipſa: vt ꝙ ſit vlĩs vel pticularis in aĩa
vel extra aĩam: & vlẽ ꝙ ſit & ꝙ non ſit: vt in q̃ſtionibus ordinariis ſufficiẽter declarauimus. Auer.
etiam ſup quintũ Metaph. dicit ꝙ iſtud eẽ eſt de ꝑdicamẽto accñtis: & illud qđ eſt eẽ eſſentię, eſt de
ꝑdicamẽto gñis. Qđ & ipſe ſufficiẽter cõfeſſus eſt iã ſupra: cum dixit ꝙ eſſe exiſtẽtię eſt forma addi
ta ipſi eſſentiæ: non ſic aũt eẽ eſſentię. & cõſtat ꝙ nõ ſubſtãtialis: q̃a tũc nullo mõ ptineret ad ꝑdica-
mẽtum accidẽtis ſed gñis. ꝙ ſi eſt accidẽtalis nõ ſubſtãtialis nullo mõ eſt de gñe ſubſtantię ſicut pri
cipiũ: ſicut nec eẽ eſſentiæ: qđ extra oẽ genus eſt: & ideo nõ cadit in cõpoſitione cũ aliquo qđ eſt in
gñe, ad conſtituẽdum aliquod cõpoſitũ qđ ſit in gñe. Vñ ſup illud Boetii de Trini. ca. iii. Vnũqđq;
habet eẽ ſuum ex his ex quibus eſt. i. ex partib⁹ ſuis. dicit Cõmẽ. Eſſe nãq; & id qđ eo eſt, nullo pror
ſus cõueniũt gñe. Itẽ ſup illud de duab⁹ naturis. Quæ eſt hoĩs deiq; cõiũctio. Cõmẽ. Eſſe & id qđ eſt
nec eiuſdẽ gñis nec eiuſdẽ rõnis ſunt: & ideo ipſorũ cõpoſitio eſſe non põt. Intelligo cõſtituẽdo ali-
quod totum qđ ſit in gñe p ſe. tunc. n. eẽ aut formã gñis aut differẽtię diceret. Cõpoſitum. n. in gñe
non eſt niſi ſpecies ſpecialiſſima aut ſubalterna, conſtituta ex gñe & differẽtia: conſtituit tñ eẽ cũ eo
qđ eſt compoſitũ: vt infra diceẽ. qđ nõ eſt aliqđ in gñe rõne toti⁹: quia neq; vt genus gñaliſſimum:
neq; vt differẽtia neq; vt ſpecies ſpecialiſſima aut ſubalterna: ſed ſolum ratione partis eius q̃ eſt ipm
qđ eſt cuius eſt eẽ: nõ vt pars eius: ſed vt forma extra genus: q̃ eſt q̃dã diuina participatio. Propter
qđ alias in q̃ſtione de ꝑdicamẽtis diximus ꝙ eẽ nõ eſt genus: ſicut & mõ ꝙ non eſt aliqđ in gñe: ſed
O ſolũ id cui conuenit eẽ. SIC ergo ſentiẽdum eſt ꝙ eẽ non ſit aliqđ abſolutum additũ eẽntię creatu-
rę: & inhęrẽs ei per creationẽ: vt forma inhęret materiæ per gñationẽ. & hoc non ſolũ eẽ eſſentię: vt
ille cõfiteẽ: ſed etiã eẽ exiſtẽtię: qđ negare cõtẽdit. Nec tamẽ dicẽdum eſt ꝙ ipſa eẽntia ex ſe ſola & p
prietate ſua ſit ipſum eẽ ſuũ: & hoc ſecũdũ hũc modũ: ſicut ẽ idẽ eẽ & eẽntia: hoc. n. ſoli diuinæ eẽn
tiæ cõuenit: vt iã amplius diceẽ: ſed ſolũ ex hoc ꝙ eſt effectus dei: & hoc quo ad eẽ exiſtẽtiæ. de eẽ
aũt eſſentię iam erit ſermo inferius. Vt ſcđm hoc eẽ exiſtẽtię nõ addat ſup eſſentiã niſi reſpectũ ad
efficiẽtem: inquantum. n. eſſentia vt creata eſt participat in effectu diuina ſĩlitudine: vt a deo tranſ
formata: ipſa in ſe eẽ exiſtẽtię participat: qđ non põt dici eẽ ipſa: nec tñ aliud ab ipſa: niſi ſicut reſpe
ctus ſimilitudinis fundat⁹ in albedine nõ ẽ ipſa albedo: nec tamẽ aliud re ab ipſa: ſed idẽ re, differẽs
autem ſolo modo: ſecundum ꝙ declarauimus in quæſtione de relatione. non ꝙ eſſe ſub ſuo nomine
dicat reſpectum: & eſſe ſit ille reſpectus: ſed ꝙ ipſa eſſentia vt eſt ſub tali reſpectu, eſt quædam exiſtẽ
tia participatione quadam. & hoc non participatione alicuius aduenientis ei & abſoluti vt intendit
aduerſarius: qui intendit probare ꝙ eſſe aliqđ abſolutum addit ſuper eſſentiã: ſed q̃a reſpectus nõ ac
quiritur: niſi quia fundamentum acquiritur. Quando. n. aliquid eſt immediatum fundamentum
alicuius reſpectus: ſi illud eẽt immobile & extremum in quo natus eſt fundari: correſpondẽs ſimili-
ter reſpect⁹ eẽt ĩmobilis: vt in propoſito, vbi deus eſt alterum extremũ, non poſſet annihilari ille re
ſpect⁹: ex quo fũdamẽtũ maneret. Quare ſi eẽntia in eo ꝙ ẽ eẽntia ẽ incorruptibilis: & ille reſpectus
ſi nõ ſit ibi aliud abſolutũ fundaẽ in ſola eẽntia: ergo & ille reſpectus eẽt ĩmobilis. Vñ a cõtrario: q̃a
per eſſe fundatur reſpectus in eſſentia ad deum: ideo quia eſſe poteſt ſeparari ab eſſentia: & ille reſpe
P ctus: ſed aliter non. Dicendũ ꝙ dicere ſicut ipſe dicit: ꝙ reſpectus nõ acquiritur niſi quia fundamẽ
tum acquiritur: verũ eſt. Sed qđ aſſumitur: qñ aliquid eſt immediatum fundamentum alicui⁹ &c.
Dicendum ꝙ hoc eſt verum in omnibus illis reſpectibus qui fundantur in extremis ex natura pro
pria ipſorum: vt contingit in actiuis & paſſiuis naturaliter, ſecundum ꝙ in præcedẽte Quolibet de
clarauimus in quæſtione longa de relationibus. In illis vero reſpectibus qui fundantur in vno extre
mo, nõ ſolũ ex natura ipſius fũdamẽti: ſed cũ hoc ex actione libera alterius extremi circa illud: non
eſt verũ: vt cõtingit in ꝓpoſito. eſſe. n. qđ fundaẽ in eſſentia & ponit ſolũ reſpectũ ſup eſſentiam: quo

ad iſtum reſpectū non fundaẗ in eſſentia ex ſola natura ipſius eſſentię:ſed tm̄ ex actione alteri⁹ extre
mi .ſ.voluntatis dei imobilis circa ipſam eſſentiam:ita ꝙ iſte reſpectus nouus ſecundum rē in ipſa
eſſentia potius cauſatur ab altero extremo ſub illo reſpectu immobili ſecūdū rationē:q̄ ecōuerſo:vt
ſupra in dicta q̄ſtione declaraui.Q đ ergo aſſeruit: ꝙ p eē fundaẗ res ad deū in ipſa eſſentia : falſum
eſt:niſi inquantū eſſe eſt idē cū eſſentia:& per ipſum eſſe eſſentię qđ a deo acqriẗ:non vt alia res:ſed
vt alia intētio:qua.ſ.eſt effectus dei:ſcđm quā eſſentiæ acquiriẗ reſpectus ad deum vt ad ſuū princi
piū efficiēs:& hoc quaſi materialiter per ipſam eſſentiā,& effectiue p actionē dei circa eā:vt ipm̄ eē
nihil addat ſup eſſentiam niſi ſolū reſpectū:aut potius ꝙ ipſum eē nihil aliud ſit q̄ id qđ eſt eſſen-
tia:vt eſt effect⁹ dei.Q đ ergo cōcludit:ꝙ qa eē qđ ponit eē abſolutū pōt ſepari ab eſſentia,ſilr & ille
reſpect⁹ p ipſius eē ſepationē:& aliter falſū ē:qa ſicut ille reſpect⁹ cauſat⁹ ē i eēntia p dei actionē cir
ca illā:ſic p ſubtractionē actiōis dei circa illā i cōſeruādo ſepaẗ ille reſpect⁹ ab eēntia,& ipſa eēntia ī
ſeipſa corrūpiẗ & annihilaẗ quo ad eē exiſtētię.Vn̄ ꝙ eēntia eſt q̄dā exiſtētia pticipatiōe q̄dā:hoc eſt
ex p̄ſuppoſitione ſilitudinis diuini eē in ipſa eſſentia eſſentialiter p creationē.& quo ad hoc diciẗ eēn
tia eē quadā extrinſecus participatione.ſcđm ꝙ dicit Boetius de Trinitate loquēs de deo.Eſt forma
q̄ eſſe ipſum eſt:& ex qua omne eſt.Vbi dicit Cōmē.i.quę nō ab alio hanc mutuat dictionē: & quæ
cæteris oībus eandē quadā extrinſecus cōparticipatione cōicat: non de qualibet ſuæ eſſentię pprie
tate diciẗ eſt:ſed ab eo q non aliena ſed ſua eſſentia pprie eſt: qm̄ ex eo tanq̄ ex principio dictio iſta
tranſumiẗ:vt de vnaquaqꝫ diuinę formę participatione pprie recte dicaẗ eſt.Per qđ patet rn̄ſio ad
illud qđ arguit ſic.qn̄ aliqd de ſe non eſt tale,ex ſola relatione ad efficiēs nō habet eſſe tale.Si ergo
eſſentia de ſe non habet eē: ex ſola relatiōe ad efficiēs nō habebit eē:ſed requiritur aliqd formale in
formans:nec aliqd aliud ſufficeret. Dicēdū eſt.n.ꝙ ſolus de⁹ eſt talis ꝙ ſuæ eſſentiæ pprietate de Q
ipſo diciẗ eſt.Ipſe.n.ſua eſſentia eſt ipm̄ eē,nō ſolū eſſentiæ,ſed etiā exiſtētię ſuę:qđ nulli creaturę cō
uenire pōt.Et in hoc ſimplicitas diuinę eēntię excedit ſimplicitatē eēntię creaturę:qa nulla creatura
pprietate ſuę eſſentiæ eſt:& ideo nō eſt ipm̄ eē ſuum:ſed participat ipm̄ non alio informante re ab
ipſa eſſentia:ſicut cōcludit:ſed ſola reſolutione ad efficiēs:non quacunqꝫ ſed qua eſt effectus & ſilitu
do eius quo ad eē exiſtentiæ.& hoc non ppter aliquid additū,ſed in ipſa eſſentia fundata abſqꝫ om-
ni aduētitio p̄ter ſolū reſpectū.Et propter iſtā extrinſecus participationem iſtud eē pertinet ad præ
dicamentū de accidēte:& hoc ſcđm modū quo relatiōes accidūt ſuis fundamētis: vt eſt declaratū ī
q̄ſtiōe de relatiōe.cū tm̄ eē eēntiæ ptineat ad p̄dicamētū de gn̄e:vt diſtiguit Cōmē.ſup.v.Meta.Nec
tm̄ eē eēntię oīno eſt abſqꝫ extrinſec⁹ participatione:vt iā declarabiẗ.Quæ tm̄ non poteſt eſſentiæ ab
eſſe:etiam ſecundum intellectum:ſed ab illa habet eſſentia ꝙ ſit eſſentia:vt alibi ptractauimus:licet
poſſit abeē p intellectū ei qđ eſt aliqd:qđ cū eē cadit in cōpoſitiōe eſſentiæ creaturæ:cū diciẗ ꝙ cō-
poniẗ ex qđ eſt & quo eſt.Participatio aūt quæ conſiſtit in eē exiſtentię,eſſentiæ pōt omnino adeſſe
& abeſſe.& propter hoc tale eē eſt extra rationem & intellectum eſſentię:vt licet non ſit res addita
ipſi eſſentiæ vt non differat re ab ipſa:nec etiam differat ſola ratiōe:quia in eis quæ ſola ratione dif
ferunt,vnum eorum non poteſt intelligi ſub contrario alterius:differunt tamē medio modo.ſ.intē-
tione,& in his q̄ ſunt eadē re.& q̄ ſic differunt,vnum eorum bene poteſt intelligi ſub contrario al-
terius.Sed dicit ille:nō intelligo qd ſit differre intētione aliud q̄ differre ratione.Declaro vt intelli-
gat.ecce rationale & album inter ſe differunt:rationale & animal inter ſe differunt:animal rationa
le & homo inter ſe differūt.Videt ne primo ꝙ animal rationale & homo differūt ſola rōne ſicut de
finitio & definitū:& tali modo differendi quo differentia nullam faciūt compoſitionē:neqꝫ ex eis ſit
aliquod compoſitū omnino:& ꝙ idcirco nō cōpatiẗ homo ſecum oppoſitū aīalis aut oppoſitum rō
nalis:neqꝫ quo ad eēntiā neqꝫ quo ad exiſtētiā ſuā: vt neqꝫ eē neqꝫ intelligi poſſit ſub cōpoſito alteri
us illorū?Videt ne ſecūdo ꝙ rōnale & albū differūt re:ſicut ſubſtantia & accidēs:& hoc tali mō dif
ferendi quo differētia faciunt compoſitionē:& ſit ex eis aliquod compoſitum realiter: & ꝙ idcirco
compatitur ſecum rationale oppoſitum albi:& quo ad ſuam eſſentiam,& quo ad ſuā exiſtētiam:vt
& eē poſſit & intelligi ſub oppoſito albi?Et quęro vtrū videat tertio ꝙ rationale & animal non diffe
runt ſola ratione ſicut definitio & definitum:vt nullam faciant compoſitionem:neqꝫ omnino ex eis
ſiat aliquod compoſitum:ſed plus non ſolum quo ad differre ſecundum magis & min⁹ in eodē mō
differēdi ſcđm ſpeciē:quēadmodū in deo plus differūt ſapiētia & bonitas q̄ eē & viuere:ſed quo ad
differre alio & alio mō differēdi ſcđm ſpeciē:qa faciūt aliquā compoſitionem in ſpecie conſtitutа ex
ipſis:& hoc ideo qa nullo mō definitio eſt extra rōnē & itellectū definiti nec ecōuerſo:ſicut gen⁹ eſt
extra rōnē & intellectū differētię & ecōuerſo:nec etiā differūt re tātū quātū differūt ſubſtantia &
accn̄s:qa tūc ſpecies ex ipſis cōſtituta nō eēt vnū p ſe:ſed tm̄ per accidens:aut ſaltē nō eſſet vnū ſim

plex in forma ſecundum rem:ſed medio modo.ſ.plus ꝗ ratione ſola,& minus ꝗ rē. Reuera niſi clau dat oculum rationis luci veritatis,non poteſt hoc non videre.clarum enim eſt ꝙ differūt plus ꝗ ratione ſola. Aliter enim genus poſſet prędicari de differentia & econuerſo:ſicut definitio prędicatur de definito & econuerſo:nec eſſet differentia extra rationem generis nec econuerſo : ſicut definitio non eſt extra rationem definiti nec econuerſo,quę plane falſa ſunt. Clarum enim eſt ꝙ differunt minus ꝗ differentia re. Aliter enim ex genere & differentia non conſtitueretur vnum in forma ſimplici qđ eſt ſpecies:ſicut non conſtituitur ex ſubſtantia & accidēte.qđ falſum eſt. Nō poteſt ergo nō videre quin medio modo differant.& hoc non ſecundum magis & minus differre in eodem modo differendi ſecundum ſpeciem, vt aliquis diceret:ſed ſecūdū alium modū differendi ſecundum ſpeciem ab extremis. Eſt enim alius modus differendi ſecundum ſpeciem quo ſubſtantia differt ab accidēte: quia eſt facientium compoſitionē realē ab illo quo definitio differt a definito:vel quo in deo differunt ſapientia & bonitas:quia non faciunt compoſitum omnino. Et eſt medius modus differēdi ſecundum ſpeciem quo genus differt a differentia:quia aliquā faciūt compoſitionē in ſpecie: ſed non realem vt prius. Vnde licet in dictis tribus modis differendi eſt differentia ſecundum magis & minus:non tamen omnes tres vel duo eorum ſunt in eodē modo differendi ſecundum ſpeciē:ſed in diuerſis neceſſario. Et propter hoc animal qđ eſt genus,poteſt ītelligi eē ſub oppoſito rationalis. Baptizetur ergo ille modus medius:& detur ei nomē:& ſi non compete̅ter poſſit appellari differētia ſecundum intētionem:vt omnino idē ſit differre intentione & ratione:detur ei aliud nomen. Fatuum eñ eſt diſputare de nomine quando notum eſt de re. Et iſto medio modo dixi & dico eſſentiam & eē ſuum exiſtentię differre inter ſe:& ꝙ propterea vnum illorum,vt eſſentia,poteſt intelligi ſub oppoſito eſſe exiſtentię,non dico ꝙ poſſit eſſe niſi in mēte tm̄. Aliter.n.ſimul exiſteret & nō exiſteret. Q(ue)

R ergo q̄rit̄ in q̄ſtione principali: Vtrū ponēs eſſentiam creaturæ eſſe idē cum ſuo eſſe,poteſt ſaluare creationem: Dicendū ꝙ ponēs eſſentiam proprietate qua eſt eſſentia abſq; omni extrinſecus participatione eſſe idem cum ſuo eſſe: vt de re cuius eſt eſſentia,ſuæ eſſentiæ proprietate ſola dicatur eſt ſiue eſſe,talis nullo modo poteſt ſaluare creationem. Sic eñ ſola eſſentia creatoris eſt idē cum ſuo eſſe, & nullius creaturæ:vt iam dictum eſt. Ponēs autem eſſentiam proprietate ſua non qua eſt abſolute eſſe natura: ſed quam habet quadam extrinſecus participatione: eſſe idem cum ſuo eſſe exiſtentiæ: vt de re cuius eſt eſſentia,tali proprietate eſſentiæ ſuę dicatur eſt vel eſſe: talis bene poteſt ſaluare creationem. ſic enim omnis eſſentia creaturæ eſt idem cum ſuo eſſe. Verūtamen ſciendum vt in primo Quolibet expoſui,ꝙ iſta extrinſecus participatio ipſius eē,bene & male poteſt intelligi. Vno modo intelligendo eſſentiam creaturæ aliquid potentiale ſubſtratum:vt materiā:de qua vel in qua aliquid habet produci actione agentis:ipſum vero eſſe aliquid receptum in illo aut de illo productum actione agentis vt formam & actum quo dicitur eſſentia & eſſe:ad modum quo dicitur corpus eſſe album recepta in ſe forma albedinis:vel materia prima dicitur aliquid eſſe in actu etiam recepta in ſe forma ſubſtantiali:vel anima dicitur grata recepta in ſe forma gratiæ.& hoc participando albedine vel forma aut gratia:non totalitatē veritatis eius:ſed partem ſolummodo eius in ſe continēdo Qđ videnꝰ ſonare verba Boetii cū dicit. Qđ eſt,accepta forma eſſendi eſt atq; ſubſiſtit.quæ infra exponemus. Hoc modo intelligūt participationem qui dicunt ꝙ eſſe ſecundum rem differt ab eſſentia. Alio vero modo intelligitur iſta participatio intelligendo eſſentiam creaturæ aliquid potentiale obiectum: vt terminū actionis de nihilo productum. Ipſum vero eſſe intelligēdo eandē eſſentiam, vt eſt actuale obiectum & terminus actionis de nihilo ipſum producētis ſicut ſimilitudinē ſuam:vt ipſa eſſentia inquantum eſt ſimilitudo producta, ſit eſſe quoddam participatum ratione huius ſimilitudinis deficiētis ab ipſo diuino eſſe, quo in tali eſſe participat:nec totalitatem nec partem veritatis eius,ſed ſolummodo ſimilitudinem atq; imitationem eius in ſe continendo : non ꝙ eſſe ſit aliquid acquiſitum aut receptum in ipſa eſſentia vt in ſubiecto. Et eſt iſte verus modus participationis ipſius eſſe:præcedens autem phantaſtica imaginatio,quodammodo fingens modum creationis procedere ſecundum modum naturalis generationis: pręter hoc ꝙ generatio naturalis præſupponit ſubiectū:creatio vero nō tm̄ ꝑducit aliq̄d ī ſubiecto:ſed etiā ꝑducit ipſum ſubiectū. Et iſto ſcđo mō ponēdo participationē differūt ſcđm ſpeciē modus quo eſſentia participat eē:& quo participat aliis poſt eē. Primo vero mō ponēdo participationē idē eſt modus ſcđm ſpeciē quo ſubſtātia partici

S pat eē,& accidētibꝰ ſequētibꝰ eē. Qui ponūt ꝑticipationē eē prio mō, nō poſſūt ſic ꝑfecte ſaluare creationem proprie dictam:ſicut poſſunt ponētes participationē eē ſcđo modo. proprie.n. creatio non eſt de aliquo:ſed de nihilo ꝓcedit q̄cq̄d ꝑ eam ꝓducit̄ : quare & proprie creatum non de aliquo:ſed de nihilo creatum eſt. Vnde ſi aliquis vellet ponere per creationem eſſe productum non de nihilo

ſed de aliquo:vt de eſſentia tanq̃ de potẽtiali ſuo:& ipſam eſſentiam de potentia nihilo: ipſum ergo
eſſe non eſt proprie creatum ſed ipſa eſſentia. Vñ volẽs dicere ꝙ eſſe ſit aliquid productum in eſſen
tia, re differens ab eadem,melius ſaluat creationem dicendo non ꝙ eſſe producatur de eſſentia vt
de ſuo potentiali ſubiectiue:ſed ꝙ eſſe producatur in eſſentia cum ipſa:& ꝙ vtrunq; eorum ſit po-
tentiale q̃ddã:vt producatur obiectiue de nihilo ipſa quidem eſſentia in ſe:ipſum vero eſſe in eſſen
tia:non de eſſentia. Si enim deus creet ignẽ compoſitum ex materia & forma:non eſt dicendum ꝙ
creet materiam ſolam de nihilo,& creando producat formam ignis de materia:ſed ꝙ vtrũq; aeque
de nihilo producat,materiam ſub forma,& formam in materia:non de materia: q̃uis productione
naturali materia ſuppoſita nata ſit forma produci de materia,Q̃d etſi hoc ille intẽdat,adhuc nõ po
teſt proprie ſaluare creationem.Ad cuius intellectum oportet primo ſcire modum creationis pro-
prie dictę:videlicet ꝙ licet res ſiue eſſentia creaturę ab eodem ſecundum rem habet eſſe eſſentiale &
eſſe aliquid per eſſentiam:inter ſe tamẽ differunt intentione:quẽadmodũ aĩal & rõnale inter ſe dif-
ferunt intentione:vt dictum eſt:quia q̃d eſt aliq̃d generis alicuius ſecundũ ſe, eſſe participat vt eſt
ſimilitudo q̃dam diuinę eſſentiæ ſecundum rationẽ cauſę formalis:pręter hoc ꝙ animal ſimpliciter
eſt genus ad hominẽ ſimpliciter:de cuius ratione ſunt animal & rationale.Eſſe aũt eſſentię ſimplici
ter q̃d conſequitur decẽ prędicamẽta, non eſt genus omnino:cuius cauſam alibi declarauimus:ſed
ſolũmodo rationem generis habet.hoc.ſ.aliquid cui conuenit eẽ.nec tñ aliquid cui cõuenit eſſe ha
bet rationẽ vnius generis ad ſubſtãtiam & accidẽs:quia nõ eadẽ ratione eis conuenit eſſe:vt in qua
dam queſtione de prędicamẽtis declaraui:& iam patebit aliquãtulum iferius. Licet ergo res ſiue eſ
ſentia creaturæ ab eodem ſecundum rem habet eſſe & eſſe aliquid: tamẽ differunt inter ſe intẽtio-
ne:ita ꝙ ab alio ſecũdũ intẽtionẽ habet eẽ:& ab alio habet eẽ aliq̃d. Eſſe.n.habet eo ꝙ eſt diuina ſimi
litudo:eſſe vero aliquid habet rõne illius in quo fundatur reſpectus ſimilitudinis illius. Vñ ſuper il
lud de hebdo.Diuerſum eſt eẽ:& id q̃d eſt.dicit Cõmẽ.Cum enim dicimus homo eſt:theologi hoc
eſſe intelligunt quadam extrinſeca denominatione ab eſſentia ſui principii:qua vnumquodq; præ-
dicãt nõ eſſe aliquid:ſed eſſe.non enim dicunt humanitate hominẽ eſſe:ſed eſſe aliq̃d. Vnde eſſe ali-
quid dicitur quadã ratione ſui generis:eſſe aũt diuina quadam participatione. Et omnino conſimi
liter ſentiendum eſt de exiſtere ſiue eſſe per exiſtentiam ſimpliciter,& de exiſtere aliquid ſiue de eẽ
per exiſtentiam aliquid.pręter hoc ꝙ vt dictum eſt,eſſe eſſentiæ eſt quędam diuina participatio ſe-
cundum rationem cauſę formalis,quaſi forma ſubſtantialis eius q̃d eſt aliquid per eſſentiam.Exiſte
re vero ſecũdum rationem cauſę efficiẽtis:qua in exiſtẽtia ꝓducuntur ipſum eſſe eſſentię & id cuiꝰ
eſt,ꝓductione ipſius eſſentiæ in eẽ exiſtentię:& eſt aliq̃d accidẽtale ipſi eſſentię. Vñ eẽ eſſentię in ip
ſa eſſentia eſt quoddã potẽtiale:vt per creationẽ eſſentię ꝓducatur obiectiue in eſſe exiſtẽtię:vt exi
ſtat ſimpliciter extra intellectum.Eſſe vero aliquid per eſſentiam cõſimiliter eſt quoddam potẽtiale:
vt per creationem eſſentię producatˀ in eſſe exiſtentię:vt exiſtat aliquid extra intellectum.Sed ſicut
in eodẽ prius natura eſt eẽ q̃ eſſe aliquid:& prius exiſtere q̃ exiſtere aliq̃d:ſic priꝰ creatˀ eẽ vt exiſtat
q̃ eẽ aliq̃d vt exiſtat aliq̃d:ſecũdũ illã quartã ꝓpoſitionẽ libri de cauſis.Pria rerũ creatarũ eſt eſſe:&
nõ eſt añ ipſum creatũ aliud.Creatione.ſ.qua ꝓducitˀ eſſe in exiſtentia.cũ.n.in eodẽ ſecundum rem
ſint plures intentiones ſecũdũ eſſe,viuere,ſentire,intelligere:& alię hmõi: eſſe ante ſe nullam aliam
ſupponit:& eſt ꝓpinquius eſſe primo puro & vero ſcd̃m naturã & intellectũ.Si.n.fiat reſolutio cõ-
poſiti ex pluribꝰ intẽtionibus,ſemp̃ ſtabit reſolutio in eẽ:& ideo eſt primum in omnibus quæ proce
dunt a primo:& proprie cauſę primę effectus p̱ creatiõis actum,& nihil aliud in re. Eſſe.n.in re eſt
primus & ſimplex mẽtis conceptus ad nihil formatus,vel determinatus,nec formatiuꝰ nec declara
tiuus alicuiꝰ alteriꝰ:q̃a nihil ipſum p̃cedit:ſed formabilis & in quo ĩcipit informabilitas p̱ ea q̃ edu
cuntur ab ipſo. Vt.n.dicitˀ in Cõmẽto dictę ꝓpoſitionis:ſicut ex vna forma ſpecifica propter hoc ꝙ
diuerſificatˀ in mũdo inferiori,veniunt infinita indiuidua: ſimiliter ex eſſe creato primo ꝓpterea ꝙ
diuerſificatur apparẽt formę intelligibiles infinitę: nec ſeiunguntur abinuicẽ ſicut eſt ſeiunctio in-
diuiduorum:q̃ñ ſunt vnum habẽs multitudinẽ:& multitudo in vnitate eſt.ſemp̃.n.eodẽ ſcd̃m rẽ
dicitˀ q̃libet res eẽ & eẽ aliq̃d:vt dicitˀ in Cõmẽto illiꝰ ꝓpoſitiõis.Diuerſum ẽ eẽ & q̃d eſt, & eſt priꝰ
eẽ q̃ eẽ aliq̃d:quẽadmodum q̃d diuinũ eſt eo q̃d nec genus eſt.ab eſſe.n.educitˀ viuere: & ex viuere
ſentire:& ex ſenſu rõnale. & ſemp̃ q̃dlibet ſequẽtiũ ĩ intellectu ſuo & rõne ſupponit q̃dlibet p̃cedẽs
ſe:vt nõ ex nihilo,ſed ex aliquo ꝓducatˀ:ĩ quo eſt ĩchoatio ſui.ſ.ex ip̃o eẽ:q̃d ꝓprie ĩ craturis ꝓducitˀ
ex nihilo.Nihil ergo ſequẽtiũ ꝓprie fit p̱ creationẽ:ſed potiꝰ p̱ iformationẽ.& ſolũ ip̃m eẽ fit proprie
per creationem:vt actus primus ſimplex a cauſa prima in actu exiſtendi productus: vt potius eſſe
dicatur creatum a primo q̃ ens:& eſſe aliquid creatum tanq̃ illud quod eſt cauſa prima formalis

entis vehementius illi vnita: vt dicitur in cōmento propoſitionis dictę: & plus formaliter influens illi: vt dicit prima ꝓpoſitio de cauſis: quæ vt dicit cōmētum non remouet virtutem ſuam a re: cū remouet eam cauſa ſecūda. Et exēplificamus illud per eſſe & viuū hominē: qa oportet ꝙ ſit rei eſſe & in primis: deinde viuū: deinde homo. viuū ergo eſt cauſa hoīs propinqua: & eſſe remota. Eſſe igitur vehemētius eſt cauſa hominis ꝗ viuum. qm̄ non ſolum eſt cauſa hoīs, ſed etiam viui. Similiter etiā quando ponimus rationalitatē cauſam hoīs, eſſe eſt vehemētius cauſa hoīs ꝗ rationalitas: qm̄ cauſa eius ē eſſe. Ipſum ergo eē nō ē creatum niſi a deo: & ideo eſt diuina participatio ſecundum prædictū modū. Quod vero ei additur ipſum determinādo, ad propriā naturam cuiuſqꝫ rei pertinet vt dictū eſt. Vnde vita ante ſe ſupponit ens ſecūdum naturam & ītellectū: & ex eſſe producit ſicut ex confuſo: nec dicit viuere ita ſimplicē cōceptum: ſed formatū ad aliqd. Vita ergo per creationem fieri nō poteſt: quia fit ex aliquo. relinquitur ergo ꝙ fiat per informationem. dico ꝓprie loquēdo. Eſſe ergo primū oībus dat eſſe per modū creationis. Vita autē prima oībus viuentibus dat vitam nō per modū creationis ſed per modū informationis. Vnde ſup propoſitione de cauſis. xviii. Omnes res entia ſunt ꝓpter ens primū: & res viuę ſunt propter vitā primā: & ſcientiā habent ꝓpter intelligētiam ſuam. dicit Cōmēta. Dat oībus rebus ens per modum creationis: dat eis vitā nō per modū creationis: ſed per modū formalē: & ſimiliter nō dat eis quæ ſunt ſub ea: vt de ſciētia &

T reliquis rebus: niſi per modū formę. Sic ergo dico ꝙ ponens in creatura idē eſſe ſecūdum rem dicto modo eſſe & eſſentiā: poteſt ſaluare creationē dictam proprie: & dicere ꝙ prima intentio rerum creatarum in eſſe exiſtētię eſt eſſe eſſentię: & ꝙ omnes alię intētiones in eadem eſſentia fiūt a creante: non ita ꝓprie per creationē ſed potius per ipſius eſſe creati quādā informationē: & ita q̄ſi per aliqualem generationē. & hoc quodāmodo ſecūdum modū quo dicit Cōmēta. ſup. v. Metaphy. Materia primo recipit formā vniuerſalē: & mediante forma vniuerſali recipit alias formas. Omnis enim forma quæ per agens de potētia ad actum deducit, in eo ꝙ de potētia vadit ad actum producendo vnum de altero procedit per viam generationis aliqualis: etiam ſi non differūt ſecūdum eſſe: & ſimul habent fieri ſecūdum rem & eſſentiā: & per eandē indiuiſibilē tranſmutationē: ſicut cōtingit in creatione ſecundū iſtam poſitionē. quare & multo fortius ſi differūt ſecundū eſſe: ſicut cōtingit in creatione ſecundū aliam opinionē circa eſſe & eſſe aliquid reſpectu eſſe exiſtentię. Vnde ponētes gradus formarū ſecūdum diuerſa eſſe, & differētia ſecūdum cōpletum & incōpletum in eadem re: non ſimul ſed ꝑ tranſmutationē ſucceſſiuā educēdo vnū ex altero: dicūt huiuſmodi tranſmutationem eſſe generationē: & generationē non eſſe mutationē ſubitam ſed motū ſucceſſiuū: Dicendo ꝙ oīs forma quę per agens naturale de potentia ad actum deducit: in eo ꝙ primo vadit ad actum per naturalē tranſmutationē, ſecūdū eſſe & eſſe diuidit: vt ſi idē re ſit in bruto viuēs, ſpirās, ſenſibile, in mutatione generationis ſecūdum formā primo deſcendit ab eſſe in viuum: deinde a viuo in ſpirās & ex ſpirante in ſenſibile: & nō eſt mediū mutationis ſimul cū principio: nec finis ſimul cū medio. q̄uis em̄ habent eſſe conſtitutū in eodem ſubſtantiali formali ſecūdum rem: vt tamē habēt illa diuerſa eſſe ſubſtātię ſimul: quę recipiūtur per motū, complete nō habent eſſe niſi in vltimo. Quare ſi tranſmutatio talis ab vno eſſe in aliud a ſola intentione in eadem forma ſecundum rem: generatio eſt: quia vnum de altero educitur vt de ſuo potētiali: multo fortius ſi aliquis dicat ꝙ eſſe deducitur ex aliquo diuerſo a ſe ſecūdum rem ipſius eſſe, ꝓductio non erit creatio: ſed potius generatio quæ alia eſt mutatio a creatione. Et ſic qui ponūt eſſe exiſtentię in creaturis eſſe aliud ſecūdū rē ab eſſentia & ab eiꝰ eſſe naturali, nullo mō ſiue ponāt ꝙ ꝓducat in eſſentia ſiue de eſſentia, poſſunt ita proprie & perfecte ponere eſſentiā & eſſe exiſtentię in ea, habere eſſe per creationē: ſicut ponētes ꝙ idem ſecūdum rē ſunt eſſe natura, eſſe eſſentię, & eſſe exiſtētiæ ſecūdum prædictū modum: etſi aliquo modo imaginatio poſſit ponere eſſentiā creatam de nihilo: de qua vel in qua creans ꝑ aliqualem generationē producat eſſe exiſtentię non proprie ꝑ creationē.

V AD dicta autē eius & ſimul ad argumēta in cōtrarium adducta, reſpōdēdum eſt per ordinē. Ad pri. pri. AD primū ergo de quo dicitur: ſicut ſe habet materia ad formā in generatiōe: ſic eſſentia ad eſſe in creatione: Dicēdum ꝙ nō eſt verum: immo cōtrario modo ſe habent materia reſpectu formę in generatione: & eſſentia reſpectu eſſe in creatione. qm̄ in generatione materia ſupponit: & per eius informationē forma in ea acquirit vt in ſubiecto: & de ipſa. In creatiōe vero nihil ſupponit: ſed tota natura rei in inſtāti producit. Sed eſſe eſſentię in eſſe exiſtētię proprie ꝓducitur per creationem: non in eſſentia vt in ſubiecto ei, & de ipſa, ſed in eſſentia vt aliqd eius & prima intētio in ipa, & de qua per ipſius informationē producitur omnes alię. vt habēdo reſpectū ad alias intentiones, ipſa eſſentia potius dicatur produci de eſſe: & eſſe fore in potentia ad eſſentiā ꝗ ecōuerſo. Et ideo ponēs materiā idē re cum forma: nullo modo

poteſt ponere generationẽ: quia productũ per propriã generationẽ aliud re debet eſſe ab eo de quo
producitur. Ponẽs vero eſſe idem cũ eſſentia re ſecũdum dictũ modum, bene poteſt ponere creatio
nẽ: quia proprie creatio nõ eſt de aliquo oĩno. Ponens vero eſſe diuerſum re ab eſſentia: nullo modo
põt ponere ita ꝓprie creationẽ ipſi⁹ eſſentię & eẽ exiſtẽtiæ ĩ ea. ſicut ſi cõpoſitũ aliqđ ex materia &
forma producať: & in creando forma induceret in materia: non diceret ꝓprie creari totum: ſed ma
teria. Et ſic manuductio illius a ſenſibili generatiõe ad creationẽ, deceptoria eſt: & falſa imaginatio,
non eñ ſemp q̃ apparẽt in ſenſibilibus applicari poſſunt ad creationẽ. ſecũdũ ꝙ dicit Cõmẽta. ſuper
de duplici natura & vna perſona Chriſti. Neq; omnia, neq; nulla q̃ in naturalibus aut mathemati
cis intelligũtur: in theologicis accipiẽda ſentimus. Ideoq; ſubtiliſſimę atq; exercitatiſſimę intelligẽ-
tię eſt cõmunes vtriuſq; & ꝓprias ſingulorũ rationes notare. Et hoc quidẽ propter imperitos qui
diuerſarum facultatũ rationes cõmunicant ꝓprias, aut cõmunes appropriãt, tetigimus. Reuera ti
Ad primã ꝓbationẽ op. mẽdum eſt ne hoc moderno tẽpore multos cogat errare ĩ theologia. PER hoc etiã patet ad illud X
qđ ſecundũ illũ inductũ eſt in principio reſponſionis ad corpus queſtionis: qđ per ſe eſt in potentia
aliqđ, per ſe nõ eſt ſecundũ actũ illud: neq; participat eo: ſed ſolũmodo per aliqđ aliud re ab illo. Di-
cẽdum eñ ꝙ verum eſt, quando qđ eſt in potẽtia non eſt niſi ſubiectum tranſmutationis: qđ ipſa
tranſmutatio ſupponit. tunc eñ ꝓductũ per tranſmutationẽ neceſſario eſt aliud a ſubiecto qđ eſt
in potẽtia ad productũ de ea. ſecũdũ quẽ modũ materia eſt ĩ potẽtia ad formã, ſecũdũ ꝙ ille exẽpli-
ficat de ea. Quãdo vero qđ eſt ĩ potẽtia nõ tã eſt ſubiectũ trãſmutatiõis q̃ obiectũ diſtictiõis: licet
non alicuius actus acquiſiti ꝑ trãſmutationẽ: diſtinguẽdum. qm̃ ꝙ per ſe in potentia aliqđ, per ſe
ſit ſcđm actum illud: poteſt intelligi dupliciter. quia per ſe eſſe ſcđm actum illud, poteſt intelligi vł
ſcđm genus cauſę efficientis, vel ſecũdũ genus cauſæ formalis. Primo modo verũ eſt ꝙ illud quod
per ſe eſt in ſola potentia aliquid: nunq̃ per ſe eſt ſcđm actum illud, aut participat illo. aliter eñ res
per ſe iret de nõ eſſe ad eſſe: qđ eſt impoſſibile: nihil eñ eſt ſuiipſius cauſa vt ſit: neq; cõducit ad eſ
ſe ſecundũ Auguſt. i. de tri. & hoc modo eſſentia quę per ſe eſt in ſola potẽtia ad eſſe, per ſe non ha-
bet eſſe. Secũdo modo ſubdiſtinguẽdum: quia per ſe formaliter eſſe ſcđm actum illud, poteſt intel-
ligi vel ſcđm eandẽ rationẽ, vel ſcđm aliã & aliam rationẽ ſiue intentionẽ. Primo modo adhuc nũq̃
per ſe eſt ſecundũ actum illud: quia nõ poteſt eſſe eadẽ ratio entis in potẽtia & entis in actu, ſcđm
ꝙ huiuſmodi. Secũdo autẽ modo bene verũ eſt: ꝙ illud qđ ꝑ ſe obiectiue eſt in potẽtia ad aliqđ vt
ad eſſe per ſe formaliter ſecundũ aliam rationẽ, eſt ſecundum actum illud. Sic eñ eſſentia creaturę
vt eſt aliqđ per eſſentiã, ꝑ ſe eſt in potentia ad eſſe ꝑ exiſtẽtiam ſimpliciter: & quo ad eſſe ꝑ eſſentiã
ſimpliciter: & ad eſſe aliqđ ꝑ exiſtentiã. Et nõ differũt eſſe ſimpliciter ꝑ eſſentiã, & eſſe ꝑ exiſtẽtiam
ſimpliciter, ſecundũ rẽ ſed ſecundũ intentionẽ ſolum: neq; ſimiliter eſſe aliqđ ꝑ eſſentiã, & eſſe aliqđ
per exiſtẽtiam: & vtroq; modo qđ eſt in potẽtia, nõ per ſe ſed per agẽs vadit ad actũ. Secũdum hũc
ergo modũ bene ſaluatur creatio: & datur ei ſuum potẽtiale & ſuum actuale: & ſufficit in creatio-
ne ꝙ differant ſola intentione: & non requirit ipſa creatio plus. Si plus aſſumat: ꝙ oportet ꝙ diffe
rant realiter: quẽadmodum talem differentiam inter ſuum actuale & ſuum potẽtiale requirit ge-
neratio: Ita ꝙ etſi in creatione totum. ſ. eſſentia & eſſe, quaſi producať ſimul obiectiue: tamẽ quan-
docũq; aliqđ producitť obiectiue ꝑ ſe & primo vtputa eſſentia & eſſe ſimul: ibi eſt aliqđ ꝓductũ in
alio in quo ꝓducitur: & aliqđ ꝓductũ in alio vt ĩ ſubiecto: qđ eſt formale ĩ illo alio ĩ quo ꝓducitť: &
aliqđ ꝓductũ vt ſubiectũ in quo ꝓducitť aliud: qđ ſubiectũ eſt quaſi materiale reſpectu illius. Et ſic
licet aliud ſit potẽtiale obiectiue & aliud ſubiectiue: vnum tamẽ eorũ non eſt ſine alio: quia creare
materiã non eſt facere ꝙ materia ſit materia: Materia eñ ad hoc ꝙ ſit materia: ad hoc nõ indiget
ꝓduci: ſed creare materiã eſt facere ꝙ materia ſit ſub forma. Et eodẽ modo creare formã non eſt fa
cere ꝙ forma ſit forma: ſed ꝙ forma ſit in materia: & eodẽ modo creare eſſentiã non eſt facere ꝙ eſ-
ſentia ſit eſſentia: ſed ꝙ eſſentia ſit ſub eſſe. & creare eſſe nõ eſt facere ꝙ eſſe ſit eſſe: ſed ꝙ eſſe ſit in
eſſentia. Et ita licet potẽtiale ſubiectiue tm̃: q̃le eſt ipm̃ materiale, non ſit ipm̃ potẽtiale terminatiue
tm̃ quale eſt ipm̃ formale: nec ecõuerſo: tamẽ vnũ eorũ nunq̃ eſſet ſine altero: ſed vtrũq; eoꝝ ſimul
eſt vnũ potẽtiale obiectiue. & ꝓpter hoc vlterius, quia forma ꝑ ſuam corruptionẽ poteſt ſeparari a
materia vel cõpoſito: poteſt ipſum cõpoſitum ſiue materia corrũpi aut annihilari. eodẽ modo quia
eſſe per ſuã corruptionẽ poteſt ſeparari ab eſſentia: poteſt & ipſa eſſentia annihilari. Vnde actus ſi-
ue formale quodcũq; nõ poteſt ꝓduci niſi cũ ſuo potẽtiali: nec ecõuerſo. vnde niſi ꝓductũ eſſet cõ-
poſitũ aut ꝓductibile eſſe alterius cõponibile: vt pars parti: nunq̃ eſſet ꝓductibile in eſſe: aut redu-
ctibile in nõ eſſe. Et eſt reſpondẽdũ: ꝙ illa ꝓpoſitio, quãdocũq; aliquid ꝓducitť obiectiue ꝑ ſe & pri
mo: vtputa eſſentia & eſſe ſimul &c. falſa eſt. Nõ eñ oportet ꝙ ibi ſit aliqđ ꝓductum in alio: vt re

differẽs ab illo:ſed ſufficit ꝙ ſit differẽs ab illo ſola intẽtione vt patet ex dictis. Et ſic licet aliquid ſit poſſibile obiectiue & aliđ ſubiectiue:ſic.ſ.ꝙ vnũ eorũ nõ ſit ſine alio:nõ oportet ꝙ ſit aliud & aliud niſi ſola ĩtẽtiõe. Et ſic ponere materiã creari ſiue eſſentiã nõ eſt facere ꝙ materia ſit materia:aut ꝙ eẽntia ſit eẽntia,ſcđm modũ quẽ ponit:ſed hoc ẽ ponere ꝙ materia ſi ꝑ ſe ſine forma ꝑducaẗ in eẽ: ſit ſub eſſe differẽti a ſe ſola intẽtiõe. Vnde falſum eſt qđ aſſeruit:ꝙ creare materiã eſt facere ꝙ ma ria ſit ſub forma &c.tunc eñ neutrũ eorũ poſſet creari ꝑ ſe ſine altero.qđ incõueniẽs reputatur ex parte materię. Et ſiliter falſum eſt qđ aſſeruit de eſſentia & eſſe: intelligẽdo ꝙ ſic eſſentia creeẗ ſub eſſe ꝙ differt ab ipſa ſecundũ rem. ſufficit enim vt dictum eſt,ꝙ creetur ſub ipſo vt ſub differenti ab illa ſcđm intẽtionẽ.& hoc modo vnũ iſtorũ nõ poteſt eſſe aut creari ſine altero:ſed vtrũq; ſimul. Qđ ergo aſſeruit vlterius:ꝙ forma ꝑ ſuã corruptionẽ &c.ſupponẽdo ꝙ materia nõ põt annihila-ri niſi ꝑ hoc ꝙ forma ſeparaẗ ab ea:neq; eſſentia niſi per hoc ꝙ eſſe differẽs ſcđm rẽ ab illa põt ſe-parari ab ea:falſum eſt.qm̃ ſicut materia & forma differũt ꝑ eſſentiã:ſic habẽt diuerſa eẽ:propterea differẽtia ꝑ eſſentiã vt diceẗ in ſequẽti queſtiõe. Et ideo ſi forma ſeparata a materia diuina virtute cõſeruaẗ in ſuo eſſe ꝓprio:licet priueẗ illo eẽ qđ forma cõicauit cõpoſito: & materię in cõpoſito:ad huc maĩa põt corrũpi ſiue ãnihilari ꝓpria corruptiõe & annihilatiõe ipſi⁹ materię q̃ ad ſuũ ꝓpriũ eẽ:qđ ſola intẽtione differt a materia. Et cõſimiliter ponẽdo ꝙ eſſentia & eſſe differãt ſola intẽtione ipſius corruptiõe quo ad illud eſſe corrũpiẗ eſſentia ne eſſentia ſit:licet eſſentia ſemꝑ maneat eſſen tia. Qꝫ ſi ponaẗ materia nõ corrũpi niſi ꝑ corruptionẽ formę in illa:nec eſſentia niſi ꝑ corruptionẽ eſſe,qđ eſt re aliud ab illa:tunc neq; materia quantũ eſt de ratiõe naturę ſuę:neq; eſſentia quãtũ eſt de natura eſſentiæ,nata eſt corrũpi vel annihilari poſtq̃ habuerint eſſe.& ſequereẗ opinio ꝑhioꝝ:ꝙ materia & eſſentię rerũ nõ ſunt potẽtiale eſſe niſi quia ſunt cũ alio,vt materia cũ forma & eſſentia cũ eſſe differẽti ſcđm rẽ ab ipã:ꝑ quorũ ſeparationẽ ab ipſis ſolũmodo corrũpunẗ:ſcđm ꝙ ſuperius tactũ ẽ. Vñ qđ addit ꝙ actuale ſiue foꝛ̃ale qđcũq; nõ põt ꝑduci niſi cũ ſuo potẽriali: nec ecõuerſo: Dicẽdũ ꝙ verũ eſt.nõ tamẽ ſemꝑ oportet ꝙ re differãt act⁹ & potẽtiale vt dictũ eſt. Qđ etiã addit vlterius:niſi ꝑductũ eſſet cõpoſitũ &c. Dicẽdum ꝙ verũ eſt niſi illud eſſet cõpoſitũ ſaltẽ ex diuer-ſis ſcđm intentionẽ:vel cõponibile alteri vt diuerſo a ſe ſcđm intentionẽ.hoc eñ ſufficit. Vnde ve rum eſt ꝙ nõ poteſt ꝓprie ſaluari creatio aut annihilatio niſi talis differẽtia ponaẗ inter actuale et

Y ſuũ potẽtiale. AD ſcđm ꝙ ponẽs eſſentiã eſſe idẽ cũ eſſe:ponit eã nõ poſſe ĩtelligi ſub nõ eſſe &c. Dicẽdum ꝙ verũ eſſet ſi poneret eã oĩno idẽ:ſic vt de ꝓprietate ipſi⁹ eſſentię createę cõpeteret ei eẽ: & eſſet idẽ cũ ipſo eſſe etiã intẽtione,& differẽs ab illo ſola ratiõe: ſicut cõtingit in eſſentia diuina & ſuo eſſe. Nunc autẽ cũ poniẗ idẽ re,differẽs autẽ intẽtione:ſic vt nõ de ꝓprietate eſſentię createę cõpetat ei eſſe:nec eſſe eſt idẽ cũ ipſo omnino:ſed differt intẽtiõe ab ipſo:nõ eſt verũ vt patet ex di ctis. Qđ autẽ aſſumiẗ in argumẽto:ꝙ ſenſibile quia eſt idẽ cũ rationali in hoĩe:nõ poteſt ĩ eodẽ in-telligi ſub irrationali:Dicẽdum ꝙ verũ eſt vt ſenſibile eſt in hoĩe contractũ ꝑ rationale ſcđm rẽ & ſcđm intellectum:quia ſic nõ differt intẽtione ſed ſola ratiõe a rationali. Si tamẽ cõſidereẗ ſcđm ſe vt eſt differẽtia aĩalis:& ſe tenet ex parte generis,extra cui⁹ intẽtionẽ nõ eſt rationale:ꝓpter qđ tũc differt ab eo ſcđm intentionẽ:bene poteſt intelligi ſenſibile qđ eſt in hoĩe ſub oppoſito rationalis:li cet nõ vt in hoĩe:vt dictũ eſt ſupra. Et ſic verũ eſt ꝙ ponẽs eſſentiã & eſſe idẽ re & intẽtione:nõ po teſt ſaluare creationẽ.bene tamẽ poteſt ſaluare eã ponẽdo illa eſſe eadẽ ſcđm rem: differẽtia vero ſe cundũ intẽtionẽ. Ex quo patet ſolutio cõfirmationis q̃ poſſet induci ad roborandũ mediũ in dicto argumẽto:q̃ talis eſt. Quęcũq; ſunt eadẽ numero re in eodẽ numero re:vnũ eorũ nõ poteſt intelli-gi cũ oppoſito alteri⁹:qđ patet ꝑ ſyllogiſmũ expoſitoriũ talẽ.ſi b,puta ſenſibile in iſto hoĩe eſt a,pu ta rõnale:& b,puta idẽ ſenſibile ĩ eodẽ hoĩe ẽ c,puta irrõnale,ergo c,eſt a,id ẽ irrõnale ẽ rõnale.q̄re ſi ſenſibile qđ eſt ĩ hoĩe põt intelligi ſub irrõnali:ergo & irrationale põt ĩtelligi ſub rationali:& ſic oppoſitũ ſub oppoſito:qđ eſt ĩpoſſibile.impoſſibile eſt ergo & primũ.ſ.ꝙ ſenſibile ĩ hoĩe põt ĩtelligi ſub irrationali. Dicendũ eſt eñ ꝙ cũ dicit,quęcũq; ſunt eadẽ numero re &c.verũ eſt ſi cõſidereñẗ vt ſunt in eodẽ re:& vt vnũ cõtractũ eſt ꝑ aliud ſcđm rem & intellectũ: q̄a ſic ſenſibile vt eſt ĩ hoĩe cũ rationali:ſola ratiõe differt a rationali vt dictũ eſt. Idẽ tñ qđ eſt ĩ eodẽ nũero & re cũ alio:& eſt idẽ nũero re cũ illo alio:ſi cõſidereẗ nõ vt eſt cõtractũ ꝑ illđ ſcđm ĩtellectũ,nõ eſt verũ: quia ſic ſen ſibile qđ eſt in hoĩe & idẽ re cũ illo:differt ĩtẽtiõe a rationali. Vñ ad ſyllogiſmũ expoſitoriũ dicẽdũ ꝙ ſenſibile ĩ vtraq; pręmiſſarũ põt cõſiderari dupl̃r. Vno mõ vt eſt cõtractũ in hoĩe vel ĩ hoc hoĩe ſcđm rẽ & intellectũ. Alio modo nõ vt eſt cõtractũ in hoĩe vel ĩ hoc hoĩe ſcđm intellectũ. Si primo modo:ſic maior eſt vera:q̄a ſenſibile vt ĩ hoĩe eſt cõtractũ ꝑ rationale: aut in hoc hoĩe ꝑ hoc ratio-nale eſt idẽ cũ rationali:aut cũ hoc rationali & re & intẽtione:differẽs ſolũ ab eo ſola ratione,& ſic

Ad ſcđm pricipale.

eſt bona forma ſyllogiſmi expoſitorii talis.ſi hoc b,eſt a,& hoc b,eſt c,ergo c,eſt a.ſed minor eſt fal
ſa:quia hoc ſenſibile nõ cõpatit̃ ſecũ irrationale:& hoc cõceſſum eſt iam ſupra.Si ſcdo modo:ſic &
maior & minor ſunt verę:quia ſenſibile in illis habet ratioẽ cõmunis:quod cõpatit̃ ſecũ ſcd̃m in-
tellectũ illa oppoſita q̃ ſunt rationale & irrationale.& ſic nõ eſt bona forma ſyllogiſmi expoſitorii:i
quo mediꝰ terminꝰ debet eẽ idẽ nũero ſignatũ reſpectu vtriuſq; extremoꝝ:nec ſufficit ꝙ ſit idẽ cõe:
quia ſyllogiſmꝰ expoſitorius nõ tenet niſi ꝑ illã regulã.Quęcũq; vni & eidẽ numero ſunt eadẽ,in-
ter ſe ſunt eadẽ.Et quę dicta ſunt de ſenſibili reſpectu rationalis & irrationalis:intelligẽda ſunt cõſi
Ad ſecundã militer de eſſentia reſpectu eẽ & nõ eẽ. AD illud qđ ille ad idẽ adducit iuxta hoc:ꝙ magis diſtãt Z
probationẽ. inter ſe eſſe & nõ eſſe q̃ ſunt oppoſita circa eandẽ eſſentiã,q̃ differẽtię diuerſę,q̃ ſunt oppoſita circa
idem genus:& q̃ forma & priuatio quæ ſunt oppoſita circa eandẽ materiã : q̃re cũ actualitas gñis
quę eſt ꝑ differentiã quãcũq;,differt ſic a potẽtialitate eius ꝙ eſt oĩno extra rationẽ eiꝰ apud intelle
ctũ:nec eſt idẽ cũ illa apđ itellectũ: & actualitas matię q̃ eſt fo͂a ſic differt ab eiꝰ potẽtialitate ꝙ in
re extra animã nõ eſt idẽ re cũ illa: ergo nec actualitas eẽntię q̃ eſt eẽ,eſt idẽ re cũ ſua potẽtialitate
quæ fundat̃ in ipſa eſſentia:Dicendũ eſt ſcd̃m p̃dicta ꝙ nõ eſt ſile,niſi ſcd̃m ipm̃ falſo ponẽtẽ ꝙ eſſe
natura eſt potẽtialitas ſubiectiue:de qua habet ꝓduci ipm̃ eſſe vl' in qua:ſicut ꝓducit̃ differẽtia in
ſpecie de potẽtialitate gñis: & fo͂a ĩ cõpoſito de potẽtialitate matiæ:vel ĩ matia.Scd̃m ponẽtes aũt
ꝙ eẽntia nõ eſt potẽtialitas ad eſſe niſi obiectiue:nõ eſt ſile,vt patet ex p̃dictis.Et propter illã ſimili
tudinẽ cõtigit ꝙ etſi actus & potentiale neceſſario differrẽt re: qđ tamẽ nõ cõtingit oĩno ĩ gñe & A
Ad dictum differẽtia:nõ tñ oportet ꝙ in ꝓpoſito differãt re. AD illa q̃ idẽ inducit ad idẽ ex dictis Boetii de
Boetii. hebdo.iprobãdo expoſitionẽ quã illis dedi ĩ alio Quolibet:dico ꝑ ordinẽ.Et primo ad primũ qđ di
cit Boetius:Diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt:dico exponẽdo hoc ſcd̃m ꝙ ĩ alio Quolibet breuius teti
gi:ꝙ ſcd̃m Cõmẽt.cum dicit̃:diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt:ſcd̃m theologos quidẽ intelligit̃ per eſſe
id qđ eſt principiũ:id vero qđ eſt,illud quod eſt ex principio : & ſic nihil ad propoſitũ. Sed ꝙ non
ſic debet exponi ꝓbat ille per hoc qđ immediate ſequit̃.Ipſum vero eſſe nondũ eſt. qđ nullo modo
põt cõuenire eẽ pricipii qđ deꝰ eſt:quia illud ſemꝑ eſt.Et eſt reſpõdẽdũ ꝑ hoc qđ dicit ibi Cõmẽta.
Nõ ait(inq̃t)nõ eſt:ſed nõdũ eſt.qđ ſic itelligo:licet eſſe pricipii ſemꝑ ſit:tamẽ nõdũ eſt.ſ.in eo qđ
eſt participatũ ab eo.in ſe eñ eſt ab æterno:participatio aũt ex tẽpore. Aliã vero expoſitionẽ addit
Cõmẽta.dicẽs.Diuerſum eſt eſſe.i.ſubſiſtẽtia quę eſt in ſubſiſtẽte. & id qđ eſt.i.ſubſiſtẽs:vt corporei
tas & corpus:humanitas & homo.Ipſum vero eſſe nondũ eſt:eo ꝙ nõ qualiter attendit̃ eſt:etſi eñ
abſtractũ:eſt tñ in abſtracto. Ecce licet abſtractũ & cõcretũ etiã in ſubſtãtiis nõ differãt re: ſed tñ
cõſideratione:tñ de diuerſitate illorũ bene exponit̃ illud,Diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt.Cõſiliter ſi
illud velimꝰ exponere de eſſe creaturę qđ acquirit̃ ꝑ creationẽ,& ipſa eſſentia cui acq̃rit̃:nõ obſtante
ꝙ idẽ ſunt re:cũ tñ differãt ratione vel potiꝰ intẽtione:bene dicit̃ de ipſis:ꝙ diuerſum eſt eſſe & id
qđ eſt:intelligẽdo ꝑ qđ eſt eſſentiã:& ꝑ eſſe exiſtẽtiã eius in effectu:q̃ ꝑ creationẽ ei acq̃rit̃:vt patet
ex ſupradictis.Cui cõcordat dñs Albertꝰ in libro ſuo de cauſis.iii.c.ii. vbi hanc ꝓpoſitionẽ exponit
dicẽs ſic.In eo qđ eſt,ſcd̃m aliud eſt eſſe & qđ eſt.ſed nec ꝑ eſſe:nec ꝑ id qđ eſt aliquo mõ cadit in di
uiſionẽ:quę diuiſio ſit ꝑ eſſentiarũ multitudinẽ vel diuerſitatẽ.in quã tñ diuiſionẽ neceſſario cade
ret ſi in creatura exiſtẽte q̃ eſt ſcd̃m poſt primũ,eſſent re diuerſa eſſe & eſſentia.Qđ aũt ſequit̃.At
vero qđ eſt accepta forma eſſendi eſt atq; cõſiſtit.exponit Cõmẽta.de gñatione cõpoſiti dicẽs.At ve
ro id qđ eſt ĩ ſe fo͂a eẽndi quã abſtractã intellectꝰ cõcepit.Accepta q̃ acceptio dicit̃ gñatio.Eſt atq;
conſiſtit.vt corpus eo ꝙ corporalitatẽ habet:eſt:& hõ eo ꝙ humanitatẽ.Sed ex hoc nullã poſſumꝰ
ponere diuerſitatẽ realẽ inter corpus & corporeitatẽ:hoiem & humanitatẽ:ſicut eñ homo eſt aĩal
rationale:ſic humanitas eſt aĩalitas rationalitas.Cõſimiliter ſi velimꝰ exponere de eſſentia creata &
forma eſſendi quã accipit ꝑ creationẽ dicto mõ:nullo modo ex hoc põt argui diuerſitas ipſorũ rea
lis.Et iuxta hũc modũ poſſunt exponi alia ſequẽtia: & p̃cipue illud qđ ille aſſumpſit. Oĩ cõpoſito
aliud ẽ eẽ:aliđ ipm̃ qđ ẽ.vbi dicit Cõmẽt.Qm̃ alio eſt:alio aliq̃d ẽ:etſi nõ ex diuerſis cõpoſitũ eſt.i.
ſcd̃m rem.Omni cõpoſito.i.oĩ ſubſiſtẽti:aliud eſt eſſe.qđ.ſ.eſt. Ipm̃ vero eſt aliud alio quodã.quo.ſ.
Ad tertium aliq̃d eſt.& quomõ hoc,patet ex p̃dictis. AD tertiũ ꝙ in oĩ trãſmutatione alia ſubiectũ differt ſe- B
principale. cundũ rẽ ab vtroq; termino:q̃re & in creatiõe:vbi ſcd̃m ſubiectũ eſt eſſe natura:termini vero eẽ &
nõ eẽ:Dicẽdũ ꝙ verũ eſt de eo qđ eſt ſubiectũ tm̃ & nõ terminꝰ ſed aliq̃d ꝑ trãſmutationẽ acq̃ſitũ ĩ
ſubiecto:ſicut cõtingit de materia ĩ gñatione & corruptiõe formarũ:in q̃bus nõ eſſet gñatio ſi ma
teria ſubiecta eſſet eadẽ re cũ altero terminoꝝ.De eo vero qđ nõ tñ eſt ſubiectũ trãſmutatiõis q̃ ꝑ
ſe terminus,nõ eſt verũ. vt cõtingit in ꝓpoſito & ĩ gñatione q̃ ſit ꝑ informationẽ ſcd̃m diuerſa eẽ
in eadẽ fo͂a ſcd̃m rẽ:vt dictũ eſt ſupra de eẽ viuere & ſentire.Et ideo ĩ iſtis ſuſtinet̃ vera creatio:ſi-

cet ſubiectum ſit idem re cum altero terminorū. Et ſic docet creatio ſcire eſſentiã creaturę qua ali-
quid eſt: licet non differentẽ ab eſſe qđ acquirit per creationem: ſicut generatio facit ſcire materiã
differẽtẽ re a forma. Et eſt falſum qđ ille aſſumit: ꝙ ſicut materia eſt in potẽtia ad formã & eiꝰ pri
uationẽ ſecũdum rem: ſic eſſentia ad eſſe & nõ eſſe. hæc enim falſa imaginatio eſt: vt habitũ eſt ſu-
pra. Eſt tamẽ quodãmodo ſimile de potentia generis ad formas cõtrarias ſecũdum conſideratione
intellectus: & eſſentię ad eſſe & non eſſe: quia differentia ſola intentione differt a forma generis: nõ
ſecũdum rem: & eſſentia qua creatura eſt qđ eſt, ſimiliter ſola intentione ſecũdum prædicta differt
ab eſſe quo eſt. Et eſt ipſum qđ eſt, extra rationẽ ipſius quo eſt: ſicut differẽtia extra rationẽ gene-
ris. Nõ dico extra rem generis: ſed extra rationẽ cõſiderationis: quia intellectus capiendo formã vt
indeterminatã, capit ipſam ſub ratione generis: nõ capiẽdo rationem determinationis quã apponit
differẽtia: & ecõuerſo. & ita vtrũq; eſt extra rationem vtriuſq;. Et ſimiliter eſt de eſſe quo res eſt: &
C de eſſentia qua eſt aliqd. Quõ autẽ eſſentia creata eſt ſubiectũ & terminꝰ trãſmutationis q̃ eſt crea
tio, expoſuimꝰ in quęſtione de potẽtia generãdi paſſiuæ vtrũ ſit in filio. ex qua aliqd breuiter extra
hendo dico: ꝙ licet in generatione & corruptione naturali formarũ circa materiã in eodẽ inſtãti ſe
cundũ rẽ forma vna cũ priuatione alterꝰ abiicit: & trãſmutatio fit in materia: per quã alia induci
tur: iſtud tamẽ inſtãs diſtinguit in tria ſigna ſecũdũ rationẽ. Quia eñ naturaliter prius fit formæ
prioris abiectio q̃ alterꝰ inductio: illa abiectio fit in priore ſigno: & ſimiliter quia naturaliter prior
eſt tranſmutatio materiæ quę fit in materia ꝓpinqua ad formã inducẽdã: & eſt ſub illa mediũ in-
ter ens & nõ ens. ſ. inter nõ eſſe formę p̃cedẽtis, & eſſe formę ſubſequẽtis: illa trãſmutatio fit in me
dio ſigno: & ipſa formę inductio in tertio ſigno. Sic dico ꝙ in creatione in eodẽ inſtãti ſecundũ rem
non eſſe ab eſſentia rei createę abiicitur: & tranſmutatio fit, per quam in eſſe producit. Sed iſtud in-
ſtans ſecũdum rationẽ diſtinguitur in tria ſigna. quia eñ naturaliter prior eſt nõ eſſe abiectio q̃ ip
ſius eſſe per creationem acquiſitio: illa abiectio fit ĩ priore ſigno. Similiter quia naturaliter eſſentia
prius eſt medium inter eſſe & nõ eſſe ſecũdum rationis cõſiderationẽ, q̃ poſt nõ eſſe recipiat eſſe:
& vt eſt medium ꝓprie eſt ſubiectũ tranſmutationis in potẽtia ꝓpinqua: ideo creatio vt eſt trãſmu
tatio q̃ diſponit ad acquiſitionẽ, eſt in ſigno medio: & ipſius eſſe acquiſitio eſt ĩ ſigno vltimo. Et in
hoc ſigno eſſentia nõ eſt ſignũ ſed terminꝰ creationis: quẽadmodũ neq; materia vt eſt actu ſub for-
ma generati, eſt ſubiectũ tranſmutationis quę eſt generatio: ſed potiꝰ eſt terminꝰ eius vt aliqd gene
rati. Et ſic eſſentia creaturę vt eſt mediũ iter eſſe & nõ eſſe ꝓprie eſt ens ĩ potẽtia ꝓpinqua: & ſub
iectum trãſmutationis q̃ eſt creatio. Vt vero eſt ſcđm actũ ſub eſſe acquiſito, eſt terminꝰ creatiõis:
vt aliqd creati: qđ ratione acquiſiti in illo ꝑ creationẽ habet nõ eſſe aliquid ſed eſſe tm̃. & nõ eſt il-
lud eſſe exiſtẽtię aliqd de eſſentia creaturę vt creatura eſt: ſed accidit ei. Et idcirco ex tali eſſe & eſ-
ſentia: vt ex quo eſt & qđ eſt, cõponit vnũ per accidẽs: cũ tamẽ ipſa eſſentia cõponat ex eſſe exiſten
tię & re ſui gñis: vt ex quo eſt & qđ eſt: ſicut vnũ per ſe cõpoſitũ eſt ex quo eſt. ſ. ex eẽ: & qđ eſt. ſ. ex
eo quo aliqd eſt: non tanq̃ ex diuerſis rebus ſed tanq̃ ex diuerſis intẽtionibus quoquo modo: vt ha
bitum eſt ſupra. Vnde ipſa eſſentia ſimpliciter quæ vt eſt indifferens ad eſſe exiſtẽtiæ & nõ eſſe, eſt
ſubiectum creationis: vt eſt aliqd creati terminus eiꝰ eſt. & nullum eſt incõueniens ꝙ ſic ſecũdum
diuerſum genus cauſę idẽ eſt prius & poſterius ſeipſo: & cauſa atq; cauſatũ ſuiipſius. i. ſubiectum
ſiue materia & finis: vt ſecũdũ hoc quoquo modo materia & finis coincidãt ĩ idẽ. Et qđ magis mi
randum eſt, id cui conuenit eſſe materiale, quod eſt reſpectu eſſentiæ & eſſe: determinat ipſum eſſe
ſicut materia determinat formã: & vlterius determinat per ſibi addita. ſ. per differẽtias: vt materia
ſiue materiale ꝑ formas. Idcirco eñ verũ eſt ĩ metaphyſicalibꝰ ꝙ genꝰ ſumit a materia: differẽtia ve
ro a forma. nõ a forma q̃ eſt eẽ: ab hac eñ nec ratio generis: nec ratio differẽtiæ ſumit: ſed a forma
quę determinat id cui cõuenit eſſe. reſpectu eñ eẽ oẽs differẽtię ĩ genere materialia ſũt: & ſe tenẽt
ex parte eius qđ eſt. Vnde eſſe exiſtẽtię eſt primũ formale in rebꝰ, & ipm̃ qđ eſt res. Ipſum autẽ qđ
eſt cõmuniſſime acceptũ qđ eſt propriũ cuiq; generi, formã generis generaliſſimi importat: hoc eſt
materiale quoddã ſub eẽ. per qđ eſſe, ipm̃ qđ eſt habet ꝙ ſit eſſentia: aliter eñ eſſet ſicut figmẽtum:
licet extra intellectũ eſſe naturę & eius qđ eſt ipſum qđ eſt, ſit ipſum eſſe: & ꝑ conſequens extra om
ne qđ eſt aliqd in genere ſub ipſo generaliſſimo: qđ per differẽtias deſcẽdit in ſpecies ſubalternas &
ſpecialiſſimas. Ex quo plane patet defectus dicẽtis ꝙ creatio paſſiua formaliter idẽ eſt qđ eſſe exiſtẽ
D tię rei createę, imo ſecũdũ rẽ & naturã differt ab ipſo ſicut & ab ipſa eſſentia. AD id qđ arguit ꝓ-
bando ꝙ creatio paſſiua ſit idem quod eſſe exiſtentiæ acquiſitum per creationem: vt concludit eſ-
ſe non poſſe idem eſſe cũ eſſentia, poſtq̃ manifeſtũ eſt ꝙ creatio paſſiua non poſſit eſſe idem re cũ
ipſa eſſentia: primo ex comparatione eius ad eſſentiam: quia eſt eius perfectio vt naturæ recipiẽtis

cuiꝰ pfectio eſt eẽ:ergo creatio & eſſe idẽ:Dicẽdũ ꝙ nõ valet:quĩ creatio ſcḋm ꝙ eſt trãſmutatio q̃
dam eſt pfectio eẽntię ſcḋm ꝙ eſt in potẽtia ad eẽ: & vt in potẽtia eſt & media inter eſſe & nõ eſſe
ſicut trãſmutatio gñationis eſt actꝰ & pfectio materiæ vt eſt media ĩter formã & formã:& ĩ potẽ-
tia ĩquãtũ eſt ĩ potẽtia:qa eſt actꝰ impfecti ſcḋm ꝙ impfectũ.Eſſe aũt exiſtẽtię eſt pfectio eſſentię in
quantũ eſt terminꝰ hmõi trãſmutatiõis : quẽadmodũ forma eſt pfectio & actꝰ materię.Vñ nõ ma
gis ſunt idẽ re creatio & eẽ q̃ generatio & forma. Licet eñ motꝰ nõ ſit niſi acqſitio partis poſt pẽ
eiꝰ qḋ acqrit̃ p motũ:nõ tñ pars motꝰ eſt pars illa q̃ acqrit̃ ſcḋm rẽ:nec vniuerſalit̃ mutatio eſt id
qḋ acqrit̃ p mutationẽ.Vñ licet ãbo.ſ.creatio & eẽ,ſint actꝰ eſſentię:ſi eẽ exiſtẽtię eſt aliud re abſolu
ta ab eſſentia:nõ oportet ꝙ ſint idẽ re:qa ſcḋm aliã & aliã rationẽ eſſentię ſunt actus eiꝰ.ſicut neq;
q̃litas & quãtitas ſũt idẽ licet ſint actꝰ eiuſdẽ:qa diuerſimode ſũt actꝰ eiꝰ.Vñ cõſeruatio & eſſe qa
nõ ſunt circa penitꝰ idẽ:quia cõſeruatio nõ eſt actꝰ niſi cõpoſiti ex eſſentia & eſſe:eſſe vero eſt actꝰ
ſolius eſſentię:idcirco conſeruatio & eſſe nõ ſunt oĩno idẽ:neq; forte etiã creatio & cõſeruatio:licet
ſit idẽ eẽ creatũ & cõſeruatũ: vt ppter hoc nõ eadẽ relatione referat̃ creatura ad creatorẽ & ſcḋm
actũ creationis & ſcḋm actũ cõſeruatiõis. Qḋ vero ad idem arguit ſcḋo ex cõparatione creatio- E
nis ad motũ penes cõuenientiã:qa licet motꝰ ipſe nõ eſt motus vt ſubiecti aut termini:tamẽ motꝰ
eſt idẽ in re cũ eo cuius eſt motus:vt albatio cũ albedine:ergo & ipa creatio cũ eſſe:qḋ eſt terminꝰ
eius: Dicẽdũ ꝙ nõ eſt verũ qḋ ſupponit de motu ſcḋm iã dicta:quia motus nunq̃ eſt circa idẽ re:
vt circa ſubiectũ & circa terminũ.qa qḋ producit̃ p motũ pducit̃ ex ipſo ſubiecto motus:ipm au-
tem ſubiectũ ſupponit̃:qḋ vero producit̃ vt terminus p creationẽ eſt ipm ſubiectũ eius. & ideo ſi-
cut idẽ re eſt ſubiectũ creationis & terminꝰ:ſic idem re eſt ipm ſubiectũ creationis & acquiſitũ per
ipſam:vt eſſe exiſtẽtię:qualẽcunq; differẽtiam habeãt ambo ad creationẽ paſſiuã. Qḋ vero ad idẽ F
arguit tertio ex cõparatiõe creationis ad motũ penes differentiã : qa motus eſt actꝰ exiſtẽtis in po
tẽtia & impfecti ſcḋm ꝙ hmõi: & reſpicit eſſentialius potentiã:creatio vero eſt actꝰ exiſtẽtis ĩ actu
& pfecti p eſſe:& eſſentialius reſpicit actũ q̃ potentiã:actus autẽ exiſtẽtis in actu ſcḋm ꝙ hmõi non
eſt niſi eſſe:ergo &c. Dicendũ ſcḋm iam dicta ꝙ hoc plane falſum eſt:creatio eñ non eſt actus niſi
eſſentię vt eſt ĩ potẽtia ad eſſe:& media ĩter eẽ & nõ eſſe: ſicut gñatio eſt actꝰ materię vt eſt ĩ potẽ
tia:& media ĩter formã & formã: ſiue ĩter formã & eiꝰ priuationẽ. Vñ tã gñatio q̃ creatio vtrũq;
reſpicit vt ſubiectũ eſſentialiꝰ potẽtiã. ſed actũ eſſentialiꝰ vt terminũ reſpiciũt q̃ potẽtiã. Qḋ autẽ G
arguit vlteriꝰ:ꝙ ponẽs eẽ & eſſentiã eẽ idẽ re nõ põt ſaluare multa q̃ neceſſario oportet cõcedere ĩ
entibꝰ:Quorũ primũ eſt:ꝙ potẽtia nõ poſſet ĩtelligi nõ eſſe : ſup quod fundata eſt ſecũda ratio ad
pricipale:& patet ex reſpõſione ppoſita ad illã,ꝙ hoc falſum eſt:Secũdũ eſt ꝙ eſſentia creaturę aut
eius eſſe nõ ſit aliqd diminutũ & incompletũ: qa ſcḋm hoc nõ eſt ponere ꝙ ſit ĩ eſſe & eſſentia ali-
qua participatio ſiue participãs & participatũ vt ſupra ĩductũ eſt:Dicendũ ꝙ falſum eſt:immo be
ne cõtigit ponere participationẽ ſcḋm eſſe ĩ eſſentia creaturę ſcḋm pdicta:etſi nõ ratione alicuiꝰ ei
inhęrẽtis. Q; aũt adducit ad illiꝰ pbationẽ:ꝙ idẽ ſeipõ nõ participat:nec eſt poſſibile reſpectu ſui H
ipſius:ſine quo nõ eſt participatio:Dicendũ ꝙ duplex eſt participatio ĩ creaturis:vna qua creatura
participat eſſe vt ſit : alia qua participat aliquo alio vt aliqd ſit:ſcḋm ꝙ dicit illa regula Boetii de
hebd.Omne qḋ eſt participat eo qḋ eſt eẽ vt ſit:alio vero participat vt aliqd ſit.Ac p hoc id qḋ eſt
participat eſſe vt ſit:eſt vero vt participat alio quolibet. Eſſe aũt vt ſit poteſt res intelligi participa
re ſcḋm duos modos ſupra expoſitos. Vel in ſua eẽntia vt ipa eſſentia ſit q̃dã participatio:& diui
num eſſe ſit ipm participatum nõ in ſeipſo:ſed in ſua ſimilitudine:quę eſt ipſa rei eſſentia.& eſt ve
rus modus participandi eſſe:& non ſic participat idẽ ſeipſo:ſed creatura participat creatore. Hinc
Boetius.i.de trini.c.iii.Ex iis formis q̃ præter materiã ſunt,iſtę formæ veniũt q̃ ſunt in materia &
corpꝰ efficiũt.Nã formis quę ĩ corporibꝰ ſunt abutimur formas vocãtes dũ imagines ſunt.aſſimi-
lantur eñ formis iis q̃ non in materia.ſ. ideis in deo . Sed idem ſcḋm rem eſt potẽtiale reſpectu ſui
ipſius ſcḋm aliam intentionẽ:qḋ non eſt incõueniens. Sic eñ genus eſt in potẽtia ad differẽtias:et
eſſe ad viuere:vt habitũ eſt ſupra. Vel poteſt intelligi participatio ipſius eſſe in re alia ab ipſa eſſen
tia participante:vt res illa ſit quędã participatio in ipſa eſſentia.et eſt falſa imaginatio:et coincidit
quodãmodo in ſecũdum mẽbrũ principalis diuiſionis : qua aliquid dicitur participare alio a ſeipſo
qḋ recipit in ſe,ſecũdũ ꝙ dicit.iiii.regula Boetii.Id qḋ eſt,habere aliquid præterq̃ qḋ ipſum eſt:po-
teſt.Quẽ tamẽ modum ſecũdũ Boetius oĩno remouet a modo quo participat̃ eſſe:cum dicit in.iii.
regula.Fit eñ participatio cũ aliquid iam eſt. Vnde participatio eſſe omnino eſt alia a modo quo
participatur,inhęrens participanti vt res alia ab ipſo. ET nota ꝙ aliquid eſſe ęquiuocatur in iſta I
regula:& cũ ſuperius diximus ꝙ res alio eſt,vt quadã diuina participatione : alio aliquid eſt,vt ꝙ

qđ eſt ſui generis. Hic em̄ dicit̄ res aliqd eſſe nō niſi ſcđm accidēs ſibi inhęrēs vt corpus albedine:
ibi vero dicit̄ res aliqd eſſe eo qđ eſt ſui generis determināte ipm̄ eē. Reſpectu autē modi quo dicit̄
res aliqd eſſe ꝑ accidēs ſibi inhęrēs, dicit̄ res eſſe ſua eſſentia: & eo qđ eſt ſui gn̄is. Et ſcđm hoc Cō-
mēta. exponit illā ſecūdā regulā: Diuerſum eſt eē & qđ eſt. dicēs. Scđm ph̄os eē ſubſiſtētiū dicunt̄
K ſolę quę prędicant̄ ſubſtātię: quę ſunt ea tm̄ quæ alia i ſe habēdo ſubſiſtūt. TERtiū qđ inducit eſt Ad tertium in con.
ꝙ nō eſſet ens ꝑ accidēs ſi eſſe eſſet idē cū eſſentia. Dicendū ꝙ verū eſt ſi ſic eſſet idē cū illa ꝙ nō eſ
ſet aliquo modo participatio eius. ſic em̄ in ſolo deo idē ſunt eſſe & eſſentia: & ideo in ipm̄ nullū
per accidēs cadit. Nunc autē nō ſic eſt idē quin differat intētione: & eſt in eſſentia vt quędā parti-
cipatio eius vt dictū eſt. Ille autē intelligit ꝙ nulla eſt participatio niſi habēdo in ſe aliqd differens
ſcđm rem: cuius plenitudinē i ſe nō habet: vt homo iuſtitia vel albedine dicit̄ participare quia nō
omnē plenitudinē ſcđm rationē iuſtitię aut albedinis in ſe habet. ſic em̄ non habet iuſtitiā niſi qui
L eſt per eſſentiā ipſa iuſtitia: nec albedinē niſi qui eſt per eſſentiā ipſa albebo. QVARtū eſt: ꝙ tunc Ad quartū.
in entibus nō eſſet genus: qa nō eſt genus niſi potētiale qd pręter rationē actualis. qđ nō poſſet eſſe
ſi potētiale & actuale i ſe eſſent idē. Qđ nō valet: ponēdo em̄ ꝙ ſint idē re: differētia autē intētione
bene ſaluat̄ genus: qa genus nō eſt potētiale niſi reſpectu differētiarum quæ dant ei actuale ſuum: Ad quintū.
M qđ nō differt a genere re ſed ſola intētione. QVINtū eſt: ꝙ tūc nō eſſet diſtinctio ꝑdicamētorū
ſcđm analogiā ſub ente. Dicēdū ꝙ ille ſupponit ꝙ nō poteſt eſſe analogia in participando eſſe: niſi
ſit vnū numero in eodē: qđ ꝑ ſe cōuenit ſubſtātię & nō aliis niſi qa ſunt in ſubſtātia. Et eſt falſum
ꝙ nō eſt niſi vnū & idē eſſe in eodē: vt patebit in ſequēti quæſtione. Falſum etiā eſt ꝙ aliter nō poſ
ſent ſubſtātia & accidēs analogiā habere in eſſe. Immo eſſe ſubſtātię exiſtēte alio ab eſſe accidētis: ſi
cut & eſſentia ſubſtātię eſt alia ab eſſentia accidētis & ecōuerſo: eſſe eſt qd cōmune analogū abſtra
ctum ab ipſis: inquātū ſubſtātia verius participat eſſe diuinū: veri⁹ exiſtēdo diuina ſimilitudo q̄ ſit
accidēs. Vnde eſſe analogū ad ſubſtantiā nō eſt aliqd idē ſingularitate: ſed ſolū cōitate quadā ſupe
riore q̄ ſit cōitas generis: qa cōtinet ſub ſe x. gn̄a: & diuerſificat̄ ſcđm diuerſitatē rerum ꝓpriarū
ipſis. Vnde ph̄i aſcribētes eſſe naturę rerū & non diuinę participationi, cui ipm̄ attribuūt theolo-
gi: dicunt ꝙ eodē quo res dicūtur eſſe: dicūtur aliqd eſſe: & inde eſt ꝙ hoc verbū eſt dicūt ęquiuo-
N ce prędicari de oībus. vt dicit Cōmēta. ſuꝑ illud. Diuerſum eſt eſſe & qđ eſt. SEXtum: ꝙ nō eſſet Ad ſextum.
mutatio in reb⁹: qa nō eſt mutatio niſi diuerſum ſit actuale a potētiali. Dicēdum ꝙ verū eſt diuer
ſitate reali circa illud qđ eſt potētiale ſubiectiue tm̄ reſpectu ſui actualis qđ ꝓducit̄ de illo ꝑ veram
generationē. Sed circa illud qđ eſt potētiale obiectiue: quale eſt eſſentia reſpectu eſſe: & de potētiali
de quo ꝓducit̄ actuale ſuū per ſolā intentionē, ſicut de eſſe viuere: ſufficit ad mutationē a potētiali
ad actuale ſola diuerſitas ſecūdum rationē inter illa. vt patet ex ſupra determinatis.

Circa ſecundū arguit̄ ꝙ accidētis exiſtētis in ſubiecto nō ſit aliud eſſe exiſtētiæ q̄ Queſt. viii.
eſſe exiſtētię ſui ſubiecti. Primo ſic. vii. Metaphy. dicit ph̄us ꝙ accidēs nō eſt ens Argu. prin. primū.
niſi quia eſt entis: quare eadē ratione nō eſt exiſtēs niſi quia eſt exiſtētis. hoc au
tē nō ſic eſſet niſi idē eſſe eſſentię eſſet accidētis & nō aliud q̄ ſubiecti. ergo &c.
SEcūdo ſic. ſi eſſent eorū plura eſſe cū ſe habēt per ordinē eſſentialiter: vnū eſ Secundum.
ſe eorū eſſet ꝑfectius altero: & ſic vnū eorū eſſet participatio alterius ſiue parti-
ciparet altero. cōſequēs falſum eſt: qa eſſe eſt ſumma actualitas: q̄ nullo poteſt participare ſcđm illā
tertiā regulā de hebdo. Qđ eſt: participare aliquo poteſt. ſed ipm̄ eē nullo modo aliquo participat:
ſit em̄ participatio cū aliqd iam eſt: eſt autē aliqd cum iam eſſe ſuſceperit. ergo &c. TERtio ſic. vi. Tertium.
Topico. dicit̄. Vnius rei tm̄ vnicū eſt eſſe. cū ergo ſubſtātia quotcūq; i ſe habeat accidētia vnica eſt
ergo &c. QVARto ſic. Boetius de vnitate & vno dicit. Omne qđ eſt ideo eſt quia vnū numero Quartum.
eſt: & ex ſeparatione res deſtruit̄: in ſuo eſſe nō niſi vnitione conſeruat̄. quare cū accidentis & ſubie
cti non ſit niſi vnitio vna: ſicut materię & formę: vnū ergo tm̄ eſt eſſe accidentis & ſubiecti: quēad-
modū & cōpoſiti ex materia & forma. CONtra. ſi accidēs nō haberet aliud eē exiſtētię q̄ ſubiecti: In oppoſitū.
tūc trāſubſtātiatiōe panis facta i corp⁹ Chriſti, nō maneret ſine ſubiecto: qa nō maneret niſi habē-
do aliquod eſſe exiſtētię. conſequēs falſum eſt: quia maneret exiſtendo ſine ſubiecto: falſum eſt ergo
O & an̄s: ſubdēs ꝙ nō habet aliud eſſe exiſtētię ab eē ſui ſubiecti: imo habet eē exiſtētię ꝓpriū ſibi. Di Opi. q̄rūdā. Probatio prima.
cūt aliq ꝙ vni⁹ rei vnicū eſt eſſe exiſtētię quotquot formæ fuerit i eo, ſiue ſubſtātiales, ſiue accidēta
les: & ꝙ ipſa ſubſtantia, ſiue fuerit forma, ſiue cōpoſitū ex materia & forma, ſubſiſtit ipſi eſſe: & ipm̄
eē eſt illud i quo ſubſiſtit: & accidētia ſubſiſtūt & exiſtūt qa ſunt i exiſtēte. & hoc totū eſt ꝑ vnū eē
exiſtētię. quēadmodū materia extēſa eſt: qa ſubiicit̄ extēſioni: quātitas extēſa eſt quia eſt eſſentialiter
ipſa extenſio qua materia extenſa eſt: alia vero accidētia & formæ quædam ſubſtantiales ſūt exten-

ſe:quia ſunt in extenſo.hoc tamen non niſi vna extenſione formali quæ eſt quãtitas. Et ideo(vt illi
cunt)quę diuerſimode participãt eſſe exiſtẽtię,diuerſimode habẽt exiſtere: ſicut & quæ diuerſimo
de participant eſſe eſſentiæ:diuerſimode dicuntur entia. Vnde ſubſtantia exiſtit quia ei formaliter
competit exiſtere:quãtitas exiſtit,quia eſt mẽſura exiſtẽtis:qualitas exiſtit, quia eſt modus quidam
exiſtẽtis ſecũdum ſe:relatio exiſtit,quia eſt modus exiſtẽtis in ordine ad aliud.& ſimiliter intelligẽ-
dum eſt de eſſe.Et per hoc vt dictũ eſt ſupra,dicũt ſaluari analogiam in ente ſup.x.prędicamẽta:&
Secunda. aliter nõ. Vnde vt dicũt,& ſecundũ ꝙ habẽt in ſuperius noĩata quęſtiõe de gradu formarũ,ſi plu-
res formę ſubſtãtiales ſcdm rem differẽtes,ponãtur in eodẽ,vt ſupra dictũ eſt i homine:illud nõ ha
bet niſi vnum actum exiſtẽdi per vltimam formam. homo enim aut corpus humanum non habet
Tertia. actum exiſtẽdi niſi per animã rationalẽ. Quãdo enĩ nobilitatur corpus ab aĩa ſcdm organizationẽ
& harmoniam,corporeitas illa ſubſtantialis quæ dabat eſſe deſinit dare eſſe: & aĩa quiditati corpo
ris cõmunicat ſuum eſſe:in quo manet virtute eſſe qđ dabat pręcedẽs forma.& hoc quẽadmodum
cum in vna forma ſcdm rem ſunt gradus intẽtionum quæ dant diuerſa eſſe,differẽtia ſcdm cõple
tum & incõpletum:vt dictũ eſt ſupra de eſſe vita,aĩatione,ſenſu & rationalitate:in quibus imperfe
ctior intẽtio non eſt principiũ exiſtẽdi cõpletiue:ſed inchoatiue & diſpoſitiue tñ:ſed ſola intẽtio vl
timę differẽtię in forma dat eſſe exiſtẽtię perfectũ & completũ:in quo virtute manent oĩa eſſe incõ
pleta pręcedẽtia quæ ſe tenebãt ex parte generis:& deſinunt illę intẽtiones dare eſſe ſub ratione in
Quatta. completi.Nec eſt aliquo modo intelligẽdum ꝙ in aliquo talium ſiue habeat plures formas re diffe
rentes ſiue intentione ſola:ꝙ in eodem ſit ponere plura eſſe differẽtia ſecũdum rem:vnum cõple-
tum,& aliud incõpletum.Si enim vt dicũt ſint duo eſſe exiſtẽtię,& duo exiſtẽtes. Vnde & in Chri
ſto dicunt non haberi eſſe exiſtẽtię ab anima vt in nobis:ſed ꝙ eſſe exiſtẽtię perſonę diuinæ habuit
compoſitum ex corpore & anima:& anima atꝗ corpus per animã. ꝙ ſi in Chriſto eſſet duplex eſ-
ſe exiſtentię:vnum increatum & aliud creatum:eſſet in ipſo duplex ſuppoſitum. Vnde dicit ſcri-
ptor in dicta quęſtione. Nõ pono formã eſſe principiũ eſſendi ſemper.oportet enim ꝙ ponamus in
Chriſto naturã hũanã ſine ſuo eẽ:alias enĩ eẽnt duæ exiſtẽtię & duo exiſtẽtes:& duo ſuppoſita:qđ
Reſolutio.q. eſt ĩpoſſibile. HIC videt̃ mihi primo eſſe cõſiderãda differẽtia inter eſſe eſſentię & eſſe exiſtẽtiæ: P
quorum vtrũꝗ eſt quo eſſentia eſt:& inter eſſentiã,& id qđ ipſa eſt.Eſt autem id qđ eſſentia eſt in
vnaquaꝗ re cõmuniter loquẽdo id qđ ei conuenit ratione naturę ſuæ ſecũdum ſe.Eſſe vero eſt in
ipſa eſſentia participatio quędam diuini eſſe:qua ipſa eſſentia in ſeipſa eſt quædam ſimilitudo diui
ni eſſe atꝗ diuinæ eſſentiæ:non autẽ in aliquo ſuperaddito ei,niſi quo ad reſpectum quẽ importat
huiuſmodi ſimilitudo.Eſt autẽ iſta participatio diuini eſſe in eſſentia,eſſe eſſentię:inquãtũ eſſentia
illa exẽplatum eſt diuini eſſe ſecũdũ rationẽ cauſę formalis,quia per ipſum eſſe eſſentię vt per actũ
ſibi proprium eſſentialẽ habet id qđ res eſt ex ratiõe ſui generis ꝙ ſit ens & natura & eſſentia pro-
prie dicta:nõ ſolum figmentũ vt dictum eſt ſupra.Et cõponitur omnis eſſentia creaturę ex illo qđ
eſt ſcdm ſe & ex illo eẽ:ſicut ex materiali & formali:ſiue ex quod eſt & quo eſt: & dicitur cõpoſitũ
huiuſmodi ens. Et iſtud eſſe abſtractũ per intellectũ ab illo qđ eſt aliquid de genere ſubſtãtię,quãti
tatis,qualitatis,& aliorũ,eſt eſſe analogice participatum a rebus.x.prædicamẽtorũ.Similiter abſtra
ctum ab ente qđ eſt ſubſtãtia & q̃litas & huiuſmodi,eſt ens qđ analogice prędicat̃ de.x.prędicamẽ
tis.Eſt vero dicta participatio diuini eſſe in eſſentia,eſſe exiſtẽtiæ: inquãtum eſt ſimilitudo produ-
cta a diuino eſſe ſecundũ rationẽ cauſę efficientis: quia per ipſum vt per actum ſuum accidẽtalem
inquãtum eſſentię & ratione eius qđ eſt,& ratiõe eius quo eſt,accidit eſſe ꝑductũ.qđ eſſe exiſtẽtię
abſtractum ab eſſentiis.x.prędicamẽtorũ analogice participatur ab eis. & cõſimili analogia exiſtẽs
prędicatur de rebus.x.prędicamẽtorum exiſtentibus.Sed eſſe eſſentiæ inquãtum per eſſentiã entia
ſunt apud intellectum,eſt eſſe diminutum:eſſe vero exiſtentiæ verum & perfectum non habet niſi
extra intellectum in rerum natura.Et vtrũꝗ horum eſſe,tam eſſentię q̃ verę exiſtentię,duplex eſt.
Quoddã enim eſt eſſe tam eſſentię q̃ exiſtẽtię ſimpliciter dictũ:quale eſſe habẽt materia et forma,
ſiue ſubſtãtialis,ſiue accidẽtalis i cõpoſito.Quoddã vero eſt eſſe tã eſſentię q̃ exiſtẽtię:qđ dicit̃ ſubſi
ſtentię:quod eſt ſuppoſiti et rei in ſe ſubſiſtentis.Pręter autem iſtum modum vltimum ſcilicet ſubſi
ſtentię,quo ad alteram eius partem quæ eſt eſſe ſubſiſtentię in exiſtentia:omnes alii modi ſubſiſtendi
comprehendi poſſunt ſub eſſe eſſentię: ſecũdum ꝙ in aliis quęſtionibus vſi ſumus ipſo eſſe eſſentię.
appellando ſcilicet eſſe eſſentię omne eſſe qđ conuenit rei abſꝗ eo ꝙ in ſe ſubſiſtat habendo in ſe eſ-
ſe perfectum ſubſiſtentię actualis extra animã.Suppoſitum enim qđ non habet eſſe exiſtentię niſi in
comprehenſione intellectus:forma etiam et materia,licet in compoſito ex eis qđ ſubſiſtit in perfecta
ſubſiſtẽtia actuali extra animã,habent exiſtẽtiã naturæ et eſſentiæ ſuæ qua ſunt in exiſtentia id qđ

ſunt. Similiter cõpoſitum ex materia & forma. ſ. ex corpore & aĩa in Chriſto, licet ſubſiſtat in ſuppo
ſito diuino pfecta ſubſiſtẽtia actuali extra animam: ſic ꝙ illud compoſitũ extra aĩam habeat exiſten
tiã naturę ſuæ & eſſentiæ qua eſt in exiſtẽtia id qđ eſt: plenã tñ actualitatẽ exiſtentiæ non habẽt ex
ſe: quia nõ habent eam niſi vt partes in toto: & pars inquãtũ in toto habet eſſe, potentiale qd eſt &
imperfectũ. Per hoc eñ ꝙ in creaturis ſepate & diſtincte a quolibet alio ĩ ſe exiſtit, pfectionẽ actua
Q litatis habet: q̃ dicit̃ eſſe ſubſiſtentiæ in exiſtẽtia extra intellectum. AD quæſtionem igit̃ deſcendẽ- Reſponſio.
do dico ꝙ ſi loquamur de eſſe eſſentiæ ſimpliciter dicto: & ſimiliter de eſſe exiſtẽtiæ: cũ eſſentia quæ
cũq; nõ ẽ ꝓprie eſſentia ſine ſuo ꝓprio eſſe eſſentiæ: qđ eſt ꝓprius actus eius quo eſſentia dicit̃: ſimi
liter exiſtentia non eſt ꝓprie exiſtentia ſine ꝓprio ſuo eſſe exiſtente: qđ eſt ꝓprius actus eiꝰ quo exi-
ſtẽtia dicit̃: ſicut albedo eſt propriꝰ actus quo aliquid albũ dicit̃. Sicut ergo nihil põt eẽ albũ hoc ni
ſi habeat hanc albedinem: ſic nihil poteſt dici eſſentia hęc, niſi habeat eſſe eſſentię hoc ſibi ꝓprium.
& ſimiliter eſt de eẽ exiſtentię. Quotquot ergo ſunt eſſentiæ in eodẽ, ſiue de p̃dicamento ſubſtãtiæ
ſiue accidentis: tot neceſſario ſunt eſſe eſſentiæ in eodẽ, & tot eſſe exiſtentię: etſi vnum eorum ſit
principale reſpectu aliorum: ſicut vna eſſentia eſt principalis reſpectu aliarũ. Vñ eſſe ſubſtantiæ tã
eſſentiæ q̃ exiſtẽtię ſimplicit̃ principalius eſt q̃ eſſe accidẽtis: ſicut ſubſtãtia principalior eſt natura
q̃ accidẽs: & ſimiliter eẽ vtrũq; qđ eſt formę ſubſtantialis, principalius eſt q̃ qđ materię. Vnde & in
quolibet cõpoſito forma materiæ & forma principalis, formę nõ principali ſuũ eſſe cõmunicat. &
quo ad hoc in quolibet vno vnũ eſt eſſe tam eſſentię q̃ exiſtẽtiæ ſimpliciter & non plura. In hoc eñ
omnis forma ſubſtantialis eſt principium eſſendi compoſito in quo eſt, & materię. qm̃ cũ hmõi for-
ma conſequunt̃ in compoſito ꝓprietates & paſſiones & omnia accidentia illius: & primo eſſe: quia
alia non ſequunt̃ niſi mediãte eſſe. ſcđm ꝙ dicit̃ in. vi. regula de hebdo. Id qđ eſt participat eo qđ
eſt eſſe vt ſit: eſt vero vt participet quolibet alio. vbi dicit Cõmẽ. Vtrũq; ergo & ipſum eſſe & aliđ
aliquid cũ ipſo ab vno ſolo. i. ab eo qđ eſt. Qđ reuera dicit nõ ſecundũ theologos ſed ſcđm phos: vt
patet ex dictis in p̃cedenti quęſtione. Sed redit ad idẽ: nihil eñ intẽdit niſi ꝙ ſint idẽ re in eo qđ eſt
ipſum qđ eſt. ſ. & ipſum eſſe & illud aliud aliquid cum ipſo. & ſequit̃ in Commen. Sed illa partici-
patio qua eo qđ eſt eſſe participat: natura prior eſt: altera vero poſterior: quia non poteſt eſſe aliqđ
niſi priꝰ naturaliter ſit. Vnde in quolibet compoſito per ſe ex materia & forma ſicut ſunt duę eẽn
tiæ: ſic ſunt duo eſſe vtroq; modo. & ſimiliter in compoſito per accidẽs ex ſubſtantia & accidente
quotquot ſunt in eo eſſentiæ diuerſę ſubſtãtiæ & accidẽtis: tot ſunt in eo eſſe vtroq; modo. Si eñ
accidẽs non haberet eſſe ꝓprium in ſubiecto ſed ſolum eſſe ſubiecti: nullo modo compoſitum eſſet
vnum ens per accidẽs. Sicut eñ dicit̃ aliquid ens vel vnũ ſimpliciter a forma ſubſtãtiali: in eo ꝙ cõ
municat toti cõpoſito ex materia & forma ſubſtantiali ſuũ eſſe & vnitatẽ: ſic dicit̃ aliquid eſſe ens
& vnũ per accidẽs a forma accidẽtali in eo ꝙ cõmunicat toti cõpoſito ex ſubſtãtia & accidẽte ſuũ
eẽ & ſuã vnitatẽ. Vnde ſi accidẽs nõ haberet in ſubiecto ꝓpriũ eſſe: nec ꝓpriam vnitatẽ: quia vnũ
R & eſſe conſequunt̃ ſe: ſcđm Boetiũ. In Chriſto ergo ſicut ſunt tres eſſentiæ. ſ. caro, anima, deitas, vt
dictum eſt ſupra, ſcđm Hug. vl' quatuor diſtinguendo carnẽ in materiã & formã: ſic ſunt in eo tres
vel quatuor eſſe vtroq; modo: eſſentiæ. ſ. & exiſtentiæ ſimpliciter: licet principalius ſit illud qđ eſt
formæ: & hoc tam animæ rationalis reſpectu corporis q̃ deitatis reſpectu totius humanæ naturæ
in Chriſto. ſicut enim anima rationalis & caro vnus eſt homo: ita deus & homo vnus eſt Chriſtus
maxime quo ad hoc, ꝙ ſicut aĩa rationalis ſuũ eſſe cõmunicat carni: ſic deitas ſuũ eſſe cõicat natu
ræ humanæ. Veriꝰ eñ & vicinius vnitur diuinitas naturę hũanę q̃ anima rationalis carni: licet il
la eſt abſq; informatione & cõpoſitione. vnio eñ naturæ diuinæ cum humana maior eſt poſt illam
quæ eſt trium perſonarũ in vnitate ſubſtantiæ: vt dicit beatus Bernardus. Propter iſtam eñ cõmu
nicationẽ eſſe ſui quã facit natura diuina hũanæ, de homine Chriſto vere dicit̃ ꝙ eſt hõ diuinus. Si
vero loquamur de eſſe qđ eſt ſubſiſtẽtiæ: tunc ſi vnũqđq; eſſentialiter ſubſiſtit per vnicam formam
vel differẽtiã vltimã eſſentialẽ q̃ dat rei eẽ ſubſiſtẽtiæ, ſi ſecũdũ ſe habet eẽ ſeparatũ, ſic dico ꝙ vnũ
quodq; ſubſiſtẽs eſſe ſubſiſtentiæ vel ꝑ eſſentiam ĩ ſolo ĩtellectu: ſi nõ ſit aliqđ extra: vel ꝑ exiſtẽtiã
extra ĩtellectũ, tãtũ vnicũ habet eẽ quotcũq; ſint ĩ eo eẽ eſſentiæ vel exiſtẽtiæ ſimplicit̃ dicta. Hõ eñ
ĩ ſolo ĩtellectu exiſtẽs ſuppoſitũ vnũ eſt hoĩs: hñs vnũ eẽ ſuppoſiti ꝑ formã. exiſtẽs vero extra nõ niſi
vnicũ ſuppoſitũ eſt ꝑ exiſtẽtiã vnũ habẽs eẽ exiſtẽtię ſuppoſiti. cuiꝰ vnitas ĩ nullo repugnat plurali
tati eſſe ꝑ eẽntiã & ꝑ exiſtẽtiã ſimplicit̃ dictã: ſicut nec vnitas cõpoſiti repugnat vnitati formæ &
vnitati materię. Immo ſi formale in re nõ haberet ĩ ſe vnitatẽ, & eſſe eẽntiæ ſuæ & exiſtẽtię ſimpli-
citer ſibi ꝓprium, nullum eſſe poſſet communicare materiæ & compoſito: nec poſſet ab illo haberi
eſſe ſuppoſiti ſicut nec vnitas ſuppoſiti aut compoſiti: ſine qua nec eſſe compoſiti aut ſuppoſiti ha

Hh.

betur.Hinc dicit Boetius in principio de vnitate & vno. Vnitas eſt qua vnaquæq̧ res vnā dicitur S
nec poteſt eſſe vna niſi vnitate. Nec ſolū vnitate eſt vna:ſed etiam tandiu eſt quicquid eſt, q̄diu in
ſe vnitas eſt:cū aūt deſinit eſſe vnū:deſinit eſſe. Inde eſt ꝙ quicquid eſt ideo eſt quia vnū eſt.& in-
fra.Quapropter ſi res vnitate ducit̃ ad eſſe:& vnitate i illo eſſe cuſtodit̃. Vnde eſſe & eſſe vnum I
ſeparabiliter cōcomitant̃ ſe, & vident̃ eſſe ſimul natura.& hoc intm̄,ꝙ vbi eſt maior vnitas,& ma-
ior entitas:& econuerſo:& vbi eſt minus de vnitate:& min⁹ de entitate, & ecōuerſo:& qđ veri⁹ &
perfectius eſt vnum,veriorē & pfectiorē habēdo vnitatem : verius & pfectius eſt ens veriorē & per-
fectiorē habēdo entitatem:ſiue verius & perfecti⁹ eſſe ſcđm quēcūq̧ modum eſſe.Quare cū q̄cunq̧
in eodē exiſtūt differētia p eſſentiam,ꝓprias vnitates habēt ſub vnitate totius:nec ꝓpter vnitatem
toti⁹ amittunt ꝓprias vnitates:ſic ergo & habēt ꝓpria eſſe ſub eſſe totius:nec ipſa amittūt ꝓpter
eſſe totius.immo magis p vnitates & eſſe propria,quas habēt manentes:ſed non niſi effectiue a pri
ma vnitate & primo eſſe,cauſant eſſe & vnitatem totius.dicente Boetio ibidem.Omē eſſe a forma T
eſt in creatis cum vnita eſt materiæ . Vnde philoſophi ſic deſcribūt illud dicentes: Eſſe eſt exiſten-
tia formæ cum materia.Cū autē forma materiæ vnitur:neceſſario ex cōiunctione vtriuſq̧ aliquod
vnū cōſtituit̃.& infra. Forma igit̃ exiſtēs in materia:quæ pficit & cuſtodit vniuſcuiuſq̧ eſſentiam:
vnitas autem eſt deſcēdēs a prima vnitate quę creauit eam.Ecce plane ꝙ forma etiam exiſtens i ma
teria conſtituendo cōpoſitum vnitas eſt vnitate quā accepit a deo q̄ creauit eam:& hoc ſecūdum
modū p̄dictę participationis.Cū ergo in rebus eē & vnum ſint eiuſdē rationis:ſicut nullus poteſt
dicere ꝙ in vno compoſito ex pluribus non ſit alia vnitas q̄ vna quæ eſt totius compoſiti ex pluri-
bus:immo materia & forma & quæcūq̧ ſunt in illo,ſub vnitate illius retinēt ſuas ꝓprias vnitates:
& per vnitatē eius qđ eſt formale & principale in illo, cauſant vnitatē totius:ſic nullus poteſt dice-
re ꝙ in vno compoſito ex pluribus non ſit aliud eſſe q̄ vnum qđ eſt totius.immo materia & forma
& quæcūq̧ ſunt in illo,ſub eſſe illius retinent ſua propria eſſe:& per eſſe formalis & principalis in
illo,cauſant vnitatē totius . Et vt iſtud idē applicemus ad confirmationē dictorum in præcedenti
quæſtione:ſicut nullus poteſt dicere ꝙ vnitas quæcūq̧ in rebus eſt aliquid additū ei cuius eſt:aut
illis ex quibus componit̃:vt enim dicit Commen.ſuper.iiii.metaphy.ſubſtātia cuiuſlibet rei eſt vna
per ſe:non ſecūdū rē additam illi:Sic nullus poteſt dicere ꝙ entitas ſiue eſſe quodcunq̧ in rebus ſit
aliquid additum rei cuius eſt aut illis ex quibus componitur. Et cauſa deceptionis & erroris i hoc
eſt,vt dicit philoſophus in fine.viii.metaphy.ꝙ ponūt rem cū eſt in actu diuerſam a ſeipſa q̄ fuit
in potētia.Sed vt dicit ibi Commē.in rei veritate eſt vnum.illud enim qđ fuit in potētia eſt i actu.
& vt dicit philoſophus, nō habet in hoc aliā cauſam oīno præter motorē ꝓducētē rem de potētia
in actū.& ſic ſi non habet res aliam cauſam ſuæ vnitatis & ſui eſſe in actu exiſtētiæ,non eſt eſſe ad-
ditum eſſentiæ vel vnum re differēs ab illa:q̄a illud eſſet alia cauſa.ſ.formalis:ſicut albedo eſſet cau
ſa eſſendi albū,pręter motorem. Sic ergo nullo modo tenēdum eſt ꝙ in vno non ſit niſi vnicum eſ V
ſe:niſi hoc intelligat̃ de eſſe ſuppoſiti ſiue ſubſiſtentiæ.tale em̄ eſſe eſt vnicum quo per ſe & primo
ſubſiſtit & exiſtit ipſum totum continens in ſe plura:& quo ſubſiſtunt & exiſtunt materia & for-
ma ſubſtantialis ſiue vna ſiue plures:quia ſunt aliquid ſubſiſtentis & exiſtentis:quo etiā ſubſiſtunt
& exiſtunt accidentia eius,quia ſunt in exiſtente & ſubſiſtente:non per additum:ſecundum ꝙ ille
dicit ꝙ eſſe ſit aliquid additum exiſtenti re diuerſum ab eo.Qđ explicat dicēdo:ꝙ quæ diuerſimo
de fundantur in exiſtente:diuerſimode dicuntur exiſtere:ſicut & quæ diuerſimode fundantur in
ente:diuerſimode dicuntur eſſe &c.vt ſupra.Vnde niſi poneret eſſe exiſtentiæ aliquid additum re
differens:non poſſet ponere idem eſſe in vno habente in ſe plura : niſi ponendo ꝙ in eodem ſolum
vltima forma vł vltima differentia dat totum eſſe exiſtentiæ.In quolibet enim habente in ſe plura
dicit illud eſſe exiſtentiæ fore additum vt re differens ab eo cuius eſt.Qđ ſi ita eſſet: nō oporteret
ipſum plurificare ſecūdum pluralitatem eorum quę ipſo diuerſimode participant.Sed ponendo ꝙ
eſſe nullo modo ſit aliquid additum:ſed eſt idem cum eſſentia rei ſecundum prætactum modum:
neceſſe eſt omne eſſe plurificari in eodem:ſiue eſſentiæ ſiue exiſtentiæ.præter illud qđ eſt ſubſiſten
tiæ,ſiue in ipſa rei eſſentia apud intellectum:ſiue in ipſa exiſtentia extra,vt dictum eſt.& ſic deter
minatio quæſtionis huius multum dependet a determinatione quæſtionis præcedentis. Qꝫ autē
omne aliud eē in habente in ſe plura differentia re,plurificatur ſecundum eorum plurificationem
ſiue fuerit eſſentiæ ſiue exiſtentiæ ſimpliciter: hoc plane patet de accidentibus quæ fuerunt in ſub
ſtantia panis: & manent in ipſo tranſubſtantiato.de quibus certum eſt ꝙ aliquod eſſe habent.vn-
de acceptum eſt argumentum vltimum,ſecundum hoc concedendum. SED vlterius diſtinguo: Y
aut ergo habebant idem eē prius in ſubſtantia panis,& ſic habeo propoſitū:aut non:& ſic illud eſſe

eſt illis de nouo acquiſitum.ſed hoc nõ niſi per generationem naturalem:aut per cauſalitatem:aut
per illud qđ remouet prohibens.Non primo modo nec ſecundo vt patet:nec tertio:tũ quia eſſe to
tius non repugnat eſſe illorum quæ ſunt in eo,vt patet ex dictis:& ideo nullo modo eſt prohibens:
tũ quia remouens prohibens nihil agit in illud a quo prohibens remouet:ſed exponit ipſum ſuę na
turæ.Eſſe autẽ aliud re ab eo cuius eſt,qđ non fuit prius ſub eſſe,& ideo non eſt niſi in ſola poten-
tia ad illud, neceſſario per actionem aliquam alicuius agentis procedit in actum.Aliter enim res ſe
ipſam de non eſſe ſimpliciter deduceret ad eſſe.Sed in actum poteſt procedere vel agente eo a quo
remouet prohibens:vel agẽte alio: qđ non poteſt eſſe niſi generans aut creans.ergo vt prius.Vnde
ſi quandoq; per ſolam actionem amouentis prohibens proceditur de potentia in actũ : hoc non eſt
quia de nouo non enti ſimpliciter , qđ nõ eſt niſi in ſola potentia: eſſe in actu acquiritur: ſed quia
exiſtens in actu vno modo,eſt in potentia ad exiſtere in actu alio modo:& remouens prohibens ne
res ſit in actu alio modo:per ſe agit circa illud in quo conſiſtit prohibens.Verbi gratia: formæ ſin-
gulæ habẽtes in ſe modicam vnitatem ſicut & modicam entitatem:quæ ſunt ſimiles in parte & in
toto:vt ſunt forma lineæ & ſuperficiei,ꝗ per ſe ſunt extẽſæ:& forma lapidis aut albedinis,quę per
accidẽs ſunt extẽſę:quia ſunt ĩ quantitate:potẽtia ſunt plurificatę:ita ꝙ aliquo remouẽte prohibẽs
ſtatim ſunt plura in actu ꝑ ſolam ſolutionẽ cõtinuitatis.& hoc q̃a ex ſe erãt prius plures res cõti
nuę:ſed modo ſunt plures diſtinctæ.dicente Boetio de vnitate & vno.Oĩa vnitatem appetunt:
Z & etiam ea quæ multa ſunt:vnum dici volunt.Quæcunq; enim ſunt,aut vera vnitate vniuntur:
aut ſaltem eam ſimulando mẽtiuntur.Pluralitas autem non eſt niſi ex congregatione vnitatum:
quæ vnitates ſi ſint diſgregatę:faciunt multitudinem:ſi vero ſunt congregatę in materia : faciunt
magnitudinem.Quapropter inter vnitates quantitatis continuę & diſcretę exiſtentis in materia
nihil intereſt:niſi ꝙ iſtę diſgregatę ſunt & illę continuæ.& conſimiliter eſt de illis quæ extendun-
tur cũ quantitate. Et ſicut illud contingit circa eſſe accidentium ſeparatorum a ſubſtantia panis:
ſic poſſibile eſſet contingere circa humanitatem Chriſti.Si enim humanitas Chriſti in Chriſto aſ-
ſumpta a verbo nullum habet eſſe ꝓprium præter eſſe ſuppoſiti increatum manente aſſumptione
tunc ſi illam humanam naturã dimitteret ſicut poſſet ſi vellet:cum ipſe eſſe haberet tunc qđ pri⁹
non habuit:eſt ergo ei acquiſitũ de nouo:qđ eſt impoſſibile:quia nec ꝑ generans:nec per creãs:nec
A per remouens prohibẽs:vt prius. Sed dices ꝙ ꝑ remouẽs prohibẽs:quia aſſumptio facit ꝙ huma
na natura non habet eſſe ſeparatum ſiue diſtinctum ab alio:qđ requirit eſſentia ſuppoſiti : & ideo
cum ſubtrahit̃ aſſumptio : ſtatim habet eẽ exiſtẽtię ſuppoſiti.Qđ nõ valet:quia ſubtractio illa nihil
ponit niſi ſeparationem naturæ humanæ a diuina ſecundum ſe eã ponendo:qđ non dat ei nouum
eſſe:ſed ſolum nouum modũ circa eſſe.Prius ergo habuit idem eſſe qđ modo:ſed prius non ſecũdũ
rationem ſuppoſiti ſed ſimplicis exiſtẽtiæ:quã modo propter ſeparationẽ habet ſecundũ rationem
ſuppoſiti.In hoc enim ſolo differũt exiſtẽtia ſimpliciter & ſubſiſtẽtia:ꝙ nõ ſubſiſtit niſi ſeparatum:
exiſtit autem etiã alteri cõiunctũ:& qđ eſt exiſtẽtia ſimpliciter in coniuncto,eſt ſubſiſtentia in ſepa
rato.Præterea:ſi humana natura in Chriſto nullũ haberet eſſe ꝓprium,ſed ſolum diuini ſuppoſiti
cũ illud nõ ſit niſi eſſe increatum:humanitas ergo Chriſti nullum haberet eſſe creatum oĩno:&
ſic non eſſet Chriſtus creatura ſecundũ humanam naturam: quia non eſt creatura niſi participan
B do eſſe creatum.conſequens falſum eſt.ergo &c. De iſto igit̃ eſſe exiſtentiæ qđ eſt ſubſiſtentiæ,ſciẽ
dum ꝙ eſt formaliter a forma dante & cõmunicante ſuum eſſe eſſentiæ & exiſtentiæ ſimpliciter,il
li cuius : & hoc ſeparatim aut diſtincte : ita ꝙ illud eſſe quod eſt eſſentiæ vel exiſtentiæ ſimpli-
citer,inquantum eſt a forma ſimpliciter,eſt eſſe ſubſiſtentiæ: ſiue ſecundum eſſentiam ſiue ſecũdũ
exiſtẽtiam inquantum dat illud ſeparatim aut diſtincte.Sed tale eſſe aut eſt abſolutũ & a forma ab
ſoluta,aut eſt reſpectiuum & a forma relatiua.Primo modo habet exiſtentiam ſubſiſtentię oĩs crea
tura ſecundum ſe exiſtens ſeparata a quocunq; alio.Secundo modo habẽt exiſtẽtiam ſubſiſtẽtię ſo
lę tres perſonæ diuinæ.Vnde a diuina eſſentia non eſt in deo aliquod eſſe ſubſiſtẽtiæ:quia nullum
habet eſſe diſtinctum aut ſeparatum a diuinis perſonis & ſubſiſtentiis earum : ſed eſſe eſſentiæ &
exiſtentiæ ſimpliciter eſt vnum in tribus perſonis:ſicut ipſa diuina eſſentia eſt vna in illis:ꝑter tria
eſſe ſubſiſtentiæ ad aliud:& hoc quẽadmodum ab anima rationali non eſt in Chriſto aliquod eſſe
ſubſiſtentiæ:quia nullum habet eſſe diſtinctum aut ſeparatum a diuina natura & ſubſiſtentia ver
bi:& etiam quẽadmodum anima rationalis in alio homine vt eſt perfectio materiæ nullum habet
in ſe eſſe ſubſiſtentiæ quia non eſt ſeparata a materia:quale eſſe ſubſiſtẽtię habet licet imperfecte cũ
eſt ſeparata.Nullo igitur modo in habente in ſe plura quę eſſentialiter differunt inter ſe,poteſt eẽ
vnicum eſſe tm̃ niſi illud ſit ſubſiſtentię,vel qđ communicatur ab vltimo formali toti compoſito.

Et eſt illud quod exprimitur in definitiua ratione:cum dicitur ꝙ definitio eſt oratio indicãs quod
eſt eſſe.de quo intelligitur aſſumptum in tertia ratione:ꝙ vnius rei vnicum eſt eſſe. & de quo di-
cit Boetius primo de trini.cap.iii.Omne eſſe ex forma eſt.ſtatua enim non ſecundum ꝙ eſt mate-
ria ſed ſecundum formam quæ inſignita eſt,effigies aialis dicitur.& infra.Nihil ergo ſecundũ ma
teriam eſſe dicitur:ſed ſecundum propriam formam . Per qđ patet reſponſio ad illud:ꝙ iſtud eẽ
eſt illud quod fundatur in vnione formæ cum materia:quæ non eſt niſi vnica ſecundum ꝙ proceſ-
ſit quarta ratio.Non tamen ex hoc ſequitur quin materia habeat ſuum proprium eſſe eſſentiæ: &
ſimiliter accidentia:vt patet ex dictis.Illud enim eſſe quod eſt in compoſito ex vnione formę cũ ma
teria eſt vnicum in quolibet compoſito ex materia & forma:ſiue ſecundũ ſe ſeparatim ſubſiſtat vt
in aliis hominibus,ſiue in ſuppoſito alterius vt in homine.Homo eñ ille habet eſſe eſſentiæ & exi
ſtentiæ ſimpliciter ab anima rationali ſicut & cæteri:& cũ hoc habet eſſe diuinæ naturæ ſibi com
municatũ: q̄ ſubſunt vni eſſe diuini ſuppoſiti.Vnde ſuꝑ de duabus naturis Commen.In illo ſunt
vnũ quidem qđ ſit deꝰ & aliud qđ ſit homo:ſicut in quolibet hoie eſt quiddã qđ eſt anima:& aliud
qđ eſt corpus.Et ſecũdũ illud duplex eſſe in Chriſto ſuꝑ cæteros,qui tñ habẽt vnicũ,in Chriſto eſt
duplex viuere:humanũ.ſ.& diuinũ.ſecũdũ ꝙ etiã duplex in ipſo volũtas eſt:& cętera hmői ſecũdũ
duplicem naturam.Quo ad eſſe autẽ eſſentiæ & exiſtentiæ ſimpliciter,qđ cõuenit Chriſto ratione
naturæ humanæ:non eſt differentia in Chriſto & in aliis hominibꝰ:ſed quo ad eſſe ſubſiſtẽtiæ mul
tum refert in Chriſto & in aliis:quia in aliis eſſe ſubſiſtẽtiæ eſt a forma abſoluta: & non differt ab
eſſe exiſtentiæ ſimpliciter:qđ etiam eſt in Chriſto: niſi quo ad hoc ꝙ eſt eſſe exiſtentiæ ſimpliciter
vt eſt a forma ſimpliciter:eſt aũt eſſe ſubſiſtentiæ, inquantum eſt a forma ad alterius ſubſiſtentię ra
tionem non aſſumpta.Propter qđ in Chriſto,in quo forma humana ad alterius ſubſiſtentiæ ratio-
nem aſſumpta,non eſt idẽ eſſe ſubſiſtentiæ:quẽadmodũ etiã nec diuina natura in Chriſto licet det
ei eſſe exiſtẽtiæ ſimpliciter,non tñ eſſe ſubſiſtẽtiæ:quia dat ipſum ſub ſubſiſtẽtia alterius rationis:q̄
eſt ſubſiſtentia non abſoluta ſed relatiua:& hoc a proprietate relatiua cõſtitutiua ſuppoſiti verbi.
Ita ꝙ ſi in Chriſto non eſſet aliud eſſe q̄ diuini ſuppoſiti:nullum eſſet in eo eſſe abſolutum ſed rela
tiuum tñ.Qđ ergo dicũt aliqui:ꝙ ſubſtãtia eſt & exiſtit quia ſubſiſtit ipſi eſſe:verum eſt:nõ ſicut
differenti a ſe ſecũdũ rẽ:ſed ſecundũ rationem ſiue intẽtionem tñ.Et ꝙ accidẽs eſt & exiſtit:qa eſt ĩ
ente & exiſtẽte:verum eſt:nõ quia non ſit ei ꝓprium eſſe vt illi intẽdunt:& vt concludit primum
argumentũ:cuius ex hoc patet ſolutio:ſed ipſum quo ad id quod eſt,& quo ad id quo eſt,ſecundũ
eſſentiã & ſecundũ exiſtẽtiam nullo modo eſt ꝑ naturã niſi quia eſt in alio qđ eſt & exiſtit in ſe.Vn
de quia philoſophus bene ſentiebat ꝙ ex illo dicto ſuo quo accidẽtia dicuntur entia quia ſunt en-
tis:aliqui putarẽt ꝙ accidẽtia non haberẽt proprium eſſe quibus dicerẽtur entia:continuo mouet
ſuper hoc dubitationem ſubdẽs.Et ideo forte quæret aliqs:vtrũ ambulatio,ſeſſio,aut ſanitas ſigni
ficant ens aut nõ ens.qm̃ nullũ eorum eſt exiſtẽs per ſe:nec poteſt ſeparari a ſubſtãtia . & ſoluit ſub
cõditione ſubdens.Sed ſi ambulans fuerit de entibus & ſedens & ſanus,iſta ſunt digniora vt ſint
entia.ſ.ſubſtantiæ.Ponit autem reſponſionem illam ſub conditione,quia ſupponit eam ex quinto li
bro præcedente vbi dixit ſic.Dicũtur entia per ſe quæ ſignificant figuræ prædicamẽtorũ:ſunt eñ
ſecundum numerũ eorum.Vbi dicit Commen.Hoc nomẽ ens dicitur de omnibus de quibus dicĩ
tur ꝓdicamẽta:quia qđ ſignificat hoc nomẽ ens,idẽ videtur cũ eo qđ ſignificãt dictiones prędica-
mẽtorum.Ex quo concludo:ꝙ cum dictiones illę ſignificẽt res diuerſas:quare & ens dictum de ip-
ſis ſignificat eſſe earũdem diuerſa:vt non plus poteſt concludi ſic: accidens non eſt niſi quia eſt en
tis:ergo non habet proprium eſſe:q̄ ſic:accidens non eſt eſſentia niſi quia eſt eſſentiæ vt aliquid in
ſubſtantia:ergo non habet propriam eſſentiam.Vt propter hoc accidẽtia non dicuntur entia niſi
quia entis:neq; eſſentiæ niſi quia ſunt illius eſſentiæ quæ eſt ſubſtantia:non quia non habẽt ꝓpria
eſſe & proprias eſſentias:ſed quia non habent ſua eſſe & ſuas eſſentias ſeparatim:ſed in ſubſtantia
cum eſſe & eſſentia ſubſtantiæ:& etiã cauſaliter ab illis.Qđ bene ſignificat ibidẽ philoſophus ſub
dẽs.Sedẽs enim & ſtans non dicuntur ſine hoc .ſ. ſubſtantia. Igitur hęc eſt cauſa eſſentiæ cuiuſli-
Ad ꝓbationẽ primam. bet illorum:& illa ſunt propter iſtud.Qđ autem adducũt pro ſimili de extẽſione:Dicẽdum ꝙ ma C
gis facit pro nobis.licet enim non ſit extẽſio niſi ſub quantitate:neq; in accidẽtibus niſi quia ſunt ĩ
quantitate:nihilominus tamen aliquid proprię extenſionis habẽt materia & accidẽtia in natura &
eſſentia ſua:licet non niſi per extenſionem quantitatis:quẽadmodum materia ſub quantitate habet
partem iuxta partem:ſicut & quantitas:& aliã & aliam partem quãtitatis:& ſimiliter accidens in
quantitate exiſtens,puta albedo,habet partem continue iuxta partem:& aliã & aliã partem ſub alia
& alia parte quantitatis.Quẽadmodũ ergo materia habet proprium eſſe:licet cum hoc eſſe qđ ha

bet a forma:qđ quidem eē ꝓpriū haberet ſi per virtutem diuinam exiſteret ſine forma : & ſimiliter
accidentia propriū eſſe hñt præter eſſe illius in quo ſunt:etiā per eūdē modū quo diuerſimode ha-
bēt fundari in ente exiſtēte.diuerſimode dicunť eſſe & exiſtere.Sed non ex hoc habeť quin habēt ꝓ
pria eſſe diuerſa:quibꝰ diuerſimode ſecundū ſe ſunt atq; exiſtunt quo ad ipſoꝝ eſſentias non cōpa-
ratas ad ſubſtantiā:vt in ipſa fundatę:licet iſta non habeant extra intellectum niſi fundata in ſub-
D ſtantia diuerſimode.Qđ vlterius arguitur: ꝙ ſi plures ſint formæ ſimul in eodē: nō habeť eſſe niſi Ad ſecundā.
ꝑ vltimā:verū eſt quo ad eius cōplemētū qđ cōmunicat toti cōpoſito & materię,vt dictū eſt:qđ eſt
idē cū eſſe ſubſiſtentię rei.nihilominus tamē eſſe cōpletū habeť per alias formas & etiam ꝑ materiā.
E Qđ aūt adiūgit: ꝙ alię formę priores aduenīēte vltima deſinunt dare eſſe:hoc impoſſibile eſt:ſicut Ad tertiam.
impoſſibile eſt ꝙ ipſa eſſentia illarū ſit & deſinat eſſe eſſentia:quia in ipſa illarum eſſentia conſiſtit
ipſarum eſſe:qđ quęlibet illarum ꝓ modulo ſuo cōmunicat cōpoſito & materiæ. Vnde aīa rationa
lis nō dat homini totum ſuū eſſe:ſed ſolūmodo cōplemētū eiꝰ: & non ſunt virtute præcedentia in
cōpleto ſed in tota forma cōtinente genus & ſingulas differentias tanq̄ differentes intentiones in
ſe. Vnde nunq̄ ponimus in eodem duo eſſe eſſentiæ:vnū cōpletum & alterum incōpletum. Poni-
mus tamē in eodem vt in hoīe,duo eſſe eſſentiæ a duabus formis:quorum vnū eſt incōpletum:alte
F rum vero complementum.Q; aūt addunt:ſi in vno ſunt duo eſſe:ille eſt duo exiſtentes : Dicendū Ad quartam
ꝙ aliud eſt dicere duo exiſtētes in maſculino:aliud vero duæ res exiſtētes in fœminino:vel duo exi
ſtentia in neutro genere.Nūc autem ꝙ in maſculino dicitur vnus exiſtens vel duo exiſtentes: hęc
denominatio non eſt niſi ab eſſe ſubſiſtentiæ ſiue ſuppoſiti:qđ nō eſt niſi vnum in vno ſicut p̄dictū
eſt:vt nullo modo poſſint dici maſculine duo entes vel duo exiſtentes,niſi quorum ſunt duo eſſe
ſubſiſtentiæ.In fœminino autem vel neutro ꝙ dicitur vna res exiſtens vel duæ exiſtentes : ſiue vnū
exiſtēs & duo exiſtentia:hæc denominatio eſt ab eſſe exiſtentiæ ſimpliciter:qđ ſecundū prædicta be-
ne plurificatur in vno ſecūdū ſuppoſitum.& ideo vnus ſecundū ſuppoſitū,& vnus exiſtēs maſcu-
line,bene dicitur duæ res exiſtētes fœminine,vel duo exiſtētia in neutro:& hoc indifferēter in no-
bis propter materiam & formam : & in Chriſto propter eandem & propter deitatem : ſecundum
quæ in Chriſto ſunt plura eſſe exiſtentiæ ſimpliciter:vt in fœminino poſſit dici plures res exiſten-
tes:vel in neutro plura exiſtentia:& vniuerſaliter in quolibet toto habente plures ꝑtes,dicēte Boe
tio in libro de trini.cap.iii. Vnūqđq; habet eē ſuum ex his ex quibus eſt:& eſt hoc atq; illud : vt cū
terrenus homo cōſtat ex aīa & corpore: & aīa & corpus eſt.Et hoc non ſolū quādo ſunt coniuncta
qđ cōtingit in omnibus hoībus:ſed etiam qñ ſunt ſeparata:qđ ad minus cōtingit in Chriſto.dicen
te Cōmen.ſuper de duabꝰ naturis,de humanitate Chriſti.Sicut aīa hominis nunq̄ deſinit eſſe gene
re ſpiritꝰ,nec corpus eiꝰ eſſe genere corpus:ita homo etſi remoto animæ habitu deſinat eſſe homo
atq; animal:nunq̄ tamē deſinit eſſe corpus & ſpiritus.Q; ſi ſic:tunc neceſſario habet eſſe vtriuſq;.
Vnde ſuper illud de trini.Boetii:Cū terrenus homo conſtat ex anima & corpore: & anima & cor
pus eſt.dicit Commen. Quicquid enim eſt eſſe cuiuſlibet partis eius:etiam qđ ex illa parte cōſtat
eſt eſſe.& infra.Itaq; eſſe hominis non ſimplex atq; ſolitariū.& infra ſuper illud. In parte igiť nō eſt
id qđ eſt. Cōmen. Aliud ſaltē eſt eſſe partis vnius a qua cōpoſitū aliquid eſt:& aliud alterius par-
tis eſſe:a qua ſimiliter ipſum cōpoſitum eſt.Quocirca illud vere eſt,in quo nullus eſſentiæ eſt nūe
rus:quia nullum in eo eſt aliud eſſe præter id vnū quo ſolo eſt vere:vt deus vel eius diuinitas . &
loquitur de eſſe eius abſoluto.Et tamen licet Chriſtus ſic ſit plura exiſtentia ꝑpter eſſentias ex qui
bus eſt:tñ non niſi vnus exiſtens eſt ſecūdum ſuppoſitum in maſculino. Vnde non oportet dicere
ꝙ in Chriſto nullum erit eſſe ab anima:ne ſi in ipſo eſſet duplex eſſe,creatum & increatum,Chriſtꝰ
non eſſet vnus exiſtens:ſed potius duo exiſtentes & duo ſuppoſita.Si enim vt ſaluetur vnitas ſup
poſiti ſuper duas naturas in Chriſto:oportet dicere ꝙ in Chriſto non eſt niſi vnum eſſe:ſcilicet ſup
poſiti:& non aliud: cum illud eſſe non ſit niſi reſpectiuum & ad aliud:ſicut non eſt in deo ſuppoſi
tum niſi relatiuum:neq; in Chriſto:ergo etiam neq; in deo ponēdum eſſet aliquod eſſe abſolutum
a forma diuinæ exiſtētię,qđ commune ſit tribus perſonis diuinis:& quodam modo communicatū
Chriſto ſecundum humanitatem ſub ſuppoſito verbi:ſicut neq; illi dicunt in Chriſto fore aliquod
eſſe ab anima in cōpoſito ex anima et corpore:qđ falſum eſt.Plane ergo patet eē falſum qđ ille dicit
in ſua quæſtione:formam non ſemper eſſe principium eſſendi.Oportet enim ponere in Chriſto hu
manam naturam ſine ſuo eſſe.aliter enim eſſent in ipſo duæ exiſtentiæ et duo exiſtentes et duo ſup
poſita:qđ totum falſum eſt:vt patet ex dictis.Nō enim poſſibilius eſt ponere formam exiſtere ī ma
teria et non dare eſſe:q̄ ponere albedinem in corpore: et ipſam non dare corpori eſſe album.Sicut
ergo contradictoria implicat qui dicit albedinem eſſe in corpore:et corpus per eam nō eſſe album:

ſic contradictoria implicat qui dicit formam exiſtere in materia: & compoſitum per eam non eſſe
Ad ſcdm pri. aut non exiſtere. Non reſtat ergo niſi reſpondere ad ſecundum argumentum quo dicitur. Si eẽnt G
plura eſſe ſimul in eodem: per ordinem ſe haberent: & vnum eorum eſſet perfectius altero. q̃d bene
verum eſt: non tamen ex hoc ſequitur vt concludit ꝙ vnum participaret altero: quia nihil eſſe par
ticipat niſi id in quo fundatur, q̃d eſt eſſentia rei. Cũ ergo vnum eſſe non fundatur in altero: ſed q̃d
libet in eſſentia ſibi ſubiecta: vt patet ex prædeterminatis: nullo modo ex poſitione quæ ponit plu-
ra eſſe in eodem, ſequitur ꝙ ipſum eſſe aliquo participet. Vel aliter dicẽdũ: ꝙ licet eſſe ſcdm ſe non
ꝑticipet aliquo: tamen vt ſecundum illos ex eſſe & eſſentia ſit vnum compoſitum: illud compoſi-
tum participat eſſe ſecũdo: & ſic in illo compoſito participat eo eſſe illud primum. q̃d nullum eſt i
conueniens.

Quæſtio. ix. Argu. prin. Circa tertiũ arguitur: ꝙ ſubiectum non poteſt eſſe cauſa accidentis exiſtentis in
eo, ſic. Q̃d eſt in potentia ad aliquid, eo ꝙ inquantum hmõi eſt non ens, illud nõ
poteſt eſſe cauſa vt ſecundũ actum ſit illud: ſicut non ens non poteſt eſſe cauſa
ſuæ entitatis. ſubiectum ex ſe ſolum eſt in potentia ad ſuum accidens. ergo non
poteſt eſſe cauſa vt ſecũdum actũ ſit illud. Sic autẽ eſſet cã, ſi eſſet cauſa ſui ac-
In oppoſitũ. cidentis. ergo &c. CONtra eſt: ꝙ voluntas eſt mouens ſeipſam in actum vo-
Reſol. q. lendi, qui eſt accidens eius in quo eſt cauſa ſui actus volendi. ergo &c. DIcendum ꝙ quæſtio iſta ꝓ H
poſita eſt de cauſa efficiente accidentis generaliter: ſed ſpecialiter propter accidẽs q̃d eſt ipſe act⁹
volendi: quomodo poſſit cauſari effectiue ab ipſa voluntate quæ eſt ſubiectum eius. Et eſt ratio du-
bitationis in ea: cum ſubiectũ ſit cauſa materialis reſpectu accidentis ſui: & ita licet ſit in actu quã
tum ad formam ſubſtantialem: tamen quantũ eſt ex ſe: non ẽ niſi in potentia ad formam accidẽta-
lẽ: & ideo neceſſario eget aliquo exiſtẽte in actu tale, quale eſt illud in potẽtia, quo reducat̃ de potẽ
tia in actum. Dico autem exiſtẽte in actu tale, ſaltẽ virtute etſi nõ formaliter: quẽadmodũ ſol q cali-
dus ẽ in potentia: facit calidum in actu virtute etſi non formaliter calidus eſt. Et videtur mihi hic
eſſe dicendum ꝙ ſecundũ pħm. vii. metaphy. vt tactũ eſt in q̃ſtione pręcedente: ſubſtantia eſt cau-
ſa eſſentię & eſſe ſuorum accidentium nõ ſolum vt materialis ſed etiã vt efficiens: ſed aliter & ali-
ter. Qꝫ enim eſt cauſa accidentium materialis: hoc habet a ſe & natura ſua: ꝙ vero ſit cauſa efficiẽs
eorundem: hoc habet a generante & ꝓducente eſſentiam ſubſtantiæ in eſſe. Producẽs enim ipſam
in eſſe imprimit ei virtutem cauſandi effectiue in ſe omnia ſua accidentia. Et ſic videtur mihi hic
eſſe diſtinguendum: dicẽdo ꝙ ſubſtantia ſubiecta accidenti conſiderari habet dupliciter. Vno mo-
do vt habet in ſe perfecte virtutem agentis ſibi influxam: qua natum eſt illud accidens producere
de potentia ad actum. & ſic eſt in ſe ſumme diſpoſitum & in potentia accidentali ad illud accidens
Alio modo vt eſt aliquid in natura ſecundum ſe. Si ſecũdo modo: de hoc membro breuiter me ex
pedio dicendo ꝙ ſubiectum nullo modo eſt cauſa ſui accidentis niſi ſicut materia & cauſa materia
lis, exiſtendo ad illud in potentia remota & eſſentiali. propter q̃d eget vt vadat de potentia in actũ
ſecundum illud accidens eſſentiali tranſmutante extra. Si primo modo: in quo conſiſtit difficultas
quæſtionis: ſic dico diuidẽdo quæſtionem in duo membra. Quorum primum eſt de ratione & mo
do cauſandi accidẽs q̃d iam eſt actu in ipſo ſubiecto. Secundũ vero de ratione & modo cauſandi ac
cidẽs q̃d nõdum eſt actu in ſubiecto. Quo ad primum membrum dico: ꝙ ſic procedit curſus & or I
do naturæ ꝙ quandocunqꝫ ad aliquam formam conſequunt̃ naturaliter aliquæ ꝑ ſe proprietates
aut actiones, generans rem ſecũdum illam formam in generando ſic eam ſumme diſponit ꝙ quan
tum eſt de ſe ſit in potentia accidentali ad illud accidens & ex parte materiæ & ex parte formę. Ex
parte materiæ diſponendo ipſam vt ſit neceſſitas ad receptionem illius accidentis: & ex parte for-
mę diſponendo eam vt ſit neceſſitas ad illius accidentis productionem de potentia materiæ. Vn-
de generans ignẽ quia leuitas & caliditas ſunt per ſe proprietates ſequentes formam ignis: ſimul
diſponit materiam ignis vt ſit neceſſitas ad recipiẽdum leuitatem & caliditatẽ: & ſimiliter formã
ignis vt ſit neceſſitas producẽdi illam de ſua materia. Et hoc totum procedit de virtute agẽtis im
preſſa igni: & quo ad materiam & quo ad formam: & ideo ignis ſtatim cum generatus eſt quo ad
ſuam formam ſubſtãtialem de potentia materiæ cui adhęret, immediate generat de potentia quæ
ſuæ materiæ adhęret mediante potentia ad formam ſubſtantialem ipſas formas accidentales: leui-
tatem. ſ. & caliditatem. Sed quia hoc non facit niſi in virtute generantis ignem ſecundum formã
ignis: ideo formarum accidentalium generatio attribuitur generanti formam ſubſtãtialem: qñ
dicitur ꝙ generans rem dat ei accidentia per ſe: & operationem illius propriam. attribuitur autẽ
formæ ſubſtantiali vt ſequelę ſuæ: quando dicitur ꝙ formam ſubſtantialem generatam neceſſario

conſequuntur ſuæ proprietates & propriꝫ operatiões. Quia autem ad formam accidentalem quæ eſt leuitas per eundem modum ſequitur propria operatio quæ eſt moueri ſurſum: ideo ſimiliter dicitur ꝙ generans leue dat motum leui: & per motum locũ propriũ illi. Tamen cauſa proxima agẽs talium accidentium & operationum ſunt ipſę formæ rerum ſiue totum compoſitum ratione formæ tñ. Et ſic quo ad iſtud membrum quæſtionis reſpondeo dicens: ꝙ omne ſubiectum per ſuam formam eſt cauſa agens & efficiens ſuorum accidentium propriorum: & ſimiliter communium, cõcurrentibus circa ipſum agentibus primis, quę ipſum ad hoc diſponunt ſecundum iam dictũ modum. Quo ad ſecũdum membrum quæſtionis in quo principaliter erat propoſita: ſcilicet de ratio-

k ne & modo cauſandi accidens qđ nondum eſt in ſubiecto ſecundum actum: ſed ſecundum potẽtiam tantum: in quo videtur eſſe maior difficultas: Dico ꝙ ſubiectum generatum ſecũdum formam ſubſtantialem, ſi dicto modo nõ fuerit cauſa ſecũdũ actum ſuorũ accidẽtiũ & operationum hoc non contingit niſi quia ſuſtinet impedimẽtum: quo remoto (quia de ſe a generante extra, licet iam ceſſauerit a ſua actione & ſit abſens, ſumme diſpoſitũ eſt retinendo in ſe & ſecundum materiã & ſecundum formam virtutem generantis, ſecũdum prædictum modum) ſtatim cauſat ſecundum formam ſuam actiue, & ſecundum materiam ſuam paſſiue huiuſmodi accidentia & operationes: vt ſi ignis ſecũdũ formã ſubſtantialẽ poſſet ſuſtinere aliquod impedimentũ ne ſimul cõſequeretur cũ caliditas aut leuitas: & ſic eſſet ignis: ſed nõ calidus aut nõ leuis: amoto impedimento ſtatim ſeipſo agente ſecũdum prędictum modum fieret calidus aut leuis. Sed hoc magis clarum eſt in proprijs operationibus quæ natę ſunt ſequi ipſas formas: quoniam per impedimentum retardãtur quandoq; patenter: ne poſſint in ſuas proprias operationes: vt patet de graui & leui: quæ generata ſecundum formã grauis & leuis, ceſſante impedimento per ſuas formas grauitatis & leuitatis mutantur & trãſferuntur, hoc ſurſum, illud deorſum: ſecundum ꝙ hoc ſufficienter declaraui in pręcedente Quolibet. Quando vero ſuſtinent impedimentum, & ſunt in potẽtia tantum ad ſuas operationes, amoto impedimento ſtatim ferunť de potentia in actum ſecũdum ꝓdictum modum Sic etiã habens habitũ cõſiderandi ſecũdũ aliquã ſcientiã, ceſſante impedimẽto ſemp quando vult (per hoc enim amouetur impedimentum) conſiderat: præſente vero ĩpedimẽto etſi ceſſet ad tempus: amoto impedimento ſtatim per habitum ſuum fit in actu conſiderandi. Et eſt omnino aliud genus tranſmutationis qua generatur habitus & addiſcens fit ſciens: & qua ſciens ſecundum habitũ fit conſiderans & ſciens ſecundũ actũ: & quo modo eſt ille in potẽtia ſciens ante generationẽ habitus: & iſte poſt habitus generationem. dicente eñ Philoſopho ſecundo de anima: vterq; corũ non eodem poſſibilis: ſed hic quidem quoniam materia eſt: ille autem poſſibilis conſiderare niſi aliqd prohibeat: & hic quidem per doctrinam alteratus eſt: ille autem alio modo. qđ vere non eſt alterari: in ſeipſum enim eſt inductio & in actum aut alterum genus alterationis. Qꝫ aũt non eſt proprie alteratio cum ſciens ſecundum habitum fit conſiderans: ex hoc claret: ꝙ operatio ſecundum actum minus diſtat a potentia ſua q̃ habitus. hæc eñ eſt cauſa quare exitus in actum conſiderandi de potentia non eſt proprie alteratio: quæ eſt proprie corruptio alicuius contrarij: ſicut eſt exitus de potentia ad habitum: ſed proprie ſalus & perfectio operantis abſq; contrario. Propter qđ tale accidens qđ eſt operatio, præcipue poteſt ſubiectum in ſe cauſare de nouo poſt impedimentum remotum. Et per omnem eundem modum dico ꝙ voluntas forma libertatis ſuæ quæ eſt vis quædam in ipſa: vt alibi declarauimus: a cauſante voluntatem liberam in anima & imprimente ei in hoc virtutem ſuam ad cauſandum ſuas proprias operationes ſecũdum iam expoſitum modum, poteſt mouere ſeipſam & educere de potentia volẽdi ad actum volendi: & eſt tota voluntas mouens & mota tota: ſed mouens ratione qua eſt libera: quæ libertas eſt formale in ipſa: mota autem ratione qua eſt natura: quę eſt materiale in ipſa: & hoc ceſſante impedimẽto, quemadmodum dictum eſt de graui & leui reſpectu tranſlationis ſurſum & deorſum.

L AD cognoſcendum autẽ modum quo voluntas pati poſſit impedimentum ne poſſit velle: quo amotő ſeipſa libere vadit in actum volendi: Sciendũ eſt ꝙ aliqđ a ſuo actu qui operatio eſt cũ ſit imperfectio actu ſecũdum formam qua natum eſt operari: poteſt impediri dupliciter. quia per impedimentum poſitiuum: quẽadmodum impeditur graue per obſtaculum ne deſcendat: & per impedimẽtũ priuatiuum: quemadmodũ impeditur lux ne illuminet quando non habet illuminabile ſibi præſens. Primo modo impeditur voluntas ne velit per coactionem. Secundo autem modo impeditur per ignorantiam: quia obiectum volitum eſt ſibi abſens: qđ non eſt natũ eſſe ei pręſens niſi per ſcientiã ſiue notitiam in intellectu. Et ſecundum hoc accipitur duplex inuolũtarium ſecundo Ethico, ſcilicet per violentiam

& per ignorantiam. Vnde ceſſante coactione libere de non volente cum effectu fit volens:& ceſſan
te ignorantia per præſentiam obiecti in cognitione libere ſeipſa de non volente fit volens ipſum bo
num cognitum:& eſt mouens non motum prius:& agens non paſſum prius ab alio,niſi forte ſecū
dum exigentiam ſuæ naturæ:vt infra dicetur:ſicut potentia ſimpliciter actiua:& primo actiua:&
ſecundo paſſiua.Et hoc dupliciter:ſed ordine quodā primo a ſeipſa quando de potentia volēte fit
actu volens:vt dictum eſt.Secundo ab obiecto:quando ex obiecto per actum volendi ſibi coniuncto
ſuſcipit delectationem & gaudium & huiuſmodi. Et ſecundum hoc concedendum eſt ſecundum M
Opinio quorundam. argumentum quod ſuper hoc erat fundatum. Quis ſint aliqui dicentes ꝙ voluntas ſimplici
ter paſſiua eſt:& prius paſſiua ꝗ actiua: licet ſit ſecūdario aliquo modo actiua:in quo excedit vires
inferiores & ſenſitiuas & appetitiuas:quę omnino ſunt paſſiuę.Q₃ enī (vt dicūt aliq) ex ſe fit in po
tentia aliqd ſiue ad aliqd,& ſeipſo fiat in actu illud nullo alio agente & mouēte ipſum:hoc omnino
eſt inconueniens. Quod probant per rationes:quarum prima eſt illa,quę ſupra ad partem negati
Ratio pria. uam quæſtionis eſt producta. SEcundo per hoc: ꝙ illud qđ facit aliqd in actu ſecundum aliquid
Secunda. ad qđ prius erat in potentia:oportet ꝙ prius ſit in actu ſecūdum illud : vt qđ facit aliud calidum
oportet ꝙ in ſeipſo ſit calidum.Voluntas ergo ſi ſeipſam de potentia faceret in actū volendi:prius
Tertia. vellet anteꝗ hoc faceret. TERtio per hoc:ꝙ ſi aliqd ens in potentia,aliqd ſeipſum faceret in actum
ſecundum ꝙ eſt in actu eſſet cauſatum: & ſecundum ꝙ in potentia eſſet cauſa:& ita effectus eſſet
perfectior ſua cauſa. EIſdem etiā videt̄ ꝙ modus ponēdi prętactus nō eſt cōueniens:ſcilicet ꝙ in N
volūtate ſit aliqd mouēs,& aliqd motū:& aliqd potētiale:& aliqd actuale:& hoc ſicut cōtingit ī gra
Improbatio primi pria. ui & leui:& ꝙ aliter periret liberū arbitriū. IMprobāt enī primū ſic:qm̄ dicūt ꝙ graue nō mouet̄ a
ſe niſi quia mouet aliud ꝑ ſe:& ideo ſe per accidēs:& tale ſi mouet ſe:oportet primo moueri ab alio
Secunda. a ſe:quare & ſic oportet ſentire de voluntate. ITem ꝙ dicatur graue moueri ratione materiæ, &
mouere ratione formę:hoc eſt inconueniens:quia ſubiectum motus nō eſt niſi ens in actu ſecūdum
ꝙ eſt in actu : ita etiam ꝙ moueatur ratione eius quo eſt in actu : quale non eſt materia : quia eſt
in potentia tantum.Si ergo graue mouetur,totum compoſitum ex materia & forma eſt ſubiectum
motus ratione totius & vtriuſꝗ partis in eo tā formæ ꝗ materiæ ſimul.Qđ autē ſic ſubiectū mot⁹
eſt,non ratione totius neꝗ alicuius partis eius eſt principium aut ratio mouendi actiue.neꝗ ergo
forma grauis:neꝗ compoſitum ex materia & forma ratione formę eſt mouens aut ratio mouendi
actiue:ſed ſolummodo aliqd extrinſecum.Eodem modo & de voluntate eſt:quia tota cedit in ratio
Tertia. ne poſſibilis. ITem ſicut dicunt:ſi graue aut voluntas mouet ſe per ſe propter potētiale & actua
Quarta. le in ſe:eadem ratione omne compoſitum ex materia & forma moueret ſe per ſe. ITem nō mouet ſe
per ſe ſecundum totum:quia ſimpliciter & realis differentia debet eſſe inter mouens & motum.
Quinta. ITem tūc ſemper moueret ſe,quia ſemper eſt ſibi præſens. SEcūdum autem propter qđ volūtas
Improbatio ſecundi prima. dicitur mouere ſe:quia aliter periret liberū arbitrium:improbant ſic:quoniā voluntas vult qđ nō O
poteſt nō velle:& tamē libere vult.vniuerſaliter enī bonū qđ eſt ſimpliciter bonū cū eſt viſum non
poteſt nō velle:& tn̄ libere vult. Similiter bonū ꝑticulare ꝓ hora qua illud vult,nō pōt nō velle:&
tamē libere vult.Vn̄ idem incōueniens ſequit̄ ponēdo voluntatē a ſe moueri & ab alio,ſi ſit incon
ueniens,ęquali enī neceſſitate mouet̄ a ſe & ab alio: vniuerſaliter enī volens quando vult neceſſa
Secunda. rio vult nō coacte ſed libere. Iſti autē imponendo volūtatem ꝑtim actiuā & partim paſſiuam, ſed
ꝓcipaliter paſſiuā dicūt ꝙ paſſiua eſt ab obiecto ſecūdū determinationē actus:actiua aūt ex ſe quo
ad exercitiū actus:illud ſcilicet qđ ei determinatum eſt a ratione exequendo : ſic enim eligere &
imperare formaliter ſunt actus intellectus & principaliter:ſed executiue & miniſtraliter volūtatis.
Vnde completa electione per iudicium & determinationem actus a ratione & voluntatis cōſenſu,
voluntas agit pręcipiendo executionem imperati & proſecutionem eius qđ electum eſt viribus in
ferioribus,& etiam rationi vt exquirat modum vtrunꝗ,& ſi ſtandum eſt in electione & imperio
Tertia. & cætera huiuſmodi. Q₃ autem non metaphyſice moueatur ab obiecto ſiue a fine, arguūt: quia
obiectum qđ eſt finis non mouet metaphyſice niſi materiam: & hoc non niſi quia mouet per ſe agē
Contra tertium prima ratio. tem:qui vlterius per ſe mouet materiam:vt patet in operibus artis. SImiliter ꝙ obiectum in eo ꝙ
voluntas mouet ſeipſam non eſt cauſa ſine qua non, arguunt ſic. Duplex enim eſt cauſa ſine qua
non.Vna quę nihil agit,vt albedo in ędificando:quando dicitur album ędificat.talis cauſa non eſt
obiectum reſpectu actus volendi : quia voluntas ſine obiecto nihil vellet : ſine illa autem cauſa
ędificans ędificaret.Alia eſt quæ aliquid agit: quia agit aliquid quo facto aliud exit in actum:
vt ſcamonea expellit choleram : quo facto virtus naturæ infrigidat quæ prius erat impedita.

Sed ſic obiectum non agit: quia nihil poteſt facere aliquid quo facto aliud moueat ſeipſum: Secunda.
quia aliquid per ſe mouere ſeipſum, eſt per ſe impoſſibile. Vnde exemplum de ſcamonea eſt
contra illos qui ipſum adducũt pro ſe: quia ſcamonea non facit aliquid quo facto virtus naturæ
agat in ſeipſam ſed in aliquid aliud. Virtus enim quæ eſt in vna parte corporis, agit in aliam par-
tem. Item ad idem: ſi obiectum non aliter agit ꝙ̄ mouendo intellectum: quo facto voluntas mouet Tertia.
ſe: eadem ratione poſſet probari ꝙ appetitus bruti eſſet actiuus: quia non mouet̃ niſi ſenſu prius
moto ab obiecto ſenſibili. Dicit igit̃ ꝙ obiectum eſt cauſa per ſe mouens voliitatem: quia nõ poteſt Quarta.
aliter probari quid eſt cauſa per ſe: niſi quia ea poſita neceſſario ſequitur effectus: & ea remota nul
lo modo ſequit̃. Aliter enim non poſſet probari ꝙ ignis eſſet per ſe cauſa agens in comburendo li- Quinta.
gna: quia poſſet dici ꝙ ligna comburerent ſeipſa ad pſentiam ignis: vt ignis non poneret̃ eſſe cau- Opi. aucto.
ſa combuſtionis niſi ſine qua non: quia non poteſt inueniri exemplũ ꝙ aliquo pſente aliud mouet̃
P & eo abſente non mouetur, quin ipſum ſit cauſa mouens per ſe. Iſta nobis reſtant pertractanda p Ad arg. prin
ordinem: dicendo ꝙ voliitas ſimpliciter & omnino actiua eſt quo ad actum volendi, & nullo modo cipale.
paſſiua niſi a ſeipſa quo ad actum volendi, ſecundũ ꝙ de potẽtia ducit̃ in actum: & quo ad affectio
Q nes gaudii & delectationis & huiuſmodi ab obiecto, vt dictum eſt. Qđ ergo arguitur cõtra hoc ad
principalem quæſtionem: qđ eſt in potentia aliquid: quia inquantũ hmõi eſt non ens: illud nõ po-
teſt eſſe cauſa vt ſecundum actum ſit illud: Dicendum ꝙ verum eſt: nullo modo recipiendo ad hoc
virtutem ab alio prius ꝙ̄ illud facit. Si tamen ad hoc prius recepit virtutem ab alio & eſt impedi-
tum: amoto impedimento bene poteſt illud, vt patet ex prędictis. Et qđ aſſumitur in argumẽto: ꝙ
non ens non poteſt eſſe cauſa ſuæ entitatis: dicẽdũ ꝙ verum eſt: dum tñ nullo mõ eſt: quia tale nul
lam virtutem habet omnino nec a ſe nec ab alio ꝙ̄ poſſit ſe de potentia facere in actum. Si tamen
actu eſt ſecundum formam ſubſtantialem in ea habendo virtutem primi agentis poſt amotionem
impedimenti poteſt ſe ducere in actũ eſſendi aliquid, ad quẽ prius erat in potentia: ſicut & ceſſan
te omni impedimento ducit̃ ſe in actũ per eandem virtutem ad præſentiã primi mouentis. Sic eñ
generans graue mouet graue: quia ab illo eſt virtus ad mouendum in graui: & graue ſeipſum mo
uet quia continet virtutem quã ad mouendũ ſe accepit: & ſic mouens ſemper ſe: non ſicut illi dicũt
facit ſeipſum in actum nullo alio agente & mouente ipſum: abſꝗ enim omni alio mouente prius
impoſſibile eſt omnino ꝙ aliquid moueat ſeipſum in creaturis: quẽadmodum poteſt aliquid moue
ri ab alio ſic ꝙ nullo modo moueatur a ſe: quẽadmodum graue per violentiam mouetur ſurſum.
R AD ſecundum qđ illi adducunt: faciens aliquid de potentia in actum ſecundum aliquid, oportet Ad ſecundã
ꝙ prius ſit in actu ſecundum illud: Dicendum ꝙ verum eſt: vel formaliter ſicut calidum eſt i actu rationẽ opi.
prius calidum quando de potentia calido vt de frigido facit calidũ: de quo procedit agumentum:
vel virtualiter: quẽadmodum ſol eſt prius calidus quando ſuo radio de potentia calido facit actu
calidum. Et ſecundum hunc modum, vt dictum eſt, faciens ſe de potentia in actum ſecundum ali
quid, prius eſt actu tale licet alio modo: & ſecundum hunc modum voliitas faciens ſe de potentia
volente, actu volentem: prius erat volens virtualiter: ſcilicet habendo vnde ſe potuit facere in actũ
S volẽdi: licet non formaliter qualem ſe facit illa virtute. AD tertium: Si ens in potentia faceret ſe Ad tertiam.
ipſum actu ſecundum aliquid: effectus eſſet dignior cauſa: Dicendum ꝙ verum eſt ſi nec virtu-
te eſſet prius illud. Nunc autem eſt virtute prius illud, & in hoc quia ipſum primum mouens in
quo eſt, perfectius licet ſecũdum aliam rationem, habet eſſe ipſe effectus ꝙ̄ in eo in quo cauſatur for
maliter: quẽadmodum vnũquodꝗ pfectius habet eẽ in ſua cauſa prima: licet ſecũdum aliam ratio
nem ꝙ̄ in ſeipſo ſecundum propriam rationem: quæ enim in ſeipſis non ſunt vita: in deo ſunt vita:
vt dicit Auguſtinus ſuper illud Ioã. primo. Qđ factum eſt in ipſo vita erat. & quo ad hoc faciens
ſeipſum de potentia in actum: perfectius eſt ſecundum alium actum ꝙ̄ ſecundum actũ quẽ facit.
pertinet tamen vterꝗ actus ad integritatem ſuæ perfectionis. AD illa quibus illis videtur incon Ad improba
ueniens modus ponendi voluntatem mouere ſeipſam in actum volendi: Primo quo ad hoc ꝙ in ip tiões primi.
ſa eſt potentiale & actuale vt in graui & leui: & ſecundo quo ad hoc ꝙ aliter periret liberum ar-
bitrium: Aduertendum eſt circa primum ꝙ non ponitur potentiale & actuale in voluntate
circa diuerſa re ſicut in graui & leui, vbi totum ponitur potentiale ratione materiæ: & to-
tum actuale ratione formæ: quæ per eſſentiam differunt inter ſe: ſed ſolummodo circa diuer-
ſa ratione: ponendo totam voluntatem eſſe potentiale ratione qua natura eſt ſimpliciter: &
V actuale ratione qua eſt libera: quæ ſcilicet natura & libertas non differunt ſecũdũ rem i voliitate;

etſi ſecundum rationem aut intentionem.& propter hoc potentiale & actuale minus diſtant in voluntate q̃ in graui & leui.ſecundũ q in Quolibet pcedẽte declarauimus diſtinguendo diuerſa genera mouentium & motorum.

Ad primam

T

AD primum:q non eſt ita de graui & leui q ſuo actuali mouent ſe per ſe: quia non mouent ſe niſi aliud moueat : & ideo ſe non mouent niſi per accidens:ergo nec voluntas mouet ſe per ſe:Dicendum q motus quandoq; dicitur ſtricte pro tranſlatione corporali ſucceſſiua habente partem & partem:aliquando large pro tranſlatione ſubita & ſimplice nõ habente partes:aliquãdo vero largiſſime pro operatione ſpirituali ab agẽte ſpirituali in paſſum ſpirituale.Loquendo de motu primo modo:verum eſt q graue & leue non mouetur a ſe niſi per accidens.Impellitur enim ab eis cum ſic mouent medium reſiſtens:qđ ſtatim quodam fluxu mouetur & ſecum defert id qđ ipſum impulit motu vectionis : ac ſi nauis ſeipſa impelleret aquam & aqua ſuo fluxu motu vectionis ſecum deferret nauem : & ſic mouetur a ſe per accidens : quia impellit motum per ſe:per cuius motum mouetur per accidẽs.Qđ autem ſic mouetur per motum alterius q impulſu alterius mouetur:mouetur omnino per accidẽs:vt graue ſurſum. Loquẽdo autem de motu ſecundo modo:graue & leue mouentur a ſe per ſe,quia tota mouentur:licet ratione partis principaliter:& tota mouent licet ratione partis principaliter:& hoc per virtutẽ quã habent in ſe ſibi propriam,licet eam a generante receperint. Vnde ceſſante prohibente vel amoto, ſi non eſſet medium reſiſtens:graue in inſtanti faceret ſe deorſum & leue ſurſum.& hoc per ſe:non per aliđ extra ſe.Nunc autem q graue deſcendit ſucceſſiue,hoc eſt propter impediens ſua reſiſtentia ne deſcendat ſubito,& propter deferẽs qđ ab impellente mouetur ſucceſſiue: & ideo ſucceſſiue defert aliud. Vbi eſt aduertendum q deferens mouetur per accidens,quia violenter ab impellente ipſum: & ſimiliter delatum mouetur cum deferente accidentaliter per accidens:quia propter deferens qđ mouetur per accidens abſolute.& ſic delatum eſt per ſe mouens deferens: & accidentaliter per accidens motum & a ſe & a deferente:licet alio modo accidentaliter.Per accidens enim mouetur a deferente:quia eſt in ipſo per accidens.A ſe:quia nõ niſi per actionem qua ipſum delatum mouet deferens.Per ſe enim non moueret a ſe niſi ſubito.Et eſt aduertendum tamen q graue minus per accidens mouet a ſe deorſum:q̃ a violentãte ſurſum:quia a violentante mouetur omnino per accidens:ſcilicet & quo ad ſurſum lationem,& quo ad ſucceſſionem in latione.A ſe mouetur deorſum quoquomodo per ſe:ſcilicet quo ad deſcenſum ſimpliciter:licet quo ad ſucceſſionem in deſcenſum moueatur a ſe per accidens,vt dictum eſt.Loquendo autem de tertio modo motus:volũtas mouetur a ſe:& hoc conuerſione quadam ſpirituali ad ſeipſam.ſecundum illam.xvii.propoſitionem Procli.Omne ſeipſum mouens:primo ad ſeipſum eſt conuerſum.& tale vt dicit Commẽ.non vna parte mouet & alia mouetur:qđ cõtingit in motu progreſſiuo animalium ſecundum q alias expoſuimus:qđ non eſt ſimpliciter ſeipſum mouẽs:quia ſimpliciter ſe mouens non ſecundum alteram partem eſt mouens ſecundum alteram motum:ſed ſecundum totam ſuam ſubſtantiam eſt mouẽs & motum:neq; totum mouetur parte:aut mouet:neq; econuerſo;quod contingit quodammodo in graui & leui:totum enim in eis mouetur:ſed parte altera principaliter mouet & ecõuerſo: vt patet ex dictis.Non enim ſecundum totum eſt ipſum motum aut ſeipſo motum:ſed ſecundum partem eius:& hanc & illam.Sed tale qđ eſt ſeipſum mouens,primo ſecũdũ vnum & idem totum mouet & mouetur:& eam quæ eſt ipſius mouere operationem ad ſeipſum habet:& ſic motiuum ſui ipſi9 ad ſeipſum cõuerſum eſt. Vñ quandocũq; philoſophi probãt q nihil ſeipm p ſeipſum mouet: loquuntur de motu in corporalibus proprie dicto.propter qđ dicta ipſorum circa illa non valẽt ad propoſitum circa voluntatem:nec omnino conſimiliter mouet voluntas ſeipſam: & graue aut leue:ſed multo verius . Et ſecũdum hoc omnes rationes quas Ariſto.inducit primo de anima contra Platonem,q anima eſt ſeipſam mouens:quæ veritatem concludunt in motibus corporalib9 primo modo dictis:in motibus autem ſpiritualibus tertio modo dictis nihil omnino concludunt: ſoluit Macrobius in fine libri ſui ſic dicens.Ariſtoteles animã nõ ſolum ex ſe moueri:ſed nec moueri penitus conatur aſſerere.Plato autem dicit ex ſe moueri animam:non a cauſa quæ intra ſe latet: vt mouentur animalia & arbores: ſed ita dicit animam ex ſe moueri vt non aliam cauſam vel extrinſecus accedentem vel intrinſecus latentem.Anima enim per ſe mouetur:vt ignis per ſe calet motu eſſentiæ conueniente.Sed Ariſtoteles etiam motuum genera in ipſa quærit:in quibus aliud eſt qđ mouetur,aliud qđ mouet:cũ nihil horum in anima cadere poſſit:in qua nulla diſcretio eſt mouentis & moti.Motus enim eius eſt q deſiderio rapitur:q cupiditatibus alligatur.

Ad ſecũdam

V

ADſecundũ q graue non mouet ratione materię quia motũ eſt in actu:Dicendũ q differt dicere aliqd

moueri:& ratione cuius aliquid moueri. Verū eñ eſt:ꝙ in graui materia nec eſt motum nec mu
tatum per ſe:ſed totum compoſitum. hoc tñ ratione materiæ:quia nō ineſt toti potētia ad motū ni
ſi fundamēliter ratione materiæ. Qđ aūt aſſumitur ꝙ eſt ſubiectum mot⁹ non principium ei⁹ neq;
aliquid eius &c. Dicendum ꝙ verum eſt ratione totius:poteſt tamen ratione partis:ita tñ ꝙ pars
non eſt principium motus ſed totum:vt patet ex dictis iam:& ſic totum graue eſt mouens & to-
tum motum:& multo verius voluntas:vbi nonniſi ratione differunt:ratione cuius mouet & ratio
X ne cuius mouetur, vt dictum eſt. AD tertium:ꝙ ſi voluntas propter potentiale & actuale & ſimi Ad tertiam.
liter graue & leue mouerent ſe:eadem ratione & omne compoſitū ex materia & forma. Hoc bñ con
cedimus motu ꝑ formā ſubſtātialem ad proprietates & proprias operationes ſuas, vt habitum eſt
Y ſupra:licet non ſemper motu locali. AD quartum:ꝙ nihil mouet ſe per ſe:quia realis debet eē dif- Ad quartam
ferentia inter mouens & motum:dicendū ꝙ non oportet niſi in aliquo modo motus:vt determina
Z uimus in præcedēte Quolibet. AD quintum:ſi aliquid per ſe mouet ſe:ſemper mouet ſe:dicēdum Ad quintam
ꝙ verum eſt in mouentibus ſe naturaliter niſi ſit impedimentum vel finis motus adeptus:vt patet
in graui & leui:non autem in mouentibus ſe libero arbitrio:qualiter mouet ſe voluntas, vt iam di
cetur. Qđ autem inducunt contra ſecundum datum pro ratione quare voluntas mouet ſe.ſ.quia Ad improba
aliter periret liberum arbitrium: dicendum ſecundum ꝙ in quæſtionibus ordinariis declaraui- tiones ſcđi.
mus:ꝙ differūt libertas & libertas arbitrii. Libertas eñ eſt vbicūq; nulla occurrit coactio:licet nō
ſit libera electio valens ad oppoſita. liberum arbitrium autem non eſt niſi vbi eſt contrariorum li-
bera electio. licet enim poſſe malum non ſit libertas arbitrii nec pars eius:tamen non eſt ſine hac:&
vtrūq;.ſ.tam libertas q̄ liberum arbitrium requirit ꝙ motum non moueatur ab alio per coactionē.
Per qđ patet ad primum obiectum cōtra hoc cum dicunt. volūtas vult qđ non poteſt non velle vt
A ſummum bonum ſimpliciter:& bonum aliud ad horam quando vult:& tamen nō niſi libere vult Ad primam.
Dicendum ꝙ verum eſt ſimpliciter quo ad ſummum bonum:& etiam pro hora quo ad aliud:vo-
lendo.ſ.cum effectu illud aliud bonum cum iſto:quia tunc contraria vellet ſimul, vt iam ampli-
us declarabitur: ſi tamen non ponatur ſic moueri ab alio a ſe quin poſſit contraire. Vnde ſcien-
dum eſt:ꝙ voluntatem ponere moueri ab alio non reputatur inconueniens propter ab alio moue
ri ſimpliciter:ſed ſolummodo propter moueri de neceſſitate ab alio: quæ & libertatem arbitrii tol
lit. Simpliciter autem neceſſitate imutabilitatis bene poteſt moueri a ſe circa ſummū bonū:q̄a cir-
ca ſummū bonū neceſſitas imutabilitatis ſtat cū libertate:licet non cū libero arbitrio:q̄a ſtatim ꝑ-
ſente ſummo bono per apertam viſionem non poteſt voluntas non moueri in illud. Vnde licet de
neceſſitate poneretur moueri ſimpliciter circa ſummum bonum:& hoc a ſe:tamen eſt incōueniēs
ponere ipſam de neceſſitate moueri ab alio vel a ſe circa aliud bonum pro hora:q̄a a ſe mouetur de
neceſſitate immutabilitatis circa ſummum bonum:q̄ non excludit libertatem. Ab alio autem mo-
ueri vel a ſe circa aliud pro hora:de neceſſitate excludit omnino liberum arbitrium. Intelligo ſi ſic
ab alio ponatur moueri vel a ſe ꝙ in illa motione nihil coagat & non poſſit contraire. Si tamē po-
natur coagere, & ꝙ poſſit contraire ne motio ꝓcedat:nec velit:ſicut coagit in omni motu quo mo
uetur in bonum a gratia: non remouet̃ libertas circa ſummum bonum:neq; etiam liberum arbi-
triū circa bonū aliud. Si ergo ponat̃ hoc modo moueri ab obiecto & intellectu:dicendo ꝙ hoc ſit
naturæ voluntatis & intellectus:ſicut illud eſt naturæ voluntatis & gratiæ:ita ꝙ non moueat̃ ab
alio niſi ſecundum modum congruentem naturæ ſuæ:& ꝙ ſic volūtas ponatur moueri ab alio:nō
impugnamus:ſed potius ꝙ non poſſit ſe mouere ex ſe:& ꝙ ſolummodo moueat̃ ab alio:cuius mo
tioni nō poſſit contraire:etiam pro hora:nec poſſit mouere ex ſe ſola contra motionem illius:hoc
impugnamus. Qđ ergo dicunt ꝙ voluntas ſimpliciter paſſiua eſt ab obiecto & a ratione determi Ad ſecundā.
B nante actum: non poteſt ſtare ſi ſic ab illis intelligatur moueri:vt nihil coagat nec poſſit cōtraire:
quia tunc neceſſitaret eam, liberum arbitrium & libertatem tollendo: quēadmodum calor ignis
neceſſitat combuſtibilia vt comburantur. Aliter autem ſecundum dictum modum non eſt nobis
inconueniens ipſam moueri ab alio:ſed in hoc ſimpliciter actiua eſt:non autem paſſiua niſi ſecun-
dum quid. Qđ arguunt:ꝙ obiectum non mouet metaphyſice niſi materiam:dicendum ꝙ ve- Ad tertiam.
C rum eſt ꝙ materiam mouet metaphyſice: quia non imprimit in materiam:ſed ſecundum eius
exigentiam agens imprimit in eam:nihilominus etiam mouet metaphyſice agentem:tam in arti
ficialibus q̄ in naturalibus:quia ſine illo non mouet quodcunq; agens: licet non motus ab illo:
nec eſt vere mouens aliud q̄ ipſe appetitus, primo ſeipſum ad volendum:deinde materiam vo Ad improba
litam exequendo, niſi iam dicto modo. Q; dicunt ꝙ nihil eſt dicta cauſa ſine qua non. tiones tertii:
D quia non eſt cauſa niſi agat per ſe aut per accidens: Dicendum: ꝙ reducitur ad cauſam primam,

per accidens:non ſicut per accidens calor generat:qa agit in materiam ipſam præparando ad gene
rationem: non ſic enim agit obiectum in voluntatem: ſcilicet præparando ipſam ad volendum:
niſi iã dicto modo:nec ſicut muſicum ædificat:qa nõ muſicus poſſet ædificare:ſine obiecto autem
cognito voluntas nihil poteſt velle:ſed ſicut remouens prohibens priuatiue:quia non poteſt aliqd
velle niſi in notitia intellectus præſens ſit ſibi obiectum:qđ nõ cognitum erat abſens. Qꝫ dicunt ꝙ
paſſiua eſt a ratione per determinationem actꝰ: & in libertate eius dimittitur actus exercitium:di
cendum ꝙ non determinatur voluntas in ſuo actu volendi:ſic vt neceſſe habeat ipſum exequi:ſed
manet in ſuo libero arbitrio de non volendo vel volendo determinatum:ſicut in aliis quæſtionibꝰ
declarauimus. Et ſic ratio ſua determinatione non eſt reſpectu actus volẽdi niſi dicto modo:aut nõ
niſi ſicut cauſa ſine qua nõ. niſi enim ratio oſtenderet obiectum:voluntas nõ poſſet illud velle vel
eligere propter aliqua quæ placent: aut refutare propter aliqua quæ diſplicent. & ſic electio & im-
perium præciſe & formaliter ſunt in volũtate & a voluntate: nec vllo modo in ſe cõcludunt actum
rationis:ſed ſupponunt tm̃. & qđ amplius eſt, ſi eligibile determinaret ſuo iudicio & diceret hoc eſ
ſe eligendum & imperandum:ſic ꝙ neceſſe haberet voluntas eligere & imperare ſecundum ratio-
nis iudicium: nondum tamẽ ex hoc in ratione eſſet aliqd electionis aut imperii:ſed ſolum dictamẽ
eorũdem:& non eligeret aut imperaret ratio niſi quia voluntati actus iſtos imprimeret:quẽadmo
dum lux determinando viſibile:actum viſionis imprimit viſui. non tamen videre eſt operatio ſeu
perfectio lucis. Et pterea ratio non magis dictat actus determinationem q̃ exercitium:quia volun-
tas non vult niſi cognitum:ſi ergo non eſt libera quo ad actus determinationem:nec quo ad exerci-
tium. Ad cuius intellectum ſciendum eſt:ꝙ libertas arbitrii voluntatis nihil aliud eſt q̃ indifferen
tia quædã circa actus voluntatis:q ſunt velle & nolle ſiue non velle. & eſt duplex ſecũdũ ꝙ duplex
eſt ĩdifferentia circa actus voluntatis. Quarum vna conſiſtit inter contradictorios actus volunta
tis circa idem. ſ. in aliqđ bonũ determinatũ volendo vel nolendo ſiue non volendo. & ſcđm hoc di-
citur libertas quo ad exercitium actus. Alia vero conſiſtit inter cõtraria ſiue diſparata volita reſpe
ctu diuerſoꝝ actuum volendi vel nolẽdi. ſ. in volẽdo hoc vel illud:vel ĩ nolẽdo hoc vel illud. & hęc
dicit̃ eẽ libertas quo ad determinationẽ ſiue ſpecificationẽ actꝰ. Quare cũ volũtas nihil põt velle vel
nolle niſi cognitũ per intellectum & rationem:ſi nihil oĩno ſit cognitũ:nulla omnino poteſt eſſe li
bertas arbitrii voluntatis in effectu:neqꝫ quo ad exercitium actus:neqꝫ quo ad determinationẽ eiꝰ
Et ſic ſi ratio nihil cognoſcit quia voluntas non agit volendo vel nolendo niſi cognitum:ideo non
magis dictat actꝰ determinationem q̃ exercitium:eo ꝙ neutrum dictat. Si ergo ratio dictat alterũ
illorum:hoc nõ eſt niſi cognoſcẽdo aliquid:ſed hoc vel ſimplici intelligentia comprehendendo incõ
plexum ſub ratione incomplexi:vel intelligentia collatiua compoſitiua aut diuiſiua, comprehẽden
do complexum ſub ratione complexi. Si primo modo:cum in tali comprehenſione ratio non eſt niſi
paſſiua:ipſa ſua actione nihil omnino dictat aut determinat ex parte actus voluntatis aut ex parte
voliti. Sed ſi determinat aliquid, hoc eſt ipſum obiectum ſiue bonum cognitum: quod per actũ co
gnoſcendi ſeipſum ꝓponit voluntati. Sed tale bonum ſic cognitum & ꝓpoſitum voluntati, aut eſt
vnum ſolum per ſe cognitum & voluntati propoſitum, aut non:ſed cum alio: quod conſimiliter
cognitum eſt a ratione & propoſitum voluntati. Si ſecundo modo:cum vtrunqꝫ æqualiter cogni- B
tum ſit & propoſitum voluntati:æqualiter determinationem faciunt:vel non faciunt: vt non ma-
gis moueat liberum arbitrium voluntatis quo ad actus exercitium in volendo vel nolendo per in
differentiam hoc vel illud:q̃ quo ad actus determinationem in volendo vel nolendo potius hoc q̃
illud. & ſic ratio in iſto caſu non magis dictat determinationem actus q̃ eius exercitium. immo æq̃
liter eſt voluntas liberi arbitrii & non liberi arbitrii quo ad actus determinationem & quo ad actus
exercitium, & econuerſo. Si vero primo modo cognitum eſt vnum ſolum per ſe ſine altero cogni-
to:& ſic propoſitum voluntati: tunc cum voluntas non poteſt velle vel nolle niſi cognitum:etſi
iſtud cognitum poſſit liberum arbitrium velle vel nolle indifferenter:vt ſic omnino maneat libe-
rum arbitrium quo ad actus exercitium:nullo modo tamen poteſt velle aut nolle aliud ab hoc. im-
mo ſi aliquid velit aut nolit:oportet ꝙ ſit iſtud & non aliud. vt ſic non omnino maneat liberum ar
bitrium quo ad actus determinationem ſiue ſpecificationem. Sed cum illa propoſitio, cognitum ẽ
vnum ſolum ſiue tm̃ vnum, continet hanc affirmatiuam:hoc eſt cognitũ:& hanc negatiuam, nul
lum aliud ab hoc ẽ cognitũ:quæro an illa determinatio actus circa quã volũtas nõ manet liberi ar
bitrii, ſicut manet liberi arbitrii circa exercitium actꝰ, ꝓcedat ab illo qđ rõ cognoſcit vnũ ſolũ pro
poſitũ ꝑ hoc volũtati, rõne affirmatiuę. ſ. qa cognoſcit illud vnũ ſic ꝓpoſitum voluntati:an ratione
negatiuę. ſ. quia ratio non cognoſcit aliud:nec aliud eſt ꝓpoſitum voluntati. Si primo mõ:vt. ſ. ta-

tio dicatur dictare actus determinationem de volendo hoc & non aliud, potius q̃ actꝰ exercitium
de volendo hoc vel nolendo:quia hoc eſt ei cognitum:hoc non poteſt ſtare.quoniam ſi ratio dicta-
ret illud quia hoc eſt ei cognitum:aut ergo hoc dictat propter illud tanq̃ propter cauſam ꝑ ſe:aut
tanq̃ propter cauſam per accidẽs. Non tanq̃ propter cauſam per ſe:quia cũ illud ęqualiter eſt ei co
gnitum quando eſt ei cognitũ & aliud ſimiliter:& qñ eſt ipm ſolũ ei cognitũ:æqualiter ergo dicta
ret actus determinationem hoc modo quando eſt cognitũ & aliud ſimiliter:ſicut & qñ eſt cognitũ
per ſe ſolũ.conſequens falſum eſt vt patet ex pſecutione ſecundi membri.ergo & antecedens.Nec ta
q̃ propter cauſam per accidens:quia tũc ꝓpter aliquid aliud vt propter cauſam per ſe,dictaret illũ
actus determinationem.Illud autem vt dictum eſt non poteſt eſſe aliđ niſi dicta negatiua.ſ.qa nõ
eſt ei cognitum aliud:quæ tamen non poteſt eſſe illius cauſa ꝑ ſe: quia illud dictamen quid poſiti-
uum eſt:& pura negatio nunq̃ eſt per ſe cauſa alicuius poſitiui.Si ergo illa negatiua eſt cauſa illiꝰ:
hoc ſolũ eſt per accidens.Qđ non poteſt ſtare:quia cum illud dictamen ſit poſitiuum quid:oportet
F habere ſui aliã cauſam per ſe.Quare cũ hoc eſt impoſſibile,vt patet ex dictis.falſum ergo & impoſ
ſibile eſt dicere ꝙ cũ ratio cognoſcit vnum ſolum ꝙ dictat actus determinationem potius q̃ exer-
citium.Immo manet liberum arbitrium voluntatis & quo ad actus determinationem de volendo
hoc vel aliud:ſicut quo ad exercitiũ actꝰ de volendo vel non volẽdo hoc. Sed ꝙ poteſt cum effectu
velle hoc & nõ poteſt cũ effectu velle aliud,illius affirmatiuę cã ſine qua non,eſt illa affirmatiua.ſ.
illud cognitũ eſt a ratione.Iſtius aũt negatiuę cauſa eſt non poſitiua ſed negatiua:quia.ſ.nõ eſt aliđ
cognitũ a ratione:qđ eſt cauſa eius ꝙ non poteſt velle cum effectu aliud,ſicut impedimentum prę
ſẽs.Quo qdẽ impedimẽto ignorãtię ſiue neſcientię aut non cognitionis remoto ꝑ illud poſitiuũ qđ
eſt cognitio cauſa alterius a ratione,iã liberũ arbitriũ põt cũ effectu velle aut nolle non ſolum illđ
ſed etiã aliud ab illo.qđ & priꝰ liberũ arbitriũ velle aut nolle potuit ſed nõ cũ effectu.& hoc nõ niſi
propter dictum impedimẽtũ eius negatiuum:non aũt propter aliquod dictamen rationis: quo po-
G tius dictat actꝰ determinationem q̃ exercitium. Si vero ratio cõprehendẽs intelligentia collatiua
compoſitiua aut diuiſiua dicatur potius dictare vnum illorum q̃ alterum:hoc ſimiliter nõ poteſt
ſtare.quoniam ſicut talis ratio ex iudicio poteſt dictare ꝙ hoc eſt volendũ & non aliud:ſiue vno co
gnito ſiue pluribus:& hoc quo ad actus determinationem:ſic poteſt dictare ꝙ volũtas debeat hoc
cognitum velle & non nolle aut econtrario:& hoc quo ad exercitium actus. Et præterea dictando
ꝙ hoc eſt volendum & non aliud:ſimul quo dictatur ꝙ eſt volendũ,dictaꝛ ꝙ non eſt nolendũ:quia
qui vnũ oppoſitorum affirmat,negat reliquum.Et ſic nullo modo ratio magis dictat actꝰ determi
nationem q̃ executionem.propter qđ neutrũ ſic dictat quin maneat omnino liberum arbitrium
in voluntate & quo ad actus determinationem,ſicut & quo ad exercitiũ circa aliud a ſummo bo-
no viſo.& circa ſummũ bonum viſum ſicut non manet liberũ arbitrium in voluntate quo ad actus
determinationẽ:ſic nec quo ad actus exercitium:ſed libertas pura quo ad vtrũq;. Vnde ſi expone-
retur ille articulus dãnatus:Q; voluntas paſſiua eſt & non actiua,error:ſic:verũ eſt quo ad exerci
tium actus ſequentis:nõ autem quo ad determinationem actus pręcedentis:non eſt ſuſtinendum.
Q; enĩ ille articulus intelligaꝛ quo ad actus ꝓcedẽtis determinationẽ,manifeſte explicat aliꝰ articu
lus q dicit ſic:ꝙ volũtas de neceſſitate moueꝛ ab appetibili ceſſantibꝰ impedimentis,error.q̃ motio
non pertinet niſi ad actus primi determinationem ſecũdũ illos.qui articulus ſic exponereꝛ.dicendo
ꝙ verũ eſt ſimpliciter circa obiectum qđ non habet omnẽ rationẽ boni:qa videlicet prius potuit id
velle & nõ velle & poſtmodũ ſilr eſſe circa aliud:ſed nõ ꝑ hora qñ vult:tunc enĩ de neceſſitate mo
ueꝛ ab appetibili.Vnde ſolũ vult de neceſſitate quando determinaꝛ ab intellectu ſiue ſimpliciter ſi
ue pro hora. Sed quæro:aut intẽdit iſtud ꝑ illa hora ratione illiꝰ reduplicatiõis:aut ſimpliciter ra
H tione actionis obiecti in volũtatem in illa hora abſq; reduplicatione. Si primo modo:illud non eſt
mirabile:quia nulla actio eſt ita contingens quin per talem reduplicationem habeat neceſſitatem
circa ſubiectum:modo qui iam dicetur.Sortes enim quando currit:neceſſario currit. & ſic nihil ẽ
illud ad propoſitum.Si ſecundo modo:quæro an illa hora qua determinatur ab intellectu,de neceſ
ſitate moueatur ab obiecto vt velit:& ſic neceſſario vult pro illa hora abſq; reduplicatione : q̃uis
non ſimpliciter & neceſſario vult,quia potuit prius impedimentum fuiſſe ne voluiſſet : & poſtea
poterit cadere ab illa voluntate.Si dicas ꝙ nõ:ergo nullo mõ volũtas de neceſſitate moueꝛ ab appe-
tibili ſicut nec ꝑ alia hora:ſic nec pro illa:& ſic habet libertatẽ arbitrii.q̃ libertate arbitrii nõ ſolũ li
bere vult qđ ꝑ illa hora vult:ſed etiã libero arbitrio vult ſic ꝙ poſſit ꝑ hora velle oppoſitũ:licet non
ponẽdo illud in effectu cũ primo:qa cõtraria ſilr vellet.Et ſic dicere ꝙ volũtas moueaꝛ ab intellectu
ſicut & agens modo iam dicto:ita ꝙ pro hora non poſſit velle contrarium cum effectu ex cauſa iã

dicta:non tamen ꝙ pro illa hora moueatur de neceſſitate vt velit:neq; a ſe neq; ab alio:nullum eſt
inconueniens:quia eadem libertate ponitur moueri a ſe ſola:ſicut & a ſe cum alio mouente ſecum:
vt patet ex prædictis.Et hoc eſt contra illorum intentionem in illa expoſitione.Intendunt em̄ ꝙ vo
luntas illa hora neceſſario vult qđ vult:qđ dánat articulus. non dico quando vult:qđ nō damnat.
Nullus enim eſt ita fatuus ꝙ credat ꝙ a tali obiecto moueaẗ de neceſſitate pro illa hora.ergo hoc
non intendit articulus damnare:ſed aliud.ſ.ꝙ de neceſſitate mouetur illa hora propter intellectus
determinationem:ſic ꝙ non poſſit motui reſiſtere:quæ eſt neceſſitas coactionis.Aut forte cum hoc
damnat ꝙ pro hora moueatur a ſe neceſſitate immutabilitatis.qm̄ nec pro hora i alio bono a ſum
mo inuenit boni plenitudinem vt neceſſario ſe in illud transferat:ſed libero arbitrio tm̄.qđ magis
credo eſſe verum. Adhuc amplius declarat tertius articulus qui dicit ſic.Manente ſcientia parti- I
culari in actu & paſſione, ꝙ voluntas non poſſit velle ſiue agere oppoſitum: error.Sed ſi expone-
retur articulus iſte per hoc ꝙ iſta conceditur a magiſtris: non eſt malitia in voluntate niſi ſit ne-
ſciētia ſiue error in intellectu:quia loquitur de ſimultate temporis:non autem de cauſalitate:qa ſi
mul tempore eſt deordinatio in vtroq;:ſiue ab intellectu cauſetur in voluntate ſiue ecōuerſo:num
q̄ poteſt eſſe in vno quin ſimul ſit in altero:ſi illa propoſitio magiſtrorum ſit vera.Sed habēdo aſpe
ctū ad cauſalitatē:ſi diceret ꝙ volūtas nō pōt velle niſi cognitū: & ſicut eſt cognitio in generali,&
velle cognitū in gn̄ali:& ſicut ē cognitio i ſpeciali & velle i ſpeciali:& ſi ē error i intellectu i gn̄ali:
& in generali eſt in volūtate:& ſi in ſpeciali:& in ſpeciali:vt ſemꝑ priꝰ cauſalitate ponaẗ error in ra
tione:& cauſalitas erroris ſemper magis attribuatur rationi q̄ voluntati:ſimul ſimiliter neceſſario
ſunt error in ratione & in voluntate.Et dicere ꝙ hoc ſequeretur ſi illud poneretur,in hoc non eſt
error.Qꝫ tamen voluntas non poſſit in contrarium pro alio tempore,error eſt: ſicut ſedens dum
ſedet non poteſt ambulare ſed poſtea. Sicut enim ſciens pro nunc quo eſt ſciens non poteſt errare:
poſtea autem poteſt: ſimiliter manente ſcientia in actu & paſſione pro illa hora voluntas non po-
teſt velle oppoſitum:poſtmodum autem poteſt.Vnde ꝙ iſta:ſedens manēs ſedēs:ſiue ſedēs dum ſe
det non poteſt ambulare,non eſt diſtinguenda:ſed eſt falſa:et in ſenſu compoſito: eſt quia fruſtra
adderetur illa determinatio manens ſedens:licet quantum eſt ex natura rei bene poſſet diſtingui.
Sed illa eſt diſtinguenda:ſedēs non poteſt ambulare,ſecundum vſum philoſophorum.Similiter &
illa:ſedēs manēs ſedens,ſiue ſedens dum ſedet poteſt ambulare:quātum eſt ex natura rei diſtingui
poſſet,licet non ſit conſuetum:ne fruſtra videretur additū ly manēs ſedēs:vel ly dū ſedet.Vnde ſi
cut iſtæ ſe conſequuntur:ſi ignis eſt:calidus eſt:& econuerſo:ſimiliter ſi ſcientia eſt recta,& volun-
tas.dico neceſſitate conſequentiæ ſed non cōſequētis.Dico ſi illa propoſitio magiſtralis ſit vera:nō
eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione.Ecce ꝙ innuiẗ diſtinctio illius:ſciens manens ſciens
non poteſt velle ſiue agere oppoſitum:qa poteſt eſſe compoſita vel diuiſa:& ſi compoſita ſit eſt vera
ſub conditione tamē ſi illa eſt vera, non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione:quia ſi ſic,
iſta:ſi ſcientia eſt recta:volūtas eſt recta:eſt neceſſaria neceſſitate cōſequētiæ: quia neceſſario ſimul
ſunt:licet non neceſſitate conſequentis. Licet enim ſcientia ſit recta : non tamen neceſſitate con-
ſequentis voluntas de neceſſitate eſt recta : quia ſic in nullo tempore vlteriore poſſet eſſe non
recta:quod falſum eſt.Si vero illa, ſciens manens & cætera ſit diuiſa,dicitur ꝙ eſt falſa:quia ſic in
nullo tempore vlteriore poſſet velle oppoſitum.Et ſic ſecundum huiuſmodi expoſitionem expone
articulum dictum errorē eſſe ꝓ ſenſu diuiſo & pro neceſſitate conſequētis:ſub hoc ſenſu.manente
ſciētia in actu & paſſione:neceſſarium eſt volūtatem non poſſe velle oppoſitum:error ē.quia non ē
illud cōſequēs neceſſarium:quia tūc ꝓ nullo tēpore alio poſſet velle oppoſitū:qđ aperte erroneum
eſt,& de quo nullus dubitat.Pro ſenſu autem compoſito,& pro neceſſitate cōſequētię ſecūdum di
ctam expoſitionem exponitur articulum illum non eſſe erroneum ſub hoc ſenſu.manēte ſciētia &
paſſione in actu:neceſſario ſequitur voluntatem non poſſe pro eodem tēpore vel hora velle oppoſi
tum:& ꝙ hoc non ſit error.cōſequētia em̄ eſt neceſſaria eo ꝙ neceſſario ſimul ſunt error & directio
in vtroq;:& non eſſent neceſſario ſimul pro hora illa ſi non ſequereẗ.An autem poſſit cōcedi hoc to
tum & quō:patebit in determinatione habenda in ſequenti quæſtione.Si tm̄ nō ponaẗ cauſalitas ex K
parte rationis:quia volūtatis malitiā neceſſario ſequitur error in ratione communiter dictus:etiā
ſi nō cauſatur a ratione in volūtate:ſed ecōuerſo:ſi tamen illa ſit vera:non eſt malitia in volunta-
te niſi ſit error in ratione.ſuꝑ quā fundat ſe iſta expoſitio:qa aliter nō poſſent iſta ſimul ſtare & eſ-
ſe ſil' vera,articulus ille & ꝓpoſitio magiſtroꝝ.Sed ponēdo cauſalitatē ſemꝑ in rōne,oīno cōtrariaẗ
articulo.Propterea em̄ dānatꝰ ē ille articulus:qa ſic dareẗ rōni ꝙ ſic ꝓ hora neceſſitaret & determi
naret volūtatē:vt ad errorē vniꝰ ſequereẗ error alteriꝰ.Per hoc em̄ in tali actu volēdi tolliẗ libertas

liberi arbitrii in eo ꝙ non poteſt contraire. Sed non ſic poſuit dicta opinio cauſalitatem in ratione:
ſed ſolũmõ dixit ꝙ ſi ita poneretur: ſic ſequeret: & ſic vt dictũ eſt, deberet articulus exponi. Et qđ
amplius eſt, ſi cauſalitas motionis voluntatis ponat in ratione mouente cum voluntate: ſic tamen
ꝙ non moueat niſi ſecundum modum congruentem ſuæ naturæ: quẽadmodũ dictum eſt de mo-
tione gratiæ: nullo modo neceſſitaret voluntatem, nec cõtrariaret articulo. Ad illđ quo arguitur
obiectũ voluntatis in eo ꝙ voluntas mouet ſeipſam, non eſſe cauſam ſine qua nõ: qa non eſt cau-
ſa per accidẽs: vt albedo in ædificando: Bene verum ẽ: qa illa nihil agit per ſe omnino: cauſa autem
quæ proprie dicitur ſine qua nõ: ſemper aliquid agit ꝑ ſe vt iã dicetur. Similiter ꝙ neq; eſt cauſa ꝑ
accidẽs quæ agit, quo facto aliud exit in actum ſuum: dico ꝙ imo. ad modũ enim quo poſtq̃ ſcamo
nea expulit choleram q̃ impediuit virtutẽ naturæ ne poſſet infrigidare: ſtatim virtus naturæ infri-
gidat: obiectum poſtq̃ per ſe mouerit intellectum ad actum cognoſcendi: & ꝑ hoc expulerit igno
rantiam quæ impediuit voluntatem ne poſſet velle aliud obiectum: ſtatim voluntas libere põt vel Ad ſecũdam
L le. SED arguit contra hoc: ꝙ ſ. obiectum non agit ſicut ſcamonea: quia nihil poteſt facere aliquid tertii.
quo facto aliqd poteſt mouere ſeipſum: qa aliqd ꝑ ſe mouere ſeipſum, eſt ꝑ ſe impoſſibile: & nihil po-
teſt facere aliquid quo facto aliud agat aliquid qđ eſt impoſſibile agere: ſed aliquid bene poteſt face-
re aliquid quo facto aliquid poteſt mouere aliquid aliud a ſe: qđ eſt per ſe poſſibile: ſicut contingit
in ꝓpoſito, quãdo virtus naturę infrigidat expulſa cholera per ſcamoneam. virtus eñ naturę non
agit mouendo ſeipſam: neq; partem in qua ẽ: ſed exiſtẽs in vna parte puta in corde, mouet ad infri
gidandum partem proximam. & ſic ſcamonea non facit aliquid quo facto virtus naturæ moueat
ſeipſam vel id in quo eſt. Vnde (vt dicit) exemplũ de ſcamonea directe eſt contra illos qui ipſum
adducunt pro ſe. Dico ad hęc: ꝙ vt dictum eſt, obiectũ omnino agit ſicut ſcamonea: quia ſicut ſca-
monea nihil agit niſi expellere choleram a membro: ſic nihil agit obiectum niſi expellere ignorãtiã
ab intellectu. ſicut eñ obiectum nullam vim ad mouendum ſe dat voluntati quando ab intellectu
expellit ignorantiam: ſic ſcamonea nullam vim ad mouendum dat virtuti naturæ quando a mem
bro expellit cholerã & econuerſo. Sed ſicut ſcamonea expellente cholerã præciſe, expoſita eſt virt⁹
naturæ poteſtati ſuæ naturali ad mouendum aliquid ſecundum exigentiam naturæ ſuæ abſq; oĩ
impedimento: ſic obiecto expellente ignorantiam ab intellectu præciſe, expoſita eſt vis voluntatis
poteſtati ſuæ naturali abſq; omni impedimento ad mouendum aliquid ſecundum exigentiam
ſuæ naturæ. nec vlterius hic intelligitur aliquid facere obiectum in intellectu: ſicut nec ibi ſcamo-
nea. Aliter enim non eſſent cauſę ſine q̃ nõ: ſed ꝓpter quã ſic. Et ideo ſicut ibi expulſa cholera a mẽ
bro poteſt virtus naturæ membrum infrigidare aliud a ſe: eo ꝙ hoc pertinet ad potentiam natu
ralem eius, quã nullatenus dat ei ſcamonea: ad quã potẽtiã virtutis naturæ qa corporalis eſt: nullo
modo pertinet mouere ſeipſam vel id in quo eſt: ſed ſolũmodo aliquid aliud: ſic hic expulſa igno-
rantia ab intellectu, poteſt voluntas ſeipſam mouere: eo ꝙ hoc pertinet ad potentiam naturalem
eius: quã cõſimiliter nullaten⁹ dat ei obiectũ. Ad quã potentiã voluntatis quia ſpiritualis eſt & li-
bera: nullo modo pertinet motu ſpirituali qui eſt operatio & perfectio entis in actu ſecundum ꝙ
eſt in actu, moueri ab alio a ſe neceſſitante ipſam: & qđ ampli⁹ eſt: nõ poteſt voluntas mouere aliud
a ſe ſiue ſpiritualiter ſiue corporaliter priuſq̃ ſeipſam moueat primo ſpiritualiter: quẽadmodum
lux nullo modo illuminat aliud: niſi primo in ſeipſa luceat: neq; quodcunq; agens ſpirituale agit ali
quid in alio priuſq̃ agat ſuam propriam operationem in ſeipſo. dicente Proclo, cxxxi. propoſitio
ne. Omnis deus a ſeipſo propriam operationem orditur. Commen. Proprietatem enim eius quæ in
M ſecundo, in ſeipſo primo intendit. Cũ igitur aſſumit ꝙ obiectum nõ agit ſicut ſcamonea: quia ni
hil poteſt facere aliquid quo facto aliquid poteſt mouere ſeipſum: Dicendum ꝙ verum eſt, ſi illam
potentiam mouendi ſeipſum non haberet naturaliter a ſe: & eſſet omnino impoſſibile voluntatem
habere illam: ſicut ſupponit in argumento. Si tamen illam habet a ſe naturaliter: & eſt impedita ab
executione eius in opus, bene poteſt remouens prohibens aliquid facere quo facto poteſt mouere ſe
ipſum: qđ prius non potuit: non quia illam potentiam non habuit: ſed quia impedita fuit. Cõſimi-
liter omnino in exemplo de ſcamonea. ſicut enim obiectum non poteſt facere aliquid quo facto vo-
luntas poteſt mouere ſeipſam: quia non poteſt ei dare hanc potentiam: eo ꝙ ſolum poteſt expellere
prohibens: ſed illam virtutem naturaliter habet ex ſe: & ideo expulſo ꝓhibente mouet ſeipſam: &
ſic facit obiectum aliquid quo facto voluntas põt poteſtate quã prius habuit ſed impeditam: & mo
do habet, ſed ſolutã: mouere ſeipſam: ſic nec ſcamonea põt facere aliqd quo facto virt⁹ naturæ põt
infrigidare partẽ ſibi ꝓximã: qa nõ põt ei dare hãc potẽtiã: eo ꝙ ſolũ põt expellere prohibẽs. ſed illã
virtutẽ habet naturaliter ex ſe: & ideo expulſo prohibente infrigidat partem ſibi proximam, & ſic

facit cõſimiliter ſcamonea aliqd,quo facto virtus naturæ põt poteſtate quã habuit priꝰ,ſed impeditam:& modo habet,ſed ſolutam,mouere aliud a ſe.Et ſic plane exemplum de ſcamonea eſt pro me ſecundum modum iã dictũ quo ipſum alibi induxi: ſed incomplete intellectũ ab illo qui ipſum niſus eſt retorquere contra me.Vnde cũ dicit ꝙ nihil poteſt facere aliqd quo facto aliqd põt mouere ſeipſum:quia aliquid ꝑ ſe mouere ſeipſum eſt ꝑ ſe impoſſibile:manifeſte petit illud qđ debet ꝓbare.ſ.
Ad tertiam tertii. ꝙ aliquid mouere ſeipſum eſt per ſe impoſſibile. AD ſecũdũ:Si obiectũ non aliter agit q̃ mouendo intellectũ:quo facto volũtas mouet ſe:eadẽ ratione poſſet dici ꝙ appetitus bruti eſſet actiuus & moueret ſe:quia moueť ſenſu prius moto ab obiecto ſenſibili,& non aliter:Dico ſcđm ꝑdicta ꝙ reuera obiectum non aliter agit q̃ mouendo intellectũ:& ꝑ hoc expellẽdo tenebras ignorãtiæ ab itellectu:quo facto volũtas mouet ſe:quia hoc habet a natura ſua non ab obiecto,niſi ſecundum modum congruentẽ naturæ ſuæ ꝑtactum:nec a ꝓhibẽtis expulſione:licet a ꝓhibẽtis expulſiõe habeat ꝙ libere poſſit in actũ ſuę potẽtię mouẽdo ſe:qđ prius nõ potuit ꝓpter impedimẽti ꝑſentiã.Sed nõ eadẽ ratione põt dici ꝙ appetitus bruti eſſet actiuus in mouẽdo ſe:quia non moueť niſi ſenſu prius moto a ſenſibili.qm̃ appetitꝰ bruti ꝙ moueat ſcđm actũ:hoc nõ habet a natura ſua etiã poſt ſenſum niſi prius fuerit motus a virtute naturę ſecundũ paſſiones qualitatũ ſenſibiliũ.Et ideo licet nõ poteſt moueri niſi ſenſu prius moto a ſenſibili:cũ hoc tñ qñ ſenſus motꝰ eſt a ſenſibili,bñ reqrit aliud mouens:& ſic non eſt omnino ſimile:nec põt ille dicere ꝙ illud eſt oĩo ſimile niſi petat & ſupponat
Ad quartam tertii. quod debet ꝓbare. AD tertiũ qđ dicit ꝙ obiectũ eſt per ſe cã mouens voluntatem : quia aliter nõ poſſet ꝓbari cã mouẽs ꝑ ſe niſi quia ea poſita poniť effectus:& ea non poſita non poniť:vt patet in igne & ligni combuſtiõe:Dicẽdũ ꝙ verum eſt vbi nullum reſtat impedimẽtũ amouendũ: vt cõtingit in veris motibus corꝑalibꝰ: q̃ ſunt actus imperfecti ſcđm ꝙ imꝑfectum: vbi corporale mouens corporalẽ motũ mouet ꝑ cõtactũ abſq; oĩs ĩpedimẽti amotiõe.Propter qđ neceſſario ſequiť ꝙ ſi tali ſic poſito poniť effectꝰ:& ĩpo remoto remoueť effectꝰ:hoc eſt cã effectꝰ ꝑ ſe.In motibꝰ vero q̃ ꝓprie ſunt oꝑationes & ꝑfectiões,& iõ actꝰ ꝑfecti ſcđm ꝙ ꝑfectũ eſt:quẽadmodũ lucere ẽ ꝓprie actꝰ lucis qbus mouẽs ſemꝑ ſe mouet niſi ſit ĩpedimẽtũ,& in quibus põt interuenire ĩpedimẽtũ: nõ eſt verũ ſi tali poſito poniť effectus & eo remoto remoueť: ꝙ ſit cauſa effectus per ſe.Illud eñ qđ eſt remouẽs ꝓhibẽs eſt tale.Vnde lux ſi poſſet impediri ne luceret: amoto impedimẽto ꝑ ſe exit in actũ lucẽdi abſq; omni alio mouẽte.& tñ poſito remouente ꝓhibens poniť effectus lucẽdi:& eo non poſito non poniť:licet nõ ſit cã per ſe.Vñ & ignis ligna q̃ tãgit nõ cõburit ſi ĩpedimẽtũ ſit in lignis,niſi ꝑcedẽte actiõe eiꝰ qđ remouet ꝓhibẽs:quo nõ poſito nec ĩpedimẽto remoto nõ cõburit:eo aũt poſito & ĩpedimẽto remoto,ſtatim cõburit.& ſic nõ ꝓbať ꝑ hoc aliqd eẽ cã ꝑ ſe ꝙ ſimplicit eo poſito poniť effectꝰ,& nõ poſito nõ poniť:ſed ꝙ ceſſante ĩpedimẽto eo poſito poniť effectꝰ, & nõ poſito nõ poniť.Et ſic ꝓbať ꝙ ignis eſt ꝑ ſe cã cõburẽs ligna:qa ceſſante ĩpedimẽto anteq̃ tãgit ligna,cũ tãgit cõburit & prius nõ cõburit.Sic ẽt ꝓbať ꝙ volũtas ẽ cã ꝑ ſe mouẽdi ſeipſam:qa ceſſante ĩpedimẽto ignorãtiæ priuſq̃ velit,ꝑ hoc ꝙ obiectũ eſt ꝑſens in cognitione libere põt illud velle vel non velle.
Et ſic multo eſſentialius volũtas ꝑ ſe põt in mouẽdo ſe motu volẽdi qui eſt eius oꝑatio propria:q̃
Ad quintam tertii. graue ꝑ ſe inclinať deorſum:quę inclinatio eſt ei accidẽtalis,eo ꝙ eſt extra locum ꝓprium. Qđ autẽ adiungit in fine ꝙ exẽplum inueniri nõ poteſt ꝙ aliquo ꝑſente aliquid moueť,& eo abſente nõ moueť qn illud ſit ei cã mouẽs ꝑ ſe:dicendũ ꝙ falſum eſt:quia exemplũ habeť in oĩbus in qbꝰ agẽs coniunctum eſt patienti & patiť aliquod impedimentũ:quẽadmodũ cõtingit in ſcamonea & virtute naturæ.Si vero nullũ patiať impedimẽtũ:non eſt inſtantia qn illud ſit cauſa ꝑ ſe quo poſito poniť effectus:& quo non poſito non poniť.Sed hoc differenter in agente naturaliter, & in agẽte voluntarie:quia in agente naturaliter amoto impedimẽto effectus neceſſario poniť agente per ſe coniuncto patienti.In agente autem voluntarie,nequaq̃.Propter qđ voluntas dñanter agit in volẽdo natura vero ſeruiliter:puta ignis in comburendo:qđ nullo modo poteſt applicari ad motus ſpũales qui ęquiuoce ſunt motus cum illis.

SEquuntur quæſita quæ pertinẽt ad creaturam,quę eſt homo, ſpecialiter.Vbi q̃rebantur quædam pertinẽtia ad omnes homines generaliter:vt de quibuſdam potẽtiis animæ: & quædam pertinẽtia ad quædã genera hominum ſpecialiter.
Quæſtio.x. CIRca primum quærebať vnum pertinẽs cõiter ad vires intellectiuas & ſenſitiuas:vtrũ.ſ.appetitus ſenſitiuus poteſt mouere volũtatẽ ad cõſentiẽdũ alicui: nulla de hoc exiſtẽte notitia in intellectu:& vnum pertinẽs ſpecialiter ad intel-
Quæſtio.xi. lectum:vtrum.ſ.poſſibile ſit homini ꝙ aſſentiat propoſitioni cuius contrarium apparet ſibi per ra-
Quæſtio.xii. tionem:& vnum pertinẽs ſpecialiter ad voluntatem:videlicet vtrum amicitia ſit virtus.Deinde q̃

rebantur q̃dã alia ptinentia cõiter ad intellectũ & voluntatẽ. CIRca primũ arguit ꝙ appetit⁹ ſenſitiu⁹ nõ põt mouere voluntatẽ ad cõſentiẽdũ alicui de quo nullã hẽt notitiã in intellectu: quia ordinem naturalẽ habent inter ſe cognitiua intellectiua, & appetitiua. quia appetitiua ſua actiõe neceſſario ſequitur cognitiuã. non praecedente ergo notitia cognitiuæ intellectiuæ de aliquo appetibili, ꝓ illd appetitiua ſenſitiua nullo mõ põt mouere volũtatẽ. ergo &c. Arg. pri.

CONtra. ſi cognitiua itellectiua apprehendit motum appetitus ſenſitiui prius q̃ ſenſitiuus mouet intellectiuũ, tũc appetit⁹ intellectiuus ſiue voluntas non mouet ab appetibili ſenſitiuo niſi rõ prius obũbretur errore, & nõ inficitur voluntas per malitiã, niſi prius obũbret intellectus per errorem. Si oportet illã notitiam ĩ intellectu p̃cedere: ergo oportet pri⁹ intellectũ obũbrari per errorẽ, q̃ appetit⁹ ſenſitiu⁹ moueat voluntatẽ, qđ falſum eſt vt videtur, ergo &c. In oppoſitũ.

Q DIcẽdũ ad hoc ꝙ notitia ĩ intellectu de motu exiſtẽte in appetitu ſenſibili contingit dupliciter. Vno modo ſimplr quaſi notitia ſpeculatiua, cognoſcẽdo id quod eſt motiuũ in appetitu ſenſitiuo, & motum ac modum motus. Alio modo cognoſcendo eadem quaſi practice eis aſſentiendo & approbando. Si quidem neutro modo notitia appetitus ſenſitiui ſit in intellectu, q̃q̃ ſit in ſenſu, nullo modo appetitus ſenſitiuus poteſt mouere voluntatem ad conſentiendum illi. quoniam voluntas vt dictum eſt non poteſt ferri in bonum niſi cognitum, & q͞a nõ eſt virtus organica nõ fertur in bonum ſub ratione qua particulare eſt primo, & ſub cõditionibus materiæ & boni vt nũc, ſed ſub ratione vniuerſalis & boni ſimpliciter abſtracti a conditionibus particularibus. Bonum autem mouens appetitum ſenſitiuum inquantum hmõi, & etiã ſenſum, habet rationem particularis boni: rationem autem vniuerſalis & boni ſimpliciter non habet niſi per abſtractionem ĩ notitia intellectus. Et ideo niſi notitia intellectualis praecedat de eo qđ mouet, & modo motus in appetitu ſenſitiuo, non põt ab illo moueri voluntas. Si vero nõ ſit de appetitu ſenſitiuo notitia in intellectu ſecundo modo: ſed primo tñ: in hoc credo conſiſtere q̃ſtionis difficultatem: vtrum. ſ. appetitus ſenſitiuus poteſt mouere voluntatem ad cõſentiendum illi motui, & appetendũ illud de quo ipſa mouetur. de quo tñ intellectus nullam habet notitiam aſſenſus aut approbationis, ſed ſpeculationis tñ, vt ſm hoc in tali notitia nullus ſit error p̃cedẽs circa iudicium rationis ipſam malitiam volũtatis. Qđ non eſt aliud q̃ quaerere, an poſſit eſſe malitia per appetitum in voluntate ab appetitu ſenſitiuo trahente & alliciente, nullo praecedente errore in ratione circa illud quod appetit ſenſitiuus appetitus. & hoc ſiue error rationis ponatur eſſe per ſe cauſa propter quam ſit malitia in appetitu voluntatis, ſiue ſaltem cauſa ſine qua nõ. Reſolu. q.

R ET eſt dicendum ꝙ ſecundũ ꝙ dicit articulus tertius tactus in quaeſtione praecedenti, ſtante ratione recta, & in vniuerſali & in particulari pro hora in qua ſtat poteſt voluntas ei contrariari, & per appetitum generari malitia in voluntate, vt ſciens manens ſciens & perſeuerans in ſua ſcientia poſſit contra ſcientiam ſuam agere. Vnde ſuper illud pſal. cxxiii. Forſitan viuos abſorbuiſſet nos, dicit Auguſt. in originali. Hi ſunt qui viui ſorbentur qui ſciunt malum eſſe & conſentiunt, conſentiunt & viuunt ſcilicet ſciendo malum in quod manentes ſcioli incidunt voluntarie. Sed completa malitia: tunc primo perfecte moriuntur opinando contrarium eius quod prius ſciuerunt. propter quod ſubdit continuo Auguſtinus dicens. Abſorpti moriuntur. Vnde Auguſtinus loquens de eodem, ſuper illud pſal. lxviii. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, quaerit ſic. Quid eſt viuos: cõſentiẽtes & ſcientes, quia cõſentire non debeamus. ecce norunt muſcipulam & pedem mittũt: tãtũ valet animi praeſumptio, vt & coram ipſis muſcipula ſit, & incidant in eam. Muſcipula ſiue laqueus peccatum eſt ſiue malitia in voluntate: eſca in laqueo lucrum aliquod, vel delectationis vel alterius alicuius expetitio. Tunc autem eſt coram ipſis muſcipula quando peccatum notum & cognitum eſt in intelligentia. Vnde ſuper illud pſal. cxxxix. Non tradas me domine a deſiderio meo peccatori, dicit Auguſtinus. Tu deſiderio tuo facis locum diabolo. ecce diabolus propoſuit lucrum & inuitat ad fraudem. lucrum habere non poteris niſi fraudem feceris, ſed lucrum eſca eſt, fraus laqueus. Sic attendas ad eſcam vt videas laqueum. Fraudem enim ſi feceris, capieris. Frena deſiderium, & non cades in laqueum. Si autem vicerit te deſiderium eſcæ, mittet tibi collum in laqueum & capiet te auceps animarum. Sic ergo ſtante ratione recta pro hora in qua ſtat poteſt voluntas ei contrariari, & generari prius malitia in voluntate q̃ error proprie dictus generetur, ita ꝙ nullo modo pręcedat, neq; vt cauſa propter quam ſic, neq; vt cauſa ſine qua non. Qđ ꝓculdubio

S intendebat tertius articulus errone⁹ tactus in fine praecedentis q̃ſtionis. Sed iſta malitia ſiue fuerit peccati mortalis, ſiue venialis, neceſſario eſt ſtatim cauſa erroris aliqualis ſiue obſcurationis in ratione. Vnde ſuper illud Pſal. ii. Tunc loquetur ad eos in ira ſua, dicit Auguſtinus ſic. Ira dei ipſa eſt mentis obſcuratio quae conſequitur eos qui legem dei tranſgrediuntur. Vnde poſtq̃ di-

xiſſet Dauid propheta. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, cótinuo adiecit. Obſcurentur oculi eorū ne videāt, ita clare ſicut prius ſuo facto. quia iā amplius & liberius: cū dixiſſet propheta Obſcurentur oculi eorū ne videant, continuo adiecit. Et dorſum eorum ſemp incurua. vbi dicit Auguſtinus. Hoc conſequens eſt. nam quorum fuerunt oculi obſcurati ne videāt: ſequitur vt dorſum eorum incuruetur: cum autem dorſum volūtatis ſic fuerit incuruatum: tunc demum ampliore ira dei, oculus rationis obſcuratus omnino excæcatur. Propter quod ſequitur continuo in propheta. Effunde ſup eos irā tuā. vbi dicit Auguſtinus. Nā cæcitas oculta vidicta eſt. Vt eñ dicit idem ſuper pſal. decimumtertiū: Corrupti ſunt & abomina. f. ſunt in affectionibus ſuis: ipſæ ſunt affectiones quæ corrumpunt animam: & ſic exceçant, & corrumpunt, vt credat oppoſitū principii eſſe verum. Cumq; anima ſic oculo intellectus fuerit excæcata: tunc in voluntate cumulantur peccata ſuper peccata. Vnde poſtq̄ dixit propheta. Effunde ſuper eos irā. t. addit paucis interpoſitis. Appone iniquitatem ſuper iniquitatem ipſorum. Auguſtinus. Non vulnerando, ſed ſinendo. & tunc demū in volūtate fiunt obſtinati ne reuertanť ad bonū. Propter qđ ſequiť continue. Et non intrent in iuſt. t. deleanť de libro viuentiū. Et per hunc modū in gyrū malitiā voluntatis ſequitur error rōnis pobſcurationē: & ecōuerſo errorē rōnis maior malitia volūtatis, & illā maior obſcuratio: & ſic gradatim quouſq; ad plenā rationis excæcationē, ſequatur voluntatis perfecta obſtinatio, ſic tamen ꝙ ſemper cauſalitas incipit a malitia voluntatis: contra illud qđ dicunt quidam, vt habitum eſt in fine præcedentis quæſtionis: qui prophetiam ſequuntur Ariſto. in hoc in ſeptimo ethicorum, dimittentes doctrinam clauſam in libris ſacris, & a ſanctis expoſitam, vt patet ex dictis. Ex qbus etiam aduertendum: ꝙ licet error rationis & malitia voluntatis ſemper ſimul ſint tempore ſiue duratione, vt dicit illa propoſitio a magiſtris conceſſa: Non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione: ex qua ſequiť illa: Si ratio eſt recta & voluntas eſt recta: ſemper tamen natura & cauſalitate præcedit malitia voluntatis, puta ſi primo fuit malitia voluntatis ī a, inſtanti ſiue venialis, ſiue mortalis, & toto tempore præcedenti potuit præceſſiſſe rectitudo & plena claritas rationis de contrario eius quod voluntas elegit: ſed ſimul cum generata eſt malitia voluntatis in a, in eodem inſtanti declinata eſt ratio a ſua rectitudine & a ſua claritate obſcurata: veruntamen natura prius eſt malitia in volūtate gñata q̄ ratio ſic eſt declinata: vt ſecundum intellectum illud inſtans quod eſt a, oporteat diuidere in duo ſigna ſecundum prius & poſterius ſecundum naturam, & in priore ſigno malitia voluntatis eſt generata ſtāte adhuc rectitudine rationis abſq; omni obſcuratione vitioſa tracta a voluntate. In poſteriore vero ratio declinata eſt per aliqualem obſcurationem vitioſam. Et eſt aduertendum: ꝙ ſicut ſecundum prædicta voluntas non tā cito eſt malitia infecta & omnino auerſa a bono, tam cito eſt obſtinata, ſicut nec q̄ cito ratio a ſua rectitudine & claritate declinata, tam cito eſt excæcata & omnino corrupta, aut a vero auerſa. & hoc ideo quia voluntas magis immergit ſe & vnit volito, q̄ intellectus intellecto, vt infra dicetur. SED vt dictum eſt, paulatim primo obſcuratur ratio per primam malitiam aliquantulum; & creſcit obſcuratio plus & plus ſecundum ꝙ creſcit & augmentatur malitia voluntatis: ita ꝙ cum rectitudo rationis ſit per claram notitiam firmum habere iudicium de veritate, & rectum, qua cognitis terminis cognoſcuntur principia in moralibus & in credibilibus: vt ꝙ furtum ſit malum cognito quid ſit furtum, & quid ſit malum, & ꝙ deus ſit, cognito quid ſit deus: & quid ſit eſſe, obſcurata ipſa ratione in ſua notitia & deficiēte claritate eius incipit iudicium vacillare & deficere a ſua firmitate & rectitudine. Quod enim quis recte iudicat, ex peccato ei in dubium venit. ſicut ſuper illud Matth. tertio. Vt tentaretur a diabolo. dicit etiam Gloſſa illa quæ ſic incipit. Nouit filium dei. vt deinde augmentata obſcuratione ad augmētationem malitiæ, tandem dubitatio eſt de illis principiis, & tandem ratione excæcata deficit omnino rectitudo iudicii circa principium: & notitia intellectualis terminorum, & per appetitum ſenſualem ex notitia ſenſuali quam habet de terminis, iudicat oppoſitum principii, vt ꝙ furtum eſt bonum, & ꝙ deus non ſit. Iuxta illud. Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt deus. & quæ ſit ratio continue ſubiungit. Corrupti ſunt &c. vt iam ſupra. Et tunc voluntas ſit obſtinata, & impleť illud prouerbioꝝ. xviii. Peccator cum venerit in profundum maloꝝ contemnit. Qđ exponens Auguſtinus ſuper illud pſal. cxlii. Similis ero deſcendentibus in lacum, dicit ſic. Quid eſt contemnit? Iam nec vllam prouidentiam deputat, aut ſi deputat, ad illam ſe pertinere nō putat, proponit ſibi licentiam peccandi. Vnde ſi excæcationem appellemus plenum defectum iudicii rationis: non ſtatim ratio excæcatur: ſed pręcedunt plures gradus obſcurationis. Si vero appellemus excæcationem totum progreſſum excæcationis, ſecundum ꝙ vſus fui exceçatione in primo Quolibet, dicendo ꝙ q̄ cito eſt malitia in voluntate, ratio

obſcuratur & excæcatur,quemadmodum homo qui graditur continue ad mortem dicitur mori. Ex quibus declaratur veritas illius articuli tertii poſiti in fine præcedentis quæſtionis: manente ſcientia particulari in actu & ſimiliter paſſione ꝙ voluntas non poſſit velle oppoſitum, error:& vlt
V ꝓpoſitionis magiſtralis q̄ dicit:Nō eſt malitia in voluntate niſi ſit error ī ratione: & quō ſimul ſtāt & quomō nō. Verū tn̄ ad ampliorē vtrorūq; intellectum eſt hic aduertendum,ꝙ iſta,ſciens nō pōt velle oppoſitū ſcientię,duplex eſt,ſicut illa,ſedēs non pōt ambulare. Quia poteſt eſſe cōpoſita,vt ly velle determinet ly ſciens:& ſic componatur ei ſub hoc ſenſu:ſcientem velle oppoſitum ſcientię nō eſt poſſibile.in quo ſenſu expoſitio habita in præcedente quæſtione diceret eam eſſe veram,quia ſecundū ipſam pro hora ſcientiæ nō poteſt velle oppoſitum. Vel poteſt eſſe diuiſa:vt ly velle non determinet ly ſciens,ſed ſeparetur ab ipſo ſub hoc ſenſu,ſcientem nō eſt poſſibile velle oppoſitum:in quo ſenſu proculdubio eſt falſa,qa tunc in nullo tempore vlteriore etiam nō manente ſcientia poſſet velle oppoſitum.Similiter illa,ſciens dum ſcit nō pōt velle oppoſitum,ſicut & illa,ſedens dum ſedet nō pōt ambulare,eodē modo eſt duplex,& eodē modo vera & falſa,& ſecūdū eoſdem ſenſus ſed magis explicatos.Eſt eñ iſte ſenſus compoſitus:ſcientem velle oppoſitum ſcientiæ dum eſt ſciens,non eſt poſſibile,& iſte eſt ſenſus diuiſus, ſcientem dum eſt ſciens non eſt poſſibile velle oppoſitum:ſiue ſciens dum eſt ſciens non habet poteſtatem volendi de cætero oppoſitum. Similiter iſta ſciens manens ſciens non poteſt velle oppoſitum, eodem mō duplex eſt:& habet conſimiles ſenſus ſicut & illa,ſedens manens ſedens non poteſt ambulare.Et proculdubio ſi in illa,Non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione:non eſt diſtinguendum de errore in ratione:et ſimiliter ſi in illa, ſciens manente ſcientia non pōt velle oppoſitum,non eſt diſtinguendum de ſcientia manente.Sed omnes ſenſus prædicti compoſiti ſunt veri,ſi illa eſt vera,ſi ſcientia eſt recta, voluntas eſt recta,& ecōuerſo,& ſi ſcientia eſt obliqua,& volūtas eſt obliqua,& econuerſo,vt ſemper rectitudo proportionaliter reſpondeat rectitudini & obliquatio obliquationi,vt nō poſſit eſſe verū qd̄ dicit ille articulus: ꝙ ſciens manens ſciens ſiue manēte ſcientia non poteſt velle oppoſitum,error:niſi pro ſenſu diuiſo.ſicut nō pōt eſſe verū qd̄ dicit illa ꝓpoſitio:Si ſciētia eſt recta,volūtas eſt recta, error: niſi ꝑ neceſſitate conſequentis. Quare ſi ecōtrario ſecundum verum intellectum articuli ponanť oēs illi ſenſus compoſiti falſi,vt ſciens poſſet velle oppoſitum dum eſt ſciens: & tunc manente ſcientia, aut etiā poſt,proculdubio illa propoſitio,non eſt malitia ī volūtate niſi ſit error in ratione,falſa eſt. et ſimiliter iſta,ſi ratio eſt recta,voluntas eſt recta,etiā neceſſitate conſequentiæ,& cōtrariatur articulo damnato niſi diſtinguatur error rationis:& ſimiliter ſcientia manens. Hoc eñ facto concor
X dari poſſunt articulus,& dicta propoſitio vt iam patebit.Suſtinendo ergo dictas ꝓpoſitiones de ſcire & velle falſas eſſe,& ſecundum ſenſum compoſitum,ſecundum aliquos modos,vt iam dicetur: et ſecundum diuiſum:licet illę de ſedere et ambulare in ſenſu cōpoſito ſunt verę: et tamen poſſe ſimul ſtare quoquo modo dictam propoſitionem magiſtralem in ſua veritate:Dico ꝙ iſta propoſitio error eſt ꝙ ſciens manente ſcientia non poteſt velle oppoſitum,ſecundum prædicta duplex eſt,et ſecundum duos ſenſus duas cauſas habet veritatis. Vnam ꝙ manente ſcientia prius per totum tempus præcedens actum volendi,voluntas non poſſit in oppoſitum finito illo tempore:vt ſi in a.inſtāti ponatur primus actus volendi,et ſcientia oppoſita manente per totum præcedens tempus,licet quoquo mō corrūpatur in illo actu volēdi.Nec refert ad hoc ſiue error rationis ponatur cauſa erroris voluntatis,ſiue ecōuerſo.In iſto ſenſu ſecundū iſtam cauſam clarum eſt ꝙ dictū in illo articulo eſt error.Eſt eñ ſenſus diuiſus et manifeſtior quem poteſt habere. Aliam vero cauſam habet veritatis ꝙ manente ſciētia ſimul cum ipſo velle,aut etiam poſt ipm̄ velle,voluntas nō poteſt velle oppoſitum,quia non neceſſe eſt voluntatem et ſcientiam concordare in rectitudine et obliquatione qui eſt ſenſus diuiſus. Vnde ſi ſcientia eſt recta,et voluntas eſt recta:et ſi ſcientia eſt obliqua et volūtas eſt obliqua,et econuerſo:qa volūtas poteſt velle oppoſitū eius qd̄ ſciētia manēs dictat.et ſic pñt diſcordare,vt ꝙ non obſtante ꝙ ſcientia manens ſit recta, volūtas poteſt eſſe obliqua ſimul,aut ecōtra nō obſtante ꝙ ſcientia ſit obliqua,voluntas pōt eē recta.Sed in hoc ſenſu diſtinguenda eſt illa ꝓpoſitio,non neceſſe eſt voluntatem et ſcientiam concordare,ſic:ꝙ non eſt neceſſe ſi ſcientia ſit recta voluntas eſt recta,et econtra ſi ſcientia eſt obliqua,et voluntas eſt obliqua: qa ly neceſſe negatum poteſt dicere neceſſitatem cōſequentis,vel conſequentiæ.Si cōſequētis, ſic iterum clarū eſt ꝙ dictū in illo articulo eſt error:qa ſi ſciētia eſt recta nō eſt neceſſe ꝙ voluntas ſit recta vt nō poſſit velle oppoſitum,vt dictum eſt in fine præcedentis quæſtionis. Si vero dicat neceſſitatem conſequentiæ,ſic iſta,ſi ſcientia eſt recta,non eſt neceſſe ꝙ voluntas ſit recta duas habet cauſas veritatis. Vnā : quia ſcientia recta non eſt cauſa voluntatis rectę.Aliam:quia voluntas obliqua ſtare poteſt ſimul cum

ſcientia recta,aut econtra.In iſto primo ſenſu,& ſcdm iſtam cauſam clarum eſt ꝙ dictum in illo articulo eſt error.Hęc enim,vt dictum eſt in fine præcedentis quæſtionis,fuit cauſa principalis damnádi illũ articulũ.qa.ſ.ſupponit ꝙ rõ ſic eſt motiua neceſſitate naturali ipſius volũtatis ꝙ nõ poſſit oīno cõtrariari.qđ falſũ eſt,qa liberum & volũtariũ qđ ē liberi arbitrii nõ põt ſic moueri de neceſſitate ab alio abſq; coactione: quia moueri non habet niſi a ſe ſola,aut etiam ab alio ſecum mouẽte ſecundũ naturæ ſuæ cõgruentiá ꝑ libertatẽ circa ſummũ bonũ viſum,vel per liberum arbitriũ circa quodcũq; aliud bonum,vt dictũ eſt iam ſupra.q̃ qdem coactio in tali nullo mõ ſtat cũ libertate aut libero arbitrio,imo tollit ambo vt dictũ eſt in pręcedẽti q̃ſtione.Et hoc ſufficiebat dicere aliqñ & alias ſolebat concedi:ſi ſcientia eſt recta voluntas eſt recta,& econuerſo:et ſi bene recolo in finib⁹ iſtis ſteti ſub quodam inuoluto in primo Quolibet qđ ſcripſi.Sed modo vlteri⁹ ꝓcedẽdũ eſt,dicẽdo ꝙ in ſcđo ſenſu propter ſecũdam cauſam.ſ.quia volũtas cũ ſua obliquatione cõpatitur ſcientiam rectam,vt voluntas non poſſit velle oppoſitum manente ſciẽtia ſimul,aut poſterius,adhuc duplex eſt.qa aut põt itelligi de ſciẽtia obliqua & volũtate recta,vt ſi ſit ſcientia obliqua,voluntas non põt eſſe recta volendo oppoſitum,aut de ſcientia recta & voluntate obliqua,vt ſi ſcientia ſit recta,volũtas non põt eſſe obliqua volendo oppoſitum.Si primo modo,clarum eſt ꝙ dictum in dicto articulo eſt error.Ex quo enim vt dictum eſt ſciẽtia obliqua nõ eſt cauſa obliquitatis in voluntate,ſed ecõuerſo manente ſcientia obliqua bene põt eſſe voluntas recta volẽdo oppoſitum. Si ſecundo modo adhuc in illo ſenſu,& ex illa cauſa duplex eſt,quia ſcientia põt intelligi recta aut ꝑfecta & completa rectitudine abſq; oi obſcuritate & vacillatione ſeu dubitatiõe:aut īꝑfecta & icõpleta rectitudine cũ aliqua vacillatione ſeu dubitatiõe.Si prīo mõ,ſic an illa ſi ſciẽtia eſt recta nulla.ſ.obſcuratione obliquata,volũtas nõ neceſſario ē recta,ſit vera neceſſitate cõſequẽtiæ,vt volũtas poſſit velle oppoſitũ manẽte tali ſciẽtia:& ſit error,ꝙ nõ poſſit velle oppoſitũ,diligẽs lector iudicet,& an illa bñ põt cõcedi a magiſtris,nõ eſt malitia in volũtate niſi ſit error ī rõne.ſ.per aliqualẽ obſcurationẽ. Videt̃ eñ ſecundum ṗdicta ꝙ voluntas ſua obliquitate quacunq; non compatit̃ ſcientiá rectá, ſed ſemꝑ volũtas ſua obliquatione eſt cauſa aliqualis obliquationis ſcientiæ, vt volũtas nullo modo põt velle oppoſitum manente ſcientia ſic recta,vt ſcdm hoc ſit quoquo modo omnis peccás ignorans qd facit,maxime pro hora ſm determinata a nobis in primo Quolibet,ex qua cauſa conceſſa eſt illa,non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione.ſ.ſequens naturaliter vt cauſatus, licet in eodem inſtanti ſcdm rationem aliquantulum obliquans ſcientiam,licet ṗcedens nullo modo poſſit vt cauſa obliquare voluntatẽ,ſicut nec ſcientię rectitudo poteſt eſſe cauſa rectitudinis voluntatis.Poſſunt enim voluntatem & rectá & obliquá ſimpliciter,& abſq; cauſalitate ex parte ſcientiæ ṗcedere ſciẽtia tam recta q̃ obliqua.Si ſecundo modo.ſ.ſcientia exiſtente in rectitudine incompleta,ſic illa,ſi ſcientia eſt recta voluntas eſt recta,nullo modo eſt neceſſaria neceſſitate conſequentiæ. immo etſi ſciẽtia eſt recta non eſt neceſſe ꝙ voluntas ſit recta,quia ſcientia ſub rectitudine imperfecta bene ſtat cũ voluntate obliquata,licet non cum omnino obſtinata. Et ideo in iſto ſenſu dictum in dicto articulo error eſt. Similiter in iſto ſenſu in alio articulo error eſt, quia ſciens poteſt velle oppoſitum ſcientiæ manentis in rectitudine incompleta: quæ tamen poteſt dici rectitudo ſimpliciter reſpectu illius obliquationis:qua ratio omnino corrumpitur opinando oppoſitum principii agibilium vel credibilium,cum tamen omnis obliquatio voluntatis per conſenſum in malum mortalis peccati,dicatur obliquatio ſimpliciter,& nullo modo rectitudo,licet illa obliquatio nõ ſit tanta quanta eſt quando voluntas omnino eſt obſtinata.vt ſecundum hoc illa poteſt concedi, ſi ſcientia eſt recta voluntas eſt recta,& ſi obliqua eſt ſcientia obliqua eſt voluntas: & econuerſo proportionaliter hincinde.Ita tamen ꝙ cum ſcientia obliquata rectitudine incompleta ratione obliquationis: quæ tamen eſt completa ratione recti iudicii, etſi non omnino firmi, bene ſtat voluntas ſimpliciter obliquata,licet non vltimata obſtinatione.Sed cum ſcientia obliquata perfecta obliquatione qua corrupta eſt ratio & perfecte excæcata, non ſtat obliquatio voluntatis niſi obſtinata,nec econuerſo,vt ſecundum hoc intelligatur articulus,manente ſcientia ſimul, vel poſt in rectitudine ſimpliciter,licet aliquantũ obſcurata ꝙ nõ poſſit volũtas in cõtrariũ,error.qđ in rei veritate error ē.Sed an ratione manẽte in apice rectitudinis abſq; omni obſcuratione ꝙ voluntas non poſſit velle oppoſitum, error ſit,videat lector, cum vt dictum eſt omnem obliquationem voluntatis neceſſario ſequitur ſimul aliqua obſcuratio rationis: & etiam ſecundum hoc intelligatur propoſitio magiſtroꝝ ſimꝉ ſtare cũ articulo:ꝙ ſi malitia ē i volũtate error ē i rõne.ſ.ꝓportionalis vꝉ obſcuratiõis tm̃ ſi nõ ſit cõpleta malitia,vꝉ excęcatiõis ſi ſit malitia obſtiata.In qnq; ergo modis clarũ ē ꝙ ſit error dictũ i illo articulo,ſciẽs ñ põt velle oppoſitũ manẽte ſciẽtia i ꝑticulari & paſſiõe.In vnico aũt ex

præpoſitis iudicet qui voluerit.qm̃ iſtę duæ ſtant ſimul: manente ſcientia in particulari & paſſio-
ne, voluntas non poteſt velle oppoſitum:quam damnauit dominus epiſcopus,& illa quam conceſ
Z ſerunt magiſtri, non eſt malitia in volũtate niſi ſit error in ratione. Q đ ergo arguitur primo ꝙ vo
luntas non poteſt moueri ab appetitu ſenſitiuo,nulla præcedente de illa notitia in intellectu,con-
cedo. AD illud qđ arguitur in oppoſitum, ꝙ tũc prius obumbraretur intellectus q̃ appetitus ſen Ad arg.i op.
ſitiuus moueret voluntatem alliciendo:quia aliter mouere eam non poſſet: Dicendum ꝙ nõ opor-
tet. Nec hoc eſt poſſibile ꝙ appetitus ſenſitiuus obumbret modo aliquo vitioſo,de quo eſt ſermo,in
tellectũ a ſua rectitudine quã habet, niſi mediante voluntate,licet eam impedire poteſt in acquiſi-
tione rectitudinis,& rectis iudiciis ex rectitudine acquiſita,ſicut & ebrietas & phreneſis:& hoc obũ
bratione non vitioſa quando ꝓcedit ex morbo.

Circa ſecundum arguitur:ꝙ non ſit poſſibile homini vt aſſentiat propoſitioni cui⁹ Quæſt.xi.
contrarium apparet ſibi per rationem:quia non per voluntatem ad hoc cogen- Arg.pri.pri.
tem:de qua magis videtur. quoniam intellectus per ſuum obiectum non poteſt
cogere voluntatem ad conſentiendum illi cuius contrariũ vult: ergo nec volun
tas intellectũ ad cõſentiendũ ei cuius contrariũ nouit. Itẽ in ſecundo de aĩa.phã Secundum.
taſiam⁹ cũ volum⁹:nõ aũt opinamur:vt hoĩem quadrupedẽ phãtaſiam⁹ quẽ nũ
q̃ opinamur talẽ eſſe:opinari autem eſt opus intellectus. quare opus intellectus
A non habetur ex voluntate.ergo &c. CONtra.tunc nũq̃ aſſentirem⁹ articulis fidei. DIcẽdum ad In oppoſitũ.
hoc breuiter:quia alias in quæſtionibus ordinariis de tangentibus materiã huius quæſtionis ſatis Reſponſio.
locuti ſumus. Ex illis ergo q̃ ibi diximus dico diſtinguẽdo de ratione,quia aut eſt ratio q̃ ſolidę ve
ritati innixa eſt, & nullo modo infringi poteſt aliquo genere ſolutionis veræ, aut eſt ratio quæ
quantũcunq; apparens ſit,ſolidæ tamen veritati non innititur. Illi autem cuius cõtrariũ apparet
homini per rationem primo modo dictam impoſſibile eſt ꝙ homo cogatur aſſentire,vel poſſit:quia
contrariũ illi⁹ oĩno falſũ ẽ: cui null⁹ cõſentire põt,aut cogi põt cõſentire cognita veritate. Veritas
enim cognita cogit itellectũ ad ſibi aſſentiẽdũ:& cogẽdo ad ſibi aſſentiẽdũ ſimꝉ cogit ad diſſentiẽdũ
ſuo oppoſito. Vnde & ſecũdũ hoc concedenda ſunt duo prima argumenta, licet modicum faciant Ad arg.pri.
B ad propoſitum. Illi vero cuius cõtrarium apparet homini per rationem ſecũdo modo dictam,bene
poteſt homo aſſentire per habitum fidei,& cogi ad hoc per imperium volũtatis. Per hũc enim mo
dum,vt procedit argumentum in contrariũ,aſſentimus articulis fidei,quorũ cõtrariũ nũq̃ apparet
per rationem primo mõ dictam,quia ſunt innixi ſolidę veritati. Q; ſi per impoſſibile iueniri poſſet
articulus,cuius contrarium appareret tali ratione,illi non eſſet adhærendũ vt fidei articulo.dicẽ-
te Auguſt.ꝙ ſi recta ratione & infallibili apparere poſſet contrarium ei qđ tenetur in ſancta eccle-
ſia, nõ propter illã fidẽ chriſtianã dimitteret.qualem impoſſibile eſt inueniri,immo qualiſcũq; rõ
apparenter de contrario fidei aliquid aſſerit, vera non eſt, ſed veri ſimilitudine fallit,vt alibi lati⁹
C declarauimus. Ex quo plane patet falſitas dicti illius ꝙ voluntas non põt velle oppoſitum eius qđ
iudicatum eſt per rationem:poſtq̃ voluntas põt ad aſſentiendum illi contrario cogere rationem.

Circa tertium arguitur,ꝙ amicitia non ſit virtus,quia nulla virtus tollitur ab
homine ex vitio alterius:amicitia tolliť a bono,amico ſuo facto vitioſo.ergo &c. Quæſt.xii.
CONtra. illud eſt virtus cui⁹ actus eliciuntur ex habitu:amicitia eſt hmõi, vt Arg.princ.
patet i actibus amicitiæ gratuitæ:q eliciunť ex habitu charitatis.ergo &c. Quę Inoppoſi.
D ſtio iſta mota eſt propter dictũ philoſophi in principio. viii.ethicorum. Amici- Reſolu.q.
tia eſt virtus quædam,vel cum virtute.vbi propter disiũctionem dubitatur qđ
illorum ponenda ſit,an habitus quidam virtutis diſtinctus cõtra habitus aliarũ
virtutum,an paſſio aut actio quædam conſequens habitus virtutum,vt.ſ.modus quidam cuiuſ-
dam amationis. Scđm ſpecies.n.amationis ſunt ſpecies amicitiæ,vt dicit ibidẽ cap.iiii. Sed ąa diſiũ
ctiua artis ęqpollet copulatiuę: Dico ad q̃ſtionẽ ꝙ amicitia virt⁹ ẽ ſm habitũ ſeparata ab aliis,& ps
quædam iuſtitiæ,ſed nõ niſi cum virtute alia,aut aliis. Ipſa eñ nunq̃ eſt ſolitaria,ſed vt ſit & gene
retur,virtutem aliquã aut aliquas requirit in fundamento. Vnde ꝙ ſpecies amicitiæ diſtinguunť
ſm ſpecies amationis,hoc non eſt,vt dicit ibi Commen.quia ſunt idem amatio & amicitia,ſed quia
ſunt cõueniẽtia,vt iã videbiť. Propi qđ pliꝰ ibidẽ cap.vii.diſtĩguit ĩter amicitiã & amationẽ,di-
cẽs ſic. Aſſimilatur qdẽ amatio paſſiõi:amicitia aũt habitui. Vnde vt dicit: Amici redamãt cũ ele- Declaratio.
ctiõe & bona volũt amatis illoꝝ gřa,nõ ſm paſſionẽ,ſed ſm habitũ. Ad cui⁹ manifeſtationẽ ſciendũ
E ꝙ ad amicitię gñationẽ & eẽ cõcurrũt tria. Prĩo deb; hẽre virtutẽ,vel alias ĩ fũdamẽto, ſine q̃ vel qb⁹
nõ põt gñari vera amicitia & mãſiua. ꝑpter qđ diciť.viii.ethi.c.v. Perfecta ẽ bonoꝝ amicitia et ſecũ-

dū virtutem ſimilium. Permanet igitur horum amicitia quouſq; boni ſunt: virtus autem eſt man
ſiua. Aliæ enim duæ ſpecies amicitiæ, quæ ſcilicet fundãtur ſuper vtile & delectabile, non ſunt ve-
ræ amicitiæ. Vnde philoſophus cap. quarto. Secundum accidens amicitiæ hæ ſunt. Non enim ſecū
dum ꝙ eſt amatus qui ſic amatur, ſed ſecundum ꝙ tribuunt hi quidem bonum aliquod, hi autem
delectabile, facile vtiq; ſolubiles. Vnde Tulliꝰ prio de offi. Qui ſummū bonū ſic inſtituit, vt nihil ha
beat cum virtute coniunctum, idq; ſuis commodis non honeſtate metitur, nec amicitiam colere po
teſt, nec iuſtitiam. Idem tertio, de amicitia. Virtus amicitiam & gignit & continet. Secundo debet
habere diſpoſitionem in ſubiecto qua habilitatur quis vt in eo ſuper aliam virtutem poſſit fundari
amicitia. quæ diſpoſitio vocatur amatio, & eſt paſſibilis qualitas: q̄ eſt diſpoſitio ad amicitiam ge
nerandam, ſic ꝙ homo ea naturaliter eſt habilis vt in eo generetur virtꝰ amicitię. Vnde in quibus
non eſt talis diſpoſitio quaſi in medio quodam & temperamento, non ſunt apti ad amicitiã, vt ſunt
ſolitarii atq; ſylueſtres homines, ſeueri, dyſcoli & litigioſi. de quibus quarto ethicorum. Neq; quæ-
cūq; curãtes dyſcoli & litigioſi vocantur. Vbi dicit alia trãſla. Sunt qbus cordi nō eſt: neq; curant
de aliquo dyſcoli & intractabiles. de quibus etiam dicitur octauo ethicorum. In ſeueris & ſenibus
minus fit amicitia quanto magis dyſcoli ſunt, & minus colloquiis gaudẽt. In iſtis enim deficit di-
cta diſpoſitio: in aliis aũt excedit. vt ĩ illo de quo, quarto ethicorū. Non in amando recepit ſingulos
vt oportet, ſed ĩ eo qđ quiſq; eſt. Silr̄ eñ ad ignotos & notos idẽ faciet. vbi dicit alia tranſla. Recipit
quem recipit: eo ꝙ natura eius talis eſt &c. Tertio debet amicitia vt generetur habere proprias F
actiones per quas generatur: quæ ſunt amare, & reamare. propter quod dicit ſeptimo ethicorum.
Tres ſunt ſpecies amicitiæ æquales numero amabilibus. Secundum vnumqđq; enim redamatio. &
infra. Vterq; igitur amat, & æquale retribuit. Et ſunt ĩ triplici gradu actiones illę amoris per quas
generatur amicitia. Primo eñ ille in quo debet generari habitus amicitiæ, amat bonum virtutis qđ
in ſe habet propter ipſum, & ſeipſum propter illud. Secũdo amat idem in ꝓximo, & proximū ꝓpter
illud. Vt enim dicitur nono ethicorum, amicabilia q̄ ad amicos, & quibus amicitię determinantur
videnᷣ ex his q̄ ad ſeipſum veniſſe. & hoc ideo, quia ſe & ſua quiſq; prius & potiꝰ amare debet q̄ alie
na. Sed quia in hoc perfectio amoris non conſiſtit: ideo ſecundo deriuatur ad proximum. Vnde de
perfecto amore charitatis dicit Richar. de Trini. cap. iii. Nullus priuato & proprio ſuiipſius amo G
re dicitur proprie charitatem habere. Oportet igitur vt amor ad alterum tendat, vt charitas eſſe
queat. & cap. quarto. Non pōt amor eſſe iucundus niſi ſit mutuus. alter itaq; erit amorẽ impẽdens
& alter amorem rependens. Tertio vero idem qđ amat in proximo, vult a ſe, & a ꝓximo coamari in
tertio, & cū tertio coamare qđ amat in ſe & ĩ ꝓximo vt ſit amor perfectus ĩ ſummo. dicente Richar
do ibidẽ cap. xi. In mutuo amore nihil pretioſius q̄ vt ab eo quẽ ſumme diligis & a quo ſumme dili
geris, aliū æque diligi velis. In illis ergo mutuo dilectis exhibitę ſibi dilectionis conſortem æqua rō
ne requirit: ergo & charitatis cōſummatio perſonarum trinitatem requirit. Et cap. xv. Perfectio
vnius exigit adiunctionem alterius, & perfectio vtriuſq; requirit cohærendum tertię. Et cap. xix.
Quando ſolus ſolum diligit, dilectio quidem eſt: condilectio non eſt. Condilectio iure dicitur vbi
duorum affectus tertii amoris incendio conflatur. Et ideo perfecta amicitia quæ actionibus amo-
ris & dilectionis generatur, inter pauciores q̄ inter tres: eſſe non poteſt. Q; etſi plures perſo-
næ addantur: nullus tamen nouus modus in perfectione dilectionis additur. Omnis enim di-
lectio aut eſt ſimpliciter dilectio: quam poteſt aliquis habere ad ſe ſolum: aut eſt redilectio: quam po
teſt habere vnus ad alium: aut eſt condilectio: quam non poſſunt habere minus q̄ duo ad tertium
et ſi ſit trium ad quartum, non eſt niſi condilectio: & ſic vera amicitia ſtat in tribus. Vnde qđ dicit
philoſophus octauo ethicorum, de amicitia cap. nono. ꝙ aſſimilatur abundantiæ: quæ nata eſt
ad vnum fieri: exponit in libro nono capitulo. xv. dicens ꝙ hoc videtur congruere amicis etiam ad
vtilitatem: & tunc quęrit vtrum ſtudioſus vnū aut plures ſecundum numerum debet habere ami
cos. & reſpondet ſubdẽs, ꝙ eſt quædam menſura. vbi dicit Cōment. Et eſt talis multitudo amico-
rū, cū qua poteſt viuere quiete & ſine perturbatione: cum quibus autem non poteſt ſic viuere, iſti
ſunt plures, quibus tanti itaq; erunt, puta tres. plures enim habere forte nō facile. Ampliꝰ aũt actio
amoris ĩ vnoquoq; dictoꝝ graduū debet habere tres comites: q neceſſario amorẽ ſequunᷣ: q ſũt bñ-
uolẽtia, beneficẽtia, & cōfidentia. Beneuolẽtia quo ad initiū generatiōis amicitię, beneficentia quo
ad eius ꝓgreſſum, cōfidẽtia quo ad eius cōſummationẽ. Cū enim quis beneuolus eſt virtuti ſuæ
quã diligit & ſibi, eam alteri cōicari appetit, & ĩ ꝓximum tranſferri. Vt eñ ait Tullius de amicitia
fructus ingenii & virtutis, omniſq; præſtantiæ, tunc maximus capitur, cum in proximum tranſ-
fertur. Vnde ait Auguſt. i. de doct. Chriſtiana. iii. cap. Omnis res quæ dando non deficit, dum non H

datur nondum habetur quomodo habenda eſt.Per talem enim beneuolentiam incipit per amoris
actionem generari habitus amicitiæ ad proximum:quem ſibi ſimilem in virtute vult fieri:& vni
uerſaliter omnia bona quæ ſibi.Hinc de beneuolentia loquens dicit philoſophus nono ethicorum.
Videt̃ vtiq; pricipiũ amicitię eſſe: & amicos nõ poſſibile eſſe niſi beneuolos factos.Et quia non ſuffi
cit bonum velle proximo vt ad ipſum habitus amicitiæ generetur, ſequitur ſecunda actio:quæ
eſt beneficentiæ qua erga proximum operatur vt in eo virtus communicetur,& alia bona quæ
ſibi vellet communicari.Vnde dicitur nono ethicorum.Ponunt amicum volentem & operantem.
Vnde Tullius de amicitia.Faciendum,imitandumq; eſt omnibus: vt ſiquã pſtantiã virtutis, inge
nii,fortunæ conſecuti ſunt, impartiant,communicentq; eam cum ſuis. Per hoc enim ſimiles effi-
ciuntur.Similitudinem aũt ſeſe amantium requirit amicitia.dicente Tullio ibidem. Diſpares mo
res diſparia ſtudia ſequuntur. quorum diſſimilitudo diſſociat amicitias. Nec ob aliam cauſam
vllam boni improbis, improbi bonis amici eſſe non poſſunt, niſi q; tanta eſt inter eos q̃ maxima
poteſt eſſe ſtudiorum diſtantia. Vnde & in eis quæ ſunt bona fortunæ,adæquare ſe debent ami-
ci pro poſſe.Vt enim idem dicit ibidem, qui in amicitiæ coniunctioniſq; neceſſitudine ſuperio-
res ſunt,exęquare ſe cũ inferiorib⁹ debẽt.Sed licet quis beneuolentia & beneficẽtia vtat̃ erga proxi
mum vt ad eum amicitiam concipiat:ſi tamẽ non confidat de proximo vt ei vices readamando &
reamicando reddat, perfecta & firma eſſe non poteſt. Ideo vt perfecte in quocunq; habitus ami-
citiæ generetur,oportet q; de proximo talia confidat qualia de ſe erga proximum ſentit, dicente
Tullio de amicitia. Firmamentũ ſtabilitatis conſtantiæq; eius quã in amicitia quærimus,fides eſt.
Nihil enim ſtabile eſt qđ infidum eſt. Quæ vt perfecte habeatur,debent amantes ſua pectora ſibi
aperire.Vnde ibidem. Niſi apertum pectus videas tuumq; oſtẽdas,nil exploratum habeas.Per hoc
eñ repellitur omnis fictionis & contrarietatis ſuſpicio. qđ neceſſariũ eſt ad perfectæ amicitiæ gene
rationẽ.Vnde ibidem.Eſt viri boni hæc duo tenere in amicitia.Primũ neqđ fictum ſit neue ſimula-
I tũ: deinde non ſolum illatas ab aliquo criminationes repellere oportet, ſed ne ipſum quidem eſſe
ſuſpicioſum.Per quę omnis controuerſia ab amicis tollitur: qđ requiritur ad veram amicitiam.di-
cente philoſopho octauo ethicorum. cap.xx.Qui propter virtutem amici exiſtunt,in operari adin
uicem prompti ſunt.Ad hęc autẽ tendentiũ non,ſunt accuſationes neq; pugnæ. Et quia talis expe
rientia non habetur niſi ex multis actibus,ideo non cito generatur vera amicitia. dicente philo
ſopho.viii.ethicorum.Indiget tempore & conſuetudine. Secundum prouerbium enim,non eſt ſci
re adinuicẽ,ante ſal comedere:neq; acceptari oportet pri⁹,neq; eſſe amicos,anteq̃ vterq; vtriq; ama
bilis appareat & credatur : non ſunt autem ſi non amabiles, & hæc ſciant. Voluntas igitur velox
amicitiæ:amicitia autem non.vbi dicit Commentator.Forte eſt quando ex pauca conuerſatione
cognoſcit aliquem ſtudioſus,ſed tamen & latebit vtiq; vt ad aliquid benignos proponens ſermo-
nes.Amici enim nõ poſſunt ſeinuicem cognoſcere anteq̃ ſimul tãtũ conuerſentur,vt pariter mul
tum ſalis comedant.quoniam oportet conuerſari adinuicem: & ſcire eam quæ adinuicem bene-
uolentiam. Credent quidem adinuicem beneuolos eſſe experientiam aſſumentes. EX exercitio
k igitur horum trium beneuolentiæ,beneficentiæ,& confidentiæ in actione amandi generantur ha
bitus quidam connectentes inter ſe amantes & ad vnitatem quantum poſſibile eſt redigentes.dicẽ
te philoſopho nono ethicorum cap.v.Ad amicum habere quemadmodum ad ſeipſum. Eſt enim
amicus alius ipſe. Nam vt ait Tullius, vis amicitiæ in eo poteſt vt vnus animus fiat ex pluri-
bus.Quid dulcius q̃ habere cum quo omnia audeas loqui ſic vt tecum?quis eſſet fructus in rebus
proſperis,niſi haberes illum qui illis æque vt tu ipſe gauderet.Aduerſas res ferre difficile eſſet ſine
eo qui illas etiam q̃ tu grauius ferret.Propter qđ amicitia omnia virtutum opera in commune ex
ercitium deducit.Dicente enim Tullio,Amicitia nihil aliud eſt q̃ omnium diuinarum rerum hu-
manarumq; ſumma cum beneuolentia & charitate conſenſio.In quo perficitur aliarum virtutum
operatio.quia aliarum virtutum opera ſunt vt ſimpliciter fiant : amicitiæ autem opera ſunt, vt
in communem vtilitatem ſeſe amantium producantur, vt idcirco nullus ſine amicitia actus
virtutis poſſit eſſe perfectus.propter qđ continue ſubdit.Nec ſine amicitia vlla pactio eſſe poteſt.&
infra.Virtutũ eñ adiutrix amicitia a natura data eſt: vt qñ ſolitaria non poſſet virt⁹ ad ſũma pue
nire,coniuncta & ſociata cũ altera perueniret.q̃ qdem altera amicitia eſt.Propter qđ quãtũ ad exer
citiũ opis reſpectu aliarũ virtutũ ẽ virt⁹ qdã gñalis,& ps pricipalis iuſtitię generalis,reddẽs vnicui
q; qđ ſuũ ẽ,& implens illud naturę pceptũ.Qđ tibi vis fieri hoc feceris alii.qđ tibi nõ vis fieri nõ fe
ceris alii.Propter qđ dicit Tul.Solẽ de mũdo tollere vident̃ q amicitiã de vita tollũt:q̃ populos vni-
uerſos tueri, eiſq; conſulere ſoleat optime.cum de virtute iuſtitiæ generalis dicat philoſophus

gnto ethicorum. Neq; Heſperus, neq; Lucifer ita admirabilis. Vnde inter omnes virtutes morales maxime charitati infuſæ conformis eſt, & eſt omnium moralium virtutum corona, & tanto perfectior quanto ſup plures & perfectiores virtutes morales fundatur. de quarum numero amicitia eſt vna. dicente Cõment. ſuper pricipiũ. viii. ethicorum. Vnam virtutum eſt dicere amicitiam ſic vt fortitudinem & temperantiam & moralium vnamquãq;. Hęc enim circa paſſiones & actiones eſt vt reliquæ. Sunt enim actiones vt amare: paſſiones vt amationes. Et eſt aduertendum ꝙ eſt ali⁹ & alius habitus inquantum eſt circa actiones, & inquantum eſt circa paſſiones. Inquãtum enim eſt circa paſſiones, proprie dicitur non amicitia, ſed amicabilitas: & eſt pars temperantiæ. Sic enim ſecũdũ Cõment. vbi ſupra, eſt medietas adulationis, & ſylueſtritatis. Sylueſtris eñ deficit a medio, & nõ ẽ aptus ad copulam amicitiæ: adulator aũt abundat, vehementer delectabilis eſſe volens: amicus autem medio vtiť: quando oportet delectabilis fact⁹: quando aũt non oportet, nõ factus. Vnde de medietate amicitię ſecundum hunc modum dicit pħus. iiii. ethi. cap. xxxi. In colloquiis autem & cõuiuere, & ſermonibus & rebus aliis communicare: hi qdem placidi eſſe videntur, omnia ad delectationem laudantes, & nihil contradicentes, ſed ęſtimãtes oportere ſine triſtitia qbuſcũq; eſſe. Qui autem contrario his, ad oĩa cõtrariãtes cõtriſtare, neq; quemcũq; curantes, diſcholi & litigioſi vocantur. Medius autem horum laudabilis: qui recipiet q̃ oportet, & vt oportet, ſilr aũt & ſpernet. Videtur autem amicitia eſſe maxime ſcd̃m mediũ habitũ. Sed de hac amicitia nihil ad ꝓpoſitũ. Ipſa eñ non plus dependet a fundamento aliarũ virtutũ q̃ ecõuerſo. Amicitia vero ĩquãtũ eſt circa actiões eſt pars iuſtitiæ, & ꝓprie amicitia dicitur, de qua eſt ſermo. Et tũc aliter eſt intelligere abũdãtiã & defectũ & mediũ ĩ amicitia. Vt eñ dicit Cõmẽt. ſuper pricipiũ. viii. ethi. aliq ſm abũdãtiã & ĩ amare vtunť actu amandi: qualiter diciť Sycherus ad patrẽ fuiſſe, q neq; viuere volebat mortuo patre Alii vero deficiũt non valentes amare: amicus autem medio mõ vtiť actu amandi. Eſt autẽ & iſtã amicitiã attribuere iuſtitiæ. Iuſtitia enim eſt æqualitatis diſtributiua, & amicitia amicis ęqualitatẽ tribuit. Secundũ hæc ergo concedẽda eſt ſcd̃a rõ.

Ad arg. pri. AD primã aũt in oppoſitũ: ꝙ amicitia nõ eſt virtus, quia tollitur vitio alteri⁹: Dicendũ ꝙ amicitia & ſcd̃m ꝙ eſt pars tẽperantię, & ſm ꝙ eſt ps iuſtitię, ſm ꝑfectã rõnẽ amicitię nõ cõſiſtit ſicut aliæ virtutes ĩ habitu oĩno abſoluto in vnoquoq;: ſed in habitu q ſm rẽ eſt aliqd abſolutũ ſub rõne reſpect⁹ ad aliũ habitũ nũero, q ĩ coamico & amato ꝓpter virtutem q̃ in illo ẽ, fundatum in eſſentia illi⁹ habitus hincinde. Et amicitia inquantum noĩe ſuo noĩat illum reſpectum q conſiſtit in concordia & conſenſu amicorum, ſic relatio q̃dã eſt, & eſt vna inter duos amicos fundata ſuper duos habitus abſolutos ĩ eis, ſicut ſimilitudo eſt vna inter duos ſimiles fundata in eis ſuper duas albedies. Vt vero noĩat noĩe ſuo illos habitus abſolutos: ſic eſt duo habitus & duæ amicitiæ diuerſi numero, vt duæ albedines. Sed inquantũ noĩat vtrũq;, ſolum habet perfectam rationem virtutis amicitiæ. Dico ergo ꝙ licet habitus amicitiæ tollitur ĩ illo q ꝑſeuerat bonus ex vitio alterius quo ad rationẽ reſpectus, ſicut ſimilitudo tollitur in vno ſimilium quando fundata eſt in albedine, ex commutatione alterius de albo in nigrum: non tñ tollitur quo ad rationem habitus abſoluti ſuper quem fundabatur ille reſpectus. Per quem qdẽ habitum nõ deſinit amare, & actiones beneficentię exhibere erga illum vitioſum, nõ vt iam entem amicum, ſed vt poſſibilem reuerti ad amicitiam: quouſq; incorrigibilis factus fuerit: & tunc retrahit ſe amic⁹ etiã a conuerſatione illius, & ab exhibitione actuum beniuolentiæ, & eſt ei ſicut ethnicus & publicanus & inimicus ratione vitii. quem tñ non deſinit amare ex habitu amicitiæ, ſicut alium extraneum. Et ſic habitus amicitiæ quo ad id qd̃ abſolutum eſt & reale in eo, ita permanſurus eſt ſimpliciter ſicut & habitus aliarum virtutum: licet non habeat perfectam rationem amicitiæ niſi habendo coamicum, vt dictum eſt.

SEquuntur pertinentia ad intellectum & voluntatem. Et erant tria. Quorum
Quæſt. xiii. primum pertinet ad ſubſtantiam ipſorum: vtrum. ſ. ratione dictante aliquid fa
Quæ. xiiii. ciendum pro aliqua hora, voluntas poſſit illud non velle. Secundum vero pertinet ad ordinem illorum actuum inter ſe, vtrum ſcilicet operatio volũtatis ſit
Quæſt. xv. finaliter propter operationem intellectus, vel econuerſo. Tertium vero pertinet ad efficaciam illorum actuum circa ſua obiecta, vtrum ſcilicet magis iuua
Arg. pri. pri. tur voluntas volito, an intellectus intellecto. CIRca primum arguitur, ꝙ ratione dictante aliquid faciendum, voluntas pro hora illud non põt õn velle. quia voluntas naturaliter ſequitur co
Secundum. gnitionẽ. & in eis q̃ ſeſe ſequunť ordine naturali, ſemp primũ ẽ cauſa poſterioris. ergo &c. ITEM p̃ſente obiecto habẽte rõnẽ oĩs boni ſimpľr, nõ põt illud nõ velle. ergo nec habẽs rationẽ boni parti
In oppoſitũ. cularis pro hora. CONtra. tũc volũtas ĩ actiõe illa volẽdi nõ eẽt magis libera q̃ appetit⁹ ſenſitiu⁹.

M Dicunt aliqui ſequentes plim: ꝙ incōtinens ſe habet in hora paſſionis intēſe ſicut ſe habet intē peratus omni tēpore. Intēperatus eñ ſicut eſt in errore cōtinuo iudicādo oppoſitū principii: vt ꝙ fornicari ſit bonū: ſic (vt dicūt) incōtinēs in errore eſt iudicādo idem in hora ꝓ qua volūtas vult illud qđ ante noluit: ita ꝙ ꝓ hora illa nō poteſt illud nō velle qđ ratio tūc dictat eſſe faciendū: licet prius potuit non velle quādo dictauit oppoſitum, & poſtea poterit cū oppoſitū dictauerit, ceſſante paſſione. Et eſt dictū iſtud plane contra illū articulū tertiū damnatū, tactū in queſtionibus ꝓceden tibus: q ponit: Qꝫ manēte ſcientia recta & paſſione voluntas nō poſſit in oppoſitū, error. Nō ſolū dico manēte vſqꝫ ad horā in qua vult oppoſitū: ſed etiā ſimul in ipſa hora & poſt ſimiliter: vt habi tum eſt ſupra: vt ſic ſtante ſcientia ſecundum actum & in particulari recta & paſſione, voluntas poſſit in oppoſitum. Sed quomodo tunc poteſt eſſe vera illa propoſitio magiſtralis. Nō eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione: & hoc ſimul tēpore quicquid ſit de cauſalitate? Et eſt dicēdū ſcđm ſupius dicta: ꝙ licet nō dicaꝛ ꝓprie error in rōne quouſqꝫ iudicet oppoſitū principii: & ꝓ hoc oīno corrūpatur per excecationem: oīs tñ rationis obſcuratio ſiue offuſcatio qua in ſuo iudicio re cto quoquo modo debilitatur ſcđm ꝓdictū modū ſupra: largo modo poteſt dici error: quia eſt via & diſpoſitio ad errorē. Et ſimiliter licet rectitudo poteſt dici eſſe in ratione quouſqꝫ corrūpitur per errorē ꝓprie dictū: nō tñ eſt i ſtatu pfectiſſimo rectitudinis dū i aliquo rō ē offuſcata. Qꝫ ſi intētio articuli ſit: ꝙ ſcientia manēte recta cū imunitate ab obſcuratione & errore vtroqꝫ modo, qua volū tas inficiꝛ malitia, nō ſit neceſſe rationē in aliquo obſcurari aut debilitari in ſuo iudicio recto: vt nō ſtatim peccatū in volūtate ſequaꝛ poena peccati in ratiōe: nō video quomodo illa ꝓpoſitio pote

N rit ſtare cū dicto articulo. Sed nō puto ſic intelligi articulū ꝓpter ꝓdictas auctoritates pſalmi & ea rum expoſitiones: vt volūtate agente cōtra ſcientiā ꝑ tēpus ꝓcedens oīno rectā abſqꝫ omni obnubi latione, ipſa ſcientia maneat in apice illius rectitudinis in hora qua volūtas agit cōtrariū: ſed ꝙ ipſa maneat nō corrupta cōtraria opinione: licet offuſcata. quæ offuſcatio largo nomine ſecūdum prę dicta error poteſt dici. Niſi forte dicamus ꝙ illud inſtās in quo primo eſt malitia in volūtate, diui datur in duo ſigna: ita ꝙ in poſteriore ſequatur aliqua obnubilatio rationis: & i priore fiat malitia in volūtate: & ſimul in illo ſigno maneat recta ratio abſqꝫ omni obſcuratione, & ſicut ꝑ totū tēpus prçcedēs: quia ipſa nō repugnat oīno volūtati cōtrarię: niſi quaten⁹ obſcuratio rationis neceſſario ſequiꝛ malitiā volūtatis vt effectus ſuā ꝑ ſe cauſam. & ſic articulus intelligaꝛ ꝙ manente ſcientia i apice rectitudinis ꝓ ſigno priore, ſciens poteſt velle cōtrariū ꝓ eodem ſigno: Propoſitio vero magi ſtrorū intelligaꝛ ꝙ ſi eſt malitia in voluntate, ꝓ eodē inſtāti ſcđm rem, licet ꝓ ſigno poſteriore, eſt error in ratione. ſ. alicuius obſcurationis cauſatę a malitia volūtatis. Et ſic ęſtimo intellexiſſe magi ſtros nomine erroris quādo iudicabāt ꝙ illa ꝓpoſitio pōt cōcedi: nō eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione. An ſic poſſit dici exponēdo intētionē articuli de ſcientiæ manētis rectitudine: nō tñ in pfectiſſimo ſtatu rectitudinis ꝙ opponiꝛ errori ꝓprie dicto: q non eſt ſine corruptione princi pii in rōne: & ꝓpoſitionē magiſtrorū de ſciētię manētis rectitudine i pfectiſſimo ſtatu rectitudinis quę opponitur errori large accepto nomine erroris: q eſt ſine corruptione principii in ratiōe: licet ſit ſub aliqua debilitatione ꝑ rōnis obſcurationē: diligēs inueſtigator iudicet: quia nec verbaliter cōtra articulū aliquid dicere pſumo, qualiſcūqꝫ ſit intellectus eius. Cętera aūt ꝙ ptinēt ad difficul tatem q̄ſtionis ꝓpoſitę quātū mihi ſufficiēs viſum eſt, pſecut⁹ ſum. Vnde ſcđm ꝓdicta cōcedēdū

O eſt obiectū vltimū. Qꝫ vero primo obiicitur: ꝙ ratio naturaliter prior eſt volūtate: ergo ratio ſuo actu naturaliter prior eſt volūtate: ergo rō ſuo actu eſt cauſa actus volēdi vt volūtas nō poſſit non velle id qđ dictat: Dicēdū ꝙ licet ꝓcedat: nō tñ aliter eſt cauſa q̄ ſine qua non. quemadmodum & ſenſus in nobis naturaliter prior eſt intellectu: non tñ actus ſentiendi eſt cauſa actus intelligendi niſi ſine qua non. Et ſimiliter in brutis ſenſus ꝓcedit appetitū: non tamen eſt cauſa niſi ſine qua nō pręter hoc ꝙ in brutis poſt ſenſum neceſſario ſequitur paſſio quę neceſſario impellit appetitū. In Ad primū princip.

P homine autē non neceſſario ad intellectū ſequitur volūtas: neqꝫ intellectus ad potētiā ſenſus. AD ſecundū: ꝙ pſente obiecto habente rationem oīs boni non poteſt illud non velle: ergo & præſente obiecto habente rationem boni pticularis, ſaltem ꝓ hora non poteſt non velle illud: Dicendū ꝙ non eſt ſimile, qm̄ obiectū extra habens rōnē oīs boni, nō eſt bonū qđ q̄rat voluntas: propter qđ neceſſi tate imutabilitatis, libere tñ, ſeipſum mouet in illud. Obiectū vero habens rationē boni pticularis iudicati pro hora eſt aliquid qđ q̄rat volūtas: propter qđ nō immutabiliter volūtas ſe mouet in il lud. Sic enim ꝓponit ſub ratione pticularis boni: et ſi iudicat bonū ſimpliciter pro hora: oſtēdit tñ neceſſario illud in quo eſt defectus alicuius boni: propter quē defectum voluntas ſua libertate po teſt ab illo reſilire: licet non moueaꝛ ꝑ appetitum ad aliquod aliud: qa ſibi forte nullū eſt oſtēſum. Ad ſecūdū.

Opi. quorūdam.

Vnde ſi pro hora nõ poteſt cum effectu nõ velle illud aut velle eius contrariũ: hoc non eſt propter aliquã neceſſitatẽ quã ſcientia imponit volũtati: ſed ſolũ ꝑpter incõpoſſibilitatẽ contradictoriorũ vel contrariorũ circa idem in eadem hora indiuiſibili, vt patet ex ſupra dictis.

Queſt. xiiii. Arg. prin. Primũ. CIrca Secũdũ arguitur: ꝙ operatio volũtatis ſit ꝑpter operationẽ intellectus vt ꝑpter ſuperius & principalius: & hoc ex ordine ipſarũ potentiarũ. quia appetitus naturalis eſt ꝑpter ꝑfectionem rei naturalis ſcđm aliquid perfectius & ſuperius ipſo appetitu, ſuppoſita natura rei ĩ vtroq;. Propter hoc eñ graue ſuppoſita natura eius appetit eſſe deorſum. ibi eñ habet ſuã perfectionẽ in eſſe, & ſuam ſalutem. Similiter & appetitus animalis eſt ꝑpter perfectionẽ animalẽ quę eſt ſenſus vt ꝑpter aliquid ꝑfectius eo, ſuppoſita natura. Cõſimiliter ergo volũtas & appetitus rationalis eſt ꝑpter perfectionẽ rationis quę eſt intellectus ſiue intelligere, vt ꝑpter aliquid ꝑfectius, ſuppoſita natura intellectus & volũtatis.

Secũdũ. Item volũtas eſt potẽtia inferior intellectu: quia moueť ab illo: mouens aũt in eo ꝙ hmõi: quia eſt in actu: eſt ſub potiori ratione q̃ motũ: qđ inquantum hmõi nõ eſt niſi in potẽtia tm̃. & ꝙ ſic ſit patet, quia volũtas ꝑ p̃ſentiã intellectus exiſtentis in actu vadit in actũ: & ꝑ abſentiã eius nõ vadit in actũ. ergo &c.

Tertium. Item ꝑfectior eſt oꝑatio vt ꝑpter quã eſt alia, quę eſt circa ſubiectũ vnitũ operãti: q̃ circa nõ vnitũ. amare poteſt eſſe circa ſubiectum non vnitum: nõ autẽ viſio. ergo &c.

Quartum. Item ſi poſtmodum maneat amare circa ſubiectum vnitum non ex hoc ẽ principalior oꝑatio & perfectior: vt propter ipſum ſit alia, poſt q̃ primo eſt reſpectu nõ vniti. quia etſi fides maneret in patria reſpectu vniti: non tamẽ eſſet principalior viſione. conſimiliter ſciẽtia rerũ quę ĩ propria natura earum habeť hic in via, licet maneat in patria: nõ tamẽ eſt principalior viſione diuina. ergo &c.

Quintum. Item arguũt ex cõparatione amicitiæ ad alias virtutes. Eo enim ꝙ ſemper eſt ad alias virtutes & in comparatione ad illas ſuꝑ quas fundatur vel quas ſequiť nũq̃ eſt principalior aliis: ſed econuerſo: quare ſimiliter cũ dilectio fundetur ſuper cognitionem vel ſequatur illam, nũq̃ eſt principalior illa.

Sextum. Item ſcđm philoſophũ amicabilia ad alterum ſunt ꝑpter amorem ad ſeipſum. Si ergo aliquis ſit perfectus oĩbus virtutibus: perfectior eſt in illo ꝙ cognoſcit ſe talem entem, q̃ ꝙ velit ſiue eligat ſe talem eſſe. ergo ſi aliquis ſit perfectus ſine vltimo, ꝑfectior eſt in illo ꝙ cognoſcat ſe talem entem q̃ ꝙ velit ſe talem eſſe. primũ ſit actione intellectus: ſecũdũ actione voluntatis. perfectior ergo eſt operatio intellectus q̃ voluntatis. ſi ergo vna illarum eſt ꝑpter alteram: potius operatio voluntatis eſt propter operationem intellectus, q̃ econuerſo.

In oppoſitũ. CONtra. voluntas mouet ſe & alias potẽtias ad exercitiũ actus. qđ autẽ mouet ſe, nõ mouet niſi ꝑpter perfectionem ſuam. qđ enim mouet propter perfectionem alterius: mouetur principaliter ab illo q principaliter intendit perfectionẽ alterius. ergo &c.

Op. quorũdam. DIcunt aliqui ꝙ actus volũtatis ſit ꝑpter perfectionẽ intellectus: quoniã volũtas nõ mouetur in eſſe ꝑpter ipſam rem: ſed ꝑpter rei ab intellectu conſecutionẽ. Volo eñ finem: ſed nõ niſi vt videã ipm̃. & principalius eſt videre q̃ velle ſiue appetere vt videatur: & perfectius attingitur finis actione intellectus q̃ volũtatis. Et eſt volũtas aliqualiter perfecta perfectione intellectus: & intellectu ſiue videre formaliter & finaliter adherem⁹ deo non volũtate aut amore ſiue charitate. Charitas eñ nõ eſt ꝑfectiſſima virtus ſimpliciter: ſed ſolũ in merito ordinato ad p̃miũ, & ſecũdũ ſtatum vię: non autem in p̃mio & ſecũdũ ſtatum patriæ. Q
Quia amor viæ ꝑfectior eſt cognitiõe vię: quę imperfecta eſt, eo ꝙ eſt ꝑ fidẽ. Ecõuerſo aũt cognitio patrię ꝑfectior eſt amore patrię. & hoc quẽadmodũ ad ꝑfectionẽ ſciẽtiarũ ſpeculatiuarũ perfectius iuuamur per logicam q̃ ꝑ geometriã, tã q̃ ꝑ eam quę ꝑfectior eſt vt inſtrumẽtum ad acquirẽdum ſcientias ſpeculatiuas, q̃ ſit geometria: cum inter ſciẽtias ſpeculatiuas perfectior ſit geometria: eo ꝙ eſt demõſtratiua: q̃ logica. De p̃minentia volũtatis & intellectus alibi ſatis diximus: determinã- R
do ꝙ operatio volũtatis p̃minet & principalior ſit: ita ꝙ ſi natura volũtatis ſic in ſe ꝑfecta eſſet: vt abſq; operatione intellectus poſſet in ſuã operationẽ: non eſſet vis intellectiua in natura: niſi ob dignitatem naturę volũtatis ipſa haberet illam vt miniſtram, p̃cedẽtem eius operationẽ: quẽadmodum ſi rex tẽporalis eẽt tantę perfectionis vt per ſe poſſet in omnẽ ſuã oꝑationẽ: nullo modo eſſet ei ſeruus niſi ꝑpter dignitatis eius exigentiam: ſcđm ꝙ non ob aliud ſunt cũ deo angeli & ſingulæ creaturę: & cõſiſteret ꝑfecta beatitudo in amare deũ abſq; videre, qđ nõ poteſt dici ecõtra. Etſi eñ viſio poſſit eſſe perfecta ſine amore: non tamen in ſola viſione poſſet conſiſtere perfecta beatitudo: quia perfecta beatitudo cum ſit optimũ omniũ bonorum, non cõſiſtit niſi in actu perfectiore & meliore: qui eſt nõ videre ſed amare. Melius enim eſſet deum amare non videndo, q̃ videre nõ amãdo: quia amare ſimpliciter melius eſt q̃ videre. quod probatur ex ſuis contrariis. Peius enim eſt (ponendo hoc per impoſſibile) odire deum & videre, q̃ ignorare & diligere: ſicut & ſimpliciter

peius eſt deum odire q̄ ignorare. Illud autem ſecūdum conſideratioñe philoſophi eſt melius, cuius contrarium ſiue oppoſitum eſt peius. Maiori enim bono maius malum per ſe & eſſentialiter opponitur.
S Q3 ergo arguitur ex ordine potētiarum, ꝙ operatio intellectus eſt ſuperior & principalior: & ꝙ propterea operatio volūtatis eſt ꝑpter operationē intellectus: quia appetitus omnis ſemp eſt ꝑ pter pfectionē rei ſcd̄m aliqd ſupius q̄ ſit operatio appetitus: Dicendū ꝙ duplex eſt operatio appetitus. Vna q̄ cōſiſtit in deſyderio nō habiti: quę dicitur deſiderare. Alia vero quę cōſiſtit in dilectio ne iam adepti: q̄ dicitur reſpectu volūtatis amare. De prima operatione procedit obiectio: & de illa verum eſt ꝙ omnis opatio appetitus eſt ꝑpter perfectionē rei appetentis ſcd̄m aliquid ſuperius q̄ ſit operatio appetitus, & hoc vel vt qua ſicut ſupiori ſimpliciter pficitur: vel vt ſine qua media pfe ctionē illius ſupioris non poteſt attingere. Et ſic verum eſt ꝙ appetitus grauis quo appetit moueri ſiue eſſe deorſum, eſt ꝑpter ſalutē ſolā quā habet in quieſcendo deorſum. & appetitus ſenſitiuus animaliū quo appetūt ſentire delectabile, ſiue tenere ipm̄, eſt ꝑpter eſſe eorū conſeruationē ex fruitione ipſius. Et ſimiliter appetitus intellectiuus rationaliū quo appetunt videre beatificans bonū ſiue habere ipm̄, eſt ꝑpter pfectū eſſe qd̄ habent in eo ꝑ amorē adepti: ita ꝙ ſicut in graui appetit⁹ eſſendi ſiue quieſcendi deorſum nō eſt niſi ꝑpter ſalutē ſuā quā habet ibidē: vt ꝑpter pfectionem rei appetentis ſcd̄m aliquid ſupius q̄ ſit ipa opatio appetendi: qua quidē pficitur vt ſupiore ſimpliciter: appetitus vero mouendi deorſum nō eſt ꝑpter hmōi motū: niſi vt ꝑpter pfectionē: ſine qua media nō poteſt illā quietē deorſum, & ſalutē ꝑ illā attingere: ſic & ī animali appetitus habēdi ſiue tenēdi delectabile ꝑ fruitionē, puta in comedendo, nō eſt niſi ꝑpter ſalutē ſuā qua conſeruatur ſuū eſſe: vt ꝑpter pfectionē rei appetentis ſcd̄m aliquid ſuperius q̄ ſit ipa opatio appetendi: qua pficit̄ vt ſupiore ſimpliciter. Appetitus vero ſentiendi puta auditu/viſu/vel odoratu/nō eſt ꝑpter hmōi ſenſum niſi vt ꝑpter pfectionē ſuā: ſine qua media nō poteſt appetēs illud appetibile attigere: neqꝫ eius fruitionē, & ꝑ illam ſui eē cōſeruationē. Vñ canis leporarius nō appetit odoratū vel viſum vel auditū leporis niſi vt ꝑ talē ſenſum mediū dirigat̄ ad ipm̄ capiēdū vt eū comedat, & ex hoc eſſe ſuū cōſeruet. Et cōſiliter omo eſt in rationalibus. Appetitus eñ habēdi ſiue tenēdi ſummū bonū ꝑ frui tionē in amādo, nō eſt niſi ꝑpter ſalutē ſuā q̄ pficit̄ in illo: vt ꝑpter pfectionē rei appetētis ſcd̄m ali qd ſupius q̄ ſit ipa opatio appetendi: qua pficit̄ vt ſupiore ſimpliciter. Appetitus vero vidēdi illd̄ nō eſt ꝑpter hmōi videre niſi vt ꝑpter pfectionē ſine qua media nō poteſt appetens illud bonū pfe cte attingere: neqꝫ eius fruitionē: et ꝑ hoc ſuā in illo cōſummationē. Loquēdo aūt de ſcd̄a opatiōe appetit⁹, de qua obiectio nō ꝓcedit: ſiliter verū eſt ꝙ opatio appetit⁹ eſt ꝑpt pfectionē rei appetētis ſcd̄m aliqd ſupi⁹ q̄ ſit ipa opatio appetētis. qa nulla opatio poteſt eē primū obiectū potētię cui⁹ eſt opatio. ſed illa pfectio nō cōſiſtit ī aliq̄ alia opatiōe potētię alteri⁹ ad quā ordinat̄: ſed in obiecto illi⁹ opatiōis. Et ſic appetit⁹ grauis in qeſcēdo deorſum nō eſt niſi ꝑpter ſui eſſe conſeruationē ꝑ eſſe ibi et appetitus animalis in fruēdo delectabili ꝑ comeſtionē: nō eſt niſi ꝑpter cōſeruationē ſui eſſe: et ſimiliter appetitus rationalis in volēdo deum: nō eſt niſi ꝑpter appetētis cōſummationē in eē dei: nec eſt aliqs taliū appetituū principaliter ꝑpt aliquā aliā opationē.
T AD ſecūdū: ꝙ volūtas eſt po tētia inferior & impfectior q̄ intellectus: quia mouet̄ ab illo: Dicēdū ꝙ falſum eſt ſcd̄m ꝑdetermina ta: niſi ſcd̄m modū congruētē naturę ſuę cui libere poteſt cōtraire. et qd̄ arguit̄ ꝙ ſic: quia volūtas per pręſentiā intellectus ſcd̄m actū ſit in actu: et ꝑ abſentiā non ſit: Dicēdū ꝙ ſcd̄m ꝑdicta verū eſt ſicut cauſa ſine qua non: nō aūt ſicut cauſa ꝑpter quā ſic.
V AD tertiū: ꝙ viſio nō poteſt eſſe niſi cir ca obiectū ſibi vnitū: ſicut poteſt eſſe amor: ergo eſt pfecti⁹ & ſuperius: Dicēdū ꝙ verū eſt inquan tū hmōi: quia talis amor nō cōſiſtit niſi in opatione volūtatis impfecta. Viſio aūt eſt opatio pfecta Inquantū tñ ambo ſunt pfecta ꝑ vnionē circa obiectū, nihil impedit quin opatio amoris ſit pfectior & ſuperior. Qd̄ arguit̄ vlterius cōtra hoc: ꝙ amare ex eo ꝙ poſtmodū manet nō eſt ex hoc opatio perfectior, principalior, aut ſupior: ſicut neqꝫ fides vel cognitio rerū in ſuo genere: Dicēdū ꝙ verū eſt ſi maneret abſqꝫ alio mō vnitionis cū obiecto q̄ prius: ſicut manet illa ſciētia: & ſicut maneret fides. aliter eñ non eſſet fides. Nūc autē poſtq̄ habet circa obiectū vnionē veriorē q̄ intellectus vt in ſequēti quęſtione videbit̄: bene poteſt amare eſſe opatio ſupior/pfectior/& principalior q̄ ſit viſio.
X AD quartū: ꝙ amicitia nō poteſt eſſe principalis reſpectu aliarum virtutū: quia fundatur ſu per ipſas: ergo nec actio voluntatis: quia actio voluntatis fundatur ſuper actionem intellectus: Dicendum ꝙ immo ſcd̄m ꝑdicta amicitia inquantum eſt pars iuſtitię, & pficit omniū virtutum opationes: ipa eſt principalis ſup oēs, & principalior pars iuſtitię generalis nō ſolū ſpecialis: & non ſunt alię virtutes ei cauſa niſi ſine qua nō: ſed ex ꝓpriis actionibus electiuis circa alias virtutes &
Y earū opationes habet cauſari ſcd̄m ꝑdictū modū. AD quintū: ꝙ pfecti⁹ eſt aliquē pfectū aliquo ſe

Ad primū princi.

Ad ſecūdū.

Ad tertiū.

Ad quartū.

Ad quintū.

cognoſcere talem enté q̃ eligere ſiue velle talé eſſe: Dicendũ ꝙ reuera perfectius eſt ſcire talem entem in p̃ſenti, q̃ velle ſe talem fore pro futuro: & etiá q̃ velle ſe pro futuro ſcire talem fore. multo tamen perfectius eſt velle ſe talé eſſe in p̃ſenti q̃ ſcire ſe talem eſſe in p̃ſenti: & etiá perfectius é velle ꝓ preſenti ſe ſcire ꝙ talis eſt in p̃ſenti q̃ ſcire ſe talem eſſe in p̃ſenti: & adhuc multo perfectius eſt velle ꝓpter beatitudiné volũtatis quę conſiſtit in actu amádi, ſe talé eſſe in p̃ſenti: & etiam velle ſe ſcire ꝙ talis eſt in p̃ſenti, q̃ velle ſe talem eſſe in p̃ſenti abſolute: & q̃ velle abſolute pro p̃ſenti ꝙ talis eſt in p̃ſenti: quare & multo fortius q̃ ſcire abſolute ꝙ talis eſt in p̃ſenti. Perfectius eſt enim velle ſe eſſe perfectum virtutibus ſiue velle pro p̃ſenti ſcire ſe eſſe talem ꝓpter beatitudinem: q̃ ſcire ſe vel eſſe perfectum abſolute. Perfectius igitur eſt in propoſito velle ſe eſſe ſiue velle ſcire ſe eſſe perfectũ viſione dei ſcd̃m intellectũ ꝓpter eius fruitioné ſcd̃m volũtatem, q̃ ſcire ſe entem talé. ſ. ꝑfectũ fruitione dei, & etiá q̃ ſcire ſe eſſe ꝑfectum viſione dei ꝓpter eius fruitioné: & etiá q̃ eſſe ꝑfectũ viſione dei abſolute: & q̃ ſcire ſe eſſe ꝑfectum viſione abſolute. Vnde qđ dictũ eſt ſcd̃m illos in ſoluendo ꝙ voluntas nõ eſt motus in rem ꝓpter ipſam: ſed ꝓpter rei ab intellectu conſecutioné: falſum eſt vt

Ad ſextum. patet ex dictis. Item qđ aſſumitur ꝙ intellectu ꝑfectius attingitur finis: et ideo volũtas aliqualiter perficitur ꝑfectiõe intellectus: totũ falſum eſt: vt patebit ex ſequẽti q̃ſtione. Falſum eſt etiam ꝙ non formaliter adhęremus deo volũtate ſed intellectu: & ꝙ charitas nõ ſit ſuꝑma virtus niſi ĩ via & in merito reſpectu p̃mii: qđ aperte falſum eſt. Hugo eñ de ſancto Victore ſup. vi. c. cęle. hierarchię q̃rens de nomine *Seraphin* quare ab incẽdio charitatis denominat̃, dicit ſic. Fieri poteſt vt licet oĩa virtutũ dona ſuperiores ordines excellẽtius poſſident: ab his tñ quę inter virtutum dona ſublimiora ſolũ cognominationé trahant. Scimus eñ de ſcriptura ꝙ inter omnia virtutum dona charitas excellit. Propter qđ cõſequẽs erat vt ille ordo qui omniũ eminẽtiſſimus eſt: a charitate ſola ſumeret ſingularé in ſui diſcretione appellationé. quia eñ cognitio veritatis poſt amoré ꝓxima dignitate cognoſcit̃: idcirco ab ipa qui dignitate ſcđi ſunt poſt primos angelici ſpirit⁹ cognoſcũt̃. Ecce ꝙ non loquit̃ de charitate amore & cognitione ſiue viſione niſi patrię. Angeli enim nõ ſunt viatores: de quorũ charitate, amore, cognitiõe, viſione, iſta dicit: & tñ charitaté cęteris donis ꝓ ſtatu patrię p̃fert & amoré cognitioni. Vnde nõ eſt ſimile de iuuamẽto ꝑ logicam ad ſciẽtias demonſtratiuas: & per charitatem ad viſionem: niſi illa eſſet de numero illarum, ſicut charitas eſt de numero ſupremorum donorum. tunc enim logica eſſet perfectior cęteris ſcientiis demonſtratiuis ſicut & charitas cęteris donis.

Queſt. XV. Arg. prin. CIrca Tertium arguitur: ꝙ magis vnitur intellectus intellecto q̃ volũtas volito: ſic. quia ex illis ſit magis vnũ. Intellectus eñ vnitur cũ intellecto per modũ informantis: volitum autem voluntati non niſi per modum terminantis. & plus vnitur rei qđ ipſam iformat ab intra q̃ qđ ipſam tñ terminat: quaſi ab extra.

In oppo. CONTRA. vnio voluntatis cum volito realis eſt. Vnio vero intellectus cum intellecto eſt ſecũdum rationem tñ. Probatio. quia obiectum voluntatis habet rationem boni: quę realis eſt. Obiectum autem intellectus habet rationem veri: quę nõ niſi ſecũdũ rationem eſt ſolum: quia bonũ & malum ſunt in rebus: verum autem & falſum niſi ĩ anima & in

Opi. quorũdam. conſideratione, vt dicit̃. vi. Metaph. Dicunt aliqui ꝙ idem eſt obiectum volũtatis & intellectus differẽs ratione tñ. quia eſt obiectum intellectus vt eſt quiditas realis ſecũdũ ſe. eſt vero obiectũ volũtatis vt eſt bonũ app̃hẽſum ſcd̃m ꝙ app̃hẽſum. et ita vt eſt qd rõnis. non eñi vult volũtas ré niſi ſecundũ ꝙ cognitum quid eſt. Intellectus aũt intelligit rem ſcd̃m ꝙ ſcd̃m ſe aliquid eſt. Maior eſt auté vnio cũ obiecto aliquo inquãtũ eſt reale quid: q̃ iquãtũ eſt qd ſcd̃m rõné tñ. Qđ nõ oportet: quoniá idem obiectũ vtriuſq; eſt ſcd̃m ꝙ eſt aliquid reale. Ratio eñ veri & ratio boni nõ ſunt obiecta intellectus & volũtatis: ſed res ipa ſub ratione veri eſt obiectum intellectus: ſub ratiõe aũt boni, volũtatis. q̃uis ꝓpterea dicit̃ cõiter ꝙ verum eſt obiectum intellectus: bonũ aũt voluntatis. Quõ aũt maior eſt vnio volũtatis cum volito q̃ intellectus cũ intellecto, alibi ſatis declaraui: nec

Hugo. oportet repetere: qa nihil noui audiui in cõtrariũ niſi iá tacta: p̃ter vnũ: videlicet ꝙ illđ dictũ Hugonis ſup. vii. cęl. hierarchię. Intrat dilectio vbi ſciẽtia foris eſt, intelligit̃ de dilectione vię nõ patrię: qđ falſum eſt. Hoc enim dicit oſtẽdẽdo in ſeraphin ꝓpriá beatitudiné diuinę ꝑticipationis ex eius nomine dicens ſic. Ignem amoris concipiendo & prębendo calefacientes nominantur: nam quia in vnoquoq; ordine diſcretio nominis ſingularem quandam ac ꝓpriam notat habitudinis diuinę ꝑticipationem ex ſubſtantia ſua probat dicens. Mobile enim ſemp eorum circa diuina & inceſſabile & calidum & acutum & ſemper fluidum &c. Vbi ſuper illud acutum, dicit ſic. Signat acutũ impetum quẽdam amoris ferentis ſe in amatum: & intrantis & penetrantis in ipſum. Amor eñ vnũ

Z A B

re facere vult cū ipſo. & infra. Dilectio ſupereminet ſcientię: & maior eſt intelligētia. Plus enī diligit
q̄ intelligit: & intrat dilectio & appropinquat vbiq̄: ſciētia foris eſt: nec diſſimulare valēs quouſq̄
ad amatū ꝑueniat: & eo ipſo amplius adhuc ſitiens intrare in ipm̄ & eſſe cū ipo: & tā ꝓpinque, vt ſi
fieri poſſit, hoc idē cū ipſo ſit ipe. Ecce q̄ aperte vbiq̄ loquit̄ de amore & ſciētia patrię circa angelos
C cōtēplatores, qui nullo mō ſunt viatores. Qđ arguitur primo: ꝙ maior eſt vnio cū illo qđ ſe ha- Ad arg. pri.
bet ꝑ modū informantis, q̄ cū illo qđ ſe habet ꝑ modū terminātis tm̄: Dicēdū ꝙ verū eſt qñ termi
nās ē terminās tm̄: ſic ꝙ maneat extra terminatū: & ecōuerſo. quēadmodū radius terminat̄ ad pa
rietē vnde reflectit̄. Qñ vero terminās nō eſt terminās tm̄, ſed terminatū recipit̄ in terminātе per
trāſformationē aliqualē in ipm̄ terminās: tūc quāto magis tendit ī idipm̄ trāſformatio qđ infor-
mat: tanto maior eſt vnio rei cū eo in qđ trāſformat̄: q̄ cū eo qđ ipm̄ informat. quae trāſformatio fit
volūtatis in volitū per hoc ꝙ ſua actione amandi vergit & mouet̄ in ipm̄. Amor eñ ſcđm Diony-
ſium eſt virtus vnitiua & tranſformatiua ſcđm ꝙ alibi declarauimus. Idcirco ſimpliciter magis
D vnitur volūtas cū ſuo obiecto q̄ intellectus cū ſuo. Nihilominus tñ reſpondēdū eſt ad rationē cō- Ad arg.
trariā. Licet eñ nititur hoc ꝓbare: hoc tñ nō facit bono modo. Cum eñ dicit̄ ꝙ vnio volūtatis eſt in oppoſitū.
ſcđm ratione tm̄: nō eſt verū. immo (vt dictū eſt) eſt: realis licet ſub ratione veri: quę ſumitur ex
ordine quodā ad intellectū vt alibi declarauimus. Similiter quod dicūt aliqui: ꝙ bonum eſt obie
ctum volūtatis vt eſt quid rationis: quia nō niſi vt eſt cognitū in ratione: Dicēdū ꝙ verū eſſet ſi co
gnitio ſiue ratio cognoſcendi aut eſſendi in cognitione eſſet propria ratio ſecundum quā eſſet ob
iectum volūtatis: ſicut verū eſt ratio ſcđm quam res eſt obiectum intellectus. Sed non eſt ita: quo-
niam res eſt per ſe obiectum volūtatis vt habet rationē boni: licet nō abſq̄ hoc ꝙ eſt in intellectu.
vnde volūtas tantum fertur in realitatē boni cogniti quantū ferretur in ipm̄ ſi poſſet ferri in ipm̄
abſq̄ omni cognitione preuia.

SEquūtur quęſita ꝑtinentia ad quaedam genera hominū ſpecialiter. Et erāt duo.
Vnū ꝑtinēs ad doctores: Vtrū. ſ. doctor ſiue magiſter determinās q̄ſtiones ſiue
exponēs ſcripturas publice peccet mortaliter nō explicādo veritatē quā nouit. Queſt. xvi.
Alterum vero ad principes: Vtrū. ſ. liceat oppreſſos reprimere iniuriam ſuam ꝑ Queſt. xvii.
potentiā principū. CIRca primū arguit̄ ꝙ peccet mortaliter: quia talis doctor Arg. prin.
ex officio aſſumpto obligatur ad veritatē dilucidādū: cuius dilucidatio nec pro
pter ſcandalū dimittenda eſt. dicente Gregorio ſup Eze. Si de veritate ſcandalū
ſurgit: vtilius eſt naſci ſcandalū q̄ veritas ſubticeatur. ergo &c. CONtra. veritas vitę in rephen- In oppoſitū.
dendo vitia quandoq̄ eſt dimittenda: ne. ſ. rephenſus deterior fiat: et ſimiliter veritas iuſtitię in de
licta puniēdo. dicente Auguſtino ad Parmenianū. Si periculum ſchiſmatis timetur: punitio iuſti-
tiae eſt dimittenda. Similiter ergo & veritas doctrinae aliquando eſt omittenda & nō dicenda. non
E ergo ſemper peccat mortaliter ſubticens eam. DIcēdum ad hoc ꝙ ſecūdum Auguſtinū ſup illud Reſpōſio.
pſal'. v. Perdes omnes qui loquūtur mendacium: aliud eſt mentiri: aliud verū occultare. Manife-
ſtum eſt autem non eſſe culpam quandoq̄ verum occultare. Falſum autē dicere nō inuenitur eſſe
conceſſum. Verūtamē diſtinguēdū eſt de veritate. Eſt enim quędam veritas ad dicēdum opportu
na: quā. ſ. nouit doctor eſſe vtilem, fructuoſam, atq̄ expedientē audientibus. Et eſt alia veritas ad di
cendum pernicioſa quā. ſ. nouit doctor eſſe in grauamen & nocumētum audiētiū. Loquendo ergo
de prima veritate dico ꝙ doctor tenetur eā prout melius nouerit & poterit explicare. Ad iſtructio
nem eñ audientiū debet doctoris officiū exerceri: & nō gratia alicuius priuati cōmodi. dicēte Au
guſtino ſup illud pſal'. cxxxix. Vir linguoſus nō dirigetur in terra. Qualis debet eſſe ſeruus dei: vt
magis appetat audire q̄ dicere: et ſi fieri poteſt cupiat nō habere neceſſitatē loquendi & dicēdi &
docendi: gaudiū taciturnitatis intus habeat in voluntate: vocē doctrinę in neceſſitate. quando eñ
opus eſt rectę doctrinę: quādo pateris imperitū: quando pateris indoctum. ſi ſemp te delectat doce-
re, ſemper vis imperitū habere quem doceas. Si aūt beneuolus es & vis omnes doctos eſſe: non vis
ſemper habere quos doceas. Doctor ergo officium doctoris non debet aſſumere niſi propter imperi
tos: vt q̄ citius poterit eos peritos faciat: & a docendo ceſſet: quod nullatenus poteſt facere niſi ve
F ritatis quā nouit dilucidatione. Quam ſi non prout nouit dilucidat: ſed per ambages procedit: &
non quae ſentit proponit: ſed aliena: Dico ꝙ quantum eſt de ſe & ex officio ſuo auditores imperi-
tos manere cupit: & officium docendi non ex neceſſitate ſed ex voluntate exercet. Et ideo vt puto
mortaliter peccat ſiue timore ſiue odio ad talem veritatem ſic celandam perducatur: non ſo-
lum in veritatem ſic ſubticendo: ſed etiam in officium doctoris aſſumendo, ſi tali intentione offi-
cium aſſumat qualicunq̄ modo. & non ſolum ipſe: ſed quicunq̄ ſunt eius promotores, inſtiga-

rores & fautores in hoc.Et hoc maxime quando doctor nouit veritatis dilucidationē cōmuni po-
pulo profuturā,& eius occultationē damnoſam, pcipue in arduis qſtionibus in quibus periculum
vertitur:ad quas arguēdo pro & cōtra, quaſi puteū abyſſi aperit,& veritatē nō explicādo ipm nō
claudit.Propter qđ reus ē ſanguinis illi⁹ q occaſione tali in ipm p errorē cadit.Q; ſi veritatē ſic oc G
cultare crimē ē:quātū ergo crimē ē falſitatē p veritate ſciēter ppinare!Loquēdo aūt de veritate ſe
cūdo modo:illam poteſt & debet auditorib⁹ celare.et hoc ſiue fuerit i grauamē: eo ꝙ nō ſint aliq
auditorū ei⁹ capaces:& dicere apđ ſe illđ Ioā.xvi. Adhuc multa habeo vobis dicere:ſed nō poteſtis
portare mō:ſiue fuerit i nocumētū audiētiū.Audiētiū itelligo nō tā pñtiū ꝗ etiā illorū ad quos p
audiētes doctrina illa poterit peruenire:Et hoc quēadmodum Auguſtinus vbi ſupra declarat in
exemplo.Si quis quęratur ad mortē:iuſtus paratus debet eſſe verum occultare non falſum dicere:
Ad obiecta. vt neq; pdat neq; mētiať,ne occidat animā ſuā. PER hoc patēt obiecta:Dicēdo ꝙ dilucidatio ve H
ritatis opportunę quæ ſi nō fieret periculū poſſet imminere publicū,nō eſt dimittenda pter ſcan-
dalum:quia pter talem veritatē nō ſcandalizantur niſi mali.quibus hmōi veritas eſt odioſa, quē
admodū ſcandalizati ſunt Iudęi p dilucidatione veritatis in doctrina Chriſti.de quib⁹ dixit Chri-
ſtus.Cęci ſunt duceſq; cęcorū. Veritas tñ nō opportuna pter alias cauſas bene dimittēda eſt:vt
patet ex dictis:& ſcđm ꝙ procedit obiectio in contrariū:quę ſcđm hoc concedenda eſt.

Queſt.xvii. CIrca Secundū arguitur ꝙ non licet repellere iniuriā p potētiam principū, ſic. qa
Arg.prin. Matth.v. dicitur. Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate,fugite in aliā.eſt ergo
doctrina Chriſti ꝙ iniuriatores ſuſtinēdi ſunt:& hoc nō faciūt repellētes iniuriā
ſibi factā p potētiā principū:quare faciūt cōtra doctrinā Chriſti.ergo &c.CON
In oppoſitū. tra.illud eſt licitū ſine quo nō pōt haberi pax.Iniuriati aūt pacē nō haberēt in ec
cleſia niſi p potētiā principum iniurię repellerenť.ergo licitū eſt eas ſic repellere.
Reſponſio. Dicendū ꝙ circa tolerantiā iniuriarū in paſſo iniuriam eſt conſiderare animū I
paſſi iniuriā dupliciter:& in ordine ad ipas iniurias:& in ordine ad inferentē iniurias.In ordine pri
mo debet iniuriā paſſus habere patiētiā i tolerādo:& animū habere paratū ad ampliora ſi oporteat
tolerādū,potius ꝗ expetat p ſe vindictā.Iuxta illud Matth.v.Qui te percuſſerit in vnā maxillā:pbe
ei & alterā.i.parat⁹ eſto ad pbendū p tolerantiā pacificā ſi neceſſe fuerit.In ordine vero ſecūdo de- K
bet iniuriā paſſus primo miti aīo reatū iniuriæ ex corde dimittere.Iuxta illud Math.vi. Dimitte
nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.Per qđ ab animo remouetur libido
vindictę:quā nullo mō vel p ſeipm vel p aliū debet expetere.hoc eñ malorū eſt. Vnde Auguſtin⁹
ſup illud pſal.cviii.Pro eo vt me diligerēt detrahebāt mihi.dicit ſic.Reddere malū p malis habeāt
vel mali vł mediocriter mali & mediocriter boni vſqueadeo ꝙ lex eis dederit vlciſcendi modū:ocu
lum pro oculo:dentē p dēte.Quę ſi dici poteſt,iniuſtorū iuſtitia eſt:non qa iniquū eſt vt recipiat
quiſq; qđ fecerit:alioquin nequaꝗ lex illud conſtitueret:ſed quia vlciſcendi libido vitioſa eſt : ma-
giſq; ad iudicem ptinet.inter alios hæc diſcernere: ꝗ bonū hominē ſibi expetere. Dimiſſo aūt rea-
tu iniurię & libidine vindictę oīno repulſa a corde,ſecūdo debet ad iniuriatoris correctionē labora
re:& ne inſolentior fiat iniuriator,& iuſtitia ęquitatis inter eos fiat:emendā & ſatiſfactionē expete
re.quia vt dicit Auguſtinus ad Marcellū.et habeť.xxiii.q.v.Prodeſt,Hoc ſolū bene agitur:vt vita
hominū corrigatur.Gloſ.Siue per verba,ſiue per pecuniā,ſiue alio modo nō refert.Sed talis emēda
expetēda eſt p iudicē eccleſiaſticū ſiue ſęcularē:quia vt dicit Leo papa ibidē:res oēs tutæ aliter eſſe L
nō poſſunt:niſi regia & ſacerdotalis defendat auctoritas.Item Auguſtin⁹ ad Macedoniū. & habeť
ibidē.Non fruſtra inſtituta ſunt poteſtas regis:ius agnitoris:vngulę carnificis:arma militis:diſci
plina dominātis:ſeueritas etiā boni patris.habēt oīa iſta modos ſuos:cauſas:rōnes:vtilitates.Hęc
cū timenť,& mali coercenť,& boni quieti inter malos viuūt.Sed primo ſup hoc regrēdus eſt pci-
pue a viris eccleſiaſticis iudex eccleſiaſticus:& deinde ſi corrigere nō valet iniuriantē,iudex ſęcula
ris.Vnde vt Iſido. ibidē.Principes ſęculi nōnūꝗ intra eccleſiā poteſtatis adeptæ culmina tenēt:vt
per eādē poteſtatē diſciplinā eccleſiaſticā muniāt:cęterū intra eccleſiā ptātes neceſſarię nō eſſent
niſi vt qđ non pualent ſacerdotes efficere p doctrinę ſermonē:poteſtas hoc imperet p diſciplinę ter
rorē.Q; ſi iudex defecerit, vt celerem emēdam p ipſum habere non poſſit : tunc expectandum eſt M
iudicium dei.de quo in pſal.cxlv.Faciet iudicium iniuriam patientibus. Auguſt. id eſt vindica-
bit iniuriā accipientes:& puniet iniurioſos. Nec amplius cauſa corā iudice terreno proſequenda
eſt.Aliter enī vt dicit Auguſtin⁹ ibidē, ſtatim ad te pcedit vox apoſtolica & dicit tibi.Iā qdē oīno
delictū eſt:quia iudicia habetis vobiſcū.quare nō magis patimini iniqtatē!qre nō iiuriā patimini!
Corripit homines quia non patiūtur iniuriam: cūq; ſic quiſq; paſſus fuerit iniuriā:nec iniuriatus

pacem cum iniuriatore poterit habere: tunc demũ vtendum eſt conſilio Chriſti. Si vos perſecuti
fuerint in vna ciuitate fugite in aliam. Q̃ ſi non poterit effugere corpore, fugiat animo: ne mẽte
coinquinetur ex malorũ contubernio. dicente Auguſtino ſuper illud pſal. lxvii. Nõ me demergat
tempeſtas aquæ. Quibus dictum eſt: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam: hoc
eis dictum eſt vt nec carne hærerent nec ſpiritu. Non enim appetendum eſt vt hęreamus vel car-
ne: ſed quantũ poſſumus vitare debemus. Si vero hęſerimus, & in manus peccatorũ venerimus: iã
corpore hęſimus: fixi ſumus in limo ꝓfundi: reſtat ꝓ anima deꝓcari vt non hęreamus. i. nõ cõſen-
tiamus. Sic ergo dico: ꝙ ſeruato pſcripto ordine bene licet repellere iniuriam ꝑ potentiã principũ:
N & iniquũ eſſet non repellere ſi poſſibile eſſet. Et ſecũdum hoc concedenda eſt ratio ſecunda. AD Ad arg.
rationem primam in contrarium: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam: Dicen- princi.
dũ ſecundum iam dicta, ꝙ hoc intelligitur in caſu: quando iudex idoneus ad repellendas iniurias
oppreſſorũ haberi nõ poteſt. Regulariter tñ fugere non debet negligendo emendã expetere & in
iuriatoris correctionẽ, ſi iudex ad hoc idoneus haberi poſſit.

Explicitum eſt Decimum Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

Incipit Quodlibet Vndecimũ. M. Henrici a Gandauo.

DIſputatio noſtra generalis
vndecima continebat triginta propoſita: Quorum quędam erant per
tinentia ad deum & ad creaturam cõmuniter: quędam vero ad creatu
ram intellectualem ſpecialiter. De primo propoſita pertinebant ad dei
actionem circa creaturam. Quorum quędam pertinebant ad creatu-
rarum productionem, quę proponebantur primũ: deinde proponeba-
tur vnum pertinens ad creaturarum reductionem in ipſum. Adhuc
de primo proponebantur tria: quorum vnũ pertinẽs principaliter ad
rem productam, erat: Vtrum deus poſſit facere ſub vna ſpecie ſpecia- Quęſtio.I.
liſſima angeli, aliquem alium angelum æqualem in natura & eſſentia
ſpeciei, angelo iam facto ſub illa. Alia vero duo pertinebant principaliter ad modum producẽdi ali
quid a deo, ſiue ad modum agendi aliquid circa creationem. Quorum vnum erat. Vtrum deus Quęſt.II.
poſſet facere aliquid qđ non decet, ſiue qđ non decet eũ illũ facere. Alterum vero erat: Vtrum in cõ Quęſt.III.
poſito ex materia & forma educibili de potentia materiæ creato, principalius creetur materia an
forma. CIRca primum arguebatur, ꝙ angelo nunc exiſtente ſub aliqua ſpecie angeli ſpecialiſſi- Arg.prin.
ma, deus poſſet facere alium angelum æqualem in forma & natura ſpeciei: Primo ex parte ipſius Primũ.
formæ ſiue naturæ ſpeciei: quia forma quantum eſt ex ſe non magis nata eſt eſſe in vno ſuppoſito
q̃ in alio, & ſic æqualiter ergo nata eſt eſſe in vno ſuppoſito & in alio ſiue in pluribus: quare quia
deus poteſt quicquid natum eſt eſſe aut fieri: deus poteſt facere alium angelum &c. Secundo a ſi- Secundũ.
mili ſic. Non minus poteſt deus facere alium angelum æqualem in forma ſpeciei ei qui nunc fa-
ctus eſt ſub ſpecie, q̃ poteſt facere alium ſolem æqualem iſti qui modo factus eſt in forma ſpeciei ſo
lis. ſed poteſt facere alium ſolem æqualem iam facto: ergo &c. CONTRA. hoc eſſe quod habet In oppo.
angelus iam factus per ſe & eſſentialiter conſequitur ſpeciem angeli, quare non poteſt eſſe aliud
eſſe ipſius ſpeciei angelicæ q̃ huius angeli, vt ideo neceſſarium ſit vnicum eſſe & ſpeciei & indiui-
duo ſiue ſuppoſito eius. ſed eſſe non plurificatur aut communicatur niſi plurificato aut cõmuni-
cato eo cuius eſt eſſe, quare ſi fieret alius angelus in quo eſſe ſpeciei communicaretur aut plurifi
caretur, oporteret ipſum ſuppoſitũ huius angeli iam facti communicari alteri angelo fiendo aut
O plurificari: conſequens autem eſt impoſſibile: ergo &c. HANC quæſtionem alias tetigimus in Reſol.q.
aliis quæſtionibus de Quolibet, in quibus etiam declarauimus quomodo genus in angelis aliter Opi.phorũ.
per differentias deſcendit in ſpecies q̃ in corporalibus. Quibus ſuppoſitis quantum ad præſens
ſufficit: oportet ſcire ꝙ ſententia philoſophorum fuit ꝙ in ſeparatis non eſſet aliud eſſe ſpeciei &
ſuppoſiti: & ſic ꝙ eſſentia non ſubſiſteret niſi in vnico ſuppoſito: & ꝙ vlterius nõ eſſet illius aliud
eſſe eſſentiæ & aliud exiſtentię: ſed ꝙ ipſa eſſentia eſſet ex ſe quoddam neceſſe eſſe & quędam exiſtẽ
tia. & ſic ꝙ quodlibet ſuppoſitum ſubſiſtẽs in eſſentia ſepata eſſet deus quidã, licet in diis eſt vnus Improbatio
P primus & ſummus. Quod oĩno eſt abſurdũ apud catholicos vt alibi tractauimus. Ideo ſunt ali- opi.
qui catholici dicentes ꝙ angelus vera creatura eſt, habens ab alio eſſe. Dicunt tamen ꝙ licet Opi.aliorũ.

non habet eſſe exiſtentię effectiue niſi a deo,tamē non ſubſiſtit niſi in vnico ſuppoſito in quo eſt ꝑ
fecta ratio ſpeciei:cū in nullo ſit aliud eſſe ſpeciei & aliud ſuppoſiti:& ſic ꝙ nō poſſit eſſe aliud ſup-
Improbatur. poſitum angeli ſub illa. SED quia hoc damnatū eſt rationabiliter:quia eſſentia ſiue natura ſiue Q
forma ſpecifica ex ſe nō eſt niſi ipſa:nec habet eſſe aliquod qđ eſt aliud re ab ipſa:quia eſſe qđ dicit
eſſentię/qđ definitiua ratione exprimitur,cū dicit ꝙ definitio eſt oratio indicans quid eſt eſſe:oīno
eſſentiale & naturale eſt ipſi eſſentię,& eſt idem cū ipſa re,differēs ab ea ſola ratione: cętera autem
oīa ſunt ei aliquo modo accidētalia:cuiuſmodi ſunt eſſe in aīa ſiue ī intellectu vt ī cognoſcēte:& eē
in ſuppoſito exiſtente extra animā vt in ſubſiſtēte:cui nō ſolū accidit eſſe exiſtentię qđ habet ī ſup
poſito exiſtēte extra animā:ſed etiā accidit ei quodāmodo eſſe in ipſo ſuppoſito, ſcđm ꝙ hoc alias
ſępius expoſuimus ſcđm Auic.Species eñ ex ſe non habet eſſe in ſuppoſito,ſed eſſe oīno īdetermi
natū:eſſe aūt in ſuppoſito nullo modo habet niſi ꝑ hoc ꝙ eſt effectus:& ꝑ hoc habet eſſe determina
tum per qđ deſcendit in ſuppoſitū,nō ꝑ aliquid reale ꝑtinens vllo modo ad naturā formæ ſpeciei:
quemadmodū forma generis deſcendit in ſpeciē per differentiā additā:vt aliquid reale ꝑtinens ad
formā generis,eo ꝙ forma generis in potētia habet eſſentialiter in ſe formā quę eſt differētia,& eſt
eſſentialiter in potentia totū qđ eſt forma ſpeciei:ſcđm ꝙ etiā alias ſufficiēter declarauimus: ſed ꝑ
idipſum vt conſideratur ſub ratiōe determinati.Quare cū forma/quę ex ſe cōmunis eſt & indeter
minata, nō poteſt deſcendere in ſuppoſitū niſi aliquo modo determinetur in illud,quia aliter non
eſſet ſuppoſitū quid determinatū ſub ſpecie/qđ tñ oīs ratio ſuppoſiti requirit:ita ꝙ ſi ponat ſuppo
ſitum ſubſiſtere in re extra ſine omni determinatione,implicaretur cōtradictoria:ſcilicet ꝙ eſſet de-
terminatū & indeterminatū:& illa determinatio fit ꝑ aliquod eſſe nō aliud ab ipſo eſſe indetermi-
nato:qđ quidē eſſe determinatū nō eſt vere accidēs:licet ſit extra rationē ſpeciei:determinatio ne-
ceſſario fit ꝑ aliquid.Si eñ illud eſſet vere accidēs,tūc ſuppoſitū ſub ſpecie nō eſſet vnū niſi ꝑ acci-
dens & nullum ꝑ ſe:qđ falſum eſt. Vnde ſecūdū diuerſum modū ponēdi eſſe īdeterminatū ſpeciei R
determinari in ſuppoſito,ſcđm hoc diuerſimode ponitur ſpecies deſcēdere in ſuppoſitū/aut in ſup
poſita.Sed hoc alio & alio modo dicūt fieri in formis materialibus & ī formis ſeparatis a materia.
In materialibus eñ dicūt ꝙ verū eſt ꝙ forma determinat ꝑ materiā in qua habet eſſe & recipi: nō
vt cōſideratur ipſa materia in ſua eſſentia ſimplici,ſed vt eſt ſub dimenſionibus. Et hoc dupliciter
quoniā in quibuſdā formā ſubſtātialem in materia naturaliter ꝓcedūt dimēſiones interminatę:vt
in generabilibꝰ & corruptibilibus.In quibuſdā vero forma ſubſtātialis in materia naturaliter ꝓce-
dit omnē rationē dimenſionū,vt in corporibus cęleſtibus.ſcđm ꝙ hoc plane dicit Auerro. in libel-
lo de ſubſtātia orbis.In primis aūt quia dimēſiones quodāmodo ꝓcedūt formā ſubſtātialē ī mate-
ria/ materia ſub ratione diuiſibilis eſt ſubiectum ſuæ formę: ita ꝙ ſcđm vnam ꝑtem ſui poteſt eſſe
ſubiecta formę ſpecificę ſcđm vnā determinationē quā habet ab illa:& nō ſcđm aliā.ſed ſcđm illam
aliā pōt eſſe æqualiter ſubiectū eiuſdē formę ſpecificę ſcđm aliā determinationē quā habet ab illa.
Et ideo in talibus quia forma ſcđm vnā determinationē nō neceſſario continet ſub ſe totam ſuam
materiā poſſibilem ad ſui ſuſceptionē,per materiā fit indiuiduorū plurificatio ſub vna ſpecie ſpe-
cialiſſima:& recipit ipſa forma ꝑ hoc diuerſa eſſe in diuerſis ſuppoſitis. Et ſunt aliqui ſequētes di- S
Opi. quorūdam. cta ꝑriorū qui dicūt ꝙ nullo modo alio poteſt ſpecies determinari ad ſuppoſita niſi ꝑ materiā/ & ꝑ
cōſequēs ꝙ nō niſi ꝑ materiā poteſt fieri formę ſpecificę indiuiduatio:neqꝫ plurificatio ꝑ plura ſup
poſita.Sed aliter in formis cęleſtiū corporū/& aliter in formis ſeparatis īmaterialibꝰ. In primis eñ
dicūt ꝙ etſi forma ſpeciei quātum eſt ex ſe ſit plurificabilis:vt forma ſolis & lunę,quia tñ cōtinet
in ſe totā materiā poſſibilē ad ipſam ſcđm vnicā determinationē:& hoc quia vt dictū eſt forma ſub
ſtantialis in talibus ꝓcedit omnē rationē dimēſionū/& eſt materia ſubiectum eius ſub ratione indi
uiſibilis:idcirco(vt dicūt)ſcđm ꝑhm in ſecūdo de cęlo & mūdo:impoſſibile eſt formas talium plu
rificari,& impoſſibile eſt oīno plures eſſe ſoles aut plures lunas: & ꝙ deus non poſſet facere ſolem
alium ab iſto,neqꝫ lunā aliam ab iſta.In formis aūt ſeparatis angelicis dicūt ꝙ quia illę nō ſunt na
tę determinari ꝑ materiā neqꝫ eſſe actus materię,in ipſis nulla oīno eſt determinatio ꝑ materiā ne-
qꝫ indiuiduatio:ſed ipſę formę ſingulę in ſeipſis ſunt quędā ſuppoſita abſqꝫ omni determinatione
formę:ita ꝙ in ipſis nō differt eſſentia ſimpliciter & hęc eſſentia:neqꝫ eſt aliud eſſe eſſentiæ ſimpli-
citer & huius eſſentię,ſiue ſermo fiat de eſſe eſſentię ſiue de eſſe exiſtentię ſcđm ꝙ iam tactum eſt.
Improbat. SED hoc totū falſum eſt & erroneū atqꝫ damnatū Pariſii: & hoc rationabiliter vt iam tactū eſt T
circa formā ſeparatā principaliter.Qđ etiā falſum eſt circa formā corporum cęleſtiū.etenī licet ſol
continet totā materiam ſuā(quæ ad formā ſolis eſt poſſibilis)iam factā:non tñ cōtinet totā facien
dam ſiue poſſibilem fieri a deo. Propter qđ ſicut deus poteſt facere materiā de nouo poſſibilē ad

formã ſolis talem qualis eſt illa quæ modo eſt ſub forma ſolis,ſic poteſt facere nouũ ſolem ſi velit. Sed philoſophi nihil poſuerunt de nouo poſſe fieri a deo immediate/ſed ab ęterno fuiſſe factũ quic quid ab ipſo poteſt fieri imediate:& ideo poſito tali antecedente,nullo modo poterũt ponere ꝙ poſ ſibile eſſet plures eſſe ſoles aut fieri a deo/licet ipſa forma ſolis quãtũ eſt ex ſe plurificabilis eſſet ſi plu
V rificari poſſet eius materia. Similiter forma angeli ita habet rationẽ vniuerſalis ſcd̃m rationẽ ſpe ciei ſpecialiſſimę,ſicut eſt forma hoĩs aut aſini:& ita rationẽ cõmunis & abſtracti per intellectum & indeterminati atꝗ determinabilis,etſi nõ per materiã,tamẽ ꝑ eſſe in ſuppoſito:quia vt dictum eſt, nõ eſt ſuppoſitũ niſi per determinationẽ aliquã: vt impoſſibile ſit dicere ꝙ nõ ſit aliud eſſe eſſentiæ angeli ſimpliciter & huius angeli : immo oportet ꝙ ſint differentia ſecũdũ rationẽ determinati & indeterminati.quã quidẽ determinationẽ effectiue nõ habet forma niſi a ꝓducẽte ipſã in exiſtentia actuali:qa nõ terminaẽ actus ꝓductionis ad eſſẽtiam rei ſimpliciter vt eſt eſſentia ſub ratione inde terminati:ſed ſolũmodo vt eſt hęc eſſẽtia:quia oĩs actus & opatio eſt circa ſingularia.formaliter au tem habet determinationẽ in hoc ſuppoſito:quia in ipſo eſt ſcd̃m hoc eſſe propriũ huic ſuppoſito : & ſic poſitiua eius indiuiduatio nõ ſit effectiue niſi per ꝓducẽtem,& formaliter nõ niſi per hoc eſſe Qualiter autẽ habeat fieri indiuiduatio negatiue, alibi ſufficiẽter expoſuimus. Vnde quia arti culus iſte ꝙ nõ poſſint eſſe plures angeli ſub eadẽ ſpecie,damnatus eſt:aliqui volentes fugere illam dãnationis ſententiam, ponũt ꝙ angelica ſpecies plurificabilis eſt ſecũdũ determinationẽ eſſe diuer ſorum in ſuppoſito,& ꝙ non eſt in aliquo ſuppoſito niſi ſcd̃m aliquod eſſe determinatũ.Et dicunt ꝙ eſſentia ſiue forma ſpecifica angeli poteſt deſcẽdere in plura ſuppoſita quãtũ eſt de ſe:ſed tñ ſecũ dum rationẽ perfectã ſpeciei,tãtũ in vnicũ ſuppoſitũ poteſt deſcẽdere,ſicut & ipſa forma ſpeciei eſt vnica: ſed ꝙ a ratione ꝑfectionis illius eſſe,poteſt deficere pluribus modis,& ſcd̃m plures gradꝰ im perfecti.Ideo eni(vt dicũt)cum illo primo angelo in quo eſt forma ſpeciei ſcd̃m eſſe cõpletũ & ꝑfe ctum,poſſũt eſſe plures alii ſecũdũ eſſe imperfectum & incõpletũ: ſed hoc dupliciter. Vno modo ꝙ prius ꝙ̃ deus aliquẽ angelũ fecit/ipſe potuit plures angelos feciſſe ſub vna ſpecie, ita ꝙ quilibet eorꝫ haberet aliquid de ꝑfectiõe ſpeciei,ſed ſemp aliud & aliud. Alio modo ꝙ primo & vnico facto ſub ꝑ fecta ratione ſpeciei,deus potuit facere plures alios ſub eadẽ,deficiẽtes a ꝑfectione illius ſecũdũ gra dus diuerſos.Ita(ſicut dicunt)ꝙ quia decet deũ facere quod ꝑfectũ eſt:non autẽ decet eũ facere qd̓ imperfectũ,idcirco ſub vna ſpecie ſolũ fecit vnicũ angelũ.ſ.qui ſcd̃m eſſe perfectũ contineret formã ſpeciei,& nullũ aliũ.Etenim ſi plures poſſent fieri ſub ipſa,nõ tamen fecit:quia aliũ ęqualem illi qui ſecũdum eſſe perfectũ continet eſſentiã,facere non potuit: aliũ ſecundum eſſe imꝑfectum cõtinen tem in ſe eſſentiam non fecit:non quia illum facere non potuit,ſed quia facere eum nõ decuit: ſuꝑ
X quo mota fuit quæſtio ſequẽs. Quod omnino falſũ eſt quo ad eſſe ꝑfectũ angeli facti,& per con ſequens ex ꝑte aliorum fiendoꝝ.Cũ enim illud eſſe ſpeciei in angelo ꝑfecto quãtũcũꝗ ſit perfectum & cõſequens ſpeciẽ,& in illo ſuppoſito ſit determinatũ,& formaliter determinãs formã ſpecificam ad ſuppoſitũ,neceſſario differt ab eſſe eſſentiæ ſpeciei ſimpliciter:quod eſt ĩdeterminatũ.Sicut etiã ſecũdum rationem determinati & indeterminati differunt eſſe incõpleta,poſſibilia fieri/ſcd̃m illos/ in aliis angelis,& eſſe ipſiũ eſſentiæ ſimpliciter:ita ꝙ omnino falſum ſit dicere ꝙ in aliqua creatura ſubſiſtẽte in ſuppoſito nõ eſt aliud eſſe ſimpliciter & eſſe huius:& ꝙ in nullo differũt eſſẽtia & hęc eſſentia. quia eſſẽtia ſimpliciter propter ſui eſſe omnimodam indeterminationem eſt in potẽtia ad quodlibet eſſe determinatum,ſiue fuerit perfectum ſiue imꝑfectum:& ſic eſt in potentia ad eſſe de terminata diuerſa ſecũdum perfectũ et imperfectum:ſimiliter ad eſſe diuerſa ſecũdũ rationẽ ęqua lem perfecti & imꝑfecti : etiam ſi non poſſet deus facere angelũ,nec poſſet angelus eſſe omnino niſi ſecundũ rationem eſſe ꝑfecti:& hoc quẽadmodum forma eſt plurificabilis ſecũdum diuerſas mate rias/ſi poſſibile eſſet illas eſſe.Et ideo ſicut ex parte ſolis deũ poſſibile eſt facere aliam materiã ſecun dum quã forma ſolis eſt in potentia ad aliũ ſolem, etſi non eſt niſi vnica,& æqualem illi:& ſic cum effectu poteſt facere plures ſoles æquales: ſic ex parte angeli poſſibile eſt deũ facere angelum ſcd̃m aliud eſſe æque perfectum illi eſſe quod habet angelus iam factus,acſi non eſſet alius factus:quia ſe
Y cundum illud eſſe forma angeli eſt in potentia ad alium angelum. Quod autem dicunt ꝙ plures angelos poteſt deus facere ſecundum eſſe imperfectum:hoc omnino falſum eſt,quia ſpecies angeli ca in ſimplici & indiuiſibili conſiſtit,nõ recipiẽs magis aut minus:ergo in quocunꝗ eſt,tota eſt, & æqualiter tota ẽ quo ad eſſẽtialia formę. Qđ addunt/ ꝙ deus non facit illos angelos ĩperfectos/
Z quia non decet eum facere illos:de hoc videbitur in ſequenti quęſtione. SIC ergo ſimpliciter di co ad quæſtionem, ꝙ deus quocunꝗ angelo iam facto poteſt facere æqualem in forma & natura & eſſe ſpeciei. Et ſecundum hoc concedenda ſunt duo prima obiecta pro iſta parte. Ad tertium

Opinio alio rum.

Improbatur

Reſpõſio ad quęſtionem.

Ad ar.i op.

honeſtum.Quia vno modo dicitur inhoneſtum vel indecēs ſecūdum ordinem aliquem particula-
rem ad aliquā cauſam particularē,& ad facta aliqua particularia.Alio modo ſecundū ordinem vni
uerſalem ad aliquā cauſam vniuerſalem/& vniuerſaliter ad omnia alia. Primo modo inhoneſtū eſt
aliquod malum pœnę,puta ꝙ aliquis ſit cęcus: vt erat ille de quo eſt ſermo Ioan.ix.indecens eſt &
inhoneſtum in ordine ad merita eius: quia vt ibidem dicitur,nec ipſe nec parentes eius meruerūt
vt cęcus naſceretur.Similiter indecens eſt in ordine ad perfectionem aliorum ſenſuū in illo:queād-
modum indecens eſſet ꝙ patibulum latronū ſtatueretur in medio foro ciuitatis,vbi nihil mali de
meruerunt ciues,aut maiores eorum. Decens autem eſt ꝙ ſtet extra ciuitatē ad ſuſpendendum la
trones.Et conſimiliter decens eſt ꝙ quādoq; per publicam iuſtitiam exequetur id meritus.Secundo
modo nihil eſt inhoneſtum niſi malum culpę.Nullum enim malum pœnę contingit in particula-
ri quod non congruit vniuerſo,& eſt eius cauſa rationabilis & certa,q̄uis nobis incognita multo-
tiens.& ſic decens & honeſtum fuit ꝙ ille cęcus naſceretur Ioan.ix.quia ex hoc eſt quiddam decens
C & honeſtum ortum.ſ.dei glorificatio,vt ibidem dicitur. De illo ergo qđ eſt indecens iſto ſecun- Reſponſio.
do modo:dico ꝙ deus non poteſt facere quod non decet ipſum facere,ſicut nullo modo poteſt pec
care. Et poſitio illorum implicare videtur ꝙ hoc quod eſt facere angelum imperfectum ſit tale
indecens. De illo autem quod eſt indecens primo modo/qđ tamen decens eſt & honeſtum per op-
poſitionem ad indecens ſecundo modo:Dico ꝙ deus poteſt facere qđ eſt indecens: non tamen ſub
ratione illa qua eſt indecens,aſpiciendo ad ordinem & cauſam particularem:ſed ſub ratione qua eſt
decens aſpiciendo ad ordinem vniuerſalem & cauſam ſuperiorem & vniuerſalem: ſecūdum quem
modum alias declarauimꝰ quomodo deus erat cauſa cęcitatis & mali pœnę in illo cęco nato:& qđ Quol.v. q.v.
ſic erat decens,licet ſecundum alium ordinem indecens, bene deum decuit facere non ſecūdum ꝙ
erat indecens ſed ſolum ſecūdum ꝙ erat decens. Et ſic abſolute dico/ꝙ deus nullo modo poteſt fa-
cere aliquid qđ nullo modo & ſecūdum nullum ordinem deceret eum facere:immo quicq̄d facit
decet eum facere: & quicquid facere poteſt,ſi faceret,deceret eum facere,& nō niſi ſecūdum ordi-
nem decētem faceret. Vnde ſi poteſt deus Petrum damnare & Iudam ſaluare de potētia abſoluta,
hoc nō eſt niſi quia deceret eum facere hoc ſecūdum ordinē aliquē iuſtitię ſi faceret,nec aliter poſ-
D ſet illud facere.Et ſic nihil poteſt deus facere de potentia abſoluta,quin illud poteſt facere de potē-
tia ordinata:licet ſecundum alium ordinem q̄ ſit ille propter quem dimittit illud facere: ita tamē
ꝙ ſemper facit quod melius & rationabilius eſt aſpiciendo ad totum ordinem vniuerſi,ſecundum
E quem multa non facit quæ poſſet facere. Ex quo patet ꝙ valde incōueniens eſt dicere ꝙ deus poſ
ſet plures angelos facere ſub eadem ſpecie ſecūdum dictum modū,quos tamen non facit,quia non
decet eum illos facere. Si autem intelligatur ꝙ poteſt illos facere: & abſolute ꝙ ſecundum nullum
ordinem omnino decet eum illos facere, ſimpliciter falſum eſt & erroneum.Si vero intelligatur ꝙ
poteſt illos facere ꝙ tñ deceret eū facere eos ſecundū aliquem ordinem ſi illos facit: ſed ꝙ non facit
hoc eſt quia ſecūdum alium ordinem conuenientiorem non decet eum illos facere,nec decuit eum
F illos feciſſe,bene debet concedi. Sed vtrum iam fecerit plures ſub eadem ſpecie,an tm̄ ſingulos ſub
ſingulis ſpeciebus, vt ſint tot ſpecies angelorum quot ſunt angeli:an ſint plures ſub vna ſpecie,an
omnes eiuſdem ſpeciei:de hoc nihil ad pręſens:ſed an poſſibile ſit plures fieri ſub eadem ſpecie ſem-
per tamē ſecūdum eſſe perfectius & imperfectius iuxta prędictum modum in queſtione pręcedenti
an ſecūdum æqualem perfectionem ipſius eſſe/de hoc ſimiliter nihil ad pręſens plus q̄ iam dictum
eſt.Concedenda eſt ergo ratio vltima probans ꝙ deus nihil poteſt facere quod nullo modo deceret
G ipſum facere.Ad primū in oppoſitum/ꝙ repugnat perfectioni angelorum facere plures ſub eadem Ad pri.pri.
ſpecie:dicendum ſecūdum prædicta in præcedente quæſtione ꝙ falſum eſt qđ aſſumit: & ad illius
probationem/ꝙ plurificatio indiuiduorum ſub eadem ſpecie non eſt niſi propter ipſius ſpeciei im-
perfectionem : dicēdum ꝙ plurificatio indiuiduorum ſub eadem ſpecie/duo reſpicit.ſ.& pluralita-
tem multitudinis ex parte ſpeciei,& modū multiplicandi ex parte actus,quo multiplicantur.Quo
ad primū dico ꝙ non eſt niſi propter perfectionem formę ſpeciei.Quo ad ſecūdum dico ꝙ plurifica
tio per actionem alterius: vt per creationē,nullo modo repugnat perfectioni ſpeciei:immo hoc eſt
de eius perfectione: plurificatio autem eius per actionem propriam ſcilicet per generationem non
eſt ſine aliqua perfectione ſpeciei,qua ſcilicet non poteſt plurificari in vno ſecundum numerum/vt
procedit obiectio:non tamē eſt ipſa plurificatio effectiue propter illam imperfectionē,ſicut nec ipſa
generatio ſimpliciter,ſed potius propter perfectionem:perfectionis enim eſt generare & perfectorū
tm̄/licet generare in aliena materia ſit imperfectionis:ſed hoc non propter ipſum generare,ſed pro
pter ipſum aliud generatum & alienam materiam:ſecūdum ꝙ amplius declarauimus hoc loquen-

Ad ſcdm. do de generatione in diuinis. Ad ſecundum/ꝙ factum a deo factum eſt meliori modo quo fieri H
poteſt : dicendum ꝙ verũ eſt aſpiciendo ad totum ordinẽ qui nũc eſt in rebus. Et quod aſſumi-
tur:ꝙ contrarium illius nullo modo decet, dicendum ꝙ verum eſt ſecũdum illum ordinem qui
nunc eſt:ſi tamẽ poteſt illud facere & faceret ſecũdum alium ordinem eſſet decens & melius q̃ nõ
facere.Nihil enim omnino poteſt fieri in rerum natura quod cadit extra ordinem diuinæ ſapien-
tiæ atq; iuſtitiæ omnino.

Queſt.iii. Argu.prin. CIrca tertium arguebatur ꝙ in creato cõſtante ex materia & forma educibili de
potentia materiæ verius & principalius dicatur creari forma q̃ materia : quia
creatio eſt mutatio ad eſſe,quod ergo verius per creationem recipit eſſe debet
dici verius creari:ſed forma eſt huiuſmodi,quia verius & principalius habet eſ-
In oppoſitũ. ſe q̃ materia/ſecũdum Philoſophũ.vii.Metaphyſi.ergo &c. Contra,proprium
eſt creatiõis reſpectu mutationum aliarum ꝙ producat aliquid de nihilo nihil
præſupponendo : qđ ergo de nihilo omnino producitur minus præſupponendo aliquid,verius &
principalius debet dici creari:materia eſt huiuſmodi reſpectu formæ:quia forma materialis in ſuo
eſſe qđ recipit naturaliter preſupponit materiam ordine quodam naturæ:materia autem omnino
Reſolu.q. nihil præſupponit,vt patet:ergo &c. QVIA queſtio tangit etiam creationem ſubſtantiarũ ſim- I
Noua q̃ſtio. plicium,in quibus eſſentię per creationẽ acquiritur eſſe, & aliqui dubitant de eſſe & eſſentia vtrũ
illorum verius habet creari & principalius:ſicut in propoſito dubitatur de materia & forma:Eſſen
tia enĩ ſe habet ad eſſe,vt videtur,ſicut materia ad formã:ideo altius quæſtionẽ attollẽdo: SCI-
Opinio.i.ſex endum ꝙ aliqui ſunt qui primo dicunt eſſe ſex : quæ non poſſunt ſaluari niſi in creaturis realiter
ponens. differat eſſe ab eſſentia. Qui etiã ſecundo ſoluunt tres rationes quibus probatur non poſſe ſaluari
creationem ponendo eſſentiam & eſſe realiter differre. Et tertio improbant tres diſtinctiones qui
bus alii reſpondent difficultatibus ſibi obuiantibus. Et quarto reſpondent tribus rationibus quas
alii inducunt ad probandum ꝙ eſſe & eſſentia ſignant eandem rem. Et ſimiliter improbant cõfir-
mationes illarum trium rationum inductas contra ſolutiones datas ad illas.Quinto autem oſten-
dunt eoſdem male exponere quandam auctoritatem Boetii.Sexto ipſi adducunt tres rationes qui-
bus oſtendunt ꝙ non poſſet creatura in nihilum redigi niſi differrent in ea realiter eſſentia & eſſe.
Quibus intendimus reſpondere : & ſimiliter aliis inductis ab illis/ & etiam tribus aliis rationibus
quibus nituntur oſtendere ꝙ tollentes talem differentiam non poſſunt ſaluare ꝙ creaturæ de no-
Primum pri uo poſſint creari a deo ſiue procedere ab ipſo ex arbitrii libertate. Circa primum igitur dicta ſex K
mi. inducendo dicunt ꝙ primum illorum eſt, ꝙ omnis creaturę eſſentia poteſt intelligi cum oppoſito
Reſponſio. ipſius eſſe:nihil autem poteſt intelligi cum oppoſito ſuiipſius:ergo.&c. Et eſt reſpondendum ſi-
cut reſpondi alias in parte,& ſimiliter ad alia ſequentia, ꝙ nihil re & ratione idem cum aliquo po
teſt intelligi ſub oppoſito illius,ſicut neq; cum oppoſito ſuiipſius: & ſi poteſt intelligi cum oppoſi
to illius,realiter differt ab illo. idem tamen re cum aliquo ſic vt non apponat rem differentem illi,
ſed differẽs ſola intẽtione ab illo,bene poteſt intelligi ſub oppoſito illius,vt contingit in ꝓpoſito de
Secundum. eſſentia reſpectu eſſe & nõ eſſe. Secundum(vt dicunt)eſt ꝙ quęlibet eſſentia creaturę participat L
eſſe,ita ꝙ omne eſſe in creatura eſt quid participatum. & ꝙ creatura non participaret eſſe/nec eſſe
creaturæ diceretur quid participatum niſi eſſet ibi differentia realis. Nam omnis participatio,vel
eſt per modum potentię vel per modum actus:quia ſcilicet potentia ſuſcipit aliud,actus vero ſuſci
pitur ab alio.Hoc enim eſt participare quaſi partem eius capere.Quod enim aliquid in ſe ſecũdum
totum habet,non participat illo:ſed plenitudinem habet eius:eſſentialiter & realiter exiſtens illud.
Vnde ſi calor eſſet ſeparatus,eſſet fontalis calor habens in ſe omnem rationem & plenitudinem ca
loris: & reſpectu eius calor in materia eſſet diminutus, & ſecundum participationem ſubiecti rece
ptus:nunc autem eſſentia participat eſſe ſicut potentia actu: & eſſe participatur ab eſſentia, ſicut
actus a potentia:quia eſſentia creaturæ non poteſt recipere eſſe,neq; eſſe recipi ab illa ſecundum ip
ſius eſſe plenitudinem:vt loquamur de eſſe creaturæ reſpectu eſſe dei, ſicut & de calore in materia
reſpectu caloris ſeparati. Dicitur autem calor in materia participatus & reſpectu ſui ſubiecti & re-
ſpectu caloris ſeparati : ſed reſpectu caloris ſeparati dicitur quodãmodo participari reſpectu ſuiip-
ſius,quod contingit ei eo ꝙ eſt quid imperfectum in ſe:ſi enim in ſe perfectus eſſet non eſſet natus
recipi in alio : nec eſſet imperfectus reſpectu alterius omnino. Vnde dicere ꝙ calor eſt in alio re-
ceptus & non participatus, eſt dicere repugnantia. Sic ergo eſſe creaturæ non eſſet participatum
aut diminutum niſi eſſet in alio receptũ.Receptum dico diſtincte ab eo ſecundũ rem : nihil enim
ſeipſum diminute recipit. Sed per hoc vltimũ quo præuidit ſibi eſſe reſpondendum:Reſponden-

dū eſt dicendo φ eſſe creaturæ participat eſſe per modum potentiæ,& eſſe participatur ab illa per modum actus: & hoc non inquantum ſunt idem re,ſed inquātum differunt intentione. Et quod aſſumit contra hoc:φ tunc eſſe non reciperetur ab eſſētia creaturę diminute,quia nihil ſeipſum recipit diminute:Dicēdum φ ſicut nihil recipit idem ſibi ratione quadam,ſed ſolum ratione qua diuerſum: ſic nec recipit illud diminute niſi ratione qua differens a ſe,ſaltem ſecundum intentionem. quę quidem diminutio recepti non eſt reſpectu recipientis ſed reſpectu eſſe dei.Nihil enī recipit ſeipſum diminute etiam ratione qua diuerſum/niſi in ſeipſo ſit id quod eſt diminute, ſecū dum φ etiam ipſi ponunt in ſuo exemplo de calore. Vnde quia eſſentia creaturę diminute eſt eſſentia reſpectu eſſentię diuinę:nullum inconueniens eſt immo neceſſarium eſt φ recipiat eſſe diminute,licent idem ſint re,recipiens & receptum,differentia autem ſola intētione. Tertium eſt(vt dicunt)φ entia in genere ſūt,& determinata ad genus.Quod nō poteſt ſaluari niſi re differant eſſentia & eſſe.Secūdum enī Cōmentatorē in ſecūdū Metaphyſicę, Genus dicit formam mediam inter potentiam & actum:quiditas ergo cuiuſlibet creaturę eo ipſo φ eſt in genere dicit quid in potentia ad actum,& per cōſequēs quid in potentia ad eſſe, ita φ ſecūdum φ nata eſt recipere magis & minus de eſſe,ſecūdum hoc cōſtituit alium & alium gradum in entibus,& eſt in alio & alio genere,& in alia & alia ſpecie entis. Hoc totum verum eſt:ſed non propter ipſum eſſe receptū,ſed ſolum propter ipſam eſſentiam recipientem.Per eſſentiam enī ſuam res ſunt in prædicamentis,licet ſunt extra in re per participationem eſſe exiſtentię: & ſic per eſſentiam ſuam determinatur omnis creatura ad genus.Propter hoc enī eſſentia cuiuſφ creaturę compoſita eſt ex forma generis & forma differentiæ,quæ quidem forma generis media eſt inter puram potentiam & quæ eſt materiæ,& inter actum perfectum,qui eſt in forma ſpeciei completa:cuius cōplementū eſt forma differētiæ.Nec eſt iſta compoſitio ex diuerſis ſecūdum rem ſed ſecūdum intētionem ſolum,& ſufficit cōpoſitio ex ſic differentibus vt conſtituātur eſſētiæ creaturarū in diuerſis generibus & ſpeciebus,quia iſta diuerſitas trahitur a natura ipſarum differentiarum ſecundum ſe conſideratarum abſφ omni eſſe actualis exiſtentię:licet eſſentia creaturę perfecta in gradu ſpeciei ſpecialiſſimę vlterius ſit in potentia ad eſſe exiſtentię,qđ omnino accidentale eſt eſſentiæ & naturæ generis.Dico quo ad ſuā intentionem qua differt ab eſſentia licet non re aliqua.& facit tale eſſe compoſitionem accidentalem Et ideo eſt potentia alia qua eſſentia eſt in potentia ad eſſe exiſtentię, a præcedente qua forma generis eſt in potentia ad formā ſpeciei aut differentię: & nulla ipſarum eſt ipſe actus.nec oportet φ propter hoc vllo modo differāt potētia & actus ſcđm rē,& faciāt realem compoſitionem,ſicut differunt materia & forma in materialibus & faciunt cōpoſitionem realem,propter quā ſunt in inferiori gradu ꝗ immaterialia:in quorum eſſentia nulla eſt omnino compoſitio ex diuerſis ſecūdum rem.Per qđ patet φ non tenet tale ſimile quo ipſi dicunt ſic. Niſi in elementis eſſet compoſitio ex materia & forma re differentibus,non eſſet vnum elementum materialius altero,ſed quodlibet elementum eſſet ipſa forma:ſic niſi in eſſentia cuiuſlibet creaturæ eſſet compoſitio ex potentia & actu realiter differentibus,non eſſet vna creatura potentialior altera,ſed quælibet eſſet ipſe actus:quoniam materia non poteſt minus differre a forma ꝗ realiter/potentia autem poteſt bene differre ab actu minus ꝗ realiter:qđ plane patet in genere & differentia. Quartum(vt dicunt)eſt/φ in entibus eſt analogia/ quæ amoueretur niſi re differrent eſſentia & eſſe: quia prima analogia eſt inter prima diuidentia eſſe quæ ſunt participatum & imparticipatū:ſed ſi non differrent realiter eſſentia & eſſe,in rebus non eſſet participatum,vt dictum eſt:quare nec analogia. Et eſt dicendum,φ cum diuiditur eſſe in participatum & non participatum,ibi ſumitur eſſe non tam pro eſſe exiſtētię ꝗ pro eſſe eſſentiæ. Quicquid enim eſt in creaturis,participatum eſt,ſiue fuerit eſſe ſiue eſſentia,reſpectu eſſe & eſſentiæ creatoris. Non enī omnis participatio eſt accidentalis,ſed eſt aliqua eſſentialis. eſſentia enim creaturæ eſt participata eſſentia reſpectu eſſentiæ dei:& ſic licet nullum eſſet eſſe exiſtentiæ omnino,eſſe tamen eſſentiæ & eſſentia ipſa creaturæ id qđ eſt inquātum huiuſmodi/participatum quid eſt: quare etiam licet eſſe exiſtentiæ creaturæ non eſt in re aliud ab eius eſſentia,eſſent tamen ambo,ſcilicet eſſentia & eſſe exiſtentię creaturæ,quędam participata. Quintum(vt dicūt)eſt,φ oīs creatura participat aliqđ accidens,qđ non eſſet niſi eſſentia participaret eſſe:quia,ſecundum Boetium,nihil participat alio quod non participat eſſe. Quod bene verum eſt.ſed falſum eſt qđ aſſumūt,ſi non differunt re eſſentia & eſſe,eſſentia non participat eſſe. Vnde ex eo φ dicimus φ eſſe exiſtētię nihil reale addit ſuper eſſentiam,nō ſequit̄ φ eſſentia creaturæ ſit ipſum eſſe ſuū,qđ ſoli deo cōpetit:ſed tūc illud ſequeretur,ſi nec reſpectū alterius intētionis adderet eſſentiæ,quem quia addit vt aliquid accidentale illi & vt accidens non reale ſed intentionale,

Marginalia: N; Tertium. O; Reſponſio. P; Quartum. Q; Reſponſio. Quintum. Reſponſio.

ſequitur ꝙ eſſentia non ſit ſuum eſſe,ſed ꝙ vt accidente quodam intentionali participat ipſum eſ-
ſe quod eſt primo participatum vt receptum in alio,& ſupponitur in qualibet alia participatione
accidẽtis realis & realiter differẽtis a ſubiecto ſuo.& ſic ſecũdum Boetium/eſſe participat creatura
vt ſit,eſt vero vt participet alio quolibet,& aliquid ſit. Sextum eſt (vt dicunt) ꝙ omnis creatu-
ra eſt aliquo modo mutabilis ſecũdum ſubſtantiam,qđ non fit ſine reali differentia inter eſſentiam
& eſſe:quoniã omne mutabile ex aliqua informitate formatur: eo ergo ipſo quo eſt eſſentia poteſt
acquirere eſſe / & perdere eſſe/ & mutari ſecundum eſſe.Sic ergo intelligitur eſſentia eſſe quid in-
forme reſpectu eſſe,& eſſe intelligitur eſſe perfectio eſſentię,& per conſequens ꝙ eſſe ſit res alia: qđ
Secũdũ prin cipale opini onis dictæ. falſum eſt quo ad hoc vltimum,vt patet ex dictis : licet verum ſit quo ad alia. CIRca ſecun-
dum dicũt ſic. Triplici via poſſumus oſtendere ꝙ argumentum primum factum ab aliis contra ip
ſos:videlicet ꝙ ponentes creaturam produci ex eo ꝙ eſſe recipitur in eſſẽtia,vt diuerſum in diuer
ſo ſecundum rem,non poſſunt ſaluare creationem ipſius eſſe:quia tunc creatio eſſe preſupponeret
Prima via. aliquod ſubiectum,quod eſt contra naturam creationis:non concludit,nec probat propoſitũ. Pri
ma via quę eſt ex parte dei producentis,ſic patet.Nam(vt dicũt)nulla cauſa ſupponit ſuum effe-
ctum,bene tamen ſupponit effectum alterius:ars enim ſupponit effectum naturæ,non artis:& na
tura ſupponit effectum dei non naturæ.In eo ergo ꝙ deus producendo creaturam totã ſimul pro-
ducit.ſ.eſſentiã & eſſe, in tali actione nullo ſuppoſito agit, ſicut ſi crearet compoſitum ex materia
& forma,vt lapidem.Licet enim forma requirat materiam in qua recipiatur,nec fieri poſſet niſi in
materia:vere tamen deus creat lapidem,& quo ad materiam, & quo ad formam,& hoc ex nihilo:
Reſponſio ad primam viam. in quo incipiunt tangere propoſitum in quæſtione principali. Sed dico ego / ꝙ non obſtantibus R
dictis in via iſta,adhuc propoſitũ ſtat.Licet eni ſimul duratiõe creantur materia & forma: quia ta
men forma creatur in materia vt quod informat,& de cuius potentia eſt nata produci,& materia
creatur nõ in alio:igitur natura prius creatur materia q̃ forma in ipſa.Et(quod amplius eſt)quã
do forma nata eſt educi de potentia materię,non habet proprie fieri per creationem,ſed potius per
quandam informationem,acſi produceretur a deo ſupernaturaliter ex materia præcedente in tem
pore,licet in propoſito non præcedat niſi natura.Cum enim deus agit aliquam actionẽ in qua po-
teſt aliquo modo cõmunicare natura,reliquit naturæ quod ſuum eſt.Vnde quia naturę materiæ
eſt vt de eius potentia producatur forma ad quam eſt in potentia: deus ergo producens in mate-
ria formam producibilem de potentia materiæ,etſi ſimpliciter eam producat, producit tamẽ eam
de potẽtia materiæ.Et ſic licet in prędictis ſaluatur creatio totius compoſiti ex materia & forma,
non tamen ęque proprie ſecundum vtrãq; eius partem.& ſic eſſe non omnino ita proprie ponitur
creari vt eſſentia,ſi tamen ponitur eſſe in eſſentia,vt forma producibilis de potentia materiæ poni
tur eſſe in materia:ſicut forma lapidis eſt in eius materia:non autem ſicut anima rationalis in cor
pore,quæ proprie dicitur creari,licet creetur in corpore: quia non eſt forma educibilis de potẽtia
materię.Et ita ſic dicere:eſt dicere ꝙ eſſe non primo creatur nec ita proprie vt eſſentia: cum tamẽ
Secũda via. contrarium debeat eſſe verũ ſi(vt dicunt illi)eſſentia nõ creatur niſi ſuſceptione ipſius eſſe. Se- S
cunda via(vt dicunt)quæ ſumitur ad idem ex modo producendi,& quodãmodo videtur exclude
re iam dicta,ſic patet.Nam ſcđm commen.xii.Metaphy.ſi aliquid fieret in aliquo & non ex illo,per
tranſmutationem illius fieret ex nihilo.dato ergo per impoſſibile ꝙ eſſentia præcedat & deus edu-
cat eſſe in eſſentia ſed non de potentia eſſentiæ & ſine tranſmutatione eius,vere & proprie crearet
eſſe,vt patet de anima rationali infuſa corpori. Sed dico ego ꝙ non valet,quoniã(vt dictum eſt) T
ſi eſſe non educitur de potentia eſſentiæ ſicut nec anima rationalis de corpore:& æque proprie cre
atur vt anima rationalis: ſicut ergo anima rationalis nata eſt ſecũdum ſe eſſe non ſolum in corpo-
re : ſimiliter ergo & eſſe ipſum natum eſſet ſecundum ſe eſſe ſiue exiſtere non ſolum in eſſẽtia crea
ti:cuius contrarium illi dicunt. Quod autem dicunt ꝙ eſſe non inducitur in eſſentia per tranſ
mutationem eſſentiæ,ſicut nec anima in corpore per tranſmutationem corporis, falſum eſt. *Si enĩ*
non tranſmutaretur eſſentia recipiendo eſſe/non eſſet verũ dicere ꝙ recipiendo eſſe crearetur, aut
alia creatione crearetur q̃ eſſe creatur:cum omnis creatio ſit tranſmutatio: quorum contrariũ aſ-
ſerunt illi. Quod tamen,ſcilicet ꝙ creatio non ſit aliqua mutatio,ſiue ꝙ ſecundum nullum modũ
mutationis ſit mutatio,error eſt,vt dicit articulus damnatus. Præterea non eſt omnino verum
ꝙ anima creatur in corpore ſine corporis tranſmutatione,quando de non animato ſit animatum.
Similiter non eſt omnino verum,immo falſum ſimpliciter:ꝙ eſſentia non tranſmutatur quan-
do ex nõ ente ſit ens,vt infra declarabit:cũ etiã i altero relatiuorum quodãmodo fiat trãſmutatio
Tertia via. ꝑ trãſmutationẽ factã ſolũmõ in altero/vt infra dicem⁹,ſcđm Sĩplíciũ. Tertia via(vt dicũt)quę V

ſumitur ex ipſa re producta, ad idem, patet ſic. Nam creatio ſicut & qualibet alia productio, eſt per ſe & primo totius cõpoſiti, & partiũ eius, non niſi vt ſunt aliqd cõpoſiti, ita ꝙ vnius compoſiti eſt vnica tantũ productio ſcdm totum & ſecundum omnes partes eius. Producitur enim vna ſub alia, vt potentia ſub actu, & vna cũ alia vel in alia, vt actus cum potentia, vel in potentia, ſicut nata ſunt eſſe. Non ergo producit̃ eſſe pręſuppoſita eſſentia/ſicut neq; econuerſo. Et quia eadẽ eſt ſcdm numerũ illorum ꝓductio ſiue creatio, non magis ꝑprie creatur vnũ eorũ q̄ alterũ: immo ſi magis proprie alterutrũ eorũ creat̃ hoc eſt potius eſſe q̄ eſſentia: ſicut magis proprie generatur forma q̄ materia, licet vna generatione generant̃ in cõpoſito, ſemꝑ enim productio prĩcipalius terminatur Reſponſio.
X ad actũ q̄ ad potentiam. Sed dico ego ꝙ non valet. licet enim vnica ꝓductione producũtur act⁹ & potentia, & ideo ſimul duratione, nec quo ad hoc productio vnius pręſupponit alterũ illorũ: nec etiam vnum illorum magis proprie illa productione terminat̃ q̄ alterum: tamen producitur quodam ordine naturæ vnũ illorum prius altero: & de altero, vt dictum eſt. Illud enim in quo alterũ producitur, etſi ipm̃ ꝓducatur ſimul duratione, oportet tamẽ ipſum produci prius natura. Prius enim natura eſt id in quo alterum producit̃/q̄ qd̃ in illo producitur, vt generatio formę corporeitatis in homine q̄ creatio animę rationalis in corpore, ſicut declarauimus in noſtro decimo Quolibet. q.v. Et hoc q̄uis id in quo alterũ producitur non producat̃ niſi ſub illo. Licet enim ſimul ſunt duratione hoc in illo & illud ſub hoc, natura tamẽ prius eſt id in quo aliud, q̄ id ſub quo eſt aliud.
Y Vlterius autẽ dico deſcendendo ad quæſtionem principalẽ: ꝙ etſi vnum illorum quæ ſunt materia & forma, eſſentia & eſſe, non magis proprie creetur q̄ alterũ quantũ eſt ex parte actus creationis propter eius vnitatem, tamen propter ordinem naturę quem habent inter ſe ipſa creata in toto, bene poteſt vnum eorũ prius natura & magis ꝑprie creari q̄ alterum, vt materia q̄ forma: ſi tamen forma educibilis de potentia materiæ producta in toto creato proprie & per ſe poſſit dici Ad quęſtionem.
Z creari: de quo iam erit ſermo, ſicut dictum eſt. Et ꝙ aſſumitur: ſi alterum illorum magis proprie creatur, hoc eſt potius eſſe q̄ ipſa eſſentia, ſicut magis proprie generat̃ forma q̄ materia: Dicendum ꝙ creatio reſpicit duos terminos, ſcilicet terminũ a quo, quia eſt de nihilo: & terminum ad quem, quia eſt alicuius productiua: ita ꝙ magis proprie & magis eſſentialiter ſecundum ꝙ comparatur per differentiam ad alias productiones, reſpicit terminum a quo, q̄ terminum ad quẽ: qa ex ordine ad terminum a quo diſtinguitur eſſentialiter ab aliis productionibus, non autem ex ordine ad terminum ad quem, quia proprium eſt creationi ꝙ producat de nihilo: quod nulli alii productioni conuenit. Nõ autem propriũ eſt ei ꝙ ſit ꝓductiua alicuius. in hoc enim cõuenit cum qualibet alia productione, ita ꝙ etſi omnes alię productiones diſtinguũtur inter ſe in ordine ad terminos ad quos ſunt, per illorum diuerſitatem, ſecundum ꝙ generatio dicitur productio ad ſubſtantiam terminata: augmentatio vero terminata ad quantitatem: alteratio autem terminata ad qualitatem, latio vero ad vbi: ſola tamen creatio ab aliis productionibus diſtinguitur per ſe & principaliter in ordine & ex ordine diuerſo ad terminũ a quo. Quare cum proprium ſit creationi in ordine ad terminum a quo ꝙ ſit de nihilo & nullo præſuppoſito: magis proprie ergo dicendum eſt creari quod ſic eſt de nihilo ꝙ nihil præſupponit omnino nec oportet pręſupponere, ſicut eſt eſſentia: q̄ qd̃ ſic eſt ex nihilo ꝙ aliqd præſupponit naturaliter & oportet pręſupponere, ſicut eſt ipſum eſſe, vt patet ex prędictis. Vnde etſi anima rationalis creatur in corpore, poſſet tamẽ creari ſine corpore, ſicut & eſſe ſine illo poteſt: non ſic autem ipſum eſſe poteſt eſſe ſine eſſentia aut creari ſine ea, Ad aſſũptũ.
vt etiam illi dicũt. Propter quod etſi anima creata in corpore proprie poſſet dici creari, non tamẽ
A ipſum eſſe in eſſentia. Et ſic patet ꝙ non valet ſimile aſſumptum de materia & forma in generatione: quoniã generatio magis per ſe & eſſentialius reſpicit terminum ad quem, q̄ terminum a quo: contrarie ei quod iam dictum eſt de creatione. Et ideo ſemper generatio principalius terminatur ad id quod plus recipit de entitate per generationem: & econtrario creatio ad id quod plus Ad ſimile.
B producitur de nihilo, vt dictum eſt. Soluta prima ratione, vt dicunt illi, de facili ſoluitur ſecunda. Nam cum dicitur, ſi poneremus talem compoſitionem, & eſſet creatio dicto modo, tunc eſſe produceret̃ de eſſentia: ſi arguentes hoc dicant ex opinione propria tunc ratio recipit falſum, & peccat in materia. Nam nũq̄ forma educitur de materia niſi tempore pręcedat formam, non ſic autem eſt de creatis, vt dictum eſt: ſi autem illud ſupponant tanq̄ dictum ab aduerſariis, dicemus (inquiunt illi) ꝙ nunq̄ ad nos peruenerunt dicta aliquorum qui tantæ eſſent dementiæ, vt dicerent ꝙ in creatione educitur eſſe de potentia eſſentiæ, ſicut in generatione educitur forma Solutio rationis ſecũdę.
C de potentia materię. Sed dico ego, ꝙ dictum illud, Nunq̄ forma educitur de materia nec actus de potentia niſi tempore pręcedant materia & potentia, verum eſt loquendo de generatione natu- Cõtra ſolutionem.

rali,non tamē eſt verum loquēdo de generatione ſupernaturali. In illa enim ſufficit ꝙ materia prę
cedat formā natura tm̄.Si enim deus ſubito,immediate,& ſupernaturaliter de trūco formaret vi-
tulum,ex eadem potentia materiæ ex qua formaret ipſum natura ſucceſſiue & per multa media,
hoc non diceretur creatio proprie, ſed magis generatio ſupernaturalis.Opus enim omne qđ deus
facit mediante natura ex aliquo,poteſt facere immediate ex eodem. Si ergo deus materiam ſubito
crearet,ex cuius potentia nata eſſet forma produci,& ſimul duratione produceret formā de illa po
tentia materię,licet materia proprie diceretur creari,forma tamen potius diceretur ſupernaturali-
ter generari: ſicut & formatio corporis Chriſti de potentia materiæ pręcedentis tractę ex virgine,
inquātum formatum fuit opere ſpiritus ſancti:quia de potentia materię fuit forma eius educta co
operante virtute naturali Marię,potius dicitur a ſpiritu ſancto ꝓducta ꝑ actionē ſimilē generatio-
ni naturali,aut etiam generatione quadā ſupernaturali,q̄ vera & propria creatione.Secus autē eſt
ſi forma ꝓduceret̄ in materia ex cuius potentia non eſt nata produci:tunc em̄ tam materia q̄ for-
ma crearentur.Sed tamen magis proprie materia:quo ad hoc.ſ.ꝙ nihil oportet eam per naturā ad
ſui productionē pręſupponere,forma vero naturaliter pręſupponit materiam.Si ergo eſſentia eſſet
in potentia ad eſſe,non ſolū receptiua,ſicut eſt corpus ad animā rationalē,ſed etiam formatiua,ſi-
cut eſt materia naturalis ad formā naturalem:eſſe productū cum eſſentia a deo potius diceret̄ ge-
nerari ſupernaturaliter q̄ creari:aut ſi eſſentia eſt in ſola potentia receptiua ipſius eſſe,tunc adhuc
magis proprie creari diceretur eſſentia q̄ eſſe,vt dictū eſt,vt vniuerſaliter productio materialis &
potentialis per creationē minus dependet a productione formalis & actualis q̄ econuerſo.propter
qđ materia potius a deo poſſet creari & eſſe ſine forma materiali,q̄ econuerſo forma materialis ſi-
ne materia. Sic ergo ad hoc ꝙ pręmittunt illi an eſſe educi de eſſentia dicant arguentes ex opinio D
ne propria,an ſupponunt illud ab aduerſariis:Dico ego ꝙ ſupponūt hoc ab aduerſariis : quia licet
hoc non dicant expreſſe,implicatur tamē in dictis eorū.& hoc licet non dicant eſſe educi de eſſen-
Solutio rō-nis tertię. tia vt educitur forma generatione naturali de materia pręcedente,vt patet ex dictis. Solutis dua E
bus rationibus ſoluemus & tertiā(dicunt illi)nam cum ſic arguitur: Cauſa prima iſtarum cauſa
rum eſt eſſe vt dicit quarta propoſitio de cauſis,& eſſe eſt per creationem:cætera vero per informa
tionem,vt dicitur in cōmē.propoſitionis.xviii.ergo eſſentia potius creabitur in eſſe tanq̄ poſterius
in priore : & eſſentia potius informabit eſſe q̄ econuerſo : Dicemus (inquiunt illi)ꝙ eſſe recipitur
in eſſentia & informat eam non econuerſo:quia ſemper actus informat potētiam,& recipitur in il
lam,& non econuerſo.Et quia Auctor de cauſis nō accipit cum dicit Prima rerum creatarū eſt eſ-
ſe:ipſum eſſe vt diſtinguitur contra eſſentiā,ſed accipit ipſum in omnimoda latitudine:tali em̄ eſ-
ſe nihil eſt prius,nihil latius,nihil ſimplicius,nihil vehementius rebus vnitum & adhærens eis:&
omnia alia ſe habent per additionē ad ipſum.ratione quorum additorū cum eſſe ſit vnū,ab ipſo ta
men procedit rerum multitudo.Et ſic bene verū eſt ꝙ eſſentia creatur in eſſe ſicut ſpeciale in ge-
nerali,& ſe habet ad ipſum ꝑ informationē potius q̄ ecōuerſo.Non autē verum eſt ꝙ eſſentia crea
tur in eſſe actualis exiſtentię,nec ſe habet ad ipſum per informationē,ſed potius ecōuerſo.Nam vt
dicit nona propoſitio de cauſis,in intelligentia eſt compoſitio ex forma quæ eſt ſua eſſentia,& eſſe,
reſpectu cuius ipſa forma intelligentiæ Hyleacum quiddam eſt.i. non proprie hyle & materia, ſed
quaſi hyle & materiale reſpectu eſſe qđ eſt actus & forma in intelligentia. Et ſic(vt dicunt illi) rō
eſt omnino pręter propoſitū & procedit in æquiuoco. Attamē(vt dicunt)ſi vellemus loqui de eſ
ſe quod diſtinguitur contra eſſentiā,adhuc poſſemus ſaluare ꝙ prima rerum creatarū eſt eſſe:quia
ſecūdum prædicta principalius per creationē producitur magis actuale & actus,q̄ potētiale & po-
tentia,quēadmodum ſi nunq̄ videretur lux ſine colore & vnica viſione ambo videantur,lux tamē
ſemper eſt prima rerum viſibiliū/& principalius viſibile.& ſic licet vnica creatione ſimul creantur
Contra ſol. dictam. eſſentia & eē, tm̄ eē eſt prima rerum creatarum,quia ſemper principalius ſumitur ratio productio
nis ex actu q̄ ex potentia. Sed dico ego,ꝙ ratio noſtra dicta bene eſt ad propoſitum/quia bene &
directe probat ꝙ eſſe exiſtentię quod creatur in eſſentia vt accidēs eius ſecūdum ꝙ illi dicunt, non
principaliter creat̄,ſed poti⁹ aliqđ aliud vt eē latiſſimū qđ ſe tenet ex parte eēntiæ reſpectu eſſe exi
ſtentiæ.& ſic ratio non procedit in æquiuoco,licet eſſe/quod principalius probat creari,ſit æquiuo
ce dictum eſſe cum eſſe latiſſimo. Vlterius autē intentio noſtra in dicta ratione principaliter ver-
git ad probandū ꝙ eſſentia pricipalius habet eſſe per creationem q̄ ipſum eſſe exiſtētię,etiam ſi ſit
res alia ab ipſa eſſentia.qđ patet:& primo ſi ponatur eſſe res alia:ſecūdo ſi ponatur eſſe ſolus reſpe
ctus.Si em̄ ponatur eſſe res alia,illico patet ex hoc:ꝙ eſſentia prius informat eſſe latiſſimū penes ſe-
cundū modum prædictū q̄ ipſa informatur per eſſe exiſtentię.qm̄ ſi ſit res alia,accidens eſt:qđ pri-

mo & immediate ſequitur indiuiduū aut ſpeciē ſpecialiſſimā ſecūdū Porphyriū.& ſic queadmodū ſubſtātia ſubiecta principalius creatur q̄ eius accidēs exiſtēs in ea,ſic eſſentia principalius creaſ q̄ ipſum eē exiſtētię:quę quidē eſſentia creaſ ꝑ informationē qua informat eē latiſſimū,non aūt qua informaſ ipſa ab eſſe exiſtētię.Eſſe igitur exiſtētiæ quod aduenit eſſentię naturaliter,primo & immediatius informat eſſentiā q̄ informat eſſe latiſſimū.Quapropter & eē tale accidit ipſi eſſentiæ:vt accidēs ſubſtātię ſubiectę:ſubſtātia aūt nō dependet a productione ſui accidētis ſicut ecōuerſo. eſſentia ergo creari poſſet quantū eſt de ſe:etſi eē exiſtētiæ vt res alia,non creetur in ea:licet non ecōuerſo.Qđ ſi ſit,cū eſſentia non ſit terminus creationis niſi recipiendo eſſe a creante,eſſe ergo illud ſine quo non poſſet creari eſſentia nihil nominat aliud ſupra eſſentiā niſi reſpectū ſæpe dictū. Et hoc eſt quod principaliter probare nitimur:non ꝙ eſſe non faciat aliquod compoſitū cum eſſentia,imo facit ſecundū modū quē determinauimus in q̄ſtionibus ordinariis.Nec ꝙ eē non ſit accidēs ſubſtantiæ,imo eſt:ſicut reſpectus in creaturis habet eē accidens,ſecūdū ꝙ ſilr ibidē & in aliis quæſtionib⁹ de Quolibet determinauim⁹.Nec ꝙ eē dicat poſitiue eandē rē quā dicit eēntia: vt in hoc ſint nomina ſynonyma:contra qđ plures rōnes aduerſantium nobis in pręmiſſis,procedunt.Id enim non eſt verum:ſed ꝙ eē ſupra eſſentiam non nominat niſi reſpectum quendam:qui nihil realitatis importat abſolutæ præter illam realitatem quę eſt ſubſtantiæ,a qua dicitur reſpectus realis,non ꝙ ſit res illa aut ſignificet eam ſub ratione rei:niſi largo modo appelletur res ipſe reſpectus ſub ratione reſpectus,ſecundū ꝙ alibi determinauimus:& ſic ꝙ negatiue eſſe non dicat aliam rem abſolutam præter rem ipſius eſſentiæ,ſiue quæ alia eſt a re ipſius eſſentiæ . Si ergo penes ſecundum modum iam tactum eſſe exiſtentiæ ſit ſolus reſpectus & non accidens abſolutum,illum non oportet primo fundari in eſſentia,ſiue in ſpecie conſiderata,ſiue in indiuiduo : ſed in illo quod proprie primo creaſ.& ſic non ꝓprie fundatur primo in eſſentia rei vt eſt eēntia determinata, ſed in ipſo eē quod eſt latiſſimum,quod eſſe latiſſimum(vt dictum eſt)proprie habet eſſe in ipſa eſſentia per creationē:& ſic proprie,& per ſe,& primo recipit eē exiſtētię,non autē eēntia niſi quatenus ipſa eſſentia informat ipm̄ eſſe latiſſimū,& eſt idē re cū ipſo eē latiſſimo:& ꝑ hoc eſſe eſſentię nō informat eſſentiā vt aliquid ꝑ ſe & priō ſequēs ipſam,ſed potius vt aliquid ꝓcedēs eam,quod quidē eſſe exiſtētię primo informat eſſe latiſſimū accidētaliter,qđ etiam informatur ab eſſentia eſſentialiter. & ſic ſaltem ꝑ accidēs eēntia poti⁹ informat eē exiſtētię,vt poſterius ipſum prius,q̄ econuerſo.& q̄a magis vere & proprie creata eſt res vera abſoluta q̄ quicūq; reſpectus,ideo etiā verius creata eſt eſſentia q̄ ille

F reſpectus importatus per eſſe exiſtentiæ. SEcunda vero dictarū ſolutionū procedit in ęquoco ſiliter,qm̄ principalius dicitur aliquid alicui cōuenire dupliciter.Vno modo quia perfectius ratio illi us inuenitur in illo,alio modo quia prius.& ſecundū primū modū exponit illa ſolutio dictum illud prima rerū creatarū eſt eſſe exiſtentię:quia ſcilicet eſt magis actuale q̄ eſſentia ſecundū prędicta.Sed iſto modo principalitatis non attendiſ principalitas creationis,ſed ſecundo modo:quia.ſ.non in ordine ad terminū ad quē,ſed ſolūmodo in ordine ad terminū a quo ſecundū prędicta.Propter hoc.n. eſſe largiſſimū principaliſſime dicitur creari,quia.ſ.nihil ſuppoſitum informat reſpectu cuius nullū aliorū proprie diciſ creari:quia quodlibet aliorum pręſupponit naturaliter aliquid quod informat & ſic minus proprie dicitur creari eſſe exiſtētię q̄ eēntia ſi ponaſ aliud re ab eſſentia:quia eſſe exiſtētię informat ipſam eſſentiam.Qđ aūt dicunt illi,ꝙ ſemꝑ ratio productionis principalius ſumiſ ab actu q̄ a potētia:verū eſt in aliis productionibus a creatione,quia aliquid ſupponunt:nō aūt in creatione,quia nihil ſupponit.& ſic eſſe latiſſimū quod primo creatur,in vnoquoq; eſt potentiale accidētali potētia reſpectu eſſe exiſtētię,& eſſentiali,reſpectu eē eſſentiæ. — Ad ſecundā ſolutionem.

G CIRca tertium principale dicunt illi ſic.Oſtenſo ꝙ rationes impugnantiū compoſitionē eē cū eſſentia non concludunt,declarabimus quaſdā diſtinctiones quas faciunt,non ſufficere ad tollēdas difficultates. Sūt autē huiuſmodi diſtinctiones tres,quarum Prima eſt de poſſibili ſubiectiue & obiectiue ſiue terminatiue. Secūda eſt de eſſentiis,quarū quędam exiſtit ꝓprietate ſuæ naturæ,q̄dam vero extrinſecus participatiue. Tertia vero eſt de ipſo differre,ꝙ quędam differunt re,quędam intentione,quędam vero ratione. — Tertiū principale. Prima diſtinctio. Secunda. Tertia.

Vnde cum probatur contra eos ꝙ eſſentia & eſſe realiter differunt,quia eſſentia eſt poſſibile eſſe,& poſſibile eē nō ſit actu exiſtēs niſi per aliquid ei additum,aliud re ab illa, quod non eſt primo aliud q̄ ipſum eē:Dicūt ꝙ verum eſt de poſſibili ſubiectiue:veluti de materia ſubiecta extēſioni: non aūt de poſſibili obiectiue,vt contingit in ꝓpoſito. Similiter cū probatur contra eos ꝙ tunc aliquid acquireretur ſibi ipſi:Itē ꝙ tale eē creaturę non inciperet de nouo eſſe,quia eīn qđ eſſentia eſt eſſentia æternū quid eſt,quare & eſſe eius ſi idē re ſunt eſſentia & eē eius:Item nihil poteſt a ſeipſo ſeparari nec ſeipſum ꝑdere:& ſic creatura nō poſſet annihilari nec amittere eſſe:Dicūt ꝙ verum eſſet : ſi ſic

nõ differrẽt re eſſentia & eſſe,ꝙ eſſentię ſua ꝓprietate cõueniret eẽ:nũc aũt hoc nõ eſt verũ,cũ eſſe
cõueniat ei ſolũ modo quodã exterius participatiue,acq̃rẽdo.ſ.ſibi quẽdã nouũ reſpectũ. Siliter cũ
ꝓbaꝫ cõtra eos ſic.ſi aliqua duo dicũt vnã & eandẽ rẽ,licet vnũ poſſet intelligi non intellecto altero
impoſſibile eſt ꝙ vnũ intelligaꝫ cũ oppoſito alterius,vt patet de ente & vno,ꝙ aliquid põt intelligi
eſſe ens non intelligẽdo ꝙ ſit vnũ,nõ tñ intelligẽdo ꝙ non ſit vnũ. Et(quod fortius eſt) res aliqua
non poteſt intelligi cũ oppoſito ei⁹ qđ ꝑ ſe habet habitudinẽ ad illam,licet poſſit intelligi ſine illo &
cũ oppoſito ei⁹ qđ nõ habet ꝑ ſe habitudinẽ ad illã.Verbi gratia,hõ poteſt intelligi nõ intellecto ri
ſibili:& æthiops nitens colore:homo tñ nõ põt intelligi intelligẽdo ſimul ꝙ ſit hinnibilis.Quare q̃a
eẽntia ĩtelligi põt cũ oppoſito ei⁹ qđ eſt eẽ.ſ.cũ nõ eẽ:eſſentia & eẽ nõ eandẽ rẽ dicũt:qđ verũ eſt q̃ñ
quę ſunt idẽ re differũt rõne tm̃,vt cõtingit de ente & vno qđ cõuertiꝫ cũ ipſo:nõ aũt q̃ñ cũ hoc
differũt intẽtione ſola,vt cõtingit in ꝓpoſito. Dicũt ergo primo ꝙ poſſibile aliud eſt ſubiectiue ali
ud terminatiue:qđ & nos cõcedim⁹:ſed nõ eſt vnũ illoꝝ ſine altero:q̃a agẽs nõ facit niſi cõpoſitũ ex
potẽtia & actu:facere.n.materiã nõ eſt facere ꝙ materia ſit materia,q̃a cũ materia ſemꝑ ſit materia,
ad hoc non indiget factione:ſed facere materiã ẽ facere ꝙ ſit ſub forma:& vl̃r facere potẽtiã vel poſ
ſibile,eſt facere ꝙ ſit ſub actu.Silr̃ facere formam materialem nõ eſt facere ꝙ ſit forma: quia ad hoc
non indiget factione:ſed facere formam eſt facere ꝙ illa ſit in materia.Similiter facere intelligẽtiam
quæ in ſua eſſentia eſt forma ſine materia, non eſt facere ꝙ ſit forma , nec ꝙ ſit intelligentia : quia
ad hoc factione non indiget:ſed facere eam eſt facere ꝙ habeat eẽ exiſtẽtiæ. Vniuerſaliter.n.tã actus
q̃ potẽtia in creaturis indigẽt factore & cõſeruatore.qđ q̃dẽ eſt potẽtia,indiget vt factione ſua ſit
ſub actu & vt cõſerueꝫ ſub ipſo:qđ vero eſt actus,indiget vt factione ſit in potẽtia & cõſeruetur in
Cõtra terti-um. ea. SED ego dico ꝙ illđ falſum ẽ,ꝙ.ſ.nõ eſt poſſibile termiatiue ſine poſſibili ſubiectiue: ſi ĩtelligã
tur ſubiectũ & illud cui ſubiiciꝫ differẽtia ſcđm rẽ:qđ ꝓprie facit poſſibile ſubiectiue. Bene tñ ve-
rũ eſt ſi intelliguntꝫ differẽtia ſcđm intẽtionẽ:nec vnq̃ hoc negauim⁹.Nõ eñ ſemꝑ oportet ꝙ actus
differat a potẽtia ſecundũ rem & ſit actus quid abſolutum:ſed ſufficit ꝙ differãt ſecundum intẽtio
nẽ ſolũ:& ſit quid reſpectiuũ.Et cõtingit hoc ſemꝑ circa actũ q eſt eſſe exiſtẽtię,ſub quo prio & pri-
cipaliter ꝑ verã creationẽ creatur in eſſe exiſtẽtiæ ipſum eſſe eſſentię cuiuſq;,& deinde cætera oĩa q̃
ſub eſſe eſſentiæ ꝓprie ſiũt in eſſe exiſtentię ꝑ quãdã informationẽ ſcđm ꝑdicta.Vñ de poſſibili ſub-
iectiue ꝓprie loquẽdo de ſubiecto,quale in naturalib⁹ eſt materia,quæ eſt ſubiecta formę,Dico,ſicut
& alias dixi,ꝙ nunq̃ ſit actu niſi ꝑ aliq̃d additum differẽs re ab illo.De poſſibili aũt ſubiectiue cõi-
ter loquendo de ſubiecto qualiter res abſoluta ſubiiciꝫ intẽtioni aut reſpectui,falſum eſt. Qđ autẽ H
dicunt illi ꝙ ſi eſſentia nõ eſt in re extra ꝑ aliquã rem ſupadditã,idẽ eſt eſſentiam exiſtere ſecundũ
rem extra ĩtellectũ,& eſſentiam eſſe eſſentiam:quare cũ eſſentia ſemper maneat eſſentia ſiue ſemꝑ ſit
eſſentia,ſiue ſemꝑ verum eſt ꝙ eſſentia ſit eẽntia,ſemper ergo verum eſt ꝙ eſſentia ſit aliq̃d ĩ re ex
tra,& ſic ĩ ſeipſa habet ꝓprietatẽ exiſtẽdi:& nõ põt ei ſcđm ſe accidere corruptio:& eſt oppoſitio in
adiecto,ꝙ.ſ.eſſentia ſemꝑ manet ſiue ꝙ eſt eſſentia & ꝙ põt corrũpi proprie propria corruptione na
turali. Ad hoc dico ego ꝙ nullũ iſtorũ ſeq̃.Eſt.n.eẽ eſſentię creaturę in re extra non ꝑ rẽ aliam ſu I
padditã,ſed ꝑ hoc ꝙ ipſa in ſe eſt termin⁹ diuinę oꝑationis abſq; oĩ alio ei aduenĩẽte ex huiuſmo-
di oꝑatione ꝑter reſpectum ad oꝑantẽ:vt ſæpe dictum eſt:ſed ille reſpectus non eſt aliquid creatum
obiectiue niſi ꝑ accñs,q̃a.ſ.circa eſſentiã ſequiꝫ quę creatur obiectiue:q etiã reſpectu actus creãdi eſt
poſſibile obiectiue:reſpectu vero eſſe ſiue dicti reſpectus eſt poſſibile ſubiectiue:ſicut etiam reſpectu
mutationis quæ eſt creatio,vt alibi diximus.Et ſic magna eſt differẽtia ſecundũ rẽ ĩter eſſentiã eſſe
eſſentiam:& inter eſſentiam eſſe exiſtẽtiam extra.Nõ ergo ſi eẽntia ſemꝑ manet eſſentia, vel ſi opor
tet concedere verum eſſe ſemper ꝙ eẽntia ſit eſſentia:ꝙ ſiliter oporteat cõcedere eſſentiã eẽ exiſtẽtiã
extra:quia non ſolum differẽtia realis & ſcđm abſolutũ q̃d addita alicui ſimpliciter variat ꝓpoſi-
tionem ſecundum veritatẽ & falſitatẽ:ſed etiam differentia ſecundum intentionem & ſecundũ ali
quem reſpectũ.Vñ hæc ſemꝑ eſt vera:eſſentia eſt eſſentia:ſed non ſemꝑ eſt hæc vera: eſſentia eſt in-
tellecta:& tñ ſuꝑ eſſentiam ſimpliciter nihil addit eã eẽ intellectã niſi reſpectũ quẽdã.ſcđm hmõi.n.
variationẽ frequẽter cõtigit fallacia accidẽtis.Nec eſt aliqua oppoſitio in adiecto,dicẽdo ꝙ eſſentia K
ſemꝑ eſt eſſentia & ꝙ põt corrũpi corruptione ꝓprię naturæ.Sicut.n.ꝓductione ꝓpriæ naturæ cre
atur ex hoc ſolo ꝙ eſt effectus dei in ſeipſa,ſic corruptione proprię naturę corrumpitur deſinẽdo eẽ
effectus dei,nullo alio ſecũdũ rem addito & nullo remoto.Vñ qđ addunt illi arguendo,tota cauſa L
quare ſemper verificaꝫ hęc,eſſentia eſt eſſentia,nõ aũt hæc:eſſentia eſt exiſtentia,eſt ꝓpter realẽ dif-
ferẽtiã inter eſſentiã & exiſtẽtiam:quare cum inter illa nulla ſit differentia ſecũdũ rẽ: ſicut ſemꝑ ſe-
cundum illos verificaꝫ iſta,eſſentia eſt eſſentia:ſic & illa,eſſentia eſt exiſtẽtia.Dico ego ꝙ non ſequiꝫ M

ſi aliqua ſunt eadẽ ſecũdum rẽ:ergo de quo vnum eorum verificaẽ ſecundum rẽ,verificatur & reliquum:quoniam veritas ſecundum rẽ non dicitur a ſola re,ſed ab ipſa ſecundũ ꝙ exprimiẽ ꝑ ſermonẽ. Vnde licet idẽ ſecundũ rẽ ſignificant ens & vnum,qa tñ ſub alio modo illud ſignificaẽ noĩe entis q̃ ſignificatur noĩe vnius,ꝓpter hoc quiddã ſemꝑ verificaẽ de vno:qđ tñ nunq̃ verificaẽ de altero:qa licet hæc ſemꝑ ſit vera:vnũ ſignat indiuiſionẽ:hęc tñ ſemꝑ eſt falſa,ens ſignat indiuiſionẽ. Cõſimiliter ecõtrario ex parte ſubiecti,licet idem ſignificant ſecundum rem eſſentia & exiſtẽtia, qa ſcilicet exiſtentia nullã rem abſolutam addit ſuꝑ eſſentiam:non tamẽ idcirco de quo ſemꝑ verificaẽ vnum eorum,de eodẽ ſemꝑ verificatur alterũ,vt iõ non ſequaẽ ꝙ ſi eſſentia ſemper ſit eſſentia,ꝙ eſ-

N ſentia ſemꝑ ſit exiſtẽtia:licet exiſtẽtia nullam rẽ aliam addat ſupra eſſentiam. Qđ vero addunt illi ad confirmationẽ ſui dicti,qa ſunt idẽ ſecundum rem ens & vnum,impoſſibile eſt de aliquo verificari ſecundũ rẽ ꝙ ſit ens,quin de illo ſecũdũ rẽ verificetur ꝙ ſit vnũ: Dico ego ꝙ verũ eſt,quia differunt ſola ratione:ſi eñ differrent intentione,non eẽt ita:licet eñ rationale vt differẽtia & aĩal vt genus idẽ ſignificant ſecundũ rẽ,qa tñ differunt intentione,ſemꝑ eſt hęc vera,rationale eſt rationale:nunq̃ tamẽ hæc eſt vera,rationale eſt aĩal,niſi ratione ſuppoſiti:& ſic vnum prędicaẽ de quo non

O ꝑdicatur reliquum. IMprobata diſtinctione de poſſibili(dicunt illi)volumus improbare diſtinctionẽ de eſſentia:ꝙ.ſ.quędã exiſtit ĩ ſua ꝓprietate,vt illa quæ eſt dei, quędã vero extrĩſeca participatione,vt illa quæ eſt creaturæ,ꝙ.ſ.cõſiſtit in quodã reſpectu quẽ põt eſſentia creaturæ acqrere & amittere,& per hoc eẽ & non eẽ. Sed hoc(vt dicunt illi)ſtare non põt:qa reſpectus nunq̃ acquiriẽ niſi quia acquiritur aliqua res in qua fundatur:nec amittitur niſi quia illa res amittitur. Aliter eñ eẽt per ſe acquiſitio & amiſſio illius reſpectus:& ꝑ cõſequẽs eẽt per ſe motus aut mutatio ad reſpectũ ſiue relationẽ:cuiꝰ contrariũ habetur ex quinto Phyſicorum. SED dico ego ꝙ totũ hoc falſum eſt. In omnibus eñ relatiuis in quibus aliquid refertur ad aliud quia illud referẽ ad ipſum,qualitercũꝙ nominetur illud ſecundum illã relationem reſpectus in illis amittitur & acquiritur abſq; hoc ꝙ illi acquiraẽ aliqua res in qua fundaẽ reſpectus aut amittatur ab illo. Verbi gratia , ſcibile acquirit reſpectũ rationis ad ſcientiam,qa in ſciente acquiritur ſcientia,quę ex ſe realẽ reſpectũ habet ad ſcibile:& ſiliter creaturæ eſſentia ſecundũ ſe & abſolute cõſiderata acquirit reſpectũ realem ad deum: quia deus ſecundum genus cauſæ agentis qua ab æterno habuit relationẽ ſecundum rationem ad eſſentiam creaturæ:vnde creabilis ſua actione æterna:de nouo operaẽ circa ipſam vt ſit effectꝰ eius in ſuppoſito ſignato,ſcđm ꝙ expoſuimus in prima quæſtione de Quolibet nono,abſq; ipſius agentis mutatione,qa iſta diuerſitas a mera ratione ſuę voluntatis æternę dependet. Si eñ deus eam ꝓducat aut conſeruet in eſſe,habet creatura reſpectum realẽ nouum ex ſui noua ĩmutatione ad ipſm ſecundum rem,quia deus habet reſpectum ad illam ſecundum rationẽ ab ęterno licet noua denoĩatione,et ſi nõ cõſeruẽ ab eo amittit reſpectum illũ ad deum ſecũdũ rationẽ ſuę nouitatis : qa deus ab æterno ſua voluntate ordinauit ipſam in tali ſuppoſito non conſeruandam amplius. Diximꝰ.n. in quadã q̃ſtione de relationibꝰ ꝙ ſecundum genus cauſę efficiẽtis & effecti creatura habet reſpectum realem ad deum:quia deus habet ſecundum rationẽ reſpectũ ad ipſam,& relatio ſic circa eẽntiam creaturę acquiritur & amittitur,nõ tñ eſt ꝑ ſe terminus mutationis,ſed ipſa eſſentia rei:quæ in eo ꝙ creatur in ſignato ſuppoſito obiectiue acquiritur in ea reſpectus dictus ſubiectiue:q nõ ẽ terminus creationis niſi ꝑ accidẽs. Vñ & ad mutationẽ reſpectꝰ in vno relatiuorũ fundati.ſ.in eſſentia rei,ſequitur mutatio in altero.ſ.in deo:licet ſecundũ ſolã denominationẽ. Nõ tñ reſpectus eſt per ſe terminus mutatiõis. Verbi gratia.ſi Sortes & Plato ſunt ſiles ĩ eo ꝙ ſunt hoĩes,ſilitudo hæc fundatur in puris eſſentiis illorum,& tñ ſi alter deſinat eſſe homo, relatio ſilitudinis perit in altero,abſq; eo ꝙ aliqđ reale ei ſubtrahatur omnino.nõ tñ relatio eſt ibi ꝑ ſe terminus mutationis.

P Per hoc patet defectus rationis qua illi nituntur arguere contra hoc,dicendo ꝙ ſi deus faceret parietẽ album & hoĩem albũ,eſſet ꝑ albedinẽ relatio ſimilitudinis inter parietẽ & hoĩem deo operante,nunq̃ tñ deus poſſet iſtam relationem ab altero illorum tollere niſi remouendo albedinẽ ab alterutro illorum. Sic & in propoſito de reſpectu creaturæ ad deum opere dei contingit ꝙ non põt deus huiuſmodi reſpectũ a creatura tollere quãtũcũq; ipſo operante creatus eſt,niſi remoueret ab eſſentia creaturæ aliquam rem quæ eſt immediatum fundamentum huiuſmodi reſpectus. Et eſt reſpondendũ ꝙ non eſt ſimile,quoniam in pariete & homine reſpectus fundatur non in illorum eſſentia immediate:ſed in ipſa albedine:propter qđ manẽte albedine in vtroq; non põt reſpectus ille amitti:ſed in propoſito illius reſpectus in creatura non eſt immediatum fundamentum aliqua res abſoluta addita creaturę vt ipſum eſſe exiſtẽtię,quod illi ponunt:ſed ipſa eſſentia creaturę vt ipſa eſt ſignata in ſuppoſito determinato eſt immediatum fundamẽtum huius reſpectus,non ſecundum ꝙ eſt eſſentia ſim-

Contra ſecũdam diſtinctionẽ q̃ eſt de eſſentia.

Defenſio.

Quol.ix.q.i.

pliciter, ſed ſolummodo ſecũdũ ꝙ ipſa eſt terminus opationis diuinę ęternę: nec omĩno requiritur alia res media, immo ipſa ſola eſſentia ſic ſe habens ſufficit ad ſuſtinẽdum huiuſmodi reſpectũ quẽ eſſe addit ſuper eſſentiam & nihil aliud: nec in hoc eſt aliqua differentia: nec aliam vnq̃ fecimus ſiue creatura ponatur produci a deo ex actione liberę voluntatis, ſiue neceſſitatis naturalis, ſi eẽt hoc poſſibile. vtroq; eñ modo reſpectus ille fundatur in ſola eſſentia creaturę, non vt eſt eſſentia ſimpliciter, ſed ſolũmodo vt eſt termin⁹ diuinę operationis, vel ab ęterno ſi operaretur circa illam neceſſitate naturę: vel ex tempore, ſicut mõ cum operatur circa illam libertate volũtatis. Et ſic ſi deus velit huiuſmodi reſpectũ ab eſſentia creaturæ tollere non oporteat ꝙ ſeipſum immutet, vel ꝙ aliquid abſolutum ab eſſentia creaturæ demat: ſed ꝙ actionẽ ſuam qua operatur circa eſſentiam craturæ, ab illa ſubtrahat: qđ poteſt facere nulla mutatione facta circa ſeipſum, ſed ſolũmodo circa creaturæ eſſentiam: in eo. ſ. ꝙ deſinit eſſe terminus diuinæ operationis: & per hoc deſinit habere illum reſpectum ad deum, ſicut per illud prius habuit illum abſq; alia re abſoluta illi coniuncta: & ſic facere eſſentiam non eſt facere ꝙ eſſentia ſit eſſentia, ſed ꝙ ſit effectus diuinę operationis: & per hoc eſt habens eſſe, & eſt coniuncta ipſi eſſe, non, vt illi dicunt, res altera abſoluta ab eſſentia, ſed vt id qđ eſt altera intentio fundata in eſſentia rei vt a qua habet omnẽ ſuam realitatem, quę non acquiritur ꝑ ſe in eſſentia nec tollitur ab ea, ſed ſolum per hoc ꝙ ipſa eſſentia eſt vel non eſt terminus operationis diuinę, vt dictum eſt. Et ſic euitatur per hoc omnis difficultas circa hanc materiam.

Cõtra diſtictionẽ de differentia ſeu differre.

Q IMprobatis diſtinctionibus de poſſibili & de eſſentia (dicunt illi) volumus improbare diſtinctionem de ipſo differre ſiue de differentia: quia primo oſtendemus diſtinctionem ipſam non eſſe bonam: Secundo ꝙ per eam non poſſunt ponentes eam difficultates effugere. Diſtinguũt eñ triplex differre. ſ. re, ratione, & intentione. Nam ſunt quędam differentia re, vt accidens & ſubiectum: quędam ratione vt definitio & definitum. Cũ ergo aliqua plus differant q̃ definitio & definitũ: & minus q̃ accidens & ſubiectum, vt genus & differentia: ergo medio modo differunt: & vocetur differre intentione. Sed modus iſte arguendi non valet. Non eñ ſequitur ex illis ꝙ differentia iſtorum ſit media inter differre re & ratione: quia in ipſo differre ratione eſt accipere magis & minus: & ſimiliter in ipſo differre re, & magis differre ratione quodãmodo mediũ eſt inter differre re & minus differre ratione & ſic genus & differentia ſi differũt ſola ratione, magis tñ differunt q̃ definitio & definitum: & ſi differũt re, minus tamẽ differunt q̃ accidens & ſubiectum.

Rñſio auctoris.

R SED dico ego ꝙ verum eſſet illud ſi illa differentia inter differre intentione & ratione eſſet ſolũmodo ſecundũ magis & minus: ſed intelligimus ꝙ etiã implicat modum diuerſum differendi ſecundum ſpeciem: quẽadmodũ etſi differre re differt a differre ratione ſecundum magis & minus, non tamẽ ſolũmodo differunt ſic, ſed etiam differunt ſecundum ſpeciem differendi, quẽadmodum genus & differentia differunt in ſpecie, propter quod faciunt compoſitionem quã nullo modo facerent ſi ſola ratione differrent, vt patet de diuinis attributis in deo.

Replica.

S Sed arguunt contra hoc dicentes ꝙ alius & alius modus differẽdi eſt vbi vnitas rei ſolam differentiam rationis facit: quia poſtq̃ res qualibet ſecũdũ ſe eſt vna, ſola ratio hos modos diuerſitatis inuenit.

Reſponſio.

T Sed dico ego ꝙ non dicitur modus differendi rationis, quia inuentus eſt a ratione quæ eſt potentia animæ: ſed dicitur rationis: quia cum hoc ꝙ perceptus eſt, nõ dico inuentus eſt a ratione, ex ſe exiſtit in natura rei, ita videlicet ꝙ ex natura rei eſt ꝙ in eadem re aliqua ſolummodo differunt ſecundum magis & minus tñ, aliqua vero differunt ſecũdum magis & minur, & adhuc amplius. Illa quæ primo modo differunt neceſſario continentur ſub vno modo differendi & differente ab aliis ſecundum ſpeciẽ, quia ſola differentia ſecundum magis & minus nunq̃ diuerſificat ſpeciem. Illa vero quæ differunt ſecundo modo, ratione ampliori bene poſſunt differre inter ſe alio modo differendi ſpecifico ab eis quæ in eadem re non differũt penes tale amplius. Verbi gratia cum genus & differẽtia ſint in eadẽ re, ſicut definitio & definitum ſunt in eadem re ſiue in ſolis ſeparatis ſubſtantiis, ſiue etiam in corporalibus (in hoc eñ nõ eſt vis) vnũ illorum nullo mõ poteſt prædicari de altero: definitio vero ſemper prædicatur de definito, & econuerſo: neceſſario igitur genus & differentia cum hoc ꝙ plus differunt inter ſe q̃ definitio & definitum eo videlicet ꝙ neutrum eorum prædicatur de altero, ſicut mutuo prædicatur definitio de definito & econuerſo, differunt alio modo differendi ſecundum ſpeciem q̃ illa.

Qꝫ differentia ſit inutiliter excogitata.

Probatur.

V Quod addunt illi: ꝙ tali diſtinctione non ſoluitur argumentum nec ipſa difficultas euitatur dicendo, ꝙ ſi aliqua ſunt idem re, vnum eorum non poteſt intelligi ſub oppoſito alterius. Nam genus quod poteſt intelligi ſub oppoſitis differentiis non dicit vnam rem ſed aliam, vt eſt ſub vna differentia & idem illi, q̃ vt eſt ſub alia & idem illi. Vnde vbi ſunt aliqua idem re differentia, quocunq; modo dicuntur differre, non põt

idē intelligi ſub oppoſitis differētiis. Et dico ego ꝙ genus vt eſt intelligibile ſub oppoſitis differen Improbatꝛ.
tiis: licet non ſignat eandem rem numero aut ſpecie, ſignat tamen eandem cōmunitate generis, quę
in idem re coincidit cum vtraqꝫ differentia: & idem re cōmuni. ſ. ſecundum rationem cōmunitatis
gn̄is eſt in vtraqꝫ ſpecie. Aliter enim nulla eſſet identitas illa quæ dicitur generis, & per illam iden
titatem forma generis ab vtraqꝫ differentia non re nec ratione ſed ſola intentione differt: quod ſuffi
cit ad declarationem propoſiti & ſolutionem argumenti, licet maior vnitas realis eſt eſſentiæ reſpe
ctu eſſe & non eſſe, quia numeralis: q̄ generis ad oppoſitas differentias. Per hunc enim modum ſi ali
qui duo ſint albi, in albedine vtraqꝫ fundatur reſpectus ſimilitudinis mutuę vnius ad alterum: & ſi
alter eorum fiat niger, ſuper albedinem non alterati fundatur reſpectus diſſimilitudinis ad nigrum
& ſunt reſpectus illi contrarii, ſimilitudinis ſcilicet & diſſimilitudinis, & tamē ex parte albedinis ma
nentis idem realitatis quod eſt in vno eſt & in alio, ſcilicet in ſimilitudine, & diſſimilitudine funda
tis ſuper eandem albedinem, & nullam aliam realitatem habet in ſe, ita ꝙ eadem res quæ eſt albedo
poteſt intelligi ſub vtroqꝫ reſpectu vt idem re cum vtroqꝫ: quia nihil realitatis proprię dicit reſpe-
ctus ſed ſolummodo quantum eſt ex ſe, quia non habet realitatem niſi a ſuo fundamento, niſi exten
datur nomen rei, vt alibi expoſui. Et vniuerſaliter eſſe & eſſentia ponendo ꝙ eſſe ſecundum di-
ctum modum non addit niſi nudum reſpectum ſuper eſſentiam, dicunt vnam & eandem rem aut
non aliam & aliam: & ſic ſicut eadem albedo numero exiſtens ſub reſpectu ſimilitudinis poteſt eſſe
& intelligi ſub oppoſito reſpectu, vel ſub priuatiōe illiꝰ reſpectus: ſic eadē eēntia nūero exn̄s ſub eſſe
X pōt eē & intelligi ſub priuatione eſſe, ſcilicet ſub non eſſe abſqꝫ omni incōueniēti. Adhuc aūt ad-
dunt alii dicentes. Poſſumus autem ad hanc veritatem oſtendendam facere ſyllogiſmum expoſito-
rium, vt ſi a ſit animal rationale, & illud idem ſit irrationale vel poteſt intelligi eſſe irrationale, idē
animal eſt vel poterit eſſe rationale & irrationale, qđ eſt inconueniens. Bene ergo verum eſt ꝙ a qđ
eſt animal rationale realiter differt ab irrationali, vel ab eo quod poteſt intelligi eſſe irrationale. q̄c-
quid ergo poteſt itelligi cū oppoſito alicuius realiter differt ab illo. Sed dico ego ſicut alias dixi, ꝙ Ad ſyllogi-
quicquid poteſt intelligi ſub oppoſito alicuius realiter differt ab illo: Verum eſt de eodem contra- ſmū expoſi-
cto & ſecūdum numerū, de quo tenet ſyllogiſmus expoſitorius ſolūmō: nō aūt eſt verū de eodē nō torium.
cōtracto ſcđm rē, ſicut ē aliqđ idē ſcđm genꝰ, de quo nō tenet ſyllogiſmꝰ expoſitoriꝰ. Sed dictū hoc Replica.
vt dicūt illi cōſiderat qđ eſt ꝑ accidens, nec difficultatē euacuat. Cōſiderare eīn aliqđ ſicut dicūt il
li, vt non contractum accidit & extraneum eſt ſyllogiſmo expoſitorio, quia tenet ſolum gratia ma-
teriæ in contractis & ſingularibus. & ſic reſponſio conſiderat quod eſt per accidens, nec valet. Sed Reſponſio.
dico ego ꝙ imo bn̄ valet, quia illud accidēs ſcilicet ſumere nō contractum, eſt neceſſarium in reſol-
uendo per concluſionis deſtructionem ſyllogiſmum expoſitorium, cuius concluſio ſemper eſt falſa
& impoſſibilis. & ideo in propoſito arguēdo ſic: a animal eſt rationale & a animal eſt irrationale: er
go idem eſt animal rationale & irrationale: bene verum eſt pro eodem ſecūdum genus, & ſunt am
bę præmiſſæ verę: non autem pro eodem ſecundum ſpeciem aut numerum, quia eſſet altera præ-
miſſarum falſa. Vnde ſi arguatur ſic: hęc eſſentia eſt ens, & hæc eſſentia eſt non ens: ſequitur cōclu-
ſio impoſſibilis: ergo hæc eſſentia eſt ens & non ens. Nō obſtante tamen ꝙ eſſentia ſit idem cum eē
nec eſſe addit rem aliam, poteſt intelligi eadem eſſentia ſub non eſſe, & eſſe ſub non eſſe in alio tem-
pore, quæ nullo modo repugnant identitati rei ſuper quam fundatur ſyllogiſmus expoſitoriꝰ. Rur Replica al-
ſus (vt dicunt) hoc difficultatem non euacuat: immo magis auget vt cauillantur. Nam animal nō tera.
contractum non dicit vnam rem: non ergo poteſt differre intentione & nō differre re: & quia nō di
cit vnam rem poteſt intelligi ſub duobus oppoſitis. Sed dico (vt dixi) ꝙ dicit vnam rem commu Reſponſio.
nem licet non ſingularem: & ideo differt ſola intentione ab oppoſitis contrahentibus illam, & ſic
quia dicit vnam rem poteſt intelligi ſub oppoſitis. CIRca quartum dicunt illi ſic, ſolutis rationi- Quartū pri
Y bus quibus aliqui probant ꝙ ponentes eſſe & eſſentiam differre ſecundum rem, non poſſunt ſalua- cipale.
re creationem: & improbatis diſtinctionibus quibus videntur tollere difficultates in cōtrarium ori
entes: Reſtat declarare ꝙ ea quæ adducunt ad confirmandas rationes factas ab eis ad probandum
ſcilicet non differre realiter eſſentiam & eſſe, non ſufficiunt, neqꝫ quietant intellectum. Fecimus au-
tem nos (vt dicunt illi, & verum dicunt) tres rationes quibus concluſerimus eandem rem ſignifi-
care eſſentiam & eſſe: quarum prima talis erit. Vnitas, veritas, bonitas, nullam rem addunt ſuper Prima ratio
eſſentiam rei: pari ergo ratione vel fortiori, nec entitas. Ad hanc reſpondebant illi dicentes, ꝙ ens Solutio.
vno modo dicit eſſentias prædicamētorum, & ſicut illa tria, eādē rē dicit cū eſſentia, & eſt q̄libet res
ens ꝑ ſuā eſſentiā ſicut eſt vna & bona. Alio mō dicit earū exiſtētias: & ſic ens dicit aliā rem q̄ eſſen
tia, & eſt quælibet res ens per aliam rem additam ſuæ eſſentiæ quā participat. & eſt iſtud ens non

Cõtra ſolu. omnino idem cum vero & bono. Sed dico ego ꝙ hæc ſolutio(vt & illi dicũt) ſupponit duo. Pri- Z
mo enim ſupponit ꝙ eſſe ſit quædam res abſoluta,& quædam actualitas exiſtendi in effectu de ſe:
quod falſum eſt,qa tunc poſſet ſecundum ſe produci & exiſtere p ſe ſine eſſentia,maxime ſecũdum
illos,qa dicunt ꝙ eſſe nõ ſe habet ad eſſentiã ſicut forma producibilis de potẽtia illius:& ꝙ etiã di-
cũt ꝙ eſſe quãtũ eſt ex ſe eſt neceſſe eſſe,licet ſit poſſibile non eſſe,prout in alio recipitur. Nihil eñ
ex ſe eſt forma non educta de potentia materię,aut neceſſe eſſe:qa in alio non eſt niſi poſſibile eẽ niſi
per ſe poſſit eſſe & ſeparatum a quolibet alio.Quod eñ eſt ſic actualitas exiſtendi ꝙ ex ſe eſt neceſſe
eſſe,p ſe ſeparatũ põt eẽ & produci in eſſe:quare cũ eſſe non poſſit exiſtere aut produci ſine eſſentia
Rñſio aduerſariorum. vt illi probant,nullo ergo modo eſt ex ſe actualitas quędam dicto modo. Ad quod illi reſpõdẽt di-
Improbatio eius. cendo ꝙ hoc nullã habet difficultatẽ.nam nullum agens facit qđ repugnat effectui: de ratione eñ
effectus eſt ꝙ non fiat p ſe niſi compoſitũ,cuiuſmodi non eſt eſſe. Et dico ego vt patet ex dictis,ꝙ
hoc falſum eſt ſi intelligať hoc de cõpoſito ex rebus abſolutis diuerſis,quia in ſubſtãtiis ſeparatis ſe-
cũdũ ponẽtes ꝙ in eis nõ eſt materia,nulla eſt rerum diuerſitas,& ſic cuilibet taliũ vt ſit effectꝰ dei
nihil additur ſup eſſentiam niſi reſpectus quidam. Vnde ſi eſſe eſt actualitas quędam creata in eſſen-
tia rei,& res qđam abſoluta eſt,cũ nihil ſit creabile niſi ſit ex ſe eẽntia quædã,qđ ſecũdũ p̄dicta non
habet ex creatione. Si ergo eſſentia ipſius eẽ creata eſt actualitas alteriꝰ per hoc ꝙ eſt in altero,mul-
to fortius nata eſt eſſe actualitas ſuiipſius ſecundũ ſe. Vnde ſecundũ ꝙ dixi tunc,& nunc etiã dico
eſſe non dicit niſi reſpectũ ſup eſſentiam:& vt aliquid ſit effectus dei nihil additur ſup eſſentiã niſi
Replica. reſpectus quidã. Cõtra qđ illi arguũt dicẽtes ꝙ hoc falſum eſt,qa ſolus reſpectus non poteſt perdi
Reſponſio. vel acquiri. Sed dico ego reſpondẽdo ſecũdũ p̄dicta ꝙ verum eſt per ſe,per actionem tñ aliquã cir- A
ca ſubiectum.ſ.quia eſt terminus operationis diuinę,bene põt ille reſpectus acqri & econuerſo perdi
per hoc ꝙ ceſſat eſſe effectus & terminus operationis talis,ſicut & p operationem circa oppoſitum
fundamẽtũ põt circa aliqd idẽ reſpectus perdi & acquiri circa ſuum proprium fundamentum: vt
Sorte ſolo exiſtente albo non eſt reſpectus ſimilitudinis in illo,fundatus in eius albedine: ſed Plato-
ne facto albo,iam reſpectus ille eſt acquiſitus in Sorte:& Platone facto nigro iam eſt amiſſus.Hoc.n.
conuenit generationi & corruptioni relationũ:vt alias in quæſtione magna de relationibus, decla-
rauimus.Quod ergo illi ſupponunt ſecundo,ꝙ.ſ.eſſentia nõ habet actualitatem ſine illo addito ei
Scđa ratio. vt re alia,hoc ſiliter falſum eſt,quia ſufficit ꝙ ei addať reſpectus ſolus per hoc ꝙ eſt effectꝰ dei. Se- B
cunda ratio noſtra(vt dicunt)eſt,qa ſi eſſentia nõ exiſteret niſi per eſſe additũ,oporteret ꝙ illud eẽ
exiſteret per aliud eẽ additum in infinitum. Et vt dicũt,reſpondebať ab eis ꝙ hoc non oportet.Nã
licet materia exiſtat per formam,non oportet ꝙ illa forma exiſtat per aliam in infinitum : quia alio
& alio modo comparanť ad eſſe.Nã materia ex ſe eſt potens eſſe & non eſſe:forma aũt quãtũ eſt de
ſe ſecundũ modũ loquẽdi philoſophorum non habet ꝙ poſſit non eſſe,ſed ſolũ ratione materiæ in
qua recipitur.Vnde ſecundũ phos forma ſeparata a materia non poſſet non eſſe.Cõſimiliter dicimꝰ
(dicunt illi loquẽtes de ſeipſis)ꝙ eſſentia de ſe poteſt eſſe & non eẽ,ſed ipſum eſſe ſecundum ſe con-
ſideratũ non habet ꝙ poſſit nõ eſſe,niſi qa recipitur in alio,& ſeparatũ eſt neceſſe eſſe. Cõtra hanc
rationẽ(vt dicũt loquẽtes de nobis)quidam conati ſunt arguere dicẽtes periculoſum eſſe ſi ponať
eſſe creaturæ ex ſe eſſe neceſſe eſſe:quia tũc eẽt deus. Qđ vero dixi ego ꝙ periculoſum eſt ponere C
ꝙ eſſe alicuius creaturę ex ſe eſt neceſſe eſſe,& ꝙ non poſſet impediri ratio ducens ad infinitum:qa
cum eſſe creatum ſit,cum creatur recipit eſſe,vt ſit ibi eſſe recipiẽs & eſſe receptum : & eadem ra-
tione illud eſſe ſecundum creabitur,& recipiet eſſe tertium,& ſic in infinitum:quoniam ipſimet di-
cunt ꝙ deus producendo creaturam producit ſimul eſſentiam & eſſe.Hac autẽ productione facta
ſic producere eſſe non eſt facere ꝙ eſſe ſic ſit,quia hoc ſemper eſt,ſed hoc eſt facere ꝙ eſſe ſit in eſſen-
tia,& ex tali productione eſſe habet quendam actualem reſpectum ad deũ,non quia eſſe ſit eſſe,qa
tunc ſemper talem haberet reſpectum,& ſemper exiſteret:ſed hoc competit ei:quia eſt in eſſentia:&
poteſt ab ea ſeparari & ei non ineſſe. Reſpondendo illi dicunt ꝙ illud non dixerunt.ſ. ꝙ eſſe creatu-
rę ſit neceſſe eſſe:ſed ꝙ eſſe vnde eẽ nõ habet ꝙ ei accidat corruptio, neqꝫ aliqs actus aut forma,ſed
ꝙ ipſi eſſe ſiue actui aut formę accidit corruptio,hoc contingit ei ex eo ꝙ recipitur vel natum eſt
recipi in alio.Et ſic(vt dicũt)ꝙ eſſe creaturæ non eſt neceſſe eſſe non eſt contrarium dictis eorum.
Nam eſſe creaturæ(vt dicunt)duo dicit.Dicit enim eſſe,& dicit eſſe tale. Ratione qua dicit eſſe,
nõ habet vnde corrumpať aut deſinat eẽ,ſed ſolũmõ hoc habet ratiõe qua dicit tale eẽ,qđ.ſ.receptũ
eſt.Aliter eñ oẽ eẽ eẽt defectibile,& ſic ſi aliqđ eẽ eẽt nõ receptũ in ſe,nõ poſſet deſinere eſſe. Sed D
dico ego ꝙ ſecundum ꝙ tenet litera illorum primo expreſſe dicunt ſic.Materia & forma alio & alio
modo comparantur ad eſſe &c.vt ſupra. Dicunt ergo expreſſe ꝙ forma quęlibet aut eſſe quantum

eſt de ſe non habet ꝙ poſſit non eẽ,niſi quia recipiť in alio,& ſeparatim eẽt neceſſe eſſe. Sed hoc imponunt dicto & ſentẽtię philoſophorũ:qui ponũt oẽs eſſentias quę ſunt formę ſeparatæ vel intellectus,eſſe ſimplices & quędã neceſſe eẽ & incorruptibiles & incorporabiles & deos quoſdã,vt alibi ex

E poſuimus.Quorũ ſententia quo ad hoc omnino hęretica eſt. Contra vero dictũ ipſum ego arguo ſic.Si aliquid quantũ eſt de ſe ſit incorruptibile in natura ſua,impoſſibile eſt ꝙ corrũpatur receptione ſui in alio,vt patet in anima rõnali recepta in corpore.Sicut ecõuerſo ſecundũ Auicẽ. impoſſibile eſt ꝙ aliquid ex ſe ſit poſſibile & ꝑ aliud ſit neceſſe eẽ.Et ſic dicere ꝙ eẽ creaturę qd ſcd̃m ipſm eſt forma ꝗdã & eſſentia ex ſe incorruptibilis nõ ſit poſſibile eſſe niſi qa recipitur in alio:& ſimiliter dicere ꝙ eſſe ratione eſſe nõ habet vnde corrũpiť,ſed rõne qua in alio receptum eſt,falſum eſt.Licet.n. eſſe ratione qua eſſe eſt cõe & analogũ ad eſſe creatoris & eſſe creaturæ,non eſt defectibile,aliter enĩ vt dicunt,& bene,omne eſſe eſſet defectibile: eſſe tñ ratione qua eſt eſſe quoddã ſub illo analogo diſtinctũ contra eſſe creatoris,bene põt eẽ defectibile ratione qua eſt tale eſſe,licet non ratione qua eſt eſſe ſimpliciter,etiam ſi non eſſet receptũ in alio,ſed ſcd̃m ſe ſeparatũ.Et ſecũdũ hoc inſufficiẽs eſt illa diſtinctio bimẽbris quã illi ponunt.ſ.ꝙ eẽ creaturę duo dicit,ſcilicet eſſe & eẽ tale.ſ. receptum in alio:immo receptũ in alio inquantũ hmõi non dicit tale eſſe.ſ.contractum ad creaturam , ſed talem modũ eſſendi ipſius eſſe talis.& ſic debet eſſe diſtinctio trimẽbris.ſ.ꝙ eſſe creaturæ tria dicit,videlicet eſſe ſimpliciter,in quo analogatur cum eſſe diuino,& tale eſſe,quod.ſ.eſt proprium creaturę & diſtinguiť contra eſſe diuinum:quod etiam dupliciter poteſt conſiderari.Vno modo vt eſt aliquid ſecundum ſe,alio mõ vt habet receptum eſſe in alio.Et ſicut dictum eſt de eſſe,ita intelligẽdũ eſt de forma qualibet,ꝙ põt conſiderari vt forma ſimpliciter ratione cõis analogi ad formã creatam & increatam,& rõne tali non eſt defectibilis,vel vt eſt forma talis.ſ.creaturæ:& hoc dupliciter,vel vt ſecundum ſe eſt aliqd,vel vt eſt recepta in alio.Et licet eſſe vnde eſſe ſimpliciter,vel forma vñ forma ſimpliciter,non ſit defectibile vel defectibilis,tñ vnde eſſe tale vel forma talis.ſ.creaturę vtrocꝫ modo.ſ.vt conſideratur ſecundum ſe & vt conſiderať ſicut recepta in alio,bene eſt defectibilis. Ipſi aũt expreſſe dicunt,licet dictum ſuũ imponãt phis,vt patet reſpiciẽdo p̄dicta, ꝙ forma vel eſſentia vel eẽ ſecundũ ſe nõ habet ꝙ poſſit nõ eẽ,ſed ſolũ rõne materiæ ĩ qua recipiť:ita ꝙ forma vel eſſentia ſeparata,vel eẽ ſeparatũ,nõ poſſet nõ eẽ:qa eẽt neceſſe eẽ.Et ſic ponũt exp̄ſſe ꝙ eẽ vel forma vel eẽntia nõ ſolũ rõne ꝗ eſt eẽ vel forma vel eſſentia ſimpl̄r non eſt defectibilis,ſed ꝙ etiã nec rõne ꝗ eſt tale eẽ vel forma vel eẽntia.ſ.creaturæ quãtũ eſt ex ſe.& ſic nõ ſolũ dixerũt ꝙ eẽ vñ eẽ nõ habet ꝙ ſibi accidit corruptio,necꝫ aliqs actus aut forma:ſed etiã dixerũt ꝙ eſſe vnde tale eſſe.ſ.creaturę ſcd̃m ſe diſtinctũ contra eſſe creatoris non habet ꝙ accidit ei corruptio,necꝫ aliquis actus aut forma:ſed etiam dixerunt ꝙ eſſe vnde tale eſſe.ſ.creaturæ ſecundũ ſe diſtinctũ contra eſſe creatoris,non habet ꝙ accidit ei corruptio necꝫ aliquis actus aut forma vnde talis.ſ.creaturæ ſcd̃m ſe,ſed ſolũmõ ex eo ꝙ recipiť vel natum eſt recipi in alio.Et ſic dicere poſtmodũ ꝙ eẽ creaturę ſcd̃m ſe abſcꝫ eo ꝙ in alio recipiatur non habet vnde accidit ei corruptio,& ꝙ tñ ex ſe non ſit neceſſe eſſe,plane eſt contrariũ dictis eorum prioribus.Nec prodeſt illud in aliquo ꝙ non ſolum dicũt ex eo ꝙ recipitur ſed etiam ex eo ꝙ natum eſt recipi in alio:quia ſicut ex eo ꝙ recipiť habet vnde accidit ei corruptio, ſic ex eo ꝙ natũ eſt recipi habet vnde nata eſt ei accidere corruptio,licet nõ ei accidit inde ſecũdũ actũ: vt ſi tale quid perpetuo eſſet ſepatũ,perpetuo haberet vnde nata eſſet ei accidere corruptio, nunꝗ tamẽ ſecũdũ illos ei accideret.Et ſic in hoc etiã oĩno cõtrariãť dictis pħorũ,q dixerũt ꝙ omne corruptibile neceſſe eſt aliqñ corrũpi. Qd̃ quia forte perſpexerũt,aliter reſpondendo dicũt ꝙ nulla creatura eſt neceſſe eſſe ſimpliciter:attñ nõ eſt incõueniẽs ꝙ ſit neceſſe eẽ ſecundũ quid.ſ. ꝑut conſiderať vt quid intelligibile abſtractum a tempore,& vt ſemꝑ ens.ſecũdum ꝙ dicitur in libro Priorũ. Michalus intelligibilis ſemꝑ eſt,licet Michalus ſimpliciter vel Callias,vel quilibet particularis hõ eſt ter-

F minati tẽporis & qd corruptibile. Sed dico ego ꝙ non valet:qa expreſſe loquuntur de eſſe actualis exiſtẽtię & de forma actualiter exiſtẽte,qñ dicũt ꝙ materia & eſſentia aliter comparanť ad eſſe ꝗ forma & ipſum eſſe:qa forma quãtũ eſt de ſe nõ habet ꝙ poſſit nõ eſſe,ſed ſolũ ratione materiæ in qua recipiť.Silr ꝙ ipſm eẽ ſcd̃m ſe nõ habet ꝙ poſſit non eſſe niſi quia recipitur in alio & ſeparatum eſſet neceſſe eſſe.Præterea ſicut nullũ incõueniẽs eſt ꝙ creatura quæ eſt eſſe vel forma ſiue actus ſit neceſſe eſſe ſecũdũ quid.ſ.vt cõſiderať vt qd intelligibile abſtractũ:ſic nullũ inconueniens eſt ꝙ creatura quæ eſt materia vel eſſentia ſit neceſſe eſſe ſecundum eundem modum.Nullo ergo modo differenti quo ad hoc,comparantur ad eſſe materia & forma:necꝫ eſſe & eſſentia:cuius contrarium intendunt aſſerere.Dicta ergo ſua,vt videtur,nullo modo poſſunt ſuſtinere. Tertium vero (vt dicunt) quod adducimus ad confirmandas noſtras rationes , eſt ꝙ eſſe illud quod eſt res alia

Rñſio auctoris.

Tertia ratio

ab eſſentia,nec ſubſtātia pōt eē nec accidens. Ad hoc(vt dicunt)reſpondebaẗ,ꝙ licet nō ſit ſubſtā tia aut accidēs,eſt tñ aliqͥd in gñe ſubſtantiæ,ſicut principium & actus ſubſtātię. & ſic indirecte eſt in gñe ſubſtantiæ:ſicut punctū in gñe quātitatis. Hanc ſolutionē(vt ſiliter dicūt,& bñ) nitimur G
deſtruere:quia res nō ſunt in gñe niſi p ſuas eēntias:ita ꝙ vniformiter vnūquodq; eſt in gñe tā nō exiſtēs q̄ exiſtēs. Aliter.n.ſubſtantia quęcūq; non eēt in gñe ſubſtantię p eſſentiam ſuam, ſed ſolum p eſſe. Sed qđ addunt ex ſeipſis:ꝙ eſſe in genere ſubſtantiæ tanq̄ principium non faciat ſubſtantiā H
aliquam eſſe ſubſtantiam,quia ſubſtantia q̄libet eſt ſubſtantia p ſuam eſſentiam:& quælibet res eſt id qđ eſt ſecundum genus per ſuam eſſentiam,habet tamē ipſum eē rationem principii reſpectu ſubſtantiæ: non prout eſt ſubſtantia ſimpliciter:nam non intelligendo eē adhuc intelligitur ſubſtantia eſſe quid determinatum ad genus:ſed prout eſt ſubſtantia in effectu,& prout exiſtit actu in rerum natura,per quod reducitur ad genus ſubſtātię:falſum eſt omnino.Nihil.n.eſt in genere aliquo vt principium,quin faciat ad hoc ꝙ illud cuius eſt principium ſit res illius generis. Vnitas eñ eſt vt principium in genere quātitatis,q̄a facit per ſui replicationē ꝙ numerus ſit quantitas,& vt numerus ſit numerus.Siliter punctū eſt vt principiū in genere quātitatis:q̄a facit p hoc ꝙ ab ipſo fluit linea,ꝙ magnitudo ſiue linea ſit quātitas:imo ꝙ linea ſit linea.Et ſic ſi eſſe eſſet de genere ſubſtantiæ vt principium,faceret quoquo modo ꝙ ſubſtātia cuius eſt principium,eſſet ſubſtātia.Vñ ſi habet rationē principii reſpectu ſubſtantię alio modo.ſ.non prout eſt ſubſtantia,ſed prout eſt ſubſtantia exiſtēs ſecūdū effectū in rerū natura:tūc nō ptinet aliter ad p̄dicamētū ſubſtātię q̄ ipm̄ exiſtere in rerum natura.Quare cū vt alibi declarauimus ſępius,exiſtere ſecūdum actum in rerum natura accidit prædicamento ſubſtantiæ & aliis prædicamētis ſimiliter,accidentaliter ergo eſſe pertinet ad p̄dicamentum ſubſtantiæ,& hoc queādmodū albū aut ſedēs: vt ſicut dicitur ꝙ eſſe habet rationem principii reſpectu ſubſtantię prout eſt in effectu:& ideo prout principiū reducitur ad genus ſubſtā tiæ:ſic pōt dici ꝙ albū aut ſedens habet rationē principii reſpectu ſubſtantię prout eſt dealbata vel prout eſt in ſeſſione:& ꝙ ideo vt principium reduciẗ ad genus ſubſtātiæ.cōſequēs falſum eſt. ergo &c. Qđ in parte declarant cōtra ſe cū ſubdunt.Eſt ergo diligēter ſciendū ꝙ non eſt inconueniēs aliquid non eſſe de ratione rei ſimpliciter, immo eſſe poſterius illa re,qđ tñ poteſt eſſe de ratiōe ipſius ſecundum aliquē modū:vt cuprū qđ nō eſt de ratione circuli ſimpliciter,imo intellectus circuli ſimpliciter poteſt præcedere intellectū cupri:attamē cuprū licet non ſit de ratione circuli ſimpliciter,eſt tamē de ratione circuli cuprei:ſic licet intellectus eſſentię p̄cedat intellectum ipſius eē,& diuidatur contra eſſentiam,nec habeat rationem principii reſpectu eius ſimpliciter, eſt tñ de ratione eius vt eſt in effectu. Qđ ſi ita eſt,immo quia ita eſt,cum cuprū non ſit poſterius circulo, niſi q̄a I
accidit circulo ꝙ ſit in cupro,quia poteſt eſſe in alio,vt in lapide & ligno: propter hoc in definitione eius non ponitur cuprū ſecundū philoſophum ſeptimo Metaphy.& ita ſi cuprū ſit de ratiōe circuli cuprei,licet non de ratione circuli ſimpliciter,hoc nō eſt niſi ſicut albedo eſt de rōne hoīs albi: licet nō de rōne hoīs ſimpl'r:& ſilr eē de rōne exiſtētis ſubſtātię in effectu & in rerū natura:& ſic cōſtituit eſſe cū eſſentia vnū quodāmō per accidēs, ſicut albedo cū hoīe, & circulus cū cupro.Sed qđ eſt principium alicuius qđ eſt vnū per accidēs cuius vna pars eſt ſubſtantia & ipſum eſt pars altera,non eſt reducēdū vt principium ad genus ſubſtantiæ:immo per ſe pertinet ad genus alicuius accidentis. Præterea cum ſecundum iam dicta:& vt illi dicunt,eſſe ſemp eſt eſſe:quod non habet ex creatione neq; per hoc ꝙ eſt in alio,ſed ꝙ eſt in alio hoc habet per creationē,& p illam creationē habet reſpectum ad deū:eſſe ergo ſcđm ꝙ ſequitur ex dicto illorum ex ſe abſq; eſſe in alio & abſq; dicto reſpectu,eſt aliquid p eſſentiam,& ita determinatū ad genus aliquod.Siue ergo creetur in ſe ſiue in alio,oportet ꝙ ex ſe ſit principaliter res alicuius prædicamēti:& ſic nō per reductionē vt principium aliquod illius.Et ſic ſicut res alię abſolutę quorūcūq; generū nō creantur ſecundum illos niſi quia eſſe aliquod aliud re ab illis,eis acquiritur:ſimiliter nec res illa quæ ſecundum ſe eſt ipſum eſſe:& ſic procedereẗ in infinitum:vt dicit ratio p̄cedēs:aut ſi in natura ipſius eē per creationē nihil acquiriẗ niſi reſpectus aliquis,eadē ratione nec in quacunq; re alia abſoluta.Et ſic vt videẗ illi in dictis ſuis iſtis propriam vocē ignorauerūt. ¶Rca quintū ſic procedunt illi dicētes:Poſtq̄ ſoluimus K
rationes,& iprobauimus diſtinctiones,& oſtēdimus ꝙ ea p quæ cōfirmant rationes prius factas nō ſunt ſufficiētia nec quietant intellectū:oſtendere volumus ꝙ non bene exponitur auctoritas Boetii Arguebatur eñ contra me(vt dicunt,& verum eſt)per Boetium dicētē:Diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt,differunt ergo ſecundum rē.Hoc ſoluebā dicēs ꝙ Boetius per eē intelligit ipſum principium: p id qđ eſt,id quod eſt ex principio:& ſic diuerſum eſt,eſſe & id qđ eſt:q̄a differunt re,creator & creatura.Hęc reuera dixi:& adhuc dico,& eſt vna expoſitionum Cōmē.& vera eſt, vt ſecūdum Cōmē.

Quintum principale.

ſicut & illi confitentur, per eſſe debeamus intelligere principiũ ſiue deũ eo modo quo ipſe eſt eſſe
omniũ.ſ.nõ formaliter ſed cauſaliter:quia.ſ.omnia dicũtur eſſe per ipm̃,qđ ſufficit nobis ad propo
ſitum noſtrũ contra illud argumentũ.Vel ſi velimus ſcd̃m aliã expoſitionẽ dictũ illud eſſe de ſolo
eſſe creaturę:et dicere ꝙ diuerſum eſt,eſſe & id qđ eſt: dicẽdũ ꝙ nõ intelligit̃ iſta diuerſitas de di
uerſitate ſcd̃m rẽ,ſed tñ vel de diuerſitate ſecũdũ rõnẽ,vel de diuerſitate ſecũdũ intẽtionẽ.Cõpo
L ſitio eñ in creatura non ſemp intelligitur ex diuerſis ſcd̃m rem,ſecũdũ ꝙ dicit idẽ Cõmẽ. Eſt igit̃
intelligendũ ꝙ ſcd̃m iam dicta ſuperius & ſcd̃m illos,eſſe vno modo dicit eſſe eſſentię p̄dicamẽti
alio modo dicit eius exiſtentiã.Loquendo de eſſe primo modo:vno alio modo a p̄dicto exponit̃ di-
ctum Boetii,ꝙ diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt:quia quęlibet res creaturę per rationẽ ipſius eſſe qđ
indeterminatũ eſt,nec determinatur ad genus,ſed ſolũmodo per rationem ſuę eſſentię in qua tale
eſſe eſt qđã diuina participatio ſcd̃m rationẽ cauſę formalis exẽplaris. Vnde ſcd̃m Cõmen.homo
humanitate non habet eſſe,ſed tm̃modo eſſe aliquid.Et ſcd̃m hoc aliqñ diximus in q̃ſtione quadã
de p̄dicamentis in cõmuni,ꝙ p̄dicamẽtum nominat aliquid cui conuenit eſſe:& eſt quodlibet p̄di
camentum in ratione eius cui conuenit ꝙ ſit genus generaliſſimũ:puta in eo qđ eſt ſubſtantia aut
quãtitas aut huiuſmodi compoſitũ ex eſſe tali & eo cui conuenit eſſe. & eſt diuerſum in eo eſſe &
id qđ eſt cui conuenit eſſe/ſed hoc non ſicut re differẽtia ſed ſicut differẽtia intentione tm̃modo,
vel ratiõe. Hoc quidem eſſe licet ſcd̃m p̄dicta ſit prima rerũ creatarũ,quia tñ ex ſe nõ eſt determi
natũ ad genus,& p cõſequẽs nec ad ſpeciem nec ad indiuiduũ,ideo p ſe ſeparatim abſq; eſſentia
quę ſe habet ad illud p informationẽ creari nõ poteſt,nec eſt re aliud ab eo qđ ipm̃ informat.Loquẽ
do aũt de eſſe ſecũdo mõ,tertio mõ poteſt exponi dictũ Boetii dicẽdo ꝙ diuerſum eſt eſſe & id qđ
eſt:quia q̃libet res ſiue eſſentia creaturę,includens in ſe eſſe ſecũdo modo dictũ per qđ exiſtit extra
intellectũ,eſt qđã diuina p̄ticipatio ſcd̃m rationẽ cauſę efficiẽtis. & ſic homo humanitate habet eẽ
aliquid cui cõuenit eſſe. ſed hoc modo nõ ſicut ſuperius & magis cõmune eſſentiale conuenit ſuo
inferiori & min⁹ cõmuni ſicut cõuenit eſſe primo modo homini:ſed ſicut accidẽtale quid ſuo ſub
iecto. Vnde ſi deus ad momentũ ſubtrahat ſe vt cauſa efficiens & conſeruans, a creatura vt a ſuo
effectu, ſubito cadit in nihilũ & in non eſſe oppoſitũ eſſe actualis exiſtentię,non tñ in nõ eſſe oppo
ſitũ eẽ primo modo dicti.Sicut eñ nõ poteſt cadere a ſua eſſentia vt non ſit eſſentia ſcd̃m p̄dicta:
ſic nec a tali eſſe:aliter eñ nõ eſſet quid intelligibile, ſed imaginabile tm̃, vt chimera vel hircocer-
uus.Nec hoc eſſe oportet intelligere vt rem aliam abſolutã ab ipſa eſſentia:immo eſt ecõuerſo eſſe
eſſentię:qđ ſola ratione ab ipſa differt.Similiter nec eſſe exiſtẽtię oportet intelligere vt rem aliã ab-
ſolutã ab eſſentia,ſicut illi dicũt:ſed ſufficit intelligere vt intentionẽ aliud. qđ quidẽ eſſe tã primũ
q̃ ſecundũ,quia nihil niſi reſpectũ quẽdam addit ſup eſſentiã cuius eſt reſpectus,qui ſeparatus eſſe
nõ poteſt:idcirco p ſe ſeparatim creari nõ poteſt,qđ reuera poſſet ſi diceret rem aliã abſolutam ab
eſſentia cuius eſt. Tũc enim ex eo ꝙ in ſe eſſet quedã eſſentia ſcd̃m p̄determinata eſſet determina-
tum ad genus,& p cõſequẽs ad ſpeciẽ,& etiã ad indiuiduũ ſub ſpecie, eo ꝙ ſcd̃m ꝙ dicũt illi, eſſet
maioris actualitatis q̃ eſſentia cuius eſt:vt patet ex p̄dictis. CIRca ſextum quo ad primũ eius — *Sexti principalis prim⁹ articulus.*
M articulum ſic procedunt dicẽtes,ꝙ non poſſit creatura in nihilum redigi niſi differret in ea reali-
ter eſſe & eſſentia,triplici via probamus.Prima ex ipſa creaturę productione:ſecunda ex conſerua
tione eius: tertia ex defectibilitate eius. Prima via,vt dicunt,ſic patet.Nam ꝙ eſſe ſcd̃m ſe poſ- — *Prima via.*
ſit incipere eſſe,& ꝙ actus ſcd̃m ſe poſſit incipere eſſe actu p ſe loquendo contradictionẽ implicat:
quia ſemp hęc eſt vera,eſſe eſt eſſe,& actus eſt actus.Si ergo actus vel eſſe incipit eſſe oportet ꝙ ſit
tale ꝙ non ſit eſſe vel actus per ſe ſed in alio.Ex hoc enim poteſt non eſſe,quia ab illo poteſt ſepara-
ri.Oportet ergo ꝙ omne eſſe vel actus creatus ſit in alio receptum. creatura ergo non poteſt eſſe
actus tm̃,ſimiliter nec potentia tm̃,quia potentia tm̃ non poteſt actu eſſe,& ſic eſt compoſita ex po
tentia & actu,& hoc differentibus re,quia ſicut non differũt ſic nõ poſſunt ſeparari:ſi ergo nõ dif
ferunt realiter,realiter nõ poſſunt ſeparari,quia nihil poteſt ſeparari a ſe nec ſeipm̃ p̄dere:ergo &c.

N Et ego reſpondeo hic ſcd̃m predicta ꝙ eſſe ſi eſſet res abſoluta,& actualitas alterius in ſe poſſet — *Rñſio ad eã.*
eſſe.Similiter qđ dicitur de actu ꝙ implicat contradictionẽ ponẽdo ꝙ ſcd̃m ſe poſſit incipere eſſe,
falſum eſt,& inſtãtia eſt i anima rationali & in quãtitate cõtinua quę naturaliter actus ſunt alte-
rius: & tñ ſcd̃m ſe poſſunt incipere eſſe:quia deus poteſt illa ſcd̃m ſe creare, ſicut poteſt ea a ſuis
O poſſibilibus ſeparare. Qđ autẽ arguũt ad illius probationẽ,ꝙ hęc ſemper eſt vera: eſſe eſt eſſe, &
actus eſt actus:Dico ꝙ licet hoc verũ ſit,eſſe tñ eſſe incipit actu:& actus incipit eſſe actu. ſicut hęc
ſemper eſt vera,homo eſt homo:& tamen hęc eſt vera:homo incipit eſſe homo.Illa enim ſemper eſt
vera:homo eſt homo:vt ly homo in ſubiecto ſtat pro forma ſiue p ſignificato.Et ſiliter illa eſt verã

homo incipit eſſe homo,vt ly homo in ſubiecto ſtat pro ſuppoſito. Adam eñ vt erat ſubſiſtens ex
corpore hoc ſiue ex hac materia & hac anima cõiũctis,incepit eſſe homo corpore formato de ma-
teria,& anima ꝑ creationẽ ei adiũcta . Et ſimiliter deſiit eſſe homo corpore illo corrupto & forma
eius corporali ĩ potẽtiam materię reſoluta:& ꝑ hoc aĩa ab ipſo ſeparata.Similiter illa,eſſe ſemꝑ eſt
eſſe,eſt vera,vt eſſe in ſubiecto ſtat ꝓ ſignificato: et cum hoc illa ſimiliter eſt vera:eſſe incipit eſſe
ſcd̃m ꝙ ipſum eſſe ſtat ꝓ ſuppoſito:qđ eſt quædã eſſentia ſingularis cui acquirit̃ reſpectus ad deũ
per creationẽ:cuius naturę neceſſe habet ponere ipm̃ eſſe qui ponit ꝙ ſit res abſoluta ſcd̃m ꝓdicta
Similiter illa eſt vera:ſemꝑ actus eſt actus:& ſimiliter illa:aliquãdo actus incipit eſſe actus ſiue ens
in actu.Hęc eñ anima ſeparatim creata eſt actus ſubſiſtẽs,& incipit eſſe actus: et ſcd̃m id qđ eſt in
ſe,et ſimiliter cõpoſiti ex anima & corpore.Et ſic eſſe & actus cõſimiliter poteſt deſinere eſſe ſcd̃m
ſe abſq; hoc ꝙ poſſit ab alio ſeparari:quia poſſe ſeparari ab alio non eſt cauſa alicuius ꝙ poſſit in ſe
corrũpi,ſed magis ecõuerſo. Qđ aſſumit̃ in fine:ſicut aliqua nõ differũt,ſic non poſſunt ſepara- P
ri:verũ eſt.Qđ aũt concludit̃ ex hoc,ſi ergo nõ differunt realiter:realiter nõ poſſunt ſeparari:dicẽ
dum eſt ꝙ verũ eſt intelligendo ꝑ realiter ſeparari ſeparationẽ rei a re . Sic eñ nihil poteſt ſeparari
ab eo a quo nõ differt ſcd̃m rem,ſicut nec a ſe.Et ſic ponẽdo ꝙ eſſe nõ apponat rem aliã ſuꝑ eſſen-
tiam nõ ſeparat̃ ab eſſentia realiter ſed tm̃ intẽtionaliter,ſicut intentionaliter differt ab illa. Intelli
gendo vero ꝑ realiter ſeparari ſeparationẽ ſcd̃m naturã rei,qđ diſtinguit̃ contra intellectualiter ſe
parari,ſicut nigredo ſeparatur a coruo,ſic eſſe ſeparatur ab eſſentia realiter per ipſius corruptionẽ
Secũda via. licet ab illa differat intentione ſola.et ſic quicquid accipitur in argumẽto,ſophiſma eſt . Secũda Q
via(vt dicũt) ſumitur ex conſeruatione rerum:nã in ipſa eſſentia creaturę vt eſt cõiũcta eſſentiæ
creatoris ſit actualitas quędã quã appellamus eſſe,quã perdit cũ ſeparatur a deo.illud aũt actuale
(vt ſępe dictum eſt)non poteſt dicere reſpectũ tm̃,quia ſolus reſpectus nõ poteſt acquiri aut perdi:
ergo &c. Sed dico ego ꝙ reuera ex ſola coniũctione eſſentię creaturę cum eſſentia creatoris ſcd̃m
modũ coniũctionis cauſę efficiẽtis cum effectu,ſit actualitas quędam in eſſentia,quã appellamus
eſſe,& ex ſeparatione vnius ab altero ꝑditur: nec ẽ tñ aliud eſſe ipm̃ ſuꝑ eſſentiam q̃ reſpectus in eſ
ſentia creaturę fundatus in ordine ad deum,vt ſępe dictũ eſt. Qđ aũt additur,ꝙ reſpectus nõ po R
teſt acquiri nec ꝑdi,dicẽdũ ꝙ immo ſcd̃m ꝓdictum modũ.Et ſic nihil continetur hic niſi repetitio
Tertia via. pretactorũ. Tertia via(vt dicũt)ad idẽ ſumitur ex defectibilitate rerum. nã omnis defectibilitas S
accidit ex potẽtialitate ſcd̃m phm̃.ix.Metaphy. permanẽtia vero ex actualitate.& hęc oportet dif-
ferre ſcd̃m rem.quia cum actus ſcd̃m ꝙ huiuſmodi non deficit ab actu,ſed ſola potẽtialitas, ſcd̃m
igitur ꝙ in re differunt potẽtia & actus,ſic poterit in re eſſe defectus.Si ergo non differrent reali-
ter potentia & actus nunq̃ creatura deficeret ab actualitate ſcd̃m rem,licet forte ſcd̃m intellectum
& ſic nullo modo annihilari poſſet. Sed dico ego ſcd̃m iam dicta ꝙ reuera omnis defectibilitas eſt T
a potentialitate,& ideo actus cui nulla potẽtialitas admiſcetur omnino deficere non poteſt, cuiuſ-
modi eſt actus diuini eſſe tm̃modo: omnis autem alius actus potẽtialitatem habet coniũctam ſuæ
actualitati qua poteſt deficere ab actu,& hoc ratione qua eſt potẽtialitas ſimpliciter qualitercũq;
ponatur differre ab actu:in hoc enim nulla eſt differentia.Non enim ſcd̃m modum differentię il-
lorum eſt modus differens defectibilitatis actuũ,vt ſi non differant ſcd̃m rem nihil poſſit deficere
vt illi dicunt:immo æqualiter ſcd̃m rem poteſt creatura deficere & annihilari ponendo ꝙ in eadẽ
non differant ſcd̃m rem potentia & actus,& ponendo ꝙ differant ſcd̃m rem & magis proprie,ſe-
Sexti princi- cũdum ꝙ ſupra dictum eſt econtrario de creatione . CIRca ſextum quo ad ſecũdum eius ar- V
palis articu- ticulum ſic procedunt dicentes,ſi creatura de neceſſitate fuiſſet ab æterno & eſſet neceſſe eſſe,ad-
lus ſecũdus. huc poſſemus ſaluare ꝙ eſſet creata a deo & conſeruata in eſſe,& dependens ab eo & deficiens ab il
lo:ſed hoc ponendo non poſſemus ponere ꝙ creatura procederet a deo mera libertate arbitrii,ſed
ſola neceſſitate naturæ,ſicut vmbra a corpore,aut imago a facie , aut ſicut veſtigium a pede . Et
quantum nobis occurrit, oportet ponere idem eos qui dicunt in creaturis eſſentiam non dif-
ferre ab eſſe: vel ꝙ creatura nullo modo indigeret factore.Si enim vera eſſet opinio philoſopho-
rum qui dicunt creaturas non procedere a deo mera arbitrii libertate,ſed ſola neceſſitate naturę,
difficile eſſet valde probare ꝙ realiter differrent eſſentia & eſſe,ſcilicet actualis exiſtentię.Sed non
videtur habere dubium:quin ſi tolleretur ab eis talis differentia ſaluare non poſſemus ꝙ creatu-
rę de nouo poſſent creari a deo,nec ꝙ poſſent procedere ab ipſo ex mera arbitrii libertate,ſed ex ne
ceſſitate naturæ. Qđ (vt dicunt illi)volumus quatuor viis inueſtigare:quarum prima ſumitur
ex generali habitudine creaturæ ad deum.Secunda ex ſpeciali habitudine eius ad diuinam natu-
ram.Tertia ex ſpeciali habitudine eius ad diuinũ intellectum.Quarta ex conſideratione naturę &

ſuppoſiti in creaturis. Propter primam (vt dicunt) Sciēdū eſt ꝙ creatura quatuor habet habitudines ad deum. Primo vt a deo eſt producta ſimpliciter. Secūdo vt a deo cauſaliter eſt producta, ſ. vt dependens & deficiens ab eo. Tertio ꝙ ab ipſo eſt ſine eius mutatione creata. Quarto ꝙ continuo indiget conſeruari ab ipſo per pręſentiam eius in ipſa. Si ergo (vt dicūt) cōſideremus creaturam ſolum ſub hac habitudine vt eſt a deo producta, & non etiam conſideretur qualiter producta ſit, nihil ē in creatura niſi natura & reſpect⁹ fundatus in natura: quia oportet ꝙ productio terminetur ad naturam aliquam, & ꝙ productum realiter referatur ad productorem. Sed ſi vlterius conſideretur illa natura vt habet dependētiam ad producentē, oportet ꝙ natura illa dicat aliquid defectiuū: & ideo creatura non ſolum in ſe habet naturā & reſpectū, ſed etiam defectum. Ex quo poſſumus inueſtigare in eis differentiam inter eſſentiam & eſſe, ꝙ videlicet creaturę etſi neceſſitate quadam eſſent a deo ab æterno, non eſſent ſuū eſſe, ſed eſſent compoſitæ ex eſſentia & eſſe. nam ſi creatura a deo producta & actu dependens ab ipſo habet actualem reſpectū ad ipſum: iſte actualis reſpectus vel debetur ei ex natura ſua, & tunc a deo proceſſiſſet: & non potuit a deo non procedere: & hoc eſt incidere in opinionē philoſophorum: ſcilicet ꝙ quicquid potuit immediate a deo procedere, totū de neceſſitate naturę ab æterno proceſſit ab ipſo: ſed ſi eſſentia vel natura creaturæ non eſt ſufficiens fundamētum huiuſmodi reſpectus/oportet ꝙ aliquid addatur ei qđ faciat ipſam eſſentiam eſſe in actu, reſpectu cuius ſuperadditi ipſa eſſentia ſe habebit vt potentia ad actum quē vocamus eſſe. Ex hoc ergo dicimus ꝙ creatura eo ipſo ꝙ nō eſt de neceſſitate, æterna ſed poteſt de nouo creari: differunt in ea eſſe & poſſe eſſe & eſſentia, actus & potētia, & eſt compoſita ex illis: in quo toto compoſito fundatur ille actualis reſpectus. et ſic ſi ipſa habet actualem reſpectum ad deū hoc eſt inquantum eſt coniuncta cum ipſo eſſe qđ dependet ex mera voluntate dei. Sed ſi ille actualis reſpectus fundaretur in ſola eſſentia creaturæ, tunc ipſi deberetur ex ſe talis actualis reſpectus, quo poſito, creatura vel eſſet de neceſſitate æterna, & hoc ponendo reſpectum illum ſemper fundari in ipſa eſſentia, vel non poſſet produci in eſſe ſine motu præcedente in deo vel mutatione aliqua vnde ſurrexit iſte nouus reſpectus, & hoc ponendo creaturam non æternam & non ſemper habere actualem reſpectum ad deum. Sed forte dices (inquiunt illi) ꝙ creatura ex ſe non habet illum reſpectum, ſed ex mera dei voluntate illum acquirit & perdit. Sed hoc (vt inquiūt) ſatis improbatum eſt: quia ſolus reſpectus non poteſt de nouo acquiri aut perdi. quare ſi productum nihil habet reale additum ſuper eſſentiam, oportet ꝙ eſſentiæ de ſe debeatur talis reſpectus, & oportet illum eſſe inſeparabilem ab ipſa, ſicut apparet in productione diuinarum perſonarum, vbi perſona producta ſuper naturam nihil addit niſi reſpectum ad producentem. In talibus ergo ex quo producens eſt æternum, oportet ꝙ etiam productum ſit æternum, vel ꝙ ſit facta mutatio in producente ſi ſecūdum hunc modum aliquid ab eo produceretur de nouo ſiue in diuinis ſiue in creaturis. Nunq̄ enim reſpectus aliquis de nouo acquiritur vel amittitur: niſi ſimul aliqua mutatio fiat in ſubiecto illius aut in aliquo alio ſecūdum rem aliquam qua acquiſita acquiritur reſpectus, & qua perdita perditur reſpectus. Ipſe enim reſpectus quia non eſt aliquid ſed ad aliquid, per ſe nec acquiri nec perdi poteſt. Vnde ſi creatura dicit aliquid compoſitum ex pluribus rebus ſecundum ꝙ illę res coniunguntur vel ſeparantur, ex mera dei voluntate poteſt reſpectus ille acquiri vel perdi. Si vero dicat vnā rē ſimplicē, reſpectum illum non poteſt de nouo acquirere nec de nouo perdere, quia hoc eſſet per aliud, & ſic facta eſſet mutatio in alio, & hoc ſolūmodo ī eo ad quem terminatur reſpectus ille: & ſic in ꝓpoſito facta eſſet mutatio in ipſo deo. Per ſe enī nō poteſt aliquid acquirere vel perdere huiuſmodi reſpectum. reſpectus enim nō acquiritur vel perditur niſi quia acquiritur vel perditur eius fundamētum: quare cum in creatione & annihilatione ſemper nouus reſpectus acquiratur vel amittatur, & res noua aliqua alia acquiritur vel amittitur, & ſic creatio & annihilatio requirunt compoſitionem in creatura ex rebus diuerſis. Quia igitur ex tertia habitudine creatura eſt a deo producta de nouo dependens ab ipſo ſine ſui mutatione: manifeſte cōcluditur ꝙ ipſa

X eſt ex diuerſis ſcđm rem compoſita. SED ego dico ad ſingula iſtorum: incipiendo a primo. Qđ enī dicūt primo: ſi creatura de neceſſitate &c. omnino falſum ē. Si enim creatura ſic de neceſſitate fuiſſet ab æterno ꝙ eſſet neceſſe eſſe, nullo modo eſſet a deo creata & conſeruata & depēdēs & deficiēs ex ipſo: quia qđ eſt neceſſe eſſe in ſe formaliter eſt ipm̄ eſſe: tale autē etſi habet eſſe ab alio, vt patet in diuinis perſonis, non tamē p creationē, quia nihil creatur niſi qđ ex ſe eſt non ens: nec conſeruatur vt depēdēs ſcđm ſuū eſſe, quia eſſe ſuū amittere nō poteſt: nec habet eſſe deficiēs, quia nihil eſt deficiēs rōne neceſſitatis in eſſe, ſed ratiōe poſſibilitatis ad eſſe: ſcđm ꝙ iſta pertractauimus. ix. Reſponſio auctoris.

X Quolibet. q. ix. Qđ vero addunt ſecūdo ꝙ ponēdo in creatura non differre ſcđm rem eſſentiā &

eſſe,oportet ponere eam procedere a deo naturę neceſſitate non libertate arbitrii,aut nullo modo
indigeret factore:Dico ꝙ falſum eſt.Factore enim creatura indiget,quia non habet ex ſua eſſentia
ꝙ ſit:nec eſt differētia quo ad eſſentiam & eſſe ſiue ponatur ꝓcedere a deo naturæ neceſſitate, vt
ponūt philoſophi:ſiue libera voluntate,quia indifferētia ſcđm rem inter eſſentiam & eſſe,non ma-
gis repugnat vni illorum modorum ꝓducēdi q̄ alteri:neq; ſimiliter differētia eoꝝ ſcđm rē.Sicut
enim ſi in ligno eſſet vis factiua nauis,quę eſt quid artificiale,ſic oparetur natura nauem ſicut ars:
vt dicitur in ſecūdo phyſicoꝝ: ſimiliter & econuerſo,ſi ars eſſet factiua alicuius rei naturalis, ſic
oparetur illam ſicut modo eā opatur natura. Quare ſi deus ꝓduceret creaturam mō neceſſitatis
naturalis,in ea eſſent vel poſſent eſſe indifferētia ſcđm rē eſſe & eſſentia . Similiter ergo & cū mo-
do producit eā ꝑ libertatē arbitrii modo artis,ꝓducit eam vel poteſt ſic eā ꝓducere ſub tali indif-
ferētia inter eſſentiā & eſſe.Quare cū in vnoquoq; dignius eſt ponere pauciora q̄ plura:cum tñ eſt
æque poſſibile:potius ergo ponēdum eſt creaturā produci a deo ſub indifferētia reali inter eſſen-
tiam & eſſe,q̄ ſub differētia/ſiue ꝓducatur modo naturalis neceſſitatis, ſiue modo artis & liberæ
volūtatis. Qꝫ vero dicunt tertio arguēdo via prima: ꝙ ſi creatura eſt ꝓducta a deo & dependēs Z
ab ipō,& ꝑ hoc habens actualē reſpectū ad deum:aut ergo ille reſpectus debetur ei ex natura vel
eſſentia creaturę,aut ab aliquo alio . Dico ego ꝙ partim ex natura ipā creaturæ, partim ex cre-
ante ipſam. Reſpectus enim ille ſcđm potētiam eſt in natura & eſſentia creaturę, inquantum ipſa
eſt poſſibilis creari: ſcđm actum vero eſt a creante inquantum ipſam ꝓducit ſcđm actum . Qđ A
autē aſſumit contra hoc: ꝙ tunc ſemper a deo ꝓceſſiſſet &c. Dico ego ꝙ non ſequitur,niſi ſcđm
actum eſſet ex ipā natura creaturę. ſed tūc non haberet reſpectum illum eo ꝙ procederet a crean-
te.Et ideo non ꝓpter illum reſpectum ſequitur ꝙ ab æterno procederet ab illo.Eſt tñ ipā natura
ſcđm ſe ſufficiens fundamētum illius reſpectus:nec ꝑ aliud additum eſt ſcđm actum fundamen-
tum illius per qđ fiat in actu fundamētum:ſed ſolum per agens & faciens ipſam naturam, ſiue ab
æterno(ſi tñ hoc ſit poſſibile)ſiue ex tēpore. In hoc enim nulla eſt differētia ſicut dictū eſt. Vnde
falſum eſt qđ aſſumit:ſi ille reſpectus actualis fundaret̄ i ſola eſſentia creaturę,tūc ipi deberet̄ de ſe.
Non enim deberetur ei de ſe, niſi ſecundum potentiam tm̄.ſicut reſpectus in diuinis perſonis, fi-
lio.ſ.& ſpiritu ſctō,fundat̄ i ſola diuina eſſentia,nō tñ ipſi debet̄ de ſe eſſe ſcđm actū ſed ſola actiōe
gñationis & ſpirationis circa ipſam. Sed qđ arguit̄ cōtra hoc:ꝙ tūc nō poſſet creatura ꝓduci a B
deo ſine mutatione p̄cedēte i deo aut in alio aliquo,de qua mutatione ſurrexit iſte nou⁹ reſpect⁹:
Dico ꝙ verum eſt,& iſta mutatio p̄ceſſit natura non duratione,non in deo,ſed in ipā eſſentia crea
turę,quę eſt ſubiectum & terminus tranſmutationis illius,quę.ſ.eſt creatio.ſed ipā eſſentia creatu
rę eſt prius natura ſubiectum tranſmutationis quę eſt creatio, q̄ terminus:ſcđm ꝙ alibi expoſui-
mus:& ſic ex mera voluntate dei ꝑ ei⁹ actionē quę eſt creatio,illum reſpectum ſcđm actum acqui
rit creatura inquantum ipā eſt terminus creationis,licet ſcđm potētiam ſit in ipā de ſe. Et qđ ar- C
guitur contra hoc,ꝙ ſolus reſpectus non poteſt acquiri:Dicēdū ꝙ verū eſt, ſed hic nō ſolus reſpe-
ctus acquiritur,immo ipā eſſentia vt eſt terminus creationis acquiritur ſub ipō reſpectu:& ꝑ hoc
reſpectus ille in ipā. et quia actio diuina circa ipām eſſentiā creaturę quoad ipſius cōſeruationē ē
ſepabilis ab ipā,ideo & reſpectus ille ſcđm actū eſt ſepabilis.Nec eſt ſimile de reſpectu ſemp funda-
to in diuina eſſentia quo ad diuinas pſonas:qa diuina actio inſepabiliter eſt circa ipām: & ſic crea
turā ꝓducēs eſt æternū,& ꝓductū tēporale, et hoc abſq; mutatiōe ꝓducētis,ſed ſolū ꝑ mutationē
circa rē quę acqrit̄:qua acqſita acqrit̄ ille reſpect⁹. Sed nō oportet ꝙ illa res acqſita ſit aliqd aliud
ab ipā eſſentia re abſoluta,vt dictū eſt,immo ſcđm illos nō ſolū creationis termin⁹ eſt res illa in eſ
ſentia creata,ſed etiā ipā eſſentia ſub illa,vt potētia ſub actu,vt nō ſolū reſpectus ille ſit in eſſentia
per rē illā creatā in ipā,ſed etiā ꝑ hoc ꝙ ipā eſſentia creata eſt ſub illa,eſt reſpectus ille i illa.ſed hoc
nō eſt ratione qua ſub illa creata eſt,ſed ratione qua creata eſt ſimpliciter:ita ꝙ ſi ꝑ ſe ponatur crea
ri ſine illa re,nihilominus ꝑ hoc ꝙ ipā eſt termin⁹ creationis erit ſcđm actū reſpectus ille fundatus
in eſſentia ſola, et ſic acquiritur reſpectus ꝑ hoc ꝙ acquiritur ſuū fundamētū ſimpliciter,in quo
nullam oportet eſſe compoſitionem ex rebus diuerſis,vt videlicet ſi creatura dicat aliquid cōpoſi
tum ex pluribus rebus ſcđm ꝙ illę res cōiūgūtur vel ſeparātur ex mera dei volūtate reſpectus ille
poteſt acquiri vel perdi,quaſi reſpectus iſte acquiratur ex ſola coniūctione diuerſarum rerum,qua
deus res faciendo ipās coniungit per creationē, non aūt ex earum productione qua ipſas res con-
iungendo facit:cuius contrarium verum eſt.non enim ex coniūctione habetur talis reſpectus, niſi
quia ſit in ipſis coniunctis ex illorum factione,ita ꝙ quodlibet illorum proprium reſpectum ha-
beat ad factorem, & ꝙ tot ſint tales reſpectus in eodem quot ſint res abſolutę diuerſę, & per hoc
tot eſſe:nec ipſum compoſitū habeat alium reſpectum q̄ componētiū:ita tamē ꝙ formale in com-

poſito cōmunioet reſpectū ſuū cōpoſito ſicut & eſſe ſuū,tāq̄ id cuius eē & reſpectus ſunt principa liores.Qđ tamē eſſe vt eſt cōmunicatū compoſito,eſt eſſe ſuppoſiti:qđ ſcđm hāc rationem neutri partium cōuenit.& ſic ad huiuſmodi reſpectum ſundandū in re abſoluta nulla requiritur rerum compoſitio,ſed ſufficit rei cuiuſq; productio,ſiue ſcđm ſe,ſiue in compoſito: & ſimiliter cōſerua tio eius talis ſufficit ad conſeruandū eſſe in ea,& talē reſpectum.

D Secūda autē via (vt illi dicūt) eſt ꝙ quęlibet creatura eſt ſimilitudo quędā diuinę naturę,licet vna earum imitatur illā vno mo do,alia vero alio modo:ita ꝙ quęlibet creatura ſuo proprio & ſpeciali modo imitatur illam.qđ ha bet ex natura ſuę proprię eſſentię qua determinatur ad proprium genus & ad propriam ſpeciem Sed ꝙ eſt ſimilitudo agētis nō eſt ex ſua natura ſed ex ſui productione ad quā requiritur aliquid aliud qđ eſt ſubditum voluntati agentis: & oportet ꝙ illud naturaliter procedat ab agente. Sed quia non producitur creatura niſi prout eſſentia eius coniungitur ſuo eſſe qđ eſt illud aliud,ideo ad nutum voluntatis agentis creatura producitur in eſſe illo alio producto in ipſa, & q̄diu vult ꝙ duret talis coniunctio ipſa pdurat i eſſe. Secūda via.

E Et dico ego ꝙ dictū illud: qđ eſt ſimilitudo diuinę na turę ex ſua natura &c.ſimpliciter verum eſt:omnis enim creaturę eſſentia eſt propria ſimilitudo diuinę naturę ſcđm rationē cauſę formalis exemplaris:& hoc ab eo ꝙ eſſentia eſt,non ab eo ꝙ pro ducta eſt.Quę quidem eſſentia ſcđm ſe & ex ſe ſola ſubdita eſt diuinę voluntati vt producibile, & ſcđm hoc reſpectum habet ad producentem in habitu ab æterno.propter qđ voluntate diuina po teſt procedere ſcđm ſuam ſimplicitatem in eſſe ab omni alia re ſibi coniuncta: ex quo proceſſu eſt ſimilitudo agentis inquantum eſt agens. Reſponſio auctoris.

F Tertia via(vt dicunt illi)eſt ꝙ creaturę comparantur ad intellectum diuinū ſpeculatiuū naturaliter,quia quęcunq; deus ſpeculatiue intelligit,naturali ter & ab æterno intelligit.comparantur autem ad intellectum dei practicum ſcđm diſpoſitionem diuinę voluntatis.Cuius cauſa eſt,quia comparātur ad intellectum ſpeculatiuū ratione eſſentia rum ſuarum ſimpliciter,inquantum p ipſas determinantur ad genus & ad ſpeciem ſimpliciter.cō parantur vero ad intellectum practicum vt natę ſunt recipere eſſe & illi coniungi: et quia hęc con iunctio dependet a voluntate diuina.eo enim ꝙ intellectus eſt practicus & ordinatur ad opus, de pēdet quo ad effectus productionē a diuina voluntate.quare ſi res actu exiſterēt p ſuam eſſentiam tunc æqualiter p ſuam eſſentiam compararētur ad intellectum dei ſpeculatiuū & practicū.Ex quo ſequitur ꝙ ſicut ab æterno ſunt intellectę ſemp ſpeculatiue & naturaliter,ꝙ ſimiliter ſunt intelle ctę practice ſiue productiue: & ſic conſimiliter ab æterno eſſent productę. Nec valet(vt dicunt)ſi quis diceret ꝙ vltra eſſentiā eſt ibi reſpectus quidā.Nam intelligibile ſpeculatiue intelligitur ha bere talē reſpectum. Rurſus vt pluries dictū eſt,reſpectus ſcđm ſe non ſubditur voluntati,nec fa ctio terminatur ad ipſum. Tertia via.

G Sed dico ego ꝙ cętera concedo vſq; ad hoc qđ dicūt:ſi res actu exiſte rent p ſuam eſſentiam &c. Hoc enim poteſt intelligi dupliciter. Vno modo vt intelligatur res ex hoc exiſtere ꝙ eſt eſſentia.hoc aūt falſum eſt,& ſcđm hūc intellectum illi procedūt falſum cōcludē do ex falſo.Alio modo vt intelligatur res ex hoc exiſtere ꝙ eius eſſentia in ſua ſimplicitate non p aliquam rem additam habet eſſe in actu:& hoc qa per qđ ipa ſcđm ſe eſſentia ab æterno eſt aliqđ reſpectu intellectus diuini ſpeculatiui,per illud idē res ipa eſt ex tēpore aliqđ reſpectu intellectus dei practici & diuina factura:vt licet æternū ſit ꝙ eſſentia ſit eſſentia,nouū tñ eſt ꝙ eſſentia ſit fa cta.Dico in ſeipſa ſcđm ſimplicitatē ſuę eſſentię:nō in aliquo compoſito ex alicuius rei alterius cō iunctione cū ipa,quę nequaq̄ requiritur.& ſic nō tenet proceſſus,vt p hoc ꝙ ipa eſſentia ſit facta,ſit in ea aliquid aliud vltra eſſentiam per qđ eſt in ea actualis reſpectus ad agens, tanq̄ reſpectus ali cuius pręter illum quem intelligitur habere ſpeculatiue ad deum , & fundatus ſuper aliud. qđ nullo modo oportet,quia ambo fundantur ſuper ſimplicitatem ipſius eſſentię . Ille enim primus eſt ſecūdum genus cauſæ exemplaris & ab æterno, in quo non diſtant nec differunt actus & po tentia.Iſte vero ſecūdus eſt ſecūdū genus cauſę efficientis, & ſcđm actum ex tempore : licet ſcđm habitum & potētiam fuerit in ipa eſſentia ab ęterno.Qui quidē reſpectus vt pluries dictum eſt(& totiēs iterare idē vanū eſt niſi cogeret eiuſdē argumēti frequens repetitio) bene ſubditur diuinæ voluntati per accidens,licet non per ſe,inquantum factio terminatur ad ipſum per accidens,ſ.per ipſam eſſentiam factam,non vt eſt eſſentia,ſed vt eſt facta ex tempore æterna ſua actione in deter minato ſuppoſito, vt dictum eſt. Reſponſio.

Quarta via (vt dicunt) eſt/ ꝙ ſi creatura nihil plus dice ret q̄ eſſentiam & naturam in qua fundatur reſpectus, ſicut non dicit aliud ſuppoſitum in di uinis ab ipſa diuina eſſentia:ergo naturæ ſecundum ſe debetur reſpectus ille. Quarta via.

H Et dico ꝙ debe tur naturæ ſecundum ſe potentialiter & quaſi inchoatiue,non autem actualiter, & quaſi com pletiue,vt iam dictum eſt.Propter quod non eſt dicendum vllo modo ꝙ eſſentia ſeipſa,hoc eſt eo Reſponſio.

ꝙ eſt eſſentia refertur ad deũ ſiue formaliter ſiue ſubiectiue,niſi quo ad hoc ꝙ non per aliã rẽ ſibi additam ſic refertur.Sed proprie loquendo ipſa eſſentia reſpectu fundato in ipſa referẽ,ad quẽ per nullam rem additam vel aliam a ſe ſubiectiue ſiue fundamentaliter ſe habet, vt per quam ſit fundamentum illius,habet tamen eum per aliam rem a ſe effectiue ſiue completiue.ſ.per deum facientem creaturę eſſentiam ſua actione æterna exiſtere ex tempore in ſuppoſito determinato. Quę qa non ſemper producitur ab eo,ideo non ſemper habet ſcd̄m actum reſpectum illum in ſe fundatum, nec illo ſemper refertur ad deum,& hoc abſq; omni defectu in eo,quia facit qđ facit mera volunta

Incõueniẽs. te nulla naturę neceſſitate. Propter qđ ad fugam huius inconueniẽtis.ſ.ꝙ eſſentię rerũ quãtũ eſt de ſe ſint ſemper productę,& ꝙ non procedunt a deo ex mera libertate arbitrii,ſed magis ex quadam naturę neceſſitate,non oportet ponere,ſcd̄m ꝙ illi dicunt eſſe ponendum, omnẽ creaturã de neceſſitate eſſe compoſitam ex re & re, quarum vna ſe habet vt potentia, reliqua vero vt actus,& ꝙ actualis reſpectus ad productorem fundatur non in potentia ſcd̄m ſe, quia tũc potentia illa ſemper eſſet producta:nec in actu ſcd̄m ſe,quia tunc ſimiliter actus ille ſemp̄ eſſet productus,ſed fundatur in coniunctione vtriuſq; vel in quolibet horum vt coniungitur alteri.Et quia iſta coniunctio dependet ex mera voluntate dei,ideo productio rerum ex voluntate dei depẽdet:& ſic ſuppoſitum in creaturis non dicit reſpectum tm̃ ſuper naturam vt in diuinis:ſed oportet ponere creaturam eſſe compoſitam in ſua eſſentia & ex eſſe qđ conſequitur eſſentialiter prędicamenta,& eo qđ aliquid eſt,vt ex eo qđ eſt & quo eſt:& ſimiliter ex genere & differentia: & in exiſtentia ex ipſa eſ-

Fuga eius. ſentia & ipſo eſſe actualis exiſtentiæ quaſi ſit additum rei abſolutę ſuper eſſentiam. Sed ego dico ꝙ in rei veritate ſufficit ponere omnem huiuſmodi compoſitionem ex differẽtibus ratione vel intentione,vt etiam ipſum eſſe exiſtentiæ dicat ſolum reſpectum ſępe dictum,qui fundatur in ſola eſſentia, quæ non idcirco ſemper eſt producta quia non fundatur in ipſa ex ſe niſi potentialiter vt dictum eſt: ſed idcirco non ſemper eſt producta quia deus non ſemper facit, ex qua factione fundatur in illa completiue & ſecũdum actum reſpectus ille. Vtrum autem non ſemper eam facit deus/quia non ſemper eam facere voluit licet ipſa ſemper fieri potuit:an quia ipſa non potuit fieri ſemper,non eſt præſentis ſpeculationis. Quod autem dicunt illi ꝙ dictus reſpectus fundatur in I coniunctione duorum vel in quolibet illorum vt coniungitur alteri,& ideo productio rerum dependet ex dei voluntate,quia ab ipſa dependet illa coniunctio:hoc non oportet,quia non ſolum illorum coniunctio a voluntate dei dependet,ſed etiam ipſorum coniũgendorum vel coniunctorũ productio,quia coniungi non poſſent niſi eſſent producta:aut eſt ponẽdum ꝙ ſeparata haberent ex ſe eſſe ab æterno ſed coniunctionem ab alio ex tempore : quemadmodum ſi anima humana ex ſe fuiſſet ab æterno & ſimiliter corpus humanum:ſed de nouo & ex tempore fuiſſet coniũcta corpori:hoc autem eſt hęreticum ponere.Oportet ergo illos ponere ꝙ non ſolum illorum coniunctio dependet a voluntate dei,ſed etiam ipſa ſcd̄m ſe productio coniunctorum.Naturaliter enim coniunctio ſupponit productionem coniunctorum.Non ergo quia coniunctio illa dependet a dei voluntate,ideo dependet ab illa rerum productio,ſed potius econuerſo:niſi loquamur de productione compoſiti talis,ſub ratione qua compoſitum eſt.ſed tunc vnũ eorum non eſt potius ratio alterius q̃ econuerſo.Ipſa enim illius compoſiti ſub ratione compoſiti productio eſt ipſorum componentium coniunctio,& econuerſo.Oportet tamẽ ꝙ in tali compoſito ambo componẽtia ſint producta,ꝙ ſi ſic,licet producãtur vnica productione tamen quodlibet illorũ propriũ reſpectũ alium & aliũ habet ad producẽtẽ:ſicut ſunt alia & alia res:nec oportet ꝙ compoſitũ habeat aliũ reſpectũ q̃ illum qui eſt formalis in illo, ſicut nec aliud eſſe q̃ ſit eſſe ipſius formalis ſcd̄m dictum modum. Non ergo propter talẽ reſpectũ fundandũ in eſſentia creaturæ,aut proter nouitatẽ productionis creaturę oportet ponere in creatura qualibet eſſe compoſitionẽ ex diuerſis rebus. & ſic ſuppoſitũ in quibuſdã creaturis bene poteſt dicere reſpectum tm̃ ſup̄ naturã & eſſentiam eius abſq; cõpoſitione ex rebus diuerſis, quę tñ eſſentia in creaturis talibus puta in illis quę nõ ſunt compoſitę ex materia & forma:ſed ſunt forma tm̃ abſq; materia,neceſſario eſt cõpoſita aliis cõpoſitionibus pluribus.ſ.ex qđ eſt & quo eſt,ex genere & differẽtia & aliis qbuſdã,ſcd̄m ꝙ alibi declarauim⁹.ex quo excedit eã ſimplicitas diuini ſuppoſiti,in quo nulla oĩno intelligit̃ cõpoſitio.In creaturis aũt cõpoſitis ex materia & fořa,ſuppoſitũ etſi in ordine ad deũ dicit reſpectũ tm̃ ſup̄ eſſentiã:illa tñ eſſentia cõpoſita eſt ex rebus diuerſis ſimplicib⁹, q̃ multo magis recedit a ſimplicitate diuini ſuppoſiti.Et ita licet ꝙ eſſentia ſit eſſentia hoc habet ab æterno, & non ab aliqua factione in quo nulla eſt differentia ſiue intelligatur ſimplex ſiue compoſita realiter: Si enim a nominat eſſentiam ſimplicem : & ſimiliter b: & c nominet eſſentiam compoſitam ex a & b: vt ex rebus diuerſis,& ꝙ a ſit a

& ꝙ b ſit b,æternum ſit & abſqꝫ factione:ſimiliter & ꝙ c ſit c,ꝙ tamen eſſentia aliqua creaturę ſiue
ſimplex ſiue compoſita ſit in exiſtentia actuali hoc habet a factione.Omnis enim eſſentia creaturæ
exiſtens facta eſt,licet non eſt factũ ꝙ ipſa ſit eſſentia. Vnde creare eſſentiam ſicut non eſt facere ꝙ
eſſentia ſit eſſentia,ſic nec ſolum facere ꝙ eſſentia ſit ſub eſſe.Similiter creare eſſe ſicut nõ eſt face-
re ꝙ eſſe ſit eſſe,ſic nõ eſt ſolum facere ꝙ eſſe ſit in eſſentia.Similiter & de materia & forma,niſi po
natur ꝙ huiuſmodi componentia ſcđm ſe habent eſſe ex ſe ab æterno,ſed de nouo componantur.
Sed creare eſſentiam,vel materiam,vel formam, vel eſſe,ſi ſit res aliqua abſoluta, eſt facere ipſam
eſſentiam,vel materiam,vel eſſe,vel formam:creare vero compoſitum eſt creare vnũ illorum ſub
alio & vnũ in alio,quę tamen creatio in alio & ſub alio ſupponit creationem vniuſcuiuſqꝫ eorum
ſcđm ſe,q̃uis etiam alterum eorꝫ non ſit natum creari ſeparatim.Et ſic ſup eſſentiam ſimplicē crea
turę non oportet ponere ad hoc vt ſit in exiſtētia actuali aliud q̃ ipſam factionem diuinę actionis,
k per quã in ea ſcđm actũ fundatur ſæpe dictus reſpectus ad deum. Et ſic nec oportet nec eſt poſſibi-
le imaginari imaginatione recta ꝙ eſſe exiſtentię ſuper eſſentiam creaturę aliquid nominet re di-
uerſum ab ipſa, ſed ſolummodo reſpectũ prædictum.

SEquitur vnicũ propoſitũ pertinens ad creaturarũ reductionē in deũ, Vtrum.ſ. Queſt.IIII.
aliqua creatura poſſet trãſubſtãtiari in deitatem, puta ſubſtantia panis in ſub-
ſtantiã deitatis Chriſti,ſicut trãſubſtãtiatur in ſubſtantiã corporis Chriſti. Et Arg.prin.
arguitur ꝙ ſic,quia ex hoc variatio nulla ponitᷣ circa deitatē aut perſonalitatem Primũ.
Chriſti,nec inconueniēs aliquod ſequitᷣ:ipſa aũt deitas quantũ eſt ex ſe poteſt eē
terminus oĩs actionis quę nullã mutationē ponit circa eã, aut incõueniēs/quia
ad ipſam imediate terminatᷣ bonorũ volũtas & cognitio ꝑ actus ipſorũ volendi
& intelligendi. Item diuinũ eſſe eſt quodãmodo eſſe oĩm,& hoc magis q̃ eſſe vnius creaturę ſit eē Secũdum.
alterius.Et ſiliter eſſentia dei eſt quodãmõ oĩs eſſentia,quia oĩm in ſe pfectiones cõtinet:nõ ſic aũt
vna creatura cõtinet in ſe pfectiones alterius:vnũquodqꝫ aũt magis natũ eſt cõuerti in ſibi conue
niēs q̃ in diſcõueniēs: cũ igitᷣ ſubſtãtia panis conuertitᷣ in corpus Chriſti,multo fortius poteſt cõ
uerti in deitatē eius. CONtra,per cõuerſionē id in qđ ſit cõuerſio de nouo exiſtit vbi prius non In oppoſitũ.
exiſtebat.ſ.vbi prius erat id qđ cõuerſum eſt:propter hoc eñ corpus Chriſti ſimul eſt in pluribꝰ al
taribus in quibus prius nõ erat:ſed deitas nullo modo poteſt eſſe vbi prius nõ erat,quia ipſa ſemp
eſt vbiqꝫ:ergo &c. DIco ꝙ ſic eſt in cõuerſione trãſubſtãtiationis ꝙ conuerſum quia poſt cõuer Reſpõſio.
L ſionē nõ eſt nihil,eo ꝙ ꝑ conuerſionē nõ eſt oĩno annihilatũ,ideo neceſſe eſt ponere ꝙ poſt cõuerſio
nem ſit aliquid,quia eſſe nihil,idē eſt qđ nõ eſſe aliquid. Cuicũqꝫ ergo cõuenit ꝙ non ſit nihil ſiue
ꝙ nõ ſit nõ aliquid:neceſſe eſt cõcedere ꝙ ipm ſit aliquid:quia ſi nõ, ſtare poſſet cõtradictoriũ.ſ.ꝙ
nõ eſſet aliquid,& ſic cõtradictoria eſſent ſimul vera.ſ.ꝙ non eſſet nõ aliquid: & ꝙ nõ eſſet aliqd.
id ergo qđ conuerſum eſt,poſt conuerſionē quodãmodo eſt aliquid,quia nõ eſt nihil: ſed hoc non
qđ erat prius,quia illud totũ conuerſum eſt:nec aliquid aliud ab illo in qđ cõuerſum eſt:vt nũc cũ
ſubſtãtia panis cõuertitᷣ in corpus Chriſti ſicut poſt cõuerſionē ſubſtãtia panis.i.qđ fuit aliquãdo
ſubſtãtia panis nõ qđ mõ eſt ſubſtãtia panis,nõ eſt panis:ſic nõ eſt lignũ nec lapis,nec aliquod cęte
rorũ q̃ ſunt aliquid aliud a corpore Chriſti.Oportet ergo ſentire ꝙ cõuerſum poſt conuerſionē ſit
aliqd,vt videlicet id in qđ cõuerſum eſt:vt verũ ſit dicere ꝙ id qđ fuit ſubſtantia panis ſit corpus
Chriſti:aut ſi hoc nõ concedatᷣ,ſaltē oportet cõcedi ꝙ ſcđm aliquē modũ mirabilē,& forte nobis ꝑ
hac vita nõ plane itelligibilē,verũ ſit dicere ꝙ id aliqd qđ eſt corpꝰ Chriſti,ſiue aliquitas corporis
Chriſti (vt ita liceat loq) ſit aliqd eiꝰ qđ fuit ſubſtãtia panis:& ꝑ hoc etiã eſſe corporis Chriſti ſit
ſcđm eũdē modũ eiꝰ qđ erat ſubſtãtia panis.Aliter eñ nullo mõ poſſet dici ꝙ cõuerſũ poſt cõuer
ſionē eē aliqd ſit,ſiue ꝙ eſſe aliquo mõ ei cõueniret:imo oporteret dicere ꝙ oĩno eſſet annihilatũ.
Qꝫ ſi ſic,in omni ergo trãſubſtãtiatiõe aliqtas ſiue eſſe eius ĩ qđ cõuerſum eſt ꝑ cõuerſionē aliquo
modo habet eſſe eius qđ cõuerſum:vt in ꝓpoſito,eius qđ fuit ſubſtãtia panis. Quare cũ ſubſtan-
M tia panis & vliter oē cõuertibile ꝑ trãſubſtãtiationē in aliud,ſit finitũ in eſſe & quiditate ſiue aliq
tate,aliquitas aũt dei ſit infinita,& ſimiliter eſſe eius ſit infinitũ,quę in infinitũ excedũt qđlibet fi-
nitũ:ei aũt qđ ex natura ſua eſt oĩno finitũ,nullo modo cõuenire poterit eſſe qđ eſt infinitũ: vt ꝑ il
lud infinitũ dicatᷣ eſſe aliquid & manere:& eſſe illud quoquo modo dicatᷣ eſſe illius: idcirco ergo
dico ſimpliciter ꝙ nulla creatura poteſt tranſubſtantiari in deitatē Chriſti. qđ nõ ſolũ facit infini
ta diſtantia inter eſſentiã creatã & increatã,vt aliqui poſſent opinari, quia illa bene poteſt tranſiri
ſiue abſolui ꝑ actionē virtutis infinitę,a qua cauſatur omnis trãſubſtantiatio: ſed hoc facit infini-
tus exceſſus aliquitatis & eſſe dei ſuper aliquitatem & eſſe creaturæ: quia oportet ꝙ illa quæ ſic

ſe habent inter ſe ꝙ vnum eorum poſſit tranſubſtantiari in aliud: ſic ſimiliter ſe habeant inter ſe
ꝙ eſſe eorũ & aliquitates ſint proportionalia: vt ſicut hoc poteſt ꝑ tranſubſtantiationẽ conuerti in
illud, ſic econuerſo illud poſſit conuerti in hoc. Et ſic æque impoſſibile eſt panem trãſubſtãtiari in
deitatem, ſicut impoſſibile eſt deitatem tranſubſtantiari in panem. Hoc dixerim opinando & ſine
Obiectio. prçiudicio. Sed dicet aliquis, ꝙ nõ obſtante iſta ratione poſſet fieri conuerſio panis in angelũ, qđ N
tamẽ multi nõ concederent: deberet enĩ eſſe cauſa cõmunis quare nec in deum nec in angelum poſ
ſet fieri tranſubſtãtiatio: non ergo huius cauſa eſt infinitas exceſſus dei ſupra quãcũq; creaturam,
quoniã angelus non excedit in infinitũ creaturã corporalẽ, cum ambo ſint finita eo ꝙ ſunt creatu
Rñſio. rę. Et eſt dicendũ ꝙ dicta cauſa ꝓpria eſt ex parte dei, quare. ſ. in ipſm non poteſt fieri tranſubſtan- O
tiatio, ſed ꝑter hoc eſt aliqua cauſa alia cõis deo & angelo: quare in neutrũ poteſt fieri tranſubſtan-
tiatio, & nullũ eſt incõueniẽs ꝙ eiuſdẽ ſunt plures cauſę in eodẽ, propria. ſ. & cõmunis. Sed iſta ꝓ-
Quolib. pria ſufficit ad ꝑſens. Quę aũt ſit illa cauſa cõmunis declarabiť quãdo q̃ſtio occurret an panis poſ
xii. q. x. ſit tranſubſtãtiari in angelum/ & an vnus angelus poſſit tranſubſtãtiari in alium. Ad primũ in P
Ad primũ principale. oppoſitũ ꝙ cõuerſio in deitatẽ nullã poneret variationẽ in illa, Dicendũ ꝙ verũ eſt: ſed nõ negatur
fieri propter variationẽ quã faceret circa ipſam, vt inſinuat argumẽtũ, ſed ꝓpter aliud, vt dictum
Ad ſecũdũ. eſt. Ad ſecundũ, ꝙ diuinũ eſſe & eſſentia eius ſint quodãmodo eſſe & eſſentia omniũ: verum eſt: Q
ſed modo eminenti, vt in aliis q̃ſtionibus expoſuimus. propter qđ habẽt infinitũ exceſſum eſſentia
& eſſe dei ſuper eſſentiã & eſſe creaturę: propter qđ licet eſſentia & eſſe vnius creaturę nõ cõtinent
eſſentiam & eſſe alterius creaturę, ſicut eſſentia & eſſe dei cõtinent eſſentiam & eſſe oĩs creaturæ:
cum tñ iſta cõuenientia in cõtinẽdo ex parte dei ſit exceſſiua: eſſentia aũt vnius creaturę licet nõ
cõtinet eſſentiã alterius dicto modo, cõuenit tñ cũ ea abſq; omni exceſſu infinitatis: idcirco ꝓpter
illã cõueniẽtiã creaturę quã habẽt illa inter ſe, virtute diuina inuicẽ trãſubſtãtiari poſſunt q̃ cõue
niẽtiã ad hoc habẽt abſq; oĩ exceſſu ſcđm rõnẽ ifinitatis: q̃ vero nõ habẽt eã, ſcđm aliquorũ opinio
nẽ, nequaq̃ poſſunt inuicẽ trãſubſtãtiari. Quę aũt ſit illa cõueniẽtia, & iter q̃, & inter q̃ nõ, ꝓpter
quã q̃dã creaturę in inuicẽ poſſunt tranſubſtãtiari, & q̃dã nõ, nõ ꝑtinet ꝓprie ad ꝓpoſitã q̃ſtionẽ,
quia in illa cõſiſtit cõmunis cauſa quare in nullã ſubſtantiã ſpiritualem ſiue creatã ſiue increatam
Ad arg. in oppoſitũ. poſſit fieri tranſubſtãtiatio, vt aliqui dicũt. ARgumentũ in oppoſitũ nõ cõcludit. Licet enĩ ꝑ cõ- R
uerſionẽ alicuius in deitatẽ ipſa nõ poſſet eſſe vbi prius nõ fuit, ſi tñ aliquid conuerteretť in ipſam,
puta ſubſtãtia panis, poſſet eſſe alicubi vbi fuit prius alio modo q̃ ibi prius fuit. i. ſub ſpeciebus pa
nis ſacramentaliter, ſub quibus non fuit prius niſi naturaliter.

SEquũtur propoſita pertinẽtia ad creaturã, & hoc intellectualẽ ſpecialiter. Quo-
rum q̃dã ꝑtinebãt cõmuniter ad angelũ & ad hominẽ: quędã vero ꝓprie ad ſin
gulos eorũ. Pertinẽtiũ aũt cõmuniter ad vtrũq;, vnũ ꝑtinebat ad ſolã ꝑtẽ cogni
tiuã. alia aũt plura ꝑtinebãt cõiter ad ꝑtẽ cognitiuã & appetitiuã. Illđ vnũ erat,
Queſt. V. Vtrũ agẽs oꝑationes vitales cognitiuas quales ſunt viſio, auditio, & vniuerſa-
liter ſenſatio ex ꝑte ſenſus: & intellectio ex ꝑte intellectus, ſit extra ſentiẽtẽ & in
Arg. princi. telligentẽ, an intra. ET arguiť ꝙ nõ eſt extra ſed intra tm̃, Primo ſic. Agens ꝑ ſe oꝑationẽ vitalem
Primum. non eſt niſi viuũ, quale nõ eſt aliquid extra, vt obiectũ de quo maxime videť, quia nec in ſe, nec in
Secundũ. ſua ſpecie, nec in aliquo qđ ab ipſo ſit i cognoſcẽte, eſt viuũ quid: ergo &c. Secũdo ſic. Nullũ agẽs
per ſe elicit actionẽ q̃ tranſcẽdit ſuam ſpeciẽ, quia oĩs actio eſt ꝓportionalis agẽti: ſed actio vitalis,
cuiuſmodi eſt ſenſatio aut intellectio, tranſcẽdit ſpeciẽ oĩs nõ viui in nobilitate, quia eſt nobiliſſi-
ma oꝑatio: ergo eſt nobiliſſimi agẽtis cuiuſmodi nõ eſt niſi viuũ, quia nõ eſt aliquid extra exiſtens,
Tertium. ſed intra tm̃: ergo &c. Tertio ſic. actio quæcunq; principaliter attribuitur agenti & denominat
ipſm, vt calefactio calefaciẽti: ergo ſi aliquid extra cauſaret actionẽ ſentiẽdi, vt calor, vel intelligẽdi,
vt intelligibile: tũc potius diceretť calor ſentire q̃ ſenſus: & intelligibile intelligere q̃ intellectus: cõ
Quartum. ſequẽs eſt falſum: ergo &c. Quarto ſic. nullius paſſionis ſenſibilis cauſa eſt natura corporalis, ſed
anima format eam in ſeipſa ad ꝑſentiam illius/ vt dicit Auguſt. in. vi. Muſicę: ergo multo fortius
Quintum. nec aliqđ extra eſt cã itellectionis. ergo &c. Quinto ſic. ſicut actio calefaciendi attribuiť calido, ſic
Sextum. & actio viuendi viuo: tale autem non eſt aliquid extra: ergo &c. Sexto ſic. cuiuſlibet actionis na-
In oppoſitũ. turalis principium eſt intra: actiones ſentiendi & intelligendi ſunt naturales: ergo &c. CONtra,
tales actiones vitæ paſſiones ſunt reſpectu ſenſus & intellectus: & vt potentię paſſiuę ſe habent ad
illas. ſecũdum enim philoſophũ, ſentire pati eſt, & ſimiliter intelligere. præter ſenſum aũt & intelle
Reſpõſio. ctum non eſt aliud principiũ agẽs intra: ergo &c. Dicendũ ad hoc, ꝙ ſcđm phm̃ in ſecũdo de aĩa, S
agere & pati tripliciter dicũtur ſcđm tres modos alterationis diuerſos. Eſt enĩ vnus modꝰ altera-

tionis quæ eſt ſecundũ priuatiuas diſpoſitiones mutatio,quæ eſt a contrario in contrariũ,per vni⁹
ſlloru corruptionem & alterius gñationem. vt eſt illa qua aliquid realiter mutať a calido in frigi
dum,vel econuerſo.& dicitur hæc mutatio contrarii abiectio. Alius vero modus eſt alterationis
quæ eſt connaturalis diſpoſitionis receptio,quæ eſt a potentia in actum deductio,abſq; omni cõtra
rio:& hæc mutatio dicitur ſalutis receptio.& hæc eſt duplex.vna qua acqriť diſpoſitio in re ad ſuã
propriam operationem:& eſt illa qua aliquid intẽtionaliter mutatur a ſenſibili,aut intelligibili.al-
tera vero eſt qua elicitur a re ſua propria operatio:& eſt illa qua aliquid diſpoſitum ſeipſo induciť
in actum:vt qua non videns aut non intelligens ſecundum actum,factus eſt videns aut intelligẽs:
& dicitur ſalutis adeptio proprie. Sed primus modus ex pte ſenſus duplex eſt.Eſt em̃ q̃dam altera
tio ſenſitiui principaliter in ipſo organo ſentiendi,quæ eſt per ſpeciem ſenſibilis receptam in illo p
medium a ſenſibili extra.Eſt autem alia alteratio ſenſitiui principaliter in ipſa vi ſenſitiua q̃ in ipſa
eſt inclinatio quædam ad actum operationis ſuæ eliciendum:& eſt ſpecie dicta agente in virtute
ſenſibilis extra,& hoc ex parte ſenſus:ex parte autem intellectus noſtri ē ab ipſo itelligibili vniuer-
ſali,quod ſeipſo eſt præſens intellectui in phantaſmate actione intellectus agentis, propter qđ ſeip-
ſo inclinat intellectum non mediante ſpecie,quam ſolummodo ponimus in ſenſu,quia ſenſibile in
ſeipſo non poteſt eſſe pñs intra,vt inclinando ſenſum ducat ipſum in actum. & eſt hæc inclinatio
intellectus initium habitus cognitiui. Tamen circa præcedentia intelligendum,ꝙ in primo ge-
T nere alterationis,quæ eſt contrarii abiectio,alteratur corpus,vt eſt corpus naturale ſimpliciter.In
ſecundo autem genere,q̃ eſt ex parte ſenſus per ſpeciei receptionem,alteratur corpus naturale,nõ
vt corpus ſimpliciter,ſed vt organum animæ.In tertio autẽ genere ex parte ſenſus alteratur cor-
pus naturale organicum,non inquantum eſt corpus ſimpliciter,neq; inquantum eſt organicũ,ſed
inquantum eſt corpus naturale organicum viuũ:qđ dicit quid compoſitum ex corpore naturali
organico,& anima:prout ipſa eſt potentia: & etiam circa actum qui eſt operatio ſiue in ſenſu ſiue
in intellectu:qđ minime habet rationem alterationis ſiue mutationis aut motus.Mutatio enim oĩs
proprie dicta:& ſimiliter motus ex vna parte,& operatio ex altera,magnam habẽt differẽtiam. Mo
tus enim omnis eſt actus ſiue diſpoſitio imperfecti:ſm̃ ꝙ imperfectũ eſt,& tendit ad aliqd aliud cau
ſandum & relinquendum in moto,quemadmodum calefactio eſt actus calefacti & relinquit in ipſo
calorem: & ſic omnis mutatio proprie dicta,& ſimiliter motus,ordinantur ad aliud vt ad finem,&
non habent in ſe rationem finis,& non habent rationem niſi actionis tranſeuntis in aliud ſecundũ
ꝙ eſt aliud. Operatio autem eſt actus ſiue diſpoſitio perfecti ſecundũ ꝙ eſt perfectum & non ordi-
natur ad aliud,ſed eſt finis & perfectio vltima eius cuius eſt.Actiones autem vitales quæ ſunt ſen
ſatio & intellectio,non ſunt mutationes aut motus,ſed ſunt propriȩ operationes ſenſus & intelle
ctus,& habent rationem actionis manentis in agente, quemadmodum operatio lucis eſt lucere in
ſeipſa : non autem tranſeuntis in aliud, quemadmodum motus a luce eſt illuminare aliud a ſe,
& quemadmodum calere eſt operatio calidi in ſeipſo manens:non autem quemadmodum calefa-
V ctio eſt motus a calido in aliquid extra egrediens.In hm̃oĩ autem propriam opationem ſuam non
poteſt res niſi poſtq̃ fuerit in actu ſecundum omnes diſpoſitiões abſolutas quæ ad actũ requiruntť
quæ ſunt duæ ex parte ſenſus,vna ſubſtantialis quæ prima eſt,& altera accidentalis quæ ē ſecun-
da.Et ſimiliter duæ correſpondẽtes ex parte intellectus.Prima em̃ immutatio qua ſenſus habet eẽ
in actu eſt a generante quo ad vim ſenſitiuam & diſpoſitionem organi naturalem , & ita ab extra:
ſecunda autem immutatio eius ē a ſenſibili ſecundum ꝙ ſpeciem ſuam immittit in organum:qua
exiſtente in ipſo non in hoc adhuc exiſtit ſenſatio vt viſio vel auditio:quia talem operationem vir
tus ſenſitiua in organo exiſtens non elicit niſi excitata & inclinata & determinata ad actum reſpe-
ctu determinati obiecti,quã ſpecies exiſtẽs in organo agit per virtutem eius a quo proceſſit in vim
ſenſitiuam:cuius ſignũ eſt,ꝙ cũ ipſa fuerit impedita magno impulſu debet excitari vt actũ ſuũ eli
ciat,& illa eſt tertium ad quam ſequitur viſio vt quartum:quia ipſa eſt terminus alterationis qua
inclinatur vis ſenſitiua iam dicto modo.Illa enim inclinatione completa,totum compoſitum ex or-
gano & ſpecie & viſiua vi,ſtatim opationem ſuam elicit,nõ vt motum aliquem ſucceſſiuum,neq;
X vt mutationem tranſeuntem extra, ſed vt ſimpliciem actionem manentem intra.Hinc Auguſt.xi.
de Trini.cap.ii.declarando in ſenſu viſus,dicta quinq; neceſſaria in quolibet ſenſu,quæ ſunt,ſenſi
bile extra,ſpecies ab ipſo impreſſa,excitatio per illam,vis ſenſitiua,ipſa ſenſatio,dicit ſic.Cum ali-
quod corpus videmus,tria facillimum eſt cõſiderare.Primum eſt ipſa res quam videmus.ecce pri
mum.Deinde viſio,ecce ſecundum,vt iam patebit,ſequitur tertium qđ in ea re quæ videtur q̃diu
videtur viſum detinet oculorum.i.animi intentio,ecce tertium. Qđ em̃ detinet ſenſum non eſt

niſi illa excitatio per dictã iclinationẽ,de qua poſt pauca ſubdit:Quæ ĩ ea re,quã videm⁹,ſenſũ tenet
atq; vtrunq; cõiungit. Vocat aũt Aug.illã animi itẽtionẽ cauſaliter,qa p ipſã fit ſenſus animi itẽ-
tus ad obiecta pcipiẽda.Sequiť.Senſus aũt q iam exiſtit in aĩante prius q̃ viſibile aliqd occurret,ad
aĩantis naturã ptinet,ecce quartũ.Seqtur.Tñ ex corpore qđ videť gignitur viſio.i. ſenſus ipſe for-
matur q viſio vocať,ecce quintũ. EST aũt hic aduertẽdũ,ꝙ Aug.ęquiuocatiõe incõſueto mõ ſer Y
monẽ ſuum inuoluens mõ ſuo cõſueto in lib.de Trini.aliter in iſto quinto ſumit viſionem,q̃ iam
ſupra in ſcđo.Ibi eñ viſionẽ appellat ſpeciẽ ſenſibilis organo impreſſam,ſcđm ꝙ de ea poſt q̃ indu-
xit tertium prædictorũ,dicit ſic.Ipſaq; viſio quid aliud q̃ ſenſus ex ea re quæ ſentitur iformatus ap
paret.Hanc aũt informationẽ exponit ſubdẽs:Et ipſa forma q̃ imprimiť ſenſui ab eodẽ viſio vocať.
Qꝫ aũt in quinto appellat viſionem ipſam viſus opationem,patet cum declarat modũ genitionis
eius ſubdens poſt prædicta de illo qnto qđ vocať & viſio.Gignitur aũt ex re viſibili viſio,ſed nõ ex
ſe ſola niſi adſit & videns.Intelligo aũt qđ adeſt per tertiũ prædictoꝝ:vnde illud cõphẽdendo ſub-
dit cõtinuo dicẽs.Quocirca ex viſibili & vidẽte gigniť viſio.quõ tñ differenť,qa.ſ.a ſenſu vidẽte q
ptinet ad quartũ pdictoꝝ,vt eſt informat⁹ pricipaliter tertio:a viſibili aũt vt ab iprimente ſpeciẽ,q̃
pertinet ad ſecundũ,per quã tertiũ formať i ſenſu,declarat ſubdens. Ita ſane vt ex vidẽte fit ſenſus
oculorum & aſpect⁹,atq; intuentis intentio:illa tñ informatio ſenſus quæ viſio dicitur,a ſolo impri
mitur corpore qđ videtur.i.a re aliqua viſibili.& infra.Itaq; nõ poſſumus dicere ꝙ ſenſũ gignit res
viſibilis,gignit tñ formam velut ſimilitudinem ſuam q̃ fit in ſenſu cũ aliqd videndo ſentimus.NO Z
ta ꝙ cum dicit,non poſſumus dicere ꝙ ſenſum gignit res,ſenſum ibi ſumit pro viſione ſiue ſenſati-
one quæ ptinet ad qntũ prædictorum:in qua agens principale eſt vis animę inclinata:agens autem
inſtrumentale eſt organũ informatum ſpecie,dicente Aug.modicum ante iam dicta.Senſus autem
oculoꝝ nõ ob aliud ſenſus corporis dicitur,niſi quia & ipſi oculi membra ſunt corporis:& q̃uis nõ
ſentiat corpus ex anima,anima tamen cõmixta corpori p inſtrumẽtũ ſentit corporeum.& infra.At
q; in his tñ ſenſus nõ procedit ex corpore illo qđ videť,ſed ex corpore ſentientis aĩantis,cui aĩa ſuo
quodã miro modo cõtẽpať,tñ ex corpore qđ videtur gignitur viſio.i. ſenſus ipſe formatur,vt iam
non tm̃ ſenſus,qui etiam in tenebris eſſe iteger põt,ſed etiam ſenſus informatus ſit, q viſio vocať.
Intelligo autem ꝙ ſit informatus ipſa ſenſatione q̃ eſt forma compoſiti ex ſenſu & organo infor-
mato ſpecie.& tũc immediate ſeqtur qđ iam dictũ eſt:gignitur ergo &c. Sic ergo viſio & vniuer-
ſaliter ſenſatio,actio eſt viuentis ſm ꝙ eſt viuẽs,q̃ eſt operatio non motus neq; alteratio,niſi exten- A
dendo nomen alterationis,vt diciť ſcđo de anima:& nõ dicitur ſenſatio paſſio, niſi quia ſine paſſio
ne aliqua ſenſus informatus & diſpoſitus ſentire nõ põt.Et eſt illa paſſio duplex, vna q̃ pricipalr ẽ
ipſius organi corporalis:quę eſt dictę ſpeciei receptio:alia q̃ eſt ipſius virtutis ſenſitiuę, q̃ eſt dicta
inclinatio eius ad pcipiendum.Quantumcũq; eñ organum ſit ſpecie ſenſibilis informatũ:ſi tñ vis
ſenſitiua ſit ipedita,quia ligata vt in ſomno,vel detracta per aliam virtutẽ ſupiorem operi ſuo mul
tum intentam,vel quia eſt circa aliud intenta : nullo modo fit ſenſatio niſi tm̃ ſit excitata & quaſi
vocata forti inclinatione per ſpeciem fortiter organo impreſſam, vt conuertat ſe ad percipiẽdum
Vnde qui aliqñ vocati voce ſummiſſa non audiũt,nec percipiũt licet organũ audit⁹ informeť ſpe-
cie ſoni talis non ſufficienter excitantis & inclinantis & quaſi ad ſe vocantis vim auditiuam,vocati
voce vehementiori ſtatim audiunt & pcipiunt inclinata vi illa ſufficienter. EST ergo ſciendum B
ꝙ ad ſenſationem ſm actũ ante omnẽ motum aut mutationẽ ad illã,quatuor debent pſupponi diſ
poſita ſm congruentiã & correſpondentiam & a natura:q̃ ſunt obiectũ ſenſibile extra,mediũ,orga
nũ,& vis ſenſitiua.Scđm phum eñ in ſecundo de anima,debet eſſe congruentia & correſponden
tia pportionalis organi,medii,& obiecti.Et etiã ſm Aug.vt iam dictum eſt,aĩa quodam ſuo miro
modo cõtemperatur organo:& ita etiam aliis duobus quibus organũ contemperatur. His ſic diſ C
poſitis a natura ſequuntur alia quatuor:obiectum eñ ſimilitudinem ſuam generat in toto medio
vſq; ad organũ:& deinde mediũ immediate tangens organum, per ſpeciem qua informatur conge
nerat ſpeciem conſimilem in organo:tertio autem ſpecies in organo exiſtẽs,iclinãdo vim viſiuã fa-
cit eẽ itẽtã ad pcipiendum,& tunc demũ formatur in compoſito ex vi ſenſitiua & organo ſpecie in
formato ipſa operatio,q̃ dicitur ſenſatio:quã vis ſenſitiua elicit pricipalr: ſed organũ informatum
De itellectione. ſpecie,inſtrumentaliter. Ex pte aũt intellectus ſunt duo correſpondentia duob⁹ pdictis in ſenſu,q̃
ad vitalẽ operationem requiruntť.Prima eñ immutatio qua intellect⁹ habet eſſe i actu eſt a cauſan D
te ipm,& hoc quo ad nudã vim intellectiuã. Secũda aũt eius immutatio eſt ab intelligibili ſibi præ
ſente,& hoc nõ mediante aliqua ſpecie ab illo ipreſſa intellectui,ſed ab ipſo intelligibili imediate.In
quo differt ſecunda imutatio q̃ fit i itellectu,ab illa q̃ fit in ſenſu,cuius rõ eſt,qa ſenſibile eo ꝙ non

pōt per ſuam ſubſtātiā eſſe in organo & præſens vi ſenſitiuę ad ipſam mouēdā, oportet ꝙ ſit ei pñs
per ſuam ſpeciē: & quia nō multiplicat ſuā ſpeciē niſi ꝑ actū lucidi, & ī lucido, imediate nō pōt ſpe
ciē ſuā facere ī organo niſi ꝑ mediū, vt dictū eſt. & tūc organū ꝑ ſpeciē illā habētē vim eiꝰ cuius eſt
immutat vim illam inclinando, vt dictū eſt. Intelligibile aūt qa bene pōt eſſe pñs intellectui hūano
& angelico, licet aliter & aliter ſm ꝙ alibi declarat: & infra dicet in pte: res aūt obiecta qñ pñs pōt Quolib. iiii.
eſſe multo melius mouet q̄ eius ſpecies, & eſt maioris virtutis & actiuitatis in agēdo: ꝑpter hoc ex q.7. & Quo
parte intellectus non debet poni ſpecies ſicut ponitur ex pte ſenſus. Sed quēadmodū ī ſenſu ſpecies lib. v. q. xiiii.
exiſtens in organo ſiue organū per illā ſpeciē immutat vim ſenſitiuā ipſam inclinando ad ꝑcipiēdū
per actū ſenſationis ipm obiectū ſenſibile: ſic in intellectu intelligibile pñs ſub rōne obiecti vniuer-
ſalis vel in phantaſmate, vel in habitu īmediate imutat vi ſua actiua ipm intellectū inclinādo ipm
ad ſe ꝑcipiendū per actū itellectionis: & diſpoſitione illa qua ſic eſt inclinatꝰ, eſt diſpoſitus vltimate
ad eliciendum intellectionē tāq̄ ſuā ꝓpriam operationem, nō tanq̄ ad motū aut aliquā mutationē
q̄ eſt actus impfecti ſm ꝙ impfectum eſt: ſed tanq̄ opationem q̄ eſt actus pfecti ſm ꝙ perfectum eſt.
E PER hæc patent argumenta. Cū em̄ arguit ad vnā partē prīo ꝙ opationes hmōi ſunt oīno ab agē Ad obiecta.
te intra abſq; coopatione agētis extra, falſum cōcludit: & ad alteram partē ꝙ ſunt omnino ab agen
F te extra, ſilr falſum cōcludit: & ſic ad ſingula reſpōdēdū eſt. Qđ ergo arguit prīo ꝙ actio vitalis Ad pri. pri.
non ꝓcedit niſi a viuente: Dicendum ꝙ verum eſt vt a proximo eliciente ipſam. qa tñ eā nō elicit ī
tellectus vel ſenſus niſi primo immutatꝰ & ad hoc īclinatꝰ ab obiecto vt ab agēte extra, in cuiꝰ vir
tute per diſpoſitionem dictam actū elicit: ideo vt a primo agente dicit eſſe ab obiecto. Qđ qdē quia
eſt extra aīæ eſſentiam & non ī ipſa per aliquā impreſſionē, etiā ſi ſit intra ꝑ præſentiam ſm rōnē ob
iecti mouentis ipm, dicitur mouens extra: inquātū tñ intelligibile eſt intra, & pñs ſub rōne obiecti
dicitur mouens intra: non ſic autem ipſum ſenſibile: ideo reſpectu obiecti ſenſibilis obiectum in-
telligibile dicit eſſe mouēs intra, & obiectum ſenſibile dicit eſſe mouēs extra: dicente pħo in ſcđo de
anima & cōparante hæc duo ſic. Differt autem ꝙ huiꝰ qdē accidētia opationis extra ſunt viſibile
audibile, ſilr aūt & reliqua ſenſuum: cā aūt eſt qa ſingulariū ſm actū ſenſus eſt, ſcientia aūt vniuer-
ſalium: hæc aūt ī ipſa quodāmō ſunt aīa. & ideo ē ꝙ q̄libet aīæ ex pte cognoſcitiuę opatio, paſſio di
cit, qa nō elicit eā niſi per illud qđ prīo paſſa recipit ab obiecto. Sic etiā cōtingit ex pte iraſcibilis
& cōcupiſcibilis tam ſenſualis q̄ intellectualis. Nō ſic autē ex pte volitiuę, q̄ nō reqrit niſi pſentiā
obiecti in cognitiua abſq; omni inclinatione facta in ipſa, qua neceſſario elicit ſuā opationem, ſicut Ad ſecūdū.
contingit ex pte cognitiuę. AD ſecūdū, ꝙ nulla actio tranſcēdit ſpeciē agentis: Dicendum ꝙ verū
G eſt de actione q̄ eſt opatio quam opat intra ſe: talis em̄ opatio propria eſt cuiq; ſm ſuā ſpeciē, vt de
terminatur in fine quarti Metaphy. & ideo obiectū ſiue ſenſibile ſiue intelligibile inquātū obiectū
etiā ſi eſſet nobiliꝰ q̄ ſit ipſe intellectꝰ, nullo modo opat in ſe hmōi opationem, ſed in alio tm̄: & hoc
diſpoſitiue. De opatiōe aūt quā opat ī alio extra ſe & ſicut agēs primū diſponēs agens proximū, bñ
pōt tranſcēdere ſuam ſpeciem in hoc ꝙ agat nobiliorē opationē q̄ ſibi cōpetat opari in ſeipſo: & ſic
obiectū nō viuū bene opatur in alio operationem vitalē: quēadmodū & cælū operatur ī viuens per
H generationem naturalem licet in ſe non ſit viuens. AD tertium, ꝙ actio denoīat agentem: Dicē- Ad tertium.
dū ꝙ verum eſt qñ eſt ab ipſo vt ab agente proximo, etiā ſi nō ſit in eo ſecundum ꝙ agens denomi-
natur ab eo, qđ non eſt ſecundū rem niſi in paſſo: qñ aūt eſt ab alio vt a proximo agēte ī quo eſt, nō
I oportet. Nulla enim operatio alium denominat q̄ illum in quo eſt. Per idem patet ad quartum. Ad quartū.
Verum eſt em̄ ꝙ nullius actionis ſenſibilis cauſa eſt natura corporalis vt agēs proximo eliciens: be-
ne tñ eſt agens primum, ſecundum dictū modū. & ſic intelligitur dictum Auguſtini ꝙ anima ope
rationem ſuam format in ſeipſa & ſenſibilem & intelligibilem ad præſentiam ſenſibilis & intelligi
bilis. Dico autem ad præſentiam ſenſibilis & intelligibilis nonnihil faciētis ad illā formationē, qa
per inclinationem qua ipſam ad actum determinat dat ei vim quodammō ad informandum ſeip-
ſam: & ita informando ſeipſam eſt mouens mota. Sine em̄ determinatione quam habet intellectus
nunq̄ aliquid determinate intelligeret: Et ſi oīno nihil ab obiecto reciperet, omnino nihil intellige-
K ret. Et ſimiliter ex parte ſenſus. Per idem patet ad quintum. Attribuitur em̄ actio vitæ viuo vt Ad quintū.
actio calendi calido: quo ad hoc ꝙ eius eſt vt pricipii ꝑximi & in ipſo: non tñ ſic ꝙ abſq; alteriꝰ actio
ne præcedente a quo patiatur & diſponatur ad actum, ſicut calor calet, & lux lucet: in quo diffe-
L runt operationes cognitiuarum virtutum ab omnibus aliis. Ad argumentum in contrarium, ꝙ Ad arg. ī op.
tales operationes paſſiones ſunt, Dicendum ꝙ nec ſunt paſſiones, nec ꝓprie actiōes, ſed ſunt ꝓprie
operationes: ſed dicunt paſſiones quia non eliciūtur a virtute niſi per hoc ꝙ eſt prius paſſa ab obie
cto: ſicut dictum eſt.

SEquunt̃ pertinẽtia cõiter ad hoiem & ad angelũ ex pte virtutis appetitiuæ. Vbi
duo proponebant̃ ptinentia ad actionẽ eiꝰ ſimpliciter. Quorũ primũ erat vt actio
Queſt. vi. ꝓcedit ab agẽte: Vtrũ aliqd põt reducere ſeipm̃ de potẽtia ad actũ. Secũdũ erat
Quæſt. vii. vt actio procedit ĩ obiectũ: Vtrũ ĩ ſubſtãtia itellectuali creata, poſſit eẽ virtꝰ vna
actiua q̃ poſſit ĩ cõtraria. Alia vero duo ꝓponebãt̃ ptinẽtia ſpecialiter ad paſſionẽ
Quæſt. viii. doloris: quorũ Primũ erat ex pte agẽtis & ĩferẽtis ipm̃, Vtrũ verꝰ dolor ſit ex ſola
imutatione ꝑ apprehẽſionem, an ex alia imutatione reali. Secundũ erat ex pte ſub
Quæſt. ix. iecti recipiẽtis ipm̃: Vtrũ rõ formalis ipſiꝰ doloris ſit in vi apprehenſiua, an ĩ vi appetitiua. CIRca
Arg. pri. pri. primũ arguitur primo ſic. Qđ participat aliqd nobiliori mõ nõ facit ex ſe vt habeat illud mõ igno-
biliori: ſi autẽ aliqd reducit ſe de potentia ad actum ex ſe prio eſt virtute tale quale ſe facit ſm actũ:
qđ aũt ex ſe eſt virtute tale, nobiliori mõ tale eſt q̃ qđ eſt actione, vt patet in ſole, q nobiliori mõ eſt
Secundum. calidus virtute q̃ aliud qđ facit calidũ actiõe: ergo &c. Itẽ qđ mouet ſe primo eſt primum mouẽs
& vniuerſale omnium eorum inter quę eſt ordinatum, quo mouent̃ oĩa alia, non ſic autem volũtas
Tertium. quia volẽdo me videre nõ video, & nolẽdo me videre, aptis oculis oportet me videre: ergo &c. Itẽ
potentia actiua ſm philoſophum eſt pricipiũ trãſmutationis in aliud: ſed voluntas eſt ſubiectum in
quo fiunt per trãſmutationem eius accidẽtia, quoꝝ vnũ eſt actus eius: ipſa autem nõ ẽ alia a ſeipſa
Quartum. ergo &c. Item prio phyſi. dicitur. Materia cũ forma cauſa eſt oĩm accidentiũ vt mater. non ergo
Quintum. eſt ſubiectum vt efficiens: voluntas autem reſpectu ſui actus eſt hmõi: ergo &c. Item Aug. dicit in
primo de Trini. Nulla res ſeipſam gignere põt: quare ſi voluntas ſiue aliquid aliud gñaret ſuum
Sextum. accidens vel actũ, generaret ſeipſam, ſaltem ꝑ accidẽs, q̄ ꝑ ptẽ. Item inconueniens eſt ꝙ ꝑ ſe gñans
coincidat in idem cum termino generationis, ſicut totum aut ſicut pars, & hoc indifferenter, ſiue
illud generatũ fuerit vnũ ſubſtantialiter ſiue accidentaliter: q̄ ſicut gñans ignẽ nullo mõ ẽ ignis
generatus ſicut ps, aut ſicut totũ: ita nec generãs ignẽ calidũ eſt ignis calidus generatus, neq; ſicut
pars, neq; ſicut totũ, alioquin ſeq̃ret̃ ꝙ ipſe generaret ſeipſum: hoc autẽ ſequeretur ſi ſubiectum cũ
Septimum. accidẽte eſſet cauſa ſui accidẽtis, aut volũtas ſui actus: ergo &c. Itẽ gñans & generatũ ſemꝑ diffe
Octauum. runt ſubiecto & loco: ſed ſubiectũ & accidẽs eiꝰ nõ differũt loco: ergo &c. Itẽ idẽ non eſt ens & non
ens reſpectu eiuſdẽ: ſed qđ eſt ĩ potẽtia ad aliqd puta ad eſſe frigidũ, nõ ẽ ens reſpectu illius, ſm ꝙ ef
Nonum. ficit ſe in actum eſt ens reſpectu eiꝰ qđ efficit̃: ergo &c. Itẽ qđ ꝑ aliud determinat̃ ad actũ, nõ vadit
ad actũ ꝑ ſe: volũtas per ĩtellectũ determinat̃ ad actũ: ergo &c. Maior patet. Minor ꝓbat̃ ſic. exiſtẽte
recta ratione in apice rectitudinis volũtas in illo inſtanti, aut põt cũ effectu ĩ oppoſitũ, aut nõ põt
Si nõ, ergo ipſa determinat̃. Si ſic, tunc falſa eſt illa ꝓpoſitio, q̃ ſolet cõcedi, nõ eſt malitia ĩ volũtate
Euaſio. niſi ſit error ĩ rõne. Si dicatur, ꝙ duplex ẽ error rõnis, qdã ꝑ obſcurationẽ rõnis, qdã vero ꝑ eiꝰ excę
cationẽ: & ꝙ error rõnis ex obſcuratiõe ſemꝑ ẽ cũ malitia volũtatis: nõ autem ille q ẽ ex excęcatione
Reprehẽſio. Hoc nõ valet, quia recta rõ ĩ apice rectitudinis opponit̃ oĩ obſcurationi rõnis: & ideo nõ ẽ ĩ eodẽ in-
ſtanti cum rõnis obſcuratione. ſed exiſtente rõne recta in apice rectitudinis, vt dicis, voluntas vult
Decimum. cõtrariũ: ergo ad malitiã volũtatis in eodẽ iſtanti, nõ ſequitur aliqua obſcuratio rõnis. Itẽ rectitu
do ĩ volũtate nõ ponit rectitudinẽ ĩ ratiõe, q̄ dicit̃ ꝙ errãte rõne volũtas põt eẽ recta: ergo nec ma
In oppoſitũ. litia ĩ volũtate ponit obliquationẽ ĩ ratione. Cõtra. nono Metaphy. dicitur ꝙ in rõnabilibꝰ volũ
Deciſio. q. tas eſt vere dña. i. primꝰ motor: talis aũt ſi mouet̃ mouet ſeipm̃: ergo &c. Reſpõſio ad hãc q̃ſtionẽ M
patet ex dictis ĩ q̃ſtione ꝓcedẽte. Nõ eñ mota ẽ niſi ꝓpter actũ ſiue motũ volũtatis q dicit̃ velle, qui
non eſt proprie motꝰ aut mutatio, ſed operatio voluntatis: quemadmodum intelligere eſt opera-
tio intellectus: & ſic cũ ſit opatio vitalis, erit viuẽtis: & pricipiũ elicitiuũ eius ẽ pricipiũ vitæ, cuiuſ
modi ẽ volitiua potẽtia. Sed nõ reſtat in hoc dubitatio alia q̃ an voluntas facit ſe in actum volendi
prius ab alio mota & inclinata, ſicut intellectus facit, vt iam dictum eſt: an abſq; oĩ motu & trãſmu
tatione ꝓcedẽte in volũtate ipſa ſeipſã facit ĩ actũ volẽdi. Sed quo ad hoc, ſuſtinẽdo ꝙ abſq; oĩ trãſ-
mutatione aut iclinatione ꝓcedẽte maxime ipſã neceſſitãte: iſtã q̃ſtionẽ anno præcedẽte determina
ui in decimo Quolib. q̃ſtione nona: & prius in nono Quolib. q. v. vnde corpus ſolutiõis ſuppono ex
eis q̃ dicta ſunt ibi. Et forte propter noua argumẽta q̃ videntur cõtrariari dictis meis ibi: q̃ſtio iſta
iterato repetebat̃. EST igit̃ aduertẽdũ ad maiorẽ declarationẽ ibi dictoꝝ circa hãc q̃ſtionẽ, ꝙ ex N
eo ꝙ dixi determinando, ꝙ voluntas eſt primũ mouẽs ſe & faciens ſe in actum quo ad ſuum acci-
dens commune, qđ eſt motus: & ꝙ nõ eſt icõueniẽs aliqd ſeipſum facere in actũ & quo ad acciden
tia propria & quo ad cõia: aliqui dubitant & dicunt ꝙ de accidẽtibus ꝓpriis & inſeparabilibus nõ
videtur multum inconueniens ꝙ ſubiectum ſit cauſa agens ſuorum accidentium. Cum enim ta-
lis ſubſtantia ex principiis ſuis ſit determinata ad talia accidentia, & ſe habet ad illa vt qua poſita

ſſla ponunť:& tale cõſuetũ eſt dici eẽ cã: per hoc talẽ ſubſtãtiam vel tale ſubiectum dicũt eſſe cau
ſam talium accidentium.Sed (vt dicũt) de ſepabilibꝰ & cõibus accidẽtibꝰ hoc videť oĩno abſurdũ
dicere:vt ꝙ lignum dicať eſſe cauſa effectiua ſuæ albedinis & ſuæ nigredinis,cũ ex ſuis principiis
non ſit determinatum ad duo cõtraria,nec poſſet determinari ad illa p quãcũq; virtutẽ ſibi impſſã
a generante.quia ſine violentia põt eſſe ſine vno & ſine altero,ſicut Diaphanũ lucidũ & tenebroſũ.
Et ſilr̃ eẽ videť incõueniẽs ꝙ volũtas dicať eſſe cauſa ſuæ volitiõis,cũ abſq; violẽtia poſſit eſſe ſine
P volitione. Et patet ꝙ iſta nõ repugnãt dictis noſtris q̃ſtione nona Quodlib.noſtri decimi,in qua
iſta materia tractať.In diſſoluẽdo eñ quæſtionẽ illã circa pricipiũ inſinuabamus quãdã diſtinctio
nẽ accidentiũ,cuius vnũ mẽbrũ ſubdiſtinximus,qa ſolũ ptinebat ad noſtrũ ꝓpoſitũ:& aliud omiſi
mus. Eſt autem diſtinctio talis:ꝙ q̃dã ſunt accidẽtia q̃ exiſtẽte ſuo ſubiecto ſcd̃m formã ſubſtan-
tialẽ cõſtituto in eſſe de neceſſitate ſequuntur ipſum ſecũdum eſſe actuale ipſorum,niſi ipedimẽtũ
coincidit:& cũ ipedimẽtũ interuenit qđ ipedit illorum accidẽtium conſecutionẽ,tũc ab agẽte eſt
in illis virtus ad ꝓducẽdũ ſm eſſe accidentale illa accidentia,ſiue ſint communia,ſiue ꝓpria. vt po
te generans aquam ꝓducit i illa ſm actũ grauitatẽ:& ſi extra locũ aquæ gñat eã,dat ei vt agẽs pri
mũ,motũ deorſũ,dãdo ei grauitatẽ vt agẽs ꝓximũ:& ſic p motũ dat ei ꝓpriũ locũ aquę.ꝙ ſi gñetur
extra ſuũ locũ,& p impediẽs ibi moreť,ſilr̃ ſi p cõtrariũ agẽs calefiat,gñans cũ generauit aquã vir
tutẽ impreſſit ſuæ formæ,qua ceſſante ipedimento in contrarium agẽte,gñat in ſe motum quo tẽ
dit ad locum ſuũ deorſum & quo reuertitur ad frigiditatẽ.& ſumo motũ cõiter ad verum motũ
& mutationem.Qđ dico propter graue exiſtens ſurſum,qđ remoto impedimẽto & reſiſtẽte ſubi-
to facit ſe deorſum per mutationem nõ per motum:moueť autem a ſe per accidẽs,cum inuenit me
P dium reſiſtens. Alia vero ſunt accidẽtia de q̃bus in dicta q̃ſtione nõ fecimus mentionem,qa nõ
ptinebant ad ꝓpoſitum,de q̃bus tñ illi opponebant:q̃ ſuo ſubiecto ſm formã ſubſtãtialẽ cõſtituto ĩ
eſſe,nõ de neceſſitate ſequunť ipſum ſecũdũ eſſe actuale ipſorũ ceſſante omni impedimento.& hæc
non ſunt niſi accidentia cõia & ſeparabilia:q̃ nõ cõſequunť rõne formę ſubſtantialis vllo modo niſi
determineť per agẽs aliud q̃ ſit ipm̃ generans,rõne qua generat ipm̃ ſm formã ſubſtantialẽ:qua
lia accidentia ſunt albedo & nigredo circa lignũ.propter hoc lignum in eo ꝙ lignum nullo modo
poteſt eſſe cauſa ſuæ albedinis aut nigredinis:quia ad neutrum illorum determinať forma ligni
neq; p generans ipm̃ ſm formã ſubſtãtialẽ inquantum hmõi.Aqua aũt in eo ꝙ aqua,determinat
ſibi grauitatem & frigiditatem:& ideo ceſſante impedimẽto & agente cõtrario,virtute quam hẽt
a generante facit ſe in motũ ad deorſum & ad frigidũ.& eſt ſecundum ꝑdictum modum cauſa ſui
motus & ſui eſſe deorſum & ſuæ frigiditatis.nec eſt ĩ hoc differentia,ſiue accidentia ſint ꝓpria ſiue
Q cõia,dũ tñ ad illa determinate ſe habet ſubſtãtialis forma. Quod aũt arguiť adhuc ab aliis,ꝙ li-
cet talis motus ſit grauis a natura ſua,graue tñ ꝓprie nõ diciť efficere motũ illũ,qa a ſe nõ hẽt na-
turam quã ſeq̃tur iſte motus,ſed a generante.Si ergo non dicimus graue licet frigiditatẽ habet a
generante ꝙ infrigidet ſe:ſimiliter non debemus dicere ſi graue motũ habet a generante & natu-
R ram per quã mouetur,ꝙ propter hoc moueat ſe. Et eſt dicendum ꝙ bona eſt cõpatio de graui &
frigiditate quã ſimul habet cũ generatur:& ſimiliter de motu quẽ habet cũ gñatur:ſed de motu
quẽ hẽt poſt ipedimẽtũ ceſſans,& ſilr̃ de frigiditate,qa de nouo grauitatẽ nullo mõ hẽt a ſe,nec ac-
cidẽtia q̃ ſimlꝰ gñanť cũ ipo circa q̃ nõ cadit ipedimẽtũ:illa tñ q̃ poſt ipedimẽtũ ceſſans fiũt i ipo a na
tura quã recipit a gñante,bñ pñt dici fieri ab ipſa,qa fiũt a natura ipiꝰ,& q̃ ẽ i ipo pricipiũ motꝰ &
S ſtatꝰ. Qꝫ arguiť ab aliq̃bꝰ adhuc de volũtate reſpectu velle & nõ velle,a ſilĩ de ligno reſpectu al
bi & nigri:ꝙ qa lignum ex ſua forma nõ eſt alterum illoꝝ determinatũ,ideo nullo mõ põt dici il-
T loꝝ cã:quare neq; volũtas ſui velle aut nolle,cũ ad neutrũ illoꝝ ſit determinata: Dicẽdũ ꝙ differt
ſic vires rõnaliũ & non rõnalium. Vires eñ & potẽtiæ rõnalium q̃ rõnales vocãť valẽt ad oppoſi
ta:q̃ vero ſũt nõ rõnaliũ,q̃ irrõnales vocanť,non valẽt ad oppoſita,ſed ad vnũ tm̃ ſiue ad alterum
oppoſitoꝝ.Licet ergo lignũ qđ nõ ẽ rationale,ſed ẽ purũ naturale a gñante nõ rõnali & pure natu
rali non põt habere potentiam vel vim q̃ poſſit ad oppoſita, aut ẽt ad alteꝝ eoꝝ,qa naturalr̃ ẽ ſuſ
ceptibile vtriuſq;,& hoc nõ ex ꝑciſa natura ſui gñantis iquãtũ ẽ ipm̃,ſꝫ ſolũmõ p eiꝰ cõtrarias diſ-
poſitiões:ſed ſolũ illa naturalia a gñante hñt vim ꝙ ex ſe p vim quã hñt a gñante poſſint i alterũ ip
ſoꝝ q̃ ex ꝑciſa natura gñantis & ſuę forę ad illđ ſũt determinata:volũtas tñ qa ẽ rõnalis,ex natura
V ſua valet ad oppoſita.ſ.ad velle & nõ velle ſiue nolle. Qđ arguiť cõtra modũ ponendi ſic.ꝙ ſicut
ſubſtantia habet a producẽte virtutẽ qua eſt imediata cã effectiua accidentiũ,conſilr̃ hẽt ab agẽ-
te ꝙ ſit ſubiectũ eorundẽ:oportet ergo ꝙ habeat virtutẽ ſibi ipreſſam a ꝓducente ad hoc ꝙ ſit cã
X materialr̃:qđ nõ oportet ponere:ergo &c. Reſpõdẽdũ ẽ ad hoc reſpõdẽdo ad q̃ſtionẽ quã q̃rit cõtĩ

nue de illa virtute an ſit idem cũ ſubſtantia producti an accidẽs eiꝰ: Dicendo ꝙ non eſt accidẽs eius
q̃a vnũqđq; per ſuam formã qua eſt id qđ eſt, potens eſt in ſuam propriã operationẽ, & in illud qđ p
ipſam hẽt ꝓduci: vt lux ad lucendũ, calor ad calefaciẽdũ: & ſic de ſingulis. Singula em̃ aliqua ꝓpria
operatione determinant̃, vt dicit̃ in fine quarti Meteoro. Eſt ergo ſubſtantia rei ſub ratione reſpectꝰ
& hoc hẽt a ꝓducẽte, & ꝙ ſit id qđ eſt ſub ratione abſoluti: & qđ ẽ ſub rõne talis reſpectꝰ. Sed iquã
tũ eſt producẽs ſimpl'r hẽt ab eo qđ ſimpl'r eſt & abſolute. Inquantũ vero eſt ꝓducẽs determinãs ad
aliquid determinatũ hẽt a virtute & id qđ eſt ſub ratiõe reſpectꝰ. Et hoc vt dixi i q̃ſtione p̃noiata tã Y
ſub ratione reſpectus ad receptionẽ q̃ ad ꝓductionẽ alicuiꝰ. Habet em̃ a ꝓducẽte ſuo ex pte ſuę ma
teriæ ſiue principaliter rõne ſuæ materiæ vt ſit diſpoſita ad receptionem ſicut ſubiectũ. Ex pte ve
ro ſuæ formæ ſiue principaliter rõne ſuæ formæ hẽt ab eodẽ ꝙ ſit diſpoſita ad ꝓductionẽ accidẽtis
ſicut efficiens. Si vero id non ſit niſi pura forma, q̃ non eſt a ſe imediate receptibilis alioꝝ accidẽtiũ
receptibilis tamen eſt in ſe & a ſe actuum ſuoꝝ accidentaliũ, vt cõtingit circa volũtatem i aĩa rõna
li: id ipſum a generãte diſpoſitũ eſt ad vtrũq;: nec importat illa diſpoſitio ſup eſſentiam rei aliud q̃
rõnem reſpectus. Qđ arguitur contra membrũ conceſſum, ꝙ virtus illa non ſit ſubſtantia, ſed ẽ Z
accidens rei, quia ſi eſt ſubſtantia rei, tunc non eſt ſcđm diuerſa cauſa effectiua & materialis: Dicen
dum eſt ꝙ verum eſt ſm diuerſa abſoluta: eſt tñ ſm diuerſos reſpectus ſm ꝙ alium reſpectum
in eodẽ noĩat potentia paſſiua & potentia actiua. Qđ vero arguit̃ contra hoc, ꝙ tunc modus cõ A
ſiderandi erit cauſa tantæ diuerſitatis realis, q̃ eſt in efficiendo accidens & in recipiendo illud: Di-
cendũ ꝙ non eſt ita, quia reſpectus illi nõ ſunt rationales ex ſola conſideratione intellectus ſed rea-
les & ex natura rei, & ſunt relationes ſm rem, nõ autem ſecundum rationẽ, q̃uis non ſunt res aliæ
abſoluta a ſuis fundamẽtis: vt alibi expoſuimus in quæſtione quadam de relationibus in generali.
Similiter qđ arguitur ad idem ſecundo: Sicut eſt diuerſus modus conſiderãdi rem in ſe, & vt eſt B
effectiua accidentis, ita diuerſus modus eſt cõſiderandi rem in ſe, & vt eſt ſubiectum accidẽtis: & tñ
propter illã diuerſitatẽ non dicit̃ ꝙ res conſiderata in ſe non eſt ſubiectũ accidẽtiũ: ſed aliqua virtu
te: ergo nec dicendum eſt ꝙ de ſe non ſit cã accidẽtiũ, ſed rõne virtutis. Hoc bene concedo. ſicut. n.
non eſt effectiua alicuius niſi ſub rõne qua eſt potentia, ſic nec receptiua. qualitercunq; aũt noĩetur
differentia inter ſubſtantiam fundamẽtalẽ huius reſpectus & ipſum reſpectũ, ſiue ſm rationem ſi-
ue ſecũdũ intentionem: dum tñ intelligamus ꝙ ſit reſpectus realis ex natura rei, nõ aũt rõnalis ex
intellectus noſtri conſideratione, de hoc non eſt mihi curæ ad propoſitum, ex eo ꝙ reſpectus reales
ſunt res & continentur ſub ente vero reali, non tñ alia realitate ſecundum rem q̃ ſit res fundamẽ
ti, nec tñ alietate ſecundum rationem noſtræ cõſiderationis tm̃: quia tunc nõ eſſent alietates rea
les, ſed alietate ſecundum itentionẽ. Et qđ in propoſito ſic facit differre aliqua, eſt realitas ſiue enti
tas vera, nõ diminuta ex pte vtriuſq; differentium, ſed aliter in illis q̃ differũt ſicut res abſoluta &
relatio realis fundata i illa, q̃ in illis q̃ differũt ſicut diuerſæ res abſolutæ. In iſtis, qđ facit iſta differ
re vt album & nigrum inter ſe, eſt ex vtraq; parte res vera & ſecundũ rem exiſtens: & ideo ꝓprie
dicũtur differre ſm rẽ. In illis vero qđ facit illa differre vt albũ & ſimile qđ ſup albedinẽ fundat̃, ex
vna parte ẽ res vera & ſm ſe exiſtẽs, q̃ eſt albedo, ex altera pte eſt res vera ſimiliter & eadẽ res, ſed ad
alterum exiſtẽs. Et ſunt ſm ſe exiſtere & ad alterũ exiſtere reales cõditiones et ex natura rei, nõ aũt
rõnales ex cõſideratione rationis. ꝓpter qđ differentia quã faciũt circa eãdẽ rẽ, ſicut nõ põt dici rea-
lis, ſic ſm rem ꝓprie loquẽdo, quia nõ eſt diuerſarũ rerũ ſm ſe exiſtentiũ, non põt dici rationis ſi-
ue ſecundum rationẽ: ſicut illa q̃ differũt pura ratione ſm adinuentionẽ intellectus. Alio ergo mõ
proprio differunt, quocunq; nomine nominetur illa differentia: qui modus non differt ab altero il
lorum ſm magis et minus tm̃: ſm ꝙ ſm rationem differentium vna differentia ſecundum ratio
nem poteſt eſſe maior vel minor, ſm ꝙ aliqui dicunt ꝙ hæc differentia quam appellamus ſm intẽ
tionem non eſt niſi ſecundum rationem, licet forte ponat maiorem differentiam q̃ habent illa quæ
proprie ſm rationem dicuntur differre. Sed iſte modus differẽdi mediꝰ eſt inter illos, et differt ab
vtroq; illorũ nõ ſolum ſecũdũ magis et minus, ſed ſm ſpeciẽ. Ad differẽtiã autẽ ſm rationẽ nõ põt
iſta differentia reduci: quia differẽtia ſm rõnẽ quęcunq; differũt non differunt ſecundum ſe, ſed ſo
lum ſecũdũ cõſiderationem noſtrã. Reſpectus autem realis vel in relatiuis ſm rem non differt a ſuo
fundamento ſecundum ſolã noſtrã conſiderationẽ tm̃: tunc em̃ nõ eſſet reſpectus realis ex natura
rei, ſed ſolũmõ rõnalis ex ratione conſiderationis noſtræ: qđ falſum eſt. Sed de hoc alibi exquiſitius
locuti ſumus. Et ſic ad reddendũ cauſas effectuum, non oĩm dico ſed illorũ qui procedunt a re-
bus ex ſeipſis non ab aliquo extrinſecus agente, ſufficit dicere ꝙ hoc ſub tali intentione et reſpe- C
ctu eſt cauſa huius, et ſub tali eſt cauſa illius: et ſic non eſt facile omnia ſoluere. Sed ex hoc

nõ poſſum dicere ꝙ ignis non facit aquã calidã,ſed aqua ipſa p quãdã virtutẽ intẽtionalẽ quã reci
D pit ab agente non facit ſe calidam,vt ignis appoſitus non ſit cauſa niſi ſine qua nõ.Silr nec poſſum
dicere ꝙ gñans nõ generat cõpoſitũ ex materia & forma,ſed materia p quãdã virtutẽ quam reci-
pit ab agẽte,facit ſe ſub tali forma.Nec ſiliter ꝙ vnumqđq; ſe producit in aliquo eſſe p virtutẽ quã
hẽt ab alio:qa hoc nõ poſſum dicere niſi de ꝓductione taliũ q̃ de neceſſitate cõſequuntur ꝓductio-
nẽ alioꝝ,aut hñt ſtatim exiſtere illis exiſtẽtib⁹,niſi fuerit ipedimẽtum:& quæ pñt ipediri illis ꝓdu
ctis ad quoꝝ eſſe neceſſario cõſeqꝰ eſſe illorũ: talibus eñ ꝓductis a ꝓducẽte iprimiꝰ virt⁹ & diſpo-
ſitio,q̃ ſumme diſponiꝰ diſpoſitiõe q̃ eſt neceſſitas vnũqđq; taliũ ꝙ quãtũ ẽ de ſe eſt i potẽtia accidẽ
tali ſi abſit ipedimẽtũ,vt ſtatim illo ꝓducto & exiſtente exiſtit i illo tale per eius in quo exiſtit actio
nẽ:queãdmodũ producto igne ſtatim leuitas & caliditas & motus ſurſum ſi gnãtur extra ſuũ locũ
hñt eẽ ab ipſo p ꝓductionẽ i illo:& hoc p virtutẽ ꝓducẽtis ignẽ ipreſſam igni,ſm ꝙ expoſuim⁹ in
prædicta quæſtione decimi Quodlibeti.Si vero i aliquo taliũ p̃dictoꝝ cõtigat ipedimẽtũ,vt nõ ſta
tim cõſequaꝰ aliqđ ſic natoꝝ cõſeq ipm a ſuo ꝓducẽte,ſumme tamen diſpoſitũ ẽ diſpoſitiõe q̃ ẽ ne
ceſſitas p virtutẽ ꝓducẽtis cõſeruatam i ipſo,vt ceſſante impedimento totũ illud ſm actũ cõſequa
tur,qđ neceſſitate naturali natum eſt cõſeq formã ſuã,ſicut graue gñatũ ſurſũ & ipeditũ ne deſcẽ
E dat,ceſſante ipedimẽto ſtatim facit ſe deorſũ,ſm ꝙ ſilr diffuſius expoſuim⁹ in dicta q̃ſtiõe.Ex quo
patet,quare ex hoc dicto nr̃o nullus poteſt dicere ꝙ ignis nõ facit aquã calidã,ſed aqua ſeipſã : qm̃
caliditas nõ eſt accidẽs qđ p ſe cõſeqtur formã aquę:imo ẽ cõtrariũ illi,& ꝓpter hoc nõ habet virtu
tẽ a gñante vt ſe faciat calidã,ſed reqrit agẽs extra,vt ignẽ:& hoc vt cauſã p ſe,nõ aũt vt ſine qua
nõ:imo qa frigidũ p ſe cõſeqꝰ formã aquę ſm dictũ modũ:ideo ceſſante cõtrario agẽte.ſ.calefaciẽte
aquam:qđ eſt ipedimẽto ne aqua poſſit moueri & reuerti ad frigiditatẽ,ſtatim ſeipſa moueꝰ motu
ifrigidatiõis, & ſeipſa i fine mot⁹ ſeipſã facit ꝑfecte frigidã:& eſt id qđ amouet calefaciẽs illi⁹ ifrigi
F dationis & gñatiõis frigiditatis cã ſine q̃ nõ.Per eãdẽ rõnẽ nõ poſſum dicere ꝙ generãs nõ gñet cõ
poſitũ ſed materia, quia ipſa per ſe nõ eſt nata ꝓduci ſic ꝙ ad eius ꝓductionẽ cõſequaꝰ aliq̃ forma
determinata,ſicut ad aquã cõſeqꝰ eẽ frigidũ:& ideo nullã virtutẽ habet oĩno materia ad aliqđ i ſe
G ꝓducẽdũ. Silr nõ poſſũ dicere ꝙ ignis illo mõ poſſit ſe facere calidũ ſe ſolo abſq; gñante ſibi cõiũcto
ſm actũ:licet aqua poſſit ſe facere frigidã:qa forma ignis nõ cõpatiꝰ frigiditatẽ ſecũ ſicut aqua ca-
liditatẽ,vt ibi amoto frigefaciẽte ignis calefaciat ſeipm,ſicut hic aqua ſeipſã ifrigidat.Vñ ſi p ipoſ-
ſibile aqua gñareꝰ & poſſet hr̃e ipedimẽtũ ne eã ſtatim cõſequaꝰ frigiditas,amoto illo ipedimẽto,ſta
tim moueret ſe ad ifrigidationẽ ſi eẽt ſub cõtraria diſpoſitiõe.ſ.ſub caliditate,aut ſi p ipoſſibile non
eſſet calida neq; frigida,ceſſante impedimẽto,ſeipſa cito eſſet frigida:cõtraria eñ diſpoſitio facit ꝙ
p motũ graue deſcendit,& ſic ꝙ aliqđ ẽ cã efficiẽs ſui accidẽtis i eẽ , & hoc ẽ i naturalib⁹.qa natura
rei determinata ẽ ad illud a generãte,& patiꝰ ipedimẽtũ niſi illud cõſequaꝰ:& ſit ſimilis cũ eo.Qñ
aũt natura rei nõ ẽ determinata ad illud nec adſit ipedimẽtũ ne ſit i illo,nullo mõ i re naturali ẽ vir
tus efficiẽdi aliqđ i ſeipſa:vt dicto mõ duo oporteat cõcurrere ad hoc vt res moueat ſeipſã,aut ali-
H qđ efficiat ſiue agat in ſeipſa. Qđ arguiꝰ vlteri⁹ ſic,ꝙ oẽ qđ p̃ſupponitur in re ante formã q̃ debet
in ea acqri,materiale eſt reſpectu illi⁹ formę,ſicut nõ ſolum corpus,ſed cũ ſupficie ẽ ſubiectũ q̃lita-
tis:ſed virt⁹ illa p̃cedit accidẽs qđ poniꝰ cãre:ergo ẽ ſubiectũ & materia illi⁹: quod nõ incidit cum
cã efficiẽte:Dicẽdũ ꝙ verũ eẽt ſi eẽt aliqđ abſolutũ,& res alia a ſubſtãtia,queãdmodũ ſupficies eſt
res alia abſoluta a corpore,qđ ẽ ſubſtãtia,& ideo color vt i ſubiecto ẽ tñ i ſupficie q̃ i corpe.nũc aũt
qa nõ ẽ niſi reſpect⁹ ſup ſubſtãtiam:immo eſt ipa ſubſtãtia ſub rõne reſpectus,ipſa vt ẽ virt⁹ agẽtis
ſiue ab agente,bene eſt agens,& ſecundum id bene eſt ſubiectum & materia:& ſic bene coincidũt
I abſq; inconuenienti. Item quod arguitur:ꝙ de materia non diſtinguimus ꝙ eſt principium for
mæ ſubſtantialis & ꝙ eſt ſubiectum : quare neq; de toto compoſito ꝙ eſt ſubiectum & materia
reſpectu accidentium:Dicendum ſecundum iam dicta ꝙ de compoſito vt eſt aliquid abſolutum
non ſic diſtinguimus,ſed vt vno modo eſt abſolutum: alio modo habet rationem reſpectus:& ſic
K habet rationem efficientis . Et ſimiliter de materia diſtinguimus ꝙ poteſt cõſiderari i ſe,vel p
ut eſt pricipiũ formę,nõ efficiẽs,ſed receptiuũ pricipiũ:& ſic ſicut i reb⁹ naturalib⁹ agẽtib⁹ ad gña
tionẽ accidẽtis in ſe dicimus ꝙ ſicut res ẽ pricipiũ actiuũ pricipalr rõne formæ,ſic eſt pricipiũ rece
ptiuum ratione materiæ:& ratio principii ſemper importat rationem reſpectus circa id quod eſt
aliquid in ſe abſolutum:& ſic illud quod facit ſe tale in tali productione per illam virtutem eſt
L quodammodo tale quale fuit generans : & ſic eſt tale virtute quale ſe facit actione. Sed argui-
tur contra hoc:ꝙ virtute tale non facit ſe tale ſed aliud,vt virtute calidum non facit ſe cali-
dum,ſed aliud.ſicut cõtingit in agente vniuoco:quod eſt tale formaliter non facit ſe tale,ſed aliud

vt ignis calidus non facit ſe calidum,ſed aliud.Et eſt dicendum q̈ eſſe aliquid virtute tale cõtigit dupliciter,vel particulari & determinata ab agente tali ſecũdum actionem: vel vniuerſali indeterminata oino. Primo modo aqua calida actu eſt virtute frigida:& ideo eius generatio eſt vniuoca q̃ facit ſe frigidã,ſicut erat vniuoca qñ frigidũ generãs ipſam fecit eam frigidam. Secundo modo ſol calidus eſt virtute,& ideo eius generatio qua generat calidum eſt æquiuoca. Et quia nõ habet hãc virtutem a producẽte nato ipſum calefacere actione,nullo modo habet ipſam ad faciendum ſe calidum,ſed ſolummodo aliud.Et quia eſſe tale virtute particulari,& eſſe tale actione ſiue formaliter ſunt in eodem aliud & aliud & alterius rationis:eſſe autem actione & formaliter tale non poſſunt eſſe plura ſimul in eodẽ eo q̈ ſunt vnius rationis vt plures albationes:idcirco licet ignis calid⁹ actione nõ põt facere ſeipm̃,ignis tñ ſi p impedimẽtum poſſit eſſe calidus virtute ita q̈ nõ formaliter,ſe ipm̃ faceret actione calidum,vt dictum eſt. Et q̃a iſta virtus vt dictum eſt,non eſt alia a ſubſtantia nec accidẽs ſupueniens ei : et eſt neceſſario in omni eo qđ ex ſua natura a producẽte determinatur ad aliquid,& hoc ex eo q̈ determinaẗ ad illđ: idcirco dico vlteri⁹ q̈ ad oĩe illud ad qđ determinaẗ res quæcunq; ſecundũ ſuã naturã a pducẽte ipſam,habet talẽ virtutẽ illud in ſe producendi & cauſandi,ſi contingat ipſam pati impedimentum ne habeat actu in ſe illud: & hoc ſiue ptinet ad primas actiones ſiue ad ſequẽtes. Ad oẽs enim terminatur a producẽte illam in ſua ſubſtantia neceſſario & inuariabiliter.Idcirco dico circa voluntatem,propter quã circa naturalia omnia prædicta introducta ſunt,& ratione volũtatis circa totam animã humanam,q̈ ipſa aĩa reſpectu omnium ſuorum accidentium & primorũ & ſecundorum ex rõne ſuæ naturæ & eſſentiæ a pducẽte ipſam habet q̈ ſit ſubſtantialiter ſuæ potentię,ſcđm q̈ diffuſius perſcrutati ſumus ĩ quadã q̃ſtione de Quolibet. Qđ aũt adhuc arguunt aliqui primo ſic:actus animę ſecũdarii poſſunt adeſſe & abeſſe:& ſic aĩa nõ eſt determinata ad illos:& ſic determinaẗ ad illos per aliud qđ vocaẗ potẽtia, Dicẽdũ q̈ verũ eſt,ſed non vt p aliud re abſoluta:ſed reſpectu ſolum,vt dictũ eſt.Secũdo ſic.Ea q̃ hñt eſſe ĩ fieri in ſubiecto pſupponunt aliqđ accidẽs,vt motus dealbationis nigredinẽ:ergo motus in ſpiritualib⁹ qualis eſt intelligere & velle pſupponit accidens in ſubiecto,qđ nõ eſt niſi potentia:ergo &c. Iſtud modicum cogit.Q; eñ motus ſiue corporalis ſiue ſpũalis ſupponit accidens in ſubiecto,hoc nõ cõtingit niſi quia eſt a contrario vel a priuatiuo in contrarium:& ſic tanq̃ accidens ſupponit in ſubiecto non ſemp ipſam potentiam qua elicitur actus,ſed ipſum contrarium vel priuatiuũ actus aut accidentis qđ per actum acquiriẗ.quẽadmodum dealbatio præſupponit nigredinem vt contrariũ albedinis producendæ.Et ſimiliter dealbationis motus pſupponit quietem ſibi contrariam præcedentem in nigredine.Et ſic accidens qđ præſupponit in ſubiecto motus qui eſt velle vel intelligere non eſt potentia qua vult aut intelligit:ſed priuatio huius vel illius,vt nõ velle,vel nõ intelligere Tertio ſic.anima de ſe limitata eſt,ergo ſeipſa nõ põt determinari ad diuerſa: ergo p alia a ſe,nec p diuerſos reſpectus,quia illi non ſunt rationes agendi:ergo &c.Dicẽdum q̈ anima determinaẗ ad diuerſos actus vel ſecũdum genus,vel ſecundum ſpeciem,vel ſecundum numerum.Genere enim aut ſpecie differunt intelligere,velle,ſentire.Specie aũt differũt videre & audire. Numero vero differunt intelligere,velle &c.hoc vel illud.Dico ergo q̈ determinatione prima & ſecunda determinatur a ſolo producente animam,qui eſſentiæ eius ſecundum id qđ eſt indidit q̈ potẽs eſt ad illos actus differentes genere vel ſpecie,licet nõ cum effectu niſi per determinationem ab organis quo ad potentias organicas,& alio modo quo ad potentias non organicas,quam aſſignauimus in dicta quæſtione de potentiis animæ. Tertia autem determinatione determinatur ab obiectis.Formaliter aũt præter iſtas determinationes determinatur per reſpectus importatos in noĩbus potentiarum. Subſtantia eñ etſi cum reſpectu cadat in ſignificatione potẽtiæ:formaliter tñ ſignificat reſpectum & ab ipſo imponitur,qui quidem reſpectus ad actum determinat,licet elicitiuum actus non ſit niſi ſubſtantia:vt tamen ſub ratione reſpectus exiſtens,ſecundum q̈ in quęſtionibus aliis iſta clarius expoſuimus.Quarto ſic.Diuerſi reſpectus reales ſupponũt diuerſa fundamenta realia q̃ non pñt eẽ in anima niſi accidentia:ergo &c.Dicendum q̈ falſum eſt,quia ſuper idem re diuerſi reſpectus reales in ordine ad diuerſa bene fundantur,vt ſuper eandem albedinem reſpectu alterius albedinis ſimilitudo,& diſſimilitudo reſpectu nigredinis:& tñ ſimilitudo & diſſimilitudo important diuerſos reſpectus reales,quorum realitas etſi ſit a fundamento,diuerſitas tñ eſt ex ordine ad diuerſa,vt expoſitũ eſt in quæſtionib⁹ ordinariis.quem tamen ordinem nõ hñt ex illis diuerſis ſed ex ipſo pducente ſubſtantiam & ordinãte ipſam.Cauſaliter eñ in ppoſito actus potius determinantur per potentias q̃ econuerſo.Dico quantum eſt ex parte rei,licet quantum eſt ex parte notitiæ potentię diſtinguuntur per actus,& actus per obiecta ſimpliciter. Quinto ſic.Membra leonis non differunt a

Rõnes pbãtes potentiã naturæ differre ab eius eſſentia.

M N O P Q R

membris ceruí,niſi quia ala differt ab anima,vt dicit Commentator ſup primũ de anima: in hoíe ergo in quo differt vnũ membrũ ab alio,oportet ꝙ ſit propter diuerſitatẽ a natura animę ipſius,q̃ nõ põt eſſe ex parte eſſentię animę:q̃ eſt eadẽ numero in toto hoíe & in qualibet eius parte:ergo ex parte potentiarũ eiꝰ:ergo &c.Et eſt dicẽdũ ſcđm iam dicta ꝙ verum eſt ſcđm modũ iã determinatum diuerſitatis potentiarũ:cuius prima & principalis cauſa non eſt niſi producẽs aiam.propter quod diuerſitas potentiarũ animę & diſtinctionis earũ non ſupponit diſtictionẽ organoꝝ:tanq̃ potentia ſit cõſequens cõpoſitũ ex anima & corpore organico,in quo ſit vt in ſubiecto aut fundamento,ſed magis ecõuerſo,licet aliqua ſcđm organa ſit potentiarũ organicarũ determinatio,vt.ſ.poſſit cum effectu in actus diuerſos,vt in quaeſtione p̃dicta eſt expoſitũ.Nõ tñ ex hoc oís potẽtia animae ponit̃ organica.Poteſt eñ alicuius potentię non organicę,vt intellectiuę,& mediante intellectu volitiuę,determinatio,vt.ſ.poſſit in actũ ſuũ cũ effectu,quoquo modo fieri p organũ:ſcilicet inquãtum intellectus vtit̃ organo phantaſię quo ad ſuũ actũ intelligendi:ſed hoc non quẽadmodũ ſenſitiua vtit̃ organo ad ſuũ actũ.Illa eñ non exercet actũ niſi in organo informato ſpecie ſenſibilis.Intellectiua aũt quo ad intellectũ plenũ vtit̃ organo vt in quo ſuũ obiectũ ſibi manifeſtatur p illuſtrationẽ intellectus agentis,actione tñ eius exiſtẽte ſeparata abſq; organo & abſq; oí ſpecie a phãtaſmate

S te recepta in intellectu ſiue in eſſentia animae. Qđ ergo primo arguebat̃ ad q̃ſtionẽ principalit̃:ꝙ ſi voluntas faceret ſe in actu,eſſet virtute tale & ita nobilius &c.Dicẽdum ſcđm iã dicta,ꝙ hoc ſolum verum eſt de tali virtute vli & indeterminata:nõ aũt de eo qđ eſt virtute determinata tale.& ideo nobilius eſt voluntati velle ſcđm actũ q̃ ſecundũ virtutem:quia qđ eſt virtute tale,non ſolum eſt tale ad agendũ id quo ſit actu tale,ſed etiã ad recipiendũ illud in ſe,nõ ſic aũt qđ eſt tale virtute vli,& ideo nõ põt ſe facere tale actione ſiue formaliter:& nobilius eſt ei ſe nõ facere tale q̃ facere. Ad arg. pri. primum.

T AD ſecũdũ ꝙ primũ mouens eſt motor oim alioꝝ in oibus ſuis motibus &c. Dicendũ ꝙ verũ eſt q̃ñ ſic ſe mouet ꝙ a nullo alio depẽdet vt vadat i actũ:cuiuſmodi eſt motor omniũ vniuerſalis ſimpliciter:ſed hoc multũ extendendo motũ:non aũt de mouente ſe depẽdente in ſuo motu ab alio:q̃a eñ motus volũtatis depẽdet ab intellectu,& motus intellectus a motu ſenſus,ideo oportet vires apprehenſiuas priꝰ ab aliis moueri q̃ a voluntate,vt voluntas moueat ſeipſam:ſed poſtq̃ fuerit mota habet vim mouẽdi alias potẽtias ad ſuas actiones & retrahendi ab eis,niſi quatenus mouent̃ ab Ad ſecundũ

V aliis naturaliter. Ad excludẽdum aũt prauũ modũ aliquoꝝ in ponẽdo voluntatẽ mouere ſe & alias vires quantũ ad exercitiũ actus:ſed non quãtũ ad determinationẽ:Sciẽdũ ꝙ illi in quodã tractatu paruo dicũt ſic. Ad intellectũ eius qđ dicit̃ ꝙ volũtas mouet ſe & alias vires quãtũ ad exercitiũ Excluſio erroris de motu volũtatis.

X actus:ſed quantũ ad determinationẽ actus eſt motio voluntatis ab obiecto.Dicendũ:ꝙ volũtas mouet ſuo imperio quãtũ ad exercitiũ actus & etiã quantũ ad determinationem actus atq; modi agẽdi,oẽs alias vires aię,& etiã mẽbra corporis,bene verũ eſt:Sed ꝙ ab aliquo alio moueat̃ prius, aut quãtũ ad ſui actus determinationẽ aut quãtũ ad eius exercitiũ aut ad ipſum actũ voluntatis eliciẽdum,vt ſic ab illo mouente habeat virtutem mouendi alia:vt iſti iã in ſequentibus ponũt,hoc penitus falſum eſt:ſed ipſa eſt primũ mouẽs in regno animę:iõ & ſeipſam mouẽs i actũ,& ſibiipſi actũ ſuum determinat,ſcđm ꝙ iam diximus ſupra,& in alio Quolibet ſatis declarauimus. Sequit̃. Notandũ ẽ ꝙ reſpectu primi actus intelligere,qui p̃cedit ſcđm naturã quẽlibet actũ volũtatis,voluntas non habet rationẽ mouẽtis per modum mouentis vel impellẽtis quãtũ ad exercitiũ hmõi actꝰ: immo hmõi actus vel motus intellectus eſt ab obiecto intelligibili,& quantũ ad exercitiũ actus,&

Y quantum ad determinationem eius.Dicendum.ꝙ voluntas reſpectu primi actus intelligendi qui conuenit intellectui poſtq̃ aliquando nihil intellexit,non habet rationem mouentis ad actum huiuſmodi eliciendũ vel determinandum,ſed potius obiectum: bene verum eſt:falſum tamen eſt dicere ꝙ exercitiũ eius quo ad actus continuationẽ,& diſcurſum ab vno actu intelligendi ad aliũ ſit ab obiecto ſolo & non a voluntate:immo eſt a voluntate potius q̃ ab obiecto.In poteſtate enim volũtatis eſt ſtatim poſtq̃ actus huiuſmodi eſt elicitus,intellectum ab ipſo retrahere vel in ipſo conſeruare & actum ipſum continuare,quod pertinet ad exercitiũ hmõi actus,ſecundum ꝙ ipſimet ſtatim dicunt inferius. Sequit̃.INtellectus autem ſic motus ab intelligibili & cũ hoc app̃hendit bo

Z num & perfectũ vł ipſius intelligibilis vel proprię operationis,inclinat volũtatẽ in hoc bonũ. Dicendũ ꝙ etſi verum ſit appellando inclinationem excitationem ad motum quo ferri poteſt i illud bonum,ſecundum ꝙ alias declarauimus:huiuſmodi inclinationem poſſe poni in voluntate abſq; omñi inconuenienti circa libertatem arbitrii:non tamen verum eſt appellando inclinationẽ ipſam motionem voluntatis qua fertur in bonũ cognitum:qđ tñ implicat litera ſequẽs:quia ſequit̃. Et haec inclinatio quae eſt motio voluntatis a bono apprehenſo habet virtutem vt ſit vis motiua: quaſi

impulſionē ipſius intellectus ad ſuum actum qui eſt intelligere exerceat cōtinue circa illud intel-
ligibile:vel ſe & vires alias q̃ ſunt neceſſariæ ad intelligendum applicet ad intelligendū aliud quod
cōſequit̃ naturaliter ad primū. Dicēdū ꝙ dicta inclinatio etſi ponat̃:de quo tñ dubiū eſt,an ſit po- A
nenda in voluntate ab intellectu an obiecto intellecto,quia forte non niſi ſeipſam inclinat,ꝙ ſit for-
maliter ipſa motio qua voluntas fert̃ in bonū,vt bonū cognitum moueat volūtatem in ſeipſum:hoc
ſimpliciter falſum eſt.Illa eñ inclinatio non eſt niſi diſpoſitio ad motū : qualis eſt ab habitu ordinā
te potentiā ad actū ſibi reſpōdētē.Falſum etiā eſt dicere ꝙ hæc inclinatio habet virtutē vt ꝑ ipſam
voluntas ſit vis motiua intellectus & aliarum virium,ac ſi dicat̃ ꝙ ſicut ſecūdū ipſos voluntas nō
habet ex ſe ꝙ moueat̃,ſed ſolum ab intellectu vel obiecto intellecto,ſic nec ex ſe ſed ex illo habeat ꝙ
mouere poſſit alias vires ſcd̃m ꝙ ſuꝑ hoc cōtinuo ſe exponit cū ſequit̃. Et iſto modo pōt dici vo-
luntas mouere alias vires inferiores & ſuꝑiores quātū ad exercitiū,& eſſe domina oīm oꝑationū hu-
manarū,quia ſcilicet motio eius quę eſt ab intellectu & bono apprehenſo ſecūdū actū intellectus fa-
ctiua eſt vt intellectus exerceat operationē q̃ eſt intelligere dicto modo. Dicendum ꝙ iſto mō volū B
tas moueat alias vires etiā ſuperiores,quaſi intellectus ſit vis ſuperior volūtate,eſt falſum.Eteñ li-
cet dicta inclinatio ponat̃ in volūtate ab intellectu,ꝑ illā tñ non eſt neceſſe voluntatē moueri,vt illi
volunt:nec ꝑ illā habet vim mouendi alias vires:quia volūtas quantūcūq; inclinet̃ ab intellectu , li-
bere pōt hmōi inclinationi contraire & non moueri in id ad qđ intellectus inclinat:immo ſi moue
tur & fert̃ in illud volendo,hoc libere facit & ſua ꝓpria virtute.& eadē virtute habet ꝙ poſſit mo
uere alias vires inferiores:nullā aūt ſuꝑiorē:qa ſimpliciter ſuperior potentia eſt volūtas q̃ ſit intelle
ctus: vt alibi declarauimus.& ꝑ illā eādē vim voluntas pōt ſeipſam inclinare ad actū ſuū & ſeipſa
eū elicere,& vlterius alia mouere,& ſic eſſe dña oīm operationū humanarū perfectius q̃ ſecūdum
modum illoꝝ,vt ſic nullo modo ſit neceſſe poni volūtatē inclinari ab aliquo alio a ſe. Et ſcd̃m hoc
etiā falſum eſt qđ ſequit̃. Et ratio appetitus vel volūtas dicit̃ mouēs:motū tñ ab appetibili appre-
henſo.& hæc eſt vis motiua eius ꝑ cōparationem ad alias vires vt exerceant ſuas operationes mo
uentes aliud,ſi ſint actiuę:vel motę ab alio,ſi ſint paſſiuę.reſpectu aūt ſuiipſius non habet vim mo
tiuam niſi ꝑ accidēs:inquātū ſcilicet mouet intellectū a quo mouet̃.Dicendū eſt,ꝙ cōtrariū verum C
eſt,quia voluntas reſpectu ſuiipſius habet vim motiuā per ſe,& mouet ſe ꝑ ſe:mota aūt a ſe non ab
alio,mouet alia a ſe:intellectū autem ꝓſupponit voluntas ſicut cauſam ſine qua non tñmodo:vt ali
bi declaraui. *Sequit̃.Sicut graue mouens & diuidens aerē a quo defert̃,dicit̃ mouere ſe ꝑ accidēs.*
Dicendum ꝙ exemplū hoc ſi bene reſpiciat̃,multū eſt contra eos.Graue enim ꝙ mouet̃ per accidēs D
a ſeipſo:hoc non eſt niſi qa graue impellēs ſe deorſum & inueniēs aerem ſibi reſiſtentem ipſum im-
pellit,& ipſum impulſum ſucceſſiue diuidit,& per hoc ſucceſſiue & ꝑ motū deſcendit & defert̃ per
aerem inferius:cū tñ ſe ꝑ ſeipſum deorſum ipellat:ita ꝙ ſi non eſſet mediū reſiſtēs,ſed ſicut vacuū,
ſubito deſcenderet ipſo immutante ſeipſum deorſum.& ſic licet ꝑ accidēs a ſeipſo mouet̃,hoc tamē
non eſt niſi quia pri⁹ ꝑ ſe a ſeipſo mutat̃,& ipſum a ſe mutatū mouet aliud,quo moto ipſum cū il-
lo & in illo mouet̃ per tempus,qa ſine illo per ſe ſubito mutaret̃ & ꝑtingeret eundem terminū per
ſe ſubita mutatione,quē per aliud attingit motu ſucceſſiuo.Et ſecūdū eūdem motum in parte vo
luntas primo ſeipſam immutat ſecūdū actum volendi,& ipſa immutata mouet intellectū in actus
eius exercitium.quo intellectu ſic moto,volūtas iterū mouet̃ ſecūdū aliū actū volendi,non aūt ab i
tellectu mota:quēadmodum graue mouetur ab aere moto,ſed a ſeipſa tm̄,modo materię,& nō ab
intellectu,niſi ſicut a cauſa ſine qua non.Secūdū quod deficit ſimilitudo de motu grauis & de mo
tu voluntatis: quia graue vere mouetur ab alio per accidens ſecūdo,licet primo a ſe per ſe immu-
tat̃:non ſic autem voluntas ab intellectu,ſed & primo & ſecundo per ſe mouet̃ a ſe.Eſt autē ſolum E
modo ſimile in hoc: ꝙ ſicut anteq̃ graue proprie mouetur prius oportet moueri aerem,ſic anteq̃
mouet̃ voluntas oportet prius moueri intellectum:licet intellectus motus non mouet volūtatem,
ſicut aer motus deferendo mouet graue.Et ſic proprie loquendo graue non mouet̃ a ſe niſi per acci
dens: immutat̃ tamē prius a ſe per ſe q̃ moueatur a ſe per accidēs:volūtas autem nullo modo aut̄
immutat̃ aut mouet̃ quocūq; modo ſumatur mutatio aut motus,ab alio a ſe,neq; ꝑ ſe neq; ꝑ acci-
dens niſi ſicut a cauſa ſine qua non:ſecūdū ꝙ alibi diffuſius declarauimus. *Sequitur.* Totus autē
homo qui mouetur per voluntatem quæ eſt aliquid ſui,dicitur ſeipſum mouere per ſe. Dicēdum F
ꝙ reuera quia actus & operatio omnis vt per ſe agentis,non ſunt niſi ſuppoſiti,& hoc ſiue in crea-
turis ſiue in deo,ſecundum ꝙ alibi declarauimus:ideo bene verum eſt,ꝙ totus homo mouet̃ ſecū-
dum actum volendi per voluntatem,ſimiliter ſecundum actum intelligēdi per intellectū,& ſcd̃m
actū ſentiendi per ſenſum:& cōſimiliter in cæteris motibus ſuis,quos agit per id quod eſt formale

in ipſo:inquãtũ habet rationes diuerſarum potentiarum quibus non attribuiꝛ actus ſicut agẽti ꝓ
prie loquendo,ſed potius ſicut medio quo agit.Non eñ voluntas proprie vult ipſa volũtate,& ſic
de cęteris.Et ſic ꝑ ſe diciꝛ agere & mouere,quia per aliquid ſui,attamen non diciꝛ ꝑ aliquid ſui mo
uere ſic ꝑ ſe vt verũ ſit dicere ipſum mouere ꝑ ſe & non ꝑ accidens. Qđ eñ ſic mouet ꝑ ſe ꝙ nullo
modo ꝑ accidens ſic mouet ꝙ ſe toto primo mouet,nõ aũt per aliquid ſui:& ſic verum eſt dicere ꝙ
homo moueat ſe & moueatur a ſe,non mediante alio extra,ſed ſolummodo mediante aliquo ſui,vt
iam dictũ eſt de motu grauis,vt ſic homo ſit primum mouens ſe non motũ ab alio,quia id quo mo
uet ſe primo vt voluntas q̃ eſt aliquid ſui eſt prima ratio mouendi abſq; motu præcedẽte in hoïe ab
G aliquo alio extra.Quare cum extendimus nomen & dicimus id quo homo mouet aut moueꝛ,mo-
uere aut moueri,puta voluntatem qua homo vult dicimus velle:ſicut ergo volũtas eſt qua homo
vult & diciꝛ mouere ſe ꝑ ſe,cõſimiliter diceꝛ voluntas velle & ſcđm actũ volendi mouere ſe per ſe,
aut ſi voluntas non ſit prima ratio qua totus homo mouet ſe ꝑ ſe,oportet ponere ꝙ non volunta
te mouet ſe ꝑ ſe primo,ſed potius illa alia ratione,puta intellectu ſecũdum illos qui ponũt ꝙ intelle-
ctus moueat volũtatem. & ſic homo non mouet ſe per voluntatem,niſi quia illa mota eſt ab intelle
ctu:& ſic non per ſe mouet ſeipſum voluntate,ſed potius per accidens & ꝑ aliud quod primo mo
uet volũtatem.Quare cũ nec intellectu põt dici homo mouere ſe per ſe vt per aliquid ſui,quia in-
tellectus non mouet niſi prius motus ab obiecto: et eadẽ de cauſa multo minus aliqua alia vi,pu-
ta ſenſitiua:nullo ergo modo poteſt dici ꝙ totus homo moueꝛ per ſe,quia per aliquid ſui,& per il-
lud ſeipſum mouere per ſe,niſi illud ſit prima ratio mouendi ſcilicet ꝙ moueat non mota. Quare
cum etiã ſcđm illos,ratio illa non poteſt eſſe ſenſus aut intellectus,& præter illas vires nõ reſtat ni
ſi voluntas:totus ergo homo aut nullo modo põt dici moueri ꝑ aliquid ſui,& per hoc mouere ſeip
ſum per ſe,niſi volũtas ſit prima ratio homini qua mouet ſe,nõ mota,vt ꝑ hoc etiã ipa volũtas di
caꝛ mouere ꝑ ſe ſeipſam non mota ab alio prius. *Sequitur.*Et ideo quodcunq; facit,qa nõ determi
naꝛ ad hoc ſecũdũ naturam:ſed potius per inuentionẽ & doctrinã,ipſi imputaꝛ,ſiue bonũ ſiue ma
H lum.Dicendũ:ꝙ voluntas ſiue homo non determinaꝛ ꝑ naturã ad faciendũ quod facit,bene verum
eſt:ſed ꝙ ad hoc determinatur per inuentionem & doctrinam,hoc eſt ꝑ notitiã intellectus propria
induſtria acquiſitam:aut alterius inſtructione,quaſi intellectus ſua notitia determinet agenda,ſic
vt neceſſe ſit voluntatem velle ſimpliciter & abſolute ſibi determinatũ aut ſaltem ſub conditione,
ꝙ ſcilicet neceſſe ſit eam illud velle ſi aliquid velit,vt.ſ.non poſſit illud nolle,volendo cõtrariũ,hoc
oïno falſum eſt ſecundũ ꝑdicta:quia pluribꝰ ꝓpoſitis ſiue oſtẽſis ꝑ intellectum,poteſt velle aliud ab
illo qđ eſt determinatũ.Vnico etiã oſtẽſo & illo determinato ꝙ non põt velle aliud,hoc non eſt ꝓ-
pter aliquam determinationẽ:ſed propter nullius alterius oſtenſionẽ:quẽadmodũ cũ nihil omnino
eſt oſtenſum ꝑ intellectum,voluntas nihil omnino poteſt velle:nõ propter aliquã determinationẽ:
ſed quia nihil omnino eſt oſtenſum.Qđ ergo illi dicũt:ꝙ vno determinato ꝑ intellectum volunta-
ti iputaꝛ ꝙ nõ vult aliud ſiue aliud ſit oſtenſum ſiue non,omnino falſum eſt:immo non debet volũ
tati imputari ſi volendo determinatum non velit contrarium eius quod eſt determinatũ ab intelle
ctu ſub ratione boni,quod tamen eſt malum ſimpliciter.Propter qđ etiã ſecũdũ illos imputaꝛ volũ
tati ſi velit illud:& eſt peccatũ cõmiſſionis:qa ſcđm illos,nõ oportet eã illud velle ſimpliciꝛ,ſed ſo-
lũ ſub cõditiõe ſi aliqd vellet:& ideo ei merito iputaꝛ.Qꝫ ſi ſimplr̃ oporteret eã illđ velle:qđ videꝛ
dicere litera illoꝝ ſuꝑior,qua dicũt:Intellectꝰ aũt ſic motꝰ ab appetibili &c.nullo mõ ei deberet ipu
tari.In eodẽ aũt caſu volũtatẽ ſtare vt nõ velit cõtrariũ nec nolit determinatũ,neceſſario eẽt pctm̃
omiſſionis ſcđm illos:& ſic eẽt volũtas ꝑplexa,qa peccaret illđ volẽdo,& peccaret cõtrariũ nõ volẽ
do:qđ eſt ipoſſibile.Stãdũ eſt igiꝛ in ꝑdictis,ꝙ.ſ.volũtas,qa eſt primũ mouẽs in actũ volẽdi & nolen
di,ſeipſam libere determinat ad faciẽdũ vel nõ faciẽdũ:& iõ ipſi ſemꝑ imputaꝛ. *Sequiꝛ.*Suppoſito
igiꝛ ꝙ oïs virtꝰ paſſiua ab obiecto ſicut ipa ex determinato obiecto moueꝛ ad determinationẽ actꝰ:
I ita etiã ex obiecto ſimpliciꝛ moueꝛ ad actũ ſuũ ſimpliciꝛ,vel ad exercitiũ ſui actꝰ ſimpliciꝛ.Dicendũ
ꝙ iſtud ſimpliciꝛ verũ eſt & neceſſariũ.Sicut eñ ſe habet determinatũ ad determinatũ ſic & ſimpli
citer ad ſimpliciter.Qđ bene declarãt i exẽplo qđ ſequiꝛ.Verbi gratia.obiectũ intelligibile determi
natũ,qđ mouet itellectũ vt hoc determinate intelligat, mouet eũ ſimpliciꝛ, vt exerceat actũ intelli
gẽdi.Dicẽdũ ꝙ verũ eſt.obiectũ eñ intelligibile determinatũ & eſt itelligibile ſimpliciꝛ,& eſt itelli-
gibile tale qa ſic determinatũ:& rõne q̃ eſt intelligibile ſimpliciꝛ mouet itellectũ vt ſimpliciꝛ itelli-
gat & exerceat actũ intelligẽdi ſimpliciꝛ:rõne aũt q̃ eſt itelligibile hoc determinatũ,mouet itellectũ
vt itelligat hoc determiatũ & exerceat actũ itelligẽdi hoc determinatũ.Et ſicut hęc vera ſũt ex ꝑte
intellectꝰ,ſic oportet eẽ ſilr̃ ex ꝑte volũtatis,ſi ipa ſit virtꝰ paſſiua ab obiecto volibili cognito:vt veꝫ
obm̃ volibile determiatũ qđ mouet volũtatẽ vt hoc determiate velit,moueat eã ſimplr̃ vt exerceat

actū volendi ſimpliciter:ita ꝙ ſicut intellectus & voluntas mouenť ex determinato obiecto ad de-
terminationem actus,ita etiā ex obiecto ſimpliciter mouenť ad actus ſuos ſimpliciter:qđ neceſſe ha
bent dicere de voluntate ſicut & de intellectu:cū nō minus ponant eam virtutē paſſiuā q̄ intelle-
ctum,& hoc ab obiecto:& ipſi generaliter dicunt hoc de omni virtute paſſiua ab obiecto.Sicut er-
go ſecundum ipſos intellectus a determinato intelligibili determinať vt illud intelligat,& exerceat
actū intelligendi circa illud,ſic ꝙ non poſſit ipſum nō intelligere cū ſic determinať:conſimilit opor
tet ponere ſecundum ipſos,ꝙ volūtas a determinato volibili determinať vt illud velit,& exerceat
actum volendi circa illud.Quod reuera neceſſe habent dicere ponendo volūtatem paſſiuam ab ob
iecto dicto modo,vt ſic ſecundum eos quicquid vult voluntas neceſſario velit,nec habet in hoc ali
quam libertatem aut dominiū proprium:quod tamen eſt inconueniens illis.Vnde nec hoc cōſue-
uerunt expreſſe aſſerere:ſed conſueuerunt dicere ꝙ intellectus ꝑ obiectū cognitum & ꝑſentatum
voluntati actum volendi determinat:dicendo ꝙ hoc eſt eligendum ſimpliciter,ita ꝙ non aliud nec
contrarium eius:ſed ꝙ voluntas maneat adhuc libera ad volendum illud vel non volendum,ita
tamen ꝙ illa determinatione ſtante non poſſet velle aliud aut contrarium:vt q̄uis,quantum erat
ex ſe,poſſet velle hoc vel aliud,vel contrarium,tamen propter determinationem factam ab intel-
lectu poteſt tm̄ velle hoc & non aliud aut contrarium,vt iam dictum eſt ſupra.Sed hoc dictū eorū
quod conſueuerunt dicere omnino eſt inconueniens in ſeipſo.Si eñ actus aliquis ſimpliciter eſt de
terminatus alicui volūtati,non ſolum ſic determinatur vt poſſit velle tm̄ hoc ita ꝙ non aliud:ſed
etiam ſic determinať vt poſſit velle illud ita ꝙ non poſſit non velle.Aliter eñ non eſſet determina
tio actus ſimpliciter,ſicut plane cōtingit ex parte intellectus in determinatione actus intelligendi:
vt patet conſideranti.Eſt enim alia indifferentia ad volendum hoc vel non volendum,pertinēs ad K
quoddam exercitium actus,ſicut & illa alia quæ eſt ad volendum hoc vel aliud. Non enim eſt ra-
tio quare per obiectum potius tollatur vna indifferentia q̄ alia:vt ꝙ determineť voluntas ad volē-
dum hoc ita ꝙ non aliud,& non determinetur ad volendum hoc ita ꝙ non maneat indifferens ad
non volendum,ſecundum ꝙ vtraq; indifferentia tolliť ex parte intellectus per obiectum:vt patet
de ſe,quia nō velle hoc bonū,alio ſimul oſtēſo,ſi ſit volūtas rationalis nō eſt niſi ꝓpter velle aliud,
quia non velle hoc bonum nec velle aliud,nō eſt voluntas ſimpliciter:quia nō eſt volūtas ſiue actꝰ
voluntatis niſi boni,nec eſt mali niſi q̄a apparet bonū.Multo fortius ergo volūtas nō deſerit velle
vnū bonū,niſi quia vult aliud:& ſic ſi manet indifferentia quo ad actus de volendo hoc vel nō vo
lendo,neceſſario cōſimiliter manet quo ad obiecta de volendo hoc vel aliud,& ſic impoſſibile eſt ꝙ
ſit determinatio actus reſpectu obiecti de volendo hoc ita ꝙ non aliud,& maneat indifferētia actꝰ
reſpectu ſui cōtradictorii de hoc volendo vel non volendo:ſicut impoſſibile eſt qđ dicunt,ꝙ liber-
tas ē in volūtate quo ad exercitiū actꝰ de hoc volēdo vel nō volēdo,nō aūt quoad determinationē
actus ad obiectū de volēdo hoc vel aliud,cū vtrūq; ſit qđdā exercitiū actꝰ,vel vniꝰ circa diuerſa ob
iecta,vľ cōtrarioꝝ circa idē obiectū.Et ſic patet ꝙ nulla ē diſtictio q̄ dicūt ꝙ volūtas pōt moueri vľ
ad determinationē actꝰ vel ad exercitiū actꝰ,q̄a determinatio ad obiectū nihil aliud ē q̄ ablatio vniꝰ
exercitii actꝰ:q̄ nō pōt auferri alia manēte,vt ē dictū:vt ſic itelligamꝰ triplex exercitiū in actu volū
tatis.Duplex eñ exercitiū actus cōuenit ei circa ſeipſam:vnū quo ad actus volēdi poſitiuos diuer L
ſos circa obiecta diuerſa:cuiuſmodi cōſiſtit in volendo hoc vel volēdo illud. Alterū quo ad actꝰ vo
lendi cōtrarios circa idē obiectū,cuiuſmodi cōſiſtit in hoc volendo vel nolendo.& hęc duo exerci-
tia iā tetigerūt. Tertiū aūt exercitiū cōuenit ei circa vires alias in mouēdo ipſas ad exercitia ſuoꝝ
actuū,qđ etiā tetigerūt iam ſupra,quo ad modū mouendi in hoc alias vires a voluntate. qđ repe
tūt cū ſequiť. Si velimus aūt dicere voluntatem motiuā aliarū viriū quātū ad exercitiū actꝰ,opor
tet hoc intelligi dicto modo,vt.ſ.ꝑſuppoſita eius motione ex apprehenſione boni,in quo eſt ꝑfectio
aliarū potētiarū,inſit ei quaſi vis impulſiua vt alię vires applicenť ad ſuas oꝑationes ſi ſint actiuę ī
mouēdo aliđ,ſi ſint paſſiuę ī moueri ab alio.Et ē dicēdū,ſcđm ꝙ patet ex iā dictis,ꝙ licet volūtas ha M
beat vim motiuā aliarū viriū,hoc tm̄ nō ſit ſcđm hūc modū quē iā repetūt,ſed ſcđm aliū ꝓdictū:&
ꝓpter illū habet volūtas libertatē plenā ſuꝑ actū volēdi ſimplicit,& ſuꝑ triplex exercitiū eiꝰ ꝑtactū.
Sequiť.Officiū eñ volūtatis ē alias vires excitare ad ſuas ꝑfectiōes aſſequēdas,& p̄cipue itellectū,
vt fiat in ſua vltima ꝑfectione,q̄ eſt intelligere diuinā eſſentiā.Hoc eñ finalit appetit volūtas:& cū
hoc acqrit intellectꝰ,tūc volūtas eſt in ſua vltima ꝑfectione,in q̄ ſiſtit ſuus appetitꝰ,q̄a ad ꝑfectionē
intellectus finaliter tendit.Dicēdū ꝙ verū ē ꝙ volūtas alias vires & p̄cipue itellectū ad ſuas ꝑfectio
nes excitat,ſecūdū modū quē aſſignauimꝰ,licet nō ſcđm modū quē illi cōfingūt.Sed ꝙ hoc finalit ex N
parte intellectus appetat volūtas:ſcilicet ipſius intellectus ꝑfectionē q̄ eſt i intelligēdo diuinā eſſen

tiam,potius q̃ ſuā ꝓpriā pfectionē q̄ eſt in diligendo ipſam:hoc eſt falſum.Hoc em̄ a natura inditū eſt vnicuiq; appetitui ꝙ plus ſuā perfectionē appetat q̃ cuiuſcūq; alterius.& ſic volūtas finalit appetit ſuā ꝓpriā pfectionē,nec eſt in ſua vltima pfectione p perfectionē cuiuſq̃ alteri⁹ quouſq; ſuā ꝓpriā pfectionē adipiſcat:citra quā nullaten⁹ ſiſtit.& eſt illa multo perfectior q̃ q̄cūq; alia:quēadmodū perfectius eſt transformari in rē nobilem q̃ aſſimilari illi:ſcd̄m ꝙ alias declarauimus. Sequit. Et ideo quia in via vitæ præſentis nō pōt intellectus attingere ſuā pfectionē nec p conſequens volūtas:ꝓpterea ſi in via volūtas quæ in ſe eſt imperfectior itellectu,debeat alti⁹ eleuari q̃ intellect⁹,oportet ꝙ hoc ſit p altiorem habitū,vtpote p charitatē,q̃ ſit habit⁹ intellectus q eſt lumen fidei.Dicēdū
O ꝙ in via pn̄tis vitæ nec intellectus nec volūtas poſſunt attingere ſuā pfectionē:& hoc qa intellect⁹ pfectio cōſiſtit in pfecta diuinę eſſentię cognitione,q̄ nō habet niſi in ei⁹ aperta viſiōe. Perfectio autē volūtatis nō cōſiſtit niſi in pfecta eius dilectione,q̄ requirit apertam viſionē pcedētē,non vt cauſam propter quā ſit,vt illi intendunt in principio huius clauſulæ:quaſi.ſ.voluntas ſuā habeat pfectionem non in ſe,ſed in ipſo intellectu,vt iā dictū eſt,ſed vt cauſam ſine qua non.Habet em̄ volūtas in ſe ſuā perfectionē ſupiorē pfectione intellect⁹:ſecundū ꝙ hoc alibi latius declarauimus.Et ſic volūtas in via non ſolū alti⁹ eleuat p altiorē habitū q̃ ſit habitus intellectus,ſed & ipſa eſt ex ſeipſa
P altior potētia & alti⁹ eleuata q̃ ſit intellect⁹,vt ſimiliter alibi declarauimus:ita ꝙ habit⁹ volūtatis qui eſt charitas,nō ſolū ſit altior q̃ ſit habitus intellectus in via,q eſt fides:ſed etiā q̃ ſit quicūq; habitus intellectus in patria.& hoc quia perfectione æquiuoca perfectior eſt habitus intellectus in patria q̃ in via: vniuoce autem perfectior eſt habitus voluntatis in patria q̃ in via: eo ꝙ idem habitus numero voluntatis qui eſt in via erit in patria,licet augmentatus:quia charitas nunq̃ excidit. Habitus aūt intellect⁹ mutat,qa fides oīno euacuat adueniente viſione:ſcd̄m Apoſto.primę Cori. xiii. Sequit.Et qa voluntas fert finaliter in pfectionē intellectus ſcd̄m ꝙ in illā tēdit non ſiſtēs in propria pfectione ſua quā habet ex obiecto ſuo,pro tanto dicit ferri in rē extra.intellect⁹ aūt ſolū fertur in pfectionē quā habet ab obiecto ꝓprio.Dicendū ꝙ hoc totū falſum eſt,ſcd̄m ꝙ litera iacet:&
Q cōtrariū ſimplicit verū eſt:qa intellectus tēdit finalit in perfectionē volūtatis nō ſiſtēs in ſua ꝓpria pfectione quā habet ex obiecto ſuo:& ꝓ tanto intellectus tendit finaliter in rē extra,vt eſt res:voluntas aūt ſolū fert p ſe in pfectionē quā habet ab obiecto proprio,vt eſt res.& ſi aliquo modo intendit pfectionē intellectus,illā intēdit ſolū vt eſt ratio,& hoc p accidēs.ſ.vt eā ducat in ſuā pfectionē propriā. Sequit.Vt ſimilis ſit comparatio itellect⁹ & volūtatis referēdo ipſa ad obiecta ꝓpria tm̄ quo ad modū eſſendi in,obiectoꝝ:quia ſicut intellectū eſt in intelligente nō per ſpeciē impſſam,ſed per actū quo intelligit q eſt in intelligente:ita volitū eſt in volente p actū volēdi quo volūtas vult ipm̄
R qui eſt in ipſo volente,per quem voluntas exiſtēs in actu habet vim mouendi alias vires.Dicendū, ꝙ hoc totū eſt falſum:qa om̄ino eſt diſſimilis comparatio intellectus & volūtatis referendo ipſa ad obiecta propria tm̄ quo ad modum eſſendi in,quia intellectū vt itellectū ſimpliciter eſſe habet in intelligente & nō niſi in intelligēte,vt in illo quem informat:volitum autem vt volitū nullo modo
S habet eſſe in volente:ſed potius ecōuerſo volens in volito,vt in eo in quod transformat. Qđ aūt ſequit.Sicut intellectum eſt in intelligente &c. Similiter falſum eſt. Quoniam duplex eſt actus,quidam qui eſt factio, qui non eſt in faciente ſed in re extra quæ eſt facta, vt illuminatio a ſole in illuminato eſt. Ali⁹ eſt actus qui eſt operatio,qui non eſt niſi in operante vt in ſubiecto:ſed alio & alio modo in intellectiua vi & in volitiua:quia operatio intellectiua habet eſſe in intellectu quoquo modo ab ipſo obiecto,& ſiſtit in ipſo obiecto vt quo perficitur. Et quia iſte actus ſiue operatio habet eſſe in intellectu ab obiecto per ipſum obiectum,quoquo modo habet eſſe in ipſo intellectu ipſum obiectum.Operatio vero volitiua habet eſſe in volente nullo modo ab ipſo obiecto volito,niſi ſicut ſine quo non:fertur autem per ipſum actum volendi in obiectum,vt in quod trāſformatur. Et quia iſte actus ſiue operatio non habet eſſe in voluntate ab ipſo obiecto,ſed potius a ſeipſo ſolo nullo modo per ipſum actum volendi habet eſſe volitū in volente.& ſic omnino eſt diſſimile. Sequitur.Et hæc conuenienter intelliguntur in ſimili quodam.Suppoſito enim motu locali cordis a generante qui eſt primus motus ex ſe in animali,ſicut in toto mundo motus cæli, vis motiua in corde ad apprehenſionem ſenſus habet virtutem vt ex ea ſequatur motus in quibuſcunq; aliis partibus corporis:qui diuerſificatur ſecundum diuerſitatem apprehenſionis & alterationis primo factæ in corde.Sic enim ad apprehēſionē delectabilis cor mouetur ad pudenda:ſecundū ꝙ hæc plane traduntur ab Ariſtotele de cauſa motus & progreſſuū animalium:& in tertio de anima cap.de mouente. Dicendum ꝙ ſimile hoc quod de corde inducunt pro ſe, ab illa parte:Vis motiua in
T corde & cætera,multum facit pro nobis:pro parte eius præcedente in qua nullam perpendunt

ſimilitudiné,eſt tamé magna,licet ſit diſſimilitudo in aliquo in ordine ad habita in ſecunda parte.
Similitudo eñ eſt in hoc:ꝙ ſicut cor mouetur a generante nõ ex continua impreſſione facta in ipſo
a generante,ſed ex virtute quã ipſi in prima generatione impreſſit,& motu locali continuo moueť
dilatationis ſcilicet & cõſtrictionis,niſi forte adſit impedimẽtũ,vt in ſyncopi,quo amoto ſtatim ad
ſuũ motũ reuertiť,licet non ſecũdũ idem indiuiſibile corporis ſit mouẽs & motũ:vt alibi declaraui
ſecũdũ ꝙ dictũ eſt ibidé de graui: conſimiliter ad ſeipſam mouendam virtuté quãdã naturalem a
creante habet volũtas in qualibet ſubſtãtia incorporea ceſſante impedimento ſecũdũ vnũ & idé in
diuiſibile:in quo differunt motus cordis & voluntatis.Vnde propter illã virtutem dixit Anſel.ꝙ
primus motor voluntatis deꝰ eſt,quẽadmodũ etiã graue dicitur moueri a generante.Eſt aũt diſſi- V
militudo in hoc ꝙ a virtute motiua localiter in corde non ſequiť motus in aliis membris corporis
aialis bruti niſi illa vis motiua cordis fuerit alterata ad apprehenſionem ſenſus.ſecũdum cuiꝰ di-
uerſitaté diuerſificať cordis alteratio & motio eius localis:& ſecũdũ alterationis illiꝰ diuerſificatio
nem diuerſificať aliorũ membroꝝ motio:& eſt cordis illa prima alteratio pure naturalis & inuolũ
taria,ſicut & ſequens pudendorum,ex quo mouentur localiter inordinate.dicente pħo in fine de
motibus animaliũ,Dico aũt motus inuolũtarios,vt puta qui eſt cordis,& eũ qui eſt pudendi:nul-
lus eñ dñs eſt horũ.Sed qm̃ neceſſe eſt alterari alteratione naturali animalia vt alteratis partibus
moueanť & permutenť natis haberi permutatiõibꝰ inuicẽ.cauſa aũt motuũ caliditas & frigiditas
q̃ deforis & intus.& præter rationé vtiq; facti ſunt motꝰ dictarũ partium, & alteratione incidẽte
ſiũt.A virtute aũt motiua in volũtate ad actũ volendi ſine omni alia alteratione volũtatis bene ſe X
quiť motꝰ aliarũ virtutũ & membrorũ corporis:& ſic non oportet motũ volũtatis diuerſificari ꝑ
alterationé factã in ipſa ab apprehenſione intellectus,& per hoc diuerſimode mouere alias vires &
membra:ſed ſecũdũ merũ imperiũ ſuũ mouet prout vult.Aliter eñ eſſet ſimile in motibꝰ natura-
libꝰ elementaribus & motibus appetitꝰ ſenſitiui brutalis,ad motũ volũtatis:quod abſurdũ eſt val
de & multũ inconueniens dignitati hũanę.Propter illos eñ motꝰ alterationis,vt infra diceť ſcđm
Damaſce.Bruta in ſuis appetitibꝰ potius aguntur q̃ agant:intellectualia aũt q̃a non mouent ſic mo
ta,potiꝰ agũt q̃ agũtur.& in hoc omnino deficit ſilé qđ adducũt. Sequiť.Et hac motione volũta-
tis a bono apprehenſo ſuppoſita debet quæri libertas & dominiũ ſuarũ operationũ in homine qui
voluntarius operať:& libertas q̃ coactioné & neceſſitaté ſimpliciter non patiť.Saluať eñ æque fa-
ciliter iſto ſuppoſito,ſicut ſi ponať volũtas non mota ab obiecto ꝑ ſeipſam a ſeipſa eſſe in actu vo-
lendi. Si iſtud declaraſſent bene feciſſent:ſed hoc eſt oĩno impoſſibile. Dictũ eñ illorũ,vt patet ex Y
iam dictis,oĩno libertaté tollit a volũtate,& in eliciendo actũ volendi,& in exercẽdo ſe in actu intel
ligẽdi,ſecũdũ duo genera exercitii ꝓdicta:licet ĩ tertio gñe exercitii maneat libertas ĩ actione,quã
tñ,vt dicũt,nõ habet volũtas ex ſe,ſed potius ab intellectu,inquãtũ ſcđm ꝓdicta vim mouendi ali
as vires habet ꝑ hoc ꝙ in actũ volẽdi moueť ab intellectu.Et ſic libertatem arbitrii ſimpliciter tol
lunt a voluntate,& cui non audẽt expſſe cõtradicere,iplicite impugnant:vt ex hoc expſſe liqueat,
Ad tertium principale. ꝙ illi aliud ꝓtendũt & aliud intendũt,aut miſere decepti ſunt. AD tertiũ principaliter ſuperius Z
adductũ ad quæſtioné:ꝙ potentia actiua eſt principiũ tranſmutationis in aliud nõ ergo in ſeipm̃:
Dicendũ ꝙ in re duplex eſt tranſmutatio(dico quo ad diſpoſitiones naturales natas neceſſario ſeq
rem ſcđm actũ)quędã prima q̃ eſt a generante,a quo res habet oẽs ſuas ꝓprietates naturales niſi ĩ
pediens interueniat:q̃dã ſecũda,q̃ eſt a diſpoſitione quã rei impſſit generans ĩpeditũ ne mediante
illa diſpoſitione illam ꝓprietaté poſſet inducere.De potentia actiua primę tranſmutationis verũ
eſt ꝙ eſt principiũ trãſmutationis in aliud ſcđm ꝙ eſt aliud:ſic eñ a generante graue ſurſum non
impedito eſt deſcẽſus eiꝰ deorſum.De potẽtia vero actiua ſecũdę trãſmutationis nequaq̃.Sic eñ a
forma grauis ceſſante impedimẽto quo quieſcebat ſurſum,graue deſcẽdit.& ꝑ hũc modũ volũtas a
ſe moueť,vt ſępe dixi.Nec eſt differẽtia in prima trãſmutatione & ſecũda,niſi ꝙ ſine interuallo tẽ-
poris in prima res habet ſimul a generãte diſpoſitioné dictã naturalé & ꝓprietaté ſiue trãſmutatio
né debitã illi.Sed tñ nõ habet illã tranſmutationé niſi mediãte illa diſpoſitione,vt illa diſpoſitio ſit il
lius cauſa proxima:& generãs prima,licet nõ attribuať niſi generãti ꝓpter illã ſimultaté.In ſecũda
vero ꝑ interuallũ tẽporis res habet eſſe a generante ſub illa diſpoſitione ꝑ quã habet eẽ ſub illa trãſ
mutatione:& ideo licet ęqualiter mediãte dicta diſpoſitione eſt illa tranſmutatio ſicut priꝰ,tñ non
attribuiť generãti:quia propter illud interuallum in ſe abſens eſt,& ſic generatio rei ex hoc ꝙ per
ipſam habetur vis proxima motiua eſt cauſa oĩs trãſmutationis naturaliter ſequẽtis illã,ſiue ſimul
ceſſante impedimẽto ſiue non ſimul interueniente impedimẽto & poſtmodum ceſſante.propter qđ
philoſophus dicit de motibus animalium.Primꝰ motus generationis cauſa vtiq; erit & aliorũ mo

tuſ, forte oĩm. Et ſequiť poſt modica. Primę aũt augmentationis & alterationis motus ab alio fiſit.
A AD quartũ, ꝙ ſubiecta materia cũ forma eſt cauſa accidẽtiũ, vt mater: nõ ergo vt efficiẽs: Dicendũ ꝙ ſubiectũ inquãtũ ſubiectũ ex ſe & ꝑ ſe nunq̃ eſt efficiens, ꝑ aliquã tñ diſpoſitionẽ ipſi influxã a generante bene põt ſe mouere: vt patet de corde, qđ motu naturali ordinato ſemꝑ ſe mouet ꝑ virtu
B tẽ ſibi influxã a generãte: & ſimiliter de graui in deſcendẽdo, vt ſępe dictũ eſt. *Ad q̃rtũ pri.* AD quintũ, ꝙ nulla res ſeipſam gignit vt ſit: Dicendũ ꝙ verũ eſt ſecũdũ totũ: ſic eñ nec ꝑ ſe nec ꝑ accidẽs quicq̃ ſeipſum gignit: quia tunc eſſet anteq̃ eſſet: dicente pħo de motibus animalium: Generationis & corruptionis nequaq̃ poſſibile eſt ipſum cãm eſſe ſibi: prçexiſtere eñ oportet ei qđ moueť mouens, & generãs ei qđ generať. nihil aũt priꝰ eſt ipm̃ ſeipſo. Aliquo tñ recepto in aliquo, vt in aliq̃ parte eius qđ habet vim generãtis primi, bene põt gñare ſeipſum ꝑ accidẽs: vt qđdã totũ ꝑ accidẽs vnũ cõpoſitũ ex ſubiecto & accidente, quale eſt graue, quia põt motum deorſum: generare aũt ſeipſum ꝑ accidẽs ſed vt vnũ ens ꝑ ſe cõpoſitũ ex materia & forma ſubſtãtiali oĩno ẽ ĩpoſſibile: qa neutrũ illoꝝ ſcđm cõmunẽ curſum rerũ naturaliũ natũ eſt produci ſcđm ſe altero nõ ꝓducto ꝓpter impedimentum interueniens, vt ſic in altero illoꝝ recipi poſſit & manere virtus ꝓductiua alterius: ſubiectũ aũt compoſitũ ſubſtãtiale eſt natum ſcđm ſe produci & habere a producente vim qua alterum in ipſo produceret niſi adeſſet impedimentũ, propter qđ ceſſante ipſo impedimẽto illa vi põt producere illud accidẽs:
C & ſic ſeipſum ꝑ accidens: inquantũ eſt vnum ꝑ accidens. ſ. per alteram eius partem. *Ad quintũ.* AD ſextum, ꝙ generans nõ incidit in idẽ cum generato, neq; vt totum neq; vt pars: Dicendũ ſcđm iam dicta ꝙ verum eſt vniuerſaliter de generante primo. Et ſimiliter qñ generatũ eſt vnũ ꝑ ſe & ſubſtãtialiter: nõ aũt de generante proximo, & qñ vnũ eſt ꝑ accidens: & iam viſa eſt cauſa. & hoc ꝑ tale accidens qđ non de neceſſitate conſequitur exiſtentiã ſubiecti propter impedimentũ interueniens: ſed qđ de neceſſitate ſequitur ipſum vt ſubiectũ qđ eſt neceſſitas ad illud accidens ceſſante illo impedimento, & ſic generans ignẽ calidum vt generans primũ nũq̃ coincidit in idem cũ genito neq; vt pars, neq; vt totũ. Si tñ generans ignem poſſet impediri ne ignis generatus eſſet ex generatione calidus aut manens ignis poſſet amittere ſuã caliditatẽ, ſicut aqua põt amittere ſuã actualẽ frigiditatẽ: proximum *Ad ſextum.*
D generans calidũ bene poſſet incidere in idẽ cũ igne calido gñato: vt pars eiꝰ, ſicut dictũ eſt. AD ſeptimũ, ꝙ generans & genitũ ſemper diſtant ſubiecto & loco: Dicendũ ſecundum dicta ꝙ verũ eſt vl̃iter in generato ſubſtantiali & de generante primo: non autẽ in generato accidentali & generan *Ad ſeptimũ.*
E te proximo: vt patet ex iam dictis. AD octauũ, qđ efficit aliquid tale eſt actu tale: qđ fit tale nõ eſt actu tale: ſed potentia tñ. ergo &c. Dicendum ꝙ quod efficit tale oportet vt ſit tale vel formaliter vel virtute. Formaliter qñ efficit ſicut agẽs primũ vniuocũ: Virtute qñ eſt agens primum vniuerſale vel proximũ particulare, vt patet ex dictis. & qđ ſic eſt in virtute tale non eſt actu tale, ſed ĩ potẽtia. Qꝫ aũt ſit actu tale formaliter & faciat ſeipſum tale hoc eſt oĩno ĩpoſſibile: qa ſequereť (vt ar *Ad octauũ.*
F guiť) ꝙ reſpectu eiuſdẽ idẽ ſimul eſſet ens & non ens tale. AD nonũ ꝙ ratio ſiue intellectus ĩ ſuo actu determinat voluntatẽ qa nõ mouet ſeipſum in ſuo actu: Dicendum ſecundum ꝑdicta: ꝙ nul *Ad nonum.*
G lo modo eam determinat: immo poteſt agere libere cõtra rõnis determinationẽ. Qđ aũt quęris ad probationẽ illius, an rõne exiſtẽte in apice rectitudinis in illo inſtãti in quo eſt ĩ tali rectitudine põt volũtas velle oppoſitũ cũ effectu: an non? Dicẽdũ ꝙ ſimile huic eſt q̃rere: an materia exiſtẽte ſub forma aeris, in illo inſtanti in quo eſt ſub tali forma, poteſt ignis cũ effectu corrũpere formã aeris? Et ẽ dicẽdũ ꝙ nõ: nõ ꝓpter aliquẽ defectũ ignis, aut ligamen quo ad vim eiꝰ actiuã & corruptiuã formę aeris: ſed ꝓpter incõpoſſibilitatẽ partiũ cõtradictionis: qa in illo inſtanti in quo aliq̃d corrumpiť cũ effectu, tũc primo non eſt. Ponere ergo ipſam corrũpi ab igne in illo inſtãti in quo eſt ſub forma aeris, eſt ponere ꝙ poſſet facere cõtradictoriũ eſſe ſimul cũ cõtradictorio, ſuꝑ qđ nulla põt potẽtia, nõ ꝓpter aliquã ſui impotẽtiã, ſed ꝓpter rerũ repugnantiã: & ideo ſi poniť eſſe in inſtãti aliquo, a nulla virtute etiã infinita põt corrũpi in illo: ſimpliciť tñ põt in illo corrũpi, nec tñ põt eſſe oĩno in illo ſi corrumpať in illo: nec eſt illud ponibile, qa repugnat poſito: & hoc quẽadmodũ ſedẽs põt ſtare ĩ quolibet inſtãti tẽporis ſuæ ſeſſionis, licet nõ poſſit ſtare dũ ſedet. Sed qđ in aliquo inſtãti corrumpiť, in toto tempore p̃cedẽte fuit, & in illo inſtãti primũ nõ eſt: & qđ ſic põt in aliq̃d, ſimpliciter põt. Dicẽ *Quæſtio.*
H dũ ergo ad q̃ſtionẽ ꝓpoſitã ꝙ in illo inſtãti rectitudinis p̃cedẽte nõ põt ratio obliquari cũ effectu: qa hoc eſſet in eodẽ inſtanti ipſam eſſe & nõ eſſe in apice rectitudinis. Volũtas aũt volẽs cũ effectu oppoſitum neceſſario obliquaret rõnẽ in illo inſtanti in quo ſic vellet. Et ſic dico ꝙ nõ põt in illo inſtanti cum effectu velle oppoſitũ, non propter aliquem defectum volũtatis aut determinationem impoſſibilitatis ad actum, ſed propter rerum incompoſſibilitatem. Et ſic abſolute dico ꝙ in quolibet inſtanti ſignato voluntas poteſt in oppoſitum, ratione exiſtenti in apice rectitudinis, non *Reſponſio.*

cũ effectu tamẽ pro illo inſtãti,ſed ꝑ toto tẽpore pręcedẽte.Et in illo inſtanti in quo voluntas vult
Replica. oppoſitũ,obliquatᷓ ratio,etſi non totaliter excæcatur. Quod arguitᷓ contra hoc,ꝙ tũc ſecũdũ po- I
Solutio. ſitionẽ ſtat ratio in apice:Dicendũ ꝙ falſum eſt:ſed pro toto tempore præcedẽti.Impoſſibile eſt au
tẽ ſimpliciter corruptibile poni eſſe in vltimo inſtanti ſuæ corruptionis,ſed ſolummodo in illo non
eſſe habet. Eſt igitur ſciendum ꝙ aliquid eſt poſſibile ſimpliciter,vt rationẽ exiſtentẽ in apice recti K
tudinis in intellectu humano viatoris obliquari:eſt tñ alteri incompoſſibile:vt ſcilicet obliquetur
in eodem inſtanti in quo ſtat:ſed eſt ſimpliciter poſſibile,quia non tranſit in inſtans in quo nõ poſ
ſit obliquari rectitudine præcedente in toto tempore præcedenti. Eſt aũt aliqd ĩpoſſibile ſimplici-
ter,vt apicẽ rectitudinis hoĩs beati poſſe obliq̃ri,nõ tñ eſt incõpoſſibile alicui alteri ſi obliquetᷓ ma-
nente in apice rectitudinis intellectu diuino.Eſt tertio aliquid ſimpliciter impoſſibile & alteri in-
compoſſibile,vt apicẽ rectitudinis beati poſſe obliquari in eodem inſtanti in quo ſtat. & tali modo
opponens putat impoſſibile eſſe ꝙ intellectu manente in apice rectitudinis volũtas poſſit in oppo-
ſitum cũ effectu:quia ſi intellectus determinaret volũtatem, nõ ſolũ eẽt incompoſſibile volũtatem
poſſe in oppoſitũ in illo inſtanti in quo ſtat rectitudo:immo eſſet omnino ſecũdũ ſe impoſſibile:qđ
eſt falſum.Et ſic ꝙ volũtas non poteſt in oppoſitũ cum effectu,non eſt propter aliquam impoſſibi- L
litatem,ſed propter ſolam incompoſſibilitatem:& hoc non per ſe,ſed ſolũmodo per accidens. Volũ
tas enim quantũ eſt ex ſe & ex actu ſuo ſine omni incompoſſibilitate per ſe dicta poteſt cũ effectu ĩ
oppoſitũ,ſtante apice rectitudinis intellectus:quia ex ſe ſunt ſolummodo diſparata,non aũt repu-
gnantia aliqua oppoſitione quin poſſint eſſe ſimul in eodẽ inſtanti,ſicut currere in ſorte & ſtare in
Platone. Quia aũt velle oppoſitum cũ effectu neceſſario ponit obliquationem rationis quę ꝑ ſe op
ponitur apici rectitudinis,idcirco per illam obliquationẽ & ita per accidens contingit ꝙ voluntas
in illo inſtanti non poſſit in oppoſitũ:ſed per ſe & ſimpliciter poteſt,ita ꝙ cũ naturaliter velle oppo
ſitũ præcedat obliquationẽ ſicut cauſa effectũ,licet ambo ſint ſimul & in eodem inſtanti ſecũdum
rem,& apex rectitudinis nequaq̃,ſed ſolũmodo ꝑceſſit in tempore præcedente,cũ in ſigno poſte-
riore habeat eſſe & fieri illa obliquatio:& in ſigno priore actus volendi oppoſitũ,ſicut ſecũdũ natu
ram vnũ præcedit alterũ,ita etiam ꝙ in eodem ſigno ſunt naturaliter apex rectitudinis & velle op-
poſitũ,inquantũ ex ſe non repugnat naturaliter,licet ſecundũ rem & effectũ non eſt in eodẽ ſigno
apex rectitudinis & velle oppoſitũ,vt dictũ eſt.Et ſic ſicut ea q̃ ſunt ſimul ſimpliciter in eodem in-
ſtanti,ſunt tamen in alio & alio ſigno,q̃a non ſunt ſimul natura,ſed ordinem habent naturę,ſic ea
quę non ſunt ſimul ſimpliciter nec in eodẽ inſtanti,ſunt tñ ſimul in eodẽ ſigno,q̃a ſunt ſimul na-
tura,& nullã habent naturarũ repugnantiã,aut ordinẽ naturæ inter ſe,ita ꝙ quantũ eſt ex ſe poſ
Ad decimũ ſent eſſe in eodem inſtanti. Quod arguitur vltimo,ꝙ rectitudo in volũtate nõ ponit rectitudinẽ M
& vltimum in ratione,quare nec obliquatio obliquationẽ:Dicendũ ꝙ non ſequitᷓ:quia facili⁹ eſt deſtruere q̃ cõ-
principale. ſtruere eo ꝙ plura ad illud req̃runtᷓ.Quẽadmodũ eñ videm⁹ ꝙ ad hoc vt operatio quæ eſt viſio,ſit
ꝑfecta,duo req̃runtᷓ.ſ.vt ſit obiectũ ꝑfecte mouẽs:& virt⁹ intẽta:alterũ tñ ſufficit ꝑ ſuũ defectũ vt nõ
ſit ꝑfecta,ſic ad ꝑfectã rectitudinẽ intellect⁹ duo req̃runtᷓ.ſ.vt ſit obiectũ recte mouẽs & intellect⁹ di
recte intendẽs:alterũ tñ ſufficit vt obliquetᷓ ꝑ ſuũ defectũ:& ideo volũtas obliqua retrahendo eã ip
ſam obliquat:recta aũt nõ dat illa duo:& ideo nõ per ſe rectificat: etſi aliqd faciat retrahẽdo ipſam
ab obiecto obliquante,per quã retractionẽ minus eſt obliquata ſaltem ſecũdũ actũ:quia obliquũ re
cipit magis & minus:rectũ autem non,quia conſiſtit in puncto.

Quæſt.vii. Circa ſecũdũ arguitᷓ,ꝙ in nulla ſubſtãtia intellectuali põt eſſe virt⁹ ad contraria.
Arg. princi. Primo ex parte intellect⁹ ꝙ non poteſt in cõtraria per habitũ aliquẽ ſic.quia qđ
primũ ex par ꝑ ſe & per ſuã naturã ad aliqđ genus eſt determinatũ & ſimiliter ad ſpeciẽ,non
te intellect⁹ poteſt eſſe ratio repꝛ̃ſentatiua cõtrarioꝝ: habit⁹ eſt hmõi.ergo &c.Maior proba
per habitũ. tur,quia omne tale quid potentiale eſt nõ natũ per ſe mouere virtutẽ actualem
Maior proba ꝑ aliquid qđ eſt in ſe. Itẽ qđ tale eſt & alia a ſe q̃ ſunt eiuſdẽ generis differũt ad
tur. min⁹ per cõtrarias differẽtias,propter qđ nõ põt illa ꝑ̃ſentare:quare multo min⁹ res alioꝝ generũ
ꝑpter maiorẽ diſtantiã.Diuerſum eñ aut cõtrariũ nõ eſt ꝑ̃ſentatiuũ diuerſi aut cõtrarii:ĩpoſſibi-
le eñ eſt ꝙ aliqd ſit exꝑ̃ſſiuũ alteri⁹ niſi habeat in ſe oẽs cõditiones ei⁹.Minor ſcribitᷓ in ꝑ̃dicamẽtis.
Secundum. Secũdo ſic.illđ qđ ſolũ habilitat potẽtiã ad actũ nõ eſt rõ elicitiua illi⁹ obiectũ ꝑ̃ſentãdo.Nõ eñ ha
Arg.de ſpe- bit⁹ artis eſt rõ intelligẽdi artificiatũ.habit⁹ eſt hmõi:hęc eñ eſt ei⁹ natura.ergo &c. Qꝫ ſiliter nõ
cie. poſſit in cõtraria ꝑ ſpeciẽ,arguitᷓ ſic.q̃a ſi ſpecies repꝛ̃ſentaret cõtraria vt ſpecies alicui⁹ q̃ditatis id qđ
eſt cõtrariũ illi,multo magis ꝑ̃ſentaret ſingularia ſub illa,& ꝓprietates:hoc aũt eſt falſum.q̃a ad il-
Primum. la nõ ſe extendit ſpecies eſſentiæ ſpeciei.ergo &c. Qꝫ voluntas non poſſit in contraria,arguitur:

quia ad talia non extendit ſe natura elementi:ergo a ſimili nec voluntas. ITem voluntas poteſt ſo Secundum.
lum exire in actum ad præſentiá alterius:quare ad nihil poteſt ex ſe:quare neq; ad cõtraria. OP- In oppoſitũ.
poſitum arguitur per Pħm.ix.Metaphy.vbi vult ꝙ potentię rationales eędem poſſunt in cõtraria:
omnis ſubſtantia intellectualis eſt rationalis:& ex parte intellectus: & ex parte volũtatis:ergo &c.

N DIcendum ꝙ poſſe in contraria:poteſt intelligi multipliciter . Vno modo ex parte obiectorum Reſo.quæſt.
quę ſunt bonum & malum ex parte voluntatis:verum & falſum ex parte intellectus. Et ꝙ in talia
contraria ex ſe poſſit omnis ſubſtantia intellectualis:clarum eſt & per volũtatem & per intellectũ:
Poteſt eñ homo per voluntatem velle bonũ & velle malum:licet non malũ niſi ſub apparentia bo
ni.Poteſt etiá intellectus intelligere verum & falſum tam ſpeculabile q̃ operabile:licet non falſum
niſi ſub apparẽtia veri.Alio modo intelligitur poſſe in contraria ex parte actuum circa obiecta cõ
traria:vt fugere malũ & conſequi bonum ex parte voluntatis:aſſentire veritati & diſſentire falſita
ti ex parte intellectus.Et hoc modo etiam clarum eſt ꝙ poſſunt in contraria.Sed hoc non eſt vere
poſſe in contraria:ſed in actibus ſubſtantiæ intellectualis per voluntatem aut intellectũ vere poſſe
in contraria intelligitur in actibus contrariis circa idem obiectum:cuiuſmodi ex parte voluntatis
ſunt fugere & non fugere:conſequi & non cõſequi idem. Similiter ex parte intellectus aſſentire &
non aſſentire:diſſentire & non diſſentire eidem . Hoc ergo modo intelligendo contraria, DIco ꝙ Reſponſio.
O omnis ſubſtantia intellectualis poteſt in contraria:ſed ſola volũtate:quia ipſa ſola libera eſt & a nul
lo determinabilis aut determinata niſi a ſummo bono principaliter itellecto:ſecũdũ ꝙ hoc de volũ
tate alias declarauimus ſufficienter. PER intellectum aũt non poteſt in contraria:quia ipſe ſic de
P terminatur quãtum eſt ex ſe per verum vel apparens verũ:vt nullo modo poſſit ab eo diſſentire:
ſed neceſſe eſt ei aſſentire.Similiter per falſum aut apparens falſum:vt nullo modo poſſit ei conſen
tire:ſed neceſſe eſt ab eo ipſum diſſentire:et ſi aliqua quandoq; adſit ei facultas aſſentiendi ei quod
ſibi apparet falſum:vel econuerſo diſſentiendi ei quod ſibi apparet verũ:hoc ſolum poteſt per do-
minium & libertatem volũtatis:ita ꝙ libertas voluntatis nõ dependeat ab intellectu : vt aliqui vo
lunt dicere:ſed magis econuerſo.Similiter nec aliqua virium appetitiuarũ: puta iraſcibilis,aut cõ-
cupiſcibilis:ſiue fuerit ſenſibilis ſiue intellectualis:quia ſeipſas ad actus ſuos non determinant: nec
in ſeipſis eſt refrenare executionẽ: ſed eſt ex parte voluntatis in hoie: quia vis volitiua eſt ſuperior
vi iraſcibili & concupiſcibili:& de ſe libera. QVod ergo arguitur ꝙ ſubſtantia intellectualis non Ad primũ
Q poteſt in contraria per intellectum quoad obiecta contraria:falſum eſt hoc:ſicut & de volũtate : & princip. ex
ſecũdum hoc procedit vltima ratio:quia aliter poſſe in contraria q̃ contrarietate obiectorũ vel actu parte itelle-
um circa ipſa,non intelligit Philoſophus potẽtiam rationalem cognitiuã poſſe in cõtraria:& quod ctus.
magis eſt:nec volitiuã.Ponebat eñ(vt videtur) volũtatem inclinari per intellectum & neceſſitari
in actum ſuum quo ad velle & executionem operis:ſi adſit facultas:quia vt dicit de motib⁹ anima
lium:Quomodo autem intellectus quandoq; operatur,quandoq; nõ operatur:aut etiá mouet quã
doq;,quãdoq; aũt non mouet:videt̃ ſimiliter accidere ſyllogizanti.cum eñ duas propoſitiones in-
tellexerit,& concluſionẽ intellexit & cõpoſuit.Hęc aũt ex duabus propoſitionibus cõcluſio ſit ope
ratio:ſecũdũ ꝙ alibi declarauimus:& ſimiliter oſtendimus ꝙ illud nõ eſt verũ:ſic eñ nõ plus poſ-
ſet i oppoſita q̃ appetitiua ſenſitiua.Et eſt tota ratio quare poteſt i vero,cõtraria:qa ſcilicet eſt ſui-
R ipſius volitiua & ad actionẽ determinatiua. QVod aũt arguit̃ primo ꝙ per habitũ nõ poteſt intel Per habitũ.
lectus in contraria:quia eſt determinati generis:argumẽtum hoc & alia duo ſequentia quęrunt per
quid intellect⁹ intelligit cũ ſit virtus paſſiua & nõ intelligit per ſuã ſpeciẽ.Et conant̃ aliqui cõuin-
cere ꝙ ꝑ ſpecies rerũ intellectui impreſſas:vt earũ ſimilitudines quę ſunt veriſſime expreſſiuę rerũ
& ſimillimæ eis.qđ nitunt̃ probare auctoritatibus ꝑhorũ:quia dicitur in libro de cauſis:ꝙ oĩs itelli
gentia plena eſt formis.qđ nõ oportet aliter exponi q̃ de formis & eſſentiis rerũ q̃ intellectui intelli-
gentię ꝑſentant̃:& ſunt i ipſo vt cognita i cognoſcẽte.ſed qa ſeipſis ꝑſentari nõ pñt qa nõ ſubſiſtũt
in ſe extra ſingularia nec inhærẽt intellectui:oportet ꝙ pręſentent̃ ꝑ aliqđ inhęrẽs illi ſi naturaliter
pręſentent̃.Vñ dicũt ꝙ pręſentant̃ ꝑ rerũ ſpecies. QVod etiá cõfirmãt ꝑ Pħm qui dicit tertio de
S aia ꝙ intellectus eſt locus ſpecierũ:qđ veriſſimũ eſt:ſumendo ſpecies ſicut formas & ꝑ formis. Lo-
cus enim debet eſſe ſeparatus a locato & ecõuerſo:& ſpecies expreſſę,ſeparatę ſunt ab intellectu in
quãtũ hmõi,nõ ſic aũt ſpecies inhęrẽs.Vñ de eſſe talis formę vel ſpeciei in intellectu,dicit expreſſe
Cõmentator ſup.xi.Metaphy.Balneũ duplex habet eſſe,vnũ in itellectu,alterũ i materia:& niſi eſ
ſet materia balnei verũ balneũ eſſet i aia,& eſſet eadẽ forma principiũ motus deſiderii & finis.Cõ
ſtat aũt ꝙ etſi ita eẽt,ꝙ tñ nullo mõ balneũ in aia eẽt forma vel ſpecies ei impreſſa:qa illa nõ eadẽ ẽ
forma cũ illa quę eſt in aia.Et ſic ꝑpter illa dicta nõ oportet ponere alias ſpecies in intellectu q̃ ipſas

formas,quę ſunt ipſa intelligibilia. NObis aũt videtur ꝙ inhęrens p quod pſentetur obiectum ſit T
habitus,qui ęqualiter imprimitur ab obiecto ſicut & ſpecies & actus.Eadẽ eñ quo ad hoc eſt ratio
ſpeciei,habitus,& actus.Sed qa actus nõ eſt manẽs,ideo ei non poteſt attribui pſentatio: aliis autẽ
duobus æqualiter attribui poteſt,quia ab eodẽ in nobis ſcilicet ab obiecto intelligibili formanť,&
virtutẽ eius retinẽt ad ipm pſentandũ,quẽadmodũ idem natũ eſt pſentare ſeipm. Sed hoc non ſic
intelligendũ,vt ante primũ actũ intelligẽdi aliqd inhęrens intellectui noſtro proponať vt intelligi-
bile intellectui & illo moueať in actũ intelligẽdi:quẽadmodũ pſentať per phantaſiã in primo actu
intelligendi:ſed vt id qđ impreſſum eſt intellectui p primũ actũ intelligẽdi quẽ elicit ſolũ obiectum
virtutem eius retinẽs,inclinet intellectum ad determinatũ actũ intelligẽdi terminatũ ad certũ ob
iectũ,& pſentet obiectũ.qđ quidẽ inclinãs proximũ eſt ipſe habitus,& habet in ſe vim pſentatiuam
ſolus oĩm obiectorũ a qbus impreſſus eſt.Ex hoc eñ tenet vim illoꝝ:nec aliam vim haberet ſpecies
& ſuperfluũ eſt ponere aliqd fieri per duo cũ põt fieri per vnũ:quia cũ ſecundũ oẽs neceſſe eſt po
nere habitus ad inclinandũ,& non niſi inclinando poteſt quodcũq; ſit illud,pſentare:ſuperfluũ er-
go eſt ponere ſpecies in intellectu ad pſentandũ obiecta alias ab habitu. SIc ergo licet ſecũdũ ꝙ p- V
cedit prima ratio,habitus ſit res determinati generis,& quo ad hoc ſolũ eſſet ſuiipſius pſentatiuus
& hoc tanq̃ aliqd intelligibile inclinãs intellectũ p aliquã diſpoſitionem quã ei imprimit ad actum
intelligendi ſeipm,tñ vt habet virtutẽ cuiuſlibet a quo impreſſus eſt,non minus habet vim pſen-
tandi q̃ ſpecies,nec eſt minus ſpiritualis res,nec plus eſt de pdicamẽto habitus q̃ ſpecies: ambo eñ
ſunt aliquid in anima reale,de potentia eius educta,vt habitus vnus ſcientialis repñtet oĩa ſcibi
lia in ea quo ad eorũ quiditates & eſſentias. Domus eñ in materia producitur a domo quæ mani
feſtatur in arte artificis: vt non ſolum habitus ſcientialis habilitet potentiã ad actũ:ſed etiã repræ
ſentet actum.Licet eñ illud ſit ei cõe cum aliis habitibus,hoc tamẽ eſt ei propriũ ratione qua eſt ha
bitus cognitiuus. Eſt igiť ſciendum ꝙ habit[9] ſcientialis dupliciter habet cõſiderari.Vno modo X
ſecũdũ id qđ eſt aliquid de genere entium diſtinctum ab aliis:& ſic vt obiicitur eſt quid potentiale
non determinatiuum:ſed tantum inclinatiuum ad actum abſq; omni ratione præſentandi aliqd:
ſicut ſunt habitus partis appetitiuæ.in quo conuenit cum eis. Alio modo vt eſt formatus a re in-
telligibili,vt notitia eius habitualis,& ita vt eius ſimilitudo per quam habet relationem ad intelli
gibile ſicut ſcientia ad ſcibile:& ſecundum hoc a nullo genere entium diſtinguitur,ſed eſt quodã-
modo omnia entia ſcibilia per illum,quemadmodum ſcientia eſt quodammodo omnia ſcibilia per
ipſam.& ſecundum hoc eſt omnium præſentatiuum,non ratione alicuius contrarietatis aut diſ-
parationis,ſed veræ ſimilitudinis.Et ſic habitus ſcientialis de prima ſpecie qualitatis inquantum
ipſemet ſcibile quoddam eſt & imprimitur a ſeipſo,repræſentatiuus eſt ſuiipſius.Similiter inquan
tum qualitas de ſecunda ſpecie qualitatis,ſimiliter de tertia & de quarta:& ſimiliter res quęcunq;
cuiuſlibet alterius prædicamenti,inquantum eſt ſcibilis per illum,& vt obiectum intelligibile im-
preſſiuum illius,repræſentari habent æqualiter per illum ſecundum iam expoſitum modum. Ille
autem qui has rationes inuenit,reſpexit ſolum ad primum conſiderandorum circa habitum ſciẽ-
Ad Argu. de ſpecie. tialem & non ad ſecundum. ARgumentum in oppoſitum ꝙ ſpecies vna non præſentat contra- Y
ria,mihi videtur concedendum:eſt enim idem habitus ſcientialis contrariorum potius q̃ eadem
Ad primũ. ſpecies. AD primum ꝙ voluntas non poteſt in contraria,quia nec natura elementaris,patet ꝙ nõ Z
Ad ſecũdũ. valet:quia illa eſt limitata per naturam,volũtas autem a nullo limitata eſt aut determinata. AD
ſecundum,ꝙ licet voluntas non poſſit in ſuum actum niſi ſuppoſito actu intellectus, quia tamen
intellectus nullam determinationem,nullamq; neceſſitatem imponit voluntati reſpectu ſui actus
idcirco non obſtante ꝙ intellectum prǽſupponat,bene adhuc poteſt in contraria.

Quæſt.viii. Arg.princi. CIrca tertium arguitur ꝙ dolor verus ex ſola apprehenſione procedit : quia aut
procedit ex illa,aut ex immutatione reali quæ fit per abiectionem contrarii.ab
iſta aũt immutatione reali nõ põt pcedere:qa ipſa ipedit pceptionẽ eo ꝙ impe-
dit ſenſum:ex hoc ꝙ ſẽſibile poſitũ ſupra ſenſum,ſecũdũ Philoſophũ ſecũdo de
anima,nullum facit ſenſum,immo potius impedit ipſum ne fiat: & ita dolorem
eo ꝙ non eſt niſi cum perceptione , quia inſenſibilia licet realiter immutant
In oppoſitũ. omnino tamen non dolent:ergo &c. CONtra,ad immutationem quæ per ſe
delectat nullo modo ſequitur dolor : quia cum dolor ſit contrarius delectationi , tunc ex eo-
dem actu ſequerentur duo contraria : quare cum omnis apprehenſio vt viſio,intellectio, & quæ
Reſponſio. cunq; alia per ſe delectat: ergo &c. DIcendum de dolore ſicut & de quacunq; alia animi paſſione A

quæ pertinet ad tertiam ſpeciem qualitatis,ꝙ ſequit̃ ex duplici radice:prima ſcilicet & proxima.
Radix prima paſſionũ quæ ad fugam pertinent:vt ſunt dolor & timor,eſt immutatio corruptiua
ſiue offenſiua diſpoſitionis naturę conuenientis.Et hoc vel iam aſſiſtens,vt in dolore, vel quæ iam
imminet,vt in timore.Et hoc quẽadmodum econtrario radix prima paſſionũ quæ pertinent ad im
mutationem:cuiuſmodi ſunt delectatio & ſpes,eſt immutatio inductiua & ſaluatiua diſpoſitionis
naturæ conuenientis:& hoc vel iam aſſiſtẽs,vt in delectatione,vel quæ iam imminet,vt in ſpe.Pro
pter quod dicit̃ ꝙ delectatio eſt cõiunctio cõuenie͂tis cũ cõueniẽti:& econtrario, ꝙ dolor eſt cõiun
ctio diſconueniẽtis cum diſcõueniẽti. Dicente Auicenna in fine.viii.Metaphy. Scias ꝙ delectatio
cuiuſcunqꝫ virtutis plena eſt perfectionis ſuæ acquiſitio:& id eſt ſenſui ſenſata cõuenientia,& iræ
vindicta,& ſpei cõſecutio,& vnicuiqꝫ rei id qđ eſt ei propriũ & animę rationali ipm̃ fieri ſecũdũ in
telligibile in actu.Et lib.ix. Quia delectatio voluptatis & bonitas eius eſt vt ꝑueniat ad eã qualitas
ſenſibilis cõueniẽs aliq̃ ex quinqꝫ.Delectatio irę eſt victoria:& delectatio ęſt imatiõis ẽ fiducia:& de
lectatio cõſeruatiuę eſt recordatio rerum cõuenientium.Nõ vniuſcuiuſqꝫ eorũ eſt id qđ contrariũ
eſt iis,ſed om̃es conueniunt in vno cõmuni,in percipere qđ ſuũ cõueniens eſt & ſibi aptum eſt. Vt
enim dicit Phus decimo Ethicorũ, Similibus exiſtentibus & adinuicem ſecũdũ eundem modũ ha
bentibus paſſiuo & factiuo,idem aptũ natum eſt fieri.ſcilicet vt dicit Cõmentator,delectationẽ in
operationibus.Vbi clarior eſt alia trãſlatio,quę dicit ſic,Quoadusqꝫ durauerit ſenſibile & intelligi
bile,ſecũdum ꝙ oportet erit delectatio ĩ actione.hoc eſt q̃diu durauerint agens & patiẽs ſimilia,&
fuerit relatio cuiuſqꝫ eorum ad ſuũ compar ſecundum diſpoſitionem vnam. Radix vero proxima
omnium talium paſſionum eſt illius immutationis apprehenſio . Apprehendens enim per talem
immutationem iam ineſſe delectatur ſi eſt conueniens: & dolet ſiue triſtatur ſi eſt diſconueniens.
B Et quia apprehenſio eſt virtutis cognitiuæ quæ non percipit niſi quod fit in ſeipſa,vel in organo
quo operatur:& hoc per ſuam actionem cognitiuam , quæ non excedit virtutem cognitiuam aut
organum eius: idcirco paſſio non eſt niſi ex immutatione in ipſa virtute cognitiua , aut organo
eius . Propter quod ex immutatione quæ fit in oſſibus & aliis non ſentientibus in animali nul
lus conſequitur dolor:quia illa nullomodo apprehendit̃.Eſt autẽ hęc diſpoſitio naturæ cõueniens
aliter in viribus ſenſitiuis & aliter in viribus intellectiuis.Diſpoſitio enim cõueniens in virib⁹ ſen
ſitiuis attenditur & ex parte organi,non ratione qua eſt corpus naturale ſimpliciter: nec ratione
qua animatum ſiue viuens ſimpliciter per ſubſtantiam animæ,& vt in ipſo operatur actum primũ
qui eſt eſſe ſiue viuere,quod eſt eſſe:neqꝫ ratione qua eſt viuens vita vegetatiua & organica ad ope
rationes vegetatiuę:ſed ratione qua eſt organicum ſenſitiuum animatum,potentia animæ ſenſiti
uæ,& vt in ipſo operatur actum ſecundũ, qui eſt ſentire ſiue viuere quod eſt ſentire.Et eſt illa diſ
poſitio ex pᵗe organi media quædã ratio & ꝓportio ſuorũ ſenſibiliũ ꝓpriorũ contrariorũ,in poten
tia vtrũqꝫ,& actu neutrũ exiſtẽs:aliter eñ illorũ nõ eſſet ſuſceptiuũ.ſi eñ eẽt actu alterũ,nõ eẽt ſuſce
ptiuũ ꝑ ſecundũ genus ĩmutationis p̃dictæ alterius contrariorum. Secundum hoc eñ ſuſceptiuũ
coloris eſt non color:& ſoni aſonum:& ſic de cæteris,ſuo tamen ſemper modo licet diuerſo in aliis
& aliis ſenſibus & ſenſibilibus.Per hunc enim modum intellectus poſſibilis vt omnium formarum
materialium ſit ſuſceptiuus nullam illarum ex ſe habet actu,vt determinat Philoſophus in princi
pio tertii de anima.Diſpoſitio autem in viribus ſenſitiuis ex parte animę eſt ꝙ ipſa per diuerſas po
tentias eſt cõtemperata diuerſis organis:& per hoc quodã miro modo media proportio contrario
rum ſenſibiliũ.In viribus autem intellectiuis illa diſpoſitio naturæ cõueniens attenditur nõ ex pᵗe
organi:niſi in nobis forte per accidens,quia vis intellectiua nõ eſt organica:ſed ex parte virtutis ſo
lum:& eſt in ipſis viribus talis diſpoſitio media ratio & proportio cognoſcibilium qua ꝑcipiũtur
ſcibilia tam ſpeculandorum,quo ad intellectum ſpeculatiuum,q̃ agendorum & q̃ faciendorum:&
hoc quo ad intellectum practicum. Quæ quidem diſpoſitio duplex eſt: & naturalis indita natu
raliter animæ in ſuis potentiis:& accidentalis ſuperueniens per habitus in potentiis animæ acqui
C ſita. Eſt autem aduertẽdum primo quomõ dolor contingit in viribus ſenſitiuis:Deinde quomo
do in intellectiuis:& iuxta hoc de aliis paſſionib⁹ cõſimiliter.De primo ſciendũ ſecũdũ aliquos,ꝙ li
cet duæ ſint radices doloris prædictę:ſcilicet immutatio corruptiua & eius apprehenſio:ſola tamẽ
apprehẽſio ſufficeret ſi poſſibile eſſet eã eſſe ſine illa imutatiõe talẽ qualis eſt cũ illa:ſic etiã ꝙ multo
maior eſſet dolor ex ſola apprehẽſiõe:quẽadmodũ fit in viribus intellectiuis.quod ꝓculdubio verũ
eſſet ꝙ illa immutatio ꝑ quãto corrũpit ꝓportionẽ,ꝑ tãto adimit ſiue dirimit ſenſum ſiue apphen
ſionẽ:& ꝑ cõſequẽs dolorẽ:ita ꝙ ſi fieri poſſet immutatio illa qua fit apphenſio quã ſequitur dolor,
abſqꝫ tẽperamẽti corruptiõe,qđ eſt ĩ virtute & in organo:integra & ꝑfecta fieret apphenſio:& ideo

perfectiſſimus ſequeretur dolor. Et ponunt aliqui ꝙ poſſibile eſt ita eſſe: & ꝙ tali modo cruciabunť D
ſecundum corpus homines damnati: quia corpora eorum erunt incorruptibilia: vt infra dicetur:
paſſibilia tamen. Dicunt eñ ꝙ ignis inferni eſt ardentiſſimus attingẽs carnes eoꝝ: nec cõburet eas:
nec imutabit reali immutatione ſecundum primum genus immutationis ſuperius expoſitæ, quæ
fit per contrarii abiectionem: ſed manebunt caro vt medium ſecundum tactum, & neruus vt orga
num in ſuo naturali temperamento ſine calefactione: immutabit tamẽ ea ſcdo genere immutatiõis
per ſpeciem intentionalem caloris ac ſi arderent & ſumme calefierẽt. Organo autem ſic immutato
per ſpeciem caloris, immutabitur exceſſiue vis tactiua ſenſatione tactiua: ad quam ſummus ſequeť
dolor. In nobis autem pro ſtatu vitæ præſentis: quia non poteſt naturaliter ſenſum ſic exceſſiue im
mutare: niſi calefaciat mediũ & organum realiter, non ſolum intentionaliter: & ſic corrumpit pro-
portionem, qua impeditur tam exceſſiua apprehẽſio: ideo impoſſibile eſt in nobis ſequi tam exceſſi E
uum dolorem. Sed quomõ hoc poſſit fieri naturaliter, non video. Si eñ in tali immutatione nulla
fiet omnino abiectio penes primum genus immutationis: in tali apprehẽſione nihil percipietur na
turaliter, niſi ſenſibile ſub ratione qua eſt ſenſibile: ſub tali autem ratione non eſt niſi ſalubris & cõ
ueniens naturæ ſicut ſalus eius. Ex perceptione autem cõuenientis & ſalubris inquãtum huiuſmo
di non dolor ſequitur naturaliter: ſed delectatio tantum. Quare ſi hoc modo ignis affligit corpora
damnatorũ, non naturaliter, ſed modo quodam ſupernaturali & miraculoſo affligit ea: Ita ꝙ ſi mira
culũ huiuſmõi ceſſaret: nullo mõ affligeret ea, ſicut ſi corpora glorioſa eſſent in igne inferni, & di-
cto modo immutarentur per ſecundum & tertium modum immutationis: quales poſſibile eſt fieri
in ipſis ſecundum ſenſus omnes, qui erũt in ipſis perfectiſſimi: nullo tamẽ modo ab igne illo affligi
poſſent. Si ergo ſecundum fidem oporteat ponere, ꝙ corpora damnatorum ab illo igne affligentur
pure naturaliter quãtum eſt ex parte ipſorum corporum afflictorum, vt vere paſſibilia: q̃uis ſint
incorruptibilia: aliter enim fruſtra eſſent vere paſſibilia naturaliter: quia nunq̃ paterẽtur naturali
ter: nec etiam omnino paterentur calefactionem aut infrigidationem: ſed ſolummodo ſuper-
naturaliter dolorem qui natus eſt huiuſmodi immutationes concomitari naturaliter: & ſic
non propter temperamentum manens in ſenſibus aut ex ipſo actu ſentiendi vllo modo ſequeretur
ille dolor: ſed a deo immediate imprimeretur: nec ad hoc vllo modo neceſſarius eſt ignis, aut im-
mutatio vlla penes ſecundũ genus immutationis factæ ſecundũ rem & veritatẽ, & apprehenſione
non decepta: licet apprehenſione cum perceptione decepta, poſſet verus dolor cauſari ab igne: quẽ
admodum cauſatur in dormientibus ſomniantibus ſe comburi ab igne: ſecundum ꝙ dicit Augu-
ſtinus duodecimo ſuper Geneſim ad literã: Dicendũ eſt igiť ꝙ nullo mõ naturaliter poteſt cauſari
dolor niſi adſint illę duę radices: & neutra ſufficit ſine altera. Inanimata enim immutantur immu
tatione corruptiua: ſed non dolent: quia nihil ſentiunt ſiue apprehendunt per ſenſum: animata aũt
ſenſitiua ſi non ſint immutata: etſi apprehendunt ſua obiecta ſenſibilia, non dolẽt: quia nõ apprehẽ
dunt immutationem corruptiuam ſeu lęſiuam. Eſt igitur ſciẽdum ꝙ circa apprehenſionem ſen
ſitiuam eſt conſiderare duo: vnum ſcilicet ipſum actum apprehenſionis: & alterum ſcilicet ipſam F
perceptionem quæ annexa eſt apprehenſioni. Ex actu apprehenſionis inquantum eſt apprehenſio:
ſi intelligatur ſeorſum a perceptione, nũq̃ ſequitur dolor: ſed potius delectatio: vt dictũ eſt. Ex actu
autem perceptionis ſeorſum conſideratæ, ſequitur omnis dolor: non tamen poteſt eſſe ſine appre-
henſione: vt ſecundum hoc apprehenſionem ſequitur dolor vt cauſam ſine qua non: perceptionem
autem vt cauſam propter quam ſit: & ſic ad actum apprehenſionis inquantum includit in ſe per
ceptionem, ſequiť dolor nõ rõne apprehẽſionis: ſed rõne perceptiõis. Et q̃q̃ ſecundum vſum cõmu
nem ſermonis de apprehenſione loqui ſolemus vt includit perceptionẽ: differunt tamẽ: quod diſ-
cernimus ex differentia obiectorum: quoniam proprium & per ſe obiectum apprehenſionis ſenſiti
uę eſt ipſum ſenſibile: vt viſionis color vel lux: auditionis ſonus: tactus tangibile: & ſic de cæteris.
Obiectum autem proprium perceptionis ſunt intẽtiones circa ſenſibilia vel circa itelligibilia, quæ
quidem intentiones ſunt per ſe cauſa paſſionum doloris, delectationis & huiuſmodi. Illę enim intẽ
tiones important rationem conuenientis vel diſconueniẽtis & habent in ſe vim illarum rerum cir
ca quas ſunt ad cõmouendum paſſiones: dicente Philoſopho de motibus animalium. Alterãt phã
taſiæ & ſenſus & meditationes, phantaſia aũt & intelligẽtia habẽt rerum virtutẽ: aliquo enim mo
do ſpecies intellecta calidi aut frigidi aut delectabilis aut triſtabilis talis exiſtit qualis quidem & re
rum vnaqueq;. Propter quod tremunt & timent intelligentes ſolum. hæc autem omnia paſſiones
& alterationes ſunt. & infra. Intellectus enim & phantaſia ſicut dictum eſt prius factiua paſſio
num: ſpecies enim factiuorũ afferũt: quæ reuera tanto magis ſunt factiuę, quãto forti⁹ imprimunť

& intenſius magis:qa p̄ hoc aſſimilant ſenſum rei, quæ ſentitur.ad quod maxime operatur appeti
tus:qui vt dicit Auguſtinus.xi.de Trin.cap.ſecundo,habet vim copulandi hęc duo:vt & ſenſum
formandum admoueat rei quæ cernitur & in ea formatum teneat.& ſi tam violēta eſt vt poſſit vo
cari libido:etiam cæterum corpus animantis vehementer afficitur . Et vbi non reſtat pigrior du-
riorq; materies,in ſimilem ſpeciem coloremq; commutat. Licet videre corpuſculum Cameleontis
ad colores quos videt facillima conuerſione variari. Aliorum autem animalium : quia non eſt ad
conuerſionem facilis corpulentia, fœtus produnt plærunq; libidines matrum:quod.ſ.cum magna
delectatione conſpexerint.Q̄̄.n.teneriora atq; formabiliora ſunt primordia ſeminum:tam efficaci
ter cōſequuntur intentionem animę maternę:& quę in ea facta eſt phantaſiam per corpus quod cu
pide aſpexit.Vbi dat exemplum in ouibus Iacob. Nam vt dicit cap. iiii.interdum homines nimia
cogitatiōe rerum viſibilium vel illecti,vel territi:etiā eiuſmodi voces repente ediderūt:quaſi reue-
ra in mediis talibus actionibus vel paſſionibus verſarentur. vbi dat exemplum de abſtracto a ſenſi
bus exterioribus conuerſo ad interiorem imaginationem,qui mulierem imaginatam interius ve-
G ram mulierem extra exiſtimauit : vt & ei ſe miſceri ſentiens etiam genitalibus flueret. Ex quo
patet q̄ eandem vim immutandi,quam habet res vt eſt exiſtens extra:habet vt eſt imaginata vel
intellecta.& ipſam vt eſt imaginata vel itellecta appellat Philoſophus ſpeciē factiui:cuiꝰ habet facti
uam virtutem.Non ergo hic appellat id quod organo eſt impreſſum ſpeciem factiuam:ſed potius
rem imaginarie vel intellectualiter vt obiectum apparens in actione imaginandi aut intelligēdi:qđ
eſt forma ſiue ſpecies non impreſſa:ſed expreſſa.Vnde Aug.vbi ſupra de auerſis a ſenſibus & con-
uerſis ad ea quę intus imaginantur dicit ſic.Tanta effunditur ſimilitudo ſpeciei expreſſa ex me-
moria:vt nec ipſa ratio diſcernere ſinatur,vtrum foris corpus ipſum videatur,an intus tale aliqđ
cogitetur:nam interdum homines &c.vt ſupra.Formatur autē ipſa forma expreſſa i imaginatiua
ab ipſa forma ſiue ſpecie imp̄ſſa in memoria:vt a memoria p̄ ſpeciē ſibi īpreſſam nihil formet in ima
ginatiua niſi operatio imaginandi,terminata ad illam ſpeciem expreſſam.Hinc dicit Aug.ibidem.
Interdum ita contingit vt cogitatione occupata ſe volūtas auertat a ſenſibus:atq; ita formet animi
aciem variis imaginibus rerum ſenſibilium, tanq̄ ipſa ſenſibilia ſentiant: non tantum autem cum
appetendo in talia voluntas intenditur:ſed etiam cum deuitandi & cauendi cauſa rapitur animꝰ
in contuenda ea quę fugiat.Vnde non ſolum cupiendo:ſed etiam metuēdo informatur vel ſenſus
ipſis ſenſibilibus vel acies animi informanda ipſis imaginibus ſenſibilium.Ita vt metus aut cupidi-
tas quāto vehemētior fuerit tāto expreſſius formet acies,ſiue ſentiētis ex corpore quod in loco ad
iacet, ſiue cogitantis ex imaginatione corporis quæ memoria continetur. & ſic q̄ perceptio mo-
uet non eſt niſi per accidens:quia affert motiuum.Vnde dicit ibidem Philoſophus.Videmus mo-
uentia animal intellectum & phantaſiam. Etenim phantaſia & ſenſus & intellectus eundem locum
habent:iudicatiua enim omnia.quare mouet primū qđ appetibile & qđ intellectuale:nō autē omne:
ſed qđ operabilium finis.quod quidē primū non motum mouet,appetitus autē & appetitiuū motū
H mouet:vltimum autē motorum non eſt neceſſe aliquid mouere. INtentiones autē dictæ conue-
nientis vel diſconuenientis dupliciter poſſunt percipi puta intētio nociui. Vno modo ſub ratione
nociui imminētis & cōminantis malū futurū.Alio modo ſub ratione inſtantis & inferentis malum
præſens.Primo modo eſt intentio inſenſata:quia nō eſt nata percipi a ſenſu particulari.Secūdo aūt
modo eſt intentio ſenſata:& percipit a ſenſu particulari vt ſenſibile cōmune.Secundū hoc igitur di
ctæ intentiones cōuenientis & diſcōueniētis:quādoq; percipiūtur nō ab ipſa eadem virtute appre
henſiua ſenſibilium aut intelligibiliū:ſed ab alia:& hoc vel ſenſitiua vel intellectiua.Senſitiua vt ad
præſens loquamur de intentione inconueniēte ad quā ſequitur dolor in vi ſenſitiua:quēadmodum
ouis videns lupum ſtatim exiſtimat inimicum:& timens fugit.Vel intellectiua,quemadmodū vi-
dens errabundum de nocte ſuſpicatur furem & timēs merces ſuas abſcondit.Quandoq; autem illa
intētio percipitur ab eadem virtute ſenſitiua apprehenſiua:& hoc vel circa organum ipſius virtu
tis vel circa ipſam virtutem,vel circa eius operationem.Circa virtutis organum apprehendendo p̄
cipit illam intentionem:percipiendo lęſionem quæ fit in organo ex qua ſequitur dolor.Sed hoc nō
principaliter quia lęditur immutatione corruptiua tēperamentum organi: ſed quia offenditur tē
peramentum virtutis exiſtentis in organo:quo ipſa contemperata naturaliter eſt organo cuius eſt
I ſentire principaliter:& ſuiipſius offenſionem principalius percipere. Hæc autem lęſio in organo
cuiuſcunq; ſenſus etiam dupliciter poteſt contingere:vel per accidens:vel per ſe.Per accidens quan
do organum ſentiendi puta viſus inquantum viſus eſt,& media ratio viſibilium,lęditur immuta
tione reali:puta calefactione:& hoc per ſe inquantum eſt corpus naturale ſimpliciter:per accidens

inquantum eſt organum viſus. & eſt ſimile de organis aliorum ſenſuum.Omnia enim quo ad ſua
temperamenta habent corrumpi per accidens:qualitatum actiuarum & paſſiuarum contrarieta-
te:quæ ſunt calidum & frigidum,humidū & ſiccum: quibus etiam corrumpitur totum animal.
Per ſe autem cōtingit lęſio in organo cuiuſqꝫ ſenſus:quando lędit immutatione intētionali per ſpe
ciem ſui proprii ſenſibilis exceſſiuā:inquantū excellentiæ ſenſibilium corrumpūt per ſe ſenſus.ſecū
dum Philoſophum ſecūdo de Anima.Quāuis aliqui dicunt ꝙ hoc cōtingit per dictam actionem re-
alem per ſe.Immo dico ꝙ ſpecies exceſſiua cōmenſurationem organi vt ſenſitiuū eſt,corrumpit per
ſe . Sed actio realis, quæ per ſe corrumpit corpus vt eſt corpus mixtum: per accidens corrumpit
illam cōmenſurationem:ſicut etiam per accidens corrūpit totū animal:vt cum ictus tonitrui con-
tingit ſimul cum ſono:vt dicitur ī tertio de Anima. *Sicut* eñ temperamētū vt mediū reale quali
tatum ſenſibiliū realium:puta calidi,frigidi,humidi,& ſicci:a temperato & nō nimium excedente
calido in ſuo temperamento cōſeruatur:ab excedēte aūt corrumpitur per ſe inquātum eſt corpus
mixtum & harmonia media realis inter reales qualitates tangibiles:per accidens autem inquantū
eſt harmonia media intentionalis inter ſpecies intētionales illarum qualitatum: & ſimiliter vt eſt
media inter ſpecies aliorum ſenſibilium quo ad organa aliorum ſenſuum a tactu, qui organū ſuū
habet ſub organis aliorum ſenſuū: ſic temperamētum vt eſt organū & mediū ſpecierum intētio-
nalium:puta ſpeciei albi & nigri & mediorū colorum, a temperata & nō nimium excedēte ſpecie
impreſſa in organo conſeruatur ; ab excedente autem nimium corrumpitur:puta temperamen-
tum organi viſus inquātum organū tale ab excedēte ſpecie lucis diffuſa ab nimis fulgida luce &
ab excedente ſpecie cuiuſcūqꝫ coloris diffuſa ab excedente colore. Vnde contingit ꝙ organū infor-
matum temperata luce & temperato colore aliquo:in nullo impeditur ab informatione a quacūqꝫ
alia luce temperata,aut colore.ſimul eñ informatur ſpeciebus contrariorū colorū:& ſtatim cū ab-
ſentatur ſenſibile extra,euaneſcit illa ſpecies ab organo.Sed cum informatur ſpecie excedente ni-
mium organi harmonia impeditur ne informetur ſpeciebus aliorū:& auerſo ſenſibili extra adhuc
manent reliquiæ illius ſpeciei impreſſę:ita ꝙ viſus conuerſus ad alia viſibilia nō informatur ſpecie
bus colorum illorum:ſed apparent ei oīa colorata colore cuius ſpecie erat exceſſiue informatus.
quæ quidē impreſſio maxime apparet oculis clauſis.Ita etiam ꝙ ſi huiuſmodi impreſſio fortis ſit
multum,corrūpitur organi harmonia omnino:& manet impreſſio illa ſenſibiliter nō quaſi ſpecies
lucis aut coloris:ſed quaſi verus color:& nullius ſpeciei organū de cætero eſt receptiuū.Si vero hu
iuſmodi impreſſio nō ſit ita fortis vt corrumpat harmoniā:licet debilitet:continue euaneſcit & re-
uertitur vigor temperamenti:dicente Auguſt.xi.de Trin.cap.ſecundo.Plærunqꝫ cū diutile atten-
derimus quæcunqꝫ luminaria:& deinde oculos clauſerimꝰ:quaſi verſantur in cōſpectu quidā luci
di colores varie ſeſe commutātes & minus minuſqꝫ fulgētes,& quodāmodo gradatim deficiēdo va
riari donec omnino deſiſtāt.quas intelligendum eſt reliquias illius eſſe formę quæ facta erat in ſen
ſu cum corpus lucidum videret. ET eſt aduertendū ꝙ quāto fortius eſt impreſſa,tāto tardius de K
ficit:& ꝙ pro quanto manet poſt corporis exterioris abſentiā,pro tāto erat ſpecies illa impreſſa ex
ceſſiua & lęſiua:& nō recepta ſub ratione ſpeciei tātum:ſed quodāmodo verę rei: vt nō tantū ſub
ratione ſpeciei lucis aut coloris:ſed ſub ratione lucis quodāmodo aut coloris:quā vt eſt dictum nō
ſolum res vera extra:ſed ſpecies eius in virtute ſua poteſt imprimere ſuſceptibili corpori:quale eſt
illud organum.& hoc quodammodo:quēadmodū lux in nube formaliter impreſſa ex pluriū radio-
rū cōcurſu multiplicat ſe ſub ſpecie coloris nō lucis:vt patet ī coloribꝰ iridis.Et ille color exiſtēs ī
exteriori parte organi ſic debilitati,non autem corrupti,videtur a vi viſiua in organo quo ad par
tem eius interiorem : & hoc ad abſentiam primi ſenſibilis: vt licet ſenſibile poſitum ſupra ſenſum
nullum facit ſenſum : ſenſibile tamen poſitum in ſenſu dicto modo : aliquo modo facit ſenſum
vt ſit idem medium ſentiendi reſpectu ſenſibilis exterioris: & obiectum reſpectu ſentientis inte
rius.qđ inquantum huiuſmodi impedit ſenſum ad alia percipienda extra . Et per hunc modum
ſentiunt aliqui continuum tinnitum in auribus: & multum impediūtur ab audiendo alia. CIr
ca vero virtutem ſenſitiuam ipſamet virtus percipit intentionem inconuenientis circa ſeipſam: L
& hoc dupliciter: Vno modo per aliquā ſuiipſius lęſiuam lęſionem. Alio modo per inconuenientis
offendentis perceptionem.Primo modo deficit delectatio & ſequitur dolor ex labore in operatiōe
diurna . Vñ quærit Phus.x.Ethicorū.Quare cōtinue nullus delectaṫ?& rñdet ſubdens.Vel labo
rat:natura eñ hūana opa nō pōt cōtinue opari:nō ſit igiṫ delectatio.vbi Cōmētator q̄rit.Nōne cū
ex labore nō operari vtimur nō delectamur?& rñdet.Ex ſenſibꝰ nō delectamur:ſecūdū reuerſionē
naturæ delectamur.Quia igitur in operibus delectationes ſiunt:quæcunqꝫ ſemper & continue ope

tari poſſunt, continue delectantur vt intellectuales naturæ:quorum autem operatio labore inter-
ſcinditur,horum & delectatio deficit.Sed quia virtutes non lęduntur niſi quia ſunt in organo qđ
lęditur per ſe:ideo virtus non lęditur niſi per accidens. Et ſic dolor iſte ſequitur ex lęſione organi
per ſe:ex lęſione ipſius virtutis non niſi per accidens.& ſic iſte modus cauſandi dolorem debet per
ſe reduci ad modum prædictum cauſandi dolorem:ſcilicet ex lęſione organi. Secundo modo ſequi
tur dolor quia non eſt proportio actiui ad paſſiuum.& hoc dupliciter: vel partim ex parte vnius
partim ex parte alterius:vel ex parte vnius omnino.De primo dicit Philoſophus decimo Ethicorū
poſt ſuperius tacta ſecundum aliam trāſlationē: poſtq̄ enim dixit quouſq; durauerint ſenſibile &
intelligibile:continuo ſequitur.Et propter iſtud non eſt poſſibile vt delectetur homo delectatione
continua:eo ꝙ res humanæ nō poſſunt agere actionem continuam propter mutabilitatem simili-
M tudinis quę eſt inter agens & patiens.Secundū patet ex hoc:ꝙ exiſtente optima organi diſpoſitiōe
propter obiecti indiſpoſitionem ſequitur dolor.& hoc quēadmodū etiā bruta animalia delectātur
ex ſonorū & cantuum melodia:& triſtantur ex eorum diſcordia:quia cōcordia melodię concordat
temperamēto virtutis & ſui organi naturaliter:& diſcordia diſcordat. Et quāto magis ex natura
ſpeciei vel indiuidui temperatum eſt organum & virtus ſenſitiua ei naturaliter contemperata:tā-
to magis illam delectat melodia & contriſtat diſcordia. Ita ꝙ aliqui homines,qui ſcilicet ſunt in
optima diſpoſitione temperamenti circa organum audiens,maxime delectētur in melodiis:qui ve
ro non:neq̄q̄ illis delectantur:ſed forte potius offenduntur & triſtantur.& ſic in aliis ſenſibus qui-
N dam odoribus & ſaporibus aromaticis delectātur quidam triſtantur. CIrca operationem autem
virtutis ſenſitiuæ ipſa virtus percipit intentionem inconuenientis per ipſius operationis defectio
nem:quia enim operatio cuiuſcunq; virtutis nata eſt per ſe delectare: ꝙ ipſa non delectat hoc ſo-
lum contingit propter perceptionem alicuius imperfectionis circa ipſam: quæ ſcilicet non per-
fecta operatio elicitur a virtute.quæ imperfectio non contingit ex ſe:ſed ſolummodo ex organi de-
fectu.Vires enim non ſeneſcunt in ſe nec deficiūt:ſed ex organo. Omnis ergo dolor talis procedit
ex perceptione illius imperfectionis:ſicut ecōtrario ex pceptione perfectionis eius naſcitur delecta
O tio. ADquæſtionem ergo reſpondendū quo ad vires ſenſitiuas ꝙ omnis dolor in animali tanq̄
ex radice prima & ex cauſa propter quā ſic,nō ſequitur ex aliqua apprehenſione:ſed ex ſola orga- Reſpō.ad.q.
ni lęſione,vel virtutis offenſione,vel operationis defectione tanq̄ ex inconuenientis coniunctione.
Sicut ecōtrario:delectatio vt ex radice prima,non ſequit ex aliqua apꝓhenſione:ſed ex ſola organi
confortatione,vel virtutis pacatione,vel operis pfectione.Et vt generaliter cauſas horum aſſigne-
mus:quo ad omnes paſſiones ſenſibiles,vt ex radice prima ſequunt ex intētione cōuenientis & diſ
conuenientis imminentis quo ad paſſiones quæ reſpiciunt malum futurum vel bonum futu-
rum quales ſunt timor & ſpes : vel inſtantis & hoc quo ad paſſiones quæ reſpiciunt malum
præſens,vt ſunt dolor & triſtitia.Tanq̄ autem ex radice proxima dolor ſenſitiuus & cæterę paſſi
ones ex apprehenſione , ſicut ex cauſa ſine qua non: ex perceptione vt ex cauſa propter quam ſic:
ſed per accidens:ex intētiōe autem percepta circa ſenſibile vt ex cauſa per ſe propter quā ſic.ipſum
enim ſenſibile puta lupus aut mulier apprehenſa ſenſu aut imaginatione aut intellectu non ſunt
per ſe factiua paſſionum:quia ſola imaginatiōe vel itellectu ſpeculatiuo aut ſenſu particulari appre
henduntur:quæ nihil dicunt de actuali bono aut malo: neq; de fugiendo vel imitabili: etiam cum
apprehendunt timendum aut lætandum:non iubent timere aut lætari: & ſunt ſicut intelligere
& imaginari in nobis cū volumus.In nobis enim eſt facere hoc prę oculis:ſicut contingit poſitis in
recordatiuis.Secūdum phantaſiam enim & intellectum huiuſmodi:nos habemus ſicut ſi eſſemus
conſiderantes in pictura difficilia & contriſtantia:ipſę autem intentiones circa ſenſibilia & intelligi
bilia quæ conſiſtunt in ordine & relatione rerum contriſtantium & lętantium ad animata ſenſibi
lia:puta lupus aut mulier:vt inimicum & amicum naturę,pceptę æſtimatione vel opinione vt bo
num vel malum actuale:quæ iubent aut timere aut lętari:& dicunt de fugiendo & imitabili cum
percipiunt timēdum aut lętandum: & non ſunt hęc in nobis cum volumus:& cum exiſtimamus
aut opinamur aliquid difficile aut triſtabile,ſtatim compatimur.ſecundum ꝙ hæc omnia habent
ex tertio de Anima.Et ſicut eſt cum intentiones huiuſmodi percipiuntur virtute alia: ſic eſt cum
P percipiuntur eadem. DE dolore autem quomodo contingit in viribus intellectiuis : ſciendum
ſecundum ꝙ dictum eſt ſupra de dolore ex apprehenſione ſenſitiua : ꝙ vt ex radice prima con-
tingit ex diſpoſitione ſiue intentione diſconueniente corruptiua:quia illa non habet locum ex par
te intellectus:eo ꝙ non eſt virtutis corruptibilis nec in ſe nec in organo: quia nullum habet:ſed
ſolummodo ex diſpoſitione offenſiua & diſconueniente.& hoc non ex eius apprehenſione ſpeculatį

tia niſi vt ex cauſa ſine qua nõ:ſed ex pceptione:& hoc vel qa illa intẽtio eſt diſcõueniens virtuti
vel qa eſt diſcõueniens opationi.Sed hęc pceptio fit nõ niſi eadẽ virtute ſcdm rẽ & naturã potentię,
qua fit apphẽſio:qa nõ eſt niſi vna potẽtia cognitiua intellectualis,quæ ſolum diſtinguitur in ſpe
culatiuam & practicam ſecundum fines vt alibi declarauimus.Appellando autem aliã virtutem,
practicum & ſpeculatiuum:quandoq; intentio nociua percipitur virtute alia: quandoq; eadẽ.Sed
nunq̃ niſi cum percipitur vt actualiter inſiſtens virtute alia percipitur vel circa virtutem vel circa
eius operationem.Primo modo vt quando de practicis fit conſideratio ſpeculatiua,tunc.n.ſpecula
tiua non ſolum apprehendit bonum & malum preſens:ſed ſub ratiõe veri & falſi:& bonum & fal
ſum quo offenduntur alię vires percipit practica pars ad quam ſequitur paſſio:vel quia intentio p
cepta eſt inconueniẽs ſibi & offenſiua ſui ipſius : vel quia eſt offenſiua ſui eo q; eſt repugnãs & diſ
conueniens virtuti alteri.Primo modo ſequitur dolor practicæ perceptionem:quia.ſ.offendit ſe &
repugnat habitui ſuo practico: & ſic ſequitur dolor quando muſicus apprehendit diſcordantiam
ſonorum aut vocum : quia diſcordat a regulis habitus ſui : & econtrario delectatio quando ap
prehendit concordantiam:quia concordat habitui ſuo:& ſic in aliis artibus:& ſimiliter quãdo pru
dens percipit operari nõ ſecundum regulas prudentię.Secundo modo dolor ſequitur perceptionẽ
practicæ partis tripliciter:aut quia intentio percepta diſconueniens eſt ex parte appetitiuæ partis
vi volitiuæ in qua eſt virtus iuſtitię:& ſic ſequitur dolor ex perceptione operis iniuſtitię:quia repu
gnat volũtati informatæ habitu iuſtitiæ.Aut eſt diſcõueniens vi cõcupiſcitiuę in qua eſt virtus
temperantiæ:& ſic ſequitur dolor ex perceptione operis intemperantiæ: quia repugnat virtuti tẽ
perantiæ.Aut eſt diſconueniens vi iraſcitiuę in qua eſt virtus fortitudinis:& ſic ſequitur dolor ex
perceptione operis formidinis:quia repugnat virtuti fortitudinis.Ex contrariis autẽ ſequitur dele
ctatio & hoc indifferenter ſiue homo talia opera percipiat in ſeipſo ſiue in aliis.Econtrario aũt in
diſpoſitis habitibus cõtrariis ex perceptione cõtrariorum ſequitur dolor aut gaudium ſiue delecta
tio.Puta inuidẽs cũ videt in illo cui inuidet proſperũ,dolet:cum vero videt aduerſum gaudet. Si
vero ab alia virtute percipitur intentio diſconueniens operationi, illa non eſt niſi quia virtus non
perfecte poteſt in ſuam operationem:& ſic pars ſpeculatiua percipit defectum operatiõis volitiuæ
& concupiſcibilis & iraſcibilis & intellectualis practicæ: & ſequitur ſemper dolor. Si vero inten Q
tio dicta diſconueniens percipitur a virtute eadem quæ apprehendit:hæc perceptio cõtingit parti
ſpeculatiuę vel circa ſeipſam vel circa ſuam operationẽ. Primo modo quando percipit aſſertionem
contrariã habitui ſapientiæ aut intellectus.Secũdo,qñ percipit defectũ ſuæ operationis intellectua
lis:& tunc ſemper ſequitur dolor.Si quis autem velit dicere q; qualibet virtus ad minus cognitiu
ua percipit defectum ſuę operationis ſimiliter & profectum:tunc debet dicere q; ex pceptione eius
virtutis cuius eſt apprehendere ſequitur dolor vel delectatio ſuam operationem:nec ſolum ſequi
tur dolor intelligibilis ex perceptione diſconuenientis circa intelligibile:ſed etiam circa ſenſibile:ve
omnibus modis prædictis quibus cauſatur dolor in ſenſibili parte ex perceptiõe circa apprehenſio
nem ſenſibilem,eiſdem cauſatur dolor in parte intellectuali ex perceptione eorũdem:& etiã ex per
ceptione intellectualis ipſius paſſionis quę eſt dolor ſenſibilis.Quia quicquid percipitur a ſenſu &
vi ſenſitiua poteſt percipi ab intellectu & vi intellectiua.Et ex his patet etiam reſponſio ad quæſti
onem quo ad vim intellectiuã. Quia aũt quęſtio propoſita fuit tãtum de dolore ſenſibili:& ex abũ
danti extendimus illam ad dolorem intellectualem: & argumenta ſolum tangebant dolorem ſen
Reſponſio. ſibilem:ideo ad illa ſpecialiter reſpondendum eſt,reſpiciendo ad dolorem ſenſibilem. Dicendum R
ad primum q; dolor ſenſibilis ſequitur apprehenſionem vt radicem & cauſam proximam: modo
tamen iam dicto.ſequit̃ tamẽ intentionẽ diſconuenientem vt radicem primam: quæ multipliciter
habet cauſari vt ſimiliter habitum eſt ſupra. Et vnus illorum modorũ eſt ex immutatione reali:
Ad arg.pri. ſed per accidens vt dictum eſt. Similiter & qd arguitur contra hoc q; immutatio realis per qua S
litates reales corrũpit ſenſum : Dicendũ q; verũ eſt inquantũ immutat organũ realiter.Si tamẽ im
mutaret mediũ realiter & organũ tãtũ intẽtionaliter vel vtrũq; tãtũ intẽtionaliter,adhuc eſſet do
lor ex læſione & corruptione organi p ſpeciẽ intẽtionalẽ. Sed ſcdm aliã rationẽ ſpecies illa eẽt imu
tatiua ad opationẽ ſenſus & ſcdm aliã corruptiua organi:qa ſcdm q; nõ haberet rõnẽ exceſſiui im
mutaret:& eẽt opatio illa ex ſe delectabilis nõ hñs cõtrariũ:ſicut nec delectatio ſcdm ſenſum.ſcdm
vero q; habet rõnẽ exceſſiui lędit & ipedit ſenſum.p apphẽſionẽ tñ qua imutat ſequit̃ dolor ſcdm
magnitudinẽ lęſionis pceptę.Et per hũc modũ,delectationi quæ eſt in ſenſu ex pceptione cõuenien
tis immutatiõis organi factæ per qualitates intentionales, cõtrarius eſt dolor q eſt in ſenſu ex per
Ad arg.i cõ. ceptione immutationis contrarię. AD argumẽtũ in cõtrariũ q; apphẽſio eſt p ſe delectabilis:ergo T

nõ ſequitur eã: Dicendum ꝙ verũ eſt:vt cauſa propter quã ſit,ſequitur tamen eam vt cauſam ſine qua non.ſ.propter perceptionem.quia tamẽ etiam perceptio eſt per ſe delectabilis,adhuc non ſequitur illã niſi per accidens:ſed per ſe ſequitur perceptionem rõne pcepti qđ habet vim per ſe actiuam paſſionis vt patet ex prædictis.

Irca quartũ arguitur ꝙ formalis ratio doloris ſit in vi apprehenſiua. Primo ſic: Quæſt.ix.
In illa vi eſt formalis ratio doloris in qua eſt formalis ratio ſui contrarii.ſ. dele- Arg. princ.
ctationis:qa contraria ſunt nata eſſe circa idem:Formalis aũt ratio delectationis Primum.
eſt in vi apprehenſiua:dicente Auicen.viii.Metaphy.Delectatio eſt apprehenſio Auicenna.
cõuenictis & ſenſibilis.Lætatio eſt apphenſio ſenſibilis conueniẽtis & intellectua
lis.Delectatio eſt apprehenſio intelligibilis conueniẽtis.Apprehenſio non eſt ni-
ſi in vi apprehenſiua.ergo &c. Secundo ſic,in eo qđ mouet corpus ſecundum qualitates calidi & Secundum.
frigidi,eſt dolor formaliter:quia paſſionibus mouetur corpus animalis.hoc aũt eſt apprehenſio ſe-
cundũ phm in de motibus animaliũ.ergo &c. Contra.Oĩs paſſio eſt motus ad rem,in rem tendere In oppoſitũ.
V ꝓpriũ eſt appetitus nõ apprehẽſionis:quia apphenſio eſt motus rei in aĩam. ergo &c. Dicẽdum ꝙ Reſponſio.
omnis paſſio aĩalis diſpoſitio eſt ad operationem ſiue motum vel cauſandũ vel continuandum vel
ſubtrahendum.Oportet ergo ꝙ ſit in eo maxime qđ eſt cauſa motus ſiue operationis vel eius con
tinuationis vel ſubtractionis:hoc eſt appetitus non apprehenſio:quia ad imperum appetitus moue
tur apprehenſio vel ad motus continuationẽ vel ad eius ſubtractionem vel ad aliquã aliam appre-
henſionem ꝗ prius:& quęcunq; mouẽtur in animali motu aĩalis inquantũ eſt animal. Idcirco ergo
dico ꝙ in ſolo appetitu habet eſſe omnis paſſio:& ita dolor:Aliter enim appetitus in animali nõ eſt
mouẽs motũ niſi quia per apprehenſionem mouetur alteratione quæ eſt paſſio.& tunc appetendo
mouet alia,dicente Damaſ.libro.ii.cap.xxiii.Paſſio eſt motus appetitus ſenſibilis in imaginatiõe bo
ni & mali.Et loqtur de paſſione ſenſitiua:quare & conſimili modo erit de paſſione intellectiua.Item
Aug.quarto de Ciuita.cap.iiii.cõmendat phos appellantes paſſiões ꝑturbationes & affectiões quaſ
X dam,quæ plane non ſunt niſi in vi appetitiua.& ſcđm hoc,eſt concedẽda vltima ratio. Ad primã Ad pri.ꝓtũ.
in oppoſitũ:ꝙ delectatio eſt in vi apphenſiua:dicẽdũ ꝙ falſum eſt:immo in vi appetitiua:ꝑ quã ap
prehenſiuam detinet appetitiua in ſua operatione.propter qđ dicit Phs.x.Ethico.Delectatio cõfir-
mat operationes & diuturniores facit.Q; inducit ſcđm Auicẽnã ꝙ delectatio eſt apprehenſio con Ad Auicen
ueniẽtis:Dicendũ ꝙ opinio aliquorũ fuit,ꝙ delectatio eſt ipſa operatio in qua cõſiſtit rei perfectio. nam.
Et iſti dicerent ꝙ delectatio formaliter eſſet ipſa apprehenſio:& ita in vi apprehenſiua in qua eſt ip
ſa apprehenſio vt procedit argumentum. Sed non eſt ita.Immo licet ſit inſeparabiliter cõiuncta ei
non tamen eſt idẽ illi,dicẽte Pho.x.Ethico.Delectationes ſunt propinquę operib⁹ & indiſcretæ: ſic
vt habeat dubitationem ſi idem eſt operatio delectationi:inconueniens.n.ſed propter non ſeparari,
videtur idem quibuſdam.Ponendo ergo ꝙ differunt & eſt quiddam conſequens operationem &
firmans eam & hoc non niſi quia per appetitum tenet ſenſum in ſua operatione : & ꝙ ſecundum
hoc ſit in virtute appetitiua:dictum illud Auicen.debet exponi ſecundum prædicationem cauſæ
Y efficientis vt delectatio dicatur apprehenſio conuenientis quod ex illa conſequitur. Ad ſecũdam Ad ſecundũ
ꝙ dolor mouet corpus ſecundũ qualitates ſenſibiles & hoc per apprehenſionem : Dicẽdum ad hu-
ius declarationẽ ꝙ in motu aĩalis ſecundum ꝙ tactum eſt in quęſtione præcedẽti:eſt quoddã quod
mouet non motum,qđ eſt conueniens vel diſconueniens apprehenſum,qđ mouet alterando par-
tes organicas ſecũdũ calidum & frigidum.Quoddã vero eſt mouens motum.& hoc multiplex eſt
circa partẽ ſenſitiuã:quorum primũ eſt ipſę partes organicę:quæ motę ꝑ alterationẽ ſecundum ca
lidum & frigidum mouent vim ſenſitiuã appetitiuã exiſtentem in illis ſecundũ paſſiones timoris &
doloris & huiuſmodi.Secundo mouẽs motum eſt ipſa vis appetitiua quæ informata paſſione ꝑ illã
elicit ſuam propriã operationem quæ eſt appetere.Tertio mouẽs motum eſt ipſa vis appetitiua exi
ſtens informata operatione appetendi:qua mouet membra ad fugiendum,vel imitandum id quod
appetitur:qđ erat primum mouens & terminus motus.& illud vltimum motum non eſt neceſſe
aliud mouere:ſed poteſt eſſe motum non mouens.ſecundum ꝙ de primo iſtorũ dicit philoſophus
de motibus animalium ſic.Mouet primũ qđ appetibile,qđ quidem non motum mouet.Q; aũt mo
uet alterando partes organicas ſecundum calidum & frigidum & huiuſmodi diſpoſitiones,expo-
nit:ſubdens.In animali poteſt & maius & minus fieri & figurę permutari,partibus propter calo-
rem & frigiditatem alteratis.Alterant autem phantaſiæ & ſenſus. Ex qua autem vi & quõ ſic mo
uet exponit continue ſubdens.Phantaſia autem & intelligentia habẽt rerum virtutem.Aliquo eñ
modo ſpecies intellecta calidi & frigidi aut delectabilis & triſtabilis talis exiſtit qualis qdem & re-

rum vnaquęq;.De ſecundo autem & quomodo partes organicę ſic motę & diſpoſitæ mouent vim
appetitiuam ſecundum paſſiones metus & doloris & huiuſmodi, exponit ſubdens continue poſt
iam dicta.Propter quod tremunt & timent intelligentes ſolum: hæc autem paſſiones & alteratio-
nes ſunt:alteratis autem partibus in corpore:hęc quidem maiora:hęc aũt minora fiunt.Adhuc au
tem ſecundum caliditatem & frigiditatem:aut ſecundum aliquam aliam talem paſſionem,cum fi-
at alteratio circa cor & hoc ſecundum magnitudinem:in ſenſibili parte multam facit corporis dif-
ferentiam in ruboribus & palloribus & tremoribus & timoribus & horum contrariis.Repetẽs au-
tem iam dicta circa hæc duo:ſubdit,dicens.Principium igitur motus perſequibile & fugibile:ex ne
ceſſitate autem conſequitur meditationi & phantaſiæ ipſorum caliditas & frigiditas: ſed latet cir-
ca modica accidens hoc.Sunt autem delectabilia & triſtabilia fere cum frigiditate & caliditate ali-
qua.hoc autem palam ex paſſionibus:audacię enim & timores & ad venerea motus & alia corpora
lia:hæc quidem ſecundum partem cum caliditate aut frigiditate ſunt : hæc autem ſecundum to-
tum corpus.Quare rationabiliter iã condita ſunt quæ intus & quæ circa principia organicarum
partium tranſmutantia & mollia & dura ex inuicem.De tertio autem quomodo per paſſiones mo
uetur vis appetitiua ad actum appetendi ſubdit dicens.Organicas partes præparant idoneæ paſſio
nes:appetitus autem paſſiones:appetitũ autem phantaſia.qđ intelligo ſic.Paſſiones idoneæ ſecun-
dum calidum ſcilicet & frigidum præparant ſua diſpoſitione organicas partes vt poſſint mouere
vim appetitiuam ad paſſionem metus & doloris & huiuſmodi. Iſtæ autem paſſiones quæ proprie
paſſiones dicuntur(licet hic æquiuocet nomen paſſionis)præparant appetitus, id eſt vires appeti-
tiuas: vt poſſunt elicere ſuas operationes appetendi.Phantaſia autem per ſenſum aut intellectũ præ
parat appetitum,id eſt id qđ appetitur: vt ſcilicet per hoc qđ eſt apprehẽſum & perceptum,poſſit
mouere partes organicas ſecundum calidum,& hoc neceſſitate naturali,& ſecundum ꝙ continuo
ſubditur.Simul et ſcito quia paſſiuum & factiuum ad inuicem ſunt ſecundum naturam. & ſecun-
dum ꝙ pręmiſit.His autem accidentibus ſecundum modum hunc & adhuc paſſiuo & actiuo ta-
lem naturam habentibus: & nihil defecerit eorum quæ in ratione:confeſtim hæc quidem facit hæc
autem patitur. De quarto aũt.ſ.quomodo vis appetitiua mota & exiſtẽs in actione appetendi eadẽ
neceſſitate naturali confeſtim mouet membra ad fugam aut imitationem,continuo ſubdit:dicens.
Propter hoc autem ſimul vt eſt dicere intelligit ambulandum:quia & ambulat ſi non aliquid im-
pediat alterum.Qđ licet forte ſecundum ipſum æqualiter ſit verum de appetitiua intellectuali ſi-
cut & de ſenſibili:tamen in rei veritate non eſt ita niſi de appetitu ſenſitiuę.appetitus enim rationa
lis non niſi libere mouet.De quinto autem, ꝙ vltimo motum eſt motũ tñ non mouens aliud, de-
clarat reducendo hæc oĩa ad tria.ſ. ad mouens primũ non motũ qđ eſt appetibile,& ad motũ vlti-
mũ non mouens:cuiuſmodi ſunt membra aut inſtrumenta exteriora,& ad mouens motum cuiuſ-
modi ſunt omnia intermedia quæ comprehendit ſub appetitu.vbi dicit.Qđ quidẽ igitur primum
non motum mouet: appetitus autem & appetitiuum motum mouet:vltimum autem motorum
non neceſſe eſt mouere aliquid. Eſt autem primo hic aduertendum ꝙ dicit ſimul intelligit quia Z
ambulandum & ambulat ſi non aliquid impediat alterum.qđ ſimpliciter verum eſt & quo ad appe
titum ſenſitiuum & quo ad appetitum intellectiuũ.Sed in brutis nullum poteſt eſſe impediens in-
tra:ſed eſt in ipſis actiuis & paſſiuis dictis modis diſpoſitis neceſſarius impulſus ad motꝰ fugę vel
imitationis niſi ſit impediens extra.ſecundum ꝙ timore ictus cum eleuatur claua vel gladius fu-
git canis qui appetit euadere.Eſt enim vt dicit aliqua magnitudo vigoris & virtutis: ſecundũ quã
mouet mouens:et eſt quædam proportio neceſſario motuum contrariorum:ſed obtinet ille qui p-
cedit ex maiore virtute.In hominibus autem cum hoc ꝙ poteſt eſſe impedimentum extra, ſicut et
in brutis:poteſt eſſe impedimentum intra:cuiuſmodi eſt liberum arbitrium:cuius eſt poſſe refrena
re pro voluntate ſua omnem appetitum quo ad mouendum membra exteriora,licet non quo ad in
teriora quædam.ſ.cor et genitalia quæ mouentur ad appetitus ſenſationis inuoluntarie : et ſimili-
ter quædam alia membra ad inſpirationem et ſomnum non voluntarie. ſecundum ꝙ dicit in eo-
dem.Mouentur igitur motibus voluntariis animalia:mouentur autem et aliquibus inuoluntariis
quædam partium:plurimis autem non voluntariis.Dico autem inuolũtarios vtputa eum qui cor
dis et eum qui pudendi.multotiẽs eñ appetente aliquo non tñ volente intellectu mouetur . Non
volũtarios aũt puta ſomnũ et vigiliã et reſpirationem et quicũq; alii tales ſunt:nullus enim domi-
nus eſt horũ ſimpliciter,neq; phãtaſia,neq; appetitus.In aliis aũt oĩbus motibus voluntas domi-
na eſt:et poteſt impedire ipſos.Aliter enim ceſſante impedimento exteriori quo ad motus illos nul
la eſſet omnino differentia in nobis et in brutis. Secundo eſt hic aduertendum : ꝙ licet princi A

piatiue omnis ſenſus & motus eſt a corde,& forte omnis motus ſecundum paſſiones & ſecundum
ſitum incipiat in corde: & hoc quo ad valde modicum & imperceptibile quandoq;:ſecundum ꝙ
dicit in de motibus animalium:Modica permutatio facta in principio multas & magnas facit diffe
rentias deinceps: non manifeſtū:velut gubernaculo ſecundum aliquid modicū tranſpoſito magna
proræ fit tranſmutatio : adhuc autem ſecundum caliditatem & frigiditatem:aut ſecundum aliquā
aliam paſſionem:cum fiat alteratio circa cor:& hoc ſecundum magnitudinem inſenſibilem: mul-
tam facit corporis differentiam in ruboribus & palloribus & tremoribus & timoribus & horum
contrariis:Tamen non eſt vnicum membrum ſiue organicum cōmune appetitus ad omnes paſſio
nes & motus in ſe complendos:ſed aliud & aliud ſecundum ꝙ ſunt aliæ & aliæ paſſiones & motꝰ:
& ſimiliter aliæ & alię alterationes diſponentes ſecundum calidum & frigidum & cæteras conſe-
quenter diuerſimode præparantes ad diuerſas paſſiones & diuerſos motus. ſecundum ꝙ hoc di-
citur tertio de Anima de motu ſecundum paſſiones:& eſt idem intelligendum ſecundum alia. Di
cit ergo ſic.Intellectus multotiēs intelligit timidum aliquid aut lętum:non iubet autem timere:ſed
cor mouetur.Si vero lętum,altera quædam pars eſt.vbi dicit alia tranſlatio. Multotiens cogitat in
tellectus in aliquo timoroſo : ſed non propter hoc erit timor aut delectatio . Cor autem mouetur
motu timoris : & cum cogitat in aliquo delectabili , membrum aliud a corde mouetur motu
delectationis.Ecce q̄ plane ponit delectationem in organo aliquo appetitus per hoc indicans ꝙ ſit
B in vi appetitiua. Tertio hic eſt aduertendum ꝙ paſſiones mutuo concurrunt,& ſecundum ſuos
motus ſeſe excitant vel impediūt.Timor enim cū maior eſt per fugam impedit delectationē quo ad
proſequutionem delectabilis & econuerſo.Dolor autem ex inconuenienti illato frequenter excitat
C iram & motum ad proſequutionem vindictæ. Quarto autem eſt aduertendum ꝙ licet paſſiones
intellectuales non cauſentur per diſpoſitiones alterationis ſecundū calidū & frigidū:qꝛ appetitus in
tellectualis non eſt virtus organica:tñ cauſanē per aliquid reſpondens illi. In aliis autem omnibus
conueniunt.Sicut primum mouens in appetitu ſenſitiuo eſt conueniens vel diſconueniens appre-
henſione ſenſus perceptum: ſic & motiuum primum in appetitu intellectiuo eſt conueniens vel
diſconueniens apprehenſione intellectus perceptum.Ita ꝙ quemadmodum ex parte ſenſus, quanta
cunq; ſit alicuius perceptio ſiue ſit nociui ſiue non:ſi tamen nō percipiatur ſub ratione nociui vel
proficui,non ſequitur paſſio aut motus in appetitu:quātuncunq; enim ouis videret lupum veniē-
tem ſi non æſtimaret eum nociuum,nunq̄ timeret ac fugeret:& ſi videat canem cuſtodem ouium:
ſi tamen cum æſtimet lupum , timet & fugit: ſimiliter quantuncunq; ſit lædens vel offendens,
ſiue delectans apprehenſum præſentialiter:ſi tamen non percipiatur eſſe tale nunq̄ mouet . Simili-
ter contingit ex parte intellectus.Q; autem nō percipiatur tale apprehenſum,contingit propter ali
quod impedimentum ex parte ſenſus & intellectus. ſecundum ꝙ dicit Auicenna nono Metaphy.
Perfectio & res conueniens præparata virtuti apprehendenti ſi fuerit impediens animam abhorret
eam & eligit potius eius contrarium. Sicut infirmus aliquis abominatur ſapores dulces. quia non
eſt abominatio,ſed priuatio delectationis:ſicut cum formidoloſus inuenerit victoriam non perci-
D pit eam nec delectatur in ea,quouſq; remoueatur impediens & tunc redibit ad ſuam naturam. De
delectatione autem circa ſpiritualia ſimiliter loquitur ibidem,dicens.Quia nos in hoc ſæculo & no
ſtro corpore demerſi ſumus in multa turpia : ideo non ſentimus illam delectationem cum apud
nos fuerit aliquid de cauſis eius,niſi prius depoſuerimus a ceruicibus noſtris iugum voluptatis &
iræ & ſorores earum.Sicut autem poſt apprehenſionem & perceptionem ex ſenſu non ſequitur paſ
ſio,aut motus appetitus ſenſibilis niſi præcedat in organo alteratio ſecundum calidum & frigidū:
ſic poſt apprehenſionem & perceptionem intellectus non ſequitur paſſio aut motus appetitus in-
tellectualis:niſi præcedat in intellectu medium ſyllogiſticum coniungens perceptum ad motum
conſequendum : vt præmiſſam minorem concluſioni . Cum enim ſenſus apprehenſione & perce-
ptione ſua quaſi dicat ꝙ imminet nociuum, ſtatim naturaliter ſequitur alteratio dicta: & ad il-
lam motus appetitus ſenſibilis.Quæ alteratio ſi non intercederet,motus ille non ſequeretur. Cum
vero intellectus ſua apprehenſione & perceptione dicit ꝙ imminet nociuum, nihil ſtatim natura-
liter ſequitur vt impreſſio aliqua ad quod neceſſario ſequitur motus appetitus intellectualis: ſed ſi
neceſſe eſt eum ſequi oportet adiungi ꝑ intellectus apprehenſionem, maiorem propoſitionem quæ
virtute continet concluſionem,ſcilicet ꝙ imminente nociuo fugiendum eſt,qua adiuncta penes in
tellectus aſſertionem neceſſario ſequitur paſſio timoris & motus appetitus in appetendo longius
abeſſe:& ſilr̄ motus fugæ niſi ſit aliud qđ obſiſtat.Et ſcđm hoc phs in de motibꝰ aialiū poſtq̄ deter
minauit ꝙ aialia ſiue rōnalia ſiue irrationalia mouēt ſcđm appetitū ſenſibilē alteratione facta ſcđm

calidum & frigidum circa organum appetitus dicens.Mouetur & pcedit animal appetitu aut electione,alterato aliquo ſecũdũ ſenſum,aut phantaſiã.ſtati ſubiũgit de motu,ſecũdũ appetitũ rõnalẽ facta non alteratione,ſed augmentatione,ſubdẽs.Propoſitio aũt intellectus qñq; qdẽ opaẽ qñq; non operaẽ:& mouet qñq;,qñq; aũt nõ mouet. Videẽ ſimiliter accidere & de immobilibus ſyllogizantibus.cũ.n.duas ppoſitiones intellexerit,cõcluſionem intellexit & cõpoſuit.Hic aũt ex duab⁹ ppoſitionib⁹ cõcluſio fit opatio, vtputa cũ itellexerit qa oĩni homini ambulãdũ:ipſe aũt hõ:ambulat ſtatim.Si aũt q; nulli nũc ãbulãdũ homini:ipſe aũt hõ:ſtatim qeſcit:& hoc facit ſi nõ aliqd phibeat.ſimiliter faciẽdũ mihi bonũ,domus aũt bonũ:facit domũ ſtatim:& cõcluſio opatio eſt.Ego aũt deſcẽdẽs ad ppoſitũ addo ſic.Imminẽte nociuo,fugiẽdũ eſt:nũc aũt iminet nociuũ:ergo nũc fugiẽdũ eſt & fugit:eſtq; cõcluſio fuga.Silr iminẽte cõueniẽti imitãdũ eſt:nũc iminet.ergo &c.Vel,hoc iminẽs E eſt cõueniẽs ergo &c.In hac aũt argumẽtatione maior ppoſitio debet poni ſub interrogatiõe & de ea certificari intellectus p inueſtigationẽ,qñ nõ naturalr in eo habet eẽ ei⁹ notitia p minorẽ cognitã pceptiõe intellect⁹ ſtati ſeqẽ mot⁹.ſicut p pceptionẽ ſenſus habet ſtatim in organo appetit⁹ eẽ alteratio ſecũdũ calidũ & frigidũ.ppter qđ in appetitu ſenſitiuo tã in brutis q̃ in hoĩbus q nõ vtunẽ rõne ex parte maioris ppoſitiõis ſtatim ſeqẽ appetitio & opatio niſi ſit ipediẽs,nõ ſic in intellectiuo apud hoĩes q nõ opanẽ niſi rõne apparẽte in ppoſitione maiore:qa qñq; oportet prius ad notitiam maioris ppoſitiõis rõcinari: ſed circa minorẽ ppoſitionẽ nõ inſiſtũt:qa q̃ſi manifeſtã nõ cõſiderant eã:& ſic iſti nõ ppter minorẽ ſed ppter maiorẽ ppoſitionẽ,nõ velociter operantur.Alii autem qui non curant de maiore cui oportet ratiocinando inſiſtere : ſed ſolũ minori quam oſtendunt ſenſus & intellectus:velociter operantur . vnde dicit Philoſophus ibidem . Interrogantes ſic alteram propoſitionẽ.ſ.maiorẽ,eam quę eſt manifeſta.ſ.minorẽ:neq; intellectus conſiſtens conſiderat puta ſi ambulare bonũ homini:quæ.ſ.debet haberi ex interrogatione,q; autẽ ipſe homo non iam immoratur: quia.ſ.manifeſtum eſt ex ſenſu vel intellectu:& ideo ſtatim concludit quia bonum eſt ipſi ambulare & ſtatim ambulat.propter qđ vt ſubdit,quæcũq; nõ ratiocinantes operantes nihil.ſ. conſiderantes de maiore ppoſitione:ſed ſolum ſequẽtes minorẽ quã apprehẽſio proponit: velociter operãtur. Cum eñ cõpertus fuerit aliquis illorum,aut ſenſu,aut phantaſia,aut intellectu,id qđ appetit,ſtatim facit. Pro interrogatione eñ aut intelligẽtia quę deberet eſſe de maiore ppoſitione ipſa appetitio fit operatio:quia ſtatim ad eam ſequiẽ operari.Potabile mihi appeto,dicit cõcupiſcentia. & hoc pro maiore ppoſitione.iſtud autẽ potabile dicit ſenſus aut phãtaſia,aut intellectus.ſtatim bibit.& hoc nõ cõtingit niſi quia per paſſionẽ abſorbetur ratio,ne conſideret illam maiorem.Sed qualitercunq; in homine operari cõcludatur ſemp a libertate voluntatis impediri poteſt. Q₂ ergo arguiẽ

Ad ſcđm in forma q; dolor ſiue paſſio mouet corpus per qualitates ſenſibiles:Dicendum q; verũ eſt q; mouet corpus ad operis executionẽ & continuationẽ mouendo immediate appetitum ad actum appetiti:ſed non mouet corpus ad qualitates ſenſibiles: ſed magis econuerſo qualitates illę mouent appetitum ſecũdum paſſiones vt patet ex prædictis.

SEquuntur quæſita pertinẽtia ſpecialiter,primo ad angelum,ſecũdo ad hominẽ. Pertinentia ad angelũ erant tria cõmuniter pertinẽtia ad angelum tam malum q̃ bonum.

Quæſt. x. Vnum pertinens ad eius perſonalitatẽ:vtrum.ſ.angelus poſſit aſſumere naturam humanã in eius perſonalitate.

Quæſt. xi. Aliud de eius duratione: vtrum vnũ ſit æuum omniũ æuiternorũ.

Quæſt. xii. Tertium vero de eius notitia: vtrum angelus poteſt naturaliter videre corpus Chriſti ſub ſacramẽto.

Quæſt. xiii. Et vnũ ſpecialiter pertinens ad angelum malũ:vtrum in dæmonibus cadat obliuio.

Arg. princi. Primum. Circa primũ arguiẽ q; angelus poteſt in ſua pſonalitate aſſumere naturam humanã. Primo ſic:perſonalitas vt videtur abſoluta qualis eſt in creaturis:nõ eſt aliud q̃ ſubſiſtentia ipſius naturæ per eſſe ipſius determinatũ: niſi eñ determinetur habet rationẽ vniuerſalis & indeterminati,determinabilis tamẽ. ipſa eñ determinatio q̃ eſt hęc ita q; nõ alia dat ei rõnẽ pſonalitatis & ſuppoſiti.pſonalitas aũt angeli talis nõ min⁹ nata ẽ determinare naturã hoĩs q̃ ãgeli:qa natura ãgeli min⁹ eſt determinabilis eo q; magis eſt abſtracta & imaterialis q̃ ſit natura hominis ergo &c.

Secundum. Scđo ſic.q; natura diuina poſſit aſſumere in perſonalitate ſua:hoc nõ eſt niſi p aliquã cõgruentiam naturæ diuinæ & humanæ.Sed maiorẽ congruentiã habet q̃libet natura creata ad aliã naturã creatã q̃ ad naturã diuinã:qa vna natura creata non diſtat in infinitum ab alia natura creata ſicut quælibet natura creata diſtat a natura diuina.ergo &c.

In oppoſitũ. Cõtra:Perſonalitas cuiuſlibet pſonæ limitatę limitata eſt & determinata ſingularitati naturę ſuæ.quare cum natura vna ſingularis angeli nulli alii perſonalitati poteſt cõmunicari q̃ ſuæ:vt eadem natura determinetur duabus pſonalitatibus,ergo neq; perſonalitas ſimiliter ſingularis vnius naturæ

F ſingularis vllo modo poterit cōmunicari alteri naturę ſingulari. Dicēdum ſecūdū ꝙ alibi determi Reſponſio.
nauimus, ꝙ pſonalitas nihil aliud eſt q̄ diſtincta ratio ſubſiſtēdi circa ſingularē naturā q̄ in diuinis
non eſt niſi reſpectiua:qa in diuinis eadē natura ſingularis nō pōt diſtingui neqꝫ determinari pluri
bus abſolutis:in creaturis aūt ratio illa eſt abſoluta:& habet q̄libet natura ſingularis in creaturis
talem ſingularitatē propriā ſibi:qua nō ſolū diſtinguit̄ vna natura creata ab alia:ſed ſic in ſe deter-
minatur vt ſit ſeparata a qualibet alia:vt ſic pſonalitas in creaturis circa naturā creatam nō eſt ni
ſi modus ei⁹ eſſendi ſepatim ab alia natura creata.Propter qđ neceſſe eſt ſecūdū ꝙ ꝓcedit vltima ra
tio,ꝙ perſonalitas q̄cūqꝫ creata ſit finita & ſua finitatione limitata ad naturæ ſuę ſingularitatem &
illi appropriata:vt idcirco nullius creaturę pſonalitas pluribus naturis poſſit cōmunicari.Propter
qđ pſonalitatem cōmunicabilē pluribus naturis oportet eſſe ex ſe indeterminatā & naturę indeter
minatę.Aliter.n.p ipſā naturā determinaret̄ ipſa pſonalitas.Et ſic etiā optet ꝙ vtrūqꝫ eoꝝ ſit infini
tū,cuiuſmodi ſunt natura diuina & q̄libet pſonalitas ei⁹.& ꝓpter indeterminationē hmōi pſonali
tatis & naturę pōt ipſa pſonalitas cōicari naturæ creatæ limitatę:eo ꝙ qcqd eſt in tali natura finita
etiā eſt in illa natura infinita licet ſub modo eminentiore.& idcirco coniunctum continens naturā
diuinam & humanā nō reqrit aliud pſonalitatis q̄ alterum illorum tm̄.Propter qđ quęlibet perſo-
na diuina quālibet naturam creatā cum ſua natura pōt ſibi in eadem perſonalitate aſſumere. natu
ra aūt vna ſingularis creata quia oīno eſt extra aliam & plus eſt naturalitatis in duabus q̄ in vna
idcirco perſonalitas vni earum appropriata imo ꝓpria,nullo modo poteſt eſſe alterius:ſed quęlibet
requirit propriam perſonalitatem.& ſic contrario modo ſe habet de trāſubſtātiatione naturę in na
turā & de aſſumptione naturę ad alteri⁹ naturæ pſonalitatē:quoniā natura finita in naturā infini
tā trāſubſtātiari nullo mō poteſt:vt habitum eſt ſupra:ſed ad ſolius naturæ infinitę perſonalitatem
G aſſumi pōt. Ad primū in oppoſitū,ꝙ pſonalitas angeli nō minus eſt nata determinare naturā hoīs Ad pri.pri.
q̄ angeli:Dicēdū ꝙ falſū eſt:qa cū pſonalitas in creaturis debet ſcđm p̄dicta eſſe correſpōdēs ſuę na-
turę & determinata illi,ipſa oīno eſt improportionalis alteri naturę ſiue ſit ſuperior ſiue inferior ſi
ue ęq̄lis.Bn̄ aūt verū eſt ꝙ natura humana,qa materialis eſt,magis quo ad hoc determīabilis eſt q̄
natura angelica.Propter qđ aliq putauerūt ꝙ nō differūt in angelo natura ſimpliciter & ſuppoſitū
vt habitū eſt ſupra.Et ſic nō obſtāte maiori determinabilitate,qa tn̄ nō eſt determīabilis niſi ꝓprie
tate pſonali ſibi cōgruēte,qualis eſt ſolūmō ſua pſonalitas finita,vel pſonalitas diuina infinita:conti
nēs in ſe oēm rationē cuiuſlibet pſonalitatis finitę licet ſub modo eminētiore:nullo mō pōt huma-
H na natura aſſumi cū āgelica in vnitate pſonę angelicę. Ad ſecūdū ꝙ maior eſt cōueniētia naturæ Ad ſecundū
humanæ cū angelica q̄ cū diuina:ergo &c.Dicendū ꝙ aſſumptio naturæ cū natura in ſua pſonali-
tate nō eſt ꝓpter cōueniētiā in rōne cōi alicui⁹ vlīs q̄liter cōueniūt duę naturę creatę īter ſe,& nul
la natura creata cū icreata:ſed eſt ſolūmō ꝓpter cōueniētiā in aliqua ſingularitate:qualiter cōuenit
q̄libet natura creata cū natura diuina:inquātū.ſ.natura diuina cōtinet in ſe licet p quandā emīnē
tiam quālibet naturā creatā:& ſilr̄ pſonalitas diuina quālibet pſonalitatē creatā.ꝓpter qđ quęlibet
natura creata cum natura diuina poteſt aſſumi in vnitate perſonę.

CIrca ſecundum arguit̄ ꝙ non ſit vnum æuū omniū ęuiternorū:qa de ratiōe mē Quæſt.xi.
ſuræ q̄ eſt vna pluriū,oportet ꝙ illa ſit menſura primi reſpectu aliorū:vt tēpus Arg.princi.
primi motus reſpectu aliorum temporalium: nō ſic æuum primi angeli qđ eēt
menſura aliorum angelorum ſi aliquod eſſet.quia ille lucifer eſt cuius æuū non Secundum.
poteſt eſſe menſura bonorum angelorum cum ſint minus mutabiles in eſſe q̄
ille.ergo &c. Contra eſt illud philoſophi.x.Metaph.In quolibet genere eſt vnū Inoppoſitū.
I primum &c.quare in æuiternis eſt vnum æuum omnium aliorum menſura. Dicendum ꝙ iſta q̄ Reſolu.q.
ſtio plures poteſt habere ſinus & intellectus.Vnum an ſinguli angeli habent æuum proprium ſibi,
ſic.ſ.ꝙ æuum primi angeli eſt menſura aliorum æuorum & per hoc menſura omnium angelorum.
Alium an ſit vnum æuum vnius primi angeli qđ eſt menſura omnium aliorum angelorum : ſic ꝙ
nullus illorum habeat proprium æuum:quemadmodum vnum tempus eſt menſura omniū mo-
k tuum.Et dico ꝙ plurium nunq̄ eſt vna menſura ſecundum numerū plurium quæ eſt propria vni Reſponſio.
us illorum:ſic ꝙ nullū aliorum habet ꝓpriā menſurā niſi illa cōnexionē & cōnaturalitatem habeāt
inter ſe ſecūdū rationē cauſę & cauſati.& ſic eſſe omniū aliorum depēdet ab eſſe primo:quēadmo-
dum contingit in motibus naturalibus:ꝙ oēs habēt cauſari a motu primi mobilis.Propter qđ tem
pus qđ eſt menſura illius,menſura eſt omniū aliorū motuū.Quare cum vnus angelus nullam ha-
beat cauſalitatē in eſſe ſup aliū:idcirco dico ꝙ nō eſt aliqđ æuū ꝓpria mēſura vnius angeli & alio-
L rum p illū,ſic ꝙ nullus illoꝝ ꝓpriū habeat ęuū:imo dico ꝙ q̄libet angelus habet ſuū æuū ꝓpriū.Et

tunc reſtat videre vtrum ęuum alicui⁹ angeli ſit mẽſura oĩm aliorũ angelorũ cũ hoc ꝙ ſit menſu-
ra vnius propria:qđ ꝑ ſe nullo mõ põt eſſe. Q₂.n.mẽſura vnius ꝓpria ſit menſura alterius,hoc nõ
eſt niſi quia illud vnũ habet cauſalitatem in eẽ aliorum,ſiue alia ponanť habere ꝓprias mẽſuras ſi-
ue non:quẽadmodũ ſiue motus alii a prio ponanť habere ꝓpria tpa ac ſuas mẽſuras ſiue non:tẽpus
tñ ꝑimi mot⁹ nunq̃ diceretur eſſe mẽſura aliorũ motuũ:niſi quia primus mot⁹ haberet cauſalita
tem in eſſe ſuper alios.& ſic eadẽ rõne q̃ prius vnũ æuum non poteſt eſſe per ſe menſura omnium
æuiternorum. Si ergo poſſibile eſt vt ſit,hoc non poteſt eſſe niſi per accidens, ſcilicet quia vnum
æuum eſt menſura aliorum æuorum & per hoc eſt menſura aliorũ ęuiternorũ.qđ aliqui ponũt per
allegatũ in ſecunda ratione ꝑdicta.Quia.n.ęuorũ oĩm eſt vnum genus entis : oportet ꝙ in illis ſit
vnũ primũ qđ eſt mẽſura aliorũ. Sed hoc nõ põt ſtare:qa ſi aliqđ eſt menſura menſurati : quia eſt M
menſura menſuræ:oportet ꝙ ſit menſura mẽſurati ſub illa rõne qua eſt mẽſura mẽſurę: vt ſi locus
eſt mẽſura albedinis q̃ eſt in ſupficie:qa ille eſt mẽſura ſupficiei:oportet ꝙ ſecũdũ eandẽ rationẽ mẽ
ſurãdi locus ſit mẽſura ſuperficiei & albedinis.Nũc aũt aliter ęuũ eſt menſura ęuiterni:aliter vero
vnũ ęuum eſt mẽſura alterius æui.Aeuũ.n.eſt mẽſura ęuiterni quo ad modũ exiſtẽdi in ſimultate
quadam defectibili:quẽadmodum æternitas eſt menſura Dei quo ad modum exiſtendi in ſimulta-
te quadam indefectibili.Et tẽpus eſt mẽſura motus quo ad modũ exiſtendi in quadã ſucceſſione,ſe
cundum ꝙ alibi planius expoſuimus.Aeuũ aũt vnũ,eſt mẽſura aliorũ æuorũ quo ad dignitatẽ na-
turæ exiſtentis:& ſic ęquiuoce diciť mẽſura hincinde. Et ſecũdũ primũ modũ mẽſurãdi nihil põt
eẽ ꝑ ſe mẽſura vnius,& ꝑ illud pluriũ aliorꝫ,niſi illud vnũ habeat cauſalitatẽ in eſſe ſuꝑ alia vt dictũ
eſt:de quo nihil ad præſens.Secundũ aũt modũ menſurãdi ſecũdũ,ſcđm ꝙ vnũ eſt menſura pluri
um:de quo loquitur Phs:cum dicit.x.Metaph.In quolibet genere vno &c.et ſuper quem fundatur
tertius modus relationis:de quo loquitur in.v.eiuſdem : iſto modo menſura in vnoquoqꝫ genere
appellatur id in quo nobiliſſime & perfectiſſime reperitur natura illius generis : ſic ꝙ in quocunqꝫ
alio illius generis reperitur per quandam defectionem & ſub quodam gradu inferiori . Et per hoc
menſura iſto modo principium eſt cognoſcendi quãtitatem rei mẽſuratę:non quãtitatẽ molis:quę
cognoſcitur per menſuram ſecũdũ primũ modũ męſurę:ſed quãtitatem perfectionis naturalis qua
ſcđm Augu.in iis quę nõ ſunt mole magna idem eſt maius eſſe qđ meli⁹: & hoc melius nõ bonita
te moris ſed bonitate naturæ:qđ eſt eſſe pfectius in illa natura. In quãto autẽ gradu dignitatis ſit
vnũqđqꝫ menſuratorũ,cognoſcitur per mẽſurã ei⁹: qa in tanto gradu eſt ſcđm quantũ participat
id qđ eſt mẽſurę. Qđ enim participat magis,eſt pfectius & meli⁹ atqꝫ maius. ꝓpter qđ diciť ꝙ mẽ
ſura eſt vnigenea mẽſurato.i.vnius generis:& debet menſura eſſe aliqđ vnum in natura ſingulare
in quo natura habet eſſe pfectiſſime:& in quo eſt ſtatus oĩm cõmunicantiũ naturam illã vt in quo
dam ſupremo dignitate & pfectione,& qđ oĩa alia cõtinet virtute & eminentia quadam in natura
ſimpliciſſima illius generis:a cuius ſimplicitate oĩa alia recedunt per aliqualem compoſitionẽ.pro-
pter qđ diciť eſſe minimũ in illo genere.Sed genus vnũ in quo habent eſſe vnigenea mẽſura & mẽ
ſuratum dupliciter eſt:& ſcđm hoc duplex eſt vnigenitas & duplex ratio menſurę de qua loquiť:
quarũ vna magis proprie habet rationẽ menſurę q̃ alia vt iam patebit.Eſt eñ quoddã genus me- N
taphyſicũ,quoddã logicũ.Genus Metaphyſicũ accipitur penes cõmunitatẽ pure analogicam:quæ
cõtinet aliqđ,cui principaliter nomẽ conuenit qđ eſt mẽſura:& aliis per quãdam attributionẽ par
ticipatiuam ad illud:quę ſunt menſurata.& ſic ens dicitur genus vnũ in quo eſt vnum primũ mi
nimũ mẽſura aliorũ.De iſto genere loquiť Philoſophus cũ dicit.iiii.Metaphyſi. Conſideratio de oĩ
bus entis formis vniuerſaliter eſt vnius ſciẽtię ſcđm genus formę:& eſt in rei veritate ſciẽtia prio
ris rei ex qua alię dependẽt & per quã vocantur entia.Et hęc res in genere entis eſt deus:& eſt ꝓ-
priiſſime mẽſura cuiuſlibet alterius entis.Cum eñ propriiſſime dicitur menſura aliquid in aliquo
genere:oportet ꝙ gen⁹ illud ſcđm cõmunitatẽ analogicam,nõ æquiuocã dicať.ſcđm ꝙ dicit Phi-
loſophus ibidẽ.Ens dicitur multipliciter,& nõ ęquiuoce. Diuidať prima diuiſione in id qđ eſt mẽ
ſura,& in id qđ eſt mẽſuratũ:ſic ꝙ in primo mẽbro diuiſionis ſtet ratio nois ſcđm naturã rei ſim-
pliciter ſignificatã per nomẽ abſqꝫ oĩni alia additione.In ſcđo vero mẽbro ſtet per alicuius additio
nẽ qđ ẽ extra naturã rei vt ꝑ nomẽ ſignificať ſimpliciter. Et ſic hoc nomẽ ens qđ imponiť ab actu
eſſendi ſimpliciter,diuiditur in ens qđ nõ eſt niſi eſſe purũ:quia nihil pręter eſſe:& ꝑ hoc eſt in ſi-
ne ſimplicitatis:cuiuſmodi eſt deus qui eſt extra omne gen⁹ prędicamẽti qđ eſt genus logicũ vt iã
dicetur:& in ens cui conuenit eſſe qđ in ſuo ſignificato includit aliquid pręter rationẽ eſſe.Et per
hoc cadit in cõpoſitionẽ & deficit a ſimplicitate primi entis:cuiuſmodi eſt creaturæ eſſentia: q̃ per
tinet ad genus prædicamẽti qđ nõ tm̃ nominat eſſe:ſed etiã aliqđ cui cõuenit eſſe.ita ꝙ res cuiuſli

bet prædicamenti etiã in generaliſſimo conſiderata cõpoſitum quid nominat ex eẽ latiſſimo & ali-
O quo cui illud conuenit,vti alias declarauimus.Et ſecundũ hũc modũ põt exponi illud dictum Boe-
tii de Hebdo.Diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt.ꝙ quidem id qđ eſt non eſt ipſum eſſe vt dicit ibidem
ſed accepta eſſendi forma eſt.Sed hoc non aliud re:ſed intẽtione ſola:ſi enim ſola rõne differrent nul
lam facerent cõpoſitionem.& eſt vtrũq; ꝑticipatio & ꝑtialitas quędã in ſe reſpectu eſſe Dei & reſpe
ctu eius qđ eſt id qđ eſt Deus:in quo eſſe & id qđ eſt ſiue qđ eſt aliqd ſiue aliquitas eius:differũt ſo
la rõne.Vnũ tñ illorum,vt ipſum eſſe,eſt quaſi quiddam participatum ab eo qđ eſt aliquid in ipſo:
non autẽ econuerſo.dicente Boetio.Qđ eſt participat aliquo.ſed ipſum eſſe nullo modo aliquo par
ticipat.Et ſic menſura dicitur hic propriiſſime:qa naturã continet purã eſſe,& ſecundũ veritatẽ ſim
plicitatis:& eſſentia creata dicit̃ menſurata:quia continet eſſe & aliqtatẽ vt participatã per quãdã
imitationẽ ad eſſe & aliquitatẽ Dei & ꝑ quãdã cõpoſitionẽ. & ſic vl'r natura in q̃ debet eſſe rõ vni-
geneitatis inter mẽſurã & menſuratũ:in ipſa menſura eſt ſub quadã ſimplicitate & claritate & puri
tate ſpirituali:in ipſo mẽſurato ſub quadã groſſitie,obſcuritate,& impuritatis admixtione.Propter
qđ reſpectu Dei q̃libet creaturæ eſſentia,materiale quid dicitur:propter qđ etiã Deus nõ ꝓprie di-
cit̃ ens ſed eſſe:creaturę vero eẽntia econuerſo nõ ꝓprie dicit̃ eſſe:ſed ens,qđ includit eſſe. & qđ eſt
vt cõe analogum ad deum & eſſenciã creaturę non proprie dicitur ipſum ens:ſed ipſum eſſe:vt eẽ
ſit ipſum latiſſimũ cõiter analogũ ad eſſe dei,hoc eſt qđ eſt ipſe Deus q non eſt niſi eſſe: et ad eẽ cre
aturę,hoc eſt non qđ ꝑ̃ciſe eſt ipſa eſſentia creaturę:qa ipſa eſt aliqd ꝑ̃ter eſſe:q̃ qdem aliquitas non
cadit ꝓprie in altero mẽbro cũ diuiditur eſſe:ſed in quod eſſe deſcendens per identitatem realẽ in
groſſatur & obſcurat̃ vt ſit quędã participatio & participatũ eſſe.Sicut aũt Deus minus proprie
loquendo dicitur ens vel ſubſtantia,vt ens & ſubſtantia ſint analoga quædã ad ens ſiue ſubſtantiã,
q̃ eſt deꝰ:& ad ens ſiue ſubſtãtiã,q̃ eſt creatura:cõſilr in tali gñe entis & ſubſtãtię,mẽſura eſt ens ſi-
ue ſubſtãtia q̃ eſt deꝰ:mẽſuratũ vero ens ſiue ſubſtãtia q̃ eſt eẽntia creaturæ.Sicut aũt ſecũdũ iã di-
ctũ modũ eſſe ſimpliciter eſt vnũ genus in quo mẽſura eſt primũ eſſe qđ eſt deus:& mẽſuratũ ipſa
eſſentia creaturę:& hoc ꝑ ſe: et ꝑ hoc ipſa eſſentia creaturę cõtinens in ſe eſſe vt aliquid ſui:ſic ens
qđ proprie dicitur ens in creaturis eſt vnum genus:in quo cõſimili modo iam dicto ens eſt primũ
P qđ eſt menſura aliorum.Hoc enim ens diuiditur in ens qđ non eſt niſi ens:& in ens qđ eſt alicuius
vt ſicut deus eſt eſſe in ſua puritate non per alicuius appoſitionẽ qđ facit compoſitionẽ cum ipſo:
& ideo primũ eſſe inter omnia eſſe:ſic ſubſtantia eſt ens in entitatis talis puritate non per alicuius
additionem:& ideo primũ ens inter entia inquãtum proprie entia dicuntur: ſicut deus eſt primũ
eſſe inter alia eſſe.Et ſicut eſſe qđ conuenit eſſentię creaturę,eſt eſſe ꝑticipatione quadã,qđ ꝑ quãdã
compoſitionẽ habet eẽ in eſſentia creaturę inquãtũ eſt eſſentia ſimpliciter:ſic accidens eſt ens ꝑ quã
dã participationẽ,qđ ꝑ quãdã vlteriorẽ cõpoſitionẽ habet eſſe in eſſentia accidẽtis: inquãtũ accidẽs
eſt.ſecũdũ hoc.n.ſubſtãtię eſſe reſpectu accidẽtis:eſt eſſe ſimpliciter.& ꝑ conſimilẽ attributionẽ,qua
ſe habet oẽ aliud eſſe ad eſſe dei,ſe habet oẽ aliud ens inquãtum eſt ens ad ens qđ eſt ſubſtãtia.
& ideo in gñe entis qđ eſt cõe ad ſola decem ꝓ̃dicamenta,ens qđ eſt ſubſtãtia,eſt mẽſura: & ens qđ
Q eſt accidens,eſt menſuratũ. Sicut aũt ens ſcđm iam dictũ modũ eſt vnũ genus ad decẽ ꝓ̃dicamẽta
ſic accidẽs eſt vnum genus Metaphyſicũ ad nouẽ ꝓ̃dicamenta accidẽtiũ:qđ diuiditur cõſimili mo-
do,modis iã dictis,in accidẽs qđ eſt alicuius ſimpliciter abſq; alio addito:qđ eſt quantitas:& in ac
T cidẽs qđ eſt alicuius ꝑ aliud:& ſic ꝑadditum: vt ſunt alia accidentia quę non inſunt niſi per quãti
tatem:& hoc loquendo ſecundum philoſophos qui non poſuerunt accidentia niſi in ſubſtãtiis cor-
poralibus:& ſic in genere accidentium menſura aliorum eſt quãtitas:quia alia non accidunt ſubſtã
tię niſi ꝑ quãtitatẽ.Silr accidẽs ꝑ aliud eſt vnũ genus cõtinẽs octo alia ꝓ̃dicamenta:qđ diuiditur in
accidẽs ꝑ aliud ſimpliciter abſq; alio addito qđ eſt relatio:q̃ nihil rei addit ſuꝑ ſuum fundamẽtum
per quod accidit,& in accidẽs ꝑ aliud additum q̃ ſit illud per qđ accidit ſimpliciter vt ſunt alia ſe-
ptem:quia qualitas præter hoc ꝙ accidit per aliud: vt per quantitatem:rem propriam abſolutam
habet, & ſimiliter cætera ſex.& ſic inter talia accidentia quæ accidunt per aliud, menſura eſt rela-
tio propter ſimplicitatem in accidendo per aliud.Propter quod tertio loco a Philoſopho ordinatur
poſt ſubſtãtiã:ſecũdum ꝙ ſuꝑ ipſius ordinatione immediate poſt quãtitatem magnã diſputationẽ
ponit Simplicius ſuper prędicamentũ relationis:& ſic in ꝓcedendo ſemper in quolibet genere me
taphyſico eſt inuenire vnũ primũ minimũ qđ eſt mẽſura aliorũ in rõne illiꝰ cõis:licet nõ ſecũdũ id
R qđ alia addũt niſi ꝑ accidẽs vt patet ex dictis. Nõ ſolũ aũt ſcđm dictũ modum eſt inuenire menſu-
rã in genere metaphyſico:qđ ſcđm dicta nõ habet cõitatẽ niſi analogicã purã in q̃ eſt ſolum nomẽ
cõe:& nulla res: neq; ſecũdũ rõnẽ naturę,neq; ſecundum rõnẽ conſiderationis: ſed etiam eſt inue-

nire eã in quolibet genere logico:in quo licet ſcd̄m Philoſophũ.vii.Phyſi.ſemp̱ latet aliqua ęquoca-
tio:quia ſemp̱ in diuiſione gn̄is p̱ differẽtias contrarias,eſt nobilius alterũ extremũ cõtrarietatis:vt
dicit in.x.Metaphy. eſt tamẽ in ipſo vniuocatio inquantũ eſt in eo aliq̄d cõmune ſuis ſpeciebus ſe-
cũdũ cõſiderationẽ:& eſt ſemp̱ ſpecies q̄ cõſtituit̃ p̱ nobiliorẽ differentiã mẽſura in illo gn̄e puta in
ſubſtantię genere.Cũ.n.ipſa diuidit̃ p̱ incorporeã & corporeã:nobilius natura eius deſcendit in in-
corporeã q̄ in corporeã.Propter qđ loquẽdo de menſura in genere ſubſtantiæ:vt eſt genus prędica
menti vniuoce ſe habẽs ad contenta ſua:ſubſtantia incorporea eſt menſura ſubſtantiarum corporea
rum inquantum ſubſtantiæ ſunt. Vlterius aũt inquantũ corporeę ſunt vnum genus:& ſimiliter in
quantũ incorporeæ: & ſemp̱ in quolibet vſq; ad ſpecialiſſima, eſt menſura aliorum ſecũdum ratio
nẽ illius generis ſpecies q̄ cõſtituitur nobiliore differẽtia.ſed in indiuiduis ſub eadẽ ſpecie ſpecialiſſi
ma:q̄a nihil rei addũt ſuper ſpeciẽ:& in ipſis non eſt ordo dignitatis naturalis: nec ante nec poſt:
vt dicitur.v.Metaphy.ideo in illis nullũ eorũ eſt mẽſura aliorũ. Sunt aũt ad intellectũ dictorũ tria S
hic aduertenda.Primũ eſt q̄ mẽſura q̄ eſt ſcd̄m genus logicũ:nõ ita p̱prie & pfecte habet rationem
mẽſuræ ſicut illa q̄ eſt ſecundũ genus metaphyſicũ.In gn̄e.n.Metaphyſico id qđ eſt mẽſura in ſim-
plicitate quadam naturę cadit in diuiſione illius gn̄is & in illa ſtat, quam primo pricipaliter & im-
mediate ſignificat nomẽ gn̄is:a qua deficit natura quã ſignat mẽſuratũ & cadit in ratione cõpoſitis
ita q̄ nihil cõmune neq; re neq; ratione habẽt mẽſura & mẽſuratũ.Sed ratio & nomẽ gn̄is cõuenit
mẽſurato p̱ quãdam attributionẽ & imitationẽ ad menſurã:& non eſt inter illa niſi vnigeneitas imi
tationis p̱pter nimium exceſſum & ſupeminẽtiã naturæ vt ſignatur p̱ menſuram reſpectu eiꝰ vt
ſignatur per mẽſuratum.Propter qđ virtute pfectiſſime cõtinet mẽſura in ſe mẽſuratũ.& iter hęc
veriſſime habet rationẽ mẽſurę qđ eſt prima mẽſura ſub latiſſimo genere.ſ.ſub eſſe vt deus: quia ſe
toto eſt mẽſura totius mẽſurati: & non ſic aliqua aliarum.Deus eñ nihil aliud exiſtẽs q̄ eſſe,eſt mẽ
ſura cuiuſlibet eſſe inquantum eſt eſſe:licet eñ non inquãtum eſt aliq̄d eſſentia creaturę, Deus nõ
eſt eius menſura inquantum ipſe eſt eſſe:inquantũ tñ ipſe eſt aliquid ſcd̄m rationẽ differens ab eſſe,
eſt menſura cuiuſlibet:inquantum eſt aliquid:ſicut & eſt mẽſura ſubſtantię,inquantũ eſt eminẽter
ſubſtantia,& mẽſura noſtrę ſapiẽtiæ inquantum eſt eminenter ſapientia:& ſic ſe cæteris, q̄ ratione
nobilitatis quã importãt ſecũdũ nõia ſua transferunt̃ ad deũ.Subſtãtia aũt etſi inquantũ eſt ens ſe-
cũdũ totalitatẽ entitatis ſuæ quã ens primo ſignat eſt mẽſura aliorũ entiũ inquãtũ ſunt entia:non
tñ eſt mẽſura illorũ rõne eius qđ addunt ſecũdũ p̄dictum modum:ſed mẽſura ſecũdũ genus logicũ
q̄a non ſtat in ſimplicitate generis.Cũ enim dicit̃:Subſtantiarũ alia corporea: alia incorporea:incor
poreum qđ eſt menſura non ſtat in ſimplicitate ſubſtãtiæ: nihil addendo ſup̱ illud quod primo ſi-
gnat ſubſtantia:ſicut ſtat qđ eſt menſura ſub genere metaphyſico.Cum enim dicitur entium aliud
ſubſtãtia aliud accidẽs:ſubſtãtia nihil addit ſup̱ aliq̄d ſignificatũ nõie entis quia nihil ſignat primo
niſi ens qđ eſt ſubſtãtia.& ſic cũ incorporeũ ſit mẽſura corporeorũ nõ ſcd̄m ſe totũ hoc eſt menſura
neq; illud mẽſuratũ,quia incorporeũ nõ eſt mẽſura illius niſi inquãtũ eſt ſubſtãtia:nõ inquãtũ eſt
talis ſubſtãtia ſcd̄m rationẽ ſuę differẽtię quã addit ſupra genꝰ.Silr̃ nec corporeũ eſt mẽſuratũ ni
ſi ratiõe qua eſt ſubſtãtia ſimplr̃:nõ ratiõe differẽtię ſuę. Ratiõe.n.differẽtię vna nõ eſt ĩ illa aliquo
modo neq; ſcd̄m eſſe nobilius neq; alio modo:licet vna differẽtia ſit nobilior q̄ alia: ſed ſolũmodo
eſt in illa virtute vt in nobiliori ĩquãtũ eſt nobilior ratio ſubſtãtialitatis deſcẽdens in ſpeciẽ p̱ diffe
rentiã nobiliorẽ q̄ p̱ differentiã minꝰ nobilẽ. Secundũ autẽ qđ hic eſt aduertẽdũ eſt q̄ aliter deſcẽ T
dit genꝰ qđ eſt ſubſtãtia ĩ ſpecies corporeas & ĩcorporeas. In iſtis.n.deſcẽdit p̱ ſolã formã ſeparatã
quã addit differẽtia ſuper formã generis & ſup̱ ſolam formã: in illis autẽ per formã differẽtię quæ
recipitur in materia.Et ſic nõ per ſolam formã ſed etiã per materiã quę facit q̄ corporeũ ſit genus
ſubalternũ nõ ſolũ logicũ ſed naturæ.& ſic etiã nobilius eſſe habet ſubalternũ in incorporeo:quia
in illa deſcẽdit per differẽtiam q̄ eſt forma immaterialis:& ſic manet in illo forma imaterialis:q̄ in
corporeo:quia in illa deſcẽdit p̱ differentiã q̄ eſt forma materialis.& ſic ſit quodãmodo ĩ illo forma
materialis.Propter qđ,vt dictũ eſt,ĩcorporeũ mẽſura eſt corporei.Scd̄m autẽ iſtos diuerſos modos
deſcẽdendi genus ĩ ſpecies diuerſificat̃ ratio mẽſurę ſumẽdę ĩ genere corporei & in gn̄e incorporei:
quia eñ vt alibi declarauimus ĩ gn̄e incorporei quãto differẽtia prius ſtat cõſtituẽdo ſpeciẽ ſpecia
liſſimã:tanto ſpeciẽ perfectiorem conſtituit: & ipſa in ſe eſt perfectior: & quãto tardius conſtituit
ſpeciem ſpecialiſſimã: ſed prius cõſtituit ſpeciẽ ſubalternã q̄ per vlteriorẽ differẽtiã deſcẽdit quouſq;
p̱ueniat̃ ad ſpeciẽ ſpecialiſſimã:tanto cõſtituit ſpeciem imp̱fectiorẽ & ipſa eſt in ſe imperfectior:ita
q̄ in incorporeis ſpecies ſpecialiſſima q̄ plures differẽtias in ſe colligit,& in quã vltimo deſcẽdit ge-
nus illa eſt ip̱fectiſſima:& illa in quã vnica differẽtia deſcẽdit genꝰ,illa eſt ſimpliciſſima & perfectiſſi

ma omniū aliarū pfectiones in ſe cōtinēs, inquātū ſunt ſubſtantiæ ſub rōne eminentiori. & ideo illa
ſpecies eſt mēſura aliarū in gn̄e incorporeorū. In gn̄e aūt corporei quāto differētia pri⁹ ſtat cōſtituē
do ſpeciē ſpecialiſſimā: tāto ſpeciem imꝑfectiorē cōſtituit & ipa i ſe eſt imꝑfectior. Et quāto tardius
cōſtituit ſpeciē ſpecialiſſimā: ſed pri⁹ cōſtituit ſpeciē ſubalternā q̄ p vlteriorē differentiā deſcendit,
quouſq̧ ꝑueniat ad ſpeciē ſpecialiſſimā: tāto cōſtituit ſpeciē ꝑfectiorē: & ipſa in ſe eſt ꝑfectior. Ita ꝙ
in corꝑeis ſpecies ſpecialiſſima, q̄ plures differētias colligit in ſe: & in quā vltimo deſcēdit genus: illa
eſt ꝑfectiſſima oīm aliarū ꝑfectiones in ſe cōtinēs i vna ſimpliciſſima re ſcd̄m ꝙ corporea. licet plures
contineat intētiones. Et iō illa ſpecies eſt mēſura aliarū in gn̄e corporeorū: vt eſt ſpecies humana ſe
cūdū ꝙ corporea: & habet ꝑfectius rōnē mēſurę reſpectu oīm corporeorū: qa ſcd̄m oēm rationē. ſ.
& ſcd̄m rōnē corporei mixti, & ſcd̄m rōnē aīati vegetabilis & ſenſibilis: licet ſcd̄m rōnē rōnalis nul
lius ſit mēſura: qa p illā differētiā ab aliis diſtīguit̄ & mēſurat̄ ꝑ mēſurā īcorporeorū: eo ꝙ aīa rōna
lis ſcd̄m rōnalitatē infima eſt intelligētiarū: & p ipſam eſt cōfiniū īcorporeorū & corporeorū ꝑ diffe
rētias alias: cū tn̄ mēſura incorporeorū nō eſt mēſura aliorū niſi ſcd̄m rōnē ſubſtātię vt dictum eſt.

V Tertiū eſt, qd̄ hic aduertēdū eſt, ꝙ cū īdiuidua ſub eadē ſpecie nō poſſunt habere rōnē mēſurę ra
tione qua indiuidua: qa nullū eorū pōt eſſe aliorū mēſura: vt dictū eſt: ꝙ nihil eſſe habet mēſura ni
ſi rōne formę ſpeciei & hoc ſpecialiſſimę ſolū: qa i illa eſt ſola ꝑfectiōis rō. Q; ſi rō mēſurę ſit i vnico
indiuiduo: hoc eſt ſolū p accidēs. ſ. qa ſpēs nō ſubſiſtit i alio: q̄ tn̄ poſſet vt habitū eſt ſupra eē in plu
rib⁹: vt patet i corpore orbis primi qd̄ ponit̄ mēſura oīm corporū ſcd̄m ꝙ ſunt corpa: & in prio an
gelorū: ſi ſit vnicus ſub ſua ſpecie: ſi tn̄ ſit ponere aliquē primū & ſupremū. Qd̄ dico ſed non aſſerēn
do: ſi enim eēt aliqua ſubſtātia ſeparata, q̄ eſſet mēſura aliorū, in ipſa eſſet ſtatus. Sed ſecūdū articu
lū quēdā damnatū Pariſii nulla creatura habet ſtatū in ſupremo: qm̄ ſupior ea eſſe pōt, eo ꝙ in infi
nitū ſemꝑ diſtat a ſubſtantia increata. Sed in infima eſt ſtatus. ſ. in anima rationali. propter qd̄ aliq
ponūt eam eſſe mēſuram oīm ſubſtantiarū ſeparatarū. qa dicit Auerr. ſi ignoratur intellectus poſſi

X bilis tunc nō ſcitur numerus ſubſtātiarū ſeparatarū. Item qa vt argutū eſt tunc diabolus lucifer
eſſet mēſura oīm ſecūdū opinionē illorū q dicūt ipm̄ fuiſſe ſupremū angelorū: an i infinitum proce
deret ꝓceſſus angelorꝫ ſcd̄m ꝑfectius & ꝑfecti⁹: & ſic ſcd̄m ſpecies diuerſas: nō video. Sed video ꝙ ſi
ſic ſit ꝙ tūc infinitę ideę angelorū ſunt in Deo & ſilr̄ infinitę eſſentię ſpecierū angelorum ſunt i ei⁹
notitia: licet non ſit ponere aliquē vltimū in actu ꝑpter ꝓceſſum in īfinitum. qd̄ ſi ſit, nō video qn
vniuerſitas illarū eſſentiarū etiā in infinitū diſtat a diuina eſſentia: ſicut & q̄libet illarum ſecūdum
ſe: vt extra illam eadē ratione ſit ponendū aliā omnibus, q̄ ſunt in illa, ſupiorem quę pōt ſimiliter ſi
eri ſcd̄m actū a Deo: & ſic etiam i infinitum: vt eſſet alia infinitas talium eſſentiarum in diuina no
titia & ſimiliter idearū earūdem: & ſic in infinitum eſſet ponere infinities infinitas ideas in Deo, &
infinities infinitas eſſentias angelorum in diuina notitia. Nec ſufficit dicere ꝙ illa ſumma infinita
rum eſſentiarū a diuina eſſentia diſtat diſtantia infinita: cōſiderādo diuinam eſſentiam vt eſt eſſen
tia nō tamen conſiderādo ipſam vt eſt idea. Quia. ſ. ſicut infinitę eſſentię angelorū ſunt infinita co
gnita in diuina notitia: ſic ſunt earum infinitę ideæ in diuina eſſentia: & ſic inquātum eſt vtrobiq̧
infinitas non diſtant oīno ſed æquiparantur licet diſtent in infinitum quo ad eſſentiā maxime cu
iuſq̧ illorum ſecūdum ſe. & ſic quia ratione numerorū eſt æquiparatio, nō eſt proceſſus in infini
tum ſup totam ſummā prædictā: licet ſup quēlibet ſingulariter datum procedit proceſſus in infi

Y nitū. Reſpōdendū eſt eñ ꝙ ſicut numerus infinitus eſſentiarū ęquiparatur numero idearum: ſic
vnitas eſſentię cuiuſq̧ illarū æquiparatur vnitati ideę ſuę. ſicut ergo nō obſtante iſta æquiparātia
ſcd̄m rationē vnitatū qua vnitati eſſentię reſpondet vnitas ideæ: vt ꝙ vnitati eſſentię cuiuſlibet an
geli vnitas ſuæ ideæ reſpōdet: propter diſtantiā tamē infinitā inter eſſentiā cuiuſq̧ angeli & eſſen
tiam diuinā eſt ſumere eſſentiā angeli ſpecificā: vnam ſuper alterā in infinitū: ſic non obſtante illa
æquiparantia ſecūdum rationē infinitatū qua infinitati eſſentiarū reſpōdet infinitas idearū vt ꝙ
infinitis eſſentiis ſpecificis angelorū reſpondēt infinitę ideę: propter diſtantiā tamē infinitam illarū
eſſentiarū infinitarū, inquantū ſunt eſſentię ab eſſentia diuina, eſt eadem ratione ſumere ſup quālī
bet ſummā infinitarū eſſentiarū angelorū aliquā eſſentiā angeli ſuperiorē. Semper enim æque infi
nita diſtantia manet inter quācunq̧ vnam eſſentiā datam & quācunq̧ ſummā infinitarū eſſentia

Z rum angelicarū ad diuinā eſſentiā: & ſic bene procedit argumētatio iam inducta. Nō video ergo
poſſe abſolui infinitā diſtantiā creaturę ad deū per hoc ꝙ ſit ſemꝑ ſumere angelū ſup angelū in in
finitū: niſi aliqua eſſentiarū infinitas adęquet quoquo modo infinitatē diuinę eſſentiæ: non tm̄ quo
ad numerū eſſentiarū: ſed etiam quo ad quātitatē perfectionis ipſius eſſentię vt eſt eſſentia. Videat
ergo qui poterit ſi infinities infinitę eſſentię creaturarum poſſunt adæquare illam infinitatē: ita ꝙ

remaneat diſtantia infinita inter illas:& an ſumẽdo vnum incõueniens,ne.ſ.ponatur finita diſtan-
tia inter creatorẽ & creaturã : incidatur in aliud.ſ.ꝙ in infinitum angelorũ perfectio & ſimplicitas
procedit:& ꝙ ſic vniuerſitas aliqua creaturarum poſſet adæquare diuinam infinitatẽ quo ad per-
fectionem & ſimplicitatem eſſentiarũ. Videat ergo qui poterit an ſit inconueniẽs ponere primũ &
ſupremũ angelum:& manere illam infinitam diſtantiam:quia æqualiter videtur manere:etſi pro-
ceſſus ponatur procedere in infinitum. Quãtum enim nunc diſtat diuina ſubſtantia a nouem ge-
neribus accidentiũ,tantũ diſtaret ſubſtantia ſimpliciter ab accidente: etiam ſi ponatur ꝙ in infini-
tum poſſet ꝓcedere ꝓceſſus,vt ſemꝑ genus accidẽtis aliud & aliud nobilius & nobilius fieri poſſet.
nunꝙ̃ enĩ infinitas generum accidentis poſſet attingere dignitatem eius quia eſt eius menſura ſe-
cundum naturam.Et ſimiliter quãtum diſtat infima ſubſtantia puta materia a deo:tãtum differt
ſupremus angelus non ſolum qui factus eſt ſed etiam qui fieri poſſet:quia licet inter creata finita
ſecũdum ꝙ inter ſe comparẽtur,ſecũdum hoc ꝙ ſunt finita magna eſt diſtantia ſecũdum gradus:
inter ipſa tamẽ ſecũdum ꝙ comparantur ambo ad deum ad quem habent diſtantiã infinitam,nul
la eſt diſtantia maior inter vnum eorum & deum,& inter alterũ eorum & deum:quẽadmodum ſi
duę lineę coniunctæ in aliquo puncto ambæ eſſent infinitę ex parte vna,& finitę ex altera,quantũ-
cunq; vna earum excederet alteram ex parte illa qua ſunt finitę:æqualiter tamen eſſent infinitę ex
altera:& a partibus finitis ſignatis in dictis punctis æqualiter diſtaret quicquid in infinitũ vel infi
nite diſtaret ex parte alia:quia ex parte infinitę diſtantię nõ eſt comparatio ſecũdum magis,nec ſe
cundum minus,nec ſecundum æquale.inter ſe tamen ſeſe haberent finita ſecundum exceſſum.&
qualis eſſet exceſſus ſecũdum ſitum in corporalibus & lineis:talis eſt in ſpiritualibus ſecũdum na-
turæ gradus.Sed qualitercunq; res ſe habeat in hoc,tamen ſi aliquis angelus ſecundum aliquam
ſpeciem vel aliqua ſpecies angelorum eſſet menſura omnium angelorum ſimpliciter : reuera non
poſſet fieri ſuperior:quia ſtatus eſt in menſura ſimpliciter . Nihilominus tamen quia angelus ſu-
perior ſemper in dignitate ſuperior eſt inferiore:ille ſecũdum hoc manet menſura illius.quodlibet
enim genus vt iam dixi habet ſuam propriam menſurã in ſpecie nobilioris differentię licet ſit alia
ſuperior:vel poſſet eſſe etiã in infinitũ . ſcđm enim hunc modũ menſura prima accidentis in eo ꝙ
habet eſſe,deus eſt:in eo tamẽ ꝙ eſt ens pertinens ad pręcamẽtum:ſubſtantia quę eſt in prædica
mẽto eſt ei⁹ mẽſura etiã ratiõe generis:licet aliq dicãt ꝙ nõ ſit ita. Qđ aũt dicũt aliq ꝙ aĩa ratio A
nalis ſit menſura angelorũ:hoc omnino eſt contra rationẽ mẽſuræ:de cuius cõditione eſt eſſe per-
fectiſſimũ vt habitum eſt ſupra.Et qđ dicit Auerro.ꝙ ignoto intellectu poſſibili ignoratur nume-
rus ſubſtantiarũ ſeparatarũ:hoc nõ dicit quia per eius notitiã vt per mẽſurã cognoſcitur : qđ etſi
eſſet verũ nõ tamẽ per eius notitiã cognoſcitur numerus earũ:quia mẽſura nõ facit notitiã ſcđm
rationẽ differentiarũ qua inter ſe diſtinguũtur mẽſura & mẽſuratum niſi in ſolo Deo vt dictũ eſt.
Sed id dicit Auerrois quia intellectus poſſibilis eſt vna ſubſtantiarũ ſeparatarũ:qua nõ cognita im
Reſponſio. poſſibile eſt ꝙ omnes ſint cognitę. Tunc deſcendendo ad propoſitũ:dico ꝙ ſicut in ſubſtantiis in B
quolibet genere eſt ponere menſurã & mẽſuratum ſic & in accidẽtib⁹: quare cum ponẽdo æua dif
ferre ſcđm differẽtiam angelorum eſt vnũ genus ſubalternũ æuorum ſicut & angelorum : ſecun-
dum eundẽ modum quo eſt ponẽdum vel nõ ponẽdum menſuram vnam angelorũ ſcđm ſubſtan
tiam in vna ſpecie angeli:ſic eſt ſimiliter ponẽdum in ęuis,ponẽdo.ſ.vel non ponendo æuum illius
eſſe mẽſuram aliorum æuorũ: ſed nullo modo aliorum æuiternorũ propter menſurę æquiuocatio
nem vt habitum eſt ſupra. Vnde negãtes aliquã ſpeciem angeli eſſe ſcđm ſubſtantiã aliorum men
ſuram,negant æuum cuiuſcunq; eſſe mẽſuram aliorum æuorum. Si autẽ poneretur & liceret po-
nere vnam ſpeciem angeli tanꝙ̃ ſuperiorẽ: reuera æuũ illius cõſimiliter deberet poni menſura om
nium æuorum.Nihilominus tamẽ ſicut in ſpeciebus angelorũ quæ ſunt,eſt ponere aliquod genus
angelorũ qđ nõ eſt minus,ſiue ſuperiores ſiant ſiue non,ſcđm illud genus ſaltem eſt ponere vnam
ſpeciem mẽſuram aliarum,& æuum illorum aliorũ æuorum.Qđ autẽ aliqui dicunt ꝙ licet nõ ſit
vnum æuum omniũ æuiternorũ hoc eſt mẽſura eorũ aut ſuorum æuorum: reducũtur tamen in
vnam mẽſuram primã omniũ quę eſt æternitas:qđ verum eſt:nihilominus tamẽ præter illam quę
eſt extra genus logicum:quęrendę ſunt ꝓprię in quolibet genere logico:quẽadmodũ in genere co-
Ad ſm prĩ. lorum ponit̃ mẽſura albus color. Qđ arguit̃ ſi angelus vnus eſſet mẽſura aliorum,& eius ęuum C
aliorum ęuorũ:ille eſſet lucifer:& videtur incõueniens ꝙ ſit mẽſura bonorum angelorũ:hoc certe
verum eſſet ſi ratio menſurę ſumeretur ſecũdum rationẽ gratiæ.nunc autẽ non ſic eſt.ſed ſumitur
ſecũdum rationẽ naturę quã non mutat gratia:nec in Lucifero deleuit culpa:propter qđ nullum
eſſet incõueniens ipm & ſuũ æuũ ponere mẽſuram aliorũ angelorũ.ſ.beatorũ & ęuorũ ipſorum.

CIrca tertium arguit ꝙ angelus naturaliter poteſt videre corpus Chriſti ſub ſa- Queſt.xii.
cramento:quia ſenſus viſus poteſt videre album colorẽ & nigrũ in corpore ali- Argu.prin.
quo:ſed ſi albus color vertatur in nigrũ: adhuc videbit ipſum nigrũ colorẽ ĩ cor-
pore eodem.quare cũ angelus ꝑ intellectũ poteſt naturaliter videre ſubſtantiam
panis & corpus Chriſti: ſi vertatur ſubſtãtia panis in corpus Chriſti ſub ſpecie
bus panis adhuc videbit ipſum Chriſti corpus ſub illis : hoc autẽ eſt videre ip-
ſum ſub ſacramẽto.ergo &c. Contra,quia diabolus poteſt naturaliter videre In oppoſitũ.
qđ angelus bonus,diabolus ergo poſſet videre myſteriũ ſacramẽti naturaliter:cõſequẽs eſt falſum:
D quia tunc non eſſet myſterium.ergo &c. Dicẽdum ꝙ myſteriũ ſiue ſacrum ſecretum huius ſacra Reſponſio.
menti in tribus conſiſtit:quorum primũ eſt conuerſio panis in corpus Chriſti.Secundũ quomodo
qđ fuit anteq̃ eſſet ibi corpus Chriſti nõ eſt annihilatũ:ſed eſt aliquid ĩ corpore Chriſti:ſiue aliqđ
eſſe habet ĩ illo:ſiue eſſe illius qđ eſt corpus Chriſti aliquo modo conuenit ei qđ fuit ſubſtãtia pa
nis:ſcđm qđ tactũ eſt ſupra.Tertiũ quomodo corpus Chriſti habet eſſe ſacramentaliter ſub ſpecie
bus illis ſub quibus fuit prius ſubſtantia panis. Et ad nullũ iſtorum poteſt ſe extendere videre an-
geli naturale:quia qđlibet illorum eſt qđ ſupernaturale.Non eñ poteſt videre illam tranſmutatio
nem:licet poteſt videre defectũ ſubſtãtię panis ſub illis ſpeciebus:nec poteſt videre naturaliter quo
modo eſſe aliqđ cõueniat in corpore Chriſti,ei qđ prius fuerit ſub ſpeciebus panis.Nec etiam ter-
tio poteſt videre quomodo corpus Chriſti eſt ſub ſpeciebus panis:& etiã an ſit ibi:quia nõ eſt ibi ꝑ
ſe niſi ratione ſubſtãtię,quę licet ex ſe viſibilis ſit naturaliter angelo per intellectũ: non tamẽ vt eſt
ibi ꝑ accidẽtiũ cõcomitantiã:ſed ſolũmodo vt eſt alibi ꝑ accidẽtiũ in loco ꝓprio ſignationẽ.& ſecũ-
E dum hoc cõcedenda eſt ratio ſecũda. Ad primã de videre album & nigrum:dicẽdum ꝙ licet ſen Ad pti.pri.
ſus viſus poſſit videre album & nigrum ſeorſum in aliquibus corporibus diuerſis,non autẽ in eo
dem ſecundũ idem:tamẽ ſi album vertatur in nigrũ licet adhuc videat ipſum nigrũ vbi prius vi-
dit ipm.ſ.in corpore in quo prius vidit ipm:non tamẽ videt ipm ſub quãtitate ſiue in quãtitate in
qua vel ſub qua prius vidit album.& ſimiliter in propoſito:licet angelus videt corpus Chriſti vbi
prius vidit.ſ.ſub propriis dimẽſionibus:non tamẽ ſub ſpecie ſacramenti vbi prius ipſum nõ vidit.

CIrca quartum arguit ꝙ in dęmonibus cadat obliuio,ſic.Augu.dicit ſexto Muſi- Queſt. xiii.
cę.Species quę eſt in memoria q̃ cito ineſt incipit labi: & hoc cauſat obliuionem: Argu.prici.
quare quia dæmon cognoſcit per ſpeciem ſiue quę eſt habitus ſiue aliquid aliud
(in hoc enim nulla eſt differẽtia) poteſt obliuiſci. Contra, in ipſo nulla euenit In oppoſitũ.
deletio: nec per ſe naturaliter,quia in ipſo nihil naturaliter productum eſt:nec ꝑ
accidẽs:quia nec per ſubiecti corruptionem: quia ipſe incorruptibilis eſt: nec per
F actus ceſſationẽ quia per actus nihil in ipſo generatũ eſt.ergo &c. Dicendũ ꝙ in Reſponſio.
diabolo ſicut & in angelis bonis duplex habetur ſcientia.Vna ab æterno ſuo ſiue ab initio ſuę crea
tionis,pure ſpeculatiua circa æterna & rerũ oĩm vl'es eẽntias:q̃ ei naturalr eſt ĩdita a ꝓducẽte ipm
ĩ eſſe.Altera ex tẽpore practica ſiue experimẽtalis,acqſita ex factis & cõtingentibus particularibus.
De prima dico ꝙ circa eã in dęmonibꝰ nulla oĩno cadit obliuio:quia ſicut integra ipſis manẽt natu
G ralia vt dicit Dionyſiꝰ.iiii.cap.de Di.no.ſic ĩtegra manet & talis notitia. De ſcđa dico ꝙ hęc tria
differũt,neſciẽtia,ignorãtia,& obliuio:qm̃ oĩs ignorãtia & obliuio eſt neſciẽtia:ſed nõ cõuertitur:qui
eñ ignorat aliqđ aut oblitꝰ eſt eiꝰ neſcit illud:qđ eñ aliqs nũq̃ ſciuit,neſcit:nõ tñ ignorat aut obli
tus eſt:qa nunq̃ illud ſciuit.Ignorãtia aũt & obliuio ꝓprie loquẽdo ꝑſupponũt habitũ fuiſſe vel ad
minꝰ q̃ ad ignorãtiã potuiſſe fuiſſe.De neſciẽtia verũ eſt ꝙ eſt ĩ dęmone:qa multa potuiſſet ſciuiſſe
ſi ſtetiſſet q̃ nunq̃ poſtea ſciuit.Multa etiã ſunt ſcibilia deo de ſe ipſo q̃ nõ poſſunt ſciri mõ quo deꝰ
illa ſcit a creatura.Et ſic quo ad illa diabolꝰ habet neſcientiã.Quæ ſi largo modo poſſit dici obliuio
talis obliuio cadit in dæmone ex merito peccati ſui.dicente Grego.iiii.lib.Moral.ſuper illud Iob.iii.
Obſcurent eum tenebrę & vmbra mortis.Per vmbram mortis obliuio debet ĩtelligi:quia ergo apo
ſtata angelus ęternę obliuioni traditur,vmbra mortis obſcuratur.Obliuio autem proprie dicta eſt
carentia notitiæ prius habitę per deletionẽ interius illius quo eam habuit,ſiue ponatur fuiſſe ſpeci
es ſiue habitus.& quia in ipſo interius nulla poteſt fieri deletio eorũ quę a creatura & ex creatio-
H ne naturaliter habuit,idcirco in ipſo nulla ꝓprie loquẽdo cadit obliuio. Ignorãtia autẽ tripliciter
cauſatur.Vno modo,quia aliquis neſcit aliqđ qđ potuit ſcire & addiſcere:ſed noluit,faciẽdo qđ eũ
ab addiſcendo impediuit,vel impoſſibilem ad addiſcendum reddidit.Alio modo quia per deletionẽ
alicuius quo ſciuit interius eſt oblitus ſimpliciter.Tertio modo quia propter paſſionem ſuperuenien
tem non aduertit ad tempus.Primo modo dico ꝙ multa ignorat quæ modo ſciunt beati angeli. Se

cũdo modo nihil ignorat ſicut nec ꝓprie eſt oblitus.vt eñ alibi dixi:angelus ꝑ habit⁹ innatos,co‑
gnoſcit rerũ vniuerſalia:ꝑ quę abſq; oĩ ſua ĩmutatiõe cognoſcit eoꝶ ſingularia ſcd̃m ꝙ ſuccedũt ſi‑
bi & ſcd̃m ꝙ cõtingũt in tẽpore. Sed ex illis Tertio modo aliquãdo cognoſcit aliqua certa experiẽ‑
tia cõiecturali qbus opinãter adhęret.puta de Chriſto ꝙ erat filius dei:ſupueniẽte tamẽ motu iræ
& inuidię opinat⁹ eſt contrariũ:& ſic ad horã ignorauit qd̃ prius ſciuit.Aut forte qd̃ aliquãdo ve‑
re ſciuit ex habitu interiore:vt ꝙ deus iuſtus eſſet: per paſſiones obnubilatus ad horã ſine variato‑
tione facta ĩ habitu:ſed ſolũ ĩ actu mẽtis potuit aliquãdo ad horã ignorare qd̃ pri⁹ ſciuit. Q; eñ I
ad actus mẽtis & volũtatis in ĩp̃o ponat̃ mutatio,nullũ eſt incõueniẽs.Et hoc modo ignorãdo lar‑
ge loquẽdo appellãdo ignorantiã hanc ad tẽpus obliuionẽ,in ipſo cadit obliuio:alias autẽ nõ.quæ
†Saracenus. in bonis angelis nequaq̃ cadit:quia in ipſis nõ prouenit aliqua paſſio obnubilãs.Vnde Ioãnes †Da‑
maſcenus.iiii.cap.Cæl'.Hierarch. loquens de dęmonibus & de obliuione ipſorum proprie dicta,di‑
cit ſic.Angeli ſemp diſcere poſſunt ſed nunq̃ obliuiſci,& ſequitur.Malitiam omnẽ ſuperat & obli‑
uionem. Per iam dicta circa corpus quæſtionis patent argumẽta vtriuſq; partis.

SEquuntur quæſita ſpecialiter pertinentia ad hominẽ.& erat vnum pertinẽs ad
ſtatum ſeparationis animę hominis a ſuo corpore:& plura alia pertinẽtia ad ſta‑
Quęſt.xiiii. tum coniunctionis eius cũ corpore. Illud vnũ erat. Vtrum anima ſeparata non
Argu.prin. impedita ſuo corpori oĩno diſpoſito propria virtute poſſet reuniri.Et arguitur
ꝙ non.quia vt videtur ſicut anima ſe habet ex ſe ad ſeparãdum ſe a ſuo corpo‑
re ſic ſe habet ſeparata ad reuniendũ ſe illi:ſed anima a ſuo corpore nõ poteſt ſe
In oppoſitũ. ſua propria virtute ſeparare:quia naturale ſibi eſt eſſe ĩ corpore.ergo &c. Con‑
tra.anima ſeparata naturaliter inclinatur ad ſuum corpus ſecundum Auguſti.(vt alias expoſui‑
mus)& ſi nõ impediatur poteſt ſe applicare illi ſicut & alii,& intrare ipſum in intimis. Forma au‑
tem naturalis non poteſt ſic intrare materiã propriam niſi ei vniatur vt forma & actus.ergo &c.
Reſponſio. Dicẽdum ꝙ cum anima non ſit forma educta de potẽtia materię, immo ꝑ hoc corpori infundat̃ K
ꝙ in eo creatur ac ſi de potentia eius educi poſſet & ꝑ hoc diuina actione eſt ei præſens vt ꝓprio
perfectibili,& vt propriũ actiuũ ſuo ꝓprio paſſiuo:Dico quo ad actionẽ qua recipit paſſum actum
primũ qui eſt eſſe,quẽ aĩa ex ſeipſa agit naturaliter in proprium corpus cum ſic ei eſt approxima‑
ta:& per hoc ei vnitur,& inhęret naturaliter vt perfectio perfectibili agendo actionem perficiendi
in eſſe primo,qd̃ ꝑficiendo dat corpori ſeipſa:quẽadmodũ calidum approximatum calefactibili agẽ‑
do actionem perficiendi in eẽ ſecundo qd̃ dat paſſiuo calore quem agit in ipſo. Proprium enim acti‑
uum approximatum proprio paſſiuo:impoſſibile eſt non agere ſuam ꝓpriam actionem.Nec differe
ex parte animę in animando & calidi in calefaciendo niſi ꝙ anima ſeipſa animat & perficit & natu‑
raliter vnitur perfectibili : calidum autem non niſi calore quem in paſſo generat.& ſic anima vni‑
ta cõmunicat ei vires ſuas vt forma materię.Ideo dico ꝙ parata materia ſine corpore ſicut erat ha‑
ctenus,cũ non impedita,põt ſe intimare corpori ſuo diſpoſito & pſentẽ facere ſicut & cuilibet alte‑
ri corpori:cũ aũt intimata fuerit ſic illi:quia ex ſe naturaliter ſe habet ad ipſum ſicut propria & na‑
turalis pfectio ad ſuum ꝓprium & naturale perfectibile:& ſicut ꝓprium actiuum ad ſuum propriũ
paſſiuum in recipiendo actum primũ qui eſt eſſe:vt dictum eſt:naturaliter ſecundũ modũ iam di‑
ctum,vnit ſe tali corpori & agit in ipſum actum primũ qui eſt perficere & creare eſſe . Ita ꝙ licet
aĩa non impedita voluntarie trãſferat ſe in ſuum corpus & ei intimetur: per hoc tñ non vnitur ei.
Sic.n.tam aĩa q̃ angelus poſſunt ſe transferre in lapidem & intimare ſe illi aliquid aliud agendo cir‑
ca ipſum q̃ actum primum qui eſt dare eſſe.Sed ſic intimata volũtarie corpori ſuo diſpoſito: & ſic
approximata vt naturale actiuum naturali paſſiuo,naturaliter non voluntarie niſi voluntate con‑
comitante vnitur corpori:& agit in ipſum actum primum qui eſt perficere & dare eſſe primũ ſub‑
ſtantiale.Et hoc quemadmodũ ſi ſub ſpeciebus ſacramenti altaris virtute diuina operante reuerte‑
retur ſubſtantia panis & debito modo diſpoſita appropinquaretur ſic illis ſpeciebus:illę ſpecies na‑
turaliter ſe reunirent ſubſtantiæ panis agendo circa ipſam actum perficiendi & dandi actum qui eſt
eſſe ſecundum accidentale.& etiam quemadmodum graue non impeditum poteſt ſe facere deor‑
ſum:& attingens deorſum illi ſe vnire & in ipſo quieſcere.ſic enim anima non impedita voluntario
appetitu & amore ad ſuum corpus(ſecundum ꝙ dicit Auguſti.Amor meus,pondus meum,eo fe‑
ror quocunq; feror)poteſt ſe transferre ad ſuum corpus & illi ſe intimare & ſic vnire vt quieſcat
& terminetur eius appetitus:& hoc eſt reunire ſuo corpori. Sed quodammodo aliter hoc contin‑ L
git in graui,aliter in anima : quia graue per idem pondus naturale grauitatis quo fertur deor‑

ſum vnit ſe centro & quieſcit in illo. Anima autem non ſic: quia ipſa per pondus amoris volun-
tarii fertur ad ſuum corpus & ei intimatur. Per pondus autem amoris naturalis ei vnitur: & qui
eſcit eius appetitus voluntarius & naturalis in vnione cum ipſo. & ſic propria virtute poteſt non
impedita ſe transferre ad ſuũ corpus & ei ſe vnire: ſed alia & alia vt patet ex dictis. & ſcd̃m hoc cõ
M cedenda eſt ſecũda ratio. Ad primã ꝙ nõ poteſt ſe ſeparare a ſuo corpore quare nec vnire: Simili Ad arg. pri.
ter poſſet argui ꝙ graue non poteſt ſe ſeparare a centro vt aſcendat ſurſum, quare nec vnire deſcẽ
dendo deorſum: Dicendũ ꝙ nõ eſt ſimile: quia ſola voluntate nõ poteſt facere ſuũ corpus indiſpo-
ſitum ad ſe conſeruãdum etiã ſi vellet contra naturale ſuũ deſideriũ quo vult eſſe in corpore. pro-
pter qđ non poteſt ex ſe recedere: quia ſine indiſpoſitione naturali nõ poteſt naturaliter recedere:
eo ꝙ non poteſt recedere non naturaliter: ſicut nec ecõuerſo intrare ſi eſſet indiſpoſitũ. Indiſpoſitũ
eñ intrare nõ poteſt nec manere in eo: diſpoſitum autẽ non poteſt relinquere: & poteſt ipm̃ intra-
re. per inſtrumẽta tamẽ & mẽbra corporis poteſt ſuum corpus facere indiſpoſitũ & ſic recedere ſi-
cut faciũt occidentes ſe. nullo tamen modo indiſpoſitum ex ſe poteſt facere diſpoſitum.

SEquuntur quæſita pertinẽtia ad coniunctũ ex corpore & aĩa in homine. & erat
vnum pertinẽs ad hominẽ damnatũ: plura autẽ alia pertinẽtia ad hominẽ via-
torem. Illud vnũ erat vtrũ ceſſatio motus cæli poſt iudiciũ erit cauſa incor- Quæſt. xv.
ruptionis corporũ damnatoꝶ. Et arguitur ꝙ ſic: quia cauſa illius nõ eſt ex par Argu. pri.
te corporis: eo ꝙ nullã habet dotem incorruptibilitatis: Neq̃ ex parte ignis: qa Secũda pars
nõ impeditus quin faciat ad corruptionẽ qđ in ſe eſt. ꝙ ergo incorruptũ manet
nõ eſt niſi quatenus corruptio eius dependet a motu cæli. ergo &c. Contra: omnis paſſio magis In oppoſitũ.
facta abiicit a ſubſtantia niſi ſit virtus impediens: ignis corporibus damnatorũ maximã infert paſ-
ſionem: ergo ſi nõ eſſet impediens abiiceret a ſubſtãtia: & ſic finaliter corrũperet. nõ impedit quies
N cæli: quia defectus eſt & ſola priuatio. ergo &c. Dicunt aliqui ſupponẽdo duos primos modos im Opi. q̃rũdã.
mutationis ſupra expoſitos: ꝙ oĩs immutatio realis ad motũ cæleſtem reducitur vt ad motũ pri-
mi motoris, mediante quo virtutem motiuam influit cuilibet mouenti poſteriori, ſine qua penitus
non moueret neq̃ ageret. Propter qđ cælo non moto nihil realiter immutari poſſet ab agente na-
turali: & ideo corpora humana damnatorũ & beatorũ neceſſe erit incorrupta manere inęternum:
quia ſublatũ eſt principiũ mouens & corrũpens. Sed in beatis per plenam ſubiectionẽ corporis ad
animã & ꝑ donũ gloriæ ſpecialiter ab omni corruptione prẽſeruabũtur. Immutatiõe autẽ intẽtio-
nali quia reducit̃ ad non immutatũ intentionaliter: ſicut immutatio realis reducit̃ ad non immu-
tatum realiter: bene poteſt cælũ mutari etſi ſtet: & ideo ipſo ſtante bene poſſet fieri immutatio intẽ
tionalis ſecundũ ſenſum. propter qđ corpora damnatorũ non immutabũtur realiter ſed intẽtiona
O liter tm̃. Qꝫ ſtante cælo oĩs motus excepto illo qui fit per immutationẽ intentionalẽ ceſſaret: fal- Cõtra opi.
ſum eſt oĩno: ſtante eñ cælo ſi graue eſſet ſurſum nullo impediente deſcẽſum impoſſibile eſſet ibi
quieſcere: quia eſſet perpetua violenta quies ſine aliquo inferente violẽtiam: qđ falſum eſt: deſcẽde
ret ergo. Similiter aĩal ſtante cælo nõ impedireť a ſuo motu ꝓgreſſiuo: cum etiam dicit Auerro. ꝙ
iſti motus eſſent in vacuo. Similiter aĩalia quę reperirẽtur viua in hora ſtatus cæli, ſemꝑ & inęter-
num viuerent naturaliter. Similiter ſi eſſent inuenta mortua cadauera ipſorũ inęternum manerẽt
P incorrupta eadẽ ratione qua corpora damnatorũ. Licet ergo motus qui requirũt principiũ extra Reſponſio.
non eſſent ſtante motu cæli: motus tamẽ qui habẽt principium ſufficiẽs intra: poſſent eſſe etſi ſta-
ret cælũ: & hoc maxime quando motus non tam cauſatur a virtute q̃ a defectu virtutis, cuiuſmo
di eſt motus corruptionis: & hoc maxime quãdo corruptio eſt ſine generatione. Cũ eñ ſimul cur
runt naturaliter generatio & corruptio, agens per ſe generat: corrũpit autẽ per accidẽs quia indu
cit contrariã virtutẽ illi qua conſeruabať qđ corrũpiť: per cuius defectũ corrũpitur: & ſic potius
per defectũ & virtutis ſubtractionẽ q̃ alicuius poſitiui impreſſionẽ. Signum autẽ ad hoc ſufficiens
eſt ſecũdum ꝙ dicit Philoſophus. iiii. Phyſico. ꝙ nihil fit niſi moueatur: corrũpitur autẽ cum nihil
mouetur & nihil generatur niſi per tranſmutationẽ ab alio. Corrũpitur autem aliqđ etſi ad hoc
a nullo alio recipiat tranſmutationem. per motum enim nihil fit per ſe niſi corruptio. Per acci-
dens autẽ per ipm̃ fit generatio. ſ. per virtutem mediante motu impreſſam paſſo. Propter qđ dicit
Philoſophus ibidẽ. Mutatio omnis natura remotiua eſt & magis per ſe corruptionis cauſa q̃ gene-
rationis: deſtitutiuũ eñ eſt mutatio per ſe: generationis autẽ & ipſius eſſe ſecundũ accidẽs. & tunc
ſequiť qđ iam dictũ eſt. Signum autẽ &c. Quia ergo cęlum per ſe ſuo motu eſt cauſa generationis
vim generatiuã per motum ſuum influendo: corruptio autẽ fit etſi nihil ſit extra a quo mouea-
tur: quare etſi ſtante cælo non poſſet fieri motus generationis: quia non eſſet vis generans, poſſet

tamē fieri corruptio:& licet nō per agens,& mouens extra:fieret tamen ſufficienter per defectum virtutis conſeruātis intra.Mixta eīn non ſolum ſunt virtute cæli generata:ſed etiam poſt generationem cōſeruata ſunt in eſſe per virtutē eiuſdē:& hoc quouſq; virtus cōſeruās oīno deficiat ſubtracta:& tunc ſequit̄ corruptio nō ex virtute agēte:ſed potius ex virtute deficiente:vt nō ſit in tali corruptione quęrēda cauſa poſitiua ſed potius negatiua. Vnde Philoſophus ſcđo de Generatione:aſſignans cauſam cōtinuę generationis & corruptiouis mixtorū: primo oſtēdit qualitates actiuas & paſſiuas alterātes materiā nō eſſe p ſe cauſas horū maxime gñationis niſi inſtrumentales.& adhuc minus q̄ inſtrumētales:dicens ſic.Potentias attribuunt corpori propter quas generāt valde organice auferētes eā quæ eſt ſcđm ſpeciē cauſam.Videt̄ autē & ipſe ignis ſpecie mot⁹ pati.quocirca ſe valde & maxime facit & mouet ignis.Sed quomodo mouet non vident: qm̄ deterius q̄ organa. Sup illud:Quomodo mouet nō vidēt.dicit Auerrois Cōmēta.Nō facīūt niſi agēs in genere inſtrumēti nō agens verū cū deſtruūt primū agens habentibus.quia eīn videmus in quibuſdā q̄ magis ſunt agētia q̄ alia:digniora ſunt vt corrūpāt q̄ vt generēt:quapropter neceſſe eſt ſi generēt res vt habeant agens qđ faciat ea p tēperamentū natura.Inſtrumentū eīn nō mouet ſine artifice:& cū mouebit cum artifice mouebit ad generationē tantū.ignis aūt cum nō mouebit per primū mouēs mouebit ad corruptionē tantū.Deinde Philoſophus cōtinuo determinat generationē & corruptionem fieri per primū mouens circa vnumqđq; generabile & corruptibile.& hoc motibus contrariis per vnam.ſ.generationē: quia adducit generans vim generatiuā & cōſeruatiuam influendo,p aliā corruptionem vim generatiuā & conſeruatiuā ſubtrahendo:dicens ſic.Quoniā tranſmutatio quę eſt ſecūdum allationem perpetua eſt:neceſſe eſt & generationē eſſe cōtinue:quia adducit generās: & allatio prima cauſa generatiōis eſt. Qm̄ autē cōtinua eſt rebus generatio & corruptio:dicimus cauſam eſſe allationem generationis. Vna quidem ente allatione nō contingit fieri ambo:quia contraria ſunt.Idem eīn ſimiliter ſe habēs ſemp idem innatum eſt facere. quocirca generatio erit ſemper aut corruptio. Oportet autem multos eſſe motus & cōtrarios aut allatione,aut inęqualitate. contrariorū eīn eſſe contraria.ideoq; non prima allatio cauſa eſt generationis & corruptionis : ſed quæ circa obliquū circulū: in hac eīn & continuū ineſt & moueri duos motus:neceſſe eīn ſi ſemp erit continua generatio & corruptio ſemp aliquid moueri vt nō deficiant trāſmutationes:duo autem vt nō alterū cōtingat ſolum.Cōtinuitatis quidē igit̄ totius allatio cauſa:pręſentię vero & abſentię inclinatio. Contingit eīn quādoq; longe fieri quādoq; prope:in ęquali vero diſtantia ęqualis erit motus.Quocirca ſi in adueniendo & ꝓpe eſſe generat:& in recedendo & longe eſſe idē ipſum corrumpit:& ſi in multotiēs adueniendo generat:in multotiens recedendo corrūpit. Contrariorū eīn cōtraria eſſe:& in ęquali tēpore corruptio & generatio quę ſcđm naturā.Ideo & tēpus vitę vniuſcuiuſq; terminū habet,& hoc determinat̄:oīm eīn eſt ordo: & omne tēpus & vita mēſurat̄ periodo,non tamē eadem omnes: ſed hi quidem minore:hi vero maiore: iis quidem enim minus,iis autem maior,aliis autē minor periodus eſt menſura. Apparent autem & ſecūdum ſenſum quæ dicta ſunt.videmus enim qm̄ adueniente ſole generatio eſt:recedente autem diminutio & in æquali tēpore alterutrum. Aequale enim tempus corruptionis & generationis illius quæ eſt ſcđm naturā. Sed contingit multotiens in minori corrumpi propter adinuicem confuſionē : inæquali enim ente materia & non vbiq; eadem neceſſe eſt & generationes inęquales eſſe:has quidē citiores:has vero tardiores.Hunc textū integrum vt magis appareat exponet declaratio noſtra iam ſequēs applicanda ad propoſitum noſtrū. Notandum eſt igitur ad huius literę planiorē intellectum q̄ periodus idem eſt qđ modulatio harmonica a motu harmonico cęleſti harmonice impreſſa ſiue influxa inferioribus cauſis & principiis motiuis ad formarum materialium productionem maxime mixtorum & in illis præcipue viuentium atq; in eſſe & viuere ſecūdum eaſdem formas conſeruationē quā harmoniā iam appellauit Auerro.cōtemperamētum. Et cum multi ſint cęleſtes circuli:tamē omniū eorum non ſunt niſi duo motus vt vult Philoſophus.iii.Metaphyſi.ſ.aplanes & planes.Motus autem aplanes qui idem eſt qđ ordinatus:eſt motus primi mobilis qui dicitur diurnus & procedit ab oriente in occidentem ſuper polos mundi ſecūdum circulos ęquidiſtantes:quorū medius & maximus eſt æquinoctialis & affert ſecum cæteros orbes inferiores & ſtellas quæ ſunt in eis,ſolem & cæteros planetas & omnes ſtellas fixas in eo:& omnes gradus totius orbis ab oriente in occidētem. Motus autem planes qui dicitur idem qđ erraticus eſt motus ſeptem orbium ſeptē planetarum ab occidēte in oriētem contra motum primi mobilis & in circulo ſignorum ſuper polos Zodiaci : qui diſtat a polis mundi tam ab inferiori antarctico q̄ a ſuperiori arctico per.xxxiii. gradus &.xxv.minuta.ſub quo circulo motu fortiore primi mobilis motu raptus feruntur.vii.orbes

planetarum ab oriente in occidentem.propter qđ ſtellę motę in illis oblique mouētur reſpectu polo
rum Mundi.ſ.ab ante in retro vt ab aquilone in meridiem & econuerſo ſecūdum ꝙ ſol mouetur a
capricorno in cancrum & econuerſo. propter qđ dicuntur ſtellæ erraticę,& earum motus dicitur
erraticus.Et propter illos motus diuerſos primi mobilis ab oriente in occidentē,& planetarū econ
trario ab occidente in orientē dixit Phus ꝙ oportet motus eſſe cōtrarios.Propter autē motus pro
prios planetarū ab ante in retro & ecōuerſo,dixit ꝙ oportet motus eſſe inæquales:vt ſit diſiūctiua
artis. Vtraqꝫ eñ diuerſitas requirit:qa vt dicit,cōtinuationis ſcđm gñationē & corruptionē cauſa
eſt contrarietas.Qꝫ autem modo ſit alicuius generatio modo eiuſdem corruptio,cauſa eſt inęqua
T litas motus i obliquo ſiue decliui circulo: per quam gñans modo eſt pſens modo abſens. Et quia
ſcđm ꝙ dicit Phus in ſequentibus: ſi ſint motus plures neceſſe eſt vt ſint plures motores:& quia
oīa mota aliquo modo mouenť eodē motu:& qa eſt motus diurnus:neceſſe eſt ꝙ oēs motores cōti
neanť ſub vno principio primo mouēte qđ eſt imobile & ingñabile & inalterabile.Iſtis aūt duobus
motib⁹ qa diuerſimode adducit ſol pcipue:qa pcipue eſt generās:ppter qđ de Sole poti⁹ dedit exē
plū ꝙ̄ de ſtella: & ſilr planetę alii adducunť contēperātes virtutē ſolis ad variā & diuerſam gña
tionem: diuerſimode elementa inter ſe tranſmutantur ſuis actionibus & commiſcētur adinuicem
ad generationē mixti:qa ſole verſus Capricornū deſcēdēte vincūt elemēta inferiora:& quādo aſcē
dit verſus Cancrū incipiūt vincere elemēta ſuperiora:& ſic ſemp trāſmutanť in inuicē & in mixtū
diuerſimode & circulariter:qa cū adducit gñans,quęcūqꝫ tunc gñanť:ecōtrario tūc corrūpunť cū
ab eis abducit.Generans autē hic nō ſolus appellať Sol:licet ſit pcipue:nec etiā planetę cū ipſo:ſed
etiam oēs cōſtellationes ſtellarū fixarū ſcđm quācūqꝫ determinatā oīm illorū concurſuū appropin
quationē & remotionē. Sicut eñ nō ſolus ſol eſt cauſa gñatiōis licet pcipue ſit generās i eo ꝙ oēs
ſtellę illuſtrantur a ſole: ſimiliter nec ſolus ſol acceſſu ſuo & receſſu per obliquum circulum & de
cliuem facit periodū:licet pricipaliter ipſam faciat ſicut principaliter generat: quia aliter nihil de
beret naſci i hyeme:ſed tm̄ in æſtate: & nata in æſtate ſtatim deberēt corrūpi in hyeme:& nullius
V periodus aut duratio ptrāſiret annū:qđ manifeſte falſum eſt.Sed gñationē & periodū cōſeruatio
nis gñati in eſſe faciūt oīa prædicta ſimul circa qđcūqꝫ generatum in aliqua hora certa ſcđm ordi
nē & reſpectū quē habēt inter ſe ſex ſigna tūc aſcēdentia cū oībus planetis & ſtellis ꝙ̄ ſunt in eis:&
etiā ſcđm ordinē & reſpectū quē habēt ad alia ſex ſigna oppoſita cū oībus planetis & ſtellis ꝙ̄ ſunt
in illis.Ex oībus eñ dictis ſcđm quēlibet ordinē & reſpectū vna virtus contēperať ad aliqꝫ generan
da:& alia ad alia ſcđm aliū & aliū ordinē:ita ꝙ vna virtus ſcđm vnū ordinē aliquādo nata eſt ge
nerare alia ꝙ̄ alia virtus nata eſt gñare ſcđm aliū ordinē.& tunc eadem nata ſunt generari ſecūdū
virtutes contēperatas diuerſas ſcđm diuerſos ordines aut ſecundū oēs.Fortior tamē eſt virtus illa
ſecūdum vnum ordinē ꝙ̄ ſecundū alium: & ſecundū fortitudinē illius virtutis naturaliter fortio
res ſunt generati in vna hora ꝙ̄ in alia.Ita ꝙ ſi nulla eſſet diuerſitas ex parte materiæ ex qua gene
rantur illa quæ ſunt vnius ſpeciei,omnium generatorū vnius ſpeciei in vna hora eſſet eadem pe
riodus. Sed quia diuerſa eſt diſpoſitio materię ex qua generantur diuerſa & in vna parte eſt obe
dientior & receptibilior virtutis cæleſtis ei imprimendę:ideo non generantur in eadem hora eiuſ
X dem fortitudinis:neqꝫ eiuſdem periodi ſunt. Eſt ergo cauſa periodi cuiuſcunqꝫ dicta fortitudo
virtutis ſtellarū quæ ſunt in ſex ſignis incipientibus aſcendere hora generationis cum ſuſceptibi
litate materiæ. ſecūdum hoc eñ aliquorum periodus habet eſſe dies vnus tm̄: vt illius piſcis qui
dicitur ephimera:cui⁹ generatio quo ad totam ſpeciem & omnia indiuidua eius perficitur in vno
die artificiali : & ſimiliter eius corruptio in nocte artificiali . vnde in eodem die artificiali in quo
oritur & moritur:nec eſt natus generari niſi i conſtellatione tam debilis virtutis & de materia de
biliter receptibili impreſſionis ab illa virtute. Et ſecūdum hunc modum aliorum periodus eſt an
nus:aut plus huius aut minus:& hoc quādoqꝫ ſecūdum totam ſpeciem & omnia eius indiuidua
quādoqꝫ autē ſecūdum diuerſa indiuidua tm̄:quia alia indiuidua eiuſdē ſpeciei nata ſunt naſci in
hora conſtellationis alterius virtutis & ex materia alio & alio modo diſpoſita:& ſemp periodus eſt
maior vel minor ſcđm ꝙ fortior vel debilior eſt virtus cęleſtis a qua generanť:& ſcđm ꝙ materia
eſt receptibilior vel minus receptibilis illius.Et ſic quęlibet ſtella fixa & erratica ſecundum reſpe
ctum ſex ſignorum aſcendentium hora generationis operatur ad rei generationē ad eius profectū.
Econtra quęlibet ſtella fixa & erratica ſecūdum reſpectum ſex ſignorum oppoſitorū cum incipiūt
deſcendere operatur ad eius defectū & corruptionē:& ſcđm hoc vult Philoſophus ꝙ contrariorū
y contrarii ſint effectus. Sed intelligēdū ꝙ operātur ad corruptionē per accidēs:& hoc dupliciter.
Vno mō qa ex materia illi⁹ aliđ generāt ſcđm ꝙ nata ſunt gñari.Alio mō qa p hoc ꝙ hmōi ſtellæ

cum huiuſmodi ſignis adducũtur,abducũtur contrarię quę erant cauſa generationis:& per abdu
ctionem ſubtrahiť earũ virtus & debilitantur: & cum per ꝑfectam elongationẽ ꝑfecte ſubtrahitur
per defectum eius corrũpuntur.Et quia æquale eſt tempus adductionis talis generantis vſquequo
fit in ꝑfectione virtutis qua ꝑficit generatũ & abductionis qua deficit:idcirco ſcd̃m reſpectũ æqua
lem eſt tẽpus generationis cuiuſlibet & corruptionis:quia reſpectu primi ſigni aſcendentis in hora
generationis qua incipit eſſe ſcd̃m formá generatá vſq; ad ſextum incluſiue cõputatur rei genera
tio ſub generatione cõputando rei profectũ:reſpectu vero ſeptimi ſigni cum incipit aſcendere vſq;
ad.xii.ſimiliter incluſiue cõputatur rei corruptio ſub corruptione computãdo omnẽ eius defectũ.
Sunt autẽ iſti reſpectus ſemp̄ æquales ſcd̃m naturá:quia tantũ tẽporis elabitur ab aſcenſu primi Z
vſq; ad ſeptimũ quãtum ab aſcenſu ſeptimi vſq; ad primũ excluſiue. verbi gratia. ab ariete ꝑ tau-
rum & geminos & deinceps vſq; ad librá tantũ eſt quãtũ a libra per ſcorpionẽ & ſagittariũ & de-
inceps vſq; ad arietem:& ſic ſecundũ naturam tantus eſt periodi defectus quãtus eſt eius ꝓfectus.
Vt ſi profectus eſt triginta annorũ alicuius hominis,defectus eius eſt aliorum.xxx. annorũ:& erit
tota periodus vitæ illius.lx.annorum.Poteſt tamẽ contingere circa hoc impedimẽtum vel in tẽpo-
re profectus,vel in tẽpore defectus,vel in vtroq; vt per variationẽ regionis & regimẽ malũ aut ali
quorum huiuſmodi:& tunc ſecundum quãtitatem impedimẽti citius vel tardius deficit:ſed vltra
progredi per naturam nõ poterit.& tale impedimentũ comprehendit Philoſophus ſub confuſione
& inæqualitate materię.Vocat eñ confuſionẽ & inæqualitatẽ materię indiſpoſitionẽ eius ad reci-
piendũ impreſſionẽ a virtute cæleſti ante generationẽ,& impedimentũ ad continuandũ eius actio
nem poſt primá generationẽ. Et qui ſecundũ dictum modum ſciret vires ſignorũ & conſtellatio- A
num in rerum generatione & materię receptibilitatẽ poſſet ꝓgnoſticare cuiuſlibet generati dura-
tionem naturalem. quæ tamẽ per accidẽs poſſet impediri vt dictum eſt.Et ſimiliter per accidẽs per
omnimodam materiæ indiſpoſitionem poſſet impediri cuiuſlibet generabilis generatio. Ideo di- B
cit Philoſophus ibidẽ.Futurũ nihil prohibet nõ generari : futurus eñ incedere non incedet:& ſic
generabile nulla neceſſitate generabiť niſi ex hypotheſi:ſi virt9 cęleſtis inuenerit materiá diſpoſitá.
Sed tamẽ omne corruptibile neceſſario corrũpetur:quia neceſſe eſt cuiuſq; periodũ ad finem veni-
re:ad quẽ cum peruenerit ceſſante influentia conſeruãte per cõtinuam ſubtractionẽ neceſſario cor
rũpitur generatũ: & accidit corruptioni ꝙ tũc ex corrupto aliquid aliud genereť aut ꝙ prius per
aliqđ accidens corruptio accelereť.Sed ſubtractione oĩmoda virtutis conſeruatiuę:etſi nõ ſit cau-
ſa agens ſtatim res prius generata corrũpitur.Nec eſt in hoc differẽtia:ſiue ſucceſſiue ſubtrahatur
quouſq; perueniať ad finem periodi naturalis:vel tota ſimul:& hoc per aliquá violentiá factam cir
ca generatũ vt cũ ſubito materia fit indiſpoſita ad formę conſeruationẽ.ſicut eñ indiſpoſita mate
ria nõ poteſt formá recipere,ſic nec facta indiſpoſita poteſt eam conſeruare:vel per aliquá tranſmu
tationẽ circa cælũ a quo virtus influitur quę eſt ceſſatio a motu. Et ideo dico deſcẽdendo ad ꝓ- C
poſitum ꝙ ſi cælũ ſtaret omnia corruptibilia ſtatim corrũperentur:vt ſunt omnia mixta. Elemẽta
autẽ quia ex ſe ſunt incorruptibilia & nullo modo corruptibilia niſi per accidẽs quia ſunt in potẽ
tia ad formas alias elementorũ & mixtorũ:ideo ceſſante actione generationis quę nõ eſt in elemen
tis niſi ex virtute cęleſti ceſſabit & generatio & corruptio elementorũ. Vnde quærit Philoſophus
loquens de elementis:quare vnoquoq; corporũ in propriá allato regionem in infinito tẽpore nõ di
ſtant corpora.Commẽtat.verbi gratia.aeris aſcenſus & aquæ deſcẽſus:vt.ſ.aer non deſcendat ad lo
cum aquę neq; ecõuerſo.Et reſpõdet Philoſophus ſubdẽs. Cauſa huius eſt quę adinuicẽ tranſitio.
Si eñ vnũquodq; maneret in ſua ipſius regione & non tranſmutareť ad id qđ prope eſt:iam vtiq;
deſtitiſſent.tranſmutãtur quidẽ igitur propter allationẽ duplicem:quia autẽ trãſmutãtur nõ con
tingit manere vllũ eorũ in vlla regione ordinatum . Eſt igitur tranſmutatio vnius elementorũ in
aliud per duplicẽ allationem,cauſa quare nullum eorum manet totaliter quietũ in regione loci ſui
naturalis: ſed vnum eorum aſcẽdit ad locum alterius.ergo a contrario ſtante duplici allatione nul
lum eorum tranſmutatur in aliud: ſed manebit vnũquodq; eorum imperpetuũ in proprio loco di
Rñſio ad.q. ſtans ab alio: ſic ꝙ nullũ eorum ſubintrabit locũ alterius:licet erunt tangentia ſe & cõtigua. Di- D
co ergo breuiter ad quęſtionẽ ꝙ corpora damnatorũ aut beatorũ nõ manent incorrupta quia cor
ruptio ipſorũ depẽdet a motu cæli.immo ecõuerſo:quia eſſe & cõſeruatio eorũ vſq; ad finẽ periodi
depẽdet a motu cæli:ideo ceſſante motu cæli oĩa ſubito corrũpũtur & in elemẽta reſoluũtur:quia
illa ceſſatio motus finẽ oĩm periodorũ ponit. ſubtrahit eñ ſimul omnẽ virtutẽ quá quęcũq; perio
di poſſent ſubtrahere ſucceſſiue.& ideo ſicut finita periodo neceſſe eſſet qđcũq; mixtum corrupti
bile corrũpi etſi nullũ eſſet corrũpens extra:quia illud accidit corruptioni & accidit illi qđ corrũ-

pitur,aut etiam accidit corruptioni vel corruptibili ꝙ per corrũpens extra acceleret corruptio vt iam habitũ eſt:ſic ceſſante motu cæli neceſſe eſt illico omne mixtum corruptibile corrũpi,vt dictũ ẽ.
E Si ergo corpora damnatorũ maneãt in ꝑpetuo incorrupta:oportet illius quærere aliã cauſam ſupnaturalẽ:q̃ ſcd̃m ꝙ alias determinauimus ex ꝑte corporũ beatorum eſt dos incorruptibilitatis:qua non ſolũ nunq̃ corrumpent:quemadmodum aliqui dicunt ꝙ nunq̃ corrumperentur ꝓpter pfectã ſubiectionem eorum ad aĩas ſuas,& ꝓpter donum gloriæ:queadmodũ Adã fuit nõ corrupt⁹ ꝓpter bonum innocẽtiæ & donũ originalis iuſtitiæ: ſed qua oĩno non poſſent corrumpi & eſſent oĩno incorruptibilia ſicut corpora cæleſtia aut angeli.Ex ꝑte aũt corporũ dãnatorũ,vt videtur,opinio bti Grego.eſt,ꝙ ſicut ſemp ſunt & manent paſſibilia:ſic ſemp ſunt & manent corruptibilia.Super illd̃
F eñ Iob.x. Vbi nullus ordo.lib.ix.Moralium dicit ſic.Ordo in ſuppliciis non erit:quia rebus in pœnam ſurgẽtib⁹ qualitas nõ ſeruatur:hic flamma q̃ ſuccẽdit illuminat:illic ignis q cruciat obſcurat & q̃uis illic ad conſolationem non luceat:tñ vt magis torqueat ad aliquid lucet:ſupplicia vltra vires cruciant:& vitæ ſubſidium extinguẽtes ſeruant vt ſic vitam terminus puniat quatenus ſemp ſine termino cruciatus afficiat,qa & ad finẽ per tormenta ꝑperat & ſine fine deficiẽs durat.Fit ergo miſeris mors ſine morte,finis ſine fine,defectus ſine defectu,quia & mors viuit & finis ſemp incipit & defectus deficere neſcit.Quia igiẽ mors ꝑimit nõ extĩguit:flamma cõburit:ſed nequaq̃ tenebras diſcutit,quia in obſcuritate cruciat:ſciendũ tñ eſt:ꝙ ita lumen ad tormenta ſeruat vt ad cõſolationis gratiã ignis ſupplicii nulla claritate candeat,& ad doloris cumulũ quos inordinate nũc reprobi diligunt qualiter crucientur oſtendat. Ad oĩm autem horum declarationem tanq̃ in ſimili dicit ſic.Quantum ꝑ notitiam præſentis vitæ colligitur,ſupplicia ordinem non habent q̃ nõ ſuã per omnia qualitatem tenent:qd̃ ſi probare teſtimoniis in ſua expreſſione non poſſumus:ſupeſt vt ediuerſo doceamus.Tres quippe pueri ſuccenſis ignibus ligatis manib⁹ & pedib⁹ proiecti ſunt:quos tamen rex illæſis veſtibus deambulantes vidit.vbi aperte colligitur ꝙ mira diſpenſatione conditoris,ignis qualitas in diuerſa virtute temꝑata & veſtimẽta non attingit & vincula incendit,ſanctiſq; viris & ad inferendum tormentum flamma friguit, & ad ſolutionis miniſterium exarſit.
Per hũc ergo modũ intelligit Greg.ꝙ ſicut circa illos pueros ignis ſeruauit ſcd̃m actũ opationis q̃litatẽ ſuam in comburendo vincula:non ſeruauit autem eam in comburendo ipſos pueros aut eorum veſtimenta q̃uis ipſa erant in ſe combuſtibilia ſicut & vincula:ſic circa damnatos ignis ſuam qualitatem ex ꝑte lucis ſeruat in oſtendendo ea q̃ cum videntur cruciant: non ſeruat autem eam in oſtendendo illa quæ cum oſtenduntur delectant : q̃uis ambo viſibilia ſint quæ delectant ſicut & quæ cruciant.Et conſimiliter circa corpora damnatorum ignis qui cruciat ex parte caliditatis qualitatem ſuam ſeruat in calefaciendo:non ſeruat autem eam in proportionem organorum ipſorum ſenſuum vllo modo alterando,neq; in formã corporis ſubſtantialem aliquã corrũpendo:aut harmoniam illam quam anima requirit in corpore vt permaneat in ipſo.Si eñ ſormaret ſuã qualitatem in corrumpendo proportiones organorum quibus anima vnitur corpori & conſeruatur in ipſo,& exercet in ipſo actum primum qui eſt eſſe ſiue viuere per ſuam ſubſtantiam,& actus ſecundos qui ſunt ſentire,& ſimiliter intelligere inquãtum non eſt ſine phantaſmate,maior eſſet vis ei⁹ et fortior actio eius in agendo corruptionem ſi corpora illa haberent rationem corruptibilis q̃ eẽt vis illorum et actio eorum in reſiſtendo:aut animæ in corpus a corruptione conſeruando:et ꝑ hoc neceſſario corrumpentur:quia ſecundum pħum de motibus animalium,in omni actione naturali quæ fit per contrarietatem actiui et paſſiui neceſſario eſt quædam proportio virtutum qua mouens mouet et tranſmutat paſſum:et qua paſſum cõtra agẽdo manet in eo qd̃ eſt:et tenet ſe ne ab illo tranſmutetur,ita ꝙ ſemp excedens obtinet,et in æqualitate exiſtẽtia impaſſibilia ſunt adinuicẽ Vnde quia non ſeruat ſuam qualitatem in corrumpendo dicto modo ſicut conſeruat eam in calefaciendo:ideo in eis eſt ſumma immutatio ſecundum primũ genus tranſmutationis: & exceſſiue calefiunt,quia ſunt vere paſſibilia a calido ignis.Et quia in eis manet proportio organorum illæſa eſt etiam in eis ob hoc ſumma immutatio ſm ſecundũ genus immutationis et exceſſiue immutantur organa ſecundum ſpeciem calidi.Et ex hoc tertio eſt in eis ſumma immutatio ſecundum tertium genus immutationis:et perfectiſſime ſentiunt caliditatem ignis et percipiunt læſionem per calefactionem exceſſiuam circa proportionem quæ debet eſſe circa corpus animalis vt mixtum eſt inter calidum & frigidum, humidum et ſiccum.Et ex illa perceptione quarto afficiuntur ſummo dolore et cruciantur vltra vires.i.vltra q̃ poſſent ſuſtinere citra ſuã corruptionem ſi ignis ſeruaret ſuam qualitatem ſecundam ſicut et primam,dum tamen eſſent corruptibilia ſicut et paſſibilia. Tunc enim potius corrumperentur q̃ perſiſterent in tormento tanto procedente ex tanta im

mutatione.Et eſt intentio Grego.ꝙ vere manent corruptibilia ſicut & paſſibilia.Aliter enim nō di
ceret ꝙ ignis primam qualitatem ſeruat,ſecundam autem non ſeruat:ſicut ignis ex parte lucis ſer
uat qualitatem ſuam in oſtendendo captiuatis ea quibus magis torqueantur:non autem in oſten
dendo ea quibus conſolentur.Conſtat enim ꝙ hoc fit per miraculum & lucis ſuſpenſionem quan
dam : quia ita ſunt oſtenſibilia quantum eſt ex ſe, ea quibus conſolentur vt ea quibus torquen-
tur.Similiter ergo fit per miraculum ex parte caloris ꝙ ſuſpenditur eius qualitas ſecunda.qđ nul
lo modo oporteret ponere niſi illa corpora eſſent vere corruptibilia ſicut & ſunt vere paſſibilia.Et G
ſic ſecundum Gregorium,ſi ſeruaret ignis ex parte caliditatis ſuam qualitatem ſecundam,omnino
ipſa corrumperet etiam ſtante cælo licet nihil generaret mixtum.& per hunc etiam modum feſtu
cas combureret ſtante cælo. Secundum ſententiam autem Gregorii etiam ſi inæternum moueret
cælum,& fierēt naturalis generatio & corruptio propter illius ſcđæ qualitatis ſuſpenſionem,ignis
nullo modo corpora damnatorum corrumperet,quia cum cælum non agit niſi mediante elemen-
to, ſuſpenſa qualitate elementi quo ad actū corruptionis ſuſpenſa eſſet & actio cæli quo ad eūdem,
& ſic ſcđm Gregorium ille ignis quantum eſt ex actione ſecundum primā dictarum qualitatum vi
tam damnatorum extinguit:quā tamen ſeruat propter ſuſpēſionem qualitatis ſecūdæ.vt ſic termi
nus & exceſſus immutationū ſcđm primam qualitatem vitam puniat vt ſemper ſine termino cru
ciatus afficiat:& ſic etiam ſemper ad finem per tormenta properat & ſine fine defectus durat id eſt
ſine fine vita durat ſub tali exceſſu ſub quali alias neceſſe eſſet eam deficere:& per hunc modum
fit miſeris mors ſine morte & finis ſine fine & defectus ſine defectu.Et ponit Grego.conſimilem diſ H
poſitionem ignis quo ad primam eius qualitatem in cruciando corpora æqualiter paſſibilia inæ-
qualiter:qa nō ſcđm diſpoſitionem paſſibilitatis in corporibus:ſed ſcđm diſpoſitionē vitioꝝ ī aīabꝰ
Dicit enī ibidē paulo prius.Sicut in domo pſis māſiones multæ ſunt ꝑ diuerſitate virtutis,ſic dā
natos diuerſo ſupplicio gehennæ ignibꝰ ſubiicit diuerſitas criminis. q̄.ſ.gehenna q̄uis cunctis ſit
vna non tn̄ cunctos vna eademꝗ qualitate ſuccendit.nā ſicut in vno ſole omnes tangimur,nec ta-
men ſub vno & eodem ordine omnes æſtuamus:quia iuxta qualitatem corporis ſentitur & pondꝰ
caloris:ſic damnatis vna eſt gehenna quæ afficit: non tamen vna omnes qualitate comburit.quia
hoc qđ hic agit diſpar valetudo corporum , hoc illis exhibet diſpar cauſa meritorum. Sed ſi cor-
pora illa vere ſunt corruptibilia ſicut & vere ſunt paſſibilia,vt videtur ſentire Grego. qua ergo vir I
tute manēt inæternum abſꝗ corruptione!Eſt enim aliqua multitudo virtutis ſecundum quā ma
net quod manet: quemadmodum & ſecundum quam mouet mouēs,vt dicit pħus de motibus ani
malium:vt nō ſufficiat dicere ꝙ manet,qa non adeſt corrumpens.Quēadmodum etiā dicit Auer.
in fine de ſubſtantia orbis,ꝙ non eſt dicere ꝙ terra quieſcit perpetuo in centro,quia non habet mo
uens eam extra centrum,vt dixit Ioannes Grammaticus:ſed quia habet in ſe virtutem qua quie-
ſcit in centro ſicut & qua mouetur ad centrum,cū eſt extra ipſum.Oportet ergo ponere ꝙ ſit ali-
qua virtus poſitiua qua perpetuo manent.Cōſtat autem ꝙ illa non eſt naturalis,quia omnis vir-
tus corporis naturalis eſt finita:q̄ ex ſe non poteſt eſſe cauſa durationis infinitæ,vt dicit Auerrois
de ſubſtantia orbis.Oportet ergo ꝙ ſit ſupernaturalis & hoc vel ſola voluntas diuina quę ipſa cor-
pora conſeruat ſemp & in æquali incorruptibilitate:vel aliqua diſpoſitio ipſis corporibus a deo im-
preſſa. Qꝫ primo modo bene poſſibile ſit deo conſeruare in eſſe,ſicut & ſuſpendere calorem ignis K
quo ad actum corrūpendi illa corpora,plane profitemur.Sed tunc neceſſario ad hoc ꝙ corpora di-
cta perpetuo cōſeruentur abſꝗ corruptiōe in tali igne,duplex cōcurrit miraculum. Vnū.ſ.in dicta
ſuſpenſione qualitatis ignis ne corrūpat.Alterū vero in corporum perpetua conſeruatione ſcđm
ſtatū corruptibilē.Si vero ponamus ꝙ cōſeruenť aliq̄ diſpoſitione dictis corporibꝰ impreſſa quæ ſit
quaſi dos in faciēdo illa corpora incorruptibilia,licet nō īpaſſibilia,ſicut vera dos facit corpora glo
rioſa ſimul & incorruptibilia & impaſſibilia,non oportet ad perpetuam punitionem ab illo igne di-
ctorum corporum ponere aliud q̄ hoc vnicum miraculum quo fiunt illa corpora incorruptibilia.
Semper enim melius eſt cum poſſibile fuerit pauciora ponere q̄ plura:& qđ poſſibile eſt fieri per
vnum potius fieri per illud q̄ pauciora.Et ſimiliter cum oportet currere ad miraculum quod pōt
poni æque bene fieri ꝑ vnicū miraculū ad illđ ponēdū fieri nō eſt ponēdū plura adhiberi miracula:
quēadmodū dicimus ꝙ corpus Chriſti in triduo ad animæ ſeparationem per miraculum manſit
idem numero incorruptum:ſed hoc non per aliud miraculum q̄ illud erat quo verbum dei eſt in-
carnatum & ſibi partes ambas humanæ naturæ.ſ.animam rationalem & carnem aſſumpſit,& hoc
inſeparabiliter nunq̄ alteram illarum dimiſſurus,& hoc ne plura miracula ponamus ad aliquos
effectus plures quando & vbi vnicum ſufficit.Et ſic videtur potius ponendum ꝙ illa corpora per

miraculũ ſunt facta incorruptibilia,q̃ per miraculum in ſua corruptibilitate conſeruata:quia cũ illo ſecundo ſi non corrumpãtur ab igne:oportet ponere aliud,quẽadmodũ oportet ponere miraculum aliud quo idem ignis non ſecundum diſpoſitionem corporum,ſed ſecundum diſpoſitionem criminum corpora damnatorum ſuccendit ſecundum prædicta:cum iſto autem nequaq̃,vt
L dictum eſt. NEC tunc reſtat aliud q̃ intelligere & exponere Gregorium vt intelligamus ignem gehennæ ex parte caloris non ſeruare ſuam qualitatem in corrũpendo ſicut in ſuccẽdendo per calefactionem,non quia aliquo modo ſuſpenſa ſit ne corrumpat præſens corruptibile,ſed quia quo ad hoc virtus illa propter contrariam diſpoſitionem corporum non poteſt ſortiri effectum:ſicut non poteſt ſortiri effectum corrumpendi ſubſtantiam dæmonum,licet ipſos cruciet eadem qualitate ignis qua cruciat & damnatorum corpora.dicente Gregorio ibidem.Quis angelorum atq; hominũ longe ſit natura diſſimilis: vna tamen pœna implicat quos vnus in crimine reatus ligat Et quo ad hoc eſt ſimile de corporibus dãnatorũ & corporibus illorum puerorum,ſcilicet ꝙ ignis ille ſicut corpora puerorum non tetigit moleſtãdo per calefactionem:neq; eorum veſtimenta per corruptionem:ſed ſolummodo vincula: ſic nec corpora damnatorum ignis gehennæ tangit per corruptionem,ſed ſolũmodo per cruciatum afficiendo.Non autem eſt ſimile quo ad hoc ꝙ corpora puerorũ & veſtimenta q̃ vere erant corruptibilia non tangebantur vllo modo,ignis calore ſuſpenſo.Corpora autem dãnatoꝝ quia ſunt incorruptibilia non tangũtur corruptione:tãgunť tamen paſſione. & ſic non erat omnino ſimile de ignis calore non agente circa pueros & eorum veſtimenta & eorum vincula:niſi ꝙ ſicut vincula corrumpebantur:ſic damnatorum corpora patiuntur:& ſicut corpora puerorũ & veſtimenta in nullo tangebantur: ſic & corpora damnatoꝝ in nullo corrumpũtur.Non tamen eſt ſimile quo ad hoc ꝙ ſicut corpora illorum & veſtimenta non tangebantur calefactione propter caloris (quo ad hunc actum) ſuſpenſionem:ſic hic corpora damnatorum non corrumpuntur calefactione propter caloris (quo ad hunc actum) ſuſpenſionem:immo calor gehennæ agit quantum in ſe eſt,vt corpora damnatorum non ſolum ſumme crucientur:ſed etiam ꝙ quantum in ipſo eſt niſi aliud obſiſteret perfecte corrumperentur. Et ideo non videtur mihi inconueniens ꝙ hoc ſit quaſi per dotem incorruptibilitatis,ſed non impaſſibilitatis qualis eſt in corporibus beatorum,vt ſic per incorruptibilitatem in æternum permaneant:
M & per paſſibilitatem in æternum torqueantur. De iſta incorruptibilitate damnatorum loquitur Hieronymus ad Numenium Alexandrinum de Reſurrectione carnis.Super hoc Theodorus ſic loquutus eſt.Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem vt poſſit in vtranq; partẽ vel in pœnis vel ĩ cælorum regno manere perpetuum.Diodorus Carthaginenſis epiſcopus inquit,Si incorrupti reſurgent mortui,haud dubium ad meliora mutari.Quid ergo neceſſe fuit dicere & non omnes immutabimur? Alii hoc volunt intelligi ꝙ ĩcorruptio communis ſit omnium: immutatio autem proprie iuſtorum dum & gloriam conſequuntur.Soli enim ſancti in corpore & anima in melius mutabuntur.Ita vt in corpore omniũ reſurgentiũ fit:ſic aſſerunt vere mortuos debere intelligi peccatores:qui reſurgent incorrupti vt poſſint æterna ſuſtinere ſupplicia quia in eo miſerabiliores erunt vt non mortali & corruptibili corpore diſſoluantur. Suæ ſentẽtiæ magis acquieſcit eccleſia,ſed de hoc modicum aut nihil tangit Gloſſa.i.ad Corinthios.xv. Et in hoc patet ꝙ quaſi dos ille incorruptibilitatis in damnatis ſeruit diuinæ iuſtitiæ ſicut in iuſtis ſeruit diuinæ miſericordię:& ſic ſine omni corruptione in reali immutatione ſubſtantiali facta in corpore inquantum mixtum eſt,vel in organo inquantum organum, patientur per organa manentia in ſuis temperamentis per excellentiam ſenſibilium ſummas paſſiones per tranſmutationes reales in calido & frigido,humido & ſicco,manente tamen ſemper ſubſtantia rei & organi proportione per illam diſpoſitionem quæ eſt quaſi dos. Non minus autem eſt poſſibile ꝙ ſic ſine organo etiam ab ipſo eodem ſenſibili percipiatur dolor conſimilis in appetitu intellectuali ex ap
N prehenſione & perceptione facta in intellectu abſq; omni organo medio. Qđ ergo arguitur primo argumento diuiſiue:ꝙ corpora illa non corrumpuntur,non eſt ex dote:quia dotem non habent incorruptibilitatis: non videtur mihi neceſſarium hoc ponere, ſed ſolummodo ꝙ non habent dotem incorruptibilitatis quo ad rationem impaſſibilitatis. Aut ſi nullo modo habent talem:Deus virtute ſua & voluntate mera ipſa conſeruat corruptibilia,ſic tamen ꝙ nunq̃ corrum Ad princip.
O pantur. Quod additur ꝙ non manent incorrupta ex parte ignis:quia facit quod in ſe eſt:Dicendum ꝙ verum eſt circa mixta ſi ponantur manere manente cælo per impoſſibile, quia etſi ſtante cælo ignis non haberet vim corrumpendi generando,& ita per accidens ſicut dictum eſt:bene tamen poſſet habere vim corrumpendi etiam abſq; motu cæli:quia corruptio non pcedit per ſe Ad ſecũdam partem.

ex virtute cæleſti,ſed potius eius defectu,etſi ex virtute naturali ignis poſſet corrumpi abſq; om
ni influentia ex virtute cæli:licet ignis corrumpendo vnum non poſſet generare aliud abſq; mo
tu cæli & influentia virtutis eius.Propter quod bene damnatus eſt Pariſii articulus ille : ꝙ ſtan
te cælo ignis non poſſet comburere ſtuppā.& ſic falſum eſt ꝙ corpora damnatorum manēt incor
rupta quia corruptio eorum dependet a motu cæli.

SEquuntur quęſita ſpecialiter pertinentia ad hominem viatorem.Et erat vnum
cōmuniter pertinens tā ad clericum q̄ ad laicū,& plura ꝑtinentia ſpecialiter vel
Quæſt.xvi. ad iſtos vel ad illos.Illud vnū erat,Vtrum patri infideli in neceſſitate ſua potius
Arg.princ. eſt ſubueniendum q̄ extraneo fideli.Et arguiť ꝙ ſit patri infideli ſubueniendū
quia maius damnum ſequeretur de non ſubueniēdo patri:quia per neceſſitatē
In oppoſitū. moreretur & in anima ſicut in corpore:extraneus aūt fidelis nō moreretť niſi in
corpore tm̄:& maiori damno potius occurrendum eſt.ergo &c. Contra.funda
mentum veræ amicitiæ eſt bonum virtutis ſcđm philoſophum.viii.Ethicoꝝ. vbi ergo maius eſt
Secundum. bonum maior debet eſſe amicitia:& ita maior dilectio: qa amicitia requirit correſpōdentē dilectio
nem.Sed maius bonum virtutis eſt ī extraneo fideli q̄ in patre infideli.ergo &c. Item qualis ordo
Reſponſio. eſt in amicitia & dilectione ciuili talis debet eſſe in amicitia charitatiua: ſed in illa potius in bello
iuuandus eſt ciuis bonus ne occidatur q̄ pater infidelis:ergo & in iſta.ergo &c.Dicēdū ꝙ debitū P
ſubuentionis in neceſſitatis articulo reſpicit nō tam dilectionis affectum q̄ effectum:quia etſi nō
adeſſet dilectionis affectus,per effectum tamen ſoluitur obligatio talis debiti.Eſt ergo quæſtio de
ordine dilectionis quo ad dilectionis effectum:in quo maxime conſiderari debet quantitas debiti &
obligationis:quia maius debitum & maior obligatio potius eſt ſoluenda q̄ minus ſi ambo ſolui
nō poſſunt. Quia igitur homo ſumme debitor eſt patris etiam infidelis iure diuino & obligatione
diuini præcepti quæ nunq̄ ꝑ infidelitatem ſoluitur:non ſic aūt fidelis extranei:ideo ſimpliciter di
cendum ꝙ ſi aliud nō obſtat ſiue aliis eiſdem ſe habentibꝰ,ī omni neceſſitate potius ſubueniendū
Ad arg.pri. eſt patri infideli q̄ extraneo fideli.Sed hoc non ꝓpter damnum qđ inde cōtingeret vti ꝑ̄tendit pri Q
ma ratio:quia tunc in nullo caſu potius ſubueniendum eſſet extraneo fideli q̄ proximo īfideli:qđ
falſum eſt,vt iam dicetur:ſed propter maius debitum & maiorem obligationem. Diſtinguēdum
eſt igitur vt videamus quō regulariter verū falſum eſt in caſu:quia pater infidelis aut eget ſubuē
tione ꝓpter neceſſitatem naturæ in patiendo naturæ defectum,in cibo,potu, veſtimēto,aut hmōi
aut ꝓpter peruerſitatem malitiæ in exercendo infidelitatis effectum in deum blaſphemando:pro
pter quod oportet ipſum mori vel incarcerari,vel in bello contra fideles dimicando :& per hoc
neceſſitatem moriendi incurrendo niſi ei ſubueniatur in omnibus indigentiis. Prīo modo po
tius ſubueniendum eſt patri infideli q̄ extraneo fideli in omnibus indigentiis. Secundo modo po
tius ſubueniendum eſſet extraneo fideli.In hoc enim caſu ſubuenire patri,eſſet potius fouere eius
Ad pri.i op. malitiam q̄ ſubuenire,& ſic proceſſit obiectio ſecunda.In tali enim caſu vel conſimili loquiť Chri R
ſtus cū dicit Matthęi.x.Veni ſeparare hoiem aduerſus patrē ſuū.Et.xix.Qui reliquerit patrē ſuū
&c.propter me &c.In hoc enim caſu propter deum reliquit:quia magis tenetur paternitati diui
næ:& ideo qñ paternitas hũana contrariatur illi reſpuenda eſt:ſicut contemnēda eſt minor aucto
ritas qñ contrariatur maiori:& vniuerſaliter auctoritas humana quando contrariať auctoritati di
Ad primum uinæ. AD primum reſpondēdū eſt in iſto caſu ꝙ propter maius damnū qđ poſſet iminere ſi pa
prin.i forma ter infidelis permitteretur occidi,non eſt in hoc caſu potius ſubueniendum patri infideli: quia ꝓ̄
ſumendum eſt ꝙ ſi viueret amplius deterior fieret & deterior moreretur . & ſic ex hoc nō incurri
tur maius damnum,ſed potius minus:licet ſimpliciter ſecundum ſe maius damnum ſit vnū mo
Ad ſecũdū i ri in anima & corpore q̄ alterum in corpore tm̄.AD tertium reſpondendū eſt de duplici amicitia S
oppoſitum. quo ad alium caſum : dicendo ꝙ magis obligat diuinū præceptum patri infideli q̄ extraneo fi
deli ſi aliud non obſit:& ꝓpter nullā amicitiā ciuilē potius ſubueniendum eſſet extraneo fideli,ni
ſi in quo pater contrariatur deo. Vnde ſi propter amicitiam ciuilem oporteret dimittere potius
patrem occidi q̄ ciuem:Dicendum ꝙ hoc locum habet tam de patre fideli q̄ infideli,& hoc quia ſi
ciues habeant iuſtum bellum pater bellans cōtra eos impugnat iuſtitiam,& ſic deo cōtrariať. Eſt T
autem aduertendum ꝙ ſi q̄ſtio gn̄alius ꝓponereť:an magis vel potiꝰ ſit diligendus pr̄ infidelis q̄
extraneus fidelis:Diſtinguēdū eēt de diligere effectu:& tunc ſubdiſtiguēdū eēt vt iā ptractatū ē ī
q̄ſtiōe:& de diligere affectu.& dicēdum eſſet ꝙ in omnem caſum plus diligēdus eēt extraneꝰ fide
lis q̄ pr̄ īfidelis,ſecūdū ꝙ in hoc ſecūdo mēbro loqtur Ambro.qñ dicit ſuꝑ Canti. Domeſtici ſi bo
ni ſunt malis filiis ſunt ꝓ̄ponēdi.vt notať diſt.xxx. Decretorum ſuper illud capitulum.Siqui filii.

SEquunť q̃ſita circa hoiem viatorē ꝑtinētia ſpecialiter ad laicū vel ad clericū. Et
erāt duo ꝑtinentia ſpecialiter ad hoiem laicū. Primū in vexando proximū: Vtrū Quæſt. xvii.
laici publica tenentes officia vexantes parentes clericorū, quia ipſi clerici nolūt
eis obedire: ſint excommunicati. Secūdū in occidēdo ꝓximū: Vtrū i lege noua Quęſt. xviii.
liceat iudicem ſæcularem occidere quēq̃ pro ſolo furto. CIRca primū arguit̃, ꝙ Arg. princ.
illi laici ſunt excommunicati, quia extra de ſen. excōmunicatiōis. Nouit. dicit̃ ꝙ
ſtatuētes cōtra eccleſiæ libertatem ſunt excommunicati: illi autē cōtra eā in ſic
faciendo cōtra clericos & eorū libertatem pugnāt facto: qđ maius eſt. ergo &c. Cōtra. parentes il In oppoſitū.
li clericorum laici ſunt in quos habent poteſtatē: & ſic licet eis hoc facere. pro licito aūt facto nemo
V eſt excōmunicatus. ergo &c. DIcēdum ꝙ q̃ſtio aut q̃rit de excōmunicatione canonica ꝑ iniectio Reſponſio.
ne manus violēta i clericū: aut ꝑ aliquo alio delicto. Si primo modo, dico ꝙ ꝓpter illū canonem ex
tali facto non ſunt excōmunicati: q̃a talis canon loq̃tur de iiuria illata clerico in ꝑſona ſua tm̃. Si ſe
cūdo mō: tūc diſtinguēdū eſt de cauſa excōmunicationis & aīo vexantiū. Aut eñ vexant parētes
clericoꝝ vt cogant clericos ſubiicere ſe ipſorum iuriſdictioni in illis in q̇bus non debēt eſſe iudices
eorū: & ne q̃rāt eccleſiaſticū auxiliū i talib⁹ ꝑ vexatiōe parētū clericorū: i iſto caſu dico ꝙ ſunt excō
municati auctoritate canonis allegati, & expreſſi⁹ eodē titulo cap. Grauē. & expreſſiſſime auctori
tate Bituriceñ. cōcilii i cap. Cū nōnulli. Aut vexāt eos ꝑ aliis cauſis, puta ne clerici iiurient̃ ciuib⁹
ſuis, aut ciuitati: in iſto caſu credo vel conſimili, et ſi forte grauiter peccarēt, ꝙ nō ſunt excōmuni
cati. Breuiter eñ credo ꝙ ꝑ tali facto nō ſunt excōmunicati niſi vel directe vel indirecte īfringūt
libertatē eccleſiæ. Per hęc patent obiecta vtriuſq; partis.

CIrca ſecundū arguitur, ꝙ in lege noua nō licet occidere quenq̃ pro ſolo furto, q̃a Quæ. xviii.
hoc nō licuit i lege veteri: q̃a ipſa taxauit talionē vt ꝑ vna oue redderent̃ q̃tuor Arg. princ.
& ꝑ vno boue quinq; boues, vt habet̃ Exo. xxii. vbi etiam dicit̃, ꝙ ſi nō haberet vn
de redderet, fur venderet̃, & de pretio ſuo ſatiſfieret. In lege autem noua non de Cōfirmatio.
bet obſeruari maior crudelitas q̃ in veteri: quia illa erat lex timoris: iſta vero eſt
lex amoris. dicente Auguſt. Breuis differentia legis & euangelii: timor & amor
ergo &c. IN cōtrariū eſt cōſuetudo obſeruata i eccleſia. DIcēdū ꝙ ꝑ nullo de In oppoſitū.
X licto q̇s morte plectendus eſt: dū tñ pōt aliter corrigi, q̃a ſemꝑ pœnæ mitigādæ ſunt. Mors autem Reſponſio.
vltima pœnarū eſt: ꝓpter qđ dicitur in auten. vt nulli iudicū. §. pro furto. Coll. x. Pro furto nolu
mus omnino quodlibet membrum abſcindi aut mori: ſed eum aliter caſtigari. Si tamen aliter cor
rigi non poteſt aut caſtigari: & per hoc mors vtilior iudicetur q̃ vltra viuere, quia ſic ceſſare mala
agere quædam correctio eſt, morte furtū bene plectēdū ē. Quia vt dicit̃. xxiii. cā. q. v. cap. Prodeſt. ſi
ue plectendo ſiue ignoſcēdo hoc ſolū bene agitur vt vita hominū corrigat̃. In caſu autē quo incor
rigibilis inuenitur fur, loq̃tur aliud capitulū ibidem dicens ſic. Qui malos percutit in eo ꝙ mali
ſunt & habet cauſam interfectiōis & poteſtatem vt occidat, miniſter eſt domini. Cauſa aūt vt oc
cidat duo in ſe debet cōtinere. Vnū ex ꝑte facti ꝑ quo quis occidēd⁹ eſt. ſ. ꝙ vergat in ꝑiudicium
dei aut ꝓximi. Aliud ex ꝑte occidēdi ꝙ icorrigibilis appareat. Propter primū dat furtum cauſam
occidendi: & eſt directe cōtra legem naturæ & pactū humanæ ſocietatis. dicente Tullio lib. tertio
de officiis. Hominem hominis icommodo ſuū commodū augere magis eſt contra naturā q̃ mors:
nam tollit conuictū humanū. Illud natura non patit̃ vt alioꝝ ſpoliis noſtras facultates augeamus.
& ſic iure naturæ ſicut dicit fures tanq̃ membra putrida abſcidendi de cœtu humani generis &
morte plectendi. Secundum aūt dictorum dat cauſam occidendi: quia tollit omne aliud remediū
talis autem iudicādus eſt fur ex humanis ꝓſumptionibus: quia aliter interiora hominum ſcire nō
poſſumus. Præſumptio autem talis accipitur, vel ex magnitudine rei quā furat̃, vel ex aſſuefactio
ne furandi, per quā quis ſuꝑ furādi actu diffamatus eſt tāq̃ frequēter deprehēſus in tali ſcelere quā
tūcūq; ſit modicū furtū. Vnde ꝓpter hoc ſecūdū leges humanę q̃ ꝓhibebāt fures ſimplices occidi
pro furto, vt habitū eſt ſupra, bene ꝑcipiūt fures famoſos occidi. ff. de pœnis. l. Capitalium. §. Fa
moſos. Propter primum lex Moyſi quę in minoribus furtis ordinauit talionē: maiora ꝓhibuit ſub
pœna ſanguinis ſiue mortis. Aeſtimabat̃ autem res furata maior vel ratione ſui, vel ratione eius
Y in cui⁹ poſſeſſiōe erat. Propter primū dr̃ Exo. xxi. Qui furat⁹ fuerit hoiem & vēdiderit eū, cōuict⁹
noxæ morte moriatur. Propter ſcđm Achor lapidatus fuit, quia propter ſacrilegium furādo dño
cōſecrata. Vnde de morte ei⁹ legit̃ Ioſ. 7. vbi dr̃. Quia turbaſti nos exturbet te dñs i die hac. & lapi
dauit eū oīs populus. qđ eſt, q̃a q̃ furatus erat de poſſeſſiōe dñi erant vt dicitur Ioſ. vi. Sit ciuitas

anathema & omnia quæ in ea ſunt:quicquid autem auri & argenti fuerit & vaſorum æneorum
ac ferri domino conſecretur depoſitum in theſauris ſuis.De his autem ille furatus erat pallium coc
cineum &.cc.ciclos argenti,regulam quoqꝫ auream,vt ipſemet confeſſus eſt.Ioſ.vii. Ad primum Z
Ad arg.pri. ergo ꝙ in lege Moyſi pro furto nemo occidebatur &c. Dicendum ſecundum iam dicta ꝙ verum
eſt ꝑ cõmiſſo in minoribus in quibus ſtatuit talionem.In maioribus autem in quibus talionem
non ſtatuit dimiſit ipſum morte plectendum ſecundum curſum legis naturæ: ſicut & modo idem
relinquit lex euangelii.& hoc non tm̃ in maioribus,ſed etiam in minoribus,quia nullam pœnam
talionis ſtatuit. & hoc erat congruum legi euangelii ſuper legem Moyſi . Illa enim habet doce-
re perfectionis opera & affectionẽ a rebus temporalibus transferendam ad ęterna:q̃ principaliter ꝑ
mittit ſpiritualib⁹ hominibus.Lex aũt opa pfectionis non docuit:ſed ſecundũ Aug.de ſermone dñi
in monte,docuit quãdã inchoatam imperfectãqꝫ iuſtitiam.vnde & temporalium rerum amorem ꝑ
miſit:& ea cultoribus ſuis ꝓmiſit tanq̃ hominibus carnalibus q nondũ erant idonei ad pfectę iuſti
tię,& ad ſpiritualium bonoꝝ ꝓmiſſiones.Propter qđ furtum qđ ꝓcedit ex nimio temporalium re-
rum amore magis deteſtãdum eſt in lege noua q̃ in veteri.Propter qđ in minorib⁹ ipſa ꝑmiſit fur
tum abſqꝫ pœna ſanguinis ſtatuens pœnã talionis in rebus.ſecundũ etiam ꝙ quia proni erant ad
homicidia,indulſit homicidis ciuitates refugii.Lex autem noua quia nullũ furtũ permittit vel ho
micidium,nec pœnam talionis ſtatuit furtis minoribus,nec ciuitates refugii prouidit homicidis
Propter qđ non eſt contra legem euangelii ꝓ furto quocũqꝫ occidere ſecũdum determinatum mo
dum:& in quacunqꝫ ciuitate homicidam ad occidendum capere:licet hoc fuit contra legẽ Moyſi.
Propter quod licet iudicibus ſub noua lege occidere pro furto pro quo nõ licuit occidere ſub lege
Ad cõfirma. Moyſi. Qđ aũt aſſumitur ꝙ tunc crudelior eſſet lex noua q̃ vetus:qđ eſſe non debet:Dicendũ ꝙ A
verum eſt ſi ipſa dictaret furem eſſe occidendum:qđ in nullo caſu ſtatuit.in quo correctionẽ expe-
ctandam docuit,& neminem occidẽdum quouſqꝫ incorrigibilis inuentus eſſet. Neminem ergo oc
cidit:quia nullũ ſtatutũ de occidendo tradidit ſicut nec talionem reddi ſtatuit. in quo quo ad ſta-
tuta ſua lex Moyſi apte crudelior fuit:quia lex noua vt dicit Greg.nono Moraliũ:corda delinquẽ
tiũ mãſuetudine potius q̃ terrore correxit . Per legem quippe deus virgam tenuerat cum dicebat
Siquis hæc vel illa fecerit morte moriatur:ſed incarnatus virgam abſtulit:quia vias vitæ per man-
ſuetudinẽ oſtendit. Vnde lex noua in pœnã mortis infligẽdam ſolummõ vſum & cõſuetudinẽ le-
gis naturæ obſeruandam reliquit:vt crudelitas in hoc non legi euangelii,ſed potius legi naturæ
imputari debeat,quæ in hoc maioris iuſtitiæ q̃ lex Moyſi erat.Propter qđ ſub lege Moyſi,cum tẽ
pus legis euangelicæ appropinquare cœperat in qua illud impleri debuit:Nouis ſuperuenientib⁹
vetera proiicietis & vetuſtiſſima veterum comedetis:augmentata fuit pœna furtis taxata in reb⁹
& hoc a Salomone quando dixit Prouerb.vi.Nũ grandis eſt culpa cum quis furat⁹ fuerit? Furatur
enĩ vt eſuriẽtem impleat animam:deprehenſus quoqꝫ reddet ſeptuplum & omnem ſubſtantiã do-
mus ſuæ tradet & liberabit ſe.per hoc inſinuans ꝙ adueniente tempore gratiæ pfectæ iuſtitiæ pro
tanto liberari non debeat:ſed ipſemet occidetur.

SEquuntur pertinentia ſpecialiter ad hominem viatorem clericum.Et erant duo
ſpecialiter pertinentia ad clericum religioſum,& plura alia ptinẽtia cõiter tam
ad religioſum q̃ ad ſecularẽ.Primum illorum duorum erat pertinens ad votum
Quæſt.xix. ſimplex:Vtrũ qui vouit intrare religionẽ ſtrictiorẽ liberatus eſt intrando laxio
Queſt.xx. rem.Secundũ erat pertinens ad votum ſolenne:Vtrum de religione priuilegia-
ta ꝙ fratres eius non poſſunt tranſire ad aliã religionẽ æqualis arctitudinis aut
minoris,fratres alterius religiõis quæ nõ præſumitur eſſe maioris arctitudinis
ſed potius minoris, poſſint recipere ad ſuam religionem fratrem pfeſſum in illa religione priuile-
Arg.princ. giata. CIRCA primum arguitur,ꝙ qui vouit intrare religionem arctiorem liberat⁹ ſit a ſuo vo
to intrando laxiorem:quia per hoc implet votum quo ad tria eſſentialia religioni: quia illa in om
Probatio. ni religione obſeruantur, & ꝑ tale votum non videtur ille obligari ad plus q̃ ſe extendunt eſſentia
In oppoſitũ. lia religioni . Ad alia enim obſeruanda ſolum obligantur profeſſi. CONtra. qui non implet inte
gre promiſſum non eſt liberatus a voto:iſte talis eſt quia duo promiſit:& intrare & talem regulã
Reſponſio. ſeruare.ergo &c. HOC vltimum concedendum eſt:quia enĩ iſte nõ ſolũ vouit intrare religionẽ
ſed talẽ religionẽ in qua tales ſunt obſeruantiæ quales non ſunt in alia:& ſecundum quas diuerſa B
rũ religionũ profeſſiões diſtinguunť.Triũ enim votoꝝ principaliũ ſolennitas ĩ q̃libet religiõe obſer
uať.Quia igiť ille ĩ voto ſuo ꝓmiſit duo:& itrãdo religionẽ laxiorẽ nõ ſoluit niſi vnũ:a voto ſuo nõ

eſt liberat⁹ niſi ſuper hoc diſpẽſationem aut licentiam obtinuerit competentem. & qđ maius eſt:
ſi quis promiſit itrare vnū monaſteriū ex religionibus habentibus bona temporalia mobilia & im-
mobilia diſtincta ſecundum diſtinctionem monaſteriorum, non ſoluit promiſſum intrando aliud
ſicut æſtimo, vt qui vouit intrare monaſterium ordinis ſancti Benedicti apud ſanctum Dionyſiū
non ſoluit promiſſum complete intrando illud apud ſanctum Germanum: quia etſi ſatiſfaciat re
ligioni ſiue ordini ſimpliciter & in hoc deo: non tamen ſatiſfacit monaſterio cui fecit ſuam promiſ
ſionem: ſi non velit remittere promiſſum: quia aliquid iuris habet ex illo promiſſo illud monaſte-
rium qđ non habet aliud. ſecus autem eſt de religione in qua diuerſa monaſteria nihil ſibi appro-
priant, ſed quicqd habent proprium eſt toti religioni pro ſingulis fratribus eius: vt quantum iu-
ris habet ſingulus eorum in bonis vnius monaſterii: tãtum habet in bonis alterius. Propter quod
ex ſuo promiſſo nihil plus iuris ĩ illū acquirit vnū monaſteriū q̄ aliud. propter quod vouens intra-
re vnum, ſine omni iniuria illius poteſt intrare aliud & ſoluit perfecte promiſſum: vt contingit in
C religionibus fratrum prædicatorum & Minorum. Ad argumentum in oppoſitum ꝙ ſufficien Ad arg. pri.
ter liberatus eſt: quia æqualiter ſoluit promiſſum quo ad tria eſſentialia in votis: Dicendum ꝙ
non eſt verum: quia iſte non ſolum promittit religionem vbi tria vota eſſentialia obſeruantur: ſed
vbi etiam cum talib⁹ obſeruantiis obſeruantur. & qđ amplius eſt ſi eædem obſeruantiæ cuſtodi-
rentur: poſtq̄ tamen non eſſent eis oĩa æqualiter cõmunia ſicut non ſunt diuerſis monaſteriis in ea
dem religione quandoq;, adhuc non ſatiſfaceret quo ad eos quibus facta erat promiſſio licet ſatiſ-
D faceret quo ad rem promiſſam. Non enim qui aliqd promittit vni & in hoc debitor eius factus
eſt, ſatiſfacit ſi hoc ſoluit alteri, immo ſi ſit res quæ poteſt ab eodem ſolui pluribus poſtq̄ ſoluerit
vni debet eam adhuc ſoluere alteri, vt ſi vni promiſi denarium & credens ſoluere ſiue ſatiſface-
re dem denarium alteri puta pauperi in eleemoſynam, adhuc teneor ſoluere denarium illi cui erã
obligatus ex promiſſo. Vnde ſi talis ſubintrauit aliam religionem laxiorem: ante ꝓfeſſionem de-
bet exire & intrare religionem cui ſe deuouit niſi diſpenſationem vel licentiam competentẽ habue-
rit, etiam ſi ſcandalum ex hoc debeat oriri: quia hoc reſpectu illius ſcandalum paſſiuum eſt non
actiuū niſi quo ad hoc ꝙ fatue egit ab initio in talem neceſſitatem ſe ponendo: & de illa debet age
re pœnitentiam: & maxime ſi ex ſuo exitu poſtmodū ſcandalum oriatur: qa contra illud debuiſſet
ſibi prouidiſſe. propter quod ei imputatur ſicut ebrioſo ſi committat homicidium. Poſt profeſſio
nem autem per maius votum abſolutus eſt a minori, debet tamen agere pœnitentiam ſcilicet
E pro tranſgreſſione minoris. ET ꝙ aſſumitur in argumento ꝙ per ſimplex votum non obli- Ad ꝓbatio-
gatur ad plus, q̄ ad tria eſſentialia: Dicendum ꝙ nec ad illa tria nec ad alia obligatur, & hoc nem.
neq; quo ad ipſorum obſeruantiam finalem, nec quo ad ipſorum experientiam: ſed ſolummodo ob
ligatur ad præciſum ingreſſum religionis vbi illa tria obſeruantur cum talibus obſeruantiis: &
non ſatiſfacit niſi intrando talem religionem: quo facto ſtatim perfecte liberatus eſt & ſatiſfecit &
recedere poteſt libere quandocunq; ei placuerit ante voti ſolennizationem: ſecundum ꝙ alibi pla-
nius declarauimus.

CIrca ſecundū, ꝙ dicti fratres non poſſunt dictum fratrem ad ſuã religionẽ recipe Quæſt. xx.
re arguitur: quia cõtrectarẽt rem alienam inuito domino. i. prælato ſuo alterius Arg. pri. pri.
religionis. Similiter inuito prę̃lato ſummo põtifice. ſ. qui hoc in priuilegio a ſe da
to prohibuit vt ponitur in caſu. Item per tale factum miniſtratur plurib⁹ ſcan- Secundum.
dalum: ergo peccat qui eius ex ſuo facto dat occaſionem. ergo &c. Contrarium In contrariū
F vt dixit opponens ſit religioni ſuæ. Dicendum ꝙ ſi omnia eſſent vera quæ ſup Reſponſio.
ponitur in caſu. ſ. ꝙ fratres qui recipiunt ad ſuam religionem fratres alterius re
ligionis nõ eſſent ſtrictioris religionis, nec cū hoc haberent priuilegium fortius contrariū, aut ſi ha
berent, non tñ cõſtaret de illo, & ꝙ illi de alia religione ſic eſſent priuilegiati vt dixit opponẽs, omi-
no peccarent recipiẽtes: dū tñ cõſtaret eis de aliorū priuilegiis. peccarẽt ẽt ꝓpter ipm̃ factū: qa iiurio
ſum eſt in ſe vt procedit prima ratio: & propter ſcãdalum qđ exinde ſequitur: quia ſi ita eſſet ſcã
dalum actiuum eſſet. Si autem veritas non ſuffragaretur in dictis: quia. ſ. recipiẽtes eſſent ſtrictio
ris religionis, nullo modo peccarent, quia nõ obſtaret priuilegium illud qđ non cõcedit niſi ius cõe
De iure aũt communi non licet tranſire de religione ad religionem niſi illa ad quam tranſitur ſtri
ctior eſſet. Si eñ eſſet æqualis ſtrictionis tunc tranſire reputari debet curioſitatis ſiue leuitatis. Si
vero eſſet laxior, tunc tranſire reputari debet irreligioſitatis ſiue diſſolutionis. Et de iure commu-
ni licet tranſire ad arctiorem religionem petita licentia a prælato laxioris religionis licet non ob-
tenta. Frater autem opponens vt oſtenderet religionem ſuam fore arctiorem q̄ illam ad quam

fratres ſui ordinis inuito plato ſuo & contra ſuum priuilegiũ immo cõtra ius cõe recipiebant: dixit expreſſe coram oĩbus ſe eſſe ordinis beatæ Mariæ de monte Carmeli: & fratres qui ſuos fratres receperunt eſſe ordinis prædicatorum: & probauit ordinem ſuum eſſe ſtrictiorem vel æque ſtrictũ q̃ ſit ordo fratrum prædicatorum per quaſdam literas domini Innocentii papæ: in qbus cõtinet̃ talis clauſula. Sicut accepimus dilecti filii Prior generalis & fratres eremi de monte Carmeli, abdicatis præſentis ſæculi opibus titulum elegerunt paupertatis vt mente & corpore expediti & acceptam valeant domino impendere ſeruitutem nullas poſſeſſiones nihilq; proprium vnde ſuſtentari valeant poſſidentes &c. Dicebat ergo ille. Cum nos non habeamus poſſeſſiones mobilium nilq; proprium neq; mobilium neq; immobilium: fratres autem prædicatores habeãt poſſeſſiones mobilium proprias ordini licet ſint communes omnib[9] fratribus ordinis: noſtra ergo religio eſt ſtrictior q̃ ipſorum. Super quo iudicium perſpicacioribus relinquo.

Quæſt. xxi. SEquitur pertinentia cõmuniter ad clericos tam ſæculares q̃ religioſos, & erat vnicum quo ad ipſorum bona temporalia: & plurima alia quo ad eorum bona ſpiritualia. Illud aũt vnum erat. Vtrum ſi a principe conceſſum ſit quibuſdam religioſis accipere pedagiũ qđ dã licitũ & iuſtum vſq; ad primã alicui[9] diei certę futurę: & vt extũc recipiãt canonici loci: Canonici aũt illa die adueniẽte pulſari faciunt primam in aurora extra horam cõſuetam: religioſi illi debeant amittere pedagium prouẽturum vſq; ad horã primę cõſuetã. Et arguit̃ φ ſic: quia in conceſſionibus & priuilegiis non eſt vtendũ niſi ſermonibus conſuetis, & ſcđm conſuetum intellectum vtendum eſt illis, vt extra de ſpõſalib[9]. Ex literis. & plius dicit φ loquẽdũ eſt vt plures. Sed cũ dicitur vſq; ad horam primam, ſermo conſuetus eſt & conſuetum eſt ſic eo vti vt intelligatur vſq; ad horam debitã qua conſueuit pulſari. Vſq; ergo ad illam horam habent dicti religioſi ius accipiendi illud pedagium. Contrarium vidi dixit opponens. Dico φ ſupponendo caſum illum habere veritatem, canonici illi frauduleter agũt & doloſe pͦoccupãtes horã debitę pulſationis: qđ nõ debet cedere ĩ alteri[9] nocumẽtũ, nec ĩ ꝓpriũ cõmodũ: qa fraus & dolus nemini debẽt patrocinari, & ſic religioſi illi ius habebãt recipiẽdi illud pedagiũ vſq; ad horã primę cõſuetã vt oſtẽdit prima rõ ad hoc adducta. & ſi cõtrariũ factum fuit, vt ꝓcedit dictũ ĩ oppoſitũ: & erant illi religioſi ĩpediti ĩ percipiẽdo dicto pedagio, multũ ĩ hoc ĩiuriatũ eſt illis, & tenẽtur canonici eis ad reſtitutionẽ ſi illđ receperũt: qđ ſi renuant facere canonici: pſequãtur religioſi ius ſuũ ſicut poterũt. Si vero dicti canonici ex cauſa rationabili pulſationem primæ anticipauerunt: quo ad hoc nõ ſunt in culpa. Nihilomin[9] tñ per hoc nõ poſſunt ſibi ius in percipiendo dictum pedagiũ qđ alias nõ eſſent pceperturi citra horam primæ conſuetam, acquirere.

Arg. princ.

In oppoſitũ.

Reſponſio. G

Quæſt. xxii. SEquuntur cõiter ꝑtinẽtia ad clericos tã religioſos q̃ ſæculares quo ad eorꝫ bona ſpũalia. Quorꝫ vnũ ꝑtinebat ad priuilegii papalis ĩterpͭtationẽ: Vtrũ exponẽs priuilegiũ apoſtolicũ cõtra planũ & expreſſũ verborꝫ ſit cõmẽdãdus vt exhibitor reuerentiæ dño papæ, cardinalibus & curiæ Romanę: & alia plurima q̃ ꝑtinebãt ad diuini officii exequutionem. CIRca primum arguitur φ ille expoſitor talis nõ ſit cõmendãdus dicto modo. quia nullus præſumptuoſus ĩterpͭtator priuilegii apoſtolici commendandus eſt dicto mõ: quia pͤſumptio nec commẽdabilis eſt: nec cuiq̃ reuerentiam, ſed contrarium magis exhibet ſcilicet irreuerentiam illi cuius eſt priuilegium. qa ille per priuilegium ſuum intelligi nihil vult q̃ ſecundum planum verborum. Aliter enim omnia priuilegia traherentur in abuſum: ſi ſcilicet cuilibet liceret eis dare intellectũ & maxime contra planum verborum: vt extra de priuilegiis. Priuilegia. Ille autem expoſitor talis eſt: quia extra de priuilegiis Cũ veniſſent. dicitur in Gloſ. φ iudex de priuilegio apoſtolico incidenter poteſt cognoſcere ſi verba ſint clara & manifeſta. & ſi inuenta ſint fore clara & manifeſta: poteſt dicere ſi aliquid pro vel contra arguatur: obſtat vel non obſtat. ſecundum φ diximus in noſtro decimo Quolibet, quæſtione prima: ſic ſolummõ licitum eſt iudicare de dictis in priuilegio apoſtolico ſecundum planum verborum: ergo a contrario ſenſu (quod eſt fortiſſimum argumentum in iure) nullo modo licet iudices ire contra planum & expreſſum verborum. Hoc autem facere circa expoſitionem priuilegiorum (quod non licet) præſumptuoſũ ẽ. ergo &c. In cõtrariũ eſt dixit opponẽs φ viri & ſapiẽtes & diſcreti dicunt talẽ expoſitionẽ eẽ de mẽte & itẽtione dñi Papę: et ĩ hoc dicũt ſe eẽ aſſecuratos: qbus ĩ hoc credẽdũ ẽ. Exponẽs aũt priuilegiũ ſm mẽtẽ et itẽtionẽ dñi papę maxĩe cũ de hmõi expoſitione habeat ſufficiẽs teſtimonium ꝓborum, φ ſit de mẽte et intentione domini papæ dicto modo

Arg. princ.

In oppoſitũ.

H cōmendandus eſt:ergo &c. Dicēdum ſcđm Auguſt.de ſermone dñi in monte:Q; de occultis no Reſpōſio.
bis iudicare nō licet,ſed ſolūmodo de manifeſtis: ſic ꝙ de ipſis poſſint haberi aperta indicia: ꝑ quę
quę alias ſunt occulta fiūt manifeſta.Sic eñ dñs docet cognoſcere occultam hypocriſim : quando
dicit:Ex operibus eorum cognoſcetis eos.vt exponit Aug.Propter qđ diciť primi Reg.xvi.Homi
nes vidēt ea quę apparēt:Deus aūt intueť cor.In priuilegiis ergo de mēte & occulta intētione dñi
papę nobis ꝑſumere aut iudicare nō licet niſi qđ ꝑ manifeſta īdicia verborū priuilegii nobis īdi-
catur.In priuilegiis eñ nō eſt vtēdū verbis obſcuris figuratiuis & ænigmaticis quę nos ad ꝑſu-
mēdum excitant aliquā occultā intelligētiam ſub illis verbis itellexiſſe ſcribētē quā verba intēdūt
ſed non quā ꝑtēdunt:in quib⁹ aliquādo vitiū eſt verbis iſiſtere,& ſcđm verba exponere,cū tñ in pri
I uilegiis ſemp oporteat verbis inſiſtere. Vt aūt paulo altius ordiamur, Sciendū ꝙ oīs ſermo aut eſt
proprius aut figuratiuus.Et eſt ſciēdū ꝙ ipm exponere ſcđm planū verborū aliquādo bonū eſt: &
malum eſt exponere ipſum alio modo maxime cōtrario.dicēte Greg.in prologo Moraliū.Aliquā-
do qui verba accipere hiſtorię iuxta literam negligit oblatū ſibi lumen veritatis abſcondit:cūq; la
bore inuenire in eis aliquid extrinſecus appetit hoc qđ foris ſine difficultate aſſequi poterat amit-
tit.& ponit exēpla quę habētur Iob.xxxi.Si negaui qđ volebant pauperibus: & oculos viduę expe-
ctare feci & cętera hmōi.de qbus ſubdit:dicēs.Quę videlicet ſi ad allegorię ſenſum violēter iflecti
mus cunctę eius miſericordię facta vacuamus.Aliquādo vero ſermonē ꝓpriū exponere ſcđm pla-
nū verborū bonū eſt & alio modo ſimiliter:immo aliis modis pluribus.dicēte Greg. Nōnulla tri-
pliciter indagamus:nā primū fundamēta hiſtorię ponimus:deinde ꝑ ſignificationē typicā in arcē
fidei fabricam mētis erigimus:ad extremū ꝑ moralitatis gratiā quaſi ſupducto ædificiū colore ve-
ſtimus.talis expoſitio in theologicis acceptatur.Sermonē vero figuratiuū exponere ſcđm planum
verborū ſemp malū eſt.dicēte Greg. Aliquādo aperta verba intelligi iuxta literā nequeūt,quia ſup
ficie tenus accepta nequaq̄ inſtructionē legētibus:ſed errorē gignūt.Ecce eñ diciť Iob.ix.Sub quo
curuantur qui portant orbem.& de tāto viro quis neſciat ꝙ nequaq̄ vanas poetarū fabulas ſequa
tur vt mūdi molem ſubuehi gigantū ſudore ſuſpiceť?Et ſic hmōi ſermonē exponere ſcđm planū
verborū non eſt bonū,ita ꝙ aliquādo ſit bonū ipm exponere contra planū verborū. Dicēte Greg.
Aliquādo ne intelligi iuxta literā debeant:ipſa ſe verba literę impugnāt. ait nāq; Iob.iii.Pereat dies
in qua natus ſum:occupet eū caligo & inuoluatur amaritudine. quia nimirū natiuitatis dies ipſo
impulſu tēporis euolutus ſtare non poterat.Quo igiť pacto ipm inuolui caligine optat? & tñ ſi in
K rerū natura ſubſiſteret ſentire amaritudinē nequaq̄ poſſet.Conſtat ergo ꝙ nullo modo de die ſen
ſibili diciť qui ꝑcuti amaritudine optatur:ſed nimirū verba literę dum collata ſibi conuenire ne-
queūt aliud in ſe aliquid qđ q̄ratur oſtēdunt: ac ſi dicāt,dū noſtra nos conſpicitis ſuꝑficie deſtrui
hoc in nobis q̄rite qđ ordinatū ſibiq; cōgruēs apud nos valeat iteri⁹ inueniri. Ex quo patet ꝙ ſunt
tres modi expoſitionis ſermonis:duo ꝓprii, & vnus figuratiui. Quorum prim⁹ ē quē malum eſt
exponere alio modo,& maxime contrario q̄ ſcđm planū verborum.de natura ei⁹ debet eſſe omnis
ſermo poſitus in priuilegiis:quia debet exponi ſcđm planū verborū:& non alio modo maxime con
trario penes aliquē aliorū duorū modorum.Expoſitio eñ penes ſcđm modū non competit ei:quia
nō debet cōtinere myſteriū.Expoſitio vero penes tertium modū ei nō cōpetit:quia nō debet conti
nere ſermonē figuratiuū. & ſic(vt dictū eſt)oportet ſemp verbis priuilegii inſiſtere,& ſcđm ſen-
ſum quē verba ꝑtēdunt ipm exponere. dico grāmatice loquēdo.quēadmodū dñs papa Nicolaus
vult regulam fratrū Minorū exponi,quę in hoc habet vim priuilegii:pręter hoc ꝙ ſi dictio ambi-
gua vel clauſula dubia in priuilegio ponať & ſcđm hoc poſſint in eodē plures haberi ſenſus veri
& poſſibiles:tūc ex titulo de verboꝝ ſignificationibus vel ex aliis iuribus ſenſus quē dñs papa in-
tellexit ꝑſcrutandus eſt ſcđm ꝙ iura q̄dam ꝑ alia iura ſolent exponi,& hoc licitū eſt. Aliter eñ iu
ra legi aut exponi non cōſueuerūt ī ſcholis a doctoribus,qualiter tamē nō licet exponere regulam
fratrū Minorum:quia ꝑcipit papa ꝙ ſolū grāmatice exponať.Si aūt dubiū illud ꝑ alia iura exponi
nō poteſt:tūc nō ſunt cēſenda verba eſſe plana,nec licet exponere alterū ſenſum ꝑtinaciter defen-
L dendo: ſed oportet expoſitionē dñi papæ expectare. Propter qđ ſimpliciter dico ꝙ expoſitor dicto
modo dicti priuilegii nullo modo ſcđm dictū modū cōmēdādus eſt,maxime quia non dubiū ſen-
ſum ſua expoſitione promit:quia nec hoc ei liceret:quia hoc iudicio ſolius dñi papę reſeruatū eſt:
ſed quia vt ꝓponit q̄ſtio cōtra planū verboꝝ cōtrariū ſenſum ingerit, qđ minime licet ſcđm ꝑdi
cta.Ideo qui exponit priuilegiū dñi papę ſcđm planū verborū,quādo in eo nō eſt ambiguū vt do-
ctor humilis eſt cōmēdandus.Qui vero exponit ipm cū aliquid verboꝝ eſt ambiguū,vt interpre-
tator ꝑſumptuoſus eſt corripiēdus.Qui vero exponit ipm cōtra planū verborū nequaq̄ eſt cōmē-

dandus:ſed potius vt puaricator iniurioſus eſt fuſtigandus : & ſic talis ſua expoſitione reuerentiam papę aut alicui ſuorum ſuperiorū nō exhibet:ſed magis irreuerētiam maximam quantum in ſe eſt:nec dominus papa aut cardinales talem reuerētiam acceptarēt. Vnde talis cōmendatio non poteſt eſſe charitatiua ad propalandum cōmendati merita:ſed potius eſt hiſtrionica & adulatoria ad procurandum cōmēdanti beneficia. Tales enim cōmendatores non cōmendant alios quia in ſe ſunt bene meriti: ſed etiam licet mali eſſent:quia ipſis ſunt benefici. qui ecōtra æque faciliter alios vituperant:non quia in ſe ſunt male meriti,ſed etiam ſi boni eſſent non apparet eis q͛ ſibi ſint benefici. vnde Greg.iii.Mora. Sunt nonnulli qui dum ſibi in eccleſia vident deeſſe qđ ambiunt,hoſtes bonorum fiunt:& non ſolum prauę ſemetipſos actioni inſerunt:ſed etiam iuſtorum rectitudinem inflectere ad peruerſa moliuntur. Vnde in talibus impletur illud Miche.iii. Hæc dicit dominus ſuper prophetas:qui ſeducunt populum meum:qui mordent dentibus ſuis: & pdicant pacem:et ſi qs non dederit in ore eorum quippiam,ſanctificant ſup eum plium. De qualibus etiā dicit Apoſtolus.Roma.xv.Huiuſmodi Chriſto domino non ſeruiūt:ſed ſuo ventri. vbi dicit Gloſ. Aliis eñ adulantur,aliis detrahunt vt poſſint ſuū ventrem implere. Et bene correſpondent ſibi talis expoſitor & talis commēdator. Expoſitor enim nititur quę recta ſunt corrigere:Commēdator vero cōtendit quę peruerſa ſunt laudare: in quibus duobus conſiſtunt duo genera loquutionū quæ ſunt in humana ſocietate pernicioſiſſima. dicente Greg.in fine.vii.Mora. Duo ſunt genera loquutionū importuna valde & noxia humano generi. Vnū qđ curat etiam peruerſa laudare: et alterū qđ ſtudet etiam recta corrigere:illud deorſum cum fluuio deducitur: hoc vero contra fluenta veritatis obſerare etiam alueum conatur:illud metus pmit:hoc elatio erigit:illud gratiam ex fauoribus captat:hoc iram certaminis excitat. et hoc commotum per illud contra doctores qui ſanam doctrinā ſuſtinēt. vt in illis impleri incipiat(ſi tamen modo ſint aliqui talium:qđ abſit, licet queſtio aſſertiue proponatur) illud Apoſtoli.ii.Timo.vlt. Erit tempus cum ſanā doctrinam nō ſuſtinebūt:ſed coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus. vbi dicit Gloſ. q͛ prophetia eſt apoſtoli:vnde neceſſe eſt eam impleri. Secūdū pdicta concedēda eſt prima ratio:quia bene procedit & veritatem M N

Ad arg. in oppo. iam expoſitam concludit. AD argumentum in oppoſitum q͛ viri ſapientes & diſcreti dicunt talem expoſitionem qualem ille potuit eſſe de mente & intentione domini papę : & q͛ ſuper hoc ſunt aſſecurati:bene poteſt eſſe q͛ hęc omnia vera ſint: non tamen eſt eis in hoc credendum: maxime ſi pro ſe & in fauorem illorum prolata eſt illa expoſitio. Pro ſe enim & in cauſa ſua nullius teſtimoniū recipitur in forenſi iudicio,& maxime ſuper expoſitione papalis priuilegii:cui in hoc debemus exhibere tantam reuerentiam ne alicui expoſitioni contra verborum planū credamus:quouſq͛ ipſemet nobis quid intendat aperire dignetur:ne forte quo ad planū verborum falſitas aliqua in eius priuilegio contineri valeat ſuſpicari ſi contra planum verborum alicuius alterius expoſitio admittatur.

SEquitur pertinētia ad diuini officii executionem. quorum quędam pertinēt ad diuini officii executionē circa ſacramentorum adminiſtrationem:quędam vero circa prędicationis inſtructionem:& quędam circa horarum obſeruationem & miſſarum celebrationem. DE primo q̄rebatur vnū de adminiſtratione pluriū

Queſt. xxiii. ſacramentorum cōmuniter: Vtrum obligatus ad audiēdam ſubditorum ſuorum confeſſionem & aliorum ſacramētorum miniſtrationē ſi relaxetur ab obligatione prima æqualiter remaneat obligatus ad ſecundam. Deinde q̄rebātur quędam pertinētia ad adminiſtrationē ſacramenti pœnitentię ſpecialiter. ET circa primū argue-

Arg. prin. batur q͛ non:quia ſicut ſe habet confeſſio ad abſolutionē cum ſatiſfactionis iniūctione: ſic ſe habet ad aliorū ſacramētorū adminiſtrationē:qa ſicut eſt ordo eſſentialis abſolutionis ad cōfeſſionē q͛ ſine illa pcedēte null⁹ pōt ſalubriter abſoluere,& ſalubriter ſatiſfactionē iniūgere:ſic eſt ordo adminiſtrationis aliorum ſacramentorū ad eādē:q͛.ſ.ſine illa pręcedente null⁹ ſalubriter pōt alia adminiſtrare ſacramenta. Sed abſolutus a confeſſione ſubditi audienda non poteſt æqualiter manere obligatus ad ei ſalubriter abſolutionem cū ſatiſfactione iniūgendam:quia hoc eſſet impoſſibile fieri. ſecūdum enim qualitatem & quātitatem peccatorum quę confeſſa ſunt debet iniūgi ſatiſfactio: er-

In oppoſitū. go &c. COntra. eſſentialiter ordinātur diaconicatus ordo & ſacerdotii:ſed tū non præcedente ordine diaconicatus æqualiter poteſt recipere ordinē ſacerdotii ſicut ſi pceſſiſſet. vt extra de cleri.

Reſponſio. ordi.p ſaltum. Veniens. ergo &c. DIcēdum q͛ ſi aliquis ſit obligatus ad duo: ſi ſecūdū nō poteſt exequi ſine primo, impoſſibile eſt eū poſtq̄ eſt relaxatus a primo æqualiter manere obligatū ad ſecundū:aut eſſet obligatus ad impoſſibile ſibi qđ eſt incōueniēs. Vnde vt pcedit primū argumētū O

& bene, obligatus ad audiēdum ſubditi confeſſionem: & ad iniūgendū ei ſalutarē ſatiſfactionē im-
poſſibile eſt ꝙ æqualiter maneat obligatus ad ſecūdū vt prius. Sed in ꝑpoſito circa adminiſtratio
nem aliorum ſacramētorum poſt ſacramentū pœnitentię, puta euchariſtię vice aliorum, eſt conſi
derare duo. ſ. adminiſtrationem eius regularem ſcđm ſtatutum eccleſię: ꝙ. ſ. quilibet cōmunicetur
ad minus ſemel in anno. ſ. in paſchate, vt dicitur extra de pœ. & remiſ. Omnis vtriuſq́ ſexus. & ad
miniſtrationem eius peculiarem ſiue priuatam pluries in anno. Primo modo dico ꝙ ęqualiter ma
net obligatus ad euchariſtię adminiſtrationem: dum certificatus fuerit ꝙ ſubditus ſuus confeſſus
fuerit ei qui habet priuilegiū per qđ relaxatur ei obligatio de confeſſione ſubditi audienda. Secū-
do mō dico ꝙ nequaq̄: qa non debet alicui priuatę perſonę pluries ſacramētū euchariſtię miniſtra
re niſi cōſtet ei de mūditia cordis & deuotiōe ſpeciali: quę nō poſſunt cognoſci ſine cōfeſſionis audi
tione. imo debet oino denegare: & exponeret ſe diſcrimini ſi pluries miniſtraret neſciēs an ſanctū
daret canibus: quia ī tali adminiſtratione nō excuſaretur ſicut excuſatur in prima ꝑ ſtatutū eccle-
P ſię & dictum priuilegiū. AD rationē in oppoſitū: dicendū ꝙ nō eſt ſimile: quia licet diaconatus Ad arg. in
& ſacerdotii ordo habent ordinē eſſentialem ſcđm gradū dignitatis: nō tñ condepēdentiā in eſſe: oppoſitū.
quoniā vtrūq́ illoꝝ poteſt eſſe ſine altero. Talē aūt cōnexionē habēt cōfeſſionis auditio & ſalubris
euchariſtię adminiſtratio pluries in anno, vt patet ex dictis.

SEquūtur pertinentia ad adminiſtrationem ſacramenti pœnitentiæ ſpecialiter:
quorum vnū pertinebat ad illuſionē confeſſoris paſſiuā. Vtrum ſi confeſſus pec Queſt. xxiiii.
cata quę dicit ſe habere, recipiat pœnitentiā ſatiſfactoriā ꝑ illis ex cōfeſſoris in-
iūctione, & reuerſus ſequēti die in cōfeſſione alia dicat eidē cōfeſſori ꝙ in ꝑcedē
ti confeſſione fuit oino mentitus: & confiteatur alia cū illo mēdacio, ꝑ quibus pe
tit ſibi iniūgi pœnitētiā ſalutarē: Vtrū inquā cōfeſſor pœnitētiā ſatiſfactoriā in
iūctā ī prima cōfeſſione debeat reuocare & nouā ī illa ſecūda cōfeſſione iniūgere. Alia aūt duo pti
nebāt ad illuſionē cōfeſſoris actiuam. Primū ꝑ actū confitendi: Vtrū clericus nō exiſtens in ſacris Queſt. xxv.
ordinibus aſſumens habitū cōfeſſoris: ſi audiat ſic alicuius confeſſionem: fingens ſe eſſe ſacerdotē
& confeſſorem: qua audita dicit ſe deluſiſſe confitentem & deridet eum: Vtrum inquam clericus
ille ſit ſuſpenſus: vt non poſſit de cætero ad ſacros ordines promoueri. Secūdum per actum deti- Queſt. xxvi.
nendi fidei commiſſum: Vtrum confeſſus habens rem alienam quā iuſto metu nō audet reſtitue-
re illi cui eſt reſtituenda: ſi committat eam confeſſori ſuo vt eam reſtituat: confeſſor autem eam
non reſtituit: Vtrum inquā confeſſus ille ſit abſolutus a debito illius rei. CIRca primū arguit Arg. prin.
ꝙ ille confeſſor debet primam ſatiſfactionem reuocare, & nouam iniungere: quia reuocata cauſa
debet reuocari effectus: & noua cauſa ſuperueniente debet ſequi nouus effectus. Peccata autem
hic ſunt reuocata propter quę facta fuit illa iniūctio: & noua ſunt confeſſa propter quę debet fieri
noua ſatiſfactionis iniunctio. ergo &c. CONtra. confeſſor non debet reuocare qđ neſcit: ſed nec In oppoſitū
ſcit illa peccata prioris cōfeſſionis, nec qđ iniunxerat pro illis: qa vt dicit Auguſtinus, nihil minus Primū.
ſcitur q̄ qđ in confeſſione ſcitur. ergo &c. Item confeſſor non debet reuocare qđ neſcit an ſit re- Secūdū.
uocandum: ſed neſcit an illa iniunctio ſit reuocanda an non: Nec debet illi ſuper hoc credere: qa
qua ratione dixit ſe fuiſſe mentitum in prima confeſſione: eadem ratione poſſet dicere ſe fuiſſe mē
Q titum in ſecunda, & ſic de cęteris: ergo &c. DIcendum: ꝙ confeſſor aut percipere poteſt ꝙ ſana Reſpōſio.
vł non ſana mente fecerit primam confeſſionem: aut non: ſed manet ſemper in dubio. Si poteſt per
cipere ꝙ non ſana, totum qđ factum eſt in illa prima confeſſione, pro nihilo debet reputari & pro
non facto: & debet iniungi noua ſatiſfactio pro confeſſis in ſecunda confeſſione. Si autem manet in
dubio, debet potius pręſumere ꝙ non ſana mente fecerit primam confeſſionem: ſed ſecūdā: quia
non eſt pręſumendum ꝙ in ſecunda confeſſione in qua percipitur eſſe ſanę mētis ſit immemor ſuę
ſalutis. et tunc redit in idem ac ſi percipere poſſet ipm tūc fuiſſe ſanę mentis. Propter qđ etſi non
multum debet ei credere: debet tamē ſecundę confeſſioni magis inhęrere: quia ſemꝑ ꝓſumendum
eſt ꝙ confitēs ſanę mentis verū dicat in cōfitendo retroacta. Et ideo magis debet reputare ſatiſfa-
ctionē primo iniūctam nō fuiſſe iniūgendā tāq̄ tūc fuiſſet mētitus, & nō in ſecūda cōfeſſione. Non
tamē debet illud ſimpliciter reputare: quia forte in prima cōfeſſione nō eſt mētitus: ſed in ſecūda:
et ideo potius primā debet reuocare & nouā ſecundā iniūgere, q̄ illam primā ratam habere & q̄
ſecundā confeſſionē ꝑ nihilo reputare: nec ꝑ ea aliquid iniūgere. non tñ ſimpliciter: ſed dicēdo cō
feſſo ſub conditione. Si verū dixiſti in prima confeſſione, non reuoco tibi iniūcta in illa: nec habeo
ratam confeſſionē quā modo facis: & qđ tibi iniūgam. Si autē mētitus es in illa cōfeſſione, vt dicis
nihil habeo ratum de factis a me in illa confeſſione: ſed reuoco totū. & tunc debet ei iniūgere pœ-

Ad arg. pri. nitentiam ſecũdum exigentiam ſecundæ confeſſionis. AD primum argumẽtum: ꝙ peccata præ R
cedentis confeſſionis reuocantur. ergo &c. Dicendum ꝙ verum eſt forte verbo ſolum: ſed nequaꝗ
ſecũdum rem. propter qđ iniuncta pœnitentia pro ibi confeſſis non debet reuocari niſi ſub condi
Ad primũ in oppo. tione ſecundum iam dictum modum. AD primũ in oppoſitum ꝙ confeſſor neſcit facta in pri
ma confeſſione ſecũdum Auguſt. Dicendum ꝙ verum eſt vt reuelanda, etiam ſi eſſet ſuper reue
latione facienda adiuratus in publico iudicio: niſi forte alio modo ſciret eadem: quia qđ in confeſ
ſione ſcit: non ſcit confeſſor vice perſonæ proprię, ſed ſolummodo vice dei. Scit tamen illa ſimpli
citer vt memoriter retenta. Et debet confeſſor vt perfectius in qualibet confeſſione ex ordine ad
confeſſionem præcedentem agnoſcat pecoris ſui vultum niti vt memoriter retineat quę in con
feſſione audit & facit pœnitentias iniungendo. Per hoc enim melius cognoſcendo ſtatum eius cũ
Ad ſecũdũ. iterum ad confitendum ipſi reuertitur: melius & diſcretius poteſt ei conſulere. AD ſecũdum ꝙ
neſcit confeſſor an prima iniunctio ſit reuocanda: quia neſcit an ſit confitenti credendum in con
feſſione ſecunda: Dicendum ꝙ licet non ſit ei ſimpliciter credendum in illa: potius tamen creden
dum eſt ei ꝗ non credendum. Et ideo alia ſatiſfactio iniungenda eſt non ſimpliciter: ſed ſub condi
tione, vt dictum eſt.

Queſt. xxv. Arg. prin. CIrca Secundum arguitur: ꝙ clericus ille ſit ſuſpenſus, & non poſſit ad ſacros or
dines promoueri: quia in quo quis peccat debet & puniri. Iſte in ſacros ordines
peccat fingẽdo ſe habere illos cum non habuerit, & officiũ illis debitum exercẽ
do: ergo in ipſis debet puniri: & hoc non niſi prohibendo ipſum ad ipſorũ ſuſce
In oppoſitũ ptionem accedere. ergo &c. CONtra. Iudæi & hæretici qui ſunt in grauiori
delicto non ſunt ſuſpenſi ad aſcenſum ſuſcipiendi ſacros ordines poſtꝗ pœni
teant: ergo nec iſte multo minus. Reſpondeo: ꝙ clericus ille aut eſt ſuper di S
Reſponſio. cto facto in iudicio conuictus, vel aliter grauiter diffamatus: aut non: ſed factum illud eſt occultũ.
Si primo modo: ſic tanꝗ criminoſus non poteſt nec debet promoueri: vt extra de temporibus ordi
nand. cap. vlt. & diſt. xxxi. cap. i. & de hoc notatur diſt. xxv. cap. vlt. Et ſic iſte ab ordinibus repelli
tur: non quia ex facto illo de iure ab ordinũ ſuſceptione ſuſpenſus ſit: ſed propter ſubſequentem in
famiam. Si ergo ſe habeat res ſecundo modo: dico ꝙ promoueri poteſt ad ſacros ordines.
Ad arg. pri. AD argumentum in oppoſitum: ꝙ in ordines ſacros peccauit &c. Dicendum ꝙ licet verũ ſit T
ꝙ puniendus eſſet circa ſacros ordines in quos deliquit ſi canones ipſum punirent ſiue pœnã eius
taxarent: quia tamen iura circa tale factum pœnam ſpecialem non exprimũt, ipſa arbitraria eſt: &
ſtatuenda ſecũdum qualitatem & quantitatem delicti & perſonæ, & maxime circa ordines ſi con
gruũ videtur confeſſori: & hoc vel vt tardet ire ad ordines, vel vt in ſuſceptis ordinibus circa con
Ad arg. in oppoſitũ. feſſiones audiendas diligentius & cautius ſe exerceat. AD ſecundum dicendum ꝙ non eſt ſimi V
le de Iudæis: quia poſt baptiſmũ in ipſis prioris vitę nec manet delictum nec infamia. De hęreticis
autem ſimile eſt quo ad infamiam licet alias ipſi ſunt excõmunicati & ſuſpenſi etiam occulti. vnde
ad ordines non aſcendunt niſi ex ſpeciali gratia.

Queſt. xxvi. Arg. prin. CIrca Tertium arguitur ꝙ ille confeſſus eſt abſolutus a debito: quia in hoc agit
ſecundum conſilium eccleſiæ, & agens ſecundum conſilium eccleſiæ non ma
net in aliqua obligatione peccati: quare nec debiti reſtituendi: quia ſecundum
Auguſtinum: Non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum: ergo &c.
In oppoſitũ. EX eodem arguitur ad oppoſitum: hic non eſt reſtitutum ablatum: ergo nõ
Reſpõſio. eſt remiſſum peccatum: quare adhuc ad reſtitutionem eſt obligatus. Dicen X
dum ꝙ qui abſtulit alienũ ſic eſt obligatus ad reſtituendum, vt ſecũdum actum ſiue effectum con
ſequatur reſtitutio. et vt hoc fiat, obligatus eſt procurare: aut ſemper manet obligatus. Et ſic dico
ꝙ iſte confeſſus non eſt abſolutus a debito: ſed obligatus vt prius: et ad hoc pro poſſe ſuo procu
Ad rõnes. rare tenetur reſtitutionem. RAtiones autem ad vtraꝗ partem nõ habent efficaciam: quia bene Y
poteſt contingere ꝙ quis abſolutus eſt a peccato qđ commiſit auferendo rem alienã: manet tamen
obligatus ad eius reſtitutionem: quia in firmo propoſito qđ habet quis ad reſtituendum vt primũ
facultas ſe obtulerit, abſoluitur quis a peccato: non tamen a debito quouſꝗ ſequatur reſtitutionis
effectus. Qꝫ ſi aliquando ſtet per ipſum ne ſoluatur, cadit a dicto propoſito & nouũ peccatũ incur
rit. Si autem manet in propoſito: & facit qđ in ſe eſt: ſemper manet obligatus ad reſtituendum: &
nũꝗ eſt in dicto peccato: ita ꝙ ſi factus ſit omnino impotẽs ad ſoluendũ: ſemper tamẽ manet obliga
tus: & debet eſſe in firmo propoſito reſtituẽdi ſi facultas ſe offerret. Aliter eñi recidiuaret in pri
Ad arg. pri. ſtinũ peccatum. Qđ ergo arguitur primũ: ꝙ iſte agit ſecũdum conſilium eccleſię: dicendũ ꝙ verũ Z

eſt.Sic enim conſulendum eſt:& bene.Et qđ aſſumitur:ergo non manet obligatus obligatione pec
cati:dicendum ꝙ verum eſt ſecundum iam dicta.Et qđ aſſumitur:quare nec debiti: dicendum ꝙ
A falſum eſt. Qđ arguitur ad illius probationem per Auguſt.Non dimittitur peccatum &c.Verũ Ad Auguſt.
eſt niſi reſtituatur facto vel firmo propoſito ſecundum dictum modum:& alterum ſufficit ad ab-
B ſolutionem a peccato:ſed ſolum factum ſufficit ad abſolutionem a debito,vt dictum eſt. AD ar- Ad arg.in
gumentum in oppoſitum ex eodem:dicendum ꝙ non valet:quia hic ablatum reſtitutum propoſi oppoſitũ.
to ſufficit ad dimiſſionem peccati:& manet obligatio debiti:non quia ab illa ſecũdum actum nõ ſo
luta dependet obligatio peccati:ſed obligationis debiti ſolutio dependet ab ipſo actu ſolutionis.Pro
pter qđ qui committit alteri reſtitutionem faciendam:bene debet eſſe cautus ꝙ ipſe fideliter agat
ſibi commiſſum:quia quãtocũq; bono animo committat: nõ tamen abſoluitur niſi cõmiſſum fiat
ſicut qui in teſtamento cõmittit vt de bonis ſuis ſibi quęrantur indulgentię,nunꝗ illas obtinet ni
ſi qđ de bonis ſuis faciendum ordinauit fiat: niſi pro quanto ab initio meretur bona deuotio:quæ
ſtatim aliquid meretur : non tamen totum quod obtineret ſi quod ordinauit fieret . Et pro tan-
to vult Auguſt. ꝙ poſt mortem nihil recipit mortuus niſi qđ merebatur viuus. Tali enim bona
deuotione merebatur:vt ſi quę ordinauit fiant:indulgentias recipiat: quas tamen non recipit niſi
fiant.Si autem nihil bona deuotione ordinando vel alio modo merebatur: vt ſi quid fieret ei vale-
ret:nihil omnino ei valet etſi fiat.

SEquũtur pertinentia ad prædicationis inſtructionem.Et erant duo.Vnum per-
tinens ad dignitatem boni prædicatoris quam meretur ex actu prædicandi:
Vtrũ ſcilicet ille q ex priuilegio habet poteſtatem prędicandi: & alios prædica- Quęſt.xxvii.
tione ſua inſtruendi, ex eo ꝙ aliis prędicat,& eos inſtruit, maior ſit & verius ſit
pater ꝗ qui hoc poteſt facere & facit iuriſdictione ordinaria. Alterum qđ perti-
net ad pœnam impedientis prædicatorem veritatis in tali prædicatione : Vtrũ Quęſt.xxviii
ſcilicet excõmunicatus ab ordinario loci:quia publice reſtitit vera prædicanti : ſi poſtmodum ce-
lebret,ſit irregularis. CIRca primũ arguitur ꝙ ille qui ex priuilegio:maior ſit & verius pater ꝑ Arg.prin.
exemplum:quia dicitur Mar.v.ꝙ archiſynagogus quidam nomine Iairus impetrauit a Chriſto Primum.
vt filiam ſuam ſuſcitaret.Et vt dicit Gloſ.interlinearis. Iairus interpretatur illuminans vel illu-
minatus:quia verbis vitę populum illuminauit:& vt hoc poſſet a ſpiritu illuminatus eſt . Iairus
autem ille maior erat inter Iudæos,& verus pater puellæ:quia naturalis.Ex quo patet ꝙ omnis il
luminatus a deo:& ex hoc alium illuminans:ex hoc ſit pater eius:& poteſt dici pater puellæ ſuſci
tandę.i.animæ fidelis per gratiam viuificandę:ſiue hoc faciat ex iuriſdictione ordinaria vel delega
ta ſiue ex actu charitatis paternæ. Et tanto verius:quãto magis & verius eſt illuminatus:& ve- Confir.
rius & magis ſiue perfectius alios illuminat.Et hoc patet de Dauid:qui non fuit propheta ex offi- Exẽplo pri-
cio ſicut Eſaias & Hieremias & cęteri: ſed tãmodo ex actu prophetandi quo cæteris expreſſius, mo de Da-
excellentius,& eminentius prophetauit.Propter qđ dictus eſt etiam eximius prophetarum, quaſi uid.
cęteris excellentior:qui ꝓphetabãt ex officio: ipſe autem non. Vnde apud Hebræos non numera-
tur inter prophetas : ſed inter hagiographos. Vnde & aliquando melius prophetizat qui ex ſolo
actu eſt propheta:ꝗ qui ex officio.Similiter etiam aliquando eſt aliquis cantor ex officio,& aliquã Secũdo de
do ex actu cantandi:& conſtat ꝙ melius frequenter cantat cantor ex actu ꝗ cantor ex officio.Qua cantore.
re cum maiorem poteſtatem ad illuminandum alios habent priuilegiati ꝗ ordinarii ex illumina- Tertio de
tione:& etiam quia delegatus fungitur vice delegantis:& ideo maior eſt omni ordinario.extra de priuilegia-
offi.iudic. del'. *Sane*.ii. magis etiam ſunt aliis doctrina illuminati qua poſſunt alios inſtruendo tis.
& prædicando illuminare ꝗ ordinarii,vt patet ex ſe:maior ergo eſt omnino ille qui ex priuilegio
habet poteſtatem prædicandi & illuminandi et verius pater ꝗ ille cui hæc competunt ex pote-
ſtate ordinaria: et ſimiliter ille qui hoc facit ex charitate ſi melius docet & inſtituit : quia multi
multa nouerunt quæ non nouerunt prælati . Item tales aut patres dicuntur aut pædagogi. Scđm prící.
Apoſtolus enim non videtur diſtinguere inſtructores niſi in patres & pædagogos:cum dicit.i.ad
Corinth.iiii.Si habeatis decem milia pædagogorum:non tamen plures patres. Sed iſti inſtructo-
res euangelici pædagogi non poſſunt dici : quia dicitur Galat.iii. Lex pædagogus noſter erat
in Chriſto : at vbi fides venit iam non ſumus ſub pædagogo . Omnes enim filii dei eſtis per fi-
dem in Chriſto Ieſu.vbi dicit Gloſſa.Poſtꝗ reuelata eſt fides quæ prius occulta fuerat in antiquis
non ſumus ſub pædagogo . Quod poteſt intelligi ex alio loco .i. Corinthi. iiii. vbi loquitur
Apoſtolus de pædagogo.Etſi decem milia pædagogorũ habeatis &c. vt ſupra dicitur . Ecce ꝙ
Paulus probat ſub euangelio ſe eſſe patrem:quia doctor erat euãgelii: abſit ergo ꝙ ſumus ſub pæ-

dagogo.ergo qui docent recta ſub euangelio non pædagogi: ſed patres dici debent. Pædagogus dicitur a pæs qđ eſt puer & gogos qđ eſt ductio: quia ducit & reducit puerum ad ſcholas vt eru diatur a magiſtro qui pater eſt. Item paterfamilias nomen traxit a patre: qui æquali affectu ſe habet ad ſeruos & ad filios. Aliter enim nõ ē vere paterfamilias. dicente Iſidoro. ix. Ety. Paterfamilias omnibus in familia ſua vt pater prouidet: & non diſtinguit conditionem ſeruorum ab affectu filiorum. Hinc enim paterfamilias nomen traxit. qui inique iudicat in ſeruis, non reputet ſe hoc nomine appellari. Si ergo quia prouidet ſeruis pater illorum dicitur: multo magis quilibet bonus doctor qui prouidet liberis.

Tertium.

In oppoſitũ. CONTRA. in corporalibus ſiue carnalibus ſiue naturalibus ille maior eſt & verius eſt pater naturalis reſpectu filiorum carnalium qui filium generat, & per quem eſt aliquid in eſſe naturali q̃ qui ipſum iam genitum nutrit, & educat, & inſtruit in vita & moribus vt ꝑficiat: ergo & in ſpiritualibꝰ ille maior eſt & verius pater ſpiritualis reſpectu filiorum ſpiritualium qui filium generat: et per quem eſt aliquid in eſſe ſpirituali: q̃ qui ipm̃ iam genitum nutrit, & educat, & inſtruit in vita & moribus, vt ꝑficiat in eſſe ſpirituali. ſed qui habet poteſtatem ordinariam ille filium generat in eſſe ſpirituali: & per ipſum habet ꝙ ſit aliquid in eſſe ſpirituali: qui vero habet ſolam poteſtatem delegatam ſolum filium generatum nutrit educat & inſtruit dicto modo: ſicut patet: quia inuenit iam fidelem cui prædicat: ergo &c.

Reſponſio. Quia iuxta dicta Ric. libro primo de trinitate, ex rebus corporalibus & naturalibus diſcimus qualia de incorporalibus & ſpiritualibus ſentire debeamus: quis ergo in ſpiritualibus & ſpiritualiter maior & verius pater dici debeat: hoc ex illis qui dicuntur patres in naturalibus & corporalibus perſcrutari oportet. In naturalibus autem & corporalibus ille ſolus maior reſpectu filii & vere pater dicitur: qui filiũ in eſſe naturę generat, & a quo habet ꝙ eſſe ei conueniat. A quo etiã debet habere alia duo. vnum ꝙ eum in eſſe conſeruet. alterum vero ꝙ eum in eſſe dirigat. Ille enim qui filium generat eum educare debet quo ad neceſſaria in corpore: & inſtruere quo ad neceſſaria in mente. Vnde philoſophus in. viii. Ethicorum, vbi loquitur de cauſa amicitiæ inter patrem & filium ad omnes alios dicit ſic. Differt autem magnitudine beneficiorum: cauſa enim eſſendi exiſtimatur maxime eſſe & nutrimenti & diſciplinæ. vbi dicit Commentator. Cauſa enim pater eſt filio eſſe quod eſt maximum omniũ beneficiorum: & nutrimenti quod cõſeruat eſſe: & diſciplinæ quę dirigit. Quorũ primum non per alium: ſed per ſe miniſtrat ſolum: nec per alium miniſtrare poteſt Et ideo ab hoc ſolo principaliter pater dicitur. Secundum vero & tertium ſi non poteſt aut non velit miniſtrare per ſe, poteſt miniſtrare per alium. propter quod non principaliter ab illis pater dicitur: quia cum ad illos actus de iure naturæ tenetur ratione primi actus quo filium in eſſe ꝑducit naturæ: ita ꝙ etiam illos debet exercere per ſeipſum ſi commode poſſit: ideo ſunt tales actꝰ patri vere & proprie dicto per ſe conuenientes reſpectu filii generati: & ſunt actus paterni a patre de iure exercendi vel ab aliis quibus pater committit vice ipſius patris. Sed alii qui vice patris illa duo generato miniſtrant mutuant ſibi nomen veri & principalis patris: & patres quodã modo dicuntur non principales nec veri reſpectu illius qui genuit. Vnde pater ille cęleſtis pater domini noſtri Ieſu Chriſti: de quo dicit Apoſtolus Epheſ. iii. Ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur: pater inquam illius, qui vt dicit Orig. ſuper illud Matth. Cum eſſet deſponſata mater Ieſu Maria: in excelſis eſt ſine matre, & in terra ſine patre eſt: quia per alium curam filii in terris ſecundum carnem gerere voluit matrem eius deſponſari diſpoſuit. dicente Orig. ibidem. Ideo fuerat deſponſata Ioſeph: vt nato infanti curam videretur gerere. Propter quod nomen patris mutuauit: vt videlicet pater Ieſu diceretur. dicente Orig. ſuper illud Lucæ. Erant pater & mater Ieſu mirantes ſuper iis quæ dicebantur de illo. Mirabatur & pater: Sic enim appellatus eſt Ioſeph: ꝙ nutritius eius fuit, qui ſic patres dicuntur: quia non proprie patres ſunt: ideo proprio nomine pædagogi vocantur a pæs quod eſt puer, & gogos quod eſt ductio: quaſi ductor pueri ꝑcipue cum ad hos actus circa pueros exercendos ab alio qui vere & proprie pater eſt & cui principaliter incumbit cura pueri, deputentur: ita ꝙ non aliquando & caſu: ſed regulariter & ex ſpeciali deputatione tales actus exerceãt, qualem curam de Ieſu geſſit Ioſeph vt dicit Orig. verbi gratia, ſiue iens in Aegyptum ſiue inde denuo veniens. Hinc dicit Gloſſa ſuper illud Gal. iii. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto. Pædagogus enim paruulis aſſignatur: vt laſciuiens refrenetur ætas, & prona in vitia teneantur corda, dum tenera ſtudiis eruditur infantia, & metu pœnæ coercita præparetur ad maiora. Et hoc ipſum pædagogi nomen ſonat ab eo ꝙ agat. i. ducat. Conſimiliter ergo & in ſpiritualibus vbi filius dicitur aliquis per gratiam adoptionis. ſecundum ꝙ ſuper illud Gal. iiii. Miſit deus filium ſuum vt adoptionem filiorũ reciperemus. dicit Gloſ. i. bona

quę per gratiam dantur per quę ſunt filii: Iſte modus quo nos deus per gratiã ſuã genuit adoptio vocatur. & hoc maxime ꝓpter gratiam fidei. Propter qđ dicitur Ioã. i. Dedit eis poteſtatem filios dei fieri iis qui &c. In ſic ſpūalibus īquã ille dicitur ſolus maior reſpectu filii & vere pater qui ipm̄ filium i eſſe ſpirituali generat, & a quo habet ꝙ eſſe tale habeat. A quo etiã debet habere alia duo. Vnũ ꝙ eum in eſſe conſeruet. ſ. per nutritionem. & aliud ꝙ eum in eſſe dirigat .ſ. per diſciplinam. Et a primo iſtorum dicitur quis vere pater: a ſecundo autem & tertio nequaq̃: ſicut neq; in naturalibus ſcđm prędicta. Sed primũ iſtorum ille qui veriſſime pater dicitur non ſicut ſupra in naturalibus per ſe ſolum operatur: ſed operatur etiam per alium, licet ille principaliter operetur: alius autem non principaliter. Et propter hoc vera paternitas in ſpiritualibus recipit gradus licet non in naturalibus. A ſecũdo aũt & tertio vt ſupra, dicit aliquis pater mutuãdo nomē patris: qa aliqđ agit circa filiũ ſpūaliter genitũ vice patris generantis. Generãtis dico, dictã gratiam qua fit adoptatio, conferendo. Dico autem agere vice patris generantis circa filium ſpiritualiter genitum, dictam gratiam nutriendo per teneram vel facilem doctrinam fidei, & dirigendo per ſapiētiam perfectam intellectus.

E Illam doctrinam fidei appellat Paulus potum lactis cũ dicit. i. Corin. iii. Tãq̃ paruulis in Chriſto. Gloſ. In cognitione Chriſti. Lac dedi vobis potum. Gloſ. i. Facilem & dulcem doctrinam & nutrientem. Sapientiam autem intellectus appellat eſcam quaſi ſolidum cibum qui debetur adultis iam perfectis. Vnde ſubdit. Non eſcam. Gloſ. Non altiora prędicaui vobis. De qbus dicit. i. Corin. ii. Sapientiam loquimur inter perfectos. Gloſ. Qui inter vos incapaces ſimpliciter loquuti ſumus: ſapiētiã aũt q̃ eſt de ſecretis dei, loqmur īter pfectos. Perfectos hic dicit: nõ pfectos cognitores & doctores quibus opus non eſt doceri: ſed auditores iam capaces. Ad quam tamen capacitatē oportet prius per vſum lactis enutriri. ſcđm ꝙ dicitur. i. Petri. ii. Sicut modo geniti infantes lac concupiſcite vt in eo creſcatis in ſalutē.

F GEnerare aũt dicitur aliquis conferendo gratiam adoptionis. Vnde dicitur aliquis vere pater vel auctoritate vel miniſterio. Auctoritate ſolus deus trinitas: omnes autem alii miniſterio tm̄: quia ſolus deus pater gratiã adoptionis creando infundit. Cęteri autem ad hoc aliquid miniſterialiter operantur: quo medio inſtrumentaliter deus gratiã illam infundit. Et ideo ſolus deus trinitas propriiſſime dicitur pater ſpiritualis & nullus alius ſic reſpectu illius. ſecũdum ꝙ dicitur Matth. xxiii. Omnes vos fratres eſtis, & patrem nolite vocare vobis ſuper terram. Vnus eſt enim pater veſter qui eſt in cęlis. Vnde & dicit Gloſ. ſuper illud. i. Corĩ. iiii. Per euangelium ego vos genui. Cum prędixiſſet ego vos genui: addidit per euangeliũ: ne ipſiꝰ putaretur eſſe qđ dei eſt. Ait enim dominus in euangelio: Ne vobis dicatis &c. Qđ non ideo dicitur vt hoc nomen cęteris tollatur: ſed ne gratia dei qua in ęternam vitam generamur, naturę vel poteſtati vel etiam ſanctitati cuiuſq̃ tribuatur. Appellãtur quidem & alii patres: ſed nõ ſicut deus qui vnus & verus pater eſt, qui regenerat ſpiritu ſancto quos facit filios ad ęternam hęreditatem. Homines vero dicũtur patres propter honoris gratiam, propter ętatem curamq; pietatis. & hoc non niſi miniſterialiter. In quo cõueniũt & illi qui operantur circa iam regeneratum per gratiam, & etiam illi qui aliquid operantur circa regenerandum vt gratia adoptionis ei conferatur. Conueniunt quidem in generali in hoc ꝙ ambo operantur miniſterialiter: ſed differunt in modo operandi: quia hi miniſterialiter ſaltem operantur ad generationem: & ſic quodammodo generant. Illi autem nequaq̃: ſed ſolummodo ad generati nutritionem & directionem. Et ideo licet ambo dicantur patres miniſterio: verius tamen & principalius iſti dicuntur patres, q̃ illi: & maiores reſpectu filiorum, q̃ illi. ita ꝙ illi reſpectu iſtorum proprie patres dici non poſſunt: ſed proprio nomine dicuntur pędagogi. Et ideo Paulus reputans ſe vnum de numero iſtorum & pręferendum illis tam q̃ maiorem & verum patrem reſpectu illorum, ſe patrem appellauit: & ab illis nomen paternitatis repulit: appellans illos paedagogos quando dixit. i. Corinthio. iiii. Vt filios meos chariſſimos moneo: nã ſi habetis. x. milia pędagogorum in Chriſto non multos patres tamen: nam in Chriſto Ieſu per euangelium ego vos genui. Vbi dicit Gloſſa ſuper illud. Vt filios. Bene dico ꝙ vos eſtis filii: quia ego pater ſum. Et hoc eſt quod ait. Nam ſi habeatis decem milia paedagogorum in Chriſto. Gloſſa. Finitum pro infinito poſuit: id eſt quantamlibet multitudinem eruditorum in Chriſto qui non genuerunt vos, habeatis. Vbi habet alia litera: Qui erudierunt. & eſt vtrunq; verum: quia & erudierunt iam genitos: ſed non genuerunt erudiendos: ſed tamen non habetis multos patres qui genuiſſent vos in fide Chriſti: nam ego tantum vos genui non in me ſcilicet naturam meam vobis communicans ſicut generant patres naturales & carnales: ſed in Chriſto Ieſu. i. in fide Chriſti, fidem ſcilicet Chriſti vobis cõmunicando: & hoc per euangelium .i. per meam p̄dicationem. & ſic miniſterio inſinuat ſe eos genuiſſe, & p̄ hoc eſſe patrē non aucto-

ritate:qđ dicit vt remoueat a ſe generare & eſſe patrem adoptiuū auctoritate:qđ ſoli deo conuenit
vt iam dictū eſt.Et ideo ſequiť in Glo.Cum ꝑdixiſſet ego vos genui &c.vt iam ſupra.Et ſic Paulus
recte diuidens & vnicuiq; tribuēs qđ ſuū eſt:paternitatē adoptionis,quę ſoli deo conuenit,a ſe re-
mouet:& paternitatē ꝓprie dictā quę miniſtrātibus vt quis regeneretur ſolū conuenit: ſibi attri-
buit,& ab aliis repellit quos pędagogos vocat:qui ſolū erudiunt & nō generāt ſcđm dictū modū.
Qui etſi patres poſſint dici aliquo mō:nō tñ ꝓprie aut ita ꝓprie ſicut illi q generāt. ſicut pater na
turalis qui genuit & in ꝓpria perſona filiū nutrit & erudit,ex illo actu ſolo quo genuit diciť pater:
non aūt ex actu nutriendi aut erudiendi,licet ipſos etiam facere tenetur:& hoc ꝑ ſe vel ꝑ aliū, qui
eſt ꝓprie pędagogus vices ipſius patris in hoc gerēs:vt ſic poſſit idem eſſe pater in generando: &
nutritor pariter:cū hoc facit ꝑ ſe qđ etiā poteſt facere ꝑ pędagogum.Vnde Paulus licet erat pater
Theſſal.inquantū tñ nutriuit eos:non patrē ſed nutritiū vocauit ſe,quādo dixit.i.Theſſal.ii.Facti
ſumus paruuli in medio veſtrū tāq̄ ſi nutrix foueat filios ſuos.Gloſ.Nō alienos. Alienos quādoq;
nutrit mulier ꝑ mercede non ex amore:proprios vero ex dilectione.Dicere ergo ꝙ ſolūmodo qui G
ex officio ordinarię iuriſdictionis habet exercere actus curę.ſ.ꝑdicare fidelibus & abſoluere pœni
tētes &c.proprie debet dici pater,& nō ille qui hoc facit ex ſola delegatione:verum eſt:& qui hoc
dicit verū dicit.Qui aūt dicit ꝙ etiā qui hoc facit ex ſuperioris delegatione aut ex feruore chari-
tatis dicitur ꝓprie pater aut ita ꝓprie: credo ꝙ falſum dicit: & maxime quo ad illū qui hoc facit
ex ſolo feruore charitatis.Iſte eñ nec pędagogus dici poteſt:quia nō eſt aliquis pędagogus niſi ex
aliqua cōmiſſione facta illi a patre proprie dicto ad opus illud exercēdū.Propter qđ diciť Gal.iiii.
Quāto tēpore hęres paruulus eſt nihil diſtat a ſeruo,cū ſit dñs omniū:ſed ſub tutoribus & actori
bus ē vſq; ad tēp[9] ꝑfinitū a patre.Gloſ.Amb.Verū eſt eñ q̄a patres ius ordinauerūt vſq; ad quā
ætatem ſubiectus eſſe debeat:& in qua adultus emancipetur ſtatuerūt. Tutores aūt & actores vo
cat illos eoſdē quos iam ſupra vocauit pędagogos vt iam patebit. Iſte ergo qui id agit non ex ali- H
qua cōmiſſione:ſed ſolū ex charitatis feruore qua diligit cęteros vt fratres & filios patris ſui, nō fa
cit hoc vt pater:neq; etiam vt pędagogus:ſed ſolūmodo vt frater. Et ſic nō bene dicitur talis face
re hoc ex charitate paterna ſed potius ex fraterna. & hoc ſiue in docēdo ignorātes ſiue in arguen
do delinquētes,quę includit correctio fraterna,quā non ſolū licet exercere in parē aut inferiorem:
ſed ēt i ſuperiorē adhibita reuerētia.Qđ nō facit vt habēs poteſtatē vllam in ſuū ſuperiorē tāq̄ eo
ſuperior vt ex hoc poſſit dici pater illius:ſed ſolūmodo vt habet charitatē ad illū ſicut ad quēlibet
aliū proximū,& vt ad fratrē:licet magis ad vnū q̄ ad alium. Non eñ a tali prælatus doceť vel ar-
guitur vt pater pręlati:ſed vt frater & æqualis.Nullo igiť modo illuminans ex ſolo feruore chari-
tatis poteſt dici pędagogus & multo minus pater. Proprie aūt pater diciť aliquis miniſterialiter I
operādo ad generationē diuerſimode ſcđm ꝙ diuerſimode ad hoc habet poteſtatē: quia aliquis ha
bet poteſtatē operandi miniſterialiter vt gratia adoptionis conferať vel ꝑ ſe: ſcilicet opando opus
qđ ex ſe ratione operis opati inſtrumētaliter agit vt habeať a deo gratia adoptionis:vel ꝑ accidēs.ſ.
opando opus qđ nō ex ſe ratione operis operati inſtrumētaliter agit,vt habeať gratia adoptionis.
Primo modo adhuc dupliciter aliquis poteſt opari ꝑ ſe vt gratia adoptionis conferať: vel ꝑ ſeipſm
opando abſq; ſacramēto iam inſtituto a Chriſto,vel mediante ſacramēto. Primo modo ſolus Chri
ſtus homo ſiue ſcđm ꝙ eſt homo habet poteſtatē vt ratione operis opati cuiuſcūq; ſi voluerit gra-
tia adoptionis conferať,quę vocať poteſtas excellētię.Secūdo modo cęteri homines habētes officiū
miniſtrandi ſacramēta:maxime quo ad ſacramētum baptiſmi quo fit regeneratio:cuiuſmodi ſunt
ſoli pręlati eccleſię qui tanto ſunt maiores in tali paternitate:quāto ſunt ſupiores & maiores in ꝑ
latione.Et ſic maximus in paternitate tali eſt dñs papa:qui eſt pater patrū & omniū aliorū.Secūdo
dñi epiſcopi.Tertio curati parochiarū: cū quibus cōputanť abbates,decani,& oēs curam aīarū ex
officio ordinario habētes. dū tamē ex officio habēt poteſtatē adminiſtrandi ſacramētum regenera
tionis iis qui nati ſunt eis ſubiici.Quia tñ vnus eorū nō generat verius ꝑ ſacramēta q̄ alter, vnus
iſtorū non diciť verius pater q̄ alter.Tertio modo.ſ.ꝑ accidēs nō ratione opis opati cōuertētes in- K
fideles ad gratiam fidei ꝑ ſuam ꝑdicationē vel bonā exhortationē,dicūtur patres eorū: & ſunt ꝑci
pue qui habēt ſic ꝑdicare & exhortari publice ex auctoritate & iuriſdictione ordinaria:ratione cu-
ius etiā habent complete & ꝑfecte generare ꝑ virtutē ſacramēta fidei.ſ.baptiſmi adminiſtrandi per
ipſos & ꝑ inferiores aut ordinarios:vt epiſcopi per ſacerdotes curatos, aut delegatos: vt tam hi q̄
illi ꝑ vicarios vel eorū vices agētes.Alioquin ſi quis ſua ꝑdicatione vel admonitione aliquē infidelē
conuertat ad fidem auctoritate ſibi cōmiſſa vel delegata:aut ex charitate fraterna quę extendit ſe
ad omnes homines viatores:ſi nō habet miniſtrare ſacramētū ꝑdictū ꝑ qđ fit generatio ſpiritualis

perfecta:nec ex auctoritate ordinaria:nec ex cōmiſſa vel delegata:nō dicitur ita proprie pater:quia
non eſt ita ꝓprie generās:ſed diſponens & habilitās ad generationē &c. De iis qui primo modo cō
uertunt:& ideo patres dicunt:dicit Apoſt.i.Corīt.iii. Ego plantaui Apollo rigauit.vbi dicit Gloſ.
Ego plantaui prædicatione ad fidem: Apollo rigauit baptiſmo.Et vterq; poteſt dici pater operan-
do ad generationem: & hoc proprie reſpectu illius qui ſolum operatur circa iam genitum in fide.
L Quia etiam gratia fidei ſine baptiſmo non conſignat charactere ſicut facit baptiſmus : & ita per
gratiam baptiſmalem perfecta ſit adoptio quaſi conſignata ſigillo principis:quę quaſi eſt inchoata
quādo p gratiā præuenitur baptiſmus: ideo inter illos magis proprie dicunt patres qui generant
per ſacramentum baptiſmi conferentis gratiam non iam præuētam:q̄ qui ſola prædicatione : qua
conuerſus recipit gratiam prȩuenientem baptiſmū: vel qua etiam lapſus a fide poſt baptiſmū ite-
rum per prædicationem reformatur ad fidem.de quo dicitur Gal.quarto.Filioli mei quos iterum
parturio.Gloſ. Primo quidem per fidem genuerat eos in baptiſmo: ſed poſtea deformati ſunt per
pſeudo apoſtolos,quos cū dolore reformat.Attamē nō dicit Paulus:quos iterū genero:qa non ita
proprie eſt noua generatio aut filiatio ſicut ab initio:manet enim filiatio in charactere quodāmo-
do.hinc dicit Auguſti.ſuper Ioan.ſermo.xii.Generatio ſpiritualis vna eſt ſicut & generatio carna-
M lis vna eſt. Ex hoc autem qd dicit:genuerat in baptiſmo : Nota ꝙ generare per baptiſmū contin-
git aliquē dupl:r: vel auctoritate & ordinaria poteſtate : vel ex cōmiſſione & vice ordinarii & eius
auctoritate.& quia ille potius dicit opus facere cuius vice & auctoritate fit:q̄ qui illud exequit: I-
circo talis baptizando per alium puta ſacerdos curatus,per ſuum capellanū:potius dicitur bapti-
zare q̄ capellanus:& potius pater & maior pater q̄ capellanus:licet vterq; dicatur pater : maxime
ſi prius per ſuam prædicationem conuertit ad fidem quos per alios baptizat : quēadmodum Pau-
lus illos quos ad fidem conuertit per miniſtros ſuos baptizauit.Epiſcopus etiam qui habet ex au-
ctoritate ordinaria prædicare & omnia ſacramenta miniſtrare:q̄uis inſiſtat principalius circa actū
prædicandi & corrigendi & huiuſmodi quę requirunt in miniſterio maiorem perfectionem: q̄ cir
ca actum baptizandi : q̄uis non baptizet per ſeipſum,inquantum ſcilicet baptizat per inferiorem
ſacerdotem,qui habet etiam baptizare ex auctoritate ordinaria : licet ſub epiſcopo,vere & proprie
pater eſt. prout etiam Paulus vere pater fuit Corinthiorum:licet paucos ex illis baptizauit : quia
N miſſus fuit non tam baptizare q̄ euangelizare.vt dicit.i.Corinthio.i. Sic igitur deſcendendo ad Reſponſio.
quæſtionem:dico ꝙ ſicut pater naturalis vel carnalis dicitur propter naturalem vel carnalem ge-
nerationem:& non propter aliud : dicente Auguſti.ꝙ ideo dicitur pater quia generat: ſic dicitur
pater ſpiritualis propter ſpiritualem generationem:ſcilicet quia generat : & non propter aliud qd
operatur circa iam genitum retinentem gratiam adoptionis:quæ eſt præcipue gratia fidei.Q̄diu
enim manet īformis: vt in illis qui poſt baptiſmum incidunt in peccatum mortale:manet filiatio
adoptionis:ita ꝙ cum reuertitur ad gratiam charitatis per quā fides formatur,nō acquiritur no-
ua filiatio:ſed ſolūmodo noua filii fugitiui reconciliatio. Propter qd confeſſores reconciliantes ta-
les per ſacramentum poenitentiæ : pro hoc facto non dicuntur proprie & vere patres eorum: ſed
ſolummodo improprie & extenſo nomine:quia faciunt aliquid circa iam genitum:quia cum ſicut
actus patris eſt generare filium:ita etiam filium genitum qui offendit poenitentem reconciliare &
offenſam remittere:ideo etiam illi quibus conuenit ſic filium reconciliare:ſcilicet auctoritate & po
teſtate ordinaria:patres ſunt vere & proprie . Qui autem hoc poſſunt facere auctoritate & pote-
ſtate delegata ab iis qui dicto modo ſunt vere & proprie patres:non ſic ſunt patres proprie:ſed eo
O rum vicarii vel vices agentes. Pater igitur ſpiritualis quia generat,primo & propriiſſime & ve-
riſſime dicitur ſolus deus trinitas : qui gratiam adoptionis vt agens principale creat & infundit:
reſpectu cuius nullus homo inquantum homo proprie & vere dicitur pater:ſed omnes renati in-
P ter ſe ſunt fratres.Secūdo vero vt agens miniſterialiter ſecundū modū dictum dicit propriiſſime
& veriſſime pater Chriſtus inquātum homo : reſpectu cuius nullus purus homo dicitur proprie
& vere pater. & hoc ideo maxime quia ipſe merito paſſionis in ſanguine ſuo omnes nos baptiza-
uit virtualiter : vnde baptiſmus eccleſiæ habet efficaciam & virtus fidei vt per baptiſmum flumi-
nis aut flaminis baptizamur.dicēte Apoſtolo.Roma.vi. Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ie-
ſu in morte ipſi9 baptizati ſumus.vbi dicit Gloſſa ſuper illud. In Chriſto Ieſu.Qui baptizat vere.
& Apocal.i. Lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Propter qd etiam licet Chriſtus dicitur
agens miniſteriale reſpectu dei & quantū ad gratię adoptionis creationē inquantū homo:reſpectu
tamen aliorum hominum dicitur in baptizando agens vt principalis miniſter:quia ipſe poteſtate

quadam baptizat in aqua:qua nullus alius baptizat:quę ipſi ſoli a deo eſt conceſſa:qua abſq; ſacra
mento per quécunq; actum ſecũdum volũtatem Chriſti poſſet dari gratia quæ datur per ſacramẽ
tum.& ſecũdum hunc modum Chriſtus baptizat poteſtate ſibi propria:alii vero poteſtate aliena:
data ſcilicet a Chriſto aquis ad verba ſacramentalia.Propter q̃d Chriſtus dicitur baptizare pote-
ſtate: alii vero miniſterio. dicente Auguſti. ſuper Ioan.ſermone.v. Clamabat Paulus cum videret
homines ponentes ſpem in ſeipſo : nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? aut in nomine Pauli
baptizati eſtis. Baptizat ergo Paulus tanq̃ miniſter:non tanq̃ ipſa poteſtas: baptizat autem domi
nus tanq̃ poteſtas. A quocunq; ergo quis baptizatur miniſterio:ſolus tamen Chriſtus eſt qui ba-
ptizat poteſtate.& ſic ſicut ſolus deus trinitas eſt pater auctoritate:ſic Chriſt⁹ poteſtate,& omnes
alii miniſterio ſimplici. Inter quos maiores & principaliores etiam paternitate ſunt & ſic tertio lo
co patres prælati eccleſię qui ex officio ordinario habent miniſterium prædicandi & adminiſtran-
di ſacramenta regenerationis:inter quos papa eſt primus:Epiſcopi ſecundi:Curati tertii.& omnes
alii ſub ipſis ſunt in paternitate etiam in baptizando & conuertendo infideles . In quibus caſibus
quodam modo proprie & vere dici poſſunt patres illi qui non habent illa facere ex iuriſdictione
ordinaria:ſed ex delegata:vtputa quando ſua prędicatione conuertunt infideles ad fidẽ:ſiue quan
do baptizãt vice ordinarii:& etiam qui hoc faceret in caſu neceſſitatis ex ſola charitate. Sed in ta-
li actu maior eſt in paternitate & principalius pater qui hoc facit ex cõmiſſione vel delegatione ſu
perioris q̃ qui ex ſolo charitatis feruore . Sub omnibus autem iſtis illi infimi in nomine paterni- Q
tatis ſunt qui non agunt aliquid niſi circa iam genitum exiſtẽtem in gratia adoptionis:& ideo im
proprie dicũtur patres:ſed proprie dicuntur adiutores vel pędagogi vt dictũ eſt. Inter hos tamen
maiores ſunt in paternitate improprie dicta illi qui per ſecũdum baptiſmũ,ſcilicet per ſacramẽtum
pœnitentię reformant renatos ad gratiam per primũ baptiſmũ:q̃ illi qui ſolum prædicando eos il-
luminant ad doctrinam . Et adhuc inferiores omnibus iſtis ſunt illi qui ex ſolo feruore charitatis
exiſtentes in fide licet informi inſtruũt & reprehendunt:qui nec patres nec pędagogi dici poſſunt
ſed tantũmodo fratres vt dictum eſt.Et ſecũdum hoc concedẽda eſt ratio vltima ad iſtam partem
Ad pri.pri. quã tenemus. Ad illud q̃d arguitur primo in oppoſitũ:ꝙ ille eſt maior & verius pater qui facit R
prædicta ex priuilegio:q̃ qui ex poteſtate ordinaria per exemplum de Iairo: Dicẽdum ꝙ illud non
facit ad propoſitum quia myſticum eſt:& ex myſtica theologia argumẽtationes formari non poſ-
ſunt. Sed eſto ꝙ ille qui fuit pater puellę, interpretatur illuminans: & per hoc ſignificat patrem
ſpiritualem animæ fidelis qui illuminat ſpiritualiter: arguere ex hoc ꝙ omnis ſpiritualiter illumi
nans eſt vere pater ſpiritualis:eſt arguere ſecũdum fallaciam accidentis conſequẽtis a ſuperiori ad
inferius.nam verum eſt ꝙ omnis pater ſpiritualis eſt illuminans : quia debet eſſe illuminatus lu-
mine ſcientiæ & virtutum & alios ex hoc potẽs illuminare:qui etiam ratione officii hoc facere te-
netur circa generandos ab ipſo quãtum ad non baptizatos:vel circa genitos.ſ.iam baptizatos. Vn
de illuminare bene eſt actus paternus : ſed non quo pater per ſe & immediate fit proprie pater,vt
dictum eſt. Vnde non eſt conuertibilis cum patre: ſed poteſt alteri conuenire vel ex delegatione ip
ſius patris vel ex charitatis feruore alicuius fidelis fratris: ſicut etiam pater ſpiritualis eſt lucidus
vel ſciens : ſed non omnis lucidus vel ſciens eſt pater ſpiritualis . Sed etiam vlterius eſto ꝙ ipſe eſt
pater puellę & illuminatus & illuminans:& propterea omnis illuminãs & illuminatus aliquo mo
do pater poteſt dici ſpiritualis fidelis animę:tamen ſi ad totum myſterium aſpiciamus: ipſe Iairus
magis repręſentat illuminatos & illuminantes ex poteſtate ordinaria q̃ delegata : quia non ſolum
dicitur pater puellę Iairus: ſed etiam dicitur fuiſſe archiſynagogus:& ſic principatum habens or-
dinarium in ſynagoga,ſicut modo habent prælati in eccleſia : & ſic principaliter aut ſolum reprę-
ſentat illuminãtes ex poteſtate ordinaria prelationis. Vnde ſuper illud. Venit archiſynagogus no
mine Iairus. dicit Gloſſa interlinearis.Moyſes legiſlator.per quem potius prelati illuminãtes alios
ordinaria poteſtate intelliguntur:qualem habuit Moyſes:q̃ illi qui ſunt illuminantes ex ſola pote-
ſtate delegata vel ex ſolo actu charitatis:quæ reuera nullo modo poteſt dici paterna:ſed ſolummo
Ad cõfirmationem. do fraterna vt dictum eſt. Quod autem aſſumit:ꝙ tales tanto verius & magis ſiue maiores de- S
bent dici patres:quanto magis verius & perfectius ſunt illuminati : & ſic alios inſtruendo illumi-
nant:iam patet ex ſupra dictis: quoniam ex actu docendi & illuminandi non dicitur aliquis pater
niſi per accidens:& in ordine ad perfectam generationem quæ fit virtute ſacramenti baptiſmi : vt
quando contingit aliquem per prędicationem conuerti ad fidem,& ſacramenti fidei ſuſceptionem
ad q̃d faciendum maiorem poteſtatem habent illi qui faciunt illud poteſtate ordinaria:quibus ma

gis competit ratione officii ꝙ ſint magis illuminati & magis illuminantes & melius:& qui etiã habẽt ex officio baptizare quos illuminãt & ad fidem conuertunt : q̃ aliis qui faciunt ex ſola delegatione: qui etiam ſicut auctoritate ſua, ordinaria ſcilicet, non conuertunt per prædicationem: ſed auctoritate & poteſtate ſuperioris ſibi cõmiſſa: ita etiam ſic cõuerſos non habent ſacramento regenerationis perfecte generare : ſed debent eos ad ordinarios remittere baptizandos & ſic perfecte regenerandos . Et ſi habentes auctoritate ordinaria illuminare non ſint tales ꝙ ſunt magis illuminati ex ſua prædicatione & inſtructione magis illuminare potentes : hoc accidit: ſicut illis accidit ꝙ ſint tales. Vnde & multi prælati magis ſunt illuminati multis ex illis:& melius illuminant q̃ illi. Et ſic licet vniuerſalius contingit ꝙ illi ſint magis illuminati & melius illuminant, ex hoc nihil accreſcit paternitati eorum ſiquam haberent : quia non accipitur principaliter niſi reſpectu actus generandi in Chriſto per gratiam fidei ſuſcipiendam ex ſacramento: quæ non ſuſcipit magis vel minus: ſiue conuertitur quis ante ſuſceptionẽ ſacramenti per pꝛędicationẽ magis illuminati & magis illuminãtis: ſiue nõ. ita ꝙ paternitate quã habet ex actu ſuo ĩ ordine ad gratiã ſuſcipiendam ex ſacramẽto qua vere generatur: tantũ pater infidelis eſt ille qui conuertit ipſum per rudem & modicam prædicationem: quãtum ille qui per ſubtiliſſimam & maximam . Conſiderando autem paternitatem quæ magis illuminato conuenit ex ordine ad gratiam fidei datam a deo ante ſacramentũ: quia ad illã magis diſponit ſua pꝛędicatione q̃ minus illuminatus: & per hoc conuerſus a magis illuminato maiorem gratiam ante ſacramentum recipit q̃ alter:& eſt perfectius generatus illa gratia & perfectior filius : hoc ergo modo conſiderando paternitatem: magis illuminatus bene poteſt dici quodammodo magis pater & verius altero: ſed nullo modo ſimpliciter magis illo cui prædicare competit infidelibus ordinaria poteſtate. cui etiam vlterius cõpetit generare per ſacramentum quantũcunq; exili prædicatione ſua conuertat baptizandum. Si autem tales prædicationes fiant circa iam generatum: ex hoc nulla oritur paternitas niſi improprie loquendo vt dictum eſt . Sicut nec ex hoc ꝙ pater verus ſuum inſtruit filium aliquando: vt dicit Apoſtolus ad Hebræos . Patres noſtræ carnis habuimus eruditores & reuerebamur eos. Aliter enim cum aliquando eorum aliquis magis eſſet illuminatus: q̃ ſummus Pontifex : & ſimiliter prædicando melius illuminet alios aliquo modo : ergo maior eſſet illo & verius pater, quod omnino falſum eſt.

T Q; nititur idem probare ſecundo per Dauid: dicendum ꝙ propheta non eſt aliquis ſimpliciter aut vere propheta ex aliquo actu prophetandi: ſed ſolummodo ex prophetica illuminatione & profundorum myſteriorum per reuelationem cognitiõe: etiam ſi nunq̃ prophetaret : aut reuelata ſibi manifeſtaret . Vnde prophetæ ex hoc ꝙ ſcripſerunt figuras ſub quibus eis erant myſteria reuelata, non eorum prophetæ ſed ſolummodo ex illuminatione & reuelatione qua cognouerunt myſteria occulta illis figuris ſignata. Aliter enim Nabuchodonoſor ſi deſcripſiſſet ſomnium ſuum quod vidit: propheta ex hoc dictus fuiſſet: qđ non eſt verum : ſed Daniel ex hoc ſolo ꝙ illuminatione reuelatum fuit ei myſterium ſub illo ſomnio obumbratum, propheta dictus fuit & erat. Vnde vt dicitur primi Regũ ſecundo. Qui olim dicebatur videns nunc dicitur propheta. Et ſic in propoſito Dauid non ex actu prophetandi aut prædicandi quæ vidit dictus eſt eximius prophetarum : ſed ſolum ex clariore illuminatione & reuelatione quam ſuper alios recepit . Secundum enim ꝙ dicitur in principio Gloſſarum pſalterii. Cum omnes prophetas ſpiritus ſancti reuelatione conſtat eſſe loquutos : Dauid tamen prophetarum eximius quodam digniori & excellentiori modo q̃ alii, velut tuba ſpiritus ſancti prophetauit. Intelligo. id eſt, myſteria quæ prophetauit: reuelante ſpiritu ſancto vidit. Vnde ſequitur continue. Alii nanq; per quaſdam rerum imagines atq; verborum integumenta, ſcilicet per ſomnia ac viſiones facta ac dicta prophetauerunt: Dauid autẽ inſtinctu ſolius ſpiritus ſancti ſine omni exteriori adminiculo ſuam edidit prophetiam. & ſic non ex actu prophetãdi: quia ſub figuris & ęnigmatibus multa edidit & magis occulte q̃ alii quædam ediderunt : ſed ſolum ex reuelatione ſibi facta dicitur eximius prophetarum: non autem ex actu prophetiæ inquantũ ipſam edidit: niſi forte per accidens, in eo videlicet ꝙ clarius eam edidit q̃ alius: ſicut clarius eam vidit. Quia tamen miſſus non erat ex officio ad prædicandum ſiue ad prophetandum ſicut alii: ideo inter prophetas non numeratur vt dixit opponens & vere:& ſic non per ſe quia melius prophetauit, dicitur propheta eximius: ſed quia clarius vidit: niſi per accidens. quia ad clariorẽ eñ viſionẽ, conſequutus eſt clarior actus prophetandi : ideo per accidens ex actu prophetandi potius dicitur eximius prophetarum: q̃ illi qui erant prophetæ & prophetabant ex officio. Et ſimiliter licet alii qui me-

Ad exẽplũ de Dauid.

lius docent, meliores clerici vel magis literati bene dicuntur, ſicut Dauid eximius propheta-
rum: ſicut tamen Dauid quia non habuit tantam auctoritatem prophetandi quantam illi qui
ex officio prophetiſſabant: nomen quod ex officio & auctoritate prophetandi dabatur: non da-
batur Dauid ſicut aliis: & propterea non eſt enumeratus inter prophetas: conſimili ratio-
ne nec illi numerandi ſunt inter patres: quia paternitas non tantum reſpicit actum: ſed po-
teſtatem agendi ipſum: ſed non quemlibet ſed ſolum illum qui eſt generare vt dictum eſt.

Ad exēplū de cantore. Ad aliud de cantore (ꝙ aliquando eſt aliquis cantor ex officio: & aliquando ex actu can- V
tandi, & ꝙ conſtat ꝙ melius frequenter cantet cantor ex actu q̃ cantor ex officio: Quare
cum maiorem poteſtatem ad illuminandum alios habeant priuilegiati q̃ ordinarii ex illumi-
natione: & etiam quia delegatus fungitur vice delegantis, & ideo maior eſt omni ordina-
rio. extra de officio iudicis delegati. Sane enim &c. quæ ſupra recitauimus) omnino fri-
uolum eſt. non enim ex actu cantandi melius aut frequentius dicitur aliquis cantor: ſed po-
tius cantator, niſi nomen æquiuocetur: quia ꝙ aliquis melius cantat: hoc eſt quia magis ha-
bet artem cantandi & organa correſpondentia modulationi artis: & ſic dicitur cantor quaſi
ſecundum primam ſpeciem qualitatis. Alius autem dicitur cantor: quia habet ſpecialem po-
teſtatem ex officio ordinariæ auctoritatis ꝙ poſſit cantare cantus incipiendo & regulando
alios in cantu: etſi ex arte aut etiam membrorum diſpoſitione non poteſt prorumpere in opus
ita efficaciter vt cantor primo modo. Et ſic dicitur cantor quaſi ſecundum ſecundam ſpeciem
qualitatis: quemadmodum dicitur aliquis pugillator penes ſecundam ſpeciem qualitatis pro- A
pter naturalem potentiam: licet non habeat artem pugnandi. Propter quod frequenter me-
lius pugnat ille qui dicitur pugillator penes primam ſpeciem qualitatis: q̃ ille qui penes ſe-
cundam. Principalius tamen nominatur talis qui talis eſt ſecundum ſecundam ſpeciem. Et
ſic cantans melius & alios in cantu dirigens ex ſola charitate vel ex commiſſione facta ſibi, nul-
lo modo poteſt dici verius cantor q̃ ille qui hoc habet facere ex officio. immo ille qui facit il-
lud ex ſola charitate, nullo modo poteſt dici cantor penes ſecundam: ſed ſolum penes primam
ſpeciem qualitatis: neq; ille qui facit hoc ex ſola commiſſione, niſi quatenus gerit vices illius. B
Propter quod nunq̃ in nomine illo penes ſecundam ſpeciem qualitatis eſt principalior illo aut
æqualis: ſed ſemper inferior. Et ideo non ſolet nominari cantor ſed ſuccentor vel potius vice
cantor: quia ſuccentor ſolet aliquis aliquando ex officio eſſe. Et ſimiliter contingit in pro-
poſito de actu illuminandi per prædicationem etiam circa iam genitos: quia prælati habent po-
tentiam ad hoc ex officio penes ſecundam ſpeciem qualitatis: & quandoq; ex arte penes pri-
mam: Prædicantes autem ex charitate ſecundum primam ſpeciem ſolum. quia non prædicant
ex commiſſione ſiue ordinaria poteſtate vt prædicantes ſecundum ſecundam ſpeciem. Et ſi ali-
quando verius & melius poſſunt dici prædicatores ex arte prædicandi ſecundum primam ſpe-
ciem qualitatis: nullo tamen modo illis poſſunt æquiparari vel præferri in nomine penes ſe-
cundam ſpeciem qualitatis ſecundum quam fiunt huiuſmodi denominationes principaliter.
Vnde patrem eſſe, prælatum eſſe, principem eſſe, iudicem eſſe & cætera huiuſmodi ſunt deno-
minationes relationis principaliter penes ſecundam ſpeciem qualitatis vt ipſa eſt principium
actionis & paſſionis. Vnde Philoſophus quinto Metaphyſicæ. patrem & filium annumerat in- X
ter relationes fundatas ſuper actionem & paſſionem: quarum principia ſunt naturalis poten-
tia & impotentia: dicens ſic. Et quædam dicuntur ſecundum tempus vt agens & patiens: ſi-
cut pater dicitur filii pater: quemadmodum agens & patiens. vbi Commenta. exponens il-
lud quod dixit, Secundum tempus. dicit ſic. Relatiua in genere actionis & paſſionis ſunt
relatiua per potentias exiſtentes in eis. quorum quædam ſunt quæ non ſunt relatiua niſi
in temporibus determinatis: ſicut res ſunt actiuæ & paſſiuæ: & pater & filius ſunt de ge-
nere in quo non inuenitur actio & paſſio, niſi in tempore determinato. vir enim & mulier

De priuilegiatis. non generant in qualibet ætate ſed in temporibus determinatis vitæ. Per iam dicta patet Y
falſum eſſe quod conſequenter aſſumitur. ſcilicet ꝙ priuilegiati & ex charitate operantes ha-
bent maiorem potentiam ad alios illuminandum q̃ ordinarii. licet enim habent maiorem ſci-

Ad ꝓbationē de delegatis. entiam ad hoc ſecundum primam ſpeciem qualitatis: non tamen maiorem potentiam quæ
pertinet ad ſecundam ſpeciem qualitatis ſecundum quam debet ſumi paternitas vt dictum
eſt. Q; tamen arguitur ad hoc pro priuilegiatis ſpecialiter probando ꝙ delegatus fungitur Z

vice delegantis : & ideo maior eſt omni ordinario : Dicendum q triplex eſt genus delegatorum.
Quidam enim delegantur ad vtilitatem cauſarum & negotiorum in prouinciis illis ad quę de-
legantur:vt legati de latere papæ domini cardinales.de quibus verum eſt q tempore legationis
ſuę quia perfecte funguntur auctoritate papę & vice papę,maiores ſunt ſimpliciter ordinariis in
omnibus quæ incumbunt ordinariis: & ſimiliter maiores in paternitate & principaliores patres
quantum eſt ex poteſtate eis commiſſa.Alii vero delegantur ad aliquam certam cauſam litigio-
ſam terminandam:quam cum inchoauerint,ſuperiores ſunt ad ipſam terminandam omni ordi-
nario:quia de illa ordinarius non debet,ſe de catero intromittere: quia fruſtra interciperet eam
poſtq̃ ſemel eſt ab alio aſſumpta. Propter qđ ipſe habet coerctionem vt ſibi in cauſæ proſequu-
tione obediatur.Sed talis ante cauſę inceptionem non eſt maior ordinario:quia ſi ordinarius prę
ueniat eum per actoris querimoniā,poteſt ordinarius cauſam illius proſequi : nec poteſt eam de
legatus de manu ſua eripere. Eſt vero tertius delegatus ad certum officium : & hoc in ordina-
rii ſubſidium:qui aut nullā omnino habet coerctionē:aut ſiquā habet,illā non habet niſi in ſub-
ſidium ordinarii.Iſte nullo modo eſt maior:quia non eſt niſi coadiutor ordinario datus:ſicut nō
eſſet maior quem ipſemet aſſumeret:ita tamen q ad eundem actum exequendum eodem tempo
re & loco ſemp prærogatiuā debet habere ordinarius aliis eiſdem retentis: vt alias dixi. Et de il-
lo qui fungitur vice delegantis ſecūdo modo loquitur proprie illa litera *Sane*: non autem de de-
A legatis tertio modo qui nullam habent coerctionem. Ad illud:q tales non poſſunt dici pędago Ad ſm ptl.
gi:quia vbi fides venit non ſumus ſub pędagogo vt dicitur Galat.iii. Hic eſt difficilioris aſſum-
ptio:Dicendum q triplex eſt ſtatus populi dei principalis in eccleſia ac ſi totus populus dei eſſet
vnus homo. Quorum primus eſt ſeruorum per donum timoris qui in libertatem filiorum vo
cantur.Secundus eſt filiorum per gratiam adoptionis qui in hæreditatem dominorum conſeruā
tur.Tertius eſt dominorum per gloriam qui in hęreditatem inſtituūtur. Quorum Primus erat
in lege Moyſi:in qua omnes erant ſerui.Secundus eſt in lege euangelii:in qua omnes ſunt liberi.
B Tertius eſt in viſione dei:in qua omnes ſunt domini. Sub lege Moyſi omnes erant ſerui:quia lex
Moyſi non adoptabat:quia in ſacramentis ſuis gratiam non conferebat:nec iuſtificabat niſi in ſa-
cramento circunciſionis:ſed hoc non niſi vt erat figura ſacramenti quo fit adoptio in nouo teſta
mento.Et ſic ſiqui per gratiam filii erant in veteri teſtamēto,quo ad hoc pertinebant ad nouum
aut hoc habebant virtute noui teſtamenti : & ideo illi in eo q ſerui,paruuli & pueri erant:& in
hoc coercendi metu poenę:vt metu poenæ etſi non amore iuſtitiæ ab illicitis retraherētur:& per
bonam inſtructionem ad maiora præpararent. Et ſic lex erat eis pædagogus:ſecundum q dicit
Galat.iii.ſuper illud.Lex pędagogus noſter erat.Gloſſ. Nos quaſi pueros ab illicitis comprimens
& ad recta dirigens timore poenarum.Sub lege autem euangelii omnes ſunt liberi & filii.Lex enī
euangelii adoptat:quia in ſacramentis ſuis gratiā confert & iuſtificat:qui tamē ſunt ſub euange
lio in eo q ſunt filii expectantes hęreditatem:& quia non habent finalem & conſūmmatam per-
fectionem ad quam tendunt,& continue creſcere & proficere poſſunt quouſq; illam aſſequantur
non domini ſed pueri ſunt & paruuli reſpectu illorum qui ſunt in gloria viſionis dei:quēadmo-
dum & ipſi ſub euāgelio ſunt liberi filii & viri perfecti reſpectu illorum qui ſub lege Moyſi ſunt
ſerui & paruuli.& illi ſub euangelio hæredes ſunt proprie:iſti autē ſub lege reſpectu iſtorum nō
proprie hęredes ſunt ſed ſolum vocati in hæreditatem vt dictum eſt.Et iſti quia ſunt liberi par-
uuli ſunt non tam coercendi metu poenæ vt ſerui:q̃ attrahendi amore iuſtitię.Et ſic euāgelium
q̃uis non poſſit habere rationē pædagogi reſpectu alicuius ſtatus perfectioris in vita iſta,ad quē
ducere habeat: cum non ſit perfectior lex vel etiam cognitio dei expectanda in vita iſta q̃ per le-
gem euangelicam habetur : quemadmodum expectabant exiſtentes ſub lege Moyſi perfectiorem
in vita iſta,ſcilicet ipſam legem euangelicam : propter quod lex illa erat ſimpliciter pædagogus
non ſolum quia aliquo modo duceret ad ſtatum perfectiſſimum vitæ humanę: ſed quia induce-
bat a ſtatu imperfecto ad ſtatum perfectum,ſcilicet euangelicum in hac vita:poteſt tamen euan-
gelium reſpectu ſtatus futuri poſt hanc vitam dici aliquo modo filiis ſiue liberis pędagogus.ſ.in
viſionē dei: ſicut lex Moyſi fuit ſeruis pędagogus in fidē Chriſti. In viſione autē dei omnes ſunt
C dñi & magni/nullus autē paruulus neq; vt ſeruus neq; vt filius.Et correſpondēt ſibi iſti tres ſta
tus:quia ſicut ſtatus legis Moyſi eſt figuralis & impfectus reſpectu ſtatus euāgelii:ſic ſtatus euā
gelii licet ſit perfect9 reſpectu ſtatus legis Moſaicæ:tamē eſt ęnigmaticus & imperfectus reſpectu
ſtatus viſionis dei:quo veniente ſicut qđ perfectū eſt,euacuabitur qđ imperfectum eſt:vt dicitur

primę Corint.xiii. Propter qđ cõparando ſtatum euangelii ad ſtatum viſionis,dicitur Lucę.vii.
Inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne baptiſta . qui autem minor eſt in regno cælo-
rum maior eſt illo: & hoc quia plus veritatis comprehenditur minima viſione q̃ totius euange-
lii contemplatione.Et ſimiliter poſſet dici comparando ſtatum legis Moyſi ad ſtatum legis euan
gelii . Inter natos mulierum non ſurrexit maior Hieremia.ſit ita: qui autem minimus eſt in re-
gno cælorum qđ eſt eccleſia euangelica,maior eſt illo: quia plus veritatis fides euangelica decla-
rat minimo chriſtiano bono q̃ fecit tota lex maximo iudęo quantum eſt ex parte legis.licet enim
ſub lege aliqui nouerunt quæ patefacta ſunt ſub euangelio:quo ad hoc ſecundum Auguſtinum
pertinebant ad ſtatum euangelii. Eſt igitur aduertendum:ꝙ licet dicti tres ſtatus diſtinguũtur D
vt dictum eſt:tamen in quolibet illorum ſunt infimi medii & ſupremi:& ſic ſecundum modum
ſtatus legis aliqui erant incipientes:alii proficientes:alii perfecti : ſicut & in ſtatu euangelii iuxta
modum eius.Qui autem erant perfecti erant miniſtri legis & pædagogi aliorum coercendo par
uulos paruitate ſeruili timore poenę quo ad legem:ducendo vero paruulos paruitate filiali amo
re iuſtitię quo ad euangeliũ.& ſecũdum hoc in aliquo conueniebat pędagogiũ legis & euangelii.
cum enim pędagogium nihil ſit aliud q̃ magiſteriũ vľ officium pędagogi:& incipientes & profi
cientes erant tam in lege q̃ in euangelio ſub pędagogio perfectorum illius legis: in aliquo autem
differebant:quia pędagogium legis exercebatur metu poenæ:pędagogium autẽ euãgelii vt dictũ
eſt exercetur amore iuſtitiæ: & propterea legis pædagogium euacuatum eſt aduenięnte pędago
gio euangelii.ſecundum ꝙ dicitur Galat.iii.vt argutum eſt.Manet tamen pędagogium euange-
lii & manebit toto tempore militantis eccleſiæ: quia nullus perfectior ſequitur niſi ſtatus gloriæ
in quo ceſſabit omne pędagogiũ: ſed erunt omnes perfecte edocti a domino.& ſicut aduenięte ſa
cramento nouę legis ceſſabat omne ſacramentum veteris legis:ſic adueniente viſione dei ceſſabit
omne ſacramentum nouę legis. vt dicit Auguſtin⁹ in epiſtola ad Maximũ.Sicut circunciſionem
abſtulit domini primus aduentus:ſic baptiſmũ auferet ſecundus eius aduentus.Sicut enĩ nunq̃ E
poſtq̃ venit libertas fidei & eſt remotum ſeruitutis iugum vllus chriſtianus circunciditur car-
ne:ſic tunc regeneratis iuſtis cum domino,damnatiſq; impiis nemo baptizabitur.ſed qđ iſta figu
rant.i.circũciſio cordis & munditia conſcientię,manebit inęternum.Hinc dicit Hieronym⁹ libro
xi.quęſtionũ ad Edibiam quęſtione.viii.ꝙ inclinante caput Ieſu & emittente ſpiritum velum tem
pli ſciſſum eſt in duas partes a ſummo vſq; in deorſum:quęrendum an exterius an interius:mi-
hiq; videtur in paſſione domini illud velum eſſe cõſciſſum qđ & in tabernaculo & in tẽplo foris
poſitum fuit & appellabatur exterius:& omnia legis reuelata ſunt myſteria:vt quæ prius recon-
dita tenebantur vniuerſis gentibus panderentur.Quia autem ex parte videmus & ex parte co-
gnoſcimus:cum venerit quod perfectum eſt:tũc etiam velum interius diſrumpendum eſt:vt om
Ad ſcđm principale. nia quæ nunc nobis abſcondita ſunt , domus dei ſacramenta videamus.Qđ autem aſſumitur in F
argumento:ꝙ hoc poteſt intelligi ex eo qđ dicitur.i.Corinth.iiii.ꝙ ſi decem milia &c.omnino fal-
ſum eſt.Nõ enĩ Paulus ibi probat ſe eſſe patrem quia erat doctor ſimpliciter:ſed quia genuit ſua
doctrina.Alias enim quãdo erudiuit iam genitos erat nutrix vt dictum eſt. Et de tali pędagogo
euangelico loquitur hic ſupponendo ꝙ in veritate Corinthii habebant plures bonos doctores ip
ſorum iam genitorum:a quibus non remouet pędagogium ſed paternitatem:quia ipſe ſolus eos
genuit ſecundum modum ſupra expoſitum. Abſit ergo quin multi euangelici ſint ſub pædago-
go : licet non tali modo quali erant ſub pædagogo illi legales . illorum enim pædagogium ſub
euangelio euacuatũ eſt:quo ad hoc ſcilicet qđ erat ſeruile vt patet ex dictis.Nec omnes qui recta
docent ſub euangelio debent dici patres : ſed multi ſunt tantũ pædagogi. vnde in fine ſuper il-
lud.Si decẽ milia &c. dicit gloſſa.Dum loquitur corinthiis & pędagogos nominat & pueros il-
los eſſe ſignificat:quales erant illi quibus dicit Hebrę.v. Cũ deberetis magiſtri eſſe propter tẽpus
rurſum indigetis vt vos doceamini quę ſunt elementa exordii ſermonis dei:& facti eſtis quibus
lacte opus ſit non ſolido cibo. Omnis enim qui lactis eſt particeps:expers eſt ſermonum iuſtitiæ/
paruulus enim eſt,aliter non diceret apoſtolus fidelibus illud primę Corinthi.iii. Tanq̃ paruulis
& cætera.ſicut ſupra.nec diceret Petrus illud primę Petri ſecundo . Quaſi modo geniti infantes
lac concupiſcite . Vnde ſicut apoſtolus humanæ conſuetudinis ſimilitudine probat ceſſatio-
nem legis Moſaicæ adueniente lege fidei Chriſti cum dicit:Quanto tẽpore hæres paruulus eſt
&c. ſic per eandem ſimilitudinem poſſumus probare ceſſationem legis fidei Chriſti ſub euange-
lio adueniente dei viſione:dicendo ſic,Quanto tempore &c. Ita & nos cum ſumus paruuli ſub

ænigmate fidei caligantes ſumus: at vbi veniet plenitudo temporis oſtendet deus filium ſuum exaltatum in gloria: vt eos qui ſub fide ſunt glorificet & hæreditatem dominorũ recipiamus. qđ bene explicat illud qđ dicit apoſtolus primę Corinthi.xiii. Cum venerit quod perfectum eſt: euacuabitur qđ ex parte eſt. Et loquitur ibi ad literam de imperfectione quæ modo eſt ſub euangelio per fidem reſpectu perfectionis quæ erit in gloria per apertam viſionem. ſecũdum ꝙ explicat cum ſubdit. Videmus nunc per ſpeculum &c. & interponit ſecũdum Gloſſ. ſimilitudinem per quã declarat præcedens: dicens. Cum eſſem paruulus loquebar vt paruulus &c. cũ autẽ factus ſum vir euacuaui ea quę erant paruuli. Paruulus autem erat Paulus cum ipſe erat ſub lege: & comparatione illius ſtatus factus eſt vir cum erat ſub euangelio. Cui reſpondet illud quod dicit Galat. iiii. Itaq; cum eſſemus paruuli &c. nihilominus tamen in eo ꝙ erat vir ſub euangelio reſpectu eius ꝙ prius fuit paruulus ſub lege, erat ex parte & paruulus reſpectu eius quod futurus erat in gloria quando qđ perfectum eſt venturum erat. & tali paruulo ſub euãgelio magis congruit illud exemplum de paruulo qđ inducit apoſtolus ſecũdum conſuetudinem humanam quando dicit: Quãto tempore hęres paruulus eſt &c. q̃ illi paruulo ſub lege: de quo ſubdit. Itaq; & nos cum eſſemus paruuli &c. quoniam vt dictum eſt paruulus ille ſub lege nondum erat hæres: ſed tantum vocatus vt eſſet hęres: paruulus autem iſte ſub euangelio iam eſt hęres perfectus. Iſti ergo paruulo ſub euangelio conuenit ꝙ ſit ſub tutoribus & actoribus. Intelligit autem per tutores ſcđm Gloſſ. qui eum contra hoſtes defendunt. per actores vero vt ſimiliter dicit Gloſſ. qui eius cauſas agũt & mores eius informant. Iſti autem ſunt illi quos dicimus pędagogos ſecũdum prædicta. & ſic omnino ſub euangelio ſunt pędagogi ſicut & ſunt paruuli: non tamẽ oportet ꝙ omnes qui ſunt ſub euangelio inter ſe comparati paruuli ſint & ſub homine pædagogo: ſicut nec omnes ſub lege: licet omnes erant ſub lege vt ſub pędagogo ducente ad euangelium: ſicut omnes qui ſunt ſub euangelio
G ſunt ſub ipſo vt ſub pędagogo ducente ad apertam viſionem ſicut patet ex dictis. Quod ergo additur ꝙ pędagogus dicitur eo ꝙ puerum ducat ad magiſtrũ vt ab eo erudiatur qui pater eſt: totum falſum eſt: quia magiſter in eo ꝙ ſolũ pueros inſtruit, quia nõ generauit eos: nec carnaliter nec in Chriſto ſpiritualiter non poteſt dici proprie pater. extendendo autem nomen generationis ſecundum ꝙ ignorans quando fit ſciens: per hoc dicitur generatus ſciens: ſic extendi poteſt nomẽ paternitatis: & oĩs inſtruẽs etiã ex ſola charitate pater dici. ſed hoc eſt grãmatiſſare. Sic eñ grãmatici appellant patres largiſſime ſumendo: ſecundum etiam ꝙ quẽlibet antiquũ vocant patrem & quẽlibet honoratum: quia habent aliquas conditiones veri patris. Q; autem dicit ꝙ pędagogus dicitur quaſi ductor pueri: hoc non ſolũ eſt in via pedum vt opponẽs intelligit: ſed etiã in via
H morum & bonarum diſciplinarum. Q; autem vlterius arguitur ꝙ paterfamilias nomẽ trahit — Ad tertium
a patre &c. Dicendum ꝙ large ſumendo paternitatem & grammatiſſando/ſecundum illos verſus grãmaticorũ. Eſt pater hic cura &c. bene dicitur paterfamilias pater: quia curam habet ſeruorũ & liberorum & ſingulis debet prouidere æquali affectu: id eſt proportionali ſecundum proportionem geometricam: qua ſimiliter dicuntur ſe habere. iiii. ad. ii. ſicut. viii. ad. iiii. quia ſecundum duplam proportionem: non autem ſecundum proportionem arithmeticã qua ſe habent tria ad duo ſicut quatuor ad tria: quia in æquali ſit exceſſus hincinde. Sic enim nullo modo æqualem habet affectum ad ſeruum cui dat annonam, & ad liberũ cui parat hæreditatem. propter qđ dicit philoſophus in primo politicæ: ꝙ aliter principatur dominus ſeruo principatu deſpotico: aliter pater filio quia principatu politico: quẽadmodum ratio aliter dominatur membris, aliter viribus animæ. — Alias arithmeticam. Alias geometricam.

Circa ſecũdum arguitur ꝙ ille excõmunicatus celebrans ſit irregularis: quia pro tali cauſa licet ordinarium vt ex iuſta cauſa excõmunicare: tenet ergo eius ſententia: & ſic eſt vere excõmunicatus. Sed vere excõmunicatus celebrans ſtatim — Qu. xxviii. Argu. prin.
I eſt factus irregularis. Contra, forte ſunt exẽpti. Vana videtur mihi iſta quęſtio ſtando in generali intra iſtos terminos, quia poſtq̃ hæc eſt iuſta cauſa excõmunicandi: quia iſte reſiſtens prędicatori veritatis proculdubio mortaliter peccat: tum quia veritatem impugnat, tum quia ſcandalum commouet: igitur ſi celebrat non eſt dubium quin ſtatim factus eſt irregularis vt procedit primum obiectum: & hoc niſi ſit præmunitus legitima & rationabili appellatione: aut exemptus a iuriſdictiõe ordinarii: ſic vt ab ipſo puniri nõ poſſit, etiam ratiõe delicti cõmiſſi. Q; ſi pręceſſerit talis appellatio aut habeat talem exemptionem & hoc conſtiterit: nec pro excõmunicato: nec pro irregulari debet haberi. Si autem non cõſtiterit, illi quibus alterum horum non conſtiterit debent ipſum habere pro excõmunicato & irregulari — In oppoſitũ. Reſponſio.

& vitare,nec cum ipſo cõmunicare.ipſe etiam ſi tale priuilegium habeat: aut legitime appellaue-
rit:niſi hoc cõſtare faciat ſi ex facto eius ſcandalum oriatur,grauiſſime peccat ille & oẽs complices
eius pręter peccatũ primũ mortale qđ cõmiſit prędicatori veritatis reſiſtẽdo:a quo nõ credo eum
per aliqđ priuilegium poſſe fieri immunẽ vt ſcilicet ex virtute priuilegii poteſtatem habeat impu
gnandi veritatem agnitam:ſic ꝙ in huiuſmodi impugnatione non peccet.

Quęſt.xxix. SEquuntur vltimo quęſita duo: Vnum de horarũ obſeruatione:vtrũ clericus or
dinatus in ſacris:& vtrum clericus beneficiatus: & vtrũ religioſus peccẽt mor
Quęſt.xxx. taliter omittendo dicere horas canonicas. Alterum.vtrum oẽs teneanť ad di
Argu. prin. cendum vel audiendũ quotidie officium miſſę. CIRca primũ arguebatur ꝙ
ſic.quia facit contra præceptum apoſtolicum.extra de celebratione miſſa. Dolẽ
tes.vbi papa loquens de clericis & prælatis & de eorũ comeſſationibus & con-
fabulationibus illicitis cum publice dicunť horę in eccleſia,& ſimiliter de ſacerdotibus celebranti-
bus miſſas vix quater in anno:& ſimiliter de contemnẽtibus intereſſe dum celebrantut : dicit ſic.
Hęc & his ſimilia ſub pœna ſuſpẽſionis penitus inhibentes diſtricte præcipimus in virtute ſanctę
obedientię vt diuinum officium nocturnum pariter & diurnũ quantum eis deus dederit ſtudioſe
pariter celebrent & deuote.Sed tranſgreſſor præcepti apoſtolici facti in virtute ſanctæ obedientiæ
In oppoſitũ. mortaliter peccat:ergo &c. Contra.qui deſeruit aliquid per vnam viam non tenetur idem deſer
uire per aliam.vt extra de ꝑbendis.Licet.vbi dicitur ꝙ ſcholari ſtudenti in theologia miniſtrentur
prouentus eccleſiaſtici pro quibus ſeruiret in eccleſia ſua: & ſi pro ſtudio abſoluitur a ſeruitio qđ
Reſponſio. teneretur facere in eccleſia:ergo & eadem ratione a ſeruitio quo tenebatur horas dicere. Dicen- K
dum ꝙ licet in lege euangelii a Chriſto non ſit inſtitutum tempus determinatum quo inſiſtendũ
ſit diuinis obſequiis,quia nullum tempus ab illis vacare debet : ſicut in lege veteri ad hoc fuit in-
ſtitutum ſabbatum:eccleſia tamen prout ei Chriſtus determinãdum reliquit,determinauit ad hoc
generaliter omnibus tam clericis q̃ laicis dies dominicos in memoriã octauę reſurrectionis domi-
nicæ : clericis autem aſcriptis diuino ſeruitio ſpecialiter determinauit ad hoc ſingulis diebus.vii.
horas iuxta illud dictum prophetæ : Septies in die laudem dixi tibi . quæ determinantur ora-
tionibus quæ horæ canonicę dicuntur: quia determinatis horis & competẽtibus regulariter ſunt
dicẽdę:vt extra de celebra.miſſ.Preſbyter. Vt autem dicit ibi Innocẽtius in ſuo apparatu: preſ by-
ter.i.ſacerdos,diaconus,ſubdiaconus,vel quicunq; clericus beneficiatus.& ſic large hic ſumiť preſ-
byter.Hic enim notanť duo genera clericoꝝ:ſcilicet in ſacris ordinib⁹ conſtitutoꝝ:& beneficiatorũ
& intelligũt aliqui ly beneficiatorum ſcilicet cum effectu vt poſſint fructus ſuorum beneficiorum
percipere,vel in parte,vel in toto.vel potius vt intelligunt alii,ſic cũ effectu vt ſaltem habeant ius
ſpeciale de percipiendo fructus aliquãdo:& ꝙ ex hoc ad horas obligantur,& ſic ꝙ mortaliter pec-
Quęſt.noua cant ſi per ipſos ſteterit ꝙ non dicant eas. Sed nunquid ſingulis horis diei ſigillatim inſiſtẽdum L
eſt & vacandum ad dicendum horas canonicas? Dicẽdum ꝙ ſic:niſi cauſa rationabilis ſubſit qua-
re aliter fiat. Hinc dicit Innocentius. De occupatis autem conſilium eſt vt ſimul dicant horas om-
nes.quod(vt dicit)intelligitur de omnibus circa officiũ rurale & rempublicam occupatis. et ſer-
uant dominus papa & cardinales & epiſcopi pro magna parte hoc:quo ad horas ſimul dicendas:
eo ꝙ completis horis habent multa alia negotia expedire:& melius eſt pręuenire q̃ præueniri.Qđ
autem dicit Innocentius: Simul dicant omnes horas:intelligo vt ſcilicet ſic dicantur omnes horæ
ſimul ꝙ nulla horarum dicatur quin alia dicatur ſub vno continuo prætextu cum ea:non ꝙ ſi-
mul dicantur in mane matutinæ & cæteræ horæ etiam completorium:hoc enim eſſet indecens &
ridiculum valde . Sed ꝙ in mane dicantur horæ ſimul vſq; ad veſperas : & tunc ante cœnam ve-
ſperę & completorium. Si etiã nõ vrget magna neceſſitas:maxime in hyeme,matutinæ ſeparatim
dicendę ſunt de nocte aut forte prima cũ illis:ſecundũ ꝙ conſuetũ eſt in capella dñi papę. vt dicit
Aliđ dubiũ. Innocẽtius:ꝙ quacũq; hora noctis dicunť matutinæ continuo ſub vno pretextu diciť prima. Sed M
quęrit Innocẽtius quid de infirmis:& reſpondet dicens:excuſanť a dicẽdo:& etiã forte ab audiẽdo
ſi directe vel occaſionaliter obeſſe timereť ꝓbabiliter ipm̃:ſcilicet dicere vel audire.Intelligo cũ hoc
ſi obeſſet dicere ſed nõ audire: etiã excuſať ab audire ſi nõ poſſit habere q in ꝓſentia ei⁹ illas dicat
Aliđ dubiũ. Sed nunqđ cum dicit horas debet vacare ab omnibus aliis? Dico ꝙ ſic niſi neceſſitas aliqualis vr- N
geat. Tunc eñ vt dicit Innocentius ſiue equitando ſiue aliud quicq̃ agendo dicat eas quiſq; prout
melius potuerit. De hac materia notatur.xii.diſti.capi.vlt. Quia aũt opponens tetigit religioſos in
Rñſio de re ſua quęſtione: Dico de religioſis:ꝙ ratione qua religioſi ſimpliciter:quia poſſunt eſſe puri laici:nõ O
ligioſis. plus ex tali ſtatu obligantur q̃ laici non religioſi. Si aũt ſunt clerici & in ſacris ordinibus conſtituti

tenentur ratione ordinum.Si autem non ſunt in ſacris:& habet religio bona eccleſiaſtica ſibi depu
tata vnde viuunt:tenentur ſicut clerici beneficiati non exiſtentes in ſacris ratione iuris percipiendi
beneficium:ita ꝙ ratione religionis ſimpliciter non obligantur ad horas.ꝙ ſi obligentur ad horas ex
aliquo ſtatuto vel papę vel ipſius religionis,hoc eſt ratione qua ſunt clerici religioſi.Et ſic concedē
P da eſt ratio ad primam partē adducta. Ad rōnē in oppoſitū ꝙ deſeruiens ꝑ vnā viā abſoluitur ab Ad argu. in
alia:dicendū ꝙ verū eſt ſcd̃m modū quo ab alia abſoluit̃.nūc aūt ita eſt ꝙ abſolutio iſta fit per pri- oppoſitum.
uilegiū ad hoc cōceſſum ſcholaribꝰ:qđ non abſoluit ſcholarē ab horis dicendis ſimpliciter:ſed ſolū
modo ab ipſis dicēdis ſcd̃m aliquē modū determinatū.Beneficiatus.n.nō ſcholaris de iure tenetur
cōtinue reſidere in eccl̃ia in qua eſt bñficiatus ad officiandum ipſam.Et ex hoc circa horas dicēdas
tenet̃ ad duo:quorū vnū eſt ad dicēdas eas ſimpliciter.Alterū eſt ad dicēdas eas ordinatim in eccle
ſia ſcd̃m cōſuetudinē ſuę eccl̃ię:niſi alias ſubſit cauſa legitima aliter dicēdi eas.& ſic ab iſto ſcđo ab
ſoluit̃ ſcholaris per priuilegiū qđ cōcedit ei fructus beneficii ſui in ſcholis, & recōpenſat̃ ꝑ opus ſtu
dii:a primo aūt nequaq̃:& ſic manet obligatꝰ ad horas dicendas ſimpliciter:licet non ſecūdum mo
dum quo dicunt̃ in eccl̃ia ſua.& ſic nō eſt ſil'e de vno & de alio.Vñ dicit Innocē.Clerici cuiuſlibet
ordinis & ꝑlati poſſunt ex cauſa ab officiis q̃ in eccl̃ia dicunt̃ abeſſe: debent tñ ꝓut melius poſſunt
horas dicere abſq; ſyncopi & defectu.quę ſi fiant ex craſſa ignorātia mortale eſt.Aliogn ſi tñ i cho
ro cū aliis cantet & legat,& rōnabiliter īpeditus nō dicat verſiculū aut aliqd taliū ſiue in principio
ſiue in medio ſiue in fine aliis ꝓcedētibꝰ credo ꝙ nō debet repetere illud.ſcd̃m ꝙ dicit Innocentius
ſup illā literā Dolētes.Silr ſi aliquis ſine malitia:ſed aliqua legitima occupatione nō interſit vel pri
cipio vel fini horarū:nō oportet ꝙ a capite incipiat vel finem ꝑficiat: & hoc propter vinculū chari
tatis quo cū aliis eſt vnū corpus:ꝑpter qđ id qđ ꝑ alios fit ab eo reputat̃ factū.quēadmodū cū vnꝰ
chorꝰ dicit vnū verſum pſalmodię & aliꝰ aliū: ſinguli reputant̃ totum dixiſſe:& fatuum eēt ſuper
hoc ſibi formare cōſciētiā.Secꝰ aūt eſt ſi chorꝰ multū in principio proceſſit vel multum de fine re-
ſtat:tunc eñ tenet̃ ſupplere defectū,& incipere ab initio quouſq; concurrat cum aliis.

Circa ſecūdū arguit̃ ꝙ oēs tenēt ad dicēdū vel audiēdū miſſam quotidie aut pec Quaeſt. xxx.
cāt mortaliter:qa in dicta litera Dolētes ꝑcepit Papa celebrari ſolēnia miſſarū a Arg. princi.
ſacerdotibꝰ,ſicut & dicere horas.& ſi tenēt dicere, maxīe tenent̃ audire & ipi &
alii oēs. Cōtrariū videt̃.qa de audiēdo vel dicēdo miſſarū ſolēnia nihil ꝑcipit̃ i In oppoſitū.
dicta litera ꝑſbyter.niſi ꝙ ꝑcipit̃ horarū obſeruātia. Innocētiꝰ dicit ꝙ qlibet cle Reſponſio.
Q ricus bñficiatꝰ etiā non in ſacris cōſtitutꝰ debet dicere vel audire diuina officia
oi die.Qđ ſi dicit de officio miſſę: hoc ſolū itelligit̃ de reſidētibꝰ in eccleſiis ſuis:aut ſi de oībꝰ dici-
tur gñaliter,diuina officia ibi intelligunt̃ horę canonicę. nullo eñ iure qſq̃ ad hoc obligat̃ vt quo
libet die miſſam dicat vel audiat:ſed tñ hoc ꝑcipitur oībꝰ etiā laicis die dñico ſub poena excōica-
tionis.de cōſe.diſt.i.cap.Miſſas.vbi ſic dicit̃. Miſſas die dñica ſęcularibꝰ totas audire ꝑcipimus.& di
cit ibi Gloſ.Vñ cōtra ꝑceptū faciunt qui diebus dñicis nō audiūt miſſas:niſi aliq̃ neceſſitas cogat.
Sed qđ i talibꝰ nō ꝑcipit̃ oīni die faciēdū, deuotiōi ſingulorū cōmittitur:& ſcd̃m hoc cōcedēda eſt
R ratio ſecūda ꝑ hac pte. Ad primā rōnē q̃ erat in oppoſitū,dicēdū ꝙ illa litera Dolētes:nō pręcipit Ad arg.pri.
ſacerdotibꝰ ſingulis diebꝰ miſſas dicere aut audire:ſed dñs Papa in illa litera ſolūmodo prohibuit
ſuperfluas comeſſationes cōfabulationes & hmōi hora maxime celebrandi diuina officia,& praeci-
pit diuinum officium diurnū & nocturnum deuote celebrari:ſecundū ꝙ prius praeceperat in illa li
tera Preſbyter quo ad horas diurnas.in qua & hoc ꝑcepit:ꝙ horę diurnae debēt quotidie obſerua-
ri:ſed de miſſarum ſolēniis quo ad determinationē temporis celebrandi ipſas:nec in vna litera nec
in altera vllam fecit mentionem.Vnde ſuper illo verbo Officiū,in illa Dolentes,dicit gloſſa.Ad qđ
omnes ſine iſto praecepto tenentur ſupra eodem Preſbyter.& ſic diuinum officium non extenditur
S ibi ad miſſarum ſolennia: immo ſolūmodo intelligitur pro horis. Sed eſt aduertendum ꝙ in om-
nibus talibus quae ſunt de genere bonorum nec cadunt ſub pręcepto diuino aut humano:penſan-
dum eſt ſollicite qd pro quo admittēdū ſiue poſtponēdū.qđ & relinquitur cuiuſlibet conſcientiae:
cuius iudex in hoc debet eſſe ſolus deus qui ſcrutatur renes & corda hoc eſt cogitationes ſingulo
rum & deſideria.Vnde extra de celebra.miſſ.ca.Quidā.vbi reprehēduntur laici miſſas priuatas au
dientes : quaſi melius ſit audire illas ex ſeipſis, q̄ miſſas ordinarias: non praecipitur eis ꝙ quotidie
audiant miſſam:ſed hoc potius relinquit in eorū volūtate dicens ſic.Sed ſi voluerint vt ſibi miſſę
dicantur de eodem die miſſas audiant.

Finis Vndecimi Quodlibet Magiſtri
Henrici a Gandauo.

Incipit Duodecimum Quodlibet eiuſdem Magiſtri Henrici a Gandauo.

Vęſita ĩ noſtra generali diſputatione de Quolibet Duodecimo erāt.xxxi. & oĩa ꝑtinebāt ad deum & ad creaturam intellectualem. Et erant cõiter pertinentia ad deū & ad creaturam intellectualē.vi.ad creaturā aūt intellectualē incorporeā tria ad hominē autē cõpoſitum ex natura intellectuali incorporea & corporea.xxii. Sex ptinētia cõiter ad deum,& ad creaturā intellectualē erant de deo vt eſt obiectum intellectus aut voluntatis creaturæ intellectualis, quorum tria prima erāt de deo vt eſt obiectum intellectus.

Quæſt.i. Primū em̄ erat: Vtrū deus ſub rõne infinita ex parte ſui ſit ſubiectum ſiue obiectum alicuius ſcientię creatę.

Quæſt.ii. Secūdū: Vtrum in via de deo poſſit ꝙ qd eſt, vel ꝙ ſit trinus, clarius ſciri, ꝗ per lumē fidei.

Quæſt.iii. Tertium: Vtrū nõ habēs rõnē cogentē ad aliquā partē contradictionis, poſſit illi aſſentire ſine formidine.

Quæſt.iiii. Quartū aūt erat de deo vt eſt obiectū voluntatis.ſ. Vtrum deus poſſit diligi a creatura intellectuali abſq; eo ꝙ ab illa aliud diligatur cū eo.

Quæſt.v. Quintū vero & ſextum erant de deo: vt cõiter eſt obiectum vtriuſq;. quorū primū erat: Vtrū deus poſſet facere ꝙ intellectus poſſit videre ipſum: & ꝙ tū voluntas eū non diligat.

Quæſt.vi. Sextum erat: Vtrum habens meliora naturalia cum ęquali charitate & gloria intenſius videbit & diliget deum.

Arg. princi. **Primum.** CIRca primū arguebaṫ ꝙ nõ: quia nihil vnum & idem ſub eadem rõne poteſt eſſe ſubiectum ſiue obiectū ſcientiæ īfinitę & finitę: ſciētia dei eſt īfinita: ſciētia intellectus creati eſt finita. ergo &c.

Probatio. Probatio minoris eſt: quia ſcientię iſtę diſtāt in infinitum: & ſic diſtinguunṫ ſecūdū rationes infiniti & finiti. Diſtinctio aūt ſcientiarum debet eſſe circa rationes formales obiecti ſiue ſubiecti: quia ſciētia recipit ſpeciē a rõne formali obiecti: quare cum deus ſub rõne infinita ſit ſubiectum ſiue obiectum ſuæ ſcientię infinitę: non ergo ſub illa rõne poteſt eſſe ſubiectum ſiue obiectū ſciētię intellectus creati finitę. Aliter em̄ ſciētia intellectus creati eſſet infinita.

Secundum. Item quia deus ſub ratione infinita eſt obiectum ſuæ ſcientię: ideo intelligendo ſe intelligit omnia alia a ſe. Si ergo ſub eadem ratione infinita eſſet obiectum ſcientiæ intellectus creati intelligendo deum: ipſe ſimul omnia alia intelligeret. cõſequens eſt falſum: quia homo intelligendo deum per ſcientiam theologiæ non ſimul intelligit omnia alia. dicente Auguſtino.xiiii. de Trinitate cap.i. Rerum diuinarum ſcientia ſapientia proprie nuncupeṫ: humanarum autem proprie ſcientiæ nomen obtineat. Nõ vtiq; quicquid ſciri poteſt ab homine in rebus humanis vbi plurimū ſupuacuę vanitatis & noxię curioſitatis, eſt huic ſciētiæ tribuendum: ſed illud tātūmodo quo fides ſaluberrima quę ad veram beatitudinem ducit gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur. falſum eſt ergo & antecedens ꝙ ſub ratione infinita eſt obiectum ſcientiæ creatæ.

In oppoſitū. Contra. ſub rõne illa deus eſt ſubiectū ſcientię cuiuſlibet creatæ ſub qua eſt obiectum ſcientiæ bonorum: quia & ipſorum ſcientia creata eſt: ſed ipſe eſt obiectum ſcientiæ bonorū ſub ratione infinita: quia aliter non quietaretur voluntas bonorum in deum diligendo & volendo ſecundum modum quo ipſum cognoſcerent: quia vltra quodlibet finitum plus appeteret: quare cū finitur ipſorum appetitus oportet ꝙ eum cognoſcant & ſciant per intellectum ſecundum rationē infinitam. ergo &c.

Reſponſio. Dico ꝙ deus ſub ratione infinita ex parte ſui dupliciter poteſt eſſe ſubiectum ſcientiæ. Vno modo vt vtrūq;.ſ.& res ipſa quæ deus eſt & ratio illa infinitatis ſit obiectū ſcientię: & ab vtroq; & ſecundum vtrunq; formatur & ad vtrunq; terminatur ſub ratione & ratione vtriuſq;. Vel alio modo vt ſolūmodo res ſubiecta illi rationi ſit obiectum ſciētiæ: & ab illa ſola formatur: & ſecundum illam & ad illam terminatur: ſic tamen vt eſt ſub ratione infinitatis: vt ipſa infinitas inquantum huiuſmodi ſeu ratio infinitatis ſit quoddam annexum ſubiecto ſiue obiecto inquantum obiectum eſt: ſic inquam annexum vt ſub ratione contraria non ſit ſubiectum vel obiectum: ita tamen ꝙ illa ratio non ſit obiecta illi ſcientiæ. Primo modo deus ſub ratione infinita eſt obiectum ſolius ſcientiæ dei. propter qđ ſcientia dei de deo differt ſecundum ſpeciem a ſciētia angelorum & hominum de deo. & eſt ſciētia dei ex hoc ſubalternās ſibi ſcientiam de deo angelorum & hominum bonorum & viatorū. Et eſt iſte modus ſubalternationis quo ſcientia conſiderans obiectum determinatum infinite comprehenſum in illa ſcientia ſubalternat ſibi ſcientiam conſiderantem ipſum ſimpliciter: cõtrari⁹ modo ſubalternandi quo ſcientia conſiderans ipſum ſimpliciter ſubalternat ſibi ſcientiam conſiderantem ipſum determinatum: quemadmodū ſcientia de linea ſimpliciter, ſubalterna T

nat ſibi ſcientiam de línea radioſa. Vnde iſte modus non eſt aliquis illorũ quatuor:quos ponit phi-
loſophus in libro Poſteriorũ,quos in q̃ſtionibus noſtris ordinariis expoſuimus.Et ſcd̃m hoc conce-
V denda eſt ratio vltima ad iſtam partem adducta. Ad rationem primam in cõtrarium:ꝙ nihil idẽ Ad primũ
ſub eadem ratione poteſt eſſe obiectũ ſcientiæ infinitę & finitę &c.Dico ꝙ verum eſt ſi ratio illa infi principale.
nitatis intelligať eſſe aliqd obiecti ſcientiæ: non autem eſt verum ſi intelligatur tantũmodo eſſe an
nexa obiecto ſecundũ iam dictũ modũ.Intelligendũ tñ eſt propter tacta in probatione maioris illius Ad proba-
ꝙ quęlibet ſcientia reſpicit duo:& obiectum ſcibile a quo formatur in ſciente & ad qd̃ terminatur: tionem ma-
& ſubiectum in quo formatur.& ab vtroq; determinatur ſed diuerſimode:quia ſecundum rationẽ ioris.
obiecti determinatur ad formá & ſpeciem:ſecundum rationem aũt ſubiecti determinatur ad inten
ſionem & remiſſionem.Verbi gratia in videndo ſolem ab aquila & homine & noctua ꝑpter idẽ ob-
iectum & ſecundum eandẽ rõnẽ a parte ſui qd̃ eſt lux ſub ratione ſplendentis.i.in ſe lucentis,eſt ea
dẽ viſio ſecundũ ſpeciẽ, quæ tñ ſecundum ſpeciem diſtinguitur a viſione coloris: ſi tñ lux & color
diſtinguunť ſecũdum ſpeciem.ſemꝑ eñ ſecundum diuerſitatem obiectorũ diuerſificanť ſecundum
ſpeciem viſiones & ſcientiæ.Propter vero aliam diſpoſitionẽ ſubiecti variam lympidior eſt viſio aq
lę q̃ hominis,& hoîs q̃ noctuę:qa ſemper actus actiuorum ſunt in patiente ſecũdum rationẽ diſpo
ſitionis ipſius ſecundũ intẽſum & remiſſum:qa qd̃ recipiť,ſemper ſecundum modum recipiẽtis re
X cipiť:& non ſecũdũ modũ eius qd̃ recipiť. Et cõſimiliter dico in ꝓpoſito ꝙ deus & ſecundũ eãdem
rationẽ.ſ.infinitatis ex parte ſui,eſt obiectum ſcientiæ dei & beatorum & hominũ viatorum: & de
terminatur ad ſpeciem ab obiecto.determinať tñ ſecundũ intenſionẽ & remiſſionẽ a diſpoſitiõe ſub
Y iecti vt lympidius vel minus lympide videatur.Sciendũ tñ ꝙ ab obiecto infinito ſub rõne infinita
tis conſiderato determinatur ſcientia tripliciter ſecundũ ſpeciẽ:ſecũdũ ꝙ tripliciter obiicitur ſcien
tiæ. Vno.n.mõ obiicitur rõne infinitatis & quãtum eſt ex parte obiecti & quantum eſt ex ratione
ſubiecti in quo,ſimul:vbi.ſ.obiectũ ſcientiæ eſt & ſubſtantia & ratio infinitatis ſimul.& eſt in ſubie
cto infinito vt in ſcientia ſolius dei ſicut dictũ eſt:qm̃ ſua ſcientia ſe totũ rõne ſubſtãtiæ & totaliter
ratione infinitatis comprehendit.Alio modo ratione ſubſtantiæ,ſed non rõne infinitatis: niſi vt eſt
annexa ipſi obiecto:nullo autem modo quantum eſt ex parte ſubiecti in quo,vt in omni ſciẽtia quã
creaturę habẽt de deo,q̃ totum deum quo ad eius ſubſtantiam apprehendunt:ſed non totaliter:qa
non ſecundum rationem infinitatis.de qua licet apprehendant ꝙ ſit in deo:tamen nullo modo quę
ſit.Et ſecũdũ hoc ſecũdũ ſpeciẽ differunt ſcientia dei de deo & cuiuſlibet creaturæ de deo:& infini-
tatẽ habet ſcientia dei non ſolum ratiõe ſubiecti in quo:ſed etiã rõne obiecti qd̃ eſt ratio ſubſtantiæ
& ſimul infinitatis.Rõne autẽ ſubſtantiæ ſub rõne infinitatis annexę obiiciť obiectũ infinitum ſciẽ
tię creatę dupliciter.Vno modo nude & abſq; aliquo inuolucro:Alio aũt mõ nõ niſi cũ quodam in
uolucro & ęnigmate.Prĩo mõ obiiciť deus ſcientię beatorum.Scd̃o mõ obiiciť ſciẽtiæ hoîm viato-
rum.propter qd̃ ſecũdũ ſpeciẽ differũt inter ſe & quaſi ſcd̃m ſpecies ſpecialiſſimas.quãtũcũq; enim
credibile intelligať,intellectum tamẽ non abſoluit ab ęnigmate. dicẽte Augu.in ep̃la ad Conſentiũ
Ad vnius eſſentię trinitatẽ vidẽdã quãtũlibet in hac vita ꝑſpiciamus ꝑ ſpeculum & in ænigmate
videmus.& hoc quia ſcientia noſtra de deo non eſt ſine fundamẽto fidei.Cõueniũt tamen quaſi ſe
cundũ ſpeciẽ ſubalternã:& cũ his etiã ſciẽtia dei de ſeipſo:inquãtũ om̃es ſunt ſciẽtię diuinę:& pro
prie dicunť ſapientiæ licet analogice:& diſtinguunť cõtra ſcientias humanas de rebus aliis quæ ꝓ
Z prie dicunť ſciẽtię,vt iam dictũ eſt ſecundum Auguſt. in opponendo. Q; ergo ſcientia dei de deo
increata & creata diſtinguũť penes infinitum & finitum: Dico ꝙ iſta diſtinctio nõ eſt ſecundum
ſpeciem & ſecundum rationes conſiderandi obiectum formales: quaſi deus ſit obiectum ſciẽtię dei
infinitę ſecundum rõnem ĩfinitatis etiã obiectiue:& ſic obiectum ſcientię finitę ſecundum rationẽ
finitatis obiectiue: ſecũdũ ꝙ nitiť ꝓcedere argumentum:ſed eſt iſta diſtictio ſciẽtiæ penes finitũ &
infinitũ ſecũdũ materiã & ſecũdũ cõditiones ſubiecti potius in quo hmõi ſcientia recipiť. Qd̃ qdẽ
ſubiectum qa eſt ĩfinitę capacitatis in deo.ſ.diuin⁹ itellectus:finitę vero capacitatis in creatura.ſ.in
tellectus creatus:idcirco ab obiecto infinito rõne ſuę infinitatis ĩformatur ſcientia infinita intellect⁹
diuinus:intellectus vero creatus ab eodem obiecto non rõne ſuę infinitatis nec etiam rõne alicuius
finitatis:ſed rõne ipſius eſſentię deitatis ſimpl'r,vt cui annexa eſt rõ infinitatis ſecundũ dictum mo
dum,informatur ſcientia finita.Et ſic ſcientia dei & intellectus creati de deo bene poſſunt diſtigui
ſecundum finitum & infinitum:& tamen iuxta dictum modum deus ſecũdum rationem ſuam in
finitam bene poteſt eſſe obiectum ſcientiæ infinitę dei & finitę creaturæ:licet quoquo modo aliter
ſcientia dei & ſcientia creaturæ reſpiciant illam rationem infinitatis vt iam viſum eſt:vt ſecũdum
hoc verum ſit dicere ꝙ intellectus diuinus ĩtelligit ſe infinitum & infinite ſiue totum & totaliter

intellectus autem creatus intelligit deum infinitũ ſed finite & totum & nõ totaliter. Et ſecũdũ hoc
diximus in queſtionibus noſtris ordinariis ꝙ ſubiectũ theologię deus eſt, nõ ſub ratione qua eſt ſal
uator aut quocũq; modo alio: ſed ſub rõne oĩno abſolutiſſima, prout ibidẽ determinauimꝰ. propter
quod vt puto mota fuit hæc quæſtio hic. Deus igiẽ nõ rõne alicuius finitatis a parte ſui, hoc eſt
nõ rõne alicuius ſpecialis rõnis puta glorificatoris aut reſtauratoris determinantis eſſentiã deita
tis debet poni ſubiectũ theologię vel ſcientię beatorũ de deo. Et eſto ꝙ ita eſſet: nõ valeret ad eoꝝ ꝓ A
poſitum cum ꝑ hoc intendãt diſtinguere ſcientiam infinitam dei de ſeipſo a ſcientia finita intellectꝰ
creati de deo penes finitum & infinitum. Nã illa ratio ſpecialis quã intelligunt noĩe reſtauratoris
ſeu glorificatoris vt eſt ĩ deo ſcd̃m ſe, eſt etiã infinita: ſicut & ipſa ratio deitatis ſecũdũ ꝙ deitas eſt
abſolute: ſicut & idea aſini ſeu ratio vt eſt in deo, eſt infinita: licet ſecũdũ modũ intelligendi per hu
iuſmodi rationem ſpecialẽ videaẽ determinari & finiri ꝑ cõparationẽ ad intellectum noſtrũ ipſa ra
tio deitatis abſoluta. Iſta ergo ratio ſpecialis nihil faceret ad diſtinguendum ſcientiam dei increatã
& ſcientiam de deo creatam penes finitum & infinitum attendendo ad rationẽ in obiecto ſecundũ
ſe: penes quã tñ rationẽ vt eſt in obiecto nituẽ diſtinguere ſciẽtiam dei increatã & ſciẽtiam de deo
creatam penes finitũ & infinitũ: ſed ex parte ſubiecti in quo ſic debẽt diſtigui penes finitũ & infini
tum: vt viſum eſt. Item deus ſub nulla ratione finita a parte ſui ſeu determinata (qa nec aliqua ta B
lis in eo eſſe poteſt) poteſt eſſe glorificator noſter. Si igitur eſt ſubiectũ theologiæ ſub rõne qua glo
rificator noſter (vt concedunt) oportet etiã ꝙ concedant ipſum eſſe ſubiectum theologiæ ſub rõne
infinita. nihil ergo valet ad improbandum dictũ noſtrũ de ſubiecto theologiæ iſta ratio infinitatis.

Ad ſecundũ principale. Ad ſecundum ꝙ deus qa eſt obiectũ ſuę ſcientię ratione ſuę infinitatis, ideo ſimul itelligit alia oĩa C
a ſe &c. Dico ꝙ verum eſt, ſed intelligere alia a deo intelligendo deũ põt cõtingere dupliciter. Vno
mõ ſub rõnibꝰ particularibꝰ qbꝰ differũt inter ſe. Alio mõ ſecũdũ aliquã rõnẽ cõmunẽ q̃ ſe habent
ꝑ attributionẽ aliquã ad deũ. Primo mõ ſolus deus naturaliter intelligit alia a ſe intelligendo ſe, &
hoc ꝓpter ſpecialẽ modum ꝑ̃dictum quo ſe intelligit ſub ratione infinita. Et hoc modo nullus intel
lectus creatus intelligendo deum intelligit naturaliter alia a deo: etiã ſi ſit beatus: qa ille vidẽdo de
um non videt alia in deo naturaliter ſed ſolũmodo ſcd̃m modũ quo vult oſtendere ſe ſecundum ra
tionẽ ſpeculi & ideę ad videndũ illa in ſe. Secũdo aũt mõ intellectus hoĩs viatoris intelligendo deũ
per habitum ſcientiæ theologiæ intelligit ſimul oĩa alia ab ipſo, inquantum omnia alia ꝑ quãdam
attributionem ſe habent ad deum: & continenẽ ſub ſcientia theologiæ: & pertinent ad ipſam: ſecũ
dũ ꝙ expoſuimus loquendo de vniuerſalitate ſcientiæ theologiæ & eius ſubiecto in q̃ſtionibus no
ſtris ordinariis. Et propter primũ modũ ſciendi alia a deo, non oĩa quę ſciri poſſunt attribuit Au
guſtinus ſciẽtię theologię: ſed ſolũmõ ea qbus fides generatur, nutritur, roboratur, & defenditur, &
talia ſunt oĩa alia a deo: ſecũdũ ꝙ habẽt ſe ꝑ attributionẽ ad deum: & vt ea quibus vti poſſumus ſi
cut eis quę velut vtibilia ordinabilia ſunt ad ipſum deũ tanq̃ ad eum quo fruendum eſt ſicut fine.

Obiectio. Prima. Sed ꝑ̃terea ex dictis meis contra me nituẽ arguere. Nã dixi ꝙ ſcientia theologiæ & etiã beatorũ
eſt participatio quędam ſcientiæ diuinæ: ex quo (vt dicunt) neceſſario ſequiẽ ꝙ id qđ eſt obiectũ ſci
entię dei ſub rõne abſoluta ſit obiectum ſcientię participãtis ſub aliqua rõne partiali & ſpeciali. ali
Secunda. ter non diceretẽ ſciẽtia participatiue. Item arguunt ſic. Scientia theologię eſt organũ ſeu inſtrumẽ
tũ veniẽdi ad beatitudinẽ: ſed beatificamur ĩ deo ſub rõne qua ẽ glorificator noſter: ergo ſub hac rõ
ne ſpeciali debet poni deꝰ theologię ſubiectũ. Si. n. deꝰ eſſet ſub ſua rõne abſoluta ſubiectũ theologię
iam ſciẽtia theologię ageret vltra ſuã ſpeciẽ conſiderãdo ipſum ſub rõne gñaliori: q̃ vt eſt glorifica
Ad primũ. tor. Ad primũ dicendũ: ꝙ vt dixi & adhuc dico ſciẽtia beatoꝝ de deo eſt q̃dam participatio diuinę D
ſciẽtię ĩmediate deriuata a ſciẽtia diuina: nõ qa cõſideret tanq̃ obiectũ ſuũ formale ipm̃ deũ ſub ali
qua rõne finitatis ſeu ſpeciali quã intelligũt noĩe reſtauratoris vel hmõi: hoc eñ falſum eſt vt patet
ex ꝑ̃dictis: ſed diciẽ ſciẽtia ꝑ participationẽ reſpectu ſciẽtię dei: eo ꝙ obiectũ ſuũ qđ eſt deꝰ ſub rõne
ſua abſoluta totaliter cõprehendere nõ põt, ſicut ipſe deus a ſeipſo cõprehẽdiẽ: vel ideo qa deus ipſe
infinitꝰ & etiam ſuæ infinitatis ratio vt cõprehẽſibilis a ſeipſo, vt formale obiectũ obiiciẽ ſciẽtię dei
de ſe ipſo: nõ ſic aũt ſciẽtię beatorũ vel viatorũ: ſed ipſe deꝰ ſecũdũ ſe abſolute: vt tñ ei annexa eſt rõ
infinitatis: q̃ vt comprehẽſibilis nõ põt eſſe obiectum alicuiꝰ ſciẽtiæ de deo creatæ nec beatorũ nec
Ad ſecũdã. viatorũ. Ad aliud cum diciẽ ꝙ ſciẽtia theologię ageret vltra ſuã ſpeciẽ ſi deꝰ ſub rõne abſoluta eſ E
ſet eiꝰ ſubiectũ, Dico ꝙ falſum eſt. Et cũ diciẽ ꝙ ipſa organũ ẽ veniẽdi ad felicitatẽ: cõcedo. Et cũ di
ciẽ: deꝰ inquantũ glorificator beatificat: Dico ꝙ hic eſt nugatio: qa hoc eſt dicere glorificat inquan
tũ glorificator. Vñ ſub nulla rõne ſpeciali determinata ſeu finita glorificat: ſed magis inquantũ deꝰ
infinitus abſolute. Et qđ aſſumitur ꝙ iam ſcientia theologię ageret vltra ſuam ſpeciem: patet ꝙ fal

ſum eſt:qa nõ poteſt eſſe rõ generalior in deo q̃ illa ſub qua eſt glorificator. Hęc eñ eſt ratio deitatis abſolutę vt a parte viſa:vel deus ſub rõne ſuę deitatis abſolutę:vt a parte viſibilis.

Circa ſecũdũ arguebať:φ qd eſt dei,aut φ de⁹ eſt trin⁹,aut qdcũq; aliud credibile de deo nõ poſſit hic ĩ via clari⁹ cognoſci ſiue ſciri q̃ p lumẽ fidei. Et videť φ nõ qa ſi ſic:oportet φ hoc ſit in clariori lumine q̃ ſit lumẽ fidei.clarius aũt lumen nullum eſt in vita iſta eo φ illud non habeť in ſcriptura:ſed fictitiũ eſt illud ponere.ergo &c. Item qđ clarius cognoſcit clarius intelligitur:ſed cognitio clarior de deo q̃ per fidem eſt viſio in ſeipſo p ſpeciẽ:deus ergo in ſeipſo p ſpeciẽ poſſet cognoſci in vita iſta.Cõſequẽs falſum eſt.ergo &c. Contra.Cõcluſiones cognoſcunť ex principiis:& cognitio principiorũ reſoluiť in definitiuã rõnẽ terminorũ,ex qbus cognitis cognoſcunť principia:ſed rões terminorũ articuli credibilis vt qd dť hoc noie de⁹ ſecũdũ naturã eius,& ſic de cęteris, hĩi cognoſcunť clari⁹ q̃ per lumẽ fidei:ſecũdũ φ clarius intelligit qd dicitur noie deus vnus q̃ — Quæſt.ii. Arg. princi. Primum. Secundum. In oppoſitũ.

F alius:ergo &c. Dico ſecundũ φ determinaui in q̃ſtionib⁹ ordinariis,φ quid eſt deus & φ ſit trin⁹ & cętera credibilia de illo clarius poſſunt cognoſci q̃ p fidem:& hoc in clariori lumine q̃ ſit lumen fidei.niſi eñ clarius q̃ per fidẽ poſſent cognoſci,nõ haberet de credibilibus clariorem notitiam vn⁹ fidelis q̃ alter:licet firmiorẽ iuxta modũ magnitudinis fidei.Qđ falſum eẽ apparet ex hoc,φ poſtq̃ de ſcientia theologiæ dixit Auguſt.illud.xiiii.de Trini.Rerũ diuinarum ſcientia &c. vt iam ſupra in q̃ſtione p̄cedenti,cõtinue adiũxit.Qua ſciẽtia nõ pollent fideles plurimi q̃uis polleant ipſa fide plurimũ.Iſtud aũt pollere ſcientia non conſiſtit niſi in cognitionis claritate:qa ipſa ſcientia non eſt niſi cognitio q̃dam. Sed forte dicet aliquis:φ qa fides bene recipit augmentum bene põt aliquis ex — Reſponſio. Obiectio.

G ſolo lumine fidei pollere ſciẽtia fidei plurimũ: qua nõ pollet ali⁹ plurimũ. Sed dico φ ſi clarior nõ poſſet haberi notitia de credibilibus q̃ p fidẽ ſine lumine fidei,tũc neceſſario fides & ſciẽtia hic ęquarenť:vt quãto polleret fide qs,tãto polleret hac ſciẽtia:& ſic q plurimũ polleret fide,plurimũ polleret hac ſciẽtia.cui⁹ cõtrariũ plane dicit Augu. dicẽdo φ hac ſciẽtia nõ pollẽt fideles plurimi,q̃uis polleãt ipſa fide plurimũ.Et ſic cognoſci ſiue ſciri reuera põt aliqd credibiliũ clari⁹ q̃ fide:ꝑpter qđ — Reiectio.

H aliqs põt p ſuã ſciẽtiã clari⁹ ſcire credibile aliqđ q̃ ille q ſcit illud ſola fide. Qđ cõtinuo ad declarationẽ dicti ſui addit Aug.aſſignando differentiã inter ſcire p ſolã fidẽ, & p aliã clariorẽ notitiã,ſubdens. Aliud eñ eſt ſcire tãtũmodo qđ homo credere debeat propter adipiſcẽdã vitam beatam quę non eſt niſi æterna:Aliud aũt eſt ſcire queadmodũ hoc ipſum & piis opituletur & contra impios defendatur.Piis aũt opitulatur per hanc ſcientiam clariorem quando per doctrinam maiorum qui hanc habent ſcientiam clariorem,fides ſuadetur minoribus:vt in ipſis generetur & nutriatur.Contra impios autem per hanc ſcientiam defendiť & roboratur,quando maiores qui habent hanc ſciẽtiam quã ſibi ex creditis acquiſiuerunt,modo quo alię ſcientiæ humanæ acquirunť ex ſenſibilibus p media & rationes q̃ p hanc ſciunt elicere ex intellectu credibiliũ ſiue ex credibilibus intellectis: vt ex primis principiis:reſpondent verſutis argumẽtationib⁹ infideliũ & hæreticorũ:& improbant dicta eorum:& per hoc fidei veritatem defendũt:ſecũdũ φ in q̃ſtionibus aliis ſatis declaraui m⁹. Vnde & ſcientia ſacræ ſcripturæ vtilis eſſe non poteſt niſi ſic intelligatur:vt ex ea media & rationes de credibilibus capi poſſint : per quæ credita poſteriora ex aliis vt ex prioribus intelligi poſſint. talis autem intellectus huius ſcientiæ non habetur niſi ex illorum credibilium intellectu quę prius credere

I ſuadet:vt iam dicet ſecũdũ Aug.in ep̃la ad Cõſentiũ. Qđ ergo arguiť p̃io in cõtrariũ:Si clari⁹ ſciri poſſent credibilia q̃ p fidẽ,hoc eſſet in clariori lumine:Dico φ verũ eſt:propter hoc eñ inter dona gratis data eam cõnumerat apoſtolus & diſtinguit a fide: q̃ñ dicit.i.Corith.xii.Alii datur ſermo ſapiẽtię:alii ſermo ſciẽtię:alii fides. Hãc eñ clariorẽ notitiã ſapiẽtiã appellat q̃ñ eſt credibiliũ de rebus ęternis:ſciẽtiã vero q̃ñ eſt credibiliũ de reb⁹ tp̃alib⁹:ſicut clare determinat Aug.vbi ſupra.Qđ ergo — Ad primũ principale.

K aſſumit:φ nõ ẽ clari⁹ lumẽ cognitiuũ ſupnaturale ĩ vita iſta q̃ ſit lumẽ fidei:Dico φ falſũ ẽ.Qđ autẽ ad hui⁹ ꝓbationẽ aſſumiť:φ tale lumẽ nõ habeť ex ſcriptura:& ideo ponere ipm̃ fictitiũ eſt:Dico φ vtrũq; falſum eſt:qa hoc habeť ex ſcriptura implicite:licet nõ expreſſe:& vtrũq; ſufficit. dicente Auguſt.in ſer.de Aſſumptione. Tãto q̃ magna ſunt cauti⁹ tractanda exiſtũt quãto ſpeciali⁹ auctoritatũ teſtimoniis nõ poſſunt ad liqdũ roborari:& qa q̃dã ſcriptura ſacra veris indagationũ ſtudiis quęrẽda reliquit,nõ ſuperflua æſtimãda dum vera indagatione fuerit patefacta. Fœcũda eſt enim veritatis auctoritas,& dum diligenter diſcutitur veram intelligentiam parit quã manifeſtis ſermonibus abſcondit.Taliter autem Auguſtinus in principio ſuper Ioan.intelligentiam hm̃õi luminis diſcutit exponendo illud Ioan.i. Vita erat lux hominum. dicit enim ſic. Ex iſta vita homines illuminantur. & exponit diffuſe, & expreſſe φ illa quæ lux eſt increata, illuminat homines dupli-

ci lumine.paruulos quidem lumine fidei quo nutriantur vt lacte : maiores vero lumine ſapientiæ
quo vt ſolido cibo veſcant.de qua ſapientia dicit Apoſtolus.i.Corin.ii.Sapientiam loquimur inter
pfectos.Gloſ.Perfectos dicit non cognitores & doctores ſed auditores iam capaces.quos & ſpiritua
les vocat:non capaces aūt carnales:quando ſubdit. Nō potui vobis loqui quaſi ſpūalibus: ſed quaſi
carnalibꝰ.Carnalibus aūt iam fidelibus loquebatur vt eos in fide nutriret,ſpūalibus aūt vt eos cir-
ca intellectū eorum q̄ fide tenent īſtrueret:qualiter defendi & roborari poſſent.vt eñ ibi dicit Gloſ
ſa cum eadem Apl'us prędicaret ſpiritualibus & carnalibus quiq; pro modulo ſuo capiebant:illi vt
paruuli,iſti vt maiores:illi vt lactis alimentū,iſti vt cibi ſolidamentū: qa etſi non audiunt amplīꝰ,
tamen intelligunt amplius:non eñ æqualiter mente pcipit etiam qđ in fide pariter ab vtriſq; reci
pitur.Q; aūt aliud ſit lumen fidei qđ accipiunt paruuli,aliud vero lumen ſapientiæ qđ accipiunt L
maiores,expreſſe declarat Auguſt.ſup illud Io.i.Vita erat lux hominū.ſic inquiens. Multi ſunt ani
males nondūq; ſe poſſunt ad ſpiritualem intellectum erigere:qđ dicit In principio erat verbū:hoc
aīalis hō non pcipit.Quid ergo? ſilebimus hic?quare ergo legitur ſi ſilebitur?aut quare audit ſi nō
exponitur?Sed vt qd exponit ſi non intelligit?Ecce q̄ manifeſte vult q̄ propter intellectū credibiliū
exponēda ſunt illa quæ ſunt contenta in ſacra ſcriptura.& q̄ hoc fit in vita iſta per aliud lumen q̄
ſit lumen fidei apte declarat Aug.ſubdēs.Erat Ioannes de illis montibus de qbus ſcriptū eſt: Suſci
piant montes pacem populo & colles iuſtitiā.Intelligit enim p pacē ſapientiā qua maiores illuminā
tur poſt fidē.Iuſtitiā aūt appellat fidē qua illuminat minores ſubdēs.Colles paruulę aīę ſunt:mōtes
excelſę animę ſunt.Quæ eſt iuſtitia quā colles accipiūt?fides.non aūt acciperēt minores fidē niſi ma
iores ab ipſa ſapientia illuminarent vt poſſent paruulis traiicere qđ poſſent capere.Suſcepit pacem
mons iſte: cōtēplabat deitatem verbi.Appellat autem iſtud cōtēplari intellectualē notitiā: ad quā
excitat auditores capaces ſubdēs.Erigite vos ad eiꝰ ſenſum:ſi nōdū poteſtis intelligere inuocate au
xilium a dño.Si non potes cogitare qd ſit,differ vt creſcas:accipe lac vt nutriaris & ſis validus ad
capiendum cibū.Ecce q̄ fides primo eſt in paruulis ſine intelligentia:ſed in fide nutrit vt validus ſi
at.Factus aūt validus ad intellectū ſuſcipiēdū lumine ſuperiore illuminatur.dicente Augu.ibidem
in ſermone.v.Poterunt mētes magnę quę mōtes dictę ſunt.quas maxime illuminauit lumē iuſtitię
ſcđm q̄ dicit cōtra epl'am fundamēti.Ego catholicā fidē pfiteor & per illā me ad certā ſciētiā ueni
re pſumo.& ita iam nō hoībus:ſed ipſo deo intrinſecus mētē noſtrā illuminātę atq; firmātę.pptet
qđ dicit Aug.ſupra iā.Si nōdum poteſtis intelligere inuocate auxiliū a dño. & hoc nō ad fidei gña
tionem vel augmētū:qa ex illa quātūcūq; homo in illa poſſet nō haberet intellectꝰ ſecūdū ſciētiam:
ſed ad ipm ſcientialē intellectū ſupra credere p fidē.& ſic alio & alio lumine illuminat fidelis ad cre
dendū q̄ ad intelligendū,& eſt clarius lumē quo intelligit q̄ quo credit: & non eſt hoc fictitiū niſi
illis de quibus dicit Auguſtinus ibidē ſuper Ioan.Stulta corda iſtam lucem capere non poſſunt:ip
ſi enim tenebrę ſunt.Q; ergo deus quærit oſtendere lumen illud clarius:idē eſt ac ſi diceret Pelagi
us Auguſtino:tu dicis q̄ liberū arbitrium non poteſt velle bonum ſine gratia:oſtende ergo nobis il
lam gratiam:aut ſi diceret iudęus chriſtiano:tu dicis gratiam dari in baptiſmo:oſtende illam.Reue
ra ſpirituale lumen vel gratia non eſt tale qd vt non habenti poſſit oſtendi.Sed ille ſolūmō bene no
uit qui accipit.Et eſt magnū mirabile q̄ in quacunq; alia facultate peritus nititur ſcientiam ſuam M
quantū poteſt extollere:ſoli aūt theologi quidam vt phiam videant exaltare,theologiam deprimūt
aſſerentes ipſam non eſſe vere ſciētiā:nec credibilia poſſe fieri vere intelligibilia in vita iſta.Tales ſi
bi viā ſciēdi & intelligēdi credibilia præcludūt:& aliis deſperationem intelligendi illa incutiunt:qđ
valde perniciosum eſt & dānoſum eccleſiæ & periculoſum dicere:immo potius ſuadendum eſt q̄
certa ratio haberi poteſt de credibili per quam vere ſciri & intelligi poteſt in vita iſta. Ad cuius in N
tellectū ſciēdū q̄ credibilibꝰ rō adhibet dupliciter.Vno mō ante fidē habitā.Alio modo poſt fidē ha
bitā.Primo mō dupliciter.Vno mō ad fidei apprehenſionē vt rōne probetur id qđ credēdū eſt priꝰ
q̄ credat: q̄liter pmittebāt ſe reddituros rōnē de credibilibꝰ manichei:vt patet p Aug.lib.cōtra epi
ſtolā fundamēti:in quo oſtēdit hoc eſſe īpoſſibile.Alio mō ad ſuadēdū qđ ante rōnē illo mō īductā
credēdū eſt.poſt fidē aūt rō adhibēda eſt:vt primo tradita poſtea intelligant.Vñ Aug.cōtra Cōſen
tiū q nō putauit rōnē vllo mō adhibēdā eē credibilibus vt intelligerent: ſed ſolūmō auctoritatē vt
crederēt:dicit ſic.Si fides(igr)ex rōne diſputatiōis & nō ex credulitatis pietate apphēderet, nemo p
ter phos beatitudinē poſſideret: ſed non tam rō requirēda q̄ auctoritas.Vide ergo ne debeas maxīe
de hac re.ſ.de vnitate deitatis & diſcretione pſonarū in qua pcipue fides noſtra cōſiſtit,ſolā auctori
tatē credere:nec eius intelligentiæ q̄rere rationem.Rñſio.Neq; enim cum cœpero te in tanti huius
ſecreti intelligentiam vtcunq; introducere:qđ niſi deus intus adiuuerit non potero,oīno aliud diſſe

rendo facturus ſuḿ, q̃ rationem vt potero redditurus: non vt fidem reſpuas : ſed vt ea quæ fidei
firmitate iam tenes,ètiam rationis luce reſpicias.In rebus ergo ad doctrinam ſalutarem pertinenti-
bus quas ratione percipere nondũ valemus,fides præcedat qua cor mundetur vt magnæ rationis
lumen capiat & perferat. Hoc vtiqꝫ ratiõis eſt:& ideo rationabiliter dictum eſt ꝑ prophetá: niſi cre
dideritis nõ ĩtelligetis:vbi ꝓcul dubio diſcreuit hæc duo,deditqꝫ cõſiliũ quo prius credamus:vt id
quod credimus intelligere valeamus.Si ergo rationabile eſt vt magna quædam capiantur quæ ca-
pi nondũ poſſunt,fides antecedat rationem: proculdubio quátulacũqꝫ ratio quæ hoc perſuadet an
tecedit fidem.Propterea monet Apoſtolus paratos nos eſſe debere ad rñſioné omni poſcenti nos ra
tionem de fide & ſpe noſtra:quoniá ſi a me infidelis rationé poſcit fidei meę,hác ei reddo rationem
qua videat q̃ prępoſtere poſcat rationem earum rerum quas capere non poteſt.Si autem iam fide
lis rationem poſcat vt qđ credit intelligat: capacitas eius intuẽda eſt vt ſecundum rationem reddi
tam ſumat fidei ſuę quantá poteſt intelligentiam:maiorem ſi plus capit,minorem ſi minus:dũ ta-
men quouſqꝫ ad plenitudinem cognitionis perfectionemqꝫ perueniat, ab itinere fidei non recedat:
quá ſi non dimiſerimus,non ſolum ad tátá intelligentiam rerũ ĩcorporearũ & ĩmutabiliũ quanta
in hac vita ab hoĩbus capi poteſt,verũ etiá ad ſummitaté cõtéplatiõis quá dicit Apoſtolus facie ad
faciem,veniemus.Sed expedit quorundam occultá eſſe rationem ne rationis cognitione vileſcant.
Hęc dixerim:vt fidem tuam ad amorem intelligentię coarctarer:ad quá ratio vera perducit: cui fi
des animũ pręparat:in qua qui eiuſdem rectitudinem per dei gratiá comprehendere potuerũt, hu
mili pietate confeſſi ſunt ſibi in ea fuiſſe primos piſcatores nõ ſolũ credendo firmiſſimo robore:im-
mo etiam intelligendo certiſſima veritate:ac per hoc qm̃ id qđ ad eá pertinebat fides egit: ideo cõ
ſequens ratio aliquid eorum quę inquirebat inuenit.Porro auté qui vera ratione iam qđ tátũmodo
credebat intelligit,profecto pręponendus eſt ei qui cupit adhuc intelligere qđ credit. Si autem nec
cupit:& ea quæ intelligenda ſunt credenda tantũmodo exiſtimat:cui rei fides proſit ignorat.Intelle
ctum ergo ama:quia etiam ipſę ſcripturę ſanctæ quæ magnarum rerum ante intellectum ſuadent
fidem,niſi eas recte intelligas vtiles tibi eſſe non poſſunt.Omnes eñ hęretici qui eas in auctoritate
O recipiunt:non ꝙ eas contemnunt:ſed ꝙ eas non intelligunt hęretici ſunt. Ad ſecũdum ꝙ clarior Ad ſecundũ principale.
cognitio de deo q̃ ꝑ lumen fidei eſt viſio:quæ haberi non poteſt in vita iſta.ergo &c.Dico ꝙ circa di
uina differunt credere,intelligere,& videre.Credere eñ eſt aſſentire veritati credibilis per intelle-
ctum ex habitu fidei cum voluntatis imperio:ſecundum modum quo oportet credere doctori om-
nem qui diſcit:queadmodum ille qui credit ſolem eclipſari nunc,non habendo ad hoc demonſtra-
tionem quá habet magiſter ſuus,nec videt oculis interpoſitionem lunæ inter nos & ſolem:ſed ſic eẽ
P tenet ex ſolo dicto magiſtri ſui.Intelligere aũt eſt cognoſcere aliquid ex alio per diſcurſum ratiõis
vel definitiuũ vel ſyllogiſticũ:qualiter doctor aſtrologus intelligit per demonſtrationé ſolé nũc ecli
Q pſari:qđ oculis nõ videt. Videre autem intellectualiter eſt oculo mentis deum ex nuda eius pręſen
tia conſpicere:quemadmodum quis videt eclipſim oculis carnalibus videndo lunam poſitam inter
nos & ſolem.Et ſic licet intelligere diuina contingit clariori lumine q̃ credere:multum tamé diſtat
intelligere a videre & differt ab ipſo.Omne enim credere & ſimiliter videre proprie dictum eſt in-
telligere:quoddá ſed non ecõuerſo ſecũdũ ꝙ hoc alibi diffuſius declarauimꝰ.Large tñ accipiẽdo vi
dere,credere,& intelligere:poſſunt dici videre quoddá.Eſt.n.credere videre qđdá dicẽte Aug.ĩ epl̃a
ꝑdicta.Habet fides oculos ſuos:qbꝰ quodámõ verũ eẽ videt qđ nõdũ videt: & qbꝰ certiſſime videt
nõdũ ſe videre qđ credit.Etiam ĩtelligere dicto modo videre quoddam eſt.dicente eodem:ſermone
.i.ſuper Io. Videns Ioánes dicebat in principio erat verbum:viderunt hoc mentes magnę:& vt per
uenirent ad id qđ viderunt delonge, a cruce Chriſti non receſſerunt:paruuli autem qui non poſ-
ſunt hęc intelligere non recedentes a cruce,ꝑducunẽ ad id qđ non vident . Conſimiliter large &
R credere in pręſenti & videre in patria,intelligere quoddam dici poſſunt. Ad declarationem autem
ampliorem horum oĩm & dictorum meoꝝ hic & alibi, Notádus eſt ordo actus credẽdi ſiue eiꝰ qđ
eſt credere ad actum intelligendi ſiue ad ipſum intelligere:& ordo auctoritatis ad rationem & ecõ
uerſo.Sciendum eſt enim ꝙ licet omne qđ quis nouit,inueniendo vel addiſcendo nouerit : tñ noſ-
ſe inueniendo per ſemetipſum neceſſario præcedit noſſe addiſcendo ab alio:qui enim nihil omnino
nouit ex ſeipſo,nihil omnino poteſt diſcere ab alio:& ideo quia quę quis nouit ex ſe nouit admini-
culo ſenſus ex natura rei illa intelligendo,ꝓter illa q̃ qs nouit ex alio diſcẽdo,ipm̃ intelligere aliqua
q̃ naturalr̃ poſſunt cognoſci adminiculo ſenſus neceſſario ꝓcedit oẽ credere nõ ſolũ ex auctoritate
alteriꝰ:aut ex habitu ĩfuſo:ſed etiá credere ex argumẽtatiõe q̃ eſt ex ꝓbabilibꝰ:q̃lẽ fidé & credere ge
nerat ſyllogiſmꝰ topicꝰ. Ante inquam credere ex tali fide ĩmo etiam ante talis fidei generationem

neceſſario ṗcedit intelligere icõplexorũ & pricipiorũ cõplexorũ:ex qbꝰ concludunt cõcluſiones,qbꝰ talis fides gñat:licet tale itelligere neceſſario ṗcedit habitꝰ fidei ſupnaturalr̃ ifuſę: q puulis ifundit in baptiſmo ante oẽm actũ intellectꝰ.Et ideo vlteriꝰ licet in diſcẽdo ab alio oportet eũ credere q diſcit S
tamẽ iſtud credere & ipſam fidẽ qua ſic credit,q eſt habitꝰ gñatus ex ſyllogiſmo topico,oportet prę cedere ipm itelligere ṗdicto modo:& ſilr̃ rationẽ topicã oportet ṗcedere auctoritatẽ qua docẽti cre dit.Nullus.n.credit alicui auctoritati niſi prius ſuaſum ſit ei rõne ſaltẽ topica ꝙ debuit illi crede re:& ſic itelligere:& rõ oĩno ṗcedit credere ex rõne,& auctoritatẽ cui credit,nõ ſolũ auctoritatẽ cui credit ex tali rõne:ſed etiam auctoritatẽ cui credit ex virtute habitꝰ infuſi:licet vt dictum eſt talis fides ſcd̃m habitũ in puulis baptizatis ṗcedat oĩne intelligere & oĩne credere. Ipſum aũt intellige T
re quo intellectꝰ intelligit ſupnaturalia:& p cõſequẽs habitũ gñatũ ex tali intelligere & ſuadẽtẽ rõ nẽ qua habet talis habitus generari,ṗcedit neceſſario ipſum credere ex habitu infuſo. Sed propter ipſum credere ꝑcedẽs ex tali habitu infuſo diſtinguendum eſt ex parte credibilium:ꝙ.ſ.ſunt q̃dam q̃ ita credunt ꝙ nunq̃ intelliguntur vt facta hiſtorica:q̃dã vero ita credunt ꝙ poſtea intelligunt:vt illa q̃ ptinẽt ad diuinã naturã:de qbꝰ principaliter theologica ſciẽtia eſt: de qbus tñ anteq̃ credant oportet pręintelligere naturali intelligentia qd p terminos eorũ ſignificatur,pręcognitione.ſ.qd eſt qd̃ dicit p nomẽ ſaltem generaliſſima & cõfuſa:q̃ neceſſario trahit ortũ a ſenſu:vt ſecũdũ hoc oẽm intellectũ & ſcientiã qui habent de credibilibꝰ poſt fidẽ infuſam oporteat quodãmõ reducere in ſen ſum. Poſtq̃ aũt tale intelligere terminorũ incõplexorũ alicuius cõplexi theologici habitum eſt di V
cto mõ ex ſenſu,puta qd eſt deꝰ,quid eſſe,quid trinꝰ,qd vnus,licet non vt eſt cõplexũ credibile:ſed magis vt naturaliter cognoſcibile: cũ poſtmodũ ex illis terminis ex auctoritate ſacræ ſcripturę ſeu dei ꝑponuntur articuli credibiliũ cõplexi ex illis terminis incõplexis cõſtituti,qbus articulis ꝑpter illã auctoritatẽ cũ adiutorio fidei infuſę credit & firmiter eorũ veritati aſſentit: pręparata eſt via ad intelligẽdũ ſupnaturalr̃ illa incõplexa adiutorio ſupnaturalis luminis excedẽtis fidẽ & lumẽ fidei co gnitione magis determinata & magis pticulari q̃ erat cognitio quã phi ex puro lumine naturali potuerũt habere de illis.Qua qdẽ cognitiõe acq̃ſita quaſi via diuiſiua & definitiua cognoſcitur qd eſt res in ſe modo clariori q̃ nata eſt cognoſci in via:vt qd eſt deus,qd eſt eſſe,qd trinus,qd vnus:& hoc vt iſti termini ſunt termini cõplexionis intelligibilis i ſe maxie:licet prio nobis vt credibilis ex auctoritate ſcripturę ꝑpoſitæ ꝑpter debilitatẽ noſtri intellectꝰ reſpectu illius. qbus terminis cogni tis in ipſis ſtatim cognoſcunt cõplexa ex qbus conſtituunt,vt principia tam extrinſeca q̃ intrinſe ca ſcientifica in theologia:vt ꝙ deus eſt:ꝙ deus eſt vnus:ꝙ deus eſt trinus:quę ſunt principia extrĩ ſeca in demõſtratione theologica.Et cõſimili modo in eodem lumine virtute talium pricipiorũ ex trinſecorũ cognoſcunt pricipia theologię intrinſeca:& ex illis cõnexione demõſtratiua cognoſcunt cõcluſiones q̃ ex illis ſequunt:quę nõ in ſe nec ex ſe cognoſcunt cognitione ſuorũ terminorũ: ſed ſo lũ ex pricipiis,& in illis cognitis cognitione terminorũ.& p hoc habet habitꝰ itellectiuꝰ de pricipiis tã extriſecis q̃ intrinſecis theologię, & ſciẽtificus ſimpliciter de concluſionibus credibilibus.

Quæſt.iii. Arg.princi. In oppoſitũ.

CIrca tertiũ arguit ꝙ nõ habens rõnẽ cogẽtẽ põt aſſentire vni parti cõtradictiõis ſine formidine:qa ſic aſſentit articulis fidei. Cõtra. ratio demonſtratiua facit aſ ſentire ſine formidine:ratio aũt ꝓbabilis cũ formidine.qcunq; autem aſſentit ali cui parti aſſentit illi ex rõne.igitur qcũq; aſſentit ſine formidine aſſentit rõne de monſtratiua:aliter.n.eſſent cõtradictoria ſimul.ſ. aſſentire cum formidine & ſine

Reſponſio.

formidine. Dico ꝙ aſſentire cõtingit alicui parti cõtradictionis dupliciter. Vno X
modo ex ipſius cogniti claritate in ſua veritate.Alio mõ ex habitu infuſo cũ ipſi us voluntatis imperio.Primo modo nulli aſſentit ſine demonſtratiõe ſiue veridica ratione ſiue in diuinis ſiue in humanis p ſtatu huius vitę.Secũdo aũt mõ.ſ.ex volũtatis imperio cũ lumine tñ fi dei apud intellectũ bñ aſſentit alteri parti contradictionis ſine demõſtratione:& hoc ſine oĩni rõne qua directe aſſentitur ipſi qd̃ ſcit:licet nõ ſine rõne qua qs ſuadet qd̃ credi debet:vt dictũ eſt ſcd̃m

Ad argu. in oppoſitum.

Auguſt.in q̃ſtione ṗcedẽti.Secũdũ hoc ergo cõcedẽda eſt prima ratio. Ad ſecundũ aũt dicendum Y
cum aſſumit:qcũq; aſſentit alicui parti aſſentit illi ex rõne:ꝙ falſum eſt.i illis qbus aſſentit qs ex au ctoritate maxie in his q̃ ſunt fidei:qbꝰ aſſentit in adiutorio luminis fidei & forte alicuꝰ doni gratui ti apd̃ volũtatẽ. de quo aliqd tetigimꝰ in qnto Quolibet q̃ſtione.xxi. Talibus aũt aſſentit ſine oĩni formidine abſq; oĩni rõne:& ſi ad idẽ habeat rõ ꝓbabilis,ꝑpter illã tamẽ in aſſentiẽdo nulla eſt for mido:ſicut nec ſciẽtia eſt cũ formidine qñ aliqs de eadem concluſione habet demõſtrationem & ra tionem ꝓbabilem ſimul.licet eñ ratio ꝓbabilis ex ſe ſola formidinẽ ponit circa cognitum:nõ tamẽ vt eſt cum demonſtratione aut voluntatis imperio.

Irca quartum arguitur ꝙ deus poſſit diligi abſq; eo ꝙ diligatur aliquid aliud Queſtio.iiii.
cum eo: quia de⁹ poteſt ſe facere cognitū abſq; eo ꝙ fiat aliqd aliud cognitū cū eo Argu. prin.
ſecūdū aūt Auguſt. nihil pōt diligi niſi cognitum: ergo &c. COntra. ſi deus di In oppoſitū.
ligiť proximus diligiť: proximus aūt eſt aliquid aliud a deo: ergo &c. PRObatio Probatio.
antecedentis eſt: qa ſequitur econtrario: proxim⁹ nō diligiť ergo deus nō diligi-
tur. ſcđm ꝙ diciť i Canonica Ioannis. Qui proximū quē videt nō diligit, deū quē
Z nō videt quō diligere poteſt? DIco ꝙ ſcđm ꝙ ꝓcedit primū argumētū, de⁹ pōt Reſponſio.
ꝑſentari intellectui creato & viatori & beato ſic ꝙ ſimul i illo nō ꝑſentať illi aliqd aliud: ſcđm ꝙ in
alio Quolibet declaraui. Idcirco etiā bene pōt diligi abſq; eo ꝙ aliquid aliđ cū ipſo diligať: licet vno
& eodē actu intelligēdi nō variato poſſet ſimul aliud intelligere: & ſimiliter eodē actu diligēdi poſ-
ſet ſimul aliud diligere: qq̄ forte hoc in deo ſit impoſſibile: cum naturaliter cognoſcit & diligit quę
A cunq; cognoſcit & diligit. AD argumētum in cōtrariū: dico ꝙ diligere & ſimiliter non diligere Ad argu. in
aliquid contingit intelligi dupliciter. Vno modo enim aliquid diligitur ſecundum actum. Alio oppoſitum.
autem modo ſecundum habitum. Non diligere autē vno modo diciť negatiue: alio modo priuati
ue. Loquēdo autē de diligere ſecūdū actū nō ſequiť oīno: deus diligiť, ergo proxim⁹ diligiť: quia op
poſitū cōſequētis pōt ſtare cū añcedēte. deus eīn bñ diligiť ſic tñ ꝙ ꝓximus nō diligať ſecundum
actum. Si tamen deus diligitur ſecundum actum, neceſſe eſt ꝙ proximus diligatur ſecundum habi
tum: quia oppoſitum conſequentis non ſtat cum antecedente. Deus enim diligi non poteſt ſi pro-
ximus non diligatur ſecundum habitum: quia ſequitur econtrario: ſi proxim⁹ nō diligať ſecūdum
habitum, deus nō diligiť ſcđm actum. Nō diligere autē proximū ſcđm habitū eſt nō diligere priua
tiue: qa fundať iſta negatio ſup actū cōtrariū q eſt odire: qui eīn odit proximū nō diligit cum etiā ſe
cundū habitū. Nō diligere autē proximū negatiue bene ſtat cum diligere proximū ſecūdū habitū
qa homo nō diligit ꝓximū negatiue: q̄re nec habet ei⁹ notitiā in actu diligēdi deū: nec tñ odit ipm.

Irca quintum arguitur ꝙ deus poteſt facere ꝙ intellectus videat ipm: ita tñ ꝙ vo Queſtio. v.
luntas nō diligat ipm: qa intelligere & videre ſunt diuerſi actus ſcđm rem: deus Arg. princi.
autē q̄cunq; realiter diuerſa pōt ab inuicē ſeparare ſcđm eſſe: ergo &c. ITem vo primum.
luntas ferť in obiectū ſuū libere: in eius ergo poteſtate eſt ferri in ipm vel nō ferri Secundum.
etiā qñcunq; intelligiť: ergo &c. CONtra. in deo eſt ratio oīs boni: a quo qñ vi In oppoſitū.
B deť, voluntas auerti nō poteſt: ergo &c. DIco ꝙ voluntas licet ad quodcunq; in Reſponſio.
volendo ordineť illud libere velit: aliter tñ ordinať in volendo finē: aliter autē in
volendo id qđ eſt ad finem. Ad finē eīn licet ordineť vt velit ipm libere: nō tamē ſic ordinať vt poſſit
ipm velle ex libero arbitrio vt eſt flexibile ſecundum effectum ad oppoſita: ſed ſic ordinať ſolūmo-
do ad ea quę ſunt ad finem: & hoc ideo: quia omne quod vult ex tali libero arbitrio, vult per electi-
onem: quod autem quis vult libere per electionem, pōt illud libere velle & non velle. Nunc autem
non poteſt aliquis libere non velle ſiue nolle per electionem aliquid niſi ex duplici cauſa. Vna
quia intellectus cum eo ꝙ in aliquo videt rationem boni, ſimul etiam videt in eodem rationem
mali: puta cum intelligit fornicationem ſub ratione delectabilis inordinati. Alia: quia intellectus
cum eo ꝙ videt in aliquo rationem boni, ſimul videt in eo etiam rationem diminuti: puta cum in
telligit fornicationem ſub ratione delectabilis tātū, ſimul intelligit ꝙ delectatio in fornicatione eſt
C bonum diminutum: quæ diminutio ponit rationem mali quod eſt defectus. Tale autem bonum
diminutum eſt omne bonū quod eſt ad finem, & ideo libero arbitrio ſemper poteſt volūtas ipſum
indifferenter velle & nolle, ſiue ſimul appareat cum ipſo in eodem ratio mali ſimpliciter adiuncta
ſiue ſola ratio diminuti: nec poteſt aliquid non velle ſiue nolle niſi propter aliquam iſtarum duarū
cauſarum: ita ꝙ ſicut voluntas non poteſt aliqd velle per ſe niſi aſpiciēdo ad bonum: quia nihil
poteſt velle per ſe aſpiciendo ad malum vt dicit Dyoniſius: ſic non poteſt aliquid nolle per ſe
niſi aſpiciendo ad malum: quia nihil poteſt nolle per ſe aſpiciendo ad bonum. Quare cum in deo
intellecto ſub ratione boni, & in intellectu ſub ratione qua practicus eſt non poteſt fieri aſpe-
ctus niſi ad bonum: & impoſſibile eſt ꝙ in ipſo fiat aſpectus ad malum, quia in ipſo eſt perfecta
ratio oīs boni & nulla ratio mali aut defectus: idcirco dico ꝙ ſimpliciter eſt impoſſibile ꝙ intel
lectus videat deum vt finem: quod proprie pertinet ad intellectum practicum circa amabile, cum
ſit finis in quo eſt perfecta ratio omnis boni: & ꝙ voluntas nolit ipſum: immo neceſſe eſt ꝙ ſta-
tim velit ipſum ſiue diligat: ſecūdum ꝙ pceſſit vltima ratio. AD primā rationem in oppoſitum Ad primum
D ꝙ intelligere & diligere ſunt diuerſę actiones: ergo &c. Dico ꝙ aliqua differunt re quæ tamen nul princip.
lum habēt naturalē cōnexionē in eſſe: ſcilicet nec ex parte vnius nec ex pte alterius, quin vnū eorū

quantū eſt ex ordine naturę ſuę poſſit eſſe ſine altero & econtrario: quēadmodū ſi ſic re differunt
ſubſtātia & quātitas continua: qđ planū eſt ſic eſſe ex parte quātitatis: licet naturaliter ſit poſterior
ſubſtantia. ex natura em̄ ſua habet quātitas ꝙ nō ſic ordinatur ad ſubſtantiā quin quantū eſt de po
tentia obedientię ſuę poſſit eſſe ſine ea ſi ſit agens qui ſupra talem potētiam habet vim agēdi. & oīa
talia poteſt deus ſeparare & facere ꝙ vnū eorum poſſit eſſe ſine altero: quia ipſe vim habet agēdi
ſuper omnē potētiam obediētię in om̄i creatura. Alia aūt differunt re q̄ tamē habent naturalem
connexionē in eſſe: ſic ꝙ vnū eorū quantū eſt ex ordine naturę ſuę non poſſit eſſe ſine altero. & hoc
quia vnū eorum in eſſe dependet ab altero vel ambo a tertio. Primo modo nō eſt factibile ꝙ vnum
relatiuorum ſit ſine altero: quia relatiua ſunt: quorū eſſe eſt ad aliud quodāmodo ſe habere. Secun
do mō in ꝓpoſito voluntas & intellectus p̄dictus ſic ſe habent in intelligendo & volēdo deum ꝙ in
obiecto ſic cōnectunť ꝙ vnū eorum ſine altero eſſe nō pōt: quantūcunq; intelligere deū & velle ſiue
diligere ipſum differant ſecūdū rem. Vtrum aūt intelligere deū ſpeculatiue & diligere ipſum ſiue
velle, poſſit ſeparari deo agēte, vt. ſ. beat⁹ poſſit ītelligere deū pure ſpeculatiue & nō velle ſiue ama
Ad ſecūdū re ipſum, de hoc poteſt eſſe alia queſtio. AD ſecundū ꝙ voluntas ferť libere in obiectū: ergo in po B
teſtate ei⁹ ē ferri & nō ferri in ipm̄: Dico ꝙ reuera in poteſtate ei⁹ eſt ferri & nō ferri qn̄ obiectū eſt
aliquid ad finē. & hoc nō ſolū ex libertate: ſed ex libero arbitrio vt dictū eſt. Sed qn̄ obiectū eius eſt
finis ſub ratione om̄is boni, in poteſtate eius ē ferri in ipm̄: qa ferri in bonū ſub ratiōe boni poteſta
tis ſimpliciter voluntatis eſt: quia nō eſt ordinata ferri niſi ad aliquid ſub ratione boni: ſed nō eſt in
poteſtate eius nō ferri in ipſum: quia nō ferri in tale bonū oſtenſum ſub ratione boni nō eſt poteſta
tis volūtatis ſimpliciter, nec etiā poteſtatis obedientię vt a tali actu ſuo ſuſpendať ab alio: quia non
eſt ordinata diuerti niſi ab aliquo ſub rōne mali ſecundū dictos ſuos modos. & ideo licet libere ferť
in ipm̄, nō tn̄ libero arbitrio, & qa non libero arbitrio, ideo neceſſitate nō coactionis antecedētis, qa
illa excluderet libertatē, ſed imutabilitatis cōcomitātis ferť in ipſum. & ſic poſſe ferri in bonū ſub
om̄i rōne boni ſcilicet in bonū qđ eſt finis & ſimiliter in bonū qđ eſt ad finē ſub rōne boni, eſt pote
ſtatis ſimpliciter: vnū libertatis & alterū liberi arbitrii. Poſſe aūt nō ferri i bonū qđ eſt finis ſub om̄i
ratione boni aut in malū ſub om̄i ratione mali nō eſt poteſtatis oīno: qa vtrunq; eorū ē impoſſibile
poſſe aūt non ferri in bonū quod eſt ad finē ſub rōne boni, licet ſit ei diminutio annexa, aut in bonū
cui eſt malū annexum, nō eſt poteſtatis ſimpliciter ſed defectus libertatis arbitrii.

Queſtio. vi. Arg. princ. CIrca ſextū arguiť: ꝙ meliora hn̄s naturalia exn̄s in æq̄li charitate & gloria cū al
tero intēſius videt & diligit deū: qa actus cōformať potētiæ & habitui, ſecūdum
ꝙ agens agit: quare hn̄s maiorē potētiā ex maioribus naturalibus in eadē chari
Confir. tate & gloria intenſius agit ſuā actionē: ergo &c. Quod confirmať p Auguſt.
xii. ſuper Geñ. ꝙ aīa ſeparata retardať ne ferať in ſummū celū ꝓpter appetitum
In oppoſitū. ad corpus: hoc aūt nō eſt niſi qa ſeparata diminuta eſt in naturalibus: ergo &c.
CONtra, tūc minorē hn̄s charitatē poſſet eē æq̄liter beat⁹ cū hn̄te maiorē: qđ falſum eſt. Proba
tio cōſequētię. Sint ei aliq duo i glīa in ęq̄li gr̄a ſiue charitate & glīa: quoꝝ alter habeat meliora na
turalia, & cōpēſato eo i quo ille excedit quo ad naturalia illđ diuidať p mediū, & quātitas charitatī
ſiue glorię ꝓportionalis illi alteri ꝑtium tollať de hn̄te meliora naturalia, remanet ergo iſte in mino
ri charitate ſiue gloria q̄ ille & i maiorib⁹ naturalib⁹: & quātū iſte excediť ab illo in charitate ſiue
gloria tātū excedit illū in naturalibus: æqualiter ergo videbūt deū & diligēt ille & iſte, & ſic erunt
Reſponſio. æq̄liter beati. DIco ꝙ i actu beatitudinis glorioſo volūtatis & intellect⁹ duo eſt cōſiderare. ſ. ordi F
nē actus ad ipm̄ obiectū ad qđ terminať, & cui beatus p actū ſuū vniť, & ordinē ad ipm̄ ſubiectum a
quo act⁹ eliciť. & ex ordinatiōe ad obiectū recipit act⁹ formā & ſpeciē, ex ordinatiōe aūt ad ſubiectū
recipit intēſionē & remiſſionē penes diſpoſitionē ſubiecti vt tactū eſt ſupra q̄ſtiōe prima. Sed ex pte
ſubiecti qđ ptinet ad p̄ſentē q̄ſtionē, ſubdiſtinguēdū eſt: qa diſpoſitio ſubiecti ſcđm quā recipit act⁹
intēſionē & remiſſionē, duplex eſt. ſ. naturalis potentia agētis & habitus potētiā informātis. Et tam
potētia q̄ habit⁹ dupl'r cōſiderari pn̄t: aut quo ad eoꝝ ſubām: aut quo ad eorū feruorē ad actū eliciē
dū. Sil'r ex pte intēſiōis & remiſſiōis diſtinguēdū eſt: qa illa aut cōſiſtit in ipſa ſuba actus vt tēdit in
obiectū: aut i mō expeditiōis in eligēdo ipm̄ ex ſubiecto. Cōſiderādo aūt intēſionē & remiſſionem
act⁹ prio mō, ſic ſemp ſequiť ſubiectū ex quo eliciť ſcđm diſpoſitionē vtrāq;: ſed pricipaliter rōne fer
uoris ei⁹ quo ad actū merēdi i pn̄ti vita, & quo ad ſubām act⁹ vt tēdit i obiectū, & q̄ad expeditionē
eliciēdi ipm̄ ex ſubiecto. ſcđm feruorē em̄ maiorē potētię & habit⁹ charitatis act⁹ intenſior merendi
eliciť & expeditius. & hoc meritū ex nobis ē & ex deo. Quo ad actū vero p̄miū recipiēdi in vita glo
rioſa quo ad intenſionē & remiſſionē eius in ſua ſubſtātia vt tendit in obiectū ſolū ſequiť ſecūdum

diſpoſitionem habitus,quia in ipſo conſiſtit meritum cui redditur pręmiũ ſcđm intenſionem actũs
vt tendit in obiectũ:& hoc a ſolius dei liberalitate. Quo aũt ad intenſionem modi expedite eliciendi
actũ ex ſubiecto:ſequiť ſecũdũ diſpoſitionẽ vtrãq;.Et ideo dico ꝙ hñs meliora naturalia in æq̃li cha
ritate expeditius elicit actũ intelligẽdi & volẽdi q̃ hñs minus bona naturalia,actibꝰ tñ intelligendi
& volendi exñtibus æq̃libus in vtriſq; iuxta æq̃litatẽ habituũ gloriæ.Et ſcđm hoc cõcedendũ eſt vl
timũ argumẽtũ ꝓbans ꝙ hñs æq̃lẽ gloriã in meliorib⁹ naturalibꝰ nõ videt aut diligit deũ intenſius
licet actũ vidẽdi & diligẽdi quãtũ eſt ex ſe eliciat expeditius:nulla tñ exñte difficultate eliciẽdi i illo
H qui ex minus bonis naturalibus elicit actũ minus expedite. PER dicta etiã patet rñſio ad primũ Ad primum
dicẽdo ꝙ verũ eſt ꝙ actus cõform... ſemp potẽtię vel habitui:ſed nõ ſemp vniformiter actus merẽdi principale.
& actus ꝓmiũ recipiẽdi,& actus quo ad ſuã ſubſtãtiã & quo ad expeditionẽ eliciendi ipm:ſed ſecũ
I dũ modũ iã expoſitũ. PER idẽ patet ad tertiũ de dicto Aug.qñ aia ſepata qa nõ eſt i oĩmoda pfe Ad confir.
ctione naturaliũ extra ſuũ corpus,ideo retardať i actu ſuo,nõ quo ad ſubam actꝰ:ſed quo ad expedi
tionẽ i eliciẽdo actũ fruẽdi.Nec tñ ꝓpter hoc erit beatior aia qñ erit cõiũcta ſuo corpi, q̃ qñ erit ſe
pata.beatitudo eñi non cõſiſtit maior vel minor i expeditiõe eliciẽdi actũ:ſed ſolũmõ in intẽſione &
remiſſione actus i ſua ſubſtãtia qua tendit i obiectũ, & vnit intẽſius & remiſſius agẽtẽ ipi ſubiecto.

S Equunť q̃ſita tria ꝑtinentia ad creaturã intellectualẽ incorporeã:quorũ Primũ Queſtio. vii.
ꝑtinet ad eius actionẽ:vtrũ peccatũ in ipſa ſecundũ augmẽtũ ꝓcedat in iſinitũ. Quæſt. viii.
Secundũ ꝑtinet ad mẽſurã actionis eius:vtrũ cogitationes ipſius mẽſurenť mẽ Quæſtio. ix.
ſura cõpoſita ex indiuiſibilibus.Tertiũ vero ꝑtinet ad eiꝰ paſſionẽ:vtrum poſ Ad arg.ptl.
ſi t pati ab igne abſq; hoc ꝙ calefiat. CIRca primũ iſtorũ arguiť:ꝙ peccatũ ſub
ſtantię intellectualis incorporeę puta dæmonis aut aiæ ſepatæ ꝓcedat in infini
tum:qa ſcribiť in pſal.Superbia eorũ q te oderũt aſcendit ſemp.illi aũt ꝓcipue ſunt dęmones & ani
mæ dãnatorũ:quorũ ſuperbia nõ aſcendit ſemp niſi ſemper peccãdo:ergo &c. CONtra.Omne pec In oppoſitũ.
catum adimit aliq̃d habilitatis ad bonũ:qa nõ eſt malũ niſi qa bonũ adimit vt dicit Aug.in libro de
natura boni.quare cũ illa habilitas ſit finita eo ꝙ eſt in natura finita,ſi ipa ſemp peccaret in infinitũ
aliqñ tota habilitas naturæ ad bonũ cõſumereť:qa aliq̃d quãtitatis eius quãtũcunq; modicũ quod
libet pctm̃ adimeret.cõſequens eſt impoſſibile:qa impoſſibile eſt natura manente tolli ab ipſa omnẽ
K habilitatẽ ſuã ad bonũ:ergo &c. DIco ꝙ in pctõ tria cõſideranť.ſ.actꝰ quo fit:& macula quã i pec Rſeponſio.
cante imprimit:& reatus ſiue debitum pœnæ ad quã peccantem obligat.Si cõſideremus peccatũ
primo mõ,dico ꝙ ꝓcedit in illis in infinitũ.Semp eñi hñt malos & ꝑuerſos actus in voluntate inte
rius,quos exterius exercẽt in opus ſcđm ꝙ a deo ꝑmittunť.Si aũt cõſideremus pctm̃ ſcđo mõ,non
video quomõ macula pcti,quæ.ſ. conſiſtit in habitu vitioſo,poſſit plus ꝓcedere in infinitum in au
gmẽtando ex actibus malis q̃ habitus virtutis in angelis bonis & aiabus ſanctorum ex illorũ acti
bus bonis.hitus aũt ille cũ ſit forma q̃dã creata i iſinitũ augeri nõ põt.& ẽ eadẽ difficultas i hoc &
in augmẽto charitatis.Si aũt cõſideremus pctm̃ tertio mõ,ſic tenet fides ꝙ non augmẽtať demeri
tũ in dãnatis quo ad reatũ pœnæ in iſinitũ:qa tũc deberet ſemp pœna eorũ creſcere in infinitũ:ſicut Ad arg.ptl.
L nec augmẽtať meritũ bonorũ nec augmẽtať eorũ ꝓmiũ. Q₂ ergo arguiť prio:ꝙ ſupbia eorũ qui te
oderunt aſcẽdit ſemp &c:Dico ꝙ dictũ illđ ſi exponať de dæmorib⁹ & dãnatis nõ aſcẽdit oĩno ſecũ
dũ augmẽtũ maculæ & reatus:ſed ſolũmõ ſcđm actuũ malorũ multiplicationẽ quo ad eorũ ſubſtan
tiã vt dictũ eſt.Intelligẽdo aũt illũ aſcenſum ſcđm maculã peccati aut reatũ ſcđm ꝙ exponit Aug.
in originali & habeť in gloſſa,tũc ſcđm ipm exponiť ly ſemp p toto tpe pñtis vitæ.Vñ cũ iſto ver
bo exponẽdo verbũ imediate pcedẽs. Ne obliuiſcaris voces inimicorũ tuorũ.dicit.Noli eorũ ſupbiã
M obliuiſci:nec obliuiſciť oĩno aut punit aut corrigit. AD ſecundũ ꝙ pctm̃ ſemp adimit de habilita Ad argu. in
te &c.Dicendũ ꝙ bene ꝓbat intentũ ꝙ nõ ꝓcedit pctm̃ in infinitũ ſcđm maculã qa p illam ſolã ad oppoſitum.
imit ſolũ aliq̃d itrinſecus inclinãs ad cõtrariũ,nõ aũt ſcđm ſubſtantiã actus:licet ſecundũ eius deor
dinationẽ adimat ab extrinſeco elongãdo ipſum a gratia,qa p hoc deus ſe elongat ab illo ꝙ ille hoc
mõ ſe elõgat a deo.Vñ Greg.exponẽs de diabolo illud Iob.xviii.Socii eiꝰ q nõ eſt,dicit.xiiii.lib.Mor.
Qui idcirco nõ eſt quia a ſumma eſſentia recedit & p hoc quotidie excreſcẽte defectu q̃ſi ad nõ eſſe
tẽdit:ꝙ ſemel ab eo q vere eſt cecidit.Et hoc eſt quod aliter põt dici.ſ.ꝙ habilitas reſpicit duo:& na
turam in q̃ eſt:& actũ ad quẽ eſt.Prio mõ nõ tolliť aliquo mõ naturę habilitas niſi tollẽdo naturam
vel aliq̃d iprimẽdo naturę quo iclineť ad cõtrariũ:ſed ſolũmõ tolliť Scđo mõ,& hoc nihil aliđ eſt q̃
ipedire naturalẽ hablitatẽ ad bonũ a ꝓgreſſu i actũ bonũ.& eſt primꝰ modꝰ tollẽdi habilitatẽ fini
tus ſicut eſt & ipſa natura:ſed ſecũdus vadit in infinitũ.& ſic tollitur p peccatũ ſeu minuiť habili
tas ad bonũ in infinitũ etiã in dæmonibus abſq; hoc ꝙ i ipſis augeť macula peccati aut reatus,qui

libet eñ actus peccati in ipſis ponit in ipſis obſtaculũ progrediendi in actum bonũ,& eſt in ipſis pœ
na ꝗdam ſpiritualis ne deus eis impartiatur gratiã:ſicut eſt ĩ nobis excõmunicatio ne admittamur
ad eccleſiaſticã cõmunionẽ:quæ quãto plus plurificat̃ tanto magis homo habet obſtaculũ reconcili
andi eccleſiæ,& requirit ꝗlibet ſuam abſolutionẽ.& hoc etiam quẽadmodũ auis per pennas ꝗ ſunt
in alis ſuis habet habilitatẽ ad volandũ:ꝗ diminuit̃ ſcd̃m ſe ꝑ extractionẽ pẽnarum,diminuit̃ etiam
per obſtaculũ impediens ꝓgreſſum ad actũ vt per aliquid ponderoſum, pennis appenſum.

Quæſt.viii. Circa ſecundum arguitur ꝙ cogitationes ſubſtãtiæ incorporalis ſeparatæ menſura
Arg.princ. rentur mẽſura cõpoſita ex indiuiſibilibus:ꝗa oĩs mẽſura debet eſſe vnigenea &
correſpondens mẽſurato,ſecundũ Phm in.x.Metaphy.quare cum quęlibet illarũ
Confir. cogitationũ ſit idiuiſibilis & tota ſimul ſic ꝙ inter duas illarũ nõ cadat medium
ſui generis:ſimiliter ergo erit de menſuris:ergo &c. CONfirmatur autẽ ratio
quia ſicut ſe habet æuum ad eſſe,& inſtans ad mutatũ eſſe, & tempus ad motũ
& æternitas ad æternum:ſic & menſura illarũ cogitationũ ad illas. ſed oẽs hæ
menſuræ ſunt re eędem cũ menſuratis,& differunt ſcd̃m rõnem & aiæ conſiderationẽ.Illę eñ mẽ
ſuræ ſe habent ad ſua mẽſurata ſicut enter eſſe ad eſſe,& ſicut æternaliter eſſe ad eſſe æternũ. Sed
Aſſumptum iſta inter ſe differũt ſola rõne:ergo & illa. Similiter prius & poſteriꝰ in motu ſunt idẽ qđ motus:ꝗa
de tempore. ſunt partes eius. Tempus aũt nõ eſt niſi prius & poſterius in motu ſecundũ Phm & Cõmentatorẽ
quarto Phyſicorũ. Sicut ergo ex illis cogitationibus nõ eſt aliquod vnũ cõſtitutũ niſi ex indiuiſi
bilibus:quare nec ex mẽſuris illarũ. CONtra,Indiuiſibile in tẽpore vt inſtãs ſic ſe habet ad inſtãs
In oppoſitũ. aliud ꝙ ſi inter quęlibet duo cadat aliquod cõtinuũ vt tẽpus mediũ qđ non componit̃ ex indiuiſi
bilibus:ergo & ſimiliter inter duo indiuiſibilia menſurantia dictas cogitationes:ergo &c. CON
Confir. firmatur aũt ratio:quia angelus põt cõtinuare tãto tempore vnã cogitationẽ quãto ſibi ſuccedũt
Rñſio. plures:qđ nõ eſſet niſi eſſet aliquod cõtinuũ inter duo indiuiſibilia. Dico ꝙ mẽſura oĩs quę eſt N
duratio,nihil aliud eſt niſi modus & forma qua res cuius eſt menſura perſeuerat in ſuo eſſe.& ſecũ
dũ hoc debet eſſe ei proportionalis.& eſt menſura rei ꝑmanẽtis ꝑmanẽs,& rei in ſuo eſſe fluentis &
non ꝑmanẽtis ſecundũ eundẽ modũ fluẽs & nõ ꝑmanẽs. Quia ergo vt procedit prima ratio cogita
tiones dictę ſingulę ſunt indiuiſibiles & totę ſimul:ſed trãſeuntes ordine quodã vna poſt aliã abſq;
oĩ cõnexione illarũ inter ſe:ꝗa vna earum nõ ſuccedit ex alia: eo ꝙ intellectus ſubſtãtiæ ſeparatæ
non eſt diſcurſiuus cogitando vnũ ex alio:ſicut intellectꝰ noſter:licet cogitet diuerſa & vnum poſt
aliud:propter hoc oportet ꝙ mẽſurę illarum cogitationũ ſint ſingulę indiuiſibiles & totę ſimul:ſed
tranſeuntes cõſimili mõ & abſq; oĩ cõnexione illarũ inter ſe.Quia tñ ordinẽ quẽdã inter ſe habẽt
vna quædã menſura ex illis conſtituit̃ vt ex diſcretis,quam Aug. appellat tempus quãdo dicit.xii.
ſuper Geñ.ꝙ deus mouet ſpũalem creaturã ꝑ tẽpus licet non ꝑ locũ.Et eſt tempus diſcretum & ex
diſcretis,habens potius rõnem numeri ꝗ temporis.de quo loquit̃ Ariſto.Nõ tamẽ eſt quãtitas illa
quæ eſt numerus,ſicut nec oratio,licet ſit quãtitas diſcreta:ſed magis cõuenit cũ oratione eo ꝙ nõ
ꝑmanent ꝑtes eius ſimul,ſicut nec orationis.partes autẽ numeri ſimpliciter ꝑmanentes ſunt, & ſi
non ꝑmanent hoc accidit eis.tale autẽ tẽpus Phus ponere nõ potuit:ꝗa actionẽ cuiuſlibet ſubſtãtiæ
ſeparatę poſuit eſſe ſuam ſubſtãtiã:poſuit eñ quãlibet illarũ eſſe deum quẽdã vt alias declarauimꝰ
Secundũ hoc ergo dico ꝙ menſura cogitationũ angelorũ cõpoſita eſt ex indiuiſibilibꝰ diſcretis trãſ O
euntibus ſicut & oratio,& diſtinguit̃ ſecũdũ ſpeciẽ ab oratione.ꝗa ꝑtes orationis licet ſint diſcretæ
inter ſe ꝗlibet in ſe põt habere rõnẽ cõtinui & mẽſurari vero tẽpore ſecundũ ꝙ morari poſſumus
in prolatione cuiuſlibet ſyllabæ, vt eius ꝓlatio menſuretur tẽpore ſicut & noſtra cogitatio quãdo
in ea perſiſtimus,& nõ eſt tota ſimul:ſicut & ꝗlibet cogitatio angelica.& ſic cõcedẽda eſt prima ra
tio. Confirmatio aũt eius falſum ſupponit ꝙ ſemꝑ menſura idẽ eſt in re cum menſurato:hoc enim P
Ad confir- contingit in ſolo deo. Vnde nõ fuit (vt puto) illa confirmatio adducta ꝓpter argumẽtũ: ſed ꝓpter
mationem ipſam difficultatẽ ĩ ſe:quã alias ſatis declaraui in æuo & in æuiterno oſtẽdẽdo ꝙ nõ ſunt idẽ re.& idẽ
primę rõnis. ſentio de iſtãte & mutatiõe & tẽpore & motu.Nec obſtat ꝙ tales mẽſurę ſint intrinſecę ſuo ꝓprio
mẽſurato:vt æuũ æuiterno,iſtãs mutatiõi,tẽpus motui primi mobilis qđ ꝑ illũ eſt mẽſura extrinſe
ca aliorũ motuũ quorũ ille eſt mẽſura.Frequẽter eñ alia accidẽtia itrinſeca ſunt ſuo ſubiecto. Sed
Quæſtio. ꝗret aliqs in quo ꝑdicamẽto ſit,& dico ꝙ ẽ in ꝑdicamẽto quãtitatis ſicut principiũ eiꝰ:quẽadmodũ Q
Reſponſio. vnitas & punctũ & iſtãs ſunt in ꝑdicamẽto quãtitatis.Quemadmodum eñ ex diuerſis indiuiſibi
libus menſurantibus diuerſas cogitationes cuiuſcunq; angeli conſtituitur vna menſura diſcreta
quæ tempus appellatur : quia conſtituitur ex tranſeuntibus menſurantibus eſſe rei tranſeuntis:
ſic ex diuerſis indiuiſibilibus æuorum menſurantibus ſubſtantiam & eſſe ſecundum ſubſtantiam

plurium angelorum numero differentium in vna ſpecie angelorum conſtituit vna menſura diſ-
creta: quæ nõ meret appellari tempus: qa non conſtituit ex tranſeuntibus mẽſurantibꝰ eſſe rei trãſ-
euntis vt tranſiens eſt, ſed potius ex pmanẽtibus mẽſurantibus eſſe rei permanentis vt pmanens
eſt. Et ideo eſt nõ vna ſpecies temporis: ſed potius numeri. Et eſt iſte numerus ex diſcretis vnitatibꝰ
in ſpiritualibꝰ, ſicut eſt ille numerus quẽ ponũt Phi ex diſcretis in corporalibus. Qꝫ ſi contingat ꝙ
nõ ſit niſi vnicus angelus in vnica ſpecie: qa tamẽ plures poſſunt eſſe ſcdm ꝙ alias declarauimꝰ: ni
hil refert ad ponendũ talẽ numerũ eſſe aliquã ſpeciẽ quãtitatis, ſicut ſi oĩe corporale eſſet vnũ cõ
tinuũ, nihil referret ad ponẽdũ numerũ naturalẽ eſſe ſpeciẽ quãtitatis: cũ cõtinuũ illud diuidi poſſet
ſaltem p intellectũ: & de cõtinuo fiat diſcretũ. Sic ergo æuũ i ſpecie cõtinens in ſe æua diuerſa mẽ-
ſurantia eſſe diuerſoꝝ angeloꝝ, eiuſdẽ ſpeciei ẽ quãtitas diſcreta & diuiſibilis i indiuiſibiliaq; ſunt
æua ſingulorũ angelorum differentia inter ſe ſecundũ numerũ. & ſi ab æuis diuerſorũ angelorum
differẽtiũ ſpecie fieri poſſit abſtractio mathematica, ſicut a numeris diuerſarũ rerũ corporalium
differẽtiũ ſpecie, tũc forte ſicut eſt vnus .x. hoim denarius & .x. equorũ, licet .x. nõ ſunt eadẽ, ſic idẽ
R eſt æuũ in ſpecie oĩm angeloꝝ diuerſoꝝ ſpecie, licet ipſa æuiterna nõ eſſent eadẽ ſpecie. Quod autẽ Ad reliquã
aſſumitur in cõfirmatione: ꝙ enter eſſe & eſſe ſunt idem re: Dico ꝙ ſi penter intelligas mẽſuram ptem cõfir.
entis creati vt ſit aduerbium tẽporis, nõ eſt verũ, ſicut nec verũ eſt ꝙ tẽporaliter eſſe idẽ eſt qđ eſſe
Si autẽ enter ſit aduerbiũ q̃litatis ſicut ſi dicaṫ currenter currit: tũc idẽ ſignificat enter & eſſe ſicut
currẽter & currere. Sed tũc eſſet nugatoriũ dicere iſte enter eſt ſicut eſt nugatoriũ dicere iſte currẽ
ter currit. Qꝫ autem aſſumiṫ ſpecialiter de tẽpore: ꝙ prius & poſterius in motu ſunt ipſe motus Ad aſſump.
& prius & poſterius in motu ſunt ipm tẽpus: ergo tempus eſt idẽ re qđ ipſe motus: Dico ꝙ eſſe in
aliquo multis modis diciṫ ſecundũ Phm .iiii. metaphy. & ſunt duo: ſcilicet eſſe in vt pars in toto, &
vt accidens in ſubiecto. Dico ergo ꝙ prius & poſterius in motu vt pars in toto ſunt ipſe motus qa
ſunt ambę partes eius, prius autẽ & poſterius in motu vt accidẽs in ſubiecto nõ ſunt ipſe motꝰ nec
partes eius: ſed ſunt accidẽtia & menſurę partiũ eius: & p hoc totius motus. & hoc ſecundo modo
intelligũt Phus & Cõmentator ſiquis diligẽter inſpiciat ipſos, ꝙ tẽpus eſt prius & poſterius in mo
S tu, & non primo modo. Qđ autẽ arguiṫ primo ad ptem q̃ſtionis cõtrariã: ꝙ inter duo inſtãtia in
diuiſibilia eſt cõtinuũ medium qđ eſt tẽpus non cõpoſitũ ex indiuiſibilibus: ergo ſimiliter inter duo Ad arg. in
indiuiſibilia mẽſurantia diuerſas cogitationes angelorũ: Dico ꝙ nõ eſt ſimile, qa mẽſuratũ ibi ab oppoſitũ.
indiuiſibili nõ eſt nec poteſt eſſe manẽs in ſe: ſed nõ eſt niſi fluens in aliud vt prima mutatio in mo
tum: vel fluxũ alterius terminãs vt vltima mutatio motũ. ppter qđ ibi iter duo idiuiſibilia opor
tet ponere continuũ ad indiuiſibilia terminatũ: menſura eñ proportionaṫ mẽſurato. Menſuratum
autẽ hic ab indiuiſibili põt eſſe manens in ſe. etiã ſi fluat deſinẽdo eſſe, nõ tñ fluit in aliud cuiꝰ eſt
terminus: licet aliud ſimiliter fluat poſt ipm, vt vna cogitatio angeli poſt aliã: ſed nulla fluit in aliã
vel terminat fluxum illius: ppter quod nullũ continuãs oĩno cadit inter illa: ſed manẽt oĩno diſcre-
T ta, & cõſtituũt tempus diſcretum ex indiuiſibilibus. Qꝫ additᷓ ad rõnis cõfirmationẽ ꝙ angelus Ad confir.
poteſt cõtinuare ſuã cogitationẽ vnã tanto tempore quãto ſibi ſuccedunt vel pñt ſuccedere plures
qđ nõ eſſet niſi eſſet cõtinuum interceptũ inter plures: Dico ꝙ q̃libet cogitatio angeli eſt tota ſimul
in ſimplici duratiõe ſtãs, ſicut ſuo modo eſt ęternitas dei tota ſimul: nec quãtũ eſt ex ſe & ex menſu
ra ſuæ duratiõis eſt maius vel minus: nec magis vel minus in duratiõe vnius & alterius. Sed ſi hęc
in ea intelligunṫ, hoc eſt i ordine ad tps qđ currit cũ æuo, ſimplici ſtante & æternitate. Sic eñ deus
diciṫ plus duraſſe aut angelus q̃ Adã: & ſilr cogitatio vna vniꝰ angeli q̃ duę alteriꝰ angeli: nulla tñ
cõtinuatione interueniẽte ex pte ſui i indiuiſibili mẽſurãte vnã cogitationẽ multũ durãtẽ: nec iter
duo indiuiſibilia mẽſurãtia duas cogitatiões tãtũdẽ durãtes vt vna durat, ſicut nec aliq̃ cõtinuatio
cadit in ęternitate licet ipſa complectatur totum tempus.

Circa tertiũ arguiṫ ꝙ ſubã incorporalis ſepata nõ poſſit pati ab igne qn calefiat: qa Quæſtio .ix.
ignis nihil agit niſi mediãte calore. ſed mediãte calore nihil agit niſi calefaciẽdo, Argu. prin.
nõ agit aũt calefaciẽdo niſi calefiat paſſum, ergo &c. Cõtra, Nullũ incorpale ẽ re In oppoſitũ.
ceptiuũ ipreſſiõis corpalis. calefieri ſiue calidũ eẽ ẽ impſſio corpalis, ergo &c. Di Reſponſio.
V co ad itellectũ q̃ſtiõis ꝙ duplex ẽ paſſio. Quędã eñ ẽ corruptio ſubę rei: q̃dã vero
eſt ingeratio. Prio mõ nihil patiṫ niſi corpus ſcdm ſubam corruptibile: & hoc du
pliciter: vel in ipius ſubę corruptione: vel i corruptione harmonię & pportionis q̃ erat neceſſitas vt
forma ſubalis fieret in materia: & q̃ ſimiliter eſt diſpoſitio quare eſt neceſſitas ad eius conſeruationẽ
in eſſe. Vbi autem eſt talis paſſio, oportet ꝙ fiat per contrarias diſpoſitiones agentis & paſſi
quia cum contraria nata ſint fieri circa idem: ſi talis actio ſit a calido: qđ per ſe corrumpitur eſt

contrarium calidi in ſubiecto in quo natū eſt fieri calidū. Et qa vt procedit ſecunda ratio, talis diſ‍poſitio nō eſt oīno nata eſſe in ſubſtātia ſeparata:ideo dico ꝙ tali modo nō patiť ab igne:& vlterius ꝙ quocūq; mō ponenda ſit pati ab igne ꝙ tamen ſic illa paſſione patiať ab ipſo ꝙ in patiendo nullo mō calefiat:nec ꝙ aliquādo poſſit dici ꝙ ipſa ſit calida.Qđ nec dici poteſt reuera de aīa quando patitur ab igne mediāte calore vt eſt exiſtēs in corpore. quare multo min⁹ dici pōt de angelo vel aīa ſeparata.Paſſio autē q̄ eſt inquietatio,eſt dolor triſtitia & hmōi:quę nō cōſiſtit p̄ ſe i immutatione q̄ eſt ſecundū actū ſentiendi aut intelligēdi:qa oīs regularis actio eſt ex ſe nata generare delectationem:& eſt p̄ ſe delectabilis:nec etiā cōſiſtit p̄ ſe i aliq̄ læſiōe ſcđm ſubām vł diſpoſitionē aliquā ſentiētis aut intelligētis:qa tūc lęſum nō ſentiēs nec intelligēs doleret:ſed conſiſtit p̄ ſe & formaliter i ſola pceptione læſionis p̄ actū ſentiendi aut intelligendi ipſius:ita ꝙ in cauſando dolorem ex actione X
ſenſibilis corporalis naturaliter cōcurrit primo læſio in ipō ſentiēte aut itelligēte ex actiōe materiali ipſi⁹ ſenſibilis:ſcđo ipſa ſenſatio aut itellectio ex actiōe ſpūalis imutatiōis ab eodē:tertio pceptio illius læſionis ex q̄ formaliter & cōpletiue cauſať dolor ſiue paſſio inquietās in ipſo appetitu ſenſitiuo mediāte ſenſu,vel itellectiuo mediāte intellectu:ſcđm ꝙ hoc lati⁹ declarauim⁹ in Quolibet pręcedente.Illa aūt læſio ab agēte corporali nō fit ab agente ſenſibili p̄ q̄litates actiuas q̄ ſunt calidū & frigidū:niſi rōne excellentiæ ſuæ:p̄ quā primo corrumpīt harmoniā ſcđm diſpoſitionē q̄litatū actiuarū & paſſiuarū in paſſo.& hoc habendo aſpectum ad modū actionis quā naturaliter experimur ignē materialē agere mediāte calore.& ideo tali mō agēdi ignis qualē experimur nullo mō poſſet ſubſtātia q̄cunq; pati dolorē ab igne quin neceſſe eſſet ipſam fieri calidā.Et ideo dico ꝙ ſecūdū modum agēdi ignis mediante calore quē nos experimur nullo modo aīa vel angelus patiť ab igne materiali mediāte calido.Credimus tū̄ firmiter ꝙ ab igne materiali patiať & hoc mediāte calore quo Y
agit ignis illā paſſionē vt mediāte iſtrumēto:licet modū agēdi & virtutē ignis & caloris in illā paſſionē cauſando nō plene nouim⁹:de quo tū̄ fecim⁹ mentionē aliquātulū i nono Quolibet. Vnde

Ad arg.pri. cum dicit in prima rōne ꝙ ignis nō agit niſi mediāte calore: Dico ꝙ hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno mō vt tanq̄ medio & inſtrumēto in producēdo quicqd natū eſt pduci p̄ agens pticulare rōne ſuæ formæ ſubālis.Alio mō vt tanq̄ medio & inſtrumēto i pducēdo tātūmō id p̄ qđ materia fit neceſſitas ad recipiendū id qđ principaliter natū eſt induci p̄ agens.Primo modo dicūt aliqui ꝙ ignis agit mediante calore in generādo ignem:vt ſcilicet calor agens ſicut inſtrumētum non ſolū ſua actione attingit in terminū ſuæ actionis in paſſo ipm̄ calorē generatū in illo:quo de non calido facit calidū:ſed etiā attingit vt terminū ſuæ actionis in paſſo ipſam formā ſubſtātialē ignis generatā in illo,qua de nō igne facit ignē.vt ſecundū hoc forma ſubālis nullā immediate habeat actionem in pducendo formā ſubſtātialē ignis plus q̄ in pducēdo calorē:ſed qcqd agit & pducit,mediāte calido agit & pducit,imediate aūt nihil oīno agit aut pducit:cui⁹ contrariū i alio Quolibet de

Quolib.i.q.xiiii. clarauimus,declarando hoc eſſe plane cōtra Philoſophum in ſecundo de generatione. Et ideo tenemus ſecundū modū ſemp̄:ſcilicet ꝙ ignis nō agit mediāte calore niſi alterādo ad diſpoſitionē materię & ſuſceptibilis:ſed materia diſpoſita in finē alteratiōis ipſa forma ſubſtātialis ſe ſola agit formā ſubālē p̄ actū gn̄ationis.Sed diuerſitas i hoc modicū valet ad ppoſitū:quocūq; eñ illoꝝ duoꝝ modorū ignis agit in ſubām incorporeā:tū̄ ponimus ꝙ agat ſecundū illū modū p̄ calorē attingentem terminū aliquē trāſmutatiōis in illa ſubſtātia quo lęſiua eſt illius quoad aliquas diſpoſitiones ipſius circa corruptionē ſubæ, modo tū̄ nobis incognito & incognita ipſa læſione,abſq; tamē eo ꝙ calefiat.ſecundum ꝙ concludit ſecunda ratio.

Quæſt.x. SEquunť q̄ſita ptinētia ad hoiem cōpoſitū ex natura intellectuali icorporea & corporea,& erat primū ptinēs ad ea q̄ ſunt homini ſubālia:vtrū ſola aīa intellectiua poſſit eſſe forma ſubālis in hoie.Alia aūt plurima erāt ptinētia ad accidētalia ho

Arg.princ. mini. CIRca illud primū arguiť ꝙ ſola aīa poſſet eſſe forma in hoīe:qa de⁹ hoc pōt facere eo ꝙ pōt facere ꝙ forma accidētalis trāſeat de ſubiecto in ſubiectum vt patet in cicatricibus corporū viuorū q̄ reperiunť in mortuis:mlťo forti⁹ ergo

In oppoſitū. hoc pōt facere de forma ſubāli eo ꝙ min⁹ depēdet a ſubiecto:ergo &c. Contra.ſi ſic eēt tūc hō eēt corpus a ſuba aiæ rōnalis:& fieret panis trāſubatio in ſubam aię rōnalis:qđ eſt ipoſſibile:qa nihil ē cōe ſubæ aiæ itellectiuę & ſubæ panis.& ſi hoc,ipoſſibile eſt ꝙ ſuba panis poſſit trāſubſtātiari i an‍

Reſponſio. gelum. DIco.ſi ex cōditione naturę aiæ hūanę ſit ꝙ forma corporeitatis media quoquo mō ſit ad hoc vt humana anima vniatur materiæ ad hominis cōſtitutionem,firmiter teneo vt alias ſępius A
declaraui: ꝙ ſicut anima humana non poſſet eſſe forma corporis aſini: vbi clarum eſt corpus eſſe corpus ab aliqua forma educta de potentia materię:ſic impoſſibile eſſet ſolam animā eſſe formam

B materiæ in homine. Vnde cõcedo argumentũ ſecundũ ad hoc ꝓbandũ inductum. Si eñ homo Ieſus Arg. ſecũdũ
Chriſtus ſicut & alii eſſet corpus a ſubſtãtia aiæ rõnalis: & tranſubſtantiatio panis fieret in corpus cõceditur.
Chriſti: neceſſariũ eſſet trãſubſtãtiationẽ ſiue cõuerſionẽ panis fieri in ſubſtantiã aiæ rõnalis. Non
eñ poſſet dici ꝙ fieret trãſubſtãtiatio in aiam ſecundũ ꝙ dat eſſe corporeitatis: ꝙ tñ non fieret tran
ſubſtantiatio in ſubſtantiã animæ: quia non dat eſſe corporeitatis ſubſtãtialis niſi p ſuã ſubſtãtiam:
& non ſeparãtur eſſe corporeitatis qđ dat aia: & eſſe ſenſualitatis & itellectualitatis q̃ ſimiliter dat
niſi ſecundũ rõnem noſtri itellect⁹: quia cũ ſubſtantia animę ſunt eadẽ: aut ſunt accidentia addita
ſubſtãtię, trãſubſtãtiatio aũt nõ fit i aliqd qđ tãtũ habet eẽ aliqd pter ſubſtãtiã & alia q̃ ſunt in ipſa
ſecũdũ rationẽ noſtri intellectus: neq; in id qđ eſt accidens ſubſtãtię: ſed ſolũmodo i id: qđ eſt natura
ſubſtantię rei naturalis. Et ſic quicunq; concedit ꝙ impoſſibile eſt fieri tranſubſtantiationem in ſub
ſtantiam animæ rationalis: & ſimul ꝙ ſola anima rationalis ſit & poſſit eſſe forma hominis: contra-
dictoria in ſuo dicto implicat: ſcilicet ꝙ fieret cõuerſio i ſubſtantiã animę & nõ fieret in ſubam eius.
Aut ergo oportet cõcedere ꝙ in ſubam aię rõnalis ſit trãſubſtãtiatio panis: aut negare ꝙ ſola aia rõ-
nalis ſit forma materiæ i hoie. Q₂ aũt nõ fiat trãſubſtãtiatio i ſubam aię rõnalis, bene concedũt: male
ergo cõcedũt ꝙ ſola aia rõnalis eſt forma materię i hoie. Q₂ aũt bñ cõcedũt & rõnabiliter ꝙ ſubę cor
porę trãſubſtãtiatio nõ põt fieri i aiam rõnalẽ vł in quãcũq; ſubam incorporeã: rõ hæc eſt: quã i. xi.
Quolibet q̃ſtiõe. iiii. inſinuauimus aſſignãdo ꝓ rõne ꝙ ſuba panis nõ poſſet cõuerti i deitatẽ Chri-
ſti: qa oportet ꝙ ei⁹ cõuerſio nõ ſit annihilatio: & ſic oportet ꝙ aliquitas ei⁹ maneat & eius eſſe quo
quo mõ i illo i qđ cõuertit. Qđ nõ poſſet fieri rõne diſtãtię ĩfinitæ deitatis ĩfinitę ad finitã ſubam pa
nis: ſi poneret ſuba panis cõuerti i ſubam deitatis. Qđ etiã nõ poſſet fieri ſi ponat ſuba panis cõuerti Ad rationẽ
C in ſubam icorporeã: qa vt ꝓcedit ſecũda rõ nihil eſt cõmune reale ſecũdũ eſſe naturę ſubſtãtiæ pa- in oppoſitũ.
nis & ſubæ incorporeæ: licet ſit eis aliqd cõe ſecũdũ rõnẽ & ſecundũ eſſe logicũ eo ꝙ non cõicãt in
materia & ſubiecto a quo ſumit cõitas naturæ ſecũdum quã forma cõuenit cũ forma. qualis cõitas
nõ eſt niſi inter formas q̃ ſunt educibiles de potẽtia materię: ita ꝙ forma educibilis de potẽtia mate
riæ talẽ cõitatem nõ habet cũ forma nõ educibili de potẽtia materię, vt cũ aia rõnali quãtũcũq; ipſa
ſit naturaliter forma materię. vt ſecundũ hoc in nihil põt cõuerti ſuba panis ſacramẽtaliter & mi-
raculoſe ſubito & imediate in qđ nõ poſſit cõuerti alio mõ cõuerſionis naturaliter & p multa me
dia: vt ſcđm hoc qa in his quoꝝ vnũ põt naturaliter cõuerti i aliud, illđ alid ecõuerſo naturaliter
põt cõuerti in primũ: nihil ergo põt cõuerti i aliqd niſi illud viceverſa poſſit cõuerti in primũ: vt
ſi panis ſubſtãtia poſſit cõuerti i deitatẽ, & ecõuerſo deitas poſſit cõuerti i ſubſtãtiam panis: & ſiłr
ſi ſuba panis poſſet cõuerti in ſubam aiæ vel angeli, econuerſo ſuba angeli vel aiæ poſſet cõuerti in
ſubam panis. Et eſt eadẽ rõ cõis de cõuerſiõe iter ſubam panis & deitatis in inuicẽ, & inter cõuer-
ſionẽ in inuicẽ iter ſubam panis in ſubam angeli aut aiæ: quã tãgit Boetius in libro de duab⁹ natu
ris & vna perſona Chriſti: ꝓbãdo p ipſam ꝙ i Chriſto nec deitas poſſit cõuerti in hũanitatẽ nec hũa
nitas i deitatẽ, ſic ingens ca. vii. Hoc quõ fieri põt? nõ ei ois res i rẽ oẽm verti põt aut trãſmutari. Nã
nec corpea i incorporeã nec icorpea i eã q̃ corpus eſt mutari põt. Nec vero icorporea i ſeinuicẽ for
mas ꝓprias mutãt. ſola eñ mutari trãſformariq; in ſe põt q̃ hñt vnius materię cõe ſubiectũ. & ĩfra.
Corpea vero & icorpea nulla rõne poterũt pmutari: qm̃ nulli cõi materia ſubiecta pticipãt. & ĩfra. Obiectio.
Nullo ergo mõ fieri põt vt corpus in corpalẽ ſpeciẽ pmutet: quoꝝ eñ cõis nulla eſt materia nec in
ſe verti nec permutari poſſunt. Sed dicet aduerſarius ꝙ nõ eſt verũ: ꝙ ſcilicet in illo dicto impli-
D cant contradictoria: immo ſimul ſtant: ꝙ ſola aia rõnalis ſit forma hũani corporis: & tñ ꝙ i ſubam
aiæ rõnalis p ſe & ſecũdũ ſe nõ fiat trãſubatio panis: etiã ipſa aia exñte coniũcta corpori. Bene enim
cõcedunt ꝙ ſicut nõ põt fieri cõuerſio panis in angelũ: quia in nullo ſubiecto reali cõmunicãt: ita
etiã cõcedũt ꝙ nõ põt fieri trãſubſtãtiatio panis i aiam ſeparatã vt ſeparata eſt: qa ſeparata exiſtẽs
nihil habet commune cum ipſo pane. nam dato ꝙ haberet materiam partem ſui, non tamen eſt
eiuſdem rationis cum materia panis: quod oporteret ad hoc vt poſſet fieri conuerſio eorum
ad inuicem. Attamẽ quia materia corporis perfectibilis per animam dãtem rationem corporeita-
tis eſt eiuſdem rationis cũ materia panis: ideo dicunt ꝙ dato ꝙ illud corpus in qđ dicit fieri tran
ſubſtantiatio panis nominet compoſitum ſubſtantiale ab ipſa forma ſubſtantiali quæ eſt anima
fiet tamen conuerſio totius panis in totum compoſitum corporis per ſe: hoc eſt in totum compo-
ſitum ex ipſa anima rationali & materia corporis organizata: quæ intelligitur per corpus: eo ꝙ
iſtud compoſitum quod dicit corpus, communicat in materia eiuſdem rationis cum materia
compoſiti quod nominat panis. & tunc ſi ex hoc debeat concedi ꝙ fieret tranſubſtantiatio in
ipſam ſubſtantiam animę rationalis, hoc eſſet per accidens valde: & ſolummodo vt eſt coniũcta

corpori.quod nullum eſt incõueniens vt dicunt.Dicent tamẽ ꝙ nõ debet concedi ꝙ ꝓpter hoc fiat
conuerſio panis in hominem:eo ꝙ homo nominat cõpoſitũ ex corpore & ſubſtãtia aiæ rõnalis non
ſolum vt dat eſſe corporeũ:ſed etiã cũ hoc vt dat eſſe ſenſitiuũ & rõnale.Nec tñ oporteret ꝙ conce-
dẽs nõ poſſe fieri trãſubſtãtiationẽ panis i animã ſepatã cõcederet ꝙ panis nõ poſſet trãſubſtãtiari ĩ
hoiem . Homo eñ habet aliqd reale cõe cũ pane, videlicet materiã eiuſdẽ rõnis,ſeu ſubiectũ a quo
ſumit cõmunitas naturę.nõ ſic aũt habet aïa ſepata vt ẽ ſepata.Vñ & via naturę ex hoie põt fieri pa-
nis & ecõuerſo licet ꝑ multas trãſmutatiões:ꝗuis nõ ita ſit de aïa ſepata.homo eñ cõpoſitũ nomi-
nat naturale hoc eſt ex materia naturali:ſicut panis:licet forma aiæ q̃ eſt ꝑfectio materię hoïs non
ſit educibilis de potẽtia materię ſicut eſt forma ꝑficiẽs materiã panis.ꝓpter qđ ſolũ dicit aïa forma
ſupnaturalis:ſed tñ naturaliter ꝑficiens materiã eiuſdẽ rõnis cũ panis materia.Vñ & homo totus
dicit gñari naturaliter ab hoie nõ aũt creari:licet tota ſubſtãtia aiæ q̃ forma hoïs eſt, creet. Ex quo
etiã poſſet rõnabiliter dici ꝙ licet cõcedat ꝙ in totũ cõpoſitũ ex corpe & aïa fiat trãſubſtãtiatio pa-
nis ꝑ ſe:& poſſet etiã cõcedi ꝙ poſſet fieri in hoiem:nõ tñ oporteret ꝙ fieret cõuerſio in ipſam ſub-
ſtãtiã aiæ:ſicut & cõcedit ꝙ totꝰ homo gñatur & tñ aïa q̃ eſt eius forma nec ꝑ ſe nec ꝑ accidẽs ge-
nerat. Dico ꝙ immo ſcđm pdictũ modũ in dicto ſuo implicat cõtradictio,ſuppoſito ꝙ in ſubſtãtiã
aiæ ſepatę aut in angelicã ſubſtãtiã nõ poſſit fieri panis trãſubſtãtiatio.Qđ aũt dicũt ad illud decla- B
randũ:ꝙ materia corporis ꝑfectibilis ab aïa dãte rõnẽ corporeitatis eſt eiuſdẽ rõnis cũ materia pa-
nis: Dico ꝙ verũ ẽ quo ad ipſam ſubſtãtiã materiæ q̃ eſt rõ eadẽ oĩm formarũ materialiũ remotiſſi-
ma educibiliũ de materia:& etiã aiæ rõnalis q̃ eſt ab extra:nõ aũt quo ad potẽtiã materiæ q̃ ordina-
tur ad formã q̃ eſt rõ ad formã propinquã.Quo ad hãc aũt rõnem eſt vna & eadẽ ratio materiæ ſi-
ue materia eſt vnĩꝰ & eiuſdẽ rõnis reſpectu oĩm formarũ materialiũ educibiliũ de potẽtia materiæ
inter ſe:inquãtũ.ſ.oẽs ſunt educibiles de potẽtia materiæ:nõ aũt eſt materia eiuſdẽ rõnis formarũ
educibiliũ de potẽtia materiæ & aiæ rõnalis inquãtũ reſpectu aliarũ formarũ eſt in potẽtia ſic vt de
potẽtia illius materię ſit forma educibilis nõ de nihilo.reſpectu aũt aię rõnalis eſt in potẽtia paſſiua
ſiue pure reſpectiua ſic vt nõ ſit de potẽtia materiæ illius educibilis:ſed ſolũmodo de nihilo licet in
materia.Ad hoc aũt ꝙ aliqđ totũ cõpoſitũ trãſubſtãtiet in aliud compoſitũ nõ ſufficit ꝙ cõpoſitũ
qđ dicit corpus in qđ fit trãſubſtãtiatio cõmunicet in materia eiuſdẽ rõnis primo mõ cũ materia
corporis qđ trãſubſtãtiat puta panis:ſed reqrit ꝙ cõmunicet cũ illo in materia eiuſdẽ rationis ſecũ-
do mõ.Ex hoc eñ ſolũmõ ꝙ cõmunicãt in materia eiuſdẽ rõnis ſcđo mõ fit tranſubſtãtiatio vnius
compoſiti in alterũ ſecundũ totũ.Sola eñ talia hñt cõmunitatẽ generis inter ſe naturalẽ ſumptam
a materia & ſubiecto:ꝓpter quã qñ vnũ cõpoſitũ ex materia & forma trãſubſtãtiat in alterũ cõſimi-
liter cõpoſitũ ex materia & forma: materia trãſubſtãtiat in materiã: & forma in formã ſcđm illoꝝ
ſubſtãtiã: & neutrũ trãſubſtãtiatoꝝ annihilat:ſed aliquitas eoꝝ manet in cõmunitate reali aliqua.
Si vero cõpoſitũ ex materia & forma puta panis tranſubſtãtiaret in hoiem, ita ꝙ nihil ſubſtantiæ
panis tranſubſtantiaretur in aliqd qđ eſt forma hoïs ꝑ ſe & ſecũdũ rem & totũ in materiã hoïs,for-
ma ipſius panis trãſubſtãtiata in ſubſtãtiã materiæ annihilaret aut nõ proprie trãſubſtãtiaret:ſed
potius virtute diuina in materiã reſolueret nõ trãſubſtãtiaretur ꝓprie: qa nulla cõmunitate reali
cõmunicat materia cũ forma.Si aũt aliq̃ cõmunitas generis ſumpta a materia ſit aliorũ corporaliũ
ab hoie & ipſiꝰ hoïs aïa rõnali ſola exiſtẽte forma i ipõ,illa cõmunitas nõ eſt ſcđm eandẽ rõnẽ gñis
hoïs & alioꝝ inter ſe:ſicut nõ eſt eadẽ rõ materiæ ꝓpinqua vt dictũ eſt.ꝓpter qđ non tanta vniuo-
catione generis ſunt corpus,homo & alia corporalia:quãta ſunt alia inter ſe. Et ſic dico cõtra illos
ꝙ dato ꝙ illud corpus in qđ dicit fieri trãſubſtãtiatio panis,nominet cõpoſitũ ſubſtãtiale ab ipſa for-
ma ſubſtãtiali q̃ eſt aïa:nũq̃ tñ fiet cõuerſio totius panis i totũ cõpoſitũ ex ipſa aïa rõnali & materia
corporis organizata:nec iſtud cõpoſitũ qđ dicit corpus in hoie,cõmunicat i materia eiuſdẽ rõnis
cũ materia corporis qđ eſt panis,niſi æquoce & valde analogice:vt dictũ eſt.ita ꝙ cũ hoc ſi tota ſub-
ſtãtia panis & rõne materię & rõne formę cõuerteret i ſubãm lapidis quo ad eiꝰ materiã:ita ꝙ nihil
formę panis cõuerteret i formã lapidis: nõ eẽt trãſubſtãtiatio formę panis aliquo mõ in ſubãm for-
mę lapidis nec ꝑ ſe nec ꝑ accñs:qa etiã ſi trãſubſtãtiatio panis ſcđm materiã & formã fieret i mate-
riã lapidis ſolã nõ eẽt trãſubſtãtiatio i lapidẽ cõpoſitũ ex materia & forma niſi ꝑ accñs:qa nõ niſi ꝑ
ptẽ eiꝰ.& ſic aut eſſet formę panis i materiã lapidis reſolutio:& ſic nõ ꝓprie trãſubſtãtiatio:aut eẽt
ipſius formę panis annihilatio,nõ obſtãte ꝙ eſt eoꝝ materia eiuſdem rõnis ſcđm primum & ſecũ-
dũ modũ:& ſilr corporeitas i gñe.quare & multo fortiꝰ in ꝓpoſito nõ eſſet trãſubſtãtiatio formæ
ſubalis panis i ſubãm aiæ nec per ſe nec ꝑ accñs:ſed potius eẽt eiꝰ annihilatio:nõ obſtãte ꝙ eſt i eis
materia eiuſdẽ rõnis prĩo mõ:& ſilr corporeitas i gñe ſcđm dictũ modũ.Et ſic ſicut ſcđm illos nõ de

bet cōcedi ꝙ cōuerſio fiat i hoiem ſimplr eo ꝙ hō noiat cōpoſitū ex corpore & ſuba aia rōnalis:non ſolū vt dat eē corporeū ſed etiā vt dat eē ſenſitiuū & rōnale:ſic nō debet cōcedi ꝙ fiat trāſubſtātia tio in hoiem ſecūdū ꝙ eſt corpus ſimplr.hō eīn nō dicit,vt dictū eſt,aliqđ cōpoſitū eiuſdē rōnis cū aliis corporibus,ſeu ſubiectū a quo ſumit cōitas generis naturę:q̄ ſufficit ad nō trāſubſtantiationē in ſubiectum animę cōiunctę.Sicut eīn non poteſt fieri tranſubſtantiatio in animā ſeparatā:ſic nec in coniunctam,licet ab aia coniuncta ſumat aliqua ratio cōmunitatis generis naturæ cum aliis cor poribus:qualem non habent eū anima ſeparata.Et ſic nō ſicut dicūt ſiue intēdūt dicere eadē via na turæ ex hoie poteſt fieri panis & econuerſo per multas trāſmutationes medias:ſicut ex pane poteſt fieri lapis & ecōuerſo,vt patet ex dictis.nō eī nominat homo cōpoſitum ex naturali materia ſicut panis.dico ſecundū eandem rationē materiæ ꝓpinquā:& hoc quia aīa rationalis nō eſt educibilis de potentia materiæ ſicut educibilis eſt forma perficiens materiam panis aut lapidis,vt dictū eſt.Pro pter qđ etiā aia rōnalis non conſimiliter dicit forma naturalis ſicut forma panis aut lapidis:nec eo dē modo naturalitatis p oēm modū ꝑficere naturā:nec materiā eiuſdē rationis.Vnde nec etiam oī no vniformiter dicit generari naturaliter homo ab homine ſicut aſinus ab aſino:licet nō dicat crea

F ri q̄uis tota ſubſtātia animę creet.ſcđm ꝙ in quæſtionibus de vnitate formæ in homine latius ma teriam hanc circunſtantia tacta ſunt. Ex quo patet ꝙ non poteſt rationabiliter dici ꝙ ſi conce dat ꝙ in totum compoſitum ex corpore & aia qđ eſt homo fiat trāſubſtātiatio per ſe:ꝙ tn̄ nō opor tet fieri cōuerſionē in ſubſtantiā animæ.imo hoc eſt neceſſariū.Sed poſtq̄ concedit ꝙ nullo mō fiat tranſubſtātiatio in ſubſtātiā animæ,nullo modo debet concedi ꝙ fiat trāſubſtantiatio in totū ho minē p ſe.quia tūc tranſubſtātiatio fit in totū hominē non niſi ꝑ alteram partem eius.ſ.p ſolā ma teriam:& ſic non niſi p accidēs in totū hoiem:& vlteri⁹ nec p ſe nec p accidēs in animā rationalem:

G quia nihil conuenit parti p accidēs ratione totius quin conueniat toti per ſe.quēadmodum ratio nalis aia in homine generat quoquo modo p accidēs quia totus homo generat p ſe.Qđ ergo addit ꝑ ſimili:ꝙ totus homo dicit generari & tn̄ aia q̄ eſt eius forma nō gñat nec p ſe nec p accidēs:Dico ꝙ falſum eſt,imo p accidēs gñat mō quodā:quēadmodū & materia gñat p accidēs:licet eīn neutrū eorꝫ gñet p ſe quo ad ſuā ſubſtātiā,ambo tn̄ gñant p accidēs:inquātū ſūt de cōpoſitiōe hoisq gñat p ſe:ſicut etiā forma educta de potētia materiæ generat p accidēs ſecūdū philoſophū & Cōmenta torem.viii.metaphy.licet anima rationalis magis p accidens generet q̄ forma educta de potētia ma teriæ:& ſimiliter materia magis per accidēs q̄ forma educta de potentia materiæ.Vnde ſi concede ret ꝙ tranſubſtantiatio panis fieret in totū hoiem p ſe(qđ nego)concedi oporteret ꝙ fieret in ſub

H ſtātiam animæ per accidēs:non tamen in ſubſtātiam animæ,vt dictum eſt. AD primū argumētū Ad arg.pri.

I ꝙ deus poteſt facere ꝙ ſola anima ſit forma hominis:puto ꝙ non eſt verum:eo ꝙ hoc non eſſet fa ctibile niſi animæ natura trāſmutaret:& ſic anima nō eſſet anima & occurreret contradictio. Qꝫ ꝓbat:ꝙ hoc eſt deo poſſibile:quia poteſt tranſmutare accidēs de ſubiecto in ſubiectū:Dicēdū ꝙ hoc non cōtingit niſi quia qualitates ſymbolæ natæ ſunt manere in generato & corrupto.& hoc ꝓpter ſubiecti identitatem.& ſic idem eſſe naturæ ſuæ cōſeruāt propter idētitatem ſubiecti cum quo ha bēt cōicantiā ſiue fuerit ſub vna forma ſubſtantiali ſiue ſub alia:non ſic autē eſt eadem ratio ſubie cti reſpectu animę vt eſt cum forma corporali educta de materia & vt eſt ſine illa:immo vt eſt ſine il la,materia nullo modo habet rationem ſubiecti reſpectu ſolius animæ.& ſic anima non eſt ſicut ali quod ſymbolū ad materiam purā & ad materiā ſub corporeitate:ſicut eſt cicatrix ad materiā vt eſt ſub forma viui & vt eſt ſub forma mortui.Propter qđ non pōt transferri aia vt informet ſolā ma teriam quā informauit cū forma corporeitatis:licet poſſit trāſferri cicatrix vt iformet materiā ſub forma mortui quæ eandem informauit ſub forma viui.

SEquunt quæſita pertinentia ad accidentalia hoi.Quorꝫ primū & vnicū erat de accidentali hoi pro ſtatu damnationis & hoc ex parte corporis:Vtrum corpus Queſtio.xi. hominis damnati in inferno poſſit ſimul eſſe ſumme calidū & ſumme frigidum. Alia aūt plura erāt pertinētia ad hominē pro ſtatu vitæ pſentis:de quib⁹ ſtatim. CIRca primū arguit ꝙ corpus hominis damnati ſimul poſſit eſſe ſumme calidū Arg.princi. & ſumme frigidum:quia in hoc non incidit contradictio:eo ꝙ calidum & frigi dum opponunt contrarie non cōtradictorie.Deus autem poteſt facere quæcūqꝫ nō implicant contradictionē.Nec habent eſſe circa idem:quia circa aliā potentiā materię habet eſſe

K calidum & circa aliā frigidū.CONtra.ſup.iiii.metaphyſicę dicit Commentator.Si nō poſſunt eſſe In oppoſi. ſimul contradictoria nec contraria:quia nō cōpatiunt ſe.Dico ꝙ illud impoſſibile eſt fieri qđ oino Reſponſio. repugnat rei naturæ:nūc aūt naturę rei & quæ ineſt & cui ineſt omnino repugnat ꝙ aliquid ſibi i

ſit naturaliter ad qđ eſt indiſpoſita natura cui ineſt.Quare cū calidum & frigidū & vniuerſaliter
cōtraria nata ſint fieri circa idem naturaliter:& materia vt eſt ſub vno cōtrarioꝝ excellenti omni
no eſt indiſpoſita ad eſſe ſub cōtrario excellenti:licet citra ſuas intēſiones ſiue excellētias cōtraria
omnia q̄ recipiūt magis & minus, poſſint eſſe ſimul:idcirco dico ꝙ impoſſibile eſt corpus dānati
ſimul eſſe ſumme calidū & ſumme frigidū.An aūt pati poſſit ab vtroq; ſimul abſq; calefactione &
infrigidatione,de hoc dicendum,ſicut iā dictum eſt de paſſione animę an pati poſſit a calore abſq;
eo ꝙ calefiat.Qđ ergo arguit̄ ad primā partē:ꝙ deus hoc pōt facere:Dico ꝙ verū eſt ſi ſit factibile L
ſed dico ꝙ non eſt factibile.Qđ arguit̄,ꝙ imo:qa non occurrit cōtradictio:Dico ꝙ falſum eſt.Et qđ
arguit̄ ꝙ nō:quia calidū & frigidū ſūt cōtraria nō contradictoria:Dico ꝙ verum eſt primo & ꝑ ſe
ſed qñ ſunt in excellētia reducunt̄ ad cōtradictoria & hñt in ſe vim cōtradictorioꝝ.calidū eñ in ſū
mo & frigidū in ſummo opponunt̄ ſicut calidū & nō calidū:& ſicut frigidū & nō frigidū. Qꝫ ite-
rū arguit̄ ꝙ nō ſunt cōtradictoria qa nō ſunt circa idē:Dico ꝙ immo: quia ly circa dicit circūſtā-
tiā ſubiecti & materię tm̄:ly ex aūt bene pōt etiā dicere circūſtātiā potētię.& ſic ſunt ſimpliciter cir
ca idē:qđ ponit cōtradictionē:q̄q̄ nō ſunt ex eadē potētia.illa eñ potētia non ponit rē aliquā ſupra
ſubſtātiam ſed ſolummodo reſpectum eius ad formam,vt alibi declarauimus.

Quaeſt.xii. SEquunt̄ ꝑtinētia ad hoiem accidētaliter pro ſtatu vitę ꝑſentis. Quoꝝ primū
& vnicū erat ꝑtinēs ad Chriſtū q eſt & erat deꝰ & homo.Vtrū Chriſtꝰ ſi fuiſſet
mortuꝰ ſenio fuiſſet ſcđm corpus putrefactus.Plura aūt alia erāt de hoīe puro.

Arg.princi. CIRca primū arguit̄ ꝙ ſic.quia natura nō incipit motū quē nō pōt terminare ſe-
cūdū ꝑhm.iii.metaphyſicę.terminus aūt corruptionis corporis viuētis eſt putre
factio, ſcđm ꝑhm in.iiii.meteoro.ergo cū natura iſtū corruptionis terminū in ſe
In oppoſitū. nio Chriſti ꝑ eius mortē incepiſſet.ergo &c.CONtra.tunc nō fuiſſet verū illud dictum prophetę
Reſponſio. Non dabis ſanctū tuū videre corruptionē. DIco de iſta putrefactione corporis de qua eſt q̄ſtio,ſi- M
cut de morte Ezechię dicit beatus Gregorius libro.x.Mora.ſic inquiens.Nulla quę in hoc mundo
hominibus fiunt abſq; oīpotentis dei occulto conſilio eueniūt.nā cuncta deꝰ ꝑſciens ante ſęcula de
creuit q̄ ꝑ ſęcula diſponunt̄.nec ꝑpheta igit̄ fallax qa tēpus mortis innotuit quo vir ille mori me-
rebat̄:nec dominica ſtatuta cōuulſa ſunt:qa vt ex largitate dei anni vitę creſcerēt:hoc quoq; añ tē-
pora ꝑfixū fuit.Secūdū hūc ergo modū dico ad q̄ſtionē ꝙ Chriſtus ſi mortuus fuiſſet cōfectꝰ ſenio
quātū eſt ex curſu motꝰ naturalis fuiſſet corpus eius putrefactū:ſicut tūc qñ nuntiauit Eſaias,Eze
chias fuiſſet mortuꝰ.Quātū tñ eſt ex diuina pręordinatiōe puto ꝙ putrefactū nequaq̄ fuiſſet etiā
ſi vſq; ad reſurrectionem vniuerſalē deus reſurrectionē Chriſti diſtuliſſet.quia cū ab initio in Chri
ſti incarnatione filiꝰ dei humanā naturā integrā & quo ad corpus & quo ad animā aſſumpſit: ꝙ ī
defibiliter aſſumpſit pie credēdum eſt.Depoſuiſſet aūt corpus illud ſeꝑata anima ſi putrefactione
corruptū fuiſſet.Sic ergo pietati fidei adhęrēdo dico ꝙ putrefactū nō fuiſſet nec icineratū:ſed deꝰ
Difficultas. ſua ordiatiōe itegrū cuſtodiſſet quouſq; ipm̄ reſurrecturū decreuiſſet.Nec ē difficultas ī hac q̄ſtio N
ne alia q̄ vtrū poſtq̄ mortuꝰ fuit ī cruce ſtatim corrupta fuerit ī eo forma corporeitatis,aut corru-
pta fuiſſet ſi nō fuiſſet accelerata Chriſti reſurrectio.Puto eñ ꝙ ī nullo caſu fuiſſet corruptū ſed di
uina ordinatiōe cōſeruatū miraculoſe:ſicut miraculoſe additi fuerūt.xv.anni annis naturalibꝰ Eze
chię:nō dico miraculo nouo oꝑato a deo īter Chriſti mortē & reſurrectionē:ſed antiq̄ miraculo quo
.ſ.filiꝰ dei ī ſua incarnatione indefibilit integrā humanam naturā aſſumpſit.dicēte Damaſceno li-
bro.iii.ca.iii.Indiuiſibiliter & ieuulſibiliter & indiſtāter & immiſcibiliter in duabus naturis vnam
hypoſtaſim confitemur filii dei.Et Leo papa ſermone.x.de natali dicit ſic. Quia etſi vnū manet ab
æternitate,aliud cœpit ex tēpore,tñ in vnitatē cōueniūt vt nec ſeparationē poſſint habere nec finē:
dū ita ſibi inheſerunt vt ſiue ī oīpotētia ſiue ī cōtumelia nec diuina ī Chriſto careāt hūanis:nec hūa
na diuinis.Et ſic hūana natura in Chriſto finē habere nō potuit nec ex ꝑte aīę nec ex ꝑte corporis.q̄
vtiq; vt dicit in ſermone.viii.finiri niſi aut conſumptiōe aut ſeꝑatione non poſſet.Eodē igit̄ miracu
lo quo tunc corpus Chriſti aſſumpſit cū aīa ſibi coniuncta:ipſum conſeruauit a corruptione ipſa
aīa ſeparata:& hoc inſinuāt verba ꝑphetæ.Non dabis ſanctū tuū videre corruptionē.Gloſſa ſecun
dum Auguſt.i.corpus meū a te ſanctificatū:quaſi diceret,ex hoc ꝙ ſanctificatum eſt a te nō ꝑmit-
tes ipſum videre corruptionē.Erat aūt illa ſanctificatio ꝑ hoc ꝙ ex vnione humanę naturę cū diui
Ad dictū Petri apoſtoli. na natura vnxit eū deus pręparticipibus ſuis.& ſcđm hęc concedēda eſt ſcđa rō.Vñ qđ Petrus ar
guit in actibus cap.ii.&.xiii.verificari verbū Dauid ꝑ reſurrectionē Chriſti acceleratā:nō eſt argu
mentū a cā ſed a ſigno tm̄:quia etſi non fuiſſet accelerata,adhuc tñ verificatū fuiſſet verbū Dauid
Ad arg.pri. propter aliam cauſam iam dictam. AD primum in oppoſitum:ꝙ natura non incipit motū quē O

non poteſt terminare:Dico ꝙ verum eſt ſi non eſſet impedita a ſuperiore & primo agente & mo-
uēte:cui⁹ motū poti⁹ ſeqͥ natura ōis q̄ motū naturæ inferioris:& poti⁹ debet iudicari fiēdū ſimplici
ter qđ eſt fiēdū vel non fiēdū ſcđm cām naturalē ſupiorē:q̄ qđ eſt fiēdū vel nō fiēdū ſcđm cām ꝑti-
cularē īferiorē.Et ꝑ hunc modū natura ī Ezechia motū ad mortē eius incepit quē nō īpleuit.Et ſic
quia in ꝓpoſito impeditus fuiſſet motus naturæ in morte Chriſti ex ſenio ꝑ cauſam ſuperiorē,be-
ne potuiſſet natura iſtū motum incepiſſe:quē non potuit terminaſſe ſtante tali impedimento.po-
tuiſſet tamen ſimpliciter & abſolute ipſum terminaſſe quantum erat ex ſe.

SEquiť de pertinētibus ad hominē purū pro ſtatu huius vitæ actiuę.Quoꝝ pri
mum vnicū erat pertinens ad infideles:Vtrū non ſperans vitā futuram debeat Queſtio.xiii.
ſecundū rectā rationem eligere mori ꝓ republica. Alia vero plura erant ꝑtinen
tia ad homines fideles:de quibus ſtatim.CIRca illud primū arguiť ꝙ non,quia Arg. princi.
nullus agens ſecūdū rectam rationem debet eligere illud quo eſt miſer:qa ſecun primum.
dum Auguſtinum ſicut omnes volumus naturaliter eſſe beati:ſic omnes volu
mus non eſſe miſeri:ſed talis moriens ꝓ republica inquantū hmōi eſt miſer.dicente Auguſt.xiii.de
trinitate cap.xiii.vbi loquēs de ſpe vitæ futuræ dicit ſic.Qui ſpe beatus eſt expectat per patiētiam
beatitudinem quā non tenet:qui aūt ſine ſpe tali,ſine vlla tali mercede cruciať quantālibet adhi-
buerit tolerantiā non eſt beatus veraciter ſed miſer fortiter.ergo &c.Item qui ſine tali ſpe eſt nō mi Secundum.
nus debet diligere vitā ſuā naturalē:q̄ ille qui eſt cū tali ſpe debet diligere vitam ſuā ſpūalē:qua.ſ.
viuit ꝑ gratiam & charitatē.quia ſicut iſte in vita ſua ſpirituali habet verum bonū ſibi:ita ille in vi
ta ſua naturali:ſed hñs talem ſpem non debet mortem ei contrariā quę eſt mors peccati,ſecūdum
rectam rationē eligere ꝓ republica:dicente Anſel.libro meditationū.Si peccare deū dehonorare eſt
hoc homo facere non deberet etiā ſi neceſſe eſſet quicquid eſt quod deus non eſt perire.ergo &c.
CONtra.bonum commune ſecundum rectā rōnem debet ꝓ̄ferri priuato:quare cum vita talis ſit In oppoſitū
bonū priuatū:ſalus reipublicæ eſt bonū cōmune.ergo &c.Item ſicut membra ſe habent ī corpore:ſic primum.
ſe habēt in republica diuerſæ perſonæ. ſecūdū Apoſto.primę Corin.xii.ſed membrū ꝓ corpore de Secundum.
p bet vitam ſuā exponere.ergo & quælibet ꝑſona ꝓ republica. Dico ꝙ illud qđ ſecūdū rectā ratiōnē Reſponſio.
debet fieri, apud oīes æqualiter debet fieri:& ab omnibus rectam rationē habētibus ęqualiter de
bet iudicari debere fieri:nec in hoc diuerſificari debent iudicia philoſophorum & catholicoꝝ:nec
aliter debet iudicare ſperans aliam vitam q̄ non ſperās nec econuerſo.Sicut eñ quod verū eſt apđ
quoſdā,verū eſt apud oēs:nec eſt aliqđ verum ſecūdum philoſophiā verā qđ nō ſit verū ſcđm theo
logiam nec econuerſo:ſic eſt de eo qđ rectū eſt aut faciēdū ſecūdū rectā rationē.& ſic in iſta q̄ſtiōe
non debet aliter ſentire bonus theologus q̄ ſentiret verus philoſophus:nec econuerſo.& conſimili-
ter de eo qđ eſt falſum,et contra rectā rationem.Nunc aūt ita eſt ꝙ ſcđm rectam rationem ſperans
vitā aliā iudicare debet ſecundū rectam rationē ꝙ ꝑ̄eligendum eſt mori ꝓ ſalute reipublicę non tñ
quia ſperat poenā mortis ſibi reſtitui & recōpenſari in ꝑ̄mio vitæ futuræ q̄ qa nō eligēs hoc pecca
ret, & deū offenderet quicunq; pro republica vitā ſuā tēporalem nō exponeret.quare & idē debet
iudicare non ſperans vitam futurā:ꝙ.ſ.ſcđm rectam rōnē pro republica eligendū eſt mori.& hoc
quia non eligens hoc peccaret,etſi dei offenſam non timeret propter poenā futuram quia illam nō
crederet.ſecūdū aūt rectā rationē ſemꝑ opera virtutū eligēda ſunt:& opera vitioꝝ ſūt fugiēda etiā
ſi non ſperareť vita alia.Hinc habendo reſpectum ad fugam dixit quidā philoſophus.Si ſcirē deos
ignoſcituros & homines ignoraturos peccare dedignarer.ꝓpter exercitium aūt virtutū dicit Ber.
in epiſtola ad Garinū abbatē.Vera virt⁹ finē neſcit:nunq̄ iuſtus dicit ſatis eſt.ſi ſemꝑ viueret ſem
per quātū in ſe eſt iuſtior eſſe contenderet.& hoc quia virtutes ſūt ſecūdū rectā rationē:ſecūdū quā
homo ſecūdū ꝙ homo viuere debet.Hoc eñ eſt ei ſecūdū naturā ſuā viuere. Vitia vero ſūt cōtra
rectam rationē.Sic ergo dico ꝙ ſecūdū rectam rationem etiā nō ſperās aliā vitam debet eligere mo
ri pro republica.Non addo aūt cum neceſſe eſt:aut pro ſalute reipublicæ,quia qui eligeret mori cū
non eſſet neceſſe eum mori ꝓ ſalute rei publicæ:vt quādo ei aliter de facili poſſet ꝓuideri:ille nō eli
geret ꝓprie mori ꝓ republica:ſed pro temeritate ſua.Similiter qui eligeret mori nō ꝓ ſalute reipu
blicæ.ſ.non ꝓ iuſtitia & innocentia eius defendenda:ſed ꝓ honore & gloria & hmōi reipublicæ cō
tra iuſtitiā cōſeruādis:ille nō diceret eligere mori ꝓ republica ſed poti⁹ ꝓ iactātia & cupiditate.Eſt
eñ talis non vere fortis ſed ſolummodo aſſimilať e[illegible]ales autē appellat,vt videť,ph̄us fortes ſecū-
dū politicā fortitudinē.de quibus dicit ibidē. Videnť ſuſtinere pericula ꝓpter eas quæ ex legib⁹ vi
tuperatiōes & opprobria,& ꝓpter honores.tales aūt Homerus facit fortes,puta Diomedem & He
ctora.Vnde mortem & alia mala poenæ oportet declinare per ſe:dicente Auguſti.xiii.de trini.cap.

vii.vbi loquẽs de bono iuſto, Quis(inquit)ꝑ fortitudinẽ ſit paratus excipere & ęquo ferre animo quicqd aduerſitatis acciderit:mauult tamen vt non accidat & ſi poſſit facit. Intelligo niſi debeat de clinatio ipſoꝶ alicuius turpis nobis cauſa fieri. Turpe autem appellat̃ vitium: quod ſemꝑ declinã- Q
dum eſt.& ideo vt declinet̃ vitium mors declinanda non eſt.potius eñ oportet omnia mala pœnæ pati q̃ malo culpæ cõſentire. Vñ vbi philoſophus i.iiii.Ethico.dixit. Nihil mortuis videbit̃ nec bo nũ nec malũ eſſe:quia vt dicit Cõmentator,mortuus nihil declinat vt malũ nec deſiderat vt bonũ: continuo addit: Non videt̃ aũt fortis ille qui nõ timet queq̃ per mortẽ ſed quę in maximo & opti- mo periculo:ſiue,vt dicit Commentator,ꝑ ſalute patrię,legum,amicoꝶ,& libertatis. In his ergo & ſic factis periculis ĩtimiditas eſt ꝓpria fortis. Vnde & addit philoſophus. Principaliter aũt dicetur fortis qui circa boná mortẽ impauidus,& quęcũq; eam inferunt.talia aũt maxime ſunt quæ circa bellũ.& ĩfra. Fortis aũt inſtupefactibilis vt hõ,timebit igitur talia vt oportet & vt ratio ſuſtinebit boni gratia. Hic eñ eſt finis virtutis. Idẽ lib.ix. Verũ eſt qđ de ſtudioſo dicit̃:& amicoꝶ gratia mul ta agere & pati:& ſi oportet mori. Vbi exponendo ly omnia dicit Cõmentator. Non oĩa agit gra tia amici:puta quæcũq; verecundiam ſiue confuſionem afferunt & ad vtilitatẽ veri honoris nõ tẽ dunt. Pro republica igit̃ ſcđm rectam rationẽ moriendũ eſt:etſi non eſſet ſpes vitę futurę. Qđ pro R
cul dubio ſentit ipſe phus circa felicem felicitate politica:de qua loquẽs in primo Ethico.dicit. Per fectum bonũ & ꝑ ſe ſufficiens dicimus non ſoli viuenti vitam ſolitariã: ſed & parentibus & filiis & vxori & amicis & ciuibus.& conſiſtit bonũ hmõi in imꝑturbabiliter operari ſecundũ virtutem pfe ctam quæ eſt prudentia,opera virtutũ moralium,quæ ſunt fortitudo,temperantia,& iuſtitia.cui melius & beati[9] eſt ĩ breui hora vnum magnũ opus agere ſcđm virtutẽ q̃ diu viuere in operibus paruis. Propter hoc igit̃ mori ꝓ republica nõ ſolũ eſt ſimpliciter melius quia pluribus:ſed etiã me lius eſt ipſi.ſecũdũ ꝙ dicit in.ix.Ethico. Oĩs intellect[9] eligit optimum ſibiipſi.epieices aũt obedit intellectui. Proiicit eñ & pecunias & honores & totaliter circũpugnantia bona:ꝓcurás ſibiipſi bo- num. Paucũ etenim tempus delectari valde,magis eliget q̃ multum quiete:& viuere bene annum q̃ multos annos qualitercunq;:& vnam actionem boná & magnam q̃ multas paruas. Morientibus

Quæſtio de felici ſpeculatiuo.

hoc forte accidit. Eligũt vtiq; magni bonũ ſibiipſis. Si ergo hoc ſẽtit phus de felicitate politica.ſ.ꝙ S
ſecundum rationẽ rectam debet eligere mori pro republica : quia in hoc eligit magis bonũ vt tan git per totum: Quęro quid ſentit de felici felicitate ſpeculatiua:de qua dicit in.x. Talis ẽ melior vi ta q̃ quæ ſecundũ hominẽ.non eñ ſcđm ꝙ homo eſt ſic viuit:ſed ſecũdũ ꝙ diuinũ aliquod in ipſo exiſtit. Si eñ ſentit de ipſo felici ſpeculatiuo ꝙ ſecundũ rectam rationem debet eligere mori pro re publica:q̃ro an hoc ſentit quia eſt ſibiipſi bonũ:an quia ſimpl'r bonũ licet non ſibiipſi. Nõ quia ſi biipſi bonũ,quoniã cum hoc operatur ſcđm fortitudinẽ politicá ad modum politici:ergo hoc nõ eſt ipſi bonum niſi ad modũ quo dictũ eſt politicũ eſſe bonũ.ſ.ꝙ melius & beatius eſt in breui hora vnum opus magnum agere &c. Qđ non eſt verum:quia ita nequaq̃ contingit in aliqua operatiõe ſecundum virtutem politicá tãtũ delectari quãtũcũq; ſit magna:quantũ ſecũdum virtutem ſpecu latiuam:quia illa habet mirabiles delectatiões,vt dicit in libro.x.non ergo eſſet ipſi bonum:q̃a cade ret a maiore & permanentiore delectatione ad minorẽ & breuiorẽ. Aut ergo ſentit phus ꝙ felix feli citate ſpeculatiua non deberet eligere mori ſcđm rectá rationem ꝑ republica quia eſt melius ipſi: aut ſi hoc deberet eligere ſcđm rectá rationem,hoc eſſet quia eſſet melius ſimpliciter:licet non ipſi ſcđm modũ quo illud ponit phus eſſe melius politico. Quicquid de hoc ſentit philoſophus,nõ cre do ipſum recte ſenſiſſe de felici ſpeculatiuo:aut ſentit q̃a ſecundũ rectá rationẽ ſpeculatiuam debe ret illđ eligere quia illud eſt melius ſimpliciter & etiam ipſi.quia etſi nõ ipſi melius eſt quo ad bo ni alicuius acquiſitionem nec omnino nec pro illa hora : eſt tamen melius ipſi quo ad euaſionem mali culpæ.ſecundũ quẽmodum & politicus etiã ſi nullo modo eſſet melius ipſi quo ad boni acq̃ſi tionem:deberet tñ illud eligere qđ eſt melius ſimpliciter:& etiam melius illi quo ad euaſionem ma li culpæ. Dico ergo ꝙ ad hoc vterq; eorum.ſ.tam felix politicus q̃ ſpeculatiuus tenet̃ de iure na- T
turæ:& ꝙ peccaret ſi illud non eligeret & ꝙ turpiter viueret.melius eſt autem bene mori q̃ turpi- ter viuere.& quo ad hoc etiã melius eſt ipſi.quia licet ꝑ talẽ mortẽ non acq̃reret bonum ſibi ſed po tius omnia bona ſua amitteret:ſecũdũ eñ ꝙ dicit̃ de politico in quarto Ethico.felicior in morte tri ſtior eſt.tali eñ maxime viuere dignum:& iſte maxime bonis priuatur ſciens:triſte aũt hoc:& ſic licet bonum ei non cõtingeret:qđ innuit phus ꝑ hoc qđ ſequit̃ ibidem:ſed nihilo minus fortis:forſi tan aũt & magis:qm̃ in bello bonum pro illo eligit:tamen ſecundũ rectam rationem deberet illud eligere:quia ꝑ hoc euaderet turpitudinem vitii:vt eñ dicitur in quarto:fortis autem erat terribi lia hoi exiſtentia ſuſtinere ꝓpter bonũ vel turpe. Non propter bonũ.ſ.acquirendum vel propter non

ſincurrendum turpe:hoc eſt turpitudinē culpę.Et ſic ſcđm rectam rõnem debet nõ ſperans aliā vi
tam,eligere mori ꝓ republica:ſicut & ſperās illā ex charitate: & ſicut iſte ſcđm rectā rationē debe
ret eligere mori pro republica ſecundum prædictum modum etiā ſi ꝑ hmõi mortem nihil merere
tur qđ eſſet recepturus in alia vita.Propter qđ,vt dicit Tullius libro.i.de officiis , p̃clare ſcriptum
eſt a Platone:Non nobis ſolum nati ſumus: ortuſqꝫ noſtri partem patria vendicat partem amici.
Atqꝫ vt placet ſtoicis quę in terris gignunē ad vſum hoim omnia creari:hoies autē hominum cau
ſa eſſe generatos:vt ipſi inter ſe alius alii prodeſſe poſſet.In hoc naturā debemus ducem ſequi,cõ-
munesqꝫ vtilitates in mediū afferre mutatione officioꝝ.Idem in oratione populari ad ſenatum.Sic
ab initio fui animatus:vt non magis me mea cauſa putarē eſſe natum q̃ reipublicæ ꝓcreatū.Nihil
duri vel acerbi mihi erit quo reſpublica curabiē.neqꝫ ei mors miſera eſt quę ob rempublicā capitur:
neqꝫ exercitiū turpe eſt qđ virtute ſuſcipiē:præſertim cum hæ poenę nõnullam habeant in ſe cõſo-
lationem.cum vt dicit lib.primo inuectiuarū.Patria mihi vita mea multo charior eſt.Idem lib.iiii.
Mihi quidē hęc conditio data eſt vt omnes acerbitates omnes dolores cruciatuſqꝫ ꝑferā nõ ſolum
fortiter:ſed etiā libenter dummodo meis laboribus vrbis pariterqꝫ reipublicę dignitas ſaluſqꝫ pa-
rianē æquo animo paratoqꝫ moriar.Non eñ turpis mors forti viro poteſt accidere:neqꝫ miſera ſa-
pienti.Itaqꝫ ſapientes nunq̃ eam inuiti:fortes etiā ſæpe appetierunt.Vnde quia philoſophus ſecun
dum rectā rationem mori eligendum ſentiebat pro republica politico forti & ſapienti contemplati
uo,etiam ſi nihil boni:ſed ſolum amiſſio boni inde eis contingeret ſecūdum modum iam expoſitū:
ideo quādo dixit in.ix.libro vnam bonā actionē magnā q̃ multas paruas morientibus eligendā: eli
gunt vtiqꝫ magnum bonum ſibiipſis:addidit forte,quia etſi illud non contingeret,nihilominus tñ
mori ſic ſcđm rectam rationē eligeret.Et ſecundū hoc concedendæ ſunt duæ vltimę rõnes inductæ
V ad iſtam partem. Q; ſi forte aliquis poneret ꝙ philoſophus non poneret felicem ſpeculatiuum — Obiectio ſtū-
debere eligere mori dicto modo quaſi ſit omnino ſequeſtratus ab humana ſocietate non viuēs qua — dens ad pri-
ſi homo mortalis:ſed quaſi diuinus & immortalis,vt dicit philoſophus in quarto Ethicoꝝ:& ꝙ iõ — mum ioppo-
non tenetur deſcendere a ſua felicitate contemplatiua ad actionem politicam pro republica:& ſic — ſitum.
ponēdo hoc diceret ad primam rationem ꝙ verum eſt ꝙ bonū publicū ꝑferendum eſt priuato:dū
tamen bonum priuatū includaē in publico:aliter non:licet ſimpliciter ſit ꝑferendum quantum eſt
ex parte ſui,non tñ quantū eſt ꝑte illius cuius bonū priuatū non includiē in bono publico.Et ſimi — Ad ſecundū.
liter ſi diceret ad ſecundā:ꝙ vnū membrū exponit ſe mortis periculo ꝓpter conſeruationē toti9:ve-
rū eſt qñ membrū non habet ꝓpriū intellectum nec põt habere ſuū bonū ꝓpriū ſeꝑatū extra bonū
toti9.ſi tñ pars vel membrū haberet ꝓprium intellectū:et bonū qđ ſeparatim poſſet obtinere , qua
X le habet ſpeculatiuus,nequaq̃ eligeret illud.Iſta non poſſunt ſtare:quia etſi philoſophus circa ea q̃ — Reiectio.
ſunt ad finem multa ſcđm rectā rationē ſentiebat & illa quę ſentit fides catholica:circa illa tñ in or
dinādo ipſa ad finem & circa ipſum finem vitæ humanæ in multis errabat:ſicut & alii phi.quia vt
dicit Auguſt.ſibiipſi fabricabant quandā felicitatem ꝑcipiendā in vita ꝑſenti:quæ eſt finis operū
virtutis:& ſic ad aliū finē ordinabant virtutū opera q̃ ordinet fides catholica:quæ ordinat illa ad
beatitudinē ꝑcipiendā in vita futura:& ſic errauit.ſi tñ poſuit(qđ non credo)felicem ſpeculatiuū
ſic ſubtractum fuiſſe a ſocietate humana ꝙ non tenereē in aliquo reipu . hoc eñ eſt contra ius na-
turę,vt dictum eſt,a quo abſolui non potuit niſi poſuiſſet ꝙ in felicitate illa ſpeculatiua poſitus eſ
ſet extra ſtatū peccandi ſicut ſunt beati in gloria:qđ oino erroneū eſt.qa ergo ſemp manet naturali
ter obligatus reipublicæ & eſt in ſtatu merendi & demerendi,teneē ſemp eligere mori ꝓ republica
ſcđm dictum modū.& hoc quia licet bonū ſuū priuatū aliqđ poſitiuū non includiē in illo bono pu-
blico,includiē tñ in illo bonum eius priuatū quaſi negatiuum.ſ.euaſio turpitudinis & mali culpæ
vt dictum eſt:& hoc ſufficit ad propoſitum.Q; ſi in bono publico non ſic includereē bonū ſuū pri
uatum,puto ꝙ nullo modo deberet eligere mori dicto modo ſicut nec teneñē hoc eligere ſancti in
patria:quia non eſſet in hoc debitor reipublicæ ſicut nec ſancti in patria:quia ſicut illi non ſunt ꝑs
ciuitatis eccleſiæ militantis nec de foro eius:ſic nec iſte eēt pars ſocietatis humanæ:ſcđm ꝙ hoc vi
deē ſentire philoſophus i nono metaphyſicæ.vbi dicit ꝙ vir eremita neqꝫ eſt bonus neqꝫ malus.vbi
dicit Commentator:quia nõ eſt pars ciuitatis.Vir autem eremita ſcđm philoſophū erat felix felici
Y tate ſpeculatiua. Similiter qđ diciē ad ſecūdum ꝙ membrum habēs ꝓprium itellectum & ꝓpriū — Reiectio ſolu.
bonum ſeparatum non deberet eligere mori dicto modo niſi bonum ſuum includereē in bono com — ad ſecūdum.
muni:non valet. quia licet ſingula membra haberent ſingulos intellectus in iudicio ſcđm rectā ra-
tionem de eligendo illū actū,deberent plures intellectus illorum eſſe vnus.etenī licet,vt dictum eſt,
bonum illius priuatum poſitiuū non includaē in illo bono publico,includitur tñ in illo bonum ei9

quaſi negatiuũ.& qđ amplius eſt:licet bonũ eius priuatũ poſitiuũ non includať in illo bono publi
co:tñ intãtũ dependet ab illo,ꝙ niſi eligeret mori dicto modo,ꝑ vitiũ & turpe qđ incurreret amit-
teret ſuũ bonũ priuatũ:quia non poteſt ſtare bonum virtutis aut felicitatis cuiuſcunqȝ cum vitio.

Alia rñſio. Si vero dicať ſecundum iam dicta ꝙ iſte ſpeculatiu⁹ non ẽ pars ciuitatis & ita non membrum:pro- Z
pter qđ nullo modo teneť ſe exponere morti pro republica : & ſic nec peccaret non eligẽdo illud:

Reiectio. Dico ꝙ puto ſi ita eſſet ꝙ nullo modo eſſet pars ciuitatis:quia moriendo amitteret oĩa bona ſua
& nihil boni acquireret nihilqȝ mali effugeret: ꝙ nullo modo illđ eligere deberet:ſicut nec aliquis
homo viuens ſiue iuſtus ſiue peccator deberet eligere aliquod pctm̃ cõmittere aut ſe ꝑpetuo dãna-
ri vt omnes alii perpetuo ſaluarenť:ſicut tetigit ſecundũ argumetũ ad partem cõtrariam. Sed nõ
eſt ita. Vir eñ eremita quantũcũqȝ ſit abſtractus ab humana ſocietate,ſemp tamen in aliquo illius
ſolatio indiget:& ideo manet ei naturaliter obligatus ſemper. Vnde etſi non ſit pars eius quo ad
exercitium multoꝝ actuũ qui pertinent ad vitam politicam circa regimẽ domus & familiæ & cir-
ca amicos & hmõi:eſt tñ ſemp manẽs pars eius quo ad exercitium actus neceſſarii ad ſalutem rei-
publicæ conſeruandæ. Vnde ſi reſpublica indigeret ꝙ vir eremita philoſophus ſpeculatiuus &
tractus a cõmuni vita eſſet rector regni prouinciæ aut ciuitatis,ipſe dimiſſa ſua ſpeculatione debe
ret deſcendere ad actionẽ & fieri rector ciuitatis & reipublicæ,ſicut hactenus ſiebant pħi vt amplí

Ad primum principale. us declarabiť inferi⁹ in quæſtione antepenultima. AD illud qđ arguiť primo in contrariũ: ꝙ ne- A
mo debet eligere mori pro republica ſecundũ rectam rationem:quia hoc eligendo eſſet miſer vt di-
cit Auguſtinus:Dico ſcđm ꝑdicta ꝙ reuera miſer eſſet ſimpliciter in hoc ꝙ omnia bona ſua & na-
turalia & acquiſita qualiacũqȝ eſſent amitteret:& ſecundũ intentionẽ Auguſti.ad pœnas æternas
deſcenderet.eſſet tñ miſerior non eligendo illud:quia culpam incurreret:& maior eſt miſeria cul-
pæ q̃ cuiuſcũqȝ pœnę ſiue damni ſiue ſenſus.Secundũ rectam aũt rationem potius eligendũ eſt id
quo quis minus miſer eſt q̃ quo quis eſt magis miſer: & hoc ſub conditione ſi alterum oporteret in

Ad ſecundũ. currere:vt contingit in propoſito,licet neutrum illorum eſſet ſimpliciter eligendum. AD ſecun- B
dum ꝙ exiſtens ſine tali ſpe non debet eligere mortẽ ſuã naturalem,ſicut nec exiſtẽs in gratia mor-
tem ſpiritualem:Dico ſecũdum ꝑdicta ꝙ non eſt ſimile:quia iſte morte ſpirituali amitteret oẽ bo-
num ſuum & incurreret omne malũ.ſ.culpæ & pœnæ cui ſe obligaret : non ſic aũt ille qui morte
ſua naturali ſaltem effugeret malum culpæ qđ incurreret non eligẽdo mori.& ideo iſte deberet eli
gere mori morte naturæ:nullo tamen modo iſte deberet eligere mori morte ſpirituali,vt patet ex
dictis.

SEquuntur quæſita pertinentia ad homines fideles ꝑ ſtatu huius vitæ.vbi quæ-

Quaſt. xiiii. rebatur vnicũ pertinens ad habitũ virtutis: Vtrũ.ſ.prudentia poſſit generari ſi
ne generatione virtutis moralis.Et plura alia pertinentia ad exercitium actus.

Arg.princi. CIRca illud vnicũ arguiť ꝙ prudẽtia poſſit generari ſine virtute morali:quia
dictante recta ratione aliquid faciendũ:voluntas poteſt non eligere illud cũ ef-
fectu:& qua ratione hoc poteſt fieri ſemel ex parte intellectus,& ſimiliter ex pte
voluntatis:eadem ratione & pluries.ſed hoc faciendo generatur prudentia in ratione ſine genera-
tione virtutis moralis in voluntate:quia in ratione conſeruatur generatiuum virtutis: in volun-

In oppoſitũ. tate vero generatiuum vitii.ergo &c. CONtra.ſi ſic eſſet,tunc virtutes non eſſent cõnexę cũ pru
dentia:quod eſt contra pħm.vii.Ethicoꝝ.Sequereť etiã ꝙ eſſent cõtraria in eodẽ:ſcilicet vitiũ i vo

Secũda pars. luntate:qđ non remouetur vno actu:& prudentia generata ſine morali virtute. Dico ꝙ duplex ẽ

Tertia pars. prudentia in hominis intellectu practico. Vna naturalis:quæ eſt origo alterius & principiũ acqren C

Reſponſio. di illam. Alia vero acquiſita. Prudentia illa naturalis eſt naturale iudicatorium circa operabilia in i
tellectu practico:ſicut eſt naturale iudicatorium circa ſpeculabilia in intellectu ſpeculatiuo,quod
eſt quædam ſpeculatiua naturalis.de qua dicit Auguſtinus.x.de trinitate in principio. Niſi breui
ter impreſſam in animo cuiuſqȝ doctrinæ haberemus notionem, nullo ad eam diſcendam ſtudio
flagraremus:quia rem oĩno incognitam amare nullus poteſt omnino.& philoſophus dicit.ix.me
taphyſicę. Neceſſe eſt vt addiſcens habeat aliquid de cognitione: quia nõ moueť aliquid ad aliđ ni
ſi habeat aliquid in ſe de eo ad quod mouetur. Vbi dicit Commentator.i.omne quod generatur &
fit aliquid,impoſſibile eſt hoc fieri niſi habeat aliquid naturaliter ex eo quod habebit in poſtremo.
verbi gratia:quoniam citharizando cithazœdi ſimus:& impoſſibile eſt vt citharizet aliquis niſi ha
beat aliquid de arte citharizandi. Et ideo aſinus non addiſcit citharizare:nec homo qui non eſt na-
tus citharizare. De prudentia aũt naturali circa opabilia,dicit Hieronymus i epľa ad Demetriadẽ.
Bonũ gñaliter cũctis iſtitutũ eſt. Eſt eñ in animis nřis naturalis qđã,vt ita dixerim,ſcitas:q̃ velut

ſu arce animi pſidēs exercet boni maliq́ȝ iudiciū:& vt honeſtis rectiſq́ȝ actibus fauet,ita ſiniſtra quę
ꝙ opera condemnat.Et ſicut ſe habet in hoc ex parte intellectus ꝙ in ipſo ſunt quædam ſeminaria
ſcientiarum:ſic ſe habet ex parte voluntatis ꝙ in ipſa ſunt quędam ſeminaria moraliū virtutū:qa
vt iam dictū eſt,aliter impoſſibile eſſet vt ad ipſas acquirendas moueret̃.Dicta aūt prudētia natu-
rali intellectus practicus ab initio primitiuo operis determinat ea quæ ſunt ad finē:ſicut volūtas
dictis principiis ſeminalibus virtutum moraliū determinat & pręſtituit ipſum finē.Cūq́ȝ aūt volū
tas ab initio pſtituerit finē:& intellectus practicus id q̄d eſt ad finē:& hoc ante operis ichoationem:
tunc voluntas incipiendo opari incipit velle id q̄d eſt ad finē: & operando illud tendere in finē.Sic
aūt operante voluntate incipit gñari virtus moralis in volūtate:& incipit intellectus practicus ex
opere voluntatis experiri in ſingularibus operabilia:qualiter poſſint & debeant opari & dirigi in fi
nem: & ſtatim incipit gñari prudētia practica in intellectu:& tunc intellectus p id quod naturali-
ter ſibi eſt inſitum ſimul,& p id q̄d ſibi ex primo actu eſt acqſitū,pſtituit ad operandū ad finē:& vo
luntas illud eligit & opat̃ vt pri⁹:& auget̃ virtus moralis in volūtate & prudentia in intellectu :&
D ſic deinceps vſq́ȝ ad perfectionem habituū.Et ideo dico ꝙ mixtim generat̃ virtus moralis cū pru-
dentia practica,q̄ vere practica eſt dicenda : ita ꝙ vna earū nullo modo ſine altera generari pōt:&
ſecundū rationē eiuſdē menſura:vt quantū quiſq́ȝ acquirit de virtute morali,tantū acquirit & de
prudentia.& p hoc neceſſe eſt omnes virtutes in prudētia eſſe cōnexas:ſecūdū ꝙ hoc alias in q̄ſtio
ne quadā de virtutū connexione latius declarauimus,quinto Quolibet quæſtione.xvi.&.xvii.& ſe
E cundū hoc bene procedit prima pars rationis ad ſecundā partē q̄ſtionis. AD rōnē in contrariū ꝙ Ad arg.prin.
qua ratione ſemel recta ratione iudicante aliqd agendū volūtas pōt illud non eligere,eadē rōne &
pluries:Dico ꝙ falſum eſt:quia cū primo eligit cōtra rectā rōnem,inficit̃ vitio:a qua infectione vo
luntatis ſtatim incipit obſcurari ratio & obliquari a ſua rectitudine:& ſic incipit deficere a rectitu
dine iudicii gradatim & interſcalatim quouſq́ȝ voluntate in vitio obſtinata ratio ſit excęcata.Et vi
dent̃ talia bona ſimpliciter ad qualia voluntas eſt infecta:& iudicat oppoſita principiorū in morali-
bus eſſe eligenda.dicēte Grego.nono moral.ſuper illud Iob.Vir vanus in ſuperbiā erigit̃.A leuib⁹
(inquit)malis incipiens cū ad grauiora puenit̃:vanitas mentē obnubilat:iniqtas cæcat.quia vt di
F cit libro.xi.moraliū,iuxta menſurā vniuſcuiuſq́ȝ pcti, intelligētiæ cæcitas generat̃. Q₃ aſſumitur Ad ſecūdam
in ſecūda parte rōnis in contrarium:ꝙ niſi ſimul generarent̃ virtus moralis & prudentia,eſſent ſi- partem arg.i
mul cōtraria virtus & vitiū in eodē:Dico ꝙ reuera ſimul generant̃:ſed hoc poteſt intelligi duplici oppoſi.
ter.Vno modo ſic ꝙ in primo actu quo intellectus experit̃ operanda generet̃ prudētia quo ad ſub-
ſtantiam:licet ſub ratione incompletiſſima:& in primo actu voluntatis ſimiliter moralis virt⁹ ſub
ratione diſpoſitionis incompletiſſimæ.Alio modo ſic ꝙ nihil virtutis q̄d natum eſt fieri diſpoſitio
vel habitus generat̃ in primis actibus:ſed ſolummodo diſpoſitio aliqua,q̄ tñ non eſt nata fieri habi
tus,quæ eſt difficultatis ad bonū amotio,quæ eſt annexa habitui vitioſo.Quæ cum ſufficiēter fue
rit amota & ſubiectum p hoc factū eſt q̄ſi materia:quæ ē neceſſitas ad vitii corruptionem & virtu-
tis generationē:tunc primo generant̃ ſimul prudētia & virtus moralis.Sed ſi ita eſt, vt dicit̃ in iſto
ſecundo modo, vera actio p ſe terminaretur non ad aliquid poſitiuum ſed ſolū ad priuatiuum:q̄d
eſt cōtra naturā rei.quia ſemp agēs & patiēs etſi ſint in principio contraria,in fine tñ ſunt ſimilia:&
ideo quantum amouetur de cōtrario,& terminat̃ actio ad aliqd priuatiuū:tātū neceſſe eſt vt gñet̃
de ſimili:& terminat̃ ad aliqd poſitiuum:ꝙ etſi illud non ſit forma principaliter generāda,eſt tñ ali
qua diſpoſitio poſitiua manens cum illa:vt eſt caliditas qñ gñat̃ de aqua ignis: ita ꝙ i tali trāſmu
tatione terminat̃ actio p ſe ad poſitiuum:per accidens aūt ad priuatiuum.& ſicut hoc contingit ī
naturalibus:ſic & in voluntariis.Sed in gñatione habituū non eſt dare aliquid poſitiuum genera-
ri per q̄d cum amotione contrarii ſubiectū fiat quaſi materia q̄ eſt neceſſitas ad habitum,niſi ipam
diſpoſitionem quæ nata eſt fieri habitus.ergo &c.Q̄d plane patet p hoc: ꝙ in hominibus in ſtatu
innocentiæ habitus fuiſſent generati conſimiliter ſecundum modos agendi intellectus & volunta-
tis licet ibi expeditius:& tñ ibi non fuiſſet oīno aliqua difficultas ex vitio amouenda.Dico ergo ꝙ
ſecūdū ꝙ alias determinaui,in primo actu generationis habitus generat̃ id q̄d natum eſt fieri habi Quolibet.v.
G tus cōpletus per augmentū ex cunctis actibus ſequentibus. Et q̄d aſſumitur:ꝙ vitiū non remoue q.xvi.
tur vno actu:verum eſt.attamen remittit̃ ſecūdū modū eius:& id quod natum eſt fieri habitus ge- Ad tertiā prē
nerat̃ & augmentat̃.Et q̄d ex hoc concluditur: ꝙ tunc contraria ſimul ſunt in eodem:Dico ꝙ hoc
eſt neceſſarium in oī generatione & corruptione formarum recipiētiū magis & minus:citra tamē
ipſorum excellentias in quibus ſeſe non compatiuntur:vt dictum eſt ſupra.citra enim ſuas excellē
tias omnia talia ſeſe bene compatiuntur.

SEquunt̃ pertinentia ad exercitiũ actus hominis in vita iſta. Et erãt quædã ptinẽ
tia ad actus abſolute: alia vero ptinentia ad act⁹ in quadã cõparatione. Circa pri
Quæſtio.xv. mum erat vnicũ ptinens ad actũ epõrũ: Vtrũ epiſcopus poſſit ſubditis ſuis ꝑ ex
ceſſibus & criminib⁹ infligere pœnã pecuniariã cõuertendã in vſum ꝓpriũ vel
Quæſtio.xvi. pauperũ vel eccleſiæ ſuæ. Alterũ vero erat ptinẽs ad actũ doctoꝝ. Vtrũ ſcholaſti
ce docens falſum ex ſiniſtra affectione mot⁹ peccet mortaliter. Duo aũt alia erãt
Quæſt.xvii. ptinentia ad religioſos: quoꝝ primum erat: vtrũ monachus regulæ ſancti Benedicti ſcholaris pe-
tens p literas ab aliquo officialiũ monaſterii ſui pecuniã ex idigẽtia ad opus ſtudii ſui, peccet mor
Quæſt.xviii. taliter: & ſimiliter ille qui eã illi mittit. Scdm erat: vtrũ ille ad cuius man⁹ tales literæ veniũt, ſi eas
aperiat & legat abbatiq; ſuo eas oſtendat peccet mortaliter. Alia aũt erant plura ptinẽtia ad q̃ſcũ-
Quæſt.xix. q; pſonas, indifferẽter ſcilicet. Tria aũt erãt: quoꝝ Primũ erat, Vtrũ excõmunicat⁹ ſit ille qui legit
Quæſt.xx. aliquid de libro interdicto ſub pœna excõmunicationis latę ſententię. Scdm, Vtrũ debẽs facere ali
Quæſt.xxi. quid ex vna cauſa, liberet ſe a debito, faciendo illud ex alia cauſa. Tertiũ: vtrum liceat alicui dare ec
cleſiæ cuiq̃ certam ſummã pecuniæ ad emendum terras ad opus illius eccleſiæ vt det̃ ei certa ſum
Arg. princi. ma pecuniæ ad vitã ſuam. CIRca primũ arguit̃ q̃ epũs ꝑ exceſſibus ſubditorũ non poſſit exigere
primum. pecuniã. quia Michęę. iii. reprehendunt̃ iudices qui in muneribus iudicabant: & idem prima. q. i. Iu-
dices. ſed corrigere exceſſus eſt actus iudicialis. extra de offi. ordini. Dilect⁹. ergo non eſt exercẽdus
Secundum. in muneribus. quare &c. Item extra de Simo. Nemo. & prima. q. prima: Qui ſtudet. dicit̃ q̃ Giezi ꝑ
gratia corporalis ſanitatis vendita lepram incurrit. ergo multo fortius qui pecuniã accipiẽdo ven-
In oppoſitũ. dit ſanitatẽ ſpiritualẽ habẽdam ꝑ correctionẽ, lepram peccati incurrit. ergo &c. CONtra dicit̃ in de
cre. extra de pœnis. Licet. q̃ epiſcopus in eo caſu i quo diſpẽſare poteſt, in illo etiã põt pœnã corpo
ralem vel ſpiritualem in pecuniariam cõmutare. ergo multo fortius in aliis caſibus qui diſpẽſatio
Reſponſio. ne non indigent. DIco q̃ pœna q̃ pro exceſſibus exigit̃, cum ſit in ſatiſfactionẽ & emẽdã delicti iã H
perpetrati & in cautelã cõtra delictũ ꝑpetrandũ, illa debet infligi q̃ efficaci⁹ valet ad hęc duo. Vlte-
rius quia pœnę exigunt̃ potiſſimũ vt timore arceat̃ voluntas ne iterato peccet: idcirco dico q̃ pœ-
næ potius debent exigi q̃ magis timent̃ ſecũdũ ſtatus & cõditiones hoim. Et quia pœnę pecunia-
riæ quandoq; magis timent̃: idcirco dico q̃ quando hoc percipit epiſcopus poti⁹ debet exigere pœ
nam pecuniariã q̃ aliã. Quę qa non per ſe & pricipaliter ordinat̃ ad emẽdã & ſatiſfactionẽ ſicut pœ
na corporalis aut ſpiritualis: quia exceſſus cõmittunt̃ ab intra & corpore & ſpiritu pricipaliter: id
circo dico q̃ pœna pecunialis non eſt ꝑ ſe & primo exigẽda nec principaliter: ſed in caſu ꝑdicto. &
ideo vt dicit ratio vltima, exigentia pœnę pecuniarię non eſt ꝑ ſe exactio pœnę ſed poti⁹ pœnę com
Ad ſecũdam mutatio in pœnã. Q; vero vlterius addit̃ in q̃ſtione: an exigere poſſit eã ad cõuertendũ in ꝓprios I
partem. q. vſus aut pauperũ aut eccleſiæ ſuę: Dico q̃ non niſi ad cõuertendũ in vſus pauperũ. Sed eccleſia ſua
cui habet prouidere, inter pauperes cõnumeranda eſt. Et quia ipſemet debet eſſe vnus ex pauperib⁹,
viuens de bonis pauperũ ſibi accipiẽdo neceſſaria, reſidua aliis paupibus diſpẽſando, vt dicit Proſp
de vita contemplatiua: & alias latius expoſuimus: idcirco etiã dico q̃ ꝑ emenda & ſatiſfactione ex-
ceſſuum poteſt accipere emendam pecuniariam vel ad vſus pauperum vel eccleſiæ vel proprios: ſic
tamen q̃ quando conuertit eã in vſus proprios, bona eccleſiæ quæ alias eſſet recepturus conuertat
in vſus aliorum pauperũ: non aut in faſtum & delitias ꝓprias. ne de ipſis poſſit dici illud Bernardi
ad Henricũ Senoneñ. archiepiſcopũ. Dicite põtifices: in freno quid facit aurum? noſtrum eſt quod
effunditis: nobis crudeliter ſubtrahit̃ q̃d inaniter expenditis: noſtris neceſſitatibus ſubtrahit̃ quod
Ad pri. prin. accedit vanitatibus veſtris. & ſecundum hoc concedenda eſt vltima ratio. AD primã in oppoſitũ K
q̃ corrigere eſt effectus iudicialis qui non debet exerceri in muneribus: Dico q̃ correctio tria reſpi
cit. Primo correctionem quã habet facere corrigens in correctum: ſecundo vitæ mutationem i me
lius ex illa conſequẽdã in correcto: tertio commiſſorum pro quibus corrigitur emendam ſiue ſatiſ
factionem faciendã a correcto. Quorũ primum q̃d pertinet ad prælatum corripiẽtem, & tertium
quod pertinet ad ſubditum correctum, ſunt propter ſecundum quod pertinet ad deum. Sed pri-
mum vt per illud diſponatur ad recipiendum in ſe ſecundum: tertium vero vt in illo cõſeruet̃. Et
ſunt tres partes eſſentiales correctionis iudicialis: ſicut ſunt tres ptes eſſentiales pœnitentiæ: & quo
ad nullam harum trium partium debet fieri correctio iudicialis in munerib⁹: ſicut nec adminiſtra
Nota. tio ſacramentalis pœnitentiæ quo ad aliquam ſuarum partium. Eſt igitur aduertendũ: q̃ ſicut in fo
ro ſiue iudicio conſcientiæ differunt hæc tria. ſ. miniſtrare ſacramẽtum pœnitentiæ in muneribus
accipiendis: & miniſtrare ipſum ꝑ muneribus accipiendis: & ꝑ ſacramẽti miniſtratiõe accipe mu-
nus: ſic in foro ſiue iudicio eccleſiæ differũt hæc tria. ſ. iudicare in munerib⁹ accipiẽdis aut acceptis:

et iudicare pro muneribus: & p ipſo iudicio munera accipere. Iudicare aũt in muneribus dicit ille qui pecuniale ſatiſfactionẽ iniũgit: nõ pp̃ter vtilitatẽ correcti: ſed pp̃ter cõmodũ pp̃riũ: Et ſic nõ p diſpenſationẽ & cõmutationẽ pœnę in pœnã: ſed p quãdã exactionẽ pœnę muneris. & hoc nõ ad ſatiſfaciẽdũ eccleſię & deo: ſed ſuo prauo deſiderio. Qđ nõ licet oĩno: quia hoc nõ eſt iniũgere ſatiſfactionẽ: ſed ipſam oĩno omittere: & loco eius qđ in emenda ſatiſfaciendum eſſet deo, ſatiſfacere ſuo prauo deſiderio. Sicut ſi adminiſtrãs ſacramẽtũ pœnitẽtię, nõ intẽderet principaliter iniũgere aliquid ad ſatiſfaciẽdũ deo: ſed iniũgeret ſibi dari pecuniã ad ſatiſfaciẽdũ ſuo prauo deſiderio. Vterq; eñ iſtoꝶ iudicat in muneribus: qa tertiã ptẽ iudicialis officii p muneribus accipiẽdis omittit: & p eiſdẽ alias duas ptes exercet ſi ab initio muneris talis acceptionẽ intẽdit. Oĩs eñ iudicãs ĩ muneribus pp̃ter omiſſionẽ ſatiſfactionis deo & eccleſię quã deberet iniũgere, iudicat p munerib⁹ quo ad

M alias duas ptes: qs pp̃ter munera ſatagit exercere. Proprie aũt iudicare p munerib⁹: qđ tñ nõ eſt iudicare in muneribus, eſt iudiciũ integrũ exercere ſcđm tres eius ptes: nõ pp̃ter aliud q̃ pp̃ter muneris mercedẽ, vel principaliter ppt illud: qđ ſilr nulli licet. Pro iudicio aũt munus accipere cõtingit duplr. Vno mõ rõne ipſius iudicii, vt. ſ. mun⁹ ponat̃ merces pp̃ter quã exercet̃ iudiciũ vel principaliter vel ſecũdario. hoc nullo mõ licet: quia illud ſub ptio tẽporali nõ cadit: et ideo in oĩbus p̃dictis caſib⁹ puto cõmitti ſimoniã: ſicut nec licet pp̃ter ſimoniã exercere qđcũq; aliud opus diuinũ circa populũ. Vnde ſup dictũ verbũ Michee dicit Hieronymus. Si qs de principibus videbat̃ iudicare qđ erat rectũ, vẽdebat magis ſentẽtiã, & ĩ muneribus iudicabat. Sacerdotes quoq; nõ docebãt populũ niſi accepto ptio. Et cũ dicit: Gratis accepiſtis, gratis date: illi dei reſpõſo pecuniã p̃ferẽtes

N gratiam dñi auara mercede vẽdebãt. Alio aũt mõ cõtingit accipere p iudicio rõne laboris in iudicando: qđ põt fieri dupliciter. Vno mõ ſic q̧ iudicãs eſſet laboraturus iudicãdo: etſi non eſſet mercedẽ muneris cõſequutus. hoc bene licet. Alio mõ q̧ alias nõ eſſet laboratur⁹. qđ etiã cõtigit duplr. Vno mõ aggrediẽdo laborem volũtarie ex muneris deſiderio: qđ conuenit mercẽnario. & puto ſi talis nõ indiget q̧ nõ licet ei etiã velle laborare pp̃ter munus tẽporale: etiã ſi principalius intẽdat munus æternũ. Si vero ſit indigẽs & alteri officio obligatus qđ pp̃ter iſtud poſtponi neceſſe eſt: puto q̧ nõ licet: ſicut nõ licet religioſis ex deſiderio mercedis tpalis volũtarie, & abſq; coactione hoĩs vl̃ cõſciẽtię dimittere opa cõtẽplatiuę & exercere opa actiuę: q̃ icũbũt plãtis eccleſię: vt patebit aliqualiter in q̃ſtione penultima. Si vero ſit indigẽs & nõ obligatus alteri officio: puto q̧ licet ſi ei permittat̃, vt pauperi ſacerdoti p labore ſuo in celebrãdo miſſam recipere denariũ: & ex deſiderio recipiẽdi illũ, aggredi laborẽ. Si aũt alias nõ laboraturus aggredit̃ laborẽ coactus, puta qñ aliquis aſſumitur in plãtũ eccleſię, vel qñ cogit̃ aggredi ipm ex cõſciẽtia: puto q̧ coacto primo mõ licet accipere in dicto caſu: quia ius habet petẽdi: & deberet petere ſi timeret in nõ petẽdo ius ſuũ periclitari. Coacto aũt ſecũdo mõ ſiliter licet accipere in eodem caſu: qa ius habet ex obligatione naturali ad

O illud dãdũ eorũ qbus ſeruit: licet nõ ex obligatione ciuili. Propter qđ nõ habet ius petẽdi. Dico ergo q̧ plãtus exigens emẽdã pecuniariã, ſi eã exigat iudicando in muneribus ſcđm expoſitũ modũ nullo mõ licet ei. tñ ei bene licet cõmutãdo pœnã in pœnã. Hoc eñ faciẽdo nec iudicat ĩ muneribus, nec p muneribus, nec etiã p iudicio munus accipit: ſi nõ in pp̃rios vſus cõuertere intẽdit. q̧ ſi ſic: tũc p iudicio accipit munus: & ĩ illo caſu hoc ei licet facere vl̃ nõ facere ſcđm modũ diſtinctionũ ĩ iſto mẽbro iã expoſitarũ. Pro iudicio eñ rõne ipſi⁹ iudicii nõ licet accipe: ſed rõne laboris: maxime ſi alias eſſet laboratur⁹, & coactus rõne platurę talẽ aggrediat̃ laborẽ, & ſit indigẽs, bene licet ei. Ad cõuertẽdũ aũt in pp̃rios vſus p̃terneceſſarios, & ad faſtũ, nullo mõ licet: nõ aũt pp̃ter ipam pecunię ſcđm talẽ modũ acceptionẽ: quã puto ſimpliciter licere, etiã ſi nõ ſit ĩdigẽs: ſed pp̃ter abuſionẽ.

P Et ſcđm hoc dico q̧ p exceſſibus licet epo pecuniã accipere. AD ſecũdũ de Giezi patet p idẽ illius eñ itẽtio pricipalis fuit acceptio muneris p recepta ſanitate: ac ſi dñs ei⁹ Heliſęus intẽdiſſet recepiſſe donũ muneris p collata ſanitate. q̃re qa nõ recepit Heliſęus, ille recupare vicẽ dñi voluit. Qđ expſſe vident̃ ſonare verba ſup hoc facto ſcripta: qñ dixit Giezi ad Naamã: Dñs me⁹ miſit me ad te &c. Vñ ſi ſcđm hũc modũ p ipo iudicio rõne iudicii eps pecuniã acciperet, reuera lepra peccati infectus eſſet: nec liceret ei. qđ tñ ſcđm aliã viã & modũ bene licet ei vt dictum eſt. Ad ſcđm princi.

Q CIrca Secũdũ arguit̃: q̧ ſcholaſtice docẽs &c. peccet mortaliter: qa eſt aliis cauſa errãdi. oportet eñ diſcipulũ credere dictis magiſtri. CONtra. talis forte docet talia ex cõſciẽtia credẽs ipſa eſſe vera: & ſic peccaret docẽdo cõtrariũ. ergo &c. DIco q̧ ſcholaſtice docẽs falſa, ſi docet illa mala affectione motus ſiue ex paſſione p illa hora ſiue ex habitu vitioſo odii vel inuidię cõtra alios: in quorũ grauamẽ docet falſa, aut fauoris inordinati p aliqbus qbus eſt cõiũctus: ſi ſint ta- Queſt. xvi. Arg. prin. In oppoſitũ Reſponſio.

lia falſa que ptinēt ad fidē & mores,nō ſolū peccat mortaliter ꝓpter motū odii vel inuidię:ſed etiā ꝓpter actū docēdi falſa.Si vero nō ſunt talia ꝙ ptineāt ad fidem aut mores: licet peccaret mortaliter ex motu illo:aut etiā ex mala volūtate quā habet in docēdo talia:nō tñ oporteret ꝙ ex actu docēdi peccaret mortaliter: ſed forte venialiter: eo ꝙ nullū piculū eēt ſentire hoc plus ꝗ cōtrariū ei⁹.

Ad arg.pri. AD primū:ꝙ talis mortaliter peccat:qa eſt alius cauſa errādi:Dico ꝙ verū eſt ſi ſit error periculoſus : qualis eſt ille q eſt circa ea ꝗ ſunt fidei aut morū.Si aūt nō ſit circa talia,bene pōt peccare tñ venialiter quātū eſt ex ipſo actu docēdi vt dictū eſt.Et dico ꝙ tali modo peccat quātū eſt ex ſe & doctrina ſua:quia venenū ꝓpinauit,et ſi nō ſit q bibat:eo ꝙ forte nō eſt q i docēdo illi credat.Qd aūt R

Ad ꝓbationem. aſſumiť in argumēto,ꝙ oportet diſcipulū credere dictis magiſtri:Dico ꝙ verū eſt in eis ꝗ prius nō nouit,& ꝗ ipſi ſunt alias dubia: & hoc in audiēdo magiſtrū. poſtmodū tñ diſcipulus ordinati⁹ debet penes ſe examinare dicta magiſtri anteꝗ eis firmiter adhęreat.dicēte Boetio in fine libri ſecūdi de diſciplina ſchol'.Miſerrimi eſt ingenii ſemp inuētis vti & nūꝗ īueniēdis.Stultius eſt magiſtrat⁹ orationibus oīno cōfidere:ſed primo eſt credēdū donec videať qd ſentiat:poſtea fingēdū eſt eūdē ī docēdo erraſſe:vt forte repire queat qd cōmiſſę obuiet ſedulitati. S

Ad arg.in oppoſitū. ADargumētū i oppoſitū ꝙ forte talia docet ex cōſciētia:Dico ꝙ ꝗuis doceat ea ex cōſciētia:qa tñ illa cōſciētia ē erronea:cui⁹ ipſe eſt cauſa,habitū vitioſum odii vel fauoris ſibi adgenerādo,vel motū quo rō obſcurať nō repellēdo ſicut ſupponit ꝗſtio:ideo in hoc ipſe nō excuſať oīno.Vñ talis q docet falſa ex tali cōſciētia erronea quā ſibi formauit credēdo illa eſſe vera,ſtante tali cōſciētia pplexus eſt:quia peccat docendo ſcđm conſciētiam falſa,& etiam peccaret docēdo cōtra conſciētiā contraria vera. T

Queſt.xvii. Arg.prin. CIrca Tertiū arguiť: ꝙ monachus ſcholaris nō poſſit petere pecuniā p literas ab aliquo officiali monaſterii ſui:nec ille mittere ſine peccato:quia ſcribiť in regula beati Benedicti:ꝙ nulli liceat literas vel aliqua munuſcula a quoꝗ recipe ſine licētia abbatis.Idē habeť.xii.quæſtione.i. Non dicatis.

In oppoſitū. COntra eſt cōſuetudo.

Reſponſio. Dico ꝙ ſi officialis ille tā amplā habet adminiſtrationē ſibi cōmiſſam ab abbate vel ſpecialiter vel generaliter quo ad oēs hmōi officiū exercētes:vel de cōſuetudie ex cōſciētia abbatū cōſeruata ꝙ poſſit eleemoſynas facere de bonis ptinētib⁹ ad ſuū officiū:& hoc nouit ille ſcholaris:Dico ꝙ ille officialis ſine peccato pōt illi pecuniā ad vſus neceſſarios ſui ſtudii mittere:qa potius teneť de adminiſtratione ſibi cōmiſſa ſubuenire fratri ſuo monacho ꝗ extraneo.Et ſiliter ille ſcholaris pōt eā ſine peccato petere p literas. V

Ad pricip. Qꝗ eñ i regula ſit ordinatū ꝙ nullus lr̄as cuiꝗ mitteret ſine licētia abbatis, in hoc tñ ꝙ eū ad ſcholas mittit cōcedit ei licētiā exercēdi illa ꝗ reqrit ſtatus ſcholaſticus:quoꝝ vnū eſt, vt puto,lr̄as mittere p idigētiis ſuis implēdis.Si vero officialis ille nō habet aliquo dictoꝝ modorū tā amplā adminiſtrationē ſibi cōmiſſam ꝙ poſſit eleemoſynas facere aut donaria de bonis ptinētibus ad officiū ſuū, tūc peccat in mittēdo pecuniā:et ſiliter ille ſcholaris in petēdo eā ſi illud nouit,ꝙ nō licet ab aliquo petere qđ nō licet illū dare.Si vero de tali poteſtate illi⁹ officialis dubitat,pōt ſine peccato ei ſcribere ꝙ ſibi mittat pecuniā ſub cōditione tñ ſi poteſtatē ſup hoc habeat.Per hęc patent obiecta vtriuſꝙ partis. X

Queſt.xviii. Arg.prin. CIrca Quartū arguiť: ꝙ ille ad cuius manus veniūt tales literæ, ſi eas aperiat & legat,& lectas abbati tradat,mortaliter peccat:qa p hoc ꝓximū ſuū ſcādalizat.

In oppoſitū. COntra eſt:ꝙ ille malū ipedit ne fiat.ſ.bonoꝝ monaſterii diſtractio cōtra regulā.

Reſponſio. DIco ꝙ in tali facto eſt cōſiderare duo:vnū.ſ. & literarū illarū aptionē & lecturā:aliud literarū oſtēſionē abbati.Quo ad primū articulū dico:ꝙ niſi firmiter pſumeret ille ꝙ literę deuenietes ad manus ſuas cōtinerēt illicitū: & ꝙ vergere poſſent in detrimētū monaſterii ſi nō ipediretur earū pceſſus, ille multū peccaret qui ſecreta ꝓximi ſui rimari cōtēderet curioſe. An mortaliter an venialiter hoc iudicādū ē ſcđm modū libidinis & itētionē quā habuit ad reſpiciēdū cōtēta i illa,& ꝓcedēdi ſi poſſet cōtra mittētē,& illū cui mittunť:nec in hoc certū qd determinare poſſumus. Si vero ille firmiter pſumeret ꝙ literę illę cōtinerēt illicitū, & aliqd quod poſſet vergere in detrimētū monaſterii ſi nō impedireť earū proceſſus:puto ꝙ licitū eſt literas illas apire & reſpicere cōtēta i eis:& ꝙ peccaret ſi ſic nō faceret.Quo ad ſecūdū articulū dico,ꝙ ſi literę illę nō cōtinerēt illicitū, nec aliqd qđ poſſet vergere in detrimētū monaſterii:Dico ꝙ peccaret eas oſtēdēdo abbati:qa forte minus iuſte poſſet ꝓuocari abbas contra aliū.ſ.mittentē literas,& eū cui mittebanť,vel cōtra vtrūꝙ: et in hoc quoquo modo daret occaſionē ſcandali.Si vero cōtinerēt aliqd illicitū,aut aliqd qđ poſſet vergere in detrimētū monaſterii:tūc ſi ꝓbabiliter pſumi poſſet ꝙ abſꝙ oſtēſione facta abbati illicitū illud corrigi poſſet,& piculo obuiari:Dico ꝙ in iſto caſu peccaret,& materiā ſcandali daret illas lr̄as oſtēdendo abbati.Sin autē Y Z

aliter,puto q̄ nō peccaret illas oſtēdēdo abbati tāq̄ illi q oībus deberet velle ꝓdeſſe & nulli obeſſe: immo vt puto multū peccaret illas nō oſtēdendo abbati.Et ꝑ hoc patēt obiecta ad vtrāq; partem.

CIrca Quintū arguit̄: q̄ legens aliqd de libro ſub excōmunicatione īterdicto eſt excōmunicatus:quia q ſimpliciter iterdicit nihil excipit:qa qđ ſimpliciter di cit̄ nullo addito dicit̄.Si aūt nihil excipit:totū ergo interdicit:quia q nihil excipit(vt videt̄)totū interdicit:ergo &c. CONtra.liber aliqñ interdicit̄ ꝓpter aliquod falſum cōtētū in illo:in quo plurima bona alia cōtinent̄ ſimul:q̄ bene A licet legere:quia illicitū eſſet interdicere ne qđ bonū eſt,legat̄. DIco q̄ legere poteſt aliquis de libro interdicto aliqd dupliciter.Vno mō prout eſt ſcriptū in illius libri cōtextu Alio mō prout inuenit̄ ſeorſum ſcriptum alibi.Si primo mō:dico q̄ legēs aliqd ſciēter & ex ꝓpoſi to in libro ſic interdicto,eſt excōicatus niſi ſpecialē ſup hoc aut generalē habuerit licentiā ab interdicēte:& hoc queādmodū excōicatus eſſet q aliquid exponeret de libro interdicto ſub excōicatiōe ne quis exponeret aliqd de cōtētis in illo:queādmodū modo excōicatus eſſet q aliqd exponeret de cōtētis in cōſtitutione dñi Nicolai papę ſup regulā fratrū Minorū in legendo eā aliter q̄ grāmaticę ex certa ſciētia & deliberate.Si ſecūdo mō:dico q̄ nō eſt excōicatus:quia ad hoc nō extēdit ſe nec debet extēdere intētio interdicētis:queādmodū ille nō eſſet excōicatus q legēdo euangeliū ī loco vbi eſt ſermo de aliquo qđ tactū eſt in illa regula,exponeret illud aliter,expoſitione tñ cōſona fi

B dei aut clarius q̄ ſit expoſitū in illa regula.Per ꝑdicta patent argumenta vtriuſq; ptis.Dico eñ q̄ nihil cōtētū in libro interdicto quātūcūq; cōtineat in ſe verā doctrinā & ſanā:licet legere prout ibi cōtinet̄ cōtinuatū ad añcedētia & cōſequētia,in qbus cōtinent̄ illa erronea ꝓpter q̄ eſt interdictus. Sicut nec licet exponere euāgelica cōtēta in cōſtitutione dicta dñi Nicolai papę:aliter q̄ grāmaticę & q̄ litera ſonat.Dico vt ſunt cōtēta ī illa & cōtinuata ad añcedētia & cōſequētia. Bene tñ licet legere cōtentū in libro interdicto maxime qđ cōtinet in ſe veritatē & ſanā doctrinā,prout cōtinet̄ alibi ſeorſum continuatū ad antecedētia & cōſequētia:in qbus non continent̄ illa erronea ꝓpter quę eſt interdictus.Sicut bene licet exponere euāgelica dicta cōtēta in illa cōſtitutione:vt tñ continētur in euangelio continuato ad antecedētia & conſequētia euangelica.

CIrca Sextū arguit̄:q̄ debens facere aliqd ex vna cauſa,nō liberet ſe a debito ſi faciat illud ex alia cauſa : quia ſi qs debet alteri decē ex mutuo, & dat ei decem ex mera liberalitate & gratuito nō liberat ſe a debito alioꝝ decē. Item ſi aliquis promittit aliqd voto vel iuramēto ex vno ꝓpoſito, puta religionem intrare ex deuotione ſiue ꝓpoſito experiēdi illā,nō ſe liberat a debito voti vel iuramēti intrādo ſub ꝓpoſito nō experiēdi:ſed ſtatim exeundi.ergo &c. PRObatio añcedētis eſt:qa q ſoluit votū deo,ſatiſfacit:ſic intrās nō ſatiſfacit deo: cum ſic intrare deus nō acceptet:quia ſic intrās peccat mortaliter:tū qa mentit̄ cū ab eo inquirit̄ ſi habeat ꝓpoſitū experiēdi:dicēdo q̄ ſic : aliter eñ nō admitteret̄:tū quia ꝓponit ſe aliqd facturū vnde ſcandalizabit̄ & religio,& ipſemet. Item vouēs intrare religionē, aut vouēdo habet intētionē determinatā de experiēdo & ꝑmanēdo:& tūc clarū eſt q̄ eſt obligat⁹ ad experiēdū, nō ſolū ad ītrādū:aut habet intētionē de nō experiēdo:ſed ſtatim poſt ingreſſum recedēdo:tūc nō fuit votū: quia nō eſt de bono nec de meliori:immo de malo vt dictū eſt,& votū debet eſſe de bono aut meliori:aut habet ītētionē indeterminatā,nec de experiēdo,nec de nō expiendo:& tūc recurrēdū eſt ad ius cōmune.ſecūdū aūt illius interꝑtationē debuit habere intētionē de expiendo:ergo aut non eſt votū ſeu iuramētū oīno licitū,aut obligatus eſt ad expiendū. Item ſi aliqs vouet aut iurat ſe intraturū religionē ſub ꝓpoſito nō expiendi illā,illicitū eſſet votū illud aut iuramētū,quia nō eſt votū niſi cōcept⁹ melioris ꝓpoſiti:quale nō ē iſtud,ſed poti⁹ deterioris.Melius eñ eēt nō vouere ſub ꝓpoſito ſtatim exeundi q̄ vouere & intrare ſub tali ꝓpoſito.Illud aūt nō eſt ita niſi qa ꝓpoſitū intrādi cadit ſub illo voto aut iuramēto.Illud eñ cadit ſub voto aut iuramēto, ſine quo nō ē licitū.Illud aūt oportet ſeruare in ſoluēdo votū vel iuramētū qđ cadit ſub illo.ergo &c. CONtra.qui honorat parētes ex

C naturali pietate liberat ſe a debito quo tenet̄ eos honorare ex ꝑcepto diuino.ergo &c. DIco q̄ debēs facere aliqd ex vna cā pōt facere illđ ex alia dupliciter. Vno mō excludēdo illā cām ꝑpt quā debet illđ facere,faciēdo.ſ.id ſolūmō ex illa alia cā,& nullo mō cū hoc ex prima nec īplicite nec explicite.Alio mō faciēdo illud ex alia cā,& cū hoc ſimul ex prima.Qui facit aliqd ex alia cā primo mō nō intēdit ſe liberare a debito ex prima cauſa.Et ideo dico q̄ adhuc manet obligatus debito ex illa cā:vt poſſit prima ratio.Qui vero facit aliqd ex alia cauſa ſecūdo mō,intēdit ſe liberare ex debito primę cauſę.Et ideo dico q̄ liberat ſe a debito,vt poſſit vltima ratio:immo pfectius quoquo mo

[Right margin notes, in order: Queſt.xix. / Arg.prin. / In oppoſitū. / Reſpōſio. / Ad obiecta. / Queſt.xx. / Arg.prin. / Primum / Secūdum. / Probatio / antecedētis. / Tertium. / Quartum. / In oppoſitū. / Reſponſio. / Ad primū / princip. / Ad arg.in / oppo.]

do liberat ſe a debito:quia perfectiori volūtate facit illud ſimul ex alia cauſa ꝙ̃ ex ſola prima cauſa.
Vnde & honorās parentes ex naturali pietate: ſi cum hoc nō honoraret eos ꝓpter debitum diui-
ni p̄cepti nihil reputās illud,nec curās liberari a debito illius,nō liberaret ſe a debito & eſſet trāſ-
greſſor diuini p̄cepti: & factū ſuū ꝑ non facto apud deum reputaret.

Ad ſecūdū princip.

AD ſecūdū:ꝙ ꝓmittens ali- D
quid ſub voto vel iuramēto &c. Dico ꝙ etſi faciens aliquid ex vna cauſa nō ſe liberaret a debito al
terius cauſę ſi nullo modo faceret illud ex illa alia cauſa:bene tamē obligans ſe ſub vno ꝓpoſito li-
berat ſe ſoluens ſub alio:ſic etiā ꝙ nullo modo ſoluat ſub primo ꝓpoſito:imo ſub oīno contrario ꝓ
poſito, ſcd̄m ꝙ alias determinaui: ſi tamē ſoluat ex cauſa obligationis ſeu quia obligauit ſe.& hoc
ideo quia ip̄m ꝓpoſitū ſiue deuotio ſub quo vel ex qua iurauit vel vouit,non eſt cauſa debiti aut
obligationis:quia tūc habens ꝓpoſitū aut deuotionē intrandi ad experiendū,eſſet obligatus ad in-
trandum vt experiret:qđ falſum eſt:quoniā nudū ꝓpoſitū neminē obligat:ſed ip̄a volūtas vouen-
tis vel iurantis ex eo ꝙ vouet vel iurat,ip̄m obligat & facit debitorē de intrando.Et qa pōt ſe itē-
dere ſolūmō obligare ad intrandū ſic ꝙ nō ītēdat obligare ſe ad experiendū poſt introitū,ſicut nec
ad profitendū:immo expreſſe intendat ſe non obligare ad experiendū nec ad ꝓfitendū: idcirco di-
co ꝙ implēdo illud qđ cadit ſub voto.ſ.introitū,qualitercūq; muteſ ꝓpoſitum de experiendo poſt
introitū,vel non experiendo,nihilominus abſoluiſ oīno a debito voti vel iuramenti.

Ad aſſumptum.

Qđ autem E
arguiſ cōtra hoc:ꝙ ꝓpoſitū de experiēdo cadat ſub voto & iuramento:Dico ꝙ nō eſt verū:immo
nō cadit ſub voto. Votū etiā ſub cōtrario ꝓpoſito nō eſſet illicitū vt forte videri poſſet alicui:qđ
tamē nō aſſero:etſi ꝓpoſitum hmōi contrariū exprimereſ,dicendo:ego iuro vel voueo me intra-
turum religionē:propono tn̄ nō experiri eā:eo ꝙ tale ꝓpoſitū eſt de omnino extraneo & imptinēte
ad actum intrandi qui cadit ſub voto ſiue iuramento. Nūc autē actus ſup quē cadit ꝓpoſitū nūꝙ̃
facit votum vel iuramētum illicitum niſi pertineat ad actū qui per ſe cadit ſub voto aut iuramēto
ſic vt aliquo modo illi deroget aut cōtrarietur eidem. Talis aūt vt forte diceret aliquis,nō eſt act⁹
propoſiti de non experiendo reſpectu actus ingrediendi,Ad cuius intellectū ſciēdū:ꝙ actus cadens F
ſub ꝓpoſito qui ſolūmodo ad p̄ſens locum habet:aut eſt cōtrarius actui qui ſub iuramento ꝓmit
titur,aut nō eſt ei cōtrarius.Si primo modo,dico ꝙ actui cadenti ſub iuramēto vel voto poteſt eſſe
contrarius actus cadens ſub ꝓpoſito ſiue affirmatus ſiue negatus: vno modo ratione ipſius actus
cadentis ſub iuramento:alio modo ratione obiecti circa qđ eſt . Si primo modo, tale ꝓpoſitum fa-
cit iuramentū omnino illicitū,ſiue ſit contrarius ei in toto ſiue in parte.In toto,puta ſi aliquis pro-
mittat ſub iuramento aliquā ſe accepturū in vxorē & proponat ꝙ nūꝙ̃ eam accipiet. Iſte eni oīno
proponit nō implere iuramētum.In parte, puta ſi ſic ꝓmittens ꝓponat ſe non cōſentire corde quā
do ipſam accipiet ꝑ verba de p̄ſenti: qui ſimiliter ꝓponit non implere iuramētū.Quia ad impletio
nem talis iuramenti duo ſunt neceſſaria: & actus exterior in ſigno,& actus interior in conſenſu.
Si ſecūdo modo.ſ.ratione obiecti:puta cū aliquis dicto modo promittens proponit ſtatim cū illam
acceperit in vxorem ab ea recedere & omnino eā dimittere:& hoc ſimiliter facit iuramētum oīno
illicitum:quia cōtra naturā vxoris eſt & rationem ꝙ dimittatur ſine cauſa fornicationis.Sed hoc
poteſt contingere dupliciter.Vno modo ſine cauſa rationabili proponēdo eam dimittere,& eſt iu
ramentum omnino illicitū:quia talis ꝓponit non implere illud qđ ſub iuramento ꝓmittit impli-
cite.ſ.cum ip̄a morari poſtꝙ̃ eam receperit:quia hoc ptinet ad ſeruitutē coniugii eſſentialiter.Alio
modo ex cauſa rationabili quātum eſt ex ſe:licet nō ſit rationabilis ad ꝓpoſitum:puta ſi aliquis ꝓ-
mittens dicto modo ꝓponit ſtatim cū illam acceperit in vxorem eā dimittere ꝓpter ingreſſum re
ligionis:& eſt iuramentū illicitū,quia vanū.In hoc em̄ iuramēto cū tali ꝓpoſito nihil boni conſiſtit
immo multū mali:qa illudit illā.Et ideo melius eſſet ꝙ ſtatim intraret religionē ſine tali iuramēto
& ipletione eius.Si autē act⁹ cadens ſub ꝓpoſito neutro mō eſt cōtrarius actui q cadit ſub iuramē
to:Dico ꝙ ille oīno imptinēs eſt ad actū aliū:qui.ſ.cadit pricipaliter ſub iuramēto vel voto.Et ideo
ꝓpoſitū circa talē actū nō facit iuramētū circa priorē eſſe illicitū:nec etiā circa actū cōtrariū:puta
ſi quis ſub iuramēto ꝓmittit alicui dare.x.& ꝓponit ꝙ cū illis decē dabit ei liberaliter alia.x. licitū
eſt iuramētum cū tali ꝓpoſito.Licitū etiā eſſet cum ꝓpoſito cōtrario.ſ.de non dando ei alia.x.oīno.
propter qđ & ꝓmittens ſub tali ꝓpoſito ante impletionē bene poteſt mutare ꝓpoſitū & implere ꝑ
ſecte ſuū iuramētum cū cōtrario ꝓpoſito. Sic aūt oīno(vt forte poſſet videri alicui):contingit in G
propoſito:quoniā actus nō experiendi in nullo dictorū modorū cōtrariaſ actui ingrediendi religio
nem,qui vouetur ſiue promittitur:quia non contrariatur ei,nec ratione ingreſſus:quia nihil de-
rogat actui ingrediendi:nec ratione termini.ſ.religionis:quia natura & ratio religionis nō reqrit
circa nouitium experientiam aut permanentiam:& ſicut nō per totū annū,ſic nec per vnum diem.

Qđ ergo arguit̃ ꝙ intrans religionē ſub ꝓpoſito ſtatim exeundi nō liberat ſe a debito voti vel iu
H ramēti quo ꝓmiſit ſe intraturū religionē: Dico ꝙ falſum eſt ſcđm ṗdicta. Qꝫ aūt arguit̃ Primo Ad ꝓbatio
ad illius ꝓbationē, ꝙ iſte nō liberat ſe ſic intrādo: qa nō ſatiſfacit deo eo ꝙ factū illud nō acceptat: nē Primā.
quia ſic intrans peccat mortaliter: quia mētit̃ dicēdo ſe habere ꝓpoſitū experiēdi: Dico ꝙ hic aliud
eſt ingreſſus quē prius vouit, & aliud eſt mēdacium ſupueniēs: qđ oīno eſt accidētale ingreſſui. Et
bene verū eſt ꝙ actū mēdacii nō acceptat deus: bene tñ acceptat actū ingreſſus. Et patet ꝑ ſilē, licet
magis diſparatū: ſi eñ ab ingrediēte etiā intētione experiēdi q̄rat̃ an diligēter audierit logicā: &
mentiat̃, dicēdo ꝙ ſic: cū tñ valde negligēter eā audierit, licet deus mēdaciū hoc nō acceptet: bene
I tñ acceptat ingreſſum. Qꝫ aūt cōtra hoc ſtatim arguit̃ ſecūdo medio: ꝙ ingreſſus ipē eſt peccatū Ad ſecūdā.
quia in ipo ſcandalizat: Dico ꝙ ex actu intrādi nullo mō ſcandalizat: et ſi forte ſcandalizat: hoc eſt
ex actu exeūdi: ſed hoc nō eſt ex natura actus: ſed pōt eſſe ex circūſtātiis ſi nimis publice pluribus
ṗſentibus intrauit & illis ṗſentibus ſtatim exiuit: aut tale factū fuerit in religionis diffamiam &
poſtmodū diuulgauit, q̄ circūſtātię ſi nō fuiſſent, & ſic nō ſcandalizaſſet: ex actu exeundi nō ſcan-
dalizaſſet ſicut nec ex actu intrādi. Sicut eñ ex natura ſua nō ſcandalizat actus exeūdi poſt expien
tiā: ſic nec actus exeūdi ſtatim: immo actus exeūdi poſt expientiā plus natus eſt religionē ſcandali
zare q̄ ſtatim, quia ꝑ illū inſinuat̃ ꝙ aliqua eſt exptus in religione incōueniētia ꝓpter q̄ exit: q̄ non
inſinuant̃ ꝑ iſtū, quia iputat̃ ſcandalū iſtud ſi forte cōtingat, poti⁹ ꝓprię incōſtātię & improuiſioni
iſtius. In quo tñ nō ꝓprie dicēdus eſt ſeipm ſcandalizare: quia ꝑ hoc quātū eſt ex natura act⁹ exeū
K di nec ſibi nec aliis ṗbet occaſionē vlterioris ruinę. AD tertiū principale cū dicit̃ ꝙ vouēs ſe intra Ad tertium
turū religionē, aut habet intētionē determinatā &c. Dico ꝙ intētio in actu vouēdi pōt eſſe circa princip.
actū eūdē qui vouet̃, vel circa aliū. Si primo mō: dico ꝙ obligat̃ ad actus expletionē & ꝑmanentiā
ſuā quouſq; impleat̃. Qui eñ vouit intrare debet intendere ingreſſum vel vere explicite & deter
minate, vel ſi interp̄tatiue iplicite & indeterminate. Aliter eñ votū vel iuramētū eſſet illicitū: pu-
ta ſi iuraret intrare & nō intēderet intrare aliquo modo. Si ſecūdo mō, aut ille actus ꝑtinens eſt ad
actū qui cadit ſub iuramēto, vt ſine quo nō eſſet licitū, aut eſt imꝑtinēs. Si primo mō, dico ſcđm ṗ
dicta ꝙ iuramētū eſt oīno illicitū ſiue votū. Si ſecūdo mō vt cōtingit in caſu noſtro, in quo idē eſt ī
tēdere exire & ꝓponere exire: Dico ꝙ nec intētio nec ꝓpoſitū qđ in vouendo habet de expiēdo obli
gat: qn poſſit illā mutare vt dictū eſt iā ſupra: & vt dicūt aliq (qđ tñ nō aſſero) qn poſſit hr̃e ī vo
uēdo ꝓpoſitū & intētionē de ſtati exeundo poſt igreſſum: qđ tñ eſt votū ſimpliciter & licitū de in-
trādo vt dictū eſt: ita etiā ꝙ ſi ꝓpoſitū ſit de ṗſenti iuramēto vallatū, bene poſſet illud ante ingreſ-
ſum mutare: vt ſi qs ſimul duo iuraret ī hūc modū: ego iuro me intraturū religionē: & ſilr̃ ego
iuro ꝙ habeo ꝓpoſitū de expiendo: bene eñ pōt eſſe ꝙ ī iurādo ſe intraturū religionē habet ī ṗſen
ti ꝓpoſitū de perſeuerādo, & ita verū iurat ī hoc iurādo, qa tñ nō iurat ſe ī tali ꝓpoſito ṗſeueratu-
rū vſq; poſt ingreſſum: nec ſilr̃ iurat ꝙ in ingreſſu ꝓponet experiri: ideo nō obſtāte illo iuramen
L to circa ꝓpoſitū de præſenti: bene poſſet illud mutare ante ingreſſum aut in ingreſſu. AD illud Ad ꝓbatio
aūt qđ obiicit̃ contra hoc membrum: Si habet intentionē de nō experiendo ſed de recedēdo ſtatim nē tertii.
poſt ingreſſum: tūc nō fuit votū, quia nō fuit de bono nec de meliori: Dico ꝙ votum nō ex hoc ne-
gatur eſſe de bono aut meliori ꝙ poſt factū apparet melius nō fuiſſe vouenti: quēadmodū nō fuit
melius intrare religionē illi q poſt votū apoſtatauit, & ꝑmāſit in apoſtaſia: ſed ex hoc dicit̃ de bono
aut meliori ꝙ ꝓbabiliter poſſet ṗſumi ꝙ cū hoc ꝙ ex ſe eſt melius ſimpliciter, aliquo modo poteſt
eſſe melius vouenti. Nūc aūt in ꝓpoſito ſic eſt ꝙ religioſus inducēs aliū ad ingreſſum quādoq; po
teſt ṗſumere ꝙ licet ille ꝑ tēpore illo nō habet ꝓpoſitū de experiendo poſt ingreſſum ſed potius de
ſtatim exeundo, poſtmodū mutet ꝓpoſitū & ꝓponat experiri: quēadmodū etiā ille qui aliquādo in-
trauit religionē eo ꝓpoſito & intentione, vt amicum ſuū qui iam intrauerat ſecū educat: poſt ſuū
ingreſſum mutauit ꝓpoſitū & ṗſeuerauit in religione cum amico ſuo. & ſic non obſtante ꝙ ille in
vouendo ingreſſum ſimul habeat ꝓpoſitum de nō experiendo: tamē actus ingrediendi quē vouit
qui in ſe ſimpliciter bonus & melior eſt q̄ non intrare, etiam bonus & melior poteſt iudicari fore il
li, vt ſic votum illud ſit de bono & meliori. Si autē eſt ꝓpoſitū de tali qđ faceret iuramentū nō eſſe
de bono omnino aut meliori, eſſet omnino illicitū: puta ſi aliquis ſub iuramento promittit aliquā
ducere in vxorem cum propoſito ꝙ poſt q̄ eam duxerit recedet ab ea ingrediendo religionem. hoc
enim iuramētum illicitum eſt: quia ſumit nomen dei in vanū: quia nullo modo poteſt eſſe melior
aut bonus ſimpliciter actus ducēdi de futuro, nec illi: nec poteſt eſſe melius ex ſe iurare illud q̄ nō
iurare: qa melius eēt ſimpliciter & illi nō iurare ſe ducturū illā cū tali ꝓpoſito q̄ iurare: ſicut meli⁹
eēt itrare religionē ſimplr̃ & illi abſq; iuramēto de ducēdo & abſq; ductione q̄ prio iurare & poſtea

ducere: & tūc demū dimiſſa illa religionē intrare: quia per hoc multū poſſet viliſicari, & magnū
damnū habere illa quę eſſet ducta: et ille nullū emolumētū nec tēporale nec ſpirituale. Sed ſi poſtꝙ̄
eā iurauit ſe ducturū cū ꝓpoſito cōmorādi cū illa, mutet ꝓpoſitū de cōmorādo ꝓpt ꝓpoſitū de re
ligionē itrādo: meli⁹ eſt ei i tali caſu primo ducere ad iplēdū iuramētū, & poſtmodū intrare, vt di
Ad quartū. cit decre. q̄dā. PER iā dicta patet ad tertiū. Et ꝙ adiūgit i argumēto, ꝙ nō eſt tale votū licitū: qđ. ſ. M
eſt cū ꝓpoſito nō expiēdi: ſed ſtatī recedēdi: niſi quia ꝓpoſitū de experiēdo qđ habuit tpe voti, cade
ret ſub voto: patet ex dictis ꝙ falſū ſupponit i antecedēte. Si tñ eēt verū, tñ verū eſſet ꝙ ſeq̄ret: quē
admodū qa illicitū ē iuramētū quo aliqs alicui ꝓmittit ducere eā i vxorē cū ꝓpoſito ſtatim dimit
tēdi eā ductā: ideo ſub illo iuramēto cadit ꝓpoſitū de ducēdo illā: ita ꝙ ꝑ illud iuramētū obligat ad
ducēdū illā, & ad cōtinuādū ꝓpoſitū de cōmorādo cū illa: niſi pri⁹ q̄ illā cognouerit mutare volue
rit ꝓpoſitū illud in ꝓpoſitū de intrādo religionē. Qđ tñ locū nō habet in ꝓpoſito, etiā ſuppoñedo
ꝙ votū ſit illicitū quo quis vouet ſe intraturū religionē cū ꝓpoſito nō experiēdi illā: qđ tñ ad pre
ſens nō aſſerimus. DIco eñ ꝙ nō obſtāte ꝙ tale ꝓpoſitū facit votū illud illicitū, ꝓpoſitū cōtrariū
tñ nō cadit ſub voto. Qđ aūt aſſumit ad illius ꝓbationē: ꝙ illud cadit ſub voto aut iuramēto ſi
ne quo votū aut iuramētū nō eſt licitū: Dico ꝙ hoc nō vlr verū eſt. AD cuius intellectū ſciēdum N
eſt: ꝙ votū ſiue iuramētū nō eſt licitū ſine aliquo, duplici de cauſa. Vna quia illud eſt circūſtantia
& cōditio qua ſit licitū qđ vouet aut iurat: vt cauſa ꝓpter quā ſic. Alia vero de cauſa, quia illđ eſt
cōditio ſiue circūſtātia, nō qua ſit licitū, vt cauſa ꝓpter quā ſic, ſed vt ſine qua nō tm̄modo. De ge
nere circūſtātię primo mō eſt oīs circūſtātia q̄ ſcđm ꝑdictū modū eſt contraria actui qui ꝓmittit
ſub voto ſiue iuramēto: & hoc ſiue ſit actui cōtraria rōne ſui, ſiue rōne obiecti circa qđ eſt. Et ideo
oīs circūſtātia ſic cōtraria etiā cadit ſub voto & iuramēto, vt patet ex declaratis. De genere vero
circūſtātię ſecūdo modo eſt oīs circūſtātia cuius cōtrariū nō cōtrariat actui q ꝓmittit ſub voto
aut iuramēto: qualis circūſtātia in ꝓpoſito eſt propoſitū de experiēdo vt patet ex dictis. Et ideo ta
lis circūſtātia nō cadit ſub voto aut iuramēto: ſic ꝙ ſub tali circūſtātia aut cōditione oporteat ad
implere votū vel iuramētū. Et ſic vouēs intrare religionē cū ꝓpoſito experiēdi, nō oportet ꝙ intrā
do habeat ꝓpoſitū experiēdi niſi voueat hoc ꝑ intētionē ſpecialiter. et ſic ꝓpoſitū experiendi nō eſt
neceſſe ꝙ cadat ſub voto: licet ſine ipō nō ſit licitū votū: ſi tñ ſine illo nō ſit licitū: vt ſi fieret ſub ꝓ
poſito cōtrario. Sufficit eñ vt tale ꝓpoſitū ſit ſolūmodo annexū illi qđ cadit ſub voto: & ideo nō
oportet illud ꝓpoſitū ſaluari in implēdo votū vt liberet a debito: licet oporteat ꝙ exiſtat cū emittit
votū. Quēadmodū in emittēdo votū oportet ꝙ adſit ꝓpoſitū de ꝓfitēdo tēpore cōgruo, & ꝑſeue
rādo vlterius: qa ſine tali ꝓpoſito nō valeret votū de intrādo, ſicut nec ſine ꝓpoſito de experiēdo:
quia ꝓpoſitū ꝓfitēdi & ꝑſeuerādi in religione eſt finis intrādi religionē. Et iſtud primū debet eſſe
in intētione: licet vltimū in executione: vt ad qđ ordinat ꝓpoſitū experiēdi. et tñ nullus diceret ꝙ
propoſitū de ꝓfitēdo ſemꝑ oportet cōſeruare: ſilr̄ & de perſeuerādo: quia ſilr̄ nec ꝓpoſitū de
experiēdo: etiā ſi eſſent neceſſaria ad hoc ꝙ votū eſſet licitū. Qđ manifeſte patet ꝑ hoc ꝙ ſi aliqs ꝓ
mittat ſub fide et iuramēto aliquā ducere in vxorē nō valet ꝓmiſſio niſi habeat ꝓpoſitū cōmorādi
cū ea, & eā carnaliter cognoſcēdi. Et hoc, quia niſi aliud ſupueniat cōditio vxoris requirit ꝙ vir cō
moret cū ea. Tñ ſi interim velit intrare religionē: cōſulit q̄dā decretal' ꝙ prius cōtrahat cum illa: &
tūc demū intret religionē: & cōſtat ꝙ iſte nō cōtrahit cū illa cū ꝓpoſito cōmorandi cum illa, & co
Obiectio. gnoſcēdi illā carnaliter, quale tñ ꝓpoſitū ab initio habuit & habere debuit. SED dicet aliqs ꝙ nō
eſt ſimile: quia iſte iurās ducere vxorē ſub ꝓpoſito cōmorandi cū illa, nō ſoluit iuramētū niſi mu O
tando illud in melius: ille aūt nō mutat in melius ſed potius in peius. Dico ꝙ licet nō ſit ſimile in
ſpeciali quo ad hoc ꝙ illud nō pōt mutari niſi mutetur in melius: eſt tñ ſimile in generali quo ad
hoc ꝙ ꝓmiſſum ſub aliquo ꝓpoſito nō oportet ſemꝑ ſoluere ſub eodē: ſcđm ꝙ in ꝓpoſito poteſt
ſolui votum nō mutādo ꝓpoſitū in melius, ſed in contrariū vel in deterius: ibi aūt non hoc cōtin
git: quia illud ꝓpoſitum eſt cauſa ꝓpter quā licitū eſt iuramentum illud: hic autem ſolūmodo eſt
cauſa ſine qua non eſt licitum, vt patet ex dictis.

Queſt. xxi. CIrca Septimū arguitur: ꝙ nō licet eccleſię dare certā ſummā pecuniæ ad terras
Arg. prin. emēdas vt detur illi certa ſumma pecunię reddituū ad vitā ſuā: qa nō licet eme
In oppoſitū. re redditus ad vitā. IN contrariū eſt cōſuetudo. Dico ꝙ bene licitū eſt ꝙ qſqꝫ P
Reſpōſio. hęreditatē ſuā precarię det eccleſię ſcđm ꝙ dictat conciliū: ſic dicēs, x. q. ii. Preca
rię a nemine de rebus eccleſiaſticis fieri ꝑſumant niſi quātū de quātitate dat ex
ꝓprio, duplū accipiat de rebus eccleſię in ſuo tātū q dederūt noīe: ſi res ꝓprias
& eccleſiaſticas fructuario vſu tenere voluerit. Si aūt res ꝓprias ad ꝑſens dimi

ſerint,ex rebus eccleſię triplū fructuario vſu in ſuo tm̄ quiſq̀ noīe ſumat.vbi dicit Gloſ. Precarię hic dicunt̄ q̄dā pſtationes vſus rerū i recōpēſatiōe ei⁹ pprietatis q̄ dat̄ eccleſiæ duplū.Gloſ. videt̄ cōtradicere ſupra eodē.Si œconom⁹.vbi dicit̄ q̄ tātūdē debet dari.ſed lex illa benignior ē canone. Si aūt ſic licet quēq̄ hęreditatē ſuā dare eccleſię:& illā fructuario vſu retinere ad vitā ſuā:& cum hoc duplū de rebus eccleſię,aut triplū,aut tātūdē:multo fortius licet rem ſuā quā dedit eccleſiæ vſu fructuario retinere,aut eā ad pſens dimittere:& in ea vſufructum quātū valet retinere:eccleſia quę illā hęreditatē recipit ſe & ſua obligante ad tātūdē ei annuatim ſoluēdū. Quia ergo pinde eſt pecuniā dare eccleſię ad terras & poſſeſſiones ſiue hęreditates emēdas vt det̄ certa ſumma pecunię,ſiue redditus ad vitā:& dare hęreditatē quā modo qs poſſidet & ſeruare in vſufructū certā ſummā pecunię ſiue redditus ad vitā ab eccleſia accipiēdi:Dico q̄ bene licet dare eccleſię &c.ſcđm

Q q̄ tenet cōſuetudo eccleſię,vt dicit ſecūda ratio. AD primā q̄ eſt i oppoſitū:q̄ nō licet emere redditus ad vitā:Dico q̄ reddit⁹ ad vitā dupliciter poſſunt acqri. Vno mō ex iure ſibi debito.& hoc vel reſeruādo ſibi vſufructū ad vitā ſuā p hęreditate,& p ipo vſufructu accipiēdo certā ſummā pecunię ab illo i quē trāſlata eſt hęreditas: vel ex aliquo alio iuſto titulo:qđ bene licet,vt patet ex iā dictis in illo q ſibi ius i hęreditate ſua reſeruauit.Iſte em̄ nō ſolū habet redditus ad vitā ſuā:ſed etiā habet ius pcipiēdi illos reddit⁹:qa de ſuo ſibi reſeruato habet illos.q̄ ambo cōtinent̄ in vſufructu.Vlteri⁹ aūt qđ iſte habet i vſufructu quē.ſ.reſeruauit:& quo ad redditus,& quo ad ius pcipiēdi redditus:bene poteſt alteri vēdere:qui ipſo vēdente vera emptione emit redditus ad vitam vel ipſius q vēdit:vel ſi placuerit & expediēs & rōnabile videbit̄ tenēri hęreditatē,ad vitā illius q emit cōmutādo vitā in vitā:ſed nō emit ſolos redditus,ſed emit etiā ius qđ ille habuit & retinuit ſibi i hęreditate quā ab initio dedit:ſine quo iure empto redditus emi ad vitā nullatenus(vt puto)poſ *Ad arg. pri.*

R ſent.Et ex hoc pinde eſt in tali emēte ac ſi ipe ab initio hęreditatē illā dediſſet eccleſię, & ſibi reſeruaſſet vſufructū ad certā ſummā pecunię annuatim: ſicut fecit ille a quo ipe redditus illos emit. Et ſicut in talibus eſt de redditibus ad vitā:ſic eſt de redditibus ppetuis.Sicut em̄ pōt aliqs hęreditatē ſuā dare eccleſię & reſeruare ſibi aliquā portionē redditus ad vitā ſibi tradendi ab eccleſia: ſic pōt ſibi reſeruare aliquā portionē in redditib⁹ ppetuis reddēdis ab eccleſia:licet forte minorē q̄ ſibi reſeruat ad vitā.Quare & eadē rōne q̄ pri⁹ pōt iſte & reddit⁹ & ius pcipiēdi illos alteri vēdere:& ille pōt vtrūq̀ licite emere:vt ſcđm hoc eo mō quo licet emere reddit⁹ ad vitā ſm iā dictū modū,ēt

S licet emere reddit⁹ ppetuos.Et ſicut licitū ē acqrere reddit⁹ ad vitā & ppetuos vt ex iure ſibi debito ex reſeruatione p ppria hęreditate ſcđm iā dictū modū:cōſilr licet acqrere reddit⁹ ad vitā & ēt ppetuos ex iure ſibi debito alio iuſto titulo.Iuſto puta p debito iure ſeruitii ipēſi:vl' pure liberaliter puta rex pōt dare alicui p ſeruitio ei ipēſo vl' pure liberaliter.x.libras ſupra caſtelletū:q̄ ſibi de iure cōpetūt:vel ēt pōt tātūdē,vel pl⁹ aut min⁹ alicui dare de burſa ſua recipiēdū:vel ad vitā vl' ad ppetuū,ad hoc ſolūmō obligādo ſicut ad ſeruitiū pſonā ſuā & pſonas ſucceſſorū ſuoꝝ,& oīa bona ſua, & illoꝝ mobilia & imobilia nūc exiſtētia & in futurū puentura:vel ptē illorū: quę etiā poſſet cōſili modo vēdere.: & ſic dando talia nō dat pecuniam principaliter q̄ eſt res q̄dā corporalis, ſed potius ius pcipiendi pecuniā qđ eſt res incorporalis: fundata tn̄ ſup rē corporalē obligatā & ordinatā ad rem corporalē pcipiēdā rōne illius iuris a re corporali obligata p illo:& vendēdo talia nō vendit pecuniā principaliter,ſed potius ius percipiēdi pecuniā.In qua vēditione nulla fit trāſlatio rei corporalis a vendēte in ementē: eſt tn̄ in ea trāſlatio a vendēte in ementē rei incorporalis fundatæ ſup rem corporalē puta ſup perſonā regis & ſucceſſorū eius:aut hęreditatē aliquam illius:& ordinatę ad pcipiēdū aliā rē corporalē puta pecuniā: ad cuius ſolutionē obligant̄ pſonę regū aut bona ipſorū. Vlterius aūt ille cui datū eſt tale ius a rege ſeu vēditū aut a quocūq̀ alio,pōt illđ ius datū

T vel emptū alteri dare vel vēdere:ſcilicet ſcđm pdictū modum. Alio aūt modo poſſunt acquiri redditus ad vitā non ſibi reſeruando ius in hæreditate ppria: quā aut libere cōtulit aut vēdidit: nec emendo ipſos cum iure illo qđ habuit vēdens in dictā hęreditatē:nec recipiēdo tale ius ex dono alterius iam dicto modo:& ſic ex iuſto titulo:ſed abſq̀ omni reſeruatione & abſq̀ omni dono ſibi facto aut emptione ſcđm iam dictū modū facta.ſcđm quē modū alias determinauimus oīno illicitū eſſe emere redditus ad vitā aut perpetuos, puta qñ aliqs habet pecuniā & dat cōmunitati tm̄mo do vt recipiat ab illa annuatim ad vitā ſuam vel ppetuo certā ſummā pecunię annuatim ſumēdā

V Eſt em̄ in illa acquiſitione vera ſpecies vſurę quę certa eſt.Hoc declarandum eſt ſcđm q̄ alias declarauim⁹,i.Quolibet.q̄ſtione.xxxix.&.viii.Quolibet.q̄ſtione.xxiiii.Eſt igitur ſciēdū:q̄ ſi aliquis habeat.xx.ſolidos Pariſ.videlicet vnam librā:& mutuauerit proximo ſuo eā ſub tali conditione ſiue pactione, q̄ quouſq̀ voluerit eam retinere dabit ſibi aut hæredibus ſuis vnum denarium

potens operari, quemadmodum ille qui non habuit experientiam inſtrumentalem citharizandi quantũcũq; habeat ſcientiam citharizandi ex auditu: illa non eſt proprie practica: nec intelligere ſecundum illam eſt proprie practicum, ſed potius ſpeculatiuum, ſecundum ꝙ hæc latius in pluri
E bus aliis quæſtionibus declarauimus. Primũ argumentum bene probat ꝙ intelligere practicum non poteſt abſolui ab intentione operis ſecundo modo, quia nõ eſt niſi de operabilibus vt oſtendũt illa dicta phi: non tamen ex illis poteſt concludi quin poſſit abſolui ab intentione operis modo pri
F mo. Ad ſecundum ꝙ finis appetitus eſt principium intellectus practici: dico ꝙ finis appetitus duplex eſt: quidam proximus & immediatus cuiuſmodi eſt eius actio ſiue opatio appetendi, ſecũdum ꝙ vnaqueq; res dicitur eſſe finaliter propter ſuum opus. Alius vero eſt eius finis mediat⁹ & vltimus, & eſt bonum operabile qđ conſequitur ꝑ ſuam operationem. De primo fine appetitus nõ eſt verum ꝙ ſemper ſit principium intellectus practici: qa ptinet ad intentionem operis primo modo. De ſecundo autem fine appetit⁹ verum eſt ꝙ ſemper eſt principium intellectus practici & pti
G net ad intentionem opis ſecundo modo, vt patet ex dictis. Ad argumentum in oppoſitum: ꝙ intelligere diſcipuli eſt intelligere practicum in moralibus, quia eſt ſecundum habitũ practicum & abſq; operis intentione: Dico ꝙ bene verum eſt ꝙ licet poſſit eſſe abſq; operis intentione primo mõ tamen nunq̃ eſt abſq; operis intentione, ſecundo modo: quia non eſt niſi de operabilibus. falſum tamen eſt ꝙ ſit intelligere practicum, & ſecundum habitum practicum niſi ſimul addiſcendo ex auditu a magiſtro vniuerſalis artis operando in ſeipſo experiatur illa in particularibus operibus. quæ quidem experientia debet eſſe aliqualis anteq̃ ſit idoneus auditor moralis ſcientiæ, vt determinat Simplicius in principio commenti ſup ꝓdicamẽta. Propter quod etiam dicit phus in principio ethicorum. Huius ſcientiæ non eſt auditor puer: quia nõ eſt expertus eorum q̃ ſunt ſecũdũ ſcientiã. & ſicut debet eſſe aliquãtulũ exptus a principio, ſic ad hoc ꝙ vere ſecundum habitum practicum ſciat moralem ſcientiam, oportet ꝙ ſimilia addiſcendo vniuerſalia a magiſtro, experiatur illa penes ſeipſum in operib⁹ pticularibus: vt ſicut de Chriſto dicit. Incepit facere & docere. Actu. i. ſic dicatur de idoneo diſcipulo moralis ſcientiæ: incepit facere & diſcere.

SEquuntur pertinentia ad actum comparando vnum ad alium, & ptinebant prima tria ad comparationem actuum penes cauſalitatem. Et erat primum pertinens ad actus poſitiuos: Vtrum aliquis ſcienter ex bono actu poſſit ſe reddere impotentem ad impletionem diuini præcepti. Alia aũt duo erant pertinẽtia ad actus defectiuos. Primũ in generando peccatum: Vtrum in peccato omiſſionis ſm ꝙ diſtinguit contra pctm̃ cõmiſſionis requirat aliquis act⁹ poſitiuus. Secundum erat in excuſando peccatum, Vtrum aliqs error vel facti vel iuris excuſet peccatũ. Quartum erat pertinens ad comparationẽ actuum penes ſimultatem, Vtrum voluntas poſſit actuari ſiue reduci in actũ, & tñ nõ determinari ab illo a quo actuatur. Quintum erat ptinens ad ordinem actuum, Vtrum ſufficit ad libertatem arbitrii ꝙ potuit impediri ne actuaretur ab alio de neceſſitate. Sextum ptinebat ad actuum ꝓeminentiam, Vtrum opera vitæ actiuæ ſint ꝓferenda operibus vitæ contemplatiuæ tanq̃ meliora. Et ſeptimum iuxta hoc ad præeminẽtiam ſtatuum in qbus actus hmõi habent exerceri: Vtrum ſcilicet ſtatus prælatorũ maior ſit & perfectior q̃ ſtatus religioſorum. Alia autem duo & vltima erant pertinentia ad actuum abſoluendi iterationem: quorum octauum ptinebat ad comparationem actuum ſcdm diuerſos defectus, Vtrum excõmunicatus pro contemptu vero ab officiali nõ ſacerdote, poſt abſolutionem ab eodem in forma eccleſiæ ab excõmunicatione, teneatur petere abſolutionem pro contemptu a ſuo ſacerdote. Nonum autem pertinebat ad comparationem actuum ſecundum vnum & eundem defectum, Vtrum cõfeſſus priuilegiato tenetur eadem confiteri curato ſuo. qđ diffuſe fuit diſputatum ſeorſum & per ſe. CIRca primum iſtorum arguitur ꝙ nullus ſcienter ex bono actu poteſt ſe reddere impotentẽ ad impletionem diuini præcepti: quia nullus ex actu in quo meretur reddit ſe impotentem ad impletionem diuini præcepti: ex bono autem actu quilibet meretur. ergo &c. Cõtra. ſcienter poteſt quis profiteri religionem: quod eſt bonus actus: & tñ ex hoc reddit ſe impotentem ad honorandũ parẽtes in adminiſtrando neceſſaria vitæ, quia reddit ſe impotentem habendi vel acquirendi ea. er
H go &c. Dico ꝙ ſi aliquis attentaret dicere ꝙ aliquis per votum religionis eximatur ab impletione diuini mandati, & ꝙ per illud votum redderet ſe impotentem ad impletionem illius: hęc mihi videretur eſſe noua & mirabilis doctrina: tum quia conſilia ſunt ad pfectiorem & ampliorem impletionem mandati: & nemo plus obligatur ad implendum mandata q̃ ille qui ſe obligauit ad implẽdum conſilia. dicẽte beato Hieronymo in epiſtola ad Demetriadem ſic. In diuinis ſcripturis prohi

Ad arg. pric. primum.

Ad ſecũdũ. princip.

Ad arg. i op.

Queſt. xxiii.

Quæ. xxiiii.

Quæſt. xxv.

Queſt. xxvi.

Quę. xxvii.

Quę. xxviii.

Quæſt. xxix.

Quæſt. xxx.

Queſt. xxxi.

Arg. princ.

In oppoſitũ.

Reſponſio.

bentur mala, præcipiuntur bona, conceduntur media, ſuadenẽ pfecta. In duob⁹ illis primis pctm̄ oẽ concluditur: in vtroq; enim dei continetur imperium. Non ſolũ em̄ præcipere, ſed etiam prohibere iubentis eſt: hęc ſententia vniuerſos tenet: nec vlli tranſgredi licet qđ omnibus ĩperatũ eſt. Duo reliqua in poteſtate dimiſſa ſunt. Et tunc alloquens & admonens Demetriadem ſuper præceptorũ impletione ſubdit dicens. Perfectionis itaq; ſecuta cõſiliũ, ſerua generale mandatũ: in cauſa iuſtitię vnum debemus omnes, virgo, vidua, nupta, ſummus, medius, & imus gradus æqualiter iubenẽ adimplere præcepta, nec a lege ſoluiẽ qui ſupra legem proponit facere. Quinimmo nullus magis illicita vitare debet q̃ qui reſpuit quæ licebant: nec qſq̃ ita mandata pollicetur implenda, vt ille qui amore perfectionis ſupra mandata conſcendit: & dum amplius ſtatuit facere q̃ ſcriptũ eſt, oſtendit ſibi minus ſcriptũ eſſe q̃ potuerit. Igiẽ q tantæ obedientiæ ſe pfitetur, vt etiam diuinũ cõſilium libẽter audiat: qliter debet audire præceptum! quaſi dicat, multum diligenter. & intelligo non tã aure corporis q̃ obedientia cordis: ipſum opere implendo. Ex quo em̄ eligendo conſilia minus oſtendit ſibi ſcriptum q̃ potuerit, & plus pollicetur, & iubetur implere præcepta per conſilia ad q̃ aſtringitur non omittenda: nec ab illorum obſeruantia abſoluitur, ſed magis ad illã ligaẽ, etiam vſq; ad minima. Hic idem dicit ad Cellantiam. Duo ſunt genera mandatorum in quibus clauditur tota iuſtitia: prohibendi vnũ eſt: iubendi alterum. Hoc igitur duplex diuerſumq; præceptum, prohibẽdi. ſ. & ĩperandi, æquo omnibus iure mandatum eſt, non virgo, non vidua, non nupta, ab hoc imperio ſecura eſt: in quouis propoſito in quouis gradu æqualiter peccatum eſt, vel prohibita admittere vel iuſſa non facere. Nec vero eorum te ſeducat error qui ex arbitrio ſuo eligunt vt mandata cõtemnant quæ vel quaſi vilia vel parua deſpiciunt. & infra. Magiſq; id prouidendũ ẽ ne tibi hoc cũ licita contemnis ſecuritatem quandã illicitorum faciat, quicqd pro iuſtitia deo offertur non debet impedire iuſtitiam, ſed iuuare. & infra. Vt exuta mens a cunctis retinaculis mundanis atq; corporalibus voluptatibus ſit: & valeamus plenius inhærere dñicis præceptis. Ecce cum beatus Hiero. dicat q; mandatũ omne & in hoc q; mandatũ de honorando parentes æquo iure omnibus eſt mandatũ, q; in quouis gradu, & ĩ quouis propoſito ęqualiter peccatum eſt ipſum trãſgredi. Vide ergo tu qui ex arbitrio tuo eligis religionem atq; implere conſilia ſtudes, ne ſi doces q; ꝑpter magna cõſiliorum opera non ſis obligatus ad opus mandati de honorando parẽtes, ſis de numero illoꝝ qui ex arbitrio ſuo eligunt vt mandata cõtemnant: & tanq̃ vilia & parua reputant reſpectu conſiliorum quibus cũ licita contemnant in vouendo conſilia, hoc facit eis ſecuritatem quandam illicitorum, ne ſcilicet peccent in omittendo præcepta. qđ omnino videtur erroneum, quia vt ſubdit Hieronym⁹ quicquid offertur deo pro iuſtitia ſcilicet priuata conſeruanda, ſicut offertur ei votum de ſeruando conſilia: non debet impedire iuſtitiam publicam ne ſeruetur pro qua offertur profeſſio de ſeruando mandata in ingreſſu religionis Chriſtianę, ſed potius iuuare vt efficacius ſeruetur. quia vt videtur ſentire Hieronymus, obſeruatio conſiliorum non eſt niſi quædam diſpoſitio ad pleniorem obſeruantiam mandatorum. quia obſeruatione cõſiliorum exuitur mens a retinaculis, &c. ſicut dicit Hieronymus. quibus exutis valemus plenius diuinis inhærere præceptis. vt ſecũdum hoc obſeruatio conſiliorum potius ordinetur finaliter ad obſeruationem mandatorum q̃ econuerſo: & in tali plena obſeruatione mandatoꝝ conſtat tota pfectio eſſentialiter. Vnde ſi propter conſilia oporteret diuina omittere ꝓcepta, vt ęſtimo, nõ eſſent cõſilia pfectionis, ſed poti⁹ deuia erroris. Propter quod in Grangenſi concilio dicitur: & habetur diſtinct. xxx. Siqui filii parentes maxime fideles deſeruerint occaſione dei cultus hoc iuſtum eſſe iudicantes, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, anathema ſint. Intelligo deſeruerint, vel religionẽ ĩgrediẽdo, vel poſt ingreſſum
Q. vi. q. xix. ad ſubueniendum eis non condeſcendendo, ſecundum q; alias declaraui. Sed vt dicit Gloſſa ibidem hoc quidam hæretici fecerunt occaſione illius auctoritatis. Qui reliquerit patrem aut matrem propter me centuplum accipiet. ſed illud non habet locum niſi cum parentes a filiis honorari non indigeant: & maxĩe qñ ĩpedimẽto ſalutis ſunt. dicẽte Hierony. ad Furiã. Certe filiã a parẽte nõ diuido. honora parentẽ, ſed ſi te a vero parẽte nõ ſeparat. alioqn Dauid tibi canet: Audi filia &c. Vt em̄ dicit ad Fabiolã. Multa erga noſtros facere cogit affect⁹: & dũ propinquitatem reſpicimus corporũ, & corporis & aĩæ offendimus auctorẽ. Quanti monachi dũ patri matriq; miſerentur ſuas animas perdiderunt! Concedo igitur primam rationẽ: qa ꝑpter religionis ingreſſum nullus reddit ſe impotentem ad parentes honorandum qui non teneatur ad eos deſcendere, eos ſi indigeant honorando non tm̄modo reuerentiæ exhibitione vt quidam dicunt: ſed temporalis ſubſidii adminiſtratione. & hoc exemplo Chriſti qui fuit forma religionis cuiuſq;: q vtroq; modo matrem honorauit quouſq; vita mortali in terris conuerſatus eſt: & etiam in morte illi ꝓuidit de eo qui vice ſua il

ſi vtroq; modo prouideret poſt eius mortem temporalem.dicēte Aug.in exponendo illud Ioā.vlti. Cum vidiſſet Ieſus matrem & diſcipulum ſtantē quē diligebat,dixit matri ſuæ:Mulier ecce filius tuus &c.Hęc eſt illa hora de qua Ieſus aquam cōuerſurus in vinum dixerat matri ſuæ:quid mihi & tibi mulier?nōdum venit hora mea.nondum venerat hora in qua deberet eam cognoſcere moriturus:de qua fuit mortalis natus.Tūc ergo diuina facturus non deitatis ſed infirmitatis matrē velut incognitam repellebat.Nūc aūt humana iam patiēs eam ex qua factus fuerat homo affectu cōmendabat humano. Moralis igitur inſinuatur locus,facit quod faciendum admonet:& exemplo ſuo ſuos inſtruit p̄ceptor bonus vt a filiis piis īpendatur cura pentibus.Ex hac doctrina ſana didicerat apoſtolus Paulus qđ docebat.Si quis autem ſuis & maxime domeſticis non prouidet,fidem negat,& eſt infideli deterior.Quid autem cuiq̃ tam domeſticum q̃ parētes?Huius itaq; ſaluberrimi p̄cepti ipſe magiſter ſanctoꝝ de ſeipſo conſtituebat exemplū,qñ nō vt famulę deus,ſed vt matri homo quam relinquebat alterum pro ſe quodāmō filium prouidebat.Nam cur hoc factum fuit qđ ſequit̄ indicat. Ait eñ ibidem Ioannes:Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam.de ſeipſo dicēs vt ad eius curā quicquid ei eſſet neceſſarium pertineret.Suſcepit ergo eam in ſuam, non prædia q̃ nulla iure proprio poſſidebat:ſed officia quæ propria diſpoſitione exequēda curabat.Quæro ergo ſi Maria infirma fuiſſet & corporali ſolatio Ioannis & victu corporali indiguiſſet,nūquid Ioannes propter religionē apoſtolatus eam dimiſiſſet deſolatam?nec de neceſſariis ad victū prouidiſſet:etiā propriis manibus laborando ſi aliter prouideri illi non potuiſſet,ſed recedens dixiſſet ei,Maria,Bona dies ſit tibi:quaſi ſuffeciſſet eam honorare verbo ſeu nutu,& nō opere?Credo q; nequaq̃.Quare ſimiliter nec religioſus in cōſimili caſu matrem ſuam nequaq̃ dimittere debet deſolatam,ſed eā debet honorare opere,vt dictū eſt.Vnde vt puto illis qui cōtraria dicūt ſiqui forte ſint (q tñ ad illa dicēda mouentur,nec auctoritate,nec ratione,ſed ſola affectione fauoris ad ſtatum ſuę ꝓfeſſiōis videntur moueri)bene poteſt dici illud Matth.xv.Quare vos tranſgredimini mandatū dei ꝓpter traditionem veſtrā?Nam deus dixit:Honora patrem & matrem.Gloſ.Imbecillitati conſulas dādo neceſſaria.Veſtra autem traditio contraria eſt.Et quō,ſubdit:in quo multum declarat̄ noſtrum ꝓpoſitum cōtra illos.Vos autem dicitis,quicunq; dixerit patri vel matri munus quodcūq; eſt ex me tibi proderit:& non honorauerit patrem ſuum aut matrem ſuam:& irritum feciſtis mandatū dei ꝓpter traditionē veſtrā.Gloſ.Hoc filios dicere parentibus cōpellitis:qđ deo oblaturus eram ī tuos conſumo cibos:quaſi non ꝓderit tibi vel mihi.impietatem ſub nomine pietatis inducūt:& docent q; oblatio dñi q verus eſt pater obſequiis parentum p̄feratur. Quęro qđ iſti aliud dicūt qñ ſuos auditores:q in hoc quoquo mō filii eoꝝ ſunt,docent niſi q; ex ꝓfeſſiōe religiōis ſic obligant̄ deo ad offerendum ei minus obſequii quo ad obſeruantiam regularē,q; nec pñt nec debēt munus obſequii ſui īpēdere parentibus:quaſi hoc eſſet eis illicitum,ſicut illi dicebant q; ſacrilegiū erat cōferre neceſſitati parētū qđ poſſet offerri deo. AD ſecūdū qđ dicit:q; p religionis ingreſſum īpotens qs factus eſt habendi & acquirendi neceſſaria patri,dico q; falſum eſt.Si enim aliter non poſſet hr̄e vnde prouideret potius deberet manib⁹ laborare,& per hoc illi neceſſaria acquirere,q̃ eis q̃ ſunt religionis inſiſtere,& patrem permittere mori fame.in hac eñ neceſſitate non multo min⁹ aſtringit̄ ꝓuidere quacunq; via poterit patri q̃ ſibiipſi.Ne autē quiſq; in tali neceſſitate ſibiipſi ꝓuideat,nulla neceſſitate,nulla lege,nulla ꝓfeſſione pōt aſtrigi.ſm q; dicit Nicolaus papa de ꝓuiſione neceſſitatis extremæ fratrum minoꝝ,deficiente omni alia ꝓuiſionei.Et qdē ſi (qđ nō ē aliquatenus p̄ſumendū)hęc cuncta deficerent,ſicut nec cæteris,ſic nec ipſis fratribus iure poli in extremæ neceſſitatis articulo ad ꝓuidendum ſuſtentationi naturę via omnibus extrema neceſſitate detentis conceſſa pręcluditur:cum ab omni lege extrema neceſſitas ſit excepta. & ſic in tali neceſſitate quilibet poteſt acquirere & per acqſitionē qua poteſt habere vnde ꝓuideat patri in tali neceſſitate cōſtituto:ſicut & vñ prouideat ſibi in neceſſitate conſimili. Ad arg.ī op.

CIrca ſecundū arguit̄,q; in pctō omiſſionis ſm q; diſtinguit̄ cōtra pctm̄ cōmiſſionis,nō reqrit̄ aliqs act⁹ poſitiu⁹,qa cōtigit peccare pctō cōmiſſiōis faciēdo cōtra p̄cepta negatiua dupl̄r:& quātū ad actū exteriorē,cuiuſmodi ē furari: & quātū ad actū iteriorē,cuiuſmodi ē cōcupiſcere.Sicut eñ dicit lex,nō furaberis,ſic dicit nō cōcupiſces.Cū igit̄ pctm̄ omiſſiōis ſic ſe habeat ad p̄cepta affirmatiua,ſicut ſe hēt pctm̄ cōmiſſiōis ad p̄cepta negatiua:cōſil̄r ergo cōtigit dupl̄r peccare cōtra p̄cepta affirmatiua pctō omiſſiōis,& q̃tū ad actū exteriorē q ē nō facere qđ tenet̄,& quātū ad actū iteriorē:q ē ñ velle facere illđ,ſed ābob⁹ cōcurrētib⁹ ñ reqrit̄ ad pctm̄ omiſſiōis aliqs act⁹ poſitiu⁹.ergo &c. Que.xxiiii. Arg.princ. Cōtra.ſm Aug.de libero arbitrio,pctm̄ ita ē volūtariū q; ſi nō eſſet volūtariū nō eēt In oppoſitū.

Reſponſio. pctm̄.ſed nō ē volūtariū ſine actus poſitiōe.ergo &c. Dico ꝙ ī pura negatione abſq; oī poſitiuo nō K
conſiſtit ratio peccati,quia pctm̄ nō hēt rōnē purę negationis:ſed potiꝰ priuatiōis.ſ.modi ſpeciei &
ordis.Priuatio aūt neceſſario regrit ſubiectū.ſcdm phum.iiii.&.ix. Metaph.ī hoc eī priuatio differt
a negatiōe.& ſic pctm̄ omiſſiōis neceſſario regrit aliqd poſitiuū.Vnde q oīno nihil cogitat & nihil
vult,vel agit,aut forte nō hēt oīno vſum liberi arbitrii,p illo tpe & hora nihil oīno pōt peccare niſi
ex ordine ad aliquē actū poſitiuū:ī quo ſicut ī radice demeruit ꝙ ſi ī tali tpe & hora aliqd faceret nō
faciendum,vel omitteret faciēdū,ei imputaret.& hoc quēadmodū ſuffragia viuorū pſunt defūctis
p quanto meruerūt dū viuerēt ꝙ ſibi valere poſſent ſi fierēt.q ſi fiūt,ſūt merita eoꝝ ex radice opis L
qd fecerūt viui. Vnde dico ꝙ pctm̄ omiſſiōis nullo mō pōt cōſiſtere ī pura negatiōe.Nec tñ dico
pter hoc ꝙ rō pcti omiſſiōis ē in poſitiuo actu niſi ſicut ī radice:ſed ſolūmō ī ipſa actꝰ negatiōe ſi-
ue omiſſiōe.Nō eſt eñ pctm̄ omiſſiōis ī illo poſitiuo niſi ſicut ī radice:vñ traxit omiſſio actꝰ ꝙ hēt
rationem pcti.quēadmodū rō meriti cōſiſtit ī actu quem facit viuus,nō vt ī ſubiecto,ſed vt in ra
dice:a qua hēt ꝙ deputat mortuo in actu quē mortuus fecit viuus.et quēadmodū pctm̄ homicidii
cōmiſſum in ebrietate,vt ī ſubiecto conſiſtit formalr̄ ī ipſo actu occidendi,vt ī radice aūt in actu po
tationis quo ſe inebriauit,in qua radice eſt cā illiꝰ omiſſiōis.& ga radix nō eſt cā vitioſi niſi ipſa in
ſe ſit vitioſa,neceſſe ē ꝙ ſi ſit pctm̄ ī omiſſiōe q ad actū omiſſū,ꝙ ēt ſit pctm̄ ī cōmiſſiōe quo ad actū
exercitum,vt ſm hoc nūq̄ poſſit eſſe vnum pctm̄ omiſſiōis ſine alio cōmiſſionis. Vñ ſi aliqs ī nullo
actu exercito delinqret vllo mō,aut ille nō eſſet oīno cauſa & radix omiſſionis, aut illa omiſſio non
deberet iputari ī pctm̄ omittēti:ſed excuſaret p iuoluntariū ex ignorātia iuincibili. Sed ē aduertē M
dum ꝙ ille actus poſitiuꝰ in quo ſicut ī radice eſt cā omiſſiōis,vel pōt eē actus volendi terminatus
ad negationem ſiue omiſſionem eius ad quod qs tenet,licet nō ſine aliquo termīo poſitiuo,puta qñ
aliqs omittit honorare parētes,ga vult hūc actū omittere,ſiue ga vult nō honorare ipſos,eo ꝙ vult
ſeruare pecuniā qua deberet eos honorare.Talis eñ ex hoc ꝙ vult hoc, committit,& ex eo ꝙ nō fa-
cit id qd terminat negatiue actū volēdi,omittit.vel pōt ille actꝰ q ē radix omiſſionis eē aliqs alius
actꝰ pricipalr̄ explicitꝰ ſiue exercitꝰ aut impatꝰ a volūtate:puta ſtudiū p qd detinet itellectꝰ itētus
circa vnum,vt nō poſſit ſe cōuertere ad cogitādū de faciēdo id ad qd qs tenet, & qñ tenet.q qdē
actus ſtudēdi,licet ſit licitꝰ ſm ſe,& p alio tpe in ipſo nō eēt aliq̄ cōmiſſio, cōmittit tñ volūtas ī eo
ꝙ itellectū tenet ī tali attētione pter circūſtātiā tpis ī quo deberet eē attētꝰ ad faciēdū id ad qd te-
net,& dimittere p illo tpe actū ſm ſe licitū ad quē nō tenet.& iō ſimul cū iſto actu poſitiuo ī quo ī
cidit pctm̄ cōmiſſiōis,ſimlr̄ īcidit īterpratiue actꝰ volūtatis pdictꝰ,quo.ſ.vult omittere.In eo eñ ꝙ
vult intellectū eē tā intētū ſtudio ꝙ nō pōt cōuertere ſe ad cōſiderādū qd aliđ faciēdū ē, vult iter
Ad arg. pri. pretatiue omittere illđ qd faciēdū ē.& ſm hoc cōcedēda ē rō ad ſecūdā pre adducta. Ad primā ꝙ N
omiſſio pōt fieri & q ad actū exteriorē & īteriorē ſimlr̄,ſicut & cōmiſſio:dico ꝙ verū eſt:imo neceſſa
riū ē qñcūq; omiſſio reducit ad cōmiſſionē ī alio actu poſitiuo q̄ ſit actꝰ volēdi.Sic.n.omittēs qd te
net facere exteriꝰ, ēt omittit cogitare de illo & velle id facere īteriꝰ.Sed omitti pōt iſtud velle Vno
mō negatiue oīno.ſ.ga nō vult ire:& ex hoc nullū ē peccatū eo ꝙ in pure negatiuo nō cōſiſtit pctm̄
Vñ quo ad hoc nō ē ſilr̄ de pctō cōmiſſiōis & omiſſiōis:ſic tñ pceſſit argumētū.Alio mō priuati-
ue.ſ.ga vult nō hoc:rōne tñ alicuiꝰ poſitiui ſemp,vt dictū ē.Sed cū reducit ad ipm̄ actū volēdi,tūc
nō ē pprie niſi omiſſio actꝰ exterioris nō īterioris,ga ipſe actꝰ exterior negat:& actꝰ īterior omiſſus
potiꝰ ē priuatio q̄ negatio.q̄q̄ ergo duplex ſit omiſſio qñq;:ambas tñ oportet reducere ad aliqd po
ſitiuū ī quo ē p ſe commiſſio ſcdm dictum modum.

Quæſt.xxv. Irca tertiū,videlicet vtrū aliqs error vel facti vel iuris excuſet pctm̄: Arguit ꝙ
Arg.princ. error facti nō excuſat,ga Abimelech peccaſſet errore facti ī Sarā vxorē Abrahæ
Primum. niſi dñs eū pſeruaſſet,ſm ꝙ Geñ.xx.dicit illi dñs.Scio ꝙ in ſimplicitate cordis
Secundum. feceris,& ideo cuſtodiui te ne peccares. Itē dñs dixit de Iudæis crucifigētibꝰ
ipm̄:neſciūt quid faciunt,& hoc ga errabāt errore facti:nō credētes illū quē cru
In oppoſitū. cifixerunt,eē Chriſtū:& tñ peccauert. Cōtra.dicit Chriſtus.Si nō veniſſē & lo
Reſponſio. quutꝰ eis nō fuiſſem pctm̄ nō haberēt.& hoc nō niſi quia p ignorātiā errantes excuſati fuiſſent,er
go &c. Dico ꝙ nō ſunt idē error & ignorantia,ſed verum eſt ꝙ nō eſt error ſine ignorātia.Eſt eñ
q̄dā ignorātia negationis:q̄ dicit in pueris neſciētia,qua aliqs neſcit qd nō eſt potēs aut natus ſcire O
pter ſubiecti indiſpoſitionē ad ſcientiā cōtrariā illi ignorātię:& ī adultis dicit ignorātia iuincibi
lis.& iſta ignorantia nō ē error,ga nec eſt pctm̄ nec cauſatū a pctō pprię voluntatis ī ignorante.Er
ror aūt omnis aut eſt peccatum in errante,aut a proprio pctō errantis cauſatus, vt ſm hoc igno-
rantia ſic dicta poſſit eſſe ſine peccato proprio ignorantis:non autem error. Vnde ignorantia phi-

loſophoꝝ qua ignorabant deū trinū & vnum,& cętera q̄ ꝑtinent ad fidei articulos, error nō erat nec peccatum,q̄diu fecerunt qđ in ſe erat ad ſciēdum illa:& nō excluſerunt a ſe radiū diuini lumi nis:ſed poſtq̄ temeritate ſua excludebant rebelliōe volūtatis a ſe radiū diuini luminis ſupnaturalis aſſerētes contrariū veritati quam non poterāt ex puris naturalibus attingere, decepti ex apparen tiis fallacibus,q̄bus volūtas elegit ītellectum poti⁹ aſſentire falſis q̄ veris credibilib⁹, vtputa ꝙ in deo ſicut eſt vna ſubſtātia ſic & vna pſona abſoluta,& negātes ꝙ in deo ſit trinitas pſonarū,tunc ip ſorū ignorantia facta ē error ex peccato temeritatis eorū ꝓueniēs:quia volūtate obliquata ī ſua ele ctione neceſſe eſt rōnē obſcurari in ſuo iudicio:vt habitū eſt iā ſupra. Nō eſt eīm error niſi aſſertio falſitatis in rōne obſcurata ex voluntatis obliquatione.Eſt autem alia ignorantia diſpoſitionis ſiue priuationis : quæ non eſt niſi in illis in q̄bus nata eſt eſſe ſcientia cōtraria ꝑ aliquā diſpoſitionē,qua ſunt ſuſceptibiles illi⁹ ſcientiæ.Sed hęc eſt duplex.quædam facti,quædam iuris.Dicitur aūt ignorā tia facti nō quia aliq̄s ignorat factum ex hoc faciendo qđ non eſt faciendum:multi eīm habent igno rantiam facti,etſi non faciant nō facienda,ſed quia ignorat facienda & ea q̄ conſiſtunt in facto.Et ē hæc ignorantia duplex.quædam cū exhibitione debitæ diligentiæ ad ſciendum illa:quædā vero ſi ne illa diligentia. Prima excuſat a pctō omnino,exēplo Iacob qui credens ſibi ſuppoſitam fuiſſe Ra chelē,cognouit Lyam prius q̄ conſenſit cū ipſa ī matrimonium.Secunda aūt nō excuſat ꝓ quanto quis nō adhibet diligentiam quā debet ad ſciendū ea q̄ conſiſtunt in facto: ita ꝙ ſi nullam diligen tiam adhibeat,in nullo excuſat,ſicut forte non eſt excuſat⁹ Lamech occidendo Caim: putādo ipm̄ eſſe feram.Si autem aliquā diligentiam adhibeat pro tanto excuſatur,& pro reſiduo inculpatur.ſi cut contigit in facto Achimelech:q̄ reuera peccaſſet ſi cognouiſſet Saram,etiam ipſa accepta ī vxo rem,quia non ſufficienter inquiſiuit an fuiſſet vxor Abrahæ.excuſatus tñ fuiſſet ī aliquo:propter qđ etiā dñs eū cuſtodiuit,q̄a Sara requiſita q̄ eſſet:reſpōdit ſe eſſe ſororem Abrahæ:vnde & credidit Achimelech eā nō fuiſſe vxorē Abrahę. qđ ſi crediſſet: neq̄q̄ eā cognoſcere voluiſſet.i quo Aug.

P commendat eius iuſtitiam in lege naturæ:& in tali cordis ſimplicitate abſtulit eam.Dicit̄ aūt igno rantia iuris q̄ñ eſt illorū q̄ ius ſcienda dictat: & hoc vel diuinū vel humanū. Ignorātia autem illoꝝ q̄ ius diuinū ſciēda dictat & q̄ ſūt de neceſſitate ſalutis, neminē excuſat niſi ſit ignorātia negatiōis q̄libet enim alia ex culpa prouenit pro quanto ad ipſum pertinet ſcire illa.quia ſcire illa pertinet mi nus ad vnum,vt ad ſimplicem ſubditum: ad alium vero plus vt ad prælatum vel doctorem.Quia doctores qui negligūt ſtudere ad ſciendum illa quæ ſcire requirit ipſorum ꝓfeſſio: & propterea do cent falſa,etiam ſi nec fauore vel odio eſſent obſcurati,non excuſant̄ a pctō.Et ſilr̄ doctores qui om nem diligentiam adhibent ſtudio ad ſciendū illa quæ ipſis incūbunt docēda:& tamē ꝑpter natura lem indiſpoſitionem non poſſunt ad illorum ſcientiam attingere,in docendo falſa non excuſantur quia non adhibebāt diligentiam quam debuerunt & potuerunt ne promouerētur ad ſtatum qui requirebat ꝙ docerent illa quæ vires eorum excedebant.Si autem neſciat aliquis qđ non ſit de ne ceſſitate ſalutis vt ſunt multa quæ pertinent ad philoſophiam,aut ea quæ non tenetur ſcire ,nō peccat etiā partē falſam aſſerendo, niſi temere velit illam defendere contra peritiores ſe.Et eſt cer tum ꝙ in omnibus talibus in quibus certi non ſumus quid tenere debeamus,ſemper teneamus magis ſecurum ad ſalutem:ſecundum Auguſtinum dicentem.Tene certum & dimitte incertum. & in omnino dubiis ſemper magis piam partem quæ ſcilicet magis vergit in honorem diuinum tenere debemus.dicente Gregorio decimo Moralium. Apud miſericordem iudicem nequaq̄ ſine venia culpa relinquitur,cum per fauorem zeli ex eius amore peccatur.Sæpe nanq̄ magnis hoc do ctoribus contigit: vt quo alta charitate ferueant, lingua aliquid quod non debet dicat.Sed tanto citius parcitur quanto ex qua prodeat radice penſatur:citius culpa dimittitur quæ nequaq̄ ſtu

Q dio malitiæ perpetratur.Ignorans autem ea quæ ius humanum dictat:ſimiliter non excuſatur ni ſi quatenus eum excuſandum dictat,qualiter a notitia legum humanarum excuſant̄ propter eorū

R exercitia milites & ruſtici. Per prædicta patet reſponſio ad prima duo obiecta. AD tertium in Ad arg.i op. oppoſitum.Si non veniſſem &c.Dico ꝙ ibi loquitur Chriſtus de eis quæ pertinent ad notitiam iuris diuini a quo nemo excuſatur ſecundum iam expoſitum modum.Tamen peccans ex ignorā tia talis iuris nō ſpecialiter affectata min⁹ peccat q̄ñ nō ē ei annūciatū, q̄ q̄ñ eſt annūciatū:quia ſer uus ſciens voluntatem domini ſui,& non faciens,plagis vapulabit multis:& ſic ſi illis non fuiſſet annunciatum,ſed peccaſſent faciendo qđ non debuiſſent,tamen minus peccaſſent q̄ poſtq̄ eis fuit annunciatum.& hoc intendit cum dixit : peccatum non haberent.ſcilicet non tantū haberent:ta men ſimpliciter haberent.

Quæ.xxvi. Arg.princ. Circa quartum arguit̃ ꝙ voluntas poſſit actuari ab aliquo,& tñ non determinari ab illo:quia voluntas reſpectu eoꝝ q̃ ſunt ad finem, eſt liberi arbitrii.oſtenſis ergo ſibi duob⁹ circa illud qđ ẽ ad finẽ,ſeſe põt determinare ad vtrũlibet.ſed oſtẽſo ſibi aliquo ſub rõne boni vnica,ab illo neceſſario actuat̃ ſicut a bono qđ apprehẽditur ſub ratione finis & omnimoda ratione boni,ab alio ergo actuat̃ & ab alio

In oppoſitũ. determinatur.ergo &c.Contra.idẽ eſt reſpectu alicuius ex ſe ĩdeterminati ipm̃ actuare ad aliquid & ipm̃ determinare ad illud,& hoc ſiue formalr̃ ſiue effectiue.Forma eñ in hoc

Reſponſio. ꝙ actuat materiã, ipſam determinat.& ſilr̃ agẽs.ergo &c. Dico ꝙ voluntas triplr̃ cõparatur ad actum volendi.Vno modo negatiue.ſ.in eum nõ volendo, vbi negantur actus & obiectũ ſimul.Sic eñ nõ vult ille q nec volũtatẽ ad aliqd agẽdũ habet nec etiã actũ volendi. Alio mõ poſitiue.ſ.i oino volẽdo aliqd,vbi affirmant̃ act⁹ & obiectũ ſimul.Sic eñ vult ille q hẽt volũtatẽ ad habẽdũ aliqd determinate.Tertio modo priuatiue.ſ.in partim volendo & ptim nolẽdo,vbi affirmatur actus & negatur obiectum.Sic eñ vult ille qui habet voluntatem ad nõ habẽdũ aliqd determinate. Prio mõ non vult aliqd dormiẽs.ſcđo mõ vult vigilans eſſe beatus.tertio mõ vult non eſſe miſer.Et differũt iſta tria breuiter,ſicut non velle,& velle,& velle non ſiue nolle. Volũtas aũt conſiderata vt primo modo comparat̃ ad actum volendi ſic ſe habet ad illum vt potẽtiale quoddã, & quaſi p indifferẽtiã quantum eſt ex ſe vt comparet̃ ad actũ ſecũdo & tertio mõ iã dictis.ſ.vel ĩ volẽdo affirmatiue,vel ĩn nolendo priuatiue.Qui enim nec ẽ in actu volẽdi,nec eſt in actu nolendi,p indifferẽtiam ſe hẽt quodammõ ad velle & ad nolle illud qđ ſibi ꝓponi põt per intellectum,vt poſſet illud quantum eſt

Opi.aliorũ. ex ſe vel velle vel nolle.Sed vt circa dictã q̃ſtionẽ primo recitemus ſententias alioꝝ, ſciendũ eſt aliquos dicere ꝙ ad illa duo nõ ſe hẽt volũtas p indifferẽtiã quãtũ eſt ex pte mouẽtis & faciẽtis ipſam exire de potentia in actum volendi aut nolendi,q̃a vt dicunt neceſſe eſt principium actus voluntatis eſſe ab intellectu,ita ꝙ niſi intellectus fieret prio in actu,nunq̃ voluntas fieret in actu.Nõ eñ volitum eſt obiectum intellectus ſicut intellectũ eſt obiectum voluntatis. Oportet eñ volitũ prio eẽ intellectũ,& deinde volitũ,ſed nõ ecõuerſo,q̃a intellectus quantũ ad actũ ſuum oino primũ cũ vadit de oĩmoda potentia in actum , nõ eſt ĩ ptãte volũtatis qđ nobis primum ĩ mẽtem veniat & moueat intellectum ad actum intelligendi,ſed venit in mentem vt contingit vel a ſenſibili extra, vel a phantaſmate quod aliis ſuperfertur,vel ex conſuetudine ,vel ex complexione, vel ex alia aliqua cauſa.Poſtq̃ autem intellectus factus eſt in actu intelligendi, tunc prio reduci poteſt in actum tam volendi q̃ nolendi.Diſtinguendo tamen de volibili , quia volibile a voluntate , non poteſt eſſe niſi propoſitum per intellectũ:intellectus autem in intelligendo proponit & ſuum actum intelligendi,& ipſum obiectum intellectum:Dicunt ergo ꝙ intellectus aliter voluntatem in actum volendi ĩ tellectum intelligere,& aliter ĩ actum volẽdi obiectũ qđ intelligit̃ inducit. De prio eñ dicũt ꝙ q̃q̃ voluntas quantum eſt ex ſe,ante oẽm actũ ſuum eſt indifferẽs ad actum volẽdi & nolẽdi,tñ quãtũ eſt ex pte eius qđ natum eſt ipſam facere in actu q̃ cito intellectus intelligit aliqd ,ſtatim ex neceſſitate complacet volũtati in ipſo actu intelligendi intellect⁹,& de neceſſitate vult intellectum intelligere illud qđ prio intelligit.& ſic (vt dicũt)res apphẽſa primo cauſat in volũtate,& hoc ex neceſſitate,volitionẽ cõſiderationis ſiue intellectionis.Et talem volitionem cauſari ab intellectu i volũtate,appellant aliqui actiuare ſiue actuare voluntatem:quia hoc facit eam de volente in potẽtia volẽtem in actu.Alii autem reſpicientes ad volũtatis ĩdeterminationẽ prædictã appellant hoc determinare voluntatem,& ambo concordant in hoc:ꝙ ſic velle primo ſecundum actum non eſt a voluntate,neqꝫ a libero arbitrio voluntatis.q̃a primi dicũt ꝙ volũtas non eſt liberi arbitrii quo ad actuationẽ:alii autem dicunt ꝙ nõ eſt liberi arbitrii quo ad actus determinationem:& idipſum qđ illi appellant actuationem,alii appellant actus determinationem. Sed qui illorum magis proprie loquuntur?Dico ꝙ primi:qui hoc appellant voluntatis actuationem,quia licet voluntas ex ſe ſit ab initio quaſi indifferens ad velle & ad nolle:proprie tamen ſecundum vtroſqꝫ nõ debet dici indifferens ad volendum & non volendum in comparatione ad actum conſiderationis ſiue intellectionis,q̃a vt dictũ eſt ſm̃ illos res primo apprehenſa quæcunqꝫ ſit illa & ſub quacunqꝫ ratione apprehendat̃, ex neceſſitate prio cauſat in volũtate volitionẽ cõſideratiõis.& ſic nõ ẽ ĩdifferẽtia ex parte actiui: nec etiã ex parte paſſiui.quare nec ſm̃ illos eſt ꝓprie determinatio actus,vbi nõ eſt ꝓprie ĩdifferẽtia ad diuerſos act⁹.Eſt aũt actuatio ſm̃ illos ꝓprie,q̃a ſm̃ eos p actionẽ itellect⁹ ꝓprie volũtas reducit̃ de potẽtia ad actũ.De volẽdo aũt obiectũ diſtiguũt,q̃a aut illđ ẽ finis ſub oĩ rõne boni:aut aliqd qđ ẽ ad finẽ.A fine aũt apphẽſo ſub rõne oĩs boni dicũt volũtatẽ actuari & neceſſitari ad actũ volẽdi. & iõ reſpectu illi⁹ vt pri⁹ magl ꝓprie accipit̃ hic nomẽ actuatiõis q̃ nomẽ detmĩatiõis.De iis aũt q̃ ſũt ad finẽ diſtiguũt,dicẽdo ꝙ cũ volũtas ẽ actuata vt velit intellectũ intelligere id qđ eſt ad finẽ ſiue id

S (beside "Reſponſio" line) T (beside "Opi.aliorũ" line) V (beside "volendi q̃ nolendi" line) X (beside "Sed qui illorum" line) Y (beside "iõ reſpectu" line)

qđ nō eſt finis,nec ſe habens ſub ratione oīs boni,aut intellectus intelligit id ſub vna ratiōe ſiue bo
ni ſiue mali,puta fornicationem ſub ratione delectabilis tm̄:aut ſub ratione deordinati tm̄,aut in
telligit ipſum bifurcatum,& ſub duplici ratione:puta fornicationem ſub ratione delectabilis inor-
dinati.Si primo modo, dicūt ꝙ volūtas ſtatim ab obiecto actuat̄: ſed nō neceſſitatur niſi vt velit il
lud ſcđm rationem illius determinationis.Si enim conſideratio ſit determinata ad bonū tm̄,tunc
neceſſitatur vt velit bonum:& ſi ſit determinata ad malum tm̄,neceſſitatur vt velit malum,puta
ſi intelligit fornicationem ſub ratione delectabilis tm̄,de neceſſitate vult fornicari. Si vero ſub rō-
ne deordinati tm̄:de neceſſitate vult non fornicari:quia voluntas nihil poteſt reſpuere niſi ſub rō-
ne mali,nec velle niſi ſub ratione boni. Voluntas aūt licet ſic ad hoc de neceſſitate actuetur:non
tm̄ vt dicunt ab eo qđ non eſt finis ſub ratiōe omnis boni neceſſitatur: ſic vt oporteat ipam pſiſtere
in actu volendi vel nolendi,quomodo neceſſario actuatur ab obiecto,ſicut neceſſitat̄ volendo finē
Z quia a volendo illum non poteſt ſe retrahere. Vt enim dicunt agens & patiens in naturalibus cō
parantur inter ſe tripliciter:quia agens ipſum patiens actuat faciendo ipſum ſm actum quale eſt
agens,& neceſſitatur:quia agente approximato patienti agens neceſſe habet agere & patiens pati
ſic ꝙ oporteat ipſum perſiſtere in diſpoſitione quā ei imprimit agēs. Silr̄ agens patiens violentat
quia ſpoliat ipſum a diſpoſitione quam habet in ſe cōtrariam illi diſpoſitioni quā nitit̄ ei imprime
re agens.Ex parte autem voluntatis dicunt ꝙ a fine ad quem ſe habet ſub omni ratione boni, actua-
tur & neceſſitatur ſimul: ab his aūt q̄ ſunt ad finem, & q̄ comprehenduntur non ſub omni rōne
boni,actuat̄ quādo comprehenditur ſub vna ratione tm̄:a nullo autem poteſt violentari,Quia igit̄
(vt dicunt) voluntas eo ꝙ nō neceſſitat̄ ab eis q̄ ſunt ad finem,habet in poteſtate ſuæ libertatis ar-
bitrii vt poſſit perſiſtere in illa actuatione ſiue actu volendi aut nolendi illud a quo eſt actuata,aut
poteſt ſe ab illis retrahere:& ſic ipſa volūtas ex ſe vere indeterminata eſt ad velle perſiſtere vel nō
perſiſtere in illis,& quia in hoc non poteſt determinari ab obiecto qđ non eſt finis ſub omni ratione
boni:oportet ergo ꝙ volūtas in hoc ſeipſā determinet ſuo libero arbitrio. Et hanc determinationē
aliqui conſueuerūt appellare exercitium actus ſolūmodo.Talem determinationem ſiue exercitiū
actus dicunt eſſe in libero arbitrio voluntatis : non autem ipſam actuationē q̄ præcedit neceſſario
iſtam determinationem.& ſic dicunt actuationem voluntatis eſſe ab obiecto naturali neceſſitate:&
nullo modo a libertate arbitrii in voluntate.Determinationem autē ſiue exercitium actus dicūt
eſſe a libero arbitrio voluntatis,& reſpectu illius ſolūmodo voluntatem eſſe liberi arbitrii . Si ve-
ro intellectus intelligit id qđ non eſt finis ſecundum rationem omnis boni ſub duplici ratione,ſcili
cet bifurcata,puta fornicationem ſub ratione delectabilis inordinati:vel potionem ſub ratione ſa-
natiui amari, dicūt ꝙ in libertate arbitrii voluntatis eſt vt poſſit ſe determinare ad hoc vt velit in
tellectum perſiſtere in conſideratione illius bifurcata,ſiue ſub vtraq; ratione,aut omnino deſiſtere
ab illius conſideratione,vt ſecundum rationem neutrā ipſum conſideret,vel vt ſiſtat in conſidera
tione illius ſub altera ratione tm̄:& deſiſtat a conſideratione eius ſub alia, vel vt non ſiſtat æqualr̄
ſub vtraq;,ſed magis in conſideratione illius ſub vna ratione q̄ ſub altera.Et in omnibus iſtis neceſ
ſe eſt intellectum ſequi determinationem voluntatis q̄diu ipſa vult ſtare in ſua determinatione.q̄
diu enim voluntas vult,ſtat intellectus in bifurcata cōſideratione. quia q̄diu vult voluntas intel-
lectū de vtroq; conſiderare:& q̄diu ſtat intellectus in conſideratione de vtroq; æqualiter:dicunt ꝙ
ꝑ neutrū pōt actuari volūtas vt vnū illoꝝ velit & alterum reſpuat:nec eſt ī volūtate vt quo ad alte
rū illoꝝ fiat ī actu volēdi illud.ſed cū vult intellectū cōſiderare de altero tm̄ vel magis de illo q̄ de
reliquo, tunc neceſſe eſt ipam actuari ab illo qđ ſolum itellectus conſiderat aut magis, puta cū vult
intellectū ſolū vel multo magis cogitare de fornicatione ſub ratione delectabilis, qa in obiecto nō
hēt voluntas retrahens, allicitur a delectabili, & cauſatur in ea volitio fornicationis: & econtra,cū
vult intellectum ſolū vel magis cogitare de fornicatione ſub ratione deordinati,qa ī obiecto nō hēt
volūtas alliciens,abominat̄ fornicationē,& cauſat̄ in ea nolitio fornicationis.& ſic ī volendo vel no
lēdo volūtas ab obiecto actuat̄,quia volitio cauſat̄ ī volūtate a bono apprehenſo,& nolitio a malo ap
prehenſo,ita ꝙ ſcđm hūc modū bonū vel malū apprehenſū actuat voluntatē.& ſic ſuū actuari iſto
mō nec ē a volūtate,nec a libero arbitrio eius,quia ſuꝑ ipſū volūtas nō hēt dominiū niſi ꝑ accidēs
ꝑ hoc.ſ.ꝙ poſſet ſe nō determinaſſe ad hoc ꝙ voluit ītellectū ſolū vel magis cōſiderare fornicationē
ſub rōne delectabilis.Niſi eñ pri9 determinaſſet ſe velle intellectū cōſiderare de fornicatiōe ſub rō
ne ſola delectabilis vel magis,ſed deſiſtere a cōſideratiōe ei9 ſub rōne fornicatiōis,fornicatio nō po
tuiſſet volūtatē actuaſſe actu volēdi fornicationē,nec cauſare volitionē ſui in illa.Dicūt ergo iſti ꝙ
voluntas quo ad determinationem actus,quā alii appellant quo ad exercitium actus , quia ſeipſā ꝑ

liberum arbitrium determinat & exercitat, ſcd̄m dictum modum bene dicitur mouere ſeipſam, q̄a poteſt ſeipſam ad actum volendi dicto mō determinare in volēdo. Quo aūt ad actuationē quā alii appellant determinationem, nullo modo poteſt mouere ſeipſam: quia nō poteſt ſeipſam actuare niſi per accidens: quia ſcilicet potuit facere & nō facere illud quo facto volūtas actuaſ, vt eſt ab obiecto in quo faciēdo & determinando ſeipſam mouet. & hoc etiā per accidēs ſcilicet per hoc ꝙ ē mota ab alio. Anteq̄ eñ volūtas fuerit ī actu & actuata ꝑ obiectū ſecūdū aliquem ꝑdictoꝝ modoꝝ, nullo mō pōt ſe determinare ſm aliquē ꝑdictoꝝ determinandi modoꝝ. Quēadmodū.n. intellectus factus in actu per principia mouet ſeipſum ad concluſiones, ſed hoc mouendo voluntatem primo per bonitatem principiorum a qua mouetur ad cōcluſiones: ſic voluntas facta in actu per finē mouet ſeipſā ad ea q̄ ſunt ad finē, ſed hoc mouēdo itellectū ad cōſiderationē alicui⁹ ſm vnā rationē qua ē ad finē a quo moueſ ad volēdū id qđ ē ad finē. Vt aūt dicūt voluntas, quia ex ſe ad actū volēdi eſt ſolūmō in potentia, inquantum eſt ſolum in potentia non determinat ſeipſam, ſed ſolum inquantū eſt prius facta in actu quo actuatur primo. in actu autem quo actuatur ſcđo ſeipſam non facit in actū ſm ſeipſam, ſed ſecundum aliud vt dictum eſt. Si eñ aliquid in ſeipſo ſecundum ſeipſum cauſaret actuationem, tunc idem ſecundum idem eſſet actus & potentia, ſiue in potentia & in actu, qđ eſt impoſſibile ex rerū natura, vt ſecundum hoc voluntas non exeat in actum aliquem volendi ſiue mouēdi ſeipſam, vt per ſeipſam ſolum dicaſ mouere ſeipſam: ſed ſi exit ī actum per ſeipſā, & dicitur mouere ſeipſam: hoc non eſt niſi cū hoc per aliquā diſpoſitionē aliam exiſtentē in ea, quemadmodū aliqui volunt: ſm ꝙ voluntas mouet ſe per quaſdam affectiones ſuas. Ad cuius intellectum, quomō A
ſcilicet hoc veritatem hr̄e poterit, & quō nō, eſt aduertendum circa hoc aliquid ex p̄te ipſius actus volendi eliciti a volūtate, & aliquid ex parte ipſius voluntatis, a qua eliciſ. Ex p̄te ſiqđē actus volēdi eſt aduertendum, ꝙ vnus actus volendi pōt cōparari ad aliū dupliciter. Vno modo penes ordinē prioris & poſterioris. alio mō penes gradum ſuperioris & inferioris. Primo mō comparantur inter ſe actus volendi finē, & act⁹ volēdi illud qđ ē ad finē. Scđo mō cōparanſ īter ſe act⁹ volēdi modo naturali aliqđ volibile: & act⁹ idē volēdi mō ſupnaturali. Ex parte aūt volūtatis ē aduertēdū ꝙ circa eā eſt cōſiderare aliq̄d vt quo hēt elici act⁹ volēdi ſimplr̄: & aliq̄d vt quo hēt facilr̄ elici act⁹ volēdi. Primo dictorum modorum comparando actus, voluntas nō exit in actum volendi id qđ eſt ad finem niſi per aliquam diſpoſitionem exiſtentem in ea prius, ſcilicet per actum volendi finem praecedentem in ea. ſed hoc nō vt per illud qđ eſt cauſa propter quā ſic: ſed ſolūmodo vt per illud qđ eſt cauſa ſine qua nō. Sicut enim voluntas praeſuppoſito in cognitione bono qđ eſt finis vult illud vt per cauſam ſine qua non, ſic & pręſuppoſito actu volendi bonum quod eſt finis, vult bonum qđ eſt ad finem vt per cauſam ſine qua non: ſed vtrobiq; ſeipſa vt cauſa propter quam ſic, ſine aliqua alia diſpoſitione exiſtente in ea, vult & finē et ea q̄ ſunt ad finē. Secundo aūt modo comparando actus, voluntas non exit ad actū volendi modo ſupernaturali aliqđ volibile ſupernaturale, niſi ꝑ aliquam diſpoſitionem exiſtentem in ea: quae eſt aptitudo q̄dam in inſtrumento qđ eſt voluntas ad eliciēdū actum volendi talem. Et eſt illa aptitudo habitus aliquis ſupernaturalis eleuans potentiā vt poſſit actum illum elicere & diſponens eandem ad faciliter eliciendum illud, puta habitus iuſtitiae inquantum eſt donum dei quo poteſt voluntas elicere actum volendi iuſta facere meritorie, & volēdi beatitudinem qualem ſperant iuſti. quē quidem actum ex ſe ſolo in puris naturalibus exiſtens ne inchoare quidem poſſet omnino. Ad actum autem volendi aliquod volibile naturale modo naturali faciliter, adhuc non poſſet exire voluntas niſi per aliquam diſpoſitionem exiſtentem in ea: cuiuſmodi eſt aliqua aptitudo ad eliciendum actum volendi in inſtrumento qđ eſt voluntas. quā aptitudinē Anſel. in fine de cōcordia ꝑdeſtinationis & gratiae & liberi arbitrii, appellat affectionē. vbi diſtinguit inter inſtrumentum qđ eſt voluntas, & hmōi affectionem & actum volendi eius, quē appellat vſum, dicens ſic. Sicut habemus ī corpore membra, & quinq; ſenſus ſingula ad ſuos vſus apta quibus quaſi inſtrumentis vtimur, vt ſunt manus aptae ad capiendum, pedes ad ambulandum, lingua ad loquendum, viſus ad videndum: ita & anima habet in ſe quaſdam vires quibus vtimur vt inſtrumētis ad vſus congruos. Eſt nāq; ratio in aīa qua ſicut ſuo inſtrumento vtitur ad ratiocinandum: & volūtas qua vtitur ad volendum. Quoniam ergo ſingula inſtrumenta habent & hoc qđ ſunt, et aptitudines ſuas, & ſuos vſus, diſcernam⁹ in volūtate inſtrumētū & aptitudinē eius & vſum eius. quas aptitudines in volūtate poſſumus nominare affectiōes. Affectū quippe eſt inſtrumentum volendi ſuis aptitudinibus. Et eſt iſta aptitudo in voluntate nihil aliud q̄ pronitas quaedam qua inclinatur ad aliquid volendum: qua faciliter poteſt exire in actum volendi illud. Vñ vt continue adiungit Anſel. dicitur hominis anima cum vehemēter vult aliquid affectata eſſe ad

volēdū illud vel affectuoſe velle. & infra. Affectio autē hmōi inſtrumēti eſt qua ſic afficitur hmōi
inſtrumentum ad volendum aliquid, etiam quādo illud non cogitat: vt ſi venit in memoriam, aut
B ſtatim: aut ſuo tempore illud velit. Sed eſt aduertendum ꝙ talis affectio ſiue aptitudo voluntatis
duplex eſt, quædam naturalis naturæ indita, quędam vero eſt naturę ſuperacquiſita. Aptitudo pri
ma nihil reale addit ſupra naturam: ſed ſolummodo reſpectum & modum quo ordinatur ad actū
volendi aliquid, ſicut nec aptitudo ad videndum lucem aut colorem, aliquid reale addit ſupra na-
turam viſus. & per talem aptitudinem ſiue affectionem voluntas ordinat̄ ad illud quod naturali-
ter & immutabiliter vult, cum ei pręſentatur per intellectum. Vnde & ꝑ ſe in puris naturalibꝰ exi-
ſtens poteſt exire in actum volendi illud abſq; omni alia diſpoſitiōe exiſtēte in illa. Tali autem affe
ctione vult voluntas ſalutē ſtatim. de qua dicit ibidē Anſel. Sic eſt inſtrumētum volendi affectū ad
volendum ſalutem, etiam quando illam non cogitat, vt mox cum venit in memoriam ſtatim eam
velit. Tali etiam aptitudine naturali voluntas pronior eſt, quantum eſt de ſua natura, ad volendū
bonum virtutis, quod eſt bonum ſimpliciter: q̄ delectabile in malo vitii, qđ eſt bonum vt nunc, licet
ex corruptione vitioſa originali vel actuali ꝓnior ſit ad bonū, vt nunc. dicēte ibidē Anſel. Inueſtigā
dum eſt, vnde tam prona ſit ad malum iſta voluntas. Non enim credendum eſt talem illam deum
feciſſe &c. Vbi dictam cauſam exprimit, ſicut patere poteſt intuenti: vt de cauſa ipſius. Aptitudo
aūt ſecunda addit ſupra naturā volūtatis habitum virtutis, quo inclinatur ad bonum virtu-
tis actum, in cuius actum tali promptitudine non poſſet exire per ſeipſam voluntas, quali exit in
ipſum cum habitu virtutis. Poteſt tamen ſola aptitudine naturali per ſeipſam in actum virtutis
imperfectum, generatiuum habitus, abſq; omni diſpoſitione exiſtente in ea, & etiam cum maiori
promptitudine q̄ in actum vitii, poteſt exire in illū ſimpliciter abſq; omni alia diſpoſitione exiſten-
te in ea. Vnde de tali aptitudine ſiue affectione reſpectu actus meritorii ex virtute gratuita, dicit
Anſel. Sanctus homo aſſeritur etiam cum dormit, & non cogitat indeſinenter habere voluntatem
iuſte viuendi. Et non aliud dicimus voluntatē q̄ illam affectionem īſtrumēti qua vult iuſte viuere.
ſecundum ꝙ etiam vtrunq; modum aptitudinis declarat poſt pauca ſubdens. Sicut viſus plures
habet aptitudines, ſcilicet ad videndum lucem: & per lucem ad videndum figuras, ad videndum
colores: ita inſtrumentum volendi duas habet aptitudines quas voco affectiōes: quarum vna eſt ad
volendum cōmoditatem: altera ad volendum rectitudinem: nempe nihil vult voluntas, quæ eſt in
ſtrumentum, niſi aut commoditatem aut rectitudinem. quicquid enim aliud vult, aut propter cō-
moditatem aut propter rectitudinem vult. Et ad has etiam ſi fallitur, putat ſe referre quod vult.
Per affectionem quidem quæ eſt ad volendum commoditatem ſemper vult homo beatitudinem &
beatus eſſe: per illam vero quæ eſt ad volendum rectitudinem, vult rectitudinem & rectus. i. iuſtus
eſſe. Propter cōmoditatem autem vult aliquid, vt cum vult arare vel laborare vt habeat vnde tu-
eatur vitam & ſalutem, quę iudicat eſſe commoda. Propter vero rectitudinem vult: vt cum vult
diſcere, vt ſciat recte. i. iuſte, viuere. Et per hoc plane inſinuat ꝙ prima aptitudo ſit naturalis: ſecun
C da ſuperacquiſita naturæ ſecundum dictum modum. Aſſignans autem differētiā inter has apti
tudines duas ſiue affectiones, dicit ſic. Illa quæ eſt ad volēdum commodum, inſeparabilis eſt: illa ve
ro q̄ eſt ad volendū rectitudinē ſepabilis. In hoc quoq; differūt: q̄a illa q̄ eſt ad volēdū cōmodū, nō
eſt hoc qđ ipa vult: illa vero q̄ eſt ad volēdū rectitudinē, rectitudo eſt. Nullus q̄ppe vltra rectitudi-
nē niſi rectitudinē habēs, neq; pōt aliquis rectitudinē velle niſi rectitudine. Palā aūt eſt eius volun-
tatis quæ eſt inſtrumentum iſtam eſſe rectitudinem. Reuera eſt eius vt habitus ſuus. Et ſic ſicut in
volendo rectitudinem rectitudo eſt, quia habet habitum rectitudinis, ſic in volendo commodum
non eſt illud: quia non neceſſario habet habitum ad volendum illud: ſed ſufficit ad illud ſola apti-
tudo naturalis ipſius voluntatis, quæ voluntas etiam ſola libertate arbitrii poteſt non ſolum in ve
re cōmodum per aptitudinem, ſed etiam in apparens cōmodum contra illam aptitudinem: ſecun-
dum ꝙ dicit Anſel. ſubdens poſt pauca. Illa voluntas quæ eſt ad volendum commodum, non ſem-
per mala eſt: minus dicit & plus ſignificat. immo ſemper bona eſt ſtādo in quadam generalitate cō-
modi, quia non eſt mala niſi cōmodum, quando determinatur ad materiam in qua tm̄ habet ratio
nem boni vt nunc, ſiue apparentis. Vnde ſubdit continue. Sed quando conſentit carni concupiſcen
D do aduerſus ſpiritum, tunc ſupple mala eſt. Eſt autem aduertendum occaſione illius quod Anſel
mus dicit in fine, loquendo de voluntate quæ eſt inſtrumētum, & eius affectione: Illa (inquit) vult
quæ affectione ſua vult. Vnde non abſurde poſſumus dicere affectiones eius voluntatis quam in-
ſtrumentum animæ dixi, quaſi inſtrumenta eiuſdem inſtrumenti, quia illa nihil niſi iſtis operatur.
Occaſione illius dicti inquam aduertendum eſt, ꝙ circa exitum actus voluntatis quæ eſt inſtru-

mentum animæ,eſt conſiderare duo:ſcilicet & ipſum exitum ſimpliciter: & promptitudinem ſiue
facilitatē exitus in eliciendo ipſum actū.Et quo ad hoc ſecūdū & rōne eius bene verum eſt ꝙ volū
tas nihil operatur niſi illis: quia promptitudinem in eliciendo actū volendi non dat voluntati niſi
eius aptitudo. Nihilominus tamen aſpiciendo ad primum ſolū voluntas vi ſua naturali oēm actū
volendi modo naturę congruenti ꝑ ſemetipſam elicit vt cauſa ꝓpter quā ſic,& nihil aliud in ea ſu-
pra pura naturalia exiſtens requiritur niſi vt cauſa ſine qua non . habitus eñ politici non eliciunt
actus ſimpliciter:ſed ſolum coagunt voluntati:vt prompte & faciliter perfectum actum eliciat.Di-
co ſaltem quo ad habitus noſtris actibus acquiſitos. Et rōne eius ꝙ ſola volūtas elicit hmōi actum
ſimpliciter,intelligo illud qđ ibi dicit Anſelmus: Volūtas (īquiēs)iſtrumētū mouet oīa alia inſtru
menta quibus ſponte vtitur:& quæ ſunt in nobis:vt manus & lingua & viſus : & quæ ſunt extra
nos,vt ſtylus & ſecuris :& facit oēs voluntarios motus:ipſa vero ſe ſuis affectionibus mouet.vn-
de dici poteſt inſtrumentū ſeipſum mouēs. Dico ergo deſcendendo ad quæſtionem:ꝙ ſecundū ſen E
tentiā ꝑdictorū aſſignantiū differentiā inter actuationē & determinationem quæ conſiſtit in eo qđ
alii appellant exercitium actus,proprie loquendo voluntas bene poteſt actuari & tñ nō determina
ri:quia actuatio illa quā alii appellant determinationē,non eſt proprie determinatio actus,vt dictū
eſt.Sed ſecundum ſententiā illorum omnino eſt aliud voluntatem determinari & actuari,ſicut ſecū
dū ſententiā aliorū oīno eſt aliud determinatio actus & exercitium actus: ſecundū quorū ſententiā
nō eſt aliud determinari ꝗ qđ illi appellant actuari:vt dictum eſt:& ſecundū hoc non pōt volūtas
actuari & non determinari.Sed talis diuerſitas inter prędicta conſiſtit in ſolo nomine de qua non eſt
nobis curæ.Sed quęſtio noſtra intendit an voluntas poſſit actuari & non determinari:ex eo ꝙ ſint
diuerſa inter ſe ſecundū rē:an non.Et dico ſecundum ꝙ alias determinaui circa determinationem
actus & exercitium eius:in quibus aliqui magnam ponūt differentiā:ꝙ non differunt reſpectu vo-
luntatis,eo ꝙ ipſa vniformiter per liberū arbitriū ſe habet ad omnes actus volendi circa ea quę ſunt
ad finem,videlicet & ad illos quos alii appellant determinationes,& ad illos quos alii appellant exer
citia.Conſimiliter dico circa actuationem voluntatis & determinationē eiꝰ, in quibus alii magnam
ponūt differētiā:ꝙ nō differūt reſpectu volūtatis,eo ꝙ vniformiter ipſa ꝑ liberum arbitriū ſe habet
ad oēs actus volēdi circa ea ꝗ ſunt ad finē,videlicet & ad illos quos appellāt actuationes : & ad illos
quos appellāt determinatiōes.Quare cum ſecundū vtroſq; nō eſt diſtinctio inter illos modos actio F
nū volendi niſi quia diuerſimode voluntas ſe habet ad illos ſecundū dictum modum: Dico ergo ꝙ
ex parte rei nulla eſt differentia ex diuerſo ordine & mō ſe habendi ad voluntatem, inter volunta-
tis actuationem,determinationē,& exercitium.Licet enim differenti mō ſe habet volūtas ad actum
volendi finem,& ea quæ ſunt ad finem : in hoc videlicet ꝙ finem ſub omni ratione boni apprehen-
ſum neceſſe habet velle,& non poteſt ipſum nō velle,nec diuerti ab illo,nec ab illis quæ ipſum cir-
cunſtant:& hoc etiā manente apprehēſione taliū: omne aūt qđ eſt ad finē apprehenſum etiā manē-
te apprehēſione poteſt non velle,& velle indifferēter:& ſimiliter ea ꝗ illud circunſtāt: tamē ad finē
ſub omni ratione boni & ad ea ꝗ circūſtant ipſum,nullo differenti modo ſe habet. Sicut eñ finē ta
lē apprehenſum neceſſe eſt voluntatē velle:ita ſilr neceſſe eſt ipſum velle intellectum intelligere fi-
nē & perſiſtere in actu intelligēdi ipm.Silr ad ea ꝗ ſunt ad finem,& ad ea ꝗ circunſtāt illa,nullo dif-
ferenti modo ſe habet.Percurrendo igitur ad huius declarationē iā dicta ab aliis,& impugnando ea G
quæ in illis quo ad hoc nobis ſunt contraria,cętera approbando tanꝗ bene dicta : Dico ꝙ ꝗꝗ verū
ſit vt illi dicunt ꝙ neceſſe eſt principiū actus voluntatis eſſe ab intellectu vt ſupra:tamen cum hoc
ad actum volendi & nolendi & finē & ea quæ circunſtāt ipſum,& ſilr ad ea quæ ſunt ad finē : & ꝗ
circunſtāt illa,ꝑ indifferentiā ſe habet:& quantum eſt ex parte ſui & quantum eſt ex parte cuiuſq;
alterius.Quantum eñ eſt ex parte ipſius voluntatis & finis ſub omni ratione boni:ſicut etiam ne-
ceſſe eſt ipſam velle finē,ſic & neceſſe eſt ipſam velle intellectū ꝑſiſtere in cōſideratione finis.Et ſicut
non eſt neceſſe ipſam velle intellectū ꝑſiſtere in cōſideratiōe eorū ꝗ ſunt ad finē ſecūdū dictū modū
ſic nec eſt neceſſe ipſam velle etiā ab initio intellectū intelligere qđ primo ſibi occurrit:neq; etiā ne-
ceſſe eſt ipſam velle illud in cuius cōſideratiōe voluit intellectū ꝑſiſtere ſub cōſideratiōe vniꝰ ratio
nis in ipſo intellecto,immo ſtatim illo oblato voluntati primo actu intelligendi poteſt velle intelle-
ctū nō intelligere illud,ſed ceſſare.Stāte etiā intellectu ad volūtatis impiū in conſideratione fornica
tionis ſub ratione delectabilis,libertate arbitrii poteſt voluntas illam nolle & velle:& ſic in nullo ali
ter intellectus inducit volūtatē in actū volendi intellectū intelligere vel ſimplr,vel ſub quacūq; ra-
tione,& in actū volēdi obiectū.vtrobiq; eñ ęqliter eſt indifferēs quātum eſt ex parte ſua. Nec neceſ
ſe eſt ꝙ ſtatim cōplaceat volūtati in pmo actu itelligēdi:& ſic nō oportet ꝙ in ipa cauſet volitio vo

lẽdo intellectũ intelligere. Et ſilr preſentato aliquo ſub duplici rõne, æqualiter volũtas põt ſe liber-
H tate arbitrii ad alterũ determinare. Qđ aũt addunt: talem volitionẽ cauſari ab intellectu in volũ
tate &c. Dico ꝙ hoc falſum eſt, qm̃ ſecũdũ ꝙ ſępe dixi, licet principiũ voluntatis ſit ab intellectu, &
volitio cauſeť a bono apphenſo, nõ tamẽ hoc eſt ſicut ex cauſa ꝓpter quã ſic: ſed ſolũmodo ſicut ex
cauſa ſine qua nõ: qa vt a cã ꝓpter quã ſic, nõ moueť volũtas ab aliquo ad actũ volendi neqꝫ actua-
tur niſi a ſeipſa. vt non ſolum dicamus voluntatem eſſe dominã ſupra ſuã actionẽ in qbuſdam vt
illi dicunt, ſicut patebit in queſtione ſequẽti: ſed in omnibus a principio vſqꝫ in finẽ, includẽdo oẽs
actus & primos & medios & vltimos. licet ad finẽ ſub omni ratione boni apprehenſum, & ea quę
circũſtãt ipſum, moueať tñ libere & non libero arbitrio ꝓprie loquendo: ad ea vero q̃ ſunt ad finẽ
I & q̃ circũſtãt illũ, libero arbitrio tñ, vt alias expoſuim⁹. Qđ aũt ad cõfirmationẽ dicti ſui arguũt
ibidem: ꝙ voluntas nihil põt velle niſi ſub rõne boni, nec nolle ſiue reſpuere niſi ſub rõne mali: Di-
co ꝙ verũ eſt. non tñ oportet ꝙ in iſto velle vel non velle vel nolle ab alio moueatur q̃ a ſe, licet di-
uerſimode ſecundum ꝙ eſt diuerſa ratio boni. Si enim eſt ratio boni in aliquo oĩmode pfecta, vt eſt
pfecta in bono qđ in ſe habet oẽm rationẽ boni, & nullã rõnẽ mali ſibi coniũctã, qualis eſt in eo qđ eſt
finis ſimpliciter, in illo moueť ex ſe libertate & imutabili neceſſitate: licet nõ libero arbitrio. Si vero
ſit ratio boni in aliquo diminuta, cuiuſmodi eſt rõ boni in omni eo qđ eſt ad finẽ: vel cõiũcta cũ rõ
ne mali, cuiuſmodi eſt rõ delectabilis cũ pſentatur in fornicatione cũ rõne deordinati, in illo moueť
ex ſe libertate arbitrii: & põt ab illo reſilire nõ ſolũ ꝓpter malũ inordinationis ſibi cõiunctũ: ſed etiã
ꝓpter ſuã impfectionẽ, etiã ſi ſola ratio boni cõprehendať. & ideo quãtũcũqꝫ alliciat ſi tñ alliciat aut
inclinet quoquo mõ, imperfecte tñ allicit ad neceſſitandũ voluntatẽ aut actuandũ. Sed qñ multũ
allicit & tepide voluntas cõtrariũ eligit: tunc contingit de illa ſicut de illo q proiicit merces in ma
re, qa vult & non vult: ſed magis vult q̃ nõ vult: & cũ in poteſtate eius ſit proiicere & non proii-
cere, libertate arbitrii proiicit licet inducta timore procedente ex amore. Et non eſt oĩno ſilẽ de mo
uente in naturalibus & de mouẽte in voluntariis. Actio eñ in naturalibus eſt motio quædam, &
actus impfectus: ſecũdũ ꝙ huiuſmodi: & ideo quãdoqꝫ trãſit in aliud vt in ĩperfectũ. In voluntariis
aũt eſt opatio & actus pfectus ſecundũ ꝙ hmõi: & ideo manet in eo qđ ꝑ ipſum perficitur. & eſt diſ
poſitio iperfecti prius & in potẽtia ad illã nõ ſub cõtraria: ſed ſolũmõ ſub priuatiua diſpoſitiõe: cui
eſt coniuncta neceſſitas proſiliendi in actũ ſi amoueať prohibens: ſicut in graui, vt alibi ſatis decla-
rauimus. Et ſecundũ modũ ibi declaratũ voluntas ſeipſam & ſecũdũ ſeipſam actuat & ducit de po
K tẽtia ad actũ. Et ꝙ aſſumũt: ꝙ tũc idẽ eſſet potẽtia & actus ſiue in potẽtia & in actu: Dico ꝙ cũ di
citur ꝙ volũtas ſecũdũ ſeipſam, ſeipſam ducit in actũ, ſiue cauſat in ſe actuationem: hoc diciť ꝑ ly
ſeipſam excludẽdo omne agẽs & mouẽs qđ eſt extra ſubſtantiã ſiue eſſentiã volũtatis differens ſe-
cundũ rem ab eius eſſentia & habẽdo reſpectũ ad eſſentiã actus educibilis ab ipſo, mõ naturali: non
aũt excludẽdo ꝑ hoc oẽm alietatem inter rationẽ mouẽtis & moti qđ eſt intra naturã ipſius volun
tatis, & aſpiciendo ad facilitatẽ educẽdi actũ. Et hoc mõ aſpiciendo ad id qđ eſt intra naturã volun
tatis, ipſa volũtas in mouẽdo ſeipſam, non ſecũdũ idẽ eſt actus & potẽtia ſiue in actu & in potẽtia
qa voluntas eſt actus ſiue in actu primo q eſt eſſe, ſecundũ vim q̃ ſibi naturaliter eſt indita ad ſe mo
uendum a creante, quemadmodũ graue quieſcens ſurſum ꝑ impedimentũ eſt actu ens ſecũdũ for-
mã grauitatis. Eſt aũt volũtas potẽtia ſiue in potẽtia quo ad actũ ſecundũ q eſt opari ſecũdũ id qđ
eſt aliqd potens velle & pfici actu volẽdi: ſicut contingit & de graui. & eſt volũtas in actu a crean-
te virtualiter tale, quale eſt in potẽtia vt fiat formaliter tale. Et cũ hoc nulla eſt differentia in dicen-
do ꝙ aliquid moueat ſeipſum, ſeipſo ſolũmodo & ꝑ aliqd exiſtẽs in ipſo. æqualiter enim ſecũdũ hoc
ſequitur ꝙ idẽ ſecũdũ idẽ eſt in potẽtia & in actu. Sicut eñ voluntas ſecũdũ ſe nõ eſt formaliter in
actu volẽdi: ſic nec cũ dicta affectione quã ponit Anſel. ſed ſufficit ꝙ ſit virtute tale æqliter & ſe
cũdũ ſeipſam, & cũ dicta affectiõe: aut etiã cũ aliq̃ motiõe alia pcedẽte in ipſa, q̃ non eſt volitio: aut
etiã q̃ eſt volitio: ſed alia ab illa ad quã eſt in potẽtia. Vñ etiã phi qui poſuerunt ꝙ nihil mouetur
a ſeipſo: ſed ꝙ omne qđ moueť, ab alio moueť: ſic etiã poſuerũt ꝙ mouẽs motũ non mouet ſeipſum
ſed aliud a ſeipſo, vt ꝙ aer mot⁹ ab igne nõ vlteri⁹ alia motione moueat ſeipſum: ſed ſolũmodo ali
ud a ſe puta aquã. Sic ergo voluntas ſeipſa ꝑ ſeipſam exit in actum volẽdi tã finẽ q̃ ea q̃ ſunt ad fi
nẽ abſqꝫ omi alia diſpoſitiõe ſeu motione exiſtẽte ſeu pcedẽte in ea. Talẽ. n. diſpoſitionẽ ſeu motionẽ
nõ reqrit ad hoc ꝙ exeat in actũ volẽdi, neqꝫ a ſeipſa agẽte illã, neqꝫ a quocũqꝫ agẽte alio, imo pria
motio volũtatis nõ eſt niſi volitio quã habet a ſe nõ ab alio: neqꝫ etiã a deo. licet hoc videať ſentire
Anſel. de caſu diaboli. qđ nullo mõ veritatẽ habere poteſt: ſicut alias declaraui: aut ſi veritatẽ aliquã
habet, q. ſ. pria motio volũtatis nõ eſt ab ipſa voluntate ſed a deo, hoc nõ eſt niſi qa voluntas nõ a ſe

ipſa:ſed a deo habet naturalē vim q̄ mouet.iuxta illud qđ idē Anſel.dicit añ finē de cōcordia p̄ſcie.
& gra.ſic ingēs.Dico volūtatē īſtrumētū oēs volūtarios motꝰ facere:ſed ſi diligēter cōſideremꝰ, ille
verꝰ dr̄ facere oē qđ facit natura & volūtas q facit naturā & inſtrumētū volēdi cū affectiōibꝰ ſuis,
ſine q̄bus idē īſtrumētum nihil facit.Nec eſt in hoc aliq̄ differētia quo ad determinationē poſt pri
mā actuationē:& quo ad ipſam primā actuationē,qm̄ ſicut ex ſe eſt i potētia ad primā actuationē,
ſic & ad determinationem poſt illā:& ſicut p ſe mouet̄ determinādo ſe ad actū determinandi,ſic &
ad actū actuādi pōt ſeipſam mouere.nō.n.ab eo ꝙ vult intellectū intelligere & ſecūdum hūc actū in
telligēdi in actu,pōt dici habere vim mouēdi ſe ad determinationē aliquā p̄dictā: q̄a ſcđm illos im-
preſſio huiuſmodi actiōis naturalis eſt:cuiꝰ potētia tm̄ eſt ad vnū.Potētia aūt volūtatis ad ſe mo-
uēdū i actū determinatiōis ſcđm ipm̄ eſt liberum arbitrium qđ valet ad vtrūlibet.Nō ergo eſt ma-
gis incōueniēs dicere ꝙ volūtas actuat ſeipſam,q̄ ꝙ determinat ſeipſam. Verum eſt tamen ꝙ intel L
lectꝰ exñs in actu p̄cedit oēm actum volūtatis vt cauſa ſine qua nō.Vnde quod dicūt ex p̄te itel-
lectus reſpectu volūtatis de mouēdo ſe p aliud,nō eſt ſiſe:q̄a intellectꝰ eſt potētia ſimpliciter paſſi-
ua:volūtas aūt eſt potētia ſimplr̄ actiua.Ob hoc em̄ itellectꝰ prio fit in actu p principia vt p ꝓpriū
agēs: & deinde volūtas fit i actu:nō mota a pricipiis cognitis aliter q̄ a cauſa ſine q̄ nō:ſed a ſeipſa
ad p̄ſentiā illoꝝ,q̄ mouet ex amore pricipiorū itellectū ad inueſtigādū notitiā cōcluſionū.Volūtas
aūt facta in actu volēdi finē a ſeipſa ad appħēſionē finis,nō a fine,niſi ſicut a cā ſine q̄ non,vlterius
mouet ſeipſam in actū volēdi ea q̄ ſunt ad finē:& hoc mouēdo itellectū prio ad cōſiderādū ea q̄ ſunt
ad finē:nō vt a q̄bꝰ mouet̄ ad volēdū ea vt a cā ꝓpter quā ſic:ſed ſolūmō vt a cauſa ſine qua nō.Se

Ad arg.pri. cūdū iā dicta ergo cōcedēda eſt rō ſecūda iducta ad iſtā q̄ſtionē. Ad primā q̄ erat in oppoſitū:ꝙ in M
eis q̄ ſunt ad finē oſtēſo aliquo ſub duplici rōne pōt ſe determiare:licet oſtēſo aliquo ſub vna rōne
nō a ſe,ſed ab alio actuat̄:Dicēdū ꝙ falſum ē,vt pꝫ ex p̄dictis.imo circa ea q̄ ſūt ad finē,a ſe determi
nat̄ & actuat̄ p liberū arbitriū,& circa finē,libertate pura:vt iā tactū eſt,& alibi expoſitum.

Quæ.xxvii.
Arg.princi.
Primum.

Circa quintū arguit̄:ꝙ ad liberū arbitriū volūtatis ſufficiat ꝙ ipſa potuit ipedire
ne de neceſſitate actuaret̄ ab alio.Quia licet hō de neceſſitate ſit albꝰ qñ eſt albꝰ
q̄a tñ potuit priuſq̄ factꝰ ſit albus,factū fuiſſe vt nō fuiſſet albus:iſta, hō eſt al-
bus,dr̄ cōtīgēs ad vtrūlibet.ergo ſilr̄ licet volūtas de neceſſitate actuet̄ a bono
cognito:q̄a tñ volūtas prius potuiſſet aliq̄d elegiſſe quo electo nō fuiſſet actua
ta ab illo appħēſo:puta qñ intellecta fornicatione ſub duplici rōne elegit intelle
ctū intelligere illā ſub rōne delectabilis tm̄:quo facto,ſtatim volūtas eſt actuata ad volendū fornica
ri,qualiter nō fuiſſet actuata ſi elegiſſet intellectū intelligere fornicationē ſub ratiōe deordinatiōis

Secūdum. tm̄,qđ fuit in libertate arbitrii:vt patet ex dictis in p̄cedēti q̄ſtione.ergo &c. Itē ſecūdū p̄hm,Omis
malus eſt ignorās & nō ecōuerſo.Nō.n.oīs ignorās eſt malus.Prius aūt ſecūdū eūdē p̄hm,eſt illud
a quo nō cōuertit̄ cōſequētia.priꝰ eſt ergo eſſe ignorātē q̄ eē malū:ſicut prius eſt eſſe aīal, q̄ hoiem
eo ꝙ ſeq̄t̄,eſt hō ergo aīal.nō ecōuerſo.Malū aūt eſſe ignorātia p̄cedēte nō ē niſi ꝓpter ignorātiā, &
tamē dicit̄ malus libero arbitrio factꝰ: & hoc nō niſi q̄a potuit ꝓcuraſſe ꝙ fuiſſet ſciēs.ergo &c.Q
aūt talis ignorātia p̄cedat malitiā:ꝓbat̄ p Gloſ.ſup illud Iudi.xvi. Clauſum in carcere molere fece-
rūt.Sciendū ꝙ prius intellectꝰ obtundit̄:& poſtea captus animꝰ p exteriora deſideria vagat̄:vt cæ-

In oppoſitū. ca mēs qua ducat̄ neſciat: & carnis illecebris ſe libenter ſubdat. Contra. ad liberū arbitriū requirit̄
ꝙ ſit dñs ſui actus:ſed actus quo hō alio agēte vult aliq̄d de neceſſitate, nō eſt dñs liberi arbitrii:li-

Reſolut.q. cet prius potuiſſet illū impediſſe.ergo &c. Illi,quorū dicta recitaui in p̄cedēti q̄ſtione,nitunt̄ ſalua- N
re liberum arbitriū volūtatis dicēdo ꝙ volūtas habet p ſe liberū dñium ſup determiatiōnē ſui actꝰ
& ideo p liberū arbitriū dicit̄ ſeipſam mouere prio ſe determinādo ad velle & nolle in ordie ad actꝰ
itelligēdi,vel ad ſiſtendū in ipſis,vel ad deſiſtēdū ab ipſis,& intelligendo aliq̄d vel ſub vna rōne vel
ſub alia ſecūdū ſupra dictū modū,& etiā in ordine ad ſuū actū ꝓpriū,vt velit perſiſtere in ſuo actu
volēdi vel non p̄ſiſtere.& p hoc ꝙ primo habet libertatē arbitrii in determinādo ſeipſam & liberū do
miniū ſup ſuos ꝓprios actus,cōſequēter habet libertatē arbitrii,& liberū dominiū ſup determiatio
nem conſimilē actuū intellectus,& cuiuſlibet alterꝰ potētiæ.Secundum enim determinationem ip-
ſius velle in volūtate,ſeq̄t̄ determinatio ipſius intelligere in intellectu,& proprium mouere in aliis
viribus. Sequitur etiam omnis vlterior actio, quæ reſpondet illi determinationi. Et propter hoc
etiā dicitur habere dñiū ſup illā.Et iō tales dicūt,ꝙ ſufficit ad liberū arbitriū hoīs:& ꝙ actio aliqua
dicat̄ ex libero arbitrio ꝓcedere:ꝙ ꝓcedat ex illo qđ ſic libero arbitrio eligit:ex q̄ cōtigit aliq̄d neceſ
ſario: & potuit aliud elegiſſe:qđ ſi elegiſſet,id neceſſariū ſecutū nō fuiſſet.nec plus attribuūt homi
ni de libero arbitrio ſup actꝰ volēdi,& nō volēdi vitioſos,& virtuoſos:niſi vt tales actꝰ dicant̄ fieri

in volũtate ex neceſſitate obiecti apprehẽſi p intellectũ tanq̃ agẽtis primi:q tñ dicunt fieri ex vi liberi arbitrii tanq̃ agẽtis primi. qđ reuera non ſufficit.Secũdũ hũc em̃ modũ oĩa opa naturę poſſũt dici fieri ex libero arbitrio:qa fiunt a libero arbitrio dei vt primi mouẽtis,determinãtis naturas ad ſua opera.Immo ad hoc q aliquid dicat eſſe vere ex libero arbitrio, oportet q ſit a libero arbitrio vt a mouẽte pximo:& ſic volũtas eſt dña ſuorũ oĩm actuũ ab initio vſq in finẽ incluſiue: ita q nihil aliud a ſe operet aliquã actionẽ volẽdi aut nolendi in ipſa.& ſecũdũ hoc cõcedenda eſt vltima ra-
O tio. Ad primã in oppoſitũ de albedine:dicendũ q illa reuera dicitur contingens,homo eſt albus,licet non poſſit non eſſe albus quando eſt albus:qa prius potuit impediri actus quo factus eſt albus & non ſolũ quia potuit ĩpediri p aliqđ quo facto non fuiſſet ſuũ agens primũ,& per cõſequens nec actus ille quo homo factus eſt albus:ſed etiã qa potuit impediri circa ſuũ agẽs proximũ ne ipſo ſtãte ab ipſo hõ factus eſſet alb⁹.Q2 ſi hoc vltimũ deficeret,nõ ſolũ diceret hõ neceſſario eſſe albus qñ eſt albus cũ tali replicatione,ſed abſolute diceret,q neceſſario factus eſſet albus.Cõſilr in ppoſito:licet poſſet impediri actio volũtatis ſecũdũ illos:qa potuit aliqđ fuiſſe factum,quo facto non fuiſſet, illa tamen dicenda eſt ſimpliciter eſſe ex neceſſitate,& non ex libero arbitrio, poſtq̃ ſtante ſua cau- Ad primũ argu.princi.
P ſa prima nullo mõ poſſet p liberũ arbitriũ volũtatis ĩpediri. Ad ſecundũ:q ignorantia prior eſt malitia,tanq̃ id a quo nõ cõuertitur cõſequẽtia:Dico q ſecũdũ pdicta in qſtione.xxv.ſumẽdo ignorãtiã cõiter,ipſa cõprehẽdit in ſe & ignorãtiã quę eſt error,& ignorãtiã quę nõ eſt error: & ſic eſt prius q̃ malitia prioritate naturæ:vt a quo non cõuertitur cõſequẽtia.Sed cõſequẽtia inter aliqua q̃ nõ cõuertit,poteſt eſſe dupliciter.Vno modo qa nõ qeqđ eſt de eſſentia vni⁹ eſt de eſſentia alteri⁹ & econuerſo.Sic eſt talis cõſequẽtia inter ſuperius & inferius in linea pdicamẽtali:de qbus verum eſt,q prius natura eſt illud a quo nõ conuertit cõſequentia,vt aĩal,q̃ hõ.Alio mõ vnum neceſſario ponit alterũ,vt cauſa cauſatũ,ſecũdũ aliquod ſuppoſitũ ei⁹,ſed nõ ecõuerſo. verbi gfa ſeqt:ſi ignis eſt,calor eſt,& nõ ecõuerſo:qa oĩs ignis eſt calidus,nõ aũt omne calidũ eſt ignis.Et de talib⁹ non eſt vera illa regula.Prius natura eſt illud a quo nõ cõuertit cõſequẽtia.Nõ em̃ calor eſt prior natura q̃ ignis:ſed poti⁹ ecõuerſo:& ſic eſt in ppoſito.Sequit em̃.malus eſt,ergo ignorãs.non qa ignorãtia ſit de eſſentia malitię,ſed qa ignorantia p aliquo eius ſuppoſito eſt ignorãtia cauſata a malitia : vt eſt illa q̃ eſt error. Vnde cũ arguit:Si ignorãtia natura pcedit malitiã:hoc nõ eſt niſi qa malitia cauſat ab illa &c.Dicẽdũ q nõ pcedit malitiã natura aliqua ignorãtia,niſi forte in pueris illa q̃ eſt negationis.Illa aũt q̃ eſt error,ſemp ſeqt natura:qa nõ eſt error niſi ex culpa ſicut dictũ eſt.Poteſt tamen error ſequẽs vt effectus ex vna culpa pcedere aliã,cuius poteſt eſſe cauſa,nõ dico ppter quã ſic,ſed ſine qua nõ:qa nihil qđ eſt ex parte intellectus ĩpellit aut mouet voluntatẽ in actũ,ſed ſolũ ipſa ſeip
Q ſam ſicut dictũ eſt. Per hoc patet ad gloſſam dictã.Ibi em̃ exponit Grego.duplicẽ ordinẽ inter errorẽ rõnis,& obliquationẽ volũtatis,Vnũ priorẽ,quo pcedit obliqtio volũtatis,q̃ eſt prima & per ſe cauſa erroris in rõne,dicẽs ſic.Aliqñ prius deſideria carnis ebulliũt,& poſt longũ vſum illicitis opibus oculũ cordis claudũt.Nã ſæpe mẽs recta cernit,neq ille ardenter cõtra pueſa ſe erigit,& reniſtẽs vincit,dũ hoc ipm qđ egit diiudicãs carnis ſuę delectatione ſupat.Aliũ aũt ordinẽ poſteriorẽ tãgit in illo qđ arguẽdo ppoſitũ eſt,quo error volũtatis pcedit.de q̃ etiã poſt iã dicta ſubdit dicẽs.Q2 em̃ & plerũq pri⁹ oculus cõtẽplatiõis amittit,& poſt captus p deſideria hui⁹ mũdi animus ſubiugat:teſtat Sampſon ab Allophylis captus,qui poſtq̃ oculos pdidit ad molã deputatus eſt. Vñ ordinẽ vnũ ad alterũ exprimẽs ſubdit.Quia maligni ſpũs poſtq̃ tẽtationum ſtimulis intus aciẽ cõtẽplatiõis effoderũt foris i circuitu labores emittũt.Ecce q prio tẽtationũ ſtimulis,q̃ ſunt i volũtate vel
R cõſciẽtia,oculus effodit:& ſic excęcat⁹ in laborib⁹ peccatorũ mittit.Et tãgit i hoc difficultas an poſſit eẽ malitia in volũtate nõ exiſtẽte ignorãtia ppter quã peccet in rõne.Et dico breuiter ſecũdũ alias determinata,q ſic:qa volũtas põt agere p electionẽ cõtra iudiciũ rõnis nec ignorãtis nec errantis:ſed hoc facto icipit error gñari i rõne cũ vitio gñato i volũtate,& tũc deinceps peccãs peccat ſil' ex malitia volũtatis & errore rõnis:ita q in fine peccat ex rõnis excęcatione.Et hũc ordinẽ tãgit gloſ.
S ſup illud Iudi.xvi. Clauſũ in carcere molere fecerũt:vt tactũ eſt.Ad ãpliorẽ aũt intellectũ Sciẽdũ q tripl'r peccatũ cauſat.Aliqñ ex pura electione abſq paſſiõe i appetitu ſenſitiuo ſtimulãte ad illã volũtatẽ ipſam: & cũ certa ſciẽtia rõnis.Aliqñ ex paſſione alliciẽte nõ vt ex cauſa ĩpulſiua,ſed iductiua ſolũmõ . Sola em̃ volũtas ſeipſam mouet & ĩpellit in peccatũ.Et in iſto mõ peccandi obnubilat lumẽ veritatis ne pcipiat ſicut pri⁹. et hoc añ peccatũ ſcđm modũ allectiõis i volũtate,ſed i radice luminis ĩterioris in nullo diminuitur.Quemadmodum ſi inter ſolem & oculum ſubintraret aliquid puta nubes peruia,obumbraretur lumen ſolis, ne perciperetur lympide, non autem lumen naturale viſionis.Sed poſtq̃ obliquatur voluntas per peccatum,tunc primo obſcuratur lumen rationis

in ſeipſo,& tunc tertio modo incipit homo peccare non ſolum ignorans,ſed ex ignorantia.
Quę.xxviii. CIrca ſextū arguit:ꝙ opa vitæ cōtēplatiuæ ſunt pferēda opibꝰ vitę actiuę,tanq̄ me
Arg.princi. liora:qa opa vitæ cōtēplatiuę in ſe ſūt optima ſecūdū illud Lucę.x.Maria optimā
ptē elegit.& ſunt p ſe eligēda,& diligēda,& ſemp.nō ſic aūt opa actiuę,ſed ꝓpter
neceſſitatē ꝓximorū:& hoc aliqñ.ſ.tpe neceſſitatis & indigētię tm̄,cū ppl's idiger,
& nō eſt q eū regat ſufficiēter,dicēte Aug.xix.de ciui.dei.ca.xviii.Otiū ſanctū q̄rit
charitas veritatis,negotiū iuſtū ſuſcipit neceſſitas charitatꝪ.Quā ſarcinā ſi nullus
iponit,ꝑcipiēdę atq; intuēdę vacādū eſt veritati.Si aūt iponit,ſuſcipiēda eſt pro-
In oppoſitū. pter charitatis neceſſitatē. Cōtra.Opera ꝓpria ſtatui pfectiori pferenda ſunt tanq̄ meliora,qa pfe
ctio operū ꝓpriorū ſtatui,rñdet ipſi ſtatui:talia aūt ſunt opa vitę actiuę:qa propria ſunt ſtatui pla
Reſolut.q. torū,q perfectior eſt q̄ ſtatus religioſorū,cui ꝓpria ſunt opa contēplatiuę.ergo &c.Quęſtio iſta de T
operibꝰ vitarū iplicat cōſimilē q̄ſtionē de ipſis vitis,vt ſic liceat loq,q̄ earū pferēda eſt p electionem
tanq̄ melior.Et vt dicit Aug.xix.de ciui.dei.ca.ii.cū quærit qđ horū ſit potius eligendū,non finis
boni habet cōtrouerſiā:ſed quid horū facultatē afferat ad conſequēdū finē boni,in hac q̄ſtione ver-
ſat.finis em̄ boni cū ad eū quiſq̄ ꝑuenerit,protinus facit beatū.vt em̄ dicit Gloſ.Lucę.x.Duæ vitæ
ſunt innocētes,laborioſa,& otioſa.iter eas mediꝰ eſt ip̄e fons vitę.Quæſtio etiā iſta de meliori inter
has duas vitas,& opera earū,eſt eadē cū quęſtione de perfectiori inter illas.perfectione dico,qua qs
pfectus dicit pfecte tendēdo in finē.vt dicat ille perfectior,q perfectius tendit in finem ad pfectiꝰ ip
ſum obtinēdū.& vita pfectior,& melior,& eligibilior,ſil'r opa eiꝰ,qbꝰ meliꝰ & pfectius tendit in fi-
nē:hæc ſunt illa,q̄ ad pſens principaliter nos inueſtigare oportet circa duas vitas & earū opa.Eſt V
igitur ſciendū in principio,ꝙ duplex eſt cōtēplatio.q̄dā q̄ ptinet ad fruitionē & ad finē vitę huma-
nę ſupnaturalis:vt eſt cōtemplatio patrię:de qua ſentiēdū ꝙ ſimpl'r ſit melior,ſicut finis eis q̄ ſunt
ad finem,q̄ q̄cunq; actio,& ſil'r q̄ q̄cūq; cōtēplatio pſentis vitę,q̄ reſpectu cōtēplatiōis futurę,actio
debet dici,& tota vita pſens debet dici vita actiua reſpectu vitę futurę,q̄ ſola ꝓprie cōtēplatiua de
bet dici.dicēte Aug.in ſermone vltimo ſup Ioannē.Duas vitas nouit eccl'ia,quarū vna eſt in fide,al
tera in ſpe.vna in tēpore ꝑegrinatiōis,altera in ęternitate māſionis.vna in labore,altera in reqe.vna
in via,altera in patria.vna in ope actionis,altera in mercede cōtēplationis:& cętera hmōi.& ſequit.
Ergo vna bona ē,ſed adhuc miſera,altera melior & beata.iſta eſt ſignata p apoſtolū Petrū.illa p Ioā
nē.de qbꝰ dixi ſupra modicū.At vero iuxta myſticū ſenſum in Petro actualis vita,in Ioāne cōtem
platiua ſignat.Alia vero eſt cōtēplatio,q̄ ptinet ad vſum,& ad illa q̄ ſunt ad finē,& eſt duplex:q̄dā
q̄ fuiſſet in ſtatu inocētię,q̄dā q̄ modo habet,& haberi pōt p ſtatu pſentis vitę.De pria dico:ꝙ ſim
pliciter melior fuiſſet,q̄ tūc fuiſſet q̄cunq; actio:qa meliꝰ duxiſſet in finē & pfectiꝰ.Et ſil'r melior fu
iſſet,q̄ actio vitę pſentis ſecūdū quēcūq; ſtatū gñaliter loquēdo,& gñaliter cōparādo ſtatū quēcūq;
vitę actiuę in pſenti ad ſtatū vitę cōtēplatiuę in ſtatu innocētię.licet forte aliqđ opus vitę actiuę,&
maxime martyriū,qđ in breui tpe cōſumit,melius ſit & pfectius ad finē pducat q̄ quodcūq; opus
vnicū cōtēplatiōis,qđ in tāto tpe cōpleret:de quo aliquātulū erit ſermo inferiꝰ.De ſecūda.ſ.de cōtē X
platione vitę pſentis cōparatione ad actionē,ꝓſequenda eſt q̄ſtio & arctanda.De actione cōſil'r diſti
guēdū eſt,ꝙ eſt q̄dā actio hois principaliter ꝓpter ſeipſum,& hęc eſt in duplici gñe.Quędā.n.cōſi-
ſtit in opibus virtutū moraliū ex mera electione:vt ſunt ieiunia,diſciplinæ,& hmōi ad ſeipſum,&
oino q̄ ptinēt ad gñalē iuſtitiā erga ꝓximū,p quę hō appetitū ordinat,& paſſiōes cōponit:vt ſpiri-
tū in cōtēplatione prōptū habeat:q̄ ſunt via ad cōtēplationē.Et ideo dico ꝙ cōtēplatio tali actioni
om̄ino eſt pferēda,ſicut finis eis quæ ſunt ad finē.vnde debet talis actio in eodē pcedere cōtēplatio
nē.dicēte Greg.vi.Moral.ca.xxxii.Qui cōtēplationis arcē tenere deſiderāt,primo in cāpo opis ſe per
exercitiū ꝓbēt.& infra.Vir quippe pfectus prius vitę actiuę opa cōgregat,& poſtmodū carnis ſen-
ſum p cōtēplationē mortuū huic mūdo funditꝰ occultat.Actionis nāq; tēpus primū eſt,cōtēplatio
nis extremū.Vnde neceſſe eſt,vt pfectꝰ q̄ſq; prius virtutibꝰ mētē exerceat,atq; hanc poſtmodū in
horreū q̄etis condat.De tali vita actiua dicit Greg.xxxii.Moral.ca.iii.Actiua vita multorū eſt,con-
tēplatiua aūt paucorū.Idē ſup Eze.par.i.Homilia.iii.ca.iiii.Actiua prior tpe,q̄ cōtēplatiua:quia ex
bono opere tēditur ad cōtemplationem.Contemplatiua autem maior eſt merito.ſine contempla-
tiua intrare poſſunt ad cæleſtem patriam,qui bona quæ poſſunt,non negligunt:ſine actione au
tem intrare non poſſunt,ſi negligunt bona,quæ poſſunt operari.Illa ergo in neceſſitate,hæc in vo
luntate.De qua etiam dicit Iſidorus de ſummo bono cap.xv.Qui prius in actiua vita proficit,be-
ne ad contemplationem conſcendit.quicunq; adhuc temporalem gloriam,aut carnalem affectat cō
cupiſcentiam,a contemplatione prohibetur.In iſta enim per exercitium boni operis prius cūcta ex

haurienda ſunt vitia:vt in illa iam pura mentis acie ad contemplandum deum quiſq; pertrāſeat.&
licet conuerſus ſtatim ad contemplationē cōſcendere cupiat,tamē ratione cogitur: vt prius in acti
Y uę actionibus exerceatur.Quędā autē alia actio eſt hominis principaliter ꝓpter ſeipſum,quæ conſi
ſtit in operibus mechanicis propter neceſſitatem corporis,qualem habent oēs negotiatores,& co-
lentes terras & vineas,& vniuerſaliter illi de quibus dicitur.Duę in mola.Tali aūt actioni omnino
ꝓferenda eſt contēplatio,cū illa actio ſit pure corporalis,cōtemplatiua ſpiritualis: & ideo labor iſtē
ſpiritualis tanto illi preponderet,quāto ea quæ ſunt animę,corporalibus ꝓferuntur: vt dicit Nico-
laus papa in expoſitione regulę fratrum minorum.De tali actione dicit Iſidorus vbi ſupra. Actiua
vita mundanis rebus bene vtitur.Contemplatiua vero mundo renūciās ſoli deo viuere delectatur.
Vnde iſti actioni renūciant religioſi,quātum patitur vitæ neceſſitas: illi vt priori in principio con
uerſionis ſe aſſueſcūt,& illa eos ad contemplationem diſponit,vt dictum eſt:iſta vero contemplatio
nem impedit.dicente Gregorio.v.Moral.cap.xv.Neq; mens ad contemplanda æterna perducit̄,ni-
ſi ab his,quæ exterius implicant,ſtudioſe ſubtrahatur.Hinc eñ veritas dicit.Nemo poteſt duobus
Z dominis ſeruire. Eſt aūt ꝓter dictos duos modos actionū quę ſunt principaliter ꝓpter ſeipſas,alius
modus actionis ꝓpter aliū vt ꝓpter ꝓximū,qualis eſt actio ꝓlatorū inquantū prelati ſunt: & ad vti
litatem aliorum procurādā inſtituti. Vnde dicit Auguſt.xix.de ciuitate dei.cap.xviii.Epiſcopatus
nomen eſt operis non honoris:atq; inde ductum vocabulū,ꝙ ille qui preficitur,eis quibus præficit̄
ſuperintendit,curam.ſ.eorum gerēs.Epi eñ ſuper, ſcopos autem intentio dicitur. Sicut aūt epiſco
pus eſt:quia p curam ſuperiorem ſuperintendens ſaluti aliorum eſſe debet:ſic quilibet inferiorum
curatorum hypoſcopus eſt:quia per curam inferiorem ſaluti ſubditorum ſuorum intēdere debet
Propter quod alibi dicit Aug.Q; boni viri ſumus propter nos eſt,ꝙ boni epiſcopi ſumus ꝓpter ali
os eſt.Talis aūt actio ex perfectione contemplationis procedit:ſicut prima actio ad perfectionem cō
A templationis diſponit:ſicut iam infra declarabitur. Inter talem autem actionē quę neceſſitati præ-
ſentis vitæ deſeruit principaliter propter profectum aliorum : & contemplationem vitę præſentis
quæſtionis noſtrę intentio arctāda eſt:quę ſignant̄ per Marthā & Mariā:dicēte gloſ.Lucę.x.Per du
as ſorores duæ ſignantur vitę ſpirituales: p Martham actuoſa operis deuotio &c. vt patet ibidem.
Circa præſentis igitur vitæ actionem & contemplationem ſciendum eſt ꝙ inuicem poſſunt com-
parari dupliciter.Vno mō quo ad ſubſtātiā earum.Alio modo quo ad earum vſum. Si primo mo
do,ſic dico ꝙ ſimpliciter & abſolute preferenda eſt contēplatio tāq̄ melior:quia vt dicit̄ extra de re
nūciatione.Niſi cū pridē.ipſa eſt ſecurior & magis ſuauis.Et ſm hūc modum probat philoſophus
in.x.Ethicorū felicitatem ſpeculatiuam quæ conſiſtit in vita contemplatiua & eius operibus, præ
eminere potentiæ quæ conſiſtit in vita actiua & eius operibus.ſ.quia operatio ſpeculatiua eſt opti
ma,& optimi obiecti & delectabiliſſima & ſufficientiſſima; pauciſſimis indigens & propter ſe eligē
da & quietiſſima atq; permanſiua:quorum cōtraria cōtingunt operibus actiuę.Et ideo dicit Gloſ.
ſuper Lucę.x.& eſt Grego.ſuper Eze.p.ii.Homilia.ii.ca.iii.Nō reprehenditur pars Marthę quia & ip
ſa bona:ſed laudatur pars Mariæ:quæ quare ſit optima ſubinfertur:quæ non auferet̄ ab ea:quia cō
templatiua hic incipit & in cæleſti patria perficietur.Actiua aūt cum corpore deficit.Hinc etiā di-
cit Ambro.Religioſę mētis intentio ſi cū fide cōgruat,etiā ipſis operibus antefertur. Hoc enim ma
ius:hoc ꝑfectius opus eſt.Et vt dicit̄ ca.vii.cōtēplatiua vita amabilis valde dulcedo eſt:q̄ ſup ſemet
B ipſam aīam rapit:cæleſtia appetit:terrena aūt cōtēptui habere ſe oſtēdit. Ad hūc modū cōparādi
inter ſe vitā actiuā & contēplatiuā,dicit ꝙ vita contemplatiua ſimpliciter melior eſt & præferēda
actiuę:& hoc ꝓpter.viii.conditiōes q̄bus ph̄us eā prefert in.x.Ethi. Sed vt infra dicet̄,q bñ vult cō-
parare diuerſa,debet conſiderare illa ſecūdū cōditiones omnes maxime ſecūdū pręcipuas:& ſecūdū
illas iudicare comparata.Nihil eñ ꝓhibet aliq̄d ſimpliciter ꝓcellere alterū q̄d ſecūdū id q̄d eſt prīci
pale in illo: q̄d tñ ſecūdū aliq̄d non principale ab illo alio ſuperatur.q̄d contingit in ꝓpoſito : q̄a in
vtraq; vita p ꝓſenti prīcipale ē meritū vſus:in quo(vt videbit̄ iā)ꝓcellit vita actiua: quā rōnē me-
riti nullo modo attēdit ph̄s:nō ponēs vitā futurā:& ideo rōnes ſumptę a ph̄o modicū valēt ad prę
ſens catholico:i quo tñ vident̄ ſe fūdare prīcipaliter aliq.Si aūt actio & ꝓſentis vitę cōtēplatio cōpa
rent̄ inter ſe quo ad earū vſum:q̄a vſus actiōis reſpicit opis executionē : executio autem actiōis,q̄a
eſt ad alterū,ipſa reſpicit & illos ad quos eſt ſiue circa quos eſt:vt ſunt ſubditi:& reſpicit ipm exe-
quētē actionē:vt ꝓlatū:iſto ergo duplici mō pōt actio cōſiderari & cōparari ad cōtēplationē.Si prio
mō,dico ꝙ actio ꝓferēda ē cōtēplationi q̄a plurib⁹ vtilis eſt:q̄a vt dicit̄ in dicta decretali,licet illa ſit
magis ſecura:iſta tñ ē magis fructuoſa:& licet illa ſit magis ſuauis:tñ iſta eſt magis vtilis:cū in fe
cūditate ſobolis lippitudo & diffor̄mitas Lyæ,Rachelis pulchritudini ſit ꝓlata. Hīc dicit Greg.ſup

Eze.par.ii.Homilia.ii.cap.vi.Erat Lya lippa & fœcunda: Rachel pulchra & infœcunda: quia cõtem
platiua vita ſpecioſa eſt in animo: ſed dum quieſcere in ſilentio appetit, filios non generat. ex prædi
cto enim quietis ſuę ſtudio minus ſe in aliorum collectione ſuccendit. Sed actiua vita dũ mõ ꝑ ver
bum, modo ꝑ exemplum ad imitationẽ ſuam proximos accendit, multos in bono opere filios gene-
rat. Hic dicit Aug.xxii.contra Fauſtũ.cap.xxiii. Ad vnũ tendendũ eſt: ſed propter hoc multa feren
da ſunt. Vtrę duę ſunt vxores Iacob liberę, vna amaẽ, altera toleratur: ſed quę toleraẽ, ipſa prius &
vberius fœcundatur, vt ſi non propter ſeipſam: certe propter filios diligaẽ. Si autem actio compare
tur ad contẽplationẽ ſecũdo modo, tunc diſtingue ex parte illius qui talẽ actionem exequitur: aut
enim eſt diſpoſitus & ꝓditus virtutibus ad talem actionẽ idonee exequendam, aut non. Si non: dico
ꝙ melior eſt ei contemplatiuę vſus omnino q̃ actiuę: quia ſibi proficere poſſet in vita ſolitaria con
templationis: nec ſibi añt nec aliis proficeret in vita publica actionis: immo tales ſibi obſunt, dicente
Grego.vi.mora.ca.xxxii. Sępe qui contemplari deum quiete poterant, occupationib⁹ ceciderunt. &
per hoc etiam obſunt aliis: quia ſicut dicit.ii.Paſtor.cap.iii. Vnde fit vt cum paſtor per abrupta gra
ditur, ad præcipitium grex ſequatur. Propter hoc dicit ibidem contra tales cap.v. Itaq; ab appe-
titu illius cordis infirmitatem munimus ne imperfecti quiq; culmen arripere regiminis audeant:
neue qui in planis ſtantes titubant, in pręcipitio pedem ponant. vnde nec coactus ad executionem
talis actionis accedere debet: vt dicit cap.x. Si primo modo, ſubdiſtinguo: quia præditus virtuti- C
bus quibus aliis proſit, aut voluntate & ex electione abſq; omni coactione & neceſſitate accedit ad
actionem: aut accedit ad illam coactionis neceſſitate. Si primo modo: dico ꝙ contemplatio pręcellit
ꝙ vt iam dicetur, actio nunq̃ pręcellit niſi ex recompenſatione neceſſitatis & coactionis ſimul. dicẽ
te Auguſt.libro.xxii.contra Fauſtum.cap.xxiiii. Plęriq; bono ingenio pręditi ſtudioq; flagrantes, q̃
uis idonei regendis populis eſſe poſſint: tamen euitant propter turbulentas occupationes. de qui-
bus poſt pauca ſequitur. Sed plane vt hãc curã ſuſcipiant vi coguntur. Si ſecundo mõ: dico ꝙ ſim-
pliciter actio præcellit in tali quo ad vſum eius, & melior eſt q̃ contemplatio: & hoc ſiue ad actionẽ
coactus fuerit ab homine, ſiue ex charitate propter neceſſitatem & indigẽtiã quã videt circa popu-
lum: vt poſſit dicere cum apoſtolo illud.ii.Corinth.x. Charitas Chriſti vrget nos. Talib⁹ eñ vtilior
eſt actiua ſic aſſumpta & magis meritoria q̃ contemplatiua. Primo propter fugã mali: dicente Gre
go.i.paſto.cap.vi. Sunt nõnulli qui eximia dona percipiunt atq; pro exercitatione magnis muneri-
bus exaltantur. & infra. Qui nimirũ culmen regiminis ſi vocati recipere renuunt, ipſi ſibi plærunq;
dona adimunt: quæ non pro ſe tantũmodo: ſed etiam pro aliis acceperunt: cumq; ſua & non aliorũ
lucra cogitant: ipſi ſe quę priuata habere appetunt, bonis priuant. Et cap.viii. Et ſunt nonnulli qui
ex humilitate refugiunt ne eis qb⁹ ſe impares exiſtimant præferantur: quorum ꝑfecto humilitas
ſi cęteris virtutibus cingitur, tunc ante oculos dei vera eſt, cũ ad reſpuendũ hoc qđ vtiliter ſubire
ꝑcipiẽ ꝑtinax nõ eſt. Neq; eñ vere eſt humilis qui ſupni nutus arbitriũ pręeſſe vt debet intelligit: &
tamen poteſtatem contẽnit: ſed diuinis diſpoſitionibus ſubditus, & a vitio obſtinationis alienus, cũ
ſibi regiminis culmen imperatur, ſed iam donis ꝑuentus eſt ꝙ & aliis proſit, & corde debet fugere
& inuitus obedire. Secundo añt actiua vita ſic aſſumpta eſt melior & magis eligenda propter ade-
ptionẽ maioris boni, dicente Grego.vii.Moralium.ca.viii. Plærunq; mens iuſti ad tantũ ſe virtutis
culmen extendit ꝙ ſe ad quorundã ſtultitiam tolerandã conuertit, quos niſi ad fortia trahere niti-
mur, eorum eſt neceſſe vt infirma toleremus: quia nec iacentem erigit, niſi qui ſtatus ſui rectitudi-
nem ꝑ compaſſionem flectit. Cum ergo alienæ infirmitati compatimur, valentia noſtra roboramur.
Mens enim improficiens quæ minus alienis compatiens conualeſcere contra aduerſa non poterat
cum ad toleranda proximi infirma ſe attrahit, ad aduerſa ſuperanda conualeſcit: vt pro amo-
re veritatis præſentis vitæ cruciatus tanto poſt fortis appetat quanto prius infirma fugiebat. Incli
natione nãq; erigitur: attractiõe tenditur: cõpaſſione roboratur. & hoc quo ad augmentum charita
tis ad tolerandum aduerſa. Et ſequitur continuo de eius augmento ad operandum perfecta. Cum
q; in amorem ſe proximi dilatat: quaſi ex meditatiõe colligit quanta fortitudine in auctorẽ ſurgat.
Charitas nãq; quæ nos ad vim paſſionis humiliat, altius in culmen contemplationis leuat: & mul
tiplicata melioribus deſideriis ęſtuat: iam peruenire ad vitam etiam per cruciatus anhelat, & deſi-
deria ſua vix capiens ipſas quas dudũ timuerat pœnas amat, tranſire per mortem appetit vt obti-
nere vitam plenius poſſit. Funditus in infimis extingui deſiderat: quo veri⁹ ſumma cõſcendat. Ec-
ce quia in tali fortificatur virtus contra aduerſa, extenditur deſiderium ad perfecta, plenius optan
tur ſumma: vt non ſolum ſit melior aliis ſua actio, q̃ ſua fuiſſet contemplatio: ſed etiam ſibi & ma-
ioris meriti. Licet enim non ſequatur: opus eſt vtilius: ergo eſt maioris meriti: quando ſolummodo

eſt vtilius aliquibꝰ,ſcilicet circa quos operatur. Vt propterea verum ſit illud Auguſt. verbi gratia:
Mulier emens ſeruos vt faciat eos chriſtianos:nõ eſt ꝓpter hoc æquanda ſanctę virginitati:& hoc
ideo,quia illud opus licet ſit vtilius aliis quos procurat fieri chriſtianos:forte tamẽ non eſt vtilius
ſibi:vt propter hoc in vitę ꝑfectione non poſſit ęquari ſanctę virgini. Bene tamẽ ſequitur. opus eſt
vtilius:ergo melius eſt & maioris meriti: quãdo ſimul eſt vtilius operanti & illis circa quos ope-
ratur vt cõtingit in ꝓpoſito. Vnde ſi emere ſeruos dicto modo eſſet vtilius:nõ tantũ illis qui emũ
tur:ſed etiã ementi,q̃ cuſtodire virginitatẽ:ſicut cõtingit in propoſito:talis mulier nõ ſolum eſſet
æquanda propter hoc ſanctę virgini:ſed præferenda. Vnde qui vult recte æſtimare de rebus com-
paratis adinuicem ſecundũ cõditiones ſuas,nõ debet attendere vnam conditionem tm̃,ſed oẽs vel
plures,dicẽte Auguſt. xvi. de ciui. dei. cap. xxvi. Nouerimus non ex bonis ſingulis homines inter
ſe cõparare:ſed in vnoquoq; cõſideremus vniuerſa. Quare cũ actiua & contẽplatiua vitę pręſentis
nõ ſunt niſi ad vſum ꝑueniendi ad vitã æternã:& quãdo aliqua per ſe nõ ſunt niſi ad vſum,cuius
vſus ſimpliciter eſt melior,ipſum ſimpliciter eſt melius:ſecundũ hoc concedẽda eſt vltima ratio:ꝙ
quo ad vſum vitę præſentis ſimpliciter magis diligenda & eligẽda eſt & melior talis vita actiua q̃
D contẽplatiua. Ad rationẽ primã q̃ eſt in cõtrariũ,ꝙ pręferẽda ſunt opera contẽplatiuę:quia ſunt

Ad rationẽ principalẽ.

meliora & magis eligẽda,eo ꝙ Maria optimã partem elegit:Dicendũ ſecũdũ prędicta ꝙ ſi Martha
vrgente charitate ꝓpter Chriſti & diſcipulorũ neceſſitatẽ illa opera exercuit : forte licet opus Ma-
rię ex ſua ſubſtãtia & gñe operis fuiſſet melius,tamẽ Martha plus merebatur ſibi q̃ Maria. In hoc
eñ caſu opus Marthæ erat de gñe operis ad quod quis propter ꝓximi neceſſitatẽ accedit. Et forte
Mariã illam iuuare non pręcepit dominus in hoc caſu:quia Maria in talibus actionibus exercitata
nõ fuit:qa vaga fuerat & laſciua:& ideo nõ multũ eius adiutoriũ Marthę ꝓfeciſſet. Si autẽ ex pie-
tate abſq; neceſſitate hoc egit Martha,erat opus eiꝰ de genere actiõis diſponẽtis ad contẽplationẽ.
Quod magis credo:quia dicit Aug. de verbis dñi Ser. xxvii. Suſcepit eũ Martha ſicut ſolẽt ſuſcipi
peregrini. Si autẽ ꝓpter aliqđ bonũ tẽporale illud opus egiſſet,de genere actiõis tertio modo dictę
E fuiſſet. & iſtis vltimis duobus modis Maria plus merebat̃. Vel dicendũ ꝙ contẽplatiua vita in pręſenti eccleſia militãte quę ꝑ opus Marię intelligit̃:dicitur melior q̃ pars Marthę:per cuiꝰ opus in-
telligit̃ vita actiua:nõ quia ſit magis meritoria:ſed qa eſt magis mãſura. dicẽte Grego. ſup Eze. pte
.ij. homi. iij. ca. iiij. Quis actiua bona ſit,melior tamẽ eſt cõtẽplatiua:qa iſta cũ mortali deficit vita:
F illa vero in imortali vita plenius excreſcit. Hęc autẽ cõditio nihil operat̃ ad rationẽ meriti. Vel po-
teſt dici ꝙ illud dixit Chriſtꝰ in myſterio:figurãdo ꝑ Mariã & opus eiꝰ,opus cõtẽplatiõis in glia:
vt ſcđm hoc opus Marię dicat̃ melius qa gerit typũ & figurã melioris . & hoc queadmodũ Aug.
ſcđa parte ſup Ioannẽ Ser. lxx. aſſignat rationẽ quare Ioannes plus dicebatur dilectus a dño q̃ Pe-
trus,quia ſcilicet Petrus geſſit typum vitę actiuę in eccleſia militante:Ioannes vero typũ vitę con
templatiuę in eccleſia triũphante. dicit enim ſic. Quod per eum ſignificat̃ cui dicitur: ſic eum vo-
lo manere:non nunc,ſed cum venerit Chriſtus implebitur:qđ autem per hunc ſignificatur cui di
ctum eſt: Tu me ſequere:niſi nunc agatur nec peruenietur ad illud quod expectatur . At ipſe nos
minus diligit quales nunc ſumus: ibi autem amplius nos diliget quando qđ ei diſpliceat non ha-
bebimus. Iſta ratione oſtenditur cur amplius Ioannem q̃ Petrum amauit Chriſtus. Intelligo am-
plius nõ ratiõe amplioris meriti:ſed ratiõe amplioris ſignificati. Cõſimiliter Maria in ꝓpoſito opti
mã partẽ elegit:nõ in merito illius actus quẽ tũc exercuit:ſed in ſignificato ꝑ ipſm. Hinc dicit Au
guſt. ſer. xxvi. de verbis dñi,loquẽs de operibꝰ Marthę. Bona ſunt hęc: melius tñ qđ elegit Maria:il
lud eñ habet ex neceſſitate occupationem: iſtud ex charitate ſuauitatem. Audi meliorẽ quæ non
auferetur ab ea. & ſequit̃ in ſermone ꝓximo. Vtriq; ſubintelligitur. a te qđ elegiſti auferetur:ſed bo
no tuo auferetur,vt qđ melius eſt detur. Auferetur a te labor,vt requies detur. Intelligatis in his
duabꝰ mulieribꝰ duas vitas eſſe figuratas:pręſentẽ & futurã,quietã & laborioſam. In Martha erat
imago præſentiũ: in Maria futurorũ:qđ agebat Martha ibi ſumus:qđ agebat Maria hoc ſperamꝰ.
Vnde Augu. ſupra in eodẽ ſermone reprehẽdens illos qui intelligebant illud,Maria optimã partẽ
elegit,eſſe ſemp pręferendũ in ratiõe operis opati in hac vita operi Marthę potius q̃ in ratiõe ſigni
dicit ſic. Quid putamus reprehenſum eſſe miniſterium Marthę? hoc ſi verum eſt:dimittant homi
nes ꝙ miniſtrant egentibus:eligant ſibi partem meliorem quę non auferetur ab eis:nihil eis curæ
ſit quis peregrinus in vico ſit:quis egeat pane:quis indumento:quis viſitandus:quis redimẽdus:
quis ſepeliendus : vacent opera miſericordię:vni inſtetur ſcientiæ. Si melior Marię pars eſt:cur nõ
omnes hoc faciunt:quando ipſum dominũ in hac cauſa patronum habent? Non enim in hac re ti-
memus ne offendamus eius iuſtitiam cum patronam teneamus eius ſentẽtiam. Et tamen non eſt

ita:ſed ſicut dn̄s dicit ita eſt. Quomodo intelligis nō eſt.eſt autē quomodo intelligere debes.& ſe-
Ad aſſūptū. quitur.Ecce aduerte &c.vbi continue illum modū iam dictum exponit. Quod autē aſſumitur: G
ꝙ hoc eſt aliquādo,tēpore.ſ.indigentię & neceſſitatis tm̄:q̄ſi ex hoc ſecūdum qd & non ſimpliciter
poſſit eſſe melior & magis eligenda atq̄ diligenda: Dico ꝙ iſto nō obſtante adhuc actio ſcd̄m prę
dictum modū eſt præferēda & melior ſimpliciter:quia ſecundū Philoſophū in.i.politicę,qđ eſt ſim
pliciter & naturaliter tale,non oportet ꝙ ſit tale in omnibꝰ aut pluribus:ſed ſufficit ꝙ ſit tale in
bene diſpoſitis.ſcd̄m ꝙ hoc declarat contra illud qđ debet eſſe naturaliter principatiuū in homine
dicens,ꝙ oportet hoc intendere ex magis ſe habētibus ſecundū naturam & optime diſpoſitis ſecū
dum corpus & ſecundū animā:& nō eſt in corruptis.in peſtilētibus em̄ praue ſe habentibus videt̃
principari ſępius corpus animę.quare etiam in moralibꝰ & gratuitis qđ eſt ſimpliciter melius diſ-
poſitum ſecundū moralia & gratuita hoc eſt melius ſimpliciter etiā ſi ſit tm̄ vnicum tale,& eſſet
omnibus aliis deterius:quia male vel minus bene erūt diſpoſiti:quēadmodum ſapientia melior eſt
fortitudine ſimpliciter:quia melior eſt melius diſpoſito:licet fortitudo ſit melior iuueni ꝓpter ma-
lam diſpoſitionē ſuā ad vitia:& ſicut vinū eſt melius ſimpliciter Cyrupo:qa eſt melius bene diſpo-
ſito ſecūdum tēpus,ſcilicet ſano:q̄uis Cyrupus melior ſit male diſpoſito vt ægroto:etiam ſi oēs eſ
ſent ęgroti pręter vnum,etiā ſi omnes eſſent ægroti: quia ſi tales iudicarent cyrupum eſſe melius
quid ſimpliciter,quia oībus talibꝰ,in hoc errarēt.Quia ergo virtutibꝰ pręlatꝰ & coactus ad actionē
vel ab homine vt aſſumat̃ in prælatū,vel a charitate.vt exerceat opus prælati: eſt immo debet eſſe
melius diſpoſitꝰ ad exercēdū opera actiuę & etiā ad exercēdū opa cōtemplatiuę viciſſim. Vita em̄
prælati debet eſſe mixta ex actiua & contēplatiua.licet em̄ principaliter ſit actiua,interdū tamē de
bet eſſe contēplatiua.& eſt iſte ſūmus qui hoc facere debet.dicente Ber.in principio de cōſideratio
ne.Omniū maximus eſt qui ſpreto vſu rerum & ſenſuū quātū humanę fragilitati fas eſt,nō aſcen
ſoriis gradibus ſed inopinatis exceſſibus auolare interdum contēplādo cōſueuit. Qđ ergo melius
eſt tali,melius eſt ſimpl̄r.quare cū vt dictum eſt melius eſt tali pro tēpore huius vitę vel pro toto,
vel pro pluribus partibꝰ eius,& propter oēs ſubditos vel plures,ꝙ ſcilicet exerceat opera actiuę vi
ciſſim q̄ continue(vt iā dicet̃)opera cōtemplatiuę:meliora ergo ſunt ſimpliciter ꝑ tēpore huiꝰ vi
tæ opera actiuę q̄ contēplatiuę:& nō debet eſſe tali in electione abſoluta,magis velle cum effectu:
ſcilicet oīno poſtponēdo actionē vacare contēplationi, q̄ actionē pro tēpore huius vitę:ſed ecōuer
Inſtātia pria ſo. Sed adhuc arguet aliquis:nō ſequit̃:magis eſt eligēdū,& melius ꝑ tēpore huiꝰ vitę talibꝰ exi
ſtentibus hominibꝰ:ergo eſt magis eligendū & melius ſimpliciter:ſicut oībus hominibꝰ febricitāti
Secunda. bus melior eſt oībus talibus Cyrupus vino:ergo eſt melior ſimpliciter:nō ſequit̃. Item alius ar-
guet ſic:ꝙ talis deberet velle ꝙ nō eſſet neceſſitas propter quā oporteret cōpati indigētibus:& va-
care regimini populi : & quilibet quātūcunq̄ ꝑfectus cum quadā triſtitia & coactione deberet ac-
cedere ad regimē & ad actionē : nō tam propter periculū qđ timet in negotio prelationis vel actio
nis plus q̄ in actu cōtēplationis,q̄ propter hoc ꝙ per actionē impeditur a ſuauitate & ꝑfectione cō
tēplationis:ita ꝙ ſi aliquis certus eſſet ꝙ nō immineret ſibi periculū maius in ſtatu prelationis vl̃
in exercitio actionis q̄ in exercitio & ſtatu contēplationis : & ſimiliter ſi eſſet certus ꝙ nō eſſet ne-
ceſſe ꝙ ipſe intenderet actioni ſed ꝙ alius poſſet illā ęque bene exercere vt ipſe:q & vellet ipſam ex
ercere:nō tamē deberet ſtatū prelationis aut exercitiū illius actionis eligere.ergo &c. Dico ad pri
Ad primū. mū ꝙ in eis quæ ſunt ad finem id dicitur melius ſimpl̄r qđ eſt ad finem ſimpliciter vtilius:& tale H
eſt ſcd̄m iam dicta qđ eſt vtilius bene diſpoſito.Q̄uis ergo quātum eſt ex cōparatione ad illos cir-
ca quos exercēda eſt actio,nō ſequitur:eſt melius illis.ſ.pro tēpore quo illi indigēt : ergo eſt melius
ſimpl̄r:quia ſunt magis diſpoſiti: tamē quātum eſt ex cōparatiōe ad illū q debet huiuſmodi actio-
nē exercere,quia eſt bene diſpoſitus:bene ſequit̃,eſt melius illi ꝑ tēpore toto huiꝰ vitę:qa plures vl̃
oēs indigēt illa actiōe:ergo eſt melius ſimpl̄r pro tēpore huiꝰ vitę:ſed ex hoc nō ſequit̃ vlteriꝰ,ergo
eſt melius pro omni tempore quia tunc concluderetur ꝙ eſſet melius q̄ contemplatio patriæ aut
Ad ſecundā ſtatus innocentię:quod falſum eſt. Per hoc patet ad ſecundum dicendo verum eſſe ꝙ talis debe-
ret velle ꝙ nō eſſet neceſſitas &c. Tamē poſtq̄ eſt neceſſitas ſimpliciter debet potius eligere actio- I
nē q̄ contēplationē:& tamē debet cū quadā triſtitia tū ꝓpter indigētes actione quos deberet velle
nō indigere:tū propter ꝓpriū periculū imminēs ire ad actionē:non autē eo ꝙ ꝑ actionē impedit̃ a
ſuauitate & ꝑfectione cōtēplationis quā dimiſit:qa etſi a ſuauitate cōtēplationis impedit̃ ꝑ tēpore
actionis,tm̄ poſtmodū ex virtute actionis talis ꝑ charitatis augmentū in ea reuertit̃ ad maiorē ſua
uitatē cōtēplationis habēdā in modico tēpore q̄ alias habuiſſet i multo. & ideo ꝓpter illā potiꝰ de
bet eligere actionē ꝑ tēpore huiꝰ vitę q̄ūcūq̄ neceſſe ſit,q̄ cōtēplationē. Et ꝑ hoc ſimpl̄r eſt melius

ſllam eligere quātū eſt ex parte eligētis,quēadmodū fortis ſcd̄m Philoſophū quarto ethicoꝝ,& ha
bitū eſt ſupra,potius debet eligere fortiter mori & agere vnā magnā operationē in paruo q̄ mul-
tas tepidas in multo tēpore:vt de vita actiua dicit Grego.ſup Eze.p.ii.Homil.iii.ca.vi.Et ſi in con
tēplatione mētem tenere nō valet:tamē vt dicit.vii.Moral.ca.viii. & habitū eſt iam ſupra,charitas
quę nos ad vim cōpaſſionis humiliat,altius in culmē cōtēplationis leuat: in qua haurit qd̄ exteriꝰ
in actione diffundat.vt ſcd̄m Augu.xix.de ciui.dei.etſi actio ſuſcipienda ſit ꝑpter charitatis neceſ-
ſitatē,tamē nec ſic omnimode veritatis delectio deſerenda eſt: ne ſubtrahat̃ illa ſuauitas & oppri-
mat iſta neceſſitas.& hoc qa mutuo ſeſe ſuſtētāt & inflāmāt.propter qd̄ dicit Grego. in Homil.iā
dicta. Sicut bonus ordo viuēdi eſt vt ab actiua in cōtēplatiuā tendat̃:ita plerūq; vtiliter a contem
platiua animus ad actiuā reflectit̃:vt ꝑ hoc ꝙ contēplatiua mentē accēderit, ꝑfectius actiua tenea
tur.Debet ergo & nos actiua ad cōtēplatiuā trāſmittere:& aliquādo tamē ex eo qd̄ introrſum mē
te cōſpeximus,ad actiuā melius a cōtēplatiua reuocare.Hinc vt dicit.vi.Moral.ca.xxxi. generis hu
mani redemptor ꝑ diem miracula in vrbibꝰ exhibet,& ad orōnis ſtudium in monte ꝑnoctat,vt vi-
delicet ꝑfectis prędicatoribꝰ innuat,quatenus nec actiuā vitam amore ſpeculatiōis funditꝰ deſerāt,
nec contēplationis gaudia penitus nimietate actionis contēnant:ſed quieti cōtēplantes ſorbeāt qd̄
occupati erga ꝓximos loquētes refundāt.Et ſic ſe habēt inter ſe actio & cōtēplatio ſicut virtꝰ mo
ralis & prudētia:qa mutuo vna ꝑ alterā perficitur.Hinc dicit.x.Moral.ca.xvi.Sanctoꝝ mētes eunt
& redeunt:quia ꝑ hoc ꝙ diu ꝑſiſtere minime in cōtēplatione ſufficiunt,ſeſe ad operationē fundūt:
vt in iis quę iuſta ſunt ſe exercendo refoueant : & ſup ſe ſurſum ſurgere contēplando cōualeſcant
& dum hęc eadē contēplatio per interualla repetit̃,indeficienter ꝓculdubio in eius ſoliditate perſi-
ſtitur: nec ſtabilitatē ſuam in ea ꝑdidiſſe dicēda eſt,a qua etſi ſemꝑ deficit hanc etiā cum ꝑdiderit
ſemꝑ inquirit.Propter qd̄ dicit̃ prælato in illa decretali Niſi cū pridem. Simul cōtēplatiuus eſſe va
leas & actiuus,legiſlatoris exēplo,qui nunc aſcendebat in montē vt ibidē gloriā dn̄i cū maiori cer
K neret libertate:nūc vero deſcēdit in caſtra vt cum vtilitate neceſſitatibus populi prouideret. Qd̄
ergo addit̃ in fine rationis:ſi aliqs eſſet certus ꝙ nō immineret &c. in hoc tangit̃ ſcd̄m mēbrū ſub
diſtinctionis vltimo datę:quādo quis volūtarie ex electione,& abſq; omni coactione accedit ad prę
lationē.vbi ſubdiſtinguendum eſt: qm̄ aut habet neceſſe timere ex ſua infirmitate periculū immi-
nens in actiōe,aut nō. Si ſic:dico ꝙ illi ꝑpter iuſtū timorē infirmitatis ſuę quā debet quilibet in ſe
ſecundū cōmunē curſum vitę pręſentis ꝑſumere,melius eſt ſtare in contēplatione q̄ exire ad actio
nem:eo ꝙ meritū actionis nō excedit meritū contēplationis niſi ꝑ quādā recōpenſationē neceſſita-
tis:nō ex parte agētis: quēadmodum dictū eſt ſupra ꝙ actio eſt in neceſſitate qa ſine actione nemo
poteſt intrare ad vitā:ſed potius ex parte aliorū vt dictū eſt ſcd̄m Augu.in primo argumēto q̄ſtio
nis.propter quā neceſſitatē deus vult ꝑpter actionē dimitti cōtēplationē. Tali etiā non ſolū nō eſ-
ſet melius ſubire actionē ſed eſſet ꝑſumptuoſum,& multo ideirco deteriꝰ. De tali & cōſimilibus di
citur primo paſt.ca.x.Plerūq; ii qui ſubire magiſteriū paſtorale cōcupiſcunt,nōnulla bona opa ani
mo proponūt:& q̄uis hoc electionis intentione appetāt:operaturos tamē ſe magis ꝑtractant : & ci
per totū.vbi ſequit̃.Inter hæc itaq; qd ſentiendum eſt:niſi vt virtutibꝰ pollens coactus ad regimen
veniat:virtutibus vacuus ne coactus quidē accedat:ne ei cōtingat id qd̄ dicit Greg.xii.lib. Mora.
Sępe cōtingit vt pro vtilitate multorū ſancti viri exterioribꝰ actionibus ſeruiant,& populorū gu-
bernationibꝰ occupent̃.Hoc infirmi aſpicientes & ꝑ ſupbiā quęrētes imitari,exterioribus actionibꝰ
ſe inſerūt.Sed quāto ad eas nō eruditi ſpiritualius veniūt,tāto eas carnalius exequūtur.Niſi enim
prius longo ſtudio cor & diuturna mens cōuerſatione in deſideriis cæleſtibus cōualeſcat,cū ad ex
teriora agēda refunditur,ab oī ſtatu boni opis eradicat̃.& ſequit̃ ibidē.In terrenis quippe actibꝰ val
de frigeſcit animus ſi nōdum fuerit ꝑ intima dona ſolidatus. Vnde neceſſe eſt vt loca maiora vel
exteriora opa quę humanis ſunt neceſſitatibꝰ profutura,illi exercēda ſuſcipiāt qui hæc diiudicare
atq; ſemetipſos ꝓmere ex virtute intima nouerūt.Nam cū infirmꝰ quiſq; ad locū regiminis vel ad
L exteriora agenda trahit̃:quo quaſi extra ducit̃,eradicat̃. Si vero nō habet quiſq̄ neceſſe timere ex
ſua infirmitate periculū imminēs,qa eſt diuinitus aſſecuratꝰ vt ſupponitur: etiā ſi eſſet certus ꝙ
nō eſſet neceſſe &c.vt ſupra.ſ.vt per ipſum fieret actio:eo ꝙ licet ſubditi indigerēt,tn̄ poſſet ęque
bene fieri per alium,tunc melius eſſet ei aggredi actionem ꝑpter deſideriū maioris meriti : & hoc
poſſet facere abſq; oī pręſumptiōe:exēplo Eſaię ꝓphetę,qui ad prędicationis officiū vltro ſe obtulit
quādo ſe mundatū ſenſit.dicēte Grego.i.Paſto.ca.viii.Is qui mitti voluit ante ſe purgatū vidit,ne
nō purgatus qſq̄ adire ſacra myſteria audeat.Quia igit̃ valde difficile eſt,purgatū ſe quēlibet poſ
ſe cognoſcere,prædicatiōis officiū tutius declinat̃.Innuit̃ ergo ꝙ ſiqs poſſet ſe purgatū cognoſcere

ſecure poſſet miniſteriū actionis adire. Perinde autē eſt ſe cognoſcere purgatū & eſſe aſſecuratū di
cto modo. Aut ſi nullo modo melior eſt actio q̄ cōtēplatio, ſiue maioris meriti niſi coacte & ꝑpter
neceſſitatē ſubditorū ſit aggreſſa: coacte dico non ſolū ab initio qn̄ aſſumpſit qs ſtatū ꝓlationis: ſed
ſemp̄ in aggreſſu cuiuſlibet actus: Dico ꝙ tunc qn̄cūqꝫ ꝓlatus poteſt habere aliū de quo ſit certus M
ꝙ aeque bn̄ vice ſua poſſet exercere actionē circa populū vt ipſemet, aut forte meli⁹: potius deberet
eligere contēplationē & fugere actionē: nō ſolū tanq̄ id qđ eſt melius in ſe, ſed etiā tanq̄ meli⁹ ipſi.
Quod ꝓculdubio verū eſt: qn̄ ipſe ꝓlatus nō eſt a deo aſſecurat⁹ ſcđm ꝓdictū modū: & hoc maxi-
me qn̄ ille eſt magis idoneus ad actiōis executionē cui vices ſuas cōmittit, q̄ ipſemet ꝓlatus. Scđm N
quē modū legitur ꝙ beat⁹ Valerius: q̄a impeditioris linguę erat, beato Vincētio martyri: q̄a gemi
na ſcientia efficaciſſime claruit, vices ſuas cōmendauit: quas ille diligēter exercuit. In quo caſu ipſe
etiā beat⁹ Vincētius ad actionē vrgēte cōſcientia ꝑpter pōtificis defectū coact⁹ fuit. Sed qn̄ ipſe prę
latus ſcđm dictū modū a deo aſſecuratus eſt: ipſe autē de illo cui vices ſuas cōmittit qualiſcūqꝫ &
quātuſcūqꝫ ſit dubius eſt an ꝑpter infirmitatē ſuā ille ſub onere ſibi cōmiſſo ſuccūbat: ſed de ſeipſo
ſecurus eſt ꝙ aliq̄d proficiet & nequaq̄ ſuccūbet, in iſto caſu videť mihi ꝙ ipſe ſit ſemp̄ ad exercen
dā actionē in ꝓpria ꝑſona ex cōſcientia coactus: non tā ꝑpter ipm̄ ſubiectū populū q̄ ꝑpter ei⁹ cui
vices ſuas cōmittere poſſet periculū. Propter qđ mihi videť ꝙ tali in oēm euentū meli⁹ eſſet & fru
ctuoſius: & ita ſcđm prędicta ſimplr̄ melius, aggredi actionē q̄ cōtēplationē: niſi poſſet inuenire ta-
lem cui vices ſuas cōmitteret de quo certus eſſet ꝙ eſſet aſſecuratus dicto modo, ſicut ſup̄ hoc cer
tus eſt de ſeipſo: in hoc enī ſolo caſu puto ꝙ melius eſſet ei vacare contēplationi q̄ actioni. nō tamē
propter hoc illud eſſet ſimplr̄ melius: q̄a coacto ſimplr̄ melius eſſet & fructuoſius exercere actionē
q̄ vacare contēplationi ſcđm prędicta. Coactus enī ad exercendū actionē aliis eiſdē retētis meli⁹ eſt
diſpoſitus nō coacto ſed volente vacare contēplationi ſcđm ꝓdicta. Iſta enī diſpoſitio coactionis ex
neceſſitate populi facit ꝙ magis meritoria ſunt op̄a qn̄ ꝑpter ipſam fiunt, ſicut facit votū. alias enī
ꝑ quādā recōpēſationē neq̄q̄ meliora & maioris meriti eſſent op̄a actiuę q̄ cōtēplatiuę. Nequaq̄
tamē tali ſic coacto ſunt ſcđm ſe affectāda op̄a actiuę: q̄a tūc nō ex coactione ſed ex electiōe illa age
ret: nec ipſi tūc maioris meriti eſſent. Hinc dicit Greg. xiii. lib. Moral. ſup̄ illud Iob. xvii. Cogitatiōes
meę diſſipatę ſunt, torquētes cor meū. Sācta electorū eccleſia modo aiarū lucra cogitat: modo terre
narū rerū diſpēſationes curat: quę tāto bonis mētib⁹ grauiores ſunt, quāto earū intuitu ab intuen
dis cęleſtibus vel ad modicū euellūtur. dū enī ſupeſſe ad contēplanda cęleſtia appetūt: eo ipſo ꝙ ali
quādo ex diſpēſatione terrena ad ima cogitāda deſcendūt, torq̄ri ſe ſentiūt. Sic ergo dico ꝙ ꝓ tēpo
re vitę p̄ſentis melior eſt et ꝑfectior virtutibus prędiris quib⁹ valeant ꝓdeſſe: dum tn̄ ſunt ad hoc
coacti a deo in cōſciētia vel exteri⁹ ab hoie: actio q̄ contēplatio: & ꝑ hoc melior ex parte agētis ſecū
dū dictū modū. Dico ad hoc: ꝙ q̄a vita actiua circa regimē, & op̄a ei⁹ ꝓferēda ſunt vitę cōtēpla- O
tiuę & operib⁹ illius ſcđm modū determinatū in pręcedēti q̄ſtione: idcirco ſtat⁹ actiuoꝝ circa regi
mē populi, qualis debet eſſe ſtatus oīm ꝓlatorū & rectoꝝ populi tā in ſacerdotib⁹ primi ordinis vt
ſunt epiſcopi ſucceſſores apoſtolorum, q̄ in ſacerdotibus ſecundi ordinis, vt ſunt curati ſucceſſores
diſcipulorum, ſecundum ꝙ infra declarabitur, in quaeſtione vltima: maior eſt, ſuperior, & perfectior
nō ſolum dignitate & auctoritate ſed etiam vitae merito, qđ cōſequiť ex ſuo officio quiſqꝫ exiſtēs
in illo ſtatu, ſi ſic in illo militet vt ſaluator noſter iubet, q̄ ſtatus religioſorū: & ꝙ idcirco ſimplr̄ ſta
tus praelatoꝝ dictorū maior eſt & ꝑfectior q̄ ſtatus quorūcūqꝫ religioſorū inquantū ſunt religioſi.
Per qđ ꝓceſſit vltima ratio ꝓ hac ꝑte adducta: q̄ idcirco cōcedenda eſt: ꝙ recōpenſať in ipſis ꝓlatis
periculi magnitudo ꝑ eminentiā praemii. dicēte Aug. in epl̄a ad Valeriū. & habeť diſt. xli. Ante oīa
cogitet prudētia tua nihil eſſe in hac vita & maxime in hoc tēpore facilius & leuius & hoibus ac-
ceptabilius epi & preſbyteri & diaconi officio: ſed ſi ꝑfunctorie atqꝫ adulatorie res agatur: nihil eſt
apud deū miſerabilius & triſtius & damnabilius: nihilqꝫ laborioſius & difficilius & periculoſi⁹: ſed
apud deū nihil beatius ſi eo modo militeť: vt ſaluator noſter iubet. Quapropter vt diciť in dicta
ſupra decretali, facilius indulgeť vt aſcēdat monachus ad pręſulatū, q̄ prędul ad monachatū deſcē-
dat. Per monachū intelligo quēcūqꝫ religioſum inquātū eſt religioſus: q quo ad eſſentialia vota re-
ligionis ſunt ęquales: qđ etiā cōcedūt de plano quaſi oēs, dicēdo ꝙ ꝓlatorū ſtatus eſt maior auctori
tate dignitate & officio & etiā merito, ſaltē quo ad epiſcopos, dūmodo ſit ꝓlatus bon⁹, operās ſcđm
exigentiā ſtatus ſui. Propter qđ dicit Diony. tertio ca. Ang. hierarch. Oīm diuiniſſimū cooperatorē
dei fieri cōſtat. hoc autē eſt in ꝓcuratione ſalutis animarū. dicēte Greg. ſup̄ Eze. ꝑte. ii. Nullū oīpo-
tenti deo tale eſt ſacrificiū quale ſalus animarū. Idem lib. xiiii. Moral. Ille apud deū maior in amore
eſt qui ad eius amorē plurimos trahit. Si maior i amore, ergo ꝑfectior: quia in amore charitatis cō

ſiſtit pfectio:vt infra videbiť. Vnde ſup illud Iaco. Qui nõ offendit i verbo,gloſ. Eũ qui cupit pdeſſe
oportet aliis pfectiorẽ eẽ:& hoc nõ niſi ppter opa pfectiora q̃ ei ĩcũbũt ad alios pficiẽdũ. Vñ pfectio
prelati iquãtũ eſt pſona ſingularis,debet eẽ talis ꝙ nihil ei deſit de eis q̃ ptinẽt ad virtutẽ: inquãtũ
vero eſt pſona publica,ꝙ alios pfectos facere poſſit.tũc eñ vnũqdq; pfectũ,cũ põt gñare ſibi ſimile.

Irca.vii.aliqui cõtra minores prælatos arguũt ſic. Status pfectionis duo ĩportat Queſt.xxix.
& rationẽ ſtatus & rationẽ perfectionis.nũc pſ byteri curati nõ ſunt in ſtatu,eo Argu. prin
ꝙ ratio ſtatꝰ immobilitatẽ importat & obligationẽ operis qđ ad ſtatũ pertinet primũ.
per quã ipſa opera ſunt opa pfectionis. nũc autẽ preſ byteri curati talẽ immobili Confir.
tatẽ per obligationẽ nõ habẽt:quia libere poſſunt curã ſuã deſerere intrando re-
ligionẽ:& hoc abſq; licentia alicuius ſuperioris. quare nec ſunt in ſtatu pfectio-
nis. Ex eodẽ medio arguũt ꝙ nec ſunt in ſtatu ſuperiori q̃ religioſi:eſto ꝙ ſint Secundum.
in ſtatu pfectionis:quia facilius indulgeť tranſitꝰ a ſtatu inferiori ad ſuperiorẽ aſcẽdendo q̃ ecõuer
ſo,vt i dicta litera Niſi cũ pridẽ.quare cũ iura oĩno indulgeant preſ byteris curatis tranſitũ ad re-
ligionem nõ autẽ ecõuerſo.ergo &c. Idem probãt per canones.nam diciť.xix.q.i. Clerici qui mona Tertium.
chorũ propoſitũ appetũt:qa meliorẽ vitã ſequi cupiũt,liberũ eis ab epiſcopo oportet largiri ingreſ
ſum.vbi dicit Gloſ. Hęc eſt cauſa ſufficiẽs:qa de minori ad maius trãſeundũ eſt.xciiii.diſt. Legimꝰ.
Sub clericis autẽ ibi cõprehenduntur preſbyteri curati:qa de iſtis clericis diciť in caplo ſequẽti. Duę
ſunt leges,quidã priuata lege ducunť quę dignior:& ideo nõ poſſunt phiberi a tranſitu p legẽ pu
blicã.& dicit ibi gloſ.ꝙ ex hoc excipiť epiſcopus q nõ põt trãſire ad religionẽ inuito papa:ſed pſ by
ter non excipiť:ergo includiť. Deinde arguũt gñaliter cõtra quoſcũq; platos ꝙ non ſunt in ſtatu Quartum.
perfectiõis,ſic. ille ſtatꝰ qui cõpatitur ſecũ id qđ eſt ſimplr impfectionis,& de cuiꝰ cõditione nõ eſt
agere opa q̃ ſunt pfectiõis ſimplr,nõ eſt ſtatus pfectiõis:ſicut ille ſtatꝰ nõ eſt ſtatꝰ virtutis q cõpati
tur ſecũ opa vitiorũ & de cuiꝰ cõditione nõ eſt agere opa virtutis.ſtatus autẽ prelatorũ eſt hmõi.
nã habere ppria & vxorẽ,impfectiõis eſt:& ſimilr exercitia operũ circa illa ſunt opa impfectiõis: et
tñ iſta cõpatiť ſecũ ſtatus platorũ,vt quo ad ppria patet in oĩbus platis:quo ad vxores in prelatis
orientalis ecclę modo:& in oĩbus ante ordinationẽ eccleſię ſup ſtatũ cõtinentiæ exiſtẽtiũ in ſacris.
Siliter ꝙ opa ſint perfectionis hoc faciũt pfeſſio & votũ ſub quibꝰ fiũt. Itẽ nõ eſt ſtatus pfectionis Quintum.
niſi ex voto:qa qui nõ eſt in ſtatu pfectiõis ſtatũ ſuum nõ mutat opa pfecta faciendo niſi illa facere
voueat,quę vouẽdo libertatẽ amittit ppriã:& diuino ſeruitio mancipať. Vñ virginitatis obſerua- Cõfirmatio.
tio licet ſit opus pfectionis,ipſa tñ ſeruata abſq; voto ſtatũ pfectionis nõ habet.dicit eñ Aug.lib.de
virginitate. Neq; ipſa virginitas qa virginitas eſt,ſed qa deo dicata eſt:honorať:q̃ licet i carne ſer-
uetur:ſpũs tñ religione ac deuotione ſeruať. Ac p hoc ſpũalis eſt etiam virginitas corporis:quã vo
uet & ſeruat cõtinẽtia,qua integritas carnis ipſi creatori carnis & aĩæ voueť cõſecrať & ſeruatur.

Vlterius arguũt ꝙ etſi ſtatꝰ prelatorũ eſt ſtatꝰ pfectionis:ſtatus tñ religioſorũ eſt maioris pfectio Septimi
nis. Primo p mediũ iam dictũ ſic.ille ſtatꝰ eſt maioris pfectionis q minus cõpatiť qđ eſt impfectiõis Pria pbatio.
ſecũ,& cuius opera ſunt pfectiora:ſtatus religioſorũ eſt hmõi reſpectu ſtatus prelatorũ:qa ille cõpa
titur ſecũ ppria & vxores q̃ ſunt impfectionis:& opa bona illorũ nõ ſunt facta ex voto & pfeſſione
non autẽ illa cõpatiť ſtatus religioſorũ:quorũ etiã opera facta ſunt ſub voto & pfeſſione.ergo &c.

Scđo ſic.ille ſtatꝰ q magis aſſimilať ſtatui oĩno pfectiſſimo eſt ſtatꝰ pfectior & magis eligẽdꝰ,iuxta Secunda.
cõſiderationẽ phi i tertio topicorũ. Qđ eſt ſimiliꝰ meliori,meliꝰ eſt,& magis eligẽdũ.talis ẽ ſtatꝰ cõ
tẽplationis religioſorũ reſpectu ſtatꝰ actionis platorũ:qa contẽplatio vitę pſentis magis aſſimilať vi
tę cõtẽplatiuę beatorũ q̃ actio prelatorũ. Contẽplatio eñ eſt quædã inchoatio futuræ felicitatis:di
cẽte Aug.ſup illud Ioã.vltimo. Sic eũ volo manere. Inchoata cõtẽplatio maneat donec venio,pficien
da cũ venero.& Greg.dicit ſup Eze. Cõtẽplatiua vita hic incipiť vt i cęleſti patria pficiať.ergo &c.
Tertio ſic. ſtatus ille q reqrit opa qbus hõ magis pficiť eſt pfectior:talis autẽ eſt ſtatꝰ cõtẽplatiõis: Tertia.
quia p opa cõtẽplationis pficiť religioſus in amore & cognitione dei:per opera autẽ actiuę pficitur
prelatus in amore pximi & cognitione infirmorũ quę ſunt circa illũ.dicẽte Grego.vi. Moral.cap.
xxxi. Speculando in dei amorẽ ſurgitur:prędicando ad pximi vtilitatẽ rediť. Vt eñ dicit ſup Eze.
pte.ii. Homil.ii.ca.quito:actiua vita eſt panẽ eſuriẽti tribuere:verbũ ſapiẽtię neſcientẽ docere:errã-
tẽ corrigere:ad humilitatis viã ſupbientẽ reuocare:ĩfirmitatis curã gerere:q̃ ſingulis qbuſq; expe-
diũt diſpẽſare:& cõmiſſis nobis qliter ſubſiſtere debeãt puidere. Cõtẽplatiua vero vita eſt ſoli deſi
derio cõditoris inhęrere &c. Cõſtat autẽ ꝙ hõ plꝰ illis ſupnis & quo ad itellectũ & quo ad affectũ q̃
his infimis pficiť.ergo &c. Quarto ſic.pfectior eſt ſtatꝰ phi q̃ prĩcipis:qa phus rõne ſui ſtatꝰ pficiť Quarta.
virtutibꝰ & felicitate ſpeculatiuis:quæ pfectiores ſunt q̃ virtutes & felicitas politicę quibꝰ perficiť

Quinta. princeps:ſcdm phūm in decimo ethicoꝝ.ergo &c. Quinto ſic.ſtatus & actio prelatorū eſt ſicut
bellātium in cāpis:ſtatus religioſorū eſt ſicut cōſilio prudētię vacantiū in vrbibꝰ:ſed conſiliū pru-
dentię vacantiū in vrbibus nō eſt minoris pręeminētię ꝙ̄ opus bellātiū in cāpis. dicēte Tullio lib.i.
de officiis.Cū pleriqꝫ arbitrent̄ res maiores eſſe bellicas ꝙ̄ vrbanas,eſt minuenda hęc opinio.& īfra
Sexta. Parua eñ ſunt foris arma niſi ſit cōſiliū domi.ergo &c. Sexto ſic.ingreſſus religionis abſoluit ab
oī voto:nō ſic autē ingreſſus ꝑlatiōis:qđ nō eēt niſi ſtatꝰ religionis ꝑfectior,ſuperior,& maior eſſet
Septima. ſtatu prelatiōis.ergo &c. Septimo ſic.Securū ꝑferēdū eſt periculoſo:ſtatus religioſoꝝ eſt ſecurus:
Octaua. prelatoꝝ autē piculoſus.ergo &c. Octauo ſic.opus ſpūale maius eſt & maioris meriti ꝙ̄ opꝰ cor-
porale.diſt.xlv.Duę ſūt.Eleemoſyna cordis maior eſt ꝙ̄ eleemoſyna corpis:cōtēplatio aūt ē opꝰ ma
Nona. gis ſpūale ꝙ̄ actio:ergo &c. Nono ſic,angeli quorū eſt ꝑſidere ſubſunt illis quorū eſt cōtēplari.er
In oppoſitū. go &c. Contra. ſtatus ille eſt ꝑfectior qui reqrit ꝙ in ipſo exerceant̄ opera ꝑfectiora:& qui requi-
rit in ſe habere ꝑſonas ꝑfectiores ad exercendū illa opa,quia correſpondētia debet eſſe inter ſtatum
& exiſtētes in ſtatu:ſtatus autē praelatorū eſt huiuſmodi reſpectu ſtatus religioſorū,& hoc tam in
minoribus praelatis ꝙ̄ in maioribus:qa eiuſdē generis opa incūbunt ambobus:vt patet ex dictis in
Reſpōſio ad praecedēti queſtiōe.ergo &c. Ad rationes in oppoſitū reſpondendū per ordinē.Qđ dicūt i prima P
argu.prici. ratione:ꝙ ſtatus ꝑfectionis duo iportat:& rationē ſtatꝰ & rationē ꝑfectiōis:bene verū eſt.aliud eñ
primū. eſt ſtatꝰ:aliud ꝑfectio:& aliud ſtatus ꝑfectionis.Sed vt ſequētia clarius valeāt declarari,oportet pri
mo videre qd ſignificet̄ noīe ſtatꝰ:Secūdo qd noīe ꝑfectionis:Tertio qd noīe ſtatus ꝑfectiōis. Signi
ficatio autē nōis ex vſu cōmuni verborum & ſcripturarū exquirenda eſt. Nunc autē quātū mihi
Status. apparet ex cōmuni vſu loquēdi,ſtatꝰ in prima ſignificatiōe ſua ſignificat modū exiſtēdi rem motā
in aliquo ſigno ad qđ mouet̄:qui modus eſt eſſe in aliquo fine progreſſu vlteriori:& hoc vel natu
raliter vel ex inſtitutiōe.Naturalr̄ aūt duplr̄:vel ſemp,vel ſępius.Naturaliter autē & ſemp,quēad
mo.tū ſtatꝰ ſolis dicit̄ eē aſcēdēdo i ſolſtitio aeſtiuali,& deſcēdēdo i ſolſtitio hyemali. ſcdm quē mo
dum dicūt medici morbū eſſe i ſtatu quādo eſt i fine augmēti ſui. Naturaliter autē & ſępius,quē
admodū ſtatus maris in ſuo fluxu eſt certū augmentū eius vltra qđ raro trāſit:licet trāſit aliquā-
do:& ſimiliter hois loquēdo ſcdm cōmunē ſtatū:licet aliqs trāſit aliquādo. vnde a tali ſtatu dicit̄
hois ſtatura,ex hois cōi ordinatione,quēadmodū currentiū in ſtadio ſtatus eſt apud metā in cur
ſu. Vnde & a tali ſtatu dicit̄ ſtadiū.A tali autē modo ſtatus appellat̄ ſtatꝰ modus quicūqꝫ quo res
mouet̄ & mutabilis habet eſſe in quocūqꝫ ſigno motus ſui. ſecūdum quē modum quęrit̄ de ęgro-
to in quo ſtatu eſt:& reſpōdetur vel ante paroxyſmū,aut in principio,aut medio,aut fine illiꝰ:aut
poſt illū.& ſimiliter volētes loqui viris potētibus quaerūt in quo ſtatu ſint, an ſcilicet occupati an
otioſi. Vlteriꝰ aūt tertio trāſfert̄ nomē ſtatꝰ ad modū eſſendi quē habet ſubſtātia viuēs.& eſt idē
qđ modus eius viuēdi:quē habet vel a natura.de quo dicit Boetius de diſciplina ſcholariū diſtin-
guens ipm in tres ſic inquiēs. Tria genera ſtatuū innuit Ariſto.Sūt eñ quidā vehemēter obtuſi,
alii mediocres,tertii vehemēter acuti. Vel ab acquiſitiōe,ſcdm ꝙ Anſel.de ſimilitudinibꝰ.c.xlvi.di
ſtinguit quatuor ſtatꝰ hominū,dicēs. Humanę naturę quatuor ſunt ſtatus:quibꝰ pro diuerſis me
ritis beata vel miſera reddit̄, alius magis alius minus. Minus beatꝰ ille fuit quo homo ante pctm̄
in paradiſo ſtetiſſet:beatiſſimus eſt quo modo i caelo aię ſanctoꝝ ſunt.Minus autē miſer noſter eſt
ſtatus:miſerrimꝰ eſt ille quo reprobi manebunt in poenis. Vel ab inſtitutione,& hic duplex:quidā
eñ eſt eſſentialis:quidā vero factitius.Eſſentialis autē eſt ille qui eſt inſtitutꝰ a Chriſto vl' inſinua
tus: vt ſunt ſtatꝰ tres pricipales cōprehendētes oēs qui ſunt fuerūt & futuri ſunt in eccleſia.Sexi-
ſtētium in mola vel in lecto vel i agro.Quorū primus eſt cōiugatorū:ſecūdus cęlibū:tertius eſt re
ctorū.& ſubdiſtinguit̄ in rectores primi ordinis:cuiuſmodi ſunt epi:& ſecundi ordinis cuiuſmodi
ſūt ſacerdotes curati.Qui duo ordines i ſtatu rectoꝝ cōſtituūt duos ſtatꝰ pricipales & eētiales i
eccleſia & ſupiores tñ:quia a Chriſto ſpeciali vocatiōe & electiōe ſunt inſtituti,ꝑter hoc ꝙ cū aliis
ab eodē ante ſunt inſinuati : ſcdm ꝙ infra in vltima q̄ſtione declarabimꝰ.Alii vero ſunt ſtatus di-
uerſi cōtenti in ſtatu cęlibum cōmuni:vt ſunt ſtatus diuerſarū religionū.Aduētitii autē ſunt ſiue
factitii ab hoīe puro & maxime ꝑut diſtinguūtur ab aliis,qui ſunt in ſtatu cęlibū:& inter ſe penes
diuerſos modos ꝑfeſſionū.Et ſe habēt duo primi ſtatus reſpectu aliorū ſicut ſtatꝰ ꝑlatorū ſeu ma
giſtrorū ad ſtatꝰ ſubditorū.Quorū.ſ. prelatorū,tria ſunt pricipalia officia hierarchica i eccliaſtica
hierarchia:ad modū illorū i hierarchia angelica:ꝙ̄ ſūt purgare corrigēdo:illūinare docēdo:ꝑficere
ſacramēta admīſtrādo.Ecōtrario aūt oīm alioꝝ ē ab illis purgari,doceri,& ꝑfici.Dico quātū ē de
gñe ſtatꝰ:& ideo tāto ꝑfectior & maior ē ſtatꝰ illoꝝ ſup ſtatꝰ alioꝝ quāto illa i agēdo ꝑfectiora ſūt
ꝙ̄ alia tria i patiēdo.ꝑfectiꝰ eñ ē docere ꝙ̄ doceri,& ſic de aliis.& iō oportet ꝙ oīno ſit ꝑfectiores illi ꝙ̄

iſti:etiã illi inferiores prelati:quia ad eadẽ ordinant̃ opera in genere cũ maioribus prelatis.propter
qđ etiã quidã religioſi gaudẽt ſe aliis religioſis ꝓferri inquãtũ ſtatus eoꝝ vel ex inſtitutiõe vel pri
Q uilegio habet miniſtrare aliq̃s actus illorũ ſcilicet prelatorũ,in ipſoꝝ ſubſidiũ. Qđ ergo aſſumit̃
in argumẽto:ꝙ preſbyteri ſecũdi ordinis nõ ſunt in ſtatu:dico ꝙ ſimpliciter falſum eſt.Qꝫ addũt
ad illius probationẽ:ꝙ ſtatus immobilitatẽ importat & obligationẽ ad opus exequẽdum:qđ ꝑtinet
ad ſtatũ:Dico ꝙ hoc nõ importat̃ nomine ſtatus:vt patet in quibuſdã modis ſtatuũ predictorũ.non
enĩ pertinet ad rationẽ ſtatus ſtare per obligationẽ & ꝑmanentiã : ſed ſufficit ꝙ habeat ꝓpoſitum
ꝑſiſtẽdi in illo,licet libere cũ voluerit poſſit illũ mutare:quẽadmodũ clericus eſt & in ſtatu clerico-
rũ qui ſemꝑ clericaliter ſe habuit:& defenderet̃ ab eccleſia ratione ſtatus ſui quo diſtinguit̃ contra
ſtatum laicalẽ:licet libere poſſit contrahere cũ vidua: & ſtatũ ſuũ mutare.Vnde ille qui in gr̃a dei
manet ꝑ firmũ propoſitũ,dicit̃ manere in ſtatu,dicẽte Greg.xiii.Moral.Conditoris protectio & cu
ſtodia eſt ꝙ in ſtatu permanem⁹.Idẽ ſup Eze.p.ii.Homil.ix.Lapis quadrat⁹ eſt:& ex omni latere ſta
tũ habet q̃ caſum in aliqua ꝑmutatiõe nõ habet.Nota ꝙ nõ dicit,Nõ põt habere.Itẽ.vi.Moral.Ab
oĩ ſtatu rectitudinis deſperãt qui in noxia verba dilabunt̃. & Ap̃lus.i.Corin.v. Stabiles eſtote.Sed
eſto ꝙ ita eſſet ꝙ nõ eſſent in ſtatu ſed in ordine quodam qui non meret̃ dici ſtatus: tamẽ modus
vite quẽ requirit ordo ipſorũ req̃rit opa ꝑfectiora vt dictũ eſt,& iã amplius declarabit̃.ideo ad mi-
nus debet vita ipſorũ perfectior dici ſi faciunt qđ ordo eorũ requirit:q̃ vita quorũcũq; religioſorũ
etiã facientiũ qđ ſtatus illorũ requirit:vt ſcđm hoc perfectior & ſuperior ſit ordo illoꝝ q̃ ſit ſtatus
R ipſorũ religioſorũ:vt oẽm cõtrouerſiã de nominib⁹,ꝑtinacibus relinquamus. Vlterius nec pro- Ad confir.
pter aliqua dicta cõſtringimur negare illos eſſe i ſtatu:obligati enĩ ſunt ſufficienter ad curã ſuã vt
poſſit in eis poni rõ ſtatus.Et ꝙ arguũt ꝙ nõ:quia libere poſſunt curã ſuã deſerere intrãdo religio
nem:dico primo ſic:ꝙ ſacerdos accipiendo curã obligat̃ ad perpetuã ſeruitutẽ perſiſtẽdi in illa niſi
ſeruitutẽ illa mutare voluerit in aliã:quẽadmodũ profeſſus in ordine laxiore obligatur ad ꝑpetuã
ſeruitutẽ in illa religione niſi velit eam mutare in ſeruitutem ſeruiendo in ſtrictiore:& quẽadmo-
dum cõtrahẽs matrimoniũ cũ muliere obligat̃ ad iugiter ſeruiendũ ei matrimonialiter niſi illã ſer
uitutem ante carnalem copulã velit mutare in aliã,intrãdo religionẽ.Sicut ergo ꝓfeſſus in religio
ne laxiore nõ ꝓpter hoc negatur eſſe in ſtatu,licet libere in caſu poſſit ſtatum ſuũ deſerere:aut ille
qui cõtraxit matrimoniũ de praeſenti:ſic nec ſacerdos curatus debet negari eſſe in ſtatu,licet in ca
ſu libere poſſit mutare ſtatũ:& dimittere curã.Vnde ſi dimitteret ſacerdos curã nõ intrando reli-
S gionem,arctari poſſet ab eccleſia ad reſumendũ eam:& hoc non niſi propter obligationẽ. Secũdo
dico ꝓpter dicẽtes ꝙ tranſiens ad maiorẽ ſtatũ nõ dicit̃ minorẽ dimittere:quia minus cõſeruat̃ in
maiori,ſed non ecõuerſo:ꝙ circa ſtatũ ſacerdotũ eſt cõſiderare ius cõmune & indulgẽtiam.Si autẽ
aſpiciam⁹ ad ius cõmune,dico ꝙ nõ minus ſunt obligati ſacerdotes ad curas ſuas inferiores q̃ epi-
ſcopi ad curas ſuas ſuperiores,quoniam ſi vellet talis curam ſuam dimittere oporteret eum ad hoc
ſpecialiter licentiari a ſuo epiſcopo:ſicut nunc oportet epiſcopum licentiari a papa. & ſic non ma-
gis ratione obligationis epiſcopus eſt in ſtatu q̃ curatus ſacerdos.Si vero aſpiciamus ad indulgẽ-
tiam vniuerſalem conceſſam ſacerdotibus & non epiſcopis,per illam poſſunt dimittere curam,ſed
ſolũmodo ingrediendo religionem:& ſic propter ius cõmune qđ eos obligat ſicut epiſcopos,aequa
liter ſunt in ſtatu cũ illis.Et data eſt indulgẽtia generalis intrandi religionẽ ſacerdotibus potius q̃
epiſcopis:quia plures ſunt multo & minus ꝑfectae & infirmae ꝑſonae:vt ex hoc plures illorum in
exercendo officiũ in magno ſint periculo aĩae ſue nequid negligãt:& propter cure occaſionẽ nõ cõ
mittenda cõmittant,& ideo indulget̃ eis vniuerſaliter:ſi in hoc conſcii ſunt infirmitatis,ꝙ dimiſ-
ſa cura intrent religionẽ:q̃a cõtẽplatiua vita in religiõe eſt eis magis ſecura:& ideo (vt dicit Gloſ.
ſup illa decretali Niſi cũ pridẽ)magis amplectẽda.nã dicit Aug. Tene certũ & dimitte incertũ.Et
ſic propter eandẽ cauſam qua quis debeat fugere curã & intrare religionẽ, poteſt dimittere curã
propter ingreſſum religionis: & eſt cõſcientia ꝓprie infirmitatis:dicente Auguſti.ſup.xxxvi.pſal-
mũ.In quoq; genere vite nõ oẽs inueniuntur ꝓbi,non oẽs reprobi.Vidẽtur duo in agro,eadẽ pro-
feſſio eſt:ſed nõ idem cor.Vidẽtur in agro laborare qui preſunt in eccleſiis,ſunt qui de actionibus
mundi non recedunt:& tanq̃ de duabus in molendino vna aſſumitur & vna relinquitur.Et ſunt
qui nec actiones mũdi pati volunt ſicut cõiugati habẽtes domos,familias,filios,nec aliqđ in eccl̃ia
agunt,ſicut praepoſiti,velut in agricultura laborantes,ſed velut ad hoc infirmi ſecedũt ad otiũ &
quieti eſſe diligũt,veluti memores infirmitatis ſue,nõ ſe cõmittentes magnis actionibus:& quodã
modo i ſtatu infirmitatis rogãtes deũ.Propter qđ etiã q̃a plures ſũt infirmi:& de q̃cũq; timẽdũ eſt
ne ſit infirm⁹: ſtat⁹ religiõis regularis cõſulẽdus eſt:nõ aũt ſtat⁹ ꝑlatiõis.ꝓpter qđ Hiero.aduerſus

Vigilantiũ qui contrariũ aſſerebat,dicit ſic.Monachus non doctoris ſed plangentis habet officiũ
qui vel ſe vel mũdũ lugeat:& domini pauidus pręſtolet̃ aduẽtum:qui ſciens imbecillitatẽ ſuam &
vas fragile qđ portat,timet offendere ne impingat & corruat atq; frangat : & intantũ caſtigator
ſui eſt vt etiam quæ tuta ſunt pertimeſcat.Cur(inquit)pergis ad eremũ? vt tua bella non patiar
ne me rapiat oculus meretricis : ne forma pulcherrima ad illicitos ducat aſpectus.Reſpondebis:
hoc non eſt pugnare ſed fugere: ſta in acie armatus vt poſtq̃ viceris coroneris.Fateor imbecillita
tem meam,nolo pugnare ſpe victorię, ne perdam aliquãdo victoriam:ſi fugero,gladium deuito:ſi
ſtetero vincendum mihi eſt aut cadẽdum.Quid autẽ neceſſe eſt certa dimittere & incerta ſectari?
aut ſcuto aut pedibus mors vitanda eſt.Tu qui pugnas,& ſuperare potes & vincere:ego cum fu-
gero non vinco:ſed ideo fugio ne vincar.Et ſic cum ſacerdos dimiſſa cura intrat religionẽ,potius
tanq̃ infirmus non potens ſuſtinere arduum pondus deſcendit q̃ aſcendat: & cũ ecõtra religioſus
Ad ſm pri. ad curam aſſumitur potius aſcendit q̃ deſcendit. Qđ tunc arguitur ſecundo contra hoc ex eo- T
dẽ medio quo prius:ꝙ ĩdulget̃ regulariter curatos trãſire ad religionẽ nõ ecõuerſo &c.Dico ꝙ re
uera facilius indulgetur tranſitus ad ſuperiorẽ ſtatum ab inferiori diſpoſitione propter quã meri
to tranſeundũ eſt a religione ad pręſulatũ,eadem diſpoſitione exiſtente vtrobiq; ex parte tranſeun
tium,cuiuſmodi eſt perfectio tranſeuntis.vt eñ dicit dicta litera,cauſa permittendi monachũ aſcẽ
dere ad præſulatũ eſt vt cum vtilitate prouideat neceſſitatibus populi: & ideo diſpoſitio ex parte
debentis tranſire a religione ad præſulatũ eſt diſpoſitio qua eſt idoneus ad prouidendũ neceſſitati
bus populi.qua diſpoſitione exiſtente ex parte volentis trãſire a præſulatu ad religionem,nequaq̃
ita faciliter permittit̃ tranſitus ſic diſpoſiti ad religionem ſicut ad præſulatũ Per tranſitum enim
huius ad præſulatũ promoueretur vtilitas populi:per alterius autem tranſitũ impediret̃.Et ſicut
eſt de tranſitu religionis ad præſulatũ,ſic eſt de trãſitu ab eadem ad curam parochialẽ:quia ſi ſta-
tus præſulum eſt ſuperior & perfectior q̃ ſtatus religioſorũ:qđ etiam ipſi religioſi concedunt,& in
ſcriptis ſuis reliquerunt: ergo ſimiliter & ſtatus ſacerdotũ ſuperior eſt & pfectior:eo ꝙ ſunt de ſta
tu rectorꝫ & laborantiũ in agro eccleſię:& pſunt eccleſiis quarũ curę ſunt ipſis cõmiſſę ad regimẽ
animarũ:nõ autẽ ſunt de ſtatu eorum qui ſunt in mola aut in lecto. Et illi tres ſtatus comprehen V
dunt omnes qui ſunt in eccleſia:nec differt ſtatus eorum a ſtatu pręſulum,niſi ſicut gradus infe
rior cui cõmiſſa eſt adminiſtratio particularis & circa minora,& gradus ſuperior cui commiſſa eſt
adminiſtratio vniuerſalis oĩno,vel vniuerſalior,& circa maiora.In cęteris eñ ſicut dñs papa eſt re
ctor vniuerſalis eccleſię:& quilibet pręſul ſuæ diœceſis,ſic ſacerdos curatꝰ eſt rector ſuę parochię:
vt ſit in his tribus idem ſtatus perfectionis differens ſolum penes gradus. Vnde non bene dicunt
dicẽtes ꝙ ſunt ſicut prępoſiti vel baliui ſiue coadiutores & opitulatores epiſcoporũ:ſed ſunt ve-
ri & ordinarii rectores inſtituti in ſuis prędeceſſoribus ſcilicet diſcipulis:nõ a prędeceſſoribus prę
ſulum ſcilicet ab apoſtolis:ſed erãt ambo ordines ĩmediate inſtituti a deo:vt infra quęſtiõe vltima
declarabitur.Et ideo ſicut ſtatus præſulũ,quia perfectior eſt q̃ ſtatus quorũcunq; religioſorũ,pro-
pter maiora opera quę requirit & quę ordinantur ad finem ſimpliciter & abſolute potiorẽ ſcilicet
ad cõmunem vtilitatem qđ eſt maius bonum q̃ priuatum:& ideo diuinius requirit perfectiorem
perſonam promouendã in præſulem q̃ requirit ſtatus religionis:immo ſtatus ille requirit ꝙ pro-
mouendus in illo ſit iam perfectus:ſtatus autẽ religionis non requirit perfectionẽ,nec in promouẽ
do ad ipſum nec ſtatim in exiſtẽtibus in illo:Cõſimiliter propter cõſimilia opera licet inferiora ſta
tus ſacerdotum quia perfectior eſt requirit perfectiorẽ perſonam promouẽdam in ſacerdotem cu-
ratum q̃ requirit ſtatus religionis circa promouẽdum ad ſtatum religionis,ſiue circa iam exiſten-
tem in religione.Et propterea eadem diſpoſitione propter quã merito tranſeundũ eſt a præſulatu
vel a cura ad religionem exiſtente vtrobiq; ex parte tranſeuntiũ cuiuſmodi poteſt eſſe imperfectio
ipſorum tranſeuntiũ:quia ſtatus religionis eſt principaliter ad hoc vt de ĩperfectis faciat perfectos
vt iam amplius videbitur:idcirco quia de pluribꝰ pręſumitur potius ſiue ſint in religione ſiue ex-
tra,ꝙ ſint imperfecti ſaltem vel non tam perfecti ꝙ ſufficiant ad regimen populi:ſecundũ ꝙ etiam
quilibet hoc debet de ſeipſo ſupponere,nec ad regimẽ idcirco niſi coactꝰ accedere vt dictũ ẽ ſupra:
facilius indulget̃ ꝙ ſacerdos curatus regulariter poſſit tranſire ad religionẽ q̃ ecõuerſo:quia illud
indulgetur vt dictum eſt nõ niſi propter tranſeuntis imperfectionẽ. Vnde breuiter recolligẽdo di X
co ꝙ quãdo tranſitus indulgetur ꝓpter tranſeuntis perfectionẽ aut bonam diſpoſitionem:facilius
indulgetur tranſitus aſcendendi q̃ deſcendendi: quãdo autẽ econuerſo indulgetur propter imper
fectionẽ aut minus bonã diſpoſitionẽ tranſeuntiũ,facilius indulgetur tranſitus deſcẽdendi q̃ aſcẽ
dendi:ſicut contingit in propoſito ſecundũ iam dicta. Sed contra hoc videtur plane illa quę ar-

guunt inſequēti rōne ex duob⁹ decretis. AD tertium ꝙ ſic tranſeūtes ad religionem meliorē vi tam cupiūt: ꝑ qđ inſinuat apte ꝙ melior vita ſit religioſorū ꝙ̄ ſacerdotū curatoꝝ: dico ꝙ eo mō eſt melior quo modo ſecūdū ſuperi⁹ determinata melior eſt pars Marię ꝙ̄ Marthę: & quo mō contemplatio huius vitæ eſt melior actione. Eſt tñ, vt dictū eſt, actio ꝑlatoꝝ melior ſimpliciter ꝙ̄ cōtemplatio huius vitæ religioſoꝝ, eo ꝙ ſecūdū dictū modū melior eſt & vtilior meli⁹ diſpoſito: nō ſolū autem illis circa quos exercet. Si aūt nō ſit melior & vtilior minus bene diſpoſito, non ſequit̄ ex hoc ꝙ nō ſit melior ſimpl'r ſecūdū ꝑdicta. Quare cū de iſtis qui tranſeūt ad religionē a cura, ſupponēdum eſt ꝙ hoc faciant propter minus bonā eoꝝ diſpoſitionē & imperfectionem, ꝑpter quod ad hoc faciēdū cōceſſa eſt eis indulgētia, vt dictū eſt: cū dicit̄ in dicta indulgentia ꝙ cupiūt meliorē vitā: intelligendū eſt, ſibi. qđ non contingit niſi quia quicūq; talis inquantū hmōi experit̄ ſe inſufficiētē ad regēdum populū. Propter qđ dicit̄ in ſequenti capitulo: ꝙ tales priuata lege ducunt̄: vt. ſ. eo mō quo priuata lege ducunt̄ eſt eis religio melior ꝙ̄ ꝑlatio: & ꝑpter hāc legem priuatā in qua oīno dimittitur conſcientiæ ſuę, pōt ſimplex curat⁹ intrare religionē: verūtamē epiſcopus licet tali lege priuata ducat tñ non dimittit̄ hoc conſcientiæ eius niſi in certis caſibus: ſed expſſe interdicit̄, vt in decretali ꝑdicta in fine: & excipit̄ in gloſ. illi⁹ decreti Duę ſunt: & hoc quia non ꝑſumit̄ tantū de imperfectione epoꝝ quia pauci ſunt reſpectu ſacerdotū, & maiori diligentia eligunt̄. Et ideo qa maius periculum eſt in hoc circa ſacerdotes ꝙ̄ circa epos, circa illos cautius eſt agendum: ita ꝙ idem ē de indulgētia conceſſa ſacerdotibus ſimpl'r, & epis in certis caſibus: ita ꝙ ſicut epiſcopis interdictum eſt renunciare niſi aliquis caſuum expſſorum in dicta litera Niſi cum pridem, vrgeat cōſcientiam eorum: ſic ſacerdotibus interdictum intelligit̄ renūciare niſi eos vrgeat conſcientia ſua, ꝙ non ſufficiūt regere populum ī cura ſua, aut ꝙ imminet eis periculū magnū vltra commune periculum: qđ frequēter ſolet curatis occurrere. Vnde ſicut epiſcopus bene examinare debet conſciētiam ſuā an lege priuata ducatur & ſpiritu ſancto inflammatus ad renunciandum in certis caſibus: ſic curatus bene examinare debet conſcientiam ſuam an lege priuata ducatur & ſpiritu ſancto inflammatus ad renūciandū curæ ex indulgentia ſibi conceſſa: quia ſicut ille relinquit̄ cōſciētię ſuæ quo ad hoc in certis caſibus, ſic iſte ſimpl'r: alioquin licentia recedēdi penitus eſt eis interdicta vt dicit̄ in dicta decretali in fine: & ſub hoc interdicto recedēs apoſtata eſt apud deū licet in religione exiſtat: quēadmodum ſi quis ſine cauſa & licentia a religione ſtrictiore ad laxiorem tranſiret. Sed omnibus his videtur contrariari Gloſ. ſup illo verbo Meliorem vitam: quæ dicit. Hęc eſt cauſa ſufficiens: quia de minori ad maius tranſeundum eſt. vbi plane inſinuatur ꝙ ſtatus religionis ſit maior ꝙ̄ ſacerdotum. Et dico ꝙ reuera tali ſtatus religionis maior eſt quia melior: ſicut & ipſi melior eſt vita religiōis ꝙ̄ curæ. Vnde non bene facit ad ſuum propoſitum illud quod allegat Ioan. pro ſe ibidem. xciii. diſ. Legimus. ꝙ loquitur de tranſitu a minori ſimpliciter ad maius ſimpliciter. propter quod quaſi corrigendo ſe ſubdit. Et tamen dicit capi. Sic viue in monaſterio vt clericus eſſe merearis. xvi. quæſtione prima. Sic viue. & loquitur de monacho promouendo ad curam ad electionem epiſcopi. per qđ exprimitur ꝙ ille tranſit a ſtatu ſimpliciter minori ad ſimpliciter maiorem. AD intellectū illi⁹ quod vlterius arguit̄ quarto contra prælatos generaliter tam maiores ꝙ̄ minores ꝙ ſi ſint in ſtatu, non tamen ſunt in ſtatu perfectionis, eſt aduertēdum illud quod ſupra propoſuimus: ꝙ ſcilicet aliud eſt perfectio, aliud aūt ſtatus perfectionis. Eſt eñ pfectio ſimpliciter & abſolute in pfecta adeptione finis in patria. Eſt autem perfectio ſimpliciter ꝑ ſtatu vię in pfecta adeptione eius quod ꝑ ſe & principaliter ordinat in finem: cuiuſmodi eſt charitas. quā qui non habet nihil eſt quo ad vitā ſpiritualem. primę Corin. xiii. Vnde in ſpirituali vita perfectus eſt qui in charitate perfectus eſt. Eſt aūt pfectio ſecundū qđ in adeptione pfecta ei⁹ qđ ſecūdario ordinat ī finē: cuiuſmodi ſunt ſapiētia, patiētia, & hmōi. Illa aūt pfectio charitatis principaliter cōſiſtit in dilectione dei. Gen. xvii. Ambula coram me & eſto pfectus. Secūdario aūt in dilectione ꝑximi. Matth. v. Diligite īimicos veſtros & ſequit̄. Eſtote ergo perfecti. Sed neutro modo complet̄ in nobis oīmode in hac vita. Phili. tertio. Non ꝙ iam acceperim aut ſim iam perfectus: ſequor aūt ſi quo modo cōphendam. Dicimur tñ tūc perfecti in hac vita ſi fecerimus qđ in nobis ē: vt tantā charitatem habeamus vt omnino ꝑmouētia nos ad dilectionē dei & ꝑximi mēte aſſumamus, & impediētia nos a nobis abiiciamus: & ſic quantū poſſumus adeptionem pfectionis patrię ſeq̄mur. Vnde poſtꝙ̄ dixit: Sequor aūt ſi quo mō cōphēdā. cōtinuo adiūxit. Quicūq; ergo pfecti ſum⁹ hoc ſentiam⁹. Propter qđ dr̄ Matth. xix. Si vis pfect⁹ eē vade & vēde &c. & ſeq̄re me. Et ē primū diſpoſitio ad pfectionē acq̄rēdā. ī quo ītelligit̄ abiectio ꝑ voluntatem oīm quæ impediunt nos in hoc. Secūdū vero eſt id quo fit pfectionis cōſecutio: quo ītelliguntur omnia ꝙ̄ ad illam conſequendā iuuant nos. Vnde Hiero. ſup Matth. Quia non ſufficit

Ad tertium principale.

Z

A — Ad gloſ.

B — Ad quartū principale.

Tt

Status perfe tm̄ relinquere,adiungit qđ pfectum eſt. Eſt aūt ſtatus perfectionis,vt aliq dicunt, non opa pfectio C
ctionis ſecun nis facere nec ſe ad talia faciēda quoquo modo diſponere:ſed ſe ad facienda opera pfecta obligare.p
dum aliquos hoc enim ſolum mutat quis ſtatum vt nō exiſtens in ſtatu pfectionis fiat in ſtatu perfectiōis. Vnde
ex eo φ aliquis faciat perfectionis opera & ad illa ſe diſponat abſq; voto,in nullo mutat ſtatū ſuum:
quia manet in eadem libertate qua prius:quēadmodū non mutat conditionē ſuā qui alteri ſeruit
libere:ſed qui ſe obligat ad ſeruiendū ei,mutat conditionē.Sic aūt ſe obligāt religioſi p vota ſua ad
dilectionē dei,& epiſcopi ſuſcipiendo curam in ſui ordinatione. Sed dico φ ſicut ſecūdū pdicta ad D
ſtatū ſimpliciter non requirit obligatio ſimplr:ſic nec ad ſtatū pfectionis ſimpliciter requiritur vl-
la obligatio ad faciēdū illa opera perfectionis:ſed ſufficit firmum ppoſitū,& habere ritū viuendi q
ad operum perfectorum executionem requirit:ſecūdū φ ſi nullū eſſet votum,eſſet ſtatus incipiētiū
pficientiū & perfectorum ſecundum omne genus virtutis: & etiam ſi nulla obligatiōe aſtricti fuiſ
ſent ad officia ſua apoſtoli & diſcipuli a Chriſto,ſed ex ſola libera voluntate fuiſſent executi ſuum
officium per firmum propoſitum & ſecundum modum & ritum quo Chriſtus ipſum inſtituit
exequi:fuiſſent in eodem ſtatu inquo erant aſtricti p votum. Bene tamen verum eſt φ votum &
obligatio faciunt vnum modum ſtatus:qui bene diſtinguitur contra omnes alios,in quibus homo
poteſt exiſtere ſine voto aut etiam libere.ſicut enim ſeruitus eſt ſtatus quidā in ſeruis cū obligatio
ne:ſic libertas eſt ſtatus oppoſitus in dominis abſq; omni obligatione. Vnde cauſa q̄ aliquis defen-
dit ſuam libertatem,cauſa ſtatus dicit.ii.quæſt.vi.Siqū.& tm̄ exiſtens dominus & in plena liberta-
te poteſt mutare ſtatum & intrare ſeruitutem.Licet ergo oīs ſtatus qui ſeruitutē importat pprie
dictam,non eſt ſine obligatione,bene eſt tamen ſtatus alius & etiam ſtatus pfectionis abſq; oī obli-
gatione etiā licet ſit ſtatus qui requirit ſeruitium:vt ſtatus prælatorum qui requirit ſeruitium ex
hibere deo:qđ non oportet procedere ex conditione ſeruili:ſed ſufficit φ ei exhibeat ſeruitium ex
libertate mera:& ſola aſſumptio & deputatio ordinaria ad tale officium exequendum ſufficit ad
hoc φ aliquis ſit in ſtatu tali.Deo em̄ ſeruire regnare eſt,vt dicit Grego. Vt etiam dicit Hierony.
ad Heliodorū,cōparans dignitatem epiſcopalem ad regalem:ille nolentibus pēſt,hic volentib9: ter-
rore ille ſubiicit:hic ſeruitute dn̄atur:ille corpora cuſtodit ad mortem:hic animas ſeruat ad vitā.
Sed ne in hoc tempus protrahamus,cōcedamus hoc in propoſito:dicendo φ in ſtatu pfectiōis ſunt
& plati ſuperiores & inferiores curati,quia incumbit officio ipſorum facere opera pfectionis circa
ſubditos:& ad hoc ſunt obligati ſecundū φ dictū eſt ſupra de inferioribus:& concedit ab oībus de
ſuperioribus. Qʒ ergo arguit in cōtrarium φ non:quia ſtatus illoꝝ compatit ſecū qđ eſt ſimpli- B
Ad quartum principale. citer impfectionis:vt habere propria & vxores: Dico φ non omnis ſtatus ad omnia ſe extēdit: ſed
quilibet ad illa quæ ad ipm pertinent tm̄.vnde q vouet virginitatē ſed nō vouet paupertatē aut obe
dientiā,in ſtatu virginū eſt:ſed non in ſtatu volūtarie pauperū aut obedientiū ſcđm modū quo ſūt
illi qui alia duo vouerūt.Si ergo ſtatus & pfectio platoꝝ p ſe & principaliter cōſiſtit in opibus exer
cēdis circa regimē pximi:non oportet φ exiſtens in ſtatu pfectionis platoꝝ careat ppriis aut vxore
de rōne ſtatus niſi Chriſtus ſic inſtituiſſet:licet hoc requirat de ratione ſtatus religioſoꝝ ſecūdum
modernam obſeruātiā.Si em̄ hæc duo repugnarent ſtatui platoꝝ inquantum ſunt plati vt ex in-
ſtitutione Chriſti ſicut repugnant ſtatui religioſorū ſecundum inſtitutionem quæ vere nūc obſer
uatur:vt æqualiter ad illa oporteret obligari platos ſicut & religioſos,ſicut non eſſent in ſtatu per-
fectionis religioſorum non obligati ad non habēdum propria & vxores : ſimiliter etiam non eſſent
in ſtatu pfectionis platoꝝ non obligati ad illa:ſed tamē manerēt in ſtatu perfectiōis p quanto exer-
cerent bene opa ad ſubditos ſuos.Sic ergo nō ſic fuit duplex ordo platorum inſtitutus vt de neceſſi
tate requireret propriorum & vxorum abnegationē:ſed vt hoc requireret de cōgruentia,quia ha-
bēdo ppria & vxores multum impediret cura & diligentia circa ſubditos:ita φ de ratione ſtat9 &
eius perfectionis nihil requirit niſi diligens operum curæ executio cum aſſumptione ſiue deputa-
tione ordinaria pdicta: ſed ad perfectionem perſonę ptinet diligenter exequi officiū curæ ita φ ſi-
cut æqualiter in ſtatu pfectionis ſunt,diligenter exequens eam & negligenter:& hoc ſiue ſtatus ſit
cum voto ſiue ſine voto:ſic æqualiter in ſtatu pfectionis ſunt quātū eſt ex ratione ſtat9,habens pro
pria & vxorē & non habens:licet hoc diminuat multum de perfectione perſonali. Vnde ſi ita ſtatus
platorū inſtitutus fuiſſet,& apoſtoli tria vota religiōis vouerūt,ſicut dicit Auguſt.xvii.de ciui.dei
eos vouiſſe paupertatem:hoc erat pertinens ad perfectionem perſonæ non ſtatus.Sed tamē hoc nō
fuit de inſtitutione ſtatus:quēadmodum φ Paulus vixit de opere manuum nō erat prærogatiua
pertinens ad ſtatum ſed ad perſonam tm̄. Vnde Paulus qui non vixit de euangelio,æqualiter & nō
magis ex hoc erat in ſtatu perfectionis apoſtolatus cum aliis qui vixerunt de euangelio:licet Pau-

lus in hoc fuerit in ſua perſona ſingulari magis pfectus aliis. Aut ſi dicat̃ q̃ ſtatus apoſtolatus ratione ſuæ perfectionis requirebat ab inſtitutione ſua opera perfecta in apice perfectiõis ſecundum omnem modum perfectionis, tunc cæteri apoſtoli de euangelio non debuiſſent vixiſſe: quia peccaſſent: pcipue ſi accepiſſent in caſibus in quibus Paulus non ſumpſit: qui pręcipue erant duo: Vnus ne grauaret illos quibus prædicauit: & per hoc tardius ad prædicationem eius accederẽt aut eam acceptarent. ii. Theſſ. iii. & actuum. xx. Secundo vt pſeudoapoſtolos qui prædicabant falſa & accipiebant ſumptus propter quos prædicabant, a prædicatione repelleret. ii. Corinth. xi. Et hoc etiam quia vt dicit Hieronymus in epiſtola ad Celliantiam, vas electionis Paulus caſtigat corpus ſuum & in ſeruitutem redigit, ne aliis prædicans ipſe reprobus efficiatur: ne perfectionis magiſter aliqd in ſe imperfectum oſtendat: ne Chriſti imitator extra præceptum quicq̃ ac voluntatem Chriſti faciat. Apoſtolici vero præcepti & exempli eſt vt curemus non conſcientiæ tm̃: ſed etiam famæ ſuperfluum: & effectu vacuũ fugere magiſter gentium docet. Vult enim etiam extraneos ad fidem homines per fidelium opera proficere: & religionem ipſam religionis diſciplina cõmẽdat: & ideo ſicut luminaria in mundo lucere nos iubet in medio nationis prauæ & peruerſæ, vt incredulæ mentes errantium, ex noſtrorum actuum lumine ignorantiæ ſuæ tenebras deprehendãt. Vnde ad Roma. ipſe ait. Prouidentes bona, non ſolum coram deo, ſed etiam coram hominibus. & alibi. Sine offenſione eſtote iudæis & gentibus & eccleſiæ dei, ſicut & ego omnibus per omnia placeo, non quęrens qđ mihi vtile eſt ſed quod multis. Q̃z ſi ita ſtatus ille inſtitutus fuiſſet, in his caſibus ſumptus ſumere non debuiſſent cæteri apoſtoli ſicut nec Paulus ſumpſit: aut peccaſſent niſi in hoc Chriſtus generaliter diſpenſaſſet. Et puto q̃ ſtatus apoſtolorum requirebat quantum erat ex natura ſua opera pfectionis in apice ſecundum omnem modũ perfectionis: & erat ille q̃ ſic de euangelio ſumptus acciperent vt expeditius & fructuoſius officio ſuo vacare poſſent: & erat ſemper expeditius & fructuoſius officio apoſtolat⁹ ſumpt⁹ de euangelio ſumere, niſi in caſibus illis in quibus Paulus non vixit de euangelio propter cauſas dictas: Et q̃ Chriſtus in inſtitutione apoſtolatus diſpenſauit generaliter q̃ etiam in his caſibus qui vellent de euangelio viuerent: vt per hoc Paulus eo q̃ in illis caſibus non vixit de euangelio, ſed de opere manuum ſuarum, ipſe ſolus ſtatum perfectionis apoſtolicę cuſtodiuit in apice: & q̃ cæteri vixerunt de euangelio in illis caſibus, hoc erat ex diſpẽſatione generali Chriſti qua reliquit in apoſtolorum voluntate poſſe ſumere neceſſaria de euãgelio propter infirmitatem quam præuidit in eis & in eorum ſucceſſoribus: ſi tamen in talibus caſibus ſumpt⁹ acceperunt. Et quod amplius eſt, diſpenſauit cum ſucceſſoribus eorum epiſcopis: vt non ſolum haberent poteſtatem viuendi de euangelio accipiendo de die in diem ſibi neceſſaria: ſed q̃ poſſent habere bona eccleſiæ communia, ne per ſubditorum auaritiam qui non eſſent prompti miniſtrare de die in diem neceſſaria, eſſent ab officii executione impediti: vt per nullam prouidentiam oporteret eos curare de craſtino. Et ob hoc Chriſtus habuit loculos gerẽs in ipſis perſonam imperfectorum, dans ſignum per hoc bonorum communium eccleſiaſticorum. vt. xii. q. prima. Exẽplũ. & ca. Habebat dñs loculos. Et ſic (vt puto) a Chriſto fuit ſtat⁹ apoſtolatus iſtitutus vt apoſtoli poſſent de euãgelio viuere in omnem caſum, & ſucceſſores eorum de communibus bonis eccleſiæ abſq; omni diminutione perfectionis in illis: & ſic facere opus apoſtoli & non ſumere ſumptus, non erat niſi prærogatiua perſonalis: & hoc non niſi in illis caſibus in quibus Paulus non ſumpſit. Vnde Auguſtinus exponens illud Pſal. ciii. Producẽs fœnum iumentis &c. declarat qualiter qui euangelium enũciant debent de euangelio viuere: poſt magnam exhortationem ſubditorum vt diligenter in neceſſariis prouideant ſuis curatis, dicẽs ſic. Itaq; curioſi eſtote ad iſta fratres mei: & inuenietis multorũ dei ſeruorum indigentiam: tantum vt velitis inuenire. Sed qa delectat vos excuſatio q̃ vultis dicere neſciebamus: propterea ipſe dominus loculos habebat quo emebantur neceſſaria: & poſſidebantur nummi in vſus eorum qui cum illo erant. & ĩfra. Vide quæ fiebãt. Futurus erat Paulus nihil tale aliquando quærens & omnia pꝛuincialibus donans: ſed quia multi infirmi iſta quæſituri erant magis infirmorum perſonam accepit Chriſtus: ſublimius Paulus. & ĩfra. Cũ enim videret Paulum

F iſta non eſſe quæſiturum, pꝛuidit ne damnaret quæſiturum: & pbuit exemplum infirmo. Nota ex his q̃ Paulus in eo q̃ non quæſiuit nec accepit annonam ſibi debitam pro obſequio ſuo, firm⁹ fuit, non autem de numero infirmorum quorum perſonam geſſit Chriſtus, habẽdo loculos. Sed de numero illorum infirmorum erant omnes recipiẽtes annonam in illis caſib⁹ in quibus Paulus nõ accepit. Vnde in hoc Paulus cęteris pfectior fuit & apicẽ tenuit pfectionis: quã tanq̃ ſibi pꝛpriam req̃rit ſtatus pfectionis apoſtolicę, a qua cæteri p ĩdulgẽtiã pꝛpter eorũ infirmitatẽ a Chriſto gñalit̃ conceſſam deficiebãt: ſi tñ in iſtis caſibus de euangelio vixerunt. Sed eſt aduertẽdũ q̃ annonã aliq infir

G

moꝝ quoꝝ pſonā Chriſt⁹ geſſit in loculis, erāt q̄ſituri duplr:qdā ex debito officii ſui qđ īpēdebāt:
qdā vero ex charitatis pietate tm̄ abſq; debito officii. Primo mō q̄ſituri erāt cęteri aplī. dn̄te Augu.
ibidem. Dn̄s conſtituit vt qui euangelium enunciāt de euangelio viuant. Miſit p̄dicatores & ait il-
lis:oīa q̄ apponunť vobis māducate:dignus eſt em̄ operari⁹ mercede ſua. Cū em̄ dixiſſet: q̄ apponū
tur vobis manducate:ne illi dicerent improbi erimus ad menſas alienas! vis nos ita eſſe frontoſos!
Nō inquit:nō eſt iſta donatio eoꝝ ſed veſtra merces. Et infra. Apoſtolus tam laborioſus: tam impi
ger:tam exercitatus vt iſta non peteret:ego inquit nullius hoꝝ vſus ſum:oſtendit ſibi deberi & nō
accepit:nec condemnauit eos qui acceperūt qđ debebať. Alii infirmoꝝ quoꝝ Chriſtus pſonam geſ-
ſit in loculis, erant quæſituri ex charitate nō ex debito officii:vt cęteri paupes non rectores popu-
li:quibus in recipiēdo debent priores infirmi præferri:dicente Augu. ibidē. Ne dicatis:hoīes ſeruiē-
tes non indigent noſtri:quære tn̄ ne quis indigeat:& q non indiget inueniat in te qđ voluit accipe
re:& noli dicere ſi petierit dabo. Expectas ergo vt petat:ſic paſcis bouē dei, quomodo tranſeuntem
mendicū. Si ſic inter vos indigent milites Chriſti vt etiā petant:videte ne vos iudicēt anteq̄ petāt.
& infra. Da illi ſed multo magis illis. Illi em̄ ſunt vere pauperes de q̄bus dixit Chriſtus. Matthęi. v.
Beati pauperes ſpiritu. dicēte Hierony. aduerſus Vigilantium. Non ſimpliciter paupes, ſed paupe
res ſpiritu beati appellanť. de quibus ſcriptū ē: Beatus qui itelligit ſup egenū & paupem. In vulgi
pauperibus ſuſtentandis nequaq̄ intellectu ſed eleemoſyna opus eſt:in ſanctis pauperib⁹ beatitudo
eſt intelligere vt ei tribuať qui erubeſcit accipere:& cū accepit dolet metēs carnalia & ſeminans ſpi
ritualia. Et nota ꝙ licet reſpectu Pauli & ipſi ſimiliū cęteri apoſtoli & ſimiles eorum iſirmi ſunt di H
cti primo modo. ſ. ad actū quęrendi ſibi neceſſaria:firmi tn̄ erant ad exercendū rectoꝝ officia, reſpe-
ctu quoꝝ dicunť infirmi illi qui quęſituri erant ſcđo modo:& ipſi firmi. Infirmi dico ad exercēdum
opera rectoꝝ fortia. de quibus dicit Auguſt. ſuper pſal. xxxvi. Neq; aliquid in eccleſia agunt ſicut p̄
poſiti, velut in agricultura laborantes:ſed veluti ad hoc infirmi ſecedunt ad otiū &c. vt iam ſupra.
Quare cum illud quod fit pro infirmis, potius indulgētia eſt minoris boni q̄ maioris boni perfectio:
ſumere ergo annonam & viuere de euangelio in caſibus prædictis, diſpenſatio Chriſti gn̄alis erat.
Et ſicut fuit illa diſpēſatio a Chriſto p ſeipſum:ſic reliquit eccleſiæ poteſtatē diſpenſandi vt etiam
in dictis caſibus p̄lati primo haberēt poſſeſſiōes cōmunes diſpēſandas ſibi & pauperibus, quales ha
bebant apoſtoli communes cum tota primitiua eccleſia. vt habetur actuū. iiii. de illis em̄ portiōes
ſuæ miniſtrabantur apoſtolis, ſicut & cæteris, prout cuiq; opus erat. Secunda enim parte ſup Ioan.
ſermo. xlv. in exponendo illud: Accepit eam diſcipulus in ſua: q̄rit Auguſt. dicēs. Sed in q̄ ſua Ioan
nes matrem domini accepit! neq; em̄ non ex eis erat qui dixerant ei:ecce nos reliquimus omnia &
ſecuti ſumus te:ſed ibi quoq; audierat:quicūq; iſta dimiſerit propter me accipiet in hoc ſæculo cē-
ties tm̄. Habebat ergo ille diſcipulus centupliciter plura q̄ dimiſerat:in quę ſuſciperet matrem eius
qui illa donauerat. Sed in ea ſocietate Ioannes perceperat cētuplū vbi nemo dicebat aliquid ſuum:
ſed erāt illis omnia communia, ſicut in actibus apoſtolorum ſcriptum eſt. Sic enim apoſtoli erant
q̄ſi nihil habentes & omnia poſſidentes. Quomodo ergo accepit in ſua vbi ſuū nemo aliquid dice-
bat! an quia paulo poſt in eodem libro legitur:quotquot em̄ poſſeſſiones p̄diorum vel domorū erāt
vendentes afferebant p̄tia illorum & ponebant ante pedes apoſtoloꝝ:diſtribuebatur autē vnicuiq;
prout cuiq; opus erat:vt illic etiam beatæ Mariæ tanq̄ matri eius portio teneretur:magiſq; ſic de-
bem⁹ accipere quod dictum, ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua:vt ad eius curam quicquid
eſſet ei neceſſarium pertineret! Accepit ergo eam in ſua, non p̄dia quæ nulla proprie poſſidebat, ſed
officia quæ propria diſpenſatione exequenda curabat! ſic reuera erat:ſed in hoc generali includiť
illud. ad curam enim Ioannis pertinebat ꝙ de communi ad ſibi & Mariæ neceſſaria duplicem por-
tionem acciperet:vnam pro ſe:alteram pro Maria. quia tempore illo ab illis quibus p̄dicabāt nihil
aliter accipiebāt q̄ ꝙ conuerſi omnia bona ſua bonis communibus adiungebāt. Et ſicut Chriſtus
reliquit eccleſiæ poteſtatem diſpenſandi primo hoc eſt in primitiua eccleſia, vt prælati haberēt poſ
ſeſſiones mobilium communes diſpenſandas ſibi & pauperibus:ſic reliquit ei poteſtatem diſpenſan
di conſequēter creſcente eccleſia vt prælati haberent p̄dia & poſſeſſiones immobilium:quorū fru-
ctus ſibi & pauperibus diſpenſabant. dicente Melchiade papa. xii. q. i. Futuram eccleſiam in gētibus
apoſtoli præuidebant:idcirco prædia in iudæa minime ſunt adepti ſed pretia tm̄modo ad fouen-
dos egentes & cætera. Et Vrbanus papa ibidem. Videntes autem ſummi ſacerdotes & alii leui-
tæ & reliqui fideles plus vtilitatis poſſe conferre ſi hæreditates & agros quos vendebant, eccleſiis
quibus præſidebant apoſtoli traderent, eo ꝙ ex ſumptibus eorum tam præſentibus q̄ futuris tem
poribus plura & elegantiora poſſent miniſtrare fidelibus communē vitā ducentib⁹, q̄ ex pretio eo-

rũ,cœperunt prædia & agros quos vendebant eccleſiis tradere & ex fructibus eorum viuere &c. & hoc ſine omnis pfectionis diminutione. vt ibidẽ in cap.Expedit:dicit.qđ etiã iam amplius declarabit.

I Princeps pcedẽte tẽpore ex eadẽ poteſtate diſpẽſatũ eſt ab eccleſia,ꝙ tam clerici q̃ epiſcopi: cũ cõibus poſſent habere ppria:dicẽte Aug.de clericis in ſermone de cõi vita clericoꝝ.& habet ibi dẽ.Certe ego ſum qui ſtatueram &c.& de epis dicitur in capitulis ſequentibus.Sed non ſine omni ignominia hac indulgentia vtuntur.dicẽte Hierony.ad Nepotianũ:Gloria epiſcopi eſt pauperum opibus prouidere: ignominia oĩm ſacerdotum eſt ppriis ſtudere diuitiis.Et per eundẽ modũ diſpẽſatum fuit ab initio de hñdis vxoribus:& in hoc detractum eſt a pfectione ſtatus platorum a Chriſto inſtituti:quia licet plati habẽtes propria & vxores ſunt in ſtatu pfectionis,non tamẽ in ipſis perfecte obſeruat̃:& ſic in hoc nihil omnino ſubtrahit̃ ſiue derogat̃ ſtatui i ſe ſiue pfectioni ei⁹,ſed ſolũ mõ pfectioni pſonali exiſtẽtiũ in ſtatu.quẽadmodũ ſi diſpẽſatũ eẽt cũ monachis pter aliquã infirmitatem ne tenerent̃ obedire abbatibus:in quibus mõ tenent̃ obedire eiſdẽ:hoc in nullo derogaret

K ſtatui in quo eſſent neq̃ pfectioni illius,ſed ſolummodo perfectioni pſonali. Qđ ergo dicitur in argumẽto ꝙ ſtatus plationis compatitur ſecũ ppropria & vxores:ergo non eſt ſtatus pfectionis: dico prio ꝙ ſi ſtatus platorũ fuit a Chriſto iſtitut⁹ vt requireret ex debito abrenũciationem ppriorum & vxorũ,non oportet ꝙ hoc diminuat de ratione ſtatus,ſed ſolum de pfectione pſonali.Si vero (qđ verius credo ſcđm prædicta) ſtatus platorum fuit inſtitutus a Chriſto, ſic ꝙ ex debito eſſent prælati diſpoſiti ad exercendum opa perfectionis ſecũdum dictum modum:dico ꝙ illa duo etiã p indulgentiã conceſſa infirmis aĩo qui ppriis & vxorib⁹ carere nõ poſſunt:ſumme diminuũt rationẽ pfectiõis pſonæ licet nõ ſtat⁹:vt nullo mõ ſine diminutiõe pſonalis pfectiõis poſſint habere.iquãtũ tñ ſunt in ſtatu executiõis officii platuræ,ſemp i ſtatu pfectiõis ſunt. Sed tũc arguet aliqs ꝙ tũc eadẽ ratione habere cõmunia ſiue mobilia ſiue immobilia diminueret de ratione perfectionis:contra il- Ad formam argu. Obiectio.

L lud quod dicit̃.xii.q.i.Expedit facultates eccleſiæ &c.Dico ꝙ non eſt ſimile de bonis proprietariis & de bonis communibus eccleſiæ maxime pertinentibus ad diſpẽſationem platorum:illa eñ poſſideri non poſſunt a prælatis ſine ſpeciali diſpenſatione ſecundum dictum modum: & ſimiliter non abſq̃ diminutione perfectionis perſonalis:ſed bona cõia eccleſiæ ſine omni diminutione etiã pſonali platorum eodem modo poſſunt poſſideri ſicut & accipi ſumptus annonæ a ſeruientibus euangelio. Ad cuius ampliorem intellectum Sciendum eſt ꝙ plati ſi apicẽ ſtatus perfectionis ſuæ quam ex natura ſua requirit,ſeruare vellẽt ſicut ſeruauit Paulus in caſib⁹ prædictis:& occurreret opportunitas nihil omnino pcipiendi a ſubditis ſicut occurrebat tempore Pauli,in apice perfectionis ſtatus quem requirit apoſtolatus de natura ſua eſſent illi prælati ſolummodo qui pro laboribus ſuis annonam non quærerẽt quã poſſent petere a ſubditis,ſicut ſolus Paulus tempore apoſtolorũ apicem perfectionis cuſtodiuit quando ſolus nihil hoꝝ q̃ſiuit: ſi tamen alii quæſiuerunt:qñ hæ eædẽ cauſę erãt apud illos quæ erãt apud Paulum,vt iam ſupra dictum eſt.Intelligo ergo ꝙ non erat de ſtatu pfectionis apoſtolicæ & ex natura ſua non petere annonam a ſubditis niſi tempore opportuno:ſcilicet caſib⁹ illis occurrentibus:illis enim non occurrentibus laborare pro victu curſum prædicationis & officii prælationis potius impediret q̃ promoueret.Cum ergo talis opportunitas ſcilicet non accipiendi occurrit,tunc puto accipere annonã eſſe in generali indulgentia propter infirmitatẽ non valentiũ laborare:ſed iſtam indulgentiam puto contineri ſub inſtitutione ſtatus apoſtolici a Chriſto:& tunc credo ꝙ diminueret perfectionem perſonalem in accipiẽte etiam tñmodo annonam nouam de hora in horam ſecundum ꝙ eſt neceſſe:quaſi habendo ſolum & nudum vſum facti.Et quia iſte caſus ſæpius natus eſt contingere,ideo generaliter dominus ordinauit vt qui ſeruiret euãgelio,de euãgelio viueret:tã in tpe quo dicti caſus occurrerẽt q̃ in alio:licet ſiqs poſſet & vellet in alio tempore & in illo laborare acquirendo victum non prohiberetur de laboribus viuere.Sed hoc tempus non de facili occurrit:immo frequentius tanta occurrit occupatio vt poti⁹ vellet prælatus labore victum quærere q̃ laboribus officii ſui inſudare ſi liceret.dicente Auguſt.libro de opere monachorum. Non alligamus onera grauia & humeris veſtris imponimus quæ nos digito non tangimus:quandoquidem ſi officii noſtri ſalua ratione poſſemus (vt nouit ille qui ſcrutatur corda noſtra) mallemus hoc agere quæ[illegible] agatis hortamur: q̃ ea quæ nos agere cogimur. Cũ autem adeſt tp̃s quo recipi põt ſine diminutione perſonalis pfectiõis annona a ſubditis quo ad vſum facti,tunc etiam ſine omni diminutione perſonalis perfectionis quantum eſt ex parte ſua poſſideri a platis poſſunt eccleſię cõia tã in mobilib⁹ q̃ in ímobilib⁹. & ſic oĩno eodẽ mõ ſine oĩ diminutione pfectionis poſſunt plati ad ſuũ vſum & pauperũ bona ecclĩæ poſſidere:tã mobilia q̃ imobilia

M qa vt apli ſine oĩ diminutione pfectionis poterũt viuere de euãgelio.Sed diſtiguẽdũ eſt hic ex parte

pſonarũ:quia p̃lati q poſſident eas,aut poſſident ipſas eo animo ꝙ non plus acciperent pro ſe q̃ ſi de die in diem adminiſtraret eis annona a ſubditis:& ſic de bonis communibus pauperum viuerent: ſicut vnus ex pauperibus:Dico ꝙ in talibus nullo modo diminueret nec de perfectione ſtatus nec de perfectione perſonæ quæ eſt in ſtatu:immo magis perfectionẽ perſonæ augmentaret in eo videlicet ꝙ meritũ magnum haberet in bene diſpenſando pauperibus qđ vltra ꝓpriam neceſſitatem remaneret.Et ideo non ſolum non diminuit de pfectione ſed etiam expedit ſic cõia poſſidere prȩlatos & propria perfectionis amore contemni: vt dicit capitu.p̃dictum.Siqui autẽ p̃latorꝝ poſſident communes poſſeſſiones eccleſiæ tali animo vt ex eis lautius viuant & eis carere ȩquo animo nõ poſſent etiam ſi eis ſubiecti ſine difficultate & prompte miniſtrarent neceſſaria quolibet tẽpore ꝓut opus eſſet:dico ꝙ in iſtis nihil diminueret omnino de perfectione ſtatus,ſed multum diminueret de merito & pfectione perſonæ.Q₂ aũt aſſumitur in argumento ꝙ ſtatus qui compatiẽ ſecũ opera imperfectionis,non eſt ſtatus perfectionis,ſicut nec eſt ſtatus virtutis qui ſecum cõpatiẽ vitiũ:Dico ꝙ duplex eſt imperfectio,ſcilicet infirmitatis quæ pœna eſt non culpa,licet non ſit in homine niſi ex culpa ꝓpria vel originali:propter quã infirmitatem indultæ ſunt nuptiæ non tanq̃ peccatum ſed tanq̃ minus bonum.Alia vero eſt imperfectio culpæ.De primo modo imperfectionis eſt infirmitas ꝓpter quam in p̃latis indulgenẽ ꝓpria & vxores:& ideo illa cõpatiẽ ſtatus pfectiõis illorꝝ,licet cũ aliqua diminutione,vt dictum eſt,quia.ſ.non contrariaẽ omnino ſtatui.Et de ſecundo modo eſt vitiũ qđ eſt omnino contrarium virtuti:& ideo ſtatus virtutis vitium nullo modo compatiẽ:& ſic neꝗ̃ eſt ſimile. N

Ad quitũ principale. Ad aliud quo arguiẽ ꝙ non eſt ſtat⁹ perfectionis niſi ex voto:dico ꝙ verũ eſt religioſorum inquantũ ſunt religioſi pro modo quo iſto tempore diciẽ eſſe ſtatus perfectionis in religiõe. O Aſpiciendo tamen ad naturã rei propter quã aliquis ſtatus diciẽ eẽ ſtatus perfectionis:ſcilicet quia ordinat hominem ad opera perfectionis exercenda: bene poteſt eſſe ſtatus perfectionis abſq; voto,vt in p̃latis quo ad paupertatem & caſtitatem,niſi ſic fuiſſet inſtitutum a Chriſto:qa iſta non ꝑtinent ꝑ ſe ad executionem actuum perfectorum prælationis ſicut religionis. Habendo tñ aſpectũ ad modum iam dictum inſtitutionis p̃latorum a Chriſto,iſta duo non obſeruare,diminuit de ratione perfectionis p̃latorum perſonalis:q̃ ſi obſeruarenẽ etiam ſine voto,ꝓ tanto ipſam augerẽt: & magis augerent ſi cũ voto,quia omnia bona facta ſub voto maioris meriti ſunt aliis eiſdem retentis ſecundum Anſel.libro de ſimilitudinibus,cap.xxxv.Q₂ ſi Chriſtus non inſtituiſſet vota huiuſmodi.ſ.paupertatis & caſtitatis fuiſſe de eſſentia ſtatus prælatorum,vt nulla diſpenſatione opus fuiſſet ad non obſeruantiam illorum,tunc illorum non obſeruantia in nullo diminuiſſet de perfectiõe ſtatus nec in ſe nec in iſtis : ſed ſolũmodo de perſonæ perfectione ſiue ſtatus vt obſeruatur ab iſtis, vt patet ex dictis.

Ad confir. Q₂ vero additur ꝙ virginitas non honoratur niſi quia eſt ſub voto : quia nec alicuius habet ſtatum perfectionis: Dico ꝙ eſt quædam virginitas deſpecta,quædam laudata,quædam honorata,quædam acceptata. P Deſpecta eſt virginitas ꝓponentium nubere.dicẽte Augu.lib. de virgi.Felicior videtur mihi nupta mulier q̃ virgo nuptura.habet enim illa quod iſta adhuc cupit incerta cui danda eſt:licet vni pudicitiã cuſtodit ſegregato a turba:illa vero nõ adulterum ſed maritum quærit in turba.Laudata virginitas eſt proponentium deo ꝑpetuam pudicitiam cõſeruare,de qua dicit Auguſt.in eodem. Virginalis integritas & ꝑ piam continentiam ab omni concubitu immunitas eſt in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio.Et libro primo de ciuita.dei.Si ai bonum eſt cum imundicitiæ non cedit,ipſum corpus ſanctificat.Conſtat autẽ ꝙ ꝑpetua talis meditatio & ꝙ nunq̃ cedat immunditiæ bene poteſt eſſe ſine voto:corpus autẽ nõ ſanctificaret niſi ex tali propoſito quodammodo deo dicata eẽt.Honorata virginitas eſt illa quȩ eſt firmata voto,de qua loquitur auctoritas Auguſt.arguendo introducta. Acceptata virginitas eſt ꝑ epiſcopalem benedictionem ſanctificata.Et in qualibet harum trium meretur aureola.Non eñ eſt ad ipſam promerendam vllum votum neceſſarium,vt patet in martyribus:& quolibet horum modorum eſt puella in ſtatu virginitatis,ſed in prima inchoatur matrimonium ſpirituale cum Chriſto quaſi per ſponſalia de futuro:in ſecunda cõfirmatur q̃ſi matrimoniũ ꝑ cõſenſum de p̃ſenti:ĩ tertia vero conſummaẽ quaſi in coniunctione & copula cum ſponſo.& ſic nihil arguit illud dictum Auguſt.niſiꝗ altiorem gradum in ſtatu virginal[illegible]onit votum ſicut facit in quolibet actu : nec tamen votum extendit quẽlibet actum ad ſummum.aliquis enim actus ſub voto inferior bene poteſt eſſe q̃ alter ſine voto:nõ eñ obſeruantia virginitatis ſub voto excedit aut ȩquiparaẽ martyrio ꝓpeſſo ſine voto.dicente Auguſt.in lib.de virginitate.Nemo quãtum puto auſus fuerit virginitatẽ p̃ferre martyrio.Ex quo minus rationabiliter mihi videnẽ aliqui dicere:ꝙ aſpiciendo ad illud cui vacãt p̃lati,pfectiores ſunt ſimpliciter p̃lati & officio & merito & ſtatu:& hoc ideo quia in deducẽ Q

tibus vitã ſuã ſcđm ea q̃ ꝑtinent ad illũ ſtatum,maiorẽ ꝑfectionẽ reqrit,& maiorẽ ꝑfectionẽ acqrit, q̃ ſi deducerẽt vitã ſuã ſcđm ſtatũ religioſoꝝ,eo ꝙ i ſtatu p̄latoꝝ vacat̃ ſibi & aliis:in ſtatu aũt religioſoꝝ ſibi tm̃:& difficilius & melius eſt pluribus bene intendere q̃ vni.Item ſtatus p̄latoꝝ ſe habet ad ſtatum religioſorum ſicut ſtatus magiſtrorum ad ſtatũ diſcipulorũ.Magiſter aũt debet eſſe perfectior diſcipulo : nemo enim debet eſſe magiſter qui non fuerit ante diſcipulus. Aſpiciendo autem ad vacandi modum qui attendit̃ ex voto vel obligatione qua vacatur operi:ſtatus religioſorum perfectior eſt merito:quia vacant deo in ſe non ſolum ex officio ſed etiam ex voto:& ideo ad duplicem ꝑfectionem attingit,ad vnam ex ipſo facto:ad alterã ex modo faciendi.ſ.ſub maiori diſtrictione & cuſtodia.propter quod perfectius vacant religioſi q̃ quicũq; alii ſine voto,& ex maiori voluntate:ex qua opus debet penſari magis q̃ ex eius arduitate.Vnde dicũt ꝙ ſi p̄lati facerent votũ cum hoc ꝙ faciunt opera perfectiora,& facerent ex voto qđ faciũt ex officio,tunc eſſent perfectiores & ſtatus eoꝝ ꝑfectior:ſicut erant apoſtoli qui fecerũt ex voto & officio ſimul qđ fecerũt : vt ſic p̄lati abiicerent ſuperflua ſtatui ſuo & cauerent mulierũ ſuſpecta conſortia:& nihil facerent niſi de voluntate confeſſoris ſui:& tunc eſſent oĩno holocauſtũ ſicut religioſi, cũ modo nõ ſunt niſi ſacrificiũ:qđ minus eſt ſcđm Grego.ſuper Eze.p.ii.Homi.viii.

R Forma rñdẽdi in toto dicto iſto vnica ẽ & breuis: ꝙ modus operandi ex deuotione & feruore magis debet penſari i perfectione & p̄eminẽtia operis q̃ ipſum gen⁹ opis.& ideo opera religioſoꝝ q̄ ex voto ſunt facta quo homo ſe totũ obligat deo,quãtum eſt ex rõne voti ꝑfectiora ſunt & meliora q̃ p̄latoꝝ: licet illa ſint de gn̄e opis magis ardua.Et eſt clarũ ꝙ forma iſta procedendi non valet:quia,vt dictũ eſt,quãtũcũq; virginitas obſeruetur ex voto,tñ martyriũ qđ deuote ſuſtinet̃ ꝓ deo,ſemꝑ ꝑfectius & meli⁹ opus eſt.Nihil ergo valet totũ illud dictũ in ſe:qđ bene ſentiẽtes dixerũt:ꝙ illđ maxime tenet in illis q̃ non multũ ſemuicem excedũt ſicut contemplatiua pura religioſoꝝ & cõtẽplatiua p̄latorũ.Vñ dr̃ de cõ.di.v.ca.Nõ mediocriter.Magis eſt quinq; pſalmoꝝ cantatio cũ cordis puritate q̃ toti⁹ pſalterii cũ anxietate.Hinc etiã dicit̃ i collat.patrũ col.ii.Melius eſt eſſe deuotũ in minoribus q̃ in maioribus indeuotũ inueniri.

S Dico ꝙ vlr̃ verũ eſt ꝙ aliis eiſdẽ retẽtis meli⁹ & perfecti⁹ eſt opus qđ fit ſub voto q̃ quod fit ſine voto.ſ.in eodẽ gn̄e actionis & cũ æquali feruore charitatis.Eſto etiã ꝙ illud ſit melius qñ in valde modico iſta ſe excedunt:qñcũq; tñ iſta multũ ſe excedũt,meli⁹ faciũt opus & ꝑfectius illi q opus ꝑfectionis multæ faciũt ſine voto q̃ illi q faciũt minus ꝑfectũ cũ voto,puta de gn̄e opis in virginitate & martyrio,vt dictũ eſt.De deuotione aũt opantis,puta ſi religioſus dicit horas in tepida deuotione,ſecularis aũt in multũ feruente,meli⁹ eſt & ꝑfectius opus ſecularis in hoc q̃ religioſi.Vñ non bñ diſtinguit qñ ꝓ eodẽ accipit votũ & deuotionẽ. In ꝓpoſito aũt dico ꝙ reuera ſi p̄lati vouerent ſicut fecerunt apl̄i,ꝑfectiores eſſent q̃ nũc ſunt:ſed non in ꝑfectiori ſtatu,etiã ſi ſtatus eorum ex debito requireret votũ:q̄ ſi nõ reqreret ſtatus eoꝝ votũ niſi ex cõgruo,nõ eſſet ſtat⁹ eoꝝ ex hoc impꝑfectior neq; in ſe,neq; vt ab illis obſeruat̃:licet ipſi eſſent ex hoc impꝑfectiores.

T Sed quocunq; modo in hoc res ſe habeat:dico ꝙ ſtat⁹ p̄latoꝝ inquãtũ ordinant̃ ad ſeruãdũ ipm̃,& quo ad illud ad quod ordinantur ad ſeruandum de eo,perfectior eſt etiã ſine voto:& ſimiliter opera illoꝝ quę competũt eis ratione ſtatus q̃ quęcũq; opera religioſorum q̃ competunt eis ratione ſtatus:& q̃ ſtatus eorum etiam ſub voto quocũq;,etiã ſi p̄lati nullo modo vlla obligatione aſtringerent̃ ad opa ſtatus ſui exercenda:quod tñ falſum eſt ſcđm p̄dicta. Qđ declaro primo ex rõne & cõditione ipſi⁹ p̄lati cui⁹ eſt exercere opa cõgruẽtia ſtatui.Secũdo ex rõne & conditione ipſi⁹ ſtat⁹.Tertio ex rõne & cõditione operũ q̃ debet exercere rõne ſui ſtatus.Secũdũ vtrãq; eñ rõnẽ intantũ excedunt ſtatus & opa p̄latoꝝ ſtatũ & opa religioſoꝝ ꝙ nullo mõ põt votũ illa parificare iſtis.Primũ patet : quia qñ aliquis religioſus deductus eſt ad ſummũ aliqd & ꝑfectũ ꝑ opera ꝓpria religiõi:tũc prio eſt idoneus vt aſſumat̃ in p̄latũ ad exercẽdũ opa p̄lationis.Debet eñ p̄lat⁹ ſtati eſſe in omni gn̄e virtutis excelſus: dicente Grego.i.paſt.xi.Ille modis omnibus debet ad exemplũ viuẽdi protrahi qui cunctis carnis paſſionibus moriens iã ſpiritualiter viuit:qui ꝓſpera mũdi poſtponit:qui nulla aduerſa ꝑtimeſcit: qui ſola interna deſiderat.De hoc etiã ſatis eſt dictũ ſupra.Hinc dicit Amb.libro de dignitate ſacerdotali.Audite ſtirps leuitica:germẽ ſacerdotale:ꝓpago ſanctificata:duces & rectores gregis Chriſti.& infra.Hęc nos p̄miſiſſe debet[cognoſcere vt oſtẽderem⁹ nihil eẽ i hoc ſeculo excellẽti⁹ ſacerdotib⁹:nihil ſublimi⁹ epis repiri:vt cũ digne mõſtram⁹ qđ ſum⁹ ꝓfeſſiõe,qđ ſum⁹,actiõe poti⁹ q̃ noĩe demonſtremus.

V Secundũ patet:q̄ in illo ſtatu caſus grauior eſt ergo ecõuerſo debet eẽ ꝑfect⁹ maior:vt etiã dictũ eſt ꝑ Aug.ſupra ex epl̄a ad Valeriũ.hic dicit Amb.vbi ſupra.Sicut diximus nihil eẽ epõ excellẽtius ſic nihil eſt miſerabilius ſi de ſancta vita periclitet̃:ſi ſacerdos in crimine teneat̃: & vt leuius eſt de plano corruere: ſic grauius eſt qui de ſublimi ceciderit dignitate.& cætera.

ga ſemper optimis pmixta ſunt peſſima Hinc dicit Grego.exponendo illud Iob.xix.Abſtulit coro-
nam de capite meo.libro moral.xiiii.Caput fideliũ non immerito ſacerdotes accipimꝰ:quia pars mẽ
brorum Chriſti prima ſunt.Corona ergo de capite auferť cum ſupernæ remunerationis pmia ipſi
etiã deſerũt q i hoc eccleſiæ corpore præeſſe videbanť:& plerũq; ducibus cadentibus latius ſuccũ-
bit exercitus qui ſequebať. Tertium patet per Grego.dicentem in paſtor.cap.xiii.Qui ad paſtora X
lis officii magiſterium digne puenerit:in eo q̃liter viuere debeat demõſtramꝰ. Oportet nãq; vt me
tiri ſollicite ſtudeat ſub cuius æſtimatione populus grex vocatur. Sit ergo neceſſe eſt vt cogita-
tione mundus:actione præcipuus:diſcretus in ſilentio:vtilis in verbo:ſingulis compaſſione proxi-
mus:præ cunctis in contemplatione ſuſpenſus: bene agentibus per humilitatem ſocius,contra de
linquentium vitia per zelum iuſtitiæ erectus:internorũ curam in exteriorum occupatione non mi
nuens.ſecundum q; ſingula horum proſequitur in ſingulis capitulis.Ecce qui talis eſt & in tã ar-
duo poſitus q; talia agere oportet,quomodo ei in operibus poteſt comparari religioſus?quia ſupre-
mum in quo religioſus opus ſuum terminat,tam ex parte perſonæ operantis q̃ ex parte operis,in
ſimum debet eſſe a quo prælatus inchoat.Religionis enim eſt de imperfectis perfectos facere,& ab
operibus imperfectis ad perfectiora perducere: & quaſi paruulum lacte nutrire. Prælationis eſt
iam perfectos in opus perfectius q̃ ſit opus cuiuſcunq; religioſi inquantum religioſus eſt,& in agẽ
do & in contemplando inducere.Vt enim patet ex prædictis excellentior eſt actio prælati q̃ cõtem
platio religioſi.Eſt etiam eminentior eius contemplatio mixta cum actione q̃ ſimplex contempla-
tio religioſi.Quomodo ergo ſolum votum in perfectione religioſum pręferre poteſt pręlato cuius
diſpoſitio perfectior,& in omnibus maior debet eſſe charitas & deuotio,cum hoc q; de genere ſuo
maior eſt eius actio?Ex quo patet vanum eſſe quod dicunt:q; ſtatus prælationis exigit meliores in-
uenire:ſed ſtatus religionis exigit meliores reddere.qm̃ quantũcũq; bonum reddit religio,vix ſuffi
cit ad prælationis ſtatum:quia,vt iam dicetur,bonus monachus vix erit bonus clericꝰ. Et iterũ ſta
tus p̃lationis non ſolum requirit meliorem inuenire q̃ religionis:immo meliorem reddere,quia &
plus augetur charitas per actionem mixtam cum contemplatione in prælatis, q̃ p contẽplationem
purã in religioſis,vt dictũ eſt.Vñ dicit Aug.ſup Ioá.ſer.penultimo.Vis amoris in eo q paſcit oues
Chriſti, in tam magnum debet ſpiritualem creſcere ardorem,vt vincat etiã mortis naturalem ti-
morem quo mori nolumus.Et ſic licet perfectius eſſet perfectum facere q̃ perfectum inuenire,ſi in
ueniens vlterius & amplius non perficeret inuentum:ſicut eſt perfectius diuitem facere q̃ diuitẽ in
uenire:ſi inuentus non amplius ditaretur: perfectius tamen imperfectum inuenire & multo am-
plius perfectiorem facere q̃ ille prius factus eſt & q̃ fieri potuit ab illo qui prius ipſm perfecit:q̃ ab
initio perfectum ſimpliciter facere:ſicut perfectiꝰ ẽ diuitẽ inuẽtũ multo ampliꝰ ditare,q̃ ditare po-
tuit ille qui ab initio ditauit:q̃ ab initio illũ ditare ſimpl'r.Hęc & talia deberẽt pdicare de p̃latis re-
ligioſi:quia hoc cederet etiã multũ in religionis honorẽ,q; .ſ. ſtatus ille talis & tantus eſſet,vt inde
p̃lati laudabiles aſſumanť.& hoc vice verſa deberent pdicare p̃lati de religioſis.dicẽte Auguſt.xii.
lib.contra Fauſtũ cap.xxiiii.Quis non videt toto orbe terrarũ hoies ab operationibꝰ ſæculi & ire in
otiũ cõtemplãdæ veritatis:& ecõuerſo accipi in eccleſiaſtica neceſſitate atq; ordinari?qbꝰ miniſte-
riũ dei caſte diſpenſantibus laudať & a populis illa vita cuius amore conuerſi ſpem ſęculi reliquę-
rũt:& ex cuiꝰ pfeſſione ad miſericordiã regendæ plebis aſſumpti ſunt:idq; agũt in oibus laboribꝰ
ſuis,vt illa pfeſſio quia tales rectores populis dedit,latiꝰ & clarius glorificeť.Itẽ Hieronymus ad
Furiã. Quicqd in monachos diciť redũdat i clericos q patres ſunt monachoꝝ.Detrimẽtũ pecoris
paſtoris ignominia eſt,ſicut eregione monachi illius vita laudať qui venerationi habet ſacerdotes
Chriſti & non detrahit gradui p quẽ factus eſt chriſtianus. Sic ergo ſtatu religionis qui imperfe-
ctos & ſceleratos recipit vt perfectos faciat,multo perfectior eſt ſtatus qui quantum eſt ex ſe nõ ni
ſi perfectos aut perfectiores recipit,& eos perfectiores quantũ eſt ex ſe reddit. Sed dicunt: q; pluri Y
Obiectio. bus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus:vt dicit Gloſ.ſuper illud Exo.xviii.Leuiꝰ ſit tibi partito i Z
Reſponſio. alios onere.Dico q; illud verum eſt aliis eiſdem retentis in perſona intenta pluribus, & in alia pſo-
na non ſic intenta:ſed quandocũq; eminens exceſſus eſt perſonæ ſup perſonã: perſonæ multũ emi-
nenti maior eſt ſenſus ad ſingula & ad plura q̃ alteri ad vnum aut ad pauciora:& per hoc melius
ſeruat pacem pecoris & innocentiam, & cætera quæ ſeruari debent in homine perfecto,qualis
debet eſſe prælatus.Aſpicimus enim in his dictis & in determinatione noſtra non ad prælatũ quẽ
talem eſſe in eccleſia cognouimus(forte tamen multi ſunt tales deo noti,licet hominibus incogni
ti)ſed qualem nobis depingimus non vana curioſitate ſed ſolida ratione deſcribendo qualis debet
eſſe prælatus & in primo ordine & ſecundo reſpectu religioſi ſupremi in ſuo ordine, reſpectu

quorum debet attēdi cōparatio penes prēminētiam.Quod enim melius eſt in melius diſpoſito,hoc
eſt melius ſimpliciter.Sicut enim intendere oportet ex ſecundum naturam habentibus quod ma-
gis eſt natura:& non in corruptis & peſtilentibus ſecundum naturam:vt dicit Phus in primo Po-
liticæ & habitum eſt ſupra : ſic oportet intendere ex ſecūdum perfectionem habentibus quod
A magis eſt perfectum,& non in corruptis & peſtilentibus. Eſto ergo ꝙ prælati qui nō videntur
in eccleſia tam epiſcopi ꝗ ſacerdotes corrupti vita & peſtilentes ſint moribus & ſcientia:qđ abſit:&
econuerſo religioſi qui nō ſunt in eccleſia ſint in omnibus perfecti: fatuum eſt valde ex taliū com
paratione comparare inter ſe ſtatus & opera propria ſtatuum ſecundum perfectionem maiorem
& minorem:qualem comparationem quidam nituntur introducere,& quibuſdam apparentiis ex
prælatis & religioſis ſecundum cōuerſationem quæ modo cōmuniter videtur in eccleſia,mētes ho
minum obumbrare:vt credere faciant ſtatum religioſorum & eorum opera eſſe perfectiora ꝗ ſtatū
prælatorū:& ꝗ poſſent eſſe eorū opera ſi tales eſſent quales eſſe deberent: ad quales aſpiciunt ſancti
nō ad peſtilētes:ſimiliter ad religioſos tales quales eſſe deberent nō aūt ad peſtilētes ſiqui tales ſint
inter illos.Quod patet ex comparatione Ioannis Chryſoſtomi quā facit inter illos vbi dicit in ſuo
dialogo intitulato de dignitate ſacerdotali. Si talē(inquit)mihi aliquē adducas monachum qua-
lis vt ſecundum exaggerationem dicam , Helias eſt : is ꝗdiu ſolus eſt ſi non perturbatur : neqꝫ
grauiter peccat : quippe qui non habet quibus ſtimuletur atqꝫ exaſperetur:non tamen illi com-
parandus eſt qui traditur populis : & multorum ferre peccata eſt compulſus , immobilis perſe-
uerans & fortis.Et ſiquis mihi proponeret optionem : vbi mallem placere in officio ſacerdotali an
in ſolitudine monachorum:ſine comparatiōe eligerē illud quod prius dixi.Et conſtat ex dictis eius
ꝙ cauſa hoc eligēdi eadē eſt in ſacerdotib⁹ curatis & epiſcopis ne dicať ꝙ tantū loquitur de epiſco
pis.Vnde quando prælati tales erant quales eſſe debebant,ꝓdicta doctrina nō pullalabat:ſed modo
appropinquante mundi termino,quando vt dicit Hieronymus ad Nepotianū,iuxta ꝓpheťam Za
chariam,ſtultus paſtor eſſe cœpit,& ſapientia decreſcente refrigeſcit charitas multorum,pullula
re videtur:cui quantū in nobis eſt,reſiſtere debemus ꝗdiu poterimus.Quia ſecundum ꝙ dicit Au
guſtinus ad Aurelium: nimis dolēdum eſt,ſi ad tam ruinoſam ſuperbiam monachos ſubigimus,
& tam graui cōtumelia clericos putamus dignos in quorum numero ſum⁹:ſi ſcilicet vulgares de
nobis iocabuntur dicentes,malus monachus,bonus clericus,& tamen aliquando bonus etiam mo
nachus vix bonum clericum faciat.Propter qđ beatus Hieronymus docens monachos debere ob-
temperare a ſtudio talis doctrinæ,dicit in epiſtola ad Ruſticum monachum.Moyſes vt præeſſet po
pulo Iudæorum.xl.annis eruditur in eremo: paſtor ouium hominū factus eſt paſtor . Hoc dico vt
ſi clericat⁹ te titillat deſideriū,diſcas qđ poſſis docere:ne miles anteꝗ tyro:ne magiſter anteꝗ diſci
pulus ſis.Nō eſt humilitatis meę iudicare de cęteris:& de miniſtris eccleſiarum ſiniſtrum quicꝗ
dicere:habeant illi ordinē & gradū ſuū:in ſolitudine cito ſubrepit ſuperbia,& ſi parū ieiunauerit
putat ſe alicuius eſſe momenti,& iudicat alienos ſeruos:nullum veretur:omnes inferiores putat
& inter fratres ſimulat verecūdiam qui platearum turbis colliditur.Idē ad Marcū preſbyterū.Pu
det dicere de cauernis cellularum:dānamus vrbem:in ſacco & cinere volutati de epiſcopis ſenten
tiam ferimus:quid facit ſub tunica pœnitentis regius animus? Idē ad Heliodorū. Abſit vt quicꝗ
de his ſiniſtrum loquar,qui apoſtolico gradui ſuccedentes Chriſti corpus ſacro ore conficiunt:per
quos nos etiam Chriſtiani ſumus:qui claues regni cælorum habentes quodammodo ante diem iu
dicii iudicant:q ſponſam dñi ſobria caſtitate cōſeruant:cleri oues paſcūt:& ego paſcor: mihi ante
preſbyterum ſedere non licet : illi ſi peccauero licet tradere me ſathanæ . Qꝫ ſi te ad eundem or-
dinē pia patrū blādimēta ſollicitāt,gaudebo de aſcēſu,timebo de lapſu.Nō eſt eñ facile ſtare loco
Pauli:tenere gradum Petri,iam cum Chriſto regnantium.Monachus ſi ceciderit orabit pro eo ſa
cerdos:pro ſacerdotis lapſu quis rogaturus eſt?Idem ad Nepotianum.Eſto ſubiectus pontifici tuo
& eum quaſi animę parentē ſuſcipe.Qđ Aaron & filios ei⁹:hoc epiſcopū & preſbyteros nouerim⁹.
Si igitur talia dixit tantus religioſus:& ita eſt in rei veritate: immo quia ita eſt, qua fronte audet
quis modernorū religioſorum(inter quos nō tam ſunt clerici ꝗ laici:quorū ſtatus non eſt melior
ex hoc ꝙ ſunt laici)ſtatum religioſorum qui de iure communi deberent eſſe oues de parochiis
& cura preſbyterorum,aut opera eius inquantum ſunt religioſi ęquiparare,& qđ maius eſt ꝓfer-
re ſtatui & operibus prælatorum inquantum prælati ſunt,& dicere ꝙ multi prælati in morte vel
lent fuiſſe religioſi?Qđ nequaꝗ verum eſt aſpiciendo ad bonos prælatos qui vixerunt ſecundum
B ꝙ ſtatus eorū requirit. SED dicunt aliqui ꝙ beatus Grego.hoc confeſſus eſt de ſeipſo, dicens in Obiectio.
primo Dialo.Infelix animus me⁹ occupatiōis ſuę vulnere pulſat⁹ meminit ꝗlis in monaſterio aliqñ

fuit &c. at nunc ex occaſione curę paſtoralis hominum ſęculariũ negotia patitur: & poſt tam pul-
chram quietis ſuæ ſpeciem terreni actus puluere fœdatur: cumq; ſe pro condeſcenſione multo-
rum ad exteriora ſpargit, etiam cum interiora appetit, ad hęc proculdubio minor redit. Et ideo di
cunt: ꝙ ſtatus re ligionis aliquo modo dici poteſt perfectior q̄ ſtatus prælationis: ſcilicet propter
Reſponſio. maiorem diſtractionem prælatorum &c. vt dictum eſt. SED dico ꝙ reuera animus pręlati aſſum
pti ex religione, dũ amaritudinẽ ſentit actionis, cum quadam triſtitia rationis inferioris diſturba
tę recordatᷓ quietis religionis. Diſturbationẽ autẽ ex amaritudine actionis appellat fœdationem q̄
pœnę eſt nõ culpæ: quæ etiã ſi intelligatᷓ aliqua parua culpa venialis, non propter hoc debet ei pœ-
nituiſſe ſtatus ſui: quia illa ſtat cum augmento charitatis. Qđ autẽ additur: ꝙ animus p̄lati ad in
teriora contemplationis minor redit: Dico ꝙ hoc verum eſt in principio: quia mœror a diſturbati-
one in ratione interiori non ſtatim pacatur: & ideo retrahitᷓ ratio ſuperior cuius eſt diuina cõtẽ
plari: poſtmodum tamen pacata illa altius in diuinorum contemplatione eleuatur vt dictum eſt
per eundem. Et ſic bonus & idoneus prælatus non debuit in morte voluiſſe fuiſſe religioſus aut
vixiſſe ſecundum ſtatum religionis & non ſecundũ ſtatum prælationis niſi forte ratione timoris
metuendo ne forte non bene exercuiſſet ea quę pertinent ad officiũ prędaturę: attendẽdo illud apo
ſtoli. Nihil mihi conſcius ſum, non tamẽ in hoc iuſtificatus ſum. & dicẽdo illud Iob: Verebar oĩa
opera mea. Super quo dicit Greg. Quia culpę ſubreptio in virtutis actu vix vicitur. Et ſic quãtũ
cunq; prælatus bene laborauit, tamẽ quia in ſtatu prędationis propter arduitatem ſtatus & operis
plus incertus eſt de perfectione operis: ideo forte p̄latus bonus in morte voluiſſet fuiſſe religioſus:
vel in ſtatu religioſo mortuus fuiſſe. Vnde ſuper illud qđ ſtatim ſequitur in Iob: Quare fruſtra la
boraui: dicit Greg. Hoc dicit nõ ꝙ eum laboraſſe pœnitet: ſed ꝙ incertum ſe eſſe de p̄miis & inter
labores dolet. Sic ergo ſi p̄latus bonus potius velit mori religioſus, hoc non eſt quia pœnitet eũ ꝉla
boraſſe in prælatione & dimiſiſſe quietem religionis: ſed quia plus incertus eſt de pręmio, & hoc nõ
propter maiora quæ in ſtatu religionis credit ſe ſibi procuraſſe q̄ in ſtatu prælationis: ſi eum bene
adminiſtraſſet: nec propter maiorem innocẽtiã, aut puritatem, aut cuſtodiã: nec q̄a actus purioris
& ſuperioris cõtemplatiõis eſt in eis: nec quia circa deũ in ſe verſatur eorũ actio & cętera huiuſmo
di accidentalia perfectioni generãdę circa imperfectos: ſed ſolum propter maiorem ſecuritatem de
merito ratione ſtatus inferioris in religione & actuũ eius & modum viuendi in ipſo: q̄ in prędatio-
ne propter eminentiam eius & difficultatem actuũ eius: & modum viuendi in illa. Et ſic illud qđ
Religioſi an ſint holocauſtum. inducere putant pro ſe, omnino eſt contra eos. Q; addunt ꝙ religioſi ſunt holocauſtum qđ totũ C
comburitur: prælati vero ſacrificium quod pro parte reſeruatur: Dico ꝙ prędato competunt ra-
tione ſtatus eius aliqua ex parte perſonæ ſuæ: quædam vero ex parte operum. Ex parte perſonę ſe-
cundum prędicta competit ei perſonæ omnimoda perfectio. & puto ꝙ ex inſtitutione prima ſtatus
requiritur in eo ꝙ ſit talis: quia requirit ꝙ ſit perfectus ad idoneam officii ſui executionem. Et di-
cit Hiero. in epiſt. ad Heliodorũ. Perfectus ſeruus Chriſti nihil præter Chriſtum habet: & ſi p̄ter
Chriſtum habet perfectus nõ eſt. Et infra. Igitur clericus qui in Chriſto ſeruit eccleſiæ, interpretetᷓ
primum vocabulum ſuum & nominis definitione prolata nitatur eſſe qđ dicitur: cleros eñ græ-
ce ſors latine appellatur. propterea enim vocantur clerici vel quia de ſorte dei ſunt vel quia do-
minus ipſe ſors. i. pars clericorum eſt. Qui cum Propheta dicit: Pars mea dominus: nihil extra do
minum habere poteſt: ꝙ ſi quippiam aliud habuerit præter dominum, pars eius non erit. verbi
gratia, ſi aurum vel argentum & cætera huiuſmodi. Si autem ego pars domini ſum & quaſi leuita
& ſacerdos viuo de decimis: & altario ſeruiens altaris oblatione ſuſtentor: habens victum & veſtitũ
his cõtentus ero & nudam Crucem nudus ſequar. SI igitur comparet ſe religioſus tali prędato D
propter vota, eiſdem conſtringitur prælatus ſicut & conſtricti erant apoſtoli. vt enim de vno illo
rum dicit Hiero. ad Demetriadem: apoſtolici faſtigii eſt perfectæq; virtutis vẽdere oĩa & paupe-
ribus diſtribuere: & ſic leuẽ atq; expeditum cũ Chriſto ad cæleſtia ſubuolare: & ſic in hoc nulla eſt
pręrogatiua religioſo. Q; autẽ prędati ex diſpenſatione ſecũdum p̄dicta mõ votũ paupertatis non
faciunt, in hoc bene diminuitur de eorũ perfectione perſonali: & etiã ab ipſis ſtatus diminute ob-
ſeruaretᷓ ſi votũ eſſet de inſtitutione. hoc tñ non obſtãte ꝓ tanto qđ obſeruarent de ſtatu, ipſi perfe
ctiores eſſent: & ĩ ſtatu ꝑfectiori q̄ quicũq; religioſi: ꝓpter illud eñ nõ eſt ſtatus ĩ ſe ĩꝑfectior. & quo
ad hoc reſpectu religioſorũ bñ ſunt ſacrificiũ & illi holocauſtũ. Et ſcđm hãc ſentẽtiã ꝓcedit allego
ria Greg. qui dicit ſacrificiũ illos q bona tẽporalia bñ diſpẽſant ptẽ dãdo pauperibus: ptẽ vero ſibi
reſeruãdo: quẽadmodũ ſacerdos legalis ptẽ ſibi de ſacrificio reſeruauit & ptẽ deo obtulit. Dicit aũt
illos holocauſtum qui nihil ſibi reſeruant ſed omnia dimittunt: quia de holocauſto ſacerdos nihil
ſibi reſeruabat: ſed totum deo comburebatur. Nec in hoc prælati modo tenent locũ apoſtolorum

ſecũdum ꝙ.xii.quæſt.prima in cap. Vidẽtes,ſuper illo verbo.Tenẽt locum apoſtolorũ.dicit Gloſſ.
Epiſcopi tenent locum apoſtolorum quo ad dignitatem:Monachi quo ad remotionem propriorũ
& cõmunẽ vitam.xvi.q.prima. Ex auctoritate.Om̃es ſacerdotes quo ad ſacramẽtoꝝ diſpenſationẽ
xi.q.iii.Abſit.Quo ad votum autẽ caſtitatis & obedientiæ æqualiter obligant̃ cum religioſis quan
F tum pertinet ad officium. EX parte autẽ operum requiritur ꝙ prçlatus opera perfectiora agat q̃
religioſus & quæ ſunt vitæ actiuæ & quæ ſunt vitæ contẽplatiuæ: & hoc ſiue ad ſtatũ prçlationis
ex prima inſtitutione ſua requiratur votum ſiue non.Et ideo cum hæc opera ſint eſſentialia prçla-
to ratiõe ſtatus per ſe,ad quæ etiam prælati modo exequenda aſtringuntur:Dico ꝙ ratione talium
operationũ prælatus magis cõparatur holocauſto,& religioſus ſacrificio.In ſacrificio enim vt dicit
Grego.pars pecudis:in holocauſto autẽ totum pecus offerri conſueuerat. Cũ enĩ aliquid ſuũ deo
vouet ſacrificium eſt,cum vero omne quod habet vouerit, holocauſtum eſt. nunc autẽ prælatus
ſe totum offert:quia & vitam ad ſeruitium,& mortem ad ſupplicium quãdocunq; fuerit opportu-
num.Religioſi autem non dant ex voto niſi vitam ad ſeruitiũ, & hoc non publicũ vt p̄lati quod eſt
maius:ſed priuatum quod eſt minus:& ita nõ dant niſi id qđ eſt pars illius maioris,eius ſcilicet qđ
dant prçlati. Vnde p̄latis bene competit illud pſal.lxviii.Zelus domus tuç comedit me.propter enĩ
nimiam charitatem qua prælatus diligit deum,nõ tãtum in ſeipſo vt religioſus: ſed etiam in pro-
ximo:zelum habet non ſolum dei,quem ſolum habet religioſus reſpectu prçlati:ſed etiam domus
dei id eſt eccleſiæ,& iſte zelus eum totaliter & in vita & in morte cõſumit:quia in vita per ipſum
ſeruit corrigendo, increpando, & hmõi opera exercendo, & morti finaliter ſe exponit vt per hoc
ſit totum incenſum.holocauſtum autem incenſum dicitur quaſi incendio conſumptum. Vnde &
de hac conſumptione ſubditur in pſal.Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.i.ſe-
cundum Aug.quia perſecutus ſum iniquitates:quia corripui:quia flagellaui in templo m̄ale ver-
ſantes.Item ſacrificium ſolet in aquis decoqui:holocauſtum ſolet igne aſſari. Religioſi etiã quia in
mollitie contemplationis quaſi in humido & in calore obtuſo decoquuntur:ſacrificium ſunt. Præ
lati autem quia in ardore tribulationis quaſi in igne & calore acuto cõburuntur:proprie holocau-
ſtum ſunt.Et ſic fit allegoria contra allegoriam:vna pro religioſis contra prælatos inquantum nõ
renunciant omnibus:alia pro prælatis contra religioſos inquantum religioſi non exercent tãtç per Replicatio.
G fectionis opera. SED adhuc contra primum dicunt ꝙ religioſi vouentes ſe deo,parati ſunt quã-
tum in ſe eſt ſemper ſubire martyrium:& ad hoc ſemper habent animũ paratum magis q̃ prçlati
ex feruore charitatis maiore quã habent ex contemplatione,q̃ prælati ex ſua adminiſtratione.Sed
quia martyrium prouenit ab extrinſeca occaſione quç prçlatis ratione ſtatus ſui occurrit:& dat eis
materiam martyrii ſuſtinendi: ideo prælatis potius incumbit animam ſuam ponere pro domo dei
q̃ religioſis.Nihilominus tñ q̄a parati ſunt animo,ꝓpterea qđ amittũt in materiali,ſcilicet in exte
riori exercitio,recuperãt in formali.ſ.in intẽſo deſiderio.Et prçterea(vt dicũt)obligati ſunt ad mor
tem ſpiritualem quæ eſt vita clauſtralis:cuius ſuſtinentia propter ſui diuturnitatem videt̃ æqui-
H parari ſuſtinentiæ mortis temporalis. SED dico ꝙ ſi religioſus inquantum religioſus quocunq; Reſponſio.
tempore debet animũ habere paratum ad ſuſtinẽdũ pro deo & pro domo dei martyrium:hoc non
habet ratione voti:ſed ratione charitatis ad deũ & ad proximũ ſimpliciter:ad hoc enĩ tenetur etiã
quilibet laicus,licet plus religioſus q̃ laicus:prçlatus autem ad hoc tenetur ex eadem cauſa & plus
q̃ religioſus quanto plus debet eſſe perfectus in propria perſona,& quod amplius eſt ex prçlationis
officio ad quod obligatus eſt, primus debet ſe ad martyrium pro aliis offerre cum opus fuerit.pri.
paſt.cap.ix.Qui epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat: illo in tempore dicitur, quo quiſq;
qui plebibus prçerat,primus ad martyrii tormenta adducebat̃: tunc fuit laudabile epiſcopatũ quç
rere:quando per hunc quẽq̃ dubiũ non erat ad ſupplicia grauiora ꝑuenire. Sicut aũt tunc propter
occaſionẽ prælatꝰ prior erat ad martyrium de facto:ita adhuc prior debet eſſe de iure:quod multo
præcellit quantum ad perfectionem ſtatus & perſonæ & operis ſui: q̃ quicquid religioſus habet
in ſe ex animi deuotione aut ex voto quocunq;: quanto amplius eſt & difficilius pro ſalute alioꝝ
vitam ponere,ad quod pro tempore prælati obligantur:q̃ temporalia dimittere & caſtimoniam ſer
uare.& ideo oĩno ꝑfectior illis iudicandus eſt nõ ſolũ ſicut in ſe perfectꝰ exiſtens:ſed ſicut exemplo
I & facto aliis perfectionẽ tribuens. Vlterius autẽ ſicut dicunt religioſi ſe eſſe paratos affectione &
charitate animi quantum eſt in ſe ad martyrium: & per hoc in nullo diminui a perfectione præ-
latorum:Dico ꝙ falſum eſt:bonus enim prælatus maiorem feruorem charitatis haurit ex contem
platione q̃ religioſus:& etiam magis eius augmentũ ex ſua adminiſtratione q̃ ille ex ſua contẽpla
k tione:vt patet ex dictis. Qđ. aũt additur ꝙ mors ſpiritualis diuturnitate çquiparatur morti corpo

rali:Dico ꝙ falſum eſt:ſicut nec diuturnitas virginitatis obſeruatę ſecundum Aug.poteſt æquipa
rari martyrio.Sic econtra poteſt dici de p̄latis:ꝙ ex obligatione qua p̄laturam aſſumunt tenentur
etiã tempore opportuno pro ſubditis omnia temporalia dimittere & eis ip̄os paſcere.dicẽte Greg.
in Homi.ſuper illud.Ego ſum paſtor bonꝰ.Audiſtis(inquit)fratres chariſſimi eruditionem veſtrã
& periculum noſtrum.& infra. Oſtẽſa eſt nobis de contẽptu mortis via quam ſequamur:primo ex
teriora noſtra miſericorditer omnibus impendere:poſtremo vero ſi neceſſe eſt mortem pro eis debe
mus miniſtrare.Et ſic ex obligatione habent prę̄lati propriorum dimiſſionem:ſicut & mortis per-
peſſionem: & ideo oĩno potius ſunt holocauſtum q̃ religioſi. VLtimum autẽ qđ ponunt iſti in di L
cto ſuo,ꝙ tunc p̄lati eſſent deo holocauſtum,ſi per obedientiam nihil facerent niſi de conſilio con-
feſſorum ſuorum:hoc reuera eſt valde abſurdum.Per hoc eñ dictum ad hoc ꝙ dominus papa me
reretur dici holocauſtum & eſſe in ſtatu ꝑfectionis æquali religioni,oporteret ꝙ in omnibus eſſet
ſub obediẽtia cõfeſſoris ſui:quod penitꝰ falſum eſt & abſurdũ.nõ enim tenet obedire p̄latus ſuo cõ
feſſori in aliis q̃ in quibus ſe accuſat in confeſſione. In omnibus autem aliis quæ contingũt & ſunt
facienda extra confeſſionem ipſe confeſſor tenetur obedire ipſi p̄lato. Per dicta patet ad primum.
Qđ arguitur vlterius:ꝙ licet prælati ſint in ſtatu perfectionis, religioſi tamẽ ſunt in maiori: hoc M
Ad ſecundũ. omnino eſt falſum. AD ſecundum:ꝙ ſtatus religionis magis aſſimilatur oĩno perfecto ſtatui vt
beatorum:ergo &c.Dico ꝙ falſum eſt.quoniã ſcđm p̄dicta p̄latorũ ſtatus nõ ſolum eſt actionis:ſed
& perfectioris contẽplatiõis q̃ ſit contẽplatio religioſoꝝ.Sed qđ amplius eſt, ſi in ipſis comparemꝰ
opus contemplationis & actionis inter ſe quantum ad ſtatum p̄ſentis vitę,p̄ferenda eſt actio in p̄la-
tis cõtemplationi:quia per actionem offert deo ſacrificium animarum aliorum ipſos ad ſtatum ſa
lutis perducendo,& ſuam propriam in ea meritum maioris ſalutis acquirẽdo q̃ eſſet acquiſiturus
in cõtemplatione ſola perſiſtẽs:& qđ maioris meriti eſt tali:eſt maioris meriti ſimpliciter:& ſic ſim
pliciter actio melior eſt q̃ cõtẽplatio etiã i eodẽ p̄lato.Sicut eñ ſtatꝰ cõtẽplatiõis religioſis eſt eſſen
tialis & ordinat̃ finaliter pro vita iſta ad ſtatũ actionis p̄latorum:inquantum ille eſt ſtatus perfectio
nis acquirendæ & exercendę quo ad cõtemplationem inferioris gradus:ſtatus autem p̄latorum eſt
ſtatus perfectionis acquiſitæ in cõtẽplatione religionis exercendæ in ſtatu p̄lationis:ſic cõtempla-
tio prę̄latorum finaliter ordinatur ad actionem eorundem:in qua finaliter oportet eos mori ſi opus
eſt:& dimittere omnem cõtemplationem propter actionem:quẽadmodum oporteret ſi opus eſſet
p̄hm & bene cõtemplatiuum deſcendere ad politicum regimen & mori pro defenſione illius vt di-
ctum eſt ſupra . qđ opus eſt maximę charitatis:quia maiorem charitatem nemo habet &c. In cha-
Ad formam ritate autem cõſiſtit radix meriti. Et tunc ad formã argumenti:qđ ſimilius meliori,melius eſt:Di N
Argumenti. co ꝙ illud intelligitur quando eſt ſimilius in meliori,alias nõ:quemadmodũ ſimia licet ſit ſimilior
homini q̃ equus ex parte corporis qđ nõ eſt melior pars in homine , non ex hoc oportet ꝙ ſimia ſit
melior equo . Conſimiliter in propoſito : quando dicitur ꝙ ſtatus religioſorum contemplatiuus
ſimilior eſt ſtatui beatorum cõtemplatiuo:Dico ꝙ ſtatus beatorum perficitur in cõtemplatiõe quę
cõtinet in ſe notitiam pertinentem ad intellectum, & amorem pertinentem ad volũtatẽ:in quibus
melior eſt amor q̃ notitia vt alias expoſuimus.Nunc autem ꝙ ſtatus iſte cõtemplatiuus religioſo
rum ſit ſimilior ſtatui cõtemplatiuo beatorum,hoc eſt ratione cognitionis:quia ſcilicet cõtempla-
tio clarius noſcit deum q̃ actio. quod ſignat Lya , quæ fuit lippa oculis : & Rachel quæ fuit clara,
ſecundum Greg.Ratione autem amoris magis illi aſſimilatur actio quæ procedit ex maiori chari-
tate ſecundum p̄dicta:& qđ amplius eſt vita p̄latorum ratione cõtemplationis eorum quæ lympi-
dior eſt finaliter poſt actionem licet nõ ſit ita lympida ſiue pura in principio ſecũdum p̄dicta ſicut
cõtemplatio religioſoꝝ,ſecũdũ p̄dicta magis aſſimilatur cõtemplationi beatorum quantum ad co
gnitionem,q̃ faciat cõtemplatio religioſoꝝ . Et ſic omnibꝰ modis ſtatus p̄latorum magis aſſimilat̃
ſtatui beatorum:& ideo ſimpliciter melior eſt & perfectior.Q; autẽ ſubditur in argumento ꝙ cõtẽ O
platio p̄ſens eſt quædã inchoatio cõtẽplationis futuræ:Dico adhuc ampliꝰ exponẽdo iam dicta,ꝙ ſi
militudo aliquorum duplex eſt:quædam ſecundum genus:quædam ſecundum ſpeciem . Cõtem-
platio autem p̄ſens ſimilis eſt futuræ ſecundum genus,non autem ſecundum ſpeciem:quia aliud
genus cõtemplationis omnino eſt cõtemplatio p̄ſens & aliud futura:quia p̄ſens cõtemplatio cõſi-
ſtit in quadam intellectuali cognitione quæ ſuperior eſt fide: ſemper tamen innixa fundamento fi-
dei:quæ omnino eſt aliud genus cognitionis q̃ ſit viſio aperta:quæ fidem euacuat : vt patet ex di-
ctis ſupra in quæſtione ſecunda.Et ſecundum hoc dico ꝙ p̄ſens cõtemplatio inchoatio eſt futuræ
ſecundum aliud genus cõtemplationis & perficiẽda ſecundum aliud. Dico inquantum eſt ſermo
de perfectione quę eſt in aperta viſione:licet forte intellectualis cognitio in præſenti manebit perfici

enda etiam ſecūdum idē genus cognitionis in futuro.Quādo aūt aliqd perficitur alio ſecundum
aliud genus perfectionis & ſic illi fit ſimilius: non oportet ꝙ propter hoc ſit melius illo quod non
perficietur per illud:immo bene poteſt eſſe in pſenti maioris meriti ipſa actio ſecundum prædicta
Vnde ſicut Auguſt.exponendo illud:Sic eum volo manere:dicit.Inchoata contemplatio &c.ſic ex
ponēdo illud quod pcedit,Tu me ſequere:dicit.Perfecta me ſequatur actio informata meę paſſio-
nis exemplo.Multo autem plus eſt ſequi Chriſtum pfecta actiōe q̄ manere in inchoata contempla-
tione:& maior eſt perfectio in illo ſequi q̄ i iſto manere.Propter qđ & Chriſtus verbo & exēplo hor
tatus eſt ad ſe ſequendū per tolerātiam eorum quæ pertinent ad vitam actiuā:non aūt ad ſe imitā
dum per permanentiam in contemplatione vitæ pſentis ſic hortatus eſt.Vnde & Chriſti vita in
præſenti pricipalis magis fuit actiua q̄ contemplatiua.propter quod ſtatus ad quem principali
ter pertinet actio,potius imitatur exemplum vitæ Chriſti,q̄ ille ad quem principaliter pertinet
cōtemplatio.Vnde de Chriſti vita actiua dixit Petrus.Chriſtꝰ pro nobis paſſus eſt vobis relinquēs
exemplum,vt ſequamini veſtigia eius.Non autem ſic dixit.Vobis contemplatus &c.licet vtraq;
Chriſti vita nobis ſit in exēplū propoſita etiā cōiugatis.dicēte Hiero.ad Cellantiā cōiugatā.Eligat
tibi opportunus & aliquantulū a familiæ ſtrepitu remotus locus:in quem tu velut in portū quaſi
ex multa tempeſtate curarū te recipias:& excutiens foras cogitationum fluctus ſecreti te trāquil-
litate componas:tantum ibi ſit diuinæ lectionis ſtudium,tam crebrę orationū vices,tam firma ac
preſſa de futuris cogitatio,vt omnes reliqui temporis occupationes hac vacatione compenſes.Nec
hoc ideo diximus quo te a tuis retrahamus:immo illud egimus,vt ibi diſcas ibiq; mediteris qualē Ad tertium
P tuis pbere te debeas. AD tertium ꝙ per opera vitæ cōtemplatiuę perficit homo in amore Dei:p
opera vero actiuę in amore proximi:ergo &c.Dico ꝙ vita platorum ſecundū pdicta mixta eſt:quæ
licet inquantum eſt actiua principaliter perficit in amore proximi,inquantum tamē eſt cōtempla
tiua perficit in amore Dei.In quo etiam magis perficit cōtemplatiua prelatorum q̄ religioſorum:
inquātum requirunt eſſe perfectiores.Etiam in ipſis platis magis perficit ipſos in charitate ipſorū
actio q̄ eorum cōtemplatio:vt iam dictum eſt.Quare ſimpliciter actio platorum plus pficit in cha
ritate q̄ quæcunq; cōtemplatio huius vitę.& ideo pro ſtatu huius vitę maior eſt vitę merito.Licet
enim diligere deum ex electione ſecundū ſe & ex ſuo genere maioris ſit meriti q̄ ex electiōe diligere
pximū:diligere tñ pximū ex neceſſitate coactiōis p tpe huiꝰ vitę,maioris ē meriti q̄ diligere deū in
ſe:quia ꝙ ſic aliquis diligit proximū hoc pcedit ex nimio amore & quo homo diligit Deū in ſe &
quo deus diligit hominē:quo vult ſe diligi ab homine non ſolū in ſe:ſed etiā in proximo:& qđ am
plius eſt cum neceſſitas coactionis occurrit,magis vult ꝙ diligamus eum in proximo q̄ in ſeipſo
Propter quod dicit Greg.prio Paſtoral.cap.xvii.Sit rector ſingulis cōpaſſione proximus:p cun-
ctis cōtēplatione ſuſpenſus &c.vſq; ibi.Quia tunc ad alta charitas mirabiliter ſurgit:cū ad ima p
ximorų ſe miſerabiliter trahit:& dū benigne deſcēdit ad ima,valēter recurrit ad ſumma.Ex quo pa
tet ꝙ falſum ē dicere,ꝙ puri cōtēplatiui magis cognoſcāt Deū,& magis delectent i Deo:& magis
in eiꝰ amore creſcāt.Vnde & illi q nitūtur cōtemplatiuā vitam ſimpliciter pferre actiuę,dicunt:
Poteſt tamē cōtingere,ꝙ aliqs in operibꝰ vitę actiuę plꝰ meretur:q̄ aliꝰ in operibꝰ vitæ cōtempla-
tiuæ:puta,ſi propter abundantiā diuini amoris:vt eius voluntas impleatur,ad ipſius gloriam in
terdū ſuſtinet ad tempus ſe a dulcedie diuinę cōtēplatiōis ſeparari.ſicut dicebat Apoſt.ad Ro.ix.
Optabā ego ipe anathema eē a Chriſto p fratribꝰ meis.Quod exponēs Chryſoſt.in lib.de Cōpun
ctione,dicit.Ita totā mētē eiꝰ demerſerat amor Chriſti:vt etiā hoc qđ ei prę cæteris oībꝰ amabi-
lius erat.ſ.eē cū Chriſto:rurſus idipm quia ita placeret Chriſto,cōtēneret.Iſte aūt q ſic in opibus
actiuæ plꝰ meret:nō ē,vt patet ex dictis,niſi q coacte ad actioné accedit:qualis nō eſt religioſus in
quantum religioſus:maxime ſecūdum illum qui dicit ꝙ religio a deſcenſu tali etiā erga parentes
abſoluit.Quod autem ſic coacto eſt melius,ſimpliciter eſt melius:vt ſimiliter patet ex dictis
& ideo in hoc ſimpliciter melior eſt vita actiua. ADquartū ꝙ perfectior eſt ſtatꝰ Phi q̄ principis Ad quartū.
Q Dico ꝙ hoc eſt verum ſecundū opinionem erroneā philoſophorū:qui non ponebant ſpem haben
dā alterius vitę:& hoc pro tēpore quo nō erat opus ſe morti exponere pro republica:in quo ſecun
dum pdeterminata oporteret conuenire philoſophum cū principe.Ponendo tamen ſecūdum fi-
dem ſpem vitæ futuræ:& ꝙ tota vita iſta ſe habet in ratione meriti reſpectu alterius vitæ:multo
perfectior eſt pro tēpore huius vitæ ſtatus principis coacti ad principatū,q̄ ſtatus philoſophi:li-
cet melior & perfectior eſſet ſtatus philoſophi q̄ principis non coacti:vt patet ſecundum pdetermi
nata:accipiendo hoc nomen principis communiter:vt ſcilicet continet ſub ſe nomen prælati:qui
R magis perfectus eſſe debet q̄ princeps proprie dictus:ſicut etiam eſt ſuperior illo. AD quintum Ad quintū.

ꝙ ſtatus conſiliantium eſt perfectior q̄ bellatorum: ergo &c. Dico ꝙ hoc non valet ad propoſitum, quia ſtatus conſiliantiū pertinet ad vitam actiuam: eo ꝙ bella non proſunt niſi conſilio regantur, dicente Tullio ibidem. Omnino illud honeſtum qđ ex animo excelſo & magnifico quærimus animi efficitur non viribus corporis. Exercendum tamē corpus & ita afficiendum vt obedire conſilio rationiq; poſſit in exequendis negotiis & in labore tolerando. Honeſtum autem illud qđ exquirimus, totū poſitū eſt in animi cura & cogitatione. Fortis aūt & conſtantis animi eſt nō ꝑturbari in rebꝰ aſperis: ſed animo vti & conſilio: nec a rōne diſcedere. Temere enim in acie verſari & manu cū hoſte cōfligere imanū qddā & belluarū ſimile eſt. Sed cū tēpus neceſſitaſq; poſtulat decertādum manu eſt: & mors ſeruituti turpitudiniq; anteponēda. Et ſic illud dictū Tullii aſſumptū i argumēto bene haberet locū in q̄ſtione circa vitā actiuā: cuius q̄dā actio eſt iterior in aīa circa diſpoſitionē agibiliū: q̄dā exterior circa diſpoſitorū executionē: q̄ illarū eſt melior & ꝑfectior. Et eſt dicendū ꝙ illa q̄ eſt iterior: quēadmodū architectonici meliores ſūt & digniores i artificialibꝰ q̄ manuartifices, vt dicit ꝑhs i ꝑrio Metaphy.

Ad ſextum. AD ſextū: ꝙ religiōis igreſſus abſoluit ab omī voto: nō ſic aſſumptio curæ: Dico ꝙ huius ratio eſt qa in male diſpoſitis ſecundū ꝑdicta facilius indulget̄ deſcenſus q̄ aſcēſus: licet in bn̄ diſpoſitis ecōtrario facilius admittit̄ aſcenſus q̄ deſcenſus vt habitū eſt ſupra. S
Et ideo etiā in male vel in diminute diſpoſitis facilius concedit̄ tranſitus ad inferiorē ſtatū q̄ ad ſuperiorē. Quare cū vota alia a religiōe ſint ꝑcipue propter infirmitatē culpæ preteritę vt emendet̄: vel pœnæ ne in culpā deſcēdat̄: vel vt in bono diminuto ꝑficiat: in religione aūt meliꝰ corrigunt̄ delicta & facilius q̄ extra. ſcđm Anſel. de ſimilitudinibꝰ. xliiii. & . xlv. cap. ibi etiam magis cauet̄ ab infirmis ne in pctā incidant: & vota diminuta in illa cōplent̄: vt ꝓpterea ſtatus religionis rēſpectu oim aliorū votorū licet ſit ſuperior reſpectu illorū, adhuc tn̄ magis ſupra eſt ſtatus rectorū: ꝓpterea igit̄ faciliꝰ ꝑmittit̄ vt alia vota abſoluant̄ ꝑ igreſſum religiōis q̄ ꝑ curæ ſuſceptionē. Et hoc etiā illa de cauſa præcipue, quia ſtatus rectorum eſt iam ꝑfectorum: ſtatus autem religionis quo ad intrantes eſt potius ſtatus impfectoꝝ: quales ꝑſumunt̄ iſti qui ſunt aliis votis irretiti, vt patet ex dictis.

Ad ſeptimū. AD ſeptimū ꝙ ſtatus ꝑlatorū eſt magis periculoſus &c. Dico ꝙ ſemꝑ ſecurū eſt magis eligendū ꝑiculoſo: & ita meliꝰ diſpoſito diminute & etiā bn̄ diſpoſito cū nō vrget neceſſitas nec eminet magnū emolumētū. Sed cū neceſſitas vrget & homo ē bene diſpoſitꝰ & eminet magnū emolumētū, magis eſt eligēdū & meliꝰ & magis ꝑiculoſum: vt in ꝓpoſito cū hō eſt bn̄ ꝑfectꝰ & ꝑpl's indiget & ipſe cogit̄ ad ꝑlationē & magnū eminet emolumētū. ideo &c. Supponit etiā argumētū ꝙ eēt ꝑiculū ſine emolumēto ꝓprie: quaſi religio eſſet ſimul magis meritoria & magis ſecura q̄ ꝑlatio: qđ falſū eſt vt ex ꝑdictis patet. T

Ad octauū. AD octauū ꝙ cōtēplatio ē opus magis ſpūale: ergo eſt opus meliꝰ: Dico ꝙ verū eſt niſi opus corporale ꝓpter neceſſitatē coactiōis & ꝓpter coēm vtilitatē aſſumeret̄ ſicut debet aſſumi ꝑlatio: vt patet ex ꝑdictis. V

Ad nonum. AD nonū ꝙ i angelis cōtēplātes ſunt ſuꝑiores ꝑſidētibꝰ, Dico ꝙ verū eſt: qa ſtatꝰ illos hn̄t angeli vt qbꝰ remunerant̄: & ſic vt cōſiderant̄ cōtēplatio & actio ſecūdū ſubſtātiā: ſtatus aūt illos habēt hoīes viatores vt qbus merent̄: ꝓpter qđ licet illis conſideratis ſecūdū ſubſtātiā ſuā ſtatꝰ cōtēplatiōis ſemꝑ eſt ſuꝑior & in hoībus & i angelis, vt patet ex ſupra dictis tamē quo ad vſum actuū & rōnem merendi ꝑ illos multo ſuperior eſt ſtatus actionis in ꝑlatis q̄ cōtemplationis ſiue in religioſis ſiue in ꝑlatis: vt patet ex prædictis.

Quæſt. xxx. Arg. princ. CIrca octauū arguit̄: ꝙ excōmunicatus ꝓ vero cōtemptu ab officiali nō ſacerdote poſt abſolutionē ab eodē in forma eccleſię tenet̄ petere abſolutionē ꝓ eodē cōtemptu a ſuo ſacerdote curato: qa iſte nō obediēdo officiali nō ſolū eſt inobediens homini: ſed etiā deo: q̄re ſicut ꝓ iobediētia facta hoi reqrit̄ abſolutio ab hoīe: ita ſilr̄ & ꝓ inobediētia facta deo reqritur abſolutio a deo: & hoc non niſi ꝑ ſacerdotem q in hoc eſt loco dei: ergo &c.

In oppoſitū. COntra. tūc multi eſſent decepti: qa de tali inobedientia nō ſolet fieri cōfeſſio.

Reſponſio. DIco ꝙ excōicatio non eſt peccatum: ſed pœna medicinalis cōtra peccatū cōmittēdum ne cōmittat̄ & ne pœna talis incurratur: & etiā cōtra iam cōmiſſum vt ipſum celerius emēdet̄: ita ꝙ qn̄ aliquis excōmunicat̄ pro contēptu vero, hoc non eſt niſi ratione peccati. ſ. omiſſiōis ꝑcepti iudicis: ita ꝙ etſi nō apponeretur excommunicatio nihilominus tn̄ peccatū illud maneret vſq; ad verā pœnitentiā: & indigeret contēptor abſolutiōe ab illo peccato. Similiter ſi excōmunicaretur pro illo anteq̄ eſſet pœnitens de illo, ſimiliter maneret obligatꝰ illo pctō: & oporteret illū de illo pœnitere & ipm̄ cōfiteri ſacerdoti. Similiter ſi eſſet pœnitens ante abſolutionem ab excōmunicatiōe: dico ꝙ etiā poſt abſolutionē illā neceſſe eſſet eū petere abſolutionē de pctō. Qđ clarū ē qn̄ officialis ē nō ſacerdos: qa nec clericꝰ nō ſacerdos ſicut nec laicꝰ ſacramētaliter a pctō abſoluere pōt. & ꝑinde eēt ſi eēt ſacerdos: qa abſolutiōes illę duę oīno diuerſę ſūt ſicut pœna & X

culpa a qbꝰ fit abſolutio. & ſecundū hoc concedenda eſt prima ratio hoc probans. AD ſecūdū ꝙ
tunc multi eſſent decepti: Dico ꝙ verum eſt ſi ita ſit ꝙ non ſit conſuetum confiteri de tali peccato Ad ronē
ſed ex illis deceptis aliqui bene poſſunt excuſari ex ignorantia ſecundū aliquem modorum tactorū in oppoſitū.
in quadam quæſtione ſuperius. Propter qđ ſacerdotes ne ſic cōtemnentes ꝑ ignorantiā vt peccatū
hmodi non recognoſcant decipiantur debent hoc populo ſuo prędicare & eum in hoc docere. aliquin ipſimet bene poſſunt ex tali omiſſione peccare.

CIrca nonum qđ eſt triceſimūprimū & vltimum, arguit multipliciter pro & contra: qa q̄ſtio illa erat per ſe diſputata ſeorſum. illa ergo queſtio erat: vtrū cōfeſſus
pctā ſua priuilegiato: priuilegio dñi Martini papę qđ ſic icipit Ad vberes fructꝰ
&c. teneat cōfiteri eadē ſuo ꝓprio ſacerdoti. In hac quæſtiōe nihil intēdo nouū Quæſt. xxxi
Y dicere ſed ſolum explicare quędam quæ alias circa ipſam a me determinata ſunt:
& motiua quorūdā prelatis in ea cōtrariātium quāti pōderis ſint, recitare proce Reſolutio. q.
dēdo in ea ſecūdū hūc modū. Primo enim quædam tacta alias a me, & cōtra
illa illorum reſponſiones meaſq; defenſiones proponā & in generali & in ſpeciali. Secūdo contra
reſpōſiones eorū ad argumēta. xxvi. inducta contra eos pro ꝑlatis replicabo. Tertio. xvi. argumētis
inductis ab eis cōtra prælatos reſpondebo. Et eſt aduertēdū, ꝙ vbi acriꝰ ꝓcedit diſputatio, ex quatuor cōplexa eſt. Primo eñ ponūtur illorū rationes ad propoſita pro prælatis. Secundo ponūtur
meæ defenſiones ad ſuſtinendum illa propoſita contra illorum reſponſiones. Tertio ponūtur illorum replicatiōes cōtra meas defenſiōes. Quarto ponūtur meę triplicationes contra illorū replicatiōes. CIRca primū ergo primo in generali ꝓcedendo, hoc accipio ꝓ fundamēto quod nullus ne
Z gat & in quo oēs cōueniunt, videlicet, ꝙ vere pœnitens & cōfeſſus rite abſolutus ab eo q abſolurā
habet poteſtatē abſoluēdi ipſum, non tenetur eadē peccata iam confeſſa iterato cōfiteri niſi in caſibus. Sed dicūt cōtrarii ꝙ caſus illi ſunt tm̄ quatuor q ponūtur i quadā gloſſa de Pœnitētia. diſt. i.
Sed dico ego ꝙ adhuc ſunt plures alii, quos cum dictis quatuor alibi ſufficienter expoſui. SED
A dicūt cōtrarii: mille ponemus, qui ſunt in hominis voluntate. Nos autē quęrimus hic caſum de
tētiōis neceſſitate: & nō videmꝰ caſum ꝑter illos, i quo iſtud inuenit. Sed dico ꝙ vt puto, i ſcripto
meo de hac materia aliū caſū immo alios viderunt, quos ſe vidiſſe diſſimulāt. ſūt eni alii. Iſte tñ quē
ad ꝑſens q̄rimꝰ & dicimꝰ cōtineri in fratrū priuilegio, ſup quo mota ē queſtio, principaliter conſiſtit i hois volūtate. Ad quorū notitiā & diſtictionē, & ampliorē itellectū, ſciēdū ꝙ iſta duo. ſ. teneri
B iterato cōfiteri eadē, & teneri eadē bis cōfiteri, multū differūt inter ſe. Quicūq; eni tenet bis cōfiteri eadē, tenet iterato cōfiteri eadē: ſed nō ecōuerſo. Quia cū qs tenet bis cōfiteri eadē, obligatio tentiōis cadit directe ſup vtrāq; cōfeſſionē faciēdā. Cū vero qs tenet cōfiteri iterato eadē, cadere pōt
obligatio ſolūmodo ſup dictā ſecūdā cōfeſſionē, facta prima priꝰ ex mera & libera volūtate, vt iā pa
C tebit. AD iterato aūt cōfiteri eadē, intelligi pōt fieri obligatio dupl'r. Vno modo ex neceſſitate
iuris: Alio modo ex libertate volūtatis. Prio modo nullꝰ (vt puto) hucuſq; aliq̄ lege aut ſtatuto eſt
obligatꝰ iterato eadē cōfiteri, niſi in dictis q̄tuor caſibꝰ exꝑſſis i iure: propter qđ illi ſoli q̄tuor in iure expreſſi ſunt. An tñ poſſit eſſe aliquod ſtatutū eccleſię ad hoc obligās quo ad aliqđ genꝰ peccati:
an videlicet poſſit eccleſia cōſtituere, ꝙ quicūq; cōmitteret peccatū inceſtꝰ, bis cōfiteret idem: & ſic
idē teneret cōfiteri iterato: licet forte nō poſſet hoc ſtatuere de quolibet genere peccati vniuerſaliter: quia regulariter loquendo iterato confiteri eadem peccata eſt opus prerogationis & potius
conſilii q̄ ꝓcepti: de hoc alibi quod mihi viſum eſt declaraui. Quin autem in caſu & ſub cōditione
bene aliqñ aliquis obligetur ex ſtatuto eccleſiaſtico ad bis confitēdū idem, puta ſi quis cōmiſerit peccatū pertinens ad ſuperioris abſolutionē, in articulo mortis tenetur illud cōfiteri ſuo ſacerdoti parochiali & etiā ſuo ſuperiori ſi conualeſcat, neminē puto dubitare. SEcūdo mō ſcilicet ex libertate voluntatis poteſt aliquis obligari vt teneatur eadē iterato confiteri dupliciter. Vno mō abſq;
alia cauſa ꝓcedente & inducēte neceſſitatē obligationis. Alio mō antecedēte cauſa alia inducēte neceſſitatem obligationis. Primo mō pōt quicūq; ſeſe obligare ad bis aut iterato cōfitendū q̄cunq; voluerit: quēadmodū pōt pluries eadē confiteri abſq; oñi obligatione, ad qđ hortatur Aug. de pœ.
diſt. prima cap. Quē pœnitet. Secundo aūt mō ſcilicet antecedēte cauſa alia inducēte neceſſitatē
obligationis, poteſt aliquis obligari ad iterato cōfitendū eadē, dupliciter. Vno mō qa illa cauſa alia
pōt inducere neceſſitatem obligationis vt cauſa ꝓpter quā ſic. Alio mō qa pōt inducere illā neceſſitatē vt cauſa ſine qua nō. Primo modo impoſſibile eſt fieri dictā obligationē: qa cauſa propter
quā ſic, oīno cōtraria eſt libertati volūtatis. Secundo aūt mō poſſibile eſt eā fieri: quēadmodū poſt q̄
ſtatutū eſt ꝙ quicūq; facit ſe ꝓmoueri i ordinē ſubdiaconatꝰ, debet eſſe cōtinēs: ſi qs facit ſe promoueri in ordinē ſubdiaconatꝰ, de cętero neceſſitate ſtatuti debet eſſe cōtinēs. & ſil'r prout dicit in qui

buſdã religionibꝰ eſſe cõſtitutũ ꝙ oẽs intrantes illas teneantur facere gñalem cõfeſſionẽ oĩm pecca
torũ ſuorum quę vnq̃ cõmiſerunt:intrantes ergo voluntarie hmõi religionem,ſtatim ꝑ ingreſſum
obligati ſũt ad iterato cõfitendũ eadẽ,illa q̃ priꝰ.ſ. cõfeſſi ſũt ante religiõis illiꝰ ĩgreſſum. Per hũc
etiã modũ,itrãtes hmõi religionẽ obligari poſſent ad bis cõfitendũ eadẽ: ſi videlicet ĩ ea cõſtitutũ
eẽt ꝙ qcũq; ꝓfeſſus in eadẽ,poſt cõfeſſionẽ prio factam in eadẽ cõmitteret qđcũq; mortale peccatũ:
de illo cõfiteret̃ bis:ad qđ tñ nullus obligat̃,niſi volũtate mera,q̃ volũtate hmõi religionẽ itrauit
& ſe ad ſtatutorũ illiꝰ obſeruationẽ aſtrixit:& nullo mõ ex ſtatuto,niſi ex cauſa ſine q̃ nõ:qa .ſ. non
eẽt talis obligatio,ſi ſtatutũ nõ ꝓceſſiſſet. SIC dico:ꝙ ĩ ꝓpoſito q̃ſtiõis nr̃ę,cõfeſſi fratribꝰ virtute ſo D
liꝰ priuilegii dñi Martini Papę abſq; licẽtia ſuorũ ſacerdotũ, aut cõfeſſiõe illis priꝰ facta:tenent̃, ra
tiõe ſtatuti gñalis.Oĩs vtriuſq; ſexꝰ &c.iterato cõfiteri ſuo ꝓprio ſacerdoti,cõfeſſa fratribꝰ.Et hoc ꝓ
cipue ꝓpt expſſionẽ illiꝰ clauſulę ĩ dicto priuilegio.Volumꝰ aũt &c.q̃ ꝑfecte ſaluat dictũ ſtatutũ Oĩs
&c.quo ad cõfeſſionẽ faciẽdã ſuo ꝓprio ſacerdoti.Sine q̃ clauſula,ſcđm opinionẽ aliq̃uoꝝ, ẽt fr̃es nõ
pñt abſoluere ſubditos ſacerdotũ ſine licẽtia eorũdẽ:vt iã ĩfra patebit,exponẽdo ly Volumꝰ aũt.Te
net̃ aũt rõne ſtatuti ſic ſaluati in priuilegio,cõfeſſus fratri:eadẽ cõfiteri ſuo ſacerdoti:nullo mõ vt
ex cã ꝓpter quã ſic,nec ꝑ ſe,nec ꝑ accñs,nec directe,nec ĩdirecte,nec abſolute,nec ſub cõditiõe:ſed
ſolũmõ vt ex cauſa ſine q̃ nõ:qa ſi ſtatutũ nõ fuiſſet,oĩno nulla maneret obligatio ad eadẽ iterato
cõfitẽdũ. Cuiꝰ cauſa ꝑ ſe & ꝓpter quã ſic,eſt cõfitentis propria & mera atq; libera volũtas q̃ eligit
cõfiteri fratri ſciẽs aut debẽs ſcire ꝙ ꝑ illã cõfeſſionẽ factã fratri nõ abſoluit̃ ab obligatiõe q̃ illa q̃
cõfitet̃ fratri:tenet̃ cõfiteri ſuo ſacerdoti.Sed dicũt cõtrarii:ꝙ nõ ẽ ſimile de cõtinẽtia,reſpectu or-
dinũ:& de cõfeſſiõe faciẽda ſacerdoti, reſpectu cõfeſſiõis factę fratri:qa cõtinẽtia neceſſario ſeqt̃ or
dinẽ:nõ tñ cõfeſſio faciẽda ſacerdoti,neceſſario ſeqt̃ cõfeſſionẽ factã fratri.Dico ad hoc:ꝙ cõtinẽtia
nõ ſeqt̃ ordinẽ neceſſario,niſi ꝓpter ſtatutũ eccl̃ię:& cõſil'r mõ niſi ꝓpter ſtatutũ illud eccl̃ię.Oĩs vtri
uſq; ſexꝰ.cõfeſſionẽ factã fratri nõ ſeqt̃ neceſſario cõfeſſio faciẽda ſacerdoti.Ex q̃ patet:ꝙ nec ꝑ ſtatu
tũ.Oĩs vtriuſq; ſexꝰ.nec ꝑ illã clauſulã ĩ priuilegio.Volumꝰ aũt &c.ẽ ĩpoſitũ ꝑ dñm papã illis qui
fratribꝰ cõfitent̃ onus graue:imo nec aliqđ onus oĩno ꝑ illa eſt eis ĩpoſitũ:ſed ſiqđ onus reſtat eis
poſt cõfeſſionẽ factã fratri,hoc aſſumptũ eſt ab eis ſolũmõ ꝑ ꝓpriam voluntatẽ eorũ:vt ſemꝑ dictũ
& ſcriptũ eſt a nobis circa hãc materiã. Mirabile ergo ẽ dicere ſicut dicũt cõtrarii: ꝙ ſcđm modũ
noſtrũ itelligẽdi priuilegiũ fratrũ:populo ĩponit̃ onus graue & q̃ſi ĩportabile.ſ.eadẽ bis aut iterato E
confiteri.Cũ appareat ex iam dictis,& ex alias dictis & ſcriptis a nobis ſemꝑ:& etiã apparebit ĩfra
exponẽdo ly Volumꝰ aũt:ꝙ hoc oĩno falſum eſt:ſicut falſum ẽ dicere: ꝙ volẽtibus itrare religionẽ
onus graue impoſitum eſt priuſq̃ intrent eam:eo.ſ.ꝙ multa grauia ſtatuta ſunt in religionibꝰ quę
oportet ſeruare intrantes illas:& ad quę obligantur: cum tamen non niſi voluntarie eas intrent.
Vñ ſi ꝓpter tale onus.ſ. de iterato cõfitẽdo eadẽ ſic volũtarie aſſumptũ reꝑhẽdat̃ nr̃a expoſitio cir-
ca dictũ priuilegiũ fratrũ,reꝑhendant̃ ergo ſuadẽtes ingreſſum religiõis ꝓpter graue onus religio
nis & ſtatutoꝝ eiꝰ ad q̃ ĩgrediẽs volũtarie obligat̃ nulla ꝓcedẽte neceſſitate ſed mera volũtate.& ro
go lectorẽ ꝙ intẽte iudicet apđ ſe an ita ſit. SED dicũt cõtrarii ꝙ nũq̃ cõcedent talẽ caſũ cõtineri F
in priuilegio fratrũ niſi papa hoc dixerit:qa nouus & incõſuetꝰ eſt.Dico ꝙ ecõtrario nũq̃ cõcede-
mus eis ꝙ cõfeſſa fratri nõ ſint cõfitẽda ſacerdoti niſi papa hoc dicat:qa hoc potiꝰ eſt nouũ & incõ
ſuetũ:qa cõtrariũ ẽ antiquo ſtatuto.ſ.ꝙ ſubditꝰ aliq̃ nõ cõfeſſa ſuo ſacerdoti nõ teneat̃ illi cõfiteri:eo
ꝙ illđ primũ ſequit̃ ex rõnabili itellectu priuilegii fratrũ & cõſono iuribꝰ: iſtud aũt haberi nõ põt
niſi ex irrõnabili itellectu priuilegii & diſſono iuribꝰ quãtũ apparet,vt inferius ampliꝰ patebit.Sic
ergo reuertẽdo ad ꝓpoſitũ dico ꝙ cõfeſſi fratribꝰ virtute ſoliꝰ dicti priuilegii dñi Martini (de aliis
eñ ſiqua hñt nũq̃ locutꝰ ſum nec ſil'r intẽdo loqui ad pñs)eadẽ q̃ cõfeſſi ſunt fratribꝰ tenent̃ iterato
cõfiteri ſuis ꝓpriis ſacerdotibꝰ parochialibꝰ.Dico & itelligo ſi priꝰ ab eiſdẽ ad cõfitẽdũ fratribꝰ nõ
fuerint licẽtiati nec cõfeſſi eis.ex priuilegio eñ ſuo fratres hñt plenã ptãtem libere cõfeſſiões audiẽ
di & abſoluẽdi ſibi volũtarie cõfitẽtes:nec fratres cogũt nec cogere pñt virtute ſui priuilegii aliq̃s
vt ſibi cõfiteant̃:ſicut nec ipi fratres ex eodẽ priuilegio obligant̃ ad audiẽdũ cuiuſcũq; cõfeſſionẽ:
ſed ſi fideles veniũt ad ipos,fratres pñt ſi velint eos audire & abſoluere virtute ſui priuilegii. Attñ
licet fratres ſint priuilegiati ꝙ libere ſibi cõfitẽtes abſoluere pñt & poenitẽtias iniũgere eiſdẽ saluta
res:tñ ipſi ſubditi nõ ſũt ſic ꝓuilegiati ꝑ illđ ꝓuilegiũ ꝙ ſint oĩno abſtracti a vĩculo ſtatuti gñalis q̃
ſunt obligati preſbytero parochiali ad illi cõfitẽdũ,ſicut ipe eſt obligatꝰ ad eos audiẽdũ.Et ideo ſub
diti ſacerdotibꝰ volẽtes fratribꝰ rite cõfiteri,vt.ſ.nõ teneant̃ redire ad confitẽdũ ſuis ſacerdotibꝰ,de
bẽt priꝰ ſuis ſacerdotibꝰ cõfiteri aut a ſuis ſacerdotibꝰ petere & obtinere licẽtiã ad hoc anteq̃ cõfi-
teant̃ fratri:aut poſt cõfeſſionẽ illi factã debẽt petere a ſacerdotibꝰ ꝙ ratã habeãt cõfeſſionẽ factam
fratri.& altero eoꝝ obtento nõ tenent̃ eadẽ cõfiteri ſuis ſacerdotibꝰ.Nec ꝓpter hoc tñ debet ſubdi

tus petere licētiā vt frater poſſit abſoluere(q̄a hoc habet ex priuilegio fratrum vt puto,licet aliqui hoc negēt vt iā īfra videbit̄)ſed vt abſtrahat̄ a vinculo quo obligatꝰ ē ſacerdoti ꝑ ſtatutū ḡnale ad confitendū ei:alias enim teneretur redire ad eum ad iterato confitendū eidē cōfeſſa fratri. CON- trarii aūt ecōtrario ad cōfirmādū intētionē ſuā quo ad itellectū priuilegii.ſ.ꝙ in priuilegio fratrū nō ſit caſus aliq̄s de iterato cōfitēdo peccata eadē: Dicūt ꝙ hactenꝰ ſurrexerūt quidā dicentes ꝙ fratres nō poterāt audire cōfeſſiones & abſoluere a peccatis licet ſuꝑ hoc eēnt licētiati a ſuperiori,niſi cū hoc adhuc eſſent licentiati a curatis.& hoc ideo,q̄a licet fratres per priuilegiū a ſuꝑiore datum haberēt claues ſolutas quas ſine priuilegio haberēt ligatas:tn̄ ꝑ tale priuilegiū,populus nō eēt frībus ſubiectꝰ.& ideo adhuc oporteret populū licētiari a curatꝭ vt poſſet a fratribꝰ abſolui.& hoc (ꝑ ut dicūt) attēdēs papa Clemēs declarauit ꝙ i cōfeſſiōibꝰ audiēdis a frībꝰ nō oportet req̄ri licētiā cu-

G ratoꝝ parochialiū,dicēs ſic.Quidā temere &c.vt iā patebit. Sed dico ꝙ reuera hoc q̄d illi inſurgētes cōtra fratres dixerūt:ꝙ.ſ.cū hoc ꝙ frēs eēnt licētiati a ſuꝑiori ꝑlato,oporteret ēt eos licētiari a parochiali ſacerdote ad hoc vt habeāt claues ſolutas & poſſint abſoluere,q̄ſſatū ē ꝑ declarationē Clemētis.Sed ꝙ cū hoc ꝙ frēs eſſēt licētiati a ſuꝑiori ꝑlato ꝑ priuilegiū ḡnale:oporteret ſubditos a parochiali ſacerdote etiā licētiari ad hoc vt poſſēt frībꝰ cōfiteri & ab ipſis abſolui,hoc cōtra ſubditos cōfitētes fratribus,nō aūt cōtra frēs, videnť ſenſiſſe duo ſolēnes gloſſatores iuris canonici.ſ.Bernardus & dn̄s Oſtiēſis. Bernardꝰ eīi gloſſa ſuꝑ illā literā Oīs vtriuſq̄ ſexus &c.ſuꝑ illo verbo Siq̄s alieno ſacerdoti &c.dicit ſic. Alieno ſacerdoti executionē hn̄ti.Hoc dico ꝓpt illos ſacerdotes ſiue ſeculares ſiue regulares q̄ nō hn̄t executionē ordīs ſacerdotalis. Sed ecce ꝑdicatores & fratres minores vel alii religioſi nō hn̄tes populū hn̄t priuilegiū vt alienos parochianos poſſint recipere ad pœnitētiā:nūq̄d ſufficit priuilegiū vt ꝑochianū alienū poſſint recipe ad pœnitētiā ſine licētia ꝓprii ſacerdotis?Dicas ꝙ nō ſufficit priuilegiū ſine licētia ſui ſacerdotis,priuilegiū em̄ eos ꝯparat illis q̄ ab ep̄is præficiunť,& dat eis ſolā executionē,& ita neceſſaria ē adhuc licētia ꝓprii ſacerdotis.Si em̄ de duabus ſeruitutibꝰ vna tolliť,remanet altera. Has aūt duas ſeruitutes vnā intelligo ex pte fratrū,q̄ tolliť ꝑ priuilegiū:ſine quo nō poſſent populū abſoluere.alterā ex pte populi,q̄ tolliť ꝑ ꝓprii ſacerdotis licētiā: ſine qua nō poſſet populus a fratre abſolui ſm̄ Bernardū.Dn̄s etiā Oſtiēſis i ſuo apparatū ſuper eadē lr̄a & ſuꝑ eodē verbo dicit ſic.Sed nec putamꝰ ꝙ quātūcūq̄ ex ḡnali licētia cōfitēti vel ſacerdoti data confiteatur q̄s praeter parochialis proprii licētiam, ſaltem quantum ad cōfeſſionem ſemel i anno faciēdā,huic ſtatuto ꝑiudicari debeat: immo adhuc req̄rēda ē licētia ſacerdotis parochialis niſi hoc exprimať ꝙ iſtud liceat ſine ſua licētia.Intelligo obtinēda,& hoc nō pro fratre vt poſſit abſoluere,ſed potiꝰ ꝑ ſubdito vt poſſit a fratre abſolui.Ipſe em̄ dn̄s Oſtiēſis dictā ſentētiā cōfirmat ꝑ gloſſam Bernardi ſubdēs.Idē videť hic ſenſiſſe Bernar.dicēs ꝙ ꝑ talē idulgētiā nō videť tolli ſpecialis licentia,imo reſtat petēda,ſicut & vna ſeruitute ſublata remanet altera.ſed ꝑ hoc in nullo minorať potētia fratris de abſoluēdo actiue.Et ſic cū dn̄s Oſtiēſis ſuā ſētētiā cōfirmet ꝑ gloſſā Ber.patet ꝙ tpe Oſtiēſis n̄ fuit gloſſa Ber.reprobata.Qui tn̄ Oſtiēſis vltimꝰ gloſſatorū fuit:& dr̄ ſcripſiſſe gloſſas ſuas ſuꝑ decretales tpe dn̄i Clemētis papæ,licet aliq̄ dicāt ꝙ dicta gloſſa Bernar.reprobata

H fuit ꝑ literā dn̄i Clemētis Quidā temerarie ſentiētes &c.Dicūt em̄ cōtrarii ꝙ taliū aſſertionē & talē ſentētiā aliquorū attendēs Clemens papa declarauit ꝙ in cōfeſſionibꝰ audiēdis a fratribꝰ nō oportet req̄ri licētiā ſacerdotū parochialiū etiā a ſubditis. Q̄d tn̄ (vt videť) non eſt vſquequaq̄ verū. Ad cuius pleniorē intellectū eſt aduertendū: ꝙ ſm̄ ꝙ iā innuebāt Bernar.& Oſtiēſis alia ē licētia q̄ licentiať confeſſor vt ſolutis clauibus poſſit audire cōfeſſiones ſubditoꝝ alterīꝰ & illos abſoluere:& alia eſt qua cōfitēs licentiať vt poſſit alteri cōfiteri q̄ ſuo parochiali & ab illo abſolui.Ad hoc em̄ ꝙ ſacerdos alienꝰ poſſit abſoluere cū effectu ſubditos ſacerdotū parochialiū,nō ſolū req̄riť licentia vt ille ſacerdos alienꝰ habeat claues ſolutas,ſed etiā req̄riť licentia vt ſubditꝰ alienꝰ ei ſubdať, & ꝑ hōc vſus clauiū ſacerdotis alieni circa ipſum poſſit hr̄e effectū:vt ſm̄ hoc licētia ḡnali qua ex pte cōfeſſoris ſoluūť claues q̄ſi vna ſeruitꝰ,nō ſoluiť obligatio ſubditi cōfitētis q̄ſi alia ſeruitꝰ vt videť.Et videtur i hoc dicti expoſitores cōſentire,nec videť i hoc eis cōtrariari dn̄s Clemēs quātū ꝑtēdūt verba declarationis eius.Ipſe em̄ ſm̄ planū verborū ſuorū ſolūmodo loq̄ť de licētia cōceſſa cōfeſſori,q̄ſi cōtra neſcio quos temerarios,q̄ dicebāt ꝙ licētia a ſuꝑiori data ſacerdoti alieno i ꝑdictis nō ſufficeret nec claues ſic ꝑfecte diſſolueret vt cōfitētē ſibi abſoluere poſſet,etiā quātū eēt de ſe, niſi cū hoc adeſſet licētia ſacerdotis parochialis.q̄d nō ē verū.Gloſſatores aūt dicti dicūt ꝙ cū licētia data cōfeſſori ḡnali priuilegio q̄ quātū eſt de ſe poſſit abſoluere ſibi cōfitētes,req̄riť licētia curati parochialis data cōfitēti vt poſſit ab alieno ſacerdote abſolui cū effectu.Et ꝙ ita ſit,videť ꝑtēdere lr̄a dn̄i Clemētis:q̄ ſic dicit loq̄ns frībꝰ.Quidā temerarie ſētiētes & ad ſobrietatē ſapere neſciētes, ipudēter ꝑſumunt

Bernardus. Oſtienſis.

aſſerere ꝙ de licentia vel commiſſione aut conceſſione Romani põtificis, vel legatorum apoſtolicæ
ſedis ſeu ordinariorũ vos ſine licentia ſacerdotum parochialium & aſſenſu nõ poteſtis libere ꝑdica
re populis: audire cõfeſſiones: abſoluere pœnitentes ac pœnitentias iniũgere ſalutares. Nos igitur
volentes aſſertionem tam temerariam penit⁹ cõfutare & elucidare in talib⁹ veritatẽ: deliberatione
prouida declaramus: ꝙ ſi vobis detur licentia prædicandi populis, confeſſiones audiendi, abſoluẽ
di, ac pœnitentias iniungendi, committatᷣ ſeu cõcedatᷣ a legatis apoſtolicæ ſedis aut ordinariis loco
rum nedum aro. põ. &c. aliorũ prælatorum inferiorum & rectorum eccleſiarũ ac ſacerdotum paro
chialium aſſenſu nullatenus requiſito. Ecce quia dicit, Si vobis detur licentia &c. libere poteſtis ꝑdi
care &c. aliorũ &c. nullatenus reqſito. ſ. ad vos licentiãdos. Per quod (vt videtᷣ) nõ excluditur quin
cũ priuilegio generali ad ſubditos licẽtiãdos vt poſſint ab illis abſolui, eoꝝ licẽtia reqrenda eſt. Qđ
videntur ſentire dicti gloſſatores: & maxime Oſtienſis: q videtᷣ hoc exprimere, cũ dicit. Sed nec pu
tamus ꝙ quantumcunq; ex licentia gñali confitenti data &c. Et ſic vt videtᷣ dicti gloſſatores nul
latenus ſentiũt idem cũ dictis temerariis. ſ. ꝙ ad illos confeſſores licẽtiandos deberet reqri illorum
aſſenſus. & ſic vt videtᷣ dictũ Clemẽtis nõ eſt diuerſũ aut aduerſũ dicto dictorũ gloſſatorũ. Qua
re cũ ex priuilegio dñi Martini nõ detᷣ fratrib⁹ aut volẽtib⁹ cõfiteri eis niſi licẽtia gñalis remota illa I
clauſula, Volum⁹ autem. (libertas. n. & plenitudo ptãtis ad exercẽdũ act⁹ ꝑdicãdi & audiendi cõfeſ
ſiones & abſoluendi, nihil ſpeciale apponũt, ſicut iam declarabitur, quãtũ eſt ex pte fratrũ: quare &
multo minus quantũ eſt ex pte cõfitentiũ fratrib⁹: qbus nõ dirigitᷣ priuilegiũ licet in eoꝝ fauorẽ ſit
cõceſſũ) igitᷣ ſi vt videtᷣ ꝑ ſententiã dictoꝝ gloſſatorũ nõ quaſſat priuilegiũ, ſtatutũ gñalis cõcilii, ſal
tẽ quo ad cõfeſſionẽ ſemel i anno faciẽdã ꝓprio ſacerdoti, nec ei ꝑiudicat: imo reqrẽda ẽ licẽtia ſacer
dotis ad hoc vt ſubditus eius poſſit abſolui a fratre, cũ in priuilegio illo nõ exprimatᷣ: ꝙ liceat fra
trem illũ abſoluere ſine licẽtia ſui ſacerdotis. Niſi forte ꝑ quãdã cõſequẽtiã itelligatᷣ declaratio Cle
mentis extendi ad cõfitentes. Si eñ detᷣ fratribus licẽtia audiẽdi cõfeſſiones & abſoluẽdi actiue abſ
q; licentia ſacerdotis: ex hoc videtᷣ dari ſubditis licẽtia cõfitendi illis & abſoluẽdi ab eis paſſiue, etiã
abſq; licentia ſacerdotis, qa vana eẽt cõceſſio actiua ſine cõceſſiõe paſſiua. Et ſic vlteri⁹ videtᷣ ꝙ a fra
tribus virtute talis cõceſſionis poſſunt ſubditi abſolui abſq; licẽtia ſacerdotũ. Propter qđ aliqb⁹ nõ
aſpicientib⁹ ad talẽ cõſequẽtiã, ſed tenẽtib⁹ ſententiã dictoꝝ gloſſatorũ, viſũ eſt ꝙ ego alias & iam ſu
pra nimis cõceſſi fratrib⁹, dicẽdo ꝙ ex priuilegio dñi Martini hñt ꝙ pñt audire cõfeſſiones ſubdito
rum parochialiũ & eos abſoluere pter hoc ꝙ ſubditi licẽtiã ſup hoc habeant a ſuis parochialib⁹. Sed K
qcqd ſit de dictis gloſſatoꝝ & declaratione Clementis, ſemper viſum eſt mihi & adhuc videtur ꝙ
dñs Martinus priuilegio ſuo hoc itẽdat eis cõcedere. & hãc intẽtionẽ ſuã ſufficiẽter explicat qñ di
cit: Volum⁹ aũt ꝙ qui fratrib⁹ cõfitebũtᷣ eiſdẽ. Per hoc eñ ꝙ explicat ꝙ ꝑ cõceſſionẽ ſuã ſubditi pa
rochialiũ poſſint fratrib⁹ cõfiteri, ſatis explicat ꝙ et paſſiue abſolui, qa non fit fratribus cõfeſſio niſi
ꝓpter abſolutionẽ. & hoc ẽt nõ licẽtiati ad hoc, qđ ſufficiẽter explicat per hoc qđ cõtinuo ſeqtᷣ. Suis
preſbyteris parochialibus cõfiteri &c. ad qđ nequaq̃ tenerentᷣ ſi pri⁹ licentiati fuiſſent ab eiſdem.
Hoc eñ cõcedit eis ſtatutum generalis cõcilii. ſ. ꝙ de licẽtia parochialis ſacerdotis ſubdit⁹ põt alie
no ſacerdoti cõfiteri & abſolui ab illo, & cõſtat ꝙ talis non tenetᷣ redire ad ſacerdotẽ ad confitendũ
prout ſtatuit gñale ſtatutũ ſi nullũ pctm̃ cõmittat poſt cõfeſſionẽ factam ſacerdoti alieno de licẽtia
parochialis. Dico ergo ꝙ q̃uis verũ eẽt qđ dicũt ꝑdicti gloſſatores, q. ſ. nõ ſufficit licẽtia genera
lis ad ꝑdicta, qñ nihil exprimitᷣ i priuilegio ꝑ qđ ſoluatᷣ ius cõe: Semp eñ ſtandũ ẽ ꝓ iure cõmuni
niſi ſpecialr̃ auferatᷣ: aut niſi nõ poſſit ſaluari cũ priuilegio: & priuilegiũ vt ſaluetᷣ cũ eo ius cõe ſtri
cte interpretandũ eſt: qñ tñ in priuilegio gñali exprimitᷣ clauſula per quã cũ pfecte cõſeruetᷣ ius cõe
nulli fiat alteri ꝑiudiciũ, bñ ſufficit licẽtia gñalis. De tali aũt priuilegio nõ loquũtᷣ gloſſatores: quo
rũ ſententia nõ intendit niſi ſaluare ius cõe: ſic vt nulli alii fiat ꝑiudiciũ. Ipſo eñ ſaluo, ſic bene verũ
ꝙ priuilegiũ quo ad alia oĩa debet largiſſime interpretari. Quare cũ in priuilegio gñali Martini ꝑ il
lã clauſulã, Volumus aũt &c. expreſſe ſaluetᷣ ius cõe & parochialiũ quo ad obligationẽ de ſemel in L
anno ipſis cõfitendo ꝓut ſtatuit cõciliũ gñale, etiã ſi non petatᷣ ab eis licentia de cõfitendo fratrib⁹
eo ꝙ (vt opinor) virtute clauſulæ dictæ tam perfecte tenetᷣ cõfeſſus fratri, cõfiteri ſacerdoti paro
chiali oĩa pctã ſua q̃ teneretᷣ ſi fratri nõ eſſet illa cõfeſſus, ſcđm ꝙ hoc ptendit planum verboꝝ illi⁹
clauſulæ: Dico ergo ꝙ virtute priuilegii dñi Martini fratres nõ ſolũ habẽt ptãtẽ audiẽdi cõfeſſio
nes qualẽ forte habuerunt a tpe papæ Alexandri, aut forte ab ordinis ſui inſtitutione, & hoc ex ali
quo generali priuilegio: cũ quo ſm dictos gloſſatores reqrebatᷣ licẽtia ſubditi a ſacerdote parochiali
vt poſſet abſolui a fratribus: ſine quali priuilegio aut aliquo alio maioris virtutis fratres habuiſ
ſent claues ligatas ſicut ſubditi ſine dicta licẽtia, etiam cũ generali priuilegio ſecundum ſententiã

dictorum gloſſatorum habuiſſent alas ligatas.Immo dico ꝙ virtute priuilegii eiuſdē Martini ipſi fratres habēt etiam poteſtatem pfecte abſoluendi ſubditos curatoꝝ,etiā ſi nō ſunt ad hoc licētiati ab eiſdē,& etiā ſi nō habuiſſent hoc ex priuilegio gñali cū declaratiōe Clemētis:vt i hoc derogatū ſit illi qđ dicitur de pœnitentia diſt.vi.c.Placuit.Nulli ſacerdotū liceat quēlibet commiſſum alteri ſacerdoti ad pœnitentiam recipere ſine eius conſenſu.ſed tamen tenentur ad curatū reuerti ad eadē cōfitendū, aut ad ratihabitionem ſup factis p fratrem obtinendam,quia vt puto in hoc caſu

M ſufficit ratihabitio. Secundum hæc ergo adhuc dico ſicut alias dixi,licet fratribus videatur mirū ꝙ ab initio duplex erat ligamē,ne fratres cum effectu poſſent abſoluere ſubditos curatoꝝ. Vnū ex parte ipſorum:qa.ſ.habebāt claues ligatas.qđ ſoluit aliqđ priuilegium ipſorum gñale, & hoc ſm declarationē Clementis iam dictam.Alterum vero ex pte ſubditorum ne poſſent abſolui a fratrib⁹ ſine licentia curati.qđ dico ſecundū expoſitionem iā dictam dictoꝝ Gloſſatorū.Et ſic nō nego nec vnq̄ negaui quin fratres forte ex priuilegio Alexandri habeant ꝙ quātū eſt ex ſe poſſint abſoluere Sed an ante priuilegiū dñi Martini habuerint priuilegiū aliqđ,per qđ poſſent abſoluere cū effectu nō licētiatos a curatis, maxie ſic ꝙ nō oporteret eos reuerti ad cōfitendum eadem:de hoc me non

N intromiſi vnq̄ nec intromitto adhuc.Sed contrarii addunt dicentes : ꝙ ego adduxi Ber.& Oſtienſem ad pbandum ꝙ oportet eadem recōfiteri: qđ illi nō dicunt. Dico ꝙ verū eſt,ſed nō ſolum ad hoc probandum ꝙ ex ſolo priuilegio generali ſecundum ſententiam illorum(vt videtur) fratres non poſſent omnino abſoluere nō licētiatos a curatis:qđ conceſſit dñs Martin⁹ vt dictū eſt.Et ſic in dicendo ꝙ fratres virtute priuilegii gñalis non poſſunt abſoluere,dicunt qđ nos dicimus.ſ.ꝙ oporteret eadem cōfiteri ſacerdotibus,& plus.Qđ bene declarat Oſtienſis,quia poſtq̄ dixit ſuper illo verbo A proprio ſacerdote.ſic inquiens.Confeſſio facta papæ epiſcopo & eorum pœnitentiariis & licentiatis ab ipſis tenet tanq̄ a ſuo iudice,& hoc ſic licentiatis ꝙ non oportet confeſſos eis pri⁹ licētiari, vel p confeſſione facienda reuerti ad ſacerdotes.continue ſubiunxit prædicta.Sed vt putamus &c,vt ſupra.quaſi dicat:confeſſio facta habēti gñale priuilegiū non tenet niſi cōfitens ad hoc ſit licentiatus, & ſic eū qui vult confiteri priuilegiato priuilegio gñali, nō ſolū oportet petere licētiam ad hoc ſi non vult confiteri omnino ſuo ſacerdoti (vt dicunt fratres) ſed etiam ſi non vult confiteri ei eadem,& etiam (vt videtur ſecundm dictos gloſſatores)ſi velit ab illo ſimpliciter poſſe ab-

O ſolui. Quod ergo dicunt contrarii: ꝙ fratribus data eſt poteſtas abſoluendi ante priuilegiū dñi Martini: dico ꝙ hoc bene credo: ꝙ.ſ.eis data eſt dicta ptās per aliquod priuilegium gñale,de quo loquuntur dicti gloſſatores vt viſum eſt.Si aūt data ſit eis per priuilegiū aliud ſpeciale in quo eximitur populus & ſubtrahitur ius ſacerdotū cōtētū in gñali ſtatuto,vt non licentiatos ab illis poſſint fratres ſic abſoluere,vt illi non teneanī reuerti ad illos ad eadē illis cōfitēdū,quod qđē eſt ęqualis ad minus virtutis cum priuilegio Martini vel maioris,mirum eſt ꝙ illi vſqꝫ ad iſta tempora vſi non ſunt illo aperte audiendo confeſſiones abſqꝫ licētia epoꝝ & ſacerdotū parochialiū,& pteſtādo ꝙ confeſſi eis ſine licentia ſacerdotum nullo modo tenerentur reuerti ad illos niſi ad proteſtandum ſe fuiſſe confeſſos fratri:& ꝙ mō litigant de nouo cum tanto ſcandalo pro vſu priuilegii dñi Marti

P ni ſecundum illum modū. Sed quōcūqꝫ res ſe habeat de eorum priuilegiis aliis, ad pñs ſolūmō loqui itendim⁹ ſicut & hactenus locuti ſum⁹,de cōceſſis fratribus in priuilegio dñi Martini,acſi alia priora priuilegia ipſorū eſſent ad iſtud priuilegiū dñi Martini redacta,put alias de illo locuti ſumus,& hoc maxie quo ad reuerſionē faciēdā dicto modo ad ſuū ſacerdotē, qđ fieri diſtricte pcipit dñs Martin⁹.ppter qđ (vt videt̄)quo ad hoc decreto in ei⁹ priuilegio ſtādū eſt:etiā licet alia priuilegia eoꝝ pcedentia ad hoc confeſſos eis nō expreſſe aſtrinxiſſent.Sic bene eñ pbabile eſt auctoritate dñi papæ fratrū priuilegia priora quo ad aliqđ poſſe reſtringi per poſteri⁹: ſicut reſcripta priora p poſteri⁹ frequēter reſtrīgunt.nō ꝙ p hoc alia priuilegia eoꝝ ſint retracta,ſed ꝙ ſūt forte vel reſtricta vel declarata quo ad aliquā gñalitatē q̄ fuit i eis & q̄ nimiū poſſet extendi,ad hoc videlicet ꝙ cōfeſſi fratribus & non licētiati a ſacerdotib⁹ nullatenus tenerētur ad eadē cōfitēdū ſuis ſacerdotib⁹ Bonauentura.

Q ſm ꝙ dñs Bonauentura i ſcripto ſuo ſup quartū ſententiarū diſt.xvii.loquēs de habētibus ptātē ex priuilegio gñali dicit ſic.Credo ꝙ talib⁹ data ſit poteſtas audiendi cōfeſſiones nō in piudiciū bonorū ſacerdotum,ſed in fauorem potius fidelium.Quare cum omnes ſacerdotes curati quouſqꝫ tolerant̄ per eccleſiā exiſtimandi ſunt eſſe boni,ſufficientes,& idonei,licet forte fratres contrariū ſuſpicentur,vt iam dicet̄:nullo ergo modo i piudiciū eoꝝ eſt priuilegiū gñale,ſic ꝙ cōfeſſi priuilegiatis non teneant̄ eadē nūero iterato ſuis ſacerdotib⁹ confiteri ſi prius non fuerint illa confeſſi illis, aut licentiati ab eis ad alteri confitendū.Et ita quo ad hoc ly Volum⁹ aūt,i priuilegio dñi Martini nō addit aliquid ſuper priuilegium generale neqꝫ ſup illud qđ præcedit in priuilegio eodē,quod nō

cõtinebatur virtute in illa gñalitate,vt iam ampli⁹ declarabitur.Et ſic illa clauſula,Volumus autē &c.non eſt niſi quædam explicatio intellecti ſub generalitate gñalis priuilegii:vt tollaƭ oĩs occaſio male intelligendi illud & nimium extendēdi prātē in eo conceſſā. Quoniā ꝙ ſm ꝑdicta cōcedit ſubditis implicite ꝙ poſſunt licentiati a ſacerdotibus abſolui a fratrib⁹:bñ prædict⁹ dñs Bonauentura addit ſubdens poſt prædicta. Dico ꝙ ſecundum intentionē priuilegii parochiales iure ſuo nō priuanƭ:immo faciendū eſt ſemꝑ ꝙ a ſuis parochianis eis debita reuerentia exhibeatur.& ideo ei⁹ cōſiliū eſt ꝙ tales cōfeſſores ſic cōfitentes remittant ad ꝓprios ſacerdotes,& ſi ſacerdos non eſt contētus tali cōfeſſione,iterū audiat eū.et ſi ſacerdote exigente nolit cōfiteri vix crederē talē ꝑſonā vere pœnitētē.Sed ſicut modo tali conſilio nō obtēperāt fratres:ſic nec tpe dicti magiſtri obtēperauerūt ſed grauis q̃rimonia ſuꝑ hoc facta erat dño Innocētio papæ.iiii.in cōcilio Lugduneñ.ſm ꝙ ſcribit vniuerſis religioſis in illa litera. Etſi animarū.ſic ingens.Nō ſolū graui,ſed clamoſa q̃rela noſtris aſſidue auribus intimatur ꝙ nōnulli veſtrū ſuis iuribus & finib⁹ non cōtenti parochianos alienos ꝑſumunt temere ad diuina recipere contra canonicas ſanctiōes, & quaſi cæteri ad laicorū iudicia exiſtant minus idonei & indigni,velut ad morbos curandos apud alios ſalubre conſiliū nequiuerint īuenire,licet dictoꝝ parochianorū iudices non exiſtant,ſe iudices facientes, periculoſe illudentes ipſos ī foro pœnitētiali iudicāt & abſoluūt ꝑ libito ſuę volūtatis.& īfra.Sicq̄ fit ꝙ ſacerdos q recipiēdo curā ipſoꝝ ſuā ꝑ eis aīam obligauit,dum ſibi taliƭ ſubtrahunƭ ſtatum eoꝝ ignorās nō pōt ſanare qđ in eis eſt ægrotū.& īfra.Hi deniq̄ ſacerdotes nullam pñt de ſic pereūtib⁹ aīabus deo reddere rōnē ī ſupremo iudicio.Et ne tā abuſiuos exceſſus videamur ꝑ tolerātiā cōprobare, volētes ī poſterū frēno iuris ꝑdictarū trāſgreſſionū iniurias cohibere,ac ſingulis eccleſiis & eoꝝ miniſtris ſua iura omnimode cōſeruari,nec nō parochianoꝝ ſaluti & veſtrę cōſulere in hac parte circa ꝑmiſſa &c.vt ſtatim ſequitur. Sed dicūt cōtrarii ꝙ litera illa reuocata eſt per dñm Alexādrū primū ſucceſſorē dñi Innocentii ſcribentē omnib⁹ ꝑlatis hæc verba.Vniuerſitati veſtrę per apoſtolica ſcripta mandamus quaten⁹ per hmōi literas vel occaſione mandatoꝝ ſeu ꝑceptoꝝ aut ſentētiæ q̃ cōtinent,nihil prorſus agatis:cum nullam deinceps efficaciā habeant vel vigorem. Dico ꝙ litera dñi Innocentii R duo continet,vnū.ſ.antiqua iura q̃ deducit in mediū,& nihil nouum in grauamē fratrū,aliud vero eſt pœna cōtra tranſgreſſores.Dicit eñ dñs Innocēti⁹,loquēdo fratrib⁹ ſic īmediate poſt ꝑdicta. Circa ꝑmiſſa nihil nouū in veſtrū inducēdo grauamen.ecce primū. Sed antiqua & moderna iura in medium deducēdo.& infra. Siqs vero veſtrū temerari⁹ huius ꝑceptionis trāſgreſſor &c.Ecce ſecūdū. Dico etiam ꝙ domin⁹ Alexāder duo reuocauit correſpōdētia dictis duob⁹,vnū.ſ. ea q̃ a ꝑdeceſſore ſuo proceſſere in grauamē religioſoꝝ.aliud vero.ſ.pœnā cōtra trāſgreſſores īflictā.Dicit.n. ſic. Verū qa ſuꝑ ꝑmiſſis literis cogitare attēti⁹ & ſtudioſi⁹ deliberare ꝓponim⁹ pacis cōmodū & gētis ſolatiū eccleſiis & ꝑſonis eccleſiaſticis potiſſime cupiētes,ꝑfatas literas, et ſiq̄ aliæ ſuꝑ ꝑdictis,vel eoꝝ aliquo cōtra ꝑfatos religioſos vel aliquos ex ipſis gñaliter vel ſpecialr ꝑter formā cōem & ſolitā ꝓceſſere.Ecce primū.& ſeqƭ cōtinue ſecūdū.Ac mādata ſeu ꝑcepta facta ī eis vel eoꝝ auctoritate penitus duximus reuocāda.Quātū ergo ad primū dñs Alexander nihil reuocauit,qa dñs Innocēti⁹ vt ipſemet iam dixit nihil nouū in grauamē religioſorū fratrū īduxit. Nō eñ puto ꝙ dñs Alexan. inſinuare voluit dñm Innocentium in hoc fuiſſe mentitum.Quātū vero ad ſecundū etiā nō puto ꝙ intentio dñi Alexādri fuerit reuocare antiqua iura q̃ dñs Innocentius dixit ſe ꝓducere in mediū quibus exceptis vt videtur nihil præter formam cōem & ſolitam in litera dñi Innocentii ꝓceſſit. Bene tamen puto ꝙ oēm pœnam contra tranſgreſſores latam reuocauit.ſ.inobediētię & excōicationis & compulſionis ad ſtatutorum obſeruantiam per diœceſanos.Quęcūq̄ ergo ſcripta ſunt ī illa litera,Etſi aīarū.adhuc rata ſunt & eſſe debēt dictis pœnis extritis.Et ſic qđ dixit dñs Alex.in principio reuocationis ſuæ:Nec īſolitū eſt nec nouū:vt ea q̃ ꝑ occupationē vel feſtinationē fiunt,ꝓ eo ꝙ cōgruę deliberationis limam prætereunt,impēſioris cōſiderationis reducantur examine vt rectiora & elimatiora ꝑ attentionē plenioris diſcuſſionis emanent,nullatenus eſt referendū (vt videtur) ad primū prædictorum.Illud enim nec nouum nec inſolitum,nec per occupationem vel feſtinationem prolatum eſt,nec congruā deliberationis limam præteriuit vt impēſioris cōſideratiōis reducatur examine.Nec ſimiliter referendum eſt illud ad ſecundum quo ad mandata, propter iam dicta,ſed ſolummodo referendum eſt illud ad ſecundum quo ſcilicet ad pœnas: quia forte nimis graues erant. ſuꝑ quibus dictus dominus Alexander ſtudioſius deliberare propoſuit. Sicut aūt tunc domino Innocentio ſuꝑ factis fratrū ſecūdū dictū modū grauis facta fuit q̃rimonia,ſic ēt noſtro tpe cōſilīs q̃rimonia & ſuꝑ cōſilī facto ꝓpoſita fuit dño Martino,& ſilr dño Honorio, & adhuc ꝓponiƭ dño Nicolao.Vtinā ergo ipſe dñs Nicolaus aīarū affectās ꝑfect⁹ &c.vt ſcribiƭ ī pricipio lrę domini

Innocentii: ac pacis commodum &c. vt ſcribitur in fine lrę dñi Alexã. eã q̃ dñs Martinus primo,
& dominus Innocentius ſecundo e vita præſenti ſubtracti complete non potuerunt ad pacis cõmo
dum & q̃etis eccleſiarũ & pſonarũ eccleſiaſticarũ executiõi ſtudeat ſalubri cõſilio demãdare. His vi
ſis licet poſt longũ digreſſum miror multũ quõ cõtrarii pñt dicere ſe nũq̃ vidiſſe rõnẽ mouẽtẽ eos
ꝙ occaſione dicti priuilegii poni debeat caſus in quo debeat iterari confeſſio ſup eiſdẽ, & ꝙ nõ cre
dent ipm̃ eſſe donec per papam explanet: cum tñ ipſa litera dñi Martini de plano quoq; & de com
muni vſu verborum etiam ſolam grammaticã intelligentibus ipſum prætendat. Aliter eñ clau
ſula illa, Volumus autem, nõ expreſſe ſaluaret ius cõmune ſacerdotum, ſed oĩno ſupflueret: & ſm
ſententiam dictoꝝ gloſſatorũ litera dñi Martini non contineret niſi generale priuilegiũ, vt nec fra
tres virtute ipſius poſſent abſoluere niſi licẽtiatos a ſacerdotibus, vt patet ex pdictis. Sed dicũt ad
huc cõtrarii. Cum igit ego ſciam diſſoluere oĩa quæ cõtra me arguunt etiam p dicta cõtra arguẽ
tiũ: qualr compellar accipere nouũ caſum de iterũ confitendo cõfeſſa? An ita ſit vt dicit iſte con
trarius. ſ. ꝙ ſciam oĩa diſſoluere q̃ cõtra me arguunt etiã p dicta cõtra arguẽtiũ: ſup hoc commit
to iudiciũ legentibꝰ ſcriptũ hoc ĩ quo ſũt argumẽtatiões nrę & earũ diſſolutiões ſup hac materia.

AD euidentiam autem dictorum in generali & ad ampliorem intelligentiam dicti priuilegii
dñi Martini ad modũ proceſſus quem cõtrarii ſibi ĩ ſua determinatione pfigunt, tria ſunt adhuc
in ſpeciali prius q̃ ad rõnũ diſſolutiones deſcendamus, conſideranda, nõ intẽtione interpretandi
priuilegiũ ipſum, ſed exercitandi ingenia ſcholariũ, & inueſtigandi veritatem ſup prædictis ſm pla
nũ verboꝝ put alias pteſtatꝰ ſum. Primũ illorum triũ eſt intẽtio dantis priuilegium. Secũdũ ẽ mo
T tiuũ eiꝰ ad dãdũ illud. Tertiũ eſt forma verborum ipſius priuilegii. De intẽtiõe dãtis priuilegiũ
vt hominis, an ſcilicet itẽdebat ꝙ fratres vterent ſuo priuilegio ſicut mõ vti volunt eo, an non, ſed
potius ſicut prælati volunt ꝙ eo vtant: bene verum eſt vt etiam dicũt cõtrarii, ꝙ occulta eſt niſi
quatenus manifeſtari põt vel ex ſcripto, vel ex verbo, vel ex aliquo alio ſigno. Sed vt dicunt cõtra
rii, ipſi nolũt inniti verbis eius, ſed ſigno cuidam: qđ erat taciturnitas eiꝰ. Bene enim verum eſt vt
dicunt ꝙ dñs Martinus audiuit pluriũ relatione, fratrũ & prelatorũ clamorẽ: audiuit etiã & ſciuit
ꝙ fratres vtebant poteſtate ſibi conceſſa in dicto priuilegio, hoc modo quo dicũt ſe poſſe eo vti: vi
delicet ꝙ poſſent vti dicto priuilegio mittẽdo fratres ſub nũero indeterminato & in ppetuũ ad au
diendum confeſſiones vbiq; locoꝝ oĩm ſubditorum quorũcunq; ſacerdotum, ſeculariũ. ſ. & religio
ſorum. & hoc abſq; eorũ licentia & abſq; pposito confitendi eadẽ ſuis ſacerdotibus, etiam ſi eſſent
ſcientes potentes & volẽtes & idonei cõſulere illis & illos audire ĩ ppria perſona, ceſſante etiã ex pte
ſubditorum oĩni cã rõnabili eũdi ad illos & dimittẽdi ſuos pprios ſacerdotes. ꝙ ẽt dicũt ſe habere
ptãtẽ abſoluendi ab omnibus peccatis cõmunibus & etiã ptinẽtibus ſpecialr ad epos. Quare (vt di
cunt) cum papa talẽ vſum eorum nouit & tacuit, qđ tñ ſolo verbo impedire potuit, nec eſt veriſi
mile ꝙ papa vellet damnationem ſuã & fratrũ ac populi, quã tñ pcuraſſet & ſe mãcipiũ gehennæ
feciſſet nõ refrenãdo fratres ſi ipſo ſic ſciente dicto priuilegio dicto mõ vtẽdo abuſi fuiſſent, vt diſt.
xl. cap. Papa. Et ſic (vt dicunt) taciturnitate & permiſſione & diſſimulatione dñs papa Martinus
acquieuit itẽtioni fratrũ: & viſus ẽ eis cõcedere qđ itẽdũt. Et qđ plus eſt dominꝰ Honoriꝰ ſucceſſor
eiꝰ audiẽs ſilr hmõi clamorẽ diſſimulauit ſilr fratres ſic vti dicto priuilegio, nec ẽ etiã veriſĩle ꝙ ſui
V voluerit damnationẽ, fratrũ ac populi. Hic primo aduertẽdũ ẽ ꝙ fratres dicũt ſe nolle initi ver
bis dñi Martini, ſed potiꝰ eiꝰ taciturnitati. qđ multũ caute dicũt: qa reuera verbis eiꝰ initi nõ pñt
qa vt a fide dignis itellexi dñs Martinꝰ ſæpiꝰ plane dixit corã pluribꝰ cardinalibꝰ, & aliis, ẽt ſemel in
pleno conſiſtorio, ꝙ itẽtiõis ſuę nõ fuit ꝙ fratres p ſuũ priuilegiũ haberẽt ptãtẽ abſoluẽdi ĩ caſibus
reſeruatis epĩs ſiue de iure, ſiue de cõſuetudĩe, ſiue de reṫẽtiõe: & ꝙ itẽtionis ſuæ fuit ꝙ ĩ caſibꝰ & ĩ
pctĩs cõibꝰ cõfitẽtes fratribꝰ tenerent iterato eadẽ cõfiteri ſuis ſacerdotibꝰ pochialibꝰ. ſm ꝙ ſup his
ego vidi literas duoꝝ cardinaliũ cũ ſigillis ipſoꝝ appẽdẽtibꝰ. Hæc oĩa etiã qdã vir pbꝰ & famoſus
mihi recitauit: q dixit ſe ea audiuiſſe ab ore dñi Martini: & ppoſuiſſe ea ex parte plãtorũ in pleno cõ
ſiſtorio ĩ præſentia cardinaliũ & dñi Honorii papæ infra quindenã ante obitũ eiꝰ: & iuocaſſe ipſum
dñm Honoriũ & cardinales ĩ teſtes ſup pmiſſa. Et ĩ alia determinatiõe cõcedit cõtrariꝰ hoc ſe dixiſſe
ſ; hoc nõ qa timuerit ſuccũbere, qa vt dr cõtrariũ a mltĩ valẽtibꝰ audiuit, ſ; qa noluit cõpare pſonas
pſonis. & ſic vt dixit nõ velle iniri verbis nõ fuit diffidẽtię, ſ; pſonarũ reuerẽtię. An ita ſit deꝰ nouit
ꝙ tñ illđ dictũ erat diffidẽtię ſatis declarat p hoc qđ ſubiũxit ſic ĩqẽs. Itẽ dixi ꝙ ppter diuerſas cãs
papę itẽtio potuit bñ mutari, & p cõſequẽs diuerſa dicere, & ideo ſtandũ eẽt vltimo dicto eius qui
ſciret illud. Ecce q̃ plane inſinuat ꝙ papa Martinus iam dicta primo dixit, etiam ſi dixit con
trarium poſtmodum mutando ſuam intentionem. Quod licet potuit contigiſſe ipſi ſicut homi

ni,nullo modo tamen pſumẽdũ eſt ꝙ i ore tanti patris tam aperte fuerint eſt & non. vnde hoc dice
re eſt multum impingere in cõſtantiam & maturitatem quas debet habere in dictis ſuis dñs papa
Præterea dicta verba dñi Martini a me propoſita declarabant ei⁹ intentionẽ nõ ſuper aliquo facto
futuro,ſed ſolum ſup pterito.ſ.ſuper cõceſſis fratribus in ſuo priuilegio:nunc aũt licet ſup facto fu
turo bene & diſcrete põt quandoq; mutari intentio proponentis:nõ tñ ſup facto pterito,ſicut nec
ipm põt mutari qn factũ fuerit. & ita poſtq̃ ſemel verbis declarauit intentionẽ ſuã ſuper cõtentis
in dicto priuilegio,nõ fuiſſet diſcretionis aut cõſtãtiæ poſtmodũ verbis contrariis declaraſſe inten
tionem ſuam fuiſſe cõtrariã:nec potuerũt ambo dicta fuiſſe vera,qualia nefas eſt putare dominum
papam protuliſſe.Quia ergo vt credo,bene notũ ẽ fratrib⁹ dñm Martinũ dixiſſe verba priora,cau
te ergo dicũt ꝙ nolunt inniti verbis eiuſdem, ſed taciturnitati: qui ſi verba aliqua pro ſe habuiſ
ſent,libẽter ea ꝓpoſuiſſent poſtq̃ tot cauillationes & friuolas defenſiones pro ſe inducunt.q̃ tacitur
nitas reuera æque bene eſt pro prælatis contra fratres q̃ econtra.Sicut enim papa Martinus audi
uit quomodo fratres vtuntur dicto priuilegio,ſic ſilr audiuit quomodo prælati in vſu eius prædi
cto fratribus reſiſtunt,& eos impediunt, populum retrahentes & admonentes ne eis confitean
tur niſi licentiati aut cum propoſito confitendi eadẽ ſuis curatis,alio quoq; modo q̃ fratres eo vtũ
tur,eſſe vtendũ dicto priuilegio aſſerentes,& tamen ſilr tacuit papa. Nec etiam veriſimile eſt ꝙ pa
pa tacẽs vellet ſuorum epoꝝ damnationẽ & populi. & ſic taciturnitate & diſſimulatione,ſicut pri⁹
acquieuit intentioni plãtorũ,& videtur eis cõcedere qđ itẽdũt.& idem fecit dñs Honorius eius ſuc
ceſſor.Et ad iſtam intentionẽ ꝓ prelatis potius facit Decretum qđ inducitur pro fratribus q̃ pro ip
ſis fratribus,qa ipm loquit ſpecialiter de taciturnitate circa exceſſus & delicta epiſcopoꝝ. Dicit eñ
ſic.Si papa ſuæ & fraternæ ſalutis negligẽs deprehenditur &c.Cõſtat aũt ꝙ papa ſolos epos fratres
ſuos ſolet appellare & cæteros omnes filios. Dicũt fratres ꝙ non oẽs plati clamauerunt,ſed aliq
coꝝ tm,qa vt dicunt,habem⁹ multos bonos qui pmittũt nos pacifice vti priuilegiis noſtris. Qđ X
nõ valet ad ꝓpoſitũ.Si eñ oẽs clamaſſent:& taciturnitas papæ feciſſet eũ mancipiũ gehennæ:conſi
militer etſi ſolũ illi de regno vno aut de vna prouĩcia magna clamaſſent, taciturnitas etiã ei⁹ feciſ
ſet ipm mancipiũ gehennę. Maior eñ et minor multitudo clamantiũ nõ variat,ſed genus pcĩ cir
ca papæ taciturnitatẽ:qđ nefas eſt dicere.Q; dicũt:ꝙ habent multos bonos q dimittũt eos vti pri
uilegiis ſuis ſicut volũt:Dico ꝙ nõ eſt aliqs platoꝝ qui nõ pmitteret eos in pace priuilegiis ſuis vti
quemadmodũ ſecũdũ iura eis vtendũ eſt, ſed illi q reſiſtunt eis intendunt ſolũ reſiſtere abuſui ipſo
rũ circa priuilegia.& in hoc ſic reſiſtentes fratribus merito credunt firmiter ſe offerre obſequium
deo,& populũ a pcipitio trahere,iplẽdo illud quod dictum eſt cuilibet eorum,puerb.xiiii.Erue eos
q ducunt ad mortẽ:& q ducũtur ad interitũ liberare nõ ceſſes. Vnde ſi illi epiſcopi q pmittũt eos vti
ſuo priuilegio dñi Martini tali modo vt volunt eo vti,pmittant vſũ & non poti⁹ abuſum,& an in
hoc boni ſint, dũ tñ nouerint abuſum, & aduertant iminens periculum,ipſi viderint.Timeo eñ
ne eis poſſit iproperari illđ Eze.xiii.Nõ aſcẽdiſtis ex aduerſo,neq; oppoſuiſtis vos murũ ꝓ domo Iſrael
vt ſtaretis in plio in die dñi.Qđ exponens Grego. in lib.i.paſto.dicit ſic. Ex aduerſo qppe aſcẽdere ẽ
pro defenſione gregis voce libera huiuſmodi poteſtatibus contraire.Et ĩ die dñi i plio ſtare eſt pra
uis decertãtib⁹ ex amore iuſtitiæ reſiſtere.Qui ſic ex aduerſo non aſcenderit veritatẽ ꝓponẽdo,reue
ra vt exiſtimo hoc ꝓpter aliquẽ timorem mũdanũ omittit. Vnde & timeo ne illis poterit dici illud
Iob.vi.Qui timet pruinã cadet ſuper eũ nix. Qđ exponens btũs Greg.lib.vii.Mora.dicit ſic. Nõnul
li dũ tpalia pertimeſcunt diſtrictionis æternæ animaduerſiõi ſe ſubiiciunt.De qbus ꝑ Pſalmiſtã dr
Trepidauerunt timore vbi non erat timor.Iſte nãq; veritatem iam libere defendere appetit,ſed in
ipſa ſua appetitione trepidus indignationem ptãtis humanæ ptimeſcit,cũq; in terra hoiem cõtra
veritatẽ pauet,eiuſdẽ veritatis iram cælitus ſuſtinet. Præterea in dicto mõ arguẽdi,cõtrarii valde Y
irreuerenter mali & inſiliunt & impingunt in vtrunq; papam pdictũ. Ex hoc eñ mõ arguẽdi,mõ
ꝓ fratrib⁹ mõ ꝓ platis,cõcludit ineuitabiliter vtrunq; illoꝝ aliqñ occaſione ſuę taciturnitatis fuiſ
ſe obnoxiũ graui peccato.Nam(vt arguũt fratres) ſi ipſi ſuſtinerẽt falſitatẽ:& illam vterq; papa ſua
taciturnitate diſſimulaſſet, ſeipſum damnaſſet.Et ex eodem modo arguendi vt iam dixi poteſt
concludi ꝙ ſi prælati ſuſtinerent falſitatem, & vterq; papa ſua taciturnitate diſſimulaſſet, ſimi
liter ſeipſum damnaſſet. Et ſic ſequitur ꝙ in omnem euentum vterq; papa ſeipſum damnaſſet
& peccato mortali ſe obligaſſet,& ſic ſua taciturnitate ſeipſum mancipium gehennę feciſſet. quod
tam humiles filii de patribus tam propitiis eis nequaq̃ deberent ſuſpicari, maxime quia in dicto
Decreto qđ fratres ꝓ ſe allegauerũt,dicit:ꝙ papa cuncta iudicaturus a nemine eſt iudicandus niſi
deprehendatur a fide deuius.Et vos lectores ſi iſtud ſequatur ex modo arguendi eorum iudi

cetis. Nec audiui φ fratres ad iſtud aliqd reſpōderūt. Praeterea dicta argumētatio multo magis eſt contra fratres q̄ pro ipſis. Qñ em̄ partes litigant corā iudice, & cōtrariantur, altera defendēte malam cām: ſi diſſimulatio & taciturnitas iudicis eſt in culpa eo φ non obuiat pti q̄ iniuſtā cauſam defendit: illa taciturnitas potius ſignū eſt φ pars illa cui magis fauet iudex defendat iniuſtā cām q̄ altera, quia quilibet iudex magis ſolet deferre parti cui magis fauet. Quare cū vt ſaepi⁹ viſum eſt de facto, fratres conſueuerūt habere maiorem fauorem apud plures ſummos pontifices in impetrādis illis q̄ ſunt de iure praelatorum, q̄ praelati in reſiſtēdo in hoc fratrib⁹ & iura ſua defendendo: qđ patet ex hoc φ ſepulturas, immunitates quaſdam, & plurima alia quae multum vergunt in praeiudiciū & damnum praelatorum frequenter impetrauerunt in damnum illorum & grauamen, etiam ipſis contra clamantibus: ſi taciturnitate ſua ipſe papa fuit in culpa, vel ex parte fratrum, vel ex parte praelatorum in non coercendo alteros eorum, qđ neceſſario ſequit̃ ex modo arguendi facto, vt dictum eſt: taciturnitas ergo illa potius erat ſignum φ fratres defendunt iniuſtam cauſam contra praelatos q̄ ecōtrario: & φ papa potius tacuit & peccauit, ſi tamen peccauit, plus fauendo fratribus q̄ praelatis. Ad haec fratres non reſpondent, ſed primo inuehuntur in me dicentes, ecce vna manu vngit & altera pūgit: vngit quidem in eo φ dicit nos eſſe fauorabiles papae: pungit aūt in eo φ dicit nos habere cauſam iniuſtam. Item ſcđo inuehuntur in me dicentes, ecce quō impingit in papam cū dicit eum fouere iniuſtam cauſam, & ſcribatur in pūerb. Accipe perſonā i iudicio nō eſt bonum. Item tertio dicūt φ nō eſt ſil'e de taciturnitate papę in facto fratrum & platoꝝ: qa fratres bene vtuntur priuilegio ſuo in quo plati eos impediunt: & ideo bene egit papa φ tacuit & noluit cōtra eos exaudire praelatos & pmiſit vſum fratrum. Itē quarto dicūt φ taciturnitas papę poteſt eſſe pro eis, nō aūt p platis, quia ſi aliqs ex zelo ī aliqua parochia audiret cōfeſſionē nullā habēs iuriſdictionē, & q̄rimonia cōtra illū de eo veniret ad epiſcopū, & ipſe taceret nec illū prohiberet ſola taciturnitas epiſcopi eſſet facti illi⁹ cōfirmatio & daret ei ptātē, & ſic taciturnitate vſū fratrū approbauit & multū meruit. AD iſta dico p ordinē. Ad primū.n. dico φ nūq̄ fuit itētiōis meę vngere eos oleo. ſ. pctōris ipinguādo capita ipōꝝ vt corda eoꝝ tāq̄ innocētiū ſubuerterē p bndictiones & dulces ſermones: nec etiam vnq̄ fuit intentionis meę pungere eos ad reprehendendū, ſed ſolūmō ad corripiēdū in miſericordia & interpellādū vt per verba veritatis cōmoniti cuſtodirēt viā ęqtatis. Nō ē ēt verū φ dixerim fratres hře iiuſtā cām, imo ſolūmō dixi φ taciturnitas papę poti⁹ eſt ſignū φ ipi iiuſtā cām defendant q̄ plati: qđ etiā ego firmit opinor. Ad ſecūdū: φ dixeri papā fouere iniuſtā cām, & φ ſic impingo in eū: dico φ nō ē verū. non, em̄ dixi papā fouere iiuſtā cām: imo dixi φ taciturnitas papę poti⁹ eēt ſignū φ fratres defendebāt iiuſtā cām q̄ φ plati, ſi ipſe ſua taciturnitate eēt i culpa: qđ neceſſario ſeqt̃ ex mō arguēdi fratrū ſm pdicta. Vt ēt iā dicā nullo mō neceſſariū fuit ponere papā fuiſſe i culpa p taciturnitate ſua, p hoc declarādo φ mod⁹ arguēdi ſm pdict⁹ nō valuit, & hoc ad oſtēdēdū φ papę taciturnitas i nullo vſum ipſoꝝ circa priuilegiū approbaret. Ad tertiū dico φ oīno ē ſil'e de taciturnitate papę i facto ſrm & platoꝝ: pter hoc φ ſi pſumēdū eēt φ ppter iniuſtam cām alteri⁹ ptis papa tacuiſſet, potius praeſumēdum eēt φ ppter iniuſtam cauſam ex pte fratrū, q̄ ex parte praelatorum tacuiſſet, vt dictū eſt. Et per hoc ecōtrario etiā pſumēdū ē φ ſi ppt iuſtā cām quā altera ptiū defendiſſet, feſtinaſſe debuiſſet ſuā declarationē, φ poti⁹ feſtinaſſe debuiſſet eā ppt iuſtā cām ex pte ſrm q̄ ex pte platorū. & ſic i eo φ taciturnitate ſua vterq; papa diſtulit priuilegii declarationē, oīno ex hoc pſumēdū ē poti⁹ φ iuſtā cām defendebant plati q̄ φ ipſam defendebant fratres, vt videt̃ probabiliter, i hoc poti⁹ deferēdo fratribus q̄ praelatis. Qđ autem aſſumūt ad oſtendēdū quomodo non eſt ſimile, ſcilicet φ fratres bene vtuntur priuilegio ſuo &c. Dico φ eadem ratione poteſt dici φ praelati bene & rationabiliter reſiſtebāt fratribus ī vſu priuilegii eorum, & ideo bene egit papa φ tacuit & noluit eos reprimere & permiſit eos fratribus reſiſtere in hoc deferendo fratribus φ non ſtatim pro praelatis ſententiauit. & ſic in tali dicto fratrum eſt petitio eius quod debent probare & quod eis negatur. Et praeterea licet bene egiſſet vterq; papa φ tacuit & noluit exaudire praelatos, & permiſit vſum fratrum ſi bonus fuit, nihilominus tamen ſecundum dictum modum arguendi fratrum peccaſſet vterq; eorum in non reprehendendo & cohibendo praelatos quia bonum vſum fratrum impediſſent. Ad quartum quo arguunt φ papae taciturnitas erat pro eis per ſimile de audiente confeſſiones in parochia alicuius abſq; omni iuriſdictione: Dico φ iſte qui ſic confeſſiones audiret praeſumptuoſe ageret & multū peccaret talē actum attētādo, maxime p actus cōtinuationē ſibi ius praeſcribere itendēdo: & oīno eēt cohibēdus niſi notū eēt φ ad hoc a deo miſſus eēt. Quēadmodū Egti⁹ abbas miſſus erat a deo ad pdicādū cui tñ Damaſus papa defendere praecepit actum pdicatiōis ſicut & debuit, quouſq; in ſomno reue

Marginalia: Obiectio. — Secūda. — Tertia. — Quarta. — Z Reſponſio ad primam. — A Ad ſecundā. — B Ad tertiam. — C Ad quartā.

latum fuit ꝙ ille ad prędicādū a deo miſſus fuit, ſicut recitat btīs Greg. in prio lib. Dialo. Quare ſi tale factū tāq̄ ſile fratres ad factū ſuū velint applicare, cōfitenť ſe pſumptuoſe agere, & mala fide ius ſacerdotum velle pſcribere: ppter qđ in talibus multum caute cauendi ſunt ne clam ius ſacerdotū ſubripiant, & ſic ab initio a talibus cohibendi ſunt ne paulatim intrando contingat illud qđ legiť Cā. xiii. quęſt. i. His itaq; rñdetur i. b. Laborantē agricolā. Vbi dicitur ſic quaſi prælati loquantur fratrib⁹. Nos ſumus agricolæ laborantes, vos vultis primum de fructibus noſtris percipere, imo nō D primum quia nec vltimum nobis relinquere vultis. A priorib⁹ eñ incipientes paulatim ſumitis & totum vſurpare contenditis: vt pro nobis videatur dictum Fruſtratim lupus comedit agnum. de quo etiam dicit Innocentius quartus loquens quibuſdam religioſis in litera ſupradicta. Illud ſatis notabile videtur & indecens: ꝙ nōnulli veſtrum mox vt aliquos ægritudinis languore detentos intelligūt ad ipſos vndiq; feſtini cōcurrunt, & eos illectiuis verborum blanditiis demulcentes & præcipuum ſalutis remedium pollicētes, ſi apud eos eccleſiaſticam elegerint ſepulturam: ac tandē eos ad ſuum propoſitū talibus aſſuaſionibus pertrahentes ad teſtamenta eorum ordinanda ſe ingerūt & lætantur cum canonica iuſtitia defraudant eccleſias de quarum parochiis aſſumuntur corpora mortuorum: & q vt nudi nudum Chriſtum libere ſequi poſſent, religionis ſe vinculo aſtringentes ꝑtioſa & magna contempſiſſe noſcūtur, ſe in alienis nimium contra deum & iuſtitiam vſurpando exhibent pertinaces. Nec credo ꝙ talis taciturnitas prædicta ſuperioris ꝑlati ad tempus poſſet tanq̄ ex ſuo facto ius tribuere. quia ex cauſa rōnabili fieri poſſet vſq; ad tempus congruum corrigēdi talem pſumptionem: & maxime pſonis in qbus de iure communi tale ius cadere non pōt: quales forte ſunt fratres: & maxime ex tali facto circa communitatem parochianoꝝ: ſup quos nō acqriť pſcriptio quin pertineant ad ſacerdotis parochialis ſubiectionem & obedientiam, niſi omnino eis per præſcriptionem ſubtrahantur ne ſint eorum parochiani. & ſic quantumcunq; alteri confiteantur abſq; licentia eius, ſemper tenentur reuerti ad ipſum ad eadem confitendum ei niſi contrarium in priuilegio ſpecialiter caueatur, vt dictum eſt ſm ꝑdictos gloſſatores. Sic ergo reuertendo ad ꝓpoſitū dico ꝙ vterq; papa tam Martinus q̄ Honorius bene diſſimulare potuit ad tpa ſua taciturnitate diſcordiam quam nouit inter prælatos & fratres licet altera partium foueret iniuſtam cauſā E & hoc ex cauſa licet nō cuiq; manifeſta & abſq; omni culpa ſua & negligentia. Decretum aūt qđ in

Ad decretū. ducunt fratres ad probandum ꝙ papa peccaſſet ſi ſciuiſſet fratres fouere iniuſtam cauſam, & eos non reprehēdiſſet, loqtur in caſu quando papa negligit corrigere corrigenda, vt patet ex verbis eius prædictis. Tunc autem negligit quando ſine cauſa differt corrigere quę pro temporis neceſſitate ſtatim ſunt corrigenda. quam cauſam non debemus ſupponere defuiſſe in caſu nr̃o. Eſt ergo intelligendum: ꝙ licet ita diſſimulatum eſſet factum fratrum, vt dicunt: per hoc tamen non pñt oſtendere ſuum propoſitū vllo modo, ſed potius cautum faciunt dominum papam ne de cætero, nec diutius diſſimulando talia ꝑmittat incorrecta, & ex negligentia inculpetur. quē tñ frequēter ex cauſa oportet multa ꝑ patientiam tolerare, alias perducenda in iudicium & corrigenda. & ſic vt æſtimo actum eſt in propoſito. Curia enim Romana non plumeos, ſed plumbeos pedes habet, nec ad quēcū ꝙ ventum cuiuſcunq; clamoris ſtatim mouetur, nec moueri debet: ſed patiens eſt iuſtitiæ redditor, & expectat inſtructionem, maxime quando cauſa eſt ardua & inter magnas perſonas. Q̄ꝛq̄ ergo tam dominus Martinus q̄ dominus Honorius firmum habebāt propoſitum pacificādi in breui dictam diſcordiam: & ſuper modo pacificandi eam ad honorem dei & animarum ſalutē deliberauerunt: tamen ambo morte præuenti implere non potuerūt qđ cōceperunt. Sed hic inſurgūt fratres

Replica. & dicunt ſic. Multum differt deliberare de bono faciendo & de malo impediendo. De bono enim faciendo verum eſt ꝙ diu debet deliberare homo quō melius fiat, & ideo ī dando iſtud priuilegium tanq̄ de magno bono diu debuit deliberare papa Martin⁹ ſicut ipſe deliberauit. Ipſe eñ (vt dicunt fratres) anteq̄ eſſet papa deliberauit ꝙ ſi cōtingeret ipſum eſſe papam ꝙ tale priuilegiū fratrib⁹ cōcederet. ipſi autē malo q̄ primū videť, occurrēdum ē, & ideo ſi vidiſſet fratrum abuſum ſtatim debuiſſet occurrere. Si eñ vt dicit ille q ꝓponit, prior videret me audire cōfeſſionē alicui⁹, & nō haberē auctoritatem: nō reputaret bonū ſi taceret vſq; cras. Ecce quō oīb⁹ modis īculpant papā de negligētia erga alterā ꝑtiū, qa. ſ. nō ſtatī obuiauit inſolentię, vel cōtra vnā ꝑtē vel cōtra aliā. Si eñ omnino debuit ſtatī obuiare ꝑti defēdēti īiuſtā cauſam, & in ꝓpoſito īdubitanter altera pars defendit F iniuſtā cauſam: quia partes defendūt cōtradictoria: ſequitur ergo neceſſario ex dicto fratrū ꝙ papa ſciēs cās fratrum & prælatorum in omnem euentum negligēs fuerit & ſe mācipiū fecerit gehēnæ: & ſic pſeueranter impingunt in papā ſcđm modum prædictum. Sed dico adhuc ſicut dixi: ꝙ papa ſine culpa ſua potuit non ſtatim obuiare inſolētiæ multitudinis fratrū vľ ꝑlatorū: ſed ex cauſa

expectare vſq; ad congruū tempus,& interim ſup modo obuiandi deliberare. Nō ergo(vt dicūt) tm̄ de bono faciendo deliberandū eſt:ſed etiam de obuiādo malo:qđ etiā eſt bonū gd facere. Q; aūt dicūt ꝙ de dādo ſuū priuilegiū dn̄s Martin⁹ diu deliberauerit tāq̄ de bono: Dico ꝙ reuera valde bonū eſt & vtile eoꝶ priuilegiū: itelligendo ip̄m ſcđm modū quo ſupra ip̄m dicit̄ intellexiſſe. Intelligendo aūt ip̄m ſecūdū modum exponendi fratrū: potius videt̄ mihi eſſe periculoſum q̄ bonū &
G vtile, ſcđm ꝙ infra declarabit̄. Qđ aūt addūt: ꝙ dn̄s Martinus an̄q̄ eſſet papa deliberauit ſe daturum fratribus priuilegiū illud: an hoc verū ſit neſcio: ſed potius credo ꝙ non: quia ꝑ tale dictū quaſi inſinuāt ꝙ ipſe ad papatum aſpiraſſet,& anteq̄ factus erat de fiendo papa deliberaſſet: qđ ambitioſum valde fuiſſet: in quo, vt videt̄, multum a fratribus inculpat̄. Qđ ſubiungit ille de ſe & ſuo priore: dicendū ꝙ nō eſt ſimile: quia facto vnius perſonę facilius poteſt obuiari: non ſic facto duarū cōitatū: quia maturius eſt agendū cum cōmunitatibus q̄ cum perſonis ſingularibus. Et ideo licet prior ſciens fratrē audire confeſſionē ſine auctoritate ſtatim deliberet ei obuiare: non tn̄ papa ſciēs cōmunitatē iniuſte agere, ſemꝑ ſtatim debet obuiare. Hoc aduertens frater qui determinauit pro cęteris in ſua determinatione ſecūda facta, addidit dicēs. Recolo de taciturnitate: nos nō habem⁹ ſolam taciturnitatē: immo vidi literam bullatā dn̄i Martini papę: in qua fratribus dabat̄ iudex co-
H ram quo poſſent conuenire impediētes ꝓdicationē eorū & audiētiam cōfeſſionū. Dico ꝙ nec talib⁹ verbis inniti poſſunt fratres. Bene enī verū poteſt eſſe ꝙ dn̄s Martinus dabat fratribus iudicem executorē ſui priuilegii qđ eis dederat quo poſſent cōuenire impedientes ꝓdicationē & auditionē confeſſionū eorū quo ad formā quę data eſt eis in priuilegio ſcđm ſuperius dicta. Non tn̄ ex hoc habent ꝙ datus eſt eis iudex cōtra impediētes auditiones eorū confeſſionis ſcđm modum quo ipſi intelligunt priuilegiū: maxime cū ſit inconueniēs verbis priuilegii. Vnde loquuntur fratres ac ſi omnia dicta & facta ſua eſſent euangelia: & papa cūcta quæ cōtingeret eos facere aut dicere approbaret. Et mirū eſt vnde talia ꝓſumūt: ſcđm ꝙ ſuper hoc fundatur .xii. ratio inferius inducta contra prælatos. Hic poſſent ſubſcribi priuilegia fratrū ſiquis deſideraret.

Finis. XII. Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

Incipit. XIII.

QVodlibet noſtrum. xiii. conti-

nebat Queſtiones. xvii. Quarū q̄dā erāt de deo in cōparatione ad creaturas & ecōuerſo: quędā vero de creaturis ſcđm ſe. CIRca primū erat vnū pertinens ad dei viſionē: Vtrum. ſ. deus poſſit videri a beato ſub rōne veri abſq; hoc ꝙ videat̄ ab eodē ſub rōne boni. Queſt. I. Aliud vero ꝑtinebat ad dei dilectionē: & erat. Vtrū deus plus poſſit diligi q̄ cognoſci. Queſt. II. Tria vero alia ad dei potētiā ꝑtinebāt. Quoꝶ primū erat circa id qđ eſt extra mūdū. Vtrū. ſ. deus poſſit facere corp⁹ aliqđ extra cęlū qđ nō tāgat cęlū. Queſt. III. Aliud erat circa aſſumptū ab ip̄o. Vtrū deus potuit facere ꝙ aīa Chriſti ſeparata a ſuo corpore exiſtēte in ſepulcro mortuo fuiſſet cōiūcta corpori ipſi⁹ i altari vel in pyxide ſi tūc fuiſſet cōſecratū. Queſt. IIII. Tertiū erat circa aſſumendū: Vtrū verbū dei potuit aſſumere ſubſtātiā nō intellectualē in vnitatē perſonę. Queſt. V. CIRca primū arguit̄: ꝙ deus poſſit videri a beato ſub ratione veri abſq; eo ꝙ videat̄ ab eodē ſub ratione boni: quia omne prius ſaltem ſcđm intellectū poteſt ſeparari a poſteriori: ratio autē veri prior eſt ſcđm rationē intellectus noſtri in deo q̄ ratio boni: quia eſt ſimplicior. Ratio em̄ boni includit i ſe rationē veri: ergo &c. Arg. prin. Primū. Item quia alia ratio eſt eſſentię diuinę vt in ſe & abſolute conſideratur: & alia ratio eiuſdem vt eſt idea creaturarum: ideo diuina eſſentia poteſt videri a beato in ſe & abſolute ſub ratione eſſentiæ abſq; eo ꝙ videatur ſub ratione ideę. Niſi em̄ ita eſſet: diuina eſſentia nō poſſet videri a beato, quin ſimul in ea & cū ea viderent̄ creaturę iquātū eſt idea: qđ tn̄ falſum eſt. Igitur poterit etiam videri ſub ratiōe veri a beato abſq; eo ꝙ videatur ſub ratione boni. Secūdum. Item bonū operabile & factibile poteſt intelligi ab intellectu ſpeculatiuo ſub ratione veri abſq; eo ꝙ intelligatur ſub ratione operabilis: vt inquirēdo gd eſt virtus moralis & quę partes eius & hmōi. ergo &c. Tertium. CONtra. nō min⁹ differūt inter ſe ratio eſſentię in deo,& ratio relationis,& relationes diuinę perſonales, q̄ verū & bonū in deo: ſed eſſentia diuina non poteſt videri niſi in perſona: ergo &c. In oppoſitū.
I Dico ꝙ in deo ꝓter pluralitatē & diſtinctionē perſonarū & ꝓprietatum notionaliū quę ſunt ſcđm rem & naturā,& ſcđm relationes & Reſponſio.

eſſe reſpectiuũ nulla eſt pluralitas nec diuerſitas aut diſtinctio niſi ſcđm rationem & conſideratio
nem intellectus: & ſcđm rationes attributales: prout hoc alias declarauimus. Et ideo cũ diuina na
tura intellectui beato obiectiue ſe offert & repñtat vt vnũ ſimpliciter ſub vna ratiõe ſimpliciſſi-
ma tm̃, videlicet ſub ratione eſſe, q̃ vl'iter eſt ratio ſcđm quã de quacũq; re primus natus eſt forma
ri conceptus ab ipõ intellectu: ita ꝙ ſi intellectus apphendẽs diuinã naturã ſub rõne eſſe ſtet ĩ ſola
apphenſione tali, & nequaq̃ operetur vlterius circa ſic apphenſum ſuę conſiderationis intuitu: ne
quaq̃ apphendet aut diſcernet aliquã pluralitatẽ rõnũ in illa: quia nec eſt in illa ſcđm naturam ni
ſi in virtute: & ſcđm actũ ſolũmodo eſt in illa ex cõſideratione intellectus diſtinguẽtis illas in ipſa
natura ſub ratione quę eſt eſſe, q̃ſi determinãtis & contrahẽtis ipſam. cuiuſmodi ſunt viuere, intel-
ligere, velle: quæ ſignificantur p modum actus. Et quia ab eſſe dicitur eſſentia, eſſentia eſt ratio
ſcđm quã de quacũq; re primus natus eſt cõceptus formari ab ipſo & in ipſo intellectu: ita ꝙ ſi in
tellectus apphendens diuinã naturã ſub ratione eſſentię ſtet in ſola apphenſione tali, & nequaq̃ vl
terius operetur ſuę cõſiderationis intuitu circa ſic apphenſum, nequaq̃ apphendet aliquã plurali
tatem rationũ in diuina natura. quia nec ſunt in illa niſi virtute tm̃: & ſolũmodo ſunt in illa ſcđm
actũ ex cõſideratione intellectus diſtinguẽtis illas in ipſa natura ſub ratiõe illa quę eſt eſſentia, q̃ſi
determinãtis & cõtrahentis ipſam: cuiuſmodi ſunt vita, intelligentia, veritas, volũtas, & bonitas: q̃ I
ſignificãtur p modũ habitus. Nec eſt ibi aliqua determinatio aut cõtractio ex natura rei: q̃a tũc in
illa ex hoc eẽt aliqua cõpoſitio: ſed ſolũmõ ſcđm rõnẽ cõſiderationis noſtrę: quę nõ poteſt ſub ra-
tione tantę ſimplicitatis illas compҏhendere ſub qua ſunt in illa natura. In ipſa em̃ diuina natura
quãtũ eſt ex ipſa natura nõ eſt niſi vna ſingularitas ſimplex ſine omni ratione vl'is: ſine qua nõ eſt
determinatio vel cõtractio in re ex ipſa natura rei. Quare cũ in viſione beatorũ nõ eſt cõſideratio
intellectus circa illa q̃ ſunt in deo, diſcurſiua, neq; via inueſtigationis vnius rõnis poſt aliã: ſed ſim
plex & tota ſimul, de neceſſitate ergo beatus vnico & ſimplici ĩtuitu videt ĩ ipſa diuina natura
oẽs illas rõnes ſimul: & earũ pluralitatẽ atq; diuerſitatẽ ſiue diſtictionẽ: quę etiã nullo mõ poſſent
videri niſi ipſis rationibus ſimul viſis acſi ſcđm rẽ eſſent ĩ ipſa diuina natura, & ſeſe ex natura rei
offerrẽt intellectui & mouerent illũ ad vidẽdũ eas. Propter qđ dico ꝙ nõ poteſt deus videri a bea
to ſub ratione veri abſq; eo ꝙ videat̃ ſub ratione boni. AD cuius ampliorẽ intellectũ a contrario K
acceptũ eſt aduertendũ: ꝙ ſi aliquid vnũ & ideo ſimplex ſcđm rem habet in ſe diuerſas ratiões: ꝙ
poſſet cognoſci ſcđm vnã earũ: & nõ ſcđm aliã: hoc nõ videt̃ poſſe contingere niſi duabus de cau
ſis: propter quas vna earũ poſſit intelligi ſeorſum ſine alia. Quarũ prima eſt: ꝙ res illa põt hr̃e rõnẽ
vl'is ſcđm diuerſas ĩtẽtiões gñis & differẽtię: nec eſt ex ſe ſingularitas q̃dã ſicut ĩ diuina natura, in
quã nõ cadit ratio vl'is. Propter hanc em̃ cauſam poſſum intelligere rationẽ animalitatis ſiue ani-
malitatẽ ſcđm rationẽ generis abſq; eo ꝙ intelligam rationem rationalitatis aut irrationalitatis
ſcđm rationẽ differentię, & ſimiliter poſſum intelligere hominẽ & videre ſiue cognoſcere a longe
venientẽ ſub ratione aĩalis: ꝙ tñ ipm̃ nõ cognoſcã ſcđm rationẽ rationalis vel hominis: cuius rõnẽ
habet per rationale additum animali. Alia eſt: quia res illa in qua ſunt ambę rationes: nõ ſe offert
clare cognoſcenti, aut ipſe intellectus ҏpter ſuã obtuſitatẽ non ſufficit eã primo intuitu clare cõ-
ſpicere: ſed oportet eũ p diſcurſum notitiam illius inueſtigare: & hoc ſingillatim ſingulas ratiões
ſingulis inueſtigationibus. et ideo vna illarũ inueſtigata ſic vt cognoſcat̃ ſiue intelligatur, altera
quia nondũ inueſtigata eſt non cognoſcit̃ nec intelligit̃. Et ſcđm hoc in vita iſta poſſum cognoſce
re deum ſcđm ꝙ eſt ens & non ſcđm ꝙ eſt vnus vl' bonus & hmõi. Hęc em̃ diuerſis inueſtigationi
bus, & ſeorſum de deo in vita iſta cognoſcitur. Nunc aũt in ҏpoſito ita eſt: ꝙ neutra harũ cau- L
ſarum locũ habet in aperta viſione dei in patria. Non prima: quia in deo nõ cadit ratio vl'is: ſed q̃c
quid eſt ĩ eo vna ſingularitas quędam eſt: ſcđm ꝙ alibi declaraui. Vnde quia ratio eſſe q̃ eſt primũ
cognoſcibile de deo & viſibile in ipſo & ſimpliciſſima in eo, quoddã ſingulare eſt & ſilr̃ viuere &
intelligere, velle & cęterę virtutes oẽs, & ſunt oẽs id qđ ipm̃ in vna re ſingulari: & vna earũ ſcđm
rẽ & quãtũ eſt de natura rei eſt alia: licet ſcđm rationem noſtrã intelligẽdi vna includat̃ in alia vt
eſſe in viuere, & viuere in intelligere: & verũ in bono, & ſic de ſingulis, vt ſcđm hoc oẽs ſimul p cõ
ſiderationẽ intellect⁹ in vnica ſingularitate ſcđm rẽ ſe offerãt videnti, ratio. ſ. ipſius eſſe ĩ aliis vt q̃
bus quaſi determinat̃: & rationes alię ſub ratione ipſius eſſe q̃ quaſi ipm̃ determinãt. Omnis ergo
videns deũ vera viſione ipm̃ totũ & ſcđm oẽs ratiões eius videt eũ: aut ſi ſubtrahat̃ viſio hęc vni⁹
rationis, neceſſario omniũ aliarũ viſio ſubtrahet̃. Secũda aũt cauſarũ pdictarum nequaq̃ habet lo-
cum in propoſito: quia in viſione dei aperta nulla eſt cognitio ex inueſtigatione & diſcurſu. Pro- M
pter qđ dico iterum ꝙ deus nõ poteſt videri a beato ſub ratione veri obiectiue, quin etiã ſimul vi-

deatur ſub ratione boni: in quia & ratione veri eſt ratio elicitiua actus vidẽdi bonũ, ſecũdũ ꝙ nihil
N omnino intelligiť niſi ſub ratione veri: ſicut alibi expoſui. Qđ arguiť primo in cõtrariũ: ꝙ prius Ad primum
ſcđm intellectũ poteſt ſeparari a poſteriori: Dico ꝙ nõ eſt verũ quãdo prius non habet rõnẽ vl'is: principale.
aut cognoſcẽs cognoſcit rem ꝑ diſcurſum: aut prius re differt a poſteriori, ſicut ſubſtantia differt
O ab accidente: quorũ nullũ cõtingit circa deũ in viſione beata. AD ſecũdũ: ꝙ eſſentia diuina poteſt Ad ſecũdũ.
videri abſq; eo ꝙ alia. ſ. eſſentię creaturarum videantur in ipſa &c. Dico ꝙ non eſt ſimile: quia illa
ſunt extra diuinã eſſentiã, & ipſa nullum eſſentialem ordinẽ vel reſpectũ habet ad illa. Propter qđ
per illam non in ordine ad eſſentias creaturarũ extra, nõ neceſſario cognoſcũtur ipſę eſſentię crea-
turarum: ſed poſſunt occultari. Quare ſimiliter ipſis occultatis nequaq̃ poſſunt cognoſci ratio-
nes ideales illorum in deo, eo ꝙ relatio in vno extremo non poteſt cognoſci niſi cognita relatione ĩ
P alio extremo: quę cognoſci non poteſt ſine cognitione illius in quo eſt. Ad tertiũ: ꝙ operabile vel Ad tertiũ.
factibile poteſt cognoſci ſub ratiõe veri, & nõ ſimul ſub ratione boni: Dico ꝙ verum eſt vbi differt
res & vſus rei, & de cognitione habita de illis in vita iſta: quia nõ eſt niſi diſcurſiua. Et ſic nõ eſt ſi
mile de cognitione rationũ dei ĩ patria: in qua omnes ſimul ſub vno intuitu iugiter ꝑmanẽte abſq;
vlla variatione cognoſcentur. RAtio in oppoſitũ concedenda eſt.

CIrca Secundũ arguitur: ꝙ deus non poſſit plus diligi q̃ cognoſci: quia ſi ſimplici- Quęſt. II.
ter ad ſimpliciter &c. Sed dilectio dei ſimpliciter ſequitur cognitionẽ dei ſimpli- Arg. prin.
citer: ergo maiorẽ cognitionẽ ſequiť maior dilectio: & ſic oĩno ęquãtur. ergo &c.
CONtra. tunc ſimplex idiota non poſſet plus diligere deum q̃ perſpicax lite- In oppoſitũ.
Q ratus: qđ falſum eſt. Dico ad quęſtionẽ & ad argumẽta ſimul: ꝙ iſta quęſtio de Reſponſio.
cõparatione dilectionis & cognitionis de deo inter ſe (vtrũ. ſ. dilectio poſſit eſſe
maior q̃ pro tempore dilectionis ſit ipſa cognitio) eſt quęſtio de cõparatis æqui-
uoce, ac ſi quęreretur de lacte vtrum poſſit eſſe plus dulce q̃ album, ſiue vtrum dulcedo eius poſſit
eſſe maior q̃ ſit ſua albedo. & ſic nõ eſt q̃ſtio de comparatione ꝓprie & vere dicta. Talis enim ſcđm
pħm. vii. Phyſi. non eſt niſi in vniuocis. i. ſcđm vnam diſpoſitionẽ in ſpecie ſpecialiſſima: vt cũ quę-
ritur de duobus albis: vtrum illorũ ſit albius. De tali aũt cõparatione diſpoſitionũ diuerſarum in-
ter ſe: dico ꝙ poteſt intelligi prout ambę ſunt in eodem: quẽadmodũ iam dictũ eſt de dulci & albo
in lacte, vel ꝓut ſunt in diuerſis: quemadmodũ ſi q̃reretur an mel ſit plus dulce q̃ lac ſit album. Et
iſto ſecũdo mõ intelligẽdo cõparationẽ: dico ſimpliciter ꝙ magis diligi poteſt ab vno q̃ cognoſcať
ab altero: & ſil'r magis cognoſci ab vno q̃ diligať ab altero: puta ꝙ ſi dilectio ſit ĩ vno. ſ. in q̃rto gra
du intẽſionis ſuę, & cognitio alterius in ſecũdo, vnus in duplo plus diligit q̃ alter cognoſcat: et ſi
econtra, vnus in duplo plus cognoſcit q̃ alter diligat. & ſic non intelligitur q̃ſtio: quia oĩno nullã
habet difficultatem, nec circa beatos, nec circa viatores. Primo ergo modo intelligendo eam diſtin
guo de dilectione & cognitione dei in via & in patria: & ſimiliter de dilectiõe dei naturali & gra-
tuita. Loquendo autem de cognitione dei in via quacũq;, ſiue acquiſita ſiue ex fide habita ſiue alio
modo dono gratuito infuſa, & de dilectione gratuita in via: dico ꝙ minus cognoſcens poteſt plus
diligere: & econuerſo plus cognoſcens poteſt minus diligere: ſcđm ꝙ procedit ſecũdum argumẽ-
tum. Loquendo autem de cognitione dei in via quacunq; prędicta, & de dilectione gratuita ſimili
ter in via, & ſimiliter de cognitione dei & dilectione eiuſdem in patria, diſtinguo quia aut intelli-
gitur fieri comparatio vnius dilectionis & vnius cognitionis in eodem: aut duarum dilectionum
& duarum cognitionũ inter ſe ſiue in eodẽ ſucceſſiue ſiue in diuerſis. Si primo modo, dico ꝙ deus
ſemper magis diligitur q̃ cognoſcitur: & hoc quia volũtas per dilectionem magis vnitur fini q̃ in
tellectus per cognitionem. quia intellectus non vniť per cognitionem niſi quia finis eſt: & in
ipſo ipſum informando forma intellectionis quaſi ſpecie ſua. Volũtas autem vnitur fini per dilectio
nem: quia ipſa ſubintrat finem, ſeſe in ipſum quo ad id quod eſt quantũ poſſibile eſt transformã-
do. Et propterea voluntas perfectius vnitur fini & verius q̃ intellectus: quanto verius & perfectius
eſt rei vniri fini ſecũdum ſeipſam q̃ ſecũdũ ſpeciem ſuam, & quanto finis ipſe verius habet eſſe in
ſeipſo q̃ in intellectu & nobilius: ſicut & omnia quæ ſunt ſupra intellectũ: econtrario illis quę ſunt
T ſub intellectu: quæ nobilius habent eſſe in intellectu q̃ in ſeipſis. Propter quod melius eſt homini
diligere ſuperiora q̃ cognoſcere vt angelum, niſi quatenus eius dilectio impedit dilectionẽ ſummi
boni: & huiuſmodi diligere angelum ẽ in finem. Econtra melius & perfectius eſt cognoſcere infe-
riora q̃ diligere ea: puta verum: niſi quatenus eius dilectio proficit ad dilectionem ſummi: &
hoc diligere verum eſt in ordine ad finem. & quanto magis eſt transformari in ignem: quemad-
modum ferrum miſſum in ignem candeſcit, & igneſcit vt ignis: ac ſi ſecũdum ſubſtantiam eſſent

idem,ferrum & ignis:q̄ informari ſimilitudine ignis. & propterea voluntas ſic vnita fini plus ī
ardeſcit ineius dilectione:& gradū pertranſit in dilectione quā de eo percepit intellectus in cognī
tione:& amor ſubintrat vbi cognitio foris ſtat:ſecundum ꝙ omnia hęc alias latius declarauimus.
Si intelligatur fieri comparatio quatuor inter ſe:ſcilicet vnius dilectionis & vnius cognitionis in
vno pro vno tempore,& alterius dilectionis & cognitionis in eodem pro alio tēpore,aut alterius
dilectionis & cognitionis in alio ſiue pro eodem tempore ſiue ꝑ alio,vlterius diſtinguo,ꝙ talis cō
paratio talium diſpoſitionum penes æquale & inęquale ſiue magis & minus,poteſt intelligi ſecun
dum proportionem arithmeticā: in qua cōſideratur æqualitas vel exceſſus ſcd̄m ſpeciē & formam
proportionis.Vel poteſt intelligi ſcd̄m ꝓportionem geometricā:quę eſt ſcd̄m quantitatē ꝓportio
natorū. Eſt em̄ æqualis & cōſimilis cōparatio quatuor ad duo:&.viii.ad quatuor ſcd̄m ꝓportionē
arithmeticā:quia ſicut ſcd̄m duplā ꝓportionem.iiii.excedunt duo:ſic & octo excedūt.iiii. Eſt aūt S
inęqualis & diſſimilis cōparatio illorū ſcd̄m ꝓportionē geometricā:quatuor em̄ nō excedunt duo
niſi in duobus.viii.aūt excedūt.iiii.in.iiii.Ecōtrario aūt æqualis & cōſimilis eſt cōparatio ſcd̄m ꝓ
portionē geometricā quatuor ad duo: & ſex ad.iiii.quia ſicut.iiii.excedūt duo in duob⁹ tm̄:ſic ſex
excedūt quatuor in duobus tm̄.Eſt aūt inęq̄lis & diſſimilis cōparatio ſcd̄m ꝓportionē arithmeti
cam.quatuor em̄ excedūt duo ſcd̄m duplam ꝓportionē:in qua vnū continet aliud bis. ſex autem
excedūt quatuor ſcd̄m ſeſquialterā ꝓportionē:in qua vnū cōtinet alterū & medietatē ei⁹ tm̄.Si q̄
dem em̄ intelligat̄ dicta cōparatio ſcd̄m ꝓportionē arithmeticā:Dico ꝙ deus nō pōt plus aut mi
nus diligi q̄ cognoſci:ſed tm̄mō æqualiter:quia qualis eſt ꝓportio inter cognitiones, dupla.ſ.vel
Ad primam rationem. tripla:& ſic de cęteris:talis eſt ꝓportio dilectionū inter ſe, prout pceſſit prima ratio. & hoc ſcd̄m
modū quo eſt æqualitas in iuſtitia diſtributiua q̄ ſcd̄m dignitatē recipiētis ꝓcedit.Si vero dicta cō
paratio intelligat̄ ſcd̄m ꝓportionē geometricā:dico ꝙ nūq̄ deus æqualiter cognoſcit̄ & diligit̄:ſed
ſemꝑ diligit̄ inęqualiter.quia em̄ vt dictū eſt,ſemꝑ maior ē dilectio q̄ cognitio ſit,eo ꝙ volūtas ma
gis penetrat: & ad ſimplicē cognitionem puta a,ſequit̄ ſimpla dilectio:puta a cū aliquo plus ſcd̄m
quātitatē dilectionis:vt dilectio ſit a c:vt a ſit quātitas dilectionis q̄ reſpōdet ꝑ equalitatē quātitati
cognitionis:c vero ſic ſuperexcreſcat ex volūtatis penetratiōe quātūuis ſit modicū ſiue decima pars
ipſius a,ſiue viceſima,ſiue ſcd̄m aliquā aliā ꝓportionē,ſed ſemꝑ æqualiter: ſicut ꝑ æqualitatē quā
titati cognitiōis reſpōdet aliq̄ quātitas dilectiōis,& duplę cognitioni dupla dilectio: ſic ſemꝑ quā
titati dilectiōis reſpōdet determinata quātitas ī excreſcēte,& duplę dilectionis duplū excreſcēs,ita
ꝙ cōputādo cū principali quātitate q̄ in dilectiōe ꝑ ſe reſpōdet cognitioni ꝑ æq̄litatē,quātitatē ex
creſcētis:ſemꝑ ad duplā cognitionē,puta a b,ſequit̄ dupla dilectio:puta a b.& pl⁹ ī excreſcēti ſcd̄m
quātitatē dilectionis:ita ꝙ in duplo plus q̄ prius,ſcd̄m ꝙ eſt maior ī duplo dilectio q̄ pcedēs. & ſit
a d.vt ſit hęc dilectio tota a b c d.vbi licet dupla ꝓportio ſit īter dilectiones ex vna pte & ex altera:
inter cognitiones tm̄ ī maiori pte excedit dilectio dilectionē q̄ cognitio cognitionē: qa ī maiori me
dietate.Cognitio em̄ dupla q̄ eſt a b:nō excedit cognitionē ſimplā q̄ eſt a:niſi ī b tm̄:dilectio aūt du
pla q̄ eſt a b c d:excedit dilectionē ſimplā q̄ eſt a c:in b d.& pl⁹ ē b d,q̄ b tm̄.Propter qđ eſt inęq̄li
tas ſcd̄m geometricā ꝓportionē:& excedit in plus dupla dilectio dilectionē ſimplā, q̄ excedat co
gnitio dupla cognitionē ſimplā:licet maneat vtrobiq; eadē ꝓportio arithmetica.

Quęſt.III. Arg.prin. Primū. Circa Tertium arguitur:ꝙ deus nō poteſt facere corpus extra mūdū: qđ nō tan
gat vltimū cælū: quia nō diſtaret ab illo.ſicut enim nō poteſt eſſe albū ſine al
bedine:ſic nō poſſunt aliqua diſtare ſine diſtātia:quare cū inter illud corpus &
cęlum nulla ſit diſtinctio media,nō diſtant:corpora aūt quę inter ſe non diſtāt
Secūdū. ſeſe tangūt:ergo &c. Item ſcd̄m pħm.vi.phyſicorū. Corpora illa tangunt ſe:
quorū nihil eſt mediū:inter illud autē corpus & extremū cęlum nihil eſt me
In oppoſitū. dium:ergo &c. COntra:deus nō eſt potentior intra cęlū q̄ extra:ſed intra cęlū deus poſſet cę
lum cōtinue tenere in eſſe cadētibus elemētis in nihilum: cum in nullo dependeat cęlū ab elemē
tis ī ſuo eſſe:ſed magis ecōtrario. & tū latera cęli nō cōcurrerēt, nec ſe tangerēt ſed diſtarēt ſicut
Reſpōſio. modo:ergo &c. Dico ꝙ deus bene poteſt facere corpus aliquod vel aliū mūdū extra vltimū cęlū
ſicut fecit terram infra mundū ſiue infra cęlum: conſimiliter ipm̄ mundū & vltimū cęlum: & hoc T
nō in aliquo ſed in nihilo:nō materialiter q̄ſi nihil ſit aliqd:ſed poſt nihil,quia vbi nihil erat.& hoc
nō quia tūc illud vbi erat aliqd vt dimenſio ſeparata:in qua ipm̄ nihil erat: quaſi nihil eſſet aliqd
& in q̄ dimenſiones corporis recipi poſſent poſt nihil prius ibi exiſtēs & expulſum:ſed totū debet
intelligi negatiue:ac ſi diceretur,nō vbi erat aliquid:vt & vbitas & aliquitas ſimul negētur. vt in
telligamus modo ipm̄ cęlum vel corpus de quo loquimur factum eſſe in nihilo,intelligendo hoc

ſcd̃m modum quo intelligit Aug.ipſum nihil:quãdo exponendo illud Ioan.i. *Sine ipſo factum eſt nihil*:dicit ſic.Videte ne cogitetis quia nihil aliquid eſt.Solent eñ multi male intelligere:Sine ipſo factum eſt nihil,putantes aliquid eſſe nihil.Et ſcd̃m hoc dicitur de deo. Iob.xxvi. Appendit terrã ſuper nihilũ.oĩno.ſ.quia nõ ſuper plenũ qđ eſt aliquid ꝑ ſe vt corpus dimenſionatũ:nec ſup vacuũ qđ eſt aliqd ꝑ accidẽs vt iam dicet.Secũdũ hũc etiã modũ de⁹ extremũ cęlũ fecit i nihilo.ſ.oĩno: qa ſcd̃m pħm:extra cęlũ nihil eſt.i.nõ eſt aliqd.Dico neq; ꝑ ſe exñs aliqd neq; ꝑ accñs:ꝓpt qđ ſpecificãdo cõtinue ſubdit.Neq; plenũ eſt vacuũ,vt intelligat oĩno neceſſe extra cęlũ nihil eẽ : & ſupmũ cęlum factũ in nihilo:& terra appenſa ſup nihilũ. Vlterius dico:ꝙ poſſet deus facere illud corpus extra cęlũ diſtãs ab vltimo cęlo,vt ꝓcedit vltima ratio,nec eſt hic aliqua alia difficultas niſi i argu-
V mentis duobus ad oppoſitũ. Qꝫ ergo arguit primo: ꝙ cęlum & dictũ corpus nõ diſtarẽt:qa nul- Ad primũ
la eſt diſtantia inter illa &c.dico ꝙ aliqua cõtingit diſtare dupliciter.Vno modo ꝑ ſe.ſ.quia eſt ali- princip.
qua diſtantia poſitiua dimẽſionis corporalis in medio eorũ.Alio modo per accidẽs:quia etſi nõ ſit aliqua diſtãtia poſitiua inter illa:tñ iuxta vel inter illa poteſt eſſe aliquid qđ habet in ſe dimẽſionẽ poſitiuã ꝑ quã poteſt aduerti diſtantia illorũ,vt ſi iuxta extrema duorũ corporũ inter quę eſt vacuũ, & iuxta vacuũ ſit murus triũ pedũ: tũc diſtantia triũ pedũ dicendũ eſt corpus qđ eſt ſub vacuo diſtare a corpore qđ eſt ſuper vacuũ. qđ etſi nihil ſit intra, tñ quantę dimẽſionis corpus natũ eſt recipi inter dicta duo corpora , tãtũ ſcd̃m diſtantiã iudicandum eſt eſſe illud intermediũ :ſed ꝑ accidẽs.& ratione illius per accidẽs intermediũ qđ ſcd̃m ſe omnino nihil ẽ,ꝑ accidens eſt quaſi aliqd: ꝓpt qđ appellat vacuũ: quaſi nõ oĩno nihil:ſed ꝑ accidẽs diſtantia ſeparata corporis receptiua Et ſcd̃m hoc dicta duo corpora nõ diſtãt niſi diſtãtia nõ q̃ eſt ſcd̃m actũ, & ꝑ ſe iuxta vel inter illa ſed q̃ nata eſt eſſe inter illa ꝑ ſe:aut iuxta illa: et ꝑ hoc bene diſtantia q̃ eſt diſtantia ꝑ accidens, &
X inter illa,quale eſt vacuũ,ſicut iam dictũ eſt. Qꝫ arguit ſecũdo: ꝙ nihil eſt mediũ inter illa: dico Ad ſecũdũ
ꝙ nihil eſſe mediũ inter aliqua poteſt intelligi dupliciter. Vno mõ qa nulla diſtãtia nec ꝑ ſe nec princi.
etiã ꝑ accidẽs eſt in medio.Alio mõ ſolũ quia nulla diſtãtia ꝑ ſe eſt in medio,vt nullũ corpus:eſt tñ in medio,vel qđ eſt diſtãtia ꝑ accidens:& ꝑ hoc aliquid ꝑ accidẽs.ſ.vacuũ.De nõ habẽtibus mediũ inter ſe primo mõ verũ eſt ſolũmodo ꝙ tangũt ſe,nõ aũt verũ eſt de nõ habentibus mediũ inter ſe
ſecũdo modo. *Sed contra hoc arguet forte ꝑ pħm qui dicit ꝙ extra cęlum nihil eſt nec plenũ nec* Replica.
vacuũ: quare nec eſt ibi diſtantia ꝑ accidens:ꝑ hoc.ſ.ꝙ in dicto vacuo intermedio natum eſſet eſſe
Y corpus. AD qđ dico:ꝙ ſicut vacuũ nõ eſt diſtãtia ſiue dimẽſio ſepata inter illa corpora niſi per Reſponſio.
accñs ſcd̃m dictũ modũ:ſic nec vacuũ eſt oĩno nec eſt aliqd oĩno vt aliq̃ dimenſio niſi ꝑ accñs.ſed hoc alio & alio modo habet ꝙ ꝑ accidens ſit dimẽſio & aliqd:& ꝙ per accidens ſit,ſumendo eſſe ſecundo adiacens.Eſt enim vt dictum eſt vacuum dimenſio ſiue diſtantia inter duo corpora dicta, & hoc per accidens:vel quia dimẽſio poſitiua eſt iuxta vel nata eſt eſſe infra aut iuxta. Ipſum aũt vacuũ habet eſſe ꝑ accñs:qa corpora aliq̃ iter q̃ eſt,ſic ſituata ſunt ꝙ dimenſio aliq̃ corporis nata eſt eſſe iter illa ſed nõ ẽ.Et ꝓptea ſi extra cęlũ extremũ eſſet a deo aliqđ corpus factũ vel alius mũdus ſine contactu ad cęlũ,tunc inter vtrũq; dicendũ eſſet eſſe vacuũ ſcd̃m mẽſuram determinatã corporis,quia natũ eſſet inter illa recipi:ſed alibi nõ,ſicut nec modo extra dicẽdũ eſt eſſe vacuũ,ſicut nec plenũ,ſed purum nihil . Et ideo pħs loquẽs de vnitate mũdi, & ſupponẽs nullum corpus extra noſtrũ mũdũ eſſe:qđ etiã nititur ꝓbare:Dicit (& bene) ꝙ extra cęlũ nihil eſt,neq; plenũ neq; vacuũ. & hoc neq; ꝑ ſe neq; ꝑ accidens:puta nec aliquod corpus habẽs diſtantiã ꝓriũ & dimẽſiones nec receptibile corꝑis determinatũ inter duo corꝑa diſtantia . Vñ ſi deus mõ crearet corp⁹ extra cęlũ tãgẽs cęlũ,illđ nec in pleno nec i vacuo crearet ſed i puro nihilo,& eẽt ex oppoſito cęli ſubſiſtẽs i puro nihilo negatiue accepto,ſicut cęlũ creatũ fuit i puro nihilo: & purũ nihil erat pri⁹ vbi eſt illud corpus:& hoc totũ negatiue itelligẽdo ſcd̃m iã expoſitũ modũ. Et ꝓptea ſi elemẽta eẽnt amota de ſub cęlo,infra cęlũ ponẽdũ eẽt eſſe vacuũ:qđ tñ neq̃q̃ ponẽdũ eẽt eſſe extra cęlũ.Et ꝓptea licet nũq̃ fuit cęlum ſine elementis contẽtis in ipſo & ſub ipſo:quia tamẽ cęlũ naturaliter prius eſt elementis:ideo prius naturaliter creatũ eſt elementis:licet ſimul duratione . & propter hoc ſignãter dicit beatus Iob de deo. Qui extendit aquilonem ſuper vacuum. non autem dicit ſup elemẽta:quia naturaliter ſunt creata poſt creationem cęli:licet ſimul duratione. Sed nunc poſtq̃ creata ſunt elementa ſub cęlo apparet cęlum extenſum ſuper terram: ſicut quoddã tabernaculum ſuper pauimentũ.& ſic non dicit cęlum extenſum ſuper aliquid poſitiuũ : nec etiam ſuper nihilum: ſicut terra appenſa eſt ſuper nihilum : quam nec dicit appenſam ſuper vacuum aut ſuper aliquid Per aquilonem aũt beatus Iob intelligit cęlum:quia pars cęli aquilonaris maxime apparet ſupra noſtrum habitabile.

Queſt.IIII. Arg.prin. CIrca Quartum arguitur: ꝙ deus potuit feciſſe ꝙ anima Chriſti fuiſſet in corpo
re exiſtente in pyxide ipſo iacente mortuo in ſepulcro: quia tunc fuit in inferno
& magis nata eſt eſſe in ſuo corpore q̄ alibi. pro tempore ergo quo fuit in infer-
In oppoſitū. no, potuit fuiſſe in corpore ſuo in pyxide. CONtra. anima non eſt nata eſſe in
ſuo corpore niſi animādo illud. q̄re ſi fuiſſe ponatur i corpore ſuo in pyxide, ergo
eſſet corpus animatum & viuēs in pyxide qđ iacebat mortuum in ſepulcro: qđ
eſt inconueniens: q̄a tunc ſimul idem numero eſſet mortuū & viuū: quod eſt in
Reſponſio. conueniens: ergo &c. DIco ꝙ eſſe in corpore poteſt conuenire ſubſtātię incorporeę dupliciter. vel
per ſuam ſubſtantiam: vel per ſuam operationem. Per ſuam ſubſtantiam dupliciter: vel ſitualiter,
vel localiter. Et eſt ille vltimus modus omnino impoſſibilis circa ſubſtantiam incorpoream: quia
cum locus ſit vltimū continētis corporaliter & dimenſiue, non poteſt eſſe localiter in corpore niſi
qđ continetur intra latera corporis alterius, & ſuis dimenſionib⁹ replet illud & illi ęquatur. locus
eīn ſemper eſt æqualis locato. quales dimenſiones non habet ſubſtātia incorporea. & ideo hoc mo-
do nec anima nec angelus per ſuam ſubſtātiam poſſunt eſſe in corpore aut in loco: nec eſt hoc om
nino factibile. Loquendo autem de eſſe in loco ſitualiter per ſuam ſubſtantiam, dico quemadmo- Z
dum & alias dixi: ꝙ cum anima ſeparata ſicut & angelus ſit ſubſtantia incorporea, quę intelligen-
da eſt eſſe ſecūdum ſubſtantiam ſimplex ſicut vnitas abſtracta: non autem ſicut punctus qui ſibi
determinat ſitum in magnitudine extra quem non poteſt eſſe: anima autem et angelus nullum ſi
tum ſibi in magnitudine determinant extra quē eſſe non poſſunt: difficile eſt mihi intelligere quo
modo ipſa anima ſitualiter ſit in aliquo corpore ſeu magnitudine, & hoc abſq; vlla operatione in
illa aut paſſione quā patitur a corpore aut ab exiſtente ſitualiter in ipſo: & conſiliter de angelo. Sed
quia hoc tenere præcipit quidam articulus de contrario interdictus: ideo non contradico: nec ali-
quo modo aſſerere intēdo quin anima & angelus ſitualiter ſecūdū ſuam ſubſtantiam abſq; omnī
operatione neceſſario ſint in corpe. & ſecundum hoc in loco habet eſſe, prout dicit dictus articulus
licet hoc non intelligam, quomodo per ſubſtantiam ſuam anima aut angelus ſit determinatiue &
ſitualiter in loco, præter hoc ꝙ eſt in illo per operationem. Loquendo autem de eſſe animę in lo- A
co ſiue in corpore per operationem ſuam, hoc modo habet eſſe in corpore dupliciter. Vno modo
per operationem primam quæ eſt dare eſſe, quæ conuenit ei iquantum eſt anima & ſubſtantia in-
corporea diſtincta & diuerſa oīno ab angelo: quia hęc operatio nō conuenit ei niſi inquātū aut eſt
nata eſſe, aut inquantum eſt ſecundum actum forma & actus corporis animans ipſum. Alio mo-
do per operationem ſecundam. Sed operatio ſecunda duplex poteſt animæ attribui. Vna quę con-
uenit ei inquantum eſt anima: & oīno diuerſa eſt ab angelo ſecundum iam dictum modū. Alia ve
ro inquantum eſt ſubſtantia incorporea ſimpliciter conueniens eſt angelo in eſſe ſubſtantiam in-
corpoream ſimpliciter. Primo iſtorum modorum conuenit animæ operatio ſecunda quæ dat cor-
pori ſiue compoſito ex anima & corpore per ſuas potentias ſentire, intelligere, velle: nec conuenit
ei iſta operatio ſecunda niſi mediante prima. Vnde nullo modo cōuenit angelo, tum quia conue-
nit animæ ſecundum id quo differt ab angelo, tum quia angelo non eſt nata conuenire prima ope
ratio in corpore. Secundo dictorum modorum dicunt aliqui ꝙ nullo modo conuenit animæ: li-
cet conueniat angelo, puta mouere corpus aliquod ſecundum locum. Vnde dicunt aliqui ꝙ non
poteſt eſſe in aliquo corpore per aliquam operationem niſi ſit in illo per operationem primam, nec B
mouere ſecundum locum aliquod aliud corpus niſi per illud cuius eſt actus & perfectio. Propter
quod dicunt ꝙ anima ſeparata a corpore qđ perficit, nullo modo poteſt eſſe vel in illo vel in quo-
cunq; alio per aliquam operationem veluti mouendo ipſum ſecundum locum: licet hoc concedūt
de angelo: eo ꝙ nullius corporis natus eſt eſſe forma aut perfectio. *Sed* nequaq̄ ponendum eſt ꝙ
anima ſeparata non poſſit eſſe per operationem ſuam ſecundo modo in aliquo alio corpore q̄ ſit C
illud quod perficiebat. Anima enim Chriſti, ſeparata ſi anima ſitum habet & tranſit magnitudi-
nem ſitualiter ſine operatione in tranſeundo medium: non deſcendit ad infernum neq; ſine opera
tione fuit in illo. *Sed* an anima ſeparata a ſuo corpore per mortem poſſit eſſe in ſuo corpore ope-
ratione ſecunda ſecundo modo: de hoc aliqui dubitant: puta an in illo poſſit eē mouēdo ipſum ſe-
cundum locum, ſicut poteſt angelus: allegantes pro ſe id qđ aſſumptum eſt in ſecūda ratione. ſ. ꝙ
anima non eſt nata eſſe neq; operari in ſuo corpore niſi animando. qđ proculdubio verum eſt in
quātū anima eſt differens ſecūdum naturam incorpoream ab angelo. An autē neceſſario ita ſit in
quantum eſt ſubſtātia incorporea ſimpliciter conueniens & communicans cū angelo, non video.

Deſcendendo ergo ad q̃ſtionē dico: ꝙ non video quare anima Chriſti non potuit in triduo fuiſſe in ſuo corpore iacente in ſepulcro non ſicut perfectio in perfectibili: ſed ſitualiter, aut per aliquē modum cum hoc. Sed de eſſe eius in corpore ſuo exiſtēte ſacramētaliter in pyxide, de quo queſtio eſt: nihil aſſerēdo: dico ꝙ licet idem numero fuerit corpus in ſepulcro & in pyxide: alio tñ & alio modo eſſendi habuit eſſe in ſepulcro & in pyxide ſcd̃m ꝙ alias expoſuimus: & ſcd̃m modum quo habuit eſſe in pyxide, nulla operatio extrinſeca nec aliq̄d extrinſecum potuit illud attingere. Vnde vt alibi expoſuimus: licet idē corpus mortuū & vulneratū fuiſſet in pyxide qđ moriebať & vulnerabať in cruce: in cruce tamē & moriebať & vulneratū fuit: ſed non in pyxide. Et ſecūdū eundē modum dico hic: ꝙ licet anima tunc potuit fuiſſe in ſuo corpore in ſepulcro & circa id aliquid operata fuiſſe, non tamen operata fuiſſe in pyxide: licet cum hoc verum eſſet dicere ꝙ fuit in illo corpore ſicut fuit in pyxide. In pyxide enim non potuit eſſe in corpore niſi per concomitantiam, & hoc non niſi per hoc ꝙ actu animaret illud: ſicut mō in pyxide eſt in ſuo corpore aīato. non enī dicuntur eſſe in ſacramento per cōcomitantiā niſi illa quę eſſentialiter pertinent & nō ab extrinſeco ad illud. Et ideo licet bene dicatur ꝙ corpus qđ habuit vulnera erat in pyxide: non tamen proprie

D dicitur ꝙ ipſa vulnera erant in pyxide. AD primū in oppoſitū: ꝙ anima magis nata eſt eſſe in ſuo corpore q̃ in alio &c. Dico ꝙ verum eſt ſcd̃m actū animandi & ſcd̃m ꝙ eſt anima. ſic enim in alio nullo nata eſt eſſe. Secūdū autē ꝙ eſt incorporea ſubſtātia ſimpliciter & ſcd̃m quēcūq; aliū actū q nō ſequitur animationē, non video quomō magis nata eſt eſſe naturaliter in ſuo corpore q̃ in alio. Q; et ſi nata eſt eſſe aliquo modo p̄dictorum in illo vt erat in ſepulcro, nequaq̃ tñ vt erat in pyxide, ſicut dictum eſt. Ad arg. pri.

E AD argumētum in oppoſitū: ꝙ anima non eſt nata eſſe in ſuo corpore niſi in animando: verū eſt quo ad actum primū & vt eſt anima. & ſic nequaq̃ fuit in ſuo corpore niſi dum ipſum animauit in reſurrectione: qđ tamen nequaq̃ animaſſet in pyxide: licet ibi ſtatim fuiſſet in illo per concomitantiam. Alio autem modo eſſendi in: nō video inconueniens quin tūc potuit fuiſſe in corpore in ſepulcro, licet non in pyxide: vt dictum eſt. Ad arg. in oppoſitū.

Circa Quintum arguitur: ꝙ verbum non potuit aſſumere aliam naturam q̃ intellectualem. Sic enim arguit Auguſt. xiii. lib. de trini. c. ix. exponēdo illud Verbum caro factum eſt. Si illud eſt quod minus credibile eſt eſſe, & qđ magis: ſed min⁹ credibile eſt ꝙ deus poſſit fieri filius hominis natura, q̃ ꝙ filius hominis poſſit fieri filius dei gratia. ſed illud iam eſt factum in Chriſto: ergo credibile eſt aliud poſſe fieri in aliis hominibus. ſic enim ait. c. ix. Fides totum hominem futurum beatum vere promittit in euangelio: cum dictum eſt ꝙ Ieſus dedit poteſtatem filios dei fieri. Sed ne hominū infirmitas tantam excellentiam deſperaret, annexum eſt, Et verbum caro factum eſt: & habitauit in nobis: vt a cōtrario ſuaderetur qđ incredibile videbatur. Si enim natura filius dei factus eſt filius hoīs, quanto credibilius eſt natura filios hominis, gratia fieri dei filios & habitare in deo? de quo ſolo poſſunt eſſe beati. Per eundem modum arguens ſermone. ii. ſuper Ioā. dicit ſic: Vt homines naſcerentur ex deo: primo ex ipſo natus eſt deus. Noli ergo mirari homo quia efficeris per gratiam filius dei: quia naſceris ex deo: prius voluit naſci ex homine. Ideo cū dixiſſet ex deo nati ſunt: q̃ſi hoc miraremur & exhorreremus tantā gratiā, ne nobis incredibile videretur ꝙ homines ex deo nati ſunt, quaſi ſecurū te faciens ait: Et verbum caro factum eſt. Quid ergo miraris ꝙ homines ex deo naſcuntur? Attende deum natum ex hominibus. Et procedit argumētum Auguſtini a maiori ad minus, & a minore ad maius. Iuxta quē modū arguitur ad propoſitum ſic Si quod maius eſt poteſt fieri, & qđ minus: & ecōtra ſi non qđ minus, nec qđ maius: maius aūt eſt vniri deo in perſona q̃ in gratia: quare cum non poteſt deo vniri in gratia alia natura q̃ intellectualis: ergo &c. Item eleuata & nobilitata eſſentia neceſſe eſt nobilitari & eleuari potentiam: quia potentia ſequitur conditionem eſſentiæ. vbi ergo potentia non eſt nata eleuari ad actum vltra modum naturæ: nec eſſentia. ſed intellectualis natura non eſt nata eleuari ſecundum potentiam ad actum vltra modum naturæ ſuæ: quare nec eſſentia vel ſubſtantia ſiue natura cuius eſt illa potentia. ſed in aſſumptione tali eleuatur natura aſſumpta vel eſſentia ad actum vltra modum naturæ ſuæ: quia ad eſſe ſubſtantiæ diuinæ perſonæ: ergo &c. Item tunc verum eſſet dicere ꝙ deus eſſet lapis vel brutum. Item cum manet natura in homine peccatore & damnato: tunc poſſet aſſumere hominem peccatorem & damnatum. Item ſi non eſſet neceſſe eleuari eſſentiam cum potentia: & potentiam cum eſſentia: tunc homo aſſumptus poſſet peccare & mereri damnationem: & verum eſſet dicere ꝙ deus peccaret: conſequens eſt falſum, ergo &c.

Queſt. V. Arg. prin. Primum. Secundū. Tertium. Quartum. Quintum.

In oppoſitū CONtra.corpus Chriſti in triduo fuit vnitum verbo inanimatum,& potuit illud ſic conſeruare
Primū. in perpetuū dimiſſa anima:eo ꝙ deus nulla neceſſitate retinuit animam ſecum vnitam:quia nulla
neceſſitate determinatur ad actionem in creatura:& ſic eadē poteſtate ab initio potuit aſſumpſiſſe
Secūdū. corpus humanum ſine anima. Item ad deū poteſt fieri aſſumptio in eſſe ſubſiſtentię: quia in deo
eſt ratio eſſe & ſubſiſtentiæ quæ eſt in natura aſſumpta. ſed in ipſo eſt ratio omnis eſſe & ſubſi-
Queſt.re- ſtentię quæ ſunt in creaturis.omnis ergo creatura ſiue natura ſubſiſtens poteſt aſſumi. Quia F
ſolutio. naturę aſſumēdę poſſibilitas ad aſſumptionem occulta eſt,& nulla ex parte dei oīno exiſtit dubi-
tatio an poſſit ſibi aſſumere quācūq; naturā aſſumptibilē:ideo tota difficultas huiꝰ queſtionis ver
Poſitio prior tit circa poſſibilitatē naturę aſſumendę. Et ſunt circa hoc duę poſitiōes ſolennes.Dicit eñ poſitio
Reſpōſio ad cōmunior & ſolennior, cui qñq; aliquantulū aſſentire cōſueui:ꝙ quęlibet natura ſubſiſtēs in crea- G
primū prin. turis poſſit aſſumi.& hoc principaliter propter tacta in vltima ratione.Tenentes aūt iſtā poſitionē
reſpōdent ad primū argumētū:ſi qđ maius eſt poteſt fieri,& qđ minus:& econtra ſi qđ minꝰ eſt nō
poteſt fieri nec qđ maius eſt &c.Dicendo ꝙ verū eſt quādo ambo.ſ.maius & minus cōſequūtur po
tentiā eiuſdem rationis.qđ eñ poteſt calefacere vel calefieri magis:pōt calefacere vel calefieri mi-
nus.Sed hoc nō cōtingit in propoſito de potētia paſſiua aſſumptibilis: quia natura ſubſiſtēs in cre
aturis ex eo ꝙ eſt natura ſubſiſtibilis ſimpliciter eſt aſſumptibilis ad vnitatē ſubſiſtētię diuini ſup-
poſiti qua ſit filius dei per naturā:non aūt vnde natura eſt ſimpliciter ſubſiſtibilis eſt aſſumptibilis
ad operationes vnitatis qua ſit filius dei per adoptionem,ſed ſolūmodo vnde eſt itellectualis. & ſic
nequāq̄ eſt eadē ratio potentię hęc & illa,ſiue potētia rōnis eiuſdē. Tñ qa nō ſunt eiuſdē ſubiectī:
nec ſunt ad eūdem actū: vñ nec eſt idem modus vnius rōnis naturę diuinæ & humanæ ī vnitate
ſuppoſiti & in vnitate operationis:licet vna neceſſario concomitetur alteram: ſed hoc accidit rōne
materię et naturę aſſumptibilis: quia.ſ.eſt poſſibilitas ad vtrāq; in eodē: ideo vt dicunt (& bene)
argumentū Aug.non tenet ratione formę:ſed ratione materię tm̄: quia. ſ. in homine eſt potentia
duplex ꝑdicta. Vnde qđ arguitur cōſimili modo:ſi poteſt fieri qđ eſt maius,& qđ eſt minus:& eō
tra ſi nō qđ eſt minus,nec qđ eſt maius: dicūt ꝙ verum eſt quādo potētia ad vtrūq; eſt eiuſdē ra-
Ad ſecūdū. tionis.qđ nō cōtingit in propoſito:vt dictū eſt:& ideo non tenet vlterior proceſſus. Similiter qđ H
arguit ſecūdo:ꝙ eleuata natura neceſſe eſt eleuari potentiā:dicūt ꝙ verum eſt quādo potentia ele-
uabilis eſt in natura aſſumptibili quę poteſt ſequi naturā.Et ideo nō poſſet deus aſſumere hominē
in natura quin aſſumendo ipm̄ in potentia faceret ipſum ipeccabilē.& ſic ſi naturā hominis pecca
toris aſſumeret,ſtati oē peccatū aboleret.& ſic nō ſequūtur icōuenientia aſſumpta i duobꝰ argumē
tis vltimis.Secus aūt eſt quādo in natura nō eſt potentia eleuabilis:imo tūc eſſentia poteſt ſola ele
Dubia ſup- uari. Sed hic ſupponit vnū a quo dependet tota dubitatio.ſ.an natura ſit eleuabilis in qua nō eſt I
poſitio. potentia eleuabilis.Illę eñ abſurditates adductę in tertio argumento: ꝙ deus eſſet lapis vel bru-
tum vel irrōnalis & hmōi:non arguūt ad negandū aſſumptibilitatē lapidis vel bruti niſi apud ru
des qui ex deuotione quā habent ad dignitatē Chriſti & deitatis,illud negant:quaſi indignū eſſet
ei vniri tali naturę & eam ſibi aſſumere.Propter ſimile eñ aliqui rudes poſuerūt ꝙ cū mus accipe
ret hoſtiam conſecratā ad comedendū illam:vel ſi proiiceretur in locum immūdū:ꝙ ſtatim deſine
ret ibi eſſe corpus Chriſti:quaſi indignū eſſet ei eſſe ſub hoſtia ſic tractata:qđ tamen non eſt verū.
DE illo ergo eſt tota dubitatio an aliqua natura ſit eleuabilis dicto modo:i qua modo corrñdenti K
non ſit eleuabilis potētia.qđ mihi non videtur poſſe rationabiliter poni. Ad cuius intellectum eſt
aduertendū : ꝙ deus dupliciter habet eſſe in creaturis. Vno modo naturaliter & modo congruēti
naturę:Alio modo voluntarie:& modo ſupergredienti limites naturæ. Primo modo habet eſſe per
illapſum in omni natura & creatura.Secūdo modo habet eſſe ſolūmō in natura aſſumpta ꝑ circū
inſeſſionem.Et licet ꝑ illapſum deus ſit intimus oī creaturę, & intimior q̄ ipſa ſibi aut forma ma-
terię: ꝑ circūinſeſſionē tñ ſit intimiſſimus naturę aſſumptę, & intimior q̄ inſit alicui naturę per
ſolum illapſum.per intimationē eñ circūinſeſſiōis natura aſſumpta intantū vnitur ineffabiliṫ &
incomꝓhenſibiliter naturę aſſumentis ꝙ neceſſe eſt naturam aſſumptā amittere ꝓpriū eſſe ſubſi-
ſtentię. ſ. qđ ante aſſumptionē in ea fuit:vel eo carere ſi nūq̄ ipſum habuit : & ſubintrare eſſe ſub-
ſiſtentię naturę ad quā aſſumitur:vt ſit idem ſuppoſitum ſubſiſtentię in duplici natura. Vtraq;
eñ illarum naturarū in vnione ipſarū retinet ſuū ꝓprium eſſe eſſentię & exiſtentię. Per illapſum L
autem deus itimatur omni creaturę naturaliter & modo congruenti naturę ad duo.ſ. ad actū na
turę primū qui eſt eſſe ſtabiliēdū vt perſiſtat:& ad actum naturę ſecūdum qui eſt operari producē
dum vt exiſtat.ſine illo eñ illapſu non poteſt creatura in eſſe perſiſtere, nec propriā operationem
elicere:quia per illapſum deus creaturam in eſſe cōſeruat: & cooperādo omnē ſuam actionem ſiue

operationẽ illi miniſtrat.dicẽte Grego.libro.xvi.Moral'.ſup illud Iob.xxiii.Ipſe ſolus eſt.Nunqd nõ
ſunt angeli & hoïes & cælũ & terra? Sed aliud eſt eſſe.ſ.abſolute:& aliud pricipaliter eſſe.ſunt eñ
hęc:ſed pricipaliter nõ ſunt:quia in ſemetipſis minime ſubſiſtũt: & niſi gubernãtis manu teneant
eſſe nequaq̃ poſſunt.Cũcta nãq; in illo ſubſiſtũt a quo creata ſunt:cũcta qppe ex nihilo facta ſunt:
eorũq; eſſentia rurſus ad nihilũ tẽderet niſi eã auctor oĩm regiminis manu retineret. Ecce primũ
dictorũ:& ſequit̃ de ſcdo & primo ſimul.Per ſe nec ſubſiſtere valẽt nec moueri:intãtũ ſubſiſtũt in
quãtum vt eſſe debeãt acceperũt:intantũ mouẽtur inquãtũ occulto inſtinctu diſponũtur. Areſcit
terra:cõcutitur mare: igneſcit aer:obtenebraſcit cęlum:& ardeſcunt hoïes:mouent̃ angelicę virtu
M tes:nũquid hęc ſuis inſtinctionib9 & nõ magis diuinis ĩpulſionib9 agitant̃? Per circũinſeſſionẽ vero
deus intimatur ſoli naturæ quã volũtarie aſſumit,ſed modo ſupnaturali. et hoc facit ad duo.ſ.ad
ſublimandã naturã ad actũ primũ qui eſt eſſe ſubſiſtẽtię diuini ſuppoſiti,& potentiã ad actum ſe
cũdum,qui eſt operari actum beatificũ intelligendi & volẽdi.Sine dicta eñ circũinſeſſione nõ poſ
ſet natura in eſſe diuinę ſubſiſtentię ſublimari,neq; diuinã operationẽ participare,vidẽdo.ſ.& amã
do diuinã eſſentiã modo cõgruenti creaturæ.ſed per circũinſeſſionẽ deus naturã aſſumptã suble
uat ad eſſe diuinę ſubſiſtentię: & ad operationẽ diuinam promouet. dicẽte Damaſceno lib.iii.capi.
xvi.Caro dñi deificata dicitur eſſe & deo coindiuidualis,non ſecũdum tranſmutationẽ naturę,ſed
ſecũdum diſpoſitionẽ vnionis,ſecũdum quã indiuiſibiliter deo verbo vnita caro per eã quę inuicẽ
naturarum circũinſeſſionẽ. Et infra. Dei autẽ caro diuinis actionibus dicata eſt propter intimiſſi
mã ad verbum vnionẽ.Et ſumit ibi carnem pro tota humana natura.Ex his arguo ſic.Sicut ſe ha
bet deus in omni creatura per illapſum naturalẽ ad duas actiones prædictas modo congruenti na
turę,ſic ſe habet ad creaturã aſſumptã per circũinſeſſionẽ ad duas actiones prædictas ſupgredien
tes limites naturæ.vt iam patuit ex dictis Damaſceni. Nec poteſt negari ſimile quo ad aliquid:qa
ſicut illapſus quãtum in ſe eſt,ſemp natus eſt operari in eo cui deus illabitur dicta duo:ſic circum
inſeſſio nata eſt quãtum eſt ex ſe,ſemp operari alia duo. Sed nulla natura creaturæ eſt ſuſceptibi
lis nec poteſt eſſe ſuſceptibilis illapſus dei ad ſuſcipiẽdũ in ſe modo congruenti naturæ primã dei
operationẽ prædictam/quin etiam ſuſceptibilis ſit in ſe operationis ſecũdę,quia nulla creatura po
teſt eſſe p̲ ſubſtãtiã cui nõ poteſt cõuenire aliqua operatio p̲ potẽtiam.quia ſecundũ Phũm in fine
quarti Metaphyſi.omnia opere determinantur : & ſunt propter ſuas operationes:& tandiu ſunt q̃
diu poſſunt agere ſuas proprias operationes:& cum deſinunt poſſe operari ſuas proprias operatio
nes,tunc ſimul deſinunt eſſe. Vt eñ dicit Damaſce.ibidẽ cap.xvii.Intellectus inſipiens & priuatus
cognitione non vtiq; erit vnq̃.Si enim inoperabilis & immobilis eſt,inexiſtibilis oĩno eſt.Et per hoc
aperte inſinuat ꝙ ſi non poſſet eleuari per intellectũ,non eſſet aſſumptibilis ipſa ſubſtantia intelle
ctualis,nec ipſe homo,quia nec eẽt homo,ſcdm ꝙ pręmittit ibidẽ. Quoniã autem rationale & in
tellectuale aĩal homo,qualiter ergo hõ factus eſt deus ſi carnẽ inanimatã vel animã anouin.i.ſine in
tellectu aſſumpſiſſet?non hoc eñ homo. Ergo ſimiliter nulla creaturæ natura eſt ſuſceptibilis aut
poteſt eſſe ſuſceptibilis circũinſeſſionis dei ad ſuſcipiendũ in ſe ſupra limites naturę primã dei ope
rationem prædictã,quin etiã ſit ſuſceptibilis in ſe operatiõis ſecundę:ſecũdę autem nõ eſt ſuſcepti
bilis niſi per potentias intellectus & voluntatis : ergo vt cõcludit ſecunda ratio prædicta,vbi nata
eſt eleuari eſſentia dicto modo,& potentia:& vbi non,non. vt idcirco etiam cum hoc ꝙ gratia ma
terię bene tenet argumentatio Auguſti.tacta in prima ratione,etiam non fallit in aliqua materia,
quin ſequitur:ſi natura iſta,puta hoïs,eſt eleuabilis ſecundũ eſſentiam quin ſit neceſſario ſimul ele
uabilis ſecũdum potẽtiam:& ſi nõ ſecũdum potẽtiam,nec ſecũdum eſſentiam. Quẽadmodum ſe
quitur,ſi anima ſortis eſt immortalis,etiã cuiuſlibet hominis aĩa eſt immortalis:& ſi nõ cuiuſlibet,
nec ſortis:quia eadem ratio immortalitatis vel mortalitatis eſt in oĩbus.Et ideo talis argumẽtatio
ratione materię talis,bene tenet ac ſi teneret ſecundũ formã arguẽdi,quæ reuera tenet virtute for
mę,habendo ſcilicet aſpectũ ad cõmunem rationem qua conuenit aliquid materię,puta immorta
litas animę.illa enim eadem eſt in omni anima. quæ quia nobis incognita eſt ex parte aſſumptibi
N lis idcirco nobis difficilis eſt intellectus veritatis in dicta quæſtione. Propterea hęc poſitio alia a Poſitio ſcda
prædicta licet minus ſolennis,quæ tamen magis applicabilis eſt animo,licet non videatur ita vera
propter cõſuetudinẽ,tamẽ forte verior eſt : ꝙ ſcilicet nulla natura ſuſceptibilis eſt a deo dicto mo
do per circũinſeſſionem niſi natura intellectualis,magis mihi placet. Tenendo ergo hanc opinio Ad primũ i
nem ad pręſens,Dico ad primũ in oppoſitũ de corpore Chriſti in triduo:ꝙ per naturã intellectua oppoſitum.
lem intelligo & ipſam naturam incorpoream animę rationalis vel angeli:& in homine naturã cor
poris,inquãtum ordinatur ad animã, vt perfectibile ad perfectionẽ,& in quo anima ſuã operatio

nem intellectualẽ efficacius operaꝛ,amota ab ipſo omni diſpoſitione accidentali īpediente inquãtũ eſt ſeparata,vt totum compoſitũ ex corpore & anima cũ ſua vi intellectiua ſit ipſum ſuſceptibile & corpus mediante ſubſtãtia animæ,& in ordine ad illam,& ſubſtantia animę vt ipſa eſt potentia intellectiua,ita ꝙ nullo modo ſit ſuſceptibile id in quo non eſt potentia intellectiua.& hoc compre hendẽdo ſub potẽtia intellectiua totũ illud,in quo pricipalis cõſiſtit ratio imaginis exiſtens in ſubſtantia animę,vt nihil ſit ſuſceptibile niſi ratiõe imaginis dei quæ eſt in illo vt per circũinſeſſionẽ, vel ſecundũ ſubſtãtiam & ſecundũ potentiam ſimul,vt in ſolo Chriſto:vel ſecũdum potentiam ſolum,vt in omnibus beatis ipſa imago dei quaſi reimprimitur ſine prototypo,quaſi denarius figuræ/a qua ſibi imago ſua impreſſa eſt.Hinc Damaſcenus in cap.pdicto.Qđ ſecũdum imaginẽ eſt volens reuocare deus,verbũ factum eſt homo.Imago dei eſt homo ſecũdum intellectũ. Quid autẽ ſecũdum imaginẽ niſi intellectus?Qđ melius igitur derelinquens,qđ deterius eſt aſſumpſit.Quaſi diceret,neq̃ꝗ̃ hoc poſſibile eſt fieri niſi ratione ordinis quẽ habet ad intellectũ. Et loquitur contra illos qui poſuerunt corpus humanũ aſſumptum in Chriſto abſq; anima rationali:& cõprehen dit ſub intellectu etiam ſubſtãtiam animę,cuius vim & potẽtiam in aſſumptione oſtendẽs,ſubdit. Intellectus eñ eſt in medio dei & carnis huius,aut vt inhabitator dei,aut vt imago intellectus:igi tur intellectui miſcetur,& mediatur intellectus,dei puritati & carnis groſſitudini.Intelligo autem per mixtionẽ dictam vnionem per circũinſeſſionem intellectus diuini cum humano: qui ſecũdum tres potentias,quę ſunt memoria,intelligentia,& volũtas exiſtentes in vnitate eſſentię animę,vnitur per circũinſeſſionẽ quãdam trinitati pſonarũ in vnitate diuinæ naturæ,vt ſic p ſe & proxima cauſa ſiue ratio propter quã aliquid ſit ſuſceptibile a deo ſit ratio imaginis dei,quæ non eſt niſi in ſubſtantia intellectuali:& propterea ipſa ſola ſubſtantia intellectualis ſit ſuſceptibilis. Et ſecũdum hoc in glorioſa aſſumptione per circũinſeſſionẽ,qua natura diuina ſubintrat naturam aſſumptã, imago q̃ eſt in creatura intellectuali aſſumpta,vnitur intime ipſi prototypo,qđ eſt in natura diuina,ad modum quo ſi cerę in qua eſt impreſſa figura ſigilli,ipſum ſigillum reapplicetur ſecundum eũdem modum quo ipſa impreſſit ſubintrando oẽs angulos eius,quali modo non poſſit applicari illi in quo non fuiſſet figura ſua prius impreſſa,ſed ſolũmodo effigies aliqua,quale eſt veſtigiũ dei in omni creatura non intellectuali,vt ſecundum hoc nulla natura non intellectualis niſi mediante

Ad ſcđm. intellectuali ſecũdum dictum modum poſſit aſſumi. Ad ſecũdum:ꝙ ad deum poteſt fieri aſſumptio:quia in ipſo eſt ratio eſſe & ſubſiſtentię in natura aſſumpta:Dico ꝙ verum eſt ꝙ illud eſt con cauſa.Niſi eñ ita eſſet nihil poſſet ad eã aſſumi,ſicut nec vna natura creata põt aſſumi ad alterã. Sed hoc nõ eſt tota cauſa.Licet eñ ſit cauſa ex parte aſſumẽtis,qa ꝑpter illud ad ipm̃ põt fieri aſſumptio,nõ tñ ex parte aſſumptibilis,in quo tota cauſa aſſumptibilitatis eſt ꝙ eſt imago,& p hoc ſolũ circũinſeſſibilis a deo & eleuabilis ad dictã vnionẽ ĩ diuina ẽntia ĩ vnitate diuinę pſonę,ſcđm dictũ modũ.Vñ nec aliq̃ cauſa finalis ꝑpter quã facienda eſſet a deo alicuiꝰ naturę aſſumptio poſſet eſſe in aſſumendo aliam naturam q̃ intellectualẽ, quia non eſt naturæ aſſumptio finaliter niſi ad illius aliquã promotionẽ & profectum in ſui eleuatione,qualẽ nõ poteſt habere niſi natura intellectualis.Hinc dicit Auguſt.ſup Ioan.vbi ſupra.Prius verbum voluit naſci ex homine,vt tu ſecutus naſcereris ex deo.Nonne ſine cauſa naſci ex homine voluit niſi qa alicuius momenti me exiſtimauit,vt immortalem me faceret?quaſi dicat,vtiq; ſine cauſa &c.Vbi per immortalitatem intel ligit veram beatitudinem: quia non eſt ſine immortalitate,ſecũdum eundẽ Aug.xiii.de trini.Hinc dicit vbi ſupra ſer.x.Deus homo factus eſt:quid futurus eſt homo propter quẽ deus factus eſt homo?momẽtum illud quo deus homo exiſtimatur,eſt dignitas imaginis in ipſo, propter quam ſolam cõtigit ꝙ deus ex homine naſci voluit,nõ ſine cauſa.In qua natiuitate,humana natura aſſumpta eſt,ita ꝙ alia natura in qua non eſt talis imago,omnino abſq; cauſa aſſumeretur.

Queſt.vi. Queſt.vii. Argu.prin. SEquuntur queſita de creaturis ſecũdum ſe: vbi duo quærebantur de angelis: & plura alia de hominibus.Primũ illorum de angelis erat:Quomodo angelus mouet corpus:an per itellectũ immediatius q̃ per volũtatẽ,ſuppoſito ꝙ per vtrũq; eorum moueat. Secũdum erat de menſura actionis eius: Verum duobus inſtãtibus exiſtentibus in tẽpore angeli,reſpondeat vnicum inſtans exiſtens in tẽpore noſtro. Circa primũ arguitur ꝙ angelus immediatius mouet corpus per intellectum q̃ per voluntatẽ,quia formę intellectus aſſimilatur actio & ſecũdum ipſam procedit.ſed tali(vt videtur)immediatius mouet:ergo &c.Maior patet,quia ſi calor eſſet intellectꝰ & moueret

In oppoſitũ primũ. ad calorẽ,diceretur ꝙ immediate per intellectum moueret ad producendũ calorem. Minor manifeſta eſt de ſe.Intellectus enim formã rei continet,vt ars. Contra,intellectus nõ mouet niſi vt finis,

quia non niſi per appetibile ab ipſo cõprehẽſum,qui nõ eſt immediatũ principiũ actionis verę: ſed
motus a fine metaphorice,ſecundũ modũ inferiꝰ declarandũ. Pręterea intellectꝰ nõ mouet niſi vt Secundum.
finis in p̃ſentãdo obiectũ volibile ſiue appetibile:finis autẽ etſi ſit primũ,nõ tamẽ eſt ꝓximũ & ime
P diatũ mouẽs.ergo &c. Dico ꝙ reuera nulla ſubſtãtia ſeparata agit aliquã actionẽ circa exteriora Reſponſio.
ſibi abſq; intellectu & volũtate.Vnde dicit Auicẽna de deo in ꝓducẽdo creaturas lib.ix.Metaphy.
ſuę.Eſſe qđ eſt ab eo nõ eſt ſecundũ viã naturę vt ſit ab eo nõ per cognitionẽ nec per beneplacitũ.
Quomodo eñ hoc poſſet eſſe cũ ſit pura intelligẽtia q̃ intelligit ſeipſam,& intelligit ſeipſam ſequi
vt eſſe oẽ ſit ab eo?Ecce ꝙ neceſſario p̃cedit primo intellectus.Sequit̃.Et hoc eſt de cõmunicãtibus
ſuã gloriã,ꝑ quã ipſe diligit ſeip̃m. Oĩs autẽ ſcientia q̃ ſcit qđ prouenit ex ea,placuit ei ꝙ ꝓuenit
ex ea.Igit̃ primo placuit vt ex ſua eſſentia fluat omne qđ eſt.Ecce ꝙ neceſſario ſecũdo pręcedit vo-
luntas.Sed ante iſta duo pręcedit natura quę mouet intellectum:& eſt tertiũ,ſed primũ in ordine,
a qua ſcđm ph̃os procedũt res alię ſcđm viam naturę.vnde dicit in eodẽ. Principiũ omniũ eſt eſſe
qđ neceſſe eſt eſſe,& neceſſe eſt eſſe ſic ꝙ quicqd eſt ab eo neceſſariũ eſt,quãtũ ad illud.nõ ꝙ ſit na-
tura proximũ & imediatũ agens,ſed mediante intellectu & volũtate:ſcđm ꝙ poſt p̃dicta ſubdit cõ
tinue.Vnitatis autẽ ſũmę nõ eſt ſua prima actio niſi ꝑ ſuã eſſentiã.Ipſe eñ itelligit ſuã eſſentiã qđ
eſt pricipiũ ordinis bonitatis i eſſe.Et ex hoc itelligit q̃liter eſt poſſibile, & q̃liter eſt elegãtiꝰ ꝓueni
re eẽ totiꝰ ſcđm iudiciũ ſui intellectꝰ:& ſequit̃ ordinatio bonitatis in eſſe.ſ.ex rationis iudicio ſicut
Q pricipio ꝓximo. Ex qbꝰ ſi bene aduertant̃,innuit nobis qnq; intelligẽda ꝑ ordinẽ.Primũ eſt ꝙ ſua Quinq; itel
eſſentia eſt principiũ ordinis bonitatis in eſſe,qđ nõ eſt ſua prima operatio niſi ꝑ ſuã eſſentiã. ipſa ligenda.
tamẽ ſua eſſentia nõ agit vt id qđ eſt ſit ab ea ſecundũ viã naturę abſq; cognitione & intellectu,vt
iam dictũ eſt.Secundũ vero eſt ꝙ ip̃e intelligit ipſam vt omne eſſe ſit ab ea.Tertiũ eſt ꝙ ſtatim pla
cuit ei vt ex eius eſſentia fluãt res.Quartũ eſt ꝙ intellectꝰ intelligit qualiter eſt poſſibile elegãtius
res ꝓuenire ex eo.Quintũ eſt ordo bonitatis eorũ fluens in eſſe ſcđm formã & iudiciũ intellectus.
Innuit ergo ꝙ ſua eſſentia primo agit in intellectu mouendo ip̃m ad actũ intelligẽdi.Secũdo vero
ſequit̃ actus intelligẽdi oĩa quę ſequũtur illã.Tertio autẽ cõplacet intellectus volũtati. Quarto ꝙ
formetur intellectus modo meliori producẽdi res.Et quĩto ꝙ ſcđm formã intellectꝰ ab eſſentia me
diante intellectu & volũtatis cõplacentia pręcedẽte fluunt res in eſſe,vt ſic per intellectũ immedia-
tius q̃ per ſuã eſſentiã & voluntatẽ producant̃ res in eſſe,ſed naturaliter & neceſſario propter mo
R uens primũ qđ eſt natura. Iuxta hanc ſententiã aliqui volẽtes ſequi viã ph̃orum,quantũ audent Opinio.
ſalua fide,dicũt cõſimiliter de motu & actione angeli & hoĩs:ꝙ ſicut angelus nulla neceſſitate na-
turæ mouet̃ in ſuis actionibus circa exteriora:nec ſimiliter homo,ſicut nec deꝰ.In quo cõtrariãtur
ph̃is ſequẽtes fidẽ,quę ponit ꝙ deus circa inferiora naturę ſuę neceſſitate nõ agit: agit tamẽ ſcđm
formã intellectus ſui habitã de rebus circa quas habet exercere actus & motus ſuos.de qua forma
intellectus dicit Auicẽna ſexto Metaphy.Cauſa finalis in ſuo eſſe in aĩa prior eſt cæteris cauſis: qa
aĩa adinuenit eã prius:& poſtea imaginat̃ apud ſe actionẽ & inquiſitionẽ recipientis & qualitatem
formę.Tali forma habita poſtq̃ in ea cõplacet volũtati tanq̃ cuidã annexo & nõ p̃icipaliter operã-
ti ſequit̃ operatio,vt ſcđm hoc intellectus ſit principiũ proximũ mouẽs & agẽs in angelo,determi
nans agenda,& poſt determinationẽ exequens,intercedẽte beneplacito voluntatis. Et ſicut hoc po
S nunt in angelo,ita nitũtur hoc ponere in hoĩe. Sed ſi ita eſſet,nequaq̃ ex libero arbitrio procede Improbatur
ret actio angeli aut hoĩs, ſed ſolũmodo ex forma intellectus,cuius opatio ſicut formę naturalis ad
vnum determinata eſt: quẽadmodũ ſi calor haberet intellectũ ſui abſq; libero arbitrio,immediatũ
principiũ eſſet agens calefactionẽ & ex neceſſitate naturæ ſicut modo eã agit calor,ſcđm ꝙ proce-
T dit ꝓbatio maioris ad primã rationẽ. Nos autẽ contrariũ tenẽtes,vniuerſaliter & i deo & in an Opi.aucto.
gelis & in hoĩbus,dicẽdo ꝙ intellectus nõ determinat agenda in deo vllo modo vt alibi declaraui
mus,nec in angelo aut hoĩbus,vt neceſſario ad determinationẽ volũtatis ſequat̃ actio:ſed determi
natio actionis ſit tã in deo q̃ in angelis q̃ in hoĩbus a ſola volũtate:Dicimus ꝙ principiũ proximũ
producẽdi res a deo in eſſe,& agẽdi quęcũq; agit circa illa quę ſunt extra ſe,& ſimiliter in angelis
& hoĩbus quo ad actiones eorũ,principiũ proximũ eſt volũtas ſecũdum liberũ arbitriũ.Sed hoc eſt
propriũ ſoli deo/qa ſola ſua volũtate ꝓducit res extra ſe,& agit q̃cũq; agit circa illa:angeli autẽ &
hoĩes nequaq̃.Non eñ ex eo ꝙ volũt aliquid,ſtatim factũ eſt:ſed poſt voluntatẽ requirit̃ in eis alia
V vis motiua de proximo poſt intellectũ,& per voluntatẽ productiua operis extra ſe. Dico igit̃ deſcẽ Reſponſio.
dẽdo ad q̃ſtionẽ,ꝙ ſicut in nobis primũ principiũ motus & actionis eſt intellectus reprę ſentãs ap-
petibile:ſecundũ vero eſt volũtas operãdo determinãs motu interiori ſuę volitionis imperãs viribꝰ
motiuis:tertiũ vero ſunt vires motiuę motũ exequẽtes,vt p̃icipiũ proximũ & immediatũ mouẽs

& agens:Sic & in angelis.Et ſic tanq̃ per principiũ primũ mouet ſicut nos per intellectũ:tanq̃ au-
tem per principiũ medium per volũtatem,tanq̃ vero per principiũ proximũ ſua vi motiua. Et ſic
Ad arg. pri. proximius mouet per voluntatẽ,q̃ per intellectum. Ad primũ in oppoſitum,ꝙ formę intellectus X
aſſimilatur actio:Dico ꝙ verũ eſt vt repraſentanti circa quid agendũ eſt,& dictãti modum actio-
nis,vt procedit ſecũda ratio.Sed nõ ſequitur ex hoc ꝙ de proximo mouet ad actionem,niſi ageret
de neceſſitate naturę primi mouẽtis:ſicut ageret ſi intelligendo calefaceret. Nũc autẽ quando po
nimus ꝙ homo & angelus nõ agunt neceſſitate aliqua naturę circa illa quę ſunt circa finem vlti-
mũ,ſed ſolũmodo libertate arbitrii,illud non oportet: immo voluntas liberi arbitrii determinans
agenda immediatius agit.

Quæſt.vii. CIrca ſecundũ arguitur:ꝙ duobus inſtãtibus in tẽpore angeli reſpondet vnũ in
Argu.prin. tẽpore noſtro: quia duobus pũctis in terminis duarũ linearũ reſpõdet vnus in
primũ. linea ambobus ſuppoſita.Item ſi nõ poſſet eis reſpondere vnicũ,aut hoc eſt ra-
Secundum. tione minoris ſimplicitatis in vno q̃ in pluribus:aut quia in pluribus eſt mora.
Nõ ratione primi,quia plura inſtãtia æque ſimplicia ſunt vt vnũ.ſimplũ enim
additũ ſimplo nihil auget.Nõ ratione ſecũdi,quia bene aliqua ſuccedũt ſibi ſi-
In oppoſitũ ne mora vt tẽpus & inſtãs. Contra,quia ſi ita eſſet cũ primũ inſtãs tẽporis angeli ſit ſimul cũ in
Reſolu.q. ſtanti nr̃o, tunc plura inſtãtia tẽporis angeli eſſent ſimul inter ſe. Hic prĩo oportet videre quale Y
ſit tẽpus angeli in ſe:& qualiter differat a tẽpore noſtro:quę alias declarauimus:ꝙ videlicet tẽpus
angeli diſcretũ eſt:ſicut & ſuę actiones ſiue motiones quarum eſt menſura,diſcretę ſunt ſibi ſucce
dentes abſq; medio continuãte.Sed eſt aduertẽdum ꝙ multũ refert de actionibus angeli intrinſe-
cus manẽtibus:cuiuſmodi ſunt eius volitiones & intellectiones:& de eius motionibꝰ circa exterio
ra corpora:& ſimiliter de mẽſuris illarũ. Primę enĩ actiones oꝑationes ꝓprie ſunt & actiones pfe Z
cti ſcd̃m ꝙ pfectũ eſt,ſimplices,totę ſimul exiſtentes,ꝑ morã cõparatiõe nr̃i tp̃is ſeu ꝑ cõparationẽ
ad tẽpus noſtrũ ꝑmanẽtes:& q̃libet illarũ eſt ꝓducta ĩ eſſe ꝑ coexiſtẽtiã in vnico inſtãti nr̃i tẽporis.
Secũdę vero actiones mutatiões ſunt,qbꝰ volũtate ſua mouet ſeipm̃ qñ tranſferẽ de ſitu ĩ ſitũ:quę
ſunt actꝰ imꝑfecti ſcd̃m ꝙ imꝑfectũ eſt.Tertię autẽ actiones quas agit circa exteriora vt circa cor-
poralia.Et tã actiões de primo genere q̃ de ſcd̃o ꝑ mẽſura habẽt tẽpus diſcretũ,ſed modus actionũ
de primo gñe ꝑ mẽſura habet tẽpus cõpoſitũ ex ĩſtãtibꝰ indiuiſibilibꝰ q̃ ſunt tota ſimul cũ diſcre
tis & ꝑmanẽtibus in mora:ſicut morã habẽt & ꝑmanẽtiã ipſę actiones mẽſuratę & diſcretionẽ.nõ
eſt enĩ in angelo ĩtellectio aut volitio ſine mora:ſed ĩmediatã ſine mora media habẽt adiuuicẽ ſuc-
ceſſionẽ:quia cũ vna intellectio angeli ꝑceſſerit ꝑ aliquãtulũ morę nr̃i tẽporis,in vltimo inſtãti illiꝰ
ꝓducitur tota ſimul alia cogitatio eiꝰ:q̃ ſĩliter durat ꝑ morã aliquãtulã nr̃i tẽporis: & ſic de cæteris.
Sed mora iſta tã in actionibꝰ q̃ in mẽſuris earũ põt eẽ maior vel minor ſcd̃m ꝙ angelꝰ plus vel mi
nus voluit ſe tenere ĩ vnica cogitatiõe.Et iſtud tẽpus eſt diſcreta quãtitas ſicut oĩo.partes enĩ ora
tionis q̃ cõſiſtunt pricipaliter ĩ ꝓlatione vocaliũ cũ qbus mixtim ſonãt cõſonãtes, totę ſimul ſunt
ſed nõ ſubito trãſeunt ſed totę ſimul manẽt ꝑ aliquantulã morã nr̃i tẽporis:vt patet cũ dicitur a,e,i,
o,u,vel pa,pe,pi,po,pu,vel coniũgẽdo hęc ĩ dictiõe & dicẽdo papa,pape,papi,papo,papu. Et eſt in
ſtãs qd̃ eſt pars diſcreta talis tẽporis angeli indiuiſibilis,ſimul cũ aliquãtula parte nr̃i tẽporis:& cũ
oĩbus inſtãtibꝰ q̃ ſunt ĩ illo.Et ſic cõtingit cõtrariũ eiꝰ qd̃ quęſitũ eſt in q̃ſtione.ſ.ꝙ vni inſtãti tp̃is
angeli reſpõdet tẽpus nr̃m,& plura inſtãtia illius:cũ qbꝰ ſimul coexiſtit illud inſtãs tẽporis angeli ĩ
mora ꝑmanẽs,in qua tẽpus nr̃m & inſtãtia eiꝰ trãſeunt. Modus autẽ actionũ q̃ de ſcd̃o genere,ꝑ A
mẽſura habet tẽpus cõpoſitũ ex inſtãtibus indiuiſibilibꝰ q̃ tota ſimul ſunt & diſcreta ſed trãſeũtia
& ſine mora ſicut trãſeũt abſq; mora & ꝑmanẽtia ipſę mutatiões mẽſuratę.In trãſitu enĩ angeli de
ſitu in ſitũ nullã morã ĩtelligo.Et eſt tẽpus mẽſurãs iſtas mutatiões angeli ſubitas quãtitas diſcre
ta ſicut numerus vnitatũ q̃ ſimplices ſunt.Sed partes eius q̃ ſunt ſicut vnitates ſimplices nullã ha
bẽt ꝑmanentiã ſed ſolũmodo ſunt in tranſitu:& coexiſtũt ſingulę inſtãtibꝰ nr̃i tẽporis ſingulis:nec
habẽt continuationẽ inter ſe:quia inter q̃libet duo inſtãtia & dictas mutatiões neceſſe eſt morã po
nere angeli ĩ ſigno ad qd̃ terminatur ꝑcedẽs mutatio:in quo angelus nõ mutatur:ſed q̃ſi q̃eſcit per ali
quã morã & partẽ noſtri tẽporis.& mẽſuratur illa quies ꝑ accidẽs ꝑ inſtãs vel ꝑ inſtãtia intellectiõis
vl' ĩtellectionũ quã vel q̃s interim angelus ĩ ſe operatur.vna enĩ mutatio angeli terminata in vnum
ſitũ,nõ poteſt habere aliã mutationẽ cõtinuã ab illo ſitu ĩ aliũ:quęlibet enĩ mutationũ taliũ ſequitur
Reſponſio. ꝓpriã cognitionẽ ĩ angelo:q̃rũ cognitionũ q̃libet eſt moroſa vt dictũ eſt. His ꝓlibatis ad id qd̃ q̃ritur B
vtrũ duobꝰ nũc exiſtẽtibꝰ ĩ tẽpore ãgeli reſpõdeat vnicũ nũc ſiue inſtãs exiſtens ĩ tẽpore nr̃o: Dico
ꝙ nõ,loquẽdo de inſtãtibꝰ tẽporis ãgeli qd̃ habet eẽ ſcd̃m rẽ & veritatẽ extra aĩam,niſi ſcd̃m ima

ginantes intellectiones angeli,ſcd̃m quarũ formas mutaẽ de ſitu in ſitum,eſſe ſubitas:& ꝙ ſecũdũ vnam trãſit per vnã partẽ ſpatii,ſecundũ aliã per aliã.qđ impoſſibile eſt ponere ex parte tranſituũ. Sicut em̃ in naturalib⁹ ſcd̃m pħm.vii.Phy. ſubitę mutatiões nõ poſſũt fieri niſi ĩ terminis motuũ ſic iſtę mutatiões angeli nõ poſſunt fieri niſi ĩ terminis morarũ intellectionũ angeli. Si tñ angelus habet ſitũ in loco abſq; operatione in illo:qđ ponit quidã articulus:cui⁹ cõtrariũ interdictũ eſt:ita ꝙ ęqualiter natus ſit ſituari ĩ quolibet ſigno medio ſicut & ĩ extremis,ſicut corp⁹ natũ eſt ſituari ſub quolibet ſigno ſibi ęq̃li ĩ ſpatiis ſiue ĩ extremis ſit ſiue ĩ medio,oportet ꝙ angel⁹ trãſeũdo de ſitu ad ſitũ,puta ab oriẽtis pũcto in punctũ occidẽtis,trãſeat p oẽs partes ſpatii intermedias:& p oĩa pũcta exiſtẽtia in illis:qđ tñ totũ ſit in eodẽ inſtanti tẽporis angeli & ſilr nr̃i:quia in illis eſt ſolũ in trãſitu & ſic ĩ potẽtia.Quẽadmodũ em̃ corpus motũ in ſpatio ĩ quolibet inſtãti tẽporis ſui motus eſt ſemp ſibi æquale ĩ ſpatio:& ſunt hmõi æq̃lia infinita:ſup quę corpus eſt in trãſitu & ĩ potẽtia: & ideo poſſibile eſt illa a corpore ptrãſiri ĩ tpe finito: ſic angel⁹ trãſiẽs de termino ĩ terminũ ſemp eſt ſup ęquale ſibi.ſ.in pũcto,aut(vt qdã dicũt)in ĩdiuiſibili minimo,q̃ licet ſint infinita:qa tamen ſolũ ſunt in potẽtia,& ſup illa eſt in trãſitu & in potẽtia:ideo oĩa illa poſſibile eſt eũ trãſire in eodẽ inſtanti tẽporis ſui: & nr̃i & nõ eſt prius ſup vnũ dictoꝝ ſignorũ q̃ ſup aliud,niſi natura & cõſideratione nr̃i intellect⁹.& hoc quẽadmodũ ſi graue puta lapis pedalis deſcẽderet in vacuo iuxta murum vel p aerẽ nõ plus reſiſtentẽ q̃ vacuũ:& ſit ſpatiũ muri vel aeris triũ pedũ,puta a,b c,lapis ille in vnico inſtãti tranſiret totũ ſpatiũ:nec eſſet prius duratione aut tẽpore in a,ſigno q̃ in b,nec ĩ b,q̃ in c,nec prius tranſiret ſpatiũ a,q̃ ſpatiũ b,nec ſpatiũ b,q̃ ſpatiũ c. dico tẽpore:natura tñ pri⁹ eſſet iuxta ſignũ a,& trãſiret id ſpatiũ,q̃ b,ſignũ,& q̃ tranſiret eius ſpatiũ.& ſilr̃.de b,ad c,& ſimiliter in quolibet dictorũ ſpatiorũ pedaliũ prius natura intrat ipm̃ prima medietas lapidis q̃ vltima:& ſimiliter quarta pars pręcedẽs q̃ alię.vt ſic ſecundũ rationẽ intelligendi ſiue imaginationẽ trãſit ſucceſſiue p partes illius ſpatii:& eſt totũ illud tẽpus imagnatum cum oĩbus inſtãtibus ſuis ſimul in eodẽ inſtanti reali in quo deſcẽdit.Et ſic ſi angelus ponaẽ in vnico inſtanti tẽporis nr̃i pertranſire aliqđ ſpatiũ:ſicut hic poniẽ trãſire diuerſa ſigna ſiue diuiſibilia ſiue indiuiſibilia in alio & alio inſtanti tẽporis ſui, illa nõ ſunt inſtantia tẽporis ſui ſecũdum veritatẽ,ſed ſolũmodo per imaginationẽ tm̃.Vnde q ponit ꝙ talia duo inſtãtia tẽporis angeli ſimul ſunt in eodẽ inſtanti tẽporis noſtri,verũ dicit:ſed ſi intelligit ꝙ ſunt ſecũdum rem & veritatẽ inſtantia tẽporis angeli,ipſe id qđ

C eſt phantaſticũ & ſecundũ imaginationẽ tm̃,ponit eſſe aliquid ſecundum veritatẽ. Ad primũ,ꝙ duobus punctis reſpõdet vnus &c.Dico ꝙ hoc ideo cõtingit qa oẽs ſunt manentes in terminis linearum ſuarũ & indiuiſibiles ſunt.vnde nõ plus occupat ſitus vnus illorũ q̃ plures:nõ ſic autem eſt in inſtãtibus quę ſunt ſecundũ veritatẽ tranſeuntia:licet ſic poſſit eſſe in illis quæ ſolum tranſeunt & ſunt ſecũdum imaginationẽ:quę prius & poſterius natura in tranſitu dicti ſpatii diſtiguit ſecũdũ cõſiderationẽ q̃ſi fuiſſent ſecundũ actũ. Ad ſecundũ qđ videẽ arguere iã dictorũ contrariũ:dico ſcd̃m dicta ꝙ nõ põt duob⁹ inſtãtib⁹ ſcd̃m veritatẽ exiſtẽtib⁹ in tẽpore ãgeli ſcd̃m primũ aut ſcd̃m aliũ modũ p̃dictos reſpõdere vnicũ nr̃i tẽporis:qa in prĩo mõ tẽporis angeli iſtãtia habẽt morã,& ideo vt dictũ eſt vnũ inſtãs illi⁹ tpis angeli reſpõdet parti tẽporis nr̃i: & oĩbus inſtãtib⁹ q̃ ſunt ĩ illa.In ſcd̃o aũt modo tẽporis angeli inſtãtia nõ habẽt morã ſed trãſeunt mora quietis ange

D li ĩ medio vt dictũ eſt:& ideo ſingulis ſingula reſpõdent inſtãtia tẽporis nr̃i. Qđ autẽ aſſumiẽ:ꝙ inſtãtia tẽporis angeli ſuccedũt ſibi ſine mora,dico ꝙ hoc eſt ĩpoſſibile ĩ inſtãtibus q̃ habent eſſe ſe

E cũdum veritatẽ:ſed ſolũmodo verum eſt in inſtãtibus acceptis ſecũdum imaginationẽ tm̃. Et qđ arguiẽ ꝙ aliqua ſibi ſuccedunt ſine mora:vt tẽpus & inſtans:dico ꝙ ſuccedere ſine mora poteſt intelligi vel ſine mora media inter ſuccedẽtia,vel poteſt intelligi ſine mora in altero,vel in vtroq; extremorũ.Primo modo ſuccedunt ſibi intellectiones angeli vt dictũ eſt ſupra.& ſic verum eſt ꝙ aliqua ſibi ſuccedũt ſine mora.ſ.media.Sic ſibi ſuccedũt inſtãs & tẽp⁹,& nox & dies,& vlr̃ oẽs partes cõtinuę ſucceſſiuorũ.ſimiliter motus & quies.Sed duo ſubito tranſeuntia nõ poſſunt ſibi ſuccedere ſine mora media,vt duo inſtantia vl̃ duę mutationes in eodẽ:qa non eſt mutatio niſi terminus vel principiũ morę vel mediũ morarũ:vt mutatio inter duas intellectiones angeli q̃ ſunt in mora pmanẽte:vel mutatio ĩter duos mot⁹ quorũ eſt mora p ſucceſſionẽ vel iſtãs ĩter duo tẽpora:quoꝝ quodlibet eſt mora motus: vel poteſt huiuſmodi indiuiſibile eſſe prĩcipium & terminus morę vt

F inſtãs tpis & mutatio motus.& ſic ſcd̃o modo indiuiſibile trãſiens nũq̃ eſt ſine mora. Ad argumentũ ĩ oppoſitũ ꝙ plura inſtãtia tpis angeli nõ poſſunt eſſe ſimul cũ vno tẽporis noſtri:qa eſſent ſimul inter ſe: Dico ꝙ verũ eſt de inſtãtibus veris. De inſtãtibus autẽ imaginatis acceptis p veris verũ eſt ꝙ ſecũdum veritatẽ ſunt ſimul cum eodẽ tẽporis noſtri vt dictũ eſt,non tamẽ ſunt ſimul

Ad arg. pri. primũ.

Ad ſecũdũ.

Ad aſſũptũ primũ.

Ad aſſũptũ ſecundum.

Ad argu. in oppoſitum.

inter ſe:quia ordinem habent ſecũdum imaginationem.

Quæſt.viii. Quæſt.ix. Queſtio.x. Queſt.xi. SEquũtur q̃ſita de hoībꝰ:vbi q̃rebanť q̃dã ptinẽtia ad animã prīcipalr̃:& q̃dã ptinẽtia prīcipalr̃ ad cõpoſitũ ex aīa & corpore.Primo q̃rebať vnũ ptinẽs ad itellectũ.Vtrũ intellectꝰ agẽs ptineat ad imaginẽ in hoīe.Et tria ptinẽtia ad volũtatẽ quorũ primũ pertinebat ad obiectum volũtatis.Vtrum primũ & per ſe obiectũ volũtatis ſit bonũ ſub ratione boni ſimplr̃,an ſub ratione cõuenientis.Alia vero duo ad volũtatis actum:quorũ primũ erat.Vtrũ actus volitiõis moralis ſpeciẽ moris ſortiať ab obiecto an a volũtate.Secundũ erat.Vtrum ad eliciendũ actũ volitionis ſufficiat ſola obiecti oſtẽſio:an cum hoc requiratur aliqua influẽtia vel affectio.Querebatur demũ vnicum cõmuniter ptinens ad eſſentiam aīæ & ad potentiã.

Queſt.xii. Vtrum beatitudo pficit principaliter & primo potentiã animę an eſſentiã.

Argu.prin. Circa primũ arguitur ꝙ intellectꝰ agens nõ ptinet ad imaginẽ,qa nec eſt memoria,nec intelligentia,nec voluntas:eo ꝙ ſua actio circa phãtaſmata pręcedit operationes illarũ:& nõ ſunt aliæ partes imaginis.ergo &c.

In oppoſitũ. Contra:agens & poſſibilis ſunt duę partes intellectus:quare cũ agens ſit nobilior poſſibili,& in imagine cõſiſtat naturæ intellectualis nobilitas:ergo potius ptinet ad imaginẽ q̃ poſſibilis.

Reſolu.q. Hic oportet videre a principio quid appelletur itellectus agẽs: & quomodo ſe habeat ad memoriã & intelligentiã.hoc eñ viſo patebit intentũ.Eſt igitur ſciendũ ꝙ ſecundũ Pħum in tertio de aīa,eſt intellectus agens q facit intelligere omne:& eſt habitꝰ quidã vt lux. Habitꝰ autẽ eſt non qui eſt accidẽs:ita ꝙ nõ ſit pars animę G ſed habitus diciť quia habet ſimilitudinẽ habitus,& hoc ĩ duobus quæ ſunt opera eiꝰ.Quorũ vnũ eſt illuminare intellectũ poſſibilẽ ſicut lumẽ materiale diaphanũ:vel potius ſicut lux corpus luminoſum.Actio eñ eius in ordine ad poſſibilẽ potius eſt lucere q̃ illuminare.eſt eñ lux quędã ſpiritualis in poſſibili pertinẽs ad potentiã intellectualẽ eſſentialiter,ſicut & ipſe poſſibilis:& quẽadmodum lux eſt natura viſus.& ſecũdum hoc vt dicit Auer.intellectus poſſibilis perficiť per agentẽ:& hoc dicit viſus luce ſua cõnaturali:ſine qua nõ ageret ad formandũ in ſe actum viſionis nec ad illum recipiendũ.Et ſecundũ hoc.xii.de trini.ca.vltimo dicit beatꝰ Augu.ꝙ intellectus noſter intelligit intelligibilia in quadã luce interiore generis ſui ſpirituali:ſicut oculus videt colores in quadã luce gñis ſui corporali.Secundũ vero opus eius eſt ex ordine ſuo ad phantaſmata:quia reſplendet ſup phãtaſmata ſicut lumẽ diaphani ſup colores:& per hoc ſeparat phãtaſmata a cõditionibꝰ particularibus materię:& de vniuerſali & intelligibili in potẽtia facit vniuerſale & intelligibile ſecundum actũ:& ipſum mouere intellectũ poſſibilẽ: & per hoc ꝙ vniuerſale factum ſecundũ actum imbutũ eſt lumine agentis,facit ꝙ mouet intellectũ poſſibilẽ:ſicut colores mouẽt viſum vt abſtracti ſunt ſecũdũ actũ & imbuti lumine, & cõmixti ſunt ipſi:ita ꝙ agens iſta duo agat circa phãtaſmata.inquantũ eñ facit ꝙ ſunt formę ſcd̃m actũ intelligibiles,ſe habet vt ars ꝓducens formas in actu & inquantũ facit ꝙ mouent intellectũ ſcd̃m actum, ſe habet ad phãtaſmata ſicut lumẽ quo imbuti ſunt colores:q licet eſſent abſtracti nõ mouerẽt viſum niſi eſſent lumine ĩbuti & ei cõmixti vt ꝑ hoc in virtute eius moueant.& ſic facit intelligere cauſando actũ intellectionis ĩ poſſibili.Et in ſũma facit duo circa phãtaſmata,& duo circa poſſibilẽ intellectũ.Circa phãtaſmata eñ quaſi reſplẽdendo ſup illa & illuminãdo ea non egrediendo a poſſibili ſed cõuertẽdo ſe ad illa: quia in eadem ſubſtãtia aīæ ſunt phantaſiata in qua ſunt phãtaſmata:& intellectꝰ agens primo facit illa eſſe actu intelligibilia: ſecũdo dat eis vim mouẽdi ſecundũ actũ intellectũ poſſibilem:inquantũ ſcilicet ſunt quaſi ĩbuta & cõmixta lumini agẽtis. Circa poſſibilẽ autẽ nõ quaſi reſplẽdendo & illuminãdo eũ, ſed quaſi lucẽdo ĩ eo.Primo vt eſt lux indeterminata diſponit ip̃m vt ſit receptiuꝰ actus q eſt intellectio:ſine qua media nõ reciperet illũ,ſicut nec viſus actũ viſionis niſi in eo luceret media lux cõnaturalis.Secũdo autẽ vt eſt lux determinata ab intelligibili diſponit ip̃m vt ſit actus actionis quę eſt intellectio:ſine qua determinãte vim elicitiuã ipſe intellectꝰ poſſibilis illã nõ eliceret.Sicut vis viſiua ĩ oculo nõ eliceret actũ viſiõis niſi eẽt diſpoſita luce determinata a colore.Et hoc eſt q̃d breuiter & expſſe dicit Cõmẽ.Auer.ſup tertiũ de aīa,loquẽs de itellectu poſſibili,ſic inquiẽs. Debes ſcire ꝙ intellectus agẽs ad iſtũ intellectũ eſt reſpectus lucis ad diaphanũ:& reſpectus formarũ materialium ad ip̃m eſt reſpectus coloris ad diaphanũ.quẽadmodũ eñ lux eſt perfectio diaphani,ſic intellectus agens eſt perfectio materialis:& quẽadmodum diaphanũ non mouetur a colore nec recipit ipſum niſi quãdo lucet,ita iſte intellectus nõ recipit intellecta quæ ſunt hic niſi ſecũdum ꝙ perficitur ꝑ illũ intellectũ & illuminať per ip̃m:& quẽadmodũ lux facit colores ĩ potẽtia eſſe ĩ actu,ita ꝙ poſſint mouere diaphanũ: ita intellectꝰ agẽs facit intẽtiones in potẽtia intellectas in actu intellectas,ita ꝙ recipiat eas intellectꝰ materialis. Nota ꝙ clarior fuiſſet ſentẽtia ſi ſic dixiſſet.Debes ſci H

re ꝙ intellect⁹ agẽs ad iſtũ poſſibilẽ eſt reſpect⁹ lucis cõnaturalis ad oculũ: & reſpect⁹ formarũ materialiũ ad ipm.i.intellectũ poſſibilẽ,eſt reſpect⁹ coloris ad oculũ.quẽadmodũ eñ lux cõnaturalis eſt pfectio oculi,ſic intellect⁹ agẽs eſt pfectio materialis intellect⁹.ecce actio ſcda agẽtis i poſſibili.ſequit Et quẽadmodũ oculus nõ mouet a colore neq; recipit ipſum niſi quãdo lucet,ita iſte intellect⁹ nõ recipit intellecta quæ ſunt hic niſi ſecũdum ꝙ perficit per illũ intellectũ & illuminat per ipm. ecce actio eius prima circa poſſibilẽ. Et quẽadmodũ lux facit colores in potẽtia eſſe i actu ita vt poſſint mouere oculũ.Ecce primũ opus lucis circa colores cũ dicit:Facit colores in potentia eſſe in actu.& ecce ſecundũ,cum ſubdit:Ita vt poſſint mouere oculũ.ſequit.Ita intellect⁹ agens facit intẽtiones in potẽtia intellectas in actu intellectas.ecce primũ agentis opus circa phãtaſmata. & ſequit ſcdm.Ita ꝙ recipiat eas itellect⁹ materialis.Et eſſet meli⁹ ſimile de luce cõnaturali i oculo ſi ſufficeret ad medũ illuminandũ & agẽdũ circa colores:ſicut ſufficit lux cõnaturalis in oculo cati,q̃ ſit de luce exteriore in diaphano:quia illa lux exterior magis aſſimilat agenti vniuerſali ſeparato cuiuſmodi eſt lux increata:qua videt etiã iniuſti recte operãda & nõ ſine illa:quẽadmodum nõ videmus colores ſine adiutorio lucis exterioris. Hoc viſo dico:ꝙ cũ agens pertineat ad potentiã intellectiuã & eſt de natura eius,nõ poteſt nõ ptinere ad imaginẽ.Sed quia ſcdm determinationẽ Aug.imago nõ cõſiſtit proprie in potẽtiis animę cum ſit ipſa ſubſtantia eius, niſi vt per actus ſuos a prima illarum vt a parente habet produci ſecũda ſicut proles: vt a memoria intelligentia,ſicut notitia de notitia & ab ambabus tertia vt a duplici notitia amor:videlicet a memoria & intelligẽtia voluntas:igitur dico ꝙ agens intellectus vt cõuertitur ad phãtaſmata ſecundum dictas operationes duas circa illa quia nõ includitur in memoria vt de ipſa & de notitia quę eſt in ea ꝓcedit notitia intelligẽtię:neq; ſimiliter includit in ipſa intelligẽtia nec etiã in ambabus vt ab ipſis procedit volũtas,nequaq̃ pertinet ad imaginẽ niſi vt ꝑparatiuũ & actiuũ circa intelligibilia q̃ ſunt in potẽtia vniuerſalia vt fiant actu vniuerſalia & actu poſſint mouere itellectũ poſſibilẽ vt informet notitia ſimplici rerũ ſenſibiliũ a qbus erãt phãtaſiata i vi imaginatiua:& ſic vt fiat memoria actualis intelligẽtię.omnis eñ notitia ſimplr primo gñata in intellectu aſcribit memorię.Eadem eñ ſunt potẽtia memoria & intelligẽtia:in qua diſtinguũtur vt diuerſę vires.Et dicit cõmuni nomine intellect⁹ poſſibilis:qui diſtinguitur cõtra agentẽ: ſed in ſe cõtinet duas vires.quia memoria dicit inquantũ eſt ſuſceptibilis notitię directo aſpectu ab intellectibus ſimplicib⁹ & cõſeruatiua eius:intelligẽtia vero dicit inquãtum cõuerſa ſup ſe,vt eſt memoria informata ſimplici notitia & ſuſceptiua informationis notitię declaratiuę. & ambę tanq̃ plus cõuenientes inter ſe diſtinguunt ab agente vt a tertia vi i potẽtia intellectiua diſtincta contra vtraq; illarũ. Quia tñ agens intellectus vt cõuerſus eſt ad phãtaſmata dicto modo pręparatiuus eſt & actiuus ad informationẽ memorię vt fœcũdet notitia ſimplici & poſſit eſſe parẽs:ideo quo ad hoc dici debet ptinere ad memoriã vt ad parentẽ & nõ ad intelligẽtiam. Sed quia ſcdm determinationẽ Augu.imago nõ eſt ꝓprie in potentiis animę,niſi vt ſuis actib⁹ cõuertũtur per cognitionẽ & amorẽ ad æternũ & increatũ:eo eñ aĩa,imago dei eſt quo capax dei eſt vel capax eſſe poteſt:ad qd nullo modo poteſt ſe cõuertere intellectus agẽs per illas duas operationes ſuas quas habet circa phãtaſmata:quia æternũ non habet phãtaſmata:Nullo igit modo intellectus agẽs,vt cõſideratur in ordine ad phãtaſmata,ſcdm operationes eius circa illa ptinet ad veram rationẽ imaginis:ſicut nec memoria & intelligẽtia:vt cõuertuntur ad cognoſcendũ tẽporalia & inferiora:& vniuerſaliter quęcũq; creata per notitiã quæ ꝓprie dicitur ſcientia: ſed tantũmodo vt cõuertuntur ad cognoſcendũ æternum & æternas regulas per notitiã quæ ꝓprie dicit ſapientia.Si igitur intellectus agens pertineat ad veram rationẽ imaginis:hoc non poteſt eſſe,niſi vt conſideratur in ordine ad intellectũ poſſibilẽ,ſecũdum alias duas operationes ſuas prædictas.Et dico: ꝙ ita eſt.Per hoc eñ ꝙ lucet vt pura lux in intellectu poſſibili,diſponit ipſum vt ſit receptiuus notitię de luce increata.Per hoc autẽ ꝙ in eodem eſt quaſi determinata ipſo intelligibili increato,operatur vel potius cooperat vt in intellectu formetur notitia de intelligibili increato.Sed prima operatione,primo diſponit intellectum poſſibilẽ:vt ſit receptiuus notitiæ ſimpliciter ſecũdum rectum aſpectum:& ſic ſub ratione memorię.Et ſecũdo diſponit intellectũ poſſibilem,vt ſit receptiuus notitię declaratiuę:ſecũdum ꝙ reſpicit memoriã informatam notitia ſimplici,aſpectu conuerſo:& ſic ſub ratione intelligentiæ.Similiter ſecunda operatione primo diſponit memoriã:vt in ea de intelligibili increato,formetur notitia ſimplex. Secundo vero:vt de notitia illa ſimplici exiſtente in memoria:formetur notitia declaratiua in intelligentia.& hoc ſecundum modum quo notitia ſimplex & declaratiua ſiue verbum de deo, habent formari : prout alibi declarauimus . Et ſecundum hoc dico : ꝙ intellectus agens ſecũdum dictas duas operationes,cõmuniter pertinet & ad memoriã &

Reſponſio. (margin, beside "ſine adiutorio lucis exterioris. Hoc viſo dico")

I Concluſio. (margin, beside "ſideratur in ordine ad intellectũ poſſibilẽ")

ad intelligentiã:ſicut ad intellectũ poſſibilem. vt qui eadẽ eſt potentia ſimpliciter in re & in ſubſtã
tia animæ:a quo ſolũmodo diſtinguitur vt vis alia: ſed exiſtens & manens vt forma & lux in illa:
diſponens ipſum,ſicut habitus, ad recipiendũ in ſe operationẽ vitę quæ eſt intellectio:& ad agen-
Ad arg. pri. dum eandẽ.Secũdum hoc ergo concedenda eſt ſecũda ratio. Ad primũ in oppoſitum:ꝙ intelle- K
ctus agens non pertinet ad imaginẽ: quia nec eſt memoria,nec intelligentia,nec voluntas:Dico:ꝙ
falſum eſt,quia memoria & intelligentia,vt diſtinguũtur ſicut intellectus contra voluntatẽ,vt po
tentię diuerſę,ſunt vna potentia continens diuerſas vires:quæ primo diſtinguũtur ſecũdum agẽs
& poſſibile:& poſſibile ſecũdum memoriã & intelligẽtiam,in quibus ambabus vt ſunt partes ima
ginis:continetur agens vt perfectio poſſibilis & habitus in illo ſecũdum dictũ modum.Et qđ addi
tur:ꝙ ſua actio eſt circa phantaſmata & præcedit actionẽ illarum: Dico ꝙ verũ eſt,& ꝙ ſecũdum
hunc reſpectum nõ proprie pertinet ad imaginẽ:pertinet tamẽ ſecũdum dictum modũ.Habet ta-
men alias operationes ſecũdum quas proprie ad imaginem pertinet.vt ſupra dictum eſt.

Queſt.ix. Argu.prin. primũ. CIrca ſecundũ arguitur:ꝙ bonũ ſub ratione conuenientis ſit per ſe & primũ obie
ctum voluntatis,& nõ ſub ratione boni ſimpliciter:quia inquantũ cõueniens ſo
lũmodo habet rationẽ finis,qui eſt obiectum volũtatis: & non ſecundũ ꝙ eſt bo
num ſimpliciter:quia dicit Phus primo Ethicorũ. Si poneretur bonum ſepara-
tum,non haberet rationẽ finis.Bonum autẽ ſimpliciter nõ eſt niſi bonum ſepa-
Secundum. ratũ. Item in magnis moralibus dicitur:ꝙ bonum dicit̃ æqualiter enti.ſed bo
num vt de quolibet ente dicit̃: qđ eſt bonũ ſimpliciter:nõ eſt obiectum volunta
Tertium. tis:quia aliquod eſt nociuũ vt venenũ:ergo &c. Item in.iii.de Anima dicit̃:illud eſt principiũ pra
ctici intellectus,qđ eſt finis operis:finis autẽ operis non eſt niſi bonum conueniens:ergo &c.& hoc
In oppoſitũ primũ. dicit Euſtathius ſup illud:Omnia bonum appetunt. COntra eſt:quia tunc obiectum volunta-
tis eſſet minus nobile,q̃ ſit obiectum intellectus:quia ratio boni conuenientis eſt magis particula-
Secundum. ris,q̃ ratio entis:quæ eſt obiectum intellectus. Item tunc ſequeretur: ꝙ deus diligeret̃ in ordine
ad aliquid aliud:quia conueniens ſemp eſt ad aliud.Illud falſum eſt:quia omnia referũtur ad obie-
Reſponſio. ctũ primũ. DICO ſecũdũ Philoſophũ.vii.Metaphy.Simplr̃ dicit̃ aliqd dupliciter.Vno modo:qđ L
dicitur ſecũdum cõmunitatem:& ſic ens ſimpliciter eſt analogũ ad decem prędicamẽta.Alio mo-
do dicitur ſimpliciter potiſſimũ contentum ſub termino: & ſic ſubſtãtia dicitur ens ſimplr̃. Se-
cundum hunc modũ dico ꝙ bonum ſimpliciter dupliciter dicitur: vel primo modo:ſic bonũ ſim-
pliciter conuertitur cum ente vt dicit ſecũda ratio:vel ſecundo modo:& ſic bonum ſimpliciter ſo-
lummodo eſt bonum fruibile qđ in ſe habet rationẽ omnis boni & deſiderabilis. Similiter etiã bo-
num cõueniens duplr̃ dicit̃.Vno eñ modo de bono cõuenienti naturæ vniuſcuiuſq; p qđ ipſa pfi
citur & ſaluatur in eſſe.De quo dicit̃:ꝙ oĩa bonũ appetũt.Alio modo dicit̃ bonũ cõueniens appe-
titui rationali.Cui põt dici aliqd cõueniẽs ĩ gñali vel ĩ ſpeciali:& vel vt finis vel vt exiſtẽs ad finẽ
ordinabile:& hoc vel vt cõueniẽs appetẽti tñ:vel vt cõueniẽs appetẽti & fini ſimul.Loquẽdo ergo M
de bono ſimplr̃ prĩo mõ:& ſilr̃ de bono cõueniẽti prĩo mõ:Dico:ꝙ neutrũ eorũ eſt p ſe primũ ob-
iectũ volũtatis:qa neutrũ eorũ inquantũ hmõi eſt finis & pfectio volũtatis inquãtũ volũtas eſt:ſed
potius naturę cuiuſcũq; inquãtũ natura eſt.ſic eñ bonũ famelici eſt cibus,& ſitientis potus,& ĩfir
mi ſanitas & huiuſmodi cętera.Loquẽdo vero de bono ſimplr̃ ſecũdo modo,& ſimiliter de bono cõ N
uenienti ſcđo modo,de illis bona eſt q̃ſtio:ſed de bonis primo mõ dictis nequaq̃.illis eñ modis nõ
dicit̃ aliqd bonũ in ordine ad voluntatẽ:ſed in ordine ad finẽ ad quẽ naturaliter eſt.ſed ſic.ſ.in or-
dine ad volũtatẽ,dicit̃ bonũ iſtis modis:Bonũ eñ ſimplr̃ ſcđo modo nõ eſt niſi beatitudo: q̃ habet̃
vel in bono increato. dicẽte Aug.de moribꝰ ecclię. Bonorũ ſumma deus nobis eſt,neq; infra nobis
remanendũ eſt neq; vltra q̃rendũ:alterũ eñ periculoſum:alterũ nullũ. Secutio dei beatitudinis ap
petitꝰ eſt. Aſſequutio aũt,ipſa bonitas.Cũ hoc oĩno efficimur qđ ipſe eſt:cũq; mirifico & ĩtelligibili
modo cõtingẽtes,eiuſq; veritate & ſanctitate.i.bonitate penitꝰ illuſtrati & cõprehẽſi . & tale bonũ
ſimplr̃ nõ eſt niſi bonũ aliqđ ſingulare:in quo eſt vera beatitudo.Vel põt cõſiſtere bonũ ſimplr̃ qđ
eſt beatitudo in bono cõueniẽti gñaliter dicto:qđ eſt reſpectu volũtatis bonum ſimplr̃ primo mõ
quia eſt in bono vniuerſali in quo eſt beatitudo apparens.propter qđ in ipſa eſt veritas in ſpeciali.
Vt eñ(ſcđm ꝙ dicit Aug.xiii.de trini.ca.iiii.)queq; res magis delectauit:ita ĩ eo cõſtituerũt vitã
beatã.Et iſtud bonũ cõueniẽs ſcđo mõ in gñali,eſt bonũ cõmodũ:qđ cõtinet ſub ſe bonũ ſimplr̃ iã
dictũ.ſ.bonũ ſingulare qđ deus eſt.Ipm̃.n.eſt cõmodũ qđdã.ſ.qđ eſt finis.de q̃ dicit Anſel.ante finẽ
de cõcordia.In btı̃tudine ſcđm oẽm ſenſũ eſt ſufficiẽtia cõpetentiũ cõmodorũ ſine oĩ ĩdigẽtia.Cõti
net etiã oĩa cõueniẽtia ſpeciali mõ dicta q̃ ſunt ad finẽ. Eſt.n.bonũ cõueniẽs appetẽti tñ,bonũ vt

niẽc.bonũ conueniẽs appetenti & fini, eſt bonũ qđ decet & iuſtũ eſt appetitũ rationalẽ deſiderare.Il-
lud aũt bonũ cõmodum in generali nullus põt non appetere.dicente Anſel.Nullus vult niſi qđ ali
quo modo putat ſibi cõmodũ.Hoc eñ modo oẽs bene eſſe ſibi volunt.& in fine de concordia dicit:
ꝙ cõmoda nõ velle neqt.Et cõmodũ ſic ĩ gñali appetere,eſt btitudinẽ in gñali appetere,& verã bti-
tudinẽ q̃ de⁹ eſt:qꝛ nihil aliorꝫ appetiť,niſi ſub rõne boni:q̃ nõ eſt niſi aliq̃ effigies veri & puri boni
qđ eſt ĩ deo.dicẽte Aug.lib.ii.Confeſſ.Fornicať aĩa,cũ auertiť abs te,& quærit non apud te quæ pu
ra & liquida non inuenit niſi in te,cum redit ad te. Idem de verbis. Apľi. Omnia in omnibus erit.

O Quid eſt omnia?quicqd hic q̃rebas,quicquid pro magno habebas,quicqd hic amabas,quicquid hic
volebas,ipſe tibi erit.Verum eſt.ſed ſub eminẽtiore ratiõe boni,q̃ hic.Tale ergo cõmodum in gñali
appetere,eſt quoquo mõ beatitudinẽ appetere.dicente Aug.xiii.de Trini.ca.iii.in fine. Ac ſi dixiſſet
omnes beati eſſe vultis:miſeri eſſe non vultis:dixiſſet aliquid quod nullus in ſua voluntate non
agnoſceret.quicquid enim aliud quiſq̃ latenter velit, ab hac voluntate q̃ omnibus ſatis nota eſt nõ
recedit.In ſpeciali aũt ꝑter cõmodũ & cõueniens qđ eſt finis:vt deus clare viſus:qđcũqꝫ cõmodum
põt nõ appeti.Sub conuenienti aũt in gñali cõprehendendo omne cõueniens ꝑter cõueniens iuſtũ
vt appellando illud conueniẽs in generali nomine cõmodi, omne appetibile in duo diuiditur.dicẽ-
te Anſel.de concor.gratiæ & lib.arbi.cap.xii. Nihil vult voluntas:niſi aut cõmoditatem aut recti-
tudinem.Quicquid enim aliud vult,aut propter cõmoditatẽ,aut propter rectitudinem vult:& ad
has etiam ſi fallitur,putat ſe referre qđ vult.Per affectionẽ.n.quę eſt ad volendũ cõmoditatem,ſem
ꝑ vult homo beatitudinẽ.Per affectionẽ vero,q̃ eſt ad volendũ rectitudinem,vult rectitudinẽ:& re
ctus.i.iuſtus eſſe.Propter cõmodũ aũt vult aliqđ:vt cum vult arare vel laborare vt habeat vnde tu
eatur vitam & ſalutẽ:quæ iudicat eſſe cõmoda.Propter vero rectitudinẽ vult cũ vult cũ labore di

P ſcere vt ſciat recte.i.iuſte viuere. Dico igitur:ꝙ ſicut reſpectu viſus illud eſt ꝑ ſe & primũ obiectũ viſus qđ ꝑ ſe & primo viſibile eſt,vt lux:qꝛ in huiuſmodi virtute cętera ſunt viſibilia:ſicut colores Concluſio.
ſic reſpectu voluntatis illud eſt per ſe & primũ obiectũ volũtatis,qđ ꝑ ſe & primo eſt volibile, & in
cuius virtute vult voluntas q̃cunqꝫ alia ſunt ei volibilia. Tale aũt eſt bonũ nõ conueniẽs ad finem
ſed bonũ ſimpliciter:qđ eſt beatificans bonũ & habet rationẽ finis. In illo eñ eſt ꝑfecta ratio cõmo
di & oĩs boni alterius:& hoc eſt bonũ cõmodũ in quo eſt beatitudo.& hoc vel ſicut in quodã vni
uerſali ſeu gñali bono:vel ſicut in quodã ſingulari qđ eſt ipſe de⁹.In virtute.n.talis boni bonũ cõue
niens,ſimpliciter.ſ.ſcđm regulã iuſtitię:& ſimiliter bonum cõueniens carni contra regulam iuſti-

V tiæ appetitur.Neutrũ.n.horũ in particulari:vt.ſ.habet rationẽ cõueniẽtis ad finem exiſtens,qđ pro
prie nominatur conueniens,appetiť niſi ꝑ reſplendẽtiam aliquam boni ſimpliciter in illo qđ quęrit
in illo:vbi tñ illud quęrere nõ deberet.Et ideo dico:ꝙ bonũ illud ſingulare qđ eſt reſpectu volunta
tis eſt bonum ſimpliciter ſecũdo mõ dictum:& hoc quia ſub ratione illius omne aliud bonum appe
titur:ſiue ſub rõne cõmodi:ſiue ſub rõne cõueniẽtis appetatur.De quo dicit Aug.viii.de Trini.ca.
x.Non amas certe niſi bonum:bonũ hoc,bonum illud.Vide bonũ ſi poteſt:ita deũ videbis non alio
bono bonũ:ſed bonũ oĩs boni.Et cõtra iſtud bonũ cõmodũ ꝓprie diſtinguitur bonum conueniens
qđ eſt vere cõueniẽs:& ad hunc vt ad finẽ ordinať.& hoc eſt bonũ ſimpliciter,qđ ꝑ ſe & primũ eſt
obiectum voluntatis:quia hoc eſt bonum qđ non ſecundum aliud a voluntate iudicatur bonum:
ſed potius ſecundum hoc iudicať bonũ qđcũqꝫ aliud bonũ,ſecũdũ ꝙ ſequitur ibidẽ.Neqꝫ.n.dicere
mus aliud alio melius cũ vere iudicam⁹,niſi nobis eẽt impreſſa notio ipſius boni:ſecũdũ quã & ap-
probamus aliqđ:& aliud alii ꝓponim⁹.Sed phi nõ ponẽtes ipſum deũ bonũ beatificans poſuerũt bo
nũ ſimpliciter primo mõ eſſe ꝑ ſe & primũ obiectũ appetitus,ſiue eſſet naturalis abſqꝫ cognitione,ſi
ue brutalis ſiue rõnalis.Obiectũ etiam appetitus rationalis,q̃ eſt volũtas,primũ & per ſe poſuerũt
bonũ cõmodũ qđ eſt cõmune qđ ꝑ ꝓdicationẽ & bonũ ſimpliciter reſpectu talis appetitus ſicut di-
ctum eſt.Hinc dicit Phus,loquens de motiuo appetitus cognitiui.iii.de Aĩa.Hoc aũt eſt qđ eſt bo
nũ aut qđ videť eſſe bonum:q̃ ambo continentur ſub noĩe cõmodi inquantũ noĩat cõueniens gñali-
ter dictũ:ſub quo etiã bonũ cõtineť qđ eſt finis ſub rõne ſingularis etiã boni cõueniẽs. Qđ tamẽ
diſtinguiť vt ſimpliciter bonum contra bonum conueniens qđ eſt ad finem:qđ ſolum proprie dici
tus cõueniẽs & nequaq̃ ꝑ ſe & primũ obiectum voluntatis:ſecundũ ꝙ ꝓcedit vltima ratio:q̃ ſecũ-
dũ hoc concedenda eſt.Si.n.bonũ cõueniẽs ꝓprie dictũ eſt qđ nõ appetiť niſi in ordine ad aliud : &
ratio primi appetibilis cõtineť in quolibet alio:Deus ergo in ordine ad aliud diligeretur:qđ falſum

Q eſt. AD primũ in oppoſitũ ꝙ ſimpľr bonũ nõ habet rõnẽ finis aut appetibilis:dico ꝙ verũ eſt opa- Ad primũ
bilis a nobis:de quo ſolũmodo loquiť Phs:nõ appellando beatitudinẽ niſi bonũ opabile a nobis in principale.
vita iſta.Hoc tñ bonũ habet rõnẽ appetibilis nobis ꝑ gratiã donabilis:de quo Phus nihil ſentiebat:

quo mõ ĩ ipſo eſt vera btitudo.In quo multo melius q̃ Ariſt.ſentiebat Plato:ponẽdo.ſ. beatitudinẽ
noſtrã tale bonũ vl'e nõ p̃dicatione:ſed virtute.qđ Ariſto.ad puerſum intellectum ducẽdo dicta Pla
Ad ſecũdũ. tonis nitit̃ ĩprobare. qđ bñ inſinuat Euſta.in Cõmẽt. Ad ſecũdũ:ꝙ bonũ ſimpliciter dicit̃ æquali R
ter enti &c.Dico:ꝙ verũ eſt de bono primo mõ dicto in prima diſtinctione boni ſimpl'r:de quo non
eſt hic q̃ſtio:niſi quatenus obtinet̃ ſub rõne cõmodi,quã & rõnẽ cõmodi põt habere venenũ,inquã
tum eſt medicamẽtũ ſanitatis:& etiã habet eſſe cibꝰ vitalis q̃buſdã aĩalibꝰ:& ſic illis eſſe bonũ natu
Ad tertium rę,licet ſanis hoĩbꝰ eẽt mors & malũ naturę. Ad tertiũ:ꝙ practici intellectꝰ & finis opis non eſt ni S
ſi bonũ cõueniẽs:Dico ꝙ falſum eſt niſi loquẽdo de bono cõueniẽti in gñali.de quo etiã loq̃t Euſta.
Obiectũ.n.practici intellectꝰ & finis opis eſt,& bonũ qđ eſt finis,& bonũ qđ eſt ad finẽ:licet aliter &
Ad primũ aliter eſt obiectũ intellectꝰ,& aliter finis opis:vt iã dicet̃ in ſequẽti q̃ſtione. Ad primũ in cõtrariũ: T
in oppoſitũ. q̃a videt̃ pbare:ꝙ primũ & ppriũ p ſe obiectũ volũtatis ſit bonũ ſimpl'r primo mõ dictũ:qđ.ſ. con
uertit̃ cũ ente:Dico: ꝙ reuera ppriũ & p ſe & primũ obiectũ volũtatis eſt magis nobile,q̃ obiectũ
intellectꝰ:q̃a ſemp nobilior eſt ratio boni,q̃ veri ſiue entis:q̃a in rõne boni includit̃ ratio veri:& qđ
addit̃,eſt ratio nobilior:q̃a eſt cõditio finis:vt ẽ pfectio appetitꝰ.Nũc aũt q̃ñcũq; ſit additio vel qua
ſi alicuiꝰ nobilioris,& p hoc quoquo modo ſit magis pticulare & quaſi cõpoſitũ aut vere cõpoſitũ:
tale qđ eſt magis nobile, q̃ ſimplũ minus particulare:vt contingit vl'r in gñe & ſpecie q̃ conſtituit̃
p differentiã q̃ aliq̃d nobilius importat q̃ genus.& ſic licet ratio boni cõueniẽtis ſiue conueniẽs ſu
mat̃ gñaliter ſiue ſpecialiter:ſemp rõ boni eſt nobilior,q̃ rõ veri.Et ſic neceſſario bonũ qđ eſt cõue
niẽs vl'e vel virtute vel p̃dicatione qđ appellat̃ bonũ ſimpl'r reſpectu volũtatis:aut bonũ conueniẽs
ſpeciale,qđ proprie dicit̃ cõueniens:inter quæ procedit quæſtio: neceſſe eſt ponere per ſe proprium
& primum obiectum voluntatis:vt patet ex dictis.

Quæſt.x. CIrca tertiũ arguit̃:ꝙ actio volitionis moralis ſpeciẽ moris ſortiat̃ ab obiecto : q̃a a
Arg. princi. cuiꝰ entitate habet actꝰ entitatẽ:& ab eiꝰ bonitate naturę,bonitatẽ naturæ: & ab
eiꝰ bonitate moris,bonitatẽ moris.ſed aliq̃d eſt obiectũ habẽs entitatẽ & bonitatẽ
naturę & bonitatẽ moris:vt paſcere eſurientẽ:ergo cũ entitate actio habet ſpeciẽ
entitatis:q̃a potẽtię diſtinguũt̃ p actus,& actus p obiecta.ii.de Aĩa.quare & a tali
In oppoſitũ. obiecto actus habet ſpeciẽ oĩs bonitatis quã habet. ergo &c. Contra.ab illo ha
bet actus volitionis ſpeciẽ moris a quo habet ꝙ ſit laudabilis: quia bonũ moris &
virtutis ſecũdũ Pħm.i.Ethi.de numero laudabiliũ eſt.hoc autem habet a libera electione volũtatis:
Reſol.q. ergo &c. Quia queſtio iſta de ſpecie volitionis moralis nõ eſt niſi de bonitate actiõis:a quo.ſ.eã ſor V
tiat̃:ens autẽ & bonũ ſub ſua rõne gñaliſſima accepta conuertunt̃:ideo dico:ꝙ ſicut ens inquãtum
ens ſpeciẽ habet ab eo qđ contrahit ipſum inquãtũ ens eſt:ſic bonũ inquantũ bonũ ſpeciẽ habet ab
eo qđ cõtrahit ipm ĩquãtũ bonũ eſt.Nũc aũt ita eſt:ꝙ ens pria diuiſione diſtĩguit̃ in ens indetermĩ
natũ,& in ens determinatũ.Dicit̃ aũt ens indeterminatũ ens in ſua ſimplicitate acceptũ ſiue cõſide
ratũ abſq; oĩni determinatione cõtrahẽte ipm.qđ ideo dr̃ ens ſimpl'r.Ens vero determinatũ dr̃ ens p
aliquã determinationẽ cõtractũ,ſicut cũ contrahit̃ determinationibꝰ iſtis q̃ ſunt in ſe & ĩ alio. Ens
enĩ indeterminatũ prima diuiſione diſtinguit̃ in ſubſtãtiã q̃ primũ p̃dicamẽtũ eſt:& in quã ens cõ
trahit̃ determinatiõe illa q̃ eſt in ſe,& in accidẽs qđ cõtinet alia nouẽ p̃dicamẽta: ĩ qđ ens cõtrahit̃
Reſponſio. determinatione illa q̃ eſt in alio.Cõſimili igit̃ mõ dico ꝙ bonũ prima diuiſione ſua diſtinguit̃ in bo X
nũ indeterminatũ & in bonũ determinatũ.Et dicit̃ bonũ indeterminatũ ipſum bonũ in ſua ſimpli
citate acceptũ ſiue cõſideratũ abſq; omni determinatione contrahente ipm.qđ ideo dicit̃ bonũ ſim
pliciter.Bonũ vero determinatũ dicit̃ bonũ qđ p aliquã determinationẽ contractũ.& ſicut ens ſim
pliciter ſiue indeterminatũ habet ſpeciẽ ſiue formã entis a ratione ſuę ſimplicitatis & indetermina
tionis:ſiue a rõne q̃ eſt ſua ſimplicitas & indeterminatio:ſic & bonũ ſimpl'r ſiue indeterminatũ ha
bet ſpeciẽ a rõne q̃ eſt ſua ſimplicitas & ĩdetermĩatio.Et ſicut ens cõtractũ habet ſpeciẽ ſiue formã
entis a determinatiõe cõtrahẽte ipm:ſic & bonũ cõtractũ habet ſpeciẽ & formã a determinatiõe cõ
trahẽte ipm.Ens etiã ſimpl'r ſiue ĩdeterminatũ:hoc eſt abſq; aliq̃ determinatiõe acceptũ,põt cõſide
rari dupliciter:Aut videlicet in quadã ſingularitate,aut in quadã vl'itate.Et prio mõ dicit̃ ens ſim
pliciter ſolus deꝰ.Scđo aũt mõ dicit̃ ens ſimpl'r ens qđ cõſeq̃t decẽ p̃dicamẽta.Cõſili mõ,dico ꝙ bo
nũ ſimpl'r ſiue indeterminatũ dicit̃ dupliciter:ſcđm ꝙ expoſitũ eſt in q̃ſtione p̃cedente q̃ fuit de p ſe
& prio obiecto volũtatis.De bono aũt ſimpl'r primo mõ dicto cuiuſmodi eſt ſolus deꝰ,qđ nullo mõ
natũ eſt cõtrahi,nihil ad p̃ſentẽ q̃ſtionẽ:ſed ſolũ de bono ſimpl'r ſecũdo mõ dicto:qđ eſt cõuertibile
cũ ente qđ ſequit̃ decẽ p̃dicamẽta & natũ eſt cõtrahi diuerſis determinationibꝰ ſicut & illud ens.
Bonũ aũt ſimpl'r iſto ſecũdo mõ duplici determinatione,& duplici modo habet determinari. Vno

Y qdẽ quæ nõ apponit aliquã ratiõnẽ ꝓpriã bonitatis ſeu entitatis,ſeu realitatis ſolũmõ:vt cũ dicitur bonũ hoc vel illud:puta lapis vel lignũ vel hõ:& ſic de cęteris rebus quæ ſimul entia ſunt & bona: a cuius determinationis ſubtractione ꝑ abnegationẽ,tollẽdo hoc & illud,& retinẽdo ipſum bonũ, intelligiť ipm̃ bonũ ſimplr:qđ deus eſt:vt habitũ eſt in dicta q̃ſtione.Ab eiuſdẽ vero determinationis ſubtractione ꝑ priuationẽ,tollẽdo hoc & illud, ſicut prius,intelligiť bonũ ſimplr alio modo: de quo hic eſt ſermo: ſed inquantũ eſt determinatũ determinatione tali.hoc em̃ mõ bonũ ſimplr diciť actio q̃cũq; inquãtũ eſt res & natura aliqua:vt velle,intelligere,paſcere,comedere:& ſic de cæteris. Alia vero determinatione habet hoc bonũ ſimpliciter determinari q̃ apponit aliquã ꝓpriã rõnẽ bonitatis ſupra determinationẽ iã dictã:vt cũ diciť paſcere hoiem.& hoc bonũ gñali noie põt dici bonũ ex circũſtãtia.Et determinať bonũ ſic ſimplr dictũ pria determinatione ſub rõne incõplexi:quia vnũ incõplexũ cõſtituũt determinatio & determinabile:ſicut genus & differẽtia cõſtituũt vnũ in ſpecie.Secũda vero determinatiõe determinať ſub rõne cõplexi:qa duos intellectus incomplexos & vnũ cõplexũ cõſtituũt ipſa determinatio & determinabile.Paſcere.n.bonũ eſt ſimplr,paſcere aũt ho

Z minẽ eſt bonũ ex circũſtãtia.Bonũ aũt ex circũſtãtia gñaliter dictũ,diſtingui habet ſecũdũ diuerſas circũſtantias apponẽtes diuerſos modos bonitatis quaſi forma & ſpecie ꝑ ſe diſtinguentes bonũ ex circũſtãtia gñaliter dictũ.Et ſunt tres modi taliũ circũſtantiarũ.Quędã.n.accipiunť ex parte obiecti ipſius act⁹: q̃dã ex parte finis:q̃dã vero ex parte efficiẽtis ſiue agẽtis ipſum.Bonũ aũt ex circũſtãtia ex parte obiecti eſt ſicut paſcere hoiem ꝓximũ.Eſt em̃ ꝓxim⁹ obiectũ act⁹ paſcẽdi:vt ille q paſciť & ſic vt obiectũ circũſtãs actũ.Et ſub tali mõ circũſtãtię cõtinenť oẽs circũſtantiæ pertinẽtes ad obiectũ ſiue ſubiectũ in qđ recipiť actus ſeu exerceť : quarũ vna bñ eſt materialis reſpectu alterius: & ſe habẽt ꝑ ordinẽ circa ſubiectũ.Proxim⁹.n.q paſciť põt eẽ diues vel pauper.Si diues,hoc nõ eſt circũſtãtia boni:ꝓpter quã paſcẽdus eſt.Si paup,aut validus potẽs lucrari vñ paſcať,nec eſt adhuc circũſtãtia talis boni.Si paup infirm⁹,hoc eſt circũſtãtia boni ꝓpter quã paſcẽdus eſt:& maxĩe cũ circũſtãtia de quãdo.ſ.qñ eſurit,nec habet aliũ q poſſit eũ paſcere:& ſiľr circũſtantia de vbi:vt qñ recũbit in lecto nec põt circũeundo oſtiatim mẽdicare:& ſic de cæteris quæ poterunt apponi.A tali aũt circunſtantia ex parte obiecti ſiue ſubiecti actus habet ſpeciẽ qua diciť bonus ex gñe.vbi genus accipiť nõ a gñe p̃dicabili:ſed a gñe ſubiecti:qa bonũ ex circũſtãtia tali eſt materiale ad bonũ ſecũdũ alios duos modos circũſtãtię.Circũſtãtia em̃ ex fine nõ eſt nata apponere rõnẽ bonitatis actui:quin primo ſit circũſtantionat⁹ circũſtantia q̃ eſt bonus ex gñe. Validus.n.mendicus,valẽs labore ſuo paſtũ lucrari,& nolẽs ꝓpter otiũ qđ amat,ꝓpter deũ paſci nõ põt:licet multi hoc facere ſe fingant:vt cũ paſcunt hiſtriones. Propter circũſtãtiã aũt ex parte finis additã bono ex gñe:diciť bonũ virtutis vt iã patebit:ꝓpter qđ bonũ ex gñe ſolũmõ eſt materia virtutis carẽs forma eius inquantũ huiuſmodi.Materia aũt inquãtũ materia ꝑ indifferentiã ſe habet ad duo cõtraria: propter qđ dico ꝙ bonũ ex gñe ꝑ indifferẽtiã ſe habet ad vitiũ & virtutẽ:& eſt de bonis infimis q̃bus contingit bñ & male vti ſecũdũ Aug.de libero arbitrio. Vñ non diſtinguit inter virtutes & vitia talis circũſtantia: ſed ſolũmõ inter cõtrarietates virtutũ & vitiorũ:quorũ ipſa vna & eadem eſt obiectũ:puta bellum iuſtũ,obiectum eſt fortitudinis & timiditatis:fœmina pulchra & caſta,tẽꝑãtiæ & intẽꝑãtię:pauper infirmus liberalitatis & auaritiæ: & penes diuerſitatẽ taliũ obiectorũ differunt dictæ contrarietates & diſtinguunť:nõ aũt extrema earũ.Bonũ aũt ex circũſtãtia finis eſt ſicut paſcere pauperem

A infirmũ ꝓpter deũ. A tali aũt circũſtãtia,act⁹ habet ſpeciẽ qua proprie diciť bon⁹ ex circũſtãtia,qñ diſtinguiť bonũ ꝑ tria mẽbra.ſ.in bonũ ſimplr:quale eſt q̃libet act⁹ ex eo ꝙ eſt res & natura aliqua: & in bonũ ex gñe:quale eſt actus cũ circũſtantia obiecti cũ qua põt materia virtutis exiſtere : licet cum hoc poſſit eſſe materia vitii: & in bonũ ex circũſtãtia,quale eſt actus cũ circũſtãtia finis boni. & penes illa diſtĩguũť virtutes & vitia.Et dat actui iſta circũſtãtia finis ꝙ ſit bon⁹ bonitate virtutis ſimplr:nõ aũt illa circũſtãtia qua dicitur actus bonus ex gñe:licet hoc ſentiebat Iulianus hęreticus,ponẽs ꝙ ad cognoſcẽdũ veras virtutes tãtũmodo intuẽdũ eſt qđ agiť:vtrum.ſ. ſit bonũ ex genere:ꝙ ſi ſic,opus verę virtutis eſt:quocũq; fine agatur:ſecũdũ ꝙ Aug.dicit recitãdo ſup hoc dicta ei⁹.li.iiii.cõtra Iulianũ.cap.xii.ſic ingens.Cũ agiť fortiter,prudẽter,tẽperanter,& iuſte: oib⁹ quatuor virtutib⁹ agiť:q̃ ſecũdũ tuã diſputationẽ verę virtutes ſunt.Sed ad cognoſcẽdum vtrum veræ ſint:hoc tãtũmodo intuendũ eſt qđ agiť. Vñ ne tibi videar calũniari,ipſa tua verba iã ponã.Cũctarum inquis origo virtutũ in rationali aĩa ſita & affect⁹ oẽs per quos aut fructuoſe aut ſteriliter boni ſumus:in ſubiecto ſunt mẽtis noſtrę,prudentia,temperantia,fortitudo,et iuſtitia.Horum igitur affectuum vis cũ inſit oibus naturaliter, inquis, non tamen ad vnum finem in omnibus properat: ſed pro iudicio voluntatis eius nutu ſeruiant,aut ad æterna,aut ad temporalia dirigitur:qđ cũ ſit

non in eo ꝙ ſunt,non in eo ꝙ agunt:ſed in eo ſolo variãt ꝙ merent̃.Nec noĩs ſui igit̃,inq̃s,poſſunt
nec gñis ſui ſuſtinere diſpendiũ:ſed ſolius qđ appetiuerũt p̃mii, aut amplitudine ditant̃, aut exili-
tate fruſtrant̃.Hęc vbi didiceris neſcio.Hãc aũt ſententiã tanq̃ erroneã Aug.reprobat:ſubdẽs conti
nue.Iã tãdẽ cernis(vt arbitror)conſequẽs eſſe:vt vera virtus ſit auarorũ prudentia qua excogitant
genera lucellorũ: & auarorũ iuſtitia:qua grauium damnorum metu ſua nõnũq̃ cõtemnũt potiꝰ q̃
vſurpant alienũ:& auarorum temperãtia, q̃ luxuriæ (qm̃ ſumptuoſa eſt)cohibent appetitũ:ſoloq́
neceſſario victu,tegumẽtoq́ contẽti ſunt:& auarorum fortitudo,qua (vt ait Horatiꝰ)p mare pau
periẽ fugiunt p ſaxa p ignes.Ergo virtutes iſtę tali fine turpes atq́ deformes:& ideo nullo mõ ger-
manę verę́q virtutes,tibi tñ ita verę vident̃,& pulchræ: vt nec noĩs ſui nec gñis poſſint ſuſtinere
diſpendiũ:ſed ſolꝰ qđ appetierũt p̃mii exilitate fruſtrentur?Quis hoc ſapiat niſi deſipiat? Sed vide
licet homo eruditus eorum vitiorũ veriſimilitudine falleris: q̃ ſi intima vident̃ eſſe & ꝓpinqua vir
tutibꝰ:tã abſunt ab eis,q̃ longe abſunt a virtutibꝰ vitia.Verã aũt ſententiã ſup veris virtutibus a
quo ſunt formaliter,determinat Aug.ſubdẽs.ca.xiii.Noueris itaq́ nõ officiis ſed finibꝰ a vitiis diſ
cernẽdas eſſe virtutes. Officiũ aũt eſt,qđ faciendũ eſt:finis vero,ꝓpter qđ faciendũ eſt.Cũ itaq́ ho-
mo facit aliqd vbi peccare non videtur:ſi non ꝓpter hoc facit,ꝓpter qđ facere debet,peccare cõuin
citur.Quę tu nõ attendens,fines ab officiis ſeparaſti:& virtutes veras,officia ſine finibus appellã-
das eſſe dixiſti.Et ſubdit aliquantulũ infra.Quales virtutes Epicurus induxit voluptatis ancillas.
Abſit aũt vt virtutes verę cuiq̃ ſeruiãt: niſi illi vel ꝓpter illũ:cui dicimus.Deus virtutũ conuerte
nos.Quę aũt nulli rei ſeruire volũt,nec ipſę verę ſunt:verę qppe virtutes deo ſeruiũt. Quicqd aũt
boni fit ab homine,& non ꝓpter hoc fit,ꝓpter qđ fieri debere vera ſapientia p̃cipit: etſi officio vi-
deatur bonum,ipſo non recto fine peccatum eſt.Poſſunt ergo aliqua bona fieri non tñ facientibus a
quibus fiũt. Bonum eſt eñi vt ſubueniat̃ homini periclitanti p̃ſertim innocenti.Sed ille q hoc facit
ſi amando gloriã hominũ magis q̃ dei facit:non bene bonũ facit : quia nõ bene facit qđ non bona
voluntate facit.Abſit.n.vt ſit vel dicat̃ volũtas bona quę in aliis vel in ſeipſa non in dño gloriatur.
Ac p hoc nec eius fructus iſte dicẽdus eſt.arbor.n.mala,fructus bonos non facit. Sed potius bonum
opus eſt illius q etiam p malos bñ facit.Hic idẽ Aug.dicit in libro de opere Monachorũ.ca.xxvi.Ille
q ꝓpter iſta tẽporalia.ſ.euãgeliũ p̃dicat,nõ deo,ſed mãmonę ſeruire cõuicit̃:etſi deꝰ illo ad alioꝝ p
uectũ,quõ ipſe noſcit,vtatur.Eã quippe intẽtionẽ quare qd fiat,Chriſtus oculum vocat. Si oculus
tuus fuerit ſimplex,totũ corpus tuũ lucidũ erit:ſi vero oculus tuus nequã fuerit,totũ corpus tuũ
tenebroſum erit.i.talia erunt facta tua,qualis fuerit intentio tua cur ea facis.Nota ꝙ dicit:ꝙ ſubue B
niens innocenti periclitanti bonum facit,non bene:& hoc nõ niſi qa nõ eſt vere bonũ virtutis: niſi
ex finis circũſtantia:ſed ex gñe & ex officio qđ fit ſolũmodo,qđ nec ipſe ꝓprie facit: ſed deus p ip-
ſum:& ꝙ tunc ſolũmodo bonũ ex gñe bñ fit,qñ ex circũſtantia finis fit:qđ ſolũmodo eſt bona volũ
tate fieri. Sed nec ex hoc habet actus ꝙ ſit bonus ſpecie & bonitate moris:qm̃ ſi non eſſet datũ vo- C
luntati ꝙ poſſet aliud velle q̃ bonũ & bene:vt ſecundũ Anſel.de caſu diaboli.ca.xiiii.non poſſit velle
niſi qđ iuſte eã velle cõuenit:& neceſſe ſit ipſum hoc velle:ex hoc(vt vult ibi) nec iuſtã nec ĩiuſtã
haberet quis voluntatẽ:id eſt actũ voluntatis.Dico iuſtitia morali ſiue virtute vt moralis eſt.qđ ex
preſſius determinat in fine capitis p̃cedentis ſic inquiens.Voluntatem ipſam ſiue cum vult ſum-
ma cõmoda ſiue cum vult infima:conſtat eſſe opus & donum dei:ſicut eſt vita & ſenſualitas:& nõ
eſſe in ea ſiue iuſtitiam ſiue iniuſtitiam.& loquit̃ de voluntate quę eſt vſus ſiue opatio,& de opatio
ne q̃ ſola data eſt ei vt velit ea.ſ.cõmoda ſũma vel infima,ſicut patet inſpiciẽti ſeriẽ literæ eiꝰ. Nõ
reſtat ergo ex quo actio ſit bona bonitate moris niſi circunſtantia ex parte agẽtis,q̃ duplex eſt.Vna D
ꝓcedens ex principio eidem naturaliter indito.Alia vero ex principio ei diuinæ gratię beneficio in
fuſo.Quorũ primũ eſt arbitrii libertas.ſecũdũ ẽ ſyncera fides.Quorũ primũ circa actũ apponit cir
cũſtãtiã:qua actio ſit bona bonitate moris:q̃ etiã ei dat ſpeciẽ moris.Secũdũ vero apponit circũſtã
tiã qua actio ſit bona bonitate meritorii.De primo Anſelmus vbi ſupra:determinãs quomodo vo-
luntas poteſt eſſe iuſta volendo ſibi conueniens,videlicet ꝙ iuſtum eſt & bonum iuſte & bene, di-
cit ſic.Neceſſe eſt ergo ſic in voluntate conuenire vt velit & iuſte velit.& quomodo hoc ſubdit:di-
cens.Quatenus ſic temperet voluntatem ne reſecet exceſſum,& excedendi non amputet poteſtatẽ
vt.ſ.per hoc ꝙ volet, liberũ arbitriũ modũ poſſit excedere:per hoc autem ꝙ iuſte volet non volet
excedere.vnde in cõmẽdationem viri iuſti dicitur.Qui potuit tranſgredi & nõ eſt tranſgreſſus.Et
ſic dico:ꝙ actio volitionis moralis ſpeciẽ moris & bonitatis moralis ſortitur : non ab obiecto nec a
fine:ſed potius ab agente illam:inquantum ſcilicet liberũ arbitriũ illam velit agere & bene agere:
& poſſit eam non agere aut non bene agere.Vt ſecũdum hoc,ad hoc ꝙ ſit actio bona bonitate mo-

ris,requiritur liberum arbitrium ad duo:quorum vnum eſt ad eliciendum actum ipſum bonum
ex genere:& aliud eſt ad eliciendum ipſum boni finis intentione. Sed ſecundum eſt magis formale
E in actione bona morali:primum autem magis materiale. Sed tamen aduertendum eſt: ꝙ bonitas
actionis moralis ſicut & virtutes morales,vt politicę ſunt,ponuntur bene fuiſſe in phis & reipubli
cę rectoribus apud infideles:quorũ actiões morales eliciebanť a libero arbitrio intentione boni, qđ
erat honeſte viuere in exercitio virtutũ moralium ſecundum regulam prudẽtię,& ſic ꝑpter deum:
deum attingendo per quandam aſſimilationem ad illum:in qua poſuerunt finem hominis & beati
tudinem eius hominis politicam : ſed non intentione dirigendi eos ad deum vt eſt ſaluator & re-
munerator in beatitudine vitæ æternæ . Propter quod Auguſt. etiam negat in illis veras virtutes
morales fuiſſe,dicens contra Iulianum:vbi ſupra,cap.xi.Ideo veras virtutes habemus: quia verum
eſt propter quod facimus.i.naturæ noſtræ conſentaneum ad ſalutem & veram felicitatem.Non enĩ
abſurde virtus definita eſt ab eis qui dixerunt: Virtus eſt animi habitus naturæ modo atq; ratio-
ni conſentaneus. Verum dixerunt:ſed quid ſit perfecte conſentaneum liberandę ac beatificandę na
turæ mortalium neſciuerunt.Intelligo liberandæ a iugo mortalitatis,qđ valde eſt conſentaneũ hu
manæ naturæ.ad qđ probandum continue addit.Neq; enim omnes homines naturali inſtinctu im
mortales & beati eſſe vellemus niſi eſſe poſſemus:ſed hoc ſummũ bonum pręſtari hominibus non
poteſt niſi per Chriſtum & hunc crucifixum:ideo enim iuſtus ex fide Chriſti viuit. Si ergo ad con
ſequendam veram beatitudinem,quã nobis fides in Chriſto promittit:nihil proſunt homini virtu
tes,nullo modo poſſunt eſſe verę virtutes.& infra.cap.xiiii.Quapropter non poſſunt dici virtutes
affectus eſſe,ꝑ quos aut infructuoſe aut ſteriliter boni ſumus:ſed tantũ virtutes ſunt illi affectus ꝑ
quos fructuoſi & boni ſumus. Vnde ſubdit Auguſt.Fieri enim non poteſt vt ſteriliter boni ſimus.
ſi boni non ſumus:quicquid ſumus ſteriliter ſumus.Nullo ergo modo ſunt homines ſteriliter bo-
ni:ſed qui boni non ſunt,poſſunt alii eſſe minus:alii magis mali.& infra cap.xv. Vt tolerabilius pu
niantur qui naturaliter quę legis ſunt vtiq; fecerunt,ſcriptum habentes in cordibus ſuis opus legis
vt aliis non facerent qđ perpeti nollent: hoc tamen peccantes ꝙ homines ſine fide non ad eum fi-
nem iſta retulerunt ad quem referre debuerunt . Minus enim Fabricius ꝙ̃ Catilina punietur: non
quia iſte bonus:ſed quia ille magis malus & minus impius ꝙ̃ Catilina Fabricius, non veras virtu-
F tes habendo:ſed a veris virtutibus non plurimum deuiando. Nota ad intellectum dictorum Au-
guſt.ꝙ officium de genere bonorum poteſt fieri non propter quod fieri debet,dupliciter. Vno mo
do quia fit propter cõtrariũ finem: vt faciunt qui ſubueniunt innocẽti periclitanti propter vanam
gloriam:qui ſane peccant & mali ſunt & nullo modo ſunt opera eorum opera virtutis ſed vitii,nõ
in omittendo ſed in cõmittendo.de q̃bus intelliguntur dicta Auguſt.in cap.xii.& xiii.præſignatis.
Alio autem modo:quia fit propter illud non ſecundum illam rationem ſecundum quã fieri debuit
propter illud:vt qui ſubuenit innocenti periclitanti propter deum:modo quo ex naturali pietate
& iudicio rectę rationis regulatę lege naturę,Philoſophi & rectores politiarum talia opera fecerũt
vt ſe in hoc deo cõformarẽt:& ipſum,prout poſſibile erat,attingerent.hoc ſecũdo modo vt iam ta-
ctũ eſt,iſti proculdubio peccant ſecũdum Auguſt.ſed peccato omiſſionis:vt dicit ca.xviii. Si genti
lis,inquit,nudos operuerit:nunq̃d quia non ex fide peccatum eſt?proſus inquantũ non eſt ex fide,
peccatũ eſt:nõ q̃a ꝑ ſe ipſm factũ qđ eſt nudũ operire,peccatũ ſit:ſed de tali opere non in domino glo
riari.Sed ſolus impius negat eſſe peccatum. Vnde tales non peccant nec mali ſunt cõmittendo:ſed
ſolũmodo omittendo:& in faciendo boni politici ſunt:ſed non boni ſimplr:quia infideles ſunt.Pro-
pter infidelitatem ẽn ſuam omittunt ſcientes qd quoquo modo ſit naturæ conſentaneum:ſed non
quid ꝑfecte ſit ei cõſentaneum:& ideo opa eorũ licet ſint ꝑpter deũ,nõ tamen ꝑfecte.Et ſic licet ope
ra eorũ virtutes ſint q̃a politicę:non tñ ꝑfecte ſunt virtutes q̃a non gratuitę.Cui videť contrarium
qđ ſtatim addit Auguſt.ſubdens.Si gentilis q non viuit ex fide nudum operuerit,periclitantẽ libe
rauerit,ęgri vulnera fouerit:diuitias honeſtate amicitię ĩpenderit, ad teſtimoniũ falſum nec tormẽ
tis poterit impelli:quæro abs te:vtrum hæc opera bene faciat an male.Dicturus es:& bona facit &
bene:fructus ergo bonos facit arbor mala:qđ fieri non poſſe veritas dicit.Sed dico ego: ꝙ bona fa-
cit & bene,non ſimpliciter & abſq; diſtinctione:ſed ꝙ bene facit pro quãto ad bonum finem:& pro
tanto eſt arbor bona & facit fructus bonos.Sed propter omittere facere ad finem ſecundum ratio-
nem illam ſecundum quã deberet facere,propter illum non bene facit & non eſt arbor bona: nec fa
cit fructus bonos:& inquantum eſt arbor bona placet deo & fructus eius:non vt pro eo remunere-
tur: ſed ne pro eo puniatur: ſicut puniretur qui faceret illa propter vanam gloriam. Punietur ta-
men:quia omittendo peccat : & ſic minus illo punietur . Et hoc eſt quod ſibi reſpondet continuo

ſubdẽs. An reſpondebis: nõ inquãtũ īfelix eſt: ſed inquãtũ hõ eſt: arbor bona eſt. Addo tñ ego dicen do: ꝙ inquantũ hõ eſt nõ ſimplr: ſed agẽs ſecundũ rõnẽ rectã naturalẽ ad finẽ bonũ: licet nõ put de beret (vt dictũ eſt) arbor bona eſt. Si.n. ageret ad finẽ contrariũ, licet ſit homo: nequaq̃ tñ eẽt arbor bona ſed mala. Et de tali hoĩe ait Dñs. Non põt arbor mala, fructus bonos facere. Et ſic hõ inquãtũ hõ nõ eſt arbor bona: ſed ſolũmodo inquantũ agit recta rõne ad finẽ bonum vel ſimplr vel quoquo mõ vt dictũ eſt. Et ſilr nõ eſt mala arbor inquantũ eſt homo ſolũmodo: ſed inquantũ malę volũta tis eſt vel ſimplr & omnino, vt ille q facit dicta opa ꝓpter vanã gloriã: vel etiam ſi ſimplr, non tñ om nino, vt ille q facit illa quoquo modo ꝓpter deũ etiã in infidelitate: & ideo multo magis vt ille qui facit dicta opa ꝓpter deũ vt redẽptor eſt, ex fide informi extra charitatẽ: q faciẽdo dicta opera nequa q̃ dicendus eſt peccare: eſt tñ ſimpliciter arbor mala: licet non oĩno. Sed cõtra hæc ſtatim videtur G
Aug. arguere ſubdẽs. Sed forte dicturꝰ es: miſericors voluntas bona eſt. Recte iſtud diceref: ſi quẽ admodũ fides Chriſti.i. fides q̃ per dilectionẽ opaf, ſemp bona eſt: ita miſericordia bona eẽt ſemp. Si aũt reperif & miſericordia mala qua pſona pauperis accipif in iudicio: propter quã rex Saul meru it a dño damnari: qa cõtra eiꝰ ꝓceptũ regi ꝑ humanũ pepcit affectũ: ſi vitiũ eſt male miſereri: pcul dubio vitiũ eſt miſereri infideliter. Q꜠ ſi & ipſa miſericordia ꝑ ſeipſam naturali cõpaſſione opus eſt bonũ, & iſto bono male vtif q infideliter vtif: & hoc bonũ male facit q infideliter facit. Qui aũt ma le facit aliqd, pfecto peccat. Ex quo colligif & ipſa bona opa q̃ faciũt infideles, nõ ipſorũ eſſe: ſed illiꝰ q bene vtif malis. Ipſorũ aũt eſſe peccata, verum eſt: ſed q̃ñꝙ omiſſionis tm: q̃ñꝙ cõmiſſionis: vt di H
ctum eſt: ſicut etiã cõtigit in Saul. Et ſecũdũ modũ dictũ peccãtes ꝑ omiſſionẽ ſolũ in dictis opibꝰ etſi boni hoĩes politici, ſunt tñ ſteriles: qa pro ope ſuo bono nõ cõſequunf vitã æternã: licet nõ ſteri les ſint inquantũ euitãt pœnã quã incurrũt cõmittẽdo in eiſdẽ. & ſic tales bonos politice bene pro omiſſione ꝑ infidelitatẽ mittit dñs in ignẽ ęternũ. Et ſic licet multa quę ſimpliciter dixit Aug. in ca pitulis dictis bene & vere dicta ſint contra Iulianũ q poſuit virtutes infideliũ eſſe veras & pfectas virtutes, & opera bona non ex fide facta nullo mõ eſſe peccata: & ꝙ ſolo libero arbitrio poſſet hõ ca uere peccata, & ꝙ peccatũ originale nihil eſſet: tñ bene indigent expoſitiõe & diſtinctione mõ iã di cto. In quo videf Aug. conſentire, & ad hoc deſcẽdere: vbi dicit in ca. xix. Q m̃ ſaltẽ cõcedis opera in fideliũ q̃ tibi videnf bona, nõ eos ad ſalutẽ ſempiternã ꝑducere, ſcito nos nullũ hoĩem dicere bonũ nullã voluntatẽ bonã, nullũ opus bonũ ſine dei gr̃a. & ĩfra. Dicanf ſecundũ te hmõi volũtates arbo res bonę: ſufficit ꝙ apud deũ ſteriles ſint: & ꝑ hoc nõ bonę. Et ꝑ hũc modũ etiã logẽ Anſel. de iuſti tia & ope bono: vt patebit in ſequenti q̃ſtione. Et Grego. in moralibus ſuper Iob. Moral. enim libro I
xvii. exponẽdo illud Iob. xxviii. Nõ cõferef tinctis Indię coloribꝰ: dicit ſic. Vt phorũ ſapiẽtiã huic. Sa piẽtiæ diuinę mõſtraret lõge ſubeſſe, intulit: Nõ cõferef tictis Indię coloribꝰ. Vt ipſos quoꝗ in eccle ſia hęreticos increparet q a gentilitatis errore veniẽtes fidẽ quã ſuſcipiũt ꝑ ſupbiã ſcindũt: addidit Nõ ęquabif ei topazius de ęthiopia, ac ſi patẽter inſinuaret, dicẽs: Hi q ex peccati nigredine ad cõ uerſionẽ veniunt æquari deo hoĩ nõ poſſunt q̃uis multis colorũ virtutibus reſplẽdere videantur. Quorũ vt ſupbia refutef apte ſubiũgit: Nec tincturę mũdiſſimę cõponef. tincturę eñ mundiſſimæ ſunt veraciter hũiles q ſciũt ꝙ ex ſemetipſis virtutũ ſpeciẽ nõ hñt: ſed hãc ex dono gr̃æ ſupueniẽtis tenẽt. Tincti etenĩ nõ eſſent ſi ſanctitatẽ naturalr habuiſſent: ſed mũdiſſimę tincturę ſunt, qa humi liter cuſtodiũt ſupuenientẽ in ſe virtutũ gratiã quã receperũt. Et notandũ ꝙ ſuperius cũ dixiſſet: K
nõ cõferef tinctis Indię coloribus, eoſdẽ colores nõ intulit mũdos: hoc vero in loco vt tincturã vera ciũ virtutũ ab illa phorũ fucatione diſtingueret, tincturas dicẽs addit mũdiſſimas. Tincturæ.n. mũ diſſimę recte nominanf ii q etſi prius ꝑ opera praua fœdi fuerũt: ſupueniẽte tñ ſpiritu nitore gr̃æ veſtiunf. Tincti aũt colores Indię ſunt huius mũdi ſapientes: q q̃uis ꝑ infidelitatẽ, & plerũꝗ ꝑ actio nẽ fœdi ſunt: ante humanos tñ oculos ſupductę honeſtatis colore fucãf. Quales etiã ſunt hæretici phorũ doctrinã potius q̃ Chriſti ſequẽtes: de qbus imediate ꝓmiſit dicẽs. Fuere multi q mũdi huiꝰ ſapiẽtiũ diſciplinis dediti ea q̃ ſunt inter hoĩes honeſta ſeruarẽt, & ſaluandos ſeruata honeſtate ſe crederẽt, nec iã mediatorẽ dei & hoĩm q̃rerẽt, cũ quaſi ſufficiẽtẽ ſibi phorũ doctrinam tenerent. In quorũ deſpectũ dicif: non conferef tinctis indiæ coloribus. Siquis ergo aduertat prædicta, bonum L
Bonũ q̃ĩtuplex. circa actionem quinꝗ modis dicitur. Primo enim modo dicitur bonũ ſimpliciter: & talis eſt quæ cunꝗ actio ex eo ꝙ eſt res & natura aliqua. vnde põt dici bonum ex natura: puta paſcere. Secundo dicitur bonũ ex genere, & talis ſeu tale bonum eſt qualibet actio ex circũſtãtia obiecti qua nata eſt eſſe materia virtutis. Vnde poteſt dici bonum ex circunſtãtia generaliter: puta paſcere pauperem infirmũ. Tertio dr bonũ ex circũſtãtia finis. & talis eſt q̃libet actio ex circũſtãtia ſpecialr finis boni & honeſti. vñ põt dici bonũ ex fine, puta paſcere paupem ĩfirmũ ꝓpter deũ ſimplr. & a tali circũſtã

tia dicit act9 eſſe virtutis ſimplr. Quarto dicit bonũ ex circũſtãtia agẽtis quã habet a natura,& ta
lis eſt q̃libet actio moralis:& ab illo dr̃ moralis, & in ipſo cõſiſtit rõ virtutis moralis vt moralis eſt.
& põt dici hoc bonũ:bonũ ex libero arbitrio. Quĩto dr̃ bonũ ex circũſtãtia agẽtis quã habet ex gr̃a
M & talis eſt q̃libet actio gratuita:& illa dicit gratuita:& ĩ ipſa cõſiſtit rõ virtutis gratuitę. Eſt autẽ
aduertẽdũ q̄ circa talẽ actũ opat fides habita ex gr̃a dupliciter:Vno mõ determinãdo circũſtãtiã
ex pte finis inquantũ fides,vt eſt fides ſimplr,determinat actionẽ oẽm bonã debere fieri ꝓpter deũ:
vt eſt reparator & remunerator, & ꝓpter beatitudinẽ icreatã q̃ ipſe eſt. Alio mõ cooperãdo libero
arbitrio in eliciẽdo actionẽ moralẽ:vt ex debito amore finis eliciat:qđ facit forma fidei q̃ charitas eſt
N in qua cõſiſtit radix.& ideo põt bonũ hoc dici bonũ ex merito. Sic ergo ſimplr dico q̄ actio q̃ ẽ vo
litio moralis,ſpeciẽ moris & bonitatẽ atq; rõnẽ virtutis moralis habet nõ ab obiecto:nec vt eſt pri- Reſponſio.
cipiũ opationis ſicut finis in intellectu practico:neq; vt eſt principiũ ei9 a voluntate & opationẽ ſuã
O adeptũ:ſed potius ab agẽtis libero arbitrio:ſcđm modum iã dictũ. Q: ergo arguit prio in cõtrariũ
q̄ ab obiecti entitate habet act9 entitatẽ &c.dico q̄ aliqd habet ſpeciẽ ſuã ab alio triplr.Vno mõ vt Ad argu.
a fine ad quẽ eſt.Alio mõ vt a forma exẽplari ſecũdũ quã eſt.Tertio mõ vt ab efficiẽte a quo eſt.Pri principale.
mo mõ domus ſpeciẽ ſiue formã ſuã habet a fine q̃ eſt inhabitatio eius.Sic eñ debet formari vt ſit
apta ad ĩhabitãdũ. Per hũc.n.modũ finis determinat ſibi formã in illo qđ eſt ad finẽ.Et ſecũdũ hũc
modũ bene põt cõcedi q̄ oĩs actio etiã moralis formã ſuę entitatis & bonitatis cuiuſlibet habet ab
obiecto tanq̃ a fine ad quẽ eſt:& ſic a fine vt debet eſſe termin9 actiõis.debet eñ formari actiõis ſpe
cies mõ quo p ipſam cõueniẽti9 finis poſſit attigi.Scđo mõ dom9 ſpeciẽ ſiue formã ſuã habet a for
ma dom9 in mẽte artificis dirigente opantẽ.& hoc mõ a fine cõcepto cũ aliis circũſtãtiis ex pte ſub
iecti & mõ deueniẽdi p actionẽ ĩ finẽ,habet ſpeciẽ oĩs actio etiã moralis entitatis & bonitatis ſuę cu
iuſlibet ab obiecto:vt p ſuã ſpeciẽ exiſtẽs in mẽte eſt principiũ actionis.Tertio mõ dom9 ſuã ſpeciẽ
& formã hȝ ab ędificatore ĩprimẽte eã lignis & lapidib9 p eorũ ſitũ variũ & ordinẽ. & hoc mõ etiã
q̃libet actio etiã moralis entitatẽ & ſpeciẽ oĩs bonitat[ſuę hȝ ab agẽte eã:& eſt agẽs ille volũtas ex ſo
lo libero arbitrio.Sed vt actio moralis etiã ſit gratuita & meritoria vitę ęternę,eget fide opãte p di-
lectionẽ vt dictũ ẽ.Sed de mõ iſto habẽdi ſpeciẽ hȝ q̃ſtio difficultatẽ ſuã:ꝓpter quã vt exiſtĩo fuit ꝓ
P poſita. Dicũt.n.aliq̃ q̄ in intellectualibus ſemp actio volũtatis ſeq̃t formã intellectus tanq̃ agẽtis ꝓ
ximi & p ſe,ſecũdũ q̄ tactũ eſt ſupra in prima q̃ſtione de angelis.Qđ nequaq̃ verũ eſt.Nõ.n.forma
actionis volũtatis ſeq̃t formã intellectus:ſicut cauſam p ſe & ꝓpter quã ſic. Si tñ eã ſequat volũtas
in ſua actiõe,hoc nõ eſt niſi ſicut cauſam ſine q̃ nõ:ſicut ſæpius declarauim9 alibi:& etiã declarabit
adhuc in ſequẽti q̃ſtione.Ita etiã q̄ volũtas agẽs moraliter bene põt agere libero arbitrio cõtra for
mã rõnis:licet ſecus ſit de volũtate agẽte artificialiter ĩ artificialib9. Licet eñ in agibilib9 & morali
bus a forma rõnis nequaq̃ dicẽda ſit volũtas aut actio ei9 habere formã & ſpeciẽ bonitatis moralis
vt ab illa volũtas dicat bona bonitate morali,aut ei9 actio:neq; ipſe agẽs talẽ actionẽ tali volũtate di
cat ab illa bonus moralis:in factibilib9 tñ & artificialib9 a forma rõnis dicit volũtas & actio ei9 ha-
bere formã & ſpeciẽ bonitatis:vt ab illa dicat volũtas bona bonitate artis:& agẽs p volũtatẽ bon9 ar
tifex:& ſilr actio bona & artificialis. Ad cui9 plenioẽ intellectũ eſt ſciendũ:q̄ ſcđm Aui.vi. Meta-
Q phy.finis q acq̃rit ex actione agẽtis in artificialibus duplex eſt.vn9 q eſt forma in patiente ſuſceptibi
li actiõis:& alter q nõ eſt forma in ſuſceptibili:ſed eſt ĩtẽtio q̃dã ĩ cognitiõe agẽtis. Exẽplũ primi eſt
ſicut forma dom9 in materia domus,q̃ eſt finis agẽtis ad quẽ pueñit ei9 actio & ei9 mot9: & ẽ finis
agẽtis ꝓpinquus cõtĩgẽs motũ materiæ.Exẽplũ ſecũdi eſt ſicut habitatio q̃ eſt pricipiũ mouens ad
eſſendũ domũ ſiue ad hoc vt ſit dom9:& nullo mõ eſt forma dom9:ſed eſt finis remot9 ipſius artifi
cis agẽtis domũ,licet ſit finis ꝓpiqu9 volẽtis inhabitare domũ,cui9 ecõuerſo finis remot9 eſt forma
dom9 in materia,intãtũ q̄ ille cui9 nõ eſt finis forma in materia,nõ ſit pricipiũ ꝓpinquũ motui in
quãtũ ſic eſt.Q, ſi ille idẽ cui9 finis eſt forma ĩ materia ſit ille cui9 finis eſt forma nõ in materia, hoc
eſt p accñs.ſicut cum aliq̃s fabricat domũ vt ĩhabitet ĩ ea,tunc eñ iq̃ſitio hitatiõis ĩducit ad fabri-
cãdũ eã:et eſt cauſa prima fabricandi inquantum eſt fabricator:& eſt cauſatũ inquantum eſt inha
bitator:vt ſecundum hoc ꝓprie loquẽdo ali9 ẽ finis ei9 ĩquãtũ eſt fabricator.ſ.forma domus, et ali9
ĩquãtũ eſt inhitator.ſ.inhabitatio dom9. De fine aũt quod eſt forma in materia, eſt aduertẽdũ ſilr
q̄ ſcđm Auicẽnã ibidẽ:ipſe cõpationẽ habet ad multa,q̃ pcedunt eum ſecundum eius acq̃ſitionem
in effectu,et in eſſe:prio ad agentem:ſecundo ad recipiens,cum ipm eſt in potentia:Tertio ad id vt
iã eſt ĩ effectu recipiẽs:Quarto ad motũ.Et reſpectu agẽtis cõſiderat9 eſt finis:reſpectu mot9 eſt ter
minus,reſpectu vero recipiẽtis vt eſt in potẽtia eſt bonũ eius,et pfectio:malum autem eſt priuatio
R illi oppoſitum.reſpectu vero ei9,vt eſt iam in effectu,eſt forma.Quia igitur talis forma,vt eſt in co

gnitione exiſtēs,eſt finis reſpectu agētis,mouēs ipm̄ ad actionē,qua inducit̄ in materia,& dirigēs ip
ſum in eadē:ita ꝙ nihil aliud reqrit̄ ad bonitatē actionis artificialis, & ꝑ hoc neq̄ ad bonitatē artifi
cis,vt artifex eſt,q̄ vt ſecūdū formā illā exiſtētē in cognitione ꝓducat̄ forma cōſilis in materia.Idcir
co ſimpliciter dicendum eſt,& confitendum,ꝙ forma actionis,q̄ eſt factio,& bonitas eius:& per cō-
ſequēs bonitas artificis,ſecūdū ꝙ eſt artifex,& ſilr̄ artificiati,ſecūdū ꝙ artificiatū eſt,ſit a forma rō-
nis & itellect⁹,& ab illa habet formā,& ſpeciē:ita etiā ꝙ ſi agēs artificiale nō poſſet aliter agere ꝓdu
cēdo formā in materia,q̄ ſecūdū formā rōnis,ſed naturali neceſſitate ꝓduceret ſcd̄m illā,quēadmo
dū phi poſuerūt deū ꝓducere neceſſario,& naturalr̄ mūdū ſm̄ formā mētis ſuę: tn̄ actio ꝓcedēs ſe-
cūdū formā illā,iquātū hmōi,diceret̄ actio artificialis bona:& ꝑ cōſequēs artifex bon⁹,& artificiatū
bonū.ꝙ.n. artifex pōt aliter agere,q̄ ſecūdū formā rōnis,hoc nō cōuenit ei inquantū eſt artifex:ſed
inquātū eſt agēs libero arbitrio,per qd̄ pōt eē negligēs,aut maliuolus:& iō nō agere ſecūdū formā
artis & rōnis.Ad bonitatē aūt actiōis moralis nō ſufficit forma rōnis niſi ꝓcedat liberū arbitriū ſe S
cūdū iā expoſitū modū.Iō forma agibilis,ſiue moralis actiōis in rōne exiſtēs nequaq̄ dicēda eſt da-
re formā & ſpeciē actioni morali,vt ab illa dicat̄ bona moraliter,aut agēs bon⁹:ſicut dictū eſt de for
ma artis.Ita ꝙ habēs formā agibilis,ſiue actiōis moralis in rōnē rectam,quā actu cōſiderat,ſi aliter
agat q̄ ſecūdū formā rōnis,hoc nō eſt inquātū prudēs eſt,& moralis,nec inquātū eſt liberi arbitrii
nec qa negligēs:ſed ſolū inquantū in libero arbitrio volūtatis eſt malitia ad agēdū cōtrariū:vt ꝑ illā
ſciēs,& prudēs,& potēs nō peccare,peccet nolēs agere ſcd̄m formā prudētię in rōne.Habēs aūt for
mā factibilis in rōne rectā,quā actu cōſiderat,ꝙ aliter agat,q̄ ſecūdū formā artis,hoc nō eſt niſi in-
quātū artifex,nec inquātū malitiā habēs in libero arbitrio.Sed qn̄q̄ pōt hoc cōtigere qa negligēs ē.
propter qd̄ phs.vi.Ethi.aſſignans differētiā inter artē,& prudētiā dicit,ꝙ artis eſt virt⁹,prudētiæ
vero nō eſt.vbi dicit alia trāſlatio.Ars indiget virtute,prudētia aūt ipa eſt virt⁹.q̄ſi dicat,ꝙ artifex
peccat agēdo cōtra regulā artis in rōne , hoc nō ꝓuenit ex defectu artis aut artificis,inquātū arti-
fex eſt,aut etiā malitiæ eius,ſed qn̄q̄ ex negligētia abſq̄ malitia.ꝓpter qd̄ indiget virtute morali in
ſtigāte ipm̄ ne negligat agere,& ſcd̄m rōnē agere.Q; aūt prudēs cōſiderās peccat, nō eſt ꝓpter ali
qd̄ taliū,ſed ſolūmō ꝓpter ſuā malitiā:& ideo nō indiget virtute morali,ne negligat:qa contra hoc
ſufficit ſibi prudētia actualis.Et ne dicat̄ ꝙ agēs pōt agere volūtarie,& ex malitia cōtra regulas ar
tis,ſicut cōtra regl'as prudētię,cōtinuo addit i hoc ſecūdā differētiā dicēs.Et arte qdē volēs peccās
eligibilior,circa prudētiā aūt min⁹.q.d.ſm̄ Cōmē.ſi pictor,vel ſtatuifex,vel ædificator direct⁹ exn̄s
cōtra ꝓpriā artē peccat volēs,& inartificioſe,vel male ꝓpriā oꝑationē oꝑat̄,cōtēptiue ipſam ꝑtrāſiēs
ꝓpter mercedis forte priuationē,vel aliqd tale,eligibilior erit eo,q ꝓpter inartificioſitatē,& ignoran
tiā art꜃ iuolūtarie nō attigit.Ecōtra aūt ſi prudēs directiu⁹ exn̄s oꝑabiliū cōtra ꝓpriā prudētiā pec
cat volēs,& iprudēter,vel male ꝓpriā oꝑationē oꝑet̄:ꝓpt cōcupiſcētiā forte vl' aliqd tale ieligibilior
erit:imo etiā iculpabilior eo,q ꝓpter iprudētiā iuolūtarie nō attigit,qd̄ nō cōtingit in ſecūda dicta
rū differētiarū,niſi qa bonitas artificis inquātū artifex eſt,reſpectu ſui opis nequaq̄ depēdet ex libe-
ro arbitrio:ſicut depēdet bonitas prudētis,inquātū prudēs eſt,reſpectu ſui opis.Ex pria aūt illaꜝ dif
ferētiarū etiā claret ꝙ ſciēs & prudēs pōt peccare ꝑ malitiā,ſicut & artifex ꝑ ſolā negligētiā. In quo
clare videt̄ velle,ꝙ malitia pōt gn̄ari in volūtate abſq̄ errore ꝓcedēte in rōne,cui multi contrarian
tur,intēdētes tn̄ ſeq phm̄.Patet etiā,ꝙ prudēs ꝓpter malitiā,q̄ pōt eē in volūtate ad bn̄ exequendū
Ad argu. in oppoſitum. opus,poti⁹ indiget virtute,q̄ artifex,licet artifex magis idigeat virtute,ne negligat,q̄ prudēs. Rō T
i oppoſitū,ꝙ actio nō habet rōnē laudabilis,niſi a libero arbitrio,ergo nec bonitat꜃,aut virtut꜃,licet
cōcedi poſſit loquēdo ꝓprie de virtute.ſ. vt eſt moralis:qa tn̄(vt patet ex ꝓdictis)actio habet rōnē
virtut꜃ ſimplr̄,hoc poti⁹ habet ex circūſtātia finis,q̄ liberi arbitrii.Q; aūt ſit laudabilis,nō habet ni
ſi ex libero arbitrio.In eis.n.q̄ naturalr̄ i nobis cōtigūt,neq̄ laudamur, neq̄ vitupamur.ſm̄ phm̄.ii.
Ethi.Et ſic quoquo mō ab alio habet,ꝙ ſit actio virtuoſa,& ab alio ꝙ ſit laudabilis.

Quæſt.xi. Arg. princi. Primum.
Circa quartū arguit̄,ſcilicet ꝙ ad eliciēdū actū volūtatis nō ſufficit ſola oſtēſio ob-
iecti,ſ; cū hoc reqrit̄ aliqd aliud volūtati ipreſſū:qa vt videt̄ ſil'e ē de actu itellect⁹
& actu volūtatis.Ad actū intellect⁹ nō ſufficit ſola ꝓſentia obiecti in lumīe intelle
ctus agētis:ſed cū hoc reqrit̄ ſpecies ipreſſa itellectui poſſibili ab agēte & obiecto,
Secundum. ergo &c. Itē nihil indeterminatū exit in actū,niſi ꝑ aliquā determinationē,qa ali
ter nō poti⁹ exiret q̄ nō exiret volūtas ex ſe oīno indeterminata ad actū volitiōis,
Tertium. ergo &c. Itē idē incōueniēs ē aliqd moueri a ſeipſo prio ſecūdū totū,& ſm̄ idē.ſic
.ſ.vt vnū & idē ſcd̄m rē,ſecundū vnā rōnē moueat ſe,& ſecūdū aliā moueat̄: qa tūc ſm̄ idē re: idē
moueret ſe,& moueret̄ a ſe,& ſic ſecūdū ſe totū primo. quare cū illud ſit ipoſſibile: qa nihil ſeipſo

vadit de potētia in actum, quia ex eo ꝙ agit, neceſſario eſt aliqd in actu, ex eo aūt ꝙ agitur, eſt in potentia. ergo &c. Item volūtas vt libera eſt, in potētia eſt ad actum ſuum, ſi ergo vt eſt libera ſit motor ſui, idem ſecundum eandem rationem eſſet in potentia, & in actu. CONtra. Virtus q̄ nata ē ſe determinare i actū ſuum, ex ſe motiua eſt ſui, quia determinatio ad actū actio quædā eſt, ad quā neceſſario ſequit̄ opatio. volūtas eſt hmōi. aliter eīn non eſſet libera. ergo &c. Dico ꝙ aliquid ad actū aliquē eliciēdum requirit̄ dupliciter. Vno modo, vt cauſa ſine qua non: q̄ nihil agit omnino in eliciendo actum, aut in cauſando diſpoſitionem, qua elicitur actus, aut qua in paſſiuo recipiat̄: quēadmodum requirit̄ remouēs prohibēs ad deſcēſum grauis. Et hoc modo, vt ſępius tractaui, ad actū volūtatis eliciendū neceſſario requirit̄ obiecti oſtenſio, & forma intellectus circa ipſum. Alio autem modo requirit̄ aliquid ad actum aliquem eliciēdū, vt cā propter quā ſic, q̄ agit aliquid vel circa receptiuū actus, ſeu operationis, vel circa elicitiuū eius. Circa receptiuū autem act⁹ aliquid agit cauſando diſpoſitionem in illo, q̄ habilitatur ad recipiēdum in ſe actum, quēadmodū lux agit ī diaphanum, & in viſum, generando in illis lumē mediante quo in illis recipit̄ ſpecies coloris, ſcđm ꝙ ſuperius in quæſtione de intellectu agente declaratū eſt. Et dico ꝙ iſto modo non requirit̄ ad eliciendū ſimpliciter actū volitionis aliud q̄ ſolius obiecti oſtēſio, præter ſolā voluntatē liberi arbitrii. Voluntas enim vt eſt appetitus ſimplr̄, nullā diſpoſitionem in ſe requirit aliā a ſe, vt in ſe recipiat actū volitionis. vt liberi arbitrii, ſe ſola ſufficit ad eliciendum volitionis actum, ſuppoſita oſtenſione obiecti cum forma intellectus circa id. ſecundum ꝙ hoc iam declarabitur in pertractatione ſolutionis ad tertiam rationem. non tamen per hoc excludendo actionem dei, qui eſt generalis motor in qualibet actione omnis creaturæ: & hoc in eliciendo ipſum actum, vt iam habitum eſt ſupra ſecūdum Grego. in quæſtione de natura aſſumptibili, non ſolum in dando vim qua actus elicitur. de quo dicit Anſel. de concor. præd. Deus non facit aliquid iniuſtum, qui tamen facit omnes actiones, & oēs motus, quia ipſe facit res a quibus, & ex quibus, & per quas, & in quibus fiunt. Et nulla res habet vllam poteſtatem volendi, aut faciendi, niſi illo dante. & infra in eodem. Si diligenter conſideremꝰ ille verius dicitur facere omne qđ facit natura, aut voluntas, qui fecit naturam, & inſtrumentum volendi. Qꝫ autem nulla diſpoſitio, ſeu affectio, nec influxus ab obiecto requiratur in voluntate ad hoc ꝙ ipā i ſe eliciat actum volitiōis etiam determinatū, ſed ſufficiat ad hoc ſola oſtēſio obiecti determinati, arguitur. In elicitiuum actus intelligitur agere dupliciter aliquid. Vno modo agendo in ipſum aliquam diſpoſitionem, ſine qua nō eliceret actū, licet illa non ſit coelicitiua actus. Alio modo in agendo in ipſo diſpoſitionem ſine qua non expedite & faciliter eliceret actum. Primo modo nihil requirit voluntas ad eliciendum actum volendi in ipſa, niſi ſolam obiecti oſtēſionem. Qm̄ illa diſpoſitio quocunq̄ modo vocetur, puta affectio, nomine affectionis comprehendendo impulſum, vel influxum ab obiecto cognito, aut habitum quēcunq̄, aut paſſionem, dummodo intelligatur re differre a voluntate, ſi ſine ea nō eliceret actum volēdi: et hoc ſecūdum ꝙ vult Anſel. qa voluntas nihil vult ſine ſuis affectionibus, & ſic non niſi quia eſt affectata, hęc non poteſt contingere niſi dupliciter. Primo modo, quia volūtas affectata neceſſario vult illđ ad quod eſt affectata, & nō pōt nō velle. Et patet clare quia iſte modꝰ eſt impoſſibilis: quia omino tolleret liberum arbitrium, & talis voluntas neq̄ iuſta poſſet eſſe, neq̄ iniuſta, ſecundum Anſel. de caſu diabo. cap. xiiii. Secundo modo, quia ſi voluntas aliquid velit, neceſſe eſt ꝙ ſit affectata ad illud. Qđ videtur eſſe de intētione Anſel. quando vult ꝙ voluntas non poteſt velle commodum ſine affectione commodi, neq̄ iuſtum ſine affectiōe iuſti, vt iam infra patebit. Qđ habet duas cauſas veritatis. Vnā, quia ſi velit aliquid, neceſſe eſt ꝙ velit illud ad qđ eſt affectata. Alteram, quia nihil velle poteſt, ad quod nō eſt affectata. Dicere ſecundum primam cauſam, eſt idem cum eo qđ dicunt ponentes ꝙ voluntas neceſſitatur ab intellectu, quo ad actus determinationem, vt ſi velit aliquid, neceſſe eſt ꝙ velit quod ei oſtenſum eſt, & indicatum a ratione, ſic tamen, ꝙ non eſt abſolute neceſſe ꝙ illud velit ſtatim, quia ſtatim poteſt illud non velle contradictorie. Sed tunc quæro, vtrum poſſit illud nolle contrarie: hoc eſt velle non. Si dicatur ꝙ non: ergo tollitur libertas arbitrii ad velle, & nolle, ſed manet ſolummodo ad velle, & nō velle, quod videtur inconueniēs. Quia ſi de dignitate creaturę intellectualis ē liberū arbitrium, vt eſt liberum arbitrium, & vt ordinatur ad attingendum finem actu ſuo ſic ꝙ poſſit ſeruare iuſtitiam, ſed non deſerere illam, & ꝙ poſſit eam deſerere, dicente Anſel. capitulo decimoquarto de cōcord. gratiæ & liberi arbitrii: Accepit homo liberum arbitrium, ſine quo iuſtitia ſeruari non valuit: ita vt illā poſſet deſerere, quatenus cum illam non deſereret, ſed ſeruaret, proueheretur ad conſortiū angeloꝝ: Seruare aūt illā nō valet, niſi volēdo, neq̄ deſerere niſi nolēdo: De dignitate ergo hūanæ naturę eſt poſſe velle & nolle, oſtēſum a rōne: & id ad qđ volūtas eſt

Quartum.

In oppoſitū.

Reſponſio.

V

Y

affectata.Sed valde inconueniēs eſt denegare homini,qđ ꝑtinet ad eius dignitatē:cū hoc attribuere
Obiectio. ei in nullo derogat eis,ꝗ ſunt fidei,aut morū:immo valet ad illa,ꝗ ſunt morū.ergo &c. Si forte di- Z
cať,ꝙ poteſt illud nolle,licet non ſtatim,qa liberum manet arbitrium quo ad exercitiū actus,quo
pōt ꝑcipere intellectui vt deliberet de illo,vel nō ꝑcipere,etſi ꝑciperet vt deliberet,poſt deliberatio
nē habitā pōt intellectus iudicare illud nō volēdū,& tunc pōt volūtas illud velle,& nolle,& ſic ma
Reiectio. net libera:Hoc nō ſufficit ad ꝑfectam libertatem arbitrii,qa iā depēderet a libertate rōnis de iudicā
do illud eſſe volendū,vel non.Immo oportet,ꝙ ſit libertas arbitrii ab initio primę oſtēſionis,ſcđm
ꝙ pleniꝰ declaratū ē in Quolibet ꝑcedēte.xii.ſcilicet.Etiā dictū hoc nō valet eis,qa volūtas poſt pri
mam oſtēſionē obiecti nō pōt ꝑcipere intellectui vt deliberet,niſi volēdo,neq; ꝑcipe vt nō deliberet,
niſi nolēdo.Eſt ergo ex pria oſtēſione libera ad volēdū itellectū deliberare,vel nō deliberare.Et ꝗro
vtrū illud velit volūtas affectata,an nō affectata.Si nō affectata,habeo ꝓpoſitū.ſ.ꝙ aliqd vult ad qđ
nō ē affectata.Si ſic & neceſſe ē ſi aliqd velit ꝙ velit illud ad qđ ē affectata,ergo nō poſſet nolle intel
lectū deliberare,qa nolle hoc cū ſit velle nō hoc eſt aliq̄ volitio,licet circa obiectū negatū: ſicut vel-
le hoc ē aliq̄ volitio circa obiectū affirmatū.& tñ volūtas ad illđ nolle nō pōt eē affectata,qa nō affe
ctiōe illa,ꝗ vult poſitiuū,qa tūc eadē affectio eēt cōtrarioꝝ,qđ eſt ipoſſibile.qa diſpoſitio vna & ea
dē naturalis nō ē ad cōtraria,nec eadē diſpoſitio natural' pōt eē rō,ꝗ aliqd determinet ad cōtraria.Il
la aūt diſpoſitio ſeu influxus ab obiecto nō ponit ab eis i volūtate niſi ꝓpter determinatā volitionē.
Itē neq; i influxu,ſeu affectione alia,vel cōtraria,qa illa nō pōt poni.nō em̄ haberet a quo cauſaret
in volūtate,qa non a forma obiecti circa intellectū.Nā illa eſt vnica tātū,qa vnius obiecti.qđ cū ſit
naturale agēs,nō pōt cauſare niſi vnicū influxū,ſeu affectionē in volūtate,& nequaq̄ diuerſas,ſeu
cōtrarias.Quare cū ab illa forma obiecti circa itellectū cauſet affectio,ſeu influxus,quo volūtas vult
poſitiuū,ab illa nō poterit cauſari influxus quo nolit illđ,ſeu quo velit negatiuū.Si dicat ꝙ immo
eadē affectione ſeu influxu quo pōt ipſa voluntas velle hoc affirmatiue puta dulce,pōt etiā nolle
illud vl' velle non illud negatiue,loquēdo de bono qđ eſt ad finē. Intellectu em̄ tale bonū pōt agere
diſpoſitionē aliquā i volūtate,ꝙ ipſa determinet,ſeu determinet ſe ſimplr̄ ad volēdū tale bonū.q̄m
& illa ſtante,& nulla alia influxa poſſit illud nolle,& velle nō,negatiue.et hoc ꝓpter imꝑfectionem
talis boni.Secus aūt eſt de bono qđ eſt finis.Attamen ſi velit aliquid poſitiuū aliud,oportet ꝙ alia
diſpoſitio ſeu influxus ſit cauſatus in ea ab alio bono cognito. Sed contra iſtud dictū,quo ad pri- A
mum ,eſt id qđ ſtatim ſupra argutū eſt.ſ.ꝙ iſta diſpoſitio in voluntate,cū ſit vnica,q̄n vnū ſolū eſt
oſtēſum,& naturalis,non poterit igit eē cā ſeu rō coelicitiua actꝰ volēdi nō hoc,ſeu circa obiectum
negatum,cū ipſa ſit diſpoſitio coelicitiua actus volēdi circa obiectū affirmatum,vt dicūt.hęc enim
diſpoſitio,cū ſit ab agēte naturali influxa,puta ab obiecto cognito,eſt naturalis.Eadē aūt diſpoſitio
naturalis nō pōt eſſe,vt dictū eſt,ꝑ ſe rō agēdi contraria.igit illa diſpoſitio ſi eſt,non poterit tñ eē
cā,ſeu ratio coelicitiua actꝰ volendi circa obiectū negatum : ſed ſi eſt,erit vt id ſine quo nō.Itē per
idē arguit cōtra id qđ addit,ꝙ ſi ſit circa aliud obiectū affirmatū reqrit alia affectio ſpecialis. Nā
actꝰ volēdi affirmatus pōt eē circa obiectū,qđ eſt bonū apparēs & malū ſimplr̄,& ita actus ille erit
actus malus ſimplr̄. ecōtrario vero actus volēdi circa idē obiectū negatū erit bonus ſimplr̄.Si ergo
bonū actū circa obiectū negatū pōt volūtas elicere abſq; oī affectiōe coelicitiua talis actꝰ,ꝗ ſi adſit,
erit tātū ſine qua nō,multo magis ergo malū actū circa obiectū affirmatū poterit elicere ex puris
naturalibus abſq; omni affectione coelicitiua,vt cauſa ꝓpter quā ſic:& ſi adſit,hoc ſolū erit,vt cā ſi B
ne qua non. Ex quo vlterius concluditur,ꝙ ſi dicat,ſi voluntas aliquid velit,ꝙ neceſſe eſt eā velle
id ad quod eſt affectata,quare cum non ſit affectata ad nolle id,& nolle eſt aliquid velle,ergo nullo C
modo poſſet velle illud,& ſic omnino,vt prius,tolleretur liberum arbitriū. Et ꝑidem patet falſi-
tas eius,qđ tactum eſt in ſecunda cauſa.ſ.ꝙ voluntas nihil poſſit velle,ad qđ nō eſt affectata.vt em̄
iam dictum eſt,licet ꝓprie loquendo nolle hoc,vel velle non hoc,non ſit velle aliquid,eſt tamen ali
qua volitio,ſiue aliquis actus voluntatis,licet circa negatum obiectum,ad quem nullam om̄ino af
fectionem requirit voluntas in ſe.& non ſolū ad talem actionē circa obiectum negatiue non reqrit
voluntas affectionem in ſe,ſed etiam in ſe nullam requirit ad actum volitionis defectiuum,puta
qua vult relinquere iuſtitiam,ſiue non tenere,quā poteſt relinquere etiam volendo bonum vt nūc
qđ eſt malū ſimpliciter,quia ex ſe ſola poteſt deficere.Requirit tamen ad illam obiecti oſtenſionem
quia nihil pōt voluntas velle,niſi cognitum.Ita ꝙ ſi non ſit niſi vnicum ſecundum vnam circunſtā
tiam boni oſtēſum,non poteſt velle niſi illud tanq̄ primum & per ſe obiectum intellectus & co-
gnitum. Poteſt tamen non velle, & nolle illud,ſi ſit bonum aliud a fine. Poteſt etiam intelle-
ctum velle conſiderare,& non velle,atq; nolle:tanq̄ ſecundarium obiectum intellectus, & oſten-

ſum in qͥlibet intellectione. Sic ergo nō requirit volūtas ad actū volendi ſimplr̄, niſi ſolā obiecti oſtē ſionem. quæ quidē ſola obiecti oſtēſio ſufficit ad hoc, ꝙ ipſa voluntas vi libertatis ſuę in ſeipſa, vt ap petitus eſt, exerceat actum volitionis, & obiecti determinati oſtēſio ad determinatā volitionē abſ aliquo influxu in ipſa ab obiecto Qđ plenius patebit ſoluēdo argumēta. Vanū nāq; videt̄ tot inter
D media cōculcare. Sup̱fluū eñ eſt ponere fieri p̱ plura, qđ ęqualiter pōt fieri p̱ vnū. Loquēdo aūt de requirere aliquid ad eliciendū actū volitionis faciliter & expedite, bene concedo, ꝙ ad ſic eliciendū actū voluntatis non ſufficit ſola obiecti oſtēſio, ſicut neq; ſufficit ad eliciēdū actus pfectos morales neq; maxime ad eliciēdū actus gratuitos, & meritorios, ſecundum ꝙ iam inferi⁹ declarabit̄. Immo requirit̄ vel impetus qdā a deo/de quo alias locuti ſumus in quæſtione de bona fortuna, vel influ xus qdā ab obiecto cognito, vel habitus tēperantię in cōcupiſcibili, vel fortitudinis in iraſcibili, vel iuſtitiæ in rōnali, vel etiā paſſiōis alicui⁹ vel in iraſcibili, vl' ī cōcupiſcibili. q̄ oīa ab aliqͥbus vocāt̄ af fectiōes, vt iā videbit̄. Habit⁹ eñ reddūt potētias habiles ad prompte eliciēdū ſuos act⁹ ſcđm phm .ii. & .iii. ethico. Et ſuper habitus adhuc amplius paſſiones. ſecūdum eñ ꝙ dicit in .iii. ethico. ira ad auget fortitudinē. Cōtraria dictis iſtis repellētur in diſſolutione argumentoꝝ: vbi & amplius con firmabunt̄, & declarabunt̄ iam ſuppoſita, quæ tñ alias a nobis ſufficienter ſunt declarata, & contra Reſponſio.
E ria reprobata. Q; ergo arguit̄ primo contra primū mēbrū huius vltimæ diſtictiōis p̱ hoc, ꝙ ad actū intellectionis requiritur aliquid aliud q̄ vis intellectiua, & præſentia obiecti: ergo ſilr̄ & ad actū vo litionis, dico ꝙ etſi cum illis duobus ad actum intellectionis requirit̄ aliquid aliud, ſcđm ꝙ iam de clarabitur: non tamen illud eſt ſpecies impreſſa intellectui quaſi conſimilis ei, quæ imprimit̄ orga no viſus, & neceſſaria eſt ad actum videndi. ſecundum eñ ꝙ alias declaraui, in vi ſenſitiua app̄hē ſiua requirit̄ ſpecies obiecti: quia ipſum obiectū non poteſt eſſe ſimul cū vi ſenſitiua exiſtente in or gano: et proximū agēs debet eſſe ſimul cum patiente, & ideo requirit̄ ſpecies ſua in organo qua ſi mul eſt cum vi ſenſitiua, quę habet in ſe vim obiecti ad mouēdū vim ſenſitiuam in organo exiſten tem. In vi aūt apprehēſiua intellectiua nulla ſpecies requiritur de obiecto, quia ipſum exiſtens in phantaſmate factum vl'e virtute agētis p̄ſens ē & ſimul cū intellectu, qa vis phantaſtica, in q̄ ſunt phantaſmata, & vis intellectiua ſunt in eadem ſubſtantia animæ indiuiſibili. propter quod obiectū vl'e immediate pōt agere in intellectū abſ ſpecie aliqua intellectui īpreſſa, quantū de actione eius requirit̄ ad eliciēdū actū intelligendi: de quo ſtatim erit ſermo. Sed eſto, ꝙ ſpecies requireret̄ in in tellectu ad actū intellectionis determinatū, ſicut & ſuo modo in ſenſu ad actū ſenſatiōis: nō tñ ideo ſequit̄ ꝙ in voluntate requiratur ad actum volitionis determinatū aliquis influxus ab obiecto ſeu bono correſpondens ſpeciei intelligibili in intellectu. Q; eñ in intellectu requirat̄ ſpecies, vt dicunt aliqui, hoc eſt quia obiectum intelligibile vt eſt in potentia ſenſitiua, eſt tantum intelligibile in po tentia, nec eſt ſufficiens vt ſic, ad hoc ꝙ ſcđm ip̄m moueatur intellectus. Vnde & requiritur in tellectus agens, vt ab ipſo abſtrahat ſpeciē intelligibilē ponēdā in itellectu poſſibili. Sed a parte iſta ip̄m obiectū intelligibile p̱ ſpeciē ſuam, ſi ſit ſpecies, ſufficiens eſt abſ aliquo influxu facto ab ipſo in voluntate, ad hoc, ꝙ ad eius pręſentiam in intellectu voluntas moueat ſe in actum volēdi deter Ad primum principale.
F minatum. Vnde non requirit̄ voluntas agens, quia illud idem quod facit aliquid eſſe obiectum in tellectus ſub ratione veri, facit obiectum voluntatis ſub ratione boni. Ad ſecundum: cum dici tur ꝙ voluntas de ſe eſt indeterminata: ergo non exit in actum volendi niſi per aliquid quod ſit in ipſa ſuper ſubſtantiam eius cum obiecti oſtenſione: Dico ꝙ triplex eſt indeterminatio voluntatis. Vna eſt per indifferentiam potentiæ ad duo circa actus contradictorios. ſ. ad poſſe velle, & nō poſ ſe velle quoquo modo, ſicut viſus eſt indifferens ad poſſe videre, & non poſſe videre. ſed ad non poſſe velle, & non poſſe videre determinatur per omnimodam obiectorum abſentiam: ad poſſe vel le autem, & poſſe videre, p̱ ipſorū p̄ſentiā. ſed multo aliter viſus q̄ volūtas: qa viſus neceſſario: vo lūtas aūt non niſi libere. Alia ē indeterminatio voluntatis p̱ indifferentiā actus reſpectu obiectorū & hęc ē duplex, quia vel reſpectu vnius obiecti tātū, & hoc vel volendo illud, vel non volēdo con tradictorie, ſeu nolēdo cōtrarie: aut reſpectu diuerſoꝝ, puta ad velle hoc, vel illđ, & qđcuq; determi natū volibile, quēadmodū viſus ē idifferēs ad vidēdū albū, & nigrū, lucē, & cęteros colores, ad vnū vl' plura hoꝝ p̱ ipſoꝝ p̄ntiā, ſed viſ⁹ neceſſario p̱ determinationē factā i ſeipo: volūtas aūt libere p̱ determiatiōnē factā i altero. ſ. i itellectu. qa obiecti ītelłect⁹ p̄ntia in intellectu, & determiatio p̱ ip̄m nō eſt neceſſaria volūtati ad eliciēdū actū volēdi, niſi ſicut cā fine q̄ n̄. ſed tñ vt cā p̱pt quā ſic, final'. ſ. eſt neceſſaria ad actū volitiōis termiādū, & ſic pot⁹ p̱pt ip̄m actū, q̄ p̱pt volūtatē eliciētē, qa icognita velle n̄ poſſum⁹, eo ꝙ actū volēdi nō poſſum⁹ terminare niſi ad cognitū, qđ tñ nō vt cognitū ſed ma gis vt res tmiat actū volēdi: vt ſic bonū cognitū, vt p̱ ſui ſili'tudinē ē i itellectu, p̄ſētatū ē actui volēdi Ad ſecūdū.

& mouens voluntatē tantū metaphorice. Sed ad ipm vt res eſt, actus volēdi terminat: ſicut deſcenſus grauis terminat ad centrū, in quo natū eſt quieſcere. Ois aūt alia vis ab obiecto determinatur in ſeipſa. Vis eñ ſenſitiua q̄cūq; non elicit actū ſentiendi, niſi ſit determinata in ſe quadā alteratione ab obiecto ſenſibili. neq; ſilr vis intellectiua, niſi alteratione quadā determinata fuerit ab obiecto intelligibili. ſilr neq; vis appetitiua ſenſibilis elicit actū appetitiōis niſi determinata p paſſiōes irę, & & cōcupiſcētię cauſatas i organo appetit⁹, nō qdē ex ſenſu, vt ex cā imprimēte illas, ſed ex vi exñte in corde, q̄ factiua ē alteratiōis circa organū appetit⁹ ſcdm calidū, & frigidū, humidū & ſiccū. Quę qdē alteratio nō eſt ex apphēſiōe ſenſus, niſi ſicut ex cā ſine q̄ nō: poſt quā apprehēſionē naturaliter vis alteratiua cordis alterat organū appetit⁹ ad gñandas dictas paſſiones, ad quas ſequit appetitio. Vis aūt volitiua habet ex ſe determinatiuū ſuū ad actū. cuiuſmodi eſt libertas ſimplr reſpectu finis q̄ determinat tantūmodo ad volendū illū: & liberū arbitriū reſpectu eoꝝ q̄ ſūt ad finē, qđ determiat vel ad volēdū, vel ad nō volēdū, vel ad nolēdū. Non q̄ talis determinatio in aliis virib⁹ ſit elicitiua act⁹, vl coagēs cū ipa vi, q̄ determinat: ſed ipſa ē ſolūmō cā ſine q̄ vis ideterminata nullū actū oino eliceret. Talē aūt determinationē, quo ad tertiā indifferentiā, q̄ eſt media in ordine, nihil pōt agere in voluntate, neq; obiectū, neq; influxus quicūq; ab ipſo, neq; paſſio q̄cūq;, aut habilitas, ſiue fuerit habitus, ſiue diſpoſitio. Quodlibet eñ taliū ad vnicū naturalit mouet. Vñ Anſel. loquēs de motu volūtatis in angelo (& ſile eſt de motu ei⁹ in hoie) fingit angelū a deo factum p partes: & primo ponit ipſum factū in ſua ſubſtātia cū potētiis naturalib⁹. ſ. intellectiua, & volitiua, qua. ſ. ſit apt⁹ ad volendū: dicēs ca. xii. de caſu diabo. Ponamus deū facere angelū quē vult facere beatū, nō ſil totū, ſed p ptes, & hactenus iā eſſe factū, vt iā ſit apt⁹ ad habēdū voluntatē, ſed nōdum aliqd velit. Et q̄rit, an ipſe angelus ſic factus p ſe poſſit velle aliqd. & exponit hoc qđ dicit p ſe, dicēs. Per ſe dico p hoc qđ iā habet. & diffuſe pſequit. Et poſt reſumendo q̄ſitum, dicit. De ppria igit poteſtate loquor, cū quęro de angelo, quē nouum poſuimus fieri, & hactenus iā eſſe factū, vt iā aptus ſit p naturalē potētiā. ſ. ad habēdū volūtatē. i. actū volēdi volūtatē, ſed nihil adhuc velit, an ipe p ſe poſſit velle aliqd. Et videt dicere Anſel. q̄ angelus ſic factus nō poſſit p ſe abſq; aliquo alio ſibi addito exire in actū primū volendi. vnde concludit. Reſtat igitur vt ille angelus, q̄ iā aptus fact⁹ eſt ad habendū voluntatē, ſed tñ nihil vult, nō poſſit habere primam voluntatem. i. primum actū volendi a ſe. Et tractatu ſecundo in principio. xiii. capituli, ponit a deo volūtati angeli eſſe inditū, q̄ ſolummodo poſſit eſſe determinata ad velle bonum cōmodum ſimplr: vel ſolūmodo ad velle cōmodū cōueniēs. Et determinat, q̄ tali voluntate volendo commodū qualecūq;, non poſſet dici voluntas ſua iuſta, vel iniuſta, vt patet cap. xiii. & ſimiliter nō volēdo cōmodū conueniens, vt dicit cap. xiiii. in pricipio. Et hoc ideo, q̄a non poſſet velle aliter. Vnde tertio ponit vlterius hmōi angelo eſſe inditā a deo voluntatem volendi vel commodum ſimpliciter, vl conueniens ſibi, & hoc iuſte, & vt cum hoc poſſit illud velle, & iiuſte ſic inconueniēs. Quoniam ergo nō ſolummodo volendo beatitudinem, nec ſolummodo volēdo qđ conuenit, cum ex neceſſitate ſic velit, iuſtus poteſt appellari, nec poteſt nec debet eſſe beatus niſi velit, & niſi iuſte velit, neceſſe eſt vt ſic deus faciat vtrāq; voluntatem in illo angelo conuenire vt & beatus velit eſſe, & iuſte velit, quatenus iuſtitia addita ſic temperet voluntatem, vt reſecet voluntati exceſſum, & excedendi non amputet poteſtatem, vt tamē per hoc, q̄ volet eſſe beatus, modum poſſit excedere: per hoc autem, q̄ iuſte volet, non valeat excedere. Ex his dictis Anſel. ponūt aliqui, q̄ deus poteſt facere voluntatem angeli vel hominis, q̄ per naturam ſuam non ſit peccabilis ſeu non poterit peccare. Et hoc tripliciter. Primo modo creādo angelū cū potētia volitiua pura nō addēdo voluntati angeli aliquā affectionē, puta cōmodi, vel iuſti, ſine quarum aliqua nō poteſt exire in actū volēdi, nec p conſequēs peccare. Scdo creādo voluntatē informatā ſola affectione cōmodi abſq; affectione iuſti, vel recti. & tūc licet poſſet exire in actum volēdi beatitudinē, q̄ eſt ex cōmodis mediāte affectione commodi, nō tñ poterit ex hoc exire in actum volendi rectum vel iuſtum, & ideo volendo ipm non peccabit, quia nec tenetur velle rectum, ſeu iuſtum, eo q̄ affectionē recti ſeu iuſti non habet. Tertio modo creando voluntatem informatam ſola affectione iuſti, vel recti, abſq; oī affectione commodi. & tunc talis voluntas nō poterit peccare, quia nō poſſet appetere, niſi rectū & iuſtum, a quo tunc non poſſet retrahi, eo q̄ non haberet affectionē aliquā commodi, aut incōmodi, p quam poſſet aliud velle, q̄ iuſtū, & rectum, & ita nec peccare. Sed aduertendum ppter primo dictū, & vt patebit plane conſequenter exponendo Anſel. hic & alibi, q̄ duplex eſt habilitas voluntatis, ſeu habitus. Quædam videlicet naturalis, alia vero accidentalis, re abſoluta differens ab ipſa voluntate, & ſuperaddita eius aptitudini naturali. Cum ergo dicit primo, q̄ poſſet creari voluntas angeli abſq; habilitate quacūq; ſupaddita ei: Dico q̄ verum eſt, loquēdo de habitu, ſeu habilitate

Impeccabiles — G

Voluntatis habilitas. — H

accidentali ſupaddita,vel ſuperaddenda ipſi voluntati, quia talis re differt ab ea.ſed nequaq̄ crea-
ri poſſet in eſſe ſecũdum rē ſine habilitate naturali ad actũ volēdi.quia talis habilitas eſt de rõne ip
ſius potētiæ volitiuę,nõ accidēs additũ ei. Vñ nec põt eſſe ſine tali habilitate:cũ potentia ſit realit̄
talis habilitas ad actum. Vnde & de tali habilitate naturali loquēs Anſel.in de concor.gratię & li-
beri arbitrii,ſub noīe affectionis commodi,dicit ꝙ illa eſt inſeparabilis.qđ nequaq̄ verũ eſſet,ſi ta-
lis habilitas re differret ab ipſa potētia.quia de affectiõe iuſti,q̄ re differt,dicit,ꝙ eſt ſeparabilis.De
angelo aũt ſic creato cũ ſola tali habilitate naturali nequaq̄ verũ eſt,ꝙ non poſſit exire in actũ volē
di,nec ꝑ cõſequens,ꝙ nõ poſſit peccare.Immo hac ſua naturali habilitate põt velle cõmodũ,& hoc
vel temperate,& tunc bene,vel exceſſiue,aut remiſſe,& tunc peccaret.& hoc neceſſe eſt ponere,ni
I ſi ponat̄ ꝙ talis volũtas nõ ē liberi arbitrii ſed naturaliter vult qđ vult ſeu qđ põt velle. Et ꝙ dicit Ad dictum
Anſel.ꝙ volũtas non poteſt velle ſine ſuis affectionibus: Dico ꝙ noīe affectionis generaliter dictę cõ Anſel.
K prehēdit̄ habilitas naturalis,qua volũtas vult,cũ dicit̄ affectione velle. Iterũ ꝓpter ſecundo dictũ
et tertio,ſciendum,ꝙ ſi ponamus angelum factum a deo cũ potentia volitiua, & affectiõe volendi
ſolum cõmodũ,& hoc naturaliter non ꝑ liberũ arbitriũ:ſcđm ꝙ de āgelo videt̄ loqui Anſel.de caſu
diaboli.ca.xiii.ꝑ totũ,aut etiam factum cum volitiua potentia , & affectione volendi ſolũ cõmodũ
conueniens:& hoc ſimilit̄ naturaliter,non ꝑ liberum arbitriũ,ſecũdũ ꝙ de angelo videt̄ loq̄ Anſel.
eodē lib.ca.xiiii.in principio: de angelo,inquã,ſic poſito,imo ficto,verũ eſt ꝙ non poſſet peccare:ſe-
cundũ ꝙ videt̄ velle Anſel.Et dico videtur:quia talis angelus non poſſet eſſe in rerum natura crea
tus,nec Anſelmus ponit ꝙ ita poſſet eſſe. Et ꝙ talis angelus non poſſet in rerum natura eſſe crea-
tus,patet.ꝙ de ratione volitiuę potētię angeli,vel hoīs reſpectu eorum quæ ſunt ad finem,eſt,ꝙ ſit
liberi arbitrii:in quo neceſſario eſt naturalis habilitas ad volendum iuſtum,& qua poteſt velle iu
ſtum volendo quod cõuenit velle,& ſicut cõuenit.Cum qua tñ habilitate poſitiua eſt defectibilitas
annexa,qua poteſt excedere,ſi velit,ac per hoc nõ poteſt eē talis in rerum natura,quin poſſit ſic pec
care. Tali aũt volũtate cũ tali habilitate creata ſi addatur habilitas accidētalis iuſtitiæ,vel politicę,
vel gratuitę,ꝑ illas vt per affectiones accidentales expeditius poteſt exire in actus iuſtitiæ,ſed meri
torie ſolum per affectionem iuſtitiæ gratuitæ. Iſtis tamen affectionibus ſemꝑ in voluntate eſt po-
tentia defectibilitatis cõiuncta,qua poteſt in contrariũ.Sed in his dictis Anſel.eſt eius intentio,ꝙ an
geli & hoīs voluntati a deo datum eſt,vt poſſit ſe determinare ad ſequēdũ inclinationē iuſtitię,vel
L cõtrariũ agendũ. Qđ ergo in argumēto dicit̄,ꝙ indeterminatum non exit in actũ,niſi ꝑ determi Ad formam
nationem factā in ipſo:dico ꝙ hoc non eſt verũ,niſi de īdeterminato,quod nõ habet vim ſeipſum de arg. ſecundi.
terminandi.Reſeruata aũt hac vi determinādi ſeipſam in volũtate in q̄ cõſiſtit libertas arbitrii,nõ
multum curamꝰ ſi ponat̄ prima determinatiõe determinari & tertia facta in ſeipſa ſecundũ aliquē
influxũ ab intellectu & ab obiecto cognito,aut īpetu,aut affectiõe quacunq;:qa nullũ tale influxũ
poterit eē cũ,ꝓpter quā ſcđm ſecundā determinationē velit,vel nõ velit,vel nolit ipſa voluntas,ſed
ſolummõ cā ſine q̄ nõ,qa ſemꝑ manet indeterminata a determinatiõe ſecunda,niſi a ſe determinet̄
licet determinatiõe prima determinet̄ in ſe ſecundũ obiectũ cognitũ,& ſilr̄ tertia,vt ſcilicet nõ po-
terit velle om̄ino,niſi ad volibile determinetur,nec velle determinate hoc,vel illud,niſi ad volibile
hoc vel illđ determinet̄.Sicut nec ſenſus,niſi determinet̄ a ſenſibili,põt oīno ſentire:nec ſentire hoc
niſi determinet̄ ab hoc ſenſibili.Et ſilr̄ ē de itellectu reſpectu itelligibilis:ita ꝙ nõ poſſit volũtas vel
le aliqđ niſi cognitũ ad qđ determinat̄,ita tñ ꝙ ſi nõ niſi vnũ ſit cognitũ,quo determinet̄,nõ poſſit
aliud velle cũ effectu:poſſit tñ hoc velle,vel nolle,vel non velle,& impare ītellectui,ꝙ cõſideret am
plius.Si vero plura ꝓſentent̄,q̄ ſunt ad finē,poterit liberũ arbitriũ qđcũq; ex illis,ſiue ſub ratione
minoris,ſiue ſub rõne maioris boni ꝓſentet̄,velle aliis omiſſis,vel nolle alio electo,vel nullũ illorũ
velle in hoc ſtando: & etiā intellectui ꝓcipere,vt amplius cõſideret. Vñ ſi in hoc ſtaremꝰ ſolũ,nega
remus aliqđ agere ab extra actũ volitionis in volũtate īmediate,vel mõ cõgruēti naturę ſuę,quēad
modũ ſol agit in diaphano actũ illuminatiõis,vel mõ nõ cõgruēti naturę ſuę,quēadmodũ lapis ꝓii
cit̄ ſurſum,aut mediate agēdo in ipſa diſpõnē,q̄ eēt neceſſario cauſatiua volitiõis,ſicut q̄litates pri
M mę calidũ & frigidũ gn̄atę ſunt ſcđarũ cauſatiuę,vt albi,vl' nigri. AD tertiũ dicēdũ cõtra idē mõ Ad tertium
brũ,ꝙ idē incõueniēs eſt &c.Dico ꝙ ꝓpter fugā huius rõnis,& incõueniēs qđ videt̄ cõcludere,di- principale.
cũt aliq̄,ꝙ volũtas nõ mouet ſe ad actũ volēdi,niſi mota ab appetibili cognito,& hoc nõ metapho
rice,ſed vere.Dicit em̄ phs in.iii.de aīa ſic.Res ꝑ q̄s ſit motꝰ,tres ſunt. Vnũ qdē mouēs, imobile.ſ.
ſecundum autem,quo mouet.ſ.mouens motũ:tertiũ qđ mouetur.vbi cõtinuo reducit ipſum quo
mouet ad ipm mouens diuidendo illud in duo ſubdēs. At mouēs duplicit̄. Aliud qdē imobile,aliđ
aũt mouēs,& qđ mouet̄.Eſt aũt immobile actuale bonũ.mouēs aũt & quod mouet̄ appetitiuum ē.
Mouet enim quod appetitur,& appetitus motus eſt. Quod autem mouetur : ſcilicet ab appe-

titu,aīal eſt.Quare cū dicit,ꝙ appetibile mouet, continue etiam dicit ꝙ appetitꝰ mouet,diſtinguē
do mouens in hęc duo.Et incōueniēs eſt dicere,ꝙ in tā breui verbo ſumat mouere ęquiuoce,& ſit
diuiſio ſua in ęquiuoco.Igiť cū appetitus vere,& nō metaphorice mouet aīal,cōſimiliter appetibile
vere,& nō metaphorice mouet appetitū,& hoc ꝑ verū influxū alicuius diſpōnis realis factę ab ap-
petibili cognito in volūtate,ſine quo volūtas nullo mō moueret ſe ad actū volitionis,nec per conſe-
quēs ad aliquid aliud,quia nō mouet niſi volendo. Ad qđ dico,priuſq̄ deſcēdam ad argumentū, N
ꝙ volūtas ñ moueť ab appetibili cognito niſi metaphorice,& eſt i ſuo motu primū mouēs,ſcđm ꝙ
iā declarabiť.Cū diciť,ꝙ philoſophus in tā breui verbo nō ęquocat mouere,dico ꝙ immo:loquēdo
de appetitu rationali,q eſt volūtas.de quo tñ non loquiť ibi principaliter,ſed de appetitu ſenſitiuo
qui eſt principiū motus localis,etiā in brutis. Sed iſtā ęquocationem, bene expreſſit in alio libro
pręcedente naturalis philoſophię videlicet in primo de generatione, vbi determinat,ꝙ ſcđm aliū
& aliū modū mouēdi & ęquiuoce mouēt finis,& efficiēs.Appetibile aūt ſcđm phm ibi non mouet,
niſi vt finis.Dicit eñ ibi.Sic aūt eſt effectiua cā,vt vnde principiū motus.Cuius aūt gřa non facti
uū,ideo ſanitas nō factiuū,niſi ſcđm metaphorā.Etenī faciens,qñ exiſtit,gñať patiēs,habitibꝰ autē
p̄ſentibꝰ non adhuc generať aliqd.Species aūt & fines habitus quidā.Ecce plane,ꝙ cuius gratia.ſ.
finis,ſiue cā finalis nō eſt factiua alicuius motus,aut mutatiōis niſi metaphorice,neq; alicuiꝰ diſpo
ſitionis ꝓductę ꝑ motū,aut trāſmutationē,qđ appellat philoſophus ibi generari.Appellat aūt ſpe-
ciem finē intra quem q̄rit inducere agēs in materia,vt eſt ſanitas.fines aūt appellat id cuius gra-
tia q̄riť ſanitas,& eſt finis extra,vt ꝓpter ſtudiū mľti appetūt ſanitatē,vt meliꝰ poſſint ſtudere.Hos
enī modos finis diſtinguit Auicen.in.vi.metaphyſicę dicēs.Finis q acquiriť ex actione agentis,di-
uidiť in duo.ſ.in finē qui eſt forma,vel intētio in patiēte receptibili actiōis,& in finē q nō eſt forma
nec intentio in patiente ſuſceptibili vllo modo.Eſt igiť in agēte.Habitatio enī q̄ eſt finis fabricatoꝝ
domus & principiū motꝰ ad eſſendū domū,ipſa nullo mō eſt forma domus.Vocat aūt Ariſtoteles
& ſpecies,& fines habitus,qa nō hñt rōnē cauſę finalis,niſi vt ſunt in cognitione mentis,& per hoc
habitus in illa.quia vt acquiruntť extra nō ſunt cauſę,ſed effectꝰ aliarū cauſarū potiꝰ.dicēte Auicē.
in.vi.metaphyſicę.Cauſa finalis in cauſalitate p̄cedit cauſas agētes & recipientes ſimiliter & formā
& in ſuo eſſe in aīa prior ē cęteris cauſis. In aīa enī prior ē agēte.quia aīa adiuenit eā priꝰ:& poſtea
imaginať apđ ſe actionē & inq̄ſitionē & qualitatē formę.Reſpectu igiť cauſalitatis,& reſpectu eēndi
in intellectu nō eſt cā prior cā finali,imo ipā eſt cā eſſendi cęteris cauſis.Eſſe aūt aliarū cauſarū i af
fectu eſt cā eſſendi illā in effectu.Sicut cū aliq̄s fabricat domū,vt habitet i ea.Ipſa enī iquiſitio habi
tationis inducit eū ad fabricādū,& eſt prima cā fabricādi,inquātū eſt ipſe fabricator, & cauſatū in
quantū eſt habitator,& inquātū ip̄e eſt habitator finis ſuus aliꝰ eſt,& iquātū eſt fabricator.Videť
enī ꝙ finis agētis ꝓpinquus,& cōtingēs motioni materię ſit forma in materia,& cuius nō eſt finis
forma in materia,nō ſit pricipiū ꝓpinquū motui iquātū eſt ſic.Vñ phus,qa dictam ęquocationem
bñ determinauit in p̄cedēti libro,nō fuit ei curę ipām determinare i tertio de aīa. Supponētes igiť O
ꝙ volūtas nō mouet,niſi vere mota ab obiecto,licet nō poſſint hoc habere a pħo declarando ſuū di
ctū,& modū mouēdi voluntatis,dicūt ꝙ volūtas nō mouet ſe,ſed affectatū.i.cōpoſitū ex volūtate
& affectione,ſub noīe affectionis cōprehēdēdo oēm diſpoſitionē tā innatā ſi qua eſt,ſiue q̄ ꝑ motū
ab obiecto in ea poſſit cauſari.& hoc,qa tale qd eſt diuiſibile i duo.Dicūt enī ꝙ vno illoꝝ eſt ꝑ ſe mo
uens,vt ꝑ ſe rōne mouēdi ſiue motiua & elicitiua formaliť actꝰ volēdi,ꝑ aliud vero eſt ꝑ ſe mota,vt
ꝑ ſe rōne qua receptiua eſt volūtas actus volitionis:& ſic non moueť idē a ſeipſo primo,& ſcđm to
tū,neq; ſcđm idē diuerſis rōnibus,ſed alio,& alio mō ſcđm rē.Re enī,vt dicūt,differūt volūtas,&
affectio eiꝰ.& hoc quēadmodū graui vt dixi pluries,qđ deſcēdit ex ſe amoto ꝓhibente,aliud re ē rō
q̄ mouet.ſ.ipſa grauitas,aliđ vero q̄ moueť,vt corpus naturale cōpoſitū ex materia & forma exñs
ſub quātitate dimēſionali,& quēadmodū,vt dicūt,ſpēs in itellectu aliđ eſt re ab itellectu.Qđ cōfir
māt ꝑ Anſel.de cōcor.gratię,& liberi arbitrii,dicētē.Per hoc cognoſci pōt aliā eſſe volūtatē & iſtru
mētū volēdi,aliā eiꝰ affectionē.qa ſi diciť iuſtꝰ hō etiā cū dormit & nihil cogitat habere volūtatē vi
uēdi iuſte:& iiuſtꝰ nō negať habere:eadē volūtas negať de iiuſto,q̄ aſſeriť de iuſto.Palā aūt qa nō
negať in eo volūtas,quā dicimꝰ iſtrumētū,qm̄ eā habet oīs hō,& dormiēs,& vigilās,ſed illa,q̄ afficiť
inſtrumētū.Alia ergo eſt volūtas inſtrumētū:alia volūtas affectio ſiue gñalis,ſiue ſpecialis,vt influ
Quęſtio. xus qdā ab obiecto. Sed q̄ro,qd hoꝝ duoꝝ eſt ratio motiua,qua mouet totū affectatū,& qd eſt rō P
mobilis,qua affectatū recipit i ſe motū.An.ſ.volūtas ſit mouēs rō,& affectio mota,an ecōtra.Si pri
mo mō:cū actus actiuoꝝ ſunt i patiēte,et diſpoſito, ſcđm phm primo de aīa et.v.phyſicoꝝ:actio er
go volitionis ꝓcedit a volūtate,et recipiť in affectione,ſicut in ſubiecto,nō aūt in volūtate.Id aūt i

quo recipit actio volitionis formaliter potius dicit velle, q̃ illud, a quo generat. quẽadmodũ intelle
ctus potius dicit intelligere, q̃ ſpecies, qua ſcd̃m illos generat. Potius ergo dicet affectio vult, & hõ
affectione formalit, q̃ volũtate. cõſequens falſum eſt, qa volitio nõ eſt formaliter actio, q̃ eſt opatio, ſi
ue pfectio, niſi naturę viuę & intellectualis, & p id qđ eſt aliqd de eſſentia, & ſubſtãtia viuẽtis, qđ ẽ
rõ vitę in illo in quo eſt, vt in ſubiecto pximo. nũc aũt affectio nõ eſt natura viuẽs, neq; intellectua
lis, neq; de eſſentia, & ſubſtantia eiꝰ vt rõ vitę in illo. ergo &c. Itẽ q̃ñcũq; aliquid non eſt mouens ex
ſe niſi ſit prius motum ab alio motu, quo recipit i ſe diſpoſitionẽ aliquã, & tunc cõpoſitũ ex illa diſ
poſitione, & ex eo qđ recipit ipſum, mouet ex ſe, ſic q vnum illorũ ſit i illo rõ mouẽtis, & alterum
ratio moti, illa diſpoſitio potiꝰ habet rõnem mouẽtis, ſeu eſt rõ mouẽdi, qa habet in ſe vim motoris
a quo recipit, q̃ id in quo recipit. Verbi gr̃a, ſi generans graue facit diſpoſitionẽ grauitatis in ipſo,
puta in lapide, vt poſſit lapis amoto prohibente ſeipſo deſcendere ſcd̃m dictum modum, ipſa gra-
uitas in lapide potius habet rationẽ mouẽtis, q̃ moti. Vñ & propter hoc grauia, & leuia dicuntur
moueri a generantibus ipſa. Et ſimiliter eſt de motu intellectꝰ ab intelligibili p ſpeciẽ, q cauſat ab i
tellectu, ſcd̃m quẽ modũ pcedũt eorum ſimilia. Sed nec econtra poſſunt ponere, q volũtas affecta
Q ta moueat ab affectione, vt ipſa affectio ſit ratio motiua volũtatis, & actus volendi elicitiua. Hoc
eñ poſſet itelligi dupliciter. Vno mõ vt tota volũtas ſit mota, & nihil eius mouẽs, ſed ſola affectio
ſit mouens formaliter. Alio modo vt aliquid volũtatis ſit mouẽs cum affectione, & aliqd volũtatis
ſit motũ, qđ actũ volitiõis in ſe recipit. Si primo iſtoꝝ modoꝝ intelligãt p̃dicti, q volũtas affectata
mouet ſe, ſic videlicet q illa diſpoſitio, ſeu diſpoſitiões, ſi plures ſunt, ſit tota rõ formaliter elicitiua
actus volẽdi: hoc nõ põt ſtare, qa illud qđ nõ eſt de ſubſtãtia viuẽtis, nõ põt eſſe rõ elicitiua actiõis
vitalis in eo, ſicut neq; actiuũ talis actiõis põt eſſe aliqd aliud, q̃ ſubſtãtia viuẽs. Aliter eñ effectꝰ. ſ.
ipſa actio volendi eſſet nobilior, q̃ ſua cã formalis, ſiue rõ elicitiua illiꝰ. Viuẽs eñ ſemp p̃ponit non
viuenti. Illa autem affectio ſeu diſpoſitio in volũtate non eſt de ſubſtantia viuentis, ſed accidens in
volũtate re differẽs ab ea. Cũ igit volitio ſit actio vitalis, & p conſequens nobilior quolibet alio ac-
cidente exiſtẽte in viuente: ob hoc eñ ſcd̃m aliquos potentia aię nõ põt poni accidẽs in aia, qa eſt
ratio elicitiua actionis vitalis in illa: igit nulla affectio, ſeu talis diſpoſitio in volũtate põt eſſe rõ eli
R citiua actus volẽdi tota. Scđo patet hoc idẽ, qa cum quęlibet affectio ſit forma naturalis hñs pro
pterea determinatã potẽtiã mouẽdi determinate ad vnũ tãtũ, ſicut & cęterę formę naturales, & ſic
ſolũmõ moueret ad id, ad qđ volũtatẽ afficeret: vt eñ dicit Anſel. de cõcor. gr̃æ. ca. xi. affectum eſt
inſtrumẽtũ volẽdi ſuis aptitudinibꝰ: bñ dr hoīs aīa cũ vehemẽter vult aliqd affectata eẽ ad volẽdũ
illud, vel affectuoſe velle. & p hoc in eliciendo actũ volitionis oĩno tolleret liberũ arbitriũ, & ſolo na
turali impetu eliceret ex coniunctione pprii actiui cũ pprio paſſiuo oĩ impedimẽto exteriori remo
to, ita q exiſtẽte tali affectiõe i volũtate nõ ſolũ neceſſe illã eſſet velle illud ſi aliqd vellet ſecũdũ mo
dũ ſupra reprobatũ, ſed etiã neceſſe eſſet q abſolute vellet illud, & nõ poſſet illud neq; nõ velle, neq;
nolle, quia exiſtente pprio actiuo naturali cõiuncto a pprio paſſibili oĩ impedimẽto remoto neceſſe
eſt ipm agere ſolã ppriã actionẽ naturalẽ ſibi debitã. nec ẽt poſſet velle aliud, niſi etiã habẽdo i ſe af
fectionẽ ad volẽdũ aliud p̃ponderãtẽ in virtute, qa illa affectione minus ponderante nequaq̃ moue
ret: ſed alia p̃ponderante alia vero exiſtente ęqualiter ponderãte ſcd̃m neutrã moueret, aut mouere
tur ſcd̃m vtrãq; ſimul: qđ ẽ impoſſibile, ſicut ipoſſibile eſt intelligere plura ſimul, niſi ad vnũ illorũ
moueret intellectꝰ & volũtas i ordĩe ad alterũ. Hic Anſel. determinat de caſu diaboli ca. xiii. q volũ
tas ñ põt ſe mouere ad volẽdũ aliđ q̃ cõcepit: & nõ põt ñ moueri ad volẽdũ illđ. Nũc aũt ſcd̃m datã
affectionẽ nõ accepit volũtas velle aliud: ſicut ſi accepiſſet ãgelus de quo ibi loquit Anſel. ſolã volũ
tatẽ volẽdi cõmodũ ſimplr̃ vel ſolã volũtatẽ volẽdi cõmodũ ſibi cõueniẽs, p alteriꝰ illoꝝ affectionẽ
S nullo mõ poſſet illđ nõ velle, aut nolle, nec aliqd aliud velle niſi ppter illud. Si vero p̃dicti intelli-
gũt q volũtas affectata mouet ſe ſcđo mõ: ſic videlicet q affectio gñalis & iſluxꝰ ſpecialis cũ volũ
tate cõcurrãt i vna rõne elicitiua actꝰ volẽdi: hoc adhuc cõtigit itelligi tripliciť. Aut i tali motiõe
actiua affectio cũ iſluxu dicit eſſe pricipalis & mouere mediãte volũtate, vt iſtrumẽto ſuo, aut ecõ
uerſo, aut ęqualiter ſe habent ad illã. Sed iſtud non põt ſtare, quia tũc exiſtẽte affectione & inclinan
te ipſam voluntatem ad actum volendi non plus poſſet facere voluntas quin ſequeretur actio
volendi ſecundum affectionem & influxum q̃ exiſtente voluntate & inclinante ad actum volen-
di vel nolendi poteſt aliquid facere affectio quin ſequatur actio volendi. conſequẽs falſum eſt, quia
a voluntate dependet agere ſecundum affectionem vel non agere & non ecõuerſo. ergo & cętera.
Item vtrunq; duorum primorum membrorum inconueniens ponit. qđ patet prio vnica ratio-
T ne contra vtrũq; illorum ſimul, qa quãdocunq; agens pure naturale & agẽs libero arbitrio ſimul i

eadem actione cõcurrũt,hoc nõ põt eſſe niſi in actione ꝓpria naturali congruenti agenti naturali
in qua agens libero arbitrio ſequiť agẽs naturaliter,puta in agẽdo ad motũ ſeu trãſmutationẽ gra
uis non poteſt concurrere agens liberi arbitrii cum naturali motiuo grauis, niſi in motu deſcen-
ſus.in motu eñ aſcenſus grauis quia eſt mere violentus nõ poteſt cooperari agens naturale: qa na
tura i cõtrariũ iclinat.Quare cũ ſcđm iá dicta affectio in voluntate mouet naturaliter tanq̃ ratio
formalis: liberũ arbitriũ ſi aliquo modo ſimul mouet , ſequitur motum affectionis. & ſic ęquali ne
ceſſitate impulſus naturalis mouebiť aliqd in volũtate ad actũ volitionis qua ſecũdũ iam dicta mo
Euaſio. ueret a ſola affectione. Si dicať ad iſtud ꝙ hoc verũ eſt qñ ſolũ initiũ actiõis depẽdet a volũtate: vt V
contingit in exemplo de graui naturali poſito in argumento. Sed quando initium actionis & pro-
ceſſus eius omnino dependent a voluntate, tunc non eſt verum. Quod patet. nam ſi eſſet aliquid
exiſtens graue naturaliter & cum hoc volũtarium:& ſe volũtarie mitteret deorſum ita ꝙ libera vo
lũtate poſſet pauſare in medio motus & ipſum temperare ſecundum velocitatẽ & tarditatẽ:iá illa
actio cum hoc ꝙ eſſet naturalis ratione grauitatis,eſſet etiam voluntaria ratione libertatis . & ſic
Rephenſio. eſt a parte iſta. Sed contra iſtud arguo: qa ſecũdũ philoſophũ natura & volũtas ſunt diuerſa iter X
ſe,& diſtincta vt duo principia ſeu rationes agẽdi oim actionũ:ſed ſcđm diuerſitatẽ principiorũ &
rõnũ agẽdi ẽ diuerſitas actionũ ſcđm Damaſc.igiť nõ põt eẽ vna & eadẽ actio cuiꝰ natura & volũ
tas ſit ſimul coelicitiua ratio.Quare ſi affectio i volũtate ſit elicitiua actꝰ volitiõis iá talis actio erit
naturalis pure.nunq̃ enim natura & voluntas concurrunt in eandem actionem vt eius coeliciti-
uę rationes,niſi ipſæ concurrant inter ſe.Specialiter etiá arguiť cõtra primũ membrũ,ꝙ videlicet
in tali motione volũtatis nõ põt affectio eſſe principale agẽs & volũtas inſtrumẽtũ:qa in omni agẽ
te tam naturaliter q̃ artificialiter motus inſtrumenti ſequiť motũ principalis agentis.calor eñ na-
turalis nõ generat aliquid ſecũdũ formam ſubſtantialem,puta aſinũ ſecũdũ formá ſubſtãtialẽ,niſi i
virtute formæ ſubſtãtialis aſini generantis exiſtẽtis in calore ſeminis infuſi ab aſino deſcindẽte ſe-
men: nec calamus deſcribit figurá niſi motꝰ a manu artificis.Si ergo principale agens & mouens
ſit affectio & ipſa mouet naturali impulſu,vt oſtenſum eſt priꝰ:ergo &c.Idem etiam arguiť ſpecia
liter contra ſcđm mẽbrũ:ꝙ videlicet in tali motiõe nõ põt aliqd volũtatis eſſe pricipale & affectio
inſtrumentũ:qa agens principale nõ elicit actionẽ mediãte inſtrumẽto,niſi ſcđm exigẽtiá inſtrumẽ
ti.quare cum affectio inſtrumẽtũ nõ ſe habet niſi ad vnũ tñ mediãte illa ſicut priꝰ nõ põt niſi in
vnũ tñ:ſicut ſi calamus nõ eſſet mediũ inſtrumẽtũ ex natura ſua,niſi ad depingẽdũ figuram rotũ
dá,nequaq̃ mediãte illo poſſet depĩgere figurá angularẽ.Cõtra hęc tñ videť ſentire,ꝑcipue ſecũdũ
illđ vltimum mẽbrũ,Anſel.quando dicit de concor.gratiæ & liberi arbitrii cap.xii.in fine. Volũtas
inſtrumẽtũ mouet oia alia inſtrumẽta q̃bus ſponte vtimur & q̃ ſunt in nobis:ipſa vero ſe ſuis affe-
ctionibus mouet.& infra.Quia & illa vult quæ affectione vult : & affectio vult ꝑ quá illa vult : ſi-
cut videre diciť & homo q viſu videt & ipſe viſus quo videt. Vnde nõ abſurde poſſumꝰ dicere af
fectiones eius voluntatis quá inſtrumẽtũ animæ dixi:q̃ſi inſtrumẽta eiuſdẽ inſtrumẽti:qa illa nihil
niſi iſtis operať.ꝑdito igiť inſtrumẽto volẽdi iuſtitiá.i.rectitudinẽ, nullo modo niſi ꝑ dei gratiá red-
dať põt volũtas inſtrumẽtũ velle iuſtitiá.Si dicãt aliqui volentes Anſel.exponere diſtinguendo cir-
ca actũ volũtatis:ꝙ.ſ.aſpiciendo ad ſubam actꝰ volitiõis in eliciẽdo formaliter pricipalius agit affe
ctio:& eſt volũtas vel liberũ arbitriũ eius inſtrumẽtũ:aſpiciendo aũt ad modũ eliciendi ipm actum
principalius agit liberũ arbitriũ:eo ꝙ ipm habet determinare ſe ad actũ volẽdi vel nolendi ſcđm p̃
dicta:& hoc mõ affectio eſt inſtrumẽtũ volũtatis.Iſto ſcđo modo loquiť Anſel.cũ dicit affectiões eẽ
inſtrumẽta volũtatis.Sed primo mõ videť loqui Auguſt.cũ dicit de charitate q̃ eſt affectio q̃dá in
fuſa a deo,ꝙ ipa ſe habet ad volũtatẽ ſicut ſeſſor ad equũ. Iſti igiť tria ponũt ꝑ ordinẽ.ſ.libertatem Y
arbitrii vt eſt determinatiua actꝰ volẽdi vel nolẽdi:& ipſam affectionem,et tertio liberum arbitriũ
vt eſt ratio elicitiua actionis quæ eſt volitio, vt ſit affectio media inter liberũ arbitriũ vt eſt actus
determinatiua ratio,& vt eſt ratio elicitiua eiuſdem.Et hoc ponunt quaſi ipſa determinatio ſit in
ſe quædam actio & alia ab actione eliciendi:qđ nõ eſt verũ:quia nulla eſt actio voluntatis,niſi voli
tio q̃ non ſit in voluntate ꝑ aliquam aliá actionem:immo ipſa eſt actio quę ſit.determinatio autem
dicta non eſt niſi relatio quædam ſiue ordo quo voluntas ſe extendit ad volendũ vel nolẽdum ſiue
ad volendum hoc vel illud. Ad talem aũt ſui ordinationem nequaq̃ requirit affectionem vt iſtru-
mentũ mediũ,etiam ſi forte requireret ipſam ad eliciendũ actum volitionis.ad nihil eñ aliud videť
ponere ipſam Anſel. Ad videndum aũt quomodo ſcđm Anſelmũ affectio qualiſcũq; poniť inſtru Z
mẽtũ volũtatis,& ecõuerſo ſcđm Augu.poniť volũtas eſſe iſtrumẽtũ affectiõis,circa actũ volitiõis
duo ſũt cõſiderãda.ſ.& ſuba actꝰ & modꝰ ſiue q̃litas aut forma actꝰ circa ſubam ipſiꝰ.Et ẽ ſuba actꝰ

quãtum eſt de ſe ſemper eiuſdem ratiõis:& diuerſificatur ſecũdum qualitatẽ & formã quę cõſiſtit in volendo exceſſiue vel remiſſe vel tẽperate. Forma autẽ qua volitio eſt tẽperata:& econtra forma qua eſt exceſſiua, aut remiſſa duplex eſt. Quędam ex obiecto ad quod terminatur actus. Alia vero ex ratione elicitiua actus. Ex obiecto em̃ dicitur actus volitionis exceſſiuus: quia volens vult quod nõ cõuenit eũ velle:nec cõpetit:nec congruit ꝓpter obiecti voliti magnitudinẽ:ſicut nõ cõpetit homini velle eſſe ſimilẽ deo cũ effectu:intẽdẽdo actu voluntatis ex puris naturalibus illam attingere hoc em̃ nõ cõpetit ei:quia illud nimis excedit potẽtię naturalis. Dicitur autẽ ex obiecto remiſſus: quia volens vult qđ nõ cõuenit eum velle propter obiecti voliti paruitatẽ:ſicut nõ conuenit homini velle eſſe ſimilẽ iumẽto cum effectu, ad hoc intẽdẽdo. & hoc quia nimis eſt infra id ad qđ natura humana nata eſt attingere. Dicitur autẽ ex obiecto tẽperatus, quia volens vult qđ congruit eum velle propter obiecti voliti mediocritatẽ:ſicut cõgruit homini velle eſſe ſimilem deo cũ effectu:intẽdẽdo ad illud actu voluntatis adiutę gratia:& hoc quia hoc congruũ & cõſentaneum eſt naturę humanę. Ex ratione vero elicitiua actus dicĩ actus volitionis exceſſiuus:qa volens intenſius vult volitum q̃ competit eũ velle:& dicitur ſimiliter remiſſus: quia volens remiſſius vult volitũ q̃ cõgruit eum velle illud. dicitur etiã temperatus:quia temperate ſicut congruit eum velle illud vult.

A Dico ergo ꝙ aſpiciendo ad ſubſtantiã actus volitionis: & id qđ eſt ſecundum ſe, ſola voluntas eſt ratio elicitiua:& quælibet alia vis cognitiua, & appetitiua ſenſibilis:licet diuerſimode:vt ſupra expoſitum eſt:nec in hoc operatur aut cooperatur quicq̃ voluntati quęcunq; affectio. Aſpiciendo autem ad vtranq; formã, & qualitatẽ actus: dico ꝙ affectio operatur vt affectio iuſti ad volendum iuſte & temperate, & affectio commodi abſq; iuſtitia exiſtens ad volendum exceſſiue vel remiſſe Dico aũt affectionẽ iuſti qua qs vult iuſte aliqđ:& hoc ſiue iuſtitia naturalis & innatę rectitudinis ad vel ſecũdũ cuius formã eliciunĩ tẽperate actus imꝑfecti quib⁹ generãtur habit⁹ politici:ſiue iuſtitia virtutis politicę acquiſitę, ad cuius formã eliciuntur actus politici perfecte & tẽperate: ſiue iuſtitię gratuitę quę charitas eſt:& infuſa:ad cuius formã eliciũtur actus perfectiſſimi meritorii. Operatur autẽ ad formã & qualitatẽ actus ex obiecto aliter affectio cũ voluntate:& aliter ad illam quę eſt ex eliciente. Ad primã em̃ illarũ affectio operatur principaliter:& voluntas vt illius inſtrumẽtum:quia voluntas licet ex ſe vt ratio elicitiua ſubſtantię actus non tamen ſub tali forma per ſe elicit ipſum: niſi in virtute iuſtitię ſiue affectus iuſti ſecũdum tres modos iuſtitiæ iam dictos. Ex vi autem defectiua contrariæ affectionis:ſcilicet iniuſti, ſiue iniuſtitię contrarię iuſtitiæ primo modo quę nihil aliud eſt q̃ propria defectibilitas liberi arbitrii, vel ſecũdo modo, vel tertio, vt eſt habitus iniuſtitię, voluntas deficit in exceſſum vel in remiſſionẽ. Operatur autẽ liberũ arbitriũ in virtute dictarũ affectionũ iuſti, vel iniuſti in eliciendo actum volitionis ſub forma ex ratione obiecti ſicut inſtrumentum illarum, quemadmodum calor qui ex ſe & ex propria virtute operatur ad eliciendum ſolummodo actum calefactionis vt inſtrumentum, agit in virtute alterius ad eliciendum actum calefactionis per formam determinatam ab illo in cuius virtute informatur in eliciendo. ſicut enim calor in virtute propria:vt ſcilicet eſt calor ſimpliciter, non agit niſi vt ratio elicitiua actus calefactionis ſimpliciter:ſic nec voluntas, vt ſcilicet eſt voluntas ſimpliciter, non agit niſi vt ratio elicitiua actus volendi ſimpliciter. Et ſicut calor agẽs vt ratio elicitiua calefactionis ex ſe cũ eſt informatus virtute aliqua naturali & ꝓportionali alicui formę ſubſtantiali generandæ ex materia calefactibili in virtute illius agit eliciendo ſub determinata forma & modo actum calefactionis ſcilicet ſecundum quã eſt actus ille diſpoſitiuus materię:vt de ipſa forma ſubſtãtialis dicta generetur, puta de agendo, congregando, atq; cõmiſcendo humidum & ſiccum: & conſtare illa ſimul faciendo:conſimiliter voluntas agens: vt ratio elicitiua volitionis ex ſe cũ eſt informata affectione aliqua in virtute illius agit actum volitionis ſub determiata forma:& modo tẽperato:ſcilicet ſecũdum exigentiã & congruentiã finis: per hoc ꝙ illa affectio, puta iuſti: eſt tẽperamẽtũ quoddam in voluntate:vt actus elicitus a voluntate ſub tẽperamẽto quodã ab ipſo ſicut a ratione elicitiua eliciatur. Qđ plane explicat Anſel. quãdo loquitur de voluntate cõmodi in volendo beatitudinem:& de voluntate iuſti in volendo beatitudinẽ iuſte. i. ſicut iuſtum & congruum eſt hominẽ velle illam:dicẽs ſic de caſu diaboli. c. xiiii. Q̃m̃ nec poteſt nec debet eſſe beat⁹:niſi velit & iuſte velit eſſe beat⁹, neceſſe eſt vt ſic faciat deus vtranq; voluntatem in illo conuenire, vt & beatus velit eſſe & iuſte velit quatenus addita iuſtitia voluntati ſic tẽperet voluntatẽ beatitudinis, vt reſecet voluntatis exceſſum:& excedendi nõ amputet poteſtatẽ:vt tamẽ ꝑ hoc ꝙ volet ſimpliciter eſſe beatus modũ poſſit excedere:per hoc vero ꝙ iuſte volet nõ velit excedere. Ecce plane ꝙ affectio iuſti nõ eſt in volũtate vt ratio elicitiua vel coelicitiua actus volendi:ſed ſolum vt temperatiua voluntatis:quatenus vc

Nota de affectiõe in voluntate.

Affectio iuſti & cõmodi.

luntas eliciens actum volitionis vt elicitiua vel potius in virtute illius agat vt temperate & modo
congruenti illum eliciat reſecando ꝑ hoc exceſſum cũ poſſit excedere:& cõſimiliter(licet Anſel.nõ
dicat)reſecando ſeu potius ſupplẽdo defectũ cũ poſſit deficere.Et ratiõe huius tẽperamẽti ꝙ agit
voluntas in virtute affectiõis circa actũ quẽ elicit, dicit̃ etiã affectio ipſa actum elicere:vt ratio eli-
citiua eius:licet nequaq̃ ſit ratio elicitiua eius quo ad ſubſtãtiã actus.& ſecũdum hoc dicit Anſel.in
fine de cõcor.ꝙ nõ incõuenienter dicit̃ ꝙ volũtas vult:& ꝙ affectio vult: q̃uis improprie hoc dicat̃
nihil eñ ꝓprie vult:niſi habẽs voluntatẽ. Minus etiã iproprie dicit̃ voluntas velle q̃ affectio, eo ꝙ
in ipſa affectione nõ eſt actio volitionis ſicut eſt in voluntate:ſed hoc nõ ſecũdum rationẽ illã qua
eſt elicitiua:imo ſolũmõ ſecũdũ rationẽ illã qua de ipſa habet elici:& eſt eiꝰ receptiua.vt ſecũdum
hoc minus ꝓprie dicat̃ voluntas velle ſecũdum rationẽ illã qua elicit actũ volitiõis q̃ ſecũdũ illam
qua ipm recipit.Et ꝓpter idẽ etiã habẽs voluntatẽ magis ꝓprie dicit̃ velle voluntate q̃ affectiõe:&
ſimiliter magis ꝓprie dicit̃ velle voluntate ſecũdũ rõnẽ qua recipit in ſe actũ volitiõis q̃ ſecũdũ ra-
tionẽ illã qua eũ elicit:& hoc loquẽdo de prędicatiõe formali.forma eñ qua volens vult nõ eſt niſi
ipſa volitio.Loquẽdo autẽ de prędicatiõe effectiua ſic cõſiderãdo ſubſtãtiã actionis volẽs ſolũmodo
dicẽdus eſt velle voluntate:vt eſt ratio elicitiua:nequaq̃ vt eſt ratio receptiua:ſimiliter nec ipſa af-
fectio,eo ꝙ nõ eſt ratio elicitiua.vt dictũ eſt. Conſiderãdo autẽ formã & modũ actionis elicitæ, ſic
ſecũdum formã q̃ eſt ex p̃te obiecti magis ꝓprie dicit̃ volẽs velle affectiõe q̃ volũtate.Et ſimiliter af-
fectio prędicatiõe effectiua magis ꝓprie dicit̃ velle q̃ ipſa voluntas: eo ꝙ forma illa actus magis &
principalius ꝓcedit ex affectiõe q̃ ex voluntate.Vnde aſpiciẽdo ad talẽ formã actus dicit Augu.ꝙ
charitas ſe habet ad liberũ arbitriũ vt ſeſſor ad equũ.charitas eñ quaſi freno retrahit liberꝝ arbitriũ
ne excedat i actũ eliciẽdo:& q̃ſi calcaribꝰ vrget liberꝝ arbitriũ:& ſtimulat ne deficiat,aut remiſſe agat
ſed vt agat ad finẽ adipiſcendũ,ſicut cõuenit & cõgruit:quẽadmodũ equus currit ſicut cõuenit &
cõgruit qñ decẽter & pacifice ambulat.& ꝓpter hoc oĩa opa meritoria potius attribuunt̃ charita-
ti:q̃ libero arbitrio:& in agẽdo,& in eliciẽdo,& q̄buſcũq; aliis modis.Sicut autẽ volũtas in virtute
affectiõis agit,ſic calor in virtute alicuius formę ſubſtãtialis ſecũdum iam dictũ modũ:& econtra
quẽadmodũ calor agẽs ex ſe vt ratio elicitiua calefactionis cũ eſt informatꝰ aliqua virtute naturali
defectiua ab eſſe alicuiꝰ formę ſubſtãtialis,in virtute illiꝰ agit ſub cõtraria forma & mõ:vt calor pu-
trefactus in materia cuius naturalis diſpoſitio ſecũdũ formã ſubſtãtialẽ corrupta eſt: non agit niſi
vt rõ elicitiua calefactiõis:ſecũdũ quã ꝙ putrefit hẽt deuenire ad cõpletã pulueriſationẽ.ſ.diſgre-
gando & diſſipãdo ꝑ hũidi exhalationẽ ea q̃ priꝰ in mixto cõſtabãt cõgregata ꝑ gñationẽ: cõſimilr̃
& volũtas agẽs vt rõ elicitiua actus ex ſe cũ eſt informata affectione aliq̃ defectiua in vi illius agit
actũ volitiõis exceſſiue vel remiſſe:& ꝑ hoc affectio iiuſti ẽ intẽperamẽtũ q̄ddã in volũtate vt actꝰ
electꝰ a volũtate abſq; medio & tẽperamẽto elicit̃.Sic ergo patet quõ volũtas i eliciẽdo actũ volitiõis
ſub forma accepta in actu ex rõne obiecti opat̃ ſicut inſtrumẽtũ affectionũ iuſti vel iiuſti.in eliciẽdo
autẽ actũ ſub forma accepta ab eliciẽte,nequaq̃ opa volũtatis iducẽdo talẽ formã in ipo actu ſit in-
ſtrumẽtũ affectionũ:ſed potiꝰ ecõuerſo affectiões agũt ad illã formã:vt iſtrumẽta volũtatis:& liberi
ar.Sicut eñ forma actiõis ex obiecto cõſiſtit i mõ medio tẽpato quo cõgruit velle finẽ & niti ad ipm
ſicut & forma curſꝰ eq eſt decẽs ambulatio q̃ ꝓportionalr̃ paſſibꝰ pedũ anteriorꝝ illos paſſus paſſibꝰ
pedũ poſteriorũ trãſgredit̃:ſic etiã forma actiõis ex elicitate cõſiſtit in motu itẽſo vel remiſſo volen-
di & actiõe volũtatis intẽſa vel remiſſa i tẽdẽdo i finẽ ꝓdicta forma ſuppoſita.& hoc quẽadmodũ ẽ
forma curſus eq cũ eſt velox vel tardus ſalua ꝓportiõe formę ꝓcedẽtis i ambulãdo. Et dico hãc for-
mã ꝓuenire ex p̃te eliciẽtis actũ:q̄a modũ hũc nõ iprimit in agẽdo i virtute affectiõis ſed ꝓpria ſup-
poſita affectiõe,& forma ꝓcedẽte circa actũ. Sed ſub tali forma ex p̃te eliciẽtis actũ accepta põt ab
eliciẽte actꝰ cauſari duplr̃.Vno mõ ſtimulante ipa affectiõe ipam volũtatẽ ad itẽſe vel remiſſe eliciẽ-
dũ actũ.& tũc adhuc affectio ẽ pricipale in actu q̃ ad hãc formã inducẽdã:& volũtas inſtrm̃:q̃q̃ vo-
lũtas inducat illam ꝓpria virtute:licet ſtimulata virtute alterius nõ autẽ in virtute alterius.Alio
mõ nõ ſtimulãte ipſa affectiõe ſed volũtate ſeipam ſtimulãte:& tũc voluntas eſt principale:& affe-
ctio inſtrumẽtum q̄a aſſumit ipſam in vſum & facultatẽ ſuã ad expedite & efficaciter ſiue intenſe
exequẽdũ actionẽ ſuã: & hoc quẽadmodũ ſi equus ſanitatẽ habens in mẽbris vtat̃ illa ad velociter
currẽdum,ipa eſſet inſtrumẽtũ eq reſpectu velocitatis in curſu.Et ſic affectio quæ inquãtũ eſt in-
ſtrumẽtũ voluntatis,charitas eſt ,eſt quędã ſanitas volũtatis: inquãtũ vero ſtimulat ad motus in-
tentionẽ ſalua eius tẽperantia adhuc habet rationẽ ſeſſoris: & pricipalis agẽtis,& voluntas inſtru-
menti. quẽadmodũ ſi equus agitatus furia currat velociter ipa furia quaſi ſeſſor eſt equi & equus
ipſe inſtrm̃.Propter ꝙ dico ꝙ in his dictis & in aliis cõſimilibꝰ oportet Anſel.exponere ꝑ ſeipm:ſed B
req̄rit diligẽtẽ lectorẽ. Ad intellectũ igitur talium dictorũ Anſel.ſciendũ eſt ꝙ duplex eſt volitio

quędã qua quis vult cõmodũ ſimpliciter:alia qua vult iuſtũ.de q̃bus ꝓcedit determĩatio Anſel.cũ
dicit ꝙ voluntas nihil vult niſi ſuis affectionibus.vnde oẽs affectiones quibꝰ aliquid vult voluntas
reducit ad affectionẽ cõmodi & iuſti.quas vocat aptitudines ſiue habilitates quaſdã ad eliciendum
actus volũtatis.Qđ & declarat ꝑ ſimile ĩ viribꝰ ſenſitiuis vbi dicit ibidẽ.ca.xi.Sicut habemꝰ in cor
pore mẽbra & quinq; ſenſus ſingula ad ſuos vſus apta quibꝰ tãq̃ inſtrumẽtis vtimur: vt ſunt ma
nus aptę ad capiendũ:pedes ad ambulandũ:lingua ad loquẽdũ:viſus ad vidẽdum:ita & aĩa habet
in ſe quaſdã vires:quibꝰ vtiť velut inſtrumẽtis ad vſus cõgruos. Eſt nãq; ratio ĩ aĩa q̃ ſicut ſuo in-
ſtrumẽto vtitur ad ratiocinãdũ:& volũtas qua vtitur ad volendũ.Qm̃ ergo ſingula ĩſtrumẽta ha
bẽt & hoc qđ ſunt,& aptitudines ſuas: diſcernimꝰ in volũtate inſtrumẽtũ & aptitudinẽ.quas apti
tudines in volũtate poſſumus noĩare affectiões.& infra.xii.ca.Nã ſicut viſus plures habet aptitu
dines:ſcilicet ad videndũ lucẽ,& ꝑ lucem ad videndũ figuras & ad videndũ colores:ita inſtrumẽtũ
volẽdi duas habet aptitudines q̃s voco affectiões.quarũ vna eſt ad volẽdũ cõmoditatẽ:altera ad vo
lendum rectitudinẽ.Nempe nihil vult volũtas quę eſt inſtrumẽtũ &c. vt ſupra in quęſtiõe q̃d eſt
per ſe & primo obiectũ voluntatis.& infra.ca.eodẽ.Velle autẽ ęquocũ eſt,ſicut videre.queadmodũ
nãq; diciť videre q vtitur viſu:& qui nõ vtitur,ſed habet aptitudinẽ videndi:ita aſſeriť velle & q
vtitur inſtrumẽto volendi,& qui nõ vtiť:qm̃ affectionẽ hoc eſt aptitudinẽ habet volendi.&.c.xiii.
Ex his duabus affectiõibus deſcẽdit oẽ meritũ hominis:ſiue bonũ:ſiue malum.quę in hoc differũt
quia illa q̃ eſt ad volendũ cõmodũ inſeparabilis eſt.Illa vero quę eſt ad volẽdũ rectitudinem ſepara Affectio cõmodi triplex
bilis. His prelibatis ſciendũ ꝙ triplex eſt affectio cõmodi.prima a deo ꝑ gratiã:ſecunda ꝑ actus no
C ſtros impreſſa:tertia a deo naturaliter naturę indita.Prima affectio charitas eſt inquantũ ipſa dili
gimus deũ:vt ipſe eſt finis omniũ:& oĩa alia inquãtũ ordinãtur in ipſum:vt ea quę ſunt ad finem:
& ipſa eſt affectio cõmodi:inquãtũ ſub generali nomine cõmodi cõtineť & bonũ qđ eſt finis:& bo
na quę ſunt ad finẽ,ſecũdum ꝙ ſupra eſt declaratũ.Secũda affectio eſt amor qui eſt paſſio cõcepta
de rebus nobis placentibus:& cũ eſt vehemẽs dicitur zelus.q cũ bonus eſt & tẽperatꝰ,atq; licitus
dicitur amor amicitię.cũ vero eſt malus intẽperatus & illicitꝰ dicitur amor cõcupiſcentię ſiue cu
piditatis.dicente Anſel.de cõcord.cap.xiii.Voluntas illa quę eſt ad volendũ cõmodũ non ſemꝑ eſt
mala:ſed quãdo cõſentit carni cõcupiſcẽti aduerſus ſpm̃.Tertia affectio eſt amor naturaliter indi
tus volũtati ad bonũ:& ita nihil eſt additum ſuper eſſentiã animę ad volitiuam potentiam qđ re
differat ab aliis.Sed eſt ſolũmodo quędã naturalis habilitas & aptitudo ad volendũ cõmodũ ſtatim
cũ offertur:quę vt dicit Anſel.c.xiiii.de cõcor.nõ velle nequit. ſecũdum quã etiã oĩa bonũ appe-
tunt. & ideo iſta affectio eſt inſeparabilis:& nõ ſolũ in hoĩbus:ſed etiã in brutis. dicente Anſel. de
caſu diaboli.c.xiii.Cõmodũ nõ ſolum oĩs rationalis natura:ſed etiã omne quod ſentire põt vult &
vitat incõmodũ. Prima affectione pauci mouentur quia in paucis eſt charitas ſecũdum philoſophũ
ſed de iſtis nõ loquitur Anſel.& ſunt ſeparabiles:licet ꝑ ſecũdã plurimi experiunť moueri.ꝓpter qđ
nõ eſt mirũ ſi voluntas humana nõ dicatur moueri niſi ſuis affectionibꝰ.Tertia eſt in oĩbus hoĩbus
etiã in brutis:& inanimatis:& de iſta tertia affectiõe cõmodi loquiť ſolũmodo Anſel.Propter id qđ
dictũ eſt hic: ꝙ vnũ & idem:ſcilicet charitas põt accipi vt affectio cõmodi:& eadem põt accipi vt
affectio iuſti: Sciẽdũ ꝙ ſi ponať charitas vt affectio cõmodi:& etiã vt affectio iuſti:hoc eſt iquãtũ
iuſtũ eſt cõmodũ.Vnde alia & alia ratione eſt affectio cõmodi & iuſti.eſt em̃ affectio iuſti inquãtũ
illud eſt ſecũdum ſe bonũ & eligibile:eſt autẽ affectio cõmodi inquãtũ illud iuſtum eſt bonũ & cõ
ueniens volenti. De affectione autẽ quã iuſtitiã ſiue rectitudinẽ vocant:ſimiliter ſciendũ ꝙ triplex Affectio iuſti triplex.
D eſt:quędã gratuita:quę nõ habeť niſi a deo ex gratia:quędã politica,ſiue moralis:quę nõ habeť niſi
exercitio operis:quędã vero naturalis quę eſt naturę indita.quarũ prima & ſecũda ſunt habitꝰ qui-
dam in voluntate:& oĩno ſeparabiles & differunt re a voluntate in qua ſunt. Et de prima iſtarũ ſo
lũmodo loquitur Anſel.ſecũdum ꝙ de voluntate & de iuſtitia loquens dicit vbi ſupra.ca.iiii. Velle
iam nequit niſi habẽs:habere illam nullatenus põt niſi ꝑ gratiã.De tertia loquiť philoſophꝰ. Et eſt
iuſtitia generalis cõprehendens ſub ſe oẽs habitus virtutũ moraliũ quia nõ poteſt facere ex habitu
iuſta niſi habẽs iuſtitiã:ſic neq; fortia niſi habẽs fortitudinẽ,nec tẽperata niſi habẽs tẽperantiã.Ter
tia nõ eſt habitus:ſed naturalis quędã aptitudo in libero arbitrio:& habilitas ad eliciẽdũ quę recta
& iuſta ſunt:& eſt inſepabilis: & re idẽ cũ volũtate:ſicut aptitudo viſus ad videndũ cũ viſu:& apti
tudo intellectus ad intelligendũ cũ intellectu.ſed iſta habilitas multũ reprimiť ꝑ habitus vitioſos
manet tamẽ in re naturaliter remurmurãs malo:ẽt in dãnatis:& ꝑtinet ad ſynterěſim.Et de quali
bet dictarũ triũ iuſtitiarũ vere põt dici ꝙ nõ põt rectitudinẽ velle ſiue iuſtitiã:niſi hñs eã. Ad cuiꝰ
intellectũ ſciendũ eſt ꝙ tribus modis vult aliquis rectitudinẽ ſiue iuſtitiã.Primo modo minus dili-

gendo eam,q̃ vt iuſtus eſſe valeat:& diligendo eá ipſe ſibi acquirat.& p hunc modũ iniuſtus carẽs
habitu iuſtitię primo & ſecundo modo:p iuſtitiá tertio modo põt diligere in alio iuſtitiá primo &
ſecundo modo.ſecundũ q̄ dicit Augu.xiiii.de trini.c.iii. Secundo modo vult aliquis rectitudinem
id eſt iuſtitiá & primo vel ſecundo modo:intãtũ diligẽdo eá vt p hoc iuſtus eſſe valeat.dicẽte Au
gu.i.de libero arbitrio.c.xvii.Voluntatẽ boná ſi bona volũtate diligimus,conſequẽter illę virtutes
animũ noſtrũ icolent:quas habere eſt honeſte viuere:& recte.Qđ verũ eſt de virtutib⁹ politicis dili
gendo eá rectitudinẽ voluntatis tertio modo:ſed nõ de virtutibus gratuitis niſi diuina gratia aſſi
ſtente.ſecũdum q̄ illud dictũ ſuum exponit in lib.Retract.Tertio modo vult aliqs rectitudinẽ:ſiue
iuſtitiá:ſiue primo:ſiue ſecũdo mõ:tãtũ diligẽdo eá vt ſecũdum eá opari nõ ceſſet:& ſic nõ niſi iu-
ſtus politice põt velle iuſtitiá:ſeu diligere generalẽ iuſtitiá politicã:nec nõ niſi iuſtus gratuito põt
velle ſiue diligere iuſtitiá generalẽ gratuitá.tales eñ actus volendi & diligẽdi:ſunt actus pfecti vo
lendi iuſtitiá:q nõ pcedunt niſi ex habitu.Actus autẽ volẽdi & diligẽdi iuſtitiá primo modo ſunt
actus ipfecti nõ ex habitu.ſed primi in politicis ſunt diſpoſitiui ad habitũ ipfecte:& a remotis:ſecũ
di vero ſunt iductiui habit⁹ ſub eſſe incõpletiſſimo:q augeť ex actibus elicitis ex ipſo habitu, cõſimi
libus illis ex quib⁹ primo eſt generatus,vt patet p doctriná philoſophi ſecũdo ethicoꝝ. Sic ergo pa B
tet q̄ ponẽdo voluntatẽ moueri ſuis affectionib⁹ ad euadẽdum dictũ argumẽtũ,icurriť incõueniẽs
maius:& qđ plus eſt nec ipſi p dicta ſua euadere poſſunt difficultatẽ concluſam in argumẽto:q̄ vo
luntas ex ſe habeat q̄ determinet ſe ac p hoc moueat ſe in actũ volendi:nec hoc habeat ab affectiõe
aliqua:licet nõ determinet ſe ſeu moueat ad actũ volendi ſine affectiõe, vt dicũt: ſeipſa ergo vadit
Ad formam tertii argu. principalis. de potẽtia ad actũ:& ſecũdum idẽ re eſt mouẽs & motũ prio & p ſe.Q̃ ergo dicitur in argumẽto F
idem incõueniẽs &c.dico q̄ cũ diciť aliquid moueri a ſeipſo primo ſecũdum totum quatuor notá
tur:ex quib⁹ vel ex aliquo illorũ illud habet q̄ ſit incõueniẽs.Quorũ primũ ẽ ipm moueri:qđ ponit
nunc ſe habere aliter q̃ prius:qđ neceſſario cooperatur ad hoc q̄ illud ſit inconueniens:quia ſi po-
neretur aliquid moueri a ſeipſo primo ſecũdum totum abſq; eo q̄ aliter ſe habeat nunc q̃ prius,nõ
eẽt incõueniens ponere. hoc eñ mõ deus a ſeipſo ſecũdum totũ moueť motu intellectionis & voli-
tiõis excluſa ſola ratione aliter ſe habẽdi nunc q̃ prius a ſignatiõe motus.Secũdũ eſt qđ dicitur a ſe
ipſo:qđ ſimiliter neceſſario cooperať ad dictũ incõueniẽs.qa ſi ab alio ponať aliqd moueri prio ſecũ
dum totũ,nullũ oino eſt incõueniẽs,puta cũ lapis proiiciť ſurſum. Tertiũ eſt qđ diciť primo:i quo
intelligiť p ſe: qđ ſimiliter neceſſario cooperať ad idẽ:qa ſi ponať aliqd moueri a ſeipſo ſecũdario &
p accidẽs,nullum oino eſt incõueniẽs,puta qñ nauta exiſtẽs in naui mouet nauẽ q̃ primo moueť ab
alio vt a nauta:ipſe ſecũdario & p accidẽs moueť ſecũdum totũ a ſeipſo qa p motũ nauis.Quartũ G
eſt ſecũdum totũ:qđ ſimiliter neceſſario cooperať:qa nullũ oino eſt incõueniẽs aliqđ cõpoſitũ mo
ueri a ſeipſo primo ſecũdum vná partẽ ſui:& mouere ſecũdum aliá:& hoc ſiue ſit pars cõpoſiti qđ
eſt vnũ p accidẽs ſicut grauitas in graui:qua graue mouet ſe large ſumendo motũ,extẽdendo no-
men motus ad mutatiõnẽ:qđ nõ refert ad ppoſitũ:qa & pprie moueri:& ſimiliter mutari,ambo in
cludũt nũc aliter ſe habere q̃ pri⁹:ſiue ſit pars cõpoſiti qđ eſt vnũ p accidẽs: & hoc ſiue fuerit inte
grans quãtitatẽ:quẽadmodum dicimus q̄ aíal moueť a ſeipſo primo ſecundum dextrum mouens
& ſecundũ ſiniſtrũ motũ,ſiue integrãs eſſentiá:quẽadmodũ dicim⁹ q̄ aíal moueť a ſeipſo primo ſe
cundum animá mouentẽ:& ſecundũ corpus motũ.& in ſolo iſto quarto eſt ratio incõueniẽtis i p-
poſito ſi ſit incõueniens,eo q̄ voluntatẽ moueri & ſe habere aliter nũc q̃ prius nullum eſt incõue-
niens.Hoc eñ in ſolo deo eſt incõueniens:ſimiliter q̄ ponať moueri a ſeipſa & primo & ſecũdũ to-
tum.Si tñ eſſet ſufficiẽter in ea aliqd quo p ſe moueret:& aliqd quo p ſe mouereť:nullum oino eẽt
incõueniẽs ſicut nec q̄ graue moureť a ſeipſo primo.Sed talia duo:vt dicit argumẽtũ,nõ inueniũ
tur in voluntate:qa nõ ſunt in ea diuerſa:niſi ſecũdum rationẽ tñ:quorum diuerſitas nõ ſufficit
ſic eñ moueri a ſe primo ſecundũ vná rationẽ:& mouere ſecundũ alterá , eſſet moueri a ſe primo
ſcđm totũ:qa illud ſecũdũ dictas rõnes eſt idipſum:& totũ qđ ei⁹ eſt.& ſicut videť nequaq̃ ſufficit
ad ſeipſum mouendũ alia & alia ratio in illo:quia mouens inquãtũ mouẽs eſt in actu ſecũdum il-
lud ad qđ motũ eſt in potentia:& impoſſibile eſt q̄ idem re licet habeat diuerſas rõnes in actu &
in potẽtia idem & ſecũdum idem,& duo diuerſa ratione, ſint in voluntate: & tali diuerſitate quę
ſufficit vt ſecũdum vnũ illorum ſit mouens:& ſecũdum aliud motum , & nõ a ſe primo ſecũdum
totum:& q̄ ſecundũ vnum illorũ poteſt eſſe in actu ad qđ eſt in potentia ſecũdum aliud.Ad quo-
rum intellectum diſtinguendum eſt aliqd ex parte diuerſitatis ſecundũ rationẽ:& aliquid ex parte
actus.Eſt ſiquidẽ diuerſitas aliquorũ ſecundum rationẽ triplex.eſt quędá illorũ quę ſunt in ipſa re:
& ſimiliter eorũ diuerſitas atq; pluralitas:& ambo ab intellectu ſunt percepta in re:& per hoc ſunt

concepta in itellectu: & hñt eē in intellectu: q̄lis ē diuerſitas in ſpecie gñis & dr̄ię, ꝓpter qd̄ facit verā cōpoſitionem in illa. Alia vero eſt ipſorum quæ ſunt in ipſa re & ab intellectu percepta eſſe in re, & ꝑ hoc ſunt cōcepta in intellectu: ſed eorū diuerſitas aut pluralitas non eſt in re ipſa nec ab intellectu ꝑcepta in re eſſe, ſed ab ipſo ſolo intellectu ex cōſideratiōe rei & illorū in ipſa cōcepta eſt in intellectu, & habet eſſe in ipſo ſolo. q̄lis ē diuerſitas in deo veri & boni & alioꝝ attributorū, vt tactū eſt ſupra in prima queſtione. Tertia autē eſt illorum quæ non ſunt in ipſa re nec ab intellectu percepta eſſe in re, ſimiliter nec ipſorū diuerſitas: ſed ab ipſo ſolo intellectu ex ſimplici cōſideratiōe ipſius rei ſunt concepta & eorum diuerſitas in intellectu: & in ipſo ſolo habēt eſſe: qualis eſt diuerſitas & pluralitas definitiōis & definiti, & ſimiliter dextri & ſiniſtri in colūna.

H Dico ergo ꝙ diuerſitas aliquorum ſecundū ratiōnē iſto tertio mō nō ſufficit ad hoc ꝙ aliqd ſecūdū diuerſas rōnes poſſit eſſe mobile & motiuum & ſic ſeipſum mouere. Sic enim mouere ſeipſum ſecūdum diuerſas rationes eēt mouere ſeipſum ſecūdū totū primo vt ꝓcedit rō: quia illa diuerſitas nō eſt in re: nec aliqd facit ad ratiōnē mobilis vel motiui. Diuerſitas autē ſecūdum ratiōnē ſecūdo modo ſufficit in deo ad hoc ꝙ ſeipſum vere dicat̄ mouere ſecūdum actū intelligēdi: ſed ſecūdum aliud & aliud ſecundum rōnē in ipſo: q̄a ſecūdum ratiōnē veri mouet: ſecūdum ratiōnē aūt itellectus mouet̄. Et ſicut iſta diuerſitas ſcd̄m rōnē ſufficit i deo: vt vere poſſit dici mouere ſeip̄m p̄mo, licet nō ſecūdū totū, ſed ſcd̄m aliqd ſui mouet, & ſecūdum aliqd mouet̄: & hoc excludendo ibi a motu oēm ratiōnē mutatiōis in aliter & aliter ſe habēdo, ſicut dictū eſt: ſic diuerſitas ſecūdum rōnē in volūtate hūana & angelica ſufficit ad hoc ꝙ vere poſſit dici mouere ſeip̄m primo: ſed nō ſecūdum ſe totum ſed ſecūdū aliud & aliud q̄a volūtas tā angeli q̄ hoīs vt eſt appetit⁹ ſimplr̄: ſe habet ad ſeip̄m vt eſt rōnalis ſiue liber aut liberi arbitrii: ſicut ſe habet genus ad differētiā. Hęc eī̄ duo nominat volūtas tāq̄ ſpēs cōpoſita: ſicut eī̄ hō eſt aīal rōnale, ſic volūtas eſt appetit⁹ rōnalis, in qua rōnalitate includit̄ libertas ei⁹ reſpectu finis: & liberū arbitriū reſpectu eoꝝ q̄ ſunt ad finē. Ideo vt dicit Damaſce. li. ii. c. xxiiii. nec voluntas dicit̄ irrōnabiliū appetit⁹. volūtas eī̄ eſt rationalis & liberi arbitrii naturalis appetitus. & infra. c. xxix. loq̄ꝫ appetēs ſi velit ꝑtātē habet refrenare appetitū vel ſeq̄ eū. Qd̄ intelligo nō de appetitu ſenſitiuo tātū: ſed de illo q̄ includit̄ in volūtate. de quo dicit in dicto capi. xxix. Ducit magis rōnalis appetitus: libero arbitrio eī̄ appetit: & iſtum motū quē facit voluntas q̄ eſt appetit⁹ rōnalis eo quo ratio eſt vt vna parte ei⁹ in appetitu: inquātū eſt appetitus ſimplex: vt in ſubiecto receptibili: & paſſio vt in alia parte ei⁹, pōt retrahere ceſſando amouere: vel ꝑ ipſum continuare. qd̄ eſt refrenare appetitū vel ſeq̄ ipſum. Vt ſecūdū hoc iuxta imaginatiōnē Anſel. ſupius tactā imaginemur animā rationalem vel angelū primo factā in nuda ſubſtātia, q̄ ex illa eſſet in ſola potētia eſſentiali ad actū volendi: ſecundo factā in ipſa appetitū ſimpliciter: ꝑ quē eſſet in potētia accidentali ad recipiēdū in ſe actum intelligēdi ſi eſſet agēs illū: tertio libertatē, ꝑ quā eſt in potētia accidētali ad eliciendū actū volendi: & quarto ipſi datā eſſe affectiōnē naturalis habilitatis ad volēdū cōmoda ſimpliciter: q̄ vt dictū eſt ſecūdū Anſel. nō velle neq̄t. & ſecūdū ꝙ dicit Boetius, mētibus hoīm naturaliter iſerta eſt ſummi veriq̄ꝫ boni cupiditas. Anſel. autē dicit. Secūdum oīm ſenſum in beatitudine eſt ſufficientia cōpetentiū cōmodorū ſiue oīm indulgētia. & ꝙ quīto ipi data eſſet affectio naturalis aptitudinis ad volendum iuſte cōmoda: quę vt ſic appetūtur, nō ſunt niſi cōueniētia & cōpetētia: ſed hoc nō ſolū, ſed cū poteſtate ipſa nō volendi iuſte, deſerendo regulā naturalis iuſtitię: & ibi ſtatus, q̄a nō ſupadduntur niſi habitus & paſſiones & influentię ſi ſint ſeparabiles.

I Ex parte aūt actus q̄ñ dicit̄ ꝙ mouens vel id qd̄ mouet debet eſſe in actu reſpectu eius qd̄ mouetur: vel quo mouet̄: dico ꝙ agens ſemꝑ eſt tale in actu quale eſt mobile in potētia. ſ. actione vel virtute. Actione puta q̄ñ calidū agit in frigidum qd̄ eſt potētia calidū. & idē eſt calor ſecūdum ſpeciem in agēte q̄ poſtmodū fit in paſſo & hoc generale eſt in oībus generātibus & ꝓducētib⁹ aliqd vniuoce. ſemꝑ eī̄ ſimile ꝓcedit a ſimili in ſpecie. Sed talem ſimilitudinē, vt dicit Philoſophus. vii. metaphyſicæ, nō oportet vbiq̄ꝫ reqrere vt cū ex equa & aſino generat̄ mulus: eſt eī̄ virtus illorū cōmixta in ſemine quaſi mulus: q̄a licet mulus nō ſit mulus actione: eſt tñ̄ mulus virtute. quēadmodū ſol calefaciens eſt calidus virtute: & quēadmodū graue virtute eſt deorſum: ꝓpter qd̄ mouet ſe deorſum amoto impedimēto.

K Conſimiliter dico in ꝓpoſito: ꝙ ſicut lapis a generāte habet formā grauis qua deſcēdit deorſum ſi nō impediatur: vt quantum recipit de forma grauis, tantū & de motu, & de deſcēſu: ita ꝙ in illo inſtanti in quo ꝑfecte generata eſt forma grauis, eſt ꝑfecte mutatū deorſum: & ſi exiſtente impedimēto generet̄, ſurſum ē vt potētia accidētali, vt ſtatim amoto impedimēto deſcēdat: ꝓpter qd̄ grauia & leuia dicunt̄ in. viii. phyſicoꝝ, moueri a generātib⁹ ipſa: & hoc q̄a dant formā qua mouent̄: habita tñ̄ illa forma ipſa mouent ſeipſa ꝑ ſe primo: ſed nō ſecūdum totū, vt dictū eſt: Sic appetitus humanus

non organicus ſi ſimpliciter cōſideretᷣ, habet a cauſante formā liberi arbitrii : qua vult ſecundum actū aut libere pōt velle amoto īpedimento qđ eſt abſentia obiecti:& ipſo facto pſente ī intellectu p cognitionē tūc libere vult ſi illud ſit finis ſimpliciter:vel pōt libero arbitrio velle ſi ſit ad finem.& quātū recipit hō de forma libertatis,tātū de ptāte ad eliciēdū actū volitiōis.Propter qđ volētes poſſunt dici moueri a deo ī oī actu volēdi.dicēte Anſel.Ille veri⁹ dicitᷣ facere oē qđ facit natura &c. vt ſupra.Poſtq̄ tñ hō habet a deo ſibi datā hmōi formā,pōt moueri ſecūdū ipſam ceſſante īpedimēto abſq; eo φ ab alio moueatᷣ:& ſic a ſeipo mouetᷣ primo licet nō ſecūdū totū. & hoc quēadmodū ſi ſol eſſet virtute calidus:& caloris gñatiuus:q̄ſi aliqua potētia eius actiua ī eo qđ eſt formale in ipō exiſtente:& cū hoc eſſet ſuſceptiuus calefactiōis verę,& formaliter natus eſſet recipe in ſe calorē verū ipſemet ſemetipm calefaceret cū ceſſaret īpedimētū:& hoc maxime in re ſpūali nō corporali.de qua principalr̄ pcedūt rōnes Ariſto.φ oē qđ mouetᷣ ab alio mouetᷣ.q̄s inducit.i.de aīa. &.vi.vii.&.viii. phyſicorū.ſecūdū φ illas ſoluit Macrobius vt alias recitaui:& maxime de motu,q nō eſt vere motus ſucceſſiuus:nec mutatio trāſiēs:quę ſunt actus impfecti ſecūdum φ impfectū eſt:ſed opatio ſimplex tota ſimul exiſtēs & pmanēs ſecūdū libitū agētis:q̄ eſt actus perfecti ſecūdū φ pfectū eſt.In vno eñ motu aut mutatiōe aliqñ mouēs & motū & ratiōes motiuę & mobiles ſunt diuerſæ atq; ſepatę re ſubiecto & loco:vt qñ ignis cōburit ligna:& vniuerſalr̄ qñ mouēs & mobile ſunt diuerſa tota ſeparata.Aliqñ vero ſūt diuerſę & ſeparatę re,ſubiecto,& ſitu,licet nō loco.vt qñ ī aīali bruto dextrū mouet ſiniſtrū:& vlr̄ qñ mouēs & mobile ſunt partes vnius,ita φ vna pars ſit oīno alia ab altera & nihil eius qđ eſt ī vna parte ſit ī altera.Aliqñ vero nō differūt loco,nec ſubiecto,nec ſitu:ſed re tātū vt patet in motu grauis.Aliqñ vero nō differūt loco nec ſubiecto nec re:ſed tātū ſitu:vt qñ ī hoīe ī quo vna aīa eſt vna aīa ſimplr̄ in qualibet parte tota,ipa vt eſt in parte dextra mouet ſiniſtrā.& ſic ſecūdum gradus ſemper minor eſt diſtinctio mouentis ſiue eius quo mouens mouet:& moti ſiue eius quo mouetur.Quare non eſt mirū ſi ī aīa ſeparata ab organo ſecūdum actionē adhuc minus diſtinguatᷣ:vt in volūtate mouēs ſiue ratio mouēdi:& motū ſiue ratio mobilis. Si eñ alti⁹ aſcēdatᷣ adhuc minus:vt in deo nō eſt exitus de potētia in actum,& adhuc differūt agens & recipiēs ſicut

Ad quartum principale. dictū eſt. Ad illud qđ arguitᷣ vltio:φ voluntas vt eſt libera vel liberi arbitrii ex ſe eſt in potētia ad actū:q̄re nō exit ī ipm niſi p aliud:dico φ ſi loq̄mur de potētia paſſiua & receptiua actus volitiōis volūtas ipſa vt ē libera:ſiue liberi arbitrii : ſiue rōne partis eius q̄ ē liberalitas vel libertas arbitrii nō eſt in potētia ad actum volendi:ſed ſolūmodo vt eſt appetitus ſimpliciter ſecūdum prędicta. Si vero loquamur de potentia actiua:dico φ quātū eſt ex ſe aut ſemper eſt in ſuo actu aut ſaltē in potētia accidētali ad illū:& trāſit in ipm amoto phibente vel adiecto neceſſario abſq; tñ oī impreſſiōe facta in illā:vt a mobili in cognitione:qđ vt cognitū metaphorice mouet: ſicut res vero,eſt termin⁹ motus:ſicut dictū eſt.quēadmodū ſol eſt in potētia accidētali ad illuminādū qñ mediū nō eſt pſens ita φ ipō pñte abſq; ſui mutatiōe ſtatim illuminat.& ſicut eſt de illumiatiōe ſolis in alio,ita eſt ſuo modo de actu volitionis in voluntate ipſa ſecūdum aliam & aliam rationē.

Quæſtio.xii. Argu. prin. Circa quintū arguitur φ beatitudo principalius perficit eſſentiam animæ q̄ potētiam:quia cum beatitudo ſit ſummū bonum hominis & perfectio:principaliter debet eſſe perfectio eius qđ eſt ſummū & perfectius in ipō. quia ſecūdum dignitatem & ęq̄litatē arithmeticā pcedit iuſtitia diſtributiua:vt ſcilicet magis digno magis de bono tribuatᷣ aliis eiſdem cetēris.ſed ī aīa pfectius & dignius eſt ſubſtātia aīæ reſpectu potētiæ.ergo &c.

In oppoſitū. Contra: ſecundum philoſophū beatitudo eſt operatio quędā:ſed opatio principalius perficit potētiā aīę q̄ ſubſtātiā.ergo &c.

Reſponſio. Dico φ vt dicit Auicē.vi.metaphyſicę,Bonū qđ eſt finis nō eſt reſpectu eſſentię agentis:ſed agentis ſecūdū φ eſt principiū motus.& ſecūdum intētionē ipſi⁹ & philoſophoꝝ bonū qđ eſt finis & beatitudo hoīs vl̄ angeli nullo modo reſpicit eēntiā eoꝝ ſed ſolūmō potētiā mediāte opatiōe. Sed hoc cōuenit eis dicere qa nō viderūt verā beatitudinē nec verū hūanū bonū vt dictū eſt ī q̄ſtione pręcedente. Quo omiſſo dico φ vera beatitudo hūana ſicut & angelica cōſiſtit nō ſolū in actu volūtatis & intellectus,in quibus nō eſt niſi beatitudo creata rōne ipſorū actuū:ſed principali⁹ cōſiſtit in ipſo obiecto qđ eſt ipſa beatitudo increata q̄ de⁹ eſt , inq̄tū eſt bonū volūtatis:in qua p actum beatitudinis voluntatis creatę ipſa anima humana mediante voluntate ſe tranſformat vt conuertatᷣ in illud prout poſſibile eſt ſecūdum naturā:& hoc vi amoris ſecūdum quē elicitᷣ,vt ab habitu volūtatis ipſa volitio beata. Amor eñ ſecundū Diony.eſt virtus trāſformatiua & cōuerſiua amātis ī amatū.Hic ſup illud ca.vii.cęleſtis hierarchię,Calidū acutū.dicit Hugo.Significat ipetū quēdā amoris feruētis ſe ferentis in amatum & intrantis & penetrantis,vt vbi eſt ipſum qđ amatur ibi cum ipſo & in ipſo

L

ſit,vt nõ ſolum ſit ab ipſo calidum. Intelligo ex eius ſpũali cõtactu: p quẽ amplius inardeſcit & fer
uẽtiori actu volitiõis ſe in amatũ mittit. vnde ſequiẽ.Sed trãſeat in ipſum.Ibi.Si in dilectũ nõ vadis
adhuc foris amas:nec acutũ dilectionis habes.Amor vnũ te facere vult cũ ipſo:qm̃ dilectio ſupemi
net ſciẽtię & maior eſt intelligentia.plus eñ diligiẽ:q̃ intelligiẽ: & intrat dilectio & appropinquat
vbi ſcientia foris eſt. Quõ aũt & quare hoc ſic intelligẽdũ,expoſitũ eſt ſuperius in queſtiõe quadã
mota ſup hoc.ſequiẽ.Semp amplius pręſumit & confidit & ingerit ſe vt ſi fieri poſſet hoc idẽ ipm
ſit qđ ipſe:& ſit miro quodã mõ vt cũ p dilectiõis ignẽ in illum ſuſtolliẽ q eſt ſupra ſe,p vim amoris
expelli incipiat & exire etiã a ſe quaſi deſpiciendo eſſe qđ eſt.vnde pręmittiẽ.Nã qui hoc ſolum ap
petit quod amat etiã ſemetipſum deſpicit in illius cõparatiõe qđ amat. Vt aũt ſe exeat & incipiat
M eſſe qđ amat,fieri nõ põt niſi p circũinſeſſionẽ nõ aię illabẽtis diuinitati:ſed potiꝰ ecõuerſo diuinita Exẽplum nõ
tis illabentis in animã:vt in ea nihil appareat niſi diuinę diſpoſitiones.quẽadmodũ ferrũ immiſſum tabile de aiæ
igni candeſcit:& quaſi ignis ſit ardens & lucens,igne ſe pfundante in ferrũ:& interiora eius pene- cũ deo vnio-
trante:& nõ ecõuerſo ferro ſe pfundante in ignẽ & interiora illius penetrante. Circũinſeſſio autẽ ne.
ſiue illapſus talis ſit potiꝰ in eſſentia animę & p illã in potẽtiis:ſicut gratia & gloria q̃ eſt gĩa cõſum
mata,principaliter eſt in eſſentia aiæ:& redũdat in potẽtiis ſub ratiõe habitꝰ & virtutis. p talẽ eñ
circũinſeſſionẽ diuinitatis primo in ſubſtãtia aiæ ipſa aia illumiata luce increata lucet: & inflãma-
ta ardore charitatis ardet: & p hoc prout poſſibile eſt difformitatẽ & ſimilitudinẽ hẽt:vt quaſi non
ſit nec appareat eſſe aliud q̃ deus:nec diſtinctum qd ab ipſo.Sicut ferrũ candens in igne lucet & ar
det vt ignis:quaſi nõ ſit nec appareat eſſe aliud q̃ ignis:nec diſtinctũ qd ab ipſo. Et deinde p deriua
tionẽ etiã ipſa diuinitas illabitur potẽtiis aiæ hoc eſt ſubſtãtię aiæ vt habet rationẽ potẽtię:cui iam
illapſa eſt vt eſt ſubſtãtia ſimpliciter:ne intelligaẽ alius & alius illapſus: ſed illapſus vnius in vnum
ſecũdum rem:vt ſecũdum diuerſas rõnes ad diuerſas pfectiones ordinaẽ.Illabitur autẽ p deriuatio
nẽ in potẽtia intellectiua:& ipſam purgãdo amplius illuminat:vt clarius videat:& ſimiliter illabiẽ
per deriuationẽ in potentia volitiua:& ipſam purgat: & purgando amplius inflammat vt arden-
tius diligat,in quo pficiẽ & cõpleẽ btitudo.Nec põt iſto modo fieri circũinſeſſio in ſubſtãtia animę
quin redũdet in potẽtias:ſicut nec circũinſeſſio hũanę naturę quin redũdet in potẽtias.ppter hoc
eñ dicit Damaſce.de aia chriſti.li.ii.c.xxiiii.Etſi ignorãtis futura naturę erat:tñ ſcđm hypoſtaſim
vnita deo oim cognitionẽ hẽbat,nõ gĩa:ſed ppter eã q̃ ẽ ſecũdũ hypoſtaſim vnionẽ. ſup q̃ alias de-
terminauimꝰ q̃ſtionẽ. Et tãto magis illa circũinſeſſio q̃ facta eſt i aia Chriſti ſecũdum eiꝰ ſubſtãtiã
debet etiã redũdare i potẽtias quãto intimior ẽ q̃ alia quęcũq;:vt etiã ppterea ipſa ſola debeat dici
circũinſeſſio,vt illa quę eſt i oĩ creatura pprie voceẽ illapſus:& iſta q̃ eſt in beatis media,voceẽ pene Concluſio.
N tratio. Dico igitur q̇ beatitudo principalius pficit eſſentiã aiæ q̃ potẽtias:qa i illa principalius ha
betur deus q eſt finis & beatitudo,q̃ in potẽtiis: qa illã pficit quodãmodo p ſuã eſſentiã: potentias
autẽ nõ niſi p illarũ opationes terminatas ad ipſam eſſentiã ſub rõne veri & boni:licet ipſa pceptio
huiꝰ pfectiõis nõ cõueniat eſſentię aiæ niſi p potẽtias, vt p intellectũ in ipſam cognoſcẽdo,p volun
tatẽ etiã ipſam deguſtãdo,dicẽte Hugo.ſup prędictũ.c.vii.Duo ſunt,cognitio & amor: alterũ ad il
luminationẽ ptinet:alterũ ad refectionẽ.Cognitio illuminat:refectio ſatiat.in his beatitudo cõſiſtit
cognoſcere & amare bonũ.Guſtate(inquit ſcriptura)& videte qm̃ ſuauis eſt dominus. In guſtare
dilectio: in videre cognitio eſt. Per hæc patent obiecta.Primum enim procedit de beatitudine in
creata: ſecũdum vero de beatitudine creata: & ſic in ęquiuoco,vt patet inſpicienti. Ad obiecta.

SEquuntur ptinentia cõſequẽter ad coniũctũ ex corpore & aia in hoibꝰ.vbi quęre
bantur tria ptinentia ad bonũ ſpirituale:& duo pertinẽtia ad bonum corporale.
Primũ illorũ triũ erat ptinẽs ad finẽ hominis:& eſt. Vtrũ aliquis adultus poſſet Queſtio.xiii.
eſſe nec in ſtatu ſalutis,nec in ſtatu damnatiõis. Alia vero duo ptinebãt ad illa
quæ ſunt ad finẽ.Quorũ primũ erat de voto caſtitatis:vtrũ aliqđ opus bonum Queſtio.xiiii.
ſine voto poſſit eſſe melius q̃ caſtitas ſub voto. Secũdum erat de ingreſſu reli-
gionis.vtrum ingreſſus religionem ex voto & expertus q̇ poſſit onera illius portare, teneatur pro Queſtio.xv.
fiteri. Duorum vero pertinentium ad bonum corporale,Primum ſpecialiter pertinebat ad ſacerdo
tes curatos.vtrum ſacerdos curatus poſſet aliquid accipere a Iudæis pro iure parochiæ in qua ma Queſtio.xvi.
nent.Secundum pertinebat ad omnes exiſtentes in ſtatu perfectionis: vtrum maioris perfectionis Queſt.xvii.
ſit viuere de labore manuũ: an de euangelio:an de mendicitate. CIRca primum arguitur q̇ ali- Argu.prin.
quis adultus non poſſit eſſe qui nec ſit in ſtatu ſalutis nec in ſtatu damnationis:quia aut eſt i chari
tate & eſt in ſtatu ſalutis:aut non eſt in charitate & ſic eſt in ſtatu damnatiõis.nec eſt medium in-
ter illam affirmationem & negationem:quia ſunt contradictionis extrema:cuius ſecundum philo

In oppoſitũ. ſophum nõ eſt mediũ.ergo &c. Cõtra.Iudęus adultus ſtatim baptizatus nec in ſtatu dãnatiõis eſt qa ẽ in charitate,nec i ſtatu ſalutis:qa nõdũ agonizauit,aut opatꝰ eſt.& ſcdm philoſophũ.ii.Ethi. nõ optimi ſed agonizãtes coronabunẽ.ſed nullus eſt in ſtatu ſalutis quin coronabiẽ ſi in illo diſce

Reſponſio. dat.ergo &c. DIco breuiter ꝙ gcũqꝫ nõ eſt regñatꝰ aqua baptiſmi vel aliquo virtutẽ eius habente O
nõ eſt i ſtatu ſalutis:ſed dãnatiõis ꝓpter pctm̃ originale ſaltẽ,ſiue fuerit adultꝰ ſiue nõ:licet aliã dã nationẽ expectet q originali ſupaddit actuale:& ille q nõ.Poſtq̃ aũt qs fuerit renatꝰ nõ põt eſſe qn ſit vl̃ determinate i ſtatu ſalutis:vel determinate i ſtatu dãnatiõis:put ꝓceſſit primũ argumẽtũ:li cet ab illo ſtatu poſſit qs reſilire ad cõtrariũ ſtatũ:vt non ſit neceſſe vt finẽ ſtatus ſui adipiſcaẽ niſi

Ad argu. in oppoſitũ. perſeueret in illo vſqꝫ in finem. Ad argumentum:ꝙ dictus iudęus non ſit in ſtatu ſalutis: qa nondũ agonizauit:Dico ꝙ licet nondum agonizauerit in ſe : & per ſe : agonizauit tamen in chriſto: & per ipſum vt in capite ſuo : & per illud cuiꝰ iam factus eſt membrum:qui nõ ſibi ꝑ agoniam ſuã ſed membris ſuis agonizauit.& hoc ſufficit cum nõ ſupereſt tempus agonizãdi in propria perſona: ſed cũ ſupereſt,tũc oportet i ꝓpria ꝑſona nõ ſolũ agonizare:ſed & legitime agonizare.ii.Timo. ii.Qui certat in agone nõ coronabiẽ niſi ſumme certauerit.Sed illam agoniã & coronã quę ꝑ ipſa expectaẽ nõ vidit philoſophus:nec de ipſis locutus eſt: ſed ſolũmodo de agonia qua mereẽ corona glorię vitę pręſentis:quæ nõ redditur niſi in ꝓpria perſona agonizantibus. P

Quęſti.xiiii. argu.princ. Primũ. CIrca ſecũdũ arguiẽ ꝙ nõ poſſit eſſe meliꝰ opus bonũ ſine voto q̃ caſtitas ſub voto. Primo ſpecialiter ꝙ ſit melius q̃ opa ꝑtinẽtia ad pręcepta ſecũdæ tabulę: qa caſti tas ſub voto eſt opus perfectũ pertinens ad latriam:& ſic ad primã tabulam in qua nulla cadit diſpenſatio:quæ cadit in oĩbus pręceptis ſecundæ tabulę.& perfectius eſt vt videtur opus, in quo nulla cadit diſpẽſatio.ergo &c.

Secundum. SEcundo arguitur idem generaliter de operibus quibuſcũqꝫ.qa Eccleſiaſti.xvi.diciẽ.Non eſt digna ponderatio animæ continentis. eſſet autem digna ponderatio ſi aliquod

In oppoſitũ. aliud opus poſſet eſſe melius illa.ergo &c. Contra eſt Auguſt.de virginit. Nemo eſt vt puto q au ſus ſit pręponere caſtitatẽ martyrio.hoc autẽ nõ eſt:niſi quia melius opus eſt martyrium.ergo &c.

Reſponſio. DIco ꝙ votum non mutat genus,aut ſpeciem,aut ſubſtantiã operis cui annectitur: ſed ſolũmodo apponit circunſtantiam illi qua magis deo gratum ſit illud: & per hoc melius eſt vnum & idem opus cum voto:q̃ ſine voto:aliis eiſdem retentis.ſecundum ꝙ declarat Anſel. in libro de ſimilitudinibꝰ in exẽplo de duobꝰ quorũ vnus fructus arboris ſuę offert deo liberaliter & ſine voto: alter vero etiã liberaliter & cum voto.Verũtamen quia opus vt habitum eſt ſupra,nõ dicitur bo num niſi ex ordine ad finem:& hoc vel quia ordinatur ad meliorẽ finem vel quia melius ordinatur ad eundẽ finem:finis autem ad quẽ ordinatur opus bonum & melius nõ ſolum ex genere ſed ex circũſtantia,quale eſt opus caſtitatis cũ voto,nõ eſt niſi beatitudo vitę ęternæ: propter hoc nõ ratione finis melioris,vnum opus eſt melius alio,de quibus loquimur: ſed ſi ſit melius hoc procedit quia meliori modo aptum natum eſt ordinari de ſe in finem:qui modus ex charitate procedit ſecundum quã moueẽ operans ad opus inchoandum:& ad ipſum exequendũ vſqꝫ in finem. Vnde virtus cuius opus nõ eſt bonum bonitate moris niſi ex ordine in finem a voluntate: vt habitum eſt ſupra:& ſecũdum Auguſti. de moribus eccleſiæ,nõ eſt niſi amoris modus. vnde dicit.Si virtus ad beatitudinem nos ducit,nihil omnino virtutẽ eſſe affirmaueris:niſi ſummũ amorem dei. Nam ꝙ quadripertita dicitur virtus ab ipſius amoris vario quodam affectu dicitur.& ſecundum Gre gorium.ii.mora. plerịqꝫ ſibi ſufficere vitæ ſuæ innocentiam putant : atqꝫ ad feruorem ſpiritus nullis ſe ardoris ſtimulis inflãmant : & ſit plerũqꝫ deo gratior vita amore ardens poſt culpam: q̃ ſecuritate torpens innocẽtia.In examine nãqꝫ iuſti iudicis mutat merita ordinum qualitas actio num.Quare cum aliquod opus: immo multa opera abſqꝫ voto de natura ſua & ſecũdum ſe nata ſunt fieri cum maiori charitate q̃ opus caſtitatis ſub voto:ita ꝙ charitas & ordo eius atqꝫ modus quem requirit tale opus de ſe multum habet præponderare charitati ex qua natũ eſt fieri opus caſtitatis vel aliud cum voto:propter qđ de opere martyrii loquens dominus dicit:Maiorem cha ritatem nemo habet &c. quaſi diceret:opus martyrii natum eſt fieri ex maxima charitate:& cum hoc etiam ex parte operantis charitas & ordo eius atqꝫ modus in operando multum poteſt præponderare in opere bono ſine voto facto reſpectu charitatis & ordinis & modi eius in operando aliud opꝰ i ſpecie vel idẽ i ſpecie ſub voto:idcirco dico ꝙ ſimpl'r & abſolute opus bonũ nõ ſub voto põt eẽ meliꝰ & ex ꝑte opis & ex ꝑte operãtis q̃ aliqđ opꝰ ſub voto.licet eñ votũ ſemꝑ aliqd bono opi vt dictũ ẽ addat:nõ tñ tãtũ addit vt oĩno opꝰ cũ voto prępõderet cuicũqꝫ opi ſine voto.Qđ dico Q

de quolibet genere voti.Vnde caſtitas ſiue caſtitatis bonũ vnius ſine voto propter formam chari
tatis p̃ponderantis poteſt eſſe multo melius q̃ caſtitas alterius vel opus eius ſub voto. & p hũc
modum etiam caſtitas vidualis aut coniugalis bene poteſt præponderare caſtitati virginali.dicẽ
te Auguſtino.xvi.de ciuitate dei.Nouimus enim non ex bonis ſingulis inter ſe homines compa
rare.Sed ſimul quoq; comparemus vniuerſa:ac per hoc ſano veroq; iudicio cũ cõtinẽtia coniugio
pręferatur:melior tamen eſt fidelis coniugatus q̃ continens infidelis: & obediens deo q̃ continẽs
minoris fidei minoriſq; obedientię.Si vero paria ſunt cętera,continentiã coniugio p̃ferri quis am
bigit?Per hunc etiã modũ ſimiliter eleemoſyna vni⁹ ſine voto poteſt bene p̃ponderare caſtitati al
terius ſub voto.& ſic de cęteris opibus tã primę tabulę q̃ ſecũdę.Et ꝑpter hoc martyriũ p̃ferẽ caſti
tati ſub voto:qa maiorẽ charitatẽ nemo habet &c.vt dictũ eſt ſupra:ſcd̃m ꝙ ꝓceſſit vltima ratio.
Votũ eñ modicũ facit,aut addit operi niſi aliud adſit:plerũq; etiã obeſt ſaltem p accidens: vt in
ſtultis virginibus.in quibus vt dicit Greg.viii.Moral.Dominus ad iudiciũ veniens dũ mẽtis cor-
ruptionẽ cõſiderat,corpis icorruptionẽ dãnat. Vñ cũ alias tres modos virginitatis diſtinxerim⁹:
eſt eñ quędã honorabilis,quędã laudabilis,& q̃dã deſpicabilis:iſta quarta eſt damnabilis. Sed di Obiectio.
ces ꝙ hoc eſt p accidens ꝙ ſcd̃m hunc modum aliud opus ſine voto eſt melius q̃ caſtitas ſub voto
R non ex natura operis. Dico ꝙ immo de natura operis aliquod opus ſine voto puta martyrium & Reſponſio.
plura alia,vt parebit infra,meliora ſunt ſcd̃m ſe q̃ opus caſtitatis cũ voto:quia ex maiori charita-
te nata ſunt fieri & difficiliora etiam ſunt.Verũ eſt tñ ꝙ aſpiciendo ad opus ſimpliciter vt eſt bo
nũ ex natura & ſubſtantia opis,bonitate illa qua conuertiẽ cũ ente vel quæ eſt opus bonũ ex ge-
nere qđ includit in ſuo ſignificato circũſtantiã ex ratione, vt habitũ eſt ſupra: operi inquã vt tali
bonitate ſit bonũ,accidit ꝙ fiat ex charitate:& fiat bonũ ex circũſtantia, non ſolum in genere mo-
ris, ſed etiam in genere meritorii,vt patet in comedere & bibere quę ſunt opa de primo genere,&
in opere dandi eleemoſynam & p̃dicandi quę ſunt de ſecũdo genere.Aſpiciẽdo autẽ ad opus vt eſt
bonũ bonitate meritoria:illud nõ ẽ verũ ꝙ accidat ei fieri ex charitate:quia eſſentiale eſt operi me
S ritorio inquantũ eſt meritoriũ ꝙ ꝓcedat ex voluntate ſcd̃m modũ et ordinẽ charitatis. AD pri Ad primum
mũ in oppoſitũ:ꝙ opus caſtitatis ſub voto p̃ponderat omni operi ſecũdę tabulę: quia pertinet ad principale.
primã tabulã in qua nulla ſit diſpenſatio,ſicut ſit a deo cõtra p̃cepta ſecũdę tabulę:Dico ꝙ p̃cepta
primę tabulę quia ꝑtinent principaliter ad dilectionẽ dei,aliis eiſdẽ ceteris ſunt digniora & melio-
ra illis de ſecũda tabula quę ꝑtinent ad dilectionẽ ꝓximi.Propter qđ etiã dicitur ꝙ in illis deus nõ
poteſt diſpẽſare:ſed in iſtis.Rõne tñ charitatis & modi opis bene poteſt p̃ponderare aliquod opus
ſecũdę tabulę operi primę.Et ſic nõ obſtante ꝙ ratione voti caſtitas ſub voto eſſet de prima tabu-
la:nec poſſet in illa diſpẽſari:bene tñ poſſet aliquod opus ſecũdę tabulę p̃ponderare vt dictum eſt.
T Quin tamẽ in omni voto eccleſia ſi neceſſitas occurreret poſſet diſpenſare,non credo.Vnde diſtin
guendũ eſt de ꝑtinere ad primam tabulam:quia aliquid ꝑtinet ad ipſam per ſe & ex ſe:vt non ſu-
mere nomen dei in vanũ.Aliqđ per accidens & ex adiuncto:vt caſtitas ſub voto ad liberius vacã-
dũ deo.Et licet in eo qđ primo modo pertinet ad primam tabulam non habeat locum diſpẽſatio:
habet tñ i illo qđ ꝑtinet ad ipſam ſecũdo modo:quia talem finẽ ſtatuit caſtitati votũ vel ꝓpoſitũ
noſtrũ. Et p hunc modum martyrium reducitur ad illud p̃ceptum cuius obſeruatio dat cauſam
martyrio:vt quia non vult negare vnũ deum,ad primũ pręceptum primę tabulæ: ſi quia nõ vult
peierare deum,ad ſecũdum:ſi quia redarguit peccata proximorum, ad aliquod p̃ceptorũ ſecundæ
V tabulę. AD ſecũdũ:ꝙ non eſt digna ponderatio aĩæ cõtinentis:Dico ꝙ non loquitur ibi de con- Ad ſecũdũ.
tinentia ſpeciali quę eſt in ſola caſtitate:ſed de illa quę generaliter ꝑtinet ad omnes virtutes . de
quali loquitur ph̃us in.vii.Eth. Vnde ſup illud Animę continentis.dicit Gloſ.interli.Quę ipſo fue
rit coniuncta ſpiritali ſcientia fidei: cuius eſt cõtinere ab omni genere vitiorum & omnia mãdata
ſeruare ad quę ſe obligat in fidei profeſſione & ſacramenti baptiſmatis ſuſceptione.Talem autẽ cõ
tinẽtiam quę pertinet ad omnes virtutes & virtutum opera:& ſic ad bona media,comparat hic ad
bona infima:vt ſunt ſciẽtię ſeculares,& bona quę ex illis nobis poſſunt prouenire. Vnde ſup illud
Omnis põderatio.Gloſ.interli.Operũ mũdi & ſapientię ſecularis. Propter qđ ex illo dicto nequaq̃
poteſt concludi:quin cõtinentia caſtitatis poſſit habere p̃ponderationem. Et per eundem modum
quo dico aliqua opera non ſub voto poſſe pręponderare caſtitati ſub voto:ſic dico ꝙ poſſunt p̃pon-
X derare paupertati ſub voto:& ſimiliter abrenũciationi proprię volũtatis ſub voto.Et p hũc modũ
dico ſcd̃m ꝙ alias dixi, ꝙ opera vitę actiuę prelatorum multum p̃ponderant operibus contempla-
tiuorum:& ideo ſtatus ille perfectiores requirit:ita ꝙ ſi prelati congruãt ſuo ſtatui ꝓportionabili
ter modo quo religioſi ſuo ſtatui congruũt,perfectiſſimus prelatus perfectior eſt perfectiſſimo reli-

gioſo. Etiã ipſe prelatus cui incumbunt opera perfectionis actiuę & contẽplatiuę perfectior eſt ex
operibus ſuis actiuis q̃ contemplatiuis, modo quo expoſui in.xii.Quolibet.queſtione.xxix. Hinc y
religioſi quidã, prout ab eis (vt dicitur) ſcribit̃ in tractatu quodã quẽ ſcholares appellant Corre-
ctoriũ, dicunt ſic. Q; ſtatus p̃latorum perfectior eſt q̃ ſtatus religioſorum: hoc auctoritate, digni-
tate, & officio conſtat. Sed vtrum merito: dico ſine preiudicio q ſic dũmõ ſit bonus prelatus ſcd̃m
exigentiam ſtatus ſui nihil omittens de eſſentialibus tãgentibus officium ſuũ. Et ſubditur. Vnde
ſi prelatus animarum ſalutem procuret prout debet docendo publice, & priuatim orando, dona &
ſacrificia offerendo pro peccatis ſuis & alienis: conſeruando ſe & alios ſine q̃rela: et religioſus ex
parte ſua perficiat eſſentialia ſtatus ſui viuendo in obedientia ſine proprio & in caſtitate, videt̃ vt
dictum eſt maius eẽ meritum prelati q̃ religioſi. Et inducũt ad hoc auctoritatem Aug. in epiſtola
ad Valeriũ a nobis ſepe inductã, vbi dicit, Nihil eſt in hac vita &c. Et in his dictis ſuis veritatẽ cõ
fitentur quã tenemus. Niſi enim ita eſſet, non ſapienter agerent viri religioſi quando conſentiunt
vt prelati fiant: in quorum ſtatu oportet eos poſtponere opera contemplatiue, & vt plurimum va
care operibus actiue, predicando, confeſſiones audiendo, conſulendo: aut quando priuilegia impe-
trant, vel oblata acceptant, de exercendo opera vite actiue in predicationibus conſultationibus &
confeſſionibus audiendis. Quid enim prodeſt homini ſi vniuerſum mũdum lucretur: anime autẽ
ſue detrimentum patiatur? Matth.xvi. Qd̃ quidẽ detrimentum neceſſario paterẽtur iſti niſi opa
actiue que exercent recompenſarent detrimentum operum cõtemplatiue que omittunt. Vnde etiã
quia ita eſt de prelatis reſpectu religioſorũ cõtẽplatiuorũ, & de opib⁹ actiuis ipoꝝ reſpectu operũ
cõtemplatiuorũ que debentur religioſis, vt religioſi ſunt: dicit quidam doctor religioſus valde ex
cellens, & in ſcriptis reliquit: religionem illam eſſe perfectiorem que proximius operibus prelatorũ
actiuis cõmunicat & ordinatur ad illa exercendum in adiutorium prelatorum & profectum popu
lorum. vnde dicit ſic. Sũmũ gradum in religionibus tenent qui ordinantur ad docẽdum & predi
candũ: q̃ & propinquiſſime ſunt pfectioni epiſcoporũ. Fines nãq; primorum iũgũtur principiis ſe-
cũdorum, vt dicit Dionyſius.vii.ca.de diuinis noibus. Quibus tñ religioſis niſi neceſſitas coactio-
nis, vel ex conſcientia, vel ab homine ad talia eos compelleret, ea exercere non liceret, dicente Dio-
nyſio.vii.ca.de cel.hierarch. Non enim fas eſt ſanctorum perfectioribus ac ſancte pfectis operari qd
oino preter ꝑpria hoſtiarum myſteria, ac ſacras ordinationes. Qd̃ exponẽs Hugo. dicit ſic: Fas nõ
eſt, hoc eſt licitum oino aliquid operari ſiue ſanctorũ pfectioribus. i. q alios in ſanctitate perficiũt, ſi
ue ſancte pfectis. i. q ab aliis i ſanctitate pficiunt̃, preter ꝑpria hoſtiarũ myſteria. i. propria gratiarũ
dona, & ꝑprias ſacras ordinatiões vnicuiq; ꝑprie aſſignatas. Nam ſine gratia opari vanũ eſt: pter
ordinẽ operari aut contra, peruerſum eſt. Habent nãq; ſinguli propria dona ſcd̃m que valent ope-
rari, & ordines proprios ſcd̃m quos debent ſuam operationem moderari. Propterea neceſſe eſt vt
ſtudeat vnuſquiſq; gratiam quã accepit agnoſcere, ne incipiat pſumere in eo qd̃ non poteſt, & offi
cium proprium ordinẽq; attendere, ne audeat tranſgredi in eo qd̃ non debet. Hunc ordinem diui-
ne diſpenſationis diligenter ſeruandum eſſe Petrus apoſtolus admonet dicẽs. Vnuſquiſq; ſicut ac
cepit gratiam in alterutrum adminiſtrãtes. Et Paulus eos qui hanc diuinam ordinationẽ & diſpẽ
ſationem tenere noluerunt reꝑhendit dicens. Nũquid omnes apoſtoli? nunquid oẽs prophete? &c.
Propterea fas non eſt his qui diuine gratie participes facti ſunt, ſiue immediate a deo, ſiue per ho-
minem eã acceperint, aliquid operari preter ꝑpria dona & officia: vt diuina pulchritudo in omni-
bus conſeruetur & ordo diſpenſationis ſumme pſeueret. Et infra. Vt videlicet id ſolum vnuſq́ſq;
operari preſumat qd̃ ad ordinem & officium ſibi aſſignatos ſpectare probat̃. Et infra. Quoniã ali-
ter ſubſiſtere non poſſunt in eo ſtatu quo diuinã pulchritudinem imitant̃. Hinc etiam iãdiu oc- z
caſione diſputationũ & altercationũ quas magiſtri Pariſieñ habebãt inter ſe de perfectione ſtatuũ
maiori vel minori: audiui dominũ papam Clementem cum adhuc eſſet legatus, ad dirimendum
dictas altercationes in quadam predicatione ſua preferre ſimpliciter ſtatum prelatorum ſtatui re
ligioſorum: licet forte (vt dicebat) ipſi prelati non congruerent in oibus ſtatui ſuo, ſed eſſent mul-
ti ex eis congruentius ſubditi q̃ prelati. Et hoc dicebat exponendo illud Eccleſiaſtes.x. Vidi ſeruos
in equis & principes ambulare ſuper terram. Sed nunc mirum eſt quare aliqui ſic nituntur depri-
mere ſtatum prelatorum, vt dicant primo q in ipſis non requiritur perfectio nec praeeminentia
ſanctitatis & bonitatis niſi ſolũ de cõgruentia & nõ de neceſſitate ſtatus. Secundo q opera eis pro
pria ratione ſtatus p̃lationis nõ ſunt tãte difficultatis & arduitatis de genere ſuo, quãte ſunt opa
religioſoꝝ eis ꝑpria, vt religioſi ſunt: quia (vt dicũt) non eſt multũ graue ſeu difficile de genere
predicando illuminare populũ, nec corrigẽdo ipm purgare, nec ſacramẽta miniſtrãdo ipm ſancti-

ficare & perficere: q̄ ſunt opa hierarchica ad prelatos ptinētia, nō ſolū ad maiores vt epos: ſed etiā ad minores. ſ. ad parochiales preſbyteros, eis ꝑpria ratione ſui ſtatus, licet ſcd̄m magis & minus.
A Q̄uis aūt alias hoꝝ cōtraria euidētibus auctoritatibus & rōnibus declarauimus: nō ṫedet tñ illa ſum dictoꝝ ſub cōpēdio nūc repetere: & ꝑpter illa q̄ iſti dicūt circa ſtatū platoꝝ q̄dā alia addere: & dicta ipſoꝝ quo ad hoc nō ſolū rationibus ſed maxime ſanctoꝝ auctoritatibus refellere. Eſt igit̄ i
B principio aduertendū: q̄ ad vere iudicandū inter duo adinuicē, vtrū illorū i aliquo ꝑrogatiuo emineat, oportet primo aſpicere ſolūmodo ad illa que ꝑ ſe nata ſunt illis cōuenire, non aūt que ꝑ accidens. Secūdo oportet aſpicere ad omnia: & ſingula talia non ad aliqua tm̄. Tertio oportet aſpicere ad bona cetera ſi ſint paria, & illa in cōparatione ꝓſupponere eſſe paria, vt ſiquis velit cōparare caſtitatē virginalē ad caſtitatē coniugalem, non debet aſpicere ad cōditiones perſonarū que ſunt in iſtis ſtatibus: puta ſi meliores & ſanctiores inueniant̄ in coniugio q̄ in virginitate: non ex hoc ꝑferendum coniugiū: quia illud accidit ſtatui. Similiter nō debet aſpicere ad aliquā conditionē ꝑticularē ſolummodo, puta ſi melior eſt corporalis fecunditas coniugum q̄ ſterilitas virginum: nō ꝑpter hoc ſimpliciter coniugiū eſt ꝑferendū virginitati: quia virginitas in aliis pluribus & potioribus ꝑeminet. Siliter non debet aſpicere ſolū ad conditiones que ꝑ ſe ſingulis conueniūt: ſed etiā ad cetera que vtriſq; nata ſunt conuenire ſi ſint paria, & illa eſſe paria ſupponere: puta ſi melior eſt coniux
C obediens q̄ virgo inobediens: nō ꝑpter hoc coniugiū ꝑferendū eſt virginitati. Secūdū q̄ de primo iſtorum dicit Augu. li. i. retractationū. Error ſacrarum virginū meritū equando pudicitie coniugali tātū inualuit vt nōnullas etiā monuales deieciſſe i nuptias diceret. Et maxime argumēto tali Tu ne melior es Sara? Melior ne es q̄ Suſanna? Cui reſpōdet in lib. de bono coniugali dicens. Si res ipſas cōparemus, nullo modo dubitandū eſt meliorē eſſe caſtitatē virginalem q̄ caſtitatem coniugalem. Homines aūt cū cōparamus, ille melior eſt qui bonū amplius q̄ alius habet. De ſecūdo dicit li. xvi. de ciuitate dei. Non tm̄ nō ex bonis ſingulis homines īter ſe comparare: ſed ſimul quoq; comparemus vniuerſa. Vnde quia fecūditas ſpiritualis in virginibus quā requirit earū ſtatus cū ſterilitate corporali, fecunditati coniugatorū corporali ꝑponderat: non ſtatus coniugatorum: ſed virginū ꝑferendus eſt, dicente Aug. lib. de virgi. Felicior ꝑrius ſpiritualis q̄ carnalis. Beatior enim Maria fuit concipiendo Chriſtum fide q̄ carne. Materna eñ propinquitas nihil ei ꝓfuiſſet niſi felicius ipſum fide q̄ carne geſtaſſet. Idem ſuper illud Luce. xi. Beati qui audiūt verbū dei & cuſtodiūt illud. Hoc (inq̄t) eſt dicere: mater mea quā appellas felicem, inde felix eſt: quia verbum dei cuſtodit: non quia in illa Verbum caro factū eſt. De tertio. xvi. de ciuitate dei poſt verbum ꝑdictum ſub ſingulis inſpiciēdis comphēdēdo cetera bona que cōmuniter poſſunt ineſſe ambobus q̄ debēt ſupponi eſſe paria, cōtinue ſubdit dicens. Ac ꝑ hoc ſano veroq; conſilio cum cōtinētia coniugio ꝑferatur: melior tñ eſt fidelis coniugatus, q̄ continēs infidelis: & obediens deo: q̄ cōtinens minoris fidei minoriſq; obediētie. Si vero paria ſint cetera, cōtinentē cōiugato ꝑferre quis ambigit? Nūc aūt tria genera operū ꝑ ſe conueniūt ſtatui prelatorum rōne ſui ſtatus. ſ. purgare, illuminare, & ꝑficere: qui ſunt tres actus hierarchici per ordinē ſe habētes: ſcd̄m q̄d dicit Hugo vbi ſupra. Niſi ꝑcederet purgatio nō ſequeret̄ illuminatio: & niſi ſequeret̄ illuminatio nō veniret cōſummatio. Sicut eñ illuminari nō poteſt qui nō eſt purgatus: ſic cōſummari nō pōt qui nō eſt illuminatus: q̄a cognitio veritatis non niſi mūdos illuminat: & ꝑfectio virtutis nō niſi ad illuminatos veritate appropinquat. Similiter tria genera operum ꝑ ſe conueniūt ſtatui religioſoꝝ rōne ſtatus ſui. ſ. ob-
C ſeruatio paupertatis, caſtitatis, & obediētie: & hoc ex voto. Cetera aūt opera ſanctitatis cōmunia ſunt omnibus: vt ſunt tria opera contemplationis, oratio, lectio, meditatio, & omnia opa miſericordie. Volens ergo ſcire ꝑeminētiam ſtatuū inter prelatos & religioſos, reſpicere debet ad opera illa que his & illis per ſe conueniūt ratiōe ſtatus ipſorū, & nō ad alia q̄ ceteris cōuenire poſſunt: & ideo ſunt opa accidētia ſtatui & vni & alteri. Cōſtat autē q̄ actus predicti tres ꝑprii ſtatui platorum. ſ. purgare, illuminare, & perficere: multo perfectiores ſunt q̄ tres alii. ſ. obſeruare paupertatem, caſtitatem, & obedientiam ſub voto: inquantū ſunt per ſe opera ſtatus religioſorum. quia illa ſunt opa iuſtitie generalis ad alterum: iſta vero ad ſeipſum. Et ideo illa tanto ſunt digniora et perfectiora quanto cōmuniora: & ad plura ſe extendunt: & per conſequens difficiliora: ceteris dico paribus que poſſunt vtriq; ſtatui cōgruere. q̄d ſupponendū eſt ſcd̄m iam dicta. Vnde & illi dicunt. Supponamus in vtroq; ſtatu fundamentum oīs perfectionis. ſ. charitatem: ita q̄ prelati & religioſi ſint in charitate. Et tunc eſt q̄ſtio, quorum opera ſunt perfectiora ad que obligati ſunt ratione ſui ſtatus. Et q̄d amplius eſt addo ſupponendo fundamentum charitatis vtriſq; equale tam ſecūdum omnia alia opera charitatis q̄ ſcd̄m illa in quibus ſtatus per ſe diſtinguitur. Q̄ autem dicta opera

prelatorū rōne qua ad alterū sunt perfectiora sint. Vñ sup illud.c.vii.celeſt.hierarch.ſc.deſcriptiōne hierarchie: & ad ꝓprii pricipiū vt licet aſſimilatione, dicit Hugo. Etenim vnicuiqꝫ hierarchiā ſortietiū perfectio hoc eſt: ſcđm ꝓpriā analogiam in dei imitationē aſcēdere: & omniū diuiniſſimū vt aiunt eloquia, eſt cooperatorē fieri, & oſtēdere diuinā in ſeipſo actionē ſcđm poſſibile elucentē.i. nihil diuinius eſt, aiūt eloquia: vel quo nihil magis diuinū facit: vt.ſ.ad alios relucēdo infundāt p exēplū opis quod primi ꝑcipere meruerūt ꝑ dictū occulte inſpirationis. Vnde & illi qui ſunt in ſtatu purgādi illumināndi & ꝑficiendi, ſtatus ipſe requirit ꝙ prius ſint purgati, illuminati, & perfecti. Sequitur eñi continue. Sic ergo perfectio conſtat hierarchie: vt qui purgant purgent: & qui illuminātur illuminent: & qui ꝑficiūtur ꝑficiāt. & infra poſtmodū. Sed ſunt ſuperiores & ſublimes & ipſi appropinquātes diuinitati, immediate ab ipſa recipiētes & purgationē vt ſint mūdi, & illuminationē vt ſint clari: & ꝑfectionē vt ſint ſanctii: & ab illis rurſum ſcđm ordinē diuine diſpoſitiōis hi q̄ ſequūtur & in ordine ſubiecti ſunt & purgātur & illuminant & ꝑficiant. Conſtat aūt ꝙ quicūqꝫ religioſi de iure cōi p ꝑlatos debēt purgari, illuminari, & ꝑfici: ſicut & laici quāuis ēt cōiugati. qa rōne triū ꝑdictorū votorū nō hñt ꝙ ſint clerici ſacerdotes aut laici. Vñ & antiq monachi puri laici eē cōſueuerūt vt teſtāt decreta ſctōrū. ſūt eñi parochiani ſacerdotū curatorū cōtra quos ꝑcipue ſe extollūt, niſi eſſent eorū priuilegia & exēptiones: ꝑ q̄ tñ ſtatus eorū nihil ōino ꝑfectionis eſſentialis acqrit. Q đ ergo dicūt ꝙ cōueniūt in orando & offerēdo ſacrificia ꝑ populo: concedo ꝙ verū eſt de oratione: ſed hoc eſt de cōmunibus vtriqꝫ ſtatui que ſupponimus paria i noſtra oꝑatione. Falſum eſt autē de ſacrificiorū oblatione. Hoc eñi nō cōpetit rōne ſtatus niſi ꝑlatis: nō autē religioſis rōne ſtatus ſui: quia nō eſt potior ratione ſtatus ſacerdos frater in religione q̄ laic⁹ cōuerſus. Vnde etſi perfectius & melius fierent orationes & ſacrificia a religioſis q̄ a ꝑlatis, hoc nihil ad cōparationem ſtatuū propter tertiā conditionē obſeruādam in cōparationibus: quia in his debemus ſupponere religioſos & ꝑlatos eſſe pares: & qđ amplius eſt ꝑlatis incūbit ratiōe ſtatus orare ꝑ populo vt purgetur, illuminet, & ꝑficiat ꝑ publicas orationes: non ſic autē religioſis: ſicut nec offerre ſacrificia. Q; addunt: ꝙ ad obſeruantiā cōtinētie ſtrictius & firmius ſunt obligati religioſi q̄ ꝑlati: quia ꝑ votum indiſpenſabile niſi in caſu nō quocūqꝫ ſed arduo: non autē regulariter nec vlr vnq̄ cōtra obſeruantiā caſtitatis diſpenſatū eſt cū religioſis, ſicut diſpenſatū eſt cū ſacerdotibus curatis: qui non ſunt ad caſtitatē obligati niſi ex ſtatuto generalis cōcilii: item nec oēs ſacerdotes curati tenent ad caſtitatē ſicut greci & ceteri orientales: Dico generali reſpōſione ꝙ caſtitatis obſeruātia abſqꝫ matrimonio non eſt de illis q̄ ꝑ ſe ꝑtinēt ad ſtatū ꝑlationis: ſed ſolūmō de illis que ꝑtinēt ad ſtatū religionis: ita ꝙ ſi ꝑtineat ad ſtatū ꝑlationis, hoc eſt ꝑ accidens; vt.ſ. liberius poſſit vacari tribus dictis operibus que ꝑ ſe cōpetūt ꝑlatis rōne ſtat⁹. Vnde etſi apoſtoli ꝓpter hoc caſtitatē obſeruabāt, & ſub voto, nequaq̄ tñ ꝑ ſe erat op⁹ rōne ſtatus niſi Chriſtus ſic inſtituiſſet: & tūc ꝙ nō obſeruabat a poſteris, hoc erat ꝑ diſpēſationē quādā eccleſie gñalē: ſm ꝙ determinaui in ꝑcedēti Quolibet. Sed i hoc nō derogat ꝑfectioni ſtatus i aliquo: ſed ꝑſonarū q̄ ſunt in illo ſolūmō: quēadmodū ſi diſpēſaret cū fratribus minoribus ꝙ poſſent habere bona in cōmuni qui vellēt, in hoc i nullo videret derogari ꝑfectioni regule & ſtatus illoꝝ ꝙ poſſent bona in cōi habere: quēadmodū ꝙ ſorores ordinis fratrū minorū moniales habēt poſſeſſiōes & redditus i nullo derogat regule & ſtatui fratrū minorū: nec ꝑfectiōi volētiū illā integre obſeruare. Et ideo licet i hoc ꝓminerēt religioſi rōne qua caſtitatē ſeruāt & ſtrictius q̄ ꝑlati quoad obligationē: hoc eſt i ꝑlatis de accidētalib⁹ ſtatui: et diminuit de ꝑfectione ꝑſonarū caſtitatē nō obſeruātiū ea ſtrictitudine qua Chriſtus eā obſeruari inſtituit, ſi tñ inſtituit et apoſtoli obſeruarūt: nihil aūt diminuit de ratione ſtatus: licet diſpēſatione generali antiquitus nō obſeruabat: et ꝙ mō obſeruat ab occidētalib⁹, hoc ē, vt dicūt illi, ex generali ſtatuto: ꝑ qđ ñ tñ ſunt ꝑlati ad caſtitatē aſtricti ſicut religioſi ex voto. Q đ tñ nequaq̄ verū eſſe puto: quia cū quiſqꝫ ordinat i ſubdiaconū: et dicit ei epſ, ſi hucuſqꝫ inceſtus amodo caſtus, cōſenſu ſuo & taciturnitate vouet: et cenſendus eſt vouiſſe, ſicut religioſus per lapſum anni ſcienter et abſqꝫ coactione in religione perſeuerans cenſet profeſſus. Q; aūt facilius diſpenſatur in ordinatis quo ad caſtitatē q̄ i religioſis, hoc nō eſt propter maiorē obligationē: ſed ꝓpter euidentiorē cauſam diſpenſandi ſup hoc qđ accidit in clericis ſecularibus, nō aūt i religioſis. *Si vero* caſtitas ſub voto non ſit de ſtatu ꝑlationis ex inſtitutione Chriſti: tunc obſeruatio caſtitatis adhuc eſt de accidētibus ſtatui prelatorū licet per ſe pertineat ad ſtatum religionis. Et ideo licet in hoc ꝑfectiores eſſent religioſi: quia tñ caſtitas extra matrimoniū non eſt de neceſſitate ſalutis in illis quibus licet vti matrimonio: nō tñ ſequeretur ꝙ ſimpliciter eſſent religioſi ꝑfectiores prelatis ꝓpter ſecūdā cōditionē ꝑdictā cōſeruādā in comparationibus: quia.ſ.opera tria ꝑdicta prelatorum multū ꝑeminent omnibus operibus ob-

ſeruatis a religioſis ex voto,vt iam dictū eſt,& plenius declaratū in alio Quolibet,& iam amplius
declarabiť.Q; dicunt ꝙ ꝑlati ad opus illuminationis ꝑ ꝑdicationē nō ſunt obligati ex neceſſitate
F ſtatus ſui vt curati parochiales: licet forte ad hunc actū de neceſſitate teneanť epi: Quo ad epos
nō oportet hoc ponere forte cū dicat Apoſtolus.i.Tim.iii.Oportet epiſcopū eſſe doctorē.& Titū.i.
Oportet epiſcopū eſſe continentē,amplectentē eū qui ſcd̄m doctrinā eſt fidelem ſermonē vt potens
ſit exhortari in doctrina ſana:& eos q cōtradicūt arguere.& ſup hoc ſunt plurima capitula i diſti-
ctionibus decretorū quę lōgum eſſet hic adducere.Gregorius aūt exponens iam dictū ſermonem
Tit.i.dicit.i.paſto.xv. Prędicans officium ſuſcipit quiſquis ad ſacerdotium accedit. Hinc Moyſi
præcipitur,vt tabernaculū ſacerdos ingrediens tintinabulis ambiatur: vt videlicet voces ꝑdicatio
nis habeat ne ſuperni pectoris iudiciū ex ſilentio offendat.ſcriptū quippe eſt:vt audiať ſonitus qñ
ingreditur & egreditur ſanctuariū in cōſpectu dñi & nō moriatur. Sacerdos nāq; ingrediens vel
egrediens moriť ſi de eo ſonitus ꝑdicationis non auditur: & iram contra ſe occulti iudicis exigit
ſi ſine ꝑdicationis ſonitu incedit.Sed hoc tp̄e opportuno: quia ꝑceptū affirmatiuū eſt, nō ſemper
teneť ꝑdicare in ꝓpria pſona:ſcire tñ teneť ꝑdicationis doctrinā vt paratus ſit ad exequendā ipſam
etiā in ꝓpria pſona cū neceſſe fuerit. Alias aūt bene poteſt ipſam exequi ꝑ aliū vel minus:tñ rōne
ſtatus ſemp eſt obligatus ad eā ſciendā & exequendā cū opus fuerit: ſicut ſacerdos curatus ex offi
cio & ſtatu ſemp eſt obligatus ad audiendū confeſſiones ſubditorū ſuorū:licet illas qñq; bene poſ-
G ſit audire ꝑ aliū.vt extra de poen. Oīs vtriuſq; ſexus.Qđ aūt diciť de curatis: ꝙ licet ꝑdicare eis
cōpetat ex officio,tñ ad hoc nō ſunt obligati rōne ſtatus:quia ꝑ magna pte eſſent in ſtatu damna
tionis cum pauci ſint q faciant & rariores ſint qui ſciant: Dico de primo hic dicto de curatis ꝙ
non eſt verum:quia officium ꝑdicationis nequaq̄ competit eis niſi ratione ſtatus in quo ſuccedūt
lxxii.diſcipulis: quibus ꝑdicare cōpetebat ratione ſtat⁹ quē aſſumpſerūt cū mitterenť a Chriſto, ſi
cut &.xii.apoſtoli.vnde eadē ꝑcepta oīno dedit eis i mittendo ipſos.vt patet Matth.x.& Lu.ix. Vñ
ſup Lu.dicit Gloſ.Sicut i aplīs forma eſt epoꝝ,ſic i.lxxii.forma eſt pſbyteroꝝ.ſecūdi ordinis.lxxii.
mittuntur qui tot linguarum gentibus euangelium prædicarent. Q; dicunt: ſunt ne in ſtatu
damnationis? Dico ꝙ ſic,ſi nec ſciant nec ꝑdicent,aut ſciant,& non ꝑdicent ſcd̄m ꝙ requirit indi-
gentia populi ꝑ tp̄e opportuno:quēadmodū alia ꝑcepta affirmatiua obligāt.Sed ad hoc nō reqriť
multū eminēs ſciētia modernis tp̄ibus:licet maior reqriť in epīs q̄ curatis.Et ideo ꝑ moderno tp̄e
nō pōt dici ꝙ pauci ſciant quātū neceſſitas reqrit:aut exequanť: et ideo nec ꝙ ſint in ſtatu dāna-
tionis ponēdū eſt.Qualiter aūt ſe habebāt tp̄a ꝑcedētia qñ erāt hęretici:& ſe habebūt tp̄a futura i
ꝑdictis:neſcio.Attñ ſi ita eēt ꝙ pauci ſciāt & rariores faciūt ꝑut ſtat⁹ eorū reqrit:et ꝓptea dicēdū
eſſet ꝙ eſſent in ſtatu dānādorū:quātūcūq; ſit durum dicere hoc:poti⁹ tñ dicēdū eſſet q̄ falſum di
cere circa ipſoꝝ ſtatū & mētiri. Sed qd hic laboramus? ſi ꝑlati nō ſunt obligati ad ꝑdicationē rōne
H ſui ſtatus:multo minus hoc cōpetit religioſis rōne ſtatus ipſoꝝ:quia nō plus magiſtris vel magi-
ſtris theologię q̄ laicis cōuerſis in ordine ipſorū.& ſic illud dictū eoꝝ nihil valet ad ꝓpoſitū. Pro
I pter qđ addūt dicentes.Dato ꝙ ad opus ꝑdicationis oēs teneanť & epi & curati:& qlibet illoꝝ ad
ipm ſit ſufficiēter iſtruct⁹: iſte tñ actus nō eſt tātę difficultatis ex genere ſuo nec arduitatis quātę
ſunt ex genere ſuo act⁹ religioſoꝝ:vt ꝓpriorū abnegatio & ꝓprię volūtatis ꝑ totā vitā ſuā abrenū
ciatio. Dico ꝙ etſi in officio ꝑdicationis nō ſit magna difficultas i corporis afflictione:maxima tñ
K eſt in afflictione mētis,ſi eo mō exerceri debeat vt ſtatus varius auditoꝝ reqrit. vt eñ dicit Greg.
in pricipio ſcd̄i paſto.Nō eadē cūctos exhortatio cōſtrīgit,qa nec cūctos par morū q̄litas aſtringit
ſępe nāq; aliis officiunt q̄ aliis pſunt,& panis q vitā fortiū roborat,puulorꝫ necat.Pro q̄litate ergo
auditorū debet formari ſermo doctoꝝ:vt et ad ſua ſingulis cōgruat: & tñ a cōis eruditionis arte
nūq̄ recedat.Aliter nāq; admonēdi ſunt viri atq; aliter fœminę,aliter iuuenes,aliter ſenes,aliter i
opes,aliter locupletes,& cętera hm̄ōi ꝓpria.et.xxx.li.Mora.i pricipio.In eccleſia ordo doctoꝝ q̄ſi rex
ꝑſidet quē fideliū ſuoꝝ turba circūſtat:de pietate & iuſtitia in ꝑdicationis ſerie ſpem miſcet & me
tū:q̄ten⁹ nec incaute de miſericordia cōfidāt,nec deſpate iuſtitiā timeāt,nec de exhibita iuſtitia ꝑ
ſumāt,nec de ꝑterita iniquitate deſperent.Sic aūt tēperare & ſcire tēperare verbū ꝑdicatiōis & exe
qui,multis eſt impoſſibile & paucis poſſibile: ita ꝙ multo facilius eſt debitū obligationis ſoluere i
propriorū abrenūciatione & ꝓprię volūtatis abdicatione,q̄ debitum ꝑdicationis vt oportet exerce
re.Qui ſunt illi qui ſoluūt vt tenentur debitū abrenūciationis,abdicationis,& ꝑdicatiōis:& i quo
deficiūt:deus nouit.Qđ addunt ꝙ religioſi bene exercent opus ꝑdicationis ex priuilegio:quare &
eis in hoc non pręferunť pręlati:dico ꝙ hoc nihil ad propoſitū:quia poſſunt exercere ex priuilegiis
per ſuperiorum iperium.de hoc nihil ad ſtatū religioſorum. Nūc aūt non eſt hic ſermo niſi de ſta-

tu non preeminentia: propter operum ſuorum per ſe preeminẽtiam. Quare cũ opus ꝓdicationis ꝑ ſe pertineat ad ſtatũ plationis: quia eſt opus illuminationis: nõ aũt ad ſtatũ religioſorũ: nullo modo quo ad hoc equiparari põt ꝑ ꝗcũq; opa ſua ſtatus religioſorũ ſtatui platoꝝ. Qđ addũt vlterius ꝙ actus correctionis qui ptinet ad prelatos, nõ eſt tãte difficultatis quãte ſunt opa dicta religioſorũ: Dico ꝙ falſum eſt: ſiqs debeat corrigere prout recta ratio reqrit. Summa eñ difficultas eſt in illa quo ad duo: quorũ vnũ eſt iudiciorũ ſtrepitus ad cauſe que correctione indiget indagationẽ. alterũ eſt poſt indagationẽ corrigẽdi modus. De primo dicit Grego. li. Mora. ſup illud Iob. xxix. Cauſam ignorabam: diligẽtiſſime iueſtigabã. Qua ĩ re, inqt, notãdũ eſt ne ad ꝓferẽdã ſentẽtiã iniquã ꝓcipites eſſe debeam⁹, ne temere indiſcuſſa iudicemus, ne ꝗlibet mala audita nos moueãt, ne paſſim dicta ſine ꝓbatione credam⁹. De ſcđo dicit. xx. li. Mora. in prin. Talis debet eẽ diſpẽſatio regiminis vt ĩ ſq ꝑeſt, circa ſubditos ſe mẽſura modereť. ſepe eñ ſubditos frangim⁹ dũ plus iuſto rigorẽ iuſtitie tenem⁹: ꝗ ꝑfecto iuſtitie rigor nõ eſt ſi ſe ſub iuſto moderamine nõ cuſtodit: & ſepe a diſciplinae metu frangim⁹ ſubditos, ſi nr̃o regimini hilaritatis frena laxamus. Diſciplina eñ vel miſericordia multum deſtituitur: ſi vna ſine altera teneať: ſed circa ſuos ſubditos in rectorib⁹ debet eſſe & iuſte cõſulẽs miſericordia, & pie ſeuiens diſciplina: quatenus vnuſquiſq; qui curãdis vulneribus ꝑeſt in vino morſũ diſtrictiõis adhibeat, & oleo mollitiẽ pietatis. Si eſt virga diſcipline, ſit & mãna dulcedinis, ſit amor nõ emolliẽs, ſit vigor nõ exaſperãs, ſit zelus ſed nõ ĩmoderate ſeuiẽs, ſit pietas ſed non plus ꝗ̃ expediat parcens. Idẽ verſus finẽ li. xxx. Tunc eſt apud deum oblatio vere rectitudinis cũ de radice iuſtitie prodeunt rami pietatis. Sũt nãq; nõnulli ita diſtricti vt omnẽ manſuetudinẽ benignitatis amittãt. Et ſunt nõnulli ita mãſueti vt ꝑdant diſtricti iura regiminis. Vñ cũ ab rectoribus vtraq; ſummope tenẽda ſunt, vt nec in diſcipline vigore benignitatẽ mãſuetudinis, nec rurſum in mãſuetudine deſerant diſcipline rigorẽ: quatenus nec a pietatis cõpaſſione obdureſcãt cũ cõtumaces corrigũt, nec diſcipline vigorẽ molliãt cũ infirmorũ aĩos cõſolanť; regat ergo diſcipline vigor mãſuetudinẽ, & mãſuetudo obtineat vigorẽ: & ſic alterũ cõmẽdeť ex altero, vt nec vigor ſit rigidus, nec mãſuetudo diſſoluta. Reuera in his ſeruare modũ difficilius eſt ꝗ̃ ſeruare quãcũq; obſeruãtiã regularẽ. Dicere aũt contrariũ vt puto, inexperiẽtia facit. Hinc dicit Aug. ĩ fine de ope monach. Nõ alligamus onera grauia: & veſtris humeris ĩponim⁹ ꝗ̃ nos digito attingere nolum⁹. ꝗ̃rite & agnoſcite labores occupationũ nr̃arũ & eccl'iarũ ꝗb⁹ ſeruim⁹, vt nos ad illa opa ad ꝗ̃ vos hortamur vacare nõ ſinãt. Quis eñ dicere poſſum⁹: Quis militat ſuis ſtipẽdiis: tũ dñm Ieſum ĩ cui⁹ noĩe ſecur⁹ dico, teſtẽ ĩuoco ſup aĩam meã: qm̃ quãtũ ad meũ attinet cõmodũ, mallẽ ꝑ ſinglos dies certis horis opari, & ceteras horas hr̃e ad legẽdũ & orãdũ, aut aliqđ de diuinis literis agẽdum: ꝗ̃ tumultuoſas ꝑplexitates cauſarũ alienarũ pati, de negotiis ſecularibus vel iudicãdo dirimẽdis vel interueniẽdo ꝑcidẽdis. & ĩfra. Omitto alias innumerabiles eccleſiaſticas curas ꝗs fortaſſe nemo credit niſi ꝗ expt⁹ ẽ. Et ita ꝗ nõ credit & dicit cõtrariũ, hoc cõtingit: ꝗa inexptus eſt, aut forte ꝗa reſpicit ad illos ꝗ ꝑfunctorie illa opa agũt: ꝗbus facilia ſunt ꝗ̃ laborioſiſſima ſunt ex corde agẽtibus illa. ſcđm ꝙ dicit Aug. in ep̃la ad Valeriũ. Ante oĩa peto vt nouerit religioſa prudẽtia tua nihil eẽ in hac vita, & maxime hoc tpe leuius & facilius & hoĩbus acceptabilius ep̃i aut diaconi officio ſi ꝑfunctorie atq; adulatorie res agať. Sed nihil apud deũ miſerius & triſtius & damnabilius. Itẽ nihil eſſe ĩ hac vita, & maxime hoc tpe difficilius & laborioſius & periculoſius ep̃i aut pr̃ſbyteri aut diaconi officio: ſed apud deũ nihil beatius ſi eo modo militeť quo noſter ĩpator iubet. Quis iſte ſit mod⁹ nec a pueritia nec ab adoleſcẽtia mea didici: & eo tpe quo diſcere ceperã vis mihi facta ẽ merito peccatorũ meorũ. Nã anteꝗ̃ exptus eſſem ꝗđ illic agať, quaſi doctior & melior rephendere audebã: ita poſtꝗ̃ miſſus ſum in mediũ, tũc ſentire cepi temeritates rephẽſionũ mearũ: ꝗꝗ̃ & antea ꝑiculoſiſſimũ iudicarẽ hoc miſteriũ. & ĩfra. Sed ad euitãdas aut ꝑferẽdas ſolertiã & vires meas nõ noui, & alicuius momẽti arbitrabar. & ĩfra. Proptea ipſa re didici ꝗđ ſit homini neceſſariũ qui populo miniſtrat ſacramẽtũ & verbũ dei. & ĩfra. Sed fortaſſe dicit ſanctitas tua: vellẽ ſcire ꝗđ deſit inſtructioni tue: tam multa ſunt vt poſſim facilius enumerare que habeo, ꝗ̃ que habere deſidero. Audeo enim dicere me ſcire & plena fide retinere quid pertineat ad ſalutẽ noſtrã: ſed hoc ipſum quõ miniſtrarẽ ad ſalutẽ alioꝝ nõ ꝗ̃rẽs ꝗđ mihi vtile ẽ: ſed ꝗđ m1tis vt ſalui ſiãt. & ĩfra. Quõ aũt id fieri põt niſi queãdmodũ ipſe dñs dicit petendo, pulſando, ꝗ̃rẽdo, orãdo, legẽdo, & plorãdo! Nota ꝙ dicẽdo, nihil leuius & facilius aut acceptabili⁹ ep̃i aut diaconi officio, nõ addit, aut pr̃ſbyteri, ſed ſubdẽdo. Itẽ nihil eẽ &c. addit aut pr̃ſbyteri. ꝗa officiũ pr̃ſbyteri. ſ. curati de quo loquiť, m1tũ hẽt oneris ſed modicũ honoris ſecl'aris ãnexũ: ſicut hẽt officiũ ep̃i & diacõi & archidiacõi, alii eñ diacõi ſi hñt ꝑpria officia ĩ eccl'ia ſupra populũ. Qđ addũt de ſacroꝝ adminiſtratiõe ad populũ ꝑficiẽdũ &

ſanctificādū q̄uis ſit ſummę neceſſitatis & digniſſimę: nō tñ ſunt act⁹ maxime meritorii diſpēſanti ſacerdoti: neq; em̄ in eis tāta arduitas & difficultas eſt ſicut eſt in actibus religioſorū: Dico q͂ licet ſubſtātia actus talis adminiſtrationis ſacramentorū, aliis quaſi mechanicū qd videt̄ facilis adminiſtratiōis ſicut eſt pfunctorie agētib⁹, ad quē ſcd̄m talē modū aſpiciūt q hoc dicūt: mod⁹ tñ adminiſtrandi quo ſacerdos debet ea miniſtrare ſcd̄m q͂ impator noſter iubet: de quo iā dixit Aug. Ipſa re didici qd ſit homini neceſſariū q populo miniſtrat ſacramētū & verbū dei: vbi verbo dei adiūxit ſacramētū: qa ſicut mlta reqrunt̄ quo ad ſubſtātiā adminiſtrādi verbū dei, & quo ad vires ſpirituales in ſuſtinēdo labores diſcēdo qd & qualiter, qñ, & qbus & cętera hmōi, etiā ꝓponendo: ſic ēt ad ſciētiā debite miniſtrādi: & vires ſpūales in ſuſtinēdo labores: diſcēdo nō tam ꝑ ſtudiū ꝓcedēs q̄ in ipſa adminiſtratione inueſtigādo qbus qñ & qualiter digne ſacramēta ſunt minſtrāda, & qbus nō & cū hoc ſummo ſtudio & labore cuſtodiēdo a maculis culpę & īfamię, curā habēdo de bono noīe vt qualibet hora idoneus inueniat̄ miniſter in adminiſtrādo. Sicut em̄ indigne recipiēs damnabiliter recipit: ſic īdignę miſtrās dānabiliter miſtrat. Labor aūt in ſic admiſtrādo ſacra m:lto maior eſt

N q̄ ſit labor cuiuſq; opis ꝑ ſe ptinētis ad ſtatū religiōis. Sed eſto q͂ ita ſit vt dicūt de ope adminiſtrationis ſacroꝝ: nō tñ ꝓpterea ꝓferēdus eſſet ſimplr̄ ſtatus religionis: qa in aliis opibus ꝓdictis multū ꝓponderat ſtatus ꝓlatorum, vt dictū eſt. Sic aūt cōparatio nō eſt attēdēda ad vnū ſed ad ſingula inſpiciēda, ſicut dictū eſt ſupra in ſecūda cōditione. Q; addūt de actu arduo martyrii: q͂ licet religioſi ad illum nō teneant̄ rōne ſtatus ſui ſiue voti ſicut tenent̄ rōne ſtatus ſui ꝓlati: tenent̄ tñ rōne ſcandali vitādi: quia fugiēdo magis ſcandalizarēt q̄ ꝓlati: Dico q͂ etſi ita eſſet: tñ ꝓlati rōne obligatiōis ad ponēdū animā ꝓ ouibus ꝓpt ſtatū magis peccarēt fugiēdo q̄ religioſi. Et ideo ad nō fugiēdū plus ſunt ꝓlati aſtricti: & eſt actus ꝑ ſe ptinēs ad ſtatū ꝓlatorū: nō aūt religioſoꝝ niſi ꝑ accidēs.

O Ad id aūt qd̄ eſt ꝑ accidēs, nō eſt ſtatui cōpatio attēdēda, vt dictū eſt. Et tñ hoc falſum eſt q͂ religioſus plus ſcandalizaret: immo quanto ꝓlatus ſuperior & honeſtioris vitę tenet̄ eſſe in populo q̄ religioſus, vt iā dicet̄, tāto ꝓlatus talis exiſtens qualis deberet eſſe, plus ſcandalizaret. Q; addunt q͂ nec in hoc ꝓferunt̄ aliqbus religioſis: puta templariis & hoſpitalariis: qui tenentur ſe exponere morti ꝓ populo chriſtiano, & non fugere: dico q͂ tale opus nō ptinet ꝑ ſe ad illos rōne ſtatus religiōis: ad quē ſolūmō ꝑ ſe ptinet obſeruātia triū votorū: ſed ſolūmō ptinet ad illos rōne ſpecialis inſtitutionis q̄ accñtaliter ſe habet ad ſtatū religionis ſimplr̄: etſi rōne ſpecialis obligationis ptineat per ſe ad religioſos tales. Et tñ hoc quid ad illos qui talia ꝓponūt, cū nullū ſtatutū ſup hoc habeāt in ſua regula? Et ꝓpterea cū ſcd̄m Augu. Martyrē nō facit poena ſed cauſa: quanto cauſa maior & principalior ē martyrii: tanto martyriū glorioſius eſt & maioris meriti, & ſimiliter obligatio ad illd̄ ſuſtinēdū. Nūc autē dicti religioſi: etſi ꝓ populo Chriſtiano teneant̄ ſe vt dictū eſt, morti exponere: tñ hoc nō eſt niſi ex cā corporalis inſultus quē infideles attētare poſſent & inferre chriſtianis in pſonis aut in rebus corporalibus. Pręlati autem in talibus inſultibus etiā tenent̄ ſe exponere pro populo ſuo, ſicut expoſuit ſe Rhemis beatus Nicaſius in inſultu Vandalorū: & ſimiliter in inſultibus ſpiritualibus defendēdo fidei veritatē contra hęreticos. Ex qua cauſa nō tenent̄ ſe dicti religioſi morti exponere: quia laici ſunt neſcientes tali militia militare: in qua nō niſi ſpiritualib⁹ armis eloquiorū veritatis pugnādū ē: ſcd̄m q͂ dicit Grego. i. Paſto. xv. Paſtorē recta timuiſſe dicere qd aliud eſt q̄ tacendo terga ꝓbuiſſe? Et eſt iſta cā martyrii multo maior & principalior q̄ praecedens: quāto bona ſpiritualia corporalibus ſunt potiora. & ſic oīno i actu martyrii ꝓlati & dictis re

P ligioſis & oībus aliis ꝓferūt̄. Qd̄ addūt q͂ iſta gregis pſecutio raro accidit, et ſi ſępe occurreret non ita multi efficerent̄ ſacerdotes ſicut mō: Dico q͂ verū eſt: nec oēs mō currentes ad ſacerdotii curā ita debēt eſſe pfecti vt ꝑ hanc ad martyriū ꝓperent ſicut ꝓperabāt tunc qñ dixit Aplūs. Qui epiſcopatū deſiderat bonū op⁹ deſiderat. qd̄ vt dicit Grego. i. Paſto. c. ix. illo in tēpore dicit̄ quo qſq; plebibus ꝑerat primus ad martyrii tormēta ducebat̄: & tūc vt ſequit̄ continuo, fuit laudabile epatū q̄rere. Similiter intellige & ſacerdotiū: qñ ꝑ hūc quēq̄ dubiū nō erat ad ſupplicia grauiora peruenire. Qd̄ reuera nō laudabile eſt i eo qui in epatu nō opus ſed honorē ſiue emolumētū q̄rit: qa vt ſequit̄ continuo, ipē ſibi teſtis quia epatū nō appetit: intellige, neq; ſacerdotiū: quia nō ꝑ hūc boni opis miniſteriū, ſed gloriam q̄rit. honoris ſubaudi: aut lucri. Propter qd̄ occurrētes moderno tpe ad ſacerdotiū aut epatū potius mercenarii q̄ paſtores ſunt: q tñ etſi raro cōtingat pſecutio vſq; ad martyriū ſemp debēt eſſe pati rōne ſtatus potius ad ipſam patiēter tolerandā: q̄ quicunq; religioſi. Quib⁹ religioſis cōſilii mō ſicut ipſi dicūt ꝓlatis, poſſet dici q͂ pſecutio religioſoꝝ i martyrio raro

Q cōtingit: et ſi ſępe cōtingeret nō ita multi efficerent̄ religioſi: ſicut mō. Q; aūt adhuc addūt q͂ ad actū martyrii nō ſunt curati imobiliter aſtricti: qa poſſunt reſilire a cura & trāſire ad religionem

vt ad frugem vitę melioris contradicente etiã epiſcopo. ſicut fuit ordinatum in concilio Toletano
Nõ ergo ſimpliciter ſunt obligati ad hũc actũ tã arduũ: ſed ex ſuppoſitione tñ & vt nũc. ſ. ſi velint
ſtare in officio curę: Dico ꝙ in hoc ſilẽt de epĩs: qa nõ eſt eis talis diſpẽſatio exhibita ſup tranſitu
ad religionẽ dimiſſa cura qualis eſt ſacerdotibus curatis: q tñ de iure cõi ſunt ita immobiliter cu-
rę ſuę aſtricti ſicut epi. ꝑpter qd̃ ſimpliciter ratione ſtatꝰ ſunt ſimpliciter obligati ad actũ dictũ ſi-
cut & epi. Quare aũt diſpenſatũ eſt cũ ſacerdotibus ſup illo potius q̃ cũ epĩs, in Quolibet ꝓcedẽti
rationẽ aſſignaui. Qd̃ tñ dato ꝙ non ſint obligati imobiliter ad hoc, nihil valet ad ꝓpoſitũ illorũ
quia ſaltem plus obligati erant ad dictũ actum tẽpore quo ſteterũt in illo ſtatu ꝑlatorum q̃ poſtq̃
tranſierunt ad ſtatũ religioſorũ, vt patet ex dictis. Quomodo etiã ſtatꝰ religionis ſit melioris vitæ
ſatis expoſitum eſt ibidem. Q; addunt vlterius: ꝙ ad abdicationem ꝓprietatis & abnegationem ꝓ R
prię voluntatis ſunt obligati religioſi & non prelati: qa poſſunt habere ꝓpria: quare religioſi ratiõe
ſtatꝰ ſui ſunt ꝑfectiores. Dico ꝙ etſi religioſi in hoc ſint perfectiores prelatis etiã habẽdo aſpectum
ad ſtatum qui modo eſt obſeruatus in eccleſia a prelatis: non autem ad aliquẽ mathematicum aut
abſtractũ: qualis aliqñ fuit aut poſſet eſſe: tñ ex hoc non ſequitur ꝙ religioſi ratione ſtatꝰ ſui ſint ꝑ-
fectiores ſimpliciter: quia in vera cõparatione ſcd̃m ꝓdicta oportet aſpicere ad ſingula. Quia ergo
opera ꝓpria ꝑlationis & per ſe ratione ſtatus ſui ꝓdicta multo ſunt perfectiora dictis operibus reli-
gioſoꝝ ſcd̃m ꝓdicta: nõ obſtante ꝙ aſpiciendo ad ſtatum modernorum in aliquo ſunt perfectiores:
& ita ſcd̃m ꝙ ꝑlati: tñ ſunt ſimpliciter perfectiores aſpiciendo ad alia eorum opera ꝓpria, & cõpa-
rando ipſa ad dicta opera religioſorum. Q; aũt addunt ꝙ ſunt multi alii actus ardui & difficiles ꝓ
prii religioſis: ſcilicet abſtinẽtia, ieiuniũ, aſperitas victus & veſtitus & cæterorum talium ad quæ S
non tenentur prælati ratione ſtatus ſui: Dico ꝙ omnia talia ſunt accidentalia ſtatui tam religio-
ſorũ q̃ ꝑlatorũ: quia ſunt ꝑter tria vota, quæ ſunt per ſe opera religionis, & pręter tria per ſe opera ꝑ-
latorum. propter qd̃ ſcd̃m prędicta nihil valet hoc ad ꝓpoſitũ, maxime quia cum illis tribus gene-
ribus operum ꝓpriis ꝑlatis etiam incumbunt eis plura alia annexa: q̃ ſunt potiora & difficiliora
oĩbꝰ ieiuniis & cęteris aſperitatibꝰ religioſoꝝ: cuiuſmõi ſunt opa pietatis, & miſericordię erga ſub-
ditos illa debite exercendo: vt quilibet eorum poſſit dicere cum beato Iob. c. xxix. Oculus fui cęco,
& pes claudo, pater erã pauperum, & cor viduę conſolatus ſum. & cum beato Paulo. i. Corin. ix. Cũ
ex omnibus eſſem liber oĩm me ſeruũ feci &c. Qd̃ aũt dicũt: ſi ſtatus ꝑlatorũ cõparet̃ ad ſtatũ reli-
gioſorum quantũ ad cõgruentiã poteſt dici ꝙ ſtatus ꝑlatorum eminẽtior eſt & perfectior q̃ ſtatus
religioſorũ: qa cõgruit ꝑſonas quę ex officio habẽt alios ꝑficere, eſſe ꝑfectiores q̃ religioſos: nõ ꝙ de
neceſſitate oporteat ꝑlatos eẽ tales: qa hoc eẽt dãnare eos. Pauci eñi aut nulli ſunt tales: ſed cõgruũ
eſt ꝙ ſint tales. Et ſcd̃m hoc intelligunt̃ oẽs auctoritates q̃s aliqui inducũt ꝓ ipſis ad ꝓbãdũ huius
cõtrariũ: quas tñ inducũt ac ſi de neceſſitate oporteret ꝑlatos eſſe tales quãtũ eſt de natura ſtatus
eorũ: qd̃ nõ eſt verũ. Cõgruit tñ eos eẽ tales duplici rõne. Primo quidẽ rõne honoris: difficile eñi
eſt in honore eſſe & nõ inde gaudere: q̃ tñ difficultas nõ facit ad maius meritũ: qa fugiẽdi ſunt ho-
nores. ſicut cohabitare cũ mulieribus, & cõtinere eſt difficile inter eas. hoc tñ nõ auget meritũ, ſed
minuit. Secũdo cõgruit eos eſſe ꝑfectiores rõne oneris periculoſi. Dictũ iſtud in fundamẽto ſuo
ſeipm̃ deſtruit: qa ꝑfectius nõ congruit ſeu decet, qd̃ idẽ eſt, niſi ꝑfectiori: ſicut nec maiores hono-
res niſi magis honorabilibꝰ, vel vere ſicut virtuoſis: quia ſcd̃m ꝑhm̃: Honor eſt præmiũ virtutis
vel ꝓſumptiue ſicut principibus & in dignitatibus conſtitutis: & maiora bona melioribus & mi-
nora minoribus: quia paruos parua decent: ſicut patet in iuſtitia diſtributiua ſcd̃m proportionem
arithmeticam. quare non congruit & decet exiſtẽtes in ſtatu ꝑlationis eſſe ꝑfectiores. ẽt ſi nõ ſint ta-
les, hoc nequaq̃ eſſe poteſt niſi ratiõe ſtatus q quãtũ eſt de ſe neceſſario reqrit tales, ꝑpter qd̃ etiã ꝓ-
ſumitur ꝙ qui ſunt in tali ſtatu ſint tales. Et ideo ſi cõgruit ꝑlatos eſſe ꝑfectiores religioſis, hoc nõ
eſt niſi qa ſtatus eorũ ꝑfectior hoc neceſſario requirit: ita ꝙ nõ poſſunt eſſe ꝑlati idonei: qn ſint ta-
les etiã priuſq̃ aſſumant̃ ad ꝑlationis ſtatũ: ſed hoc nõ ſimpliciter & abſolute, ſed ſolũmõ reſpectu
ſubditoꝝ: nec in eodẽ & æquali gradu ꝑfectionis. reſpectu eñi ſubditoꝝ debẽt ꝑlati ꝑfecti eſſe: quia
debẽt ſubditos ꝑficere. Perfecti aũt debẽt eẽ q habẽt alios ꝑficere: qa vt habitũ ẽ ſupra, ſcd̃m Hugo.
Sãctoꝝ ꝑfectiores vocat beatus Dionyſius eos q tãtã a deo gratiã ꝑceperint vt alios etiã ad ſanctita-
tẽ ꝑficiãt. Sãcti ꝑfecte ſũt q ab ipſis ſupioribꝰ ꝑficiunt̃. Quare cũ de iure cõi religioſi quicũq; rõne
ſtatus ſui ſint ſubiecti ꝑlatis ratione ſtatus eorũ: licet ꝑ exemptionẽ ſubiecti ſint ſoli ſummo pon-
tifici: exemptio autem nihil derogat ratione ſtatuum: reſpectu ergo ſtatus religioſorũ requirit ſta-
tus ꝑlatorum habere ꝑfectos: non ſolum congruit ꝙ tales habeat. Qd̃ ergo dicunt ꝙ difficultas T
annexa ſtatui prelatorum ratione honoris & oneris non facit ad augmẽtũ meriti: ſed minuit: dico

ꝙ etſi hoc ſit verum in his q indiſpoſiti ſunt & vltro ſe offerentibus ad ſtatum prelationis:nequaq̄
tm̄ verum eſt per ſe & in his q virtutibus prædíti & coacti ad ſtatū ꝑlationis accedūt.tales enim ſe
periculo non immergunt,ſed magis charitate compulſi:non affectando periculū nec honorem,
ſed magis deſiderando ſui & aliorum profectum parati ſunt hoſtis inſidiantis periculis occurrere
vigilantes.qđ eſt valde difficile,& ideo intātū hæc difficultas adauget meritum ſic ꝓſidētium ꝙ
non poſſunt ei æquari in merito opꝫ ꝓpria religioſorū,vt religioſi ſunt. Vnde nihil valet ſimile ī
ductum de cohabitante cum mulieribus,& præcipue cum voluntarie cohabitant. Q; autem ad-
ducunt pro ſe auctoritatem Anſel.de ſīitudinib⁹.Deus cū diabolo bellū hic habet: ī bello ſuo hēt
chriſtianiſſimum monachum,& ſuper monachū conuerſationem tm̄ angelorum.Qđ ſi ſic:non er-
go ſuper ſtatum monachi, per quem omnes religioſi intelliguntur,eſt ſtatus prælatorum,ſed ſo-
lummodo angelorū.Dico ꝙ ſicut patet inſpicienti illam ſimilitudinem,Anſel.ibi loquitur de diffe
rentia ſecuritatis ſtatus monachorum & angelorum in bello dei cōtra diabolū.Angeli eñ ſunt in
ſtatu oīno ſecuro tanq̄ exiſtentes in turri caſtelli vt nullo modo poſſint attingi a diabolo: monachi
autem tanq̄ in caſtello in firma ſocietate ad quam nō poteſt accedere diabolus,& ideo nec aliquem
monachū occidere niſi voluntarie exierit. Dico ergo ꝙ bene verū eſt ꝙ quantū ꝑtinet ad ſecurita-
tem,ſupra ſtatum monachorum non eſt niſi ſtatus angelorum.Status enim prælatorū ſumme peri
culoſus eſt vt in ꝓcedente Quolibet declarauimus ſatis. nihilominus tñ quantum ad perfectionē
& meritum vitæ ſtatus prælatorum eſt ſupra ſtatum monachorum & proximior ſtatui angelo-
rū.Et ſecūdum hoc illud qđ expreſſius videtur eſſe pro ipſis, q̄ de religioſis monachis quos horta
tus eſt ad opera manuū,dicit ſic,Non ceſſauit apoſtolus exhortari fideles q haberent huius mun
di ſubſtātiā vt nihil deeſſet neceſſitatibus ſeruorum dei:q celſiorem ſanctitatis gradum in eccleſia
tenere voluerint vt ſpei ſæcularis vincula cuncta præciderent: & animū libere diuinæ militiæ de-
dicarent.ſic etiā intelligenda puto quæcūq; ſimilia īduci poſſunt:niſi fallaciā adducerēt ꝓpriæ ſolū
V tionis. Reſpectu ergo ſubditorum & religioſorum omnium prælati ratione ſui ſtatus debent eē
perfecti:& opera perfectiora & periculoſiora & difficiliora,vt dictum eſt, habent exercere: quæ illi
tanq̄ imperfecti reſpectu prælatorum vt prælati eſſe debent non audeant attingere, ſed operib⁹ ſta
tui ſuo competentibus tanq̄ ſecurioribus licet imperfectioribus contenti ſint. vt eñ dicit Auguſt.
ſuper pſal.xxxvi.veluti ad illa infirmi recedunt ad otium: & quieti eſſe diligunt memores infirmi-
tatis ſuæ nō ſe cōmittentes magnis actionibus & quodammodo in ſtatu infirmitatis rogantes deū
q licet infirmi ſint & imperfecti reſpectu ꝑlatoꝝ reputandi ſecundum rationem ſtatus ſui.ſtat⁹ eñ
eorū ſtatus perfectionis eſt ſecundum aliud perfectionis genus q̄ dicatur ſtatus perfectionis ſtatus
prælatorum.Ille enim dicitur ſtatus perfectionis generandæ propter tria genera operum ad quæ
per ſe ex voto obligant: per quæ imperfecti nati ſunt ꝑduci ad perfectionem. propter quod non re-
quirit perfectos recipere,ſed infirmos recipit vt ad perfectionem perducat cōtemplatiuam viæ.Iſte
vero.ſ.ſtatus prælatorum eſt ſtatus perfectionis vtendæ propter tria genera operum ad quæ præ-
lati ex iniuncto officio exercenda obligantur:quibus alios habent ꝑficere tam contēplatiuos q̄ acti
onis.ꝓpter qđ requirit ꝑfectos vt dictū eſt quantum eſt ex ratione ſtatus,ſed non æqualiter. quia
ſtatus iſte gradus habet,quia in habentibus ſuperiorem & generaliorem curam requirit magis ꝑ-
fectos,minus autem perfectos in habentibus curam inferiorem & particularem magis.Propter qđ
electores prælatorum, cum magis perfectum & idoneum habere poſſunt: illum debent præferre
& non minus perfectum & minus idoneum,quia eſſet acceptio perſonarum: & minus idoneus cū
viderit ꝙ magis idoneus haberi poterit,fugere debet ſi poterit vt magis idoneus præfetatur.Defi
cientibus autem perſonis eminentibus & quales ſtatus quantum eſt ex ſe reqreret,ſufficiet electo-
ribus ponere magis idoneum cui ſufficit vt in diuino adiutorio habeat perficiēdi propoſitum. me
lius eñ eſt præponi aliquem q̄ nullum.& ſic ſtatus ipē ex ſe propter eminentiam operum perfectā
perſonam requirit. Quantū tñ ē ex pte illius qui ponendus eſt in ſtatu, non oportet ſemp ꝙ ſit ꝑ-
fectus:vt ſecundum hoc ſi aliquo modo non neceſſitate,ſed de congruentia reqritur ꝙ perfectus
ſit poſitus vel ponendus in ſtatu prælati,hæc congruentia eſt ſolummodo attendenda ex parte ipſi⁹
exiſtentis in ſtatu,nequaq̄ autem ex parte ipſius ſtatus,immo neceſſitas.& hoc ponere non eſt dam
nare ſemper poſitos in ſtatu ꝑlatorum ſi non ſunt perfecti,ſed ſolummodo quando potuerunt ha-
beri perfectiores,& per hoc ſe ingerunt.Et ad hoc membrum bene procedunt duæ cauſæ congruē-
tiæ quas ponunt: quæ nequaq̄ poſſunt habere locum aſpiciendo ad iſtum ſtatum.Status enim quā
tum eſt ex ſe requirit ꝙ non niſi perfectus in eo ponatur.& ſic quātū eſt de exigentia ſtatus neceſſe
eſt prælatos perfectos eſſe.Propter quod Apoſt.explicat verbū qđ neceſſitatem importat qñ dicit.a.

Timo.iii.Oportet aũt epũm ſine crimine eſſe.Gloſ.Qualis epũs debeat eẽ deſcribit,vt bñ opari poſ
ſit.& Tit.i.Oportet epũm ſine crimine eẽ.Gloſ.i.ad tractationẽ officii. Vñ Greg.i.Paſto.ix. Aplus
ait.Siquis epatũ deſiderat bonũ opus deſiderat.q tñ laudãs deſideriũ,i pauorẽ vertit ptinus qđ lau
dauit:cũ repẽte ſubiũgit.Oportet epm eẽ irrephẽſibilẽ. Et fauet ergo ex deſiderio & terret ex pce-
pto.& .c.xiii.Tãtũ debet actionẽ populi actio tranſcẽdere pſulis q̃ diſtare ſolet a grege vita paſtoris
Oportet nanq; vt metiri ſollicite ſtudeat quanta tenendę rectitudinis neceſſitate cõſtringit̃ ſub cu
ius æſtimatione populus grex vocat̃.Sic ergo oportet ꝙ ſit cogitatione mundus: actione pcipuus
&c.q̃ enũerat q̃ ſunt perfecti viri . Ecce quõ & verba apoſtoli & gloſſę neceſſitatẽ & opportunitatẽ
ponunt perfectionis circa ponẽdũ & iã poſitũ in ſtatu platiõis. qđ em̃ de epo dicit̃,pportionalr de
ſacerdote curato intelligitur. & ſm hoc aliæ auctoritates conſiles de neceſſitate intelligunt̃ quãtũ
eſt ex parte ſtat[9] vt rõne ſtatus perſonæ prælatoꝝ debẽt eẽ pfectiores,qa ad opera perfectiora & dif
ficiliora obligati ſunt q̃ religioſi,& hoc de neceſſitate ſtatus,& non ſolum de congruentia ex parte
& pſonarum & ſtatus. Q; dicunt ꝙ licet epiſcopi ſint in ſtatu perfectionis,non tñ curati, licet eis X
competant eędem actiones:quia epiſcopis cõpetunt p obligationem perpetuã,non aũt curatis:Di-
co ꝙ de iure cõi ęqliter aſtricti ſunt ſtatui ſuo & opibus illi[9] curati & epi : licet curatis ſuper hoc
cõceſſa ſit diſpẽſatio gñalis:qualis etiã epis poſſet cõcedi.q̃ ſi cõceſſa eſſet,cõſtat ꝙ neq̃q̃ mutaret
vel diminueret i aliquo ſtatũ epoꝝ:q̃re nõ diminuit ſtatũ curatoꝝ,aut mutat. Qđ dicũt:q̃re vbi Y
illa diſpenſatio inueniatur in iure & nõ inuenies:mirum eſt quõ hoc pñt dicere:cũ ſtatim ſupra di
xerint ꝙ ſic fuit ordinatũ i cõcilio Toletano.Vbi aũt illa gñalis diſpẽſatio i iure iueniat̃ & quõ itel
ligẽdũ ſit ꝙ curat[9] trãſire põt ad religionẽ ppt frugẽ melioris vitę & ductu ſpũs ſancti, & de miore
ad maius,totũ declaratum eſt in pcedenti Quolibet i quæſtiõe de pminẽtia inter platos & religio
ſos.Quidã dicũt ꝙ expoſitiões illi[9] Lucę.x.Maria optimã partẽ elegit,vel qa ſibi vel qa magis mã-
ſiuã,nõ tñ magis meritoriã,falſę ſunt.Ad cui[9] refricationẽ aliq̃ ſunt reducẽda ad memoriã q̃ deter
minaui in pcedenti Quolibet in q̃ſtione de cõparatione vitæ actiuæ & contemplatiuæ penes pmi-
nentiam.Diſtinxi em̃ ibi triplicẽ ordinẽ in eccleſia exiſtẽtẽ,ſ.laborantium i agro,laborãtiũ in mola
& recũbẽtium in lecto:quoꝝ primus eſt prælatorum,ſecũd[9] cõiugatoꝝ,terti[9] religioſoꝝ,& ſignã
tur p Noe,Iob,& Daniel.diſtinxi etiã triplicem vitã actiuã,vnã ppriã platorũ ad ſubditos ſm tres
actus prælatorũ prędictos:alterã cõiugatoꝝ in opib[9] operũ mechanicoꝝ & negotiationũ ſęculariũ
tertiam cõem dictis tribus ordinibus i exercitio operũ mandatoꝝ dei & virtutũ moraliũ. Diſtinxi
etiam duplicem cõtemplatiuã vitã:vnã viæ & alterã patriæ. Diſtinxi etiã ex pte operũ vitę actiuæ
& contemplatiuæ cõſequẽter ꝙ poſſunt conſiderari rõne ſubſtãtiæ actuũ,q̃ reſpicit modũ & circũ-
ſtantias actuũ,vel rõne vſus eorũ q reſpicit meritũ & finẽ operũ. Et dixi ꝙ aſpiciẽdo ad ſubſtantiã
actuũ opa cõtẽplatiuæ ſunt potiora ſimplr & abſolute,quia ſunt pacata & qeta,opera vero actiua
ſunt laborioſa & turbulẽta . Vnde gloſ.ibidẽ.Maria ſedet quia contemplatiua mentis quiete fruit̃
Martha ſtat quia actio laborioſa deſudat in certamine.Itẽ aſpiciendo ad ſubſtantiam operũ potio-
ra ſunt opera contemplatiuę,qa magis manſiua,vt dicit ſecunda expoſitio.vnde ſup illo.Quę non
auferet̃ ab ea,Gloſſa interline. Ex oppoſito intelligo ꝙ a Martha auferet̃ ps quã elegit : quia trãſit
labor. Vñ gloſſa marginalis.Nõ rephẽdit̃ pars Marthæ,quia & ipſa bona,ſed laudat̃ pars Mariæ:q̃
quõ ſit optima ſubifert.Quę nõ auferet̃ ab ea.qa cõtẽplatiua hic incipit & in cęleſti patria perficiet̃
actiua aũt cũ corpore deficit, qa i ęterna pña panẽ nõ porriget eſurienti,qa nemo eſuriet,nec cæte
ra opa miſericordiæ aget,qa nõ erũt neceſſaria.Illã ergo ſecũdã expoſitionẽ ſm has cõditiões diffe-
rentes nequaq̃ põt aliquis dicere falſam eẽ. Vñ ꝙ dicunt eam falſam eſſe æſtimo ꝙ hoc dicũt rõne
adiũcti,ſ.non tñ magis meritoria. Vnde & cõtra hoc adducũt auctoritates Greg.vi.Moraliũ : &
Aug.de bono cõiugali.qb[9] pbatur ꝙ cõtemplatiua ẽ magis meritoria.q̃ nequaq̃ ſũt cõtra illđ ad
dictũ aſpiciẽdo ad itẽtionẽ argumẽti,i cuius diſſolutione ponunt̃ dictæ expoſitiones.Dixi em̃ i dicta
q̃ſtione ꝙ aſpiciẽdo ad vſũ dictarũ opationum,cõtẽplatiuæ.ſ.& actiuæ, ſi loquamur ſpecialiter de
operibus actiuæ q̃ p ſe ſpecialiter & pprie cõueniũt platis inquãtũ plati ſunt.ſ.rõne ſui ſtat[9] , ꝙ po
tiora ſunt opera actiuæ ſimpliciter quoad ſtatum vitæ præſentis & magis meritoria q̃ ſint quæ
cunq; opera cõtẽplatiuæ vitę pñtis,dũ tñ plat[9] coact[9] accedat & talis ſit & taliter operet̃ qualẽ & q̃
liter operantẽ ſtat[9] reqrit ſm modũ ibi expoſitũ , & iã in parte tactũ.Aſpiciẽdo ergo ſpecialiter ad
talia opera actiuę pręlatoꝝ & cõtẽplatiuæ vitæ pſentis vera eſt illa additio,opera enim talis actiuę
operibus talis cõtẽplatiuæ magis meritoria ſunt,vt ibidem ſufficiẽtib[9] auctoritatib[9] probaui. nec
contra hoc inueniẽt aliquã auctoritatẽ. Vñ quia argumentum nitebat̃ probare per illud dictum
Maria optimam partem elegit,ꝙ etiam contemplatiuæ vitæ præſentis opera potiora eſſent & ma

gis meritoria q̃ opera dicta actiuæ platorꝫ, bene aſſignata eſt contra illius argumenti intentionem
dicta expoſitio, & vera, & male rephenſa, niſi oſtēdant ꝙ opera contemplatiuę vitæ præſentis ſunt
magis meritoria q̃ opera actiuæ platorum prædicta. quod nūq̃ probant, ſed ſolummodo ſupponūt
& cōtraria abſq; ratione & auctoritate rephendunt. Auctoritates. n. quas illi ſecūdū Aug. & Greg.
adducunt ad probandum ꝙ opa cōtēplatiuæ vitę pn̄tis magis meritoria ſunt q̃ opa actiuę, nequa-
q̃ loquuntur de opibus actiuæ platorū prædictis, ſed ſolummodo de operibus actiuę laborātium
in mola vel pertinētibꝰ ad oēs & circa opera mādatorꝫ & virtutū moraliū, vel etiā platorū: ad q̃ nō
coacti, ſed vltro accedunt: ad quod eas ibidem adduximꝰ, & de quo ſolummō loquunt̃, vt patet in
Z ſpicienti. & ſic male ab illis retorquent̃ contra dictā ſecūdam expoſitionem. Vlteriꝰ autem vt reuer
tar ſup calūniā primæ expoſitionis addēdo dictis in q̃ſtione p̄dicta, ſciendū eſt ꝙ ſicut opera præla
torꝫ p̄dicta ppter neceſſitatē totiꝰ temporis vitæ p̄ſentis p̄ferunt̃ operibꝰ cōtemplatiuæ pn̄tis vitæ
licet operibus eorꝫ actiuæ ad quæ vltro ſe offerūt, p̄ferant̃ opa contemplatiuæ, & hoc quēadmodū
ſub lege Moyſi opera cōiugii præferebantur p determinato tempore operibus continētię, licet i ali
quibꝰ tunc p̄rogatiue in aliis erāt opa cōtinentiæ, & p tpe moderno opa cōtinētiæ p̄ferant̃. dicēte
Hiero. ad Algu. Olim glīæ erat audire illū verſiculū. Filii tui ſicut nouellæ oliuarū in circuitu mē
ſę tuę, & videas filios filiorꝫ tuorꝫ. Nūc vero de cōtinētibus dicit̃. Adhęſit aīa mea poſt te. Idē cōtra
Helu. hæreticum. Nec putent me aliquā feciſſe diſtantiam inter ſanctos veteris teſtamenti & noui
.i. inter eos q habebant coniugia, & hos qui a cōplexibus penitꝰ receſſerunt. Verū pro conditione
tēporū alii eos tunc ſubieciſſe ſententiæ: & alii nos. ideo nanq; ſylua creſcit vt ſuccidatur poſtea, iā
plenus eſt orbis: terra nos non capit: ideo ager ſeritur vt metatur. Vnde Aug. de virginitate. Prio
ribus qppe tpibus venturo ſecundum carnē Chriſto ipm genus carnis in pphetica gēte neceſſariū
fuit: nunc aūt cum ex oīm hoīm genere ad populū dei membra Chriſti colligunt̃, ſacram virgini
tatē q pōt capere capiat. de quo Hiero. ad Euſto. Alia aūt erat in veteri lege felicitas cū vacuus erat
orbis, & ſola erat bn̄dictio liberorꝫ. paulatim aūt creſcēte ſegete meſſor immiſſus eſt. Virgo erat He
lias: Heliſeus virgo: virgines filii pphetarū. Hieremiæ dictū eſt. Tu ne accipies vxorē. & Greg. ſup
Euāge. Q; em̄ per incremēta tporū excreuit virtꝰ caſtitatis i eorꝫ tranſlatione qui aſcēſionē dn̄icā
deſignauerunt, oſtendit̃. nam Enoch vxorē & filios habuit: Helias vero nec vxorē nec filios habuiſ-
ſe legitur. Tranſlatus eſt Enoch per coitū generās, & p coitū genitꝰ. Raptus eſt Helias per coitū ge
nitus, ſed non per coitum generans. Aſſumptꝰ vero eſt dn̄s nō p coitū gn̄ans, nec per coitum geni
tus. Ambro. lib. ii. ſup Lucam. Deniq; Maria exēplū edidit. In ipa em̄ cœpit dignitas virginū. Hiero.
in lib. de hoīe perfecto. Quæ virgo pepit qđ virgo cōcepit: q̃ priꝰ mater facta ē q̃ maritata. Cōſilr oī
no opa pietatis & miſericordię ad pximios vitę actiuę i aliqbꝰ pſonis p determinato tpe p̄ferri pn̄t
operibꝰ vitę cōtēplatiuę pn̄tis in eiſdē: vt maioris meriti ſit pſonis illis inſiſtere p illo tempore opi
pietatis actiuæ vitæ q̃ opi cōtēplatiuæ. quēadmodū cū Gen̄. xviii. Abrahā Angelos tres i ſpecie triū
virorum recepit: qui feſtinauit, dixitq; ad Saram. Accelera. q̃ occurrit, dixitq; puero, qui feſtinauit: ꝛ
perfectiꝰ opus fuit Saræ & puero iuuare Abrahā, forte & magis meritoriū p illa hora q̃ inſiſte-
re contemplationi. Sic etiam in propoſito forte pro hora qua dn̄o ſeruiendum erat a Martha &
Maria, vt hoſpiti, perfectius & magis meritoriū fuit Marthæ eſſe ſollicitā circa opus pietatis exhi
bendū Chriſto qđ erat vitæ actiuæ, & ſilr magis meritoriū forte fuiſſet Mariæ, ſi exercitata fuiſſet
in illo opere ſicut Martha. Qđ qa nō fuit, & i nullo pfuiſſet Marthę, licet illā vocaſſet loquēs, vt di
cit Gloſſa ex illorꝫ perſona, qui diuinæ contēplationis ignari ſolū didicere fraternę dilectionis opꝰ
magis meritoria fuit Marię p hora pars quā elegit, licet magis meritoria eidem fuiſſet p hora ps
Marthæ ſimpliciter ſi idonea fuiſſet ad opus illud. & ſcđm hoc proceſſit illa prima expoſitio: q̃ oīno
literalis erat & abſq; aliqua abſurditate, nec diſcordās fidei & moribꝰ. propter quod nequaq̃ debet
reputari fuiſſe falſa, dicente Aug. in Gloſſa ſup pricipiū Gen̄. Cum oēs diuinos libros legimus, i
tanta multitudine verorū intellectuū q de paucis veris eruuntur illud potiſſimum deligamus qđ
apparuerit eū ſentire quē legimus. Si autem hoc lateat, illud qđ circunſtantia ſcripturæ non impe
dit & cū ſana fide concordat. Quare cum in propoſito lateat qd Chriſtꝰ ſenſerit, alioquin non tam
variæ expoſitiones in ipſo eſſent, nec impedit literæ circunſtantia, & ipſa concordat cum ſana fide
nequaq̃ ergo falſa reputanda eſt. Cæterum cum primas duas expoſitiones non approbant: qua
re tertiam cui nequaq̃ contradicunt non commendant? Quia expreſſe declarat ꝙ nequaq̃ de con
templatione vitæ præſentis ad actionem eiuſdem dictum illud intelligendū ſit ſicut ipſi volūt illud
A intelligi, ſed potius de actione vitæ præſentis, & contemplatione vitæ futuræ: quarum figuram ge
rūt Maria & Martha. Q; dicūt vltimo: ꝙ in apoſtolis fuit omnis perfectio, quātū ad opera religioſo

rum & prælatorum.vnde ſtatum prælationis habuerūt ſublimē:ſed in difficilioribus actibꝰ q̄ ſunt
cōtinētia,abdicatio oīs ꝓprietatis, & abnegatio propriæ volūtatis vel obediētię,ſuccedūt eis religio
ſi.Vñ nō ſunt ab hoīe īſtituti quātū ē de ſubſtātia ſtatꝰ religiōis:ſed q̄a totā plenitudinē ꝑfectionū
natura hūana nō poterat ſuſtinere in vno:ideo ī iis q̄ ſūt auctoritatis & dignitatis ſolūmō epī ſuc
ceſſerunt apoſtolis,& ſacerdotes curati.72.diſcipulis.vnde patet qđ dicūt,ꝙ religioſi in difficilio
ribus actibus ſuccedunt apoſtolis.ex quo patet ꝙ ſtatꝰ religioſorum ē ꝑfectior q̄ ſtatꝰ p̄latoꝝ,& ꝙ ē
a Chriſto īſtitutꝰ ſicut & p̄latoꝝ.Dico ꝙ ſi oīs ꝑfectio fuit ī apoſtolis(dico oībꝰ)vñ ergo ꝓrogatiua
Pauli ꝙ ꝓpriis manibꝰ laborauit & gratis euāgeliū diſpēſauit ſine ſūptu! qđ nullꝰ alioꝝ apoſtoloꝝ
fecit vt īfra dicef.Sed eſto ꝙ ī ipſis fuerit omnis ꝑfectio q̄tū ad oīa op̄a religioſoꝝ & p̄latoꝝ:nunq̄d
ad oīa illa erāt aſtricti rōne ſtatꝰ p̄laturę īſtitutę a Chriſto!Nō vidi.n.ī ſcripturis ꝙ xp̄s eis p̄cepit
tria vota religionis,etſi illa eis ſuaſerit,& ipſi ꝓpria voluntate ad eorū obſeruantiā ſe obligauerunt
poſtq̄ audiuerūt Chriſtū grauia p̄dicātē de nuptiis:& dicerent.Matth.19.Si ita eſt cauſa viri cum
vxore:nō expedit nubere,ſup quo dicit Chryſoſtomus.Nō dixit Chriſtus quia nō expedit,ſed ma
gis cōſentit quia nō expedit. Hic etiā dicit Auguſt.lib.3.de virgi.Eodē itaq; iam tūc docuit dn̄s eē
debere intemeratæ ſtudiū caſtitatis.Vnde & apoſtoli eā cæteris p̄minere cernentes, ſi ita eſt aiunt
cauſa viri cū vxore,nō expedit nubere . Quo dicto & grauia iudicauerūt onera cōiugii:& verę īte
gritatis gratiā p̄tulerūt: ſed dn̄s q ſciebat p̄dicandā oībꝰ īegritatē:imitādā paucis : nō oēs ſiquit ca
piūt verbū iſtđ.hoc eſt ꝑ īfirmitate p̄cipif,ſed ꝑ virtute cōcedit.Et ſicut hoc cōcedi pōt de caſtita
te ſic & de paupꝑtate.Vñ ſm̄ Aug.de op̄e monachorū,vt inferiꝰ dicetur,Dn̄s apoſtolis ꝑmiſit vt de
euangelio viuerent,non præcepit,alioquin Paulus peccaſſet de labore viuendo,nec rurſū p̄cepit de
labore viuere,q̄a tūc alii peccaſſēt q de labore nō vixerūt.ꝑmiſit ergo eis,vt videf,nec de euāgelio
nec de labore,ſed de ꝓprio eos viuere ſi habuiſſēt.& ſic de rōne ſtatꝰ p̄latiōis a xp̄o īſtituti ī ap̄lis nō
eſt obligatio ad caſtitatem aut paupꝑtatē:etſi ip̄i ex mera voluntate ꝑ votū ad illa ſe obligauerunt
ſicut exēplo Chriſti & doctrina ea ſeruāda didicerūt,& ea poſteris ſuis ſeruāda verbo & exēplo do
cuerunt.Et ita ꝙ ī iſtis actibus ſuccedāt apoſtolis religioſi,hoc non eſt vt ī illis q̄ apoſtoli rōnē ſtatꝰ
tenere debueſt: ī illis eīn & quoad illa q̄ ſunt oneris & honoris ſoli epī ſucceſſerūt apoſtolis,& cura
ti diſcipulis,ſed ſolūmodo vt in illis q̄ ꝓpria volūtate aſſumpſerunt vt expeditius officiū apoſtola
tus & diſcipulatꝰ exeq̄ poſſent,& ſūt illa multo difficiliora & arduiora,ī q̄bꝰ epī & curati ſuccedūt
apoſtolis & diſcipulis q̄ illa in q̄bꝰ religioſi,vt dictū ē.ꝓpter qđ oīno ꝑfectior ē ſtatꝰ p̄latoꝝ q̄ religio
ſoꝝ.Nec pn̄t aliquo mō ſtatū ſuū arguere a Chriſto īſtitutū,ſed exēplo & doctrina eiꝰ ſolūmō ſuae
ſū,& ꝑ hoc quoquo mō traditū & īſtitutū,ſicut ſūt & cæterę religiōes & oīs obſuātia operū ꝑfectio
nis & cōſiliorū tā ī religione q̄ extra. Qđ addūt vlt̄o ꝙ īſtitutio.72.diſcipuloꝝ fuit īmediate a B
Chriſto vt a ſūmo pōtifice,& ideo miſit eos vt ſūmꝰ pōtifex nō vt xp̄s,& iō ſūmꝰ pōtifex ſucceſſor
eiꝰ hēt ꝑtātē mittēdi quos vult: Quæro q̄re nō dicūt hoc de apoſtolis,cū tn̄ ſm̄ textū euāgelii eq̄ C
īmediate,& ad cōſil'ia op̄a,& cū ſilib ꝰedictis.lxxii.diſcipulos miſerit,vt patet manifeſte ex ſerie textꝰ
euāgelici Lucę.x.vbi dicif.Poſt hęc aūt deſignauit dn̄s Ieſus & alios.lxxii.& miſit illos binos ante
faciē ſuā &c. Et ſubdit parū poſt. Ite, ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos, nolite portare
ſacculū neq; peram &c.Ecce ꝙ idem Chriſtus & ſecūdū ꝙ idē mittit diſcipulos.lxxii.& ad ſimilia
op̄a,& cū ſil'ibus edictis:q & ſcđm ꝙ hmōi miſerat duodecim apoſtolos,vt patet cap.p̄cedēti Lucę
Qđ ēt plane patet ꝑ Aug.ī lib.de op̄e monacho.aliquātulū poſt principiū:vbi tractās illud Matth.
x.Deiñ.xii.apoſtol' &c.Nolite poſſidef aurū neq; argētū neq; pecuniā. dignꝰ ē ei opariꝰ cibo ſuo &c.
ſubdit.Aug.Neq; aūt arbitref ſolis.xii.hoc fuiſſe conceſſum: vide q̄d etiā Lucas narret.Poſt hęc in
quit deſignauit dn̄s & alios.lxxii.& miſit illos &c.Ecce ꝙ tam ex ſerie textus euāgelici q̄ expoſitio
ne Aug.patet ꝙ idem Chriſtus, & ſecundum ꝙ idem miſit,ſcilicet ſm̄ ꝙ deus, vel ſm̄ ꝙ Chriſtus
tā.lxxii.diſcipulos q̄.xii.apoſtolos:non apoſtolos vt deꝰ ſeu Chriſtꝰ.lxxii.diſcipulos vt homo pu
rus.dicere eīn ꝙ Chriſtus ſecundum ꝙ homo & non ſecūdū ꝙ deus aut Chriſtus miſerit.lxxii.di
ſcipulos,eſt dicere aliq̄d ſine rōne & auctoritate,imo cui cōtrariari videf & litera euāgelica manife
ſte & omnes ſancti eā exponētes.Si enim Apoſt.Paulus a Chriſto ſecūdū ꝙ deus licet regnante in
cælis miſſus eſt,vt dicat de ſeipſo Galat.i.Notū facio vobis fratres euāgeliū quod euangelizatū eſt
ꝑ me,q̄a non eſt ſecundum hominē.neq; eīn ab hoīe accepi illud neq; didici,ſed per reuelationē Ieſu
Chriſti.Vnde ſuper illud Nō eſt ſm̄ hoīem .Gloſ.ſm̄ docētē me vl' mittentem. Neq; eīn accepi illđ
ab homine.Gloſ.vt homo me eligeret.Sed ꝑ reuelationē Ieſu Chriſti.Gloſ.oīa clare oſtendētē:nō er
go Apoſtolus Paulus oīa docens miſſus fuit a Chriſto ſecūdum ꝙ homo,ſed ſecundum ꝙ deus li
cet ab homine deo vt regnante in cælis.vñ & in raptu ſuo hora ſuę conuerſionis vidēdo clare diuī

natũ eſſe, & tamẽ in illa viſione accepit reuelationem euãgelii, & vidit arcana verba q̃ nõ licet homi
ni loqui. Et iterũ Grego. xix. Moraliũ. Paulũ video ad eccleſiarũ cuſtodiã vigilanter ſe ac paſtoralia
ter exercẽtẽ, cui⁹ cũ initiũ cõuerſiõis aſpicio, ꝑpẽdo q̃ ei ſupna pietas cælos aperuit, & ipſe Ieſus de
ſublimib⁹ oſtẽdit, & lumẽ corpis ad tps perdidit, lumẽ cordis ī ꝑpetuũ accepit. Q̃ ſi Paulus imedia
te miſſus ſit a deo, nunqd & cæteri apoſtoli: ſil'r etiã ſi apoſtoli, nonne & diſcipuli: ſil'r nõ niſi vnus
eorum princeps, Petrus. ſ. ſup eos a deo ſit ordinat⁹ vt ipſe circa cæteros apoſtolos & diſcipulos off
cia diſpenſet, & ſil'r Petri ſucceſſor circa ſucceſſores apoſtolorũ & diſcipulorũ, ſtante ſemp imobiliter
ordinatione quã Chriſtus in illis ordinauit, de q̃bus alias ſatis locuti ſumus. Vñ & ſecundum hoc
loquitur decretum Anacleti papæ diſt. xxi. In nouo teſtamento.

Irca tertiũ arguit̃ q̃ igreſſus religionẽ ex voto & expt⁹ poſt igreſſũ q̃ poſſit one Queſt. xv.
ra ill⁹ portare, tenea t̃ ī illa ꝓfiteri. qa ſicut ſe hẽt votũ ad igreſſũ ſic expiẽtia poſt Arg. pri. pri.
igreſſũ ſe hẽt ad ꝓfeſſionẽ. ſicut. n. nõ ẽ votũ niſi ꝓpter igreſſũ, ſic nõ eſt expiẽtia
niſi propter ꝓfeſſionẽ. ſed vouẽs ſe igreſſurũ religionẽ aliquã tenet̃ illam igredi
ergo ſil'r expertus in illa q̃ poſſit onera eius portare, tenetur in ea profiteri. Item. ne Secũdum.
mo mittẽs manũ ſuã ad aratrũ aſpiciẽs retro apt⁹ eſt regno dei, Lucę. ix. ſed iſte
expt⁹ miſit manũ ad aratrũ religiõis: recedẽdo aũt & nõ ꝓfitẽdo aſpicit retro. ergo nõ ẽ apt⁹ regno
dei. hoc aũt nõ ẽ niſi qa mortal'r peccat nõ ꝓfitẽdo, & q̃libet tenet̃ facere illud qd nõ faciendo mortal'r
peccat. ergo &c. Cõtra, vouẽs itrare religionẽ nõ pl⁹ tenet̃ facere rõne voti q̃ ſub voto cõtinet̃: ſed In oppoſitũ.
ꝓfeſſio nõ cõtinet̃ ſub voto de ingreſſu: quia tunc vouens ingreſſũ ſimul voueret ꝓfeſſionem: qd fal
ſum eſt, quia nec vouet expientiã. aliter eñ non poſſet exire antequã eſſet expertus an fortis eſſet ad
portandũ onera religionis, an ſtatũ debilis q̃ nõ cõſequenter teneret̃, quare &c. Dicũt aliqui q̃ q̃ Opinio quorundam.
D libet tenet̃ facere illud ſine quo illud ad qd tenet̃, ſiue ex voto, ſiue alio mõ, nõ põt impleri: niſi vane
& inutiliter: puta ſi miles ꝓmittat regi q̃ ſecum ibit ſiue veniet ad bellũ cõtra aduerſarios illius: va
ne & inutiliter iret comparẽdo corã aduerſariis in bello, ſi nõ maneret & manendo pugnaret &
in pugnã perſeueraret, ſed recederet: nec impleret promiſſum de eũdo ſiue veniẽdo ad bellum ſine
mora & pugna & perſeuerãtia, niſi rationabilis cauſa de recedendo ſupueniret: puta ęgritudo aut
notitia q̃ rex iniuſtum bellũ moueret, aut aliqd hmõi, quia ſine illis vane veniret, qa nihil ꝓficeret
& inutiliter, quia aliis militibus exẽplum recedẽdi ꝓberet: qd totũ exercitũ regis in timorem & fu
gam cõuertere poſſet. Sed ingreſſus religiõis ad quẽ quis tenet̃ ex voto, nõ poſſet impleri niſi vane
& inutiliter ſi nõ maneret & manendo experiret̃ & expertus ꝓfiteretur & perſeueraret, ſed recederet
quia ſine illis vane & ſine ꝓfectu intraret atq̃ experiret̃, & ſil'r inutiliter, qa aliis ſibi cõſimilib⁹ exe
emplũ recedẽdi cõſimiliter ꝓberet & ad receſſum quãtũ in ſe eſſet puocaret, & ſic eos ſcandalizaret
Nec eſt cauſa rõnabilis de recedẽdo ſupueniẽs de nunq̃ profitendo, quia neq̃ ex parte ſua, qd ſuppo
nitur, neq̃ ex pte religionis. qa ſupponit̃ q̃ q̃libet religio quãtũ eſt ex parte ſui ſit conueniens cuili
bet valenti onera illius portare, ergo q̃libet vouẽs ingreſſũ religiõis tenet̃ nõ ſolum ingredi illã, ſed
etiã manere quouſq̃ ſit expt⁹ vires ſuas dicto mõ, & ſil'r ꝓfiteri ſi ſit expt⁹ q̃ onera illi⁹ religionis ſuf
ficit portare. & ſm hoc cõcedunt duas priores rõnes. Ad rõnẽ aũt ī oppoſitũ dicunt q̃ licet profeſ
ſio nõ cõtineatur ſub voto de ingreſſu principaliter, cõtinet̃ tñ ſub illo ex annexo, qa vouẽs igreſſũ
debet hẽre ꝓpoſitũ de ꝓfitẽdo ſi expt⁹ fuerit vires ſuas ſufficere ad onera ill⁹ religiõis portãda. & idõ
profeſſio futura cadit ſub voto ſub cõditione ſi tales vires expt⁹ fuerit fore ī ſe, nec illis exptis pote
rit exire. Et qa expt⁹ ſic eẽ nõ põt niſi pri⁹ expiat̃, neq̃ experiri niſi maneat, ideo etiam implicite & ex
annexo ſub voto de igreſſu cadit ſimpliciter & abſq̃ vlla conditione manere & expiri poſt igreſſũ
E quouſq̃ ſuper viribus ſuis dictã habuerit experiẽtiã. Dico ego q̃ in omni quęſtione de quacunq̃ Reſponſio.
obſeruantia regulari ex voto qualis eſt quæſtio iã ꝓpoſita, & qualis erat q̃ſtio quã habuim⁹ ī p̃cedẽ
ti Quolibet: vtrũ videlicet igreſſus religionem ex voto p̃cedẽte ſi ſtatim exeat poſt igreſſũ votũ ſuũ
expleuerit, duo ſũt cõſiderãda. ſ. vis & obligatio voti, & vis atq̃ obligatio ſtatuti eccleſiaſtici, ſiquiſ
dẽ circa illã obſeruantiã ſit editum: & ſimiliter vis et obligatio conſuetudinis circa illam obſer
uantiam rõnabilis & præſcriptę: q̃ merito vigorem iuris debeat obtinere. Si eñ ſtatutũ aliqd circa
illã ſit editũ, aut cõſuetudo obſeruata, ſm illã votũ illud iterpretãdũ eſt: puta ſi q̃ratur, vtrũ igreſſ⁹
religionẽ ex voto p̃cedẽte poſt lapſũ anni poſſit libere exire ſi ſtatutũ aliqd eccleſię cõtineat q̃ talis
poſt lapſum anni ſtatim teneatur pro profeſſo ſeu teneatur profiteri, aut etiam conſuetudo reli
gionis, ſentiendũ eſt q̃ ille nequaq̃ poſſit de cætero exire. Si aũt nullũ ſtatutũ circa illã obſeruãtiã
editũ ſit, neq̃ conſuetudo aliqua obſeruata, votũ illud ſolũmõ & p̃ciſe iterp̃tãdũ eſt ſecundum vim
& obligationẽ voti. Intẽtio igitur mea eſt reſpondere ad ꝓpoſitã q̃ſtionem, quẽ admodũ etiã fuit in
reſpõſione ad q̃ſtionẽ dictã p̃cedẽtis Quodlibet, habẽdo reſpectũ ſolũmõ & p̃ciſe ad vĩ & obligatio
nẽ voti ſaluo oĩ ſtatuto eccleſiaſtico circa obſeruãtiã regularẽ ī q̃ſtiõe ꝓpoſitã edito vel edẽdo, & ſil'r

conſuetudine obſeruata vel conſeruanda, q̃ & ordinationi eccleſię & voluntati ſuperioris & ſtatuto eccleſiæ atq; conſuetudini pdictę cenſem⁹ i talib⁹ oĩno fore aſſentiēdũ. Hac ergo pręſtatione ppo F
ſita & itellecta ſemp i hac q̃ſtiõe & i cõſilib⁹, Dico q̃ reuera igreſſus religionē ſiue ex voto pcedēte de ingrediēdo ſiue abſq; voto, debet pri⁹ experiri vires ſuas anteq̃ pfiteat. Vnde & ad hoc nequis i diſcrete profiteatur, datus eſt ei annus probationis, ſicut dicit illa decretalis, nõ ſolũ i fauorē cõuerſi. Vt eñ dicit Ambro. in epiſtola ad Mõtanũ, tēpore indigemus vt aliquid maturi⁹ agam⁹ nec pcipitemus conſilia. Et idē ad Simpliciũ. Lenta eſt oĩs virtus & diuturna cũctatrix: nõ iudicat priuſq; examinat. & hoc pcipue ad illa de q̃bus ſunt conſilia, q̃ vt dicit lib. i. de virginitate, ſupra nos ſunt & in voto magis ſunt q̃ in magiſterio ſiue pcepto. q̃ vt dicit Auguſt. in lib. de adulterinis coniugiis, facienda ſunt nõ lege iubente, ſed libera charitate, & ea ſunt in noſtris officiis gratiora, quæ cũ liceret nobis nõ impēdere, tñ cauſa dilectionis impendimus. Et ideo vt dicit in lib. de virginitate, in maiori merito collocant. pprer q̃d de talibus dicit dominus, Qui põt capere capiat, nõ ex neceſſitate, poteſtatē habētes vſę voluntatis, vt dicit ibidem. Igitur vt de pponente vouere ſeu pfiteri dicit Hiero. ad Demetriadē, ſanctę ac ſpiritualis vitę fundamēta iaciantur vt vires ſuas agnoſcat: q̃s demũ bñ exercere poterit cum eas ſe didicerit habere. optima. n. hortamēta ſunt cũ docet aliq̃s poſſe quod cupiat: ne nihil proſit ad ea vocari q̃ ſibi forte impoſſibilia eſſe præſumpſerit. & Ambro. lib. de vidui. Mēſura ergo oneris p mēſura debet eē gerētis, alioqn ipoſiti hoĩs fit ruina vbi vectoris ifirmitas ē. nõ ſupra vires abſtinētię grauioris vectura ſubeũda ē, ſed relinquēdũ eſt vt vnaq̃q; aĩa ſe pēſet, nõ auctoritate aliq̃ pcepti, ſed icremēto gr̃ę puocata. Vbi pceptũ ē lex ē: vbi cõſiliũ gr̃a ē: pceptũ ad naturā reuocat: cõſiliũ ad gr̃am puocat. ſed hoc ñ oĩb⁹ iperat, ſ; ab oĩb⁹ flagitat. etenĩ q pēſã diſtribuit ęq̃tatē debet examinis reſuare: pēſa ē q̃ diuidit: ſapiētia q̃ ita diuidit vt virtutes vireſq; eſtimet ſingulorũ, & ideo dicit dñs q̃ q põt capere capiat. Scit eñ creator oĩm affect⁹ eē varios ſingulorũ, & ideo ad virtutē puocat, nõ aũt ifirmitatē vĩculis alligat. Sed qñ vt ſicut dicit dñs, nõ oĩs q̃ ñ coepit deliberet: q̃ aggreſſa ē pſeueret: nulla det occaſio aduerſario, nulla ſubtrahat Chriſto oblatio: noli ergo vt ait Hiero. ad Alletã, ſubire onus q̃d ferre nõ poteris, ne vt ait Greg. li. i. Paſto. qui i plano ſtãtes titubãt i pcipitio pedē ponãt. Et licet vt dictũ ē igreſſus religionē debeat expiri vires G
ſuas pri⁹ q̃ pfiteat, vt nõ niſi diſcrete pfiteat: Dico tñ q̃ vouēs igreſſũ religiõis, & illũ ſolũmõ explicãs verbo cordis, ſiue explicet verbo cordis aut oris q̃ i vouēdo habet ppoſitum & de itrando & de pmanēdo, & de expiendo et de pfitendo, ſiue neutro mõ explicet, ſed cointelligat iplicite, niſi vere & expreſſe intendat verbo cordis, aut oris ſe obligare ad pmanēdum & ad experiēdũ & ad pfitēdũ vel ſimplr̃, vel ſub cõditione ſi ſufficiētē ſe oneri iuenerit: ad nullũ illorũ ſe obligat p illd̃ votũ, nec cõtinet ſub eo ex ãnexo, ſicut nec ſimplr̃, ſed cadũt ſolũmõ ſub mõ ppoſito: q̃ neq̃q̃ ſe obligat, ſ; ē ſolũmõ circũſtãtia voti, ſiue tãq̃ circũſtãs votũ, ſine q̃ votũ ipm nõ eēt votũ, nec etiã eēt licitũ pmiſſũ niſi i caſu fieret puta occaſiõe mortis, vel hmõi vł alicui⁹ cõſilis. vñ & i pcedēti Quolibet ſi ſic poſſet voueri igreſſus religiõis ſub dubitatiõe dimiſi q̃ſtionē. xx. Et ſic dico q̃ ex rõne & forma talis voti ſic vouēs nihil ãpli⁹ vouet q̃ merum igreſſũ, & ad nihil ãpli⁹ ſe obligat. Et ſic vt mihi videt nihil illorũ verũ ē q̃ aſſũpta ſũt i ſolutiõe vltimi argumēti, & ſicut pfeſſio ſub dicta conditione ſcilicet ſi expertus fuerit, non cadit ſub voto, ſimiliter ſecundum q̃ alias declaraui, nec mora, nec experientia cadunt ſub voto ingreſſus, quoniam ſi aliquod iſtorum implicite, aut ex annexo caderet ſub voto, potius caderet ſic ſub voto ipſa profeſſio q̃ mora vel experientia, quia pfeſſio ē finis igreſſ⁹ morę & expiētię. finis aũt ſemp pricipali⁹ cadit ſub ppoſito & itētiõe pponētis iquãtũ ppoīt: q̃ aliqd eorũ q̃ ſunt ad finē. Et ſic quēadmodũ ſiq̃s vouerer ſe daturũ pitantiã alicui religiõi i aliq̃ certo die & ſimł ppoueret illam itrare illo die, nec itenderet in pponēdo ſe obligare ad ingreſſum, nec in vouendo pitantiam, nullo mõ dicēdus eſſet talis eſſe obligatus ad ingreſſum, nec deberet dici q̃ ingreſſus caderet vllo modo ſub illo voto: ſic, ſiquis vouet ſe ingreſſurum religionem, & ſimul proponit manere & experiri & profiteri, nullo modo dicēd⁹ eſt eſſe obligatus ad morã, expientiã, ſeu pfeſſionem, nec iplicite, nec explicite, nec vere, nec interptatiue, nec pricipaliter, nec ex annexo quãtũ eſt de vi voti ſimplicis igreſſ⁹, q̃ vota ſũt ſtricti iuris: ſ; ſiq̃s voueret ſe pfeſſurũ, ſiue ppoueret expſſe aut voueret ſe itraturũ ſiue non, ſp tñ iplicite & iterptatiue & ex ãnexo cēſed⁹ eēt vouere igreſſũ, & ſimł morã ad expiēdũ & expiētiã ſi nõ velit i igreſſu ſtati pfiteri. & hoc iõ q̃ poſteri⁹ ordie nõ põt ipleri ſine ipletiõe prioris. pri⁹ tñ põt ipleri ſine poſterioris ipletiõe. Vñ cũ ordie diſcretiõis & rõnis rectæ atq; ſtatuti eccleſiæ, poſt ingreſſum mora & experientia q̃ haberi põt primo anno q̃ dicit pbationis, debeãt præcedere pfeſſionē: in quo tñ quiſq; poteſt ex pmiſſione eccleſiæ ſibi prę iudicare ſeipſum ſtatim ad profeſſionē futuram obligãdo, aut etiã ſtatim pfitēdo, ideo pfitēs ſtatim vnt

obligans ſe ad pfeſſionem futuram,poſt talem obligationem aut profeſſionem tenetur intrare & morari,ſed non ad experiendum,ſed ad votum implendum, non tamen econuerſo poſt introitum tenetur vllo modo morari experiri aut profiteri quantum eſt de vi voti. Et ſicut iſte ex vi voti ingreſſus non tenetur experiri: ſic religionem ingreſſus & expertus φ poteſt onera eius portare non tenetur profiteri.Quod dico:ſi ſolummodo expreſſit votum introitus. Si enim ſic expertus teneret ex hoc pfiteri,videt φ ſiquis eſſet pfecte exptus φ ſufficerent ſibi vires ad portādū onera religionis,ſicut plurimi ſunt clerici:q morant cū religioſis: q ſecretis cōſiliis & laboribus ptinentibus ad onera religionis interſunt: qui etiā experientia viſus & audit⁹ & aliorū ſenſuum plus poſſunt noſcere onera religionis q̄ nouitii in illa quacunq; experientia opis:talis inquam vouendo introitum religionis ſtatim eſſet obligatus ad faciendū profeſſionem:qđ falſum eſt,quia etiam tali a iure conceſſus eſt annus probationis:q fruſtra ei cōcederet.Perinde eīn eſſet talē ſtatū profiteri & expectare vſq; ad annū: niſi φ maior experientia eſſet in ipſo,ſi cum experientia ſenſuū eſſet experientia opis in ipſo,q̄ ſi nō eſſet.Sed nō videt φ regrit in hoc ſumma expientia. Aliter eīn nouitii deberent intereſſe ſecretis conſiliis ordinis:in qbus grauia & ardua ordinis tractant:ad q̄ i pleriſq; ordinibus nequaq̄ admittunt.Falſū eſt ergo illud ex quo iſtud ſeqtur.ſ.φ vouens ſimplr intrare tenetur ad pfeſſionē ſi expertus fuerit ſe fore idoneū ad onera religionis portāda. Quare nō plus vouēs intrare ſecundum dictum modū tenet pmanere expiri aut profiteri ſi inuenerit ſe idoneū,q̄ intrās ſimplr abſq; oī pcedenti voto.de quo oīno manifeſtū eſt φ ad nullū illoꝝ tenet,qa nihil oīno vouit aut pmiſit niſi ex fallibili appentia facti.pōt eīn talis itrare deriſorie cū intētione ſtati exeūdi:q grauiter peccaret: queādmodū grauit peccaret ille q in facie eccleſiæ duceret per verba de pñti mulierē cui non eſſet in aliquo pri⁹ obligatus,cum intentione & pposito ipſam ſtatim dimittendi & intrandi religionē. & tñ ſicut iſte nō eſt obligatus ad ſtandū cū illa muliere,quia nec eſt ei in vllo obligatus ſcđm rem:ſic nec ille ad pmanēdū in religione. Vnde φ poſt introitum religionis,etiā ex voto,aliqua mora aut experientia expectanda ſunt,hoc non eſt ex aliqua obligatione in voto de intrādo,ſed ſolummō ne profeſſio fiat indiſcrete,vt patet ex dictis ſanctoꝝ ppoſitis.Nec etiam eccleſia ex ſtatuto ſuo tale tēpus indulſit niſi pui o iudicio rectę rōnis naturalis q̄ ſic debet fieri:ſed φ tantū tēpus,annuale.ſ.ordinauit,& ſic limitauit,non ſilr ex recto iudicio rationis naturalis fuit,quia vbi vni vel in vna religione ſufficeret ad experientiam tempus annuale, forte alteri vel in alia religione non ſufficeret tempus triennale:ſed potius ex recto iudicio rationis coniecturalis tātū tempus eſt pfixū:& qa regulariter pſumendum eſt φ cuilibet homini habēti vſum rationis tātū tēporis ſufficiat ad capiendum experientiam duritię & ſtatus cuiuſlibet religionis.

H Sic ergo adhuc dico reuertendo iterū ad propoſitum:φ eſto φ quis voueat intrare religionem cum propoſito intrandi, pmanendi,experiendi,& profitendi:tñ poſt q̄ ingreſſus eſt,& ſoluit propoſitum de intrando,non tñ quia propoſuit,ſed quia vouit:aliter enim ad ſoluendū non teneretur,ſicut dictū eſt: abſq; oī calūnia ſoluit totū pmiſſū ſuū.maxime ſi intrauerit cōtinuato pposito de itrādo:qđ pculdubio neceſſe eſt iplere,vt dictū ē.Nec tñ fuit ei neceſſe ad ſoluēdū votum φ ītrādo hēt ppoſitum de pmanendo experiendo & profitendo, ſed ſtatim poſt introitum poteſt exire abſq; omni mora experientia & profeſſione:& in mera voluntate intrātis eſt permanere & non permanere:& etiam per aliquā permanentiā experiri,& non experiri,& ſimiliter poſt pfectā experiētiā etiā ſi inuenerit ſe idoneum pfiteri & nō profiteri,ita φ qñcūq; ei placuerit poſt ingreſſum libere poſſit exire abſq; omni peccato Etēm ſi vouendo introitum ſimul voueret ex propoſito annexo permanentiam experientiam & pfeſſionem,hoc tamen non eſſet niſi ſub conditione tali,ſcilicet ſi ei placeret, & quouſq; ei ſimpliciter placeret.Etiam licet abinitio præſumeret & certitudinaliter ſciret φ poſſet onera ordinis portare,nequaq̄ eſſet ex hoc ad pfitendū obligatus:qa nequaq̄ vouet ſub illa cōdicione,ſi inuenerit ex experientia ſe idoneum ad portandum onera religionis. tunc eīn illa conditione extante etiā ſtatim obligatus eſſet ne poſſet poſtmodum,vel ſtatim exire,vt dicunt in ſolutione vltimæ rationis Qđ falſum eſt,quia in primo voto nō plus vouet ſe profeſſurum ſi experiatur ſe poſſe portare onera religionis,q̄ non profeſſurum ſi experiatur ſe non poſſe portare illa:cum tamen eſſet ei licitum & bonum non profiteri,ſi non poſſet onera religionis portare,& malum profiteri,vt patet ex ſupra dictis.Et qđ amplius eſt non plus vouet ſe pmanſurū & experturū & pfeſſurū poſt igreſſum ſi velit q̄ non pmanſurum nec experturū neq; profeſſurum ſi nolit,cū tamen hoc liceat licet forte non expediat.imo nullo mō oīno vouet aut obligat ſe pmāſurū aut nō pmāſurū, expturū aut nō experturū,pfeſſurū aut nō pfeſſurū,& hoc neq; ſimplr neq; ſub cōditiōe vlla.

I Dico igit tertio ſimplr φ ſi talis expe⁹ ſit poſt ingreſſum ex voto præcedente etiam de ingreſſu φ poſſit onera religionis

portare, nequaq̃ tñ propter hoc tenetur profiteri, ſicut nec fratres illius religionis tenẽtur ipſum ex vllo voto vel promiſſo recipere ad ꝓfeſſionem etiam ſi ille velit, licet forte illi peccarent volentem profiteri non admittendo niſi cauſa rationabilis eſſet. ille autem nõ peccaret exeũdo. Q̄d ergo dicũt prædicti: ꝙ quilibet tenetur facere &c. vt recitatũ eſt iam ſupra: dico ꝙ vtilit̃ & fructuoſe aliquod opus cõtingit implere dupliciter. Vno modo illi cui vouetur & promittit̃. Alio mõ illi qui vouet aut promittit. Et licet primo modo talis intrans & non ꝑmanens neq; experiens neq; ꝓfitẽs ſimiliter neq; experturus neq; profeſſurus non impleat promiſſum vtiliter ſeu fructuoſe illis q̄bꝰ vouit, immo occaſionalr̃ illis q̄bus vouit magis obeſt talis introitus q̃ prodeſt: ſecũdo tamẽ modo vtiliter & fructuoſe intrat dicto modo. Vtiliter dico & fructuoſe non in acq̄rendo bonũ, ſed in fugiendo malum, quia ſic intrando non eſt tranſgreſſor voti primi, q̄d eſſet ſi nõ intraret etiam ſi mutaret ꝓpoſitum de intrando & haberet ꝓpoſitum de non intrando. quemadmodũ ecõtra vouẽtibꝰ caſtitatẽ non ſolum nubere, ſed velle nubere damnabile ẽ. q̄d tñ nequaq̃ eſſet, ſi ante igreſſum mutaret propoſitum de non permanendo, aut non experiendo, aut non profitendo, quia vt dictum eſt nullum illorum omnino cadebat ſub voto. & ideo abſq; peccato põt tale propoſitum ad libitum voluntatis mutari ſtatim ante ingreſſum: nec peccat in introitu cum tali propoſito contrario propoſito ſub quo vouit, quia ſe liberat a præcedenti obligatione. ſicut q primo promiſit ducere mulierem, & vouit intrare religionem: poteſt primo ducere illam abſq; peccato, non tam propter aggreſſum melioris boni, quia hac de cauſa etiam conſummato matrimonio poſt carnalem copulam poſſet vxorem dimittere propter ingreſſum religionis: ſimpliciter eñ ſemp melius bonum eſt religio q̃ matrimonium: q̃ propter promiſſionem qua ſe prius obligauerat ſoluendam: licet vt dictum eſt multum peccaret qui abſq; coactione voti ꝓcedentis intraret religionem cũ ꝓpoſito ſtatim exeundi, aut duceret mulierẽ abſq; obligatione præcedẽte de ipſa ducenda, cũ ꝓpoſito ſtatim religionem intrandi. Maior ergo in ratione illorum ſimpliciter vera eſt q̄ñ illud ad q̄d q̄s tenetur nullo mõ põt impleri ſine alio niſi vane & iutiliter, & illi qui ꝓmittit & tenet̃, & illi cui promittit̃ & cui tenetur. Veruntamen ſi illud ad quod tenetur ex voto vel ex promiſſiõe nõ vergit in ꝓfectũ illius cui vouetur vel ꝓmittitur: niſi cum aliis impletis, & ſine aliis inutiliter impletur illi: ſi tñ illud vergit in profectũ illius q vouit aut ꝓmiſit, bene põt vtiliter impleri ſine illis impletis, q̄a votũ ſiue ꝓmiſſum ſic debet ſemp interpretari, vt vergat ĩ fauorẽ illius ĩ cuiꝰ ꝓfectũ ſit pricipalr̃, ſicut iã dicetur. Et ſic nõ eſt ſimile de milite q ex ꝓmiſſo tenet̃ ire ad bellum cum rege, & in ꝓpoſito, quia illa obligatio ſit in commodũ regis principalr̃ & in eius fauorẽ: & ideo ſcd̄m intellectum regis rõnabilẽ deberet interpretari, ſicut iuramẽtũ ſemp debet ĩterpretari ſcd̄m rationabilẽ ĩtellectũ q ꝓſumi debet fuiſſe in eo cui iurat̃. Et ideo q̄a rationabiliter ꝓſumit̃, & pro certo, ꝙ rex militem non cõduceret ad ſolũ veniendũ ſecum ad locum belli, ſed ad pugnandum & ſecum perſeuerandũ in bello, ideo miles ad hoc tenetur principaliter: & implicite intelligitur fuiſſe promiſſum ĩ ꝓmiſſione veniendi ad bellum. Iſta aũt promiſſio de intrãdo religionem ſit principaliter in fauorem ipſius vouẽtis: & ideo ſecũdum eius intellectum rationabilem debet votum illud interpretari: & ideo rationabiliter præſumitur ꝙ ad tam arduum & periculoſum velit ſe ſtatum obligare, ſi hoc ſpecialiter exprimat vel intendat, puta ad profitendũ etiã, ſi ſe inueniat per experientiam idoneum, quia bene fallit humana experientia, vel ad ſimpliciter permanendum poſt ingreſſum, aut etiam experiendum, poſtq̃ dubium ẽ an placere debeat ipſum ꝑmanere aut experiri, etiã ſi nulla cauſa rõnabilis occurrat propter quã debeat rationabiliter diſplicere: ſed maxĩe ſi aliqua cauſa etiã minꝰ rõnabilis ei occurrat quare ei diſpliceat, inutile eſſet omnino illi permanere aut experiri ſine cõplacentia. & ſic non obſtante ꝙ tale votum poſſet impleri mutato propoſito de permanendo experiendo & ꝓfitẽdo: ſimplr̃ tñ quãtũ eſt ex ſe tãti boni ẽ, & ideo intãtũ eſt materia voti q̃uis poſtmodũ mutet̃ ꝓpoſitũ dictum, quanti boni eſſet, & quantũ eſſet materia voti ſi maneret propoſitum dictum, quia mutatio vel ꝑmanentia ſuperueniens oĩno eſt accidentalis voto: & ſufficit ei ꝙ pro tẽpore voti ſit ꝓpoſitum implendi illa tanq̃ circunſtantia neceſſaria ad fieri voti, ſed non neceſſario ad impletionẽ voti. Ad cuius intellectum eſt aduertendum: ꝙ ad fieri voti neceſſario duo occurrũt. Quorum vnũ eſt materia voti ſiue actus: q vouet̃ q debet eſſe bonus ex gñe. Alterum vero eſt circunſtantia voti K ꝓpter quã actꝰ ſit bonꝰ ex circũſtantia. Et ad primũ vouẽs obligat̃ ſimplr̃, nõ aũt ad ſecũdũ niſi ſub cõditione ſi velit aſſequi primũ ex actu, quemadmodum ĩ baptiſmo quilibet adultꝰ vouet de facto obſeruare diuina mandata, puta honorare parentes, & debet habere in propoſito explicite, vel ĩplicite ꝙ ſeruabit illa ex charitate. Aliter enim fictus ad baptiſmum accederet. Si vero poſtmodũ occurrere neceſſitas honorandi parẽtes, ſi ipſos honoret ex ſolo timore pœnę trãſgreſſionis legis quã

íncurreret,ipſe mandatū impleret,ſed p̄mium vitę ęternę non obtineret. Conſimiliter ſiqs voueret
ꝙ infirmū quē credit pauperē viſitaret:& cū hoc ꝓponeret ꝙ ei denariū daret:ſi ſtatim poſt perci-
peret ꝙ ſufficientiā haberet,& propoſitum mutaret de dando denariū,& viſitans nihil daret, reue
ra votum impleret:licet cum propoſito nihil dandi accederet. Et hoc eſt qđ communiter dicitur:
ꝙ ſine charitate impleri poteſt ſubſtantia mandati : ſed non finis mandati. Et ſic iſte in propoſito
implet votum implendo ſubſtantiam introitus ſed non finem,qui eſt pręmium vitę æternæ ꝑ me-
rito introitus:& ſic omnem pœnā deuitat & omnino non peccat.Et propter illa duo definitur vo-
tum ꝙ eſt conceptus melioris propoſiti:vt materiam voti intelligamus per ly conceptus.i.res con
cepta:circūſtātiā vero per ly melioris propoſiti.i.circa qđ propoſitū eſt aliud qđ eſt melius ꝗ ſubſtā
tia actus ſit:& natum eſt facere ipſum actum meliorem ꝗ ſit ex ſubſtantia ſua:vt ſit definitio mate
L rialis.Secundū dicta ergo concedenda eſt vltima ratio. Ad primum in oppoſitū: ſicut ſe habet vo tum ad ingreſſum,&c.Dico ꝙ verum eſt quo ad ordinē prioris & poſterioris: quia ſicut votum p̄- Ad primū principale.
cedit īgreſſū,ſic expiētia p̄cedit ꝓfeſſionē:& ſic īgreſſus nō poſſet eſſe ſine voto p̄cedēte: nec ꝓfeſſio
ſine p̄cedēte experientia.Sed nō eſt ſilr̄ quo ad illorum connexionem in ordine: quia votum obligat
ad conſecutionem ingreſſus:quia ipſe eſt materia voti,non aūt experientia ad profeſſionem:qa neu
trum illorum cadit ſub ſecundo. qđ patet ex prædictis. Ad ſecundū : nemo mittens manum &c. Ad ſecūdū.
M Dico ꝙ ibi metaphorice loquiť Chriſtus.ꝑ aratrū intelligit opus bonū: qđ ſcđm gloſ.duritiē cordis
euertit & ad bonos fructus aperit.ꝑ manū intelligit voluntatis intentionem.per retroſpicere intelli
git carnale deſiderium ad vitia relicta.Et propter argumentū diſtinguendum eſt de aratro:ſicut &
de bona operatiōe.Eſt eñ quędā bona operatio p̄cepti:eſt alia bona opatio cōſilii. Ad aratrū operis
præcepti manū mittit qui volūtatem ſuam illi ad ſe in illo exercēdū apponit:& retro aſpicere miſ
ſa manu ad iſtud aratrū eſt ꝑ deſideria carnalia ad vitia relicta ſe conuertere. Ad aratrū vero opis
cōſilii manū mittit aliqs dupliciter:vel ꝓpoſito proficiendi abſq; voto:vel cum voto. Primo modo
manū mittit ad aratrū qui proponit abſq; tñ oīni ꝓmiſſione & voto religionem intrare: quē retro
aſpicere ad actiones mundi licitas relicto progreſſu in ope ꝑfectionis ꝓpoſito, peccatū non eſt: eo ꝙ
nudū ꝓpoſitum talē nullo modo obligauit ad opus ſuperogationis exequendū. Secūdo aūt modo
ſcilicet cū ꝓpoſito vouendo manū mittit ad aratrū aliqs duplr̄.Vno mō ꝑ ſolū votum de intrando.
Alio mō ꝑ ꝓfeſſionē de ꝑſeuerādo. Quorū quilibet retro aſpicit dupliciter.Aut videlicet de ꝓmiſ-
ſione pœnitendo,facto tñ qđ ꝓmiſſum eſt iplendo:aut ad contraria eius qđ qlibet ſecundū ſe ꝓmi-
ſit diuertendo,nō implendo facto illud qđ promiſit.Et iſto ſecundo modo qlibet prædictorū retro-
aſpiciēs nō eſt aptus regno dei:ſed peccat nō adimplēs qđ ꝓmiſit. Vterq; eñ taliū poſt votū vel ꝓ
feſſionē teneť manū apponere ad aratrū:qa vouens teneť itrare:& q ꝓfeſſus eſt teneť ꝓfeſſionis ſuę
opera adimplere:vt poſteriorum oblitus ad anteriora ꝗ profeſſus eſt conuertat aſpectū.Si aūt prio
mō.ſ.de ꝓmiſſo pœnitēdo qlibet horū retro aſpiciat,neuter aptus eſt regno dei:aliqđ.ſ.p̄mii ꝓmerē
do:qa vt dictū eſt q vouit religionis ingreſſum,ex eo ꝙ nudū votū implet ingrediendo abſq; propo
ſito manendi,p̄mium non mereť apud deū inquātū hmōi:licet pœnā trāſgrediētis votum euadat.
N Silr̄ in religiōe ꝓfeſſus ſi opa ſuę ꝓfeſſionis faciat quo ad ſubſtātia facti,pœnitēs tñ de ꝓfeſſione &
voto,in hoc faciendo p̄miū nō meretur ęternū licet pœnā tranſgreſſionis euitet.Et hoc dictum de
his duobus verū eſt:& locū habet in aſtrictis voto & ꝓfeſſioni alicuius operis ſuperogationis:qđ q
dem non eſt de neceſſitate ſalutis.In illis aūt operib9 ꝗ ſunt de neceſſitate ſalutis:qualia qs vouet aſ
ſumendo baptiſmū,nullus aſpiciēs retro illa.ſ.non faciēdo, aptus eſt regno dei: qa talis nō ſolū glo-
riā nō mereť:ſed pœnā dānationis incurrit.Q; ſi ſubſtātiā opis ipleat:ſed nō ex charitate:ꝑ tāto re
tro aſpicit:quia etſi pœnā trāſgrediētis opus p̄cepti euadat:gloriam tñ quę debeť obſeruationi p̄-
O ceptorū non meretur. Si qs aūt ſupra opa p̄ceptorū ad quę de neceſſitate teneť, voueat conſilia,ſi
debeat mereri gloriā ſimul teneť ad impletionē p̄ceptorum & cōſiliorū mō quo ꝓmiſit cōſilia, vo
lendo.ſ.vel cū hoc etiā ꝓſitēdo.talis eñ nō ſolū teneť ad obſeruationē p̄ceptorū:ſed & cōſiliorū:ita
ꝙ retro aſpicit:ſiue obſeruatis conſiliis mādata nō obſeruet: ſiue ecōuerſo obſeruatis mandatis nō
obſeruet cōſilia.Vñ de taliū obligatiōe dicit Hiero.ad Demetriadē,loquens de p̄ceptis & conſiliis.
Vtrūq; debes & virginitatē quā vltro obtuliſti:& iuſtitiā quā ipſe p̄cepit:itegrū vtrūq; ꝑſolue. De
trāſgreſſiōe aūt taliū circa p̄cepta obſeruatꝫ cōſiliis,ſubdit.Nō earū te exēpla decipiāt:ꝗ ſibi i ſola ca
ſtitate plaudētes,ꝑpetuę caſtitatꝫ bonū nō cū iuſtitia:ſed ꝓ iuſtitia offerre volūt:vt i cōpēſatiōe pec
catoꝝ p̄miū virginitatis annumerēt:atq; ꝓ p̄mio ipunitatē petūt,vel certe ipudētiori verecūdia co
ronādas eē putāt & i regno cęloꝝ cęteris p̄ferēdas ꝗ ſibi mādatorū trāſgreſſiōe aditū clauſerūt cęlo
rum.Et ſicut hoc eſt verum de voto caſtitatis: ſic & de aliis:vt alibi determinaui circa p̄ceptū de

honorando parẽtes. De trãſgreſſione aũt taliũ circa cõſilia, dicit Aug. ſup pſal. lxxv. Quiſq; qđ vo-
luerit voueat: & illud attẽdat: vt qd vouerit reddat. Si aſpiciat retro, malũ eſt: q̃ aũt reſpexit ad nu
ptias non qa voluit nubere damnatur: ſed quia iã anteceſſerat. Idẽ ad Armẽtariũ. Quia enim iã vo
uiſti, iam te aſtrinxiſti, aliud facere tibi non licet.

Quæſt. xvi. Arg. principale primũ

CIrca quartũ arguebaꝛ q; ſacerdos nõ põt accipere a iudęis aliqd ꝑ iure parochię
ſuę in qua manent: quia illis non miniſtrat ſpiritualia: & nõ ſũt a ſacerdotibꝰ de
iure accipienda a populo tҏalia niſi qa miniſtrãt eis ſpũalia: vt. i. Corin. ix. dicit
ergo &c.

Secundum.

Itẽ Iudęi nihil hñt niſi de vſura, qđ eſt reſtituẽdũ: qđ nulli licet accipe
niſi ad reſtituẽdũ. ergo &c.

In oppoſitũ.

Cõtra. ita ordinatũ eſt ĩ qbuſdã parochiis q; ſacerdo
tes ãnuos redditꝰ hñt de ſingulis hoſpitiis exiſtẽtibꝰ ĩ ſuis parochiis: ſed hoc nõ
eſt niſi rõne inhabitatiõis: quare cũ iudęi illa inhabitent, ab illis põt accipere ꝑ iure parochiæ.

Reſponſio.

Di-
co q; Iudęi & cęteri vſurarii nihil habẽtes niſi de vſura, qđ eſt reſtituendum, nihil poſſunt dare ne
q; alienare ꝑ quod eorũ conditio de reſtituendi poteſtate fiat deterior: neq; etiam põt qd recipi ab
eis vel dono vel ꝑ exactionẽ quãcũq; niſi ea intentione vt acceptũ reſtituaꝛ, vel pro labore quo agiꝛ
negotium eorũ quibus reſtituẽdũ eſt: vt videlicet ab illis fiat reſtitutio: neq; etiã cõtractus põt fie-
ri oĩno cũ eis qbus ĩpotẽtiores fiũt ad reſtituendũ, niſi forte ꝑ neceſſitate extrema victꝰ & veſtitus.
Si ergo domꝰ exiſtẽtes in parochia ſint ſacerdoti ad certos redditꝰ obligatę: ſcđm q; dicit & ſuppo-
nit vltima ratio: Dico q; debitũ reale eſt: nec obligaꝛ inqlinus niſi de rõne domus: quare cum nihil
habeat iudęꝰ inhabitãs qđ ſoluere poſſit de ſuo, inanis eſſet obligatio qua talis inqlinus obligareꝛ
ꝑ domo, & inanis eſſet actio cõtra illũ quẽ ĩopia excuſaret. Et ſic dico q; licet teneretur ſacerdoti qa
inqlinꝰ: cũ tñ nõ habeat de ſuo vñ ſoluat: & de alieno qđ habet nõ põt ſoluere: q̃re nec ille recipe vt Q
dictũ eſt: ſed manere debet inanis obligatio: aut ergo ſacerdotes nõ debẽt ꝑmittere q; Iudęis loceꝛ
domus tales in ſuis parochiis: aut ſi ipſis inuitis loceꝛ, debent petere iura ſua a locatoribus quorũ
ſunt domus: aut manꝰ ponere ꝑ publicã iuſtitiã ad ipſas domꝰ q̃ eis ſũt obligatę: ſed a dictis Iudęis
nihil poſſunt recipere ſicut dictũ eſt: & vt ꝓcedit ſcđa ratio: quę cõcedẽda eſt.

Ad primũ principale.

Ad primũ añ oppo
ſitũ q; ſacerdos nõ põt recipere a Iudęo tẽporale: qa nõ miniſtrat ei ſpirituale: dico q; imo ſi haberet
aliqd de ſuo: & hoc, qa nõ eſt debitũ ꝑſonale ſed reale: vt dictũ eſt. nũc aũt qñ ꝓpter ſpũalia q̃ ſemi-
naꝛ, metuꝛ tҏalia, hoc eſt rõne debiti ꝑſonalis. Ad vltimũ patet ꝑ iam dicta.

Quæſt. xvii. Arg. princi. Primum.

CIrca quintũ arguebaꝛ: q; cæteris paribꝰ maioris ꝑfectionis eſſet viuere de labore
manuũ q̃ de euãgelio aut de mẽdicitate: qa ꝑ hoc repelluꝛ pſeudo. ii. Corinth.
xi. nõ grauanꝛ ſubditi & ad bonũ ꝓuocanꝛ ſuo exẽplo. Act. xx. & ii. Theſſa. iii. &
a malo reuocat. i. Corinth. ix. & vt haberet vñ viueret: & vt vñ viuerẽt ĩfirmis
miniſtraret. Actu. xx. ꝓpter hoc. n. cõmẽdat Aug. Paulũ ſup cęteros aplõs q vixe
rũt de euãgelio: & ſup multitudinẽ credẽtiũ q̃ tũc vixit de mẽdicitate. ergo &c.

Secundum.

Qꝫ de euãgelio viuere ſit ꝑfectiꝰ: arguiꝛ: qa ꝑ hoc expeditius & ſine ĩpedimẽto exequiꝛ opus euan-
gelizãdi. tҏe eñ laboris & mẽdicatiõis nõ põt hõ vacare euãgelio: & ſic ab illo retraheretur. Qꝫ viue
re de mẽdicitate ſit ꝑfectiꝰ arguiꝛ: qa ĩ hoc imitaꝛ Chriſtꝰ q dixit ĩ pſal. Ego mẽdicꝰ ſum. Gloſ. Dicit
de ſeipſo.

Tertium.

Itẽ ĩ hoc eſt maxĩa hũiliatio, & ita maxĩa ꝑfectio. Philip. ii. Hũiliauit ſemetipſum.

Reſponſio.

Omiſſis
illis q non laborãt, neq; volũt laborare ꝓpter otii ſolatiũ: vt ſunt validi mẽdicãtes, q nec ſeruiũt euã R
gelio, nec diuinę contẽplationi inſiſtũt, qbꝰ malũ eſt nõ laborare, & nõ de labore viuere: & quibꝰ nõ
licet mẽdicare: nec debet eis eleemoſyna dari: dicẽte Aug. in epĩa ad Vincẽtiũ. & habeꝛ. v. q. v. Non
oĩs. Vtiliꝰ eſuriẽti panis tolliꝛ ſi de cibo ſecurꝰ iuſtitiã negligat, q̃ eſurienti panis frãgiꝛ vt iniuſtitię
ſeductꝰ acqeſcat. & hoc vt dicit in fine de oꝑe Monacho. ne ꝑuerſa miſericordia magis eorũ futuræ
vitę noceat q̃ ꝑſẽti ſubueniat. Vel q nõ laborãt, neq; de labore viuere volũt ꝓpĩ opulẽtię ꝑſidiũ, nec S
euãgelio ſeruiũt, nec contemplationi vacãt: quibꝰ licitum eſt nõ laborare: ſed nõ licet eos mẽdica-
re. Vñ Hiero. ad Damaſũ Papã: & habeꝛ. xvi. q. i. Qm̃ quicqd. Qui bonis parẽtũ & opibus ſuſtenta
ri poſſunt, ſi qđ pauperũ eſt, accipiũt, ſacrilegiũ incurrũt & cõmittũt: & ꝑ abuſũ taliũ iudiciũ ſibi
mãducant & bibũt. Vnde nec talibus eleemoſyna dãda eſt. dicẽte eodẽ ad Demetri. Da pauperibꝰ
nõ diuitibus, non ꝓpinquis, non ad luxuriã: ſed ad neceſſitatẽ: ſiue ille ſit ſacerdos ſiue cognatus ſi
ue vicinus: nihil in illo aliud cõſideres q̃ paupertatẽ. talibꝰ aũt ꝑfectius eẽt de labore viuere. dicente
eodem ad eãdẽ. Nec idcirco tibi ab oꝑe ceſſandũ eſt: qa deo ꝓpitio nulla re indiges: ſed ideo cũ oĩ-
bus laborãdũ eſt: vt ꝑ occaſionẽ oꝑis nihil aliud cogites q̃ qđ ad dñi ꝑtinet ſeruitutẽ. Simpliciter lo
quor: q̃uis oẽm cenſum tuũ in pauperes diſtribuas, nihil apud deũ erit ꝓcioſius, q̃ qđ manibꝰ tuis
ipſa cõfeceris, vel in vſus ꝓprios, vel in exẽplũ virginũ cęterarũ. Vel qui nõ laborãt nec de labore T

viuūt ꝓpter corꝑis debilitatē: nec euāgelio ſeruiunt etiā ſi ſeculares & de ſtatu cōtēplatiuū nō ſint. ta libus. n. nō eēt bonū laborare, nec de euāgelio viuere debēt. Vñ nihil eſt eis meli⁹ ꝙ viuere de mēdici tate: & talib⁹ ꝑcipue dandę ſūt eleemoſynę, maxie qñ pati ſūt laborare, & victū acqrere ꝑ poſſe ſuo dicēte Aug. de ope mona. Propē occupationes ſeruorū dei vel ifirmitates corꝑales q̄ oino deeſſe nō poſſunt, nō ſolū ꝑmittit apl̄us ſanctorū indigētias ſuppleri a bonis fidelib⁹: ſed etiā ſaluberrime hor tat̄. Sub dicta aūt infirmitate etiā cōꝑhendo operādi inſolētiā vel iꝑeritiā. Si vero habēs corꝑis infir mitatē alias euāgelio ſeruit, ꝑfecti⁹ eſt tali viuere de euāgelio ꝙ de labore vel de mēdicitate: qlis erat Timothe⁹. de q̄ dicit Aug. ibidē ſupra. Timotheū quē ſciebat corꝑe infirmū: qa in ope manuali labo rare nō potuit: ne forte cū indigeret & nollet vti victu quotidiano ab eis qb⁹ euāgeliū miſtrabat, ali qua ſibi negotia q̄reret qbus animi ei⁹ iplicaret̄ ītētio, Paulus ſic hortatur. ſ. Nemo militās deo &c. Hic ne anguſtias pateret̄ dicēs: Fodere nō valeo: mēdicare cōfundor: adiūxit. Laborātē agricolā &c. vt intelligeret neceſſariū ſibi ſumere ab illis qbus militabat, nō eſſe mēdicitatē ſed poteſtatē. Nec tñ ad opus manuale infirmos ægritudine corꝑis reputamus inidoneos: ſed etiā diſſuetudinē operādi habētes & imperitiā. de qbus dicit Aug. ibidē. Siq ſaltē habebāt aliqd in ſeculo quo facile ſine opifi cio ſuſtētarētur, & cōuerſi ad dñm indigētib⁹ diſꝑtiti ſunt, & credēda eorū ifirmitas eſt & ferenda ſolent eñ tales nō melius ſicut multi putāt, ſed qđ eſt verū lāguidius educati laborē operū corpo raliū ſuſtinere nō poſſe. & ſic talib⁹ meli⁹ eſt mēdicare. Si tñ quoquo mō poſſunt, ꝑfecti⁹ eſt ſe labori exponere. dicēte Aug. ibidē. Illi q relicta vl̄ diſtributa opulētia iter paupes Chriſti nūerari voluerūt q̄ꝙ tā magnū deferētib⁹ vicē ſuſtinēdę vitæ eorum res ipſa & fraterna charitas debeat, tñ ſi et ipſi manib⁹ operent̄, vt pigris auferāt excuſationem, multo miſericordi⁹ agūt ꝙ cū omnia ſua indigēti bus diuiſerūt. Qꝫ ſi nolūt, qs audeat cogere? qb⁹ tñ inueniēda ſunt opa in monaſterio etiā ſi corꝑali functione liberaliora: ſed vigilāti adminiſtratione curāda ſunt: vt nec ipſi panē ſuū qm̄ cōis iā factus

V eſt, gratis māducēt. Omiſſis igit̄ ꝑdictis trib⁹ gñib⁹ hoim, nūc dicēdū de validis q rōne ſtatus ꝓ priis reb⁹ carere debēt, & diuinis opib⁹ vacare: vt nō quærāt otiū ſicut primi, nec habere ꝓpriū ſi cut ſecūdi, nec ſunt infirmi ſicut tertii. q quidē validi ſunt ꝑlati eccl̄ię & religioſi. Prelati qdē q ſoli poteſtatē hñt viuere de euāgelio: q & poſſunt viuere de labore aut de mēdicitate: qa vt dicit Au guſt. de ope mona. quę dicta ſunt ꝙ de euāgelio viuerēt nō iuſſa ſed ꝑmiſſa ſunt. Et vt dicit contra Adimātiū, ꝙ ait Dñs, Nolite portare aurū neqꝫ argētū neqꝫ nūmos ī zonis veſtris, nō iſta iuſſa: ſed ꝑmiſſa eſſe apl̄is, ex hoc ītelligit̄ ꝙ apl̄us Paulus manib⁹ ſuis opat⁹ victū q̄rebat: ad hoc dixit omnia illa ne portarent: vt vbi opus eſſet ab eis accipērēt q annūciabant regnū dei in militia veſtra, nec in craſtinū cogitarem⁹: qa non ꝓpter iſta tꝑalia q̄ ꝑtinēt ad craſtinū: ſed ꝓpter illa ſempiterna vbi eſt ſemper hodiern⁹. Religioſi qdē qui nō habēt poteſtatē viuēdi de euāgelio: tñ vt ſpūalr̄ opantes mā ducēt panē ſuū a corꝑali labore gratuitū: qualē poteſtatē viuēdi de euāgelio. ſ. habēt ꝑlati eccliæ maiores & minores eis datā in apl̄is & diſcipulis ſecūdū Aug. de ope mona. ſed ſolūmō hñt poteſta tē viuēdi de labore, aut de mēdicitate: vt ſic reſtrigat̄ q̄ſtio ad illos q ſunt ī ſtatu ꝑfectiōis exercēdę: vt ſunt ꝑlati: ſiue in ſtatu ꝑfectiōis generādę: vt ſunt religioſi, & qcūqꝫ viuūt de bonis cōmunibus

X eccl̄ię. Et videt̄ mihi hic in primis diſtinguēdū eſſe de nō labore ſiue de nō laborātib⁹ neqꝫ viuēti b⁹ de labore. dico manuū. de quo loqt̄ Aug. li. de ope mona. circa exñtes in ſtatu ꝑfectiōis generādę q ſunt religioſi, ſic ī ꝑſona illorū dicēs in pricipio lib. Nō de ope corꝑorali: in quo vel agricolę vel opi fices laborāt: ꝑcepit Apl̄s. 2. Theſſ. 3. Qui nō vult operari nō māducet. nō. n. pōt eē cōtrari⁹ euāgelio? vbi ait dñs Matth. 6. Ne ſolliciti ſitis &c. vt nos curis opificū oneraret. q̄propt opa ſpūalia debem⁹ accipe &c. Et rñdēs eis Aug. ſubdit. Supflue conat̄ ſibi & cęter[ ] caliginē obducere. & ifra. Denūciam⁹ inqt, qm̄ ſi qs nō vult opari nō māducet. audiuim⁹. n. qſdā ābulare iter vos īqete nihil opātes &c. Quid ad hęc dici pōt? de talib⁹ īquā q quātū eſt ī ſe parati ſunt laborare: tñ ꝓpē mai⁹ meritū in di uino ope ſpūali laborare. ſ. corꝑoraliter omittūt: Diſtinguo: ꝙ qdā horū nō laborāt ꝓpē cōtēplatiōis cōplemētū vt cōtēplatiui: quidā ꝓpter ꝓximorꝫ negotiū: vt ꝑlati actiui. Et de primis diſtinguo: qa aut ſunt tales ꝙ ex ſe exercere poſſint multiplici gñe cōtēplatiōis q̄ ſunt lectio oro & meditatio: vt cū laſſati fuerit ī vno, mutatione laboris refocillent̄ in alio: & ſic ꝑſiſtere poſſint ī cōtinuo exercitio cōtēplatiōis, aut nō. Et de primis iterū diſtiguo: qa tales aut victū ſuū minori ſollicitudine acqrerēt mēdicatiōe aut manuū labore, aut ecōuerſo. Et dico ꝙ ſemꝑ maioris ꝑfectionis eſt acqrere victū mi nori ſollicitudine in iſtis: & ſilr̄ ſi cōparētur labores manuū inter ſe: & ſilr̄ ſi mēdicitates cōparent̄ inter ſe, ſemꝑ maioris ꝑfectionis eſt acqrere victū ſuū illo mō in quo eſt minor ſollicitudo: & ſecūdū vtrūqꝫ modū quęrendi pauciſſimis debēt eſſe cōtenti: qa minor eſt ſollicitudo in quærēdo pauca q̄ multa. vñ de talib⁹ in q̄rēdo victū mēdicitate dicit Aug. de morib⁹ eccl̄ię. Secretiſſimi ab oīm hoīm

aſpectu pane ſolo q eis p certa interualla tẽporũ affertur,& aqua cõtenti deſertiſſimas terras inco-
lunt pſruẽtes colloquio dei,cui puris mẽtibꝰ inhęſerunt,& eius pulchritudinis cõtẽplatione beatiſ
ſimi.De aliis vero q q̃runt victũ manuũ labore,dicit ibidẽ.Sed ſi hoc excedit noſtram tolerãtiã,quis
nõ illos mireť q cõtẽptis mũdi huiꝰ illecebris, in cõmunẽ vitã caſtiſſimã & ſanctiſſimã cõgregati ſi
mul ętatem agũt viuẽtes in oӡonibꝰ,in lectionibꝰ,& in diſputationibꝰ,nulla ſupbia mũdi,nulla pui
cacia turbulenta,nulla imũditia liuidi:ſed modeſti verecundi pacati cõcordiſſimã vitã intentiſſimã
in deũ gratiſſimũ munus ipſi offerũt:neq̧ q̃ſq̃ poſſidet ꝓpriũ:nemo cuiq̃ onerosus eſt: operanť ma
nibus ea q̃bus & corpus paſci poſſit,& a deo animus ĩpediri nõ poſſit &c.Cęteris aũt paribus q̃ ꝑti
nent ad ſollicitudinem in quærendo victum labore vel mendicitate,ſemper in talibus perfectius eſt
quærere victum labore manuum q̃ mendicitate:vt patet ſupra ſecundum Hierony. ad Demetria-
dẽ.& ſecũdum Auguſt.de forti muliere.Operari carne,& nõ ſpiritu, vtile non eſt : operari aũt ſpiri
tu & nõ carne,pigrorũ eſt. Vñ ſcd̃m Hiero.ad Heliodorũ,apud gręcos pħos ille laudať q oĩe quo
vtebať manu ſua factũ gloriatꝰ eſt.Propter qđ diciť in Pſal.Labores manuũ tuarũ qa.m.b.e.&.b.t.e.
In quo caſu ĩtelligo illud dictũ Aug.de ope mona.Quid agãt,qñ operari corpaliter nolũt,cui rei va
cent ſcire deſidero. Oӡoni inquiũt pſalmis lectioni & verbo dei.ſancta plane vita:ſed ſi ab his auocã
di nõ ſumꝰ:nec mãducãdũ eſt:nec ipſę eſcę quotidie ſperandę. Si aũt ad iſta vacare ſeruos dei cer-
tis interuallis tp̃is neceſſitas cogit: cur nõ & p̃ceptis apł̃icis obſeruandis aliquas partes temporum
deputemꝰ! Si aũt cõtẽplatiui nõ ſunt tales vt poſſint ſtare in cõtinuo exercitio cõtẽplationis,diſti-
guo:ꝙ aut alii cõſortes taliũ q poſſunt ſtare ĩ cõtinuo ſtudio cõtẽplationis indigẽt cõtinuo auxilio
tẽpore vacationis ſuę,aut non.Si ſic,diſtinguẽdũ eſt vt iã ſupra diſtinctũ eſt de illis,& eodẽ mõ defi
niendũ.Si nõ,dico ꝙ perfectius eſſet talibus laborare manibꝰ q̃ mendicare.Hĩc dicit Hiero.ad Ru-
ſticũ.Fac aliq̃d opis:vt ſemp diabolus te inueniat occupatũ,manꝰ opeť cibũ,& animꝰ lectione ſatu-
reť.In deſideriis eſt oĩs otioſus.Aegyptiorũ monaſteria hũc morẽ tenẽt:vt nullũ abſq̧ ope & labore
ſuſcipiãt:nõ tã pp victꝰ neceſſaria q̃ pp aĩę ſalutẽ ne vageť.& Aug. de ope mo.Cũ ad Titũ ſcriberet
(Apł̃s.ſ.)dicẽs.Zenã legiſperitũ & Apollo ſollicite p̃mitte:vt nihil illis deſit:vt oñderet vñ nihil de
eſſe deberet cõtinuo ſubiũxit.Diſcãt aũt & vñi bonis opibꝰ p̃eſſe ad neceſſarios vſus ne ſint ĩfructuo
ſi.Et hoc ẽt vt cęteris fratribꝰ nõ laborãtibꝰ de labore illorũ neceſſaria miſtrenť,& ſiq̃d deſit a fidelibꝰ
mẽdicatione ſuppleať. dicente Augu.de ope mona.Suppleať ex oblationibꝰ bonorũ fideliũ qđ labo-
rãtibꝰ & aliq̃d vñ victũ trãſigãt operãtibꝰ ꝓpter ĩfirmitates aliquorũ corporales & ꝓpter eccłiaſti-
cas occupationes vel eruditionem doctrinę ſalutaris,deeſſe putauerit. & ĩfra. Ad hoc eñ illa bona
opa fideliũ ſubſidio ſupplẽdorũ neceſſariorũ deeſſe nõ debẽt: vt ii a quibus ad erudiẽdũ aĩm ita va
cať:vt illa corpalia geri nõ poſſint,nõ opprimãť egeſtate.Et ſic viuere cõitatẽ de labore aliquorum
inter illos,puto eſſe perfectius q̃ viuere de quacũq̧ mẽdicitate vel quotidie prouidenda, de quali vi
uũt aliqui religioſi,vel hactenus p deuotionẽ populi ꝓuiſa,de q̃li viuũt monachi & canonici.Illo.n.
modo viuere de labore:etiã nõ laborãtibꝰ,non eſt viuere de mendicitate:qa oĩa eorũ facta ſunt cõia
dicẽte Beato Aug.ibidẽ.Quo aĩo debet eſſe ĩ republica ſua ciuis cęleſtis:niſi vt id ipſum qđ ꝓpriis
manibꝰ elaborat, cõmune habeat cũ fratre:& ſi q̃d ei defuerit, de cõmuni suppleat! Vñ ſecundum
hunc modum illi q̃bus apł̃i,& diſcipuli q erant de illa cõitate, cuiꝰ erat cor vnum & aĩa vna & oĩa
eis cõmunia,miniſtrabãt ſpũalia,etiã debitores erãt tẽporaliũ illi cõitati. Vñ apł̃i nõ ꝓprie accipie-
bant de mendicitate:ſed potiꝰ de poteſtate,qđ Paulus & Barnabas illis attulerant de collectis factis
ex gentibus.dicente Auguſt.ibidem. Quia vtiles fuerunt gentibus quę ab idolorum cultura voca
bantur,debitores eorum dixit apoſtolus ex gentibus chriſtianos.& addidit quare.Si eñ ſpũalibꝰ eo
rum inquit cõmunicant gẽtes,debẽt & in carnalibus miniſtrare eis.Quapropter illi qui omnimode
contẽplationi ſecũdũ p̃dicta vacare poſſunt:nec habẽt ſecũ laborãtes manibus:ſed ſolũmodo mini-
ſterio ſuo inſiſtẽtes:& ſic ſoli mendicitati in quęrendo victum initũtur : vt omnino ſollicitudinem
in mendicando minuant:& ꝑfectius viuãt:pauciſſimis debẽt eſſe contenti.alias eñ contra ipſos in-
telligitur loq̃ Augu.qñ dicit ibidẽ.Certe ſi ꝓpterea ſe dicunt operari nõ debere: quia nec volucres
cęli ſeminãt:nec metũt:de q̃bꝰ ſĩlitudinẽ dñs nobis dedit ne de talibꝰ neceſſariis cogitemꝰ:cur ergo
nõ attẽdũt qđ ſeq̃ť! Neq̧.n.hoc tm̃ dictum eſt:qa nõ ſeminãt neq̧ metũt:ſed adiectum eſt:neq̧ con
gregãt in apothecas.apothecę aũt vel horrea vel repoſitoria dici poſſunt.Cur ergo iſti manus otio
ſas & plena repoſitoria volunt habere! Cur ea q̃ ſumunt de laboribus aliorum,recondunt & ſeruãt
vnde quotidie proferãtur!& infra.Sed ſi hoc placet,ſtudeant boni fideles regis ęterni fortiſſimis eiꝰ
militibus ſeruire:vt ſibi nec aquam implere cogantur,ſi iam illos qui tunc erant hieroſolymis no-
uo gradu iuſtitiæ ſupergreſſi ſunt.& infra.Proinde rurſus iſtos alio ſublimiori gradu iuſtitiæ ſu-
pabunt qui ſe ita inſtituũt:vt quotidie in agros tanq̃ in paſtũ pergant:& quo tempore inuenerint
carpant,& ſopita fame reuertantur. Sed plane ꝓpter agrorũ cuſtodes q̃ bonũ eſſet ſi etiam pennas

largiri dignaretur: vt ſerui dei in agris alienis inuenti non tanq̃ fures comprehenderentur ſed tan q̃ ſtrumi fugarent̃.& infra.Ceterum qs ferat non ſicut infirmiores tolerari:ſed ſicut ſanctiores eti
Y am prędicari? Eſt autem aduertendũ:ꝙ de talium labore cõtingit viuere dupliciter.Vno mõ ius ſibi vendicãdo in ꝑmio laboris.Alio mõ vſum facti tãtũmõ ex illo expectando:vt tunc demũ cũ ꝑmiũ denegat̃ pacifice ſuſtineat̃:& ad menſam dñi mendicando accedat̃. & hoc vltimũ credo eſſe ꝑ
Z fectiſſimũ. De illis aũt q non laborant manibus & hoc propter ꝓximorũ negotiũ ſaluti animarũ intendẽtes:diſtinguo: quia aut labor manuũ poſſet exerceri ab eis abſq; detrimẽto proximoꝝ:aut non.Si primo modo:dico omnino ꝙ pfectius eſſet eis viuere de labore q̃ de euangelio:vel de mendicitate,ea ratione qua prius:niſi poſtponeret̃ labor ꝓpter complemẽtũ cõtẽplationis. tunc eñ diſtinguẽdũ eſſet:vt iã ſupra diſtinctũ eſt.Si ſecũdo modo:aut ergo ad ꝓximorũ negotiũ exequẽdum quis fraterna charitate vrgetur,aut debito officii cõpellit̃. vtroq; eñ ceſſante nullus pfectus debe ret inſiſtere velle negotiis exteriorib⁹ vitę actiuę:qa ſemp cõtẽplatio debet eẽ in deſiderio:licet actio ꝓpter neceſſitatẽ ſit in exercitio : put in ꝓcedenti Quolibet declarauimus in q̃ſtione de ꝓeminẽtia inter vitã actiuã & cõtẽplatiuã.Et vtrolibet illorũ modorũ exiſtẽte,aut nullus dictorũ caſuum ſeu cauſarum occurrit:ꝓpter quos vel quas Paulus laborauit:aut imo aliqs eorũ vel plures occurrũt. Si primo mõ,dico ꝙ cõpulſis debito officii omnino pfectius eſt viuere de euãgelio q̃ de labore aut de mẽdicatione. vñ in iſto caſu viuebat Paulus de euãgelio:vl'ter eñ pfectius eſt viuere de euãge lio q̃ de mẽdicitate.Vñ Timothe⁹ qa nõ potẽs viuere de labore timebat viuere de euãgelio,putãs hoc min⁹ pfectũ eẽ:qa vidit magiſtrũ ſuũ Paulũ nõ velle viuere de euãgelio:ſecũdũ Aug.vt dictũ eſt ſupra,cogitauit ſe debere viuere potius de aliqua negotiatione:& nequaq̃ cogitauit ſe diuertere ad mẽdicitatẽ:quaſi pfectius eſſet viuere de iuſta negotiatione q̃ de mendicitate,quod reuera pfectius eſſet & melius non potẽti laborare & non tendenti ad cõſummationẽ cõtẽplationis:neq; in tẽto negotiis ꝓximorũ.Illis vero q vrgent̃ fraterna charitate ad ꝓximoꝝ negotium exercendũ,qui nõ habẽt poteſtatẽ viuẽdi de euãgelio:Dico ꝙ pfectius eſt viuere de mẽdicitate q̃ de labore: qa illis .ſ.cõpulſis ex officio viuẽtib⁹ de euãgelio: & iſtis aliis viuẽtib⁹ de mẽdicitate min⁹ ipedirent̃ ſeu re traherẽt̃ a ꝓxiorũ negotii executiõe.Nec etiã in iſto caſu ſi illi q vrgent̃ ad negotia ꝓximorũ frater na charitate,acciperẽt victũ ab illis qbus militãt,eſſet mẽdicitas ꝓprie:ſed potius poteſtas: licet nõ
A ex debito officii & diuinæ iſtitutiõis tñ ex debito charitatis & obligatiõe naturali. Si vero aliqs di ctorũ caſuũ ſeu cauſarũ,in qbus Paulus laborauit manibus,occurrat:tũc dico ꝙ pfectius eſt ſecun dũ vtrũq; dictorũ modoꝝ,exercẽtib⁹ negotia ꝓximorũ viuere de labore vel de mẽdicatiõe ſumpta ab aliis qbus non militarent,de quali viuebat Paulus qñq; omiſſo labore:ſecundũ ꝙ Aug.teſtat̃ di cens de ope mona.Putemus aplm illis oib⁹ diebus qbus fuit Athenis non fuiſſe opatũ:ꝓpter hoc.n. & ex Macedonia ſupplebat̃ ei⁹ indigẽtia:ſicut dicit in ſecũda ad Cori.q̃q̃ & aliis horis & noctib⁹ po terat: qa valebat & aĩo & corpe.Sed oĩno pfecti⁹ eſt in illis caſibus de ꝓprio viuere labore aut con fratrũ ſuorũ:& hoc ne ſumendo ab aliis maxime ab illis qbus militãt,impediret̃ curſus euangelii:q reuera impediret̃ in hoc,ſcd̃m ꝙ patet diſcurrẽdo ꝑ caſus,in qb⁹ diuerſis de cauſis ſpecialib⁹ Paulus nihil accepit ab illis qb⁹ militauit:ſed qñq; accepit ab aliis & qñq; vixit de labore:ſecundũ ꝙ qñ q; in aliquo caſu bonũ videbat̃ ei accipe vno mõ,qñq; aũt & in alio caſu melius videbat̃ ei accipere. cũq; occurrebat cauſa,ꝓpi quã viſum eſt ei laborandũ,captabat ad hoc certas horas tã de die q̃ de nocte:maxime de nocte:in qb⁹ ſine minori diſpẽdio potuit ſe ſubtrahere a pplo,& tũc laborabat.dicẽte Aug.de ope mona.i.Ipſe apl's quõ vacaret opari manib⁹ ſuis: niſi ad erogãdũ verbũ dei certa tẽpora cõſtitueret?neq;.n.de⁹ & hoc latere nos voluit:nã & cuius artis opifex fuerit & qbus tpibus vacabat diſpẽſando euãgelio ſacra ſcriptura nõ tacuit.Nã cũ dies pfectiõis vrgeret in Troade &c. vbi declarat Aug.ꝙ ꝓcipue de die diſputauit & ꝓdicauit:ꝑ qđ inſinuat a cõtrario ꝙ de nocte ꝓcipue laborauit.vñ ſeq̃t.Optima eñ eſt gubernatio:vt oĩa ſuis temporibus diſtributa ex ordine ge rant̃ ne animum humanũ turbulẽtis implicationib⁹ inuoluta pturbẽt.Ibi etiã dicit ꝙ opabat̃ apl's. Poſt hęc inqt egreſſus ab Athenis venit Corinthũ:& cũ inueniſſet quẽdã Iudęũ noĩe Aqlam & Priſcillã vxorẽ illius,acceſſit ad illos:& ꝓpter artis ſilitudinẽ mãſit apud illos opus faciẽs:erãt.n.taber
B naculorũ artifices. Caſus aũt & cauſę ꝑ qb⁹ apl's manib⁹ opabat̃:erãt ſeptẽ. Quarũ prima erat vt pſeudoapl'os a ꝓdicatione cõpeſceret.ii.Corin.xi.Vt amputẽ occaſionẽ eorũ q volũt occaſione.Gloſ. Intentio pſeudo & ſtudium erat in pecuniis accipiendis : ideoq; apoſtolus accipere renuit: ne illis eſſet forma & occaſio accipiendi.Sciebat enim ꝙ ſi non acciperent non diu prędicarent.Et hic non laborauit . ait enim . Gratis euangelium euangelizaui vobis : alias eccleſias expoliaui accipiens ſtipendium ad miniſterium veſtrum , nam qđ mihi deerat ſuppleuerunt fratres qui venerunt a

Macedonia.&.i.Corinth.ix. Nequod offẽdiculũ demꝰ euãgelio Chriſti.Gloſ.qa ſi accipet apſus,iam
pſeudo libere acciperẽt:& ſic in pdicatione durarẽt:& ita ĩpedimẽtũ eſſet euãgelio . & iõ laborauit
dicẽte Aug.de ſermo.dñi in mõte.cap.xxiiii.Erãt.n.multi q occaſionẽ acqrẽdi & vẽdẽdi euãgeliũ q̃
rebãt.qbꝰ eã volẽs ãputare apl̃s manibꝰ ſuis victũ &c.& de ope Mona.c.iiii.Ipſe ſtipẽdiũ ſibi debitũ
nõ exegit:vt ſe formã daret eis q exigere nõ debita cupiebãt . ergo qđ ſibi debebaẽ accipe noluit:vt
ſuo exẽplo coercerenẽ q ſibi nõ ita ordinatis ĩ eccl'ia talia deberi arbitrabanẽ.Scđa ne ſubditos ſuos
grauaret.ii.Cori.xi.Cũ eẽm apđ vos & egerẽ,nulli onerosus fui.& in oĩbus ſine onere me vobis ſer
uaui & ſeruabo.ii.Theſſa.vltio.Neq; gratis panẽ mãducauimꝰ ab aliquo : ſed ĩ labore & fatigatiõe
nocte & die operãtes, neque vestrũ grauaremꝰ.i.Theſſa.ii.Memores eſtis fratres laboris nři,& fati-
gationis nocte & die operãtes neque veſtrũ grauaremꝰ.q.d.ſecũdũ Aug.de ope mona.cap.viii.Oĩa
itaq; toleramꝰ neqđ ĩpedimẽtũ demꝰ euãgelio Chriſti. Tertia vt exẽplũ opandi manibꝰ cæteris p-
beret.ii.Theſſ.vltio.Ipſi.n.ſcitis quẽadmodũ optet imitari nos:qñ nõ ingeti fuimꝰ inter vos.vt noſ
metipſos formã daremꝰ vobis ad imitãdũ nos.Aug.de ope Mona.ca.4.Qua nos imitemini.Gloſ.&
otiũ dimittatis.Et Actu.xx.Hęc oĩa oñdi vobis exẽplũ opandi:qm̃ ſic laborãtes.Gloſ.Vt ego. Cuiꝰ
manꝰ miſtrauerũt ſuſcipe ĩfirmos.Gloſ.ad miniſtrãdũ ĩfirmis ſicut & ego feci his q mecũ ſũt.Quar
ta.vt paupes q erãt cũ ipſo ſuſtẽtaret. Act.xx.His q mecũ ſunt miſtrauerũt manꝰ iſtæ. Vñ ad idẽ
hortaẽ ſuos.Ephe.4.Qui furabaẽ iam nõ fureẽ,magis aũt laboret opando manibꝰ ſuis qđ bonũ eſt:
vt habeat vñ tribuat neceſſitatẽ patiẽti.Et iterũ poſt iã dicta Ephe.iiii.Vos aũt fratres nolite defice
re ad bñfaciẽtes.Gloſ.Paupibꝰ:qa etſi operenẽ,poſſunt tñ nõnullis ĩdigere:& iõ monet ne illi q ha-
bebãt vñ ſeruis dei neceſſaria pberẽt pigreſcerẽt hac occaſione.nõ eñi in repħẽſionẽ venit q hũanꝰ
eſt ĩ largiẽdo. Quita.vt ĩ ſe appetitũ rei alienę cõpeſceret & honeſte cõuerſareẽ.Act.xx. Argẽtũ &
aurũ aut veſtẽ nulliꝰ cõcupiui:qm̃ ad ea q̃ mihi opꝰ erãt &c.vt iã ſupra.Vñ & ad idẽ hortaẽ cũ di
cit.i.Theſſ.iiii.Operemini manibꝰ veſtris:ſicut præcepi vobis:honeſte ambuletis ad eos q foris ſũt,&
nulliꝰ aliqd deſideretis.Gloſ.qa honeſtũ eſt & lux ad infideles:& ſi deſideraueritis rẽ alteriꝰ ne roge
tis vel tollatis. *Sexta*.ne venale videreẽ ponere euãgeliũ.i.Cori.ix.Dñs ordinauit his q euãgeliũ an
nũciãt de euãgelio viuere:ego aũt nullo hoꝝ vſus ſũ.& ĩfra.Quę ẽ ergo merces mea vt euãgeliũ p-
dicãs ſine ſũptu ponã euãgeliũ?Gloſ.ſenſus ẽ.mercedẽ habeo ſi ex dilectiõe ita facio: vt potiꝰ patiar
penuriã q̃ abutar poteſtate. qđ vtiq; facerẽ ſi ſumptuoſũ credẽtibꝰ euãgeliũ eẽt ĩportune exigẽdo,
vel ĩdiſcrete accipiẽdo.Aug.de ope mona.ca.xi. Vt nõ ſit credẽtibꝰ ſũptuoſũ euãgeliũ,ne putẽt ad
hoc ſibi euãgelizari:vt illud euãgeliſtę q̃ſi vẽdere videanẽ.Idẽ li.ii.de ſer. do.ĩ mõte.c.xxiiii.ſup illud
Prio q̃rite regnũ dei:& hęc oĩa apponẽẽ vobis.Cũ eñi primũ dixit,illud ſignauit:qa hoc poſteriꝰ q̃rẽ
dũ eſt nõ tpe,ſed dignitate.neq;.n.iõ debemꝰ euãgelizare vt mãducemꝰ:ſed iõ mãducare vt euãge
lizemus:ſi ppterea euãgelizamꝰ vt mãducemꝰ:vilius habemꝰ euãgeliũ q̃ cibũ.Sed nõ iõ euãgeliza
uit:vt pueniret ad cibũ & alia neceſſaria:ſed ideo iſta ſũpſit vt illud ĩpleret.Idẽ de ope mona.ca.xii.
Infirmorũ periculis ne falſis ſuſpitionibꝰ agitati odiſſent q̃ſi venale euangeliũ:tanq̃ maternis pater
niſq; agitatꝰ viſceribꝰ tremefactꝰ hoc fecit. *Septima*.qa ei neceſſaria nõ dabãẽ.i. Cori.iiii.Laboramꝰ
operãtes manibꝰ nřis.Gloſ.p nobis neceſſariis:qa nemo dat nobis.Et Gloſ.ſup illud.i.Corin.ix.Ego
aũt nullo horũ vſus ſũ.ne forte qſq̃ iõ eũ ñ accepiſſe putaret:qa illi nõ dederãt: & de ſua ptãte hoc
totiẽs hac de cauſa dixiſſet:vt deinceps darẽt ſubdit.Nõ ſcripſi aũt hæc vt in me fiãt.Gloſ.q.d.non
ſum vſus:ſed nec mori volo,nec ſcripſi hęc vt ego accipiã.Ne ergo morereẽ qñq; opatus eſt: qđ tñ
nõ recepiſſet ſi oblatũ ab illis qbꝰ pdicabat fuiſſet ppter cauſam incidẽtẽ:oblatum aũt accepiſſet ab
aliis ſicut & qñq; accepit.ſecũdũ q dicit de ope mona.ca.xii.Venerat ad tãtã indigẽtiã: vt de lõgin
qs eccl'iis ei neceſſaria mittereẽ:dũ tñ ab eis apud q̃s erat:nihil tale accipet.a qbꝰ tñ accepit: nõ tã p
pter ſuã neceſſitatẽ,q̃ ppter illoꝝ vtilitatẽ.ſcđm q ſeqẽ ca.xvi.Nõ ſolũ curã factarũ plebiũ eẽ volu-
it:ſed & miniſtrare neceſſaria ſanctis dei ſeruis:conſiliũ in hoc dãs q hoc magis ipſis q hoc faciũt p
derat q̃ illis erga q̃s faciebãt. Octaua cã opandi manibꝰ eſt q̃ nõ tãgit Paulũ:ſed ſolũmõ ſubditos
ſuos,fuga otii & curioſitatis.i.Theſſ.iiii.Operã detis vt qeti ſitis & vt negotiũ veſtrũ agatis & ope
mini &c.vt ſupra.Vt qeti Gloſ.a curioſitate.Et nota ſicut dicit Gloſ.q ait,Operã detis:qa difficile
eſt dimittere cõſuetudinẽ:ſed vos cogitetis vt veſtrũ negotiũ agatis.Gloſ.Dimiſſis alienis:qa adiu-
uat nos qetos eſſe:qa illud malũ ex otio venit. Hæc ergo fuit progatiua Pauli in labore manuũ ſu C
p cęteros apl'os:de q̃ dicit Aug.de ope mona.ca.vi.Si qs eo qđ ſibi debeẽ vti vellet ſicut Paulus apo
ſtolus voluit,amplius impenderet nõ exigẽdo ſtipẽdiũ debitũ:ſed quotidianũ victũ ſuis laboribus
trãſigendo.& ca.7.Nõ ergo ſolus Paulus & Barnabas nõ habebãt poteſtatẽ nõ operandi:ſed omnes
pariter habebãt hãc poteſtatẽ:qua iſti nõ vtebanẽ amplius ĩpẽdẽdo eccl'ię:ſicut in illis locis in qbus
euãgelizabant,infirmis cõgruere iudicabant. Vt aũt dicit ca.xx.Quid ergo? cęteri apl'i qa non opa D

banť peccabant,aut afferebant impedimentũ euãgelio:qa dixit beatus Paulus ideo ſe nõ vſum hac
poteſtate ne qđ impedimẽtũ daret euãgelio Chriſti?Si.n.peccauerunt qa nõ operati ſunt: non ergo
acceperũt poteſtatẽ non operãdi:nec de euangelio viuendi.Si autẽ acceperũt hanc poteſtatem, qua
Paulus aliqd vltra erogãs vti noluit:nõ vtiqꝫ peccauerũt.ſi nõ peccauerũt,nullũ impedimẽtũ dede
E rũt:neqꝫ eñ nullũ peccatũ eſt ĩpedire euãgeliũ. Et reſpõdet Aug.eodẽ ca.ſubdẽs. Hãc q̃ſtionẽ bre-
uiter ſoluerẽ ſi dicerẽ:qa & iuſte dicerẽ:credẽdũ eſſe apl'o.ipſe eñ ſciebat cur in eccleſiis gentiũ non
oporteret portare venale euãgeliũ:nõ culpãs coapoſtolos ſuos:ſed diſtiguẽs miniſteriũ ſuum: quia
inter ſe diſtribuerãt euãgelizandi prouincias:vt Paulus & Barnabas ad gẽtes irẽt: illi aũt ad circũ
ciſionẽ. Vult ergo Aug. ꝙ alii nõ peccauerunt:quia eis p̃dicabant a quibus potuit cõuenĩẽter ſum
ptus accipi ſine ipedimento euangelii:Paulus aũt nõ talibꝰ,ſed illis a qbꝰ nõ erat cõueniens ſumptꝰ
accipe,nec accipi ſine ĩpedimẽto euãgelii.Et ſupponit ſecũdũ ꝙ dicit ſupra.ca.vi.& cõtra Adimãtiũ
cap.xx.ꝙ omnia illa Nolite poſſidere aurũ &c.& q̃ apud illos ſunt manducate &c. nõ ſũt iuſſa apl'is
neqꝫ diſcipulis:ſed ſolummodo pmiſſa:vt quicunqꝫ vti vellet poteſtate ſumendi ſumptus, liceret ei
de iure ex dñi licentia & conſtitutione.Si quis aũt illa vti nollet:ſil'r liceret ei:nec contra iuſſũ aliqd
faceret in hoc ꝙ iuri ſuo cederet:& miſericordius agens de labore viueret:& argẽtũ in zona porta-
ret acceptũ de labore ex neceſſario victu.qđ Paulus fecit:& hoc ex cauſa circa illos quibus prædica
F uit. Alii aũt non fecerunt hoc ppter aliã cauſam circa illos quibus ipſi p̃dicabant. Sed licet ita fu
erit ordinatũ & obſeruatũ inter apl'os:& obſeruatũ in principio eccleſię,admonẽte ſpũ ſancto, nũqd
cęteri apl'i poſtmodũ diuerterũt ſe ad p̃dicandũ gentibꝰ ſicut Paulus & Barnabas?nunquid Tho-
mas cucurrit ad Indos, Bartholemęus ad Aethiopes? vtiqꝫ: nec tñ legitur ꝙ illi inter gentes de
labore vixerũt.Paulus etiã,vt dictũ eſt,non ſemp de labore vixit.Eſto ergo ꝙ cæteri apl'i non pecca
uerunt non laborando:qa caſus tales illis non occurrerũt quales Paulo:ſed quid ſi eis occurriſſent
nunquid peccaſſent ſumendo ſumptus,& dando impedimentum euangelio? & an Paulus peccaſ-
ſet,ſumendo ſumptus & non laborãdo?Reuera non peccaſſent alii in cõſimilibus caſibꝰ:nec Paulus
peccaſſet accipiẽdo ſumptus & non laborando in ſuis caſibus:aliter.n.non fuiſſet ei poteſtas cõceſ-
ſa ſumendi ſumptus tũc:neqꝫ miſericordius egiſſet nolendo accipere debitã mercedẽ. qđ falſum eẽ
oſtẽdit Aug.ex dictis Pauli ſic ingens ibidẽ ca.vii.Nunqd habemꝰ inqt licẽtiã mãducãdi & bibẽdi?
nũqd habemꝰ licẽtiã ſororẽ mulierẽ circũducẽdi?quã licẽtiã dixit niſi quã dñs dedit eis:quos ad p̃-
dicãdũ regnũ cælorum miſit dicens:Ea quæ ab ipſis ſunt mãducate:dignus eſt eñ operariꝰ merce
de ſua:& ſeipſm pponẽs ad eiuſdem poteſtatiſ exẽplum:cui fideliſſimę mulieres neceſſaria de ſuis fa
cultatibus miniſtrabant?Amplius aũt fecit Apl's vt de coapoſtolis ſuis documẽtũ adhiberet huius
licentiæ a dño pmiſſę.neqꝫ.n.rep̃hendẽs ſubiecit Sicut & cęteri apl'i:ſed vt hinc oſtẽderet hæc ſe ac
cipere noluiſſe:ꝙ eñ liceret accipere,cęterorꝫ cõmilitonũ etiã eius more pbareť.Nota qa dicit qđ li
cuit accipe nõ accepit.qđ nõ fuiſſet niſi qñ laborauit nõ peccaſſet. quare nec cæteri apl'i in caſibus
cõſilibus.Et hoc verũ eſt:& ſic Paulus miſericordius egit q̃ cęteri & pfectius:ſicut pfectius agit cõ-
tinens,qui cum poſſit nubere ſine peccato,non tamen vult nubere.Et ſic illa reſponſio Aug. nõ vi
G deť ſufficere mihi ad ppoſitũ. Dico ergo ꝙ cæteri apl'i nõ peccabãt quia nõ operabanť ſed accipie-
bãt ſumptus etiã occurrẽtibus dictis caſibus:aliter eñ non accepiſſent poteſtatẽ nõ operandi tunc
neqꝫ viuẽdi de euangelio:vt diciť in argumẽto.Q; arguiť in oppoſitũ ꝙ imo:qa afferebãt impedi-
mẽtũ euãgelio:qa Paulus laborauit vt dicit,ne fieret impedimẽtum euangelio:Dico ꝙ alii accepe-
rant poteſtatẽ tũc nõ laborandi & viuẽdi de euãgelio:qua Paulus aliquid vltra erogans vti noluit
& ſic nõ peccauerũt,nec vllũ impedimẽtũ dederũt euãgelio,in quo conſiſtebat pctñ.Sed qa vt diciť
in argumẽto,neqꝫ nullum peccatũ eſt ĩpedire euangeliũ:diſtinguo de impedire euangelium.qa vno
modo cõtingit impedire euangeliũ faciẽdo illud quo ceſſat curſus euangelii: quẽadmodũ pſeudo
apl'i prædicantes falſa & cõtraria euãgelio impediebant euangelium: quos apoſtolus non accipien-
do viſus eſt ab actu p̃dicandi remouere & cogere ceſſare.de quibus dixit Apoſt.ad Gala.i.Nos cõ-
turbãt & volũt cõuertere euãgeliũ Chriſti.Alio modo faciẽdo illud quo nõ habet euãgeliũ ita ce-
lerẽ curſum vt haberet ſi nõ fieret.Qđ dupl'r põt fieri.Vno mõ faciẽdo qđ nõ eſt licitũ fieri:quẽad
modũ impediuiſſent apl'i curſum euãgelii,ſi ſecũdũ euangeliũ nõ vixiſſent & cõtraria eis q̃ p̃dicaue
rũt feciſſent:ſicut fecerũt pſeudo:qui tñ nõ contraria euãgelio: ſed veritatẽ euangelicã p̃dicauerũt
q̃s apl's nõ cẽſebat repellẽdos:ſed pmittẽdos.dicẽs Philip.i. Quid.n. dũ oĩ mõ ſiue p occaſionẽ ſiue p
veritatẽ Chriſtꝰ annũcieť?& in hoc gaudeo. Alio mõ faciẽdo qđ licitũ ẽ fieri:licet nõ ſit pfectiꝰ fieri
& iſto mõ apl'i cæteri accipiẽdo ſumptꝰ etiã in dictis caſibꝰ dederũt ĩpedimẽta euãgelio:Paulꝰ neq̃q̃
quia p hoc ꝙ Paulus ſumptus non ſumpſit in dictis caſibus:ſed laborauit & de labore vixit:fortius

ad eiꝰ prædicationem occurrit euangelium q̃ occurriſſet ſi ſumptus accepiſſet, & q̃ occurriſſet ad
prædicationẽ aliorũ ſi occurrentibus dictis caſibus ſumptus ſumpſiſſent. Dico igitur:ꝙ impedire H
euangeliũ ſecũdo modo,graue peccatũ eſt & mercenariorũ.Impedire autẽ primo mõ grauiſſimũ eſt
peccatũ & luporũ:qa tale ĩpedimẽtũ ꝓcedit ex facto omnino illicito.Impedire aũt euãgeliũ tertio mõ
qđ non eſt ꝓprie impedire:ſed eſt proprie nõ expedire:bene põt eſſe paſtorũ,& abſq; omni peccato:
qa ꝓcedit ex opere licito,in quo nullus peccat niſi ꝑ occaſionem ſcandalizaret infirmos:quale ſcanda
lum oriri nõ potuit ex ſumptu quẽ accipiebãt apl'i:quia modica acceperunt:& non petierunt,neq;
abſtulerũt:quia aliter nõ honeſte ambulaſſent:vt dicit̃ in quinto caſu ꝓdicto.cũ eñ eis neceſſaria de
negabant̃ aut nõ vltro offerebant̃,tunc erat tempus excutiendi puluerẽ de pedibus & pacifice rece-
dẽdi. Vnde ꝑueniri debebant ſicut & modo debẽt ꝑueniri in neceſſitatibus ſuis. dicẽte Auguſt.ſu-
per illud pſal.ciii.Producens fœnũ iumẽtis.Ne dicatis:ſeruiẽtes non indigent noſtri: quærite ne qs
indigeat:& q nõ indiget inueniat in te qđ nolit.Noli dicere ſi petierit dabo.Expectas ergo & vt pe-
tat:ſic paſcis bouẽ dei quaſi tranſeuntẽ mendicũ:illi petẽti das. Si ſic inter vos indigẽt milites Chri
ſti vt etiã petãt:videte ne vos iudicent anteq̃ petãt.Alius ad te venit vt petat: aliũ tu ꝑueni ne pe
tat:dat illi:ſed multo magis iſti. quãto minus petit,tanto magis tibi vigilandũ eſt,vt ꝑoccupes pe-
titurum,autꝰforte nõ petiturũ,& aliquãdo dãnaturũ.& ĩfra. Nõ ĩdiget cibo,forte veſte ĩdiget,nec
ĩndiget veſte,forte tecto indiget,forte etiã fabricat, forte aliqd vtile ĩ domo dei molitur & expectat
vt attendas.Quia ergo licite nõ laborauerunt,& ſumptus acceperũt,& abſq; ſcandalo,licet non ex
pediebant curſum euangelii faciẽdo opus prerogatiõis:ſicut Paulus: nequaq̃ peccauerunt:quia ad
tale opus prerogationis non tenebãtur,eo ꝙ non erat iuſſum a deo:vt dictum eſt iam: nec tenetur
quis ad opus ꝑrogationis:nullus autem peccat nõ faciẽdo id ad qđ nõ tenetur pro tẽpore & loco.
Hinc dicit Aug.ſup dictũ locũ.Ego inquit nullo horũ vſus ſum.Oſtendit ſibi deberi & nõ accepit
nec cõdẽnauit eos q nõ acceperũt qđ debebat̃.condemnandi enim erãt exigentes indebita,non acci
piẽtes mercedẽ ſuam.ille tñ & ipſam mercedẽ donauit : nõ quia tibi alius donauit non debes alteri.
Ad primũ principale. Qđ ergo arguit̃ primo:ꝙ viuere de labore ꝑfectius eſt:dico ꝙ verũ ẽ mõ & in caſu quo Paulus la- I
borauit:ſecundũ ꝙ ꝓcedũt allegata in argumẽto:alias aũt nequaq̃ ꝓterq̃ ſecundũ tacta in corpore
Ad ſecũdũ. ſolutionis. Ad ſecundũ ꝙ viuere de euãgelio eſt perfectius:Dico ꝙ verum eſt ſecũdũ prædicta: ni K
ſi in caſibus in quibus laborauit Paulus.in illis.n.caſibus laborando manibus expeditiꝰ eſt euangeli
um ſecundũ ꝓdicta:licet aliquãtulũ tẽporis labor occupat:qđ laborans ſibi determinat:ſcđm ꝙ mi-
Ad tertium nus euãgelium retardat:vt ſimiliter dictum eſt. Ad tertiũ:ꝙ viuere de mendicitate eſt perfectius: L
quia in hoc imitatur Chriſtus:de quo dictũ eſt:ego aũt mendicus ſum:Dico ꝙ ſicut paup dicitur
ſecũdum etymologiam,quaſi parum in pera habẽs, & egenus quaſi egens alterius onere, id eſt bo-
nis quibus alter eſt oneratꝰ, & inops:quaſi ſine opibus:ſic mendicus dicitur quaſi mentem indicãs
ſuper eo.ſ.ꝙ parum in pera habet:& bonis quo alter oneratus eſt indiget: & per hoc deſiderium ha
bendi de bono alterius indicans.Sed hoc contingit fieri dupliciter. Vno modo petẽdo:qđ eſt propri
um mẽdicantium non habẽtium poteſtatem accipiendi qualẽ habebant apoſtoli:quorum poteſtas
accipiendi diſtinguitur contra mendicitatem petentiũ:quæ idcirco proprie dicit̃ mendicitas. Alio
modo ipſam indigentiam inſinuando & ꝑtendendo: quod bene fecerunt apoſtoli & Chriſtꝰ.& hoc
modo habentes poteſtatem accipiendi largo nomine dicunt̃ mendici,ſecũdum ꝙ hæc diſtinctio po
nit̃ expreſſe ab Aug.ſuper pſal.prædicto.Quõ inquit Augu.Chriſtus in paſſione infirmorũ ꝑſonã
ſuſtinuit præfiguratam:ſic & in loculis habendis & exigendo quodãmodo annonã non petendo ſed
præferendo indigẽtiam ſuſcepit.Ex qua diſtinctiõe circa factum Chriſti de loculis ſatis exprimitur
ꝙ licet in habẽdo loculos mẽdicꝰ fuit,nõ tñ prĩo mõ:ſed ſecũdo:& ꝙ nõ exꝑſſe petẽdo exigebat:ſed
quodãmõ exigebat indigentiã ꝑferẽdo. Vbi in eo ꝙ dicit exigebat:& ꝙ dicit annonã:bñ notat̃ ꝙ ꝑ
ferẽdo indigẽtiã q̃rebat de alieno nõ ex vera mẽdicitate:ſed ex poteſtate.exigere eñ non habent mẽ
dicantes vere primo mõ:ſed ſolum poteſtatem habentes. exigere eñ ſupponit iuris debitũ : qđ be-
ne inſinuat nomen annonę:quæ non debetur vere mendicantibus ſecundum primũ modum:ſed ſo
lummodo poteſtatem recipiendi habentibus.vnde ibi dicit gloſſa ſup illud.Ego autem mẽdicus ſum
Hoc dicit Chriſtus de ſe ex ꝑſona ſerui.ſecundum ꝙ homo mendicus eſt q ab alio petit.reuera eñ
ſecũdũ illũ modum erat mendicus:quia indigebat.qđ exponit continue additum.Et pauper.nõ tñ
ſecũdũ modũ quo mẽdicꝰ eſt q nõ exigit ꝑferẽdo indigẽtiã:ſed exꝑſſe petẽdo. Vñ nõ video Chriſtũ
fuiſſe mendicũ alia mẽdicitate q̃ illa qua mendici erant.maxime ideo,quia non inuenio vnq̃ ipſum
alia mendicaſſe q̃ illa quæ reponebat in loculis ſuis : niſi in miniſterio potius q̃ propter indigentiæ
ſupplemẽtũ.dicẽte Aug.ſup illud pſal.cviii.Perſequutꝰ eſt hoĩem inopẽ & mẽdicũ.Mẽdicũ aũt quõ

ſntelligemus niſi forte quia dixit mulieri Samaritanę,da mihi bibere:& in cruce ait ſitio! In hoc er
go ꝙ accepit reponēda in loculis,Augu.eū mendicū nō iudicauit:& hoc quia illa nō recepit ex mē
dicitate ſed ex poteſtate cōſimili illi petēti quā cōceſſit apoſtolis nō tam verbo q̃ exēplo.dicēte Au
guſt.ſup illud.Producens foenū iumētis.Cū videret Paulū nō ita q̄ſiturū,prauidit ne dānaret quę
ſiturū:& prębuit exēplū infirmo.vbi noīe infirmi cōprehendit cæteros aplos a Paulo:vt declaraui
in pręcedenti Quolibet in q̄ſtione de perfectione p̄latorū.vnde & cæteri apoſtoli ad exēplū Chriſti
ſumptus acceperūt.dicēte Augu.de opere mona.c.vi. Dn̄s more mię ſuæ infirmioribus cōpatiens
cū ei poſſent angeli miniſtrare loculos habuit quibꝰ mitteretur pecunia quę conferebaꝫ a bonis fi-
delibus eorū victui neceſſaria.& infra poſt modicū.Hoc exēplū dn̄i imitabanꝫ apl̄i ad accipiēdū ſi-
bi debitū cibum.Cōſtat autē ꝙ nō fuiſſet eis congruū exēplū quęrendi ſic debitū,niſi Chriſtꝰ etiā
illa accepiſſet tāq̃ ꝑpter debitū,ꝑpter hoc em̄ ꝓmiſit. Nolite portare aurū &c. vt ſupra dictū eſt.
Aliis autē quibꝰ incūbit neceſſitas ꝓcurandi ſibi neceſſaria:quia non habēt vnde ſumāt ex debito,
bene etiā fuit in exēplo ſibi prouidēdi de futuro.dicēte Aug.lib.ii.de ſermo.dn̄i ī mōte.Vehemēter
cauendum eſt ne forte cum viderimus aliquem ſeruū dei prouidere ne iſta neceſſaria deſint vel ſi-
bi vel eis quorū cura ſibi cōmiſſa,iudicemꝰ eū cōtra ꝓceptū dn̄i facere & de craſtino eſſe ſollicitū:
nā & ipſe dn̄s cui miniſtrabant angeli:tn̄ propter exēplū nequis poſtea ſcandalū pateretur cū ali-
quem ſeruorū eius aiaduertiſſet iſta neceſſaria ꝓcurare,loculos habere dignatus eſt.Ex quo aduer
to ꝙ Chriſtus in loculis duplex exēplū prębuit.Vnū accipiendi ex debito:in quo exēplū dedit ſolis
apoſtolis & diſcipulis & eorum ſucceſſoribus:& aliis qui in miniſteriū publicū ſunt vocati:& hoc
tanq̃ infirmis nō valētibus ſibi manibꝰ quęrere neceſſaria. Alterū reſeruādi ſibi acceptū in futurū
in quo exēplū dedit oībus aliis tanq̃ infirmioribꝰ. Sed neutro modo exēplū de loculis ſequutus eſt
M Paulus tanq̃ miles ſtrēnuiſſimus. Q꞉ ergo dicit̄ in argumēto:illud eſt ꝑfectius in quo imitatur Ad formam
Chriſtus:dico ꝙ q̄a oīs Chriſti actio nr̄a eſt inſtructio,facta ſua oīa nobis ſunt quaſi quędā verba argu.
inſtructoria.Sed hoc dupl'r,quādoq̧ em̄ ſunt iſtructoria q̄d tāq̃ ꝑfectū facere expediat:q̄nq̧ aūt q̄d
tanq̃ imperfectū facere liceat.Primo autē modo facta Chriſti ſunt exēpla perfectis & ſunt opera per
fectionis ex genere & ratione facti:& ex animo faciētis.Tale exēplū dedit,cū quādo hora ſua venit
paſſioni crucis ſe obtulit quādo dixit.Si quęritis me ſinite hos abire.Opera autē Chriſti ſcd̄o mo-
do ſunt exempla impfectis:& ſunt opera impfectionis ex aīo facientis tm̄.Tale exēplum etiā dedit
Chriſtus in paſſione quādo dixit.Triſtis eſt aīa mea &c.ſecundū ꝙ de vtroq̧ dicit Aug.ſupra di-
ctum locū pſal.ciii.Cū videret multos ꝓnos & gaudentes ad martyriū paſſionis exultātes,in ipſa
paſſione fortes ſeminatores & maturos ad horreū,ecce qualibꝰ cōperit exēplū operis Chriſti primo
N modo.Sequit̄ cōtinue de ſcd̄o mō.Quorūdā tn̄ infirmorū quos videbat poſſe turbari vētura paſ-
ſione ne deficerēt:ſed potiꝰ volūtatē humanā volūtati creatoris cōiungerēt:ipſorū ꝑſonā voluit ac
cipere ī paſſiōe Chriſtꝰ:cū dicēs.Triſtis eſt aīa mea vſq̧ ad mortē: & iterū,Pater ſi fieri pōt trāſeat
a me calix iſte:docuit q̄d eēt dicturꝰ īſirmis:ſed ſecutꝰ oſtēdit q̄d facere deberet īfirmis.Verūtn̄ nō
q̄d ego volo ſed q̄d tu vis pf.egit ergo Chriſtꝰ & docuit & ꝑfectiōis & impfectiōis opa.Dico quā-
tū eſt ex gn̄e & rōne opis:ſed in exēplū aliis & aliis.q̃ tn̄ ambo ꝑfecta erāt ex intētione facientis.Di
co ergo ꝙ ꝑfectius eſt opus ī quo imitatur Chriſtus ſequēdo rationē ꝑfectionis in illo qualē tenuit
Chriſtus : & ſcd̄m hoc iuxta ſecūdum modum operum Chriſti ꝑfectius fuit Paulo circūcidere Ti
motheū compatiēdo Iudæorum infirmitati q̃ non circūcidere:licet nō circūcidere ſimpliciter eſſet
perfectius.de quo actuū.xvi.Aſſumēs circūcidit eū propter iudęos Gloſ.ne offenſi alienarentur.ꝓ-
pter q̄d dicit.i.Corin.ix.Factꝰ ſum iudęis tāq̃ iudęus vt iudęos lucrifacerē.Et ꝑ hūc modū licet car
nes comedere eēt impfectiōis: comedere tn̄ ꝑpter infirmos ne crederēt non licere perfectionis eſſet
& ecōuerſo eſſet ꝑfectiōis nō comedere aut nō bibere vinū ne ꝓximꝰ ꝑ infirmitatē ſcādalizaret̄ in
comeſtiōe aut potatiōe:quod forte alias licitū eſſet aut perfectionis comedere:vtpote panē & aquā
in poenitētiā.&.c.xiiii.Bonū eſt nō comedere carnes neq̧ bibere vinū neq̧ in quo frater tuus offen
dit̄ aut ſcādalizatur aut infirmatur.Et ſimiliter ſi laborare manibꝰ prębuiſſet ſcādalū aut offendi-
culū aliis apoſtolis & nullū ꝓfectū eis quibꝰ prędicabat:perfectius fuiſſet ei nō laborare q̃ laborare.
Nequaq̃ tamē eſſet ei ꝑfectius ſequi in talibus quādoq̧ ſubſtātiam actiōis Chriſti:vt fugere paſſio
nem ex iuſta cauſa,aut ꝑpter iniuſtam illā ſuſtinere:& in hoc homo non poteſt ſequi rationē per-
fectionis Chriſti:quia non eſt inſtitutus in hoc doctor vniuerſalis eccleſię, ſicut fuit Chriſtus.pro-
pter q̄d licet fugere in Chriſto fuerit opus perfectionis ſecundo modo,non tamen ſic in aliis eſſet
opus ꝑfectionis.& ꝑ hūc etiā modū licet ī Chriſto fuerit opus perfectiōis nō laborare ſed viuere de
euangelio:non ſic fuiſſet opus ꝑfectionis in Paulo ſicut neq̧ fuit in aliis apoſtolis.Sequendo autem

ratioñ perfectionis operũ Chriſti iuxta primũ modũ operum eiꝰ, ſemꝑ perfectius eſt opus in quo
quis imitať eum:& ſic gñaliter omniũ tẽporaliũ abrenũciatio tam in proprio q̃ in cõmuni:& quę
rere ĩ eis ſolũmodo quotidianũ vſũ facti,vel de euãgelio,vel de labore,vel de mẽdicitate viuere eſt
ſtatus pfectiõis quã Chriſtꝰ obſeruauit viuẽdo de euãgelio:& verbo docuit dicẽdo.Nihil tuleritis
in via &c.comedẽtes & bibentes q̃ apud illos ſunt.dignꝰ eſt eñ operariꝰ mercede ſua.& docuit ex
emplo in accipiẽdo a fidelibꝰ ſibi & ſuis neceſſaria,ſicut dictũ eſt.Obſeruantiã autẽ perfectiõis viuẽ
do de labore & de mẽdicitate ꝓprie dicta,aliis reſeruauit.Sic ergo in Paulo pfectiꝰ fuit laborare ma
nibꝰ & nõ viuere de euãgelio,q̃ imitari Chriſtũ viuẽdo de euãgelio:ĩ quo eũ imitati ſunt alii apł̃i
Propter qđ Paulus ſublimius egit q̃ cæteri apł̃i,vt dicit Aug.ſuꝑ dictum locũ pſal.ciii.Multi infir
mi iſta q̃ſituri erãt:Paulus ſublimiꝰ egit.ſ.iſta nõ q̃ſiturꝰ:vt ſtatim p̃miſit.Et tũc cõtinuo q̃rit Au
gu.Nunqd & Chriſto ſublimius?& reſpondet.Chriſtus ſublimiꝰ:quia miſericordius.Qđ verũ eſt
quo ad animũ operantis:& Paulus eñ miſericorditer operatꝰ eſt manibꝰ operãdo.Vnde ꝙ nõ vo
luit ſumptꝰ ſumere ne venale videreť ponere euangeliũ,hoc fecit miſericorditer ne offendiculũ po
neret proximo,in ſuſpicando ꝙ euangeliſtę nõ euãgelizarent niſi ꝓpter ſumptus.dicẽte Augu.de
opere mona.ca.x.Infirmitati hoim cõpatiẽs id faciebat.ꝓpter qđ.i.Corin.ix.vbi exponit illam cau
ſam,cõtinuo exponit qualiter in pluribꝰ aliis operibus ſuis miſericorditer condeſcẽdit infirmitati
proximorũ,ſubdẽs.Nam cũ liber eſſem oĩbus oĩm me ſeruũ feci vt plures lucrifacerẽ &c.Sed Chri
ſtus multo miſericordius operatus eſt habẽdo loculos:quia illud fecit in exemplũ & documentum
oĩm de eccleſia,pauciſſimis exceptis qui aliquid aliud vellẽt ſuperogare. Paulus autẽ illud fecit ſo
lũmodo ĩ exẽplũ & documẽtũ paucoꝝ & pfectoꝝ q in hoc eũ erãt imitaturi,& impfectoꝝ q cõtra
eũ aliqd ſiniſtri eſſent ſuſpicaturi.Quo ad pfectionẽ autẽ rõne gñis ſiue ſubſtãtię ipſiꝰ opis pfectiꝰ
egit Paulꝰ q̃ Chriſtꝰ:ſicut pfectius egit quãtũ erat de gñe operis qñ paſſionẽ ſuſtinuit q̃ qñ lapida
tionẽ fugit. Qꝫ ergo arguebať ꝙ viuere de mẽdicitate eſt pfectius:quia in hoc eſt maxima humi O
liatio:Dico ꝙ duplex eſt humiliatio:quędã exterior & quędã interior: & hoc tam in manuũ opere
q̃ in mẽdicitate & q̃ in euãgelizatione:& eſt quęlibet iſtarum de bonis meritoriis: & nulla earum
quantũ eſt de ſe bonũ eſt niſi ex genere:& poteſt bono modo fieri: ſiue cõuenit eis bene & male vti.
Illa autẽ quæ exterior,conſiſtit in quadã vilificatione.ſ.ſecundũ reputationẽ hominũ:& ideo de illa
nihil ad bonũ virtutis de quo eſt q̃ſtio.Vnde talẽ vilificationẽ ꝓ nihilo reputãt boni viri in his tri
bus actibus:nec ꝓpter vilificationẽ talem adipiſcendã,ſcilicet vt homo vilis reputeť in hoim ęſtima
tione,debet aliquis ſe in dictis operibꝰ humiliare:quia hoc vergit in hois diffamationẽ:& curã opor
tet habere de bono noĩe.Nec ſimiliter ꝓpter talem vilificationẽ fugiendã debet homo iuſtus ab ali
quo illorũ trium actuũ deſiſtere.dum tamẽ poterit ipſum in actũ virtutis cõuertere.dicẽte Aug.de
Paulo circa opus manuale de opere monach.Innocẽter & honeſte ea q̃ apta ſunt hũanis vſibus ope
rabatur:ſicut ſeſe habẽt opera fabrorũ ſtructorũ ſutorũ & his ſimilia.valet eñ honeſtas ipſa qđ re
prehẽdit ſuꝑbia eorũ qui honeſti vocari volunt:ſed eſſe nõ amant. Nõ ergo dedignareť apł̃us ſiue
ruſticanũ opꝰ aliqđ aggredi,ſiue ĩ opifico labore verſari. Qui eñ ait: Sine oĩ offenſiõe eſtote iudęis
& gẽtibus & eccleſię dei,quos in hac cauſa vereri poſſet ignoro.Si Iudęos dixerim,patriarchę peco
ra pauerũt.Si græcos dicimus etiam ph̃os:multũ ſibi honorabiles ſutores fuerunt.Si eccleſiã dei:il
le cui deſpõſata eſt virgo Maria,faber fuit.Hinc dicit ſcđo Soliloquioꝝ.Multa eñ fiũt quę quaſi fa
cie & populari turpia vidẽtur:alio tamẽ fine laudabilia & honeſta monſtranť.Illa autẽ humiliatio q̃
eſt interior,ſimiliter in quadã vilificatione conſiſtit:ſcilicet ſcđm reputationẽ propriã.& habet qua
tuor actus.Primo enim homo per ipſam abominatur vitia tanq̃ ſibi contraria.Secundo deſpicit bo
na infima:vt oĩa tẽporalia tãq̃ ſibi inſufficiẽtia.Tertio nõ reputat bona media vt vires & naturalia
ſua tãq̃ ad bona ſuꝑma adipiſcẽda ĩfirma & inualida.Quarto paruipẽdit bona q̃ adeptꝰ eſt,ſuꝑma
ſcilicet bona gratię & virtutũ:& hoc reſpectu bonorũ glorię ad q̃ toto deſiderio tendit,vt virtutes
& gratiarũ dona.ſecundũ ꝙ hęc oĩa probari poſſent ꝑ dicta ſanctorũ:ſed longũ eſſet & impertinẽs ad
propoſitũ.Et humiliatio hæc ſcđm tres vltimas operationes idem eſt qđ paupertas ſpiritus:quia re
putatione ſpiritus hoc eſt mẽtis ſuę parum ſibi eſt quicquid habet:& eſt pars magnanimitatis in
quantũ magnanimitas deſpectiua eſt:& eſt ſubminiſtratiua alterꝰ partis magnanimitatis,inquãtũ
ſcilicet ipſa eſt dignificatiua:& ſcđm ipſam magnanimus ſe reputat dignũ magnis bonis,& ad illa
anhelat.dicẽte Ph̃o.iiii.Ethi.Magnanimus magnis ſeipſm dignificat dignus exiſtens.& ſcđm aliam
trãſlationẽ.Pręparat ſe ad res eximias aptꝰ ad hoc.& ĩfra.Paruũ autẽ huic ſunt alia: ꝓpter qđ deſpe
ctores videnť eſſe.De illa prima parte q̃ eſt humilitas,ad p̃ſens nobis ſermo eſt.De alia vero alias ſer
mo forte erit:q̃ nomẽ ꝓpriũ nõ habet:ſed nomẽ virtutis ſimplr̃ ſibi appropriat:q̃a dignior pars eius

eſt.vnde & ab illa nominatꝰ.dicēte Pħo.Magnanimitas circa magna quidē eſt:& ex noīe videtur eē.
Circa humilitatē igitur eſt aduertēdū:ꝙ ſi prima humilitas,ſiue humiliatio affectetꝰ ſine ſecūda cū illa nō ſit affectāda ſicut dictū eſt,propter ipſam vilitatē:non affectatꝰ niſi ꝓpter tēporale cōmodum aut vanā gloriā quā ex illa conſequitꝰ:& quāto maior eſt illa humiliatio in mēdicatione q̄ in euāgelizatione vel manuū labore:tanto illa eſt deterior.Dicit eñ Hierony.ad Oceanū.Difficilꝰ arrogātia q̄ auro caremus & gēmis. his etiā abiectis interdū glorioſis intumeſcit animꝰ ſordibus:& venerabilē paupertatē populari auræ offerimꝰ. Propter qđ ad ſecundā humilitatē exhortās idē dicit ad Demetriadē.Præcipue fictā humilitatē fugiēs illā ſectare quæ vera eſt:in qua nō ſit ſupbia incluſa:multi eñ huius virtutis vmbrā,veritatē eius pauci ſequūtꝰ.Item dicit ad Euſt.Nec gloriā fugiendo q̄ras.plures eñ in hoc placere cupiunt ꝙ placere contēnunt:nec plus religioſa velis videri:
Q nec plus humilis q̄ neceſſe eſt. Dico ergo reſpōdendo ad argumentū:ꝙ in quo eſt maxima humiliatio iſto ſecundo modo in illo eſt maxima ꝑfectio: & tali humiliatione humiliauit ſe Chriſtus.
Q; autē aſſumitꝰ ꝙ hæc eſt maxima in mēdicatiōe: Dico ꝙ nequaq̄ verū eſt:quia cæteris paribus qui laborare nō vult ſed mēdicare,laborē fugit & otium quærit:& ſic ſe plus debito diligit:& non vt cōgruit vero humili ſeſe reputat.ſi eñ tantūdē laborare oporteret mēdicādo quātū opꝰ faciēdo aliis eiſdem retētis,ſemp de labore melius eſt acquirere qđ ſibi ſufficit:& vnde aliis ſuccurratꝰ:q̄ de mendicitate:qa meliꝰ eſt & ꝑfectius eſt nō indigere alieno q̄ indigere.ꝓpter qđ beatitudo eſt ſufficientia cōmodorꝫ ſine oī indigētia,vt dictū eſt ſupra:& vt dicit Pħus.x.Ethicorū beatitudo eſt per ſe ſufficientia.Similiter nec vera humiliatio maior eſt ī mēdicitate q̄ ī euāgelizatiōe : ſed ecōuerſo qm̄ verus euāgeliſta intantū ſemetipm̄ deſpicit,ꝙ oīm quibꝰ incūbit ipm̄ euangelizare ſe ſeruū facit.ſecūdū apoſtolū.i.Corin.ix.Cū eſſem liber ex oībꝰ &c.ſicut ſupra.Mēdicās aūt inquātū hmōi nō niſi gratiæ eius a quo mendicat ſe ſubiicit.Hinc Grego.xvii.lib.Moralꝰ.exponens illud Iob.xxvi.Ecce gigantes gemunt ſub aquis.dicit ſic. Gigantes gemunt ſub aquis: quia quanto quiſquis altius erigitur , tanto curis grauioribus oneratur : eiſq; ipſis populis mente & cogitatione ſupponitur quibus ſupponitur dignitate.homo quippe in ſublimibus eleuatus tantos ſup ſe ſuſtinet quantos ſuppoſitos regit.ii autem qui talibus ſatiantur ipſi etiā laboris participatione deprimuntur.

Explicit.xiii.Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

Incipit.xiiii.Quodlibet eiuſdem.

DIſputatio noſtra de quolibet xiiii.cōtinebat quæſtiōes.xvii. Quarū vna cōmuniter ptinebat ad deū & ad creaturas:aliæ vero oēs ſolūmodo ptinebāt ad ſolas creaturas.Illa vnica erat.Vtrū agēs ſecūdariū agēs ī virtute primi agētis habeat ī ſe virtutem illiꝰ māſiuā. Et arguebatꝰ ꝙ ſic.res ꝙ eſt māſiua hoc habet a deo cuiꝰ eſt res cōſeruare ī eē:illđ aūt qđ habet res ī eē cōſeruare,æqualiter habet cōſeruare in eſſe illas ad quas æqualiter ſe habet : ſed deus æqualiter ſe habet ad illā virtutē quæ eſt in ſecūda cauſa a prima,& ad alia quæ ſunt in illa cauſa ſecūda:cū ergo ſic conſeruat alia in illa ꝙ habeant in ea eſſe manſiuū. ergo ſilr̄ & illā virtutē. Queſtio.i. Argu. prin. Cōtra.vis primi agētis eſt in agēte ſcđo ſicut in quodā inſtrumēto: ſed in inſtrumēto talis vis māſiua nō eſt.vt patet in ſecuri in qua nō manet vis ei influxa ab artifice ſcđm artē ſuam cū manū artificis exierit.er In oppoſitū.
R go &c. Hic oportet primo videre de virtute primi agētis quæ eſt in agēte ſcđo quid illa ſit & in Reſol.q.
ſe & in ſuo effectu quē agit agens ſcđm per illam.Et dicūt aliqui ꝙ virtꝰ agētis primi ī agēte ſcđo eſt forma agētis ſecūdi q̄ exiſtit:& p quā operatꝰ opꝰ debitū ſuæ formæ q̄ exiſtit.cuiuſmodi eſt forma ignis inquantū ignis eſt q̄ vocatꝰ igneitas,qua ignis generat ignē:& forma calidi inquātū eſt calidū quæ dicitꝰ caliditas,qua calidū ꝓducit calidū . Et dicitꝰ virtus primi agentis eſſe in agēte ſcđo:quia habet eſſe ab illo in iſto.Sed hoc nō poteſt eſſe verū gn̄aliter in cauſis ordinatis:quarū vna eſt prima & altera ſecūda.ſemper enim tunc & vniuerſaliter cauſa ſecūda id quod eſt haberet eſſe a cauſa prima:qđ nequaq̄ verum eſt:nec verum eſſe poteſt niſi in cauſa ſimplr̄ prima quæ deus eſt ſolūmodo reſpectu cuiuſlibet alteriꝰ cauſæ q̄ cauſa ſcđa eſt reſpectu illius: qa ipſe ſolus eſt cauſa prima a qua habet eſſe cauſa ſcđa ſecundū id qđ eſt:quoniā ipe eſt primū ens.& vt dicit.xviii. propoſitio de cauſis,res oēs entes ſunt ꝓpter ens primū.vbi in cōmēto dicitꝰ.Et ens primū eſt cauſa cauſarū.Il

lud ergo non eſt generaliter verũ niſi ponẽdo ꝙ nõ ſit aliqua alia cauſa prima reſpectu alterius niſi
ſolus deꝰ:aut ꝙ ab iſta cauſa prima q̄ nõ eſt deus,habeat eſſe ſcd̃m id qđ eſt ipſa cauſa ſcđa. Quorũ
neutrũ verũ eſt:multę nãq; ſunt alię cauſę primę reſpectu alteriꝰ:vt reſpectu ſcđę,q̄ nõ ſunt deꝰ, &
a quibꝰ nõ habet cauſa ſcđa eſſe id quod eſt:puta ĩ operibus cęli intelligẽtia mouens cælũ eſt cauſa
prima,& ipm̃ cęlũ eſt cauſa ſcđa: & in opibꝰ elemẽtoꝝ & cõpoſitoꝝ ex elemẽtis cęlũ eſt cauſa prima
& elemẽta ſunt cauſa ſcđa:& tñ elemẽta nõ habẽt eẽ id qđ ſunt a cęlo ſicut a cauſa prima,neq; cælũ
ab ĩtelligẽtia,niſi ſcd̃m errorẽ aliquoꝝ pħantiũ,puta Auicẽ.iii.Metaph.ſuę.A tali ergo cauſa prima
ſi ſit aliqd ſeu aliq̃ virtꝰ in cauſa ſcđa,illa neceſſario eſt aliqd p̃ter illa q̄ ſunt de natura ipſiꝰ agẽtis ſe
cũdi:& pręter id qđ eſt:licet forte a cauſa prima q̄ deus eſt nõ ſit aliquid in cauſa ſcđa quo agit ſuã
ꝓpriã opationẽ,p̃terq̄ id qđ eſt ipe. Propter qđ dicũt aliq ꝙ in ſingulis cauſis aliis a deo q̄ ſunt oẽs
cauſę ſcđę reſpectu illiꝰ,nõ eſt niſi id qđ naturalr ipi inditũ eſt a deo,quo q̄libet earũ agit ꝓpriã ope
rationẽ cõpetentẽ ſibi ſcd̃m illud:vt ꝙ ignis ſola forma igneitatis generat ignẽ,& forma caloris ge-
nerat caliditatẽ ſiue calidũ:ita ꝙ deus nihil aliud influit ĩ ignẽ vt generet ignẽ,neq; in calorẽ eiꝰ vt
generet calorẽ,p̃ter hoc ꝙ cauſat ĩ illo formã igneitatis & caloris:ita ꝙ qcqd agit in eo qđ ſit & ꝓce
dit ab agẽte creato ſiue mediate ſiue ĩmediate,hoc agit virtute naturę ſuę p̄ſentis ſubſtãtialiter:nõ
autẽ per aliud ab eo influxũ agẽti ſcđo. Vnde enumeratis pluribꝰ effectibꝰ agentiũ ſecũdorũ dicit
Aug.vii.de ci.dei.Hęc oĩa facit atq; agit vnꝰ verꝰdeꝰ:ſed ſicut deꝰ idẽ vbiq; totꝰ p̄ſente potẽtia.Di
cũt etiã aliq ꝙ deus nõ aliter operat̃ opa ignis q̄ agit vi igneitatis aut caloris,q̄ p illa inquãtũ iſta
opatꝰ eſt ĩ igne:ita ꝙ nõ ſit ponẽdũ ꝙ ĩmediate operet̃ deus ĩ ope quolibet creaturæ aut opato ab
illa,p̃ter hoc ꝙ operet̃ mediãte illa,inquãtum id quo illa operat̃ habet eſſe ab ipſo in iſta.vt ſcd̃m il
lud intelligat̃ ita dixiſſe Aug.cõtinue poſt iã dicta.vii.de ciui.ca.xxx.*Sic itaq; oĩa q̄ creauit admini
ſtrat vt etiã ea ꝓprios motus agere ſinat.* Et Anſel.lib.de cõcor.præſciẽtię & liberi arbitrii dicit ſic.
Sicut deꝰ nõ facit iniuſtitiã:ita nõ facit aliqd iniuſtũ eſſe:q tñ facit oẽs actiões & oẽs motus:qa ipe
facit res a qbꝰ& ex qbꝰ & p q̄s & in qbꝰ ſiũt:& nulla res habet vllã poteſtatẽ volẽdi aut faciẽdi:niſi
illo dante. Et non dicit Auguſt. *Sic deꝰ res adminiſtrat vt cũ illis ꝓprios motꝰ illarũ agat.* Quo S
mõ autẽ & q̄re neceſſariũ ſit ponere ꝙ aliũ q̄ ſcd̃m tactũ modũ deꝰ mediate aut ĩmediate cooperet̃
creaturę ĩ oĩ opere ſibi ꝓprio & naturali,non video: nec tñ aſſero hoc nõ eſſe ponendũ aut neceſſa
rio nõ eſſe ponendũ.Forte eñ hoc diuinę maieſtati cõgruit:& ideo illud ponendũ eſt:qa qcqd maie
ſtati eius cõgruit ei neceſſario cõgruit:quia in ipſo nihil eſt contingẽter:& quicqd ei ineſt aut con
gruit,neceſſario ei ineſt aut congruit : & quicquid ei non ineſt, aut non congruit,impoſſibile eſt
ei ineſſe aut cõgruere.Similiter nec aſſero qn ſit ponendũ aut quin ſit neceſſario ponendũ tãq̄ cõ-
gruens diuinę maieſtati,ꝙ ad hoc ꝙ agẽs ſecundariũ agat aliqd forma ſibi a deo indita,deꝰ adhuc
influat illi aliquã aliã virtutẽ neceſſariã illi ad agẽdum ꝓpriã illius operationẽ,ſine qua per formã
ſibi inditã nõ poſſet agens ſecundariũ aliquã operationẽ ſuã producere:maxime cũ ad operationes
ſuas indigeãt cauſę ſecũdarię ĩ elemẽtis & elemẽtaribus ſup formã ſibi a deo naturaliter inditã vir-
tute influxa ab alio agẽte primario ſub illo oĩno primo,puta a cęlo:a quo nõ habẽt elemẽta neq; ele
mẽtaria mixta ex elementis quo ad ſpecies ſuas:formas ſuas quibꝰ agunt ſecundum iam dicta. quę
tamen non agunt ſuas proprias operationes niſi per aliquam virtutem influxam a cęlo.ſcd̃m ꝙ di-
cẽte Pħo ſcđo Phyſicoꝝ,homo generat hoiem & ſol. Vnde vt etiã dicũt aliqui:quia cęlũ nõ influit
illã virtutẽ niſi mediãte motu,ſi cęlũ ſtaret nulla eſſet alteratio,neq; gñatio,neq; corruptio aut mo
tus aliqs naturalis ĩ elemẽtis aut mixtis ex illis:qa nec calidũ calefaceret:nec frigidũ frigefaceret.Li
cet in hoc eis alii cõtrarient̃,& merito vt puto,dicẽtes ꝙ licet elemẽta aut formæ ſubſtãtiales atq;
accidẽtales eorũ nõ ſufficiãt ad gñationẽ mixti in forma mixti ſine virtute cæleſti illis influxa:ſine
qua etiã vnũ mixtũ nõ ſufficit gñare alterũ,vt equus equũ: ſufficiunt tñ ipa elemẽta ſcd̃m formas
ipſorum ſubſtãtiales & accidẽtales ad gñationẽ ſibi cõſimilium ſcd̃m formã ſubſtantialẽ & accidẽ
talẽ:vt ꝙ ignis igneitate gñaret ignẽ & caliditate ſua gñaret calidũ. Et qđ ampliꝰ eſt,dicũt aliqui T
ꝙ elemẽta ſua forma accidẽtali ſola generãt ſibi ſimilia ſcd̃m formã ſubſtantialẽ elemẽti vel mixti:
vt ignis calore exiſtẽte ĩ ſeipſo de aqua ignẽ:& equus calore exiſtẽte de ipſo in ſemine ab ipſo deci
ſo equũ:& hoc ſola virtute caloris ſcd̃m diuerſos gradus caloris diuerſa & varia mixta generãdo
vt ex ſemine equi ſcd̃m vnũ gradũ caloris equũ,& ex ſemine aſini ſcd̃m aliũ gradũ caloris aſinũ
abſq; aliqua virtute ĩ ſemine influxa in calore ab illo a quo ſemen deciſum eſt.Qđ nullo modo põt
ſtare:qa cũ calor cõſideratus vt eſt tãtũ calor ſecũdũ diuerſos gradus nõ differt vt eſt in ſubiecto
niſi ſcd̃m magis & minus: nec ſimiliter operatio nec etiã operatũ mediante eius opatione differre
poſſunt ampliꝰ q̄ ſcd̃m magis & minꝰ.Hæc eñ tria,agens,ꝓpria operatio,& ꝓpriũ operatũ per ſe

ſunt ordinata adinuicē. & in talib⁹ tenet illa regula: Simplr̄ ad ſimplr̄ &c. Quare cū̄ operatiões ca
loris differāt ſpecie ĩ gn̄atione & corruptiõe, puta diſgregare ꝑ putrefactionē, & cõgregare diſgre
gata per gn̄ationē ex putrefactis: dicente Pħo quarto lib. Meteoroꝝ. Animalia innaſcunť putrefa
ctis: eo ꝙ diſgregans caliditas naturalis cū̄ ſit cõſtare facit diſgregata: & ſilr̄ differāt ſpecie ope
rata a calore in generatione equi ex ſemine equi, & aſini ex ſemine aſini: oportet ergo ꝙ calor hinc
inde non ſolū̄ differat ſcd̄m magis & minus: ſed alio modo, ſcilicet per aliquid additū̄ aliud & aliud
qđ determinat ip̄m ad aliā & aliā oꝑationē: & etiā ad aliud & aliud oꝑatū̄: qđ appellam⁹ virtutē in
agēte ſecūdario ab agēte primo: puta in calore putrefaciente a corpore cęleſti: q̄ ſit naturalis & con
gruens ad ſpeciē alicui⁹ vermis ꝓducendā: & in ſemine equi ab illius forma ſubſtātiali a qua ſemē
decidiť ad ſolūmodo ꝓducēdum ſimile ei in ſpecie: etſi ſemen ſit cõmixtum & deciſum a duobus
differētib⁹ ſpecie: puta ex aſino & equa ĩ gn̄atiõe muli virt⁹ cõmixta eſt ab vtroq; ĩ calore exiſtēte
in ſemine cõmixto. ꝑ iſtā eñ virtutē exiſtētē cū̄ calore ĩ ſemine, ſemꝑ ſimile gn̄ať ex ſimili vt equus
ex equo ſiue ex ei⁹ ſemine: & aſin⁹ ex aſino ſiue ex ei⁹ ſemine: & ſilr̄ mul⁹ ex mulo. licet eñ ſit mul⁹
ex aſino & equa: virt⁹ tñ vtriuſq; cõmixta ĩ ſemine ex quo gn̄ať mul⁹, eſt virt⁹ vtriuſq;: in q̄ vtrūq;
illorū̄ eſt mixtū̄, ſicut ambo ſunt mixta ĩ mulo: vt ꝑ illā virtutē mixtā in ſemine duorū̄ quodāmo
do genereť mulus ex mulo. ꝓpter qđ pħs. vii. Metaphyſicæ vbi exponit quomodo ſemꝑ ſimile gene
rať a ſimili, dicit ſic. Semen facit ſicut illa quæ ſunt ex artificio. Commēta. Semen eñ generat ꝑ po
tentiam in eo ſimilem artificio. Et eſt potētia iſta virtus cum calore in ſemine illius a quo eſt ſemē
deciſum. Vnde Ariſtote. continuo ſubdit. Et illud ex quo eſt ſemen, eſt conueniens in nomine quo
quo modo. non eñ oportet quęrere oīa iſta in eadem diſpoſitione in qua generať homo ex homine
& ideo mulus nõ eſt ex mulo niſi ſit quiddā. ſ. virtus aſini & equę cõmixta in ſemine. vbi dicit Cõ
menta. Dicim⁹ ꝙ cū̄ cõſiderata fuerit demõſtratio Ariſtotelis ĩ hoc loco, apparebit ꝙ ſemina ſunt
illa quæ dant formas rerū̄ generatarū̄ ex ſeminibus per formas quas dederūt ſemina generātia ge
nerabilibus. Ex ſe autem apparet ꝙ corpora cęleſtia ſunt iſta quæ dant illis formas vel aliquid loco
ſeminis & virtutum quæ ſunt in ſeminibus in eis quæ generantur ex ſeminibus / & ꝙ omnes illę
virtutes ſunt virtutes naturales diuinę generātes ſibi ſimilia ſecūdū̄ ꝙ artes generant artificiata.
Appellat autem Cõmētator generabilia ex ſe illa quę fiunt ex putrefactione: quæ loco ſeminis ha
bent putredinē: & loco virtutū̄ quæ ſunt in ſeminibus a generante, virtutē quā dant illis corpora
cæleſtia. Et vt ęſtimo errant aliqui in aſſignādo modum generationis ſimilis ſecūdum formā ex ſe
mine a calore q̄ eſt in ſemine & a certa virtute. Dicūt eñ ꝙ calor non agit niſi calefaciendo: & hoc
diſponendo in digerendo materiam prout regulatur a vi dicta: vt de ipſa educatur forma ſubſtan
tialis: quā non attingit calor vt dicūt: ſed materia diſpoſita illā attingit ſola virtus illa immediate
producēdo formā ſubſtātialē de materia. Secundū̄ quē modū̄ plures dicūt ꝙ gn̄aliter in omni pro
ductione creaturę a creatura eſſe in illa eſt ĩmediate a ſolo deo: ſed determinatio ipſius eſſe qua eſt
aliqd, ſolūmodo eſt a creatura. iuxta hoc quod ſuper illud Boetii. Diuerſum eſt eſſe & id qđ eſt. di
cit Cõmē. Eſſe & eſſe aliqd multipliciter dicunť. Nā in theologia diuina eſſentia quā de deo prædi
camus cū̄ dicimus deus eſt, oīm creatorū̄ dicit eſſe: cum autē dicimus homo eſt vel corpus eſt vel
huiuſmodi, theologi hoc eſſe dictum intelligunt quadā extrinſecus denominatione ab eſſentia ſui
principii. Non eñ dicunt corporalitate corpus eſſe: ſed eſſe aliqd: nec hūanitate hominē eſſe: ſed eſ
ſe aliqd. Et ſimilit vnūqdq; ſubſiſtēs eſſentia ſui principii. ſ. primi qđ eſt deus, prędicať nõ eſſe aliqd
ſed eſſe. Illa vero q̄ in ipſo creata eſt ſubſtantia, nõ eſſe: ſed eſſe aliqd. Et ad eundē modū̄ quioqd ope
rante ſummo principio eſt, eadē principali & increata eſſentia dicit eſſe: ſuo vero quolibet genere eſ
ſe aliquid eſſe. Cui videť cõcordare idē Cõmētator ſuꝑ primā propoſitionē de cauſis dicēs ſic. Cau
ſa vniuerſalis prima agit in cauſatū̄ ſecūdę anteq̄ in ip̄m agat cauſa vniuerſalis ſecūda quæ ſequiť
ipſam. Et quid agit ĩ illud primo anteq̄ in illud agat cauſa ſecūda, exponit ſuꝑ quartā propoſitio
nem ſuꝑ illud Prima rerū̄ creatarū̄ eſt eſſe. dicens ſic. Qđ eſt: q̄a eſt ſuꝑ ſenſum & ſuꝑ animā & ſuꝑ
intelligentiā: & nõ eſt poſt cauſam primā latius: neq; prius cauſatum ipſa. Propterea ergo factū̄ eſt
ſuperius cauſatis oībus & vehemētius vnicum: & nõ eſt factum ita niſi propter propinquitatē ſuā
puro & vni in quo nõ eſt multitudo aliquo modo. Et ſecūdū̄ hunc modum dicūt etiā ꝙ propterea
eſſe proprie habeat eſſe in re per creationē: eſſe autem aliqd nõ niſi per quādam ipſius eſſe informa
tionem: nõ autem ꝓprie ꝑ creationē. Vnde exponēdo illud ꝓpoſitiõis. xviii. Res oēs entes ſunt pro
pter ens primū̄. dicit ſic. Qđ eſt: q̄a ſi oīs cauſa dat cauſato ſuo aliquid, tūc proculdubio ens primū̄
dat cauſatis ſuis omnibus ens. Et dicamus ꝙ ens primū̄ eſt quietū̄ & eſt cauſa cauſarum: & ſi ipſa
dat omnibus rebus ens, tunc ipſum dat eis non per modū̄ creationis, ſed per modum formalem.

Reſponſio. Dico ergo ex prędictis ꝙ in omni actione ſecũdi agẽtis & rei naturalis creatę cũ eo qđ ptinet ad naturã illius,eſt in ipſo aliqđ qđ eſt virtꝰ agẽtis primi nõ pricipalis cuiuſmodi eſt omne agẽs priarium pręter deũ.& hoc qa nõ põt eſſe pſens illi per ſuã ſubſtãtiã:ſicut pſens eſt deus oĩ rei:& ideo põt ſeipſo opari:nec reqrit̃ alia virtꝰ eiꝰ vt videt̃. Quę tñ virtꝰ a quocũqz agẽte primo fuerit nõ proprie agit i eliciẽdo actũ de materia aut ſubiecto:& p illũ attigẽdo ipm̃ pductũ:vt aliud agat virtꝰ iſta:& aliud calor i ſemine,ſcđm ꝙ dicũt pdicti:imo nõ eſt quo formalit̃ agẽs agat aliqđ i materia niſi calor:vt tñ determinatꝰ eſt ad determinatã formã ſubſtãtialẽ p virtutẽ exiſtẽtẽ i ipo a prio agẽte.Et hoc eſt qđ dicit Cõmẽt.ſup.vii.Metaphy.vbi ſupra.Apparet ꝙ elemẽta nõ pariunt̃ nec agũt niſi p qualitates:nõ per formas ſubſtãtiales.vniuerſaliter enĩ apparet ꝙ nõ ſunt hic potẽtię agẽtes niſi quatuor qualitates:& iſtę nõ ſunt formę ſubſtãtiales:& ꝙ formæ ſubſtantiales nec ſunt actiuę nec paſſiuę:& ꝙ actiuę & paſſiuę ſunt primę qualitates.Et quia ex iſtis ſequit̃ vt agẽs iſtas formas ſint pricipia nõ materialia: ideo Auicẽna cũ obediuit iſtis ꝓpoſitionibꝰ,credidit oẽs formas eſſe ab ĩtelligẽtia agẽte,quã vocat datorẽ formarũ.Qđ reuera nõ oportet ſic ĩtelligere.ſ.ꝙ pricipia nõ materialia ſint ſeparata oĩno:ſed principia nõ materialia agentia iſtas formas ſunt virtutes dictę in ſemine:quę nõ ſunt materialia:nõ quia nõ ſunt i materia ſeminũ:ſed qa ſunt ſine materia formarũ a quibꝰ habẽtur in ſemine:quẽadmodũ ſpecies ſenſibiliũ ſunt i ſenſu ſine materia.Sũt etiã dictę virtutes in materia ſeminũ nõ ſicut in organo operãtes ſiue determinãtes ad vnicã operationẽ ſcđm ſpeciẽ:ſed ad plures ſcđm diuerſas formas mẽbrorũ gñatorũ ex ſeminibꝰ: ſicut facit intellectꝰ p formã ãrtis pducendo ſilitudines diuerſorũ mẽbrorũ puta hoĩs in imagine hoĩs. ꝓpter qđ virtutes iſtę dicunt̃ eſſe ſilitudines formę intellectꝰ & artificis.dicẽte ibidẽ Cõmẽt.Et ideo dixit Ariſt.in lib. de aĩalibus,ꝙ virtutes iſtę aſſimilant̃ intellectui:quia agunt actione intellectus hoc qđ agũt,non p inſtrumentũ corporale.Ex quo patet ꝙ virtutes iſtę non ſunt veluti formę reales materiales puta carnis vel oſſis,aut ſicut calor vel frigus:qa iſtę formę materiales quãtũ eſt ex ſe nõ agũt niſi determinatos actus ad quos ſunt naturaliter:ſed virtutes iſtę ſunt veluti formę intẽtionales:quales ſũt vt dictũ eſt ſpecies ſenſibiliũ in medio:& adhuc ſunt plus ſpũales quãto minus ad actus determinãtur q̃ illę. Vñ & cõſequẽter cõmentator poſt iã dicta imediate dicit.Et in hoc differũt iſtę virtutes gñatiuę quas medici vocãt formatiuas,a virtutibꝰ naturalibꝰ q̃ ſunt i corporibꝰ aĩaliũ.Iſtę enĩ agũt actione intellectꝰ opatiui:ſed agũt p inſtrumẽta terminata & mẽbra ꝓpria:virtꝰ aũt formatiua non agit p mẽbrũ ꝓpriũ. Et ideo dubitauit Galenꝰ & dixit:neſcio vtrũ iſta virtꝰ ſit creator an non.ſed vniuerſaliter nõ agit niſi p calorẽ qui eſt in ſemine:nõ ita ꝙ ſit forma in eo:ſicut aĩa i corpore naturali:ſed ita ꝙ ſit incluſa in eo:ſicut aĩa eſt incluſa in corporibꝰ cęleſtibꝰ.Et aduerte ꝙ ſolũ in hoc eſt ſile ꝙ virtutes iſtę nõ ſunt materiales ſicut virtutes dictæ naturales ſunt materiales: & in hoc etiã ꝙ virtutes iſtę nõ agũt niſi p calorẽ determinãdo ipm̃,ſicut nec virtutes naturales: & etiã ſicut intelligẽtiæ nõ agũt ſcđm pluim in iſta inferiora niſi p motũ cæli quẽ determinãt ad ſpeciẽ. Vñ ſequit̃ Cõmẽt.& dicit.Gñans igit̃ eſt illud qđ mouet materiã donec recipiat formã.i.extrahat illã de potẽtia ad actũ:& illud qđ mouet materiã neceſſe eſt eẽ fortius,habẽs qlitatẽ actiuã aut potentiã q̃ agit p corpꝰ habẽs qualitatẽ actiuã. Et errauerũt oẽs,quia nõ intellexerunt demonſtrationes Ariſto.& ideo poſuerũt vnũ agẽs nõ corpus.ſed illud eſt ĩpoſſibile vt trãſmutet materiã niſi mediãte alio nõ trãſmutabili.ſ.corpore cęleſti:& ideo ĩpoſſibile eſt vt aliquę formę ſeparatę dẽt aliquã formã mixtorũ in materia.Et ideo dico ꝙ cauſę ſecũdę ſcđm ꝙ ſcđm ordinẽ ſe habẽt ſub prima,ſcđm hoc regũt inferiora p virtutẽ ſuperiorẽ quã i ſe recipiũt.iuxta hoc qđ dicit Cõmẽt.nona ꝓpoſitiõe de cauſis.Intelligẽtia eſt regẽs oẽs res q̃ ſunt ſub ea p virtutẽ diuinã:& ſcđm eã eſt cauſa. & ſicut natura ẽ regẽs res q̃ ſũt ſub ea p virtutẽ itelligẽtię,ſilr̃ itelligẽtia regit naturã p virtutẽ diuinã.Et ĩtelligẽtia qdẽ cõprehẽdit gñata & naturã & horizõta naturę.ſ.animã.Nã ipſa ẽ ſupra naturã:qa natura cõtinet gñationẽ:& aĩa cõtinet naturã:& intelligẽtia cõtinet animã.ergo intelligẽtia cõtinet oẽs res.& nõ eſt facta ita niſi p cauſã primã q̃ ſupeminet oĩbus rebꝰ,& nõ eſt intelligẽtia nec aĩa nec natura:imo ſup ĩtelligẽtiã animã & naturã:& cauſas oẽs res. Sic ergo dico ꝙ calor ſeminis attigit imediate formã gñatã & eã educit de potẽtia matię,quã priꝰ digerẽdo ꝑpate calefacit vt diſponẽdo eã p alterationẽ vt fieret neceſſitas ad educẽdũ formã de illa p gñationẽ.& ſic vna & eadẽ vis caloris i ſemine agit qcqd fit i gñato & ſcđm formã ſubſtãtialẽ & ſcđm formas accidẽtales: & hoc p actionẽ dictę virtutis i calore q̃ ipm̃ determiat:quẽadmodũ dixi i Quolibet pcedẽti,ꝙ volũtas elicit actiões meritorias i virtute charitatis.Et hũc modũ pductiõis.ſ.ab vno pducẽte i creaturis pductis ab aliis creaturis,eẽ tenẽdũ puto:& ꝙ qcqd ẽ i pducto pducit̃ i iſto a calore iformato & determinato dicta virtute:& ſilr̃ i pductis imediate ab agẽte oĩno prio.ſ.a deo,ſiue mediate ab

alio ſub iſto. Quorū productio licet ſit totaliter a prima cauſa ſuperiori ſiue ꝑ virtutē eius a cauſa inferiori: ſemꝑ tamē eodē pricipio ꝓducit̄ q̄cq̄d ꝓducit̄ in illa: & eſt idē opus in quo cōicant agēs ſcd̄m & primū, ſiue ſit deus ſiue aliud: & ſcd̄m totū eſt cauſatū cauſę primę: & ſimiliter cauſę ſecūdę: quia dans eſſe dat tale eſſe: & dans viuere dat tale viuere: q̄a ſemꝑ idipſum ſunt in eodē: ſicut in eodē idē ſunt vniuerſale & ſingulare. Qd̄ alii cōcedūt: ſed diſtinguūt dicēdo ꝙ deus & natura idē faciūt ſcd̄m totū immediate ſed nō totaliter: vt videlicet deus intelligat̄ facere i re eſſe immediate & eſſe aliq̄d mediante natura: ſed natura immediate aliq̄d eſſe: & mediāte diuina virtute agēte eē ſimplr̄. qd̄ licet ſit idē, tamē poſterius eſt ſeipſo: & depēdet a ſeipſo vt eſt a cauſa prima. Sed melius vt puto dici poteſt, dicendo. ſ. ꝙ id qd̄ dignius eſt i re ꝓducta pricipaliter ſolet attribui cauſę ſuperiori. ꝓpter qd̄ etiā quādo tota res immediate a deo ꝓducitur, ipſe dicit̄ producere eſſe in ea ſecundum ꝙ eſt ens, qd̄ eſt dignior ratio in deo: & viuere ſcd̄m ꝙ eſt vita: & itelligere ſcd̄m ꝙ eſt intelligētia. vt dicit̄ in. xviii. ꝓpoſitiōe de cauſis, & etiā in Cōmēto. Et etiā ſimiliter quādo res imediate ꝓducitur a ſecunda cauſa, licet totaliter producatur ab vno principio, tamen propter cooperationē quā facit deus i illā ꝓducēdo, eſſe attribuit̄ ei: & eſſe aliq̄d cauſę ſecūdę: & quia licet aliq̄d cōtrahit ſiue a deo imediate ꝓducat̄ res, ſiue mediāte cauſa ſecunda, ſemꝑ dicitur eſſe fieri per creationē: & aliq̄d eſſe ꝑ informationē. Quę intellexit cōmētator ſuꝑ Boetiū de hebdomadib9, & librū de cauſis & ſecundū hoc intelligēda & exponēda ſunt iſta cōmenta. falſum enim & nō intelligibile eſt ꝙ in eis quę fiunt in naturalibus actione naturali, eſſe ſit cauſatū q̄d a deo, & aliquid determinās ipſum ſic productū a creatura: niſi eſſe & eſſentia rei ponant̄ ſecūdum rem differre, ſicut aliqui poſuerūt cōtra quos alias ſufficiēter diſputaui. Sed nec ſic loquit̄ de illis Cōmēt. in p̄dictis locis. ſ. ꝓ eē exiſtētię: ſed ſolum pro eſſe eſſentię: qd̄ eſt analogū ad decē prędicamēta in re cui acquirit̄ eſſe exiſtentię. qd̄ q̄d ſit, etiā alibi ſatis expoſuimus. Magnū ergo incōueniēs eſt dicere ꝙ ſicut agētia ſecūda nihil poſſunt agere niſi in virtute agētis primi: ſic effect9 ſecūdorū agentiū nō poteſt i eſſe ꝓduci niſi ei ſubſternatur effectus agentis primi: vt ſicut agens prępſupponit agens, ſic effectus prępſupponat effectū. niſi forte quo ad hoc ꝙ effectu agētis ſecūdi natura prior eſt effectus agētis primi: ſicut ille prius natura agit in ſubiectum q̄ agens ſecūdum. Nec eſt ergo ponēdum ꝙ nihil creatum quicq̄ agat: ſed ꝙ oīs actio & omnis motio atq̄ operatio & ſimiliter omne factum ſiue operatū ſit a ſolo deo. Nulla eſt enim creatura quæ caret ꝓpria operatiōe: quia operatio ſequit̄ formā non ſolum in ſpūalibus: ſed etiā in corporalib9, ſcd̄m pħm in fine quarti Meteoroꝝ. & quędā illarū non ſolum habent propriā: ſed aliq̄d ſua actione producūt, nō ſolū ſcd̄m formā accidentalē diſponēdo ſubiectum ad ſuſceptionē formę ſubſtātialis: ſed etiā attingēdo formā ſubſtantialē: & ipſam in eſſe ꝓducēdo: licet nō ipſm ꝓductū in eſſe cōſeruādo. q̄a licet domificator ſit cauſa domus ſcd̄m fieri eſſe eius, non tamē ſcd̄m ꝑmanentiā eiuſdē: qualis eſt cauſa prima quę eſt de9, nō derelinquēs cauſatū: qui ſe habet ad rem productā in eſſe nō ſicut ędificator ad domū quę manet ędificatore corrupto: ſed ſicut ędificator ad fieri ſiue ædificiū domus: reſpectu cuius nō eſt ędificator cauſa niſi in actu ędificandi exiſtēs. deus eñ ſemꝑ eſt cauſa in actu exiſtēs cuiuſlibet creaturę. Qd̄ intelligo nō quo ad actū producendi eam in eſſe: quaſi ꝓductio eius ſemꝑ ſit in fieri: ſed quo ad actum cōſeruandi in facto eſſe quēadmodū ſtāte corpore luminoſo lumē i diaphano nō eſt ſemꝑ in fieri ab illo ſed cōſeruat̄ ab ipſo in facto eſſe ſcd̄m ꝙ alias declaraui m9. Sed tamē non ſequit̄ ex hoc ꝙ deus immediate omnē creaturam cōſeruat, ꝙ ſit cauſa eius ſcd̄m actum immediate: ſed ſolūmodo ꝙ ſit cauſa fieri eius in eſſe ſiue imediate ſiue mediate: & hoc vel mediāte ſola potentia naturali data creaturæ, vel cū hoc virtute eius illi influxa. Quocūq̄ iſtorū modorū poſt primā rerū productionē operetur adhuc in fieri earum, certum tamen ſit ꝙ adhuc operetur in fieri earum: quod pertinet ad mundi gubernationē & cōſeruatione earū: qd̄ ꝑtinet ad mūdi eſſe. dicēte Aug. iiii. ſuꝑ Geneſ. ca. xiiii. Neq̄ eñ ſicut ſtructor aliq̄d cū fabricauerit abſcedit: atq̄ illo ceſſante & abſcedente ſtat opus eius: ita mūdus vel ictu oculi ſtare poterit ſi eidē regimen ſui ſubtrahit. Proinde etiā qd̄ dominus ait, Pater meus vſq̄ nūc operat̄, cōtinuationē quādā operis eius q̄ vniuerſam creaturā cōtinet atq̄ adminiſtrat oſtendit. aliter enim poſſet intelligi ſi diceret, nūc operat̄: vt nō eſſet neceſſe vt opis cōtinuationē acciperem9. aliter aūt cogit itelligi cū ait, vſq̄ nūc: ex illo. ſ. cū cōderet opat9 eſt. Nota ꝙ ait Aug. Si diceret, nūc opat̄, non neceſſe eēt opis cōtinuationē itelligi: vt. ſ. i ope oīs creaturę oparet̄ alit̄ q̄ dādo ei ab initio vires operādi: ſed cū dicit vſq̄ nūc, iſinuādo operū ꝓductionē innuit ꝙ alit̄ opat̄ mō q̄ imediate ꝓducēdo. ſ. ꝓducta a creatur[illegible] cōſeruādo. Sed an ſic ſolū, nō exprimit: qd̄ exꝑſſiſſet ſi dixiſſet Geñ. ii. Requieuit ab oī ope faciēdo, q̄ñ dixit, Requieuit ab oī ope qd̄ fecit. dicēte Aug. cōſequēter. ca. xviii. Ab oī qd̄ fecit i ſeipſo requieuit: ea. ſ. requie a qua nūq̄ receſſit. Sed ſi diceret requieuiſſe a faciēdis, nihil aliud

Reſpõſio ad principale quęſitum.

q̃ non feciſſe intelligeret. Deſcendẽdo igitur ad quęſtionẽ de ſupradicta virtute, vtrũ ſit manſiua in agente ſecũdo: dico ꝙ in oĩbus agẽtib⁹ naturalibus ip̃a eſt mãſiua: ſed diuerſimode ſcd̃m diuerſitatem recipientiũ, vt in ſeminibus eſt manſiua ſi foueaꝛ vt debet vſq; ad certũ tẽpus infra qd̃ natum eſt qd produci de eo in quo eſt, puta in ſemine equi ſi recipiaꝛ in matrice equę & calore ei⁹ foueatur: ſi autẽ extra ceciderit cũ calore, per frigus ſtatim corrũpitur. & ſimiliter in grano & in ouo per aliqd̃ tẽpus, niſi nimiũ calore vel frigore altereꝛ: infra qd̃ ſi prius q̃ in grano aut ouo per antiquitatem grani aut oui virtus iſta deficiat, granum tempore congruo cõmittaꝛ terrę & fomento ſolis, & ouum fomẽto alarum gallinę, producit effectũ ſuum de ouo & grano. Et ꝙ intantũ eſt mãſiua in rebus naturalibus eſt a diuina ordinatione: quę vim talem influi in cauſis ſecũdis a primis ordinauit: & ſic tãto tẽpore cõſeruat quãto dedit in natura illarũ poſſe conſeruari, qd̃ dedit quibuſdam quo ad lõgius tempus, quibuſdã quo ad breuius. & ſic proceſſit primũ argumẽtum. Quãtum enim eſt de ſe, deus ſingula ęqualiter conſeruat in eſſe: quæ tamen diuerſimode conſeruantur ſecũdum diuerſitatẽ ipſarum rerum. Propter qd̃ dicitꝛ .xxiiii. ꝓpoſitione de cauſis. Cauſa prima exiſtit in rebus oĩbus ſecũdum diſpoſitionẽ vnã: ſed omnes res non exiſtunt in ea ſecũdum diſpoſitionem vnã. Qd̃ eſt ſicut dicit cõmentator: quia q̃uis cauſa prima exiſtat in oĩbus rebus: tamen vnaquęq; rerum recipit eam ſecundũ modum potẽtię ſuę: qd̃ eſt quia ex eis ſunt quæ recipiũt eam receptione æterna: & ex eis ſunt quæ recipiunt eam receptione tẽporali. Et ſecũdum hoc forte ſicut virtus dicta eſt principians rem naturalẽ in eſſe: ſic eſt mouẽs in ea: & principiũ cõſeruans eam in eſſe. ſcd̃m ꝙ ecõuerſo dicũt aliqui de deo, ꝙ ex hoc ꝙ poniꝛ pricipiũ immediatũ conſeruandi quãlibet rem in eſſe, oportet ꝙ ponatur etiam immediatũ principiũ producẽdi quãlibet rem in eſſe, ſicut iam dictũ eſt. ſed hoc non niſi ſicut cauſa v̄lis prima: quę ſcd̃m Dionyſiũ quarto de di.no. quãtum eſt de ſe vniformiter in oĩbus operatur: & nõ accidit diuerſitas niſi a ſecundis cauſis mediantibus quib⁹ operatur, quæ inter ſe difformes ſunt. Qd̃ bene probat deũ nõ operari effectus niſi mediantibus cauſis ſecundis etiã quo ad eſſe ſimpliciter: licet hoc nõ aſſeram vt dixi in pricipio: ſicut nec cõtrarium eius: eo ꝙ vtrũq; impertinẽs eſt ad propoſitã quęſtionẽ. In artificialibus autem: quia ars non agit niſi ab extra circa rem: & ita non niſi per motum localẽ: nec eſt virtus artis in inſtrumẽto puta ĩ ſecuri, niſi motus qdã regularis a volũtate iuxta regulã artis ĩ intellectu artificis: ideo nõ ineſt ĩ aliquo inſtrumẽto cũ manũ exit: aut cũ manus a motu ceſſat, ſcd̃m ꝙ ꝓcedit ſcd̃a ratio.

Quęſtio.ii. Argu.prin.

Sequitur de pertinẽtibus ad ſolas creaturas. vbi quærebaꝛ vnicum pertinens cõmuniter ad oẽs creaturas: deinde quęrebanꝛ quædã alia ſpecialiter ptinentia ad creaturas determinatas. Illud autẽ vnicum erat. Vtrum in creaturis vnũ & idẽ ſecũdum rem poſſit eſſe fundamentum plurium relationũ realium. Et arguiꝛ ꝙ non, ſic. qd̃ nõ conuenit alicui niſi ratione ſuæ infinitatis, nulli creaturę cõuenire poteſt: qu[illegible]a nõ poteſt habere illam infinitatẽ. ſed ꝙ plures relationes fundentur in eodẽ ſecũdum rem, hoc nõ cõuenit alicui niſi ratione ſuę infinitatis. hoc enĩ vt videtur non cõuenit diuinę eſſentię in trib⁹ pſonis niſi rõne ſuę infinitatis. ergo &c.

In oppoſitũ.

Cõtra. actiuũ reali relatione refertur ad paſſiuũ & ecõuerſo, ſcd̃m phũm quito Metaphy. actiuũ autẽ & paſſiuũ fundanꝛ ſuper vnũ & idem in creaturis quæ ſeipſas mouent, vt homo & angelus, ſecundũ intellectũ & volũtatem. ergo &c.

Reſol.q.

Quęſtio iſta, vt puto, inducta eſt propter difficultatẽ tactam in hoc ſecũdo argumento: an aliqd idẽ poſſit eſſe mouens & motũ. quia ſi nõ: nec poſſent relationes illę fundari in eodem: quia nõ fundãtur niſi per motum diſtinctũ per actionẽ & paſſionẽ. ſi ſic: tunc bene ſup idem poſſunt fundari. Vt aũt clarius deſcẽdamus ad propoſitũ: ſciendum ꝙ diuerſas fundari relationes reales in eodem ſecundum rem, poteſt intelligi dupliciter: vel in eodẽ ſimplici, vel in eodem ex pluribus cõpoſito, qd̃ dicitꝛ vnũ ſubiecto: & habet in ſe plura ſcd̃m rẽ differentia. Qd̃ reuera bene ſecũdum vnum illorũ mouet: & ſecundũ aliud mouetur: ſumendo moueri large ad mutari. hoc enim modo graue remoto impedimẽto mouet ſeipm̃ vt ſępe expoſuimus. Hoc etiam modo ſemẽ mouet ſeipſum in generatione alicuius ex ſemine ſecũdum modũ tactum in pręcedenti quęſtione: & ſimiliter aqua calida mouet ſe ad frigiditatẽ vt alias diximus. Hoc etiã modo nullo extrinſecus agente corporale mixtũ a ſeipſo corrumpiꝛ ſcd̃m phũm tertio Phyſicoꝝ. & in tali eodem diuerſę relatiões reales fundanꝛ ſup idẽ: tñ ſcd̃m aliud & aliud ſcd̃m rẽ ĩ ipſa. licet enĩ verũ eſt ꝙ agere & pati ſemꝑ ſint cõpoſiti atq; totius, videꝛ tñ ꝙ ſemp aliud & aliud compoſitũ ſeu totũ ſit agens & aliud paſſum: vt ſint ſeparata & tangentia ſeſe quãtitatibus ſuis diuerſis ſeorſum exiſtẽrib⁹. Sed ſufficit ꝙ idẽ totũ ſit agens aliquo ſui: & idẽ ſit patiẽs totũ ſcd̃m aliqd aliud ſui. vt ſcd̃m hoc nõ ꝓprie dicaꝛ caliditas agere in humiditatẽ, ſiue ãbo ſint ĩ eodẽ ſubiecto ſiue ĩ alio & alio: ſed potius totũ cõpoſi

tum vt calidũ ſiue habẽs in ſe calorẽ, dicit̃ agere, & totũ cõpoſitũ vt humidũ ſiue habẽs in ſe humiditatẽ, dicit̃ pati. vnde qñ ſimul ſunt in eodẽ ſubiecto calor & humiditas, idem vt totũ & vt cõpoſitum agit in ſeipſum: ſed alio ſui agit: & alio ſui patitur: per qđ quoquo modo agẽs tangit paſſum Tangere autem tactu: quo tactũ caret omnino quãtitate tangentis: non ſemper requiritur ſecundum ꝙ ſępius expoſui. Ex quo patet non valere qđ aliqui nituntur arguere contra dicta nr̃a nũc & alias: ꝙ nõ agit neq̃ patitur niſi totũ cõpoſitum: tãgens ergo idem ſubiecto nõ poſſũt eſſe agẽs, & patiẽs: ſiue actiuũ & paſſiuũ. Qđ etiã arguunt: ꝙ nullius formę eſt agere ad ſubiecti ſui deſtructionẽ: ſed potius ad eius cõſeruationẽ: quia tũc ageret ad deſtructionẽ ſuiipſi⁹: cũ tñ vnũqđq̃ natu-
Z raliter agit ad ſuiipſius cõſeruationẽ: Dico ꝙ hoc nõ habet veritatem niſi in ſimplicibus: in mixtis enim nunq̃ ceſſat calor naturalis conſumere humidũ. aliter nunq̃ corrũperet̃ mixtum nullo extrinſecus agente. ſecũdum ꝙ etiã aliqui hoc ſupponẽtes ponebãt corpora dãnatorũ incorruptibilia: qđ alibi reprobauimus. In mixtis ergo calor naturaliter corrũpit ſuũ ſubiectũ: & ſic ſeipſum: licet ꝑ ſe vnumquodq̃ nititur ſaluare ſeipſum. Sed iſtæ modus agendi aliquid in ſeipſum non eſt ille de quo ad præſens quærimus: ſed quærimus de eodem ſimplici ſecundum rem: de quo diſtinguo: quia aut cum hoc ꝙ ipſum eſt idem re: eſt etiam idem ratione, aut cum hoc eſt diuerſum ratione. Si primo modo, dico ꝙ nunq̃ in eodem neq̃ in deo neq̃ in creaturis diuerſæ relationes reales fundantur. niſi eñ in deo differrent ratione intellectus & voluntas, nunq̃ eſſent emanationes diuerſæ in diuinis ſecũdum diuerſas relationes: vt alibi ſatis declarauimus. xi. Quolibet queſtiõe ſexta: & in queſtionibus ordi. arti. lv. queſtione. vi. In quibus locuti ſumus de relationibus actiuorũ & paſſiuorũ vt ſunt in diſtinctis ſuppoſitis: licet ſup idem re ſecũdũ aliã & aliam rationẽ fundatę: vt contingit in diuinis, abſq̃ tamen mutatione & motu aliquo: & vt etiam actiuum & paſſiuum ſunt diſtincta ſecũdum ſuppoſitũ & rem abſolutã, in quibus eſt motus corporalis & ꝓprie dictus Et ideo nec etiã relatiões diuerſę & reales quę nõ ſumunt̃ in diuinis niſi ſecũdũ emanatiões & terminos earũ, poſſent eſſe in diuinis: quare & multo minus: in creaturis in quib⁹ nõ ſunt relatiões reales diuerſę niſi ſecũdũ maiorẽ diuerſitatẽ fundamẽtorũ q̃ in diuinis, vt iã patebit. Si ergo ſit aliqđ idem ſimplicitate rei & diuerſum ratione: aut ergo ratiõe abſoluta: & hoc eſt abſq̃ ordine ad aliqđ extrinſecũ qđ exigat: aut reſpectiua, & hoc eſt in ordine ad aliqđ extrinſecũ re differens, qđ exigit vt ſit illarũ relationum fundamẽtũ. Si primo modo, dico ꝙ in ſolo deo ſup idem ſecũdum diuerſas rationes fundantur reſpectus diſparati ſecundum duo genera relationum, puta ſecundum actum generationis actiuę & paſſiuę ſup diuinã eſſentiã vt habet rationẽ intellectus: & ſecũdum actũ ſpirationis actiuę & paſſiuę ſup eandẽ eſſentiã vt habet rationẽ voluntatis. Si ſecundo modo: aut ergo differt idẽ re & ratione reſpectiua vnius ad vnum, aut vnius ad diuerſa. Si ſecundo modo: ſic in creaturis bene diuerſę relationes reales fundantur ſuper idem re ſimplici: ſcilicet ſecũdum ordinẽ eius ad diuerſa, puta ſup eandẽ albedinẽ in vno albo fundatur ſimilitudo in ordine ſuo ad aliud albũ, & diſſimilitudo in ordine ſuo ad nigrũ. Et ſunt ſilr̃itudo & diſſimilitudo duę ſpecies relationũ inter ſe cõtrariarũ: q̃rũ quęlibet req̃rit in extremis diuerſitatẽ realẽ fundamẽtorũ abſolutorũ. Silr̃itudo quidẽ ſecũdũ nũerũ ſub eadẽ ſpecie q̃litatis. Diſſilr̃itudo vero ſecũdũ ſpeciẽ ſub eodẽ gñe q̃litatis. Et q̃a nulla diuerſitas realis abſolutorũ cadit in deo, iõ plr̃es tales relatões reales nõ pñt fundari ſup illud vnũ ſinglr̃are qđ eſt in deo: de quali pluralitate adhuc nõ q̃rim⁹: ſed quęrimus de plr̃alitate relationũ realium in eodẽ ſimplici ſecũdum rẽ, ſup qđ ambę fundant̃ ſecũdum diuerſas rõnes reſpectiuas vnius ad vnũ. ſ. illarũ rõnũ inter ſe. Et eſt dicẽdum ꝙ ſup idem ſic diuerſum ſecũdum rationẽ talem nõ poſſunt fundari relationes reales plures cõuenietes in nõie, cuiuſmodi ſunt ęquale & ſimile & eorũ cõtraria: q̃a vt dictũ eſt, iſtæ relatiões cum ſint reales requirũt realem diuerſitatem fundamẽtorũ: neq̃ ſimiliter diuerſæ relatiões reales ſecũdum mẽſurã & mẽſuratũ: q̃a altera iſtarũ ſecũdum rõnẽ eſt: ſcđm pħm. v. metaphyſicę, vt iſta quę eſt in mẽſura. Si ergo eſſent diuerſæ relatiões, oporteret ꝙ eſſent diuerſa mẽſurata: q̃ neceſſario ſunt re diuerſa ſecũdũ diuerſas ꝑfectiones reales. & ſic ſup idẽ ſcđm modũ quẽ quęrim⁹ nõ poſſunt fundari plures relatiões reales ſecũdũ duos modos relationũ neq̃ in diuinis: neq̃ in creaturis. Si ergo illud ſit poſſibile, hoc ſolũ oportet eſſe in actiuis & paſſiuis. Qđ proculdubio ſecundũ fidem neceſſe eſt ponere in diuinis: pater eñ & filius in diuinis dicuntur relatione reali inter ſe ſecũdũ vtrũq̃ extremorũ ſecũdum rõnẽ actiui & paſſiui. Sed dubiũ eſt multis an hoc poſſit cõtingere ĩ creaturis. ET dicũt multi ꝙ ĩ creaturis hoc Dubium.
A oĩno ẽ ĩpoſſibile: q̃a actiuũ & paſſiuũ ſiue agẽs & actũ ſiue ꝓducẽs & ꝓductũ ĩ creaturis nõ ſunt ſine motu aut mutatiõe, ſcđm quã vadit aliqđ de potẽtia ad actũ. Act⁹ autẽ & potẽtia neceſſario ſũt cõtraria: nec cõpatiunt̃ ſeſe circa idem. vnde ꝑ immediata diuidũt ens ſcđm totũ ambitũ ſuũ. oĩne

enim ens aut eſt in potentia, & ſicut materia: aut eſt in actu: & ſicut forma vel habens formam.
ſecundum actū autē & potentiam ſumitur differentia inter agens & actum. Nullo ergo modo in
eadem re ſimplici creata, quātūcunq; ratione diuerſificet̃, poſſunt eſſe actiuum & paſſiuū ſiue agēs
& actum: vt idipſum re ſit agens & actum. aliter eñ res ſeipſam formaret: & qđ eſt in potētia ſeſe
deduceret ad actum, & eſſet ſimul in potentia & in actu: quia ſecundum ꝙ eſt agens debet eſſe in
actu, & ſecūdum ꝙ eſt patiens debet eſſe in potētia. Et ideo dicūt aliq ꝙ tales relatiōes reales duę q̃
ſunt in actiuis & paſſiuis, nullo modo poſſunt ſup idē re differēs ſola ratiōe fundari in creaturis: li-
cet hoc ſit poſſibile in deo: vbi nihil vadit de potentia ad actum: ſed in eo ſunt ratio actiui & paſſi
ui, abſq; omni innouatione: & ſecūdum aliam rationē q̃ in creaturis: qđ impoſſibile eſt eſſe in crea-
turis ſicut iam patebit. Dico ꝙ reuera potētia ē cōtraria actui nō cuicūq;: ſed illi q eſt cōplemētū B
ipſius potētię. Iſte eñ actus cū res eſt in potētia, nō eſt: & ecōuerſo cū ipſa eſt in potētia actus nō eſt
Et iſti ſunt actus & potētia qui diuidunt ens, & impoſſibile eſt ꝙ aliqd idē re vt eſt in potentia ad
talem actū, deducat ſe ad illum: idē tñ re qđ eſt in potētia ad talem actum, puta volūtas ad actum
volitionis, ſi ſimul cū hoc ꝙ eſt in potētia ad actū illū ſecūdū vnā rōnē eiꝰ poſſit eē in actu ſub iſto
ſecūdū aliā eiꝰ rōnē ſcđm quā natꝰ eſt iſte actus ꝑduci ab eodē ſcđm aliā rōnē, nullū eſt incōueniens
ꝙ idē vt eſt in actu ſecūdum vnā eius rōnē, ſeipſum vt eſt in potētia ad illū ſcđm aliā rōnē deducat
de potētia ad actū. verbi gr̃a, ſi ſol cū hoc ꝙ eſt calidus virtute eſſet in potētia ad actum ſecūdum
formam caloris, ſeipſum prout eſt actu & virtute talis qualis eſt in potentia vt fiat talis ſecundum
formam caloris de potentia calido faceret actu calidum. Similiter ſi forma ſubſtantialis lapidis ha-
beret vim illam quam hēt forma accidentalis grauitatis quæ eſt in ipo, & hoc ex ſe & ſubſtātialiter
abſq; forma accidētali grauitatis exiſtēte in ipſo: tūc ꝑ hoc ꝙ eſſet in actu ſcđm vim illā poſſet lapi-
dem facere in actū ſcđm deſcēſum deorſum ceſſante īpedimēto, ad quē impedimēto exiſtēte erat in
potentia, actu tamē ſub illa vi. Sic dico in ꝓpoſito ꝙ voluntas ratione ſuę libertatis eſt virtute tale
quid quale eſt volitio, forma ſcilicet ſua quę ipſa eſt. Propter qđ ipſa voluntas quia virtute talis eſt
qualis eſt ipſa ſecūdū formā qñ eſt īformata forma volitiōis, ſiue q̃ eſt volitio ipſa: ſeipſam vt eſt in
potētia ad formā volitiōis pōt deducere de potētia ad actum: & eſt volitio actui q eſt cōplemētū il
lius potētię & iſti potētię cōtraria: nec pñt eē ſil'. Actus autē quo volūtas ē virtute tale nec volitio
ni nec potētię ad illā cōtrariat̃: ſed eſt ſimul cū ambobꝰ q̄a eſt alterius gñis: & cū voluntas ſecūdū
actum volitiōis ſeipſam facit de potētia in actū, eſt actio agētis ęquiuoci: ſicut cū ſol generat homi-
nem aut calorē. CVM ergo quęrūt & arguunt ſic aliqui: ſi voluntas cōtinet virtute formā illam C
ad quā eſt in potētia, aut ergo ſicut īſtrumētū: aut ſicut agēs pricipale. Dico ꝙ ſicut agēs pricipale
& eſſentiale. Q; addunt iſta ergo, forma quā voluntas cōtinet virtute, aut eſt eadē numero cū iſta
ad quā eſt motus voluntatis, aut nō: Dico ꝙ ipſa eadem eſt: ſicut eundem calorem quē generat ſol
ex materia, prius cōtinebat: & ſimul quando producit, producit eum ſecundum actum formę: &
continet eū virtute: ſed ſolūmodo ad ſemel generādū illum eūdē ſecūdū numerū. Ad pluries autē
imo infinities generādū cōtinet virtute eūdē ſecūdum ſpeciē. Sed arguūt: ſi voluntas cōtinet illam
vt eandē numero iam habet volitionē illā, dico ꝙ verū eſt ſi illā aliter hēt q̃ virtute. i. formaliter: ad
quā ſic eſt in potētia. Similiter qđ arguunt: ſi cōtinet illam vt aliam numero: ergo nō poſſunt eſſe
ſimul in eodem quia ſunt eiuſdem ſpeciei: Reſpōdendo modo eodē dico ꝙ forma qua voluntas cō
tinet virtute oēs volitiones quas poteſt in ſe habere eſt ipſa potētia volitiua vt actiua eſt: quę ſola
ratione differt a ſubſtantia animę cuius eſt potētia: & eſt potētia ipſa ſubſtātia aiæ ſecūdum rē: &
ecōuerſo. Et ideo ſicut differūt gñe ipſa aiæ ſubſtātia & ipſa volitio, ſicut forma q̃ eſt ſubſtantia &
forma quę eſt accidēs ſic: differūt forma qua voluntas virtute cōtinet formā quę eſt volitio, & ipſa
volitio. & eſt ruditas ingenii magna neſcire diſtinguere qualiter aliqd cōtinet formā aliquam for-
maliter vt ignis in ſe calorem ſuum, & virtualiter vt ſol iſtum calorem quem ignis continet for-
maliter. Credo ꝙ iſta videns de facili non poſſit redargui in hac materia: & clare videre quō idem
ens in actu virtute poteſt bene ſeipſum deducere in actum ſecundum formam ad quā eſt in po-
tentia: & ſic formare ſeipſum: ſicut & formare poſſet alium ſi talis actus poſſet tranſire in alterum
& eſſe alterius q̃ agentis: ſicut motus tranſit in alterum & eſt alterius q̃ ſit mouens. Sed iſtud nō
eſt natum contingere ſecūdum quēlibet actum in creaturis: nec eſt tamen oīno natum fieri in diui
nis. Licet eñ relationes in actiuis & paſſiuis habeant eſſe in diuinis ſecūdum diuinos actus qui ſunt
generatio & ſpiratio, & in creaturis ſecūdum actū volitionis, & illi conſimiles, ſecūdum quos idem
poteſt ſe ducere de potentia in actum, vt dictum eſt: & ſimiliter in creaturis ſecūdū alios qbus nihil
ſeipſum ſed ſolūmodo alium potentia poteſt in actum ducere, vt patet in calefaciente, & calefa-

ctoːhoc tamē eſt multū alio,& alio modo:ita ꝙ ſecūdum hæc tria genera relationum in actiuis &
D paſſiuis debent accipi. AD cuius intelligētiā ſciendum eſt, ꝙ in fundatiōe dictarū relationū rea-
lium in diuinis ſuꝑ idem eſt duo cōſiderare. Vnū.ſ.ipm̄ idē re,diuerſum ſolū ratione:vt ſuꝑ ipſum
fundať vna relatio & alia. Aliud vero.ſ.ꝑſonarū conſtitutionē ꝑ ſingulas relationes cū ipſo funda-
mento & illarū fundatione in iſto:abſq; oī alio ꝓducto de fundamēto. Quo ad primū qdē ſimile eſt
de diuina eſſentia in fundādo ſuꝑ ipam relationē actiui & paſſiui,& de volūtate. Quo ad ſcd̄m aūt
magna eſt differentia:quia in voluntate relationes cū fundamento ſecūdū diuerſas illius rōnes nō
cōſtituunt ipſa relata: ſed ipſum fundamētum ꝑ diuerſas relationes ſecundum relationē actiui &
paſſiui,refertur ſecūdum vnam rationem ad ſeipſum ſecūdum aliam rationē:& cum hoc etiā ipſę
relationes nō fundantur ſuper illud vnum in voluntate: niſi per actum productum in fundamen
to,qui eſt aliud re a fundamento. Aliud eñ eſt voluntas aliud volitio. Et contingit iſta diuerſa re
periri multo magis in actiuis & paſſiuis:in quibus relationes fundantur ſuper re diuerſa. in diui-
nis eñ nō eſt niſi vnicum ſecūdum rem qđ eſt fundamentū vtriuſq; relationis:& cū vna relatione
conſtituit actiuum ſiue agens & producens,vt patrem: qui diuina eſſentia vt eſt forma & poten-
tia actiua ſuper quā fundatur paternitas,generat:cū alia autē relatione cōſtituit paſſiuū:ſiue actū
& productū puta filiū:qui eadem diuina eſſentia vt quaſi materia & potētia paſſiua ſuꝑ quā fun-
datur filiatio,cōgeneratur.nec eſt aliqd mediū ꝓductū de eſſentia:vt motus ſeu forma educta per
motū,aut operatio,qualis eſt volitio in nobis:vt nihil hēat diuina ꝓductio de actiōe & paſſiōe niſi
rationes reſpectuū in ſuppoſitis vt cōſtitutis per illos,& in eſſentia vt in fundamēto eorū:& ſūt illi
reſpectus a quo & q ab.& a ſolo primo reſpectu denominať pater ꝓducens:& qa modo naturę ꝓdu
cit denominať ſpecialiter generās:ab alio vero reſpectu ecōtra filius denomiať ꝓductus & genitus
Et ſic in iſta ꝓductiōe ex pte ꝓducētis nō eſt cōſiderare niſi ſuppoſitū qđ eſt ꝑ ſe ꝓducēs, & in ipſo
deitatis eſſentiam,vt formā & potentiā actiuam qua ꝓducit,& notā relationis quę eſt a, qm̄ a pa-
tre eſt filius. Et ſimiliter ex parte producti nō niſi ipſum ſuppoſitum per ſe productum:& in ipſo
eſſentiam diuinā:vt quaſi materiā & potētiā paſſiuā de qua ꝓduciť,& notā relatiōis quę eſt ab.nec
E eſt cōſiderare in iſtis plus. IN creaturis autē cū eſt idem fundamētū duarū relationū nō cōſtituē
tium relata,hoc nō eſt niſi ꝑ aliquid differens re a fundamēto quod educitur de ipſo,vt dictū eſt:
& actiuum in talibus per hoc eſt actiuū ꝙ virtute continet actum ad quē paſſiuū eſt in potentia.
& ſecūdum hoc eſt in actu reſpectu paſſiui,& paſſiuū ꝑ hoc ꝙ eſt paſſiuū:quia de ipſo nata eſt edu-
ci forma qua fit in actu formali,quā ex ſe ſola virtute continebat agens ſicut dictum eſt:& produ-
cit vt eſt actiuum illa virtute illum actum formalem : & producitur vt eſt paſſiuum, de iſto vt
eſt in potentia & carens forma illius actus : vt ſecūdum hoc pręter rationes reſpectuum in relatis
cum fundamento ſecūdum quas ſolūmodo ratione actionis & paſſionis habet eſſe productio in di-
uinis a qua denominatur producens & productum,habet iſta productio in creaturis a qua deno-
minatur producens & productū aliquid plus,ſecundum ꝙ habet plus de ratione actionis & paſ-
ſionis:& eſt illud plus actus ipſe qui eſt volitio,aliqd.ſ.i re differens a fundamento : a qua volitio-
ne poteſt dici voliciens:& actum poteſt dici volicitū,ſi liceat nomina fingere : ſicut ab infrigidatio
ne denominať infrigidans & infrigidatū.& eſt relatio realis ex vtraq; pte iter voliciens & volicitū,
ſicut inter actū & agens:mouēs & motū.& in iſta ꝓductiōe ex parte ꝓducētis eſt ſuppoſitū qđ eſt
ꝑ ſe voliciens.i.informās ſeipm̄ volitiōis forma,ſicut calefaciēs eſt informās aliud forma caloris,vł
mouens eſt informās aliud forma motꝰ:& in ipſo eſt vis volitiua virtute cōtinēs formā volitiōis:ſi
cut ſol calefaciēs virtute cōtinet formā caloris vel grauitas mouēs formā motꝰ : vel vis in ſemine
formā generādā ex iſto:& ꝑ hoc vis volitiua ipa eſt forma & potētia actiua qua ꝓducit.& nota vo
litiōis q̄ eſt a quo:ſimiliter eſt in iſto:qm̄ a voliciēte eſt volicitū. Et pro iſto ſuppoſito accipiť volici
tas quādo eſt quęſtio vtrum moueat ſe ad actum volendi,& eſt ratio mouendi in eo dicta virtus,
vt forma qua agit:quæ non niſi ratione differt ab ea. Et ſic ex parte producentis hic & in diuinis
ſi hæc voluntas dicatur producere,non eſt differentia:niſi ꝙ relatio ibi conſtituit ſuppoſitum:hic
nequaq̄. Ex parte autem producti hic ſunt duo re differentia:ſcilicet ipſa voluntas vt eſt in potē-
tia paſſiua de qua producitur ipſa volitio:& cum hoc ipſa volitio quæ producitur.& cum hoc re
F ſpectus qui eſt ab.volicitum enim informatum volitiōis actu eſt a voliciente, IN creaturis aūt cū
aliud & aliud eſt fundamentum huius duplicis relationis realis:atq; extra agentem eſt paſſum: &
qđ procedit ab ipſo, vt patet in calefactione: hoc non ſolum eſt per alicuius differentis a funda-
mento productionem de ipſo fundamento, cuiuſmodi eſt calor in calefacto:ſed etiam per motum
aut tranſmutationē in eodē fundamento a calefaciente:q etiā ſecūdum rem differt a calefacto. vt
in ꝓducēte ſcilicet calefaciente ſit cōſiderare ſuppoſitū agens & formā qua agit & materiā in qua

ſubſiſtit:quæ ſunt duo differentia ſecũdũ rem in ipſo.& cũ hoc eſt ibi tertiũ ſcilicet nota relatiõis
a qua.ſ.a calefaciẽte,eſt calefactũ.In ꝓducto autẽ.ſ.in calefacto conſideranť tria ſecũdũ rẽ differẽtia.
Actũ eñ eſt ſuppoſitũ qđ patiť ſua materia:ſed ꝑ motũ quo forma q̃ actu ẽ in materia,educẽda eſt.ſ.
frigiditas:& inducẽda forma cõtraria.ſ.caliditas.ꝓpter qđ ibi neceſſariꝰ ẽ motus. Et ſic tria ſunt ſe
cũdũ rẽ differẽtia in calefacto.ſ.materia, & motꝰ ꝑ quẽ debet vna forma amoueri,& forma alia itro
ducta ꝑ motũ:& quartũ eſt nota relatiõis qua actũ ſcilicet calefactũ eſt ab agente calefaciẽte:& a for-
ma inducta in materia denomiatur motuſ,puta a calore calefactio,& a motu ſic denoĩato denomi
nãtur agẽs & actũ.Et ſic ſũt ĩ oĩ tali paſſo quatuor notę,quę ſunt de,qđ,ꝑ,& ab.qa de materia aut
ſubiecto producitur qđ, ſcilicet forma educta per motũ:& ipſum actum ſcilicet calefactum eſt per
motum ab agente.& hoc ſemꝑ contingit in producto per motum qualis eſt omnis ꝓductio natura
lis,de qua habet conſiderare, & ſolum de illa naturalis philoſophus,& nequaq̃ de ſecunda quæ eſt
volitio & intellectio:niſi q̃tenus ſunt cũ cõtinuo & tẽpore,nõ quo ad ipõs actus,qa ſunt ꝑfectiones
ſimplices manẽtes totę ſimul,ſecũdum ꝙ ipſas habet cõſiderare Metaphyſicus:ſed quo ad pręam-
bula ad illas,inquãtũ noſtrũ itelligere & ꝑ cõſequẽs velle nõ ſunt ſine phãtaſmate.Ex quibꝰ patet ꝙ
multũ differũt rõnes agẽtis & acti in diuinis & in creaturis:& ſimiliter in creaturis primo mõ &
ſecũdo.In ſecũdo eñ modo qa nõ fundanť in ipſis reſpectus q̃ ſunt a & ab, niſi ꝑ verũ motũ qui eſt
actus imperfecti ſecũdum ꝙ impfectũ,qa motũ inquãtũ eſt ſub actu motus impfectũ quid eſt & ad
perfectionẽ vadit:agens autẽ neceſſario eſt ꝑfectũ ſecũdum diſpoſitionẽ inducendã ꝑ motũ vel vir
tute vel forma ſimili formæ ꝓducẽdę:idcirco neceſſario reqriť realis diuerſitas actiui & paſſiui. &
hoc ſemꝑ cõtingit in corporalibus. In primo aũt mõ reſpectus q̃ ſunt a & ab,fundanť nõ ſuꝑ motũ
quo aliquid aliud ꝓducitur:ſed immediate ꝑ operationẽ a qua nihil aliud ꝓduciť,quę eſt actus ꝑfe
cti ſecũdũ ꝙ ꝑfectũ eſt:& inquãtũ eſt ſub iſto,ꝑfectionẽ ſuã hẽt,& eſt ꝑfectũ forma & virtute ſimul
cũ priꝰ erat ꝑfectũ virtute ſola:& hoc qa opatio ꝓpria vniuſcuiuſqꝫ nõ ẽ niſi ab ipõ & manẽs in ipõ
vt ſecũdum hoc multũ ęquiuoce dicať agens & actum,ꝓducens & ꝓductũ,actio & ꝓductio in diui
nis vbi eſt ſine oĩ tranſmutatione & omni abſoluto acq̃ſito in fundamẽto:& in creaturis vbi nõ eſt
ſine mutatione:& nõ ſine aliquo abſoluto producto in fundamẽto:licet multo aliter in primo mõ
& ſecundo.vt penitus nõ idem ſed diuerſum omnino debeat eſſe iudiciũ de actiuis circa creatu-
ras in primo modo,ſecũdum illa quę videntur in ſubiecto : & circa deũ ſecũdum iſta quę vidẽtur
in creaturis aut primo modo, aut ſecũdo. PER qđ plane ſoluiť qđ aliqui arguunt ſic.de ratione G
relationis eſt ꝙ ſit ad aliud:& ꝙ per ipſam aliqd refertur ad aliud.relatio enim ſecundum ꝙ eſt re-
latio,eſt habitudo ad aliud:& de ſui ratione diſtinctionẽ & extremorũ relatorũ & ipſorũ fundamẽ
torũ requirit. Vñ qđ philoſophꝰ libro prędicamẽtoꝝ in plurali dicit,Ad aliquid talia dicũtur quę
cũqꝫ hoc ipſum qđ ſunt aliorum dicũtur.multũ notat Simplicius ſuper illum locũ. Quare cũ eſt
relatio ſecũdum rem:ẽt eſt relatio ſecũdum rationẽ.Nunc autẽ ſemꝑ ita eſt ꝙ plures relationes ſe-
cundũ rationẽ exigunt plura extrema:& etiã plura fundamẽta ſecũdũ rõnẽ diſtincta:vt patet indu
cendo in oĩbus relationibꝰ ſecũdum rõnẽ:ergo & plures relatiões ſcđm rem mutuo adinuicẽ ſe ha-
bentes exigunt plura extrema:& plura fundamẽta ſecũdum rẽ diſtincta.ſed relatiões actiui & paſſi
ui ſunt mutuo reales adinuicẽ.ergo exigũt extrema ꝑ eas relata:& ſilr fundamẽta diſtincta adinui-
cem ſecũdum rem. Vnde in diuinis vbi actiuum & paſſiuũ fundanť ſuꝑ eandẽ rem:licet nõ habeãt
diſtincta fundamẽta realiter:habẽt tñ diſtincta extrema ꝑſonaliter.ergo in creaturis vbi multo ma
gis differũt,nullo modo poſſunt habere idem extremũ ſcđm rẽ: imo neceſſario exigũt ſecũdũ rẽ ex
trema diſtincta:& cũ hoc ẽt fundamẽta diuerſa realiter:ſicut plures relatiões ſcđm rõnẽ ſiue ĩ deo
ſiue in creaturis exigũt plura extrema diſtincta ſecũdũ rõnẽ:& ſimiliter plura fundamẽta diuerſa
ſecũdũ rationẽ.Et dico ꝙ quędã ſunt relatiões ſecũdũ rationẽ in vtroqꝫ extremorũ, q̃ aliqñ habent
diuerſa extrema & diuerſa fundamẽta ſecũdũ rõnẽ tãtũ:vt ſunt relatiões idẽtitatis ſimplr.ſ.nume
ralis in creaturis:& idẽtitatis diuinę ſubſtãtię ad ſeipã.Aliqñ vero habẽt ſecũdũ rẽ: vt ſunt rela
tiões ęq̃litatis & ſilitudinis diuinarũ ꝑſonarũ inter ſe:ſed habẽt fundamẽtũ idẽ ſcđm rẽ.Quędã ẽt
ſunt relatiões ſcđm rẽ ĩ vno extremorũ tãtũ:& ĩ alio ſm rõnẽ:vt ſunt relatiões iter mẽſurã & mẽſu
ratũ:q̃ hñt ſemꝑ diuerſa extrema & ſilr diuerſa fundamẽta ſcđm rẽ.Sũt adhuc q̃dã relatiões ſecũdũ
rẽ in vtroqꝫ extremorũ:vt ſunt oẽs q̃ ſunt in potẽtiis iter diuina,& iter creaturas:de qbꝰ nũc ẽ ſer
mo:q̃ nõ reqrũt diuerſa fundamẽta niſi in actiuis & paſſiuis ꝑ verũ motũ.ſed in diuinis fundantur
ſuper idem re,nõ per aliqd re differẽs:in creaturis vero,puta in voluntate,non niſi per aliqd diffe-
rens re ab iſta,vt eſt volitio ſecũdum prędicta. Semꝑ autẽ requirũt diuerſa extrema relata:ſed hoc
ſcđm rẽ abſolutã:vt ĩ actiuis & paſſiuis ꝑ verũ motũ:ĩ aliis aũt nõ niſi ꝑ ipſas relatiões:q̃ ſolę faciũt

ꝙ aliqd ſit extremũ relationis ꝑ ſe.quicqd eñ eſt preter ipſam relationẽ in his quæ ad aliquid ſiue relatiue dicũť,ꝑ accidẽs relatiue dicitur,& accidẽtaliter eſt relatiuũ,ſcilicet qa accidit ei ipſa relatio vnde duplũ in eo ꝙ eſt duplũ.i.in eo ꝙ duplicitas eſt,aliqd eius ꝑ ſe dicitur ad aliquid & eſt relatiuũ. Homo autẽ vel lignum cui accidit ꝙ ſit duplum,dicitur relatiuũ per accidens: qa.ſ.ei accidit duplicitas:ſicut dicitur ꝑ accidens albũ:quia accidit ei albedo dicente philoſopho.v.metaphyſicę. Et relatiuorũ eſt qđ dicť modo accidẽtali:ſicut homo:q eſt relatiuus qa accidit ei duplum eſſe alicuius rei. Accidit eñ eidẽ vt ſit duplũ & albũ. Et Cõmenta.i.qñ hoi accidit vt ſit duplũ ad aliqd accidit ei vt ſit relatiuum ſicut accidit ei vt ſit albũ.Homo eñ ſecũdũ ꝙ homo nõ eſt duplũ nec albũ & ſic in actiuis & paſſiuis ſine vero motu relata nõ requirũt aliam diſtinctionem inquãtũ ſunt relata ꝑ ſe,niſi ipſas relationes:ſed in voluntate ipſa relata ꝑ accidens,vt eſt ipſa voluntas,vt eſt actiua per potentiã actiuã:& vt eſt paſſiua ꝑ potentiã paſſiuã,illas relationes ſecũdum actũ nõ pñt habere in ſe niſi ꝑ aliud re.ſ.per volitionẽ:ſicut in actiuis & paſſiuis vero motu nõ poſſunt haberi in differẽtibus re abſoluta illę relationes niſi ꝑ motũ.Et ſic quo ad huiuſmodi relatiões nõ eſt differẽtia in deo & in voluntate: niſi ꝙ in deo fundentur ſuper idem re nõ per aliud diuerſæ relationes reales:& ꝙ cũ fundamẽto conſtituunt diuerſas perſonas,in voluntate nequaq̃:& ꝙ in deo nõ per aliud re fundatur ſuper idem:in voluntate autẽ nõ niſi per aliud re: ſecũdum prędicta,& quo ad hoc ſolũ:& quo ad hoc ꝙ iſtę relationes accidunt fundamẽto,& iſtę, nõ plus differũt extrema relationis in voluntate q̃ in deo:& ꝑpter hoc in deo ſunt cõſtitutiuę perſonarũ & nõ in voluntate. Et ſic in creaturis actiuũ & paſſiuũ quę fundãtur ſuper eandẽ rẽ licet nõ habẽt diſtincta fundamẽta realiter,habẽt tñ diſtincta extrema accidẽtaliter.ſ.re relata accidentali fundamẽto:ſicut in diuinis vbi actiuũ & paſſiuũ fundanť ſup eandem rem: licet nõ habeant diſtincta fundamenta realiter,habent tñ diſtincta extrema ꝑſonaliter.ſ.re relata eſſentiali fundamẽto.

H BEne ergo cõcedendũ eſt illud qđ narrať in pricipio ad fundationẽ argumẽti:videlicet ꝙ de ratiõe relatiõis eſt ꝙ ſit ad aliud & ꝙ reqrit diſtinctionẽ extremoꝝ:& ꝙ relationes ſecũdum rationẽ ad minus requirũt diſtinctionẽ extremorũ & fundamẽtorũ ſecũdũ rõnẽ:& cũ hoc aliqñ diſtinctionẽ extremorũ ſecundũ ſuppoſita vt iam dictũ eſt:& amplius deo dante declarabimꝰ diſputãdo de relationibꝰ cõibus in q̃ſtionibꝰ ordinariis.Sed ex illo nõ ſequiť cõcluſum.ſ.ꝙ plures relatões ſecũdum rem mutuo exigãt plura extrema & plura fundamẽta ſecũdum rem: imo ſicut relatiões ſecũdum rationẽ in vtroq; extremo nõ ſemp requirũt pluralitatẽ extremorũ ſecũdũ rõnẽ ſolũ:ſed bñ cõpatiunť ſecũ illorũ pluralitatẽ ꝑſonalẽ relatiões eſſentialis exiſtẽte vnitate fundamẽti:ſic relatiões ſecũdũ rẽ in vtroq; extremorũ nõ ſemp reqrũt pluralitatẽ fundamẽtorũ ſcđm rẽ:ſed bñ cõpatiunť ſecũ vnitatẽ illius rei exiſtẽte pluralitate extremoꝝ ſecũdũ rẽ accidẽtaliter:& ſecũdũ rẽ relatiõis accidẽtalis : ſicut dictũ eſt.Q; ergo interponiť ꝙ Simplicíꝰnotat multũ qđ pꝰis dicit in plurali,Ad aliqd talia dicunť &c.qđ reuera multũ notãdũ eſt:qa hoc dicit ad exprimẽdũ ꝙ nihil vnũ & idẽ penitꝰ ſcđm rẽ & rõnẽ q̃ ad extremũ & fundamẽtũ relatiue põt dici:ſed oportet ꝙ vel ſola rõne differãt vel ſecũdũ rẽvel partim ſic & partim ſic ſecũdũ iam expoſitũ modum:nõ tñ põt ex hoc notari ſi relatio ſit ſecũdum rẽ ꝙ ſit ad aliud abſolutũ ſcđm rẽ abſolutã:ſemp tñ verũ eſt ꝙ in ꝑ ſe relatis ſit ad aliud ſcđm rem relatiuã vt dictũ eſt:nec ecõuerſo põt notari ꝙ ſi ſit relatio ſecũdũ rõnẽ ꝙ nõ ſit niſi ad aliud ſecundũ rationẽ:quia bñ eſt ad aliud ſecũdum rẽ abſolutã:& ſecũdũ rẽ relatiuã:vt patet in relatõe mẽſurę ad mẽſuratũ.Nec ẽt põt notari ꝙ ſi ſit relatio ſecũdũ rẽ,ꝙ ſit ad aliud ſcđm rẽ:vt patet i mẽſurato reſpectu mẽſurę.Vnde ſi notat Simplicíꝰ ꝙ in relatiuis relationibꝰrealibꝰvtrũq; oportet: ꝙ re abſoluta differãt extrema & fundamẽta,hoc nõ ẽ niſi qa ĩtelligit ꝙ nõ ſũt vera relatiua realiter vtrinq; niſi in corporalibus:in quibꝰſequunť motũ.qđ reuera erat opiniõis ſuę:quia tales relationes negat eſſe in ſpiritualibꝰ vt alias diximus in quadã queſtiõe longa de relationibꝰ:& in corporalibꝰbñ verũ eſt ꝙ nõ ſunt vtrinq; relationes reales qn differãt extrema & etiam fundamẽta re abſoluta:qđ nequaq̃ requiritur in ſpiritualibꝰ:de quorũ numero eſt volũtas, ſiue habẽs voluntatem inquãtũ huiuſmodi.

I SED adhuc arguunt vlterius ſic. voluntas magis differt a volitione q̃ ipſa a ſeipſa vt eſt actiua & paſſiua realiter:ergo voluntas potius debet referri ad volitionem q̃ ad ſeipſam:vt ſcilicet eſt actiua & paſſiua.qđ tñ nõ eſt verum:quia inter ſubiectum & accidens non eſt relatio. Obiectio prima. ITEm arguunt.ſi volitio eſſet mediũ inter actiuum & paſſiuũ in voluntate,forte illud eſſet poſſibile:ſcilicet ꝙ ꝑ volitionẽ mediam voluntas vt eſt actiua & paſſiua referretur ad ſeipſam:nũc autem volitio in voluntate eſt ſicut extremũ:nõ autem ſicut medium. Secunda. ITEM arguunt ſic.ſi velimus in voluntate ponere aliqs relatiões ꝑ volitionẽ,ꝑ illam nõ referreť volũtas ad ſeipſam:ſed potiꝰad volitũ : a quo menſuratur perfectio volitionis:ſicut intellectus ꝑ ſciẽtiã referť ad ſcibile ꝑ qđ mẽſurať ꝑfectio ſciæ Tertia.

Ad quorū intellectū dico adhuc ꝙ voluntas vt eſt actiua actus volitionis,refertur ad ſeipſam: vt
eſt paſſiua & receptiua illius:& hoc mediante actu volitionis:ſicut mouens refertur ad id qđ mo-
uetur.& econuerſo mediante actu:& per actum qui eſt motus. Qđ nō eſt ſic intelligendū ſecun-
dum ꝙ prętendunt obiecta: ꝙ illę relationes vel aliqua illarum ſint in motu aut volitione ſicut in
fundamento:aut ſicut in ſubiecto:ſed vna illarum ſemper eſt in agente,fundata in ipſo ſuper potē-
tiam actiuam qua elicit motū de mobili:aut volitionem de voluntate:& altera illarum eſt ſemper
in paſſo fundata in ipſo ſuper potētiam paſſiuā,de qua elicitur actus,qui eſt motus exiſtens in mo
bili ſicut in ſubiecto:licet a mouente.dicente philoſopho.v.phyſicorū.Motûs eſt actus huius:ſcili-
cet agentis,in hoc:ſcilicet in paſſo. aut actus qui eſt volitio exiſtens in voluntate vt eſt paſſiua ſi-
cut in ſubiecto:licet ab eadem vt eſt actiua:& ſic ſit actus eius vt eſt actiua in eādem vt eſt paſſiua
Et quia dictæ relationes non habent eſſe in agente vel in paſſo quocūq; ſecūdū actū,niſi quatenus
motus aut volitio procedit ab agente in paſſum vt medium per hunc motum inter vtrunq;: id-
circo mouens & agens vniuerſaliter dicitur referri ad id qđ mouetur:& econuerſo ꝑ motū & me-
diante motu aut volitione.& ſic dicunt dictæ relationes eſſe & fundari in illis ꝑ motū & volitionē:
aut mediātibꝰ illis.penitꝰ em̄ eodē mō dicit volūtas vt ē mouēs referri ad ſeipſam vt eſt mota per
volitionē & mediante volitione ſicut calefaciens ad calefactum mediāte calefactiōe & ꝑ motū cale
factionis:prętet hoc ꝙ talis motus eſt actus impfectus tranſiens in aliud:& volitio eſt actus pfectus
manens in eodem.Eſt em̄ actus volitionis ipſa motio ſeu mutatio qua de nō volente fit volēs:& eſt
Ad primam obiectionem. media inter voluntatē vt eſt mouēs & vt eſt mota a ſeipſa. Qđ ergo arguitur primo:ꝙ voluntas K
actiua per actum volitionis referatur ad ſeipſam vt eſt paſſiua:& econuerſo:& hoc realiter:potius
debet referri realiter ad volitionē.Dico ꝙ verū eēt:ſi ratione maioris differētię fieret iſta relatio ꝙ
in ipſa volitione fundaretur relatio per quā voluntas refertur ad ſeipſam:qa ſcilicet ipa volitio eſt
in voluntate vt in ſubiecto.Sed nō eſt ita quia relatiōes actiuorū & paſſiuorū nō fundantur in ali-
quibus niſi ratiōe differētię quę eſt ꝑ potentias actiuas & paſſiuas:quę nō ſunt niſi in illis:licet nō
niſi per motū aut volitionē mediā:vt dictum eſt.Idcirco ſub ratione actiui aut paſſiui nullo modo
poteſt referri voluntas ad volitionē:ſed ſolūmodo ad ſeipſam:ſicut nec mouens ad actum q eſt mo
Ad ſecūdam. tus:ſed ſolūmodo ad id qđ mouetur: licet nō niſi mediante volitione & motu ſicut dictū eſt. AD L
ſecūdum ꝙ volitio nō eſt mediū:ſed potius extremū:dico ꝙ ſicut motus ad paſſum cōparatur du-
pliciter:vno modo vt ad ſubiectū in quo eſt.alio modo vt ad terminū in quē ab agēte recipit:& pri
mo modo bene verū eſt ꝙ reſpectu paſſi ſe habet vt extremū:quia vt accidens ad ſubiectū.Secūdo
tñ modo nō eſt niſi mediū inter agentē & paſſum fluens ab vno in alterū:ſic & volitio vt eſt in vo-
luntate prout eſt paſſa ſicut in ſubiecto, ipa extremū eſt reſpectu illius. inquātū tñ ꝓcedit a vo-
lūtate agēte & recipit in eādē paſſam vt in terminū:ſemꝑ eſt mediū illoꝝ: ſicut etiā mediū eēt iter
intellectū & voluntatē ſi intellectꝰ eſſet ꝓpriū motiuū voluntatis. AD tertiū:ſi in voluntate eſſent M
Ad tertiam. aliquę relatiōes ꝑ volitionē,ꝑ illam potius referretur ad volitum ꝙ̄ ipſa ad ſeipſam:dico ſecundum
iam dicta ꝙ verum eſſet ſi voluntas referretur ad aliquid per volitionem:vt per id in quo aut ſuꝑ
quod fundaretur relatio ꝑ quā referretur:ſicut intellectus refertur ad rem intellectam:& ſciens ad
ſcitum per ſcientiam quæ eſt in ipſo ſciente & intelligente:quia in ipſa realiter fundatur relatio ꝑ
quā intellectus intelligens vel ſciens refertur ad intellectum vel ſcitum:& hoc per accidens.dicente
philoſopho.v.metaphyſicę.Relatiuorū quoddā dicitur mō accidētali ſicut homo qui eſt relatiuus
qa accidit ei eſſe duplū alicuius:qa accidit ei quātitas in qua fundat duplatio.Vnde qm̄ ibidē circa
opinionē æſtimantiū ꝙ ſciēs relatiue dicatur ad ſcitum per accidens, qa ſcientia eſt qđ cōmune il-
lis,pręmiſit dicēs:Iſta ęſtimatio accidit qa relatiuorū quędā referūtur adinuicē ꝓpter hoc ꝙ conue
niunt in eodē:& qa ęſtimat ꝙ ſciētia eſt hmôi qa eſt in quo cōueniūt ſciens & ſcitū:cōtingit vt me-
diū ſit ex hoc relatiuorū.nūc autē voluntas nec ad ſeipſam nec ad aliud refertur vt ꝑ volitionē vt
ꝑ id in quo fundat relatio qua refertur:ſed potius vt ꝑ mediū ſine quo relationes ſecūdum actum
nequāq̄ fundarēt in actiuis & paſſiuis vt dictū eſt.Nec tñ ſimile eſt de ſciētia & ſcito & volitiōe &
volito:nō em̄ volitio mēſurat a volito ſicut ſciētia a ſcito:ſed ſolūmodo a libertate,aut a libero arbi
Concluſio. trio voluntatis. SIC ergo patet ex dictis ꝙ in creaturis duę relationes oppoſitę ſecūdum actiuum N
& paſſiuū poſſunt fundari in eodem ſecūdum rem:ſecūdum primū modū:licet nō penes ſecundū.
Ad argumē. principale. Et ſecūdum hoc cōcedenda eſt ſecūda ratio. AD primā in oppoſitū ꝙ hoc eſt propriū diuinę ſub- O
ſtantiæ rōne ſuę infinitatis:dico ꝙ verū eſt qñ fundat ſuꝑ idem nō ꝑ aliqđ additū illi qđ re differt
ab ipſo:ꝑ additionē tñ alicuiꝰ re differentis hoc nō eſt ꝓpriū diuinę naturę:imo repugnat ei:& cō-
uenit creaturę in primo duorū dictorū modorū circa creaturas ſicut patet ex dictis.Ex quibꝰ etiā

plane intelligiť dictũ Boetii de trini.& cõmẽtat.eius: de quo ſumitur mediũ illius argumẽti.dicit eñ Boetius.i.de tri. ca.xiiii.ſic. Idem ei qđ idẽ,idẽ eſt:& ſimilis eſt relatio ĩ trinitate patris ad filiũ & vtriuſq; ad ſpiritũ ſctm̃,vt eius qđ eſt idẽ ad id qđ eſt idẽ. Q; ſi id in cunctis rebꝰ aliis nõ poteſt inueniri,facit hoc cognata caducis rebꝰ alteritas.Cõmẽta.Id autem, ſcilicet referri aliqua inter ſe quæ oĩbus quibꝰ ſunt inuicẽ idẽ ſunt,vel quę referũtur inuicẽ idem eſſe omnibus quibus ſunt ,nõ poteſt inueniri in cunctis aliis rebus.i.nullę aliæ res ſunt in quibꝰ hoc poteſt inueniri.Q; ſi hoc in aliis rebus inueniri nõ poteſt, reuera hoc facit alteritas quæ cognata eſt caducis rebus. nõ eñ ſine illoꝝ quibꝰ ſunt alteritate diuerſa ſunt a ſe quęlibet ſubſiſtẽtia:vt niſi hac alteritate diuerſa pñt ad ſeinuicẽ referri.& ſequiť poſt pauca.Quis horũ tertiũ ad ſe relatorũ & relationũ ꝓprietatibꝰ diuerſarum intelligamus vnã ſolã ſimplicẽ q̃ vnuſquiſq; eſt & oẽs ſimul vnus & ſimplex deus eſſentiã & nullatenus alterius alterã:& alteriꝰ alterã:hoc adde:& nullatenꝰ ꝑ aliquod accidẽs ei qđ alteriꝰ eſt ei aliter:& alteriꝰ aliter: vt a cõtrario illud in aliis rebus eẽ nõ poſſit niſi hoc faciat alteritas vel ſ.qua fundamentũ relationũ in altero & altero relatorum alterũ eſt & alterũ ſcđm rem:puta hũanitas in Sorte & in Platone cũ dicunť idem:aut cũ vnus diciť pater alter vero filius:vel qua fundamento exiſtẽte eodẽ ſecũdum rem ſingularẽ illi accidit aliqđ: ſed aliter ſecũdũ ꝙ eſt agẽs & aliter ſecũdum ꝙ eſt patiens,puta volũtati volitio. cui ſecũdũ ꝙ eſt agens ſiue volifaciens accidit ꝙ volitio eſt ab ipſa:ſecũdum vero ꝙ paſſum,accidit ei ꝙ volitio fit in ipſa & de ipa ſecũdũ prę expoſitũ modũ.Et quia alteritas vtroq; horũ modorũ remoueť a deo in eo ꝙ eſt ꝓducens & ꝓductũ:& ſimiliter a ſubſtantia dei vt eſt ratio ꝓducendi actiue & paſſiue:ideo ꝓductio in deo eſt abſq; omni alteritate:& primo modo & ſecũdo: & ſic idem ſimplex in re eſſe fundamentum plurium relationum realium contrariarum eſt proprium eſſentiæ ratione ſuę infinitatis:nec poteſt cõuenire alicui creaturæ. Põt tamẽ illud cõtingere in creaturis per iſtũ modũ alteritatis ſecundũ iam additũ abſq; mõ alteritatis quẽ iã in ꝑdictis Boetius remouit a diuinis. Aliqñ aũt aliũ modũ alteritat[is] Boetiꝰ explicat:& ſimiliter remouet ipſum a diuinis:vbi dicit ĩ pricipio dicti capituli. Neq; acceſſiſſe aliqđ põt dici deo vt pr fieret,nec eñ cœpit vnq̃ eſſe pr:eo ꝙ ſubſtãtiale eſt ei filii qdem ꝓductio.vbi dicit Cõmẽtator prio tangẽdo modũ alteritatis ꝑdictũ,quẽ poſtea exponit vt iã dictũ eſt:dicẽs.Differẽtiarum pluralitas in pře & filio & ſpũ ſctõ q nõ niſi vna eſſentia ſunt,eẽ nõ põt.certũ eſt eñ ꝙ nõ ſunt ſubſtantialibus pluribꝰ.Deinde tangit aliũ modũ continue & ipſum exponit dicẽs, Nec accidentibus. nõ eñ põt dici deo aliqđ ſecũdũ tp̃s acceſſiſſe.nõ eñ alicuius acceſſione cœpit eſſe pater:ſicut nũq̃ alicuius acceſſu cœpit eſſe:eo ꝙ id in quo ex ſe filiũ ꝓduxit,nõ niſi ſubſtãtia eſt. SEcũdũ hoc ergo

P dico in ꝓpoſito:ꝙ licet in agente & paſſo ex parte volũtatis nõ ſit aliquarum differẽtiarũ ſubſtãtialiũ pluralitas:qa nõ ſunt niſi vna ſimplex eſſentia:& ſic acceſſit ei ſecũdum tp̃s:cuius acceſſiõe cœpit eſſe agens:eo ꝙ accidẽtalis eſt ei ꝓductio eius qđ eſt informatũ volitiõe:qđ eſt vnũ ꝑ accidẽs cõpoſitum ex voluntate vt eſt vis paſſiua,& volitiõe. & ſic id in quo voluntas vt agens ex ſe ꝓductum ſuum ꝓduxit,eſt aliqđ aliud q̃ ſubſtãtia eius.ſ.ipſa volitio:inquãtũ ipſum ꝑ ſe ꝓductũ eſt cõpoſitũ ex ſubſtãtia eius & volitiõe: ſicut a mouẽte extra ꝓductũ eſt cõpoſitũ ex ſubſtãtia mobilis & moti In quo nullũ accidit incõueniẽs:nec in aliquo derogat ꝓductioni & multũ differt ab iſta.Eſt eñ in diuinis relatio ꝓducti & ꝓducẽtis ſicut eiuſdẽ ad ſeipſum:in hoc videlicet ꝙ in relatis ſecũdũ rem cũ pater referť ad filiũ,nihil pręter relatiões appoſitũ eſt fundamẽto illarũ mediãte quo iter ꝓducẽtem & ꝓductũ fundenť relationes in iſto,ſicut in relatis ſecũdũ rationẽ cũ idẽ diciť ad ſeipm̃,nihil addiť illi pręter relatiões rõnis.qm̃ vt dicit Cõmẽ.ſicut in his nõ aufert relationẽ illa illorũ qualiſcunq; idẽtitas,ita patris ad filiũ & vtriuſq; ad ſpm̃ ſctm̃ relationẽ nõ aufert hęc qua trinus ſingulariter vnꝰ deus ſunt eorũ idẽtitas.In creaturis autẽ puta in volũtate nequaq̃ eſt relatio ꝓducẽtis & producti ſicut eiuſdẽ ad ſeipſum:in hoc videlicet ꝙ in relatis ſecundum rem cũ agens refertur ad patiens in voluntate aliqđ pręter relationes appoſitũ eſt fundamẽto,mediante quo ſecũdum prędictum modũ fundanť relatiões in illo. Et ſic in volũtate & quacũq; creatura idẽtitas in fundamẽto ſi nihil ſit ei additũ,aufert relationem actiui ad paſſiuum.& ita ſi in creaturis ſint rationes actiui, oportet ꝙ hoc faciat alteritas cauſata ex tali addito.

SEquitur de pertinentibus ad creaturas determinatas.vbi primo quærebatur vnicum pertinens ad ſubſtantiam corporalem tantum:deinde plura alia pertinentia ad ſubſtantiam ſpiritualem tantum: vel ad cõpoſitã tantũ ex corporali & ſpirituali. Illud vnicum erat: vtrum forma ſeparata : puta color aut albedo Queſtio.iii.
habeat omnem rationem illorum quæ ſub ſua ſpecie habent participari in ſubiecto.Et arguitur ꝙ ſic.qđ eſt per eſſentiam tale habet rationem omniũ illorum Argu.princ.
quę ꝑ ꝑticipationẽ ſunt talia:qa neceſſe eſt ꝙ in iſto ſit puritas ipſiꝰ ſpeciei.quẽadmodũ diciť Plato

poſuiſſe tale qd in ſuis ideis. ſed forma iſta ex hoc ꝙ eſt ſepata ab oī ſubiecto eſt ꝑ eſſentiā tale eo ꝙ
In oppoſitū. a nullo eſt ꝑticipata.ergo &c. CONtra.magnitudo ſepata eſt in ſacramēto altaris:& tñ nō habet
rōnē oīm magnitudinū in materia:qa hēt determinatā rationē extēſiōis:quā multę magnitudines
Reſolutio.q. exiſtētes in materia excedunt.ergo &c. DIco ꝙ queſtio iſta ſupponit ꝙ talis forma ſit ſepata:qđ fal Q
ſum eſt:imo forte ēt nec ſepabilis ē virtute cuiuſcūq; agētis.ſed qa vt dicit phs,diuerſum pctm̄ eſt,
dicere qđ nō oportet.ſ.ponere falſum,& poſitionē nō ſuare ſcđm modū, vt.ſ.etſi ſit ípoſſibilis aut
incōpoſſibilis,ſeruāda tñ ē cōcedēdo cōueniētia poſito ſcđm modū q̄ poſitū eſt:quā artē ſeruabimꝰ
in huius q̄ſtionis ptractatiōe:poſita igiť tali forma ſeparata in reali exiſtētia & extra aiam:& extra
ſubiectum:dico in primis ꝙ neceſſe eſt ponere ꝙ iſta inquātū hmōi inextenſa eſt & inextēſibilis &
indiuiſa & indiuiſibilis ſecūdū partes quarū vna eſt extra aliam:quales habet oīs magnitudo:& eſt
extenſa & diuiſibilis ſecundum illas:& hoc ſiue ponatur in ſubiecto naturali & materia:ſiue ſepa-
rata etiā a ſubiecto & extra animā:qđ nō cōtingit circa alias formas a magnitudine:ſicut nec hoc
contingit circa materię ſubſtantiā: quæ ſi ſepata ponať a quātitate & extra animā: inquātū hmōi
inextēſa eſt & inextēſibilis,īdiuiſa & īdiuiſibilis ſecūdū ptes extra ptes exiſtētes. quæ ſicut extēſibi-
lis eſt & extēſa, atq; diuiſibilis & diuiſa ſecūdum partes extra partes ſub quātitate habētes partes
ſubſtantiæ ſuę ſub partibus quātitatis ꝑ quātitatē:vt per cauſam ſine qua:nō autem a quātitate
vt a cā ꝓpter quā ſic:ſed ſolūmō ab agēte:ſimiliter & formę materiales ſubſtātiales extēſibiles ſunt
& diuiſibiles ſub quātitate & per quātitatē:ſed ab agente:ſic etiā dictæ formæ accidentales vt ſub
quātitate & in ſubiecto ſunt ꝑ agens ſunt intenſibiles & remiſſibiles ſecūdum gradus perfectionis
in eſſentia earū:ad quā intenſionem vel remiſſionē quoad perfectionem in eſſentia formę ſecūdum
maius & minus ſequitur ſimul neceſſario intēſio vel remiſſio eius quo ad virtutē eius in operan-
do ſecūdum magis & minus, a quibus vlterius conformiter ſequitur intēſio vel remiſſio eius quo
ad participationē eius a ſubiecto:qua ſubiectū ſecūdum eas magis vel minus tale dicif, puta magis
vel minus calidū,qđ magis vel minꝰ natū eſt calefacere ꝑ hoc ꝙ calor in ſe eſt maior vel minor:ita
ꝙ maius vel minus in perfectione ſubſtātię ſint cauſa eius qđ eſt magis vel minꝰ in vigore:& etiā
in participatiōe,ſecūdum ꝙ hoc alias declarauimus in queſtione de magis & minus. DIco vlteriꝰ R
ꝙ quęlibet taliū formarū vt habet eſſe etiā in ſubiecto,hēt quēlibet gradū pfectiōis vigoris & intē
ſionis in quodam ſimplici:hoc excepto ꝙ extēditur extenſione quātitatis:& ꝑ hoc eſt diuiſibilis ſe-
cundum partes quæ ſunt extra ſe. vt ſecundum hoc ęque ſimplex ſit calor maior vt minor,& ca-
lor qui eſt in magis calido,illi qui eſt in minus calido: nec excedit maior calor minorem: nec ma
gis calidum minus calidum in calore ſecundum proportiones & partes, ſicut magnitudo maior
excedit minorē:ſed ſecūdum perfectionē maiorē:ſecūdum ꝙ in ſubſtātiis ſpūalibꝰ quāto aliqua eſt
ſupior tāto pfectior ē & ſimplicior,cōtinēs i ſuo ſimplici omnē pfectionē inferiorū: & ſcđm ꝙ deus
imēſus & infinitę ſimplicitatis cōtinet pfectiōes oīm entiū.Quia igiť in talibꝰ formis nō ſunt maiꝰ
aut minꝰ,nec magis aut minꝰ niſi ab agente ſecūdum diuerſitatē ſubiecti & materię:ideo ſi ponan
tur ſeparatæ, qa nihil hñt ibi a ſubiecto & materia nec ab agente niſi qđ cōpetit eis ſcđm rōnē ſuæ
ſpeciei,i gradu illo ſolo ſunt q cōpetit ipſi ſpeciei vt eſt ſpecies creaturę:q̄ neceſſario certis limitibꝰ
cōtineť:& ſic quelibet taliū formarū ſeparatarū eſt i ſummo gradu illiꝰ qui ſpeciei cōpetit. Et qa
oīs pfectio in participato deſcēdit ab imparticipato:ideo quęlibet taliū rōnes oīm participatoꝝ quę
ſunt ſub ipſa ſpecie,cōtinet virtute in vno ſimplici:& hoc ſiue quę ſunt in materia: ſiue quę natę
ſunt fieri in ea:& ſemꝑ excederet in gradu quālibet illarū:quia oīs forma materialis habēs cōtrariū
in materia,ꝑ cuiꝰ admixtionē obumbratur, nō poteſt exiſtere in ea puritate & perfectione qua exi
ſtit ſeparata. Et ideo ſicut deus eſt menſura omniū entium ſimpliciter: ſed excedens in infinitum
ſic iſta forma eſſet menſura oīm quę ſunt in materia ſub ſua ſpecie,ſed excedens ſecūdū finitū tātū.
Ad ar.prin. DIcta autē in vtroq; argumēto perſcrutanda ſunt.Qđ ergo dicitur in pmo argumēto, ꝙ forma ſe- S
parata eſt ꝑ eſſentiā tale:quia eſt ſeparata:intelligendum ꝙ duplex eſt formę ſeparatio. Vna ſcđm
rem & exiſtētiā. Alia ſecūdum rōnē & intelligētiā:qualis ē abſtractio logica vl'is.ſ. a ꝑticularibꝰ:aut
mathematica quę eſt formę quātitatis a materia ſenſibili:de qbꝰ nihil ad pręſens. Separatio aūt for
mę ſecūdum rē & exiſtentiā duplex eſt. Vna rei habētis eſſe ſeparatū ex ſe:qualis eſt ſolūmodo diui
na natura:reſpectu cuius omne aliud ens quātūcunq; ſeparatū ens participatū eſt. Alia vero eſt rei
habentis eſſe ſeparatū ſed ab alio:& hoc tripliciter. Vno modo ꝑ naturā,ſicut angeli vel intelligen
tię:& hoc a deo qui tales formauit eos.& quia quælibet talium eſt indiuiduū ſub ſpecie, eſſe ſpe-
ciei habet participatū nō participatiōe gradus:quia quotquot ſunt ſub eadē ſpecie,quodlibet eorū
ęq̄liter hēt gradū ſpēi in ſummo:ſed ꝑticipatiue:qa nullus numerꝰ eorū poſſet euacuare ſpēi plura

litatē ad eiꝰ plurificationem ꝑ indiuidua. Alio modo ꝑ errorē, ſicut ideę Platonicę, & hoc ab homi-
ne errante, ſi tamen Plato poſuit illas prout ei imponiť, videlicet ꝙ ſic per naturam exiſtant a deo
& ꝙ vna eſt cuiuſlibet ſpeciei ſpecialiſſimę, quę totum gradum & naturā ſpeciei continet ſic vt nō
poſſint eſſe plures illius ſpeciei, ſicut eſt tm̄ vnica idea hominis quā vocant hominē ſeparatum, &
vna aſini, & ſic de cęteris. qui tamē hō non erat homo niſi ęquiuoce cū illis hoībus q́ ſunt hic: cū iſte
incorruptibilis ſecūdū Platonē ſit ꝑ naturam & ingn̄abilis: iſti vero q́ ſunt hic, generabiles ſunt &
corruptibiles: & nō poſuit aliud vniuerſale nec aliā rationem vl'is ſuper homines qui ſunt hic: & ꝙ
iſte eſſet principium generationis ad quē aſpiceret natura in generādo hoīes iſtos ſicut ad exēplar
ꝙ etiam principium eſſet cognitionis hominū qui ſunt hic: ad quem reſpiceret intellectus. In qui
bus reprobat Platonē Ariſto. oſtendendo ꝙ vniuerſale & principiū gn̄ationis & cognitiōis rerum
eſt in rebus, & ꝙ ratio hominis vniuerſalis eſt ꝑ abſtractionem intellectus a particularibus homini
bus q́ ſunt hic: & ꝙ ideo vl'e aut nihil eſt aut poſterius, ꝓpter qđ vocat ideas Platonicas mōſtra: q́a
ſunt quidā errores & exorbitates a naturis rerū: & cū hoc ſi eēt illa ponere: eēt neceſſe ponere aliud
vniuerſale ꝑ abſtractionem intellectus ab hoībus qui ſunt hic. & pręterea cum quælibet illarū idea
rū eſſet quoddā ſingulare ꝑ ſe ſubſiſtens limitatū in gradu, neceſſario eſſet particulare vel ſingula
re alicuius ſpeciei, ſub qua plures tales eſſe poſſent: quarum quælibet in ſe haberet ꝑfectū gradum
ſpeciei & nullam totalitatem eſſentiæ illius: ſecūdū ꝙ aliq̄n determinauimus de angelis. Tertio aūt
modo eſt abſtractio per poſitionē impoſſibilem, qualis eſt iſta de qua loquimur: quæ non eſt rerum
quæ ſic habeant eſſe ꝑ naturā: ſed q̄ per naturam habēt eſſe in corpore & materia participatæ. quę
licet in multis haberent rationem idearum Platonicarum: tamen quia eſſe naturale non habent ni
ſi in participatione, reſpectum habent ad iſta a quibus ſunt participantia: qualē non habēt ideę Pla
tonice. Habēt autē formæ iſtæ reſpectū ad participans, non quidē determinata ad determinatum,
puta hic calor ſeparatus ad hoc corpus a quo intelligiť abſtractus: tunc eñ non excederet gradum
illum quē habuit in corpore: ſed ad corpus ſimpliciter: & ad indiuiduum illius vagum: propter qđ
neceſſario calor abſtractus vniuoce eſſet calor cum calore in materia: licet formæ ideales ſeparatæ
ſe per ęquiuocationem haberent cum formis quæ ſunt hic, vt dictum eſt. Et ſunt formę iſtę ſepara
tæ eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ: & ſi poſſet eſſe vnus calor numero ſeparatus eadem ratione poſ-
ſent & plures: ſed eſſent oēs ī æquali gradu ſub ſpecie ſua ſicut ſunt angeli ſub ſua: ſed ſub illis in
gradibus eſſent calores participati in caloribus: reſpectu quorum illi eſſent imparticipati: & ꝑ eēn
tiam. Verūtamen intelligendum ꝙ triplex eſt participatio in qua participās dicitur habere formā
aliquam per participationem: & econtra eſt aliquid ꝑ eſſentiam tripliciter. Eſt eñ quædam parti-
cipatio formæ a materia vel quæ eſt materia tm̄, qualis eſt participatio omniū formarū ſubſtantia-
lium materialium, vel quæ eſt materia & ſubiectum, qualis eſt participatio oīm formarū accidenta
lium. & ex oppoſito huic participationi forma ſeparata tertio genere ſeparationis eſſet tale per eſ-
ſentiam & imparticipata. Alia vero eſt participatio formæ vniuerſalis a particulari in eo ꝙ nul-
lum particularium continet totalitatem eſſentiæ illius: licet contineat totalitatem gradus ipſius.
Et tali participatione forma illa ſeparata eſſet participans formam ſpeciei licet non eſſet ab alio ꝑti
cipata: & forma exiſtens in materia eſſet participans forma ſpeciei: & participata a ſubiecto. Tertio
modo eſt participatio vnius formæ ſingularis ab alia forma ſingulari: & hoc aut ꝑ naturalem exiſtē
tiam, aut ꝑ quādā poſitionem, aut fictionē. Primo modo quælibet forma creata participat formam
increatā, vt mēſuratū menſurā ſuā. & hoc maxime ſecundū illud qđ eſt omniū cōmuniſſimū. ſ. eſſe
propter qđ forma diuina diciť eſſe menſura in gn̄e entis ſimpl'r: ſub qua eſt ponere ſpecialem men-
ſurā in vnoquoq; gn̄e vſq; ad ſpecialiſſima: ſub quibus ſunt ſola indiuidua: inter q̄ nullum eſt men
ſura aliorum: ſed omnia ſunt æqualis gradus ſub ſpecie in ſubſtantiis ſeparatis. & ideo eſſe in crea
turis diciť quædam diuina participatio ſecūdū ꝙ ſupra expoſitū eſt in prima quæſtione. Secundo
aūt modo. ſ. non per naturalem exiſtētiā: ſed ꝑ poſitionem aut fictionem quælibet forma in materia
participaret ideā Platonicā & formā de qua loquimur: & ipſa forma talis vel idea eſſet quid ꝑ eēn
tiam imparticipatū. Et quia tale quid nō habet eſſe per naturā, quia ſub ſpecie ſpecialiſſima nō eſt
participatio niſi ꝑ æqualitatē, niſi forte in animabꝰ humanis: qđ dico ꝓpter quēdā articulū epiſco
pi q́ ponit ꝙ anima Chriſti in ſubſtātialibus nobilior eſt q̄ anima Iudę: quem negare non volo: Gre-
gorius tñ lib. xxi. mora. exponēs illud Iob. xxxi. Nūquid non in vtero fecit me qui & illum operatus
eſt? dicit ſic. Magna eſt virtus humilitatis conſiderata ęqualitate conditionis. omnes nāq; homines
ſecundū naturā æquales ſunt: ſed accidit diſpenſatorio ordine vt q́buſdā ꝓlati videanť. Si ergo hoc
a mente deponimus qđ temporaliter acceſſit, inuenimus citius qđ naturaliter ſumus. Si eñ apud

ſeipſam deſcēdit de virtute culminis, citius planitiē inuenit naturalis æqualitatis. Nam omnes ho
mines natura ęquales genuit. homo quippe aīalibus irrationalibus: non autem cæteris omnibꝰ ho-
minibꝰ natura ꝓlatus eſt. Dico ergo reuertendo ad ꝓpoſitum: ꝙ participatio q̄ eſt in menſurato ſe
cundum formā quæ eſt menſuræ, nō eſt niſi ſcd̄m formam q̄ eſt gn̄is. ꝓpter quod dicit̄ mēſura vni
genea mēſurato: & eſt ſemp nobilior ſpecies ſub quocūq; genere mēſura oīm illoꝝ q̄ continent̄ ſub
ſpecie minus nobili: & ſemper mēſura inferior eſt mēſurata a ſuperiori: vt omnem menſuram ſit re
ducere ad vnam quæ deus eſt: a quo omnia alia & menſurata & menſuræ ſunt menſurata: & maxi
me ſecundum eſſe: in quo metit̄ gradum ſuæ eſſentiæ: & ipſa a nullo eſt menſurata: ſed ipſa eſt i ſe
Ad arg. i op- immēſa. AD rationem in oppoſitum ꝙ magnitudo ſeparata non habet rationem oīs magnitu T
poſitum. dinis exiſtentis in materia: quare nec forma talis omnis formæ exiſtētis in materia: Dico ꝙ non ſeq
tur eo ꝙ non eſt ſimile: quia magnitudo omnis per ſe extenſa eſt habēs partē extra partem ex eo ꝙ ē
magnitudo: & non habet aliquos gradus maioris & minoris niſi maius & minus ī extēſione nō au
tē in formæ ꝑfectione. ꝓpter qd̄ nō recipit magis & minus nec in vigore nec ī ꝑticipatiōe. Propter
qd̄ ipſa ſeparata etiam eundem gradū extēſionis ſcd̄m numerū retinet quē habuit in materia eo ꝙ
nec a materia nec ꝑ materiā habuit illā. Forma autē de qua loquimur ecōtra ex ſe non habet exten
ſionē nec partē extra partē nec magis aut minus: quia hoc ſolum, vt iā dictū eſt, habet in ſubiecto
ab efficiēte: ſed quantū eſt ex ſe eſt in ſimplici & inuariabili eſſentia cōſiſtēs: vt dicit̄ in pricipio ſex
pricipioꝝ: licet iſta accidāt ei ſcd̄m ꝙ eſt cōpoſitiōi cōtigēs: & ideo ex ſe nullū gradū pōt habere ni
ſi gradū ſpeciei ſuæ, vt dictū eſt. & ideo forma abſtracta a diuerſis differentibꝰ in ſubiecto ſecūdum
maius & minus aut magis & minus, puta a magis calido & a minus calido, neceſſario ęqualis gra-
dus & cōtinētię. eſt ꝓpter qd̄ licet quātitas ſeparata nō poſſit habere in ſe ſecūdū gradū rōnes oīm
magnitudinū q̄ ſunt ꝑticipatę ſub ſua ſpecie: bn̄ tn̄ pōt illas habere forma nr̄a ſeparata q̄ q̄litas eſt.

SEquit̄ de ꝑtinētibus ad ſubſtantiā ſpūalē tm̄ ſepatā aut cōiūctā. vbi primo ꝓpo-
nebant̄ duo ꝑtinētia cōmunit̄ ad vtrāq;. Quoꝝ primū ꝑtinebat ad ſtatū gratię
Quæſt. iiii. ſpecialiter. Vtrū intellectus beatꝰ poſſit ꝓficere in cognitoꝝ multitudine abſq;
Quæſt. v. hoc ꝙ ꝓficiat in cognitione diuinę eſſentię. Secūdū vero ꝑtinet ad oēm ſtatū in
differenter: vtrū videlicet intellectꝰ & volūtas ambo ſint ęque liberi, ſupponēdo
ꝙ ābo ſint liberi. Deīde q̄rebant̄ plura alia ꝑtinētia ad ſubſtātiā ſpūalē corpi cō-
Arg. princi. iunctā, cuiuſmodi eſt aīa humana. CIRca primū arguit̄ ꝙ beatꝰ nō pōt ꝓficere i cognoſcēdo mul
titudinē cognitoꝝ circa creaturas in cognoſcēdo diuinā eſſentiā q̄n ſimul ꝓficiat in cognitione ip
ſius diuinę eſſentię: q̄a diuina eſſentia ſe habet ad cognita in illa ſicut in diſciplinis ſe hn̄t principia
ad cōcluſiōes. ipſiꝰ eñ diuinę eſſentię cognitio in beatis eſt cā & principiū cognitiōis multitudinis
q̄ cognoſcit̄ in ip̄a. Sed nullꝰ intellectus ꝓficere pōt in cognitione cōcluſionū q̄n ſimul ꝓficiat i co
gnitione principioꝝ: q̄a neceſſario clariꝰ cognoſcunt̄ principia cū plures cōcluſiōes cognitę ex illis
In oppoſitū. eliciunt̄, q̄ cum paucę. ergo &c. In cōtrariū eſt ꝙ tūc intellectꝰ beatꝰ ꝓficeret in eſſentiali beatitudi
ne. qd̄ falſum eſt: q̄a illa reſpondet charitati ipſiꝰ beati q̄ in beatitudine ꝓficere nō pōt eo ꝙ nō ꝓfi-
Reſponſio. cit niſi ex merito q̄d nō fit in beatitudine. ergo &c. DIco ꝙ intellectꝰ beatꝰ bn̄ pōt ꝓficere in cogni V
toꝝ m̄ltitudine circa creaturas cognitas i diuīa eſſentia viſa abſq; oī ꝓfectu eiꝰ in cognitiōe diuinę
eſſentię: & hoc iuxta ꝓceſſum ſecūdi argumēti: q̄a ꝑ cognitionē illoꝝ in diuina eſſentia nō augmē-
tat̄ eſſentialis beatitudo, nec ꝑ illiꝰ ſubtractionē diminuit̄. dicēte Auguſt. v. lib. confeſ. verſus prici-
piū. Infelix hō ille q ſcit iſta oīa: te aūt neſcit. Beatꝰ aūt q te ſcit ēt ſi iſta neſcit. Qui aūt te & iſta no
uit, nō ꝓpter iſta beatior: ſed ꝓpter te ſolū beatꝰ. Forte tn̄ in iſtoꝝ cognitiōe in diuina eſſentia cōſi
ſtit q̄dā accidentalis beatitudo q̄ bn̄ augeri & diminui pōt ſcd̄m augmentū & diminutionē iſtoꝝ
cognitoꝝ abſq; oī augmēto & diminutione ipſiꝰ eſſentialis beatitudinis: q̄ nō cōſiſtit niſi in cogni-
Ad arg. pri. tione ſolius diuinę eſſentię. AD primū in oppoſitū ꝙ diuīa eſſentia ſe habet ad cognita i iſta ſicut X
principia ad cōcluſiōes &c. Vno mō pōt dici ꝙ falſum eſt illud aſſūptū ꝙ clariꝰ cognoſcunt̄ pri-
cipia pluribꝰ cōcluſionibꝰ cognitis ex illis: & hoc q̄a pricipia nō cognoſcunt̄ ꝑ cōcluſiōes niſi cogni
tiōe q̄ dicit̄ q̄a eſt: q̄ nō cadit itra eſſentiā principioꝝ: & nō auget̄ cognitio principioꝝ ꝓprie niſi au
cta iſta cognitiōe q̄ intra eſſentiā principioꝝ: q̄ cognoſcit̄ de vnoquoq; qd ſit. Sed licet ꝑ cōcluſiōes
nō cognoſcant̄ pricipia cognitiōe qd eſt: tn̄ nō auget̄ notitia cōcluſionū ex pricipiis niſi ꝑ augmētū
notitię ipſoꝝ in ipſis. Si eñ ꝑ ſe ex notitia pricipioꝝ elicit̄ notitia cōcluſionū: & augmētatio notitię
cōcluſionū nullo mō pōt eſſe ſine augmēto notitię pricipioꝝ: q̄a in eis q̄ ſunt ꝑ ſe tenet iſta regula
Si ſimpliciter ad ſimpliciter &c. Ideo aliter dicēdū: ꝙ non eſt ſile de notitia multoꝝ in diuina eēntia
& cōcluſionū i pricipiis aut ex pricipiis: q̄a eēntia diuīa nō eſt pricipiū naturale ſiue rō cognoſcēdi

multa in alia,ſicut ſunt principia i diſciplinis.nõ em̃ cognita diuina eſſentia naturalit & neceſſario
ſequit̃ aut ſimul habetur cognitio multoꝝ in iſta: ſicut cognitis pricipiis diſciplinarũ ſcd̃m modũ
cognitionis iſtoꝝ naturaliter & neceſſario ſequit̃ aut ſimul habet̃ cognitio cõcluſionũ in illis & ꝑ
illa:& hoc quia diuina eſſentia reſpectu cognitionis aliquoꝝ in illa nõ ẽ ſpeculũ neceſſariũ:ſed vo-
luntariũ tm̃:in qua nihil alioꝝ a ſe manifeſtat̃ niſi ſecundũ beneplacitum diuinę voluntatis.

CIrca ſcd̃m arguit̃ ꝙ ęque liberę potentiæ ſunt intellectus & volũtas:qa libertas Quæſt.v.
potẽtię cõſiſtit i hoc ꝙ ſuũ actũ poſſit elicere ſeipſa primo:qđ ęqualiter cõuenit Arg. princi.
intellectui & volũtati:quia hoc cõuenit ipſis eo ꝙ potẽtię ſpirituales ſunt.qđ pa primum.
tet ex hoc qđ ſup illud.viii.phyſicoꝝ.Impoſſibile eſt ꝙ illđ qđ mouet ſe moueat
ſe ſcd̃m totũ.dicit Cõmentator ſic.Hoc nõ eſt ĩpoſſibile niſi in motoribꝰ q̃ ſunt
corpora aut virtutes in corporibꝰ.Intellectꝰ aũt & volũtas ꝑ hoc ꝙ ſunt potẽtię
ſpirituales nõ ſunt corpora nec virtutes in corporibus.ꝑ hoc ergo cõuenit eis ꝙ nõ eſt impoſſibi-
le in eis ſed potius poſſibile ꝙ moueant ſe ſcd̃m totũ,in quo libertas cõſiſtit.quare cũ ſint ęque ſpi
rituales potẽtię,ſequit̃ ꝙ ęque liberę ſunt. Itẽ nono metaphy.& in ſecũdo peri hermenias dicit phi Secundum.
loſophus ꝙ potẽtię rõnales valent ad oppoſita:qđ nõ cõtingit eis,niſi ꝑ hoc ꝙ ſunt rõnales:quia ex
hoc diſtinguũt̃ cõtra irratiõales & naturales potẽtias q̃ nõ valent ad oppoſita.q̃re cũ itellectꝰ & vo
luntas ſint ęque rationales:aut ſi altera ſit magis rõnalis iſta eſt intellectꝰ:qa ipſe ratiocinat̃ & ſibi
& voluntati:aut ergo ęque ſunt liberę,aut intellectus eſt magis liber q̃ volũtas. Itẽ iſta potentia eſt Tertium.
magis libera q̃ ſcd̃m ſuũ actũ minus depẽdet ab alia,& ab actu illiꝰ:quia depẽdentia ab alio impedit
libertatẽ i actũ ſuũ exequẽdo : intellectus aũt i ſuo actu nõ depẽdet oĩno ab actu volũtatis:ſed ma-
gis ecõuerſo voluntas in actu ſuo depẽdet ab actu intellectus:eo ꝙ intellectus põt intelligere nullo
actu volũtatis pręuio.ſed volũtas nihil omnino põt velle niſi pręuio actu intellectꝰ.ergo &c. CON In oppoſitũ.
tra.iſta potentia eſt magis libera quæ ſeipſam determinat ad actũ ſuũ libere,q̃ q̃ ad actũ ſuũ ab alio
determinat̃ neceſſario.volũtas libere ſeipſam determinat ad actũ ſuũ:intellectꝰ aũt neceſſario deter
Y miat̃ ab obiecto.ergo &c. Hic oportet añ alia videre qd nõ ſit libertas:& qd ſit libertas:& i quo cõ Reſol.q.
ſiſtat,& ꝑ hoc patet intentũ:& hoc iuxta artẽ definitiuã in q̃ ſupponit̃ genꝰ ſupm̃ũ:ſupponendo ꝙ
libertas ſit facultas quædam :quæ quidem facultas ſcd̃m ſe nihil aliud eſt q̃ habilitas quædã indif
ferenter ſe habens ad patiendũ & ad agendũ.Nunc autem vt ſtatim infra videbit̃,libertas non eſt
in potẽtiis pure paſſiuis.Prima ergo differẽtia adiicienda facultati eſt,ꝙ ſit ad agendũ. Vlteriꝰ au
tẽ dico ꝙ libertas nõ ẽ facultas ad agere vel poſſe agere bonũ:& poſſe malũ:nec i hoc conſiſtit:qa
ſcd̃m Anſel.de libero arbitrio poſſe malũ nõ ẽ libertas nec ps libertatis. Eſt ergo libertas facultas q̃
quis potẽtia aliqua põt bonũ agere ſiue operari.vnũquodq; em̃ ens i creaturis ſecũdũ ſpeciẽ ſuam
ad aliquod bonũ ordinat̃ qđ natũ eſt ſibi acquirere ſua ꝓpria opatione.ſecũdũ ꝙ de hoĩe dicit phus
ſecundo cæli & mundi.Ipſe non eſt cum integra bonitate.Res em̃ integra bona non indiget opere
quo ſit bona:qm̃ ipſa eſt illud . & addit Cõmẽtator. Cuius ſubſtãtia eſt actio. Vnde etiã iſta quoꝝ
nobilitas eſt in actiõe ſunt diminuta:vnde ad iſtã diminutionem ſupplendã quælibet creatura ſecũ
dũ ſuã ſpeciẽ ꝓpriã actionẽ habet q̃ bonũ ſpeciei ſuæ ꝓpriũ ſibi acqrit.& hæc ẽ ſcd̃a differẽtia addẽ
da.ſ.ꝙ libertas ẽ facultas ad agẽdũ bonũ. Vlteriꝰ aũt ꝙ frequẽter potẽtia q̃ põt agere bonũ,põt etiã
nõ agere,illđ:libertas aũt nõ eſt poſſe hoc,& poſſe nõ hoc:vt poſſe aliqđ bonum velle & poſſe illud
nõ velle:quia pro quãto põt aliquod bonũ non velle ꝓ tanto eſt defectibilis.ſicut ergo in ordine ad
malũ nõ cõſiſtit libertas,nec ps libertatis ſcd̃m Anſel.nec ſil'r cõſiſtit libertas in poſſe non agere ſeu
nõ velle id qđ bonum eſt. Vnde & libertas eſt ipſiꝰ volũtatis circa finẽ p̃ſentẽ:quẽ tamen nõ põt nõ
velle. Qꝫ autem poſſit bonũ velle & non velle:hoc nõ ꝑtinet ad libertatẽ ſimpl'r:ſed ſolum ad liberũ
arbitrium:& ſic libertas eſt facultas qua quis poteſt bonum non dico non facere:ſed facere.& hęc ẽ
tertia differentia. Vlterius autem ſicut iuxta dictum philoſophi in primo metaphyſicę,dicimꝰ ꝙ
hõ liber eſt cum ſuiipſius cauſa ſit:& non alterius:ſic ſola iſta potentia libera eſt quæ ſuiipſius cau
ſa eſt:& quæ magis eſt talis,iſta magis eſt libera.Eſt aũt homo ille ſuiipſius cauſa:& nõ alterius:quẽ
nõ oportet cauſari ſeu ſollicitari de aliquo alio:ſed de ſeipſo tm̃.q̃liter homo dominꝰ liber eſt reſpe
ctu hominis ſerui:quia ſeruũ oportet ſollicitari de dño ſuo & de eis quę ſunt domini ſui:& hoc ex
conditione ſeruitutis q̃ eſt contraria libertati:& nõ ecõuerſo:& hoc ex abſolutione & cõditione ſer
uitutis quæ libertas eſt. Vnde ſeruus eſt vtilis domino ſuo vtilitate ſeruili,qua nequaq̃ eſt dominꝰ
vtilis ſeruo.de qua dicit Auicẽna primo metaphyſicæ.Minus communiter vtilitas eſt vt ſit addu-
cens ad excelſiorẽ qui eſt ei ſicut ſeruus:quia eſt propter eũ:ſed non conuertitur.vtilitas em̃ minus
communis pene ſeruitus.ſed vtilitas quæ procedit ex nobiliore in ignobilius,non eſt ſimilis ſerui-

tuti. Seruiēs eñ vtilis eſt ei cui ſeruit: & ille cui ſeruit vtilis eſt ſeruienti. Sed cuiuſq; vtilitatis proprius modus eſt: & alia maneria: & hoc qa vtilitas qua ſuperior vtilis eſt ſubdito, eſt pfect⁹ ſubditi ſine quo non poſſet eſſe: vtilitas vero q̄ inferior vtilis ē ſuperiori, eſt neceſſitas ſine qua nō poſſet bene eſſe: ſed a ſuo fine exequendo in caſu ipediret. Propter qđ cū dicit phus q; ſapiēs p ſe ſufficiētiſſimus eſt, apponit. Melius aūt forte coopatores habere. vbi dicit Commen. Hoc autem. ſ. forte, adiacet qm̄ circa neceſſaria corpori nō ad felicitatē ipſam ſunt cooperatores, non ad eā q̄ ſecūdū intellectū eſt ſpeculationē: ſed ad impturbamētū ſpeculatiōis. Indiget eñ elixāte olera: & aquā ferente: & veſtē mūdāte, & totalit neceſſitatē faciēte: & ſi his idiget vł extreme eſuriēs corp⁹: vł difficulł ęgrotās impedit ſpeculationē: p ſe tñ ſufficiētiſſimus eſt pter pauciſſima idigere. Hauriet eñ & ipſe aquā & olera elixabit. Si quidē eñ pdicum & phaſianoꝝ elixatione indigeret, tunc vtiq; eſſet indigens ſicut ſeruus. ſ. cupiditatis: ſicut ſecūdum Tull. de paradoxis ſunt omnes iprobi & fracti animi & abiecti & arbitrio carētes. Nunc autem iſte vere diues eſt: iſti autem vere indigentes: ſecūdum q; dicit idē ibidem. Quē intelligim⁹ diuitem, aut hoc verbū in quo homine ponimus? opinor in eo cui tanta poſſeſſio eſt, vt ad liberaliter viuendū facile cōtēt⁹ ſit: qui nihil q̄rat, nihil appetat, nihil optet amplius. Sed qui innumerabiles cupiditates habet, hūc quando appellabo diuitem cū ipſe ſe egere ſentiat? Et ſic libertas hominis qua liber dicit, eſt facultas q̄ ſolummodo ordinat ad ſeipſum & nō ad alium. & hoc quēadmodū dicit Auicenna de libera ſcientia prio metaphyſicę. Hęc ſciētia adeo alta eſt q; ipſa non dignat eſſe vtilis aliis ſciētiis: cęteræ vero ſciētiæ ſunt vtiles ad eā. quēadmodū etiam vbi ſupra ſcđm phm ſola ſcientia iſta libera eſt quæ ſuiipſius cā eſt deſiderata: & non alicui⁹ commodi gratia: ſed omnib⁹ exiſtētibus neceſſariis quęrit pter ſeipſam: & nō pter aliquā aliam vtilitatem q̄ in ipſa prouenire poſſet ex ea. vnde non eſt niſi liberoꝝ quibus oia ſuppetunt neceſſaria, vt ſicut homo liber nō eſt pter alios vt p illis oporteat eū ſollicitari, ſic nec indiget aliis vt pter eū tanq̄ vtiles ſibi oporteat aliquos ſollicitari. Vnde de felici felicitate ſpeculatiua ſecūdū ſcientiam liberam q̄ ſapiētia dicit, qua etiā vere liber homo eſt, dicit phus. x. ethicoꝝ. Per ſe eſt ſufficiētiſſimus. vbi dicit Cōmentator. Propter pauciſſima indigere. Hauriet eñ ipſe aquā & olera elixabit. Vnde apoſtolus qui dixit tanq̄ vere liber primæ Corinthi. ix. Cum eſſem liber ex omnibus. Gloſ. id eſt nullius meritis obnoxius, dicit Actuū. xx. Argētum & aurum aut veſtem nullius concupiui qm̄ ad ea q̄ mihi opus erant miniſtrauerunt manus iſtę. Hinc dicit Hieronymus ad Heliodorum Apud Gręcos phos ille laudat qui oē quo vtebat, manu ſua factū gloriatus eſt. Ex qbus ſumūt alię Z
duæ differentię: & ſic cōiūgēdo differētias qnq; cū facultate qđ eſt genus libertatis, dico q; libertas eſt facultas q̄ qs actiue pōt bonū facere ſibi nō indigens altero ad hoc. & ſic oportet ſi ſit libertas q; opus quo bonū acquiret ſuū agat ex pricipio qđ eſt in ipſo p ſe & primo. & hęc eſt quita differētia. Sed & hoc cōtingit adhuc potētię pure naturali. Vt eñ dicit in fine quarti Meteororum, vniuerſa ſunt determinata, & vt dicit. ii. cęli & mundi, ex eis ſunt qui recipiunt rē bonā p operationē vnā: & ex eis ſunt qui recipiunt eam p operationes multas. Propter hoc in deſcriptione libertatis oportet addere & dicere q;. ſ. eſt facultas qua quis pōt bonū operari ſibi abſq; alterius indigentia ex principio in ipſo: & hoc vltraneo. & eſt ſexta differētia. p qđ excludit impetus quo potētia pure naturalis p operationem ſuā pōt in ſuū pprium bonum. Sed qa & hoc pōt intellectus quo ad actus ſui exer A
citium qñ factus in actu, p intellectionē ſimplicē diſcurrit diuidēdo, cōponēdo, & conferēdo: ita q; ſi nihil addendū eſſet ex parte libertatis in voluntate qđ non eſſet in libertate intellectus: pariter & ęque libere eſſent, excepto tamē aliquo, vt iā dicet. quia conſtat q; intellectus ab exercitio ſui actus poteſt retrahi p voluntatem & impelli in ipſum. Volūtatis enim imperio intellect⁹ a dictis operib⁹ ſuis retrahit: & in ipſa impellit ad libitū voluntatis ſcđm q; experimur in nobis. Volūtas aūt tantā libertatem habet q; a nullo in actū ſuū impelli pōt: nec ab ipſo ab alio retrahi: ſed abſq; impulſu vadit in ſuū actū: & abſq; alio retrahēte ab iſto ceſſat a ſuo actu vltraneo. Qđ aliqui quātum apparet ex ſuo dicto cōcedūt de volūtate quātū ad actus ſui ingreſſum: licet negent hoc quātū ad act⁹ ſui ceſſationem: dicētes q; voluntas ſequit neceſſario iudicium rōnis: quia, vt dicūt, etſi neceſſario moueat ad aliquid volēdum adhuc non excludit libertas. Non eñ ſequit: hoc eſt neceſſarium: ergo nō eſt voluntarium ſiue liberum. quia eñ actus actiuorum ſunt in patiente & diſpoſito: ideo cum voluntas ſecundum ſe ſit libera recipit motionē volitionis ſecūdū modū naturæ ſuę. ſ. libere: q̄uis neceſſario. & eſt exemplum de ſeruo: qui inquantum mouet ad præceptum domini ſui quodāmodo mouet neceſſario & tamen libere: quia complacenter illud exequit. & ſic in voluntate eſt ratio mouentis: & ratio moti in eodem ſimplici: & ſic mouet ſeipſam: & tamē neceſſario ſequitur iudiciū rationis ſiue intellectus qui penſat rem in ſuis principiis: & per ſeipſum iudicat libere. & ex hac liber-

tate,vt dicſit,eſt libertas in voluntate:& ideo moueť liberaliter ſcđm ipſam rõnẽ.Et ſecũdũ hoc di
cunt ꝙ volũtas ſi non moucreť ſcđm rationem non moucreť libere: & ſic libertas volũtatis nõ eſt
B niſi a libertate intellectus.Et ꝙ idcirco intellectus magis liber eſt q̄ voluntas.Sed ſi ita eſt de motu
voluntatis quo ad ingreſſum atq̧ inchoationem actus volendi a voluntate,in nullo differt motus
voluntatis in finem:& in eis quæ ſunt ad finẽ:immo ſicut in finẽ p̄ſentem p iudiciũ rõnis moueť
libere:ſed nõ libero arbitrio:ſic ſimiliter ad ea q̄ ſunt ad finẽ.Quis ergo volũtatis libertas ſaluari
poſſet cum motus eius neceſſitate,nequaq̄ tñ libertas arbitrii:qa volũtas liberi arbitrii nec inchoa
re poſſet actũ volendi nec ceſſare ab ipſo cõtra iudiciũ rationis:cuius contrariũ ſemp expimur cir
ca nos in eis q̄ ſunt ad finem.ſed de hoc alias ſufficienter diſputatũ eſt.Quãtũcũq̧ ergo ratio pen
ſet & iudicet,nihil hoc ptinet ad liberũ arbitrium voluntatis:nec p conſequens ad libertatem eius:
quia eodẽ curſu currunt libertas & liberum arbitrium ſemp reſpectu eoꝝ q̄ ſunt ad finẽ. Sic ergo
licet nihil ad intellectum de motu voluntatis inchoando ipſum:quia ſine motu voluntatis p̄cedẽ
te poſſet ichoare actũ ſuũ intellectus:multũ tamẽ de motu exercitii intellectus inchoando ipſum:
& ceſſando ab ipſo: quia nec poteſt inchoare nec exercere poteſt ipſum contra imperiũ volũtatis.
Et cum hoc etiam multum deficit intellectus a libertate voluntatis: quia intellectus non mouetur
ad exercitium actus niſi prius motus ad actum intelligentiæ ſimplicis per actus primi intelligen-
di determinationem ab obiecto,vt ſæpius dictum eſt,& iã diceť iterũ.Voluntas aũt moueť ad actũ
primũ nec mota nec determinata ab alio:& etiam ad om̃e exercitium actus atq̧ ad imperiũ actuũ
aliarum virium.Idcirco igitur ſimpliciter dico ꝙ licet intellectus quodã modo ſit liber,prout iam
patebit,multo magis tamen libera eſt voluntas q̄ intellectus : & ideo in definitione libertatis quæ
propria eſt voluntati,ſup libertatem intellectus aliquid oportet addere:ſeptimam.ſ.cõditionẽ:& di
cere ꝙ libertas voluntatis eſt facultas qua poteſt in ſuum actum quo acquirit bonum ſuũ ex prin
cipio intra ſe vltraneo:& abſq̧ omni impulſu & retractione ab altero. Et in hoc deficit intellectus
quia p determinationem actus in primum actum intelligendi ſimplicis intelligẽtiæ impelliť ab ob
iecto:& vlterius a voluntate impelliť libere vel non impelliť in actus exercitiũ,& libere illum retra-
hit ab iſto.Ex quibus cõſtat ꝙ intellectus nihil habet libertatis niſi quo ad exercitiũ act9,donec vo
lũtas pmittat.Propter qđ dico ſimpliciter ꝙ volũtas multo liberior eſt q̄ intellectus.Et concedẽda
eſt vltima ratio ad hoc adducta:& dictam libertatem puto intellexiſſe philoſophum circa volunta
tem quãdo dixit.ii.ethicoꝝ:ꝙ eſt domina ſuorum actuũ.Et eſt talis libertas voluntatis tanta circa
ea quæ ſunt ad finem:ꝙ non ſolum poteſt in iſta libere:ſed etiam libero arbitrio:cũ tñ intellectus et
ſi aliqđ poſſit agere libere,nihil tñ põt agere libero arbitrio. Hinc Tullius de paradoxis.Quid eſt
libertas?poteſtas viuendi vt velis.Quis viuit vt vult niſi q recta vult: qui nec legibus ppter metũ
paret:qui nihil dicit:nihil facit: nihil cogitat niſi libẽter ac libere:cuius omnia conſilia,reſq̧ om̃es
quas gerit ab ipſo proficiſcunť:nec eſt vlla res quæ plus apud eum polleat,q̄ ipſius voluntas atq̧
iudicium?Soli igitur hoc cõtingit ſapienti vt nihil faciat inuitus nihil dolẽs nihil coactus. Igitur
C cõfitendũ niſi q ita eſt affectus liberũ neminem. An ille liber qui nihil iperanti negare poteſt? Ad Ad arg. pri. primum.
primum in contrariũ:ꝙ voluntas & intellectus ſeipſis actus ſuos ęque primo & per ſe eliciũt:Dico
ꝙ non eſt verum.Et qđ addunt ad ei9 probationem:quia hoc conuenit potentiæ per hoc ꝙ ſpũalis
eſt:dico ꝙ verum eſt.Sed non oportet ꝙ ſi non ſit impoſſibile ꝙ aliquid moueať a ſeipſo niſi in mo
toribus qui ſunt corpora aut virtutes in corpore,ꝙ ſequatur a contrario:ergo æqualiter eſt poſſi-
bile in omnibus virtutibus q̄ non ſunt in corpore.nec etiã neceſſariũ eſt ꝙ ęqualiter ſit ipoſſibile oi
bus motoribus quę non ſunt corpora.Angeli eñ liberius ſe mouent & ſecũdum volũtatem:& ſe-
cundum intellectum q̄ homines.Eſt aũt mirum qđ aliqui nitũť dicere:ꝙ Commẽ.ibi ſolũmodo lo-
quitur de ſpũalibus ſeparatis: in quibus idem ſunt intellectus & intellectum:eo ꝙ de illis in fine cõ
menti illius facit mentionẽ.Qđ reuera nõ facit,de illis ſolũ intendẽdo facere exceptionẽ a dicto Ari
ſtotelis:ſed quia circa iſta ſpiritualia rep̄hendit quẽdam errorem quem imponit Platoni,vt patet
inſpiciendo & ponderando literam ſuam q̄ talis eſt.Hoc non eſt impoſſibile niſi in motoribus quę
ſunt corpora aut virtutes in corporibus.& non pertinet plus in dictis commentatoris ad verifica-
tionem dictę ppoſitionis Ariſtotelis q̄ iſtud.Cætera autẽ quæ adiungit non ptinent ad expoſitionẽ
dictę ppoſitionis Ariſtotelis:ſed in illis ſolummodo ſe conuertit ex dictis in ſua expoſitione breui
ad q̄dã dicta Platonis,qbus in pte cõcordat,& a qb9 in pte diſcordat.& prio ex ſua expoſitiõe cõclu
dit quiddã in quo Platoni & expoſitiõi ſuæ cõcordat dicẽs.Et iõ ęſtimauit Plato ꝙ mota ex ſe mo
uentur a motoribus abſtractis &c. quia.ſ.ponebat ꝙ mouens ſe eſt mouens abſtractum, & abſtra-
ctum eſt mouens ſe.Vt enim dicit Commẽtator parum ante expoſitionem ſuam iam dictam,vide

bat Platoni q motum ex ſe componitur ex moto & motore qui mouet ſe, qd proculdubio, vt dicit Commentator, verum eſt de moto & motore non moto omnino ab alio: qualiter mouet cælū, & homo ab aia. A motore em̄ cæli non mouet cælum, neq homo ſecūdū corpus ab anima, niſi quia motores primo mouent ſe motu volūtatis. Bruta aūt q non mouēt ſe ſcdm locū, hoc non eſt niſi qa pri⁹ mota ſunt ab alio ſcdm appetitum, vnde ſequit in Cōmen. & verificat dictū Platonis qd iā poſuit: Et ideo æſtimabat Plato &c. ſubdens. Si aūt ita fuerit, tūc mouēs & motū illic dicunt æquiuoce cū motu qui eſt hic. Et reuera motus qui eſt illic. i. in abſtractis, quo mouent ſe primo p voluntatē: & motus qui eſt hic. ſ. in corporibus motis ab illis, puta cæleſti & humano, multū æquiuoce dicit: ſecūdum q patet ex ſupradictis in qſtione ſecunda de motu voluntatis a ſe motu volitiōis: & motu calefacti a calefaciente. Sed quia iſtā æquocationē non vidit Plato put imponit ei Commētator, ideo in hoc ſtatim rephendit eū ſubdens. Et error hic contigit Platoni ex hoc. Sed primo anteq̄ explicet in quo errauit, pmittit quiddā in quo ipſum cōmendat dicens. Quia opinabat q prim⁹ motor in corpore qui mouet ex ſe, non eſt corpus. & vera eſt opinio. Et ſtatim adiūgit id i quo ipm̄ rephēdit dicens. Et opinatus eſt cum hoc q oīs motor ſiue fuerit corpus ſiue non: non mouet niſi moueatur vno motu & dicto vniuoce. qd pculdubio falſum eſt, vt in ſecūda quæſtione pcedēti expoſuim⁹. Nihilominus Ariſtoteles etiam hoc imponit Platoni circa animā: arguendo contra eū in primo libro de aia ſuper hoc q ipſe Plato poſuit animā mouere ſeipſam, inducendo argumenta cōtra verū motum corporalem, ac ſi Plato poſuiſſet animā moueri a ſe tali motu vniuoce quali ab iſta mouet corpus. Sed Macrobius in fine libri ſui reſpondet rōnibus Ariſtotelis p æquiuocationē motus ad motū aiæ a ſe & motū corporis: & dicit q nō fuit de mēte Platonis q aia moueret ſe vniuoce tali motu q̄ ſi mouet corpus. Et p eundē modū reſpōdēdū eſt oib⁹ rōnib⁹ acceptis ex dictis Ariſtotelis & alioꝝ de motib⁹ corporū, ad probādum q aia ſiue volūtas nō poſſit mouere ſe. Vnde cū Ariſtoteles. viii. phyſicoꝝ ante dictam ppoſitionem dicit ſic. Quō eſt poſſibile vt aliquid oīm naturaliter cōuenientium moueat ſeipſum: ſed neceſſe eſt vt motor in quolibet eoꝝ ſit diſtinctum a moto: & vt dicit Cōmentator debet eſſe diſtinctum a moto: aut ſecūdū definitionem & eſſe ſimul, ſicut iſta q̄ mouent ab extrinſeco: aut ſecūdū definitionem tm̄, vt eſt diſpoſitio in habentibus aias. Anima em̄ q̄ eſt motor in eis, diſtiguit a corpore qd ē motū, ſecūdū definitionē: licet nō diſtiguat ſecūdū eē. ſ. qa impoſſibile eſt aiam eſſe ſine corpore, niſi æquiuoce. Si quis ergo dictū hoc Ariſtotelis & Commen. vellet applicare ad ſpūalia quo ad motū volūtatis eorum: Dicendū ſcdm q hic dicit Cōmētator, q illud non eſt impoſſibile in ſpiritualibus: ſed loquit Ariſtoteles ſolū de motu corporū, ſicut etiā manifeſtant exempla Cōmentatoris. Nunc aūt æquoce dr mot⁹ de motu corporaliū & ſpūaliū, vt dictū eſt. Deinde Cōmētator repetit illd in quo iā Platonē cōmēdabat, vt addat alid qd ſilir imponit ei dicēs Et fuit ipoſſibile apud ipm̄ vt motor q eſt corpus moueat ſe: & ſilir q eſt virt⁹ in corpore. & tūc cōcluſit Plato ex hoc q aia nō eſt in corpore: & q eſt æterna, cū moueat ſe. Qd Cōmē. dicit eſſe diſtinguēdū i eo qd cōtinuo ſubdit. Et hoc eēt verū ſi aia moueret ſe eſſentialiter. Vbi apte innuit hāc diſtictionē, q mouēs ſe aut mouet ſe eſſentialit aut nō eſſentialr. & dicēdo q hoc. ſ. q aia nō eſt i corpore eſſet verū, ſi aia moueret ſe eſſentialiter: dat intelligere q nō eſſet verū ſi aia moueret ſe nō eſſentialit: ſed q tūc bn̄ poſſet eſſe in corpe: & mouere ſe. Et exponēdo qd ſit mouere ſe eſſentialit, ſubdit dicēs. Et moueret ſe motu pprio abſtractis. ſ. vt itellect⁹ & intellectū in ea eſſent idē, vt declaratū eſt de prio motore: & de cæteris motorib⁹ abſtractis. p qd itēdit eōtra q moueret nō eſſentialit motu nō pprio abſtractis. ſ. vt intellect⁹ & intellectū nō ſint idē. vt itelligat illa ſola moueri a ſe eēntialiter in qb⁹ ſunt idē intellect⁹ & intellectū: & illa moueri a ſe nō eſſentialit in qb⁹ non ſunt idē itellectus & intellectū: & q mouēs ſe prio mō abſtractū eſt ſolūmō: & nō eſt in corpore nec virt⁹ in corpore, vt ſunt ſcdm phm oēs motores ſepati: ſed mouēs ſcdo mō nō eſt abſtractū: ſed eſt virt⁹ i corpore: licet nō de corporis potētia educta ſicut forma materialr. vt ſunt ſcdm phm aia & motor cæli cōiunctus. vñ, vt iā dictū eſt, ſcdm Cōmētatorē ipoſſibile eſt aiam eē ſine corpe niſi æquoce. qd ſilr itelligit de motore cæli cōiūcto. Ex quo patet q dictū ſuū de mouētib⁹ ſe in qb⁹ eſt idē intellect⁹ & itellectū, impertinēs eſt ad expoſitionē dictæ ppoſitionis Ariſtotelis. Impoſſibile eſt q illd qd mouet ſe moueat ſe ſcdm totū. Nec pōt dici q Cōmētator i exponēdo illā ppoſitionē p hoc q dicit: Hoc nō ē ipoſſibile, niſi in motoribus q ſunt corpora aut virtutes in corpore: intendit q illd ſolū ſit poſſibile in ſpūalib⁹ i qb⁹ idē eſt itellect⁹ & itellectū: imo expſſe inſinuat ſcdm iā dicta q oīa ſpūalia i qb⁹ ſūt aliud itellect⁹ intellectio & intellectū, ſilr volēs volitio & volitū, ſiqua eſſent talia, qualia licet ſecūdū ipſum & ſcdm phm nulla erāt, ſunt tn̄ talia omnia ſpūalia citra vnū deū exñtia, poſſent mouere ſe nō eſſentialit: & q nullū eſſet ipoſſibile q aliqd illoꝝ eſſet act⁹ corporis, puta aia: nō tamē vt virtus

corporalis educta de potētia materię.Et idē eſt de motore cæli cōiūcto:qđ etiā expſſe inſinuauit iā
ſupra vbi dixit.A motore cæli nō moueſ cęlū &c.& ſic intelligit Cōmentator ꝙ illud ſit poſſibile
in omnibus ſpūalibꝰ:quoꝝ motus diciſ ęquiuoce reſpectu motꝰ corporis:& in hoc conueniunt.Pro
pter qđ ſubdit Cōmen.in fine dicti commēti.Sed iſte motus diciſ ęquiuoce cum motu qui eſt a cor
poribus aut a motoribus qui ſunt corpora aut virtutes in corporibus.Conſtat eñ ex pdictis in ſe-
cunda queſtione ꝙ non ſolū diciſ motus ęquiuoce de eo in quo idē eſt intellectus & intellectum,vo
lens & volitum: & de corporalibus:ſed etiā diciſ ęquiuoce de voluntate in qua eſt aliud volens vo
litio & volitum,& de corporalibus.q̄uis etiā,vt dictum eſt ibidē,ęquiuoce multū dicaſ motꝰ & de
motu voluntatis in aia,& de motu dei.Vnde motus corporum & volūtatis in hoc cōueniunt cōi-
ter:ſed differūt a motu dei ꝙ in deo idē ſunt re mouēs motū & motus:in voluntate aūt ſunt idem
mouens & motum:a quibus ſecundū rē differt motus.In corporibus aūt differunt ſecūdum rē mo

D uens & motum,& ſimiliter motus ab vtroq̄. AD ſecūdū ꝙ potētiæ rationales ex hoc ꝙ ſunt rō- Ad ſcdm pri
nales valent ad oppoſita:dico ꝙ verum ē qñ ſunt actiuę pure:& in eo ꝙ ſunt actiuę.Vbi eñ hoc di cipale.
cit Ariſtoteles,loquiſ ſolūmodo de cōparatione potentiarum actiuarum rationalium,& non ratio
nalium:ſed naturaliū. valere autem ad oppoſita non arguit libertatem niſi in potentiis actiuis.po
tentiæ enim paſſiuę quantūcunq̄ valeant ad oppoſita:libertas tamen ex hoc non poteſt eis compe
tere:quia non poſſet eis competere niſi in ordine ad paſſionem:ſecundum ꝙ potentiis actiuis nō cō
petit libertas niſi in ordine ad actionem.nūc aūt omne patiens inquantū patiens impetu naturali pa
titur:nec poſſet non pati pñte actiuo,ſiue illud naturaliter agat ſiue libero arbitrio.illud autem re
pugnat libertati.Vnde multum mirabile eſt dicere ꝙ voluntas eſt virtꝰ paſſiua,libere tñ:ſicut mi
rabile eſſet dicere ꝙ aliquid eſſet vis actiua naturalis,libere tñ.Ex quo ꝓuenit ꝙ contingens ęqua
liter pōt inueniri a volūtate fieri p altera parte:non ſic aūt ab agēte naturali.dicente Cōmētatore
ſup ſcdm phyſicorū.Cōtingens ęqualiter impoſſibile eſt ꝙ inueniaſ ex eo altera duarum actionum
niſi ex altera cauſa adiuncta cum eo.qm̄ neutra actio eſt dignior vt ſic reliq̄:& cū iſta ſit actio,nō in
uenitur ex eo niſi ex alia cauſa extrinſeca coniuncta cū eo.A contingente aūt ęqualiter nulla actio
ꝓuenit,ſecūdū ꝙ eſt contingens ęqualiter:qñ natura eius eſt natura materiæ:& non natura formę
Idē ſup ſecūdū de anima. Nulla potentia actiua poteſt ſe habere ad vtrūlibet in reſpectu contrario
rū:immo omnis talis potentia eſt paſſiua:& ſe habet vt materia,qua reduciſ ad actū ſecūdū alterū
illorum ab alio agente ſiue ſit vera materia ſiue aīa.Vnde etiā mirum eſt ꝙ aliq̄ hoc adducunt ad
ꝓbandum ꝙ voluntas eſt potentia valens ad contraria:de hoc enim dicimus ſicut ſupra,ꝙ hoc nō
eſt impoſſibile niſi in motoribus qui ſunt corpora aut virtutes in corporibus:eo ꝙ illa non niſi na-
turaliter agunt.In ſpūalibus autem quæ libere agunt,hoc nequaq̄ eſt impoſſibile:& ideo in illis ęq̄
liter ſe habere ad contraria non eſt niſi ratio materiæ & paſſiui.In ſpiritualibus aūt bene pōt eē ra-
tio formæ & actus.Licet ergo intellectus ęque rationalis ſit q̄ voluntas aut etiam magis: cū tamen
nō ſit actiua potentia,niſi prius paſſiua:nec etiam actiua quo ad exercitium actus etiam in iudicā-
do qđ eſt opus qđ magis libere agit,niſi ſecūdū cōplacētiam voluntatis ſecūdum prædicta:ideo nō
tam libere valet ad oppoſita vt volūtas.Sed dicūt ꝙ ſi volūtas moueſ libere hoc cōtigit ipſi q̄a mo
uetur ſecundum rationem:quia ſi non moucreſ ſecūdū rōnem nō moueretſ libere.Dico ꝙ rō eſt no
men potentiæ ſpūalis diſtinctę cōtra ſubſtantias corporales,cōiter in ſe continens potētiam appeti
tiuam q̄ eſt volūtas,& potētiā cognitiuā q̄ eſt intellectus:licet ſecūdū nominis vſum ratio appro-
prieſ intellectui:q̄ diſtinguntſ contra potentiā appetitiuam & cognitiuā in corporalibus:& a ratio
ne communiter dicta qua ambo & intellectus & volūtas dicunſ rōnales,non magis eſt intellectus
rationalis,q̄ voluntas:quia ſicut intellectꝰ rōnaliter ſiue rōnabiliter intelligit ſibi & volūtati:ſic vo
luntas rationabiliter vult ſibi & intellectui.A rōne autem qua intellectus proprie diciſ rō,non ma
gis diciſ volūtas rōnalis q̄ intellectꝰ volitiuus.Sicut eñ intellectus nō diciſ volitiuus ex hoc ꝙ ſeq
tur imperiū voluntatis qđ non pōt non ſequi:ſic non diciſ volūtas rōnalis ex hoc ꝙ ſequiſ iudiciū
rōnis:maxime cū poſſit ipſum nō ſequi.Q; ſi ratione aliquo modo diciſ rōnalis,hoc eſt ex accidēti
quia eligit ſequi rōnem cum poſſet nō ſequi.nec tñ ſequiſ econuerſo: ꝙ ex accidenti quia intellectꝰ
ſequitur imperium volūtatis,dicaſ volitiuus:quia non poteſt non ſequi.Vnde cum voluntas mo-
ueaſ in finem pſentem eo ꝙ nō poteſt non moueri in illum,potius dicitur naturaliter moueri in il-
lum q̄ rationabiliter licet libere:ita ꝙ volūtas hoc modo nō diciſ ꝓprie rationalis,niſi quia electio
ne liberi arbitrii ſequiſ rectū iudiciū rōnis ſicut cauſam ſine qua nō.Vnde videnſ mihi aliqui defi-
cere in eo ꝙ dicūt qđ libertas volūtatis nō eſt niſi a libertate rationis: quia rō cadit in definitiōe vo
lūtatis:& p hoc ex libertate rōnis qua iudicat libere, eſt libertas ī volūtate:& ideo moueſ voluntas

libere ſcd̃m rõnẽ.Hoc em̃ falſum eſt,ꝙ rõ cadat in definitiõe volũtatis,niſi ſumẽdo rõnẽ cõiter,vt
continet intellectũ & volũtatẽ.Qꝫ ſi dicaẽ ꝙ cadit ſaltẽ in definitione volũtatis liberę:dico ꝙ & hoc
falſum eſt,niſi ꝑ accidens.inquãtũ em̃ voluntas ſequiẽ rectum iudiciũ rõnis, põt dici volũtas rõna
lis:& ſimiliter libertas rõnalis,a rõne q̃ ꝓpria eſt intellectui,vt dictũ eſt.non tñ ex hoc ſiue ex rõne
aũt libertate iudicii eius eſt libertas in volũtate.Et ſic non diciẽ volũtas moueri libere ſcd̃m ratio-
nem quia libertas eius eſſentialiter eſt a rõne:ſed quia ꝑ volũtatis electionem accidit eam ſequi re-
Ad tertium principale. ctũ iudiciũ rõnis.ꝓpter qđ ſolummõ definiẽ liberũ arbitriũ ꝙ ſit facultas voluntatis & rõnis. AD
tertiũ ꝙ intellectus eſt magis liber qa in actu ſuo minus dependet a volũtate q̃ ecõuerſo:dico ꝙ li-
cet hoc verum ſit quãtũ ad determinationẽ actuũ ſuoꝝ in hoc ꝙ volũtas requirit actũ primũ ſi de
beat determinari ad actũ ſuum:& nõ econuerſo:ſcd̃m ꝙ ꝓcedit obiectio:multo magis tñ intellectꝰ
quo ad actus ſui determinationem depẽdet ab obiecto volũtatis q̃ voluntas ab intellectu:qa intel-
lectus non requirit ſolũ pſentiã obiecti vt eo pñte ſeipſũ faciat in actũ abſq; omni paſſione ab obie-
cto,ſicut volũtas requirit pſentiã actꝰ intellectus:ſed etiã requirit vt patiaẽ ab obiecto prius q̃ pote
rit aliquẽ actum intelligẽdi elicere.qualiter nequaq̃ requirit voluntas pati ab intellectu primo ſecũ
dũ ſuũ actum:prout alias ſępius hoc declarauimus exponendo quomodo voluntas non dependet
ab intellectu niſi ſicut ex cauſa ſine qua non.Intellectus aũt depẽdet ab obiecto ſicut ex cauſa ꝓpter
quã ſic.& hoc de intellectu ſpeculatiuo.Specialiter aũt itellectꝰ practicus nec determinationem ſui
actus habet,niſi a motu volũtatis:quia bonũ nõ eſt obiectũ intellectꝰ vt practicꝰ eſt inquãtũ eſt bo
nũ ſimpliciter:ſed ſolũ inquãtũ eſt bonũ volitũ.alias em̃ qualitercũq; intellectus intelligat bonum
etiã ſub rõne boni ,nõ itelligit illđ niſi vt ipſe eſt ſpeculatiuꝰ.Sed ſi intellectꝰ ſpeculatiuꝰ intelligẽs
primo bonũ ſub rõne boni ſimplr̃ intelligat poſtmodũ ipſum ſub rõnę boni voliti,ꝑ qđ de primo
habet rõnẽ operabilis:tunc primo intellectus ſpeculatiuus extenſione quadã factus eſt practicus.

SEquunẽ quędã ꝑtinẽtia ad ſubſtãtiã ſpũalẽ corpori cõiũctã ſpecialiẽ:cuiuſmõi eſt
aĩa humana.Vbi quęrebaẽ primo vnũ qđ ꝑtinet ad ipſam aĩam principalr̃:dein-
de quęrebãẽ plura alia ꝑtinẽtia principaliẽ ad cõiũctũ ex corꝑe & aĩa:ſed ꝑ aĩam.
Illud vnũ erat:vtrũ eſſe quiditatiuũ ſit ab intellectu poſſibili ꝑ actũ intelligẽdi.
Quæſt.vi. Arg. princi. Et arguiẽ ꝙ nõ:qa intellectũ & intellectus ſunt relatiua:quoꝝ ſcd̃m pñm in pđi
camẽtis neutrũ eſt cã alterꝰ vt ſit.eſſe qditatiuũ eſt obiectũ intellectꝰ ab eo itelle
In oppoſitũ. ctũ.ergo &c.CONtra.oẽ qditatiuũ eſt vl'e: qa eſt definitiua rõ vl'is & cõuertibile cũ ipſo.ſed vl'e eſt
ab opatiõe intellectꝰ:qa ſup illud primi de aĩa,Vl'e aut nihil ẽ aut poſterꝰ eſt,dicit Cõmẽtator:ꝙ i
Reſponſio. tellectus opaẽ vl'e in rebꝰ. Dico ꝙ duplex eſt actio intellectus poſſibilis. Vna q̃ intelligit prĩa itelli- B
gẽtia & ſimplici: ad quã determinaẽ ꝑ obiectũ. Alia vero eſt eiꝰ actio ſcđa q̃ ſe exercet & diſcurrit
ab vno in alterũ diuidẽdo cõgregãdo & cõferẽdo.Et dico ꝙ loquẽdo de prĩo actu itelligẽdi nequaq̃
eſſe qditatiuũ eſt ab intellectu poſſibili ꝑ eius actũ:aut etiã vl'e intellectũ qđ eſt eiꝰ ꝓpriũ obiectum
immo ecõuerſo ipſe intellectꝰ poſſibilis quo ad talẽ actũ habet eſſe ab ipõ vl'i qđ formatũ eſt in phã
taſia ꝑ ſequeſtrationẽ cõditionũ ꝑticulariũ lumine intellectꝰ agẽtis,ſcd̃m modũ pluries a me expoſi
tũ.Ab vl'i em̃ ſic exiſtẽte in phãtaſmate primo imutaẽ intellectꝰ & determinaẽ ad primã intellectio
nẽ cõfuſam ſimpliciſſimã.Loquẽdo vero de ſcđo actu intelligẽdi:dico ꝙ ab ipõ habẽt eſſe vl'e & qđ
qd eſt.Licet ei qđ qd ẽ ſit vl'e:quia eſt rõ definitiua vl'is ꝓprie dicti & cõuertibil' cũ ipõ,ſicut dictũ
eſt opponẽdo:differũt tñ ꝓprie loquẽdo:qa ipm̃ cõe eẽ definibile ꝑ genꝰ & differẽtias,vt cõſideraẽ
ſub rõne cõfuſi & indiſtincti ſecũdũ ꝑtes q̃ cadere debẽt in definitiua rõne, ſic ꝓprie diciẽ vl'e:& qđ
eſſe eius qditatiuũ eſſe definitum cõtinẽs ipm̃ diſtinctũ ſecũdũ ꝑtes,vt hõ aĩal rõnale:& habet ipm̃
vl'e eſſe ab actu intelligendi intellectus poſſibilis ꝑ abſtractionẽ eius a ſingularibꝰ intellectis in phan
taſmate ab hoc & ab iſto abſtrahendo & intelligẽdo hoiem ſimplr̃ , nõ cointelligendo hoc & illud.
Et de tali vl'i verũ ẽ ꝙ ipſum poſterius eſt,vt dicit ſecũda rõ,& ab ope intellectus:q̃ ſecũdũ hoc con
cedenda eſt.Similiter dico ꝙ eſſe quiditatiuum habet eẽ ab itellectu diuidẽdo & cõgregãdo.Cũ em̃
intellectus operatꝰ fuerit vl'e qđ eſt primũ in ipſa cognitione cõfuſa:intellectus primo concipit i eo
genus ſupmũ ſub rõne maxime cõfuſi:& ſecũdũ artẽ definitiuã prĩo diuidit illud genꝰ ꝑ duas diffe
rẽtias:& illã q̃ cõuenit vl'i definibili aggregat ad genus:& ſubdiuidit aggregatũ:ſemꝑ addendo dif
ferẽtiã cõueniẽtẽ vl'i quouſq; habeaẽ cõuertibile.& illđ appellaẽ qđ qd eſt & definitiua rõ:& eſt opꝰ
itelligẽtię ſimplicis:qđ cũ formatũ fuerit ab itellectu ꝑ vltimã differẽtiã aggregatã ꝓcedẽti,tãq̃ vl'e
diſtictũ & determinatũ ꝑ ꝑtes mouet intellectũ poſſibilẽ tanq̃ eiꝰ obiectũ:& format i eo itellectionẽ
declaratiuam.q̃ itellectio appellaẽ verbũ de eo quod qd eſt.Propter qđ Aug.etiã qđ qd eſt de re ap
pellat verbũ eiꝰ.& ſic ipm̃ qđ qd eſt ab intellectu ſimplicis intelligẽtię formatum cauſat itellectum

F & informat ipſum quo ad intellectioné declaratiuam determinatam. AD primá rationem φ in Ad arg.pri.
tellectus & intellectũ ſunt relatiua &c.Dico φ haec rõ eſt tráſcẽdẽs,& hẽt locũ i oĩbus relatiuis:q̃
inquãtũ ſunt relatiua vnũ nõ habet eſſe niſi in ordine ad alterũ,& p alterum:tñ in creaturis conſi-
derando id quod eſt in eis vnum bene habet eſſe ſine altero,vt filius ſine patre.& ſic contingit in p
poſito,vt patet ex dictis.

SEquuntur pertinentia principaliter ad cõiũctum in homine ex corpore & ani-
ma.Et erat vnicũ ptinẽs ad ſtatũ diſtributionis poenarũ & pmiorũ in futuro,&
alia plura pertinentia ad ſtatum meriti & demeriti in pñti. Illud vnicum erat
Vtrum ſoli duodecim apoſtoli cũ Chriſto in die iudicii iudicabunt mũdũ. ET Quaeſt.vii.
arguitur φ ſic,qa illis ſolis dixit Chriſtus verbũ illud quo iudicandi auctoritaté Arg.prin.
promiſit qñ dixit.Matth.xix.Amen dico vobis,vos q ſecuti eſtis me & reliqui-
ſtis oĩa,ſedebitis ſup ſedes.xii.iudicãtes duodecim tribꝰ Iſrael &c. IN cõtrariũ In oppoſitũ.
eſt Auguſt.ſup illud pſal.xlix.In circuitu eius tempeſtas valida.vbi exponẽs illđ Matth.xix.Amen Primum.
dico vobis &c.q̃rit ſic.Duodecim apoſtoli ſedebũt nõ amplꝰ.vbi ergo ẽ apoſtolꝰ Paulꝰ?nũqd ide ſe
paratus eſt?Manifeſtat quidem ſcriptura φ i loco Iudae ſit ordinatus Matthias. cadẽte ergo Iuda
impletus eſt nũerꝰ duodenarius.Qđ interponit Auguſt.ne dicaƭ obtinere ſedẽ pmiſſã Iudę,& hoc
ſuppoſito ſequitur,& quaerit.Cũ ergo iſte numerus duodenarꝰ occupauerit duodecĩ ſedes,nõ iu-
dicabit Paulus apoſtolꝰ? an forte ſtans iudicabit?q̃ſi diceret,neq̃q̃:qa mioris auctoritatis ẽ iudicare
ſtando q̃ ſedẽdo:Paulus autem nõ iudicabit minori auctoritate q̃ alii. & hoc ẽ qđ ſubdit dicẽs,Nõ
eſt ita.Non enim ſtãs iudicabit q aliis plus laborauit.ſedens ergo iudicabit.ergo &c. Itẽ q eiuſdẽ Secundum.
gradus ſunt i ſtatu meriti,eiuſdẽ gradus erunt i ſtatu pmii,dum tñ cętera ſunt aequalia,quia prę
miũ ſm aeq̃litaté reſpõdebit merito.ſed plati maiores vt epiſcopi & miores vt curati eiuſdẽ gradꝰ
ſunt in ſtatu meriti i pñti cũ apoſtolis & diſcipulis Chriſti:ergo epĩ ſi merita eis ſuffragantƭ i eodẽ
gradu erũt pmii cũ apoſtolis.ſed iudiciaria poteſtas in futuro pertinebit ad praemiũ.ergo &c. Itẽ Tertium.
Greg.dicit.x.Mora.in fine.Si quis ſtimulo diuini amoris excitatꝰ hic poſſeſſiões reliq̃rit, illic pcul-
dubio culmẽ iudiciarię ptãtis obtinebit: vt ſimul tunc iudex cum iudice veniat q nũc cõſideratiõe
G iudicis ſeſe ſpõtanea pauptate caſtigat. Dico φ motiuum huius q̃ſtionis ab initio erat perfectio Reſolu.q.
Pauli apoſtoli & determinatio duodecim ſediũ duodecĩ apoſtolis,put pcedit pria rõ,de quorũ nu
mero nõ erat Paulus vt procedit ſcđa rõ.Hic dicit Aug.ſup locũ iã dictũ iſinuando diſſolutioné q̃
ſtiõis.Certe iſte vnꝰ aplꝰs Paulꝰ cogit nos diligentiꝰ cogitare & pſcrutari,q̃re dictę ſunt.xii.ſedes.
& iueſtigato φ p miniſteriũ dictae ſũt.xii.diſſoluit q̃ſtionẽ ſubdẽs.Sed i duodecĩ ſedibꝰ nõ.xii.hoĩes
ſed magnus eſt pfectorũ numerꝰ.quid ſibi volunt ſedes?qd ſignificãt?oẽs vndiq; qui perfecti eſſe po
tueſt,qa pfectis dictũ ẽ:ſedebitis ſup ſedes duodecĩ:ipm vndiq; qđ dicimꝰ de toto mũdo.Qđ pbat
p Paulũ de ſe,& de aliis per ipm ſubdẽs.Aplꝰs Paulus cũ argueret fideles laicos φ iudicia ſua ad ec
cleſiã non deferrẽt,ſed ad publicũ trahebãt q̃cũq; habebãt negotia,ait. Neſcitis qm angelos iudica-
bimus? Videte quẽadmodum iudicẽ ſe fecit,nõ ſolũ ſe,ſed & oẽs q recte iudicãt i eccleſia . Sic ergo
H ex pcedenti dicto Aug. videlicet illo,In duodecim ſedibꝰ nõ duodecim hoĩes &c. Dico φ nõ ſolũ Reſponſio.
duodecĩ,aut tredecim apoſtoli connumerãdo Paulũ cũ aliis duodecĩ,cũ Chriſto iudices erũt,ſed
oẽs pfecti inuẽti cuiuſcũq; ſtatꝰ fuerint,vel cõditiõis. Vñ Greg.x.lib.Mora.Neq;.n.plus q̃.xii.iudi
ces illa curia nõ habebit,ſed nimirũ i duodenario nũero quãtitas vniuerſitatis exprimiƭ,qa ſiqs ſti
mulo &c. vt iam dictum eſt in vltima ratione. Ex alio vero dicto, Pauli videlicet de quo dicit
Auguſt. Aplꝰs cum argueret.&c.coniecto φ Paulus quia in futuro iudicem ſe futurũ aſſeruit
& Aug.caeteros ex dicto Pauli,nõ p quocũq; ope pfectionis,ſed p opere iudiciario quo iuſtitia exer
ceƭ in pſenti,vt q̃uis oẽs pfecti tũc iudices erũt: hoc tñ erit pcipue rõne iudiciarię ptãtis quã perfe
cti hic in opibꝰ iuſtitiae erga ſemetipſos,aut etiã alios exercent,vt q ibi iudices fieri cupiũt hic iudi
ciũ & iuſtitiã circa ſe & alios exercere feſtinẽt,iuxta pdictã Pauli iſtructioné,q̃p illos q iudices expe
ctanƭ i futuro,in pñti exerceri cõſtituit:cõcludẽs φ q tũc iudicabũt,i pñti debẽt hoĩes iudicare.Ex
quo etiã dicto Pauli & adiũcto Auguſt.vlterius cõiecto nõ ſolũ φ q hic exercẽt iudiciũ & iuſtitiam
eadẽ debẽt exercere i futuro,ſed etiã φ q hic ſupiora iudicia & excellẽtiꝰ iuſtitiã exercẽt illic ſupio-
res iudices erũt,ita φ q̃to ſũt ſupiora iudicia & excellẽtiores iuſtitię q̃ plati exercẽt nõ tã circa ſe q̃
circa alios:q̃ q̃ q̃cũq; pſõę priuatę cõtẽplatiuę aut actiuę q̃ exercẽt circa ſeipſas ſolas tãto cęteris pibꝰ
put ad ſtatꝰ ſuos pertinẽt ſupiores i futuro iudices erũt. Vnde iudiciũ i futuro priuatarũ pſonarũ
metitur Greg.ſm iudiciũ & iuſtitiã q̃ exercẽt circa ſeipſos i pſenti,dicẽs lib.xxvi.Mora.ſuper illud
Iob.Iudiciũ paupibus tribuit & reges in ſolio collocat.Sancti viri reges vocãtur,qa plati cũctis mo

tibus carnis modo luxuriæ appetitum frenant, mō æſtus auaritiæ tēperant, & ſic de cæteris vitiis)
& ſeqtur. Reges ergo ſunt, qa tētationū ſuarū motibꝰ nō cōſētiēdo ſuccūbere, ſed regēdo peſſe no
uerūt. Ab hac poteſtate regis ad poteſtatem tranſeūt retributionis: ſemetipſos regendo ad tēpus fa
tigati ſunt, ſed in regni erectione ſolio in perpetuo collocanť: eo illic accipiūt alios digne iudicare
quo hic neſciūt ſemetipſis neqter parcere. Hic dicitur. Donec iuſtitia cōuertatur ĩ iudiciū. Iuſtitia
in iudiciū cōuertiť, qa hi q nūc iuſte & irrephenſibiliter viuūt, tūc iudiciariā ptātē nāciſcunť. & ibi
dē ſup illud Iob. Cauſam iudiciūq; recipies, dicit ſic. Cauſam iudiciūq; recipiēt, qa ex ea iuſtitia qua
mō viuūt, tūc in culmīe iudiciariç ptātis eniteſcūt: vt tāto tūc potentiꝰ cuncta iudicēt quāto nunc
potētiꝰ iudicanť. De iudicio vero publico platoꝝ dicit lib. xi. Sancta eccleſia nō ſolū tūc de iniqs iu
dicat cū vltimi iudicii dies aduenerit, ſed nunc etiam de cūctis praue agentibꝰ vel ſtulte ſentiētibꝰ
Ad arg. pri. iudicare nō ceſſat. Qđ ergo arguiť prio: ꝙ ſolū dictū ē. xii. apoſtolis, ſedebitis ſup ſedes. xii. iudicā
tes. xii. tribus Iſrael: Dico ꝙ hoc qđ illis dixit in verbo iſto, ĩ illis oībus pfectis dixit: ſicut qđ dixit de
iudicādis. xii. tribubꝰ Iſrael, in illis dixit de ĩperfectis oim nationum. dicēte Aug. vbi ſupra. Sicut. n.
iudicaturi ex toto mundo, ſic & iudicandi ex toto mundo. Alia tria argumēta concedenda ſunt
ſecundum iam dicta.

SEquuntur ptinentia ſpecialiter ad ſtatum meriti & demeriti hoim in pñti. Vbi
primo quærebatur de agibilibus, in qbus cadunt meritū & demeritū. Deinde de
demerito in qbuſdā pctis cōmiſſo. Tertio de quibuſdā poenis pro demerito pcti.
CIRca primū primo quærebātur duo circa ſtatuta ſupiorū: deīde qrebanť alia
Quæſt. viii. duo circa ppria facta priuatarū pſonarū. Quorū primū erat de ſtatutis poſitis ĩ
illis q ſunt ad cōem vtilitatē, qualia reuera ipſi ſtatuere poſſunt, Vtrū quiſq; ſub
ditus ſtatuta teneatur ſeruare, licet nō ſit euidēs ꝙ ad cōem vtilitatē expediāt.
Quæſt. ix. Secundum erat de interdictis, Vtrū interdicta gñalia in prouinciis, ciuitatibꝰ, aut eccleſiis ſint li
Quæſt. x. cita. Tertium erat, Vtrum ſubditus cognoſcens ꝙ platus ſuus ex rancore ipſum punire itēdit, de
Quæſt. xi. beat ei obedire. Quartum erat, Vtrum is cui ſufficiēter puiſum eſt vnde ſecundū ſtatum ſuū poſ
Arg. pri. pri. ſit ſuſtentari, teneať receptū in eleemoſynā titulo pauptatis reſtituere largitori. CIRca primū iſto
rū arguitur, ꝙ ſubditi teneńť ſeruare ſtatutū ſuperioris in eis q ſunt ad cōem vtilitatem, licet nō
ſit euidens, ſic. qua ratione tenētur ſeruare vnū ex talibus ſtatutis, eadem ratiōe & quodlibet aliđ
Secundum. Aut ergo nullum talium tenentur ſeruare, aut qđlibet. Non nullum: ergo quodlibet. Item talia
ſtatuta ſunt opa virtutis. In operibꝰ aūt virtutis ſubditi teneńť obedire ſuperiori, ergo &c. CON
In oppoſitū. Primum. tra, ſubditi nō teneńť obedire ſupiori in eis q nō ptinēt ad ſpeciale votū eoꝝ niſi ſint de neceſſitate
ſalutis, qa aliter nulla eſſet differētia obligationis ad iſta q cadunt ſub voto, & ad qcunq; alia q nō
cadūt ſub voto. talia autē ſtatuta non pertinent ad aliquod ſpeciale votum ſubditorum, nec ſunt
Secūdum. de neceſſitate ſalutis, ergo &c. Itē ſi ad talia ſtatuta obſeruanda tenerenť, cum ſoluere decimam
omnium bonorum de ratione talium ſtatutorum ſit, poſſent ergo principes ſtatuere ſup laicos ꝙ
ſoluerēt eis decimā oīm bonoꝝ ſuoꝝ, & illi tenerenť: ſicut dñs papa hoc ſtatuit ſup clericos ſoluen
Tertium. tes decimas. hoc aūt videtur inconueniens & graue, ergo &c. Itē ſi talia poſſent ſtatuere, tūc per ſu
periorū ſtatuta laicis auferreť ptās diſponendi de rebus ſuis pro voluntate, qđ ſimiliter videtur in
Reſponſio. conueniēs. ergo &c. Dico ꝙ finis ſuperiorum principū vel prælatorū debet eſſe pax & ſalus reipu.
qui etiam debet eſſe finis ſingulorum ſubditorum inquātum ſunt partes cōitatis, quē etiā teneńť
intendere vna cū pricipe, vt illum ĩ quo cōſiſtit bonū principis, & cuiuſlibet etiā de cōmunitate: ad
quē tenetur & princeps & quilibet de cōmunitate referre bonū ppriū & oēm ſuā actionē, cū opus
fuerit. Vt em̄ dicit philoſophus in primo Ethi. amabile vni ſoli bonū: melius & diuiniꝰ genti & ci
uitatibus. Et Tullius in oratione populari ad ſenatum. Sic ab iitio fui animatus vt non magis me
mea cauſa putarē eſſe natū q̄ reipublicæ pcreatū: nihil duri, nihil acerbi mihi erit qđ rempublicam
tutabitur. Nec em̄ mors miſeranda eſt q ob rem publicam capitur: nec exercitiū turpe eſt qđ vir
tute ſuſcipitur. Nunc autem quia finis imponit neceſſitatem eis q ſunt ad finem, ſi ergo tenentur
intendere finem illum, etiam tenentur intendere ea quæ ſunt ad finem illum, & operam exhibere
vt in finem ordinentur. Quare cum principis vel ſuperiorum ſit ſuper talibus ordinare q qualia
quando & quō ſunt neceſſaria ad illum finē ſecundū ſcientiam architectonicā, de qua dicit philo
ſophus in principio ethicorum. Quos debitum eſſe diſciplinarum in ciuitatibꝰ & quales vnumqđq;
ꝙ addiſcere & vſquequo hoc præordinat: Idcirco ergo dico ꝙ quilibet ſubditꝰ tenetur obedire ſta
tutis editis a ſuperioribus ſuper neceſſariis ad hūc finem, aut ad aliqđ eorum ſine quo finis ipſe adi
piſci non poteſt, aut non commode, etiam ſi non ſit euidens cuilibet ꝙ ſtatutum illud ſit neceſſa

riū ad finē vel ad aliqd ordinatoꝝ ad ipm.& hoc qꝛ pīceps:eo ꝙ oīm virtutū claritate debet eſſe ꝑ
ſpicuus ſup cęteros q ſunt i communitate,vt i ipſo ſit quodāmō bonū totiꝰ cōitatis & eiꝰ bonū ſit
bonū vniuſcuiuſqꝫ de ciuitate,a quo debet venire bonū ſup vnūquēqꝫ de cōitate.dicēte Tullio i ofo
ne populari ad Iuliū Cęſarē.Illā tuā vocē Satis diu vixi,iuitꝰ audiui : ſatis fortaſſe naturæ,at qđ ma
ximū ē pſīę parū,tibi ſatis te vixiſſe,credo,ſed audirē ſi tibi ſoli viueres,aut ſi tibi ſoli etiā natꝰ eſſes
oīm ſalutē ciuiū cunctāqꝫ rēpub.res tuę cōplerę ſunt.Et ſic cōiter ſumēdo vtilitatē pīceps vtilis ē
oībus de cōitate,& ſcđm Auicēnā prīo Metaphy.dr̄ effiuxio vel pfectꝰ vel dominatio vel ꝓcuratio
Ecōtra aūt ſubditi ſunt vtiles pīcipi vtilitate q̄ ē pene ſeruitꝰ , q̄ nequaq̄ pīceps ordinaṫ ad aliū
ſicut neqꝫ liber hō vt habitū eſt ſupra i q̄ſtiōe de libertate volūtatis & itellectꝰ: licet liber hō cōiter
loquēdo vtilis ſit aliis.Propter qđ ſubditi debēt tenere ſupioꝝ ſtatuta i pdictis,etiā ſi ignorēt,ꝙ aut
quō vergant i cōem vtilitatē ꝓpter dubiū de hoc:qꝛ ex cōfidētia de prudētia ac bonitate principis
ac ſuoꝝ cōſiliariorum debent ei in hoc credere & ſupponere ꝙ talia ſint ꝙ vergant in publicā vti-
litatē niſi conſtet de cōtrario,& maxīe ex aliis pluribꝰ ſtatutis cōſilibus q̄ hactenꝰ obſeruata a ſub-
ditis non vergebāt in dictū finē,& tunc ante oīa debent ſubditi ſupplicare ſupiori ſup hmōi ſtatu-
ti reuocatione,ꝙ ſi noluerit reuocare:etiā tunc nihilominus ſtatutis ſupiorū obediēdū ē quouſqꝫ i
ſtatu ſupiori tolerantur. ꝙ ſi nō ſit omnino ſpes correctiōis in iſto, debēt ſubditi agere ad depoſiti Ad duo pri.
L onē ſupioris potiꝰ q̄ tolerare ipm & nō obedire. PRima duo argumēta pcedūt & bene ſupponen-
do de prudētia & iduſtria pīcipis,qđ vere pſumēdū eſt ratione ſtatus.Scđm em̄ artē pħi i prio Po
litic.,a domo pcedit vicus,a vicis ciuitas,& a ciuitatibꝰ regnū.ſic a regimine domus regimē vici
& ciuitatis & regni.Vt aūt dicit oīs domꝰ regiṫ a ſeniſſimo,quare & vicꝰ,qđ intelligiṫ de ſenio men
tis quo quis naturaliter liber & igenuꝰ eſt.Et qꝛ ꝙ princeps talis fuerit ab iītio pſumēdū ē,ideo etiā
ꝙ oēs progeniti ſucceſſores ſint tales pręſumi debet.Vt em̄ dicit pħus in eodem,ex ambobus diui-
nis.i.liberis & ingenuis pgenitricibus radicibꝰ qꝛ dignificabit addicere ſeruū? Dignificant em̄ quē-
admodū ex hoīe hoiem ſic ex bonis bonū:natura aūt vult hoc facere mltotiēs,& tm̄ nō pōt. Nō ſup
poſita aūt principis iduſtria,ſed potiꝰ cōtrario,dū tm̄ adhuc eēt toleratꝰ,ſtatuere poſſet & ei obediē
dū eēt, ſed potiꝰ agēdū ad eiꝰ depoſitionē q̄tūcūqꝫ hæreditarie regnauerit a pgenitoribꝰ ſuis,vt de
poſitus nō poſſet ſtatuere,nec debitum eēt ei obedire,quia nō eēt pſumēdū ꝙ ſua ſtatuta cōtinerēt
opa virtutis.q̄ tm̄ ſi nō eſſent euidenter cōtraria virtuti,quoaduſqꝫ tolerareṫ ſupior,ſtatutis eiꝰ oi- Ad pri.I op.
M no obediēdū eēt. AD primū in oppoſitū ꝙ talia ſtatuta nō ptinēt ad aliqđ ſpeciale votum,nec ſūt
de neceſſitate ſalutis,quare nō ē obediēdum eis, Dico ꝙ ptinēt ad ſpeciale votū ſiue pmiſſum cōi
tatis & ſinguloꝝ in ipſa inquātū ſunt ptes illiꝰ,licet nō inquātū ſunt ſingulares pſonæ potētes tanq̄
liberi ſe libere transferre de cōitate in communitatē put eis placuerit.qđ qdē votū ſiue pmiſſū inter
pratiue qlibet de cōmunitate facit.ſ.recipiēdo illū in ſupiorē,& hoc vel ꝓpria electiōe, vel aliquoꝝ
vice oīm,vel ad puiſionē primi ſupioris,vel iure hæreditarię ſucceſſiōis:etiā ſi nullā obediētiā ver
bo illi pmittāt,quā tm̄ aliqū maiores de cōitate vice cōitatis & ſinguloꝝ i illa ſupiori de nouo iſtitu
to pmittūt.Vñ mltū errāt cōmorātes i cōitatibꝰ q̄ aliquo publico cōſilio regūṫ ſiue i beghinaſiis,ſi
ue cōgregationibus quibuſcūqꝫ,ſi credant ſe nō obligari ad tenēdū publica edicta ad vtilitatem cōi Ad ſecūdū.
tatis edita a ſupioribꝰ ſuis.Ad ſecūdū ꝙ tūc ſubditi laici tenereṫ ſoluere decimas pīcipi ſicut cle
rici papæ:Dico ꝙ verū ē ſi neceſſe ſit ad dictū finē,& nō ſolū decimā,imo medietatē,imo totū,imo
ſeipſos.Sed bene debēt cauere ſibi ſuperiores ꝙ nihil taliū ſtatuāt aut exigāt quin ſaltē euidēs ſit ip
ſis ꝙ ſit ad cōem vtilitatē ſeu publicā,nō tm̄ ad priuatā:& ponāt ſtatuta & edicta tā rationabilia,
vt pcedāt ab ipſis nō de potētia facti ſed iuris,nec de potētia abſolute,ſed de potētia relata penſa ra
tionis non errante.Nec video in hoc circa clericos aut laicos reſpectu ſuoꝝ ſupioꝝ aliquā eē diffe
rentiā,licet plati clericoꝝ eo ꝙ nullū hæreditariū ius hn̄t i ſuis dignitatibꝰ ſicut pīcipes,faciliꝰ poſ
ſunt deponi q̄ principes,& laici nullo ſtatuto ſupioris cōſtricti liberiorē diſpoſitionē de bonis ſuis
hn̄t q̄ clerici,eo ꝙ bona clericorū cōmunicāda ſunt paupibꝰ vltra id qđ i ꝓprios vſus aſſumūt,ſicut
aliq de nūero pauperū,put alias ſatis expoſui.Ad tertiū ꝙ tūc ſubditi nō poſſēt diſponere de rebus Ad tertium.
ſuis:Dico ꝙ verū eſt cōtra ſtatuta ſupiorū:alias autem bene poſſent.

CIrca ſecūdū arguitur ꝙ generalia interdicta i cōitatibꝰ non ſunt licita , ſic. Inno Queſt.ix.
cētius dicit de ſentētia excōmunicatiōis.c.Romana eccleſia.In vniuerſitatē vero Arg.prim.
vel collegiū pferri excōmunicatiōis ſentētiā penitꝰ ihibemꝰ volētes aīarū vitare Primum.
piculū qđ exide ſeq poſſet,cū nōnūq̄ cōtigeret inoxios i hmōi ſciētia irretiri.qđ
vt dicit Greg.eē nō debet:cū pctā tm̄ ſuos actores tenere debēt. ſꝫ qñ fiunt gn̄a
lia interdicta i cōitatibꝰ,etiā multi inoxii hmōi iterdicto irretiunṫ.ergo &c. Itē Secundum.

illicitum eſt accipere beneficium ſine ſeruitio,ſed clerici in īterdictis accipiūt ſua bñficia.ergo &c.
In oppoſitū. IN cōtrariū ſūt vſus & cōſuetudo eccleſiæ. Dico φ qa ſm dicta ī pcedēti qſtiōe pīceps quodāmō N
Reſponſio. repſentat totam communitatē q̄ eſt ſub ipſo,ideo factum ſuū interptatiue cēſetur factū toti⁹ cōita
tis.propter qđ p delicto principis cōtra eccleſiam vt citius ad emēdā cōpellat̃, licitū ē interdictum
in communitatem.i quo null⁹ oīno innoxius punit̃,qa illi q in multitudine nō ſunt noxi ppria no
xa perſonali,ſunt tñ noxii interpretatiue noxa ſui capitis,ſm φ mēbrū reputat̃ noxiū noxa capitis:&
quēadmodū quodāmodo oēs ſumus noxii noxa primi parentis,licet alias multū ſit diſſimile.Et rō
iſta veritatē habet ī iterdicto terrę ipſius principis.ſed ſi pīceps malefaciat cōtra eccleſiā aliquā:&
propter hoc feratur interdictum ī terrā alienā:nō video ibi rationabilē cām,qa ibi null⁹ eſt noxius
Ad pri.pri. nec vere,nec interpretatiue. Quod arguit̃ in oppoſitū de ſentētia excōmunicationis, dico φ non O
eſt oīno ſile,quia ſententia excommunicationis multo grauior pœna eſt q̄ interdicti, propter qđ
maiori cautela ferenda eſt,ppter qđ licet iterdictū ferat̃ in cōmunitatē p delicto ſoli⁹ pīcipis,non
tñ ſententia excōicationis,dum tñ nō cōſtet euidenter ſingulos fore in delicto,ſicut ſunt oēs & ſin
guli grecorum ī delicto ſchiſmatis cōtra eccleſiā latinoꝝ,in quā vt puto bene poſſet potētia iuris
ſentētiā excōicationis ferre,nō obſtante edicto Innocētii qđ loquit̃ ī caſu:cū pſumi poteſt φ ī cōita
Ad ſecundū. te ſint aliqui innocētes. AD ſecūdū φ in interdictis clerici ſumūt ſua beneficia,qđ nō licet:Dico P
φ verū eſt ſi ipſimet ferrent īterdictū ī eccleſiā ſuā abſq; cā rōnabili. ſed ſi cā rōnabili ferāt illud φ
feratur a ſuo ſupiori,nō debent pdere ſua beneficia,qa nō ſtat p ipſos ne faciant officia.

Quæſt.x. Circa tertiū arguit̃ φ ſubdit⁹ cognoſcēs φ plat⁹ ſu⁹ velit ipm punire ex rācore nō
Arg.prin. debet ei obedire,ſic.null⁹ debet alteri obedire ī eo qđ ſcit ipm facere iniuſte.iſte ſubdi
t⁹ ſcit platū ſuū facere iniuſte ſi ipm puniat,qa punitio ex rācore nō pōt eē iuſta.er
In oppoſitū. go &c. Cōtra.plat⁹ ſuus ſimplr plat⁹ eſt ei,& abſq; cōditiōe.& ſicut ei plat⁹ ē ita
Reſponſio. debet ei obedire.ergo &c. Dico φ plat⁹ ī puniēdo talē,aut pcipit ei aliqd cōtra Q
ſuā regulā qua ſubdit⁹ eſt illi,aut ſecūdū regulā,aut pter regulā. Si cōtra:dico
ſimpliciter φ non tenetur in hoc ei obedire,quia quo ad hoc nō eſt ei ſubditus.
quia cum oīs regula ab eccleſia ſuſcepta facta ſit ſecundum regulā euāgelicā & cōſilia ei⁹:illā qđ
prælatus ſubdito ſecundū regulā pcipit,deus præcipit:& ecōtra,quod cōtra illā pcipit de⁹ prohi
bet: cōtra quē nemini obediēdū eſt.dicente Bernar.ī epiſtola ad Adam monachum.Liquido appet
mala impantibus non eē parendū:pſertim cum prauis obtemperans imperiis,in quo homini videt̃
obediens,deo plane,q oē qđ perperā agit̃,interdicit, inobediētē te exhibes.Valde pueſum eſt pſite
ri te obedientem in quo noſceris ſuperiorem propter inferiorem diuinā ppter humanā ſoluere obe
dientiā.Quid enī:qđ iubet prohibet de⁹: & ego audiā hoīem ſurdus deo!non ſic apoſtoli clamāt di
cētes,melius eſt obedire deo q̄ hominibus Si vero platus pcipit ſecundum regulā tenet̃ ſubdit⁹ in
omnibus illi obedire,& ſimiliter ī eis q̄ ſunt præter regulā,dum tñ nō ſit certū φ vergāt cōtra ea
q̄ ſunt ſcdm regulā. Sed & tūc tenet̃ obedire quouſq; in platura pmittitur ſi non poterit ab eo im-
petrari φ deſiſtat. Alias enī debet præſumere φ qcquid præcipit regulæ congruat, & ad impletio
nem eorum q̄ regula præcipit conferat. Nec in hoc eſt differentia de inferiori prælato qui præeſt
aliis ſecundum aliā regulā priuatā,qualiter præſunt abbates & cæteri prælati religioſorū,& de ſu-
periori prælato eccleſiaſtico q pēſt aliis ſecūdū regulā publicā Chriſtianę religionis : qualiter pſunt
Ad arg.pri. papa & cæteri ſub ipſo epī & curati,de qbus iam habitū ē ſupra.& ſm hoc cōcedēda ē ſcđa rō.AD
rōnē ī oppoſitū φ ſubdit⁹ ſcit talē platū ſuū ī dicta punitiōe iniuſte agere ergo &c.Dico φ nō pōt eū R
ſcire ī tali punitione iniuſte agere niſi ſciat eū agere ī hoc cōtra regulā ſm quā pēſt : & tūc vt dictū ē
nō ē ei obediēdū.alias aūt obediēdū ē ei,qa nō pōt ſcire φ iniuſte agat niſi ex pſūptiōe, cui initi nō de
bet,aut recurrēdū ē ad ſupiorē,vel p appellationē,vel p cōqſtionē.et ſi nō ē ſupior ad quē ē recurrē
dū,aut p illū nō pōt hñi ſuccurſus,ſtare oportet ī obediētia quouſq; deponatur.

Quæſt.xi. Circa quartū arguit̃ φ hñs ſufficiēter vñ poſſit ſuſtētari ſm ſtatū ſuū nō tenet̃ re
Arg.pri.pri. ceptū ī eleemoſynā titulo paupertatis reſtituere.Prīo ſic.talis eleemoſyna ab apſo
ii.Corith.ix.vocat̃ bñdictio.Error aūt pſonę nō facit irritā bñdictionē, vt patet
ī bñdictiōe quā Iſaac cōtulit Iacob vice Eſau.Geñ.37.q̄re et ſi cōferēs dictā eleemo
Secundum. ſynā erret circa pſonā credēdo cōferre illā paupi idigēti:rata tñ ē eleemoſyna
quā tal' ñ idigēs ſcipit.ſ3 qñ collatio rata ē collatū ñ debet reſtitui.ergo &c.Scđo
ſic.meretrix acqrēs pecuniā ex fornicatiōe,licet eā ex pctō luxurię acqrat, ñ tñ tenet̃ eā vlli reſtitue
In oppoſitū. re.ergo & ſilr iſte l3 acquirat eleemoſynā ex pctō cupiditatis,nulli tñ tenet̃ eā reſtituere. Cōtra.cle
ricus acquirens beneficium ex peccato ſimulationis bonitatis tenet̃ illud reſtituere, quia non in-
trauit per oſtium,ergo & ſimiliter iſte acqrens eleemoſynā ex peccato ſimulatiōis paupertatis illā

S teneturreſtituere. Dico ſimpliciter: ꝙ nulluſ tenetur reſtituere cõferẽti receptũ titulo eleemoſynæ Reſponſio.
quantũcunq; habeat ſufficientiã ſuſtẽtationis, eo ꝙ conferens liberaliter contulit intendens prouí
dere indigẽtiæ pſonæ, cuí cõferre poſſet libere etiã ſi ĩdigẽs nõ eſſet. & hoc quẽadmodũ Iſaac potuiſ
ſet libere & ſufficiẽter ſciẽter cõtuliſſe illã bñdictionẽ Iacob quã ei cõtulit, ꝓpter qđ nõ obeſt error
pſonæ. quẽadmodum pater q libere põt hæreditare filiũ quẽ elegit, & nõ niſi vnũ ex filiis ſuis, ſi hæ
reditãdo vnũ crederet hæreditare alterũ, rata eſſet hæreditatio, q̃ tñ rata nõ eſſet ſi hæreditaret ex
T traneum. Et ſic pceſſit prima obiectio: q̃ ſecũdũ hoc cõcedenda eſt. Sed vtrũ iſte qui talẽ eleemoſy Dubium.
nã recipit poterit eã ſibi reſeruare, & in vſũ ꝓpriũ cõuertere, de hoc maior eſt dubitatio, & credo ꝙ
nõ, dum tñ recipiẽti ſufficienter ſcđm ſtatũ ſuũ ſit prouiſum nõ tam pro tpe præſenti q̃ etiã futu
ro: de quo probabiliter põt pſumere ꝙ pro illo poterit ei ſufficiẽter prouideri ex iam habito aut ex
propria induſtria ſeu labore. Sin autẽ, poterit illã eleemoſynã ſibi reſeruare ꝑ futuro: vt tũc de illa
viuat dũ ſenio vel aliquo alio incõmodo oppreſſus lucrari nõ poterit, vel dũ diuino obſequio ſine
diſtractione liberius vacare intendit. In quo caſu credo ꝙ illam eleemoſynam ſine pctõ ſibi poterit
reſeruare. alias vero nequaq̃, ſed debet illã paupi alicui reſtituere, qa in illa pauperẽ aliquẽ defrauda
uit q eam erat acceptur⁹: in quo ĩ pauperẽ illũ peccauit, & qđ illius futurũ erat ꝑ fraudẽ ſubtraxit.
In quo tñ dantẽ in nullo defraudare potuit, quia itẽtio illius illi apud deum ad recipiẽdũ remunera
tionẽ ſuffecit, ꝓpter qđ illi nihil reſtitui debuit. Qui etiã etſi ille eleemoſynã reſtituere deberet, qa ꝑ
ipſm paupi nõ cõferret: meretrix tñ nequaq̃ acquiſitũ ꝑ fornicationẽ deberet reſtituere illi a quo re
cepit. vt nõ valeat ad ꝓpoſitũ ſecũdũ argumẽtũ, qa nõ ẽ ſimile: eo ꝙ meretrix aliqđ de ſuo dat forní
catori. ſ. vſum ſui corporis: ꝑ quo ꝑ cõmutationem pecuniam ſumit, & ſecundum equitatem iuſti
tiæ commutatiuæ illam recipit, licet ꝑ opus iniuſtitiæ qđ cõmittit. Iſte autem accipiẽs eleemoſynã
nihil de ſuo reddit, pter dolum: q nõ debet ei patrocinari. Ad argumẽtũ ĩ oppoſitũ ꝑ ſimile de ac Ad arg. I op.
cipiente beneficiũ ꝑ ſimulationem bonitatis, ꝙ tenetur illud reſtituere, ergo & iſte eleemoſynã, Di
co ꝙ nõ eſt verũ ꝙ acqrens beneficiũ ꝑ ſimulationẽ bonitatis teneatur illud reſtituere, dum tamen
non obſit aliud. Ad cuius intellectũ ſciẽdũ eſt: ꝙ cũ aliquis acqrit beneficiũ per ſimulationẽ, decipit
conferentem illud, & facit illum ĩ cõferendo errare contra eius intentionem. Et tũc ſimulatio & er
ror hincinde poſſunt eſſe, aut quo ad pſonã ſimulãtis & bñficiũ recipiẽtis, aut quoad pſonæ cõditi
onẽ. Si quo ad ipſam pſonã, puta ſi cõferẽs beneficiũ intendit illud cõferre alicui certæ pſonæ, & ſi
mulãs ſimulat ſe eſſe illã pſonã, puto ꝙ nõ valet collatio, nec recipiẽs ius habet ĩ beneficio ſibi ſic col
lato, ꝓpter errorẽ cõferẽtis. & hoc adinſtar matrimonii qđ cõtrahit aliqs ꝑ errorem cum aliqua per
ſona, & intendit contrahere cum alia. Sicut enĩ ibi error perſonæ ĩpedit matrimoniũ, ſic & hic ĩpe
dit receptionem iuris in beneficio, & tenet recipiẽs ꝑ talẽ ſimulationẽ illud reſtituere cõferenti, vt
conferat illi quẽ defraudauit. Et hoc idcirco ꝑcipue: qa in collatione beneficioꝝ eccleſiaſticoꝝ non
tam debet eſſe intentio prouidentis prouidere perſonæ cuiq̃ de beneficio, q̃ eccleſiæ de ſeruitore
Beneficia enim ſunt propter ſeruitia. Et ideo quia ſic recipiẽs defraudauit eccleſiã de ſeruitore, de
quo conferens intẽdebat prouidere, & pſumit ꝙ de idoneo, omnino iſte qui ſic recipit tenetur re
ſtituere beneficium: non ſic autem recipiens dicto modo eleemoſynã, quia conferens eam non in
tendebat per eam ꝓuidere niſi perſonæ. Vnde quia eccleſiæ cui debet prouideri multũ poſſet dero
gari per errorem perſonæ in collatione beneficii: nulli autem in collatione eleemoſynæ, quia dan
ti ad meritum ſufficit ſua bona intentio: & pauperi defraudato ſimpliciter ſufficit ſi pauperi re
ſtituat: dũ defraudãs non eſt indigens, nec pro pſenti, nec pro futuro: aut ſi indigens eſt pro futuro,
etſi non præſenti, in hoc conferens non debet credere ſe fuiſſe deceptum, quia ſæpe fructuo
ſius eſt tali conferre q̃ indigenti in præſenti. Si vero ſit error quo ad conditionem perſonæ ſi
mulantis & beneficium recipientis: aut ergo conditio iſta talis eſt, ꝙ propter illam factus eſt in
ſuſceptibilis beneficii, aut talis eſt ꝙ per illam factus eſt inidoneus ad exequendum beneficium
Si primo modo, puta ſi ſit excommunicatus, & ſimulat ſe non eſſe talem, adhuc non valẽt collatio
ſicut non valet matrimoniũ fœminæ cum fœmina quæ ſe finxit eſſe virum. & tenetur reſtituere
beneficium. Si ſecundo modo, ſubdiſtinguo tripliciter, aut ergo eſt conditio talis, ꝙ per illam eſt
omnino impotens implere ſeruitium ad quod confertur beneficium, puta ſi finxit ſe ſcire literas
& literas omnino ignorat, & beneficium requirit literaturam: aut ſi beneficiatus in vna eccleſia
tacens de beneficio impetrat a papa beneficiũ aliud in alia eccleſia, cum non poſſit ſimul ſeruire in
duabus eccleſiis. Et dico ꝙ non valet collatio, & tenetur reſtituere beneficium, ſicut nec valet ma
trimonium cum viro carente membro virili, ſed deberet ſeparari. Aut eſt conditio talis ꝙ per il
lam poteſt impleri ſeruitium, licet non ita eminẽter vt credebat conferens, & vt ille ſe ſimula

nit poſſe implere.Et tunc dico ꝙ bene valet collatio & non tenetur reſtituere,quia ſufficit idoneū
dare quātū ē ex pte eccleſiæ cui ſeruiēdū ē.& hoc ſicut valet matrimoniū cū viro q quoquo mō va
let actū matrimonialē exeq,licet nō ita viriliter vt multi alii.Aut ē talis cōditio ꝙ ſtante illa nō pōt
impleri ſalubriter ſeruitium ipſi ſeruienti maxime,puta ſi non ſit bonæ vitæ, de qua conditione
ſit mentio in argumēto,& ꝗ ſolet eſſe regulariter in beneficiis īpetrandis p ſimulationē.Dico ꝙ va
let collatio,& non tenetur reſtituere beneficiū,& hoc quia ſuper tali cōditiōe,quia reſpicit occulta
nullus conferens beneficium ad plenū certificari poteſt: & variantur homines ſm talē cōditionem
frequenter:nec a tali conditione oīno dependet ſeruitii executio.Et eſt ſile de matrimonio cū paupe
re q ſimulauit ſe diuitē:ppter qualē fictionē non eſt minus ratū mrīmoniū.Et in pdictis caſibus ī
quibus non valet collatio beneficii acqſiti per ſimulationem,non eſt ſimile de receptione eleemoſy
næ per ſimulationem ſecundum prædicta.

Quæſt.xii. SEquuntur ꝗſita de peccatis.Et erat vnicū de pctō omiſſionis: Vtrum videlicet
doctores eccleſiæ deberēt facere cōſciētiā de pctō eo ꝙ nō laborāt ad cōuerſionē
Quæſt.xiii. infideliū.Alia vero duo de peccato commiſſionis.Quorū primū erat in tutelis
Vtrum pupilli a tutoribus cuſtodientibus bona ſua pñt aliquid abſq; peccato
Quæſt.xiiii. recipere occaſione bonorū illoꝝ vltra ſortē ſalua ſorte. Secūdū vero erat in cō
tractibus,Vtrū liceat vendere rem aliquā plus debito propter indigentiam emē
Arg.princ. tis. CIRca primū arguit ꝙ doctores eccleſiaſtici deberent facere cōſciētiā pcti
eo ꝙ nō laborāt ad cōuerſionē infideliū,ſic.ꝙ doctores eccleſiaſtici nō laborāt ad cōuerſionē infide-
liū hoc nō omittūt niſi ppt metū mortis,ſed ppter hoc nō deberēt omitter exēplo apoſtoloꝝ,quos
miſit deus ſicut oues ad lupos,dicēs eis.Nolite timere qui corpus occidunt.de quo pluria Matth.
In oppoſitū. x.Talis aūt omiſſio non eſt ſine pctō.ergo &c. Cōtra.nō eſt bonū ſumere panē filiorū & dare cani
bus ad manducandum.panis filioꝝ q ſunt Chriſtiani eſt verbū doctrinæ & prædicationis ſanctæ
Reſponſio. qđ mittitur illis qbus proponitur. infideles autem canes ſunt.ergo &c. DIco ꝙ doctores eccleſiaſti
ci ſi acceſſus eis eēt apertus pponēdi verbū pdicationis,maxīe ſi cum hoc pbabiliter credere poſſent V.
ꝙ ad pdicationē eoꝝ infideles cōuerterent, licet cū hoc etiā pbabile eſſet eis ꝙ ſi ī pdicatiōe verita
tis pſiſterēt,ab illis qbus cōuerſio alioꝝ diſpliceret,deberent occidi (ſicut patuit apoſtolis,& ſicut
probabile fuit eis ꝙ ad eoꝝ pdicationē infideles conuerterent: tū qa ad hoc ſpecialr eos miſit Chri-
ſtus & miracula conceſſit dicens eis illud.Videte regiones quō albæ ſunt ad meſſem.Regiōes qdē
albæ ad meſſē erāt īfideliū multitudines paratę ad cōuerſionē) magnā deberēt ſibi facere cōſciētiā
pcti ſi ad infideliū cōuerſionē nō laborarēt.Sed nūc poſtꝗ ſectæ infideliū ī ſua īfidelitate ſunt obdu
ratæ contra fidē chriſtianorum,vt non ſit ſpes de illoꝝ cōuerſione,nec ſignū conuerſionis eorū fu-
turæ pcipiunt,nec ad hoc miſſionem ſpecialem ſuſceperunt, nequaꝗ ſup iſta omiſſione debēt ſibi
facere peccati conſcientiam,& hoc maxie idcirco,qa ad liberā pdicationē cōtra ritꝰ & legē ſuā īfi-
deles neminē admittunt,ſed capitali ſentētia plectūt ſtatim pdicare contraria illis attētantes.ſm ꝙ
ſup hoc Sarracenorū expſſum hēt edictū.Vnde ī tali ſtatu Sarracenos adire nihil aliđ eēt ꝗ ppriā
mortē ſine fructu pcurare,qđ non licet,dicēte Aug.in caſu quaſi cōſili ad Bonifacium.Quādo ad-
huc cultus idolorum fuerat, ad Paganoꝝ celeberrimas ſolennitates ingētia turbarū agmina venie
bāt,nō vt idola faterēt:ſed vt īterficerent a cultoribꝰ idoloꝝ.Illđ ſi accepta licētia a prāte facere vel-
lēt,ſiqd eis accidiſſet poſſent hře qualemcūq; vmbrā nōis martyrii,ſed ad hoc veniebāt vt integris
idolis ipſi pimerēt.Vñ ſicut Iudæis ī ſua ptinacia īduratis p Paulū dixerūt aplī illud Actu.xiiii.qa ī
dignos vos feciſtis verbo dei,ecce cōuertimur ad gētes,nec de cętero viſi ſūt regulariter pdicare Iu
dęis,ſed gentibꝰ tm̄:ſic oībꝰ īfidelibus modo in ſua pfidia īduratis, dicere debēt illis eccleſiæ docto-
res,qa idignos vos feciſtis verbo dei,ecce cōuertimur ad fideles nřos.Si tñ admitterent abſq; legis
edicto de eoꝝ punitiōe feſtina, ſicut admittebant apoſtoli qñ licuit cuiq; ſectā & ritū viuēdi eligere
quē voluit:ſecūdū illđ qđ dicit Tulliꝰ lib.prīo de officiis. Ipſi aūt gerere quā pſonā velimꝰ a noſtra
volūtate pficiſcit,vt nōnulli omiſſa imitatiōe maiorū ſuū qđdā īſtitutū cōſequāt.Hoc igit cū q̄ri-
mus,hoc ī primis cōſtituēdū ē quos nos & ꝗles eſſe velimꝰ,& ī quo gñe vitę:ꝗ deliberatio ē oīm dif
ficillima.Nā Herculē Prodicꝰ dicit vt ē apđ Xenophōtem:cū primū pubeſceret,qđ tps a natura ad
eligēdū quā quiſq; viuendi viā ſit ingreſſurꝰ datū eſt,exiſſe in ſolitudinem,atq; ibi ſedentem diu ſe-
cum multumq; dubitaſſe cum duas cerneret vias, vnam voluptatis, alteram virtutis,vtram in
gredi melius eſſet.In qua deliberatiōe ad ſuā cuiuſq; naturā oē cōſiliū eſt reuocādū vt cōſtare in p
petuitate vitæ poſſimꝰ nobiſmetipſis,nec ī vllo officio claudicare.Si īquā pdicatores nūc dicto mō
admitterent,nō video qn doctores eccleſię deberent ſibi facere cōſciētiā pcti ſi nō aliqñ laborarēt &

tētarēt an poſſent eos cōuertere:q̄lē ſibi tūc debuiſſent feciſſe apoſtoli ſi tunc nō laboraſſent ad infi
deliū cōuerſionē.Per qđ patet reſpōſio ad primū obiectū. Secūdū aūt qđ ē i oppoſitū,nō ꝓcedit bū Ad arg.i op.
quia nititur ꝓbare,ꝙ nec apoſtoli debuiſſent laboraſſe ad cōuerſionē īfideliū,qa canes erāt añ ſuam
cōuerſionē.Niſi forte velimus diſtinguere de canibus,dicēdo ꝙ ſunt canes rabidi qui mordent pa-
nē eis apportātes,nec volūt illū comedere,ſed potius pedibus ſuis eū cōculcāt, & ſūt canes nō rabi
di q nō mordēt panē eis afferētes,ſed potiꝰ applaudunt,& panē eis oblatū libenter comedūt.Primo
mō canes ſpūaliter ſunt infideles moderni tpis, qbus doctrina veritatis ꝓponēda nō eſt,quia cōtu
meliis & blaſphemiis quaſi pedibꝰ ſuis cōculcarēt:inſup & ꝑdicantem illico occiderēt, ſicut dictū ē
Secūdo mō canes fuerūt infideles tpe apoſtolorū:qbꝰ doctrina veritatis ꝓponenda fuit:qa abſq; in
iniuria prædicantiū cū gaudio illam erat multitudo ſuſceptura & comeſtura, vt de canibus fierēt
per fidem rationales homines.

Circa ſecundū arguiť,ꝙ pupilli poſſunt abſq; pctō accipe vltra ſortē,& ſalua ſor Queſt.xiiii.
te a ſuis tutoribꝰ occaſione bonorū ſuoꝝ q̄ cuſtodiūt, ſic.ꝙ tutores ex pte cōmu Arg.princ.
nitatum bona pupilloꝝ cuſtodiunt,hoc frequēter eſt cōtra volūtatē amicoꝝ & Primum.
parentū illoꝝ,q libenter de bonis illoꝝ negotiarenť,& de lucro pupillos ſuſtēta-
rent, & qñq; ſortē augerēt plus lucrando de bonis illorū q̄ dent tutores ad eo
rū ſuſtētationē,puta decē libras annuatim pro cētum. & ſic ꝙ pupilli illas decem
libras ꝑ cētū accipiūt annuatim inuiti faciūt & coacti ꝓpter ſuſtētatiōis neceſſi
tatē:i quo vt videť nullus peccat.ergo &c. Itē ſic tenere ſub tutela cōmunitatis bona pupillorū Secundum.
frequenter vergit in vtilitatē reipublicæ:q̄ cōmodius in ſuis indigentiis nō poſſet ſibi ꝓuidere de
tanta pecunia ꝑ tāto.dare aūt aliqd ꝓ cōmodo cōmunitatis,& ſimiliter accipere:vt videtur:licitū
eſt.ergo &c. Itē.hoc tenet vſus pluriū ciuitatū :qđ nō faceret vt videť niſi liceret.ergo &c. CON Tertium.
tra.talibꝰ tutoribus datur pecunia vt numerata: q̄ vt hmōi nō habet in emptiōe & venditiōe niſi In oppoſitū.
rōnem medii: i qua nō differūt ſubſtātia & vſus.quare nō dať niſi ſub ratione mutui aut depoſiti.
Y ſed nec rōne vniꝰ nec alteriꝰ licet ſumere qcq̄ vltra ſortē,qa vſura eēt.ergo &c. DIco iuxta ꝓceſſū Reſponſio.
vltimi argumēti ꝙ ex quo dicti tutores nō tenēt bona pupillorū niſi ſub forma pecuniæ numera-
tæ,q̄ inquātū hmōi differētiā vſus a ſua ſubſtātia nō habet, vt non poſſit ꝑ eiꝰ vſu aliqd ſumi,nec
pōt eē extremū ēpti aut vēditi vt plꝰ ꝑ eiꝰ detētiōe accipiať q̄ valeat,nec plꝰ valere ſeipſa:& i empto
& vēdito debet eſſe valoris æq̄litas, ꝓut determinabiť i quæſtione ſequenti: idcirco dico ꝙ illi pu-
pilli dicti decē libras dictas ſalua ſorte cētū librarū nō accipiūt niſi ſicut pcē quādā illarū cētū libra
rū.qđ nullo mō quātū video pōt eē ſine vſura mera.ſed ſi q̄ mō liceret accipe ibidē aliqd vltra ſortē,
nō video ꝙ aliter poſſit accipi niſi ſub rōne intereſſe tanq̄ a violēto & iniurioſo detētore rei alteriꝰ
qđ bene puto licere ex pte pupilloꝝ recipiētiū, dum tñ ipſimet potētes & valētes lucrari de pecu-
nia ſua,aut parentes ipſorū vellēt eā hre ad negotiādū,& cōtra volūtatē eoꝝ a dictis tutoribꝰ deti-
neať.Sed tūc ꝑ cētū libris nō deberet eē certꝰ nūerꝰ pecuniꝫ recipiēdꝫ,videlicet decē librarū, ſꝫ ſolū
mō ad arbitriū boni viri iuxta circūſtātiā tpis,loci,& ꝑſonarū q̄ de pecunia negotiareť.Nec ēt tūc
dicti tutores dictam pecuniam abſq; pctō iniuriæ poſſent detinere.Nō eñ intereſſe ſoluiť niſi ꝑ in-
iurioſa rei cuiuſq; detētione.etenī licet de iure miniſtri reipublicꝫ poſſent eē tutores bonorum pu
pilloꝝ,nec i hoc eſſent īiurioſi nec detētores violēti,eſſent tñ ſi ipſimet pupilli vel amici eoꝝ vellēt
negotiari de illis bonis,& illi nō vellēt iſta dare ſub bona tutela,nec negotiari de illis ad ꝓfectū pu
Z pillorum,iiurioſi & violenti detentores quo ad hoc. Q; arguitur primo ꝙ dicti pupilli neceſſita Ad pri.prī.
te coacti recipiunt dictas decē libras.ſ.ꝓpter ſuā ſuſtētationē,Dico ꝙ ꝓpter neceſſitatē ſuſtētatiōis
extremā licet accipere a quocūq; & quolibet mō,ſed hoc nō habēdo oculū ad mutuatum vel depo
ſiti.illud eñ nequaq̄ licet.Et ſic neceſſitas pupilloꝝ q etiā abſq; neceſſitate eſſent dictas decē libras
ꝑ cētum recepturi,nō excuſat illos a vitio vſurꝫ:etſi debitū itereſſe excuſaret.qđ mlto magis icul-
paret vitio iiuriꝫ ipſos tutores etiā ſi dictas decē libras ꝑſoluāt ꝑ itereſſe. & ſic i oēm euētū aut pu-
pilli peccāt , & teneť ad reſtitutionē accepti vltra ſortē,aut ipſi tutores cū hoc ꝙ annuatim ſol-
uūt decē libras ꝑ intereſſe. AD ſecūdū ꝙ illud vergit i vtilitatē cōmunitatis:Dico ꝙ licet qlibet Ad ſecundū.
de ciuitate teneať ſuccurreť de ſuo,& hoc bono cōitatis,qm ſicut dicit Tulliꝰ li.i.de officiis,vt ꝑcla
re ſcriptū ē a Platone,Nō nobis ſolū nati ſumꝰ,ortuſq; nři ptem pria vēdicat ptem amici.in hoc na
turā debemꝰ ducē ſeq:cōes vtilitates i mediū afferre,mutatione officioꝝ dādo & accipiēdo.& ifra
Oībꝰ iter oēs ſocietas hæc eſt:in qua oīm rerū quas ad cōem hoim vſū natura genuit,iſta ſeruāda
eſt cōitas,vt ſicut i græcoꝝ ꝓuerbio eſt amicoꝝ omnia eſſe cōmunia.Q; tñ ciuitas titulo cuſtodiꝫ
aliquorum bona cōtra volūtatē illoꝝ vel amicoꝝ eorum volētiū ꝑ illis de eis negotiari detineať

ſniquitas eſt gubernantium cõitatẽ.aut ſi vltro pro.c.libris decẽ accipiſſet vltra ſortẽ, nõ titulo ſnꝭ
Ad tertium. tereſſe,pculdubio vſura ẽ.Ad tertiũ ꝙ hoc tenet vſus pluriũ ciuitatũ:Dico nõ vſus ſed abuſus:nec ob hoc delicta ſunt minora quia plures eis irretiti ſunt.& ſi multi ſic faciũt credo ꝙ ignoranter faciunt,aut male circa hoc inſtructi ſunt.

Quæſt.xiiii. Circa tertium arguitur: ꝙ propter indigentiam emptoris licet vendere rem plus
Arg.princ. debito,ſic.tantũ res valet quãtũ vẽdi põt,q̃re cũ res poſſit vẽdi plꝰ debito ꝑpter indigentiam emptoris tãtum valet quantum haberi põt pro ipſa ab emptore indi-
In oppoſitũ. gente.ſed licet rem quãcũq; vendere tãtum quantũ valet.ergo &c.CONtra.iſte vendens in hoc ꝙ rẽ ſuã vendit plus propter indigentiam emptoris, vendit qđ ſuum non eſt.ſ.neceſſitatem vel indigentiam alterius:in hoc videlicet ꝙ illam ponit in parte pretii,rem ſuam propter illam plus pretiando:qđ nequaq̃ licet.ergo
Reſponſio. &c. Dico ꝙ ſecundum ꝙ alias declaraui in quadam quæſtione de Quolibet:an.ſ.liceat emere rem pro minori pretio q̃ valeat propter ignorãtiã vendentis, æqualitas debet obſeruari quo ad pretiũ inter emptum & venditum ſiue datum & acceptũ,put requirit iuſtitia commutatiua.ſ.ſecundum qualitatem ſiue diſpoſitionem aut circunſtantiam temporum & locorum in quibus fiunt emptio & venditio,& hoc prout dicta æqualitas de propius poteſt ſeruari iuxta æſtimationem rectæ rationis.Idcirco igitur,quia talis æqualitas in propoſito non ſeruatur,quia indigentia emptoris non eſt circunſtantia propter quam debet augeri pretium venditi,imo eſt circunſtantia qua debet venditor moueri ad libentius vendendum rẽ ſuam & facilius,& ſic propter quã potiꝰ pretium ex charitate diminui deberet q̃ ex aliqua cupiditate augeri,Dico ꝙ omnino illicitum eſt plus vendere rẽ ſuam propter emptoris indigentiam,& pro eo qđ accipit vẽditor vltra iuſtum pretium ad æſtimationem viri iuſti,non eſt venditio,ſed extorſio:& ita ſpecies rapinæ.& ſecundum hoc concedenda A
Ad arg.prĩ. eſt ratio ſecunda. Ad primam in oppoſitum ꝙ tãtũ res valet quantum vendi poteſt:Dico ꝙ verũ eſt de potẽtia iuris quæ debet eſſe recta ratione regulata,quia id ſolũ poſſumus licite & abſq; pctõ qđ de iure poſſumus.non autem verum eſt de potentia facti ſiue de potentia abſoluta qua id poſſe dicimur qđ ex circunſtantia in aliquo caſu licite poſſumus & in alio non:quæ vere dicitur potẽtia abſoluta.Dicitur etiã potentia facti quando per ipſam fit qđ nõ licet pro loco & tempore,licet alias licere poſſit.Potẽtia aũt facti ſimplr dr illa q̃ fit qđ oĩno illicitũ ẽ & ĩ nullo caſu licitũ: vt adulterari vel occidere inocẽtẽ. Quare cũ ĩ ꝓpoſito res iſta nõ poſſit plus vẽdi de potẽtia iuris,ſed ſolũmõ de potẽtia facti,aut de potentia abſoluta,quia forte in aliquo caſu licitum eſt iſta vendere tãtũ, puta propter circũſtantiam communem temporis aut loci:nullo igitur modo res dicta tantũ valet quantum tali potentia vendi poteſt:& ideo talis venditio nõ eſt licita ſecundum dictum modum.

Sequuntur quæſita de pœnis.Et erãt tria. Primum de pœna inſligenda vni ſin-
Quæſt.xv. gulari perſonæ,Verum ſcilicet Iudæus pungens hoſtiam cõſecratam,qui videns ſanguine emergente ex puncturis ipſam rubeſcere,& viſo miraculo cõuertitur
Quæſt.xvi. & baptizatur,debeat pro iſto delicto puniri a iuſtitia publica. Secundum erat de pœnis inſligendis duobꝰ cõparatiue.Verum videlicet religioſus grauius peccãs minꝰ puniẽdꝰ ſit q̃ ſecularis minꝰ grauiter peccãs. Tertiũ erat de pœna iſligẽda
Quæſt.xvii. vni cõmunitati.Verũ.ſ.multitudo populi defendẽs prauã cõſuetudinẽ ſuã an-
Arg.pri.prĩ. tiquã puta foꝝ publicũ tenere ĩ cœmiterio hora miſſę,ſit ꝑpt hoc puniẽda. Circa primũ arguit̃ ꝙ dictus iudęus ꝑ dicto delicto poſt baptiſmum receptum ſit puniẽdus,ſic.Iudęus committẽs cõtra ſuã legẽ puniẽdus eſt ſcđm illã:ergo & cõmittens cõtra legẽ chriſtianã,ſilr ſm illã puniri debet.q̃re
Secũdum. cũ dicto facto cõmiſerit cõtra legẽ chriſtianã.ergo &c. Itẽ niſi iudęꝰ iſte ſup dicto facto puniret̃ a publica iuſtitia ſcđm legẽ chriſtianã,tũc maleficiũ illud maneret ĩpunitũ:qa iudęi nõ punirẽt illud
Tertium. ſcđm legẽ ſuã:illud aũt eſt incõueniẽs. ergo &c. Itẽ ſi ꝑpter baptiſmũ ſuſceptum nõ puniret̃, tũc multi infideles ſolo metu mortis faciẽtes ſe baptizari effugerẽt ꝑ hoc pœnas ꝑ illis q̃ cõmiſerũt in
Quartum. eccleſiã. Itẽ baptiſmꝰ nõ tollit pœnã ſed culpã tm̃:qa nõ tollit irregularitatẽ cõtractã ex bigamia
Quintum. añ baptiſmũ.ergo cũ hãc pœnã nõ tollat:adhuc ẽ illi iſligẽda,ergo &c.Itẽ.tũc nõ eẽt puniẽdꝰ ꝑ fur-
In oppoſitũ. to aut homicidio qđ añ baptiſmũ cõmiſiſſet.hoc ẽ icõueniẽs.ergo &c.Cõtra.Iudęꝰ iſte dictã hoſtiã credebat fuiſſe non conſecratam,quia credebat fidelitatem conſecrationis quam Chriſtiani illi adhibent nihil eſſe, ſed Chriſtianus pro punctione hoſtiæ quam crederet non conſecratam non eẽt puniendus per iuſtitiã publicã,quia aut nihil,aut modicũ peccaret:quare nec ſimiliter pro iſta pũ-
Reſponſio. ctione a iuſtitia publica puniendus eſt Iudæus:quia aut nihil aut modicũ ĩ illa peccauit. Dico pri- B
mo diſtinguendo de modo peccandi in dicta pũctione hoſtiæ cõſecratæ quo ad intẽtionem Iudæi

pungentis. quia aut pungebat eam ex pura malitia, animo. ſ. inferendi contumeliā Chriſto quem Chriſtiani colunt ſub ſpeciebus hoſtię. & tūc grauiſſime peccauit: ſed ſolū in legem Chriſtianā: & non in legem Iudęorū iuxta illorū ęſtimationē. Aut pūgebat eā ex dubietate: an. ſ. talis ſanctificatio eſſet in illa qualē Chriſtiani credūt illi ineſſe: animo. ſ. experiēdi ꝑ aliquod ſignū forte apparēs a deo: an ita eēt. & tūc adhuc grauiter peccauit, tentādo. ſ. deū, & non ſolū in legē Chriſtianā noui teſtamenti: ſed ēt in legem Iudęorum veteris teſtamenti. et hoc etiā iuxta aeſtimationē Iudęorū: qa in lege veteris teſtamenti ſcriptum eſt: Non tentabis dominū deum tuū. Deutero. vi. Et repetitum eſt a Chriſto in nouo teſtamento Matth. iiii. Sed credo ꝙ minus peccaſſet ſi intentione experiendi illud feciſſet: q̄ ſi intentione contumeliam inferendi: eo ꝙ nondum conuerſo ad fidem Chriſtianam licet experiri efficaciam legis Chriſtianę: & hoc mentis diſcretione ipſam examinādo & aliis legibus cōparādo ſcđm pręeminentiam in congruendo & concordando Iudęo rectę rationis. quēadmodū Auguſtinus ante ſuā cōuerſionē examinauit legē Chriſtianā, & illā ꝑelegit poſtq̄ magis rōnabilē cęteris legib⁹ iuenit. Vt eīn dicit ī principio libri cōtra epiſtolā fundamēti: Ego euāgelio nō crederē niſi me eccleſię catholicę cōmoueret auctoritas. & poſtq̄ paulo pri⁹ ānumerauit ꝑ q̄ eccleſię auctoritas mouit ipm̄ ad credēdū, cōuertens ſermonē ad Manicheos dicit ſic. Apud vos aūt vbi nihil hoꝝ eſt qđ me inuitet ac teneat: ſed ſola perſonat pollicitatio veritatis: q̄ ſi tam manifeſta monſtratur: vt in dubiū venire non poſſit, ꝓponenda eſt illis rebus omnibus quibus in catholica teneor. Si aūt tm̄modo ꝓmittit & nō exhibet, nemo me mouebit ab ea fide quę animū meū tot & tātis nexibus Chriſtianę religioni aſtrigit. & vt teſtat ī pricipio de vera religione, eadē cōmouerēt modo ad conuerſionē ad fidē Chriſtianā veros philoſophos ſi reuiuiſcerēt. Mētis ergo diſcretione licet veritatē legis & fidei chriſtianę experiri: quia ſic nullus experiri q̄rit niſi dubius factus de ſua perfidia: per qđ incipit tendere ad veram fidem. Experiri autem ſuper hoc miraculū a deo expetēdo, illud omnino illicitū eſt: ſicuti forte experiri voluit iſte Iudęus: ī quo multū peccaſſet, minus tū vt ęſtimo q̄ ſi illud ex malitia feciſſet: & multo min⁹ puniēdus eſſet ꝑ iſto cōmiſſo ꝑ eccleſiam poſt eius conuerſionē ſi ꝓpter experientiā illud cōmiſiſſet: q̄ ſi ꝓpter contumeliam: ſi tū ſuper hoc certificari potuiſſet: et ſi ꝓpter illud poſt baptiſmū puniēdus eſſet: de quo tū non eſt dubiū qn puniēdus fuiſſet ſi cōuerti noluiſſet: quia nō ſunt permittendi agere Iudęi vel docere aut ſcribere in cōtumeliam Chriſti: ſi ſup hoc eccleſia inſtrui poſſet: licet permittant hiſtorialiter exponere & docere vetus teſtamētum & alia cerimonialia veteris legis exercere. Sed poſtq̄ cōuerti voluit, aduertēdū eſt an cōmotus miraculo dicto ad eccleſiā ſe diuertit petens baptizari prius q̄ impingeret illi tale facinus: & priuſq̄ ꝓ iſto ad carcerē traheretur: an non petiuit baptizari niſi poſtq̄ calumniatus fuerit ſuper dicto crimine, & forte ad carcerem tractus. Si ſecūdo modo, magna praeſumptio fuiſſet ꝙ non niſi ꝓpter metum mortis & fugā eiuſdem baptizari voluiſſet: vt ꝑ hoc euadere poſſet. et tunc nequaq̄ ad baptiſmū aſſumi debuiſſet, niſi ꝓbabilibus indiciis apparuiſſet ipm̄ vere conuerſum fuiſſe: & non timore mortis baptiſmū petiſſe. aliter eīn fictus reputari debuit: & ad baptiſmū non recipi: ſed potius ad poenas trahi. Si primo modo: aut ſi forte ꝓbabilibus indiciis apparere potuit ipm̄ nō ficte & metu mortis baptiſmū petiſſe: ſed tāq̄ vere poenitētē amore fidei Chriſtianę: oīno recipi debuit ad baptiſmū.

C Et tūc reſtat dubiū ꝓpoſitū, An baptizatus puniri deberet pro dicto cōmiſſo: & hoc per iuſtitiam publicā poena corporali, quali puniendus fuiſſet ſi conuerti noluiſſet: puta mortis. qa de poena ſpūali a deo infligēda ꝑ dicto cōmiſſo certū eſt ꝙ per baptiſmū remiſſa eſt omnino cū peccato, ſi tū non ficte baptiſmū aſſumpſit. Et hic diſtinguendū puto: quia aut conſtare poteſt ꝑ aliqua certa indicia poſt receptum baptiſmū ꝙ fictus acceſſit ad illū: et tunc dico ꝙ non eſt recōciliatus in aliquo eccleſię: et puniendus eſt acrius q̄ ante baptiſmum: quia cum praecedenti peccato additum eſt pręſumptiue peccatum fraudis quo decepit eccleſiā cū ei cōtulit baptiſmū. Aut ecōtrario conſtat ꝑ cōtraria indicia ꝙ firmiter ſtat in eo qđ aſſumpſit: et ꝙ vere ad baptiſmū acceſſit: et tūc dico ꝙ cōmiſſum iſtud quatenus ꝑtinet punitio ipſius ad eccleſiā ſiue ad legem Chriſtianam: quia ſcelus peccati illius cōmiſſum eſt in totū corpus eccleſię et in quēlibet exiſtentē in illa inquātum eſt membrū eccleſię: licet non vt eſt perſona ſingularis, emenda in punitione illius facienda eſt toti eccleſię et cuilibet in ea inquantū eſt membrū eius. nūc aūt poſtq̄ ſuſcepit illum eccleſia ad baptiſmū: et per hoc eum ſibi adiunxit vt membrū ſanū: et ſimiliter cęteris membris ſuis coniūxit atq; aſtrinxit vinculo charitatis: in hoc eū ſibi et mēbris ſuis pfecte recōciliauit: non ſolū ſibi remittendo rancorē ꝑ cōmiſſo ſed etiā omnē iniuriā quę reſpicit emendā: et hoc facto hmōi iniuriam ei remittendo: licet nō verbo. quēadmodū ſi cui ꝓximus ſuus iniuriatus fuit, poſtq̄ recepit illum ad perfectā amicitiā et familiarē cōuerſationē in prandus et aliis ī quibus homines

Dubium.

amicabiliter ſolent conuenire, oĩs iniuria reputatur inter homines illi remiſſa vt de cętero contra illum agi non poſſit actione iniuriarũ. & hoc etiã quemadmodũ ſi quis aliquã defflorauit, & tenetur ei emendare iniuriam ipſam dotando, ſi cõſentit ꝙ eam recipiat in vxorem, omnis iniuria illi
Reſpõſio. remiſſa eſt ab illa. nũc aũt ſumma iniuria eſſet poſt remiſſionem iniurię vindictã expetere. Dico igi- D
tur ꝙ quãtum mihi apparet multũ eccleſia illi Iudęo iniuriaretur ſi poſtꝗ per baptiſmũ factus eſt vt apparet verus Chriſtianus, poſt baptiſmũ ſuſceptũ vere in aliquo eũ puniret quãtũcũꝗ modico non ſolũ extremo mortis ſupplicio, quo non debẽt puniri niſi incorrigibiles qui ſunt putrida mẽbra in animali, quę oportet abſcidi ne cętera mẽbra inficiant. dicẽte Auguſt. in ep̃la ad Marcellinũ Vindicta vltima iuſte expoſcitur quãdo null⁹ iã reſtat correctionis locus. quia vt dicit in ep̃la ad Maced. in plectendo & ignoſcendo hoc ſolum recte agiť vt vita hominũ corrigať. qͥle mẽbrũ nõ ꝓſumitur ꝙ ſit iſte, poſtꝗ ſicut vere cõuerſus ad baptiſmũ ſuſceptus eſt, nec aliquod contrariũ indicium appareat. in hoc eñ ſeipm̃ ſeruitio dei & eccleſię ꝓ delicto ſuo pfecte exhibuit, & de ſemetipſo ſatiſfecit, et ideo mitiſſime cum eo tãꝗ cũ filio & ſeruo deuotiſſimo agẽdũ eſt: vt comparando iſtũ Iudęum cõuerſum ex dicto miraculo ad aliũ non cõuerſum, reſpectu iudicii eccleſię, dicamus illud Anſel. de ſimilitudinibus, vt infra q̃ſtione ſequẽti. Hũc mitius iudicat vt ex toto ꝓpriũ: illum vero ſeuere vt minus priuatũ. Vnde indignanti ꝙ tali ſic parcit eccleſia, dici poteſt illud qđ dicit Auguſt. in ep̃la ad Vincentiũ. Non tibi diſpliceat eccleſię manſuetudo, quę mẽbra Chriſti colligit non collecta diſpergit. Vnde de remittẽdo ab eccleſia oĩno cõmiſſa ante baptiſmũ baptizato, expſſe dicit Aug. ad Vincentiũ contra hęreticos auctoritate Titonii ſic inquiens. Velim & iſta cõmemorare quę Titonius ſcriptis ſuis inſerit contra vos ꝓ eccleſia catholica: ſcribit eñ a ducentis ſeptuaginta ep̃is noſtris cõciliũ Carthagine celebratũ: & poſtpoſitis oĩbus ꝑteritis limatam eſſe ſentẽtiã vt immenſi criminis reis ſi baptizari vellent ꝓ integris cõmunicaretur. Idem ad Bonifacium de baptizatis ab hęreticis impugnatoribus & occiſoribus catholicorum poſtmodum ad eccleſiã cõuerſis dicit ſic. Eccleſia pſequiť illos diligendo, illi eccleſiam ſęuiẽdo: iſta vt corrigat, illi vt euertãt iſta vt reuocet ab errore, illi vt ꝑcipitent in errorẽ. ſicut eccleſię charitas laborat vt eorũ nemo moriatur, ſic eorum laborat furor nos occidere. & infra. Taceo ęrumnas, cędes, & incẽdia eccleſię. Sed nos huiuſmodi afflictos malis conſolatus eſt fructus. Nam vbi aptius iſta ſunt commiſſa, vberius laudatur dominus: qui donare dignatus eſt vt ſerui eius paſſionibus ſuis lucrarẽtur fratres ſuos & oues mortifero errore diſperſas in pacem ſalutis cõgregarẽt. Et iſtis interrogantibus reſpondet ſubdẽs. Quid apud vos cũ nos trãſimus accipimus? Reſpõſio. Nõ qdẽ accipitis baptiſmũ, quĩ vobis extra compagẽ Chriſti ineſſe potuit ꝓdeſſe non potuit: ſed accipitis vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis.

Ad arg. princi. Primũ. ARgumenta ad vtrãꝗ partẽ deficiũt. Q; ergo arguitur Primo ꝙ Iudęus ille puniẽdus eſt: quia cõmiſit in legem Chriſtianã: dico ꝙ verum eſſet ſi nõ aliter ſatiſfeciſſet deo & eccleſiæ vt ambo ei delictum remiſiſſent: & ad reconciliationẽ recepiſſent: qualiter iſte ſatiſfecit. Baptiſmo eñ ex virtute paſſionis Chriſti ſatiſfecit deo: immo Chriſtus pro ipſo. voluntate autem ſua bona qua voluit baptiſmũ ſuſcipere, & ſicut membrum ſeruitio eorũ perpetuo ſe a ſcribere, ſatiſfecit eccleſię.

Ad ſecũdũ. PER hoc patet reſponſio ad ſecũdum: ꝙ maleficium illud nõ manet impunitum: quia inquantum peccauit in deum, punitus eſt pro eo Chriſtus: inquantum vero peccauit in eccleſiam, punitus eſt ſemetipſum exhibendo ſeruũ eius & dei perpetuũ.

Ad tertium. Ad tertium: ꝙ ſi iſte propter ſuſceptum baptiſmũ non puniretur: tunc metu mortis baptizati impunes manerent ſuper cõmiſſis: Dico ſcđm iã dicta ꝙ non eſt verũ: qa niſi percipi poſſet ꝙ metu mortis peterẽt baptiſmũ: tũc oĩno eis eſſet baptiſmus denegandus: & ad pœnas eſſent ducendi ſtatim: et ſimiliter ſi poſt ſuſceptũ baptiſmũ cõſtare poſſet ꝙ ſolo metu mortis illum ſuſcepiſſent: ſecus autẽ eſſet ſi vere cõuerti vellẽt, ſicut dictũ eſt Et hoc quẽadmodũ contigit de Paulo: qui poſt ſuam verã conuerſionẽ puniri nõ debuit quia eccleſiam perſecutus fuit. ſicut etiã neꝗ Sarracenus qui in exercitu Sarracenorũ impugnãre eccleſiã Chriſti, eccleſias ſpoliaret, & ſacramentũ altaris in vituperiũ Chriſti pedibus conculcaret, puniretur ab eccleſia, ſi viſo miraculo in conculcatione iſta ſtatim conuerteret: & dimiſſa ſocietate Sarracenorum humiliter cõcurreret ad eccleſiã: fidem eius ꝓfitẽdo, & baptiſmum petẽdo atꝗ ſuſcipiẽdo.

Ad quartũ. Ad quartũ: ꝙ baptiſmus nõ tollit pœnã: ſicut nec irregularitatẽ bigamię: dico ꝙ verum eſt. nec iſte virtute ſacramentali baptiſmi a pœna dicta liberať: quia non purgat eam: ſicut nec bigamiam

Ad quintũ. Baptiſmus quã pœnã tollat. ſed ſola bona volũtate qua petit fieri mẽbrũ eccleſię: & ſe i ꝑpetuũ ſeruitio Chriſti & eccleſię aſcribit: & per hoc eccleſia cõmiſſum illud ipſi omnino indulget, & eũ ſibi reconciliat, vt dictũ eſt. Ad quintũ: ꝙ tunc Iudęus iſte non eſſet puniendus poſt baptiſmũ pro furto cõmiſſo ante baptiſmũ, vel pro homicidio: dico ꝙ verum eſt inquantũ punitio eſt facienda tãꝗ emẽda eccleſię aut mẽbris

eius, inquātū membra eius ſunt ſimpliciter. Quatenus tñ eſt faciēda pſonis priuatis vt ſunt tales
in quibus cōmiſſum eſt, & vt ſingulares ſunt pſonę, in quas cōmiſſum eſt, bene eſt puniēdus. Vñ
vxor pagani cōuerſi ſi fornicata fuit ante baptiſmū, poſt baptiſmū punif carētia cōſortii mariti, vt
extra de diuortiis. Gaudemus. in fine. vbi dicit Gloſſa. Oē crimē tollif in baptiſmo quo ad deū qđ
ante cōtraxit, vel fornicando, vel adulterādo: ſed q̄tenus illa fornicatio reſpicit virū nō tollif in ba-
ptiſmo. & paulo poſt. Delictū eñ qđ cōmiſit in ſe tollif: qđ cōmiſit in aliū nō tollit. Et ſcđm hunc
modū credo ꝙ oīa iura q̄ loquūtur de punitione ꝑ cōmiſſo ante baptiſmū, exponēda ſunt de iniu
ria facta in pſonā priuatā, vt priuata eſt, ſicut eſt illud dñi Oſtieñ. extra de diuortiis, Gaudemus
Vbi dicit i fine. De quolibet homicidio vel furto ante baptiſmū cōmiſſo poteſt accuſari, quia q̄uis
per baptiſmū remittaf peccatū: tñ obligatus manet ad pœnas tēporales. Et cui manet obligat⁹ ad
tales pœnas, exponit paulo poſt, dicens. Omne peccatū tollif ꝑ baptiſmū quantū ad deū ꝑtinet & ſa
tiſfactionē eidē exhibēdū: non tñ quātū ad ſatiſfactionē hoi faciēdā: qa nō dimittif peccatū niſi reſti
tuatur ablatū. Item illud dñi Innocē. ſup eūdē locū. *Si ante baptiſmū furtū vel homicidiū quis cō*
miſiſſet, poſt baptiſmū & accuſabif & cōdemnabif. Nā licet dimittaf peccatū quo ad deū & quo
ad legem ꝓmotionis: quia ꝓmoueri pōt q̄uis peccatū ante baptiſmū cōmiſſum ſit notoriū: tñ quo
ad accuſationē & pœnas alias nō ſpirituales bene ligabif poſt baptiſmū. Vnde puto ꝙ ſi quis cōmi
ſiſſet homicidiū vel furtū ante baptiſmū, puniēdus eſſet ad ſatiſfaciēdū priuatis pſonis: quarū pen
tem occidit: vel quib⁹ poſſeſſionē abſtulit: aut ſiquis alteri tenereſ ad pœnā ſeruitutis ante bapti-
ſmū, illa nō tollif in cōuerſo poſt baptiſmū. vt eñ dicit Gloſ. iam dicta. Iniquū eſſet ꝙ baptiſmus tol
leret beneficiū alteri cōpetens, ſicut in libertate quā. ſ. habet aliquis ſup aliū, vt ſup ſeruū ſuū. non
eñ amittit illam ex baptiſmo. dicēte Apl̃o prima Corith. vii. Vnuſquiſq; i qua vocatiōe vocatus
eſt in ea ꝑmaneat. Gloſſa. In ea vocatione. i. in ea cōditione. & addit. Nō repugnāte. ſ. ei ad qđ voca-
tus eſt. vt eñ dicit Gloſſa, hoc ad eas cōditiones vel cōſuetudines vitę retulit q̄ nihil obſunt fidei
vel bonis moribus, & quę ſit talis cōditio, exponit Apl̃s ſubdens cōtinue. *Seruus vocatus es: non*
ſit tibi curę. Gloſ. quia hoc eſt cauſa humilitatis, q̄ ad eā q̄ in dño eſt ꝑtinet libertatem. Et quis ſit
ſtatus ad quē vocatus eſt exponit ſubdens paucis interpoſitis. Vnuſquiſq; in quo vocatus eſt ſta-
tu ꝑmaneat apud deū. Gloſſa. in obſeruatione mādatorū dei. In iſto ergo qđ addit Gloſſa. Nō repu
gnāte: apte inſinuat a contrario ꝙ ſi conditio in qua quis vocatus eſt ſit repugnans conditioni ad
quā quis vocatus eſt, in ea ꝑmanere non debet: licet alias in ea ꝑmanere deberet. puta ſi vxor con-
uerſi ad fidē manens in infidelitate cōſentiat habitare cū iſto: nō tñ abſq; cōtumelia creatoris, vel
vt eū ꝑtrahat ad mortale peccatū, viri reſtitutio illi negaf, vt in ꝑdicto capite. Gaudemus. Et ſic
iſte ꝑ baptiſmū abſoluif a pœna ſeruili qua teneſ mulieri reddere debitū: quia iſta cōditio obſer-
uata repugnat obſeruationi mandatorū dei ad quā vocatus eſt. Quare cū iſta cōditio qua teneſ
Iudęus noſter eccleſię ad pœnā mortis ꝑ dicto ſuo peccato obſeruata repugnat obſeruationi māda
torū dei: quia illā obſeruare nō poſſet ſubtractus a vita ad quā vocatus eſt ꝑ baptiſmū: ab hmōi er
go pœna legitime ſuſcepto baptiſmo ſcđm dictū modū abſoluif, & ſic ꝑ dicto cōmiſſo nullatenus
puniri debet. ꝙ et ſi in aliquo puniēdus eſſet in emēdā faciēdā eccleſię: nō tñ pœna mortis ſed ali-
qua humili pœna: & hoc quia minus puniēdus eſt q̄ ab hęreſi reuerſus ad eccleſiā: eo ꝙ iſte magis
peccauit: maxime ſi ad experiēdū dictus Iudęus hoſtiā cōſecratā pūgebat. Reuerſus aūt ab hęreſi
morte plectēdus nō eſt, ſed pœna humiliori q̄ iſte qui nūq̄ fuit eccleſię cōiūctus. dicente Auguſt.
de reuertētibus ab hęreſi ad eccleſiā i lib. de vnico baptiſmo cap. xii. Eoꝝ deteſtabilia mala nequaq̄
ſuſcipim⁹ quādoqdē niſi eis correctis ad nos trāſire nō poſſunt, nec illud ſine diſtictione pterim⁹:
vt humiliorē agāt pœnitētiā q iam fideles fidē catholicā deſeruetūt, q̄ q in illa nōdū fuerūt. Et qđ
amplius eſt, etſi diſtricto iure eccleſia ꝑ principē poſſet talē punire: in hoc tñ caſu vbi nō ſolū ver
bo: ſed etiā facto ſumma correctio ꝓmittif a reo, venia ei faciēda eſt ne morte plectaf. iuxta illud
qđ dicit Auguſt. ad Maced. Omnia peccata videnſ veniabiliora cū reus correctionē ꝓmittit. & in
fra. Neq; criminis vltores putaſſe debēt ad culpā ſui officii ſi qđ erga reos miſericorditer agerent
quoꝝ vitę neciſq; haberēt legitimā poteſtatē. Vnde ſiqua pœna plectēdus eſt iſte noſter Iudęus
pro cōmiſſo ante baptiſmū cōtra priuatā pſonā, illa nō debet eſſe niſi tpalis. & in hoc pōt iudex ſę
cularis poere corrigibili cōmutādo pœnā mortis in pœnā tpalē ſup quocūq; delicto, & a quocūq;
cōmiſſo. dicēte Aug. ad Apringiū. Cur nō flecteris in ptē ꝓuidētiorē, lenioremq; ſententiā: qđ licet
iudici: etiā in cauſis nō eccleſię. Q; ēt pœna mortis plecti nō debet, expſſe teſtaf Innocētius i eo qđ
dixit iam ſupra, ꝙ peccatū cōmiſſum ante baptiſmū remittif quo ad deum & quo ad legem pro- Ad arg. in
motionis: quia promoueri poteſt, qđ nequaq̄ eſſe poſſet ſi morte plectendus eſſet. AD argumentū oppoſitū.

In contrariũ:ꝙ Iudęus noſter non credebat hoſtiam illã fuiſſe conſecratã &c. Dico ꝙ verũ eſt ſimpliciter vt ꝓcedit argumẽtũ. quãtũ tamẽ tangit ipm: credebat ipſam fuiſſe conſecratam: ꝓ quãto eccleſia ipſam potuit conſecrare:& ꝑ hoc intẽdebat facere contumeliã Chriſto ꝓ quanto Chriſtiani credebãt ipſam ſic fuiſſe cõſecratã ꝙ in eã continebaꝰ verũ corpus Chriſti. Propter qđ ſcđm ſuã intentionẽ talem, maxime peccauit:& puniẽdus ab eccleſia fuiſſet niſi ſuſceptione baptiſmi ei reconciliatus fuiſſet. Non ſic autẽ peccaret Chriſtianus pungẽdo hoſtiã quã nullo modo crederet conſecratã.ſ.nec ſimpliciter, nec prout ipſam conſecrare potuit eccleſia: et ideo illã potuit pũgere alia de cauſa q̃ Iudęus eam pungebat:& non peccare ĩ illam pungendo.& ſic nequaq̃ ſimile eſt adductum pro ſimili.

Queſt.xvi. Arg.princi.

Circa Secundũ arguitur:ꝙ religioſus grauius peccans non minus puniendus ſit q̃ ſęcularis minus peccans, ſic. ſi deus maius peccatum minus puniret, non eſſet ęquus iudex:qa nõ eſt ęquitas niſi poena reſpondeat culpę:cõſequẽs eſt falſum: ergo &c.

In oppoſitũ Primũ.

IN contrariũ eſt qđ dicit Anſelmus de ſimilitudinibꝰ, loquẽs de religioſo & ſęculari ſic. Licet vterq; idẽ peccatũ cõmittat, monachus maiorẽ q̃ laicus miſericordiã conſequeꝰ. qđ nõ eſt vt videꝰ niſi qa ꝓ peccato ſuo minus puniꝰ q̃ laicus:cũ tñ grauius peccet religioſus:quia vt dicit ibidẽ de religioſo, tanto magis ſibi cauere debuerat quãto ſe magis deo ꝓmiſerat.ergo &c.

Secũdũ.

Item mitius agendũ eſt cũ filio & ſeruo familiari q̃ cũ extraneo, dicente dño de filiis & ſeruis reſpectu extraneoꝝ. Malach.iii. Parcam eis ſicut pater filio ſuo ſeruienti ei. Gloſ. In quo duplex affectus eſt:& pietatis in filiũ,& ſeruitutis ĩ famulũ.ſed mitiꝰ nõ agit dominus, neq; pcit niſi minus puniendo:ergo &c. ſicut prius.& eſt ratio Anſel.ibidẽ.

Rñſio.

Dico ꝙ cũ vt dicit.xxiii. ꝓpoſitio de cauſis, cauſa prima quę deus eſt exiſtit ꝑ influentiam & effectũ regiminis in oĩbus rebus, ſicut cauſa in ſuo effectu ſcđm vnã diſpoſitionẽ quãtũ eſt de ſe, vt.ſ.nõ plus nec aliter influat vni q̃ alteri:ſed vniformiter oĩbus, ſcđm ꝙ ſemꝑ vniꝰ & eiuſdẽ diſpoſitionis eſt ĩ ſeipõ:ſed oẽs res recipiẽtes influentiã & effectũ regiminis eiꝰ, nõ exiſtũt ĩ ea ſicut effectus ĩ cauſa ad recipiẽdũ effectũ influẽtię & regiminis illius ſcđm diſpoſitionẽ vnã: ſed ſcđm diuerſas ſcđm diuerſitatẽ recipiẽtiũ:et ideo vt dicit ibidẽ cõmenta. diuerſitas receptionis non ſit ex cauſa prima.ſ.vt ex illa oriaꝰ ratio & cauſa iſtius diuerſitatis:ſed ſit ꝓpter recipiẽs:qđ eſt, qa ſuſcipiẽs diuerſificaꝰ:quare cũ q̃ſtio noſtra ſit de influẽtia dei & effectu regiminis eius circa hoĩes ĩ puniẽdo delicta: Dico ĩquã ꝙ ſi vnus maiorẽ miſericordiã a deo cõſeqꝰ ĩ hoc ꝙ ei pciꝰ,& mitius cũ eo agiꝰ q̃ cũ altero:& hoc in eo ꝙ minus altero puniaꝰ ꝓ maiori vel ęq̃li delicto: puta monachus aut religioſus, q̃ ſęcularis: ratio huius diuerſitatis ſeu cauſa nulla eſt ex ꝑte dei: qa vt diciꝰ in Cõmẽto dicto, Bonitas quãtũ eſt ex ꝑte ſua influiꝰ ſuꝑ oẽs res aequaliter ex cauſa prima. Si ergo pcat deus miſericordiã in minus puniẽdo vnũ q̃ alterũ, ratio ſeu cauſa illius diuerſitatis ſolũmõ eſt ex ꝑte illorũ q̃bus pciꝰ. Sane cũ oẽs vię dñi q̃bꝰ gradiꝰ ꝑ effectus ſuos ĩ creaturis, ſint miſericordia & veritas:vt ꝓptea deus ſemꝑ ꝑ miſericordiã queq̃ puniat citra cõdignũ peccato,& remuneret ſilr vltra cõdignum merito: in puniẽdo peccata nec ẽ crudelis: ĩ puniẽdo.ſ.plus iuſto: quo.ſ. poena aequata delicto eſſet:nec eſt rigidus, in puniẽdo.ſ.ęquale iuſto, ſiue tãtũ quãtũ mereꝰ delictũ & iuſtitia requirit:ſed eſt mitis, in puniẽdo.ſ.minus illi iuſto q̃ requirit rigida iuſtitia: ſic tñ ꝙ illud minus nõ ſit cõtra iuſtitiã:quia miſericordia quã in hoc facit iuſta eſt:eo ꝙ decet bonitatẽ diuinã ꝙ mitis ſit, in puniẽdo.ſ.citra condignũ: & ſiliter bonitatẽ ſuã decet ꝙ pius ſit, in remunerando.ſ.vltra cõdignũ & nec ſtrictus ſit, in remunerãdo.ſ.iuſtitia aequali ſecũdũ meritũ:nec parcus, in remunerãdo.ſ.minus iuſto. Vnde quia poenas & ꝓmia oĩbꝰ pciꝰ deus aequaliter quãtũ eſt ex ꝑte ſua: & aequaliter recipiunꝰ niſi ſit aliqua ex ꝑte recipiẽtiũ diuerſitas ſicut dictũ ẽ:et ex ꝑte dei ĩ ſacramẽtis ẽ tota cauſa & ratio quare ipſis relaxantur poenę peccatis debitę & conferuntur dona gratiarum indebita: idcirco ſacramẽta ſingula ęquales credũtur in ſingulis habere effectus.

Vlterius autem eſt aduertendũ:ꝙ cũ illa diuerſitas nõ poſſit in hoĩbus recipiẽtibus eſſe ex ꝑte naturę, cũ ęqualis ſit natura hominũ ſub ſpecie humana, niſi forte in Chriſto ꝓpter articulũ epĩ: oportet ergo ꝙ ſit ex ꝑte illoꝝ q̃ habẽt eſſe in natura.& hoc nõ quorũcũq; vt accidẽtiũ naturaliũ: ſed illoꝝ ſolũmõ q̃ poenas & ꝓmia reſpiciũt:cuiuſmodi nõ ſunt niſi peccata atq; demerita & dona gratiaꝝ dei atq; merita. vt ꝓpterea diuerſitas in peccatis & demeritis & in donis & meritis ſit cauſa & ratio plus ꝓmiandi vel puniẽdi vnũ q̃ alterũ. Sed iſta diuerſitas põt intelligi dupliciter. Vno mõ ex ꝑte ꝓcedẽtis meriti & gratię donoꝝ dei, atq; demeriti. Alio mõ ex ꝑte actus ꝓſentis, in quo eſt ipm meritũ vel demeritum pro quo q̃s principaliter puniẽdus eſt aut remunerãdus. Si primo mõ, dico ꝙ demerita ꝓcedentia ſunt cauſa & ratio plus puniẽdi vnũ q̃ alterũ:& in hoc minus pcẽdo vni q̃ alteri ꝑ miſericordiam

Et ſiliter merita & dona ſunt cauſa & ratio plus remuneradi vnũ q̃ alterũ p pietatẽ.Dico etiã quo
ad generalẽ miſericordiã quã exercet etiã circa damnatos,puta ſi peccata & demerita vniꝰ dãnati
ſe habeãt in põdere mẽſura & numero ad peccata & demerita alterius, ſicut.c.librę ad vnã,ſi illi q
peccata & demerita habet ad mẽſurã vnius librę pcif in poena ad mẽſurã & põdus vnius denarii:
alteri pcif ad mẽſurã cẽteſimę ptis vnius denarii:qa miſericors iuſtitia reqrit:vt maiori culpę mi-
nor reſpõdeat poena.Et etiã quo ad generalẽ pietatẽ quã exercet circa ſaluatos.puta ſi dona & me
rita vnius ſaluãdi ſe habeãt in põdere numero & mẽſura ad dona & merita alterius ſaluãdi, ſicut
cẽtũ librę ad vnã, ſi illi q dona & merita habet ad mẽſurã vnius librę augef gloria i futuro vł gra
tia in pſenti vltra cõdignũ ad mẽſurã vnius denarii:alteri augef ad mẽſurã centũ denariorũ: qa
pia iuſtitia exigit vt magis merito maior gratuitas fiat:& hoc nõ tã in augẽdo bona gratię in via
toribus q̃ in diminuẽdo debita mala poenę. Vnde ſi dona & merita vniꝰ pcedẽtia ſe habeãt i põde
re,mẽſura,& numero ad dona & merita alterius ſicut.c.librę ad vnã,ſi illi q dona & merita habet
ad menſurã vnius librę pcif i poena ad mẽſurã & põdꝰ vniꝰ denarii,alti pcif,ad mẽſurã.c.denario
rũ:& hoc cuiuſcũq; cõditionis ſint,ſiue ãbo religioſi,ſiue ãbo ſeculares,ſiue vnꝰ religioſus & alter
ſecularis: & hoc ſi ãbo poeniteãt.Si eñ vnꝰ poeniteat & alter nõ,infinite grauius punief nõ poeni
tens:qa ipoenitẽs punief poena æterna,poenitẽs vero tẽporali.Si aũt neuter eorũ poeniteat,grauiꝰ
ſemp punief ille q plura dona recepat:& plura merita cõgregauerat.& qa pſumif q talis ẽ religio
ſus reſpectu ſecularis,ppter hoc dicit Anſel.de monacho.Si poenitere noluerit,maiori q̃ laicus da-
mnationi ſubiacebit.& hoc quia ſeruus qui volũtatem domini ſui ſcit & nõ facit, vapulabit mul-
G tis,vt dicif Luc.xii. Si vero ambo poeniteant,& ſecũdo mõ pposito aſpiciamus ad merita in pſenti
quãdo poenitent:dico q cęteris eiſdẽ exiſtẽtibus illi qui plus poenitet & conterif & ex maiori de-
uotione poenitentiã agit,magis pcif ſcdm menſurã illorũ.Poteſt tñ recõpenſatio fieri p votum ſub
quo vnus poenitet,& non alter,vt illi qui plus poenitet, & ex maiori deuotione ſiue tãtũdem & ex
æquali, minꝰ pcaf.Et ſcdm hoc poteſt ĩtelligi qđ Anſel.imediate ante verbũ iam dictũ dicit ſic.Sic
deus inter profeſſum monachum et volẽtem pfiteri iudicat,ſi eos cõtra eũ peccaſſe poeniteat. Nõ
ſolum enim profeſſum mitius iudicat non profeſſo,ſed et quolibet laico in hoc ſeculo conſtituto
licet eñ vterq; idẽ peccatum cõmittat: tñ ſi toto ex corde monachum deliquiſſe poeniteat:cumq;
cui ſe ſubdidit ordinẽ ſeruenti amore cuſtodiat, maiorem q̃ laicus miſericordiã conſequef, quan-
tũcũq; iſte poeniteat ſecularibus adhuc detentus. Sed ponendo q iſto ſecundo modo prędicto di-
uerſitas in peccatis et demeritis ſit cauſa et ratio plus puniendi vnum q̃ alterum.ſ. ex parte actus
in quo eſt ipſum meritum vel demeritum pro quo principaliter puniendus eſt quis aut remune-
randus:tunc puto vlterius diſtinguendũ:q ſcilicet religioſus aut commiſit peccatum ſuũ ante p
feſſionem,aut poſt.Si primo modo , et cauſa agendi poenitentiam intrauit religionem et profite-
tur: Dico q aliis eiſdem retentis ratione voti minus puniendus eſt q̃ laicus pro peccato æqua-
li aut etiam maiori aliquantulum.Et de tali expreſſe loquitur Anſel.xxxii.c.dicens ſic. Plerũq; cõ
tingit vt aliquis redundet vitiis,et intelligit q aliter ſaluari non valeat niſi ferro diſtrictioris poe
nitẽtię fuerint reſecata:vt ergo inde purgari perfecte queat alicubi in monaſterio ſponte ſua ſe alli
gat profeſſioni &c. Si ſecundo modo, aduertendum q in hoc eſt diuerſitas ex parte profeſſio-
nis:quia aut profeſſio eſt talis in qua religioſus non profitetur omnem modum perfectionis, nec
quicqd boni poterit operari,nec etiam ſemper qđ melius ẽ operari pro poſſe ſuo,aut eſt profeſſio ĩ
qua religioſus omnia talia profitetur.Si primo modo:cũ iſte religioſus indebite peccauit cõtra do
minũ cui profeſſus eſt,opera ſatiſfactionis in poenitẽdo alias indebita.ſ. ſi ſi non peccaſſet,debet age
re,cuiuſmodi ſunt iſta quę non cadunt ſub voto ſuo,ad quæ agenda ſe non obligauit:ſed libertati
ſuæ reſeruauit.Et quia talis actus poenitẽdi non cadit ſub voto,ratione voti non auget meritum
quia votum non auget meritum operis niſi cadat ſub voto.Propter qđ dicit Anſel.in ſimilitudine
de duabus arboribus: q illius qui offert fructus ſuę arboris ex voto acceptabilior eſt oblatio deo
q̃ illius qui offert eam non ex voto : ita q ſi ille qui fructus vnius arboris offert ex voto,haberet
aliã arborẽ,cuiꝰ fructus non offerret ex voto,rõne voti quo offerre debet fructus prioris arboris
non eſſet acceptabilior fructus oblatus de alia arbore.De tali ergo religioſo peccante et poenitente
poſt votum:dico q quanto talis religioſus grauius peccat ſeculari,tanto grauius debet a deo pu-
niri:et minus ei pcef ſi diſcedat,vt dictũ eſt.Sed ſi redeat ad votũ et agat poenitẽtiã,in quo caſu nũc
loquimur,opus quod facturus eſt ſub voto iuxta opus poenitentiæ valet vt ei plus parcatur, aliis
eiſdem retentis.Sin autem aliis non retentis eiſdem ſecularis iuxta opus poenitentiæ agat opus
maioris meriti, licet ſine voto, valebit et hoc vt magis ei parcatur. Et hoc quemadmodum

Auguſt. dicit lib.iiii.contra Iulianũ: Tolerabilius punietur infidelis faciens opera de genere bonorum,ꝗ alius infidelis nolens illa facere.Regulariter enim aliis eiſdē retentis poena ſemper debet eſſe proportionalis,& ſemp pro æqualitate reſpondere delicto : vt quantum quiſqꝫ peccator glorificauit ſe & i delitiis fuit,tãtũ detur ei de tormento & luctu,ſicut dicitur Apo.xviii.& vt dicit̃ Deut. xxv.ſecũdũ menſuram delicti debet eſſe & plagarum modus . & hoc non ſecũdum proportionem arithmeticam ꝗ eſt ſcd̃m eandem quantitatē,& non ſcd̃m eandē ꝓportionem.vt ſicut.iiii.ſe habēt ad.ii.ſic ſe habent.vi.ad.iiii.Sicut enim quatuor excedunt.ii.in duobus:ſic ſex excedunt.iiii.in duobus.Sed non ſe habēt ſex ad. iiii.ſcd̃m ꝓportionē dupli ad ſubduplum,ſicut ſe habent.iiii.ad.ii.Nõ ſcd̃m talem dico ꝓportionē peccato reſpondet poena: qa licet peccatum ſit vnũ & æquale in pluribus quo ad ſubſtantiã ſiue genus peccati:& quo ad hoc peccato eidē & æquali in diuerſis quibuſcũqꝫ eadem & æqualis poena deberet reſpondere: ex conditionibus tñ diuerſis perſonarũ & circũſtantiis exñtibus in ipſis in æq̃li peccato ſcd̃m genus & ſubſtantiã peccati magis peccat vna pſona ꝗ altera,puta princeps aut p̃latus ꝗ ſubditus, & religioſus ꝗ ſecularis,& vniuerſaliter quãto melior eſt,& plura dona gratiarum a deo ſuſcepit,tanto plus peccat . et ideo maiori poena plectẽdus eſt:equali tñ & ꝓportionali ſcd̃m ꝓportionem geometricã, quę eſt ſcd̃m habitudinē:non aũt ſcd̃m eãdē quãtitatē.ſcd̃m quã ſicut ſe habēt.iiii.ad.ii.ſic ſe habēt.viii.ad.iiii.qa vtrobiqꝫ eſt habitudo dupli ad ſubduplũ:licet in duplo plura.viii.excedunt .iiii.ſ.in.iiii.ꝗ.iiii.ii.quę non excedũt iſta niſi in duobus tñ.Procedit eñ iſta ꝓportio ſcd̃m iuſtitiam diſtributiuã : ſcd̃m dignitatem maiorem & minorem perſonarũ:ſcd̃m ꝙ digniores perſonę plus remunerantur i bellis, puta milites ꝗ ruſtici: licet æqualiter laborent.& ſcd̃m hoc plus puniẽdus eſt dictus religioſus peccãs, ꝗ ſecularis ſcd̃m modum p̃dictũ. Si aũt religioſus ſecũdo modo ſcd̃m omnē modũ ꝓfitetur & offert ſe deo:& poſt profeſſionē peccat,grauiſſime peccat. & tñ reuerſo ad poenitentiã magis pcit deus & mitius agit cũ ipſo:quia quicqd agit loco poenitentię ſub voto agit. Et de tali vt videtur dicit Anſel.illud in cap.xxxi. Sic aũt deus inter ꝓfeſſum monach.&c.ſicut iam ſupra . Qđ bene declarat p ſimilitudinem quã ſubdit in.xiiii.c.dicens. Qđ vt apertius a ſimili videamus &c.vt patet inſpicienti.c.totũ In quo diſtinguit ꝓfeſſionē hmõi religioſi de quo eſt ſermo in hoc ſecũdo modo,a religioſo de quo eſt ſermo in modo primo p̃cedenti p ꝓmiſſiones duorũ ſeruorũ: quorũ vnus aliquid ſibi reſeruat de ꝓprio,vnde domino ſatiſfacere poſſit ſi cõtingat eũ in ſeruitio ſuo peccare: cuius ꝓmiſſioni cõcordat votũ p̃cedentis religioſi.Alter vero nihil ſibi reſeruat de ꝓprio:ſed ſe & ſua & totũ qđ poteſt domino confert:vt ſi eum quãdoqꝫ cõtra dominũ peccare cõtigerit,non de alieno ſed de ꝓprio prout domino placuerit emẽdã aſſumat, cuius ꝓmiſſioni omnino cõcordat votum hui⁹ religioſi. Qđ adhuc amplius declarat in cap.xxxv.de duabus arboribus dicens.Sed & rurſus a ſimili &c.In quo ſpecialiter ꝓbat ꝙ ratiõe voti acceptabilior eſt deo poenitentia talis monachi ꝗ laici. Ex quib⁹ clare patet:ꝙ ſolũmodo inter talem religioſum & ſecularē intẽdit cõparare: ſed ipſe videat vbi & quãdo talem inuenire aut inueniſſe potuerit.EST aũt aduertẽdũ ꝙ tota ratio in iſto & in p̃dictis ꝗ.ſ.vni magis parcitur in æquali peccato ꝗ alteri, contigit ex illa regula euãgelica.Lucę.vii.Duo debitores erant &c.vbi dicitur: Donauit vtriſqꝫ.Quis ergo eũ plus diligit? et ſequitur.Aeſtimo ꝙ is cui plus donauit.& ſequitur approbatio reſponſionis.At ille dixit ei:recte iudicaſti. Qđ intelligo de dilectione quę ſequitur conuerſionem ad poenitentiam,qñ aſpicimus ad p̃ſens meritũ aut demeritum:de quo ſermo habitus eſt iam in ſecundo mẽbro diuiſionis primo & principaliter p̃cedẽtis.Conuerſo enim q per maiorem dilectionem agit opera poenitẽtię,magis dimittit̃ ſemp,& in eo ꝙ p illam agit opera meritoria magis meretur & poenã debitã ſibi minui & gratiã augeri. Vñ dicit ibidē Gloſ.Plus ergo diligit eccleſia gentilē ꝗ Iudęum: quia & ſcd̃m ſtatũ p̃ſentem maior ei gratia confertur:& ſecũdum p̃teritũ de maiori foeditate extrahit̃. Idē aũt poteſt & forte debet intelligi de dilectione quę precessit prius ꝗ conuerſus ad poenitentiã per peccatũ occidit: & hoc qñ aſpicimus ad precedens meritum aut demeritũ:de quo ſermo iam prius habitus eſt in primo mẽbro dictę primę diuiſionis. Cõuerſo enim qui per maiorem dilectionem pri⁹ eo fuit coniũctus, magis remittit̃ de poena,& cõfertur de gratia ſecũdum modum preexpoſitũ. Vnde vt addit Gloſ.prędicta: ſicut plus debet qui plus accepit:ſic qui plus accepit, quando reuertitur,gratioſius recipitur:& plus ei confert̃:quia habenti dabitur: Dico autem habenti:qa per poenitẽtiã reſtituũtur prius amiſſa per peccatum. et forte cum augmento prout alias declaraui.Et qui ſimul diligit ſecundum primum modum,& ſecundũ,plus recipit ꝗ qui ſecundũ alterũ tñ. & vniuerſaliter quãtum quis ꝓportionaliter plus diligit ſiue ſcd̃m primũ modũ ſiue ſcd̃m ſecũdũ:tanto plus recipit. Et ſic vt breuiter totũ concludamus non plus parcitur religioſo ꝗ ſeculari aliis eiſdem retentis

H

niſi pro quanto votũ addit ad bonitatem operis. Vñ & hanc cauſam inſerit Anſel. dictę determi-
nationi ſuę de monacho & ſęculari dicens. Ipſi vterq; ſunt apti ad ferẽdũ fructum operis boni, atq;
non eodem modo diligunt deum: nec ei bene operãdo deſeruiũt. Secularis enim quia eum minus
diligit, tãtũ boni opis offert quantum voluerit. Monachus vero eum diligit intantum vt ad eũ ac
cedens totũ ei offerat ſeipm. Sic ergo ꝙ quis minus punitur: & ei parcitur: & plus gratię confert:
hoc eſt propter maiorem dilectionem, vel q̃ trahitur ex virtute boni operis pręcedẽtis, vel ex virtu
I te boni operis inſtantis, vt patet ex dictis. SED eſt aduertendũ: ꝙ cum dicitur ꝙ monacho magis
parcit: verum eſt aſpiciendo ad maiorem poenam quę debetur ei ratione circũſtantię perſonę: non
per ſubſtantiam ſolum opationis: quãta non debetur ſęculari. de illa enim tota poena plus ei remit-
titur q̃ ſęculari de tota poena quę ei debetur. Sed nõ oportet ex hoc ꝙ minor ſit illa poena q̃ reſtat
monacho: quia bene poteſt eſſe æqualis aut maior aliquantulũ, cum hoc tñ ꝙ ei plus remittit, pu-
ta ſi religioſus plus peccat ſęculari, vt peccatũ illius ſe habeat ad peccatũ iſtius ſicut. viii. ad. vi. & ſi
militer poena quę debetur illi ſe habeat ad poenã quæ debetur iſti, plus parcitur religioſo ſi ei de
poena ad menſuram. viii. ſe habente remittatur pro menſura duorum, & ſæculari de poena ad
menſurã ſex remittatur ꝑ menſura vnius: & tãto plus de poena reſtat religioſo. ſ. ad mẽſurã. vi. q̃
ſęculari. ſ. ad mẽſuram. v. et ſic nequaq̃ religioſus ꝑ maiori peccato minus punit. Vnde ſi dominus
Anſelmus intelligat ꝙ in æquali peccato plus pcitur religioſo q̃ ſęculari: ſic ꝙ inde minus punia-
tur aliis eiſdem & conſimilibus & æqualibus exiſtentibus hincinde ꝑter votum in altero: non vi-
deo quomodo litera ſua ſtare poſſit, & habere veritatem, niſi dicatur ꝙ exceſſiue loquutus eſt in
K fauorem religionis. EST etiam aduertendum, ꝙ licet magis remittatur monacho ratione voti
aliis eiſdem retentis: poſſet tñ cõtingere ꝙ ſi maior eſſet deuotio & contritio in ſęculari qua reuer-
teretur: ꝙ ſtatim magis ei remitteret. Sed Anſel. intelligit aliis eiſdem retẽtis: & monacho. ſ. agẽ-
te ſcdm totum niſum ſuũ, et ſimiliter ſęculari: qđ bene explicauit ſupra quãdo dixit. Cum toto ex
L corde monachum deliquiſſe poeniteat &c. Qꝫ arguitur primo in oppoſitum: ꝙ ſi deus minus Ad arg. prin
puniret monachum non ſeruaret iuſtitiam: dico ſcdm iam dicta ꝙ non punit illũ minus ſimplici- cipale.
ter: ſed iuxta quãtitatem delicti ſui illum minus punit: quia hoc meretur dilectio maior qua con-
uertitur & agit opa poenitentię: & ꝑ hoc iuſtum eſt illud. & etiam eſſet iuſtum ſi puniret illum
minus ſimpliciter. Loquendo autẽ de religioſo qui non ad omnia ſe deuouit: de tali concedo ꝙ plus
M illum punit ſemp: & ꝑ hoc in ipõ ſeruat iuſtitiam. PER qđ patet quid dicẽdũ ſit ad primũ in op- Ad primũ in
poſitum. vt eñ mihi videtur aut loquitur de monacho qui peccauit ante ꝓfeſſionem, aut de illo q oppoſitum.
N omnino ſe deuouit. & de vtroq; concedo ſcdm ꝑdicta ꝙ dominus eũ poenitẽtẽ minus punit. AD Ad ſecũdũ.
ſecũdũ: ꝙ deus agit cũ filio & ſeruo familiarius q̃ cũ extraneo: Dico ꝙ verũ eſt, dũ tñ oino & in oĩ-
bus patri & dño ſubiectus eſt: nec poteſt aliquid reddere niſi qđ ptinet ad ſeruitutẽ: nõ ſic aũt de
illo qui ſibi aliqd retinuit, ſicut facit religioſus, q nõ ad omnia meliora ſe aſtrigit ſcdm modũ ſupra
dictũ. Nec valet ad ꝓpoſitũ inductũ de Malach. iii. qa loquit ibi de iuſtis conuerſis ad poenitẽtiã: q
timentes deũ reſponderũt verbis blaſphemię malorũ. & hoc in cõparatione ad illos malos damnan
dos in die iudicii: reſpectu quorum omnibus ſaluãdis generaliter pcit, poenam æternã cõmutãdo
in temporalem: quam illis nequaq̃ cõmutat.

CIrca Tertium arguitur: ꝙ multitudo defendens prauã conſuetudinẽ antiquam Queſt. xvii.
punienda eſt, tum quia peccat illã conſuetudinẽ ſeruando, tũ quia peccatũ ſuũ Arg. princi.
aggrauat illã defendẽdo. CONtra. aſſueti & nutriti ſunt in illa & generati a In oppoſitũ.
progenitoribus ſuis: vt cõtrariũ diligere nõ poſſint nec diſcernere. in hoc ergo
eis pcẽdũ eſt. Dico ꝙ ꝓculdubio talis cõſuetudo, qa in peccato eſt, vt alias deter Rñſio.
O minaui: punienda eſt, & a deo in futuro niſi poeniteant eã tenẽtes, & ab eccleſia ĩ
pręſenti, niſi maius malum a tali punitione ꝓuẽturũ timeret. ſ. populi rebellionẽ
Propter qđ in tali cõſuetudine frequẽter tolerare oportet multitudinẽ: ſed tñ debet eis a ꝑdicatori
bus & viris iuſtis reprobari. Sed iſtud tolerare nõ eſt ꝓprie pcere: quia nõ eſt pcere niſi punire cũ
mitigatione. Vñ de correctione talis cõſuetudinis puta fori aut cõmercionis in dieb⁹ feſtiuis aut
aliis hmõi, dicit Auguſt. in epl'a ad Aureliũ. Non aſpere quantũ ęſtimo, non duriter, nõ impioſe
iſta tollunt, magis docẽdo q̃ iubendo, magis monẽdo q̃ minãdo. Sic eñ agẽdũ eſt cũ multitudine
peccãtiũ. et ſiqd minamur cũ dolore fiat de ſcripturis cõminãdo vĩdictã: ne nos ĩ noſtra poteſtate:
ſed dñs in noſtro ſermone timeat. itaq; prius monebunt ſpirituales vel ſpiritualibus ꝓximi: quo-
rũ auctoritate cętera multitudo frangatur. Et ſic patent argumenta primũ & ſecũdũ.

Finis. XIIII. Quodlibet Magiſtri Henrici a Gandauo.

Incipit.XV.Quodlibet Eiuſdem.

DIſputatio noſtra de Quoli

bet vltimo habita.ſ.quintadecima,continebat quæſtiones.xvi.Quarũ
vnica erat de deo:Cęterę autẽ oẽs erant de creaturis.Illa vnica de deo
Quęſt.I. Arg.princi. erat: Vtrũ deus poſſet facere ꝙ vacuũ eſſet.Et arguebaẽ ꝙ ſic:qa deus
poſſet facere materiã q̃ eſt ſub forma ſubſtantiali & quãtitate, ſubito
eſſe abſq; forma hmõi & quantitate.quo facto neceſſario ſequitur va-
cuũ eſſe,aut motũ fieri in inſtãti.ſed motũ fieri in inſtanti eſt impoſſi-
bile ſcđm phm.vii.Phyſicoꝝ:vbi probat ꝙ omne qđ mouetur in tẽpo
re mouetur,& nihil in inſtãti: ergo &c. Probatio ſuppoſiti eſt,ꝙ deus
poſſet abſtrahere vim qua conſeruat res in eſſe a forma & quãtitate:& nõ a materia:quo facto for
ma & quantitas qua cõpoſitum ex materia & forma ſpatiũ occupauit,puta inter partes aeris con-
tẽtum,caderẽt in nõ eſſe,remanente materia in eſſe:& tũc partes illę aeris aut ſubito concurrerẽt
& in inſtanti ne eſſet vacuũ : ſed ſic nõ poſſent concurrere niſi p ſpatium aeris circũſtantis dictũ
ſpatiũ per rarefactionẽ ſucceſſiuã,ad quã ſequitur partiũ concurſus ad replendum dictũ ſpatiũ nõ
niſi per motum localem in dicto inſtanti:aut concurrerent in tẽpore,& eſſet vacuũ inter partes in
toto illo tempore vſq; ad perfectã reconciliationẽ earũ:licet continue minus & minus: cũ nullum
eſſet ibi corpus perfecte implens illud ſpatiũ:aut nõ concurrerent illę partes omnino: ſed ſtarẽt in
eodem ſtatu quo prius abſq; omni rarefactione: & ſic perfecte maneret illud ſpatiũ vacuũ æqua-
In oppoſitũ. lium dimenſionũ ſeparatarũ cũ dimenſionibus in materia quę prius illud occupauerũt. CON-
tra.ſi deus facere poſſet ꝙ vacuũ eſſet,poſſet facere ꝙ eſſent contradictoria ſimul:puta ꝙ partes cõ
tinentes vacuũ eſſent ſimul & nõ ſimul:qđ deus nõ poteſt facere:quia eſt oĩno infactibile:ergo &c.
Probatio cõſequẽtię ſuppoſitę eſt:ꝙ ſi vacuũ factum eſſet a deo dicto modo,ptes dicti continentis
eſſent ſimul:eo ꝙ ĩparũ nihil eſt mediũ p definitionẽ eius qđ eſt ſimul.v.Phyſic.Nihil autẽ eſt me-
dium inter partes dicti continẽtis:quia nihil eſt mediũ niſi vacuũ, & vacuũ nihil eſt ſcđm phm.iii.
Phyſic.Partes etiã dicti continẽtis nõ eſſent ſimul:tũ quia vacuũ eſt medium per qđ diſtant, tum
quia materia manens eſt medium:tũ quia ipę ante materię denudationẽ non erãt ſimul:quare nec
ipſa denudata ſtatim ſunt ſimul: cũ nihil ex illa materię denudatione circa partes cõtinẽtis ĩmuta
Reſol.q. tum ſit. ISTA q̃ſtio vt exiſtimo introducta eſt quia aliquis nuper poſuit ꝙ materia nõ poteſt eſſe I
ſine forma & quãtitate:& ꝙ deus hoc non poſſet facere: cuius contrariũ alias determinaui. & il-
lud poſuit ea videlicet ratione:quia ſequereẽ aut ꝙ vacuũ ponereẽ eſſe,aut motus eſſe in inſtanti
prout ꝓcedit primũ argumentũ:& ſuppoſuit,vt tactũ eſt in eodẽ argumẽto, ꝙ motus non poteſt
eſſe in inſtanti.qđ proculdubio verum eſt etiã in ꝓpoſito:poſito ꝙ ſit vacuũ ſcđm dictum modũ.
Licet em̃ in vacuo nõ poſſet eſſe motus grauis aut leuis ſcđm ſe:ſed tm̃modo mot⁹ ꝓgreſſiuus anĩ
malium ſcđm Cõmẽt.iiii.Phyſic.poſita tñ materia ſubito ſpoliata forma & quantitate ſcđm tactũ
modũ, dictę partes aeris in vacuo qđ ibi proculdubio partibus dictis intercideret, p motum cõ-
currerent:quia nõ concurrerent niſi manẽtes connexę in continuo:& hoc non niſi p ſuam rarefa-
ctionem:quę non ſubito in inſtanti ſed ſucceſſiue & in tẽpore fieri poſſet,quouſq; toto ſpatio reple
to omnino excluſum eſſet vacuũ.Probauit aũt ille ꝙ vacuũ omnino eſſe nõ poteſt etiã deo agẽte &
hoc per ſecũdum argumẽtũ. Ex quo vlterius concluſit impoſſibilitatẽ illius quo poſito ſequeretur
Reſpõſio. vacuũ eſſe: cuiuſmodi eſt materię denudatio a forma & quantitate etiã deo agẽte. Sed dico ego ꝙ
licet alias impoſſibile eſſet materiã dicto mõ denudari, ponere tñ hac de cauſa ſine ratione iã dicta Q
ab illo.ſ.deo eã nõ poſſe denudari dicto mõ,eſt valde debile motiuũ:qđ nec deberet queq̃ rationa-
biliter mouere ad negandũ dicto modo materiã poſſe deo agente denudari.Cuius debilitas appa
ret applicando cauſam illam q̃ſtioni qua q̃ritur:vtrum deus poſſet annihilare & ſcđm materiã &
ſcđm formã ſubſtantialẽ & ſcđm omnia accidẽtia aliquod corpus contentũ inter ptes aeris, puta
lapidem aut totam ſpeciẽ contentã inter terram & ignẽ:& hoc continẽdo ignem ſuperius ne rare
factione deſcenderet:& terram & aquã inferius ne rarefactione aſcenderet.quo etiam poſito ſcđm
phm.iiii.cæli & mundi, ignis non deſcenderet: quia eſt in omni loco leuis. Similiter nec terra aut
aqua aſcenderẽt:quia ſcđm ipm ibidem ſunt in omni loco graues:licet aer amota terra deſcẽderet
eo ꝙ in ſuo ꝓprio loco grauis eſt:vnde nec aſcenderet eleuata ſphęra ignis ſcđm phm ibidem.Etiã
an poſſet annihilare totam ſphæram elementarẽ ſub ſphęra lunæ abſq; complicatione ptiũ illius.

Et conſtat ꝙ nõ eſt negãdum quin deus hæc & cõſimilia facere poſſet:qa qua rãtiõe poſſet vniuer
ſam creaturã mũdi annihilare,eadẽ & quãlibet partẽ eius annihilare poſſet,& vnã altera manente.
Omnis eñ creatura ex ſe caderet in nihilum ſicut de nihilo facta fuit,niſi manu conditoris teneret
in eſſe:qui manũ ſuam poteſt ſubtrahere,ſiue a toto vniuerſo,ſiue a quacũq; parte eius ad libitum
ſuę volũtatis:qa nõ de neceſſitate vllã creaturã cõſeruat ĩ eẽ,ſicut nec de neceſſitate vllã ĩ eſſe ꝑdu
R xit:ſed ſolũmodo libertate arbitrii volũtatis ſuę. Contra hoc tamẽ poſſet argui ex cauſa,ſiue ra- Obiectio.
tione prędicta eo modo quo ille arguit cõtra ponẽtes deum poſſe dicto modo denudare materiam.
Argueref eñ ſic. Si deus poſſet lapidem exiſtentẽ in aere aut totã ſphęrã aeris aut etiã totã ſphę-
rã quatuor elementorũ annihilare,ſequeref vacuũ eſſe,aut motũ eſſe ĩ inſtãti ſicut prius.Et ſuppo
ſito vt prius ꝙ partes circũſtantes cõcurrere non poſſent ſubito:ſicut ſuppoſitũ eſt prius:concludi
poſſet modo quo prius:ſi deus annihilaret aut annihilare poſſet aliqd prædictorum,ꝙ ſequeref va
cuum.& tũc vlterius: ſed ĩpoſſibile eſt vacuũ eſſe ſcd̃m phm.ergo impoſſibile eſt illud ex quo hoc
ſequitur.ſ.deũ poſſe aliquid prædictorũ annihilare.Sed nõ puto ꝙ ſit aliquis catholicus qui ꝓpter
fugã incõueniẽtis qđ eſt vacuũ eẽ,aut poſſe eẽ,duci deberet ad negãdũ antecedẽs,dicẽdo ꝙ deꝰ nul
lum ꝑdictorũ annihilare poſſet : imo potius deberet a quolibet cõcedi vacuũ poſſe eſſe:& deũ poſſe
S facere ꝙ vacuũ eſſet:q̃ negari deũ aliqd prædictorũ poſſe annihilare. Cõſimiliter ergo & ad ꝓpo-
ſitã quęſtionẽ deſcẽdendo dico ꝙ deus poſſet facere ſi vellet ꝙ vacuũ eſſet:& hoc ſic vt pſeueraret
in eſſe abſq; oĩ ſpatii ſeparati repletione,aut per partiũ corporis circũſtãtis cõcurſum , aut p aliqđ
corpus qđ deus de nouo ꝓduceret loco corporis annihilati,aut per materię prius denudatę reſti-
tutionẽ p formã & quãtitatẽ:licet natura hoc facere nõ poſſet:qa ipa materiã nõ poteſt oĩno denu
T dare:nec corpus aliqđ annihilare. Vnde quia Phĩ putabant nihil poſſe fieri niſi natura agẽte vt
medio ſine quo ponebãt deũ nihil poſſe de nouo agere:iuxta dictum Phi.viii.Phyſi.Voluntas anti
qua nihil noui operaf niſi mediãte alio antiquo:& qa natura nõ poteſt materiã oĩno denudare aut
corpus aliqđ oĩno annihilare:ſine quibꝰ vacuũ fieri nõ poteſt:& cũ hoc nõ poteſt habere eſſe ſicut
aliqđ ens per ſe exiſtens:& per ſe in eſſe productum: idcirco ponebant ꝙ vacuum eſſe eſſet impoſſi
bile ſimpliciter. Sed licet hoc ſit ſimpliciter impoſſibile,ſcilicet ꝙ vacuũ habeat exiſtere agente na-
tura:& ſicut aliquod ens per ſe exiſtens & per ſe in eſſe productum,prout bene procedunt rationes
philoſophi:quia vacuum eſſe non poteſt:bene tamen poſſibile eſt vacuũ eſſe agẽte deo:& hoc ſicut
qđdam ens p accidẽs,ſecũdum modũ quo declarauimꝰ vacuũ eſſe ens p accidẽs in quodã alio quo
V libet ꝓcedenti.Et ſcd̃m hoc cõcedẽdus eſt ꝓceſſus primi argumẽti. Ad argumentũ ſcd̃m ĩ oppo Ad argu. in
ſitũ,pro eo ꝙ ꝓbat ꝙ impoſſibile eſt vacuũ eſſe:quia ponere vacuũ eſſe eſt ponere cõtradictoria eſ- oppoſitum.
ſe ſimul:puta partes cõtinẽtis vacuũ eſſe ſimul & nõ eſſe ſimul:Dico ꝙ hoc falſum eſt: immo pro
toto tẽpore quo vacuũ eſt,partes circũſtãtis & cõtinẽtis illud nõ ſunt ſimul:ſicut neq; erant ſimul
priꝰ quãdo corpus erat cõtentũ in ſitu vacui.per cuiꝰ annihilationẽ aut materię eius denudationẽ
X generatũ eſt vacuũ:ſcd̃m ꝙ ꝓceſſit ſecũda pars illiꝰ argumẽti,& bene. Qꝫ autẽ arguebaf ſcd̃a par-
te eius:ꝙ etiã nõ eſſent ſimul:qa nihil eſſet mediũ illarũ:dico ꝙ reuera nihil eſt mediũ qđ eſt aliqđ
ens p ſe & poſitiuũ:eſt tñ mediũ vacuũ ſicut aliqđ ens p accidẽs & priuatiuũ,ſcd̃m modũ quo ex-
poſitũ eſt vacuũ eẽ ens p accidẽs & priuatiuũ in dicta q̃ſtione.Et ſic dicẽdo ꝙ inter ptes cõtinentis
vacuũ nihil eſt mediũ:negãdo aliqd gñaliter tam p eo qđ eſt ens p ſe poſitiuũ q̃ ꝓ eo qđ eſt ens p
accidẽs priuatiuũ,illud ſimplr̃ falſum eſt. Sed talis negatio eſt ĩ dicto phi de ſimul:ꝙ ſimul ſunt il
la quoꝝ nihil eſt mediũ.ſ.nec aliqđ ens p ſe:nec ens p accidẽs.Negãdo vero ſpecialr̃ ꝓ eo qđ eſt ens
per ſe ſolũmodo,verũ eſt ꝙ nihil eſt mediũ ĩter partes cõtinẽtis vacuũ.Sed nõ eſt talis negatio ꝓci-
ſa ĩ definitiõe eiꝰ qđ eſt ſimul:& ideo nõ ſequif ꝙ ſimul ſint ptes ĩter q̃s nõ eſt mediũ inter vacuũ.

S Equunf q̃ſita de creaturis.Quorũ quędã erãt de creatura humana vnita diuini
tati in Chriſto: & quædã alia de creaturis abſolutis nõ vnitis diuinitati.De pri
mo quęrebanf tria: Duo de quibuſdã actiõibus ꝓcedẽtibus a Chriſto ſcd̃m eius
naturã humanã.Quorũ primũ erat:vtrũ Chriſtꝰ aſcẽdit ſup oẽs cęlos. Secũdũ Queſtio.ii.
erat:vtrũ oĩs actio Chriſti humana ſit ſupnaturalis.Vnicũ aũt & tertiũ erat de Queſtio.iii.
quadã actione terminata ĩ corpus Chriſti.ſ.vtrũ operatio qua cõuertebaf cibus Queſt.iiii.
in corpus Chriſti,erat naturalis. Circa primũ arguif ꝙ Chriſtus nõ aſcẽdit ſup oẽs cęlos,ſic.ſecũ Argu. priũ.
dum phm.v.Phyſi.oĩs motus eſt a termino in terminũ.illuc ergo vbi nullus eſt terminꝰ nihil mo-
ueri poteſt:qa eſſet motꝰ ſine termino.ſup oẽs cælos nullus eſt terminus: qa ſup oẽs cælos nihil eſt
niſi qđ eſt extra oẽs cælos.nõ eñ idem ſunt eſſe ſup oẽs cælos & extra oẽs cęlos.extra aũt oẽs cęlos
nihil eſt oĩno,nec plenũ,nec vacuũ,nec tẽpus,nec locus,ſcd̃m phm.i.cæli & mũdi,terminus autem

Cõfirmatio. motus nõ eſt nihil.ergo &c. Confirmat̃ autẽ ratio iſta per illud qđ Dauid ꝓpheta loquẽs in pſal.
de Chriſti aſcẽſione dicit ſic. A ſummo cęlo egreſſio eius:& occurſus eius vſq; ad ſummũ eius.oc
curſus iſte aſcenſio eius fuit. Aſcenſio ergo Chriſti fuit vſq; ad ſummũ ſupremi cęli,qđ eſt ſup oẽs
In oppoſitũ. cælos.ergo &c. In cõtrarium eſt illud qđ dicit Grego.in prefatione pentecoſtes de Chriſti aſcen
ſione.Aſcẽdẽs ſuper oẽs cælos ſedẽſq; ad dexterã &c. qđ aſſumpſit de ad Ephe.iiii. vbi dicit apoſto
Reſponſio. lus.Qui deſcendit ipſe eſt qui aſcendit ſuper oẽs cęlos. Dico ꝙ hoc ꝙ Chriſtus ſup omnes cælos
aſcendiſſe ſcribitur:ſanum requirit intellectum & pium expoſitorem.Quia enim aſcẽſus motum
dicit ad ſuperius:ſuperius autẽ ſemper dicitur reſpectu inferioris: et ſuperius atq; inferius duplici
ter poſſunt intelligi,vel loco vel dignitate:vtroq; modo Chriſtus intelligendus eſt aſcendiſſe ſuper
oẽs cælos.Sup illud Ephe.iiii.Aſcendẽs Chriſtus in altũ.dicit Gloſſ.Et loco & dignitate:ꝙ Chriſtꝰ
vna pſona deus & hõ aſcendiſſe dicit̃, ſecũdũ humanitatẽ eius dictũ intelligit̃. Sup illud Ephe.iiii.
Q; autẽ aſcendit qd eſt niſi qa & deſcẽdit.dicit Gloſſa.Scđm corpus & animã ad cęlos aſcẽdit.Ad
cęlos ſpirituales trinitatis diuinarũ perſonarũ aſcendit quãdo in ſua incarnatione ad æqualitatem
dei patris humanitas eius eſt aſſumpta p vnionẽ naturę humanę cũ diuina,ſecundũ quã eſt ęqua
lis patri.Vnde ſup illud pſal.xviii.Occurſus eius vſq; ad ſummũ eius, dicit Auguſt.Occurrit ple
nitudini diuinitatis vſq; ad æqualitatem patris.vt enim ſup illud Ioan.iii. Nemo aſcendit in cęlũ
niſi qui deſcendit de cęlo.dicit Beda,filius hoĩs qđ in ſua natura habere nõ potuit hoc i dei filio a
quo aſſumptus eſt habuit.Et per hoc aſcẽdit Chriſtus vna pſona exiſtens in duabus naturis in cæ
lum per eius humanitatẽ:ſicut ecõuerſo deſcẽdit de cælo ſcđm eius diuinã naturam.Vnde ſup il
lud pſal.xvii.Inclinauit cælos & deſcendit.dicit Aug.Deſcendit ad hominũ infirmitatẽ. De vtroq;
autẽ ſimul dicit Gloſſa ſup illud.Q; autẽ deſcendit &c.ſic.Quomõ hũanitas aſcẽdere potuit niſi
quia diuinitas primũ deſcendit?deſcẽdit quidẽ diuinitas nõ localiter : ſed per exinanitionẽ ſuã.ſ.in
aſſumpta humanitate.Sic etiã ecõtra iſto modo iam dicto aſcẽdit humanitas nõ localiter: ſed p re
pletionẽ ſuã.ſ.ex aſſumpta diuinitate quę eſt aſcẽſio nõ loco ſed dignitate:& p iſtã aſcenſionẽ ad cę
los ſpirituales trinitatis aſcendit ſuper omnes cælos ſpũales ſpũalis creaturę & loco & dignitate.
ſcđm illud pſal.xvii.Aſcẽdit ſup cherubin & volauit ſuper pẽnas ventoꝝ.Sup cherubin dicit Au
guſt.exaltatus eſt ſup plenitudinẽ ſciẽtię:& ſup virtutes animarũ:qbus ſe velut pẽnis a terrenis ti
moribus in auras libertatis attollunt.Hinc dicit̃ in pſal.cxii. Excelſus ſup oẽs gentes dñs & ſup cæ
los gloria eius.vbi dicit Aug. Gentes hoĩes ſunt. Sed non ſolũ excelſus ſup oẽs gentes dñs,verum
etiã ſup cælos gloria eius.Sicut autẽ per gẽtes intelligit hoĩes:ſic per cælos intelligit angelicos ſpi
ritus:inquãtũ reſpectu illorũ homines dici poſſunt terra.Cõmuniter tamẽ & hoĩes & angeli cæli
dicunt̃.Sup quos Chriſtũ aſcendiſſe intellexit Greg.quãdo dixit.Qui aſcẽdens ſuper oẽs cęlos.Qđ
bene declarauit deſcribendo terminum aſcẽſionis vbi aſcenſus ille ſtetit,ſubdens.Sedenſq; ad dexte
ram dei patris.qđ eſt i plenitudine diuinitatis æqualẽ patri reſidere.vnde ſup illud pſal.xlvii.Aſcẽ
dit ſup cælũ cęli.dicit Augu.Ergo ſup cęlũ cęli ſedet ad dexterã dei patris.& hoc eſt qđ dicit apo
ſtolus.Aſcẽdit ſup oẽs cælos.Qđ ampliꝰ exponẽs Ioan.Damaſce.lib.iii.ca.xxxi.dicit ſic.Ad dexterã
dei patris ſedere aĩmus Chriſtũ corporaliter.Dexterã autẽ dicimꝰ patris gloriam & honorẽ diuini
tatis,in qua corporaliter ſedet glorificata eiꝰ carne.Et ſic loquẽdo de aſcẽſione dignitate ſup oẽs cę
los oĩs ſpiritualis creaturę bene ꝓcedit vltima obiectio. De aſcẽſione autẽ eius loco ſup oẽs cęlos ſi
intelligamus ſup cælos iam dictos creaturę ſpiritualis,adhuc bene habet veritatẽ cælos appellando
bonos hoĩes qui credunt̃ poſt corporum reſurrectionẽ in paradiſo cęleſti in diuerſis ſedibus corpo
ralibus corporaliter reſidere diſpoſiti pro qualitate meriti:inter quas ſedes Chriſti ſedes erit ſupre
ma,vel ſitu locali,vel dignitate,vel potius vtroq; modo. Vt ſicut Chriſtꝰ corporaliter & circũſcri
pto corpore creditur aſcẽdiſſe ſcđm Damaſ.lib.iii.ca.xxxi.in exponẽdo illud Actuũ primo.Veniet
quẽadmodum vidiſtis eũ euntem in cælũ.dicentẽ.Aſcendere autẽ ex terra ad cęlos,& rurſum deſcẽ
dere actiões ſunt circũſcripti corporis: Sic in corpore circũſcripto a loco determinato creditur in
aliqua parte determinata cęli reſidere quęcũq; ſit illa & in quocũq; ſitu.Si vero intelligere conetur y
aliquis aſcendiſſe Chriſtũ ſup oẽs cælos corporales vltra cõuexitatẽ extremi cæli:neſcio qua aucto
ritate aut ratione illud firmare poterit. Sed quin ſic ſup omnes cęlos corporales aſcendiſſe potuiſ
Ad arg.pri. ſet,ſi voluiſſet,non dubito. Vnde qđ arguit̃ in primo argumẽto:ꝙ Chriſtus nõ aſcendit ſup oẽs
cęlos,quaſi ſup omnes cęlos corporales dicto modo aſcẽdere non potuiſſet,eo ꝙ oĩs motus eſt ad
terminũ,& vltra oẽs illos cęlos nullus eſt terminus:Dico ꝙ hoc vltimũ verum eſt de termino qui z
eſt aliquod ens poſitiuũ & ſecundũ ſe:quia vt ꝓcedit argumentũ & bene:extra cęlũ nullũ tale ens
eſt.De termino autẽ qui eſt ens per accidẽs & priuatiuũ,cuiuſmodi ens poteſt eſſe vacuũ ſecũdum

prędicta:Dico ꝙ bene eſt aut poteſt eſſe terminus ſup omnes cęlos:ad quē Chriſtus potuit aſcen-
diſſe.Si enim Chriſtus dicto modo ſup omnes cęlos corporales aſcēdiſſet:etſi prius in termino aſcē
ſus ſui neq̧ plenū neq̧ vacuū fuiſſet: extunc tamen plenū ſpatium ibi fuiſſet,qđ quātum eſt ex ſe
natum fuiſſet fore vacuum:& capabilitas erat corporis abſq̧ corpore exiſtens.

CIrca ſecūdum arguitur:ꝙ oīs humana actio Chriſti ſit ſupnaturalis,ſic.Omnis Queſt.iiii.
actio quæ elicitᷓ ab agente ſupnaturali ſupnaturalis eſt: ſicut omnis actio elicita Argu. prin.
ab agente naturali naturalis eſt.omnis actio Chriſti etiam humana elicitur ab
agente ſupnaturali: quia a perſona diuina quæ ſupnaturalis eſt in duabus na-
turis ſubſiſtens.ergo &c. CONtra:ſicut ſe habet actio ad Chriſtū in agendo, In oppoſitū.
ſic & paſſio in patiendo. ſed nō omnis paſſio Chriſti humana,eſt ſupnaturalis:
A puta illa qua Iudas ipſum oſculatus eſt.ergo &c. DICO:ꝙ licet in qualibet actione tria concur- Reſponſio.
rant cōſideranda:quę ſunt agens,modus agendi,& terminus actionis:actio tamē neq̧ ꝑpter agens
neq̧ propter terminū dicitur naturalis vel ſupernaturalis: ſed ſolūmodo propter modum agendi
naturalem vel ſupnaturalem.Cum enim Chriſtus aquā conuertit in vinum,Ioānis.ii. licet vinum
illud idem in forma & ſpecie vini erat cū vino generato in vite:tamen actio illa productionis vini
de aqua exiſtēte in hydria,eſt & dicitur nō eſſe naturalis: ſicut eſt & dicitur eſſe naturalis produ-
ctio vini de humore aquoſo exiſtente in vite:& hoc quia nō eſt idem modus agendi in productio-
ne vini vtriuſq̧.Vnde ſi in ligno eſſet vis nauis factiua & produceret natura nauē de lignis in ea-
dem forma & figura in qua modo de lignis ipſam producit ars:etiam econuerſo ſi nunc ars ipſam
de lignis producit ſicut tunc produceret natura: actio tamē producendi nauem ab artifice nunq̄
diceretur naturalis propter hoc ꝙ eiuſdem formę & figuræ nauem produceret cum naui illa quæ
eſſet producta a natura: nec econtrario. Similiter ſi ars Alchimiæ poſſet producere aurum,& eſ-
ſet eiuſdem ſpeciei cum auro quod producit per ſe natura:non tamen propterea ꝙ eſſet eiuſdem
ſpeciei,illa productio naturalis diceretur prout fit ab Alchimiſta. diceretur tamen naturalis quia
idem eſſet agendi modus proximus in producendo ſpeciem illius auri: ſicut & auri quod pro-
ducit natura abſq̧ miniſterio artis.vbiq̧ enim producitᷓ appropinquatione calidi & frigidi ipſis tē-
peratis ſicut principiis actiuis: humido & ſicco proportionalibus ſicut principiis paſſiuis. In qua
applicatiōe Alchimiſta ſolum eſt miniſter naturæ:ſicut medicus ſanitatis.Sola enim natura curat
morbos:& ſimiliter ſola natura vt agens prīcipale generat aurum. Cōſimiliter etiam ſi agens prin
cipale eſſet ſupernaturale:ſi tamē ageret modo actionis naturę,neceſſario actio illa dicēda eſſet na-
turalis: & econuerſo,ſi agens eſſet naturale aut artificiale,& ageret modo ſupnaturali ſicut agūt
verba ſacramentalia in tranſubſtantiatione Euchariſtię & generatione gratię,actio illa ſemp dicen
B da eſſet ſupernaturalis.Deſcendendo ergo ad propoſitum:Dico,ꝙ q̄q̄ Chriſtus ſit agens ſuperna- Deciſio.q.
turale ratione perſonę agentis.ſiue agat ſecūdum naturam diuinam ſiue ſecūdum humanā natu-
rā:quia tamē oēs actiones quas egit in ſtatu mortalitatis,& etiā quas adhuc agit in ſtatu immor-
talitatis:agit modo naturę quo alii hoīes agunt illas in quocunq̧ ſtatu ſint,cuiuſmodi ſunt come
dere,bibere,ambulare & cætera huiuſmodi:cuius ſignum eſt,ꝙ eędem paſſiones in Chriſto conſe-
quutę ſunt ex illis actionibus:ſicut et in aliis hominibꝰ.ſcilicet ſedatio famis ex comeſtione,ſitis ex
potatione:quæ & conſimiles proprie dicuntur humanæ:Idcirco ergo breuiter dico:ꝙ nulla Chri-
ſti actio humana,quę vere humana dicenda eſt,ſupernaturalis eſt:ſed ſolūmodo & pure naturalis,
non obſtante ꝙ agens ſit ſupernaturale:& hoc quia ipſe agens omnes illas actiones,agit modo na-
turæ. Siquas enim actiones egit vel agit non modo naturæ ſed modo ſupernaturali,illę non ſunt
dicendæ humanæ: neq̧ naturales, & ſecundum naturam humanam factæ:ſed diuinæ & ſuper-
naturales,& ſecundū naturā diuinā factę.Et ecōtrario eſt de eius operatiōibus diuinis ſiquas age
ret non modo ſupernaturali ſed modo naturali.Vt enim dicit Damaſc.libr.iii.cap.xv.Duas actio-
nes aimus in domino Ieſu Chriſto:habet enim vt deus diuinam actionem,& vt homo eſt,nobis ho
mouſian humanæ habens naturæ actionem. Sed vt idem ait ibidem capitu.xix.propter vnitatem
perſonæ agentis & in duabus naturis ſubſiſtentis habuit nouum & ineffabilem modum natura-
lium actionum.Sed hoc intellige non niſi naturalem. vnde exponens in quo ſit nouus & ineffabi-
lis,ſubdit,dicens. Si enim deus ens perfectus factus eſt propter nos,& ſecundum nos homo perfe-
ctus,manifeſtum eſt ꝙ omnes habemus naturales diuinitatis proprietates.Et ſecundum hoc deus
perfectus,& habebat naturales humanitatis proprietates,& indiuiſas aimus actiones:vnaquaq̧ na
tura cum alterius cōmunione agente hoc qđ proprium habuit.Neq̧ egit humana ſecundū homi

nem ſolum:neq; diuina ſecūdum deum ſolum:ſed Deus ſimul exiſtens & homo. Quemadmodum enim naturarum vnionem & differētiam naturalem cognoſcimus : ita & naturalium volūtatum & actionum.

Ad argu. in oppoſitum. Per prædicta patet reſponſio ad obiectum primū:& concedēdum eſt argumentum ſecūdum:ponendo non ſolum ꝙ aliqua paſſio Chriſti naturalis fuit & aliqua non:ſed etiam ꝙ aliqua actio eius fuit naturalis & aliqua non,ſecūdum iam dicta. C Vnde de paſſionibus Chriſti dico ꝙ omnis paſſio eius quę vere erat humana,pure naturalis erat in ipſo:ſicut & in quolibet alio, quia vniformiter aliis,dormiuit,eſuriit,ſitiuit,laſſus fuit: & cæteras paſſiones humanas ſuſtinuit. Sed eſt aduertendum de paſſionibus ſicut & actionibus Chriſti:ꝙ non dicitur paſſio aliqua naturalis in ipſo a modo quo illi infertur ab agente extra inferēte illam:ſed a modo quo in paſſo recipitur. Vnde paſſio mortis Chriſti licet inquātum fuit illata a crucifixoribus,fuit violenta:tamen inquātum in Chriſto fuit recepta,erat pure naturalis : & per illam pure naturaliter mortuus eſt:licet voluntate conſentiente vt in ipſo recepta,& permittente vt a crucifixoribus eſt illata. Et ꝑ hoc licet actio crucifigētium deo patri diſplicuit: paſſio tamen Chriſti illi grata fuit. Hinc de naturalibus paſſionibus Chriſti dicit Damaſcenꝰ.lib.dicto cap.xx.Confitemur ꝙ omnes naturales paſſiones hominis aſſumpſit.Totum enim hominem & ea quæ ſunt hominis ſumpſit:pręter peccatum. Hoc enim non eſt naturæ , puta fames , ſitis , labor, dolor,& cætera huiuſmodi quæ annumerat. Vnde & conſimiliter loquens de eius paſſionibus & actionibus:ſimul dicit.cap.xviii.Deum perfectum & hominem perfectum dicentes Chriſtū:omnia ei dabimus & quæ patris naturalia & quæ matris.

Queſtio.iiii. Argu. prin. CIrca tertium arguitur:ꝙ operatio qua conuertebat᷑ cibus in corpus Chriſti,non erat naturalis.ſic . Operatio tranſiens omnē facultatem naturæ non eſt naturalis:dicta operatio fuit huiuſmodi:quia attingit ad carnem vnitam diuinitati,& ita ad vnionem ineffabilem & ſupernaturalem cum ipſa diuinitate. ergo &c.

In oppoſitū. CONtra:illa operatio quæ procedit ex virtute naturali & modo naturæ,eſt operatio naturalis:dicta operatio fuit huiuſmodi,proceſſit enim ex virtute animæ Chriſti nutritiua,quę naturalis eſt,& hoc mediante calore naturali digerētibus,ſicut & in aliis hoīꝰ in q̄bus illa cōuerſio eſt pure naturalis.ergo &c.

Reſolu.q. Queſtio iſta īplicita eſt & cōtenta ī ꝑxima ꝓcedēte,& ideo ex reſpōſiōe tradita ad illā diſſoluēda eſt. D Cū em̄ ſcd̄m dicta iā ī illa debeamꝰ tribuere Chriſto ſcd̄m hominē q̄cunq; ſunt naturalia matris:ſicut & q̄cūq; ſcd̄m deū ſunt naturalia patris: proculdubio ponendū eſt:ꝙ dicta opatio erat naturalis in Chriſto,ſicut fuit & in matre eius : & non ſolum illa : ſed & quæcunq; alia,vt de nulla illarum oporteat facere propriam queſtionem aliam a queſtione præcedenti.quæ autem ſunt illę,determinat Damaſcenus in libello ſuo de gemina natura & geminis proprietatibus atq; geminis actionibus Chriſti,dicens ſic.Dicentes diuinę naturę Chriſti proprietates quas habet ex patre,dicamus & humanæ naturæ proprietates naturales quas ex ea quæ noſtri habet aſſumptione, hoc eſt omnes naturales potentias humanitatis & operatiuas & paſſiuas,vt perfectus ſit homo.Si enim aliquod naturalium non aſſumpſit,non perfectus,ſed defectiuus eſt homo.Et annumerando dictas potentias,operationes,& paſſiones circa hominem ſimpliciter,ſubdit dicens. Si enim vniuſcuiuſq; potentiam acceperit naturaliter a conditore:homo igitur minor eſt mundus.habet enim animā & corpus:& medius conſtitutus eſt intellectus & materiæ.vinculū enim eſt viſibilis & inuiſibilis.i.ſenſibilis & intelligibilis creaturę.Cōmunicat igitur animatis corporibus ſecūdum eam quę ex quatuor elementis complexionem & compoſitionem:plantis autem ſecundū nutritiuam & augmētatiuam virtutem:ad hoc autem & ſeminatiuam : irrationalibus autem animalibus ſecundum irrationalem appetitum.i. iram & concupiſcentiam:& ſecūdum phantaſticum & memoratiuū: & ſecūdum ſenſum & ſecundum progreſſiuum motum & vociferatiuum & ſpiratiuum. Copulatur autem corporeis & intellectualibus virtutibus per rationale & rationalem appetitum intellectus qui eſt voluntas primus intellectualis motus.& infra.Et ante hoc propriiſſimū animæ,diuidens ipſam ab angelorum ſubſtantia in corpore conuerſari:& huic tradere vitam & motum & liberū arbitrium ſecūdum proprium appetitum ducere corpus & irrationalem appetitum contra & iram & ſecundum progreſſum motum & naturaliter dominari: vt proprio & naturali ſeruo proprio corpori.& cætera plurima huiuſmodi.Quibus enumeratis applicans cūcta Chriſto ſubdit,dicens.Propter quod in domino noſtro Ieſu Chriſto, quia duæ naturæ,duæ ſunt & naturales operationes:vt ſit perfectꝰ Deus & perfectus homo ſecundum duarum naturarum differētiam diuinę & humanę.Aliud enim opus eſt diuinæ naturæ & aliud humanæ.Si humanæ non aſſumpſit operationem, non vixit vt

homo,non ratione vſus eſt,non comedit,non bibit,non ambulauit,non vidit. & poſt plurima ta-
lia applicata Chriſto,ſubdit illud qđ pertinet ad propoſitum,dicens. Et ꝙ ab anima animales ope-
rationes & paſſiones aſſumpſit,teſtis eſt ex naturali quidem potentia nutritio corporis & augmẽ
tatio. Vnde enim fit ſudor,ſputum,ſalutaris ſanguis & aqua? Si non ex digeſtione,ſi non paſſi-
biliter,ſed naturaliter nutritus eſt:non ſecundum voluntatem paſſibilem,ſed ad repletionem eius
E effluxit. Sic ergo dubium nulli debet eſſe catholico,quin Chriſtus omnes operationes & paſſio- Reſponſio.
nes naturales humanæ naturæ expertus eſt vel potuit experiri. Sed præcipue de vna naturalium
operationum humanæ naturæ dubitatio eſt: puta de ſeminatiuo & generatiuo per concubitum
cum muliere,an illud in ſe habuit:quia poſt prædictã ſubdit Damaſcen⁹ dicens. Seminatiuum au
tem & generatiuum non habuit. Intranſilientes enim diuinarum hypoſtaſum proprietates:& im-
poſſibile eſt Patrem vel Spiritum ſanctum filium fieri. propter quod neꝗ factus eſt filius ho-
F minis niſi filius Dei:vt maneat intranſmutabilis proprietas. Sed puto:ꝙ ſicut fuit homo perfe- Nota.
ctus habens omnes alias vires & potentias animæ: ſic fuit homo perfectus habens vim & poten-
tiam ſeminatiuam & generatiuam,ſicut & alii:& hoc in virtute,licet non in actione. ſecũdum quã
(vt puto) intellexit Damaſcen⁹ qđ dixit: Seminatiuum autem & generatiuum non habuit. Et hoc
quia non congruebat:ꝙ ſeminaſſet & generaſſet atꝗ pater fuiſſet ſecundum humanitatem. Et ſic
non congruebat:ꝙ Pater aut Spiritus ſanctus ſecundum aſſumptam humanitatem fuiſſet Filius.
Quo ad hoc enim bene verum eſt,ꝙ intranſilientes ſunt mediante natura humana aſſumpta diui
narum hypoſtaſum proprietates,quæ ſimpliciter & omnino intranſilientes ſunt ſecundum natu-
ram diuinam:quia in diuinis nõ poſſunt eſſe,niſi vnicus Pater,& vnius Filius,& vnicus Spiritus
ſanctus:ſecundum ꝙ declarauimus ſatis in quęſtionibus noſtris ordinariis. Quæ tamen bene poſ-
ſent tranſilire ſecundum naturam humanam aſſumptam: ſecundum ꝙ ſimpliciter & abſolute Pa
ter & Spiritus ſanctus incarnari poterunt & poſſunt:ſicut incarnatus eſt Filius:licet non tantum
congruiſſet. & hoc, ne idem eſſet Pater & Filius,ſi deus Pater de homine naſceretur: & ne nomen
Filii ad alium transferretur,ſi aut Pater aut Spiritus ſanctus de homine naſceretur. dicente Inno-
centio tertio in Sermone quodam de natiuitate domini. Solus Patris Filius non Pater ipſe vel Spi
ritus ſanctus carnem aſſumpſit. Miſſus eſt Dei Filius:ideo non Pater vel Spiritus ſanctus ne alius
in diuinitate eſſet Filius:alius in humanitate:& ne idem eſſet Pater & Filius,ſi Deus Pater de ho
mine naſceretur,magno Dei conſilio & ineffabili ſapientia non Pater carnem aſſumpſit vel Spiri-
tus ſanctus:ſed Filius tantum. vt qui erat in diuinitate Dei Filius, ipſe fieret in homine hominis
filius. Aduerte quod dicit: Magno Dei conſilio &c. Si enim conſilio hæc ſic facta ſunt & non ali-
ter:non poterunt ergo aliter facta fuiſſe. Per quem etiam modum proprietas Patris ſecundum hu
manitatem aſſumptam ſimpliciter & abſolute potuit tranſire ad Filium:quia potuit quãtum erat
ex parte naturæ humanæ generaſſe,ſicut & alii,ſaltem in ſtatu innocentię:licet illud non tantum
congruiſſet ſicut ꝙ non generauit.

SEquuntur quæſita de creaturis non vnitis diuinitati. vbi quærebatur vnicum
pertinens ad relatiua,ſcilicet vtrum relatio habeat debilius eſſe q̄ cætera prędi- Quęſtio. V.
camẽta. Et plura alia pertinẽtia ad abſoluta. Circa illud vnicũ arguit̃ ꝙ relatio Argu. prin.
habeat debilius eſſe cæteris prædicamentis,ſic. Ex eo quod verius eſſe habet fun
damentum,verius eſſe habet id quod fundatur in illo: q̄ quod fundatur in il-
lo quod habet minus verum eſſe. verius autem habent eſſe abſoluta quæ ſunt
ſubſtantia, quantitas,qualitas: q̄ relationes. quare cum prædicamentum rela-
tionis fundatur ſuper tria prædicamenta abſoluta:aliorum vero ſex quędam fundãtur ſuper rela-
tiones:vt actio & paſſio ſuper rationem actiui & paſſiui. ergo &c. IN contrarium eſt Commẽta- In oppoſitũ.
tor ſuper. xii. Metaphyſicæ. vbi probat Philoſophus:ꝙ eadem ſunt principia ſubſtantię & acciden-
G tis. ergo & cęte. DICO:ꝙ in quolibet genere prædicamenti eſt duo conſiderare,ſcilicet rem prę- Reſponſio.
dicamenti & rationem eiuſdem. quæ in hoc differunt: ꝙ decem prædicamenta in nulla re cõmu-
ni eis conueniunt: tamen in vna ratione communi conueniunt quæ eſt eſſe ab alio, vt effectus a
cauſa. in quo generaliter differt ratio oĩs ei⁹ qđ eſt in prędicamento,a ratione diuinæ naturæ. prę-
ter hoc:ꝙ realitas oĩs eius qđ eſt in prędicamẽto,differt a realitate diuinę naturæ multo amplius
q̄ differat realitas vnius prędicamẽti a realitate alterius. Sed illa ratio cõmunis decem prędicamẽ-
tis,quę eſt ab alio eſſe,primo in duas diſtinguitur:ſecundũ quas prędicamẽtum ſubſtãtię cum hoc
ꝙ cæteris prędicamentis veriorẽ realitatem importat, diuiditur contra nouem prædicamẽta acci-

dentium:quæ vt diſtinguũtur contra ſubſtãtiam: in vna ratione communi conueniunt : licet non
in vna realitate. Illarum autem duarum rationum vna eſt eſſe in ſe,non in alio:& eſt propria ſub-
ſtantię. Alia vero eſt eſſe in alio:& eſt cõmunis.ix.prędicamẽtis accidentium. Vnde cũ hoc ꝙ præ-
dicamẽtum ſubſtãtię veriorem realitatẽ cæteris importat,etiam habet eſſe verius.ꝑpter qđ a Pħo
vii.Metaphyſicę dicit̃ ens ſimpliciter. Cætera vero nouẽ reſpectu illius dicuntur entia aliquid &
quaſi ſecũdum quid & diminute:quia nõ dicũtur aut ſunt entia,niſi quia ſunt diſpoſitiones entis
ſimpliciter qđ eſt ſubſtãtia.Ratio autẽ cõmunis illis nouem prędicamẽtis accidẽtium diſtinguitur
in duas.quia eſſe in alio aut conuenit alicui abſolute:aut non niſi in ordine ad aliud.Et eſt prima
iſtarum duarum rationum cõmunis duobus prædicamẽtis abſolutis.ſ.quantitati & qualitati. Se-
cunda vero eſt cõmunis ſeptem prædicamentis reſpectiuis,quorum eſſe,quia dependet ab abſolu-
tis,& realitatẽ trahunt ab illis:puta a ſubſtãtia,quantitate,& qualitate:idcirco illa abſoluta & qđ-
libet eorum.ſ.ſubſtantia & accidentia quæ ſunt quãtitas & qualitas,verius eſſe habẽt,q̃ quodcũq;
illorum ſeptẽ:quibus non conuenit aliqua realitas cõmunis omnibus:aut aliquæ propriæ ſingulis,
quãtum eſt ex natura ſui prędicamenti. Vnde & diſtinguũtur ſolũmodo penes diuerſitatem mo-
dorum fundandi illa ſuper res prędicamentorũ abſolutorum & referendi ſecundum illos aliqđ ad
aliud,hoc modo. Quia ille reſpectus qui eſt ad aliud eſſe,aut conuenit rei abſolutę ex ſe ſola:& ſic
eſt reſpectus prædicamẽti relationis proprie dictę:aut conuenit rei abſolutę non niſi ex connexione
quadam ſui cum aliqua re alia:& ſic eſt reſpectus aliorũ ſex prædicamẽtorum. De quibus idcirco H
dicit Boetius in lib.ſuo de trinit. ꝙ maxime ex aliquo alieno aduentu conſtare vident̃.cuiuſmodi
alienum eſt motus aut diſpoſitio acquiſita per motum.Motus enĩ aut diſpoſitio acquiſita per mo
tum non conuenit mobili niſi coniunctione eius cum mouente & aduentu illius:nec econuerſo cõ
uenit mouenti niſi ex coniunctione eius cũ mobili & aduentu illius.Et ſecundũ hoc ſex prędicamẽ
ta reſpectiua diſtinguũtur inter ſe,prout in quęſtionibus noſtris ordinariis declarauimus in qua-
dam quęſtione generali de prædicamentis decem:nec oportet hic iterare:quia nõ proprie pertinet
ad propoſitũ. ET quia in his ſex prædicamentis res illa ſuper quã fundãtur,inquãtum ſuper il-
lam fundantur,eſt ad aliud ſe habere: vt ſecũdum hoc in his ſex prædicamentis res illa ſuper quã
fundantur,inquãtum ſuper illam fundantur,circa ſe rationẽ reſpectus quodãmodo includit quaſi
materialem ad reſpectus in quibus conſiſtit ratio illorum ſex prædicamẽtorum : non ſic autem res
ſuper quã fundatur prædicamẽtum relationis,circa ſe talem reſpectũ includit vt ſuper ipſam fun-
detur reſpectus qui eſt proprius prædicamento relationis:eo ꝙ res ſuper quã fundatur prędicamẽ
Decisio. tum relationis,inquantum huiuſmodi,omnino abſoluta eſt abſq; ordine ad aliud. Idcirco dico, I
prout ſtatim declarabitur,ꝙ ex hoc,dicta ſex prædicamẽta relationis plus realitatis important &
verius eſſe habent q̃ prædicamẽtum relationis.Et vlterius:ꝙ prędicamentũ relationis inter omnia
prædicamẽta debilius eſſe habet.Et ſecũdum hoc,concedenda eſt ſecunda ratio ad hoc probãdum
Ad arg. pri. inducta. Ad primã,quæ eſt in oppoſitum:ꝙ relatio verius habet eſſe q̃ alia ſex prædicamenta re K
ſpectiua:quia verius habent eſſe illa in quibus fundatur,q̃ illa in quibus fundãtur alia ſex:Dico ad
hoc & ſimul ad declarationẽ iam ſuppoſiti:ꝙ prædicamẽtum reſpectiuum non ex hoc dicitur ve-
rius eſſe habere,ꝙ ſuper verius ens fundatur: ſed ſolũmodo ex hoc, ꝙ ab illo verius & perfectius
eſſe & realitatẽ trahit.Qz q̃ ergo relatio ſup verius ens fundet̃ q̃ alia ſex:ſi tamẽ verius & ꝑfectius il
la ſex ab illo ſup qđ fundant̃ realitatẽ cõtrahãt,nõ impedit qn habeãt veriꝰ eſſe.Qđ reuera ita eſt,
qđ & declarãdum eſt ex fundatione reſpectuũ prędicamẽtorũ actionis & paſſionis per motũ. Et ꝑ
hoc idem intelligendũ eſt in aliis quatuor:quę ſunt quãdo,quod fundatur in re temporali ex mo-
tu & adiacentia temporis,qđ eſt menſura motus,& eius cui tẽpus adiacet,qđ eſt omne exiſtẽs in
tẽpore:& vbi,qđ fundatur in re locali ex adiacentia loci ſimpliciter per hoc ꝙ locatum ſimpliciter
habet eſſe in loco:& de ſitu,qui fundat̃ in re locali ꝑ hoc ꝙ partes eius diuerſimode ſe habẽt ad lo
cum:& de habitu, qui fundat̃ in habente aliqđ/circũſtans ipm̃ corporaliter ex applicatione eiꝰ qđ
habetur ad habentem,prout hęc plenius expoſita ſunt in dicta quęſtione generali. De actione igi- E
tur,& paſſione,vt etiã declaratum eſt in eadem: dico ꝙ veriꝰ eſſe habẽt,q̃ prędicamentũ relatiõis.
qm̃ fundamenta relationis,quæ ſunt prædicamẽta abſoluta,& abſolute,ex eo ꝙ ſunt fundamenta
illius,& ad hoc ꝙ in eis fundet̃ relatio,nõ reſpiciunt aliquid aliud a ſe,ſed illa ſolummodo,& prę-
ciſe.& ſic ipſa,quãtum eſt ex ſe,inquantum ſunt ſubiecta relationis,vel fundamẽta/omnino aliena
ſunt a natura relationis, & modicũ idcirco ſubintrant rationẽ reſpectus in relatione,quia non niſi
quaſi characterizando,& quodãmodo afficiendo.Fundamẽtum autẽ actionis & paſſionis,cuiuſmo
di eſt motus,ſemꝑ reſpicit aliquid aliud a ſe,vt in ipſo fundet̃ reſpectus actionis & paſſionis: quia

reſpicit paſſum vt in ipſo fundatur reſpectus actionis:& ecõuerſo reſpicit agens,vt in ipſo funda-
tur reſpectus paſſionis:& ſic ſemp plura,inter q̃ eſt relatio fundata in motu. Eſt eñ ſcḋm phm.v.
Phyſicoꝝ,motus actus huius.ſ.agentis,quia eſt ab ipſo,in hoc.ſ.in paſſo exiſtens vt in ſubiecto.Et
per hoc licet motus ſit ſimpliciter abſolutũ quid, pertinẽs ad p̃dicamentũ abſolutũ quãtitatis,aut
qualitatis,aut vniuerſaliter ad prædicamentũ illius rei ad quã eſt motus: tamen vt fundatur in
alterutro,ſemp diuerſorũ eſt,quæ diuerſimode reſpicit. Cũ eñ eſt in aliquo,vt in ſubiecto puta in
paſſo,neceſſario cum illo reſpicit aliquid aliud,vt a quo eſt,ſicut agens: & ecõuerſo cũ eſt alicuius
vt a quo eſt,neceſſario cũ illo reſpicit aliq̃d aliud vt in quo eſt aliud differẽs re,vl' ratione:ſed hoc
mediante alio extremo,vt in p̃cedẽti Quolibet determinaui de motu volũtatis a ſeipſa.& ꝙ ſic mo
tus ſemp reſpicit aliq̃d aliud pręter ſeipm̃,vt in eo fundent̃ reſpectꝰ actiõis,& paſſiõis,in hoc quaſi
oĩno ſubintrat rationẽ reſpectus illius q ſup ipm̃ fundat̃.& p hoc vlterius motꝰ potiꝰ eſt de ſignifi
cato actiõis & paſſiõis,q̃ ſubſtãtia,quãtitas,& qualitas ſit de ſignificato relationis fundatę ſup illã.
Actio eñ eſt motus,vt eſt ab agente,& paſſio eſt idẽ motus,vt recipit̃ in paſſo.Et ꝑpterea i entibꝰ
creatis cõtentis ſub p̃dicamẽtis verius eſſe habent actio & paſſio,q̃ relatio: & cõſimili ratione etiã
alia quatuor,quia vt dictũ eſt,fundamenta illorũ ſemp aliquid aliud a ſe reſpiciunt,vt in illis reſpe
M ctus importati per ipſa fundẽtur. Qđ autẽ arguitur,ꝙ actio & paſſio fundãtur ſuper relationẽ
quia ſuper rationẽ actiui,& paſſiui &c. Dico ꝙ nõ eſt verum.Non eñ fundãtur ſuper potentiam
actiuam,& paſſiuã,quæ ſunt proprię rationes actiui,& paſſiui,neq etiam ſup relationes de primo
genere relationis fundatas in illis,immo fundãtur ſuper motũ ſolũmodo, qui per potẽtiam actiuã
ab agente procedit in paſſum,in quo recipitur per potẽtiã paſſiuã.Qui quidẽ motus,quãtũ eſt ex
ſe,ſimpliciter abſolutũ eſt,præter hoc,ꝙ neceſſario reſpicit aliud a ſe,vt in ipſo fundetur reſpectus
actionis,& paſſionis,vt dictũ eſt.Propter eandẽ etiam cauſam illa ſex dicũtur eſſe accidẽtia extrin-
ſecus aduenientia,cum relatio dicat̃ eſſe de accidẽtibus intrinſecus aduenientibus.

SEquuntur quęſita pertinẽtia ad cauſata abſoluta.vbi primo quęrebat̃ vnum de
accidẽte. Vtrũ ſcilicet ſit poſſibile ponere plures & diuerſas formas accidẽtales Queſt.vi.
differẽtes ſolo numero ſimul i eodẽ ſubiecto ĩdiuiſibili.Deinde quęrebant̃ plu
ra alia de ſubſtãtia. Circa illud vnicũ arguit̃ ꝙ ſic.Primo ſic.Diuerſa viſibilia, Argu. prin.
puta alba,vl' lucida,ęq̃liter multiplicãt ſpecies,ſiue ſĩlitudines,ſiue itẽtiões ſuas primũ.
in eadẽ parte medii: ita ꝙ intẽtiõe vniꝰ corrupta ad eius abſentiã manet inten
tio alterius in illo.hoc autẽ non poſſet eſſe,niſi a diuerſis eſſent diuerſę intẽtio-
nes ſimul in eadẽ parte medii.ergo &c. Secũdo ſic.Si eſſet eadẽ ſpecies ſiue intẽtio i medio diuer Secundum.
ſorũ alboꝝ,cũ per illud qđ ab eis diffundit̃ in mediũ,mouẽt viſum: eſſent duo alba,quoꝝ vnũ eſ-
ſet magis album,& alterũ minus,æqualiter ergo mouerẽt viſum: & per hoc iudicarẽtur a viſu fo
re æqualiter alba.cõſequens falſum eſt.ergo &c.Tertio ſic.Philoſophus dicit in.v.Phyſicoꝝ,ꝙ duo Tertium.
accidẽtia i eodẽ ſubiecto,puta duę ſanitates:quarũ vna corrumpit̃ in mane:& altera generatur in
veſpere,nõ poſſunt eſſe eadem ſanitas numero,& hoc ꝑpter diuerſos motus quibꝰ generatę ſunt.
quare cũ diuerſis motibus fiat generatio intẽtiõis i medio a diuerſis albis.ergo &c. In contrariũ In oppoſitũ.
eſt,quia accidens non numeratur niſi per ſubiectum,quaſi ſubiecto exiſtente vno,& eodem,& acci-
N dẽs eiuſdẽ ſpeciei nõ numerat̃:ſed eſt idẽ ſcḋm numerũ. Dico ꝙ cũ ſcḋm phm.xii.Metaph.& cla Reſponſio.
rius ſcḋm Cõmẽtatorẽ ſuũ ibidẽ,oẽs formę,quę ſunt in primo motore in actu,ſunt in prima ma-
teria i potẽtia:& eſt ſermo ſuus ibidẽ de gñabilibus formis,& corruptibilibus: correſpõdẽtiã ergo
habent inter ſe eſſe formarũ ſecundũ actum,& ſecũdum potentiam in prima materia. Sunt autem
formę in primo motore in actu p rõnes ideales, q̃ ſunt pĩcipia actiua & cognitiua, & productiua
illarum.In prima autẽ materia ſunt i potẽtia per potẽtias materię receptiuas,ſiue paſſiuas.Quare
cum reſpectu vnius ſpeciei,& omniũ indiuiduoꝝ illius nõ eſt niſi vnica idea in primo motore,qui
eſt deus,vt in quodã alio Quolibet determinauimꝰ ſcḋm beatũ Auguſt.ſimiliter ergo & in prima
materia reſpectu vniꝰ ſpeciei,& omniũ indiuiduorũ illius nõ eſt niſi vnica potẽtia paſſiua,ſiue re-
ceptiua.Ex vnica autẽ & eadẽ potẽtia paſſiua in eodem ſcḋm numerũ nõ poteſt ꝓduci,aut eſſe ſi-
mul in eodẽ tẽpore plus q̃ vnica forma ſcḋm numerũ,quia potẽtia terminat̃ per quẽcũq; actũ vnũ
ad quẽ eſt.Idcirco igit̃ mihi videt̃,ꝙ plures tales formę differẽtes numero nõ poſſunt ſimul eſſe in
O eodem ſubiecto.Cõcedo igit̃ vltimã rationẽ. Ad primã in contrariũ de intẽtionibꝰ viſibiliũ in me Ad arg.priñ.
dio,propter quas,vt puto,mota fuit quęſtio,ꝙ diuerſa viſibilia æqualiter multiplicant ſuas ſpecies primũ.
in eãdẽ partẽ medii,ſic ꝙ ſpecies vniꝰ manet ſpecie alteriꝰ corrupta,qđ nõ poſſet eſſe,ſi eſſent eędẽ
ſpecies numero: Dico ꝙ ſi illa multiplicatio ſpeciei a diuerſis viſibilibus eſſet per migrationẽ alicu

ius p̄manētis in eſſe ſuo a viſibili in mediū,aliqd valeret maior illa,nec aliter veritatē habere poteſt. Nunc autē nō eſt ita,quia ſcd̄m Boetiū ſup Porphyriū,Accidētia perimi poſſunt,alterari autē nō poſſunt.ſ.a ſubiecto in ſubiectū migrādo. Nunc autē cū ſpecies viſibiliū nō fiant in medio,niſi per naturalem generationē de potētia medii,& hoc,modo generationis aliarum formarū materialiū:licet debilius eſſe q̄ aliȩ habeant:de eadem autē potentia ſub eadem ſpecie,vt dictū eſt,ſimul in eodem numero nec eſſe nec generari poſſunt pluſq̄ vna & eadē ſpecies numero:impoſſibile eſt ergo, ꝙ diuerſȩ formæ ſcd̄m numerū ſolum etiā a diuerſis agētibus,ſiue generātibus habeant eſſe in eadem parte medii.Immo qd̄libet illorū vniformiter alteri mouet mediū ad generationē ſpeciei ſecūdū rationē illius vnicȩ potētiȩ,ac ſi ſolūmodo vnū illorū moueret.& ſic ad eādē formā ſecundū numerum generādam qd̄libet illorum ſcd̄m virtutē ſuam mouet, & concurrūt in eundē effectū numero: ſicut concurrūt diuerſi trahentes in vnicū tractum eiuſdē nauis ſecundū numerū:& diuerſi ignes ad calefaciendū aquā eandē vnico calore ſcd̄m numerum & gradū caloris,ad quē nullꝰ illorum attingere p ſe potuiſſet. Qd̄ autē arguit̃ apparēter contra hoc,ꝙ generatū ab vno illorū poteſt corrūpi,nō corrupto,ſed manēte eo qd̄ generatum eſt ab altero:Dico ꝙ non eſt verū.immo tota ſpecies vna & eadē per eſſentiā ſecundū numerum manet ad prȩſentiam vnius generantium illam,licet minus intenſa,q̄ fuit generata ad præſentiā plurium agētium, pro quāto efficacius,& intenſius mouebāt ad gn̄ationē illiꝰ plures ſimul,q̄ vnus,aut pauciores tātū.Et hoc quēadmodū plures ſimul intēſiꝰ mouerēt nauē motu veloci,q̄ qlibet illoꝝ p ſe,aut pauciores ſimul mouerēt motu lento.Vñ ſpecies illa gn̄ata ad p̄ſentiā pluriū,vel paucioꝝ generātiū illā,& cōſeruātiū eā in eſſe,nō differt niſi ſcd̄m magis intēſum,& minꝰ intēſum,quȩ vniuerſaliter i eodē ſubiecto ſcd̄m numerū

Ad ſecūdū. nō poſſunt differre ſcd̄m nūerū,ſicut in diuerſis ſubiectis nō pñt differre ſcd̄m ſpeciē. Ad ſcd̄m qd̄ videt̃ directe facere contra iā dicta,ꝙ ſi eadē ſpecies eſſet i medio,a magis albo,& minꝰ albo,iudicarent̃ ergo a viſu fore ȩq̃liter alba,dico ꝙ ſpecies rei viſibilis in medio non tm̄ ex hoc mouet ad determinate vidēdū aliqd̄ viſibile,qd̄ eſt ſpecies ſimpliciter ipſius viſibilis:ſed cū hoc reqrit̃ viſibile in oppoſitione ſecūdū lineā rectā per illud medium ad pupillā viſus. Vnde p ſpeciē exiſtētem in medio ſecundū veritatem,& non rectā oppoſitionē ad viſum,nullo modo poteſt viſus moueri ad vidēdum viſibile a quo generata eſt,dū illud ex obliquo ſe habet ad pupillam oculi.& ſic non poteſt mouere viſum ſpecies in medio,niſi ad rectā oppoſitionē mediāte illa viſibile habeat ſe reſpectu viſus,ſicut non poteſt ſpecies ipſum mouere niſi quatenus generata eſt a viſibili ſe habēte ad talē rectā oppoſitionē.Quare cū ad rectā talē oppoſitionē non ſit generata niſi ſecūdū gradū intēſionis reſpōdētis virtuti & intēſioni viſibilis directe oppoſiti:idcirco ſpecies intenſa a pluribus viſibilibus in medio ad quodlibet illorū videndū mouet ſecūdū gradū intēſionis,in quo nata eſſet gn̄ari a quolibet illorū p ſe,& ad nullū illorū vidēdū mouet ſcd̄m gradū totiꝰ intēſionis ſuȩ.immo non plus mouet ad videndū quodlibet illorū,q̄ moueret ad vidēdū aliquod illorū ſpecies gn̄ata ab illo ſolo,propter qd̄ per eādē ſpeciē bene diuerſimode iudicat̃ de magis albo,& minus albo,& vnū illorū iudicat̃ eſſe

Ad tertiū. albius altero. Ad tertiū,ꝙ non pōt eadē ſpecies numero in aliquo eodem numero gn̄ari diuerſis P, motibus,ſicut fit generatio in medio a diuerſis viſibilibus:Dico ꝙ falſum eſt,qñ ſunt mouētia vniformiter,& ſimul,vt patet in tractu nauis,& gn̄atione caloris in aqua,ſicut dictum eſt.& cū hoc, licet ſimul nō agerēt:ſed agēs poſteriꝰ inueniret manēs qd̄ actū eſt a priore agēte,vt cōtingere poſſet in tractu eiuſdē nauis a pluribus ſucceſſiue:& ſimiliter in calefactiōe eiuſdē aquȩ a pluribꝰ ignibus ſucceſſiue,tamē actū a primo augeretur a ſecundo,& eſt vnum & idem eſſentia. Et ſimiliter ſi vnum albū primo generet ſpeciem ſuam in medio per ſe abſq alio,& maneat , & conſeruet ſpeciem a ſe generatam in medio,tunc altero albo adueniente in recta oppoſitione ad illud medium,ſpeciem illam intendit, & eſt eadem numero a diuerſis motibus,vel ab initio generata,& poſterius aucta.Sed ſi ſint diuerſa mouētia idē ſubiectū vel medium,ſucceſſiue prius corrupto gn̄ato ab vno,q̄ ſequat̃ motus ab alio,in hoc caſu ſolum loquitur ph̄us,& bene,ꝙ non poteſt eſſe eadem forma:puta ſanitas corrupta in mane,& regenerata in veſpere.

Queſt.vii. Argu. prin. SEquūtur quȩſita de ſubſtātia.vbi quȩrebat̃ vnicum pertinens ad ſubſtantiā creatam gn̄aliter. Deinde plura pertinētia ad diuerſas ſubſtātias intellectuales creatas ſpecialiter.Illud vnicū erat,verū aliquod agēs creatū in agendo poſſet attingere ſubſtantiā primȩ materiæ.Et arguit̃ ꝙ ſic,hoc modo.Qd̄ aliquid educit de ſubſtātia materiȩ,actione ſua attingit illā,quia omne agens attingit illud in qd̄ agit:qa agēs & patiēs debēt eſſe ſimul,vt dicit̃ in primo de generatiōe.agēs autē creatū educit p generationē ſubſtātialē formā nō de ſubiecto exiſtēte in actu,ſicut educit p altera-

tionem formã accidentalẽ,ſed de materia exiſtẽte in potẽtia tãtum,vt dicĩ in eodem.Ipſa eñ ineſt
materię imediate.forma autẽ accidẽtalis nõ ineſt materiæ niſi mediãte forma ſubſtãtiali.ergo &c.
Contra.cum agens naturale nõ ſit niſi quãtum,nõ agit niſi in quãto:quia nõ agit niſi p conta- In oppoſitũ.
ctum,& quãtum non tãgit niſi quãtum.Quãtitas autẽ ſemp in ſubiecto media eſt inter agentẽ &
ſubſtãtiã materiæ.agens autẽ non attingit ſubſtãtiã materiæ,quãdo aliquid aliud eſt mediũ inter
Q ipſã & materiã.ergo &c. Dico q agens naturale in trãſmutatione dicĩ illud attingere,qđ præ- Reſponſio.
ciſe manet vnũ & idem in tota trãſmutatione,ſcilicet & ſub forma quæ corrũpitur in termino a
quo,& ſub forma quæ producĩ in termino ad quẽ.Idcirco alterãs dicĩ attingere ſua actione non
ſubſtãtiã nudã primę materię in ſola potentia exiſtẽtem,ſed ſolũmodo ſubiectũ exiſtens in actu cõ-
poſitũ ex materia & forma ſubſtãtiali.licet eñ ſubſtãtia materię maneat in alteratiõe,nõ tñ manet
ſola,vt pręciſe vnũ cõmune vtriq; termino trãſmutationis. Et ſic idẽ eſt quęrere quid ſit ſubiectũ
cõe manens in tota trãſmutatione,& quęrere quid ſit illud qđ agens ſua actione attingit. Et quia
ſup hoc eſt maior dubitatio in trãſmutatiõe quę eſt gñatio,q̃ in aliis,circa generationẽ ergo q̃ſtio-
R nis difficultatẽ pſequamur pręciſe. Circa gñationẽ aũt variaĩ rñſio ad quæſtionẽ ſecũdũ diuer-
ſos modos ponẽdi modos gñatiõis naturalis:Qui ſunt.vi. quorũ primus eſt ponẽtiũ formarũ lati
tãtiam,qui poſuerũt generationem fieri ſola cõgregatione & ſegregatione partiũ materialium pu
ta atomorũ.Dicebant eñ,q omnia ſcđm formas ſuas eſſent contenta in oĩbus,& cõmixta,puta li-
gnum,lapis,plumbũ,aurum,caro,os,homo,leo,album, nigrum,dulce,amarũ,& cætera huiuſmo-
di,& q generatio nihil aliud eſſet q̃ ad ſupficiem exteriorẽ congregatio partiũ ad eandem formã
pertinẽtiũ,& aliarũ partiũ ſegregatio ab illis ad interius:& q ſic vnũquodq; denoiaretur.puta li-
gnum,vel lapis,aut aliquid cæterorũ,prout partes formas vnius eorum,vel alterius continentes,
abundãtius exterius apparent,ſicut in olla bulliente in qua ſunt cõmixta piſa,faba,vicia,ſeminiũ,
& cæteræ ſpecies leguminũ,quãdoq; abundãtius apparẽt ſuperius in orificio ollę piſa,quãdoq; fa-
bę,aut aliqđ cæterorũ: & per hoc modo apparet q olla illa cõtineat ſola piſa,modo q ſolas fabas,
& ſic de cæteris. *Secũdũ* talem modũ ponendi generationẽ dicẽdum eſſet q agens in generatione
ſua actione nõ attingit materię ſubſtãtiam nudam,ſed quoddã admixtũ continẽs in diuerſis par-
S tibus materię ſingulorũ formas. *Secũdus* eſt ponẽtium gradũ formarũ ſubſtãtialium in quolibet
generabili,& corruptibili,& aliquã formã ſymbolã manentem cõmuniter in gñato,& corrupto.q
ponebãt generationẽ fieri per appoſitionẽ formarũ poſteriorũ , quibus generatũ & corruptũ inter
ſe diſtinguuntur. *Secũdum* talem modũ ponẽdi generationẽ fieri,dicendũ eſſet,q agens in gene-
ratione ſua actione attingit nõ ſubſtãtiam materię,ſed ſubiectũ quoddã cõpoſitũ ex ſubſtãtia ma-
terię,& forma ſubſtãtiali incõpleta,quę eſt forma generaliſſimę ſubſtãtiæ, puta ſubſtãtialitas ſola,
aut cũ hoc forma ſecũdi generis ſub ſubſtãtia,quæ dicĩ corporeitas. Tale eñ cõpoſitum ſecũdum
illos manet in tota trãſmutatione gñationis,& ſolũ fiunt gñatio & corruptio ſcđm formas poſte-
riores cõpletiores. Tertiꝰ eſt ponẽtiũ gradus nõ formarũ ſubſtãtialiũ ſcđm ſub & ſupra ſecũdũ di
uerſitatẽ generum & ſpecierũ in linea pędicamẽtali,ſed ponẽtium vnius formę manentis gradus
ſcđm eſſe pfectius & cõpletius penes illã generũ & ſpecierum diuerſitatẽ. qui dicebãt generationẽ
fieri per acquiſitionẽ ex gñatione eſſe pfectius , & cõpletius vſq; ad vltimũ cõpletiuum ipſi formæ
manenti. Et ſecũdum talem modum ponendi dicẽdum eſſet,vt iam prius,q agens in generatione
nõ attingit ſubſtãtiam materię,ſed ſubiectũ quoddã cõpoſitum ex ſubſtãtia materię & forma ſub
ſtantiali ſub eſſe incõpletiſſimo cõpetens vel gñaliſſimo ſubſtãtię,vel alicui ſub illo. Illud.n.cõpoſi
tum manet,& fit ſolũmodo gñatio ſecũdum eẽ pfectius. Quartus eſt ponẽtium inchoationes for
marũ in materia,quas vocabãt potentias actiuas in materia,pręcedẽtes oĩno trãſmutationẽ genera
tionis,quas quaſi excitatas per actũ generationis ponebãt pullulare in formas pfectas,& ipſas non
eſſe formas,ſed quędã ſemina formarũ.qđ aliqui ponebãt ſenſiſſe Auguſtinũ. *Secũdũ* iſtos dicẽdum
eſſet q agens in generatione nõ attingeret compoſitũ ex materia & forma,nec nudã ſubſtantiã ma
terię,ſed mediũ quoddã.ſ.ſubſtantiam materiæ cum ſeminario formę. Quintus eſt ponẽtiũ dato-
res formarũ & generationẽ eſſe nõ pductionẽ formę de materia,ſed in materia tñ, quaſi generatio
non eſſet aliud q̃ creatio formę in materia,prout Auerrois imponit Auicẽnæ.ſcđm quẽ dicẽdũ eẽt
q agẽs ſua actione generãdi attingeret nudã ſubſtãtiã materię: q ſecundũ illum ipſa manet cõmu
nis ſola generato & corrupto. *Sextus* eſt ponẽtiũ q nihil ſit formę aut ſeminariũ eiꝰ,nec oĩno for-
ma aliqua in generabilibꝰ & corruptibilibus quin ſit gñabile & corruptibile,& q gñatio nõ eſt p ſe
formæ,ſicut nec materiæ,ſed ſolius cõpoſiti ex materia & forma,ſecundũ totũ qđ eſt in illo, manẽ
te ſola ſubſtãtia materię cõmuni in gñato,& corrupto.q̃ ſecũdũ iſtos talis naturæ eſt,q ipſa diſpoſi

ta ad pſentiā agētis naturalis ſibi pportiōalis,nata ſit ſtatī affici diſpoſitiōe formali,ad quā ordinatꝛ actio agentis: quemadmodum cæra mollis afficitur figura ſigilli ſibi impreſſi.Nec refert,niſi ꝙ iſta impreſſio eſt violēta paſſibili cōtrariāte:illa vero eſt naturalis paſſibili p naturalē obediētiā cōferēte ad impreſſionis ſuſceptionē.vt ſic quātū eſt ex parte materiæ cōferētis,forma ſit ab itra:& quātum eſt ex pte agētis ipſa ſit ab extra.vt ſecundum hoc ſit forma partim ab intra, & partim ab extra:p ut poſuerunt Peripatetici.quorū poſitionem puto cōtinere verum modum generationis naturalis. Aliorū aūt poſitiones ptactas ſigillatim reprobare non eſt præſentis intentionis. Secundū iſtū vl- T
timū & verū modū ponendi naturalē gñationē,Dico ꝙ agēs naturale generās ſua actione attingit purā & nudā ſubſtātiā priæ materiæ abſq; oī forma,& formę ſbalis inchoatiōe exiſtente:ſic ꝙ nihil formę ſbalis maneat in materia,qđ ſit cōe gñato & corrupto:ſed ipſa ſola materia ſubiectū eſt gñationis nālis,ex qua generās pducit cōpoſitū ex materia & forma:vt pcedit primū argumētū. qđ ſecundū hoc cōcedendū eſt. Ad argumētū ſecūdū,qđ erat in oppoſitū.ſ.ꝙ agēs naturale,qa eſt quā- V
Ad argu. in oppoſitum. tū,non agit niſi in quāto:materia ergo in tota trāſmutatione gñatiōis eſt ſub quātitate:& ſic agēs & generās ſua actione non attingit niſi quātū,nō aūt nudā ſubſtātiā materiæ,quæ de ſe indiuiſibilis eſt,nō quāta. ſecundū phm in.i.Phy.&.iii.Metaph.Dico ꝙ reuera ſubſtātiā materiæ nudā,vt habet eſſe ſub rōne ſimplicis & indiuiſibilis abſq; omni rōne ptibilis eius,qđ eſt pter ſuā ſubſtātiā,nullū agēs naturale ſua actione attingere pōt oīno de ipſa aliqđ pducēdo, aut vſq; ad ipſam aliqđ corrūpēdo,& ipſam denudādo oīno.Sic eñ ipſam attingere,& eā denudare, vt etiā maneat in eſſe exiſtentię denudata,ſolūmodo poſſibile eſt agēti increato.Sed agēs naturale ipſam ſolūmodo ab omni forma ſubſtātiali,& etiā accidētali determiata formę ſubſtātiali denudare pōt:nō tñ ſic,vt ipſo agēte in exiſtētia maneat denudata etiā p momētū abſq; omni forma ſubſtātiali:qa nihil corrūpere poteſt niſi generādo,nec ſic etiā denudare pōt,vt omni forma accidētali indeterminata ſpolietꝛ. immo neceſſe eſt,vt oēs diſpoſitiones accidētales ſymbolę gñato,& corrupto ſub eſſe indeterminato maneāt.In omni aūt generatiōe diſpoſitio ſymbola vtriq; eſt quātitas,qa nō generatꝛ,aut corrūpitꝛ niſi quātū.Idcirco ergo ī oñi gñatiōe,cōe manēs gñato & corrupto neceſſario eſt quātitas ideterminata & ſic neceſſe eſt ꝙ ſubiectū gñationis ſit quātū interminatū,ſiue indeterminatū,put pcedit argumētū:nec attingit ſubſtātiā materię nudam ab oñi diſpoſitiōe formę accidētalis,attingit tñ nudā ſubſtātiā ab oñi diſpoſitione formę ſubſtātialis,qua ipſam denudat,nō ſic tñ,ꝙ in aliquo momēto ſit ſine oñi forma,put infra in qſtione de cōceptione virginis glorioſę declarabitꝛ. Circa ſubiectum X
igitꝛ gñationis,eo ꝙ oportet ꝙ ſit quātū,eſt aduertēdū:ꝙ cū eē quātitatis cōtinuę,qua ſubiectū generatiōis oportet eē quātū,cōſiſtit nō niſi in rōne dimenſionali, & diuiſibili:rō autem diuiſibilis dimēſionalis eſt ꝙ habeat ptē extra ptē:ſcđm igitꝛ duplicem rōnē dimēſionis duplex eſt eē quātitatis cōtinuę.Dimenſio aūt,aut eſt terminata,ſiue determinata ſcđm gradū,& extenſionē penes magnū & puū in lōgo & lato & pfundo,aut eſt interminata,ſiue indeterminata p indifferētiā ſe habēs ad extēſionē in magnū,& paruū ſcđm lōgū,& ſecūdū latū,& ſecūdū pfundū.Secūdū hoc ergo eſt vnū eſſe quātitatis,quo habet eſſe determinatarū dimēſionū, & aliud quo habet eē dimēſionū indeterminatarū.Quorū primū nō habet quātitas cōtinua,niſi ex cōpoſito ex materia & forma,& nō niſi a forma ſubſtātiali.q̄ quātitas ex ſe nō eſt determinata.Vñ & ſecūdū diuerſitatē formarū ſubſtātialiū diuerſas habet terminatiōes: qa ex pte formę ſubſtātialis puenit,ꝙ oīm natura cōſtātiū ſtatuta eſt ratio,& termin⁹ magnitudinis,& augmēti:ſicut dicitꝛ.ii.de Aīa.Determinat.n. ſibi q̄libet forma ſubſtātialis quātitatē terminatā,ſiue determinatā in mai⁹,ſic ꝙ nō poſſet eē aut cōſeruari in maiori:ſilr & in minus,ſic ꝙ nō poſſet eē aut cōſeruari in minori.Quātitatē tñ ſimplr ſoſa q̄libet ſubſtātialis ſic ſibi determinat, ꝙ poſſit eſſe,& cōſeruari in maiori,& minori inter illud maius in termino,& illud min⁹ in termino:ſed tñ nō niſi in quāto & in diuiſibili.Eſſe aūt ſcđm,quātitas cōtinua haberet etiā ex ſe ſi eēt ſepata a cōpoſito,& a materia & forma.Et vtrūq; iſtorū materia habet a quātitate cōtinua,a qua habet & partibilitatē,ſiue diuiſibilitatē:cū ex ſe ſit impartibilis,& indiuiſibilis diuiſibilis tamen & partibilis eſt,vt eſt ſub quātitate ſcđm ptibilitatem & diuiſibilitatē quātitatis. Vt enim eſt ſub quantitate continua,partes materiæ reſpondent partibus quantitatis. Vnde materia vt eſt ſub quātitate ſimplr nō determinata p formā ſubſtātialē,interminata ſiue indeterminata eſt ī ſuis ptib⁹ materialib⁹:ſicut eſt quātitas in ſuis ptibus quātitatiuis.vt vero eſt ſub quātitate determinata p formā ſubſtātialē,ipſa ſilr eſt determinata ī ſuis partib⁹:vt eſt ipſa quātitas.Et ſic agēs naturale creatū nō attingit ſubſtātiā materię:vt eſt oīno indiuiſa,& ſimplex,atq; iptibilis:ſed ſolūmō vt eſt ſub rōne quāti indeterminati & partibilis ſub ptib⁹ talis quāti.q̄ ad inſtās eñ in quo cōpletꝛ gñatio,& materia ſpoliatꝛ vna forma,& induitꝛ alia,illā qua materia induitꝛ pcedūt natura et ſi nō duratiōe dimēſiones iterminatę in materia.Duratiōe.n.ſicut nunq̄ eſt ſine vna forma ſubſtan

tia aut alia:ſic nunq̃ duratione aliq̃ua tp̄is aut inſtãtis eſt ſine terminatiõe quãtitatis ab vna forma
Y vel ab alia. Et eſt aduertendũ ꝙ licet ipſum nõ ſit ſubiectũ gñationis ſicut dictũ eſt, niſi ſub ratiõe
quãti interminati:q̃a tñ quãtitas illa interminata nõ ſequit̃ ad rõnẽ materię:vt ſit ſubiectũ gñatio
nis,tanq̃ cã p̄ ſe,& quaſi ſit aliq̃d de rõne ſubiecti per ſe:ſed ſolũmõ tanq̃ cã ſine qua nõ poſſet mate
ria habere rõnẽ diuiſibilis,& partẽ extra ptẽ in ſua ſubſtãtia,& ſine qua nõ poſſet oĩno eſſe ſubiectũ
formę naturalis:idcirco ſentiẽdũ eſt ſcdm hoc,ꝙ naturale agẽs nõ attingit ſubſtãtiã, niſi vt eſt ſub
quãtitate interminata:hoc cõtingit p̄ accñs iã dicto mõ, per ſe aũt attĩgit nudã ſubſtãtiã materiæ:
vt p̄ ſe ſubiectũ gñationis:nõ vt in ſua ſimplicitate exiſtit:ſed vt habet ptes extra partes intermi-
natas ſub ptib⁹ quãtitatis interminatę.q̃d tñ nõ eſt niſi attĩgere p̄ ſe ſolã ſubſtãtiã materię. Vt.n.di
cit pħs in fine quarti Metaph. ſi vltima materia ſumat̃, nihil eſt p̄ter ipſam. Materia eñ ſiue ſuma
tur p̄ cõſideratiõnẽ ſub rõne ſimplicitatis qua caret ptib⁹,ſiue ſub rõne ptibilitatis qua habet ptes
extra ptes,ip̄a nõ eſt aliq̃d p̄ter ipſã.Et ſic p̄ ſe ſimpl'r & abſolute loquẽdo:Dico ꝙ agẽs naturale ſua
actione attĩgit ſubſtãtiã materię:licet nõ rõne illi⁹ ſimplicitatis q̃ illã attĩgit agẽs ĩcreatũ: ſed ꝙ nõ
attĩgit niſi quãtũ interminatũ,hoc nõ cõtingit niſi p̄ accidẽs.Et p̄ hoc patẽt ambo obiecta.

SEquunt̃ q̃ſita ptinẽtia ad ſubſtãtiã creatã intellectualẽ ſpecial'r.Et erãt q̃dã cõiter
ptinẽtia ad quãcũq; creaturã ĩtellectualẽ,& q̃dã alia ptinẽtia p̄prie ad ſolã creatu
rã ĩtellectualẽ,q̃ ẽ hõ.De p̄rio horũ q̃rebãt̃ duo ptinẽtia ad intellectũ:q̃rũ primũ Quæſt. viii.
erat:Vtrũ opatio ĩtelligẽdi,qua angelus,vel mẽs hũana intelligit ſe,differat a ſe. Quæſt. ix.
Scdm erat.Vtrũ ĩtellectio q̃ ãgel⁹ aut mẽs hũana ĩtelligit ſe ſit ſibi eſſentialior q̃
illa qua intelligit deũ. ¶IRca primũ iſtorũ arguit̃:ꝙ ĩtellectio qua angelus aut Arg. princi.
mẽs hũana intelligit ſe,nõ differat a ſe:ſic.opatio nõ differt ab opante,niſi aut rõne ĩmediati prici-
pii elicitiui,aut termini ad quẽ eſt:vt calefactio a calefaciẽte,puta igne,nõ differt niſi aut rõne calo
ris quo elicit̃,aut calor q̃ p̄ illã elicit̃.ambo.n.calores ab igne real'r differũt,a quo ſi nõ differrẽt,nec
calefactio differret ab eodẽ.Sed in p̄poſito opatio intelligẽdi neutro mõ differt ab ĩtelligẽte,q̃a ipſe
ſeipſo ẽ pricipiũ elicitiuũ illi⁹ & termin⁹ ei⁹.ergo &c. In cõtrariũ eſt,ꝙ ſcdm Boetiũ ĩ oĩ creatura In oppoſitũ.
Z differũt q̃d eſt,& q̃ eſt.Intellect⁹ aũt eſt ip̄m q̃d eſt,ĩtellectio aũt eſt q̃ formal'r aliq̃d eſt.ergo &c.Di Reſponſio.
co ꝙ in hac q̃ſtione nõ eſt rõ dubitãdi,niſi apud illos q̃ putãt ꝙ nulla creatura aliq̃d agat ſua ſub-
ſtãtia ĩmediate:vt.ſ.ipſa ſubſtãtia,ſiue eſſentia rei nõ ſit ip̄a opatiua potẽtia p̄ciſa,& p̄ria,& p̄rima:
ſed ꝙ q̃cq̃d agat p̄ aliq̃d agat,q̃d ẽ potẽtia agẽdi differẽs real'r ab ipſo agẽte. Vñ q̃ſtio illa eſt cõtra
illos,q̃ ponũt ꝙ in ĩtellectualib⁹ potẽtię illę q̃ ſunt ĩtellectus & voluntas, ſunt ip̄a ſb̃a ĩtelligẽtis &
volẽtis indifferentia ab illa ſcdm rẽ.Illis.n.q̃ ponũt ꝙ nihil creatũ agat ſua ſb̃a,videt̃ ꝙ ſi opatio ſit
aliud a ſb̃a opantis & accñs in illa,ꝙ opꝫ eã elici ab illa p̄ pricipiũ q̃d ſit etiã accñs eiuſdẽ: q̃a alit̃
vt eis videt̃,opatio nõ põt real'r differre ab operãte.Sed licet ĩ veritate oĩs opatio creaturę ſit accñs Creatura nõ
ſb̃ę opãtis & ſic real'r aliq̃d aliud ab ipſa:Alit̃.n.opãs creatũ natural'r & ſemp̄ eẽt ĩ ope ſuo eodẽ mõ eſt ſua ope-
ſe habẽs & ĩuariabil'r,ſicut cõtingit ĩ opante ĩcreato:hoc aũt falſum ẽ de opãte creato: nõ tñ ex hoc ratio.
opꝫ ꝙ opatiua potẽtia etiã real'r differat ab opãte, imo q̃libet fo͂ra ſb̃alis cõſtituẽs rẽ ĩ eſſe,ſeipſa ẽ
pricipiũ alicui⁹ opationis ſibi eſſentialis iuxta ſcdm modũ dicẽdi p̄ ſe,licet ipſa ſit accñs illi⁹,& licet
p̄ alia pricipia opatiua q̃ accedũt illi,ipſa ſit opatiua aliarũ quarſdã opationũ:q̃ ſũt ſibi accidẽtalia
reſpectu iſti⁹ p̄rię opatiõis & eſſentialis ĩmediate. Vñ diſtictionẽ rerũ p̄ formas ſuas ſb̃ales q̃ multũ
latẽt ĩ plurimis ne poſſint ĩternoſci qñ hñt eẽ ſm illas,& qñ nõ,docet pħs cognoſcere ex opib⁹ illarũ
eẽntialib⁹ & p̄ ſuas formas ſb̃ales ĩmediate elicitas:qñ dicit ĩ fine.iiii.lib.Meteo.ſic ĩgẽs.Vniuerſa de
terminant̃ ope.q̃.n.poſſunt facere ſuiipſius opus eſt ſingulũ.q̃d verũ eſſe nõ põt ęquoce. Sic ergo Cõcluſio.
A dico gñal'r & ſpecial'r ſil' r̃ndẽdo ad q̃ſtionẽ p̄poſitã,ꝙ q̃cũq; opatio creaturę differt ſecũdũ rẽ ab ope
rãte:& ꝙ opatio intelligẽdi angeli,aut mẽtis hũanę real'r differt ab ĩtelligẽte:q̃a ſoli⁹ dei eſt,ꝙ in ip
ſo ſunt idẽ ſb̃a & opatio.de quo erit mẽtio amplior in q̃ſtione ſequẽti.Nõ tñ ſoli⁹ dei eſt ꝙ in ipſo
B nõ differãt ſcdm rẽ ſb̃a & virt⁹ ſiue potẽtia opandi.Et ſcdm hoc cõcedẽda eſt rõ ſcda. Q̃d argui Ad arg. pri.
tur in cõtrariũ:ꝙ opatio nõ differt ab opante niſi rõne pricipii elicitiui,aut termini: q̃a.ſ.alterũ illo
rũ,vel vtrũq; differt ſecũdũ rẽ ab opãte:Dico ꝙ hoc nõ eſt verũ,niſi de opatiõe accidẽtali,q̃lis eſt ca
lefactio:quã ignis ſua forma ſubſtãtiali nõ agit niſi mediãte accidẽtali.ſ.calore.Sed p̄ter talẽ opatio
nẽ habet q̃libet res opationẽ aliã eſſentialẽ,quã agit ĩmediate ſua forma eſſentiali,q̃ in corp̄alib⁹ ma
nifeſtior eſt ĩ organicis puta in aĩalib⁹ quo ad op̄a ſentiẽdi:ſed occultior ĩ mixtis homogeneis:puta
in carne,& oſſe,& adhuc occultior ĩ ſimplicib⁹ elemẽtis,puta in igne & aqua: & hoc p̄ut ĩ q̃buſdã
ex talib⁹ manifeſtior eſt forma ſubſtãtialis diſtĩguẽs & dãs eẽ,q̃ in q̃buſdã aliis.ſemp̄.n. forma ſub-
ſtãtialis & ei⁹ opatio p̄pria eſſentialis manifeſtiora ſunt in illis q̃ ſunt magis formalia & p̄pinq̃ora
p̄rię formę:& ſunt occultiora in illis q̃ ſunt magis materialia & p̄pinq̃ora p̄rię materiæ,quorũ for

mę ſemꝑ virtute cõtinent̃ in formis eorũ,ꝗ̃ ſunt magis formalia. Et ꝓpter idẽ manifeſtiꝰ apparet in magis formalibꝰ:qñ vnũ illorũ habet eẽ vere,& qñ nõ:ſed ęquoce,ꝗ̃ in magis materialibꝰ. Vt.n.dicit phs,ſentẽtialiter vbi iá ſupra,caro,vel os,vel alioꝝ homogeneoꝝ vnũqdq;,ex elemẽtis vt ex materia ſunt. Ex illis.n.vt ex materia ſunt cũcta opa naturę:vt vero in cã fo̾ali ſubſtãtiali ſemꝑ priora cõſtãt in poſterioribꝰ:& oĩno ĩ organicis. Sũt.n.formę elemẽtorũ aquę,ignis, aeris, terræ,virtute in forma mixti homogenei,puta carnis & oſſis,& ſilr̃ quodãmõ ſunt formę homogeneorũ in forma organicorũ:puta manus vel pedis hoĩs aut eq. Propter qđ magis manifeſtũ eſt de hoĩe mortuo, ꝙ ęquoce eſt hõ,aut de manu defuncti,ꝙ ęquoce ſit manus:ſicut & manꝰ lapidea,aut hõ lapideus:ꝗ̃ de carne ꝙ ſit caro mortua:aut de aq̃ ꝙ deficit a ſua fo̾a:& adhuc hoc minus manifeſtũ eſt de aq̃,aut igne,ꝗ̃ de carne,aut oſſe.& hoc q̃a in iſtis videlicet in igne,aut aq̃ reſpectu carnis,& oſſis,& in carne,& oſſe reſpectu hoĩs aut bouis minime manifeſta eſt cã formalis,eo ꝙ ĩ eis plurimũ eſt materiæ & minus formę.velut ſi prima ſumatur materia, ipſa nihil eſt præter ipſam:ſi etiam ſumatur forma ſubſtantialis prima,ipſa etiam nihil eſt præter ipſam. Quæ vero ſunt media,vnũquodq; eorum ꝓportionaliter habet minus formę quantum eſt ꝓpinquius primę materię, & plus formæ quãtum ꝓpinquiꝰ eſt primę formę,& vniuerſa hoc ope determinãt̃:vt quo cognoſcunt̃ qñ ſunt in eẽ formę ſuę vniuoce,& qñ nõ:ſed ęquoce. Quę.n.poſſunt facere ſuiipſius opus, manifeſtũ eſt ꝙ ſingulũ eoꝝ eſt ſecundũ formã ſuã:quẽadmodũ oculus,qñ videre põt,qñ vero nõ põt videre,manifeſtũ eſt ꝙ ęquoce eſt oculus,quẽadmodũ mortuus,aut lapideus,aut etiã ſerra lignea ꝗ̃ nõ põt facere opus ſerræ ęquoce eſt ſerra,& velut imago ſerræ:& ſilr̃ caro eſt ęquoce caro,cũ nõ põt exercere ꝓpriũ opus carnis.ſed opus eius minus manifeſtũ eſt,ꝗ̃ ſit opus oculi.& adhuc forſan minus manifeſtum eſt opus ignis ꝗ̃ carnis.ꝗ̃ ex re qñ exiſtat forma ſubſtãtiali vnũqdq; taliũ:& qñ minime nõ facile eſt ꝑſpicere: niſi ſolũmõ figurã exiſtẽtis retineãt:quẽadmodũ veterũ corpa mortuorũ,ꝗ̃ ſubito ad modicũ tactũ vel flatũ vẽti ĩ cineres,aut puluerẽ deſidũt. C

Ad exẽplũ de igne. Deſcẽdẽdo igit̃ ad exẽplũ de igne & calefactiõe,aſſũptũ ĩ argumẽto:Dico ꝙ ignis licet nõ calefaciat niſi calore,nõ ĩmediate fo̾a ſubſtãtiali igneitatꝭ:eo ꝙ calefactio ẽ eiꝰ oꝑatio accñtalis & ꝑ accñs:h; tñ aliã oꝑationẽ eẽntialẽ & ꝑ ſe,quã agit ĩmediate.ſ.ignẽ gñare.qđ tñ ꝑdicti negãt dicẽtes ꝙ ignis nõ gñat ignẽ niſi calore. Quorũ opinionẽ phs tãgẽs in ſecũdo de Gñatione dicit ſic. Qm̃ ĩnatũ eſt,vt inq̃t,calidũ qdẽ ſegregare,frigidũ vero cõgregare,& aliorũ vnũqdq; hoc qdẽ facere:hoc aũt pati:ex his dicũt:& ꝑ hęc oĩa gñari & corrũpi. Quorũ opinionẽ rephẽdit cõtinue ſubdẽs. Sed potẽtias attribuũt corpi ꝓpter quas generat valde organice,auferẽtes eã ꝗ̃ eſt ſcđm ſpeciẽ cauſam.ſ.formalẽ ſubſtãtialẽ,ꝗ̃ eſt agẽs verũ & principale in gñatione:cũ forma accidẽtalis nõ ſit niſi agẽs organicũ,& inſtrumẽtale.& hoc nõ in ꝓducẽdo formã ſubſtãtialẽ:illã .n.ſola forma ſubſtãtialis ĩmediate generãdo ꝓducit: ſed ſeparãdo & diſponẽdo materiã tãtũ. Hinc ſup aſſumpto verbo dicit Cõmẽtator.i.nõ faciũt niſi agẽs ĩ gñe iſtrumẽti,nõ agẽs verum. Qđ reuera eſt ſola cã fo̾alis ſubſtãtialis,cuiꝰ virtute calidũ & frigidum tẽperate agẽs,cõſtare faciũt materiam,diſponẽtes materiã ad determinatã formę ſubſtãtialis ſuſceptionẽ,ꝗ̃ in fine alterationis ꝗ̃ materia ſic diſponit̃,inducit̃ actione ſolius formę ſubſtãtialis,puta ignis,cũ debet gñari ignis,aut aq̃,dũ debet gñari aqua,aut eq,dũ debet gñari equus. Propter qđ poſt verbũ iã dictũ,addit Cõmẽtator dicẽs. Neceſſe ẽ eñ ſi generẽt res:vt habeãt agẽs qđ faciat eã ꝑ tẽperamẽtũ. Sic ergo res ꝗ̃libet ſua forma ſubſtãtiali aliquã actionẽ ſibi eſſentialẽ agit ꝑ ſe & immediate:etſi aliqñ nõ niſi mediãte actione formę accidẽtalis ad diſpoſitionẽ materię:ſicut dictum eſt:qđ cõtingit vlr̃ qñ ꝓpria actio formę ſubſtãtialis eſt gñare formã ſibi cõſilẽm de materia. Quando vero habet aliquam aliã actionẽ ſibi ꝓpriam quã appellãt medici a tota ſpecie,puta ꝙ magnes attrahit ferrũ,aut herba talis ſiſtit ſanguinẽ,illã forte habet ĩmediate ꝑſente materia ſuſceptibili . vñ ꝗ̃cũq; res talẽ actionẽ agit preſente materia diſpoſita niſi alias fuerit ĩpedita. Nõ oportet ergo:ꝙ q̃a oĩs oꝑatio accñs eſt:& differt ſcđm rẽ ab operãte,ꝙ eliciat̃ ab illo ꝑ principiũ qđ eſt accidẽs in eo, aut ꝙ ipſa oꝑatio nõ ſit accidẽs differens ſcđm rem ab operante:ſed idem penitus cum agente.

Queſt.ix. Arg. princi. Circa ſcđm arguit̃,ꝙ intellectio qua angelus,aut mẽs intelligit ſe:ſit ſibi eſſentialior,ꝗ̃ ſit intellectio qua intelligũt deũ,ſic. illa oꝑatio rei cuiuſq; ſibi eſt eſſentialior quã agit circa obiectũ principaliꝰ illi oꝑationi,& etiã ſibi : ꝗ̃ ſit illa quã agit circa obiectũ minꝰ pricipale & oꝑationi & ſibi. Cũ eñ actus habeãt diſtingui ꝑ obiecta:magis,& principaliꝰ habẽt diſtingui ꝑ obiecta pricipalia:& magis eſſe ꝑ cõſequẽs,ꝗ̃ ab eo habet res eẽ formalr̃:& diſtingui ab aliis. Intellectio qua angelus aut mẽs ĩtelligit ſe eſt hmõi reſpectu ĩtellectionis ꝗ̃ intelligit deũ: q̃a angelus aut mens eſt aliqd creatũ,& habẽs idcirco opus determinatũ eſſentialiter. Opus aũt determinatũ eſſentialiter,ſeu principalr̃,habet eſſe circa determiatũ obiectũ:& hoc nõ extrinſecũ:q̃a oꝑatio rei tendẽs extra ſe ad

extrinſecũ,nõ eſt ei principalis,aut eſſentialis.qa ſecũdũ phm.vii.Metaph.eſſentia rei totũ ſibi eſſen
tiale cõprehendit intra ſe.Deus aũt p eſſentiá eſt obiectũ extrinſecũ angelo,aut mẽti, & indetermi-
natũ: ſibi aũt eſt obiectũ intriſecũ & determinatũ.ergo &c. Cõtra.Illa opatio eſſentialior & princi In oppoſitũ.
palior eſt opanti,q̃ oĩno quietat ipſum ne queat moueri ad aliud opando circa illud,q̃ q̃ non qetat
ipm:qa nõ eſt mot⁹ niſi pter qeté,ſcdm Cõmẽ.ſup.viii.Phy.Sed ĩtellectio q̃ angelus aut mẽs ĩtelli
git deũ,oĩno qetat ipm:nõ ſic intellectio qua intelligit ſe.dicẽte Augu.in pricipio libri Cõfeſſionũ.
D Dñe feciſti nos ad te,& ĩqetũ eſt cor noſtrũ donec reqeſcat ĩ te.ergo &c. Dico ſcdm alias a me de Reſponſio.
terminata in q̃ſtionib⁹ de Quolibet,q angelus aut mẽs non intelligit ſe,niſi ſicut alia a ſe:primo.ſ.
intelligẽdo ſe ſub rõne vniuerſalis pximi ſui.Vniuerſale.n.eſt p ſe & primũ obiectũ intellectus crea
ti,ſicut ſingulare eſt per ſe & primum obiectum ſenſus.Igĩ ſi angelus aut mẽs intelligit ſe ſub rõ-
ne ſingularis,hoc nõ eſt prĩo & ĩmediate,& q̃ſi directo aſpectu ſcdm lineá rectá:ſed mediáte intelle
ctu vlĩs ſui intellecti primo & ĩmediate:& quaſi aſpectu obliquo ſecundum lineá reflexá,put deter-
minat phs in.iii.de Aĩa.Rõnẽ autẽ vlĩs qua ĩtelligit hoc mõ ſe,haurit ex ſua memoria abdita:ſicut
& haurit vlĩa qb⁹ intelligit alia a ſe.Quorũ vniuerſaliũ nullũ determinat ſibi ĩtellectũ ad ſemp mo
uẽdum ipſum:ſed qñq; mouet ipſum vnũ illorũ:qñq; aliud.pter qđ q̃libet rõ intelligendi p rõnẽ
vlĩs ſibi eſt accidẽs,& nulla eſt p eſſentiá idẽ qđ intellect⁹,ſed re differẽs ab illo: & hoc nõ min⁹ qñ
intelligit ſe,q̃ qñ intelligit aliud a ſe. Vñ etſi ſecundũ Aug.ponat aliqs q intellect⁹ ſemp intelligit
ſe quodá abdito actu intelligẽdi, illa intellectio accidẽs eſt in illo, & p rationẽ vlĩs: quẽadmodũ &
illa intellectio qua ſe quandoq; intelligit:& quandoq; non intelligit. & neutra illarum eſt idem cũ
ipm intelligẽs.Et ſic opatio qua intelligit aliud creatum a ſe, non min⁹ eſt ei eſſentialis,hoc eſt ſub
ſtátialis:vt intellectio & intellectus ſint idẽ:q̃ opatio qua intelligit ſe.Et ſi vtraq; eſt ipm intelligens
vtraq; equaliter eſt eſſentialis:& etiá ſi intellectio qua intelligit deũ eſt ipſum intelligẽs,& ipſe ſilr,
tunc oĩs intellectio eſſet eis eſſentialis intelligenti æque.Aut ſi ĩtellectio qua ĩtelligit ſe, ſit ipm in-
telligens ſiue ſua eſſentia:& intellectio qua intelligit deũ,non ſit ſua eſſentia:intellectio qua intelli-
git ſe,neceſſario eſt ſibi eſſentialior q̃ illa qua intelligit deũ.Sẽp.n.eſt eſſentialior rei cuiq; intellectio
illa,q̃ eſt ſua eſſentia,& idẽ cũ intelligẽte,q̃ q̃cũq; alia q̃ non eſt ſua eſſentia,nec idẽ cũ intelligẽte.&
hoc loquẽdo de eſſentialitate penes tertiũ modũ ei⁹,qđ eſt p ſe:lʒ aſpiciẽdo ad rõnẽ qetádi & nõ qe
tádi,q̃ ptinet ad ſecũdũ modũ dicẽdi p ſe,eo q ſunt accidẽtia opanti creato, eſſentialior eſſet intelle
ctio qua intelligit deũ:vt pcedit ſcđa obiectio:& bñ.Vnde poſito etiá p impoſſibile q intelligẽs ſe
ſub rõne ſingularis,intelligeret directo aſpectu ſicut de⁹ intelligit ſeipſum:& cũ hoc intellectio eẽt
p eſſentiá ipſum intelligẽs:nec adhuc eſſentialior poſſet dici eſſentialitate ptinẽte ad ſecũdũ modũ
dicendi p ſe,intellectio qua intelligit ſe,q̃ illa q̃ intelligit deũ:ſicut nec eſſentialior põt eſſe amatio
qua amat ſe,q̃ illa qua amat deũ.& hoc qa ĩ deo vt in obiecto cognito & amato eſt rõ oĩs veri:& oĩs
boni:pter quá quodlibet põt eſſe cognoſcibile,ſiue intelligibile,aut amabile,ſiue volibile: ita q ni-
hil aliud a deo eſt intelligibile aut volibile,quin ſit cognoſcibile aut amabile,niſi ſub ratione & effi
gie aliqua primi veri & primi boni qđ eſt deus.Tale autem in cuius effigie & ratiõe cætera cogno
ſcunĩ & amanĩ,eſt per ſe primũ & eſſentiale obiectũ intellect⁹ & volũtatis.eſt etiá eſſentialior & pri
cipalior intellectio & volitio qua tale quid intelligit & vult aliquis q̃ quæcunq; alia,qua aliud qđ-
cũq; intelligit & vult.Idcirco igitur dico q ſimplr & abſolute principalior atq; eſſentialior angelo
& menti humanæ intellectio & volitio ſunt qua deum intelligit & vult:q̃ qua intelligit & vult ſe
ipſum.Et ſecundum hoc concedenda eſt ratio ſecunda,quę hoc probat & bene,& hoc a cauſa finali
E operis intelligendi:prout hoc idẽ iá declarauimus a cauſa ſiue ratione intelligendi formali. Ad ar Ad arg.pñ.
gumentũ in oppoſitũ:q intellectio q̃ angelus vel mens hũana ĩtelligit ſe,eſſentialior eſt ſibi , q̃ qua
intelligit deum:quia ipſe eſt obiectum principale huius operationis & operantis inquantum eam
operatur:Dico q falſum eſt:quia tam ſecundum rationem cauſæ formalis q̃ ſecundum rationem
cauſæ finalis deus eſt principale obiectum cuiuſlibet intellectus.Et qđ arguitur ad illius pbationẽ
q angelus eo q eſt creatũ quid habet aliquod obiectum ſuę opationi determĩatũ, qđ eſt ei eſſentia
le,ſicut & habet eſſentialiter opus determinatum:Dico q verum eſt hoc:q obiectum hoc non eſt
niſi deus.Et q aſſumitur q ipſe eſt obiectũ indeterminatum: Dico q duplex eſt rei determinatio
& ſimiliter indeterminatio.ſ.vna reſpectu aliorum:qua in ſe ita eſt hoc q non aliqd aliorum . Alia
reſpectu ſuiipſius & eorum quæ ſunt intra ſe,qua eſt tantũdem ita q non amplius. Loquẽdo de ſe
cunda determinatione & indeterminatione reſpectu aliorum intelligibilium, dico q deus eſt obie-
ctum intelligibile determinatum,inquantum.ſ.ita eſt intelligibile q eſt deus q non ſic aliquid alio-

rũ intelligibiliũ. Loquẽdo aũt de determinatiõe & indeterminatiõe ſecũdo mõ, nihil eſt determinatũ niſi ex eo ꝙ ẽ limitatũ: cuiuſmodi determinatiõe nõ eſt aliqd determiatũ niſi creatũ: & ſic deꝰ ẽ obiectũ intelligibile nõ determinatũ ſed indetermiatũ: & hoc reſpectu ĩtellectꝰ creati: qa ab ĩtellectu creato nõ põt deꝰ tãtũ intelligi, qn adhuc ãpliꝰ ſit intelligibilis. & ad tale ĩtelligibile ĩdeterminatũ ꝑ ſe pricipalr̃ & eſſentialr̃ ordinat̃ oĩs ĩtellectꝰ etiã creatꝰ. Et ſi eẽnt gradus in determinatiõe, quãto ĩtelligibile eẽt magis ĩdeterminatũ, & quãto ampliꝰ cõtineret in ſe oẽm rõnẽ ĩtelligibilis, tãto magis eẽt ꝑ ſe eſſentiale, & pricipale obiectũ intellectꝰ. Et ſilr̃ eſt de volibili reſpectu volũtatis. & hoc licet intelligens & volẽs ſit determinatꝰ vtroq; mõ. Intelligẽs. n. & volẽs creatũ ꝑ intellectũ & volũtatẽ dr̃ ad aliqd altius, q̄ ſit ipm ſcđm gradũ naturę ſuę. & ſic obiectũ ĩtellectiõis & volitiõis ipſius pricipale intellectꝰ creati nõ eſt intrinſecũ eſſentiæ illiꝰ, aut ptinẽs ad ipſam, ſed eſt oĩno extra illã. Qꝫ vero arguit̃ ꝙ opatio rei tẽdẽs ad extrinſecũ, nõ eſt ei eſſentialis: qa eſſentia rei totũ qđ ſibi eſt eſſentiale, cõprehẽdit intra ſe: Dico ꝙ eſt eſſentiale quoddã iuxta primũ modũ dicẽdi ꝑ ſe, & aliud iuxta modũ ſcđm. Eſſentiale rei prio mõ vocat̃ ſubſtãtiale eidẽ, qđ nõ eſt niſi definitio tota, aut ps definitiõis rei. & de tali eſſentiali verũ eſt dictũ phi aſſumptũ in argumẽto de. vii. Metaphy. vbi ad literã loqt̃ de eſſentiali qđ ſignificat̃ ꝑ nomẽ & definitionẽ, q̄ ãbo totũ qđ eſt intrĩſecũ & eſſentiale rei, cõphendũt. Eſſentiale aũt rei ſcđo mõ nõ eſt ei ſubſtãtiale, ſed accidẽtale: & bñ ẽ extra ſubſtãtiã rei, & extra illud qđ eſt ei eſſentiale primo mõ. Aliter. n. nõ eẽt accidẽtale. quale eſſentiale eſt ꝓpria paſſio reſpectu ſui ꝓprii ſubiecti. de quali eſſentiali nõ loqt̃ ibi phs. Nõ. n. cõprehẽdit̃ ſub eſſentia rei, q̄ eſt rõ indicatiua qđ eiꝰ ẽ de illa. & tale eſſentiale rei eſt q̄cũq; opatio eiꝰ, q̄ cõuenit ei rõne ſuæ formę ſubſtãtialis, q̄ eſt actus eius ſecũdus: maxime circa ſuũ ꝓpriũ ꝑ ſe, & primũ eius obiectum.

Quæſt. x.
Arg. princi.

SEquunt̃ q̄ſita ſpecialiter circa creaturã ĩtellectualẽ q̄ eſt hõ: vbi q̄rebãt̃ q̄dã ptinẽtia ad hoĩem beatũ cõprehẽſorẽ: & q̄dã alia circa hoĩem nõdũ beatũ, ſed viatorẽ. Illud vnũ erat: Vtrũ aĩa glorioſa reſumpto corpe glorioſo poſſit videre obiectũ ſẽſibile abſq; ſẽſu medio. Et arguit̃ ꝙ ſic hoc mõ. qđ põt aĩa beata videre ſine corpore: hoc poterit videre reſũpto corpe glorioſo. qa illud nõ erit aliquo mõ ĩpedimẽto aĩę in ſua opatiõe: ſed magis iuuamento: qa ſcđm Aug. ipſa ꝑ corpis ſui abſentiã a pfecta beatitudine retardat̃. ſed aĩa ſine corpe põt videre obiectũ ſenſibile: qa ipſa bñ cognoſcit illud: ſed hoc nõ niſi vidẽdo: & abſq; ſenſu medio: qa nõ eſt ſenſus niſi ĩ corpe. ergo &c.

In oppoſitũ. Cõtra. Glĩa nõ mutat ordinẽ naturę: ſꝫ ordo naturę ẽ ꝙ aĩa videre nõ põt ſẽſibile ſine ſẽſu medio. ergo &c.

Reſponſio. DIco diſtĩguẽdo de videre obiectũ ſẽſibile: qa aut ĩtelligit̃ de videre ĩmutatiõe ſẽſibili & a ſẽſibili ſub rõne ſẽſibilis: aut de ĩmutatiõe ĩtellectuali a ſenſibili ſub rõne ĩtelligibilis. Oĩe. n. ſenſibile habet rõnẽ intelligibilis: licet nõ ecõuerſo oĩe ĩtelligibile habeat rõnẽ ſenſibilis. Si ſecũdo mõ, dico ꝙ nõ eſt dubiũ qn aĩa beata ſine corpe poſſit videre ſenſibile abſq; oĩ ſenſu medio. & hoc ſumẽdo videre large pro quacũq; cognitione intellectuali. Duplici. n. cognitione intellectuali aĩa beata ſine corpe põt cognoſcere ſenſibile, & ſic abſq; ſenſu medio: ſed vna naturali: altera vero gratuita. Naturalr̃. n. abſq; ſenſu corpis medio videt & cognoſcit ſenſibilia: ſicut & angelus. Gratuito etiã videt & cognoſcit illa ſine ſenſu corpali medio, cognitione glorioſa in verbo, prout ꝓcedit pria obiectio, q̄ ſecũdũ hoc cõcedẽda eſt. Si ſcđo mõ, ſiue videre ſumat̃ ſtricte mediãte. ſ. ſenſu oculorũ, ſiue large ꝑ quacũq; ꝑceptione mediãte quocunq; ſenſu organico: qa quãtũ ad ꝓpoſitũ, idẽ eſt iudiciũ de ſenſibili viſus, & de ſenſibili tactus, aut cuiuſcũq; alteriꝰ ſẽſus: & eadẽ q̄ſtio poſſet formari de illo: Videt̃ mihi ſm̃ ꝙ de ſenſu doloris ab aĩa ſepata alias determiaui, ꝙ aliꝰ ẽ oĩno modus ſentiẽdi illũ ab aĩa ſepata, vt ab angelo apoſtata, & ab aĩa cõiũcta corpi & ĩ corpe mediãte corpe, ſiue ab hoĩe ꝑ aĩam mediãte corpe. Et ſic illo etiã modo poſſet aĩa abſq; ſenſu corpeo medio ſentire q̄dcũq; ſenſibile, lętãdo vel dolẽdo ex illius ſenſu, & nõ ſolũ aĩa ſepata, ſed etiã cõiũcta: qa ille modus ſentiẽdi nõ trahit̃ a ſenſu corpali & ſi poſſit etiã trahi a ſenſu, ſiue fieri mediãte ſenſu ſupnaturalr̃, bene placet ꝙ hoc concedat̃: ſed ꝙ poſſit trahi a ſenſu corpali, & fieri mediãte illo naturalr̃, nõ video. Si vero loq̄mur de ſenſu quo mõ aĩa cõiũcta corpi ſentit mediãte ſenſu mõ naturali: Dico & credo ꝙ illo mõ non poſſet ſentire niſi aliquo ſenſu corpali medio: & ita neq; videre ſenſibile a quocũq; ſenſu. Et de iſto mõ ſenſibile ſentiendi. ſ. naturali, falſa eſt minor primę rõnis. ſ. ꝙ aĩa ſine corpe & ſenſu medio põt videre ſenſibile. Licet eñ ipſa vt ſic exiſtẽs bñ cognoſcat ſenſibile q̄dcũq;, & hoc vidẽdo intellectualiter, & naturali cognitione vel gratuita ſicut dictum eſt, & vt ꝓcedit vlterius argumentum, non tamen ipſa cognoſcit ſenſibile quodcũq; videndo ſenſibiliter, & naturali cognitione: quia hoc non eſt niſi mediante ſenſu ipſa aũt abſq; corpore & ſenſu exiſtẽs non poteſt quicq̄ videre mediãte ſenſu: quia hoc includit cõtradictoria. Et de iſto mõ vidẽdi ꝑciſe ꝓcedit, & bene, ſecũdũ argumẽtũ, qđ ſcđm hoc cõcedẽdũ eſt.

SEquunt̃ q̃ſita ptinẽtia ad hoĩem viatorẽ nõdũ beatũ: & erat vnũ ptinẽs ad opus Quaeſt. xi.
naturę, atq; alia plura ptinẽtia ad opus moris. Illud vnũ erat. Vtrũ hõ gñatꝰ a vi Arg. princi.
ro & muliere ſi aſſumeret̃ ĩ vnitate pſonę a filio dei, eẽt filiꝰ viri illiꝰ. Et arguit̃ ꝙ
non: qa nõ eſt aliqs filius alteriꝰ, a quo nihil habet, ſic gñatꝰ nihil habet a viro il
lo: qa neq; materiã: qa ſcd̃m Ariſt. xvi. lib. de aĩalibꝰ, illã in gñatione miſtrat ſola
mulier, neq; formã, qa nõ aĩaꝫ ĩtellectualẽ: illã. n. ſolus deꝰ miſtrat p creationẽ: nec
formã aliquã corpeitatis, qa illa in ſic gñato a ſpũ ſctõ formaret̃: ſicut fuit formata ĩ Chriſto: nec diſ
poſitiones aliqs, qa oẽs diſpoſitiões manẽtes ĩ gñato ſequunt̃ formã ſubſtãtialẽ: pcedẽtes aũt illã cor
rũpunt̃ illa adueniẽte, q̃re cũ forma ſubſtãtialis. ſ. aĩa ĩtellectualis nõ ſit ab ipſo viro, nec diſpoſitiões
q̃ illã ſequũt. ergo &c. Cõtra. Qua rõne Maria fuit vera mater Chriſti, eadẽ rõne & mulier iſta iſti In oppoſitũ.
us gñati, & qua rõne mulier iſta foret mater iſtiꝰ vera, eadẽ rõne eẽt vir iſte verꝰ pater iſtius. ergo
H &c. Dico ſupponẽdo, ꝙ filiꝰ dei quãcũq; humanã naturã aſſumere ſemp potuit, & adhuc põt: & ĩ Reſponſio.
hora ſeu mõmẽto aſſumptiõis mũdare ipſã aut ſemẽ de quo gñatur a morbida diſpoſitiõe: p quã a
corpe hũano aĩa cũ illi cõiungit̃, cõtrahit originale crimẽ. & hoc mũdãdo ipſam a tali diſpoſitiõe, &
ab ipſo originali ſimul, ſi poſt vnionẽ aĩę cũ corpe aſſumat̃ in pſonalitatẽ filii dei hũana natura pri-
us ſubſiſtẽs in pſonalitate ppria, quã ſtatim amittit in aſſumptione ad pſonalitatẽ filii dei, aut mũ-
dãdo ſemẽ de quo gñat̃, & corpꝰ eiꝰ format̃ a ſola dicta diſpoſitione: priuſq̃ ipſa aĩa ĩtellectiua vniat̃
aut ĩ ipa originale cõtrahat: & hoc ſiue ipm̃ ſemẽ fuiſſet deciſũ a muliere ſola abſq; coitu viri: ſicut
cõtigit ĩ cõceptiõe Chriſti de virgĩe Maria: ſiue ipm̃ ſemẽ fuiſſet deciſũ a viro & muliere ſil' ĩ eorũ
coitu, de q̃li ſemine gñatꝰ ſupponit̃ ille de quo ppoſita eſt q̃ſtio. Ad quã rñdẽs dico, ꝙ ille ſic gñatus
& aſſumptus foret vere filiꝰ illius viri, ſicut & illius mulieris: & eẽt ille vir vere pater illius: ſicut
& illa mulier eẽt vere mater eiuſdẽ: & hoc quẽadmodũ Maria fuit vere mr̃ Chriſti: & Chriſtꝰ vere
filiꝰ illiꝰ. Et ita poſſibile actiue deo: & paſſiue humanę naturę, quãtũ eſt ex natura rei, aſſumere in p
ſonã filii dei humanã naturã, ſiue poſtq̃ fuit in originali ĩ ppria pſonalitate, ſiue priuſq̃ fuit ſub ori-
ginali, & hoc ſiue ſcd̃m corpus gñata fuit ex ſolo ſemine mulieris abſq; coitu viri, ſiue ex ſemine
vtriuſq; p coitũ: ſiue quocũq; alio mõ poſſibili natura humana in eſſe pceſſerit: licet maior ſit con-
gruẽtia filiũ dei aſſumere hũanã naturã de ſola foemina abſq; coitu viri, & ſit tpaliter filius ſecũdũ
humanã naturã ſolius matris, ſicut & ęternaliter eſt filius ſoliꝰ pr̃is ſcd̃m diuinã naturã, q̃ ipm̃ aſſu
mere hũanã naturã de coitu viri & mulieris ſimul, & eẽt tpaliter ſcd̃m naturã hũanã filiꝰ patris tẽ
poralis, & ęternalr̃ ſcd̃m naturã diuinã filiꝰ patris ęterni. Et hoc quẽadmodũ magĩ cõgruebat, ꝙ ſo
lus filiꝰ dei de hoĩe naſceret̃, & humanã naturã ſibi aſſumeret, q̃ pater, aut ſpũs ſanctus: vt dictũ eſt
I iã ſupra in q̃ſtiõe quarta in fine. Secũdũ dicta ergo cõcedẽda eſt rõ ſcda. Ad primã in oppoſitũ: ꝙ Ad arg. prĩ.
ille ſic aſſuptꝰ nõ põt dici filiꝰ viri, nec vir pr̃ illiꝰ, qa nihil habuiſſet ab eo: Dico ꝙ hoc falſũ ẽ. Et ꝙ
ad hoc pbãdũ arguit̃, ꝙ nõ haberet ab illo materiã: qa illã ſola mr̃ miſtrat: Dico ꝙ lꝫ ita eẽt: hoc tñ
nõ obſtãte potuit vir dici pr̃ illiꝰ: quẽadmodũ illo nõ obſtãte cæteri gñati nõ aſſumpti bñ dicunt̃ fi
lii virorũ, & viri ipſorũ patres, cũ tñ nõ plus pater agit in gñatione cæterorũ, q̃ in gñatione iſtius:
nec iſte minus habet a viro, q̃ cæteri. Sed nõ eſt ita, ꝙ. ſ. ſola mater miniſtrat materiã gñationis: imo Nota.
etiã vir. Gñatio. n. ppagatiõis nõ fit niſi ex aliquo mixto ex ſemine viri & mulieris, ſecũdũ ꝙ de ge
neratione muli ex equo, & aſina dicit phs. vii. Metaph. ꝙ eſt filis ex fili. Licet eñ mulus non ſit filis
oĩno in ſpecie equo, aut aſino, tñ gñat̃ mulus ex aliquo cõmixto ex ſemine vtriuſq;, qd̃ eſt quodãmõ
mulus, vt exponit ibi Comẽ. Nũc aũt ĩ tali gñatiõe qdãmõ ęquoca nõ plus miſtrat mas generãs: q̃
ĩ gñatiõe pure vniuoca ex mare & foeĩa eiuſdẽ ſpeciei. Et qd̃ dicit phs: ꝙ ſola mulier miſtrat mate
riã: hoc nõ ĩtelligit̃ q̃ ad gñationẽ: ſꝫ ſolũmõ quo ad gñati nutritionẽ. Illa. n. ex ſolo ſanguĩe mẽſtrui
eſt, q cõuertit̃ ĩ lac, ex quo nutritus eſt foetus iã natus ex vtero: ſicut pullus gñatꝰ ex oui albumine Qualẽ for-
K qd̃ miniſtrat gallina ſil' & ex ſemine galli nutrit̃ ex vitello qd̃ miſtrat ſola gallina. Qd̃ vlteriꝰ ar- mã haberet.
guit̃, ꝙ nõ haberet ab eo formã: Dico ꝙ verũ eſt de forma completiua, q̃ eſt aĩa rõnalis: vt bñ pbat
argumẽtũ: ſed nõ eſt verũ de forma corpeitatĩ q̃ eſt ĩ materia diſpoſitiua ad aĩę rõnalis ſuſceptionẽ
put in aliis Qdlibet declarauimꝰ aliquãdo. Iſta. n. nõ minꝰ in iſto generato potuit actiue, virtute ſe
minis viri, q̃ q̃ gñata fuit ĩ corpe Chriſti virtute ſeminis Marię, & etiã in aliis gñatis virtute ſemi-
nis matrũ ſuarũ: qa vis ſeminis viri magis eſt naturaliter actiua in gñatione plis, q̃ vis ſeminis mu
lieris: etiã ſi in ſemine mulieris ſit vis actiua & gñatiua. Illi eñ q dicũt, ꝙ in gñatiõe ſola mulier mi
niſtrat materiã ad gñationẽ foetus, etiã dicũt, ꝙ ſolus vir miniſtrat agẽs, & ꝙ ſemẽ mulieris eſt paſ-
ſiuũ & nõ actiuũ, ſemẽ vero viri actiuũ, & nõ paſſiuũ. qd̃ nõ puto eſſe verũ. Nõ. n. mulier dicit̃ ma-
ter geniti ex ſola materię miniſtratione: ſed etiã ex actu gñationis. Non eñ virgo Maria dicitur ſo
lũmõ mater Chriſti: qa materiã miniſtrauit ex qua opere ſpũs ſancti formatũ eſt corpus Chriſti: ſed

qa aſſiſtẽte ope ſpũs ſancti,ipſa vere & naturaliter Chriſtũ ſecũdũ formã corporeã de ſemine ſuo ge
nerauit. Qđ ergo aſſumit in argumẽto,ꝙ in aſſumpto forma corpeitatis formať ope ſpũs ſancti: L
Dico ꝙ verũ eſt qñ aſſumptus gñať ſecũdũ naturã aſſumptã ex ſola muliere,ſicut Chriſtꝰ fuit ge
neratꝰ:ſed tamen nõ ex ſolo opere ſpũs ſancti:licet principaliter ex illo.& hoc quo ad duo.Quorum
vnũ eſt,ꝙ ſupplebat illud qđ virtꝰ ſeminis virilis nata fuiſſet opari in gñatiõe ex ſemine mulieris.
Aliud vero eſt,ꝙ ſubito in hora cõceptus ſemis,gñatio in Chriſto pfecta eſt,qđ nõ potuit fieri ope
ſolius naturę.Si aũt aſſumptus ſcđm formã corpalẽ gñatus eſſet ex coitu viri & mulieris:ſicut i p
poſito:nõ oporteret ꝙ ope ſpeciali ſpũs ſancti forma illa formareť:ſed ſufficeret ſemẽ viri,& mulie
ris. Vñ ſi Maria ęſtimaſſet ſe cogniturã virũ,angelo nũciãti cõceptũ filii dei,nunq̃ dixiſſet: quomõ
fiet iſtud,qm̃ virũ nõ cognoſco.Sciuiſſet.n.ꝙ ſolo ope naturę ex viri ſemine hoĩem aſſumẽdũ ſcđm
carnẽ gñare & cõcipe potuiſſet p ſucceſſum tpis gñationi aptũ:de quo i q̃ſtione ſequẽti de cõceptu
Marię erit ſermo:licet ſubito in inſtãti cõceptꝰ ſeminis nõ potuit ſine ope ſpiritus ſancti ex ſemine
cõcepto p coitũ aſſumptus generari.a cuius tamẽ gñatione ſi ſic ſubito eſſet gñatꝰ, nõ excludereť
actio viri,imo ipſa fuiſſet cooperata virtuti ſpũs ſancti:ſicut coopata fuit virtꝰ Marię in formatiõe
corpis Chriſti:licet in ea gñatione coopata etiã fuiſſet virtus matris,quã nõ suppleuiſſet ſpũs ſan
ctus:ſicut ſuppleuit in formatiõe corpis Chriſti qđ opata fuiſſet virtus ſeminis viri, q̃ ibi non fuit
cooperata,ſi tñ ille,quomõ ſolus eſt Chriſtus,gñari potuit ſecũdũ corpus ex ſemine coitus viri, &
mulieris,& ſi homo aſſumẽdus gñari põt naturalr̃ ex virtute ſeminis viri & mulieris,abſq; ſpeciali
coopatione ſpũs ſancti.Et quocũq; mõ in hoc res ſe habeat,ppter dictã coopationẽ viri in gñatiõe
aſſumpti:de quo eſt q̃ſtio,vir dici debuit eſſe verus pater illius,non minus q̃ beata virgo vera ma
ter Chriſti,& haberet ille duos patres: vnũ tẽporalẽ ſcđm naturã humanã: alterũ ęternum ſcđm
naturã diuinã,qđ bñ poſſibile eſt ſecũdum naturã rei,licet nõ tñ cõgruat:ſicut dictũ eſt. Si tñ di
cat aliqs,ꝙ poſſibili poſito in eſſe nullũ ſequiť incõueniẽs:ſi ergo poſſibile eſt ſecundum dicta trãſi
lire ppriętates in diuinis pſonis,poſito ergo ꝙ tranſiliãt, nullũ ſequiť incõueniens: hoc aũt eſt fal
ſum:qa ꝙ trãſiliãt non congruit tãtũ ſicut ꝙ nõ trãſiliãt:nõ cõgruẽs aũt eſt incõueniẽs:qđ nõ põt
poni in diuinis:qa ſcđm Anſel.minimũ incõueniẽs in diuinis,eſt maximũ ĩpoſſibile:Dico ꝙ differt
dicere aliqd nõ cõgruere ſimplr̃ & abſolute,& nõ tãtũ cõgruere quãtũ aliqd aliđ.Nõ cõgruẽs ſim
plr̃ & abſolute nõ põt eẽ in diuinis,nec etiã a deo poſſibile eſt fieri in creaturis,qa q̃cunq; a deo ſunt
(ſcđm aplm̃)ordinata ſunt:q̃cũq; aũt ordinata ſunt,cõgruũt. Vñ q̃cũq; ſunt poſſibilia fieri a deo:
etſi non cõgruunt ſcđm vnũ ordinẽ facta,cõgruũt tñ facta ſecũdũ aliũ,ſicut & de malis q̃ pmittit
fieri.ipſe eñ vt dicit Aug.i Homil.mala fieri nõ pmitteret,niſi illa ordiare poſſet:& de malis bona
elicere.Minꝰ etiã cõgruẽs reſpectiue.ſ.& in cõpatione ad magis congruẽs,ĩpoſſibile eſt eſſe in diui
nis intra ex parte naturę diuinę.Nihil eñ põt eſſe in illis niſi ſũme cõgruẽs.Minus.n.cõgruũ pone
re in diuinis ſcđm ſe eſt incõueniẽs,& maximũ ĩpoſſibile. Hoc tñ bene eſt poſſibile ponere eſſe in di
uinis in ordine ad creaturã extra,& ex parte naturę creatę,puta ꝙ deus pater eſſet incarnatus,& ſe
cundum diuinã naturã eſſet pater verbi ab ęterno: & ſecundũ humanã naturã aſſumptã eſſet fili
us matris ex tpe.Eſt etiã bñ poſſibile a deo fieri minꝰ cõgruũ in creaturis, & hoc reſpectu alicuius
partis,ſeu aliquarũ partiũ vniuerſi,quale illud erat in euãgelio de cęco nato:nequaq̃ autẽ reſpectu
totiꝰ vniuerſi:qa nihil cõuenit in pte vniuerſi:quin decorũ ſit,& cõgruũ vniuerſo. Vñ minꝰ con
gruũ ſecũdũ vnũ ordinẽ,vniuerſo ſcđm aliũ ordinẽ eſſet magis cõgruũ: puta redẽptio humani ge
neris alio mõ q̃ p ĩcarnationẽ & paſſionẽ filii dei potuit fieri,& magꝭ cõgrue ſecũdũ aliũ ordinẽ: cũ
tñ ſecũdũ ordinẽ vniuerſi,quẽ deus mõ inſtituit,nullus alius eſſet ita congruꝰ.Hinc dicit Plato in
primo Timęi.Nihil eſt ortũ, cuiꝰ nõ legitima cauſa,& rõ pcedat.opi porro formã dat opifex ſuus
optimus erat ab optimo:porro inuidia lõge relegata eſt:itaq; cõſequẽter cũcta ſui ſiſia pur cuiuſq;
natura capax eſſe beatitudinis potuit,effici voluit.volẽs ſiquidẽ deus bona cũcta puenire,nulliꝰ por
ro mali,prout eorũ q̃ naſcunť natura fert,reliqt ppaginẽ,redegit in ordinẽ. Qđ vero vltio pponi M
Ad vlti.ptẽ arg.princip. tur in argumẽto:ꝙ aſſumptꝰ pdictꝰ a viro nõ potuit aliquã habere diſpoſitionẽ:Dico ꝙ falſum eſt
Licet.n.forma ſubſtãtialis q̃ eſt aĩa intellectualis,nõ fit ab ipſo,& ideo neq; diſpoſitiones ſiq̃ p ſe ſe
quunť illã:vt aſſumit argumẽtũ:eſt tñ ab ipo forma corporeitatis,& p illã oẽs diſpoſitiões:ſiue quę
eã ſequunť ſub rõne eſſe terminati,ſiue quę eã pcedũt ſub rõne eſſe interminati.Nec eſt verũ vlr̃ aſ
ſumptũ in argumẽto.ſ.ꝙ in gñatione diſpoſitiones pcedẽtes oẽs corrũpunť forma ſubſtãtiali gñata
Hoc.n.nõ eſt verũ niſi de cõtrariis diſpoſitiõibꝰ,aut incõgruẽtibꝰ illi.oẽs eñ cõgruẽtes manẽt ſecũ
dũ eſſentiã ſuã,qa ſunt cões gñato & corrupto ſcđm eẽ ſuũ interminatũ:& gñanť ſolũmõ de nouo
ſcđm eſſe terminatũ,quo cõgruũt ſoꝛę gñatę,& corrũpũť ſm eẽ termiatũ,quo cõgruebãt corrupto,

SEquunť q̄ſita ptinētia ad hoiem viatorē, quo ad opus moris. & erat vnū ptinens ad op⁹ vitii ſeu pctī, & q̄tuor alia ptinētia ad op⁹ virtutis ſiue gr̄e. Illḋ vnū erat. Vtrū magiſter vel ſcholaris qui teneť ad horas canonicas, ſi dimittat illas dicere vno die ꝓpter ſtudiū & lectiones ex ꝓpoſito & ſpe recuperādi & dicēdi illas alio die, peccet mortaliter. Et arguiť ꝙ ſic. qa facit opus dei negligenter. tali autem Hieremias indicit ꝓpheticā maledictionē: q̄ non indiciť niſi ꝓ pctō mortali. ergo &c. COntra. nō eſt pctm̄ mortale niſi auerſio a bono incōmutabili, iſte aūt ab illo nō auertiť: quia manet i volūtate bona explēdi illud qḋ omittit. ergo &c. DIco ſupponēdo illa q̄ q̄ſtio ſupponit, ꝙ talis magiſter vel ſcholaris aut dimittit dicere horas ceſſante legitimo impedimēto dicēdi illas die illo, aut obueniente legitimo impedimēto. Si primo mō, dico ꝙ craſſa atq; ſupina eſſet negligētia, & ideo peccaret mortaliter, ꝓut bn̄ ꝓcedit pria rō. Si ſecūdo mō, in quo q̄ſtio habet bonā dubitationē Vtrū. ſ. occupatio in ſtudio, & lectionib⁹ poſſit eſſe legitimū ipedimētū nō dicēdi horas, quale ē qn̄ ꝙ grauis infirmitas. Et eſt dicēdū ad hoc, & ꝑ hoc reſpōdēdū ad principalē q̄ſtionē, ꝙ in ſcholari vl' magiſtro illo aut eſt tāta neceſſitas ſtudii vel lectionis ꝙ inſtante tpe debito dicēdi horas non poſſet vacare ꝑ aliqḋ ſpatiū reſiduū diei illi⁹ dicēdis horis poſtpoſit̨ ſtudio & lectiōib⁹ abſq; magno diſcrimie, aut ſcādalo ſupueniēte ex dimiſſiōe ſtudii, & lectionū ad tp̄s, aut nō eſt illi tāta neceſſitas ſtudii aut lectionū, quin abſq; magno diſcrimine, aut ſcādalo ſupueniēte ex tali lectionū & ſtudii dimiſſiōe poſſet vacare horis dicēdis. Si primo modo, diſtinguo: qa aut potuit ꝑuenire dicendo horas priuſq̄ ſic arctareť ad ſtudiū, vl' lectiones, vt oporteret eū illo die dimittere horas dicere, aut diſcrimen, vel ſcādalū ꝑmittere prouenire: aut non potuit dicto mō ꝑuenire. Si ſic: tunc ꝙ non ꝑuenit, cōtingit eī aut qa nō potuit ꝑuidere rōnabili cōiectura ꝙ ꝑueniēdū eēt: aut potuit ꝑuidere, ſed nō fecit. Si pri mo iſtoꝝ duoꝝ modoꝝ, videlicet ſi ſit neceſſitas ſtudii vel lectionis vt in primo mēbro diſtinctiōis pricipalis: & potuit ꝑuenire dicēdo horas vt in prio mēbro prię ſubdiſtinctiōis: ſed nō ꝑuenit, qa nō potuit rōnabili cōiectura ꝑuidere ꝙ ꝑueniēdū eſſet, vt dicit primū mēbrū ſcdę ſubdiſtinctiōis, aut etiā nequaq̄ potuit dicto mō ꝑuenire, vt dicit ſcdm mēbrū primę ſubdiſtinctiōis: Dico ꝙ cū omittere horas debitas dicere de gn̄e pctm̄ ſit, & ſil'r de gn̄e pctm̄ ſit dimittere diſcrimē aut ſcādalū ſuperuenire, cū illi qs poſſit facto ſuo obuiare, & ipedire ne ꝑueniret, i his duob⁹ caſib⁹ icidit hoi ꝑplexitas aliqualis, vt homines ſcdm ꝙ dicit Gregori⁹. xxxv. moralium ca. xiiii. ſi forte pctm̄ effugere appetāt, hoc ſine alio peccati laqueo nō euadāt. In quo caſu faciendū eſt illud qḋ cōſulit cōciliū Toletanū. viii. & habeť decretoꝝ diſtin. l. cap. i. vbi ſic loquiť. Duo mala licet oīno cautiſſime ſunt ꝑcauenda, tn̄ ſi periculi neceſſitas vnū ex his ꝑpetrare cōpulerit, id debem⁹ reſoluere, qḋ mīori nexu noſciť obligari. Quid aūt leui⁹ ex his qdve graui⁹ ſit, purę rōnis acumine intelligemus. Idē cōſulit Greg. vbi ſupra. dicēs. Cū mēs inter minora & maxima pctā aſtringiť, ſi oīno null⁹ ſine peccato euadēdi aditus patet, minora ſemꝑ eligant: qa & q muroꝝ ambitu vndiq; ne fugiat claudiť, ibi ſe i fugam ꝑcipitat, vbi breuior mur⁹ ingrediť. Sic ergo i caſu noſtro cōparanda ſunt duo dicta de gn̄e peccati opa: & acumine rōnis ꝑpendēdū eſt, qḋ illoꝝ eſt maius pctm̄ ꝑ tpe & loco. Q; ſi maius pctm̄ eēt dimittere diſcrimen aut ſcandalum illud ſupuenire, q̄ horas omittere, dico ꝙ non peccat oīno horas omittendo dicere: immo peccaret illas dicēdo, & diſcrimini, aut ſcandalo nō occurrendo: nō in dicendo horas: ſed in non occurrēdo diſcrimini, aut ſcādalo. In tali eīn caſu ſemꝑ illud qḋ ꝑ tpe, & loco eſſet minoris peccati, ſi nō occurreret neceſſitas vitandi maius, amittit rōnē peccati, & ꝑplexitas ad peccādū nihil ē niſi ſcdm erroneā opinionē ſtultoꝝ. Vn̄ ſuꝑ dicto verbo Greg. Sine alio pctī laqueo nō euadāt. qḋ habeť diſt. ꝑdicta i ca. Nerui. dicit Gloſ. ibidē. Scdm opinionē eoꝝ ſtultā ſemper itelligas. Itē ſuꝑ illo verbo cōcilii Toleta. Duo mala &c. dicit Gloſ. Intellige quātū ad fatuā opinionē illi⁹ q ſe credit ꝑplexū. Nō eīn vtrūq; illoꝝ malū eſt: licet ille opineť vtrūq; malū eē. Eſt tn̄ vtrūq; quātū eſt de ſe, de gn̄e maloꝝ. Propter quod etiā dicunť ſcdm verā opinionē duo mala: & ſcdm Grego. vtrūq; illoꝝ diciť peccati laqueus. Et eſt alia expoſitio illoꝝ dictoꝝ, & ſcdm hoc etiā intelligēdū eſt illḋ qḋ dicit Greg. i fine illi⁹ capituli Nerui. Itaq; plerūq; neruoꝝ Behemoth ꝑplexitas ſoluiť, dū ad virtutes maximas ꝑ cōmiſſa minora trāſiť. Si vero diſcrimē, aut ſcādalū dictū ſupueniēs tā modicū eēt ꝙ mai⁹ pctm̄ eēt horas omittere, q̄ diſcrimē, aut ſcādalū ꝑmittere ꝑueīre, dico ꝙ peccaret horas omittēdo: ſed ſcdm magis, aut minus, ſcdm ꝙ maiori, vel minori diſcrimini occurrendo illas omitteret. Quāto eī diſcrimē illud, aut ſcādalū eſſet maius, tāto omittēdo horas peccaret minus, dū tn̄ peccatū maius eſſet omittere horas, q̄ illud diſcrimen, aut ſcādalū ꝑmittere prouenire: ita ꝙ tā modicum poſſet eſſe ſcandalū, aut diſcrimen, ꝙ omittere horas eſſet peccatum mortale. Verūtamen qa non tantum obligatur quiſq; ad horas dicendas, aut gn̄alit ad aliq̄ ad q̄ obligať ex ſola cōſuetudīe, aut edicto eccleſię, ſicut ad horas dicendas, quātum obligatur ad cuſtodiam diuinoꝝ mādatoꝝ, de quorū numero eſt occurrere diſcrimini, aut ſcādalo. In illis eīn omittēdis poſſet

Quæſt. xii.

Arg. princi.

In oppoſitū.

Reſponſio.

N

O

eccleſia diſpēſare,licet non ī iſtis & iuxta illud qđ dicit Toletanū cōciliū, vbi ſupra,dū horas omitti mus & peccamus,creatorē qdē offendimus,ſed nos tantūmodo maculamꝰ:cū vero diſcrimen, aut ſcandalū ꝑuenire ꝑmittimus,& dei iuſſa cōtēnimus, & ꝓximis impia crudelitate nocemus,& nos ipſi crudeli mortis gladio trucidamus.Illic eñ duplici telo culparum perimimur,hic triplici iugu lamur.Qđ vt dicit ibi Gloſ.iō dicit,ꝙ hic tria offēdimꝰ ibi duo:& cū hoc argumētū ꝙ q plures of fendit plus peccat. Verūtamē iquā,qa nō tātū obligaꝉ quiſqꝫ ad horas dicēdas,quātū obligaꝉ ad ꝓ ueniēdū ꝓximi diſcrimē,aut ſcandalū:idcirco dico ꝙ vix poſſet eſſe tātillū diſcrimē,aut ſcandalū, niſi forte eſſet ſolūmodo veniale pctm̄ illi non occurrere: vt omittere horas dicere,aut pctm̄ mor tale,aut etiā veniale:qa nō auertit ſe a bono incōmutabili vt diciꝉ in ſcđo argumēto.qđ bene ꝓce dit quo ad hoc in iſtis duobꝰ caſibus:licet nō bñ ꝓbet ꝙ non auertiꝉ a bono incōmutabili,ꝑ hoc ꝙ manet in voluntate bona explēdi illud quod omittit,vt iā videbaꝉ.Si vero vt dicit ſcđm mēbrum principalis diſtinctionis non ſit tāta neceſſitas ſtudii:aut lectionū quin abſqꝫ diſcrimine aut ſcāda lo ſaltē mortali ſuꝑueniente ex tali lectionū aut ſtudii dimiſſione poſſet vacare horis dicendis:aut ſi potuit ꝓuenire dicēdo horas:vt dicit primū mēbrū primæ ſubdiſtinctionis, & prꝫuidere rōnabi li cōiectura ꝙ ꝓueniendū eſſet,ſed non ꝓuenit nec ꝓuidit,vt dicit ſecūdū mēbrū ſcđę ſubdiſtinctio nis:in his duobus caſibus credo ꝙ mortaliꝉ peccaret:ſi tñ ſub pœna peccati mortalis obligaret edi ctū ſeu cōſuetudo de horis dicēdis:qa in vtroqꝫ caſu negligēs ē omittēdo dicere horas debitas. Nec eſt hic diſtinguēdū de negligentia ſimplici & craſſa ſeu ſupina,q̄ poſſet habere locū in dicendo ho ras tepide aut truncate aut intempeſtiue:quia oīs negligentia in omittendo id ad qđ quis obligaꝉ ſub pœna peccati mortalis,craſſa eſt & ſupina,de qua loquiꝉ Hiere.in prīo argumēto.qđ bene ꝓce dit in iſtis duobꝰ caſibꝰ.Quali mō quilibet obligaꝉ ad cuſtodiā diuinoꝝ mādatoꝝ:licet nō teneaꝉ aliquis tātā diligētiā adhibere ad horas dicēdas:quātā teneꝉ adhibere ad explendū diuina mādata: qa vt dictū ē:nō tātū obligaꝉ ad illas:quātū ad hęc:ita ꝙ licet aliquāta diligētia faciēs opa mādatoꝝ dei reputareꝉ facere illa negligēter:& peccaret mortaliter:tanta tñ diligētia dicēs horas nō reputa reꝉ illas dicere negligēter:& nō peccaret oīno:aut ſi aliquo mō reputareꝉ illas dicere negligēter:nō tñ ꝓpter hoc peccaret mortaliter etſi forte venialiter:ſicut negligēdo dicere horas oīno,& facere diuina mādata ex æquali negligentia,minus peccaret in nō dicēdo horas,q̄ in non faciendo diuina

Ad arg.pri. mandata. Qꝫ ergo arguiꝉ primo: ꝙ ille qui omittit dicere horas debitas ex ꝓpoſito & ſpe recupe P

randi & dicendi illas die ſequenti,facit opus dei negligenter:Dico ꝙ iſta quatuor differūt:videlicet facere opus dei,puta horas dicere,prouidenter,prudenter,negligenter,malignāter.Prouidēter eñ facit opꝰ dei in dicēdo horas q rōnabili cōiectura ꝓuidendo occupationē diei futurā in negotiis ne ceſſariis ſeu vtilibꝰ,maxime ad publicū aut ꝓximi ꝓfectū pertinentibus,ꝓueniendo tp̄s conſuetū & ordinatū dicendi horas,horas dicit īfra tñ ꝓcinctū vnius diei naturalis.Hoc eñ licitū eſt prout in alio Quolibet determinaui alias.Prudenter aūt facit opus dei in horis dicēdis:qui nulla alia ra tionabili occupatione detentus horis debitis diei ſingulis ſingulas horas dicit. Negligēter vero di cit horas qui nulla rationabili occupatione impeditus dicit ſingulas horas:ſed aut tepide aut trū cate aut ꝑpoſtere.Et eſt maius delictum incidente negligentia in his tribus ſimul,q̄ ſi in duobꝰ aut vno tantum:& iterū maius ſi in duobus ex illis q̄ ſi in vnico tantum:& iterum maius delictum eſt ſi ſic dicantur horæ horis indebitis q̄ ſi debitis.qđ etiam eſſet ꝑ ſe negligenter dicere:etſi nullus il lorum triū modoꝝ negligētiæ concurreret:& cum hoc eſſet maius delictum ſi dicerenꝉ altero die vt in caſu propoſitæ quæſtionis:& vlr modorū negligentię in horis dicendis tanto eſt maius deli ctum:quanto fit maiori contemptu & maiori libidine circa ea circa quæ quis occupatur. & ſecun dū hoc aliqñ eſt delictum veniale:& aliqñ pōt eſſe delictum mortale.ſed hoc tantūmō in duobꝰ ca ſibus iam expoſitis quo ad caſum quæſtionis ꝓpoſitæ.In primis eñ duobus caſibus omittere dice re horas debitas nō eſt negligentiæ ſed prudentiæ:qa operi meliori inſiſtiꝉ ſcđm ꝓdicta,etiā ſi aliqs in illis caſibus omittat dicere horas debitas abſqꝫ oñi ꝓpoſito & ſpe recuꝑandi & dicēdi illas ī die ſequēti.Tale eñ ꝓpoſitū nō eſt neceſſarium ad hoc ꝙ ſine peccato omittat dicere horas in die debi to,ſi nulla neceſſitas occurreret.Si tñ tale ꝓpoſitū adſit,auget meritū:ſicut maioris meriti eſſet pia & diſcreta deuotione bis dicere ſingulas horas:q̄ ſemel.& ſic tale ꝓpoſitum & horarū recuperatio

Ad argu.in oppoſitum. die ſequenti meritum addit:& illarum omiſſio in illis duobꝰ caſibus pctm̄ non apponit. AD ſecū Q

dum qđ eſt in contrariū,ꝙ ſic omittens horas dicere non auertiꝉ a bono incommutabili:dico ꝙ ī mo in caſu ꝓpoſitæ q̄ſtionis:& in duobus vltimis caſibus dictarum diſtinctionū:in quibꝰ peccaret mortaliter ſcđm ꝓdicta:ſicut & ī caſibꝰ ī qbꝰ negligēdo peccaret venialiꝉ a bono icōmutabili ſe di uertens.In duobus aūt primis caſibus dictarum diſtinctionū nec ſe diuertit oñino nec auertit a bo

no incōmutabili:ſed directe ſe conuertit ad illud. Et qñ arguit̄ q etiā in aliis caſibus non auertit̄ ab illo:qa manet inbona volūtate recuperādi & iplēdi illud qđ omittit: Dico q etſi manet in volū tate bona bonitate naturę aut moris icōpleta:nō tñ manet i bona volūtate gſę:qa illis modis omit tēdo neceſſario cadit a gratia. Sigs eñ ad duo ſub vna poena tenet̄ copulatiue:ſi alterū illoꝝ omit tit,poenam incurrit. Nūc ergo poſtq̄ dict⁹ magiſter aut ſcholaris tenet̄ ſub poena peccati mortalis qđ ſupponit q̄ſtio,ad duo ſub copulatiōe.ſ.& ad dicēdū horas,& ad dicēdū ſingulas infra ꝑcirctū cuiuſlibet diei naturalis:licet ergo ꝓponat recupare alio die,& iplere omiſſum,niſi alia neceſſitate occurrēte expoſita in duob⁹ primis caſib⁹ ꝑdictis,eo ipſo q omittit horas dicere illo die quo debuit illas dicere,incidit in peccatum mortale:& auertit̄ a bono incōmutabili. Sicut & ille qui alteri obli gauit ſe iuramēto ad ſoluēdū illi pecuniā aliquā infra ſpatiū alicuius certę diei:& ceſſante legitima cā & rōnabili cōpellēte ad nō ſoluēdū illa die,ſi infra illū diē nō ſoluerit,licet ſoluere eā omittat cū ꝓ poſito ſoluēdi eā illi die ſequēti,mortaliter peccat, etiā ſi in die ſequēti eā ꝑfecte & benigne ſoluat.

SEquunt̄ quæſita ptinētia ad hoiem viatorē,quo ad opus virtutis ſiue gratię. Et erāt quatuor. Quoꝝ primū erat de cōceptu glorioſę virginis,quo virgo Maria cōcepta eſt in matre ſua. Vtrū videlicet cōceptio virgis Marię ſit celebrāda rō ne cōceptionis. Scđm erat de indulgētiis ꝑlatoꝝ. Vtrū.ſ.tantū valeāt,quātū ſo nant. Tertiū erat de magiſtroꝝ diſputationib⁹. Vtrū licitū ſit eis diſputare de ꝑtāte ꝑlatoꝝ. Quartū erat de exercitio militū in ꝑliis. Vtrū miles irruēs pręlio lando conſortes ſuos in hoſtiū exercitum faciat opus magnanimitatis. CIRca primū arguit̄ q cō ceptio virginis nō eſt celebranda rōne conceptionis, ſic. Acta circa ſanctos nō ſunt celebranda ni ſi ꝓpter illoꝝ ſanctitatē aut ſanctificationē ꝓuenientē ſanctis cum illis,puta natalitia ſanctoꝝ in die mortis illorum , non celebrantur neq; ſunt celebranda niſi quia ipſa illorum talia natalitia qui bus naſcunt̄ deo & vitæ æternę moriētes mundo,ſunt ſancta:eo q in illis ſanctificant̄ beatitudine ęternę glorię. Similiter natalitia quorūdā ſanctoꝝ,puta Chriſti,Marię matris eius,Ioannis Baptiſtę in diebus gbus nati ſunt mūdo,nō celebrāt̄,neq; celebrāda ſunt:nec ipſi ſancti nati ſūt,niſi qa ſctifi cati anteq̄ nati. Non eñ credunt̄ in ſua natiuitate mūdo ex matris vtero aliquā ſpecialē ſanctifica tionē recepiſſe. Sed cōceptio virginis rōne conceptionis non fuit ſancta:eo q virgo Maria in ſua cō ceptione nec ſancta fuit,nec ſanctificata,nec ſcđm corpus conceptū,nec ſcđm aiam. Aliter eñ ſan cta eſſe,aut ſanctificari in ſua conceptione non potuit.ergo &c. Probatio aſſumpti quo ad duas ꝑ tes eius,eſt primo quo ad corpus:qa non fuit ſancta neq; ſanctificata in ſua cōceptione ſcđm corp⁹ ſine anima,nec ſcđm corpus cū aia. Non ſcđm corpus ſine aia,qa corpori ſine aia exñti non pōt gſa ineſſe:ſine qua non pōt alicui ineſſe ſanctitas aut ſanctificatio. Non ſcđm corpus cū aia:qa corpus cū aia nō poteſt eſſe ſanctū aut ſanctificari niſi ꝓpter aiam,& ꝓpter ſanctitatē aut ſanctificationem aię. Aliter eñ corpus ſine aia poſſet eſſe ſanctū,aut ſanctificari. Sed in cōceptione ſua,anima ei⁹ ſan cta eſſe,aut ſanctificari nō potuit:quod erat ſecunda pars aſſumpti.quia ſcđm aiam virgo conce pta fuit in peccato originali,& erat filia irę ſicut & cęteri. Solus eñ Chriſt⁹ ſine pctō originali cōce ptus fuit. Vñ Auguſt.exponēs illud dictū Ioānis Baptiſtę. Ecce agn⁹ dei.Ioan.primo dicit ſic ſuper Ioānē ſermo.iiii. Oēs ex illa traduce veniūt & ex illa ꝓpagine de qua cātat gemēs Dauid. Ecce in ini qtatib⁹ cōceptus ſum:& in peccatis mater mea in vtero me aluit. Solus igitur ille agn⁹,q nō ſic ve nit. Nō eñ i iniqtate cōcept⁹ eſt:qa nō de mortalitate cōceptus eſt. Nō eñ in pctis eū mr̄ ei⁹ in vte ro aluit:quē virgo cōcepit,virgo peperit. Ergo ecce agnus dei:nō hēt ipſe traducē de Adā.carnē tñ tū aſſūpſit de Adā,pctm̄ nō aſſūpſit. Et qa ſolus Chriſt⁹ agn⁹ eo q ſolus abſq; iniqtate eſt cōcept⁹: ſed ſctūs cōceptus,& in cōceptiōe ſanctificatus,ideo illius ſolius cōceptio ſancta erat,& celebrari de buit rōne cōceptionis. Sicut & celebratur i die ānūciatiōis ſanctę beatę virgini ab angelo dicēte. Lucę primo. Ecce cōcipies in vtero & paries filiū.q ſtatim cōceptus erat cōſentiente Maria & dicen te ad angelū,Fiat mihi ſcđm verbū tuū. Vñ ſicut priuilegiū Chriſti ſolius eſt,q cōceptus eſt hō ſi ne pctō,ſic priuilegiū ſoli⁹ virgis mr̄is ē,q hoiem ſine pctō cōcepit. Et quo ad hoc priuilegiū deroga ret virgini,q diceret q Anna mr̄ virgis eā ſine pctō cōcepiſſet,qa hoc priuilegiū cōferret & mr̄i vir ginis.qđ reuera faceret ſigs diceret virginē abſq; pctō cōceptā fuiſſe.& ſic hoc dicēdo virginē priui legiū ſuū auferēdo dehonoraret:& q ad hoc derogarēt eidē dicētes cōtra illđ.dicēte Bernardo i qđā ep̄la. Hoc nō eſt virginē honorare,ſed virgini derogare,qñ priuilegiū qđ ſoli⁹ eſt virgis, cōcedit̄ & mr̄i illi⁹. CONtra. Qđ cōceſſum eſt famulo nō denegatū eſt mr̄i,& hoc in eis q ꝑtinēt ad honorē, & dignitatē:qa mr̄ magis honorificāda eſt & dignificāda a filio ſuo,q̄ famul⁹ eius.ſed conceſſum eſt Ioāni Baptiſtę,q famul⁹ Chriſti erat,q corpus eius fuit ſanctificatū ante aię infuſionē.dicente gloſ. Luce primo ſup illo. Spū ſctō replebit̄ adhuc ab vtero mr̄is. Nondū illi inerat ſpūs vitæ & ierat ſpūs gſæ.ergo & cōceſſum non denegatū eſt virgini mr̄i Chriſti. Sed ſpūs vitę aia eſt: ſpūs gſę, ſpiritus

Quæſt. xiii. Quæſt. xiiii. Quæſt. xv. Quæſt. xvi. Arg. princi.

Probatio aſſumpti.

In oppoſitū primum.

ſanctificans eſt. Virgo ergo Maria prius fuit ſecũdũ corpus ſanctificata, aĩa eiꝰ ſuo corpori fuerit
infuſa. Qꝫ ſi ſic:corpori ergo mũdato & ſctĩficato ab oĩ morbida diſpõne aĩa eiꝰ fuit infuſa.qa ſctĩ
ficatio in illo nihil aliud eſſe põt, talis diſpõnis amotio.ſed a tali corpore aĩa illa infuſa cõtrahere
pctm̃ originale nõ põt,nec aliter põt illd̃ cõtrahere. Virgo ergo Maria ĩ originali pctõ ſcd̃m aĩam
nõ fuit cõcepta,ſed ſctã.talis autẽ cõceptio bñ celebrãda eſt tanq̃ ſancta,vt patet ex dictis ĩ pcedẽti
Secundum. q̃ſtione,& hoc rõne ipſiꝰ cõceptionis.ergo &c.Itẽ Aug.dicit cõtra.v.Hęreſes,& habeť ĩ tertia, eſt
Manicheoꝝ,de matre Chriſti loquẽs in pſona Chriſti.Si potuit coinquinari,cũ ipſam facerẽ,& ego
potui coinquinari,cũ ex ea fierẽ.Sed Chriſtus cũ fieret ex ea,coinquinari nõ potuit,qa pctm̃ origi-
Reſol.q. nale habere nõ potuit deitati vnitus ſcd̃m humanitatẽ ſuã.ergo &c. Quæſtio iſta,qa nõ q̃rit pciſe
vtrũ cõceptio virginis Marię ſit celebranda,ſed q̃rit ſub determinatione,vtrũ ſit celebrãda rõne cõ
ceptionis, videtur facere differẽtiã inter ponere cõceptionẽ illius fore celebrãdã ſimplr̃, & ponere
ipſam fore celebrãdã rõne cõceptionis.& hoc q̃ſi ĩdubitatũ eẽt ꝙ ipſa eẽt celebrãda ſimplr̃,put aliq
dicũt ſup eius celebratione faciẽda habitã fuiſſe diuinã reuelationẽ, & ꝙ ppterea Normãni in quo
rũ territorio diciť hmõi reuelatio facta fuiſſe,p̄ cęteris populis illã cõceptionẽ pcipue celebrãt.Sup
ponẽdo igiť cũ Normãnis ꝙ cõceptio virginis ſit celebranda ſimpliciter,reſtat dubiũ q̃ſtionis ppo
ſitę:An ſcilicet celebrãda ſit rõne cõceptionis,in cuius declaratione etiã declarabiť an ſit celebrãda
ſimplicit.Et dico ꝙ q̃ſtio iſta ſub hac forma,vtrũ cõceptio virgĩs ſub rõne cõceptiõis ſit celebrãda
ĩ æquiuoco pponiť.qa hac determinatione ratione cõceptionis:de qua eſt dubitatio principaliter:
An ſcilicet conceptio illa celebrãda ſit rõne cõceptionis,an rõne alicuius alterius: duo diuerſa ĩter
rogari poſſunt,ſcd̃m duo q̃ circa cõceptionẽ poſſunt intelligi.ſ.conceptionis actus , & cõceptionis
tempus,hora,ſiue momentum. Aſpiciendo eñ p intellectum ad conceptionis actum,quęſtio eſt de
cauſa celebrandi virginis conceptionem.ſ.an ipſe actus conceptionis ſit cauſa celebrãdi feſtũ cõce-
ptionis,an aliquid aliud. Aſpiciendo aũt p intellectũ ad tp̃s,horã,vel momẽtũ cõceptionis,eſt q̃ſtio
de mẽſura duratiõis,p q̃ celebrari ĩtẽdiť feſtũ cõceptiõis,an.ſ.feſtũ cõceptiõis,qd̃ a Normãnis cele
brať.viii.die Decẽbris,celebrãdũ ſit p tpe,hora,vel momẽto in q̃ facta ẽ ipſa cõceptio virgĩs,an p ali
quo alio tpe,hora,vel momẽto.Et prĩo mõ ĩtelligẽdo q̃ſtionẽ,dico ꝙ cã prĩa & pſe celebratiõis feſti
cuiuſlibet,ſiue cõceptiõis,ſiue natiuitatis,ſiue circũciſiõis,ſiue alicuiꝰ alteriꝰ,nõ eſt niſi ſanctitas,
aut ſctĩficatio illiꝰ de quo ſiue in cuiꝰ honorẽ celebrať,nõ aũt ipſe actꝰ cõceptiõis,natiuitatis,aut cir
cũciſiõis.Vñ feſtũ cõceptiõis Chriſti nõ celebrať niſi qa ipſe ĩ ſua cõceptiõe ſcd̃m hoĩem ẽ ſctĩficatꝰ,
neq; feſtũ natiuitatis,aut circũciſiõis eiꝰ niſi qa ſanctꝰ erat ille q naſcebať & circũcidebať. Quia tñ
ppter talẽ ſanctificationẽ ĩ cõceptiõe Chriſti etiã ipſa cõceptio ſctã eſt,& ppter ipſiꝰ ſcti nati & cir
cũciſi ſctĩtatẽ,ẽt ipſa natiuitas & circũciſio eiꝰ ſctã eſt,dico ꝙ cã ſcd̃aria celebratiõis feſti cuiuſcũq;
dictoꝝ eſt ipſe actꝰ cõceptionis natiuitatis & circũciſionis.& hoc p accñs.ſ.qa ſanctus eſt,ſicut di-
Reſponſio. ctum eſt. Scd̃m hoc ergo ad ppoſitã quęſtionẽ dico:ꝙ cõceptio virginis celebrãda eſt,ſed hoc per R
ſe nõ niſi rõne ſanctificationis,quã aut in ſua cõceptione ſuſcepit,aut continuo vel in breui ſuſce-
ptura erat,prout iã declarabitur.Ipſa eñ virgo in vtero matris ſanctificata fuiſſe crediť idcirco,ꝙ
ſanctos aliquos in vtero ſanctificatos fuiſſe ſcriptura ſacra teſtať,vt Ioannẽ Baptiſtã ſicut diciť in ſe
cũdo argumento,& Hieremiã pphetã,ſcd̃m ꝙ diciť Hiere.primo,Priuſq̃ te formarẽ in vtero noui
te,& anteq̃ exires de vulua ſanctificaui te:licet de ſanctificatione virgĩs nihil exprimat ſcriptura ſa-
cra, vt dicit Aug.in ſermo.de aſſumptiõe eiuſdẽ,quędã veris ĩdagationũ ſtudiis q̃rẽda religt. In
qua qdẽ ſanctificatiõe ſua virgo beata cõcepta eſt deo,& facta eſt filia gratię, prima ſua cõceptiõe S
qua cõcepta eſt mũdo,p pctm̃ originale qd̃ in illa cõtraxit,facta eſt filia irę. Si ergo q̃ſtio ĩtelligať
de cõceptione qua virgo cõcepta eſt deo,dico ꝙ pculdubio cõceptio eiꝰ digne celebrãda eſt & etiã
rõne ipſiꝰ cõceptionis:qa ipſa ſancta eſt:& hoc ppter ſanctificationẽ quã virgo ĩ illa ſuſcepit:& hoc
quẽadmodũ celebranť natalitia ſanctoꝝ qbꝰ naſcunť deo p ſanctificationem glorię quã in illis reci-
piunt.Eſt eñ ſpũaliter loquendo ſanctificatio p gratiã quaſi quædam conceptio viatoris ĩ vtero, q̃
cõcipiť deo:& ſanctificatio p gloriam eſt quaſi q̃dã natiuitas ex vtero,qua comphẽſor naſciť deo.Si
vero q̃ſtio ĩtelligať de conceptione qua virgo concepta eſt mundo:de qua principaliter ĩtelligenda
eſt q̃ſtio:tũc diſtinguo:quia eſt q̃dã conceptio ſeminis:& eſt q̃dã cõceptio hoĩs formati ex ſemĩe ſe-
cundũ formã corporeã. Si ergo q̃ſtio intelligatur de conceptione ſeminis q̃ virgo cõcepta ẽ mũdo T
in nudo ſemine deciſo p coitum viri & mulieris,Annæ ſcilicet & Ioachim parentum ſuorum:dico
ꝙ licet conceptio virginis ſimpliciter ſit celebranda,nequaq̃ tamen celebranda eſt rõne talis conce
ptionis.quia enim virgo in illa nec ſancta fuit,nec ſanctificata, eo ꝙ in hora illius conceptionis ni-
hil virginis fuit niſi ſola materia ſub forma ſeminis:quæ gratiæ aut ſanctificationis ſuſceptiua nõ
fuit:propter hoc nec illa cõceptio ſctã fuit,nec celebrationis alicuius cã vel rõ.Quare cũ dies.viii.

decẽbris, videlicet. vi. idus decẽbris, qua a Normãnis feſtũ cõceptionis virginis celebraẽ: erat tp̃s cõceptionis virginis in nudo ſemine: nequaq̃ ergo debẽt illd̃ celebrare rõne illiꝰ cõceptionis, in cuiꝰ anniuerſario ipſi ſemp illud celebrãt, & hoc neq; ſcd̃m primũ modũ, neq; ſcd̃m ſecũdũ itelligẽdi q̃ſtionẽ p̃dictos. & hoc q̃a ab illo die. viii. decẽbris vſq; ad diẽ natiuitatis eiꝰ ex vtero. viii. die hoc ẽ. vi. idꝰ ſeptẽbris, fluxerũt decẽ mẽſes vſuales p̃ter quatuor dies, q̃ ſunt regulariter tp̃s p̃iodale ptus mulieris inter cõceptũ ſeminis nudi, & ptũ p̃lis. Sed ſi celebrãt illud rõne cõceptionis, debẽt intẽdere q̃ rõne alicuiꝰ alteriꝰ cõceptionis, vt iã videbiẽ. Sed rõne talis cõceptiõis ſcd̃m vtrũq; modũ q̃ſtionis cõpetẽter celebraẽ feſtũ cõceptiõis Chriſti, qd̃ vocaẽ feſtũ annũciationis, & celebraẽ. xxv. die Martii videlicet. viii. calẽdas Aprilis: a quo vſq; ad diẽ natiuitatis dñi, q̃ eſt. xxv. die Decẽbris, videlicet. viii. calẽdas Ianuarii, fluxerũt. xxxix. ſeptimanæ & duo dies: q̃ ſunt. x. mẽſes vſuales, p̃ter q̃tuor dies, cõputãdo. xxviii. dies p̃ mẽſe. Cõputando aũt mẽſes lunares, in vno menſe. xxix. dies, in alio vero. xxx. ſunt nouẽ mẽſes, & decẽ dies. Cõputãdo vero mẽſes calẽdarii, ſunt nouẽ mẽſes, nec plus nec minus. Aug. aũt cõputãs mẽſes breuiores neſcio qualẽ cõputũ dierũ in mẽſe ſecutus, cõputat tantũ. ix. mẽſes & ſex dies, vt dies illos adaptet myſterio. iiii. de trini. ca. vi. ſic inquiẽs. In ędificatiõe corporis dñici, in cuius figura tẽplũ a Iudęis deſtructũ triduo reſuſcitaturũ eſſe dicebat, numerus ipſe ſenarius p̃ anno poſitꝰ intelligiẽ. Dixerũt eñ. xlvi. annis ędificatũ tẽplũ, & q̃dragies ſexies ſeni fiũt ducẽti ſeptuaginta ſex dies, q̃ numerus dierũ cõplet. ix. mẽſes, & ſex dies, q̃ tanq̃ ſex mẽſes parietibꝰ fœminis imputãẽ, nõ q̃a oẽs ad ſextũ diẽ poſt nonũ mẽſem p̃ueniũt: ſed q̃a ipſa pfectio corporis dñi tot diebꝰ ad partũ p̃ducta cõperiẽ, ſicut a maioribꝰ traditũ ſuſcipiens eccleſiæ cuſtodit auctoritas. viii. eñ calendas Aprilis cõceptꝰ crediẽ quo & paſſus, natꝰ aũt tradiẽ. viii. calẽdas Ianuarii. Ab illo ergo die vſq; ad iſtũ cõputati ducẽti ſeptuaginta ſex reperiunẽ dies, q̃ ſenariũ numerũ quadragies ſexies hñt, quo numero annoꝝ tẽplũ ędificatũ eſt. quia eo numero ſenarioꝝ dierũ corpus dñi pfectũ eſt. Et q̃

V rõne talis cõceptionis in ſemine cõgruẽter celebraẽ feſtũ cõceptionis Chriſti, quo ad vtrũq; modũ intelligẽdi q̃ſtionẽ, p̃dictũ, ratio eſt q̃ in hora ſeu momẽto cõceptionis ſeminis i vtero virginis cõceptꝰ eſt Chriſtus pfectus hõ ex aĩa rõnali & carne, & pfectꝰ deꝰ incarnatꝰ, & p̃ hoc ſcd̃m hoiem ſanctificatus & ſanctus. Propter qd̃ & cõceptio illiꝰ ſancta fuit. Secus aũt eſt de cõceptione beatę virginis in ſemine: q̃a ipſa cõcepta eſt in ſemine, & gñata more alioꝝ, & nõ ſtatim in hora cõceptiõis ſeminis fuit hõ pfecta ex aĩa rõnali & carne, ſicut nec alii: ſed p̃ tẽpoꝝ interualla actione naturę ad illã pfectionẽ p̃ducta. Vt eñ dicit Macro. in expoſitione ſomnii Scipionis de repu. Ciceronis. Semine ſemel intra formãdi hoĩs monetã locato hoc primũ artifex natura moliẽ: vt die. vii. folliculũ circundet genitiuũ humori ex mẽbrana tã tenui, qualis in ouo ab exteriore teſta claudiẽ: & intra ſe claudit liquorẽ. Hoc cũ a phyſicis dep̃hẽſum ſit, Hippocrates quoq; ipſe qui tam fallere, q̃ falli neſcit, experimẽti certus in libro q̃ de natura pueri iſcribiẽ, aſſeruit. Straton vero p̃ipateticus, & Diocles Caryſtius cõcepti corporis fabricã hac obſeruatione diſpenſant, vt hebdomade ſcd̃a credãt guttas ſanguinis in ſup̃ficie folliculi apparere. tertia, demergi eas introrſum ad ipm̃ cõceptiõis humorẽ. quarta, humorẽ ipm̃ coagulari, vt q̃ddã velut iter ſanguinẽ & carnẽ liquida adhuc ſoliditate cõueniat, quinta vero interdũ fingi in ipſa ſubſtãtia humoris humanã figurã magnitudine quidẽ apis, ſed vt in illa breuitate mẽbra oĩa, & deſignata totiꝰ corporis lineamenta cõſiſtãt. Ideo adiecimꝰ interdũ q̃a cõſtat quotiẽs quinta hebdomade fingiẽ deſignatio iſta mẽbroꝝ, mẽſe ſeptimo maturari ptũ. Cũ aũt nono mẽſe abſolutio futura ẽ, ſi q̃dẽ fœmĩa fabricaẽ, ſexta hebdomade iã mẽbra diuidi: ſi maſculus ſeptima. Hęc ille. Iſta aũt mẽbroꝝ diuiſione cõpleta in vltimo inſtanti illiꝰ p̃ficiẽ totiꝰ corp̃is organizatio, & gñaẽ forma corporeitatis hũanę, atq; aĩa rõnalis creãdo a deo ifundiẽ, vt actꝰ & pfectio illiꝰ extrema: a quo i vnione cũ illo, p̃pter morbidã diſpõnẽ fomitis cõtractã, aĩa rõnalis i eodẽ iſtãti cõtrahit maculã pc̃i original', & cõcipit in pc̃õ hõ pfectꝰ i forma hũana formatꝰ ex ſemine: & hoc xxxv. die a cõceptu ſemis nudi ſi ſit fœmina. xlii. ſi ſit maſculus. Et hoc q̃a fortiori & ampliori digeſtiõe maturaẽ mas, q̃ fœmina. Si ergo loquamur de iſta cõceptione virgis, q̃ cõcepta eſt hõ pfecta xi. die Ianuarii. ſ. iii. idus Ianuarii, q̃ cõceptio fuit eiꝰ natiuitas i vtero: vlteriꝰ diſtiguo. q̃a virgo aut i illo eodẽ inſtãti, quo ſic concepta eſt mũdo & originali pc̃õ ifecta ſil' fuit cõcepta deo etiã per g̃ram ſc̃tificationis, aut nõ. Si nõ i eodẽ inſtãti quo cõcepta fuit mũdo i macula originali, concepta ẽ etiã deo in g̃ra ſc̃tificationis: hoc cõtigere potuit dupl'r, aut q̃a ſtatim i tp̃e cõtinuato inſtãti, quo i originali cõcepta ẽ mũdo, ſc̃tificata ẽ & concepta deo, aut q̃a i alio iſtãti poſteriori q̃ fuit concepta mũdo concepta ẽ deo, & fluxit tp̃s mediũ iter illa duo inſtãtia: nec curo, an longũ fuerit an breue: dum tñ ſanctificata fuit in vtero añ eiꝰ natiuitatẽ ex vtero. Si eñ ſc̃tificata fuiſſet i naſcẽdo ex vtero, vt ſil' in naſcẽdo ex vtero mundo fuiſſet ſc̃tificata, & nata deo, tunc omnino nulla conceptio eius ratione conceptionis, qua i vtero cõcepta ẽ mũdo, deberet celebrari, ſicut etiã natiuitas eiꝰ ex vtero rõne talis natiuitatis nequaq̃ celebrari debuiſſet, ſi i pc̃õ originali nata fuiſſet ſicut fuit cõcepta, & poſt na

tiuitatẽ eiꝰ ex vtero fuiſſet ſanctificata. Qꜫ aũt virgo ſimul in eodẽ inſtãti quo cõcepta eſt mũdo, X
& originali pctõ infecta, cõcepta ſit deo, & in gr̃a ſanctificata, hoc oĩno eſt impoſſibile: q̃a contraria
ſũt originał' cłpa, & ſctĩficatiõis gr̃a, & ſil' fuiſſent ĩ eodẽ ſubo. cõtraria aũt ĩ eodẽ iſtãti ſimplici ſcd̃m
rẽ nõ poſſunt ineſſe eidẽ ſubiecto. Qꜫ tñ originalis culpa, & ſanctificatiõis gr̃a ſimul ſint, ſeu eſſe ha
beãt quodãmõ in eodẽ inſtãti, etſi nõ in eodẽ ſubiecto ꝑ illo eodẽ inſtãti, hoc nõ eſt oĩno ĩpoſſibile.
De eſſe eñ formarũ cõtrariarũ diſtinguit̃ ſcd̃m duplicẽ cõſiderationẽ quã habet q̃libet taliũ forma
rũ. Vno eñ mõ cõſiderat̃ in ordine, ſiue in cõparatiõe ad agẽtem, a quo ꝓducit̃ in eſſe, & a quo ha
bet ſuũ eſſe. Alio aũt mõ cõſiderat̃ in ordine, ſeu cõparatiõe ad ſubiectũ recipiẽs in ſe eã, & in quo ha
bet ſuũ eſſe. Cõſiderãdo aũt primo mõ formã, & eſſe eiꝰ ſcd̃m primã cõparationẽ. ſ. in ordĩe ad agẽ
tẽ ꝓducẽtẽ illã, ſemꝑ ĩ formis cõtrariis ſibi ſuccedẽtibꝰ forma poſterior habet eẽ priꝰ natura, q̃ cor
rumpat̃ prior. q̃a prior nõ corrũpit̃, nec a ſubiecto ſuo expellit̃, niſi ꝑ actionem formę alteriꝰ introdu
cię poſteriꝰ in idẽ ſubiectũ. & hoc rõne cõtrarietatꝭ, quã habet ad illã, qua ſe nõ cõpatiunt̃ in eodem
ſubiecto, & etiã rõne maioris virtutis & efficacię quã illa forma habet in agẽdo ſuꝑ minorẽ virtutẽ
& efficaciã, quã forma alia habet in patiẽdo, & reſiſtẽdo. dicẽte phõ in libro de motibꝰ aĩaliũ. Eſt aliq̃
multitudo vigoris & virtutꝭ ſcd̃m quã manet q̃d manet: quẽadmodũ & ſcd̃m quã mouet mouẽs:
& eſt q̃dã ꝓportio ex neceſſitate, quẽadmodũ & cõtrarioꝝ motuum, ſic & q̃etũ. & ęq̃les q̃dẽ ĩpoſſibi
les abinuicẽ. obtinet̃ aũt ſecũdũ exceſſum. ſicut eñ pellẽs pellit, ſic pulſum pellit̃ ſil'r ſcd̃m virtutẽ.
Nihil aũt agit niſi habẽs eſſe. q̃a actus ſcd̃us, cuiuſmodi ẽ agere, neceſſario p̃ſupponit actũ primũ q̃
eſt eſſe. Semꝑ ergo forma corrũpẽs priꝰ habet eſſe natura, q̃ ꝑ illam forma ei cõtraria corrũpat̃. Ipſa
aũt forma corrũpẽda, anq̃ corrũpat̃: habet eſſe ĩ duratiõe p̃cedẽte ſuã corruptionẽ. In illa ergo dura Y
tione neceſſario ſil' hñt eẽ formę illę cõtrarię, licet diuerſimode: puta forma corrũpẽs ĩ ordĩe ad agẽ
tẽ, & ꝓducẽtẽ illã, & forma corrũpẽda ĩ ordĩe ad ſubiectũ: licet, vt dictũ ẽ, nullo mõ habeãt eẽ ſil' in
ſubo, ſiue ĩ cõſiderãdo ambas ĩ ordĩe ad ſubm. imo oportet vnã priꝰ natura expelli a ſubo ꝑ ſuã cor
ruptionẽ, q̃ altera. ſ. corrũpẽs, & expellẽs ipſam a ſubiecto, ꝑ ſuã gñationẽ ĩ eodẽ ſubo recipiat̃. Sẽꝑ
eñ prioris exitꝰ a ſubiecto diſpoſitiue poſterioris opat̃ ingreſſũ: ſicut & expulſio vitii virtutꝭ opat̃ ĩ
greſſũ, ſcd̃m beatũ Greg. Et ſic ſcd̃m diuerſa gñia cauſę vno mõ corruptio & nõ eẽ ĩ ſubo vniꝰ for
mę p̃cedit eẽ alteriꝰ. Alio mõ ſeq̃t̃ illd̃. Pręcedit eñ eẽ illiꝰ ĩquãtũ habet eẽ in ſubiecto, & ſeq̃t̃ eſſe il
liꝰ inquãtũ eſt ab efficiẽte, & hoc quẽadmodũ vt alias determinaui creatio, q̃ ẽ vera, & realit̃ muta
tio q̃dã ĩ ordĩe ad creãtẽ & efficiẽtẽ cãm, natura prior ẽ creato. In ordĩe vero ad ſubiectũ ſuũ, & cãm
materialẽ, poſterior eſt illo. q̃a vt ĩ ſubiecto nõ habet eẽ niſi ĩ creato. Quia igit̃ vt expoſitũ eſt iã, cul
pa originał', & gr̃a ſctĩficatiõis ſicut nec alia cõtraria, nullo mõ ĩ vno & eodẽ inſtãti poſſunt eẽ ſil' in
eodẽ ſubiecto, neq; fuerũt ĩ virgĩe Maria: neceſſario ergo gr̃am ſctĩficatiõis in ſe recepit vt in ſubie
cto, aut ſtatim in tempore continuato illi inſtanti indiuiſibili quo in culpa originali conce
pta eſt mundo, aut in alio inſtãti poſt fluxum tp̃is ſiue longioris ſiue breuioris inter virginis cõce
Rñſio ad q. ptũ in culpa originali, & eiꝰ ſanctificationẽ. Et dico ad q̃ſtionẽ: qꜫ cõceptio virginis rõne cõceptiõis Z
intelligẽdo iſtum cõceptiõis actũ, nequaq̃ celebrãda eſt: q̃a actꝰ ille cõceptiõis ſanctꝰ nõ fuit eo qꜫ ĩ
inſtãti cõceptiõis ipſa nõ potuit ſanctificari neq; eẽ ſancta. Immo fuit vitioſus, ꝑ quãto ipſa fuit cõce
pta in vitio. Intelligẽdo aũt rõnẽ cõceptiõis quo ad inſtãs cõceptiõis, & ſil'r intelligẽdo actũ ſctĩfica
tionis & etiã ipſam gr̃am, q̃ ſit ſanctificatio, vt hñt eſſe in ſanctificato ſicut ĩ ſubiecto: dico qꜫ adhuc
virginis cõceptio nequaq̃ eſt celebrãda rõne cõceptionis. & hoc quia in inſtanti conceptionis non
fuit ſanctificata ſiue ſancta: & ratione conceptionis quo ad inſtans conceptionis celebranda non
eſſet niſi illud inſtans eſſet & conceptionis, & ſanctificatiõis ſimul: quia vt iam dictum eſt ſupra,
cã primaria celebrationis cõceptionis, natiuitatis, aut alicuius taliũ, nõ eſt niſi ſanctitas, aut ſancti
ficatio ꝑſonę cõceptę, aut naſcẽtis: a cuius ſanctitate aut ſanctificatione ipſe cõceptꝰ ſanctꝰ diceret̃,
aut natiuitas, aut inſtãs cõceptꝰ, vel natiuitatis. Intelligẽdo vero rõnẽ cõceptiõis quo ad cõceptio
nis inſtãs & actũ atq; gr̃am ſanctificationis, vt habẽt eſſe a ſanctificãte: dico qꜫ ſi virgo Maria ſtatim
in cõtinuo tp̃e poſt inſtãs ſuę cõceptionis ĩ culpa originali fuit ſanctificata, bñ celebrãda ẽ cõceptio
virginis rõne ipſiꝰ cõceptionis, & hoc q̃a vt dictum eſt in inſtãti cõceptionis in culpa originali, vt
ab agẽte, & in ordine ad ipm̃ habebãt eſſe gr̃a & actꝰ ſanctificationis recipiẽdi in virgine vt in ſubie
cto ſtatim poſt illud inſtãs. Vnde etiã celebrãda eſt in die ĩ quo fuit inſtãs illud ipſiꝰ cõceptiõis, aut
alio die ꝑ illo iſtãti aut die illo ĩ quo facta fuit. Sed hoc nõ ꝑ ſe rõne q̃ erat iſtãs cõceptiõis: q̃a cõce
ptio virgĩs nõ erat miraculoſa, ſed pure naturał' virtute ſeminũ maris & foeminę. Immo rõne q̃ erat
inſtãs ſanctificatiõis vt facta ẽ in illo ĩ ordĩe ad agentẽ: licet non in ordine ad ſubiectũ ſicut dictum
eſt. Vnde conceptio Chriſti bene celebranda eſt ratione conceptionis, quo ad inſtans conceptionis
ratione qua erat inſtans conceptionis: non ſolum q̃a idẽ erat etiam inſtãs ſuę ſanctificatiõis ſcd̃m
hominem, ſed etiam quia ſua conceptio fuit miraculoſa virtute ſpiritus ſancti. Si vero tempus

fluxit iter virginis conceptū,& eius ſanctificationē:Dico q̄ virginis cōceptio nequaq̄ celebranda eſt
rōne conceptionis,qua cōcepta eſt mūdo.& hoc neq; quo ad actū cōceptiōis,q̄a ille nō fuit ſanctus
neq; quo ad iſtās cōceptiōis,q̄a in illo nō eſt facta ipſa ſanctificatio:neq; i tēpore cōtinuato illi,vt in
illo inſtāti priꝰ natura etſi nō duratione facta ſit dicta ſanctificatio vt habet eſſe a ſanctificato,q̄ ea
A dē ſanctificatio habeat eē in ſanctificato vt in ſubiecto. Sed ſi cōceptio virginis,q̄ ſic concepta eſt Nota.
mūdo,ſit celebrāda,hoc ſolūmō eſt rōne eius ſanctificationis futurę,& cōceptiōis q̄ cōcipiēda erat
deo,vt ſcđm hoc celebrādo cōceptiōis feſtū reuerētia exhibeať pſonę eiꝰ ppter dignitatē ſc̄tificatio
nis ad quā pdeſtinata erat a deo.Et hoc quēadmodū reuerētia adhibeť pſonę filii regis primogeni-
ti nō tā rōne ſtirpis regalis,a qua deſcēdit,ſed q̄a regiam dignitatē expectat obtinere.Sed q̄a hęc in
facto cōſiſtūt,de q̄ ſcriptura ſacra nihil,ſc̄ti aūt doctores modicū loquūť:an.ſ.virgo Maria ſc̄tificata Nota.
fuit ſtati poſt iſtās ſuę cōceptiōis,vt nō niſi p iſtās idiuiſibile ifecta fuerit peccato originali,an poſt
aliquod tēporis interuallū,vt in toto illo tēporis interuallo fuerit in originali,ſup his nihil temere
pnunciandū eſt.Quia vt dicit Aug.in ſermone de virginis aſſumptione,tāto q̄ magna ſunt,cau-
tius tractāda exiſtūt,quāto ſpecialibꝰ auctoritatū teſtimoniis nō pñt ad liq̄dū roborari. Vñ quod
ibidē dicit de Marię aſſūptione i gl̄a,hoc idē dico hic de eiꝰ ſanctificatiōe i gloria.Quid ergo de Ma
riæ ſanctificatione dicēdū eſt vñ ſcriptura diuina nō cōmemorat: niſi q̄rēdū rōne q̄d cōſentiat ve
B ritati:fiatq; ipſa veritas auctoritas,ſine qua neceſſe eſt nec valeat auctoritas?Circa Marię aūt ſancti
ficationē in gratia,maxime cōſentit puritatis eiꝰ excellētia,qua nulla maior in puris creaturis eſſe
pōt.Sicut eñ (vt dicit Anſel.de cōceptu virginali & peccato originali) decens erat vt ea puritate,
qua maior ſub deo neq̄t intelligi,illa virgo niteret:ſic decēs erat vt eā tali puritate quāto citiꝰ fieri
poſſet,pueniret.Hoc eñ indiciū fuit ſummi amoris,quē deꝰ habebat ad virginē.dicēte Aug.in ſer-
mone quo ſupra.Oſtēdit ipſe priꝰ amorē,quē habuit erga virginē,& amorē,quo nullū putamꝰ eē
C maiorē.Et q̄a cōſtat,q̄ maior amoris idiciū:ſiue maius idiciū magni amoris fuit eā dotare cito,&
q̄ primū dotari potuit,q̄ diutiꝰ expectare:ſi ergo ſc̄tificari potuit,& mūdari a peccato,vt nō niſi p i
ſtās,ſiue momentū in macula pc̄ti originalis fuerit:recta rōne determināte (vt mihi videť) hoc pie
ſentiri pōt.Sed q̄d eſt?fuit ne poſſibile ſcđm naturā virginē vere,ſicut cęteros puros hoīes,in iſtāti
quo cōcepta eſt hō ex ſemine ſcđm corpus,& aīa illi eſt vnita,pc̄tm̄ originale cōtraxiſſe?& i illo nō
niſi p illud inſtās pmāſiſſe?Et videť mihi q̄ hoc bñ poſſibile eſt,ſicut & i aliis diſpōnibꝰ,q̄ acquirūť
p ſubitas mutationes,q̄ ſunt termini motuū quorūdā,& amittunť p motꝰ alios:iter quos motꝰ me
dię ſunt dictę mutatiōes,& ipa mutata eē in inſtātibꝰ mēſurātibꝰ dictas mutatiōes:in q̄bꝰ ſunt ſub
D illis diſpōnibꝰ,& in motibꝰ circūſtātibꝰ nō ſunt ſub illis.Talē aūt mutationē cōuenit mediā eē inter
duos motꝰ dupliciter.Vno mō inter duos motꝰ q̄ ſunt partes vnıꝰ motꝰ ſimplicis. Alio mō inter
duos motꝰ cōtrarios.Primo mō ſcđm quādā demōſtrationē phi.viii.phyſi.oē cōtinue motū i quo
libet inſtāti ſignato ſui trāſitꝰ eſt in ſpatio ſibi ęquali,ſic q̄ p partē motꝰ pcedētē i fine eiꝰ mutatū ē
in illud,& p partē motꝰ ſequētē in principio eiꝰ mutatū eſt ab illo.& eſt mutatio vna ſcđm rē,& in
vno inſtāti ſcđm rē,differēti ſolū ſecūdū eē,& rōnē,vt eſt finis tēporis mēſurantis motū pcedētē,&
principiū tēporis mēſurātis motū ſequētē.Secūdo mō cū faba moueť ſupiꝰ motu violēto,& obuiat
fortiꝰ motoputa lapidi molari deſcēdēti naturaliter inferiꝰ,in cōtactu lapidis ſubito in inſtāti mu-
tata eſt in ſpatiū ſibi ęquale p motū eiꝰ violētū ſurſum,& in eodē inſtāti ipa faba mutať ab illo per
motū naturalē lapidis deorſū fabā ipellētē,vt ñ ſit poſſibile eā i illo ſpatio ſibi ęq̄li q̄eſcere,ſicut q̄eſce
ret ſi ſibi relinq̄reť, ſecūdū aliā quādā demōſtrationē phi in eodē.viii.nec eē,aut manere,niſi p iſtās
mediū inter tp̄a illoꝝ motuū.in quo tñ ſpatio eſt p illud inſtās ſecūdū veritatē,nec fuit in tp̄e pce-
dēti,nec tēpore ſequēti.& eſt illud iſtās ſignū cōe vtriuſq; tp̄is,& primo & poſteriori,& idē & vnū
numero:rōne aūt nō idē.vt dicit phus in eodē.viii.Q; ſi ſpatiū illud ſibi ęq̄le,& totū reſiduū ſpa-
tii ſurſum obſcurū eſſet,& tenebroſum,& totū reſiduū ſpatii deorſum eſſet clarū & illuminatū,ſu
perficies fabę ſupior in illo inſtāti in quo eſſet in ſpatio ſibi ęq̄li,eſſet obſcura,& in toto tp̄e ſui aſcē-
ſus fuiſſet clara & illuminata,& ſimilit i toto tp̄e ſui deſcēſus.Et valet ſicut mihi videtur hoc exē
plū ſecūdū ad noſtrū ppoſitū.Forma eñ corporea humana in cōceptu hoīs ex ſemine die.xxxv.vel
xlii.a cōceptu nudi ſeminis in primo inſtāti ſuę gñationis ex ſemine habet eſſe,q̄ p totū tp̄s pcedēs
habuit nō eē,& i eodē inſtāti corpꝰ hūanū cōpoſitū ex materia & forma corporeitat habet eſſe iſe
ctū morbida diſpōne cōtracta a gñantibꝰ in ſemine,qua neceſſe habet aīa rōnalis tali corpori vnita
vt actus & pfectio eius cōtrahere pc̄tm̄ originale:q̄ in eodē inſtāti creať in corpore,& ei dicto modo
vniť,atq; p hoc ab illo maculā pc̄ti original' cōtrahit q̄ſi p motū violētū ab iſteriori.eo q̄ talis macu
la naturæ hūanæ innaturalis eſt,& toto tp̄e pcedēti nō habebat illā maculā,quia nec habebat eſſe
nec in virgine habuit eē p tempꝰ ſequens,vt ęſtimo congruere dignitati virginis:ſicut & poſſibile

eſt ſcd̃m naturã, ita ꝙ nõ niſi i trãſitu & in inſtãti fuerit in pctõ originali. Pctm̃ originale in illo inſtã-
ti ſimul habuit eſſe primo & vltimo: ſed ſcd̃m aliud & aliud ſignũ illi⁹ inſtãtis: qa vt erat terminus
tpis p̃teriti, in illo habebat eſſe primo mutatione ſubita i termino mot⁹ p̃cedẽtis: vt vero illud inſtãs
erat initium tpis ſequẽtis, in illo habuit eſſe vltimo p ſequẽtẽ ipulſionẽ mot⁹ gr̃e velut a ſupiori in
tpe ſequẽti expellẽtẽ illã. Nõ eñ mutatione cõtraria p̃dictę expellebat̃ in vltimo ſigno ſicut expul-
ſa fuiſſet faba a ſpatio ſibi ęquali mutatione cõtraria illi, q̃ intrauit ſpatiũ: q̃ fuiſſet ĩitiũ mot⁹ ſui na
turalis deorſum, ſi in ſpatio illo poſt motũ ſuũ violẽtũ qeuiſſet. Sic ergo videt̃ impoſſibile fuiſſe, ꝙ
quẽadmodũ faba mota ab iferiori i inſtãti medio inter duo tpa p mutationẽ in fine mot⁹ p̃cedẽtis,
ſicut ſolẽt fieri ſubitę mutationes naturales, nec aliter natę ſunt fieri ſcd̃m ph̃m in. vii. phyſi. intrat
ſpatiũ ſibi ęq̃le, & nõ niſi p illud iſtãs habet eẽ in illo, & nõ p aliquã mutationẽ ſed ſolũ p motũ a ſu-
periori exit illd̃, & manet extra i toto tpe ſequẽti, vt nõ ſit ponere primũ tp̃s vel iſtãs ſui exit⁹ & non
eſſe in illo: ſicut nec formæ q̃ naturalit̃ corrũpit̃ p ſuũ cõtrariũ eſt ponere vltimũ tp̃s vel inſtãs ſui
eſſe. Sic aũt aĩa virginis quaſi mota ab iferiori i ſua vnione cũ corpore, a corpore illo i inſtãti quo il
li vnita eſt, cõtraxit originale pctm̃, & erat imũda: qa de immũdo cõcepta ſemie & obtenebrata: ſed
nõ niſi p illud inſtãs. A qua imũditia & tenebra mũdata fuit & illuminata q̃ſi p motũ gr̃e deſurſũ
veniẽtis, cui⁹ eẽ i ſubiecto nõ erat ponere primũ iſtãs, ſed totũ tp̃s ſequẽs. ſicut cõtigit vlr̃ de diſpo
ſitionib⁹ mãſiuis p̃cedẽtib⁹, & ſequẽtib⁹ diſpõnes & trãſeũtes & ſolũmõ p inſtãs in eſſe p̃ſiſtẽtes. Si
eñ aliqs pũctus aeris p tp̃s p̃teritũ fuiſſet illuminat⁹, & ſilr̃ p tp̃s futurũ, ſi i illo inſtãti medio p ali-
quod obſtaculũ fuiſſet obſcurat⁹, nõ eſſet ponere vltimũ tp̃is iſtãs illuminatiõis p̃cedẽtis: neq̃ primũ
illuminationis ſequẽtis: Econtra illi qd̃ cõtingit de formis cõtrariis mãſiuis. In talib⁹ nõ eſt dare vl
timũ inſtãs eſſe ipſi⁹ formę corruptę, neq̃ nõ eſſe ipſi⁹ formę gñatę: ſed eſt dare primũ inſtãs eẽ for
mę gñatę: & nõ eẽ formę corruptę: ſcd̃m ꝙ dicit ph̃us. viii. phyſi. loquẽs de talib⁹ formis & gñatio-
ne & corruptione earũ. Res ipã ſemp eſt poſterioris paſſiõis. vbi habet alia trãſlatio. In paſſione autẽ
ſemp poſtremę paſſionis. Rẽ eſt aũt appellat ſubiectũ qd̃ trãſmutat̃ a paſſiõe in paſſionẽ: quã dicit i
inſtanti generationis vni⁹ & corruptionis alteri⁹ eſſe primo in inſtãti medio inter tẽpus p̃cedẽs p̃-
teritum, & ſequẽs futurũ. Et licet gr̃e deſurſum veniẽtis ad virginis ſanctificationẽ & emũdationẽ
a pctõ originali nõ ſit ponere primũ inſtãs eſſe ſui vt eſt in ſubiecto ſctĩficato & mũdato: eſt tñ eius
ponere primũ inſtãs, vt eſt ab ipõ ſanctificãte. qa ſil' in eo inſtãti, in quo habet eſſe original' culpa na
tura habet eẽ in aĩa virginis ſanctificãs gr̃a in ordine ad ſanctificãtẽ: etſi nõ i exiſtẽtia rei: ſicut na-
tura habet ipã gr̃a eſſe pri⁹ vt eſt ab agẽte illã: q̃ vt eſt in ſubiecto: nõ aũt i reali exiſtẽtia: vt tactũ ẽ
ſupra. Sed eſt aduertẽdũ ꝙ hoc ꝙ originalis culpa in aĩa & gr̃a in ordine ad agẽtẽ habẽt eſſe ſiml': E
hoc tñ eſt quodã ordine naturę. qa gr̃a vt eſt emũdãs nõ habet eſſe a mũdãte inq̃tũ hmõi niſi p̃
cedẽte immũditia etſi nõ duratione & eſſe reali, natura tñ. Et iõ licet habeãt eſſe ſil' natura in eodẽ
inſtanti: hoc tñ eſt ſcd̃m aliud: & aliud ſignũ illi⁹ inſtantis. Habet eñ culpa eſſe in illo ſcd̃m ſignũ
pri⁹: & vt illd̃ iſtãs eſt termin⁹ tpis p̃teriti, & gr̃a i ordie ad agẽtẽ nõ niſi ſcd̃m ſignũ poſteri⁹: & vt i
ſtans illud eſt initium tẽporis futuri ſequẽtis. Sic igit̃ videt̃ mihi ꝙ originale in virgie p ſolũ mo F
mẽtũ inſtãtis fuiſſe potuit rerũ natura nõ repugnãte: ſed an ita factũ ſit deus nouit qd̃ nec ſcio:
nec aſſero: ſed rõnabile videt̃ mihi & poſſibile ſcd̃m p̃dicta ita factũ fuiſſe. Qd̃ & mihi videt̃ ſenſiſſe
Auguſt. in quodã ſermone de virginis natiuitate: vbi dicit ſic. Noſtra natura ad ſil'itudinem dei i
principio creata fuit: quatenus indeſinenter ipſo deo p̃frueret̃: & eius gloria ſine omni corruptione
& mutabilitate aliq̃n potiret̃. Hoc tam grãde bonũ ſtatim in primis hoĩbus p̃didit, atq̃ in huius
mundi miſerias infelix & p̃ceps ruit: in æternas miſerias decurſu vitæ labẽtis curriculo mlt̃o infeli
cius ruitura. trãſierũt multa ſæcula: & dãnationis iſtius imanitas ſup oẽs filios hoĩm ſemp eſt i de-
teri⁹ roborata. Nec eñ ſummi ſapiẽtia dei vllã in maſſa gñationis humanę viã inuenit: p quam vt
diſpoſuerat in mũdũ veniẽs tã luctuoſæ p̃ditioni ſubueniret: donec ad iſtam de qua loq̃mur, virgi-
nẽ ventũ eſſet. Sed hęc mox vt in mũdũ p humanę gñationis lineã venit, tãta oĩs boni virtute atq̃
cõſtãtia p̃fecte reſplẽduit: vt eã ipſa ſapientia dei vere dignã iudicaret p quã i hoĩem veniẽs nõ mõ
reatũ prioꝝ hoĩm ſed & toti⁹ mũdi pctã deleret. Idẽ i eodẽ aliquãtulũ ſupra. Puella de p̃pagie nata
Adæ: de peccatrice p̃genie orta ſuãita verſa vice maledictionis Euæ benedicta p̃dicat̃ ſup oẽs mu-
lieres. Aduerte ꝙ dicit, mox vt in mũdum p humanæ gñationis lineam venit. Itẽ ꝙ dicit: ſubito ver
ſa vice maledictionis Euæ. Et ne aliquis qd̃ dicit, vt in mundum venit: exponat de venire p natiui
tatẽ eius ex vtero: & cętera de virtutũ cõſtãtia q̃s in vita ſua exercuit: ſpecialit̃ exprimit aliqd̃ de il
la ſeorſum inquiẽs. Nata igit̃ & infantiles annos exuta: q̃ caſte: q̃ ſancte: q̃ deo digne vitã inſtituerit
ac inſtitutã egerit: quis vel cogitatu nõ dico dictu, q̃at cõiecturare? & infra. Nimirũ tenem⁹ fide ab
omni ſiquid adhuc in illa peccati originalis ſeu actualis ſupererat: ita mundatum cor illius: vt

vere ſup eam ſpũs dñi requieſceret, ipſamq; voluntati dñi caſtiſſime, ac ſimplici corde obedientem oĩmi holocauſto ſuauius acceptaret, virtuteq; altiſſimi obumbratam filium dei ex illa incorporaret. Nec exponat aliq̃s illud qđ dicit Auguſt. Mox & ſubito, ſic. id eſt poſt breue tempus in quo fuit in

G originali peccato. Hoc eñ non videt mihi piũ ſentire de virgine, ſed natura potuit ſuſtinere, q; ſolũ ꝑ momẽtũ in originali fuerit. Ego aũt in ꝓmiſſis de virgine, niſi qđ piũ, ac dignũ viſum eſt, ſentire non potui, & ſaluo priuilegio Chriſti, q̃ ſolus ex ſemine mundo ſine originali conceptus eſt homo taliter in vtero priuilegiũ virginis ſup cęteros oẽs homĩes eſſe ſentio, q; licet in peccato originali cõ Nota.

H cepta ſit homo ex ſemine immũdo, in illo tñ non niſi ꝑ momentum permanſit, & ita licet in peccato concepta: non tñ alita in peccato in vtero matris fuit. Cęteri aũt omnes etiam ſanctificati in vtero non ſolum in peccato concepti, ſed etiam aliti in vtero ꝑ aliquod ſpatium temporis fuerũt. Prout Innocentius. iii. de Ioanne Baptiſta in ſermone quodã de virginis annunciatione exponendo illud qđ dixit Elizabeth Lucę primo. Exultauit in gaudio infans in vtero meo, dicit ſic. Oſtẽdit Elizabeth ſe matrẽ ꝓphetę: q̃ anteq̃ naſcat, & ab originali peccato ſoluat, lętatur viſitare domini matrẽ, & hoc ꝑ aduentu eius ꝑ quẽ a vinculo originalis peccati ſperabat iam abſolui. ſequit enim continuo. Gaudet enim illã veniſſe, & ſecum portaſſe, per quem ſalus poterat eſſe. Et cum hoc factũ fuit menſe ſexto poſt cõceptũ Ioannis in ſemie, vt legit Lu. primo: vſq; ad menſem ergo ſextũ Ioãnes Baptiſta ab hora conceptus eius ſecundum humanã formam ex ſemine, qñ originale contraxit, in originali ꝑmanſit. Et ſic virgo Maria ſicut cæteros vt cõtemplatrix ꝓcellit in gloria vltimæ remunerationis, dicente Innocentio de eadem in ſermone alio ſuper Miſſus eſt angelus, & alloquente Mariam. Super omnem creaturam es remuneranda / ſup oẽs collocãda, ſolo illo minor, qui eſt etiã de⁹, ſic ſacrata es a domino, vt peruenias in ſedem prius traditã lucifero, & ſiquid vltra eſt, qđ nõ eſt reſeruatum homini deo. ſic cæteros omnes vt viatrix pręcellat in gratia primæ ſanctificationis. Sed forſan aliquis cõtra ꝓdicta, q; virgo nõ niſi in inſtanti & in tranſitu fuit in originali, arguet. Primo contra eſſe in originali non niſi in inſtanti, quia tunc macula originalis in virgine non fuiſſet niſi in potentia, quia ſi aliq̃d moueт ad albedinem, ſi ſtatim cum eſſet in albedine moueretur ab albedine, albedo eſſet in eo in potentia tantum, ſicut dicit Cõmẽtator. viii. phyſico. vbi ꝓbat philoſophus q; inter motus contrarios neceſſe ſit ponere quietẽ mediã. & ſic non eſſet ſimpliciter verũ dicere, q; virgo vnq̃ fuit in peccato originali, quia qđ nõ eſt niſi in potentia, non eſt. Vnde ad hoc q; aliqua diſpoſitio ſit in aliquo ſubiecto in actu, oportet q; ſit in illo ꝑ tp̃s aliqđ, & ſic pctm̃ origiale aut nũq̃ fuit ſimpliciter in virgine, aut fuit in illa ꝑ moram temporis. Sicut etiã de faba ꝓdicta ſciendum eſt, q; .ſ. in illo ſitu ſpatii ſibi æquali, vbi obuiat lapidi: non eſt niſi in potentia, ſicut & fuit in quolibet ſibi ęquali in toto medio, aſcẽdẽdo, ſiue deſcẽdẽdo. qm̃ ſicut nõ obuians lapidi aſcẽdẽdo vlterius non eſſet in illo ſitu, niſi ſolum in potentia, ſic obuians lapidi & cõtinuo deſcendẽs ſolum eſt in potẽtia in illo ſitu. Secũdo forte arguet cõtra eſſe in pctõ originali nõ niſi in trãſitu, q; hoc ſolũ dicit de motu, qui nõ eſt niſi in tranſitu: eo q; nõ eſt forma ꝑmanẽs, aut priuatio manẽs. Item ſi illa macula fuit in virgine in aliquo inſtanti, ſi corrumpat, vel deſinat eſſe, oportet q; in alio inſtãti corrũpat: ita q; inſtans, in quo primo fuit, & inſtãs ĩ quo corrũpit, ſint duo inſtãtia diuerſa: inter quæ neceſſario ſit tempus medium, in quo ipſa macula habeat eſſe permanens. Ad primum cum dicit, ſi macula originalis non fuiſſet in virgine niſi in inſtanti, tunc nõ fuiſſet in ea niſi in potẽtia, dico q; verũ eſt ſecundum aliquem modum potentiæ, & ſecundũ aliquem non. Qꝫ aſſumit: ſi nõ fuiſſet in ipſa niſi in potentia, non eſſet verum dicere ſimpliciter, q; vnq̃ fuerit in pctõ originali, q̃a qđ non eſt niſi in potẽtia, nõ eſt: Dico diſtinguẽdo de potẽtia, & de nõ eſſe, & de actu: q̃a cũ potẽtia nõ dicatur niſi reſpectu actus, & actus inquantum actus ponat eſſe, ſicut potentia inquantum potẽtia ponit eſſe, aut ergo ẽ potẽtia dicta reſpectu eſſe ſimpliciter, aut reſpectu eſſe determiati. Si primo modo, ſic in potẽtia eſt illud quod eſt ſolum in potentia efficientis, qualiter fuit mundus ante ei⁹ creationem, aut quod cũ hoc in ſola potẽtia materiæ, vel ꝓpinqua, ſicut eſt forma vituli in ſemine, vel remota, ſicut eſt forma vituli in ligno: & de eo quod iſto modo non eſt niſi in potentia, verũ eſt q; non eſt omnino: ſicut mundus non fuit priuſq̃ crearet: aut quod nõ eſt ſimpliciter, ſicut non eſt illud, quod nõ eſt in actu alicuius formæ, etſi ſit in potẽtia materiæ. Et de iſto modo potẽtię, & eius quod eſt non eſſe, non eſt verũ, q; illud quod nõ eſt niſi in inſtãti, non ſit niſi in potẽtia, & ita nõ eſt. Quia qđ ſic eſt in potentia, & quod ita non eſt, nec habet eſſe omnino, nec ſimpliciter, ſiue in tẽpore ſiue in inſtanti. Vnde etſi macula originalis non fuit in virgine niſi in inſtanti, non ſequitur q; ſit ſimpliciter verũ dicere, q; virgo non fuerit in macula originali aliquãdo etiam in facto eſſe perfecto, & q; albedo nõ ſit in albo in ꝑfecto facto eſſe, etiã ſi aliquid ſtatim poſtq̃ eſſet in albedine, amoueret

Obiectio prima.

Secunda.

Tertia.

Reſpõſio ad primam.

ab albedine. Si vero ſit potētia reſpectu eſſe determiati, ſiue poſitiui, cuiuſmodi eſt eſſe virtutis, vel gratię, & vniuerſaliter cuiuſlibet rei naturalis, ſiue priuatiui, cuiuſmodi eſt eē peccati origialis: qđ ſic eſt in potētia reſpectu vnius actus eſſendi, bñ eſt in actu reſpectu alterius. Quod enī eſt actu ſemen, eſt in potentia vitulus, & qđ eſt actu nigrū, eſt in potētia albū. Et de eo qđ iſto mō nō eſt niſi in potētia: nō eſt verū dicere, ꝙ aut oino aut ſimplr̄ nō eſt: ſed ſolūmō verū eſt dicere ꝙ nō eſt illud ad qđ eſt ī potētia, puta, ꝙ ſemē nō eſt vitul⁹, eſt tñ ſemē. & qđ ſic eſt in potētia, puta nigrū, pōt eē actu illud, puta albū. & hoc nō niſi in inſtāti, ſi ſtati poſtq̄ eſt in albedīe, moueaƭ ab albedine. Sed in ꝓpoſito ē vlteri⁹ diſtīguendū de actu. ē enī qdā actus pfect⁹, q eſt quorūcūq; iquātū hñt eē pmanēs. Eſt alius actus impfectus, qui eſt quorūlibet inquātū habent eſſe ſucceſſiuū, aut tranſitoriū, vt ſunt oīa quorū eē ſecūdū aliquā diſpoſitionē cōſiſtit ī motu, aut mutatiōe. Sūt enī mot⁹ & mutatio impfecti: ſunt etiā nō niſi īpfectoꝝ, & iquātū impfecta ſunt. Et de illis q̄ ſunt in actu iſto ſcđo mō dicto, vt ſunt omnia quorū eſſe cōſiſtit in motu, aut tranſmutatione, inquātū hmōi, verū eſt ꝙ nō ſunt niſi in potentia, reſpectu illorū quę ſunt in actu primo modo dicto. Illa aūt quę ſunt in actu primo mō, inquātū hmōi, nō tēdūt in aliud, vt ad illud ad qđ ſunt in potētia. Illa vero q̄ ſunt ī actu ſcđo mō inquātū hmōi, ſemp tendunt in aliud acquirendū ſibi, vt ad illud ad qđ ſunt in potētia. ꝓpter qđ talia, inquātū huiuſmodi, dicūtur eſſe nō niſi in potētia, & hoc reſpectu alicuius actus determinati, vt ea quę mouētur, & traſmutātur, reſpectu eius qđ per motū, aut tranſmutationē acquirūt. & talia ſunt omnia, quæ habent eſſe in tpe, qa inquātū hmōi, eſſe ſuū nō habēt niſi in motu, & trāſitu ſucceſſiuo. & ſimiliter quæcunq; habent eſſe in ſolo inſtanti, qa inquātum huiuſmodi eſſe ſuum non habent niſi in tranſitu ſubito. Et iſto modo pie credo, ꝙ macula originalis in virgine non fuit niſi in inſtanti, & in potentia, ſicut & hoc modo. ſ. in tranſitu ſubito albedo eſſet in albo, ſi ſtatim cū eſſet in albedine, moucreƭ ab albedine: & hoc reſpectu albedinis manſiuę per tēpus. Hæc enī albedo tranſitoria & ſubita eſſet in albo in actu reſpectu alterius: licet illa non ſit manſiua ſimpliciter, & abſolute, vt dicit Cōmētator & bene. Et de eo qđ ſic eſt in potētia in aliquo, bene verū eſt dicere, ꝙ ſimpliciter ſit in illo: & de eo qđ ſic eſt in potētia, nō eſt verū dicere ꝙ ſimpliciter nō ſit, ſed ſolūmodo, ꝙ nō eſt māſiue. Vnde vt prius, etſi macula originalis nō fuit in virgine niſi in inſtanti, nō ſequtur, qn virgo aliquādo fuerit in macula originali. Nec vlterius ſequiƭ aſſumptū in argumēto: ꝙ vt aliqua diſpoſitio ſit in aliquo ſubiecto in actu, oportet ꝙ ſit in illo per aliqđ tempus. Hoc enī non ſequitur niſi de illa, quę habet eſſe in ſubiecto aliquo modo manſiue, cuiuſmodi ſecūdum poſitionem non eſt macula originalis in virgine, nec ſitus in ſpatio ſibi æquali fabæ prędictæ: nec etiam ſitus talis in quocūq; ſibi æquali in toto medio per totū motum, ſiue aſcendendo, ſiue deſcendendo, quia omnia talia in inſtanti ſolo habent eſſe in ſubiecto: & ſimplr̄ habent eſſe in illo actu pfecto eſſendi, licet nō manſiuo, & quo ad hoc in potentia. Nec intelligo minus eſſe in potētia fabā eſſe in ſitu ſibi æquali in obiectu lapidis, q̄ in quolibet inſtanti per totum motum.

Ad ſecundā obiectionem. AD ſecundum, ꝙ eſſe in tranſitu nō dicitur niſi de motu, qui nō eſt niſi in tranſitu eo ꝙ non eſt forma manens, dico ꝙ aliquid dicitur eſſe in trāſitu dupliciter. Vno modo, quia de ratione eſſentiæ ſuæ ſimpliciter eſt, ꝙ nō habet eſſe niſi in trāſitu, nō autē manēs & ſtans, ſed ſi ſtet, & maneat. i. nō tranſeat, deficit, & ſtatim nō eſt: & ſic eſſe in tranſitu, nō dicitur niſi de motu tēpore mutatione & inſtanti, qa nō ſunt formę manētes, vt dicit argumētū, & bene. Alio autē modo dicitur aliquid eſſe in tranſitu, quia nō exiſtit ſine motu, & tranſmutatiōe ſubſtātia ſua, ſiue eſſentia, licet nō ſit de ratione eius, ꝙ non habeat eſſe niſi in tranſitu. imo de ratiōe eius ē ꝙ natū ſit manere abſq; oī tranſitu & tranſmutatione ab eſſe in nō eſſe, quēadmodū corpora cęleſtia: quę licet moueanƭ ſecūdū locū, nō mouenƭ ſecūdum peregrinas impreſſiōes abiiciētes aliqd de ſubſtātia ipſorū. ꝓpter qđ licet motus eorū menſureƭ tēpore, ſubſtātia tñ, ſiue eſſentia eorū mēſuraƭ ęuo. Sic etiā poſt reſurrectionē ceſſantib⁹ motibus corporū cęleſtiū tēpore & trāſmutatiōe elementorū, abſq; tranſitu in ſubſtātia erūt oīa elemēta, & mixta æuo mēſurata, quę modo ꝓpter trāſmutationē eoꝝ in ſubſtātia ſua ab eſſe in nō eſſe, ſunt in tranſitu, & in tēpore incluſa. vnde & oīa talia trāſitoria eſſe dn̄r. Et de numero taliū maxime ſunt illa quę in ſolo inſtāti habēt eſſe, qualis eſt dicta macula originalis in virgine.

Ad tertiam. AD tertiū. ſi macula illa fuit in virgine in aliquo inſtāti, ſi corrūpaƭ, vel deſinat eſſe, oportet oīno ꝙ hoc ſit in alio inſtāti, vt ſit tēpus mediū, in quo habeat in illa eſſe macula illa, & nō in ſolo inſtāti, dico ꝙ hoc ſolūmō verū eſt de formis ad quarū gn̄ationē & corruptionē motus ꝑ ſe ordinaƭ. Illę enī māſiuę ſunt ꝑ tp̄s: & neceſſario habēt duo tpa, vnū ſuę gn̄atiōis: in quo nō ſunt, appellādo tp̄s gn̄atōis tp̄s alteratiōis quę ꝑ ſe ordinaƭ ad gn̄ationē vnius, & corruptionē alterius in vltimo inſtāti illius, in quo cōpletiue ſimul generantur, & gn̄atæ ſunt, & primo ſunt. nec eſt dare inſtans vltimū nō eſſe eorū in tēpore K

precedenti,ſed tēpus tãtū precedens illud inſtans. Alterū vero habet tps corruptionis ſuæ in quo ſunt,appellando tēpus corruptiōis tēpus alterationis:qđ p ſe ordinat ad corruptionē vnius,& generationē alteri⁹in vltimo inſtanti illius:in quo cōpletiue ſimul corrūpunt & corruptę ſunt, & primo nō ſunt:nec eſt dare vltimū inſtans eſſe eorū in tpe precedenti:ſed tãtūmodo tēpus illud. aliter eñ tps cōponeret ex iſtãtib⁹.Non aũt eſt verū de formis:ad qrū gñationē,& corruptionē mot⁹ ordinat p accidens,vt ſunt illę q̃ p ſubitas mutationes fiunt in finib⁹ motuū alteratiōis,vt illumiatio medii i fine mot⁹localis,q̃ lucidū deducit ad rectã oppoſitionē ad mediū:vt determiat phs.vii.phy. Illę ei diſpoſitiōes inouant & variãt ſcđm variationē ſignoꝝ medii,ad q̃ vt ad tminū rectę oppōnis p motū localē deducit corp⁹lucidū,& reſpicit qđlibet illorū i trãſitu,& p iſtãs ſolūmō.& iō qđlibet illorū in trãſitu & p iſtãs illuiat ſcđm rectã oppōnē:& nō rñdet talib⁹ formis aliq̃ gñatio p ſe differēs a gñato eē qđ eſt i illo iſtãti in q̃ ē,nec ſilr aliq̃ corruptio p ſe alia a ſuo corrupto eē qđ eſt in tpe ſequēti in quo nō eſt:nec eſt aſſignare primū inſtans ſui nō eſſe in tpe illo: ſed tantū tps illud. Et p hūc modū macula in virgine fuit in illo inſtanti in quo gñata eſt:ſed in nullo alio inſtãti corrupta eſt deſinēdo eſſe,ſed i tpe:qa ſua corruptio nō hēt p ſe ſuã cãm poſitiuã,ſicut hēt corruptio formarū mãſiuarū p tps: licet habeat cãm poſitiuã ſuę corruptiōis p accidēs,q̃lis eſt deſcenſus lapidis in expellendo fabã ex ſitu ſuo predicto.Accidit eñ deſcēſui lapidis,ꝙ obuiet fabę & ipam expellat: & ſilr gŕę ꝙ obuiet i aia maculę originali & expellat illã.Nata eſt eñ gŕa infundi aię etſi nō eēt ipa macula:ſicut lapis deſcēdere,etſi nō eēt in medio faba.Vñ ſicut lapide obuiãte fabę i illo inſtãti in q̃ faba itrat dictū ſuū ſitū ſupficies ſuprema fabę & inferior lapidis tãgūt ſe:& ſic ſunt ſimul in illo ſitu ambo in trãſitu:& in inſtãti vnico:modo quo tãgētia ſe nata ſunt eē ſimul:ſed lapis in trãſitu recto faba aũt in reflexo:& nō in aliquo inſtãti poſt illud inſtãs:ſed in tpe ſequēti,qđ p illud cōtinuat tpi precedēti,expellit lapis deſcēdēs fabã de ſitu illo:ſicut ēt ille lapis quo ad ſuã ſupficiē in illo tpe recedit ab illo eodē ſitu:ſic gŕa ſctificatiua virginis,vt habet eſſe a ſctificante,& in ordine ad ipſum,obuiãte originali maculę in aia virginis,in illo inſtanti in quo primo macula originalis intrauit aiam virginis,gŕa illa vt eſt a ſanctificante ſimul fuerunt in illo inſtãti,licet nō in aia,vt in ſubiecto,ſicut predictū eſt:& nō in aliquo inſtãti poſt illud inſtãs,ſed in tpe ſequēti,qđ p illud inſtãs cōtinuat tēpori precedēti,gŕa expulit maculã originalē ex aia,& ipam itrauit vt ſubiectū in quo mãſit, vt nō ſit ponere primū inſtãs eſſe gŕę in aia poſt expulſionē originalis peccati,qđ preceſſit p ſolū inſtans, licet in aliis q p tēpus fuerūt in originali,aut i angelis qui nūq̃ fuerūt in originali,potuit aſſignari primū inſtans eſſe gŕæ in illis.Et aia virginis ſi nō cōtraxiſſet originale ex vniōe ſua cū corpore, in illo inſtanti in quo fuit infecta originali,gratiã vt in ſubiecto potuit primo ſuſcepiſſe.Sed poſtq̃ cōtraxit originale,& in illo inſtanti fuit in ea: nō erat in eodē ſuſceptibilis gŕæ,quia ſeſe non compatiunt vt ſint ſimul in eodē:ſed ſic ſolūmō ſeſe cōpatiunt,vt macula dicta ſit in illo iſtanti in aia, vt in ſubiecto,& gŕa in tpe ſequenti.& ſic ſeſe compatiunt,vt ſint in eis quæ ſunt ſimul.modo quo.v. phy.illa dicunt eſſe ſimul,quorū nullū eſt mediū.Nullū autē mediū ē inter dictū inſtans maculę,& tēpus ſequēs gŕæ.Et hoc quēadmodū cū duæ ſuperficies duorū corporū ſeſe tangētiū in illis,ſunt ſimul,& colores exiſtētes i illis ſupficieb⁹ ſūt ſimul.Propter qđ,licet feſtū cōceptiōis virginis ſiue i ſemine ſiue ex ſemie nō ſit celebrãdū rōne cōceptiōis,q̃ ad actū cōceptiōis vni⁹,vľ alteri⁹,neq; q̃ ad inſtans cōceptiōis illi⁹ in ſemine,& quo ad inſtãs cōceptiōis ex ſemie rōne gŕę ſanctificãtis,& actus ſctificatiōis in ordine ad ſanctificãtē,& vt habet eē ab illo,ſit celebrãdū,ſecūdū ꝙ hęc oia patent(vt mihi videt)ex ſupra declaratis:ē tñ ēt cōpetēter celebrãdū rōne cōceptiōis illius ex ſemie quo ad tēpus cōceptionis,illud.ſ.qđ imediatū eſt inſtanti,in quo primo ſic cōcepta eſt,ſic ꝙ nō aũ:& hoc qa in illo tpe virgo Maria ſancta,& ſanctificata fuit.Et hoc modo feſtū cōceptiōis rōne cōceptionis potius celebrãdū eſt,q̃ feſtū natiuitatis virginis,rōne natiuitatis:ideo videlicet,ꝙ in tpe illo virgo nō fuit ſancta,ſed primo ſanctificata.Tēpore autē ſiue inſtanti ſuę natiuitatis ex vtero ſancta fuit:ſed prio ſanctificata:nec credit aliquã ſpecialē ſanctificationē recepiſſe in ſua natiuitate:licet ſpecialem credatur recepiſſe in ſua annūciatione ſibi facta in filii dei conceptione ex ipſa.Non autē ſanctitas habita primo,& primo ſuſcepta p ſanctificationē ſimul in aliquo tēpore potior eſt ratio celebrandi feſtum aliquod ratione illius temporis,q̃ feſtū aliud ratione tpis in quo ſanctitas eſt habita ſimpliciter,nō autē primo habita,& prio recepta p ſanctificationē.Quare cū in dicto tēpore cōceptionis ex ſemine ſanctitas ſimul & primo habita a virgine,& primo ſuſcepta per ſanctificationē ab ipſa: in tēpore aũt ſeu i iſtãti ſuę natiuitatis ex vtero ſanctitas prius recepta in ipſa per ſanctificationem habita & cōſeruata eſt ſolūmodo vt ſit ſancta nata,nō aũt i natiuitate ſanctificata:ppterea dico,ꝙ licet natiuitas virginis ex vtero digne celebrãda ſit ratione natiuitatis,& quo ad actū natiuitatis,&

quo ad inſtans tēporis illius natiuitatis,qa in illo ſancta nata eſt,nō autē cōceptio ei⁹ ex ſemine ratione conceptionis,neq̧ quo ad actum cōceptionis,neq̧ quo ad inſtans cōceptionis:ratione alicui⁹ grẽ vel ſanctitatis tūc habitę,vel receptę ſanctificatiōis,qa nec ſancta,nec i gr̃a cōcepta fuit,nec in inſtanti cōceptionis ſanctificata ſecundū prędicta:conceptio tñ eius ex ſemine ratione cōceptionis huius quo ad tp̄s cōceptionis, potius & magis digne celebranda eſt,q̄ natiuitas eius/ ratione natiuitatis,ſiue quo ad inſtās,ſiue quo ad tēpus natiuitatis.Et hoc qa in illo tp̄e nō ſolū ſancta fuit,ſed primo ſctā & ſanctificata:ſed in tp̄e natiuitat| ſancta ſimpl'r,nō tñ primo ſctā,aut ſctificata:nec aliq̄ ſpeciali ſctificatiōe credit̃ ampli⁹fuiſſe ſctificata.Si tñ ita ſit,ſup quo nihil aſſerere itēdo:qa in ſolo ſacto cōſiſtit:nec ſcriptura ſup hoc aliqd certi exp̄mit:nec rō quā videri ſufficiēti ꝓbabilitate hoc cōuicit.Modo ergo expoſito cōcedo feſtū cōceptionis eſſe celebrandū rōne cōceptionis:& alio mō nō

Decisio.q.

ſecūdum q̧ ꝓcedit prima ratio,& bene.ratione eñ conceptiōis quo ad actū cōceptionis,& quo ad inſtans aliqd cōceptiōis illius,nō eſt cōceptio virgis penit⁹celebrāda.Quia neq̧ ſecūdū corp⁹,neq̧ ſecūdum animā fuit ſancta in inſtāti ſuę cōceptiōis,neq̧ in illo fuit aut ſanctificatio,aut gr̃a in virgine vt in ſubiecto,ſecūdū q̧ ꝓbat argumētū,& bene.Eſt tñ bñ celebrāda ratione cōceptionis/ quo ad inſtans cōceptionis ex ſemine,qa natura etſi nō reali exiſtentia in illo ſimul cū macula originali erant actus ſanctificationis & gr̃a in ordine ad ſanctificantē:& vt habuerūt eſſe ab illo.Eſt etiā celebranda digne ratione cōceptionis ex ſemine quo ad tēpus illius cōceptiōis:& hoc qa in illo fuit ſancta,& ſanctificata,& cōcepta deo,& primo ſecūdum animā,& mediante aīa ſecūdum corpus: licet nō imediate:qđ bñ ꝓbat argumētū. ARgumentū in cōtrariū nititur ꝓbare,q̧ cōceptio virginis debeat celebrari ea ratione,qua eā iam negauim⁹ fore celebrandā.ſ.ratione cōceptionis quo ad inſtans cōceptionis eius ex ſemine,qa ſanctificata fuit ante aīæ rationalis infuſionē,aut in ſemīe, aut in corpore humano generato ex ſemine in hora ſeu inſtanti conceptionis,acſi ſcđm animā nunq̄ fuiſſet in ea peccatū originale.Ad qđ dico ſecūdū prędicta,q̧ totū hoc falſum eſt. Et qđ arguit̃ cōtra hoc:q̧ fuit conceſſum Ioanni Baptiſtę, quare multo fortius & virgini: dico q̧ hoc etiā falſum eſt.Et q̧ arguit̃ q̧ imo p illā gloſ.Lucę primo.Nondū ei inerat ſpūs vitę,& inerat ſpūs gr̃æ,dico q̧ tam ſpiritus vitæ,q̄ ſpūs gratiæ dupliciter dicit̃ ineſſe alicui.videlicet & ſecūdū ſubſtantiā & ſecūdum duplicē actū,ad quē ſunt ſpūs vitę & gr̃ę,videlicet ad actū primū,qui eſt eſſe naturę vel gr̃æ & ad actū ſecūdum,q eſt opari opus naturæ vel gratiæ.Et hoc dupl'r quo ad ſpiritū vitę: ſecūdum q̧ a ſpiritu vitæ ꝓcedit quidā actus q eſt opari organice opa ſenſitiuæ & vegetatiuę particulę aīæ & alius q eſt opari nō organice & opa intellectiuæ pticulæ. Qđ ergo dr̃ de Ioāne baptiſta ſctificato in vtero matris ſuæ priuſq̄ naſceret̃ ex illa.ſ.tp̄e quo Mariā ſalutauit Elizabeth: nōdum illi inerat ſpiritus vitæ:& inerat illi ſpūs gratiæ: intellige hoc de ſpū vitæ nō quo ad ſubſtantiā ipſius in ſe, neq̧ quo ad ipſam in ordine ſeu reſpectu ad actū ei⁹ primū,qui eſt eſſe,neq̧ quo ad actū eius ſcđm qui eſt opari opa vegetatiuę & ſenſitiuę. imo his modis ierat ei natura prius ſpūs vitę, q̄ ſpūs gr̃ę. Aliter eñ nō fuiſſet verū,qđ Elizabeth reſpondit Marię dicēs. Vt audita eſt vox ſalutationis tuæ in aurib⁹ meis exultauit infans in gaudio in vtero meo. Nō eñ exultaſſet gaudio etiā ſpiritu gratiæ,niſi vixiſſet ſpiritu vitæ.Sed intellige dictum illud de ſpū vitæ,quo ad actum eius q eſt operari opa intellectus in intelligēdo & diſcernēdo aliqua itellectuali notitia: aut aliquid volendo, vel circa aliqd afficiēdo ſecūdum appetitū intellectualē præuia intellectuali notitia. quo ad hmōi eñ actus nōdum inerat ei ſpiritus vitę:& tñ inerat ei ſpūs gr̃æ, cuius inſtinctu abſq̧ notitia naturali pręuia mouebat̃ gaudio cordis & exultatiōe corporis ad Chriſti pręſentiā in vtero,quaſi ſperās p eius pręſentiā ſolui a vinculo originalis peccati:vt iam tactū eſt ſupra. AD ſecūdū,qđ erat ad idē p Augu.in ſermone q erat cōtra quinq̧ hęreſes.vbi opponēs allegabat Augu.dicentē in pſona chriſti de virgīe matre eius.Si potuit coinquinari cū ipſam facerē:& ego potui coingnari cū ex ea fierē &c.Dico q̧ ſi talis eſſet litera,vtiq̧ opponēs ſuū ꝓpoſitū haberet: videlicet q̧ ſi chriſtus nō potuit coinquinari,cū in ſua cōceptione ex virgine fieret,nec virgo coinquinari potuit cū ipſe eā faceret ex ſemine ſecūdū corporalē formā,& aīæ infuſionē,vt nūq̄ cōtraxiſſet ſecūdū aīam crimē originale,ſicut nec chriſt⁹.Sed lr̃a Augu.nō eſt talis q̄lē opponēs allegauit. Augu.eñ vt i dicta hęreſi loq̄t in pſona filii dei cōtra Manicheū:q filiū dei negabat fuiſſe verū filiū hoīs, & verā carnē hūanā ex virgīe aſſūpſiſſe:qa p illā maculata fuiſſet aſſumēs diuinitas:ſed q̧ i cęlis corp⁹cęleſte aſſūpſit: & p virginē traduxit illud,ſic inquiēs.Dico tibi creator hoīs filius hoīs,qd eſt qđ te mouet in mea natiuitate?nō ſum libidinis cōceptus cupiditate.Ego matrē,de qua naſcerer, feci, ego viā meo itineri pręparaui,atq̧ mundaui.Hāc quā deſpicis Manichee,mater mea eſt:ſed manu fabricata eſt mea.ſi potui inquinari cū eā facerē,potui in illa ingnari cū ex ea naſcerer. Sicut in tranſitu meo illius nō

Ad argumē. in oppoſitū. — L

Ad ſecundū in oppoſitū. — M

eſt corrupta virginitas, ſic mea non eſt ibi maculata maieſtas. vnde litera Augu. nõ habet in tertia perſona. Si potuit inquinari loquẽdo de virgine: ſed in prima pſona, ſi potui inquinari &c. loquendo de ſua ꝓpria pſona. quaſi dicat. Vtrũq; iſtorũ eſt æque impoſſibile. imo ſicut ſine mea inquinatione eã formaui ſecũdum corpus, & aiam, ſic ſine mea inquinatione quo ad meã diuinitatẽ potui de illa naſci, & qđ amplius eſt, naſcẽdo de illa corpus aſſumere, ipſumq; aſſumẽdo purgare ſiquid morbidę diſpoſitiõis in ipſo fuiſſet, vnde aia mea origialẽ maculã cõtrahere potuiſſet. vnde ſequitur cõtinue vbi Augu. loquit̃ in ſua pſona. Si ſolis radius cloacarũ ſordes ſiccare nouit, eis inquinari nõ nouit, multo magis ſplendor lucis ęternæ, & a quo nihil inquinamẽti incurrit, quocũq; radiauerit mũdare poteſt, ipſe pollui nõ poteſt. Intellige ꝙ ſimiliter nec pollui poteſt, ſeu pollutũ manere aſſumptũ ab eo. Ipſa tñ mater eius bene inquinari poterat cũ eã fecit, nõ ex opere ſuo tũc: ſed ex pollutione, quã in ſemine ſuo parẽtes ſui effuderunt.

Queſtio. xiiii argu. princi.

CIRCA ſecũdum arguit̃: ꝙ indulgẽtię a prelatis eccleſiæ cõceſſæ fidelibus tantũ valent eis, quãtũ ſonãt ſic. cũ duo aliq̃ ſe habẽt ſicut pricipale & acceſſoriũ, illud qđ attigit pricipale attingit & acceſſoriũ. Corp⁹ Chriſti verũ qđ aſſũpſit de virgine, & meritũ paſſionis ſuę in illo ſe habẽt, ſicut principale & acceſſoriũ, qa nõ erat meritũ paſſiõis, niſi rõne innocẽtię corpis, & imunitatis a cõtagio origialis. Vnde rõne inocentię dictus eſt agnus dei, & ratione meriti tollere pctã mũdi dicente Ioãne Baptiſta. Ioan. primo. Ecce agnus dei, ecce qui tollit pctã mũdi. Prelati autem eccleſię attingũt pricipale, puta corpus Chriſti, i ſacramẽto ex cõmiſſiõe Chriſti, ſic vt poſſit ipm libere & plene diſpẽſare, qñ volunt, quibus volunt, & quãtũ volunt. prelati ergo eccleſię attingũt & acceſſoriũ puta meritũ chriſti ex cõmiſſione chriſti, ſic vt poſſint ipſis fidelib⁹ libere & plene diſpẽſare, qñ volunt, quib⁹ volunt, & quãtũ volunt ex eadẽ cõmiſſiõe. Hoc aũt nõ eſſet niſi tantũ valerẽt, quãtũ ſonant: quia iſta diſpẽſatio nõ fit niſi ex cõceſſiõe indulgẽtiarũ, qa nõ fiunt niſi de theſauro meriti paſſionis chriſti & mẽbrorũ ſuorũ fidelibus, q meruerũt nõ ſibi, ſed nobis poenę remiſſionẽ. & volũtatẽ ſuã ſup quãtitate indulgẽtiarũ exprimũt prælati eccleſię p ſonũ verborũ, qbus eas conferũt. valent ergo tãtũ, quãtũ ſonant.

In oppoſitũ.

CONtra. deus nõ acceptat factũ diſpenſationis prelatorũ ecclię: niſi ſecũdum iuſtitiã, qa nõ placet ei niſi iuſtũ: & nihil acceptat niſi iuxta ſuã cõplacẽtiã. ſed nõ eſt iuſtitia indulgentiã æque valere inequaliter diſpoſitis ſecundum dignitatẽ & meritũ, puta magis, & minus meritis, ſeu dignius. ergo deus nõ acceptat factum diſpenſationis prælatorũ eccleſiæ, quo diſpenſant indulgentiã ęqualiter valere his, & illis. Si autẽ nõ acceptat illam tantũ valere his, & illis nõ tantum valent quãtum ſonant: quia ſic ſonãt acſi æqualiter valerent omnibus, & his & illis, puta cũ dicit prelatus eccleſię, oibus viſitãtibus talẽ, vel talẽ locũ, cõcedimus ſingulis diebus. xl. aut cẽtũ dies indulgẽtiarũ, aut aliqđ taliũ. ergo &c.

Reſolutio q.

Quæſtionẽ iſtã de idulgẽtiis, quãtũ valẽt, pręcedũt aliæ duæ. ſ. an valeant, & qd valeãt, & ante oẽs has pria eſt q̃ſtio de indulgẽtia qd ſit, & ſic in iſta materia oportet videre ante oia deſcriptionẽ indulgẽtiæ talẽ, vt ex mẽbroꝝ ei⁹ declaratiõe patere poſſit veritas eorũ quę circa illam ſentiẽda ſunt, & ſiqua ſunt dubia, & cõtraria oia ſoluantur.

Indulgentia quid ſit.

N EST autẽ indulgẽtia remiſſio poenę tpalis debitę peccatis actualibus poenitẽtiũ. Tpalis dico nõ remiſſæ i abſolutiõe ſacramẽtali facta a plato eccleſiæ rõnabili rõnabiliter & ex cã p recõpẽſationẽ de poena idebita iuſtorũ. Et i hac deſcriptiõe ponit̃ remiſſio loco gñis. eſt eñ ois idulgentia remiſſio, ſed nõ ecõuerſo. vnde reliqua mẽbra deſcriptionis ſunt loco differẽtiæ, qa indulgẽtia de qua ad pſens loqmur, nõ eſt remiſſio niſi poenę, & hoc ad differẽtiã remiſſionis culpę, ſeu peccati, p quo deberet ſolui poena, qđ nequaq̃ remitti põt a prelato eccleſiæ, niſi mediãte ſacramẽto eccleſiæ ad hoc a chriſto inſtituto, ſed imediate ſolo verbo aut volũtate a ſolo deo, & ita a chriſto inquãtũ deus eſt. Eſt etiã idulgẽtia remiſſio poenę: ſed nõ niſi tẽporalis: & hoc ad differẽtiã poenę ęternalis, ſup quã prælati eccleſiæ nõ habẽt ptãtẽ niſi cõmutãdi eã in tẽporalẽ mediante ſacramẽto poenitẽtiæ cũ remiſſione pctõrũ. Eſt etiã indulgẽtia remiſſio poenæ tpalis, ſed nõ niſi debitæ, & hoc ad differentiã idebitæ poenę, qualẽ ſuſtinuerũt multi martyres, q̃ nõ eſt remiſſionis indulgẽtialis materia: ſed cã meritoria, vt declarabit̃ in vltima dñia poſita in deſcriptione. Et nõ ẽ remiſſio poenæ tpalis debitæ niſi pctis: & hoc ad differẽtiã poenę, qua de⁹ punit aliquos nõ ex culpa, q̃ ẽt nõ ẽ materia idulgẽtiæ Nõ eſt etiã idulgẽtia remiſſio poenę tpalis debitę pctis niſi actualib⁹, & hoc ad differẽtiã poenę debitę pctis originalib⁹, q̃ nõ remittunt̃ niſi cũ pctõ i baptiſmo, aut imediate a deo. Nõ eſt ẽt remiſſio poenę tẽporalis debitę pctis actualibus niſi poenitẽtiũ, & hoc ad dñiam poenę æternalis debitę pctis actualib⁹ nõ poenitẽtiũ, q̃ qñq; hic incipit tpaliter, & i tartaro cõplet̃ ęternal'r. & eſt oino irremiſſibilis a prælato ecclię. Eſt etiã indulgẽtia remiſſio poenę tpalis, ſed nõ niſi nõ remiſſæ vere poenitẽtib⁹

in abſolutiõe ſacramẽtali.& hoc ad dr̃iam pœnæ debitæ tpalis remiſſæ illis in abſolutione ſacramẽtali p ſacerdotem,in qua abolet,ſiue remittit peccati macula,& cõmutat pœna ęterna pctis debita in tpalẽ:& illius tpalis pœnę pars p abſolutionẽ ſacramẽtalẽ factã a ſacerdote remittit,& hoc virtute clauis ſacramẽtalis ptãtis.Cuius etiã pœnę tpalis pars remittit p meritũ cõtritiõis ipſiꝰ pœnitẽtis,& forte tota,tãta poſſet eẽ cõtritio.Q: ſi nõ tota p ſacramẽtalẽ abſolutionẽ,& p ſacramẽtalẽ cõtritionẽ remittat,ipe abſolutꝰ deleta macula culpę debitor manet pœnę reſiduę ſoluẽdę,cuiꝰ quãtitas & quo ad acerbitatẽ & quo ad durationẽ in tpe in vnoquoq; iuſto pœnitẽte apud diuinã iuſtitiã definita & determiata eſt:& deo eã ſoluere tenet pœnitẽs vno triũ modorũ.ſ.redẽptiõe,luitiõe, aut indulgentię remiſſione.Redẽptione.ſ.eleemoſynarũ elargitione.ſcd̃m illud Dañ.x.Peccata tua eleemoſynis redime.Luitiõe.ſ.pœnas illas in ppria pſona ſuſtinẽdo.ſcd̃m illud Iob.xx.Luet q̃cũq; fecerit.Iſta autẽ ſolutio q̃ fit luitiõe,duplr̃ habet fieri,ſcd̃m duplex forũ.quorũ vnũ eſt hoĩs pœnitẽtis,aliud vero dei.Eſt autẽ forũ hoĩs pœnitẽtis in pñti vita,in quo ſoluit ſatiſfaciẽdo p pœnã volũtarie aſſũptã, abſq; eo q a ſacerdote ſacramẽtalr̃ iniũgat,aut in cõtritiõe ſacramẽtali ſoluat.Eſt vero forũ dei in purgatorio,in quo ſoluit ſatiſfaciẽdo p pœnã a deo inflictã. Et ſe hñt pœnę ſoluẽdæ in iſto duplici foro,& ſoluẽdę ſeu ſolutę p ſacramẽtalẽ cõtritionẽ,aut p ſacramẽtalẽ ſacerdotis iiunctionẽ,q̃ põt dici ſolutio pœnę i foro chriſti hoĩs,p ordinẽ in ptio,q̃a pœna in foro chriſti ſoluta diuina reputatiõe chara ẽ & pretioſa valde,q̃a ſacramẽtalis.minꝰ aũt ẽ chara & ptioſa illa,q̃ ſoluit in foro pœnitẽtis.vilis aũt & mĩme chara,ſeu pretioſa eſt illa,q̃ ſoluit in foro dei.q̃a in iſtis tribꝰ foris pœnis inęq̃libꝰ nõ ſoluit niſi ęq̃le debitũ.Vñ ſiqs nõ ſoluerit totã pœnã tpalẽ,cuiꝰ debitor ẽ p pctis ſuis,in ſacrali cõtritiõe,aut ſacrali iiunctiõe a ſacerdote,ſi vult p pœna ſatiſfactoria vniꝰ diei i foro chriſti ſatiſfacere pœna vniꝰ diei i foro pœnitẽtis,acerbitas pœnę diei illiꝰ erit maior.Si ẽt aliqs nõ ſoluit totã pœnã p̃dictã tpalẽ,cuiꝰ ẽ debitor,nec i foro chriſti,nec i foro pœnitẽtis,ſi oporteat illũ p pœna ſatiſfactoria vniꝰ diei i foro chriſti,aut i foro pœnitẽtis,ſatiſfacere pœna vniꝰ diei i foro dei,acerbitas pœnę vniꝰ diei ſatiſfactorię i foro dei erit multo maior. De ſolutiõe aũt pœnę debitę p idulgẽtię remiſſionẽ eſt q̃ſtio ppoſita,quę remiſſio nõ fit ab hoĩe niſi p ptãtẽ ſup hoc illi a deo cõmiſſã.ppter qđ addit in deſcriptiõe indulgẽtię, A prelatis eccłiæ facta.illis eñ ſolis ſup hoc cõmiſſa eſt auctoritas,ſiue ptãs.& hoc qñ chriſtus Matth.xviii.vni dixit p oĩbꝰ,& omnibꝰ in vno:Quodcũq; ſolueris ſup terrã erit ſolutũ & in cęlis.Et ſup iſto articulo poſito in deſcriptiõe indulgẽtię p̃dicta mota eſt quæſtio ppoſita:an indulgẽtiæ p̃latorũ tãtũ valeãt,quãtũ ſonant.& tãgit ptãtẽ ipſorũ in cõferẽdis indulgẽtiis an poſſint ipas p libito volũtatis cõferre,qñ volũt,qbꝰ volũt,& quãtũ volũt,put tãgit in prio argumẽto. AD cuiꝰ itellectũ,quãtũ ptinet ad ppoſitũ,eſt aduertendũ,q iſta tria.ſ.donatio, redditio,& diſpẽſatio,differũt iter ſe,q̃a donatio reſpicit ſolũ volũtariũ i donãte,q̃liſcũq; fuerit accipiens.Redditio autẽ reſpicit debitũ in dante,& meritũ in recipiẽte. Diſpẽſatio vero reſpicit volũtariũ i diſpẽſante,& dignũ i eo cui diſpẽſat.Quia aũt donatio reſpicit ſolũmõ volũtariũ i donãte,ppt ea ſolũ ille,q plenã,& liberã hẽt ptãtẽ ſup rẽ cõferẽdã,põt eã donare,hoc eſt dare,abſq; culpa ſua,& oĩ iiuria alteriꝰ qbuſcũq; idifferẽter dignis & idignis,bñ meritis & male meritis: mõ quo deꝰ ſolẽ ſuũ facit oriri ſup bonos & malos:& pluit ſup iuſtos,& iiuſtos,vt dr̃ Matth.v.Si igit p̃lati talẽ haberẽt ptãtẽ ſup idulgẽtiis cõferẽdis,tũc certũ eẽt penitꝰ,q tãtũ valerẽt quãtũ ſonarẽt:q̃a tãtas cõferrent cuiq;,quãtas valẽt,& ſic tãtũ cuiq; valerẽt,quãtũ vellẽt,ẽt ſi nõ ſubeſſet rõnabilis cã cõferẽdi indulgẽtias tales.Sed q talẽ ptãtẽ chriſtus cõceſſerit p̃latis eccłię ſup collationẽ bonorũ eccłię ſiue tpaliũ,ſiue ſpũaliũ,vt.ſ.abſq; rõnabili cã,abſq; culpa eorũ cõferre poſſint illa p voluntate eorũ maxime male meritis,& indignis,nõ eſt veriſimile,q̃a hoc vergeret nõ in eccleſiæ ædificationẽ:ſed potius in eiꝰ deſtructionẽ,& eſſet cõtrariũ illi,qđ apoſtolus inſtruẽdo Corinthios ſup ptãte prælatorum eccleſiæ ſibi,& aliis a deo conceſſæ: dicit.ii. Corinth.x. Quã dedit dñs in ædificationẽ & non in deſtructionẽ veſtrã.vbi dicit gloſ.id eſt vt vos ædificemꝰ in virtutibꝰ,non vt praua doctrina,vel exẽplo corrũpamꝰ.Vñ ſicut prelati nõ hñt ptãtẽ corrũpẽdi ipune& abſq; pctõ ſuo ſubditos praua doctrina ſcd̃m illud.ii. Corith.xiii.Nõ poſſumus aliqd aduerſus veritatẽ:ſed p veritate: ſic nõ hñt ptãtẽ corrũpẽdi illos ipune,& abſq; pctõ,prauo exẽplo opis,q̃le eſſet praua adminiſt ratio bonorum ſpũaliũ,& tpaliũ eccłię.Vñ ſup illud.i.Corith.iii.Oĩa ei vr̃a ſũt,vos aũt Chriſti,Chriſtꝰ aũt dei.gloſ. Nã & vita & mors doctorũ ad ędificationẽ ſubditorũ eẽ debẽt. hoc iõ dicit aplꝰs:vt ſicut hęc vr̃o iudicio cõceſſa ſunt,& ſubiecta,ita & nos Chriſto ſubiiciamur.Chriſtus aũt dei pr̃is pprius eſt filiꝰ faciens eius voluntatẽ,vt & nos faciamus ipſius.Nũc autẽ voluntas chriſti nõ eſt niſi bona adminiſtratio bonorũ eccleſiæ,quã facere habet in pſona chriſti prelatus eccleſiæ,& facere eam debet pro poſſe ſuo,ſicut chriſtus eam faceret ſi preſens eſſet,vt iam inferius dicet. Quia vero redditio reſpi

Remiſſio pœnę vñ fiat.

O

Donatio.
Redditio.
Diſpenſatio.

P

cit debitũ in dante,& meritũ in recipiẽte ꝓpter qđ ipſi quicq̃ cõferẽdũ eſt:meritũ dico vel ipſo acq
ſito in ope preterito,de quo nihil ad pñs,vel acq̃rẽdo i ope futuro,atq̃ ꝓmiſſo, qđ valet ad ꝓpoſitũ
eo ꝙ indulgẽtię nõ cõcedunť,nec cõcedi debẽt niſi ꝑ aliquo pio ope exercendo:aliter eñ pro mera
voluntate cõferẽtis cõferrẽtur,cõtra iam declarata:Dicũt igiť aliq̃ ꝙ indulgẽtiarũ cõceſſio ẽ quę-
dã premii redditio ꝑ bono ope exercẽdo & pollicito:& ꝙ idulgẽtię nõ valẽt quãtũ ſonãt,niſi hito
reſpectu ad meritũ opis ſcđm æq̃litatẽ meriti in ope,& pręmii in idulgẽtiarũ retributiõe. vt ideo
nõ plus valeãt idulgẽtię,q̃ vir bonꝰ ſcđm rectã regulã iuſtitię iudicare deberet eas valere,& hoc ha
bito reſpectu ad meritũ cuiuſq̃ cui dãtur,& valorẽ ad executionẽ opis ꝑ quo dãtur.Et ſic cõpen-
ſatis idulgẽtiis vniuſcuiuſq̃ ſecũdũ meritũ ſuũ & valorẽ,vt ſcđm hoc aliq̃s idulgẽtias cõſequať in
toto,& ei ſimpľr valeãt quãtũ ſonãt,& aliq̃s i ꝑte,ſed ſcđm plus & minꝰ,ſcđm ꝙ plꝰ & minꝰ mereť
in ope,& ꝑficit ad opis executionẽ,& ei nõ valeãt quãtũ ſonãt niſi ꝓportionaľr opi,nõ poſſũt ei tã-
tũ valere ſimpľr quãtũ ſonãt,q̃a vt dicũt,aliter abſq̃ rõnabili cauſa viderentur fieri:quia.ſ.ipſis in
dulgẽtiis nõ fieret debita recõpẽſatio in ope.Et ſic dicũt ꝙ illis ſolis tãtũ valẽt quãtũ ſonãt q̃ tãta ſi
de deuotione & ope ad idulgẽtias ꝓmerẽdas ſe exhibueſt,quãti pretii,vel valoris ſũt ipę idulgẽtię
& ꝙ eccleſia quadã pia fraude pręadicat illas cũctis valere pluſq̃ valeãt multis,vt ſic illos ſaltẽ ad ali-
q̃d de indulgẽtiis alliciat.Sed hoc vltimũ dictũ.ſ.eccleſiã vti quocũq̃ mẽdacio,ꝑnicioſum ẽ valde:
ſicut hoc eẽt ꝑnicioſũ dicere de ſacra ſcriptura nõ ei mior ẽ auctoritas eccľię i agibilibꝰ,q̃ ſcripturę
in credibilibꝰ.Vñ ſiľe dicẽdũ eſt de auctoritate eccľię illi,qđ de auctoritate ſcripturę dicit Augu.in
pria epľa ad Hiero.Admiſſo ſemel in tãtũ auctoritatis faſtigiũ officioſo aliquo mẽdacio, nulla illo
rũ librorũ ꝑticula manebit q̃ nõ vtiq̃ videbiť vel ad mores difficilis,vel ad fidẽ icredibiľ.Sed ꝙ idul
gẽtię aliq̃ diuerſis diuerſimode poſſint valere ſecũdũ diuerſitatẽ meritorũ,certe bñ poſſet eẽ ita in
indulgẽtiis collatis in opere determiato ſecũdũ quãtitatẽ a pręlato,puta ꝙ cẽtũ dies indulgentiarũ
haberet,quicũq̃ ad fabricã alicuius eccľiæ piam cõferret eleemoſynã,& pręlatus intenderet, & ma
xime ſi exprimeret verbis,ꝙ ille q̃ cõferret ſecũdum facultatẽ hret illas idulgẽtias in totũ, qui vero
offerret citra facultatẽ ſuã,hret illas nõ in totũ:ſed partẽ illarũ:& hoc maiorẽ,vel minorẽ,ſecũdũ
ꝙ plus,vel minus attingeret datum ſecũdum vires facultatũ ſuarum. Etiam bene poſſet ita eſſe
in ope determiato ſecũdũ quãtitatẽ ad ꝑcipiẽdã totã idulgẽtiã,maxie ſi pręlatꝰ exprimeret caſus,in
quibꝰ vellet & intẽderet,ꝙ totas ꝑcipet:& in quibꝰ vellet,& itẽderet ꝙ nõ niſi partẽ ſcđm exigẽtiã
impẽſi opis.ſecũdum ꝙ exprimit Nicolaus papa.iiii.in q̃buſdã literis ſuis generalibꝰ,ꝑ quas ad ſub
uentionẽ terræ ſanctę poſt ſubuerſionẽ nouiſſimã ciuitatis Acconeſi. vniuerſos chriſticolas exhor-
tať,q̃ ſic incipit.Illuminet dñs ſuꝑ nos vultũ ſuũ.In illis eñ literis exprimit tres caſus triũ operũ,ꝑ
q̃bus obtineň plenæ indulgẽtiæ,quas exprimit & determinat,ſic inquiẽs.Vt eiuſdẽ terrę negotiũ
eo libẽtius eoq̃ feruẽtius ꝓſequi ſtudeatis,quo potiorẽ fructũ ex veſtris laboribꝰ vos noueritis ꝑce
pturos,nos de oĩpotẽtis diuina mia,& beatorũ Petri & Pauli apľorũ eius auctoritate confiſi,& illa
quã nobis licet indignis deus ipſe ligãdi atq̃ ſoluẽdi cõtulit poteſtatẽ,oĩbus q̃ vexilli dñici chara-
ctere inſigniti ꝑſonaľr ꝓpriis ſumptibꝰ in prædictę terrę ſanctę ſubſidiũ proficiſci curauerint,plenã
ſuorũ peccaminũ,de q̃bꝰ veracit fuerit corde cõtriti,& ore cõfeſſi,veniã idulgemꝰ:& i retributiõe
iuſtorũ ſalutis æternæ pollicemur augmẽtũ.Ecce primꝰ caſus.& ſequiť cõtinuo ſecũdus,& tertiꝰ,
Eis aũt q̃ licet in alienis expẽſis,in ꝓpriis tñ illuc ꝑſonis acceſſerit:& illis ſiľr q̃ iuxta q̃litatẽ & facul
tatẽ ſuã ꝑſonas idoneas in expẽſis ꝓpriis deſtinabũt,q̃uis ꝑſonaľr ipſi nõ vadãt,plenã ſuorũ cõcedi
mus veniã pctõrũ.Intellige q̃ ad reatũ poenę debitę pctis,nõ aũt q̃ ad maculã.Illa eñ nõ eſt materia
idulgẽtię,nec pctã rõne illiꝰ,vt hitũ eſt ſupra.Cõtinuo aũt exprimit alios q̃tuor caſus q̃tuor opeꝶ ꝑ
q̃bꝰ obtineň ꝑtiaľr dictę idulgẽtię:ſic ingens.Hmõi quoq̃ remiſſiõis idulgẽtię volumꝰ & cõcedimꝰ
eẽ ꝑticipes iuxta quãtitatẽ ſubſidii,& deuotiõis affectũ eos,q̃ licet nõ iuxta q̃litatẽ,& facultatẽ ſuã
aliquã tñ,ſeu aliq̃s ꝑſonas i ſubſidiũ dictę trę ꝓpriis ſumptibꝰ deſtiabũt.Ecce primꝰ caſus.& ſequũť
cõtinuo ſecũdꝰ & tertiꝰ,& q̃rtꝰ.Vel de ſuis bonis tꝑalibꝰ cõtribuẽt ad aliq̃s deſtinãdũ,necnõ oẽs,q̃
ad ſubuẽtionẽ ipſiꝰ trę de bonis eiſdẽ aliq̃ miſtrabũt,ꝑut ſingľis diuia fuerit iſpiratõe ſuggeſtũ,aut
alias ad ꝓmotionẽ pñtis negotii cõſiliũ & auxiliũ ipẽderit opportunũ.In lřis ãt ſuis executoriis ſuꝑ
ſigni crucis ꝑdicatiõe exercẽda q̃ ſic icipiũt. Terrę ſctẽ miſabilẽ ſtatũ.exprimit idẽ papa duos alios
caſus,in q̃bꝰ ꝑtiaľr obtineň dictę idulgẽtię,q̃ntũ videlicet,cũ aliq̃ in ꝑdictis tribꝰ caſibꝰ,in q̃bꝰ plena
obtineť indulgẽtia,ſignũ crucis ſuſceptę de cõſilio eccľię redemeſt,ſic iquiẽs. Qui crucẽ ſuſceperit
in ꝑdictę terrę ſubſidiũ,vel ꝑſonaľr in ꝓpriis aut alienis expẽſis accedere,vľ iuxta q̃litatẽ,& faculta
tẽ ſuã bellatores,ſeu alias ꝑſonas idoneas deſtinare,vel ſaltẽ ſi ex cauſis legitimis eccľię opportunũ
fore videbiť ſuſceptæ crucis ad arbitriũ apľicę ſedis,ſeu eorũ q̃ ad hoc fuerint deputati ꝑ ipſam de

facultatib⁹ ſuis redimere tenebunt. Hos autē, q talr hmōi votū redemerit remiſſiōis & idulgētiæ q̄
tranſfretātib⁹ in ſubſidiū antedictū cōcedit, volum⁹ & cōcedim⁹ eē participes iuxta quātitatē ſubſi
dii qd̄ impēdent, & ei⁹ qua hoc faciēt deuotionis affectū. Sextū, videlicet in illis prędicatorib⁹ q ne-
gotiū crucis pplo pponēt, ſic inquiēs. Porro qa dignus eſt oparius mercede ſua, in hoc diuino fide-
liter laborātib⁹ ope pręter mercedē ęternā, quā merito ſperare poteſtis, quotiēs ſtudueritis pplis ad
hoc ſpāliter cōuocat pponere verbū crucis, cētū dieꝝ idulgētias elargimur, ac idulgētię mēoratę q̄
trāſfretātib⁹ i ſubſidiū ſupradictū cōcedit iuxta labor mēſurā volum⁹ pticipatiōe gaudere. Et ē ad-
uertēdū q plena idulgētia in ſolis illis caſib⁹ obtinet, in qbus expreſſe cōcedit: in aliis autē nequaq̄
nec etiā plus q̄ cōcedit. ſcd̄m q idē in eadē lra executoria dicit ſic. Cū oib⁹ autē Chriſtifidelib⁹ qui
eidem terræ ſuccurſum impēderint opportunū, vnicuiqꝫ ſcd̄m ppriū meritū indulgētiā ſalutarē,
ac maxie illis, q cruce ſuſcepta in ipſius terræ ſubſidiū vel pſonaliter ibūt, vel pſonas idoneas iuxta
qualitatē, & facultatē ſuā deſtinabūt in ppriis ſumptib⁹, multipliciū gratiarū bñficia cōcedam⁹, ſicut
in aliis lris nris pręlibatis ſerioſi⁹ cōtinet, earūdē literarū tenorē volum⁹ pplis chriſtianis frequēter
& diligēter exponi, ita prouide q & bñficia ſupradicta, q̄ ipis in terra cōcedim⁹, & copioſam merce
dem, quę ipſis pręparat in cęlo, cognoſcere valeant, & amare, nec tamen ex verbis noſtris cōcipiant
ſe, aut plenā in caſibus in quib⁹ nequaq̄ cōceditur, aut maiorē q̄ cōcedatur indulgētiā promereri.
EST autē hic aduertēdū, q licet dñs papa ſolū ſex exprimat caſus, q ptinēt ad materiā, de qua ſcri Q
bit, in quib⁹ nō pticipat tota idulgētia, ſed pcipit eā quiſqꝫ partialr, & pportionalr ſcd̄m laborē ſuū
in ope, & ſcd̄m deuotionē ſuā in mēte: poſſunt tamē eē q̄plurimi alii in diuerſis materiis. Licet etiā
in talibus caſibus indulgētiæ nō valent, niſi habito reſpectu ad meritū, & deuotionē perſonæ: ſiue
iuxta quātitatē ſubſidii, & deuotionis affectū, prout vir bonus ſecūdum rectā regulam iuſtitiæ iu
dicare deberet: nō tñ verū eſt dicere pręlatos eccliæ nō habere ampliorē ptātē ſup indulgētiis con-
ferendis vt valeant, niſi habito reſpectu, vt nō poſſint plus valere q̄ requirūt meritū operis, & de-
uotio mentis, ſeu affectus, nec aliter tātū valere, quātū ſonāt, nec vniuerſalr poſſint plus cōcedere
in indulgentiis, q̄ ecclia eſſet receptura in ſeruitiis. Si eñ ita eſſet, tūc indulgētię nō darent niſi ex
debito, ſecūdum æquitatē iuſtitiæ cōmutatiuæ, nō aūt ſcd̄m aliquā gratiā. & ſic indulgētia nomē
idulgētię amitteret, qa pcipet ex puro debito, & neq̄q̄ ex gratia. qa ſcd̄m aplm Ro. iiii. ei q opat, merces
nō imputat ſcd̄m gratiā, ſed ſcd̄m debitū: ei vero, q nō opat, reputabit ſcd̄m ppoſitū gratię dei. nomē
eñ indulgētię iplicat gratiā: & ex hoc ſolo idulgētia dr idulgētia, q cōcedit de gratia, ſicut nomē de-
biti excludit gratiā, & icludit meritū, a quo debitū hēt rōnē debiti, cui reddit merces. ſecūdū illud
apli. i. Corinth. iii. Vnuſqſqꝫ ppriā mercedē accipiet ſecūdū ſuū laborē, ali⁹ plus, alius vero min⁹. qa
vt dicit. ii. Corith. ix. Qui pce ſemiat, pce & metet. Et ſic etiā pręlati diuerſis pſonis ſcd̄m inęqlitatē
opis & ſubſidii, atqꝫ deuotiōis affectū nō poſſent indulgētias ęquales cōcedere: qd̄ falſum eſt. Nam
in prędictis tribus caſibus, dominus papa cōcedit æqualem indulgētiam. ſ. omniū peccatorum re-
miſſionē, & tñ opus, & ſubſidiū in illis eſt inęquale. Plus eñ eſt tranſfretare in ppria pſona, & i p-
priis expēſis. minus vero eſt tranſfretare in ppria pſona, & in alienis expēſis. Minimū aūt nō trāſfre
tare in propria perſona, ſed in ppriis expēſis mittere alium, etiam æquali exiſtente deuotionis affe-
ctu, qui etiam poteſt eſſe maior in minori opere. poteſt etiam contingere, q pauciora peccata ei in-
dulgentur, q̄ aliis, quia forte pauciora commiſit. SIC ergo dico, q conceſſio indulgentiarum mē-
Nota. ſurāda nō eſt ex volūtate cōferētis illas, vt tātū valeant quātū velit eas valere, tātas cōferēdo quā R
tas cōferre voluerit, & ſic dicēdo. Sic volo/ſic iubeo/ſit p rōne volūtas. hoc eñ eſt cōtra rōnē. Neqꝫ
ſilr mēſurāda eſt ex cōditione pſonæ cui cōcedunt, neqꝫ etiā ex aliqb⁹ circa ipſam, q̄ debitū inducūt
ad cōferēdū illas, quaſi reddāt pſonā dignā, aut cōdignā ad recipiēdū illas ex puro debito. Hoc eñ
eſt pter rationē, qa eſt cōtra naturā indulgentię. Et primū dictū vt videt, nimis extēdit prelatorū
ptātē in cōferēdis idulgētiis. Secūdū vero illā nimis attenuat. Et ſic dico, q nec cōferunt donatiōe
nec redditiōe, ſed diſpēſatiōe, q̄ mediā viā tenet. Vñ qa diſpēſatio reſpicit volūtatē i diſpēſante, &
dignū cōgruitatis i eo cui fit diſpēſatio, alr eñ nō eſſet diſpēſatio, ſed diſſipatio, ſecūdum q alias in
qōnib⁹ de Quolibet declaraui, circa diſpēſationē ſup aliis: cōceſſio igit i indulgētiarū diſpēſatiōe
pti mēſurat ſcd̄m volūtatē cōferētis illas, pti vero ſcd̄m meritū, & debitū opis illi⁹ cui diſpēſant, vt
nec fiat cōceſſio idulgētiarū abūdās nimiū, nec nimis diminuta: ſed ſcd̄m regulā rectæ rōnis. Propt
qd̄ antepenultima cōditio, ſiue dria in deſcriptiōe indulgētię eſt, q remiſſio in ipſa fiat rōnabilr. &
ſic pręlat⁹ cōcedēs idulgētias/i cōferēdo eas nō debet ſe ſputare donatorē illarū nec retributorē, ſed
diſpēſatorē. dicēte aplo. i. Corith. iii. Sic nos exiſtimet hō: vt miniſtros chriſti. vbi dicit glo. De⁹ auctor
nos coadiutores ſum⁹: nec nimis, nec min⁹ de nobis arbitremur. Et ſup illud qd̄ cōtinue ſeqt in epla

Et diſpenſatores miniſteriorū dei.dicit Gloſ.Quia ſcd̄m modū cuiuſq; miniſteria diuidimus.Aliter aūt nō eēt bon⁹ diſpēſator.Propē qd̄ apl'us diſtiguēs īter diſpēſatores, ibi cōtinue ſubdit dicēs. Hic autem quæritur inter diſpenſatores vt fidelis quis inueniatur.Gloſſa. Cui poſſit credi ſi bene diſpenſet.vbi præmittit Gloſſa dicens.Sciendum q̄ non ſolum boni,ſed & mali diſpenſatores ſūt. Diſpēſatio Indulgentiarū

S Vt autem recta ratione diſpenſentur indulgentiæ a prælato,nec maiores, nec minores q̄ congruat,conferantur,ſciendū q̄ prælatus in conferendo illas, vt & valere, & tātū valere poſſint,quātū ſonāt,ad duo debet aſpicere,& ſcd̄m illa quantitatē illarū menſurare,& volūtatē ſuā informare

T Quorū primū ē,vt ſit vrgēs neceſſitas cōferēdi illas,& hoc ex parte cāę ꝓpter quā ſunt cōferendæ. Secūdū vero ē,vt ſit euidēs vtilitas,ſi cōferāt̄,& hoc ex pte illorū qb⁹ ſunt cōferendæ.In qb⁹ duob⁹ ſaluat̄ ītētio illorū,q thesaurū eccleſiæ ſpūalē,de quo diſtribuunt̄ īdulgētiæ, accumulauerūt, puta ſctōrū pfectorū,q ad honorē dei,& eccleſię vtilitatē opa ſatiſfactoria p pctis ī anguſtiis,tribulatiōib⁹ ieiuniis,eleemoſynis,& cęteris opib⁹ miē, atq; martyriis ſup quātitate pœnarū eis debitarū p ſuis pctīs erogauerūt,q vt legit̄ Heb.xi.per fidē vicerūt regna,opati ſūt iuſtitiā,adepti ſunt repromiſſiones:alii aūt diſtēti ſūt:alii vero ludibria & verbera expti ſūt,īſup & vīcula,& carceres, lapidati ſūt, ſecti ſūt,tētati ſunt,in occiſiōe mortui ſunt,circuierūt ī melotis,in pellib⁹ caprinis,egentes,anguſtiati,afflicti,qbus dignus non erat mūdus,in ſolitudinib⁹ errātes,in mōtibus & in ſpelūcis,& ī cauernis terræ.De ſuperogatiua eīn ꝑpeſſiōe pœnarū īdebitarū ad honorē dei,& ꝓfectū vl'is eccleſiæ iſtorū,vt mēbrorū ipſi⁹ eccleſiæ,& p̄cipue Chriſti,vt capitis eiuſdem, q nulli⁹ pcti reus aut debitor exiſtēs oīa pſpera mūdi cōtēpſit:& aduerſa ſuſtinuit,q̄ cōtrario mō appetēdo aut fugiēdo oīa pctā cōmittūt̄(dicēte Aug.de vera religione.Nullū peccatū cōmitti poteſt,niſi dū appetant̄ ea q̄ ille cōtēpſit,aut fugiant̄ q̄ ille ſuſtinuit) theſaur⁹ eccleſiæ,de cuius diſtributione indulgentiæ fieri pnt, collect⁹ eſt.Primū ergo ad qd̄ prælatus debet aſpicere in cōferēdo indulgētias, eſt vrgēs neceſſitas conferendi eas:q̄ pertinet ad cauſam finalem ꝓpter quā cōferēdæ ſunt idulgentię, q̄ debet mouere p̄latū ad indulgētias cōferēdas.quæ qdē cā finalis ē honor dei,& ꝓfectus eccleſiæ,q ſperāt̄ cōſeq ex ope,p quo faciēdo cōferunt̄ īdulgētiæ.ꝓpter qd̄ penultia cōditio ī deſcriptiōe īdulgētię appoſita ē q̄ remiſſio ī idulgentia debet fieri ex rōnabili cā.Scd̄m aūt ad qd̄ p̄lat⁹ debet aſpicere ī cōferendo ī

V dulgentias,eſt euidēs vtilitas in conferendo eas,q̄ ptinet ad cām materialem,cui diſpēſandæ ſunt īdulgētiæ,q̄ ſunt pſonę illę,qbus cōferendæ ſunt indulgentiæ.In qb⁹ p̄lat⁹ cōſiderare debet prius q̄ cōferat eis idulgētias,vt ſint cōgruæ & idoneæ ad exequēdū op⁹ p quo idulgētiæ cōferūt̄:& ēt vt īpm opus ſit tale p qd̄ honor dei,& ꝓfect⁹ eccleſię ꝑueniāt.ad qd̄ exequēdū,nō niſi idoneis idulgētiæ ſunt cōferendæ,dicēte dn̄o Nicolao papa in lr̄a executoria p̄dicta. Huiuſmōi miniſterii ſolerter & efficacit exeq ſtudeatis oēs fidei orthodoxæ cultores ad tā pii negotii pſecutionē p idoneos p̄dicatiōibus crebris ac ſedul' exhortādo. Vn̄ ſi aliq̄ īdulgētię eēnt ſpāliter diſpēſandę p ope manualis cōflict⁹, ſolūmō idoneis ad bellādū deberēt diſpēſari,ſicut & ſoli idonei ad bellādū deberēt eligi,& cętis denegari,ſicut a manuali cōflictu deberēt repelli.dicēte Vegetio li.de arte militari prio ca.viii.Hoc ē ī quo toti⁹ reipublicę ſal⁹ verſat̄,vt tyrones nō tātū corpib⁹,ſed & aīs pſtātiſſimi deligant̄.Iuuētus eīn cui defenſio ꝓuinciarū,cui bellorū cōmittēda eſt fortuna, & gn̄e ſi copia ſuppetat,& morib⁹ debet excellere.Hōeſtas eīn idoneū militē reddit,& verecūdia dū ꝓhibet fuger̄,facit eē victorē.Quid eīn ꝓdeſt ſi exerceat̄ ignau⁹?ſi plurib⁹ ſtipēdiis moret̄ ī caſtris?nūq̄ exercit⁹ ꝓficit tpe cuius ī probādis tyronibus claudicauit electio. A magnis ergo viris magna diligētia idoneos eligi cōuenit.Sed tn̄ q̄leſcūq; ſint illi,qb⁹ indulgētię ſunt cōferēdę, & etiā q̄leſcūq; & quātūcūq; ſit magnū opus pro quo ſunt cōferēdę,nō ſunt cōgrui ſeu idonei ad illud opus exequēdū,vt p illo indulgētias mereant̄ p̄cipere,niſi ſint fidei & charitatis deuotione inflāmati,q̄ illis a qb⁹ theſaurus eccleſię,vn̄ indulgētiæ cōferūtur,collect⁹ ē,ſunt cōiuncti vt membra mēbris in corpore eccleſiæ ſub capite Chriſto.& qcūq; tales ſunt,ad illud exequēdū quoquo mō vtiles ſūt, vel corpaliter,vel ſpūaliter: et ideo ipſis ſunt indulgētię cōferēdę. Vn̄ cōtinue poſt iā dicta ſubdit dn̄s papa dicēs.Qd̄ quidē venerabile ſignū volumus vt cūctis deuote petētib⁹ cōcedatis,gn̄aliter oībus p̄dicētes,q̄ q eādē crucē ſuſceperit,in p̄dictę terrę ſubſidiū,&c. vt iā ſupra habitū eſt.Qd̄ dn̄s papa vult valde rōnabiliter,qa pleruſq; multū ꝓficiūt reipub.occulti nō apparētes ī publico,ſuis orōnib⁹ ac deuotiōib⁹, dicēte Aug.ī li.de morib⁹ eccle.Secretiſſimi penit⁹ ab oīm hoīm aſpectu pane ſolo,q eis p certa interualla tēporū afferē̄t, & aqua cōtēti deſertiſſimas terras incolūt,pfruētes colloquio dei,cui puris mētibus inhęſerūt,& eius pulchritudinis cōtēplatione beatiſſimi,q̄ nō niſi ſanctorū intellectibus p̄cipi pōt,vident̄ nōnullis res hūanas plus q̄ oporteret deſeruiſſe, nō intelligētib⁹ quātū nobis eorū animus in orationib⁹ pſit.Et ideo p̄ ſolis orōnibus taliū qbus īterpellāt deū p negotii pſpatione,& p

illis q illud exequunť,rõnabiliter ĩdulgẽtię poſſunt cõcedi.Quę qdẽ duo,ad q̃ debet ṕlatus aſpicẽ
re,ambo illorũ ſimul referẽdo ad opus itẽtũ,vt.ſ.ſit ex pte finis q itendiť pietas,puta ĩ honorẽ dei
& pfectũ eccleſię:& ex pte materię,puta opantis & opis vtilitas ad talẽ finẽ aſſequendum,ſufficiens
ſunt cã,ſiue ratio diſtribuẽdi indulgẽtias ſiue maiores ſiue minores p volũtate ṕlati diſpẽſantis il
las.& hoc ęq̃liter diſpibus pſonis & inęq̃liter idoneis ad opis itẽti executionẽ.Vñ ĩ ṕdictis ſex caſi
bus in quibus dñs papa cõcedit indulgentias particulariter,q̃ in aliis tribus caſibus concedit vl'r
potuiſſet etiã cõceſſiſſe illas vl'r ſi voluiſſet,& ęq̃liter pcepte fuiſſent in oĩbus illis caſibus. Sed cũ
ṕdictis duobꝰ ſupponẽdũ eſt,q ĩ cõferẽte ĩdulgẽtias ſit auctoritas: ex hoc q legitime pfectꝰ ẽ mul X
Nota. titudini populoꝝ. Ex hoc em̃ illa q̃ cõia ſũt m'titudini,habet eidẽ diſpẽſare.Et ſic ẽt ĩ diſpẽſatiõe
indulgẽtiarũ vt valeãt,& tãtũ valeãt quãtũ ſonãt,q̃tuor ſimul debẽt cõcurrere: videlicet pietas ĩ
fine ad quẽ danť:vtilitas in ope p quo danť:charitas in opante cui danť:& auctoritas ĩ diſpẽſatore
a quo dãtur.qbꝰ cõcurrẽtibꝰ,ṕlati factũ deus approbat & acceptat,ſanctiq; oẽs, de quorũ meritis
indulgẽtię fiũt.qa in merẽdo q aliis de pœnis ſuis indulgẽtię fierẽt, idipm̃ finaliter itẽdebãt tũc
qđ ṕlatꝰ nũc itẽdit,& p hoc ṕlatus vice illoꝝ ĩdulgẽtias cõfert,& pſonas illoꝝ reputat,& vice illo
rũ facit qđ ipſi facerẽt,ſi pñtes eſſent:vt poſſit ṕlatꝰ in cõferẽdo indulgẽtias dicere cũ ap'lo illđ.ii.
Corith.ii.Ego qđ donaui,ſiqd donaui,ppť vos in pſona Chriſti (ſupple) donaui.i.cõdonaui, ſiue
remiſi,aut ĩdulſi.vbi dicit Gloſ.Vt ratũ qđ donauit oſtẽderet apud deũ,ſubdit.Et hoc feci ĩ pſona
Chriſti,id eſt ac ſi ipſe Chriſtus cõdonauerit:qa nihil ſine ſpiritu dei agebat ap'ls. Q; ſi ſic cõdona
rẽt ṕlati eccl'ię & diſtribuerẽt ĩdulgẽtias diſpẽſando,pculdubio tãtũ valerẽt quãtũ ſonarẽt, ſingu
lis,qbus cõferunť,ĩ charitate poſitis,& finẽ ṕdictũ intẽdẽtibꝰ,fideq; opante p dilectionẽ, & ad illiꝰ
finis cõſecutionẽ opis iniũcti ſedula executione tẽdẽtibus,etiã ñ ęq̃liter opantibus,aut ſubſidiũ cõ
ferẽtibus in ope ad finis illius cõſecutionẽ,pportiõabiliter tñ opantibꝰ:& ſubſidiũ cõferẽtibꝰ ſcđm
modũ cõgruẽtẽ ſibi p q̃litate & facultate pſonarũ.Puta ſi deť indulgẽtia centũ dierũ offerẽti pias
eleemoſynas ſcđm q̃litatẽ & facultatẽ ſuã alicui fabricę: offerẽtibꝰ aũt ñ ſcđm q̃litatẽ, & facultatẽ
iuxta quãtitatẽ ſubſidii & deuotiõis affectũ:ſi paup vnã pictã offert de ſibi ad victũ neceſſario,ita
ĩtegre ĩdulgẽtias centũ dierũ obtinet: vt diues q offert vnã marchã de ſuo abũdanti: q ſi vnũ ſolũ
denariũ offerret,nõ totã illã ĩdulgẽtiã: ſed ptẽ pportiõalẽ quãtitati ſubſidii & deuotiõis affectui
obtineret.Sed ſi vnũ & idẽ opꝰ eſſet deteriatũ a ṕlato,tũc qcũq; illud faceret ĩ charitate exiſtens,
æq̃liter acciperet cęteris indulgẽtias ſtatutas, & q̃libet illoꝝ totas etiã cęteris oĩbus diſpibus,puta
in trãſfretãdo cũ ſigno crucis æq̃liter pciperet oĩm peccaminũ ĩdulgẽtiam ruſticus paup & debilis
ſi faciat qđ in ſe eſt ad liberandũ terrã ſanctã de manibꝰ Sarracenoꝝ,ſicut & rex ſtrenuus & diues
cũ forti ſuo exercitu debellãs Sarracenos.Et ſi denť ĩdulgẽtię viſitãtibus eccleſiã aliquã,ita ĩtegre
obtiet illas veniẽs a ppĩq̃ ad modicũ & viſitãdo,& veniẽs a remotiſ,ac m'tũ laborãs. Et hoc qa ĩdul
gẽtię ſimpl'r cõceſſę & deteriatę a ṕlato,nõ pportionanť aut mẽſuranť ſcđm ſtatũ aut q̃litatẽ aut y
meritũ ſeu opꝰ recipiẽtiũ:ſed ſcđm ṕdicta duo:ad q̃ debet ṕlatus aſpicere ĩ cõferẽdo indulgẽtias,
& ſm bñplacitũ volũtatis ſuę illis iã ſuppoſitis. Sed ẽ hic aduertẽdũ q q̃uis inęq̃les ſcđm q̃litatẽ
opandi,aut cõferẽdi ſubſidiũ,& ſcđm quãtitatẽ opis,inęq̃les recipiãt indulgẽtias,nõ tñ plus opan
tes,aut ãpliꝰ ſubſidiũ cõferẽtes,fruſtranť mercede p illo qđ plus erogãt cęteris: qa qcq̃ erogãs vl
tra ad minimũ ex charitate pcedẽs,quo q̃ſq; ſm ſtatũ,q̃litatẽ,& facultatẽ pſonę ſuę obtineret totas
indulgẽtias cõceſſas p ope aut ſubſidio determinato,totũ illđ qđ ſuperogat reputať ei a deo ad cu
mulũ meriti vitę ęternę.Nõ em̃ opus iniũctũ p indulgẽtiis obtinẽdis ad remiſſionẽ pœnę debitæ
pctis factũ ex charitate ſolũ valet ad pmerẽdũ illas ĩdulgẽtias: ſed cũ hoc ẽt valet ad pmerẽdũ p̃
miũ eſſentiale vitę ęťnę,ac ſi p illa ſola fieret:& nõ p ĩdulgẽtiis.Hic dñs papa ĩ lr̃a executiua ṕdicta
pcipit ṕdicatoribꝰ crucis,q diligẽter & frequẽter exponãt populis literã,q̃ exhortať vniuerſos ad
ſuſceptionẽ crucis:q̃tenus bñficia q̃ p crucis ſuſceptione efficaci pmittit illis ĩ terris,puta remiſ
ſionẽ pctõꝝ,& imunitates priuilegioꝝ,& copioſam mercedẽ,q̃ etiã cũ illis pparať ĩ cęlis,cognoſce
re valeãt & amare,ſicut iã habitũ eſt ſupra.Vñ & ĩ illa lr̃a hortatoria eiſdẽ ĩdulget plenã ſuoꝝ pec
caminũ veniã:& inſup pollіceť ſalutis ęternę augmẽtũ:vt ſiĩliter iã habitũ ẽ ſupra. Quapropť ſi di
cto modo ṕlatus indulgẽtias diſpẽſaret, nemo ipm̃ iuſte obiurgare poſſet,tãq̃ abuſorẽ ptãtis ſuę:
ac diſſipatorẽ,nõ diſpẽſatorẽ miſericordię dei,atq; derogatorẽ iuſtitię dei, q̃ſi ipſa dei iuſtitia tole
rare nõ poſſet,acceptãdo q tãtas indulgẽtias & tã crebras indifferẽter oĩbus etiã p modico ope ſi
ue ſubſidio diſpẽſaret:q̃ſi pctã p hoc manerẽt ĩpunita.Sed nõ eſt ita,qa p indulgẽtias illi q eas ſuſce
pit, nihil de pœna pctis debita ſic remittiť:vt pctã alterꝰ quo ad minimũ culpę cuiuſq̃ maneãt ĩ
punita ſimpliciter:licet puniant ĩ illo qui peccauit:qa pœnę alioꝝ reputanť illi p ſuis & ſibi com

putant atq; reputant tãq̃ ſatiſfactorię deo ꝓ pctis illiꝰ loco poenarũ ꝓpriarũ:ac ſi debitũ,qđ vnꝰ alii cui dño debet,alter ꝓ eo illi dño ſolueret,aut illi daret de ſuo de quo ſolueret.Sic.n.i pſona Chriſti, Notã.
Z & ſctoꝝ:de quoꝝ poenis meritoriis ſuperogatis vltra poenas debitas pctis illoꝝ ad dei honorē & ecclię vtilitatē fiũt idulgētię:plaꝰ miniſter eccliȩ,qđ vnꝰ merebat & i poenis ſuſtinuit,alii tribuit, vt ille de illo ꝓ poenis ſibi debitis,deo ſatiſfaciat,aut vt plaꝰ ipē de illo qđ vnꝰ merebat,& i poenis ſuſtinuit,qđ iã i ptãte ſua poſitũ eſt,ſcđm iã dicta,ꝓ altero deo ſatiſfaciat,& deus iuſte ſiml' & miſericordit hmõi ſatiſfactionē acceptat.& ſic ꝑ idulgētias remittũt poenę debitę vni ꝑ recõpēſationē factã deo de poenis indebitis alioꝝ aut alterius, vt dicit vltima cõditio ſiue differētia ſupiꝰ poſita in deſcriptiõe indulgētię.Si vero platus nõ pēſatis illis ad q̃,vt diximus,debet aſpicere,idulgētias diſtribuat:non video quõ oĩno valeãt:aut tãtũ valeãt quãtũ ſonãt:& nõ ſit potiꝰ diſſipator bonoꝝ ſpũaliũ eccleſię,q̃ diſpēſator.Hoc tñ determinãdo nõ aſſero,nec diminuere volo ptãtē platoꝝ,& ꝑcipue ſũmi põtificis, ſed piē ſupponere ꝙ plati & pcipue ſummꝰ põtifex indulgētias diſpēſant cõſi
A deratis his & pēſatis:q̃ i his cõferēdis debēt cõſiderari & pēſari. VT aũt aliqđ i ſumma tenere valeamꝰ de ptãte platoꝝ, Sciēdũ ꝙ platoꝝ eccleſię duplex eſt poteſtas.ſ.vna ſacramētalis,& alia iuriſdictionalis,& vtraq; dicit clauis. Pría qdē dicit clauis ordinis:qa ptãtē illã nõ habēt niſi ꝑ ordinũ ſuſceptionē.Secũda vero dicit clauis auctoritatis,& illã habēt ꝑ canonicã electionē & inſtitutionē i miniſteriũ eccleſiaſticũ.Et poteſtate ſacramētali ſiue claue ordinis habēt efficaciã opandi ſacramētaliter,& mediãtibꝰ ſacramētis eccleſię tãtũ.Quoꝝ effectꝰ qa ſunt deteriati a deo & inditi ſenſibilibꝰ elementis .ſ. rebꝰ & verbis:idcirco plati tali ptãte nõ habēt ptãtē opandi niſi deteriatũ qđ:& q̃ſi mouēt ſcđm vim a deo ſacramētis inditã.Vñ ad libitũ,effectũ opis ſui ꝑ talē potētiã taxare nõ pñt,nec circa ſacramēta eccleſiaſtica,q̃ ad eſſentialia illis,ſicut neq; circa diuina mãdata qcq̃ imutare pñt.Sed ſi auſu temerario (qđ abſit)qſq̃ illoꝝ circa illa ſacramēta vltra,aut pter diuinitus ordinata quicq̃ attentaret,nihil oĩno eſſet qđ ageret, quo ad ſpiritualem effectũ ligandi atq; ſoluendi

De poteſtate prelatorũ.

B POteſtate vero auctoritatis, ſiue claue iuriſdictionis, ad quam pertinent idulgētię, & collatio bñficiorum eccleſiaſticoꝝ,totiuſq; correctiõis ordo atq; eccleſiaſtici regiminis,hñt plati efficaciam operãdi ciuilit imediate & volũtarie mõ liberi arbitrii,put deꝰ totũ eccleſiaſticũ regimē diſpoſitiõi eoꝝ religt,circa illud modicũ,aut nihil determinãdo,& hoc i illo gñali,qđ dictũ ē oibꝰ i Petro. Q̃dcũq; ſolueris ſup terrã &c.Licet eñ nullibi in canõe bibliæ ſpãliter ſcriptũ ſit ptãtē cõferendi idulgētias collatã fuiſſe platis eccleſię,tñ poſtq̃ i vli eccleſia obſeruatũ ē ꝙ plati idulgētias cõfert,firmit credēdũ ē ꝙ ſup hoc ptãtē datã a Chriſto,aut itellectã dari i illo gñali,licet nõ ſpecialr ſcriptã acceperũt & ſic ꝙ idulgētiæ q̃s cõferũt,valeãt.Indulgētię dico datę a platis,qa niſi valerēt nõ eēnt idulgētiæ oino.Si qđ tñ i regimie ſuo i ecclia ñ recte ſm rõnis & iuſtitię normã diſponãt,& ñ i pſona Chriſti .i.nõ acſi Chriſtꝰ diſponeret(qđ abſit)etſi id qđ agũt efficaciã habeat,& ratũ ſit,ipſi tñ peccãt.Circa diſpoſitionē eñ tēporaliũ bonoꝝ eccleſiaſticoꝝ & iuriũ i illis obtinēdis,eo ꝙ mior ē cura deo de illis,qcqđ plati diſponũt,maxie ille q hēt executionē plenitudis ptãtis,etſi erret ñ diſpēſando illa talibꝰ pſonis q̃libꝰ deberet illa diſpēſare,nihilominꝰ tenet & ratũ ē qđ faciũt:nec deꝰ vult ꝙ qſq̃ i ecclia illđ retractet.Vt.n.đr i lris legũ ſclariũ,ſacrilegii iſtar ē dubitare an is dignꝰ ſit quē elegerit ipator ſicut ēt vult ꝙ a nemie retractet qđ ab ipſo fuerit iudicatũ.ix.queſt.vltia.Sola.ii.& capitulis ſequētibꝰ vſq; i finē.& hoc niſi iudiciũ illđ fuerit erroneũ i fide,vel i piudiciũ vlis eccleſiæ.vt.xxv.q.i.Sũt qdã.& notat ſup.xl.diſt. ſup cap. Si papa.&.i.q.vii.ſup cap.Niſi vigor.Et eſtimãt aliq ꝙ ſilr eſt i diſpõne ſeu diſpēſatiõe bonoꝝ ſpũaliũ eccleſiæ,cuiuſmõi ſũt merita ſuperogatiõis Chriſti,& ſctõrũ, de qbꝰ fiũt idulgētię.Dicũt.n.ꝙ ſimplr & abſolute idulgētię platoꝝ tãtũ valēt q̃tũ ſonãt,& ſcribũt ſiue pdicant valere.ita ēt ꝙ ſi plati tã iordinate remittãt poenas debitas pctis ſiue idulgētias effũdãt,ꝙ hoies itãtũ cõfidãt de idulgētiis q̃s abũdãter defacili obtinēt,ꝙ ab opibꝰ poenitētię,ſatiſfactiõis,& miſericordię penitꝰ reuocēt,tñ qđ remittũt remiſſũ ē apđ deũ,& qđ idulgēt indultũ eſt.& hoc ſiue abſq; oi ope iiũcto, ſiue iiũcto ope minimo,qđ nec vergit i honorē dei, nec i vtilitatē eccleſię,puta ſi ſũmꝰ pontifex dicat alicui, leua feſtucã de terra,& de plenitudie ptãtis nrę relaxamꝰ,remittimꝰ,ſiue indulgemꝰ tibi oēm poenã pctis tuis debitã ad quã deo es obligatꝰ.Si ita ſit,deꝰ nouit Ego tñ neſcio:nec video quõ aliq̃ idulgētię datę tãtũ a plato ecclię ratę poſſint eē aut valere,& ma
C xie tm valet quãtũ ſonãt,niſi adſit finis mouēs.ſ.honor dei,& pfectꝰ ecclię vl' vlis vl' alicuiꝰ pticularis ꝑ ſe aut ꝑ aliqꝰ mēbro:q̃ debēt vrget plati ad cõferēdũ idulgētias ꝑ ope qđ ſic euidēt ſit vtile ad cõſeqndũ illũ finē.Q; ſi ñ fieret honor dei & pfectꝰ eccleſię,q ꝑ illđ curari poſſent,oĩno deficerēt vel i eccleſia vli,vel in aliq̃ eccleſia pticulari,aut i aliquo eiꝰ mēbro.queadmodũ moderno tpe deficerēt in vli eccleſia honor dei & pfectus eccleſię vlis ꝑcurãdi ꝑ dei gratiã i paſſagio gñali:cui dñs papa Nicolaus i dicta lra exhortatoria dixit pfigēdũ oibꝰ crucē ſignatis,& cruce ſignãdis terminũ Notã.

feſtū videlicet natiuitatis beati Ioānis Baptiſtę,qđ erit ī anno dñi.M.cc.xciii.niſi ꝓ ope trāſfretādi,
& liberādi terrā ſāctā de manibꝰ Sarracenoꝝ largiſſimę īdulgētię cōferrent̃ talibꝰ q vtiles ſūt ad ta
le opꝰ exequēdū: et niſi ſcđm modū finis & laboris ī ope rōnabiliter mēſuret̃ quātitas indulgētia
rū,vt p hoc ī illarū diſpēſatione cōcurrāt ſil' gr̃a ſeu miſericordia & iuſtitia.Iuſtitia ꝓpt̃ meritū opis
gratia ꝓpt̃ veniā poenę debitā pc̃tis ſup mercedē ęternę retributiōis ꝓportionalē quātitati opis: q̃
principalꝰ ab opante debet attēdi & expectari ex ope,q̃ indulgētia poenarū debita pc̃tis.Sed ſi talis
finis adſit:& ſcđm ip̃m & ſm̃ quātitatē laboris ī ope rōnabiliter moderent̃ īdulgētię: aliter eñ fine
fruſtrari poſſent p cōtēptū earū aut nimiā cōfidētiā ī ipſis,vt dictū ē:ñ ſolū valēt,ſed & tātū valēt
quātū ſonāt.Et hoc oībꝰ ī charitate exiſtētibꝰ ad iiūcti opis executionē laborātibꝰ. & ſic æq̃liter va
lēt inæq̃libꝰ & inęq̃liter laborātibꝰ.Et mēſurant̃ īdulgētię nō ſm̃ merā volūtatē cōferētis eas,vt dī
cit vna opinio,ponētiū.ſ.ꝙ īdulgētię poſſint eē mere gratuitę abſq; oī merito opis: nec ēt mēſurāt̃
ſm̃ meritū opantis recipiētis eas,vt dicit alia opinio ponētiū ꝙ īdulgētię ſūt ſimpl'r debitę:ſed mē
ſurant̃ medio mō.ſ.ſm̃ modū & neceſſitatē finis,& quātitatē laboris ī gñe opis:ſed aliqñ pricipalit̃
ſm̃ neceſſitatē finis:puta qñ potior honor dei,& eccleſię ꝑfectꝰ ex minꝰ laborioſo ope ſpant̃, poſſūt
ꝓ illo exequēdo dari īdulgētię abūdātiores q̃ ꝓ alio ope magis laborioſo: ex quo minꝰ honor dei
& eccleſię ꝑfectꝰ ſpant̃.Aliqñ vero pricipalit mēſurant̃ īdulgētię ſm̃ quātitatē laboris ī gñe opis:
puta qñ ñ potior honor dei & eccleſię ꝑfectꝰ ſpant̃ ex ope minꝰ laborioſo,ſm̃ ꝙ dñs papa in gñali
abſolutione in coena dñi plures dies īdulgētiæ cōſueuit cōcedere aduenientibꝰ de ꝑtibus trāſma
rinis q̃ aliis,& adhuc plures veniētibꝰ de vltra mōtes q̃ veniētibꝰ de citra mōtes.Et ita ſecure pōt
Nota. dici,ꝙ īdulgētię p̄latoꝝ tātū valēt quātū ſonāt & p̄dicant̃ valere,& ſimil' cōcurrāt iſta q̃tuor: vz
ex ꝑte diſpēſātis auctoritas:ex ꝑte recipiētis charitas:ex ꝑte opis vtilitas:& ex ꝑte finis,ſiue cauſæ
pietas.Et cū debitū poenale cuiuſq; vnū ſit & idē:& quo ad durationē ī tp̃e ęq̃lit̃ ſoluēdū ī q̃cūq;
foro licet mltū inęq̃liter q̃ ad acerbitatē poenę ī foro Chriſti,& ī foro poenitētis,& ī foro eccl'ię,ſicut
Nota. ſupius eſt expoſitū: Aduertēdū credo ꝙ cū p̄latus nō diſtinguat neq; determinet īdulgētias dari D
puta decē dies de iiūctis ſibi poenitētiis:ſed decē dies ſimpl'r:itelligit̃ īdulgētia fieri.x.dierū de poe
na purgatorii:vt p.x.dies īdulgētię citiꝰ liberet̃ a poenis purgatorii:q̃ ſi ſine illis īdulgētiis deceſſiſ
ſet:ſicut citiꝰ liberaret̃ a purgatorio p decē dies:ſi hic decē dies volūtarię poenę ꝑegiſſet:q̃ ſi ñ ꝑegiſ
ſet,Et hoc ꝓuenit ex magna dei mīa,q minores poenas ī duplici foro vult nos ſuſtinere,& ad maio
res poenas purgatorii ſoluēdas,īdulgētias nobis cōceſſas ſeruat.Et puto ꝙ p̄latꝰ p ītētionē pōt cō
ferre īdulgētias dierū poenę a ſacerdote iiūctoꝝ:puta ſi poenitēti iiūctū ſit ſacramētalit̃ p ſacerdotē
ieiunare cētū dies,p̄latus pēſatis cauſis p̄dictis pōt īdulgere.xl.dies de iniūctis ſibi poenitētiis:ita ꝙ
ſi ieiunauerit alios dies vſq;.xl.nō peccat ieiuniū illoꝝ omittēdo,vel pōt ex cā oēm poenā iiūctā in
dulgere,ſicut facit ī indulgētiis gñalibus oīm criminū,nec delinq̄t illā poenā iiūctā omittēdo,ſi
cut p inobedientiā delinq̄ret ſi illā omitteret abſq; īdulgētia,& cū hoc oēs dies illius poenę omiſſas
ſuſtinere deberet ī purgatorio ſi nō ipleret illā ī vita iſta:ſicut cū ī foro Chriſti,& ī foro poenitētis
nō agit dies poenę cū acerbitate cōpetēti,aut dimittit eā agere p aliquā ꝑtē diei,acerbitas illa omiſ
ſa addet̃ acerbitati poenę in purgatorio: et ſil'r portio diei omiſſa adiūget̃ diebus poenę purgatorii
vt ſic vel p poenas ꝓprias vel ī p̄ſenti,vel ī futuro,vel p īdulgētias oporteat poenitētē reddere q̄cq̄
ꝙ deliquit vſq; ad minimū īcluſiue:vt nihil mali culpę maneat īpunitū. Ad argumēta ꝓ & cōtra
Ad arg.pro parte affirmatiua. reſpōdēdū eſt.Argumētū eñ ꝓ ꝑte affirmatiua ꝓcedit ꝓbādo īdulgētias fore mēſurādas ſm̃ merā
volūtatē cōferētis eas.argumētū aūt ꝓ ꝑte negatiua ꝓbat eas fore mēſurādas ſm̃ meritū cuiuſq; ī
ope,cū tñ ñ mēſurent̃ niſi ſcđm modū finis & genus opis,vt dictū eſt. Q; ergo arguit̃ primo,ꝙ ī E
Ad primū. dulgētię p̄latoꝝ tātū valēt quātū ſonāt:q̄a corpus Chriſti principale eſt reſpectu meriti ipſius:ſed p̄
lati habēt liberā diſpēſationē ſcđm merā volūtatē ſuā corpis Chriſti faciēdā populo:ergo & meriti
ipſius:& ſic indulgētiarū,q̄ p̄cipue de merito operū poenaliū Chriſti īdebitoꝝ diſpēſant̃:Dico ꝙ p̄
lati quo ad hoc habēt ptātē diſpēſandi corpꝰ Chriſti:ꝙ videlicet ſi ſint ordinati ī ſacerdotes,& ha
beāt debitā materiā cōſecrādi corpus Chriſti,puta panē de frumēto, poſſunt illud conſecrare qñ
volūt , & quārū indigēt fideles:ſed nō habēt ptātē cōſecrādi illud ī alia materia. Poſſunt & ip̃m
cōſecratū diſpēſare qñ volūt,& q̄bus volūt bonis & malis:ſed nō poſſunt determinare quātū eius
cōio debeat cuiq; illoꝝ valere:q̄a hoc depēdet a ſolo deo,& diſpōne cōicātis.Nec poſſunt facere ꝙ
valeat & nō obſit nō exiſtēti ī gr̃a.Et ſicut quo ad aliq̃ p̄lati habēt liberā diſpēſationē corpis Chriſti
& quo ad aliqua nō: ſic & indulgētiarū iuxta modū iam expoſitū:p̄cipue quo ad indulgētiarū va
lorē,ſcđm quē ſunt acceſſoria ad corpus Chriſti,vt dicit argumētū.Sicut eñ nō poſſunt facere ꝙ
valeat corpus Chriſti nō exiſtēti ī gratia,ſic nec poſſunt facere ꝙ illi valeāt īdulgētię.Poſſunt tñ plꝰ
ſuper indulgētias:ſiue ſuper merita poenarū Chriſti, quæ ſunt acceſſoria: q̃ ſuper corpus Chriſti

q̃d eſt principale: q̃a p̃nt plures ĩdulgẽtias cõcedere aut pauciores, ſaluis p̃dictis q̃tuor: & ſic facere ꝙ ĩdulgẽtię ꝑ aliquo ope valeãt pl⁹ vl' min⁹. ſed nõ p̃nt plus q̃ vnũ corp⁹ Chriſti diſpẽſare, licet ſub pluribus ſpecieb⁹ panis: nec etiã poſſunt facere vt aliq̃b⁹ in eadẽ diſpoſitiõe manẽtib⁹ mõ plus valeat, mõ minus: licet ſub pluribus ſpeciebus panis, vel ſub paucioribus poſſint illud aliquibus miniſtrare: ſicut poſſunt plures vel pauciores indulgẽtias ꝑ aliquo ope aliq̃bus cõferre, nõ t̃n oĩno ſic. eo em̃ ꝙ opant̃ in cõſecratione vi ordinis, & mõ naturę ſcd̃m p̃dicta, ĩ tot ſp̃eb⁹ cõſecrare poſſunt, quot eis ꝑponunt̃, & cõſecratũ populo miniſtrare: opant̃ aũt ĩ ĩdulgẽtiarũ diſpẽſatione mõ liberi arbitrii, ſcd̃m regulã rectę rõnis, q̃ nõ finit ꝙ tãtũ ĩdulgentiarũ diſpẽſare poſſunt quãtũ vellent abſq; regula rõnis, vt patet ex dictis. Et ſic nõ eſt ſĩle de diſpẽſatiõe ſcd̃m quãtũ corpis Chriſti, & indulgentiarũ: ſi t̃n tãtũ & ĩ tãta quãtitate, & ĩ tot ſpecieb⁹ panis quãtũ vellẽt vltra vſum neceſſariũ & honeſtũ eccleſię corp⁹ Chriſti cõſecrare & miniſtrare poſſent: q̃d aliq̃ negãt. Q; ſi illd̃ nõ p̃nt circa corp⁹ Chriſti: falſum ẽ ergo mediũ aſſumptũ in argumẽto. ſ. ꝙ poſſunt diſpẽſare corpus Chriſti ĩ ſacramẽto quãtũ volũt, ſicut falſum eſt ꝙ poſſunt diſpẽſare ĩdulgẽtias quãtũ volũt abſq; rõnabili cã, q̃d nitit̃ ꝓbare argumẽtũ, ſed nõ põt.

F AD ſcd̃m: ꝙ deus nõ acceptat facta p̃latoꝝ, niſi ſcd̃m iuſtitiã, q̃a nõ placet ei niſi iuſtũ: non eſt aũt iuſtitia ꝙ æqualiter valeãt ſingulis, q̃d eſſet ſi paſſim tãtũ valerẽt quãtũ ſonãt: nõ ergo tãtũ valẽt quãtũ ſonãt: Dico ꝙ ĩ diſpẽſandis indulgẽtiis *Ad ſcd̃m.*

G põt cõſiderari iuſtitia duplex, & ſcd̃m vtrãq; põt eaꝝ diſpẽſatio moderari. Eſt em̃ ĩ diſpẽſãdis illis quędã iuſtitia cõſiderãda: q̃ iuſtũ eſt ꝙ illas p̃latus ꝑ loco & tp̃e diſpẽſet: vt honor dei & p̃fectus eccleſię ꝑ illarũ diſpẽſationẽ ꝓcurent̃. quia ſi q̃nq; nõ ꝑ loco & tp̃e illas diſpẽſaret, aut nõ tãtas diſpẽſaret ꝙ honor dei & p̃fect⁹ eccleſię diſpẽſando illas ꝓcurari poſſent, nõ diſpẽſando, aut nõ tãtas diſpẽſando, ſed minores, aut nõ ꝓcuraret̃, aut nõ intantũ ꝓcuraret̃: quãtũ ſi ampliores diſpẽſaret: q̃d iniquũ & iiuſtũ eſſet, & peccaret p̃latus, nõ diſpẽſans illas aut nõ tãtas: ecõtra ſi q̃nq; ꝑ loco & tp̃e illas diſpẽſaret, aut tãtas, ꝙ honor dei, & p̃fectus eccleſię diſpẽſando illas, aut diſpẽſando tãtas, nõ ꝓcuraret̃ oĩno, aut ñ maior ꝓpt̃ maiores indulgẽtias, vanũ eſſet illas diſpẽſare, aut tãtas diſpẽſare, atq; irrationabile, & iterũ peccaret p̃latus ĩ diſpẽſando illas. Alia aũt iuſtitia põt cõſiderari ĩ diſpenſandis indulgẽtiis qua iuſtũ eſt quẽq̃ recipere tot ĩdulgẽtias, quot ip̃e recipit: ita ꝙ nõ eſſet ęquitas iuſtitię ip̃m recipe plures vel pauciores. Prima iuſtitia ſemp ĩ diſtribuẽdis indulgẽtiis a p̃lato cõſiderãda eſt, & obſeruãda: q̃a vt dictũ eſt, aliter peccaret: nec deus factũ ſuũ acceptaret: maxime quo ad actionẽ qua ab ip̃o talis diſpẽſatio fit, licet forte aliq̃b⁹ q̃b⁹ diſpẽſarent̃, merito deuotionis illorũ valerẽt: & ſic quo ad illarũ receptionẽ deus alias acceptaret: ſed hoc nõ ſcd̃m rõnẽ qua indulgẽtię ſunt indulgẽtię, & dona gratuita potius q̃ debita, ſcd̃m modũ ſup̃ius determinatũ: ſed poti⁹ ſcd̃m rõnẽ q̃ ſũt q̃dã debita rõne iuſtitię, & hoc ſm̃ iuſtitiã ſcd̃o mõ dictã, quã nõ op̃tet p̃latũ cõſiderare neq; obſeruare: & põt ſi velit: ſicut q̃n mẽſurat ĩdulgẽtias ſcd̃m quãtitatẽ laboris in genere opis. et hoc vl' ĩdefinite ſiue ĩ quãtitate ĩfinita: ſicut ĩ ſex caſib⁹ ſup̃i⁹ expoſitis: vl' definite, ſiue ĩ quãtitate definita mẽſurãdo ĩdulgẽtias: vt q̃n ĩ caſu iã ſup̃i⁹ expoſito mẽſurat ĩdulgẽtias ſm̃ quãtitatẽ laborꝭ ĩ gñe opis, diuerſimode q̃rẽtib⁹ eas alõge & q̃rẽtib⁹ illas deprope. ſm̃ quã mẽſurare ĩdulgẽtias ſub tali quãtitate: vl' ſub tali, & hoc vl' ĩfinite, vl' definite vl' diuerſimode ſm̃ diuerſitatẽ tp̃m, locoꝝ, & ꝑſonarũ eẽt op̃ia eaꝝ diſpẽſatio: dũ t̃n ñ min⁹ ꝓcuraret̃ honor dei & p̃fect⁹ eccl̃ię ĩ diſpẽſãdo eas diuerſimode ſm̃ diuerſitatẽ tp̃m, locoꝝ, & ꝑſonarũ: & ĩ diſpẽſando illas ꝑ oĩa ęq̃lit: aut ĩ diſpẽſando eas miores: q̃ ĩ diſpẽſãdo eas maiores, q̃a ſimpl'r & abſolute tal' & tãta diſpẽſatio ĩdulgẽtiarũ ẽ optima, & ſũme a deo acceptat̃: q̃li & quãta honor dei maior & maior p̃fect⁹ eccleſię valẽt ꝓcurari.

H Et ſic ſimpl'r pricipalior mod⁹ mẽſurãdi diſpẽſationẽ indulgẽtiarũ eſt ſcd̃m modũ finis & neceſſitatẽ eius. Secũdari⁹ aũt ſcd̃m modũ opis & quãtitatẽ laboris ĩ illo. Sed nõ eſt modus iſte deteriat⁹ ĩ natura rei: ſed ſm̃ diuerſitatẽ cauſarũ, & tẽpoꝝ, locoꝝ, & ꝑſonarũ deteriari debet ſcd̃m iudiciũ rectę rõnis ꝓut ſapiẽs deteriaret: & hoc iuſtũ eſt ſcd̃m regulas iuſtitię primo mõ dictę, q̃ ꝓpria eſt indulgẽtiis, licet nõ ſcd̃m regulas iuſtitię ſcd̃o mõ dictę: q̃ repugnat indulgẽtiis, vt patet ex p̃deteriatis Vnde non eſt mediũ ſtrictũ: ſed immenſę latitudinis ĩ mẽſurando hoc mõ indulgẽtias: & poteſt p̃latus pro penitus vno & eodem negotio bene ſecundum libitum volũtatis ſuæ dare maiores vel minores indulgẽtias & æquales inæq̃libus quoad cõditiones ꝑſonarũ, & operũ: vt tantũ ſimpliciter valeãt quantũ ſonãt recipiẽtib⁹. Si vero mediũ illud trãſeat, abũdantiores ſiue pauciores indulgentias cõferendo q̃ honor dei & eccleſię p̃fect⁹ requirat: nõ video quomõ valeãt, & maxime tãtũ quãtũ ſonãt. Sed & ne peccet p̃lat⁹ in mẽſurãdo illas, diligẽtiſſime debet attẽdere vt tali mõ mẽſuret eas ex quali ãpli⁹ honor dei & eccleſię p̃fectus ꝓcurent̃. *Nota mõdos duos.*

I Et q̃d aſſumit̃ ĩ argumẽto: ꝙ nõ eſt iuſtitia indulgẽtias ęq̃lirer diſpẽſare inęq̃libus: quare deus nõ acceptat talẽ diſpẽſationẽ, nec valent illis ęq̃liter quantũ ſonant valere. Dico ꝙ verum eſt in diſpenſatione quæ menſuranda eſt ſecũdum *Ad aſſumptum.*

Iuſtitia duplex in diſpẽſandis indulgentiis.

meritũ perſonarũ penes ſcđm modũ iuſtitię quę eſt ex debito. Sed nõ eſt verũ in diſpẽſatione q̃ mẽ
ſurãda eſt principaliter ſcđm modũ & neceſſitatẽ finis penes primũ modũ iuſtitię:q̃ eſt nõ tã ex de
bito q̃ ex gratia:qualiter menſurãda eſt diſpenſatio indulgentiarũ,vt patet ex p̃determinatis.

Queſt.xv. CIrca Tertiũ arguiť,ꝙ nõ ſit licitũ diſputare de poteſtate p̃latoꝝ,ſic.diſputatio il
Arg.prin. la q̃ eſt cauſa litis & diſcordiæ,nõ eſt licita.Talis eſt diſputatio de ptãte p̃latoꝝ
In oppoſitũ. aliis volẽtibus eã ampliare:aliis aũt volẽtibus eã reſtringere.ergo &c.CONtra.
illud eſt licitũ,ꝑ qđ ſubditus põt cognoſcere in quo debet p̃latis obedire & in
quo nõ. nõ eñ teneť ei obedire ĩ oĩbus,puta ĩ illis p̃ceptis q̃ cõtra deũ & diuinã
legẽ atq; dĩna mãdata p̃ciperet.ſed hoc pt cognoſcere ꝑ diſputationẽ de ptãte p̃la
torũ:qa ipa declarat & determinat & iueſtigat in qb⁹ ſubditi ſuis p̃latis obedire
Rñſio. debẽt,& in qbus nõ.ergo &c. DIco ꝙ triplici intẽtione põt fieri diſputatio de ptãte p̃latorũ,ſicut K
& de ptãte Chriſti & dei.Vna videlicet vt ptãtẽ illoꝝ diminuat aut attenuet,& minorẽ q̃ ſit cre-
di faciat:et ꝓpter hoc eis minus & ĩ paucioribꝰ obediẽdũ ſit.Alia aũt cõtraria vt ptãtẽ eoꝝ exten
dat,& maiorem q̃ ſit credi faciat:et ꝓpterea eis ãplius & ĩ pluribꝰ obediẽdũ ſit. Tertia vero media
Nota. eſt:vt.ſ.q̃ & quãta ſit p̃latoꝝ ptãs innoteſcat:& ſcđm hoc q̃ſq; p̃latis obediat. DISputare de ptãte L
p̃latorũ prima ĩtẽtione eſt oĩno illicitũ,ſicut illicitũ ẽ tali ĩtẽtione diſputare de ptãte Chriſti & dei
q̃lit diſputãt phi nitẽtes ꝓbare de deo:ꝙ nõ hẽt ptãtẽ agẽdi qcq̃ circa iſeriora gñabilia & corrupti
bilia niſi mediãte motu corpoꝝ cęleſtiũ.Et diſputare iſto mõ, & tali ĩtẽtione diſputare de p̃lato-
rũ ptãte aut ẽt principũ ſęculariũ, eſt reſiſtere ſiue cõtrariari diuinę ordinationi,& bonũ publicũ
nõ amare.Poteſtas eñ p̃latorũ eis a Chriſto deo data ẽ:& ad publicã vtilitatẽ eccleſię ordinata. Di
cit eñ apl's Ro.xiii.Oĩs aĩa ptãtibus ſublimioribꝰ ſubdita ſit. Non eſt eñ ptãs niſi a deo,q̃ aũt ſunt
a deo,ordinata ſunt:itaq; q̃ reſiſtit ptãti,dei ordinationi reſiſtit:qui aũt deo reſiſtũt,ſibiipſis dãna-
tionẽ acq̃rũt.Dei eñ miniſter eſt tibi ĩ bonũ.Reuera q̃ tali ĩtẽtione de ptãte p̃latoꝝ diſputãt:dãna
tionẽ ęternã ſibi acq̃rũt.& merito:qa ſic diſputãdo ptãtẽ p̃latoꝝ,pro quãto eã diminuere intẽdũt,
furari quãtũ ĩ ipſis eſt nituť:quę qa de nũero ſacroꝝ eſt a deo ſanctę eccleſię cõceſſoꝝ: igiť adin-
ſtar ſacrilegii eſt diſputare de ptãte p̃latoꝝ aut etiã pricipũ iſto mõ. eſt eñ furari ſacrũ de ſacro. vt
etiã diciť in lr̃is legũ ſęculariũ,Sacrilegii inſtar eſt diuinis ſuꝑ qbꝰ oportet miniſtratiõibꝰ obuiare
bñficiis.Et qa ſic diſputãtes de p̃latorũ ptãte,frequẽter ſunt ĩuidi p̃latis & rebelles atq; inobediẽtes
nolẽtes ab eis corrigi aut corripi:vel puniri ꝓ ſuis delictis:ideo diſplicere ſolet p̃latis & principibꝰ
de ipſoꝝ ptãte diſputare,& hoc ꝓhibẽt.Et merito:qa vidẽt ſibi ĩ hoc iniuriari:& diuinę ordinatiõi
cõtrariari:& bonũ publicũ demoliri,& ſic diſputãtibꝰ ſibi a ſeipſis ęternã dãnationẽ ꝓcurari. Diſ M
putare aũt de ptãte p̃latoꝝ ſcđa ĩtẽtiõe ẽt eſt illicitũ eadẽ de cã qua p̃cedẽs:qa ſicut eſt data p̃latis a
deo ſimpliciter ad eccleſię vtilitatẽ:ſic etiã data eſt eis ĩ deteriato gradu ad eãdẽ vtilitatẽ,vt ad ma
gis & minꝰ,ſiue maius & minꝰ ptãtis q̃ ſit a deo datũ ad eccleſię vtilitatẽ,nõ vergeret.Et ſic vtroq;
mõ diſputare de ptãte p̃latoꝝ,vitioſũ ẽ.Magis tñ vitioſũ ẽ diſputare de illa pria ĩtẽtiõe q̃ ſcđa: qa
diſputatio de illa ĩtẽtiõe ſcđa potiꝰ ẽ ĩ fauorẽ eccleſię & p̃latoꝝ,q̃ ĩ odiũ.Ecõtrario aũt diſputare de
illa ĩtẽtiõe pria.Et qa tali ĩtẽtiõe pleriq; de ptãte p̃latoꝝ diſputãt adulãdo ſpãtes ex ĩmẽſa ptãte p̃la
toꝝ gñalr̃,aut ſpãlit ex ĩmẽſa ptãte alicuiꝰ illoꝝ cõmodũ aliqđ ſibi ꝓuenire:ideo ẽt talis diſputatio
merito debet p̃latis diſplicere.Boni eñ viri nolũt ęſtimari vltra id qđ ſunt:& freq̃nter volũt ęſtiari
minꝰ q̃ ſint.exẽplo Ioãnis Baptiſtę.Vt eñ dicit Aug.ſuꝑ Ioãnẽ ſmõe.iiii. Tãta excellẽtia erat ĩ Ioã
ne,vt poſſit credi Chriſtꝰ:& ĩ eo ꝓbata eſt humilitas eiꝰ:qa dixit ſe nõ eẽ cũ poſſet credi eſſe.Nullũ
tãtũ meritũ habuit,q̃ de iſta hũilitate,ꝙ cũ poſſet fallere hoĩes & putari Chriſtꝰ: & hr̃i ꝓ Chriſto:
cõfeſſus eſt tñ apte:Nõ ſum ego Chriſtus.Nõ dixit Ego ſum Ioãnes:ego ſũ Helias:ego ſũ ꝓpheta:
ſed dixit:Ego ſum vox clamãtis ĩ deſerto.Et p̃cipue debet p̃latis talis diſputatio taliũ de ſua ptãte
diſplicere. qa ſicut diſputãdo ptãtẽ p̃latoꝝ nimiũ extẽdũt,qñ eã ſpant facere ꝑ ſe: ſic ecõtrario eã
diſputãdo attenuãt:qñ timẽt ne ꝑ eã debeãt p̃lati cõtrariari ipſis.Vñ freq̃nter ĩ vno articulo ptãtẽ
p̃latoꝝ extollũt:et ĩ alio deprimũt:mõ quo ſępiꝰ extollere viſi ſunt illa q̃ ſua ſunt:& q̃ alioꝝ,dũ tñ
ꝓ ſe ſũt:& deprimere ea q̃ ſũt alioꝝ:maxĩe qñ cõtraria ipis ſũt. Vñ ſeruãdo mediũ virtutis et mo N
deramẽ iter vtrãq; dictaꝝ duarũ diſputationũ de ptãte p̃latoꝝ,dico ꝙ diſputatio de ptãte p̃latoꝝ
ĩtẽtiõe ĩtia:oĩno licita ẽ et mltũ ꝓficua:ſicut et diſputatio de ptãte Chriſti et dei de iis q̃ ſunt fidei:
dũmõ fiat cã addiſcẽdi vl' cõuicẽdi hęreticos.Sic eñ ſm dictũ phi,diſputare de ſinglis nõ ẽ iutile.
et ñ cã deducẽdi illa ĩ dubiũ.Hoc.n.oĩno illicitũ ẽ:ſicut ẽt illicitũ ẽ diſputare vt ĩ dubiũ reuocẽť il
la q̃ deṫiata ſũt ꝑ vl'es ſynodos.Nã vt dr̃ ĩ lr̃is legũ ſclariũ,ĩiuriã facit iudicio reuerẽtiſſimę ſynodi:
ſiqs ſeml' iudicata ac recte diſpoſita reuolueť & publice diſputať cõtẽderit.Reuolueť dicit.gl.i.ĩ du
biũ reuocať.imo vt p̃cedit ſm argumẽtũ,& bñ,cõcedẽdũ ẽ ꝙ tal' diſputatio de ptãte p̃latoꝝ mltũ

neceſſaria ẽ:nec debet diſplicere alicui,ſed multũ placere,ſicut & placet p̃latis bonis poſtq̃ ſciuerĩt & p̃ſũpſerint magiſtros aliquos tali mõ de ſua ptãte diſputare,& hoc p̃cipue ideo,qa tali diſputatiõe pluriũ ẽt ipi p̃lati frequẽt diſcũt quãtũ,& qd ſup ſubditos poſſũt,& quãtũ,& qd nõ poſſũt:& per hoc ſciũt legitime vti ſua ptãte, & ſibi cauere de ptãtis abuſu,qđ forte ſine illa neſcirẽt: ſicut ſubditi ex tali diſputatiõe diſcũt quãtũ & i qbus debent p̃latis ſuis obedire,& quãtũ,& i qbus nõ: & p hoc ſciũt legitime ſuis p̃latis obedire,& cauere ab idebita rebellione, & i caſu obediẽtię illicitę ſuis p̃latis obuiare,qđ forte ſine illa diſputatiõe neſcirẽt. Hinc dicit beat⁹ Bernard⁹ in ep̃la q̃dã ad Adã monachũ. Liqdo apparet mala ipantib⁹ nõ eẽ pendũ:p̃uerti dũ prauis obtẽperas ipiis,i quo hoĩ videris obediẽs,deo plane,q oẽ qđ pperã agit̃ iterdicit,iobediẽtẽ te exhibes. Valde aũt pperã ẽ,pfiteri te obediẽtẽ,in quo noſceris ſupiorẽ ppt inferiorẽ.i.diuinã ppt humanã ſoluere obediẽtiã. Quid enĩ: qđ iubet homo,phibet deus,& ego audiã hoiem ſurdus deo? Nõ. ſic enĩ ap̃li clamãt. Meli⁹ eſt obedire deo,q̃ hoi. & infra ibidẽ. Si ita oportet:ſine cã legit̃. Oĩa pbate,qđ bonũ ẽ tenete. Si ita ẽ,de leam⁹ iã de libro euãgelii. Eſtote prudẽtes,ſicut ſerpẽtes. Sufficit qppe qđ ſequit̃, & ſimplices ſicut colũbę. Nec dico,a ſubditis mãdata p̃poſitoꝝ eẽ diiudicãda,vbi nihil iuberi dep̃hẽdit̃ diuinis cõtrariũ iſtitutis:ſed neceſſariã aſſero & prudẽtiã q̃ aduertãt̃,& libertatẽ,q̃ cõtẽnãt̃. Per dictã aũt diſputationẽ oĩa q̃ ptinẽt ad poteſtatẽ p̃latorũ,pbant̃,& diiudicant̃,dũ i p̃ceptis eoꝝ timet̃ aliqd aduerſari diuinis iſtitutis,& qđ bonũ eſt tenet̃ p prudẽtiã ſerpẽtũ:q̃ tali diſputatiõe diſcit̃, & p ſimplicitatẽ colũbę obediẽter ope iplet̃. Vñ ſiqs temerarius obediẽs dicat i oĩbus eſſe p̃ceptis ſupioꝝ obediẽdũ,& nihil interrogãdũ,ſed p̃lato p oĩa credẽdũ, Reſpõdẽdũ eſt ei,qđ cuidã reſpõdet beat⁹ Ber. in eadẽ ep̃la,vbi loquit̃ de ſubdito tali & p̃lato ſuo,ſic iquiẽs. Cęterũ (inqt) nihil habeo iterrogare, ipſe viderit. Dic (q̃ſo) ſi dato i man⁹ gladio te armari iuſſiſſet i iugulũ,acqeſces? q̃ſi dicat,neq̃q̃. ergo nec ſilr deberes i aliis obedire, q̃ dep̃hẽderes cõtraria diuinis iſtitutis,& de illis iterrogare,& p diſ‑

D putationẽ veritatẽ pqrere,q̃ tieres illis cõtrariari. Dico ergo:ꝙ talẽ diſuptationẽ de ptãte ſua nullus p̃latoꝝ refugere debet,ſed eã potius appetere,& hoc p̃cipue, qa ſiqs eoꝝ ipſam refugit, illud i quo eã refugit,ſuſpectũ de veritate tenet: ſicut Mahumeth legẽ ſuã ſuſpectã de veritate habuit,& falſitatẽ ei⁹ p diſputationẽ de illa dep̃hẽdi timuit. propt̃ qđ pœnali edicto legis de illa diſputare phibuit. Nõ ſic Chriſtus legẽ ſuã ſuſpectã habuit,qñ eã liberę diſputatiõi oĩm & credẽtiũ,& nõ credẽtiũ illi expoſuit. Nec tñ abnuo qn ppt ęmulos diſputatores,& ſuſpectos ſup aliqb⁹ ſub pœna diſputatio phiberi potuit abſq̃ eo ꝙ de veritate illoꝝ apđ phibẽtẽ ſuſpitio aliq̃ ſit,quẽadmodũ Nicolaus papa.iii.phibuit ſub pœna excõicatiõis latę ſentẽtię diſputationẽ:imo oẽm expõnẽ p̃t grãmaticalẽ in expõne regulę fratrũ minorũ,quã ipſe edidit. Nec etiã abnuo,qn vtile eẽt de ptãte p̃latoꝝ nõ diſputare,ſi nõ timeret̃ ꝙ cõtraria diuinis p̃ceptis poſſent p̃cipere,aut aliter q̃ veritas ſe haberet,ſcđm qđ teſtat̃ Rabi Moyſes de diſputatione Iudęoꝝ cõtẽta in libris q dicunt̃ Talmuth ſuper edictis legis Moſaicę:ſic inquiẽs lib.ca.lxx. Liber Talmuth ſcriptus,nõ erat receptus i dieb⁹ primis qñ vitabãt illud,qđ poſtea inciderũt.i.multitudinẽ ſciẽtiarũ:& diuerſitatẽ opinionũ, & diuiſionẽ credulitatũ,& dubitatiões q̃ incidũt in expoſitionib⁹ ſcripturarũ. Dimiſerũt aũt rõnẽ i oĩb⁹ reb⁹ iſtis cognitioni cap̃li,qđ vocat̃ dom⁹ magni cõſilii,ſicut expoſuim⁹ i aggregatiõe nr̃a i Talmuth. Et hęc eſt cauſa quare illi principatus magni pierũt de gẽte nr̃a. Cũ aũt regnũ Chriſtianorũ diffuſum fuit p regna Gręcoꝝ,& Chaldęoꝝ,& ſenſus phoꝝ diffuſi fuerũt i gẽtib⁹ illis,& viderũt ꝙ credulitates ſuas deſtruebãt opiniones phoꝝ deſtructione vehemẽti,cœperũt ſcribere oĩa,q̃ erant vtilia credulitati eoꝝ,& reſpõderũt illis opinionib⁹ quę deſtruxerũt fundamẽta legis, & fidei ſuę.

P Qđ ergo arguit̃ in prĩo argumẽto:ꝙ diſputatio de ptãte p̃latoꝝ nõ eſt licita,qa ipa eſt cã litis et diſcordię:dico ꝙ verũ ẽ diſputãdo de ptãte p̃latoꝝ prĩa et ſcđa itẽtiõe, et hoc loqndo de lite & diſcordia illicitis. Diminutiõe enĩ ptãtis p̃latoꝝ puocant̃ p̃lati,extẽdẽdo aũt puocãt̃ ſubditi. & hoc ĩt ſeſe, & cõtra ſic diſputãtes,& ẽt diſputãtes inter ſe. Diſputãdo aũt de ptãte p̃latoꝝ tĩa itẽtiõe,ad huc verũ ẽ,ꝙ eſt cã litis & diſcordię i licitis,& debitis ad reducendũ.ſ. vtrãq̃ pſonã duarũ diſputationũ de ptãte p̃latoꝝ ad mediũ,& ad debitũ tẽpamẽtũ cõtra volẽtes ptãtẽ aut nimiũ diminuere, aut nimiũ extẽdere. cõtra nullũ tñ volẽtẽ qđ iuſtũ & ęquũ ẽ tenere,cã ẽ rõnabil' litis & diſcordię. — Ad arg. pric.

Circa Quartũ & vltimũ arguitur: ꝙ miles p̃uolans in exercitũ hoſtiũ, non facit opus magnanimitatis ſic. vbi fugiens bene facit vitam ſuam ſaluans,male facit in hoſtes irruẽs vt occidatur. ſed nuper Sarracenis hoſtibus Chriſtianorum de uaſtantibus ciuitatem Acconeñ. bene fecerunt qui fugerunt vitam ſuam ſaluãtes:ergo miles ille,qui aliis fugientibus in exercitum Sarracenorum irruit pręuolans,& occiſus eſt,male fecit, ſed factum malum non eſt opus magnanimi‑ — Queſt. xvi. / Arg. princi.

tatis,cum magnanimitas virtus ſit.et ſecūdū Auguſtinū,Virtutibus non contingit male vti,neqꝫ
In oppoſitū. ad agendum malum opus.ergo &c. CONtra eſt:qđ ſcribitur Canti.vltimo.Fortis eſt vt mors
dilectio. & hoc ideo,quia zelanter diligens pro dilecto in neceſſitatis articulo mortē contemnit,&
illi ſe exponit,qđ eſt opus magnanimitatis. talis eſt ille miles ꝑuolans opatus ponendo animā ſuā
pro amicis ſuis in fide & charitate,qđ eſt opus maximę charitatis: & ita maximę virtutis in agibili
Reſol.q. bus,quę conſiſtit in magnanimitate.ergo &c. Quia iſta q̄ſtio tangit,& ī exēplū ꝓponit captionē
ſubuerſionem, atqꝫ deſtructionē ciuitatis Acconeñ atqꝫ Chriſtianorū,& incolarū eiuſdē:de qui-
bus mentionem facit dñs papa in litera exhortatoria,de qua mentio habita eſt ſupra in quæſtio-
ne de indulgentiis,ſic inquiens.Ciuitas Acconenſis quadragintaquatuor diebus arctiſſima Baby
lonicę potentię obſidione circūdata, terribilibus machinis die noctuqꝫ vexata,impetita crebris &
duris inſultibꝰ:mœnibꝰ ꝑuiis & ꝑ cuniculos occultos exciſis.xliiii.die obſidētiū viribus dei ꝑmiſ-
ſione mirabili & ſtupenda ſuccubuit: capta per eos & igni expoſita:chriſticolis ibi exiſtentibus
cęſis innumeris,& cęteris,q̄ habere nequiuerūt ad maritima vaſa ſuccurſum,ī captiuitatē abdu-
ctis.Quę q̄dē facta narrātur anno dñi.M.cc.nonageſimo primo.x.die mēſis maii.In qua ciuitate,vt
æſtimo,cōgregati erāt nō tātū populares,& ſimplices:ſed ēt ꝑlati & principes.Idcirco q̄ſtionē pau
lo altius ſubleuādo,bellorū celebritatē paulo altius,q̄ q̄ſtio ꝓponat,exequamur:dicēdo ī primis cū
Tullio ī lib.primo de offi.ſic dicēte.In republica maxime cōſeruāda ſunt iura belli.Nā cū ſint duo
genera decertādi:vnū ꝑ diſceptationē:alterū ꝑ vim,cūqꝫ illud ꝓpriū ſit hoim,hoc beluarū,confu-
giēdū ad poſterius ſi vti nō licet ſuꝑiori.Et ſic illi q̄ pōt ius ſuū iā habitū retinere , aut amiſſum ſi
ue nōdū hitū recuperare, nō licet ꝓ illo bellū cōſtituere. Quare vt idē ꝓſeq̄t cōtinuo,ſuſcipiēda q̄dē
Belli neceſſi ſunt bella ob eā cām,vt ſine iniuria ī pace viuat.& vt dicit Aug.in ep̄la ab Bonifaciū comitē,Bellū Q
tas. debet eſſe neceſſitatis,vt liberet deus de neceſſitate,& conſeruet in pace. Nō eñ q̄rit pax,vt bellū
exerceat:ſed bellū gerit vt pax acq̄rat.Eſto ergo bellādo pacificꝰ,vt eos quos expugnas,ad pacis vti
litatē vicēdo ꝑducas.ita ꝙ hoſtē pugnātē neceſſitas deprimat,nō volūtas. Sicut bellāti & reſiſtēti
violētia reddit,ita capto miſericordia iā debet:maxime in quo pacis ꝑturbatio nō timet.Qđ Tul-
lius ꝑ alia verba cōtinuo dicit vbi ſupra.Parta aūt victoria cōſeruādi ſunt ii,q̄ nō crudeles in bello
nec imanes fuerūt.Mea q̄dē ſentētia paci,q̄ nihil habitura ſit inſidiarū,ſemꝑ eſt cōſulēdū,tū ii q̄ ar
mis poſitis ad imꝑatorū fidē cōfugiēt,q̄uis murū aries percuſſerit,recipiēdi ſunt. Ex quo(vt dicit
Iuſtū bellū. Tullius paucis īterpoſitis) intelligi pōt nullū bellū eē iuſtū,niſi qđ aut rebꝰ repetitis gerat,aut de
nūciatū ante ſit,& indictū.De quo dicit Iſido.ī etymo.Iuſtū eſt bellū,qđ ex edicto de rebꝰ repetēdis
gerit aut ꝓpulſandoꝝ hoſtiū cā.Et Aug.in lib.q̄ſtionū.Iuſta bella ſolēt definiri q̄ vlciſcunt iniurias
ſic gens vel ciuitas petēda eſt,q̄ vel vindicare neglexerit qđ a ſuis īprobe factū eſt,vel reddere,qđ ꝑ
iniurias ablatū eſt.Sed vt dicit Aug.cōtra Manicheos,nocēdi cupiditas,vlciſcēdi crudelitas, īpla-
catus,atqꝫ īplacabilis animꝰ, feritas debellādi,libido dñandi:& ſiqua ſilia, hęc ſunt q̄ in bellis iure
culpant.Et vt ſequit ibidē poſt pauca,ordo ille naturaliter mortaliū paci accōmodatus hoc poſcit
vt ſuſcipiēdi belli auctoritas,atqꝫ cōſiliū penes principes ſit.Sed,vt ait Tulliꝰ vbi ſupra ī cap.de for
titudine.Ea animi elatio,q̄ cernit in ꝑiculis & laboribus:ſi iuſtitia vacat,pugnatqꝫ nō ꝓ ſalute cōi,
ſed ꝓpriis cōmodis,ī vitio eſt.Nō eñ modo id virtutis nō eſt,ſed potiꝰ īmanitatis oēm humanita
Bellū iuſtū. tē repellētis.Vt aūt deſcēdamꝰ ad ꝓpoſitū, de bello iuſto eſt diſtinguēdū,quia aut ē ad recuꝑandū R
bona iniuſte ablata:de quo nihil ad p̄ſens,aut eſt ad repellēdū īiuriā qua nitunt hoſtes bello bona
auferre.puta,vitā,patriā,libertatē,leges,& cętera bona,ſiue ſpūalia,quale bellū īſtruxerūt Sarrace
ni cōtra Acconeñ:in quo mortuꝰ eſt miles de quo q̄ſtio nr̄a ꝓpoſita eſt,vtrū irruēdo ꝑuolāter ī Sar
Magnani- racenos fecit opus magnanimitatis.Et dico ꝙ magnanimitas eſt ꝑs fortitudinis,& virtus q̄ verſat
mitas. circa opa magna & ardua.dicēte pħo in.iiii.Ethi.Magnanimitas circa magna ex noie videt eē:ſed
tñ nō omne opus magnū ꝑtinēs de genere ſuo ad fortitudinē eſt opus magnanimitatis: niſi ſit ex
habitu virtutis nō ex p̄ſumptione aliqua,aut cupiditate,vt cū magnanimitas fortitudo q̄dā ſit,&
alias fortitudo nō ſit virtus,vt patet ex iā dictis.Vñ & Tullius poſt dicta ꝓxime p̄cedētia cōtinuo
addit,dicens. Itaqꝫ ꝓbe definit a ſtoicis Fortitudo, cū eam virtutē eſſe dicūt,pugnātem ꝓ æqui-
Fortitudo. tate.Quocirca nemo q̄ fortitudinis gloriā cōſequutus eſt,inſidiis & malitia laudē eſt adeptus.Ni-
hil eñ honeſtū poteſt eſſe qđ iuſtitia vacat.Præclarū igit Platonis illud.Nō ſolū (inquit) ſciētia
quę eſt remota a iuſtitia,calliditas potius q̄ ſapiētia eſt appellāda: verūetiā animus paratus ad ꝑi-
culū ſi ſua cupiditate nō vtilitate cōi īpellit,audacię potius,q̄ fortitudinis nomē habet.Itaqꝫ viros
fortes & magnaios,eoſdē bonos,& ſimplicis virtutis amicos,minimeqꝫ fallaces eē volumus,q̄ ſunt
ex media laude iuſtitiæ. & infra.Oino fortis animus & magnus duabus rebus maxime cernitur,

quarũ vna in rerum externarum deſpicientia ponitur: altera, vt res geras magnas, & maxime vtiles, arduas, plenaſq; laborum, & periculorum &c. Q͂ꝗ ergo factum militis noſtri arduũ fuit & magnum, quia circa mortis periculum, atq; terribile, circa qđ maxime cõſiſtit fortitudo: dicente pħo in tertio Ethi. Circa qualia igitur terribilia fortis, vel circa maxima: terribiliſſimum autem mors eſt: terminus enim eſt: non tñ ex hoc ſequitur, ꝙ fuit opus fortitudinis, ſeu magnanimitatis, aut alicu⁹ virtutis, ſi forte illud aggreſſus eſt ex pſumptione, aut ambitiõe glorię, aut cupiditate alia, aut forte temere, & inconſulte. qđ videt̃ innuere ipſa q̃ſtio i eo ꝙ dicit militẽ ꝓuolaſſe. Si eñ ita fuiſſet, nõ opus virtutis, & ita nec fortitudinis, nec magnanimitatis fuit. Vnde de modo aggrediẽdi facta magnanimitatis, dicit Tullius poſt prædicta. Ad rem autem gerendam qui accedit, caueat ne id mõ conſideret, q̃ illa res honeſta ſit, ſed etiã vt habeat efficiẽdi facultatẽ. In quo ipſo conſiderandũ ne aut temere deſperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatem. & infra. Oĩno eñ illud honeſtum, qđ ex animo excelſo, magnificoq; q̃rim⁹, animi efficitur nõ corporis viribus: exercendum tamen corpus, & ita afficiẽdũ eſt, vt obedire conſilio, rõniq; poſſit in exequendis negotiis, & in laboribus tolerandis. & infra. Quare expetẽda quidem magis eſt diſcernendi ratio, q̃ decertandi fortitudo. Fortis autẽ & cõſtantis animi eſt non pturbari in reb⁹ aſperis, nec tumultuãtẽ (vt dicit̃) de gradu eiici, ſed præſentis animi conſilio, nec a ratione diſcedere, nec committere, vt aliqñ dicendum ſit non putaram. Hęc ſunt opera magni & excelſi animi, & prudentia, conſilioq; fidentis. Temere autem in acie verſari, & manu cum hoſte confligere, immane quiddam & beluarum ſimile eſt. Sed cũ tempus, neceſſitaſq; poſtulat, decertandũ manu eſt & mors ſeruituti turpitudiniq; anteponenda. Sed fugiendum eſt illud ne offeramus nos periculis ſine cauſa, quo nihil poteſt eſſe ſtultius. Hæc ille. Hinc dicit Vegetius libro. iii. cap. vltimo de arte militari. Boni duces publico certamine nunq̃ niſi ex occaſione, aut nimia neceſſitate confligunt. Si ergo miles noſter non confidens de commilitonũ adiutorio, nec putans eos paratos, vt ſimul ad bellum procedant, ſolus in hoſtes præuolando inſiliit, ipſe abſq; omni rationabili cauſa morti ſe obtulit, debens ſcire, ꝙ nihil per ſe ſolum proficere potuit: & ſic opus nõ magnanimi, ſed ſtulti egit. Sed nec ex hoc ꝙ iſte ꝓuolãs ſolus in hoſtes irruit, & periculo mortis ſe expoſuit, iudicari põt certitudinaliter, ꝙ opus magnanimi non egit, quia vt dicit̃ Sarraceni ante auroram ſubito ciuitatem Acconeñ. intrauerũt, nec fuit tunc chriſticolis in illa contentis, tempus deliberationis maioris, ſed ſolummodo ſtatim exercendæ virtutis, q̃ ſcđm pħum. ii. Ethi. maxime in repentinis ꝓbatur. Miles igitur noſter, q vt audiui dici, dux aliorum in bello eſſe debuit, q̃ citius occurriſſet, forte iacens i excubiis armatus cum aliis, & paratus ad bellum, ſtatim audito tumultu & diſcurrentibus Sarracenis p vicos exiliit, & putans commilitones ſuos ſe conſecuturos in hoſtes ſolus irrupit, attendens illud Vegetii de arte militari lib. iii. cap. viii. Ne vero repẽtinus tumult⁹ amplius noceat, ante cõmonẽdi ſunt milites, vt parati ſint omnino, vt arma in manibus habeant. In neceſſitate eñ ſubita q̃ terrent, ante pręuiſa non ſolent eſſe formidini. & cap. vi. Multa quidem ſunt dicenda, atq; obſeruanda pugnantibus. Siquidem nulla ſit negligentiæ venia, vbi de ſalute certat̃. Et lib. i. cap. xiiii. In aliis rebus, ſicut ait Cato, ſiqđ erratum fuerit poſtmodũ corrigi poteſt, pliorum delicta emendationem nõ recipiunt, cum pœna ſtatim ſequatur errorem. Et lib. iiii. cap. xxxix. Sicut eñ prouidos cautela tutat̃, ſic negligentes extinguit ignauia. Q; ſi ita fuit, quia tunc tp̃s, neceſſitaſq; poſtulabant decertandum eſſe manu & mortem ſeruituti turpitudiniq; eſſe anteponendam & malum fugiendum, qđ reuera ita puto cõtigiſſe, idcirco dico credens firmiter ꝙ opus militis noſtri erat opus magnanimitatis, ex cuius habitu repente elegit opus ſumme arduũ, honeſte. ſ. mori pro fide, & ciuitate, q̃ fugiendo inhoneſte viuere, & forte fuga incerta non ſubueniẽte iugũ ſeruitutis Sarracenoꝝ ſubire. Q; ſi cæteri ciues & commilitones ſic feciſſent, & tales fuiſſent vt ille, credo ꝙ pculdubio in adiutorio dei victoriã obtinuiſſent, & ciuitas ſtaret. Vt enim dicitur. i. Macca. iii. Facile eſt cõcludi multos ĩ manu paucorũ & non eſt differentia in cõſpectu dei cæli liberare in multis & in paucis, qm̃ non ex multitudine exercit⁹ victoria belli, ſed de cęlo fortitudo. Et vt dicit Vegeti⁹ vbi ſupra, li. iii. cap. xxii. Victoria ſemper per paucos fieri conſueuit, & maxime per homines virtutis. Vt enim ibidem dicit libro p̃rio cap. decimo, in omni conflictu non tam prodeſt multitudo q̃ virtus. Et lib. iiii. ca. xxxii. In reb⁹ bellicis celeritas amplius ſolet ꝓdeſſe, q̃ virtus. Et libro. iii. cap. xxxix. Neceſſario amplior ſecuritas ſolet graui⁹ habere diſcrimẽ, qđ impatis, ac nihil ſuſpicantib⁹ ſupueniẽs aſſolet fieri. hoc caſu oppreſſis, nec virtus poteſt, nec multitudo prodeſſe. Vnde Acconeñ. vt credo, victoriã obtinuiſſent, ſi belligeraſſent pro poſſe ſuo, & confiſi dño dixiſſent vnanimiter, vnuſquiſq; illoꝝ ad cæteros, illud qđ dixit Iudas cõtinuo poſt prædicta, i. Maccab. iii. Ipſi veniũt ad nos in multitudine, & ſupbia, vt diſ-

Nota.

perdant nos,& vxores noſtras,& filios noſtros,& vt ſpolient nos. Nos vero pugnabimus ꝑ aīabus noſtris & pro legibus nr̃is,& ipſe dñs cōteret eos ante faciem noſtrā. Vos autem ne timueritis eos Sic ergo cōſiderãter dicere pñt,vt exiſtimo,ꝙ ille miles noſter opus magnanimitatis,& virtutis egit & benefacto ſuo intellexit illud pſal. Pretioſa in cōſpectu domini mors ſanctorum eius. Et dixit illd Tullii ī ofone pplari ad eqtes Ro. Nihil duri,nihil acerbi mihi erit,qđ rēp. tutabit̃. Nō eñ illis victꝰ cedo, neq; mors miſeranda eſt,q̃ ob rēpu. capit̃,neq; exiliū turpe eſt,qđ virtute ſuſcipit̃,ꝑſertim cū nōnullā hæ pœnæ habeāt ī ſe cōſolationem. nā vitā ſi eripiūt,non adimunt gloriam : mortale ſi exilio mulctabūt corpus,non animū a repu. remouebūt. Idē li.i. de officiis. Oēs oim charitates pr̃ia vna cōplexa eſt,ꝑ qua qs bonus dubitet mortē oppetere,ſi ei ſit profuturus? quaſi dicat,nullus. Ex dictis patet quō concedēda eſt ſecūda ratio.

Ad arg. pri. Dubium.

Ad primam q̃eſt in oppoſitū: ꝙ dictum opus militis nr̃i nō erat magnanimitatis,qa fugiēs bellū,ī quo ille mortuꝰ eſt,bene fecit: Dico ꝙ hic incidit difficilioris aſſumptio,an. ſ. licitū ſit fugere bellum,qđ cōtra patriā,aut patrias leges attentatū eſt ab hoſtibus legis & fidei chriſtianæ. Et cenſeo in hac materia idem de fuga ꝑlatoꝝ maiorū & minorū,& pricipū ſupiorū & īferiorū: & qđ de fuga ſimpliciū clericoꝝ,hoc etiā de fuga ſimpliciū laicorū,qa ſicut pͥlati tenent̃ miniſtrare populo in ſpiritualibus ad fomentū & cōſeruationē vitæ eorū ſpūalis, ſic principes miniſtrare tenentur eidem in temporalibꝰ ad fomētū & conſeruationē vitæ eorū tpalis. Propterea enim de publico eis prouiſum eſt ī temporalibus rebus ad vſum neceſſariis,& non debent eos in periculo belli deſerere fugiendo,niſi ſcđm modū ſequētē exponendū de fuga ꝑlatoꝝ principaliter,q̃uis ꝑlati ad non relinquēdū populū pœna maioris criminis aſtringant̃,quanto magis neceſſarium eſt populo in bellorū ꝑiculis miniſteriū ꝑlatorum ī ſpiritualibꝰ, q̃ principū in tpalibus. De debito enim principū in impugnatione aduerſariorū eccleſiæ dicit Auguſt. ſup Ioan. ſic. Commouent̃ poteſtates chriſtianę contra diſſipatores & deteſtatores eccleſiæ. ſi non mouerent̃,quomō redderēt rationē de iperio ſuo dño? qa hoc etiā pertinet ad reges ſæculi Chriſtianos,vt ſuis tēporibꝰ pacatā velint matrem ſuā eccleſiam hr̃e: vnde ſpūaliter nati ſunt. Item ad Bonifacium comitem. Quō dño reges ſeruiunt in timore niſi ea q̃ cōtra iuſſa dñi ſunt religioſa ſeueritate prohibendo atq; plectēdo? Aliter eñ ſeruit rex qa homo eſt,aliter quia rex eſt. Quia homo ē,ſeruit viuendo fideliter. Quia rex eſt,ſeruit cōuenienti rigore ſanciēdo. Itē Iſido. xxiii. q. v. ca. Pricipes. dicit ſic. Intra eccleſiā poteſtates ſæculi non eſſent niſi vt qđ nō ꝑualent ſacerdotes efficere ꝑ doctrinæ ſermonē, poteſtas hoc impetret per diſciplinæ terrorem. Cognoſcant pricipes ſæculi deo ſe debiti rōnē eē reddituros ꝓpter eccleſiā quā Chriſto tuēdā ſuſcipiūt. Nā ſiue augeat̃ pax & diſciplina eccleſiæ per fideles principes,ſiue ſoluatur,ille ab eis rationem exigit,qui eorū poteſtati ſuā eccleſiam tradidit. Vnde & ad eccleſiam tuendam pñt ꝑ prælatos compelli,vt ibidē Præterea. vbi dicitur ſic. Sæculariū dignitatū adminiſtrationibꝰ defendendarū eccleſiarū neceſſitas incūbit,ꝙ ſi facere cōtēpſerint ,a cōione ſunt repellendi.

An liceat fugere ī bello.

Si ergo q̃ratur de illo,qđ ponit̃ in argumēto: An. ſ. liceat fugere de bello ꝑcipue qđ ab infidelibꝰ attentat̃ cōtra eccleſiā,vt ī nr̃o themate ꝓpoſito,puto fore diſtinguēdū diuiſione trimēbri **T** qa aut tale bellum eſt imminens tm̃,& timet̃ venturum: aut eſt iam iſtans & cōꝑhenſus eſt populus fidelis ab aduerſariis,aut eſt deficiēs aduerſariis obtinentibꝰ iam victoriam. Si iminet,ſubdiſtīguo iterū diuiſione trimēbri. quia aut omnes poſſunt fugere, & ſimul rationabiliter deſperant de victoria ſi perſiſtant,aut nec poteſt,nec debet aliqs illorum rationabiliter deſperare,aut aliqui eoꝝ ſperant,& aliqui deſperāt,vel nō pñt fugere. Si primo modo,tunc omnes ad inſtar vnius cuius exitū q̃ritur,de quo iā erit ſermo,fugere tenent̃,nec ſe ꝑiculo exponere. Si ſcđo mō,tūc nullus debet fugere,ſed vnanimiter ſe hoſtibus opponere pugnando pro patria,& repu. Vt eñ dicit Vegetius vbi ſupra libro tertio cap. xxiiii. qui ante cōgreſſū recedit ex acie, ſuis fiduciā minuit & inimicis addit audaciā,& cū hoc cōuincitur plus diligere ſeipm̃,& vitā ſuā,q̃ rēpu. qđ eē nō debet,dicēte Tullio ī ofone populari ad ſenatum. Sic ab initio fui aīatus,vt me nō tā mea cauſa putarē eſſe natum q̃ reip. pcreatū. & vt idē dicit in fine primi libri īuectiuarū. Patria mihi vita mea charior eſt. Propt̃ qđ qlibet in iſto caſu maxīe pro patriæ defenſione debet etiā vitā ſuā mortis ꝑiculo exponere: dicēte eodē in. iiii. lib. inuectiuarū: hoc eſt ī Catilinā Oratione quarta. Siquid obtigerit æquo animo paratoq; moriar. Neq; eñ turpis mors viro forti poteſt accidere,neq; immatura conſulari, neq; miſera ſapienti. Et infra in eo. Itaq; ſapiētes nūq̃ eā iuiti ſuſtinuerūt: fortes etiā ſæpe libēter oppetierūt. In tali ergo caſu nulli licitū ē fugere niſi forte mulieribꝰ,pueris,& viris īualidis. dicēte Vegetio vbi ſupra lib. nono cap. ix. Imbellis ætas,& ſexus ꝓpter neceſſitatem frequēter excluſa ē,aut ſuaſus ab aliis,qui eū maiori vtilitati ciuitatis reſeruare itēdūt. Et de Dauid ꝓpheta qui ſe ſubtraxit a bello imminente,dicit Auguſt. ī epiſtola ad Honoratū,ī q̃ diffuſe tractat materiā de fuga prælatorū. De

niq; ſanctus Dauid ne cõmitteret ſe piculis pliorꝝ,& fortaſſis extingueret(ſicut illi dictũ eſt)lucer-
na Iſrael,a ſuis hoc petẽtib⁹ ſumpſit,nõ ipſe pſumpſit. alioquin multos imitatores feciſſet ignauiæ
qui eum crederent hoc feciſſe non conſideratione vtilitatis aliorum,ſed ſuæ perturbatione formi-
dinis. Si tertio mõ,tunc ſi oẽs pñt fugere,& ſi maior & ſanior pars deſperat,& idicat fugiẽdũ illis q
ſperant,licet poſſint fugere cum aliis, ſic licitũ eſt ſimi l'oẽs fugere.ſed illi q ſperãt nõ tenẽt cũ aliis
fugere.immo ſi velint pſiſtere,& hoſtib⁹ ſe opponere,hoc licitum eſt eis,& tunc alii tenenẽ cũ eis cõ
tra hoſtes ſtare,& eẽ parati,aut cũ aliis hoſtes deuicere aut ſimul mori cũ illis, aut ſi ſint aliq inter
illos qui tenentur eis miniſtare ſpiritualia,fugere non poſſunt, dicente Aug. in epiſtola eadem ad
Honoratũ paulo poſt principiũ.Cum oĩm(.i.epiſcoporũ,& clericorꝝ & laicorꝝ)ẽ cõe periculũ ii qui
aliis indigent nõ deſerãt ab iis qb⁹ idigẽt.Aut igitur ad loca munita oẽs trãſeant,aut q manẽdi ha
bẽt neceſſitatẽ nõ relinquanẽ ab eis,p quos illorꝝ eſt eccleſiaſtica ſupplẽda neceſſitas,vt aut pariter
viuãt,aut pariter ſufferant,qđ eos paterfamilias volet ppeti. Aliis aũt indigent i neceſſitate tempo
rali pugnandi illi qui ſperant de victoria,& volũt ſe opponere hoſtib⁹,cũ poſſent cũ aliis fugere,ſed
nolunt,& ideo validi potentes pugnare non debent iſtos relinquere,ſed ſimul cũ eis pugnare. Qui
aũt hñt neceſſitatẽ manẽdi,qa nõ pñt fugere ꝓpter aliquas cauſas:aliis idigẽt in neceſſitate eccleſia
ſtica,quos nõ debẽt relinquere eccleſiaſtici viri,per quos illa neceſſitas eſt in eis ſupplenda,vt infra
plenius declarabiẽ.Et ſic aut pariter viuãt,aut pariter morianẽ:et hoc relinquẽte iſtud ſupna cha
ritate in eis q alias fugere poſſent,& vellent.Et in hoc caſu locũ habet illud i canonica Ioan.prima
cap.iii.Si p nobis Chriſtus aĩam ſuã poſuit,& nos debemus animas nr̃as p fratrib⁹ ponere.Hoc eñ
primo dictat ius naturæ,dicẽte Tullio lib.primo de officiis. Vt pclare ſcriptũ eſt a Platõe,nõ nobis
ſolum nati ſumus,ortuſq; noſtri partẽ pr̃ia vẽdicat partẽ amici,atq; vt placet Stoicis,q̃ i terris gi
gnũẽ ad vſum hoim oĩa creari:hoies aũt hoim cã eẽ gñatos,vt ipſi iter ſe alius alii prodeſſe poſſint.
In hoc naturã debem⁹ ſeq ducẽ.Hoc etiam ſecundo expſſe teſtaẽ Aug.in epiſtola dicta ſic inquiens.
Siue alii magis,alii minus,ſiue oẽs æqualiter patianẽ,qui eorum ſint q p aliis patianẽ apparet.illi.ſ.
qui cũ ſe poſſent talib⁹ malis eripere fugiendo, ne aliorũ neceſſitatẽ deſerant,manere maluerunt.
Hinc maxime probaẽ illa charitas quã Ioannes aplus cõmẽdat dicens.Sicut p nobis Chriſt⁹ aĩam
ſuã poſuit:ſic & nos debem⁹ aĩas nr̃as pro fratribus ponere.Nã q fugiũt,vel ſuis neceſſitatib⁹ deũ
eti fugere non poſſunt,ſi cõphẽſi patianẽ,p ſeipſis nõ pro fratrib⁹ vtiq; patiũẽ. Qui vero propterea
patiũẽ,qa fratres q eis ad Chriſtianam ſalutem indigent deſerere nolunt, ſine dubio aĩas ſuas pro
fratribus ponunt. Si autẽ bellũ ſit iã inſtans & populũ cõphenderit,atq; hoſtes ipetum faciant,ma
xime intra mœnia ciuitatis,vt in caſu nr̃æ q̃ſtionis:Dico q̃ tunc nulli licet fugere,ſed oẽs validi ad
fugam ad bellum debent ꝓperare,& hoſtes variis modis pro poſſe ſuo impugnare poti⁹ q̃ ſe incer
tæ cõmittere fugæ,quali ſe multi cõmiſerũt inſtante depopulatione Acconeñ.ciuitatis:q ſubmer-
ſi fuerunt in portu vt diciẽ.In tali eñ bello piculo maiori pugnãt hoſtes q̃ ciues:dicente Vegetio
vbi ſupra lib.quarto.cap.xiii. Violẽta impugnatio qñ caſtellis vel ciuitatibus pparaẽ mutuo vtro-
rũq; piculo,ſed maiore expugnantiũ exercenẽ luctuoſa ibi certamina.Et q̃re hoc,exponit declarãdo
modũ quo oppreſſi in ciuitate ſe debent defendere cap.xv.dicens. Innũerabilibus declaraẽ exẽplis
ſæpe cæſos ad internecionẽ hoſtes qui pertraſerunt ciuitatẽ. Et ſine dubio euenit,ſi oppidani mu
ros & turres retinuerit,vel altiora occupauerint loca.Tunc eñ de feneſtris ac tectis oĩs ætas ac ſe-
xus irrũpentes obruit ſaxis,aliiſq; generib⁹ telorum. Vnũ oppidanis auxilium,ſiue per diem ſiue
per noctem hoſtis intrauit,vt muros turreſq; teneant,ac loca ſupiora conſcendant,hoſteſq; per vi-
cos & plateas vndiq; obruant dimicãtes.Per hunc modũ Aeneas cũ ad debellandũ gẽtes externas
recederet docuit ciuitatẽ int⁹a Teucris muniri cõtra Turnũ.Vnde clamorem ciuiũ & defenſionẽ
eorꝝ veniẽte Turno cũ exercitu deſcribit Virgilius.ix.lib.æneid.dicẽs ſic.Ferte citi ferrũ,date tela
& ſcandite muros,hoſtis adeſt.Eia ingenti clamore per oẽs Cõdunt ſe Teucri portas,& mœnia cõ
plent.Nãq; itaq; diſcedẽs pceperat optimus armis Aeneas:ſiqua interea fortuna fuiſſet. Neu ſtru
ere auderent acies:neu credere campo:Caſtra mõ & tutos ſeruarẽt aggere muros,Ergo etſi confer
re manũ pudor iraq; mõſtrat:Obiiciũt portas tñ & pcepta faceſſunt. Armatiq; cauis expectãt tur
ribus hoſtem.Turnus vt ante volãs tardũ pceſſerat agmẽ Viginti lectis equitum cõitatus,& vrbi
Improuiſus adeſt &c.Et debet omnibus in tali oppſſione aĩoſitas ad ſe defendẽdũ creſcere ciuib⁹.
vñ vbi iã ſupra dicit Vege.Neceſſitas q̃dã virtutis eſt deſperatio in hoc caſu. & vt dicit lib.tertio
cap.x.deſperantib⁹ creſcit audacia.& cap.xxiii.Clauſis ex deſperatione creſcit audacia,& cũ ſpei ni
hil eſt ſumit arma fortitudo,libẽter cupit cõmori q ſine dubio ſcit ſe eſſe moriturũ.Cęterũ clauſi li
cet exiguo nũero & infirmi virib⁹, hoc ipſo ſunt hoſtibus pares,quia deſperantes ſciunt aliud ſibi

licere nõ poſſe,ſed vna ſalus victis nullam ſperare ſalutẽ.Vñ ſi ſic ſeſe mutuo iuuaſſent Acconeñ. nõ ſolũ viri,ſed ẽt mulieres viros,puto(vt p̄dixi) ꝙ victoriã obtinuiſſent. qualiter iuuerũt matronę Romanæ in obſidione ciuitatis:q̃ p auxiliũ earum liberata eſt,dicẽte Vege.vbi ſupra libro quarto cap.x.Balliſtæ cæteraq; tormẽta niſi funibus & neruis intẽta nihil proſunt.equorum tamen ſetę de caudis ac iubis ad balliſtas vtiles aſſerunt.Indubitãter vero & crines fœminarũ in eiuſmodi tormentis nõ minorem habere virtutẽ rõne neceſſitatis exptũ eſt.nã i obſidiõe Capitolii corruptis iugi ac longa fatigatione tormentis cũ neruorũ copia defeciſſet, matronę abſciſſos crines viris ſuis obtulere pugnãtib⁹:repatiſq; machinis aduerſariorũ impetũ repulerũt.Maluerũt eñ pudiciſſimæ fœminę deformato ad tempus capite libere viuere cum maritis,q̃ hoſtibus integro decore ſeruire. Si vero bellum defecerit,& hoſtes victores ſint,& ciues ſe defendere deſiſtũt,dico ꝙ tunc omnib⁹ licet fugere p̄ter p̄latos:q in eccleſiaſticis ſeruire tenenẽ illis,q fugere nõ poſſunt.Scd̃m Augu.i epiſtola ad Quoduultdeũ. de q̃ dictũ ſuũ in illa repetit in epiſtola ad Honoratũ p̄dicta dicẽs. Dixi nec eos eſſe prohibẽdos q ad loca ſi poſſint munita migrare deſiderant,& miniſterii noſtri vincula,qb⁹ nos charitas Chriſti alligauit ne deſeram⁹ eccleſias qbus ſeruire debem⁹,nõ eſſe rũpenda.Dico ergo ꝙ in tali caſu nemini licitũ ẽ fugere niſi duci,cum p̄uidet piculũ,ſed nõ per ſe,ſed cũ exercitu ſuo & nõ niſi caute ne percipiat exercit⁹ ſuus,aut aduerſarii illius.ſm ꝙ ſup hoc Vege.li.3.cap. xxiiii. inſtruit ducem exercit⁹ dicens.Supeſt edocere quẽadmodũ recedat ab hoſtib⁹,Nã diſciplinę bellicę & exẽploꝝ expti nõnũq̃ piculũ iminere teſtant.Verũ qa hoc ſæpe neceſſe ẽ euenire,qbus modis tute fieri poſſit,declarãdũ eſt.Primũ vt tui neſciant te recedere,qa declinas iire cõflictũ,ſed credãt arte aliqua ſe ideo reuocari vt iſequẽtib⁹ aduerſariis ſecretiores collocent iſidię:nã ad fugã parati ſunt q ducẽ ſuũ ſẽtiũt deſperare.Illud quoq; vitãdũ eſt,ne hoſtes te recedere ſentiãt,& ſtati irruãt. Vñ i iſto caſu poſt igreſſũ belli l3 iſto mõ fugere oẽs ſimĺ p̄ter p̄latos ſicut añ belli igreſſũ i prio mẽbro diſtinctionis circa illũ,vt iam dictũ eſt.& hoc qa illo tp̄e nõ valẽtib⁹ fugere maxime neceſſariũ eſt miniſteriũ eccleſiaſticũ p̄latoꝝ in ſpũalibus,vt inferi⁹ declarabit.Nequaq̃ autem eſt eis neceſſariũ miniſteriũ cæterorum,qa cõſiſtit i ſolis tẽporalib⁹.In hoc tñ caſu pfecti⁹ eſſet bellatorib⁹ reſiſtendo aduerſariis,& pugnando mori cũ fratrib⁹,qd̃ frequẽter cõtingit inexptis & ignorãtib⁹ picula belli,& vere fortib⁹,q̃ timore vitæ amittẽdæ fugæ icertę ſe cõmittere,qd̃ ſæpi⁹ faciũt expti cognoſcẽtes picula belli,& maxie timidi,& nõ vere fortes.dicẽte p̄ho.iii. Ethi.Milites timidi ſunt qñ ſupextendit p̄liũ,& deficiũt.Primi eñ fugiũt:cũcta autẽ permanẽtia moriũt.His qdẽ ẽ turpe fugere,& mors tali ſalute eligibilior.Hi aũt ex pricipio piclitant,vt meliores exiſtẽtes,cognoſcentes aũt fugiunt,mortẽ magis q̃ turpe timẽtes:fortis aũt nõ talis.Milites.n.(vt tãgit alia trãſlatio ibidẽ)i pricipio belli viriliter agũt confidẽtes de peritia & expiẽtia belloꝝ quã habẽt:& maximis piculis ſe exponũt:cognoſcẽtes autẽ mortis iſtantiã fugiũt magis timẽtes mortem,q̃ turpe: talis aũt non eſt fortis.Fortis eñ aduertit decorẽ nõ rẽ extriſecã nec ppriã vitã.& p hoc ſæpi⁹ milites,q fugituri eſſent,cognoſcẽtes V
mortis iſtãtiã victoriã obtinẽt pl⁹ q̃ timẽtes.dicẽte Vege.vbi ſupra lib.i.ca.ii.Nulla alia re videm⁹ populũ Romanũ orbẽ ſubiugaſſe terrarũ niſi armorũ exercitio,diſciplina caſtroꝝ,atq; militẽ.Sciẽtia eñ rei bellicæ dimicandi vult audaciã . Nemo eñ facere metuit,qd̃ ſe bene didiciſſe cõfidit.Et eñ i certamine belloꝝ exercitata paucitas ad victoriã prõptior eſt, ruralis & idocta multitudo expoſita eſt ad cædẽ.& vt dicit lib.ii.ibidẽ cap.xxi. inexercitat⁹ miles ſeu tyro,vt quotidiani laboris vſus difficilis nõ videret i bello,exercebat aſſidue.Nã quẽadmodũ bñ exercitat⁹ miles p̄liũ cupit, ita formidat indoctus. Poſtremo ſciẽdũ eſt i pugna vſum amplius prodeſſe q̃ vires.nã ſi doctrina ceſſet X
armoꝝ,nil villan⁹ diſtat a milite.Et li.iii.ca.i. Igit qui victoriã cupit milites ibuat diligẽter:q ſecũdos optat euẽt⁹,dimicet arte nõ caſu. Sed i caſu poſito diſtiguẽdũ ẽ de fuga p̄latorũ,qa aut cõitas q̃rit ad mortẽ,aut ſol⁹ p̄lat⁹.Si prio mõ,ſubdiſtiguo,qa aut p fugã p̄lati oĩno a ſubditiſ ſubtrahit mi Y
niſteriũ illi icũbẽs,aut nõ ſubtrahit,ſed p alios manentes põt ſuppleri.Si prio mõ, dico ꝙ nõ licet p̄latũ fugere,dicẽte Aug.i ep̄la p̄dicta ad Honoratũ poſt verba ei⁹ recitata i illa de ep̄la ad Q̃duultdeũ p̄dicta.Reſtat ergo vt nos quorũ miniſteriũ quantuncunq; eſt plebi dei vbi ſumus manẽti ita neceſſariũ eſt vt ſine hoc eam non oporteat remanere,dicam⁹ dño.Eſto nobis i deũ ptectorẽ & i locũ munitũ.Neq; q̃ram⁹ aliud munimẽtũ fugiẽdo & pplm̃ dimittẽdo.Si ſcd̃o modo,tũc diſtiguo,qa aut fuga ẽ ſolo timore mortis,aut ẽ vt fugiẽs ſe p̄ſeruet maiori vtilitati eccleſię.Si ſcd̃o mõ,adhuc ſubdiſtiguo,qa aut fugiẽdo magiſ obeſt exẽplo q̃ viuẽdi pficeret officio,aut ecõuerſo magis pficeret officio q̃ obeſſet exẽplo.Si prio mõ tã iſti⁹ q̃ p̄cedẽtis ſubdiſtictiõis,Dico adhuc ꝙ nõ ẽ p̄lato licitũ fugere.dicẽte Aug. i eadẽ ep̄la poſt mediũ. Qñ ẽ cõe piculũ, magiſq; timẽdũ ẽ ne q̃ſq̃ id facet credat nõ cõſulẽdi volũtate,ſed timore moriẽdi:magiſq; fugiẽdi obſit exẽplo q̃ viuẽdi pſit officio , nulla rõe

Expiẽtia ſuperat vices.

Prelato qñ liceat fugere.

Alii quãtulę cũq; plebi.

ne fugiẽdũ. Idẽ ibidẽ. Abſit vt tanti pendẽda ſit hæc nauis nr̃a vt debeãt eã nautę & maxĩe guber
nator piclitãtẽ deſerere, etſi i ſcaphã trãſiliẽdo, vel etiã natãdo poſſit effugere. Qualiter aliq ex pla
tis i excidio Anconeñ. ꝑ ſcaphã effugere voluerũt, & i portu ſtati ſubmerſi ſũt, vt dr̃. Et hoc. ſ. ꝙ i iſto
caſu nõ licet fugere, gñale eſt de quolibet fugiẽte tã añ igreſſũ litis q̃ poſt igreſſũ litis, q̃ poſt eiꝰ de
fectũ. Si ſcdo mõ huiꝰ vltimæ ſubdiſtĩctiõis: Dico ꝙ ꝑlato licet fugere argumento a cõtrario ſenſu
eiꝰ qđ iã dictũ eſt, ſm ꝙ declarabit i ſequẽtibꝰ. Sed i hoc caſu neq̃q̃ deberet attẽtare fugã, ẽt ſũme vtil'
eccleſiæ ſeu cõitati, niſi ſentiret priꝰ ſup hoc motũ diuini iſtĩctꝰ i ſeipſo, qa pſũptuoſũ eẽt ꝓprio mo
tu hoc attẽtare. dicẽte Aug. ad Hono. vbi ſupra. Nemo accipiat pſonã ſuã, vt ſi aliq̃ gr̃a videt̃ excel
lere, ideo ſe dicat vita & ob hoc fuga eẽ digniorẽ. quiſq̃s ẽt hoc dicit, oĩbꝰ diſplicet. & ĩfra poſt modi
cũ. Qui dixerint ſe potiꝰ fugere debere, aut timidi videbuntur, qa imiñẽs malũ ſuſtinere noluerunt
aut arrogãtes, qa ſe magis q ſaluãdi cẽnt neceſſarios eccleſiæ iudicarũt. Vñ oĩbꝰ q ſup fuga ſua nõ
ſentiũt ſpecialẽ diuinũ iſtinctũ, i dicto caſu cõſiderãdũ eſt ꝙ nullus eoꝝ fugiat, dicẽte Aug. ibidẽ. In
cõi aũt piculo huiꝰ vitę cur exiſtimamꝰ vbicũq; fuerit hoſtil' icurſus, oẽs clericos, & nõ ẽt oẽs laicos
eſſe morituros, vt ſimul finiãt hãc vitã cui ſunt clerici neceſſarii? Aut cur nõ ſperemꝰ ſicut aliquos
laicos, ſic etiã clericos ꝑmanſuros, a qbꝰ eis neceſſariũ miniſteriũ valeat exhiberi? Vñ ſi in iſto caſu
alicui, vel aliqbꝰ ĩdicẽda ſit fuga ꝑpt eccleſię vtilitatẽ futurã, determiat Aug. ibidẽ, ꝙ ſorte eligẽdi
ſũt fugiẽtes. attñ ſi poſſet diſcerni q ex oĩbꝰ vtiliores deberẽt eẽ ꝓfuturi eccleſię, illi deberẽt eligi ſim
pliciter. Q; ſi illi nõ fugere, ſed cõmori aliis eligerẽt, alii minꝰ vtiles reputati deberẽt ſimul i hoc cõ
trariari, & ipſos ad fugã q̃tũ in ſe eſſet cõpellere, dicẽte Aug. ſic. Q; q̃ hos iter dei miniſtros ide ſit
diſceptatio qui eorum maneãt, ne fuga oĩm, & q eorum fugiant, ne morte oĩm deſeratur eccleſia.
quæ diſceptatio ſi aliter non potuerit terminari, quãtum mihi videtur, q maneãt & q fugiãt, ſor
te legẽdi ſunt. Deinde fortaſſis ii q meliores ſũt eligẽt pro fratribꝰ aĩas ponere, & hi ſeruabũt fugiẽdo
quorũ minꝰ e vtilis vita, qa mĩor cõſulẽdi, & gubernãdi pitia. q tñ ſi pie ſapiũt cõtradicẽt eis quos
vidẽt & viuere potiꝰ oportere, & magis mori malle q̃ fugere. Si aũt ſolꝰ ꝑlatꝰ q̃rat̃ ad mortẽ, ſubdiſtĩ
guo, qa aut põt a populo abſcõdi ne pereat, aut nõ. Si ſic, dico ꝙ tũc nõ debet fugere, dicẽte Augu. ĩ
ſæpe dicta ep̃la añ finẽ. Si laici nõ q̃rãt ad mortẽ, pñt occultare quoquo mõ ep̃os & clericos, ſicut il
le adiuuerit in cuiꝰ ptãte oĩa ſũt: q põt & nõ fugiẽtẽ per mirabilem ſeruare potẽtiã. Sed ideo q̃rimꝰ
qđ nos facere debeamꝰ: ne oĩbꝰ q̃rentibꝰ diuina miracula, tẽtare dñm iudicemur. Si nõ, tũc debet &
põt ꝑlatꝰ fugere, dũ tñ nõ deſerat̃ a neceſſariis miniſtris eccleſia. et hoc q̃druplicit̃: vel alioꝝ actu,
vel alioꝝ inſtĩctu, vel ꝓprio motu diuino, aut humano. De fuga prio mõ. ſ. alioꝝ actu, exẽplo Chri
ſti. de quo dicit Aug. i pricipio epiſtolæ ꝑdictæ. Nũqd hoc fecit ipſe qñ portãtibꝰ parẽtibꝰ in ægy
ptũ puulus fugit, q nõdũ eccleſias cõgregauerat? De fuga ſcdo mõ. ſ. alioꝝ iſtĩctu, exẽplo Pauli. de
quo cõtinue dicit. Nũqd qñ ap̃lus Paulus ne illũ cõphẽderet iimicꝰ, p feneſtrã i ſporta ſubmiſſus ẽ
& effugit manꝰ eiꝰ, deſerta ẽ q̃ ibi erat eccleſia neceſſario miniſtro, & non ab aliis fratribꝰ ibidẽ cõ
ſtitutis qđ oportebat ĩpletũ ẽ? Eis qppe volẽtibꝰ hoc ap̃lus fecit, vt ſemetipſum ſeruaret eccleſiæ,
quẽ ꝓprie pſecutor ille q̃rebat. Faciãt ergo ſerui Chriſti miniſtri verbi & ſacramẽti eiꝰ, qđ ipſe ꝑce
pit ſiue pmiſit, fugiant oĩno de ciuitate i ciuitatẽ, qñ eoꝝ quiſq̃ ſpecialiter a perſecutoribus quæri
tur, vt ab aliis q nõ ita reqrunt̃, nõ deſerat̃ eccleſia, ſed ꝑbeant cibaria cõſeruis ſuis quos aliter viue
re nõ poſſe nouerũt. Per qđ itelligit̃ a cõtrario, ꝙ ſi nõ remanẽt q ipleãt eccleſiaſticũ miniſteriũ, ꝙ
nõ licet fugere ꝑlatũ cũ ſolus q̃rit̃, ſicut cũ q̃rit̃ tota cõitas, vt iã habitũ eſt ſupra. Vñ poſt modicũ
ſubdit Aug. dicẽs. Cur eñ ſibi putãt idifferẽter obtẽpãdũ eẽ pcepto vbi legũt de ciuitate i ciuitatẽ
eẽ fugiẽdũ, & mercenariũ nõ exhorrẽt, q videt lupũ veniẽtẽ, & fugit, qa nõ ẽ ei cura de ouibꝰ? Cur
nõ iſtas duas dñicas veraſq; ſentẽtias, vnã. ſ. vbi fuga ſinitur, aut iubet̃: alterã, vbi arguit̃ atq; cul
pat̃, ſic itelligere ſtudẽt, vt iter ſe ñ repiãt̃ eẽ cõtrarię, ſicut nõ ſũt? Et hoc quõ repit̃, niſi attẽdat̃ qđ
iã ſupiꝰ diſputaui, tũc de locis i qbꝰ ſumꝰ ꝑmente pſecutiõe fugiẽdũ eẽ miniſtris Chriſti, qñ ibi aut
plebs Chriſti nõ fuerit cui miniſtret̃, aut ẽt fuerit, ſed põt ipleri p alios neceſſariũ miniſteriũ ab eis
qbus nõ ẽ eadẽ cã fugiẽdi: ſicut i ſporta ſubmiſſus fuit Paulꝰ? De fuga tertio mõ. ſ. ꝓprio motu diui
no exẽplo Chriſti. de quo dr̃ Ioan. viii. Ieſus aũt abſcõdit ſe, et exiuit de tẽplo. & Lucę. iiii. Trãſiẽs ꝑ
mediũ illorũ ibat. De fuga quarto modo. ſ. ꝓprio motu humano: intellige ſcdm ꝑdicta nõ ſine diui
na inſpiratione, exẽplo Athanaſii. de quo dicit Aug. poſt ꝑmiſſa de Paulo, ſic. Fugit ſanctꝰ Athana
ſius Alexãdrinꝰ ep̃us cũ eũ ſpecialiter apphẽdere cuperet Cõſtãtius Imperator, neq̃q̃ a miniſtris
cæteris deſerta plebe catholica, q̃ i Alexãdria cõmanebat. Et poſt pauca. Nã quãtũ neceſſariꝰ fuerit
eccleſię, quãtũq; ꝓfuerit, ꝙ vir ille manſit in carne, catholica fides nouit, q̃ aduerſus Arrianos hæ
reticos ore illiꝰ & amore defenſa eſt. Et dicit Aug. oĩa hæc cõtra illos, q cõtrariabant̃ ei in eo ꝙ di

cebat in certis caſibꝰ miniſtros eccleſiæ pſecutiones fugere nõ debere,dicẽte eodẽ Aug.ĩ epiſtola di
cta longe ante iã dicta.Epiſcopũ quẽdã dixiſſe audiuimꝰ:ſi dñs nobis imperauit fugã ĩ eis pſecutio
nibus,vbi põt eſſe fructꝰ martyrii,quãto magis debemꝰ fugere ſteriles paſſiones,qñ eſt barbaricꝰ,&
hoſtilis ĩcurſus? Verũ eſt qdẽ & acceptabile:ſed iis quos eccleſiaſtici ordinis nõ tenent vincula.& in
fra.Quis aũt credat ita deũ hoc fieri voluiſſe,vt neceſſario miniſterio ſine quo viuere nequeũt:deſe
rerent greges quos ſuo ſanguine cõpauit?quaſi dicat nullus eſt catholicꝰ q hoc credere debeat. Qꝫ
aũt nõ ſit manendũ in pſecutionibus,ſed potiꝰ fugiẽdũ,vna via arguit dictꝰ epũs ſic,dicẽte Augu.
in dicta epiſtola.Si ĩ eccleſiis pſiſtendũ ẽ,qd ſumus nobis vel pplo pfuturi nõ video,niſi vt ante ocu
los nr̃os viri cadãt,fœminæ cõſtuprent̃,icẽdant̃ eccleſiæ,nos ſub tormẽtis deficiamꝰ. Et rñdet Au
guſt.ſubdẽs ſingula ſingulis,dicẽs.Potens eſt qdẽ deus pces audire familiæ ſuæ,& hæc q̃ formidan
tur auertere,nec ideo tñ ppter iſta q̃ icerta ſunt,debet eſſe nr̃i officii certa deſertio,ſine quo eſt ple
bi certa pnicies,nõ ĩ rebꝰ vitæ huiꝰ,ſed alteriꝰ:q̃ icomparabiliter diligẽtiꝰ ſolicitiuſq; curandæ.Et
infra.Magiſq; timeamus ne oues Chriſti ſpũalis neq̃tiæ gladio in corde q̃ ferro in corpore trucidẽ
tur.Magis timeamus ne ſenſu interiori corrupto pereat caſtitas fidei,q̃ ne fœminæ violẽter cõſtu
prentur in carne.Quia violẽtia nõ violat̃ pudicitia ſi mẽte ſeruatur.Magis timeamꝰ ne lapides vi
ui extinguant̃ deſerẽtibꝰ nobis , q̃ ne lapides & ligna terrenorũ ędificiorũ incendant̃ pſentibus no
bis.Magis timeamus ne mẽbra corporis Chriſti deſtituta ſpiritali victu necent̃ , q̃ mẽbra corpis nr̃i
oppreſſa hoſtili ĩpetu torqueant̃.Nõ quia iſta nõ ſint vitanda cũ põt,ſed q̃a potiꝰ ferẽda ſunt qñ vi
tari ſine ĩpietate non põt,niſi forte quiſq cõtẽderet nõ eẽ miniſtrũ impiũ,q tũc ſubtrahit miniſteriũ
pietati neceſſariũ,qñ magis eſt neceſſariũ.An nõ cogitamꝰ qñ ad iſtoꝝ piculoꝝ extrema puenit̃,nec
eſt poteſtas illa fugiendi,quantꝰ in eccleſia fieri ſoleat ab vtroq; ſexu atq; ab omni ætate cõcurſus
aliis baptiſmũ flagitãtibꝰ,aliis reconciliationẽ,aliis etiã pœnitẽtię ipſius actionẽ,oĩbus cõſolationẽ
& ſacramẽtorũ cõfectionẽ & erogationẽ?vbi ſi miniſtri deſint, quãtũ exitiũ ſequat̃ eos q de iſto ſæ
culo vel nõ regenerati exeunt vel ligati?quantus deniq; gemitꝰ oĩm,& quorũdã quãta blaſphemia
de abſentia miniſteriorũ & miniſtroꝝ? Alii vero arguunt idẽ alia via ſic.dicẽte Aug.ibidẽ.Sũt ſane
q arbitrant̃ epos,& clericos non fugiẽtes in talibus periculis,ſed manẽtes,facere vt plebes decipian
tur,cũ ideo nõ fugiunt quia manere ſuos ppoſitos cernunt.Quibus reſpõdet Aug.ſubdens.Sed fa
cile eſt hanc reſponſionẽ vel inuidiã declinare alloquẽdo eaſdẽ plebes atq; dicẽdo. Nõ vos decipiat
q, de iſto loco non fugimus.Nõ eñ propter nos,ſed propter vos potius hic manemus,ne vobis nõ
miniſtremus quicqd ſaluti vr̃æ,q̃ ĩ Chriſto eſt,nouerimus neceſſarium. Si ergo fugere volueritis,
& nos ab iſtis qbꝰ tenemur vĩculis ſoluiſtis.Qđ tũc puto eẽ dicẽdũ:qñ vere videt̃ vtile eẽ ad loca tu
tiora migrare.Quo audito,ſi vel oẽs,vel aliq dixerit,in illiꝰ poteſtate ſumus cuiꝰ irã nulliꝰ quocũq;
vadit euadit:cuius miſericordiã vbicũq; ſit,põt inuenire q nuſq̃ vult ire,ſiue certis neceſſitatibꝰ ipe
ditus ſiue laborare nolẽs ad incerta ſuffugia, & nõ ad finiẽda,ſed ad mutanda picula:proculdubio
iſti deſerendi non ſunt miniſtro Chriſtiano.Si autem hoc audito abire maluerint,nec illis manen
dũ eſt,q propter illos manebãt.& infra.Meliꝰ aũt qđ ĩ his piculis faciamꝰ inuenire nõ poſſumꝰ q̃ ora
tiones ad dominum deum noſtrum vt miſereatur noſtri.

FINIS QVODLIB.XV.

In chalcographia Iodoci Badii Aſcẽſii.Cui Chriſtianiſſimus Frãcorum rex conceſſit de ſingulari
gratia priuilegium & auctoritatem imprimendi & vendendi ĩ regno ſuo hęc & alia Magiſtri noſtri
Henrici de Gandauo opera:cũ defenſione ne alius quiſpiã audeat eadem imprimere aut impreſſa
aliubi vęnundare ſub pœna confiſcationis ſic impreſſorum intra triennium ab vndecimo Kalen
das Septemb. Anni domini MDXVIII. Vt conſtat per literas patẽtes regio ſigillo obſignatas & cõ
ceſſas.pſente Reuerẽdo in Chriſto patre domino Epiſcopo Parrhiſieñ.& pluribus aliis: ſubſignãte
Pedoyn.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

F.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google